DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ÖZHAN ÖZTÜRK

DÜNYA MİTOLOJİSİ

nika

ÖZHAN ÖZTÜRK

DÜNYA MİTOLOJİSİ

nika

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

DÜNYA MİTOLOJİSİ

Özhan Öztürk

nika

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dünya Mitolojisi

Özhan Öztürk

Nika Yayınevi-38

Sertifika No: 26357

1. Baskı: Ağustos 2016

ISBN: 978-605-83891-9-9

Yayın Yönetmeni
Bülent Özçelik

Kitap Editörü
Fırat Çağlıyan

Kapak Tasarımı
Leyla Çelik

Baskı ve Cilt
Bizim Büro
Büyük Sanayi, 1. Cad.
Sedef Sok. No: 6/1
Sertifika No: 26649

Nika Yayınevi
Yüksel Caddesi 30/8 Kızılay-Ankara
T: 0 312 433 7115
www.nikayayinevi.com
e-posta: info@nikayayinevi.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DÜNYA MİTOLOJİSİ

Özhan Öztürk

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Özhan Öztürk

(1968,-) Sözlükbilimci yazar ve mitolog. İstanbul'da doğdu. İ.Ü. Diş Hekimliği Fakültesi'ni bitirdi (1991). Karadeniz bölgesi kültür, tarih, yerel dil ve lehçeleri üzerine yaptığı araştırmalarını iki ciltlik *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük*'te yayınladı (2005). Halkbilim, mitoloji ve dünya inançları konularını kapsayan Türk dilinde hazırlanmış en kapsamlı alfabetik çalışmayı *Folklor ve Mitoloji Sözlüğü* adıyla hazırladı (2009). Karadeniz'in dört bir kıyısında Antik Çağ'dan günümüze yaşamış tüm halk ve kültürlerin bıraktığı izleri, kurulup, yıkılan kent ve medeniyetlerin tarihini *Pontus* adlı çalışmasında özetledi (2011, 2012) ve bölgede yaşanan önemli gelişmeler ışığında güncelledi (3. baskı Nika Yayınevi 2016). Kadim kültürlerin yaratılış, tanrı ve kahramanlara dair söylence ve inançlarını *Dünya Mitolojisi* adlı sözlük çalışmasında on binden fazla madde halinde değerlendirdi (2016). İtalya tarihi, İtalyan dil ve kültürü konulu sözlük çalışması *İtalya* ise yayıma hazırlanmaktadır. Evli ve 1 çocuklu olan yazar, halen hekimlik mesleğini sürdürmekte olup İngilizce, Yunanca ve İtalyanca bilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Geçmiş uygarlıkların zamanı belirsiz öykülerini irdelemek, atalarıyla aynı korku, özlem ve arzuları taşıdığını unutmuş görünen günümüz insanına, içinden çıktığı toprağın hamurunu daha iyi anlama ve kendini yeniden tartma fırsatı sunmakta. Artık dilini bile anlamadığımız kavimlerin tıpkı bizim gibi kendilerini anlatmak, varlıklarını sürdürmek ve gelecek nesillere hayatlarından bir iz bırakma içgüdüsü taşıdıklarından şüphe etmemek gerek. Zamanın eskitemediği öyküler derken asıl özne Tanrı ve kahramanlar olsa da insanı maskelerinden soyup, kişiliğini ortaya çıkaran, tarihin kasırgası içerisinde dağılıp gidecek bir parça külden başka bir şey olmayan olayları ölümsüz kılmayı başaran ozanların eşsiz mirasından bahsediyorum. Gelecek denilen şeyin de aslında 'geçmişin geleceği' olduğunu 'gerçekten anlamak' *unus ex multis* yani sıradan insan için neredeyse ulaşılması mümkün olmayan bir farkındalık durumuyken buna bir de bizzat yaşanmamış geçmişin gerçek bilgisine eksiksiz ulaşmanın olanaksızlığı eklenince mitoloji bizim için *terra incognita* yani 'bilinmeyen toprak' konumunda uzak bir adaya dönüşüyor. Kitabevlerinde mitoloji raflarını dolduran nitelikli çalışmaların az sayıda akademisyen ile bir avuç meraklı okurdan fazlasını cezbettiğini söylemek kolay değil. Ayrıca çoğu zaman popüler kültür yapıtlarında lezzeti arttıran bir sos olarak kullanılan mitolojinin tıpkı tarih, sosyoloji, felsefe gibi kıymeti bilinen başlı başına bir bilim dalı olarak bizden sonraki kuşakları eğitmek için kullanılması fikrine mesafeli yaklaşmayan birilerini bulmak da zor. Kültürümüzün en uzun soluklu mirasının 'bir daha yaşanması olanaksız bir rüya' gibi algılandığı, bizim gibi etten kemikten örülmüş, aynı hırs ve arzuların kurbanı olmuş insanların başka bir yoldan öğrenemeyeceğimiz tecrübe birikiminin de bize yeni bir şey söyleyemeyeceğine dair katı bir önyargıya sahibiz. Açıkçası günümüz insanının en çok ihtiyacı tam da bu yani 'yeniyi anlamaktan ziyade geçmişin birikimini doğru değerlendirmek' olmalı ki kendinden öncekilerle aynı hataları yapmasın, dünyayı destanlara layık bir biçimde yeniden inşa edebilsin.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

A

A [Maya Mitolojisi] İspanyol piskopos Diego de Landa'nın (1524-1579) bahsettiği 16. Yüzyıl Yukatek Maya ölüm tanrıları Hunhau, Ah Pukh veya Uakmitun Ahau'ya verilen isimdir.
Ayrıca Bkz. Alfa, Alfabetik Tanrılar

A KWA BA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti halkının inanışında başlangıçtan beri var olan ana tanrıçanın adıdır. Kabilenin yaşlı kadınları ilk kez adet kanaması geçiren kızlar için düzenlenen törende tanrıçanın ahşap veya kilden heykelini hediye ederek kızları ileride oynayacakları annelik rolüne hazırlamaktaydı.

A MONG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Karen halkınca erkek kardeşi Lan-yien ile birlikte tanrı ata kabul edilen tanrıçanın adıdır. Kardeşler Seyya tarafından verilen sihirli bir davulu çalarak kötülüklerden korunmaktaydılar. Bir gün Lan-yein, öğle yemeği için kirpi hazırlamış, A-mong hayvanın dikenlerinden yaralanınca kardeşinin kendisini öldürmek istediğini sanmış, intikam için sihirli davulu yok etmiştir. Bu olaydan sonra kardeşler birbirinden ayrılmış; A-mong Burmalı bir erkekle evlenip ülkesinde kalırken, Lan-yein Çin'e giderek imparator olmuştur.

A SENEE Kİ WAKW [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında yaratıcı kültürel kahraman Gluskab tarafından yaratılan taş devleri soyunun adı olup, olağanüstü büyüklük ve ağırlıklarıyla çok sayıda hayvanı ezdikleri için sonradan yine Gluskab tarafından yok edilmişlerdir.

AA Bkz. Aya

AAGHU GUGU Bkz. Unelanahi

AAH [Mısır Mitolojisi] Ay tanrısı Thoth'un uzun lüle saçlı bir çocuk görünümündeki en eski formu olup, başında hilal ve disk bulunan bir Mısır turnası kuşu olarak sembolize edilmekteydi. Apet'in oğlu olan Aah veya Aah-te-Huti zamanla Khons'a dönüştürülmüştür.

AAH-TE-HUTİ Bkz. Aah

AAKULUUJJUSİ [Eskimo Mitolojisi] Kendi kıyafetlerini kullanarak av hayvanlarını yaratan ana tanrıçanın adıdır. Aakuluujjusi yere serdiği pantolonundan koca dişli ren geyiğini, ceketinden ise uzun boynuzlu denizaygırını yaratmışsa da sonradan yaptığı hatanın farkına vararak hayvanların boynuz ve dişlerini birbirleriyle değiştirmiştir. Böylece bugünkü görünümlerine kavuşan av hayvanları insanlar tarafından daha kolay avlanabilmiştir.

AALU Bkz. Aru

AANİ [Mısır Mitolojisi] Köpek başlı maymun bedenli bir tanrı olup, Thoth'un kutsal hayvanı babun maymunu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Piramit yazıtlarında 'kalplerin yiyicisi' olarak anılan Khonsu, 18. Hanedan yazıtlarında bizzat tanrı Thoth ve mumyalanan kişilerin akciğerlerinin saklandığı kavanozların koruyucu tanrısı Hapy babun formunda tasvir edilmekteydi.

AANROO Bkz. Aaru

AAPEP Bkz. Apep

AAREA [Pasifik Mitolojisi] Tahiti adalarında ilk insanın yaratıldığına inanılan kırmızı renkli bir toprağın adı olup, Yahudi mitolojisinde Âdem'in ve İskandinav mitolojisinde ise çamur devlerinin bir çeşit kil olan kırmızı topraktan yaratılışıyla benzerlik göstermektedir.

AARNE-THOMPSON Geleneksel halk hikâyelerinde tekrar eden tema modellerini tanımlayan bir sınıflandırma sistemi olup folkloristlere yardım için geliştirilmiştir.
Ayrıca Bkz. Motif İndex

AARNİ [Fin Mitolojisi] Mammelainen gibi gizli hazinelerin koruyucusu kabul edilen bir ruhun adı olup, her iki tanrı da J. M. Crawford'un Kalevala'nın İngilizce çevirisi için 1888'de yazdığı önsözde anılmıştır.

AART [Mısır Mitolojisi] Kutsal gölde yıkanırken timsah tanrı Sebek'e dönüşen Ra'nın sembollerinden birisidir.

AARU [Mısır Mitolojisi] Eski Mısır dilinde 'sazlık' anlamına gelip, 'Yaaru', 'İaru', 'Aalu' ve 'Sekhet-Aaru' formları da bilinen cennetin adı olup, Ogdoad geleneğinde Anubis'i dışlayıp Mısır panteonuna dâhil olan Osiris tarafından yönetilmekteydi. Eski Mısırlılar ruhun kalbin içinde bulunduğuna inanmakta olup, Aaru'ya girmek için tanrıça Maat tarafından tartılan ölünün kalbinin tüy kadar hafif olması gerekmekteydi. Kalbi tüyden ağır olanlar ise Ammit adlı iblis tarafından ikinci defa öldürülmekteydi. Ayrıca Aaru'ya ulaşmak isteyen ruhlar iblislerce korunan 15 veya 21 kapıdan geçilen zorlu bir yolculuğu atlatmak zorundaydı. Aaru, güneşin doğduğu doğu yönünde ucu bucağı olmayan sazlık olarak tasvir edilmiş olup, bu yönüyle avcılık ve balıkçılık için ideal bir ortam olan Nil deltası ile benzerliği dikkat çekiciydi.

AAS [Yakındoğu Mitolojisi] Hitit ve Hurri halklarının inanışında kader tabletlerinin koruyucusu kabul edilen bilgelik tanrısının adıdır. Bkz. Ea, Enki

AATXE [Bask Mitolojisi] Bask halkının inanışında 'boğa' görünümündeki kötü bir ruhun adı olup, Bask dilinde 'genç boğa' anlamına gelmekte ayrıca Aatxegorri (genç kırmızı boğa) olarak da anılmaktaydı. Aatxe, fırtınalı gecelerde yaşadığı mağaradan çıkıp insan görünümüne bürünmekte, rastladığı insanlara zarar vermekteydi. Kimilerine göre Aatxe mağaraların koruyucusu olup sadece kötü insanları öldürmekteydi ki tümü kötü insanlardan oluşan Bermeo köyünü yaktığına dair bir söylence kaydedilmiştir.

AB [Yahudi Mitolojisi] **1.** Baba, ata anlamında olan Babil kökenli kelime aynı zamanda dinî takvimin 5. ayına adını vermiştir.

2. [Mısır Mitolojisi] İnsan ruhunun 5 parçasından (Ren, Ba, Ka, Şeut, Ib veya Ab) birisi olup, canlılığın merkezi olduğuna inanılan kalbe verilen isimdir. Eski Mısırlılar çocuğun kalbinin annesinin kalp kanının bir damlasından oluştuğuna dahası duygu, düşünce ve niyet gibi

duygularının merkezinin beyin değil kalp olduğuna inanmaktaydı. Ölümden sonra kişinin kalbi Anubis tarafından karşılığında Maat adlı bir tüy bulunan bir terazide tartılmakta testi geçemeyenler Ammit adlı canavar tarafından parçalanmaktaydı.

3. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Apsu'nun babası olan bilgelik tanrısının adıdır.

AB KİN TEK Bkz. Ab Kin Xoc

AB KİN XOK [Maya Mitolojisi] Şairlerin koruyucusu olan bir savaş tanrısının adı olup, Ppiz Hiu Tek adıyla da bilinmektedir.

ÂB-I HAYAT [Pers-İslam-Türk Mitolojisi] Yeryüzünün en kuzey noktasında, karanlık bir mevkide bulunan bir pınarın ve içene ölümsüzlük veren suyunun adı olup, Farsça 'hayat suyu' anlamına gelmektedir. Türk söylencelerinde 'Bengisu' veya 'Dirilik Suyu' adıyla bilinirken, tasavvufta hayatını ilahi aşka adayıp, sonsuz olanla bütünleşmenin sembolü olarak kullanılmaktaydı. İslam kaynaklarında Âb-ı Zindegi, Âb-ı Cavidani, Dirilik suyu, Aynü'l-hayat, Nehrü'l-hayat, Ab-ı Hızır ve Âb-ı İskender adlarıyla anılan suyun Kur'an-ı Kerim'de Musa ile Hızır öyküsü anılırken dolaylı olarak bahsi geçmektedir (el-Kehf, 18/60-82). Hadîslere göre Musa peygamber genç bir arkadaşıyla Hızır ile buluşmak amacıyla çıktığı bir yolculukta iki denizin birleştiği Mecme-al-Bahreyn adlı mevki de aradığını bulmuştur. Musa'nın yanında taşıdığı ölü balık burada canlanıp denize atlamış, dahası daha önceden bu sudan içmiş olan Hızır ortaya çıkmıştır. İnanışa göre Hızır, Musa'ya bazı sırlar verdikten sonra sabır ve hikmeti öğretmiştir (Buhârî Tefsîr, Suretü'l-Kehf, 4).

Büyük İskender ile özdeşleştirilen Zülkarneyn efsanesinde (Kehf 83-98) de Âb-ı hayat'ın bahsi geçmekte olup, kahraman yanında aşçısı Andreas (kimi anlatılara göre halasının oğlu Elyesa veya Hızır) ile hayat suyunu bulmak üzere Karanlıklar Ülkesi'ne doğru yola çıkmıştır. Zülkarneyn'e yemek hazırlayan Andreas elindeki tuzlu balığı kazayla hayat suyuna düşürmüş birden canlanan balığın peşine düşerken farkında olmadan sudan içerek ölümsüzlük kazanmıştır. Söylencenin bir başka varyasyonunda Karanlıklar Ülkesi'ne girdiği anda fırtınaya yakalanan Zülkarneyn ile Elyesa'nın yolları ayrılmış, Zülkarneyn sağa, arkadaşı ise sola doğru günlerce yol almıştır. Elyesa duyduğu ilahi bir ses ile nur ışığını takip ederek bulduğu hayat suyundan içince olağanüstü güçler ve ölümsüzlük kazanmıştır. Sonradan Zülkarneyn ile karşılaşıp başından geçenleri anlatmışsa da Zülkarneyn su kaynağını boşuna aramış, bulamadan ölmüştür.

Türk söylencelerinde Köroğlu ile atı Kırat'ın bu pınardan içerek ebedi yaşam ve gençliğe kavuştuğu, bir arkadaşının ise tasındaki suyun yarısını içtiği için sadece bedeninin üst bölümünün gençleştiği yine de 250 yıl yaşamayı başardığı anlatılmaktadır.

İslam söylencelerinde Âb-ı hayat suyundan içtikleri için doğaüstü yetenekler kazanıp, dara düşen insanlara yardıma koşmalarıyla tanınan Hızır ve İlyas'a dair pek çok anlatı bulunmaktadır. Yunan mitolojisinde annesinin bebek Akhilleus'u ölümsüz kılmak için Styx nehrine daldırması, Roma mitolojisinde Jüpiter'in sevgilisi Juventa'yı yıkananları gençleştiren bir pınara dönüştürmesi, Ortaçağ efsanelerinde şövalyelerin 'Jouvence' adıyla da bilinen 'Gençlik Çeşmesi'ni bulmak için yollara düşmesi, Âb-ı hayat efsanesinin Doğu öyküleriyle sınırlı kalmadığını gösteren birkaç örnektir.

Bingöl ilinin eski adı 'Çapakçur' olup, Ermeni söylencelerinde Âb-ı hayat suyunun bin parçaya bölünmesiyle çok sayıda pınar ortaya çıkmış, inanışa göre bunlardan Kuş gölüne düşen ölü bir kuş canlanarak uçmuştur. Evliya Çelebi, Bingöl göllerinin ad ve özelliklerini sayarken bunlardan 'Ayn-ül hayat' suyunu yedi kez içen kişilerin bütün hastalıklarından kurtulduğunu kaydetmiştir. Yine İstanbul Beykoz'da Yuşa Tepesi civarında Âb-ı hayat adıyla anılan bir pınar bulunmaktadır. Ayrıca Köroğlu söylencesinin bir varyasyonunda Fırat ile Dicle'nin birbirine aktığı Şat ırmağının Kafkas kökenli Türk söylencelerinde ise Elbruz dağlarının Ab-ı hayat suyunun kaynağı olduğu bildirilmiştir.

Bkz. Apa Vie, Bengisu, Goibniu, Hızır, Gençlik Pınarı

ÂB-I KEVSER [İslam Mitolojisi] Sırat köprüsünden geçebilen Müslümanların Kevser ırmağının suyu ile yıkandıktan sonra cennete kabul edileceğine, ırmağın suyundan bir kez içenin bir daha susamayacağına inanılmaktadır.

ABA-I ULVİYYE [Arap Mitolojisi] İnsanın talihine yöne veren yıldızlara verilen isim olup, İslam öncesi yıldızlara tapınma kültü ile ilişkilidir.

ABA 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geçmişte Mississippi nehri vadisi boyunca yaşayan günümüzde ise Oklahoma'da ikamet eden Çoktav halkının inanışında çekirgeler ile insanoğlunu yaratan cömert büyük ruhun adıdır. Başlangıçta 'Nane Çaha' (yüksek tepe) adlı dağda bulunan bir mağaradan karıncalar ve ilk insanlar yeryüzüne birlikte çıkmışsa da insanlar karıncaların annesini öldürünce kızan Aba mağaranın girişini kapatarak insanları dünyada yalnız başına bırakmıştır. Aba-İnka adıyla da bilinmektedir.

2. [Yunan Mitolojisi] Poseidon'dan Ergiskus'u doğuran Trakyalı bir su perisinin adıdır.

ABA HAN [Türk Mitolojisi] Hakas halkının inanışında Altın Göl veya Abakan ırmağı kıyısında yaşadığına inanılan bir yağmur ruhunun adı olup, ayı görünümünde bir ata ruhu olarak tasvir edilmekteydi. Abakan, Apa Han, Ayı Han olarak da bilinmekteydi.

ABA-İNKA Bkz. Aba

ABAANGUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay, Arjantin, Brezilya ve Bolivya'da yaşayan Guarani halkının inanışında ay tanrısının adı olup, kendi burnunu kesmiş, kesik burnun gökyüzüne kaçması sonucu ay oluşmuştur. Abaagui aynı zamanda erkek kardeşi Zagu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aguayu ile birlikte Guarani halkının kültürel kahramanıdır.

ABAASI Bkz. Abası

ABABA [Afrika Mitolojisi] Nijerya halkının inanışında evliliğin koruyucusu kabul edilen dişil bir ruhun adıdır.

ABABİNİLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çikasov halkının inanışında hayat, ısı ve ışık kaynağı olarak görülen ateş ruhunun adı olup, Çikasov dilinde 'yukarıda oturan' anlamına gelmektedir. Bir efsaneye göre gök gürültüsü, ay, güneş, rüzgâr, gökkuşağı, ateş ve su birlikte Ababinili'yi ziyarete gelmiş, sonra sırasıyla dünyadaki insanların kendi çocukları olup olmadıklarını sormuşlardır. Ababinili insanoğlunun gök gürültüsünün arkadaşı ve torunları, ayın arkadaşı ve yeğeni, ateşin torunu, rüzgârın torunu, gökkuşağı ile suyun arkadaşı olduğunu söyledikten sonra insanın kendi oğlu olduğunu, kendilerinin ise insanın yaşamını devam ettirebilmesi için yardımı gerekli güçler olduğunu bildirmiştir.

ABABİNİLİ İNKA Bkz. Ababinili

ABADDON [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'te 'cehennem ve ölüm' (Eyüp 26:8, Mezmurlar 88:11), Yeni Ahit'te 'cehennem meleği' anlamında tam 184 kez geçen bir kelimedir (Vahiy 9:11).

İbranice abad 'ölmek, yok olmak' kelimesiyle ilişkili olup, ölümden sorumlu tanrı ve cennetin efendisi Yunan tanrısı Apollon'un adında olduğu gibi '*yok edici*' anlamında ve Apollyon formunda kullanılmıştır. MS 3. Yüzyıla tarihlenen Thomas'ın İşleri adlı apokrif metinde ise Abaddon bir iblis hatta şeytanın ta kendisi olarak geçmektedir.

Yahudi mitolojisindeki Abaddon'dan etkilenen Alman şair Friedrich Gottlieb Klopstock (1724-1803) Mesih adlı şiirinde (xiii) bir zamanlar Abdiel'in arkadaşı olup, şeytanın isyanına gönülsüz olarak katılmasına karşın sonradan pişmanlık duyan, gönderildiği cehennemde şeytanı gurur ve günahı yüzünden sürekli azarlayan bir melek olarak Abaddona karakterini yaratmıştır.

ABÂDİLE [İslam Mitolojisi] Eshâb-ı kirâm arasında fıkıh ve hadis konusunda bilgili olup, fikir bildiren (Abâdile'nin görüşü denilir) ve adları Abdullah olan 4 sahabedir. Söylenceye göre Abâdile ('Abdullahlar'), 'Abdullah İbn Abbâs', 'Abdullah İbn Ömer', 'Abdullah İbn Zübeyr' (veya Abdullah ibn Mes'ud') ve 'Abdullah İbn Amr'dan oluşmaktadır.

ABADİR [Fenike Mitolojisi] Fenike dilinde 'kudretli baba' anlamına gelmekte olup, Antik Çağ'da bugünkü Suriye ve Filistin kıyılarında yaşamış bu halkın en önemli tanrısıydı.

ABADİR ve İRAJA [Hıristiyan Mitolojisi] Kıpti Kilisesinin efsanevi azizlerinin adı olup, yortu tarihleri 25 Eylüldür. Roma döneminde Antakya'dan Alexandria'ya gelip misyonerlik çalışmalarında bulunan ikili tutuklanıp, Antinopolis'e getirildikten sonra burada 3,685 yoldaşıyla birlikte boyunları vurularak şehit edilmiştir.

ABAEUS [Yunan Mitolojisi] Phokis'in Abae kentinde bulunan zengin ve kâhinleriyle ünlü tapınağına atfen Apollon'a takılan bir isimdir. Bu tapınak Xerxes'in Yunanistan'ı işgali sırasında Pers ordusu tarafından yıkılmışsa da imparator Hadrian döneminde yeniden inşa edilmiştir (Herodot viii. 33; Paus. x. 35. 1).

ABAİA [Melanezya Mitolojisi] Fiji, Solomon ve Vanuatu adaları halkının inanışında tatlı su göllerinin dibinde yaşayan bir çeşit yılan balığı olup, sudaki tüm varlıkları evlatları olarak görüp korumakta, göldeki yaşama zarar vermek isteyenleri ise şiddetle engellemektedir. Abaia, gölden balık yakalamak isteyenlerin üzerine kuyruğunu kullanarak büyük dalgalar göndermekte veya yağmur bulutları çağırıp sel baskınlarına sebep olmaktadır.

ABAK Bkz. Addank

ABAKAN Bkz. Aba Han

ABALUYİA MİTOLOJİSİ Kenya ve Uganda'nın bazı bölgelerinde yaşayan etnik topluluğun adı olup Luluyia dilini konuşan 17 kabileden oluşmaktadır. Abaluyia halkına göre yeryüzü, gökyüzündeki cennette oturan Wele Xakaba adlı tanrı tarafından cennet, ay, güneş ve bulutlar ile birlikte yaratılmıştır. Wele Xakaba dev bir kırmızı horoz yaratmış, bulutlar üzerinde yaşayan bu yaratık şimşek ve gök gürültülerinin kaynağı olmuştur. Tanrı daha sonra yıldızları, yağmuru, gökkuşağını ve soğuk havayı yaratmış tüm bu işlemler toplam 2 gün sürmüştür. İnanışa göre Wele Xakaba kendine "güneşin kimin için parıldayacağını" sorduğunda insanoğlunu yaratmaya karar vermiş, önce Mwambu adlı ilk erkeği hemen ardından ona eş olarak Sela adlı kadını ve yeryüzünün tüm doğal oluşumları ile diğer canlıları yaratmıştır. 6 günde tüm yaratma işlerini bitiren tanrı 7. Gün kötü kabul edip çalışmamış, dinlenmiştir. Abaluyia halkı bu yüzden günümüzde bile 7 rakamını tabu kabul etmekte ve insanların üzerinde olumsuz etkileri olduğuna inanmaktadır. Söylenceye göre ilk insan çiftinin biri erkek diğeri kız Lilambo ile Nasio adlı iki çocuğu olmuştur.

ABAMBU [Afrika Mitolojisi] Gabon'da yaşayan Kamma halkının kötü ruhlara özelliklere hortlaklara verdiği genel isim (tekil formu 'İbambu') olup, evlerin ortasında hiç sönmeyen bir ateş yakıp, insanlara hastalık getirdiklerine inanılmaktaydı.

ABAN 1. [Kelt Mitolojisi] İrlanda masal ve efsanelerinde Cormac ve Millas'ın doğaüstü güçlere sahip oğlu olup, rahip olmak isteyince babası tarafından zincire vurulmuştur. Aban, amcası İnbhar'ın Roma'ya yolculuğuna dalgaların üzerine yürüyerek eşlik etmiş, hayvan sürülerinin koruyucusu olmuş, çok sayıda kilise kurarak Hıristiyanlığın yayılmasını sağlamıştır.

2. [Pers Mitolojisi] Suyu yönetmekle görevli bir meleğin adı olup, aynı zamanda yılın 8. ayı ve Mart ayının 10. Gününü tanımlamak için kullanılmakta, Avesta dilinde "sular" anlamına gelmekteydi. Aban, Abangah adıyla da bilinmekte olup, Mart ayının 10. Günü yağmur yağmasının

erkeklere, yağmamasının kadınlara uğur getireceğine inanılmaktaydı.

ABANDİNUS [Kelt Mitolojisi] Doğu İngiltere'de Godmanchester - Cambridgeshire bölgesindeki bir Roma kalesinde bulunan sunak taşında bahsi geçen Kelt kökenli bir tanrı olup, eski adı 'Abona' olan 'Büyük Ouse' nehrinin koruyucu tanrısı olmalıdır. Bronz üzerine yazılan "DEO ABANDINO VATIAVCVS D S D" metininde geçen tanrının adı proto-Keltçe "Abon + Andinus'u" formunda çözülmekte ve "nehrin tanrısı" anlamına gelmekteydi.

ABANG SALAMAT [Endonezya Mitolojisi] Batı Sumatra'nın efsanevi kahramanı Anggun Nan Tungga'nın uşağının adıdır.

ABANGÂH Bkz. Aban

ABANTİADES [Yunan Mitolojisi] Abas'ın soyundan gelenlere verilen isim olup, özellikle Abas'ın oğlu Akrisius (Ov. Met. iv. 607) ile Abas'ın en büyük torunu Perseus (Ov. Met. iv. 673) ile özdeşleşmiştir. Abas'ın soyundan gelen Danae ve Atalante gibi kadınlar da Abantiades olarak adlandırılmıştır.

ABANTU BOMLAMBO [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da Transkei bölgesi ama özellikle Nguni halkının inanışında nehirlerin dibinde yaşayıp insanlara şifa sanatını öğreten su ruhlarının adıdır. Kimi yazarlar ise Abantu Bomlambo'nun atalarla ilişkili tehlikeli varlıklar olduğunu kaydetmiştir. Zulu halkının büyük su yılanlarını atalarla ilişkilendirmesi de Abantu Bomlambo inanışı ile ilişkili olmalıdır.

ABARBAREA [Yunan Mitolojisi] Aesepus'un kızı bir su perisi olup, Troya kralı Laomedon'un gayrimeşru oğlu Bukolion'dan Aesepus ve Pedasus adlı iki çocuk dünyaya getirmiştir (Hom. İl. 6. 21-23). Bununla birlikte Hesykhius, Abarbareaia kelimesini bir kişi adı olarak değil bir su perisi grubu olarak kullanmıştır.

ABARİMON [Hint Mitolojisi] Ayakları geriye doğru dönük ve kimsenin yakalayamayacağı kadar hızlı koşabilen bir halkın adı olup, inanışa göre İmaus (bugünkü Himalaya) dağlarında yaşamaktaydılar. İlk olarak MS 1. Yüzyılda yaşlı Pliny'nin Tabiat Bilgisi adlı kitabında (VII, 11) bahisleri geçmiştir.

ABARİS [Yunan Mitolojisi] Seuthes'in oğlu ve Apollon'un İskit rahiplerinden bir şifacı ve bilginin adı olup (Her. iv. 36; Ov. Met. v. 86), Apollon'un yardımıyla salgın bir hastalığın hüküm sürdüğü Kafkasya'dan Yunanistan'a gelmiştir. Kehanet yeteneğiyle ünlenen Abaris, Sparta'dan Knossos'a pek çok şehirde yerel İskit kıyafeti ile dolaşmış, çeşitli kehanetlerde bulunup, sihirli sözlerle şifa dağıtırken alçakgönüllüyü ve dürüstlüğü sayesinde büyük saygı görmüştür (Str. Geog. 7.3.8). Sicilya'nın dik kafalı tiranı Phalaris'in sarayında Pythagors ile fikir alışverişi yaptığı da iddia edilmiştir (İamblikhus, Vita Pythagorica 92-93). Herodot'a göre Apollon'un kendisine hediye ettiği altın bir ok yardımıyla görünmezlik, kâhinlik ve hastalıkları tedavi gücü kazanan Abaris, Heraklides Pontikus'a göre ayrıca okun üzerinde uçabilme yeteneğine de sahipti. Herodot'a göre hiç yemek yemeyen Abaris, okunu aldığı felsefe dersleri karşılığında Pythagoras'a vermişti. Herodot (MÖ 425-485) ve Pindar (MÖ 518?-438) rahibin Hiperborlu olduğunu ileri sürmüştür. Sparta'da yer alan bir Persephone tapınağı da Abaris ile ilişkilendirilmekteydi (Pausanias 9.10).

ABARTA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın yerli ve kutsal halkı Tuatha De Danann kabilesinden bir tanrının adıdır. Fianna savaşçılarını hile yaparak büyülü bir at üzerinde öteki dünyaya götürmeye kalkışınca aldatılan savaşçılar liderleri Fionn tarafından kurtarılmıştır.

ABAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Merkez Yunanistan'da Phokis bölgesinde yer alan Abae şehrinin kurucusu kabul edilen 20. Argos kralı ve büyük bir savaşçının adıdır. Aigyptos oğulları amcaları Danaos'un kızları ile evlenmeye zorlanınca, gerdek gecesi biri dışında tüm gelinler yeni kocalarını öldürmüş, sadece Hypermnestra kocası Lynkeus'a kıyamamıştır. Bu evlilikten doğan Abas, Argos kralı olduktan sonra Okaleia ile evlenmiş, çiftin Akrisios ve Proetos adlı ikiz oğulları ve İdomene adlı kızları dünyaya gelmiştir (Apollod. ii. 2. 1, Hygin. Fab. 170). Bir söylenceye göre ünlü kutsal kalkanı sayesinde savaşta yenilmeyen Abas, aşırı gururu yüzünden Aphrodite tarafından kuğuya dönüştürülmüştür (Ov. XIV, 505). Bir başkasına göre ise Peloponnesos'ta Lyrkeia bölgesine adını veren Lyrkos, Abas'ın gayrımeşru oğluydu.

2. Euboialı Abantislere adını veren kahramanın adı olup, bir söylenceye göre Poseidon ile su perisi Arethousa'nın bir diğerine göre ise Khalkon'un oğlu ve Khalkadon ile Kanetos'un babasıydı. Trakya'da doğmuş ve Abantialılar adı verilen kabilenin kurucusu olmuştur. Kabilesiyle Euboea'ya göç etmiş ve burayı kral olarak yönetmiştir (Paus. II, 12, 2; Apollod. Rhod. Argonautica, ii. 79; ii.1.1).

3. Melampous ile İphianeira'nın oğlu, Amythaon'un torunu, Koeranus, İdmon ve Lysimakhe'nin babası olan Argoslu bir kâhinin adıdır (Apollod. i. 9. 13; Hyg. Fabulae 14; Paus. 1. 43. 5).

4. Metaneira ile Keleus'un oğlu, Eleusis kralının adı olup, Triptolemus'un kardeşiydi. Persephone'u arayan Demeter ile alay edince tanrıça tarafından kertenkeleye dönüştürülmüştür (Ov. Met. 5. 450). Fraklı söylenceler bu olayı yaşayan kişinin adı Askalabus annesinin ki Misme olarak geçmektedir (Antonin. Lib. 23.).

5. Troyalı Eurydamas'ın Troya savaşı sırasında Diomedes tarafından öldürülen oğludur (Hom. İl. 5. 148).

6. Yediler'e karşı Thebai kentini savunanlardan birisi olup, oğulları Kydon ile Argus savaş sırasına öldürülmüştür (Statius, Thebaid 7. 646, 9. 758).

7. Pirithous ile Hippodamia'nın düğününe katılan bir kentaurun adıdır (Ov. Met. 12. 306).

8. Troyalı bir savaşçı olup, Troya savaşı sırasında Sthenelus tarafından öldürülmüştür (Quintus Smyrnaeus, Troya'nın Düşüşü 11. 81).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

9. Perseus'un bir arkadaşının adıdır (Ov. v. 126).

10. Aeneas'ın biri Troyalı diğeri Etrüsk kökenli iki arkadaşının adıdır (Virgil i. 121, x. 427).

ABASI [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında, yeraltında yaşayan, tek gözlü, tek ayaklı, kel kafalı, demirden dişleri olan kötü ruhların genel adıdır. Zararlı ve iğrenç görünümlü tüm bitki ve hayvanların Abasılarca yeryüzüne getirildiğine ve bu yaratıkların pis kokan iğrenç şeyler ile insan leşi yediğine inanılmaktaydı. İnsanları yollarından alıkoyup öldüren, ruhunu çalıp götüren bu yaratıklardan korunmak için Yakut halkı kurban kesmekte böylece kendi canlarının diyetini ödediklerine inanmaktaydı. Müziğe (Kopuz sesine) düşkün olan Abasılar, insanların tam tersine, geriye doğru yürümekte, yeryüzünde insanlar tarafından fark edilmeyip, sadece şamanlar tarafından görülebilmektedirler. Abasılar ise tam tersine kendi dünyaları olan yeraltına inen şamanları görememekteydi. Arson-Duolay ile Hara Suoron tarafından yönetilen Abasılar'ın bir görevi de şaman potansiyeli olan çocukların (bazen yetişkinlerin) ruhlarını yeraltına kaçırarak üç yıl boyunca bir kuş tarafından beslenmelerini sağlamaktır. Ruhu çalınan kişi bu süreçte deli gibi dolaşmakta ancak uykuda yeraltı dünyasına gidebildiği için huzur bulabilmekteydi. Üç yılın sonunda Abasılar şamanın başını kesip bir ağacın üzerine koymakta, böylece kurbanın bedeni parçalanıp yenilirken seyretmesini isterlerdi. Şamanın etlerini tüm Abasıların yemesi gerekmekte eğer yemeyen olursa geleceğin şamanının onun taşıdığı hastalık ve kötülüklere karşı savunmasız olacağına inanılmaktaydı. Bedeni yenildikten sonra "kut" adı verilen ruhu yeniden etle kaplanan şaman bu süreçte evinde ağır hasta olarak yatmaktadır.

ABASSİ İSU MA Bkz. İsong

ABASSİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya ve Kamerun'da yaşayan Anang ve Efik (Kalabar) halklarının inanışında yaratıcı gök tanrı olup, Atai'nin kocasıydı. Diğer Afrika tanrıları gibi çifte mizaçlı olan tanrının, Abassi Onyong 'Yukarıdaki Tanrı' ve Abassi Isong 'Aşağıdaki Tanrı' adlarıyla iki âlemde varlığı tasavvur edilmiştir. Abassi dünyayı ve ilk insan çiftini yaratmışsa da onlara yeryüzünü yasaklamıştır. Atai'nin ısrarıyla sonradan insanların dünyaya yerleşmelerine izin vermişse de güçlenirlerse kendine karşı çıkabilecekleri endişesiyle ancak üreme ve çalışmalarını yasaklamıştır. Bir süre sonra kadın toprağa bir şeyler ekip, hasat edince erkek bu tarım ürünlerinin Abassi'nin verdiklerinden daha lezzetli olduğunu fark etmiş, çift diğer yasağı da çiğneyerek eşleşip pek çok çocuk sahibi olmuştur. İnsan nüfusu artınca, unutulduğunu düşünen Atai, yaratılanlar ile kendilerinin eşit olmasını engellemek için geçimsizlik ve ölümü yeryüzüne getirmiş, böylece savaşlar insan yaşamının bir parçası haline gelmiş, ölümler nüfus artışını dengelemiştir. Yine de Abassi, çocukları olan insanoğlunu unutmamış, akbaba formundaki bereket tanrıçası İkpa İson'u sık sık yeryüzüne göndererek açlık çekmelerini önlemiştir. Ayrıca her biri insanların dini, sosyal, ekonomik hayatında ayrı ayrı rol oynayan 'Nnem' adı verilen 44 ruh Abassi'ye insanlar hakkında detaylı bilgi vererek ödül ve ceza alacak olanların seçilmesine aracılık etmiştir. Bkz. Eka Abassi

ABASTER [Yunan Mitolojisi] Pluto'nun atlarından birisinin adıdır.

ABATON Bkz. Abatos

ABATOS 1. [Mısır Mitolojisi] Nil nehri üzerinde bulunan Bigeh adasında kutsal bir mevkiinin adıdır. Abatos, Yunan destanlarında 'ulaşılmaz, varılmaz' anlamında geçen bir kelimedir (< Yunanca a 'olumsuzluk eki' + veno 'giderim/gitmek'). Artemisia, Rodos'u fethinin şerefine adaya iki heykel diktirmiş, adalılar özgürlüklerini geri aldıktan bunlardan bir tanesini yıkmaya kıyamamış ve etrafına duvar örerek abaton (ulaşılmaz) adını vermişlerdir.

2. [Yunan Mitolojisi] Pluto'nun atlarından birisinin adıdır.

ABATUR 1. [Pers Mitolojisi] Mandeist inanışta ölülerin ruhlarını tartarak onların cennet ya da cehenneme gitmesine karar veren bir yaratık olup, 'Yawar' adıyla da bilinmektedir. Abat(t)ur Farsça 'terazi taşıyan' anlamına gelmekte olup, tanrının dört görünümünden üçüncüsü ve ikinci hayat Yoşamin'in oğluydu. Abatur, "kutsal Abatur" (Rama) ve daha aşağı eşi ruhları tartan "ölçülerin Abaturu" olmak üzere iki farklı karaktere sahipti. Mandeist öğretinin nispeten yakın zamanda hazırlanan "Abatur Divanı" adlı kayıtlarında şimdi ile geleceğin sınırında ikamet eden Abatur ilk görünüm Hibil Ziwa'nın kendisine 'Işık Dünyası' ile 'Karanlık Dünya' arasındaki sınıra giderek ruhları tartmasını emretmesi üzerine görevine başlamıştır.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Nazarene veya Bardesanian kilisesine göre görülebilen evrenin mimarının adıdır. Codex Nazaraeus'ta Abathur'un bir kapı açarak kaosun karanlık sularına girmiş ve sudaki yansımasından oğlu doğmuştur.

ABATWA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında karınca tepelerinde yaşayan veya ormanda başıboş dolaşan, insan formunda barışsever ve utangaç minik bir ırkın adıdır. İnsanlara yardım etmeyi seven Abatwaları sadece dört yaşın altındaki çocuklar, büyücüler ile hamile kadınlar görebilmekteydi. Hamile bir kadının erkek bir Abatwa görürse erkek bir çocuk doğuracağına inanılırdı. Ayrıca bir Abatwa ile karşılaşıldığında, insana kendisini ilk olarak ne zaman gördüğünü sormakta, ilk defa görüldüğü cevabını alması durumunda muhatabını zehirli bir okla vurarak öldürmekteydi. Kişinin canını kurtarmak için yaratığı uzun zamandan beri ya da uzak bir yerde gördüğünü bildirmesi gerekmektedir.

ABAVİNE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Sierra Nevada'nın güneyinde Kern nehri havzasında yaşamış, Uto-Aztek dil grubundan bir dili konuşan Tübatulabal halkının inanışında ölülerin

yaşayanlara insan formunda görünen ruhlarının adıdır.

ABAYE [Yahudi Mitolojisi] Yarı efsanevi bir kahraman ve şifacılığıyla tanınan hahamın adı olup, Talmud'da Babil'de yaşayıp MS 339'da öldüğü kayıtlıdır.

ÂBAYI SEBÂ [İslam Mitolojisi] Alevi inancında Yedi gezegenin adı olup, "yedi baba" ya da "yedi ata" olarak da bilinmektedir.

ABAYİFO [Afrika Mitolojisi] Gana ve Fildişi Kıyısı'nda cadılara verilen isim olup, inanışa göre büyülerinden korunmak için koruyucu ayinler düzenlemek gerekmekteydi.

ABBA 1. [Yahudi Mitolojisi] Amori kökenli Babil tanrıçasının adı olup, Mari yazıtlarında adı geçmekte hatta İsin'de bir tapınağı olduğu bilinmekteyse de kişilik ve görevlerine dair bilgi yoktur.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerlerin Enki ve Ninhursag efsanesinde Ninhursag'ın yarattığı bir tanrının adıdır.

3. Talmud'da iyileştirme gücüne sahip kutsal bir hahamın adı olarak geçen Abba kelimesi Kıpti ve Süryani kiliselerinde patrik anlamında kullanılmaktadır.

ABBA AMONA [Yahudi Mitolojisi] Kabala'da en önemli ilahi çift (Hoçmah ile Binah) olarak geçmekte olup, Aramca 'anne, baba' anlamına gelmekteydir. Abba Amona, Kether ile birlikte Sefirot üçlüsünü oluşturmaktaydı.

ABBAS [İslam Mitolojisi] Muhammed'in amcası olup, peygamberin dedesi Abdülmuttalib'in oğluydu. Mekke'nin fethi sırasında Müslümanlığı kabul etmiş, Osman'ın şehit edilmesinden iki sene evvel, 652 senesinde 88 yaşında Medine'de ölmüştür. Bedir savaşında henüz Müslüman olmadığı, müşriklerin zoruyla girdiği savaşta esir edilip Medine'ye götürüldüğü söylenmektedir.

ABBAS ALİ [Arnavut Mitolojisi] Arnavutluk'ta Tomor dağının güney yamacında türbesi bulunan bir Bektaşi büyüğünün adıdır. 1620 yılında inşa edilen türbesi her yıl Ağustos ayında Müslümanlar tarafından ziyaret edilmekte kurbanlar kesilmektedir. Efsaneye göre Hasan ve Hüseyin'in kardeşi olup Arabistan'dan Arnavutluk'a bölgeyi kâfirlerden kurtarmak için gelmiştir. Hıristiyan geleneğinde ise St. Elias (İlyas peygamber) ile özdeşleştirilmektedir.

ABBAS'IN ELİ [Arap Mitolojisi] Arap inanışında el formunda bir nazarlığın adı olup, Muhammed'in amcası Abbas ile ilişkilendirilmekte ve elin parmak sayısına atfen "beş" anlamına gelen Hamsa adıyla da bilinmektedir. Abbas'ın eli, İbranilerce Hameş veya Meryem'in eli, Hıristiyanlarca ise Fatıma'nın eli adlarıyla bilinmektedir.

ABBAYE Bkz. Abaye

ABBAS STULTORUM Bkz. Piskopos Çocuk

ABDAL [İslam Mitolojisi] Ricalü'l-gayb adı verilen gizli veli gruplarından birisi olup, inanışa göre dünya düzeninin korunmasında etkin rol oynamaktaydılar. İçlerinden birisi öldüğü zaman yerine bir başkası Allah tarafından seçildiğinden, Arapça *"bir şeyin yerini tutan"* ya da *"bir şeyin karşılığı olan"* anlamındaki 'bedel' kelimesinin çoğulu abdal olarak adlandırılmışlardır. Abdalların istediklerinde zaman ve mekân değiştirme yetenekleri olduğuna ve bazı istisnai varlıklar dışında kimseye görünmediklerine inanılmaktaydı. Çeşitli kaynaklarda sayıları 40, 30 veya 7 olarak verilmiştir. Kafkasya Müslümanlarında Abdal dağlarda yaşayan aksakallı bir bilge formunda mitolojik bir varlık olarak görülmekte olup, av hayvanlarının koruduğuna, avcıların, abdal adına dua etmezlerse avdan elleri boş döneceğine inanılmaktadır. Tasavvufta abdalların bu mertebeye ibadet yoluyla değil temiz kalplilik, cömertlik, harama ve dünya nimetlerine karşı sabır gibi nitelikleri sayesinde ulaştığı inanışı hâkimdir. Anadolu'da göçebe olarak dolaşan, Köroğlu masalları anlatıp, çalgıcılık ve türkücülükle geçinip, Ehli-beyt kulları olduğunu söyleyen kişilere 'Abdalan-ı Rum' (Rum Abdalları) adı verilmiştir. Bektaşiliğin beşinci derecesine de Abdallık adı verilmektedir. 12. yüzyıldan itibaren dervişler, 14. yüzyıldan itibaren ise Alevi saz âşıkları bu sıfatla adlandırılınca kelime gerçek anlamından uzaklaşmıştır.

ABDAL MUSA [İslam Mitolojisi] Elmalı'da bulunan tekkesinden ve Kaygusuz Abdal'ın şiirlerinden Elmalılı olduğu sanılmasına karşın kimilerince Horasanlılık da atfedilen Alperenlik yakıştırılan bir Bektaşi dervişinin adı olup Nasihatnâme adlı bir kitabı bulunmaktadır. Alevi inancında kurban kesimi ve diğer masrafların ortak karşılandığı, 12 hizmetin yerine getirildiği ayinlere Abdal Musa Cemleri adı verilmektedir.

ABDERA [Yunan Mitolojisi] Trakya'da zengin bir liman kentinin adı olup, Eski Yunanca edebi metinlerinde aptallıklarıyla ön plana çıkarılmış, 'Abderalı kadar aklın yok' ile "alay ederek gülmek" anlamındaki 'Abderalı kahkahası' deyimleri halk ağzına yerleşmiştir. Abderite ise Demokritos'un metinlerinde geçen alaycı bir karakterin adıdır. Bu özelliğine tezat olarak Abdera kenti tarihçi Hekateos, Büyük İskender'in hocası filozof Anaksarkos, sofist Protagoras, komedi yazarı Demokritos gibi bilge kişilerin doğduğu yerdir. Söylenceye göre Abderalılar, kent fare istilasına uğrayınca Makedonya'ya göç etmiştir (Apollodorus ii. 5. 8; Pindar Paean 2).

ABDERUS [Yunan Mitolojisi] Hermes veya Poseidon'un (Thronia veya Thromius'dan) oğlu olup, yakın arkadaşı (sevgili?) Herakles'e sekizinci görevinde silah taşıyıcısı olarak yardım etmiştir. Herakles, bu görev sırasında Bistones kralı Diomedes'in çiğ et yiyen vahşi kısrakları tarafından öldürülen dostunun hatırasına Trakya'da Abdera adlı kenti kurmuştur. Hyginus'a göre (Fab. 30,) Abderus, Diomedes'in uşaklarından birisiydi.

ABDİEL [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ Yahudi söylencelerinde ve Angel Raziel kitabında bahsi geçen bir meleğin adıdır. Abdiel, İngiliz şair John Milton'un (1608-1674) 1667 tarihli Kayıp Cennet (Paradise Lost) adlı eserinde ise (5: 805-808, 896) melekleri isyana teşvik eden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şeytan'a karşı çıkan bir melek olarak anılmaktadır.

ABDRİANAHOABU [Afrika Mitolojisi] Madagaskar adası halklarının inanışında Zankari adlı tanrı ailesine mensup bir tanrıça olup, gökyüzünden dünyaya gümüş bir zincire tutunarak inmiştir.

ABDULLAH BİN ABDÜLMUTTALİP [İslam Mitolojisi] Abdülmuttalib'in oğullarından birisi, Emine'nin kocası ve Muhammed'in babasının adıdır (MS 543-570). Muhammed doğmadan Şam seyahati sırasında vefat etmiştir. Bir söylenceye göre babası Abdülmuttalip zemzem kuyusunu kazarken Kureyşliler ile tartışmış, bu sırada Allah'a dua ederek 'bana on oğul ver birini sana kurban edeyim' diye yalvarmıştır. Onuncu oğlu Abdullah doğup onu kurban etmesi gerektiğinde kefaret olarak yüz deve vermiştir.

ABDURRAHMAN [İslam Mitolojisi] Ebu Bekir'in oğlu olup, Muhammed'in baş düşmanı Ebu Süfyan'ın kızına âşık olmuş, babası İslam'ı seçene kadar, kayınpederinin askerleriyle birlikte Müslüman kervanlarına saldırmışsa da sonunda eşi ile birlikte o da İslam'ı seçmiştir.

ABE Bkz. Agwe

ABE ANTAK [Endonezya Mitolojisi] Bir yaratıcı tanrının adıdır.

ABE MANGO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon havzasında yaşayan Tukano halkının inanışında tanrıların arasından gelip dokuma, çömlek yapımı ve bitkilerden ilaç yapımını öğreten kültürel kahramanın adıdır. Babası Page Abe tarafından tecavüze uğrayan Abe Mango kadınlara dokumayı öğreterek giyinmelerini sağlamış böylece erkeklerin cinsel isteklerine karşı korunabileceklerini düşünmüştür. Abe Mango aynı zamanda ilk insanın ölümü sırasında ilk cenaze merasimini gerçekleştirerek bu geleneğin başlatıcısı olmuştur.

ABE NO SEİMEİ [Japon Mitolojisi] Şair Abe no Yasuna ile beyaz tilki Kuzunoha'nın oğlu olan büyücü kahramanın adıdır. Abe No Seimei imparator Toba'yı ölümcül bir hastalıktan ve imparatoru büyüyle kendine âşık eden dokuz kuyruklu tilkiden kurtarmıştır.

ABE NO YASUNA [Japon Mitolojisi] Güzel bir kadın görünümündeki beyaz tilki Kuzunoha ile evlenen bir şairin adıdır. Şair, pirinç tanrısı İnari tapınağının bahçesinde şiirlerini yüksek sesle haykırarak okurken, karaciğerinden ilaç yapmak için kovalanan bir tilkiyi kimonosu içerisinde saklayarak kurtarmıştır. Bir yıl sonra Kuzunoha adlı güzel bir kadına âşık olup evlenen şair, Abe No Yasuna adını verdiği oğlunun doğumunda eşini kaybetmiştir. Bir süre sonra Kazunoha şairin rüyasına girerek ona geçmişte bir tilki olduğunu üzülmeden hayatına devam etmesini öğütlemiştir.

ABEGUWO [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine adası halklarının inanışında bir yağmur tanrıçası olup, idrarını gökyüzünden yağmur olarak göndermekteydi.

ABEL Bkz. Habil ile Kabil

ABELLİO [Kelt Mitolojisi] Fransa'da Garonne nehri vadisi boyunca yaşayan Breton halkının inanışında elma ağaçlarının koruyucu tanrısının adıdır.

ABENA BUDU [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Effutu ile Fildişi Kıyısı'nda yaşayan Akan halklarının inanışında adı 'Salı günü' anlamına gelen bir nehir ve deniz tanrıçası olup, sembolü altın ve pirinç gibi refah ve bolluk getiren nesnelerdi. Özellikle çocukların ve balıkçıların koruyucusu kabul edilen Abena aynı zamanda yıkım ile de ilişkilendirilmekte, kendini sunularıyla onurlandırmayan balıkçı teknelerini batırmaktaydı.

ABENAKİ MİTOLOJİSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkı Wabanaki (Şafak Toprakları) adını verdikleri ABD'nin New England eyaleti ile Kanada'nın Quebec vilayeti ve doğu sahilinde yaşamakta olup, Doğu Algonkin dilini konuşmaktadır. Abenaki yaratılış öyküsünün temel kahramanları yaratıcı veya yaratıcıya yardım eden ata olarak tasvir edilen ve Algonkin dilinde 'Hiçten gelen adam' anlamına gelen Gluskab ile kardeşi Malsumis adlı efsanevi ruhlardır. İnanışa göre Tabaldak insanları yaratırken iyi Gluskab'ı sağ elindeki tozdan kötü Malsumis'i ise sol elindeki tozdan yaratmıştır. Abenakiler tarihi 3 bölüme ayırmakta, 'Eski Çağ'da insan ve hayvanların yaşamı arasında fark olmadığını, 'Altın Çağ'da insanların nispeten hayvan özelliklerinden arındığını, 'Bugünkü Çağ'da ise insan ve hayvanların tamamen farklılaştığına inanmaktadırlar. Animist ve panenteist olan Abenakilerin dini ayinleri Midewiwin veya Medewiwin adı verilen şifacılar tarafından yönetilmekteydi.

ABENAWA Bkz. Abena Budu

ABEONA [Roma Mitolojisi] Evlerinden ilk kez ayrılan çocukların ev ve ailelerine kavuşabilmesini sağlayan koruyucu tanrıçanın adıdır.

ABERE [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında bataklıklarda sinsice dolaşarak kandırdığı insanları tuzağına düşüren dişi bir iblis bir çeşit yaban kadının adıdır.

ABERAWA [Afrika Mitolojisi] Gana ve Fildişi Kıyısı'nda yaşayan Akan halkının inanışında başlangıçtan beri var olan ilk kadın ve yeryüzü tanrıçasının adıdır. 'Toprağın yaşlı hanımı' adıyla da bilinen Aberawa havanında mısır döverken havan tokmağını gökyüzüne çarptırarak tanrı Nyame'yi rahatsız etmiş, kaçan Nyame'ye ulaşmak için topladığı havanları üst üste koyarak üstlerine çıkmışsa da bir çocuk en alttaki havanı yerinden çıkarınca yaptığı merdiven çökmüş, Aberawa'nın hevesi kursağında kalmıştır.

ABERAWA AWUKUWA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti halkının inanışında Aberawa nehrinin koruyucu tanrıçası olup, Bosomtwe gölü tanrısı Twe'nin anasıydı.

ABEZİ THİBOD [Yahudi Mitolojisi] Musa ile savaşan kötü bir ruhun adı olup, Mısırlılarla birlikte Kızıl Deniz'de boğulmuştur. Söylenceye

göre bir kaya bloğunun altında hapsedilmiş vaziyette beklemektedir.

ABGAL 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerlerin inanışında içilebilir suların koruyucu tanrısı Apsu'dan esinlenerek bazıları balık adam şeklinde tasvir edilen 7 ruhun adı olup, büyük tanrıların hizmetçileridirler. Akatlarca Apkallu adıyla bilinmekteydiler.

2. [Arap Mitolojisi] Kuzey Araplarının İslam öncesi inanışında bir çöl tanrısının adıdır. Suriye çöllerinde yaşayan bedevilerce ay tanrısı olarak da bilinmekteydi.

ABGAR [Hıristiyan Mitolojisi] Efsanevi Urfa (Edessa) kralının adı olup, bir söylenceye göre İsa'ya mektup yazarak "körlerin gözünü açtığı, topalları yürüttüğü gibi" kendisini de iyileştirmesini talep etmiştir. Mektubu okuyan İsa, Abgar'ı iyileştirmesi için iki müridini göndermiştir.

ABGURATİ Bkz. Hariti

ABHA PİSAKHA [Hint Mitolojisi] Rahu'nun adlarından birisi olup, 'gökyüzündeki iblis' anlamına gelmektedir.

ABHASWARA [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde yardımsever yarı tanrılar olan 64 Deva'nın oluşturduğu bir grubun adı olup, Budistlerce "cennet" anlamında kullanılan kelime Sanskrit 'parlak, göz alıcı' anlamına gelmektedir. Hindu Ansiklopedisi'ne göre 9 Gana tanrı grubundan birisini (Adityalar, Viswalar, Viswe-devalar, Vasular, Tushitalar, Abhaswaralar, Anilalar, Maharajikalar, Sadhyalar ve Rudralar) oluşturmaktadırlar.

ABHAYA [Hint Mitolojisi] Hem Şiva hem de Buda'nın takma adı olup 'korkusuzluk, tasasızlık, zihin sükûneti' anlamına gelmekteydi (< Sanskrit a 'olumsuzluk ön eki' + bhaya 'korku'). İnanışa göre Buda üzerine gönderilen kudurmuş bir fili korkusuzluğuyla sakin bir kediye dönüştürmüştür.

ABHAYAGİRİ [Hint Mitolojisi] Theravada Budizm'inin önemli bir manastırının adı olup, Kral Vattagamani Abhaya (MÖ 29-17) tarafından Seylan'ın kuzeyinde yer alan Anuradhapura'da yaptırılmıştır. Çinli seyyah Fa-hien'e göre MS 400 tarihinde 5.000 rahip ve münzevi burada Mahayana ve Hinayana öğretisi üzerinde çalışmaktaydı.

ABHAYAKARA [Hint Mitolojisi] Kötü bir kralı korkutmak için birdenbire dev bir yılan ortaya çıkaran Bengalli rahibin adıdır.

ABHEAN [Kelt mitolojisi] İrlanda'nın yerli tanrıları olan Tuatha De Danann klanından, harp çalan şair bir tanrının adıdır. İrlanda'nın işgalini konu alan Lebor Gabala Erenn kitabına göre Midir'in önünde Oengus tarafından öldürülmüştür.

ABHİCARA [Hint Mitolojisi] Kötü mizaçlı büyücülerin kullandığı hastalık ve ölüm getiren güçlerin adıdır. Sanskrit büyü getiren anlamına gelmektedir (abhi '-e doğru' + car 'büyülemek, etkilemek').

ABHİDHAMMA [Hint Mitolojisi] Güneydoğu Asya ve Seylan'da yaygın Theravada Budizm'inin Tripitaka (Sanskritçe 'Üç Sepet') adlı yazıtının üçüncü ve son bölümünün adıdır (Diğerleri: Sutta Pitaka, Vinaya Pitaka)

ABHİDHARMAKOSA [Tibet Mitolojisi] Mahayana Budizminin Kosa mezhebinin 600 dizeden oluşan kutsal metinlerinin adı olup, Hsüan Tsang tarafından tercüme edilmiştir.

ABHİDİNA [Hint Mitolojisi] Buda'nın okült güçlerinden (Sidhi) bir tanesinin adı olup, bilinçli olarak yer çekiminden kurtularak uçma eylemidir (< Sanskrit abhi '-e doğru' + di 'uçmak' + na '-den').

ABHİGİT [Hint Mitolojisi] Hint racasının bir rahibi öldürerek kurban etmeden önce söylediği teskin edici söz ve tavırlara verilen isimdir.

ABHİJİNA [Hint Mitolojisi] Budizm'de insan bilincinin sınırlarını aşan 5 veya 6 güce verilen isim olup, "Ahbinna" olarak da bilinmektedir. Abhijina, Sanskrit "bilgiye doğru" anlamına gelmektedir (abhi '-e doğru' + jna 'öğrenmek, bilgi'). Buda karanlığı aydınlığa çevirecek abhijnaların varlığından bahsetmiştir. Bunlar:

1. Divyaçakşus 'tanrısal göz'
2. Divyasrotra 'tanrısal kulak'
3. Riddhisakşatkriya 'sezgisel öğrenme'
4. Purvanivasajnana 'eski varoluşları bilmek'
5. Paraçittajnana 'başkalarının düşünce ve hislerini anlama'

(6). Hayatın akışının kesinliğini kavrama (sadece aydınlanmış ruhlar içindir)

ABHİJİT [Hint Mitolojisi] **1.** Puranalarda bahsi geçen bir şans tanrıçasının adı olup, Daksa'nın kızı ve Kandra'nın karısıdır.

2. Naksatra adıyla bilinen iyiliksever yıldız tanrılarından (27 takımyıldızdan) birisi ve İndra'nın hizmetkârıdır.

ABHİJNANAŞAKUNTALAM [Hint Mitolojisi] Şakuntala ile Duşyanta'nın öyküsünü anlatan Sanskrit metnin adı olup, "Şakuntala'nın Takdiri" anlamına gelmektedir. 1 - 4. Yüzyıllar arasında Kalidasa tarafından Mahabaharata'dan esinlenerek yazılmıştır. Bilge Viwamitra ile apsara Menaka'nın kızı olan Şakuntala doğum sırasında ebeveynleri tarafından terk edilince münzevi keşiş Kanva tarafından büyütülmüş, çekici bir genç kız olmuştur. Kanva ile diğer rahipler hac yolculuğuna çıktıkları sırada bölgeye avlanmak için gelen Hastinapura kralı Duşyanta Şakuntala'ya âşık olup, evlenmiştir. Kral bir süre için saraydan ayrılmak zorunda kalınca kıza kraliçe olduğunu ispat etmesi için bir yüzük vermiştir. Bu büyücü Durvasa krala kızın varlığını unutturan bir büyü yapmış, Şakuntala da büyüyü bozabilecek tek obje olan yüzüğü bir nehirden geçerken düşürüp kaybetmiştir. Kralın yanına varan kız büyünün etkisindeki adam tarafından tanınmayınca tüm dostlarını ve pozisyonunu kaybetmiş, üvey babasının inziva yerine dönmekten başka çaresi kalmamıştır. Bir balıkçının tutuğu balığın karnından çıkan yüzüğü gören kral büyünün etkisinden kurtulup yaptığı hatanın farkına varmışsa da çok geç kalmıştır. Bununla birlikte Asuralara karşı savaşan Duşyanta tanrı İndra tarafından Hindu cennetine yolculuk yapma hakkıyla ödüllendirilmiş dönüşte

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şans eseri Şakuntala ile oğlunu bulmayı başarmıştır.

Şakuntala (Yağlıboya tablo: Raja Ravi Varma)

Kaurava ve Pandava ailelerinin kıyasıya mücadelesini konu alan Mahabharata'da Şakuntala'nın oğlu Bharata iki ailenin ortak atası olarak geçmektedir. AbhijnanaŞakuntalam ilk olarak Sir William Jones tarafından 1789'da İngilizceye sonradan diğer Avrupa dillerine çevrilmiştir.

ABHİNARAJA [Tibet Mitolojisi] Budist-Lamaist inanışta bir şifa tanrısının adı olup, kırmızılar içerisinde ve gergin kulak memeleriyle tasvir edilmekteydi.

ABHİMANA [Hint Mitolojisi] Hindu düşüncesinde kendini düşünmenin ve insan egosunun ürettiği gurur, kibir gibi benlik mekanizmalarının adıdır.

ABHİMANİN [Hint Mitolojisi] Brahma'nın en büyük oğlu Ateş Tanrısı Agni'nin adlarından birisidir. Karısı Svaha'dan, Pavaka, Pavamana ve Suçi adlarında üç oğlu, oğullarından da 45 torunu olmuştur. Abhimanin, oğulları ve torunları ile Puranalardaki 49 farklı mistik ateşi sembolize etmektedir.

ABHİMANYU [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanın kahramanlarından birisi olup, Arjuna ile Krişna'nın kızı Subhadra'nın yakışıklı oğludur. Saubhadra (Subhadra'nın oğlu) adıyla da bilinen kahramanın Virata Racasının kızı Uttara'dan doğan oğlu Parikşit Hastinapura kralı olmuştur. 18 gün süren Kurukşetra savaşının ikinci gününde Kauravalardan Duryodhana'nın oğlu Lakshmana'yı öldürmüş, on üçüncü gününde ise başka bir çatışmada kendi ölmüştür.

ABHİMUKHİ [Budist Mitolojisi] Tibet Budizm'inde 12 Bhumis'ten birisi olan küçük bir tanrıçanın adı olup, asa ve kitap tutarken tasvir edilmektedir.

ABHİNİVESA [Hint Mitolojisi] Sadakat, içten bağlılık anlamına gelen bir kelime olup, Bhagavad-Gita'da manas 'akıl' ve atman 'benlik' kelimeleri ile birlikte kullanıldığında bir kişinin varlığını bir öğretiye adaması kastedilmektedir.

ABHİNNA Bkz. Abhijina

ABHİRATİ 1. [Hint Mitolojisi] Pançika'nın eşi ve Priyamkara'nın annesi olan ana tanrıçanın adı olup, 500 çocuğu olduğu söylenmekte, nar ile özdeşleştirilmekte, kendisine bir firavun faresi eşlik etmektedir.

2. [Budist Mitolojisi] Doğu Cennetinin adıdır.

ABHİYOGA [Hint Mitolojisi] Caynacılık Tanrı İndra'ya yağmur yağdırması ve karanlığı yaratmasında yardım eden yardımcı tanrıların genel adıdır.

ABHİŞEKA 1. [Budist Mitolojisi] Tibetli rahiplerin ezoterik bir öğretinin aktarılması eylemine verdiği isimdir.

2. Ganj nehrinin suyunda yıkanarak arınma töreninin adıdır.

3. Hindu ve Cayna tapınaklarında rahiplerin yönettiği dini ayinlerde mantralar okunurken bir tanrının heykel veya tasvirine süt, yoğurt, tereyağı, bal veya bunarlın tümünün karışımı olan pançamrita adlı yemek nadiren susam yağı veya gülsuyu sunulmakta, bu sırada tanrıdan beklentiler dile getirilmektedir.

4. Japonya'da Shingon Budist mezhebinde müritlerin yüksek dereceli uygulamalara geçecek seviyeye geldiği zaman uygulanan inisiasyon ayininin adıdır.

ABHRAMU [Hint Mitolojisi] Dilediği zaman şekil değiştirebilen uçabilen dişi bir filin adıdır. Abramu'nun kabilesi gökyüzünde uçarken bir ağaca konmuş, fillerin ağırlıklarından ağacın dalları kırılınca hepsi yere düşmüştür. Bu sırada ortaya çıkan gürültüden meditasyonuna ara vermek zorunda kalan bir yogi filleri lanetleyince sürünün kanatları düşmüş, o günden sonra uçabilme özelliklerini kaybetmiş ve yerde yaşamaya başlamışlardır.

ABHRAYANTİ [Hint Mitolojisi] Yedi Krittika'dan birisi olup bulutlara hükmederek yağmur getirdiğine inanılmaktadır.

ABHUTARAJA [Hint Mitolojisi] Puranalarda beşinci Manvatara'ya ait 14 tanrının dâhil olduğu bir grubun adıdır (Sanskrit a 'olumsuzluk eki' + bhu 'doğmak' + -ta + rajas 'tutku')

ABHASA YOGA [Hindu Mitolojisi] Meditasyon veya yoga gibi ruhani pratiklerin tümünün genel adıdır.

ABHYASİN [Hindu Mitolojisi] Tantrik Budizm uygulayan erkeklere verilen isim olup, kadın uygulayıcılar ise Abhyasini olarak adlandırılmaktadır.

ABHYASİN Bkz. Abhyasin

ABIRGA [Moğol Mitolojisi] Buryat halkının inanışında Dünya ağacının dibinde içi süt dolu bir gölde yaşayan yılan formunda bir deniz canavarının adı olup, ağaç üzerinde yaşayan Garide kuşunun saldırısına maruz kalmıştır. Dünya ağacı, yılan ve kuş arasındaki ilişkinin İskandinav mitolojisindeki Yggdrasil söylencesi ile benzerliği dikkat çekicidir.

ABIYAŞ KAN [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin evrenin yaratıcısı Ülgen'e verdiği isimdir.

ABİ ile KARDEŞ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında yaratıcı tanrının iki oğlunun adı olup insanoğlunun

yeraltından yeryüzüne çıkması için liderlik etmişlerdir.

ABİA [Yunan Mitolojisi] Herakles'in oğlu Hyllus'un bakıcısı olup, Messenia'da İra kentine Herakles onuruna bir tapınak inşa etmiş, kentin adı daha sonra Abia'ya dönüşmüştür (Paus. iv. 30. 1.).

ABİASA [Endonezya Mitolojisi] Java adasında Palasara ile Durgandini'nin oğlu Vyasa'ya verilen isim olup, Ambika ve Ambahini (Ambilika) ile birlikte olarak Korava ve Pandava ailelerinin atası olmuştur.

ABİES [Kelt Mitolojisi] İrlanda kralı Cildadan'ın kardeşi olup, Amadis tarafından öldürülmüş, ağabeyi intikamını almak istemişse de askerleri İngilizler tarafından bozguna uğratılmıştır.

ABİF Bkz. Hiram Abif

ABİGAİL [Yahudi Mitolojisi] **1.** Eski Ahit'te koyun sürüsü sahibi zengin Nabal'ın karısı olup, kocasının karşı çıkmasına karşın sürgündeki David'e yiyecek ve su vererek destek olmuştur. Abigail kocasının ölümünden sonra David ile evlenmiştir (I. Samuel 25:3).

2. Eski Ahit'te David'in kız kardeşinin adı da Abigail olarak geçmektedir (I. Tarihler 2:16).

ABİGOR [Hıristiyan Mitolojisi] Cehennemin en üst düzey iblislerden ve Süleyman'ın 72 cininden birisi olduğuna inanılan, kehanet ve savaş ustası olan bu iblis kanatlı bir at üzerinde elinde bir mızrakla tasvir edilmektedir.

ABİKU [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında her biri bir çocukla birlikte doğup, çocuğu ormana kaçırmaya çalışan ruhun adı olup kimi öykülerde kaçırdığı çocukları yemektedir. Çocuğun ailesi ruhun çocuğu tanıyıp götürmesini engellemek için doğum sonrasında bebeğin yüzünü zincirle örtmekte, gövdesine ziller takıp, derisine biber sürmekteydi.

ABİNADAB [Yahudi Mitolojisi] **1.** İsrail'in 12 kabilesinden birisi olan Leviler'e mensup Kiriath-Jearim kentinden bir adam olup, ilk Tevrat'ın bulunduğu Ahit Sandığını 20 yıl boyunca evinde saklanmış, sandığın korumasını oğlu Eleazar üstlenmiştir (1. Samuel 7:1).

2. Jesse'nin 8 oğlundan ikincisi olup, Saul ile birlikte Goliath'ın öldürüldüğü savaşta Filistinlilere karşı savaşmıştır (1. Samuel 17:13).

3. Saul'un oğullarından birisi olup, babası ile birlikte Gilboa savaşında ölmüştür (1. Samuel 31:2).

4. Süleyman'ın kızı ile evli memurlarından birisi olup, kralın sarayına yiyecek temin etmekle görevliydi (1. Krallar 4:7-11)

ABİRA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'nın kuzeybatısında yer alan Antioquia bölgesi halkı inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

ABİRON [Yahudi Mitolojisi] Eliab'ın oğlu Levi kabilesinden Korah ile birlikte Musa'ya başkaldıran Ruben aşiretinden bir kişinin adı olup, Tanrı Yahveh tarafından öldürülerek cezalandırılmıştır.

ABİŞA HO [Japon Mitolojisi] Ruhlarla iletişim kurmak için düzenlenen Yorigito ayinlerinden birinin adı olup, 19. Yüzyıla dek Japon köylerinde gerçekleştirilmekteydi.

ABJER [Arap Mitolojisi] Efsanevi savaşçı ozan Antar'ın olağanüstü özelliklere sahip atının adıdır. Sadık hayvan efendisinin öldüğünü anlayınca başka birisinin kendisine binmeye layık olmadığı inancıyla şimşek hızıyla çöle doğru koşarak gözden kaybolmuştur.

ABLA [Arap Mitolojisi] Kral Kais'in kızı ve Malik'in yeğeni olan bir prensesin adı olup, babasının hizmetindeki Antar ile babası ve amcasının onayıyla dillere destan bir düğün ile evlenmiştir.

ABLACH [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Avalon'a verilen isim olup, Eski İrlanda dilinde elma anlamına gelen "aball" kelimesiyle ilişkiliydi.

ABLABAİAE Bkz. Eumenides

ABLAMOR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Gaheris ile Gawain'in beyaz geyiğini öldürmesi üzerine onların iki tazısını öldüren bir kahramanına dıdır. Çıkan kavga sırasında karısı araya girince dikkati dağılan Ablamor, Gawain tarafından öldürülmüştür.

ABLİON Bkz. Albina

ABNAUAYU [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında vücudu siyah tüylerle kaplı, saçları yele gibi uzun orman adamının adı olup, Bnahua olarak da bilinmektedir. Basık alınlı, kırmızı gözlü, düz burunlu, çıkık elmacık kemikli, devasa dişli ve güçlü kaslara sahip yaratıklardı. Taraklı ayaklarıyla hızlı koşup yüzebilen, keskin duyma yetisine sahip Abnauayuların dişi olanları büyük göğüs ve geniş kalçalara sahipti. Mağaralarda yaşayan, taş ve sopa kullanabilen, üzüm, mısır lapası ve etle beslenen Abnauayular insanlarla birlikte olduğunda melez çocuklar dünyaya gelmekteydi. 19. Yüzyılda Acara'da "Zana" adı verilen dişi bir Abnauayu yakalanmış ve Abhazya'da Tkhina civarında Edgi Genaba adlı bir asilzadenin çiftliğinde esir olarak 1880-90'lara dek yaşamıştır. Başlangıçta vahşi olan Zana zamanla uysallaşmış, odun toplamak ve tahıl öğütmek gibi basit işleri yapabilmiş, birlikte olduğu köylü erkeklerden 2 kız ile 2 erkek çocuk doğurmuştur. Çocukları nispeten normal insanlar olarak topluma karışarak hayatlarını sürdürmüş, 1964'te Boris Porshnev Zana'nın torunlarından ikisiyle bir söyleşi gerçekleştirmiştir. Zana'nın mezarı bulunamamışsa da 1987'de Grover Krantz yarı-insanoğlu Kwit'in mezarını açmış ve kafatasının elmacık kemikleri ile çene kemiği gelişkin bir Homo sapiense ait olduğunu kaydetmiştir.

Anadolu'da Yaban adamı, Karakoncolos, Lazlarda Germakoçi, Megrelya'da Oço Koçi adlarıyla bilinen Orman adamının tarif edilen fiziksel özelliklerinden Neanderthal insan (Homo Neanderthalensis) olabileceği iddia edilmiştir ki gerçekten de Gürcistan'da Sakhazia ve Dzhruchula yerleşimlerinde bu türün varlığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Zana'nın modern insandan çocuk sahibi olabilmesi ve Krantz'ın çalışması bu tezi yalanlamaktadır.

ABNOBA [Kelt Mitolojisi] Roma İmparatorluğu döneminde Keltlerin av köpekleri ve geyiklerin eşlik ettiği bir orman ve nehir tanrıçalarına verdiği isim olup, İngiltere'de bulunan Avon

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nehri ile ilişkili olmalıdır. Romalılar bu tanrıçayı Diana ile özdeşleştirmiştir.

ABOBİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Ngulugwongga (Mulluk Mulluk) halkının inanışında kocasından bıkınca kendini yıldıza dönüştüren bir kadının adı olup, 7 kızı, oğlu ve kocasını yeryüzünde bırakarak gökyüzünde yerini almıştır. Aşağıda kocasının kızlarını rahat bırakamdığını gören Abobi, Yogamada adıyla bilinen kızlarını da yanına almış, bir ip yardımıyla yanlarına gelmek isteyen kocasını ise ipi keserek engellemişse de adam kendini aya dönüştürerek karısı ve kızlarını takip etmeye devam etmiştir.

ABOG [Filipinler Mitolojisi] Bir avcılık tanrısının adıdır.

ABOKAS [Pasifik Adaları Mitolojisi] Yeni Hebrid adalarında ölüler diyarının adıdır. Bkz. Banoi

ABOMİNABLE SNOWMAN Bkz. Yeti

ABONESİ [Afrika Mitolojisi] Togo halkının inanışında küçük hominidlere verilen isimdir.

ABONSAM [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili halkının inanışında kötü bir ruhun adı olup, ancak büyük gürültü çıkarılarak denize doğru kovulabileceğine inanılmaktadır.

ABORA [Afrika Mitolojisi] Kanarya Adalarından Palma adası halkının inanışında gökyüzünde ikamet edip, yıldızların hareket etmesini sağlayan en büyük tanrının adıdır.

ABORE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Warau halkının inanışında insanoğluna toplum içerisinde yaşamanın kurallarını öğreten kültürel kahramanın adıdır. Kendisine evlenmek isteyen bir kurbağa kadın tarafından esir edilmişse de bir ağaç kütüğüne doldurduğu balı yemeye dalıp bir an için kendisini unutan kadını atlatarak bir kano ile insanların arasına dönmüştür.

ABORİGİNE Bkz. Aborijinler

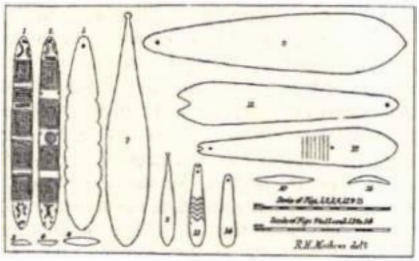
ABORİJİN MİTOLOJİSİ Aborijinler, Avustralya ve Tazmanya'ya 40.000-60.000 yıl önce gelen yerli halkın adı olup, günümüzde bile önemli ölçüde avcılık ve toplayıcılık ile geçinmektedirler. 18. yüzyılda Avrupalıların kolonizasyonu öncesinde 300.000-1.000.000 arasında olan Aborijin nüfusu, Batılıların kıtaya taşıdıkları hastalıklar ve 19. yüzyılda yerlilere karşı uygulanan pasifizasyon politikaları sonucunda günden güne azalmıştır. Günümüzde tamamı Avustralya vatandaşı olup, birbirleriyle benzerlikleri olan farklı kültür ve dillere sahip 400 kadar kabileden oluşan Aborijinlerin nüfusu 1996 yılı itibariyle 386.000 kişiye kadar düşmüştür. Barışçı göçebeler olan Aborijinler, Avrupalı göçmenler tarafından ırkçı uygulamalara maruz kalmışlarsa da 1998 yılında hükümet 'Ulusal özür günü' ilan ederek geçmişte yapılan hatalarla yüzleşebilmiştir. 1996 nüfus sayımında Aborijinlerin %72'si Hıristiyan olduklarını %16'sı ise herhangi bir dine inanmadığını belirtirken ancak % 0.03 kadarı Aborijin dinin gereklerini uyguladığını bildirmiştir.

Aborijin din ve mitolojisi, büyük ölçüde sözlü geleneğe dayanmakta olup, yaratılış ile insan-doğa ilişkisini açıklamaya yoğunlaşan anlatı ve inançlar, bölgesel hatta kabilesel farklılıklar gösterebilmektedir. Aborijin inançları yeryüzü üzerinde barınan tüm varlıkları kutsal olarak kabul eden ata totemleri kültüne dayanmaktadır. Aborijinler 'Rüya Zamanı' adı verilen bir dönemde ruhların toprağın üzerinde dolaşarak taşları, kayaları, dağları, dereleri, gölleri, ağaç, hayvan ve insanları yarattığına inanmaktadır. Bu yüzden Aborijinler rüyaları sadece günümüzün değil aynı zamanda yaratılış zamanına ait gerçeğin bir parçası olarak da yorumlanmaktadır.

Aborijinlere göre Rüya Zamanında dünya uykudaydı, toprak ise hiçbir özelliği olmayan düz bir alandı, toprak altında uyuyan hayvanlar ve büyümeyen bitkiler dâhil her şey sessiz ve hareketsizdi. Bir gün gökkuşağı yılanı uyanmış, toprak üzerinde sürünerek dünyanın yüzeyini şekillendirmiştir. Sonra yılan karınları su dolu kurbağalara seslenerek uyandırmış, onları gıdıklayarak sularını boşaltmalarına sebep olmuştur. Böylece yılanın açtığı izler dolmuş, yeryüzündeki ilk nehir, göl ve denizler oluşmuştur. Su da bitkilerin yeşerip büyümesini ve diğer hayvanların uyanarak toprağın yaşam ile dolmasını sağlamıştır.

Aborijin mitolojisinde en önemli tanrısal varlık yeryüzündeki her şeyden ve atalardan önce var olduğuna inanılan 'Her şeyin Babası' olup, tüm efsanelerde oğlunu yeryüzüne insanoğluna göz kulak olması için gönderdiği ve kötüleri cezalandırdığı temaları ortaktır. Her şeyin babası, Güneydoğu Avustralya'da 'Biame' veya 'Biaime', oğlu 'Daramulun' veya 'Gayundi', Murray nehri civarında 'Nooralie' oğlu 'Gnawdenoorte', Kurnai kabilesince ise 'Mungan Ngour' oğlu ise 'Tundun' adlarıyla bilinmekteydi. İnanışa göre Her şeyin Babası önce hayvanları sonra erkek ve kadını yaratmıştır. Rüya Zamanında hayvanlar tıpkı insanlar gibi duygu ve memnuniyetsizliklerini açığa vurmaktaydı. Sözgelimi balıklar kendilerini suyun içinde hapsedilmiş hissetmekte, böcekler daha büyük olmayı arzu etmekte, kangurular kuyruksuz olmayı istemekteydi. Yaratıcı hayvanların şikâyetlerini dikkate alarak insanı bahsi geçen olumsuz özelliklerden uzak yaratmıştır. Biame bu dönemde insanların uyması gerekli kuralları da koymuş olup, Aborijinler Boro adı verilen ve Biame'nin yaşadığı Gökyüzü dünyasını temsil eden kutsal mekânlarda çocukluktan yetişkinliğe kabul törenlerinden bu kuralları öğrenmektedir. Bu törenlerde Biame tarafından yaratıldığı söylenip 'tjuringa' veya 'inma' adlarıyla bilinen boğa gümbürtüsü -bir ucuna tutturulan iple sallanan oval tahta formundaki ilkel enstrüman- kullanılmaktadır. Boğa gümbürtüsü, inisiasyon törenleri dışında cenaze merasimlerinde de kötü ruhları kovmak için geleneksel nefesli çalgı aleti didgeridooya eşlik eder tarzda kullanılmaktadır. Biame'nin eşi Her şeyin Anası ise 'Birraghnooloo' veya 'Gunabibi' adlarıyla bilinmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aborijinlerin kullandığı Boğa gümbürtüleri
(Mathews, R. H, 1907)

Gökyüzü sadece Biame ve eşinin değil aynı zamanda ataların da daimi ikametgâhı kabul edilmekte, parlayan yıldızlar ataların yaktığı kamp ateşleri ya da bizzat kendileri ile ilişkilendirilmektedir. Aborijin inancına göre bir insan öldüğünde ruhu Ölüler Adası'na gidip, temizlenmekte sonrasında ise Gökyüzü'ne çıkmaktadır. Aborijinler insan atalarını timsah, karga, dingo, balık, sinek, fok, kanguru, koala, martı ve kartal gibi hayvanlarla özdeşleştirerek totemleştirmektedir.

Aborijinlerin Boro dışında ruhlarla temas kurduklarına inandıkları pek çok kültü yeri olup, bunların en önemlisi Aorta Avustralya'da Ayers Rock olarak da bilinen 335 m yüksekliğindeki masif kaya kitlesi Uluru'dur.

Ayrıca Bkz. Auahi-Turoa, Awhiowhio, Baiame, Birral, Bub-Jil, Daramulun, Darawigal, Imberombera, Kohin, Koin, Kutchis, Maamba, Martummere, Mimi, Mormo, Mungan-Ngana, Muraian, Mura-Muras, Nurelli, Nurrundere, Pun-Gel, Tundun, Twanyrika, Wyirrawarre

ABORİJİNLER [Roma Mitolojisi] Orta İtalya'nın en eski halkının adı olup, ağaçlara tapınıp kendilerini onların çocuğu saymakta, yabani meyvelerle beslenmekte ve hiçbir kanuna bağlı olmadan göçebe olarak yaşamaktaydılar. Aeneas, Latium'a vardığında Aborijinler Latinus adlı bir liderin yönetimindeydi. Halikarnassoslu Dionysios'a göre (I, 9) Aborijinler, İtalya'ya yerleşen Troyalılarla birleşip Latin halkını oluşturmuşlardır. Pelasglarla Aborijinler arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Bir bölgede bilinen en eski çağdan beri yaşayan yerli halklara verilen "aborijin" adının isim babası olmuşlardır.

ABOSOM [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti halkı ile Akan dil grubuna mensup diğer halkların inanışında tüm tanrı ve tanrıçaların dâhil olduğu panteona verilen isimdir. Panteonun tepesinde tüm tanrı ve tanrıçaların babası Nyame onun altında çocukları daha aşağıda asuman adı verilen küçük tanrılar en aşağıda ise 'Nsamanfo' adı verilen ata ruhları yer almaktadır. Tıpkı Yoruba halkının Orişa ve Vodun loa inancı gibi abosomlarda Aşanti ve Akanların inanç evreninin ruhsal güçleri olup yaratılış ve sonrasında Nyame'ye yardım etmişlerdir.

Nana Akonnedi Gana'nın Larteh Kubease bölgesinin yerel tanrıçası olup tüm abosomların anası sayılmakta olup, hem panteonun başı hem de tüm sorunların son karar vericisidir.

Nana Asuo Gyebi, Kuzey Gana'da özellikle Akuapem'de tapınılan bir nehir tanrısı olup, koruyucu ve şifacı özellikleriyle tanınmaktadır. Ayrıca Amerika'ya köle olarak zorla götürülen Afrikalıların geçme işlerini ve dinlerini öğrenmesinden de sorumludur.

Nana Akonnedi'nin en küçük oğlu kabul edilen Nana Adade Kofi, Gana'nın Guan bölgesinin yerel savaşçı tanrısının adı olup, metaller, silahlar ve sadakat ile ilişkilendirilmektedir.

Tegare, Kuzey Gana'ın yerel abosomu olup ormanda yaşadığına yalancı, hırsız ve haksızlık yapan kişileri bulup cezalandırmakla görevli olduğuna inanılmaktadır.

Mmoetia ayakuçları geriye bakan bir çeşit cüce abosom grubu olup, ormanda yaşayıp bitkiler ve şifacılık konusunda olağanüstü bilgilere sahip olduklarına inanılmaktadır.

Aşanti halkının abosomunda yer alan diğer tanrılar ise Apo, Asaase Afua, Asaase Yaa, Bia, Bosomtwe, Nyame, Tano'dur.

ABOWİE [Afrika Mitolojisi] Gana'da Effutu halkının inanışında şifa ve refah ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

ABRA [Yahudilik] Kudüs kentindeki büyük tapınağı inşa eden İsrail Krallığı'nın dördüncü kralı Süleyman'ın sayısı 1000'i geçen metreslerinden en sevdiğinin adıdır.

ABRACADABRA [Yahudi Mitolojisi] Kökeni ve anlamı henüz anlaşılamamış, sihirli olduğuna inanılan bir sözcük olup, Samice olduğu sanılmaktadır. Kabala'da da geçen bu sözcük 19. yüzyıla dek geleneksel şifacılıkta yüksek ateşin tedavisinde kullanılmaktaydı. Etimolojisi açık olmayıp birkaç teori ileri sürülmüştür:

- Keltçe abar/abra 'tanrı' + kad 'kutsal'
- Fenike alfabesinin ilk harfleri A-Bra-Ca-Dabra
- Aramca abra kadibra 'söylendiği gibi olacak'
- Aramca avada kedavra 'O şey yok olabilir'
- Abraxas ile alakalı bir kelime olabilir. Rus okültist Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891), kelimenin Kıpti veya Eski Mısır dilindeki eski bir büyü formülü olduğunu bildirip 'beni incitme' anlamına geldiğini bildirmiştir.

ABRADİ [Afrika Mitolojisi] Sudan halkının inanışında gökyüzünde yaşayan yaratıcı tanrının adıdır. Başlangıçta gökyüzünün yere yakın olduğu çağlarda Abradi ve ruhlar insanların arasına karışmaktaysa da bir kadının elindeki sopayı gökyüzüne saplamasından sonra gökyüzü yerden uzaklaşmış, insanlar ile ruhlar birbirinden ayrı yaşam sürmeye başlamıştır.

ABRAHAM Bkz. İbrahim

ABRAXAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aurora'nın atlarından birisinin adıdır.

2. Yunan alfabesindeki harflerin sayı değeri toplamı ve aynı zamanda dünyanın güneş çevresindeki turunu tamamladığı günlerin sayısına eşit olan 365 sayısının kişileştirilmiş formunun adı olup, MS 2. Yüzyıldan itibaren gnostik taş ve tılsımlarda rastlanır olmuştur. Gnostik kozmolojide 7 gezegeni temsil eden (Güneş, Ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn) Yunan alfabesinde Sigma (Σ,σ,ς) ve Xi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

(Ξ,ξ) harfleri arasında kalan 7 harf ile özdeşleştirilmiştir. Abraxas, Gnostik ve Düalist mezheplerde evren hiyerarşisindeki en önemli varlık olarak kabul edilmekte olup, 'Melek Raziel Kitabı' ile Hermann Hesse'in 'Demian' adlı (1917) çalışmalarında bahsi geçmekte, iyi ve kötünün ötesindeki bir diyarı sembolize etmekteydi.

Abraxas

Kimi yazarlara göre Abrakadabra kelimesiyle ilişkili olması muhtemel olup büyü ile ilgili Yunanca metinlerde ve Mısırlıların Gospeli gibi bazı gnostik kitaplarda bahsi geçmektedir.

Tıpkı Kimera gibi melez bir karakter olan Abraxas, horoz kafalı (bazen kral), insan gövdeli, iki yılandan oluşan bacakları ve elinde kırbacıyla tasvir edilmiş olup 'yılan ayak' anlamına gelen Angnipede olarak da anılmıştır. Abraxas figürü taşıyan taşıyıp 'abraxas taşı' olarak bilinen taşlar nazarlık olarak kullanılmaktaydı.

ABREK [Kafkas Mitolojisi] Çerkez efsanelerine göre savaştaki becerikliliğini 16 yaşında ispatlamış bir kahramanın adı olup, sonradan Rus ve Sovyet karşıtı ayaklanmaya katılan tüm savaşçılar için kullanılan genel isim olmuştur. Abrek tüm kuzey Kafkas dillerinde aynı anlama gelmesine karşın Osetçe haydut anlamına gelen "abræg" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ABRETTENUS [Yunan Mitolojisi] Mysia'da Zeus'un lakaplarından birisidir.

ABREWA [Afrika Mitolojisi] Gana'nın güneyi ile Togo ve Fildişi Sahili'nin komşu bölgelerinde yaşayan Aşanti halkı ile Akan dil grubuna mensup diğer halkların inanışında ilk kadın kabul edilen yer tanrıçasının adı olup, bereket ve tarım ile ilişkilendirilmekteydi. Söylenceye göre Abrewa, her şeyi bilen yaratıcı gök tanrı Nyame'nin eşi ve tüm diğer tanrıların anasıdır. Abrewa, gökyüzünün yere çok yakın olmasından rahatsız olup elindeki havan tokmağı ile Nyame'yi dürtünce gökyüzü çok uzağa gitmiştir. Abradi ile benzerliği dikkat çekicidir. Fante ve Akan halklarında Asase Efua (Cuma) ve Asaase Yaa (Perşembe) olarak da bilinmekte olup, bu isimler tarımla uğraşan köylülerin istirahat ettiği tanrıçanın doğum günlerini vurgulamak için verilmiştir.

ASONA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Akan halkının inanışında Abrewa'nın büyük ablası ve ilk kadın olarak tasvir edilmektedir. Olağanüstü güzel bir kadın olan Asona bir yılan tarafından korunan ilk altında canı pahasına sahip olmak istemiş, yılan tarafından ısırılınca hayatını kaybetmiş, sahip olduğu altının yanı sıra altın hırsı da çocuklarına miras olarak kalmıştır.

ABROKOMAS [Yunan Mitolojisi] Efesli Xenophon'un "Ephesiaka" adlı hikâyesinde bahsi geçen Anthia'nın aşığının adıdır.

ABROTA [Yunan Mitolojisi] Boeotialı Onkhestus'un kızı ve Megara kralı Nisus'un karısının adıdır. Nisus karısının cenaze töreninde ülkesinin tüm kadınlarına karısı gibi giyinmelerini emretmiş olup, Plutarkhos döneminde halen görülebilen bu giyim stili aphabroma olarak adlandırılmıştır.

ABRSKİL [Kafkas Mitolojisi] Abhaz efsanelerinde sadık atıyla birlikte dağda bir direğe zincirlenen bir Prometheus varyantı kahramanın adı olup, Gürcülerce Amiran, İmereti'de prenses Rokapi adıyla bilinmektedir. Ayrıca bazı masallarda Abrskil şeytanın mülkiyetinde oldukları gerekçesiyle mavi gözlü adamları öldüren bir kahraman olarak geçmektedir.

ABRYA Bkz. Su Perileri

Saçları meşe ağacına dolanan Absalom

ABSALOM [Yahudi Mitolojisi] **1.** Eski Ahit'e göre İsrail kralı David ile eşi Maça'nın kıskanç ve isyankâr özellikleriyle bilinen üçüncü oğlunun adıdır. Kelime, İbranice 'barışın babası' anlamına gelmektedir. Absalom, kız kardeşi Tamar'a tecavüz eden üvey kardeşi Amnon'u öldürmüş, babasının tacını ele geçirmek için Hebron'da bir ordu toparlamıştır. Ürdün ırmağının doğusunda 'Ephraim' adlı ormanda kral David, bir katıra binen Absalom'un isyancı ordusunu dağıtmıştır. Abasalom'un uzun saçları bir meşe ağacına takılınca yakalanmış ve David'in emrine karşı gelen generallerinden Yoab tarafından öldürmüştür. David, oğlunun cesedi başında "Oğlum, Absalom!" diyerek acıyla ağlamıştır (2. Samuel 15:6, 19:4).

ABSU Bkz. Abzu

ABSYRTUS Bkz. Apsyrtus

ABTAGİGİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer cinsellik tanrıçası olup, hayat kadınlarının koruyucusu kabul edilmekte, kendisine tütsü ve çeşitli afrodizyaklar sunulmaktaydı.

ABTU [Mısır Mitolojisi] Anet ile bir çift oluşturan kutsal bir balığın adı olup, başlangıç okyanusunda yaşayan dev bir canavar olduğuna inanılmaktaydı. Gün doğumunda Ra'nın kayığına eşlik eden balıklar tanrıyı tehlikelere karşı uyarmakta dahası Nil nehrinin taşma zamanını ilan etmekteydi.

ABU [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında bitkilerin koruyucu tanrısının adıdır. Bir söylenceye göre Enki'nin kafasından doğmuş olup, böylece bitkilerin toprakta büyümesi sembolize edilmiş olmalıdır. Başka bir söylenceye göre Uttu'nun yetiştirdiği sekiz bitkiyi yiyen Enki'nin ızdırabına son vermek için ana tanrıça Ninhursaga'nın doğurduğu sekiz çocuğundan birisidir.

ABU JAHL Bkz. Ebu Cehil

ABU MEŞU [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nzema halkının inanışında bir nehir tanrıçasının adı olup, yağmur ve şimşek tanrısı Bobowissi'nin karısıydı.

ABU NUWAS Bkz. Ebu Nuvas

ABU YEZİD Bkz. Ebu Yezid

ABUA [Afrika Mitolojisi] Nijerya halkının inanışında ilk insanın adı olup, yaratıcı tanrı Ake tarafından eşi Egupe ile bir ipten inerek yeryüzüne gönderilmiş, çiftin çocukları çoğalarak ilk köy ve kentleri kurmuştur.

ABUBA [Yakındoğu Mitolojisi] Akad inanışında Marduk'a Tiamat ile mücadelesinde yardım eden bir varlık olup, adı "sel, tufan" anlamına gelmekteydi.

ABUBU Bkz. Abuba

ABUDA [Japon Mitolojisi] Budistlerce To-Kwatsu olarak adlandırılan 8 buz cehenneminden birisinin adıdır.

ABUK [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Dinka (Jieng) halkının inanışında küçük bir yılan sembolüyle özdeşleştirilen ilk kadının adıdır. Kocası Garang gibi o da kilden yapılmış küçük bir insan olup yaratıcı tanrı tarafından önce büyük bir çömleğin içine konulmuştur. Çömleği açan tanrı kadının umduğundan daha küçük olduğunu görünce Abuk'u su dolu bir kaba koyarak bugünkü insan boyutlarına ulaşmasını sağlamıştır. Sembolü küçük bir yılan olan Abuk tüm kadınların ve bahçelerin tanrıçası, kadınların günlük işleri ile darı tarımının koruyucusudur. Abuk, insanlarla Nhialic arasında aracılık yapan yağmur ve bereket tanrısı Deng'in annesidir. Dünya ile cennetin birbirine iple bağlı olduğu zamanda tanrı Nhialic Abuk ile kocası Garang'ın yeryüzünde tek bir darı tanesi yetiştirmesine izin vermiştir. Sürekli açlık çeken insan çifti Abuk'un ısrarı ile çok sayıda darı ekip yetiştirmiş, tarlayı çapalayan kadın yanlışlıkla çapanın ucunu Nhialic'e çarpmış, kızgın tanrı çareyi dünya ile gökyüzünü birbirinden uzaklaştırmakta bulmuştur. Tanrı dünyayı gökyüzüne bağlayan ipi çözmesi için "Atok" adlı küçük mavi bir kuşu görevlendirmiştir. Bu olaydan sonra insanlar doymak için daha çok çalışmaya başlamış, hastalık ve ölüm yeryüzünde kol gezmeye başlamıştır. Abuk, Güney Sudan ve Etiyopya'da yaşana Nuer halkınca "Buk" adıyla bilinmektedir. Bkz. Aberewa

ABUNDANTİA [Roma Mitolojisi] Bolluk, bereket ve servetin kişileştirilmiş formudur. Antik Yunan kültüründen ödünç alınan boynuz biçiminde, içine meyve sebze konulan bereket sepeti (kornukopya) bu tanrıçanın sembolüdür. Roma imparatoru Augustus döneminin (MÖ 27-MS 14) ünlü şairi Ovid, Herkül'ün nehir tanrısı Akheolus'un boynuzlarından birini söktüğünü naiadların boynuzu bereket boynuzu (kornukopya) haline getirip Abundantia'ya verdiği kaydetmiştir (Ov. Met. 9.87–88).

Abundantia

Neron dönemi Roma sikkelerinde Abundantia Ceres ve Annona ile özdeşleştirilmiştir. Fransa'nın Roma işgaline uğramasının ardından Fransız folkloruna 'Habonde (Abundia) Hanım' adıyla geçmiş olup, evleri ziyaret ederek bereket getirdiğine inanılmaktadır. İskandinav ülkelerinde Fulla, Almanya'da Abundia adıyla bilinmektedir.

ABUNDİA Bkz. Fulla

ABUNDİTA Bkz. Abundantia

ABYDOS 1. [Yunan Mitolojisi] Antik Phrygia'da Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasında antik Sestos'un karşısında Miletlilerce kurulmuş kentin adı olup, Aphrodite'in rahibesi Hero'nun aşığı Leander'in memleketidir.

2. [Mısır Mitolojisi] İlk iki hanedan boyunca kraliyet mezarlığı olarak kullanılıp daha sonraki dönemlerde de Ölüler Diyarı Tanrısı Osiris'i ziyaret amacıyla gidilen kutsal kentin adıdır. Abydos, içene ölümsüzlük veren ve Yeraltı Dünyası'nın giriş kapısı olarak bilinen bir pınarıyla ünlüdür. Osiris ve pek çok firavunun gömülü olduğu kutsal şehrin ilk adı (Abdjv) olup Modern Mısır'da El- Arabat ve El- Mad-funa adlarıyla bilinen bölgede yer almaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ABYLA [Yunan Mitolojisi] Cebelitarık Boğazı'nın Afrika yakasında bir dağın adı olup, Akho (Hakho, Keuta) adıyla da bilinmekte iki Herkül sütunundan güneyde yer alan parça (kuzeydeki: Kalpe dağı) olarak kabul edilmekteydi.

ABYRGA [Moğol Mitolojisi] Dünya Ağacı'nın yakınlarındaki bir süt gölünde yaşadığına inanılan bir canavarın adı olup, bu ağacın tepesinde yaşayan Garide adlı kuş en büyük düşmanıydı.

ABYSS [Hıristiyan Mitolojisi] Yunanca "dipsiz" anlamına gelen kelime kötü ruhların yaşam alanı ya da cehennemi tanımlamak için de kullanılmıştır. Bkz. Tehom

ABZAR İYESİ [Türk Mitolojisi] Kazan Tatarları ve Volga Türklerinin inanışında evin avlusu, bahçesi veya ahırında yaşayan koruyucu bir ruhun adı bir çeşit "ev iyesi" varyantı olup, atkuyruğu örmekten hoşlanan bu varlığın onuruna siyah bir kuzu kesmek adettendir. Ahırdaki hayvanlardan hastalananlar olursa sahipleri bunları Abzar İyesi tarafından rahatsız edildiklerine ve yakında öldürüleceklerine yorarak elden çıkarmaktaydı.

ABZAR ÖYESİ Bkz. Abzar İyesi

Abzu içerisinde ikamet eden Ea'yı ziyaret eden Şamaş (Akad, Ur)

ABZU [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerlerin inanışında tatlı su ve deniz tanrısı olup, Absu, Apason, Apsu-Riştu adlarıyla da bilinmekte, yeryüzündeki pınar, dere, kuyu ve göllerin kaynağı kabul edilmekteydi. Kült merkezi Güney Mezopotamya'daki Eridu kenti olan Abzu bir söylenceye göre Sige'nin, bir başkasına göre Ab ile Nammu'nun oğluydu. Enki ile karısı Damgalnuna (Damkina), Enki'nin yardımcısı İsimud ve pek çok küçük tanrı Akadlarca Apsu olarak da bilinen Abzu'da ikamet etmekteydi.

Babil yaratılış destanı Enuma Eliş'te hakkında bilgi verilen Abzu evrenin erkek Tiamat ise dişil gücünü simgelemekteydi. Ea, Abzu'yu öldürdüğünde kurbanının bedenini ev olarak kullanmıştır. Ea'nın oğlu Marduk bu yüzden "Apsu'nun ilk oğlu" olarak anılmıştır. Ayrıca Enki'nin Eridu'daki tapınağı da Abzu tapınağı anlamında E-abzu olarak bilinmekteydi. Yeraltı dünyası da Abzu'nun altında Hubur adlı bir nehri geçerek ulaşılabilen bir yer olarak düşünülmekteydi.

ACA Bkz. Keçi

ACA EKAPAD Bkz. Aja Ekapad

ACATAŞATRU Bkz. Ajatasatru

ACAYİP MAHLÛKLAR [Pers Mitolojisi] Kazvin doğumlu İranlı yazar Zakariya ibn Muhammad ibn Mahmud Abu Yahya al-Qazwini'nin 1203'de yazdığı "Aja'ib al-Makhluqat" adlı çalışma çalışma İslami coğrafyanın yanı sıra İslami kozmolojinin de en önemli yapıtlarından birisi kabul edilmektedir.

ACCA LARENTİA [Roma Mitolojisi] **1.** Roma'nın kuruluş efsanesinin kahramanları Romulus ve Remus'u dağda bulan Faustulus adlı çobanın eşi olup, kardeşleri kendi 12 çocuğuyla (Arval Kardeşler) birlikte yetiştirmiştir. Şölen günü 23 Aralık olan Larunda adlı Sabine tanrıçası ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. 23 Aralık günü adına Larentalia adlı festival düzenlenip, Herkül'ün metresi olduğuna inanılan güzel ve hafifmeşrep bir kadının adıdır. Söylenceye göre Romulus veya Ancus Martius döneminde Herkül tapınağının bekçisi tanrıyı kaybedenin kazanana güzel bir kız vermesi şartıyla zar oyununa davet etmişse de oyunu kaybetmiştir. Bekçi Roma'nın en güzel kızı sayılan Acca Larentina ile tanıştırmıştır. Herkül kızdan ayrılırken ona karşısına çıkan ilk adamın hizmetine girmesini tavsiye etmiş kız da kısa süre sonra ölecek zengin ve yaşlı Etrüsklü Tarutius ile evlenmiştir. Acca Larentina kocasında kalan Roma civarındaki geniş arazilerden oluşan kalan miras ve serveti Roma halkına dağıtmış ve tanrıça kabul edilmiştir. Bu efsanenin Roma devletinin üzerinde hak iddia ettiği topraklar üzerindeki iddialarını güçlendirmek için çıkarıldığı sanılmaktadır (Lactantius, I, 1, 20).

3. Virgin'in Aeneid destanında Camilla'nın arkadaşlarından birisinin adıdır.

ACCASBEL [Kelt Mitolojisi] Partholan'ın adamlarından birisi olup, İrlanda'da ilk hanı onun inşa ettiğine inanılmaktadır.

ACCİUS NAEVİUS Bkz. Attus Navius

ACCOLON [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un baş düşmanı ve kız kardeşi Morgan le Fay'ın aşığı olan bir Fransız şövalyenin adıdır. Morgan, efsanevi kılıç Excalibur'u çalıp Accolon'a vererek, sahibini yaralanmaktan koruyan kılıcın sihirli olmayan bir kopyası yaptırmıştır. Arthur aldatıldığını anlamışsa da sonunda Accolon'u bir savaşta yenmiştir.

ACERBAS [Roma Mitolojisi] Dido'nun kocasıdır.

ACHALL [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane dizisinde Tara kralı Cairbre Nia Fer'in öldükten sonra adı bir tepeye verilen kızının adıdır. Prenses canı kadar sevdiği erkek kardeşi öldürülünce üzüntüden oracıkta ölmüştür.

ACHEFLOUR [Britanya Mitolojisi] Bazı varyantlarda Perceval'in annesi ve Kral Arthur'un kız kardeşi olup, Galler'in 12 şövalyesinden birisi olan Bliocadrans ile evliydi. Acheflour, kocasını bir turnuvada kaybetmesinin ardından oğlunun şövalye olmasını istemediğinden İskoçya'da St. Brandan'a yerleşerek burada oğlunu savaş ile ilgili her şeyden uzak tutmaya çalışmıştır.

ACHİLLEUS 1. Bkz. Akhillesu

2. Bkz. Nerus, Achilleus ve Domitilla St.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ACHTAN [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane dizisinde pek çok kahramanın annesinin adı olup, olağanüstü koşullarda hamile kalmasıyla ünlüdür. Söylenceye göre Kral Art savaş sırasında öleceği kehanet edilen bir yerde mola vermiş ve geceyi Achtan'ın babasının evinde geçirmiştir. Geceyi Achtan ile birlikte geçiren kral ertesi gün ölmüşse de kız 9 ay sonra çocuğunu evlatlık vermeye niyetli doğum yapmaya giderken bir fırtına tarafından durdurulmuş, ormanlık bir alanda yağmur altında doğum yapmak zorunda kalmıştır. Bu sırada ortaya çıkan dişi bir kurt doğan bebeği alarak beraberinde götürmüştür. Yıllar sonra genç bir erkek olarak ormandan çıkan Cormac önce annesinin yanına gelmiş ardından hakkı olan krallığı alabilmek için Tara'ya gitmiştir.

ACRON [Roma Mitolojisi] Sabin asıllı Caenina kralı olup, Sabinlerin kaçırılmasından sonra Romulus'a meydan okumuş, iki lider ordularının önünde teke tek ölümüne savaşmışlarsa da kaybeden Acron olmuştur. Romulus'un Acron'u öldürdükten sonra zırhını alıp Capitolium'da tapınağı bulunan Jüpiter Feretrius'a sunması Romalı komutanların kazandıkları her zaferden sonra tanrı Jüpiteri'i düşmana at değerli ganimetlerle onurlandırmaları geleneğini başlatmıştır (Halikarnassoslu Dionysios II, 34)

ACU TETİGİSTİ [Roma Mitolojisi] Latin öykülerinde 'taşı gediğine koymak; hedefi ortasından vurmak' anlamında sıklıkla kullanılan bir deyimdir: 'Rem acu tetigisti' (Plautus, Rudens, v 2, 19).

AÇGÖZ [Türk Mitolojisi] Başkurt destanlarında geleceği görebilen, çok yemek yediği ve yedikçe doymadığı için bu adla tanınan bir kahramanın adıdır. Türk efsanelerinde (Köroğlu vs. gibi) efsane kahramanlarının açgözlülüğü ve çok yemek yemesi pek çok kültürde övülen bir özellik olup, mecâzi olarak ölüm ile ilişkilendirilmektedir.

AÇERİ [Hint Mitolojisi] Hint masal ve efsanelerinde bahsi geçen küçük bir kız hayaleti olup, geceleri dağlık bölgelerden yerleşim merkezlerine çocukları hasta etmek için hastalık taşımaktaydı. Açeriyi çocuklardan uzak tutmak için çocuğun boyunlarına parlak kırmızı bir iplik bağlanmaktadır.

AÇIL SUSAM AÇIL [Arap Mitolojisi] 1001 Gece Masalları'ndan biri olan "Ali Baba ve 40 Haramiler"de, haramilerin gizli hazinelerini sakladıkları mağaranın kapısının açılmasını sağlayan sihirli sözdür.

AÇLIK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Amerika sahilinde Washington'un güneyinde Willamette vadisinde yaşayan Kathlamet halkının inanışında, hasırının altında hayvan kemikleri saklayanlara iyi av bölgeleri bulmaları konusunda yardım eden bir ruhun adıdır.

AÇYUTA [Hint Mitolojisi] Bhagavad Gita'da Krişna için kullanılan "Yanılmaz, şaşmaz" anlamında bir lakap olup dolayısıyla Vişnu'nun da adlarından birisidir. Bhagavad Gita'da (I: 21-22) Arjuna, Krişna'ya hitaben 'Ey, Açyuta, savaş arabamı iki ordusunda durdur ki, savaşma isteğiyle orada toplananları görebileyim' sözlerini söylemiştir.

AD 1. Neredeyse tüm kültürlerde bir insan veya nesnenin ancak bir ismi oldukça var olduğuna, adının yok olmasının o nesne ve veya insanın yok olmasına sebep olacağına inanılmaktadır. Örneğin Sümer mitolojisinde tanrı Enki önce her şeyi adlandırmış ardından yaratmıştır. Türk mitolojisinde de kişiye verilen ismin o kişinin varlığını en iyi şekilde ifade etmesi gerektiğine inanılmaktadır. Kişi dikkate değer bir başarı veya yiğitlik gösterdiğinde onuruna bir şölen düzenlenmekte ve Obanın beyi veya diğer büyükleri tarafından kendisine yeni bir isim verilmekteydi. Dede Korkut kitabında bir boğayı boynuzlarından tutup yere çalan yiğide Boğaç Han adı verilmesi bu geleneğe örnek olarak gösterilmektedir. Şölenden sonra ad koyan Korkut Ata ya da Oğuz Beyleri "Bu ad bu yiğide kutlu olsun!" diyerek dua etmekteydi.

Pek çok kültürde isimlerin insanları birbirinden ayırmaya yaramanın ötesinde doğan bebeğe konulmasından itibaren onun kişilik ve geleceğini etkileyeceğine de inanılmaktadır. Sih geleneğinde yeni doğan çocuğa isim koymak için düzenlenen törende kutsal kitap Guru Granth'tan rastgele bir sayfa açılarak sol sayfanın ilk kelimesi anne ve babaya gösterilir, ebeveynlerden bu kelimenin ilk harfiyle başlayan bir isim seçmesi istenirdi. Seçilen ismin sonuna erkekler için singh (aslan) kızlar için kaur (prenses) kelimeleri eklenmektedir. Bazı ilkel kabilelerde doğum sırasında değil ancak ergenlik çağına gelen çocuklara kişilik özellikleri ve becerilerine göre uygun yeni bir isim verilerek geleceğinin etkileneceğine inanılmaktadır. Ölmüş ataların isimlerinin yeni doğan çocuklara takılması da ataların beceri, olumlu kişilik özellikleri hatta hatıralarının yaşatılmasına hizmet edeceğine inanılmaktadır. Kutsal isimlerin seslendirilmesi yasak olduğundan gizli tutulması âdetinin yanı sıra bazı ilkel kabilelerde kendilerine büyü yapılmasında malzeme olarak kullanılmasın diye tanımadıkları kişilere isimlerini söylememe geleneğine rastlanmaktadır. Bazı kültürlerde ise ölümü yaklaşan yaşlı insanların Azrail'i kandırmak amacıyla ismi değiştirilmektedir. Türk inanışında çocuğu ölen aileler bir sonraki çocuğu doğduğunda ona "Adsız" adı verir, Tanrıların adı olmadığı için zaten var olmayan bir canı almayacağı düşünülürdü.

2. [İslam Mitolojisi] Güney Arabistan'da olup Yemen civarında Hadramût bölgesinde yerleşen bir kavim ve aynı adlı kentin adı olup, Nuh'un torunu Hud'un soyundan geldiklerine inanılmaktaydı. Kuran'a göre (A'râf suresi, 65) kibirli davranıp kendilerine peygamber olarak gönderilen Hud'a kötü davrandıkları için Allah'ın üzerlerine gönderdiği kuraklık ve fırtına ile yok edilmişlerdir.

ADA [İslam Mitolojisi] Arapça yerel adetler, tekrarlanan alışkanlıklar ve sosyal ilişkileri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tanımlayan bir terim olup, İslamî teoloji ve mitolojide "örf" terimiyle eşanlamlı olarak kullanılmaktadır.

ADAÇAYI Eski Yunan ve Roma'da şifacılıkta kullanılan bir ot cinsi olup, tapınak ve sunaklarında Zeus'a (Jüpiter) sunulmaktaydı.

ADAÇHİGAHARA [Japon Mitolojisi] Yamyam bir kadın ruhunun adı olup, çoğunlukla eli bıçaklı ve bir çocuğu öldürmeye hazırlanırken tasvir edilmektedir. Bir söylenceye göre bir prensin sadık hizmetkârı olan Adaçhigahara efendisinin şifasız hastalığına çare olması için onu ayda bir defa öldürdüğü çocukların kanı ile beslemekte olup, prensin iyileştiği gün yaptığı işi efendisine itiraf etmiştir.

Adad

ADAD [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının rüzgâr, yağmur ve fırtına tanrısı olup, gök tanrı Anu'nun oğludur. Başlangıçta Kuzey Mezopotamya'da yaşayan Amori halkının tanrısı olduğu halde aynı zamanda Sümer tanrısı İşkur ve Enlil ile de ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kurgal (Filistinde "Büyük dağ" anlamında) Adda (MÖ 1400-1360 tarihli Akadca tabletlerde) , Anda, Hadad (Suriye ve Filistin'de), Addu, Baal (efendi), Baal-Hadad, Hadad Rimmon, Rimmon veya Ramman adlarının yanı sıra 'gök gürültüsü', 'kale muhafızı' ve 'zenginliğin efendisi' lakaplarıyla bilinen tanrının yağmurları esirgeyerek kıtlık yaşanmasına sebep olduğuna inanılmakta dolayısıyla bereket ile de ilişkilendirilmekteydi. Adad'ın adı Arapça hadda "parçalamak" ve haddat "gök gürültüsü" kelimeleriyle ilişkili olmalıdır. Adad, Akad dilinde "rüzgâr" anlamına gelmekte olup, sembolü boğaydı. Boynuzlu bir başlık takıp, üzerinde yıldız tasvirleri olan kat kat etek giyen sakallı bir erkek olarak, bir elinde pala diğerinde yıldırım demeti tutar formda tasvir edilmekteydi. MÖ 2 binli yıllarda Halep kentinin şehir tanrısı olan Adad Suriye'nin geriye kalan bölgelerinde yerini Baal ve Dagan gibi diğer iklim tanrılarına bırakmıştır.

Babil'de büyük saygı görüp, kült merkezi Mari olan Adad'ın Asur'da da önemli ama yerel bir tanrı olduğunu Asur kralı I. Tiglath-Pilesar'ın (MÖ 1114-1076) kendisi ve Anu için birer tapınak inşa ettirmesinden anlamaktayız. Adad, Romalılar tarafından Jüpiter ile özdeşleştirilmiştir.

ADAE [Afrika Mitolojisi] Gana ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Akan halkının en önemli dini festivalinin adı olup, "Dinlenme yeri" anlamına gelmektedir. Adae günü çalışma ve cenaze gömme yasak olup ataların ruhlarına cömertçe yardımları için yakarılmaktadır. Aşanti halkının en önemli tanrısı Asantehene onuruna her 5 yılda bir 2 hafta süren Adae Kese (Büyük Adae) adı verilen bir festival düzenlenmektedir. Bir yıl içerisinde 9 adae düzenlenmekte olup, denk düştüğü güne göre 42 günde bir Akwasidae (Kutsal pazar) veya Awukudae (Kutsal Çarşamba) adını almaktadır. Akwasidae'den bir gün öncesi Memeneda Dapaa (şanslı gün) olarak adlandırılmakta ve festival için gerekli hazırlıklar yapılmaktadır. Akwasidae sabahı tüm aile bir araya gelerek ataların ismini tek tek anarak yerel bir içeceği içmekte sonra ataların onuruna bir koyun kurban edilmekte, Akomfo adı verilen yerel rahipler davul ritmi eşliğinde akom adı verilen geleneksel dansları gerçekleştirmektedir.

ADAHELİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da, Trinidad adasının karşısında güney Atlantik okyanusuna dökülen Orinoko nehri havzasında yaşayan Karib halkının inanışında güneşin kişileştirilmiş formunun adıdır. Yeryüzünde insan bulunmadığından sıkılarak cennete gitmiş ardından bir timsahtan ilk insanlar doğmuştur. Kadınların güzelliğine karşın bazı erkekler çok çirkin doğmuş, bir süre sonra insanoğlu ikiye ayrılmış yanlarında eşleri olduğu halde çirkinler doğuya diğerleri batıya gitmiştir. Guyana'da yaşayan Arawak halkınca Adaili, insanoğlunun var olmasından önce yeryüzünde bulunurken ise Arawidi olarak bilinmektedir.

ADAİLİ Bkz. Adaheli

ADAK EKMEĞİ [Yahudi Mitolojisi] Kudüs tapınağında Şabat günü Tanrı'ya adanan 12 ekmeğin adı olup, 12 İsrail kabilesini simgelemektedir.

ADALBERT [Hıristiyan Mitolojisi] Polonya ve Prusya'nın koruyucu azizi olup, yortu günü 23 Nisan'dır. Bohemyalı bir soylu olan Adalbert (956–997), 982'de Prag piskoposu olduktan sonra pek çok kişiyi Hıristiyan yapmış, 990'da Roma'ya giderek Belediktin rahiplerine katılmış, Brevnov manastırını kurduktan sonra, Macaristan, Polonya ve Prusya'da misyonerlik yapmışsa da 997'de katledilmesinin ardından aziz ilan edilmiştir.

ADALİNDA [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in 9 karısından birisinin adıdır.

ADAM [Filipinler Mitolojisi] Kadaklan ile Agemem'in oğlu ve Balujen'in kardeşi olan bir tanrının adıdır.

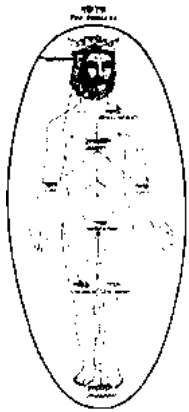
ADAM BELİAL [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Adam Kadmon'un tersi olup, Eski Ahit'te 'değersiz/kötü insan' (Samuel 1. 20:1, 30:22) Yeni Ahit'te ise Şeytan veya Hristiyanık karşıtı anlamında kullanılmıştır (Korintliler 2, 6:15). Jacobus de Theramo, *Das Buch Belial* adlı çalışmasında şeytanın avukatı olarak tanımlarken,

Milton'un 'Kayıp Cennet' (Paradise Lost) adlı kitabında (1:490–492) ahlaksız bir ruh, Victor Hugo'nun 'Deniz Emekçileri' adlı eserinde ise Kara Büyüye inanlarca *Cehennem'in Türkiye elçisi* olduğu kaydedilmiştir. Okultistler, Belial'ın Süleyman'ın 72 cininden birisi olup, insanları günah ve sodomiye teşvik ettiğini iddia etmişlerdir.

Belial

ADAM BELL [Anglosakson Mitolojisi] Ortaçağ'da kendi adıyla anılan manzum İngiliz destanına konu olan efsanevi bir kanun kaçağının adı olup, aynı zamanda usta bir okçuydu. Carlisle yakınlarındaki Englewood ormanında Cloughlu Clim ile Cloudesleyli William adlı arkadaşları ile birlikte yaşayan Adam Bell ile Robin Hood destanı arasındaki benzerlikler dikkat çekicidir. William hırsızlıktan idam cezasına çarptırıldığında Adam ile Clym önce arkadaşlarını kurtarmış ardından üç arkadaş kraldan af dilemek için Londra'ya gitmiştir. Sarayda okçuluk yeteneklerini gösteren üçlü kralı etkilemeyi başarmış, William kralın muhafızlarından birisi olurken diğer ikisi saray hizmetine alınmışlardır.

Adam Kadmon (Sefirot, 1888)

ADAM KADMON [Yahudi Mitolojisi] Kabala'da insanın ruhsal gelişiminin otuz iki aşamasından sonra ulaşılan mertebenin adı olup, en eski kayıtlarda 'Adam ha-Kadmoni' formunda geçmekteydi. Adam kadmon, İbranice 'ilk insan' anlamına gelip Âdem ile özdeşleştirilmekte ve evreni sembolize etmekteydi. 12. yüzyıl Bahir Kitabı'nda da Tanrı'nın 7 kutsal formu insanın eklemleriyle özdeşleştirilirken, insan tanrısal bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Kutsal âleme dâhil kabul edilen mükemmel insan Adam Kadmon, Hint kozmolojisinde 'Pruşa', İslam tasavvufunda 'İnsan-ı Kâmil' adıyla anılmaktadır.

ADAM KADMİA Bkz. Adam Kasia

ADAM KASİA [Pers Mitolojisi] Güney Irak ve Güneybatı İran Mandeistlerinin inanışında tanrılaştırılmış bir kurtarıcı olarak kabul gören ilk insan Âdem'in ruhuna verilen isim olup, "gizli insan" anlamına gelmekte Adam Kadmia (ilk insan) olarak da bilinmektedir. Adam Kasia'nın mikro kozmos ile makro kozmosu varlığında birleştirdiğine inanılmakta olup, Kabala'da bahsi geçen 'Adam Kadmon' ile benzerliği dikkat çekicidir.

ADAM KURUTMA KAYASI [Anadolu Mitolojisi] Anadolu'da Safranbolu'nun Akveren köyü yakınlarında bulunan bu kayalık, geçmişte yörenin zalim beyi tarafından insanları sıcağın etkisiyle öldürmek amacıyla kullanılmıştır. Söylenceye göre amansız bir hastalığa tutulan Bey'e rüyasında Hızır görünerek bu kayalıkta iki rekât namaz kılmasını öğütlemiş, namaz kılarken ayakları sıcaktan yanan Bey hatasını anladıktan sonra iyileşmiştir.

ADAMOTU Patlıcangiller ailesinden bir otun adı olup (Latince: Atropa mandragora) Türkiye'de adamkökü, adamotu, bitki adamı, adam bitkisi ve kankurutan adlarıyla bilinmektedir. Geleneksel şifacılıkta kabuğunun iltihaplara karşı kullanılmasının yanı sıra kök kısmı insana benzetildiğinden (Pythagoras tarafından 'insan bitkisi' olarak adlandırılmıştır) köküne olağanüstü özellikler yakıştırılmış, Antik Çağ'dan itibaren büyücülükte de kullanılmıştır. Büyücüler bu otu topraktan elle kopararak çıkarmayıp bitkinin etrafında kılıçla üç daire çizdikten sonra sihirli sözler yardımıyla topraktan çıkartırlardı. Böyle yapınca bitkinin büyülü özelliğini kaybetmediğini düşünüyorlardı. Eski Ahit'te Yakup'un karıları Rahel ile Leah tartıştığında Leah, Rahel'in en küçük oğlundan adamotu kökü alarak hamile kalmıştır (Tekvin 30: 14–24). Araplarca 'Cin elması' veya 'Şeytan elması' olarak adlandılırıp, afrodizyak özellik olduğunu düşünülmüş, Ortaçağ Avrupasında ise şeytan ve cadılık ile özdeşleştirilmiştir. Anadolu'da adamotunun topraktan sökülürken insanı felç eden bir ses çıkardığına inanıldığından bitki kısmen dışarı çıkarıldıktan sonra bir köpeğin kuyruğuna bağlanılarak topraktan çıkarılmakta, bu işlem sırasında bazen köpek ölmekte veya cinsiyet değiştirebilmekteydi.

ADAMA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Songhai halkının inanışında karısı Hawa'nın doğurduğu 40 çocuktan 20'sinin babası olup, Tanrı çocukların kendine ait olanları bir duvar örerek ebeveynlerinden ayırmıştır.

ADAMANTHAEA [Yunan Mitolojisi] Zeus'u çocukluğunda kendisini yutmak isteyen babası Kronos'tan saklayan Giritli bir keçi-su perisinin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

adı olup, Yunanca "eğitilemeyen tanrıça" anlamına gelmektedir. Adamanthaea Zeus'un salıncağını bir iple ağaçtan aşağı yer ile gök arasında sallandırarak yeryüzü, gökyüzü ve denize hükmeden babası tarafından görülmesini önleyerek çok önemli bir rol üstlenmiştir. Öykünün başka versiyonlarında Zeus'un bakıcıları Aega, İda, Adrastea, Neda, Helike veya Kynosura adlarıyla anılmaktadır. Adamanthea ile Amalthea adlı keçinin ilişkisi ise henüz açıklanmamıştır.

ADAMAS [Hıristiyan Mitolojisi] MS 100 civarında Phrygia'da ortaya çıkan Hıristiyan Gnostik mezhep Naassenlerin inanışında evrenin çift cinsiyetli güçlerine verilen isimdir.

ADAMASTOR [Folklor] Portekizli şair Luís Vaz de Camões'in (1524-1580) Vasco da Gama'nın (1460-1524) Hindistan yolculuğunu anlattığı 'Os Lusíadas' destanında bahsi geçip, Afrika'nın en güney ucunda yer alan Ümit Burnu'na ait mistik ve görünmez bir yaratığın adıdır. Adamastor, Yunanca 'yabani' anlamına gelen Adamastos'un Portekiz diline adapte edilmiş formudur.

ADAMCIL KURT [Türk Mitolojisi] Geceleyin kurt şekline bürünen insanlara ama özellikle kadınlara verilen isimdir. İnanışa göre gece başı açık dışarı çıkan kadınlar 'kurt kadın'a dönüşmekte ve geceleyin insan yemeye çıkmaktadır. İnsanlarla ruhlar arasında yarı şeytan bir varlık sayılan adamcıl kurtların geceleri büründükleri kurt derileri bulunup tandırda yakılırsa bu özelliklerinden kurtulacaklarına inanılırdı. Bkz. Kurt adam

ADAMMA [Yakındoğu Mitolojisi] MÖ 2500'lü yıllarda, bugünkü Suriye'nin başkenti olan Şam ile Türkiye'nin güneydoğusunu da içine alan bölgeyi kapsayan Ebla krallığına ait 20 bin tabletlik arşiv 1975 yılında bulunmuştur. Tabletlerde erkek bir tanrının adı olarak geçen Adamma'nın Adamtum adlı bir eşi olduğunu öğrenmekle birlikte kişisel özellikleri ve görevlerine dair bilgi edinilememiştir. Hurriler Adamma'yı Kubaba ile özdeşleştirerek dişileştirmiş ve kendi panteonlarına dâhil etmişlerdir. Adama'nın kült merkezinin Halep olduğu sanılmaktadır.

ADANUS [Yunan Mitolojisi] Uranos and Gea'nın çocukları olan Titalardan birisinin adıdır.

ADAOX [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Pasifik'te yaşayan Tsimşiyan halkının inanışında dünyanın yaratılışı sırasında insan formuna dönüşen hayvan ruhlarına verilen isimdir.

ADAPA [Yakındoğu Mitolojisi] Babil'de bazen ilk insan ve ideal varlık olarak da tanımlanan, engin zekâsını bilgelik tanrısı Ea'dan (Sümerce Enki) alan, Irak'ın güneyinde yer alan Sümer kenti Eridu'nun vatandaşı bir bilgenin (Apkallu) adıdır. Adapa, Ea'nın hizmetinde ekmek pişirmekte, balık yakalamakta ve Tanrının yemek yiyeceği sofrayı hazırlamaktaydı. Adapa'nın Tanrılar tarafından kandırılarak ölümsüzlükten mahrum bırakılışını anlatan efsaneye göre güney rüzgârının kanatlarını kırdığı için Gök Tanrısı Anu'nun (Sümerce An) huzuruna çağrılmıştır. Yargılamadan sonra Adapa'ya ölüm ekmeği sunulacağını sanan insanların koruyucu tanrıçası Ea'nın uyarısını dikkate alarak Anu'nun kendisine sunduğu ölümsüzlük suyu ve ekmeğini reddettiği için, Adapa (dolayısıyla insanoğlu) ölümlü hale gelmiştir. Adapa o günden sonra ekmek yapan Eridulu fırıncılara yardım etmiş ve kutsal tapınak sofrasını temizlemekle görevlendirilmiştir. Adapa efsanesi Orta ve Geç Babil krallığı döneminde Amarna ve Nineveh'de bulunan tabletlerde bulunmakla birlikte öykünün bir kısmı kayıptır. Söylencenin geç dönem varyantlarında Adapa Ea'nın oğlu olarak anılmaktadır.

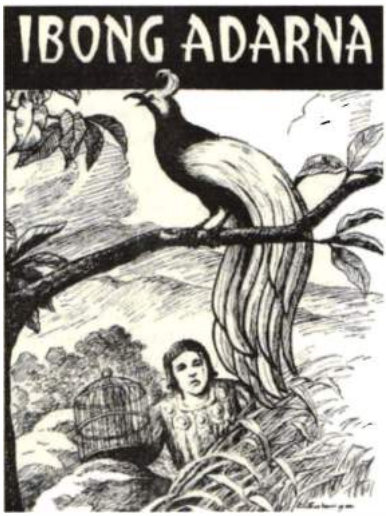
ADAR [Yakındoğu Mitolojisi] II. Sargon döneminde Asur halkının çocuklarını ateşe atıp yakarak ibadet ettiği bir tanrının (2. Krallar 17: 31) ve Yaz güneşi tanrısı Ninib'in takma adlarından birisidir.

ADAR LLWCH GWİN [Kelt Mitolojisi] Galler efsanelerinde griffinlere benzeyen korkunç ve sihirli kuşların adı olup, efendileri Drudwas Ap Tryffin'in hizmetindedirler. Drudwas, Kral Arthur ile savaşmadan önce düşmanını yok etmeleri için kuşlarına savaş alanına ilk giren kişiyi öldürmelerini emretmişse de kendisi Arthur'dan önce davranınca kuşlar efendilerini parçalamışlardır.

ADARNA KUŞU [Filipinler Mitolojisi] Filipinlerin İspanyol sömürgesi olduğu dönemde yazıya geçirilen bir efsanenin ve hastalıkları iyileştirme gücüne sahip büyülü bir kuşun adıdır. Söylenceye göre Kral Fernando'nun sırasıyla Pedro, Diego ve Juan adlı üç oğlu olmasına karşın küçük oğlu Juan'a karşı aşırı bir sevgi beslemekteymiş. Bir gece rüyasında iki hainin küçük oğluna suikast düzenlediğini görünce yemekten içmekten kesilerek ağır hasta olmuş, hiçbir doktor tarafından tedavi edilememiştir. Son çare olarak sesiyle tüm hastalıkları iyileştiren adarna kuşu olarak gösterilince kral büyük oğlu Don Pedro'yu kuşu bulması için ormana göndermiştir. Pedro günler süren zor bir yolculuktan sonra çalılıklar arasında elmaslarla bezenmiş bir ağacın dibinde yere çökünce ağacın üzerindeki adarna kuşunun söylediği şarkılarla uykuya dalmıştır. Adarna 7 şarkı söyledikten sonra dışkısını aşağıda yatan Pedro'nun üzerine yapmış delikanlı taşa dönüşmüştür. Pedro geri dönmeyince kral ortanca oğlu Don Diego'yu kuşun peşinden göndermişse de o da aynı ağacın dibine ulaşıp ağabeyi ile aynı kaderi paylaşmıştır. Son olarak küçük oğul Don Juan adarna kuşunun peşine düşmüşse de yolda şans eseri yaşlı bir bilge ile karşılaşmış, çocuğun ahlak ve temiz yürekliliğinden etkilenen adam onu kuşun hilelerine karşı korumaya çalışmıştır. Bilge Juan'a bir bıçak ile sulu bir meyve vermiş kuş şarkı söylemeye başladığında bıçakla avucunda 7 yara açıp üzerine meyvenin suyunu dökmesini istemiştir ki böylece duyduğu acı hissi uyumasına engel olabilecektir. Bilge gence kuşun 7 şarkının sonunca yapacağı dışkıdan uzak durmasının yanı sıra dışkılamadan sonra kuşun uykuya dalacağını bu sürede yakalama-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nın mümkün olabileceğini de söyleyip, kuşu bağlaması için altın bir ip ve ağabeylerini hayata döndürebilmesi için 2 kova su vermiştir. Bilgenin söylediklerini yapan Don Juan kuşu yakalamayı ve kardeşlerini kurtarmayı başarmışsa da kehaneti doğrularcasına ağabeyleri dönüş yolunca küçük kardeşi öldürmeyi planlamışlardır. Ağabeyleri Juan'ı bilincini yitirinceye kadar dövdükten sonra ormanın ortasında bir kuyuya bırakarak saraya dönmüşlerdir. Kuyunun içerisinde 7 başlı ejderha tarafından esir tutulan prenses Leonora'nın sihirli yüzüğünü bulan Juan kuyudan kurtulmayı, ejderhayı öldürüp, pensesi kurtarmayı ve babasının sarayına dönmeyi başarmıştır.

Adarna Kuşu (İbong Adarna)

ADARO [Pasifik Mitolojisi] Melanezya'da Ulava, Mala ve San Kristoval bölgeleri halklarının inanışında Adarolar, aynı zamanda insan ruhunun kötü parçası olan güneş ruhlarına verilen isimdir. Adarolar, güneşte yaşamakta, sağanak yağmur altınca gökkuşağının üzerinde yürüyerek yeryüzüne inmekte, yeryüzünde de su kanalları üzerinde yolculuk etmekteydirler. Adarolar, ölümden sonra hortlağa dönüşmekte olup, yarı insan yarı balık formunda yüzgeçleri ve kulaklarının arkasında solungaçları olan bu deniz yaratıkları batı kültüründeki denizkızlarından farklı ve kötü özellikler taşımaktaydı. Nyorieru adlı bir şefin hizmetindeki Adarolar, insanların üzerine uçan balıklar atarak bilinçlerini yitirmelerine ve ölümlerine sebep olmaktaydılar.

ADAT [Endonezya Mitolojisi] Endonezya ve Malay kültüründe kelime anlamı 'dünyanın yolu' olup, insan, hayvan ve bitkilerin görev, sorumluluk ve kaderlerini tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir. Adat, Endonezya'da yazılı olmayan geleneksel kanunları, Güney Filipinler ve Malaysiya'da geleneksel kıyafetleri tanımlamak için de kullanılmaktadır.

ADAWULKANAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Alaska'da yaşayan Tlingit halkının dilinde 'dünyanın her sorununu gören yaşlı adam' anlamına gelmekte olup, Naskakiyetl'in iki hizmetkârından (diğeri: Tlievatuvadjigikan 'her şeyi bilen') birisiydi.

ADDA Bkz. Adad

ADDA NARİ [Hint Mitolojisi] Sadakat ve inanç tanrıçasının adı olup, kimi yazarlarca Mısır tanrıçası İsis ile bir tutulmuştur.

ADDANK [Kelt Mitolojisi] Galler'in Mabinogion adlı Hıristiyanlık öncesi öykülerinde bahsi geçen ve sel tufanına sebep olan bir göl canavarının adıdır. Avank ya da Addank'ın Brynberian köprüsü civarındaki Llyn Barfog veya Bettwsy-Coed bölgesindeki Llyn yr Afanc gölünde ikamet ettiğine inanılmaktaydı. Cin, timsah hatta kunduz formunda tasvir edilen yaratık sihirli bir taş sayesinde kendisini görünmez kılan Peredur tarafından öldürülmüştür. Kelt yaratılış söylencesinde ayrıca Avank ve İrlanda söylencelerinde Abak adlarıyla bahsi geçmektedir. Addank ile Hint mitolojisindeki tufan öyküsünde bahsi geçen Haya-Griva arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

ADDEPHAGİA [Roma Mitolojisi] İyi mizaç ve misafirperverlik tanrıçasının adıdır. Roma sanatında etrafında yeme ve içme sembolleri bulunan gülümseyen bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Sicilya adasındaki bir Demeter tapınağında bulunan ve oburluğun kişileştirilmiş formu sayılan Yunan tanrısı Adephagia ile ilişkili olmalıdır.

ADECİNA [Kelt Mitolojisi] İspanya'da bugünkü Turon Kalesi civarında tapınılan bir su tanrıçasının adı olup, sembolleri keçi ve selvi ağacıydı.

ADEKAGAGWAA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında yazın kişileştirilmiş formu olup, kış zamanını güneye gidip, uyuyarak geçirmekteydi. Yeryüzüne göz kulak olan Adekagagwaa akşamları yerini değiştirirken Yer Ana'ya geri döneceğine dair söz vermekteydi.

ADEKİA [Yunan Mitolojsi] Adaletsizliğin kişileştirilmiş formu olup, adalet tanrıçası Dike'nin boğazını sıktığı çirkin bir figür olarak tasvir edilmekteydi.

ADELUF [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur zamanı öncesi Britanya krallarından birisinin adı olmasına karşın efsanenin bazı varyantlarında Arthur'un oğlu olarak geçmekteydi.

ÂDEM İLE HAVVA [Yahudi-Hıristiyan-İslam Mitolojisi] Tek tanrılı dinlere göre ilk yaratılan ve insanoğlunun atası kabul edilen insan çiftinin adı olup, İbranice Adam 'insan', Havva ise 'canlı' anlamına gelmekteydi. Babil ve Asur mitlerindeki öncülleri gibi Eski Ahit'te de yer alan yaratılış öyküsünün aynı metin içerisinde iki ayrı kaynaktan derlendiği anlaşılmaktadır. MÖ 600-400'e tarihlenen versiyonunda Tanrı Yahveh Elohim'in yaratılışın altıncı günü tüm canlılarla birlikte erkek ve kadını kendi suretinde yarattığı (Tekvin 1:1-2:4a) MÖ 10-9. yüzyıllara dayanan daha eski anlatıya göre Tanrı'nın önce Âdem'i topraktan şekillendirip ona burun deliklerinden hayat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nefesini üfleyerek can verdiği ardından uykuya dalan Âdem'in kaburga kemiğinden Havva'yı yarattığı bildirilmektedir (Tekvin 2: 4b-25).

Cennetten Kovulma

Tanrı Âdem ile Havva'ya "bilgi ağacı"nın meyvesini yememeleri emrni verdikten sonra ilk insan çifti Adn veya Eden adı verilen, Ortadoğu'nun kurak topraklarından farklı olarak son derece sulak ve verimli tasvir edilen Cennet bahçesinde (İbranice Gan Eden) yaşamaya başlamıştır. Cennet bahçesindeki kurnaz bir yılan Havva'nın aklını çelerek meyveden ısırmasını sağlamış, kadının hemen ardından Âdem'de meyvenın tanda bakınca ilk insan çifti masumiyetlerini kaybetmiş, ilk kez çıplak olduklarının farkına vararak bedenlerini yapraklarla örtmeye çalışmışlardır. Tanrı bu olaydan sonra emrine karşı çıkıldığını söyleyerek Âdem ve Havva'yı ölüm ve acının var olduğu yeryüzüne kovmuştur. Yeryüzünde yaşamak için çok çalışmak zorunda kalan insan çifti yaşlanıp ölmeden önce Habil ve Kabil adlı iki oğul sahibi olmuştur.

Sümer bağlantısı

Bir Sümer söylencesine göre tanrı Enki karısı tanrıça Ninhursag'a ait olan sekiz bitkiyi yiyince karısı tarafından bedeninin sekiz parçasının hastalanması için lanetlenmiştir. Tanrı ölüm döşeğinde yatarken karısına kendisini iyileştirmek üzere sekiz şifa tanrıçası yaratması için yalvarmıştır. Ninhursag'un yarattığı tanrıçalarda Enki'nin kaburgasını iyileştiren Ninti'nin adı "Kaburganın Hanımı" ve "Hayatın Hanımı" anlamlarına gelmekte yani kaburga kelimesi aynı zamanda hayat ile eşanlamlı kullanılmaktaydı. Yahudi mitolojisinde Âdem'in kaburgasından yaratıldığı söylenen Havva'nın adının benzer şekilde "hayat" anlamına gelmesi söylencenin Sümer bağlantısına delil olarak sunulmaktadır.

Hıristiyan inancında

Hıristiyan inancında Âdem ve Havva öyküsünde üç önemli öge bulunmakta olup bunlar yılan, kovulma ve ilk günah kavramlarıdır. Yılan, tüm kötülüklerin kaynağı durumundaki düşkün melek Şeytan ile özdeşleştirilmiştir. Kendini Tanrı ile eşit statüde görecek kadar gururlu olan Şeytan, yılan kılığına girerek Havva'yı bilgelik ağacının meyvesini yerse tanrı gibi olabileceğine inandırmayı başarmıştır. İlk insan çiftinin kovulması motifi her şeyin mükemmel olduğu Eden Bahçesi'nden yaşamın zor ve çaba gerektirdiği yeryüzündeki hayata işledikleri günah yüzünden gönderilmelerini ifade etmektedir. Âdem ve Havva'nın yedikleri yasak meyvenın günahını tüm insanların doğuştan taşıdığı inancını ifade eden İlk Günah kavramı Aziz Pavlus tarafından ortaya atılmış ve kendisinden sonraki teologlarca da benimsenmiştir. Ortaçağ Hıristiyan düşüncesine göre Âdem, İsa peygamberin Havva ise Meryem Ana'nın öncülüdür. Hıristiyan düşüncesine göre topraktan yaratılan Âdem aynı zamanda günah işleme ve ölümün sembolüyken ruhtan yaratılan İsa hayat kaynağıdır.

İslam inancında

İslam mitolojisine göre Allah, Cebrail, Mihail ve İsrafil'e yedi kat yerden farklı derinlik ve renklerde yedi avuç toprak getirmesini emretmiştir. Yeryüzü bu toprağı vermek istemeyince melekler eli boş dönmüşlerdir. Bu sefer Allah toprağı zorla alması için Azrail'i göndermiş o da toprağı Arabistan'da Mekke ile Taif arasından almayı başarmıştır ki Kuran'da "insanı kumla, toprak ve pis kokan çamurdan yarattık" sözleriyle bahsi geçmektedir. Allah yağmur yağdırıp yumuşattığı bu toprağı meleklerine yoğurtmuştur. Seksen yıl hamur formunda kalan Âdem'e insan şekli verildikten sonra yüz yirmi yıl ruhsuz bekletilmiş ardından ruhuna kavuşmuştur. Allah'ın meleklerine hükümdar yapmak istediği Âdem'in önünde sadece Şeytan diz çökmeyince iblis lanetlenip, Cennet'ten kovulmuştur. Allah, Âdem'i yarattıktan 40 yıl sonra onu gökyüzünde yer alan Firdevs Cenneti'ne sokmuş, Cennet elbiseleri giydirip, sayısız nimet vermiştir. Allah, Âdem'in bu nimetlerle yetinmediğini görünce onun kaburga kemiğinden Havva'yı yaratmıştır. Bin yıl boyunca Cennet'te yaşayan çift, iblisin yılanı, yılanın Havva'yı, Havva'nın da Âdem'i baştan çıkarmasıyla yasak elma (bir söylenceye göre buğday) ağacının meyvelerini yiyince cennet elbiselerinden soyularak yeryüzüne gönderilmiştir. Seylan adasında yüksek bir dağ üzerine inen Âdem 200 yıl boyunca ağlayıp, tövbe edince duaları kabul edilmiştir. Cebrail tarafından Mekke yakınlarındaki Arafat Dağı'na getirilen Âdem burada Havva ile buluşabilmiştir. Allah, Âdem'e Kâbe'yi inşa etmesini buyururken, Cebrail Hac gelenekleri konusunda bilgi vermiş, böylece ilk insan çifti Mekke yakınlarına yerleşmiştir (Bkz. Âdem Çukuru).

Erkeklerin boğazında yer alan gırtlak çıkıntısına "Âdem Elması" adı verilmesinin nedeni halk inancında Âdem'in yasak meyveyi yerken boğazında kaldığına atıf yapılmasıyla ilişkilidir. Âdem, İslam tasavvufunda kişinin tanrı aşkıyla kendinden geçmesi yokluk, hiçlik halini tanımlarken Anadolu'da çiftçilik zanaatının piri olarak kabul edilmektedir.

ÂDEM ÇUKURU [İslam Mitolojisi] Seylan (Serendip) adasındaki Âdem Tepesi adı verilen dağ üzerinde bulunan ve 46.9 m uzunluğundaki (70 arşın) bir çukura Müslümanlarca verilen isimdir. Müslümanlar bu çukurun Âdem'in Budistler tanrı Şiva'nın Hıristiyanlar ise St. Thomas'ın ayak izi olduğu inancındadır.

ADEONA Bkz. Abeona

ADEPHAGİA Bkz. Addephagia

ÂDETULLAH [İslam Mitolojisi] İslam insancında Allah'ın yarattığı değişmez düzen anlamına gelen terimdir.

ADHARMA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın oğlu olup, adaletsizlik ve ahlaksızlığın kişileştirilmiş formu olup, "her şeyi yok eden" olarak da bilinmektedir.

ADHEL Bkz. Eadgils

ADHENE [Kelt Mitolojisi] Man adasında perilere verilen isim olup, Keltçe "tutku/övünç çocukları" anlamına gelen Cloan ny moyrn adıyla da

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bilinmektedirler. Cennetten kovulan melekler olduklarına inanılan Adheneler, denizde balık tutan, tepelerde sığırlarını güden ve hasat zamanı geldiğinde yiyeceklerini fıçılara koyarak mağaralarda stokladıklarına inanılan küçük çocuk boyunda yaratıklar olarak tasvir edilmektedirler.

ADHİMUKTİKARYA [Hint Mitolojisi] Budist müritlerin geçmek zorunda olduğu ruhani aşamalar olan 12 Bhumis'ten birisi kabul edilen küçük bir tanrıçanın adıdır.

ADHİRATHA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Karna'nın üvey babası olan bir arabacının adı olup, kimi varyantlara göre Bhagalpur bölgesinde yer alan Anga kentinin kralıdır. Bir başka söylencede ise kral Dhritarashtra'nın arabacısıdır.

ADHNUALL [Kelt Mitolojisi] Fionn sarayındaki bir av köpeğinin adı olup, kralın oğlu tarafından çalınmışsa da Fianna durumun farkına vararak köpeği geri istemiştir. Fianna Leinster savaşında öldüğünde köpek üzüntüsünden İrlanda'nın çevresini 3 kez dolaştıktan sonra sahibinin mezarını bulup, ölmüştür.

ADHİDEVATA [Hint Mitolojisi] Bir tanrının korumasına müracaat etmenin adıdır.

ADHİMUKTİVASİTA [Hint Mitolojisi] Yeniden doğuş ile ilişkilendirilen Vasita adlı Budist tanrıçalarından birisidir.

ADHİRATHA [Hint Mitolojisi] **1.** Mahabharata'ya göre Pandu kardeşlerin ağabeyi olan Karna'nın üvey babasıdır.

2. Bhagalpur civarındaki Anga kenti kralının adıdır.

3. Kral Dhritarashtra'nın arabacısı olarak geçmektedir.

ADHVARA [Hint Mitolojisi] Brahmanların tüm gıdaların özü kabul ettiği zoma içeceğinin dini ayinlerde Ay için kurban edilen kişiye içirilmesi eyleminin adıdır.

ADHVARYU [Hint Mitolojisi] Yajna ayinine ve diğer dini törenlere başkanlık edip, Yacurveda metinlerini okuyabilen din adamlarının adıdır.

ADHYASA [Hint Mitolojisi] Yanılsama, yanlış anlama, hatalı yorumlama anlamında kullanılan bir terimdir. Advaita Vedanta'ya göre hatalar aynı anda 2 farklı gerçekliğin ortaya çıkması suretiyle gerçekleşmektedir. Adi Şankara'ya göre ise adhyasa şu anda gerçekleşen şeyin daha önceden zihinde saklanan anısının birbiriyle çelişmesi durumudur.

ADHYATMAN [Hint Mitolojisi] Evrenin ruhu olduğuna inanılan en üstün varlığın adıdır.

ADHYATMA RAMAYANA [Hint Mitolojisi] 4200 çift dizeden oluşup Ramayana'nın erdemlerini ön plana çıkaran Sanskritçe çalışmanın Vyasa tarafından yazıldığı sanılmakta olup, sonradan Brahmanda Purana'ya dâhil edilmiştir. Tanrı Şiva ile Parvati arasında geçen diyaloglarda Rama'nın ideal karakteri ortaya çıkarılırken, bilgi, sadakat, iyi davranışlar ve sakin olma ilgili hükümlere değinilmektedir.

ADIK [Türk Mitolojisi] Sibirya Yakutlarınca bir tanrıya hediye olarak sunulan balık veya at gibi hayvanlara verilen isimdir.

ADİ [Hint Mitolojisi] Şiva tarafından öldürülen Andhak'ın oğlu olan bir iblisin (asura) adıdır. Babasının intikamını almak için önce yılan kılığında Şiva'nın ikametgâhına girdikten sonra Şiva'nın karısı Parvati'nin kılığına bürünmüşse de Şiva durumu fark ederek iblisi öldürmüştür. Kimi kaynaklarda Adi'nin bizzat Şiva'nın eşi Devi olduğu ve kocasına kızdığında iblis formunda dönüştüğü yazmaktadır.

ADİ-BUDA [Hint Mitolojisi] Mahayana Budizm'de Buda'nın ruhundan ayrılan evrenin ruhuna verilen isim olup 'sonsuz öğretici' anlamına gelmekte ve ilk yaratıcı olarak kabul görmektedir. Adi-Buda, Dhyani-Budaları adı verilen 5 meditasyon Buda'sından (Vairokana, Askhobhya, Amitabha, Amoghasiddhi ve Ratnasambhava) gelmektedir.

ADİ DAİVATA Bkz. Adhidevata

ADİ DHARMA [Tibet Mitolojisi] Lamaistlerce tapınılan ilk tanrıçanın adı olup, Adi-Buda'nın eşidir.

ADİ GRANTH [Hint Mitolojisi] Guru Arjan Dev (1563- 1606) tarafından yazılan Sihizm'in mukaddes metinlerinin ilk derlemesi olup, Pencap dilinde 'ilk kitap' anlamına gelmekte 6.000 civarında ilahiyi içermektedir. Sihizm'in kutsal kitabı Guru Granth Sahib ile karıştırılan kitap Eserde Nanak'ın hayatı, konuşmaları ile onun ardından gelen üç gurunun hazırladığı ilahi ve çeşitli şiirlerden oluşmaktadır. Adi Granth'ın Kartarpur Bir'i adıyla bilinen orijinal kopyası Kartarpur'da Sodhi ailesince saklanmakta olup, 1.948 sayfasının bazıları sonradan ortaya çıkacak gurunun tamamlaması için boş bırakılmıştır.

ADİ MAİLAGU [Pasifik Mitolojisi] Fiji adası halkının inanışında gökyüzü tanrıçasının adı olup, yeryüzüne gri bir ağaç faresi olarak inmesine karşın insanlara 1 m uzunluğunda dili olan yaşlı veya güzel bir kadın formunda da görünmektedir. Adi Mailagu'nun geceleri kadın kılığında ziyaret ettiği erkeklerin öleceğine inanılmaktadır. İnanışa göre Adi Mailagu'nun fare formundayken saklandığı ağaç bir insan tarafından kesilmiş ve yaratık bir daha ortaya çıkmamıştır.

ADİ-PUTRA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malezya'da bir azizin adı olup, "ölümsüz öğretici" anlamına gelen 'Adi-Buda' kelimesinin deforme hali olmalıdır.

ADİF [Kafkas Mitolojisi] Nart destanlarında bahsi geçen güzel bir kadının adıdır. Bir geçide hâkim bir kulede yaşayan kadın pencerelerini açtığında gündüz kapadığında gece olmaktadır. Adif'in kocası Psapeta komşu köylerden çaldığı atlarla karısının ketenden dokuduğu köprüden geçerek kuleye ulaşmaktadır. Psapeta bir gün karısının kalbini kırmış kadın da kocası tam köprüden geçerken pencereleri kapatarak gündüzü-geceye çevirerek adamın köprüden düşüp ölmesine sebep olmuştur. Sonradan pişman olan Adif kocasının mezarı başında kayaları tırnaklayarak parmaklarının kanıyla kırmızıya dönüştürene dek acı çekmişse de 1 yıl sonra tanıştığı Sawseruquo adlı kahramanla

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

evlenerek yaşadığı kuleden ayrılmış, acı geçmişe sünger çekmiştir.

ADİKİA [Yunan Mitolojisi] Adaletsizliğin kişileştirilmiş formu olup, Dike (Adalet) tarafından boğazı sıkılan çirkin bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

ADİLS Bkz. Eadgils

ADİM [Mısır Mitolojisi] Budaşir'in oğlu olan bir kralın adıdır. Tufanın ardından yeraltı dünyasında bulunan babasının ruhuna danışarak ülkeyi yönetmiş, derin bir mağarada deniz suyunu distile ederek içme suyu elde etmiştir.

ADİMURTİ [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun avatarlarından birisi olup, Narayana'ya oldukça benzerdir. Sesa'nın yılan sarmalı üzerine oturan iki karısı tarafından hizmet edilir formda tasvir edilmektedir.

ADİNATHA [Hint Mitolojisi] Kaula ve Natha mezhebinin efsanevi öğreticisinin adı olup, Sanskritçe "İlk efendi" anlamına gelmekte Şiva ile özdeşleştirilmektedir.

ADİNKRA SEMBOLLERİ [Afrika Mitolojisi] Akan halkının cenaze törenleri sırasında asırlardır kullandığı sembolik damga mesajlarının adı olup, "elveda etmek" anlamına gelmektedir. Başlı başına bir dil gibi algılanan adinkra sembolleri adını Fildişi Sahili'ne komşu Gyaman bölgesinde 19. Yüzyılda hüküm süren Nana Kofi Adinkra'dan almıştır. Kral Aşanti halkınca dini bir anlam da yüklenen kraliyet tahtı Sika Dwa'nın (Altın oturak) bir kopyasını yapınca Aşantiler işe Gyaman'a savaş ilan etmiştir. Gyaman'a giren Aşantiler Sika Dwa'nın yapım kalitesine hayran olurken, Gyamnaların kullandığı çeşitli sembol ve işaretleri kullanmayı benimseyerek Adinkra geleneğini başlatmıştır.

Toprak Ana'nın kutsallık ve gücü (Asase ye Duru)

Ölümsüzlük ve sonsuzluk (Gye Nyame)

İstikrar (Aye Wo Nyhe)

Tanrı'ya bağlılık ve iman (Nsoroma)

Umut ve ilham (Nyame BiribiWo Soro)

Gök tanrı Nyame'nin varlığı (Nyame Dua)

Nyame'ye iman (Nyame Nwu Na Mawu)

İnsan ruhunun ebeliği (Sunsum)

Ruh'un saflığı (Nyame Nti)

ADİRİ [Pasifik Mitolojisi] Torres adaları halkının efsanelerinde batı yönünde olduğuna inanılan öteki dünyanın adıdır. İlk insan Sido'nun ölümüyle Adiri'ye yol açılmış, Sido, Adiri'nin kızı Diviro ile evlenip burasının bereketli bir yer olmasını sağlamıştır.

ADİTİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da 80 kez anılan erken dönem gökyüzü tanrıçası olup, Vedanta'da Brahma'nın dişil formu ve başlangıç maddesi olarak anılmıştır. Rigveda'da adına sunulan bir ilahi olmasa da Dakşa'nın Aditi'den, Aditi'nin ise Dakşa'dan doğduğu ifadesi (II: 27,1; X: 72:4-5) aynı ilahi özün sonsuz doğum döngüsü olarak yorumlanmaktadır. Puranalarda ise Aditi, Kaşyapa adlı bilgenin karısı, İndra, Surya ve Vamana gibi Adityaların ise annesi olarak geçmektedir. Sanskritçe kelime anlamı 'sınırsız' olan Aditi aynı zamanda refah getiren bir koruyucu tanrıça olarak da düşünülmüştür. Rigveda'da Aditi birkaç kez inek olarak anılmakta olup, ayinlerinde özellikle hayvan sürülerinin korunması için yakarılmaktaydı.

Puranalara göre Aditi'nin annesi Şatarupa kendisini 13 parçaya bölmüş, böylece yeryüzünün nüfusu birdenbire artmıştır. Bu parçaların ilki olan Aditi, her ay için bir tane olmak üzere toplam 12 Aditya (Ansa, Aryaman, Bhaga, Dakşa, Dhatri, İndra, Mitra, Ravi, Savitri, Surya, Varuna, Yama) doğurmuştur. Bir söylenceye göre 7 oğul doğurduktan sonra yumurtlamış, yumurta gökyüzüne yükselerek güneşi oluşturmuş, ayrıca Vişnu, İndra ve diğerlerini de doğurmuştur.

ADİTİNGGİ [Endonezya Mitolojisi] Siau bölgesinde bulunan Gunung Awu yanardağının koruyucu tanrısının adıdır.

ADİTON [Yunan Mitolojisi] Din adamı olmayanların giremediği Yunan tapınaklarının en iç bölümünün adıdır. Latinceye ve Batı dillerine Adytum olarak geçen kelimeden farklı olarak Romalılar Penetrale ve Sacrarium terimlerini kullanıyorlardı.

ADİTYA [Hint Mitolojisi] Aditi ve Kaşyapa'nın oğulları olan bir grup güneş tanrısının adı olup,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yılın ayları ile özdeşleştirilmekteydiler. Başlangıçta Rigveda'da sayıları 6 iken (II: 27, 1) sonradan sekize (Varuna, Mitra [Surya], Aryaman, Bhaga, Amsa, Dhatri, İndra ile -Aditi tarafından reddedilen oğlu- Martanda), Brahmanalar zamanında ise 12'ye (Ansa, Ariman, Bhaga, Dakşa, Dhatri, İndra, Mitra, Ravi, Savitri, Surya, Varuna, Yama) çıkmış ve yılın 12 ayıyla özdeşleşmiştir. Adityaların lideri Varuna olup, kimi zaman tek başına Aditya olarak anılmıştır. Vedik dönem sonrasında Aditya güneş ile eşanlamlı kullanılmış olup, yılın on iki ayını simgelemeye başlamıştır.

ADJA [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde kaynak sularını yöneten kötü karakterli ve patlak gözlü bir dişi loanın adı olup, eski bir Yoruba tanrıçası ile ilişkili olmalıdır. Kaçırdığı insanlara cam kırıkları yedirip şifacılık bilgisi bağışladığına inanılmaktaydı.

ADJASSOU LİNGUETOR [Haiti Mitolojisi] Kaynak sularını yöneten patlak gözlü ve kötü huylu tanrının (loa) adıdır.

ADJİNAKOU [Haiti Mitolojisi] Agaou L'Ephant adıyla da bilinen fil formunda bir tanrı olup, en önemli tanrı grubu "Rada loa" ailesindendir.

ADLET [Eskimo Mitolojisi] Köpekle çiftleşen kadınlardan doğduğuna inanılan 5 kan içici canavarın adıdır. Söylenceye göre evlilik için hiçbir talibini beğenmeyen kadının babası sabrını kaybetmiş ve kızına bir köpek ile evlenmesini söylemiştir. Bunun üzerine kız ertesi gün gelen ve üzerinde köpek pençesini tılsım olarak taşıyan bir talibe evet diyerek birlikte gitmiştir. Adamla birlikte aday yerleşen kız bir süre sonra adamın gerçekte insan kılığına girmiş bir köpek olduğundan şüphelenmiş, bir süre sonra 5 küçük köpek yavrusu doğurunca endişeleri haklı çıkmıştır. Bir başka söylenceye göre çocuklar insan formunda doğmuş, sonradan köpeğe dönüşmüşlerdir. Kadının bir kayığa bindirip denize bıraktığı yavruların beyaz insanın atası olduğuna inanılmaktadır.

ADLİVUN [Eskimo Mitolojisi] Deniz tanrıçası Sedna'ya itaat etmeyen insanların gidip günahlarından arındığı Yeraltı dünyasının adı ve Sedna'nın ikametgâhı olup, İnuit dilinde "altımızda bulunan" anlamına gelmektedir. Karibu postuna sarılarak gömülen İnuitlerin ruhu (tupilak), Adilivun'da arındıktan sonra ebediyen yerleşeceği Quidlivun'a (Toprak ve Ay) gitmektedir.

ADMETE [Yunan Mitolojisi] **1.** Eurystheos ile Perseus'un soyundan gelen Argoslu bir kadının kızı olup, Argostaki Hera tapınağında rahibelik yapmaktaydı. Babası Eurystheus'un ölümünden sonra 58 yıldır hizmet ettiği tapınaktan yanında ayrılırken kendisine emanet edilmiş olan tanrıça Hera'nın heykelini beraberinde Samos (Sisam) adasına götürmüştür. Admete adada Leleg ve Nymphalar tarafından inşa edilmiş eski, yıkık dökük bir Hera tapınağı bularak kültü heykeli buraya yerleştirmiştir. Argoslular, heykeli Samos'tan geri getirmek için Tirhenoili korsanlarla anlaşmışlar, kapısı olmayan tapınaktan heykeli çalan korsanlar rüzgârın dönmesi yüzünden korsan gemileri limandan ayrılamayınca durumu tanrıçanın Samos'ta kalmak istediğine yormuştur. Korsanlar heykeli kumsala bırakıp kaçmış, heykelin kaybolduğunu fark eden Admete ada halkını organize ederek heykelin bulunmasını sağlamıştır. Samosluların başlangıçta sorgun ağacı dallarıyla bağladığı heykeli Admete'nin tapınağa geri götürmüş sonradan yeni bir tapınak inşa edilmesini sağlamıştır. Argos'ta odluğu gibi Samos adalarında da her yıl Hera onuruna Tonea adı verilen bahar festivalleri düzenlenmekteydi. Pausanias heykelin Argos'tan Samos adasına getiren kişinin Admete değil Argonautlar olduğunu iddia etmiştir.

Herakles 12 görevinden birisi olarak Amazon kraliçesi Hippolyte tarafından takılan Ares'in kemerini Admete için çalmıştır (Pausanias, VII, 4, 4; Apollodorus, ii. 5. 9).

2. Pontus ile Thalassa'nın kızı ve Persephone'un yoldaşı olan bir Okeanid'in adı olup, Hyginus tarafından Admeto olarak anılmaktaydı (Hesiod, Theogony 349).

ADMETUS [Yunan Mitolojisi] Teselya'da bulunan Pherai (modern Elestino) kentinin kralı olup, Pheres ile Periklymene'nin (veya Klymene) oğludur. Kyklopları öldürdüğü için bir yıllığına Olympos'tan sürülen Apollon'un sığırtmaç olarak hizmet ettiği kral, Argonot seferi ve Kalydon avına katılmıştır. Apollon'un yardımı sayesinde arabasına bir aslan ile yaban domuzu koşmayı başaran kahraman, Pelias'ın kızı Alkestis ile evlenmeyi başarmışsa da düğün günü Artemis'e kurban sunmayı unutmuştur.

"Admetus ölmeli" adlı çizim (Gayley, 1893)

Apollon araya girerek Artemis ve kader tanrıçalarını (Moirai) yumuşatmaya çalışmışsa da ancak Admetus yerine ölecek birisi çıkarsa genç adamın kaderinin değişebileceği sözünü alabilmiştir. Adme-tus'un konuştuğu anası, babası hatta uşağı yerine ölmek istememişse de vefalı eşi Alkestis kocasının yaşamı için ölümü kabul etmiş, zehir içerek Hades'e gitmiştir. Öykünün bir versiyonuna göre taş yürekli Persephone

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

duygulanarak genç kadının Hades'te kalmasına izin vermemiş, kocası ve çocuklarına geri göndermiştir. Bir başkasına göre ise Admetos'un eski arkadaşı Herakles olayı duyunca Hades'e inmiş, Hades'i güreşte yendikten sonra Alkestis'i daha genç ve güzel olarak tekrar yaşayanların dünyasına geri getirmiştir (Apollodorus, Bibliotheke, 3.10.4; Hyginus, Fabulae, 50; Aeschylus, Eumenides, 728; Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke 1.9.15).

Dede Korkut öykülerinde Deli Dumrul'un Azrail ile mücadele etmesi ve canı yerine can bulması motifleri Euripides'in Alkestis'i ile benzerdir. Admetus ile Alkeste'nin öyküsü Alman besteci Christoph Willibald Gluck (1714–1787) tarafından sonradan operaya da uyarlanmıştır.

ADMU [Yakındoğu Mitolojisi] Akadların MÖ 18. Yüzyıla tarihlenen Mati yazıtlarında geçip çoğunlukla tanrıçalarla ilişkilendirilen bir kadın adıdır. Ayrıca Ur III panteon listesinde henüz niteliği açıklanamayan "dNin-admu" adlı bir toponim kayıtlıdır.

ADN [İslam Mitolojisi] Yedi kat göklerin üzerinde yaratılan sekiz cennetten (Dar el-Jannah) içi meleklerle dolu en yüksek dereceye sahip cennet bahçesinin adıdır. Kimi yazarlar Adn'in Cennet'teki bir şehir veya nehir kimisi Cennet'in en üst makamı, Cennet'in ortası, Cennet'teki bir köşk olduğunu iddia etmiştir. Kuran'da ise Fâtır suresi 33 ayette Müminlerin altın bilezikler ve inci ile süslenecekleri Adn isimli cennetlere gideceği bildirilmektedir.

ADNO ARTİNA [Avustralya Mitolojisi] Rüya zamanında yaşamış geko türü bir kertenkelenin adı olup, Marindi adlı köpeğe meydan okumuş ve hasmını öldürmeyi başarmıştır. Marindi'nin kanı kayaları kırmızıya boyamış ve Avustralya'ya özgü kırmızı kayalıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

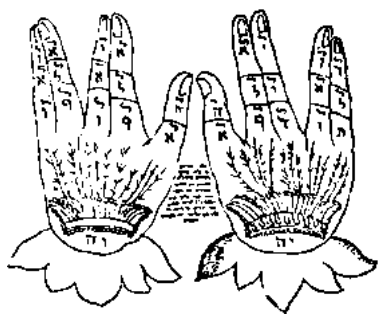
ADNA [Kelt Mitolojisi] İstilalar Kitabı'na göre İrlanda'ya ilk yerleşen halkın lideri Cesair'in erkek kardeşi, Nuh peygamber varyantı olduğu sanılan Bith'in oğlu olup, Adra ve Ladra olarak da bilinmekteydi.

ADO [Afrika Mitolojisi] Kongo ve Uganda'da yaşayan Lugbara halkının en önemli tanrısının adıdır.

ADOMA [Afrika Mitolojisi] Kamerun efsanelerinde evlenmek istemediği için aile ve kabilesinin öfkesini üzerine çeken, toplumdan dışlanan genç bir kızın adıdır. Bir festival sırasında Mbam nehri kenarında dolaşan Adoma genç erkekler kendini kayıklarına davet etmedikleri için üzgün otururken, nehirden gelen bir timsahın yardımıyla erkeklerin ilgisini çekmeyi başarmış ama timsaha kötü koktuğunu söylediğinde hayvan tarafından parçakanıp, yenilmiştir.

ADON [Yakındoğu Mitolojisi] Bitkilerin büyümesi ve gelişmesiyle ilgili tanrının adıdır. Helenistik dönemde hatta Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde bile varlığını devam ettiren tanrının kült merkezleri özellikle Beritus, Aphaka ve Byblos'de (bugünkü Jubayl) yaygındır. Myrrha'nın oğlu ve Aştart'ın kocası olan Adon, bir boğa tarafından öldürüldükten sonra yılın bir bölümü yeraltınca geçirmeye başlamıştır. Bahar mevsimi sonlarında Nahr Ibrahim adı verilen kutsal ırmağın suyu çeşitli minerallerden dolayı kırmızı akmakta bu olay rahiplerce Adon'un ölümünden sonraki yeniden doğumunun müjdesi kabul edilip çeşitli festivaller düzenlenmekteydi. Festival başlangıcındaki ayin sırasında rahipler kadın kıyafetleri giymekte, bıçaklarla kendilerini yaralamakta ve göğüslerini döverken Adon'un ölümünden duydukları üzüntüyü ağıtlarla dile getirmekteydi. Ayinin hemen ardından saçlarını kazıtan rahipler ile halk Adon'un yeni yaşamını çeşitli eğlencelerle kutlamaktaydı. Bkz. Adonis

ADONAİ [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'Tanrım, efendim' anlamına gelen sözcük, Helenistik dönemden itibaren Yahveh (Yehova, Jehovah) 'Tanrı' kelimesinin yerine kullanılmaya başlanmıştır. Tanrının adı olan JHVH (Tetragramaton) ve kısa formu JH İbranice Adonai olarak telaffuz edilmektedir.

Kabala'da Adonai yazısı

ADONEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bakhos'lara verilen isimlerden birisidir (Auson. Epigr. xxix. 6).

2. [Roma Mitolojisi] Latince şiirlerde Adonis için kullanılan terimdir (Plaut. Menaech. i. 2. 35).

ADONİA [Yunan Mitolojisi] Antik çağda Suriye ve Mısır'da düzenlenen ve daha çok kadınların rağbet ettiği Adonis'in ölümünü anma töreninin adı olup, festivalin kesin olmamakla birlikte ilkbahar veya yaz başında düzenlendiği sanılmaktadır. 2 gün süren festivalin ilk günü sokaklarda Adonis heykelleri dolaştırılmakta, cenaze merasimleri düzenlenmekte ikinci gün ise eğlence ve ziyafetle geçmektedir. Platon'a göre Yunan kökenli olmayan festival sırasında teraslara çıkan kadınlar feryat figan şarkı söylüyor ve içki içiyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Adonis ile Aphrodite (Venüs)

ADONİS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite ile Persephone gibi tanrıçalarla aşk yaşamış olağanüstü yakışıklı bir genç olup öldükten sonra yeniden doğmuştur. Erkeksi güzelliğin kişileştirilmiş formu olan tanrıya Doğu Akdeniz bölgesinde tahıl tanrısı olarak tapınılmıştır. Adonis, Yunan panteonuna Fenike'den, bitkilerin filizlenmesi mevsim ve hayat-ölüm döngülerinden sorumlu bereket tanrısından ödünçlenerek girmiş olup, Sami dillerindeki Adonai ('efendi, tanrı') kelimesiyle alakalı olmalıdır. Ortadoğu kökenli olmasına karşın Etrüsk aynalarında bile tasvirlerine rastlanan tanrının kültü tüm Akdeniz dünyasına yayılmıştır. Adonis'in Sami panteonundaki karşılığı Dumuzi veya Akadca adıyla Tammuz'dur. Adonis efsanesinin başlangıcı konusunda farklı görüşler mevcuttur: Hesiod, Zümrüd-ü Anka (Phoenix) ile Aephesiboea'nın, Apollodorus, Kıbrıs kralı Kinyras ile Metharme'nin oğlu olduğunu ileri sürmüşse de Suriye kralı Theias ile kızı Myrrha'nın (ya da Smyrna) ensest ilişkisi sonucu dünyaya geldiği daha yaygın kanaattir. Myrrha'nın annesi Kenkhreis kızının Aphrodite'den daha güzel olduğunu uluorta söyleyerek tanrıçaya gerekli saygıyı göstermeyince kızı tanrıça tarafından babasına cinsel arzu duyması sağlanarak cezalandırılmıştır. Kız önce duygularından dolayı kendini asmak istemişse de dadısının kendisini ikna etmesiyle canına kıymak yerine arzularını tatmin etmeye karar vermiştir.

Dadısının yardımıyla kral ile kızı yedi gün yedi gece (bazı kaynaklarda oniki veya kırk gün kırk gece) birlikte olmuş, yaşlı adam ancak son gece birlikte olduğu kişinin kızı olduğunu anlamıştır. Kız son gece gebe kalmış, işlediği korkunç günah yüzünden umutsuzluğa kapılan baba kılıcıyla kızının üstüne yürüyüp kızı öldürmek istemişse de tanrılar acıdıkları kızın kaçıp ormana saklanmasına yardım etmiş ardından Myrrha'yı mersin ağacına dönüştürmüşlerdir.

10 ay sonra ağacın kabuğu çatlayarak içinden karşı koyulmaz baştan çıkarıcılıkla donanmış çok güzel bir bebek olan Adonis çıkmıştır. Ağacın kabuğunu kızın babasının kılıcı yardımıyla açtığı veya bir yaban domuzunun dişleriyle sıyırarak açtığı söylenmektedir. Aphrodite'in görür görmez âşık olduğu çocuğu yetiştirmesi için Persephone'a vermesinin ardından çocuk büyüdükçe iki tanrıça arasında gittikçe büyüyüp güzelleşen delikanlının paylaşımı için kavga çıkmıştır. Kavgayı bitirmek isteyen Zeus sorunu çözmek için aracılık ederek Adonis'in yıllın 4 ayını Aphrodite, 4 ayını Persephone, kalan 4 ayı ise istediği yerde geçirmesine karar vermiştir. Böylece Adonis kışın bitimi ile yeraltından çıkarak bahar tanrıçasıyla çiftleşmek gün ışığına çıkmaya başlamıştır. Bu dönemin Hıristiyanların İsa'nın öldükten sonra dirilişinin kutladığı Paskalya ile aynı tarihe denk gelmesi dikkat çekicidir. Adonis ile Aphrodite söylencesinin mevsimlerin değişimi ile güzelliğin geçici bir süre için kaybedilmesi temasını sembolize ettiği dahası Yakındoğu'da Tammuz ile Astarte, Mısır'da İsis ile Osiris söylenceleri ile benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Adonis'in tanrıçalarla ilişkisini kıskanan Artemis veya daha muhtemel Aphrodite'in kocası Hephaestus veya Aphrodite'in aşığı Ares, bir av sırasında Adonis'in üzerine bir yaban domuzu salarak kasığından yaralanıp, kan kaybından ölümüne sebep olmuştur. Adonis onuruna düzenlenen bahar festivalinde rahipler kadın kılığına girmekte ve kendilerini bıçakla yaralamaktaydılar. Adonis çoğunlukla çıplak nadiren elinde lir adlı telli çalgı ile tasvir edilmekteydi (Apollod. 3.14.3–4; Hyg. Fab. 58, 248, 251; Ov., Met. 10.476, 519–559, 708–739; Theocritus, Idylls 15, 30).

ADONİS BAHÇELERİ [Fenike Mitolojisi] Lübnan'da antik Byblos'ta Adonis adlı bir nehrin her yıl Adonis anılırken kızıla boyandığı bilinmekteydi. Suriye'de ilkbaharın başlangıcında kutlanılan Adonis bayramında kadınların bitki tohumlarını çabuk filizlenmeleri için sıcak suyla yıkadıktan sonra saksı veya bahçe toprağına dikerek oluşturdukları bahçelerin adıdır. Sıcak suyla sulanan bitkiler hızlı gelişmelerine karşın çabuk solmakta böylece Adonis'in kaderini sembolize etmektelerdi.

ADOR [Roma Mitolojisi] Tutkunun kişileştirilmiş formu olup, Yunan mitolojisindeki Pothus'un karşılığıdır.

ADORATİO [Roma Mitolojisi] İmparator Diokletianus zamanında (MS 284-305) başlayan imparatora tapınma töreninin adı olup, yere çökelerek sultanların ayak ve dizlerinin öpüldüğü Doğu kültüründen ödünçlenmiştir. Kırmızı bir perdenin arkasına saklanan imparator perdenin açılmasıyla izleyicilerin karşısına tanrı Zeus kılığında çıkmaktaydı.

ADORATRİS [Mısır Mitolojisi] Amon-Ra'nın baş rahibelerine verilen isim olup, rutin tapınak görevleri dışında tapınağa ait mülkleri de yöneterek Eski Mısır ekonomisi üzerinde etkili olmaktaydılar. Adoratrislere "Tanrı Amun'un Karısı" adı da verilmekte olup, firavun Hatşepsut (MÖ 1508–1458) döneminden itibaren tapınaklarda

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

görülmeye başlamışlardır. 23. Hanedan döneminden itibaren önemli adoratrisler şunlardır: I. Şepenupet (MÖ 754 – 714), I. Amenirdis (MÖ 740 – 720), II. Şepenupet (MÖ 710 – 650), II. Amenirdis (MÖ 670 – 640), I. Nitokris (MÖ 656 – 586), Ankhnesneferibre (MÖ 595 – 525), II. Nitokris (MÖ 525).

ADRA Bkz. Adna

ADRAGAİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur Efsanesinde Yuvarlak Masa Şövalyelerinden birisinin adı olup, hayatının son günlerini bir keşiş olarak geçirmiştir.

ADRAMELEK [Yakındoğu Mitolojisi] Sepharvaim halkının inandığı bir tanrının adı olup, Eski Ahit'e göre (Krallar 2, 17: 31) Serpharvaimler halk çocuklarını ateşe atıp yakarak Adramelek ve Anamelek'e ibadet etmekte olup, bu geleneği Samarya'ya da getirmişlerdi. İbranice melek "kral" anlamına gelmekte olup, Eski Ahit'te Baal Adramelek adıyla Asur kralı Sennakherib'in oğlu (Krallar 2, 19:37 ve Yeşaya, 37:38) olarak da anılmaktadır. Adramelek, Babil tanrısı Anu ile Ammon tanrısı Moloh ile ilişkili olmalıdır. Adramelek sonradan Yahudi folklorunda aslan, tavus kuşu, at ve katır formunda tasvir edilen 10 büyük iblisten birisine dönüştürülüştür. Fransız okültist Collin de Plancy'nin Demonoloji adlı çalışmasında iblislerin başkanı ve cehennemin yöneticisi olarak bahsi geçen Adramelek Josephus'un "Yahudilerin Geçmişi" adlı eserinde (16, 8) Andromakhos, Yunan kaynaklarında ise Adramelos ve Ardumuzan adlarıyla anılmaktadır. John Milton'un Kayıp Cennet adlı çalışmasında kötü melek olarak bahsi geçen Adramalek iyi melekler Uriel ve Raphael'e yenilmiştir. Modern kara büyü tarikatlarında Adramelek hiyerarşinin en üstündeki görevlilere verilen isimdir.

ADRAMELOS Bkz. Adramelek

ADRANUS [Yunan Mitolojisi] Sicilya adasında özellikle Etna dağı yakınlarında yaşayan Sicel halkı tarafından özellikle Adranus kentinin (bugün Etna yanardağı yakınlarındaki Adrano) ad vericisi olan bir tanrıdır (Plut. Timol. 12; Diodor. xiv. 37). Adranus, Pers tanrısı 'Adar' (ateş) ve Fenike tanrısı Adramelek (ateşin kişileştirilmiş formu) ile ilişkili olmalıdır. Aelian, tapınak çevresinde 1.000 civarında kutsal kabul edilen köpek beslendiğini yazmış, Hesykhius'a göre Adranus'un su perisi Thalia'dan Palici adlı oğlu doğmuştur. (Aelian, Hist. Anim. xi. 20; Plutarkh, Timoleon 12; Diodorus Siculus, xiv. 37).

ADRASTE [Kelt Mitolojisi] Britanya savaş tanrıçasının adı olup, MS 1. yüzyılda kraliçe Boudicca yakalanan Romalı kadınları Adraste'ye kurban etmiştir. Aynı dönemde Galya'da Vicontii civarında Andarta adlı bir benzeri bulunmaktaydı.

ADRASTEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Tanrı Zeus ve diğer tanrıların anası olan Titan 'Rhea Kibele'nin takma adıdır. Başlangıçta Thrak halkının da tapındığı Troya veya Phrygia kökenli bir dağ tanrıçası olup, MÖ 400'lerde Yunan kültürüne adapte edildiği sanılmaktadır. Kelt tanrıçası Adraste ile ilişkisi ise henüz açıklanamamıştır.

2. Melisseus'un kızı, İda'nın kız kardeşi olan Giritli bir su perisinin adı olup, Zeus'a dadılık yapmış, sonradan öç alan kader tanrıçasına dönüşmüştür.

3. Nemesis'in lakabı olup Adrastus ile de ilişkili olduğu sanılmaktadır. Strabon'a göre Adrastus, Asopus nehrin üzerinde Nemesis için bir tapınak inşa etmiştir.

ADRASTİNE [Yunan Mitolojisi] Aegialeia'ya Adrastus'un kızı olduğu için takılan lakaptır.

ADRASTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Talos ile Lysimakhe'nin (veya Eurynome veya Lysianassa) oğlu, Amphithea'nın kocası ve dördü kız ikisi erkek dört çocuk (Argeia, Aegialeia, Aegialeus, Kyanippus, Deipyle ve Hippodameia) babasıdır. Argos kralı Adrastus aynı zamanda Yunan mitolojisinin en önemli konularından birisini oluşturan ilk Thebai seferine katılan yedilerin de lideriydi.

Argos krallığını Amythaon oğullarından Melampous ve Bias ile birlikte Proitos'tan oluşan üçlü yönetmekteyse de bir süre sonra aileler arasında iktidar kavgası çıkmış, bir tartışma sırasında Melampous'un akrabalarından Amphiarus, Bias'ın akrabalarından –aynı zamanda Adratus'un babası olan- Talaos'u öldürünce Adrastus Sikyon'a kaçarak dedesi Kral Polybos'a sığınmıştır. Erkek çocuğu olmayan Polybos öldüğünde krallığını Adrastus'a bırakınca da kral olmuştur. Bir süre sonra babasını öldüren kuzeni Amphiaraos ile kız kardeşi Eriphyle'yi evlendirerek düşmanıyla sözde barışarak, Argos'a dönmeyi başarmıştır. Bir gün Kalydon kralı Oineus'un oğlu Tydeus bir cinayet yüzünden babası tarafından ile Thebaili Oidipous'un oğlu Polyneikes ise kardeşi tarafından ülkelerinden kovularak aynı gün sığınmak amacıyla Argos'a Adrastus'un sarayına gelmişlerdir. Gece yarısı sarayın avlusunda karşılaşan iki kahraman bilinmeyen bir sebepten kavga etmeye başlamış gürültüye uyanan Adrastus gençlerin kavgasını ayırmayı başarmıştır. Bununla birlikte kızlarını bir aslan ile yaban domuzu ile evlendireceğine dair bir kehaneti anımsayan kral gençlerin adı geçen hayvanlar gibi dövüştüğünü görünce kızlarından Aria'yı Polyneikes, Deipyle'yi ise Tydeus ile evlendirmiştir. Adrastus gençlere sürgün edildikleri ülkelere geri götürüp tüm haklarını kazanmalarına yardım edeceği sözünü de vermiştir ki bu ittifak Yedilerin Thebai seferinin başlangıcı olmuştur. Thebai seferine Bias, Melampous ve Proitos aileleri yani tüm Argoslular hatta Arkadia ve Messenialılar bile katılırken Mykenaililer başarı ihtimali görmediklerinden destek vermemiş gerçekten de ilk Thebai seferi hezimetle sonuçlanmıştır. Sefer sırasında Yediler bir yılan tarafından ısırılarak öldürülen Arkemeros için Nemea'da bir cenaze töreni oyunları düzenlemiş böylece Nemea oyunları geleneği başlamıştır. İsmenos önlerinde Thebaililere karşı zafer kazanıp düşmanlarını surların içine kaçıran Yediler saldırıya geçtiklerinde ordularını kay-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

betmişlerdir. Adrastus sefere katılan tüm arkadaşlarını kaybetmesine karşın kanatlı ve ölümsüz atı Areion'a binip Argos'a kaçmayı başarmıştır. Yılgınlığa kapılmayan Adrastus bu hezimetten 10 yıl sonra bu sefer ölen kahramanların Epigoni adıyla bilinen oğullarıyla yanında daha az sayıda asker olmasına karşın yeni bir sefer düzenleyerek kenti fethetmiştir. Seferden önce kâhin Amphiarus'un "savaşta bütün önderlerin öleceğini, ancak Adrastus'un sağ kalacağı" kehaneti doğru çıkmışsa da savaşta ölen oğlu Aegialeus'un acısına dayanamayıp Megara'da ölmüştür.

Thebai kentine yürüyen Yedilerin listesi şöyledir:

Savaşçı	Ebeveynler	Katili
Adrastus	Talaus- Lisimakhe	-
Amphiarus	Oikles-Hipermnestra	Zeus
Hippomedon	Talaus-Lysimakhe	İsmarus
Mekisteus	Talaus-Lisimakhe	Melanippus
Kapaneus	Hipponous-Astinome	Zeus
Eteoklus	İphis	Leades
Tideus*	Oeneus-Periboia	Melanippus
Polineikes*	Oidipus-Jokasta	Eteokles

*Adrastus'un kayınbiraderi olan iki prens

2. Gordias (Phrygia) kralının oğlu olup, Herodot'un Lidya kralı Kroesus'un öyküsünde adı geçmektedir. Yanlışlıkla erkek kardeşini öldürünce günahından arınması için Sardis'e sürgüne gönderilmiştir.

3. Perkote kralı Merops'un oğlu ve Amphius'un kardeşi olup, Kral Agamemnon tarafından Troya savaşında öldürülmüştür.

4. Troya kralı İlus'un karısı Eurydike'nin babasıdır.

ADRİAMBAHOMANANA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar adası halkları inancında ilk insanın adıdır. Tanrı pek çok çocuk sahibi olan ilk insan ile karısı Adriamahilala'ya nasıl bir ölüm arzu ettiklerini sormuş. Adriambahomanana yeniden dirilme ihtimalini düşündüğünden, sürekli filiz verip yenilenen muz ağacı gibi ölmek istediğini söylemiş, Adriamahilala ise aya gibi ayda bir kez ölüp yeniden dirilmeyi seçmiştir.

ADRİAMAHİLALA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar adası halk inancında ilk kadın olup, Adriambahomanana'nın eşidir.

ADRİAN [Hıristiyan Mitolojisi] MS 4. Yüzyılda yaşadığına inanılan ve Belçikalı biracıların koruyucu kabul edilen savaşçı bir azizin adı olup, yortu günü 8 Eylüldür. Aziz Adrian'ın hayatı 13. Yüzyılda Jacobus de Voragine'nin yazdığı "Altın Efsane" adlı çalışmada anlatılmaktadır. Efsaneye göre Nicomedia sarayında görevli putperest bir subay olan Adrian tutsak Hıristiyanların imanından etkilenince imparatorun emriyle zindana atılmıştır. Adrian'ın gizli Hıristiyan olan karısı her gün kocasını ziyarete gelerek, Adrian'a cesaret vermiştir. İmparatorun emriyle zindanları ziyareti yasaklanan kadın saçlarını kazıtmış ve daha kocası ölmeden yas tutmaya başlamıştır. Gerçekten de bir süre sonra şehit edilen Adrian aziz ilan edilmiş, Hıristiyan sanatında çoğunlukla elinde örs nadiren kılıç ve balta ile tasvir edilmiştir. Söylenceye göre Alman imparatoru II. Henry tarafından Türk ve Macarlara karşı kullanılan Adrian'ın kılıcı Saksonya'da Walbeck'de saklanmaktadır.

ADRİEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Meholathite kabilesinden Barzillai'nin oğlu olup, Kral Saul'un kızı Merab ile evlenmiş, 5 çocukları olmuştur. Adriel İbranice "Tanrı'nın sürüsü" anlamına gelmektedir (1.Sam. 18:19).

ADRİJA [Hint Mitolojisi] Parvati'nin adlarından birisi olup, 'dağda doğmuş' anlamına gelmekteydi.

ADRİKA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Khedi kralı yarı tanrı Uparikhara'nın bir apsara olan kızı olup, Satyavati'ye dadılık yapmıştır.

ADRİSYANTA [Hint Mitolojisi] Kalmaşapada'nın eşi ve Paraşara'nın annesinin adıdır.

ADRO Bkz. Adroa

ADROA [Afrika Mitolojisi] Kongo, Sudan ve Kuzeybatı Uganda'da yaşayan Lugbara halkının inanışında hem iyi hem de kötü yönleri olan yaratıcı tanrının adıdır. Tanrının bir bütünü tamamlayan iki ayrı görünümü bulunmaktadır.

1. Adroa, gök tanrı olup, onyiru "iyi"dir. Gborogboro ve Meme adlı ilk insan çiftini ikiz olarak yaratmıştır. Meme önce tüm hayvan türlerini sonra biri kız biri erkek ikiz çocuk doğurmuştur. Doğaüstü güçlere sahip bu çiftin çocuklarından ancak nesiller sonra Lugbara kabilesinin aynı zamanda kültürel kahraman olan ataları Jaki ve Dribidu ortaya çıkmıştır.

2. Adro, yeryüzü tanrısı olup, onzi "kötü" olup, ölümle özdeşleştirilmektedir. Tabiat ruhları olan çocuklarına Adroanzi adı verilmektedir. İnanışa göre Adro'nun sevgisini kazanmak için başlangıçta çocuklar kurban edilmekteyken sonradan koç kurban edilmeye başlanmıştır.

Gerek Adro gerekse Adroa Adroa, uzun boylu ve bir insan vücudunun yarısına sahip (tek göz, tek kulak, tek kol, tek ayak) bir formda, Adroa beyaz, Adro ise siyah tenli olarak tasvir edilmektedir. Bir söylenceye göre Adro Albert gölü kıyısında karıları ve çocuklarıyla birlikte yaşamakta zaman zaman insanlara kasırga ve ateş (ot yangını) formunda görünmektedir.

ADROANZİ [Afrika Mitolojisi] Lugbara halkının inanışında yeryüzü tanrısı Adro'nın oğlu olan koruyucu tabiat ruhlarının adı olup (Adro "Tanrı" + onzi "kötü"), nehir kenarları, ağaçlar ve kayalıklarda yaşamaktadırlar. Adroanzi, geceleri seyahat eden insanları takip etmekte, omuzlarının arkasından geriye bakan kişileri öldürmekte arkasına bakmadan yoluna devam edenlere zarar vermemektedir.

ADRONGA [Afrika Mitolojisi] Kongo ve Uganda'da yaşayan Lugbara halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup insanı kendi kanından yaratmıştır.

ADSAGSONA [Kelt Mitolojisi] 1983 yılında Fransa'da Aquitaine civarında bulunan Galya dilindeki 2 yazıttan (Le plomb du Larzac) anlaşıldığı kadarıyla bir adalet veya intikam tanrıçasının adıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ADSULLATA [Kelt Mitolojisi] Antik Norikum'da (bugünkü Slovenya ve Avusturya) yer alan Sava nehrinin tanrıçasının adı olup, hakkındaki tek yazıt Saudörfel'de (Avusturya'da) bulunmuştur. Sonradan Antik Galya üzerinden Britanya'ya taşınan tanrıçanın sıcak su kaynaklarının koruyucusu ve Anglo-Keltik güneş tanrıçası Sul ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ADSIZ Bkz. Ad

ADSIZ HANIM [Türk Mitolojisi] Kötü bir ruha verilen isim olup, adı henüz konmamış çocuklara musallat olduğuna inanılmaktadır.

ADU OGYİANE [Afrika Mitolojisi] Gana ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Akan (Aşanti) halkının inanışında Odomankoma (Nyame) tarafından yaratılan ilk insanın adıdır. Adu Ogyiane, bir Pazar günü toprak solucanları tarafından açılan bir delikten yeryüzüne gelmiştir. 7 erkek, 5 kadın, bir leopar ile köpekten oluşan küçük bir grubun lideri olan Adu önce yeryüzünde gördüklerinden korkan dostlarını teskin etmiştir. Ardından Çarşamba günü bir ev inşa etmeye başlamışsa da üzerine bir ağaç düşünce ölmüştür. Ateşi köpek bulunca, insanların sadık dostu unvanını kazanmış böylece insanoğlu yemeklerini pişirmeyi öğrenmiştir.

ADUR [Bask Mitolojisi] Bask halkının gerçek objelerle birleşmiş doğaüstü güçlere verdiği isimdir. Adur, bir objeye adı veya sembolüyle bağlı olup, bu bağlılık eşyaların ruh sahibi olduğu animizm inancıyla açıklanmaktadır. Bir eşya veya kişiyi pozitif veya negatif etkilemek istendiğinde bu isim veya sembol kullanılmaktadır.

ADVAİTA [Hint Mitolojisi] Vedanta'nın Hindistan'da ki en etkin ve yaygın okulunun adı olup (diğerleri: Vişishtadvaita, Dvaita, Suddhadvaita, Dvaitadvaita, Akhintya Bhedabheda) insanın içinde tek bir Brahma (Atman) bulunduğu öğretisi temel alınmaktadır. Ruh ve bedenin ayrı birer varlık olduğu sanrısının aklın yanılgısı olduğu ileri sürülen okulda Prasthanatrayi (Upanişadlar, Bhagavad Gita ve Brahma Sutraları) okunmaktadır. Advaita Sanksrit "ikilik yok" anlamına gelmektedir.

ADVENT Bkz. Geliş

ADYA [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın güneydoğu kesiminde yer alan Andhra Pradeş eyaleti söylencelerinden birisinde sudan doğduğuna inanılan ilk kadının adıdır. Adya sudan çıkınca bir kuşa dönüşerek bir ağaca 3 yumurta bırakmışsa da yumurtaların ancak ikisi çatlamıştır. İlk yumurtadan yer ve gök oluşurken diğerinden 3 ilk tanrı (Brahma, Vişnu, Şiva) çıkmıştır. Tanrılar yetişkin olana dek onlara bakıcılık eden Adya sonra üzerini çiçeklerle süsleyerek çiftleşmek istemişse de sadece Vişnu üçüncü göz karşılığında kadınla birleşmeye razı olmuştur. Adya, Vişnu'nu dileğini yerine getirince yaşlı bir kadına dönüşmüş, tanrılara karşı arzusu birdenbire tükenmiş ve zamanını iblislerle mücadeleye adayan bir savaşçı olmuştur.

ADYA HOUNTO [Haiti Mitolojisi] Davulların 'adya' adı verilen çalınma usulünü tespit eden bir ruhun adıdır.

ADYOK Bkz. Ajok

ADYTON [Yunan Mitolojisi] Yunan ve Roma tapınaklarında din adamı olmayanların giremediği en iç bölümünün adıdır. Latinceye ve Batı dillerine Adytum olarak geçen kelimeden farklı olarak Romalılar Penetrale ve Sacrarium terimlerini de kullanıyorlardı.

ADZE [Mısır Mitolojisi] Cenazelerde ölünün ağzını açmak için kullanılan bir araç olup, öteki dünyada mumyanın ağzına yaşam nefesi verilmesine yardımcı olacağına inanılmaktaydı. Cenaze töreninde rahip adzeyi mumyanın ağzına dokundurarak yeniden yaşayıp nefes alacağına dair bir dua mırıldanır.

AE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Ejoni halkının inanışında ilk erkek Nokuma'nın eşi olan ilk kadının adıdır.

AEAE [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Phasis'in takibinden kurtulabilmesi için tanrılar tarafından aynı isimli bir adaya dönüştürülen kadın avcının adıdır. Homer Odysseia destanında adanın tam yerini bildirmeden Odysseus'un büyücü Kirke ile bu adada bir yıl birlikte kaldığını bildirmiştir (Hom. Od. 10.135, 503). Sonradan Romalı yazarlar Aeaea'yı İtalya'nın batı sahilinde yer alıp, bir zamanlar ada olan Roma'nın 100 km kadar güneyindeki Circeo burnu ve aynı isimdeki dağ ile özdeşleştirmişlerdir (Virg. Aen. iii. 386; Akaeus, Propert. ii. 23. 42; Pomp. Mela, ii. 7). Aeaea'nın lokasyonu için modern yazarlardan Ioannis Kakridis Kolhis yakınlarında bir mevki olduğunu Robert Graves, Adriyatik denizindeki Lošinj adası olabileceğini, "Ulyssess Voyage" adıyla günümüz şartlarında Odysseus'unkine benzer bir seyahat gerçekleştiren maceraperest Tim Severin ise İon denizindeki Paxos adası olduğunu iddia etmiştir.

AEAKİ [Yunan Mitolojisi] Aegina adasında Aekos adına düzenlenen şenliklerin adıdır

AEAKİDES [Yunan Mitolojisi] Aeakus'un soyundan gelenlere verilen isim olup, Peleus, Telamon, Phokus, Akhilleus ve Pyrrhus için kullanılmıştır (Ov. Met. viii. 4, xi. 227; Hom., İl.xi. 805; Virg. Aen. i. 99, iii. 296)

AEAKUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile su perisi Aegina'nın oğlunun adı olup, Saronikos Körfezi'ndeki Aegina adasının kralıdır. Aeakus, Oenone veya Oenopia adasında doğmuş olup, Zeus genç kadını babasının öfkesinden korumak ve güvenle doğurmasını sağlamak için buraya getirmiş, bu olaydan sonra ada kadının adıyla yani Aegina olarak anılmaya başlanmıştır (Apollod. iii. 12. 6; Paus. ii. 29. 2; Hyg. Fab. 52; Ov. Met. vi. 113, vii. 472). Bir söylenceye göre Zeus insan yaşamayan adadaki çok sayıda karıncayı insana dönüştürerek oğlunun kalabalık bir halka hükmedecek bir kral olmasını sağlamış (Apollod. iii. 12. 6; Hes. Fragm. 67) bu yüzden adanın yeni sakinlerine Myrmidonlar (Yunanca: karınca insanlar) adı verilmiştir. Ovid ise kıskanç Hera'nın gönderdiği bir ejderhanın ada halkının

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yok edip kaçmaya zorlaması üzerine (bir başkasına göre veba hastalığından) Zeus'ta karıncaları insana çevirerek ada nüfusunu arttırdığını kaydetmiştir (Ov. Met. vii. 520). Akhilleus, sonradan Myrmidonların komutanı olarak Troya savaşına katılmıştır.

Aeakus söylencesi, başlangıçta Pelasgların vatanı olan Aegina adasının Orta Yunanistan'da Phthiotis bölgesinden aldığı göçü açıklamak için yaratılmış olmalıdır. Tüm Yunanistan'da adaleti ve dindarlığıyla tanınan Aeakus bir kuraklık sırasında Yunan halkının ricası üzerine Zeus'a dua edip, Panhellenion dağında Zeus Panhellenius adlı tapınağı inşa ederek kıtlığı sona erdirmeyi başarmıştır. Ayrıca Aegina adası sakinleri etrafı duvarlarla çevrili beyaz mermerden "Aeakeum" adlı dörtgen bir tapınak inşa etmiştir (Paus. ii. 29. 6).

Aeakus ile Telamon (Jean-MichelMoreau, 1741-1814)

Pindar'ın kaydettiği bir söylenceye göre Apollo ile Poseidon Troya'nın duvarları inşa edilirken Aeakus'u yardımcı olarak kullanmışlardır (Pindar, Olympian Odes viii. 39). İnşaatın tamamlanmasından hemen sonrasında üç yılan/ejderha kente saldırmış, canavarlardan ikisi tanrıların yaptığı duvarı aşamayıp can verirken bir tanesi kısmen Aeakus'un inşa ettiği kente girmiş, bu durum Apollo'nun Troya'yı ancak Aeakus'un soyundan birisi (Aeakidae) tarafından ele geçirilebileceği kehanetine sebep olmuştur. Gerçekten de Aeakus'un oğulları Telamon ile Peleus Troya'yı ilk kez fetheden Herakles'in yanında torununun oğlu Neoptolemos Troya seferinde Akhalar arasında yer almıştır.

Aeakus'un önce Skrion'un kızı Endeis'ten Telamon ve Peleus (Akhilleus'in babası) adlı iki oğlu sonradan Nereus'un kızı -denizkızı- Psamathe'den (Yunanca: Kum) Phokus (Yunanca: Fok balığı) adlı bir oğlu olmuştur. Phokus başarılarını kıskanan kardeşleri tarafından bir atletizm yarışmasında kasıtlı olarak öldürülünce Aeakus oğulları Telamon ile Peleus'u Aegina'dan sürmüştür. Aekus'un oğullarını sürgüne göndermesiyle birlikte adil ve dindar birisi olarak ünlenmiş, hatta bir kıtlık sırasında Zeus'un öfkesini yatıştırmakla görevlendirilmiştir. Ovid ve Horace, Aeakus'un adil davranışından dolayı ölümünden sonra Giritli Rhadamanthus ve Minos kardeşlerle birlikte Hades'te yargıçlık yaptığını kaydederken (Ov. Met. xiii. 25; Horace, Carmen ii. 13. 22) Platon onun Avrupa'dan gelen ruhları yargıladığını ileri sürmüştür (Platon, Gorgias, 524a).

AED [Kelt Mitolojisi] Tuatha de Danann kralı kahraman Lir ile Bodb Dearg'ın kızı Aobh'un oğlu olan İrlanda ölüler tanrısıdır. Aed mac Lir adıyla da bilinen tanrı bir söylenceye göre kardeşiyle birlikte aynı zamanda teyzesi olan üvey annesi Aoife tarafından bir kuğuya dönüştürülmüştür.

2. Dagda'nın oğlu olup, karısı tarafından kışkırtılan Coincheann tarafından öldürülmüştür.

3. İrlanda savaş tanrıçası Macha'nın babası olan Ulster kralının adıdır.

AEDİCULA [Roma Mitolojisi] Ölünün heykellerinin konulduğu dolapların adı olup, Latince 'küçük tapınak' anlamına gelen kelime "aedes"in küçültülmüş formudur.

AEDH [Kelt Mitolojisi] Kelt dilinde "ateş" anlamına gelmekte olup, her iki cinsten pek çok kahraman ve tarihi karakterin de adıdır. Adh, Ölüler dünyası tanrısı Dagda'nın lakaplarından birisi olmasının yanı sıra en ünlüleri en ünlüleri Aedh Eangach, Aedh mac Ruadh ve Aedh mac Ainmhireach olan çok sayıda İrlanda, Connacht, Dál nAraidi, Leinster, Munster ve Ailech kralının da adıydı.

AEDİCULA [Roma Mitolojisi] Ölünün heykellerinin konulduğu dolapların adı olup, Latince tapınak anlamına gelen aedes kelimesinin ufaltılmış formudur ve 'küçük tapınak' anlamına gelmektedir.

AEDON [Yunan Mitolojisi] Homer'e göre Efesli Pandereus'un kızı, Thebai kralı Zethus'un karısı ve İtylus'un annesidir. Amphion'un erkek kardeşi Zethus ile Niobe'nin çok sayıda çocuğu olurken İtylus'tan başka çocuğu olmayan Aedon eltisini çok kıskanmış ve bir gece gözü dönüp Niobe'nin 6 oğlundan en büyüğünü öldürmek istemiştir. Bununla birlikte gece karanlığında yanlışlıkla kendi oğlu İtylus'u boğunca pişmanlık ve keder içinde tanrılara yalvarmış, tanrı Zeus da Aedon'u sonsuz dek hayıflanması için bülbüle çevirmiştir (Homeros, Od. xix. 517).

Daha geç döneme ait bir söylenceye göre ise Lydia'da Kolophon kentinde yaşayan ve Polytekhnus'un karısı olan Aedon Hera ve Zeus'tan daha mutlu bir evliliği olduğunu söyleyince Hera'yı gücendirmiştir. Hera, kavga tanrıçası Eris'i karı kocanın arasına sokarak mutluluklarına son vermeye çalışmıştır. Karı koca mükâfatı kazanana hizmetçi bulmak olan bir yarışmaya girmiştir. Kadın bir elbise dikecek, erkek ise bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sandalye yapacak, önce bitiren kazanacaktır. Hera'nın yardımıyla Aedon kazanınca kocası Aedon'un kız kardeşi Khelidon'u Efes'ten alıp, yolda tecavüz ettikten sonra ablası tanımasın diye saçlarını kestirip köle kılığına da sokarak - gerçeği söylemesi halinde ölümle de tehdit ederek- karısına hediye etmiştir. Bir gün Aedon bir pınar başında kaderine ağlayan kardeşini tanıyınca iki kadın oğlu İtylus'u pişirip adama yedirerek intikam aldıktan sonra kaçmıştır. Kadınların peşinden giden Polytekhnus Aedon'un babası Pandareus'un adamları tarafından yakalanmış, üzeri balla kaplandıktan sonra bir çayıra atılmıştır. Adam vücudunu kaplayan sineklerden kurtulmak için yalvarınca Aedon kocasına acımış ve sinekleri kovmuştur. Aedon'un kardeşleri bu sefer kadına kızıp öldürmeye kalkınca Zeus araya girmiş ve tüm aileyi kuşlara dönüştürmüştür: Polytekhnus ağaçkakan, Khelidon kırlangıç, Aedon bülbül, babası Pandareus balıkkartalı anası ise yalıçapkını olmuştur.

AEDUS [Yunan Mitolojisi] Alçakgönüllülük ve hürmet tanrıçasının adıdır.

AEETES [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Helios ile Okeanos'un kızı Perseis'in oğlu, büyücü Medea'nın babası, büyücü Kirke ile Minos'un karısı Pasiphae'nin kardeşi olup, Kolhis'te Aia kentinde hüküm süren acımasız ve barbar bir kraldır. Kafkasyalı su perisi Asterodea ile evlenmiş ve sonradan Phrixus ile evlenecek Khalkiope adlı bir kızı doğmuştur. Aeetes sonradan İdyia adlı Okeanid ile evlenmiş ondan Medea adlı kızı ve Apsyrtus adlı oğlu doğmuştur. Phrixus, altın postlu koçun sırtında Kolhis'e geldiğinde Zeus'un emirlerine uyan Aeetes genci iyi karşılamış, kurban ettiği koçun postunu yüzdürerek Ares'in korusunda bir meşe ağacına çivileyerek astırdıktan sonra kızı Khalkiope ile Phrixus'u evlendirmiştir. Bununla birlikte bir kâhin Aeetes'e bir Yunanlı tarafından öldürüleceğini bildirince yakınındaki tek Yunanlı olan damadını öldürmüştür. Sonradan, Pelias'ın emriyle Argo gemisiyle altın postu aramaya gelen İason postu isteyince, Aeetes onu bir dizi zorlu sınava sokmutur. Bununla birlilkte kral, tüm tehlikeli görevleri başarıyla yerine getiren İason'a postu vermeyi reddetmiş hatta Argo gemisini yakmaya çalışmıştır. İason postu zorla ele geçirip kendisine yardım eden Aeetes'in kızı Medeia ile birlikte ülkesine kaçmıştır. Çift kendilerini takip eden Aeetes'in adamlarını Apsyrtus'u parçalayıp denize atarak yavaşlatmayı başarmıştır (Apollod. Rhod. Argonautica, 3. 240–4. 131; Apollod. 1. 9. 23; Paus. 2. 3. 10; Argonautica Orphica, 760–1044).

AEETİS [Yunan Mitolojisi] Aeetes'in soyundan gelenlere verilen isim olup, daha çok Romalı yazarlarca kızı Medeia için kullanılmıştır (Ov. Met. vii. 9, 296; Heroid. vi. 103).

AEGA [Yunan Mitolojisi] **1.** Güneşin kızı ve Kirke ile Pasiphae'nin bakanı büyüleyen güzellikteki kız kardeşidir. Titanlar, Olympos dağına saldırdıklarında yeryüzü tanrıçası Gaia, Aegea'yı bir mağaraya saklayarak korumuştur. Aega'nın kardeşleri Pasiphae "her şeyi aydınlatan" ve Kirke "daire" ile birlikte güneşin özelliklerini tanımlamak için ortaya atıldığı sanılmaktadır. Fin mitolojisinde Paivatar ve Japon mitolojisinde Amaterasu efsanelerinde aynı tema işlenmektedir. Hyginus'a göre Hephaestus'un neslinden olan Olenus'un kızı olup, kız kardeşi Helike ile birlikte Girit'te bebek Zeus'a bakıcılık yapmıştır. Kimi öykülerde su perisi kimisinde keçi olarak geçen Aega'nın derisi bebek tanrıya kalkan olması için öldürülen kadın Zeus tarafından gökyüzüne yükseltilip bir yıldıza (muhtemelen Alpha Aurigae) dönüştürülmüştür. Hyginus ayrıca Aega'nın Girit kralı Melisseus'un kızı olduğunu bebek Zeus'u emzirmek için seçilmesine rağmen görevini yerine getiremeyince Zeus'un Amalthea'ya emanet edildiğini kaydetmiştir (Hyg. Poet. Astr. ii. 13).

AEGAEON [Yunan Mitolojisi] Yüz kollu, elli kafalı Hekatonkhirlerden birisi olup, Olympos tanrılarıyla birlikte Titanlara karşı savaşmıştır. Yeraltına hapsedilen Titanların muhafızlarından birisi olarak adı geçen Aegaeon'un Poseidon tarafından cesareti yüzünden ödüllendirildiği ve onu gardiyanlıktan azlederek kızı Kympolea'nın hizmetine verdiği de söylenmiştir. Hera, Athena ve Poseidon'u zincire vurmak istediğinde Aegaeon'un Zeus'a sadakati ve olağanüstü gücünden korkup vazgeçmişlerdir.

AEGEA Bkz. Aega

AEGERİA Bkz. Egeria

AEGEİRUS [Yunan Mitolojisi] Karakavak ağaçlarında yaşadığına inanılan bir ağaç perisinin (Hamadryad) adıdır.

AEGESTES [Yunan Mitolojisi] Sicilya nehir tanrısı Krimisus ile Sicilya'da Aeneas ile arkadaşlarını karşılayan Troyalı Aegesta'nın oğlu olup, Segestes adıyla da anılmıştır. Aegesta'nın Sicilya'daki varlığı bu bölgeye gerçekleşen Anadoluların kolonizasyonunu açıklar niteliktedir. Servius'a göre Troya kralı Laomedon Troya surlarını yapan Apollo ve Poseidon'a ödeme yapmayınca tanrılar kenti çeşitli hastalık ve deniz canavarları göndererek cezalandırmışlardır. Troya halkı Apollo'nun gönderdiği salgına önlemek için Poseidon'un gönderdiği deniz canavarına soylu ailelerin çocuklarını kurban olarak sunmuşlardır. Troyalı pek çok aile bu dönemde çocuklarını deniz aşırı ülkelere göndermiş Aegesta'da bu sırada Sicilya'ya gitmiş, köpek veya ayı formundaki Krimisus ile birlikte olarak Aegestes'i doğurmuş ve Aegesta veya Segesta olarak anılan kenti kurmuştur. Lykophron'a göre ise Aegesta Phoenodamas'ın kızı olup, Troyalılara Laomedon'un kızı Hesione'u vermelerini tavsiye etmiştir. Laomedon'da intikam olarak Phoenodamas'ın kızlarını anlattığı bazı denizcilere vererek, kızları Sicilya'nın dışında vahşi hayvanların yiyebileceği yerlerde bırakmalarını emretmiştir. Aphrodite'in yardımıyla kurtulan kızlardan Aegesta Krimisus ile evlenmiştir. Oğlu Segestes Segesta, Eryx ve Entella kentlerini kurmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AEGAUES [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon'un takma isimlerinden birisi olup, bu tanrının Euboea kentinde bulunan tapınağına atfen yakıştırılmıştır (Strab. ix. s. 405; Virg. Aen. iii. 74).

2. Siyah Korkyra olarak da bilinen Phaiakian adasında yaşayan bir nehir tanrısının adıdır (Apollod. Rhod. 4. 1141; Hom. Od. 5. 452).

Oğlu Theseus'un yolunu gözleyen Aegeus

AEGEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kralı II. Pandion ile Pylla'nın oğlu ve Theseus'un babası olup, Ege denizinin ad vericisidir. Bir ayaklanma sırasında Metionidler tarafından krallığından kovulan Pandion Atina'yı terk edip, Megara'ya gitmeye zorlanmış, burada Aegeus, Pallas, Nisus ve Lykus adlı 4 oğlu doğmuştur. Babalarının ölümünden sonra Atina'ya dönen çocuklar Aegeus'un liderliğinde tahtı ele geçirmeyi başarmış, krallık toprakları paylaşılırken en önemli parça olan Attike Aegus'un payına düşmüştür. Bir başka söylenceye göre Aegeus, Skyrios'un oğlu ve Pandion'un evlatlığı olup, önce Meta sonra Khalkiope ile evlenmesine karşın Aphrodite Urania'nın öfkesinden dolayı çocuğu olmamıştır. Delphi tapınağında derdine çare aramışsa da kâhinin sözlerini anlamamış, dönüş yolunda uğradığı Troezen kralı Pittheus'e danışmıştır. Kâhinin sözlerini doğru anlayan kralı Aegeus'u sarhoş edip kızı Aithra ile birlikte olmasını sağlamıştır ki kız aynı gece tanrı Poseidon ile de sevişmiştir. Aegeus ayılınca kıza çocuğu olursa babasının kim olduğunu bilmemesini istemişse de bir kayanın altına kılıcını ve sandallarını bırakarak çocuğun kayayı oynatacak kadar büyüdüğünde bu emanetleri almasını istemiştir. Aithra bir süre kahraman Theseus'u doğurmuştur. Bu sırada büyücü Medea Aegeus'a kendisiyle evlenirse bir çocukları olacağı sözünü verince ikili birlikte olmuş ve Medus adlı çocukları doğmuştur. Theseus, delikanlılık çağına girip Atina'ya gidince Medea tarafından zehirlenmek istenmiş ama oğlunu tanıyan Aegeus kadına engel olmayı başarmış, kadın Medus ile birlikte kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Pallasoğulları amcaları Aegeus'u devirmek için isyan başlatmışsa da Theseus tarafından engellenmişlerdir. Daha sonra Panathenaia bayramında yarışan Giritli atlet Androgenos'un ölümünden sorumlu tutulan Aegeus, Attike Minos tarafından işgal edilince her yıl Minoatur'un yemesi için 50 genç erkek ile 50 genç kızı Girit'e göndermeye mecbur edilmiştir. Theseus babasını ve gençleri bu dertten kurtarmak için Girit'e gitmiş ve Minoatur'u öldürmeyi başarmıştır. Bununla birlikte yola çıkarken babasına verdiği zaferle dönerse gemisine beyaz yelken çekeceği sözünü unutup kara yelkenle limana girince Aegeus oğlunun öldüğünü sanmış ve denize atlayarak intihar etmiştir. Ege denizi Aegus'un boğulmasından sonra kralın adıyla anılmaya başlanmıştır.

2. Oeolykus'un oğlu, Theras'ın torunu olup, Thera kolonisinin kurucusudur (Herodot. iv. 149).

AEGİALEİA [Yunan mitolojisi] Argoslu Adrastos ile Amphithea'nın kızı, Argos kralı Diomedes'in karısı ve Argeia, Aegialeus, Kyanippus, Deipyle ile Hippodameia'nın kız kardeşidir. Thebai ve Troya'ya savaşmaya gidip yıllarca dönmeyen kocasına uzun süre sadık kaldıktan sonra onu başta Sthelenos'un oğlu ve evinin kâhyası Kometes ile (farklı kaynaklarda aralarında Hippolytus olmak üzere çok sayıda kişiyle) aldatmıştır. Söylenceye göre Troya'da Diomedes tarafından yaralanan Aphrodite adamı, karısının başka erkeklere arzu duymasını sağlayarak cezalandırmıştır. Savaştan dönen Diomedes, Aigialeia'nın aşığının hazırladığı tuzaktan kaçıp Hesperia'ya kaçmıştır. Dictys Cretensis'e göre Diomedes, savaştan yanında Troyalı bir kadınla dönünce Aegialeia onu kapı dışarı etmiştir (Hom. İl. 5. 412; Apollod.1. 8. 6, 9. 13; Dictys Cretensis, 6. 2; Ov. Ibis, 349; Ov. Met. 14. 476).

AEGİALEUS [Yunan mitolojisi] **1.** Argos kralı Adrastus ile Amphithea veya Demonassa'nın büyük oğlu olup, babalarının alamadığı Thebai kentini ele geçirmeyi başaran Epigonilerden birisidir. Babası Thebai kentini kuşatan Yediler'in savaş meydanında ölmeyen tek üyesiyken tersine Aegialeus kenti ele geçiren çocukların tek ölen üyesi olmuştur. Eteokles'in oğlu Laodamas tarafından Glisa'ta öldürülmüş, Megaris bölgesinde Pagae'de gömülmüştür. Aegialeus'un ölüm haberini alan babası Adrastus üzüntüsünden ölünce yerine torunu Diomedes geçmiştir.

2. Sonradan Sikyon olarak anılacak Aegialea kentinin efsanevi kurucusu ve ilk kralının adıdır.

AEGİDUKHOS [Yunan mitolojisi] Aegis taşıdığından dolayı Zeus'a verilen lakaplardan birisidir (Hom. İl. i. 202, ii. 157).

AEGİMİUS [Yunan Mitolojisi] Yunan halkının dört kolundan Dorların efsanevi atası Dorus'un

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

oğlu olup, Kuzey Teselya kralıdır. Aegimius, Dorlar, Teselyalı Lapithlere karşı savaşırken topraklarından kovulunca Herakles'ten yardım istemiştir. Aegimius zaferden sonra minnettarlığını göstermek için kazanılan topraktan pay önermişse de Herakles kabul etmemiştir. Aegimius, yine de aynı niyetle Herakles'in oğlu Hyllus'u evlat edinmiş, ülkesini dağıtırken Hyllus ve diğer oğulları (Pamphylus ve Dymas) arasında ayrım gözetmemiştir. Aegimius'un çocukları böylece Hyllealar, Dymaneler ve Pamphylialar adlarıyla bilinen 3 Dor kabilesinin ad vericisi olmuşlardır. Bazı bölümleri günümüze ulaşabilmiş Aegimius adlı manzum bir destan da bulunmakta olup Hesiod veya Miletli Kerkops'a atfedilmektedir (Pind. Pythian Odes i. 124; Apollod. ii. 7. 7; Diod. Sic. iv. 37).

AEGİNA [Yunan Mitolojisi] Boetia'da bulunan Asopus nehrinin aynı isimli tanrısı ile Metope'nin çoğu Apollo veya Zeus tarafından kaçırılıp tecavüz edilen 12 veya 20 kızından birisidir. Aktor'dan Menoetius adlı bir çocuğu olan Aegina kartal kılığına giren Zeus tarafından Attika ile Peloponnesos arasındaki Saroniko Körfezi'nde yer alan Oenone (Yunanca "şarap") adasına kaçırılmış bu olaydan sonra ada kızın adıyla anılmıştır. Aegis, Aegeus, Aigai isimlerin "keçilerin yeri" anlamına gelmesi Aegina'nın tıpkı Giritli Amalthae gibi bir keçi - su perisi olduğunu düşündürmektedir. Babası tüm Yunanistan'ı aramışsa da gerçeği yani "büyük bir kuşun bir kızı yakınlardaki bir adaya taşırken gördüğünü" ancak Pirene kaynağını ödül olarak verdiği Korinth kralı Sisyphus'tan öğrenmiştir. Asopus adaya gelmek istemişse de Zeus'un gönderdiği bir yıldırımla vurulunca geri dönmek zorunda kalmıştır. Aegina'nın adada Aeakus adlı bir oğlu olmuş, Zeus bir salgın hastalık sebebiyle ölen ada halkının yerine karıncaları insana dönüştürüp Myrmidon adı verilen halkı yaratmıştır. Aegina'nın farklı babalardan olma iki oğlu da (Aktor ve Aeakus) kral olmuşlardır (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke 3.11.2; Pindar Isthmian Odes viii; Ov. Met. vi.3). Aegina adasında bulunan Athena tapınağının Yunanlılarla Troyalıların savaşını ve Athena'yı Yunanlıların koruyucusu gibi gösteren mermer alınlık 1811'de sökülerek Münih'e kaçırılmıştır.

AEGİNAEA [Yunan Mitolojisi] Sparta Artemis'e takılan lakaplardan birisidir (Paus. iii. 14. 3).

AEGİPAN [Yunan Mitolojisi] Kimi yazarlara göre Pan'ın ta kendisiyken ya da yarı balık yarı keçi formundaki babasıyken kimine göre ayrı bir varlık olarak görülmektedir. Aegipan, Hyginus'a göre Zeus ile Aega (Boetis veya Aix) adlı dişi keçinin oğlu olduğu iddia edilmektedir. Zeus Titanlarla savaşırken el ve ayaklarının gücünden mahrum kalınca Hermes ile Aegipan tarafından tedavi edilmiştir. Plutarkh'ın bildirdiği Roma geleneğinde ise Aegipan, Tuskulumlu Valeria ile babası Valerius'un uygunsuz ilişkisinden doğmuş olan Silvanus'un adlarından birisidir (Hyg. Fab. 155; Eratosthenes, Catasterismi 27; Apollod. i. 6. 3).

Aegir

AEGİR [İskandinav Mitolojisi] Deniz canlılarının kralı olan tanrısının adı ve okyanusun gücünün kişileştirilmiş halidir. Denizcilerin hem korktuğu hem de tapındığı tanrı olup, deniz tanrıçası Ran ile 'Dalga bakireleri' denilen dokuz kızları bulunmakta bunların her biri (Bára, Blothughadda, Bylgja, Dufa, Hefring, Himinglæva, Hrönn, Kólga ve Unnr) farklı bir dalga şekliyle özdeşleşmiştir. Genellikle bir sandalyeye oturmuş ak saçlı ve elleri pençe formunda yaşlı bir adam gibi tasvir edilen Aegir'i Fundinn Noregr ve Snorri Sturluson Hlésey adasında yer altında bir mağarada yaşayan deniz canavarı Hler ile özdeşleştirmiştir. Sturluson'un Nesir Edda adlı manzum destanında Aegir veya Hler kara büyü konusunda uzman bir büyücüdür. Nesir Edda'da Asgard'a Aesir tanrılarının davetlisi olarak giden Aegir'in Bragi'nin yanında oturmuş ve tanrılar, insanlar, hayvanlar ve mitolojinin konusu olabilecek pek çok varlık hakkında konuşmuşlardır. Fundinn Noregr'a göre Aegir, Fornjotr'un oğlu, Logi (ateş, alev) ve Kari'nin (rüzgâr) erkek kardeşidir. Fimafengr ve Eldir adında iki hizmetkârı olan Aegir sık sık yemeğe çağırdığı Aesir tanrılarını mağarasında ağırlamaktadır. Manzum Edda'nın Lokasena destanında Aegir'in sağladığı su Thor'a yetmeyince Tyr ile birlikte devlerin sihirli kazanı Odherir'i ele geçirmesi Aegis-drekka'da (Aegir'in cümbüşü) ise Aesir'in kazandan bolca içki içmesinin ardından Loki'nin tanrıya hakaret edip hizmetkârlarından birisini öldürmesi anlatılmaktadır. Aesir tanrısı olmayan Aegir'in İskandinav kültürüne adapte edilen daha eski bir tanrı olduğu sanılmaktadır.

AEGİS 1. [Yunan Mitolojisi] Önceleri Zeus'un kullandığı bu yüzden doğaüstü bir güce sahip olduğu sanılan koruyucu bir kalkan veya zırhın adı olup, demircilik tanrısı Hephaestus tarafından yapılıp üstü keçi Amalthaea'nın postu ile kaplanmıştır. Kalkanın düşmanı korkutma ve dostları koruma gücü olup, Zeus tarafından Titanlara karşı savaşında kullanmış, sallandığında şimşek ve gök gürültüsü çıkaran Aegis güç ve kudretin simgesi olmuştur. Zeus'un sadece

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Athena'ya verdiği Aegis'i tanrıça günlük kıyafetin bir parçası haline dönüştürmüştür.

2. [Mısır Mitolojisi] Üzerinde çoğunlukla Horus'un gözü veya bir skarab tasviri bulunan büyük ve sihirli gerdanlığın adıdır. Ölüler Kitabı'nın 158. Bölümünde ölen kişilerin boynunda altın gerdanlığın bulunmasının cenaze töreni sırasında tanrıların kabulüne yarayacağı belirtilmektedir. Abydos'daki I. Seti tapınağında bir örneği bulunan altın gerdanlık aegis bazen kutsal teknelerin pruvalarında da korumanın sembolü olarak tasvir edilmekteydi.

Aegis

AEGİSTHUS [Yunan Mitolojisi] Thyestes ile ensest ilişkide bulunduğu kızı Pelopia'nın oğlu ve Miken kralı Atreus'un kardeşidir. Thyetes, kardeşi Atreus tarafından Sikyon'a sürgüne gönderilip çocukları da öldürülünce bir kâhine nasıl öç alabileceğini danışmış, o da öcünü ancak kendi kızından doğacak bir çocuğun alabileceğini bildirmiştir. Pelopia adlı kız tecavüz sonucu doğan çocuğu doğduktan sonra bir dağ başında terk etmişse de keçi çobanları çocuğu bulup beslemişlerdir. Çobanların sonradan Atreus'a teslim ettiği çocuğu kim olduğunu bilmeden keçi sütü içirerek öz oğlu gibi büyütülen kral delikanlılık çağındaki Aegisthus'u iki oğluyla birlikte Thyestes'i yakalayıp kendisine getirmesi için Delphi'ye göndermiştir. Aegisthus tarafından öldürülmek üzere olan Thyetes Pelopia'nın oğluna verdiği kılıcı tanıyınca sırrını açıklamıştır. Oğlu gerçeği öğrenince kılıcı kapan Peoppia utancından intihar etmiş, Aegisthus da babasını öldürmek yerine annesinin göğsüne saplanmış kanlı kılıcı çıkararak geri dönüp amcası Atreus'u öldürmüştür. Aegisthus daha sonra babasıyla birlikte yönettiği ülkesinin kralı olmuştur. Agamemnon ve Menelaus Troya'dayken Klytemnestra'yı baştan çıkarıp birlikte yaşayan Aegisthus savaştan dönen Agamemnon'u büyük misafirperverlikle karşılamışsa da karısı tarafından öldürülmesine yardım etmiştir. Agamemnon'un oğlu Orestes tarafından öldürülünceye dek 7 yıl daha Mykenae'ye hükmeden Aegisthus'un Aletes ve Erigone adlı iki çocuğu bulunmaktaydı (Hyg. Fab. 87, 88; Hom. Od. iii. 263, iv. 518, 524; Paus. ii. 16. 5).

AEGLE [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadia dağlarında yaşayıp, altın elmalara gözcülük eden Hepserid adı verilen orman perilerinden birisi olup, Erytheia, Arethusa, Hesperia'nın kardeşidir. Yunanca "göz kamaştıran ışık" anlamına gelen Aegle, kız kardeşleri Phaethusa ve Lampetia ile birlikte erkek kardeşleri Phaeton'un Zeus tarafından öldürülmesine o kadar çok ağlayıp gözyaşı dökmüştür ki gözyaşları donunca kehribara, kardeşler ise kavak ağaçlarına dönüşmüştür (Hyg. Fab. 154, 156).

2. Şifa tanrısı Aeskulapius ile Lempetia'nın kızı olup, Panakea ile İaso'nun kardeşidir (Pliny Historia Naturae xxxv. 40. 31).

3. Zeus ile Neaera'nın kızları olup, dere, pınar ve kuyuların koruyucusu olan perilerden (Naiadlar) en güzelidir. Güzelliğinden etkilenen Helios'tan Kharitleri doğurmuştur (Paus. ix. 35. 1).

4. Bir Hesperidin adıdır (Apollod. ii. 5. 11).

AEGLEİS [Yunan mitolojisi] Lakedaemon'dan Atina'ya göçen Hyakinthus'un kızlarından birisi olup, Minos'un Atina kuşatması sırasında kız kardeşleri Antheis, Lytaea ve Orthaea ile birlikte kyklop Geraestus'un mezarında Atina'nın kurtulması için tanrılara kurban edilmişlerdir (Apollod. iii. 15. 8.).

AEGLETES [Yunan mitolojisi] Işık saçan anlamındaki kelime tanrı güneç tanrısı Apollo'nun lakabıdır (Apollon. Rhod. iv. 1730).

AEGOBOLUS [Yunan mitolojisi] Keçi katili anlamına gelen kelime Dionysus'un Boeotia'daki lakabıdır (Paus. ix. 8. 1).

AEGOKERUS [Yunan mitolojisi] Keçiye benzeyen tanrı Pan için kullanılan lakaplardan ve Burçlar Kuşağı işaretlerinden birisidir.

AEGOPHAGUS [Yunan mitolojisi] Keçi yiyen anlamındaki kelime Lakedaemonia'da Hera'ya takılan bir lakaptır (Paus. iii. 15. 7).

AEGYPİUS [Yunan mitolojisi] Antheus ile Boulis'in oğlu olup, sevgilisi Timandra'nın oğlu Neophron'un kurduğu bir komplo sonucu farkında olmadan annesiyle ensest ilişkide bulunmuştur. Aegypius tam babası Boulis tarafından öldürülecekken Zeus tarafından Neophron ile birlikte akbabaya Boulis dalgıç kuşuna, Timandra ise baştankaraya dönüştürülmüştür.

AEGYPTUS [Yunan mitolojisi] Belos ile Ankhinoe'nin oğlu ve Danaus'un ikiz kardeşi olup baba tarafından Poseidon anne tarafından ise Nil nehrinin soyundan gelmektedir. Belos, Danaus'a Libya Aegyptus'a ise Arabistan'ı vermiştir. Aegyptus öncesinde Melampodes (kara ayak) ülkesi olarak bilinen Mısır'ı fethetmiş ve kendi adını vermiştir. Aegyptus'un çeşitli kadınlardan elli oğlu (Aegyptiad), ikizi Danaus'un ise elli kızı vardı. Kardeşler kavga edip bozuşunca Danaus öfkeyle Argos'a dönmüş, arayı düzeltmek isteyen Aegyptus'un oğulları Danaus'a kızlarıyla evlenmek istediklerini söylemişlerdir. Babalarının izniyle evlenen kızlar düğün gecesi kocalarını öldürünce Aegyptus, Aroe'ye gidip üzüntüden ölmüştür. Kızlardan sadece Hypermnestra kocası Lynkeus'a kıyamamıştır (Apollodorus Bibliotheca 2.1.4-5).

AEGYPTİADLAR Bkz. Aegyptus

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AEIOV [Roma Mitolojisi] Antik Yunan'da ve daha sonraları Roma tapınaklarında 'aditya' adı verilen en iç bölümde rastlanılıp, beş temel elementi (bazen yedi) temsil eden sessiz harflerden oluşan yazıtların adıdır. Eski Mısır hiyerogliflerinde elin beş parmağını gösteren çizimle sembolize edilmekteydi.

AEKMAGORAS [Yunan Mitolojisi] Arkadialı Alkimedon'un kızı Phialo ile Herakles'in evlilik dışı doğan oğludur. Alkimedon yeni doğum yapan kızını bebeğiyle birlikte dağ başına bırakmışsa da Aekmagoras'ın ağlama sesini taklit eden bir alakargayı takip eden Herakles tarafından kurtarılmışlardır. Olayın geçtiğine inanılan mevki yakınlarındaki bir pınara bu yüzden Kissa "karga pınarı" adı verilmiştir (Paus. 8, 12, 3).

AELKAPANAİ [Sibirya Mitolojisi] Kamçatka yarımadasında yaşayan Koryak halkının inanışında tanrı kabul edilen Kutup yıldızının adıdır.

AELLA 1. [Yunan Mitolojisi] Amazon kraliçesi Hippolyte'nin savaşçılarından birisi olup, kraliçenin kemerini almak için gelen Herakles'e ilk o saldırmışsa da Nemea aslanının postunu giydiği için silah işlemeyen kahramanı yaralamayı başaramamış, aksine kendisi ölmüştür.

2. Bkz. Aelle

AELLE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesine göre Kissa, Kymen ve Wlencing'in babası Sakson kralının adı olup, Badon dağında Arthur'un ordusunu yenmiştir.

AELLO [Yunan Mitolojisi] **1.** Harpi adı verilen kuş gövdeli, kadın kafası taşıyan yaratıklardan birisinin adı olup, Yunanca "kasırga" anlamındadır. Tanrılar tarafından insanlara barış getirmek ve suçluları cezalandırmak için kullanılmıştır.

2. Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adı olup, Artemis banyo yaparken Aktaeon tarafından gözetlendiğini anlayınca adamı geyiğe dönüştürmüş, Aello ve diğer köpekler sahiplerini tanıyamadan geyiği parçalamışlardır.

AELLOPUS [Yunan Mitolojisi] Tanrıların habercisi İris'in lakabı olup, şiddetli rüzgâr ile sembolize edilmekteydi.

AELQUNTAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Bella Koola halkının inanışında doğada yaşayan tüm varlıklarının başlangıçtan beri var olan yöneticisinin adıdır.

AEMİLİA [Roma Mitolojisi] Bakire vesta rahibelerinden birisi olup, bir barbara hizmet ettiği için Licinia ve Martia adlı bakirelerle birlikte ölüm cezasına çarptırılmıştır.

AEMİLİA PUDENTİLLA [Roma Mitolojisi] Apuleius'in kocasının adı olup, karısı büyü yaparak kendisini elde etmekle suçlanmışsa da aklanmıştır.

AENEADES [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın soyundan gelenlere verilen isim olup, sadece oğlu Askanus değil başta Augustus gibi imparatorlar olmak üzere genel olarak tüm Romalılar için kullanılmıştır (Virg. Aen. ix. 653).

AENEAD [Roma Mitolojisi] Virgil'in Aeneid destanında kahraman Aeneas'a yolculuğunda eşlik edenlere verilen isim olup, Troyalılar ile eşanlamlı kullanılmıştır.

Aeneas

AENEAS [Yunan-Roma Mitolojisi] Troyalı prens Ankhises ile Aphrodite'nin (Venüs) oğlu, Kreusa'nın kocası, Askanius'un babasıdır. Babası, Troya kralı Priam'ın kuzeni olan Aeneas, Troya'nın kurucusu Dardanos'un dolayısıyla Zeus'un soyundan gelmekte olup, İlyada ve diğer Yunan eserlerinde Dardanialıların lideri olarak anılmaktadır. Bebeklik dönemini dağda geçiren Aeneas, 5 yaşına geldiğinde babası tarafından kente kız kardeşi Hippodameia'nın kocası Alkathoos'a emnat edilmiş ve onun tarafından eğitilmiştir. Aphrodite, Ankhises'e "Oğullarının Troyalılar'a liderlik edeceğini ve torunlarının soyunun sonsuza dek süreceğini" bildirmiştir. Virgil'in Aeneid destanının kahramanı olan Aeneas, Quintus Smyrnaeus'un Postho-merica ve Homer'in İlyada destanlarında da anılmakta olup, Troya savaşının ardından Aphrodite'in de yardımıyla İtalya'ya göçmüş, Julian soyağacının başlangıç noktasını oluşturmuştur. Hektor'dan sonra Troyalıların ikinci büyük savaşçısı olan Aeneas, Diomedes tarafından yaralanmış, başta Krethon ile Orsilokhos olmak üzere pek çok Yunanlıyı öldürmüştür. Aeneas, İda dağındaki sürülerini çalan Akhilleus tarafından öldürülmek üzereyken Zeus'un, Patraklos'un cesedi çevresinde yine Akhilleus ile dövüşürken bir bulut gönderen Poseidon'un araya girmesiyle bir kaç defa kurtarılmıştır. Diğer tanrılar Yunanlıları desteklerken Venüs ve Apollo'nun yardımını alan Aeneas, İlyada'da kentin savunmasında Hektor'un yerini alan bir kahraman olarak tasvir edilmektedir. Troya düşmeden hemen önce Venüs tarafından uyarılınca topal babası Ankhises'i sırtına alarak İda dağına taşımış dahası Troya'nın kutsal heykeli Palladion'u da Yunanlılara bırakmayıp yanına almış, aile üyeleri ve dostlarıyla birlikte kenti terk etmiştir. Aeneas geride kalan karısı için geri dönmüşse de kalabalığın arasında ezilip ölen Kreusa'nın ruhu ve rüyasında gördüğü Hektor kendisine uzağa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

batıda Hesperia ülkesine gidip Troya'yı orada yaşatmasını söylemiştir. Home-ros sonrası metinlerde Aeneas'ın öneminin Troya sonrasında artarak devam ettiği, yeni kentler kuran kahramanın Aphrodite'in kehanetini doğruladığı görülür. 12 bölümden oluşan Aeneid destanına göre Aeneas ve beraberindekiler Trakya, Girit ve Kuzeybatı Yunanistan, Sicilya ve bir fırtına ile düştüğü Kartaca hâkimiyetindeki Libya rotasında pek çok macera atlattıktan sonra İtalya'ya gidip yeni bir kent kurmuştur. Yolculuk sırasında Sicilya çevresinde dolaşırken Drepanon'da konaklamış babası Ankhises burada ölmüştür. Libya kraliçesi Dido, Aeneas'a âşık olmuşsa da tanrıların da araya girmesiyle kahramanı Afrika'da tutmayı başaramamıştır. Troya'dan ayrılan bir grup Sicilya'ya yerleşirken, Aeneas'ın grubu Güney İtalya'da Cumae kentine varmış, burada Hades'e açıldığına inanılan Avernus gölü üzerinden Cumaeli Sibylla tarafından Yeraltı dünyasına götürülüp babası Anhkhises ile görüşmüştür. Ankhises burada oğluna kendini ve soyunu bekleyen muhteşem gelecek hakkında bilgi vermiştir. Aeneas kuzeybatı yönünde İtalya kıyılarında ilerleyerek Tiber ırmağının ağzında kurulmuş olan Latium krallığına varmış, burada kral Latinus tarafından karşılanmışlardır. Troyalı savaşçılardan korkan ya da yeni müttefikler edinmek isteyen Kral Latinus kızı Lavinia'yı Aeneas ile nişanlayınca komşu Rutuli halkının kralı Turnus öfke ile Yunanlılara savaş ilan etmiştir. Etrüsk kralı Mezentius ve Latin kraliçesi Amata'nın desteklediği kanlı çarpışmalardan sonra Turnus'u teke tek çarpışmada öldüren Aeneas, Lavinia ile yeni kurduğu ve kızın adı taşıyan Lavinium kentinde evlenmiştir. Uzun yıllar sonra Aeneas yaşlanıp öldüğünde annesi Venüs tanrı Zeus'a oğlunu tanrı yapması için yalvarmış, dileği kabul edilmiştir. Aeneas'ın oğlu Askanios ise Alba Longa'nın kurucusu kabul edilmektedir (Hom. İl. II, 819-21, V. 217-575, XVII. 335, XIII, 455-544, XX. 75-352).

Aeneas, babasını sırtına alıp Troya'yı terk ederken

AENEAS SİLVİUS [Roma Mitolojisi] Troyalı Aeneas ile Askanius'un soyundan geldiğine inanılan Latium'daki Alba Longa kralı olup, Livy ve Halikarnasoslu Dionysius tarafından Latinus Silvius olarak da anılmıştır (Livy i. 3; Dionysius, i. 71; Virg. Aen. vi. 769; Ov. Met. xiv. 610).

AENEİD [Yunan Mitolojisi] Latin şair Virgil'in MÖ 20-19 tarihleri arasında yazdığı 12 kitaplık 10 bin daktilik satırlık manzum destanın adı olup (Latince Aeneis), Romalı atası kabul edilecek Troyalı kahraman Aeneas'ın İtalya'ya seyahatini konu almaktaysa da, eser şairin ölümüyle yarım kalmıştır. Kendisini en ünlü Latin şairi mertebesine ulaştıran bu eserde Virgil, Homeros'un İlyada ve Odysseia adlı eserlerini örnek almış, uzun seyahatin ardından Troyalıların Latinlerle mücadelesini kahramanların teke tek mücadelelerine varıncaya dek ayrıntıya girerek anlatmıştır.

Troya savaşından sağ kurtulan Aeneas, Troya'dan yeni bir yurt bulmak üzere yelken açarak Hesperia'ya giderken gemisi harpiler tarafından Epirus civarında batırılmıştır. Burada karaya çıkınca Troyalı kâhin Helenus ve Hektor'un eski karısı Andromakhe ile karşılaşmış, Helenus kendisine 30 yavrusu olan beyaz bir domuzu aramasını tavsiye etmiştir. Kahraman Sicilya'da kykloplarla karşılaşmış, bir fırtınada Kuzey Afrika sahillerin düştükten sonra Kartaca kraliçesi Dido ile aşk yaşamış, türlü maceralardan sonra İtalya'ya varmıştır. Kahraman ve yanındakiler Etrüsk ve Latinlerle amansız bir mücadeleye girerek Roma imparatorluğunun temellerini atmıştır. Romalı kimliğinin temellerini oluşturan destan, Roma'nın kurucularının geçmişini Troya'ya dayandırarak Anadolu mirasını sahiplenmiş, Doğu ile Batı'yı birleştirip barıştırarak devletin büyümesine de olumlu katkı yapmıştır. Aeneid kendi çağında öylesine sevilip, benimsenmiştir ki İmparator Augustus bile atalarının Aeneas'ın oğulları olduğunu içtenlikle inanmıştır. Aeneid'de "Pius Aenas" (dindar Aenas) olarak bahsi geçen kahraman Homerik kahraman motifinden uzaklaşarak Roma değerlerine adapte edilmiştir. 19. Yüzyılda Avrupa'da esen milliyetçi rüzgârlar Avrupalı yazarları kendi kültürlerindeki masal, efsane ve tarihi olaylara dayanan milli destanlarını yazmaya yöneltmiş, Virgil'in Aeneid ve Homer'in İlyada destanlarını örnek almışlardır. 13. yüzyılda anonim olarak yazıya dökülen Nibelungenlied bu dönemde Almanya'da ortaya çıkarılırken Finlandiya'da Elias Lönnrot'un, Kalevala (1835–1836), Estonya'da F. R. Kreutzwald'ın Kalevipoeg (1857–1861), Letonya'da Andrejs Pumpurs'un Laçplesis (1888) adlı destanları milli şuura katkıda bulunması için oluşturulmuştur.

AENEİS Bkz. Aeneid

AENEİUS [Yunan Mitolojisi] Kephalenia adasında Aenos dağındaki tapınakta Zeus'a verilen isimdir (Apollon. Rhod. ii. 297.).

AENETE [Yunan Mitolojisi] Eusorus'un kızı, Aeneus'un karısı ve Kyzikus'un annesi olup, Aenippe olarak da adlandırılmıştır.

AENETUS [Yunan Mitolojisi] Deion ile Dimede'nin oğlu, Aktor, Asteriopeia, Kephalus ve Phylakus'un kardeşidir.

AENEUS [Yunan Mitolojisi] Dolionların kralı, Aenete'nin kocası ve Kyzikus'un babasının adıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AENGUS [Kelt Mitolojisi] İrlanda aşk, gençlik ve güzellik tanrısı olup, tam adı Oengus ma ind Oc (yalnızken güçlü) anlamına gelmekteydi. Mac Oc, Angus, Aengus veya Oengus yeryüzü tanrısı Dagda ile cömertlik ve bereket tanrıçası Boann'ın oğlu, Broadh'ın kardeşi, Freabhlann'ın babasıdır. Başının üzerinde dört kuş uçuşan altın bir harp taşıyan, altın sarısı saçlara sahip yakışıklı bir genç olarak tasvir edilirdi. Kült merkezi Boyne vadisinde (Brugh na Boinne) olan Aengus bölgede yer alan höyüklerdeki gömü kültüyle ilişkili olmalıdır. Bir söylenceye göre güzel bir bakireye âşık olduktan sonra gözden kaybolmuş ailesi tarafından bulunduğunda kız ile birlikte kuşa dönüşmüştür.

AENİPPE Bkz. Aenete

AEOLİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Homer'in Odysseia destanında rüzgâr tanrısı Aeolus'un ikametgâhı olan adanın adı olup, etrafı bronz bir surla çevrili kayalık bir adadır. Strongyle (modern Stromboli) veya Lipari adalarıyla özdeşleştirilmektedir.

2. Kalydon'un karısı ve Amythaon'un kızıdır.

AEOLİDES [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un oğlu olduğu için Sisyphus'a takılan lakaptır.

AEOLUS [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Teselya'da yer alan Magnesia kentini kralı, Hellen ile Orseis'in oğlu, Dorus ile Ksouthus'un kardeşi, Enarete'nin kocası, Alkyone, Athamas, Kalyke, Kanake, Kleobule, Kretheus, Deion, Macar(eus), Magnes, Pereires, Perimede, Peisidike, Salmoneus ile Sisyphus adlı çocukların babasıdır. Aeolus, Yunanlıları oluşturan üç halktan birisi kabul edilen Aeolialıların atası kabul edilmekteydi.

2. Sicilya yakınlarında bulunan Lipara adasında bir mağara yaşayan, dört yönden esen rüzgârlara (Boreas, Notos, Zephyros, Euros) hükmeden küçük bir tanrı olup, Poseidon ile Arne'nin oğlu, Boeotus'un ikiz kardeşidir. Anne ve babasına Poseidon'dan hamile olduğunu itiraf etmişse de babası inanmamış ve kızını İkaria kralı Metapontus'a vermiştir. Boeotus ile Aeolus, Metapontus tarafından büyütülmüşse de anneleriyle kavga eden üvey anneleri Autolyte'yi öldürüp kaçmışlardır. Boeotus, Güney Teselya'ya gidip burada Boeotia'yı kurarken Aeolus gittiği Tyrrhenia Denizi'nde bir grup adaya adını vermiş ve Lipara kolonisini kurmuştur. 6 oğul ve 6 kız çocuk sahibi olan Aeolus, Hyginius'a göre Makareus ile Kanake'nin ensest ilişkisini duyunca oğlunu kovup, kızına kendisini öldürmesi için bir kılıç vermiş ve doğan çocuğu köpeklere atmıştır. Daha sonraki bir söylenceye göre Apollo, Amphissa adlı kız çocuğunu köpeklerden kurtarmıştır (Hyg. Fab. 238, 242; Ov. Heroides 11).

3. Aegestes ile Krisimos'un oğlunun adıdır.

AEPYTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hippotoos'un oğlu ve Kypselos'un babası olan Arkadia kralının adıdır. Orestes zamanında hüküm sürmüş olan kral bir kehanet üzerine Mykenae'yi terk edip Arkadia'ya yerleşmiştir. Hiç bir ölümlünün giremediği Mantineia'da bulunan bir tapınağa girmeye cüret edince Poseidon tarafından kör edilmiş, kısa bir süre sonra da ölmüştür. Aepytus'tan sonra yerine Kypselus geçmiştir (Paus. viii. 5. 3).

Aeolus

2. Eilatus veya Areas'ın oğlu olup, Arkadia'da Alpheius kenti yönetirken Azan'ın oğlu Kleitor ölünce yerine Arkadia kralı olmuş, ülkenin bir kısmı da onun adıyla Aepytis olarak anılmıştır. Sepia dağında çıktığı bir av sırasında zehirli bir yılan tarafından ısırılınca ölmüştür. Poseidon'un Pitane'den doğan kızı Evadne'yi kendi kızı gibi büyütmüştür (Pindar, Olympian Odes vi. 54; Paus. viii. 4. 4, 34. 3).

3. Messenia kralı Kresphontes ile Aepytus'un torun çocuğu, Merope'nin ise oğlu olup, bir isyan sırasında babası ve erkek kardeşleri öldürülmüşse de Aepytus dedesi Kypselus ile kaçmayı başarmıştır. Aepytus yetişkin olduğunda Aristodemus ve Isthmius'un oğullarının yardımıyla geri dönmüş, ayaklanmanın lideri Polyphontes'i öldürerek adamın zorla evlendiği annesi Merope'yi kurtarmış, yeniden ülkesinde hüküm sürmüştür. Messina kralı olan oğlu Glaukus sonradan Aepytidler denilen soyun başlangıcı olmuştur (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca ii. 8. 5; Hyg. Fab. 137, 184).

AEQUİTAS [Roma Mitolojisi] Adil ve hakça paylaşımın kişileştirilmiş formu olup, sol elinde terazi taşıyan genç bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Cicero, Aequitas'ın gökyüzü tanrıları, yeraltı tanrıları ve insanlar olmak üzere 3 âlemle de ilişkili olduğunu iddia etmiş, MÖ 2. Yüzyıldan sonra imparatorların dini propaganda aracı olarak Aequitas Augusti adıyla sikkelerde boy göstermiştir.

AER [Fenike Mitolojisi] Evreni yaratan ilk büyük gücün adı olup, Yunan mitolojisinde Omikhle ile Pothos'un oğlu, Aura'nın kardeşi ve eşi, Otos'un babası olarak girmiştir. Bybloslu Philos'un Fenike yaratılış söylencesinde Aer ile Kaos'un evliliğinden rüzgâr (Kolpia) ve Arzu (Potos), Mokhus'un aktardığı söylencede ise Aer ile Ether'in evliliğinden Oumolos doğmuştur.

AEROCURA Bkz. Erekura

AERANG Bkz. Arirang

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AERİKURA [Kelt Mitolojisi] Roma panteonundan ödünç alınan bir Cehennem tanrısının adı olup, bahsi sadece yazıtlarda geçmektedir.

AERON [Kelt Mitolojisi] Briton halkının inanışında adını Cardiganshire bölgesindeki aynı isimli nehirden alan savaş ve katliam tanrısı olup, tanrıça Agrona ile ilişkili olmalıdır.

AEROPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Girit kralı Minos'un torunu, Katreus'un kızı, Miken kralı Atreus'un karısı, Agamemnon ve Menelaos'un (muhtemelen Anaxibia ve Pleisthenes'in de) anasının adıdır. Bir kâhinden çocuklarından biri tarafından öldürüleceğini öğrenen Katreus, kehaneti ailesinden gizlemeyi başaramayınca oğlu Althaimenes ile kızlarından Apemosyne evden kaçmıştır. Katreus bu olaydan sonra diğer çocukları Aerope ile Klymene'yi de gezgin Nauplius'e yabancı ülkelerde satması için vermiştir. Nauplius kızı Argos'a getirmiş Aerope orada ülkenn kralı Plisthenes ile evlenmiş, çiftin Agamemnon ve Menelaos adlı oğulları olmuştur. Bir başka söylenceye göre ise Katreus kızının kendini öldüreceğinden korkarak çocuklarını Nauplios'a satması için değil denizde boğması için teslim etmiş ama adam kızları satmayı tercih edince Aerope Atreus ile evlenmiştir. Bu iki söylenceyi birleştirmeyi amaçlayan bir başkasına göre ise Aerope önce Plisthenes sonra Atreus ile evlenmiş üstüne bir de kayınbiraderi Thyestos ile birlikte olmuştur. Atreus'un kral olmasını sağlayan altın kuzuyu aşığı Thyestos'a veren kadın Atreus'la Thyestes arasındaki kardeş kavgası sırasında kocası tarafından denize atılarak öldürülmüştür. Hyginus'a göre Aerope'nin Thyestes'ten Tantalus ve Plisthenes adlı iki oğlu olmuştur (Apollod. 3.1.4, 3.2.1; Hyg. Fab. 246; Aeskhylus, Agamemnon 1219–1222).

2. Kepheus'un kızı olup Ares ile yaşadığı aşktan olan çocuğunu doğururken ölmüş, savaş tanrısı çocuğu annesinin memesinden emzirmeye devam etmiştir.

AERTHA Bkz. Erda

AERYTHEİA Bkz. Erytheia

AES SİDHE [Kelt Mitolojisi] "Tepelerin halkı" anlamında bir deyim olup, İrlandalılarca süper bir ırk, İskoçyalılar içinse peri ve elfler gibi algılanan tanrıları nitelemek için kullanılmakta Aos Si olarak da anılmaktaydılar. İşgaller kitabında (Lebor Gabála Érenn) tanrıların dünyaya paralel bir evrende yaşadığı bildirilmektedir.

AESAKUS [Yunan Mitolojisi] Merops'un torunu, Troya kralı Priam ile Arisbe'nin (veya Alexiroe) oğludur. Aesakus aynı zamanda kraliyet ailesindeki 3 kâhinden ve Troya savaşı sırasında veya sonrasında öldürülmemiş birkaç şanslı kişiden birisidir. Troya'nın düşmesinden sonra taşraya giden Aesakus, Kebren nehrinin kızı su perisi Hesperia'ya (Asterope) âşık olmuş, sevdiği kız zehirli bir yılan tarafından ısırılıp ölünce kederinden kendini denize atarak intihar etmiştir. Söylenceye göre deniz tanrısı Tethys Aesakus'a acıyarak bir karabatak kuşuna dönüştürmüştür (Ovid XI, 759). Tzetzes'e göre Aesakus dedesi Merops'tan rüya yorumlama sanatını öğrenmiş, Paris'i dünyaya getiren Hekabe'nin rüyasını yorumlamıştır (Pseudo Apollodorus Bibliotheca 3.12.5; Tzetzes, Scholiast on Lycophron, 224).

AESCHERE [Anglosakson Mitolojisi] Beowulf efsanesinde efsanevi Danimarka kralı Hrothgar'ın çok güvendiği danışmanının adıdır. Beowulf'un Grendel'in kolunu kopardığı gece canavarın annesi tarafından kafası koparılarak öldürülmüş olup, Beowulf ile arkadaşları adamın kafasını Grendel'in annesinin ininin girişinde bulmuşlardır.

AESCULAPİUS 1. [Roma Mitolojisi] MÖ 293 yılında Roma'da gerçekleşen bir salgın sonrası kabul gören şifa tanrısının adı olup, Yunan panteonundaki Asklepius ile ilişkilidir. İmparator Marcus Aurelius kendisini eskülap (kadukeus) ve asa taşır formda tasvir ettirmiş ve Aesculapius ile özdeşleştirmek istemiştir. Günümüzde eskülap Tıp mesleğinin sembolü olmuştur.

2. [Mısır Mitolojisi] Eski Krallık dönemi basamaklı piramitlerin mimarı İmhotep ile özdeşleştirilen şifa tanrısının adı olup, Ptolemaios hanedanı döneminde (MÖ 332–32) tapınılmıştır.

AESİR [İskandinav Mitolojisi] Asgard'da yaşadığına inanılan İskandinav tanrı soyunun adı olup, Balder, Baugi, Bragi, Forseti, Frey, Heimdal, Hodur, Hoenir, Loki, Njord, Thor, Vilur, Vili ve Vidar adlı tanrı ve tanrıçalardan oluşmaktaydı. Aesir, eski Töton dillerindeki 'Tanrı' anlamındaki Ase kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Aesir'den önce var olan bir grup tanrı da Vanir'de yaşamakta olup, Germenlerce 'Vane' adıyla bilinmekteydi ki bu grup Boda, Bil, Eir, Fimila, Fjorgyn, Freya, Frigga, Frimla, Fulla, Gefjon, Gerda, Gna, Hnossa, Horn, Jord, Nanna, Saga, Sit, Siguna, Skadi ve Vanadis'den oluşmaktaydı.

Aesir tanrıları Vanir'den kısa bir süre sonra İskandinavya'ya gelmiş olup, çok sayıda kaynaktan anlaşılacağı hatta bu bağlamda tarihsel bir temele de oturtabilecek şekilde Aesir ve Vanir grupları arasında çok sert savaşlar yapılmış olsa da sonuçta iki taraf birbirine üstünlük sağlayamayınca esir değiş tokuşu yapılarak barış sağlanmıştır. Bu barış süreci daha sonra ortak düşman devlere karşı müttefik olmayı da gerektirecektir. Aesir'in saray ve salonlarla dolu efsanevi kenti Asgard'ın İskandinavların kuzeybatı Avrupa'ya göçü öncesinde yaşadıkları eski başkentlerinin hatırasını yaşattığı sanılmaktadır. Aesir tanrıları onuruna düzenlenen bayram Yule festivali adıyla kutlanmaktaydı. Snorri Sturluson'un Eddasından Aesirlerin zamanla işgal ettiği bölge halkı içinde eriyen kibirli aristokrat elit olduğu izlenimi edinilmektedir.

AESİR HAZİNELERİ En önemlileri şunlardır:

- Arabalar: Thor'un arabası
- Borular: Gjallar (Heimdal'ın borusu)
- Domuzlar: Saehrimnir (Eti yenmekle bitmeyen domuz)
- Gemiler: Ellide (Thorsten'in gemisi), Naglfar (Hrim'in gemisi), Skidbladnir (Freyr ve Gerda'nın gemisi), Hringhorn (Balder'in gemisi)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

- Kazanlar: Bodn, Odherir (Eldhrimir), Eldhrimir (Devlerin kazanı)
- Meyveler: İduna'nun elmaları
- Sihirli kıyafetler: Tarnkappe (Fulla'nın yüzüğü), Megingjardir (Thor'un kemeri)
- Silahlar: Gungnir (Odin'in kılıcı), Mjolnir (Thor'un çekici)
- Tabletler: Altın tabletler
- Taşlar: Odin'in bileği taşı
- Tazılar: Garm (Ay köpeği)
- Yüzükler: Draupnir (Odin'in yüzüğü)

AESİR VANİR SAVAŞI [İskandinav Mitolojisi] Aesir ve Vanir adlı iki tanrı grubunun yerleşim konusunda anlaşamayınca giriştikleri savaşın adı olup, iki grubun birleşmesiyle sonuçlanmıştır. Savaşa ait detaylar 13. Yüzyılda daha önceki çağlara ait destanları derleyen tarihçi Snorri Sturluson'un Manzum Edda adlı yapıtındaki Völuspa adlı şiiri ile Heimskringla yapıtındaki Ynglinga saga adlı destanında anlatılmıştır. Gullveig (bazen Heid veya Freyja) adlı gizemli bir dişi karakterin Odin'in evine geldiğinde saldırıya uğramasıyla başlamıştır. Çoğunlukla bereket tanrıları olarak görülen Vanir'in Aesir'e baskın çıkması pek taraftar bulmasa da kimi yazarlarca Hint-Avrupalıların bugünkü vatanlarına yerleşimlerinin öyküsü ve gerçek tarih olarak yorumlanmıştır.

AESİR'İN ATLARI [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Grimnismal ile Snorri Sturluson'un Gylfaginning, Kalfsvisa ve Skaldskaparmal şiirlerinde Aesir tanrılarının sahip olduğu atların adları geçmektedir. Ayrıca Balder'in atının tanrının cenaze töreninde kahramanın cesediyle birlikte yakıldığı bilinmektedir. Aesir atlarınının belli başlıcaları şunlardır: Alsuid, Arvar, Blodighofi (Freyr'in atı), Falhofnir, Gardrofa (Hofvarpnir'in annesi), Gils, Gladr, Glaer, Gultoppr (Heimdall'ın atı), Gyllir, Hamskerpir (Hofvarpnir'in babası), Hofvarpnir (Gna'nın atı), Hrimfaxi (Nott'un atı), Lettfeti, Silfrintoppr, Skeidbrimir, Skin-faxi, Sleipnir (Odin'in atı), Svadilfari (Loki ile Sleipnir'in yavrusu), Synir.

AESKHYLUS [Yunan Mitolojisi] Yunanlı şair ve oyun yazarı (MÖ 525-456) olup, oyunları Yunan mitolojisindeki pek çok öyküyü kapsamaktadır. Aeskhylus aynı zamanda sahnede birden fazla aktöre yer evren ilk oyun yazarıdır. Yazdığı 19 oyundan 7 tanesi (Agamemnon'un trajedisi, Khoephorae, Eumenides, Prometheus, Thebai'ye karşı Yediler, Persliler ve Yalvaran kadınlar) günümüze ulaşabilmiştir.

AESON [Yunan Mitolojisi] Teselya'da yer alan İolkus kentinin kralı, Kretheus'un oğlu, Alkimede'nin kocası, İason'un babası ve tahtını ele geçiren Pelias'ın üvey kardeşidir. İason'u Kolhis'e altın postu bulmaya gönderen Pelias kahramanın yokluğunda Aeson'u intihar etmeye zorlamıştır. Ovid'e göre ise Aeson oğlu İason'u Medea'nın büyüleri sayesinde bir kez daha görebilmiştir.

EZOP'UN HİKÂYELERİ [Yunan Mitolojisi] Herodot'a göre Ezop MÖ 6. Yüzyılda Samos'ta yaşamış bir köle olup, anlattığı hikâyelerle tanınmakla birlikte anlattıklarının bizzat kendisi tarafından yaratıldığına dair herhangi bir tanıklık bulunmamaktadır. Günümüze 350 kadar hikâyesi ulaşmış bulunan Ezop geleneksel anlatıya göre Ladmon adlı birinin (Frigya veya Trakyalı) kambur kölesi olup, doğuştan dilsiz olmasına karşın sadakatine karşın tanrıça İsis tarafından güzel konuşma yeteneğiyle ödüllendirilmiştir. Özgürlüğünü kazanabilmek için hikâyeler anlatan Ezop, Solon ve Kroesus'e danışmanlık bile yapmışsa da Delphililerce yanlış anlama sonucu hırsızlıkla suçlanınca bir uçurumdan aşağı atılarak öldürülmüştür. Ezop'un 200 kadar öyküsü ilk olarak Demetrius Phalereus (MÖ 350-280) tarafından derlenmiş, MS 1. Yüzyılda ise Phaedrus (veya Phaeder) tarafından Latinceye çevrilmiştir. MS 2. yüzyılda yaşayan Babrius'un 'Ezop'un Manzum Masalları' adlı kayıp Yunanca çalışması 1842'de Athos dağında 123 öykü bulunmuş, 1857'de 95 tanesi daha ortaya çıkmıştır.

AEŞMA [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında öfke, intikam, şiddet ve tahribatın ruhu olup, Sraosha (sadakat) veya Vohu Manah (Doğru amaç) ile çatışan bir iblistir. Dünyaya salgın hastalıkları getiren Daeva cinlerinden birisi olan Aeşma'nın kelime anlamı 'delilik' olup, cinsel arzu, öfke, intikam duygularından sorumlu tutulmaktadır. Yahudilerin apokrif kabul ettiği Tobit kitabında bahsi geçen Asmodeus (3:8) ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Ayrıca Khasm olarak anılmıştır.

AETERNİTAS [Roma Mitolojisi] Kendi kuyruğunu ısıran yılan (Ouroboros) ve kendi küllerinden doğan anka kuşu şeklinde tasvir edilen sonsuzluğun sembolüdür. Aeternitas Julio-Claudian hanedanı (Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius ve Nero) ile Severuslar Hanedanı arasında resmi kültün parçası olmuş, imparatorluk sikkelerinde bile boy göstermiş, "Roma yönetiminin sonsuzluğu" anlamına gelen Aeternitas Imperii olarak da adlandırılmıştır. Roma dışı eyaletlerde de kültü yayılan tanrıçanın Roma İspanyası'nda Tarraco'da Aeternitas Augusta adlı bir tapınağı bulunmaktaydı. Aeternitas'in erkek karşılığı Aionise "sınırlı zaman" tanrısıydı.

AETHALİDES [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Eupolemeia'nın oğlu olup, Argo seferine haberci olarak katılan yetenekli bir okçuydu. Babasından aldığı güçlü hafızasını öldükten sonra Hades'te bile kaybetmemiştir (Rodoslu Apollonius, i. 54, 640; Argonautica Orphica 131).

AETHEOPİS [Yunan Mitolojisi] Troya savaşı hakkında bilgi veren ve MÖ 7. Yüzyıla tarihlenen kayıp bir Yunan destanının adı olup, "yüzü yanıklar" anlamına gelmekteydi. Aetheopis, hem destanın hem Okeanos kıyısında güneşe yakın bir ülkede yaşayan halkın adı olup, bu halkın kralı ve destanın başkahramanı Memnon şafak tanrıçası Eos ile Tithonos'un oğludur. Aetheopis, Hektor'un ölümüyle başlamakta sonrasında Troya'ya gelen Amazon kraliçesi Penthesileia Akhilleus ile savaşırken ölmektedir. Yunan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

savaşçı Thersites Akhilleus ile Amazon kraliçesine âşık olduğu şeklinde alay edince savaşçı tarafından öldürülmüşse de Yunanlılar Akhilleus'u günahı yüzünden dışlamıştır. Akhilleus savaş alanından uzakta günahlarından arınırken Troya'nın müttefikleri yardıma gelmiş Etiyopyalı Memnon Akhilleus'in arkadaşı Antilokhos'u öldürünce kahraman savaşa dönüp, Memnon ile dövüşerek öcünü almıştır. Memnon savaşta ölü rolü yaparak kurtulmuşsa da Zeus tarafından ölümsüzler arasına katılmıştır. Akhilleus savaş meydanında Paris'in attığı bir okla topuğundan vurularak ölmüş, cesedi Odysseus ve Aias tarafından kaldırılmıştır. Akhilleus'in annesi deniz perisi kardeşleri ve ilham perileriyle kahramanın cenaze törenine gelip, oğlunun cesedini teslim almış, kahramanın zırh ve silahları ise savaşta karamanlık gösteren bir savaşçıya ödül olarak sunulmuştur.

AETHER [Yunan Mitolojisi] Yükseklerde bulunan açık ve temiz havanın kişileştirilmiş formudur. Hesiod'un Theogony, göre ilk elementlerden birisi olan Aether, Erebus (karanlık) ile Nyx'in (gece) oğlu ve Hemera'nın erkek kardeşi, Uranos'un babasıdır. Hyginus'un Fabulae adlı eserinde ise Khaos ve Kaligine'nin oğlu, Hemera, Nyx ve Erebus'un kardeşi olup, Hermera'dan Gaia, Ouranos ve Thalassa adlı çocukları olmuştur. Daha sonra Gaia Aether'den 15 çocuk daha doğurmuştur (Hes. Theog. 124; Hyg. Fab. 2; Cicero, De Natura Deorum 3. 17).

AETHİLLA [Yunan Mitolojisi] Laomedon'un kızı, Priam, Astyokhe ve Medesikaste'nin kız kardeşi olan Troyalı prensesin adıdır. Yunanlılar Troya'yı ele geçirdikten sonra kentteki kadınları seks kölesi olarak kullanmaya başlamış Protesilaus tarafından esir edilen prenses, Yunanlı savaşçı erzak temini için uzaklaştığında Yunan gemilerini ateşe verip isyan çıkarmış, düşmanlar yangını söndürmeye çalışırken yanındakilerle birlikte kaçmayı başarmıştır. Aethilla ve beraberindeki Troyalılar Halkidiki civarındaki Scione kentini (modern Nea Skioni'nin doğusunda) kurmuşlardır (P. Mela, ii. 2. 150).

AETHİOPİA [Yunan Mitolojisi] Miletli Arktinus'un manzum destanı olup, Troya savaşını konu almaktadır. Destan Amazon kraliçesi Penthesilea'nin etrafında gelişmekte kraliçenin Troyalılara yardıma gelişi ile başlamakta, kraliçenin Akhilles tarafından öldürülmesi sonrasında Paris'in de Apollo'nun yardımıyla Akhilles'i nasıl öldürdüğü anlatılmaktadır. Destanda Akhilles'in ölümünden sonrasında Ajax ile Odysseus'un kahramanın zırhı için giriştiği kıyasıya mücadele de kayıtlıdır.

AETHİOPS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hephaestus'un oğullarından birisi olup, Aethiopia'nın (Etiyopya) ad vericisi olduğuna inanılmaktadır (Plin. H. N. vi. 35).

2. Khios adasında Zeus için kullanılan bir takma isimdir (Lycophron, Cass. 537).

3. Ezop'un masallarından birisinin adıdır (George Fyler Townsend'ın çevirisinde 91. masal).

AETHON [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Ovid'e göre güneş tanrısı Helios'un, Virgil'e göre Pallas'ın, Homer'e göre Hektor'un, Quintus Smyrnaeus'a göre Ares'in atlarından birisi olup, Yunanca "parıldayan" anlamına gelmektedir (Ovid II, 153; Virgil, XI, 89; Homer, İlyada, 8.184; Quintus Smyrnaeus, Posthomerica 8.239).

Aethra ile Theseus (Gayley, 1893)

AETHRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Troezen kralı Pittheus'un kızı, Pelops'un torunu, Aigeus'un karısı ve Theseus'un annesinin adıdır.

Atina kralı Aegeus Delphi kâhinlerine kısırlığını danıştıktan sonra anlayamadığı bir cevapla geri dönerken uğradığı Troizen'de durumunu anlattığı Pittheus kehaneti doğru yorumlayarak kızı Aethra'nın adamla birlikte olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Aegeus aynı gün tanrılara sunu sunarken deniz tanrısı Poseidon ile birlikte olduğundan Theseus'un babasının kim olduğu dolayısıyla tanrı mı yoksa insan mı olduğu da tartışmalıdır. Theseus, Zeus'un kızı Helena'yı kaçırıp annesi Aegeus'un yanında saklamışsa da Dioskurlar (Kastor ile Polydeukes) kız kardeşlerini kurtardıktan sonra Sparta'ya getirdikleri Aethra'yı ölene dek güzel Helen'in kölesi yapmışlardır. Bir söylenceye göre Aethra Helen'i Paris'le kaçmaya teşvik ederek Troya savaşının başlamasına sebep olmuştur. Hyginus'un Fabulae adlı eserinde Troyalı Helen'e eşlik eden Aetra'nın kent düştüğünde torunları Akamas ve Demophon ile birlikte Atina'ya döndüğü anlatılmaktaysa da Aethra'nın özgürlüğü uzun sürmemiş, Theseus'un ölüm haberini aldığında canına kıymıştır.

2. Okeanus ile Tethys'in 3 bin kızından (Okeanid) birisi olup, Hyginus'a göre Hype-rion'un karısı, Helios, Eos ve Selene'nin annesidir (Hyginus Astronomica, 2.21).

3. Tarentum'u fetheden Spartalı Phalanthus'un karısı olan bir kâhinin adıdır.

AETHUSA [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile pleiadlardan Alkyone'nin kızı olup, Apollo'dan Hyrieus ve Hyperenor'u doğurmuştur (Pseudo-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Apollodorus, Bibliotheca iii. 10. 3; Paus. ix. 20. 2).

AETHLİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Protogeneia'nın (Deukalion'un kızı) oğlu olan ilk Elis kralının adıdır. Kalyke ile evliliğinden Endymion adlı oğulları doğmuştur. Apollodorus'a göre ilk Elis kralı Aethlius değil Endymion, Pausanias'a göre ise Aethkius ile Aeolus'un oğludur (Apollod. i. 7. 5; Paus. v. 8. 1).

AETHYİA [Yunan Mitolojisi] Megara'da Athena'ya takılan bir isim olup "karabatak" kuşu anlamına gelmektedir (Paus. i. 5. 3; 41. 6). Yunan sanatında Aithuia gemi formunda tasvir edilmekte olup tanrıça gemi yapımcıları ile denizcilerin koruyucusu kabul edilmektedir.

AETİTLER [Yunan Mitolojisi] Kartal yuvalarında bulunup, büyülü güçlere sahip olduğuna inanılan ve gagitler adıyla da bilinen kartal taşlarının olup, Pliny iç içe geçmiş durumda olduklarını bildirmiştir (Pliny, Naturae Historiae X, iv; XXX, xliv).

AETNA [Yunan-Roma Mitolojisi] Alkimus'a göre Uranos ile Gaia'nın (veya Briareus) kızı olan Sicilyalı bir su perisinin adı olup, Etna yanardağının ad vericisiydi. Aetna'nın Typhon'un ateşten nefesiyle yandıktan sonra yanardağa dönüştüğüne inanılmaktaydı. Zeus veya Hephaestus'tan Palici adı verilen bir çift Sicilya yeraltı tanrısını doğurmuştur. Etna dağının Hephaestus ve kyklopların Zeus'un yıldırımlarını yaptıkları yer olduğuna inanılmaktaydı (Alkimus, ap. Schol. Theocrit. i. 65; Servius. ad Aen., ix. 584; Euripides Kyklops 296).

AETNAEUS [Yunan Mitolojisi] Aetna dağı ile ilişkilendirilen tanrı ve efsanevi varlıklara verilen bir takma isimdir. Örneğin Zeus'un Aetna dağında heykeli bulunmakta ve onuruna Aetnaea adlı bir festival düzenlenmekteydi (Schol. ad Pind. Ol. vi. 162).

AETOLE [Yunan Mitolojisi] Naupaktus'ta tapınılan Artemis için kullanılan bir takma isim olup, tanrıçanın kentte mızrak fırlatırken mermer bir heykeli ve tapınağı da bulunmaktaydı (Paus. x. 38. 6.).

AETOLİA [Yunan Mitolojisi] Adını Endymion'un oğlu Aetolus'tan alıp en önemli kenti Kalydon olan tarihi bölgenin adı olup, Yunan anakarasının güneyinde Korinth körfezinde yer almaktadır. MÖ 367 yılında çok sayıda kabilenin katılımıyla Aetolia Birliği kurulmuştur.

AETOLUS [Yunan Mitolojisi] Deukalion'un torunu Endymion ile Neis (veya İphianassa) adlı su perisinin oğlu olan Ellis kralı Aetolia'ya adını vermiştir. Pausanias'a göre Pausanias'a göre annesi Asterodia, Khromia veya Hyperippe'dir. Pronoe ile evliliğinden Pleuron ve Kalydon adlı iki oğlu olmuştur. Babası kendinden sonra kimin tahta geçeceğini tespit için oğulları arasında Olympos dağında bir koşu düzenlemiş, Paeon ve Aetolus'u geçen Epeius yarışı kazanıp kral olmayı başarmışsa da ölümü üzerine Aetolus tahta geçmiştir. Aetolus, Azan'ın cenaze oyunları sırasında İason veya Eleius'un oğlu olan Apis'i öldürünce sürgüne gönderilmiş krallık kız kardeşi Eurykyda'nın oğlu Eleius'e geçmiştir. Peleponnesus'tan ayrılıp Korinth körfezindeki Kuretlerin ülkesine giden Aetolus burada yaşayan Kuretleri kovmuş, Apollo ile Phthia'nın oğulları Dorus, Laodokus ve Polypoetes'i öldürüp ülkeye adını vermiştir (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca i. 7. 6; Paus. 5. 1. 4, 8; Conon, Narrations 14; Strabon, Coğrafya 8. 3. 33).

AEVAL Bkz. Aibell

AEVDEU [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında koruyucu bir ruhun adı olup, Dumezil'e göre kelimenin orijinal formu 'apa-daiawa' Hint-İran panteonlarında daeva adı verilen tanrılarla ilişkiliydi.

AEVSATİ [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında yaban hayvanlarının koruyucu ruhu olup, avcılar tarafından tapınılmaktadır. Avcılar av bölgesine girdiklerinde yere Aevsati onuruna 3 kurabiye bırakmakta avın bereketli geçmesi sonrasında da ayrıca köylerindeki bir fakiri de doyurmaktadırlar.

AF 1. Tek veya çok tanrılı tüm inanç sistemlerinde tapınılan büyük güçlerin bağışlayıcı bir yönünün olduğuna inanılmaktadır. Bazı dinlerde Tanrı ya da tanrısal güçlerden af dilemek için aracı bir kurum (din adamları gibi) veya kurban veya adak vermek gibi yöntemler kullanılmaktadır.

2. [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Ra'ya ufuk çizgisinden duata doğru hareket ettiğinde verilen isim olup, dünyaya ışık vermeyen bir çeşit gece güneşidir. Af, üzerinde güneş diski bulunan koç kafası formunda tasvir edilmekte olup, Mısır tanrılarının başlarında sembol olarak taşınmıştır. Auf adıyla da bilinmekteydi.

AF OSİRİS [Mısır Mitolojisi] Gece güneşi tanrısı Af ile ölüler diyarı tanrısı Osiris'in birleştirilmesiyle oluşmuş bir tanrının adı olup, Sokar festivali sırasında tapınılmakta bir tören kayığında taşınan kutsal sandığın Af ile Osiris'in bedenlerini birleştirdiğine inanılmaktaydı.

AF ile HEMAH [Yahudi Mitolojisi] Altı ölüm meleğinden ikisi olup, adları "Hiddet" ve "Hırs" anlamlarına gelmektedir. Gabriel (Cebrail) kralları, Kapziel gençleri, Maşbir hayvanları, Maşkhit hayvanları birbirlerine siyah ve kızıl ateşle bağlı olduklarından çift gezen Af ile Hemah ise insanlar ile canavarları öldürmektedir. İkili yeryüzüne pek çok kez inmiş, Kudüs' günahları yüzünden yok etmiş hatta oğlu Gerson'un sünneti yüzünden Musa peygamberi de cezalandırmışlardır.

AFA [Pasifik Mitolojisi] Samoa adalarında "fırtına" anlamına gelen kelime kimi yazarlarca bir tanrıyla ilişkili olduğu iddia edilmektedir.

AFANK [Kelt Mitolojisi] Galler halkının inanışında bazen bir cin, timsah hatta kunduz olarak da tarif edilen bir göl canavarının adı olup, Brynberian köprüsü civarındaki Llyn Barfog veya Bettwsy-Coed bölgesindeki Llyn yr Afanc gölünde ikamet ettiğine inanılmaktadır. Afank'ın varlığına ilişkin ilk yazılı kayıt 15. yüzyılda Gallerli şair Lewys Glyn Cothi'ye ait olup, bir bakireyi öldüren yaratık Cwm Ffynnon'a kaçmış-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sa da Peredur adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

AFİ 1. [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında yağmur ve yıldırım tanrısı olup, kadınlarca dile getirilmesi yasak olan adı Abhazca "üstümüzdeki" anlamına gelmekte, Ubıh halkınca "Wa" adıyla bilinmekteydi. Uzun süreli kuraklıklarda köyün en yaşlı erkeği Afi'ye bir sığır kurban ederek, yağmur yağdırmasını dilerdi. Yaylaya çıkmadan önce de çobanlar orman içinde bir düzlükte toplanır, eğlence tertip edip, sürülerini koruması için Afi'ye dua ederlerdi. Evcil hayvanlardan birisini yıldırım çarparsa hayvanın öldüğü yerde eğlenceli bir ziyafet tertip edilerek, Afi ziyaretinden dolayı onurlandırılırdı. Yıldırım çarpan insanların cenaze törenlerinden tanrıyı hiddetlendirmemek için ağlanmaz ceset leşçi kuşlar tarafından didiklenmesi için bir süre açıkta bırakıldıktan sonra iskelet haline gelince defnedilirdi.

2. [İskandinav Mitolojisi] Rigsthula veya Rigsmal (Rig'in şarkısı) adlı yaşlı ve bilge ataların öyküsünü içeren manzum destanda köylülerin atası kabul edilen büyükbabanın adı ve Amma'nın (Büyükanne) kocasıdır. Afi ile karısı evlerine gelen tanrı Rigr'e yiyecek ve yatacak yer sunmuşlardır.

AFİKOMAN Yahudilerin Hamursuz bayramında çörek saklama geleneğinin adı olup, Osiris'in görünümlerinden Mısır bereket tanrısı Hapi Qementu (Kayıp Hapi) ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Eski Mısır'da çörek üç parçaya ayrılmakta İsi ile Nephtys'i temsil eden iki parçası yenillmekte ama Hapi'yi temsil eden son parça saklanmaktaydı.

AFİONG EDEM [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da Kalabar bölgesinde yaşayan Efik halkının söylencelerinde kafatasıyla evli kibirli bir kadının adıdır.

AFİTİ [Afrika Mitolojisi] Malawi (eski Nyasaland) halkının inanışında kurbanlarını hipnotize ettikten sonra ormanın derinliklerine çekip öldüren büyücülerin adıdır. Malawi halkı toplum dışı bir yaşam süren afitilerin gerçekleştirdiği büyücülük yöntemlerinden (ufiti) çekinmekte, onların görünmez olduğuna ve yeri kazarak çıkardığı cesetlerden çeşitli büyü ilaçları hazırladıklarına inanmaktadır. Kabilelerin singanga adı verilen şifacıları çeşitli yöntemler kullanarak insanları afitilerin büyülerinden korumaya çalışmaktadır.

AFOROZ Hıristiyanlığa ve dini otoritelere karşı ağır suç işleyenlere kilise tarafından verilen (geçici ya da kalıcı) cemaatten uzaklaştırılma ve ayinlere katılmasını engelleme cezasının adıdır. Papalık kararıyla gerçekleştirilen dışlama eylemine 'latae sententiae aforoz' adı verilmektedir. Protestanlıkta aforoz sadece dinsel alanla sınırlandırılmış iken Katolik inancında kişinin yargılanması ve yurttaşlık hakları da söz konusudur. Yahudi inancında da büyük günahlar işleyen kişinin lanetlenerek cemaat dışında çıkarılmasına verilen isim olup "herem" (tam aforoz) ve "nuidui" (kısmi aforoz) olmak üzere iki grupta incelenmektedir.

AFRA, ST. [Hıristiyan Mitolojisi] Almanya'da Ausburg kentinin koruyucu azizesinin adı olup, her yıl 5 Ağustos günü yapılan yortusuna daha çok tövbe eden kadınlar rağbet etmektedir. Bir genelev işleten Afra, Putperestlerden kaçan Narcissus adlı rahibi saklamış, din adamı Afra ile genelevde çalışan Digna, Eunomia ve Eutropia adlı hayat kadınlarının Hıristiyan olmasını sağlamıştır. Ortaçağ sanatında etrafı alevlerle çevrili bir kazanın içerisinde tasvir edilen Afra, günahları yüzünden yakılarak ölüme mahkûm edildiğinde Tanrı'ya yalvarınca ruhu cennete gitmiştir.

AFRASİYAP Bkz. Efrasiyap

AFREKETE [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında tüm deniz canlılarının koruyucusu kabul edilen düzenbaz karakterli bir deniz tanrıçasının adıdır.

AFRİKA DİNLERİ VE MİTOLOJİSİ Afrika kıtası, şempanze ve bazı yok olmuş ara türlerin yanı sıra insanoğlunu da içeren hominin ailesinin doğum yeri olarak kabul edilmektedir ki neolitik taş oymalarının bulunduğu kıtanın kültür yaşı insanoğlununki ile yaşıttır dersek yanılmış olmayız. Çoğu bilim adamı modern insanın 200 bin yıl önce Afrika'da ortaya çıktığı konusunda hemfikir olup, genetik çalışmalara göre bugünkü insanların atası kabul edilen mitokondriyal Havva'nın 140 bin yıl önce Doğu veya Orta Afrika'da yaşamış olduğu sanılmaktadır.

Dinler

Çok sayıda halkın yaşayıp, bin kadar dilin konuşulduğu kıta nehirler, sıradağlar, çöller ve yağmur ormanları vasıtasıyla iklim ve coğrafyanın kültürü doğrudan etkilediği çeşitli bölgelere ayrılmıştır. Afrikalıların büyük bölümü yakın zamana kadar tabiat dinlerine (animizm) inanmaktaysa da Arap ve Avrupalıların kolonizasyonu ile birlikte gelen tek tanrılı dinlerin de etkisinde kalmıştır. Günümüzde tüm kıtada tabiat dinlerinin ancak 100 milyon kadar izleyeni kalmıştır (%11.8). Bunlardan Batı Afrika'da Yoruba halkının İfa geleneği milyonlarca izleyicisi olan en önemli tabiat dini olarak varlığını sürdürmektedir. Hıristiyanlık MS 1. yüzyılda Sudan ve Etiyopya'da, 15. yüzyıldan itibaren tropikal bölgede, 18. yüzyıl sonrasında ise misyonerler sayesinde tüm kıtaya yayılmış (bugün 340 milyon Hıristiyan %46.3) İslam dini ise 7. yüzyılda itibaren tüm Kuzey Afrika'ya egemen olmuş, yakın zamanda ise Batı Afrika'da yayılmaya başlamıştır (bugün 285 milyon Müslüman, %40.5). Avrupalıların gelişinden önce Kuzey Afrika halklarını büyük zorla İslamlaştıran Araplar da köle ticareti de yapmış ama 15-19. yüzyıllar arasında Avrupalı köle tacizleri kalabalık kitleleri Amerika kıtası ile civarındaki adalara taşıyınca karmaşık özelliklere sahip Afro-Karayip ve Afro-Brezilya dinleri ortaya çıkmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Güney Cezayir'de Tassili bölgesinde MÖ 8000-4000 arasına (Büyük sahra çölünün otlarla kaplı ve zengin bir faunaya sahip olduğu döneme) tarihlenen bir kaya çiziminde Neolitik avcı tasviri.

Mısır ve Nil civarında yazının uzun bir geçmişe sahip olduğundan bu bölgelerde yaşamış halkların efsane, din ve kültürleri hakkında bilgi edinmek mümkün olmuştur. Ayrıca Arapların MS 646'da Mısır'ı ele geçirilmelerinin ardından birlikte İslam dininin Kuzey Afrika'da yayılmasının Arapça yazı dilinin bölgeye gelmesi ve tarihi kayıtların oluşmasında olumlu bir faktör olduğu da göz ardı edilmemelidir. Arapça sadece Kuzey Afrika değil diğer bölgelerin kültürü hakkında bilgilerin derlenmesine yardım etmiştir ki 1520'ye tarihlenen Kilway Kisiwani adlı şehir tarihi Doğu Afrika hakkında detaylı bilgi veren en eski Arapça metindir. MS 750 civarında Arapların Sahra çölünü geçmek ve taşımacılık için develeri kullanılmaya başlaması kuzey ve Batı Afrikalılarca da benimsenmiş, ticaretin gelişmesiyle bölgeler arası kültürel alışveriş de artmıştır. Daha güneydeki bölgelere ait Afrika dinleri ve mitolojilerine değin ilk kayıtlar 19 ve 20. Yüzyıllarda Hıristiyan misyonerlerce çoğunlukla yanlış yorumlanarak tutulmuştur. Swahili dili sonradan yazılı hale gelmiş olup, bu dilde bilinen en eski yapıt 1728 yılına ait Tambuka'nın hikâyesi adlı folklorik şiirdir. Afrika dinleri çoğunlukla aynı zamanda ikiz kardeş olan bir erkek ve kadın başlangıç tanrısını içermekte olup, pek çok araştırmacı Afrika panteonlarında ikizlerin varlığı ve ana soyluluğa özellikle dikkat çekmiştir. Yine Afrika dinlerinde insandan daha güçlü ve çoğunlukla zararlı olan pek çok küçük tanrının varlığı da dikkat çekici olup bunlar çoğunlukla "ruh" (sözgelimi Yoruba halkında aynı anlama gelen "Orişa") olarak adlandırılmıştır. Ataların ölümlerinden sonra tanrısal figürlere dönüştürülmesi de sözlü olarak aktarılan Afrika dinlerinin temel özelliklerinden birisidir. Kimi halklar ata ruhlarının gündüz yeraltında kalırken gece dışarı çıktığına, kimisi Ölüler diyarında ikamet ettiklerine, kimi yeni doğan çocuklarla yeniden bedene büründüklerine Buşman gibi bazı topluluklar ise gökteki yıldızlara dönüştüklerine inanmaktadır (Bkz. Buşman Mitolojisi).

Eski Mısır ve Kartaca gibi Eski Dünya'nın en ileri uygarlıklarını barındıran Kuzey Afrika, Roma döneminde, imparatorluğun tahıl deposu olarak kullanılmış, Arap fethiyle birlikte nerdeyse tamamen İslamlaşmıştır. Nil havzasında MÖ 10 bin yılında insan yaşadığı bilinmekte olup, MÖ 6 binlerde bölgede Yukarı ve Aşağı Krallık olarak adlandırılan iki büyük uygarlık ortaya çıkmıştır. MÖ 3. Binlerde kurulan Eski Krallık zamanında ise tüm kıtanın en karmaşık inanç sitemi oluşturulmuş, Giza piramitleri inşa edilmiş, sofistike gömü törenleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. MÖ 14. yüzyılda firavun Akhenaton güneş tanrı Aten'in egemenliğini ilan ederken aynı zamanda tanrıçaları panteondan dışlayarak tek tanrılı dinlerin temelini atmıştır. Bununla birlikte Akhenaton'un ölümünden sonra çoktanrıcılık yeniden güç kazanmışsa da ekonomik ve siyasi açıdan zayıflayan Mısır MÖ 343'den itibaren kültürel ve dini açıdan Yunan ve Roma etkisine girmiştir. İsis gibi bazı tanrıçalar Roma inançlarına dek sızmayı başarırken, Yahudilik yoluyla Hıristiyanlık ama özellikle Avrupa okültizmi Mısır inançlarından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Mısır'ın batısında Fenikeliler tarafından kurulan Kartaca (bugünkü Tunus) ise Mısır, Etrüsk ve Roma tanrılarına tapınılan dinler açısından kozmopolit bir merkez haline gelmiştir (Bkz. Mısır Mitolojisi).

Kuzey Afrika'nın Araplardan önceki yerli halkı olan Berberiler, tamamen İslamlaşmış hatta Araplarla da büyük ölçüde karışmış olmakla birlikte, dağlık bölgelerde soy ve kültürlerini koruyabilmiş, İslam öncesi geleneklerini kısmen yaşatabilmiştir. Bu bölgede Eski Mısır, Akdeniz kavimleri ve Afrika inançlarının etkileşiminden dolayı kendine özgü gömülme ve tapınma ritüellerini içeren inanç formlarına rastlanmaktadır. (Bkz. Berberi Mitolojisi)

Yaşadıkları bölgenin otokton halkı olup, Eski Mısırlıların soyundan geldikleri sanılan Kıptiler kendi adlarıyla anılan bir dili konuşup -Yunan alfabesiyle yazmaktadırlar- Hıristiyan olarak Mısır ve Etiyopya'da varlıklarını günümüzde de sürdürmektedirler. Nijer, Mali ve Güney Cezayir'de yine Berberi asıllı olan ve keçi çobanlığıyla geçinen Müslüman Tuaregler yaşamakta, Moritanya, Çat ve Mali'de yaşayan Hıristiyan siyahlarla çatışmaları devam etmektedir. Tuareglerin kullandığı Tamaşeg adlı alfabenin Fenikelilerden kaldığı sanılmaktadır. Faslılar aralarında Bidaniler (beyazlar) ve Sudaniler (siyahlar) olarak ikiye ayrılmışsa da gerek yönetim (Hassai) gerekse dinî işler (Zaviya) tamamen Bidanilerin elindedir.

Yüzlerce dil konuşulan, tamamı siyah sayısız kabilenin yaşadığı Batı Afrika, uzun süre Batılı köle tüccarları tarafından sömürülmüştür. Nijeryalı Hausalar gibi İslamlaşmış toplulukların yanı sıra, günümüzde büyük oranda Hıristiyanlaştırılmış çoktanrıcı İbolar ve Aşantiler bölgenin sakinleridir. İbolar ve Aşantiler gibi pek çok kabile Onyame adlı yaratıcı tanrı ve Asase Yaa adlı Yeryüzü Tanrısına tapınmaktaydı. Nijerya ve

Kamerun'da yaşayan Efik halkının inanışında, eşi Ati ile birlikte yaşayan tanrı Efik tarafından yaratılan iki insanın yeryüzüne çoğalmamaları ve çalışmamaları şartıyla gönderildiklerine, insan çiftin yasakları delince tanrılar tarafından öldürülmelerine rağmen çocuklarının yaşamaya devam ettiklerine inanmaktadır.

Orta Afrika'da geleneksel hayat tarzlarını ve dinlerini büyük ölçüde sürdüren Bantu, Ovimbundu, Bemba ve Pigme gibi pek çok halk yaşamaktadır. Bantu dilini konuşanlar Nijer ve Kongo nehirler havzasında, Nilotikler Doğu Afrika'da, Buşman veya San halkı ise Kalahari çölünde, Aka, Efe ve Mbuti gibi kabilelerden oluşan Pigmeler Orta Afrika Cumhuriyeti ve Kongo civarında yaşamaktadır. Kongolu Bembalarda kral aynı zamanda dini önder ve ülkenin kurucusu kabul edilmektedir.

Arapların Doğu Afrika'ya MS 1. yüzyıl hatta daha öncesinde fildişi ve köle ticareti amacıyla geldiğini ve 16. yüzyılda Portekizli sömürgecilerden önce bölgede çok sayıda Bantu krallığı (Ganda, Nyoro, Toro, Ruanda, Rundi) olduğunu biliyoruz. Günümüzde Müslüman olan küçük bir bölümü dışında çoğunluğu Hıristiyan olmuş Bantu halklarının da ölülerin klan toprağına gömülmesi yerine getirilmesi zorunlu bir gelenekken kabile içi evlilik ise tabudur. Hayvancılıkla uğraşan, moranlar (savaşçılar) ve yaşlılar olmak üzere iki sınıftan oluşan Masailer de klanlar halinde yaşar ve laibonlarının (tanrının elçisi) sözünü dinlerler.

17. yüzyılda Hollandalı göçmenlerin (Boer) gelişinden önce Güney Afrika'nın yerli halkı Hotantolar ve Vendalar iken 18. yüzyıldan itibaren sayıları gittikçe artan Boerler siyahların arazilerine el koyarak sürekli olarak yerli halkın aleyhine topraklarını genişletmişlerdir. 19. yüzyılda bölgede altın ve elmas madenlerinin bulunması 1880-99 İngiliz-Boer savaşına yol açmıştır. Sömürgecilik, bölgede misyonerliği de teşvik ettiğinden halk kısmen pagan gelenekleri korumakla birlikte neredeyse tamamen Hıristiyanlaşmıştır. Geleneksel evlenme yönteminin kız kaçırma olduğu, kadın kadına evliliklerin görülmesi gibi gelenekler de yaşatılmaktadır.

Deniz Yoluyla Taşınan Kültür

16-19. yüzyıllar arasında yüzbinlerce Afrikalı köle olarak kullanılmak üzere Amerika kıtasına götürülmüş, onların nesillerinden gelen Karayip halkı ve Amerikan siyahları eski kültürlerini burada devam ettirirken melez inanış ve söylenceler de geliştirmişlerdir. Batı Afrika'da Fon dilini konuşan halklar Karayiplerde Vudu adıyla bilinen (Fon dilinde vodu "ruh) karmaşık bir inanç sistemi geliştirirken, Amerika kıtasında Batı Afrika'ya özgü düzenbaz karakter örümcek Ananasi ve Brer adını alan yaban tavşanı öyküleri anlatılmaya devam etmiştir (Bkz. Remus amca).

Benin Mitolojisi

Benin'de (Dahomey) yaşayan Fon halkının en önemli tanrısı yıldırım tanrısı Sevioso olmasın karşın insanı, dünyayı, bitki ve hayvanları yaratan tanrı Nana Buluku'dur. Nana Buluku'nun güneş ve ay tanrıları olan ikiz kardeşler Lisa ve Mawu'nun babası olduğuna inanılmaktadır. Yaratıcı tanrı Mawu gökyüzüne 3.500 defa dolanmış büyük yılan Aido-Hwedo'nun da yardımıyla evreni yaratmıştır. Kader tanrısı Fa, Mawu ile Lisa'nın oğlu demir ve savaş tanrısı Gu, avcıların koruyucusu Age, dil ve kader tanrısı düzenbaz karakterli Legba, ateş ve yıldırım tanrısı Sogbo ile İlahi tanrıça Minona diğer önemli Fon tanrıları Honsi ve Honsu adlı büyücü ikizler ile 30 boynuzlu orman devi Yehwe Zogbanu ise önemli mitolojik kahramanlarıdır.

Fildişi Sahili Mitolojisi

Akan halkının en önemli tanrısı her şeyi yaratan Nyame olup, kendisine doğrudan tapınılmamakta daha çok göl, dere, nehir ve ağaçlarda ikamet ettiklerine inanılıp abosom adıyla bilinen küçük tanrılardan yardım istenmektedir. Akanlar aynı zamanda samanfo adını verip tapındıkları ata ruhları tarafından korunduklarına inanılmaktadır. Bugün Müslüman olan Mande halkı başta yaratılış efsaneleri olmak üzere eski dinlerine ait bazı ögeleri İslam ile harmanlayarak yaşatmayı başarmıştır. Mande yaratılış söylencesi iki çift ikizin tohumlardan yaratılması, çok sayıda çocuk sahibi olduktan sonra çocuklarına tarla ekmeyi, müzik yapmayı ve yağmur için dua etmeyi öğretmelerini konu almaktadır.

Gana Mitolojisi

Gana'da yaşayan Aşante halkının en önemli tanrısı yaratıcı kabul edilen Nyambe olup, ektiği dünya ağacına tırmanarak yeryüzünü terketmiş, insanoğlunu yalnız başına bırakmıştır. Nijerya'da hatta Karayipler'de de en ünlü efsane kahramanları ise düzenbaz bir örümcek olan Ananse ile ölümü kurnazlıkla yenmeyi başaran kültürel kahraman Dubiaku'dur. Kuzey Gana'da yaşayan Dagomba halkının yaratıcı tanrısı ise Wuni olup, bir söylenceye göre insanlar Wuni'ye hayatlarının zorluklarla dolu olduğunu anlatmak için bir temsilci göndermeye karar vermiştir. Önce tanrıya bir köpek göndermiş ama hayvan yolda bulduğu bir köpekle oyalanınca yerine keçi seçilmiş onun da melemesinden bir şey anlamayan Wuni insanların yaşamaktan sıkıldığını düşünüp yeryüzüne ölümü getirmiştir.

Pigme Mitolojisi

Orta Afrika Pigmeleri bir zamanlar yeryüzünde insanlarla birlikte yaşamış, sonradan gökyüzüne taşınmasına karşın insanlarla hayvan ruhları aracılığıyla iletişim kurabilen Khonvum adlı bir tanrıya tapınmaktadır.

Kamerun Mitolojisi

Kamerun'da yaşayan Bangwa ve Bamileke halkları daha çok ata ruhlarına tapınamkta olup, en önemli tanrılarının adı ise Si'dir. Kamerun'da Cross nehri (Oyono) havzasında Kalabar bölgesinde ayrıca 16. Yüzyılda Nijerya'dan gelmiş Efik halkı da yaşamaktadır. (Bkz. Nijerya Mitolojisi)

Mali Mitolojisi

Mali halkı günümüzde büyük ölçüde İslam'ı kabul etmekle birlikte eski inançlarının izlerini hala taşımaktadır. Bambara halkının inanışında başlangıç ruhu Yo dişi ve erkek özelliklerini birlikte taşıyan bir düzenbaz olup, yaratıcı tanrılar Pemba ile kardeşi gök ve su tanrısı Faro'yu

yeryüzüne göndermiş, Faro insanoğlunu yaratırken, Pemba'da bitkileri yaratmışsa da Pemba'nın karısı düzensizlik tanrıçası Musso-Koroni insanoğluna mutsuzluk, keşmekeş ve hastalık götürmüştür. Dogon halkı evreni yaratan gök tanrı Amma'nın ilk önce Nommo'yu onunda kendini çoğaltarak 4 çift ikizi ortaya çıkarmıştır. İnsanlar yeryüzünde düzensizliğe sebep olunca Amma Nommo'yu kestikten sonra, dünyaya denge sağlaması için parçalarını yeryüzüne dağıtmıştır. Dogon halkı Nommo'nun parçalarını ata ruhu olarak kabul etmekte ve Binu adı verilen tapınaklarda tapınmaktadır. İnanışa göre tarım tanrısı Lebe her gece Dogon din adamları olan Hogonları yılan kılığına girerek ziyaret etmekte, hohonların derisini yalayarak onların hayat gücüyle dolmalarını sağlamaktadır. Yeraltı ruhları Andumbulu ve Yeban'ı kandıran lakaplarıyla da düzenbaz tanrı Ogo (soluk tilki veya çakal) ile dans tanrıçası Yasigi ise diğer Dogon tanrılarıdır.

Nijerya Mitoiojisi

Nijerya pek çok etnik gruba ev sahipliği yapmakta olup bunların en önemlisi Benin'de de yaşayan Yoruba halkıdır. Yorubalar gibi Batı Afrika halklarının köle olarak Amerika'ya taşınması Afrika tanrılarının da Yeni Dünya'ya göç etmesi ve orada (Küba, Puerto Rico, Brezilya, Venezüella, Dominik) melez kültür ve inanışlar doğmasına sebep olmuştur. Yoruba dilinde tanrılar Orişa 'kafaların efendisi' olarak adlandırılmaktadır. Yoruba panteonunda en önemli tanrı gök, adalet, barış, uyum ve saflık tanrısı Olorun olup, Obatala ve Odudua'nın (Gökyüzü ve Yeryüzü) babası kabul edilmektedir. Odudua bir horozun yardımıyla suyla toprağı karıştırıp yeryüzünü yaratmış, Obatala ise insanoğlunun yaratmış ve korumasına almıştır.

Olorun'un (kimilerince Odudua veya Obatala'nın) kızı Aganju'nun kardeşi ve karısı kabul edilen okyanus tanrıçası Yemaja doğumun ve kadınların koruyucusudur. Çiftin oğulları Orungan, Yemaja'ya tecavüz edince Yoruba halkının atası ve en önemli kültürel kahramanı şimşek tanrısı Şango'nun da aralarında bulunduğu 15 çocuk dünyaya gelmiştir. Şango, 3 kadınla evlenmiş olup, ilk karısı Oya tanrının büyü sırlarını çalmış, ikincisi aşk tanrıçası Oşun kocasını mutlu ederken, üçüncüsü Oba tanrı tarafından terkedilince Oba nehrini oluşturmuştur. Yemaja'nın diğer bir oğlu olan Şakpana ise insanlara hastalık getiren ve akıllarını kaybetmelerini sağlayarak eziyet eden öfkeli bir tanrı olarak tasvir edilmektedir. Yolcuların koruyucusu kabul edilen düzenbaz tanrı Eşu ise özellikle büyü törenlerinde sunu sunularak memnun edilmektedir. Erkek ve kadın olarak tasvir edilip, denizin altında yaşadığına inanılan bilge varlık deniz tanrısı Olokun'un ise köle ticaretinin koruyucusu olduğu düşünülmekteydi. Orman tanrıçası Aja'nın müritlerine bitkilerle şifa sağlama sanatını öğrettiğine inanılmaktaydı. Öfkelendiğinde fırtınalar çıkaran rüzgâr, ateş ve savaş tanrıçası Oya ise ölüler diyarının kapısının bekçisi olduğuna inanılmaktaydı. Yorubalar ayrıca atalarının ruhlarının çocukları vasıtasıyla tekrar yeryüzüne döndüklerine inanmakta olup, Orişa adı verilen koruyucu ruhlara tapınmaktaydı.

Bura ve Pabir halklarının inanışında Hyel veya Hyel-Taku en önemli tanrının adı olup, kişisel veya kabile tanrıları olan haptular aracılığıyla bu tanrıya tapınılmaktadır.

Efik halkının yaratıcı tanrısı Abassi (Obassi) ölüm tanrıçası ise Abassi'nin karısı Atai olup, kocasını bir erkek ve kadından oluşan insan çiftinin dünyada yaşamasına ikna etmiştir. Başlangıçta çalışıp bir şeyler üretmesine izin verilmeyen insanlar kurallara karşı gelince tanrıça onlara ölüm, hastalık ve savaşı musallat ederek cezalandırmıştır.

Güneydoğu Nijerya'da yaşayan İbo halkının en önemli tanrısı güneş tanrı Çuku veya Çukwu (büyük ruh) olup, kızı bereket ve yeryüzü tanrıçası Ala, gök tanrı İgwe, nehir tanrıları İmo Miriler, kadınların koruyucusu kalp tanrıçası Ekwu, tatlı patates tanrıçası Aha Njoku, refah tanrısı Agwo ile davul tanrısı İkoro ise diğer tanrılardır.

Yoruba Yaratılış söyiencesi

Evren aşağıda engin denizler ve bataklıklardan yukarıda ise gökyüzünden ibaretken, tanrı Olurun gökyüzüne, tanrıça Olokun ise sulara hükmetmekteydi. Genç tanrı Obatala, Olorun'dan izin aldıktan sonra durumu anlatmak ve fikrini almak için kehanet tanrısı Orunmila'ya gider. Orunmila'ya:

- Babam, uçsuz bucaksız sudan ve ıssız bataklıktan başka bir şeyin bulunmadığı ülkede sağlam toprak yaratmama izin verdi. Üstün bilginle, tasarıma nasıl başlayacağımı öğretebilirsin. Toprağı, ürün yetiştirilebilen ve köyler kurabilen canlı varlıklarla donatmak istiyorum' der.

Orunmila da Obatala'ya:

"Her şeyden önce Obatala, yukardaki gökyüzünden aşağıdaki sulara ulaşacak uzunlukta bir altın zincir inşa etmelisin. Daha sonra bir salyangoz kabuğunu kumla doldurmalısın. Son olarak da, bu kabukla birlikte beyaz bir tavuğu, siyah bir kediyi ve bir palmiye cevizini bir çuvalın içine koymalısın; zincir yardımıyla ıssız bataklığa inerken bu çuvalı yanında taşımalısın..." der.

Orunmila'nın ardından diğer tanrıları da dolaşıp onlardan toplayabildiği kadar altın alarak bir kuyumcuya götürdü. Kuyumcu bu altınlardan uzun ve ucu çengelli bir zincir yaptı. Obatala, bir çuvala koyduğu kumla doldurulmuş salyangoz kabuğunu, beyaz tavuğu, siyah kediyi ve palmiye cevizini de yanına alarak, sarkıttığı zincirle yeryüzüne doğru inmeye başladı. Suya yaklaştığında Orunmila'nın öğüdüyle önce salyangoz kabuğundaki kumu boşalttı, ardından beyaz tavuğu kumun üzerine bıraktı. Tavuk, ayağıyla eşeleyerek kumları etrafa saçarak dağ ve vadilerin oluşmasını sağladı. Obatala, zincirin ucunun değdiği toprağa indi ve buraya İfe adını

verdi. Burada palmiye cevizlerini toprağa dikerek ilk ağaçların oluşmasını sağladı ve siyah kedisiyle birlikte İfe'ye yerleşti. Olorun, Obatala'nın başarısından etkilenerek güneşi yarattı. Yalnızlıktan sıkılan Obatala, toprağı kazdıktan sonra balçıktan kendi suretinde heykeller yaptı, Olurun da heykellere üfleyerek insanlara can verdi.

Diğerleri

Buşmenler ölümden sonra dirilebildiğine inanılan düzenbaz Peygamberdevesi tanrı Kaggen'e (Kagn) tapınmakta olup, bu tanrı bir antilop ile evliydi.

Hottentot halkının en önemli tanrısı Tsui-Goab gerçekte bir fırtına tanrısı olup kötülük peşinde koşan 'Kara Gökyüzü'ne karşı mücadele etmekteydi.

Kongo'da yaşayan Bantular ilk insan çifti Fam ile Sekume'yi yarattığına inandıkları Gök tanrı Nzambe'ye tapınmaktaydı.

AFRİKA FOLKLORU Afrikalı entelektüeller 1960'lı yıllarda atalarının inanç ve gelenekleri hakkında yazılı literatür oluşturma ihtiyacını hissettiğinde kabilelerin sözlü tarihini ve geleneklerini kuşaktan kuşağa aktarıp, özellikle Senegal, Mali, Gambiya ve Gine'de Afrika kültür mirasını ayakta tutan halk ozanları olan griotlardan büyük ölçüde derleme yapılmıştır. Örneğin Djibril Tamsir Niane'in Gineli griot Djeli Mamadou Kouyate'dan 1965 yılında derlediği Mali kralı Sunjata Keita destanı bu derlemelerin en önemlilerinden birisidir.

Sambalalı Griotlar, 1890

AFRİKA KÖKENLİ AMERİKAN FOLKLORU Afrika'dan Yeni Dünya'ya kimi zaman Avrupa ve diğer kültürlerle karışık olarak dini inançlardan, düzenbaz öyküleri, bilmeceler, efsaneler, blues ve rap gibi müzik türlerine dek pek çok sözlü ve maddi kültür ögesi taşınmıştır. Güney'de yaşayan köle topluluklarının öykülerinde yaban tavşanı (Doğu Afrika) ve örümcek (Batı Afrika ve Karayipler) gibi gerçekte küçük ve zayıf olmalarına karşın amaçlarına kuvvet kullanarak değil de zekâ ve kurnazlıkları sayesinde ulaşan düzenbaz karakterler ağırlıklarını hissettirmektedir. Bu dönemde köle toplumu arzu edip ulaşamadığı her şeyi (statü, yemek, para, cinsellik) kendilerini özdeşleştirdikleri düzenbaz karakterlerin öykülerinde dile getirmekte özellikle Brer Rabbit adlı tavşanın başarıları yazılı ve görsel basının olmadığı bir dönemde siyahların beyaz egemenliğine karşı geliştirdiği eleştirileri içeriyordu. Afro Amerikan Joel Chandler Harris'in Remus Amca ile Geceler (Nights with Uncle Remus, 1883) ve Zora Neale Hurston'un Katırlar ve İnsanlar (Mules and Men, 1935) adlı derlemeleri olup, bu öykülerin bazı motiflerine Grimm kardeşlerde de rastlandığı ve Avrupa folklorundan ödünçlendiği anlaşılmıştır.

AFRİKETE [Afrika Mitolojisi] Fon halkının inanışında hilebaz ve geveze karakterli bir deniz tanrıçasının adı olup, Agbe ve Naete'nin kızıdır.

AFRİKUS [Roma Mitolojisi] Güneybatı rüzgârının kişileştirilmiş formu olup, Afer ventus (Afrika Rüzgârı) adıyla da bilinmekteydi. Kuzey Afrika'da yaşayan Afri kabilesinden adını aldığı sanılan Afrikus'un Yunan mitolojisindeki karşılığı bir gemiyi pupasından tutarken tasvir edilen Lips'tir.

AFRİSİZM Afrika'nın yerli din, inanç, ayin ve tanrılarıyla ilgili her türlü düşünce sistemini tanımlamak amacıyla teolog Aloysius Muzzanganda Lugira tarafından önerilen bir kelimedir.

AFRİT Bkz. İfrit

AFRON [Slav Mitolojisi] Altın yele ve yularlı atın sahibi olan bir kralın adıdır. Atını çalmak isteyen İvan Vyslavoviç'i suçüstü yakalayınca ona hırsız olarak damgalanmak veya kendisine Güzel Elena'yı getirme karşılığında af ve ata sahip olma seçeneklerini sunmuştur. İvan, şekil değiştiren kurdun yardımıyla bulduğu kıza âşık olunca, şekil değiştiren kurdu Afron'a Elena kılığında teslim etmiş, ödül olarak aldığı atla birlikte gerçek Elena'nın yanına dönmüştür. Kahraman Afron'un sarayından ayrılınca kurt gerçek formuna dönerek saraydan kaçmış, Afron'u yalnız başına bırakmıştır.

AFTAB [Pers Mitolojisi] Şamaş ile özdeş bir güneş tanrısının adı olup, Farsça "güneş ışığı" anlamına gelmektedir.

AFTABUL ARDİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında Muhtabul Bahri'nin babası olan bir deniz kralının adıdır.

AFTAL DEDE [Türk Mitolojisi] Bulu ilinin Ulumescit köyünde bulunan bir yatırın adı olup, huysuz çocukların uslanmasında keramet sahibi olduğuna inanılmaktadır. Yıkanıp, yeni elbiseler giydirilen çocuk yatıra getirilip sırtüstü yatırıldıktan sonra karnında içinde bozuk paralar bulunan bir çörek parçalanıp oradaki diğer çocuklara dağıtılmakta, sonra çocuğun arkasına bakmadan yatırdan uzaklaşması sağlanmakta bu uygulamanın çocuğun kötü huylarını düzelteceğine inanılmaktadır.

AFURUGU [Karayipler Mitolojisi] Dominik ve St. Vincent adalarında yaşayıp Amerikan yerlileri ve Afrikalı kölelerin soyundan gelen Garifuna halkının inanışında bir kişinin ölümünden sonra ortadan kaybolan ikili ruhun (yürek-ruh) adı olup, gizli düşmanlık taşıdığına inanılmaktadır.

AGACELLA [Ortaçağ Mitolojisi] Boynuz ve toynakları olan kaplan formunda bir canavar olup Ortaçağ hanedan armacılığında yaygın olarak kullanılmaktaydı.

AGADA 1. [Yahudi Mitolojisi] İsrailoğullarının Mısır'dan çıkışının anlatıldığı Talmud ve Midraş öykülerine verilen isim olup, Pesah bayramı arifesi gecesindeki akşam yemeğinde anlatılmaktadırlar. Anşe Keneset döneminde bilinen tüm dualar bir araya getirilmiş ve MS 8. yüzyıla dek pek çok Midraş'la zenginleştirilip, Geonim döneminde son halini alarak Tora'daki 'oğluna Anlatacaksın' emrine ithafla bu geleneğe İbranice 'anlatı' anlamındaki Agada adı verilmiştir.

2. [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Fulbe (Fula) halkının inanışında tanrıça Wagadu'nun yüzünü batı yönüne döndüğünde aldığı isimdir.

AGADZAGODZA [Afrika Mitolojisi] Nijerya halklarının inanışında insanoğlunun tanrı Hyel'e habercisi olarak gönderdiği solucanın adıdır. İnsanlığın ilk günlerinde ölüm henüz bilinmiyorken bir insan hareket etmeyi ve nefes almayı bırakınca diğerleri şaşırmış ve tanrı Hyel'e neler olup bittiğini sormak için Agadzagodza'yı göndermiştir. Hyel, solucana insanlara ölen kişiyi gömmeleri gerektiğini söylemesini emretmiştir.

AGAG [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Amalek halkının iki kralının adı olup, antik Kuzeybatı Sami dilinde "alev" anlamına gelmektedir. İlk Agag Balaam tarafından Sayılar'da (24:7) anılmakta ikinci ve daha ünlü olanı ise İsraillilerin Ameleklere karşı kazandığı zafer sonrasında, Ameleklerin koyun ve sığırları yağmalanırken Agag'ın hayatı İsrail kralı Şaul tarafından bağışlanmıştır. Bununla birlikte Samuel Agag'a gösterilen merhameti Tanrı'nın "tüm Amalekleri yok edin" emrine karşı çıkmak olarak görmüş ve kralı Gilgal'da öldürmüştür (1. Samuel, 15).

AGÂH [İslam Mitolojisi] Tasavvufta tanrılık sırlarını bilen yetkin kişiler için kullanılan bir terim olup Farsça 'bilgili' anlamına gelmektedir.

AGAİUMA [Karayipler Mitolojisi] Dominik ve St. Vincent adalarında yaşayan Garifuna halkının inanışında ırmak kenarına yaşayan ruhların adı olup, güzel kadın kılığına girerek erkekleri baştan çıkardıklarına inanılmaktadır.

AGAKU [Yakındoğu Mitolojisi] Marduk'un mecazi adlarından birisi olup, 'öfke-aşk' anlamına gelmektedir.

AGALİAREPT 18. yüzyıl büyü kitabı Grimorium Verum'a göre Lucifer'in emrinde ve hemen altındaki iki iblisten birisi (diğeri: Satanachia) olup, Guer, Gusoyn ve Boris'in de dâhil olduğu ikinci lejyonun komutanıdır.

AGAMA Mahayana Budizm'inde ayin metinleri ilişkili bir kavram olup, kabaca Teravide Budizm'inde Nikaya koleksiyonuna karşılık gelmektedir. Sanskrit ve Pali dilinde 'aktarım' anlamına gelen Agama, Hindu öğretisinde "geleneksel doktrin", Caynacılıkta ise Mahavira'nın öğretilerini tanımlamak için kullanılmaktadır.

AGAMEDE [Yunan Mitolojisi] **1.** Homer'e göre Epealıların kralı Augeas'ın kızı, Pylos savaşında Nestor tarafından öldürülen Mulius'un karısı, Agasthenes ile Phyleus'un kardeşi olan bir şifacının adı olup, yeryüzünde yetişen tüm bitkilerin hangi hastalıklara deva olduğu bilgisine sahipti. Propertius ve Theokritus tarafından Perimede adıyla anılan Agamede, Hyginus'a göre Poseidon'dan Belus, Aktor ve Diktys adlı çocukları olmuştur. Helenistik dönemde Kirke ve Medea gibi bir büyücü figüre dönüştürülmüştür (Hom. İl. xi. 739; Hygin. Fab. 157; Propertius, Elegies 2.4; Theokritus, Idylls 2.16).

2. Makareus'un kızı olup, Lesbos Adasında bir kentin adını verdiğine inanılmaktaydı.

AGAMEDES [Yunan Mitolojisi] Boeotia kralı Erginus'un mimar oğlu olup, Pausanias'a göre Epikaste'den Kerkyon adlı oğlundan başka karısının Apollo'dan doğurduğu Trophonius'u da üvey evlat olarak yetiştirmiştir. Diğer yazarlar Agamedes'in Stymphalus'un (dolayısıyla Arkas'ın torunu) veya Apollo ile Epikaste veya Zeus ile İokaste'nin oğlu olduğunu, kimisi ise Trophonius'in babası çoğu yazar ise kardeşi olduğunu iddia etmiştir. Agamedes ile Trophonius Apollo'nun kehanet amacıyla kullanılan Delphi'deki tapınağını, Mantinea'da Poseidon tapınağını, Boeotia'nın Hyria kentinin kralı Hyrieus ile kral Augeas'ın hazine dairelerini inşa etmiştir. Pausanias'ın Hyrieus olarak andığı kraldan kimi yazarlar Elisli Augeias, Herodot ise Mısır kralı Rhampsinitus olarak bahsetmiştir. İki kardeş kralın hazine dairesi inşa ederken bir yandan da kralın Daedalus'a kurdurduğu tuzakları atlatıp hazineyi soymuşlardır. Mimar kardeşler bir taşı yerinden oynatılabilecek şekilde yerleştirerek geceleri kralın hazinesini azar azar soymuşlardır. Agamedes bir gün Daedalus'un tuzağına düşünce sırlarının açığa çıkacağını düşünüp, kendini kurtarmak isteyen Trophonius tarafından kafası kesilmiştir. Bununla birlikte Trophonius kurtulmayı başaramamış Leba-deia'da yer yarılmış ve toprak tarafından yutulmuştur. Bir başka söylenceye göre Apollo tapınağını inşa ettikten sonra tanrıdan ücretlerini isteyen kardeşler, Apollo'dan 7 gün sonra ödeme yapacağı sözünü almışlardır. Gerçekten de 8 gün süren eğlence sonrasında kardeşler alabilecekleri en güzel hediyeyi alarak uykularında hiçbir acı hissetmeden ölmüşlerdir (Paus. viii. 4. 5, 5. 3, ix. 37- 3; Strabon ix. p. 421; Herod. ii. 121).

AGAMEMNON [Yunan Mitolojisi] Miken (veya Lakedaemon) kralı Atreus (veya Tantalus) ile Aerope'nin oğlu, Menelaos'un kardeşi, Klytemnestra'nın kocası, Khrysothemis, Laodike, İphianassa ve Orestes'in babası olan Argos kralıdır. Bununla birlikte İlyada'da zaman zaman Diomedes Argos kralı Agamemnon ise Miken kralı olarak anılmış, geç dönem efsanelerinde ise başkenti Amykai olan Lakedaimon ülkesinin kralı olarak gösterilmiştir. İlyada'ya göre Agamemnon, kardeşi Menelaus'un karısı Helen Troyalı Paris tarafından kaçırılınca Troya'ya savaşmaya giden ve Akhalar olarak anılan birleşik Yunan güçlerine komuta etmiştir.

Başta Homer'in İlyada'sı olmak üzere antik kaynaklardaki ayrıntılı anlatımlara rağmen Agamemnon'un tarihi bir karakter mi yoksa mitolojik bir kahraman mı olduğu hala tartışma-

lıdır. Yunan yazarlarca cesur ama aynı zamanda küstah ve kibirli birisi olarak tasvir edilen Agamemnon aşırı gurur ve kendini beğenmişliğinden kaynaklanan hatalarının bedelini canıyla ödeten talihsiz bir adam olarak gösterilmiştir. Agamemnon, Troya savaşında pek çok rakibini öldürmüşse de ne Akhilleus büyük bir savaşçı ne de Odysseus akıllı birisi olarak tasvir edilmemiş, onun kişiliğinde feodal yapının kusurları ortaya serilip, eleştirilmiştir.

Agememnon henüz çocuk denecek yaştayken Miken kralı olan babası Atreus, yeğeni Aegisthus tarafından öldürülmüş, bunun üzerine Agamemnon ile kardeşi Menelaus Sparta kralı Tyndareus'un yanına sığınmak zorunda kalmıştır. Agamemnon, Tyndareus'un kızlarından Klytemnestra'nın kocası Tantalus'u ve çiftin yeni doğan çocuklarını öldürdükten sonra zorla ikna ettiği genç kadınla kardeşi Menelaus ise kralın küçük kızı güzel Helen ile evlenmiştir. Tyndareus, güzelliğiyle ünlü küçük kızının talip-lerine kazanana saygı göstermeleri hatta bir saldırıya uğraması durumunda yardım etmeleri konusunda yemin ettirmeyi ihmal etmeyerek benzer cinayetlerin önüne geçmiştir. Klytem-nestra'nın kardeşleri Kastor ve Polydeukes (yani Dioskurlar) yeğenlerini öldüren Agamemnon'un peşine düşmüşse de Tyndareus'un yardımıyla uzlaşma sağlanmıştır.

Agamemnon sonradan Mykenai'ye dönerek amcasın Thyestes'i sürgüne göndererek babasının tahtını ele geçirmeyi başarmıştır. Agamemnon'un Klytemnestra ile evliliğinden Khrysothemis, Laodike, İphigenia adlı üç kızı ve Orestes adlı oğlu dünyaya gelmiştir. Geç dönem efsanelerinde Laodike'in yerine Elektra alırken, İphianissa'nın da eklenmesiyle kızların sayısı dörde yükseltilmiştir.

Agamemnon'un kardeşi Menelaus ise kayınpederi Tyndareus'un ölümünden sonra Sparta kralı olmuştur. Bir süre sonra Troya kralının ortanca oğlu Paris Sparta'ya giderek Menelaus'u ziyaret etmiştir. Daha önceden Paris'e dünyanın en güzel kadını Helen'in kendisine âşık olacağı sözünü veren Aphrodite'in de yardımıyla Paris, Hellen'i beraberinde Troya'ya kaçırmıştır. Menelaus'un evlilik töreni sırasında Yunan kent devlet krallarının tümü gerektiğinde Menelaus'a yardım etmeye söz verdiği için, Agamemnon'un araya girip krallara sözlerini hatırlatmasıyla güzel Helen'i Yunanistan'a geri getirebilmek için hep birlikte Troya'ya savaş ilan etmişlerdir. Aulis'te toplanan Yunan birlikleri yola çıkmadan önce Apollon'a sunu sunmuş sonra da kâhin Kalkhas bir yılanı üzerinde kuş yuvası olan bir ağaca asarak kehanette bulunmuştur. Kalkhas bahsi geçen yılanın serçe ile birlikte 8 yavrusunu yemesini Zeus'un Troya'nın 10 yıl içerisinde düşeceğini bildirmesi olarak yorumlamıştır. Mysia'ya çıkan Yunan birlikleri ilk çarpışmalarda püskürtülmüş ve fırtınada dağılmak bahasına geri dönmek zorunda kalmıştır.

Kızı İphigenia'yı kurban eden Agamemnon

8 yıl sonra Agamemnon yeni bir sefer için büyük bir filo hazırlamışsa da kutsal geyiklerden birini öldürdüğü ve Artemis'ten daha iyi avcı olduğunu iddia ederek hakaret ettiği ve İphigenia'nın doğduğu yıl söz verdiği halde en güzel ürününü tanrıçaya sunmaması sebebiyle (Atreus'un bir zamanlar altın kuzuyu tanrıçaya kurban etmemesi de sebepler arasındadır) Artemis tarafından rüzgârların esmesi kesilince Yunan tekneleri denize açılamamıştır. Kâhin Kalkhas'a danışan Agamemnon Artemis'in öfkesini yatıştırabilmek için İphigenia'yı kurban etmesi gerektiğini öğrenince kral karısı Klytemnestra'yı kızı büyük savaşçı Akhilleus ile evlendireceğini söyleyerek kandırarak İphigenia'yı öldürmüştür. Artemis'in öfkesi yatışıp rüzgârlar başlayınca Yunan filosu Troya'ya gitmiş ve kanlı savaş yeniden başlamıştır. Yunanlılar savaşın başlangıcında küçük zaferler elde etmişlerse de Troya'yı ele geçirmeyi başaramamışlardır. Bir çatışma sonrasında Agamemnon Apollo rahiplerinden Khryses'in kızı Khryseis'i, Akhilleus ise Briseis'i savaş ganimeti olarak almıştır. Bununla birlikte Khryses krala fidye ödemeyi önererek kızını geri istemiş ama olumlu cevap alamayınca Apollon Yunan askerleri üzerine bir salgın hastalık musallat etmiş, Homer'in İlyada destanı da işte tam bu noktada başlamıştır. Akhilleus durumu anlayıp kızı Agamemnon'dan alıp babasına vermeyi teklif etmiş, Yunan askeri meclisi de aynı yönde bir karar almışsa da kral öneriye karşı çıkmış hatta Akhilleus'a savaş ganimeti olarak verdiği Briseis'i de geri istemiştir. Agamemnon'un adamları Talthybios ile Eurybates Akhilles'in çadırına kadar gelerek kızı istemiş kahraman Briseis'i vermek

zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Agamemnon'a gücenen Akhilleus, savaşmaktan vazgeçince Yunanlılar Troyalılara karşı üstünlüklerini kaybetmiştir. Akhilleus'un İlyada'da Agamemnon'a karşı sarf ettiği sözler Akha askerlerinin bildiğini okuyan kibirli krala karşı o anki duygularını yansıtmakta aynı zamanda halktan birinin bir krala yönelttiği ilk yazılı eleştiri olarak büyük önem taşımaktadır:

"Ey doymak bilmez adam... Seni gidi edepsiz, çıkarma düşkün yürek... Seni şarap fıçısı, seni it gözlü, seni geyik yürekli... Halkını kemiren bir kralsın sen" (Hom. İl. İ. 122)

Agamemnon'un altın maskesi Heinrich Schliemann tarafından 1876'da Mykenae'de bulunmuş olup, Atina Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

Akhalar arasında çıkan bir anlaşmazlık sırasında Troya'nın düşeceği şeklindeki bir kehanete inanan Agamemnon Akhilles'in savaş meydanından ayrılmasını önemsememişse de çarpışmalar sırasında Yunan ordusu ağır kayıplar vermeye başlayınca her şeyin biteceğini görerek pişman olmuş hatta kahramandan özür dileyerek barışmıştır (İlyada XIX, 85). Akhilleus bir süre sonra yakın arkadaşı Patroklus'un ölümünden sonra kendiliğinden savaşa dönmüş hatta Troya prensi Hektor'u öldürerek, savaşın kaderini yeniden Yunanlıların lehine değiştirmeyi başarmıştır. Troya'nın alınmasından sonra karısı yeğeni Aegisthus ile aşk yaşayan Agamemnon ise prenses Kassandra'yı savaş ganimeti olarak almıştır. Kehanet yeteneği olan Kassandra Agamemnon'a ülkesine dönerse karısı tarafından öldürüleceğini bildirmişse de tanrıların lanetlediği kız birkaç yanlış kehanette bulununca güvenilirliğini yitirmiş, kral ülkesine döndüğünde gerçekten de kurban edilen kızı İphigenia'nın intikamını almak isteyen Klytemnestra ve aşığı Aegisthus tarafından (veya sadece Klytemnestra tarafından baltayla) bir şölen sırasında banyo yaparken öldürülmüştür.

Homer'in İlyada destanının merkez karakterlerinden olan Agamemnon ayrıca Odysseia'nın 4. kitabında, Aeskhylus'un "Agamemnon" ve "Khoephoroe", Euripides'in "Aulis'te Elektra, İphigenia, Tauris'te İphigenia", "Orestes", Sophokles'in "Elektra", "Ajax"; Vergil'in Aeneid'inin 6. kitabında Ovid'in Metamorphoses'unun 12. kitabında ve Seneka'nın "Agamemnon" adlı çalışmalarında konu edilmektedir.

AGAMEMNONİDES [Yunan Mitolojisi] Agamemnon'un oğulları özellikle Orestes için kullanılan isimdir (Hom. Od. i. 30).

AGAMMA [Afrika Mitolojisi] Fon halkının inanışında tanrıların habercisinin adıdır.

AGANİKE [Yunan Mitolojisi] Teselyalı Hegetor'un kızı olup, babasından kehanet sanatı ile astronomi öğrenmiştir.

AGANİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı Ternessus'un kızı olan bir su perisi olup, Boeotia'da Helikon Dağı yakınlarındaki Thes-piae'de bir derede yaşamaktaydı. Pegasus'un toynağını yere vurunca topraktan suyun fışkırmasıyla oluştuğuna inanılmakta ve perilerce kutsal kabul edilmekteydi.

2. Pegasus'un gerçek adıdır.

3. Akrisius'un karısı ve Danae'nin annesinin adı olup sonradan Eurydike'nin kızı olarak tasvir edilmiştir.

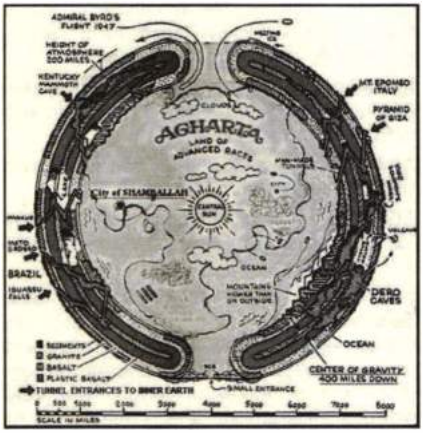
4. Tanrıça Demeter'in görünümlerinden birisi olup, siyah kanatlı bir at formunda tasvir edilmekte olup, Herakles'in bindiği Anion (veya Arion) ve Pegasus öykülerinin de ilham kaynağı olmuştur.

AGANJU [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Oduduwa'nın oğlu, Yemoja'nın kardeşi ve eşi, Ogun, Oko, Olokun, Orunjan, Şango, Şankpanna ve pek çocuğun babası olan yanardağ, tabiat ve nehir tanrısının (Orişa) adıdır. Yeryüzüne inen üçüncü Orişa olduğuna inanılan Aganju Batı Afrika ve Karayiplerde rastlanan Lukumi dini (Yoruba dini-Roman Katolik karışımı) inananlarınca St. Christopher ile özdeşleştirilmekte ve güneş ile sembolize edilmektedir.

AGAPENOR [Yunan Mitolojisi] Ankeus ile İos'un oğlu, Lykourgos'un torunu ve Laodike'nin babası olan Nemea (veya Tegea) kralıdır. Helen'in taliplerinden birisi olduğu ve Tyndareos'a söz verdiği için Arkadialılara önderlik ettiği Troya savaşına 60 geminin komutanı olarak katılmıştır. Troya atı içinde yer alan savaşçılardan biri olan Agapenor Troya dönüşünde bir fırtınaya tutulup Kıbrıs'a gidince orada Paphos (Baf) kentini ve Aphrodite tapınağını kurmuştur (Hom. İl. 2. 609; Hygin. Fab. 81, 97; Paus. 8. 5. 2). Alkmaeon tarafından terk edilen Arsinoe, Agapenor'a köle olarak satılmış, Agenor ile Pronoos babalarının öcünü almak isteyen Alkmaeon'un iki oğlu tarafından Agapenor'un Tegea'daki evinde öldürülmüşlerdir.

AGARAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Kutsal Kâsenin peşine düşen Lancelot'un karşılaştığı bir keşişin adıdır.

AGARES Süleyman'ın 72 cininden birisi olup, timsaha binen insan formunda tasvir edilmekte Okültistlerce tüm dillerin öğreticisi olduğuna inanılmaktaydı.

Okültüslere göre Agartha Krallığı'nın krokisi

AGARTHA [Tibet Mitolojisi] 3,5 m boyunda dev insanların yaşadığı ve başkenti (Sanskrit) Şamballa olan bir yeraltı krallığının veya kentinin adı olup, çeşitli kaynaklarda 'Ulu Ülke', 'Yasak Topraklar', 'Bilgelerin Ülkesi' ve 'Dünyanın kalbi' olarak geçmektedir.

Vedalarda geçip Hintçe Aryavanta, Çince Hsi Tien, Kırgızca Canaydar olarak anılan bu efsanevi diyarı tanımladığı sanılmaktadır. Fransız okültist yazar Alexandre Saint-Yves d'Alveydre (1842-1909) Avrupa'da Agarta'dan bahseden ilk yazar olup, sonradan Polonyalı yazar Ferdynand Antoni Ossendowski (1876-1945) "Yaratıklar, İnsanlar ve Tanrılar" adlı eserinde yeraltında bulunan bir krallığı anarken Budistlerce "Agharti" olarak anıldığını vurgulamıştır.

Willis Emerson'un 'The Smoky God' (Dumanlı Tanrı) adlı eserinde Şamballa'da iki yıl geçiren bir Norveçli denizcinin hayat hikâyesini anlatmakta, dumanlı güneşle aydınlatılan yeraltı kolonilerinden bahsetmektedir. Agarta çoğunlukla Vajrayana Budizmi ve Tibet Kalakhakra öğretisinde bahsi geçip Rus okültist Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891) tarafından Avrupa'da tanıtılan Şambala ile karıştırılmıştır.

1926 yılında Tibet'e giden Alman gizemcilerin burada gelecek hakkında kehanette bulunma yeteneğine sahip olduğuna inanılıp 'Agarta Ustaları' olarak bilinen bazı Tibetli keşişleri Berlin'e götürerek "Yeşil Adamlar Topluluğu" adlı ezoterik bir loca kurmuşlardır. Nazi idealine hizmet amacıyla sıradan Almanları Ari üstün insana dönüştürmek ve Almanya'nın savaşı kazanması için uğraşmışlarsa da başarısız olmuşlardır.

AGAS [Pers Mitolojisi] Drug adı verilen dişi iblislerden birisinin adı olup, eski Farsça 'nazar değdiren göz' anlamına gelmektedir.

AGASAYA [Yahudi Mitolojisi] Antik Sami halklarının savaş tanrıçasının adı olup, İştar ile birleştirilerek gökyüzünün korkusuz savaşçısı özelliğini de kazanmıştır.

AGASKW [Kuzey Amerikan Yerlileri Mitolojisi] Abenaki ve Penobskot halklarının inanışında Gluskab'ın anneannesi olan bilge bir dağ sıçanı ruhunun adı olup, bazı öykülere göre annesi doğum sırasında ölen kahramanı o büyütmüştür. Diğer varyantlara göre ise kan bağı olmayan Gluskap'ı evlat edinip ona rehberlik etmiştir. Maliseet ve Passamaquoddy halklarının inanışında Nuhkomoss Munimqehs, Mi'kmaq halkınca Nukumi, Anishinabe halkınca Nokomis, Wampanoag halkınca Squaunt adıyla bilinmektedir.

AGASSOU [Afrika-Haiti Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında panter görünümlü bir tanrının adı olup, Haiti'ye taşınarak burada Ati-Agassou adıyla koruyucu bir tanrı (loa) olarak kabul görmüştür. Vudu inancına göre bir prensesin leoparla çiftleşmesi sonucu Agassou dünyaya gelmiş, bir başkasına göre Afrikalıları kölelikten kurtarmak için Haiti'ye gelmiştir.

AGASTYA [Hint Mitolojisi] Efsanevi bir ermişin adı olup, Rigveda'nın pek çok ilahisini yazdığına inanılmakta olup, bu eserde ermiş Vasishtha, Mitra ve Varuna'nın soyundan geldiği yazmaktadır. Ramayana manzum destanında Agastya'nın Vindhya dağlarının güneyinde yer alan Kunjara dağında inzivaya çekilen keşişlerin başı olup, bölgeyi istila eden Rakşasa adlı iblisleri kontrolü altına almaya çalıştığı kaydedilmiştir. Vatapi adlı bir iblise meydan okurken koç formuna giren keşiş, rakibi ile iblisin kardeşi İvala'yı yenmeyi başarmış, kendisini karısı Sita ile birlikte ziyaret eden kahraman Rama'yı dostça karşılayıp arkadaş ve koruyucusu olmuştur. Agastya, Rama'ya Vişnu'nun yayını vererek krallığını geri almasına yardım etmiştir. Rama amacına ulaşınca Agastya, kahraman ile başkent Ayodhya'ya birlikte girmiştir. Mahabharata'da ise Agastya'nın karısı Lopamudra'nın yaradılışı konu alınmıştır. Agastya bir rüyasında atalarının bir kuyuda ayaklarından asılı olduğunu görmüş ve kendisine ancak bir oğlu olması halinde onları kurtarabileceği söylenmiştir. Bunun üzerine hayatında bir kadın olmayan keşiş önce çeşitli hayvanların en güzel vasıflarından bir kadın yaratarak kral Vidarbha'nın sarayına sokmayı başarmış, sonra kralın kızı gibi büyüttüğü Lopamudra adlı kadınla evlenmiştir.

AGASTHENES [Yunan Mitolojisi] Elis kralı Augeas'ın oğlu olup, krallığı Amphimakhus ve Thalpius ile paylaşmıştır. Agasthenes, Troya'dan dönüşünde ülkesini yeniden birleştirmeyi başaran ve Helen'in taliplerinden olan Polyxenus'un babasıdır (Hom. İl. ii. 624; Hygin. Fab. 97).

AGATE Bkz. Akik Taşı

AGATHODAEMON [Yunan Mitolojisi] Tahıl tarlaları ve üzüm bağlarının iyi ruhlarının Yunanca "soylu ruh" anlamına gelen adı olup, köylülerce toprağa dökülen birkaç damla katışıksız şarap ile beslenmekteydiler. Alexandria (İskenderiye) kökenli ve başlangıçta yılan formunda tasvir edilen Agathodaemon, Yunan sanatında bir elinde bereket boynuzu ile kâse diğerinde gelincik ve tahıl başakları taşıyan genç bir adam şeklinde tasvir edilmekteydi. Agatho-

daemon'un "iyi talih" anlamına gelen Tykhe Agathe'nin kocası olduğuna inanılmaktaydı.

AGATHYRNUS [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un oğlu olup, Sicilya adasındaki Agathyrnum kentinin kurucusudur (Diod. v. 8.).

AGAUNUM ŞEHİTLERİ [Hıristiyan Mitolojisi] Altın Efsane adlı esere göre Thebai Lejyonu olarak da bilinen, St. Maurice önderliğinde toplu halde Hıristiyan olduktan sonra MS 286'da Galya seferindeyken Aganum kampında hep birlikte şehit olan 6.666 kişilik bir Roma lejyonunun adı olup, yortu günleri 22 Eylül günüdür.

AGAVE [Yunan Mitolojisi] Thebai kralı Kadmos ile tanrıça Harmonia'nın kızı, 5 Spartoiden birisi olan Ekhion'un karısı, Pentheus'un annesi, Polydorus, İno, Semele ve Autonoe'nin kardeşidir (Pseudo Apollodorus, Bibliotheca iii. 4. 2). Semele aşığı Zeus'un kendisine tüm ihtişamıyla görünmesini isteyince tanrının yıldırımları tarafından çarpılarak ölmüştür. Dionysos'un izleyicisi Maenadlardan birisi olan Agave, kız kardeşi Semele'nin tanrı Zeus'tan hamile kaldığı dedikodusunu yayınca Semele'nin oğlu Dionysos tarafından cezalandırılmıştır. Euripides'in 'Bacchae' adlı oyununa göre Agave, Thiasos bayramında Dionysos tarafından çıldırtılınca kız kardeşi Autonoe ile birlikte öz oğlu Thebai kralı Pentheus'u parçalayarak öldürmüştür (Ov. Met. İii. 725). Agave ayıldığında yaptığının farkına vararak Thebai'den İllyria'ya kaçtığını burada kral Lykotherses ile evlenmiştir. Bununla birlikte yeni kocasının babasının kentine göz diktiğini anlayınca onu öldürmüştür (Hygin. Fab. 184, 240, 254).

AGAY [Pers Mitolojisi] Bir hastalık cininin adı olup, Avesta'da "kem göz" anlamıyla geçmektedir.

AGBANLİ [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında kadın kılığına giren dişi bir antilobun adı olup, kendisine âşık olan avcı ile birlikte avcının evine gitmiştir. Agbanli avcının evinde adamın karısının eziyetlerine katlanmışsa da kadın gerçek kimliğini anlayınca ormana kaçmışsa da sonsuza kadar insan formunda kalmasını sağlayacak avcı tarafından bulunmuş, avcının evinde bu sefer adamın karısının da durumu kabullenmesiyle rahat yaşamıştır.

AGBE [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında deniz ve fırtına tanrısının adı olup, Mawu-Lisa veya Sogbo'nun üçüncü oğludur. Naete'nın ikiz kardeşi ve kocası olup, Afrikete'nin babası olup, denizde yaşayıp sulara hükmetmektedir.

AGBON [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Olurun'un yeryüzünde yaşayan ilk canlı olarak yarattığı palmiye ağacının adıdır.

AGDİSTİS [Yunan Mitolojisi] Phrygialı bir hermafroditin adı olup, Attis ve Kybele kültüyle ilişkilidir. Pausanias'a göre Zeus'un rüyası sırasında saçtığı tohumlardan döllenen topraktan çıkan hem erkek hem kadın özellikleri taşıyan Agdistis adlı hermafrodit doğmuştur. Dionysos (Roma söylencelerinde Liber) tarafından sarhoş edilip ayağı cinsel organına güçlü bir iple bağlanan Agdistis uyandığında fark etmeden kendini hadım etmiştir. Akan kan toprağa bereket katarken kesilen organının yerine bir badem ağacı çıkmıştır. Nehir tanrısı Sangarius'un kızı Nana bu ağacın meyvelerini (badem veya nar) toplayıp göğsüne koyunca Attis'e hamile kalmıştır. Bir başka söylenceye göre Zeus, Agdo adı verilen büyük bir kaya üzerinde uyuyan toprak ana Gaia'yı hamile bırakınca Agdistis doğmuş, Attis ise Nana aracılığıyla değil doğrudan badem ağacının verdiği bir badem tanesinden oluşmuştur. Annesi tarafından terk edilen bir teke tarafından büyütülmüştür. Erkeklik özelliğini kaybetmiş olan Agdistis büyüyüp çok yakışıklı bir genç olan Attis'e âşık olunca kral Pessinus kızıyla nişanlı olan gencin annesi ile uygunsuz ilişkisine kızarak delikanlıyı cezalandırmıştır. Düğün sırasında ortaya çıkan Agdistis davetlilerin çıldırmasını sağlamış Attis ile Pessinus kendilerini hadım ederken gelin de göğüslerini kesmiştir. Agdistis tövbe ederken Zeus'tan Attis'in bedeninin çürümeyeceği veya yok olmayacağı sözünü almıştır. Pausanias, Phrygia'da Agdistis adlı bir tepenin varlığını ve Attis'in de burada gömülü olabileceğini bildirmiştir. Hesykhius ve Strabon, Agdistis'in Kybele'ye özdeş olduğunu diğer yazarlar ise Kybele'nin lakaplarından birisi olduğunu iddia etmiştir. Agdistis kültü MÖ 250 civarında Anadolu'dan önce Mısır'a sonra Atina'ya, Midilli Adası ile Pantikapeum'a sıçramıştır. Philadelphia'da (Alaşehir) MÖ 1. yüzyıla ait bir tapınağı bulunan Agdistis kimi yazarlara göre aynı zamanda şifacı ve iyi karakterli olan çift cinsiyetli eski Anadolu tanrılarının devamıdır (Paus. vii. 17. 5, i. 4. 5).

AGDOS [Yunan Mitolojisi] Frigya'da bulunan bir kayanın adı olup, tanrıça Kybele'nin bir formu olduğuna inanılmaktadır.

AGE [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında yaratıcı tanrı Mawu-Lisa'nın dördüncü çocuğu olan avcılık tanrısı olup, Vodun adıyla da bilinmektedir. Mawu-Lisa krallığını parçalara ayırırken Age'yi ıssız orman ve çalılıklar ile hayvanların efendisi yapmıştır. Afrikalı köleler sayesinde Haiti'ye taşınmış Vudu dini tanrılarından (loa) birisi olmuştur.

AGELASTA [Yunan Mitolojisi] Tarım tanrıçası Demeter'in kızı Persephone'u ararken yorgun düşüp üzerinde dinlendiği kayanın adıdır.

AGELAUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles ile Omphale'nin oğlu olup Kroesus hanedanının kurucusudur (Apollod. ii. 7. 8.). Herodot ise aynı ailenin kökenini Alkaeus, Diodorus ise Kleolaus'a bağlamıştır.

2. Troya kralı Priam'ın kölelerinden birisi olup, annesinin gördüğü bir rüya üzerine bebek Paris'i İda dağında tek başına bırakmış, 5 gün sonra dağa tekrar gittiğinde bir ayının emzirdiği çocuğu sağ bulunca evine götürüp büyütmüştür (Apollod. iii. 12. 4).

3. Damastor'un oğlu ve Penelope'un taliplerinden birisinin adıdır. Odysseus, karısının taliplerini öldürürken hayatta kalanları cesaretlendirip, liderlik yapmışsa da sonunda Odysseus tarafın-

dan mızrakla öldürülmüştür (Odysseia, XX. 321, XXII. 131, 293).

4. Troyalı Maion'un oğlu olup, savaş sırasında Ajax tarafından öldürülmüştür.

5. Miletli Hippasus'un oğlu olup, Troya savaşında Meges tarafından öldürülmüştür.

6. Troyalı Phradraon'un oğlu olup, Troya savaşı sırasında Diomedes tarafından öldürülmüştür.

7. Evanor'un oğlu olup, Troya savaşında Akamas'ın maiyetinde savaşmıştır.

8. Herakles'in soyundan gelen Temenus'un oğlu olup, babası tahtını kızı Hyrneth'in kocası Deiphontes'e bırakmak istediği için, kardeşleri Eurypylus ve Kallias ile birlikte babalarını öldürmesi için adam tutmuşsa da başarılı olmamıştır.

9. Oeneus ile Althaea'nın oğlu olup, Kuretler ile savaşırken öldürülmüştür.

10. Troya savaşında Hektor tarafından öldürülen Yunan savaşçılardan birisidir.

11. Arkadia kralı Stymphalos'un oğlu ve Phalanthus'un babasıdır.

12. Antheus'un babası olup, Dionysus'un Hindistan seferine katılmıştır.

13. Aetolia Birliği'nin Naupaktuslu liderinin adıdır.

AGELEİA [Yunan Mitolojisi] Athena'nın takma isimlerinden birisi olup, insanların korucusu olmasına atfen yakıştırılmıştır (Homeros İlyada iv. 128, xv. 213).

AGEMEM [Filipinler Mitolojisi] Luzon adasının dağlık bölümünde yaşayan Tinguan halkının inanışında şimşek tanrısı Tadaklan'ın eşi ve güneş, ay, yeryüzü ile yıldızların yaratıcısı olan tanrıçadır.

AGEMO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında en önemli tanrı Olorun'un hizmetindeki bukalemunun adı olup, Olorun ile diğer tanrılar (Orişa) arasındaki haberleşmeyi sağlamakla görevlidir. Olorun ile deniz tanrıçası Olokun arasındaki kumaş dokuma yarışmasında efendisi adına casusluk yaparak kazanmasını sağlamıştır.

AGENOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Deniz tanrısı Poseidon ile Libya'nın oğlu, Belus'un ikiz kardeşi, Telephassa'nın (veya Akhiroe) kocası, Kadmos, Kilix, Demodoke, Elektra, Europa, Phineus, Phoenix ve Thasus'un babası olan Tyros kralıdır. Fenikelilerin atası sayılan Agenor, kızı Europa beyaz bir boğa kılığına giren tanrı Zeus tarafından Girit'e kaçırıldığında önce Kad-mos'u sonra diğer oğullarını peşlerinden göndermişse de ne Europa ne de kardeşleri geri dönmemiştir. Phoenix Fenike'ye yerleşirken, diğer kardeşler Kilikya, Trakya, Thebai ve Thasos'ta yeni kentler kurmuştur. Herodot'a göre Agenor, MÖ 2 bin yılı öncesinde yaşamış olup, Thasos ve Thera adalarında Fenike kolonilerinin varlığını bildirmiştir. Virgil ise Kartaca kentinin Agenor'un kenti olup, yöneticisi Dido'nun da Agenor'un soyundan geldiğini iddia etmiştir. Sicilyalı Dionysos'ta Rodos adasında Kadmos tarafından kurulan bir koloniden bahsetmiştir. Görüldüğü gibi Agenor efsanesinin geri planında Fenikelilerin Akdeniz'e yayılma dönemine ilişkin izlere rastlanmaktadır (Virg. I, 338; Apollodorus, Bibliotheca 2.1; Hygin. Fab. 178; Nonnus, Dionysiaca, 3. 296-297; Herodot 2.145.1; Virg. Aen i. 338).

2. Troyalı Antenor ile tanrıça Athena'nın rahibelerinden Theano'nun oğlu, Akamas, Akhelous, Koon, Krino, Demolem, Glaukus, Helikaon, İphidamas, Laokon, Laodamas, Lykam, Polybus ve Polydamas'ın kardeşidir. Homer'in İlayda'sında Ajax ile çarpışan Hektor'a yardım için Yunanlıların siperlerine saldıran Troyalıların başında yer almış, Akhilleus ile çarpışmaya başladığında ise tanrı Apollo tarafından kurtarılmıştır. Homer sonrası efsanelere göre Akhilleus'in oğlu Neoptolemus tarafından öldürülmüştür.

AGENORİDES [Yunan Mitolojisi] Agenor'un soyundan gelenlere verilen isim olup, daha çok Kadmos tarafından kullanılmıştır (Ov. Met. iii. 8)

AGETOR [Yunan Mitolojisi] Lakedaemon'da Zeus'a çeşitli bölgelerde ise Apollo ve Hermes'e takılan lakap olup, liderlik ve yöneticilik yeteneklerine atfen konulmuştur.

AGGA [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış'a meydan okuyup yenilen Kiş kenti kralının adı olup, 11 kil tablete kazınan Sümerce öyküsü "Gılgamış ve Agga" adlı 115 satırlık manzum destanda anlatılmaktadır. Öykü iki kahramanın şahsında Sümer kent devletleri arasındaki politik gerilim ve mücadeleyi konu etmektedir.

AGGEUS Bkz. Hagay

AGHORA [Hint Mitolojisi] **1.** Tanrı Şiva'nın yıkım ile ilişkilendirilen görünümlerinden birinin adıdır.

2. Dört büyük Hindu mezhebinden biri olan Şaivam'a bağlı bir Tantra ekolü olup, Aghori olarak da bilinmektedir. Diğer Hindu mezheplerine yabancı hatta tabu kabul edilen uygulamalarıyla (ölü eti yemek, dışkı yemek ve idrar içmek gibi) tanınan okul bu yüzden pek çok Hindu tarafından kınanıp, dışlanmaktadır.

AGİEL Süleyman Kitabı ve diğer okült Ortaçağ kaynaklarına göre Zazel ile birlikte Satürn gezegenini yöneten iyi huylu bir meleğin adıdır.

AGİPİE [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Turkana halkının inanışında aynı zamanda hem sevecen gök tanrı hem de yıldırım ve sel taşkınlarını yaratan tehlikeli yeryüzü tanrısı olan çift karakterli bir tanrının adıdır.

AGİS [Yunan Mitolojisi] Eurysthenes'in oğlu olup aynı isimli Sparta krallarının (Agiad hanedanı veya Eurypontidler) atasıdır.

AGİSÇANAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amerika'nın kuzeybatı Pasifik sahilinde yaşayan Tlingit halkının inanışında bir dağ tanrıçasının adı olup, taşıdığı payandalarla dünyanın dengede durmasını sağlamaktadır. Hilebaz karga Agisçanak'ın görevini yapmasını engellemeye çalışmaktadır. Bir köpek Agisçanak'ın annesini kandırmış ve 7 erkek çocuk ile Agisçanak'ın doğumuna sebep olmuş, kız ailesi tarafından reddedilmiştir. Kadın aç bırakılan çocuklarını postlarını çıkarıp insan olmaya ikna etmiş bu arada en küçük erkek kardeş derin bir

çatlağa dönüşen Agisçanak'a âşık olunca kendini ateş kuşuna dönüştürmüştür.

AGKHİSES Bkz. Ankhises

AGKHOUROS Bkz. Ankhuros

AGLA Kötü ruhları kovmak için kullanılan kabalistik bir formülün baş harfleridir: **A**thah **G**ibor **L**eolam **A**donai; "Tanrım sen kudretli ve ebedisin". 18. Yüzyılda yaşamış şarlatan ve simyacı St. Germain kontuna göre AGLA formülü Lut ve ailesini Sodom ve Gomorrah yıkımından koruyabilmiştir.

AGLAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile okeanid Eurynome'nin kızları olan Kharitlerin en gencinin adı olup (Euphrosyne "neşe" ile Thalia "bolluk") Yunanca "ihtişam, görkem" anlamına gelmektedir. Kharis "zerafet" ve kale "güzellik" adlarıyla da bilinen Aglaea, Hesiod'a göre Aphrodite'ten ayrılan Hephaistos'un eşi olup çiftin Eukleia "güzel isim", Eupheme "beğeni", Euthenia "refah" ve Philophrosyne "Hoş karşılamak" adlı çocukları olmuştur (Hes. Theog. 907, 945; Pseudo Apollodorus Bibliotheca 1. 3. 1).

2. Kharopus'un karısı, Nireus'un annesi olan bir su perisinin adıdır (Hom. İl. ii. 671; Hyg. Fab. 97).

3. Asklepius ile Epione'nin kızı, Hygieia, Panacea, Akeso, İaso, Makhaon, Podaleirios ve Telesphoros'un kardeşidir.

4. Mantineus'un kızı, Abas'ın karısı ve Akrisius ile Proetus adlı ikizlerin annesidir (Apollodorus, Bibliotheca, 2. 2. 1).

5. Amythaon'un karısı, Melampus ile Bias'ın annesidir (Diodorus Siculus, Bibliotheca historica, 4. 68.).

AGLAONİKE [Yunan Mitolojisi] Plutarkh ve Rodoslu Apollonius'un andığı ve Eski Yunanistan'ın ilk kadın astronomu olup Teselyalı Aganike adıyla da bilinmektedir. Aglaonike çoğunlukla büyücü olarak tasvir edilmiş, hatta ayı gökyüzünden çekip almaya kalktığı söylentisi çıkarılmıştır.

AGLAOPHONE [Yunan Mitolojisi] Sirenlerden birisinin adı olup "berrak ses" anlamına gelmektedir.

AGLAULUS Bkz. Agraulos

AGLAUROS [Yunan Mitolojisi] **1.** Athena'dan önce Atina kentini yöneten yarı insan yarı yılan kral Kekrops'un birer çiy tanesi olan üç kızından birisi olan yer tanrıçası olup, Aglaulus olarak da bilinmektedir. Başlangıçta kardeşleri Herse ve Pandrosos gibi o da bereket tanrıçası olarak ortaya çıkmıştır. Üç kız kardeş Athena'nın kendilerine emanet etiği bir sepeti tanrıçanın yasağına rağmen açınca Athena ile Hephaistos'un yavrusu olan yılan kuyruklu insan Erikhthonios'u görüp çıldırarak Akroplis'ten aşağı atlamıştır. Olaya şahit olan bir karga tanrıça Athena'ya kızların işlediği kabahati ve ölümlerini bildirmiştir. Ovid'in Metamorphoses adlı eserinin ikinci cildinde Aglauros'un kız kardeşi Herse'yi kaçırmaya çalışan Mercury tarafından taşa dönüştürüldüğü kaydedilmiştir. Akropolis'te bir tapınağı olan Aglauros'a askerlik çağına giren genç savaşçılar Zeus ve diğer tanrılara olduğu gibi bu tanrıça üzerine de yemin etmekteydi. Ares ile birlikteliğinden Alkippe adlı bir kız çocuk doğurmuşsa da deniz tanrısı Poseidon'un oğlu Halirrhothius'un tecavüzüne uğramıştır.

2. İlk Atina kralı Aktaeus'un kızı ve Kekrops'un karısının adı olup, Erysikhthon, Aglauros, Herse ve Pandrosos'un annesidir.

AGLİBOL [Arap Mitolojisi] Suriye'nin antik kentlerinden Palmira'da güneş tanrısı Yarhibol ve gök tanrı Bel ile birlikte tapınılan ay tanrısının adı olup, Malakbel'in kardeşidir. Helenik ve Roma dönemlerinde de kültü devam eden Aglibol, alnında (sonradan omuzlarında) ay taşıyan adam formunda veya hilal formunda sembolize edilmektedir. Aglibol'un adının "Efendinin boğası" anlamına gelmesinden ay figürünün başlangıçta bir boğanın boynuzları olduğu iddia edilmiştir. Aglibol kültü Yunanistan üzerinden Roma'ya geçmiştir.

AGLOOLİK [Eskimo Mitolojisi] Eskimo halkının inanışında buz altında yaşayan avcı ve balıkçılara avlarını bulmasında yardım eden iyi bir ruhun adı olup, fokların koruyucusudur.

AGLOVAL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde İsle kralı Pellinore'un en büyük yasal oğlun olup, Aglovale de Galis olarak da bilinen kahraman tıpkı kardeşleri Sir Tor, Sir Lamorak, Sir Dornar ve Sir Percival gibi sir ünvanı taşıyan bir Yuvarlak Masa üyesidir.

AGNAR [İskandinav Mitolojisi] **1.** Kral Hrauding'in oğlu, Geirrod'un kardeşi, Frigg'in besleme oğludur. Çocuk yaşta olmalarına karşın balığa çıkan Agnar ve Geirrod geçirdikleri bir deniz kazası sonrasında sığındıkları adada yaşlı karı-koca kılığına girmiş Odin ve Frigg tarafından yardım görmüşlerdir. Karı-koca çocukları paylaşarak büyütmüş, Odin'in Geirrod, Frigg ise Agmar ile ilgilenmiş, kış bitip bahar geldiğinde Odin çocuklara evlerine dönebilmesi için bir tekne hediye etmiştir. Rüzgârlar müsait olduğunda Geirrod ihanet ettiği kardeşini adada bırakıp babasının yanına gitmiş zamanı gelince de tahta çıkmıştır. Yıllarca adada mahsur kalan Agnar, Frigga'nın da araya girmesiyle, 8 gün boyunca kendisini ateşle test eden Odin'in merhametini kazanıp kurtulmayı başarmıştır. Odin kahramanın susuzluğunu gidermek için Grimnismal adlı şarkıyı söylemiş, Geirrod kardeşinin yerine tahta çıkmıştır.

2. Ragnar Lodbrok ile Thora'nın oğludur.

AGNE [İskandinav Mitolojisi] Ynglings hanedanından olan efsanevi İsveç kralı olup, Hogne, Agni veya Agni Skjálfarbondi adlarıyla da bilinmekteydi. Snorri Sturluson'a göre Bilge Dag'ın oğlu olan Agne pek çok yeteneği olan korkusuz bir savaşçıydı. Tüm Fin kralı Frosti'yi öldürüp ele geçirip, tüm Finlandiya'yı ele geçirip büyük ganimet elde etmiş, Frosti'nin kızı Skjalf ile akrabası Logi'yi de yanında ülkesine götürmüştür. Başkenti Stocksund'a dönen Agne burada Skjalf ile evlenmiş ve ondan Erik ve Alrik adlı iki oğlu olmuştur.

Bununla birlikte babasının intikamını almak isteyen Skjalf adamlarının da yardımıyla bir gece sarhoş kralı tuzağa düşürüp bağlayarak öldürdükten sonra çocuklarını geride bırakıp bir tekneyle ülkesine kaçmayı başarmıştır. Agne'nin günümüzde Tauren'in (Södertörn) doğusunda yer alan Agnafit adlı mevkide gömüldüğüne inanılmaktadır.

AGNED [Britanya Mitolojisi] Historia Brittonum'a göre Kral Arthur'un Saksonlara karşı onbirinci zaferini kazandığı dağın adıdır. Günümüzde lokasyonu bilinmeyen dağ Monmouthlu Geoffrey'e göre Bakireler Şatosunun üzerinde bulunduğu Dolorous dağıdır. Modern yazarlarca dile getirilen bir diğer iddia ise bazı yazmalarda Agned olarak anılmasına atfen Northumberland civarında yer alan Breguoin'dir.

AGNEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupinamba halkının inanışında Ölüler dün-yasındakileri beslemek için balık tutmaya çalışan bir iblisin adı olup, kimi yazara göre başlangıçtan beri var olan bir ruhtur. Büyük büyücü Maira-ata ile Sarigoys adlı sıradan bir adamın aynı kadından doğma oğulları olan Arikonte ile Tamendenare adlı kardeşler çocuklarında yamyamlar tarafından yenilen annelerinin intikamını almak için yemin etmişlerdir. Gerçekten de sihirli güçleriyle bir fırtına çıkararak yamyamların yaşadıkları adada boğulmalarını sağlamışlardır. İki kardeş daha sonra ölen annelerinin yanına gitmek için Maira-ata'dan yardım istemiş, büyücü çocuklara okçuluk, kaya atma, ölen birini canlandırma gibi bilgileri verdikten sonra onlardan kendilerini ispatlamaları için Agnen'in oltasındaki yemi çalmalarını istemiştir. Yavaş hareket eden Sarigoys, Agnen'e yakalnıp iblis tarafından yutulmuşsa da kardeşi yemi çalmayı başarmış ardından kardeşini sihirle canlandırmıştır.

AGNES St. [Hıristiyan Mitolojisi] Katolik, Ortodoks, Anglikan ve Lutherci kiliseler tarafından bakire azize kabul edilen Romalı bir kızın adı olup, bakire kızlar, nişanlı kızlar, tecavüze uğrayan kadınlar ve bahçıvanların koruyucusu kabul edilmektedir. MS 291-304 tarihleri arasında yaşayıp, 13 yaşında şehit edildiğine inanılan azizenin yortu günü 21 Ocak günü yapılmaktadır. St. Agnes'in hayatına ilişkin temel kaynak ilk Hıristiyan şairlerden Prudentius olup, Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda kaleme aldığı "Altın Efsane" adlı çalışmada da diğer azizlerle birlikte hayatı anlatılmıştır.

AGNES, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 1268–1317 tarihleri arasında yaşamış ve ölümünden sonra azize ilan edilmiş bir Dominiken rahibesinin adı olup, yortu günü 20 Nisan'dır. Montepulcianolu Agnes 9 yaşında rahibe olmuş, 15 yıl boyunca su ve ekmek yiyerek bir taşın üzerinde yaşayınca kent halkı onun adına bir manastır inşa etmiş ve ölümünden sonra azize ilan edilmiştir.

AGNEYA [Hint Mitolojisi] Karttikeya'nın adlarından birisi olup 'Agni'nin oğlu' anlamına gelmektedir.

AGNEYASTRA [Hint Mitolojisi] Ateş tanrısı Agni tarafından oğlu Agnivesa'ya verilen ateşli silahın adı olup, Agnivesa tarafından Drona'ya sonrasında ise Aurva tarafından Sagara'ya babası Saçi'yi sürgüne gönderen düşmanlarını öldürmesi için verilmiştir.

AGNİ 1. [Hint Mitolojisi] Üç Vedik tanrısından (diğerleri Surya ve İndra) birisi olan ateş tanrısıdır.

Agni

Kurban ateşinin kişileştirilmiş hali olan Agni'nin sonsuza kadar genç kaldığına, cennete güneş, havada parlaklık ve yerde ateş olmak üzere üç biçimde bulunduğuna inanılmaktadır. Agnis adının Latince ignis "ateş" ile ilişkisi de dikkat çekicidir. Eski yazıtlarda "Suların boğası" olarak anılan tanrının sembolik olarak kozmik güçlerin suyu hamile bıraktığı, erkek ateşin dişi suyu döllemesiyle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Diğer tanrıların habercisi olan göçebe bir savaşçı olarak da tasvir edilip, insanlar ile tanrılar arasında arabuluculuk yaptığına inanılan Agni evlerin ve özellikle güneydoğudaki Purakyotis bölgesinin koruyucusuydu. Mahabharata destanında çok sayıda varlığı yutan Agni'nin gücünü kaybettiği ve İndra'nın karşı çıkmasına karşın ancak Khandava ormanının tamamını yedikten sonra eski kudretini kazandığı kaydedilmiştir. İndra'nın engellemek istediği Agni, Krişna ve Arjuna yardımıyla amacına ulaşabilmiştir.

Ramayana destanında ise Agni kahraman Rama'ya yardım eden Nila'nın babası olarak tasvir edilmiştir. Agni kırmızı tenli, yedi kollu, koyu renk göz, kaş ve saç rengine sahip birisi olup, bir koçun sırtına binmekte, 'yajngopavita' adlı bir kıyafet giymekte ve boynuna meyve çelengi takmaktaydı. Alevden yedi diliyle kurban yağını yalayıp içen tanrının günde üç kez odun ve yağ ile beslendiği, kafasıyla her yönü görebildiğine inanılmaktaydı. Harivamşa'da ise kırmızı atların çekebildiği, tekerlekleri yedi rüzgârdan oluşan bir araba üzerinde dört kollu eli mızraklı siyah kıyafetli olarak tasvir edilmiştir. Agni aynı zamanda Vahni (yakılacak adak kabul eden), Brihaspati (kutsal sözlerin efendisi), Vitihotra (inananı kutsayan), Dhananjaya (zenginleri yok eden), Kivalana (yanan), Dhumektu (duman işaretli), Chagaratha (koça binen),

Saptajihva (yedi dilli), Pavaka (arındırıcı) ve Grihapati gibi adlarla da bilinmektedir.

2. Bkz. Agne

AGNİDATTA [Budist Mitolojisi] Şakyamuni döneminde Hindistan'ın Vairanjain Kosala bölgesinde yaşayan zengin bir Brahman olup Ajita adıyla da bilinmektedir. Bir gün Şakyamuni ile 500 müridini 3 ay evinde kalmaları için davet etmişse de keyif içinde yaşayan Agnidatta sonradan sözünü unutmuş ve rahipleri içeri almamıştır. Kıtlık zamanı olduğu için zor günler geçiren ve sadaka toplayamayan müritler açlıktan ölme tehlikesi geçirmişse de bir at uşağı kendilerine yulaf verince 3 ay hayatta kalmayı başarmışlardır.

2. Kendini çok başlı bir yılana dönüştüren bir inançsız olup, Şariputra kartal formuna (garuda) dönüşerek onu yenmiştir.

AGNİ DURGA [Hint Mitolojisi] Durga'nın adlarından birisi olup, 'sekiz kollu Durga' anlamına gelmektedir.

AGNİHOTRİ [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "ateş taşıyan" anlamına gelen kelime hem ateş tanrısı Agni'nin adlarından birisi hem Kuzey Hindistan'da Brahminlerce sık kullanılan bir soyadı hem de Agni'ye kurbanlar sunulan bir Brahman mezhebinin adıdır.

AGNİKUMARA [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta 10 Bhavanavasi'den birisi kabul edilen genç yağmur ve fırtına tanrısının adıdır.

AGNİMUKHA [Hint Mitolojisi] Korkunç bir iblis olup adı aynı zamandadağalarda yetişen kajuya benzeyen bir yemişin (Semecarpus anacardium) adıdır.

AGNİŞVATTA [Hint Mitolojisi] Güneş ataları ile ilişkili bir terim olup, Sanskrit "ateşin tadına bakmak" anlamına gelmekte Kumara ve Manasa Putraslarla birlikte aynı varlığın üç farklı formundan biri olarak görülmekteydi.

AGNİUS [Yunan Mitolojisi] Argo gemisinin dümencisi olan Tiphys'in babasıdır (Apollod. i. 9. 16)

AGNİVEŞA [Hint Mitolojisi] Agneya ile Agneyi'nin kardeşi ve Agni'nin oğlu olduğuna inanılan bir bilgenin adıdır. Eski Hint şifacılığının temel kitabı Ayurveda'nın ilk yazarlarından birisi olduğuna Punarvasu Atreya'dan öğrendiği şifacılık sanatını Çaraka'ya aktardığına inanılmaktadır.

AGNOMAN [Kelt Mitolojisi] Sera'nın oğlu, Partholan ile Starn'ın kardeşi, Nemed'in babası olan bir İskit'in adıdır.

AGNOSTİZM İlk olarak 19. yüzyılın sonlarında İngiliz biyolog T. H. Huxley'in Darwin'in kuramlarından da etkilenerek ortaya koyduğu 'bilinmezcilik' olarak da tanımlanan felsefi akımın adıdır. Tanrının bilinemez, insan aklıyla açıklanamaz ve anlaşılamaz olduğunu, bir yaratıcının var olup olmadığının hiç bir zaman bilinemeyeceğini savunan bu akım, tüm dinlerin Tanrı anlayışını reddettiği gibi, kendini Tanrı'nın olmadığını ileri süren Ateizmden de farklı bir köşeye koymaktadır.

AGNOSTOS THEOS [Yunan-Roma Mitolojisi] Özellikle Atina'daki Greko-Roman yazıtlarında rastlanan bir ifade olup, önemsiz veya unutulmuş tanrı veya tanrılar için kullanılmaktaydı.

AGNUS DEİ [Hıristiyan Mitolojisi] Çarmıha gerilmiş Hz. İsa'nın sembolize edildiği resim ve heykellere verilen Latince isim olup, 'Tanrı'nın Kuzusu' anlamına gelmektedir. Terim Yeni Ahit'te tüm insanların günahını taşıyan Hz. İsa için kullanılmıştır (Yuhanna 1:29).

AGOG MAGOG [Ermeni Mitolojisi] Ermenistan'a karşı savaşan bir canavarın adı olup, Kudüs'e giden hacılarca Kafkasya'ya getirilen bir inanıştır. Yecüc ve Mecüc (Gog ve Magog) ile ilişkilidir.

AGOGWE [Afrika Mitolojisi] Doğu Afrika'da yaşayıp, devekuşuna benzeyen sarı-kızıl tüylü 1-1.7 m boyunda bir efsanevi kuş yüzlü insan gövdeli bir yaratığın adıdır. Agogwe, ilk olarak 1937 yılında yayınlanan Discovery Magazine adlı dergide 1900 yılı anılarını aktardığı yazısında Yüzbaşı William Hitchens tarafından anılmıştır. Günümüzde kriptozoolojinin konusu olarak görülse de Zimbabve ve Kongo masallarında Kakundari veya Kilomba, Fildişi Sahili'nde Sehite adlarıyla geçip, insan boyunda ve insanlar gibi iki ayağı üzerinde dik durabilen bir kuştan bahsedilmektedir.

AGOJO SOJO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'da yaşayan Tewa halkının inanışında sabahyıldızı tanrısının adıdır.

AGON [Yunan Mitolojisi] Agones adı verilen resmi tören yarışmaların kişileştirilmiş formu olup, elinde ağırlık taşıyan Olympia heykeliyle sembolize edilmekteydi (Paus. v. 26. 3).

AGONALİA [Roma Mitolojisi] Dört festivalin toplu adı olup, Latince agonium 'kurban törenleri' kelimesiyle ilişkilidir. Bu dört festival:

1. Janus festivali (9 Ocak)
2. Mars festivali, Agonium Martiale (17 Mart)
3. Veiovis festivali (21 Mayıs)
4. Roma'nın 7 tepesi onuruna adı bilinmeyen bir tanrı için düzenlenen festival (11 Aralık)

AGONES [Yunan Mitolojisi] Tanrılar onuruna düzenlenen, çeşitli spor karşılamaları ile oyunları da içeren dini festivallerin adı olup, Nemea, Olimpik ve Pythia oyunları bunların en önemlileriydi.

AGONİSTİKA [Yunan Mitolojisi] Dinî bayramlarda gerçekleştirilen, ödüllü sportif (atletizm, at ve araba yarışları) ile kültürel yarışmaların (şiir okuma, şarkı söyleme, hitabet) genel adıdır.

AGONİUM Bkz. Agonalia

AGONİUS [Yunan Mitolojisi] Resmi yarışmaların koruyucusu olmalarına atfen Apollo, Zeus ama özellikle Hermes için kullanılan lakaptır (Paus. v. 14. 7).

AGORAEUS [Yunan Mitolojisi] Ticaret amacının yanı sıra, kent halkının, siyaset konuşmak, dinî ayin hatta mahkeme amacıyla toplandığı sitelerde toplumsal yaşamın merkezi olarak kullanılan agoraların koruyucusu olduğuna inanılan Zeus, Athena, Artemis ve Hermes gibi tanrılar

için kullanılan bir isimdir (Pausanias i. 15. 1, ii. 9, 11, iii. 11, v. 15. 3).

AGOVE MİNİORE [Haiti Mitolojisi] Ormanların koruyucusu olduğuna inanılan dişi bir ruhun (loa) adı olup, sembolü ayna veya tahtadan oyulmuş bir penistir.

AGRAEUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un takma adı olup, Megara'nın Alkathous kentinde bir tapınağı bulunmaktaydı (Paus. i. 41. 4).

AGRAİS [Kelt Mitolojisi] Languines'in oğlu ve Amadis'in kuzeni olan bir İskoçya prensinin adı olup, 100 İrlanda şövalyesine karşı savaşan 100 Lisaurte şövalyesinden birisidir. Gandales tarafında denizde bulunup oğlu gibi büyüyüp sonradan İaunguines'in sarayına kabul edilen Galya kökenli Amadis'in yakın arkadaşıdır. Galaor, Florestan ve Amadis ile birlikte âşıkların sevgisinin test edildiği Firm adasına gitmiş, 'Gerçek âşıklar Kemeri'nden geçmeye muvaffak olabilse de 'Gizli Oda'ya sadece Amadis girebilmiştir.

AGRAMA [Roma Mitolojisi] Erkek heykellerinin kırılarak yok edildiği bir kadın festivalinin adıdır.

AGRAMANTE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsanesinde babası Troyano, bir savaş sırasında Charlemagne tarafından öldürülünce intikam olarak Fransa'yı işgale kalkan bir Afrika kralı olup, Boilardo'nun "Orlando Innamorato" ve Ariosto'nun "Orlando Furioso" eserlerinde bahsi geçmektedir. Paris kuşatması sırasında Roland (Orlando) tarafından öldürülmüştür.

AGRAPARD [Fransız Mitolojisi] Gaudisso Sultanı'nın hazinelerine konabilmek için iple boğurak öldürttükten sonra cesedini köpek ve akbabalara yediren Arabistan halifesinin adıdır.

AGRAS [Baltık Mitolojisi] Finlandiya'da ikiz çocukların koruyucu kabul edilen bir tanrının adı olup, şalgam ile sembolize edilmektedir.

AGRASANDHARİ [Hint Mitolojisi] Kişilerinin yeryüzünde gerçekleştirdiği eylemlerin yazıldığı hükümler kitabının adı olup, kayıtlar Yama diyarında Çitragupta tarafından tutulmaktadır.

AGRAT BAT MAHALAT [Yahudi Mitolojisi] 180 bin iblisin kraliçesinin adı olup, Çarşamba ve Cuma günleri arabasıyla dolaşıp gördüğü her şeyi avlamaktadır. Diğer günler ise hahamların duaları iblisler kraliçesinin hareket kabiliyetini kısıtlayabilmektedir. Agrat bat Mahlat İbranice Mahlat'ın (Aldanış'ın) kızı anlamına gelmektedir.

AGRAULOS Bkz. Aglauros

AGRAVAİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Guinevere ile Lancelot'un ilişkisinin ortaya çıkmasında başrolü oynayan ve Lancelot tarafından öldürülen Yuvarlak Masa şövalyesinin olup, kraliçe Morgause ile kral Lot'un oğlu, Mordret'in üvey Gawain, Gaheris ile Gareth'in öz kardeşidir. Yakışıklı ve yetenekli bir savaşçı olarak tasvir edilen Sir Agravain kahraman kardeşleri Gawain ve Gareth'ten farklı olarak kötü bir şöhrete sahipti. Lancelot-Grail ile Malory'nin Arthur'un ölümü öykülerinde Lancelot ile Guinevere'nin ilişkilerinin açığa çıkmasında önemli bir rol oynamıştır.

AGRESTES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Arthur döneminden çok önce Aramatyalı MS 1. yüzyılda Yusuf zamanında Kamelot kralı olarak adı geçen birisi olup, Hıristiyan gibi görünmesine karşın Hıristiyanlığı kabul eden kişilere zulmeden birisi olup sonradan aklını kaçırıp, ölmüştür.

AGRE [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

AGREUS [Yunan Mitolojisi] Pan ile Aristaeus'un lakabı olarak pek çok yazarca anılmıştır.

AGRİKAN [Fransız Mitolojisi] Albracca kentini Angela'nın aşkı uğruna kuşatmış bir Tatar kralının adı olup, Roland tarafından öldürülmüş, ölüm döşeğinde Hıristiyanlığı kabul etmiştir.

AGRİODUS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

AGRİONOME [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un kızı, Hodoedokus'un karısı ve Oileus'un annesinin adıdır.

AGRİONİA [Yunan Mitolojisi] Orkhomenus kentinde tanrı Dionysos onuruna düzenlenen bir bahar festivali olup, Plutarkhos'a göre festival sırasında Minyas'ın soyundan bakire kızlar kılıçla öldürülerek kurban edilmekteydi.

AGRİONİUS [Yunan Mitolojisi] Boeotia'nın Orkhomenus bölgesinde Dionysus'a takılan lakap olup, onuruna Agrionia festivali düzenlenmekteydi.

AGRİPPİNA [Roma Mitolojisi] Germanicus'un karısı, Agrippina, Caligula ve Drusilla'nın annesidir.

AGRİPPİNE [Ortaçağ Mitolojisi] Kehanetleriyle ünlenmiş bir büyücü kadının adıdır.

AGRİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kalydon kralı Parthaon ile Euryte'nin oğlu, Kalydon kralı Oeneus ile Alkathous, Melas, Leukopeus ve Sterope'nin kardeşidir. Amcaları Oeneus'u devirip babalarını tahta geçiren Melanippus ve Thersites başta olmak üzere 6 çocuğun babası olup Biblioteka'ya göre Troya savaşından önce Hyginius'a göre Troya'nın düşüşünden hemen sonra, Thersites dışında tüm çocukları Diomedes tarafından öldürülmüştür (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 1. 7. 10, 8. 5; Hygin. Fab. 175).

2. Polyphonte'nun ayı ile birleşmesi sonucu doğan iki yamyam devden birisi (diğeri: Orius) olup, tanrılar tarafından kuşa dönüştürülmüşlerdir. Oreius baykuş, Agrius akbabaya dönüşmüştür.

3. Herakles'in dövüştüğü kentaurlardan birisinin adıdır.

4. Penelope'un Dulikhiumlu taliplerinden birisidir.

5. Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

6. Hesiod'a göre Odysseus ile Kirke'nin oğlu, Latinus ile Telegonus'un kardeşidir (Hes. Theog. 1011).

AGRON [Yunan Mitolojisi] Kos adasında yaşayan çiftçilikle geçinen bir gencin adı olup, kardeşleriyle birlikte tanrıları küçük gördükleri için cezalandırılıp kuşa çevrilmişlerdir. Toprağı ekip biçen Eumelos ile çocukları tarım tanrıları dışındaki tanrıları ihmal etmiş, Athena, Hermes ve Artemis için düzenlenen festivallere çeşitli

bahaneler ileri sürerek katılmamışlardır. Çoban kılığına giren Hermes ile genç kız görünümündeki Athena ve Artemis bir gece öç almaya karar verdikleri ailenin evine giderek erkekleri Hermes onuruna verilen bir şölene kızları ise tanrıçaların kutsal korularına davet etmiştir. Aile üyeleri tanrı ve tanrıçaya saygısızlıklarını sürdürünce Agron yağmur kuşu, Meropis baykuş, Byssa martı babaları Eumelos ise kargaya dönüştürülmüştür.

AGRONA [Kelt Mitolojisi] Britanya savaş ve kıyım tanrıçasının adı olup, Galler savaş tanrısıyla da ilişkili olmalıdır ki Galler'de yer alan Aeron ırmağı zamanla Agrona olarak anılmaya başlanmıştır.

AGROTERA [Yunan Mitolojisi] İlissus'ta Agrae tapınağında ok ve yay taşıyan bir heykeli de bulunan Artemis'in lakabı olup, ilk avcı olduğuna inanılmaktaydı (Homer, İlyada xxi. 471).

AGROTERAS THUSİA [Yunan Mitolojisi] Maraton'da Perslere karşı kazanılan savaşı kutlamak amacıyla Artemis onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

AGTA [Filipinler Mitolojisi] Herkes tarafından görülebilen, bacaklarının arasından geriye bakabilecek derecede kıvrılabilen, sigara içmeyi seven, siyah renkli bir yaratık olup, Bawa ve Ungo adlarıyla da bilinmektedir.

AGU Bkz. Aku

AGUDAR [Eskimo Mitolojisi] Aleutian adaları halkının inanışında avcılara şans getiren, ruhun reenkarnasyonunu sağlayan ve insanları kötülükten uzak tutan bir tanrının adıdır.

AGUEİUS [Yunan Mitolojisi] Açık alanlar ve kapıların koruyucusu olmasına atfen Apollon'a verilen isimlerden birisidir.

AGUELPH [Kafkasya Mitolojisi] Gelecekten haber veren Çerkez kâhinlerinin adıdır. Bkz. Blegueplh

AGUGUX [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Alaska'nın Aleutia adaları ve Rusya'nın Kamçatka Krai yarımadasında yaşayan Aleut halkının inanışında cömert yaratıcı tanrının adıdır.

AGULANDUS [Fransız Mitolojisi] İspanya'yı istila eden Arap kralın adı olup, Charlemagne'yi savaş meydanında zorlamışsa da Roland yardıma gelerek Agulandus'un oğlu Jamund'u öldürerek savaşın seyrini değiştirmeyi başarmıştır. Roland becerisinin mükâfatı olarak Dyrumdali adlı kılıcı almaya hak kazanırken oğluna üzülen Agulandus savaş meydanında öldürülmüş Arap ordusu bozguna uğramıştır.

AGUNUA [Pasifik Mitolojisi] Solomon adalarından Makira (San Cristóbal) adası halkının inanışında yılan formunda tasvir edilip, diğer tüm tanrılarının onun farklı görünümleri olduğuna inanılan en önemli tanrının adıdır. Hatuibwari adıyla da bilinip deniz tanrısı olduğuna inanılan Agunua'ya Hindistan cevizi ağaçlarının ilk meyvesi sunulmaktadır. Figona adıyla da bilinen tanrının dört gözüyle etrafındaki her şeyi görebildiğine inanılmaktaydı.

AGURUR Bkz. Agudar

AGUSAYA [Yakındoğu Mitolojisi] İlk Babil Krallığı döneminde Hammurabi onuruna tanrıça İştar'a yazılan 2 dua metninin adıdır. Tabletler Berlin Ön Asya Müzesi (Vorderasiatisches) VAT 5946 adıyla muhafaza edilmiş olup, içerik ve ilk çevirisi 1916 yılında H. Zimmern tarafından yayınlanmıştır.

AGVANİ[Hint Mitolojisi] Şitala'nın 6 kız kardeşinden birisi olan bir şifa tanrıçasının adıdır.

AGWATANA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Basa halkının inanışında en önemli yaratıcı tanrı kabul edilen güneş tanrısının adıdır.

AGWE 1. [Afrika Mitolojisi] Benin ve Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında Erzulie'nin karısı olan bir okyanus tanrıçasının adı olup, suları kontrol etmekte, kendini onurlandıranlara sevgi ve cömertliğini göstermektedir. Oşun veya Ymoja ile birleştirilen tanrıça Amerika kıtasına köle tacirleri tarafından Afrika'dan getirilen yerlilerin yerleştiği Brezilya'da Abe, Haiti'de ise Agwe adıyla bilinmektedir.

2. [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında balıkların ve deniz bitkilerinin koruyucusu kabul edilen bir okyanus tanrıçası olup, daha çok denizciler tarafından tapınılmaktadır. Erzulie veya La Sirene adlı bir denizkızıyla evli olan Agwe'nin sembolü büyük bir yelkenli tekne kutsal renkleri ise mavi ve beyazdır. Agwe, Vudu dininin de etkisinde kalan yerel Hıristiyanlarca 10. yüzyılda yaşamış piskopos St. Ulrich ile özdeşleştirilmekte ve balık figürü ile sembolize edilmektedir. Agwe'nin denizin altında yer alan ve ölen insanlarının ruhlarının gittiği bir adada yaşadığına inanılmaktadır.

AGWETA [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında Agwe'nin kızı, Agweto'nun kız kardeşi kabul edilen bir loanın (ruh) adıdır.

AGWETO [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında Agwe'nin oğlu, Agweta'nın erkek kardeşi kabul edilen bir loanın (ruh) adıdır.

AGYİEUS [Yunan Mitolojisi] Akharnae, Mykenae ve Tegea'da sokaklar ve kamu binalarının koruyucusu olan Apollo'nun lakabıdır (Paus. i. 31. 3, ii. 19. 7, viii. 53. 1). Eski Yunanistan'da ev kapılarına dikilen direkler Apollon'u sembolize etmekte olup, kimi yazarlara göre Delphi tapınağı girişindeki omphalos da sikkelerde de tasvir edilen Agyieus sütununun bir varyantıydı.

AGYRTE [Yunan Mitolojisi] Yunanca "dilenci" anlamına gelen terim çıplak ayakla dolaşıp kapı kapı dolaşarak dilenen Kybele rahipleri için kullanılmaktaydı.

AĞ ANA Bkz. Ak Ana

AĞ KADIN [Türk Mitolojisi] Tatar halkının inanışında bir al karısı varyasyonun adıdır.

AĞAÇ ANA [Türk Mitolojisi] Dünya Ağacı Bay Terek'i koruduğuna inanılan dişi ruhun adı olup, ağaç üzerindeki bir kovukta yaşadığına inanılmaktaydı.

AĞAÇ ATA [Türk Mitolojisi] Uygur halkının inanışında Dünya Ağacı'na düşen yıldırım düşmesi sonucu ortaya çıkan 5 çocuktan (Sonkur,

Kotur, Oğur, Tükel, Bögü) birisi olup, bunlardan birisi Uygur halkının atası olmuştur.

AĞAÇ BABA [Türk Mitolojisi] Adapazarı Erenler tepesinde mezarı bulunan bir ermişin adı olup, bahar geldiğinde boş alanlara fidan diktiğine ve bu fidanları kesenlerin ellerinin kuruyacağına inanılmaktadır.

AĞAÇ ERENİ [Türk Mitolojisi] Uğurlu olduğuna inanılan bir ağacın etrafında küçük taşlardan bir yığın oluşturulması, kumaş parçalarından çaputlar veya saç telleriyle ağaç dallarının süslenmesiyle oluşturulan ziyaret yerinin adıdır.

AĞAÇ HOROSKOPU [Kelt Mitolojisi] Böyle bir horoskopun varlığına dair orijinal bir metin olmamasına rağmen Annemarie Mütsch-Engel "Das Keltische Baum Horoskop" adıyla yazdığı kitapta, Kelt ağaç kültünden esinlenerek bir horoskop hazırlamıştır.

AĞAÇ İYESİ [Türk Mitolojisi] Bedeni kıllarla kaplı, çürük yaprak gibi kokan bir varlık olan ağaçların koruyucu ruhlarına verilen isimdir. Havada uçabildiğine hatta kanatlı bir atı bulunduğu da söylenmektedir.

AĞAÇ KİŞİ [Türk Mitolojisi] Karaçay ve Azeri halklarının inanışında karakoncolos varyasyonu olup, vücudu baştanbaşa tüylerle kaplı maymuna benzer kadın veya erkek yaratığın çok pis koktuğuna, yemek bulmak için bağ ve bostanları dolaştığına inanılmaktadır.

AĞAÇ RUHLARI Pek çok kültürde ağaçların ruhu olduğuna inanılmakta olup, yazılı kayıtlarda en eski ağaç ruhu Yunan mitolojisindeki dryadlardır. Dryad kelimesi Yunanca "meşe ruhu" anlamına gelmekle birlikte diğer ağaçların ruhu için de bu tanım kullanılmıştır. Hamadryadlar da dryadların bir çeşidi olup, yaşadıkları ağacın kesilmesi durumunda öleceklerine inanılmaktaydı. Dişi ağaç perileri diğer periler gibi güzel kadınlar olarak tasvir edilmekte Pan ve satyrler tarafından kovalandıklarına inanılmaktaydı. Dryadlar insanlarla evlenebilmekte olup, sözgelimi Orpheus'un eşi Eurydike bir ağaç perisiydi. Yine Yunan mitolojisinde bazı ölümlülerin tanrılar tarafından ağaca dönüştürüldüğü görülmektedir. Ayrılmamak için sürekli dua eden âşıklar Baukis ile Philemon ölümlerinden sonra Zeus tarafından ağaca dönüştürülmüş benzer şekilde Apollo tarafından kovalanan Daphne adlı su perisi de defne ağacına dönüşmüştür. Bunun yanı sıra bazı efsanelerde insan ve diğer varlıkların bir ağacın içinde hapsedildiğine de rastlanmakta olup, Kral Arthur efsanesinde büyücü Nimue, Merlin'i bir ağacın içerisine hapsetmişse de bazı büyü sırlarını ele geçirdikten sonra hasmını bırakmıştır.

Çeşitli Ortaçağ efsanelerinde Yeşil Adam adı verilen (İskoçya'da hille-dhu) bir ağaç ruhunun varlığına rastlanmakta olup, Arthur efsanesinde Sir Gawain tarafından kafası kesilen Yeşil Şövalye'nin aynı figür olduğu ve bu varlığın temelinde bir bereket sembolü olduğu sanılmaktadır. Bkz. Yeşil Adam, Hızır

AĞAÇKAKAN Bkz. Picus

AĞAÇLARA TAPINMA 1. Ağaç ilkel toplumlarda tanrı veya tanrıça olarak tapınılan toprağın bir parçası ve temsilcisi olarak görülmüştür. Ağaçların bir ruhunun olduğuna ve yaşam döngüsünün sembolü olduğuna inanılmış, baharda yeşillenip yazın meyve veren, sonbaharda solup kışın yapraklarını döken ağaçlar doğum-yaşam-ölüm süreci ile özdeşleştirilmiştir. Mezopotamya, Türk ve Hint-Avrupa halkları evreni 'Dünya Ağacı' adı verilen bir ağaç formunda düşünmüştür. Kökleri yeraltındaki cehenneme dalları gökyüzünde cennete ulaşan Yaşam Ağacı inanışının günümüze ulaşan folklorik uzantılarından en önemlisi mezarlıklara ağaç dikilmesi geleneğidir. Böylece gömülenlerin öteki dünyaya ağaçlar sayesinde ulaşacağı düşünülmüş olmalıdır.

Antik Girit'te Tanrıların cisimleşmiş hali olduğuna inanılan ağaçlara tapınılırken, Kelt ve Germen mitolojilerinde durum farklı değildir. Tacitus, Germania adlı eserinde Germenlerin ormana tapındığından bahsederken, Eski Yunan'da meşe ağacına tapınılmaktaydı. Alman halkı yürürken bir ağaca sürtünmenin ağrı ve sıkıntıları azaltacağına inanmakta, İzlanda da ise kızılçam ağacına bir işaret çizilip altında rüyaya yatıldığında geleceğin görüleceğine inanılmaktaydı. Eski Yunan ve Roma'da bazı ağaçlar tanrıların barınağı olarak görülmüş hatta Zeus/Jüpiter meşe ağacı ile Apollon defne ağacı ile Minerva zeytin ağacı ile özdeşleştirilmiştir.

2. [Çingene Mitolojisi] Eski Prusya Çingeneleri çam ağacını (ya da kuşburnunu) Yeni Prusya'dakiler kayın ağacını, Hannover'dekiler ise üvez ağacını kutsal kabul etmekte, ölülerin gömülmesi sırasında kabilenin kutsal kabul ettiği ağaç mezar üzerine dikilmektedir.

3. [Anadolu Mitolojisi] Trabzon ve doğusunda başta meşe ağacı olmak üzere ağaçlara tapınmaya dair folklorik izlere rastlanmıştır. 19. yüzyılda Akçaabat ilçesine bağlı Mersin köyünden bir avcının, köylülerin kragen denilen bir ağaca tapındıklarını gördükten, sonra ağacı kesmesi, bunun üzerine köylülerin avcıyı "Avcı, Evliya'yı kesti" diyerek karakola şikâyet etmesiyle ortaya çıkan 'ağaç evliya' vakası, avcının, Evliya adlı birini öldürdüğünü zanneden polislerin avcıyı tutuklaması ve köylülerin evliya olarak nitelendirdiği ağaca tapındığını öğrenince avcıyı salıvermesiyle sonuçlanmıştır. Benzer şekilde Tokat'tan derlenen bir söylencede ağaç kesmek üzere olan bir oduncunun ağacın gövdesinde bir kız gördüğüne dair bir öykü motifi de yaygın olup bu durum Türk veya Hint-Avrupa mitolojilerindeki ağaç tanrıça inancının izi olabilir. Artvin ili, Ardanuç ilçesi, Yukarıırmaklar köyü önünde bulunan ve cinli olduğu iddia edilen ve civar köylülerce Gürcüce "Efendi" anlamına gelen Batonay adlı devasa ceviz ağacı 1933 veya 1934 yıllarında kesilerek Almanya'ya ihraç edilmiştir. Türk Gölge Tiyatrosunda ise 'Kanlı Kavak' adlı oyunda doğaüstü güçlere sahip bir kavak ağacının insanları değiştirme ve dönüştürme gücü olduğu görülmektedir.

4. [Kafkas Mitolojisi] Abhazya'da yaşlı ağaçlara ve özellikle meşeye tapınmanın örneklerine Antik Çağ'dan itibaren yazılı kaynaklarda rastlanmıştır. Abhazya'da her köyün, köylüleri ilgilendiren önemli bir konuda toplantı yapacağı özel bir ağacı bulunmaktaydı. Abhazlar, düşmanlarıyla savaşmadan önce köyden pek uzak olmayan bu ağaca başvururlar, meşenin dallarına silahlarını ve renkli kumaş parçaları asarlar, kılıçlarının düz taraflarıyla ağacın gövdesine dokunarak dilekte bulunurlardı. Kafkasya'da ölülerin son yolculuklarında ağaçlara emanet edilmesi de oldukça eski bir adettir. Argonaut destanında çıkarlar İason ve adamlarının Kral Aetes'in sarayına giderken yolda söğüt ağaçlarının dallarına zincirlerle bağlanmış cesetler gördüğü kayıtlıdır. Kafkas halklarının Hıristiyanlığa geçmelerin ardından asırlar sonra 17. yüzyılda rahip Lamberti ağaçların ortasının oyulup, ölülerin sanki bir tabuta koyarcasına yerleştirildiğini bildirerek ağaca tapınmanın günümüze dek ulaşan folklorik izlerini tespit etmiştir.

5. [Türk Mitolojisi] Kâşgarlı Mahmud'un (1008-1105) 'Türkler, büyük bir ağaç gibi göze büyük görünen her şeye Tengri adını verirler' sözünden bile tanrılaştırmanın sıklığını göstermesi açısından fikir vericidir. Kıpçaklar, Uygurlar ve Yakutlar gibi bazı Türk kavimleri atalarının Dünya ağacından doğduğuna hatta ilk insanın Dünya ağacının içinde, belinden yukarısı çıplak bir kadın tarafından beslendiğine inanmaktaydı. Dede Korkut Kitabı'nda ağaçtan türenildiğine dair inancın izine rastlanmaktadır: Basat, Tepegöz'e 'Atam adını sorarsan kaba ağaç anam adını sorarsan Kağan Arslan' şeklinde cevap vermektedir. Yine bir Tatar söylencesinde Oğuz Han'ın İt-Barak kabilesine savaşta yenildikten sonra beraberindekiler ile nehrin ortasında bir adacığa sığındığını burada askerlerinden birisinin karısının bir ağaç kovuğunda soyuna adını verecek Kıpçak adlı bir erkek çocuk dünyaya getirdiği aktarılmıştır. Radloff'un bildirdiği Kara Kırgız kadınlarının çocuk sahibi olmak için bir elma ağacı altında yuvarlanmaları geleneği de Yakut kadınlarının bir karaçam altına giderek dua etmeleri de ağaca tapınma inancının izleridir. Bkz. Orman İyesi

AĞAÇLARIN SAVAŞI Bkz. Arawn

AĞIRBASAN [Türk Mitolojisi] Artvin ve civarında albastı varyantı olup, tüm vücudunun tüylerle kaplı, başındaki kırmızı fesi sayesinde görünmez olup uyku halindeki insanların üzerine çöktüğüne inanılmaktadır. Gerçek adının gerçek adının Ali olduğuna inanılan Ağırbasan'ın, tüylerini koparabilenlerden tüylerini geri alabilmek için tüy başına bir altın verdiğine inanılmaktadır. Ayrıca Ağırbasanın bir zamanlar boğmaya kalkıştığı güçlü bir adam tarafından avucundan bıçaklandığı için avucunun delik olduğuna, üstüne çıkıp ağzını, burnunu eliyle kapattığı insanların bu delik sayesinde nefes alıp hayatta kalabildiklerine inanılmaktadır. Bkz. Al

AĞIT Ölen bir kişinin arkada bıraktıklarını, çektiği acılarını, yaptığı iyilikleri, maddi ve manevi özelliklerini anlatan halk edebiyatı türünün adıdır. Anadolu'da her ölenin ardından ağıt yakılabilirse de konu olarak daha çok düğününe az bir süre kala ölen ya da öldürülen delikanlı veya gelinler ve tabiat afetleri tercih edilmektedir. Söylenen ağıtlar genellikle kadınlar tarafından, uyaklı ve ölçülü olarak söylenirse de erkekler tarafından doğaçlama ve uyaksız olarak da yakılabilirler. Genellikle evin ortasında evin ortasında üzerine beyaz bir örtü örtülmüş ölünün başında halka formunda dizilen akrabadan kadınlar tarafından yakılan ağıt, profesyonel ağıtçılar tarafından mezar başında hatta ölü kaldırıldıktan sonra da yakılabilir. Ağıt yakma işini meslek edinmiş kişilere ise Ağıtçı adı verilmektedir.

AĞLAMA DUVARI [Yahudi Mitolojisi] MÖ 558 yılında Babilliler tarafından yıkılan ilk Süleyman tapınağının yerine MÖ 537 yılında inşa edilen ikinci tapınağın da MS 70 yılında Romalılar tarafından yıkılmasının ardından tapınaktan geriye kalan yaklaşık 485 m uzunluğundaki batı duvarının adıdır. İbranice Batı Duvarı (HaKotel HaMa'aravi) olarak bilinmekte ve Yahudilerce kutsal kabul edilmektedir. Yüksekliği toprak seviyesinden itibaren 18 m olan duvar MS 1. Yüzyıldan itibaren kutsal kabul edilmiş, Kudüs ve tapınağın yıkılışı gözyaşları dökülerek anılır olmuştur. Yahudi inanışına göre Tanrı Ağlama Duvarı'nın yıkılmasına asla izin vermeyecektir.

AĞLAYICILIK Dinî ayinler özellikle cenaze törenleri sırasında ağlaması hatta saçlarını yolup, üstünü başını yırtıp feveran edecek derecede üzüntü gösterip gözyaşı dökmesi için tutulan kişilerin geleneksel mesleği olup, günümüzde özellikle Ortadoğu'da icra edilmektedir.

AĞUSTOS BÖCEĞİ 1. [Roma Mitolojisi] Tanrılar tarafından güzel sesli bir kadını sonsuza dek onurlandırmak için yatıldığı düşünülen bir böcek türü olup, yeniden doğuşun da sembolü kabul edilmekteydiler.

2. [Çin Mitolojisi] Taoizm'de ruhun ölüm sırasında dışarı çıkmasının (hsien) sembolü kabul edilmekte olup, eski çağlarda ölülerin ağzına yeşim taşından oyulmuş bir ağustos böceği yontusu konularak ruhlarının özgür bırakılacağına inanılırdı.

AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA Perry Index'te 373 numara ile kayıtlı Ezop'un fabllarından birisi olup, gelecek için sıkı çalışma ve planlama hakkında ahlak ders vermeyi amaçlamaktaydı. Ortaçağ'da düzyazı versiyonu Phaedrus tarafından 17. Yüzyılda ise La Fontaine tarafından yeniden yazılmış ayrıca çok sayıda edebi eserin oluşmasına ilham vermiştir. Karınca yaz boyunca çalışırken ağustos böceği saz çalmıştır. Kış geldiğinde karınca sıcak evinde afiyet içerisinde yaşarken kapısına gelip kendinden yemek isteyen ağustos böceğiyle arasında şu ünlü diyalog geçmiştir: Karınca

— Ne istiyorsun?

— Karınca kardeş havalar soğudu üşüyorum, üstelik karnım çok aç ama yiyecek hiçbir şeyim yok. Bana yiyecek bir şeyler verirsen söz ağustosta borcumu öderim.
— Neden yiyecek hiçbir şeyin yok, bütün yaz ne yaptın?
— Bütün yaz saz çalıp, şarkı söylediğim için kış için hazırlık yapamadım.
— Madem tüm yaz saz çalıp, şarkı söyledin şimdide oyna bakalım.

AH 1. Lânet anlamına gelen terim olup, Anadolu'da ah almak 'lânetlenmek' ve ah etmek 'lânetlemek' formlarında kullanılmaktadır.

2. Bkz. Aah

AH BOLOM TZAKAB [Maya Mitolojisi] Maya dilinde 'yaprak burunlu tanrı' anlamına gelip, yağmur ve yıldırımları da kontrol eden bereket ve tarım tanrısı olarak tapınılmaktaydı. Yazarlarca tanrı "K" olarak da anılan Ah Bolom Tzakab büyük ihtimalle iguana tanrı İtzam Na'nın görünümlerinden birisidir.

AH HOLPOPOH [Maya Mitolojisi] Maya toplumunda en düşük sosyal kastın adıdır.

AH HOYA [Maya Mitolojisi] Khak'ın isimlerinden birisi olup, "yemek veren" anlamına gelmektedir.

AH HULNEB [Maya Mitolojisi] Kozumel kentinin koruyucusu olan bir savaş tanrısının adıdır.

AH KANKUM [Maya Mitolojisi] Vahşi hayvanların koruyucusu olan avcılık tanrısı olup Akanum adıyla da bilinmekteydi.

AH KHEMBEKUR [Maya Mitolojisi] Meksika-Guatemala sınırında yaşayan Lakandon halkının inanışında yedi cennetten en üstün olanın tanrısının adıdır.

AH KHUY KAK [Maya Mitolojisi] Savaş ve ateş tanrısının adıdır.

AH KİLİZ [Maya Mitolojisi] Güneş tutulması tanrısının adı olup, inanışa göre tutulma sırasında güneşi yemekte diğer zamanlarda ise güneşe eşlik etmektedir.

AH KİN [Maya Mitolojisi] Ateşkuşu veya jaguar görünümünde tasvir edilen güneş tanrısının adı olup, ay tanrıçasının aşığıdır. Kuraklık getirdiği için korkulan tanrı aynı zamanda ışık ve ısı gücüyle insanları karanlığın kötülüklerinden de korumaktadır. Geceleri yeraltına inerek tanrı Sukunyum'un omuzlarında geçiren Ah Kin'in hastalara şifa ve bekâr erkeklere kadın getirdiğine inanılmaktaydı. Yukatek yarımadasında Kinik (güneş gözlü) Ahau adıyla bilinen tanrı, Lakandon halkınca Akan Khob diğerlerince Khi Khak Khob ve Ah Kinkhil olarak da bilinmekte, Schellhas-Zimmermann-Taube sınıflandırmasında tanrı G olarak yer almaktadır.

Kare formunda üçüncü bir gözü, kocaman kartal burun ve "T" formunda keser dişlere sahip tanrı kimi yazarlarca Quetzalkoatl veya İtzamna ile özdeşleştirilmiştir. Ah Kin aynı zamanda Maya başrahipleri için kullanılan isimlerden birisidir.

Kinik Ahau 52 yıllık döngüdeki (Landa) dört yıllardan birisinin efendisi olup, bu dönemde onuruna düzenlenen bir festivalde savaş dansları yapılıp insan kurban edilmekteydi. Ah Kin'in İzamal'in koruyucusu ve Quetzalkoatl'in görünümlerinden ateş papağanı Kinik Kakmo ile de ilişkili olduğu sanılmaktadır.

AH KİN XOK [Maya Mitolojisi] Kimi yazarlara göre güneş tanrısının görünümlerinden birisi olup, Maya çömlekçilerinin koruyucusu olup, büyük bir müzisyen olarak tasvir edilmekte sinek kuşu görünümünde olduğuna inanılmaktadır.

AH KİN TEK Bkz. Ah Kin Xok

AH KİNKHİL Bkz. Ah Kin

AH KUN KAAN [Maya Mitolojisi] Ejderha avcısı olarak da bilinen Merida kentinin koruyucu savaş tanrısının adıdır.

AH KUN KUN Bkz. Ah Kun Kaan

AH KUXTAL [Maya Mitolojisi] Lakandon halkının inanışında kadınların rahat doğum yapmasını sağlayan doğum tanrısının adıdır.

AH KUMİH UİNİKOB [Maya Mitolojisi] Küçük su tanrılarına verilen isim olup, kurak zamanlarda Ah Patnar Unikon adlı büyük su tanrılarının görevlerini devralmaktadırlar.

AH MAKİK [Maya Mitolojisi] Ürünlere zarar verdiğinde rüzgârı hapseden bir tarım tanrısının adıdır.

AH MUN [Maya Mitolojisi] Mısır bitkisinin koruyucu tanrısı olup, filizlenip, olgunlaşmasından hasadına kadar onun sorumluluğundadır. Yum Kaax ve tanrı E olarak da adlandırılan Ah Mun kabuğu soyulmuş mısır koçanı olarak tasvir edilmekteydi.

AH MUZENKAB [Maya Mitolojisi] Yukatan yarımadasında bal arıları ve arıcıların koruyucu tanrısıdır. Çiçen İtza'da taş sütunlardaki oymalara bakılarak birbirine paralel çapraz çizgilere sahip bir kıyafet giyen, uzun sakallı yaşlı bir adam formunda tasvir edildiği anlaşılmaktadır.

AH PATNAR UİNİKOB [Maya Mitolojisi] Dört büyük su tanrısının adı olup, bulutları taş baltalarıyla döverek yağmur yağmasını sağlamaktadırlar. Kuraklık zamanlarında görevlerini Ah Kumih Uinikob adlı küçük su tanrılarına bırakmaktadırlar. Her yıl 3 Mayıs günü kuraklık sezonunun bitimi kabul edilip, Ah Patnar Uinikob onuruna 8 günlük bir yağmur ayini düzenlenmektedir.

AH PEKU [Maya Mitolojisi] Lakandon halkının inanışında tepelerde yaşayıp yağmur sırasında bulutların üzerine tırmanan gök gürültüsü tanrısının adıdır.

AH PUKH [Maya Mitolojisi] Mitnal adıyla bilinen dokuz cehennemden en korkuncu ve en aşağıdaki olan Yeraltı Dünyası Hunhau'nun tek hâkimi olan ölüm tanrısının adıdır. Tanrı A adı ve savaş tanrısı olarak da bilinen Ah Pukh üzerine ziller takıp elinde kurukafa taşıyan çürümüş beden veya iskelet formunda tasvir edilmekte, akbaba, köpek veya baykuş ile sembolize edilmektedir. Hastalık ve ölüm getirdiğine inanılan Ah Pukh, Mayalarca "Ölümün efendisi" anlamına gelen Yum Kimil olarak da adlandırılmaktaydı.

Azteklerce Miktlantekuhtl adıyla bilinen tanrı Yukatan yarımadasında Kizin ile özdeşleştiril-

mekte, Hun Kame (Bir ölüm) ve Vukub Kame (Yedi ölüm) adlı ikizler formunda göründüğüne inanılmaktaydı. Maya yazıtlarında Ah Pukh bir ölü kafası, bir kafatası ve çakmaktaşından bir kurban bıçağıyla sembolize edilmekteydi.

AH RAXA LAK [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşamış Kiçe halkının kutsal kitabı Popol Vuh'ta bahsi geçen bir yeryüzü tanrısının adıdır.

AH RAXA TZEL [Maya Mitolojisi] Popol Vuh'ta bahsi geçen gök tanrının adı olup, tanrının adının Maya dilindeki anlamında gökyüzünün tersine dönmüş kâse formunda olduğu anlaşılmaktadır.

AH TABAİ [Maya Mitolojisi] Vahşi hayvanların koruyucusu olan bir avcılık tanrısının adıdır.

AH TZENUL [Maya Mitolojisi] Khak'ın isimlerinden birisi olup "yemek veren" anlamına gelmektedir.

AH TOLTEKAT [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının ve Tolteklerin inanışında gümüşçülerin koruyucusu olan bir tanrı adıdır.

AH UİNKİR TAZAKAB [Maya Mitolojisi] Khorti halkının inanışında şifalı ot satıcılarının koruyucusu olan çift cinsiyetli bir şifa tanrısıdır.

AH UUK TİKAB [Maya Mitolojisi] Aynı zamanda bereket tanrısı olarak da kabul edilen bir yeraltı tanrısıdır.

AHA 1. [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında nehirlerin koruyucu tanrısının adıdır. Bkz. Aka Hanım

2. [Mısır Mitolojisi] Bazen Bes ile özdeşleştirilen bir iblisin adıdır.

AHA HAN Bkz. Aha (1)

AHA NJOKU [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında halkın beslenmesinde önemli bir gıda olan tatlı patatesten sorumlu bir tanrıçanın adıdır.

AHADİYET [İslam Mitolojisi] Arapça 'birlik olmak' anlamına gelen kelime Tanrı'nın bölünmezliğinin yanı sıra tasavvufta insanın ulaşamadığı, her türlü ayırt edici kavramın anlamını kaybettiği, çokluk kavramını yok eden hiçliği tanımlamaktadır.

AHAHARNAZ [Pers Mitolojisi] Azi Dahaka'nın eşlerinden birisidir. Azi Dahaka'nın Aranvaz ve Ahaharnaz'dan Eraj, Salm ve Tur adlı 3 oğlu olmuştur.

AHAL [Afrika Mitolojisi] Mali, Nijer Tuareg halkının dini içerikli müzikli sohbetlerine verilen isimdir.

AHALYA [Hint Mitolojisi] Bilge Gautama Maharişi'nin ilk karısı olup, Ahilya olarak da bilinmekteydi. Ramayana destanında Brahma tarafından yaratılan ilk kadın Ahalya kadının kocası kılığına giren tanrı İndra tarafından baştan çıkarılınca sadakatsizliği yüzünden kocası tarafından sonsuza dek lanetlenmiştir. Kocasının ormana kaçmaya zorladığı kadın yıllarca süren arınma ayinleri ve çileci yaşamdan sonra Vişnu'nun avatarlarından Rama tarafından kurtarılmış, kocasının sevgisini yeniden kazanmıştır. Ahalya efsanesi, ataerkil değerlere karşın anaerkil olanları öne çıkaran bir öyküdür. Hindular Ahalya'nın Draupadi, Mandodari, Sita ve Tara ile birlikte 5 mükemmel kadından birisi olduğuna inanmaktadır.

AHAMKARA [Hint Mitolojisi] Benlik bilinci anlamında kullanılan bir terim olup, insanın düşünce ve beş duyu yoluyla dış dünya ile temas kurmasına sebep olmaktadır.

AHARAİGİKHİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay'da yaşayan Abipone halkının inanışında en önemli tanrı olup, Boğa (Taurus) takımyıldız bölgesindeki Yedi Kız Kardeş yıldız kümesiyle özdeşleştirilmektedir. 18. yüzyılda Paraguay'da 18 yıl geçiren Cizvit papaz Martin Dobrizhoffer, Abipone halkının bu tanrıyı Aharaigikhi veya Queevet adıyla anıp, büyük sevgi duyduğunu ve büyükbaba anlamına gelen Groaperikie lakabıyla da çağırdığını belirtmiştir. Yazar ayrıca Abipone halkının Yedi Kız Kardeş'in gökyüzünde görülmediği dönemlerde hasta olduğunu, Mayıs ayında tekrar görünmesiyle sağlığına kavuştuğunu düşünerek çeşitli festivaller düzenlendiğini kaydetmiştir.

AHARYU [Hint Mitolojisi] Vedik dönemin güneş ile özdeşleştirilen kültürel kahramanının adı olup ay tanrıçası Brisaya'ya galip gelmeyi başarmıştır.

AHASVERUS [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupası'nda Avare Yahudi'ye verilen isimlerden birisi olup, Eski Ahit'te Ester Kitabı'nda bahsi geçen aynı isimli Med kralıyla ilişkilendirilmiştir. Bkz. Avare Yahudi

AHAT 1. [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısını emziren kozmik ineğin adıdır.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Aztlan'dan ayrılan Azteklerin liderlerinden birisidir.

AHAU [Maya Mitolojisi] **1.** Zamanın başlangıcına verilen isimdir.

2. Gece ile özdeşleştirilen ay tanrısına verilen isimdir.

3. Bkz. Ah Kin

AHAU KHAMAHEZ [Maya Mitolojisi] Bir şifa tanrısının adıdır.

AHAVA [Fin Mitolojisi] Batı rüzgârının adı olup, Penitar adlı cadıdan Finlandiya'nın hızlı köpeklerinin babası olmuştur.

AHAVANİYA [Hint Mitolojisi] Kutsal ateşin üç görünümünden birisinin adıdır.

AHAYUTA AKHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir Zuni efsanesinin adı olup, aynı zamanda güneşin oğulları olan Ahaiyuta ve Matsailema adlı kültürel kahraman ikiz savaşçıların öyküsünü anlatmaktadır. Kardeşler babalarının yanına güç kazanmak için gitmişler, yağmur yağdırabilme, canavarları öldürebilme gibi yetenekleri kazanıp dünyayı insanlar için güvenli bir yer haline getirmeyi başarmışlardır. Örümcek ninenin yardımıyla bulut yutan devi öldürmeyi başaran ikizler, Kaçina Saiyathlia'dan yağmur yağdırmayı sağlayan ok uçları, şimşek taşlarını çalmayı başarmışlarsa da genç savaşçıların topluma kabul töreni sırasında Saiyathlia tarafından öldürülüp, yutulmuşlardır. Bununla birlikte kaçina hapşırınca yeniden hayata dönmüş ve canavarı öldürmeyi başarmışlardır. Mısır (bitkisi) bakirelerini arayan ikizlerin yolculukları

sırasında samanyolunu oluşturduklarına da inanılmaktadır. Kültürel kahramanlar olarak dağları ve vadileri ortaya çıkarıp, tarımı insanlara öğretmişlerdir.

AHD [Yahudi Mitolojisi] Tanrıyla ile Yahudi ulusunun atası ve Yahudi soyunun başlatıcısı olan İbrahim arasındaki anlaşmanın adı olup, İbranice 'sözleşme' demektir. Bu sözleşmeye göre İsrailoğulları Tanrı'nın buyruklarına uyacak Tanrı'da bunun karşılığında onlara Filistin'i verip yeryüzünde zafere ulaşmalarını sağlayacaktır. Geleneksel Musevi inancına göre Tanrı'nın kanunları ve emirleri Sina Dağı'nda, Yazılı ve Sözlü Tevrat şeklinde vahyolunmuşsa da Karay Musevileri yalnızca Yazılı Tevrat'a inanmaktadır.

AHDUT [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'uyum' anlamına gelen kelime, Yahudi mistizminde tanrının buyurduğu gibi hareket etme prensibini tanımlamaktadır.

AHES Bkz. Dahut

AHFÂ [İslam Mitolojisi] Yeryüzünün üzerinde yer alan âlemlerin (âlem-i emrin) beşinci mertebesinin adıdır.

AHİ 1. [Hint Mitolojisi] Danu'nun oğlu ve Asuralardan birisi olan yılan tanrının görünümlerinden birisinin adıdır. Ahi Budhnya olarak da bilinmekteyse de sadece Vişvedeva ilahilerinde bahsi geçmektedir. Başlangıç sularında doğan kozmik yılan bulutları çalınca tanrı İndra gönderdiği bir yıldırımla canavarın yuttuğu başlangıç sularını bırakmasını başarmıştır. Efsanenin bazı varyantlarında Ahi, Brahma'nın eşi Saraswati tarafından öldürülmektedir. Bkz. Yılan (8)

2. [Mısır Mitolojisi] Pahra'nın kızı olan şafak tanrıçasının adıdır.

AHİ BUDHNYA Bkz. Ahi

AHİFATUMOANA [Pasifik Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında bir deniz cininin adıdır.

AHİJNANA ŞAKUNTALA Bkz. Abhijnana Şakuntalam

AHÎLİK Kaynağını Arapça kardeş anlamına gelen ahî kelimesinden alan, Abbasi halifesi Nâsır Dinibilâh'ın izniyle kurulan, masonluk gibi derecelere sahip olan, özellikle Anadolu'da yaygınlaşıp Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli rol oynayan kardeşlik, cömertlik, yardımlaşmaya ve dostluğa dayanan dini-mesleki teşkilatın adıdır. Ahilik teşkilatını kısaca Ahi Evran olarak bilinen Şeyh Nasreddin Ahi Evran'ın (MS 1169-1261) kurduğuna inanılmaktadır. Ahilik, kazançlarını ortak bir kesede biriktirip, ortak bir sofradan yemek yiyen bir yardımlaşma kurumuydu. 16. yüzyılda Anadolu'yu dolaşan İbn Battuta geçtiği tüm şehirlerde köylere dek yayılmış Ahiyan-el fityan 'Kardeş Yiğitler' adlı toplulukların zaviyelerinden bahsetmiştir. Ahilerin bağlı olduğu dört temel ilke şunlardır:

1. Güçlüyken bağışlamak
2. Öfkeliyken sakin davranmak
3. Düşmanlarına bile iyi davranmak
4. Kendi muhtaçlara bile düşkünlere yardım etmek

AHİMAKON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouver adası halkının inanışında bir orman cininin adıdır.

AHİMELEKH [Yahudi Mitolojisi] Ahitub'un oğlu ve Abiathar'ın babası olan (1 Samuel 22:20-23) Eski İsrail'in en büyük hahamının adı olup, Filistin kralı Saul (Arapça Talut, Kuran 2:247-250) tarafından ihanet suçlamasıyla öldürülmüştür.

Caynacıların avuç içine çizdiği ahimsa yemini

AHİMSA [Hint Mitolojisi] Hinduların hiçbir varlığı incitmemeye dayanan temel dinî ilkesi olup, Sanskritçe "zararı olmamak" anlamına gelmekteydi. Ahimsa, Hinduizm, Budizm ve Caynacılık'ta önemli bir prensip olup, yeryüzünde bulunan tüm canlıların birlik içinde ve birbiriyle ilişkili olduğunun farkındalığının yanı sıra insanoğlunun çevresindeki tüm canlılara karşı nezaket ve şiddet kullanmadan yaklaşmasını öngörmektedir. Caynacı keşişler ahimsa prensibini öylesine dikkate almaktadır ki yürürken bir ellerinde taşıdıkları süpürge ile önlerindeki toprağı süpürerek yollarına çıkacak böcekleri ezmemeye çalışmaktadır.

AHİN [Kafkas Mitolojisi] Abhaz, Ubıh ve batıdaki Çerkez kabilelerinin inanışında sığır sürülerinin koruyucu tanrısıdır. İnanışa göre Ubıhları soyan Abhazlar dönüş yolunda Ahin'e adanmış kutsal bir mekânda mola verip, eğlence düzenlemiş bu şurada esirleri zorla dans ettirmişlerdir. Esirler arasındaki hamile bir kadının yakarışını duyan Ahin yerin ayrılıp Abhazları yutmasını sağlamıştır. Sağ kalabilen tek eşkıya Abhazların Ceba boyundan birisi olup olay sırasında Ahin'e üç yılda bir aynı yerde sığır kurban edeceğine yemin etmiştir. Böylece kurban geleneği başlamış olup, Ahin tarafından seçildiğini davranışlarıyla belli eden inek sahibi tarafından keşfedilir ve ilkbaharda dualar eşliğinde kutsal bir mekânda kurban edilip, eti 'Bız' adı verilen tören şarabı içilerek tüketilirdi.

ÂHİR ZAMAN [İslam Mitolojisi] Hicretten kıyamete kadar devam eden zamanın adıdır. Son peygamber olduğuna inanıldığı için Muhammet 'Âhir zaman peygamberi' olarak adlandırılmaktadır.

AHİRET [İslam Mitolojisi] İnsanın ölümünden sonra tekrar dirilip sonsuza dek yaşayacağı sonsuz âlemidir. İslam inancına göre dünya

geçici bir süre için yaratılmış olup, Allah'ın takdir ettiği kıyamet günü geldiğinde yeryüzünde var olan tüm canlı-cansız varlıklar yok olacaktır. Kıyamet zamanından Allah'ın takdir ettiği bir süre sonra tüm insanlar dirilip, "Mahşer" adı verilen düz ve büyük bir alanda toplanacaktır. Mahşer gününden itibaren Haşr-i umumî adı verilen sonu gelmeyecek yeni bir hayat başlayacak olup, sonu gelmeyecek bu âlem Ahiret Âlemi'dir.

AHİŞAM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da yaşayan Makiritare halkının inanışında tropikal kuşlara dönüşen yıldız insanlarından birisinin (Mars gezegeni) adıdır.

AHİT SANDIĞI [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Tanrı Yehova tarafından Musa'ya emanet edilen üzerinde On Emir'in yazılı olduğu tabletlerin saklandığı akasya ağacından 131×79×79 cm ölçülerinde yapılmış *Merhamet Koltuğu* olarak bilinen kapağı altın işlemeli sandığın adıdır (İbranice "Aron ha-berith", Çıkış 25:10–22). Söylenceye göre Davut, Kudüs'ü İsrail Krallığı'nın başkenti yaptığında, İbranice *Aron Habrit* adıyla bilinen sandığı Kudüs'e getirtmiş ve Süleyman tapınağına yerleştirilmişse de MÖ 586'da tapınak Babillilerce yıkılırken kaybolan sandığın kaderi belirsizdir. Çıkış, Sayılar ve İbranilere Mektuplar kitaplarına göre Harun'un asası (Bkz. Harun), bir kavanoz kudret helvası ile Musa tarafından yazılmış ilk Tevrat'ın parşömen tomarı bulunmaktaydı. Sandığın başlangıçta yılan tanrı için yapılmış bir kül objesi olduğu sonradan On Emir efsanesinin ortaya çıktığı sanılmaktadır. Hıristiyan sembolizminde sandık içinden İsa'yı çıkaran Meryem Ana ile özdeşleştirilmiştir.

Tutankhamun'un mezarında bulunansandık
Ahit sandığının benzeriolmalıydı (Harry Burton, 1922)

AHİTESKATONEH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montagnais halkının inanışında bahar ve kış ruhları (Nipinoukhe ve Pipounoukhe) için ortaklaşa düzenlenen dini bir ayinin adıdır.

AHKÂM [İslam Mitolojisi] Allah'ın emir ve yasakları anlamına gelen terim Arapça 'hükm'ün çoğul formudur.

AHKİNSHOK [Maya Mitolojisi] Günlerin koruyucu ruhuna verilen isimdir.

AHKİYYİNİ [Eskimo Mitolojisi] İnsan kemiklerini kullanarak müzik yapan ve dans etmeyi seven iskelet formunda bir hayaletin adı olup, yarattığı dalgalarla okyanusta gemilerin batmasına sebep olmaktadır.

AHKUSTAL [Maya Mitolojisi] Bir doğum tanrıçasının adıdır.

AHL AL- BADR Bkz. Bedr Ahalisi

AHL AT-TRAL [Arap Mitolojisi] Sahra Çölü'nde yaşadığına inanılan bir iblis olup, kum fırtınası formunda ortaya çıkmakta su kuyularını kurutarak kervanların yolculuk yapmasını zorlaştırmaktadır.

AHMAKİQ [Maya Mitolojisi] Tarım ürünlerinin özellikle hasat zamanının koruyucu tanrısı olup, ürünlere zarar verdiğinde rüzgârı hapsetmektedir.

AHMED 1. [İslam Mitolojisi] Saff Suresinin 6. ayetinde İsa'nın İsrailoğullarına hitaben yaptığı konuşmada bahsi geçen bir peygamberin adı olup, İsa'dan sonra geleceği belirtilmektedir. Kimi yorumcular Muhammed'in isimlerinden birinin Ahmed olmasına atfen gelişinin İsa tarafından daha önceden müjdelendiğini iddia etmektedir.

2. [Arap Mitolojisi] 1001 Gece Masallarında bahsi geçen bir prens olup, Paribanou'dan aldığı ve içine bir orduyu alabilen bir çadırı cebine sığdırabilmektedir. Ahmed ayrıca tüm hastalıkları iyileştirebilen bir elmanın da sahibidir.

AHMES NEFERTARİ [Mısır Mitolojisi] Amenophis'in annesi olan bir Mısır tanrıçasının adıdır.

AHMUKENKAB [Maya Mitolojisi] Başlangıçta var olan karanlığı temsil eden tanrının adıdır.

AHNFRAU [Germen Mitolojisi] İnsanları özellikle kendi soyundan gelenleri ölümün yaklaştığı konusunda uyaran soylu bir kadın ruhudur.

AHNT AHS PO Mİ KAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Seris halkının inanışında yeryüzü ile ve gökyüzünü yöneten bir tanrının adıdır.

AHOEİTU [Pasifik Mitolojisi] Tonga adası halkının inanışında gök tanrı Eitumatupua ile eşi solucan İlaheva'nın oğlu olan kültürel kahramanın adıdır. Ahoeitu bir gün yeryüzünden gökyüzüne tırmanarak babasını ziyaret etmek istemişse de tanrı ağabeyleri tarafından parçalanıp, yenilerek öldürülmüştür. Eitumatupua durumu öğrendiğinde oğullarına Ahoeitu'yu kusmalarını emretmiş, gök tanrı bazı sihirli bitkiler yardımıyla oğluna yeniden yaşam vermeyi başardıktan sonra onu Tonga'yı yönetmesi için dünyaya göndermiştir.

AHOLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Arizona'da yaşayan Hopi ve Pikya halklarının inanışında bahar ruhunun (kaçina) adı olup, tanrıların hiyerarşisinde ikinci sıradadır. Üzerinde Pikya kabilesinin en önemli kaçinası Muyingwa'nın resmi bulunan renkli bir pelerin giyen yakışıklı bir erkek olarak tasvir edilen Aholi tabiatın kişileştirilmiş formu Eototo'nun arkadaşıdır.

AHONE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Virginia civarında yaşayan ve Algonkin dili konuşan Powhatan halkının inanışında en önemli tanrı olup Rawottonemd adıyla da bilinmekteydi. Efsaneye göre dünyayı düz levha formunda yaratan Ahone, Powhatan kabilesini onun merkezine yerleştirmiştir.

Ahriman

AHRİMAN [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininde yaratıcı ışık tanrısı ve iyiliğin sembolü Ahura Mazda'nın karşıtı karanlıklar tanrısı olup, öfke, kıskançlık ve açgözlülük ile özdeşleştirilmekteydi. Ahriman, Druj (yalan) adıyla da bilinmekte, Avesta'da bahsi geçen Angra Mainyu (şeytani ruh) ile ilişkili veya özdeş olduğu sanılmaktadır. Ateşi yaratan Ahura Mazda "yazata" adlı verilen melekleri, külleri yaratan Ahriman ise "Daeva" adı verilen iblisleri yönetmektedir. Ahriman, akrep ve yılan gibi yandaş hayvanları ile Mithra'nın öldürdüğü boğanın kanını içmiş, yeryüzünde hayatın başlamasını engellemeye çalışmıştır. Bir başka söylenceye göre ise Ahriman, Ahura Mazda'yı engellemek için yeryüzüne bir tufan göndermiştir. Ahriman kışın dondurucu yazın sıcaktan bunaltıcı ve kurak geçmesini sağlamakta, hastalık ve salgınları insanların başına musallat etmekte, Azi Dahaka adlı ejderhayı yeryüzünü yok etmesi için insanların üzerine göndermekte, böylece Ahura Mazda'nın kurduğu düzeni bozmaya çalışmaktadır. Zerdüşt'e göre Ahriman'ın Ahura Mazda'dan daha önemsiz bir tanrı olduğunu iddia etmişse de daha eski Pers geleneğine göre iki tanrıda eşit güçte olup, zaman ve mekân tanrısı Zurvan'ın oğullarıdır. Bir söylenceye göre Ahriman toprağı kazarak yeryüzünün merkezine ulaşmış ve cehennemi yaratmıştır. Roma Mitraist inancına da geçen tanrıya ibadet hayvan kurban edilerek gerçekleştirilmekteydi. Ahriman, Romalılar tarafından Arimanus olarak da adlandırılmıştır.

Efsaneye göre Zurvan kendisinden sonra kimin kral olacağına karar vermeye çalışırken henüz annesinin rahminde bulunan Ahriman dışarı çıkarak babasına görünmüştür. Zurvan kim olduğunu sorduğunda Ahriman kendininkini değil kardeşi Ahura Mazda'nın adını vererek babasını kandırmak istemişse de çocuğun beyaz değil siyah tenli oluşu ve kötü kokmasından şüphelenmiştir.

Bir süre sonra Ahura Mazda doğduğunda Zurvan tarafından gerçek anlaşılmış ve babasınca kral olarak seçilmiştir. Ahura Mazda cenneti, yeryüzünü ve diğer güzel şeyleri yaratırken Ahriman iblisleri, yılan ve diğer kötülükleri yaratmıştır. Erken dönem Pers sanatında başı yılanlarla sarılı olarak tasvir edilen Ahriman'ın İslam mitolojisindeki İblis'e dönüştüğü iddia edilmektedir. Zerdüştlüğün düalist yani eşit güçteki iyi ve kötü tanrı inanışı tek tanrılı dinler içine sızmaya çalışmış, 12-13. yüzyıllarda Katarlar ve Albigenler gibi mezheplerde varlığını sürdürmüşse de dek Hıristiyanlarca sapkın kabul edilip askeri seferlerle yok edilmişlerdir.

AHSONNUTLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ile Arizona'da yaşayan Navaho halkının inanışında cenneti dünyayı yaratıp, dünyanın dört köşesini koruyan hermafrodit bir tanrı olup, 'Turkuaz adam' adıyla da bilinmekteydi.

AHŞAP TANRI Bkz. Aijeke

AHTİ [Fin Mitolojisi] Balıkçıların koruyucusu olan deniz, nehir ve göl tanrısının adı olup, yosundan sakalı olan bir erkek olarak tasvir edilir. Ahto adıyla da bilinen tanrı siyah bir kayalığın üzerinde yer alan Ahtola adı verilen bir sualtı sarayında yaşamaktadır. Ahti kendisine saygı gösteren balıkçıları bol balık göndererek mükâfatlandırırken, saygı göstermeyenleri yardımcıları olan su ruhlarını girdaplar yaratmaları için göndermektedir. Gökyüzündeki tanrıları kıskanan Ahti'nin eşi Vellamo'da insanları boğmaktan hoşlanmaktadır.

AHTO Bkz. Ahti

AHTOLAİSET [Fin Mitolojisi] Ahti, Allotar, Iku-Turso, Koskenneiti, Melatar, Pikku Mies ve Wetehilien gibi su ile ilişkili tüm tanrıların ortak adı olup, genellikle insanlara karşı cömert ve yardımseverdirler.

AHTOLTEKAT Bkz. Ah Toltekat

AHUEHUETL [Aztek Mitolojisi] Yaşam ağacına verilen isim olup, dünyayı yok eden büyük tufandan sağ kurtulan bir çift buraya tırmanarak hayatta kalabilmiştir.

AHUİTZOTL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun batısında yaşayan Zuni ve Kuzey Arizona'da yaşayıp Uto-Aztek ailesinden bir dil konuşan Hopi halkının inanışında en azın-

dan köpek büyüklüğünde yarı insan yarı maymun efsanevi bir su canavarının adıdır. Kuyruğunda fazladan bir eli bulunan Ahuitzotl Irmak kenarlarında dolaşıp, bebek ağlamasına benzer sesler çıkararak insanlarda merak uyandırmakta tuzağına düşenlerin üzerine atlayıp suda boğmakta veya parçalamaktadır.

Kurbanların cesedi bir kaç gün sonra gözleri, dişleri ve tırnakları eksik olarak bulunmaktadır. 16. yüzyılda Fransisken rahip Bernardino de Sahagún tarafından yazılan Floransa yazmasının (La Historia General de las Cosas de Nueva Espana) 11. bölümünde Ahuitzotl adı verilen canavar uzun uzun tasvir edilmektedir.

AHULA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Arizona'da yaşayan Hopi halkının inanışında güneş, gökyüzü ve öteki dünyanın tanrısının adıdır. Karayip denizinde, Yukatan yarımadasının doğu sahilinin 16 km açığında bulunan Kozumel adasında bir tapınağı bulunmuştur.

AHULANE [Maya Mitolojisi] Ok tutar şekilde tasvir edilen okçuluk ve savaş tanrısının adı olup, Kozumel adasında tapınılmaktaydı. Ahulane kültürü savaş ve ateş tanrısı Ah Khuy Kak ile ilişkiliydi.

AHURA [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininde tüm tanrılara verilen genel isim olup, Farsça 'efendi' anlamındadır ve Hint-Avrupa dil ailesindeki "asura" hatta İskandinav dillerindeki aesir kelimeleriyle ilişkilidir. Bizzat Zerdüşt'ün yazdığına inanılan Zedüştlük dininin (Mazdaizm) en eski yazıtı Gathalarda, Ahuralar'a büyük saygı duyulurken Ahriman'ın komutasındaki iblis ve kötü ruhlar olan Daevalar dışlanmaktadır.

Ahura Mazda

AHURA MAZDA [Pers Mitolojisi] Gökyüzü ordusunun lideri olan yaratıcı ışık ve iyilik tanrısı olup, adı "bilge efendi" anlamına gelmekteyse de sonradan Ohrmazd (Ormuzd) veya Hormazu olarak anılmıştır.

Ahura Mazda dualist Zerdüşt dininde kötülük tanrısı Ahriman'ın karşıtı olup onunla devamlı surette savaş halinde olsa da sonunda iyilik kötülüğe galip gelecektir. Zerdüşt dininde cennet, cehennem ve dünyayı yaratmış en önemli tanrı ve gökyüzünün kralı olarak kabul edilmiş ve iyi olan her şeyle özdeşleştirilmiştir. Kimi kaynaklara göre Ahura adı Yunan tanrısı Uranüs kimine göre Hint tanrısı Varuna kimine göre ise her ikisiyle de ilişkili olup, Ermenice Aramazd, Gürcüce Armaz, Yunanca Oromasdes Zeus olarak adlandırılmıştır. Pers geleneğinde Ahura Mazda Atar, Dena, Haoma, Mithra ve Zerdüşt'ün babasıdır. MS 5. Yüzyıl Ermeni kaynaklarında Ohrmazd ile Ahriman'ın Zurvan'ın ikiz oğulları olduğu, yer, gök ve diğer her şeyin yaratıcısı olan tanrının oğullarına seslenerek yanına ilk geleni kral yapacağını ilan etmiştir. Ahriman annesinin rahminden çıktığı gibi tahtta hak iddia etmişse de Zurvan önce sevgili oğlu Hormazu'nun tahta çıkması ardından Ahriman'ın 9 bin yıl tahtta kalmasına karar vermiştir.

Pers yaratılış efsanesine göre bir yabani boğa Mihtra ile bir mağarada mahsur kalmış, kaçmayı denediği zaman ise Mithra tarafından kesilerek öldürülmüştür. Boğanın yeryüzüne akan kanı sayesinde yaşam ortaya çıkmıştır. Ahura Mazda oğlunu Azi Dahaka adlı ejderhanın insanoğluna yaptığı zulme son vermesi için göndermiş Atar'da canavarı bir dağa zincirlemeyi başarmıştır.

I. Darius döneminde ait bir taş yazıtta her şeye gücü yeten Ahura Mazda'nın yeryüzünü, cenneti ve ölümlü insanı yarattığı bildirilmektedir. Ahura Mazda ayrıca kendisine evreni yönetmesinde yardım etmeleri için aralarında Aşa Vahişta (Gerçek), Vohu Manah'ın da (İyi akıl) bulunduğu altı kutsal varlık veya melek yaratmıştır. Kimi zaman sakallı bir erkeğin yüzüne sahip kanatlı bir yaratık çoğunlukla ise yıldızlarla süslü bir cübbe giyer tarzda, bir çemberin içerisinde tasvir edilen Ahura Mazda'nın meleklerce gözetilen tahtının en yüksek cennette bulunduğuna inanılmaktaydı.

MÖ 1500'lerde Pers kültürünün parçası olmasına karşın oldukça geç dönemde Roma kültürüne kabul edilen, özellikle Flavius döneminde Roma ordusunca tapınılan tanrıya ait MS 307'ye tarihlene bir tapınağın Tuna nehri havzasında bulunması kültün yayıldığı alanı göstermesi açısından ilginçtir. Tanrı Roma Mithraizminin ana figürü olmakla birlikte Roma yazıtlarında Ahura Mazda olarak anılmamıştır.

AHURANİ [Pers Mitolojisi] Şelale ve pınarların koruyucusu olan su tanrıçasının adı olup, Ahura Mazda'nın karısı veya kızı olarak bilinmektedir. Aynı zamanda şifa ve bereket ile ilişkilendirilen tanrıçaya yağmur dışında sağlık ve refah içinde yakarılmaktaydı.

AHUZA [Yakındoğu Mitolojisi] Sami kökenli halkların inanışında insanları geceleri kaçıran bir iblisin adıdır.

AHY [Mısır Mitolojisi] Horus ile Hathor'un oğlu Herusmatauy veya İhy'nin adlarından birisidir.

Aİ 1. [Yahudi Mitolojisi] Abraham'ın Vadedilmiş Topraklar'a vardığı zaman (Kenan ülkesinde) ilk mola verdiği mevkiinin adı olup, daha sonra Yeşu tarafından harabeye çevrilmiştir (Yeşu 7: 8). İbranice Ai "harabe" anlamına gelmektedir.

2. [Baltık Mitolojisi] Estonya'da şeytanın kızı veya annesi olduğuna inanılan kötü bir ruhun olup, kimi yazarlarca gök gürültüsü tanrıçasıdır. Litvanya'da Aitvara, Finlandiya'da Ajata olarak adlandırılmaktadır.

3. [İskandinav Mitolojisi] Edda'nın kocasının adıdır.

4. [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann kabilesinden bir şairin adı olup, henüz çocukken bir druidin olağanüstü güçlere sahip olacağı kehaneti üzerine kral Fiachna mac Dealbaith tarafın-

dan öldürülmek istenmiştir. Babası Ollamain tarafından kurtarılan çocuk ileride büyük bir kahraman olmuş, Bechuille Cridhinbheal ve Lugh Laebach ile birlikte İrlanda'yı işgale niyetlenen büyücü-savaşçı kadın Carman'ın oğullarını öldürmüşlerdir.

5. [İskandinav Mitolojisi] Lovarlardan olan bir cücenin adıdır.

6. Bkz. Sagbata

Ai Apaek

Aİ APAEK [Güney Amerika yerlileri Mitolojisi] Kuzey Peru sahilinde Kolomb öncesi dönemde yaşamış Moçika halkının inanışında yüksek dağların zirvesinde yaşadığına ve dünyanın kaderini yönettiğine inanılan gök tanrının adıdır. Dağ tanrısının oğlu olduğuna inanılan yaratıcı tanrı jaguar postu giyen, yılan başlı küpeler takan yaşlı ve sakallı bir adam olarak tasvir edilmekte, kedilerin ki sivri dişleri dikkat çekmektedir. Kimi tasvirlerde Ai Apaek'e bir köpek veya kertenkelenin eşlik ettiği görülmektedir.

Aİ HUA [Çin Mitolojisi] İnsanları öldürmekten hoşlanan bir ejderhanın adıdır.

Aİ KANAKA [Pasifik Mitolojisi] **1.** Ay tanrıçası Lona ile evlenen bir ölümlünün adıdır. Lona, Ai Kanaka'yı kendi yurdu olan Beyaz Krallık'a götürmüştür. Kimi varyantlarda kadının adı kadının adı Mahina olarak geçmekte ve Hema ile Puna adlı iki oğulları olduğu iddia edilmektedir.

2. Hawaii adalarından Molokai'de Mapulehu vadisinin ağzında yer alan bir limanın adı olup günümüzde Pukoo olarak bilinmektedir. Söylenceye göre Adanın kralı Kupa, rahip Kamalo'nun iki oğlunu haksız yere öldürünce adam intikamını alması için köpekbalığı tanrı Kauhuhu ile anlaşmış, bir süre sonra gökkuşağı görünümde adaya gelen tanrı beraberinde getirdiği şiddetli fırtına ile kral ve adamlarını denize sürükleyip köpekbalıklarını yemesini sağlamıştır. Kralın sarayının bulunduğu liman bu yüzden Hawaii dilinde "insan yiyen" anlamına gelen Ai Kanaka olarak adlandırılmıştır.

Aİ TOJON Bkz. Ay Toyon

Aİ TUPAİ [Pasifik Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında Oro'nun kızı, Hoa-Tapu, Maha-Fatu Rau ve Toi-Mata'nın kız kardeşi olan bir tanrıçanın adı olup, kardeşleriyle birlikte savaşlarda babalarına yardım etmektedir.

AİA [Yunan Mitolojisi] Güneybatı Kafkasya'da bugünkü Gürcistan ile Osmanlı Lazistan'ını kapsayan Kolhis ülkesinin Antik Çağ'daki adı olup, Argonautlar ve Odysseus gibi Yunan efsanelerinde sihirle özdeşleştirilmiştir. Argo efsanesinde Kral Aetes ile kızı Medea'nın yurdu olan ülkenin sonradan Amazonların yurdu olduğu da iddia edilmiştir.

AİAKELEM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Yamana halkının inanışında bir balina kadının adıdır. Kocası köyde olmadığı zaman yeterli yemek bulamadığından yiyecek aramaya çıkmış ve çok uzun parmaklı bir adamla tanışmıştır. Adam gece yatarken parmaklarını Aiakelem'in cinsel organına sokunca kadın bayılmıştır. Kadın çocuğunu kocasına bırakıp yeni tanıştığı adamla birlikte gitmiştir.

AİANTEİA [Yunan Mitolojisi] Antik Çağ'da Ajax onuruna her yıl Salamis'te düzenlenen şenliklerin adıdır (Pausanias 1.35).

AİAS Bkz. Ajax

AİBELL [Kelt Mitolojisi] Güneybatı İrlanda'da Thomond civarında bulunan Munster yöresi halkının inanışında gri kaya (Carraig Liath) adlı sarayında ikamet eden peri kraliçesinin adıdır. O'Briensların koruyucu tanrıçası veya dişi ataları kabul edilen Aibell kabilenin kurucusu Brian Boru ile 1014 yılındaki Clontarf savaşının hemen öncesinde sevişirken aşığını savaştan sağ çıkamayacağı konusunda uyarmıştır. Öleceğini öğrenen kahraman savaşta olağanüstü yararlılık göstererek zaferin kazanılmasına katkıda bulunmuştur. Savaştan sonra Aibell Bansheeye dönüşmüş hatta Clare bölgesindeki bir düzine bansheenin lideri olmuş, Inchiquin gölü civarında hastalık getirmekle kalmamış, özellikle karısını cinsel yönden tatmin edemeyen erkeklere musallat olup, gece yarısı kurduğu mahkemede yargılamaya başlamıştır.

AİDE [Bask Mitolojisi] Duruma göre iyi (hafif rüzgâr) veya kötü (fırtına) olarak kendini gösteren dişi bir hava ruhunun adıdır.

AİDES Bkz. Hades

AİDO HWEDO [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında yaratıcı tanrıça Mawu-Lisa'nın hizmetkârı olan bir kozmik yılanın adı olup, başlangıçtan veri var olduğuna inanılmaktadır. Aido Hwedo, tanrıçayı ağzında taşımakta olup, yeryüzündeki dağ ve diğer yüzey şekillerinin yılanın dışkısında oluştuğuna inanılmaktadır. Mawu-Lisa'nın işi bittiğinde Aido-Hwedo kıvrılarak yeraltına inmişse de insanlara gökkuşağı formunda zaman zaman görünmektedir. Afrikalı köleler tarafından Haiti'ye taşınan dişi varlık, Aida Wedo adıyla bilinmekte ateş, su, rüzgâr ve gökkuşağını yönettiğine inanılmakta beyaz elbise ve mücevherlerle dolu bir başlıkla tasvir edilmekteydi. Haiti'de ayrıca Domici Wedo adlı bir kızı veya karısı olduğuna inanılmaktadır.

AİDO QUEDO [Haiti Mitolojisi] İnsanların kaderini etkileyen bir dişil bir ruhun (loa) adı olup, Hıristiyanlıktan Meryem Ana figüründen ödünçlenmiş olmalıdır.

AİDOHVEDO Bkz. Oşunmare

AİDONEUS [Yunan Mitolojisi] Epirus'ta yaşayan Molossialıların efsanevi kralı olup Persephone'un kocası ve Kore'nin babasıdır. Epirus'a gelen Peirithous ile Theseus kraldan kızını isteyince Aidoneus, Kerberus adlı köpeğini yenmeleri şartıyla Kore'yi Peirithous ile evlendirmeye razı olmuştur. Bununla birlikte kral bir süre sonra iki yabancının niyetinin kızını kaçırmak olduğunu anlayınca Peirithous'u Kerberus'a parçalatmış, Theseus'u ise Herakles salıverilmesini rica edene dek hapsetmiştir (Plut. Thes. 31, 35).

AİDOS [Yunan Mitolojisi] Utanç, tevazu ve iffet tanrıçasının adı olup, intikam tanrıçası Nemesis'in yakın arkadaşı ve aşk tanrıçası Aphrodite'in yardımcılarından birisidir. Pindar'a göre (Olympian Ode 7. 44 ff) Prometheus'un kızı olmakla birlikte fiziksel bir tanrıçadan çok kişileştirilmiş form olduğu sanılmaktadır. Atina ve Lakedaemon'da Aidon sunakları bulunmaktaydı.

AİENTSİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohawk halkının yaratılış söylencesinde yeryüzüne verilen isim olup gökyüzünde yaşayan bir kadın tarafından doğurulmuş ve aşağı atılmıştır.

AİFE [Kelt Mitolojisi] **1.** İrlanda efsanelerinde bahsi geçen bir kadın olup, düşman kız kardeşi Scathach ile birlikte yaşadığı adadaki kalesinde kahramanları eğitmektedir. Cuchulainn ile karşılaştığında ona meydana okumuşsa da uzun süre dövüşmelerine karşın yenişemeyince kendine eşit birini bulduğunu anlayan Aife Cuchulainn'in savaş sanatlarını öğrenmesine yardım ettikten sonra sihirli silahı Gai Bolga'yı vermiştir. Cuchulainn bu süre zarfında kadınla aynı yatağı da paylaşmışsa da sonrasında Emer'e geri dönmüş, kadın ayrılıktan sonra kahramandan Connla adlı büyüdüğünde babası tarafından öldürülecek oğlunu doğurmuştur.

2. Bir başka söylencede Fionnuala ile 4 erkek kardeşini 900 yıllığına kuğuya dönüştüren bir cadının olarak bahsi geçmektedir.

AİGAMUXA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Hottentot (Khoikhoi) halkının inanışında ara sıra kum tepelerinin üzerinde rastlanılan, ayaklarında gözü olan, insan küçük parçalara ayırıp yiyen uzun kol ve köpek dişlerine sahip canavarların adıdır. Kum tepecikleri arkasında saklanan Aigamuxa habersiz insanları tuzağa düşürmektedir. Bununla birlikte canavarın gözleri ayaklarında olduğundan onu kör ederek veya yere yatıp ayaklarıyla etrafı gözetlemeye çalışırken elinden kurtulmak mümkündür.

AİGESTES Bkz. Akestes

AİGİARM [Moğol Mitolojisi] Kral Kaidu'nun adı Tatarca "Parıldayan ay" anlamına gelen kızı olup, krallığındaki tüm erkeklerden güçlü olduğuna inanılmaktaydı. Prenses Aigiarm, tüm erkek taliplerine evlenmek için kendinden daha güçlü olduklarını ispatlamalarını şart koşarak güreşte meydan okurken, taliplerin atlarına karşılık bekâretini ortaya koymuştur. Aigiarm'ın bu yolla 10.000 at sahibi olduğu bilinmekteyse de, evlendiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır.

AİGLAER [Yunan Mitolojisi] Bir dağ başında terkedilen çocuk Asklepius'a kendisini bulan çoban Aresthanas tarafından verilen isimdir.

AİGYPİOS Bkz. Aegypius

AİJA Bkz. Ukko

Aijeke (Tiermes veya Thoron) Çizim: Bernard Picart, 1725

AİJEKE [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında şimşek ve yağmur getirdiğine inanılan bir tanrının ahşap putu olup, Laponca "büyükbaba" anlamına gelmekteydi. Yıldırım çarpması için başında 2 çivi çakılan Aijeke kimi yazarlarca İskandinav tanrısı Thor'a eşdeğer olarak görülmüştür. Çeşitli kaynaklarda ve bölgeden bölgeye "Murona Jubmel" (aşhap tanrı), Thoron ve Horagalles olarak anılan tanrı için Johannes Scheffer "Laponya Tarihi" (1673) adlı eserinde putun (yıldırım tarafından vurulduğunda) gürlediğinde Tiermes adını aldığını belirtmiştir. Huş ağacından kaba çizgilerle yapılan ve üst kısmına insan kafası formu verilen puta sözde Lutherciliği benimseyen Lapon halkınca 17. yüzyılın sonlarına dek ibadet edildiği bilinmektedir. Aynı zamanda şifa, iklim, deniz tanrısı ve hayvanların koruyucusu olarak saygı göre Aijeke putu yerleşim merkezlerinden uzakta dağlık alanda bir mağarada saklanmaktaydı.

AİKANAKA Bkz. Ai Kanaka

AİKHLEAKH [Kelt Mitolojisi] Uigreann'ı katleden Finn'i intikam için öldüren Uigreann'ın oğlundan birisidir.

AİKREN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Karuk halkının koruyucu ruhunun adı olup, Şeker Tepesi dağının zirvesinde yaşadığına inanılmaktadır. Sevgililerini kaybettiği için ağlayan 2 genç kız bulduğunda onları 1 yıllığına teselli etmekte sürenin sonunda kızlara ölülerin dudaklarına somon balığı eti sürerek diriltme sanatını öğretmektedir. Karuk dilinde Aikren "Gökdoğan" anlamına gelmektedir.

AİLİLL AİNE [Kelt Mitolojisi] Ulster serisi İrlanda efsanelerinde Labraid'in oğlu, Laoghaire'in babası olan Leinster kralının adıdır.

AİLİLL MAC DUNLAİNG [Kelt Mitolojisi] Ulster serisi İrlanda efsanelerinde St. Feichin

tarafından bir deprem yaratılarak kalesi yıkılırken ölen ama Leinster tarafından tekrar hayata döndürülen Leinster kralının adıdır.

AİLİLL MAC MATA [Kelt Mitolojisi] Ulster serisi İrlanda efsanelerinde Maev'in (Medhbh) kocası, Findbhair, Maini ve Orlam'ın babası olan Connaught kralının adıdır. Ulsterli Fergus, Conchobar tarafından mağlup edilince Aillil'den sığınma talep etmiştir.

AİLLEN [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Tuatha Dé Danann kabilesinden bir varlığın adı olup, öteki dünya Mag Mell'de yaşamaktadır. Adı Keltçe "yakıcı" anlamına gelen Aillen veya Aillen "Fionn'un çocukluk kahramanlıkları" adlı efsanede Leinster'de yer alan Tara tepesini yakmışsa da Fionn mac Cumhaill tarafından zehirli bir mızrak ile vurularak öldürülmüştür.

AİLİNN [Kelt Mitolojisi] Laoghaire Mac Fergus Fairge'nin kızı ve Leinster kralının torunu olan prenses, düşman Ulster kralının oğlu Baile ile sonu Romeo ve Juliet trajedisindeki gibi kötü biten umutsuz bir aşk yaşamıştır. Kötü bir prens Baile'ye kızın öldüğünü söyleyince adam kederinden ölmüş, prensin ölümünü duyan kız da aynı kaderi paylaşınca çift beraber gömülmüştür.

AİLNA [Kelt Mitolojisi] Fionn mac Cumhaill tarafından kocası öldürülen bir kadın olup, intikam yemini ettikten sonra geyik kılığına girerek ava çıkan kahramanı tuzağa düşürmeyi başarmıştır. Sonunda Fianna Ailna'yı öldürerek yıllarca zindanda esir tutulan Fionn'u kurtarmıştır.

AİLLO [Yunan Mitolojisi] **1.** Harpy adı verilen kuş gövdeli, kadın kafası taşıyan yaratıklardan birisinin adıdır.

2. Artemis'i banyo yaparken gözetlediği için geyiğe dönüştürülerek kendi köpeklerine parçalattırılan Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

AİLSİE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geçmişte ABD'nin güneydoğusunda yaşayan Çeroki halkının inanışında aynı anda hem turna hem de sinek kuşu tarafından sevilen uzun boylu bir kadın kahramanın adıdır. Babası güçlü turna ile evlenmesi isterken Ailsie hızlı uçan sinek kuşunu beğendiğinden kendisiyle evlenmek isteyen taliplerinden yarışmalarını istemiştir. Ailsie sinek kuşunun sürati yüzünden kazanacağını sanırken yarış pisti etrafında geçirilen turdan sonra sinek kuşu tükenmiş, dayanıklı turna kuşu yarışı kazanmıştır. Kız öfkeyle çirkin turna ile evlenmeyeceğine yemin ederken babası gelerek verdiği sözü tutmazsa kızını öldüreceğini söylemiştir. Babasından bir hafta süre isteyen Ailsie bu süre zarfında o kadar çok ağlamıştır ki Etowah nehri üzerinde derin bir göl oluşturmuştur.

AİLUROS [Mısır-Yunan Mitolojisi] Bastet olarak da bilinen kedi tanrıya Yunanlılarca verilen isim olup, ay tanrıçası Artemis'in bir versiyonu olarak düşünülmüştür.

AİMEND [Kelt Mitolojisi] Dáirine veya Corcu Loígde kralı Oengus Bolg'un kızı olup, İrlandalı Eóganachta hanedanının kurucusu Conall Corc ile evlenmiştir. Efsaneyi inceleyen modern yazarlar Aimend'in başlagıçta bir tanrıça olduğunu (muhtemelen güneş ile ilişkili) ve Proto-Keltçe aidu-mandā "güneş yanığı" kelimesiyle ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

AİMON KONDİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Batı Hint Adaları'nda yaşayan Arawak halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Sigu'nun babasıdır. Söylenceye göre dünyayı önce ateşe vermiş ardından sel sularını göndermiştir. Marerewana ile peşinden gidenler ateşten korunmak için yeraltı mağaralarına saklandıktan sonra sel gelince kanolarına binerek hayatta kalmışlardır.

AİN [Kelt Mitolojisi] Kız kardeşiyle birlikte Eski İrlanda Kanunlarını (Brehon Yasaları) yazan kişinin adıdır.

AİN SHAMS [Mısır Mitolojisi] Güneşin doğup battığına inanılan bir kuyunun adıdır.

AİNDRİ [Hint Mitolojisi] Kıskançlık tanrıçası İndrani'nin adlarından birisidir.

AİNE [Kelt Mitolojisi] **1.** Yaz ortası ile özdeşleştirilen İrlanda güneş, aşk yaz mevsimi ve bereket tanrıçası olup, kimilerine göre Owel'in annesi, Eoghabail veya Manannan'ın kızı, Aillen ve/veya Fennen'in kız kardeşi, Echdae veya Manannan'ın karısıdır. Onuruna her yıl yaz ortasında bir ziyafet verilmekte, köylüler sürülerini Knockainy tepesine sürmekte burada şenlik ateşleri yakıp tanrıçaya ailelerini, sürülerini ve tarladaki mahsullerini koruması için yakarmaktaydı.

2. Culann'ın kızı, Milucra'nın kız kardeşinin adıdır.

AİNİA 1. [Yunan Mitolojisi] Amazon kraliçesi Penthesilea ile birlikte Troya'da savaşan Amazon savaşçılarından birisi olup, Akhilleus'un düşmanlarından birisidir. Ainia kelimesi "süratli" anlamına gelmektedir.

2. [Kafkas Mitolojisi] Gürcülerin Hıristiyanlığa geçmeden önce taptıkları bir tanrıçanın adı olup, Ermenilerde Anahid, Perslerde Anatiha, Yunanlılarda Aphrodite, Sümerlerde İnanna (İştar) olarak bilinen tanrıçalarla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

AİNİKKİ [Fin Mitolojisi] Lemminkäinen ile Ahti'nin kız kardeşi olup, Lemminkäinen'e hovarda karısı Kylli'nin verdiği sözü tutmayıp köydeki eğlencede dans ettiğini söylemiştir.

AİNLE [Kelt Mitolojisi] Usna'nın oğlu, Ardan ve Naoise'nin erkek kardeşi olup, sevgilisi Deirdre ile kaçmış, sürgün sırasında Kızıl Dal adlı handa öldürülmüştür.

Aino ve Vainamoinen

AİNO [Fin Mitolojisi] Kalevala'da (3-5) yer alan bir manzum destana adını veren güzel kızın adı olup, kendisine kur yapan ama yaşlı olduğu için evlenmek istemediği kültürel kahraman ve şair Vainamoinen'den kaçmak için denize atlayıp boğulmuştur. Öykünün kötü karakteri Joukahainen bir şarkı yarışmasında kaybettiği için verdiği söz üzerine kız kardeşini Vainamoinen ile evlenmesi için zorlarken, annesi de aldığı hediyeler karşılığında evliliğe razı olmuştur. Gelin kıyafetleri içerisindeki kız evden kaçıp kendini bir uçurum kıyısından nehre atarak intihar etmiştir. Annesi pişman olup kızın arkasında ağıtlar yakarken, Vainamoinen elinde oltasıyla nehre gidip bir somon balığına dönüşen Aino'yu yakalamıştır. Adam evlilik ısrarını sürdürmüş balığa evlenme isteğini tekrarlamışsa da yeniden reddedilmiştir. Aino'nun hüzünlü öyküsü *Vellamon neidon onkiminen* (Vellamo'nun kızı için balık tutmak) adlı baladda anlatılmıştır.

AİO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tanrılarla konuşabilen bir Hopi büyücüsünün adıdır.

AİOMUN KONDİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Arawak halkının inanışında yaratıcı tanrı olup, uzun zaman önce yeryüzünü, denizleri, cennet ve rüzgârı yaratmıştır. Aiomun Kondi, toprağa devasa bir ipek pamuk ağacı ekmiş, ağacın dalları gökyüzüne dek büyüyüp, dal, kabuk ve yaprakları yere düştüğünde çeşitli hayvan, bitki ve insanlar yeryüzüne dağılarak uyum içinde yaşamışlardır. Başlangıçta insan ve hayvanlar yabani bitkilerle beslenmiş ve avlanmaya ihtiyaç duymamışlardır. Arawak halkının nüfusu artınca kıskançlık ve haset yeryüzünde yayılmış, Aiomun Kondi insanları önce uyarmış ardından yeryüzüne büyük bir ateş göndererek cezalandırmıştır. Bazı insanlar yerde çukurlar kazarak kurtulmayı başarmışsa da insanların büyük bir bölümü ölmüştür. Hayatta kalanlar yeniden çoğalıp kötü adetler yayılınca Aiomun Kondi insanları yeniden uyarmış ve büyük bir sel tufanı göndermiştir. Tufandan kurtulmayı başaranlar sadece büyük bir Aiomun Kondi'nin uyarısıyla ipek-pamuk ağacının dallarını kullanarak kayık inşa eden Marerewana ile ailesi olup, suların çekilmesinin ardından eski yurtlarına yeniden yerleşmişlerdir.

AİON 1. [Yunan Mitolojisi] Zamanın kişileştirilmiş formu olup, yılanlardan saçları olan aslan başlı bir insan olarak tasvir edilmektedir.

2. [Fenike mitolojisi] Fenike yaratılış söylencesine göre Kolpia ile Baau'nın kızı, Protogonos'un kız kardeşi olup, kardeşi Protogonos'tan Genos ile Genea'yı doğurmuştur. Adı "hayat" anlamına gelen Aion'un ilk yenilebilen meyveleri bulduğuna inanılmaktaydı.

3. [Yunan Mitolojisi] Evrenin oluşumu sırasında bir tanrıdan yayılan gücün adıdır.

4. [Yunan Mitolojisi] Evrenin yaşına verilen isim olup kimine göre 365 kimine göre 30 çeşit çağ yaşanmıştır.

AİPALOOKVİK [Eskimo Mitolojisi] Denizde yaşayıp kayıkları batıran adı cinayet, barbarlık ve yıkımla özdeşleşmiş kötü bir ruhun adıdır.

AİORA [Yunan Mitolojisi] **1.** Üzüm hasadı zamanı Antigone onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

2. İkarius ile Erigon'u teskin etmek amacıyla düzenlenen bir festivalin adı olup, Yunanca "sallanma" anlamına gelmekte, festival sırasında ağaçlara küçük resimler asılmakta ve tanrılara meyve sunulmaktaydı.

AİRAVATA [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'yı taşıyan 4 dişli, 7 hortumlu, kanatlı beyaz filin adı olup, Hindistan'da Ardha-Matanga (bulutların fili), Naga-malla (savaşan fil), Arkasodara (güneşin kardeşi) Tamil'de güneybatı Hindistan'da Kannada bölgesinde Airavatam, Tamil'de Airavatam, Tayland'da Telugu ve Erawan olarak da bilinmektedir. Fillerin kralı kabul edilen Airavata'nın bilge Kasyapa'nın soyundan geldiğine inanılmaktadır. Vişnu Purana'da bahsi geçen (bölüm, 22) Airavata'nın doğumuna ait bir başka söylence ise Samudra manthan'da (dalgalı süt okyanusu) 11. yaratılan olarak ortaya çıktığıdır. Bir söylenceye göre Airavata güneşin kırpıntılarından yaratılmıştır. Hindu geleneğine göre Airavata aynı zamanda evrenin sekiz bölgesini (Aştha-dikpâlakas) koruyan sekiz filden birisi olup, doğu bölgesinden sorumluydu.

Airavata

AİRESKOUY SOUTANDİTNR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron gölü civarında yaşayan Huron halkının inanışında başlangıçtan beri var

olan bir ruh olup, savaş ve avcılıkta başarı için ona yakarılmaktadır.

AİRGEDLAMH Bkz. Argıtla

AİRGTHEACH 1. [Kelt Mitolojisi] Baran'ın seyahati sırasında uğradığı cennet adasının adı olup "gümüş beyazı" anlamına gelmektedir.

2. Bkz. Edna Airgedch

AİRİ [Hint Mitolojisi] Ölü bir avcının hayaleti olan bir dağ ruhunun adı olup, insanların airileri gördüğü an korkudan öldüğüne ama hayatta kalmayı başarırsa ruhun onu gizli bir hazineye götüreceğine inanılmaktadır. Airilerin tükürükleri zehirli olup, dokunmaktan kaçınmak gerekmektedir.

AİRİTECH [Kelt Mitolojisi] Üç kız kardeşi kurt adam olan öbür dünyaya özgü bir yaratığın adı olup, Fenia serisindeki Agallamh na Seanórach öyküsünde bahsi geçmektedir. Gizemli varlık sonunda Caílte mac Rónáin'a üç kurt kızı öldürmesinde yardım eden İrlandalı kahraman Cas Corach tarafından öldürülmüştür.

AİRLANGA [Endonezya Mitolojisi] Mahabharata'nın Cava adası versiyonunda bir kralın adı olup, prens Arjuna karakterinin yerini almıştır.

AİRMED [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Tuatha Dé Danann kabilesinden bir tanrıça olup, Dian Cecht'in kızı, Miach'ın kardeşidir. Magh Tuiredh savaşında yaralanan erkek kardeşi Miach'ı tedavi ettiyse de kıskanç babası Miach'ı öldürmüştür. Kızın kardeşinin mezarı başında döktüğü gözyaşları Miach'ın bedeninden çok sayıda şifalı bitkinin çıkıp yeryüzünü kaplamasına sebep olmuştur. Airmed tüm bu bitkileri toplayıp saklamışsa da babası hepsini etrafa saçmış, böylece insanoğlu şifacılık sanatının sırlarını öğrenme şansını yitirmiştir.

AİROMANTİS [Yunan Mitolojisi] Eski Yunan'da güneş, ay, bulutlar, rüzgâr ve gökkuşağı gibi göksel olaylardan sonuçlar çıkararak kehanette bulunma sanatına verilen isimdir.

AİRYAMAN [Pers Mitolojisi] Zerdüşt panteonunda yer alan bir yazata olup, Angra Mainyu'nun gönderdiği 99,999 hastalığa şifa bulmakta büyücüler, iblislere ve salgın hastalıklara karşı insanları koruması için yalvarılmaktadır. Airyaman, Pehlevi Farsçası "Erman", Orta dönem Farsça "Aryaman" adlarıyla bilinmekte Vedik aryaman "arkadaş" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmakta Zerdüştlüğün kutsal kitabı Bundahishn'da "tüm acılara karşı yeryüzüne şifa veren" olarak anılmaktadır. Vedalarda Aditya gruplarından birisi olarak geçen tanrı Varuna (Bhaga) ile birlikte evliliğin koruyucusu kabul edilmektedir.

AİRYANEM VAEJAH [Pers Mitolojisi] Avesta'ya göre Perslerin efsanevi ana vatanı ve Ahura Mazda'nın 16 mükemmel ülkesinden birisi olup, Persçe "Aryanların vatanı, mutlu toprak" anlamlarına gelmektedir. Vendidad metinlerinde Airyanem Vaejah'ta yılın 2 ayı yaz, 10 ayı ise kış mevsimi olarak geçecek şekilde bir iklim hüküm sürmektedir. Bazı modern yazarlar bir çeşit cennet olarak tasvir edilen bu ülkenin Afganistan yaylaları olduğunu kimisi ise Amu Derya nehrinin suladığı ve deltalarının Aral Gölü Harezm (Kuzey İran, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan) topraklarında bulunduğunu iddia etmiştir.

AİSA [Yunan Mitolojisi] Homer'in Moira ile özdeş kullandığı bir kelime olup (İl. xx. 127, xxiv. 209; Od. vii. 197) modern yazarlarca Aisa ve Moiraların aynı işleri yapan farklı varlıklar olduğu iddia edilmiştir.

AİSKHULOS Bkz. Aeskhylus

AİSKLEPİOS Bkz. Asklepius

AİSON Bkz. Aeson

AİSOYİMSTAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montana civarında yaşayan Kara ayak halkının inanışında 'kar ve soğuk getiren' bir ruhun adıdır. Aisoyimstan beyaz bir ata binmiş beyazlar giymiş, beyaz saçlı bir adam olarak tasvir edilmektedir.

AİŞ [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'ateş' anlamına gelip Yahudi inancında 'yardımseverlik' ve 'yıkım'ın sembolüdür.

AİTA [Etrüsk Mitolojisi] Ölüler dünyası tanrısı ve Phersipnai'nin (Persephone) kocası adı olup, Yunan tanrısı Hades ve Roma tanrısı Pluto'yla özdeştir. Golini, Orvieto ve Tarquinia'da bulunan Etrüsk mezarlarında bu tanrıyla ilgili tasvirlere rastlanmış olup, soylulara özgü kıyafetler ve kurt postundan bir başlık giydiği görülmektedir. Bkz. Kharun, Kalu, Kulsu, Phersipnai, Turms, Vanth

AİTAREYA ARAYANKA [Hint Mitolojisi] Geç dönem Vedik Sanskrit dilinde yazılmış Hindu kutsal metinlerini içeren bir sruti kitabı olup 5 bölümden oluşmaktadır.

AİTAREYA BRAHMANA [Hint Mitolojisi] MÖ 800-600 tarihleri arasında yazıldığı sanılan Brahmanizm'in 40 bölümden (adhyaya) oluşan kutsal kitabı olup, Rigveda yorumlarını (Şakha) içermekte Mahidasa Aitareya tarafından yazıldığı sanılmaktadır.

AİTAREYA UPANİSHAD [Hint Mitolojisi] Açarya adı verilen din bilginlerinden Adi Şankara ve Madhvaçarya tarafından yazılan Rigveda yorumlarını içermekte olup 108 Upanişad ile 33 mısralık düz metinden oluşmaktadır.

AİTHEACHDA [Kelt Mitolojisi] Kızıyla evlenen Maelodran'ı öldürmeye çalışırken yanlışlıkla kızını öldüren, intikam için damadının gözlerini kor alevle kör eden İrlanda kralının adıdır.

AİTHER Bkz. Aether

AİTHERNE Bkz. Aithirne

AİTHİOPİS Bkz. Aethiopis

AİTHİRNE [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Conchobar mac Nessa sarayının ünlü hicivci şairinin adı olup, Fer Chedne'nin oğlu ve Ulster'in en önemli şairi Amairgin mac Echit'in üvey babasıdır.

AİTHRA Bkz. Aethra

AİTHUİA [Yunan Mitolojisi] Athena'nın adlarından birisi olup, karabatak kuşuna atfen verilmiştir.

AİTOLOS Bkz. Aetolus

AİTU [Pasifik Mitolojisi] Polinezya'da köy ve ailelerin koruyucusu olarak görev yapan ikinci

derece yarı-tanrılara verilen isim olup, Fransız Polenazyası'nda Markiz adalarında Atua adıyla tanınmaktadır.

AİTVARA [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında, ev içinde siyah kedi veya horoz (siyah veya beyaz) şeklinde, dışarıda ise uçabilen ve kuyruğundan alev saçan bir ejderha formunda insanlara görünen bir iblisin adıdır. Aitvara tavuk yumurtasından 9-10 yaşındaki horoz görünümünde çıkmakta, öldüğünde kıvılcıma dönüşmektedir. Aitvaraların, ruhunu kendisine satanlara para, mal veya diğer insanlardan çaldığı şeyleri verdiğine inanılmaktadır. Bir eve girdiğinde onu dışarı kovmak mümkün olmayıp ve ev içindekilere şans ve felâketi birlikte getirmekte, sığındığı eve altın ve tahıl sağlayan yaratık aynı zamanda ev sahiplerinin başına türlü belalar da açmaktadır. Letonya'da Puki adıyla bilinmektedir.

AİUS LOCİTİUS [Roma Mitolojisi] MÖ 390'de Galli Brennus komutasındaki savaşçıların Roma üzerine yürüyüşün püskürtülmesinde etkili olduğu için adına Palatinus tepesinde tapınak inşa edilen haberci tanrı adı olup, Latince 'Söylenmiş söz anlamına gelmektedir. Efsaneye göre Romalı köylü M. Caedicius Palatine tepesinde bulunan tanrıça Vesta'nın kutsal korusundan gelen ve kendini Galya atağı konusunda uyaran güçlü bir ses duymuşsa da durumu yetkililere anlattığında basit bir pleb olduğundan uyarısı ciddiye alınmamış ama düşman saldırısı gerçekleşmiş, kent yakılıp yıkılınca adamın doğruyu söylediği ortaya çıkmıştır. Galyalıların gitmesinden sonra Senatonun emriyle sesin duyulduğu tepeye Ara Aius Locutius veya Ara Saepta adı verilen bir tapınak inşa edilmiştir.

AİWAMDZU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Şavante halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

AİWEL [Afrika Mitolojisi] Doğu Sudan'da yaşayan Dinka halkının ata olarak kabul ettikleri, "Mızrak Ustaları" olarak anılıp politik ve dini açıdan toplum üzerinde büyük etkisi olan geleneksel Dinka rahipliğin kurucusu kültürel kahramanın adıdır. Kocası bir aslan tarafından parçalanmış ölümlü bir kadın çocuk sahibi olmak istediğinde Nil ırmağına giderek suyun ruhundan hamile kalmıştır. Aiwel'in tüm dişleri ağzında doğduğuna ve henüz bebekken bir sukabağı testisi sütü bir kerede içebildiğine, konuşabildiğine ve yürüyebildiğine inanılmakta olup, bunlar çocuğun ilahi güçlere sahip olduğuna dair işaretlerdir. Aiwell tüm sütü bitirdiği için ablasına süt bırakmamış Aiwel'in tehdidine rağmen kız durumunu şikâyet ettiği zaman düşüp ölmüştür. Aiwell bu olaydan sonra babasının yanına Nil nehrine gitmiş ve onun tarafından büyütülmüştür. Büyüdüğünde köyüne yanında Longar adlı alacalı bir öküz olduğu halde dönmüş bu yüzden Aiwel Longar olarak anılır olmuştur. Köyde yaşanan bir kuraklık sırasında çok sayıda sığır ölünce Aiwel insanlarına kendini izlerse onları yeşillik ve sulak alanlara götüreceği sözünü vermiş, başlangıçta ikna edemediği insanların sözlerinden dönmesi üzerine bir kaçını mızrağıyla öldürmüştür. Agothyathik adlı birisi Aiwel ile kavga ederek halkını kahramanın öfkesinden korumuşsa da insanlar zamanla onu izlemiştir. Toprağa dokunduğu yerden su çıkarabilen Aiwel kendine katılanlara balık avlamaları için mızrak vermiş ve böylece zamanla dini bir nitelik kazanacak olan geleneksel mızrak ustaları klanı kurulmuştur. Söylencenin bir başka versiyonunda ise balıkçılıkla geçinen orta yaşlı bir kadın ile kızı derede balık avlarken kadın üzerine su sıçramasından hamile kalmış, 8 yıl süren gebelik sonrasında Aiwel'i doğurmuştur. Kadının kızı çocuğun doğal yollarla dünyaya gelmemesinden dolayı kardeş olarak görmeyip evde istemeyince Aiwel kimsesiz kalmış, Fadol adlı kabile şefinin sürülerine çobanlık yaparak geçimini sağlayabilmiştir. Şef bir gün Aiwel'e bir inek hediye etmiş, inek üzeri benekli sarı bir dana doğurunca bu mucizeye atfen çocuk Aiwel Longar olarak adlandırılmıştır. Bölge şiddetli bir kuraklığa maruz kalınca pek çok sürü açlık ve susuzluktan ölürken Aiwel'in çobanlık yaptığı şefin sürüsü hayatta kalmayı başarınca Fadol genç adamı takip etmeye karar vermiştir. Aiwel'i gizlice izleyen Fadol delikanlının elini toprağa vurarak su çıkardığını görmüş ama mucizeye şahit olmanın heyecanıyla o anda ölmüştür. Bununla birlikte Fadol'u gören Aiwel adamın yanına gidip dokunarak hayata dönmesini sağlayarak bir mucize daha gerçekleştirmiştir. Köye dönen Fadol delikanlıya hem sürü hem de evlenmesi için 2 kız vererek Aiwel'i sarayına almıştır. Saraydaki etkinliği ve yarattığı mucizelerin kulaktan kulağa yayılmasına paralel olarak zamanla Aiwel'in mızrağı güç ve dinin sembolü haline gelmiştir.

AİYANAR [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın güneydoğusunda yer alan Tamil Nadu ile Seylan adasının Tamil köylerinde yaşayan Tamil halkının inanışında köylerin koruyucusu kabul edilen bir tanrı olup, ata veya file binerken tasvir edilen renkli devasa heykelleri tapınaklarını süslemektedir. Aiyana kelimesi Tamil dilinde saygıdeğer insanlara verilen bir isim olup, Sanskrit arya "soylu" kelimesiyle ilişkilidir.

Aiyanar, Aiyanar-Sasta veya kısaca Sanskrit "öğretmen" anlamına gelen Sasta olarak da adlandırılmaktadır. Aiynar-Sasta'nın varlığına dair en eski kanıt Tamil Nadu'da Arkot bölgesinde av liderlerinin onuruna dikilen ve MS 3. Yüzyıla tarihlenen kahramanlık taşlarında bulunmaktadır. Literatürde ise Tamil Budist eserlerinden MS 4-5. yüzyıla tarihlenen Silappatikaram'da Aiyanar-Cattan formunda geçmektedir.

AİZA [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında koruyucu ruhların adı olup, birkaç gruptan oluşmaktadır. "Ax Aiza" Pazar yerlerinin, "Sib Aiza" ailelerin, "To Aiza" küçük bir bölgenin, "Xwe Aiza" tüm köyün koruyucusu kabul edilmektedir.

AİZEN MYOO [Japon Mitolojisi] Sonradan Budistlerce de vidyarajalardan birisi kabul edilen bir Şinto tanrısının adı olup, aşkın kişileştirilmiş

formudur. Arslan maskeli, 2 kafalı 2, 4 veya 6 kollu, 3 gözlü (biri alnında), kırmızı gövdeli elinde 5 şimşek taşır ve genellikle oturur pozisyonda tasvir edilen korkunç görünümlü bir erkek olmasına karşın insanlara karşı iyi davranmaktadır.

Her iki cinse de şehvet, nezaket ve tutku veren Aizen-Myoo aynı zamanda fahişelerin, şarkıcı ve müzisyenlerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Aizen-Myoo başlangıçta Şingon ve Tendai ezoterik Budist ekollerinin tanrısı olup, aydınlanma ve Buda ile birlik olabilmek için duyulan aşk ve tutku ile özdeşleştirilmekteydi. Zamanla aydınlanma tutkusu ve aşkı dünyevi ve cinsel duygular olarak da yorumlanınca Aizen insanları eğlendirip hoşça vakit geçiren meslek sahiplerinin dünyasının koruyucusu olmuştur. Bir söylenceye göre Aizen, Moğolların 1281'de Japonya'yı işgale kalkıştığını görünce fırtına üzerine bir ok atarak Moğol filosunu batmasını sağlamıştır ki bu rüzgâr daha sonra "Tanrı rüzgârı" anlamına gelen kamikaze olarak adlandırılmıştır.

AİZU [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında insanların kıymetli eşyalarının koruyucusu olduğuna inanılan gök tanrıçasının adı olup, Mawuand Lisa'nın kızı, Akazu'nun kız kardeşiydi.

AJA 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında orman tanrıçasının adı olup, kendisine tapanlara, Afrika ormanlarında yetişen şifalı bitlilerin nasıl kullanılacağını öğretmektedir.

2. [Babil Mitolojisi] Şafak tanrıçasının adı olup güneş tanrısının karısıdır.

3. [Hint Mitolojisi] Parvati'nin adlarından birisi olup 'dişi keçi' olarak tasvir edilmektedir. Aynı zamanda keçi Kubera, Mangala ve Agni'nin kullandığı bir binek hayvanıdır.

4. [Hint Mitolojisi] Dilipa'nın oğlu, İndumati'nin kocası, Dasharatha'nın babası olan Güneş hanedanından bir kralın adıdır. Kutsal bir kişi tarafından lanetlenen bir Gandharva (tanrı) file dönüşmüşse de Aja fili öldürünce özgürlüğüne kavuşmuştur. Tanrı mükâfat olarak Aja'ya her zaman hedefi bulan sihirli bir ok vermiş, o da bir okçuluk müsabakasını kazanarak İndumati ile evlenmiştir.

5. [Hint Mitolojisi] İsvara'nın adı olup, "doğmamış" anlamına gelmektedir. İnanışa göre İsvara hiç doğmamıştır ve doğmayacaktır.

AJA EKAPAD [Hint Mitolojisi] Sanskrit "Tek ayağıyla önüne katıp götüren" veya bir başka yoruma göre "tek ayaklı keçi" anlamına gelmekte olup, Agni'nin adlarından birisidir. Durgacarya'ya göre aynı zamanda Hinduzimin en önemli güneş tanrısı Surya'nın da adıdır. Kimi kaynaklarda Ahi Budhnya (Havanın Yılanı) ile özdeşleştirilen tanrının hortum olabileceği düşünülmektedir.

AJAGANDHA [Hint Mitolojisi] Kaspaya'nın kızı ve Mini'nin karısı olan bir su perisidir.

AJAGARA [Hint Mitolojisi] Asvameda Yajna zamanında yaşayan hayvanlardan birisi olan piton yılanının adı olup günümüzde erkek ismi olarak kullanılmaktadır.

AJAGAVA [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın keçi ve öküz boynuzundan yapılmış yayının adıdır. Gökkuşağına benzeye yay Pinaka olarak da bilinmekte olup, Amarakosa'ya göre Mahadeva'nın gökten düşen yayıdır.

AJAKA 1. Bkz. Aja (4)

2. [Hint Mitolojisi] Ay hanedanından Balaskva'nın oğlu olan bir kralın adı olup, Kusa'nın babasıdır.

AJALA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında cennette kilden insan yüzleri yapan bir adamın adıdır.

AJALAMO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında doğmamış çocukların koruyucu tanrısı olup, henüz doğmamış ruhların dizi dizi raflarda bulunduğu bir krallığın yöneticisidir.

AJALPAL [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Anomatan ile Manikesara'nın oğlu ve Daşaratha'nın babası olan Tayland kralının adıdır

AJAMİLA [Hint Mitolojisi] Bhagavata Purana'da (6:1) Anomatan ile Manikesara'nın oğlu ve Narayama'nın babası olan geçen bir Brahmin'in adıdır. Vedik kuralları hiçe saymış ve hayatını günah içinde geçirmişse de oğlunu ölümden kurtarınca Vişnu yaşamasına izin vermiştir.

AJANTA MAĞARALARI [Budist Mitolojisi] Hindistan'ın Maharaştra eyaletinin Aurangabad bölgesinde yer alan 30 kadar kaya oyması mağara tapınakların adı olup, MÖ 2 (Hinayana dönemi) – MS 7. yüzyıl (Mahayana dönemi) arasına tarihlenmektedirler. Budist Hint sanatına özgü en eşsiz örnekleri içeren mağaraların içi heykeller, duvarları ise fresklerle dolu olup günümüzde UNESCO Dünya Mirası listesinde yer almaktadır.

AJARİ JOAN [Japon Mitolojisi] Hakkotsu-San (İskelet Dağı) dağında yaşayan bir rahibin adıdır. Budist bir keşiş olmasına rağmen günah işleyerek bir kıza âşık olmuş bu yüzden bir iblise (Japonca Okuma) dönüşerek kendi tapınağını yıkmıştır.

AJATAR [Fin Mitolojisi] Yılanları emziren ve salgın hastalıklara sebep olan dev yılan veya ejderha formunda dişil bir orman ruhu olup, "orman şeytanı" olarak da bilinmektedir. Ajatar'ın tıpkı Babil mitolojisindeki Tiamat gibi yeryüzündeki tüm iblis ve ejderhaların anası olduğuna inanılmaktadır. Fince ajaa "takip etmek" kelimesiyle ilişkili olan Ajatar ayrıca Aiatar, Ajattaro ve Ajattara adlarıyla da bilinmekte Estonya'da Äi, Äijo ve Äijattar, Litvanya'da Aitvaras olarak adlandırılmaktadır.

AJATAŞATRU [Hint Mitolojisi] Sanskrit "Düşmanı henüz doğmamış" anlamına gelen kelime Şiva ve Yudhisthira'nın lakabı olup aynı zamanda Upanişadlarda bahsi geçen Kaşi kralı ile Budist mitolojide bahsi geçen Magadha kralının adıdır. Bunlardan sonuncusu efsanevi Magadha kralı Ajatasatru (MÖ 492-460) Bimbisara ile Vaidehi'nin oğlu olup, babasını hapse attırarak zorla tahtı ele geçirdikten sonra, Devadatta ile

birlikte sarhoş yakaladıkları Nalagiri filini koşturarak Buda'yı ezmesi için sokağa bırakmıştır.

AJAX [Yunan Mitolojisi] **1.** Salamisli Telamon ile Periboea'nın (veya Erioboea) oğlu, Teuker'in üvey kardeşi olup, 12 geminin başında Troya savaşına katılan bir kahramandır. Yunan askerleri arasında en uzun boya sahip olduğundan "Büyük Ajax" adıyla da anılan Ajax, İlyada'da aptalca işler yapan birisi olarak da tasvir edilmekle birlikte Akhilleus'tan sonra güç ve cesaret açısından ordunun ikinci büyük savaşçısıdır. Gerçekte de Ajax, İlyada'da iri yarı, yakışıklı, iyi ahlaklı, tanrılardan korkan, az konuşmasıyla tanınan, yedi kat deri yedi kat tunçtan yapılmış korkunç bir kalkana sahip bir korkusuz kahraman olarak tasvir edilmektedir. Apollodorus ve Pindar'a göre Herakles, Zeus'a Telamoun'un bir oğlu olması için dua ettikten sonra kahraman havada bir kartal (Yunanca aietos) görmüş bu yüzden çocuğa Ajax adı verilmiştir. Herakles'in çocuğa kendi aslan postunu giydirdiği kaydedilmiş olup, kahramanı yaralanmaktan koruyan bu postun devir teslimi sembolik açıdan dikkat çekicidir. Bir söylenceye göre Ajax Troya'ya giderken babası "düşmanlarını mızrakla ama tanrıların yardımıyla yenmesini" söyleyince kahraman "tanrıların alçaklara da yardım edebileceğini" söylemiş ve kalkanındaki Athena resmini silmiştir ki bu yüzden tanrıça Athena Ajax'a düşman olmuş ve Troya savaşı boyunca rakiplerine yardım etmiştir.

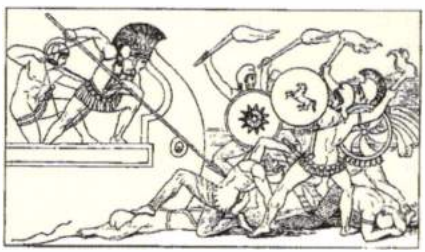
Troya savaşında iri cüssesi yüzünden "Mikenlerin istihkâmı" lakabını taşıyan Ajax'ın da çocukluğunda kentaur Khiron tarafından eğitildiğine inanılmaktadır. Akhilleus'un Agamemnon ile arası açılıp savaşmayı bıraktığında kahramanı kararından döndürmek için elçi olarak gönderilen Ajax Troyalı kahraman Hektor ile 3 kez (7, 14 ve 16. kitaplar) teke tek dövüşmesine karşın taraflar birbirine kesin üstünlük sağlayamamıştır. Ajax, Akhaların bozgunu sırasında Hektor'u boş yere durdurmaya çalışmışsa da yaralanıp savaş alanından ayrılmış, Akhilles'in savaş meydanındaki yokluğunu doldurmaya çalışmıştır.

Paris, attığı okla Akhilleus'u öldürdüğünde, Ajax arkadaşının cesedini ok yağmuruna rağmen sırtlamış ve Yunan gemilerine taşımayı başarmıştır. Akhilleus'un bir kız uğruna savaştan çekilmesini sert sözlerle eleştiren Ajax'ın sorumluluk duygusu ve diğer savaşçı erdemleri tanrılarca bile takdir edilmiştir. Patroklus'un cenaze oyunları sırasında Odysseus ile güreşen Ajax, Akhilleus'un cenaze merasimi sırasında Akhilleus'un zırhının savaşa en çok katkıda bulunan Yunanlıya verilmesi kararlaştırılınca ödülü almak için yine Odysseus ile yarışmıştır. Ajax en güçlü savaşçı olmasına karşın Yunan ordusunun stratejisti kurnaz Odysseus'un zekâsına yenilince çılgına dönmüştür.

Mysia'ya Akhilleus ile birlikte çıkıp burada Teuthranios'u öldüren kahraman sonradan Phrygia kralı Teleutas'ın sarayına saldırarak kızı Tekmessa'yı kaçırmış, Polymestor'un egemen olduğu Khersonesos'u da yakıp yıkmıştır. Troya'nın ele geçirilmesinin ardından gerçekleştirilen yarışmayı Athena'nın yardımıyla Odysseus kazanınca, Ajax sinirinden çıldırıp Yunanların sığırlarını rakibine oy veren savaşçılar sanıp öldürmüştür. Helen'in zina yaptığı için öldürülmesi ve Palladion'un ganimet payı olarak kendisine verilmesi talepleri Atreusoğulları tarafından kabul edilmeyince Menelaos ile Agamemnon'u öç almakla tehdit etmiş, ertesi sabah kılıcı vücuduna saplanmış vaziyette ölü bulunmuştur.

Attik çömlek (MÖ 6 yüzyıl) Akhilleus (solda) ile Beştaş oynayan Ajax

Ajax, Troya Savaşı sırasında

Kimi yorumculara göre Akhilleus'un silahları kendisine verilmediğinden gülünç duruma düştüğünü görmemek için intihar eden kimine göre Agamemnon'un emriyle öldürülen kahramanın sonu Ovid'in Metamorphoses adlı eserinde (bölüm 13), Horace'ın Odesa (II, IV, 5) ve Sophokles'in Ajax adlı oyununda detaylı olarak anlatılmıştır. Yunanlılar Salamis'te adına bir heykel ile tapınak inşa ederek kahramanı anmak için her yıl Aianteia adlı bir festival düzenlemişlerdir. Günümüzde Vatikan Müzesi'nde saklanan ve MÖ 540'da Exekias tarafından yapıldığı sanılan siyah Attik vazoda Akhilleus ile Ajax beştaş oynarken tasvir edilmektedir. Louvre Müzesi'nde MÖ 485'e tarihlenen kırmızı Attik bir vazoda Hektor ile dövüşürken, başkalarında ise Odysseus ile güreşirken veya intihar ederken tasvir edilmiştir (Apollodorus Bibliotheca 5.6–7, Hom. Od. 11.541–567, İl. ii. 557, vii. 179, xiv. 409, xv. 415, xvi. 114, xxiii. 720; Hygin. Fab. 107, Ov. Met. 12.624–13.398; Pindar Isthmia Ode 6.41–54; Diod. iv. 72).

2. Lokris kralı Oileus'un oğlu olup Troya savaşına 40 gemilik bir Lokris grubunun komutan olarak katılmış, hızlı koşması, okçuluğu ve kötü karakteriyle ünlenmiştir. Telamon'un oğlu Büyük Ajax'ın kuvvetleri arasında yer aldığından ismi karıştırılmaması için savaş sırasında "Küçük Ajax" olarak anılmıştır. Keten bir zırh giyip, pelte adlı kalkan taşıyan askerlerden birisi olan Ajax tüm önemli çarpışmalarda yer almış, Patroklus'un ölüsü etrafında gerçekleşen dövüşe ve Patroklus'un cenaze oyunlarına katılmıştır. Troya Savaşı sırasında kentin düştüğü sırada Athena tapınağına sığınan rahibe Priam'ın kızı Kassandra'yı tutunduğu heykelle birlikte tapınaktan dışarı çıkarıp tecavüz ederek Athena'yı öfkelendirmiştir. Yunan savaşçılar bile Ajax'ı günahı yüzünden taşlayıp öldürmek isteyince tapınağa sığınan kahraman Athena'dan af dileyerek canını kurtarabilmiş ama sonradan Athena intikamını denizde almıştır. Savaş dönüşünde Mykonos adasında veya Euboea'ın güneyinde yer alan Gyraea kayalıklarında içinde bulunduğu gemi Athena'nın gönderdiği bir fırtına ile batmıştır. Poseidon tarafından kurtarılıp su yüzeyine çıkarılan savaşçı Athena'nın öfkesinden kurtuluşunda tanrının payını küçümseyip kendiyle övününce bu sefer kurtarıcısı Poseidon tarafından sığındığı kaya parçalanarak -bir başka söylenceye göre Athena'nın gönderdiği bir yıldırımla- öldürülmüştür. Ajax'ın Troya'da işlediği günahtan dolayı Lokris'te toprak verimsizleşip, salgınlar baş gösterince Delphi kâhinlerine danışan Lokrisliler bin yıllık süre için her yıl Athena tapınağına iki kurbanlık genç kız göndermeye başlamışlardır. Lokrisliler'in kahraman olarak anıp onurlandırdıkları Ajax'ın Akhilleus ile Leuke adasında yaşadığına inanılmaktaydı (Hom. İl. ii. 527, xiv. 520, xvii. 256, 732, xxiii. 789; Hom. Od. iv. 499).

AJAXARA [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında evdeki ocağın koruyucu ruhunun adı olup, insanlara sağlık ve bereket getirdiğine inanılmaktaydı.

AJAYA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde Buddhakapala'nın yardımcılarından önemsiz bir tanrıçanın adıdır.

AJBİT [Maya Mitolojisi] İnsanoğlunu yaratan 13 tanrıdan birisi olup, Ajtzak ile birlikte çeşitli inşaat işlerini gerçekleştirmiştir.

AJE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında refah tanrıçasının adı olup, tavuk formunda tasvir edilmekte, yaratılış söylencesinde yeryüzü tanrıçası Oduduwa ile birlikte dünyaya gönderildiğine inanılmaktadır. Geceleri bedenlerinden ayrılıp kuş formunda seyahat eden Yoruba büyücüleri de Aje olarak adlandırılmaktadır.

AJİ SAKA [Japon Mitolojisi] Java adası halkının inanışında bir kültürel kahraman olup, batıdan gelerek adaya alfabe ve çeşitli bilimleri getiren bir prenstir.

AJİ ŞİKİ TAKA HİKO NE [Japon Mitolojisi] Yer tanrısı Okuninuşi no kami ile ağaç tanrıçası Tagiribime no mikoto'nun oğlu olan Raijin tanrılarından birisidir. Genç bir tanrı olan Aji Şiki, cennette bulunan ölü arkadaşı Amewakahiko'nun gömüldüğü evi kökünden keserek dünyaya düşmesine ve günümüzde Mino bölgesinde yer alan Moyama dağının oluşmasına sebep olmuştur.

AJİTA Bkz. Agnidatta

AJİLEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ve Arizona'da yaşayan Navaho halkınca anlatılıp, özellikle avcılık ve aşk konusunu işleyen pek çok hikâyenin ortak adıdır.

AJNA ŞAKRA [Hint Mitolojisi] Alın duvarının arkasında bulunduğuna inanılan güç merkezinin adıdır

AJOK [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Lotuko halkının inanışında ilk insan çiftini yaratan en önemli tanrının adıdır. Bir söylenceye göre çocukları ölen bir çift aralarında ölüm konusunda tartışmaya başlamış, kadın Ajok'a çocuğunu hayata döndürmesi için dua edince tanrı çocuğa yeniden hayat vermiştir. Sinirlenen koca kadını terslerken çocuğu yeniden öldürmüş, duruma içerleyen Ajok bir daha ölen hiçbir insanı yeniden hayata döndürmemeye karar vermiştir.

AJOKİT [Afrika Mitolojisi] Uganda halkının inanışında şifacılarla konuşan hasta kişinin ruhuna verilen isimdir.

AJTZAK [Maya Mitolojisi] İnsanoğlunu yaratan 13 tanrıdan birisi olup, Ajbit ile birlikte çeşitli inşaat işlerini gerçekleştirmiştir.

AK ANA [Türk Mitolojisi] Yer ve gök yaratılmadan önce var olduğuna ve başlangıç okyanusunda yaşadığına inanılan bir koruyucu ruhun adı olup, canlılara ruh ve yaşam gücü vererek yeryüzünde hayatın başlangıç ve sürekliliğini sağlamıştır. Sakaların "Umay Ana" için Uluk Ak İne" adını vermelerinde olduğu gibi Umay Ece ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kazaklarca Ağ Ana olarak bilinen varlık Batı Sibirya'da Ob nehri civarında yaşayan Khanti ve Mansi halklarının efsanelerinde 'Ağ Ana', Teleutlarda 'Ak Ene' olarak anılmaktadır.

AK ATA [Türk Mitolojisi] Demir bir yay kullanan deniz tanrısının adı olup, kimi zaman balık formunda tasvir edilmektedir.

AK AYAZ [Türk Mitolojisi] Altay Tatarlarının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup, 'beyaz ışık' anlamına gelmektedir.

AK HAN [Türk Mitolojisi] Efsanevi Türk hakanının adıdır. Efsaneleri zamanla Moğol kültürüne adapte edilmiş ve Sagan Han olarak tanınmıştır.

AK KAM [Türk Mitolojisi] Davul taşımayan, şamanlara özgü özel kıyafetler giymeyen insanların iyiliği için iyi ruhlarla uğraşan ve beyaz büyü yapan kamların adıdır. Kötü ruhlarla uğraşan şamanlara ise Kara Kam (Yakutlarda Abası Oyun) adı verilir.

AK KIZLAR [Türk Mitolojisi] Ülgen Han isimleri bilinmeyen 9 kızı olan İyilik tanrıçaları olup, Kıyanlar adıyla da bilinirler.

AK MOLOT [Türk Mitolojisi] Bir Tatar efsanesinde 3 yıl boyunca savaştığı Bulat'ı ruhu olmadığı için öldürmeyi başaramayan kahramanın

adıdır. Ak Molot bir gün gökyüzünde asılı duran beyaz ipekten bir kutu görmüş, kutuyu açtığında içinden bir tanesi Bulat'ın ruhunu taşıyan 10 beyaz kuş havalanıp uçmuştur. Kuşları teker teker oklayarak vuran Ak Molot son kuşu öldürdüğünde Bulat yere düşüp ölmüştür.

AK OĞLANLAR [Türk Mitolojisi] Ülgen Han'ın 7 oğlunun (Karşıt, Pura, Burça, Yaşıl, Karaguş, Kanım, Baktı) adı olup, her biri ayrı bir Altay boyunun koruycusu kabul edilmektedir.

AK YANTO [Maya Mitolojisi] Avrupalı beyaz adamların tanrısına verilen isim olup, yaratıcı tanrı Hakhakyum'un kardeşi olarak tasvir edilmektedir.

AKA KANET Bkz. Akakanet

AKA HANIM [Türk Mitolojisi] Irmak tanrıçası olup kimi yazarlarca Ak Ana ve Aha Han ile aynı kişi olduğu ileri sürülmüştür.

AKA MANAH [Pers Mitolojisi] Avesta dilinde Zerdüşt daeva "Kötü amaç"a verilen isim olup, Ahriman tarafından

Zerdüşt'ü doğru yoldan çıkarmak için gönderilen bir şehvet iblisi dolayısıyla Vohu Manah'ın (İyi amaç) tam karşıtıdır. Kötülük üreten Manah anlamına gelen Akem Manah'ın kısaltılmış formu olan Aka Manah Orta Dönem Farsça Akomon, Modern Farsça ise Akvan olarak adlandırılmıştır. Zerdüşt tarafından yazıldığına inanılan Gathalarda Akem Manah olarak 3 kez anılıp insan görünümünde tasvir edilen Avesta'da (Yasht 19.46) Aeşma, Azi Dahaka ve Spityura ile birlikte Vohu Manah, Aşa Vahişta ve Atar'a karşı Khvarenah için savaştığı bildirilmiştir.

AKA ONİ [Japon Mitolojisi] Yeraltında yaşayan kırmızı gövdeli iblislerin adıdır.

AKADEMİA Bkz. Akademus

AKADEMUS [Yunan Mitolojisi] Attikalı bir kahramanın adı olup, Atina'nın kuzeybatısında ormanlık bir bölgeye adı verilmiş, Platon'un burada açtığı okul ile öğrencileri bu adla adlandırılmıştır (Plut. Thes. 32; Diog. Laert. iii. 1. 9). Kastor ile Polydeukes, kardeşleri Helen'i kurtarmak için Attika'yı işgal ettiklerinde Akademus kızın saklandığı yeri Dioskurlara bildirerek onlara ihanet etmiş, karşılığında Tyndaridler ona cömert davranarak Atina'dan 6 stadia uzaklıktaki Kephissus'ta bulunan bu düzlükteki zeytinliği hediye etmişlerdir. Akademus, Yunanca "sessiz bölge" (< aka "sessiz" + demos "bölge" anlamına gelmektedir).

AKADİNE [Yunan Mitolojisi] Yunan tarihçi Diodorus Siculus'un bahsettiği büyülü bir çeşmenin adı olup Sicilya'da bulunmaktaydı. Havuza atılan yazılar eğer gerçekleşecekse suyun üstüne çıkmakta diğerleri suyun dibine çökmekte ve Hades tarafından yutulmaktaydı.

AKAF [Afrika Mitolojisi] Sali'nin kardeşi olup Sudan'ın merkezinde yer alan Kordofan bölgesinin kralıdır. Dönemini tamamlayan her kralın yıldızları okuyan rahiplerin buyruğuyla öldürülmesi âdeti zamanında hikâyeci Far-li-mas'ı rahiplere olağanüstü güzellikte öyküler anlatması için ayarlayan kral rahiplerin yıldızların konumunu unutmasını sağlamış böylece hayatı kurtulmuştur.

AKÂİD [İslam Mitolojisi] İslam dininin inanç ilkelerini konu edinen temel İslam kaynaklarının Kur'an ve Sünnet ışığında doğru yorumlanmasını sağlamaya çalışan ilim dalının adı olup, Arapça akîde 'inanılan' kelimesinin çoğuludur.

AKAİYAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin efsanelerinden şifacılığın kunduzlardan öğrenildiğini vurgulayan birisinin kahramanıdır. Akaiyan kardeşi Nopatsis'in karısı kendisini haksız yere tecavüzle suçlayınca, Nopatsis Akaiyan'ı ıssız bir adaya getirip bırakmıştır. Kunduzların yardımıyla hayatta kalabilen Akaiyan, 1 yıl sonra kardeşinin kemiklerini bulacağı düşüncesiyle adaya dönen Nopatsis karaya çıkınca fırsatını bulup onun kayığına binerek geri dönmüştür. Ertesi yıl kunduzları ziyaret için adaya dönen Akaiyan kardeşinin kemiklerini bulmuştur.

AKAKALLİS [Yunan mitolojisi] Girit söylencelerinde kral Minos ile karısı Pasiphae'nin kızlarından birisinin adı olup (diğerleri: Ariadne, Ksenodike, Phaidra) Tanrı Apollo'nun ilk aşkıdır. Apollo'dan Miletus'u doğurmuşsa da babasından korkarak çocuğu ormanda terk etmiş, Miletus'u çobanlar bulana dek kurtlar emzirmiştir (Antonin. Lib. 30). Daha sonra Apollo'dan Amphithemis ve Garamas adlı iki çocuğu daha olmuştur (Apollon. iv. 1490). Tegea söylencelerinde ise Akakallis, Kydon'u Hermes veya Tegeates'ten doğuran anasıdır (Paus. viii. 53. 2).

AKAKANET [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Araukan halkının inanışında insanlara çiçek ve meyve sağlayan tabiat tanrısı olup, aynı zamanda hasat festivallerini koruyan kültürel kahraman olarak görülmekteydi. Ülker yıldız kümesinde yaşadığına inanılan tanrı bir görüşe göre kötü ruh Guekubu'nun iyi görünümü bir diğerine göre ise kardeşi olup, Aka-Kanet ve Algue adlarıyla da bilinmekteydi.

AKAKESİUS [Yunan Mitolojisi] Hermes Mercury'e etkili ve güzel söz söyleme yeteneğinden dolayı takılan bir isimdir (Callim. Hym. in Dian. 143). Homeros ise tanrıyı 'Akaketa' (İl. xvi. 185; Od. xxiv. 10) adıyla anmıştır. Etimolojisi Yunanca a 'olumsuzluk bildirir' + kakos 'kötü' olarak yapılabilirse de kimi yazarlarca Arkadia kenti Akakesium ile ilişkilendirilmiştir.

AKAKETUS Bkz. Akakesius

AKAKİLA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru ve Bolivya'da Titikaka gölü çevresinde yaşayan Aymara halkının inanışında yeraltında yaşayan, yaşlı insan formunda insanlara görünebilen ruhların adı olup yağmur, fırtına gibi hava olaylarını kontrol etmektedirler.

AKAKUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğlu, tanrıça Maia'nın Kyllene dağında kutsal bir mağarada doğurduğu Hermes'in babalığı ve Arkadia'da yer alan Akakesium kentinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 1).

AKALA [Hint Mitolojisi] **1.** Hint Budizm'inde Rahim Krallığı'nın beş büyük bilge kralından birisinin adı olup, "öğretinin koruyucusu" kabul

edilmektedir. Akala Sanskritçe 'kımıldayamaz, hareket edemez' anlamına gelmekte olup, Akalanatha olarak da adlandırılmaktadır. Budizm'in koruyucusu kabul edilen Akala tapınaklarda bulunan tasvirlerinde üç gözlü, keskin dişli, altı kollu olup, ellerinde kılıç, balta, kement ve yıldırım (Vajra) taşımaktadır. Japonya'da Vajrayana Budizm'inde "sabit bilge kral" anlamına gelen Fudo myo-o adıyla bilinmekte ve 13 Buda'dan birisi kabul edilmektedir.

2. Bodhisattva yolunun 10 basamağından sekizincisinin adıdır.

AKALAKS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Amerika sahilinde Washington'un güneyinde Willamette vadisinde yaşayan Kathlamet halkının inanışında gökyüzünde yaşayan ve güneşi taşıyan yaşlı bir kadını anlatan masalın adıdır. Yaşlı kadın, evinden sabah ayrılıp güneşi taşıdıktan sonra akşam olunca evine dönmektedir.

AKALLE Bkz. Akakallis

AKALANTHİS [Yunan Mitolojisi] Makedonya kralı Pieros'un mousalardan daha iyi şarkı söylediğini iddia eden dokuz kızından (Pierides) birisi olup, kardeşleriyle birlikte tanrıçalar tarafından kuşa dönüştürülürken, Akalanthis saka kuşu olmuştur (Anton. Lib. 9; Paus. ix. 29. 2; Ov. Met. v. 295). Akalanthis adı saka kuşlarının tohumlarını yemekten hoşlandığı akanta (deve dikeni) bitkisiyle ilişkilidir.

AKALO [Pasifik Mitolojisi] Solomon adaları halkının inanışında iyiliksever ruhların adı olup, her insanın ölümden sonra Akalo'ya dönüştüğüne inanılmaktadır.

AKAMANDİTES [Yunan Mitolojisi] Theseus ile Phaedra'nın oğlu olan Akamas'tan adını alan Atinalı bir kabilenin adıdır.

AKAMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Theseus ile Phaedra'nın oğlu ve Demophon'un kardeşi olmasına karşın (Diod. iv. 62) İlyada'da adı geçmemektedir. Daha eski destanlara göre savaştan önce Helen'i göndermeye razı etmek için Diomedes ile Troya'ya kral Priam'a elçi olarak gitmiştir. Görüşmeler sırasında Priam'ın kızı Laodikeia ile aşk yaşamış ve bir oğulları olmuştur. Troya savaşı sırasında tahta atın içinde kente girebilen sekiz Akha savaşçısından birisidir. Yunanca akamas 'yorulmak bilmez' anlamındadır. Troya'nın yıkılışından sonra kardeşiyle birlikte Theseus'un Attika tahtına geçmesine yardım etmişlerdir.

2. Troya kralı Priam'ın kayınbiraderi Antenor ile Theano'nun oğludur. Akhaların kampına saldırıda önemli bir rol oynamışsa da Troya kuşatması sırasında Meriones adlı Yunanlı tarafından öldürülmüştür (Hom. İl. ii. 823, xii. 100).

3. Eussorus'un oğlu olup, Troya savaşında Trakyalıların Telamon'un oğlu Aias tarafından öldürülen liderinin adı olup, Kyzikus'un amcasıdır (Homeros İlyada vi, 8).

AKAMBA MİTOLOJİSİ Kenya'nın merkez ve doğusunda Ukambani adıyla da bilinen Kitui, Makhakos, Makueni, Mwingi bölgelerinde yaşayıp Kikamba dilini konuşan Bantu etnik grubundan Akamba (veya Kamba) halkı uzun zaman önce demir madenini işleyerek silah olarak kullanmayı başarmış, Araplar ve komşu ülkelerle demir eşya, silah, fildişi, bira ve bal ticareti yapmıştır. 18. Yüzyıla dek tamamen gezgin çobanlar olup bu dönemden itibaren kentlere de yerleşmeye başlayan Akamba halkı 20 büyük kabileden oluşmakta olup, her birinin ayrı bir hayvan totemi bulunmaktadır. Musyi adlı verilen ailelerin reisi erkek olmasına karşın, toplumsal konularda tümü erkeklerden oluşan yaşlılar meclisi karar vermekte, ayrıca kötülüklerle savaştıklarına inanılan şifacılar da sosyal kontrol mekanizmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Akambalar Ngai Mulungu (En güçlü Tanrı) veya Ngai Mwatuangi wa nzaa'nın (parmak bölücü) kabile ruhlarını yarattıktan sonra ilk insan çiftini yaratıp topraktaki bir delikten çıkararak veya gökyüzünden Makhakos'de yer alan Nzaui dağına indirerek yeryüzüne getirdiğine inanmaktadır. Söylenceye göre tanrının ayak izleri Nzaui dağında hala görülebilir durumdadır. Başlangıçta sonsuza dek yaşayacak şekilde yaratılan insanlar bu haberi duyurmak gönderilen bukalemun tanrı Mulungu'nun yolda oyalanması ve mesajı teslim ederken kekelemesi yüzünden ölmeye başlamıştır. Aimu adı verilen ruhların canlılar ile ölüler arasında aracılık yaptığına dahası hastalık bulaştırarak insanoğlunu cezalandırdıklarına inanılmaktadır. Akamba halkı tanrılar için keçi, koyun veya inek kurban edilmekteyse de kıtlık ve salgın hastalıklar gibi olağanüstü durumlarda Mukuyu adı verilen kutsal ağacın altında insan (çoğunlukla çocuk) kurban edildiği de görülmüştür.

AKAMBOU [Karayipler Mitolojisi] İyiliksever bir ruhun adıdır.

AKAMOT Gnostiklerin dünyanın yaratılması eylemi için kullandığı terimin adıdır.

AKAN 1. [Maya Mitolojisi] Yukatek yarımadasında balçe ağacının (Lonchocarpus violaceus) kabuğu ile balın karıştırılıp fermente edilmesiyle yapılıp balçe olarak adlandırılan alkollü içeceğin tanrısıdır.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Haldiya (Güney Irak) şarap tanrısı olan dev bir yılanın adıdır.

AKAN MİTOLOJİSİ Gana ve Fildişi Sahili'nde çoğunluk olarak yaşayan Akan halkı Akuapem, Akyem (Abuakwa, Bosome, Kotoku), Asante, Brong-Ahafo, Fante, Kwahu ve Nzema kabilelerinden (abusua) oluşan ve Nijer-Kordofanya dil grubundan Kwa dilini konuşan yaklaşık 40 milyon kişilik büyük bir topluluktur. Akanlarda soy anne üzerinden yürümekte olup, çocuğun ruhunun cinsel ilişki sırasında babadan annenin kanına karıştığına inanılmaktadır. Akan inanışında honam (beden) ile mogya (kan) insanın fiziksel bileşenlerini temsil ederken, kra (yaşam gücü), honhom (tanrısal nefes) ve sunsum (ruh) ruhani fiziksel olmayan bileşenlerini oluşturmaktadır. İnsan öldüğünde honam ve mogya Asase Yaa adı verilen Toprak Ana'ya karışırken, kra, honhom ve sumsum yaratıcı tanrı Nyame'ye geri dönmektedir.

İslam ve Hristiyanlığın yayılma alanında bulunmalarına karşın Akan halkı atalarının dinlerini terk etmemişlerdir. Akan halkı başlangıçta yeryüzüne çok yakın olan gökyüzünde Nyame (yaratıcı) adlı bir tanrının yeryüzünde ise Abrewa na ni mba adlı Yaşlı kadın ile çocuklarının yaşadığına inanmaktaydı. Gökyüzü yakın olduğu için yaşlı kadın her gün elinde taşıdığı fufu adı verilen havan tokmağını Nyame vurmasından rahatsız olan Nyame bir gün gökyüzüyle birlikte uzağa kaçarak yeryüzünden uzaklaşmıştır. Bu sefer Yaşlı kadın Nyame'ye ulaşmaya çalışmış ve onu geri getirmeye çalışmış, çocuklarına çamur toplarından bir kule inşa ettirmişse de kule yıkılınca pek çok insan ölmüş, kadının hevesi kursağında kalmıştır. Akanlar 7 yıldızdan oluşan bir takımyıldızı Abrewa na ni mba olarak adlandırmaktadır. Akanlar evrende var olan canlı veya cansız her şeyin sumsum adını verdikleri bir ruhu olduğuna inanmakta olup, özellikle Nsamanfo adı verilen ata ruhlarına büyük saygı göstermekte bir işe girişmeden önce mutlaka ata ruhlarına danışmaktadırlar.

AKANA [Türk Mitolojisi] Tanrı Ülgen'e yaratma yeteneğini kazandırdığına inanılan bir tanrıçanın adıdır.

AKANDOJİ [Japon Mitolojisi] Momotaro'nun öldürdüğü bir iblisin adıdır. Bkz. Momotaro

AKANİDİ [Fin Mitolojisi] Sami halkının inanışında bir güneşin bakire bir kız formunda kişileştirilmiş adı olup, yeryüzüne neşe getirmek için uğraşmaktadır. Akanidi yeryüzüne indiğinde yaşlı ve yalnız yaşayan bir çiftin kızı kılığına girmekte, insanları sadece güzelliği ile değil aynı zamanda şarkı ve dansları ile de büyülemektedir. Akanidi insanlara parlak taşlar hediye edip, hayatı güzelleştirebilmek için çeşitli sanatlar öğretmeye çalışmışsa da insanoğlu bu hediyelerin kıymetini bilmeyince bir daha yeryüzüne dönmemiştir.

AKANO JEWEL [Japon Mitolojisi] Bir kıtlık tanrısının adıdır.

AKANTHA [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısına âşık bir su perisinin adı olup, ölümünden sonra hep güneşe yönelen bir bitki olan ayı pençesine (akantus) dönüşmüştür.

AKANTHİS [Yunan Mitolojisi] Autonous ile Hippodamia'nın kızı, Anthus, Erodius, Skhoeneus ve Akanthus'un kız kardeşi olup, kimi kaynaklarda Akanthyllis olarak da anılmıştır. Erkek kardeşi Anthus'un otlaklarını terk etmek istemeyen kısraklar tarafından öldürülmesi karşısında ailesiyle birlikte ağlarken Apollon ailenin acısını azaltmak için hepsini çeşitli kuşlara dönüştürmüş, Akanthis saka kuşu olmuştur. Bkz. Akalanthis

AKANTHYLLİS Bkz. Akanthis

AKANTHUS [Yunan Mitolojisi] Autonoos ile Hippodamela'nın oğlu, Akanthis'in kardeşi olup, babasının atları tarafından parçalanmıştır.

AKANUM Bkz. Ah Kankum

AKARNAN [Yunan Mitolojisi] Alkmaion ile su perisi Kallirhoe'nin oğlu ve ünlü kâhin Amphiaraos'un torunudur. Babası, Arkadia kralı Phegeus tarafından öldürülünce, annesi tanrı Zeus'a henüz çocuk olan oğlunun çabucak büyütüp öcünü alması için yalvarınca, kısa sürede delikanlılık çağına giren Akarnan, Phegeus ile oğullarını öldürerek intikamını almıştır. Akarnan'ın Epirus'ta devlet kurduğu bölge sonradan Akarnania olarak adlandırılmıştır (Apollodorus iii. 7. 5-7; Ovid. Met. ix. 413).

AKARNANİA [Yunan Mitolojisi] Argoslu Akarnan'ın kuzeybatı Yunanistan'da kurduğu koloninin adı olup, sapan kullanma yeteneğine sahip halkı eşkıyalığıyla ün yapmıştı. Akarnania adı zamanla Akheron nehri vadisi topraklarının tümü için kullanılmıştır.

AKASAGARBHA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budistleri ve Tibet Lamaistlerince bodhisattvalardan birisi (onikincisi) kabul edilen bir yıldız tanrısı olup, gökyüzünün rahminde yaşadığına inanılmaktadır. Japon Budistlerce Kokuzo Bosatsu olarak adlandırılmaktadır. Elinde mücevherler taşıyan tanrının sembolü güneş olup, Tibet Ölüler Kitabı'nda Nam-mkhai snying-po olarak anılırken Japonya'da Kokuzo adıyla kesin hiçliğin bilgesi olarak bilinmektedir.

AKASİ TATVA [Hinduizm] Parabrahma'nın 5 formundan birisi olan etherin özüdür.

AKASTUS [Yunan Mitolojisi] İolkus kralı Pelias ile Anaksibia'nın en büyük oğlu olup, babasının karşı çıkmasına rağmen Argo gemisi mürettebatından birisi olmuştur (Apollod. i. 9. 10; Apollon. Rhod. i. 224) ve Kalydon avına katılmıştır. Medeia'nın kandırdığı Pelias'in kızları babalarını sözde gençleştirmek için kazanda pişirip öldürünce, Akastus babasının yerine tahta geçince ilk iş olarak İason ile Medeia'yı ülkesinden kovmuştur. Kalydon avı sırasında kazayla Eurytion'u öldüren Peleus Akastus'un sarayına sığınmıştır. Babasının cenaze oyunları sırasında Akastus'un karısı Astydamea, Peleus'a âşık olmuş ama adamdan karşılık bulamayınca tecavüze uğradığını söyleyerek iftira atmıştır. Akastus karısının teşvikiyle Peleus'u yasaları çiğnememek için sarayında öldüremeyen Akastus'un konuğuna tuzak kurarak dışarda öldürme girişimine ise Hermes izin vermemiştir. Akastus konuğunu av bahanesiyle getirdiği bir dağ başında uyurken kılıcını çalarak silahsız olarak terk etmiştir. Kentaurlar tarafından öldürülmek üzereyken Kheiron tarafından kurtarılan Peleus durumu anlayınca Akastus ile karısını öldürmüştür.

AKASYA [Mısır Mitolojisi] Heliopolis'in kuzeyinde tanrıların tanrıça Saosis'in akasya ağacı (Latince: Acacia raddiana) altında doğduğuna inanılmakta olup, sonradan Ölüler Kitabı'nda doğumun yanı sıra ölümle de ilişkilendirilmiştir.

AKAŞA [Hint Mitolojisi] Beşinci temel element olan uzay 'ether'in adıdır (Diğerleri: Hava, su, ateş, toprak).

AKAŞA KRONİĞİ [Hint Mitolojisi] Tarih boyunca meydana gelmiş tüm düşünce ve olayların uzayda 'ether'de resim olarak kayıt edildiği kurgusal bir dünyanın adıdır.

AKAT [Maya Mitolojisi] Dövmecilerin koruyucu tanrısının adıdır.

AKATAŞATRU [Hinduizm] Yıkım tanrısı Şiva'ya verilen isimlerden birisi olup 'henüz doğmamış' anlamındadır.

AKATAUİRE [Pasifik Mitolojisi] Mangaia adası kralının adı olup, Rangi'nin kardeşi ve Ruange'nin kocasıdır.

AKATLAKSKUİ [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Otomi halkının inanışında bereket getiren bir dansın adı olup, başında Maringuilla adlı bir yılan taşıyan genç bir kız tarafından gerçekleştirilmektedir.

AKATRİEL-YAH [Yahudi Mitolojisi] Adı Talmud'da geçen güçlü bir meleğin adı olup, tanrının bizzat kendisi olduğu da iddia edilmektedir.

AKATTİYAR [Hint Mitolojisi] Agastya'ya Tamil halkının verdiği isimdir.

AKAZU [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında Mawuand Lisa'nın kızı olup, kız kardeşi Zu ile birlikte insanoğlunun kıymetli eşyalarının koruyucusu kabul edilmekteydi.

AKBAATATDİA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu dilini konuşup Missouri nehri havzasında yaşamış Krov halkının inanışında tüm doğa güçlerinin sahibi olan yaratıcı tanrının adıdır. Akbaatatdia, Siuox dilinde "Her şeyi yapan" anlamına gelip, ayrıca Isaahka (Yaşlı adam), Isaahkawuattee (Yaşlı çakal), Iichikbaaalee (İlk yapan) ve Baakukkule (Yukarıdaki) olarak da adlandırılmaktadır.

AKBABA Avustralya ve Okyanus Adaları dışında bütün ılıman ve tropik bölgelere dağılmış olan leşyiyici yırtıcı bir kuşun adıdır.

1. [Mısır Mitolojisi] Akbaba tanrıça Nekhebet'in (Akbaba şehrinin efendisi) yanı sıra Mut ve Neith ile de özdeşleştirilmiştir.

2. [Yunan–Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares (Mars) ile özdeşleştirilmiştir.

AKBALİA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Doğu Montana'da yaşayan Krov halkının bedeni ve ruhu iyileştirebildiğine inanılan şifacılara verilen isimdir.

AKBÜĞE HAN [Türk Mitolojisi] Şifa tanrısının adı olup, elinde bir sopa ve beyaz bir yılan taşıdığına inanılmaktadır.

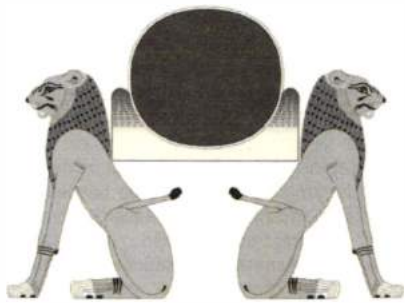
AKE [Pasifik Mitolojisi] Su tanrısının adı olup, Oakeu ile birlikte tufandan sorumludur.

AKEFALİ [Yunan Mitolojisi] Yunanca 'kafasız, başsız' anlamına gelen kelimeyi ilk kez Herodot ardından Josephus, Libya'da yaşayan ve başlarını yerinden çıkarıp kolları arasında taşıyabilen bir halkı tanımlamak için kullanmışlardır.

AKEN [Mısır Mitolojisi] Ölüler dünyasına ruhları taşıyan geminin muhafızı olan bir yeraltı tanrısı olup, kutsal sularda seyahat etmek gerektiğinde feribotu kullanan Mahaf tarafından uykusundan uyandırılmaktadır.

AKEPHALOS Bkz. Akefali

AKER [Mısır Mitolojisi] Eski Krallık zamanından (MÖ 2700) zamanından beri bilinen ufuk çizgisinin kişileştirilmiş formu, yeryüzü ve Ölüler tanrısıdır. Aslan tanrı Aker, yeraltı dünyasının doğu ve batı ufukları arasındaki yani günler arasındaki geçişi kontrol etmekte ve firavunların yeraltına inerken geçtikleri kapıya bekçilik etmektedir. Aker, güneş tanrısı Ra'nın kayığının geceleri yeraltı dünyasında güvenle yolculuk etmesini sağlamaktaydı. 10. Hanedandan VI. Ramses ile 16. Hanedandan Pedamenopet'in mezarlarında bulunan "Aker Kitabı" adlı papirus yazmalarda bu yolculuk detaylarıyla aktarılmıştır. Aker, yüzü iki tarafa dönük iki bekçi aslan (veya insan) ile sembolize edilmekte olup, yüzlerden birisi dün (sef) öbürü ise yarını (Duau) temsil etmekteydi. Bu yüzden Aker Mısır dilinde "iki aslan" anlamına gelen Ruti olarak da adlandırılmıştır. Aker'in yılan tarafından ısırılmış veya iğrenç böcekleri yutan insanların vücudundaki zehiri emerek nötralize ettiğine dahası İsis tarafından parçalanan iblis Apophis'ten arda kalan yılanları hapsettiğine inanılmaktaydı. Tüm bunlara karşın kötülüğe karşı koruyucu piramit yazıtlarında Akeru olarak anılan tanrının firavunun hizmetinde olduğuna dair bir kayıt bulunmadığı gibi Heliopolis'te yeryüzü tanrısı Geb'den daha eski bir başlangıç varlığı olarak saygı gördüğü anlaşılmaktadır.

Aker

AKERBELTZ [Bask Mitolojisi] Hayvanları hastalık ve kötü ruhlardan koruyan bir ruh olup, tanrı Mari'nin temsilcisi sayılmakta Bask dilinde "siyah erkek keçi" anlamına gelmektedir. 17. Yüzyıla dek büyücü ve cadılar tarafından tanrı kabul edilip, onuruna danslar edilip, sunular sunulmaktaydı.

AKEROAS [Yunan Mitolojisi] Tyros kralı olup, Kartaca'nın kurucusu Dido'nun babasıdır.

AKERSEKOMES [Yunan Mitolojisi] Apollo'na güzel ve hiç kesilmeyen saçlarından dolayı takılan bir lakaptır (Homer İlyada xx. 39; Pindar. Pyth. iii. 26.).

AKERT [Mısır Mitolojisi] Ölülerin ikametgâhının ortak adıdır. Bkz. Aker ile ilgilidir.

AKERU [Mısır Mitolojisi] Yeraltı dünyası tanrılarının ortak adı olup, ölenlerin ruhunu yakalayıp hapsetmekle görevli kötü varlıklardır.

AKESİDAS [Yunan Mitolojisi] Apollonius Rhodius'a göre Phrygia'da İda dağından ikamet eden 5 Daktyl'den birisi olup, adı Yunanca akestor "kurtarıcı" kelimesiyle ilişkilidir.

AKESİUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un Elis'te kullanılan takma isimlerinden birisi olup, Yunanca akestor 'kötülüğü önleyen' anlamına gelmektedir (Pausanias vi. 24. 5).

AKESO [Yunan Mitolojisi] Asklepius ile Epione'nin kızı, İaso, Hygieia, Panakea ve Aegle'nın kız kardeşi olan şifa tanrıçasının adıdır.

AKESSAMENUS [Yunan Mitolojisi] Bir Pieria kralı olup, Makedonya'da bulunan Akesamenai kentine adını vermiştir. İlyada'da en büyüğü Periboea olan çok sayıda kızın babası olarak anılmaktadır (Homer, İlyada 21. 142 – 144).

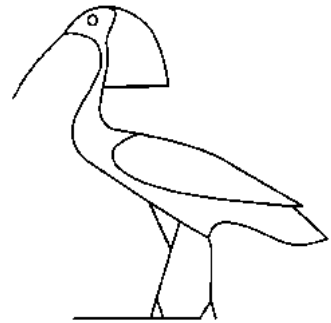
AKESTES [Yunan Mitolojisi] Sicilya nehir tanrısı Krimissus ile Aegesta adlı Troyalı bir kadının oğlu olan Eryx kralıdır. Servius'a göre Laomedon, Troya surlarının yapım ücretini Apollo ve Poseidon'a ödemeyince tanrılar ülkesine deniz canavarları ve salgın hastalıkları musallat etmişlerdir. Apollon sorunun çözümü için ülkenin iyi ailelerinin çocuklarının deniz canavarına yem olarak verilmesini buyurunca pek çok aile çocuklarını kurtarmak için başka ülkelere göndermiştir. Hippotes kızı Aigesta'yı tüccarlara emanet etmiş onlar da Sicilya'da getirmişlerdir. Nehir tanrısı Krimissus köpek veya ayı formuna girerek kızla birleşmiş böylece Akestes doğmuştur. Sicilya'da yetişmesine rağmen Troya savaşında ülkesine dönerek Priam'ın tarafında yer alan Akestes, Troya'nın düşmesinden sonra arkadaşı Elymus ile birlikte Sicilya'ya dönmüş, Aeneas'a babasını Eryx dağında gömmesi için yardım etmiştir. Adanın batısında yer alan Drepanum kentinin kralı olan Akestes babasının cenaze töreni için düzenlenen oyunlardan sonra Egesta (Akesta) kentini kurmuştur (Virg. Aen. i. 195, 550, v. 36, 711).

AKESTOR Bkz. Akesius

AKEWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin'de yaşayan Toba halkının inanışına başlangıçta gökyüzünde bulunan bir toprağın adı olup, yeryüzünde kıllı erkekler, Akewa'da ise güneş kadınları (bakireleri) yaşamaktaydı. Bir gün güneş kadınlar bir ip merdiven ile aşağıya yeryüzüne inerek Akewa'yı terk etmiş, erkeklerle birlikte yaşamaya başlamışlardır. Yeryüzündekiler bir süre sonra gökyüzüne baktıklarında Akewa'nın yerinde sürekli gülümseyen şişman bir kadının bulunduğunu görmüşlerdir. Akewa yaz mevsimlerinde yaşlı bir kadın olup yavaş hareket ederken, kış mevsimlerinde gençleşip hızlanmaktaydı.

AKGÖL [Türk Mitolojisi] Dünya Ağacının üzerinde göğün 3. katında yer aldığına inanılan içi süt dolu bir gölün adı olup, yeryüzüne inmeyi bekleyen ruhlar burada konaklamaktadır. Hayatın kaynağı olarak kabul Akgöl'ün suyu Kübey Hanım tarafından doğacak çocukların ağzına damlatılarak bedenlerinin içine ruh konulmaktadır.

AKH [Mısır Mitolojisi] İnsan öldüğünde kişinin yaşam gücü ve kişiliğini oluşturan beş bileşenden bir tanesinin adıdır. Eski Mısırlılar Akh'ı yıldız gibi parlak bir ışık olarak düşünmüş olup, Öteki dünyada Khat'ın ölümünden sonra Ba ve Ka'nın Akh ile birleşip yeniden canlanmasını sağladığına inanıyorlardı. Piramit yazıtlarına göre insan öldüğünde Akh cennete gitmekteyken zamanla Mısır dini değişmiş ve Ölüler Kitabı'nda Akh kötü bir güç olarak tanımlanmıştır.

Akh işareti

AKHA [Yahudi Mitolojisi] Yahudi toplum ve dini kuralları üzerine hahamların görüşlerini bildirdiği yazıları içeren Talmud'a göre bir şifacı ve şeytan çıkarıcının adıdır (Kidduşin 29b).

AKHAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Korinth körfezinin güneyinde Peloponnesos'un kuzeyinde yer alan bölgenin adı olup, Miken uygarlığını oluşturan önemli halklardan birisi olup, Homer'in İlyada destanında Troya seferine katılan savaşçı bir topluluk olarak bahisleri geçmektedir. Akhalılar, esmer ve kısa boylu Akdeniz tipi Helenlerden farklı olarak İskandinav ırkı özellikleri göstermekteydi. MÖ 4. yüzyılda 12 kentin ittifakıyla kurulan Akha Birliği'nin politik önemi Korinth ve Sparta'nın da eklenmesiyle MÖ 251 sonrasında artmışsa MÖ 146'da Romalıların Korinth'i işgal etmesiyle dağılmış olup, bölge "Akhaea" adlı bir Roma eyaletine dönüşmüştür.

2. Demeter'in takma isimlerinden birisidir (Herod. v. 61).

3. Minerva'nın Lukeria'daki takma isimlerinden birisidir (Aristot. Mirab. Narrat. 17).

AKHAEMENİDES [Yunan Mitolojisi] Denizci Odysseus'un arkadaşlarından birisinin adı olup Sicilya'da tepegözlerle (Kykloplar) birlikte kalmış daha sonra Aeneas tarafından kurtarılınca İtalya'ya gitmiştir (Virg. III, 614; Ov. XIV, 158).

AKHAEUS [Yunan Mitolojisi] Xuthus ile Kreusa'nın oğlu, Atina'nın efsanevi kralı Erekhtheus'un torunu olup, Danaoi ile Argeioi arasında yaşayan Akhaealıların da atası kabul edilmekte, Homer'in İlyada destanında neredeyse Yunanlı kelimesiyle özdeş olarak kullanılmaktadır. Akhaeus, Yunanca acı, keder anlamına gelen "akhos" kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

AKHALAE Bkz. Akhelous

AKHALL [Kelt Mitolojisi] İrlanda destanlarında, ağabeyi savaş meydanında öldürülünce üzüntüsünden ölen bir kızın adıdır.

AKHALOİDLER [Yunan Mitolojisi] Akhelous nehir tanrısının kızları olan su perilerinin adıdır.

AKHAMANTİS Bkz. Danae

AKHAMOTH Gnostik mitolojide Sophia'nın kızı, İsa'nın kardeşi ve karanlığın oğlu İldabaoth'un annesidir.

AKHAT [Yahudi Mitolojisi] Bir okçu şampiyonun adıdır. Savaş tanrıçası Anath, Akhat'a ölümsüzlük karşılığında okunu satın almak isterse de reddedilince bir kartal göndererek Akhat'ı öldürtürmüştür.

AKHATES [Yunan Mitolojisi] Aeneas'ın dostu ve silah taşıyıcısının adı olup, Troya'ya ilk çıkan Yunan savaşçı Protesilaos'u öldürmüş, savaş sonrasında Aeneas ile birlikte İtalya'ya gitmiştir. Virgil'in Aeneid destanında sadakatine vurgu yapılarak "Fidus Achates" olarak anılmıştır (Virg. I, 188, 312; VI, 34, 158).

AKHEDA [Yahudi Mitolojisi] Tanrı'nın İbrahim peygambere oğlu İshak'ı kurban etmesini emreden terim olup zamanla kişinin kendini ve yakınlarını Tanrı yoluna adaması anlamını taşımaktadır.

AKHEKH [Mısır Mitolojisi] Tanrı Set'in kötü görünümlerinden birisi olup, bir antilobun gövdesi ile bir kuşun baş ve kanatlarına sahip, başında 3 kobra yılanı oturan griffin benzeri bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi.

AKHELOİDLER [Yunan Mitolojisi] Akhelous adlı nehir tanrısının kızları olan su perilerinin adıdır. Bkz. Sirenler

AKHELOİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Küçük bir ay tanrıçasının adı olup, Dodona kâhinleri aracılığıyla insanların ağrılarını dindirmesi istenirdi.

2. Akhelous ile bir ilham perisinin adı olup, aynı zamanda sirenler için kullanılan bir lakaptır (Ov. Met. v. 552, xiv. 87; Apollod. i. 7. 10.).

3. Romalı yazar Columella'ya (MS 4-70) göre bir su perisinin adı olup, Pegasidlerin arkadaşıydı (Columella x. 263).

Herakles, Akhelous ile güreşirken (Giovanni Jacopo, 1524–25)

AKHELOUS [Yunan Mitolojisi] Okeanos ve Tethys'in 3 bin kadar oğlunun en yaşlısı ve çok sayıda su perisinin babası olup, Boeotia'da İonia Denizi'ne dökülen aynı isimli nehrin (modern Aspropotamo) tanrısıdır (Hes. Theog. 340, Hom. İl. XII, 84). Çeşitli hayvanların kılığına girme yetisine (metamorphosis) sahip olan Akhelous âşık olduğu Kalydon kralının kızı Deianira için Herakles ile savaşmış, güreş sırasında yılan ve boğa kılıklarına girmesine karşın yenilmekten kurtulamamıştır (Ov. Met. ix. 8; Apollod. 1. 8. 1, 2. 7. 5; Diodorus Siculus 4. 34. 3, 4. 35. 3, Hygin. Fab. 31). Akhelous güreş sırasında kırılan boynuzunu geri almak için Herakles'e Zeus'un keçisi Amaltheia'nın bolluk boynuzunu vermiştir. Akhelous sonradan ilham perisi Melpomene ile evlenmiştir. MÖ 6. yüzyılda Etruria'da Akhlae adıyla bilinmekte ve sakallı ve boynuzlu olarak tasvir edilmekteydi.

AKHEMON Bkz. Akmon

Akhenaton, Kahire Müzesi (Néfermaât, WP)

AKHENATON [Mısır Mitolojisi] 19. Hanedandan MÖ 1352-1336 arasında hüküm süren, IV. Amenhotep adıyla da bilinen bir firavunun adı olup, Eski Mısır dinini değiştirdiği için "heretik firavun" olarak da bilinmektedir. III. Amenhotep ile halktan karısı Tiye'nin oğlu olan Akhenaton tarihin ilk tek tanrıcısı olup Aten adlı tek bir tanrının olduğunu iddia etmiş adını Amenhotep yerine Akhenaton (Ufuktaki Aten) olarak değiştirmiştir. Akhenaton ilk iş olarak Aten'i (güneş diski) tanıtmaya çalışmıştır. Başkent Thebes'te tanrı Amun'un Karnak tapınağının yanı başına bir Aten tapınağı inşa ettiren firavun kendisini takip edenlerle birlikte kuzeye doğru giderek çölün ortasında Amarna'da bugünkü Kahire-Luxor yolunun ortasında o dönemin en güzel yerleşimlerinden birisi olan Akhet-Aten adlı bir kent kurmuştur. Kentte yer alan Aten tapınakları o dönemin diğer tanrılarının tapınaklarından

farklı olarak çatısız ve mabetsiz olarak inşa edilmiştir. Karısı Nefertiti'den 6 çocuğu olan firavun 17 yıl hüküm sürdükten sonra tahtı oğlu Tutankhamon'a terk ederek ölmüştür. Heretik olarak adlandırılan Akhenaton ölünce Mısır eski dinine dönerken Akhet-Aten terkedilmiş başkent yeniden Thebes yapılmıştır. Akhenaton adını ve dinini değiştirip, tektanrıcılığı keşfeden bir devrimci olup aynı zamanda Mısır sanatına yeni bir yorum getirmeyi de başarmıştır. Modern yazarlar Akhenaton'un Aten için yazdığı bir ilahinin Eski Ahit metinleriyle dikkat çekici bir benzerlik göstermesini Aten tapımının firavundan sonra da bir şekilde sürdüğü şekilde yorumlamış hatta Yahudiliğin öncüsü olduğunu iddia edenler olmuştur.

AKHERİ [Hint Mitolojisi] Küçük bir kızın ruhu olup, geceleri dağdaki kulübesinden ayrılarak insanların arasına karışıp, çocuklara hastalık getirdiğine inanılmaktadır. Bu yüzden Hindistan'da çocukları Akheri'den korumak için boyunlarının etrafına kırmızı bir ip bağlanmaktadır.

AKHERON [Yunan Mitolojisi] Ephirus bölgesinde Thesprotía'da bir nehrin adı olup, "hüzün nehri" anlamına gelmekte ve Hades'in Ölüler Dünyası'na akan 5 nehrin (Akheron, Styx, Phlegethon, Kokytus, Lethe) en önemlisi kabul edilmektedir (Hom. Od. X, 508). Söylenceye göre kıyılarında ölülerin gölgelerinin bulunduğu Akheron'un çamurlu bataklık sularından Hades'e hayalet kayıkçı Kharon'un teknesine binerek ulaşılabilmekteydi. Akheron nehrinin kimi yerlerde yeraltından akan modern Akarnania nehri olduğu sanılmaktadır. Akheron geç dönem söylencelerine göre Demeter'in babasız oğlu veya Helios ile Gaia'nun oğlu olup, Olympos tanrıları ile Titanlar arasındaki savaşta devlere su vererek yardım ettiği için yeraltında yaşamaya mahkûm edilmiştir.

AKHERUSİA [Yunan Mitolojisi] 1. Yeraltı dünyası ile ilişkili olduğuna inanılan pek çok göl ve bataklığın ortak adı olup, Akheron adlı nehirlerle de ilişkilidir. Bunlardan bazıları:

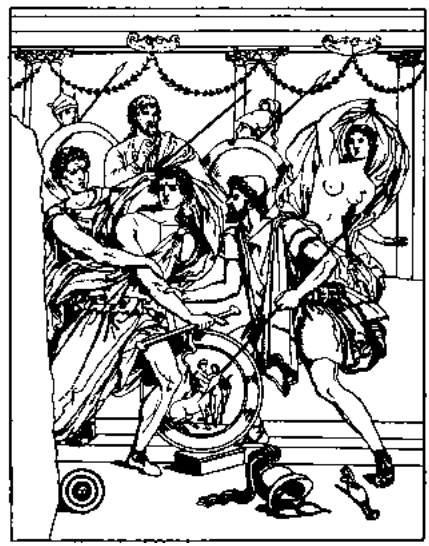
- Thesprotia'da (Thuc. i. 46)
- Argolis yakınlarındaki Hermione'de (Paus. ii. 35. 7)
- Bithynia, Herakleia'da (Xen. Anab. vi. 2. 2; Diod. xiv. 31)
- Campania'da (Plin. H. N. iii. 5)
- Mısır Memphis yakınlarında (Diod. i. 96)

2. Pontus sınırında büyük bir mağaranın adı olup, Herakles yeraltı dünyasının üç başlı bekçi köpeği Kerberos'u buraya sürüklemiştir.

AKHET [Mısır Mitolojisi] Ufukta gök tanrıçası Nut'un bulunduğu yer olup, her sabah güneş tanrısı Ra burada doğmaktadır. İnanışa göre güneş battıktan sonra gece boyunca 12 saat boyunca yeraltı dünyasında yolculuk ettikten sonra yeniden ufuk çizgisine gelmekte, her gün sembolik olarak karanlığı yenerek yeniden doğmaktaydı. Heretik firavun Akhenaton çöl ortasında yeni başkenti Akhet-Aten'i kurarken Akhet'in kendisine kenti kuracağı mevkii gösterdiğini iddia etmişti. Akhet aynı zamanda hem Mısır hiyerogliflerinde ufuk anlamına gelmekte hem de Eski Mısır takviminde 120'şer gün süren 3 mevsimden biri (Şemu "hasat zamanı", Akhet "sel baskını zamanı", Proyet "ürün verme zamanı") olarak bilinmekteydi. Akhet Mısır'da yeni yıldan sonraki ilk mevsim olup, bugünü Temmuz ayı ile başlamaktaydı. Akhet tılsımları tanrı Ra'yı sembolize eden kırmızı akik taşından yapılmaktaydı.

AKHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Mexico civarında yaşayan Ojibwe halkının yeryüzüne verdiği isimdir.

AKHİLLEİD [Yunan Mitolojisi] Romalı şair Publius Papinius Statius (MS 45-96) tarafından 94-96 arasında yazılmış bitmemiş bir manzum destanın adı olup, Akhilleus'in çocukluğundan Troya'daki ölümüne dek geçen hayatını konu almaktadır.

Akhilles, Skyros'tan alınırken (Gayley, 1893)

AKHİLLEUS [Yunan Mitolojisi] Homeros'un İlyada ile Statius'un Akhilleid destanlarının en önemli kahramanının olup, ayrıca Apollodorus, Bibliotheke (3.13.6), Homer Odysseia (11.470ff), Ovid'in Metamorphoses (12, 13) ve Hyginus'un Fabulae (96, 106, 107) eserlerinde de bahsi geçmektedir. Akhilleus, Teselya'nın Phthia kentinin ölümlü kralı Peleus ile deniz tanrıçası Thetis'in oğludur. Zeus ile Poseidon'un bir kâhinden âşık oldukları Thetis'ten doğacak oğlun babasından daha güçlü olacağını öğrenince onun bir tanrı yerine ölümlülerden birisi ile evlenmesini sağlamışlardır (Homer, İlyada XVIII, 429). Çiftin düğünü Pelion dağında gerçekleşmiş, düğüne çağrılmayan Eris'in masaya fırlattığı altın elmanın paylaşımı Paris'in hakem olduğu ilk güzellik yarışmasının düzenlenmesine sebep olmuştur.

Bir söylenceye göre Akhilleus'un ölümsüz annesi kocasından oğullarına geçen ölümlülere özgü özellikleri yok etmek için onları canlı canlı ateşe

sokarak ölümlerine sebep olmuştur. Yedinci çocuğu olan Akhilleus'a de aynı işlemi uygularken gizlice karısını gözetleyen kocası Peleus, dudakları ve sağ ayağının aşık kemiği (ayak bileği) yanmış, oğlunu karısının elinden alarak son anda kurtarmıştır. Thetis, kocasının müdahalesine kızınca denize geri dönmüş, Peleus ise oğlunu Pelion dağında yaşayan kentaur Kheiron'a götürerek çocuğun yanık kemiğinin tedavisini istemiştir. Kheiron sağlığında çok hızlı koşmasıyla tanınan dev Damysos'un mezarından ayak kemiğini alıp yanık kemikle değiştirerek Akhilleus'un olağanüstü hızda koşuculuk yeteneğine sahip olmasını sağlamıştır. Bir diğer söylenceye göre ise Thetis, Akhilleus'u yeraltı ırmağı Styx'te yıkayarak oğluna ölümsüzlük kazandırmış ama çocuğunu topuğundan tutarak suya daldırdığı için bu bölge yaralanabilir olarak kalmıştır.

Kherion'un annesi ile karısı çocuk Akhilleus'a çok iyi bakmış, delikanlılık çağında avlanmayı, şarkı söyleyip lir çalmayı, atları terbiye etmeyi ama en önemlisi acıya dayanmak, yalan söylememek gibi savaşçılara özgü erdemlerin tümünü de öğrenmiştir. Kheiron'dan müzik, ilaç bilgisi ve şifacılık sanatını da öğrenen Akhilleus bu yeteneğini Troya savaşı sırasında kullanmıştır (Hom. İl. XI, 485). Kheiron, inançlı ve güçlü olması için bal ve hayvan sakatatıyla beslediği çocuğa o zamana dek Ligyron adıyla bilinmesine karşın Akhilleus adını vermiştir.

Cesaret, güç, askeri beceri, onur ve gurur gibi Yunanlıların değer verdiği niteliklere neredeyse tanrısal ölçülerde sahip olan Akhilles savaş yeteneğiyle idealize edilirken Homeros'un göz ününe serdiği öfke, inat ve intikam gibi insani zayıflıkların da kahramanın davranışlarına yön vermesi Akhilles'in İlyada destanında önemli bir rol oynamasını sağlamıştır.

Troya Savaşı'nda

Akhilleus, Nestor, Odysseus ve Pataraklos'un daveti üzerine Myrmidonlardan oluşan 50 gemilik bir filonun komutanı olarak Troya savaşına katılmıştır. Homerik anlatıya göre Akhilleus'un annesi Thetis'ten Troya'ya giderse büyük şöhret kazanacağını ama orada savaş meydanında öleceğini, gitmezse uzun ama şan ve şereften yoksun bir hayat sürebileceğini öğrenmesine rağmen düşünmeksizin şöhret ve ölümü seçmiştir. Statius'un Akhilleid göre ise bir kâhin Peleus'a oğlunun Troya'da öleceğini bildirince onu kız kıyafetleri giydirerek gönderdiği Skyros kralı Lykomedes'in sarayında 9 yıl boyunca Pyrrha (kızıl saçlı) adıyla saklamıştır. Akhilleus burada Lykomedes'in kızlarının biriyle sevişerek gelecekte kral olacak Neoptolemos'un doğumuna sebep olmuştur. Akhaların kâhini Kalkhas'ın kehaneti üzerine Troya savaşının Akhilleus olmadan kazanılamayacağını öğrenen Odysseus gezgin satıcı kılığında Skyros'a giderek kahramanı bulmaya çalışmıştır. Lykomedes'in hareminde renk renk kumaş ve elbiselerin arasında bir kaç silahı da sergileyen Odysseus, kız kılığında bile olsa kahramanın silahlarla ilgilenmesinden Akhilleus'u tanımıştır. Bu olaydan sonra oğlunun kaderine engel olamayacağını anlayan babası bir zamanlar Hephaistos'un kendisine düğün armağanı olarak verdiği hiçbir silah tarafından zedelenemeyen kutsal zırhını Akhilleus'a vermiştir.

Akhilleus, Troya savaşında

Savaşın başlarında Akhalar, Troya'nın güneyindeki Mysia'ya çıkıp bölgeyi yağmalarken Akhilleus Telephos ile savaşıp, düşmanını yaralamayı başarmıştır. Troya'yı almak uğruna kızı İphigeneia'yı kurban etmeye karar veren Agamemnon kızını sözde Akhilleus ile nişanlamak için Aulis'e getirmişse de kahraman durumu anlayınca yaralarını iyileştirmesi için kendisini takip edip yanına gelen Telephos ile birlikte Yunanistan'ı terk ederek yeniden Anadolu'ya doğru yola çıkmıştır. Tenedos adasında Agamemnon ile tartışan ve Apolon'un oğlu Tenes'i öldüren kahraman Troya'da 9 yıl boyunca savaşmış, çok sayıda kenti yağmalayıp, sayısız düşman öldürmüştür. Çıkar gözetmeden savaşan Akhilleus yağmada aslan payını alan Agamemnon'a küsüp savaştan çekilmiştir. Akhilleus'un önderliğinde gerçekleşen bir akın sırasında elde edilen ganimetten Agamemnon'un payına Apollon rahiplerinden Khryses'in kızı Khryseis düşmüşse de rahibin tanrıya yalvarması sonucunda Yunan kampı Apollon'un gazabına uğramıştır. Yunanlı kâhin Kalkas musibetin ortadan kalkması için kızın serbest bırakılması gerektiğini söylemişse de Agamemnon isteksiz davranınca Akhilleus ile kavgaya tutuşmuş sonunda ikna olmuşsa da onurunu kırılan kral Akhilleus üzerindeki otoritesini gösterebilmek uğruna kahramandan kölesi Briseis'e kendisine vermesini istemiştir. Ganimetleri bizzat kendisi toplarken çadırından çıkmayan Agamemnon'un tavrına iyice öfkelenen Akhilleus o günden sonra çadırından ayrılmamış dolayısıyla savaşa katılmamıştır. Akhilleus'un savaş alanından uzaklaşmasıyla Yunan üstünlüğü sona erince bir süre sonra Agamemnon Akhilleus'un ayağına giderek Briseis'i başka hazinelerle birlikte geri vermeyi teklif etmişse de Akhilleus krala sunduklarının "toz tanesi kadar değersiz" olduğunu söyleyerek reddetmiştir. Bununla birlikte savaşın onuncu yılında Troyalı-

ların gözünü korkutmak için Akhilleus'un zırhıyla Myrmydonların başında savaşa katılan dostu Patraklos'un Hektor tarafından öldürülmesi üzerine Agamemnon'la anlaşıp öfkeyle savaş meydanına geri dönmüştür. Hektor'u boğazına bir mızrak saplayarak yere yıkan, ölmek üzere olan hasmının cesedini Troya'da bırakması için yalvarışını dikkate almadan Yunan kampına geri dönmüştür. Patraklos için düzenlenen görkemli cenaze töreninden sonra Hermes tarafından yol gösterilen Troya kralı Priam gizlice Yunan kampına giderek Akhilleus'un karşısına çıkmış, kahramanın önünde diz çökerek ağlayarak oğlunun cesedini uygun bir cenaze töreni düzenleyebilmesi için kendisine vermesi için yalvarmıştır. Akhilleus acılı babanın ağlamasından etkilenerek isteği kabul etmiş ve Hektor'un cesedini Troya'ya göndermiştir. Homeros'un İlyada'sı burada bitmekle birlikte diğer kaynaklarda Akhilleus'un Troya düşmeden önce savaş meydanında bir anlatıya göre Apollon, bir diğerine göre ise Paris tarafından topuğundan vurularak öldürüldüğü anlatılmıştır (Hom. İl. Hom. Od. XI, 467-540; Apollod. Bibliotheke III, xiii, 5-8; Apollod. Epitome III, 14-V, 7; Ov. Met. XI, 217-265; XII, 580-XIII, 398; Ovid, Heroides III; Apollonius Rhodius, Argonautica IV, 783-879). Sadece topuğundan yaralanabilen kahramanın durumuna atfen Akhilleus'un topuğu deyimi batı edebiyatında 'saldırı ve tenkide açık olan' anlamında kullanılmıştır. Hatta siyasi belirsizliğinden ötürü "İrlanda" bazı yazarlarca - İngiltere için- Akhilleus'un topuğu olarak nitelendirilmiştir.

AKHİLLİDES [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'a atfen oluşturulan bir lakap olup, oğlu Pyrrhus için kullanılmıştır (Ovid, Heroid. viii. 3.).

AKHİMİ [Afrika Mitolojisi] Cezayir'de yaşayan Berber kökenli Kabyle halkının inanışında boğa tanrının adı olup, başlangıç varlıkları İtherther ve Thamautz'un oğludur. Vahşi bir hayvan olarak doğan Akhimi ebeveynlerini kaybedince ilk insanlar tarafından kurulan bir köye gelmiş burada insanlarca yakalanmaktan son anda kurtulmuştur. Bilge arı kendisine hayvanların insanlara hizmet etmesi gerektiğini çünkü insanlarca beslenilip aslanlardan korunduklarını söylemiştir. Kendi kaderini kontrol eden Akhimi ailesinin yaşadığı topraklara geri dönmüş, yeni doğmuş kız kardeşini görünce öfkeyle babasını kovup annesi ve kardeşiyle birleşmek istemiştir.

AKHİROE [Yunan Mitolojisi] Nilus'un kızı, Belus'un karısı, Aegyptus ile Danaos'un annesi olan bir su perisinin adıdır (Apollodorus, Bibliotheka ii. 1. 4). Yorumcu Lycophron'a göre ise Ares'in oğlu Sithon'un eşi olup, Pallene ile Rhoeteia adlı kızların annesidir.

AKHİYALATOPA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Zuni halkının inanışında olağanüstü güçlere sahip dev bir yaratığın adı olup, çakmaktaşı bıçağı formundaki tüylerini fırlatabilmektedir.

AKHLAE [Etrüsk Mitolojisi] Yunan mitolojisindeki Okeanos ile Tethys'in oğlu Akhelous'un Etrüsk versiyonu olup, Herakles ile güreşen boğa bedenli ve boynuzlu bir nehir tanrısıdır. Herakles tarafından öldürülen ve boynuzu bereket boynuzu kornukoiaya dönüştürülen yaratık Etrüsk sanatında kötü ruhları kovmak amacıyla tılsım olarak özellikle madalyon ve mücevherler üzerinde tasvir edilmekteydi.

AKHLUT [Eskimo Mitolojisi] Denizde katil balina karada kurt olan tehlikeli ve hain karakterli değişken bir yaratığın adıdır. Eğer bir kurdun ayak izleri okyanusa doğru gidiyorsa onun Akhlut olduğuna inanılmaktaydı.

AKHO Bkz. Abyla

AKHOR [Yunan Mitolojisi] Pliny'in bildirdiğine göre Kireneanlıların kendilerini zararlı haşarattan koruması için yakardığı bir tanrının adıdır.

AKHU [Budist Mitolojisi] Bilgeliğin 5 Büyük Buda'sından birisi olan Aksobhya'ya Çinlilerce verilen isim olup, "soğukkanlı" karakteriyle tanını, kızgınlık ve hayal kırıklığı yaşamadığına, doğu yönünün dolayısıyla güneşin doğuşunun sembolü olduğuna inanılmaktadır. Tibet'te Mibskyod-pa ve Mi-khrugs-pa adıyla bilinmektedir.

AKHMİM [Mısır Mitolojisi] Yukarı Mısır'da Sohag bölgesinde Nil nehrinin doğu yakasında yer alan antik bir kent olup, Yunanca Khemmis ve Panopolis adlarıyla bilinmekte, bereket tanrısı Min'in bir tapınağını barındırmaktaydı.

AKHTAR [Pers Mitolojisi] Burçlar kuşağının 12 kuyruklu yıldızının adı olup, aynı zamanda Ahura Mazda'nın ordusunun hazırlayıcısı ve liderleridir.

AKHTHOES [Mısır Mitolojisi] I. Kheti ve Akhtoy adlarıyla da bilinen 9. Hanedanın kurucu bir firavun olup, çılgın davranışlarıyla Mısır halkına büyük zarar vermişse de söylenceye göre sonu bir timsah tarafından parçalanıp yenilmek olmuştur.

AKHTYA [Pers Mitolojisi] Yatus adı da verilen iblislerin şefi olup, Yoişta'nın sorduğu 3 bilmeceyi cevaplayamayınca öldürülmüştür.

AKHUSTHAL [Maya Mitolojisi] Bir doğum tanrıçasının adıdır.

AKHYLS [Yunan Mitolojisi] Kaostan önce yaratıldığına inanılan ölümsüz gecenin adıdır. Solgun tenli, zayıf bedenli, kırmızı yanaklı Akhyles Hesiodos'a göre acı ve üzüntünün kişileştirilmiş formu olup, Herakles'in de kullandığı Hera'nın kalkanında temsil edilmiştir (Scut. Herc. 264).

AKIL [İslam Mitolojisi] Arapça "düşünme, anlama ve kavrama gücü" anlamına gelen yetenek İslam inancına göre Allah'ın yarattığı mahlûkattan üçüne; insan, cin ve meleklere verilmiştir.

AKILLI TASARIM Hıristiyan köktendincilerce evrim teorisini yalanlamak ve Kitabı Mukaddes ile çelişen bilimsel bulguları yaratılış ile uzlaştırma amacıyla geliştirilen bir teorinin adı olup, evrenin karmaşık yapısına ancak bir aklın sebep olabileceğini dolayısıyla yaratıcı tanrı fikrini ileri sürmektedir.

AKIN [Türk Mitolojisi] Kırgız ve Kazak halklarının dombra adlı geleneksel çalgının eşliğinde

doğaçlama söylediği kahramanlık ve yiğitlik konulu manzum destanların adıdır.

AKİ-YAMA [Japon Mitolojisi] Sonbahar ile özdeşleştirilen bir dağ tanrısı olup, Haru-Yama'nın kardeşidir. Kardeşine düğün hediyesi getirmeyi unutunca annesi tarafından solup gitmesi için lanetlenmiştir.

AKINTIYA BIRAKILAN BEBEK Farklı kültürlere ait masal ve efsanelerde ortak bir tema olarak karşımıza çıkmakta olup bunarlın en ünlüsü Eski Ahit'te bahsi geçen bebek Musa'nın hikâyesidir.

1. [Yahudi Mitolojisi] Adı bilinmeyen (I. Seti veya II. Ramses olmalı) bir Mısır fiavunu ülkesinde yaşayan Yahudilerin sayıca arttığını görünce tüm erkek çocukların öldürülmesini emretmiş, Musa'nın annesi oğlunu firavunun askerlerinden koruyabilmek için bir örgü sepetin içinde Nil nehrine bırakmıştır. Tesadüfen çocuğu firavunun kızı bulmuş ve kendi çocuğu gibi büyütmüştür. Musa büyüdüğünde gerçek kimliğini keşfetmiş ve halkının önderi olmuştur.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Akad kralı Sargon'un (MÖ 2334-2279) hakkında benzeri bir söylence bulunmaktadır. Bir tapınak rahibesi olan Sargon'un annesi bebeğinden zorla ayrılmış, bir sepet içerisinde akıntıya bırakılan bebek saray bahçıvanı tarafından bulunmuş, saraydan birisi gibi büyütülen çocuğu gören tanrıça İnanna çocuğa kral olma gücü vermiştir.

3. [Roma Mitolojisi] Vesta bakiresi Rhea Silvia ile savaş tanrısı Mars'ın ikizleri olan Romulus ve Remus bekâret yeminini bozduğu için ölüme mahkûm edilen anneleri tarafından bir sepet içerisinde Tiber nehrine bırakılmıştır. Dişi bir kurt tarafından bulunup emzirilen çocukları daha sonra bir çoban bulmuş ve kendi oğulları gibi yetiştirmiş, çocuklar büyüdüklerinden Roma kentinin kurucusu olmuşlardır.

AKİDALİA [Yunan Mitolojisi] Zeus'un kızları (Aglaia, Euphrosyne ve Thalia) ile Boeotia'da aynı çeşmede yıkanmasının ardından aşk tanrıçası Aphrodite'e verilen isim olup, Vergil'in Aeneid (I, 720) ve Ovid'in Fasti çalışmalarında bahsi geçmektedir.

AKİÇA [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da ruhani bir güç olarak kabul edilen güneşe verilen isimdir.

AKİDUSA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Skamander'in karısının adı olup, Boeotia'da bir pınara adını vermiştir.

AKİK TAŞI [Yunan Mitolojisi] Pliny Girit'ten getirilen kırmızı-beyaz akik taşının (Yunanca "agate") insanı akrep ve örümceklere karşı koruduğunu, yeşil olanın gözlere faydalı olduğunu kaydetmiştir.

AKİKA [İslam Mitolojisi] Çocuk doğumunun yedinci günü şükür amacıyla kesilen kurbanlık hayvanın adıdır.

AKİKO [Japon Mitolojisi] Takahama ile nişanlı olan bakire kızın adı olup, düğünden hemen önce ölmüştür. Takahama yıllar sonra kızın mezarını ziyarete gittiğinde beyaz bir kelebek formuna girerek adamın yanına gelince Takahama'da ölmüştür.

AKİLATTİRATTU AMMANAİ [Hint Mitolojisi] Ayyavazhi kutsal metinlerini içeren kitabın Tamil dilinde "Dünya şarkı kolleksiyonu" anlamına gelen adı olup, 181 yılında Hari Gopalan Citar tarafından yazılmıştır.

AKİPPE [Yunan Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares'in çocuklarından biri olarak bahsi geçmekte olup, bir ihtimal Alkippe'nin yanlış yazımı da olabilir.

AKİS [Yunan Mitolojisi] Faunus ve su perisi Symaethis'in oğlu olup Doğu Sicilya'da çobanlık yapmaktadır Polyphemus adlı tepegöz (kyklop) Galatea'ya âşık olmuşsa da kız tarafından alaya alınınca kıskanç Polyphemus rakibi Akis'i bir kaya parçası fırlatarak öldürmüştür. Galata'nın dileğiyle Akis'in öldüğü yerde genç adamın kanından bir pınar ortaya çıkarken Akis'de nehir tanrısı oluvermiştir. Bir başka söylenceye göre ise Akis Polyphemus'un fırlattığı kayanın altında ezilmemiş ama ölümden kurtulmak için kendini nehre dönüştürmüştür (Ovid. Metamorphose XIII, 750-68).

AKİTU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Asur'da Marduk veya Nanna için yeni yılda dinî tören düzenlenen bir tapınak ve festivalin adıdır. Bkz. Zagmuk

AKKA [Fin Mitolojisi] Ukko'nun dişil karşılığı olduğu sanılmaktadır.

AKKAD [Yakındoğu Mitolojisi] Babillilerin kurduğu ilk şehrin adı olup I. Sargon tarafından MÖ 2475 tarihinde başkent yapılmıştır.

AKKAN [Yakındoğu Mitolojisi] Doğum ve kaderi denetleyen Madderakka, Sarakka, Juksakka ve Ugsakka adlı dört Sami tanrıçasının adıdır.

AKKHUPTA [Hint Mitolojisi] Caynacılık Tanrıça Sarasvati'ye yardım eden 16 Vidyadevi'den birisi kabul edilen bilgi ve öğrenme tanrıçasının adı olup "dokunulmamış" anlamındadır.

AKKIZLAR Bkz. Ülgen

AKKİ 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Akkadların büyük kralı Sargon'u bebekken bulup yetiştiren kişi olup, Sümer şehri Kish'in saray bahçıvanı olduğu bilinmektedir.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Bir su iblisinin adıdır.

3. [Japon Mitolojisi] İnsana benzeyen dev bir canavarın adıdır.

AKKO [Pers Mitolojisi] Kürtlerin saksağan kuşuna verdiği isim olup, evin bir köşesine konup ötmesi önemli bir haber veya gelişmenin işareti sayılmaktadır.

AKKULA [Türk Mitolojisi] Kırgız söylence kahramanı Manas'ın olağanüstü niteliklere sahip sadık atının adıdır.

AKKRUVA [Fin Mitolojisi] Laponya'da tapınılan bir balık tanrıçasının adı olup, üst kısmı uzun saçlı bir kadın belden aşağısı ise balık şeklinde denizkızı görünümündedir. Saçlarını taramak için denizden çıktığına inanılan Akkruva insanlara balık tutmalarında yardımcı olan yardımsever bir tanrıça olmakla birlikte kızdırıldığında yıkıcı olabilmektedir.

AKLA TAPINMA Radikal fikirleriyle tanınan Fransız gazeteci Jacques-René Hébert'in (1757-1794) izinden gidenlerin 1789 devriminin ardından Hıristiyanlığı kaldırarak yerine koymaya

çalıştıkları radikal akımın adıdır. Akıl, kırmızı başlıklı, beyaz gömlekli ve mavi pantolonlu bir genç kadın olarak tasvir edilmiş, Notre Dame Kilisesi Akıl tağınağı olarak ilan edilmiş, bir kaç yıl boyunca akla tapınma törenleri bile düzenlenmiştir.

AKLANMAK [Hıristiyan Mitolojsi] Günahkâr olarak doğduğuna inanılan insanlık uğruna günahsız bir yaşam sürüp, insanlığın cezasını çekmek uğruna çarmıha gerilerek öldüğüne inanılan İsa peygambere iman edenlerin suçsuz ve güzahsız sayılması durumunun adıdır.

AKLLA [İnka Mitolojisi] Güneş tapınaklarında bulunan hiyerarşik gruplardan (diğerleri: rakipler, kâhinler, hizmetkârlar) bir tanesi olan güneş bakirelerine verilen isim olup, kraliyet ailesine hizmet vermektedirler. Güneş bakireleri kurban törenleri sırasında içilen mayalanmış mısır içkisi (çikka) hazırlar, kumaş dokur, imparatorun değişmesi ya da güneş tutulması gibi olağanüstü durumlarda bizzat kurbanın kendisi olurlardı. İmparator Pachacuti döneminde (1438–1471) Akllahuasi'de 4 bin Akllas'ın yaşadığı bilinmekte olup, yakın takipte olan bakirelerin yerleşimi yalnız terk etmeleri kesinlikte yasaktı. Chuguillanto adlı bakire bir çobana âşık olunca delikanlının büyücü annesi oğlunu sihirli bir değneğe dönüştürmüştür. Elindeki değnekle Akllahuasi'ye dönen bakireden şüphelenmeyen muhafızlar değneğin geceleri insana dönüştüğünü fark etmemişlerdir. Kaçak aşk yaşamaktan bıkan âşıklar kaçmaya karar verince tanrılar tarafından cezalandırılarak bir dağ geçidinde yolun iki tarafından yer alan taş sütunlara dönüştürülmüşlerdir.

AKME Bkz. Horae

AKMENES [Yunan Mitolojisi] Elis'te tapınılan su perilerine verilen isim olup, bir sunağın önünde diğer tanrılarla birlikte tapınılmak-taydı (Paus. v. 15. 4).

AKMON [Yunan Mitolojisi] **1.** Firigya'da İda dağında ve Girit adasında yaşayan ve Daktyl olarak bilinen cinlerden birisinin adıdır.

2. Okeanus ile Thea'nın oğlu ve Basalus'un ikiz kardeşi olup, şekil değiştirebilen düzenbaz cinler olan ikizler Kerkope adıyla bilinmektedirler. Kardeşler Herakles'in sopasını çalmışlarsa da yakalanmışlar, Zeus tarafından maymuna dönüştürülmüşlerdir.

3. Diomedes ile İtalya'ya giden savaşçılardan birisi olup, Aphrodite tarafından kuşa dönüştürülmüştür.

AKMONİDES [Yunan Mitolojisi] Vergilius'in bahsettiği (Aen. viii. 425) Pyrakmon'a benzer bir kyklopun adıdır (Ov. Fast. iv. 288).

AKNA [Eskimo Mitolojisi] Doğum ve bereket tanrıçasının adı olup, 'ana' anlamına gelmektedir.

AKO [Japon Mitolojisi] Aya'nın kocasının adıdır.

AKO MYO ON TEN Bkz. Benten

AKOE [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni ahitte '-imanı-duyma, algılama, hissetme' anlamında kullanılmakta olup Eski Yunanca akve kelimesiyle ilgilidir.

AKOETES [Yunan Mitolojisi] Genç ve yakışıklı bir dümencinin adı olup, Tyrrhenialı (Etrüsk) korsanlar tarafından kaçırılmak istenen Dionysos gemicileri yunus veya diğer balıklara dönüştürerek cezalandırmışsa da kendisine arka çıkan tek gemici olan Akoetes'e dokunmamıştır. Bu olaydan sonra Akoites, Nahos adasında rahip olmuştur (Ovid III, 696).

AKOĞLANLAR Bkz. Ülgen

AKOLMİZTLİ [Aztek Mitolojisi] Ölüler tanrısı Miktlantekuhtli'nin görünümlerinden olup, yeraltı (Miktlan) tanrılarından birisidir (diğeri: Akolnahuakatl).

AKOLNAHUAKATL Bkz. Akolmiztli

AKOMA MBA [Afrika Mitolojisi] Güney Kamerun'da yaşayan Fang halkının inanışında olağanüstü güçlere sahip bir kahramanın adıdır. Mucizevî bir doğumla dünyaya gelen çocuk doğaüstü tabiat ve garip tavırları yüzünden ailesini pek çok kez tehlikeye atmışsa da yetişkinliğinde pek çok zafer kazanmış büyük bir savaşçı ve Ekang halkının kralı olmayı başarmıştır.

AKOMON Bkz. Aka Manah

AKONADİ [Afrika Mitolojisi] Gana halkının inanışında kadınların ve adaletin koruyucusu adalet ve kehanet tanrıçası olup, Akkra bölgesinde büyük bir tapınağı bulunmaktadır.

AKONDA [Afrika Mitolojisi] Fon halkının nazar ve kötü ruhlara karşı koruduğuna, savaş sırasında cesaret ve güç verdiğine inandığı rafya ve koç kılından yapılan bir tür nazarlığın adıdır.

AKONGO [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Ngombe halkının inanışında "Şekil veren" takma adını da taşıyan yaratıcı tanrının adıdır. Bir efsaneye göre bir zamanlar insanlar arasında yaşayıp onları koruyan tanrı insanların huysuzluğundan sıkılıp ormanın derinliklerine gidip saklanmış, bir daha onu gören olmamıştır.

AKONİTE [Yunan Mitolojisi] Düğün çiçeğigillerden kurtboğan otunun (Latince: aconitum) Yunanca adı olup, Hades'in bekçi köpeği Kerberus'un salyasının damladığı yerlerde filizlendiğine inanılmaktaydı. Romalılarca tanrı Saturn ile ilişkilendirilmiştir.

AKONTES Bkz. Akontius

AKONTİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Khios (Sakız) adasından bir gencin adı olup, Artemis şenliklerine katılmak için gittiği Delos'ta âşık olduğu Kydippe'yi Artemis tapınağına dek izlemiş, bir elma üzerine "Artemis tapınağı üzerine ant içiyorum ki ben Akontios ile evleneceğim!" yazarak kızın önüne doğru fırlatmıştır. Kız meraktan elma üzerindeki yazıları tapınağın içerisinde yüksek sesle okuyunca sonradan pişman olsa da yemin etmiş sayılmıştır. Atina'ya ailesinin yanına dönen Kydippe'yi 3 defa nişanlayan babası her seferinde Athena'nın araya girip engeller çıkarınca konuyu Delphi kâhinlerine danışmış, onların tavsiyesiyle kızını Akontius'la evlendirmiştir (Ovid, Heroides 20, 21).

2. Perseus'un arkadaşlarından birisi olup, Perseus ile Andromeda'nın düğününü engellemek isteyen Agenor ile mücadele ederken

kazayla Perseus'un elindeki Medusa başına bakarak taşa dönüşmüştür.

3. Lykaon'un oğlu olup, Arkadia'da bulunan Akontium şehrine adını vermiştir (Apollod. iii. 8).

AKORAN [Afrika Mitolojisi] Kanarya adalarının yerlisi ve Kro-Magnon (Modern Kafkasyalı adamın tarih öncesi tipi) orijinine sahip olduğu sanılan Guançe halkının en önemli tanrının adı olup, beyaz deriler giymiş bakireler tarafından dağlardaki sunaklarına süt adanmaktaydı.

AKPOU [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında yolcular tarafından uğur getirmesi amacıyla taşınan küçük bir kâsesi olan metal çubuğun adıdır. Akpou taşıyan yolcu eğer bir hayaletle karşılaşırsa tılsımı ona doğrultması durumunda zarar görmeyeceğine inanılmaktadır.

AKRA 1. [Afrika Mitolojisi] Aşanti halkının ruha verdiği isimdir.

2. [Pers Mitolojisi] Ölümsüz Simurg kuşuna verilen isimlerden birisi olup Zerdüşt inancında zamanın babası kabul edilen Akarana Zervan'ın adıyla ilişkili olmalıdır.

AKRAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Akraia ve Akraeus yüksek tepelere adlarına tapınaklar inşa edilen başta Zeus, Hera, Aphrodite, Pallas ve Artemis olmak üzere pek çok tanrı ve tanrıçaya yakıştırılan isim olup 'yükseğin' anlamına gelmektedir (Paus. i. 1. 3, ii. 24. 1; Apollod. i. 9. 28).

2. Aphrodite'in Knidya'da kullanılan takma isimlerinden birisidir.

3. Nehir tanrısı Asterion'un kızı olup, kız kardeşleri Euboea ve Prosymna ile birlikte Hera'ya dadılık yapmıştır (Paus. ii. 17. 2).

AKRAEPHOUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un oğlu olup, Boeotia kenti Akraephia'nın kurucusu olduğuna inanılmaktadır (Paus. ix. 23. 3, 40. 2).

AKRAGAS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Asterope'nin oğlu olup, Sicilya'da bulunan Akragas (Agrigentum) kentinin kurucusudur.

AKRAMA [Hinduizm] Dinî lider ve eğitmenlerin müritlerine ders verdikleri okulların adıdır.

AKRAS [Fin Mitolojisi] Bereket tanrısının adı olup, başta şalgam olmak üzere tüm bitkilerin koruyucusudur.

AKRATOPHORUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un takma adı olup, şarapla özdeşleştirilen tanrıya bu isimle Arkadia'nın Phigaleia kentinde tapınılmaktaydı (Paus. viii. 39. 4).

AKREP Burçlar kuşağının sekizinci işareti olan zehirli böcek türü Anadolu'da çeşitli dokumalarda kullanılan bir motif olup, pek çok kültürde olduğu gibi düşmanlığı sembolize etmektedir.

1. [Mısır Mitolojisi] Ölülerin koruyucusu kabul edilen kötü tanrı Set'in sembollerinden birisidir. Bir söylencede akrep kılığına giren Set, Horus'u sokarak öldürmeye kalkışmışsa da İsis ile Osiris tanrıyı hayata döndürmeyi başarmıştır.

Bir Asur kabartmasında Akrep Adamlar

AKREP ADAMLAR [Yakındoğu Mitolojisi] Enuma Eliş ve Gılgamış gibi Sümer-Akad yaratılış efsanelerinde dişi ejderha Tiamat'tan doğmuş, belden yukarısı insan aşağısı akrep formunda yaratıkların adı olup, Babil'in ve güneş tanrısı Şamaş'ın koruyucusu olduklarına inanılmaktaydı. Akrep adamlar ilk tanrıça ve kaos yaratığı olan Tiamat tarafından eşi su tanrısı Abzu'ya isyan eden genç tanrılarla savaşmaları için yaratılmışlardı. Akrep adamlar Maşu dağında güneş tanrısı Şamaş için karanlıklar diyarı Kurnigi'nin kapısında nöbet tutmakta her gün doğan ve geceleri yeraltına inen Şamaş için kapıyı iki kez açmaktaydı. Başları gökyüzüne değen, olağanüstü güçlü ve bakışları ölüm saçtıklarına inanılan Akrep adamlar Utnapiştim'e giden Babilli kahraman Gılgamış'a da yardım etmişlerdir (9. tablet, 47-81. Satırlar).

AKRİSİONEİS [Yunan Mitolojisi] Danae'ye babası Akrisius'tan dolayı yakıştırılan aile adıdır (Virg. Aen. vii. 410).

AKRİSİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Abas ile Aglaia'nın oğlu Proetus'un ikiz kardeşi olan Argos kralının adıdır. Delphoi tapınağına oğul isteği için danışınca Eurydike'den doğan kızı Danae'nin doğuracağı erkek çocuğun büyüyünce kendisi öldüreceğine dair duyduğu kehanete inanarak kızını bronz bir kuleye hapsetmiştir. Bununla birlikte tanrı Zeus beğendiği kız ile birleşmeye muvaffak olmuş, Danae'de zamanı gelince bir oğlan çocuğu doğurmuştur. Akrisius, kızı ile torununu bir sandığa kapatarak denize atmışsa da Seriphos adasına ulaşan ana oğul kurtulmuş, Perseus adını alacak çocuk büyüdüğünde rastlantı sonucu Larissa kentinde düzenlenen spor karşılaşmaları sırasında disk atarken tanımadığı babasını yanlışlıkla öldürmüştür. Akrisius kelimesi Yunanca akrisia (yargı isteği) ile ilişkilidir.

2. Laertes'in babası olan Kephallenia kralının adıdır.

AKRİTES [Yunan Mitolojisi] Akritika Trağodiya Yunanca 'kolcuların şarkıları' anlamına gelmekte olup, MS 9-10 yüzyıllarda Araplara karşı savaşan Bizanslı sınır muhafızlarının kahramanlıklarını anlatan manzum destanların genel adıdır.

Akritik destanların en önemlileri:

- Digenis Akrites
- Andronikus'un atı
- Askerlerin şarkısı
- Andronikus'un şarkısı

AKROEİTES [Yunan Mitolojisi] Sikyon'da Dionysos'a verilen takma isimlerden birisidir.

AKROKORİNTHUS [Yunan Mitolojisi] Antik Korinth'de MÖ 8. Yüzyıl sonlarından itibaren Aphrodite kültünün oluştuğu akropolis civarına verilen isimdir.

AKROPOLİS [Yunan Mitolojisi] Yunan kentlerinde kente en yakın tepeye inşa edilip, içerisinde tapınak ve kamu binaları barındıran yapı kompleksinin adı olup Yunanca 'tepedeki kent' anlamına gelmektedir. En ünlü Akropol MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısında 762 m yükseklikteki bir tepe üzerine inşa edilen Atina Akropolü olup MÖ 6. Yüzyıl öncesinde etrafının surla çevrili olduğu bilinmektedir. Kentin ilk krallarının sarayı ve Athena'nın tapınağını barındıran ilk Akropolis Perslerce yıkılmışsa da MÖ 5. Yüzyılda Parthenon, Athena heykeli, Athena Nike tapınağı, Erekhtheum ve Propylaea gibi ilaveler yapılarak yeniden inşa edilmiştir.

AKRURA [Hint Mitolojisi] Yadavaların lideri ve Vrişi kabilesinin bir üyesi olup, hayatı eski Hindu yazıtlarından Puranalarda anlatılmaktadır. Akrura'nın adı Sanskrit akrur "zalim olmayan" anlamına gelmektedir. Kaşi prensi Svaphalka ve Gandini'nin 12 çocuğundan birisi Sutanu'nun kocası, Devaka ile Updevaka'nın babasıdır. Akrura aynı zamanda sihirli güçlere sahip efsanevi mücevher Syamantaka'nın koruyucusudur. Hindu yazıtlarında Akrura'nın adı sıkça anılmaktadır. Bunlarda birisinde Vrişni kralı Kamsa'nın habercisi olarak tasvir edilmekte Balarama ile Krişna'yı bir festivale davet eden kralın konuklarını öldürmeyi planladığı konusunda tanrıları uyarmaktadır.

AKSHAYAPATRA [Hint Mitolojisi] Güneş tanrısı Surya'nın Yudhisthira'ya verdiği büyülü bir geminin adıdır.

AKSAK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay'da yaşayan Çako halkının ilk insanları yarattığına inanılan yaratıcı tanrısının adı olup, arı formunda tasvir edilmektedir.

AKSAYAJNANA KARMANDA [Budist Mitolojisi] 'Literatür'ün tanrılaştırılmış formu olup, 12 Daharni'den birisi kabul edilmektedir.

AKSİEROS [Yunan Mitolojisi] İnsanların zor anlarda yardımına koşan Samotrakialı tanrıçalardan (Kabeiroi) birisi olup, Kadmilus'un kızıdır. Apollonius'a (i. 915-921) göre Demeter ile özdeştir.

AKSİNOMENTAYA [Yunan-Ortaçağ Mitolojisi] Antik Yunan ve Roma'da gevşek tutulmuş bir baltanın hareketlerine bakarak kehanette bulunma sanatının adıdır. Aksinomentaya Ortaçağ Avrupası'nda mahkemelerde kullanılmış, suçlunun adı söylendiğinde balta titrerse suçlu olduğuna kanaat getirilmiştir.

AKSİOPONEOS [Yunan Mitolojisi] Athena'nın 'intikamcı' anlamına gelen takma adı olup, Herakles bu isimdeki tanrıçaya Sparta'da bir tapınak inşa etmiştir (Paus. iii. 15. 4).

AKSOBYA [Budist Mitolojisi] Vajrayana Budizm'inde 5 Dhyani-Buda'dan birisi ve 5 Dhyanibodhisattva'nın ikincisi olup, kimi yazarlarca Lokana veya Mamaki'nin eşi, Vajrapani'nin babası kabul edilmektedir. Sanskrit "Sarsılmaz olan" anlamına gelmektedir. Muhtemelen tarihi Gautama Buda'nın şeytani Mara'nın ayartmalarına karşı direnişinden ilham alınarak var edilmiştir. Aksobya, keşiş kıyafeti giyen ve bir güneşin üzerine oturulan Buda formunda tasvir edilmektedir. Tantrizim'de Buda'nın gözü, Doğu yönü ve kış mevsimi ile ilişkilendirilen Aksobya 6 veya 8 kollu olarak tasvir edilmekte ve Abhirati'de ikamet ettiğine inanılmaktadır. Heruka, Jambhala ve Yamari gibi tanrısal varlıkların da vajra (yıldırım) taşıyıp, bir çift file binen Aksobya'dan doğduğuna inanılmaktadır.

AKSHOBYA Bkz. Aksobya

AKSUMAMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] İspanyolların bölgeyi keşfinden önce, Peru civarında And dağlarında yaşayan yerlilerin temel gıdaları olan patatese verdikleri isimlerden birisi olup 'patates anne' anlamına gelmektedir.

AKŞAM YILDIZI 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında batıda akşam yıldızı doğuda ise sabahyıldızı yaratıcı tanrının yeryüzünde yaşamı başlatmasına yardım etmişlerdir. Akşam yıldızı dişi sabahyıldızı ise erkek olarak kişileştirilmiş olup, birbiriyle evli kabul edilmişlerdir.

Ayrıca Bkz. Arsu, Aştar, İlani, Hesperus, Manat, Ruda, Usinş

AKTAB KUTBA [Arap Mitolojisi] Ürdün'ün güneybatısında yer alan tarihi Arap krallığı Petra'da keşfedilen yazıtlarda bahsi geçen bir tanrıçanın adı olup, Uzza ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

AKTAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereus ile Doris'in kızları olan Nereidlerden birisinin adıdır (Hom. İl. xviii; Hygin. Fab. 7).

2. Danaus ile Pieria'nın kızları olan Danaidlerden birisi olup, Aegytus'un oğlu Periphas ile evlenmiştir (Apollod. 2.1.5)

3. Bir söylenceye göre Attika'nın eski adı olup, sonradan Kranaus'un oğlu Attis'in adını almıştır (Pausanias 1.2.7)

AKTAEON [Yunan Mitolojisi] Thebai şehrinin kurucusu Kadmos'un kızı Autonoe ile Aristaeus'un kentaur Kheiron tarafından usta bir avcı olarak yetiştirilen oğludur. Ovid'e göre Tanrıça Artemis'ten de usta avcı olmakla övünen Aktaeon, Boeotia'da Kithaeron dağında çıktığı bir av sırasında grubundan ayrılıp ormanın içine dalınca Artemis'i su perileriyle birlikte çıplak banyo yaparken görmüştür. Avcıyı fark eden periler kaçışmışsa da ölümlünün küstahlığına kızan Artemis, Aktaeon'u bir erkek geyiğe dönüştürdükten sonra sahiplerini tanımayan elli av köpeğine parçalattırılarak cezalandırmıştır. Apollodorus'a göre av köpekleri geyiği parçaladıktan sonra nafile yere sahiplerini aramaya koyulmuşlardır. Kheiron'un mağarasına dek gelen köpekleri yatıştırmak isteyen kentaur da Aktaeon'un bir heykelini yaparak mağaranın önüne dikmiştir. Bir başka söylenceye göre ise Aktaeon'u eşlerinden Semele'nin peşinden

koştuğu için bizzat Zeus ölümle cezalandırmıştır (Apollodorus 3.4.4; Diodorus Siculus 4.81.4; Hygin. Fab. 180, 181; Ov. Met. 3.131–252; Paus. 9.2.3).

Aktaeon'u parçalayan köpeklerin adları şöyledir: Alke, Drako, Dromas, Ekhnobas, Kanake, Khediaetros, Kisseta, Koran, Kyllo, Kylloptes, Kyprius, Labros, Lakhme, Lakon, Ladon, Lampos, Lebros, Leuka, Lynkea, Makhimos, Melampus, Melankhaetes, Menelaos, Menelea, Molossus, Nape, Nebrophonus, Okydroma, Orestrophus, Oribasus, Pakhytos, Pamphagus, Poemenis, Pterelas, Strikta, Theras, Theridamas, Theron, Thous, Tigris, Uranis.

AKTAEUS [Yunan Mitolojisi] Kekrops ile evlenen Aglauros'un babası olan ilk Attika kralının adıdır.

AKTİAKUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un takma isimlerinden birisi olup, tapınaklarını barındıran Aktium kentiyle ilişkilidir (Ov. Met. xiii. 715).

AKTİS [Yunan Mitolojisi] Helios ile Rhode'un oğlu, Kandalus, Kerkaphus, Macar, Okhimus, Tenages ve Triopas'un kardeşi olan bir astronomdur. Erkek kardeşini öldürdüğü için Rodos'tan Mısır'a sürülmüş, burada babasının onuruna Heliopolis kentini kurmuştur. Onuruna Rodos adasında Kolossus heykeli inşa edilen Aktis'in adı Yunanca "güneş ışını" anlamına gelmektedir.

AKTİUM [Yunan-Roma Mitolojisi] İon denizinde modern Preveze körfezinin karşısında yer alan Akarnania burnu üzerinde bulunan antik kentin (modern Akri) adı olup, tanrı Apollo'ya adanmış bir siteydi. Roma imparatoru Augustus MÖ 31'de Aktium açıklarında gerçekleşen bir deniz savaşında Antony ve Kleopatra'nın kuvvetlerini bozguna uğratmıştır.

AKTOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Antigone, Eurydamus ve Eurytion'un babası olan Phthia kralının adıdır. Phokus'un ölümü üzerine sarayına gelen Peleus, Antigone ile evlenince krallığın bir kısmını düğün hediyesi olarak almıştır.

2. Argonautlardan birisi olup, Deion ile Diomede'nin oğlu, Aenetus, Asteropeia, Kephalus ve Phylakus'un kardeşi, İkheles, İrus ve Menoetius'un babasıdır.

3. Borrhaea geçidinde Parthenopaeus ile dövüşen bir Thebaili savaşçının adıdır.

4. Augeas'ın kardeşi, Molione'nin kocası, Eurytus ve Kteatus'un babası olan Elisli bir adamın adıdır.

5. Phokis kralı Deion'un oğlu, Aigina'nın kocası, Menioitios'un babası ve Patraklos'un dedesidir.

AKU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad halkının inanışında ay tanrısının adı olup, Babil panteonundaki karşılığı Agu'dur.

AKTORİDLER [Yunan Mitolojisi] Aktor'un soyundan gelenlere verilen isim olup, daha çok Patroklos (Ov. Met. xiii 373), Erithus (Ov. Met. v. 79), Eurytus ve Kteatus (Homeros, İlyada. ii. 621) için kullanılmıştır.

AKTUNOWİHİO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] 18. yüzyıldan önce Minesota'da daha sonra Arkansas nehri vadisinde yaşamış Çayen halkının inancında bir yeryüzü ruhuna verilen isimdir.

AKU THOR [İskandinav Mitolojisi] Thor'un adlarından birisi olup savaş arabası kullanması ve şimşek tanrısı olmasına atfen konulmuştur.

AKUA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii adasında Okyanus tanrılarına tümüne birden verilen isimdir.

AKUBO [Japon Mitolojisi] Kötü huylu bir papazın adı olup, kaba saba sakalı ve sürekli taşıdığı ucu baltalı kargısıyla tasvir edilmektedir.

AKUDO [Budist Mitolojisi] Japonya'da ruhun yeniden doğmadan önce geçtiğine inanılan yolun en kötü bölümünün adı olup, cehennem ve Gaki adlı aç ruh Akudo üzerinde yer almaktadır.

AKUEKUKYOTİKİHUATİ Bkz. Khalkhiuhtlikue

AKUKO [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında evleri kötü ruhlardan korumak için tılsım (nguneme) olarak kullanılan kutsal yapraklara verilen isimdir.

AKULA [Hint Mitolojisi] Tantrik felsefede Tanrı Şiva için kullanılan isimlerden birisi olup, kusursuzluğun eril formu olarak tasvir edilmektedir.

AKUMA [Japon Mitolojisi] Havayı bir kılıç gibi yararak uçan alev kafalı, kömür gözlü kılıç taşıyan dehşet verici ve kötü bir yaratığın adı olup, Akuma'yı havada görmenin kötü şans getireceğine inanılmaktaydı. Bir Japon soylusu Akuma'yı havada görünce korkundan hasırın altına saklanmışsa da yaratık komşu evin kapısına uğrarken korkunç bir çığlık atmış adam Akuma'yı öldüreceğim diye kazara kendi ailesini katletmiştir.

AKUPARA [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde dünyayı sırtında taşıyan bir kaplumbağanın adıdır.

AKVAN Bkz. Aka Manah

AKWASİDAE Bkz. Adae

AKYKHA [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da yaşayan İnuit halkının inanışında bir güneş tanrısının adıdır.

AL [Türk-Pers Mitolojisi] Kafkasya, İran, Orta Asya ve Rusya'nın bazı bölgelerinde bir iblis grubunun adı olup, insanların üremesini tehdit eden doğum cinleridir. Genel inanışa göre Al yarı insan yarı canavar, ateş gözlü, domuzlar gibi (demirden) kanca dişli, pirinçten pençeleri, gür kabarık saçlarıyla korkunç görünümlü, yanında bir makas taşıdığına inanılan bir yaratık olarak tasvir edilmektedir. Anadolu'da Al karısı, Albastı, Al kızı, Karakura, Tavara, Hal anası, Tatar ve Türkmenlerde Albastı, Tuvanlarda Al, Nogay ve Kumık, Karakalpaklarda Alaslı, Uygurlarda Alvasti, Kırgızlarda Albarstı, Özbeklerde Olbastı, Orta Asya'da çeşitli bölgelerde Almasti, Ermenice ve Kürtçe Elk veya Alk, Afganistan ve Tacikistan'da Ol veya Hal, Doğu Afganistan'da yaşayan Dardlarca ise Halmasti adlarıyla bilinmektedir. Karaçay-Balkar halklarının inanışında al basması Bastırık adıyla anılan varlık, belli bir görüntüsü olmayan, bazen insan bazen kedi formuna girmiş bir şeytani varlığın etkisi sonucu uykuda kâbus görüldüğüne sabahleyin halsizlik,

ağız kuruluğu hissedilerek uyanıldığına inanılmaktadır.

Afganistan'da Al, ölü insan etiyle beslenen dağınık saçlı, uzun tırnaklı genç bir kadın olup, ayaklarının uçları geriye dönük bir yaratık olduğuna inanılmaktadır. Çeşitli varyantlarda her iki cinsten de olabilen ve bataklıklarda yaşayan Al'ın bebek etini sevdiği için yeni doğum yapmış hamile kadınların ciğerlerini söküp, bebeklerini çaldığına inanılmakta olup, bu yüzden İran ve Pers kültüründen etkilenen civar ülkelerde çocuklu ailelerin korkulu korkulu rüyasıdır. Hristiyanlık sonrası bir Ermeni söylencesinde St. Peter ve St. Paul'un yolculukları sırasında bir yol kenarındaki kumluk alanda oturan Al'ı görmüşlerdir. Saçları yılanlardan, kaşları bronzdan, gözleri camdan olan ve demirden yaban domuzu gibi dişleri olan yaratığın teni kar kadar beyazdı. Azizler yaratığa neden bu kadar çirkin olduklarını sorduğunda yaratık adının kötü Al olduğunu, hamile kadınların kulaklarını yakıp, ciğerlerini çekerek anne ve çocuğu öldürdüğünü, bebeğin taze etiyle beslendiğini yediğini, derinliklerde, ahırlarda ve ev köşelerinde yaşadıklarını, doğmamış 8 aylık çocukları anne karnından çalarak iblislerin efendisi olan liderlerine götürdüklerini söylemiştir. İnanışa göre Al'ı engellemek için hamile kadınların yastığının altına bıçak ve diğer silahlar saklanmalı, anne çocuğun doğumundan sonra da tetikte olmaya devam etmeliydi. İran'da sıska vücutlu, çirkin burunlu ve kırmızı yüzlü yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmekte genç kadınlardan çaldığı ciğerleri saklamak için omuzunda bir sepet taşıdığına inanılmaktadır. Orta Asya'da ise şişman, dağınık saçlı, bir memesini omuzundan arkaya atacak denli sarkık memeli ve bir deveyle güreşecek denli uzun boylu dişi bir yaratık olarak tasvir edilmekte elinde taşıdığı yün çantada ise kurbanlarının karaciğerlerini taşıdığına inanılmaktadır. Bazı varyantlarda Albastılar avcılarla nikâhsız yaşayan, omuzuna attığı uzun memelerinden onlara süt verip, kendi kaburgasından kestiği eti avcıya yediren peri benzeri varlıklar olarak tasvir edilmektedir. Azerilerde Hal Anası dağınık saçlı, koca kafalı, koca burunlu, uzun boylu, sarkık göğüslerini omuzlarından geriye atarak taşı beyaz giyimli şeytani bir kadın olarak tasvir edilmekle kalmaz aynı zamanda yeraltında yaşayan cinlerin anası olduğuna inanılmaktadır.

Anadolu'da Al Avradı veya Al karısı olarak da bilinen yaratık rüyalarda insanlara musallat olan iblis succubus ile karıştırılmaklaysa da genellikle cinsel niteliği bulunmamaktadır. Al, hamile ve loğusa kadınları yalnız yakaladığında üstüne çöküp nefeslerini kesen, ciğerini çıkarıp yanında götürerek daha sonra yıkayıp yemek isteyen görünmez bir yaratık olarak tasvir edilmekte bu duruma Al Bastı veya Al Basması adı verilmektedir. Al, tüm şeytani varlıklar gibi söylenilenin tersini yapmakta 'git' deyince gelip, 'gel' deyince gitmektedir. Al'ın bastığı hamile kadın, üzerindeki ağırlığın etkisiyle nefes alıp, konuşmakta güçlük çekmektedir. Al basmasını engellemek için, hamile/lohusa kadının odasında bıçak ve Kur'an bulundurulmaktadır. Artvin ve civarında ise lohusaya kırmızı renkli kıyafet giydirilmeyip, çevresine kalın ipler gerilmekte, kapı önüne bir kır at bağlanıp, kadının saçlarının ağzına sokulması gibi yöntemler uygulanmaktadır. Al'ın musallat olduğu kadınları "Al Ocağı" adı verilen ve çoğunlukla bir evliya mezarına götürmek de kadının şifa bulmasını sağlamaktadır. İnanışa göre Al karısının en sevdiği işlerden birisi olan ahırdaki atların kuyruğunu örerken yakalamak ve yakasına bir iğne saplayarak esir ederek ev işlerini yaptırmak mümkündür. İç Anadolu'da lohusa kadının bulunduğu evden kömür, sarımsak, sirke, ateş ve kül çıkarılması durumunda kadının geceleyin cinler tarafından ziyaret edilerek 'kara basması'na maruz kalacağı inanışı da bir Al varyantı olmalıdır.

Elbistan'da Al karısı (Aloğlu, 4614)

Ata dedem, bir gün sabah namazı için abdest almaya kapının önündeki çeşmeye gitmiş. Çeşmeye varmadan bakmış ki arkası dönük bir kadın insan ciğeri yıkıyor. Dedem bilirmiş Al karılarının bir yerlerine bir çuvaldız saplanırsa kaçamazlar. O da yakasındaki yavaşça yaklaşıp Al karısının eteğine saplanmış. Al karısı, yalvarmış yakarmış tövbeler etmiş ama Ata dedem çuvaldızı çıkarmamış. Dedem şu şartları öne sürmüş: Al karısı, elindeki ciğeri hangi kadından almışsa götürüp yerine takacak, bizim yedi ceddimize, eşimize dostumuza dokunmayacak; Al karısı da buna karşılık bizim evin alt katındaki kilerde bekleyeceğini zararı değil faydası olacağını söylemiş. Anlaşmışlar. Al karısı gitmiş, ciğeri sahibine takmış, bizim eve yerleşmiş. İşte bu Al karısı olayından sonra bize Aloğlu demişler. Odur, budur, bizim soydan kimseyi albasmaz. Elbistan'da hamile kadınların kâbus görmeleri, boğulacak gibi olmaları, loğusa humması hali, albasması diye deyimlenir. Kendilerini albasanlar, evin kazancı Aloğullarından birilerine giderler, çok küçükbir karşılık örneğin bir iğne vererek biraz ekmek, biraz tuz ve biraz kül alırlar. Karşılıksız verilmiyor. Amcamın hanımı bir keresinde karşılıksız vermiş de kendisini rahatsız etmişler. Ekmeğin bir kısmını kendisine al basan yer, ağzına da biraz tuz ve biraz kül atar. Kül ve tuzun bir kısmını yere saçarlar, geriye kalanları da bizden aldıkları bir çaputa sarıp yastığının altına korlar. Bir daha da onları al basmaz (Yurt, 5726).

Türk efsanelerinde Al su kökenli bir varlık olarak tasvir edildiğinden sudan gelip, insanlarla işini bitirdiğinde tekrar suya döndüğüne inanılmaktadır. Eteğine iğne batırıldığında kendiliğinden suya dönüşeceğine inanılan Al karısı yakalanıp esir edilmesinin ardından serbest bırakılırsa mensup olduğu cemaat tarafından üzerine insan kokusu sindiği için öldürülmektedir. Azeri var-

yantlarında Hal Anasının kendini esir eden erkeklerden ejderha büyüklüğünde çocuklar doğurduğu da kaydedilmiştir. Bu durum dere suyunun kırmızı renge dönüşmesinden anlaşılmaktadır. Tuvan halkının inanışında Albastı kızıl saçlı bir su perisi olup, kızıl renkli tarağını eline alan insanın öldüğüne, su kenarlarında yaşayıp keçi sesiyle bağırmaktaydı. Nogay efsanelerinde Albaslı olarak andığı varlık ölüm vakti geldiğinde kendini yaralayarak kendi kanından kendi çocuğunu doğuran dişi periler olarak geçmektedir. Al Karısı, Çuvaşlarda ise Obıda olarak anılan ayakları tersine dönük üzerine bindiği hayvanları tersine süren kötü niyetli bir orman ruhuydu.

Gecenin kraliçesi Lilith: Babil çömlek resmi MÖ 1800

Modern yazarlar Albastı karakterinin tüm folklorik varyantlarının Sümer mitolojisindeki kadın iblis Lilith ile ilişkili olduğunu iddia etmektedir. 8-10. Yüzyıla tarihlenen ve Ortaçağ Yahudi folkloru hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan Sirakh Alfabesi (Othijoth ben Sira) adlı anonim metne göre Lilith aynı zamanda ilk insan Âdem'in karısı olup, özgürlüğüne düşkünlüğü ve inatçı tutumu yüzünden çiftin cennetten kovulmasına sebep olmuştur.

Bkz. Lilith, Succubus

ALBASTI Bkz. AL

AL JASSASA Bkz. Dabbet-ül arz

AL KARISI Bkz. AL

AL KAHİNA [Afrika Mitolojisi] Moritanya ve Fas'ta yaşayan Berberi kökenli Lamtuna halkının efsane ve masallarında bahsi geçen yarı tarihiyarı efsanevi kraliçe olup, gerçek adının Zaynab al-Nafzawiya olduğu sanılmaktadır. MS 7. Yüzyılda Kuzey Afrika'nın Arap işgaline uğradığı dönemde en önemli Berberi direnişini gerçekleştiren kraliçe 690 yılında tüm orduların komutanı olarak Arapları püskürtmeyi başarmış ve "kadın peygamber" anlamına gelen Dahia al-Kahina olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Araplar 701'de Berberileri yenmeyi başarmış kraliçe kendi eliyle hayatına son verirken oğullarına Arapların kampına gidip İslam'ı kabul etmelerini emretmiştir. Çeşitli efsanelerde al-Kahina'nın cinlere emir veren bir cadı olduğu, içi hazinelerle dolu bir mahzene sahip olduğu ve Arap emiri Abu Bakr ibn Umar ile evlendiği anlatılmaktadır.

AL SAFA ve AL MARWA Bkz. Sefa ve Merve

AL UZZA Bkz. Uzza

ALA 1. [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında aynı zamanda ölüm ve bereket tanrıçası olan yeryüzü tanrıçası olup, yaratıcı tanrı Çuku'nun kızıdır. İgbo halkı insan ruhunu yaratan Çuku'yu uzak bir tanrı olarak algılanırken her şeyin Ala'dan geldiğine, kadınların rahmindeki tohumları onun yeşertip, koruyucusu olduğuna çocuklara hayat verdiğine inanmaktadır. Ale ve Ali adlarıyla da bilinen Ala aynı zamanda ölüler dünyasının da efendisi olup, toprağa (tanrıçanın gövdesine) gömülen insanların Ala ile birleştiğine inanılmaktadır. Günümüzde bile İgbo köylerinin ortasında adına inşa edilmiş tapınaklar bulunmakta ve kendisine gerekli saygı gösterilmektedir. Mbari'de bulunan tapınağında tanrıçayı kucağında bir çocukla otururken tasvir edilen hilal formunda ay figürüyle süslenmiş heykeli bulunmaktadır. Her yıl onuruna tatlı patates festivalleri düzenlenen tanrıçanın yerel tapınaklarda kendisine sunulan cömert armağanlardan hoşlandığına, cinayet gibi büyük suçların ise doğrudan Ala'ya karşı suç olduğuna inanılmaktadır.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Çift cinsiyetli bir iblisin adıdır.

3. [Slav Mitolojisi] Hayvan sürüleri ve canavarların efendisi Volos'un kızının adıdır. Serge Prokofiev'in Ala ve Lolli adlı balesinde (1914-15) düşman tanrı tarafından esir alınan kız kahraman Lolli tarafından kurtarılması konu alınmaktadır.

ALAADDİN [Arap Mitolojisi] Binbir Gece Masallarından birisinin muhtemelen en ünlüsünün kahramanıdır. Mustafa adlı yoksul bir terzinin tembel oğlu olan Alaaddin, bir sihirbazın (dervişin) sayesinde, çeşitli engelleri aştıktan sonra dünyanın merkezinde içi hazinelerle dolu bir mağarada bulunan bir sihirli lambayı alır. Yeraltında başına gelenlerden sihirbazın iyi niyetli olmadığını ve lambayı kendi için istediğini anlayan Alaaddin mağaradan çıkmadan sihirbaza lambayı vermeyi reddedince adamda da kızıp mağaranın ağzını kapatmıştır. Sihirbazın kendisini kötülüklerden koruması için verdiği yüzüğün gücünü keşfeden delikanlı çeşitli serüvenlerden sonra bulduğu lambanın içinden çıkan cin sayesinde servet sahibi olup, sultanın kızı Badr al-Budur ile evlenmiştir. Sihirbaz hileyle prensesin elindeki sihirli lambayla bir benzerini değiştirip, cini kontrol altına almayı başarınca cine Alaaddin'in sarayını Afrika'ya taşıtmıştır. Alaaddin ile karısı büyücüye yenmiş ve lambayı ele geçirmeyi başarmış ama bu sefer de adamın kendisi kadar kötü erkek kardeşiyle uğramışlardır. Sonunda eve dönüp sultan olan Alaaddin karısıyla birlikte mutlu ve uzun bir ömür sürmüştür.

Arap, İran ve Hint masallarını içeren öykülerin arka planını MS 9. Yüzyıla tarihlenmekte olup, 14. Yüzyıla tarihlenen en eski kayıt olan Suriye

derlemesinde Alaaddin'in bahsi geçmemektedir. Ortaçağ Arap folklorunda da Alaaddin öyküsünün izine rastlanmamasına karşın Fransız tercüman Antoine Galland, Suriyeli Hıristiyan bir masalcıdan Halep kentinde bu masalı derlemiştir (25 Mart 1709). Günlüğünde, masalları Youhenna Diab adlı Maronit (Roman Katolik) âlimden aldığını belirtmiş masallar 1710 yılının kış mevsiminde basılmıştır. Türlü zorluklardan sonra lambayı ele geçirip önce sihirbazı sonra sihirbazın kendisi kadar kötü erkek kardeşini saf dışı bırakan Alaaddin karısıyla birlikte mutluluk ve refah içinde bir yaşam sürmüştür. Kendi kaderini kendi eylemleriyle belirleyecek cesareti gösteren Alaaddin ile sihirbaz karakterlerinin ikisinin de düzenbaz olduğu ve dünyanın pek çok yerinde anlatılan diğer düzenbazlık öyküleriyle benzerlik gösterdiği ortadadır.

ALAAYE [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının tanrı Olodumare'ye verdiği isimlerden birisi olup, "yaşayan" anlamındadır.

ALABANDUS [Yunan Mitolojisi] Euippus ile Kalirrhoe'nin oğlu Karyalı bir kahraman olup, Alabandalılar tarafından kentlerinin kurucusu olarak görülüp tapınılmaktaydı.

ALAD UDUG LAMA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer, Babil ve Akad panteonlarında iyi şans getiren koruyucu tanrılara verilen genel isim olup, büyük tanrılara eşlik etmektedirler. Babil'in koruyucu ruhu olan tanrılar zamanla iblise dönüştürülmüşlerdir.

ALAGHOM NAUM [Maya Mitolojisi] Patol'un eşi olan bir ana tanrıça olup, akıl ve düşünceden sorumlu tutulmakta hatta "Aklın anası" olarak anılmaktadır. Alaghom Naom günümüzde Meksika'da Çiapas bölgesinde yaşayan Tzental halkının inanışında da benzer bir rolü üstlenmektedir.

ALAGONİA [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Europa'nın kızı olup Lakonia bölgesinde Messe-nia sınırı yakınlarında bir kente adını vermiştir (Paus. iii. 21. 6, 26. 8). Alagonia kentinde Dionysus ve Artemis'in tapınakları bulunmaktaydı.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Çift cinsiyetli bir iblisin adıdır.

ALAHCIN HATUN [Türk Mitolojisi] Sibirya'da yaşayan Yakut (Saka) halkının inanışında yeryüzü görüntüsünün kişileştirilmiş halidir. Bir yeryüzü tanrıçası olan Alahçın Hatun tabiatın, mutluluk ile refahın, bitki ve evcil hayvanların koruyuculuğunu üstlenmiş, büyük kayın ağaçları üzerinde (bir başka yoruma göre Ülgen'in evine değin uzanan Dünya ağacında) yaşadığına inanılan bir ruhtur. Işıldayan bir yüz ve beyaz saçlara sahip yaşlı kadın olarak tasvir edilerek, düz alanlarda küçük kasırgalar halinde dolaştığına, insanlar tabiata zarar verdiğinde üzüntüden ağladığına inanılmaktadır. Darhan Hatun olarak da bilinen Alahcın Hatun'un Ereke veya Cereke adlı bir oğlu ve Kırkıttar adlı bir kızı olup bunların nefeslerinden otların yeşerip, ağaçların çiçek açtığına inanılmaktadır. Yaz başlangıcında dallarını kırmanın kesinlikle yasak olup, içinde sonsuzluğun şifresini barındırdığına inanılan kutsal ve yaşlı bir ağacın altında adına kurban kesilmektedir.

ALAİNS LE GROS [Ortaçağ Mitolojisi] Kutsal kâse ile ilişkili efsanelerden birisinde bahsi geçen ilk Balıkçı kralın adı olup, Bron'un oğlu ve kutsal kâsenin (Grail kabı) Josephus'tan sonra ikinci koruyucusudur. Josephus'a göre Alains kâsenin üzerinde bulunduğu masadan aldığı bir ağı göle fırlatıp tek bir balık yakalayınca adamları kendisine gülmüştür. Bununla birlikte Alains balığa bakarak dua edince tüm adamlarını doyuracak denli çok sayıda balık ortaya çıkmıştır. Bu olaydan sonra kutsal kâseyi taşıyanlar "Balıkçı kral" olarak adlandırılmıştır. Kimi efsanelerde Alan adıyla Pellimore'un oğlu, Percival'ın babası veya Hebron ile Enygeus'un oğlu, Joshua'nın kardeşi olarak anılmıştır.

ALAİSİAGAE [Kelt Mitolojisi] Roma dönemi Britanya'sında tapınılan Germanik veya Keltik kökenli 2 (Bede ve Fimmilene) veya 4 küçük savaş tanrıçasına (Baudihillie, Bede, Finnilene, Friagabi) verilen isim olup, Germen valkürleri ile ilişkili olmalıdırlar. Hadrian Duvarı'nın yanı sıra Houseteads'ta (Northumberland) bulunan bir Mars Thincsus tapınağında yer alan Latince yazıtta (DEO MARTI THINCSO ET DVABVS ALAISAGIS BEDE ET FIMMILENE ET N AVG GERM CIVES TVIHANTI VSLM) yapının Mars Thincsus, Beda ve Fimmilena adlı 2 Alaisagae ile imparatorun ilahi ruhu için Tuihantisli Germen kabilesi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

ALAJERU [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında Oroko'nun karısı ve İfa'nın annesi olan bir kadının adıdır.

ALÂK [İslam Mitolojisi] Kur'ân-ı Kerîm'in 19 ayetten oluşan ve Arapça 'kan pıhtısı' anlamına gelen 96. suresinin adı olup, surenin ikinci bölümünde insanın kan pıhtısından yaratılışı anlatılmaktadır.

ALAKA [Hint Mitolojisi] Himalayalar'da yer alan efsanevi bir krallık olup bazen Alakapuri olarak da adlandırılmıştır. Mahabharata'ya göre Alaka, Yakşaların kralı ve zenginliğin efendisi Kubera tarafından yönetilmekteydi. Alaka kelimesi Sanskrit "bukleli kıvırcık saç" anlamına gelmekte olup aynı zamanda Hintli kızları tanımlayan bir ifadedir.

ALAKAPURİ Bkz. Alaka

ALAKO [Slav-Çingene Mitolojisi] Ay tanrısının adı olup, geçmişte Dundra adıyla bilinmekteydi. İnanışa göre babası Baro Devel (Büyük Tanrı) tarafından yeryüzüne Assaria'da Assas kentinde yaşamakta olan Çingenelere gelenek ve eski zaman bilgilerini öğretmek için gönderilmiş, Çingene halkının koruyucusu olmuştur. Görevini tamamlayan Dundra evi olan krallığı olan Ay'a yerleştikten sonra Alako (Fince Alakuu 'Hilal') adıyla anılmıştır. Ay'dan insanlarını gözetleyen Alako ölenlerin ruhunu alıp yanına taşımaktadır. Alako'nun bir gün Ay'dan dönerek Çingenelerin geçmişte mutluluk içinde yaşadıkları kayıp yurtlarına dönmesine liderlik edeceğine, zaman zaman yeryüzün inerek Türkler ve Hıristiyanlarla

savaştığına ve Beng 'Şeytan' ile Gern'in 'İsa'nın amansız düşmanı olduğuna da inanılmaktadır. Çingeneler 19. Yüzyıla dek her yıl bir dolunay gecesinde Alako'ya tapınmış, çeşitli şarkı ve dualar eşliğinde gerçekleştirilen törenlerden sonra topluca eğlenilip yemek yenilmiştir. Yakın zamana dek Hristiyan Çingeneler bile çocuklarını vaftiz ederken İsa'nın yanı sıra Alako'nun da adını da anmaktaydı. Transilvanya Çingenelerine göre ise Yerin ve göğün 5 oğlundan birisi ve yıldızların babasıdır. Çarana adlı efsanevi dev bir kuşun, ayın büyümesi ve küçülmesini sağladığına inanılmaktadır. Kalderaş Çingeneleri ayın hilal zamanının uğur getirdiğine inandıklarından bu dönemlerde dua etmektedirler.

ALAKTİKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ekvator ve Bolivya'da And Dağları üzerinde yaşayan Keçuva halkının her yıl bereket tanrısı Ekkekko onuruna düzenlediği bir festivalin adıdır.

ALAKSPAKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ve Peru'da yaşayan Aymara halkının inanışında gök tanrının adıdır.

ALAKŞMİ [Hint Mitolojisi] Lakşmi'nin kız kardeşi ve karşıtı olup, kargaların eşlik ettiği yaşlı bir kadın formunda tasvir edilmekte, insan yaşamındaki zorlukları temsil etmektedir. Lakşmi onuruna düzenlenen Divali festivalinde Alakşmi'nin pek çok kötü ruh ile birlikte ortaya çıktığına inanılmakta olup, üç gün boyunca insanlar tarafından lambalar yakarak kovulmaya çalışılırlardı.

ALALA [Yunan Mitolojisi] Savaş narasının kişileştirilmiş formu olup, Polemus'un kızıdır.

ALALKOMENEİS Bkz. Alalkomeneus

ALALKOMENEUS [Yunan Mitolojisi] Tanrı ve tanrıçaların evlenmesini simgeleyen "hierogami" adlı ayinleri icat eden Boeotialı bir kahramanın adıdır. Alalkomeneus tanrıça Athena'nın doğduğuna inanılan Alalkomenae kentinin kurucusu kabul edilmektedir. Zeus'un aldattığı Hera, kocasını Athena'nın dadısı Alalkomeneus'a şikâyet edince adam ona meşe ağacından bir heykelini yaptırıp sanki düğün yapıyormuş gibi kalabalık eşliğinde gezdirmesini tavsiye etmiş, böylece "Daidalos bayramı" adlı gelenek ortaya çıkmıştır. Bu bayram tanrıların birleşmesini teşvik etmeye yönelik gerçekleştirilmekteydi. Alalkomeneus Yunanca "güçlü gardiyan" anlamına gelmekte olup, aynı zamanda Alalkomeneis formunda Athena'nın da takma isimlerinden birisiydi.

ALALKOMENİA [Yunan Mitolojisi] Ogyges'in kızlarından birisi olup, kız kardeşleri Thelxionoea ve Aulis gibi doğaüstü bir yaratık olup edilen yeminlerin tutulup tutulmadığını gözetlemekteydi.

ALALLU [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış efsanesinde bahsi geçen açık renkli bir orman kuşunun adı olup, kimi yazarlarca ilk tanrılardan birisi olduğu iddia edilmiştir.

ALALU [Yakındoğu Mitolojisi] MÖ 2 binlerde Hurri ve Hitit halklarının inanışında tüm tanrıların babası olduğuna inanılan bir başlangıç varlığı olup, Yunanlılarca "en üstün" anlamına gelen Hypsistos olarak anılmıştır. Arapça Allah (Al-İlah) ile ses benzerliği dikkat çekicidir. Aynı zamanda hizmetkârı olan ilk tanrı Anu tarafından tahtından indirilene kadar 9 yıl hüküm sürdükten sonra yeraltında yaşamaya zorlanmıştır.

ALAMBUSHA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Ghatotkaça tarafından öldürülen bir Rakşasa'nın adıdır.

ALAMİGİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Kalapalo halkının inanışında başlangıçta var olan Şafak insanlarından bir kızın adıdır. Geceleri gri kuşların çıkardığı sesleri alay edercesine taklit edince kuşlar kızı bir hamağa bağlayıp ormanda bir gölün ortasında bırakmışlardır. Çok korkan kız uzun süre bağırıp ağladıysa da sesini duyan olmamış sonunda kuşlar acıyıp Alamigi'yi tekrar evine getirmişlerdir. O olaydan sonra Alamigi bir daha kuşlarla alay etmemiş doğadaki tüm varlıklara saygı duyarak yaşamıştır.

ALAMO KALESİ [Modern Çağ Mitolojisi] Texas'ın 18. yüzyılda Meksika'dan bağımsızlığını kazanma mücadelesi verdiği sırada içlerinde efsanevi kahraman Davy Crockett'in de bulunduğu 200 Texaslının savaşırken öldüğü, Amerikan vatanseverliği açısından sembolik öneme sahip kalenin adıdır.

Alamo Kalesi (Çizim: 1854)

ALAN 1. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinlerde yaşayan Tinguia halkının masal ve efsanelerinde bahsi geçen yarı insan yarı kuş formunda iyiliksever bir orman yaratığının adıdır. Kadınların adet kanlarının yer damlamasından veya düşük çocukların insan formu kazanmasıyla oluştuğuna inanılıp, ayaklarında el parmağı, ellerinde ayak parmağı olarak tasvir edilen bu yaratıklar pınar kenarlarında içi altın ve mücevher dolu güzel evlerde yaşamaktadırlar. Kimi zaman rüzgâr iblisleri gibi kötü yaratıklar olarak tanımlansalar da çoğu efsanede kaybolmuş insan yavrularını (özellikle masal kahramanlarını) besleyip büyüten sevecen ebeveynler olarak geçmektedirler. Bir Tinguialı ormanda yürürken büyük bir ağaçtan garip bir ses geldiğini duyunca irkilmiş baktığında insan boyutlarında, yarasa kanatlı ve ayak parmakları geriye bakan Alanların bu ağaçta yaşadığını farketmiştir. Adam yaratıkların kendini farkederlerse yiyeceklerini düşünüp, Alanların uyumasından yararlanıp

olanca hızıyla kaçmaya karar vermişse de birkaç adım attıktan sonra korkusundan yere yığılmıştır. Alanlar önce ölü sandıkları adamın yaşadığı görünce onunla konuşmak istemişlerse de adam korkusundan "gidin" diye bağırmıştır. Bir Alan adama "-bize bir nagaba boncuğu ver" demişse ama dam reddetmiştir. Bunun üzerine Alanlar adama kötü birisi olduğu için evini yakacaklarını söyleyip, serbest bırakmış adam evine döndüğünde gerçekten de yandığını görmüştür.

2. Bkz. Alain Le Gros

ALANDİNE [Ortaçağ Mitolojisi] İlk Haçlı seferi sırasında Bouillonlu Godfrey'e esir düşen Kudüs sultanının adı olup, Alaaddin'in yanlış kaydedilmiş formu olmalıdır. Söylenceye göre Sultan Alandine danışmanları tarafından Hıristiyanların moralini bozmak ve onlara yenilmez yaptığına inanılan sembolden alıkoymak için bir kiliseden Meryem Ana ikonasını çaldırıp, bir cami içerisinde saklamışsa da Hristiyanlar ikonayı camiden almayı başarıp güçlerini geri kazanmışlardır.

ALAN HOA [Moğol Mitolojisi] Mongholun Niçua Topçaa destanına göre tüm Moğol kabilelerinin dolayısıyla Cengiz Han soyunun efsanevi anasının adıdır. Gökyüzünden ışık olarak gelip yeryüzünde kurt (veya aslan) formuna bürünen bir tanrıdan hamile kalarak olağanüstü güç ve yeteneklere sahip üç oğul (veya 5) doğurmuştur. Bir varyanta ta bu çocuklar üçüz olup adları 'Bugun Katgın, Bugu Salcı ve Buduncir'dir. Oğullarına birer ok verip bunları kırmalarını söyleyen Alan Kova çocukların okları kırmalarından sonra ellerine 3'er (veya 5) ok verince hiç birisi bu sayıdaki oku kıramamış böylece anaları oğullarına hep birlik olup, birbirinden ayrılmalarını tavsiye etmiştir. Söylenceye göre Alankova, Buya Han'ın 41. kızı olup, babası annesini bir kız daha doğurursa bebeğini öldürmekle tehdit ettiği için erkek kılığında büyütülmüştür. Moğol söylencelerinden diğer bir ana ata olan Ala Nur ise bir aslandan hamile kalmıştır.

ALAN KOVA Bkz. Alan HO

ALANNUS [Kelt Mitolojisi] Roma döneminde Gala bölgesinde tapınılan Kelt kökenli bir haberci tanrı olup, Mercury ile özdeşleştirilmiştir.

ALANO TAŞI [Kelt Mitolojisi] Bröton efsanelerinde cüzzamlılara şifa verdiğine inanılan bir taşın adıdır. Bkz. Kale fes

ALAPAÇA [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Behçet Mahir rivayetinde Kiziroğlu Mustafa Bey'in atının adıdır.

ALAPAY MİŞUPAŞUP [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya eyaletinde yaşayıp, Hokan dilini konuşan Çumaş halkının inanışında gökyüzünde yer aldığına inanılan ruhlar âleminin adıdır.

ALARA KALAMA [Hint Mitolojisi] Buda'nın evrenle ilgili bazı soruların cevabını almak için bilgisine başvurduğu bir bilginin adı olup, bir gün Gautama'ya "Şimdi benimle aynısın. Aramızda hiçbir fark yok. Burada benim yerimi al ve benimle öğrencilerimi eğit" demiştir. Bununla birlikte Gautama Buda kalmamış yeni bir şeyler öğrenebileceği farklı hocalar aramak için yola çıkmıştır.

ALARANA [Eskimo Mitolojisi] Kuzey Alaska'da ağabeyi ile birlikte kurtlar tarafından yenildikten sonra Ren geyiğine dönüştüğüne inanılan bir kızın adıdır. Point Barrow'da yaşanan bir kıtlık sırasında herkes ölmüşse de Alarana adlı kız ile erkek kardeşi açlıktan kurtulmayı başarmışsa da yola çıkınca aç kurtlar tarafından yenilmiş bir söylenceye göre ise kış ortasında yola çıkan kardeşler geyik gibi yaşayarak hayatta kalabilmiş hatta bir süre sonra geyik derisine bürünerek Ren geyiğine dönüşmüşlerdir. İnsanları tanıyan Alarana geyikleri avcıların tuzaklarına karşı korumayı başarmışsa da bir gün tekrar insan postuna bürünerek bir avcı kampına gitmiş, avcıları açgözlü olmamaları konusunda uyarmıştır.

ALARDO [Fransız Mitolojisi] Derebey Aymon ile Beatrice'in oğlu, Bradamante, Guichard, Ricardo, Ricciardetto ve Rinaldo'nun kardeşi olup, Charlemagne tarafından 3 erkek kardeşiyle birlikte şövalye ilan edilmiştir. Bir oyun sırasında Charlot tarafından öldürülmüştür.

ALARDİ [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inancında iki karakterli bir ruhun adıdır. Bir yandan çiçek hastalığından sorumlu tutulurken (bir salgın sırasında ona kuzu ve koçlar kurban edilir) diğer yandan kadınların koruyucu (Uastirji) ruhudur. Alamaigi Oset ilahilerinde İsa için de kullanılan altın kalpli lakabının yanı sıra kanatlı olarak da anılmakta olup, Galiat adlı bir köyde Alardi tarafından dikildiğine inanılan bir ağacın dallarına çeşitli adaklar (para, iplik, pamuk, altın, gümüş ve çeşitli eşyalar) bağlanmaktadır.

ALARDİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un düğün yemeğinde Gawain'e beyaz geyik avı için meydan okuyunca öldürülen birisinin adıdır.

ALASIĞIN [Türk Mitolojisi] Bazı Türk ve Moğol boylarının ata olarak kabul ettiği alageyiğin adı olup, yeryüzünü sembolize ettiğine inanılmaktaydı. Bir Macar efsanesine göre Hunor ve Magor adlı iki avcı bir geyiği kovalarken bir bataklığın ortasında kaybolmuş, sığındıkları bir adada buldukları kızlarla evlenerek oluşturdukları soydan Macar halkı oluşmuştur.

ALASİTA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] And Dağlarında yaşayan Keçuva halkınca her yıl Cochabamba, La Paz ve Oruro kentlerinde tanrı Ekekko onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

ALASNAM [Arap Mitolojisi] Binbir Gece Masallarında bahsi geçen sekiz değerli heykelin sahibi olup, yeryüzünün en güzel kadını olan karısını dokuzuncu heykel olarak bir kaide üzerine yerleştirmiştir. Alasnam aynı zamanda kadınların sadakatini kendisine bildiren sihirli bir aynaya da sahiptir.

ALASTİN [Kelt Mitolojisi] İngiltere ve İrlanda arasında yer alan Man adasından gelen bir su atının adıdır. İnsan biçimine girdiğinde bile at kulakları değişmeyen yaratık İskoç efsanelerinde geçen su ruhu 'Each Uisge' ile benzerlik göstermektedir. Bkz. Kelpie, Each Uisge

ALASTOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Aileler arasındaki kan davasından sorumlu bir iblisin adı olup, Yunanca 'intikamcı' anlamına gelmektedir (Paus. viii. 24). Pylos kralı Neleus'un oğlu olan Alastor, kardeşleriyle birlikte Herakles tarafından öldürüldükten sonra insanlara intikam aşılayan kötü bir ruh haline dönüşmüştür. Parthenius'a göre Harpalyke ile evliyken kayınpederi Klymenus kızı geri almıştır.

2. Hesykhius ve Etymologicum Magnum'a göre Zeus'un takma adlarından birisidir.

3. Sarpedon'un Lykialı arkadaşı olup, Odysseus tarafından öldürülmüştür (Homs. İl. v. 677; Ov. Met. xiii. 257).

4. İlyada'da bahsi geçen bir kahramandır (Homer, İl. viii. 333, xiii. 422).

ALAŞO FUNFUN [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İbadan halkının inanışında yaratıcı bereket tanrıçasının adıdır.

ALASTORİDES [Yunan Mitolojisi] Alastor'un soyundan gelenlere verilen isim olup, Homer tarafından Likyalı Alastor'un Troya'da savaşmış oğlu Tros için kullanılmıştır (Hom. İl. xx. 463).

ALATANGANA [Afrika Mitolojisi] Mali ve Gine'de yaşayan Kono halkının inanışında 2 yaratıcı tanrıdan birisi olup (diğeri: Sa) Sa'nın dünyasına gelip topraktan yeryüzünü yaratmış ve bitkilerin yeşermesini sağlamıştır. Alatangana Sa'nın kızına âşık olmuş ve evlenmek için izin istemişse de başlık parasını temin edememiş bu yüzden Sa'nın kararı olumsuz olunca kızı kaçırmıştır. Çiftin 7 erkek 7 kız çocuğu olmuş ama Sa'nın öfkesi yüzünden doğan çocuklar ölümlü olmuştur.

ALATEİVİA [Germen Mitolojisi] Arvolecia ve Sulis ile birlikte en eski tanrıçalardan birisi kabul edilmekteyse de hakkında pek bir şey bilinmemektedir.

ALATİR Bkz. Alatuir

ALATREUS [Yunan Mitolojisi] Lapithaon ile su perisi Derketis'in Boeotialı oğlu olup, Thebai'ye yürüyen yedilere karşı savaşmıştır.

ALATUİR [Slav Mitolojisi] Rus efsanelerinde dünyanın merkezi hizasında ve bir okyanusun ortasında konumlanan Cennet Adası Buyan'da dünya ağacının dibinde bulunduğundan bahsedilen parlak beyaz, şifa verici özelliği olan sihirli bir taşın adıdır. Alatuir yeraltı dünyasına akan 4 ırmaktan şifa verdiğine inanılan bir tanesinin kenarında yer almaktaydı. Güzellik tanrıçası Zaria ile Sabah Yıldızı Zorya Utrennyaya'nın bu taşın üzerinde oturduğuna inanılmakta ayrıca Gagana kuşu ve Garafena yılanı adlı iki bekçi Alatuir'i korumaktaydı. Hıristiyanlığın kabulünün ardından İsa'nın haçının yanında bulunduğu için özel güçlere sahip olduğu inanışı yayılmış, tılsım ve büyü amaçlı kullanılmıştır.

ALATURBİ [Türk Mitolojisi] Samsun'dan Rize Pazar'a kadar uzanan sahil şeridinde Mayıs Yedisi, Sürmene Mahno'da Litropi olarak bilinen ve her yıl 20 Mayıs günü kutlanılan deniz bayramının Akçaabat ve Beşikdüzü civarında daha geç bir tarihte (29 Haziran, 6 Temmuz) kutlanan bir varyasyonudur. Alaturbi günü çoluk çocuk herkes hatta sığırlar bile deniz suyuna sokularak kötülüklerden arınma işlemi gerçekleştirilir, denizde toplu gezintilere çıkılır, topluca yemek yenilip türkülü, danslı eğlenceler düzenlenilirdi.

Bkz. Mayıs Yedisi, Litropi, Deniz Bayramı

ALAUNUS [Kelt Mitolojisi] Roma dönemi Avrupası'nda Yunan güneş, müzik ve şiir tanrısı Apollon'un (Roma'da Mercurius) özdeşi olup, özellikle Almanya'da Mannheim ve Avusturya'da Salzburg'da saygı gösterilmiştir.

ALAUTUN [Maya Mitolojisi] Bir milyon yıl anlamına gelen bir zaman birimi olup, Yaxkhilan'da bir tapınak merdiveninde alautundan 4 seviye daha zaman birimleri olduğu anlaşılmaktadır.

ALAUVAİMİS [Yakındoğu Mitolojisi] Kötü hastalıkları kovan bir ruhun adı olup karşılığında düzenli ayinler düzenleyip keçi kurban ederek gönlünü almak gerekmekteydi.

ALAYA [Budist Mitolojisi] Tüm varlıkların ve cansız maddelerin temelini oluşturan evrensel ruhun adı olup, Sanskrit "çözünemez, eriyemez" anlamına gelmektedir.

ALAYUDHA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'daki Kauravalar'a karşı savaşan Ghatotkaça'nın öldürdüğü bir Rakşasa'nın adıdır.

ALAZ HAN [Türk Mitolojisi] Evlerdeki ocakların koruyucu ruhunun adı olup kendisine saygısızca davranılırsa yangına sebep olmaktadır.

ALAZLAMA [Türk Mitolojisi] Başkurt ve Oğuz Türklerinin Şamanist inanışında kırmızı bir bez parçasının yakılarak, "alaz, alaz" diye bağırarak hasta kişinin başının çevresinde dolaştırılarak gerçekleştirilen tedavi yöntemidir.

ALBA Bkz. Albania

ALBA LONGA [Roma Mitolojisi] Roma'nın 19 km güneydoğusunda Latium'da bulunan antik bir kentin adı olup, MÖ 7. Yüzyılda yıkılan yerleşimin kalıntıları Alban tepesinde Gondolfo kalesi civarında bulunmaktadır. Söylenceye göre Roma'nın kurucuları Romulus ve Remus Alba Longa'da doğmuş ve buranın kraliyet soyundan olduğundan Alba Longa Roma'nın anası kabul edilmektedir.

ALBA LONGA KRALLARI [Roma Mitolojisi] Aneas'ın İtalya'ya yerleşmesi ile Romulus ile Remus'un Roma'yı kurması arasında geçen 400 yıllık dönemde Latium'da hüküm sürüp, Alba Longa'yı yönetmiş efsanevi kralların adıdır. Livy ve Halikarnassuslu Dionysus'a göre bunlar sırasıyla Latinus, Aeneas, Ascanius, Silvius, Aeneas Silvius, Latinus Silvius, Alba, Atys, Capys, Capetus, Tiberinus Silvius, Agrippa, Romulus Silvius, Aventinus, Procas, Amulius, Numitor, Romulus'tur.

ALBADANZOR [Kelt Mitolojisi] Kral Cildadan'ın emrinde 100 savaşçısıyla İngiliz kral Lisuarte'nin yüz şövalyesine karşı savaşan İrlandalı komutanın adıdır. Savaşta dev yapılı şövalye Gandalac ile eşleşmiş, dövüş sırasında her iki savaşçı da yere düşmüş Albadanzor'un kolu rakibinin ayağı kırılmıştır.

ALBAN, ST [Hıristiyan Mitolojisi] St. Bede'nin "İngiliz halkının Kilise tarihi" adlı çalışmasında Roma imparatoru Diocletian tarafından şehit edilen 3 Britanyalı Hristiyan din şehidinden (diğerleri: Julius ve Harun) birisi olup, yortu günü 22 Hazirandır. Britanya'nın ilk şehidi sayılan Alban'ın gömüldüğü yer unutulmuşsa da 793'de kral Offic döneminde keşfedilmiş ve bugünkü Hertfordshire civarında bulunan mevkiye bir kilise inşa edilmiştir.

ALBAN KRALLARI Bkz. Alba Longa Kralları

ALBANACT [Britanya Mitolojisi] Brutus'un oğlu, Camber ve Locrin'in kardeşi olduğuna inanılan efsanevi İskoçya kralının adı olup, babasının ölümünden sonra kardeşleriyle ülkeyi paylaşmış, Alman kralı Humbert'in Britanya'yı işgali sırasında gerçekleşen bir çatışmada öldürülmüştür.

ALBANİA [Britanya Mitolojisi] Ortaçağ'da İskoçya'ya verilen isim olup, Alba olarak da bilinmektedir. Britanya'nın ilk kralı Brut oğlu Albanact'a atfen verilmiş olmalıdır. Efsaneye göre Brut ölünce oğullarından Locrin İngiltere'yi, Kambler Galler'i, Albanact İskoçya'yı almıştır.

ALBASLI Bkz. Al

ALBASTI Bkz. Al

ALKARISI Bkz. Al

ALBEN Bkz. Elben

Alberich (Çizim: Arthur Rackham, 1910)

ALBERİCH [İskandinav Mitolojisi] Cücelerin kralı olup, yeraltındaki kayalık bir mağarada kıymetli taş ve madenlerle süslü şatoda yaşamaktaydı. Nibelungen hazinesinin bekçisi ve Mime'nin kardeşi olan Alberich, Siegfried tarafından alt edilmiştir. Bir efsanede Ortnit adlı oğluna (kimi varyantlarda Hagen) sihirli bir zırh ve Rosen kılıcını vermiş ve Muntabure kalesini kuşatmasında yardım etmiştir. Fafner ve Fasolt adlı devler Nibelungen yüzüğünü istemiş karşılığında Valhalla'yı inşa etmeyi teklif etmiş hatta Frejya'yı da rehin alırlarken, Odin, Frigg, Loki, Freyr ve Thor boş yere hazineyi aramışlardır. Wagner'in "Nibelungen Yüzüğü" operasındaki Alberich karakteri ise efsanevi cüce kral ile yine İskandinav mitolojisinden bir başka cüce olan Andvari'nin karışımıdır. Bu öyküde Alberich, Mime ve kız kardeşleriyle birlikte Ren altınını Ren'den çalmış, Mime bu altından sihirli güçleri olan bir yüzük ile görünmezlik sağlayan bir miğfer yapmıştır.

ALBERTO [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler adaları efsanelerinde bahsi geçen bir kahramanı adı olup, görünmez olmasını sağlayan şapkası sayesinde 7, 10 ve 12 başlı 3 ejderhayı tüm kafalarını keserek öldürmüştür.

ALBERTUS MAGNUS, ST [Ortaçağ Mitolojisi] MS 1193-1280. Ortaçağın en önemli doğa bilimci, teolog ve filozofu olup Thomas Aquinas'ın öğretmeni ve sayısız kitabın yazarı olmasının yanı sıra Sorbonne Üniversitesi'ne giren ilk Alman profesörüdür. Özellikle Eski Mısır ve astroloji hakkında yazdığı eserler ona ölümünün ardından simyacılık ve büyücülük gibi tanımlamalar yakıştırılmasına, hatta bir yapay insan (golem) yarattığına inanılmasına sebep olmuştur. Hıristiyan teolojisine Aristotelesçi yaklaşımıyla önemli katkılarda bulunmuş olan Albertus Magnus önce Dominikan rahipliği sonra Ratisbon piskoposluğu yapmış, ölümünden sonra Latin Kilisesince aziz ilan edilmiş olup, 15 Kasım günü yortusu yapılmaktadır.

ALBHERE Bkz. Alphere

ALBIS [Türk Mitolojisi] Altay ve Tuvan Türklerinin inanışında hilebaz ve kötü karakterli bir yaratık olup, sırt kısmı olmayan uzun saçlı bir kadın formunda tasvir edilmekte, Yakutlarca albın, Moğollarca albin adıyla bilinmektedir. Albıs adlı ruhların insan bedenine girmesiyle - erkeklerde 20-25 kadınlarda 13-18 yaşları arasında- ortaya çıkan akıl hastalığına Albıstar, bu hastalığı tedavi eden şamanlara Albıs Ham adı verilmektedir.

ALBISTAR Bkz. Albıs

ALBİA Bkz. Albina

ALBİNA [Britanya Mitolojisi] Suriye kralının 50 kızından en büyüğünün adı olup, kızların tümü nikâh günü kocalarını öldürdükten sonra bir gemiye binerek kaçmış ve Britanya'ya varmıştır. Kadınlar burada iblislerle birleşince Britanya'nın ilk halkı devler ırkı böylece doğmuştur. İngiliz tarihçi Holinshed Albia adıyla da anılan kadının prenses olduğunu ve Britanya'nın eski adı Albion ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Romalı yazar Pliny'e göre ise Albina Britanya'nın en önemli tanrısının adı olup, Latince albus (beyaz) kelimesiyle ilişkilidir. Söylencenin Yunan mitolojisindeki Aigyptos oğulları ile Danaos'un kızları arasında gerçekleşen olayla ilişkisi dikkat çekicidir.

Bkz. Abas, Albion

ALBİNO Melanin pigmentinin yokluğu veya azlığından kaynaklanan soydan geçen bir hastalık olan Albinizm'de özellikle gözler, deri ve saçlar etkilenmektedir. Albinolar gerek eski gerekse modern toplumlarda çeşitli önyargı ve batıl inanışların hedefinde olmuş haklarında genellikle olumsuzlayıcı pek çok söylence çıkarılmıştır. Pek çok eski kültürlerde albino çocuk doğuran kadınların perilerle cinsel ilişki kurduğunda inanılmaktaydı. Günümüzde bile bazı toplumlarda albinoların doğaüstü güçlerle ilişkisi olduğuna veya lanetlendiklerine inanılıp, korkunç uygulamaların hedefi yapılmaktadırlar. Sadece Tanzanya'da Mart 2007 ile Kasım 2008 tarihleri arasında 50'den fazla albino öldürülmüş, vücut parçaları cadı doktorları adı verilen kabile büyücüleri tarafından şifa veya refah getirmesi ya da nazara karşı koruması için kullanılmıştır ki kendi eceliyle ölen albinoların mezarları da aynı sebeplerden dolayı yağmalanmıştır. Zimbabwe'de ise albinolar ile cinsel ilişkiye girmenin şifa getirdiğine inanılmakta bu yüzden başta HIV virüsü taşıyanlar olmak üzere çaresiz hastalıklara yakalananlarla birlikte olmaya zorlanmakta veya tecavüze uğramaktadırlar.

ALBİNO RUHLU HAYVANLAR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Neredeyse tüm kıtada albino hayvan avlamak tabu olup, avlayanın lanetlenip av yeteneğini kaybedeceğine hatta en kısa zamanda öleceğine inanılmaktadır.

ALBİON 1. [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu, Derkynus'un (veya Bergion) kardeşi olup Alebion adıyla da bilinmektedir. Herakles tarafından kahramanın Liguriadan geçirdiği Geryon'un sığırlarını kardeşiyle birlikte çalmaya kalkıştıkları için öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 10).

2. [Kelt Mitolojisi] Britanya'nın bilinen en eski adı olup, ilk olarak MS 4. yüzyılda Yunan yazarların eserlerinde rastlanmış, Roma döneminde de kullanılmıştır. Latince albus (beyaz) kelimesiyle ilişkili olup, Fransa'ya bakan Dover kayalıklarına atfen verilmiş olmalıdır.

ALBİORİX [Kelt Mitolojisi] Avignonlu Keltlerin bereket, zenginlik ve savaş tanrısı Teutates veya Tiwaz'a taktığı lakap olup, "Dünyanın kralı" anlamına gelmekte, Romalılarca Mars ile eş tutulmaktaydı.

ALBOİN [Germen Mitolojisi] Lombardların kralı, Audoin'in oğlu ve Rosamund'un kocasıdır (530'lar–28 Haziran 572). Gepid kralı Thurisind'i savaş meydanında yenerek kralın kızı Rosamund ile zorla evlenmiştir. Düşmanlarının kafataslarını su kabı olarak kullanan Alboin, karısına zorla babasının kafatasından bir şeyler içirince kadın Peredeo adlı devi kocasını öldürmesi için kandırmıştır.

ALBUNEA [Roma Mitolojisi] Kehanet ile ilişkilendirilen ve kitap okurken tasvir edilen bir pınarın ruhu olup, onuruna Tiber nehri kıyısında eski Etrüsk kenti Tibur (bugünkü Tivoli) yakınlarında bir tapınak inşa edilmiştir. Hıristiyan yazar Lactantius Tiburlu kâhin ve Albunea olarak andığı kadının Anio vadisinde tanrıça muamelesi gördüğünü söylemiştir (Divine Institutes I.vi) Gaipten haber verdiklerine inanılan Apollon rahibeleri Sibyllalar tarafında MS 380 yılında kaydedilmiş, sonradan kısmen değiştirilmiş bir kehanette Dünyanın 9. Çağında Constans adlı son imparatorun Yunan ve Romalıların kralı olarak Hıristiyanların düşmanlarına karşı zafer kazanacağında, refah içinde geçen hükümranlık süresi boyunca, Gog ve Magog'un (Yecüc ve Mecüc) yenileceğinden paganizm sona erip, Yahudilerin din değiştirmesinin son bulacağından bahsedilmektedir. Kehanet ayrıca imparatorun Kudüs'e gireceğinden, Antichrist'in baş melek Mikail tarafından Zeytin dağında öldürüleceğinden de bahsetmektedir.

ALBURZ Bkz. Elburz

ALCARDO [Britanya Mitolojisi] İsolde'nin kardeşi olan bir toprak ağası olup, aynı zamanda İsolde'yi Kral Mark'ın elinden kurtarmaya çalışırken öldürülen Tristram'ın da arkadaşıdır.

ALKİNOUALCHARD [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Gilla Dacar'ın babası olan öteki dünyanın kralının adıdır.

ALCHENDİC [Britanya Mitolojisi] Haçlılara karşı savaşan dev yapılı Sarras kralı olup, sonradan Hıristiyanlığı kabul etmiştir.

ALCHERA Bkz. Rüya Zamanı

ALCHERİNGA Bkz. Rüya Zamanı

ALCİNA [Fransız Mitolojisi] Boiardo'un Orlando Innamorato ve Ariosto'un Orlando Furioso'su gibi Charlemagne konulu destanlarda şehvetin kişileştirilmiş formu olan büyücü bir kadının adıdır. Logistilla ve Morgana kız kardeşi olan Alcina âşıklarını ağaç, çeşme ve kayalara dönüştürmekte olup, sözgelimi Astolpho'yu mersin ağacına dönüştürmüştür. Rogero, Astolpho'yu bu durumda bulunca Alcina'nın güçlerini yok ederek kahramanı kurtarmıştır.

ALCİS [Germen Mitolojisi] Tacitus'un Germania adlı eserinin 43. bölümünde bahsettiği ikiz erkek tanrıların adı olup, gökyüzünün oğulları olduklarına inanılmaktaydı. Tacitus'a göre Alcis Roma tanrıları Castor ile Pollux'un karşıtı olup, Silezya'da yaşadığı sanılan Naharvali kabilesinin düzenlediği ayinlerde rahipleri kadın kıyafetleri giymekteydi. Alcis kelimesinin "geyik" anlamına geldiği sanılmaktadır. Bkz. Attis

ALCMON [Roma Mitolojisi] Su perisi Lara'nın babası olan küçük bir tanrının adıdır.

ALCUİN [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın danışmanlarından bir İngiliz asıllı Pleaid'in adı olup, korunma amaçlı azizler gibi giyinme geleneğine karşı çıkmıştır.

ALDABELLA [Fransız Mitolojisi] Roland'ın Orlando Furioso destanında bahsi geçen karısının adıdır.

ALDACI [Türk Mitolojisi] Altay Tatarlarının inanışında kötü ruh Erlik'in, hâkimi olduğu yeraltı dünyasından, insanlar diyarına gönderdiği ölüm meleklerinin adıdır. Aldacı Han adı verilen şefleri tarafından yönetilen Aldacılar insanların ruhlarını alarak onların yeryüzündeki hayatlarına son vermektedir.

ALDAN [Kelt Mitolojisi] Galler efsanelerinde büyücü Merlin'in annesinin adıdır.

ALDEBARAN [Kuzey Amerikan Yerlileri Mitolojisi] Batı dünyasında "Boğa'nın gözü", Araplarca "Damızlık Deve" olarak bilinen Taurus takımyıldızındaki en kırmızı yıldıza verilen isimdir.

ALDİNGER, SİR [Britanya Mitolojisi] II. Henry'nin eşi kraliçe Eleanor'un kâhyası olan bir şövalyenin adı olup, kraliçeyi sadakatsizlikle itham etmişse de çocuk kılığına giren bir melek Eleanor'un masumiyetini ispatlamıştır.

ALDRİAN [Germen Mitolojisi]] Siegfried'in katili Hagen'in oğlu olup, Etzel'i kandırmış, Nibelungen hazinesinin saklandığı mağaraya kitleyerek açlıktan öldürmüştür.

ALDROEN [Britanya Mitolojisi] Kardeşi Konstantinus'u ülkedeki işgalcileri kovması için bir orduyla birlikte Britanya'ya gönderen Brittany kralının adıdır.

ALE 1. [İskandinav Mitolojisi] Kutsal bir içeceğin adıdır.

2. Bkz. Ala (1)

ALEA [Yunan Mitolojisi] Alea, Mantineia ve Tegea'da tanrıça Athena'ya verilen isim olup, Athena'nın "ışık ve sıcaklık" getirmesine atıf yapılmaktadır. Tegea'da Apheidas'un oğlu Aleus tarafından inşa edilen Athena Alea tapınağı MÖ 394'de yanınca Skopas tarafından yeniden inşa edilmiştir (Paus. viii. 23, 45. 4, 46).

ALEBİON Bkz. Albion

ALEBRİJE [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da Oaksaca bölgesi halkının inanışında hastalık getirdiklerine inanılan kaplumbağa veya ejderha benzeri düşsel yaratıkların adıdır. 1930'larda Meksikalı sanatçı Pedro Linares'in (1906-1992) öncülüğünde başlayan bu hayali yaratıkların ahşap oyma figürlerinin yapılması günümüzde popüler bir bir el sanatı haline gelmiştir.

ALEİAN DÜZLÜĞÜ [Yunan Mitolojisi] Homer'e göre Bellerophon'un amaçsızca dolaştığı ve sonunda öldüğü ovanın Yunanca adı olup, günümüzde Adana ovası veya Çukurova olarak bilinmektedir.

ALEİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Gwain'in yeğeni olup, Perceval'ı kandırarak Kral Arthur'un sarayında düzenlenen Paskalya turnuvasına kırmızı bir zırh ile katılmış ve Yuvarlak Masa'ya oturma hakkı kazanmıştır.

ALEİON BAAL [Yakındoğu Mitolojisi] Baal'in oğlu olan fırtına ve su kaynakları tanrısının adı olup, ölüm ve kuraklık tanrısı Mot ile savaşmakta kimi zaman yenilmekte kimi zaman zafer kazanmaktadır. Bir öyküde Mot'un öldürdüğü Aleion Baal'ı kız kardeşi Anthat yeraltı tanrısı ile pazarlık yaparak kurtarmaya çalışmışsa da başarılı olamamış, Baal'ın bedeni orakla parçalara ayrılmıştır. Aleion Baal'a aralarında sekiz ayının da bulunduğu vahşi hayvanlar ordusu eşlik etmekteydi.

ALEKTRORİUS Bkz. Alektoryan Taşı

ALEKPONG [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru halkının atalarının ruhları ile ilişkilendirip tapındıkları kutsal taşların adıdır.

ALEKOKİ [Pasifik Mitolojisi] Hawaii adalarında kadınlar tarafından tanrılar onuruna gerçekleştirilen bir dansın adıdır.

ALEKTKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Georgia ve Alabama düzlüklerinde yaşayan Krik halkının inanışında savaş sırları ve şifacılık sanatını bilen kişilere verilen isimdir.

ALEKTO [Yunan Mitolojisi] Erinye adı da verilen üç intikam tanrısından birisinin adıdır (Diğerleri: Tisiphone ve Magarea). Kronos, Uranos'u öldürdüğünde kanı Gaia'ya düşmüş ve bu intikam tanrıları oluşmuştur. Saçları yılandan olan bu tanrıların gözlerinden kan damlamaktadır (Virg. VII, 324, 341, 415, 476).

ALEKTOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Leitus, Klonius, Arkesilaus ve Prothoenor'un babası olup (Apollod. i. 9), İlyada'da (xvii. 602) Alektryon adıyla anılmaktaydı.

2. Argos kralı Anaksagoras'ın oğlu, İphis'in babası olup, Polyneikes tarafından Thebes seferi öncesinde kendisine danışılmıştır (Pseudo-Apollodorus, 3. 6. 2).

3. Elisli Epeius'un oğlu ve Hyrmine'nin kardeşi olup, müttefiki Teselyalı Phorbas'ın kız kardeşi Diogeneia ile evlenmiş ve Amarynkeus adlı oğulları doğmuştur (Diodorus Siculus, 4. 69. 2).

4. Spartalı Argeus'un ile Hegesandra'nın oğlu Menelaus'un oğlu Megapenthes ile evlenen İphilokhe'nin (veya Ekhemela) babasıdır (Hom. Od. 4. 10).

ALEKTRONA Bkz. Elektryone

ALEKTRYOMANTİ [Yunan Mitolojisi] Toprağa çizilen ve yirmi dört eşit parçaya bölünen bir çember üzerine buğday tanelerinin dizilip, bir horozun bu çember etrafında koşturulmasından sonra yenilmiş buğday tanelerinin konumuna göre kehanet çıkarma işinin adıydı.

ALEKTORYAN TAŞI [Yunan Mitolojisi] Horozun midesinde bulunduğuna inanılan fasulye büyüklüğünde uğurlu/büyülü bir taşın adı olup, bu taşı elde edenler güç, cesaret ve servet kazanmaktadır. Plinius'a göre bu taş horozun dövüş yeteneğini arttırıcı etki yapmaktaydı. Güney İtalya'nın Kroton kentinin ünlü güreşçisi Milo'nun bu taşa sahip olduğu söylenmekteydi. Ayrıca taş bir sıvının içine atılıp içildiğinde içine susuzluğa dayanma gücü vermekteydi.

ALEKTRYON [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares'in Aphrodite ile birlikteliği sırasında gündönümünü haber vermek üzere görevlendirdiği gözcü olup, adı Yunanca "horoz" anlamına gelmekteydi. Horoz bir gece uyuya kalınca güneş tanrı Helios iki aşığı yakalamış ve durumu Aphrodite'in kocası Hephaistos'a anlatmış, o da ikiliye suçüstü yapmaya karar vermiştir. Ares bir daha güneşin doğumunu unutmaması için Alektryon'u horoza dönüştürmüştür.

2. Bkz. Alektor (1)

ALEMANDİNE [Kelt Mitolojisi] Ülkesine musallat olan canavarı kovan Floriant ile evlenmek istemesine rağmen, genç adam Florette'i sevdiği için evlilik teklifi kabul görmeyen Kelt kraliçesinin adıdır.

ALEMONA [Roma Mitolojisi] Ana karnında ve henüz doğmamış çocukların rahim içerisinde beslenmesini sağlayıp, sağlığını koruyan bir geçit tanrısının adıdır.

ALEMMANUS [Britanya Mitolojisi] Histion'un oğlu olup kimi yazarlara göre Alman halkının atasıdır.

ÂLEMLER [İslam Mitolojisi] Geleneksel görüşe göre âlemlerin yaratıcısı Allah iken tasavvufta âlemler tanrının bir parçası olarak düşünülmekte hatta insan da ayrı bir âlem olarak değerlendirildiğinden o da Tanrı'nın bir parçası kabul edilmektedir.

İslam tasavvufunda Âlemler şunlardır:

1. Âlem-i Anâsır: Temel maddeler (su, hava, ateş, toprak)
2. Âlem-i Asgar, Âlem-i Sagir, Âlem-i Suğra: İnsan
3. Âlem-i Azamet: Göğün yedinci katı
4. Âlem-i Berzah: Ruhların kıyamet zamanına kadar bekleyeceği âlem
5. Âlem-i Ceberût: Arş-ı Âlâ'nın en alt tabakası
6. Âlem-i Ekber, Âlem-i Kebîr, Âlem-i Kübrâ: Tanrı
7. Âlem-i Esbab, Âlem-i Fani: Dünya
8. Âlem-i Gayb: Öteki dünya
9. Âlem-i Mana: Gözle görülmeyen âlem
10. Âlem-i Misal: Simgeler âlemi
11. Âlem-i Suri: Gözle görülebilen âlem

Türkiye Alevileri ise 5 ayrı âlemin olduğuna inanmaktadır. Bunlar:

1. Lahut: Tanrısal âlem
2. Ceberut: Ruhsal âlem
3. Melekler âlemi
4. Nasut: Maddi âlem
5. Misal: Tüm varlıkların öz formlarının bulunduğu âlem

ALENKA [Slav Mitolojisi] Rus masal ve efsanelerinde Baba Yaga veya isimsiz başka bir cadının kızı olarak geçmekte olup, annesinin eve getirip akşam yemeğine pişirmesi için verdiği İvaşko tarafından aldatılıp, kahraman tarafından fırına atılmıştır. Arkadaşlarıyla akşam yemeği için gelen kadın kızının yokluğundan şüphelenmemiş ve ancak İvaşko ortaya çıktığında ziyafet sofrasında Alenka'nın yendiğini anlamıştır.

ALENUŞKA [Slav Mitolojisi] Asil bir aileden gelmesine karşın ebeveynlerinin ölümünden sonra erkek kardeşi İvanuşka ile birlikte gezgin bir hayat süren genç kızın adıdır. İki kardeş bir gün kıyısında sığırların otladığı bir göl kenarına gelmiş, susayan İvanuşka hemen gölden su içmek için hamle yapınca Alenuşka tarafından gölden su içenlerin sığıra dönüştüğü konusunda uyarılınca vazgeçmiştir. Kardeşler yürümeye devam ettikçe başka göller görmüş ve her seferinde kıyılarında otlayan farklı koyun ve domuz sürüleri gibi hayvanlar görmüş her seferinde kız kardeşini uyarmışsa da keçilerin otladığı göle gelindiğinde susuzluğa dayanamayan İvanuşka kız daha ağzını açmadan sudan içmiş ve bir tekeye dönüşmüştür. Kardeşinin boynuna bir ip bağlayarak çeken Alenuşka yoluna devam edince bir süre sonra bir saraya ulaşmış, burada saray muhafızları sarayın bakımlı bahçesinde otlayan İvanuşka'yı yakalamış kız kardeşi ile birlikte Çar'ın önüne çıkarmışlardır. Çar bir görüşte kıza âşık olup evlenme teklif etmiş, Alenuşka'da kabul etmiştir. Kısa bir süre Çar'ın sarayda olmadığı bir zamanda bir cadı kıza büyü yaparak hasta olmasını sağlamış, sarayın etrafındaki çiçekler hatta otlar bile solmuştur. Alenuşka başına gelenlerin sebebini anlamadığından cadıdan şüphelenmemiş, büyücü kadın bu sefer genç kıza akşam karanlığında deniz kıyısına giderek biraz su içerse iyileşebileceğini söyleyerek kandırmıştır. Alenuşka suyun kıyısına gidip eğildiğinde cadı kızın boynuna ucunda ağır bir kaya olan ip bağlayarak denize fırlatmıştır. Alenuşka'dan kurtulan kadın kızın görünümüne bürünerek saraya gitmiş, Çar karşısında karısını sağlığına kavuşmuş durumda bulunca sevinerek durumu anlamamıştır. Bununla birlikte cadı kadın keçi görünümündeki İvanuşka'nın koktuğunu söyleyerek Çar'dan kesilmesini istemesini adam garipsemiştir. Keçinin her akşam saraydan ayrıldığını göre Çar üçüncü akşam İvanuşka'yı takip ederek deniz kıyısına gelmiş, keçinin durup meledi̇ği noktada Alenuşka'yı kurtarıp saraya getirmiştir. Adamlarına büyük bir şölen ateşi hazırlamalarını emreden Çar cadıyı ateşe atarak öldürtmüştür. Kadının ölümünün akabinde Alenuşka iyileşip, İvanuşka tekrar insan formuna bürünürken civarda solan tüm çiçekler yeniden açmış, hep birlikte mutlu yaşamışlardır.

ALEPPO Bkz. Halep

ALERİA [Roma Mitolojisi] Vahşi Guido'nun Amazonlardan kaçırdığı 10 kadından birisi olup, kadınlardan sadece Aleria adamın yanında kalmıştır.

ALERİON Bkz. Avalerion

ALESHA Bkz. Alyoşa Popoviç

ALETES [Yunan Mitolojisi] **1.** Miken kralı Aegisthus ile Klytemnestra'nın oğlu, Erigone ve Helen'in kardeşidir. Henüz çocukken ebeveynleri üvey kardeşleri Orestes - Klytemnestra Agamemnon'u öldürdüğü için intikam amacıylatarafından öldürülmüştür. Orestes Tauris'teyken 14 yaşında olan Aletes, Miken'de konumunu güçlendirmişse de geri dönen Orestes tarafından öldürülmüştür.

2. Herakles'in soyundan gelen Hippotes'in oğlu olup, Dodona kâhininin iki kehanetini yerine getirip Korinthos'u ele geçirmeye muktedir olmuştur. Soyundan gelenler Aletidae olarak anılmıştır.

3. Aeneid destanında bahsi geçen yaşlı ve bilge bir Troyalı diplomatın adıdır Bir gece Pallanteum'a giden Rutulialıların kampını basıp adamları öldüren Nisus ve Euryalus'u cesaretleri sebebiyle övünce savaşçılar kahramanlıkları sebebiyle Aeneas ve Ascanius tarafından ödüllendirilmiştir (Aeneid 9.246-256).

ALETHAİ [Fenike Mitolojisi] Ateş tanrı Al Ait'e tapınanlara verilen isimdir.

ALETHEİA [Yunan Mitolojisi] Gerçeğin kişileştirilmiş formu olup, Yunanca "ortaya çıkarılan

şey, gerçek" anlamına gelmekte ve Zeus'un kızı olarak tasvir edilmekteydi.

ALETİS [Yunan Mitolojisi] İkarus'un kızı Erigone'nin adlarından birisi olup, 'gezgin' anlamındadır.

ALEUROMANTİ [Yunan Mitolojisi] Yanan un parçalarına bakarak kehanette bulunma sanatının adıdır.

ALEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkas'ın torunu, Apheidas'ın oğlu ve Neaera'nın kocası olup, Arkadia'da bulunan Tegea kentinin kralıdır. Tegea'nın ilk Athena Alea tapınağını inşa ettirmiştir. Amphidamas ve Kepheus adlı iki oğlu ve Auge adlı bir kızı olup, Auge Herakles'ten Telephus'u doğurmuştur. Bazı kaynaklarda Lykurgus, Amphidamas ve Kepheus adlı üç oğul ile Auge ve Alkidike adlı iki kızı olduğu kayıtlıdır.

2. Gece tanrısının adıdır.

ALEXANDER [Yunan Mitolojisi] **1.** Bkz. Büyük İskender

2. Bkz. Paris'in diğer adıdır.

3. Sikyon'da tanrıça Hera'ya verilen isim olup, Adrastus kente Hera Alexandros adlı bir tapınak inşa ettirmiştir (Apollod. iii. 12).

4. [Britanya Mitolojisi] Bizans imparatoru olup, Tantalis'in kocası, Alexander ve Alis'in babasıdır.

ALEXANDER NEVSKY [Slav Mitolojisi] 1220–1263. Metropolit Macarius döneminde Rus Ortodoks Kilisesi'nce aziz ilan edilen Novgorod prensinin adı olup, Büyük Prens Vladimir ile birlikte Rusya'nın işgaline karşı savaşan bir kahramandır. Tötonlara karşı 1242'de Novgorod'da gerçekleştirdiği savunma ile yaşayan efsane haline gelmiştir. Sergei Eisenstein'ın 1938 yılında Sovyet-Alman paktından 1 yıl önce senaryosunu hazırlayıp yönettiği "Alexander Nevsky" adlı filmde tarihi karakter Almanlar kalpsiz barbarlar olarak tasvir edilmiştir.

ALEXANDRA [Yunan Mitolojisi] MÖ 270'de Lykophron tarafından yazılan destan Büyük İskender'i Akhilles'in soyundan gelen bir kahraman olarak göstermekte olup, İskender'in maceraları İlyada'nın devamı gibi anlatılmıştır.

ALEXANOR [Yunan Mitolojisi] Makhaon ile Antikleia'nın oğlu, Gorgasus ile Nikomakhus'un kardeşi Aeskulapius'un torunu bir doktorun adı olup, onuruna Sikyon'un Titane bölgesinde özellikle günbatımından sonra ibadet edilen bir tapınak inşa ettirmiştir (Paus. ii. 23).

ALEXİARES [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Hebe'nin ikiz oğullarından birisi olup, kardeşi Aniketus ve babası Herakles ile birlikte Olympos dağının koruyucusuydu. Adı "savaşı önleyen" anlamına gelip spor ve gençlik ile özdeşleştirilen Alexiares ile kardeşine özellikle Thebes ve Rodos'ta tapınılmaktaydı (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca, 2. 7. 7).

ALEXİKAKUS [Yunan Mitolojisi] Herakles, Zeus ve Apollon'a takılan 'kötülük önleyen' anlamında bir takma isimdir. Apollon'un Peloponnes savaşı sırasında Atina'yı salgın hastalıklardan koruduğu için bu lakabı aldığı bilinmektedir (Paus. i. 3. 3).

ALEXIDA [Yunan Mitolojisi] Amphiaraus'un kızı olup, Elasii adlı tanrı grubundandır.

ALEXİRHOE [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Granikos'un kızı olup, Priam'dan Aesakus'u doğurmuştur.

ALEXİS 1. [Yunan Mitolojisi] Korydon'un âşık olduğu gencin adıdır.

2. [Ortaçağ Mitolojisi] Angoulaffre adlı dev tarafından kaçırılan Angela'nın aşığının adıdır. Huon, Alexis'in yardım isteği üzerine devi öldürüp sihirli yüzüğünü ele geçirmiştir.

ALEV [Fenike Mitolojisi] Bybloslu Philo'nun yaratılış söylencesinde Ateş ve Işığın kardeşidir.

ALEVLİ DİŞ [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının inanışında dişleri yanan ağaç kütüklerine benzeyen bir devin adıdır. Köyleri basarak insanları yiyen bu canavarı genç savaşçılar hep birlikte kafasına attıkları büyük bir taş vasıtasıyla öldürmüşlerdir.

ALEYİN [Fenike Mitolojisi] Bahar ve bitkilerin filizlenmesinden sorumlu tanrı Baal'ın 'güçlü' anlamına gelen lakabıdır.

ALJOSA POPOVİC Bkz. Alyoşa Popoviç

ALF [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da dünyanın yaratılış ve yıkımını konu alan Voluspa şiirinde bahsi geçen bir cücenin adıdır. Başka öykülerde aynı isimde çok sayıda cücenin adı olarak geçmekte olup, Eski İngilizce "elf" kelimesi ile ilişkilidir.

ALFA [Yunan Mitolojisi] Yunan alfabesinin ilk harfi olan alfa aynı zamanda başlangıcın da sembolüdür

ALFABETİK TANRILAR Bkz. Maya Alfabetik Tanrıları

ALFABLOT [İskandinav Mitolojisi] Ata ruhları ve bereketle ilişkilendirilip Alfa adıyla da bilinen elflere sonbahar bitiminde hasat sonrası ve hayvanların kilo aldığı dönemde çeşitli hediyeler sunma geleneğinin adıdır. Alfablot, Uppsala ve Maere'de kutlanılan Blot festivalinden farklı olarak yerel bir kutlama olup ev hanımları tarafından düzenlenmektedir. 11. yüzyıl başlarında Norveçli şair Sigvatr Thortharson'a ait Austrfararvísur adlı skaldik şiirde Alfablot geleneğine dair bilgi bulunmaktadır.

ALFADİR [İskandinav Mitolojisi] Odin'in Hristiyanlık sonrası lakaplarından birisi olup, kelime Nesir Edda'da "Herkesin Babası" olarak açıklanmıştır. Yeryüzü ve cenneti yaratan Odin, Aesir'in en eskisi olup, her şeyi yönetmekte, tüm tanrılar ona hizmet etmektedir.

ALFANA [Fransız Mitolojisi] Gradasso'nun atının adıdır.

ALFAR Bkz. Elf, Elben

ALFARİS [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in dedesi olan Macar kralının adıdır.

ALFASEİN Bkz. Alfasem

ALFASEM [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Terre Foraine kralı Kalafes'in adı olup, kutsal kâsenin koruyucusu Alains tarafından vaftiz edilip, Hıristiyan olmuştur. Grail kabının yanında dinlenirken bir melek tarafından kalçasından yaralanmış, bir süre sonra ölmüştür.

ALFATİN [Afrika Mitolojisi] Müslüman Berberilerin inanışında mağarada yaşayıp, yeşil bir ata binen, Sierra de Agner'da uyumasına karşın acil durumlarda halkının yardımına yetişen bir kültürel kahramanın adıdır. Yeşil hem İslam hem de Hızır ile ilişkili olup, Alfatin gerçekte "Uyuyan Prens" varyantlarından birisidir.

ALFEREZ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dini ayin ve festivalleri düzenleyen organizatörlere verilen isimdir.

ALFHEİM [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Gylfaginning adlı eserine göre yeryüzü ile cennet arasında yer alan dokuz dünyadan birisinin adı olup 'elflerin evi' anlamına gelmekte, Ljossalfheim ve Alfheimr adlarıyla da bilinmektedir. Alfheim, Asgard ve Vanaheim ile birlikte dünya ağacı Yggdrasil'in tepesinde bulunmaktadır. Şiirsel Edda'da yer alan Grimnismal şiirinde eskiden tanrıların Alfheim'i ilk dişini çıkardığı zaman hediye olarak tanrı Frey'e verdiği bildirilmektedir. Aydınlık elfler ve cüceler Alfheim'de yaşarken, karanlık elfler yeraltında yaşamaktadır.

Yılanlara karşı savaşan Alf ile kralı seyreden Alfhild

ALFHİLD [İskandinav Mitolojisi] 12. yüzyılda Saxo Grammaticus tarafından yazılan ve 5. Yüzyıl Dan tarihini konu alan Gesta Danorum'a göre savaşçı kıyafetlerine bürünmüş bir bakirenin adı olup, böylece Dan prensi Alf ile evlenmekten kurtulmak istemiştir. Babası kızına yardım etmek için Alfhild'i yılanlarla dolu bir odaya koymuşsa da Alf yılmamış yılanlara karşı savaşmıştır. Kız tam Alf'in saygıdeğer birisi olduğuna karar verip evlenmeye niyetlenince bu sefer annesi tarafından alaya alınınca korsan olmuş, uzaklara gitmiştir. Alf kızdan yine vazgeçmemiş İskandinav yoldaşı Borgar ve Dan savaşçılar (Geatlar) ile birlikte kızın peşine düşmüş, Güney Finlandiya'da bulmayı başarmıştır. Savaş pozisyonu alan iki gemi arasında kanlı bir savaş başlamış, çarpışmalar sırasında Alfhild'in miğferi düşünce Alf ve Borgar adamlarına savaşı kesmelerini söylemiştir. Alf'in gemisine saldırdığı ve kimliği açığa çıktığı için utanan Alfhild savaşçı kıyafetlerini çıkararak ve prensle Danimarka'ya dönüp evlenmeye razı olmuştur. Birkaç yıl sonra bazı Viking kabileleri isyan edince çıkan çarpışmalarda Alf, kardeşleri ve babası Kral Sigar öldürülmüştür. Borgar'ın oğlu Halfdan Alf ile Alfhild'in kızı Gurid ile evlenerek Danimarka kralı olmuştur. Bir söylenceye göre ise Alfhild sonradan Sigurd Ring ile evlenmiş ve Ragnar Lodbrok'u doğurmuştur.

ALFODR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da ve Snorri Sturluson'un çalışmalarında Odin için sıkça kullanılan bir isim olup, Aesir tanrı ve tanrıçalarının babası olmasına atfen "hepsinin babası" anlamına gelmektedir. Odin aynı zamanda kardeşleri Vili ve Ve ile birlikte ilk insan çiftini yarattıkları için tüm insanların özellikle ölü savaşçıların da babası olarak görülmektedir.

ALFONSO [İspanyol Mitolojisi] Ferdinand'ın oğlu, Elvira, Garcia, Sancho ve Urraca'nın kardeşi olup, babasının ölümünden sonra kendisine Leon şehri verilmiştir. Kardeşi Garcia Zamora'yu ele geçirince El Cid'e yardıma gitmişse ama savaş sırasında esir düşmüştür. Esaret hayatı bitince bir süre için manastıra kapanan Alfonso kardeşi Sancho'nun Zamora kuşatması sırasında ölmesinden sonra kral olmuş ve kardeşinin ölümünden sorumlu tuttuğu El Cid'in görevine son vermiştir. Sonradan Arapların elindeki Toledo'yu kuşatmak için El Cid'i yeniden hizmetine almış böylece kenti ele geçirmeyi başarmıştır.

ALFR Bkz. Alp

ALFREİKER [İskandinav Mitolojisi] Alberich'in elf kralı varyasyonu olup, Aelf Rik formu da kullanılmaktaydı.

ALFRİK Bkz. Alfrigg

ALFRİGG [İskandinav Mitolojisi] Flateyjarbok yazmasında bulunan "Sorla thattr" masalında bahsi geçen tanrıça Freya'nın muhteşem altın Brisinga (Brisingamen) kolyesini yapan ve demirci 4 cüce kardeşten (diğerleri Berling, Dvalin ve Grerr) birisinin adıdır. Freya tarafından uyutulan cücenin Thidrekssaga'da sonradan Thidrek'e kaptıracağı Naglring adlı bir kılıç kullandığından bahsedilmiştir.

ALFRODULL [İskandinav Mitolojisi] Eski Norveç dilinde 'elflerin zaferi' anlamına gelen 'Güneş'in öteki adı olup, hem güneş tanrıçası Sol'u hem de Sol'un Arvakr ve Alsvidr adlı iki at tarafında çekilip, Sköll adlı kurdu izleyen savaş arabasını tanımlamaktadır.

ALFSOL [İskandinav Mitolojisi] Sigurd Ring'in âşık olmasına karşın ailelerinin evliliklerine karşı çıktıkları bir prensesin adıdır. Sigurd kızı kaçırmak isteyince babası kızı zehirlemiş, Sigurd da kızın cenazesinde intihar etmiştir.

ALGARSİFE [Britanya Mitolojisi] Cambuscan ve Elfeta'nın oğlu, Canace ve Cambalo'nın kardeşi olup, Chaucer'in "Uşağın Öyküsü" adlı destanında bahsi geçmektedir.

ALGEA [Yunan Mitolojisi] Zihinsel ve bedensel acının kişileştirilmiş formları olup, Eris'in soyundan gelmekte, insanların ağlamasını sağlayıp gözyaşı getirmektedirler.

ALGOS [Yunan Mitolojisi] Hesiod'a göre (Theog. 227) üzüntünün kişileştirilmiş formu olup, tanrıça Eris'in kızı, Lethe, Limos, Horkos ve Ponos'un kardeşi kabul edilmektedir.

ALGOL [Yunan-Arap Mitolojisi] Perseus takımyıldızında yer alan parlak bir yıldızın adı olup, Araplar ve Yahudilerce Şeytan'ın kafası olarak tasvir edilmekteydi. Yunanlılarca Perseus'un

kemerine taktığı Gorgon Medusa'nın başı ile ilişkilendirilmiştir.

ALGON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çipeva halkından bir avcının adı olup, bir gün çayırlıkta 12 yıldız bakiresinin sihirli bir yüzük etrafında dans ettiğini görmüş, en genç ve güzel olanı yakalamak istediyse de başarısız olmuştur. Son çare olarak fare şekline dönüşüp kıza yaklaşmış, tam tarafından öldürülmek üzereyken insan bedenine bürünüp kızı kaçırmaya muvaffak olmuştur. Evlenen çiftin bir oğlu olmuşsa da kız birkaç yıl sonra hasır bir sepet örüp içine oğlunu koyan kız gökyüzüne tırmanmıştır. Çocuk büyüyüp babasının nerede olduğunu sorduğunda yine sepetin içine giren ana oğul yeryüzüne dönmüştür. Hasrete dayanamayan Algon eşi ve çocuğuyla birlikte gökyüzüne giderken yeryüzündeki tüm hayvan ve kuşlardan birer parçayı alarak yanında götürmüştür. Yıldız insanları Algon'un getirdiklerinden seçtiği parçaları alarak çeşitli hayvanlara dönüşürken, Algon, eşi ve oğlu şahine dönüşmüştür.

ALGONKİN MİTOLOJİSİ Kanada'nın Quebec ve Ontario eyaletinde yaşayıp Algonkin dili konuşan Amerikan yerlilerinin adıdır. Algonkin yaratılış söylencesine göre kültürel kahraman Manibozho büyük göl taşıp yeryüzünü kapladığında bir dağa sığınarak hayatta kalmayı başarmıştır. Bir süre sonra suların durumunu kontrol etmeleri için sırasıyla kuzgun, su samuru ve misk sıçanı göndermiştir. Bir başka söylencede iyi huylu Gluskap ile şeytani ikizi Maslum'un yeryüzünü yarattığını, Gluskap'ın kardeşine karşı verdiği mücadeleyi kazandıktan sonra Kewawkqu, Medecolin, Pamola ve Wimpe adlı yaratıkları da mağlup ettiği anlatılmaktadır. Nanabozho (Wisakedjak), Mikhabo, Kiçi Manido, Nokomis, Kiçi-Odjig (Büyük Balıkçı), Widjigo, Pagwadjinini, Memegwesi, Mişiginebig, Su panteri, Onimiki (Pinesi) ve Bi-bon ise diğer önemli mitolojik karakterlerdir.

ALGUE Bkz. Akakanet

ALI KİŞİ [Türk Mitolojisi] Bir dağ ruhunun adı olup, Köroğlu'na Kocabulak'ın suyundan içmesini böylece âşıklık yeteneği ve yiğitlik özelliği kazanmasını sağlamıştır.

ALIÇ [Ortaçağ Mitolojisi] Ejderha Ağacı adıyla da bilinen bitki evcil hayvanların kötü ruhlardan korunması amacıyla ahır kapılarının önüne dikilmekte, dalları kapılara bağlanmaktaydı.

ALIĞ HAN [Türk Mitolojisi] Kör ve yaşlı bir adam olarak tasvir edilen bir dağ ruhu olup, Koşabulak adı verilen gençlik çeşmesini (ab-ı hayat suyu) korumakta, kanatlı atlar yüzünden kör edildiğine inanılmaktadır.

ALIN GÖZÜ [Hint Mitolojisi] Karısı Umaveda ile oynaşırken gözleri kapatılınca Tanrı Şiva'nın alnında beliren ve bir süre için Himalayalar'ı bile aydınlatan üçüncü gözün adıdır. Alın gözü okültistlerce paranormal yeteneklerin merkezi olarak kabul edilmektedir.

ALINCA HAN [Türk-Moğol Mitolojisi] Türklerin ve Moğolların ilk ve ortak atası Bulca Han'ın soyundan geldiğine inanılmaktadır.

ALİ Bkz. Ala (1)

ALİ 1. [İslam Mitolojisi] Tam adı Ali ibn Abi Talib, MS 21 Mart 598 Mekke-661) Sünnilere göre dördüncü İslam halifesi ve cennetle müjdelenen on sahabeden (Aşere-i Mübeşşere) biri, Şiilere göre Ondört Masum'dan biri, Oniki İmam'ın ilkidir. Ali, Muhammed'in kuzeni ve peygamberin kızı Fatıma ile evlendiğinden dolayı aynı zamanda damadıydı. Yerel bir kabile şefi olan Ebu Talip ile Fatıma bin Edes'in oğlu olan Ali Muhammed'in evinde büyümüş olup, Muhammed'in peygamberliğini ilan etmesinin ardından İslam'a geçen Şiilere göre ilk Sünnilere göre (Hatice'den sonra) ikinci kişidir. 3. Halife Osman'ın bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından 4. Halife olarak İslam devletinin başına geçmişse de çıkan iç savaş sırasında Kufe'de ibadet ederken Haricilerden Abdurrahman Mülcem tarafından zehirli bir kılıç ile yaralanarak öldürülmüştür. Şiiler, hayatı kahramanlıklar dolu Ali'nin 1000 kadar efsanenin konusu olduğuna inanmakla birlikte bunların ancak 60 kadarı kaydedilmiştir. Ali hakkında anlatılan en yaygın efsane Ali'nin bir ölüyü diriltmesidir. Söylenceye göre 60 bin nüfuslu Akime adlı Arap kabilesinden bir kişi öldürüp, ölüm sebebi konusunda anlaşmazlık çıkınca kabileden bir grup 'ölüyü dirilteceği' söylenilen Ali'ye ölüyle birlikte elçi olarak gönderilmiş, grup hem ölümün gerçek sebebini öğrenmek hem de Ali'nin gücünü test etmek istemiştir. Ali'nin emriyle 41 gün önce gece uykusunda öldürülen adam deveden indirilir. Ali adama bakar ve elçilere adamın kızının üzerine evlendiği için kayınbabası tarafından öldürüldüğünü söylerse de elçiler adamın dirilip kendi ağzından konuşmadan kendileri insansa bile kabilenin inanmayacağı cevabını verirler. Bunun üzerine çeşitli dualar okuyan Ali ölünün bacağına dokunup 'Kalk, ey Hanzileh oğlu Mudrik, seni Allah'ın izniyle dirilten Ali'dir' deyince adam canlanmıştır. Adam Ali'nin seni kim öldürdü sorusuna kayınbabası Haris'in adını vererek cevap vermiştir. Ölen adam yeniden öldürüleceği korkusuyla Akime kabilesinin yanına dönmemiş ve Ali'nin yanında Kufe'de kalmış inanışa göre Sıffin savaşında şehit edilmiştir. Erken dönem İslam kaynaklarında Ali'nin Kâbe'nin içinde doğan ilk ve tek insan olarak bildirilmesi çeşitli söylencelerin yolunu açmıştır. Bazı İslam mezhepleri Ali'nin Tanrı'nın beden bulmuş formu olduğuna inanırken Ali'nin gücü hakkında 523 kişiyi bir günde öldürdüğü ya da koşan bir atı bir kılıç darbesiyle ortadan ikiye böldüğü gibi olağanüstü hikâyeler anlatılmaktadır. Ali'nin gözleri (Ayn Hali) Pers edebiyatında insan güzelliğinin sembolü olup, Ali, Şiilerce As-Sadık 'Asla yalan söylemeyen', İmam, El-Murtaza, en-Nebi Âdem, Haydar, Safder, Alemdar 'Lider', Müşkil-Kuşa 'Sorunları çözen' Sünnilerce ise el-Amiral-Müminen 'İnananların komutanı', Ebu Turab 'Toprağın babası', Asadullah 'Tanrının aslanı' lakaplarıyla tanınmaktadır. Türkiye Alevilerince ezelden beri var olan 'beyaz ışık' ve Cebrail'in de öğretmeni olarak görülen

Ali'nin 'yeşil ışık' Muhammed ile birlikte yekvücut olduğuna inanılmaktaydı.

2. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında filler, atlar ve aslanlardan oluşan 3 alaya sahip bir kralın adı olup, Şeyh Ali adıyla da bilinmektedir.

3. [Hint Mitolojisi] Arjuna'nın âşık olduğu savaşçı kadının adı olup, önce kuğu kılığına giren adam kıza yaklaşmayı başaramamışsa da yılan kılığına girerek tecavüz etmiş ve evlenmek zorunda bırakmıştır.

ALİ-İ ABA [İslam Mitolojisi] Bektaşilerin Muhammed, damadı Ali, kızı Fatma ve torunları Hasan ve Hüseyin için kullandığı bir deyimdir. İnanışa göre Muhammed bir gün Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin'i abasının altına almış ve onları kötülükten koruması için ve günahlarını silmesi için Allah'a dua etmiştir.

ALİ BABA [Pers-Arap Mitolojisi] 1001 Gece Masallarında birisi olan "Ali Baba ve 40 Haramiler" masalının kahramanı fakir bir esnafın adıdır. Masal ilk olarak Galland tarafından Suriyeli Hristiyan Youhenna Diab'ın anlatısının Fransızca tercümesi olarak yayınlanmıştır. Kardeşi Kasım ile birlikte İran'da yaşayan Ali Baba ormanda odun toplarken tesadüfen 'Kırk Haramiler' adı verilen haydut çetesinin ganimetlerini sakladığı mağaranın sırrını öğrenmiş, kapıyı 'açıl susam açıl' sihirli sözleriyle açarak içeri girmiş, kısa bir süre geçirdikten sonra evine dönmüştür.

Kısa bir süre sonra kardeşi Kasım'da mağarayı öğrenmişse de sihirli sözleri unutunca dışarı çıkmayı başaramamıştır. Haramiler mağaraya döndüklerinde Kasım'ı öldürüp, parçalarını mağara duvarına asmışlardır. Kardeşini arayan Ali Baba mağarada bulunca parçalarını almış ve bir ayakkabı tamircisi yardımıyla diktirmişse de tamirciyi sorgulayan Haramiler Ali Baba'nın evini bulmayı başarmıştır.

Haramilerin lideri yağ tüccarı kılığında Ali Baba'nın evine girmiş ve yağ fıçılarını Ali'nin evinde depolamak için izin istemiştir. Ali'nin hizmetçisi Morgiana'nın yemek yapmak için biraz yağa ihtiyacı olunca fıçıların birinden almak istemiş, fıçıya dokunduğu anda içinden birisinin "zaman geldi mi?" diye sorduğunu duyunca Ali Baba'yı öldürmek isteyen haramilerin fıçılara saklandığını anlamıştır. Kız fıçıların hepsini teker teker kontrol etmiş sorulan soruya "henüz değil" cevabını verirken fıçılardan sadece bir tanesinin gerçekten yağ ile dolu olduğunu anlamıştır. Yağ dolu fıçıyı bir kazanda kaynatan kız fıçıların içine bu yağı dökerek tüm haramileri öldürmeyi başarmıştır. Morgiana sayesinde büyük bir servetin sahibi olan Ali Baba durumu öğrendiğinde kıza minnettar kalmış ve yeğeniyle (veya oğluyla) evlendirmiştir. Bkz. Alaaddin

ALİ BABA HORASANİ [Arnavut Mitolojisi] Fuşe Kruja tekkesinde gömülü bir Bektaşi dervişinin adı olup, söylenceye göre Horasan'dan Arnavutluk'a İslam'ı yaymak için gelmiş ve görevini tamamladıktan sonra 1562 yılında vefat etmiştir.

ALİ GÖLÜ [Türk Mitolojisi] Trabzon'un Maçka ilçesinde Pazarçiftlik ile Örenler yaylası üzerindeki kayalıkta bulunan bir gölün adıdır. İnanışa göre bu Hz. Ali yöre halkına korku salan bir ejderhayı öldürerek gölün dibine bağlamış olup, ejderha öldüren dini lider motifi (St. George) Rumlardan ödünçlenmiş olmalıdır.

ALİ GÜNÜ [Arnavut Mitolojisi] Müslüman Arnavutlar tarafından her yıl 2 Ağustos sabahı Ali onuruna kutlanılan yaz festivalinin adı olup, Ortodoks Hıristiyanlar tarafından aynı gün öğleden sonra St. Elias (İlyas peygamber) adına bir festival düzenlenmekteydi. Bkz. Hızır

ALİ KAYASI [Türk Mitolojisi] Kahramanmaraş ilçe merkezinden 20 km uzaklıkta bulunan oyuk bir kayanın adı olup, üzerindeki küçük oyuklar Hz. Ali'nin atının toynaklarına mal edilmektedir.

ALİCE [Fransız Mitolojisi] Sevinus'un karısı, Girard ve Hugon'un annesi olan düşesin adıdır.

ALİCE LA BEALE PELLERİN [Kelt Mitolojisi] Kral Arthur'un sarayından Alisander'in karısı, Ansirus'un kızı, Bellengerus'un annesidir. Morgan le Fay tarafından tutsak edilen kocasını kurtarmayı başaran Alice'in yüzünü bir peçenin ardında gizlediği söylenmekteydi.

ALİCE MARR Kuzey Amerika'da Gloucester ve Massachusetts limanlarına yaklaşırken görülüp birdenbire ortadan kaybolan hayalet bir geminin adı olup, E. N. Gunison'un 'Balıkçının Rehberi' adlı eserinde bahsi geçmektedir.

ALİDUKE [Kelt Mitolojisi] Yuvarlak Masa Şövalyelerinden birisi olup, Lancelot tarafından kurtarılıncaya dek Tarkuin tarafından hapsedilmiştir. Bröton kahraman Eliduc ile ilişkili olmalıdır.

ALİF [Fransız Mitolojisi] Kimine göre Pepin'in kızı, Hugon'un karısı ve Londres'in annesi olup, Hugon'u bir saray mensubu Milon ile aldatınca yılan ve kurbağalarla dolu bir zindana atılmıştır. 7 yıl sonra oğlu Londres tarafından kurtarılan kadın, erkek kardeşi Charlemagne sayesinde eski gücünü kazanmıştır. Charlemagne Alif'in yerine Hugon'u aynı zindana atmışsa da adam bir süre sonra ölünce Alif bir manastıra kapanmıştır.

ALİFANFARON [Ortaçağ Mitolojisi] İspanyol yazar Cervantes'in Don Quixote adlı eserinde bahsi geçen bir devin adıdır. Don Quixote bir koyun sürüsüne saldırırken kendisini Alifanfaron'un ordusuyla savaşırken hayal etmiştir. Yarı deli Don Quixote'un ve Yunan mitolojisinde Troya'da savaşan kahraman Ajax'ın bir çılgınlık anında koyun sürüsüne saldırması dikkat çekici bir benzerliktir.

ALİFATİMA [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un düşmanı Lucius'un saflarında savaşırken ölen İspanya kralının adıdır.

ALİGNAK [Eskimo Mitolojisi] Ay tanrısının adı olup, med-cezirleri ve deniz yaratıklarını kontrol etmektedir.

ALİHA [Arap Mitolojisi] İslam öncesi güneş tanrısının adı olup, Babil tanrısı Şamaş'ın karşılığıdır.

ALİİ MENEHUNE [Pasifik Mitolojisi] Hawaii adaları halkının inanışında küçük insanlardan oluşan bir halkın şefinin adıdır.

ALİLAH [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında en önemli tanrının adı olup, Alilat'ın kocasıdır. Bkz. Allah

ALİLAT [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında Alilah'ın eşi ve Dasur'un annesi olan bir ana tanrıçanın adı olup, bazı kaynaklarda Atarsamain olarak anılmaktadır. Nabataealılar Alilat'ı 4 yüzlü taş bir put olarak tasvir edip tapınmaktaydı.

ALİKUİPİSO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geçmişte New York civarında yaşamış olan Oneida halkının inanışında savaşçı bir kızın adı olup, gördüğü bir rüyadan etkilenerek halkının yaşam alanını kuşatan Mingo kabilesine bir tuzak kurarak tehlikeyi uzaklaştırmayı başarmıştır. Oneidalar, yenilgiye uğratıldıktan sonra hayatta kalabilenleri dağlarda saklanmış, Alikuipiso halkını yok etmek amacıyla izleyen Mingolara bilerek esir düştükten sonra sözde kılavuzluk yaparak tuzağa düşürülmelerini sağlamışsa da çatışma sırasında öldürülmüştür. İnanışa göre ölen Alikuipiso'nun saçları ve gövdesi hanımeli çiçeğine dönüşmüştür.

ALİMAGBA [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının kullandığı bir tılsımın adı olup, gücünü arttırmak amacıyla üzerine horoz kanı damlatılmakta ve çoğunlukla yolculuk ederken belde taşınmaktadır.

ALİMAMYON [İspanyol Mitolojisi] Toledolu Arapların lideri olup, Alfonso'nun Toledo'yu kuşattığı sırada ölünce yerini oğlu Yahia almıştır.

ALİPES [Yunan Mitolojisi] Hermes'in kanatlı olduğuna inanılan sandallarının adıdır.

ALİQUİPİSO Bkz. Alikuipiso

ALİORUMNAS [İskandinav Mitolojisi] Kral Filimer'in sürgünü adlı masalda adı geçen volvalardan (Şamanist kadın kâhinlerden) birisinin adıdır. MS 6. Yüzyılda yaşamış Romalı bürokrat Jordanes'in Getica (XXIV:121) adlı eserinde kralın Gotlarla birlikte volvaları da Oium'a (bugünkü Ukrayna) sürdüğü kaydedilmiştir.

ALİOSHA Bkz. Alyoşa Popoviç

ALİPHERUS [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un Zeus tarafından bir yıldırım gönderilerek öldürülen oğlunun adı olup, Arkadia'da bulunan kentinin kurucusudur (Apollod. iii. 8; Paus. viii. 3. 1, 26).

ALİS [Britanya Mitolojisi] Konstantinopolis kentinin kralı (Bizans imparatoru) Alexander ve Tantalis'in oğlu, Alexander'in kardeşi ve Fenice'in kocasıdır. Karısı Fenice ile yasak aşk yaşayan Yeğeni Clygés, Kral Arthur'un sarayından kovulmuşsa da Alice öldüğünde kadınla evlenmiştir.

ALİSCANS [Fransız Mitolojisi] 12. Yüzyıla tarihlenen Picard dilinde 8000 satırdan oluşan manzum Fransız destanının adı olup, Fransa'da Hıristiyan ve pagan ordularının hayali savaşını konu almaktadır.

ALİSANDER Bkz. Alisaunder

ALİSANOS [Kelt Mitolojisi] Fransa'da Côte d'Or bölgesinde Gevrey-Chambertin'de bulunan kitabelerde adı geçen yerel bir tanrı olup, kayalıklar veya yeraltı dünyası ile ilişkilidir. Galce kitabede (DOIROS SEGOMARI IEVRV ALISANV) Segomaros'un oğlu Doiros'un yapıyı Alisanos için yaptırdığı, Latince kitabede ise (DEO·ALISANO· PAVLLINVS PRO·CONTEDIO·FIL·SVO V·S·L·M) Paullinus'un serbestçe ve layıkıyla Tanrı Alisanos'a adağını oğlu Contedius adına gerçekleştirdiği yazmaktadır. Antik Galya şehri Alesia'nın (bugünkü Alise-Sainte Reine) adıyla alakalı olsa gerektir.

ALİSAUNDER [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Prens Baldwin ve Anglides'in oğlu, Alice la Beale Pellerin'in kocası ve Bellengerus'un babası olan bir şövalyenin adıdır. Cornwall Kralı Mark tarafından öldürülen babasının intikamını alması için annesi tarafından teşvik edilmişse de ölen Alisaunder olmuştur.

ALİSTE [Fransız Mitolojisi] Margiste'nin kızı, Frank kralı I. Pepin'in kızı, Andri ile Remfré'nin annesidir. Macar prensesi Bertha'nın dadısı olan annesi Margiste, Frank kralı I. Pepin'in prenses ile evlenmek istediğini öğrendiğinde kendi kızını prenses kılığında Fransa'ya getirerek kral ile evlendirmiş bu evlilikten 2 çocuk doğmuştur. Pepin durumu öğrendiğini Margiste'yi yakılarak ölüme mahkûm etmişse de Aliste'nin sonu bilinmemektedir.

ALİTHA [Yahudi Mitolojisi] Her türlü yangını söndürebilen olağanüstü bir yaratığın adıdır.

ALJAN [Afrika Mitolojisi] Kuzey Nijerya ve Güneydoğu Nijer'de yaşayan Hausa halkının cinlere verdiği isimdir.

ALJİRANGAMİTJİNA [Aborijin Mitolojisi] Kadın rahmine girerek gebe kalmasına sebep olan ataların ruhlarına verilen isimdir.

ALK [Ermeni Mitolojisi] Şekil değiştirebilen dişi ruhların adı olup, loğusa kadınlar ile yeni doğmuş bebeklere musallat olmaktaydılar. Alk, Türk söylencelerindeki Al Karısı motifinden ödünçlenmiş olmalıdır.

ALKA [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkınca kutsal orman, pınar ve tarlaların adı olup, buralara ekim yapılması, balık tutulması ve ağaç kesilmesi tabu sayılmaktaydı. Alka alanlarında ölüler yakılmakta ve tanrılara sunu sunulmaktaydı.

ALKAEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Perseus ile Andromeda'nın oğlu, Herakles'in dedesi, Thebesli Menoekeus'un kızı Hipponome'nin kocası, Amphytrion ile Anaxo'nun babasıdır. Pausanias'a göre karısı Arkadialı Guneus'un kızı Laonome veya Pelops'un kızı Lysidike idi. Alkaeus Yunanca "güçlü olan" anlamına gelmektedir.

2. Diodorus Siculus'a göre Herakles'in gerçek adı olup, Alkaeus'un (1) soyundan olmasına atfen konulmuştur.

3. Herakles'in kadın köle Jardanus'tan (veya Malis) doğan oğlu ve Kleodakus'un kardeşi olup, Lydia'daki Heraklidlerin atası olduğuna inanılmaktadır.

4. Diodorus Siculus'a göre Rhadamanthus'un generallerinden birisi olup, Minos'un torunu, Androgeus'un oğlu ve Sthenelus'un kardeşidir. Ares'in kemerinin peşinde olan (9. Görev) Herakles Paros'a geldiğinde bazı arkadaşları Minos'un oğulları tarafından öldürülünce kahraman hiddetle Alkaeus ve Sthenelus dışındaki tüm Minos oğullarını öldürmüştür. İki kardeşi ise Thasos'a yönetici yapmıştır.

5. Margasus ve Phyllis'un oğlu olan bir Karialının adı olup, Troya savaşında Troyalılarla ittifak yapmış Meges tarafından öldürülmüştür (Quintus Smyrnaeus, Troya'nın düşüşü, 10. 138).

ALKAHEST Paracelsus tarafından icat edilip, simyacılarca kullanıldığına inanılan ve yeryüzünde bulunan tüm maddeleri eritme yeteneğine sahip bir madde olup, aynı zamanda çekiçle işlenebilecek forma da girmektedir. Okültistler, insanın içindeki Tanrısal parçayı da Alkahest olarak adlandırmıştır.

ALKAİDLER [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Megara'dan doğan oğullarına verilen isimdir.

ALKANDER [Yunan Mitolojisi] Homer'in İlyada (v. 678) ve Virgil'in Aeneid destanında (ix. 766) bahsi geçen bir kahramanın adıdır.

ALKANDRA [Yunan Mitolojisi] Homer'in Odysseia destanında bahsi geçen bir kahramanın adıdır (iv. 125).

ALKATHAE [Yunan Mitolojisi] Alkathous onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

ALKATHOE [Yunan Mitolojisi] Minyas'ın kızı, Leukippe ile Arsippe'nin kız kardeşidir. Boeotia'da Dionysos tapımının yayıldığı zamanlarda halk kutsal günlerde tapınma ile uğraşırken Alkathoe kardeşleriyle birlikte günlük işlerine daldığı için, öfkelenen Dionysos tarafından yarasaya dönüştürülmüştür (Ov. Met. iv. 1-140, 390-415).

ALKATHOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Elis kralı Pelops ile Hippodameia'nın oğlu, Atreus ile Thyestos'un kardeşi olup, önce Pyrgo ardından Euaekhme ile evlenmiş Ekhepolis, Kallipolis, İphinoe, Periboea ve Automedusa adlı çocukları olmuştur. Alkothous Megara kralının oğlu Euippus'u öldüren Kythaeronia aslanını öldürünce kralın kızı Euaikhme ile evlenmiş ve Onkhestos kralı olmuştur. Giritliler tarafından yıkılan Megara surlarını da onartmıştır. Oğullarından Ekhepolis Kalydonia avı sırasında Aetolia tarafından öldürülmüş, diğer oğlu Kallipolis acı haberi alelacele babasına yetiştirmek isterken Alkathous'u Apollon tapınağından bulmuştur. Babasına haber yetiştirme telaşındaki Kallipolis tanrıya bir şey sunmak yerine sunaktan bir parça tahta koparınca Alkathous durumu tanrıya saygısızlık olarak yorumlayarak oğlunu ne dediğine bile kulak vermeden öldürmüştür (Paus. i. 41, 42; Apollod. ii. 4).

2. Porthaon ile Euryte'nin oğlu olup, Oeneus'un oğlu Tydeus tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 7. 10, 8 5; Diod. iv. 65).

3. Aesyetes'in oğlu, Hippodameia'nın kocasının adı olup, Troya savaşı sırasında Troyalıların en yakışıklı ve en cesur askerlerinden birisiydi (Homeros, İlyada xiii. 466; xii. 93, xiii. 427). Savaş sırasında tanrı Poseidon Alkathous'un ayaklarını felç ederek İdomeneus'a yardım etmiş o da kahramanı öldürmüştür.

4. Aeneas'ın arkadaşlarından birisi olup, Turnus'un adamlarından Kaedikus tarafından öldürülmüştür.

5. Thebes kentinin muhafızlarından birisi olup Amphiaraus tarafından öldürülmüştür (Statius, Thebaid 7.688).

ALKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Rhea Kybele ile Olympos'un kızının adıdır.

2. Cesaret ve gücün kişileştirilmiş dişil formu olup, İoke, Eris ve Phobos ile birlikte Athena'nın yanında tasviri bulunmaktaydı (Hom. İl. 5. 738).

3. Bir Amazon'un adıdır (Latin Anthology, 392).

4. Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır (Ov. Met. 3. 217).

ALKEİDES [Yunan Mitolojisi] Diodorus'a göre Herakles'in gerçek adı Alkaeus olduğundan kahraman için kullanılan isimlerden birisidir (Apollod. ii. 4. 12).

ALKESTİS [Yunan Mitolojisi] İolkos kralı Pelias ile Anaxibia'nın kızı ve Pherae kralı Admetus'un karısı olup, kadın fedakârlığının sembolüdür (Apollod. i. 9. 10, 15). Homer'e göre Pelias'ın kızlarının en güzeli olup (İlyada, ii. 715), aynı zamanda Medeia kurnazlıkla Pelias'ın kızlarına babalarını öldürtünce bu cinayete katılmayan tek kardeştir. Admetus, Alkestis'e talip olduğunda babası Pelias yerine getirilmesi oldukça güç şartlar öne sürmüşse de kral bu görevleri Apollo'nun yardımıyla yerine getirmiş ve kızla evlenmeye hak kazanmıştır. Alkestis, kocasının yerine ölümü kabullenmişse de bir yoruma göre yeraltı dünyasının kraliçesi Persephone tarafından ölüler dünyasına kabul edilmeden geri gönderilmiş, diğerine yoruma göre Hades'i güreşte yenen Herakles tarafından Ölüler dünyasından kurtarılıp eskisinden daha genç ve güzel olarak kocasına teslim edilmiştir. Alkestis'in anne ve babasının oğullarının yerine ölmeyi göze almaması ve karısının fedakârlığının Dede Korkut kitabındaki Deli Dumrul hikâyesiyle ortaklığı ilginçtir. Admetus ile Alkestis'in Troya savaşına katılan Eumelus adlı bir oğulları ile Perimele adlı bir de kızları olmuştur. Alkestis ile Admetus'un öyküsü Euripides'in Alkestis adlı oyununa konu olmuştur.

ALKHA [Sibirya Mitolojisi] Karanlık gökyüzünün kişileştirilmiş formu olup, koca gövdesiyle tüm evreni kaplayan ejderha benzeri bir canavar olarak tasvir edilmektedir. Buryat halkının inanışına göre Alklha her ay bir kez ayı yavaşça yiyerek ay tutulmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden havanın açık olduğu günler gökyüzüne bakıldığında Alkha'nın diş izleri ay yüzeyinde açıkça görülebilmektedir. Alkha bir keresinde güneşi tamamen yutmayı denemişse de güneşin çok uzak ve çok sıcak olmasından dolayı ancak kısa süreli güneş tutulmalarına sebep olabilmiştir. Bir söylencede Arakho adıyla anılan yaratık yeryüzünde yaşarken insanların vücutlarındaki kılları yiyip, insanları çıplak ve korunmasız

bırakınca Tanrı'yı öfkelendir, ceza olarak Arakho'yu ikiye bölmüşse de canavarı huyundan vazgeçirememiştir. Bir başka söylencede ise yaratık güneş ve aydan hazırladığı Ab-ı Hayat suyunu içmiş bu yüzden tanrı tarafından ikiye bölünmekle cezalandırılmıştır. Bu yüzden ön parçası ölümsüzlük yeteneği kazanan canavar güneşi rahat bırakmışsa da ayı yemeye devam etmektedir.

ALKHANDROS [Yunan Mitolojisi] İllyrialı bir kâhinin adı olup, tanrı Zeus ona saldıranları kuşa dönüştürmekteydi.

ALKİDİKE [Yunan Mitolojisi] Arkadia kralı Aleus'un kızı, Elis kralı Salmoneus'un karısı ve Tyro'nun annesinin adı olup, genç yaşta ölünce Salmoneus Sidero ile evlenmiştir (Diod. iv. 68; Apollod. i. 9).

ALKİMEDE [Yunan Mitolojisi] Phylakus ile Klymene'nın Aeson'un karısı ve Argonotların lideri İason ile Promakhus'un annesidir. İolkos tahtını ele geçiren Pelias tarafından kocası Aeson ile birlikte intihar etmeye zorlanan kadın kendini asmış, çiftin Promakhus adlı bebekleri de bu sırada ölmüştür.

ALKİMEDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadialı bir kahramanın adı olup, Herakles'ten adlı bir çocuk doğuran Phialo'nun da babasıdır.

2. Tyrrhenialı denizcilerden biri olup, Naxos'ta çocuk Dionysos'u öldürmek isterken arkadaşlarıyla birlikte yunus balıklarına dönüşmüşlerdir (Ov. Met. iii. 618; Hygin. Fab. 134).

3. Troya savaşında Patroklus'un komuta ettiği myrmidonlardan birisi olup Laerkeus'un oğludur (Hom. İl. xvi. 197, xvii. 475).

ALKİMENES [Yunan Mitolojisi] **1.** Glaukos'un oğlu olup, kaza sonucu ağabeyi Bellerophon (bazı varyantlarda Deliades veya Peiren) tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 3).

2. İason ile Medeia'nın oğullarından birisi olup, İason Glauke ile evlenmek isteyince kardeşi Tisander ile birlikte büyücü Medeia tarafından öldürülmüş, cesedi Korinth'de Hera tapınağında yakılmıştır. (Diod. iv. 54, 55).

ALKİMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Akhilles'in arkadaşlarından birisi olup, Patraklus'un ölümünden sonra Automedon ile birlikte kahramanın yanından ayrılmamıştır. Deiphobus tarafından öldürülmüştür (Quintus Smyrnaeus, Troya'nın Düşüşü, 11. 87).

2. Hippokoon'un oğullarından birisi olup, Sparta'da onuruna bir heroum (mezar tapınak) inşa edilmiştir (Paus. 3. 15. 1).

3. Mentor'un babasıdır (Hom. Od. 22. 235).

4. Neleus'un oğullarından birisidir (Hom. İl. 11. 692).

ALKİNOE [Yunan mitolojisi] **1.** Korinthli Polybos'un kızı, Dryas oğlu Amphilokhus'un olan bir kadının adı olup kendisi için yün eğiren Nikandra'ya hak ettiği ücreti ödemeyince tanrıça Athena tarafından Samoslu Xanthus ile yasak aşk yaşaması ve bu yüzden vicdan azabı çekerek kendini denize atarak boğulması için cezalandırılmıştır.

2. Arkadia'da Lykaios dağında yaşayan su perilerinden (Lykaidler) birisi olup, Okeanus ile Tethys'in çocuklarından birisi olmalıdır. Bebek Zeus'a bakmasında Rhea'ya yardım ettiği iddia edilmiştir.

ALKİNOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Skheria adasında bulunan (bugünkü Korfu Adası) Phaeakia şehrinin kralı Nausithous'un oğlu (veya Poseidon ile Korkyra'nın oğlu) Arete'nin kocası, Nausikaa, Halius, Klytoneus ve Laoda-mas'ın babasıdır. Skheria adasına gelen Odys-seus'a misafirperverlik göstermiş, İthaki'ye dön-mesi için içi armağanlarla dolu bir gemi hediye etmiştir (Hom. Od. VI, VII, VIII). Argonautika efsanesinde ise Alkinous'un karısı Arete ile Drepane'de yaşadığı bildirilmekte olup Kolhisten dönen Argonautları iyi karşılamıştır. Bununla birlikte Argo gemisini takip eden Kolhisliler, İason ile kaçan Medea'yı geri isteyince muhataplarına ancak kızın bakire olması durumunda geri vereceğini ama eğer İason'un karısı olmuşsa veremeyeceği cevabını iletmiştir. Kızı geri vermeyen Alkinous Argo gemisini hediyelerle doldurarak ülkelerine dönmelerine yardım etmiştir (Apolod. iv. 990-1225; Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca i. 9. 25, 26).

2. Hippothoon'un oğlu olup, babası ve 11 kardeşi ile birlikte İkarius ve Tyndareus'tan kovulmuşlar, hep birlikte Herakles tarafından öldürülmüşlerdir (Apollod. iii. 10).

ALKİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Savaş tanrısı Ares ve su perisi Agraulus'un kızı, Evenus'un karısı ve Marpessa'nın (kimilerine göre Daedalus'un da) annesidir. Ares'in daha sonra intikam için öldüreceği deniz tanrısı Poseidon'un oğlu Halirrhothius tarafından tecavüze uğramıştır (Paus. i. 21; Apollod. iii. 14).

2. Kardeşi Astraeus tarafından namusu kirletilen bir bakirenin adı olup, kendisini Kaikus nehrine atarak intihar etmiştir (Plut. De Flux. 21).

ALKİS **1.** [Yunan Mitolojisi] Makedonya'da Athena'ya takılan bir isimdir (Liv. xlii. 51).

2. [Germen Mitolojisi] Tacitus'un Germania adlı eserinin 43. bölümünde Naharvali'de yaşayan Alman kabilelerin ormanın ortasında kutsal bir mekânda rahiplerin kadın kıyafeti girerek tapındığı ikiz erkek tanrıların adı olarak geçmektedir. Modern yazarlara göre Alkis adı Yunanca alsos (kutsal koru) kelimesiyle ilişkilidir.

ALKİTHOE [Yunan Mitolojisi] Minyas'ın Minyadlar adıyla bilinen 3 kızından (Alkithoe, Arsippe ve Leukippe) birisidir. Ovid'e göre Boeotia'da Dionysos tapınmalarına katılmadıkları için tanrı tarafından çıldırtılarak Leukippe'nin küçük oğlu Hippasus'u parçalayıp, yemişlerdir. Kadınlar yaptıklarının farkına vardıklarında tanrı Hermes tarafından yarasaya dönüştürülmüşlerdir (Ovid, Metamorphoses, 4. 168).

ALLMUSERİ [Afrika Mitolojisi] Amerikalı yazar Charles R. Johnson'un 1990'da yayınlanan "Orta Pasaj" adlı romanında bahsi geçen efsanevi bir tarikatın adı olup, üye olmak isteyen kişi 40 gün ölü rolü yaptığı ve ardından ağıtlar yakıldığı bir

imtihan süresinin ardından, sembolik olarak yeniden doğarak tarikata kabul edilmektedir.

ALKMAEON [Yunan mitolojisi] Kâhin Amphiaraus ve Eriphyle'nin oğlu, Amphilokhus, Eurydike ve Demonassa'nın kardeşi olup, Thebai kentine sefer düzenleyen Yediler'in Epigoni adı verilen oğullarından birisi ve lideridir. İlk Thebai seferine öleceğini bile bile karısı kandırılan Eriphyle'nin de etkisiyle katılan Amphiaraus çocuklarından ileride intikamını almalarını istemiştir. İlk seferi Harmonia'nın kolyesi karşılığında kabul eden Eriphyle ikinci Thebes seferine Harmonia'nın kıyafeti karşılığında razı olmuştur. Alkmaeon, Thebai kralı Eeteokles'in oğlu Laodamas'ı öldürünce, morali bozulan kent halkı Thebai'yi terk etmiştir. Ertesi gün Alkmaeon ve beraberindekiler Thebai'yi yağmalamış, kentin başına Thersandros'u getir-mişlerdir. Alkmaeon Theai kentinin fethinden sonra babasının diğer isteğine uyarak annesi Eriphyle'yi öldürmeye karar vermiştir. Alkma-eon'un danıştığı Delphi kâhinlerinin karşı çıkmasına karşın -bir ihtimal kardeşi Amphilokhus'un da yardımıyla- annesini öldürünce öç alıcı Erinyeler peşine düşerek çıldırmasına sebep olmuştur. Alkmaeon önce büyükbabası Oekles'in sonra Psophis'e Phegeus'un yanına gitmiş burada günahlarından arındırılarak Arsinoe (veya Alphesiboea) ile evlendirilmiştir. Alkma-eon yeni eşine Harmonia'nın kolye ve kıyafetini vermişse de kâhinler tarafından ülkeye musallat olan kıtlığın sebebi olarak gösterilince bu sefer nehir tanrısı Akheloos tarafından arındırılmak için yola düşmüştür. Akheloos, Eriphyle'nin ölümünden sonra yeni oluşmuş bir toprak bularak Alkmaeon'u günahından arındırmış ve kızı Kallirhoe ile evlendirmişse de kız evlilik hediyesi olarak Harmonia'nın kolye ve kıyafetini istemiştir. Bunun üzerine Alkmaeon Phegeus'a giderek arınması için kızına verdiği hediyeleri geri alması gerektiğini söylemişse de adam uşağından işin gerçeğini yani hediyelerin başka bir kadına gideceğini öğrendiğinde kendini hakarete uğramış sayarak oğulları Pronoos ile Agenor'a damadı Alkmaeon'u öldürmesini emretmiştir. Tuzak kurulup öldürülen Alkmae-on'un oğulları sonradan babalarının öcünü almışlardır. Eruripides'in anlatısına göre Alkma-eon Erinyeler tarafından izlenirken Teiresias'ın kızı Manto'dan Amphilokhos adlı bir oğlu ile Tisiphone adlı bir kızı olmuş, çocuklarını Korinth kralı Kreos'a emanet etmiştir. Kreos'un karısı büyüdükçe güzelleşen Tisiphone'yi köle olarak satmışsa da kendi kızı olduğunu bilmeden Alkmaeon tarafından satın alınmıştı. Alkmaeon Kreon'dan çocuklarını almaya gittiğinde sadece oğlunu karşısında görünce kızın kaderini ve gerçek kimliğini öğrenebilmiştir. Propertius'un anlattığı öyküye göreyse Alkmaeon'un öcünü ilk karısı Alphesiboia'dır (Apollodorus, 3.7; Pindar 8.40-48; Hyg, Fab, 73; Pausanias, Yunanistan 8.24; Homer, Od. xv. 247).

ALKMENE [Yunan Mitolojisi] Mykenae kralı Elektryon ile Anaxo'nun (veya Lysidike ya da Eurydike) kızı olup, Thebaili General Amphitryon'un karısıdır. Hesiod'a göre Alkmene çok uzun boylu ve güzel bir kadın olup, yüzü ve gözlerinin Afroditinki kadar güzel olduğu söylenmekteydi. Pseudo-Apollodorus'un Bibliotheka'sına göre Thebes'e giden kız kazayla babasını öldüren amcaoğlu Amphitryon ile evlenmeye razı olmuşsa da ondan önce kardeşlerinin katillerinden öcünü almasını şart koşmuştur. Elektryon'un kardeşi Sthenelus Thebes'e sürülürken Alkmene kocasına eşlik etmiştir. Amphitryon karısının isteğiyle Taphia üzerine sefer düzenlerken, tanrı Zeus, Amphitryon'un kılığında kadını baştan çıkarmış ve Herakles'in doğumuna sebep olmuştur. Söylenceye göre Zeus, tanrıların devlere karşı mücadelesinde kendine yardım edecek cesur ve güçlü bir ölümlü çocuğa sahip olmak için güzel ve akıllı bir kadın olarak ünlenen Alkmene'yi özellikle seçmiş hatta adamın Taphia'ya gitmesine yol açan olayları bile o tezgâhlamıştır.

Amphitryon seferden dönüp aldatıldığını anladığında karısını canlı canlı yakmak istemişse de Zeus yağmur yağdırarak ateşi söndürmüştür. Karısının ölümüne tanrıların razı gelmediğini anlayan Amphitryon da intikam almaktan vazgeçerek Alkmene'nin birer gece arayla doğurduğu Herakles ve İphikles'i kendi evladı olarak büyütmüştür. Alkmene yaşlanıp öldüğünde Zeus Hermes'i göndererek kadının bedenini Elysia Tarlası'ndan aldırarak Mutlular Adasında yeraltı yargıcı Rhadamanthys ile Rhadamanthys ile evlendirmiştir. Hermes'in çaldığı bedeninin yerine Thebes'in kutsal korusunda büyük bir taş yerleştirilmiş olup ayrıca Athena'daki Herakles tapınağında Alkmene onuruna yapılmış bir sunak bulunmaktaydı.

ALKOLLÜ İÇECEKLER İnsanoğlunun avcı toplayıcılık yaptığı dönemde kaza sonucu keşfedildiği sanılan alkollü içeceklerin en eskileri bira ve şarap olup konuyla ilgili en eski yazılı kaynaklar ise Mezopotamya'ya aittir. Sümerlerin ziyafetler sırasında alkol tüketti̇ğine dair arkeolojik deliller mevcuttur. Eski Mısır'da ise tapınma ayinleri sırasında alkollü bir içecek olan bira kullanıldığı bilinmektedir. Pek çok kültürde tanrıların alkollü içecek tükettiği bilinmekte olup, Mezopotamya tanrıçası Siduri gibi doğrudan alkol tüketimiyle ilişkilendirilenleri de vardır. Tanrıça, Gılgamış destanında ölümsüzlüğü arayan kahramanı alkollü içeceklerin keyfiyle oyalayarak görevinden alıkoymaya çalışmıştır.

ALKOL Tİ MANİTAİKS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Bella Koola halkının inanışında güneşin batısından gelerek yeryüzüne hastalık getiren bir ruhun adıdır.

ALLANİ [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında güneş ve öteki dünya tanrıçasının adı olup, tanrılar tarafından ziyaret edildiğinde hazırladığı şölende dana ve koyun eti eşliğinde şarap ikramı yapmıştır. Allani'nin Ugarit panteonunda Baal'ın kızı ve Nergal'ın karısı olan Arsay ile aynı varlık olduğu sanılmaktadır.

ALLANTİDE [Kelt Mitolojisi] Cornwall bölgesinde Samhain'e verilen isim olup, Avalon ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ALMAN MASALLARI 19. Yüzyıl başlarında Romantizmin etkisiyle halk masalları keşfedilmiş, Zaubermärchen (Mucizevi hikâyeler), Schwänke (Mizah öyküleri), Sagen (yerel Efsaneler), Legenden (Aziz öyküleri) adı verilen 4 kategoriye ayrılarak derlenmeye başlanmıştır. Özellikle Jacob ve Wilhelm Grimm kardeşler derleyip, 1812-1857 arasında bastıkları pek çok masal bu sözlü edebiyat yapıtlarını yok olmaktan kurtarmıştır.

ALMARİS [Ortaçağ Mitolojisi] Roncesvalles kuvvetlerine karşı savaşan Suriyeli Arapların kralının adıdır.

ALMEH [İslam Mitolojisi] Arapların dans edip şarkı söylemeyi meslek haline getirmiş, güzel şiir okuma becerisine sahip iyi eğitimli kadınlara verdiği isimdir. İbranice al-meh 'bakire' kelimesiyle ilişkili olup, Arapçaya alemah 'bilgili kadın' anlamıyla geçmiştir. İslami söylenceye göre en bilgili kadının Hz. Muhammed'in eşi Ayşe'dir. 19. Yüzyılda Fransızca'ya almee formunda geçen kelime "Göbek dansçısı" anlamını kazanmıştır.

ALMENHENOB [Maya Mitolojisi] Zuyua adlı gizli dili bilip konuşan bir Maya sosyal sınıfının adıdır.

ALKON [Yunan Mitolojisi] **1.** Hippokoon'un oğullarından birisi olup, Kalydonia avına katılmış, babası ve kardeşleriyle birlikte Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 10; Hygin. Fab. 173).

2. Atina kralı Erekhtheus'un oğlu, Argonautlardan Phalerus'un babasıdır (Apollon. Rhod. i. 97). Valerius Flaccus'a göre (i. 399) yetenekli bir okçu ve avcı olan Alkon oğlunu yutmak isteyen bir yılanı tek atışta öldürmeyi başarmıştır.

3. Hyginus (Fab. 173) ve Cicero (de Nat. Deor. iii. 21) Alkona dlı 2 ayrı kişiyi daha anmıştır.

ALKONOST [Slav Mitolojisi] Rus masal ve efsanelerinde bahsi geçen insan yüzlü sahip bir cennet kuşu olup, bir çeşit dişi iblis veya siren olarak tasvir edilmektedir. Alkonost Ölüler diyarı Rai'de ikamet edip, buraya gelen lanetlenmiş günahkâr kişilere dinlemeye dayanılamayan şarkılar söyleyerek ara vermeksizin işkence etmektedir. Alkonost deniz kenarına yumurtlamakta, yumurtalarını suya bıraktıktan 6-7 ay sonra yumurtadan çıkan civciver fırtına varlıklarına dönüşmektedirler. Alkonost kelimesinin "yalıçapkını" kuşuna dönüşen Yunan yarı-tanrısı Alkyone ile ilişkili olduğu sanılmaktaysa da kimi yazarlar tarafından Pers kültüründen ödünçlendiği de iddia edilmiştir.

Alkonost (İvan Yakovleviç Bilibin, 1905)

ALKUNTAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Bella Koola halkının inanışında insan ve hayvanların yaratıcı tanrısı Senx'e eşit önemde güneş tanrıçasının adıdır. Bazı efsanelerde ise erkek olarak tasvir edilen Alkuntam aynı zamanda sivrisineğe dönüşüp kulaklarından içeri girdiği insanların beynini emen yamyam kadın Nunuso Mikeeqoneim'in oğludur.

Alkyone ile Keyx'in buluşması (Çizim: Virgil Solis)

ALKYONE [Yunan Mitolojisi] **1.** Rüzgârlar kralı Aeolus ile Enarete'nin (veya Aegiale) kızı olan bir yarı tanrıçanın adıdır (Apollod. i. 7). Sabahyıldızı Eosphorus'un oğlu Keyx ile mutlu bir evlilik yapmışsa da Trakhis'te yaşayan çift kendisini Zeus ile Hera ile kıyaslamaya başlayınca tanrıları kızdırmış ve deniz kuşlarına (alkuon "ağaç yalıçapkını" ve kêux "dere yalıçapkını") dönüştürülmüşlerdir. Ovidius'a göre ise Alkyone, kocası bir deniz kazasında ölünce kendisini

denize atmış, birbirlerine sevdalı karı kocaya acıyan Tethys onları deniz kuşuna çevirmiştir (Hom. İl. IX, 562; Ov. Met. XI. 410).

2. Meleager'in karısı Kleopatra'nın takma adı olup, kocası Apollon tarafından öldürülünce kederinden ölmüştür (Hom. İl. ix. 562).

3. Atlas ile Pleione'nin kızı olan bir Pleiad'ın adı olup, Poseidon'dan Aethusa, Hyrieus ve Hyperenor'u doğurmuştur (Apollod. iii. 10).

ALKYONE GÜNLERİ [Yunan Mitolojisi] Kışın en uzun gününden önceki ve sonraki yedişer güne verilen isim olup bu süre zarfında Alkyone kuşunun yuvasını yaptığına inanılmakta gerçekten de Alkyone veya Halkyon günleri denizlen bir hafta zarfında fırtına çıkmamakta deniz sakin olduğuna inanılmaktadır.

ALKYONEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** En eski Trakyalı devlerden birisi olup, Gaia ile Uranos'un çocuklarından birisidir. İnanışa göre elinde mızrağıyla doğmuş olan Alkyoneus Olympos tanrılarına gerçekleşen isyanın öncülerinden birisi olmuştur. Doğduğu topraklar olan Pallene üzerinde öldürülemeyeceğinden, Herakles tarafından uzaklara çekilen dev, Korinth boğazında Herakles'in 24 arkadaşını üzerlerine kayalara fırlatarak öldürmüştür. Herakles topuzuyla kendini kayalardan korumayı başarmış ve hasmını öldürülmüştür. Pindar'ın Trakyalı bir çoban olarak tasvir ettiği Alkyoneus Pseudo-Apollodorus'a göre ise üzerine aniden saldıran Herakles tarafından yaralandıktan sonra Pallene'den uzağa sürüklenerek öldürülebilmiştir (Pseudo-Apollodorus, 1. 34).

2. Diomus ile Meganira'nın oğlu olan Krisalı bir delikanlının adı olup, ülkelerine musallat olan canavar Sybaris'i durdurmak için kurban edilmek için seçilince aşığı Eurybarus onun yerine ölmek için gönüllü olmuştur (Anton. Lib. 8).

3. Troya savaşında Memnon'un komutasında savaşan bir Etiyopyalının adıdır.

4. Elatus ile Hippea'nın oğlu ve Koronis'in ölümlü aşkı olan İskhys'in ölümlü aşkının diğer adıdır.

ALKYONİDES [Yunan Mitolojisi] Dev Alkyoneus'un kızlarına (Phthonia, Anthe, Methone, Alkippe, Pallene, Drimo ve Asteria) verilen isim olup, babalarının ölümünden sonra kendilerini denize atarak su kuşlarına dönüşmüşlerdir.

ALLADHAN [Kelt Mitolojisi] Suibhne Geilt ile İrlanda'dan Britanya'ya seyahat eden ama sonunda suya atlayarak intihar eden çılgın bir adamın adıdır.

ALLAH [İslam Mitolojisi] Evren ve insanın yaratıcısı olarak görülüp, zıddı, benzeri ve ortağı olmadığına inanılan tanrıya verilen isimdir. İhlâs Suresinde "*De ki, Allah tek ve benzersizdir. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Doğmamış ve doğrulmamıştır. O'nun dengi, misli olmadığı gibi zıddı da mevcut değildir*" sözleriyle İslami Allah inancının esasına değinilmiştir. İslami inanışta Müşebbihe yani Allah'ın insana benzetilmesi (insanbiçimcilik veya antropomorfizm) reddedilmekte dolayısıyla Eski Ahit'te Yehova'nın Yakup ile güreşmesi (Hoşea 12:3) ve Hıristiyanların üçlemesindeki "Baba Tanrı" figürü kabul edilmemektedir.

İslam öncesinde pagan Mekkeliler en önemli tanrılarını Allah adıyla anmakta yeryüzünün yaratıcısı ve su kaynaklarının koruyucusu olduğuna inanmaktaydı. Ayrıca Allah ('al-ilah') ile birlikte onun kızları olduklarına inandıkları 3 tanrıçaya da (al-Lât, al-Uzzah ve Manah) tapınmaktaydı. İslam öncesi Arapça yazıtlarda (Umm al-Jimal yazıtı MS 6. yüzyıl) İbranice Tanrı anlamındaki El ve Elôha kelimelerinin tek Tanrılı Hıristiyan Araplar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde Müslümanlar dışında anadili Arapça olan bazı Yahudi toplulukları (Teimanimler ve bazı Mizrahi kabileleri), Malta'da yaşayan Roman Katolikler ve Orta Doğulu Hıristiyanlar da Allah kelimesini tanrı anlamında kullanmaktadır. Müslümanlar ise pagan tanrıları Arapça 'ilâh' veya 'mâbud' olarak anarken kendi tanrılarının adını anarken ayrıca Celle Celaluhu (C.C.) veya Teâla (Yüce) gibi övücü sözler kullanmaktadır. Tanrı kelimesi ise Türkçe kökenlidir (Bkz. Tengri).

Muhammed Mekkelilere Allah'tan başka tanrı olmadığını bildirerek çok tanrıcılığa karşı çıkmıştır. Kur'ân ve hadislerde çoğunluğu sıfat olan 99 ad (Esmâ-ül Hüsna) ile anılan Allah'ın İslam inancındaki yerini en iyi anlatan sure Fatiha olmuştur. Bununla birlikte Kelâmcılar Allah'ın mahiyetinin bilinemeyeceğini, ancak ne olmadığının bilinebileceğini ifade ederek Allah'ın sıfatlarını tartışma konusu yapmıştır.

ALLAH RUHULLAH [İslam Mitolojisi] Alevi dualarında sıkça kullanılan bir terim olup Allah, Muhammed ve Ali üçlemesini içeren bir terimdir.

ALLALA KUŞU Bkz. Allallu

ALLALLU [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış destanında bahsi geçen doğaüstü bir kuşun adı olup, kendisini seven diğer âşıklarına yaptığı gibi tanrıça İştar bu kuşu da kanatlarını kırarak öldürmüştür.

ALLAN A DALE [Ortaçağ Mitolojisi] Robin Hood baladlarında bahsi geçen bir mistrelin adı olup, yaşlı ve zengin bir şövalye ile evlenmek üzere olan sevgilisini kaçırırken Robin Hood'un yardımını görmüştür. Allan-a-Dale'nin Walter Scott'un Ivanhoe romanında da bahsi geçmiştir.

ALLANKUE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenape halkının inanışında kuzey yıldızının adı olup, geceleri solgun ışığını cömertçe yeryüzüne göndermektedir.

ALLANTİDE [Kelt Mitolojisi] Cornwall'da yaşayan Bröton orijinli halkın her yıl 31 Ekim günü düzenlediği bir hasat festivalinin adı olup, Samhain ve Hallowen ile ilişkilidir. Festival, Hıristiyanlık öncesi inançlardan kök almasına karşın Korn azizi St. Allen veya Arlan ilişkilendirilmekte, yerel dilde Kalan Gwav veya Nos Kalan Gwav olarak adlandırılmakta bazı İngilizce kaynaklarda ise Hollantide olarak geçmektedir. M.A. Courtney'in 1890 yılında yayınlanan Cornwall folklor ve efsaneleri adlı çalışmasında Cornwall'ın liman kenti Penzance'de 19. yüzyıl

Allantide kutlamaları hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Allantide günü dükkânlarda Allantide elmaları adı verilen büyük kırmızı ve parlatılmış elmalar satılmakta, aile üyeleri iyi şans getireceğine inandığı bu elmaları birbirine hediye etmektedir. Genç kızlar Allantide elmalarını gece yatarken yastıklarının altına koymakta böylece geceleyin rüyalarında evlenecekleri erkeği göreceklerine inanmaktaydılar. Aynı gün haç formunda birbirine çakılmış iki tahtanın altına elmalar asılıp üstüne her uçta 4 tane olacak şekilde mumlar dikilip yakılarak, elmaların ağızla yakalanmaya çalışıldığı bir oyun da oynanmaktaydı. Oyun sırasında elmayı ısırmayı başararak ustalıklarını gösterenlerin yanı sıra beceriksizlerin üzerine sıcak mum dökülmesi de seyredenlerin eğlence kaynağı olmaktaydı.

ALLANZU [Anadolu Mitolojisi] Kizzuwatna'da tapınılan bir Hurri tanrıçasının adı olup, Yazılıkaya'daki kaya yazıtlarında Teşup ile Hebat'ın kızı ve tanrı Şarruma'nın kadın karşılığı olarak bahsi geçmektedir.

ALLAT [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inanışında bereket ile ilişkilendirilen yıldız ve ay tanrıçası olup, Alilat adıyla da bilinmektedir. Arapça 'tanrıça' anlamına gelen Al-Lat kelimesi Aşerah ve Athirat'ı tanımlamak için de kullanılmıştır. Palmyra'nın koruyucu tanrıçası olan Allat Taif'te beyaz granit bir taşla sembolize edilmekte olup, Helenik dönemde Yunanlılarca Athena ve Aphrodite ile ilişkilendirilmiştir. Allat kimi yazıtlarda güneş ama daha çok Venüs gezegeni ile özdeşleştirilmiş, kimi yazarlarca Allah'ın karısı olarak görülse de daha çok Allah'ın 3 kızından birisi (diğerleri: Uzza ve Manat) kabul edilmiştir.

Kuran'dan atıldığı iddia edilen bazı ayetleri konu alan Şeytan Ayetleri (Garanik Olayı) söylencesinde Allat ve kız kardeşlerinin bahsi geçmektedir. Güneybatı Ürdün'de bulunan Petra antik kentinde en önemli tanrıçası olan Al-Lat İslam öncesi Mekke'de Kâbe'de tapınılan 360 tanrıça putu arasında en güçlüsü kabul edilmekteydi. Al-Lat özellikle kentli olmayan göçebe çobanlar tarafından büyük saygı görmekteydi.

Ortaçağ Yahudi kaynaklarında Kâbe'nin duvarındaki siyah, parlak taş "Hacerü'l-Esved" Lat ile ilişkilendirilmiş olup, Mekke-Medine arası bir yerleşim olan Kudayd kasabasında Lat'ı sembolize eden bir başka karataşın bulunması dahası Frigya'da ana tanrıça Kibele'nin siyah bir taş ile sembolize edilmesi de bu düşünce ile paralellik gösteren örneklerdir. Ayrıca Manat, Duş Şara, Phoureima kültlerinde siyah taş tapımı bulunmaktadır.

ALLATU Bkz. Allatum

ALLATUM [Anadolu Mitolojisi] Bir yeraltı tanrıçasının adı olup, Batı Samilerince (Kenan halkı) Sümer-Babil tanrıçası Ereşkigal'in ödünçlenmesiyle oluşmuştur. Kartaca'da Allatu adıyla bilinmekte ve Nergal'in karısı olarak tasvir edilmekteydi. Allatum, kimi kaynaklarda Aşerah ile eşit tutulmuştur. Kimi yazarlar İslam öncesinde en önemli Arap tanrıçası olarak görülen Al-Lat'ın öncülü olduğunu iddia etmiştir. Bkz. Ereşkigal

ALLELUİAH [Rus Mitolojisi] Yunan kader tanrıçaları Moiraların Hıristiyanlığa geçen Ruslarca karşılığı olarak kabul edilen üç dişi ruhtan birisinin adıdır (Diğerleri: Miloserdnia ve Miloslaviia).

ALLEN, ETHAN Amerikan devriminin sembolik isimlerinden birisi olan Vermontlu bir kahraman olan Allen (1738–1789), Greene Dağı Çocukları (Greene Mountain Boys) adlı grubun liderliğini yapmış, mücadelesini "Ethan Allen'in esareti" adlı yazısında anlatmışsa da efsanevi bir karakter haline gelmesi Daniel Pierce Thompson'un "Greene Dağı Çocukları" ve Van de Water'ın "Gönülsüz asi" romanlarında konu alınmasından sonra olmuştur.

ALLERLEİRAUH [Germen Mitolojisi] Grimm Kardeşler tarafından kaydedilen bir masalın adı olup, 1815 baskısında 65. Masal olarak yer almaktadır. Bir kral ölüm döşeğindeki karısına ölümünden sonra ancak eski karısı kadar güzel bir kadın ile evleneceği sözü vermiş ama bir süre sonra tüm krallığında kendi kızı dışında karısı kadar güzel bir kadın bulunmadığını anlamıştır. Kral, kızını evliliğe razı etmeye çalışınca genç kız adamdan güneş kadar altın renginde, ay kadar gümüş rengi ve yıldızlar kadar parlak 3 elbise ile ülkede yaşayan tüm hayvanların postundan yapılan bir manto temin etmesini isteyerek işi yokuşa sürmüştür. Kral elbiseleri temin edince umutsuzluğa kapılan kız bu sefer yanına elbiselerin yanı sıra hepsi altından birer yüzük, iğ ve makara alarak, üstüne ise kürk mantoyu giyerek saraydan kaçmıştır. Ormanda uyuyan kız ertesi gün komşu ülkenin köpekleriyle ava çıkan prensi tarafından bulunmuştur.

Kendini tanıtmayan kız prensten kalacak bir yer ve mutfakta iş istemiş ve adını söylemediği için kendisine üzerindeki mantoya atfen Allerleirauh (Almanca "Her çeşit kürk") adı verilmiştir. Kız mutfakta çalışırken bir gün sarayda verilen bir baloya gümüş rengi elbisesini giyerek gizlice katılmış, kızı gören prens onun Allerleirauh olduğunu anlamadan kendisine âşık olmuştur. Balonun ertesi günü sabah prensin çorbasının içerisine altın yüzüğünü koymuş, prens yüzüğü fark edince kendisini sorguya çekmişse de hiçbir şey söylememiştir. Bir süre sonra düzenlenen bir başka baloya bu sefer yıldızlar kadar parlak elbisesiyle katılan kız prensi yine etkilemişse de kimliği anlaşılmadan balodan ayrılmış ertesi sabah prensin çorbasına bu sefer altın iğ koymuş, yine bir şey açıklamamıştır. Bir süre sonra gerçekleşen üçüncü baloya ise altın renkli elbisesiyle katılmışsa da çok geç saate kadar dans ettiğinden üzerini değişmeden yemek hazırlamaya başlaması gerekmiştir. Prens kahvaltı sırasında kızın kürkünü çıkardığında içindeki balo elbisesini fark ettiğinde durumu anlamış, kıza evlenme teklif etmiş, evlenen çift o günden sonra mutlu bir yaşam sürmüştür.

ALLİSON Bkz. Clay Allison

ALLGHOİ KHORKHOİ Bkz. Moğol Ölüm solucanı

ALLİTERATİVE MORTE ARTHURE [Britanya Mitolojisi] 15. Yüzyıla tarihlenen 4 bin satırlık manzum bir destan olup, Kral Arthur'un ölümünü konu almaktadır.

ALLOCAMELUS [Roma Mitolojisi] Romalılar, zürafaların ilk gördüklerinde yarı deve yarı leopar olduğunu sanmış ve bu adı yakıştırmışlardır.

ALLOİT [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Manannan'ın babası kabul edilen bir deniz tanrısının adıdır.

ALLOTHEİSM Bir ülkede tanınmayan yabancı tanrılara ibadet etme durumuna verilen isimdir.

ALLOWAT SAKİMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Jersey, New York, Delaware ve Pennsylvania'da yaşayan Leni Lenape halkının inanışında en önemli varlık kabul edilen büyük ruhun adıdır. Gökyüzünde yaşaması ve uçma yeteneğine atfen iki kartal kanatlı bir başlık ve süratine atfen geyik derisi tozluklar ile tasvir edilmektedir.

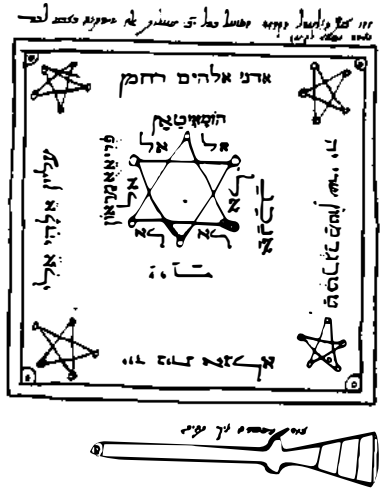
ALLULU Bkz. Allallu

ALLVALDİ Bkz. İvaldi'nin Oğulları

ALMA [Britanya Mitolojisi] Peri Kraliçesi masalında (The Faerie Queene) Ilımlılık Evinin (House of Temperance) kadın sahibesinin adıdır.

ALMA ATA [Türk Mitolojisi] Yeryüzüne ilk elma ağacını diken kutsal bir kişinin adı olup, elmanın dünyaya dağıldığı yer olduğuna inanılan Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'ya da adını vermiştir.

ALMADEL Bkz. Almadel Salomonis

Almadel (Sepher Maphteah Şelomoh, 1914)

ALMADEL SALOMONİS Ortaçağa ait bir büyü kitabının adı olup, 17. yüzyılda yazılan Claviculla Salomonis'in en eski nüshası olmalıdır. Almadel (veya Almandal) kelimesi 'Sihirle elde edilen kehanet' anlamına gelmekte olup bir çeşit portatif sunaktır. Ortaçağ büyücüleri 2 çeşit almadel kullanmıştır. İlk yöntem köşelerinde mumlar bulunan bir metal tabağın kullanılması suretiyle hazırlanmaktaydılar. 1 hafta boyunca tütsülenen ve şeytani ruhları kovduktan sonra Almadelin ortaya çıkardığı ruhlar sahibinin emirlerine sorgusuz itaat etmekteydi. Diğer yöntemde ise almadelin tamamı mumdan hazırlanmaktaydı.

ALMAFİ [Macar Mitolojisi] Yaşlı bir çiftin mucize eseri dünyaya gelen üç çocuğunun adı olup, Macarca "elmanın" çocukları anlamına gelmektedir. Ağaçtan düşen 3 elmayı evlerine getiren çift bunların çocuklara dönüştüklerini görmüş ve hepsine (1. Almafi, 2. Almafi ve 3. Almafi) aynı adı takmıştır. Çocuklar 18 yaşlarına geldiklerinde yaşlı adam çocukları yanına çağırmış ve evden ayrılıp kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini söylemiştir. Yaşlı kadın tarafından eline bir arpa ekmeği verilerek uğurlanan 1. Almafi yürümekten yorulunca bir ağacın altına oturup ekmeğini yemeğe başlamıştır. Bu sırada yanına yaklaşan yaşlı bir adam biraz yiyecek isteyince ekmeğinin bir parçasını vermiş bunun üzerine adam gence talih ve servete giden yolu tarif etmiştir. Genç doğan yıldızı takip ederek, bir nehri geçecek ama kaybolmaması için nehrin ortasındaki nilüferlerin bir tanesine bile zarar vermeyecek, nehirden sonra önce gümüş ardından altın tarlasını geçecek ama buradaki kaybolmamak için buradaki bitkilere kesinlikle zarar vermeyecektir. Genç bu bölgeleri yaşlı adamın dediği gibi geçerse kendi servetine ulaşabilecektir. 1. Almafi yaşlı adama teşekkür eder etmez adam ortadan kaybolmuş, delikanlı da adamın dediği şekilde yoluna devam etmiştir. Bununla birlikte nehrin tam ortasına geldiğinde nilüferlerin güzelliğine dayanamayıp bir tane koparınca balığa dönüşerek akıntıya kapılmış ve kaybolmuştur. İlk çocuktan haber alamayan çift bir süre sonra 2. Almafi'yi aynı şekilde uğurlamış aynı ağacın altında aynı yaşlı adamla karşılaşıp aynı şeyleri yaşayan çocuk nehri nilüferlere zarar vermeden geçmeyi başarmıştır.

Bununla birlikte delikanlı gümüş tarlasından geçerken dayanamamış yakası için bir çiçek koparmış yanı anda gümüş rengi bir yılana dönüşerek kaybolmuştur. İkinci çocuktan da haber alamayan yaşlı çift 3. Almafi'yi aynı şekilde uğurlamış, kardeşleri gibi o da aynı ağacın altında aynı şeyleri yaşamışsa da yaşlı adamın sözlerini unutmamış, nilüferler, gümüş ve altın çiçeklerin cazibesine direnerek yolu tamamlamayı başarmıştır. Yolun sonunda bir çöle gelen genç 3 gün boyunca yürümüşse de sonunda tüm gücü tükenerek yere yığılmıştır. Tam o anda gökyüzünde bir uğultu duyunca yukarı bakmış ve havada uçan bir saraydan kendisine güzel bir kızın gülümsediğini görmüştür. Sarayın peşinden koşan genç bir süre sonra yere düşmüş bu sırada karşısında yavru bir kuş çıkmıştır. 3. Almafi kuşu yemektense yanına alıp kurtarmaya çalışınca kuş birdenbire yaşlı adama dönüşmüş, açgözlülüğe yenilmeyen gencin bir dileğini yerine getirebileceğini söylemiştir. Genç de kardeşlerinin uğradığı büyünün etkisini yitirmesini talep edince yaşlı adam 2 kardeşin evlerine dönecekleri sözünü vermiştir. Yoluna

devam eden genç sonunda penceresiz ama küçük bir kapısı olan bir kaleye rastlamış ve içine girmiştir. Kalenin içinde devasa bir salonda çok sayıda masaların bulunduğunu görmüş ilk masada üzerinde "bunu yiyen bir daha acıkmayacak" yazılı bir kâse yulaf lapasını yemiş, ikincisinde üzerinde "bunu içen bir daha susamayacak" yazılı not bulunan bir şişe suyu içmiş, üçüncü masadaki sürenin bin kişinin gücüne sahip olacağı kremi sürmüş, dördüncü masada kuşana hiçbir silahın işlemeyeceği yazan kılıcı takmış, son masada ise sürenin her şeyi görebileceği yazan bir losyon bulunmaktaymış ki genç bunu da üzerine sıkmıştır. 1 yıl boyunca hiç acıkıp susamadan dünyayı dolaşarak uçan şatodaki güzel kızı arayan genç bir gün büyük bir meşe ağacının altında uyuya kalmıştır. Horoz sesiyle uyanan Almafi ağacın tepesinde altın bir horozun bulunduğunu görmüş, horoz gence büyü ile horoza dönüştürüldüğünü gerçekte bir prens olup bir şatoda esir tutulan bir prensesle nişanlı olduğunu söylemiştir. Almafi prensi kurtarmaya karar vermiş ve onun tavsiyesiyle bunu nasıl gerçekleştireceğini öğrenmek için Konuşan Dağ'a danışmaya gitmiştir. 3 gün 3 gece yolculuktan sonra dağın eteklerinde bir mağaraya giren Almafi içerdeki bir kitabeyi okuyarak dağı nasıl uyandıracağını öğrenmiş, dağdan prensin üzerindeki büyüyü bozacak Yalan Çeşmesi'nin yerini öğrenmiştir. Haftalar süren yolculuktan sonra çeşmeye ulaşan Almafi burayı koruyan 12 başlı ejderhayı yenmişse de yorgunluktan uyuya kalınca gözlerini bir zindanda açmıştır. 3 hafta sonra Kuyunun sahibi olan iblis zindana attığı gencin aç susuz hayatta kalmasına şaşırarak yanına gidince genç tarafından kıskıvrak yakalanmıştır. İblisi ateşte yakan Almafi yanına suyu alarak horozun yanına gitmiş üç kere üzerine sıktığında kuş gerçekten prense dönüşmüştür. 2 delikanlı bu sefer kızı esir hayatı yaşadığı şatodan kurtarmaya çalışmış, kızı kurtardıktan sonra prensle evlenmesine yardım etmiş ve düğünlerinde sağdıç olmuştur. Yolculuğuna yeniden başlayan Almafi sonunda uçan sarayı bulmayı başarmış, balkondan kendisine gülen kızı olağanüstü gücüyle 3 yıldır bağlı olduğu zincirlerinden koparmayı başarmıştır. Şatoda kızı esir eden canavarı öldüren Almafi kızın babasının kral olduğu ülkeye gitmiş, orada kralın damadı olmuştur. Kraldan sonra tahta geçen Almafi ülkeyi yolculuğundan edindiği dersler sayesinde bilgece, adil ve cömertçe yönetmiştir.

ALMAKAH [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Güney Arabistan'da yaşayan ve kendilerini "Almakah'ın çocukları" olarak niteleyen Saba halkının inanışında güneş tanrısının adıdır. Boğa ile ilişkilendirilen ve bazı yazıtlarda "Boynuzlu koçların efendisi" olarak geçen Almakah'ın yıldırımların sahibi olduğuna inanılmakta tasvirlerinde keskin kenarı dalgalı orak benzeri bir silah taşımaktaydı. İlmaqah adıyla da anılıp, İl veya İlah ile özdeş olduğu sanılan Almakah, Şams ve Atter ile birlikte gökyüzü tanrıları üçlemesi oluşturmaktaydı.

ALMAN DESTANLARI Siegfried, Goth Ermenrich, Dietrich von Bern, Goth Theodoric, Hun Attila gibi kahramanların etrafında gelişen olayları anlatan çok sayıda manzum destan Hildebrandslied, Nibelungenlied, Lombard ve Saray serisinde anlatılmaktaydı.

MS 800 civarına tarihlenen Hildebrandslied (Hildebrand Şarkısı) serisi savaşçı kral Hildebrand'ın maceralarını konu almaktadır. 30 yıl kaldığı Macaristan'da karısı ve çocuğunu bırakıp Kuzey İtalya'ya giden kral için 7 yıl sonra öldü dedikodusu çıkarılmıştır. Büyüyüp ünlü bir savaşçı olan oğlu Hadubran öldüğüne inandığı babasıyla karşılaşınca onun sahtekâr birisi olduğunu düşünmüş ve kavga etmiştir. Destanın geri kalan kısmı kayıp olduğundan sonu bilinmemekte ama baba oğuldan birisinin öldükten sonra geride kalanın trajik gerçekle yüzleşmek zorunda kaldığı sanılmaktadır.

Lombard serisi Rother, Otnit ve Wolfdietrich gibi Lombard Hanedanından kralların öykülerini konu almaktadır ki Rother'in Konstantinopolis imparatorunun kızını kaçırdığı destan ile Otnit'in sevdiği kızla evlenebilmek için bir cücenin de yardımıyla kızın babasına ejderha yumurtası çaldığı destan bunların en önemlileridir.

12. yüzyıla tarihlenen Nibelungenlied'de karısı Kriemhild'in ailesi tarafından öldürülen ejderha avcısı Siegfried'ın öyküsü anlatılmakta olup, Gudrun destanında ise karısının katillerden intikam alması konu alınmaktadır.

Saray serisi Kral Arthur, Parzival ve Tristan gibi destanları kapsamaktadır. Ayrıca I. Louis (MS 814–840) döneminde Norman istilasını konu alan Ludwigslied, Eski Ahit'ten Çıkış bölümü, Charlemagne'nin Roland'ı ve Büyük İskender'in maceraları romantize edilerek Almanca yazılmıştır.

ALMAQAH Bkz. Almakah

ALMAS [Moğol Mitolojisi] Kötü ruhlu bir iblisin adı olup, çeşitli Türk-Moğol halklara arasında bazen öteki dünyanın efendisi Erliğin hizmetkârı bazen de Alkarısı olarak tasvir edilen değişkenlik arz etmektedir. Moğol halkının inanışında Pamir Dağları ile Güney Moğolistan'da Altay Dağları'nda yaşayan elleri ve yüzü dışında tüm vücudu kıllarla kaplı insan benzeyen dişi bir yaratığın adı olup Moğolca "yaban kadını" anlamına gelmektedir.

İlk olarak (MS 1420) Bavyeralı seyyah Hans Schiltberger Tien Şan dağlarından Moğollara esir düştüğünde dağlarda yaşayan tüm vücudu kıllarla kaplı vahşi insanlardan bahsetmiştir. İngiliz antropolog Myra Shackley, çocuk doktoru İvan İvlov'un belgelerinde 1963 yılında bir Almas ailesiyle karşılaştığını Moğol çocuklar ile çocuk Almasların birbirinden korkmadığını açıklamıştır. Zana isimli bir yaban kadınının Abhazya'nın Sohum kentine 50 mil uzaklıktaki Tkhina köyünde yaşadığı da ayrı bir söylencenin konusudur.

Bkz. Al, Çuçunya

ALMÁTTKI ÁSS [İskandinav Mitolojisi] Nors dilinde "Her şeye gücü yeten tanrı" anlamına gelen terimin hangi tanrıyı tanımladığı bilinmemekte olup, Landnamabok kitabında (Hauksbok, 268) kullanılmıştır. Pagan tapınaklarında gerçekleştirilen ayinlerde kutsal yüzükler önünde Frey, Njord ve Almattki üzerine yemin edilmekteydi. Almattki'nin Odin mi yoksa Hristiyanlaşma döneminde ortaya çıkan Asa-Thor mu olduğu henüz tartışma konusudur.

ALMONTES [Fransız Mitolojisi] Roland'ın Urindana adlı kılıcını kullanarak öldürdüğü Suriyeli savaşçının adıdır.

ALMOPS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Helle'nin oğlu ve Paeon'un (veya Edonus) kardeşi bir devin adı olup, Makedonya'nın Almopes kentinin kurucusu olduğuna inanılmaktadır.

ALMU [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Leinster'in doğusunda yer alan Allen tepesinde yeraltı dünyasına açılan bir kapı bulunduğuna inanılmakta olup, "bembeyaz" lakabı ile tanınan tanrıça Almu bu kapı ve tepenin bekçisidir. Almu aynı zamanda Finn mac Cool'un da yurdudur.

ALMUDJ Bkz. Gökkuşağı yılanı

ALMUS [Yunan Mitolojisi] Sisyphus ile Merope'nin oğlu, Glaukus, Orytion ve Thersan-der'in kardeşidir.

ALNASKHAR [Arap-Pers Mitolojisi] 1001 Gece Masallarında zengin olmak isteyen berberin sınır tanımayan ihtirasından bıkan kardeşinin adıdır.

ALO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, güneş tanrısı Eze Çite Okike'in karısı gök tanrısı İgwe'nin anasıydı.

ALOADAİ Bkz. Aloadlar

ALOADLAR [Yunan Mitolojisi] Poseidon (veya Aloeus) ile Triops'un kızı İmphimedia'dan doğan ikiz kardeşler Otos ve Ephialtes'in ortak adı olup, Adonis'in ölümüne yol açtığı için kızdıkları savaş tanrısı Ares'i bile 13 ay boyunca esir tutacak kadar güçlü, 9 yaşına geldiklerinde on yedi metre boy ve dört metre eninde ölçülerine ulaşan yiğit devlerdi. Ares ancak devlerin üvey anneleri Erioboea Hermes'e durumu anlatınca serbest kalabilmiştir. Tanrılarla savaşmaya karar verip, denizi kurutmak için dağlarla doldurmaya ve tanrıçalara ilan-ı aşk etmeye (Ephialtes Hera'ya, Otos Artemis'e âşıktı) başlayınca bir söylenceye göre Zeus tarafından yıldırımla çarpılmışlar, bir başkasına göre Artemis'in kurnazlığı sonucu Naxos adasının kuzeyinde yanlışlıkla birbirlerini oklayarak öldürmüşlerdir. İkizler Naxos ve Boeotia'nın Askrya kentinde kahraman olarak görülmekteydi.

ALOALO [Pasifik Mitolojisi] Tonga adaları halkının inanışında bir iklim tanrısının adıdır.

ALOEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Kanake'nin (veya Uranus ile Gaea'nın) oğlu, Triops'un kızı İphimedia'nın (sonradan Eriboea) kocasıdır. Poseidon ile aşk yaşayan İphimedeia deniz kıyısında dolaşırken avuçlarına doldurduğu suyu göğsüne serpince tanrıdan hamile kalarak Aloadlar adıyla bilinen 2 erkek çocuk (Otus ile Ephialtes) doğurmuştur.

2. Helios'un Kirke veya Antiope'den oğlu olup Asopia'ya hükmetmiştir (Paus. ii. 1).

ALOİS [Britanya Mitolojisi] İrlanda kralı Amorolodo ile savaşan Northgales kralının adı olup, Cornwall kralının karısı ve Tristan'ın sevgilisi olan İrlanda prensesi İsolde ile Kral Arthur'un karısı Guinevere'nin arasında aracılık ederken barışmışlardır.

ALOM [Maya Mitolojisi] İnsanoğlu ile yeryüzünü yaratan yedi yaratıcı tanrıdan birisi olan gökyüzü tanrıçasının adıdır. Bkz. Omekihauatl

ALOM BAG VİNNO SİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kanoları batıran su yaratıklarının adıdır.

ALOMANTİ [Yunan Mitolojisi] Ateşe tuz atarak kehanette bulunma sanatıdır.

ALON [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un akrabalarından olan genç bir yuvarlak masa şövalyesinin adıdır.

ALONZO DE AGUİLAR, DON [Ortaçağ Mitolojisi] Çeşitli efsane ve şarkılarda bahsi geçen kahramanın İspanya'nın Arap işgalinden kurtulmasında büyük çaba gösterdiğine inanılmaktadır. Don Alonzo de Aguilar'ın ölümü adlı baladda savaşçının son görevi anlatılmaktadır. Kral Ferdinand Granada yakınlarındaki Sierra'ya Don Alonzo komutasındaki 1000 askerini göndermişse de Araplar tarafından tuzağa düşürülen grubun üzerine bir geçitte kayalar fırlatılmıştır. Don Alanzo açık alana kaçmayı başarmış ve kahramanca dövüşmüşse de hayatını kaybetmiştir.

ALOPE [Yunan Mitolojisi] Eleusisli haydut Kerkyon'un güzelliğiyle ünlü kızının adı olup, yalıçapkını kılığına giren Poseidon ile sevişince bir oğlu olmuştur. Alope, çocuğu doğar doğmaz dadısına verip açlıktan ölmesi için bir ormana terk ettirmişse de çocuk çobanlar tarafından bulunana dek -Poseidon ile ilişkilendirilen hayvanlardan olan- bir kısrak tarafından emzirilmiştir. Çobanlar güzel bir kundağa sarılı bebeği bulunca bunun normal bir bebek olmadığını anlamış aralarında paylaşamamış, sonunda kundağı bir çoban bebeği ise bir başkası almıştır. Bebeği alan çoban kundağı da alamadığı için diğerini Kerkyon'a şikâyet edince durum açığa çıkmıştır. Kerkyon, Alope'yi ölüme mahkûm edip, bebeğin tekrar ormana bırakılmasını emretmiştir. Poseidon öldürülen Alope'yi pınara dönüştürürken, çocuğun yine çobanlar tarafından bulunana dek kısrak tarafından emzirilmesini sağlamıştır. Çocuğu bulan çoban ona Hippothous adı verilerek büyütmüş, Theseus Kerkyon'u öldürdüğünde kahramandan dedesinin krallığını istemiş ve Eleusis kralı olmuştur. Bizanslı Stephanus Teselya'da ki Alope kentinin bu kızın ismini taşıdığını Philodines ise Alope'nin Kerkyon'un değil Aktor'un kızı olup babası tarafından öldürüldüğünü iddia etmiştir. Pausanias'a göre Eleusis-Megara arasında yol üzerinde kızın babası tarafından öldürüldüğü mevkide Alope adına inşa edilen bir anıt bulunmaktaydı (Hygin. Fab. 187; Aristop. Kuşlar 533; Paus. 1. 5. 2, 1. 39. 3).

ALOROS [Yunan Mitolojisi] Sümer tanrısı Alulim'in Yunanca ve Yunan kültüründeki karşılığıdır.

ALORY [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın ordusunda bayrak taşıyıcılığı yapan birisi olup daha ilk muharebede korkakça davranınca öfkelenen Ogier sancağı ondan alarak muharebenin ortasına doğru gitmiştir.

ALOSE [Afrika Mitolojisi] İbo halkının küçük tanrılarından oluşan bir grubun adı olup, Dahomey'de Vodun, Aşhantilerce Obosum, Yorubalarca ise Orişa olarak bilinmektedir.

ALOYA [Pasif Mitolojisi] Arogo adlı devin âşık olduğu kızın adıdır.

ALP [Germen Mitolojisi] Karabasan olarak da bilinen, insanlara geceleri musallat olan iblislere Almanya'da verilen isim olup, yarı tanrı yarı cüce yeraltı yaratıklardır. Kurbanlarını genellikle kadınlardan seçen ve hastalık getiren Alpler bir çeşit vampir olup insanların meme uçlarından kan emmekte ve gece kâbuslar görmelerine sebep olmaktadır. Alplerin adını Nibelungen efsanesinde taktığı sihirli kemerle görünmezlik gücü kazanan cücelerin kralı Alberich'ten almakta olup, efsanevi karakter zamanla Alman folklorunda şeytanileştirilmiş succubus benzeri bir iblise dönüştürülmüş olmalıdır. Alb adıyla da bilinen düşsel yaratıklar Almanya'nın her yerinde bilinmemekte olup sözgelimi Bavyera bölgesinde aynı niteliklere sahip Druden adı verilen dişi iblislerin varlığına inanılmaktadır. Bkz. Karabasan

ALP ER TUNGA [Türk Mitolojisi] Perslere karşı giriştiği savaşlarda gösterdiği yiğitliğiyle bilinen bir destan kahramanının adıdır. Firdevsi'nin Şehname'sinde Turac hükümdarı Afrasiyap olması muhtemelen olan Alp Er Tunga İran'a girip Azerbaycan'ı almış, kızını İran tahtına geçen Tahmasp'a vermiştir. Bu evlilikten doğan torunu Zu daha sonra dedesini yenmiştir. Türkçe Alp ve Tonga kelimeleri "yiğit" Er ise "erkek" anlamına gelmekte olup, XIX. yüzyılda Rus oryantalist Vasili Radloff Alp Er Tunga'nın tarihi bir şahsiyet hatta efsanevi karakterin gerçek adı olup, Kahraman adam anlamında genel bir kelime ve lakap olduğunu iddia etmiştir. Alp Er Tunga muhtemelen Afrasiyap'a Türklerce takılan lakaptır. Bkz. Efrasiyab

ALPAMIŞ [Türk Mitolojisi] Ural dağları boyunca yaşayan halklarda özellikle Altay ve Türkistan'da anlatılan bir destanın adı olup, Dede Korkut Hikâyelerinden Bamsı Beyrek ile benzerlikler göstermektedir. Anasının karnında 9 yerine 12 ay kaldığı ve 7 günde 7 yaş büyüdüğü hatta ateş tarafından yakılamaması gibi kahramanlara yakıştırılan olağanüstü özellikleri olan Alpamış uzak diyarlarda çeşitli masal yaratıklarıyla savaşmıştır. Bir söylencede kahramanın Ulu bir ağacın tepesindeki dev kuşun yavrularını bir yılandan kurtarması sembolik olarak Alpamış'ın dünya ağacının dengesini ve yeryüzündeki yaşamı koruyan büyük bir güç ve ilahi bir varlık olduğunu göstermektedir. Şubar adlı atıyla maceran maceraya koşan kahraman Ay'a gidip gelmiş, kendisini Demir bir evde hapseden Hakan'ın kızı tarafından kurtarılmış ve sonunda Barçın adlı dünya güzeli nişanlısıyla evlenip mutlu bir hayat sürmüştür.

ALPAN [Etrüsk Mitolojisi] Aşk ve yeraltı dünyasının tanrıçasının adı olup, genellikle çıplak veya mücevherler takıp, pelerin ve sandal giymiş formda kanatlı veya kanatsız tasvir edilen, mezarların koruyucu dişi ruhları olan 'Lasalar'dan birisidir. Kimi yazarlar Alpanu olarak da bilinen tanrıçayı cinsel arzu ile ilişkilendirmişlerdir.

ALPANU Bkz. Alpan

ALPHA ve OMEGA [Hıristiyan Mitolojisi] Yunan alfabesinin ilk ve son harfleri (AΩ) Yeni Ahit'in Vahiy bölümünde (22: 13) "Alfa ve Omega Ben'im. İlk ve Sonuncu, Başlangıç ve Son Ben'im" metninden de anlaşılacağı gibi Tanrı'yı sembolize etmektedirler.

ALPHAEA [Yunan Mitolojisi] Artemis'in Letrini'de kullanılan takma adlarından birisi olup, tanrıçaya âşık olan nehir tanrısı Alpheius'un adıyla ilişkilidir (Paus. vi. 22).

ALPHEGE, ST [Hıristiyan Mitolojisi] 11. Yüzyıl söylencelerinde bahsi geçip, aziz ilan edilen Canterbury başpiskoposu olup, yortu günü 19 Nisan'dır. Danların kenti ele geçirdiği sırada hapse atılmış, hayatına karşılık fidye ödemeyi reddettiği için hapse atılmış, 7 ay sonra ölüsü bozulmamış halde bulunmuştur.

ALPHEİAS [Yunan Mitolojisi] Sicilya'da bir pınara adını veren Arethusa için Ovid'in kullandığı bir isim olup, Yunanistan'da ki Alpheius adlı nehirle yer altından bağlantısı olmasına atfen konulmuştu.

ALPHEİUS 1. [Yunan Mitolojisi] Peloponnesus'ta Elis ile Arkadia arasında yer alan ve İon denizine dökülen aynı isimli nehrin tanrısı olup, Okeanus ve Thetys'in oğludur. Pausanias'a göre yetenekli bir avcı olan Alpheius, su perisi Arethusa'ya âşık olmuşsa da kız adamı reddederek Syrakuza yakınlarındaki Ortygia adasına kaçmış ve kendini bir pınara dönüştürmüştür. Adı Yunanca 'beyazca' anlamına gelen Alpheius, kızdan vazgeçmemiş ve kendini nehre dönüştürerek Peloponnesus'tan akmaya başlayıp denizin altını aşarak Ortygia adasına ulaşarak sularını Arethusa'nın pınarıyla birleştirmiştir (Paus. v. 7. 2). Ovid öyküyü biraz farklı anlatmakta Alpheius nehrinde yıkanan su perisi Arethusa'nın tanrının tacizine uğrayınca kıza acıyan Artemis'in Arethusa'yı pınara dönüştürerek yer altından Ortygia adasına akmasını sağlamıştır (Ovid Met. v. 572). Bir başka söylencede ise tanrıça Artemis'e âşık olan Alpheius Letrinoi'de bayram kutlaması yapan Artemis ve su perilerinden oluşan bir topluluğa yaklaşmak istemiş, Artemis adamdan kurtulmak için yüzüne çamurdan bir sakal yapınca tanrı onu tanıyamamıştır (Paus. vi. 22. 5.) Letrini'de Artemis adına inşa edilen Alphaea tapınağının varlığı öykünün çeşitli varyantlarında Artemis ve Arethousa'nın birbirine karıştırıldığını düşündürmektedir. Plutarkh'a göre (de Fluv. 19) Alpheius'un

güneş tanrısı Helios'un oğlu olduğunu ve bir yarışmada kardeşi Kerkaphus'u öldürmüştür. Erinyeler peşine düşünce sonradan tanrının adıyla anılacak Nyktimus nehrine atlayan Alpheius bir daha nehirden çıkmamıştır.

2. [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nın kampında bulunan şifacı ve astrologun adı olup, Kloridan tarafından öldürülmüştür.

ALPHERE [Germen Mitolojisi] Walther von Wasgenstein'ın babası olan bir kralın adı olup, ülkesi Hun hükümdarı Attila tarafından işgal edilmekle tehdit edildiğinde savaşmak yerine düşmanına haraç verip ve oğlu Walther'ı rehine olarak göndermiştir.

ALPHESİBOEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadia'da bulunan aynı isimli şehrin kurucusu Phegus'un kızı ve Alkmaeon'un eşi olup kimilerince Arsinoe olarak da anılmıştır. Alkmaeon'un kendisine sadık olmadığını fark eden kadın erkek kardeşlerinin kızdırma pahasına aşkını sürdürmüştür. Kardeşleri kızı bir sandığa kapayıp Tegea kralı Agapenor'u çağırmış ve Alphesiboea'nın kocası tarafından öldürüldüğünü söylemişlerdir. Sonunda Alkmaeon'un oğlu annesine eziyet eden dayılarını öldürerek kadını kurtarmıştır (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 3. 7. 5).

2. Agenor oğlu Phoenix'in karısı ve Adonis'in annesidir (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 3. 14. 4).

3. Dionysos'un âşık olduğu Hintli bir su perisinin adıdır. Kızı bir türlü baştan çıkaramayan Dionysos kaplan kılığına girerek kıza yaklaşınca korkan Alphesiboea Sollax nehri boyunca kaçmaya başlamış, sonunda nehri geçebilmek için tanrıyla birlikte olmaya razı kaybolmuştur. Alphesiboea bu ilişkiden sonradan Medlerin atası olarak anılacak Medos adlı oğlunu doğurmuştur. Sollax nehrinin adı da o günden sonra kaplan anlamına gelen Tigris (Dicle) olarak değiştirilmiştir (Plut. de Fluv. 24).

4. Bias'ın kızı ve Pelias'ın karısı olup, (Theokritus, iii. 45) Anaxibia adıyla da bilinmekteydi (Theokritus, Idylls, 3. 45).

ALPHEUS 1. Bkz. Alpheius

2. [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın kampında bulunan bir şifacı ve astronomun adı olup, Dardinel'in öcünü almak için Frenk kampına geceleyin gizlice sızan Cloridan tarafından uykusunda öldürülmüştür.

ALPHİTO [Yunan Mitolojisi] İlk olarak Plutarkh'ın "Moralia" adında bahsi geçen ve çocukları öldürmek için kuş veya diğer hayvanların kılığına giren arpa tanrıçasının adıdır. Alphito Yunanca alphita (beyaz un) kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Bir efsaneye göre kocalarını öldürdükleri için sürgün edilmiş 50 kadınla birlikte Britanya'ya gitmiştir.

ALPİEL [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da meyve ağaçlarının koruyucusu olarak bahsi geçen bir melek veya iblisin adıdır.

ALPUS [Yunan Mitolojisi] MS 4. Yüzyılda Nonnus tarafından yazılan Dionysiaka'ya göre kafası yüz yılandan saçlarla kaplı bir Gaia'nın oğullarından bir devin adı olup, Sicilya'da Peloros dağlarında yaşamaktaydı. Yolunu şaşıran yolculara dağ geçitlerinde tuzak kurup, kaya ile ezdikten sonra parçalayıp yemekteydi. Bir gün Peloros dağına yolu düşen Dionysos'a ağaçlar fırlatarak saldıran dev tanrının Thyrsos adlı asası bedenine saplanınca öldükten sonra kendi adıyla anılan denize düşmüştür.

ALRİNACH [Denizcilik Mitolojisi] Gemi kazalarına sebep olan yaşlı bir kadın formunda tasvir edilen bir iblisin adıdır.

ALRUNE [Germen Mitolojisi] **1.** Alman halkının inanışında 30 cm boyunda, evin dolaplarında yaşayan evin koruyucu ruhuna verilen isim olup, ev halkı tarafından süt ve bisküviyle ödüllendirilmektedir.

2. Gelecekten haber verdiğine inanılan sihirli bir oyuncak bebeğin adıdır.

ALRUNE KADIN Bkz. Alrune (1)

ALSEİD [Yunan Mitolojisi] Korularda yaşayan perilere verilen isimdir. Bkz. Su perileri

ALSVİD [İskandinav Mitolojisi] Güneş'in kızağını gökyüzü boyunca çeken atın adı olup (diğeri: Arvakr) bakire Sol tarafından sürülmektedirler. Griminsmal şiirinde ve Snorri Sturluson'un Gylfaginnin öyküsünde Alsvid ile Arvakr'ın bahsi geçmektedir.

ALTARİPA [Fransız Mitolojisi] Rinaldo'nun bir canavar tarafından tutsak edilen Angelica'yı kurtardığı şatonun adıdır.

ALTAY HAN [Türk Mitolojisi] Altın Dağ'ın koruyucusu olduğuna inanılan bir ruhun adı olup, altından bir zırh ve miğfer taktığına mızrak ve yay gibi silahlarının ve atının koşum takımlarının yine altından olduğuna inanılmaktadır.

ALTES [Yunan Mitolojisi] Leleklerin Pedasus'ta ikamet eden kralı olup, Homer'in İlyada'sına göre (XXI, 86; XXII, 51) Troya kralı Priam'ın eşlerinden birisi olan Laothoe'nin babasıdır. Kimi kaynaklarda ise Samoslu Argonaut Ankaeus'un babası olarak geçmektedir.

ALTHAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Aetolia kralı Thestius ile Eurythemis'in kızı, Leda, Hypermnestra, İphiklus ve Euippus'un kardeşi, aynı zamanda amcası olan Kalydon kralı Oeneus'un karısı, Meleager, Melanippe, Toxeus, Thyreus, Klymenus, Deianeira ve Gorge'un annesidir. Hyginius'a göre Althaea'nın oğlu Meleager savaş tanrısı Ares'ten kızı Deianeira'yı ise Dionysus'tan doğurmuştur. Bir söylenceye göre oğlu Meleager doğduğunda kader perileri Moiralar kadının yanına gelerek ocaktaki odunların yanması bittiğinde oğlunun öleceğini bildirmiştir. Althaea, çocuğunun ölümünü engellemek için odunun ateşini söndürerek dolaba saklamıştır. Meleager yetişkin bir erkek olup katıldığı Kalydonia domuzu avında dayıları Toxeus ile Plexippus'u öldürünce kadın öfkeyle oğlunu lanetlemiş ve dolaptaki odunu ateşe atarak Meleager'in hemen ölümüne sebep olmuştur. Kadın yaptığının farkına varınca vicdan azabından kendini asarak veya hançerleyerek intihar etmiştir (Apollod. i. 8. 3; Ov. Met. viii. 445).

2. Eurynome'nin takma adı olup, 'büyümeye sebep olan' anlamındadır.

ALTHAEMENES [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Katreus'un oğlu, Apemosyne, Aerope ve Klymene'nin kardeşidir. Babası çocukları yüzünden hayatını kaybedeceğini öğrenince Althemenes ile kardeşi Apemosyne'i ülkesinden uzağa Rodos adasına göndermiştir. Kretenia'da karaya çıkan Althaemenes Atabyrus dağına Zeus Atabyrius sunağını inşa etmiştir. Kız kardeşi Althaemenes Rodos'ta Hermes tarafından baştan çıkarılınca Althaemenes kıza inanmamış ve tekmeleyerek öldürmüştür. Yıllar sonra yaşlanan kral oğlunu son kez görmek ve tacını ona bırakmak için Rodos adasına yelken açmış, adaya vardığında o yanındakiler Rodoslu çobanlar tarafından korsan sanıldığı için kavga çıkmış bu sırada babasını tanımayan Althemenes Katreus'u öldürmüştür. Sonradan durumun farkına varan Althaemenes üzüntüsünden ölmüştür (Apollodorus iii. 2).

ALTAN TELGEY [Moğol Mitolojisi] Bir yeryüzü tanrıçasının adı olup Etugen ile ilişkisi belirsizdir.

ALTAR Bkz. Sunak

ALTES [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın eşlerinden birisi olan Laothoe'nin babası ve Pedasus'ta ikamet eden Leleg kralıdır (Hom. İl. XXI, 86; XXII, 51). Bir başka söylencede Argonautlardan Samoslu Ankaeus'un babasıdır.

ALTHEPUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Troezen kralı Orus'un kızı Leis'in oğlu olup, Troezen kentinin adı ondan sonra Althepia olarak anılmıştır (Paus. ii. 30).

ALTIN BEŞİK [Türk-Yunan Mitolojisi] Trabzon Sümela manastırında bulunduğuna inanılan sihirli bir beşiğin adı olup yeni evli kadınlar hamile kalıp kalamayacaklarını anlamak amacıyla manastırı ziyaret eder, beşiğin yanına gittiklerinde beşiğin sallanmasını hamile kalacaklarına yorarlardı.

ALTIN ÇAĞ 1. [Yunan-Roma Mitolojisi] Hesiod'un "İşler ve Günler" adlı çalışmasında bahsedildiği üzere insanoğlunun varoluşundan bu yana yeryüzünde geçirdiği sürenin 4 veya 5 bölümünden birisi ve ilki olup Yunanca Hrison Genos (Χρυσόν Γένος) olarak adlandırılmaktaydı. Hesiod'a göre Titan Kronos'un gökyüzünde hüküm sürdüğü başlangıç döneminde "altın ırk" adı verilen insanlar tıpkı tanrılar gibi yaşamaktaydı. Altın Çağ'da hayat mükemmel bir uyum ve refah içinde geçmekte, savaş ve suçun bilinmediği, kanunların bile gereksiz olduğu bu dönemde insanlar ceza korkusu olmadan, çalışmak zorunda kalmadan yaşamakta, ölüm zamanı geldiğinde ise tatlı bir uykuya dalmaktaydı. Tarlaların kendiliğinden ürün verdiği Altın Çağ, Tanrıların Titanları yenip Zeus'un hükümdarlığının başlamasıyla sona ermiş, altın ırkın varlığı tükenmişse de insanları koruyan bazı cinler varlığını sürdürdüğü için insanoğlunun yaşam kalitesi yavaş yavaş düşmüş, insanoğlu günümüze dek sırasıyla Gümüş, Bronz, Kahramanlık ve Demir Çağ dönemlerini yaşamıştır (Hesiod, ll. 109-139). Sonradan benzer şekilde Romalılar tarafından benimsenen, Altın Çağ inanışı İtalya'nın adının henüz Ausonia olduğu ve tarım tanrısı Saturnus tarafından yönetildiği tanrıların insanlarla iç içe yaşadığı, insanların sadece meyve ve sebze ile beslenip suç işlenmesine gerek olmayan bir dönemi tanımlamaktaydı. Horace, Vergil ve Ovid gibi Romalı şairlerin sürekli ilkbahar havasının hüküm sürdüğü cennet benzeri ortam tasvirleri yaptığı Altın Çağ'da Roma'da Capitalium tepesinde sonradan Jüpiter tapınağı inşa edilecek mevkide Saturnus tapınağı bulunmaktaydı.

2. [Hint Mitolojisi] Hint öğretisinde insanoğlunun yaşadığı dört çağ (Yuga) metal kalitesine göre değil renklere göre sıralanmıştır. Bu durumda Yunan mitolojisinde yeryüzündeki cennet olarak tasvir edilen Altın Çağ Hintlilerce Krita Yuga adı verilip gümüşün beyaz rengiyle sembolize edilmiştir. Kritha Yuga (veya Satya yuga) Mahabharata'da insanların alım-satım işleri yapmadığı, kimsenin zengin veya fakir olmadığı, çalışmaya gerek olmayan, dünyevi hırs ve arzuların, üzüntü, korku, hastalık, nefret ve kötü düşüncenin olmadığı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Hint düşüncesine göre Kritha Yuga'yı sırasıyla, Bronz-Kırmızı Çağ (Treta Yuga), Altın-Sarı (Dvapara Yuga), Demir-Siyah Çağ (Kali Yuga) izlemiş olup, bu dönemler belli zaman sürelerine sahip bir döngüyü içermekteydi. Yani günümüzde yaşadığımız Demir Çağı sonra erince döngü başa dönecek ve ortama insan örünün 400 yıl olacağı 7200 yıl sürecek Kritha Yuga yeniden yaşanacaktır.

3. [İskandinav Mitolojisi] İskandinavlar zamanı Balta, Kılıç, Rüzgâr ve Kurt adlı dört çağa ayırmışlarsa da Völuspá'da Ragnarök'ten sonra Tanrılar ve onların soyundan gelenlerin Asgard'ın yıkıntıları üzerinde Gimle adlı kenti kuracaklarını, böylece Baldr'ın hüküm süreceği Gullaldr adlı yeni bir Altın Çağ'ın başlayacağı yazmaktadır. Bkz. Çağlar

ALTIN ÇOCUK Bkz. Kintara

ALTIN DAĞ 1. [Türk Mitolojisi] Altay Dağlarının sembolize edilmiş formu olup, gökyüzünde tanrıların yurdunda bulunduğuna hatta Ülgen'in tahtının burada yer aldığına inanılmaktaydı.

2. [Slav Mitolojisi] Varlıklı babasının ölümünden sonra kendine kalan mirası çarçur eden Grişka'nın maceralarını anlatan bir amsalda bahsi geçmektedir. Grişka, para kazanmak için zengin bir tüccarın yanında işe girmişse de gençleri Altın Dağ'daki madeninde zorla çalıştırdıktan sonra ölüme terk eden tüccarın tuzağından adamın kızının kendisine verdiği sihirli bir kutu sayesinde kurtulmayı başarmış, ardından tüccarı tuzağa düşürerek Altın Dağ'ın sahibi olup, kendini kurtaran kız ile evlenmiştir.

ALTIN DAL 1. İskoçyalı Antropolog Sir James George Frazer (1854–1941) tarafından yazılan geniş kapsamlı karşılaştırmalı mitoloji kitabının adı olup ilk olarak 1890 yılında 2 cilt halinde yayınlanmış, 1911-15 arasında genişletilerek 12 cilde çıkarılmış, "Aftermath" (sonuç) adlı bölüm ise 1936 yılında basılmıştır. Frazer çalışmasında

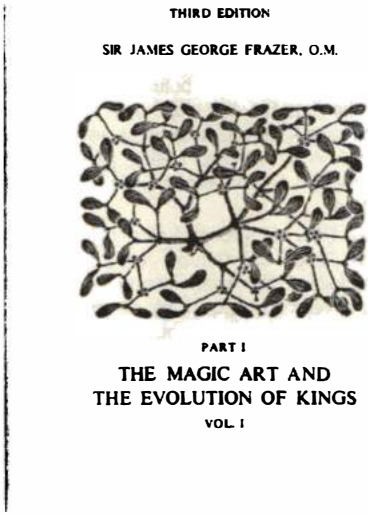
değişik kültür ve dinlerde yer alan konuların ortak noktalarını ortaya koymuş, bereket törenleri, insan kurban etme, tanrıların ölümü, günah keçisi gibi çeşitli geleneklerin bilimsel ve tarafsız bir bakış açısıyla tartışmıştır. Yazarın en önemli tezi ilkel dinlerin bereket ayinleri ve kutsal krallara kurban sunma gibi dini inançların evrimleşerek insanoğlunun büyüden bilimsel düşünceye doğru yol aldığıdır. Kitabın adı Aeneas'ın Hades'e girmesini sağlayan altın dalında konu edildiği Aeneid destanından alınmıştı. Frazer, İsa peygamberin haça gerilmesi ve Yahya'nın incilinde bahsedilen Agnus Dei (Tanrı'nın Kuzusu) inanışının putperest eski geleneklerle ilişkisini göstermeye çalıştığı için özellikle dini çevrelerce sertçe eleştirilmişse de görüşleri Mitoloji biliminin gelişmesine önemli ölçüde etkili olmuştur.

Altın Dal, 1890

... Dinsel ve büyüsel olmak üzere iki tip insan-tanrı vardır. İlkinde, insandan farklı ve ondan üstün bir varlığın, kısa ya da uzun bir süreyle, bir insan bedeninde canlandığı varsayılır; bu tanrı, mekân tutmaya gönül indirdiği etten barınak aracılığıyla gösterdiği mucizeler ve bildirdiği kehanetlerle insanüstü gücünü ve bilgisini ortaya koyar. Buna daha uygun bir biçimde, esinlenmiş ya da cisimleşmiş tipten insan-tanrı da denilebilir. Bu tanrı tipinde, insan bedeni, ilahi ve ölümsüz bir ruhla dolu topraktan yapılmış kırılgan bir kaptır yalnızca. Öte yandan, büyüsel tipten insan-tanrı, hemcinslerinden çoğunun az miktarda kendilerinde de bulunduğunu ileri sürdükleri olağanüstü güçlere sahip bir insandan başka bir şey değildir; çünkü yaban toplumda büyüye bulaşmamış bir kişi bile bulmak çok zordur. Böylece, ilk ya da esinlenmiş türden bir insan-tanrı, kutsallığını, göksel parlaklığını topraktan yapılmış bir kalıbın donuk maskesi arkasına gizlemeye gönül indirmiş bir tanrıdan alırken, ikinci tipten insan-tanrı olağanüstü güçlerini doğayla arasındaki belli bir fiziksel duygudaşlıktan alır. Yalnız, kutsal bir ruhun kabı değildir. Onun bütün varlığı, bedeni ve ruhu, dünyanın uyumuna öylesine duyarlı bir şekilde ayarlanmıştır ki, elinin bir dokunuşuyla ya da başını bir çevirişiyle şeylerin evrensel çerçevesini sarsan bir titreyiş gönderebilir; buna karşılık, onun kutsal organizması çevrenin, sıradan ölümlülerin bütünüyle etkisiz kalabileceği en ufak değişikliklerine derinden duyarlıdır. Fakat bu iki tip insan-tanrı arasına çektiğimiz çizgi, kuramsal olarak ne kadar kesin olursa olsun, uygulamada kesinlikle tanımlanamaz. Uygulamada, büyü sanatı hem bireylerin hem de bütün topluluğun yararına kullanılabilir; bu iki şeyden birine ya da ötekine yöneltilişine göre özel ya da kamusal büyü diye adlandırılabilir. Dahası, kamu büyücüsü öyle etkin bir konumdadır ki, akıllı ve yetenekli biriyse, adım adım bir şef ya da kral katına ilerleyebilir. Örneğin bir kamusal büyünün incelenmesi ilk krallıkların anlaşılmasına yardımcı olur, çünkü yabanıl ve barbar toplumlarda birçok reisin ve kralın yetkelerini büyük ölçüde büyücülük güçlerinden aldığı görülmektedir...

Aeneas, Kharon'a Altın Dalı gösterirken
(Wenzel Hollar, 17. Yüzyıl)

The Golden Bough ön kapak, 1976 Macmillan Press

2. [Yunan-Roma Mitolojisi] Latin şair Virgil tarafından yazılıp, Troyalı kahraman Aeneas'ın Troya savaşından sonraki maceralarının anlatıldığı Aeneid destanında bahsi geçen bir öyküdür. Troya son muharebede Yunanlılar tarafından ele geçirilip yağmalanırken Aeneas etrafındakiler ile birlikte yeni bir yurt bulmak amacıyla yola çıkmış ve İtalya'ya varmıştır. Burada Cumae kentinden önce Deiphobe adlı bir kâhin kadın sonra 700 yaşında olduğu söylenen yaşlı bir

kadının yardımını almış ve ölü babasının gölgesine danışmak için ölüler dünyası Hades'e gitmeye karar vermiştir. Deiphobe, Aeneas'a yeraltı kralı Pluto'nun karısı Prosperina'ya yakınlardaki bir koruda bulunan ağaçtan altın bir dal temin ederek vermesini önermiştir. Aeneas mağara civarındaki koruya gittiğinde annesi Venüs 2 güvercini oğlunun ağacı bulmasına yardım için göndermiştir. Aeneas ağaçtan bir dal kopardığında anında yerine yeni bir dalın oluştuğunu görmüştür. Dalı yanına alan kahraman kâhinin söylediği gibi Hades' bekleyen 3 başlı köpek Kerberus'u ilaçlı ekmek ile uyuttuktan sonra, Styx nehrini geçmesine yardım edecek kayıkçı Kharon'a dalı göstererek kayığa binmeyi başarmıştır. Aeneas, bir çeşit zindan olan Tartarus'u geçip, Pluto'nun sarayına vardığında altın dalı kemerli duvara dayayan kahraman Elysium Çayırı'na girmiş, burada babası Ankhises'i bulmuştur.

ALTIN DANA [Yahudi Mitolojisi] Mısır'dan çıkış sırasında Sina dağına giden Musa'nın kırk gün kırk gece yokluğunda umutsuzluğa düşen Yahudilere manevi destek için Harun (Harun) tarafından toplanılan altınların eritilmesiyle yapılıp tapınılan, daha sonra İsrail kralı I. Yeroboam döneminde Yahudi inancında yer bulan dana formunda bir put olup, çok tanrıcı eski Mısır inançlarıyla muhtemelen Apis boğası ile ilişkilidir (Çıkış 32:21-24).

Altın danaya tapınma
(Providence Lithograph Company, 1901)

Harun, "İsrail, sizi Mısır'dan çıkaran tanrılarınız bunlardır" dedikten sonraki gün İsrailoğulları adaklar sundukları Altın Dana'nın varlığını şenliklerle kutlamışlardır. Altın dana Tanrı ile yaptığı anlaşmaya aykırı olduğu için Sina'dan dönen Musa öfkeyle On Emrin yazılı olduğu taş tabletleri kırmış, dağa geri dönerek Tanrı'ya halkını yok etmemesi için yalvarmış sonra danayı eritmiş, altın tozunu suya karıştırılıp, zorla İsrailoğullarına içirtmiştir.

Musa bu olaydan sonra Tevrat'a bağlı olanların kendisiyle gelmesini buyurmuş, gelmek istemeyen 3 bin kişiyi öldürmeleri için ise Levilileri görevlendirmiştir. Bu olay İbranice "Buzağı günahı" anlamına gelen Haegel olarak adlandırılmıştır. Bkz. Harun

ALTIN DİREK Bkz. Demir Kazık

ALTIN EFSANE Cenova başpiskoposu Jacobus de Voragine'in (1230–1298) Hıristiyan azizlerinin hayat hikâyelerini, dini şehitler ve azizlere ilişkin söylenceleri manzum ve nesir metinler halinde sunarak anlattığı çalışmanın adı (Latince Legenda Aurea) olup, 1260 yılı civarında yazıldığı sanılmaktadır. Eusebius'un (MS 260–340) azizlerin hayatına dair derlemesi bu konudaki ilk örnek olmakla birlikte kayıp olduğu için Voragine'in çalışması alanında en önemli kaynak kabul edilmektedir. Ortaçağ'ın en popüler eseri olmakla birlikte Rönesans ve Reformlar döneminde etkisi azalmış özellikle Protestanlarca eserde kullanılan kaba Latince ile efsanelerin akla uygun olmaması sebebiyle eleştirilmiştir.

ALTIN ELMA [Yunan Mitolojisi] **1.** Peleus ile Thetis'in düğününe çağrılmayan anlaşmazlık tanrısı Eris'in intikam amacıyla düğüne gönderip 'tanrıçaların en güzeline ve verilmesini' belirttiği altın elma Hera, Athena ve Aphrodite arasında tartışmaya ve bir güzellik yarışmasının düzenlenmesine neden olmuştur. Zeus, tanrıçalar arasına girmek istemeyip, Troyalı Paris'i hakem olarak görevlendirmiştir. Zeus, altın elmayı Hermes'e vererek Paris'e vermesini ve onun kararını tüm tanrıçaların itirazsız kabul etmesini buyurmuştur. Tüm tanrıçalar elbiselerini çıkarıp göründükleri Paris'e kendilerini seçmeleri halinde birer hediye vermeyi de önermişlerdir. Hera, Avrupa ve Asya'nın krallığını, Athena bilgelik ve savaş yeteneği, Aphrodite ise dünyanın en güzel kadını Helen'in karısı olması sağlayacağını önerince genç adam Aphrodite'i seçmiştir. Paris'in tercihi Menelaus ile evli olan Helen'in kendisiyle Troya'ya kaçmasına bu olayda Yunan ordusunun peşlerinden gelmesine dolayısıyla Troya savaşının başlamasına sebep olmuştur.

Altın elmalar, Atlas'ın kızları Hesperidler ve Ladon adlı bir ejderhanın bekçilik ettiği Hesperidler Bahçesi'ndeki bir ağaçta yetişmekteyse de Herakles 11. görevinde elmaları almayı başarmıştır.

2. İasus'un kızı Atalanta'yı yenmek isteyen talibi Hippomenes'in usta bir avcı olan kızın dikkatini dağıtıp yarışmak için altın elmalar kullanmıştır.

3. Atlas'ın kızları Hesperidlerin dünyanın batı köşesinde yer aldığına inanılan bahçelerinde yiyene ölümsüzlük veren meyveleri altından bir elma ağacı bulunmaktaydı. Hera bahçeyi koruması için Ladon adında 100 başlı ve hiç uyumayan bir ejderhayı görevlendirmişti. Herakles'in 11. görevi bu bahçeden altın elmaları çalmak olup, kahraman Atlas'ın yerine gökyüzünü sırtlarken adama elmaları toplatmıştır.

4. [İskandinav Mitolojisi] Skáldskaparmál'a göre Yunan mitolojisindeki ambroisa gibi yiyenlere

ölümsüzlük veren bir meyve olup tanrıça İdunn tarafından yetiştirilmekteydi.

5. [Germen-Slav Mitolojisi] Alman, Sırp, Rus ve Bulgar masal ve efsanelerinde altın elmalar bir kraldan genellikle bir kuş veya ejderha tarafından çalınmakta ve genellikle İvan Çareviç veya Praslea gibi bir kahraman tarafından bulunmaktadır.

ALTIN EŞEK [Yunan Mitolojisi] MS 2. yüzyılda Lucius Apuleius'un maceraperest bir adamın eşeğe dönüşmesi ve bundan sonra başından geçenleri anlattığı romanının adı (Latince: Asinus aureus) olup, Yunanca bir öyküden uyarlanmış olduğu sanılmaktadır.

ALTIN EV [İnka Mitolojisi] Cusco kentini kuran Ayar Manko'nun ilk inşa ettiği saz damlı basit ev olup zamanla büyük bir güneş tapınağına dönüştürülmüştür. Günümüzde Altın tapınak (Korikankha veya Qorikankha), Güneş Tapınağı (İnti Kankha) ve Güneş Evi (İnti Wasi) olarak bilinmektedir. Güneş tanrısı İnti'ye adanan tapınak İnka İmparatorluğu'nun en önemli tapınağıydı. Tapınağın taban ve tavanı tabakalar halinde altınla döşenmişti. İspanyol kolonistler tarafından yağmalanan ve kısmen tahrip edilen tapınağın bulunduğu alana Santo Domingo kilisesi inşa edilmiştir.

ALTIN FLÜT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışına göre bir kral tarafından çalındığında Yeşil İblis'in getirdiği salgın hastalıkları engelleyeceğine inanılan bir flütün adıdır. Kral dışında sıradan bir kişi tarafından çalınırsa tüm gücünü yitireceğine inanılan sihirli enstrümanın Altın Kaplumbağa tarafından saklandığına inanılmaktaydı.

ALTIN GEMİ [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Dayak halkının inanışında dişi bir gergedanın boynuzuyla Dünya Ağacı'nı parçalaması sonucu ortaya çıkan yapı olup, Deniz Yılanı Gemisi ve Mücevher Gemi adlarıyla da bilinmektedir.

ALTIN HOROZ Alexander Puşkin'in derleyip 1833 yılında yayınladığı bir halk masalının adıdır. Bir falcı Çar Dodon'a kehanet yeteneği olduğu iddiasıyla altın bir horoz satmak istemiş ve horozun tehlike yakınlaştığında öttüğünü bildirmiştir. Ertesi gün horoz çarın yanına parasını almaya gelen falcıyı görünce ötünce Dodon adamı öldürtmüş ama sonradan horozun rastgele öttüğünü anlayıp hayvanı da öldürtmüştür. Puşkin'in masalı sonradan Rus besteci Rimsky-Korsakov tarafından bestelenen 'Le coq d'or (Altın Horoz) operasına adını vermiştir

ALTIN İPLİK [İskandinav Mitolojisi] Gökyüzü ruhları tarafından, insanların kaderlerini örmek için kullanıldığına inanılmaktadır.

ALTIN KADER KİTABI [Türk Mitolojisi] Tanrıça Ayısıt'ın insanların hayatını kaydettiği kitabın adıdır.

ALTIN KALBUR [Türk Mitolojisi] Bitlis'in Zeydan mahallesinde bulunan bir su kaynağının adı olup, oluşumu bir efsaneye dayanmaktadır. Koyunlarının yağı ve sütüyle geçinen yaşlı bir kadının uzak bir dereden getirdiği suyla hamur yoğururken etrafta su kaynağı olmadığı için koyunlarının suya imrenerek baktığını görünce içi burkulmuş ve Tanrıya 'Şu koyunların ateşini söndürüversen, yaşlı nineyi düşünüp şu un kalburunu da altına döndürsen' diye seslenmiştir. Dileği kabul olup karşı yamaçtan buz gibi su fışkırmaya başlayıp, önündeki un kalburu da altına dönüşünce kadın bu sefer 'keşke taşın, toprağın da altına dönüşmesini isteseydim' diye dövünmeye başlamıştır. Bunun üzerine kalburu, teknesi ve koyunları taşa dönüşmüştür.

ALTIN KAZIK [Türk Mitolojisi] Gökyüzünün tam ortasında, yaşam ağacının en üst kısmında bulunduğuna ve göğün etrafında döndüğüne inanılan kutup yıldızına verilen isim olup, Uygurlarda 'Altın Kazık', Yakutlarda 'Demir Kazık' olarak bilinmekteydi. Gökyüzü ve yeraltı tanrılarının atlarını bu kazığa bağladığına ayrıca Akboz ve Gökboz adlı atların kazığın etrafında döndüğüne inanılmaktaydı.

ALTIN ORAN [Yunan Mitolojisi] Platon'a göre insanda, tabiatta hatta yetkin sanat eserlerinde uygulanan ideal sayısal oranın adıdır. İrrasyonel bir rakam olup yaklaşık değeri 1.618033988...'dir. Kimi yazarlarca Eski Mısırlılar tarafından bilinip Giza Piramitlerinde kullanıldığı iddia edilmiştir. 1509 yılında Luca Pacioli Divina Proportione adlı eserinde altın oranın matematiksel yönünün yanı sıra mimari kullanımından bahsetmiştir. Leonardo Da Vinci ve Le Corbusier'in eserlerinde altın oran kullanımına rastlanmıştır.

ALTIN POST [Yunan Mitolojisi] Argo efsanesinde bahsi geçen kanatlı bir koyunun altın postunun adı olup, zenginlik ve refahı simgelemekteydi. Altın postlu koç deniz tanrısı Poseidon ile güneş tanrısı Helios'un torunu olan su perisi Theophane'nin yavrusuydu. Rodoslu Apollonius'un anlatısına göre Boetia'da bulunan Orkhomenus kenti kralı Athamas'ın bulut tanrıçası Nephele'den bir kız (Helle) bir de oğlan (Phriksos) çocuk sahibi olmuştur. Daha sonra İno'ya âşık olunca Nephele kendisini terk etmiştir. Söylenceye göre İno üvey çocuklarını kıskanıp zehirlemeye kalkınca veya İno'nun rüşvetle ele geçirdiği bir hizmetkârın sahte bir kehanete inandırdığı Athamas bir kuraklığa son vermek için Phriksos'u kurban etmeye karar verince, Nephele veya onun ruhu çocuklarını kurtarması için postu altından bir koç getirmiştir. Çocukları sırtına alan koç Kolhis'e doğru uçarken Helle aşağıdaki denize düşüp boğulmuş bu yüzden adı Çanakkale Boğazı'na (Hellespont) verilmiştir. Phriksos kendini kurtaran koçu Zeus veya Poseidon'a kurban ettikten sonra altın postunu Kolhis kralı Aietes'e hediye etmiştir. O da postu Ares'e adanmış bir ormanda bir hiç uyumayan bir ejderha tarafından korunan ve kutsal sayılan bir meşe ağacına asmıştır. Pelias krallığını ele geçirmesinden şüphelendiği yeğeni İason'u Kolhis'e altın postu almaya göndermiştir. İason gemileri Argo'ya atfen Argonautlar adı verilen bir grup cesur denizciyle birlikte bugünkü Gürcistan kıyısında yer alan Kolhis'e yelken

açmıştır. Aietes, Yunanlıları karşıladıktan sonra niyetlerini öğrenince İason'a ancak yerine getirilmesi neredeyse imkânsız olan şartlarını yerine getirirse altın postu kendisine verebileceğini bildirmiştir. İason önce ateş püskürten öküzleri boyunduruğa vurup, bir tarlayı sürdürecek sonra bir ejderhayı öldürüp dişlerini toprağa ekecektir. Aietes'in büyücü kızı Medeia bu sırada İason'a âşık olmuş ve kahramana yardım etmiştir. Medeia'nın hazırladığı büyülü kremi vücuduna süren İason'un bedenine bir gün boyunca hiç bir silah işlememiş, yaralanmazlık özelliği kazanınca öküzleri ehlileştirip, iş gördürmeyi başarmıştır. Kahraman yine Medeia'dan ejderhanın dişlerini toprağa ektiğinde topraktan çıkacak adamların arasına bir taş atarsa aralarında kavgaya tutuşacaklarını bildirince ikinci görevi de başarıyla tamamlamıştır. Kral öleceğini sandığı İason'a altın postu vermeyeceğini açıklayınca Medeia postu bekleyen ejderhayı uyutmuş, İason ve arkadaşları altın postu ele geçirmeyi başarınca yanlarında Medeia'da olduğu halde Argo gemisine binip hızla Yunanistan'a doğru yola çıkmışlardır. Aietes, Yunanlıların postu aldığını ve kızının kaçtığını öğrenince adamlarını gemilere bindirerek peşlerinden göndermişse de Argonautlar kaçmayı ve postu Yunanistan'a getirmeyi başarmıştır.

ALTIN ŞAPKA [Kelt Mitolojisi] Bir Bröton efsanesinde bir kral evleneceği kızı seçmesi için bir güvercin tarafından önüne konulan altın şapkayı kullanmış, şapkayı başına uyduran kızla evlenip mutlu olmuştur. Fransız folkloruna da geçmiş olan bu tema "Tristan ve İsolde" öyküsünde de kullanılmıştır.

ALTIN ŞEHİR [Ermeni Mitolojisi] Büyücü prens Habermani ile Ermenistan prensesi adlı masalda bahsi geçen efsanevi bir şehrin adıdır. Prenses burada bir cadının yaptığı büyünün etkisi altında olan prensi kurtarmak cadının kızının kuyudan çıkardığı suyun içine yüzüğünü atmış, Habermani ibrikteki yüzüğü bulunca büyünün etkisinden kurtulup prensese geri dönmüştür.

ALTIN TABURE [Afrika Mitolojisi] 18. Yüzyılda Gana'da yaşayan Aşanti kabilelerini merkezi bir idare altında toplayan Osei Tutu'ya kabile liderlerinden Anokye'nin hediye ettiği eşyanın adı olup, tanrı Onyame tarafından yapıldığı söylenmekteydi. Dört bir yanına ziller takılarak Tutu'nun ayakları dibine bırakılan taburenin Aşanti halkının ruhunun sembolü olduğuna inanılmıştır. İngilizler Gana sahiline 1750'de egemen olmuş, 1896'da Sir Frederic Hodgon'un Altın Tabure'yi istemesi üzerine önce kanla bastırılan bir isyan çıkmış ardından tabure ortadan kaybolmuştu. 1921'de ortaya çıkan tabure günümüzde Kumasi'deki sarayda saklanmaktadır.

ALTIN TAPINAK Bkz. Altın ev

ALTIN YAY [Fin Mitolojisi] Gök tanrı İlmarinen'in sampodan dövdüğü yayın adı olup Kalevala'da bahsi geçmektedir.

ALTIN YUMURTLAYAN KAZ Budist yazması Suvannahamsa Jataka'da tespit edildiği için Hint kökenli olduğu sanılan bir Ezop masalının adı olup, bir köylünün her gün bir altın yumurta yumurtlayan kazının içinde bir altın madeni olduğunu düşünerek hayvanı kesince hayal kırıklığına uğramasını konu almaktadır. Öykünün vermek istediği öğüt birdenbire zengin olmaya kalkan insanların elinde olanı da yitirebilecekleridir. Perry sınıflandırmasında 87 numarayla kayıtlı olan masalın tavuk versiyonları da kayıtlıdır.

ALTİS [Yunan Mitolojisi] Olympia düzlüğünde bulunan Zeus'un kutsal ormanının adı olup, Olimpiyat şampiyonlarının heykelleri bu koru içerisinde yer almaktaydı.

ALTJİRA [Avustralya Mitolojisi] Merkez Avustralya'da yaşayan Arunta (Aranda) halkının inanışında Rüya Zamanı'nda var olan atalardan yaratıcı gök tanrının adı olup emu adlı koşucu kuşun ayaklarına sahip, kırmızı derili, uzun saçlı bir insan formunda tasvir edilmektedir. Yarattığı insanlardan ve yeryüzünden sıkılan Altjira gökyüzüne dönmüşse de hala yeryüzünde olan biten üzerinde etkisi olduğuna inanılmaktadır.

ALTKANALS [Aztek Mitolojisi] Sarı saçlı, mor yüzlü mavi gövdeli tasvir edilen bir tanrı olup, Khalkhiutlikue'nin erkek formu olmalıdır.

ALTO MİSAYOK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] And dağları boyunca yaşayan Kuekhua halkının önemli büyücülere verdiği isimdir.

ALTUS [Kelt Mitolojisi] Bir İrlanda söylencesine göre İsa peygamberin ölüm haberini Ulster kralı Conchobar mac Nessa'ya ulaştıran kişini adıdır. Diğer söylencelerde bu kişi Cathbad adıyla geçmektedir.

ALTVARAS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında siyah kedi formuna da bürünebilen bir uçan ejderhanın adıdır. Diğer iblisler uğursuzluk getirirken Altvaras'ı görmenin şans getireceğine inanılmaktadır.

ALU [Yakındoğu Mitolojisi] Karanlığı ve sessizliği seven köpek formunda bir iblis olarak tasvir edilen Babil fırtına tanrısının adıdır. Alu'nun insanları ezerek öldürdüğüne inanılmaktadır.

ALUBERİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Antiller ve Güney Amerika'nın kuzey ve batısında yaşayan Aravak halkının inanışında yaratıcı tanrı Kururumany'den farklı olarak insanlara uzak duran bir başka önemli tanrının adıdır.

ALUELAP [Pasifik Mitolojisi] Ligoupup'un torunu ve gök tanrının oğlu olan bilgenin adıdır.

ALUKAH [Yahudilik] Eski Ahit'te (Süleyman'ın Meselleri 30: 15) adı geçen erkekleri baştan çıkarıp ilişkiye girdikten sonra kanlarını içerek öldüren dişi bir canavarın adı olup, Lilith ile ilişkilendirilmektedir.

ALULİM [Yakındoğu Mitolojisi] İlk insan olduğuna inanılan bir Sümer tanrısının adı olup, yirmi sekiz bin (başka bir hesaba göre 67.200) yaşındadır. Yunanca karşılığı Aloros'tur.

ALULULEİ [Pasifik Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında, deniz tanrısı Palulop'un oğlu ve denizcilik bilgisi ve navigasyon tanrısının

adıdır. Kıskanç kardeşleri tarafından öldürülmüşse de babası tarafından yeniden hayata döndürülmüştür. Palulop, Alululei'nin kafasına yaklaşan tehditleri daha iyi görebilmesi için binlerce göz eklemiş, Alululei'nin gözleri zamanla yıldızlara dönüşerek denizcilere yol göstermiştir.

ALUN DYFED [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Ysbaddaden'in emriyle yabani boğa Twrch Trwyth'in avına katılan Gallerli ünlü avcının adıdır.

ALUTANGA NUKU [Pasifik Mitolojisi] Samoa halkının inanışında kültürel kahraman Atonga için sihirli bir kano inşa edenlerin lideridir.

ALVA [Kelt Mitolojisi] Ailill ve Aran'ın kızı, Aobh ve Aoife'nin kız kardeşi, Bodb Dearg'ın üvey kardeşidir.

ALVANİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nikaragua ve Honduras'ın Atlantik kıyılarında yaşayan Moskuito halkının inanışında insanlık ve dünyanın yaratıcısı olan yıldırım tanrısının adıdır.

ALVAREZ [Kelt Mitolojisi] Kamelin ve Miroet'in babası olan bir İrlanda kralının adıdır.

ALVİS [İskandinav Mitolojisi] Alvis Mal Edda destanında Thor tarafından kandırılıp taşa dönüştürülen bir cücenin adıdır. Tanrılar cüceye silahlarını güçlendirmeleri karşılığında Thor'un kız kardeşi Thrud ile evlenebileceği sözünü vermişlerdir. Bununla birlikte kısa boylu Alvis ile akraba olmak fikrinden pek hoşlanmayan Thor, ondan zekâsını küçük bir heykel inşa ederek (veya yanıtlayamayacağı bir soru sorarak) kanıtlamasını istemiş; sınav süresi uzayınca güneş doğarak cüceyi taşa dönüştürmüştür. Adı, Her şeyi Bilen (All-wise) kelimesiyle ilişkilendirilen cüce hakkında anlatılan bir başka varyant ise kendisine Thrud değil Freya ile evlenme sözü verildiği ama Odin tarafından reddedildiği formundadır. Odin bilgisiyle övünen cüceye tüm bir gece boyunca tanrılar ve yaratılış hakkında sorular sorup oyalayarak sabah güneş ışınlarının cüceyi taşa dönüştürmesine sebep olmuştur.

Thor kız kardeşi Thrud ve cüce Alvis

ALVİSSMAL [İskandinav Mitolojisi] 11. Yüzyıla tarihlenen 35 kıtalık bir şiir olup şiirsel Edda içinde yer almakta Alvissmal Thor ile Alvíss (her şeyi bilen) lakabıyla bilinen cüce Dvergr arasındaki diyalogları konu almaktadır. İskandinav mitolojisi hakkında değerli bilgiler elde etmemizi sağlayan vermekte Alvissmal şiiri modern yazarlarca İskandinav halk ozanı skaldların ilk öğrendikleri dolayısıyla destancılık mesleğine adım attıkları yapıt olarak görülmüştür.

ALVİT [İskandinav Mitolojisi] Volund'un karısı, Heime'nin annesi, Olrun ve Svanhvit'in kardeşi olan bakire kuğunun adı olup, kız kardeşleriyle birlikte yeryüzüne yıkanmak için geldiğinde Egil, Slagfinn ve Volund adlı kardeşler tarafından yakalanmışlardır. Kardeşler kızları 9 yıl boyunca evli kaldıktan sonra kanatlarını iyileştirip uçmalarına izin vermiştir. Demirci Volund Nidud tarafından esir edildiğinde bir çift demir kanat yaparak Alfhheim'e uçmuş ve Alvit ile birlikte yaşamıştır.

ALVOR [İskandinav Mitolojisi] Geceleri tarlalarda dans eden ve aç gözlülüğüyle tanınan bir çeşit elf türü olup, kısa boylu varlıklar olduklarına inanılmaktadır.

ALVREZ Bkz. Alvarez

ALYATTES [Yunan Mitolojisi] Kroesus'un babası olan Lydia kralıdır.

ALYEONG [Kore Mitolojisi] Altı şehirden oluşan Ç'inhan/Şilla bölgesinin kraliçesi olup, kral Pak Hyeokkeose'nin karısının adıdır. Kral, Saryang köyünde Kyeryong adlı ejderhanın sol yanında gördüğü kıza âşık olmuş ve 13 yaşındaki Alyeong ile evlenmiştir.

ALYETT [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Nuer halkının inanışında Guoal nehri kenarındaki bir ağaçtan doğduğuna inanılan dişi atanın adı olup, yağmur mevsiminin başlangıcında sığır sürüleri ve diğer evcil hayvanlar bu ağacın altına getirilerek Alyett onuruna kurbanlar verilmekteydi.

ALYONKA Bkz. Alenka

ALYONUSHKA Bkz. Alenuşka

ALYOŞA [Slav Mitolojisi] Bir papazın oğlu olup yaşlı bir kadından okuma yazma öğrenen bir kahramanın adıdır. Her gün dersten eve dönerken isimsiz bir çarın sarayının önünden geçmekteymiş. Bir gün saraya doğru dikkatli baktığında geçerken çarın kızının başını omuzlarından çıkarıp yıkayıp yeniden yerine taktığını görünce kızın cadı olduğunu anlamıştır. Kız da Alyoşa'yı gördüğünden sırrını korumak için bir plan hazırlamıştır. Hasta rolü yapan kız babasını yanına çağırarak öldüğünde papazın oğlunun taburu başında 3 gece beklemesi için söz almış, gerçekten de prenses ertesi sabah yatağında ölü bulunmuştur. Çar, papazın yanına giderek kızının son isteğini bildirmiş böylece Alyoşa dualar okuyarak kızın tabutuna eşlik etme görevini üstlenmek zorunda kalmıştır. Delikanlı durumu ders aldığı kadına anlatınca ondan kendini koruyabilmesi için çeşitli tavsiyeler almış, bir bıçak yardımıyla kilisede yerin taş döşemesine bir daire çizmiştir. Gece yarısı tabut açılarak cadı içinden çıkarken Alyoşa dua okumaya devam etmiştir. Bununla birlikte daireye ulaşan cadı ileri gidemeyince delikanlıya ulaşamamış, gece boyunca gencin ensesini tırmıkla-

mışsa Alyoşa'da sihrin bozulmaması için arkasına bakmamıştır. Sabah ilk horoz öttüğünde cadı tabutuna geri dönmüştür. Ertesi gece aynı durum tekrar etmiş yalnız bu sefer cadı tüyler ürpertici bir sesle bağırmaya başlamış, Alyoşa bedeninde binlerce iğrenç böceğin yürüdüğünü hissetmişse de dua okumaya devam etmiş ve arkasına bakmamıştır. Üçüncü gece genç tabutu çivilemesine karşın cadı dışarı çıkmayı başarmış ve çeşitli iblisleri kendisine yardım etmesi için çağırmışsa da Alyoşa her türlü işkenceye dayanmayı başarmıştır. Ertesi sabah kiliseye gelen çar kızı tabutun içerisinde yüzükoyun bulunca şaşırmışsa da Alyoşa adama tüm olup biteni anlatmıştır. Çar cadının bedeninin yakılması emrini verirken Alyoşa sadakat ve hizmeti yüzünden ödüllendirilmiştir.

ALYOŞA POPOVİÇ [Slav Mitolojisi] Doğu Slavlarınca Türk-Moğol geleneğinden ödünç alınan bogatyr adlı Ortaçağa özgü bir şövalyelerden birisi olan düzenbaz fakat güçlü bir savaşçının adıdır. Leontii adlı Rostovlu bir papazın oğlu olan Alyoşa kendisi gibi bogatyr ünvanlı arkadaşları Vasilii Buslayeviç, Vasilii Kazimiroviç, İvan Gostinyi Syn, Godenko Bludoviç, Dobrynya Nikitiç ve İlya Muromets ile birlikte Kievli prens Vladimir'e hizmet ederken Kiev Rus Prensliği'nin sınırlarını düşmanlara ve çeşitli canavarlara karşı korumaktadır. Efsaneye göre Alyoşa gürleyen göğün altında doğmuş, ertesi gün bir atın eğerine atlayıp kazanmak ve övünmek için yola çıkmıştır. Bir başka söylence ise 1 haftalık bebekken 1 yaşında gibi görünen kahrmananın delikanlılık çağında babasından şansını savaş meydanında denemek için izin istediği babası da Alyoşa'nın yanına Maryshko Parnov'un oğlunu uşak olarak vererek gitmesine izin vermiş, onlarda prens Vladimir'in hizmetine girmişlerdir. Byliny adı verilen Rus sözlü edebiyatı geleneğinde onun ejderha Tugarin Zmeyeviç gibi düşmanlarını ince zekâsı ve küçük hileler yaparak yendiği ballandırarak anlatılmaktadır. Prens Vladimir adamlarına kimin prenses Zabava'yı kaçıran ejderhanın pençeleri arasından kurtarmak istediğini sorduğunda Alyoşa prense arkadaşı Dobrynya Nikitiç'in ejderha ile anlaşabildiğini söyleyince prens tarafından kızı kurtarmak veya canından olmak seçenekleriyle karşı karşıya bırakılmıştır. Sonradan bu blynadaki ejderha motifi düşman kâğıttan kanatlı bir düzenek le uçabilen Moğol Hanına dönüştürülmüştür.

Alyoşa Popoviç ile uşağı Yekim Prens Vladimir ile bulaşmak için Kiev'e gitmiş, ziyafet sırasında prens yanına oturmasını istemişse de Alyoşa bu onura layık olmadığı gerekçesiyle gidip köleler ve dilenciler gibi sosyal hiyerarşinin en altına ayrılan yer olan sobanın yanında oturmuştur. Ziyafet sırasında Tugarin adlı çirkin ve devasa Moğol hanı Vladimir ile karısının arasına oturarak prense hakaret etmiş ayrıca yemekten önce tanrıya şükretme lüzumu duymamıştır. Duruma içerleyen Alyoşa Popoviç, yaratığa sürekli hakaret etmiş bunun üzerine Tugarin prense bu cahil köylünün kim olduğunu sormuştur. Aleşa'nın savaşı olduğunu öğrenince üzerine uzun bir kama fırlatmışsa da çevik yardımcısı Yekim bıçağı efendisine ulaşmadan havada eliyle yakalamayı başarmıştır. Öfkelenen Tugarin masayı itip devirerek kahramanı dövüşe çağırmıştır. Açık alanda yapılacak düelloya hacı kılığında katılan Alyoşa rakibinin bir ata takılmış kâğıttan kanatlarla uçarak geldiğini görünce tanrıya yağmur yağdırması için dua etmiştir. Duası kabul olup, kanatları ıslanınca uçamaz olan Tugarin'i yenen savaşçı düşmanının rakibini mızrağa geçirerek hediye olarak Vladimir'in sarayına göndermiştir.

Alyoşa Popoviç (Rus destan kahramanları: İllüstrasyon, 1895)

Alyoşa, Dunai Ivanoviç ve Princess Nastasya'nın düğün töreninde hazır bulunan savaşçı başka bir öyküde kendisi gibi bogatyr olan Dobrinya Nikitiç'in karısı Nastasya Nikuliçna'yı baştan çıkarmayı başaramamışsa ama sonradan güzeller güzeli Elena Petroviça'nın kalbini kazanarak gönlünü avutmuştur.

ALYSSUS [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da bulunan ve suyundan içen delilere şifa sağladığına inanılan bir çeşmenin adıdır.

ALYZEUS [Yunan Mitolojisi] İkarius'un oğlu, Penelope ile Leukadius'un kardeşi olup, babasının ölümünden sonra kardeşi ile birlikte Akarnania'yı yönetmiş ve burada Alyzeia kentini kurmuştur.

AM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Portangoro halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

AM-HEH [Mısır Mitolojisi] Önemsiz bir yeraltı dünyası tanrısı olup, adı "sonsuzluğu yiyen" anlamına gelmekteydi.

AM-NO-TANABATA-HİME [Japon Mitolojisi] Dokumacıların tapındığı yıldız tanrıçasının adıdır.

AMA 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Jukun halkının inanışında hem yeryüzü hem de ölüler dünyası tanrıçasının adıdır.

2. [Sümer Mitolojisi] Ana tanrıçanın adıdır.

AMA ARHUS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil bereket tanrıçasının adıdır.

AMA İNU [Japon Mitolojisi] İblisleri kovan kutsal köpeğin adıdır.

AMA İTSASO Bkz. İtsaso

AMADAN DUBH İrlanda halkının inanışında dokunulunca insanları felç eden, hafıza kaybı ve deliliğe sebep olan perilerin adıdır. "Karanlık aptal" veya "Aptal peri" olarak da bilinen Amadan Dubh gece ay ışığında yürüyen insanlar için büyük tehlike arz etmekteydi.

AMADİS [Ortaçağ Mitolojisi] Galli Amadis adlı manzum destanın 13. Yüzyıl sonları veya 14. Yüzyıl başlarında Portekizli yazar Joao de Lobeira tarafından kaleme alındığı sanılmaktaysa orijinali kayıp eser 16. yüzyılda Garcia Ordonez de Montalvo tarafından Kastilya İspanyolcasına çevrilmiş bu haliyle büyük ün kazanmıştır. Galli Amadis'in başarısı pek çok kalitesiz benzerinin ortaya çıkmasına sebep olurken, Miguel Cervantes'in bu tür destanları alaya aldığı Don Quixote adlı romanının da ilham kaynağı olmuştur.

Gal kralı Perion'un Elisena'dan doğan gayrımeşru oğlu olan Amadis bir sepere koyularak denize akan bir nehre atılmıştır. Bebeği bulan Gandales ona "Denizin Çocuğu" diyerek kendi oğlu gibi yetiştirmiştir. Sonradan kral ve eşinin Melicia adlı kız ve Galaor adlı erkek çocukları doğmuştur. Amadis biraz büyüdüğünde kimliğini açıklamadan Perion'un sarayına şövalyelik eğitimi almak için gitmiş bu sırada sarayda kalan İngiliz kralı Lisuarte'nin kızı Oriana'nın hizmetine girmiş ve kıza âşık olmuştur. Büyücü Urganda adlı kâhin bir kadın "Denizin Çocuğu"nun zamanı gelince en büyük şövalye olacağı kehanetinde bulunmuş, bu sırada kral tarafından şövalye ilan edilmiştir. Kardeş olduklarını öğrenen Amadis ve Galaor birlikte çeşitli maceralara atılmış, kaçırılan bakireleri kurtarmış, sahte şövalyelerin maskesini düşürmüş, devler, canavarlar ve büyücülere karşı savaşmıştır. Galaor pek çok kızla gönül eğlendirirken Amadis tek ve gerçek aşkı Oriana'ya sadık kalmıştır.

AMADLOZİ [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da KwaZulu-Natal bölgesinde yaşayan Zulu halkının atalara tapınma ayinlerinde (amatongo) sunular sunulan ve yardım istemek için çağrılan ata ruhlarına verilen isimdir.

AMADOKUS [Yunan Mitolojisi] Trakyalılar arasında yaygın bir isim olup, Ptolemaios'a göre bir dağ ve kişi adı, Pausanias'a göre (i. 4. 4) Hyperborlular ile ilişkilidir.

AMADUVAKADİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da Orinoko ve Kaura havzalarında yaşayan Makiritare halkının inanışında sabahyıldızı ve yıldız adamlardan birisinin adıdır.

AMAETHON [Kelt Mitolojisi] Galler halkının inanışında adı "kutsal çiftçi" anlamına gelen tarım tanrısı olup, güneş tanrıçası Don'un oğlu ve Gwydion'un kardeşidir. Ölüler tanrısı Arawn'dan köpek, kızkuşu ve karaca çalınca tanrılar arasında *Ağaçlar Savaşı* veya *Cath Godeau* adıyla bilinen savaş başlamıştır. Arawn'ın liderlik ettiği yeraltı tanrıları ile Don'un çocukları (İrlanda'da ki Tuatha Dé Danann kabilesinin Galler versiyonu) arasındaki savaş sırasında Gwydion ağaçları savaşçılara dönüştürerek yeraltı tanrılarının yenilmesini sağlamıştır.

AMAGANDAR [Moğol Mitolojisi] Tunguz halkının inanışında koruyucu dişi ruhlara verilen isimdir.

AMAGUK [Eskimo Mitolojisi] Düzenbaz ve yalancı bir kurdun adıdır.

AMAKA [Moğol Mitolojisi] Sibirya Tunguslarından Evenk (Evenki) halkının inanışında yaratıcı tanrının görünümünden birisinin (diğeri: Ekseri) adıdır.

AMAKİRİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Okrika halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adıdır.

AMAİRGEN [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde bahsi geçen savaşçı, ozan ve kâhinin adı olup, Galler söylencelerindeki Taliesin'in karşılığı ve Fetihler kitabının efsanevi yazarıdır. Modern yazarlar Amairgen ve Taliesin'in Hint-Avrupa köklerine dikkat çekerek, Hint mitolojisindeki Bhagavadgita da bahsi geçen Krişna ile ilişkilendirmişlerdir.

AMAİ-TE-RANGİ [Polinezya Mitolojisi] Cook adalarından Mangaia halkının inanışında bir gök iblisinin adı olup, sepeti icat edip bir ip bağlarayak aşağı yeryüzüne sarkıtmış, merak edip içine giren insanları bir çırpıda yiyip yutmuştur. İnsan etiyle beslenmeye alışan iblis kültürel kahraman Ngaru tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

AMAKLİDES [Yunan Mitolojisi] Atina'nın üç yaşlı tanrısından (Tritopatores) birisinin adıdır (diğerleri: Protokles, Protokleon).

AMALA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pasifik sahilinin kuzeyinde British Columbia'da yaşayan Tsimşian, Nass, Skidegate, Kaigani, Massett ve Tlingit halklarının inanışında dünyayı dönerken ekseninde tutan büyük ruhun adıdır. Gücünü ördek yağından alan Amala yeryüzündeki ördekler tükeninceye dek dünyayı ekseninde tutacaktır.

AMALEK [Yahudi Mitolojisi] Savunmasız İsrail halkını katleden ve geçmişte Kenan topraklarında yaşamış bir kabilenin adıdır.

AMALİVAKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Orinoko nehri havzası halkları söylencelerinde kültürel bir kahramanın adı olup, insanlara çeşitli sanatları ve ve tarımı öğretmiştir.

AMALTHEA [Yunan Mitolojisi] Kronos'un yemek istediği bebek Zeus'u Girit'te bulunan İda dağında besleyen dadının adı olup, bazı kaynaklarda keçi bazılarında ise tanrıyı keçi sütüyle besleyen Girit kralı Melisseus'ın kızı olarak anılmıştır. Amalthea, Kronos'un çocuğu yerde, gökte ve denizde aradığını bildiği için Zeus'u ağaca asmış dahası bebeğin sesi duyulmasın diye etrafında Kouretlerin silahlarıyla dans

etmesini sağlamıştır. Bir söylenceye göre kız sonradan Kapella adlı yıldıza dönüşmüştür.

AMALTHEA BOYNUZU [Yunan Mitolojisi] Zeus'u besleyen keçinin boynuzu kırılınca tanrı kırık boynuzun içini meyvelerle doldurarak kendine İda dağında dadılık yapan su perisi Aamalthea'ya hediye etmiş dahası boynuza sürekli bereketli olma ihsanında bulunmuştur. *Amalthea Boynuzu, Bereket Boynuzu* veya *Kornukopia* adıyla bereket kaynağı sayılmış, Romalılar tarafından da benimsenmiştir. İnsanoğlunun ortaya çıkmasından sonra keçi gökyüzüne yükselerek Oğlak takımyıldızına dönüşmüştür. Bir görüşe göre Amaltehea, babasından Zeus'u saklayan su perisi Adamanthea ile aynı kişidir.

AMALUNG [İskandinav Mitolojisi] Hornbogi'nin oğlunun adıdır.

AMALUR [Bask Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası olan Lur'un diğer adıdır.

AMAM [Pasifik Mitolojisi] Marshall adalarından Mili atolü ile Merkez Pasifik'teki Kiribati arasında Kuyruğu Mili'ye yüzü Kiribati'ye bakacak şekilde durduğuna inanılan siyah renkli dev bir su yılanının adıdır. Amam yılanı o kadar büyüktür ki kaybolan denizcilerin yılanın içine girdiğine inanılmaktadır.

AMANA [Güney Amerika yerlileri Mitolojisi] Kalina (Karib) halkının inanışında Samanyolunda yaşayan yaratıcı tanrıçanın adıdır. Amana önce güneşi, ardından yeryüzünü ve denizi, sonradan da bunlara bekçilik etmesi için Tamulu ve Tamusi'yi yaratmıştır.

AMANANİ [Afrika Mitolojisi] Kenya'nın batısında yaşayan Abaluyia halkının inanışında güçlü fakat aptal canavarlar olarak tasvir edilen devlere verilen isimdir.

AMANGONS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Logres kralı olarak bahsi geçmektedir. Logres pınarlarında yaşayıp gelip geçen yolculara ekmek ve et ikram eden konuksever güzel kızlardan birisinin altın kupasını çalınca kızlar bir daha ortaya çıkmamıştır.

AMANGUNDU [Afrika Mitolojisi] Ovandonga halkının inanışında Kanzi ile Nangombe'nin babası olan ilk insanın adıdır.

AMANİKABLE [Filipinler Mitolojisi] Ölümlü güzel kız Maganda'ya aşkına karşılık alamayınca intikam için insanoğlunun üzerine fırtınalar gönderen kötü huylu deniz tanrısının adıdır.

AMANKİ [Mezopotamya Mitolojisi] Bir Babil su tanrısının adıdır.

AMANO HASHİDATE [Japon Mitolojisi] yeryüzü ile gökyüzü arasında bulunduğuna inanılan bir köprünün (veya merdiven) adı olup, başlangıçta İzanagi ve İzanami yeryüzünü şekillendirirken tarafından yaratılmışsa da bir süre sonra yıkılmış, Kyoto'nun batısında bir kıstak oluşmuştur.

AMANO KAWA [Japon Mitolojisi] Gökyüzünde aktığına inanılan bir ırmağın adı olup, Samanyolu veya gökkuşakları ile özdeşleştirilmiştir.

AMANO MİNAKA NUSHİ [Japon Mitolojisi] Kojiki'ye göre başlangıçta uzayda hareketsiz duran ilk tanrının adı olup, İzanagi ve İzanami'nin babasıdır. Kojiki'den sonra yazılan Nihongi adlı kroniklerde Kuni-Toko-Taçhi-No-Mikoto adıyla anılmıştır.

AMANORO [Ermeni Mitolojisi] Bir bahar tanrıçasının adıdır.

AMANT [Kelt Mitolojisi] Malory'in Morte d'Arthur adlı eserine göre Arthur'un sarayındaki bir şövalyenin adı olup, Cornwall kralı Mark ve Bersules ile Tristam'ı öldürmek için yola koyulmuşsa da cinayete katılmayı reddedince Mark tarafından öldürülmüştür.

AMAO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon havzasında yaşayan halklarca bir ana tanrıçanın adı olup cinsel organına giren bir balıktan hamile kalmışsa da çocuğu ölü doğmuş, üzüntüsünden balıkları taşlara dönüştürmüştür.

AMAOMEE [Afrika Mitolojisi] Nyame'nin adlarından birisi olup, 'yeteri kadar veren' anlamına gelmekteydi.

AMAPAT [Türk Mitolojisi] Sibirya şamanlarına öğüt veren ruhların adıdır.

AMARAVATİ [Hint Mitolojisi] Kathasaritsagara öykülerinde bahsi geçen Meru dağının doğu zirvesinde İndra'nın cenneti Swaraga'da bulunduğuna inanılan şehir olup, Devarupa (Tanrıların şehri) ve Puşabhasa (Güneş parlaklığı) adlarıyla da bilinmekteydi. Amaravati tanrıların mimarı Visvakarma tarafından inşa edilmişti.

AMARADEVİ [Budist Mitolojisi] Kendisine musallat olan erkekleri bir sepete koyarak gece boyu hapseden erdemli bir kadının adıdır.

AMARADU(K) Bkz. Marduk

AMARANİT [Britanya Mitolojisi] Warwickli Guy tarafından öldürülen Etiyopyalı bir devin adıdır.

AMARAVATİ [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde İndra'nın "ölümsüzlerin meskeni" anlamına gelen başkentinin adı olup aynı zamanda cennetteki (Svarga) tanrıları da ifade etmekteydi.

AMARESWARA [Hint Mitolojisi] Vişnu, Şiva ve İndra için kullanılan bir lakap olup, "Ölümsüzlerin Efendisi" anlamına gelmektedir.

AMARGA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de güneşin yavrusu olduğuna inanılan kutsal dananın adıdır.

AMARİO [Japon Mitolojisi] Yağmur getirdiğine inanılan bir ejderhanın adıdır.

AMAROK [Eskimo Mitolojisi] Bozkurt görünümünde bir yaratığın adı olup gece avlanacak denli aptal olan insanları yakalayıp yemekteydi.

AMARONA [Türk Mitolojisi] Özbek halkının inanışında kadınların koruyucu tanrıçasının adı olup, Avesta'da adı geçen Pers tanrıçası Anahit ile ilişkili olmalıdır.

AMARU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon havzasında yaşayan Baniwa ve Wakuenwa halklarının inanışında başlangıçtan beri var olan 3 kutsal varlıktan birisi kabul edilen ana tanrıçanın adıdır.

AMARUM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru, Ekvador, Bolivya, Şili ve Kolombiya'da yaşayan Keçuva halkının inanışında su yılanı görünümünde bir iblisin adıdır.

AMARYNKEUS [Yunan Mitolojisi] Onesimakhos veya Aketor'un oğlu ve Elea halkının lideri olup, Hyginius'a göre Troya seferine 19 gemi ile katılmıştır. Homeros'a göre ise savaşa Amarynkeus değil sadece oğlu Diores katılmıştır (Hygin. Fab. 97; Hom. İl. ii. 622).

AMARYNTHUS [Yunan Mitolojisi] Artemis'in geyiğe dönüştürdüğü Aktaeon'u parçalayan av köpeklerinden birisinin adıdır.

AMASİS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde Eski Ahit'teki Ağrı Dağı'na (Ararat) karşılık gelen ve Nuh'un gemisinin indiğine inanılan mevkiinin adıdır.

AMASUHİKO [Japon Mitolojisi] Howori ile Toyo-tama'nın oğlu, Tama-yori'nin kocası, Jimmu-tenno ile İtsu-se'nin babasıdır. Annesi tarafından terk edilince, teyzesi Tama-Yoni tarafından yetiştirilmiştir. Tama Yoni ile evlenen Amasuhiko zamanla denizde yaşayan bir ejderhaya dönüşmüştür.

AMAŞASPAN [Pers Mitolojisi] "Kutsal, ölümsüz, ebedi" anlamlarına gelen bir terim olup tüm tanrılar için kullanılmaktaydı.

AMATA [Roma Mitolojisi] Laurentum kralı Latinus'un karısının ve Lavinia'nın annesinin adıdır. Aeneas kendisinde kızı Lavinia'yı evlenmek için istemişse de aynı konuda Turnus'a söz verdiği için kahramanı reddetmiştir (Virg. Aen. VII, 343; XII, 56, 593, 600).

AMATERASU [Japon Mitolojisi] Şinto inanışında güneş tanrıçasının adı olup, tüm tanrıların ve cennetin efendisi kabul edilmektedir. Japonca 'Büyük parlayan cennet' anlamına gelen Amaterasu aynı zamanda Japon imparatorluk ailesinin soyağacının başlangıcı ve Japonya'nın kültürel birliğinin sembolü kabul edilmektedir. Amaterasu'nun sembolü olan doğan güneş Japon bayrağının ana temasını oluşturmaktadır. Nehirde yıkanan yaratıcı tanrı İzanagi'nin sol gözünden doğan Amaterasu, Takamagahara'nın (Gökyüzünün Cennet Düzlüğü) efendisi olmuş, pirinç tarlalarını yaratmış ve dokuma sanatını icat etmiştir. Kojiki yazmalarına göre Amaterasu diğer kardeşleri Uke-Moçi'yi öldüren erkek kardeşi Susano-o ile kavga etmiş, dişleriyle hasmının kılıcını kırmayı başarmışsa da tahtı ele geçirilip, yoldaşları öldürülünce kendini bir mağaraya kapatarak dünyanın karanlığa bürünmesine sebep olmuştur. 8 milyon kami Tanrıçaya dışarı çıkması için yalvarmışsa da ikna etmeyi başaramamış sonunda Uzume Amaterasu'yu kandırarak dışarı çıkarmıştır.

Honşu adasında İse bölgesinde Amaterasu adına inşa edilmiş İse-Jingue adında bir tapınak bulunmakta, yılda 6 milyon kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Tanrıçanın kutsal ağacı Sakaki (Cleyera japonica) olup, tapınak bahçelerine ekilmekte, kadınlar saçlarını sakaki odunundan yapılmış taraklarla taramaktadır. Ohirume, Şimmei veya Tenshoko Daijin. Tanrıça Amaterasu Omikami, ayrıca Amaterasu Omikami, Ohirume, Şimmei veya Tenşoko Daijin adlarıyla da bilinmektedir.

AMATHAON Bkz. Amathaounta

AMATHAOUNTA [Sümer Mitolojisi] Bir okyanus tanrıçasının adı olup, Mısır'a yerleşen Mezopotamyalılar tarafından da tapınıldığı bilinmektedir. Eski Ahit'te bahsi geçen (2. Krallar 17:30) Aşima ve Yunan deniz tanrısı Poseidon ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Suriye'de Hamath adlı bir halkın varlığı bilinmekte olup, Filistin'de Amathus adlı bir kent kurdukları sanılmaktadır.

AMATHES [Yunan Mitolojisi] Herakles'in oğlu olup, Kıbrıs'ta Amathus kentini kurduğuna inanılmaktaysa da kentin ad vericisinin Kinyras'ın anası Amathusa olduğuna dair bir başka söylence de kaydedilmiştir.

AMATSU KAMİ VE KUNİTSU KAMİ [Japon Mitolojisi] Sırasıyla Samanyolu'nda yaşayan "Gökyüzü" ile dağlarda yaşayan "Yeryüzü" tanrıları olup, insanlığa refah getirdiklerine inanılmaktaydı.

AMATSU MİKABOŞİ [Japon Mitolojisi] Kötülük tanrısının adı olup, Japonca 'Cennetin Ağustos Yıldızı' anlamına gelmektedir.

AMAUNEİT [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da insanoğlunun yaratıcısı kabul edilen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

AMAUNET Bkz. Amunet

AMAUŞUMGALANA Bkz. Dumuzi-Amauşumgalana

AMAUTA [İnka Mitolojisi] Keçuva dilinde tarih ve efsaneleri derleyen bilge kişilerin adı olup, Yaçaywasi (Bilgi evi) adı verilen okullarda soylu çocukları eğitmekle görevlendirilmekteydiler.

AMAZARAK [Japon Mitolojisi] İnsanların büyü ve matematik öğrenmelerini sağlayan Yedi İşçin'den birisinin adıdır.

AMAZONİUS [Yunan Mitolojisi] Lakonia'da Pyrrhikhus tapınağında Apollon için kullanılan takma isim olup, tapınağı Amazonların inşa ettiğine inanıldığından konulmuştur (Paus. iii. 25. 2).

AMAZONLAR [Yunan Mitolojisi] Bir görüşe göre savaş tanrısı Ares ile su perisi Armonia'nın kızları olan savaşçı kadınlardan oluşup, erkekleri toplum dışında bırakan efsanevi bir halkın adıdır. Pontus bölgesinde Thermodon nehri kıyısında Hippolyta veya Hippolyte adlı bir kraliçenin yönetiminde yaşayan Amazonların başta Smyrna, Ephesus, Sinope ve Paphos olmak üzere pek çok kentin kurucusu olduğuna inanılmaktaydı. Kimi yazarlar ise onları Azak Denizi'nin kuzeydoğu sahilleri, Tanais nehrinin doğusuna veya Kafkasya'da Keraunia dağı eteklerine yerleştirmiştir. Farklı referansları açıklamak için oyun yazarı Aeskhylus (MÖ 525-456) çok eskiden İskitya'da Palus Maeotis'de yaşayan Amazonların Thermodon nehri kıyısında bulunan Themiskyra kentine göç ettiğini yazmıştır. Plutarkhos ise Pompeus'un yaşamı adlı çalışmasında (35) Pompeus'un Mithridat seferi sırasında Romalıların Kafkasyalılarla yaptığı savaşın ardından savaş alanında Amazonlara ait kalkanlar ve bağcıklı ayakkabılar bulduklarını bildirmiştir.

Amazonların Sarmatya - İskitya sınırında yaşadığını kaydeden Herodot, İskitler'in Amazonlar'ı

'erkek katilleri' anlamına gelen 'Oiorpata' olarak andığını bildirirken (iv. 110), antik yazarlara göre yılda bir kez cinsel ihtiyaçları ve soylarının devamını sağlamak için komşuları Gargarealıların erkeklerini ziyaret eder ve onlardan çocuk doğurur, erkek çocuklar öldürülür veya babalarına gönderilirken, kızlar Amazon gibi yetiştirilirdi (Diod. ii. 45, iii. 52, Justin, ii. 4). Amazon toplumunda kız çocuklar savaşçı olarak yetiştiriliyor, okçuluk yetenekleri sınırlanmasın diye sağ göğüslerini dağlıyorlardı ki inanışa göre bu yüzden Yunanca 'memesiz' anlamına gelen Amazon olarak adlandırılmışlardır.

Bazı modern yazarlar Kafkas dillerinde 'ay' anlamına gelen 'maza', bazıları ise Farsça savaşçı anlamına gelen "hamazan" kelimesinin bu halka adını verdiğini iddia etmiştir. Bazı modern yazarlar ise Amazon efsanesinin kadınlarla alakalı olmadığını Orta Asya ve Rus steplerinin çoğunlukla sakalsız olan erkek savaşçılarına yakıştırılan bir mecaz olduğunu iddia etmiştir. İlyada'da (VI, 186) *'antianeirai'* (erkek gibi savaşan) Herodot tarihinde *'androktones'* (erkek katili) olarak tanımlanan savaşçı kadınların vatanı Karadeniz kıyısındaki Themiskyra (bugünkü Terme) olarak gösterilse de çeşitli Yunan efsanelerinde Amazonların başka coğrafyadaki (Trakya, Anadolu, Ege adaları, Yunanistan, Suriye, Mısır, Arabistan, Mısır, Libya) maceralarını anlatan farklı çalışmalar da bulunmaktadır. Herodot, İlyada'da Amazonların erkek gibi savaştığını yazarken arkaik dönem Yunan sanatında Amazon tasvirleri sıkça yer almıştır. Bellerophon, Herakles, Perseus ve Theseus gibi en önemli Yunan kahramanlarının tümü Amazonlara karşı savaşmış, hatta Theseus Amazon kraliçesi Hippolyte'i (Antiope) kaçırmıştır.

Amazon Hippolyte ve Deinomache (Vazo Boyamadan)

Yunan mitolojisine göre Amazonların Likya akınları Bellerophon tarafından önlenmiş, Troya savaşında Priam'a yardım etmişler, Herakles 12 görevinden birisinde Amazon kraliçesi Hippolyte'nin kemerini elde etmiş, Akhilleus'in küllerinin Thetis tarafından taşındığı Tuna nehri ağzındaki Leuke adasına bir sefer düzenlemişlerdir. Anadolu seferine çıkan Romalı General Pompeius ise onlara Mithridates'in ordusunda rastladığını bile iddia etmiştir. MS 6. Yüzyılda Prokopius'un, Amazon miti hakkında yazdığı *"barbarların eşleriyle birlikte Asya'yı işgal ettiğini, Thermodon Nehri kıyılarında kamp kurduklarını, kadınlarını burada bırakan erkeklerin diğer bölgeleri işgale gitmelerine karşın yaptıkları savaşlarda yok edildiklerini, kadınların kocalarından kalan silahlarla diğer milletlerle yok olana dek savaştıkları"* anlatısı Herodot ve Aeskhylus'un aktarıları ile birleştirildiğinde yılan hikâyesine dönen bu halkın öyküsüne ışık tutmaktadır. Antik Çağ anlatılarından Amazonların barbar, denizciliği bilmeyen, tahılları tanımayan dolayısıyla tarım yapmayan, etobur, atlı ama savaş arabası kullanmayan bir halk olduğu anlaşılmaktadır ki o dönem İskit ülkesinde yaşayan Orta Karadeniz'e Kafkasya yoluyla Karadeniz'in karşı kıyısındaki Kırım civarından gelip, MÖ 630 civarında Lidya ve Asur saldırıları karşısında yok olan Kimmerler, Amazon efsanesinin de kaynağı olmalıdır ki Kimmerler'in yolculuklarına başladıkları ve ulaştıkları rota, antik yazarların verdikleri tüm coğrafi referansları da doğrulamaktadır. Muhtemelen kadınları da savaşçı olan atlı göçebeler olan Kimmerler'in erkekleri savaşlarda yok edildikten sonra kadınları yerleşim yerlerini düşmanlarına karşı savunmak zorunda kalmış, böylece günümüze dek süregelen 'kadın savaşçılar' efsanesi ortaya çıkmıştır.

Diodoros, Amazon toplumunun Yunan toplumunun tam tersi olduğunu, kadınların savaşırken erkeklerin yün eğirip çocuk yetiştirdiğini ve daha çocukken savaşçı olmasınlar diye sakat bırakıldığını, kız çocukların ise daha iyi ok atmaları için sağ göğüslerinin dağlandığını bildirmiştir. Yunan sanatında mızrak ve miğfer taşıyan savaş tanrıçası Athena ile avcılık tanrıçası Artemis, Amazon gibi tasvir edilmişse de Artemis'in Amazonların lideri olduğuna dair hiçbir kayıt ve ilişki tespit edilememiştir. Amazonlar çoğunlukla kürk gömlek ve pelerinden oluşan İskit kıyafetleri ile genellikle at sırtında, başlarında Frigya başlığıyla tasvir edilmişlerdir. Yunanlıların, Amazonlara karşı zaferi edebiyatçılarca çağlar boyu uygar bir halkın barbarlara üstün gelmesi olarak yorumlamasının da etkisiyle Amerikan yerlileri ile karşılaşan İspanyol fatihler Amazon ırkını bulduklarını iddia etmiştir.

Güneydoğu Avrupa Slavlarının masal ve efsanelerinde kadın savaşçılara dair anlatıların varlığı da dikkat çekici olup, bunların en ünlüsü bugünkü Çek Cumhuriyeti topraklarında yer alan Vltava nehri üzerindeki bir kaleye hükmeden Vlasta'ya aittir. Bir başka söylencede ise 'Şarka' adlı kadın savaşçı ünlü kahraman Dobrynia'yı saçından tutup atından aşağı sürükledikten sonra cebine koymuş ve kendisiyle evlenme sözü verene dek bırakmamıştır.

Bkz. Skjaldmö

AMBA 1. [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da yer tanrıçaya verilen isim olup, Hint Avrupa halkları öncesinde kaldığı sonulan tanrıça Hindularca benimsenmişir. Maharashtra eyaletinde MÖ 10. Yüzyılda inşa edilen Amba Bhai tapınağı

14. Yüzyılda bölgeyi yağmalayan Müslümanlarca tahrip edilmişse de ancak 18. Yüzyılda onarılmıştır. Tanrıça Amba onuruna günümüzde Amba onuruna Jaipur ve civarında siyah keçi kurban edilmesi geleneği sürmektedir.

2. [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışında ölülerin sinirlerini kazıyarak işkence yapan yeraltı tanrılarının adıdır.

3. Bkz. Ambika

AMBALİKA [Hint Mitolojisi] Viçitravirya'nın karısı olmasına karşın Vyasa'dan Pandu'yu doğuran kadın olup, Cava adasında Ambahini adıyla bilinmekteydi.

AMBAPALİ [Budist Mitolojisi] Mankiye adlı ağaçtan doğduğuna inanılan bir kız olup, Vaişaili kentinde fahişelik yaparken evini Buda'nın kullanımına sunmuştur.

AMBARVALİA [Roma Mitolojisi] Her yıl Mayıs ayı sonunda tarım tanrıçası Ceres onuruna düzenlenen bereket festivalinin adıdır. Festival sırasında birer boğa, domuz ve koyun tarlalar çevresinde üç kez gezdirilerek tarlalar arındırıldıktan sonra sonra kurban edilmekteydi. Hollandalı yazar Joseph Justus Scaliger (1540-1609) Roma hakkındaki Sextus Pompeius Festus çalışmasında Amburbium ile Ambarvalia festivallerini eş anlamlı kullanmıştır.

Bkz. Amburbium

AMBARİŞA [Hint Mitolojisi] Nabhaga'nın oğlu olan bir İkşvaku kralının adı olup tüm dünyayı bir haftada fethettiğine inanılmaktaydı. Ambarişa, aynı zamanda Naraka adı verilen cehennemin yedi bölgesinden birisinin de adıdır.

AMBAT [Melanezya Mitolojisi] İnsanlara çömlek yapımı ve çeşitli gelenekleri öğreten kültürel kahraman ve tanrının adıdır.

AMBİKA [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın karısı Parvati'nin inanılmaz güzelliğe sahip insan bedeninde tezahür etmiş formu olup "Küçük anneler" anlamına gelmekte ayrıca Matara adıyla da bilinmekteydi. Durga'nın dünyayı tehdit eden sığır iblisleri yenmesine rağmen iblisler pusuda beklemeye devam edince ortaya çıkan Ambika iblisleri baştan çıkararak ölmelerine sebep olmuştur. Ambika iblislere önce kendisine savaşta yenemeyen kimseyle birlikte olmayacağını söylemiş iblisler kendilerini gösterince de Kali'ye dönüşen kız rakiplerinin tümünüz olağanüstü güçlü çığlığıyla öldürüvermiştir.

AMBİKİ Bkz. Ambika

AMBİSAGRUS [Kelt Mitolojisi] Kıta Avrupa'sında tapınılan bir tanrı olup, Romalılarca Jüpiter'le özdeştirilmiştir.

AMBOLOGERA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in takma isimlerinden birisi olup, 'yaşlanmayı erteleyen' anlamına gelmekte, Sparta'ta bu adı taşıyan bir heykeli bulunmaktaydı (Paus. iii. 18. 1; Plut. Sympos. iii. 6.).

AMBRAKİA [Yunan Mitolojisi] Augeas'ın kızı olup, Ambracia kentine adını vermiştir.

AMBRES [Kelt Mitolojisi] Güneş tanrısının adı olup, Roma tanrısı Jüpiter ile özdeştir.

AMBREU [Britanya Mitolojisi] Bedivere'nin oğlu olup, Kral Arthur'un sarayında şövalye eğitimi alan çocuklardan birisiydi.

AMBROSE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 339–397 tarihleri arasında yaşadığı sanılan Milano başpiskoposu olup, arıcılık yapanların koruyucusu kabul edilmektedir. Plato ve diğer azizler hakkında da anlatılan ve güzel söz söyleme sanatı ustası olacağına yorumlanan bir grup arının ağzına konmasına karşın çocuğa zarar vermemesi öyküsü St. Ambrose içinde anlatılmıştır. Azizlerin hayatını anlatan Altın Efsane adlı çalışmada St. Ambrose'un Selanik'te 7 bin kişiyi öldüren Roma imparatoru Theodosius'a aldırttığı karar ve düzenlemeler Ortaçağ'da kilisenin laik güçlere üstünlük sağladığı sembolik bir olay olarak gösterilmiştir.

AMBROSİA [Yunan Mitolojisi] Yunan tanrı ve yarı tanrılarına ölümsüzlük kazandıran bal tadında bir içeceğin adı olup, Hint mitolojisinde aynı işi gören 'Amrita' adlı içecek ile ilişkili olmalıdır. Güvercinler her gün 'Nektar' adıyla da bilinen ambrosiayı batıda uzak bir yerden Olympos dağında içmeleri için Zeus ve diğer tanrılara taşımaktaydı.

AMBRYSSUS [Yunan Mitolojisi] Phokis'te bulunan Ambryssus veya Amphryssus kentinin efsanevi kurucusudur (Paus. x. 36. 2).

AMBROSİUS AURELİANUS [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'in 1136 tarihli Historia Regum Britanniae adlı eserinde bahsi geçen Bröton asıllı bir kahraman iken Gildas'ın MS 6. Yüzyılda yazdığı De Excidio Britanniae adlı çalışmasında Anglosaksonlara karşı zafer kazanan bir Briton olarak anılmıştır.

AMBROY ORSELET [Kelt Mitolojisi] İngiliz şair Henry Lovelich'in 15. yüzyılda yazdığı Merlin'in hikâyesi adlı eserinde bahsi geçen bir şövalyenin adıdır.

AMBU DEVİ [Hint Mitolojisi] Doğu Hindistan'da Şiva'nın annesi olmasının yanı sıra bazı anlatılarda Guriang Tunggal'ın karısı ve Guru Minda'nın annesidir.

AMBULİUS [Yunan Mitolojisi] Spartalıların Zeus Athena ve Dioskurlara verdiği isim olup anlamı bilinmemektedir. Ambulia ve Ambulii formlarında da yazılan tanrının adı bir ihtimal amballo 'ölümü geciktirenler' kelimesiyle ilişkili olabilir (Paus. iii. 13. 4).

AMBUPATİ [Hint Mitolojisi] Bir su tanrısı olup adı "okyanus anlamına gelmekteydi.

AMBURBİUM [Roma Mitolojisi] Şehri arındırmak amacıyla gerçekleştirilen bir festivalin adı olup, Roma kentinin sınırları rahipleri eşliğinde üç kez ilahiler eşliğinde tavaf edildikten sonra birer domuz, koç ve boğa kurban edilmekteydi. Amburbium ile tanrıça Ceres onuruna Mayıs ayı sonunda düzenlenen Ambarvalia festivallerini birbirinden ayırmak güç olsa da ilkinin kent merkezi ikincisinin ise kırsal kesimde düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Gelenek Hıristiyanlığın kabulünden sonra İsa'nın göğe yükselişiyle (Ascensio Domini) ilişkilendirilmiştir. Paskalyadan 39 gün sonra, Paskalya

orucundan ise 40 gün sonra kutlanan bu bayram daima Perşembe gününe denk gelmekle birlikte en erken 30 Nisan'da, en geç 3 Temmuz'da kutlanmaktaydı.
Bkz. Ambarvalia, Litropi, Mayıs Yedisi

AME NO İVA [Japon Mitolojisi] Erkek kardeşi Susanoo'ya kızan güneş tanrıçası Amaterasu'nun inzivaya çekildiği mağaranın adıdır.

AME NO KAGASE WO [Japon Mitolojisi] Şinto dininde bir yıldız tanrısının adıdır.

AMELENWA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nzeam halkının inanışında adalet ile özdeşleştirilen acımasız bir nehir tanrıçasının adıdır.

AME NO Mİ KUMARİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde bir su tanrıçasının adıdır.

AME NO MİNAKA NUŞİ [Japon Mitolojisi] Kojiki'ye göre ilk tanrı (kami) ve Şintoizm'e göre evrenin kaynağı olan tanrı olup, adı Japonca "Evrenin kalbini yaratan ata tanrı" anlamına gelmektedir. Başlangıçta yumurta biçimindeki evrenin ortasında bulunan bir tohum zamanla büyüyerek yer, gök ve en büyüğü 'Orta cennetlerin kutsal efendisi' Ama No Minaka Nuşi olan üç tanrıyı oluşturmuştur. Ame No Minaka Nuşi, İzanagi'den farklı olarak hiçbir söylencede rol oynamamakta hatta onuruna inşa edilmiş hiç bir tapınak bulunmamaktadır. Bununla birlikte tüm tanrıların en önemlisi kabul edilmekte ve dokuz kat göğü temsilen dokuz kat bulut üzerinde oturduğu söylenmektedir. Bazı yazarlar Ame No Minaka Nuşi'nin Çin etkisiyle geliştiğini iddia ederken Hirata Atsutane (1776-1843) gibi teologlar tanrının Büyükayı takımyıldızında yer alan 7 yıldızın efendisi kabul edilen Kutup yıldızının kişileştirilmiş formu olduğunu ve Meiji döneminde öneminin arttığını iddia etmiştir.

AME NO MURAKUM NO TSURUGİ [Japon Mitolojisi] Güneş tanrı Amaterasu'nun torunu Nininghi'nin kılıcının adıdır.

AME NO NUHOKO [Japon Mitolojisi] Şinto tanrıları İzanagi ile İzanami'nin dünyayı yaratırken kullandıkları kargının adıdır.

AME NO OŞİDO MİMİ [Japon Mitolojisi] Güneş tanrıçası Amaterasu'nun oğlunun adı olup, babasının yeryüzüne hükmetme teklifini kabul etmemiştir.

AME NO TOKO TAÇİ [Japon Mitolojisi] İlk üç tanrıdan sonra meydana gelen iki tanrıdan birisi olan bir gök tanrısıdır.

AME TSU MARA [Japon Mitolojisi] Şinto inanışında demircilerin koruyucu tanrısının adı olup bir çeşit tepegöz olarak tasvir edilmekteydi.

AME NO UZUME [Japon Mitolojisi] Şinto inancında şafak ve eğlence tanrıçasının adıdır.

AME NO VAKAHİKO [Japon Mitolojisi] Gök tanrı Takami Musubi tarafından öldürülmüş bir tanrının adıdır.

AMEİ AVİ [Melanezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Dayak halkının inanışında tarım tanrısının adı olup, Burung Une'nin kardeşi ve kocasıdır.

AMEİNİAS [Yunan Mitolojisi] Âşık olduğu Narcissus tarafından reddedilince intihar eden bir kişinin adıdır.

AMEKHANİA [Yunan Mitolojisi] Zayıflığın kişileştirilmiş formu olup, Penia'nın (yoksulluk) kız kardeşidir.

AMEMAİT Bkz. Ammuth

AMEMNAR [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da da bahsi geçen (Pes. 110) büyücü bir kadının adıdır.

AMEN Bkz. Ceridwen

AMENHOTEP [Mısır Mitolojisi] Hapu'nun oğlu olarak da bilinen mimar, rahip ve kâtip, firavun III. Amenhotep'in hizmetinde çok güzel binalar inşa etmiştir. Bilgeliğiyle tanınan ve kehanet yeteneği övülen Amenhotep (Amenophis) dizlerinde bir tomar papirüs bulunan bir kâtip olarak tasvir edilmekteydi. Amenhotep aynı zamanda 18. hanedana mensup dört firavunun da adı olup bunların en ünlüsü Akheneten olarak tanınan IV. Amenhotep'dir.

AMENT [Mısır Mitolojisi] Pet ve Batılı adlarıyla da bilinen bu dişi varlık çölün bir ucunda yer alan bir ağaçta ikamet etmekte ve öteki dünyanın kapısını gözlerken yeni gelen ölülere su ve ekmek sunmaktaydı ki bu ikramları kabul edenler bir daha yaşayanların arasına dönememekteydi. Başka kaynaklarda Amunet adıyla geçen Libya tanrıçasının varyasyonu ya da ta bizzat kendisi olmalıdır. Bu durumda Amon'un eşi olup, Thebes'te Mut ile özdeşleştirilmekteydi.

AMENTET Bkz. Ament

AMENTİ [Mısır Mitolojisi] Mısır kozmolojisinde 'cehennem' anlamına gelen, Osiris'in yargılandığı ölü ruhların ikametgâhı olup 'Sazlar Diyarı'nın ilk bölgesiydi. Duat ve Akert ile özdeş olmalıdır. Pet adıyla da bilinip, ruhların yaşadığına inanılan bu diyar Menuqet tarafından yönetilmekteydi. Sazlar diyarının Amenti dışındaki bölgeleri Sekhet Aaru, Sekhet Hetep ve Sekhet Tehant'tı.

AMERETAT [Pers Mitolojisi] En büyük tanrı Ahura Mazda'nın 'Ameşa Spenta' adı verilen 7 yardımcısından birisi olup, ölümsüzlüğün sembolü kabul edilmekteydi. Bitkilerin yöneticisi Ameretat suları yöneten Haurvatat ile birlikte anılmakta ve yılın beşinci ayı ile ilişkilendirilmiştir.

AMERGİN [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde Milezyalıların liderlerinden birisi olarak geçmektedir.

AMERİKAN YERLİLERİ MİTOLOJİSİ Kuzey Amerika buzul çağı sırasında Bering boğazının sularının alçalması ve bir kara koridoru oluşması suretiyle Sibirya üzerinden göçen Moğol kökenli halkların yerleşimine sahne olmuştur. Asya kökenli avcı-toplayıcı bu halkların mamut ve diğer av hayvanlarının peşinden zamanla güneye doğru inerek Orta Amerika'ya dek indiği sanılmaktadır. 15. yüzyıldan itibaren İspanyollar ardından İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edilen kıtanın yerlileri, Kuzey Amerika'da yoğun şekilde uygulanan kıyıma rağmen Orta ve Güney Amerika'da halen varlıklarını sürdürmektedir. And dağlarında Keçuvalar eski İnka dilini konuşmakta, Amazonlar, Antiller, Arjantin ve Uruguay'da safkan yerliler de kendi soy, dil ve kültürlerini yaşatmaktadır. İspanyollar önce

Antil adaları, Meksika, Orta Amerika ardından And dağlarını istila edip sömürgeleştirmişlerse de zamanında İnka istilasına da başarıyla karşı koyan Araukanlar tarafından Şili'de durdurulmuşlardır. 1494 yılında İspanya ile Portekiz arasında imzalanan Tordesillas anlaşması ile Güney Amerika'nın doğusu paylaşılmış Brezilya Portekizliler'in Arjantin, Uruguay ve Paraguay İspanyollar'ın payına düşmüştür. Bununla birlikte sömürgeciler, eski Amerikan uygarlıklarını yaratmış Aztek, Maya ve İnkalar gibi halkların direnişinin üstesinden ustalıkla gelmeyi başarmış ve bugünkü Rio Grande nehrinden Tierra del Fuego'ya dek uzanan coğrafyaya Latin kültürünü egemen kılmışlardır. Yine de Kolomb'un Yeni Dünya'ya ulaştığı sırada yerli nüfusun sayısı bilinmediğinden sömürgecilerin yaptığı kıyımın boyutları tam olarak bilinmemektedir.

Antiller ve Brezilya'da yerli halk ve sömürgecilerin dışında şeker kamışı tarlalarında çalıştırılmak üzere Afrika'dan getirilen köleler, köleliğin kaldırılmasından sonra getirilen Asyalı sözleşmeli tarım işçileri ve yeni bir yurtta yeni bir hayata başlamak amacıyla gelen İskandinav, Alman ve İtalyan göçmenler kıtanın bugünkü etnik ve kültürel yapısını oluşturmuştur.

MS 12. yüzyılda Huaxtek halkı Mexiko civarına egemen olmuş, 1299'da eski Toltek topraklarına yerleşen Aztekler 1323'de Toltek kralının kızını kurban edince sürülmüşlerdir. Aztekler 1426'da sürgün edildikleri bataklık alanları boşaltarak kurdukları Tenokhtitlan kenti etrafında egemenlik alanlarını hızla genişletmiş yaklaşık bir asır sonra İspanyol denizci ve fatih Hernan Cortes'in bölgeye gelişiyle başlayıp 2 kuşak boyunca süren mücadeleyi kaybedene dek gelişmiş bir uygarlık oluşturmuşlardır. Kıtaya İspanyollarca taşınan çiçek veya tifüs gibi salgın hastalıklar bölge yerlilerinin yarısından fazlasını öldürürken Hıristiyan misyonerler bir yandan yerlilerin dinlerini değiştirirken diğer yandan Aztek dinine ilişkin değerli notlar almışlardır. Maya, İnka ve Aztek gibi eski uygarlıkların efsaneleri kısmen bugün yaşayan halkların kültürlerine de tesir etmiştir. Orta ve Güney Amerika uygarlıklarının efsaneleri tanrıların dünya ve insanoğlunu yaratmak için verdikleri çaba üzerine yoğunlaşmaktayken, Kuzey Amerika halklarının ki kendi kabilelerinin kökleri üzerine yoğunlaşmıştır.

Güney Amerika'da insan yerleşiminin 30 bin yıllık tarihi olmakla birlikte kıtanın güney ucunda yerleşim 7 bin yıl önce başlamıştır. Bilinen en eski medeniyet Peru sahilinde kurulan Çavin (MÖ 900-200) ve ardılı Çibça (MÖ 400–300) olup, tuz, mısır tarımı, yakut gibi kıymetli taşların çıkarılması başlıca ticari faaliyetlerini oluşturmaktaydı. Arawak ve Karib dili konuşan halkların Çibçaları verimli Peru sahilinden Kolombiya'ya doğru kovmasından sonra bölge İspanyol fatihlerce ele geçirilmiştir.

Güney Amerika'nın çoğunlukla avcılık-toplayıcılıkla uğraşan yerlileri, kişileştirilmiş doğa ruhlarına tapınmakta, söylenceleri de karmaşık doğa olaylarını ve tarım, hayvancılık gibi uygarlığa özgü kurumların nasıl oluştuğunu açıklamaya yöneliktir. Bunlara örnek olarak Metuktirelerin Jaguardan ateşi elde etmeleri ya da yıldız kadının bazı tarım tekniklerini öğretmesini verebiliriz.

Kuzey Amerika kıtasında her farklı bölge ve coğrafyada kendine özgü özellikler gösteren 500 farklı yerli kültürün varlığını sürdürdüğü sözgelimi güneydoğuda mısır yetiştiren kabileler ile kuzeybatı Pasifik kıyısında yaşayıp somon balığı avına çıkanlar arasında ciddi inanç farklılıkları olduğu bilinmektedir.

Koyote ile keseli sıçan (Olcott, 1917)

Kuzey Amerika yerlilerinde tabiata karşı öylesine büyük bir saygı vardı ki muhtemelen yaratıcı tanrıça olarak gördükleri 'Toprak Ana'yı rahatsız etmemek için hiçbir dönem tarımcı bir topluluk olmamış, bu yüzden yaşam tarzlarının yanı sıra efsaneleri de güneydekilerden derin ayrımlar göstermiştir. Yazılı gelenekleri olmayan kabileler söylencelerini kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarmış olup, yaratılış söylencelerinde Gökyüzü baba ve toprak ana gibi başlangıç atalarının varlığına rastlanmaktadır. Ayrıca Büyük Ruh ve Örümcek Kadın gibi önemli tanrılar, aynı zamanda kültürel kahraman olarak görülen ikizler ve düzenbaz öyküleri bu sözlü mirasın önemli ögeleridir. Amerikan yerlileri animist olup şamanlar aracılığıyla ata ruhları ve diğer ruhlarla iletişim kurmaktaydı.

Amerika yerlilerinin bereket efsaneleri ise üç ayrı formda görülmektedir.

1. Doğaüstü bir gücün insanlara toprağı işleyerek besin elde etmeyi öğreterek, yaşam kalitelerini yükseltmesi
2. Bir tanrı veya kahramanın yeryüzünü kıtlık veya benzeri tehlikelerden koruması
3. Kıtlık sorununa yol açan bir Tanrı'nın öfkesinin yatıştırılması

Kuzey Amerika'da Sagamore adlı şefleri tarafından yönetilen klanlar halinde yaşayan Abenaki halkı geçmişi üç tarihi bölüme ayırması yerlilerin tarih bilincini yansıtması açısından önemlidir:

1. Eski Çağ: İnsanlarla hayvanların birbirinden farksız olduğu dönem
2. Altın Çağ: İnsanlarla hayvanların birbirinden ayrılmaya başladığı dönem
3. Bugün: İnsanlarla hayvanların birbirinden tamamen ayrıldığı dönem.

Karga (John Frazer Mills, Amerikan Kongre Kütüphanesi)

Kuzey Amerika Yerlileri Yaratılış Efsanesi

Başlangıçta, ilk Dünya ya da siyah Dünya vardı. Tek ışık kaynağı, çevresini yanan reçine sarmış küçük bir toprak parçasından oluşmuştu. Üzerinde yaşayanlar yalnızca kanatsız böcekler ve yerdeki deliklerde yaşamaya alışkın sürüngen yaratıklardı... Günlerden bir gün, böcekler bir araya geldiler ve dediler ki, "burası çok küçük, çok karanlık ve çok sevimsiz! Daha büyük, aydınlık ve yeni bir dünya bulmalıyız." Bunu nasıl yapacağız diye sordu karıncalar "Görüyorsunuz ki etrafımız ateşle çevrili!"

Pervane böceği yanıtladı 'Kendimize kanatlar yapacağız ve dünyamızın çatısına doğru uçacağız' Böcekler gövdelerine kanatlar ekleyerek yukarı doğru uçtular ve buldukları bir çatlaktan bir üst dünya olan Mavi Dünya'ya geçtiler. Bu dünyada kuşlarla rekabet etmek zorunda kalınca daha yukarıya gittiler ve otlar, ağaçlar ve nehirlerin bulunduğu, insanların yaşadığı Sarı Dünya'ya geçtiler ve hep birlikte İlk Halkı oluşturdular.

AMERİKAN YERLİLERİ ÖYKÜLERİ Kristof Kolomb'un Amerika kıtasını keşfetmesinin ardından Yeni Dünya olarak adlandırılan kıta Avrupalı göçmenlerle dolarken rekabet ve salgın hastalıklar yerli toplumları yok olma noktasına getirmiştir. ABD hükümeti günümüzde 48 eyalette yaşayan 300 farklı yerli toplumunu tanımakta ayrıca Kanada'da 60 ayrı topluluk daha varlığını sürdürmektedir. Büyük ölçüde sözlü kültüre dayanan yerli öykü, inanç ve efsanelerine ilişkin izlere ilk olarak misyonerlerin kayıtlarında rastlanmaktadır. 19. Yüzyıl başlarında David Zeisberger ve John Heckewelder adlı misyonerlerin notları Lewis ve Clark tarafından yayınlanmışsa da ilk önemli koleksiyon Sault Ste'de Ojibwe halkından dinlediği öyküleri "Algic Researches" adıyla yayınlayan Henry Rowe Schoolcraft'a aittir. Ayrıca Amerikan Etnoloji Bürosu'nun 1879'da kurulmasından sonra Franz Boas ile öğrencilerinin antropolojik araştırmaları sırasında bolca öykü derlemiştir. Derlenen bazı öykülerin Avrupalı göçmenlerden ödünçlendiği anlaşılmıştır ki Stith Thompson'un 1929'da yayınlanan 'Kuzey Amerika Yerlilerinin Öyküleri' (Tales of the North American Indians) adlı antoloji çalışmasında 7 başlı ejderhanın Ojibwe, Cinderella'nın Zuni ve Akıllı Ahmak'ın Mikmak varyasyonları gibi ödünç öyküler ayrı bir kategoride yayınlanmıştır.

AMEŞA SPENTA [Pers Mitolojisi] En büyük tanrı Ahura Mazda'nın yardımcısı üçü dişi, üçü erkek altı tanrının adı olup, "Cömert Ölümsüzler" anlamına gelmektedir. Her tanrının adına festival düzenlenen bir ayı, özdeşleştiği bir çiçeği vardır. Zerdüştlüğün geç dönemlerinde her tanrıya karşıt bir iblis yakıştırılmıştır. Kimi yazarlar Ameşa Spentaların bazılarının Hint mitolojisinde de bulunmasına dayanarak tek bir tanrının görünümlerini olduğunu iddia ederken bazıları, bunların Yahudi-Hıristiyan mitolojisindeki baş melekler ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

Ameşa Spentalar:

1. Aşa Vahişta (Gerçek)
2. Vohu Manah (doğru sezgi)
3. Khşathra Vairya (istenilen hâkimiyet)
4. Spenta Armaiti (İyiliğe sadakat)
5. Haurvatat (Bütünlük)
6. Ameretat (Ölümsüzlük)

AMETHEA [Yunan Mitolojisi] Helios'un savaş arabasını çeken atlardan birisinin adıdır.

AMHAİRGİN Bkz. Amergin

AMHAR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un babasına saygısızca davranınca öldürülen gayrimeşru oğluna Galler destanı Geraint'de verilen isimdir. Amhar'ın Historia Brittonum'da bahsi geçen Licat Amr ile aynı kişi olduğu sanılmaktadır.

AMHAS [İskandinav Mitolojisi] Prenses Doireann tarafından Conall Gulban'ı öldürmesi için gönderilse de başarısız olan bir savaşçının adıdır. Geri dönemediği gibi Conall'ın Eithne'yi aramasına da yardım etmiştir.

AMHREN [Kelt Mitolojisi] Bedivere'nin oğlu ve Eneuawg'ın kardeşi olan, Arthur'un kâhyalarından birisinin adıdır.

AMFORTAS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Kutsal Kâse'nin koruyucuları olan balıkçı krallardan en ünlüsünün adı olup, yaralı olduğundan ata binemeyen kral kendini balık tutarak teselli ettiğinden Perceval ile balık tutarken karşılaşmış ve kahramanı kalesine davet etmiştir. Yarasından dolayı *Sakat Kral* adıyla da bilinen Amfortas, Wagner'in Parsifal operasında büyücü Klingsor tarafından yaralanmış gösterilmektedir.

AMİDA Bkz. Amitabha

AMİDA NYORAİ Bkz. Amitabha

AMİHAN [Filipinler Mitolojisi] Ticaret rüzgârları olarak da bilinen ılık kuzey rüzgârıyla ilişkilendirilen tanrının adıdır.

AMİLES Bkz. Amis ile Amiles

AMİLİAS [İskandinav Mitolojisi] Thiddreksaga'da kardeşi Volund'un (Velent) yaptığı bir kılıçla öldürülen, vücudunun yarısı yere düşene dek kılıcın kestiğinin farkına bile varmayan kişinin adıdır.

AMİMİTL Bkz. Opokhtli

AMİNON [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında öteki dünyaya geçmek isteyen ölüleri (Barastir) sorgulayan bir ruhun adıdır.

AMİR HAMZA Bkz. Hamza

AMİRANİ [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında Prometheus varyantı olan bir kahramanın adıdır. Av tanrıçası Dali tarafından daha doğurulmadan avcı Sulkalmah ile karısı Darejan tarafından rahminden sökülmüştür. Amirani, kardeşleri Badri ve Usup ile birlikte kötü ruhlara, üç başlı devler ve Kara ejderhaya karşı savaşırken önce ölümlü kardeşlerini kaybetmiş ardından küstahlığı yüzünden büyük tanrı Ghmerti tarafından cezalandırılmıştır.

AMİS ile AMİLES [Fransız Mitolojisi] Aynı gün doğup, aynı gün öldüklerine inanılan iki şövalyenin adı olup, ayrı yerlerde gömülmelerine rağmen cesetleri bile birleşmiştir. Charlemagne'ın şövalyeleri olan Ami ile Amile dostluğun yüceltildiği 12. yüzyıla özgü bir efsane olup, Amiles, kıskanç saray mensubu Arderik tarafından kralın kızı Belisent'in aşığı olmakla itham edilince şövalye masumiyetini bir düelloda ispatlamak zorunda kalmıştır. Dostu Amis, arkadaşının yerine Arderik'i öldürmüş ama sonrasında cüzzam hastalığına yakalanınca Amiles'in suçlu olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

AMİSODARUS [Yunan Mitolojisi] Bir Lykia kralının adı olup, canavar Khimaera'yı büyümüştür (Hom. İl. xvi. 328; Apollod. ii. 3). Homeros'a göre oğulları Atymnius ile Maris Troya'da Nestor tarafından öldürülmüştür (İl. xvi. 317).

AMİTABHA [Budist Mitolojisi] Mahayana ekolünde beş Dhyani-Buddha'dan birisinin adı olup, Sanskritçe 'sonsuz ışık' anlamına gelmekte, gökyüzü ve cennet diyarı Sukhavati'nin efendisi olarak görülmekteydi. Amitabha, batı yönü, su, akşam alacakaranlığı ile ilişkilendirilmekte, bir çift tavuskuşuna koşulmuş bir araba da seyahat ettiğine inanılmaktaydı. Amithaba kültü, MS 4-5. yüzyıllarda Hindistan'dan Çin'e 6. Yüzyıla dek Japonya'ya ulaşmıştır. Endonezya'da ruhları kurtaran dişil bir ruh olarak tasvir edilirken, Çin'de Amitayus ve Amida, Kore'de Amita Bul, Japonya'da Amida Nyorai ve Amida Butsu adlarıyla bilinmekte, Tibet'te Amitayus Amitabha'nın yardımcısı olarak görülmektedir. Japonya'da Kamakura kentinde bulunan dev Buda heykeli Daibutsu bir Amida tasviridir.

AMİTAYAS [Budist Mitolojisi] Buda'nın adlarından birisi olup, Buda'nın sonsuz ışığı anlamına gelmektedir.

AMİTOLANE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'da yaşayan Zuni halkının inanışında gökkuşağının ruhudur.

AMLED [İskandinav Mitolojisi] Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus tarafından 12. yüzyılda yazılan Gesta Danorum (Danların Öyküsü) adlı çalışmada bahsi geçen bir kahramanın adı olup, tarihi veya kurgusal bir kişilik olduğu bilinmeyen 5. Yüzyılda yaşamış bir Jutland (Danimarka yarımadası ve Kuzey Almanya) kralıdır. Amled'in öyküsü sonradan William Shakespeare'in Hamlet tragedyasına adını vermiştir. Kral Rork'un ordu komutanı olan Orvendel (Horvendill) kralın kızı Geruh ile evlenmiş ve çiftin Amled adını verdikleri bir oğulları dünyaya gelmiştir. Orvendel'in kardeşi Fenge (Feng) ağabeyinin başarısını kıskanınca Orvendel'i öldürmüş ve Geruth'u kendisiyle evlenmeye zorlamıştır. Amled amcasının kendisini de öldürmemesi için yalandan deli numarası yaparken amcasının kendisi ve annesini gözetlemesi için gönderdiği bir casusu da öldürmeyi başarmış, cinayetin tüm delillerini gizlerken, annesini de amcasına karşı uysal davranmaması konusunda uyarmıştır. Karısının tavırlarından Amled tarafından yönlendirildiğini anlayan kral kardeşinden sonra yeğenini de öldürmenin dikkat çekeceğini düşündüğü için Amled'i 2 muhafızla birlikte İngiltere'ye göndererek saraydan uzaklaştırmıştır. Fenge'nin muhafızlarla İngiltere kralına gönderdiği ve Amled'i öldürmesini isteyen gizli mesajı keşfeden kahraman, muhafızları öldürmüş, mesajı "Kralın kızıyla Amled'in evlenmesi" ricası şeklinde değiştirmiş, dahası saraya vardığında kral ve prensesi etkilemeyi başarmıştır. Sonunda evine dönen Amled Fenge'nin sarayını yakmış, adamlarını ve kendisini öldürerek babasının öcünü aldıktan sonra Jutland kralı olmuştur. Amled, Shakespeare'in Hamlet adlı oyununun yanı sıra Lizst, Tchaikovsky, Ambrose Thomas ve Shostakovich'in aynı adlı müzikal eserlerine konu olmuştur.

AMLETH Bkz. Amled

AMM 1. [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında, Güney Arabistan'ın ay tanrısının adı olup, halkını 'Amm'ın çocukları' olarak adlandıran Kataban krallığının da koruyucusu kabul edilmekteydi. Aynı zamanda iklim olayları ile de ilişkilendirilen Amm'ın sembolü bir yıldırım demetiydi.

2. [Hint Mitolojisi] İndus vadisinin ilk yerlileri olan Dravidianlar'ın koruyucu tanrısının adıdır.

AMMA [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Sudan ve Mali'de yaşayan Dogon halkının evreni bir yumurtadan veya bir termit yuvasını ikiye bölerek yarattığına inanılan en önemli tanrısının adı olup, Ogo ile Nummo ikizlerinin babasıdır.

AMMAİT Bkz. Ammit

AMMAVARU [Hint Mitolojisi] Doğu ve Merkez Hindistan'da yaşayan Dravidya halkının inanışında zamanın başlangıcından önce varolmuş yaratıcı bir tanrıça olup Brahma, Vişnu ve Şiva'yı yumurtlamıştır. Bir çakal üzerinde yolculuk eden Ammavaru yeryüzünün nüfusunu artırmak için çocuklarıyla ilişkiye girmek istemişse de ikisi tarafından reddedilmiş, üçüncü çocuk ise mükâfat olarak üçüncü bir göz kazanmıştır. Bununla birlikte tanrıça üçüncü gözü verdiği oğlu tarafından öldürülmüş, bu olaydan sonra

Amma-varu'nun parçaları Gramadevata adı verilen çok sayıda köy tanrıçasını oluşturmuştur. Adya için anlatılan benzer söylenceden iki tanrıçanın özdeş olduğu sanılmakta, ayrıca Pedamma-Mariamma'nin öyküsü ile de benzerlikler göstermektedir.

AMMİT Bkz. Ammuth

AMMON 1. [Mısır Mitolojisi] Batı Mısır'da yer alan Siwa, vahasının koç formunda tasvir edilen koruyucu tanrısının adı olup, Amun'a Yunanlılarca verilen isim olduğu sanılmaktadır. Firavunların kendilerinin Amun-Ra'nın oğlu olarak görmelerine atfen bölgeye gelen Büyük İskender kendisini Zeus-Ammon olarak adlandırmıştır.

2. [Yahudi Mitolojisi] İbrahim'in Sodom'da yaşayan yeğeni Lot'un oğlu olup, pek çok peygamber tarafından kötülenmiş (Tekvin 19:38, Hezekyel 25:3) Ammonites (İbranice 'halk') adlı Yahudi kabilesinin atası kabul edilmekteydi.

3. [Yunan Mitolojisi] Etiyopya veya Libya kökenli bir tanrı olmasına karşın Mısır, Kuzey Afrika hatta Yunanistan'ın bazı bölgelerine dek yayılmış ve tapınılmıştır. (Herodot ii. 42; Plut. de Is. et Os. 9). Yunanlılarca 'Zeus Ammon', Romalılarca 'Jüpiter Ammon', Yahudilerce 'Amon' olarak adlandırılmıştır (Jerem. xlvi. 25).

AMMONİA [Yunan Mitolojisi] Elis'te Hera için kullanılan isim olup, Libya tanrısı Zeus Ammon inanışı ile ilişkili olmalıdır (Paus. v. 15. 7).

AMMUTH [Mısır Mitolojisi] Bazen kadın formunda ama genellikle timsah, yaban kedisi ya da su aygırı gibi vahşi hayvanların karışımı olarak tasvir edilen dişi bir yeraltı iblisi olup, Ammit, Ammet, Amam, Amemet, Amemait ve Ahemait adlarıyla da bilinmekteydi. Anubis tarafından yapılan mahkemede ölünün ruhu temiz ise Ammit ölüye dokunmamakta ama Maat'ın tüyü ölünün kalbinden daha hafif ise Ammit ölünün kalbini yiyerek Aaru'ya girişini engellemekteydi. Ammuth, yaşamı boyunca olumlu bir yapmamış değersiz insanların ruhlarını yediğinden Eski Mısırlılarca 'ölü yiyici' olarak adlandırılmıştır. Bir tanrıça olmasına karşın tapınılmayan ama korkulan bir varlık olarak saygı gören Ammuth'un Maat'ın görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır. Ammuth aynı zamanda Sazlık diyarı bölgesinin yöneticisi Amenti'nin hizmetkârlarından birisidir.

AMNİSİADLAR [Yunan Mitolojisi] Girit'te bulunan Amnisus nehri tanrısı Amnisus'un su perisi kızlarına verilen isim olup, Artemis kültü ile ilişkilendirilmekteydiler (Apollon. Rhod. iii. 881).

AMNİSUS Bkz. Amnisiadlar

AMOGHAPAŞA [Budist Mitolojisi] Avalokiteşvara'nın görünümlerinden birisi olup, ayın yanı başında oturan sekiz kollu beyaz bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

AMOGHASİDDHİ [Budist Mitolojisi] Mahayana ekolünde beş Dhyani-Budha'dan birisinin adı olup, sembolü çifte yıldırım, binek hayvanları ise bir çift Garuda'dır.

AMOKYE [Afrika Mitolojisi] Aşanti halkının inanışında Ölüler Dünyası girişini koruyan güler yüzlü yaşlı bir kadın görünümündeki dişi varlığın adı olup, ölülerden geçiş ücreti olarak gömü kıyafetlerindeki boncukları ücret olarak almaktadır.

AMON Bkz. Amun

AMOR 1. [Roma Mitolojisi] Cupid'in adlarından birisi olup, Latince 'aşk' anlamına gelmektedir. Amor, savaş tanrısı Mars ile aşk ve güzellik tanrıçası Venüs'ün altın bir yumurtadan doğan, küçük gövdeli kanatlı elinde ok ve yay taşıyan birisi olarak tasvir edilen oğludur. Yunanca Eros adıyla bilinen Amor Kurbanın kalbine nişan alarak attığı okuyla onun âşık olmasını sağlardı. Yeryüzündeki insan hayatının fâniliğini temsil eden Psykhe ile Eros'un aşkının Helenistik döneme ait öyküsü Roma döneminde de oldukça popüler olmuştur.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Filistin'de yaşayan Amori halkının tanrısı olup Martu adıyla da bilinmekte, Aşerah'ın kocası olarak düşünülmekteydi.

AMORETTİ Bkz. Erotes

AMORİ [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında dişi bir kangurunun adı olup, ilk insan çiftinin gecelediği kumsalda onlardan arta kalan spermlere bulaşınca hamile kalarak Sisinjori adlı erkek çocuğu doğurmuştur.

AMORİLER [Yahudi Mitolojisi] Antik Suriye'de yaşamış Sami asıllı bir halkın adı (Tekvin 10:16) olup Yahudilerce dolayı topraklarından kovulmuşlardır (Tekvin 15:16, Tesniye 20:17, Yeşu 3:10). Amoriler, Sümer ve Akad yazıtlarında Amurru olarak anılmışlardır.

AMOS [Yahudilik] 12 küçük peygamberden birisi olup, Eski Ahit'in otuzuncu kitabında İsrailoğullarını günahları yüzünden azarlamıştır. Amos, Hoşea ve İşaya ve II. Jerobam (MÖ 786–746) döneminde yaşamıştır.

AMOTKEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Saliş halkının inanışında cennete yalnız başına yaşayan yaşlı, bilge ve iyi kalpli yaratıcı tanrının adıdır. Koyote (çakal) Amotken ile insanlarla arasındaki haberleşmeyi sağlamaktaydı.

AMPELUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dionysos'un maiyetindeki satirlerden birisinin adı olup 'üzüm asması' anlamındadır. Ağaçtan düşerek ya da bir boğa tarafından ezilerek ölmesinin ardından asmaya dönüşmüştür.

2. Üzüm asmalarında yaşayan bir hamadryadın adıdır (Athen. iii. p. 78).

AMPHİANAX [Yunan Mitolojisi] Argos'tan ikiz kardeşi Akrisius ile birlikte kovulan Proteus'u maiyetine alıp, kızı Anteia ile evlendiren Likya kralının adıdır. Farklı anlatımlarda adı İobates olarak da geçmektedir (Apollod. ii. 2; Hom. İl. vi. 157).

Amphiaraos

AMPHİARAOS [Yunan Mitolojisi] Şifacılık bilgisini Melampus'tan devralan şifacı ve kâhin Argos kralı olup, Oikles ile Hypermnestra'nın oğludur. Homer'e göre Zeus ile Apollo tarafından korunan Amphiaraus Kalydonia boğası avına, Argonautların yolculuğuna, Thebai seferine katılmıştır. Argos krallığının taht kavgaları sırasında amcası Talaos'u öldürüp kuzeni Adrastos'u ülkeden kovmuşsa da sonradan barıştığı kuzeninin kız kardeşi Eriphyle ile evlenmiştir. Adrastos, Polyneikes'e kendisini Thebai tahtına oturtma konusunda söz vermiş olduğu için kayınbiraderini öleceği umuduyla Thebai seferine çıkması için ikna etmiştir. Harmonia'nın kolyesini rüşvet olarak alan karısının da onayıyla Thebai'ye yürüyen yedilerden birisi olan Amphiaraos, Tydeus'u karnından yaralayan Melanippos'u öldürmüş, kafasını keserek Tydeus'a getirmiş o da kafayı yararak düşmanının beynini yemiştir. O zamana dek Tydeus'u destekleyen Athena adamın yamyamlığından tiksinerek savaşın seyrini değiştirmiş, peşinde Periklymenos olduğu halde İsmenos kıyısına kaçan Amphiaraos burada Zeus'un gönderdiği bir yıldırım ile arabasıyla birlikte toprağa gömülmüştür (Hom. Od. xv. 244; Apollod. i. 8; Hygin. Fab. 73; Paus. ii. 21).

AMPHİDAMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lykurgos ile Kleophile'in oğlu, Eurystheos'un kocası ve Antimakhe'nin babasıdır (Apollod. iii. 9).

2. Patroklos tarafından daha çocukken öldürülen Klysonymos'un babasının adıdır (Hom. İl. xxiii. 87).

AMPHİDAMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Busiris'un oğlu ve Naupiadame'nin babasının adı olup, Herakles tarafından öldürülmüştür.

2. Aleus ile Neaero'nun oğlu, Auge, Kepheus ve Lykurgos'un kardeşi olup, Argonautlardan birisidir.

AMPHİDİKUS [Yunan Mitolojisi] Thebai'ye yürüyen yedilerin savaşında Parthenopaeus'u öldüren bir Thebaili olup, Astraeus'un oğlu, İsmarus, Leades ve Melanippus'un kardeşidir (Apollod. iii. 6. 8).

AMPHİDROMİA [Yunan Mitolojisi] Bebeğin doğumundan 5 ya da 7 gün sonra çocuğun babası tarafından tanınmasının şerefine ocak ateşi tanrıçası Hestia'ya adanan törenin adıdır. Suidas tarafından 10 yüzyılda yazılan Bizans ansiklopedisi Suda'da bebeğin doğumundan 5 gün sonra çocuk erkekse evin dışına zeytin dalı kızsa yün yumağı asılır, düzenlenen akşam töreninde kadınlar ellerini yıkayarak arınır, konuklar bebeğe hediyeler getirir, neşeli bir şekilde hep birlikte yemek yenilirdi.

AMPHİETERUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un takma adlarından birisidir (Orph. Hymn. 52. 1, 51. 10).

AMPHİKTYON [Yunan Mitolojisi] Deukalion ile Pyrra'nın oğlu olup, Attika kralı Kranaus'un kızı ile evlendikten sonra isyan edip kayınpederinin tahtını ele geçirmiş, 12 yıl hüküm sürmüştür (Apollod. i. 7. 2, iii. 14. 5).

AMPHİLOGİAE [Yunan Mitolojisi] Münakaşanın kişileştirilmiş formu Eris'in kızlarının adıdır.

AMPHİLOKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos kralı Amphiaraus ile Eriphyle'nin oğlu ve Alkmaeon'un kardeşinin adıdır (Apollod. iii. 7. 2; Hom. Od. xv. 248). Thebai şehrine başarısız fetih girişiminde bulunan yedi kahramanın 'Epigonoi' adı verilen oğullarından birisi olan Amphilokhus, babası öldüğünde 10 yaşındaydı (Paus. v. 17. 4). Güzel Helen'in taliplerinden birisi olan Amphilokhus, Troya savaşında katılmışsa da İlyada'da bahsi geçmemektedir. Kâhin arkadaşı Mopsus ile birlikte Troya seferinden dönerken Kilikya'da Mallos kentini kurmuşsa da iki kâhin bir süre sonra iktidarı paylaşamayınca teke tek dövüşürken ölmüşlerdir.

2. Amphilokhus'un aynı adı taşıyan torunudur (Apollod. iii. 7. 7)

3. Dryas'ın oğludur (Parthen. Erot. 27.)

AMPHİMAKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kteatus ile Theronike'nin oğlu, Aktor veya Poseidon'un torunu olup, Helen'in taliplerinden birisidir. Troya seferine katılan Epeialıların liderlerinden birisi olup hektor tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 10. 8; Paus. v. 3. 4; Hom. İl. ii. 620, xiii. 185)

2. Nomion'un oğlu olup kardeşi Nastes ile birlikte Karyalı askerlerin liderliğinde Troyalılara yardıma gitmiştir.

AMPHİMARUS [Yunan Mitolojisi] Kimilerine göre Urania'dan Linus adlı bir oğlu olan bir müzisyenin adıdır.

AMPHİMEDON [Yunan Mitolojisi] Menelaos'un oğlu ve Penelope'nin taliplerinden birisi olup, Troya seferine katılmışsa da Telemakhus tarafından öldürülmüştür (Od. xxii. 284).

AMPHİNOME [Yunan Mitolojisi] İason'un annesi ve Aeson'un karısının adı olup, kayınbiraderi Pelias'ı lanetledikten sonra intihar etmiştir (Diod. iv. 50; Apollon. Rhod. i. 45).

AMPHİNOMUS [Yunan Mitolojisi] Nisus'un oğlu olup, Penelope'nin de taliplerinden birisidir (Hom. Od. XVIII, 395, 412; XX, 244; XXII, 89).

Amphion ile Zethos, Dirke'yi boğaya bağlarken

AMPHİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Tanrı Zeus ile su perisi Antiope'nin oğlu ve Zethos'un ikiz kardeşinin adıdır (Ov. Met. vi. 110, Apollod. iii. 5. 5.). İkizler daha doğar doğmaz amcaları Lykos tarafından Kithaeron dağına götürülüp terk edilmişlerse de bir çoban tarafından bulunup yetiştirilmişlerdir. Amphion müzikle uğraşırken kardeşi Zethos savaş sanatlar ile ilgi duymuş, ikizler delikanlılık çağına geldiklerinde birlikte Thebai kralı amcaları Lykus ile annelerini köle olarak kullanan kraliçe Dirke'den intikamlarını kadını bir boğanın boynuzlarına bağlayıp kayalarda sürükleyip öldürerek almışlardır. Amcalarını da öldüren ikizler Thebai'de hüküm sürmeye başlamıştır. Amphion daha sonra Tantalus'un kızı Niobe ile evlenmiş altı kız, altı oğlu olmuşsa da Zethus'un karısı Niobe'nin böbürlenmesine kızan Apollo ve Artemis tarafından tüm ailesi yok edilince bir söylenceye göre çocuklarının intikamını almak için tapınağını yıkmaya çalıştığı Apollon tarafından oklanarak öldürülmüş bir başkasına göre intihar etmiştir.
2. Jasus'un oğlu, Persephone'un kocası ve Khloris'in babası olan Orkhomenos kralının adıdır (Hom. Od. xi. 281).
3. Troya seferine katılan Epeialıların lideridir (Hom. Il. xiii. 692).
4. Argonautlardan birisidir (Apollon. Rhod. i. 176).
5. Niobe'nin oğullarından birisidir.

Amphiptere, 1608

AMPHİPTERE Arabistan'daki akgünlük ağacının koruyucusu olduğuna inanılan kanatlı bir yılanın adı olup özellikle Avrupa hanedanlık armalarında sıkça kullanılmıştır. Pliny'nin metinlerinde Jaculus adıyla ağaç dallarından mızrak gibi atlayan bir yılan olarak bahsedilmiştir.

Amphisbaena

AMPHİSBAENA [Yunan Mitolojisi] Gövdesinin her iki ucunda birer kafası olan kor gibi yanan gözlere sahip bir ayaklı bir yılan veya ejderhanın adı olup, karınca yediğinden 'karınca anası' olarak da anılmıştır. Söylenceye göre Perseus'un taşıdığı Gorgon Medussa'nın kafasından Libya Çölüne damlayan bir kandamlasından doğmuştur. Yaşlı Pliny, yaratığın şifa sağlama amaçlı kullanıldığını bildirmiştir. Antik Roma'da canlı amphisbaena taşımanın hamile kadınları koruyacağına, ölü olanın ise romatizmaya iyi geleceğine inanılmaktaydı. Yaratığın bir kafasıyla kuyruk bölümündeki öteki kafasını yutarak daire formu haline geçerek yuvarlandığına böylece hızla hareket ettiğine, ayrıca diğer yılanlar gibi soğuk iklimde yaşayamadığına inanılmaktaydı. Aeskhylus'un *Agamemnon* adlı oyununda bu yaratıkla mukayese edilmiş, Milton'un *Kayıp Cennet* adlı yapıtında Şeytan'ın yoldaşlarından birisi olarak adı anılmıştır.
Afrika Amerika ve Arabistan'da yaşayan solucan kertenkelesi de tek kafalı olmakla birlikte kuyruğu kafasına benzediği için olacak hayvanbilimciler tarafından tıpkı efsanevi akrabası gibi o da amphisbaena olarak adlandırılmıştır.
AMPHİSSA [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un torunu Makareus'un kızının adıdır. Apollon'un aşkı olan kız Phokis'te Amphissa kentinin ad vericisidir (Paus. x. 38).
AMPHİSSUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ve Dryope'nin olağanüstü güçlü oğlu olup, Oeta kentinin kurucusuydu.
AMPHİTHEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Adrastus'un karısı, Aegialia, Aegialius, Argia, Kyanippus ve Deiphyla'nın annesidir.
2. Autolykus'un karısı, Antiklea'nın karısıdır.
AMPHİTHEMİS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un Akakallis'ten doğan oğlu ve Tritonis'ten Kaphaurus ile Nausamon'un babasıdır (Hygin. Fab. 14).
AMPHİTRİTE [Yunan Mitolojisi] Nereus ile Doris'in kızları olan Nereidlerden (Theog. 243, Apollodorus i. 2. 7) birisi olan deniz tanrıçası

olup, Poseidon'un karısı, Albion, Benthesikyme, Kharybdis, Rhode ve Triton'un annesidir. Poseidon ile evlenmek istemeyen kız Herkül Sütunları'nın ötesine kaçarak saklanmışsa da yunus balıkları tarafından bulunup tanrının huzuruna getirilmiş bir başka anlatıya göreyse Naksos adasında kardeşleriyle dans ederken deniz tanrısı tarafından kaçırılmıştır. Poseidon ile evlenmek zorunda kalan kadının 7 çocuğu olmuşsa da sonradan kocası Skylla ile ilişkiye girince öfkesinden bir deniz canavarına dönüşmüştür. Amphitrite saçlarını ağla toplamış, tacında yengeç pençeleri ulunan elinde üç çatallı mızrak taşıyan ve yunuslar tarafından çekilen bir araba tarafından çekilen güzel bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Amphitrite, Romalılarca Neptün'ün karısı deniz tanrıçası *Salaica* ile özdeşleştirilmiştir.

AMPHİTRYON [Yunan Mitolojisi] Perseus'un torunu, Troezen kralı Alkaeus ile Astydameia, Hipponome veya Laonome'nin oğlu, Alkmene'nin ilk kocasının adıdır (Apollod. ii. 4. 5., Pausanias viii. 14. 2). Thebaili bir general ve Panopeus'un arkadaşı olan Amphitryon azgın bir boğayı durdurmak için attığı sopa sekince istemeden Mykenae kralı olan kayınpederi Elektryon'u öldürmüştür. Böylece fırsattan istifade Mykenae tahtını elde etmek isteyen Elektryon'un kardeşi Sthenelus tarafından beraberinde karısı Alkmene olduğu halde Thebeai kralı Kreon'un yanına işlediği cinayetin günahından arındırılmak için sürgün gönderilmiştir. Alkmene öldürülen kardeşlerinin öcü alınmadan evlenmeyeceğine dair yemin ettiğinden çift evlenemeyince Amphitryon, Pterelaos'un liderlik ettiği Teleboalılar'ın üzerine bir sefer düzenlemek zorunda kalmıştır.

Yardım istediği Kreos, hızıyla meşhur Teumessos tilkisini yakalaması şartını ileri sürünce Amphitryon Atinalı Kephalus'un köpeğini tilkinin peşine takmış, Zeus hız konusunda yenişemeyen hayvanları taşa dönüştürerek bir orta yol bulunca Kreos'un şartı da bir şekilde yerine getirilmiştir. Amphitryon beraberinde Kephalus, Panopeus, Heleius ve Kreon olduğu hdalde Taphos adasını yakıp yıktıysa da başında taşıdığı Poseidon'un armağanı altın bir saç teli yüzünden öldürülemeyen Pterelaos'u kızı Komaetho'nun ihaneti sayesinde ortadan kaldırmış, ardından adaları Kephalus ve Heleius'a verip, elde ettiği ganimetlerle Thebai'ye dönmüştür. Adamın yokluğunu fırsat bilen Zeus Amphitryon'un kılığına girerek Alkmene'yi baştan çıkarmış, böylece kadın Herakles'e hamile kalmış, aynı gece dönen Amphitryon ile de birlikte olan kadın ondan da İphikles'e hamile kalmıştır. Kâhin Teiresias'tan karısının kendisine istemeden ihanet ettiğini öğrenen Amphitryon başta karısını cezalandırmak istemişse de Zeus'un iradesi karşısında fikrini değiştirmiştir. Bununla birlikte Amphitryon çocukların hangisinin kendisinden olduğunu ayırabilmek için odalarına iki yılan bırakmış, İphikles korkuyla geri çekilirken, Herakles iki yılanı da öldürmüş böylece ilkinin kendi oğlu ikincisinin tanrı soyundan geldiğini anlamıştır. Amphitryon, Herakles'e kendi oğlu gibi bakmışsa da çocuğun müzik öğretmeni Linos'u öldürmesinin ardından çobanlık yapması için dağlara göndermiştir. Amphitryon, Thebai saflarında kral Orkhomenus kralı Erginus'a karşı savaşırken öldürülmüştür.

AMPHİUS [Yunan Mitolojisi] Merops'un oğlu olup, kardeşi Adrastus ile birlikte Troya savaşına katılmış, Diomedes tarafından öldürülmüşlerdir (Hom. İl. ii. 828, xi. 328).

AMPHOTERUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Alkmaeon ile Kallirhoe'nun oğlu, Arkanan'ın kardeşidir. Arkanan ile babalarının intikamını almak istemişlerse de Phegeus ve çocukları tarafından öldürülmüşlerdir.

2. Bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xvi. 415)

AMPONYİNAMOA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Akan halkının inanışında şifa ve yeryüzü tanrıçasının adıdır.

AMPYKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pelias'ın oğlu, Khloris'in kocası ve kâhin Mopsus'un babasıdır (Hygin. Fab. 14, 128).

2. İapetos'un oğlu olup, Demeter rahibi ve şairdir. Perseus'un düğününde Pettalus tarafından öldürülmüştür (Ov. Met. v. 110)

AMRAM [Yahudi Mitolojisi] Levi kabilesinden Kohath'ın oğlu Jokhebed'in kocası ve yeğeni, Harun, Meryem ve Musa'nın babasıdır. İslam kaynaklarında İmran olarak anılmıştır.

AMRAPATİ [Budist Mitolojisi] Buda'nın ayaklarına kapanıp ağlayan günahkâr bir kadının adı olup, gözyaşları Buda'nın ayak izlerine dönüşmüştür.

AMRİT Bkz. Amrita

AMRİTA [Hint Mitolojisi] Tanrılara ölümsüzlük veren bir çeşit iksir veya Ab-ı Hayat suyu olup, adı Sanskritçe "ölümsüzlük" anlamına gelmektedir. Vedalarda daha çok tanrıların içeceği Soma içkisi için kullanılan amrita ayinlerde rahipler tarafından tanrılara sunulmakla kalmayıp sarhoş oluncaya dek tüketilirdi. Homeros'un anlatılarında hoş kokulu bir nektar olarak bahsi geçen *ambrosia* ile aynı anlama gelmekle kalmayıp etimolojik açıdan ilişkili oldukları da sanılmaktadır. Okyanusun çalkalanması sırasında oluşan bu sıvı *Nirjara* veya *Piyuşa* adlarıyla da bilinmekte, Vişnu'nun kuşu Garuda tarafından çalınmışsa da İndra tarafından geri alınmıştır. Günümüzde Sihlerin vaftiz törenlerinde kullandıkları aynı zamanda kutsal kabul edilip içtiği su amrit olarak adlandırılmaktadır. İçilmeden önce iki tarafı keskin bir kılıçla karıştırılan amrit içiminin amrita inancı ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

AMSAVATARA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun önemsiz görünümlerinden birisidir.

AMSET Bkz. İmset

AMSU Bkz. Min

AMŞA [Hint Mitolojisi] Adityalardan birisi olup, adı *"payları bölüştüren"* anlamına gelmektedir.

AMULET Eski Roma'da kötü ruhlar ve nazara karşı korunmak amacıyla kullanılan süs eşyaları ve mücevher parçalarından oluşan tılsımların adı

olup, kökeni bilinmeyen Latince 'amuletum' kelimesinden türemiştir. Prehistorik amuletler daha çok bereket ve avda şans getirmesi için kullanılan pençe, diş ve deniz kabuklarından oluşmakta ve genellikle kolye olarak kullanılmaktaydı. Asurlular tanrılarının küçük heykellerini kapı girişlerine gömünce kötü ruhların içeri girmesini engelleyeceklerini düşünürlerken, Moğollar, tılsımları şimşek ve yıldırımdan korunmak, Amerika yerlileri ise hayvan parçalarını o hayvanın olumlu özelliklerinin kendilerine geçmesi umuduyla kullanmaktaydı.

1. [Roma Mitolojisi] Romalılar bazı kıymetli taşları tanrılarla ilişkilendirilip (Jüpiter alaca akik, Sol kantaşı, Mars kırmızı çakmaktaşı, Ceres yeşil çakmaktaşı, Bakkhus ise mor kuvars) onların gücünden yararlanmak için üzerlerinde taşımaktaydı.

2. [Mısır Mitolojisi] Eski Mısırlılar yaşayanların yanı sıra ve ölüleri de korumak amacıyla tılsımlar kullanmaktaydı ki bunlardan skarab özellikle çok önemliydi.

Eski Mısır'da mumya mezarlarında rastlanılan tılsımda skarab

3. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerler, tanrı ve hayvan resimleri çizdikleri tılsımları çömleklerden ev kapılarına dek her yerde kullanmaktaydı. Yahudiler, tanrı emirlerinin yazılı olduğu parşömen parçalarını boyunlarında taşımaktaydılar ki bunlardan en bilineni Musa'nın İsrailoğullarına tanrının tek olduğunu bildirdiği ayetin yazılı olduğu mezuzahlardır. Benzer şekilde minyatür boyutlarda Kur'ân-ı Kerimler Müslümanlarca kötülüklerden korunmak amacıyla kullanılmaktadır.

4. [Hıristiyan Mitolojisi] İlk Hıristiyanlar İsa'yı sembolize eden Yunanca ikhthys (balık) yazısını aynı sebeple taşımaktaydılar. Katolikler Hazreti İsa figürlü haçları kötülükleri ve kutsal suyu kötülükleri uzak tutmak amacıyla uzun süredir kullanmaktadır.

5. [Kelt Mitolojisi] 4 yapraklı yonca bulmanın şans getireceğine inanılmaktaydı.

Bkz. Kamia, Nazarlık, ikhthys, mezuzah

AMULİUS [Roma Mitolojisi] Roma'nın 19 km güneydoğusunda bulunan Alba Longa antik kentinin krallarından birisi olup Proca'nın oğlu, Numitor'un kardeşi ve Romulus'un amcasıdır. Amulius, kardeşini tacından edip, çocuklarını öldürmüştür. Numitor'un tek kızının tahtta hak talep edebilecek çocuk yapmasını engellemiş ve rahibe olmaya zorlamıştır. Buna rağmen kızın ikizleri Romulus ve Remus büyümüş ve Amulius'u öldürerek tacı tekrar ele geçirmişlerdir (Livius, I. 3-5).

Amun (Morey, 1903)

AMUN [Mısır Mitolojisi] Eski Mısır tarihi boyunca tanrıların efendisi olarak kabul edilen en önemli tanrı olup, Amen, Aman, Ammon, Amon ve Hammon adlarıyla da bilinmekteydi. Hermopolis kökenli bir rüzgâr tanrısı olmakla birlikte, Thebes'te de kabul gören Amun MÖ 2061'de Thebes yöneticilerinin ülke birliğini sağlamalarından itibaren konumunu güçlendirmiş, MÖ 1500'lerde Mısırlıların Hyksosları kovmalarının ardından en önemlileri Luxor ve Karnak'ta bulunantapınaklarının sayısı hızla artmıştır. Amun zamanla diğer tanrılarla özellikle güneş tanrısı Re ile özdeşleştirilerek 18. Hanedan döneminde *Amon-Ra* adıyla anılmış, tanrıların kralı, evrenin yaratıcısı ve firavunların babası olarak görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren Amun rahipleri Amun dışında başka bir tanrı olmadığını iddia etmeye başlayarak, tek tanrıcılığın temellerini atmışlardır. Hayat gücü anlamına gelen *ba* ve hayat anlamına gelen *Ankh* adlarıyla da anılan Amun insanlığın iyiliksever koruyucusu olarak kabul görmüştür. Amun, karısı Amunet ile birlikte Hermopolis Ogdoad'ı olarak bilinen sekiz başlangıç tanrısından birisi kabul edilmekteydi.

Akbaba tanrıça Mut (anne), genç ay tanrısı Khonsu ile birlikte Thebes tanrı üçlemesinde baba figürünü oluşturan Amun aynı zamanda kentin yerel tanrısı ve koruyucusuydu. Yunanlı ve Romalılarca Zeus ve Jüpiter ile özdeşleştirilen Amun Mısırlılarca çoğunlukla başında iki tüylü bir taç, boynunda kolye, kollarında bilezik, sağ elinde hayatın sembolü sayılan *ankh* sağ elinde ise bir asa bulunan sakallı bir adam veya koç başlı aslan hatta sadece boynuzları kıvrımlı boynuzları olan bir koçbaşıyla tasvir edilmekteydi. Amun eşiyle birlikte göründüğünde ise kurbağa başlı bir adam karısı Amunet ise kedi

başlı bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Thebes'in düşmesinden sonra Amun kültü göçebeler yoluyla Etiyopya'ya dek yayılmış, İsa'nın doğumuna dek kültü varlığını sürdürmüştür.

AMUN RA Bkz. Amun, Re

AMUNET [Mısır Mitolojisi] Ogdoad üyesi ve Amun'un karısı olan bir başlangıç tanrıçasının adıdır. Ptolemaios Hanedanı döneminde kuzey rüzgârının beden bulmuş formu olarak düşünülmüştür. Amun'un kült merkez Karnak'ta rahipler Amunet'e de hizmet etmekte, Sed festivalinde tanrıça da onurlandırılmaktaydı. Mısır sanatında Amunet, papirüs asa taşıyan ve kırmızı bir taç takan kadın formunda tasvir edilmekteydi. Bkz. Amun

AMURRU Bkz. Martu

AMUSHA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da yaşayan Yupa halkının inanışında huysuz olduğu için annesi tarafından terkedilen bir kız çocuğu olup, ormanda yaşamaya başlayınca geyiğe dönüşmüştür.

AMYKLAS [Yunan Mitolojisi] Lakedaemon ile Sparta'nın oğlu, Diomede'nin kocası ve Hyakinthus'un babası olan Lakonia kralıdır (Apollod. iii. 10) Amyklae kentinin kurucusu kabul edilmektedir (Paus. iii. 1).

AMYKLAUS [Yunan Mitolojisi] Lakonia'da Amyklae kentindeki tapınağında 30 kübit büyüklükte bir heykeli bulunan Apollon'a verilen isimdir (Pausanias iii. 19. 2).

AMYKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Deniz tanrısı Poseidon ile Bithynialı su perisi Melia'nın (veya Bithynis'in) zalimliğiyle ünlü dev oğlunun adıdır. Bithnia'da Bebrykia adı verilen bir bölgede yaşayan Bebrik halkının kralı olup, ülkesine gelen yabancılarla dövüşmeyi huy edinmiştir. Argo gemisinin yolculuğu sırasında, Argonautlardan birisi olan Polydeukes, Amykus'u dövüşte öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 20; Hygin. Fab. 17).

2. Troya savaşında Troya saflarında gösterilen bir başka Amykus'un Theona adlı karısından Mimas adlı bir oğlu olmuştur. Troya'nın düşmesinden sonra Aeneas'ın peşinden İtalya'ya giden Amykus burada Turnus tarafından öldürülmüştür (Virgil, Aeneid, 10. 702, 12. 509).

AMYMONE [Yunan Mitolojisi] Mısır'da bulunan Belus kentinin kralı Danaos ile Europe'un elli kızından birisinin adıdır. Poseidon'un gazabına maruz kalan ülkesi bir yaz susuzluktan kırılmaya başladığında Danaos kızlarını yeni su kaynakları bulmaları için görevlendirmiş, Amymone bu görev sırasında kendisine tecavüz etmek isteyen bir satirden Poseidon sayesinde kurtulmuştur. Kıza âşık olan tanrı kızın babasına düğün armağanı olarak asasını yere vurarak su üstüne çıkardığı üç kollu Lena pınarını vermiştir. Poseidon'dan Nauplius adlı kahramanı doğuran Amymone'nin adı Yunanca 'masum, suçsuz' anlamındadır.

AMYNTOR [Yunan Mitolojisi] Krallığına girmesine izin vermediği Herakles tarafından öldürülen Dolopes kralının adı olup, Eleonlu Ormenus'un oğludur.

AMYRUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'in oğlu olup, Teselya'daki Amyrus nehri ve kentine adını verdiğine inanılmaktadır.

AMYTHAON [Yunan Mitolojisi] Kretheus ile Tyro'nun oğlu, Aeson ile Pheres'in kardeşi, İdomene'den Bias, Melampus ve Aeolia'nın babası olup, Messenia'da Pylos kentinde yaşamaktaydı (Homer. Od. xi. 235, 259).

AMYTHAONİUS [Yunan Mitolojisi] Amythaon'un oğlu olduğu için Melampus'a verilen isimdir.

AN Bkz. Anu (1)

AN Çİ [Çin Mitolojisi] Bir koruyucu ruhun adı olup, ölülere cennet P'eng-lai'ye gitmeleri için yol göstermektedir.

ANA [Kelt Mitolojisi] **1.** Dana'nın yardımsever görünümlerinden birisi olup 'Anu' olarak da bilinen tanrıça yazar Cormac tarafından İrlanda'nın tüm tanrılarının anası olarak anılmıştır. Bereket tanrıçası olmakla birlikte yanlışlıkla yeryüzü tanrıçası Danu ile de karıştılan Ana'nın Aine ile özdeş olduğu da iddia edilmiştir. Hıristiyanlığın yayılmasının ardından sonra St. Anne ile özdeşleştirilen bu tanrıçanın Kara Annis ile ilişkili olabileceği de iddia edilmiştir.

2. [Kelt Mitolojisi] İrlanda savaş tanrısının adı olup, Morrigan veya Nemain'in görünümlerinden birisidir.

3. [Çingene Mitolojisi] Keşali adı verilen dağ ve orman perilerinin kraliçesinin adı olup Loholiço kralı ile evliliklerinden dokuz hastalık cini dünyaya gelmiştir.

4. [Türk Mitolojisi] Sibirya efsanelerinde Kaitakalni'nin kardeşi olan ana tanrıçanın adıdır

ANA LİVİA Bkz. Life

ANA TANRIÇA Tabiatın dolayısıyla yeryüzündeki hayatın kaynağı ve tüm tanrıların annesi olduğuna inanılan başlangıç figürü olup, çeşitli kültürlerde farklı görünümlerde tasvir edilmiştir.

1. [Yunan Mitolojisi] Gaia veya Gaea adıyla bilinmekte olup gökyüzü, okyanus ve tanrılar dâhil yaşayan tüm canlıları doğurduğuna inanılmaktaydı.

2. [Germen Mitolojisi] Töton ana tanrıçası Erda veya Urd'un adı İngilizce dünya anlamına gelen 'earth' kelimesiyle de ilişkili olup, yaşayan tüm canlıların kaynağı olduğuna inanılmaktaydı.

3. [Kelt Mitolojisi] İrlanda ana tanrıçası Danu'nun tüm Tuatha Dé Danann kabilesinden tanrıların annesi olduğuna inanılmaktaydı.

4. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İbo halkının inanışında ana tanrıça Ala yaşayan tüm canlıların anası ve ölüm tanrıçası olarak kabul edilmekteydi

5. [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap toplumunca ana tanrıça Allat olarak adlandırılmaktaydı.

6. [Mısır Mitolojisi] Annelik, evlilik ve aşkın koruyucusu sayılmasına karşın İsis'in ana tanrıça tanımına uyduğu tartışmalıdır.

7. [Hint Mitolojisi] Durgha'dan savaşçı Parvati'ye dek pek çok avatarı olan Devi kutsal ana olarak adlandırılmaktaydı.

8. [Aztek Mitolojisi] Adı "yılanlı etek giyen" anlamına gelen ana tanrıça Koatlikue aynı zamanda savaş tanrısı Huitzilopokhtli'nin de annesiydi. Diğer çocukları ana tanrıçayı öldürmeye kalkıştığında Huitzilopokhtli kardeşlerini öldürerek anasını korumuştur.

9. [Endonezya Mitolojisi] Pirinç Ana veya Pirinç Gelini adlarıyla da bilinen Sri, hem yeryüzü hem de inanoğlunun anası olarak kabul edilmekteydi.

10. [Anadolu Mitolojisi] MÖ 7-6. Bin yıllarda tapınıldığı anlaşılan geniş kalçalı, göbekli ve sarkık göğüslü, yanında leopar veya bir aslanla birlikte tasvir edilen tanrıçanın kültü şehirleşme ile düşüşe geçmiştir. Ana tanrıçanın erkeği ise boğa formunda tasvir edilmiş olup Anadolu ana tanrıçası kendisinden gelen tüm tanrıça karakterlerini etkilemiştir.

ANADYOMENE [Yunan Mitolojisi] Dalgaların köpüklerinden doğduğuna inanılan güzellik tanrıçası Aphrodite'nin takma adı olup, Yunanca 'sudan çıkan' anlamına gelmekteydi.

ANAEA [Yunan Mitolojisi] Karya'da Anaea kentine adını veren bir Amazon'un adıdır.

ANAEL [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'in apokrif kabul edilen Tobit kitabında Tobit'in erkek kardeşi olup, oğlu Ahikar Asur kralı Sennacherib'e danışman olarak hizmet etmekte Haniel, Hamiel, Onoel adlarıyla da bilinmekteydi. Henry Wadsworth Longfellow'un "Altın Efsane" (The Golden Legend) adlı eserinde Bethlehem yıldızını taşıyan 13 melekten birisi olarak gösterilmiştir. Okültistler tarafından Hanael adıyla oğlak burcunu yöneten keçi formunda bir iblis olarak tasvir edilmiş, günün saatleriyle ilişkilendirilmiştir.

ANAHİD Bkz. Anahita

ANADOLU MİTOLOJİSİ Anadolu'nun göbeğinde yer alan Çatalhöyük, tarımsal yerleşimden kent yerleşimine geçilen dünyanın en eski kenti kabul edilmektedir. Arkeolojik kazılarda ana tanrıça heykelinin yanında bulunan hayvan özellikle boğa sembolleri, ana tanrıça kültünün yanı sıra erkek verimlilik sembollerinin de kullanıldığı gök ve savaş tanrısının boğa formunda sembolize edildiğini düşündürmektedir. Anadolu uygarlığının Yunanistan ve Girit uygarlıklarını etkilediği hatta geliştirdiği sanılmakta bir başka deyişle Çatalhöyükteki boğa figürlerinin Girit'te Miniaturos'a dönüştüğü, beş bin yıl içerisinde Anadolu'dan batıya doğru kültürel ve inanç kalıpları ihraç edildiği düşünülmektedir.

Anadolu'ya MÖ 1600-1180 arasında egemen olan Hititler Mezopotamya uygarlıklarının yanı sıra Hatti ve Hurri kültürlerinden etkilenmiş, fethettikleri topraklar ile komşu devletlerin tanrılarına gösterdikleri saygıdan dolayı bin tanrılı halk olarak anılmışlardır. Hint-Avrupa halkları gibi Hititler'inde panteonlarının lideri eril bir fırtına tanrısı olmakla birlikte Hattilerden ödünçledikleri sanılan güneş tanrıçasına da büyük önem vermişlerdir. Fırtına tanrısı devletin çeşitli bölgelerinde yerelleşmiş farklı yörelerde çok sayıda varyantı ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun genişlemesiyle birlikte Suriye ve Mezopotamya tanrı ve tanrıçalarının benzimsenmesiyle senkretik bir inanç yapısı gelişmeye başlamış, tanrılar kaluti adı verilen daireler içerisinde gruplaştırılmıştır. Kökleri Hint-Avrupalı kavimlerle bağlantılı özgün tanrılara (Aşertu 'yılan', Apulunas 'güneş', Pahnur 'ateş', Şupppilulia 'su', Lelvani 'savaş', Aruna 'deniz) sahip oldukları gibi kendilerinden önce var olan Anadolu tanrılarını benimseyen çok tanrıcı ve putperest Hitit uygarlığı Asurlular tarafından ortadan kaldırılmıştır.

MÖ 3. binyılda Van gölü civarında büyük bir devlet kurup zamanla güneye inen Hurrilerin panteonunda baş tanrı Kumarbi'nin yanı sıra Gök tanrısı Teşup ile eşi Gök tanrıçası Hepat yer almaktadır.

Trak asıllı bir kavim olup Antik Çağ'da Troya dâhil Güneybatı Anadolu'da yaşayan Frigyalılar, ana tanrıça Kybele'ye tapınmaktaydılar. Sonrada Dionysos'u da tanrı olarak kabul eden Frigyalıların Galli adlı hadım rahipleri kendilerini hadım ederek Kybele'ye adıyorlardı.

ANAGO [Haiti Mitolojisi] Bir Vudu tanrısının adıdır.

ANAHİTA [Pers Mitolojisi] Zerdüştlük öncesinde tapınılan su, savaş ve bereket tanrıçası olup, 'Anaitis' ve 'Aredvi Sura Anahita' (Güçlü, lekesiz, saf) adlarıyla da bilinmekteydi. Avesta'ya göre sırtında altın bir pelerin, belinde kemer, boynunda kolye ile sekiz güneş ışığı okunun yanı sıra yıldızlarla süslenmiş altın bir taç giymiş iri göğüslü güzel bir kadın olarak tasvir edilen (Yaşt 5, 126) Anahita başlangıçta bi su tanrıçası olarak düşünülmüştür. Zamanla yaratım sürecine katkı sağlayan ve insanları düşmanlarından koruyan bir ana tanrıça olarak düşünülmüştür. Avesta takviminin sekizinci ayın 10. Günü adandığı tanrıça güvercin ve tavuskuşu ile ilişkilendirilmekteydi. Sonradan Orta Farsça konuşulan dönemde *Ardvi Sur* olarak adlandırılan Anahita Anadolu kültüründe özellikle Ermenilerce ana tanrıça olarak görülmüştür. Ermenistan'da Anahid adıyla bilinen tanrıça onuruna eski Ermeni takviminin ilk ayı olan Navasard'ın onbeşinci gününde en yakın nehrin kenarında 'Altın Ana' festivali düzenlenip buzağı kurban edilmekte, Aramazt ve Vahakn ile birlikte Ermenistan'ın üç koruyucu tanrısından birisi kabul edilmekteydi. Artaxerxes döneminde (MÖ 436-358) Soesa, Ekbatana ve Babil'de adına pek çok tapınak inşa edilmiştir. Bazen tanrı Mithra'nın eşi olarak da tanımlanan Anahita doğuya özgü ana tanrıça motiflerinden birisi olup Babil aşk ve bereket tanrıçası İştar ile aralarındaki benzerlikler Perslerin MÖ 6. yüzyılda Babil'i keşfetmelerinin ardından artmıştır. Eski Ermeni takviminde ayların 19. gününe adını veren tanrıçanın Erzincan civarında önemli bir tapınağı olduğu bilinmekteydi. Anahita, Yunanistan'da Artemis ve Aphrodite ile eş tutulmuştur.

ANAİDEİA [Yunan Mitolojisi] Acımasızlığın kişileştirilmiş fomudur.

ANAİTİS Bkz. Anahita

ANAK Bkz. Anakimler

ANAKHAİ [Moğol Mitolojisi] Eski evlerinde yaşamaya devam eden ölülerin ruhlarına verilen isimdir.

ANAKİMLER [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrailoğullarından önce Kenan ülkesinin güneyinde yaşayan Yahudilerin düşmanı olarak tasvir edilen uzun boylu bir halkın adı olup (Sayılar 13:28) yeryüzüne inmiş melekler ile ölümlü kadınların veya Anak adlı bir devin çocukları olduklarına inanılmaktaydı. Bu söylencenin temelinde şüphesiz ki Eski Ahit'te Tanrının oğulları olduğu söylenen meleklerin yeryüzünde gördüğü güzel kızları kendilerine eş aldığının bildirilmesi yatmaktadır (Tekvin 6:2). Zohar'da İbranilerin Anakimlerin yanında çekirge büyüklüğünde kaldığı bildirilirken, Erich Von Däniken *Tanrıların Arabaları* (Chariots of the Gods) adlı eserinde Anakimlerden bahsederken ilk insanların uzaylılarla karşılaşmalarının Tanrı prototipinin oluşmasına yardım ettiğini iddia etmiştir.

ANAKSARETE [Yunan Mitolojisi] İphis adlı bir çobanın âşık olduğu Kıbrıslı bir genç kızın adıdır. Taş kalpli kız çobanın aşkına karşılık vermeyince genç adam kendini öldürmüş, adamın penceresinin önünden geçirilen cesedini görünce bile vicdan azabı çekmeyen kızı, tanrıça Aphrodite taşa çevirmiştir (Ovid XIV, 698). Önüne bakan Venüs (Venus Prospiciens) adı verilen bu heykel Salamis'te bir Aphrodite tapınağına konulmuştur.

ANALA [Hint Mitolojisi] İndra'nın hizmetindeki sekiz Vasu'dan birisi olan ateş tanrısının adıdır. Agni ile eşdeğer olan Anala'nın adı Sanskritçe "ateş" anlamına gelmekteydi.

ANAMAKİU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında yeraltında yaşayan iblislere verilen isimdir.

ANAN 1. [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'bulut' anlamına gelmekte olup, gözle görülebilen cennet öğelerini tanımlamak içinde kullanılır. Tanrılar bulutlar üzerinde seyahat ederler (Mezmurlar 104:3).

2. [Japon Mitolojisi] Buda'nın kuzeni ve Hint mitolojisindeki Ananta'nın karşılığı olmalıdır.

3. [Güney Amerika yerlileri Mitolojisi] Guarani halkının inanışında bir iblisin adıdır.

ANANDA [Budist Mitolojisi] Buda'nın en önemli müritlerinden birisi olup Budist yazmaları onun derlediğine inanılmaktadır.

ANANGA [Hint Mitolojisi] Aşk tanrısı Kama'nın lakabı olup 'bedensiz' anlamına gelmektedir.

ANANGOPA [Tibet Mitolojisi] Lamaist bir büyücünün adıdır.

ANANK [Türk Mitolojisi] Özbekistan'ın Harezm bölgesi halkının inancında çölde yolunu kaybeden yolculara su vererek yardım eden gözle görülmeyen varlıklara verilen isimdir.

ANANKE [Yunan Mitolojisi] Şifacılık ile de ilişkilendirilen kaderin kişileştirilmiş formu olan bir tanrıça olup, Plato'ya göre kader tanrıçaları olan Moiraların annesidir. Yunan sanatında iğ tutan kadın formunda tasvir edilen tanrıça kültü Adrasteia ile birleştirilmiştir.

ANANN [Kelt Mitolojisi] İrlanda ana tanrıçasının adı olup Danu'yla karıştırılmaktadır. Güneybatı İrlanda'da Munster civarında yaygın olarak tapınılmaktaydı.

ANANSASEM [Afrika Mitolojisi] Gana, Benin ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Akan halkının 'gök tanrısı Nyankomsem'in sözleri' olarak da adlandırdığı düzenbaz örümcek Ananse ile ilgili hikâyelerin adıdır. Efsanelerle ilişkili ve eğlence için anlatılan bu hikâyelerin bazılarında Anase yer almasa da tümü Anansasem olarak adlandırılmaktadır.

ANANSE KOKROKO Bkz. Onyankopon

ANANSE Bkz. Anansi

ANANSİ [Afrika Mitolojisi] Gana, Togo ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Aşanti halkının hatta Karayipler'e göçen Batı Afrika diyasporasının inanışında gökyüzü tanrısı Nyame'nin arabuluğunu yapan düzenbaz bir kahramanın adıdır. Anansi Afrika'da "örümcek", Ananse, Anancy, Anansi Kokroko (Bilge örümcek), Kvaku Ananse ve Nansi, Haiti'de "Ti Mali", Bahamalar'da "Boy Nasty" ve "B'Rabby", Curacao'da "Nancy", ABD'de Carolina ve Georgia kıyısında ise "Nancy Teyze" ve "Bayan Nancy" olarak da anılmaktadır. Anansi ağ örebilen sekiz ayaklı bir örümcek olup, tilki, tavşan ve insan formlarına bürünebilmekte sihir kabiliyetini bencilce amaçlarına ulaşmak için kullanmaktadır. Söylenceye göre başlangıçta yaratıcı bir tanrıyken Anansi'nin tarlasındaki mahsulleri yiyen koçu öldürdüğü için örümceğe dönüştürülmüştür. Nyame'nin emriyle Anansi ormanlara yağmur getirmekte, denizlerin ve nehirlerin sınırlarını düzenlemektedir. En ünlü Anansi öyküsü bir kaplanı kandırıp sırtına binen örümceğin güneşi çalmasını konu almaktadır. Aşanti öykülerinde bilge, açgözlü, kurnaz ve acımasız olarak tasvir edilen düzenbaz örümcek Anansi Amca her zaman başarılı olamasa da hayvan, insan hatta tanrıları kandırmaya çalışmakta özellikle zorbalara karşı kazandığı zaferler gençlere ahlaki meseller vermek için kullanılmaktadır. Bir öyküde Anansi tanrıdan bir buğday başağı istemiş ve karşılığında yüz hizmetçi vereceğini söylemiştir. Anansi bu başağı bir köyede yaşayan insanlara götürerek kutsal olduğunu söyledikten sonra akşam gizlice tanelerini tavuklara vermiş ve ertesi sabah insanları başağını çalmakla suçlamış, kendisine bir kilo tahıl vermelerini sağlayarak zararını telafi etmelerini istemiştir. Anansi ardından yola koyulmuş elindeki tahılı yolda rastladığı yaşlı bir adamın tavuğu ile takas etmiştir. Anansi uğradığı başka bir köye tavuğun kutsal olduğunu söyledikten sonra geceleyin tavuğunu gizlice öldürmüş ve ertesi sabah köylüleri suçlayıp, karşılığında on koyun almıştır. Ananasi yine yolda karşılaştığı yaşlı bir adama elindeki koyunları vererek karşılığında bir ceset almış ve bununla birlikte bir başka köye giderek cesedin tanrının uyuyan oğlu olduğunu söylemiştir. Köylüler sabahleyin cesedi uyandırmayı başaramayınca Anansi tarafından tanrının oğlunu öldürmekle suçlanmışlar ve 100 genç

önermişler hilezbaz örümcek de onları söz verdiği gibi tanrıya götürmüştür.

Ntikuma veya Tacuma adlı bir oğlu bulunan Anansi'nin Sierra Leone'de *Balmumu Kız* ile Afrika'nın bazı bölgelerinde *Sakız Adam* olarak bilinen hilebazlar hakkında benzer öyküler anlatılmaktadır.

ANANSİ TORİ [Afrika Mitolojisi] Kuzeydoğu Afrika'da, Surinam civarında Anansi hikâyelerine verilen isimdir. Aşanti halkı tarafından ise 'Anansasem' olarak adlandırılırlar.

ANANTA [Hint Mitolojisi] **1.** Tanrı Vişnu'nun takma adlarından biri olup 'sonsuz, sınırsız' anlamına gelmektedir.

2. Nagaların kralı, Kasyapa ile Kadru'nun oğlu ve kimine göre Manasa'nın kardeşi olan 1.000 (veya 7) kafalı yılanın adıdır. Vişnu'nun arkasında kıvrılmış biçimde tasvir edilen Ananta, Mani-Mandapa sarayında yaşamakta olup, Patala ülkesinin kralıdır. Şesha adıyla da bilinen tanrı bazı öykülerde Vasuki ile özdeşleştirilmişken diğerlerinden Vasuki'nin babasıdır. Hindistan'da Temmuz-Ağustos aylarında kutlanan Naga Pançami bayramı Ananta'ya adanmış olup, bu dönemde Uccain ve Varanasi'deki Şiva tapınaklarında yılanlar serbestçe dolaşmaktadır.

ANANTA THEVİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tatland iyi şans tanrıçasının adı olup (Sanskrit Ananda Devi) eşi Phra Sao ise 'kaypak şans' tanrısıdır.

ANANTABOGA [Endonezya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında vayang (Gölge) adı verilen efsanelerde bahsi geçen yeraltı dünyası ejderhalarının kralının adıdır.

ANANTARAJA [Endonezya Mitolojisi] Anantaboga ile Nagagini'nin oğludur.

ANAPA Bkz. Anubis

ANAPEL [Sibirya Mitolojisi] Kamçatka yarımadasının kuzeyinde yaşayan Koryak halkının inanışında reenkarnasyondan sorumlu bir tanrıçanın adı olup, 'küçük anneanne' olarak da bilinmekteydi.

ANASUYA [Hint Mitolojisi] Hintli ermiş Atri'nin karısı olup, adı "kıskanç olmayan" anlamına gelmektedir. Ermiş Kardama ile Devahuti'nin karısı olan Anasuya, ermiş Kapila'nın kardeşi, ermiş Dattatreya, ermiş Durvasa ve ay tanrısı Çandra'nın anasıdır. Ramayana destanından Çitrakuta ormanının güneyinde küçük bir inziva yerinde kocasıyla birlikte yaşadığı anlaşılmaktadır. Sade bir yaşam süren dindar kadın özverisi karşılığında mucizevi güçler elde etmiştir. Sita ve kocası Rama sürgün sırasında onu ziyaret ettiğinde, Anasuya onları çok iyi karşılamış, Siya'da ev sahibesine onu hayat boyu güzel tutacak bir merhem vermiştir.

ANAT [Ugarit Mitolojisi] Savaşçı, ana tanrıça, bakire kız ve hafifmeşrep bir kadın olmak üzere 4 ayrı görünümde tasvir edilen bereket, aşk, avcılık ile savaş tanrıçasının adıdır. Halkların Anası (Yabamat Liimmim) lakaplı Anath ayrıca Anata ve Hanata olarak da bilinmekteydi. Gökyüzü tanrıçası olan Anat hem yaratıcı ana hem de tapınaklarında genç erkekler kurban edildiği için kana susamış bir katil olarak düşünülmüştür. 1928 yılında Ras Shamra'da bulunan bir yazıtta tanrıça Anat için yazılmış ayin şiirleri bulunmuşsa da tanrıçanın kökeni hakkında henüz net bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte bir Sami tanrıçası olduğu Filistin ve Suriye'de tarih öncesi çağlarda bile mevcut olan kültünün sahil boyunca Doğu Akdeniz'e yayıldığı düşünülmektedir. Anath'ın erkek kardeşi Baal'ın Lübnan dağlarını fethetmesine yardım ettiği için onuruna bir tapınak inşa edildiği söylenmektedir. Bir söylenceye göre Anat'ın hafifmeşrep formu bir av sırasında rastladığı Baal ile 77 kez ilişkiye girdiği için ineğe dönüşüp bir boğa doğurmuştur. Bir başka söylencede tanrıçanın kral Danel'in oğlu avcı Aqhat'ın muhteşem yayını ödünç aldıktan sonra çok beğenip göz koyduğunu adama hediyeler sunmasına karşın vermeyince adamın ölümüne sebep olarak zorla almıştır. Ugarit yazıtlarında ölen kardeşinin öcünü ölüm tanrısı Mot'tan aldığı kayıtlıdır. Anat zaman zaman Asherah ile karıştırılmış, Mısır'da Bent-Anat anılan tanrıça Memphis'te İsis ile özdeşleştirilmiştir. Mısır sanatında savaş ile ilişkilendirilen Anath kalkan, mızrak ve balta taşıken başında iki devekuşu tüyü bulunan bir taç ile tasvir edilmiştir.

ANAT YAHU Mısır kenti Elephantine'de bulunan yazıtlarda bahsi geçen bir tanrıçanın adı olup, Yahu'nun karısı ve Bethelli olarak anılmaktadır.

ANATH Bkz. Anat

ANATHA BAETYL [Ermeni Mitolojisi] Aslan formunda bir tanrıçanın adıdır.

ANATHAPİNDADA [Budist Mitolojisi] Bir prensten olağanüstü güzellikte bir atı satın alıp Buda'ya veren zengin bir tüccarına adıdır.

ANATHEMA Eski Ahit'te dinî ayinlerde kurban edilen canlı anlamında geçen kelime Hıristiyan terminolojisinde Kilise tarafından cemaatten uzaklaştırma cezası alma anlamına genişlemiştir. Eski Yunan'da tanrılara verilen adaklar için kullanılan kelimenin kökeni Yunanca 'adamak' anlamına gelen 'anatithenai'dir.

ANATİWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Karaya halkının yaratılış söylencesinde tufana sebep olan kötü bir yaratığın adıdır. İnsanlar selden kaçmaya çalışmışsa da ancak su tavuğu Sarakura'nın yardımıyla yeniden toprağa ayak basabilmişlerdir.

ANATU Bkz. Anat

ANAULİKUTSAİKS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola halkının inanışında Nuskesiutsa mağarasında yaşayıp somon balıklarının göçünü kontrol eden bir nehir tanrıçasının adıdır.

ANAX [Yunan Mitolojisi] Uranos ile Gaia'nın oğlu, Asterius'un babasının olan Anaktoria (sonradan adı Miletus olacak) kralının adıdır (Paus. i. 35. 5, vii. 2. 3).

ANAXİAS [Yunan Mitolojisi] Kastor ile Elaeira'nın oğlu, Mnasinus'un kardeşidir (Paus. ii. 22. 6).

ANAXİBİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Bias'ın kızı, Pelias'ın karısı, Akastus, Peisidike, Pelopia, Hippothoe ve Alkestis'in annesidir. (Apollod. i. 9. 10).

2. Pleisthenes'in kızı, Agamemnon'un kardeşi, Strophius'un karısı ve Pylades'in annesidir (Paus. i. 29).

3. Kratieus'un kızı ve Nestor'un ikinci karısıdır (Apollod. i. 9. 9.)

ANAXO [Yunan Mitolojisi] Troezenli bir kadının adının adı olup, oğullarıyla birlikte Theseus tarafından öldürülmüştür (Plut. Thes. 29).

ANAYE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ile Arizona civarında yaşayan Navaho halkının inancında bir grup iblisin adıdır. Nayanezgani ve Thobadzistşini adlı ikizler bunların çoğunu dünyaya inmelerinden önce öldürdüyse de soğuk, açlık, ihtiyarlık ve yoksulluk getiren aneyeler hayatta kalmıştır.

ANAYİKOYONDİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Perikue halkının inanışında gövdesi olmayan bir tanrıçanın adı olup, Niparaya'nın karısı, Kuattayp'ın annesidir.

ANBAY [Yakındoğu Mitolojisi] İslam öncesi Arap toplumunca gelecekten haber verdiğine inanılan kâhin tanrıların adıdır. Mezopotamya tanrısı Nabu ile isim benzerliğinden dolayı ilişkili olabileceği ileri sürülmüşse de daha çok adalet ile ay tanrısı Amm ile ilişkilendirilmiştir.

ANCAMNA [Kelt Mitolojisi] Bir su tanrıçasının adıdır.

ANCHEMOLUS [Roma Mitolojisi] Marrubia kralı Rhoetus'un oğludur.

ANCHİMALUEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Aarakan halkının inanışında kehanet yeteneğiyle ünlü ay tanrıçasının adıdır.

Ancile

ANCİLE [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars'ın zırhının adı olup, Roma'nın ikinci kralı Numa Pompilius dönemindeki bir salgın sırasında gökyüzünden düşmüş ve tanrının 12 genç ve savaşçı rahipleri *Salii* tarafından korunmuştur. Roma kentinin varlığını sürmesinin bu kalkanın korunmasıyla ilişkili olduğu kehaneti üzerine Numa aynısından 11 kalkan daha yaptırarak hangisinin orijinal olduğunu gizlemek istemiştir. Kalkanlar yılda bir kez Salii adlı rahiplerce dışarı çıkarılarak kentte dolaştırılmaktaydı. Ancile Yunanca "eğri büğrü" anlamına gelen *ankylos* (ἀγκύλος) kelimesiyle ilişkili olup, Plutarkh kalkanın askerlerce dirsekle taşınmasından hareketle dirsek anlamındaki *ankōn* (ἀγκών) kelimesini vermiştir.

ANCİLİA Bkz. Ancile

ANÇANÇU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ve Peru'da yaşayan Aymara halkının inanışında bir iblisin adıdır. Dikkatsiz insanlara güleryüz ve arkadaşça yaklaşarak başlarına bela olur, onlara hastalık getirir, uykularında kanlarını emer. Kasırga ile ortaya çıkan bu iblisten korunmak isteyen Aymaralar nehir ve ıssız yerlerden uzak dururlar.

ANÇİMAYEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında kalku adı verilen büyücülerin çocuk cesetlerini kullanarak yarattıkları kötü bir varlığın adı olup, çocuk veya uçan ateştopları formlarına dönüşebilmekteydiler.

ANÇOÇİNÇAY [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da İnka'lardan önce yaşamış Çimu halkının inanışında evcil hayvanları aslan, kaplan gibi vahşi hayvanlardan koruyan bir yıldız tanrının adıdır.

ANDAKUT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouer adası ve Flattery burnu civarında yaşayan Nootka halkının inanışında çocukları orman kadını Malahas tarafından çalınan bir kadının gözyaşından doğan doğup Malahası öldürüp çocukları kurtaran bir kahramanın adıdır.

ANDALMAMUUS [Türk Mitolojisi] Sibirya'da Erlik tarafından yaratılmış, denizde yaşayıp, uzun dileyle yakaladığı insanları yiyen bir canavar olduğuna inanılmaktadır. Tyurin-muzık tarafından öldürüldükten sonra çürüyen cesedinden çıkan sivrisinekler yeryüzüne dağılmıştır.

ANDANDARA [Afrika Mitolojisi] Zande halkının inanışında ensanevi bir hayvanın adı olup, kadınlarla birleşerek kedi soyunu yaratmışlardır.

ANDAOKUT Bkz. Andakut

ANDARTA [Kelt Mitolojisi] Fransa'da Arles ve Marsilya şehirleri yakınında, delta oluşturarak Akdeniz'e dökülen Rhone nehrinin doğu yakasında yaşayan Gal kökenli Vocontii halkının inanışında savaş ve bereket tanrıçasının adıdır. Kimi yazarlar ayı formunda tasvir edilen Andarta'nın özünde bir tabiat tanrısı olduğunu iddia etmiştir.

ANDATE [Kelt Mitolojisi] Kutsal kabul edilen bir koruda tapınılan bir zafer tanrıçasının adıdır.

ANDER [Pers Mitolojisi] Zerdüştülüğün kutsal kitabı Avesta'ya göre etrafa günah tohumları saçıp, cehennemin hâkimi olarak tanımlanan kötü ruhun adıdır. Bkz. Ameşa Spentas

ANDERSEN, HANS CHRİSTİAN (1805-1875) Danimarkalı masal, oyun, roman, şiir, gezi kitabı ve biyografi yazarı olup, özellikle 'Çirkin Ördek yavrusu' ve 'karlar Kraliçesi' adlı masallarıyla tüm dünyada tanınmıştır. 1819'da tiyatro oyuncusu olmak ümidiyle gittiği Kopenhag'da umduğunu bulamayınca, 1828'de Kopenhag

Üniversitesi'ne girmiş, 1929'da ilk önemli yapıtı olan "Holmen Kanalından Amager Adasının Doğu Ucuna Bir Yürüyüş'" adlı gezi anıları yayınlanmıştır. Avrupa'Yı baştan abşa egzen yazar şansını oyun yazarlığında denemiş ve birkaç roman da yazmışsa da esas ününü "Kibritçi Kız", "Küçük Claus ve Büyük Claus" ve "Güzel Prenses ve Bezelye" gibi masalları içeren "Çocuk Masalları" (1835) kitabıyla kazanmıştır. 1872'ye kadar masal yazmayı sürdüren Andersen'in çalışmaları bu tarihte *Masallar ve Öyküler* adıyla 6 cilt halinde yayınlanmıştır.

ANDHAKA [Hint Mitolojisi] Dünyayı çiçekleriyle güzel kokulara boğan Parijata ağacını çalmaya kalkışırken tanrı Şiva tarafından öldürülen bin kollu, bin kafasında ikibin gözü bulunan bir iblisin (Asura) adıdır. Andhaka'nın bahsi Matsya Purana, Kurma Purana, Linga Purana ve Şiva Purana'da geçmektedir.

ANDHRİMNİR [İskandinav Mitolojisi] Aesir Tanrıları ile Einherjar'da aşayan ölü savaşçıların aşçısı olup adı "kurumlu" anlamına gelmekteydi. Her akşam Sahrimnir adlı yaban domuzunu kesip büyülü Eldhrimnir'de pişirmektedir.

ANDİKİOPEK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Missouri ve Yellowstone nehri vadilerinde yaşayan Krov halkının inanışında hiçbir silah tarafından yaralanmayacağına inanılan efsanevi bir savaşçının adıdır.

ANDJETİ Bkz. Anezti

ANDRA [Pers Mitolojisi] Kötü ruhların genel adı olup Hint tanrısı İndra'nın aksi özelliklere sahip formu olmalıdır.

Bkz. Ander

ANDRAEMON [Yunan Mitolojisi] **1.** Kalydonia kralı Oeneus'un kızı Gorge'un kocası ve Thoas'ın babasının adıdır. Agrius oğullarınca esir edilen Oeneus krallığını Andraemon'a bırakmıştır (Apollod. i. 8. 1,6; Hom. Il. ii. 638).

2. Andraemon'un torunu, Oxylus'un oğlu ve Dryope'nin kocasının adıdır.

ANDRASTE [Kelt Mitolojisi] Britanya kökenli savaş tanrıçasının adıdır. MS 61 yılında kraliçe İcinili Boadicea, Roma işgaline isyanı sırasında, esir Romalı askerleri Andraste'ye kurban etmişse de düşmanlarını engellemeyi başaramayınca intihar etmiştir.

ANDRET [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylence dizisinde Kral Mark'ın yeğeni ve Tristan'ın düşman kuzenidir.

ANDREUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı nehir tanrısı Peneius'un oğlu, Euippe'nin kocası ve Eteokles'in babası olan Orkhomenus kralının adıdır (Paus. ix. 34. 5). Boeotia'da Andreis adıyla da bilinmekteydi.

ANDREW, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre İsa peygamberin ilk iki müritinden ve 12 havarisinden birisi olup, balıkçı, balık satıcısı ve denizcilerin koruyucusu dahası İskoçya ve Rusya'nın koruyucu azizidir. Yeni Ahit'te Aziz Peter'in kardeşi olarak bahsi geçen Adrew aynı zamanda kardeşini İsa ile tanıştırarak Hıristiyan olmasını sağladığı için ilk misyoner sayılmaktadır. Ağlarını bırakarak İsa'yı takip eden kardeşlerin Hazreti İsa'nın dirilişinden sonra ne yaptığı kesin olarak bilinmemekteyse de MS 3. Yüzyılda yazılan *Aziz Andrews'in İşleri* adlı çalışmada Patras'da hapsedildikten sonra çarmıha gerilerek öldürüldüğü bildirilmiştir. Bu kitapta çarmıhın formu bildirirlmemekle birlikte Hıristiyan sanatında X formunda (crux decussata) bir çarmıh üzerinde gösterilmiştir.

ANDRİAMAHİLALA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında ilk kadının adı olup, aya dönüşmüştür.

ANDRİAMANİTRA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında Andrianahary ile birlikte yeryüzü ve insanlığı yaratan bir tanrı adıdır.

ANDRİAMBAHOMANANA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında ilk erkeğin adı olup muz ağacına dönüşmüştür.

ANDRİANAHARY [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında Andriamanitra ile birlikte yeryüzü ve insanlığı yaratan bir tanrı adıdır.

ANDRİANAMBOATENA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar adasında yaşayan Zankari halkının inanışında yeryüzü tanrısının adıdır.

ANDRİANA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında su ruhu anlamında kullanılan ismin kökeni Madagaskar olup, MÖ 200-500 arasında İndonezya'dan gelip adaya yerleşen denizciler tarafından taşınmış olmalıdır. Bunların en önemlisi Andriambavirano (Suyun Prensesi) olup, gökyüzünde yaşamasına karşın insanları merak ettiği için kendini bir yaprağa dönüştürerek göle düşmüştür. Bir prens bu yaprağı bulup eline alınca kadın formuna dönüşmüş, çiftin Madagaskar halkının kültürel kahraman olarak kabul ettiği çok sayıda çocuğu olmuştur.

Bkz. Ranoro, Rasoalavavolo

ANDRİAS [Slav Mitolojisi] Voukaşin ile Yevrossima'nın oğlu ve Marko'nun kardeşi olan Sırp kahramanıdır.

ANDROCLES İLE ASLAN Efendisinin zulmünden kaçtığı için arenada bir aslanla dövüşmeye zorlanan ama geçmiş vakitte aynı aslanın ayağına batan dikeni çıkardığı için hayvanın hatırlayıp dokunmadığı bir kölenin öyküsünü anlatan Ortaçağ masalının adı olup, Aarne-Thompson sınıflandırmasında 156., Perry sınıflandırmasında ise Ezop'un Aslan ve Fare masalıyla birlikte 563. masal tipini oluşturmaktadır. Kalabalık aslanın olağandışı davranışına şahit olunca Androcles'in özgür bırakılmasını talep etmiştir. Ortaçağ'da "Çoban ile Arslan" adıyla anlatılan masal George Bernard Shaw'in 1951 tarihli *Androcles ile Aslan* adlı oyununa ilham kaynağı olmuştur.

ANDROGEOS [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Minos ile Pasiphae'nin (veya Krete'nin) oğlu, Alkaeus ile Sthenelus'un babası olan Paros kralının adıdır. Atina'da *Panathenaea* adıyla bilinen spor yarışmalarında tüm rakiplerini yenince kıskanç Atina kralı Aegeus tarafından Marathon boğasıyla dövüşmeye zorlanan genç hayatını kaybetmiştir (Apollod. iii. 1. 2, 15. 7; Paus. i. 27. 9.). Bir başka söylenceye göre Thebeai

yolunda tuzağa düşürülüp öldürülen (Diodorus iv. 60) Androgeos'un babası Minos oğlunun intikamı olarak Atinalıları her 9 yılda bir kez 7 genç kız ve 7 delikanlıyı Minaotaur'a kurban edilmesi için talep etmiştir.

ANDROMAKHE [Yunan Mitolojisi] Kilikyadaki Thebae kralı Eetion'un kızı ve Troya prensi Hektor'un karısının adıdır. Troya savaşının dokuzuncu yılında Akhilleus'un liderliğindeki bir saldırıda babası ve yedi kardeşini kaybetmiştir. Andromakhe'nin tek oğlu Astyanaks (veya Scamander) savaş sırasında henüz bebek olmasına rağmen Akhilleus'un oğlu Neoptolemus tarafından şehrin duvarından aşağı fırlatılarak öldürülmüş, annesi ise savaş ödülü olarak alıkonmuştur (Homer, Il. vi. 390-502). Andromakhe, Epirus'ta Neoptolemus'a Molossos, Pielos ve Pergamos adlarında üç oğul doğurmuşsa da adamın Delphoi'de öldürülmesinin ardından Hektor'un kardeşi ve Khaonia kralı Helenos ile evlenmiş, Kestrinus adlı bir oğlu olmuştur (Virg. l. c. ; Paus. l. c., ii. 23. 6.). Andromakhe, Helenos'un ölümünden sonra oğlu Pergamos ile Mysia'ya gelmiş, burada oğlunun kurduğu Bergama kentinde vefat etmiştir (Paus. i. 11. 2).

ANDROMEDA [Yunan Mitolojisi] Etiyopya Kralı Kepheus ile kraliçe Kassiope'nin güzel kızı olup, adı Yunanca 'insanların yöneticisi' anlamına gelmektedir. Prenses Andromeda'nın annesi Kassiope, 'Nereid' adı verilen su perilerinden daha güzel olduğuyla övünerek deniz tanrısı Poseidon'u kızdırmış, öfkeli tanrı ceza olarak bir deniz canavarını Etiyopya'yı yıkıp dökmesi için göndermiştir. Ammon kâhininden canavarı durdurmanın tek yolunun bakire Andromeda'yı kurban etmek olduğunu öğrenen Etiyopyalılar, babasını ikna ettikten sonra kızı deniz kenarındaki kayalara bağlamıştır. Gorgo seferinden dönerken kızı görüp âşık olan kahraman Perseus babasına kızını kendisiyle evlendirirse kurtaracağı sözünü aldıktan sonra gidip canavarı öldürmüştür (Apollod. ii. 4. 3, Hygin. Fab. 64; Ov. Met. iv. 663). Olay sonrası Andromeda ile Perseus evlenmişse de kızın eski nişanlısı Phineus kahramanı bir komplo ile bertaraf etmek istemiş ama Perseus Gorgo'nun başını kullanarak düşmanlarını taşa dönüştürmeyi başarmıştır. Perseus ile Andromeda Argos'ta bulunan Tirnys'e gitmiş ve burada sonradan Perseidae olarak anılacak Perses, Alkaeus, Heleus, Mestor, Sthenelus, Elektryon ve Kynurus adlı 7 erkek ile Autochthe ve Gor-gophone adlı 2 kız çocuk sahibi olmuştur. And-romeda söylencesi tıpkı İlyada'da Agamem-non'un Troya'ya gemilerini ulaştırmak için kızı Iphigenia'yı kurban etmesi gibi tanrılara insan kurban edilmesine örnek gösterilmekteyse de Eski Yunan'da insan kurban edilmesine ilişkin arkeolojik kanıt bulunamamıştır. Bununla birlikte Roma'da suçlular ve savaş tutsakları savaş tanrısına kruban olarak sunulmuş ya da gladyatör oyunlarında ölümüne dövüştürülmüşse de MÖ 97'de insan kurban etmek yasaklanmıştır.

Astyanaks surlardan atılırken Andromakhe'nin kederi

ANDROMEDES [Yunan Mitolojisi] Minos'tan kaçmak için kendini uçurumdan aşağı atan Britomartis'in ağlarına takıldığı balıkçının adı olup, kızı Aegina'ya götürmüştür.

ANDROPHONOS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin adlarından birisi olup, 'erkek katili' anlamına gelmektedir.

ANDROSPHİNX [Yunan Mitolojisi] İnsan formunda tasvir edilen üst bölümü erkek olan sfenkslere verilen isimdir.

ANDURUNU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil kozmolojisinde Tanrıların yaşadığı 'cennet'e verilen isimdir.

ANDVARANAUT [İskandinav Mitolojisi] Andvari'nin altın bulmak için kullandığı sihirli yüzüğün adı olup tanrı Loki tarafından çalınmıştır. Loki yüzüğü oğlu Otter'i öldürdüğü cüceler kralı Hreidmar'a zararını tazmin etmek için vermişse de yüzük ilk sahibi tarafından kendisine dokunan herkesi mahvetmesi için lanetlendiğinden krala yıkım getirmiştir. Richard Wagner (1813-1883) 'Nibelungen Yüzüğü' (Der Ring des Nibelungen) adlı operasında Andvari'yi *Alberich* adıyla anarken bu efsaneyi anlatmıştır.

ANDVARİ [İskandinav Mitolojisi] Bir çağlayanın altında yaşayan bir cücenin adı olup, peşine düşüldüğünde balık şekline girmekteydi. Sahip olduğu 'Andvaranaut' (Aesir'in sihirli yüzüğü Draupnir) adlı yüzüğün sayesinde büyük bir servetin sahibi olmuşsa da, tanrı Loki tanrıça Ran'ın verdiği bir ağla somon balığı formundaki cüceyi yakalayıp korkunç miğferi dâhil tüm hazinesini almıştır. Aynı zamanda görünmezlik sağlayan kıyafet Tarnkappe'ninde koruyucusu olan cüce, Wagner'in *Der Ring des Nibelungen* operasında Alberich adıyla anılmıştır. Cücenin

lanetlediği parayı kullananlardan Hreidmar, lanet yüzünden oğlu Otter'i öldürmüştür. Başlangıçta cücenin sihirli yüzüğü vermek istememesine anlayışla bakan Loki aç gözlülüğü yüzünden onu da almış ve oğlunu kaybetmesinin tazminatı olarak Hreidmar'a verilmiştir. Bununla birlikte Andvari'nin yüzüğe dokunanlara okuduğu lanetin etkisiyle Fafnir cüce kralı öldürmüşlerdir. Brynhild ve Sigurd'un ölümünden sonra Gunnar Andvari'nin altınlarını bir mağraya koymuş, yıllar sonra Andvari hazinesini bulmayı başarmışsa da yüzük sonsuza dek kaybolmuştur.

ANDZTİ [Mısır Mitolojisi] Nil nehri deltasının koruyucu tanrısı olup, bir değnek ve kamçı taşımaktaydı.

ANE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında Ala adıyla da bilinen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ANEDJİTİ Bkz. Anezti

ANEİRİN [Britanya Mitolojisi] MS 6-7 yüzyıllar arasında yaşamış, en ünlü eseri 'Gododdin' olan Britanyalı halk ozanının adı olup Historia Brittonum adlı kitapta bahsi geçmektedir. Çalışmada Kral Arthur hakkında bir ima bulunduğu için, Arthur'dan bahseden en eski kaynak olma özelliğine sahiptir.

ANEKA VARNA [Endonezya Mitolojisi] Vayang efsanelerinde adı geçen tanrıların cennet bahçesinin adı olup 'birden fazla renkli' anlamına gelmektedir.

ANEKSTİOMARUS [Kelt Mitolojisi] Britanya ve Gal'de tapınılan bir güneş tanrısının adıdır.

ANEMİ [Yunan Mitolojisi] Homerik şiirlerde rüzgârın kişileştirilmiş formu olarak geçmektedir. Boreas (Kuzey rüzgârı), Eurus (Doğu rüzgârı), Notus (Güney rüzgârı), Zephyrus (Batı rüzgârı) adlı rüzgârların efendisi olan Aeolus, Aeolia adasında ikamet etmekteydi (Virg. Aen. i. 52).

ANEMOTİS [Yunan Mitolojisi] Athena'nın Messenia'da Mothone tapınağında kullanılan takma adı olup, rüzgârlara hükmeden anlamına gelmekteydi (Paus. iv. 35. 5).

ANESİDORA [Yunan Mitolojisi] Gaia ile Demeter'in Attika'da Phlius tapınağındaki adı olup, 'hediye bağışlayan' anlamına gelmektedir (Paus. i. 31. 2).

ANET Bkz. Abtu

ANENAGİ TAYAPİVAKİGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Michigan Gölü civarında, Fox nehri boyunca yaşayan ve Algonkin dili konuşan Fox halkının inanışında göksel bir varlığın (Manitu) adıdır. Aynı zamanda çadırın tepesindeki duman deliğinin de adı olup, dolayısıyla gökyüzünü temsil etmektedir.

ANERNEK [Eskimo Mitolojisi] İnsanın gözle görünmeyen ruhani parçası olup, gözle görünebilen beden ise 'Tarnek' olarak adlandırılır.

ANEURİN 1. [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Avalon'a yolculuğuna eşlik eden topluluktа bulunan bir ozanın adı olup, Heidyn tarafından baltayla öldürülmüştür.

2. 13. yüzyılda Gallerde yaşamış bir ozan olup, Y Gododdin şiirinin bulunduğu Aneirin kitabının yazarıdır.

ANEZE [İslam Mitolojisi] Hicret'in ikinci yılında Muhammed'in önünde elinde aneze adı verilen kısa bir mızrakla yürüyen Bilal'in bayram namazı kılınırken kısa bir mızrak türü olan anezeyi yere saplaması sonraki yıllarda hatta halifeler döneminde de gelenek haline getrilerek, tekrar edilmiştir.

ANEZTİ [Mısır Mitolojisi] Adını Andjet kentinden alan en eski yeraltı tanrısı olup ölümden sonra dirilişten sorumluydu. Aşağı Mısır'da özellikle Busiris kentinde yaygın bir şekilde tapınılmakta, Yunanca da Busiris adıyla tanınmaktaydı. Anzety, Anjety veya Anezti, Osiri'in habercisi kabul edilmekte olup, çobandeğneği ve harman döveni sembollerinin yanı sıra Osiris'inkine benzer bir taç takmaktaydı.

ANFORTAS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane dizisinde Parsifal'ın amcası ve Grail şatosunun kralıdır.

ANGADA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında bahsi geçen maymun Vali ile Kishkindha kraliçesi Tara'nın oğlu, Sugriva'nın yeğeni olan maymun kahramanın adıdır. Rama'ya karısı Sita'yı bulmasında ve Ravana ile savaşmasında yardım etmiştir. Akıllı ve cesur bir kahraman olan Angada'nın babası ölünce Sugriva tarafından yetiştirilmiştir.

ANGALKUK [Eskimo Mitolojisi] Gücünü rüyalarından alan bir şamanının adıdır.

ANGANTYR [İskandinav Mitolojisi] **1.** Thorsten ile Belé'ye pek çok akında eşlik eden arkadaşları olup, hizmetlerinden dolayı kendisine Orkney adlarının yıllık haracı bağışlanmıştır.

2. Cüceler tarafından kendisine Tyrfing kılıcı hediye edilen savaşçı öldüğünde kılıç adam ile birlikte gömülmüşse de kızı Hervor büyü ile kılıcı toprak altından çıkarmayı başarmıştır.

ANGARUA [Pasifik Mitolojisi] Mangania halkının inanışında Kral Mokoiro'nun karısının adıdır.

ANGAU [Kelt Mitolojisi] Galler'de ölümün kişileştirilmiş formunun adıdır.

ANGELİA [Yunan Mitolojisi] Haberin kişileştirilmiş formu olup, Hermes'in kızıdır.

ANGELİCA [Fransız-İtalyan Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinin İtalyan versiyonunda Cathay (Çin) kralı Galafhron'un güzelliğiyle nam salmış kızı olup, Paris'e Hıristiyanların arasında nifak sokmak için gönderilmiştir. Orlando (Roland) kıza Angelica ise kendisine ilgi göstermeyen Rinaldo'ya âşık olmuştur. Angelica sihirli bir pınarın suyunu içirip kendisine âşık olmasını sağladığı adamı sonradan küçümsemeye başlamıştır. Ariosto'nun *Orlando Furioso* adlı eserinde Angelica Charlemagne tarafından Bavyera düküne gönderilmiş, bir deniz canavarı tarafından esir edilmişse de Rogero tarafından azat edilmiş, son olarak ise Medera adlı bir Arap ile evlenerek Çin'e dönmüştür.

ANGELOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Syracuse'da Artemis'e verilen isimlerden birisi olup kimilerince Hekate'nin gerçek adıdır.

2. Poseidon ile su perisi Khios'un oğlu, Agelus'un kardeşidir (Paus. vii. 4. 6).

ANGERBODE [İskandinav Mitolojisi] Fenrir, Hel ve Lormungandr'ın annesi olan çirkin bir dev anasının adıdır.

ANGHARAD [Britanya Mitolojisi] Mabinogion adlı Galler efsanesinde yuvarlak masa şövalyesi Sir Peredur'un âşık olduğu kızın adı olup, Kral Arthur'un Caeleon'daki sarayında görüşmüşlerdir. Peredur'un aşkı kız harafından küçümseninçe adam Angharad kendisini dünyadaki tüm erkeklerden fazla sevdiğini söylemediği takdirde *Altın Elli* lakabıyla anılan kızla bir daha konuşmayacağına dair yemin etmişse de Angharad sonunda adamın şövalyenin karşılık vermiştir.

ANGE PATAJ [Ural Mitolojisi] Mordvin halkının inanışında her yıl 6 Aralık günü Nyirfa Kisasszony (Bayan Huş) adı verilen huş ağacından dallar kullanılarak tapınılan bir ağaç tanrıçası olup, danelik ve doğurganlıkla ilişkilendirilmekte, adı "Ana Tanrıça" anlamına gelmektedir.

ANGERONA [Roma Mitolojisi] Gizlilik ve mevsim değişikliklerinden sorumlu koruyucu bir tanrıça olup kimi zaman Feronia ile özdeşleştirilmiştir. 21 Aralık tarihinde onuruna Angeronalia adlı bir festival düzenlenen tanrıçanın Voluptia (zevk) tapınaklarında bulunan heykellerinde ağzı sargılı ve parmağını dudaklarına götürerek sessizliği emreder şekilde tasvir edilmekteydi.

ANGGUN NAN TUNGGA [Endonezya Mitolojisi] Dandomi'nin kocası olan Sumatralı bir gezginin adıdır.

ANGİLBERT, St. [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın danışmanlarından birisi olan diplomat, şair ve rahibin adıdır.

ANGİRAS [Hint Mitolojisi] **1.** Rigveda'daki ilahinin yazarı olduğuna inanılan, kurban törenlerini yöneten bir ermişin adı olup, kanun yapıcı, astronom ve insanoğlunun 10 atasından ve 7 Rişi veya Parajapati'den birisi kabul edilmektedir. Pek çok karısı ve kızı olan Angiras'ın Surupa'nın da kocası, Agni, Utatya, Samvartana ile Brihaspati'nin babasıydı.

2. Bkz. Angiris (Angiraslar)

ANGİRİS [Hint Mitolojisi] Aydınlık ırk olarak bilinen ateş tanrılarının adı olup, Agni'nin atalarıdır. Angiraslar, insanların Yagna adı verilen kurban törenlerinde yakılan kurban ateşini korumak ve insanları gözetlemekten mesuldurlar. Angiraslar Atharvaveda'daki kurban törenlerinden sorumlu oldukları için Atharvan'ın soyundan gelenlerle birlik içinde bulunmakta iki gruba birden Atharvangiraslar adı verilmektedir.

Bkz. Atharvan

ANGİTİA [Roma Mitolojisi] Merkez İtalya'da yaşamış Marsi, Paeligni ve diğer Umbriya halkları tarafından tapınılan bir yılan tanrıça olup, şifacılık ve cadılık ile ilişkilendirilmektedi. MÖ 2. Yüzyılda yaşamış Gnaeus Gellius'e göre Medea ve Kirke ile birlikte Aeëtes'in 3 kızından birisi olup, Fucine gölü civarında yaşamakta ve yılan ısırığına karşı şifa dağıtmaktaydı. Kimi yazarlarca Roma'ya ejderha koşulu bir arabayla geldiğine inanılan Medea kimilerince ise Bona Dea ile özdeşleştirilmiştir.

ANGLİS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Lancelot'nun maiyetindeki taşralı beylerden birisinin adıdır.

ANGNİPEDE Bkz. Abraxas

ANGOİ [Endonezya Mitolojisi] Borneo adası halkının inanışında bir tanrının adı olup, başka bir tanrı tarafından öldürülen vücudu parçalara ayrılınca cesedinden çeşitli hayvan türleri yeryüzüne dağılmıştır.

ANGPETU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.

ANGRA MAİNYU Bkz. Ahriman

ANGRBODA [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre hilebaz tanrı Loki'nin karısı ya da sevgilisi olan iğrenç görünümlü bir dev karısının adı olup, dev kurt Fenrir, dünyanın etrafını saran dev yılan Jormungand ve ölüm tanrıçası Hel bu birlikten dünyaya gelmişlerdir. Angrboda'nın Gollveig ve Iarnvidia (Akasya kadın) adlı trolle aynı kişi olduğu düşünülmektedir.

ANGU BODİ Bkz. Angrboda

ANGUİŞ [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Cornwall prensi Tristan'ın sevgilisi İsolde'nin İrlanda kralı olan babasının adıdır.

ANGUİŞ ANGURVADEL [İskandinav Mitolojisi] Frithiof'un babasının Vikinglere verdiği, cüceler tarafından yapılmış kılıcının adı olup, savaş sırasında rengi kırmızıya dönmektedir.

ANGUS Bkz. Aengus

ANGUS BOLD [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da yaşamış Desi halkının lideri ve Firgolg'un atası olup, Desi kabilesinden bir kızı kaçıran Cellach tarafından öldürülmüştür.

ANGUS MAC LAMH [Kelt Mitolojisi] Kuzey İrlandalı bir savaşçının adı olup, Angus'un babasının elini nesen Cet'e meydan okumuştur.

ANGUTA [Eskimo Mitolojisi] Nugumuit halkının inanışında ölülerin öteki dünyaya naklinden sorumlu deniz gök ve yaratıcı yeryüzü tanrısının adı olup, Sedna'nın babasıdır. Oqomiutlerce tanrı değil sadece kadın kahraman Sedna'nın babası olarak görülmekteydi.

ANGUTTARANİKAYA [Hint Mitolojisi] Pali dilinde on bir bölümden oluşan Suttapika adlı öğreti kitabının her bir bölümünün adıdır.

ANGVUSNASOMTAKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Arizona'da yaşayan Hopi halkının inanışında atalara ait ruhlardan (kaçina) anaç olanların adıdır.

ANHANGA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon ormanlarında yaşayan Korupira halkının inanışında tüm vahşi hayvanların koruyucu ruhu olduğuna inanılan bir iblisin adıdır. Çoğu zaman şekilsiz bir varlık olarak tasvir edilse de geyik formunda ve ateş saçan gözleri olduğu da söylenmektedir. İnsanlara eşek şakaları yapmayı seven, hatta çocukları çalan Anhangá'nın adı Portekizce '*kötü ruh* ve '*erkek geyik*' anlamlarına gelmektedir.

ANHUR Bkz. Onuris

ANHURET Bkz. Onuris

ANİ 1. [Etrüsk Mitolojisi] Kuzeydeki en yüksek cennette yaşadığına inanılan gökyüzü tanrısının adı olup, Roma tanrısı Janus ile benzerlikleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte tanrının adının "payandalı, kemerli" anlamına geldiği sanılmaktadır.

2. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adı olup, doğum, bereket, tarım hatta ölüler dünyası ile ilişkilendirilmekte, bereket tanrısı Oku-ke'nin eşi olarak görülmekteydi.

3. [Pasifik Mitolojisi] Caroline adaları halkının atalarına verdiği isimdir.

ANİ HYUNTİKWALASKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Doğu Tennessee ve Batı Carolina'da yaşayan Çeroki halkının inanışında yıldırım ruhlarına verilen isim olup Amerikan çınarı ağacının (Acer pseudoplatanus) yanmasına sebep olduklarına inanılmaktaydı.

ANİBS NİHA [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında Dudrynus dağında yaşadığına inanılan bir tanrının adıdır. Bu dağa tırmanmak isteyen herkesin kör olacağına inanılır, tanrı üzerine 'Anibs-Niha beni kör etsin, bütün hastalıkları başıma musallat etsin ki...' şeklinde yemin edilirdi.

ANİGRİDES [Yunan Mitolojisi] Elis'te bulunan Anigrus nehrinin perisidir (Paus. v. 5. 6)

ANİGRUS [Yunan Mitolojisi] Elis'te bulunan Anigrus nehrinin tanrısıdır.

ANİKETUS [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Hebe'nin oğlunun adıdır.

ANİMİSHA [Hint Mitolojisi] Vishnu, Shiva ve Indra gibi çeşitli tanrılar için kullanılan lakap olup, "Göz Kırmayan" anlamına gelmektedir.

ANİMİZM Görünen dünyada olan biten her şeyin, canlı ve cansız varlıkların taşıdığı ruhların vasıtasıyla yönlendirildiği inancı olup ilk kez İngiliz Antropolog Edward Burnett Tylor (1832-1917) tarafından Primitive Culture (İlkel Kültür) adlı eserinde ileri sürülmüştür. Tylor'a göre günümüzde Afrika, Asya ve bazı Pasifik adalarında yaşayan ilkel kabileler uykuda gördükleriyle uyanıkken gördükleri arasında ayrım yapmamakta, bedenin etkileyen her şeyin ruhu da etkilediğini düşünmektedirler. Sözgelimi Avustralya aborijinleri öldürdükleri düşmanlarının sağl ellerini keserek ruhlarının kendisine ok atmasına engel olacaklarına inanmaktaydı. İngiliz filozof Herbert Spencer ise "Ruh Teorisi" adıyla bilinen tezinde Tylor'u desteklemekle kalmamış ilkellerin canlı cansız ayrımını bildiklerini ama ölümden sonra bedenden ayrılan ruhların insanlar arasında dolaştığı ve tüm varlıkların içine girdiğine, tüm iyilik ve kötülüklerin ruhlarla ilişkili olduklarına dahası ruhları memnun edebilmek için adak ve kurban sunma ihtiyacının dinin doğmasına yol açtığını iddia etmiştir. Animizm bir ilk varlığın parçalanmasını da konu alan pek çok yaratılış söylencesinde önemli rol oynamıştır.

ANİNGAN [Eskimo Mitolojisi] Grönland'da ay tanrısının adı olup Alaska'da İgaluk olarak adlandırılmaktaydı.

ANİPPE [Yunan Mitolojisi] Nile nehrinin kızı olup, Poseidon'dan Busiris'i doğurmuştur.

ANİRA [Japon Mitolojisi] Saat sekize denk gelen bir saat cininin adı olup, 12 saat cininden birisidir.

ANİSA [Hint Mitolojisi] Adityalardan birisi olan önemsiz bir güneş tanrısının adıdır.

ANİŞİNABEG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnsanların atası olduklarına inanılan ilk varlıkların adıdır.

ANİT [Mısır Mitolojisi] Zaman zaman Hathor ile özdeşleştirilen bir tanrıçanın adı olup, Mentur'un karısı, Horus'un anası olarak düşünülmüştür.

ANİTA [Mezopotamya Mitolojisi] Lida'ya sarayında şarap servisi yapmakla görevlidir.

ANİTAN [Filipinler Mitolojisi] Şimşek tanrısının adıdır.

ANİTON [Filipinler Mitolojisi] Tapınılmaya değer ölmüş ataların ruhları ve tanrılarına verilen isimdir.

ANİTSUTSA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının yıldız ruhlarına verdikleri isimdir.

ANİTUN TABU [Filipinler Mitolojisi] Rüzgâr ve yağmur tanrıçasının adıdır.

ANİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon ile Rhoeo'nun (veya Kreusa'nın) oğlu, Dorippa'nın kocası olan Delos kralının adıdır. Rhoeo'nun tanrı Apollon'dan hamile kaldığına inanmayan babası Naxoslu Staphylos tarafından bir sandık içerisinde denize bırakılmış, dalgalar tarafından Delos adasında karaya vurmuştur. Anius, bu adada doğmuş ve büyüdüğünde babasından aldığı kehanet yeteneğiyle Apollon tapınağının rahiplerinden birisi olmuştur (Diod. v. 62). Adada Dorippe ile evlenen Anius'un kadından Oeno (şarap), Spermo (tahıl tohumu) ve Elais (zeytinyağı) adlı üç kızı olmuştur. Helenik dönem söylencelerinde Troya savaşının 10 yıl süreceğini bilen Anius kızlarının Yunan ordusunun iaşesini sağlamasını teklif etmişse de Agamemnon başta uygun bulmadığı talebi kabul ederek Odysseus ile Menelaos'u Delos'a göndererek kızları aldırmıştır. Kızlar bir süre sonra işten bunalınca kaçmış ve ardlarından gelenlerden kurtulmak için Dionysos'un yardımıyla güvercinlere dönüşmüşlerdir (Ov. Met. xiii. 623). Troya'nın düşmesinden sonra kentten ayrılan Aeneas Delos'a uğradığında Anius tarafından dostça karşılanmış hatta sonradan kocasıyla birlikte İtalya'ya gidip Lavinium'u kuran kâhin kızı Lavinia'yı Aeneas ile evlendirmiştir (Dionys. Hal. i. 59; Aurel. Vict. De Orig. Gent. Rom. 9).

2. Lavinia ile Aeneas'ın oğlu, Anius'un (I) torunudur.

3. Etruria kralı olup, Ani nehrine adını vermiştir (Aen. iii. 80, Plut. Parallel. 40).

ANİVYE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Superior gölü civarında yaşayan bir Algonkin grubu olan Çipeva halkının inanışında dev bir kokarcanın adıdır.

ANJANA 1. [Hint Mitolojisi] Apsaralardan birisi olup, maymun görünümündedir ve Vayu'nun eşidir.

2. [Hint Mitolojisi] Varuna'nın Dikpalalardan birisi veya fil görünümündeki adıdır.
3. [Çin Mitolojisi] Maya'nın babası olan Koti kralının adıdır.
4. Kuzey İspanya'da Cantabria bölgesi halkının inanışında yarı hayvan yarı insan küçük dişi perilerin adı olup, ağaçlık alanlarda ve dere kenarlarında yaşayan barışsever yaratıklardır.
ANJEA [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'da Quennsland bölgesinde bereket, verimlilik ruhunun adıdır.
ANJETİ Bkz. Anezti
ANJİN AJAK [Endonezya Mitolojisi] Java adası masallarında bahsi geçen bir çeşit kurt adamın adıdır.
ANJİNMAR [Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları halkının inanışında küçük insanlardan oluşan bir ırkın adıdır.
ANJİR [Aborijin Mitolojisi] Kokowarra halkının yaratılış söylencesinde bahsi geçen bir devin adı olup insanlığın ortaya çıkışına sebep olmuştur.
ANKA KUŞU [Türk Mitolojisi] Bir fili bile havaya kaldırabilecek güç ve büyüklükte, güneşle özdeşleştirilecek güzellikte efsanevi bir kuşun adı olup, Kafkas dağlarının zirvesinde yaşadığına inanılmaktaydı. Anka Kuşu, Zümrüd-ü Anka Kuşu, Hüma Kuşu, Simurg, Devlet Kuşu adlarıyla da bilinmekte olup, Arap efsanelerinde bahsi geçen Rok ile Mısır ve Yunan mitolojisindeki Phoenix'le benzerlik göstermektedir. Anka kuşu 1700 yıllık bir ömrün ardından yeniden dirilmek için kendini ateşe atarınca yanarak ölmekte ardından kendi küllerinden yeniden doğmaktaydı. Yüzü insana benzetilip, her hayvandan izler taşıyan yaratık erkek olup eşi yoktur. Masal kahramanlarını kanatları üzerinde taşıyan Anka kuşuna ait öykülere Mesnevi ve Şehname'de rastlanmaktadır.
ANKAEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lycurgus ile Kleophile'in (veya Eurynome) oğlu, Agapenor'un babası olup, Argonautlardan birisidir (Apollod. i. 8. 2). Kalydonia avında domuz tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 9; Apollon. Rhod. ii. 894; Ov. Met. viii. 400).
2. Poseidon ile Astypalaea'nın (veya Alta) oğlu olup, Samos adasındaki Leleges kentinin kralıdır.
ANKALAMMAN [Hint Mitolojisi] Tamil halkının inanışında Kali'nin görünümlerinden birisi olan koruyucu tanrıçanına dıdır.
ANKAMMA [Hint Mitolojisi] Andhra Pradeş eyaletinde yaşayan Telugu halkının inanışında en önemli tanrıçanın adı olup, en büyük tapınağı Karempud'da bulunmaktadır.
ANKAS [Hint Mitolojisi] Durga'nın silahlarından birisi olan çoban sopasının adıdır.
ANKERİKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tapirape halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.
ANKH [Mısır Mitolojisi] Ölümden sonraki hayatı simgeleyen, tanrılar ile kraliyet ailesince taşınan hiyeroglif sembolün adı olup, sandal askısının sitilize edilmiş formudur. İnanışa göre ankhın üst bölümündeki halka (ana rahmi olabilir) ölümden sonraki sonsuz hayatı (nem Ankh) simgelemekteydi. Yunan çapraz haçı ve Hıristiyan crux ansata'nın öncülü olup, 1352'de St. Anthony şövalyeleri tarafından sembol olarak kullanmıştır.

Ankh

ANKH NETERU [Mısır Mitolojisi] Yeraltında yaşayan dev yılanın adıdır.
ANKHESMİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un takma isimlerinden birisi olup, Tanrının bir heykelini barındıran Attika'daki Ankhesmus tepesi ile ilişkilidir (Paus. i. 32. 2).
ANKHİALE [Yunan Mitolojisi] İapetos'un kızı ve Kydnus'un annesinin adı olup, Kilikya'daki Ankhiale kentinin kurucusu olduğuna inanılmaktaydı.
ANKHİSES [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Kapys ile Themiste'nin oğlu, Aeneas'ın babası olan Dardanialı bir prensin adıdır. İda dağında sürülerini otlatırken kendisine âşık olan Aphrodite Phrygialı bir prenses kılığına girerek 2 haftalığına genç adamla birlikte olmuştur. Ankhises 9 ay sonra sevdiği kadının Aphrodite olduğunu öğrendiğinde dilini tutamayıp bir tanrıçadan oğlu olduğunu herkese açıklayınca Zeus tarafından bir yıldırım gönderilerek topal (veya kör) edilmiştir. Pseudo-Apollodorus'un Bibliotheka'sına göre (iii. 12. 2) çiftin *Lyrus* veya *Lyrnus* adlı bir çocukları daha olmuştur. Çeşitli kaynaklara göre Ankhises'in Eriopis adlı ölümlü bir karısı ve ondan bir çocuğu daha bulunmakta olup, Homer'in İlyada'sında bu kız Hippodameia adıyla verilmiştir. Virgil'in Aeneid adlı eserinde Ankhises alevler içerisindeki Troya'dan Aeneas'ın omuzlarında kaçmış ve Sicilya'da Drepanum kentine yerleşmiş, 80 yaşında ölünce Eryx dağı eteklerine gömülmüştür (Aen. iii. 710, v. 759).
2. İlyada'da bahsi geçen bir Sikyonlunun adıdır (Homer, Il. xxiii. 296).
ANKHOES [Mısır Mitolojisi] Horus'un Yunanca adıdır.
ANKOTARİNJA [Aborijin Mitolojisi] Aranda ve Ngala-Mbitjana halklarının inanışında ilk adamın adıdır. Doğum yerinin Solitaire dağı civarında Ankota adlı bir dere ağzı olduğuna inanılmaktadır.
ANKOU [Kelt Mitolojisi] Breton halkının inanışında geceleyin dört siyah atın çektiği gıcırdayan bir at arabasıyla dolaşıp, yakın zamanda ölen ruhları toplayan, kafatası her yöne dönebi-

len bu sayede her yeri görebilen, iskelet şeklinde bir hayaletin adı olup ölümün kişileştirilmiş formudur. Ankou'ya yardım eden iki iskelet arabanın yanında yürüyüp ruhları arabaya doldurmaktadırlar.

ANKHUROS [Yunan Mitolojisi] Phrygia kralı Midas'ın oğlu olup, başkent Gordion yakınlarında gerçekleşen bir toprak kayması sırasında açılan devasa yarığın kapanması için kâhinlere danıştığında Uçuruma en değerli şeyini atarsa kapanacağı cevabını almıştır. Ankuros, altın, elmas gibi kıymetli mücevherler ve pahada ağır eşyalarını atmasına rağmen yarık kapanmayınca uçuruma kendi atlamış, kralın kenedini feda etmesiyle yarık da kapanmıştır.

ANKI KELE [Sibirya Mitolojisi] Kuzeydoğu Sibirya'da yaşayan Çukçi halkının inanışında tüm deniz canlılarına hükmeden deniz tanrısının adıdır.

ANKT [Mısır Mitolojisi] Mızraklı bir savaş tanrıçasının adı olup eğri ve tüylü bir başlıkla tasvir edilmektedir.

ANLAŞMA [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] İnsanın Tanrı veya Şeytan ile sözlü anlaşma yapabildiğine inanılmakta olup çeşitli dini ve tarihi metinlerde örneklerine rastlanmaktadır. Özellikle Şeytan ile anlaşma Ortaçağ Avrupa'sında dünyevi menfaat karşılığında ruhunu şeytanın hizmetine adama şeklinde gerçekleştiriliyordu. Tanrıyla anlaşma da "kan akıtma" yani kurban geleneği de söz konusuydu. Eski Ahit Musa peygamber zamanında kurban edilen hayvanların kanıyla yürürlüğe girerken, Yeni Ahit' ise İsa peygamberin kendi kanını akıtarak kendini kurban etmesiyle gerçekleşmişti.

ANLAŞMA SANDIĞI [Yahudi Mitolojisi] On emrin yazılı olduğu taş tabletlerin sandığın adı olup, ilk tapınağın en kutsal bölümünde saklanmaktaydı.

ANLTANİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ve Arizona'da yaşayan Navaho halkının inanışında mısır böceğinin adı olup kadın doğurganlığının sembolüdür.

ANLUAN [Kelt Mitolojisi] Maga'nın oğlu, Cet'in kardeşi olan bir Connaught savaşçısının adıdır.

ANNA 1. [Roma Mitolojisi] Belus'un kızı ve Kartaca kraliçesi Dido'nun kız kardeşinin adıdır. Dido'nun ölümünün ardından Afrika'dan Latium'a gelmiş ve Aeneas tarafından karşılanmıştır. Kardeşinin başına geleni duyunca kendisini Numicius nehrine atarak boğulmuştur.

2. [Britanya Mitolojisi] Geoffrey de Monmouth'un Historia Regum Britanniae adlı eserinde bahsettiği Uther ile Igraine'in kızı, Kral Arthur'un kız kardeşinin adıdır.

ANNA ile JOACHİM [Hıristiyan Mitolojisi] Meryem Ana'nın anne ve babasının adları olup, her yıl 26 Temmuz Anna, Joakhim için 20 Mart günü birer yortu düzenlenmekteydi. Yeni Ahit'te bahsi geçmeyen çift hakkında özellikle MS 4. Yüzyılda Yunanca'dan Latince'ye çevrilen ve St. Matthew'a (Matta) atfedilen *Meryemîn Doğum İncilinde* bilgi verilmiştir. Nasıralı Joakhim ile Bethlehemli Anna zengin ama çocuksuz bir çift olmasına karşın bir gün Joakhim başrahip İssakhar tarafından tapınağa bıraktığı sunusu kısır olduğu gerekçesiyle reddedilince çok üzülmüşse de eve döndüğünde karşısına çıkan bir melek ona baba olacağının müjdesini vermiştir.

ANNA PERENNA [Roma Mitolojisi] Her yıl Roma ay takviminin ilk günü olan 15 Mart'ta Tiber nehri yakınlarında, Roma'ya bir kilometre uzaklıktaki bir nemusta adına festival düzenlenen Roma yeni yıl tanrıçasının adıdır (Macrobius, Saturnalia 1.12.6, Ovidius, Fasti 1.721, 3.523). Etrüsk kökenli olduğu sanılmakta olup bir efsaneye göre yoksullara yiyecek dağıtan cömert bir kadın olduğundan bereket ile özdeşleştirilmiştir. Ovidius, Anna Perenna'nın, Virgil'in Aeneid adlı eserinde bahsi geçen Dido'nun kız kardeşi olduğunu, Numidyalıların Kartaca saldırısı ve Dido'nun ölümünün ardından kaçarak Lavinium'a geldiğini bildirmiştir. Aeneas'ın karısı kocasını kıskanınca Anna kendini nehre dönüştürmüştür (Ovidius, Fasti, 3. 557-656).

ANNADAİ [Hint Mitolojisi] Bagai halkının inanışında dünyayı bereketli bir yer haline getirmek için gökyüzünden inerek tahıl tarımını başlatan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ANNALES CAMBRİAE [Britanya Mitolojisi] MS 10. yüzyıldan itibaren daha önceki metinlerin derlenmesiyle yeniden yazılmış Galler Kroniklerinin adı olup, Kral Arthur'un Badon'un ve Camlon'da ki savaşlarından bahsetmektedir.

ANNALES TOLDEANOS [Kelt Mitolojisi] Camlan savaşından bahseden 1451 tarihli bir kroniğin adıdır.

ANNALİA TU-BARİ [Afrika Mitolojisi] Samba'nın karısı olan Gana prensesinin adıdır.

ANNALLJA TU BARİ [Afrika Mitolojisi] Sudan söylencelerinde bahsi geçen talihsiz bir âşık olup ölümünden sonra aşk tanrıçası olarak tanrılaştırılmıştır.

ANNAMURTİ [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun girdiği formlardan birisinin adı olup, mutfak ile ilgilidir.

ANNAPURNA [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde besin üretimini yöneten bir tanrıça olup adı "yemek dolu" anlamına gelmekteydi. Annapurna'nın Şiva'nın karısı Parvati'nin dolayısıyla Durgha veya Devi'nin vücut bulmuş hallerinden birisi olduğuna inanılmaktaydı. Çoğunlukla nilüfer çiçeği üzerine oturmuş, bir çocuğu elinde bir kepçe ile beslerken tasvir edilip, pirinç ile özdeşleştirilen tanrıça özellikle Benares'te büyük saygı görmekteydi. Annapurna onuruna Annakuta (yemek dağı) adlı bir hasat festivali de düzenlenmektedir. Dağlık bir ülke olan Nepal'de bir dağ tanrıçası olarak saygı görmekte olup, bu ülkede tanrıçanın adını taşıyan 4 dağ bulunmaktadır.

ANNAR [İskandinav Mitolojisi] Nott'un ikinci kocası ve Jord'un babasının adıdır.

ANNE, St. [Kelt Mitolojisi] Bröton efsane ve masallarında St. Anne kocası tarafından kovulmuş bir düşestir. Kudüs'e meleklerle birlikte

gitmiş, Bakire Meryem'e oğlunu (İsa) getirmiş, ardından yurduna geri dönmüştür.

ANNEBERG [Germen Mitolojisi] Madenlerde yaşayan bir ruhun adı olup, at formunda tasvir edilmektedir.

ANNEKİ Batı Hint adaları halkının inanışında dolandırıcı, hilebaz bir örümcek kahramanın adı olup, Afrika mitleriyle benzerlik göstermektedir.

ANNENSİ Bkz. Anneki

ANNİE CHRİSTMAS Louisianalı yazar Lyle Saxon'un Müthiş New Orleans (Fabulous New Orleans, 1930) çalışmasında bahsettiği New Orleanslı ünlü bir hayat kadının adıdır. Nehir üzerinde bir gemiyi geneleve dönüştürüp işleten kadın 2 metre boyunda, koltukaltlarında birer un varili bir tane de başı üzerinde taşıyacak kudrette olup, kırmızı saten bir kıyafet giyip, hindi tüyü bir şapka takmaktaydı.

ANNİKİ [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında Kullervo'nun kız kardeşinin adı olup, çocukluklarında ayrılan kardeşler yetişkin olduklarında birbirilerini tanımadan birlikte olmuş ardından gerçeği öğrendiklerinden intihar etmişlerdir.

ANNONARİA [Roma Mitolojisi] Talih tanrıçası Fortuna'nın diğer isimlerinden birisi olup, aynı zamanda tahıl stoklarının da koruyucusuydu.

ANNOWRE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'u tuzağa düşürmeyi başarsa da Lancelot tarafından öldürülen bir cadının adıdır.

ANNUNAKİ [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'un yardımcısı ikincil önemdeki Babil tanrılarının adı olup, Marduk'a kendilerine hizmet etmesi için insanı yarattırmışlardır.

ANNUNİTUM [Yakındoğu Mitolojisi] Babil Naramsin destanında bahsi geçen bir savaş tanrıçasının adı olup, aynı zamanda İştar'ın da lakabıydı. Kisurra'da bir tapınağı bulunan tanrıçanın kült merkezleri Sippar, Nippur, Uruk ve Ur kentleri olup, Ur kentindeki E-Ulmaş adlı tapınağında ayrıca Ulmaşitum olarak adlandırılmaktaydı.

ANNWN [Britanya Mitolojisi] Yeraltında bulunduğuna ve Arawn tarafından yönetildiğine inanılan cehennemin adıdır. Galler'de ise Nodons'un oğlu Gwyn ap Nudd tarafından yönetildiğine inanılmaktadır. Taliesin kitabında 'Preiddeu Annwfn' (Annwn'in çalınan malları) adlı bir şiirde Kral Arthur ve adamlarının dokuz cadı karısının koruduğu sihirli kazanı bulmak amacıyla Annwn'e yolculuğu anlatılmaktadır.

ANOÇİ [Afrika Mitolojisi] Aşanti halkının inanışında bir büyücünün adıdır.

ANOG İTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında biri güzel diğeri çirkin iki yüzü olan dişi bir ruhun adıdır. Anog İte, rüzgârın (Tate) karısı ve gökyüzünün (Skan) kızıdır.

ANOGON [Yunan Mitolojisi] Kastor ile Hilaria'nın oğullarının adıdır. Bkz. Dioskurlar

ANOLİKVOTSAİKS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da tapınılan dişi bir ruhun adıdır.

ANOMALES [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un kılıç taşıyıcısının adıdır.

ANOMATAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Narayana'nın oğlu ve Ajalpal'ın babası olan Tayland kralının adıdır.

ANONA [Roma Mitolojisi] bir hasat tanrısının adıdır.

ANONİREDİ [Kelt Mitolojisi] Bir ana tanrıçanın adı olup, 'Anna' ile ilişkili olmalıdır.

ANORİTOQ [Eskimo Mitolojisi] Bir av sırasında oğlu öldürülünce ailesinde avcı kalmadığı için avcılardan kendisine ilk öldürdükleri dişi ayının karnındaki bebeği getirmelerini istemiştir. Kadın gelen yavru ayıyı oğlu gibi büyütmüşse de ayı büyüğünde avcılarca öldürülmüş, Anoritoq üzüntüsünden taşa dönüşmüştür. Bir başka söylenceye göre ayı yavrusunu avcılar getirmemiş, kadın ayılardan avcı gibi büyütmek üzere bir ayı yavrusu istemiştir. Eskimo avcılar ava çıkmadan önce Anoritoq taşına bir miktar hayvan yağı sürerek ayı avlarının bereketli geçeceğini umarlardı.

ANOS [Mezopotamya Mitolojisi] Anşar ile Kişar'ın oğlu Anu'ya verilen isimlerden birisidir.

ANOSİA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin adlarından birisi olup, 'kutsal olmayan' anlamına gelmektedir.

ANOTCHİ [Afrika Mitolojisi] Aşanti halkının inanışına tanrı Nyame'den aldığı altın tahtı yeryüzüne indiren dahası insanlara şifa ve sihir sanatlarını öğreten kültürel kahramanın adıdır.

ANOUKE [Mısır Mitolojisi] Savaş tanrıçasının adı olup, sonraları Sais'in savaş tanrıçası Neith ile özdeşleştirilmiştir. Elinde ok ve yayıyla tasvir edilmiştir.

ANOUKİS Bkz. Anuket

ANPAO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında şafak tanrıçasının adıdır.

ANPU Bkz. Anubis

ANPU ile BATA Bkz. İki Kardeşin Öyküsü

ANRA MAİNYU Bkz. Ahriman

ANSA [Hint Mitolojisi] Güneş tanrıları Adityalardan birisi olup yılın 12 ayının koruyucusu kabul edilmekteydi.

ANSEİS [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın 12 şövalyesinden biri olup, Araplarla yapılan Ronceveaux savaşında ölmüştür.

ANŞAR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad halklarının inanışında başlangıçtan beri var olan tanrıların babası ve gök tanrının adı olup, Lakamu (dişi) ile Lakmu (erkek) adlı yılanların veya Apsu ile Tiamat'ın oğlu, yer tanrısı Kişar'ın eşi, Antu, Anu ve Ea'nın babasıydı. Babil yaratılış destanı Enuma Eliş'te üçüncü tanrı kuşağından olarak bahsi geçen Anşar'ın zamanla tüm tanrılar üzerinde tahakküm kurduğu ve Asur halkının ad verici milli tanrısı olduğu sanılmaktadır.

ANŞUMAT [Hint Mitolojisi] Suryavanşa kralı Sagara'nın kaybolan atını bulan torunu olup, savaş arabası kullanan güçlü bir savaşçıydı.

ANTA KUSUMA [Endonezya Mitolojisi] Java ve Bali adaları halklarının inanışında Devi Sri'ye ait çiçek şeklinde sihirli bir pırlantanın adıdır. Elde

edilmesi çok zor olan bu değerli taş sürekli aşk, uzun hayat, mutluluk ve sağlık taşımaktadır.

ANTABOGA [Endonezya Mitolojisi] Yeraltında yaşayan yılan tanrının adı olup pirinç üretimini kontrol ettiğine inanılmaktadır.

ANTAEA [Yunan Mitolojisi] Demeter, Rhea ve Kybele'nin takma adıdır (Orph. Hymn. 40. 1; Apollon. i. 1141).

ANTAEUS [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile yeryüzü tanrıçası Gaia'nın oğlu ve Busiris'in kardeşi olan Libya kralının adıdır. Korkunç bir dev olup, civardan gelip geçen tüm yabancıları güreşmeye zorlayarak hepsini öldürüp, cesetleriyle babasının tapınağını süslemiştir. Antaeus'un gücünü ayağını bastığı anası olan yeryüzü tanrıçasından aldığını anlayan Herakles rakibini havaya kaldırıp, ayağını keserek boğmuştur (Ov. IX, 184). Antaeus'un mezarı Mauretania'da Tingis yakınlarında bulunmaktaydı.

ANTANG [Endonezya Mitolojisi] Dayak halkının inanışında yaratıcı tanrı Mahatala'nın şahininin adıdır.

ANTAR [Arap Mitolojisi] 7. Yüzyılda yaşadığına inanılan savaşçı bir ozan ve kültürel bir kahraman olup öyküleri gerçek ile kurgunun karışımıdır. Ab kabilesinden Şaddad ile Afrikalı köle kadın Zabiba'nın oğlu olan Antar annesi siyah olduğu için derisinin rengi yüzünden başlangıçta halkı tarafından aşağı görülmekteydi. Daha 10 yaşındayken kabilenin sığırlarına musallat olan bir kurdu, 15 yaşında ise çıplak elleriyle bir aslanı öldüren Antar delikanlılık yaşına geldiğinde kusursuz bir savaşçı olmuştu. Amcasının kızı Abla'ya âşık olmuşsa da iki gencin evliliğine izin verilmeyince Antar kendini ispatlamak için Kuzey krallıklarından özel develer getirmiş ya da düşman kabilelere kan kusturmak gibi olağanüstü işler başarmıştır. Antar'ın en önemli macerası İbla (Ablah) adlı güzel kızla evlenebilmek uğruna çıktığı ve Hıristiyan toprakları dâhil tüm Akdeniz bölgesine egemen olup, Roma imparatoru ile tanıştığı seferdir. El- Asmai (MS 739–831) tarafından yazıya geçirilen Sirat Antar adlı destanda Antar ideal bir Bedevi şefi olarak tasvir edilmekte, derisine hiçbir silahın işlemediği, *Djamy* adlı büyülü bir kılıcı kullanan ve *Abjer* adlı olağanüstü güzellikte bir ata binen onurlu, cesur ve cömert bir insan olduğu kaydedilmektedir. Bazıları sonradan eklenmiş 40 kadar öykünün kahramanı olan Bedevi Antar, Avrupa'da tanınmamaktaysa da öyküleri bazı yazarlarca İslam dünyasının Kral Arthur'u denilecek denli önemsenmiştir.

19. yüzyılda Nikolay Rimsky-Korsakov, 2. senfonisinde Antar adlı 4 bölümlük bir senfonik süit yer almakta olup, kahraman Gülnazar adlı bir periyi kurtararak zafer, kudret ve aşkı elde etmektedir. Antar, Gülnazar'a eğer kendisini sevmekten vazgeçerse canını almasını söylemiş, kadın da bir gün adamı endişeli görünce sarılmış, Antar peri kızının kollarında ölmüştür.

ANTARİ [Kafkas Mitolojisi] Megrel halkının inanışında bir tanrı olup Zini Antari (Yukarıdaki Antari) adıyla da bilinmekteydi. Antari'ye orucun son günü ekmek adanıp, hayvanları koruması ve çoğaltması için yalvarılmaktaydı.

ANTARİKŞA [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde gökyüzü anlamında kullanılan terimdir.

ANTEİA [Yunan Mitolojisi] Likya kralı İobates ile Argoslu Proteus'un kızı, Maera'nın annesi olup, Stheneboia için Homeros'un için kullandığı isimdir (Hom. Il. vi. 160).

ANTENOR [Yunan-Roma Mitolojisi] Aesyetes ve Kleomestra'nın oğlu, son Troya kralı Priam'ın Theano ile evli kayınbiraderi, dostu ve danışmanı olup bilge, dürüst ve cesur birisi olarak tanınmaktaydı (İlyada III, 146-148, 203, 262; vi. 398; VII, 347). Troya kuşatması öncesinde anlaşmazlığı savaşmadan çözmek amacıyla elçi olarak gelen Menelaos ile Odysseus'u evinde ağırlamış hatta savaşa gerek kalmadan Menelaos ile Paris'in teke tek düello yaparak meselenin halledilmesini sağlamaya çalışmıştır. Antenor'un oğulları Troya saflarında savaşmışsa da Odysseus Lykaon ve Glaukos'u tanıyarak canlı teslim alınmalarını sağlamıştır. Homeros'tan sonraki yazarlar tarafından Palladion'un çalınmasında hatta tahta at içerisindeki Yunanlılara yardım eden bir hain olarak görülen Antenor'un evinin kapısına bir leopar postu asan Yunanlılar adamın ailesinin sağ kalmasını sağlamıştır. Bir söylenceye göre savaş sonrasında Kuzey İtalya'ya giderek Po vadisini iskân etmiş, Paduva kentini kurmuştur (Dict. Cret. iv. 22, v. 8; Serv. ad Aen. i. 246, 651, ii. 15; Tzetzes, ad Lycophr. 339).

ANTEROS [Yunan Mitolojisi] Tutku, karşılıklı sevgi ve şefkat tanrısı olup, Aphrodite ile Ares'in oğlu, aşk tanrısı Eros, Delmos, Enyo, Harmmia, Pallor ve Phobos'un kardeşidir. Anteros, aşkı küçümseyenleri ya da başkalarının aşkını karşılıksız bırakanları cezalandıran bir tanrı olup, Yunan akademilerinde Eros ile birlikte öğrencilerin öğretmenlerine duydukları sevginin sembolü kabul edilmekteydi.

ANTERO VİPUNEN [Fin Mitolojisi] Kalevala'ya göre (rünik yazı, 17) yeraltında yaşayan büyü ve bilginin koruyucusu, tabiatın sırlarına hâkim bir devin adı olup, kafasının üzerinde ağaçlar olduğuna inanılmaktadır. Sihirli bir kayık yapmaya çalışan büyücü Vainamoinen önce orman tanrısı Tapio'dan gerekli malzemeyi istemişse de meşe dışında hiçbir ağaç kendini sunmayınca gemisini bu ağacın kerestesiyle inşa etmeye başlamış ardından işini tamamlamak için elzem olan bir büyü sözüne ihtiyaç duyunca ölüler diyarı Tuonela'ya gitmiştir. Burada sihrini midesinde saklayan dev Antero Vipunen'i uyandırıp, sarsarak kusturmaya çalışmıştır. Başarısız olan büyücü bu sefer bir sopayı devin ağzından sokup mideye ulaşmaya çalışırken dev tarafından yutulmuştur. Devin midesinde bir demirci dükkânı açan kültürel kahraman sonunda Antero Vipunen'i rahatsız etmeyi başarmış ve büyülü söz ile birlikte kaçmayı başarmıştır.

ANTEVORTA [Roma Mitolojisi] Tanrıça Carmenta ile Postvorta'nın kız kardeşi olup, Por-

rima veya Prorsa adıyla da bilinmekteydi (Ov. Fast. i. 633).

ANTHAS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Atlas'ın kızı Alkyone'nin oğlu olup, Antheia kentinin kurucusu Troezen kralıdır (Paus. ii. 30. 7).

ANTHAT [Ugarit Mitolojisi] Aşk ve savaş tanrısının adı olup, III. Thotmes döneminde Mısır'da Ra'nın kızı olarak düşünülmüştür. Anat, Anahita ve Anthrathi olarak bilinen tanrıçalarla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ANTHEDON [Yunan Mitolojisi] Boeotia kenti Anthedon'a adını veren su perisinin adıdır.

ANTHEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Girit kökenli yeşillik, alçak alanlar, bataklıklar, bahçeler ve insan aşkının tanrıçası olup, Yunanca antheia 'üstünlük' anlamındadır.

2. Aphrodite'in lakabı veya yardımcılarından bir su perisinin adıdır.

ANTHEİS Bkz. Aegleis

ANTHESTERİA [Yunan Mitolojisi] Dört büyük Atina festivalinden birisi olup, Dionysos onuruna Anthesterion ayının (Şubat-Mart) 11.-13. günleri arasında düzenlenmekteydi. MÖ 1500-MS 500 yılları arasında 2000 yıl aralıksız kutlanan bu üç günlük şarap festivalinin günleri sırasıyla Pithoigia (fıçılar), Khoes (bardaklar) ve Khytroi (çömlekler) olarak adlandırılmaktaydı. Bir bahar festivali olan Anthesteria sırasında Dionysos ve Ariadne'nin kutsal evlilikleri sahnelenmekte, Orestes'in Atina'da sığınacak bir yer araması sessiz içki yarışmasıyla canlandırılmaya çalışılırdı. Bu yarışmaya katılanlar kendi masasında sessizce oturup kendi kabından şarap içerlerdi. Festival boyunca sosyal düzen kesintiye uğrar veya ters yüz edilir, köleler de özgür insanlarla birlikte eğlenirdi. Bu festival sırasında ölülerin amaçsızca kentte gezdiğine inanıldığından Romalıların Lemures festivaliyle benzerlik göstermekteydi. Bununla birlikte Anthesteria Roma kültürüne 'Rosalia' adıyla kabul edilmiş oradan 'Rusaliya' olarak Slav dillerine geçmiştir ki Rusalki olarak bilinen dişi su perilerinin de isim vericisi olmalıdır.

ANTHEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kendisine âşık olan ama yüz vermediği Milet kralı Phobios'un karısı tarafından öldürülen Halikarnassuslu yakışıklı bir gençtir.

2. Dionysus'un lakaplarından birisidir.

ANTHOR [Yunan Mitolojisi] Aeneas ile Mezentius arasındaki dövüş sırasında Aeneas'ın fırlattığı mızrak ile vurulan askerin adıdır.

ANTHRATHİ Bkz. Anthat

ANTHONY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** (1195–1231) Lizbon'da doğmasına karşın hayatının büyük bölümünü İtalya'nın Padua kentinde geçirdiği için *Padualı Anthony* olarak da anılan Katolik aziz olup, yortu günü 13 Hazirandır. *Aziz Francis'in Küçük Çiçekleri* adlı Ortaçağ efsaneleri koleksiyonunda Aziz Anthony hakkında da pek çok öykü anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi Rimini'de bazı kâfirler kendisini dinlemeyi reddedince Anthony'nin deredeki balıklara vaaz vermiş, balıkların sudan kafalarını çıkarıp din adamını dinlediğini gören halk yaşadıkları mucizeden etkilenip Hıristiyan olmuşlardı.

2. (251–356) Sepet yapımcılarının koruyucusu kabul edilen aziz St. Anthony ateşi ya da erysipelas adıyla bilinen genellikle yanakta deri üzerinde sınırlan keskin, gergin, parlak kırmızı, sıcak bölge oluşması hastalığı için yardımı istenmekteydi. İskenderiye piskoposu St. Athanasius tarafından yazılan biyografisinde 75 yıl boyunca çölde yaşayan azizin mucizeleri ve kötülük ile mücadelesini anlatılmıştır.

ANTHUS [Yunan Mitolojisi] Autonous ile Hippodameia'nın oğlunun adı olup, babasının atları tarafından parçalanınca bir kuşa dönüşmüştür (Plin. H. N. x. 57).

ANTHYT [Fenike Mitolojisi] Anat ile özdeşleştirilen bir savaş tanrıçasının adıdır.

ANTİ 1. [Mısır Mitolojisi] Kayıkçıların koruyucu tanrılarından birisinin adı olup, şahin başlı bir insan formunda tasvir edilmekteydi.

2. [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adalarında tanrı olarak kabul edilen atalara ait ruhların adıdır.

ANTİANARA [Yunan Mitolojisi] Topal erkeklerin daha iyi âşık olacağı gerekçesiyle tüm tutsak erkekleri sakat bırakan bir Amazon kraliçesinin adıdır. Penthesilea'nin Troya'da ölmesinin ardından tahta geçmiştir.

ANTİANEİRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon'dan Argonaut İdmon'u doğuran kadının adı olarak geçmekteyse de Apollonius Rhodius İdmon'un annesini Asteria adıyla anmıştır.

2. Menelaus'un kızı, Argonautlardan Eurytus ile Ekhiones'in Anasıdır.

ANTİBROTE [Yunan Mitolojisi] Troya'da kraliçeleri Penthesilea'nın yanında savaşmış on iki Amazon savaşçısından birisidir.

ANTİCHRİST [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahitte İsa ve Hıristiyanlığın düşmanı olarak bahsedilen (I. Yuhanna 2:18; II. Yuhanna 2:22; I. Yuhanna 4:3, II. Yuhanna) Antichrist'in İsa'nın dünyaya ikinci kez gelmesine dek dünyayı yönetecek kişi olduğuna inanılmaktadır. Ortaçağ'da Antichrist'in Kudüs'te ortaya çıkacağına inanılmakta olup, bu inanış 1095'te gerçekleşen İlk Haçlı Seferi'nin hazırlayıcılarından birisi olmuştur. Batı Hristiyanları günümüzde sıradan İsa karşıtı sıradan bir insanın şeytani güçler etkisiyle Antichrist'e dönüşeceğine, 666 rakamıyla tanınan bu kişinin haç, kutsal kitap ve kiliseler gibi Hıristiyan değerlerini küçümseyerek kendini belli edeceğine inanmaktadır.

ANTİGONE [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai kralı Oidipus ile annesi Jocasta'nın (veya Phrigyalı Eurgeneia'nın) ensest ilişkisinden doğan kızı, Eteokles, Polynikes ve İsmene'nin kız kardeşidir. Babasını öldürüp, annesiyle ensest ilişkiye giren Oidipus gözlerini kör edip, Thebes'e sürgün gitmiş, Antigone babasına sürgününde eşlik etmiş, Oidipus'un Kolonos'ta ölümünden sonra Thebai'ye geri dönmüştür. Oidipus, Thebai tahtını Antigone'nin kardeşlerine bırakmışsa da kardeşler arasında tahta kimin çıkacağına dair çatışma çıkmıştır. Yediler savaşı sırasında Eteokles tahtı ele geçirdiyse de Polynikes kardeşinin

üzerine askerleriyle birlikte yürümüş, kuşatma sırasında kardeşler birbirini öldürünce, tahta, amcaları Kreon geçmiştir. Kreon, Thebai'yi savunan Eteokles'e bahşettiği onurlu cenaze törenini düşmanlarıyla birlik olup kente saldıran Polynikes'ten esirgemiş ve gömülmesini yasaklamıştır. Polynikes'in cesedinin ortada kalmasına içerleyen Antigone kralın emrine karşı gelip, kardeşinin üzerine bir avuç toprak serperek dini görevini yerine getirmiştir. Kreon da yeğenini bu davranışından dolayı Labdakosoğullarının mezarına canlı canlı kapatmış, kız mezarın içerisinde kendisini asmıştır. Antigone'nin nişanlısı ve Kreon'un oğlu olan Haimon kızın cesedini bulunca intihar etmiş Kreon'un karısı Eurydike'de oğlunun üzüntüsüne dayanamayıp ölmüştür (Apollodorus iii. 7. 1).

2. Pheres'in kızı Pyremus veya Kometes ile evlenmiş, Argonautlardan Asterion'u doğurmuştur (Apollon. Rhod. i. 35)

3. Phthialı Eurytion'un kızı ve Peleus'un karısı Polydora'nın annesidir. Bir kavga sırasında Eurytion'u öldürünce İolkus'a kaçmış burada Akastus'un kızı Sterope ile evlenmek zorunda kalınca Antigone intihar etmiştir (Apollod. iii. 13. 1-3)

4. Laomedon'un kızı ve Troya kralı Priam'ın olağanüstü güzellikteki kız kardeşi olup, saçlarının güzelliğiyle övününce öfkelenen tanrıça Hera kadının saçlarını yılanlara Antigone'ye acıyan tanrılar ise kadını leyleğe dönüştürmüştür (Ov. Met. vi. 93).

ANTİKLEİA [Yunan Mitolojisi] Autolykus'un kızı, Laertes'in karısı ve Odysseus'un annesi olup, Odysseus'un kaybolmasının ardından kederinden ölmüştür (Hom. Od. XI, 85). Odysseus büyücü Kirke'den öğrendiği sırları uygulayarak Hades'in kapısında kurban kesmiş ve ölü annesinin kapıdan kendisine görünmesini ve İthaka'da bulunan ailesinin hayatta olduğunu bildirmesini sağlamıştır.

ANTİLİA Atlantik Okyanusu'nda genellikle İspanya'nın batısında konumlandırılan bir hayalet adanın adıdır. Portekiz efsanelerinde göre MS 714 veya 734 yılında İspanya'nın Müslüman Arapların istilasına uğradığı dönemde Porto başpiskoposu yanında 6 piskopos ve kilise cemaatiyle birlikte burada bir şehir kurmuş olup, her piskoposun ayrı bir devleti olduğundan ada "Yedi devlet" olarak da anılmıştır. Antilia ilk olarak 1424 tarihli haritalarda görülmekte olup, Kristof Kolomb (1451-1506) Hindistan seyahatinde bu adada konaklamayı planlamıştır. Yeni Dünya'ya yer veren ilk haritalardan Ruysch'un düzlemküresinde ise Grönland'ın güneydoğusunda konumlandırılmıştır. Adanın haritalarda son görüldüğü 1587 tarihinden sonra sulara gömüldüğü sanılmaktadır

ANTİLOKHUS [Yunan Mitolojisi] Pylos kralı Nestor ile Anaxiba'nın (veya Eurydike) büyük oğlu olup, Aretus, Echephron, Paeon, Peisidike, Peisistratus, Perseus, Polykaste, Stratius ve Thrasymedes'in ağabeyi, Paeon'un babasıdır. Troyalı Helen'in taliplerinden birisi ve Nestor ile Akhilleus'un arkadaşı olan Antilokhos, Troya savaşı sırasında kalabalıkta ezilme tehlikesi geçiren babasını kurtarmaya çalışırken Memnos, Hektor veya Paris tarafından oklanarak öldürülmüştür. Antilokhus, Patroklus ve Akhilles'un külleri aynı mağaraya atılmıştır ki (Hom. Od. IV, 188; Hom. İl. XXIII, 423, 541, 556; Pindar. Pythian Odes, vi.28, Hygin. Fab. 113) Pausanias'a göre bu kahramanlar Leuke adasında yaşamaktaydı (Pausanias, Periegesis Hellados, iii. 19).

ANTİLOP 1. [Mısır Mitolojisi] Anubis, Set, Osiris ve Horus ile ilişkilendirilmekteydi.

2. [Hint Mitolojisi] Şiva, Soma ve Çandra ile ilişkilendirilmekteydi.

3. [Roma Mitolojisi] Minerva ile ilişkilendirilmekteydi.

4. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ'da hayvanın iki boynuzu Eski ve Yeni Ahit'i temsil sembolize temekteydi.

ANTİMAKHUS [Yunan Mitolojisi] Menelaos ile Odysseus Troya'ya Helen'i kurtarmaya geldiklerinde halkına elçileri öldürmelerini tavsiye eden bir Troyalının adıdır. Üç oğlundan ikisi Peisander ile Hippolokhus, Menelaus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xi. 122).

ANTİNG ANTİNG [Filipinler Mitolojisi] Büyülü bir tılsımın adıdır.

ANTİNOE [Yunan Mitolojisi] Kepheus'un kızının adı olup, Mantineia halkına yeni yerleşim merkezi bulmalarında bir yılanın kılavuzluğunda liderlik etmiştir (Paus. viii. 8. 3, 9).

ANTİON [Yunan Mitolojisi] Periphas ile Astyageia'nın oğlu, Perimela'nın kocası ve İxion'un babasının adıdır (Diod. iv. 69).

ANTİNOUS 1. [Yunan Mitolojisi] İthakalı Eupeithes'in oğlu ve Penelope'in taliplerinin lideridir. Yıllar sonra dilenci kılığında ülkesine geri dönen Odysseus'u tanımamış hatta bir ayak taburesi fırlatarak aşağılamışsa da kahraman tarafından oklanarak ilk öldürülen de o olmuştur (Hom. Od. IV, 628, 660, 773; XVII, 409; XXII, 8).

2. [Roma Mitolojisi] İmparator Hadrianus'un (117-38) gözdelerinden Bithynialı yakışıklı bir delikanlının adıdır. Efsaneye göre imparator uğruna kendini Nil nehrine atarak intihar edince Hadrianus delikanlının özverisinden etkilenip Antinoe adlı kenti kurmuştur.

ANTİOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Pylon veya Pylaon'un *Antiokhe* adıyla da bilinen kızı, Eurytus ile evlenmiş ondan İphitus ve Klytius adlı oğulları olmuştur.

2. Ares'in kızı (Hygin. Fab. 241) veya Amazon kraliçesi Hippolyte'nin kız kardeşi, Servius'a göre kızı (Servius ad Aen. xi. 661) olup (Paus. i. 2, 1, 41. 7), Melanippe adıyla da bilinmekteydi. Theseus'a (veya Pirithous'a) hediye edilip adamdan Hippolytus adlı oğlunu doğuran kadın sonradan Phaedra ile evlenmek isteyen adam tarafından öldürülmüştür.

3. Nehir tanrısı Asopus ile Metope'nin (Od. xi. 260; Apollon. Rhod. i. 735) veya Thebai kralı Nykteos ile Polyxo'nun kızı (Apollod. iii. 5. 5, 10.

1) olup, satir kılığına giren Zeus tarafından baştan çıkarılmış, hamile kalıp Zethos ile Amphion'u doğurunca kendisini cezalandırmak isteyen babasından kaçıp Sikyon'a gidip Epopeus'a sığınmışsa da bu adam kızın amcası Lykus tarafından öldürülmüştür. Nykteus bebeklerin dağda ölüme terk edilmesi emrini vermişse de çocuklar bir çoban tarafından kurtarılmış, Antiope ise Lykus'un karısı Dirke tarafından esir edilmiştir. Kadın bir süre sonra kaçmayı başarıp oğullarına kavuşmuş onlarda annelerinin intikamını Dirke'yi öldürerek almışlardır.

4. Aeolus'un kızı Poseidon'dan Boeotus ve Hellen'i doğurmuştur (Hygin. Fab. 157; Diod. iv. 67).

ANTİPHATES [Yunan Mitolojisi] Sicilya'da yaşayan, dev cüsseli ve insan eti yiyen Laedtroyne halkının acımasız kralının adıdır. Aeolus adasından ayrılan Odysseus, yolculuğun yedinci günü bu halkın ülkesine ulaşmışsa da sahile keşif için gönderdiği 3 adamı Antiphates tarafından yakalanıp yenilmiştir (Hom. Od. X, 106, 114, 199).

ANTİPHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Troya kralı Priam ile Hekuba'nın oğlu olup, kardeşi İsus ile İda dağında sığır güderken Akhilles tarafından yakalanmışsa da fidye karşılığında serbest bırakılmış ama savaşın ilerleyen dönemlerinde Agamemnon tarafından öldürülmüştür (Hom. İlyada IV, 490, ix. 101).

2. Thessalus'un oğlu olup, kardeşi Pheidippus ile birlikte Troya'ya 30 geminin başında gelip savaşan Yunanlılardan birisidir (Hom. Il. ii. 675)

ANTOKU TENNO [Japon Mitolojisi] Ülkenin batısında, Japon İç Denizi'nde Taira ve Minamoto arasında patlak veren Dannoura deniz savaşında öldürülen çocuk imparatorun adıdır. Yenilgiye uğrayan Antoku ve hizmetkârları, savaş sırasında tutsak düşmemek için denize atlayarak boğulmuş bu sırada gökyüzünden yeryüzüne indirilen 3 imparatorluk alametinden biri kabul edilen büyük kılıç kaybolmuştur.

ANTOR 1. [Yunan Mitolojisi] Herakles'in bir arkadaşının adı olup, Herakles Evander'i ziyarete gittiğinde Antor geride, İtalya'da kalmıştır (Vergilius X, 779).

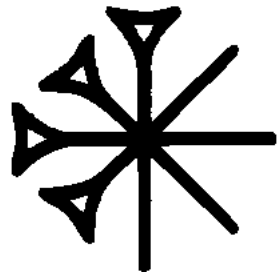
2. [Britanya Mitolojisi] Bazı kaynaklarda Kral Arthur'u kendi oğluymuş gibi büyüten bir adamın adıdır.

ANTROPOMORFİZM Bkz. İnsanbiçimcilik

ANTU [Sümer Mitolojisi] Babil yaratıcı tanrıçasının adı olup Gök tanrı Anu'nun eşi, Anşar ile Kişar'ın kızı, İnanna'nın annesidir. MÖ 200'lere dek Akit adlı festivalle onurlandırılan tanrıça Hera ile özdeşleştirilmişse de Anat ile benzerlik göstermekteydi.

ANTUM Bkz. Antu

ANU 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer, Akad ve Babil halklarının inanışında gök tanrının adı olup, Bel (Sümerce Enlil) ve Ea (Sümerce Enki) ile birlikte üç büyük tanrıdan birisi kabul edilmekte hatta tanrı (Sümerce "dingir") ile eşanlamlı kullanılmaktaydı. Kült merkezi Uruk kenti olan Anu, yeryüzü (Ki) veya tanrıça Antum'un kocası kabul edilmekteydi. Daha düşük statüdeki diğer tanrılar Akad çivi yazısı tabletlerinde küçük sayılar ile 60 sayısı ile aynı şekilde tanımlanmaktaydı. Cennet ile yeryüzünü birbirinden ayırdığına ve tüm tanrıların babası olduğuna inanılan Anu, Atra-hasis ve Gılgamış efsanelerinde de anılmaktadır. Babil yaratılış destanı Enuma Eliş'de Uraş'ın soyundan, başlangıç tanrısı Anşar ile Kişar'ın oğlu olarak anılan Anu, yeryüzü tanrıçası Uraş'ın (Antum) eşi olup ve tanrıça Bau'nun babası olarak gösterilmiştir. Sonraki söylencelerde Uraş yerine Ki ile evli gösterilmiştir.

Sümer çiviyazısında An veya Anu

2. [Yakındoğu Mitolojisi] 9 yıl boyunca yardımcılığını yaptığı babası Alalu'yu devirip, yeraltına sürdükten sonra yerine geçen tanrının adı olup, kendine yardımcı olarak oğlu Kumarbi'yi seçmiştir. 9 yıl sonra bu sefer Kumarbi ayaklanmış ve kuş formuna giren Anu'nun erkeklik organını ısırıp yutarak rakibini yenerek, tahtını ele geçirmiştir. Kumarbi'nin tükürdüğü penisten fırtına tanrısı Teşub, dev Ulikummi ve nehir tanrısı Tasmisus ortaya çıkmıştır.

3. Bkz. Ana (1)

4. [Hint Mitolojisi] Yayati ile Sarmiştha'nın oğlu, Puru ile Turvaso'nun kardeşi, Yadu'nun üvey kardeşinin adıdır.

ANUANAİTU ile MAKONAURA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Orinoko bölgesinde yaşayan Karib halkının inanışında tanrı Adaheli tarafından yaratılan ilk insan çiftinin adıdır. Yeryüzündeki tek yakışıklı erkek olup balıkçılıkla geçinen Makonaura bir gün nehre attığı ağın bozulmuş ve balıklarının çalınmış olduğunu görmüş, bunu yapanın bir timsah olduğunu anlayınca hayvanı iki gözünün ortasından oklayarak öldürmüştür. Avcı o anda ağlayan güzel bir kız sesi duyunca Anuanaitu'ya rastlamış, kızın güzelliğinden etkilenerek onu annesiyle birlikte yaşadığı eve götürmüştür. Makonaura ile Anuanaitu bir süre sonra evlenmişse de gerçekte avlanan timsahın kız kardeşi olan yeni gelin kocası ile kayınvalidesini öldürerek intikamını almıştır.

ANUANİMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana ve Büyük Antillerde yaşayan Aravak halkının inanışında gökyüzünde yaşayan insana benzeyen bir ırkın kralının adıdır.

ANUANUA [Pasifik Adaları Mitolojisi] Oro'nun kanosundan yapıldığına inanılan gökkuşağına verilen isimdir.

Anubis

ANUBİS [Mısır Mitolojisi] Mumyalama ve ölüm sonrasıyla ilişkilendirilen çakal başlı ölüler diyarı tanrısı olup, Anpu ve Yinepu adlarıyla da bilinmekteydi. Nephthys ile Set'in oğlu olduğuna inanılan Anubis, Amarna mektuplarının Akadca çevirisine göre Anapa olarak telaffuz edilmekteydi. Kimi yazarlar Anubis kelimesinin "küçük köpek" olduğunu iddia ederken ölüler diyarının girişine atfen Assiut'te "mağara ağzının efendisi" olarak anılmıştır.

Eski krallık döneminde (MÖ 2687–2191) Ölüler diyarının en önemli tanrısı iken Orta krallık döneminde Osiris ile yer değiştirmiştir. Yunanlılarca Hermes ile özdeşleştirilen tanrı tüm Mısır'da tanınmakla birlikte Yukarı Mısır'da bulunan Kynopolis şehri Anubis kültünün en çok yaşatıldığı yerdir.

Ölülere öteki dünyanın yolunu göstermesi yanı sıra mumyalama tekniğinin mucidi kabul edilmekte ve Osiris'i 14 parçaya ayırıp mumyaladığına inanılmaktaydı. MÖ 1600'e tarihlenen Ölüler Kitabına göre Anubis ölülerin kalplerini ve ruhlarını (maat) tartmakta, Osiris ise hüküm vermekteydi. Stm adı verilen Anubis rahipleri mumyalama ayinleri sırasında Anubis'e öykünerek çakal maskesi takmaktaydılar. Plutarkh'a göre (MÖ 46–120) Osiris, tanrıça Nephthys'i karısı İsis ile karıştırarak hamile bırakınca Anubis doğmuş, İsis Anubis'i kendi çocuğu gibi büyütmüştür. Apuleius'un Latince romanı Altın Eşek'in 11. kitabında Anubis, İsis'in ağzından "gökyüzü ile yeraltı dünyası arasına habercilik yapan yüzü gece kadar siyah ve güneş gibi altın renginde olan bir tanrı" olarak tarif edilmiştir. Eski Mısır'da öncesinde tanrı Imi-ut ile özdeşleştirilen bir çömlek üzerine konulan içi doldurulmuş kafasız hayvan derisi imuit fetişi sonradan Anubis'in sembolü olmuştur. Yunanlılar Anubis'e Kynopolis adını vermiş ve Hermes ile özdeşleştirmişlerdir.

ANUBİT [Mısır Mitolojisi] Anubis'in hizmetkârı yarı çakal yarı insan formunda bir canavarın adı olup, firavunun sarayının koruyucusudur.

ANUKET [Mısır Mitolojisi] Aswan bölgesinde Nil nehrinin tarlalara hayat veren tanrıçasının adı olup 'kucaklayan' anlamına gelmektedir. Koç başlı tanrı babası Khnum ve Elephantine kraliçesi kız kardeşi Satis ile birlikte Nil nehrine hayat verdiğine inanılıp, tapılan üç tanrıdan birisi olan Anuket bu yüzden "Sati Hanımı" olarak da bilinmekteydi. Tanrıça Nil nehrinin tarlalara bereket getiren yıllık taşkınıyla ilişkilendirilmekte birlikte insanların kızartılmış balık yediği festival günü taşkın zamanına bağlı olduğundan hava şartları ve yağış miktarına bağlı olarak değişmekteydi. İlk hiyerogliflerde başında devekuşu tüyleriyle tasvir edilen tanrıça zamanla Nephthys (ev sahibesi) ile karıştırılmış, Yunan kültürüne Anukis adıyla geçmiştir. Sembolü ceylan olan Anuket "Nubia'nın Hanımı" olarak da bilinmekteydi.

ANUKİS Bkz. Anuket

ANULAP [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adalarında gök tanrının adı olup, Ligoupup'un babası, İnemes'in kardeşidir.

ANUMATİ [Hint Mitolojisi] Yarımay tanrıçasının adı olup, Hintçe 'ilahi sevgi' anlamına gelmekte, Çandrama olarak da bilinmektedir. Rigveda'da adı geçen tanrıçaya güneşe uzun süre bakabilmek için yalvarılan (X: 59, 6) tanrıça aynı zamanda refah, bilgi, çocuk ve aşk tanrıçası olarak da görülmektedir.

ANUNİTU Bkz. Anunitum

ANUNİTUM [Mezopotamya Mitolojisi] Babil inanışında doğum ile ilişkilendirilen ay tanrıçasının adı olup, sekiz ışıklı bir diskle sembolize edilirdi. Annunitu veya Annunitum tıpkı Ulmaşitum gibi İnanna'nın Agade ve Sippar'da tapınılan görünümlerinden birisi kabul edilmekteydi. Sippar'da onuruna inşa edilmiş bir tapınağı bulunan tanrıçaya Babil'in son kralı Nobonidus dönemine (MÖ 555-538) dek tapınıldığı bilinmektedir.

ANUNNA Bkz. Anunnaki

ANUNNAKİ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer'de on iki büyük tanrıdan oluşan panteonun dışında, kimi görevlerde iş gördürülen ya da atanan yeraltı tanrıların adı olup, Anunna, Anunnake, Ennugi olarak da bilinmekteydiler. Gökyüzü tanrıları İgigi'nin karşıtı olup, geç dönem Babil efsanelerinde Anu ile Ki'nin evlatları olarak gösterilen yeraltı tanrıları ölüleri yargılar ve pek çok açıdan Sümer panteonundaki Anunna ile benzer veya eşdeğerdirler. *İnanna'nın Yeraltı Dünyası'na Yolculuğu* adlı manzum destanda 7 yeraltı yargıcı, Enuma Eliş'te ise Marduk tarafından mağlup asi tanrılar olarak gösterilmektedir. Bir Sümer söylencesinden bunların Girsu'da bir tapınak inşa ettiği ve yardımsever lama tanrılarıyla ilişkili oldukları anlaşılmaktadır.

Modern mistikler Anunnaki'yi Eski Ahit'te *Nefilim* (aşağı atılanlar), Yeni Ahit'te Devler olarak bahsi geçen, gökyüzünden yeryüzüne inen ve yerleşen uzaylı varlıklar olarak yorumlamışlardır. Dünyaya yerleşim işinde görev alan Anunnakiler Babil yaratılış destanına göre Marduk'tan emir almaktadırlar. Orijinal Sümer metinleri ise Enlil'i işaret etmektedir. Akad dilinde An-nun-na-ki 'gökten yere giden elli' anlamına gelmektedir ve Anunnakilerin ellilik gruplar halinde Dünya'ya indiklerini göstermektedir. Okültistlere göre Anunnakilerin dünyaya yerleşim, tarım, inşaat gibi işlerden hayıflanmaları ve şikâyetçi olmaları, onları insanı yaratmaya kadar götürmüş, dünya üzerinde bulunan ve bugün *homo erectus* dediğimiz varlığa kendi suret ve benzeyişlerini yerleştirerek *homo sapiensi* meydana getirişlerdir.

ANUNTERO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tapirape halkının inanışında gökyüzünden gelen kültürel kahraman Apuwenonu'nun evlendiği ilk kadın atanın adı olup, ölmek yerine yunus balığına dönüşmüştür.

ANUP Bkz. Anubis

ANUPAPADAKA [Budist Mitolojisi] Dhayani Budalarının ait olduğu bir tanrı grubunun adı olup doğrudan Kozmik Akıl Mahat'tan geliştiklerine inanılmaktadır.

ANURADHA [Hint Mitolojisi] **1.** Talih tanrıçasının adı olup, Vedik kültür öncesi tanrılardan Dakşa'nın kızı ve ay tanrısı Çandra'nın karısıdır. **2.** Bkz. Anuruddha

ANURUDDHA [Budist Mitolojisi] Pali kutsal yazıtlarına göre Buda'nın en önemli 5 müridinden birisi olup, aynı zamanda doğuştan kör kuzenidir.

ANUS Bkz. Anu (2)

ANUŞ [Ermeni Mitolojisi] Azdahak'ın karısı ve ejderhaların anasının adıdır.

ANUT [Pasifik Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de Madang bölgesinin güneyinde Bili'de yaşayan halkların inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

ANXURUS [Roma Mitolojisi] Feronia ile birlikte Anxur (Terracina) yakınlarındaki bir ormanda tapınılan bir tanrının adı olup, Jüpiter'in genç hali olarak düşünülmekte, sikkelerde Axur veya Anxur olarak anılmıştır.

ANYİEVO [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Eve halkının inanışında dev bir yılanın adıdır.

ANYA KUT [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında 3 ruhtan (kut) birisi olan baba ruhun adıdır.

ANYİ MAVU VO [Afrika Mitolojisi] Hua halkının inanışında yeryüzü tanrılarına verilen isimdir.

ANYİGBA [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Eve halkının inanışında tarım, şifa, avcılık hatta savaş ile ilişkilendirilen bir yeryüzü tanrısının adıdır.

ANYTUS [Yunan Mitolojisi] Despoena'yı büyüten Titan'ın adı olup, Arkadia'da bir tapınakta Despoena'nın yanında heykeli bulunmaktadır (Paus. viii. 37. 3).

ANZETY Bkz. Anezti

Marduk, Kader tabletlerini çalan Anzu'yu kovalarken

ANZU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında kuş tanrıça Siris'in güney rüzgârı ve şimşekle özdeşleştirilen oğlu aslan başlı fırtına kuşunun adıdır. Apsu'nun başlangıç sularından doğan Zu ile annesi Siris ateş ve su solumaktaydı. Anzu, tanrı Enlil'in (Bel) hizmetinde olmasına rağmen, Enlil banyo yaparken 'kader tabletlerini' çalarak çöle kaçmıştır. Lugalbanda ve Enmerkar destanında tanrıların Anzu'nun peşinden gönderdiği Lugalbanda (başka söylencelerde Ninurta veya Marduk) kuşu öldürüp tabletleri geri almayı başarmıştır. Anzu, Sümerlerce İmdugud adıyla anılmaktaydı.

AO-KAHİWAHİWA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup korkunç görünümlü siyah bir bulut formunda tasvir edilmekteydi.

AO-KANAPANAPA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup kırmızı parlak bir bulut formunda tasvir edilmekteydi.

AO-NUİ [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup koyu renkli yoğun bir bulut formunda tasvir edilmekteydi.

AO-PAKAKİNA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup yağmur bulutları formunda tasvir edilmekteydi.

AO-PAKAREA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup bulutlar formunda tasvir edilmekteydi.

AO-POTANGO [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup koyu renkli yağmur bulutları formunda tasvir edilmekteydi.

AO-POURİ [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup koyu renkli bir bulut formunda tasvir edilmekteydi.

AO-ROA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup yoğun bulutlar formunda tasvir edilmekteydi.

AO-TAKAWE [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup hızla hareket eden bulutlar formunda tasvir edilmekteydi.

AO-TOTO [Pasifik Mitolojisi] Maori söylencesi Tawhaki'ye göre bir kültürel kahraman olup adı "Işık bulutu" anlamına gelmekte, 'karanlık, gece' anlamına gelen Po'nun karşıtı kabul edilmektedir. Ao, Yeni Zelanda Maorilerinin ilk atası olduğuna inanıldığından 'ataların babası' olarak da adlandırılır.

AO-WHEKERE [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup fırtına bulutları formunda tasvir edilmekteydi.

AO-WHETUMA [Polinezya Mitolojisi] Tawhiri'nin çocuklarından birisi olup korkunç görünümlü siyah bir bulut formunda tasvir edilmekteydi.

AODHFHİNN [Kelt Mitolojisi] Conall Dearg'ın karısı ve Enda'nın annesidir.

AOEDE [Yunan Mitolojisi] Üç orijinal ilham perisinden birisi olup Melete ve Mneme'nin kardeşidir. Daha sonraları ilham perilerinin (muse) sayısı dokuza çıkmıştır.

AOİ [Kelt Mitolojisi] Finn mac Cool'un kızının adıdır.

AOİBHEALL [Kelt Mitolojisi] Öteki dünya ile ilişkilendirilen bir peri kraliçesinin adı olup, çaldığı sihirli harpın sesini duyanın öldüğüne inanılmaktaydı. Aoibheall ve Cliona, O Caoimh'a âşık olmakla birlikte adam Cliona ile evlenmiş ama sonradan Aoibheall'ı sevdiğini fark etmiştir.

AOİFE [Kelt Mitolojisi] **1.** İlbrec'in ölümünden sonra turnaya dönüşen sevgilisinin adıdır.

2. Ailill'in kızı, Alva ile Aobh'un kardeşi ve Lir'in 2. karısının adıdır.

3. Cliona ile Etain'in kız kardeşinin adıdır.

AOKEU [Pasifik Mitolojisi] Ake ile birlikte tufan yaratan bir su tanrısının adıdır. Aokeu yağmur yağdırırken Ake suların yükselmesine sebep olmaktadır.

AOLLİUS [Roma Mitolojisi] Romulus ile Hersilia'nın oğludur.

AON [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon'un oğlu olup Boeotia'da saygı gösterilirdi. Hatta Boeotia, Aon'dan sonra Aonia olarak da adlandırılmıştır (Paus. ix. 5).

AONDO [Afrika Mitolojisi] Nijerya halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

AONKOS [Kelt Mitolojisi] Öteki dünyada yer alan bir adanın adı olup, Maeldun tarafından ziyaret edildiğine inanılmaktadır.

AOS [Mezopotamya Mitolojisi] **1.** Haldiya ışık tanrısının adıdır.

2. Ea'nın diğer görünümlerinden birisi olup, Dauke'nin eşi ve Belos'un babasıdır.

AOS SİDH Bkz. Aes Sidhe

AOSNARA [Pers Mitolojisi] İran şahı Keykavus'un bilgeliğini kıskandığı için öldürttüğü danışmanının adıdır.

AP THMO [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Hastalıkları mumdan bir heykel üzerine iğne batırarak tedavi eden Kamboçyalı bir büyücünün adıdır.

APA [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde İndra'nın daha geç dönemlerde ise Vişnu'nun sekiz yardımcısından (Vasu) birisinin adıdır.

APA HAN Bkz. Aba Han

APA HAU [Pasifik Adaları Mitolojisi] Polinezya halklarının inanışında fırtına yaratan bir iblisin adıdır.

APA SAMBETEİ [Rumen Mitolojisi] Ölü ruhların öteki dünyaya girmek için aşmak zorunda olduklarına inanılan okyanusun "Cumartesi suyu" anlamına gelen adıdır.

APA VİE [Rumen Mitolojisi] Yaralı savaşçıların içince yaralarını iyileştiren hatta onlara ölümsüzlük sağlayan bir su kaynağının adıdır. Apa moarta kelimesi ise 'ölüm suyu' anlamına gelip içeni öldüren zehirli sular için kullanılmaktaydı.

APACHİTA Bkz. Huaca

APADANA Bkz. Avadana

APAH [Hint Mitolojisi] Rigveda'da dört ilahide adı geçen hava tanrılarından birisi olup suyla ilgilidir. Tanrı İndra'nın elinde tuttuğu vajrasıyla açtığı kanaldan ilerlemekte, kirlenmiş şeyleri, günahları, hastalık ve yalanları temizlemekte, inanlara sağlık ve güç kazandırdıktan sonra denize varmaya çalışmaktadırlar. İnsanları izleyen kral Varuna'nın bu suların ortasında oturduğuna inanılmaktadır. Göksel sular ile soma özdeş görülmekte olup, balla karıştırılarak tanrı İndra tarafından içilmekteydiler.

APAHARAVARMAN [Hint Mitolojisi] Zenginden çalıp fakirlere dağıtan ve ayrılan âşıklara yardım eden bir kahramanın adıdır.

APAKURA [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adıdır.

APALA [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'nın seviştiği bir kadının adıdır. İndra kadının 3 dileğini yerine getirmiştir:

1. Babasının gücünü geri vermiştir
2. Tarlalarını verimli yapmıştır
3. Kadının cilt hastalığını tedavi etmiştir

APALALA [Hint Mitolojisi] Kuzey Pakistan'da bulunan Svat nehrinin kaynağında yaşayan ve Subhavastu nehrinin koruyucusu olan kanatsız, iki bacaklı bir su ejderhasının adıdır. Apalala'nın kendisine adanan kurbanlar karşılığında köyleri kötü ejderhalardan koruduğuna inanılmaktaydı. Buda tarafından Budizm'e kazandırılması, Budist sanatın favori temalarından birisi olmuştur.

APALANİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ile Peru arasındaki dağlık bölgede yaşayan Aymara halkının inanışında tüm ruhlardan daha çok şey bilen gökyüzü tanrısının adıdır.

APAM NAPAT [Hint Mitolojisi] Apah'ın (Sular) çocuğunun adı olup, Rigveda'da bir ilahide (II: 35) yakarılmaktadır. Altın renkli bu tanrı genç ve parlak olarak tasvir edilmekte, bazı ilahilerde Aca Ekapad, Ahi Budhnya ve Savitri ile birlikte anılmakta Rigveda'nın son beytinde Agni ile özdeşleştirilmekteyse de genellikle ayrı bir varlık olarak düşünülmektedir. Bkz. Apam Natat

APAM NATAT [Pers Mitolojisi] Avesta'da suların ruhu ve su tanrısı Vourukasa'nın oğlu olup, insanlara su sağlayan bir tanrıdır. Suların derinliklerinde yaşayıp, hızlı atlara binen, etrafı dişi yaratıklarla çevrili olan Apam Natat'ın isyanları önlemek gibi bazı askeri yetenekleri de bulunmaktadır. Orta dönem Farsça Burz olarak bilinen tanrı Avesta'da Ahura Berezant olarak da anılmıştır. Bkz. Apam Napat

APANUGAK [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da eski çağlarda yaşamış bir kahramanın adı olup bazen yanlış yola sapmış bir savaşçı olarak da tasvir edilmektedir.

APAOŞA [Pers Mitolojisi] Kuraklık ve susuzluk getiren bir iblisin adıdır. Hint mitolojisindeki şeytani ruh Vritra'nın özdeşi olan bu iblis, inanışa göre er veya geç yağmur ve bereket tanrısı Tistrya tarafından mağlup edilecektir.

APAP [Afrika Mitolojisi] Uganda ve civarında tapınılan yaratıcı bir tanrının adıdır.

APARAJİTA [Budist Mitolojisi] **1.** Ratnasambhava'nın görünümlerinden birisi olup, Ganeşa üzerine otutur formda mücevherler takmış iki kollu ve sarı renkte bir kadın olarak tasvir edilmektedir.

2. Khrodadevatalardan birisi olan Rudra'nın görünümlerinden birisidir. Üzerinde yılan motifleri olan beyaz kıyafetli, kımızı, beyaz ve siyah toplam üç yüzlü bir adam olarak tasvir edilmektedir.

3. Durga'nın görünümlerinden birisi olan bir tanrıçanın adıdır.

APASİNASEE [Eskimo Mitolojisi] Hudson Körfezinde yaşayan İnuitlerin bir söylencesinde kibrinden köyündeki hiç biri erkeği beğenmeyince öfkeli babası tarafından evin köpeği ile evlendirilen bir kızın adıdır. Geceyi kızla geçiren köpek ertesi gün köpek postundan kıyafetler giyen yakışıklı bir delikanlıya dönüşmüştür. Bir süre sonra Apasinasee bir sürü köpek yavrusu doğurunca babası kızı, damadı ve sürekli gürültü yapan yavrularını yaşadıkları nehrin karşı yakasında bir mevkie götürüp bırakmıştır. Apoşinse, çocuklarının bir kısmı iç bölgelere göç ederek devleri, bir kısmı sahile giderek cüceleri oluşturmuş, kimi bir gemiye binerek gözden kaybolurken kimisi ise yerinde kalarak İnuit halkının atası olmuştur.

APASON [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde Alpsu'ya verilen isim olup, Tauthe'nin eşi olarak düşünülmekteydi.

APASTAMBHA [Hint Mitolojisi] Vedik okullardan birisinin kurucusu olduğuna ve satura adlı ibadet kanunlarını yazdığına inanılan bir ermişin adıdır.

APATE [Yunan Mitolojisi] Nyx'in kız kardeşi ve Pandora'nın kutusundaki ruhlardan birisinin adı olup hile tanrıçasıdır.

APATURİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Ephesus ile Kolophon dışındaki tüm İon kolonilerinde Ekim-Kasım ayları arasında hayvan kurban edilerek kutlanılan üç günlük bir festivalin adıdır (Herodot i. 147).

2. Athena'nın adlarından birisidir (Paus. ii. 33. 1).

APAUK KYİT LOK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının inanışında insanoğlunun ölümsüz olduğu çağda yeryüzüne ölümü getiren yaşlı bir adamın adıdır. Bir gün balığa çıkan Apaukkyit Lok nehirde yüzen bir ağaç dalının üzerinde uyuyan bir maymun veya sincap görmüş, alıp bir sepete koyup kendi kıyafetlerini giydirdikten sonra ortadan kaybolmuştur. Adamın ölümüne sebep olan güneş tanrısı habercilerini göndererek Apaukkyit Lok'un cenaze töreninde dans ettirmeyi ihmal etmemiştir.

APAYA [Budist Mitolojisi] Dört Istırap Dünyası (Cehennem, Ölüler Âlemi, Hayvanlık, Cinler Âlemi) veya sapa yollar anlamına gelmektedir.

APADEMAK [Mısır Mitolojisi] Sudan savaş tanrısının adı olup, aslan başlı bir insan olarak tasvir edilmektedir.

APEMİUS [Yunan Mitolojisi] Attika'da Parnes dağında bulunan sunakta yazan Zeus'un takma adıdır (Paus. i. 32. 2)

APEMOSYNE [Yunan Mitolojisi] Katreus'un kızı, Althamenes, Aerope ve Klymene'nin kardeşinin adıdır. Althamenes ile Rodos'a gitmiş, orada Hermes tarafından tecavüz edilip hamile kalınca kardeşi tarafından ölüme terk edilmiştir.

APEP [Mısır Mitolojisi] Ebedi karanlıkta yaşayan bir yılan tanrının adı olup karanlık, kaos ve kötülüğün sembolü olan bir canavardır. Güneş tanrısı Ra'nın düşmanlarının başı olan Apep, Ra'nın her gece kayığıyla yeraltı dünyasına yaptığı yolculuğa mani olmaya çalışmaktadır. Kötülükle iyiliğin mücadelesinde Apep'in Ra'ya karşı kazandığı zaferler hep kısa süreli ve geçici olup er geç Ra Apep'i öldürecektir. Apep, Yunan kültürüne Apophis adıyla girmiştir.

APESANTİUS [Yunan Mitolojisi] Nemea yakınlarındaki Apesas dağındaki tapınakta yazılan Zeus'a verilen isim olup, Perseus burada tanrıya ilk kurbanını sunmuştur (Paus. ii. 15. 3).

APET Bkz. Taurt

APHAEA [Yunan Mitolojisi] Pire'nin 26 km güney-güneybatısında bulunan bir ada olan Aegina'nın yerel tanrıçasının adıdır. Yunanca 'yok olan, ortadan kaybolan' anlamına gelen Aphaea, Athena veya Artemis'ten gelişmiş olmalıdır.

APHAKİTİS [Yunan Mitolojisi] Koele-Suriye bölgesindeki Aphake kentindeki tapınağına atfen Aphrodite'e verilen isimdir (Zosimus, i. 58)

APHAREUS [Yunan Mitolojisi] Perieres ile Gorgophone'nin oğlu, İdas ile Lynkeus'un babası, Leukippus'un kardeşi ve Arena'nın kocası olan bir Messinia kralının adıdır (Apollod. i. 9. 5).

APHEİDAS [Yunan Mitolojisi] Arkas ile Leaneira'nın oğlu olup, babası topraklarını evlatları arasında paylaştırırken ona Tegea'yu vermiştir (Paus. viii. 4. 2)

APHELİOTES [Yunan Mitolojisi] Kuzeydoğudan esen rüzgârın kişileştirilmiş formudur.

APHİDNUS [Yunan Mitolojisi] Theseus'un arkadaşlarından birsi olup, Theseus ile Peirithous tarafından kaçırılan Helen'e âşık olmuştur.

APHRODİTE [Yunan Mitolojisi] Aşk, güzellik ve arzu tanrıçasının olup Roma mitolojisindeki karşılığı Venüs'tür. Aphrodite'in doğumu üzerine iki efsane bulunmaktadır. Hesiod'un Theogonia adlı eserine göre Kronos babası Uranos'u devirirken cinsel organını bir orakla kesmiş, kesik organ denize düşerken oluşan köpüklerden (Yunanca aphros "köpük") Aphrodite doğmuştur (Hesiod. Theog. 190). Tanrıça, denizden çıkınca Zephyroslarca sırasıyla Kythira, Kıbrıs ve son olarak Horalarca ölümsüzler diyarına götürülmüştür. Homeros'a göre ise Zeus ile Okenos kızı

Dione'den doğmuştur (Hom. İl. v. 370, xx. 105). Daha sonraki yazarlar Aphrodite'in Kronos ile Euonyme veya Uranus ile Hemera'nın kızı olduğunu iddia etmiştir (Cic. De Nat. Deor. iii. 23). Doğu muhtemelen Suriye kökenli olduğu sanılan (Paus. i. 14. 6.) tanrıça başlangıçta bereket tanrıçası iken zamanla farklı nitelikler hatta isimler kazanmış, kültü Kıbrıs ve Kythera adaları üzerinden Anadolu ve Yunanistan'a taşınmıştır. Savaş tanrısı Ares'i sevmesine karşın topal ve çirkin Lemnoslu Hephaistos ile evlendirilen tanrıça eşini başta Ares ve Adonis olmak üzere çok sayıda kişiyle sık sık aldatmıştır (Hom. Od. viii. 270). Hephaistos, karısını Ares ile birlikte yakalayınca üzerlerine ağ atarak kaçmalarını engellemiş ve tüm Olympos tanrılarını şahit olarak çağırmıştır. Tanrılar gördükleri manzara karşısında gülerken Poseidon'un kaldırttığı ağdan kaçan âşıklardan Ares Trakya'ya, Aphrodite ise Kıbrıs'a kaçmıştır. Tanrıça Paphos'taki tapınağında Kharitlerce yıkanıp kutsanmış, giydirilerek tekrar eski güzelliğine kavuşmuştur. Tanrıça ile Ares'in ilişkisinden Phobos, Deimos, Harmonia –ayrıca geç dönem yazarlara göre- Eros ve Anteros doğmuştur (Hes. Theog. 934; Hom. İl. xiii. 299, iv. 440; Cic. De Nat. Deor. iii. 23). Tanrıça ayrıca Dionysus'tan Priapus ve Bakhus'u (Schol. ad Apollon. Rhod. i. 933), Hermes'ten Herma-phroditus'u (Ov. Met. iv. 289) Poseidon'dan Rhodos ve Herophilus'u (Schol. ad Pind. Pyth. viii. 24.) doğurmuştur. Ölümlülere de arzu duyan tanrıça Ankhises'ten Aeneas ile Lyrus'u doğururken, Adonis ve Butes'e de büyük aşklarla bağlanmıştır. Myrra'nın oğlu Adonis'e âşık olan tanrıça çocuğu Persephone'ye emanet etmişse de çocuk büyüyünce kadın emaneti geri vermeyince Zeus araya girmiş ve delikanlının yılın üçte birini Aphrodite, üçte birin, Persephone geri kalanı ise istediği yerde geçirmesine karar vermiştir. Adonis o günden sonra yılın üçte ikisini Aphrodite ile geçirmeye başlamışsa da muhtemel Ares'in kıskançlığına kurban gitmiş bir av sırasında bir yaban domuzu tarafından öldürülmüştür. Aphrodite diğer yandan Ares'in aşklarını kıskanmış, Eos'un Orion'a karşı istek duymasını sağlayarak kadından intikam almış, Lemnoslu kadınları kendine yeterli saygı göstermedikleri için kocalarını öldürmelerini sağlayarak –Argonautlar gelene dek- adayı erkeksiz bırakmış, Paphoslu Kinyras'ın kızlarını ise tanımadıkları erkeklerle birlikte olmaya zorlamıştır.

Tanrıça, Paris'in hakem olduğu güzellik yarışmasında Hera ve Athena'nın değil de kendinin seçilmesi için genç adam güzel Helene'nin aşkını vaat etmiş ve Troya savaşının başlamasının vesilesini oluşturmuştur. Aphrodite, Troya savaşı boyunca Troyalıları ama özellikle Troyalıların İtalya'ya yerleşmesini sağlayarak soylarının tükenmesini önleyen Aeneas ve Akhilles'i topuğundan vurarak öldüren Paris'i korumuştur.

Tanrıçanın en önemli kült merkezleri Kıbrıs ve Kythea olmasına karşın, Karia'da yer alan Knidos'ta 3 tapınağı birden bulunmaktaydı. Ayrıca Kos adası, İda dağı (Kaz dağı), Abydos, Atina, Thespiae, Megara, Sparta, Sikyon, Korinth ve Scilya'da Eryx'te tapınılmaktaydı. Korinth'de kadınlar onun uğruna fahişelik yapıyor, Yunanistan'ın pek çok yerinde her yıl Adonia, Anagogia, Aphrodisia, Katagogia adlı festivaller Aphrodite onuruna düzenleniyordu.

Antik Çağ'ın en ünlü Aphrodite heykeli MÖ 350'de Praxiteles tarafından Knidos'ta yapılmış olup, ayrıca Roma'da Capitoline Venus ve Melos'ta 'Venus di Milo' heykelleri de önem arz etmekteydi.

Aphrodite (Bulfinch, 1897)

Aphrodite'in pek çok takma adı olup, bunlardan öne çıkanlar *Afrodit Acrae* (yükseklik), *Doritis* (cömert), *Epistrophia* (erkeklere aşk için bakan), *Euploia* (adil yolculuk), *Limenia* (liman), *Pontia* (derin deniz), *Area* (savaşçı), *Afrodit Migonitis* (üniter), *Afrodit Nymphaea* (gelin), *Afrodit Melaenis* (siyah), *Skotia* (karanlık olan), *Androphonos* (insan avcısı), *Epitymbria* (mezarlardan), *Pandemos* (hepsine ortak), *Afrodit Urania* (cennet), *Pasiphae* (parıldayan), *Asteria* (parlak), *Apostrophia* (reddeden) ve *Afrodit Morpho*'ydu (düzgün).

APHRODİTE'İN KUŞAĞI [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in istediği kişiyi kendine âşık etmek amacıyla kullandığı sihirli kuşağının adı olup, tanrıçanın sık sık kadınlara ödünç verdiği bu kuşak tanrı ve insanlarda cinsel isteğe sebep olmaktaydı. Aphrodite bir keresinde kuşağı Hera'ya vererek Zeus'u meşgul etmesini sağlamış böylece Troya savaşına istediği gibi müdahale edebilmiştir.

APHRODİTE PANDEMOS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin barış ve uyum tanrıçası olarak kabul edildiği bir versiyonunun adıdır.

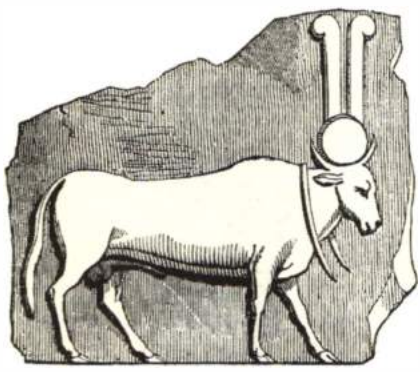
APHRODİTEOPOLİS [Mısır Mitolojisi] Yunanların Aphrodite ile özdeşleştirdikleri tanrıça Hathor'a tapınılan Mısır kentlerine verdikleri isimdir.

APHROS [Yunan Mitolojisi] Kronos ile Philyra'nın oğlu olan bir deniz kentaurunun adıdır.

APİA [Yunan Mitolojisi] Herodot'a göre İskit yeryüzü tanrıçasının adı olup, Gökyüzü tanrısı Papaeus'un (Büyükbaba) karısıydı.

APİKİLNİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin dilini konuşan Maontagnis ve Labrador halkların inanışında boyları en çok insan dizine ulaşan, insanların çocuklarını çalan küçük adamların mensup olduğu ırka verilen isimdir.

APİKUNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Günümüzde Montana'da yaşayan Karaayak halkının inanışında tütün tanrısının adıdır.

Apis

Apis (Whitney, 1902)

APİS 1. [Mısır Mitolojisi] Kutsal boğaya ya da Memphis boğası olarak bilinen tanrı olup, 'Hapi' adıyla da bilinmektedir. Memphis kökenli Apis inanışı en azından 1. hanedana (MÖ 2925-2775) dek inmekte olup, Yeni Krallık (MÖ 1320–1085) döneminde Path'ın görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır. Alnında ay formunda beyaz bir leke bulunan siyah bir öküz olarak tasvir edilen kutsal boğa öldüğünde Memphis'te Serapeum adlı mezarlıkta gömülmekte ve yerine yenisi seçilene dek yas ilan edilmekteydi. Kutsal boğa öldüğünde vücudundaki bazı işaretlere bakılarak yerine konacak buzağı bulunur ve tapınağa yerleştirilir, rahipler boğanın hareketlerine göre kehanette bulunurlardı. Eski Ahit'te bahsi geçen altın dana heykeli de Apis kültüyle ilişkilidir. Herodot, Apis ile Epaphos'u özdeşleştirmiş olup, kutsal boğa kültü Yunan ve Roma kültürlerine de geçmiştir.

Bkz. Altın dana, Epaphos

2. [Yunan Mitolojisi] Phoroneus (veya Apollo) ile su perisi Teledike'nin oğlu olan, Argoslu bir falcı ve hekimin adıdır. Apollo'dan aldığı şifacılık gücüyle çok sayıda yılan, canavar ve salgın hastalığı Argos'tan uzaklaştırmayı başarmıştır.

3. [Yunan Mitolojisi] Telkhis'in oğlu, Thelxion'un babası olan Sikyon kralı olup adını Peloponesos'un eski adı Apis Gaia'dan almıştır.

APİSAON [Yunan Mitolojisi] İlyada'da bahsi geçen iki efsanevi karakterin adıdır (Hom. İl. xi. 578, xvii. 3481).

APİSİRAHTS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının inanışında sabahyıldızının kişileştirilmiş formunun adıdır.

APİSTOTOKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amerika'nın kuzeybatısında yaşayan bir Algonkin grubu olan Kara ayak halkının inanışında hem iyi ve hayırsever hem de kötü ve uğursuz özellikleri bir arada taşıyan yaratıcı ruhun adıdır.

APİSUAHTS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının sabahyıldızına verdiği isim olup, Natos ile Kokomikeis'in oğlu, Soatski'nin eşi ve Poia'nın babasıdır.

APİZTEOTL [Aztek Mitolojisi] Fray Diego Durán'ın *Antik Takvim* adlı çalışmasında bahsi geçen kıtlık tanrısının adı olup, ayinlerinden insan eti yenilmekteydi.

APKALLU Bkz. Abgal

APLADAD [Mezopotamya Mitolojisi] MÖ 8. Yüzyıla tarihlenen Asur yazıtlarına göre Kuzey Mezopotamya ve Suriye'de tapınılan bir iklim tanrısının adı olup, Kannu, Suhi ve Dura-Europos'ta tapınakları bulunmaktaydı.

APLU [Etrüsk Mitolojisi] Letun (Leto) ve Aritimi'nin (Artemis) oğlu, kehanet, müzik ve gençlik tanrısının adı Yunan panteonundaki Apollon'dan ödünçlenmiştir. Veii'deki Portonacci tapınağının çatı omurgasına yerleştirilmiş MÖ 510'a tarihlendirilen pişmiş topraktan bir Aplu heykelinde olduğu gibi genellikle başında defne çelengi, bir elinde değnek diğerinde defne taşırken, Etrüsk gençleri gibi boynu kolyeli ve yürür formda tasvir edilmekteydi. Aplu burada Herakles ile uğruna dövüştükleri Karnae geyiği yüzünden karşılıklı durmaktaydılar.

APO 1. [İnka Mitolojisi] Bir dağ tanrısının adıdır.

2. [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dinine göre Yazatalardan birisi kabul edilen içilecek suların ruhunun adıdır.

3. [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının tanrı ve ruhlara verdikleri isimdir.

APO İNTİ [İnka Mitolojisi] İnti'nin görünümlerinden birisi olup, 'güneş tanrısı' olarak tasarlanmıştır.

APO KATAWAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler'de yaşayan Hambal-Aeta halkının inanışında en önemli tanrı olup, 'baba' veya 'Efendi' adlarıyla da bilinmekteydi.

APOİAUEUE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi halkının inanışında toprak kuruduğunda yağmur yağdıran yağmur ruhlarının adıdır.

APO LAKE [Filipinler Mitolojisi] Güneşin koruyucusu olan savaş tanrısının adıdır.

APOKATEQUİL [İnka Mitolojisi] Peru'da yaşayan Huamakhuko halkının inanışında ilk insan Guamansuri'nin babası ve gündüz ile özdeşleştirilen Piguerao'nun ikiz kardeşi olan gece tanrısının adıdır. Apokatequil aynı zamanda ay tanrısının rahiplerinden birisinin de adı olup, Apotekuil olarak da bilinmekte dağ zirvelerinde heykelleri bulunmaktaydı. Guamansuri ile kız kardeşi Guakhimine adıyla bilinen insanların yaşadığı yeryüzüne bıraktığı iki yumurtadan Apokatequil ve Piguerao çıkmıştır. Apokatequil, yaratıcı tanrı Atagudu'nun yardımıyla annelerini hayata döndürmeyi başarmış ve Guakhimineleri öldürmüştür.

APOKHQUİAHUAYAN [Aztek Mitolojisi] Ölüler dünyası Miktlan'ın adlarından birisidir.

APOKRİA İstanbul Rumlarının İsa'nın dirildiği gün olan Paskalya Pazarı'na 40 gün kala başlayan "Büyük Oruç" (Sarakosti) öncesi düzenledikleri Şubat veya Mart ayları içerisinde üç haftalık bir zaman diliminde gerçekleştirilen bir karnaval olup, Baklahorani ve Tatavla Karnavalı adlarıyla da bilinmekteydi. Rumlar Perhizin başlangıcı, bahar dolayısıyla yeryüzüne bereketin gelişini kutlamak için düzenlediği festivalde Pazartesi gününe denk getirilen Kathara Deftera günü eğlencenin dozu doruğa ulaşmakta yüzlerine tanınmamak için çeşitli maskeler takıp, karnaval kıyafeti giyen topluluklar laternalar eşliğinde Dolapdere'den Akarca yokuşunu tırmanarak Tatavla'ya (Kurtuluş) akın eder akşam vakti de Panorama, Ararat, Akropolis, Lemonia, Paris gazinolarında eğlenmeye giderlerdi.

Apokria, Roma döneminden kalma pagan bir adet olup başta Venedik olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen karnaval geleneğinin bir varyasyonudur. Apokria Yunanca "Et Perhizi" anlamına gelmekte olup, Latince karşılığı "carnem levare"dir. Büyük Perhiz öncesi üç hafta sürüp, 4 Pazar gününü içine alan karnaval dönemi Yunanca Triodion adıyla bilinmekteydi. Apokrianın ilk haftasına Profoni (Duyuru) veya Profonesimi adı verilmekte hatta Çarşamba ve Cuma günleri oruç tutulmadığından Sygkokali veya Apolyti olarak da bilinmekteydi. İkinci hafta Kreatini adıyla bilinmekte ve et yenilmemekteydi, Üçüncü ve son hafta ise Tyrini veya Tyrofagou adıyla bilinmekte peynir tüketilmemekteydi. Son Pazar günü olarak bilinmekte akşam yemeğinden sonra İstiridye panayırının kutlamaları başlamaktaydı.

Büyük perhizden önceki Baklahorani günü geldiğinde İstanbul'un her köşesinden akın eden Rumlar, Türkçe yüzlük veya maskareta, Rumca muçuna olarak bilinen kâğıttan, yün ve kuş tüylerinden çeşit çeşit, renk renk, boy boy süslemeler, takma saç ve bıyıklar, mukavvadan şapkalar takmış, komik kıyafetler giymiş vaziyette şarkılar, türküler söyleyerek Tatavla'da toplanmaktaydı. Genç kızlar şarkı söylerken, Tatavla'nın delikanlıları, o zamanların çok sevilen müzik aleti laterna eşliğinde, sirto ve kasapiko gibi İstanbul Rumlarına has dans ve oyunlar sergilemekteydi. Laterna eşliğinde kalabalık topluluklarca söylenilen dönemin en ünlü şarkısı Trava adını taşımaktaydı:

Καροτσέρη τράβα/να πάμε στα Ταταύλα/πόσα τάλιρα γυρεύεις/Να μας πας και ν μας φέρεις/Τράβα!...

(Çek arabacı/ Tatavla'ya gidelim/Bizi oraya götürmek için/ kaç beşlik istersin?/ Çek!...)

Tatavla karnavalı 1930'lu yıllarda katılımcıların maske takmasına atfen güvenlik gerekçesiyle yasaklanmış olup sonuncusu 1936'da yapılmıştır.

APOLLODORUS MÖ 180-120 arasında yaşamış Yunanlı bir tarihçi ve mitografın adı olup, MÖ 12. Yüzyılda Troya'nın düşüşünden MÖ 143'e dek Yunan tarihini anlattığı *'Kronika'* adlı bir eseri bulunmaktadır. En önemli eseri ise Yunan tanrı ve efsaneleri hakkında detaylı bilgi verdiği *Bibliotheka*'ydı.

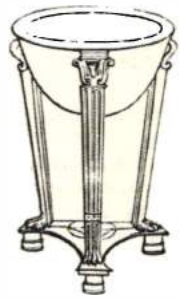
Apollon

APOLLON [Yunan Mitolojisi] Zeus ve Titan kadın Leto'nun oğlu (Homer, İlyada. i. 21, 36), Artemis'in ikiz kardeşi olan (Hesiod Theog. 918) ışık, şiir, kehanet, okçuluk, müzik ve şifa tanrısının adıdır. Hera kocasının ihanetini öğrenince çılgına dönerek hamile Leto'nun peşine düşmüşse yeryüzünün istemediği kadını ancak Ortygia (ya da Asteria) adlı çorak bir ada kabul etmiş, Apollo ile ikiz kardeşi Artemis'i bu adada ayın yedinci günü (hebdomagenes) bir palmiye ağacının altında doğurmayı başarmıştır (Plut. Sympos. 8; Tacit. Annal. iii. 61).

Kimi yazarlara göre ise tanrı 7. Ayda (heptamenaios) doğmuş olup, 7 sayısı bu yüzden Apollon ile ilişkilendirilmekte, her ayın 7. Günü Apollon'a adanmakta ve tüm festivalleri bir ayın 7. Gününe denk getirilmekteydi (Aeschyl. Sept.

802). Apollo sonradan Delos adını vereceği bu adayı Yunanistan'ın merkezine yerleştirerek borcunu ödemiştir. Tanrının doğum yerine hatta Artemis'ten ayrı doğduğuna ilişkin farklı lokalizasyonlar bildiren söylenceler de bulunmakta, Mısırlılar ise Dionysus ile Isis'in oğlu olduğuna inanmaktaydı (Herod. ii. 156.). Zeus'un oğlu için gönderdiği kuğular babasının Delphi'ye gitmesi emrine rağmen çocuğu kuzeye kendi ülkeleri Hyperborea'ya getirmişlerdir. Apollon burada 1 yıl kaldıktan sonra Yunanistan'a dönmüş ve Delphi'ye doğru yola koyulmuştur. Pytho adlı eski bir Themis kehanet mabedine bekçilik ederken çevredeki tüm kaynakları kurutan Python (veya Delphyne) adlı dev yılanı oklayarak öldürmüş, mabedi ele geçirip buraya sonradan sembolü olarak anılacak üçayaklı bir sehpa hediye etmiştir. Pythialı Apollon olarak anılan tanrı tapınak tabanından sızan bir dumanı içine çekerek kehanette bulunan Pythia adlı bir rahibeyi kehanet konusunda eğitmiştir. Yunanlıların en çok saygı gösterdiği tanrılardan biri olmasına karşın Homeros'a göre Lykialı ve Yunanların düşmanı olması, Anadolu kökenli olduğunu düşündürmektedir.

Hera'nın kıskançlığından korkan Leto'nun Delos adasında Kynthos dağında doğurduğu Apollon, elinde güneş ışınlarından oluşan oklar taşımakta ve güneş tanrısı Helios ile özdeşleşmektedir. Apollon, sürülerin koruyucusu olduğu için Lykeios, tarımın koruyucusu olduğu için Smintheus, evin koruyucu olduğu için Agyieus, güneş tanrısı olduğu için Phoebus adlarıyla da anılmaktadır. Aynı zamanda Delphoi ve Delos kâhinlerinin tanrısı olup, 'defne ağacı' Apollon kültünün kutsal sembolüdür. Doğumundan birkaç gün sonra dev Python yılanını öldürdüğüne dair bir efsane bulunmakta olup, Apollon İtalya'ya (Etrüsk panteonuna) kabul edilen ilk Yunan tanrısı olma özelliğine de sahiptir. Kız kardeşi Artemis hatta pek çok Yunan tanrısında olduğu gibi Apollo'nun da kötü ve karanlık bir tarafı olup, kendisine Smintheus adıyla salgın hastalık tanrısı olarak da tapınılmaktaydı ki İlyada'ya göre Troya Savaşı sırasında Yunan kampına salgın bir hastalığı musallat etmiştir. Söylenceye göre tanrının Troya kralı Priam'ın karısı Hekabe'dan Troilus adlı bir oğlu olmuşsa da çocuk Akhilles tarafından öldürülmüştür. Apollon aynı zamanda Priam'ın kızı Kassandra ile de aşk yaşamış ve kızın kehanet yeteneği kazanmasını sağlamışsa da kız tarafından reddedilince Kassandra'yı kehanetlerine inanılmaması konusunda lanetlemiş, gerçekten de bir gün kız Troya'nın düşeceğini söylediğinde kimse ona inanmamıştır. Niobe 14 çocuğu olduğu için doğurganlığıyla övünürken sadece 2 çocuk doğurabildiği için Leto'yu küçümseyince Apollon ve Artemis annelerine dil uzatmanın cezasını kadının çocuklarını öldürerek almışlardır.

Delphi'nin üçayaklı sehpası

Apollon tıpkı babası Zeus gibi çok sayıda tanrıça ve ölümlü kadın ile ilişkiye girmiş su perisi Kyrene'den doğan yarı-tanrı oğlu Aristaeus insanoğluna sütçülüğü öğretmiştir. Lapith kralı Phlegyas'ın kızı Koronis ise Apollon'dan hamile olduğu halde ölümlü bir adama âşık olunca Apollon kız kardeşi Artemis'ten kadını öldürmesini istemiş ve ölü kadının karnından Asklepius adını vereceği şifa tanrısı olacak oğlunu çıkararak yetiştirmesi için kentaur Kherion'a vermiştir. Asklepios şifa sanatını ölüleri diriltecek denli ileri götürünce Zeus tarafından yıldırımla çarpılmış buna öfkelenen Apollon babasını yok edemeyeceği için intikamını yıldırımları yapan Kyklopları oklayarak cezalandırılmış, Kral Admetos için 1 yıl boyunca çobanlık yapmış, kralın sürüsüne bereket getirmiştir. Zeus, oğlunu yaptığından dolayı Tartaros'a atmaya niyetlenmişse de Leto'nun araya girmesiyle tanrı 1 yıl boyunca bir insana hizmet etmekle Apollon'un aşkı ve ısrarlı takibinden usanan su perisi Daphne, Peneus adlı nehir tanrısının yardımıyla defne ağacına dönüşerek tanrıdan kurtulmuştur. Ayrıca Ourania'dan Linos ve Orpheus adlı 2 müzisyen oğlu, Kolophon'da kadın kâhin Manto'dan Kalkhas'ı bir yarışmada yenen Mopsos adlı yine kâhin bir oğlu ve Akakallis adlı bir başka kadından sonradan Milet şehrini kuracak Mileos adlı bir başka oğlu doğmuştur. Apollo'nun erkek aşkları da olmuş bunlardan Spartalı bir prens olan Hyakinthus, kıskanç batı rüzgârı tanrısı Zephyrus Apollon'un attığı diske üfleyip yönünü değiştirerek gencin kafasına çarpıp ölmesini sağlamış, tanrı üzüntüsünden genci sümbül (Yunanca hyakinth) adlı çiçeğe dönüştürmüştür. Yine başka bir erkek aşığı olan Kyparissus'a bir geyik hediye etmişse de hayvan kazayla öldürülünce delikanlı öylesine üzülüp ağlamış ki tanrı Kyparissus'u selvi ağacına dönüştürmüştür.

Bir söylenceye göre Apollon Poseidon, Athena ve Hera ile birlikte babası Zeus'un iktidarına karşı bir komploya karışınca Troya kralı Laomedon için çalışmaya zorlanmış ve Poseidon ile birlikte kentin duvarlarını inşa etmiştir. O sırada tanrısal güçlerinden mahrum bırakılan Apollon ile Poseidon kraldan yaptıkları iş karşılığında ödeme alamayınca itiraz etmişlerse de kulaklarının kesilip, pazarda köle gibi satılacakları tehdidine maruz kalmışlardır. Sonradan gücüne

kavuşan Apollon bu olayı unutmamış ve kent halkına büyük zarar veren bir veba salgını Troya'ya musallat etmiştir.

Apollon'un pek çok lakabı olup, bunlardan *Musagetes* (Muse'ların lideri) müzik, şiir ve dans tanrısı olmasına, *Loxias* (çarpık) kâhinliğine, Alexicarus (kötülüğü önleyen), Paean (şifacı) şifacılığına Apollo Embasius (gemiye binme Apollon'u) yolculukla ilişkisine, Apollo Parnopius (çekirge Apollo) Attika'yı çekirge istilasından kurtarmasına atfen verilmiştir.

APOLLONİA [Yunan Mitolojisi] Delos adasında kutlanılan tanrı Apollon'un doğumu şerefine düzenlenen bir festivalin adıdır.

APOLLONİA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Dişçilerin ve hastalarının koruyucusu olduğuna inanılan bir azizin adı olup yortu günü 9 Şubat'tır. 13. yüzyılda Jacobus de Voragine tarafından yazılan Altın Efsabe adlı çalışmada İskenderiye'de zengin bir ailenin kızı olan Apollonia putperest kalabalık tarafından önce dişleri tek tek sökülerek ardından yakılarak şehit edilmiştir.

APOLLONİUS 1. [Yunan Mitolojisi] Menippus'un müstakbel eşi olacak iblisi bulan büyücünün adıdır.

2. MÖ 3. Yüzyılda yaşamış bir ozanın adı olup, Argonautika'nın yazarıdır.

APOLLİNOLİS MAGNA Bkz. Behdety

APOLLYON Bkz. Abaddon

APOMYİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un Olympia'da ki adlarından birisi olup, 'sinekleri kovan' anlamına gelmekteydi. Söylenceye göre Herakles Zeus'a sunu sunarak kendini rahatsız eden sineklerin Alpheius nehrine çekilmesini sağladıktan sonra Elealılar Zeus'u bu adla anmışlardır (Paus. v. 14. 2.).

APONİBOLİNAYEN [Filipinler Mitolojisi] Güneş Aponitolau'nun karısı ve Kanag'ın annesinin adıdır.

APONİTOLAU [Filipinler Mitolojisi] Aponibolinayen'ın kocası ve Kanag'ın babası olan güneş tanrıya verilen isimdir.

APOPHİS [Yunan Mitolojisi] Eski Mısır'da *Apep* veya *Aaapef* olarak bilinen ve evrenin düzenine muhalefet eden yeraltı dünyasına özgü dev yılanın (bazen timsah) Yunan kültürüne kabul edilmiş formunun adıdır. Geç dönemde kötülük ve karanlık tanrısı Seth ile özdeşleştirilmiş olup, her gece güneş tanrısı ile Ra, Duat'tan gökyüzüne tırmanana dek mücadele etmekteydi. Bir söylenceye göre başlangıç okyanusunda yaşayan tanrıça Neith'in tükürüğünden çıkan Apophis'in Sebau ve Nak adlı iki canavar yardımcısı bulunmaktaydı.

APOSTOL Bkz. Havari

APOSTROPHİAN [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin takma isimlerinden birisi olup, cinsel suçları 'reddeden' anlamındadır (Paus. ix. 16. 2.).

APOTAMKİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Maine ve New Brunswick'de yaşayan Passamakuodi halkının inanışında uzun köpek dişleri olan kıllı yaban adamının adıdır.

APOTROPAEUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un adlarından birisi olup 'insan ve hayvanların koruyucusu' anlamına gelmektedir.

APOYAN TAÇİ ile AVİTELİN TSİTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'da yaşayan Zuni halkının inanışında gök tanrı ve yeryüzü tanrıçası çifti olup, birlikte yeryüzünde hayatın oluşmasını sağlamışlardır.

APPARA [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında öldürülen çocukların ruhları olduğuna inanılan orman ruhlarının adıdır.

APPİADES [Roma Mitolojisi] Beş Roma tanrıçasının (Concordia, Minerva, Pax, Venus, Vesta) adı olup Appian su kemerinin yanında tapınakları bulunmaktaydı.

APPİAS [Roma Mitolojisi] Bir su perisinin adı olup, Roma Forumu'nda, Venüs Tapınağı yakınında bulunan pınarlarda yaşamaktaydı.

APPU [Yakındoğu Mitolojisi] Hitit yazıtlarında anlatılan bir Hurri öyküsünde bahsi geçen zengin bir adamın adıdır. Çocuğu olmayan Appu güneş tanrısına koyun kurban edince yakışıklı bir gence dönüştürülmüş, tanrının tavsiyesiyle sarhoş olan adam gidip karısıyla birlikte olmuştur. Appu bu olaydan sonra yeni doğan iki oğluna iyilik ve kötülük adlarını veren Ölümünden sonra kötülük, bir inek dışında babasının tüm mallarını alarak kaçmıştır.

APRATİSHTHA [Hint Mitolojisi] Naraka olarak adlandırılan cehennemin bir tabakası olup, Sanskrit "Emniyetsiz" anlamına gelmekte, insanlar vücutlarından kanlar fışkırana dek çarklar üzerinden döndürülmekte, su dolu kovalarda boğulmaktadırlar.

APRİJA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Nkum halkının inanışında tarım ve bereket ile ilişkilendirilen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

APSARALAR [Hint Mitolojisi] Hava, orman ve dağ ruhları olan Gandharvasların su ruhu eşlerinin adları olup, Hindu tanrılarının başlangıç okyanusunu çalkamasıyla ortaya çıkmışlardır. Sanskritçe ap 'su' ve sarah 'akan' anlamlarına gelen kelimelerinin birleşiminden oluşan apsara 'suda akan' anlamına gelmekte, bir çeşit su perisi oldukları sanılmaktadır. Rigveda'nın çeşitli bölümlerinde su içinde yaşayıp, göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kayboldukları, zar oyunlarından hoşlandıkları, banyan ağacı içinde yaşadıkları, kendilerini bir tür deniz kuşuna çevirdikleri, şarkı söyleyip, zil ve lavta çaldıkları, İndra'nın sarayında dans ettikleri ve Gandharvaların eşleri oldukları kayıtlıdır.

Rigveda'da fiziksel özellikleri tasvir edilmese de Hint sanatına göre geniş kalçalı, davetkâr bakışlı dansçılar olan Apsaralar çok güzel dişiler olarak düşünülmektedir. Aşk için ilham veren Asparalar sadece Gandharvalarla değil insanlarla da aşk yaşamakta bazen Brahmanları da ayartmaya da çalışmaktadır. En ünlü Apsara, babası olduğunu sanan bir iblis tarafından esir tutulan Motini olup, bir kahraman tarafından kurtarıldıktan sonra kendini korkunç bir savaşçıya dönüştürerek kurtarıcısına yardım etmiştir. Tanrı İndra tarafından bilgelere gönderilen Rambha ve

Pramlokha ise diğer ünlü Apsaralardır. Cennetten kovularak dünyaya gönderilen burada kral Pururavas ile yaşamak zorunda kalan bir Apsara olup, çıplak görmemek üzere sözleştiği kral ve iki evcil koçuna dört yıl boyunca hizmet ettikten sonra Gandharvalar onu geri getirebilmek için bir hile yapmışlardır. Kralın koçlarından birisini çalıp, gürültü yapan gökyüzü şarkıcıları Gandharvalar sihirli bir şimşek çakmasını sağlayarak Urvaşi'nin eşini çıplak görmesini dolayısıyla anlaşmalarının bozulmalarını sağlamışlardır. Urvaşi bir anda ortadan kaybolmuşsa da adamın yalvarmalarına dayanamayıp geri dönmüş ve kraldan bir oğlu olmuştur.

Madhya Pradeş'te bir Apsara heykeli (10. Yüzyıl)

APSU Bkz. Abzu

APSASU Bkz. Lamassu

APSATU Bkz. Lamassu

APSAT [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında av hayvanlarının korucuyu ruhudur.

APSU Bkz. Abzu

APSYRTUS [Yunan Mitolojisi] Kolhis prensesi Medea'nın üvey erkek kardeşi ve Aia ülkesi kralı Aeetes'in oğlunun adıdır. Apsyrtus'un annesinin adını Hyginus 'İpsia' (Fab. 13), Apollodorus 'İdyia' (i. 9. 23), Apollonius 'Asterodeia' (Apollonius Rhodius, Argonautica iii. 241) olarak vermiştir. Altın postu elde edip Kolhis'ten Yunanistan'a argo gemisiyle yelken açan Argonautların lideri İason ile gitmek isteyen prenses Medea, erkek kardeşini parçalara ayırarak denize atmış, Aeetes'in askerleri Apsyrtus'un parçalarını toplarken Argo gemisi kaçmayı başarmıştır. Farklı kaynaklarda Medea'nın kardeşini Kolhis veya İstria'da öldürdüğü iddia edilirken Apsyrtus'un öldürülmeyip sağ salim İllyrum'a vardığı da ileri sürülmüştür (Apollodorus. Bibliotheca i. 9. 24; Ovid. Tristia. iii. 9). Bir başka anlatıya göre Apsyrtus Medeia tarafından tekneye alınmamış babası tarafından kaçan kız kardeşini yakalaması için gönderilmiştir. Apsyrtus, Korkyra'da kıza yetişmişse de ülkenin kralı Alkinous, Medeia'yı teslim etmemiş, Minerva adası açıklarında âşıklara tekrar yetişmişse de burada İason tarafından öldürülmüştür (Hygin. Fab. 23)

APTAL BABA Bkz. Pa Pandir

APTAL HİKÂYELERİ İnsanın veya belirli toplulukların zayıf ve farklı yönleriyle alay eden öykü türüne dünyanın neredeyse her kültüründe rastlanılmaktadır. Çoğunlukla sözlü gelenekte aktarılan aptal hikâyelerinin orijinal formlarını tespit etmek mümkün olmamakla birlikte Eski Yunan yazarlarının çalışmalarında hatta Budist yazmalarında bu türün yazılı örneklerine rastlamak mümkündür. Budizm'in kurucusu Gautama'nın öğrencilerine kendisi ve diğerlerinin geçmiş hayatlarında bulunmuş olabilecekleri (böcek, sürüngen, kuş vs.) vücutlar hakkında yazdırdığı Doğum öyküleri veya Jataka olarak adlandırılan Budist öyküleri bu türün en kapsamlı örnekleri olarak MS 1. Yüzyıla dek yazılmaya devam etmiştir. İngiltere'de "Wise Men of Gotham" (Gotham'ın Bilge insanları), Almanya'da ise "Schild Burghers" öyküleri belirli toplulukları alaya alırken, Norveç'te "Ole ile Lena", İrlanda'da "Pat ile Mike", Türkiye'de "Temel ile Fadime" gibi sembolik karakterler ile bu toplulukların özellikleri masal, öykü ya da fıkra konusu yapılmaktadır. Aptal hikâyelerinin en yaygın ve en ünlü örneği ise Aarne–Thompson sınıflandırmasında 1240 numaralı "Bindiği dalı kesen adam" olup, Anadolu'da bir Nasrettin Hoca varyantı da kaydedilmiştir.

Bkz. Eşek yumurtası, Gotham Bilgeleri, Schild Burghers

APTALLAR FESTİVALİ 5-16. yüzyıllar arasında Kuzey Avrupalı din adamları ve rahip sınıfından olmayanlarca kutlanılan bir Ortaçağ festivalinin adı olup, festum fatuorum, festum stultorum, festum hypodiaconorum adlarıyla da bilinmekte Eşek Festivali ile benzerlik göstermekteydi. Roma'da 27 Aralıkta Saturnalia adıyla kutlanılan bayramın Hıristiyanlık sonrası sürdürülen formu olduğu sanılmaktadır. Fransa'da bir dönem 1 Ocak'ta İsa'nın Sünnet Bayramı yerine kutlanmışsa da tarihi kayıtlarda genellikle 26-28 Aralık arasına denk getirildiği anlaşılmaktadır.

Bkz. Eşek Festivali

APU İLLAPU [İnka Mitolojisi] Şimşek tanrısının adıdır.

APU LAGANG [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasının batı ve güneyinde yaşayan Dayak halkının inanışında ruhlar dünyasına verilen isimdir.

APU PUNÇAU [İnka Mitolojisi] Güneşe verilen isimlerden birisi olup 'gündüzün kafası' anlamındadır.

APUAT Bkz. Upuaut

APUKU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Surinam'da orman ruhlarına verilen isimdir.

APULUNUS [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında kapı ve geçitlerin koruyucu tanrısının adıdır.

APUKURYA Bkz. Apokria

APUS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da orman ruhlarına verilen isimdir.

APUVENONU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tapirape halkının inanışında Venüs gezegenine verilen isim olup, kendilerine tarım ve iplik eğirmeyi öğreten bir ruh olduğuna inanılmaktadır.

AQHAT [Mezopotamya Mitolojisi] Kenan ülkesinden bir kahramanın adı olup, tanrı El tarafından korunan Daniel'in oğludur. Daniel bir gün Aqhat'a tanrılar tarafından yapılmış bir yay hediye edince savaş tanrıçası Anath çocuğa sonsuz hayat karşılığında yayı kendisine istemiştir. Bununla birlikte Aqhat tanrıçaya yayı vermemiş ve bir ölümlü nasıl olur da sonsuza dek yaşar diye teklifi küçümseyince Anath, Yatpan'ı Aqhat'ı öldürmesi için kiralamıştır. Yatan çocuğu öldürdükten sonra tanrıça yeniden hayata döndürünce Aqhat yaptığından pişmanlık duymuştur.

AQUABA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti halkının inanışında kadınların çocuklarını korumak için kullandığı kadın formundaki bir nazarlığın adıdır.

AQUARİUS [Yunan Mitolojisi] Burçlar kuşağının onbirinci burcu olup, çoğunlukla Zeus'un yardımcısı ve genç erkek sevgilisi Ganymede, bazen Deukalion veya Kekrops ile ilişkilendirilmekteydi.

Aptallar gemisi. Alman gravür, 1549

APTALLAR GEMİSİ İsviçreli muhafazakâr bir teolog olan Sebastian Brant'ın 1494'de kiliseyi kinayeli öykülerle eleştirmek için yazdığı 114 taşlamadan oluşan çalışmanın adıdır. Brant, sıradan ve kaba saba insanların koruyucusu olarak tasavvur ettiği St. Grobian ile sözde bir gemide seyahat eden beraberindekilerin komik öykülerini dile getirirken gemi için aynı zamanda kilise nefi anlamına da gelen Latince *navis* kelimesini kullanmıştır. Brant, reform hareketini desteklemese de kitaptaki eleştirileri reformistler tarafından kullanılmış, bazı gravürleri Albrecht Dürer tarafından yapılan kitap Avrupa çağında popüler olmakla kalmamış altı yasal baskının yanı sıra yedi de korsan baskısı yapılmıştır.

APTYA Bkz. Trita Aptya

APU HAU [Pasifik Mitolojisi] Hawaii adları halkının inanışında fırtına tanrısı olup, adı yerel dilde 'şiddetli fırtına' anlamına gelmekte, Tawhiri'nin çocuklarından birisi kabul edilmekteydi.

APU KO HAİ [Polinezya Mitolojisi] Mangaia adasında yaşayan Kanei halkının inanışında balıkların koruyucu tanrısının adıdır.

APU MATANGİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında Tawhiri'nin oğlu bir fırtına tanrısının adı olup "hortum" anlamına gelmekteydi.

APULU Bkz. Aplu

AQAS XENA XENAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Chinook halkının inanışında okuna bağladığı bir zincir vasıtasıyla gökyüzüne tırmanmayı başaran bir kahramanın adıdır. Aqas, kendi ailesini diğer ölülerle birlikte akşam yıldızının av çantasında bulmuştur. Akşam yıldızının kızı ile evlenen Aqas'ın sabahyıldızı ve kızı güneş ile savaşmıştır. Sonradan mavi alakarga tarafından ikiye ayrılan yapışık ikizlerin Aqas ile ayın çocukları olduğuna inanılmaktadır.

AQUİLO [Roma Mitolojisi] Kuzey rüzgârının kişileştirilmiş formu olup, Yunan mitolojisindeki Boreas'ın karşılığıdır.

AQUQİM [Ugarit Mitolojisi] El tarafından Baal ile savaşması için gönderilen olağanüstü varlıklar olup, Okelim adıyla da bilinmekteydi.

ARA 1. [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Nijerya'da yaşayan Ekoi halkının inanışında gökyüzü bakiresinin adı olup, yer tanrısı Obassi Nsi'ye verilmiş o da beraberinden pek çok köleyle birlikte yeryüzüne inmiştir. Ağır işlere alışık olmayan gök kız ve maiyeti Obassi Nsi tarafından ağır işlere koşulmuş, aç bırakılmış dahası adam kızı halkının keçi ağılında yatırarak önünde aşağılamıştır. Sonunda isyan eden kız su almaya gönderildiğinde geri dönmemiş bir ağaca asılı bir ip gördüğünde tırmanarak gökyüzüne dönmüştür. Kaçtığı için bir kulağından kan gelen Ara'nın babası Obassi Osaw hiddetinden köpürerek kızı annesi Akun'un evine göndermiştir. Obassi Osaw, Ara'nın çektiği acılara karşılık Obassi Nsi'nin oğlunu yanına çağırıp kulaklarını kesmiş, sonra yeryüzüne dönen çocuğun gözyaşlarından yeryüzüne ilk yağmur düşmüştür.

2. [Ermeni Mitolojisi] Öylenceye göre Nvard ile evli olduğu gerekçesiyle kötü yürekli Asur kraliçesi Semiramis'in aşkını reddeden yakışıklı bir savaşçının adı olup, gururu kırılan kraliçenin adamları tarafından öldürülmüşse de pişman olan kadın tanrılara yalvarınca yeniden diriltilmiştir. Fransız tarihçi René Grousset (1885-1952) Asur kitabelerinde Aram'ın Urartu hanedanının kurucusu olduğunu bildirmesine dayanan Ermeni tarihçiler Ara ya da Ara Keğesik'in çeşitli efsanelere konu olan bir tanrı olup Hayk'ın soyundan Aram'ın oğlu olduğunu iddia etmişlerdir.

3. [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan İban halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, başlangıç okyanusundan çıkardığı iki yumurtadan yeryüzü ve gökyüzünü yaratmıştır.

4. [Yunan Mitolojisi] İntikam ve yıkım tanrıçasının adı olup, kimi kaynaklarda, Erinyeler de bu isimle tanımlanmaktadır. Ayrıca önünde kurban kesilen taş veya toprak tümsekler de bu adlan anılmaktaydı.

ARA ile İRİK [Melanezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Iban-Dyak halkının yaratılış söylencesine göre kuş formuna bürünerek başlangıç sularından iki yumurta alan varlıkların adıdır. Yumurtalardan Ara gökyüzünü, İrik ise yeryüzünü yaratmıştır.

ARA AKUİLO [Roma Mitolojisi] Kuzey rüzgârına verilen isim olup Yunan mitolojisindeki Boreas'ın karşılığıdır.

ARA KEĞETSİK Bkz. Ara (2)

ARA MİTAMA [Japon Mitolojisi] Saldırgan bir kötü ruhun adıdır.

ARA TİOTİO [Polinezya Mitolojisi] Kasırga tanrısının adı olup, denizcilerin korkulu rüyasıdır.

ARABU KAMİ [Japon Mitolojisi] Bir kötü ruhun adıdır.

ARADA [Haiti Mitolojisi] Bir Vudu tanrısının adıdır.

ARADİA Amerikalı okültist Charles Godfrey Leland'ın (1824-1903) Cadıların İncili (Gospel of the Witches, 1899) adlı kitabında bahsi geçen Lucifer'in kızı olup, yazara göre Toscanalı bu cadı dünyaya insanlara Diana'nın büyü sanatını öğretmek için gönderilmişti.

ARAE 1. [Yunan Mitolojisi] Lanetin kişileştirilmiş formudur.

2. [Roma Mitolojisi] Akdeniz'de Afrika ile Sardinya adası arasında yer alan kayalığın adı olup, Aeneas gemilerinden çoğunu buraya kaybetmiştir.

ARAETHYREA [Yunan Mitolojisi] Aras'ın kızı, Aoris'in kardeşi olup, Phliasia'nın en eski kenti Arantea'yı kurduğuna inanılmaktadır.

ARAF [İslam Mitolojisi] Tek tanrılı dinlerde cennet ve cehennem arasında bulunan yüksek bir duvarın adı olup, İslam inancında tepe olarak tasavvur edilmiştir. İnanışa göre günah ve sevapları eşit olan kişilerin toplandığı bir bölge olan Araf, Arapça urf (kum tepesi) kelimesinin çoğuludur.

ARAHUTA [Pasifik Mitolojisi] Tavhaki ile Tangotango'nın kızının adıdır.

ARAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya'da ev veya ev yakınlarındaki bir ağaçta yaşadığına ve aileyi koruduğuna inanılan atalara ait ruhların adıdır.

ARAKHNE [Yunan Mitolojisi] Kolophonlu kumaş boyayıcısı İdmon'un kızı olan Lydialı genç bir kadının adı olup, bazı kaynaklarda tanrıça Athena'yı gücendiren bir prenses olarak da kayıtlıdır. İnanılmaz güzellikte dokumalar ören Arakhne kendini izlemeye gelen su perilerinin önünde dokumacıların koruyucu tanrısı Athena hakkında ileri geri konuşmuştur. Athena yaşlı bir kadın kılığında Arakhne'yi ziyarete gelerek tanrılara hakaret etmenin kötü sonuçlarını anlatmayı denemişse de kız tavrını sürdürünce kendini göstermiş ve genç kızı yarışmaya çağırıp meydan okumuştur. Tanrıça Athena tanrı ve tanrıçaları tüm ihtişamlarıyla bir duvar halısında betimlerken, halının kenarlarında tanrılara hakaret edenlerin sonlarını gösteren motifler işlemiş, Arakhne ise tanrıların serüvenlerini olağanüstü güzellikte betimlemiştir. Öfkeden gözü dönen Athena kızın dokumasını parçalara ayırınca Arakhne kendini dokuma ipiyle asmak istemiş, kızın ölmesine izin vermeyen tanrıça, Arakhne'yi örümceğe, asılı olduğu ipi ise örümcek ağına çevirmiştir (Ovid. Met. vi. 1-145; Virg. Georg. iv. 246.).

ARAKYNTHİAS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin takma isimlerinden birisi olup, tanrıçanın bir tapınağının bulunduğu Arakynthus Dağı ile ilişkilidir.

ARALEZ [Ermeni Mitolojisi] Doğaüstü güçlere sahip köpek benzeri dev yaratıkların adı olup, kendi veya birbirlerinin yaralarını yaladıklarında iyileşmekte hatta ölüyse yeniden hayata dönmekteydiler.

ARALİ [Mezopotamya. Mitolojisi] Sümerce "bozkır" anlamına gelen terim özellikle çoban tanrı Dumuzi'nin koyunlarını götürdüğü Babtibira ile Uruk arasında yer alan bir çöl için kullanılmaktaydı.

ARALO [Gürcü Mitolojisi] Tarım tanrısının adıdır. Bkz. Aray

ARALU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad inanışında ölülerin cehennemdeki kasvetli ikametgâhları olup, Arallu ve İrkalla adlarıyla da bilinmektedir. Büyük karanlık ve kasvetli bir yer olarak tasvir edilen Arallu yeraltı tanrıçası Ereşkigal ve yeraltı tanrısı Nergal tarafından yönetilmektedir. Bir dağın altında yedi duvar tarafından korunan Aralu'ya yaşayan hiçbir insan giememektedir. Aralu ayrıca Meslam ve Sekhet Aaru adlarıyla da bilinmekteydi.

ARAM [Ermeni Mitolojisi] Harma'nın oğlu ve Ermeni halkı (Hay) ile Ermenistan'a (Hayastan) adını veren Hayg hanedanın efsanevi prensi olup, tanrı Baal Samin'i savaşarak yenmeyi başarmıştır.

ARAMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Moksos halkının inanışında gökkuşağı tanrıçasının kocası olan ışık tanrısının adıdır.

ARAMATİ [Hint Mitolojisi] Sanskrit 'dindarlık' anlamında bir kelime olup, Rigveda'da birkaç kez anılmaktadır.

ARAMATYALI YUSUF [Hıristiyan Mitolojisi] Kanonik İncillere göre İsa'nın gizli bir öğrencisi olup, çarmıha gerilen İsa'nın kanını Kutsal Kâse'ye koyduğuna ve kendisi için hazırlattığı kaya mezara İsa'nın cansız bedenini koyduğuna inanılmaktadır (Matta 27: 57–60). Yahudiye eyaletinin Aramatya kasabasından engin ve erdemli bir kimse olduğundan Valisi Pontius Pilatus'tan İsa'nın cansız bedenini isteme cesaretini gösterebilmiştir. Yusuf, İsa'nın gece boyunca çarmıha asılı kalmasını istemeyerek Yahudilerin suçlular için cenaze töreni yapılmaması geleneğine karşı çıkmıştır. Aziz ünvanı verilen Aramatyalı Yusuf'un yortu günü Batı Kiliselerinde 17 Mart, Doğu Kiliselerinde 31

Temmuzdur. Robert de Boron'un 13. yüzyıla tarihlenen Joseph d'Arimathie adlı eserinde Son Akşam Yemeği'nde İsa'nın kullandığı Kutsal Kâse'nin Aramatyalı Yusuf tarafından saklandığı, Yusuf'un sonradan İngiltere'deki Glastonbury kasabasına giderek yerleştiği iddia edilmiştir.

ARAMAZD Bkz. Armazd

ARAMEMB [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni adasında yaşayan ateşin insanların eline geçmesine neden olan yaratığın adıdır. Aramemb bir kadınla sevişirken kadını çok hırpalayınca kadın yanıp tutuşmuş insanlar ateşi keşfetmiştir.

ARAMİ MİTOLOJİSİ MÖ. 11.-8. yüzyıllar arasında Suriye'de yaşamış Sami kökenli bir halk olan Aramiler doğuda Mezopotamya boyunca yayılmış, Eski Ahit'e göre Babil'den Filistin'e kadar uzanan bölge bir Arami kabilesi olan Keldanilerce ele geçirilmiştir. Aramiler bu dönemde kuzeyden güneye Sarnal Krallığı, Bit-Adini Devleti, Fırat nehri üzerinde Halep ve Alpad'ı, Asi Nehri üzerinde Laaş ve Hamat krallıklarını, Suriye'de ise Şam krallığını kurmuşlardır. Batıdaki Arami krallıkları Asurlularca yıkılırken doğuda bir Keldani komutanı MÖ 626'da kendisini Babil kralı ilan etmiştir. Arami kültürü hakkında çok az şey bilinmekle birlikte Aramice kaynakların yanı sıra Yunanca ve Latince metinlerden bu halkların daha çok Mezopotamya ve Fenike tanrılarını benimsediği anlaşılmaktadır. En önemli tanrıları fırtına tanrısı Hadad en önemli tanrıçaları ise Atargatis olmakla birlikte Hama ve Laaş'ta Baal-Şamain ('göğün efendisi'), Samal krallığında Raşap (Reşef), Şam krallığında ise Melkart büyük saygı görmekteydi.

ARANYAKALAR [Hint Mitolojisi] Hindu kutsal yazını Brahmanlara ek olarak yazılmış metinlerin adı olup, "Orman Metinleri" anlamına gelmektedir. Brahman felsefesi, kurban sembolizmi bilgileri ile eski Upanişad metinlerini içeren gizli bilgiler içerdiğinden köylerde değil de ormanda öğretilmiş bu yüzden Aranyaka adını almıştır.

ARANYANİ [Hint Mitolojisi] Rig Veda'da bahsi geçen, gözle görülmeyen ama sesleri yolcularla duyulabilen bir orman tanrıçasının adıdır. Aynı zamanda bereket tanrıçası olarak da görülen tanrıça genellikle zararsız olmakla birlikte tahrik edildiğinde insanlara zarar vermekte hatta öldürebilmektedir. Yakşi adlı tabiat tanrıçasıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ARANZAHAS [Anadolu Mitolojisi] Hurri ve Hitit halklarının inanışında Anu ile göklerin babası Kumarbi'nin oğlu, fırtına tanrısı Tasmisus'un kardeşiydi.

ARAP Zonguldak kömür ocaklarında çalışan maden işçilerinin ocakta bulunduğuna ve madenin sahibi olduğuna inandıkları bir varlığın bir çeşit ev sahibi, 'iyi sıhhatte olsunlar varyantının adıdır. Yeraltında çalışırken rastladığı maden işçilerine "bu ocak kimin?" sorusunu yöneltmekte "filanca şirketin" ve benzeri cevaplar alması durumunda işçiyi boğarak veya göçük yaratıp ezerek öldürmektedir. İnanışa göre Arap işçilerden "ocak senin" cevabını alırsa öldürmek bir yana işçiye daha çok kömür çıkarması için yardım da ederdi.

ARAPACANA [Hint Mitolojisi] Beyaz veya kırmızı yüzlü bir Bodhisattva'nın adı olup, bir elinde kılıç diğerinde göğsüne dayadığı bir kitap olduğu halde nilüfer zerinde meditasyon yapar vaziyette tasvir edilmekteydi. Arapakana aynı zamanda bugünkü Afganistan ve Pakistan'ın bulunduğu bölgede antik Gandhari kültüründe kullanılmış Kharosthi yazısına verilen isimlerden de birisidir.

ARAY [Ermeni Mitolojisi] Savaş tanrısının adı olup, Ermenice "güzel" anlamına gelmektedir. Ölümle de ilişkilendirilen Ara veya Aray'ın Trakya kökenli Yunan tanrısı Ares ile etimolojik benzerliği dikkat çekicidir. Bir iddiaya göre Gürcü tarım tanrısı Aralo, Aray'ın bir varyantıdır.

ARARU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad yaratılış söylencesini konu alan tabletlerde bir yaratıcı tanrıçanın adı olup, yeryüzü ve gökyüzünden önce evrenin merkezinde bulunduğuna inanılmaktaydı. Tanrı Meridug toprağı yarattıktan sonra insan ırkı şekil kazanmış, Araru da bunlara hayat vermiştir. Elinde o şeklinde yıldırımlar taşır formda tasvir edilen Ararau Gılgamış destanında evreni önce zihninde tasarlayıp yaratan tanrıça ile aynı varlık olmalıdır.

ARAYIŞ MACERASI Her milletin folklorunda çok sayıda örneği bulunan bir motif olup, bir veya birden çok kahramanın bir hedefe ulaşmak için çıkmayı göze aldığı zorlu ve uzun bir yolculuk sırasında başına gelenleri içermekteydi. Kahraman kendi içinde ruhani bir yolculuğa çıkarken, hikâyeci yol boyunca geçilen egzotik yer ve kültürleri de aktararak öyküsünü süslemekteydi. Kahraman arayış macerasına değerli bir nesne veya bilgiyi elde etmek veya önemli birisini kurtarmak için yalnız veya arkadaşlarıyla çıkabileceği gibi seyahati sırasında yeni kişilerle tanışıp yol arkadaşı olabilmektedir. Sümer-Babil mitolojisinde Gılgamış ölümsüzlüğü, Kral Arthur efsaneler dizisinde Perceval Kutsal Grail kâsesini, Yunan mitolojisinde İason altın postu aramak için yollara düşmesi bu motifin en bilinen örnekleridir. Bazen ölüler dünyası gibi düşsel ve tehlikeli bir diyara gidilmesi gerekir ki Yunan mitolojisinde Odysseus ile Orpheus Mezopotamya mitolojisinde ise İnanna bu tehlikeli yolculuğu göze alabilmişlerdir. İskandinav masalı 'Beyaz Ayı'da ise yola düşen erkek değil kadın kahraman olup kocasını bulabilmek için demir topuklu 7 ayakkabı birden giyerek dolaşmak veya 7 yıl boyunca yol almak zorunda bırakılmıştır.

Bkz. Kayıp Kocayı Aramak

ARAP MASALLARI Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde Rawiya veya Rawi adı verilen gezgin ve profesyonel öykücülerce sözlü olarak anlatılan veya Hakawati denilen ozanlarca şarkı olarak söylenilip dilden dile dolaşan Arap masal, efsane ve şiirleri çok az bir kısmı yazıya geçirilip günümüze ulaşmıştır. Bunlardan en ünlüsü olan 1001 Gece Masalları Batı Kültürünü de önemli olarak etkilemiş cinler, sihirli lambalar, yerine

getirilen dilekler ve uçan halılar günümüz popüler kültürünün bir parçası olmuştur. El Asmai tarafından (MS 739–831) yazılan Sirat Antar adlı destan ise İslam öncesi Arap toplum yapısı, değerleri, gelenek ve efsaneleri hakkında detaylı bilgi vermekte kimi yazarlarca Arapların İlyada'sı olarak adlandırılmaktadır. Süryani alfabesinin ortaya çıkışından itibaren sözlü edebiyat ürünleri yazıya geçirilmeye başlanmış, sözgelimi 8. Yüzyılda Hammad "Mu'allaqat" adlı çalışmasında çok sayıda şiiri derleyip bir araya getirmeyi başarmıştır.

ARAP MİTOLOJİSİ Anadili Arapça olan Sami kökenli halkın büyük bölümü İslam öncesinde Arabistan yarımadasında koyun, keçi ve deve çobanlığı yaparak göçebe olarak yaşamaktaydı. Yerleşik olanlar ise vahalarda tahıl ve hurma tarımı yapmaktaydı. Arabistan yarımadasında MÖ 1000 yılından itibaren pek çok Arap krallığı hüküm sürmüş olup, Arap adı ilk olarak Asur yazıtlarından "Aribi" formunda geçmiştir. İslam öncesinde MS 7. Yüzyıl'a dek çok tanrıcı bir inanç sistemine sahip olan Arapların kutsal kenti içerisinde çok sayıda putu barındıran Kâbe'nin bulunduğu Mekke idi. Arap panteonunun tepesinde Al-ilah, eşi Alilat ve üç tanrıça kızları bulunmaktaydı. Buna karşılık Kuzey Arabistan'da yer alan Palmyra'da ise Bel (Baal), güneş tanrısı Yarhibol veya Malakbel ile ay tanrısı Agribol bir üçleme oluşturuyordu. MÖ 5. Yüzyılda Yunan tarihçi Herodot Arap tanrılarını Orotalt ve Alilat (tanrıça) adlarıyla anmış olup ayrıca Kuran'da Al-Lat, al-Uzza ve Manat Allah'ın kızları olarak anılmıştır (Necm; 53/19-20). Ayrıca Palymyra'da Yunanlılarca Herakles ile özdeşleştirilen Nergal, Yunanlılarca Apollo ile özdeşleştirilen Nabu, Suriye tanrıçası Atargatis (Astarte), İştar ve Beltis gibi Mezopotamya ve Fenike panteonlarından ödünçlenmiş tanrılar da yer almaktaydı.

İslam yerleşik ve göçebe tüm Arapları birleştiren bir güç olarak olmasının yanı sıra yeni inanç sistemiyle birlikte Arap dil ve kültürünün de Arapların yaşamadığı topraklara dek yayılmasını sağlamıştır.

ARARAT [Babil-Anadolu Mitolojisi] Anadolu'nun en yüksek dağının (Ağrı dağı) adı olup, Babil yaratılış söylencesinde Amasis veya Masis adıyla anılmış ve tufan kurtulan geminin burada karaya oturduğu belirtilmiştir.

ARAŞ [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında yarı at, yarı zürafa şeklinde tasvir edilen efsanevi bir hayvanın adıdır.

ARATİLER [Hint Mitolojisi] Rigveda'da adı geçen bir kötü ruh grubunun adıdır. Bkz. Arbuda

ARAUA [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Ndorobo halkının inanışında güneş Asis'in kız kardeşi veya annesi olarak görülen ay tanrıçasının adıdır.

ARAVA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Dorobo halkının inanışında bir ay tanrıçasının adı olup, Tororut ile Seta'nın kızıdır.

ARAWAK MİTOLOJİSİ Büyük Antiller ve Fransız Guyanası'nda yaşayıp Arawak dilini konuşan yerli halk atalara tapınma ve koruyucu büyü uygulamalarını içeren çok tanrılı bir dine inanmaktadır. Gök tanrı ve yeryüzü tanrıçasına tapınan Arawak halkının yaratılış söylencesine göre ilk insanı bir mağaraya hapseden Güneş bir gün mağaranın girişini kapatmayı unutunca insan dışarı yeryüzüne çıkmayı başarmıştır. Bir başka söylencede ise insanoğlunun yasak olduğu halde güneşe bakınca hayvan ve bitkilere dönüştürüldüğü anlatılmaktadır. Bir Guyana söylencesinde Makonaima'nın (Aimon Kondi) ormanı vahşi hayvanlarla doldurduktan sonra oğlu Sigu'yu onların başına kral olarak gönderdiği anlatılmaktadır. Sigu pek çok ağacı kesince yeryüzünü sel suları kaplamış, kuşlar ve hayvanlar ağaçlara tırmanırken Sigu bir mağaraya sığınarak felaketin son bulmasını beklemiştir.

Bkz. Anuanima, Arvidi, Habuiri, İfiliki Vakinaki, Kamu, Kulimina

ARAWİDİ Bkz. Adaheli

ARAWN [Kelt Mitolojisi] Galler kökenli yeraltı dünyasının tanrısının adıdır. Mabinogion adlı Ortaçağ yazmasında Arawn'ın kral Gwenyddli Pwyll ile bir av sırasında karşılaşmış ve kendisini kralın, kral ise kendisinin kılığına girmesini sağlamıştır. Kılık değiştiren Pwyll Arawn'ın düşmanı Hafgan'ı okla vurarak öldürdükten sonra Arawn'ın güzel karısını baştan çıkarmak için Arawn'ın kılığında kalmaya devam ederken, Arawn Pwyll'in karısından uzak durmayı tercih etmiştir. Bir süre sonra Arawn ve Pwyll kendi görünüşlerine dönerek normal hayatlarına devam etmişlerdir. 13. Yüzyılda yazılan Taliesin Kitabı'nda tarım tanrısı (veya basit bir köylü) Amaethon'un Arawn'dan bir köpek, kız kuşu ve erkek karınca çalıp, çaldıklarıyla yenileceği 'Ağaçların Savaşı'na (Cad Goddeu) katıldığı kaydedilmiştir.

ARAY [Ermeni Mitolojisi] Savaş tanrısı olup, Thrak ve Yunanların savaş tanrısı Ares ile ortak orijine sahip olmalıdır. Bununla birlikte Yunan tanrısından farklı olarak 'ölülere hayat verebilen' ve 'düzenli aralıklarla ölüp yeniden doğan' bir tanrıdır. Bu yerel ve farklı özellik Gürcü tarım tanrısı Aralo ile ortaktır.

ARAYRİKUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Mojo ve Baure halklarının koruyucu yıldız tanrısının adıdır.

ARAZU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında zanaatkârların koruyucu tanrısının adıdır.

ARBİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un takma isimlerinden birisi olup, Girit'te bulunan Arbias dağında tanrıya ibadet edilmesine atfen verilmiştir.

ARBUDA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da adı geçip, İndra'nın düşmanı olan bir kötü ruh grubunun adıdır. Bkz. Aratiler

ARÇURİ [Türk Mitolojisi] Çuvaş halkının inanışında orman ruhu olarak da bilinen bir iblis olup, uzun saçlı, tüm vücudu tüylerle kaplı, ikisi önde ikisi arkada dört gözlü, üç elli ve üçayaklı

bir yaratık formunda tasvir edilmekteydi. Geceleri at sırtında dolaşan kırmızı gözlü bu yaratık, hayvan ya da yaşlı adam kılıklarına bürünmekte, kahkaha atarak insanları çağırıp sesin geldiği yere bakanları yemekteydi.

ARDA VİRAZ [Pers Mitolojisi] Zehir içerek öteki dünyada 7 gün geçiren bir kahramanın adı olup, günahkârların cehennemdeki yaşamını gördükten sonra koma halinden çıkarak yeryüzündeki yaşama geri dönmüştür.

ARDAD [Pers Mitolojisi] Seyahat edenlerin yollarını kaybetmesini sağlayan bir iblisin adıdır.

ARDAN [Britanya Mitolojisi] Elva (Ainnle) ile Usna'nın (Naois) oğlu, Ainlé ile Naisi'nin kardeşinin adı olup, Deirdre ile kaçmışsa da Eoghan mac Durthacht tarafından öldürülmüştür. Bir başka Ardan ise Kral Arthur söylencesinde Helis'in babası ve Arthur'un amcasının adı olarak geçmektedir.

ARDEAS [Yunan Mitolojisi] Odysseus ile Kirke'nin oğlu, Latium bölgesinde Rutuli halkının yaşadığı Ardea kentinin kurucusunun adıdır (Dion. i. 72).

ARDHANARİŞVARA [Hint Mitolojisi] Yarı kadın yarı erkek olan bir tanrı veya Şiva'nın formlarından birisidir. Sanskrit 'yarı kadın efendi' anlamına gelmekte, Şiva ile eşi Parvati'nin veya Prakrti ile eşi Puruşa'nın karıştırılmış figürü olarak tasvir edilmekte, erkek taraf sağ kadın taraf solda yer almaktadır.

ARDIÇ AĞACI Jacob ve Wilhelm Grimm kardeşlerin Philipp Otto Runge'dan (1777–1810) derlediği bir masalın adı olup, bilinen en kasvetli öykülerden birisi kabul edilmektedir. Eşi ölüp oğluyla baş başa kalan bir adam ikinci bir kadınla evlenmiş ve çiftin bir kızları olmuştur. Üvey oğlundan nefret eden kadın çocuğu gizlice öldürdükten sonra etini pişirip yahni yapmışsa da durumun farkına varan kızı ağabeyinin kemiklerini bulup bir ardıç ağacının altına gömmüş, annesinin pişirdiği yemeği de yememiştir. Ağacın üzerinde bir kuş doğmuş ve "annem öldürdü beni, babam yedi beni, kardeşim bir ardıç ağacının altına gömdü beni" sözleriyle bir şarkıyı rüzgâra fısıldamıştır. Kuşun şarkısı o kadar etkileyicidir ki kentin kuyumcusu kuşa altın bir zincir, ayakkabıcısı ise bir çift kırmızı pabuç, değirmenci ise bir değirmentaşı hediye etmiştir. Kuş ağacına dönüp şarkısını söylemeye başladığında sesini duyan ailesi dışarı çıkmış babasının boynuna altın zincir, kız kardeşinin ayaklarına kırmızı ayakkabılar üvey annenin ise kafasına bir değirmen taşı düşmüştür. Bu olayda üvey annenin ölümünden sonra kuş yeniden insan formuna bürünmüş, çocuk babası ve kız kardeşiyle sonsuza dek mutlu yaşamıştır.

Görüldüğü gibi ardıç ağacı Avrupa folklorunda yaşam verici bir güç ile ilişkilendirilmekte meyveleri Avrupa'da yaprakları ise Kuzey Amerika Yerlileri tarafından da şifacılıkta kullanılmaktaydı.

Ardhanarişvara

ARDRA [Hint Mitolojisi] Şansızlık tanrıçasının adıdır.

ARDUİNNA [Kelt Mitolojisi] Galya kökenli avcılık, ay ve orman tanrıçası olup, Kuzeydoğu Fransa'da Belçika ile sınır olan Champagne Ardennes bölgesine adını vermiştir. Kutsal kabul edilen bir yaban domuzu ile birlikte dolaşan tanrıçaya avcılar avladıkları hayvanların bir kısmını sunmaktaydı. Arduinna, Yunan ve Roma mitolojilerindeki Artemis ve Diana'nın karşılığı olmalıdır.

AREBATİ [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Bambuti Pigmelerinin inanışında ay ve gökyüzü tanrısının adı olup insanı çamurdan yaratıp deriyle kaplamış, çamuru deri ile kaplamış içine kan doldurmuş ardından hayatı bahşetmiştir. Arebati, baba anlamına gelen "Afa" lakabıyla da tanınmaktadır.

AREDVİ [Pers Mitolojisi] Kaynağını Hara dağından alan kutsal bir nehrin adıdır.

AREDVİ SURA ANAHİTA Bkz. Anahita

AREİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Lakedemonia bölgesinde Ares gibi zırhlar kuşanmış Aphrodite'ye verdiği takma isimlerinden birisi olup, 'savaşçı' anlamındadır.

2. Kleokhus'un kızı olup, Apollon'dan Miletus'u doğurmuştur.

3. Atina'da Athena'ya verilen isimlerden birisidir.

AREİTHOUS [Yunan Mitolojisi] Philomedusa'nın kocası olan Arne kralı olup bir savaş sırasında Lykurgos tarafından sopayla vurularak öldürülmüştür.

AREİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bias'ın oğlunun adıdır.

2. Zeus'un lakaplarından birisidir.

AREJATASPA [Pers Mitolojisi] Zerdüşt tarafından mağlup edilen karşıtlarından birisi olan Viştaspa kralıdır.

ATEMATA POPOA [Polinezya Mitolojisi] Kısa dalga anlamına gelen bir deniz cininin adı olup, balıkçıların korkulu rüyasıdır.

ATEMATA RORUA [Polinezya Mitolojisi] Uzun dalga anlamına gelen bir deniz cininin adı olup, balıkçıların korkulu rüyasıdır.

ARENDİVANE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] St. Lawrence nehri boyunca yaşayan Huron halkının inanışında yerlilerin gerektiğinde başvurduğu, sanrı ve oruç gibi yöntemler kullanan şifacı insanların adıdır.

ARENE [Yunan Mitolojisi] Aphareus'un üvey kardeşi ve karısının adı olup, İdas ile Lynkeus'un annesidir.

AREOİ [Polinezya Mitolojisi] Tuamotu takımadaları halkının inanışında ilk olarak Ora Tetefa ve Uru Tetefa adlı kardeş tanrılar tarafından tertiplenen dini içerikli bir savaşçı ayininin adıdır.

AREOP ENAP [Pasifik Mitolojisi] Nauru adası halkının inanışında bir örümceğin adıdır. Başlangıçta sadece deniz ve Areop Enap varken, örümcek bir gün bir deniz kabuğu keşfedip içine girmiştir. Midyenin içindeki karanlıkta gücünün bir kısmını bir salyangoza vererek etrafı aydınlatması için Ay'ı yaratmış, Ay'ın donuk ışığında kabuğun alt ve üst katmanlarını ayırmaya çalışan bir kurt görmüştür. Kurt işini bitirince gök ve yeryüzü birbirinden ayrılmıştır. Kurt ölümünden sonra ise Güneş'e dönüşecektir.

AREOP İT EONİN [Pasifik Mitolojisi] İnsanoğluna ateşi hediye eden genç örümceğin adı olup, kaplumbağa Dabage'den doğduğuna inanılmaktadır.

ARES [Yunan Mitolojisi] Zeus ve Hera'nın zırh, miğfer giyip, mızrak, kılıç ve kalkanla donanmış uzun boylu, yakışıklı ama gaddar tabiatlı oğlu olarak tasvir edilen savaş tanrısının adıdır (Hom. İl. v. 893; Hes. Theog. 921; Apollod. i. 3. 1). Ares kelimesinin etimolojisi tartışmalı olmakla birlikte 'intikamcı' veya 'yok edici' gibi bir şey olmalıdır ki kendisine Eris (geçimsizlik), Phobos (korku) ve (nefret) eşlik etmekteydi. Trakya kökenli tanrı ile Ermeni savaş tanrısı Aray'ın (Ermenice "güzel") ortak kökene sahip olduğu sanılmaktadır.

Diğer tanrılar tarafından sevilmeyen, kan dökmekten hoşlanan ve taraf olduklarının haklılığıyla ilgilenmeyen Ares tüm vahşiliğine rağmen her mücadelesinden galip çıkmayı başaramamış kimi zaman Herakles'in zekâsına kimi zaman ise Athena'nın sağduyusuna mağlup olmuş hatta gülünç duruma düşmüştür. Troya savaşında sırasında Troyalılara yardım eden tanrı Diomedes'in karşısına bizzat çıkmışsa da Athena Ares'in attığı mızrağın yönünü değiştirince rakibi tarafından yaralanmış ve acı içinde Olympos'a kaçmıştır (Il. v. 855). Bir başka söylencede ise Troya önlerinde bizzat Athena ile kapışmışsa da başına aldığı bir taş darbesiyle yere yığılmıştır. Babası onuruna kafataslarından bir piramit inşa eden oğlu Kyknos, piramidin tepesinde tek bir kafatası için boş kalan yeri Herakles'i öldürerek tamamlamak isteyince oğluna yardım etmek istemiş bunun üzerine yine Athena araya girmiş, Ares Herakles tarafından kalçasından yaralanmıştır.

Olimposlu tanrılar arasına kabul edilmeyen, bir ölümlüden doğan Poseidon'un oğulları Othos ve Ephialtes tanrılara savaş açmakla kalmayıp, en güzel tanrıçalar Athena ve Hera'yı da isteyince Zeus, Ares'i bir savaş arabası üzerinde dev kardeşlerin üzerine göndermiştir. Çatışma sırasında bir anlığına kalkanını indiren tanrının başına isabet eden bir taş bayılmasına sebep olmuş, bu sırada düşmanları tarafından tunçtan bir küpün içine kapatılmıştır. Haberci tanrı Hermes uzun aramalardan sonra Ares'i 13 ay kapatıldığı küp içinde ölmek üzereyken bulup kurtarmıştır.

Ares ile ayakları dibindeki oğlu Eros (Morey, 1903)

Bir söylencede kızı Alkippe'ye tecavüze yeltenen Poseidon'un oğlu Halirrhotius'u öldürünce deniz tanrısı tarafından suçlanarak cinayetinde işlendiği dağda diğer tanrılar tarafından yargılanmışsa da beraat etmiştir. Ares'in gözde tanrıçası Aphrodite olup, savaşçı kadınlardan oluşan Amazonlar tanrının kızları olarak görülmekteydi.

Roma mitolojisindeki eşdeğeri Mars kadar popüler olmayan tanrı daha çok savaşçı halkların barındığı Trakya ile onuruna köpek ve insan kurban edilen Sparta'da tanımış kültü tüm Yunanistan'a yayılamamıştır. Bununla birlikte İskitlerce kılıç ile özdeşleştirildiği ve onuruna at hatta insan kurban edildiği, Kolhis'te ise meşe ağacı ile ilişkilendirildiği bilinmektedir (Hom. Od. viii. 361; Apollod. i. 9. 16). Aphrodite ile birlikte olan tanrının bu ilişkiden doğan Deimos, Phobos (veya Pavor), Enyo ve Eris'in dışında ölümlü kadınlardan çok sayıda çocuğu olmuşsa da bunlar her üçü de Herakles tarafından öldürülen Kyknos, Lykaon ve Diomedes gibi genellikle vahşi ve zorba kimselerdir.

Theritas (vahşi hayvan), Gradivus (orduların komutanı), Aphneius (verimli) ve Ares Gynaecotheonas adlarıyla da bilinen Ares, Thebai kentinin koruyucu tanrısı olup Atina'da Akropolisin kuzeybatısında Ares tepesi ya da Areopagus denilen mevkide adına bir tapınak bulunmaktaydı.

ARESTHANAS [Yunan Mitolojisi] Asklepios'u bulup büyüten keçi çobanın adıdır.

ARETE [Yunan Mitolojisi] **1.** Homerik Yunan kahramanlarının yaşam prensibi olan, insanın mükemmellik için savaşması düşüncesinin adı olup, sonradan "erdem tanrıçası" olarak kişileştirilmiştir. 'Arete', başlı başına cesaret demek değildir; cesaret tıpkı yetenek, kararlılık, zekâ, kavrayış gibi 'arete'yi oluşturan pek çok bileşenden sadece bir tanesidir. Bir savaşçının 'arete'sinin ölçüsü içinde yaşadığı toplumun, arkadaşlarının hatta düşmanlarının onun hakkında ne düşündükleriyle ölçülebilir. Bu yüzden kahraman ölümden sonra tatsız bir yeraltı dünyasının kendisini beklediğini bildiği halde dünyevi hayatın her anının tadını çıkarmaya çalışmadığı gibi bir an önce ölmek için de çabalamaz. Kahramanın amacı onurlu ve şöhretli bir biçimde yaşamak ve bu değerlere yakışan kahramanca bir ölümdür.

Homerik kahraman aşırı gurur (hybris) yüzünden 'arete' prensibinden sapıp düşüncesizce davranır, kendini diğer kahramanlardan üstün tutar ya da tanrılara eş görürse (ate) kaderi tanrılar ya da diğer insanlar tarafından cezalandırılmak (nemesis) olacaktır.

2. Poseidon'un soyundan gelen Skheria kraliçesinin adı olup, Phaeakialıların lideri Alkinous'un karısı, Nausikaa ve Laodamas'ın annesidir. Odysseus, Skheria'ya geldiğinde kraliçeden koruma talep etmiş ve dostça muamele görmüş, ayrıca Argonautika'da zeki ve konuksever birisi olarak bahsi geçmiştir (Hom. Od. VII, 54, 66, 141, 233; Apollonius, Argonautica 4. 982-1170).

ARETHİAS [Yunan Mitolojisi] Argonautlar'ın Amazonların elinden kurtulduktan sonra adada tüylerini mızrak gibi atan kuşlarla karşılaştığı Giresun adasının Antik çağdaki adıdır. Arethias adası adını savaş tanrısı Ares için yapılmış bir tapınaktan almaktaydı. Hıristiyanlaşmanın ardından adaya Sinoplu aziz St. Phokas için yapılmış bir manastır inşa edilmiş ve Fuga adası olarak anılmaya başlanmıştır. İslamlaşma adanın kutsallığını ve ziyaret yeri olma özelliğini değiştirmemiş, Mayıs Yedisi geleneği sırasında adada bulunan bir taş Muhammed'in amcası ve ilk MüslümanlarHamza ile ilişkilendirilip ziyaret edilmektedir.

ARETHUSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereidlerden birisi olup, İtalya'da pek çok pınar onun "su taşıyan" anlamına gelen adını taşımaktadır. Nehir tanrısı Alpheus'un aşkına cevap vermeyip Sicilya'ya kaçan kız Artemis tarafından Syrakuza yakınlarındaki Ortygia adasındaki bir pınara dönüştürülmüş ama suyun altından gelen Alpheus'a yine de yakalanmıştır. MÖ 500 yıllarında Syrakuza'da basılan sikkelerde çevresi yunus balıklarıyla çevrili Arethusa'nın portresi bulunmaktaydı.

2. Hesperidlerden birisinin adıdır (Apollod. ii. 5. 11.).

Arethusa, (Gayley, 1893)

ARETİA [Ermeni Mitolojisi] Nuh peygamberin karısı ve tüm yaşayan canlıların anası kabul edilen toprağa verilen isimdir.

ARETUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pylos kralı Nestor ile Eurydike'nin (veya Anaxibia) oğludur (Homer, Odysseia III, 414).

2. Troya kralı Priam'ın oğullarından birisi olup, Automedon tarafından öldürülmüştür (Hom. İl. 17. 495-525)

3. Arkadia kralı Lykurgus tarafından öldürülen demir sopalı bir savaşçının adıdır.

AREZOŞAMANA [Pers Mitolojisi] Keresaspa'nın öldürdüğü bir iblisin adıdır.

ARGALİA [Fransız Mitolojisi] Galafron'un oğlu, Angelica'nın kardeşinin adı olup, Charlemagne'nın düzenlediği turnuvaya Rabikan adlı atı ve sihirli mızrağıyla katılmış, pek çok rakibini yenmeyi başarmışsa da Ferrau tarafından öldürülmüştür.

ARGAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un babası Uther'in karısı Igraine'i elde etmek isteyen bir adamın adı olup, Uther tarafından yenilmiş ve bir kale inşa etmeye zorlanmıştır.

ARGANTE [Britanya Mitolojisi] Avalon kraliçesinin adı olup, Kral Arthur'un yaralarını tedavi etmiştir.

ARGANTHONE [Yunan Mitolojisi] Rhesus'un Mysialı bir peri olan karısının addır. Arganthoe savaş boyunca Troyalılara yardım etmişe de tahta atın kente sokulduğu gece Yunanlılarca öldürülmüştür.

ARGE [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollo tarafından geyiğe dönüştürülen avcı bir kadının adıdır.

2. Hyperborlu bir kızın adı olup, Leto, Artemis, Apollon ve Opis ile Delos'a gelmiştir.

3. Kykloplardan birisinin adıdır.

4. Herakles ile Thespius'un kızıdır.

5. Zeus ile Hera'nın kızı, Ares, Elleithyia, Hebe, Eris ve Hephaestus'un kardeşidir.

ARGEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos kralı Adrastus ile Amphithea'nın kızı, Aegialeus, Amphithea, Kyanippus ile Deipyla'nın kardeşi, Polynikes'in karısı, Adrastus ile Thersander'in annesinin (kimine göre Tinneus'un) adıdır (Apollod. i. 9. 13, iii. 6. 1; Hygin. Fab. 72.). Antigone ile Polykes'in cesedini yakmaya çalışınca Kreon tarafından öldürülmüşse de intikamı Theseus tarafından alınıştır.

2. Autesion'in kızı ve Aristodemus'un karısı, Eurysthenes ve Prokles'in annesidir (Herod. vi. 52; Paus. iv. 3. 3; Apollod. ii. 7. 2.).
3. Polybus'un karısı, Argo gemisi inşa eden Argus'un annesidir (Hygin. Fab. 14.).
4. Inakhus'un karısı, İo'nun annesidir (Hygin. Fab. 145).
5. Argos'ta tapınılmasına atfen Hera'ya takılan bir isimdir (Paus. iii. 13. 6).

ARGEİPHONTES [Yunan Mitolojisi] Hermes'in adlarından biri olup, Argus Panoptes'in katili ve şafak tanrısı olmasına atıf yapılmıştır.

ARGEİUS [Yunan Mitolojisi] Likymnius ile Perimede'nin oğlu, Melas ile Oeonus'un kardeşi olup, Oekhalia'da Herakles tarafından öldürülmüştür.

ARGENNİS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin takma isimlerinden birisi olup, Agamemnon'un gözdelerinden Argennus'un Kephissus nehrinde ölümünün ardından yaptırdığı Aphrodite Argennis tapınağından adını almıştır.

ARGES [Yunan Mitolojisi] Uranos ve Gaia'nın oğlu olan üç kykloptan birisidir. Üçkardeş Arges (parlaklık), Bruno (gök gürültüsü), Streops (yıldırım) Zeus'un kendilerine bağışladığı özel güçlerin adını taşımaktaydı.

ARGETLAM [Kelt Mitolojisi] Savaşçı Nuadha'ya bir elinin takma olmasına atfen verilen "Gümüş elli" anlamına gelen isimdir.

ARGEUS [Yunan Mitolojisi] Phriksos ile Khalkiope'nin oğlu, Kytisorus, Melanion ve Phrontis'in kardeşi olup, gemisi batınca 3 kardeşiyle birlikte Kolhis'e giden Argo tayfası tarafından kurtarılmıştır.

ARGİDUNA [Bask Mitolojisi] Geceleyin ışıldayarak ortaya çıkan bir cinin adıdır.

ARGİKİDA [Yunan Mitolojisi] Yüz gözlü canavar Argos'u öldürdüğü için Hermes'e yakıştırılan isimlerden birisidir.

ARGİOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Philammon'dan ozan Thamyris'i doğuran Parnassuslu su perisinin adı olup, Philammon onu evine almak istemeyince Trakya'ya Odrysialıların ülkesine gitmiştir (Apollod. i. 3. 3).
2. Eleusinyalı bir su perisinin adı olup, Brankhus'tan Kerkyon'u doğurmuştur.

ARGİSTES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Merlin'in evini yakmayı tasarlarken kendi evi ateş alan, kuyuya su almak için koşarken düşüp boğulan bir adamın adıdır.

ARGİVLER [Yunan Mitolojisi] Antik Çağ'da Argos ve Argolis sakinlerine verilen isim olup, Homer'in İlyada adlı eserinde Yunanlılar, Helen veya Grek olarak değil Argivler, Akhalar ve Danaalar gibi kabile isimleriyle anılmışlardır.

ARGO [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Athena'nın yardımıyla Teselya'nın limanlarından Pagasai'de Argeia'nin oğlu Argus tarafından Pelion'dan getirilen keresteler ile Dodona bölgesinin kutsal meşesinden kesilen pruva kullanılarak inşa edilen 50 kürekli efsanevi geminin adıdır. Söylenceye göre Athena geminin pruvasını kendisi yontmuş ve ona konuşma ve kehanet yeteneği vermiştir. Apollon'a kurban kesilerek denize indirilip, binilen Argo gemisi İason'un komutasındaki Argonautlar olarak anılan mürettebatla altın postu geri getirmek için Yunanistan'dan Kolhis'e gidip, geri dönmüştür.
Ayrıca Bkz. Argonautika

Argo gemisinin yapımı solda Athena ortada Tiphys (Gayley, 1893)

ARGONAUTİKA [Yunan Mitolojisi] MÖ 3. yüzyılda Rodoslu Apollonius tarafından yazılmış epik bir Yunan destanının adı olup, İason ve Argonautlar adı verilen denizcilerin Argo gemisiyle Yunanistan'dan Karadeniz kıyısındaki Kolhis'e giderek altın postu geri getirmeleri sırasında yaşadıklarını konu almaktadır. Argonautika öyküsünde Strabon'un Barbaların en büyük pazarı olarak andığı (VII, 4, 5) Karadeniz bölgesi yerleşimlerini sömürgeleştirme ve yeni ve ticaret yollarının keşfetme amacıyla gerçekleştirilmiş maceraların izlerine rastlamak mümkündür. Ayrıca MS 1. yüzyılda Romalı şairi Gaius Valerius Flaccus efsanenin bir başka versiyonunu yazmıştır. Homer çağı öncesine dayanan efsane çok sayıda çalışmaya ilham kaynağı olmuştur ki Euripides'in *Medea* adlı oyunu, Pindar'ın *Pythian Ode*, William Morris'in 1867 tarihli 7.500 satırlık *İason'un Yaşam ve Ölümü* adlı şiiri ile Robert Graves'in 1944 tarihli *Gemi Arkadaşım Herakles* romanı bunların en önemlileridir.

Efsaneye göre Teselya'da bulunan İolkos tahtını kardeşi Aison'un hakkı olmasına karşın zorla ele geçiren kardeşi Pelias, yerini almasından çekindiği yeğeni İason'u Yunanistan'ın en yiğit denizcileriyle birlikte efsanevi Altın Post'u ele geçirmesi için uzaklardaki Kolhis'e göndermiştir. Argo gemisi denize indirildiğinde tayfalar arasında olan kâhin İdmon gemideki herkesin geri döneceğini yalnız kendisinin seyahat sırasında öleceği kehanetinde bulunmuştur. Argo gemisi önce Lemnos adasına uğramış, gemiciler burada Aphrodite'in teşvikiyle tüm kadınların kocalarını öldürdüğü için yalnızca kadınların yaşadığını gören Argonautlar kadınlarla birleşerek çocuk sahibi olmalarını sağlamışlardır. Argonautlar, Samothrake adasından sonra, Hellespont'tan geçerek Kyzikos'un kral olduğu Dolionisler ülkesine varmış ve burada dostça karşılanmış onurlarına bir şölen bile düzenlenmiştir. Ertesi gece yola açılan gemi ters rüzgâr yüzünden yine

Dolionisler ülkesine varmış ama halk onları tanımayıp Pelasgoslu korsanlar oldukları sanınca savaş çıkmış, çıkan çatışmada birbirini tanımayan İason istemeden kral Kyzikos'u öldürmüştür. Sabah olunca taraflar hatalarını anlamış, İason Kyzikos onuruna bir cenaze töreni düzenleyip, Dindymos dağına bir Kybele heykeli diktikten sonra Argo yeniden yola çıkmış ve Mysia sahillerine ulaşmıştır. Burada yolculuk sırasında sert kürek çektiği için küreği kırılan Herakles ormanda ağaç kütüğü bulmaya, Hylas adlı genç ise içme suyu aramaya gitmiştir. Hylas su perileri tarafından suya çekilip boğulunca gencin çığlıklarını duyan Polyphemos ile Herakles genci aramak için ormanda kalmış ve Argo gemisi onlarsız yoluna devam etmiştir. Argonautlar ertesi gün Bosphorus'un Trakya tarafında kıyıya çıkarak kör kâhin Phineus'un ülkesine ayak basmış ve kendisinden yolcukları hakkında kehanette bulunmasını istemişlerse de adam önce üzerindeki laneti kaldırmaları için yardım istemiştir. Kalais ile Zetes kâhinin yemek yemesine müsaade etmeyen yarı kuş yarı kadın Harpyleri kovalayıp bir daha adama musallat olmayacakları sözünü aldıktan sonra Phineus Çarpışan Kayalara (Symplegades) dikkat etmeleri ve kayaların arasından bir güvercin kullanarak geçmeleri tavsiyesinde bulunmuş ve gelecek hakkında diğer kehanetlerini bildirmiştir.

İason Medea'nın yardımıyla boğayı boyunduruğa vururken

Çarpışan kayaları Phineus'un önerdiği yöntemle geçerek Karadeniz'e çıkan Argo gemisi Batı Karadeniz kıyısında kral Lykos tarafından yönetilen Mariandynler ülkesine ulaşmış, burada bir yaban domuzu tarafından yaralanan kâhin İdmon ile dümenci Typhis ölmüş, dümene Ankeus geçmiştir. Karadeniz kıyısı boyunca türlü maceralar yaşayarak ilerleyen Argonautlar Kafkasya'da Phasis nehrinin ağzında yer alan kral Aietes tarafından yönetilen Kolhis ülkesine ulaşmayı başarmıştır. İason, tekneden inerek kralın huzuruna çıkmış ve amcası Pelias'ın kendisine verdiği görevi açıklamıştır. Kral, niyeti olmamasına karşın altın postu İason'un gerçekleştirilmesi imkânsız gibi duran zorlu işleri başarması durumunda verebileceğini söylemiştir. Kralın kızı Medeia, İason'a âşık olup kahramanın ateş püskürten toynaklı iki boğayı boyunduruğa vurmasına ve tarlaya ektiği Ares'in ejderhasının dişlerinden çıkan savaşçıları alt etmesine yardım etmiştir.

Aietes söz vermesine rağmen altın postu vermeye yanaşmadığı gibi Argo gemisini yakıp Yunanlı denizcileri de öldürmeye kalkışmışsa da İason Medeia'nın yardımıyla altın postu muhafız ejderhayı uyutup çalmış ve kızı da yanına alarak Argo gemisine binerek kıyıdan uzaklaşmıştır. Aietes'in gemileri Argo'nun peşine takılmışlarsa da Medeia yanına aldığı kardeşi Apsyrtos'u öldürüp parçalara ayırarak denize atmış, babasının adamları çocuğun parçalarını toplarken Argo arayı açmıştır. Argonautlara Korfu adasında yetişen Kolhisliler kızı ertesi sabah geri getirmek için kralın iznini almışlarsa da İason ile Medea'nın gece evlenince adadan elleri boş ayrılmıştır. Girit'e ulaşan Argo burada demircilik tanrısı Hephaestus tarafından yaratılan adanın koruyucusu bronz dev Talos'un saldırısına uğramışsa da Medeia adamı büyüleyince bronz tırnağını çıkarılan dev kan kaybından ölmüş ve Argonautlar Yunanistan'a dönmeyi başarmıştır.

ARGONAUTLAR [Yunan Mitolojisi] Altın postu ele geçirmek amacıyla, Argo gemisiyle Kolhis'e giden 50-55 civarında Yunanlı denizcinin adıdır. İason'un Kolhis'e bir sefer düzenleyeceğini bir haberci tüm Yunanistan'a duyurunca sefere katılmak üzere pek çok kahraman mürettebata katılmak için gelmiştir.

Rodoslu Apollonius ile Apollodorus'un mürettebat listesi için verdiği bazı isimler birbirini tutmadığından aşağıda her iki yazarın da andığı önemli karakterlerin listesi verilmiştir.

- İason [Argo gemisinin kaptanı]: Aeson ile Alkimede'nin oğlu
- Argos [Argo gemisini yapan kişi] Phriksos ile Khalkiope'nin oğlu
- Aethalides [Haberci]: Hermes ile Eupolemeia'nın oğlu
- Tiphys [Gemi dümencisi]: Hagnias veya Phorbas ile Hyrmin'nin oğlu (Boeotia)
- Ankaeus ve Erginus [Gemi dümencileri]: Poseidon ile Astypalea'nın oğulları olup (Milet)
- Peleus ve Telamon: Aeakus ile Endeis veya Kre'nin çocukları (Phthia ve Salamis)
- Kastor: Tyndareus ile Leda'nın oğlu (Sparta)
- Polydeukes: Zeus ile Leda'nın oğlu (Sparta)
- İdas ile Lynkeus: Aphareus ile Arene'nin oğlu (Arene)
- Orpheus: Oeager ile Kalliope'nin oğlu (Trakya)
- Meleager: Oeneus veya Ares ile Althaea'nın oğlu (Kalydon)
- Laokoon: Meleager'in amcası (Kalydon)
- Herakles: Zeus ile Alkmene'nin oğlu, (Tiryns)
- Polyphemus: Eilatus ile Hippea'nın oğlu (Arkadia)
- Hylas: Theiodamas ile Menodike'in oğlu
- Ankae: Lykurgus ile Kleophyle veya Eurynome'nin oğlu (Arkadia)
- Aphidamas ile Kepheus: Aleus ile Neaera'nın oğlu (Arkadia)
- Kalais ile Zetes: Boreas ile Oreithyia'nın oğlu
- Euphemus: Poseidon ile Europa'nın oğlu

- Kalais ile Zetes: Boreas ile Oreithyia'nın oğlu (Taenarus)
- İphiklus: Phylakus ile Klymene'nin oğlu (Phylake)
- İdmon [Kâhin]: Apollon veya Abas ile Kyrene veya Asteria'nın oğlu (Argos)
- Mopsus [Kâhin]: Ampykus ile Khloris'un oğlu
- Akastus: Pelias ile Anaxibia veya Phylomakhe'nin oğlu (İolkus)
- Koronus: Kaenus'un oğlu (Teselya)
- Admetus: Pheres ile Periklymene'nin oğlu (Pheres)
- Periklymenus: Neleus ile Khloris'in oğlu (Pylus)
- Augeias: Poseidon ile Phorbas veya Hyrmina'nın oğlu (Elis)
- Talaus, Leodokus ve Areus: Bias ile Pero'nun oğulları (Argos)
- Menoetius: Aktor ile Aegina'nın oğulları (Phokis)
- Klytius ve İphitus: Eurytus'in oğulları (Oekhalia)
- Butes: Teleon veya Poseidon ile Zeuxippe'nin oğlu (Atina)
- Eurytion: İrus ile Demonassa'nın oğlu (Phthia)
- İphiklus: Thestius'un oğlu (Aitolia)
- Phlias: Dionysos veya Keisus ile Araethyrea'nın oğlu
- Nauplius: Klytoneus'un oğlu (Argos)
- Eurydamas: Ktimenus'un oğlu
- Amphion ve Asterius: Hyperasius'un oğlu (Pallene)
- Kanthus: Kanethus'un oğlu (Euboea)
- Eribotes: Teleon'un oğlu (Atina)
- Palaemon: Hephaistos veya Lernus'un oğlu (Aitolia)
- İphitus: Naubolus'un oğlu (Phokis)
- Asterion: Kometes ile Antigone'un oğlu

Bkz. Argonautika, İason, Medeia

ARGULA [Aborijin Mitolojisi] Bir düzenbazın adıdır.

ARGUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Yüz gözü olan bir dev olup, Argus Panoptes adıyla da bilinmekte, gözlerinin sayısından dolayı her şeyi gördüğüne inanılmaktadır (Apollod. ii. 1, 2; Ov. Met. i. 264). Bir başka versiyona göre kral Argus'un (2) torunu olup tek bir gözü veya ikisi önde ikisi arkada toplam dört gözü bulunmaktaydı. Yaratığın tüm vücudu gözlerle kaplı olduğundan, diğerleri kapansa bile en azından ikisi açık durmaktaydı. Argus, Arkadia'yı kasıp kavuran korkunç bir boğayı, ekinlere zarar veren bir satir ve Ekhinda adlı korkunç dişi yılanı uykusunda kafasını keserek öldürmüştür. Hera, Argus'u inek İo'yu gözlemekle görevlendirmişse de Zeus'un emriyle İo'yu kurtaran Hermes tarafından öldürülünce, gözleri Hera tarafından bir tavus kuşunun kanadına yerleştirmiştir (Apollod. Ov. ll. cc.). Argos efsanesi, Romalı şair Publius Ovidius Naso'nun (MÖ 43-MS 17) *Metamorphoses* adlı eserinin 1. kitabında yer almaktadır.

2. Zeus'un Niobe'den doğan oğlunun adı olup, Euadne (veya Peitho'dan) Jasus, Peiranthus (veya Peiras), Epidaurus, Kriasus ve Tiryns adlı çocukları olmuştur (Apollod. ii. 1. 1). Krallığına adını veren Argus, aynı zamanda Yunanistan'a tarımı getiren bir kültürel kahramandır.

3. Phrixus ile Khalkiope'nin Kolhis'te doğan oğlu olup, dedesi Athamas'ın mirasını istemek için yurdundan ayrıldıktan sonra geçirdiği bir gemi kazasında Aria adasına düşmüşse de burada İason tarafından bulunmuştur. Yunanistan'da Admestos'un kızı Perimele ile evlenmiş ve çiftin Magnes adlı bir oğlu olmuştur.

4. Odysseus'u ülkesine döndüğünde tanıyan köpeğinin adıdır.

5. Argonautları Kolhis'e taşıyan Argo gemisini inşa eden kişi olup, Phrixus'un oğlu adaşı ile karıştırılmakta (Apollodorus ii. 9. 1, 16) çeşitli yazarlarca Arestor (Apollonius Rhodius, i. 112), Hestor veya Polybus'un oğlu olarak gösterilmektedir (Hygin. Fab. 14; Val. Flacc. i. 39).

Argus

ARGUS PANOPTES Bkz. Argus (1)

ARGYNNİS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin adlarından birisi olup, 'ışıldayan' anlamına gelmektedir.

ARGYRA [Yunan Mitolojisi] Akhaia pınarında yaşayan bir su perisinin adı olup, kendisini sık sık ziyaret eden yakışıklı çoban Selemnus'a âşıktır. Argyra, çobanın kaybolmasının ardından üzüntüden kahrolunca Aphrodite tarafından Selemnus nehrine dönüştürülmüştür (Paus. vii. 23. 2).

ARHAT [Budist Mitolojisi] Theravada Budizm'inde yaşamı sırasında Nirvana'ya ulaştığı için tekrar doğmayacak azizlere verilen isim olup 16-500 arasında oldukları sanılmaktadır. Mahayana ekolündeki Bodhisattva'ya karşılık gelen arhat, Pali dilinde *arahat*, Japonya'da *rakan*, Çin'de *lo-han* olarak bilinmektedir.

Theravada ekolüne göre Arhat'a ulaşmadan önce 3 yoldan geçmek gerekir:

1. Akıntı girişi yolu
2. Bir kez yeniden geri dönüş yolu
3. Yeniden geri dönüş yolu

Sanskritçe arhat, Pali dilinde arahant 'değerli, kıymetli' anlamına gelmektedir.

ARILAR Balarıları insanoğlunun ilk evcilleştirdiği böcek türü olup, değerli bir besin maddesi ve şifacılıkta antiseptik olarak kullanılan bal üretmek için MÖ 3 binli yıllardan bu yana arıcılık yapıldığı arkeolojik delillerle kanıtlanmıştır.

1. [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus bebekliğinde balarıları tarafından beslenilmiş, tanrı Apollo'nun tapınağı arılar tarafından inşa edilmiştir. Zeus bu yüzden *Melissaios* (Arı Adam) lakabıyla anılmıştır. Ayrıca Delphi rahibeleri arı kılığında dolaşmaktaydı.

2. [Roma Mitolojisi] Tanrıça Mellona arıların koruyucusu kabul edilmekteydi.

3. [Mısır Mitolojisi] Balarıları güneş tanrısı Ra'nın gözyaşları olarak kabul edilmekte olup, ayrıca arılarla ilişkilendirilen tanrıça Neith için inşa edilen bir tapınak per-bit "arıların evi" adını taşımaktaydı.

4. [Kelt Mitolojisi] Brötonlar arasında çarmıha gerilen Hz. İsa'nın gözyaşlarının arılara dönüşerek yeryüzüne hoşluk getirmişlerdir.

5. [Baltık Mitolojisi] Litvanya panteonunda Austeja arıların koruyucu tanrıçasıdır.

6. [Hint Mitolojisi] Vişnu, Krişna ve İndra "bal özünde doğanlar" anlamına gelen Madhava lakabıyla anılmış ve bir nilüfer çiçeğinin üzerinde bir arıyla oturur pozisyonda tasvir edilmişlerdir.

7. [Hıristiyan Mitolojisi] Altın Ağızlı St. John Chrysostom St. Ambrose ve Clairvauxlu St. Bernard adlı azizlerin bataklıkta doğdukları ve arılar tarafından balla beslenerek büyütüldüklerine dair efsaneler kaydedilmiştir.

8. [Germen Mitolojisi] Güneşin sembolü olarak kabul edilmektedir.

Terk edilen Ariadne (Bulfinch, 1897)

ARİADNE [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Minos ile Pasiphae'nin (veya Kreta) kızı, Akakallis, Andiogeus, Katreus, Deukalion, Euryale, Glaukus, Lykastus, Phaedra ve Xenodike'nin kardeşidir (Apollod. iii. 1. 2.). Atinalıların Minotaur'a gönderdiği verginin bir parçası olarak Girit'e gönderilen Theseus ile aşk yaşayan Ariadne, kendisine dönüşte evlenme sözü veren sevgilisine Minotaur'un labirentinden çıkabilmesi için bir ip yumağı vermiştir (Plut. Thes. 19; Hygin. Fab. 42). Theseus ile denize açılan Ariadne Dia (Naxos) adasında açıklaması yazardan yazara değişen bir sebeple terk edilmiş, Homer'in Odysseia adlı eserinde ise Artemis tarafından öldürülmüştür. Kimine göre Theseus başka bir kadına âşık olduğu kimine göre ise kader tanrıların çiftin evlenmesine izin vermediği için uyurken geride bırakılan kadın burada tanrı Dionysos ile evlenmiş, Olympos dağına götürülerek ölümsüzlük kazanmış, tanrıdan Thoas, Satphylos, Oinopion ve Peparethos adlı çocukları olmuştur (Diod. iv. 61, v. 51; Paus. i. 20. 2, ix. 40). Ariadne'nin Theseus tarafından terk edilmesi Romalı şair Catullus' a ilham verirken, Ovid'in Metamorphoses ve Heroidlerinde yer almış, ayrıca 1912'de Richard Strauss'un Naxoslu Ariadne adlı operasına adını vermiştir.

ARİANRHOD [Kelt Mitolojisi] Güzelliğiyle tanınan bir tanrıça olup, Gwynnedd kralı Mathonwyli Math'in yeğeni, Dylan'ın annesi, Gilfaethwy, Gwydion, Math ve Mathonwy'nin kardeşidir. Ortaçağ Kelt yazması "Mathonwy'nin oğlu Math" adlı efsanesinde bahsi geçen Arianrhod'un başlangıçta bir tanrıça iken sonradan tarihi bir karakter haline dönüştürüldüğü sanılmaktadır. Kral Math'ın hizmetkârlarından olan Arianrhod kralın sihirli asasıyla gerçekleştirdiği bekâret testini geçememiş, kısa bir süre sonra erkek bir çocuk doğurduktan sonra utancından saraydan kaçmıştır. Kız kaçarken yere bir şey düşürmüş kardeşi Gwydion bulduğunu ipeklere sararak bir sandığa koymuştur. Math, çocuğu deniz kenarında vaftiz ederken ona "Dalgaların oğlu" anlamına gelen Dylan adını vermiştir. Bir söylenceye göre Gwydion'un bulduğu şeyin bir cenin olduğu ve adamın bunu bir çeşit sihirli kuluçka makinesinde büyütmüş ve çocuğa Lleu Llaw Gyffes adını vermiştir.

ARİBADALE [Germen Mitolojisi] Parzival ile Condwiramur'un kızı, Kardiez ile Lohengrin'in kardeşi olup, Repanse'den sonra Grail kabının koruyucusu olmuştur.

ARİCİNA [Roma Mitolojisi] Diana'nın lakaplarından birisi olup Latium'da Aricia kentiyle ilişkilidir. Söylenceye göre Asclepius tarafından hayata döndürülen Hippolytus İtalya'ya gelerek bu kentin kralı olmuş, kutsal bir koruyu tanrıça Diana'ya adamıştır (Paus. ii. 27. 4.).

ARİEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Kudüs için kullanılan bir isim olup, *Tanrının Aslanı* veya *Tanrının Kalbi* anlamına gelmektedir. Ortaçağ okült yazınında baş melek Mikhail'in emrindeki su ruhlarını, Kabala'da ise kötü melekleri tanımlamak için kullanılan terim çeşitli yazarlara ilham kaynağı olmuş, Milton'un Kayıp Cennet adlı şirinde bir grup meleği, Shakespeare'in *Tempest* (*Fırtına*) adlı eserinde ise kötü bir ruhu adlandırmak için kullanılmıştır.

ARİES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Pellinore kralının oğlu ve yuvarlak masa şövalyelerinden birisinin adıdır.

ARİKİ [Germen Mitolojisi] Volkanik taşlardan oyulmuş tanrı heykellerinin adıdır.

ÂRİLER [Hint mitolojisi] Tarih öncesinde Kuzey Hindistan ve İran'da yaşamış bir halk olup, adları Sanskritçe arya 'soylu' kelimesi ile alakalıdır. 19. yüzyılda sonradan Nazilere ilham vere-

cek ırkçı kuramların yaratıcısı Joseph Arthur Gobineau ile Stewart Chamberlain, Âri ırkın uygarlığın yaratıcısı olan en üstün ırk olduğunu savunmuşsa da antropologlar tarafından tüm tezleri çürütülmüştür.

ARİKONTE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tamendonar'ın ikiz kardeşinin adıdır.

ARİKUAGNON [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ve Brezilya'da yaşayan Amniapa ile Guaratagaja halklarının inanışında yaratıcı tanrının adıdır. Arikuagnon'un karısı Pananmakoza oğlu ise Arikapaua'dır.

ARİKUTE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde iki kahraman kardeşten küçük olanın adıdır. Ağabeyi Tawenduare gündüz vakti gece tanrısı Arikute'yi yenmeyi başarmıştır.

ARİMA [Yunan Mitolojisi] Kilikya'da bulunduğu sanılan ve içinde iki ejderhanın uyuduğuna inanılan bir dağın adıdır.

ARİMANUS [Pers Mitolojisi] Herodot ve Plutarkh gibi Klasik yazarlarca Ahriman ile eşanlamlı kullanılan bir kelimedir. Herodot Arimanius'u kötü iblis ve kakodaimon olarak yer altı dünyasının hükümdarı, Plutarkh İranlı magilerin yakardığı karanlık ve Hades'in bir formu olarak anmıştır. Bkz. Ahriman

ARİMASPİ [Yunan Mitolojisi] Prokonnesus'lu Aristeas'ın notlarında bahisleri geçen Skythia'nın kuzeydoğusunda yaşayan tek gözlü bir halkın adıdır. Griffinlerin koruduğu altınları çaldıkları için Apollon tarafından yok edilen bu halk Milton'un Kayıp Cennet adlı şiirinde de anılmıştır.

ARİMBURUNGA [Aborijin Mitolojisi] Hamile kadınların bedenine girerek çocuğa geçen ata ruhlarının yarısına verilen isimdir. Ruhun geri kalan kısmı dışarıda kalmaktadır.

ARİNNA [Anadolu Mitolojisi] Hitit inanışında güneş ve savaş tanrıçasının adı olup, gök tanrısı Tarhun'un eşi, krallığın koruyucusudur. Sembolü aslan, güvercin ve güneş diki olan Arinna veya Arinniti Hitit panteonunun en önemli tanrıçasıydı. Arinna genellikle Hurri gökyüzü tanrıçası Hebat ile ilişkilendirilmiştir.

ARİOCH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te cennetten kovulan meleklerden birisinin adıdır (Daniel Kitabı 2:14). Arioç aynı zamanda İngiliz şair John Milton'un 1667'de yazdığı *Kayıp Cennet* (Paradise Lost) şiirinde de anılmaktadır.

ARİON [Yunan Mitolojisi] Midilli adasında bulunan Methymna köyünden bir şair ve müzisyenin adıdır. Dionysos adına düzenlenen festivallerde söylenen dithiramb adlı şarkıları icat etmiştir. Herodot'un anlatısında korsanlar tarafından denize atılmış ve bir yunus balığı tarafından kurtarılmıştır. Apollon, Arion ile onu kurtaran yunusu gökyüzünde yıldız yapmıştır.

ARİONE [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Demeter'in mavi yeleli ve insan bacaklı bir at görünümünde olan oğlunun adıdır. Thebai savaşında sahibi Adrastos'un hayatını kurtarmıştır.

ARİOSTO, LUDİVİCO (1474-1533) Başta 'Orlando Furioso' (1516) olmak üzere Charlemagne'nin şövalyelerinin öykülerini yazmış İtalyan şairin adıdır.

ARİRANG [Kore Mitolojisi] Bir yargıcın kızı olup, babasının hizmetçilerinden Hong Ki Sam (Korece: Üç kırmızı bayrak) tutkuyla âşık olduğu kızın bakıcına rüşvet vererek Arirang'ı ıssız bir yere getirmesini sağladıktan sonra -tecavüz edip veya yeltenip- bıçaklayarak öldürmüştür. Katil kızın cesedini bambu korusuna sakladığı için kızın ailesi cinayetten haberdar olamamış dahası kızın cesedini de bulamamıştır. Arirang'ın eski evine giden yeni yargıç da ilk gecesinde ölünde kızın hayaletinin eve musallat olduğuna dair dedikodular etrafa yayılmıştır. Bununla birlikte bir sonraki genç yargıç evde geceleyin elinde üç kırmızı bayrak taşıyan göğsünden bıçaklanmış bir kız hayaleti görünce konuyu araştırmış, Hong Ki Sam'ı tutuklamış ve kızın hala kanayan cesedinin bulunmasını sağlamıştır. Arirang'ın öyküsü günümüze dek ulaşan ünlü bir halk şarkısına da konu olmuştur.

ARİSBE [Yunan Mitolojisi] **1.** Teuker'in kızı ve Dardanus'un karısının adı olan Giritli kadın Arisbe kentine adını vermiştir.

2. Merops'un kızı, Priam'ın karısı, Aesakus'un annesi olup, Troya'daki Arisbe kentine adını vermiştir.

3. Makarus'un kızı, Paris'in karısı olup, Midilli adasındaki Arisbe kentinin ad vericisidir.

Louvre müzesinde Aristaeus heykeli
(François Joseph Bosio, 1817)

ARİSTAEUS [Yunan Mitolojisi] Kır tanrısının adı olup, Apollon ile su perisi Kyrene'nin oğlu, Autonoe'nin kocası ve Kharmus, Kallikarpus, Aktaeon ve Polydorus'un babasıdır (Hesiod. Theog. 975). Babaannesi Gaia tarafından ölümsüz yapılan ve Yunanca '*en iyisi*' anlamına gelen Aristaeus avcılık, sığır sürüleri, arıcılık ve tarımın koruyucusuydu. Bir söylenceye göre Kentauros Khiron tarafından büyütülmüş, Mousalardan tıp

ve kehanet sanatlarını, Teselyalı su perilerinden ise çobanlık, sütçülük, arıcılık ve bağcılığı öğrenmiş, bilgisini insanlarla paylaşmıştır.
Aristaeus, bir gün Orpheus'un karısı Eurydke'yi nehir kıyısında kovalarken kaçan kadın bir yılan tarafından sokularak öldürülünce tanrılar adamı arılarını hasta edip öldürerek cezalandırmışlardır. Annesi Kyrene'yi suyun altında ziyaret edip başına gelen felaket hakkında öğüt isteyince Poseidon'a danışması gerektiğini öğrenmiş o da tanrıyı uykuda yakalayıp zincire vurduktan sonra gerekli bilgiyi zorla almıştır. Gerçekten de bir sığır sürüsünü tanrılara kurban eden genç 9 gün sonra hayvan cesetleri üzerine uçuşan arı sürüleri görmüştür. Aristaeus'a Teselya, Keos ve Boeotia'da ama özellikle bir zamanlar Pelasglar tarafından yerleşilen Ege ve Adriyatik sahil ve adalarında tapınılmaktaydı.

ARİSTEAS [Yunan Mitolojisi] Hyperborluların yanına gitmek için kuzeye seyahat eden bir Apollon rahibinin adı olup bir söylencede Apollon karga formunda kendisine eşlik etmiştir.

ARİSTİAS'IN MEKTUBU [Yahudi Mitolojisi] MS 2. yüzyılda, Yahudiliği İskenderiye'de yaymak amacıyla sözde Yahudilik hayranı bir putperest tarafından yazılmış sahte bir mektubun adıdır.

ARİSTODEMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Sparta ile yaptığı savaşı kazanmak uğruna kızını kurban eden Messenia kralının adıdır. Fedakârlığı işe yaramayınca kızının mezarında intihar etmiştir.

2. Aristomakhus'un oğlu, Kresphontes ile Temenus'un kardeşi, Eurysthenes ile Prokles'in babası olup, yıldırım düşmesi sonucu ölmüştür.

ARİSTOMAKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles'in torunlarından Kleodaeus'un oğlu, Temenus, Kresphontes ve Aristodemus'un babası olup, bir kehaneti yanlış yorumlayıp Tisamenus'un hüküm sürdüğü Mykenae fethetmeye çalışırken ölmüştür. Aristomakhus'un bu düşünü oğulları gerçekleştirmiştir (Paus. ii. 7. 6; Herod. vi. 52).

2. Talaus ile Lysimakhe'nin oğlu, Adrastus'un kardeşi, Hippomedon'un babasıdır (Apollod. iii. 6. 3.).

ARİSTOMENES [Yunan Mitolojisi] Spartalılar tarafından esir alınıp derin bir kuyuda ölüme terk edilen 50 Messenialı askerden birisi olup, bir tilki kendisine yol gösterince kurtulmayı başarmıştır.

ARİŞİ [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının inanışında tanrı tahtı Kurusi'nin üzerine bu barınağı inşa etmiştir.

ARİŞTA [Hint Mitolojisi] Kansa'nın Krişna'yı öldürmesi için gönderdiği boğa şeklindeki bir iblisin adı olup, Krişna hem iblisi hem de Kansa'yı öldürmüştür.

ARİŞTAT [Pers Mitolojisi] Sadakat ve dürüstlük tanrısının adıdır.

ARİTİMİ Bkz. Artemis

ARJUNA [Hint Mitolojisi] Bharata hanedanının büyük destanı Mahabharata'nın Bhagavad Gita bölümünde bahsi geçen cesur ve yakışıklı prensin adı olup, fırtına tanrısı İndra ile prenses Kunti'nin çocukları olan beş Pandu kardeşin üçüncüsüdür. Dvapara çağının en önemli figürlerinden birisi olan Arjuna'nın efsanevi adı "gümüş gibi parıldayan" anlamına gelmekte olup, Bhagavad Gita'da Krişna ona varoluşun sebebini ve insanların tanrılar hakkında bilmesi gerekenleri anlatmıştır.

Her iki elini de beceriyle kullanabilen usta bir okçu olan kahraman, muhteşem yay olarak bilinen Gandiva'ya sahip olup, savaş sanatını ustası Drona'dan öğrenmiştir. Bir yarışma sırasında yağla dolu bir havuzun üzerine asılan, kendi etrafında dönen bir balığı havuzdaki yansımasına bakarak gözünden vurmak suretiyle ödül (*svayamvara*) olarak Paçhala prensesi Draupadi adlı kadını kazanmıştır. Beş Pandava kardeşin beşi de yarışmaya katılmış ama sadece Arjuna balığı vurmayı başarmıştır. Kardeşler yanlarında prenses olduğu halde eve döndüklerinden dışarıdan anneleri Kunti'ye *"-Anne, getirdiğimiz şeye asla inanamayacaksın! Tahmin et!"* diye sormuşsa da kadın durumun farkında olmadığından *"-Getirdiğiniz her neyse paylaşın, kavga etmeyin!"* cevabını vermiş, kardeşler annelerinin sözünü ciddiye alınca prenses beşkardeşin ortak karısı olmuştur. Kardeşler ortak eşleri Draupadi ile ilgili bir anlaşmaya varmış, buna göre kardeşlerden birisi kadınla birlikte olurken diğerlerinden birisi onları rahatsız etmeyecek, bunu yapan bir yıllığına sürgüne gönderilecektir.

Arjuna ile Krişna

Bununla birlikte bir gün sürüsündeki hayvanları çalınan bir Brahmin yardım için Arjuna'ya gelince silahları Draupadi ve Yudhiştira'nın birlikte olduğu odada olan kahraman yardıma muhtaç birine yardım etmek için kuralı çiğnemek zorunda kalmış, karısı ve kardeşlerinin karşı çıkması-

na karşın sürgüne gönderilmekte ısrar etmiştir. Arjuna, 12 aylık sürgünde Manipur'a giderek Naga prensesi Ulupi'den *İravat* adlı bir oğlu olmuştur. Ulupi, Arjuna'ya Draupadi'den uzak kaldığı sürece başka birisiyle birlikte olmasının yeminini bozmayacağını söyleyince sürgün dönemi boyunca farklı komşu krallıkları ziyaret etti ve buralarda çeşitli kadınlarla evlilikler yaparak Pandavaların gücünü arttırmış, ailesini Kuravalar gibi rakipleriyle savaşabilecek duruma getirmiştir.

Daha sonra Himalaya dağlarına gitmiş ve tanrılardan bazı hediyeler almıştır. Krişna ile birlikte Khandava ormanını yakmasına yardım ettiği için tanrı Agni kahramana *Gandiva* adlı ünlü sihirli yayı hediye etmiştir. Şiva'dan *paşupata* adlı silahı aldıktan sonra İndra onu cenneti Amaravati'ye götürür ve orada bir kaç yıl kalır. Ağabeyi Yudhişthira'nın krallığını kumarda kaybetmesinden sonra ailece gönderildikleri sürgünün on üçüncü yılında dört kardeşi ile birlikte kral Virata'nın hizmetine girmiş, dans edip, şarkı söyleyen bir hadım kılığında dolaşırken Trigartalar ve Kuravalarla savaşmış bu sırada kardeşleriyle birlikte kimliği açığa çıkmıştır. Vişnu'nun avatarı Krişna, Büyük Savaş'ta ona arabacı olarak hizmet eder ve savaşın başlangıcında Bhagavadgida'yı (ilahi şarkı) okur. Arjuna, savaşta büyük kahramanlık göstermiş, 10. gün Bhisma'yı ağır yaralamış, 12. gün Suşarman ile 4 kardeşini, 14. gün Cayadratha'yı, 17. gün Karna'yı öldürerek düşmanlarını kesin bir yenilgiye uğratmıştır.

ARKADİA [Yunan Mitolojisi] Mora yarımadasında kırsal yaşamın hüküm sürdüğü (Peloponnesus) dağlık bölgenin olup adını Arkadia halkının kralı Arkas'tan almıştır.

ARKAKERKİS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin tarafından yönetilen Tierra del Fuego takımadaları halkının inanışında cömert ve hayırsever olduğuna inanılan gök tanrının adıdır.

ARKAN SONNEY Man Adası halkının inanışında kırmızı kulaklı domuz formunda bir perinin adı olup, şekil değiştirememekle birlikte boyutlarını büyütüp küçültebilmektedir. Arkan Sonney'i görmek ve yakalamanın şans getireceğine inanılmaktadır.

ARKAONYO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupari halkının inanışında Valedjad'ın gönderdiği tufandan büyük bir kuş tarafından dağlara taşınarak kaçan bir büyücünün adıdır.

ARKAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile su perisi Kallisto'nun oğlunun adı olup, Hera tarafından kıskançlıkla ayıya dönüştürülmüştür (Apollod. iii. 8. 2.). Ayı çocuk Zeus tarafından büyütülmesi için Hermes'in annesi Maia'ya teslim etmiştir. Arkas'ın dedesi Lykaon bir gün çocuğu kesip pişirerek yemesi için Zeus'a sunmuşsa da tanrı tabi tutulduğu sınavı anlayarak masayı devirmiş evini yıldırımlarla yıktığı Lykaon'u kurda dönüştürdükten sonra çocuğu hayata döndürmüştür. Annesiyle dolaşırken peşine takılan avcılardan kurtulmak için Lykia Zeus tapınağına sığınan ikili tapınağa izinsiz girdikleri için tam ölümle cezalandırılacakları sırada Zeus tarafından gökyüzüne alınarak Ursa major (Büyük Ayı) ve Ursa minor (Küçük Ayı) adlarıyla bilinen takımyıldızlarına dönüştürülmüştür (Ov. Met. ii. 410).

2. Hermes'in takma adlarından birisidir (Lucan, Phars. ix. 661; Martial, ix. 34. 6).

ARKE [Yunan Mitolojisi] Thaumas'ın kızı, İris'in kardeşinin adı olup, Zeus tarafından Tartarus'a atılmıştır.

ARKEİSİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Euryodia'nın oğlu, Khalkomedusa'nın kocası ve Laertes'in babasıdır (Hom. Od. xiv. 182).

ARKESİUS [Yunan Mitolojisi] Yunanistan'ın batısında İonia Denizi'nde bulunan İthaka adasının kralı olup, Kephalus ile Prokris'in oğlu, Laertes'in babası, Odysseus'un dedesidir (Hygin. Fab. 189).

ARKETİP Bkz. İlk Örnek

ARKHEALOS [Yunan Mitolojisi] Herakles soyundan Temenos'un oğlu ve Büyük İskender'in atası olduğu iddia edilen kişinin adı olup, kardeşleriyle sürgüne gönderildiğinde Makedonya'da Kisseus kentinin kralı olmuştur. Efsanenin Büyük İskender'in soyunu Herakles'e bağlamak için uydurulmuş olması muhtemeldir.

ARKHEMORUS [Yunan Mitolojisi] Nemea kralı Lykurgus ile Eurydike'nin oğlu olup gerçek adı Orestes'tir. Thebai kentini fethetmeye giden Yediler Nemea'dan geçerken çocuk Opheltes ve bakıcısı ile karşılaşmış, bakıcı Yediler'e pınarın yerini tarif ederken çocuğu yılan sokup öldürmüştür. Yedilerden Amphiaraos, çocuğun ölümünü kendi ölümlerine dair bir işaret saymış, çocuğa bu adı vermiştir (Apollod. iii. 6. 4).

ARKHİGALLE [Anadolu Mitolojisi] Erkeklik organlarını Kybele heykelinin önüne atan hadım rahiplerin (gale) lideri olup Frigya dilinde 'baba' anlamına gelmekteydi.

ARKIN OYUN [Türk Mitolojisi] Yakut halkının Şamanist inanç sisteminde ölüleri diriltmeye, körleri gördürmeye, gelecekten haber vermeye kadir ilk şamanın (kam) adıdır. Yaratıcı ruh Ürünk Ayn Tolun'u kızdırınca ateşe atılmış, Arkın Oyun'un yandığı ateşten şaman ruhları yaratılmıştır. Oğuz destanlarında Oğuz Han'ın ve onun en büyük oğlu Gün Han'ın bilge danışmanı olan doğaüstü güçlere sahip efsanevi bir kişi olarak Irkıl Hoca ve Irkıl Ata adlarıyla bahsi geçmektedir. Şamanın adının eski Türkçe "fal" anlamına gelen ırk kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ARKONA [Slav Mitolojisi] Batı Slavlarının MS 9-10. yüzyıllarda Svantovit adına Baltık Denizi kıyısında inşa ettikleri ahşap tapınağın adıdır. Tarihçi Saxo Grammaticus'a göre MS 1168-9 tarihinde Hıristiyan Danimarkalılar tarafından yıkılmıştır.

ARKUETU Kuzey İspanya'da Cantabria bölgesi halkının inanışında beyaz elbiseler giymiş, uzun kırmızı saçlı yaşlı bir adam görümünde bir yaratıktır. Kumarbazlar ve ahlaksızları cezalandıran bu yaşlı adam ve yavaşça yürüyerek amaçsızca dolaşırdı. Eğer tüm mal varlığını kaybeden bir kumarbaz pişman olup dağa sığınırsa onu ziyaret eder hayatını yeniden kurabilmesi biraz

altın verirdi. Kumarbaz aldığı parayı tekrar kumarda kaybederse Arkuetu onu köy köy dolaştırarak dilendirirdi.

ARMA [Anadolu Mitolojisi] Hitit-Luvi halklarının inanışında Ay tanrısının adı olup sırtında bir çift kanat ve başında hilal motifli bir şapkayla tasvir edilmiştir. Hiyeroglİflerde yeniay formunda gösterilen Arma Hurri ay tanrısı Kuşuh ile ilişkilendirilmekteydi.

ARMAGEDDON [Hıristiyan Mitolojisi] Yeryüzündeki kötü ve iyilerin kralları arasında Kıyamet günü öncesinde yapılacak son savaşın adı olup, Yeni Ahit'te (Vahiy 16: 16) bahsi geçmektedir. Armageddon muhtemelen İbranice *'Megiddo dağı'* anlamına gelen *Har Megiddo* kelimesinin Yunanca telaffuzuyla ilişkili olup bu dağ günümüzde İsrail'de yer almaktadır. Tıpkı İskandinav efsanesi Ragnarök gibi Armageddon dünyanın yıkımı ve daha iyi bir cennet yaşamının oluşacağını anlatan bir söylencedir. Megiddo MÖ 10. yüzyılda Mısır ile Mezopotamya arası ticaret yolu üzerinde yer alan stratejik bir Kenan şehir devleti olup Eski Ahit'te Hakimler Kitabında (5: 19) İsrailliler ile düşmanları arasında yer alan Megiddo düzlüğünde pek çok savaşın gerçekleştiği bildirilmiştir. Megiddo aynı zamanda MÖ yılında Mısır firavunu II. Ramses ile Hititler arasında kanlı bir savaş ve sonrasında tarihin bilinen ilk barış antlaşmasının imzalandığı yerdir.

ARMAİS [Ermeni Mitolojisi] Şara'nın babası olan bir tanrının adıdır.

ARMAİTİ [Pers Mitolojisi] Yaratıcı Ahura Mazda'nın maiyetindeki Ameşa Spentalardan birisi olup, adı 'hayırlı bağlılık' anlamına gelen yeryüzü tanrıçasıdır. Üreme, döllenme ve kader ile ilişkilendirilen tanrıçanın önemi daha sonra azalarak Spendta Armaiti veya Spendarmad adıyla Ahura Mazda'nın kızlarından birisi olarak düşünülmüştür. Zerdüşt dininde her ayın beşinci günü ve on ikinci ayı ona adanmıştır.

ARMAZ [Kafkas Mitolojisi] Hıristiyanlık öncesinde Gürcü halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, Mtsheta'da bulunan heykelinde olduğu gibi altın bir zırh giyip, altın miğfer takmış, pırıl pırıl kılıç taşıyan bir savaşçı formunda tasvir edilmekteydi. Ahura Mazda'nın varyantı olması muhtemel Armaz'a şafak vakti tapınılmaktaydı. Bkz. Armazd, Ahura Mazda

ARMAZD [Ermeni Mitolojisi] Tarlalara bolluk ve bereket veren yağmur tanrısının adı olup, Ermeni panteonunun baş tanrısı ve tüm tanrıların atasıydı. Gürcü bilgelik tanrısı ve evrenin yaratıcısı Armaz'ın ile Pers tanrısı Ahura Mazda'nın da karşılığıdır. Anahita, Nana ve Mihr adlı üç çocuğu olup bunlardan güneş tanrısı Mihr (Gürcüce Mirsa) Zerdüşt inancındaki Mithra'nın Ermeni karşılığı olmalıdır. Sonradan Yunanlılarca Zeus, Romalılarca Jüpiter ile özdeşleştirilen tanrıya adanmış en büyük tapınak Erzincan civarında bulunmaktaydı. Eski Ermeni takviminde ayların 15. günü Aramazt adını taşımakta ayrıca yılbaşlarında bu tanrıça boğa, teke veya at hayvan kurban edilmekteydi.

ARMENAK [Ermeni Mitolojisi] Hayk'ın oğlu, Nvard'ın eşi ve Ara'nın babasıdır.

ARMİDA [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsaneleri serisinde güzel bir büyücü kadının adı olup, Torquato Tasso'un "Kudüs teslim" adlı şiirinde Rinaldo ile aşk yaşamıştır. Kendisinden sıkılıp kaçan adamı takip eden Armida'nın yolu bir savaşın ortasına düşünce öldürülmüştür.

ARMİLUS [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ efsanelerinde Mesih olduğunu iddia edip kendine müritler de edinen bir sahtekâr olup Tanrı tarafından mağlup edilmiştir. Bazı metinlerde cüzzamlı, kel, bir kulağı sağır ve sağ kolu sakat bir adam olarak tasvir edilmiştir. Anti-Mesih Armilus, Hıristiyan inancındaki Antichrist ve İslam inancındaki Deccal'e karşılık gelmektedir.

ARMİLUSTRİUM [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars onuruna Ekim ayında düzenlenen bir festivalin adıdır.

ARNAEA [Yunan Mitolojisi] Babası İkarus'u sakladığı için Penelope'ye verilen isimdir.

ARNAKUAGSAK Bkz. Sedna

ARNAKUAK [Eskimo Mitolojisi] İstediği zaman kılık değiştirebilen bir şaman kadının adı olup, erkek kılığına girip gelini Ukuamak ile birlikte olunca kendisini tanımayan oğlu tarafından öldürülüştür.

ARNAVUT MİTOLOJİSİ Arnavutların kökleri Balkan yarımadasına ilk gelen Hint-Avrupalı göçmenlere dek inmekteyse de Arnavut inanç ve gelenekleri Antik Çağ'da gerçekleşen Slav ve Roma istilalarının yanı sıra kuzeyden Katolik güneyden Ortodoks Hıristiyanlığın, Osmanlı döneminde ise tüm ülkede İslam'ın yayılışında büyük ölçüde etkilenmiştir. Arnavut mitolojisi insan ve hayvanların birbirilerine dönüştüğü söylenceleri ile tarihi kahramanlık destanlarından meydana gelmekteydi.

Bu söylencelerde bahsi geçen doğaüstü yaratıkların en önemlileri hava perileri (shtojzavalle), dağların su perileri (nuset e malit), ırmak tanrıçaları (keşete), devler (baloz gogol ve katalla), yeraltı cüceleri (thopç), kurt adamlar (karkanxhol), hortlaklar (Kukuth, lügat, vurkollak), parmak boyunda insanlar (kacilmic) ve ejderhalar (kuçeder) ve ateş saçan canavarlardır (lubi). Büyük ölçüde pagan nitelikli ve tanrılardan ziyade kahramanlar ve doğaüstü yaratıkların öykülerini içeren bu öykülerde ev anası (nana e votres) olarak anılan koruyucu dişi ruh insan veya yılan formuna bürünebilmekte ayrıca erkekler ayı, geyik ve baykuşa kadınlar ise guguk kuşu, kumru veya gelinciğe dönüşebilmekteydi. Arnavutların gök ve yer üzerine yemin etme geleneğinden, ateşe tükürmeme tabusundan ve kan davasında öldürülen birisinin vurulduğu yere taş yığma gibi geleneklerinden pagan dönem tanrılarının izleri aranabilirse de Arnavut söylencelerinin tanrılardan ve öte dünya inancından arınmış olduğu söylenebilir. En önemli söylence kahramanları ise gerçek tarihi bir karakter olan Georges (Gjergj) Castrioti'nin (1405-1468) olağanüstü güçlü bir deve dönüştürülmüş formu olan İskender Bey ile özellikle lahute adlı kemane eşliğinde ozanlarca

söylenen türkülere konu olan Muj ve Halil ikilisidir.

ARNE [Yunan Mitolojisi] **1.** Magnesia kralı Aeolus ile kentaur Khiron'un kızı Melanippe'nin kızının adı olup, tay olarak doğmuş olsa da insan formuna dönüp Arne adını almıştır. Boğa kılığına giren Poseidon'dan Aeolus ve Boeotus adlı oğul doğuran Arne Atina'nın kuzeybatısındaki bulunan Boetialıların atasıydı (Paus. ix. 40).

2. Minos'a ihanet edince cüce karga kuşuna dönüştürülen bir kadının adıdır (Ov. Met. vii. 465.).

3. Poseidon'un dadılarından birisinin adıdır.

ARNEMETİA [Kelt Mitolojisi] Briton kökenli bir su tanrıçası olup, adı Keltçe "Kutsal sarayın önünde" anlamına gelmektedir. Buxton Spa'da bulunan maden suyu kaynakları Roma döneminde Arnemetia suyu (Aquae Arnemetiae) olarak adlandırılmaktaydı.

ARNEOS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un öldürdüğü dev bir dilencinin adıdır.

ARNİVE [Britanya Mitolojisi] Bazı kaynaklara göre Kral Arthur'un annesi olup, Gawain tarafından Klingsor'un elinden kurtarılmıştır.

ARO [Endonezya Mitolojisi] Marupi'nin kızı, Pora'nın kardeşi ve Pipi Korovu'nun karısıdır.

AROGO [Pasifik Mitolojisi] Bohol adası halkının inanışında sevdiği kız Aloya öldüğünde gözyaşlarından 1.776 tepe oluşan devin adıdır.

AROHİROHİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında Raa'nın karısı olan yaratıcı bir tanrıçanın adı olup, hayaller onun kontrolündedir.

ARON HA KODES Bkz. Ahit Sandığı

ARON HABRİT Bkz. Ahit Sandığı

ARONDİGHT [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak masa şövalyelerinden birisi ve Kral Arthur'un arkadaşı - bazı versiyonlarda kraliçe Guinevere'nin aşığı- Sir Lancelot'nun kılıcının adıdır.

AROONOONA [Polinezya Mitolojisi] Raevaevae adası halkının dini ayinlerini gerçekleştirildiği marae adı verilen tapınakların koruyucu ruhuna verilen isimdir.

AROTEH ile TOVAPOD [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi halkının inanışında başlangıç varlıklarından birisi olup *Vamoa Pod* adıyla da bilinmektedir. İnsanlar, yeryüzünde yaşayan büyücü kardeşler Aroteh ile Tovapod'un yiyeceklerini çalınca iki tanrı toprağı kazmaya başlamış, böylece yeraltında yaşayan insanoğlu yeryüzüne çıkabilmiştir.

AROTURE [Pasifik Mitolojisi] Cook Adaları halkının inanışında Tinrau ile İna'nın kızı, Koro'nun kardeşi olan bir ay tanrıçasının adıdır.

AROUNDİGHT [Kelt Mitolojisi] Arthur'un yuvarlak masa şövalyelerinden Lancelot'ın kılıcının adıdır.

AROUERİS Bkz. Haroeris

ARPA GELİNİ [Arap Mitolojisi] Fas'ta yaşayan Berberilerin bereket tanrıçasının adı olup gelecek yıl hasadın verimli olması için arpa saplarından tasvirleri yapılmaktaydı.

ARPANAKARA [Budist Mitolojisi] Manjuşri'nin görünümlerinden birisi olan bilgelik tanrısının adıdır.

ARRANG DİBATU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Güney Sulavesi'de (Celebes) bir kayadan doğduğuna inanılan ilk dişi varlığın adı olup, yeryüzünü yaratan kocasını altın bulması için batıya göndermiştir.

ARRİA [Roma Mitolojisi] Cesaret ve bağlılığın sembolü haline gelmiş bir kadın kahramanın adıdır. İmparator kocasına intihar etmesini buyurmuş kocası emri yerine getirmekten çekinme emareleri gösterince kocasının bıçağını elinden kapıp kendisine saplamış ve 'acımıyor' diyerek ona cesaret vermiştir.

ARSA [Arap Mitolojisi] Bir kader tanrıçasının adıdır.

ARSAKES [Pers Mitolojisi] Bir Part efsanesinde Perslerin atası olarak gösterilen, elinde ok ve yayıyla heykel tasvirleri bulunan efsanevi kahramanın adıdır.

ARSAN DUOLAY [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında yeraltı dünyasındaki iblislerin liderinin adıdır. Pis kokan bu yaratığın bir karısı ve her biri ayrı bir iblis grubunu yöneten yedi oğlu vardır. İnsanlar bu yaratığın dikkatini üzerlerine çekmemek için adını bile telaffuz etmekten kaçınırlar.

ARSAPES Bkz. Harsaphes

ARSAY Bkz. Allani

ARSENOTHETYS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un lakabı olup, 'kadınsı' anlamına gelmektedir.

ARSİNOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Phegeus'un kızı, Alkmaeon'un karısı, Agamennon'un oğlu ve Orestes'in sütannesinin adıdır. Alkmaeon tarafından kandırılıp terk edilince kardeşleri tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 7. 5).

2. Orestes'in bakıcısı olup çocuğu annesi Klytemnestra'nın elinden alarak Pylades'in babası Strophius'a götürerek hayatını kurtarmıştır (Pind. Pyth. xi. 25, 54).

3. Leukippus ile Philodike'nin kızı, Dioskurların karıları olan Hilaeira ve Phoebe'nin kız kardeşidir.

ARSİPPE [Yunan Mitolojisi] Minyas'ın kızı, Alkithoe ile Leukippe'nin kardeşi olup, üç kız kardeş Dionysos'un etkisiyle Leukippe'nin oğlu Hippasus'u parçalayıp yiyince Hermes tarafından kuş veya yarasaya dönüştürülmüşlerdir.

ARSİPPUS [Yunan Mitolojisi] Kimine göre Arsinoe'den Asklepius'u doğuran bir kadının adıdır.

ARSNUPHİS [Eski Mısır] Mısır'ın güneyi ile Sudan'ın kuzeyi arasında kalan ve antik çağda Nübye olarak adlandırılan bölgede yaşayan halkların inanışında yumuşak huylu bir tanrı olup, Philae'de bir tapınağı bulunmaktaydı. Mısır tanrısı Şu ve Nubia'nın yerel tanrılarından Dedun ile ilişkilendirilen tanrının adı Yunanca "güzel arkadaş" anlamına gelmekteydi. Mısır bereket tanrıçası İsis'in eşi olan Arsnuphis veya Harensnuphis çoğunlukla aslan ya da kuş tüyünden taç giyen bir adam formunda gösterilmiştir.

ARSU [Yakındoğu Mitolojisi] Kuzey Arabistan'da Palmyra halkının akşam yıldızı tanrısının adı olup, ikiz kardeşi sabahyıldızı Azizos veya Azizu

ile bir deve veya atın sırtına binerken tasvir edilmişlerdir. İslam öncesi Arap mitolojisinde karşılığı Radu'dur.

ARŞ 1. [Pers Mitolojisi] Kral Yam'ın denizlerde yaşayan canavar hizmetkârının adı olup, Anat tarafından öldürülmüştür.

2. [İslam Mitolojisi] Tüm âlemi kuşatan, sınırlandırılması ya da ölçülebilmesi insan aklının ötesinde olan bir makamın adıdır. Muhammed, Mirac gecesinde bir önceki mevki olan Sidre-i Müntehâ'yı geçerek Arş'a ulaşmıştır. Kur'ân-Kerim'de Tanrı'nın arşın tek sahibi olduğu, yer ve göğü yarattıktan sonra arşa istiva ettiği yazmaktadır (Araf, 54; Yunus, 3)

ART AOİNFHEAR [Kelt mitolojisi] **1.** Conn Ceadchathach'ın oğlu, Delbchaem ile Eachtach'ın kocası, Connla, Crionna ile Saba'nın kardeşi ve Cormac mac Airt'in babası olan İrlanda kralının adıdır.

2. Bazı kaynaklarda Kral Arthur'un oğlu olarak geçmektedir.

ARTAİUS [Kelt Mitolojisi] Gal bölgesinde ayı formunda tasvir edilen doğa tanrısının adıdır.

ARTA VİRAF [Pers Mitolojisi] Öteki dünyayı ziyaret ettikten sonra geri dönmeyi başarabilen bir bilgenin adıdır.

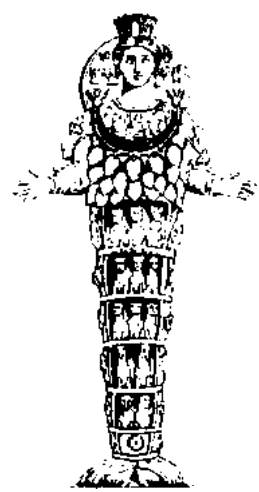
ARTAKSİAS [Ermeni Mitolojisi] Babasının cenaze töreninde yapılan masrafların savurganlık olduğundan şikâyet eden oğlu Artavazd'ı lanetleyen Ermeni kralının adıdır.

ARTAVAZD Bkz. Artaksias

ARTEMİS [Yunan Mitolojisi] Vahşi hayvanların (Potnia therion), ay, avcılık, bitkiler, erdem ve doğum tanrıçası olup, yabani hayvanlar (Pothia theron), iffet ve evlenmemiş kızların koruyucusuydu. Özellikle taşrada büyük saygı görüp, 12 Olympos tanrısından birisi kabul edilen Artemis kimi yazarlara göre Demeter'in çoğu zaman Leto ve Zeus'un kızı, Apollon'un ikiz kardeşi olarak gösterilmiş, Romalılar tarafından Diana ile özdeşleştirilmiştir. Avcılıktan hoşlanan, ebedi bakire, vahşi ve kindar orman kızı Artemis tıpkı kardeşi Apollon gibi ok taşımakta, kendisine su perileri eşlik etmekteydi.

Apollo ve Artemis ilk olarak annelerine tecavüz etmek isteyen ejderha Titos'u ardından annelerine hakaret eden Niobe'nin çocuklarını öldürmüştür. Artemis ayrıca Tanrılarla Titanların savaşında Gration'u Herakles'in de yardımıyla yenmiş, kendisine veya arkadaşı Opis'e tecavüze kalkışan dev Orion'u ise bir akreple zehirleyerek kurtulmuştur. Hasat zamanı tüm tanrıları onurlandırırken Artemis'i unutan Oineus'u cezalandırmak isteyen tanrıça bu devin tarlasına yabandomuzu göndermiş böylece ünlü Kalydon avının başlamasına sebep olmuştur (Hom. İl. ix. 540-542). Sonunda Meleagros yaban domuzunu avlamayı başarmışsa da Artemis avcılar arasında hayvanın postuna kimin sahip olacağına dair bir tartışma çıkarmıştır. Artemis'in görümlerinden birisi olduğu sanılan Atalante adlı avcı kıza âşık olan Meleagros postu sevgilisine hediye edince çıkan kavgada dayılarını öldürmek zorunda kalmış bu yüzden annesi tarafından lanetlenmiş, ülkesini Kuretlere karşı savunma gücünden yoksun kalmıştır.

Başlangıçta kendisine insan kurban edilmemekle birlikte İphigenia'nın onun adına kurban edilmek istendiği bilinmektedir. Efsaneye göre İphigenia tam sunakta kurban edilecekken Artemis bir dişi geyik göndermiş ve kızın yerine geyiğin kurban edilmesini sağlamıştır. Bir söylenceye göre Patras kentinden aileleri evlenmelerine karşı çıkan Melanippus ile Artemis rahibesi Komaitho, tapınağın bir odasında sevişince Artemis öfkeyle büyük bir kıtlığı kentin üzerine göndermiştir. Delphili kâhinler çiftin kurban edilmesini ayrıca tanrıça onuruna her yıl ülkenin en genç ve güzel kızı ve erkeğinin kurban edilmesi gerektiğini bildirmişlerse de Dionysos kültünün güçlenmesiyle bu uygulama son bulmuştur (Pausanias, VII. 19-20). Tanrıçayla ilgili Yunan tarihinden diğer önemli bir söylence MÖ 7. yüzyıla tarihlenen Sparta-Messenia savaşına ait olup Messenialıların Spartalı kızlara Artemis Limnatis tapınağında tecavüz etmesi vahşi bir intikam geleneğini meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Spartalılar düşman kentini yok etmeden geri dönmemeye, savaş bitmeden kendi eşleriyle birlikte olmayacaklarına dair yemin etmiştir. Messenialılar 20 yıl süren savaş süresince günahlarını affettirmenin bir yolunu ararken soylu bir bakire kızın tanrılara kurban edilmesinin sorunu çözeceğine dair bir kehanet üzerine Kral Aristodemos'un kızı bu iş için uygun görülmüştür. Kızın nişanlısı kurbanı gebe bırakarak öldürülmesini engellemek istemişse de öfkeli baba kızın karnını deşmiş ama kehanet doğru gerçekleştirilmediği için rüyasında Artemis heykelinin elindeki kalkanın düştüğünü görmüş, hem halkını kurtaramamanın hem de kızını kaybetmenin acısıyla kızının mezarı üzerinde intihar etmiştir (Pausanias, IV. 13).

Artemis Plymastus (Efes Arkeoloji Müzesi, MS 1. yüzyıl)

Yunanistan'ın tüm dağlık bölgelerinde ibadet edilen, Deloslu kadınların saçlarını adadığı tanrıça onuruna yapılan en büyük mabed Ephe-

sos'ta bulunmakta ve Antik Çağ'ın Yedi Harikasından birisi sayılmaktaydı. Kardeşi Apollon güneş ile özdeşleştirilirken Artemis ise ayın dağlarda gezen kişileştirilmiş formu olarak görülmekteydi. Tapınakları genellikle ekili toprakların bitimindeki sınır bölgelerinde (eskhatiai) bulunan Artemis Anadolu'da ana tanrıça kültü ile birleştirilmiş böylece Efes'teki çok göğüslü Artemis figürü ortaya çıkmıştır. Ayrıca geç dönemde ay tanrıçası Selene ile de ilişkilendirilmiş, ışık taşıyıcı anlamına gelen (Phosphoros) olarak anılan tanrıça onuruna Atina'da bir tapınak inşa edilmiştir.

En ünlüsü Artemis Plymastus (Çok memeli) olmak üzere pek çok lakabı olan tanrıça ayrıca Orthia (dik), Lygodesma (söğüt bağlı), Agrotera (avcı), Koryphaea (tepenin), Limnaea ve Limatis (Gölün), Daphnaea (defne), Lyceia veya Lykea (vahşi), Aeginaea (keçi tanrıçası), Karyatis (Ceviz ağacının), Ariste (iyi), Kalliste (adil) olarak adlandırılmıştır. Etrüsklerce Aritimi, Artume veya Artumes olarak bilinen tanrıça daha çok kardeşi Aplu (Apollon) ile birlikte tasvir edilmiştir ki Aplu'nun bronz heykellerinden birisi Aritimi'ye adanmış bir kitabeye sahipti.

ARTEPOMAROS [Roma Mitolojisi] Belinus'un lakaplarından birisi olup 'en büyük atın sahibi' anlamındadır.

ARTGALLO [Britanya Mitolojisi] Kardeşi Elidure tarafından tahttan indirilen Britanya kralının adı olup, bazı kaynaklarda Yuvarlak Masa Şövalyesi ve Warwick dükü olarak geçmektedir.

ARTHA ŞASTRA [Hint Mitolojisi] Maurya hanedanının kurucusu kral Çadragupta'nın yardımcısı Kautilya tarafından MÖ 4. yüzyılda yazıldığı sanılan, hükümdarın iktidar kullanımı, devlet mallarının yönetimi, savaş ve vergi düzeni konularını içeren bir kitap olup adı Sanskritçe 'Hükümdarın elkitabı' anlamına gelmektedir.

ARTHUR Bkz. Kral Arthur

ARTİO [Kelt Mitolojisi] Kuzeydoğu Galya'da tapınılıp, Bern civarında bir tasviri keşfedilen orman ve avcılık tanrıçasının adıdır. Artio'nun Andarta ile ilişkili ve adının Kelçe art "ayı" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ARTUME [Etrüsk Mitolojisi] Gece, ay ve ölüm tanrıçasının adı olup, aynı zamanda tabiatta bitkilerin büyümesiyle özdeşleştirilmekte ve Yunan tanrıçası Artemis ile alakası olduğu sanılmaktadır.

ARTUMES Bkz. Artemis

ARUBANİ [Yakındoğu Mitolojisi] Urartu bereket ve sanat tanrıçasının adı olup, Haldi'nin karısıdır. Bkz. Bagvarti

ARUERİS [Mısır Mitolojisi] Tanrı Horus'a Yunanların verdiği isimdir.

ARUGO [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Vagavaga halkının inanışında 'ruh' anlamına gelen kelimedir. Ölümden sonra Hiyoyoa adı verilen cehenneme giden ruhlar Tumudere adı verilen ölülerin efendisinin hizmetinde büyük bahçelerde çiftçilik yapmaktadırlar.

ARUMUKAN Bkz. Murukan

ARUN Bkz. Aruna (2)

ARUNA 1. [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında şifa ve büyü tanrıçası Kamruşepa'nın oğlu olan deniz tanrısının adıdır. Hitit dilinde aruna aynı zamanda "deniz" anlamına gelmekte olup, Hint mitolojisindeki Varuna ile ilişkili Hint-Avrupa kökenli bir kelime olduğu ya da Hatti yer adı Arianna'dan kök aldığı olduğu ileri sürülmüştür.

2. [Hint Mitolojisi] Doğan güneşin kızıllığının kişileştirilmiş formu olup, Arun olarak da bilinmekteydi.

ARUNS [Etrüsk-Roma Mitolojisi] Aeneas ile birlikte Latinler ve Rutulialılara karşı savaşan bir kahraman olup bu sırada Camilla'yı öldürmüştür. Aruns kelimesi Etrüsk dilinde "prens" anlamına gelen ve asillerce sıkça kullanılan bir isim olup Lars Porsena Clusium kralı nın oğlu Arruns Porsena, Demaratus'un oğlu ilk Roma konsüllerinden Arruns Tarquinius ve Arruns Tarquinius (Egerius) bunlardan birkaçıdır.

ARUPA LOKA [Budist Mitolojisi] Hayal âlemi anlamında kullanılan bir terim olup yeniden doğuşun gerçekleştiği üç dünyanın en yücesinin adıdır.

ARURU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Asur halklarının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, Marduk ile birlikte çamur kullanarak insanları ayrıca Anu adlı yaratıcı tanrının suretinde Gılgamış'ın arkadaşı Enkidu'yu yaratmıştır.

ARUSYAK [Ermeni Mitolojisi] Vahagn'ın eşi olan bir aşk tanrıçasının adıdır.

ARUŞA [Hint Mitolojisi] **1.** Doğan güneş tanrısının adıdır.

2. Güneş tanrının kırmızı kısrağının adıdır.

ARVA [Roma Mitolojisi] Latinlerin en eski dinlerinden kalma adetleri yaşatan ve tarımla ilgili festivallerde söylenilen dini şarkıların adıdır.

ARVAL KARDEŞLER [Roma Mitolojisi] Bağbozumu gibi tarımla ilgili festivalleri yöneten, tarlaların gizemli güçlerden korunmasını sağlayan 12 kişilik rahipler topluluğu olup, 'Fratres aruales' adıyla da bilinmekteydiler. Acta fratrum Arualium adlı resmi tutanaklar sayesinde MÖ 20'li yıllarda Augustus döneminden MS 3. yüzyıla dek işlevini koruyan bu rahipler topluluğu Amnarualia ayinlerinde Mars'a adanacak hayvanlarla tarlalar etrafında dolaşmaktaysa da bu kültün baş tanrısı savaş tanrısı değil tanrıça Dia'ydı. Törenler sırasında günahların bedeli olarak adaklar sunulmakta (ob ferrum illatum), pişirilmiş toprak çömlekler (ollae) kullanılmakta, demir eşyalar kullanımından kaçınılmaktaydı. Mayıs ayının 17, 18 ve 20. ya da 27, 29, 30. günlerine denk getirilen törenlerde ilk gün rahipler Dia onuruna tütsü yakıp, şarap sunmakta, taze başaklara dokunarak kutsamakta, ikinci gün kutsal ormanda 'ağaç budama' gibi günahların kefareti olarak dişi domuzlar, ardında bir inek kurban edilir, çeşitli oyunlar eşliğinde eğlenceler düzenlenir üçüncü gün rahiplerin başkanının (magister) evinde son kutlamalar yapılırdı.

ARVALES Bkz. Arval Kardeşler

ARVERNUS [Kelt Mitolojisi] Fransa'da Auvergne bölgesinde yaşamış Arverni adlı eski bir Kelt kabilesinin tapındığı bir tanrının adıdır.

ARVİDİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Antiller ve Fransız Guyanası'nda yaşayan Aravak halkının inanışında güneş tanrısının adıdır. Bir zamanlar yeryüzünde bir timsahla savaşmış ve ona girintili başı ile çentikli kuyruğunu vermiştir.

ARYA SAVAKA [Budist Mitolojisi] Yedi değerli müridin adlarıdır. Bunlar:

1. Güven Veren
2. Güvenden Kurtarılmış
3. Beden Şahidi
4. Her iki taraftan kurtarılmış
5. Gerçeklik Göstermiş
6. Anlayışı Olgunlaşmış
7. Bilgiden Kurtarılmış

ARYAMAN 1. [Hint Mitolojisi] Adityalardan biri ve Mitra ile Varuna'nın kardeşi olup, adı dost anlamına gelmekte, ayak izi samanyolu olan güneş tanrı olarak düşünülmektedir. Güneş tanrısı Surya zaman zaman, ateş tanrısı Agni ise Rigveda'da bir kez (v:3,2) Aryaman olarak anılmıştır. Aryaman, Pers mitolojisinde Airyaman adıyla bulunmaktadır. Ayrıca Alman folklorunda Samanyolunun "İrmin'in yolu" olarak adlandırılması Eski Sakson savaş tanrısı İrmin'in Aryaman ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

2. Bkz. Airyaman

ARYANLAR Sanskritçe "soylu" anlamına gelen Aryan kelimesi zamanla MÖ 3 binlerde batı ve kuzeyden gelerek Hint yarımadası ve İran'ı işgal eden Hint-İran halklarını tanımlamak için kullanılmıştır. Aryan kelimesi bazı yazarlarca Germen, Slav ve Yunanlıları da kapsayacak şekilde Hint-Avrupalı anlamında da kullanılmaktadır.

ARYONG JONG [Kore Mitolojisi] Ejderha Sarayının Hanımı olarak da bilinen tanrıça yağmuru kontrol ettiğine inanılmaktaydı. Kuraklık zamanında mudang adı verilen şamanlar güneşten kavrulmuş toprağı bir elekten geçirirken tanrıçaya bulutları açması için yakarmaktaydı.

ARZANG [Pers Mitolojisi] Kral Keykavus'u yakalayıp kör eden bir iblisin adıdır. Zaloğlu Rüstem kralı kurtarmış iblisi öldürüp kalbinden elde ettiği bir merhemle Keykavus'un gözlerini sağaltmıştır.

AS [İskandinav Mitolojisi] Asgard'da yaşayan, İskandinav tanrılarının mensup olduğu Aesir ırkının erkek üyelerine denilmektedir. Eski İskandinav dilinde "kazık, kiriş" anlamına gelen ass kelimesiyle ilişkili olup, en eski tasvirlerinde oymalı tahta direklere dolu olduğu görülmektedir. MS 6. yüzyılda yaşamış tarihçi Jordanes'in 'Gothların Tarihi' kitabında As ırkının Goth halkının tanrılaştırılmış ataları (Goth dilinde ansis "atalar") olduğunu kaydetmiştir.

ASA Bkz. Mulungu

ASA ASE YAA Bkz. Abrewa

ASAF [Pers Mitolojisi] Ormanların koruyucusu olduğuna inanılan efsanevi bir kişinin adıdır.

ASAG [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer destanı Lugale'de yeryüzünde içi zehir dolu çıbanların yayılmasına ve su dolu kuyuların kurumasına sebep olan bir iblisin adıdır. "Lugal ud melambi nergal" yazıtında An ve Ki'nin oğlu ve Ninurta'nın düşmanı olan bir iblis olarak tasvir edilen Asag'ın Anzu hatta yedi başlı yılan ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Akad dilinde Asakku adıyla bilinmekteydi. Enlil'in kahraman oğlu Ninurta konuşan sihirli topuzu Şarur'un yardımıyla Asag'ı yenmeyi başarmıştır. MÖ 9. Yüzyılda Asur kralı II. Assurnasirpal Kalhu'da (modern Nimrud) Ninurta tapınağı girişine Ninurta'nın Asag'ı yenilgiye uğratmasını tasvir edilen bir kabartma koydurmuştur.

ASAGAO [Japon Mitolojisi] Komagava'ya âşık olduğu halde ailesi kendisini bir başkasıyla evlendirmeye kalkınca kaçan ama sevdiğiyle buluşamayan, üzüntüsünden kör olan bir prensesin adıdır. Bir çayevinde şarkı söyleyerek hayatını kazanmış, sonunda sevgilisine kavuşmuştur.

ASAİ 1. [Sümer Mitolojisi] Negun'un kardeşi olan tanrı tarım ve sulama ile ilişkilendirilmekteydi.

2. [Endonezya Mitolojisi] Dayak halkının inanışında kâşif ve öncülere yol gösteren bir tanrının adıdır.

ASAKKU Bkz. Asag

ASALLUHİ Bkz. Asalluhi

ASAMANFO [Afrika Mitolojisi] Aka halkının ölülerin ruhlarına verdiği isimdir.

ASANGA 1. [Hint Mitolojisi] Rig-Veda'nın bazı ilahilerinin yazarı olup, tanrılar tarafından lanetlenerek kadına dönüştürülmüşse de tövbe edince eski haline kavuşmuştur.

2. [Budist Mitolojisi] MS. 5. yüzyılda Yogaçara okulunun kurucusu olan Budacı filozofun adıdır.

ASANO [Japon Mitolojisi] Kırk yedi Ronin efsanesinin başlamasına neden olan soylu olup tam adı Asano Takumi No Komi Naganori'dir. Kendisini küçük düşüren kişi tarafından öldürülünce ölen efendilerine sadık kalan 47 samurayı ronin konumuna düşmüşse de Asano'nun intikamını almayı başarmışlardır.

ASAR 1. [Fenike Mitolojisi] Binicilik tanrısının adı olup, Arap orijinli olduğu sanılmaktadır.

2. [Mısır Mitolojisi] Osiris'in eski adlarından birisidir.

ASAR HAP [Mısır Mitolojisi] Memphis kutsal boğası Seraps'e verilen isimlerden birisi olup, Usar Hapi formunda da yazılmıştır.

ASARE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'nın Goias bölgesinde yaşayan ve Makroge dilini konuşan Şerente yerlilerinin inanışında Orion takımyıldızında bulunan Kappa Orionis'le özdeşleştirilen tanrının adı olup, susuzluk ve kuraklıktan sorumludur. Tanrının susuzluğu kardeşlerinin yeryüzünü kazarak kuyu açmalarına, kuyulardan fışkıran suların denizleri oluşturmasına sebep olmuştur.

ASARİ [Yakındoğu Mitolojisi] Usire olarak da bilinen Suriye tarım tanrısı olup sonradan Osiris ile karıştırılmıştır.

ASARLUHİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında yaratıcı tanrı Enki ile Damgalnuna'nın ilk oğlu olup, babasına şeytanlar ve kötü ruhlar hakkında rapor verirken, aynı zamanda insanların düzenlediği kötü ruhların uzaklaştırılması ayinlerine yardımcı olmaktadır. Asarluhhi ve Asarilukhi olarak da bilinen tanrının Eridu yakınlarında Kuara'da bir tapınağı bulunmaktaydı. MÖ 2. binyıla tarihlenen Babil yazıtlarında büyük tanrıların büyücü rahibi unvanıyla anılan Asalluhi zamanla Marduk'a asimile edilmiştir.

ASARİLUKHİ Bkz. Asalluhi

ASARTAİTİ [Mısır Mitolojisi] Osiris'in adlarından birisi olup" sarıp sarmalayan" anlamına gelmektedir.

ASASE AFUA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Akan halkının inanışında Onyame'nin kızı, Nyame'nin karısı kabul edilen bereket tanrıçasının adı olup Venüs gezegeni, ölüler dünyası ve cuma günüyle ilişkilendirilmekteydi.

ASASE YA [Afrika Mitolojisi] da yaşayan Akan ve Kraçi halklarının inanışında yaratıcı tanrı Wulbari'nin (Gökyüzü) yaşadığı yeryüzünün kişileştirilmiş dişil formunun adı olup, Wulbari'nin kendisini terk etmesinden sonra insanlara kalmıştır. Tüm ağaç ve su tanrıları Salı günü ve ıssız yerlerle ilişkilendirilen Asase Ya'nın çocukları kabul edilmekte olup, Perşembe günleri ona adanmaktaydı.

ASASEL Bkz. Azazel

ASBETUS Bkz. Sabaktes

ASBJORNSEN, PETER CHRİSTEN 1812-1885. Norveçli halkbilimci ve doğa bilimci bir yazar olup, yakı arkadaşı şair Jørgen Engebretsen Moe ile birlikte Norveç folklorunun en önemli derleyicisidir. İki arkadaş tüm Norveç'i gezip, masal anlatıcıları bularak çok sayıda masal ve efsane derledikten sonra ilk önce 1837'de "Nor" sonrasında 1841-44 arasında 4 ciltlik Norske folkeeventyr (Norveç Halk Hikâyeleri), 1850'de Digte'yi yayınlamıştır. Ayrıca Asbjørnsen 1845'te tek başına *"Norveç Peri Masalları ve Halk Efsaneleri"* adlı çalışmasını yayınlamıştır.

ASBRON [İskandinav Mitolojisi] Tanrı ile insanlar arasında köprü olduğuna inanılan gökkuşağına verilen ve 'tanrıların köprüsü' anlamına gelen adıdır.

ASBRU Bkz. Bifrost Muspell

ASCANİUS [Yunan-Roma Mitolojisi] Aphrodite ile Ankhis'in oğlu kabul edilen Aeneas ile Kreusa'nın oğlu olup, ailesiyle birlikte Troya'dan kaçmayı başarmıştır (Virg. Aen. ii. 666). Roma'nın 19 km güneydoğusunda bulunan *Alba Longa* adlı antik kentin kurucusu olup krallığını Lavinium'dan buraya taşımıştır. Babasına İtalyan savaşlarında eşlik etmiş olup, geç dönem yazarlarınca Latin prensesi Lavinia'nın oğlu olarak gösterilmiştir (Liv. i. 1, 3; Serv. ad Aen. vi. 760.). İulus, İlus ve Julus adlarıyla da bilinmekte olup, Julius Caesar'ın ailesi Julian soy ağacının Askanius'a dayandığını iddia edilmekteydi.

ASCHENPUTTEL Bkz. Cinderella

ASDİVAL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Pasifik sahilinde yaşayan Tsimşian halkının inanışında tanrı Ho'nun oğlu olup özel güçleri olan bir kar ayakkabısına sahiptir. Bu kar ayakkabılarıyla bir beyaz ayıyı dağa doğru kovalamış ve onun güneşin kızı olduğunu öğrenince evlenmiştir.

ASE ile VANE [Germen Mitolojisi] İki büyük tanrı ailesi olup İskandinav panteonunda Aesir ve Vanir adlarıyla bilinmekteydiler.

ASEK [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Padang Dinka halkının inanışında bereket ve tarım tanrıçasının adı olup, tarlaların yanı sıra hamilelik ve doğumun da koruyucusuydu.

ASENİ-Kİ-VAKV [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England bölgesinde yaşayan Abenaki halkının söylencelerinde bahsi geçen taş devlerden oluşan bir ırkın adıdır.

ASENORA [Kelt Mitolojisi] Bir Brittany prensesi olup, gayrimeşru bir ilişki yaşayıp hamile kalınca bir fıçı içerisinde denize atılmıştır. Kız sürüklendiği Cornwall civarındaki Zennor kasabasında azize Senara sanılarak onuruna bir kilise inşa edilmiştir.

ASERDU Bkz. Aşerdu, Aşerah

ASET Bkz. İsis

Odin avda (August Malmström, 1901)

ASGARD [İskandinav Mitolojisi] Dokuz hayat dolu dünyadan bir tanesinin ve en önemlisi olup, adı 'Ass' veya 'Aesir'in yukarısı' anlamına gelmekte burada tanrıların mensup olduğu savaşçı Aesir ırkı yaşamaktaydı. Gylfaginning'a göre Asgard'ın etrafı *Balst* adlı taş ustası tarafından inşa edilen taş bloklarla çevrilmiş olup, tam ortasında *İdavoll* adı verilen bir düzlük bulunmaktaydı. İdavoll'da ise *Gladsheim* (Neşe yeri) adı verilen mevkide Aesir tanrıları toplan-

maktaydı. *Vingolf* adı verilen tanrıçaların salonu ile Odin'in şatosu Valhalla'da Odin ile eşi Frigg'in yönettiği Asgard'da bulunmaktaydı. Asgard ile insanların yaşadığı Midgard arasında Bifrost adı verilen gökkuşağı köprüsü bulunmaktaydı. Bifrost'un girişini Asgard'ın bekçisi tanrı Heimdall korumaktaydı. İkincil dereceden tanrıların yaşadığı Vanaheim ve elflerin yaşadığı Alfheim'de Asgard gibi önemli yaşam merkezi olan diğer dünyalardı. İnanışa göre Ragnarök zamanı gelinde Asgard yıkılacak ama sonrasında yeniden inşa edilecekti.

Bkz. Alfheim, Heimdall, Vanaheim, Midgard

ASGARDAREİA [İskandinav Mitolojisi] Kuzey Avrupa folklorunda Yaban Avı adıyla bilinen söylencenin bir varyantı olup, ölü ruhlar ve tanrıların fırtına sırasında çıktığı av olup, at ve köpekler eşliğinde yapılmasına atfen verilen adı *"Gürültülü süvariler"* anlamına gelmektedir. İsveç folklorunda kötü havalarda Odin, Almanya'da Wotan, Berchta veya Holda Danimarka'da *Slattenpat* adlı dişi troll, Norveç'te dişi elflerin ava çıktığına inanılmaktaydı.

Bkz. Yaban Avı, Hayalet Sürücüler

ASGAYA GİGAGEİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Gerçek vatanları Büyük göller civarı olmasına rağmen Avrupalı göçmenler tarafından doğu Tennessee ve Batı Carolina'ya sürülen Çeroki halkının inanışında çift cinsiyetli bir şimşek ruhu olup, adı *'kan rengindeki adam/kadın'* anlamına gelmektedir. Asgaya Gigagei şamanların hastalıklara şifa bulmasına yardım etmektedir.

ASİA 1. [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in kızları olan su perisinin adı olup, Asya kıtasının isminin de kaynağıdır. Kimi yazarlara göre Prometheus'un (Herod. IV, 45) kiminde göre ise İapetos'un karısıdır.

2. [Afrika Mitolojisi] Gine'de yaşayan Senegabia ve Sengal halklarının inanışında yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ASİAQ [Eskimo Mitolojisi] İklimi kontrol eden bir tanrıçanın adı olup, şamanlar tarafından ilkbahar mevsiminde iyi hava getirmesi, memeli hayvanların geri dönmesi için yağmur yağdırarak buzları eritmesi için yakarılmaktaydı. İnsan soylu tanrıça Eskimo şamanı Angakok'un yakarışlarından etkilenip iyi iklim şartları sunmaya çalışmaktadır.

ASİLKİ [Slav Mitolojisi] Rus söylencelerinde yeryüzüne dağları diken, nehirleri ve gölleri oluşturan kudretli devler olup Velyeti veya Voloti adlarıyla da bilinmekteydiler. Bunlardan bir tanesi gürzünü gökyüzüne sallayıp tanrının gücüne meydan okuyunca, tanrı tarafından soyları kurutulmuştur.

ASİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Alsea halkının inanışında, çocukları kaçırarak öldüren dişi bir yaratık adı olup, uzaklarda kahkahasının duyulmasının bile yakında gerçekleşecek bir ölüme işaret ettiğine inanılmaktaydı.

ASİNJUR [İskandinav Mitolojisi] Asgard'da yaşayan Aesir ırkından tanrıçalarına verilen bir isim olup, liderlerinin adı Frigg'dir.

ASİNTMAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Athabaskan halkının inanışında yeryüzüne hayvanların dağılıp yaşamasını sağlayan ilk kadın ve yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ASİPALA [Hint Mitolojisi] Caynacıların ölüleri bıçaklarla keserek işkence eden yeraltı dünyası tanrılarına verdiği isimdir.

ASİPATRA [Hint Mitolojisi] Yamapura'ya ait bir kuşun adı olup, bıçak gibi keskin pençelere ve kılıç gibi kanatlara sahiptir.

ASİPATRAVANA [Hint Mitolojisi] Naraka olarak adlandırılan cehennemin bir tabakası olup, Sanskrit "İğne yaprak ormanı" anlamına gelmekte, siyah köpeklerin kovaladığı insanlar güneş altında kaçışmakta, ormanın gölgesine sığınmak istedikleri sırada ise üzerlerine keskin çivi formundaki yapraklar düşmekte, yere düşenler köpekler tarafından parçalanmaktadır.

ASİRA [Hint Mitolojisi] Başları olmayan efsanevi bir ırkın adıdır.

ASİS [Afrika Mitolojisi] **1.** Pokot halkının inanışında güneş tanrısının adı olup, Tororut'un kardeşidir.

2. Kenya'da yaşayan Nandi halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır. Komşu Dorobo halkı tarafından ise Asisia olarak adlandırılmaktadır.

ASİSİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halklarının inanışında bir insan veya hayvanın ruhani varlığının bir anlık görüntüsünün adıdır.

ASİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Digmas'ın oğlu, Hekuba'nın kardeşi olan Truvalı bir askerin adı olup, İdomenus tarafından öldürülmüştür.

2. Hyrtakus ile Arisba'nın oğlu olan Perkote kralının adı olup, Troya savaşı sırasında öldürülmüştür.

ASİTA [Budist Mitolojisi] 18 Lohan'dan birisinin adı olup, bazı kaynaklarda Maitreya'nın görünümlerinden birisi olarak geçmektedir. Münzevi bir keşiş olan Asita Buda'nın babasına doğacak çocuğu tüm dünyayı kurtaracağını söylemiştir.

ASK ile EMBLA [İskandinav Mitolojisi] Deniz kıyısında yürürken iki dişbudak ağacı gövdesi bulan Odin, Vili ve Ve'nin (veya Odin, Hoenir ve Lodehur) birlikte şekillendirdiği ilk insan çiftinin adıdır. İnsanoğlunun atası kabul edilen çifte Odin ruh, Vili akıl ve hareket gücü, Ve ise konuşma işitme ve görme gücü vermiştir. Ask veya Askr Eski Nors dilinde dişbudak ağacı anlamına gelmekte ve hayat ağacı Yggdrasill ile ilişkilendirilmekteydi.

ASK-Vİ-DA-İD [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında ateşin gücü olup göktaşları ile ilişkilendirilir ve kötü şans getirmekteydi.

ASKFRUER Bkz. Dişbudak ağacı

ASKALON [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ söylencelerinde St. George'un ejderhaları öldürdüğü kılıcının adıdır.

ASKAENUS [Anadolu Mitolojisi] Frig Ay tanrısı Men'in adlarından birisidir.

ASKALAPHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares ile Astyokhe'nin oğlu olup, antik Boeotia'da bir kent olan Orkhomenus'un kralıdır. Argonotlar-

dan birisi olan Askalaphus, Troya'da ölmüştür (Hom. İl. XIII, 518)

2. Akheron ile Orphne'nin oğlunun adıdır. Yeraltı tanrıçası Persephone'un yasaklamasına karşın nar yemiş bu yüzden baykuşa çevrilmiştir (Ovid V, 534).

ASKEFRUER [Anglosakson Mitolojisi] Ağaç perilerinin adı olup, dişbudak ağacı bakireleri anlamına gelmekteydi.

Asklepius

ASKLEPİUS [Yunan Mitolojisi] Şifa tanrısının adı olup, başlangıçta bir yılan tanrı olduğu sanılmakta, üzerine yılan sarılmış bir asa taşıyan sakallı bir adam olarak tasvir edilmekteydi. Apollon ile su perisi Koronis'in kızı olup, Akeso, İaso, Panakea, Aglaea ve Hygieia adlarında beş kızı vardı (Apollod. iii. 10. 3; Pind. Pyth. iii. 14). Bir başka söylenceye göre Apollon'un çocuğuna hamileyken Elatos'un oğlu İskhys'in ile sevişen kadın, kargaların ihanetini etrafa yaymasıyla haberdar olan Apollon tarafından öldürülürken karnında henüz yaşayan çocuğu da dışarı çıkarılmıştır (Comp. Hom. Hymn. 27. 3, Ov. Met. ii. 605). Bir başka söylenceye göre Phlegyas'ın Apollon tarafından bir seyahat sırasında baştan çıkarılan kızı Koronis tarafından Epidauros'ta doğurulup, Myrtion dağında terk edilmişse de keçiler tarafından emzirilmiş ve Aresthanas tarafından bulunduğunda etrafının ışık çemberi ile sarılı olduğu görülmüştür. Apollon tarafından kentaur Khiron'a büyütülmesi için emanet edilmiş o da çocuğa şifacılığı öğretmiştir. Athena'dan Gorgo'nun sol tarafından zehir sağ tarafından şifa akan damarlarından akan kanı alan Asklepius (Bibliotheke, III. 10.3) bununla Kapaneus, Lykourgos, Glaukos ve Hippolitos gibi ölüleri bile hayata geri döndürebilmiştir. Asklepius'un tüm insanları ölümsüz kılacağından korkan Tanrı Zeus onu bir yıldırımla öldürdükten sonra (Apollod. iii. 10. 4), yılan şeklinde bir takımyıldız olan Ophiukhus'a çevirerek gökyüzündeki yıldızlar arasına yerleştirmiştir.

Roma kültürüne *Aeskulapius* adıyla geçmiş olup, Sibylline kitaplarında MÖ 293 salgınında tanrının yılan formunda Epidaurus'tan getirilerek tapınaklara yerleştirildiği kayıtlıdır. Tüm Grek-Roman dünyasında tapınılmasına rağmen dorik stilde inşa edilmiş en ünlü tapınağı Mora yarımadasının kuzeyinde Epidaurus'da (MÖ 380?) en eskisi ise Teselya'nın Trikka bölgesinde bulunmaktaydı. Geç dönemlerde Mısır tanrısı Serapis ile karıştırılmıştır.

Eski Yunan'da zehirsiz yılanlar şifa verme törenlerinde kullanılmaktaydı. Zehirsiz yılanların bırakılıp serbestçe dolaştığı bir odada hasta geceyi çıplak olarak yerde yatarak geçirirdi.

ASKLEPİUS'UN ASASI Şifa tanrısı Asklepius'un etrafına bir yılan dolanmış formda tasvir edilen değneği tıbbın sembolü olarak görülmekteydi.

ASKOLİA [Yunan Mitolojisi] İlkbahar başlangıcında açık havada Dionysos onuruna düzenlenen festivallerin adıdır.

ASKR Bkz. Ask

ASLAN Pek çok kültürde hayvanlar âleminin en güçlüsü olduğu yakıştırmasıyla güç ve kudretin sembolü olarak kabul edilen büyük bir kedigildir.

1. [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun dokuz avatarından dördüncüsü Narasinha yarı aslan yarı insan formundadır.

2. [Mısır Mitolojisi] Savaş tanrıçası Sekhmet'in sembolüdür.

3. [Yunan Mitolojisi] Phoebus, Artemis, Kybele ve Dionysus ile özdeşleştirilmiştir.

4. [Roma Mitolojisi] Juno ve Fortuna ile özdeşleştirilmiştir. Ayrıca Vulcan'ın hayvanıdır.

5. [Yakındoğu Mitolojisi] Ana Tanrıça'nın yanı sıra Marduk, Ninib ve Nergal ile özdeşleştirilmiştir.

6. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Yahuda ile özdeşleştirilmiş olup, Yakup oğlu için "Yahuda bir aslan yavrusudur. Avından dönüp yere çömelir, aslan gibi, dişi bir aslan gibi yatarsın. Kim onu uyandırmaya cesaret edebilir? Sahibi gelene kadar Krallık asası Yahuda'nın elinden çıkmayacak, Yönetim hep onun soyunda kalacak, uluslar onun sözünü dinleyecek..." sözlerini sarf etmiştir.

7. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te İsa'nın sembolü olarak gösterilirken (Apokalips, 5: 5) Hıristiyan sanatında Venedikli Aziz Markos ile özdeşleştirilmiştir.

8. [İslam Mitolojisi] Alevi şiirlerinde Ali 'Allah'ın aslanı' olarak geçmekte ve aslan ile özdeşleştirilmektedir. Alevi söylencelerinden birisinde Muhammed göklerden uçarak Miraç'a giderken yolunu bir aslan kesmiş, peygamber yüzüğünü aslanın ağzına atınca aslan ona yol vermiştir. Muhammed ertesi gün yolculuğunu anlatırken Ali ağzını açarak yüzüğü ona vermiştir.

9. [Çin Mitolojisi] Ölümsüz Khiu-Şou'nun girdiği formlardan birisidir.

ASLAN ile FARE Bir Ezop öyküsünün adı olup, uyuyan aslan birdenbire uyanarak üzerinde dolaşan fareyi yakalayınca fare ormanlar kralına

beni bağışlayın efendimiz belki bir gün benimde bir iyiliği dokunur demiştir. Aslan farenin sözlerine gülmüşse de hayvanı serbest bırakmıştır. Bir süre sonra avcılar tarafından yakalanıp ağaca bağlanan aslanın yardımına fare koşmuş, ipi kemirerek serbest kalmasını sağlamıştır. Masalın Hint versiyonunda aslanın yerini fil almış, Mısır versiyonu ise MS 200'lerde kaydedilmiştir.

ASLAN ÇOCUK [Türk Mitolojisi] 14. yüzyılda Mısır'da yaşamış Kıpçak kökenli Aybekoğlu Ebu Bekir'in Türk, Moğol ve Tatarların atası olduğunu iddia ettiği efsanevi bir karakterin adıdır. Bir kadının yolda doğurduğu çocuğu, bir kartal kaçırarak, dişi bir aslanın yavruları arasına bırakır. Aslanlar tarafından büyütülen bu çocuk büyüdüğünde düşmanlarından kaçan bir kervana rastlayıp aralarına katılıp, orada tanıdığı bir kızla evlenip Türk, Tatar ve Moğolların atası olacaktır.

ASLAN PAYI Bir Ezop öyküsünün adı olup, her zaman tek başına avlanan aslan bir keresinde kendine eşlik edecek 3 hayvan daha bulmuşsa da ortaklaşan avlanan geyiğin paylaşımında diğerlerini korkutarak pay vermemiş, tüm avı kendine almıştır. Phaedrus'un varyasyonunda aslana eşlik eden hayvanlar inek, keçi ve koyun olarak verilmiştir.

ASLAN POSTU [Mezopotamya Mitolojisi] Gılgamış destanında dostu Enkidu'nun yasını tutan Gılgamış'ın sırtında bir aslan postuyla çöllerde amaçsızca dolaştığı kayıtlıdır. Ayrıca Yeni Asur krallarından III. Tiglath-pileser (MÖ 744-727) ve II. Assurnasirpal'ın (MÖ 883-859) Kalhu (modern Nemrud) kentindeki saray kabartmalarında sırtlarında bir aslan postuyla tasvir edildiği görülmekte olup, kralların tanrı Latarak'a öykündükleri sanılmaktadır.

ASLAN POSTUNA BÜRÜNEN EŞEK Tüm dünyaya yayılmış bir Ezop öyküsünün adı olup, aslan postuna bürünmesine rağmen anırınca tilkiyi korkutamayan bir eşeğin öyküsüyle kıyafetlerin bir aptalı saklayabileceği ama sözlerinin kendisini ele vereceği anlatılmak istenmektedir. Buda'nın jataka öyküleri arasında da yer alan öykü Güney Afrika yerlilerinden tavşan varyasyonuyla kaydedilmiştir.

ASLAN YÜREKLİ RİCHARD (1157–1199) İngiltere'nin 1189-1199 tarihleri arasındaki Norman asıllı kralı olup, 3. Haçlı seferlerine bizzat katılıp komuta etmiş, Sicilya ve Kıbrıs'ı ele geçirip, 1191'de Selahattin Eyyübi'yi mağlup etmeyi başarmışsa da Kudüs'ü ele geçirememiştir. 1192'de Avrupa'ya geri dönerken Viyana yakınlarında Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Heinrich'a esir düşen kral ancak annesinin ödediği fidye karşılığında 1194'de serbest bırakılınca ülkesine dönebilmiştir. Çok az İngilizce bilen ve İngiltere'de ancak birkaç ay geçirebilen I. Richard'ın yokluğunda kardeşi John hüküm sürmüşse de kötü yönetimi yüzünden Richard efsaneleşmiş, Robin Hood halk kahramanı haline getirilmiştir. Hayatının son yıllarını Normandiya'da geçiren Richard bir kale kuşatması sırasında okla vurulunca 41 yaşında ölmüş, cesedi Fransa'nın dört bir yanına dağıtılmıştır. Pek çok Ortaçağ söylencesine konu edilen Richard Walter Scott'un İvanhoe adlı romanında kılık değiştirmiş Kara şövalye olarak boy göstermiştir.

ASLAUG [İskandinav Mitolojisi] Kroka adlı öksüz bir köylü kızının Norveç kralı Ragnar Lodbrok ile evlendikten sonra aldığı isimdir. Sigurd ile Brunhild'in kızı, Biorn, Hvitsek, İvar, Rogenwald ve Sigurd'un annesidir.

ASLESA [Hint Mitolojisi] Daksa'nın kızı, Kandra'nın karısı olan talihsizlik tanrıçasının adıdır.

ASLO [İskandinav Mitolojisi] Güneş tanrısının atlarından birisidir.

ASMAN [Pers Mitolojisi] Gökyüzü tanrısının adıdır.

ASMODEUS [Yahudi Mitolojisi] Şehvet ile ilişkilendirilen iblislerin kralı olup, doğruluğu şaibeli Tobit adlı kitapta adı geçmektedir (3: 8, 17). Asmodeus'un Pers mitolojisindeki öfke ve intikam iblisi Aesma Daeva'dan kaynağını aldığı sanılmaktadır. Süleyman tapınağının inşasını konu alan bir Talmud söylencesinde de bahsi geçen Asmodeus, Rönesans dönemi Avrupa'sında 9 Cehennemin yöneticisi olarak bilinmekteydi. Peter Binsfeld'in 1589 tarihli iblisler listesinde her biri 7 ölümcül günahın bir tanesiyle özdeşleştirilen iblislerden birisi olan şehveti temsil etmekteydi.

Asmodeus (Collin de Plancy, 1818)

ASMUND [İskandinav Mitolojisi] Asvitus'un birlikte ölmek için yemin ettiği arkadaşının adı olup, Asvitus öldüğünde onunla birlikte canlı canlı yakılmıştır.

ASOBİ [Afrika Mitolojisi] Merkez Batı Afrika'da bulunan Kongo'da yaşayan Wabendu kabilesinin en önemli tanrısının adıdır.

ASOGVE [Afrika Mitolojisi] Dahomeyli rahiplerin tanrıları çağırmak için kullandığı çıngırağın adıdır.

ASOKA [Budist Mitolojisi] Maurya hanedanının son kralının adı olup, hanedanı boyunca (MÖ 265-238 veya 273-232) devlet dini olarak ilan ettiği Budizm'in yayılması için çaba göstermiştir.

Sarayında 64 bin Budist rahip barındıran kral Budizm'i Seylan adasına dek yaymayı başarmış 80 bin kadar tapınak inşa ettirmiştir.

ASOKAKANDA [Budist Mitolojisi] Tanrıça Mariki'nin görünümlerinden birisi olup, altın renginde ve bir domuza biner veya lotus pozisyonunda ay üzerinde oturur formda tasvir edilmekteydi.

ASOKOTTOMASRİ [Budist Mitolojisi] Tibet şifa tanrısının adıdır.

ASON [Haiti Mitolojisi] Houngan veya Mambo olabilmek için gerekli olan sihirli çıngırağının adıdır. Büyücüler bu çıngırağı kullanarak loa adıyla bilinen tanrılarla iletişim kurabilmekteydi.

ASPANDİAT [Slav Mitolojisi] Proto-Bulgarların Tanrı anlamında kullandığı bir terim olup Hint veya İran kökenli bir kelime olduğu sanılmaktadır.

ASPARE [Hint Mitolojisi] Su perilerine verilen isimdir.

ASPREMONT [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın Aspremonte kentine düzenlediği seferi anlatan 12. yüzyılda yazılmış 11, 376 dizelik manzum destanın adıdır.

ASPRİAN [Germen Mitolojisi] Berchther ile Rother'a İstanbul yolculuklarında eşlik eden bir devin adıdır.

ASOPUS [Yunan Mitolojisi] Bir nehir tanrısı olup merkez Yunanistan'da Boeotia bölgesinden geçen bir nehre adını vermiştir. Adı Yunanca 'hiç susmayan' anlamına gelen tanrı çeşitli yazarlarca Poseidon, Okeanus veya Tethys'in oğlu olarak gösterilmiştir. Ladon nehrinin kızı Meteope ile evliliğinden Pelagon, Pelagus ve İsmenus adlı oğulları ve Aegina, Antiope, Kleone, Korkyra, Plataea, Salamis ve Thebe'nin de bulunduğu 20 kızı olmuştur. Zeus tarafından kaçırılan kızının intikamını almak isteyen Asopus, bir ormanda rastladığı Zeus'u izlemeye başlayınca yanında şimşek olmayan Zeus kendini kayaya dönüştürerek saklanmayı başarmıştır. Ardından Olympus dağına giden Zeus Asopus'u yıldırımlarla vurarak topal kalmasını sağlamıştır.

ASPELENİE [Baltık Mitolojisi] Hıristiyanlık öncesi Litvanya halkının inanışında ailenin tahılını kemirgenlerden koruyan koruyucu dişi ruhunun (zaltys) adı olup, evin köşesinde ve ocağın arkasında saklanmaktaydı. Şekil değiştirebilen Aspelenie genellikle yılan formunda dolaşmaktaydı.

ASPHODELOS [Yunan Mitolojisi] Hades'in kuru çayırlarının adıdır.

ASRAİ [İskandinav Mitolojisi] Güneş ışığına maruz kaldıklarında su birikintisine dönen perilerin adıdır.

ASRATUM [Yakındoğu Mitolojisi] Batı Samilerinin (Kenan halkının) taptığı bereket tanrıçasının adı olup, Aserah'ın bozuk telaffuzu olabilir.

ASS [Mısır Mitolojisi] Ra'nın adlarından birisi olup, dev bir yılan tarafından yutulurken tasvir edilmektedir.

ASSANUT-Lİ-JE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Apaçi halkının inanışında Samanyolu'nu yaratan büyük ruhun adıdır.

ASSARA MAZAS [Mezopotamya Mitolojisi] Asur güneş tanrılarından birisinin adıdır.

ASSARAKUS [Yunan Mitolojisi] Phyria kralı Erikhthonios'un Troya şehrine adını veren oğlu Tros ile Kallirhoe'nin oğlu, Ganymede ile İlus'un kardeşi, Kapys'in babası olup, Ankhises'in dedesidir (Hom. Il. xx. 232).

ASSEZ MEDİA [Haiti Mitolojisi] Bir Vudu tanrısının adıdır.

ASSİPATTLE [Kelt Mitolojisi] Küçük teknesine binip ülkesine musallat olan canavarla savaşmaya giden hayalperest bir gencin adı olup, canavar tarafından yutulmuşsa da bıçağını kullanarak yaratığın karaciğerini kesmiş, midesini ateşe vererek boğmayı başarmıştır. Yaratığın dişlerinden Orkney adaları gövdesinden İzlanda oluşmuştur.

ASSORUS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde Damaskius'ta (Şam) Anşar'a verilen isim olup, Kişar'ın eşi, Aos, Anos ve İllillos'un babasıdır.

ASSUR Bkz. Aşur

ASSYSLA Bkz. Avalon

ASTABHUJA KURUKULLA [Budist Mitolojisi] Sadhana yazıtlarında bahsi geçen tek kafalı, sekiz kolu, kırmızı renkli bir tanrıçadır. Astabhuja-Kurukulla Hint sanatında güneş üzerinde sekiz yapraklı bir nilüfer üzerinde oturur vaziyette tasvir edilmekte olup, Budist tanrıçası Kurukulla'nın özel bir formu olduğu düşünülmektedir.

ASTABİS Bkz. Zababa

ASTAKUS [Yunan Mitolojisi] Amphidokus, Asmarus, Leades ve Melanippus'un babası olan bir Thebailinin adıdır.

ASTAMBARA [Hint Mitolojisi] Hindu kutsal yazını olan Puranalarda ana tanrıçaları kapsayan genel bir terimdir. Bu tanrıçalardan sekiz tanesi kötü niyetli tanrıça Kamonda'nın çeşitleridir.

ASTANGİ DEVİ [Hint Mitolojisi] Dewar halkının inanışında güneş tanrı Suraj ve ay tanrıça Çandra'nın da yardımıyla rüzgâr tarafından hamile bırakılan bir genç kızın adıdır. Astangi o zamana dek bitkilerin filizlerini yiyen insanlara başta pirinç olmak üzere ekilebilir bitkileri yemeyi öğretmişse de tarlası kıskanç bir adam tarafından yakılmıştır. Astangi, ateşin kıvılcımlarını gökyüzüne doğru savurarak yıldızların oluşmasını sağlamış, ayrıca çocuklarını da yaşamaları için gökyüzüne göndermiştir. Ay yüzeyindeki lekelerinde Astangi'nin kızının yüzüne attığı bir tokat sonucu oluştuğuna inanılmaktadır.

ASTAR [Afrika Mitolojisi] **1.** Etiyopya'da hüküm sürmüş Axum krallığının MS 3-5. Yüzyıllara tarihlenen yazıtlarında bahsi geçen bir gökyüzü tanrısının adı olup, Arap tanrıları Aştar ve Attar ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ASTAROTTE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Pulci'nin Morgante Maggiore destanında Rinaldo'nun Mısır'dan Roncesvalles'e

bir kaç saatte varması için sihir yapan bir dostunun adıdır.

ASTARTE [Yakındoğu Mitolojisi] Suriye ve Filistin'de tapınılan bir tanrıçanın adı olup, Eski Ahit'te Aştoreth, Babil'de ise İştar olarak anılmaktaydı. Bkz. Aştoreth

ASDĞİG Bkz. Astğik

ASTEN [Mısır Mitolojisi] Sonradan Toth ile özdeşleştirilen eski bir tanrının adıdır.

ASTERİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Titan Koeus ile Phoebe'nin kızı, Leto'nun kız kardeşi, Perses'in karısı (Hesiod, Theog. 409) ve Hekate'nin annesidir. Zeus'un musallat olduğu kadın kurtulmak için önce bıldırcına ardından denize dalarak sonradan Delos adıyla anılacak Apollo ile Artemis'in doğum yeri Ortygia adasına dönüşmüştür.

2. Danaos'un 50 kızından birisi ve Khaetus'un karısıdır. (Apollod. ii. 1. 5).

3. Atlas'ın kızıdır.

4. Alkyoneus'un Alkyonidler olarak bilinen 7 kızından birisi kardeşleri ile birlikte denize atlayınca yalıçapkınına dönüşmüştür.

5. Hydis'in kızı olup, Bellerophontes'ten Hydissus kentinin kurucusu Hydissus'u doğurmuştur.

6. Phokus'un karısı, Krisus ile Panopeus'un annesidir.

7. Koronus ile kâhin İdmon'un kızıdır.

8. Minotaur için kurban edilen Atinalı bir kızın adıdır.

ASTERİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Europa'nın kocası olan Girit kralının adıdır. Europa'nın tanrı Zeus'tan olma çocuklarını (Minos ile Rhadamanthys) büyütmüştür.

2. Argonautlardan birisi olup, Kometes'in oğludur.

3. Minotaur'un adlarından birisidir.

4. Anaks'ın dev oğlunun adı olup, Lade adasına gömülmüştür (Paus. i. 35. 5, vii. 2. 3.).

5. Minotaur'un oğlu olup, Theseus tarafından Girit'te öldürülmüştür.

ASTERİOPA [Yunan Mitolojisi] Deion ile Diomede'nin kızı, Aktor, Aenetus, Kephalus ve Phylakus'un kardeşidir (Apollod. i. 9. 4).

ASTĞİK [Ermeni Mitolojisi] Mezopotamya tanrıçası İnanna ve Asurluların Astarte'si ile ilişkili bir yıldız tanrıçasının adı olup, Helenistik dönemde de Aphrodite ile özdeşleştirilmiş, Hıristiyanlığın kabulünün ardından folklorik bir anlam kazanmış, cin, peri ve iblislerin atası konumuna itilmiştir. Muş ve Van bölgelerinde onuruna tapınaklar dikilen bu tanrıça için Temmuz ayının ortasında 'Vartavar' adlı bir festival düzenlenmekteydi. Bir söylencede göre Sason'da Ermeni delikanlıların Murad nehrinde çıplak yıkanan tanrıça Astğik'i seyretmek için sabahın erken saatlerinde dere kıyısına indiği tanrıçanın görünmemek için etrafı sis (mışuş) ile kapladığını, Muş kentinin adının buradan geldiği kaydedilmiştir.

ASTO VİDATU [Pers Mitolojisi] Karşılaşan hiçbir insanın kurtulamadığı bir iblisin adı olup, kelime anlamı 'bedenleri parçalayan' anlamına gelmektedir. Asto Vidatu, ölülerin cennete giden ruhlarını bir kement vasıtasıyla yakalamaya çalışmaktadır. Bşlangıçta önemsiz bir iblis olan Asto Vidatu zamanla Şeytan ile özdeşleştirilen ölüm tanrısına dönüştürülmüş ve ölüm anlamına gelen "Marg" lakabıyla anılmıştır.

ASTOLAT [Kelt Mitolojisi] Malory'nin *Morte d'Arthur* adlı eserinde Guildford ile özdeş bir köyün adı olup, Lancelot'un aşkı uğruna ölen Güzel Elaine'in (Elaine le Blank) yurdudur.

ASTOLPHO [İtalyan-Fransız Mitolojisi] İtalyan şair Ludovico Ariosto'nun (1474-1533) *Orlando Furioso* adlı eserinde bahsettiği gezgin bir İngiliz prensin adı olup, muhtemelen daha eski efsanelerden ödünçlenmiş bir karakterdir. Araplara karşı mücadele eden Charlemagne'ın ordusuna katılıp kralın 12 gözde şövalyesinden birisi olan Astolpho cömert, cesur ve yakışıklı birisi olarak tasvir edilmiştir. Alcina'nın bir balinanın sırtında taşıdığı sihirli adasında güzel güncel geçiren adam kadının sıkılıp kendini mersin ağacına dönüştürmesinden sonra Melissa ile aşk yaşamıştır. Bir macerasında yeraltı dünyasına inmiş, aya giderek Orlando'nun akıl hastalığına şifa yeni fikirler toplamıştır. Logistilla kahramana seyahatlerinde yardımcı olacak bir kitap ile çaldığında etrafında panik yaratan bir boru hediye etmiştir. Astolpho, Charlemagne'ın düzenlediği bir turnuvada Argalia'nın sihirli mızrağını elde edip tüm rakiplerini yenmiş, Leydi Flordelis'in aşkı uğruna seyahat eden Florismart'ı da yenilgiye uğratmasına karşın canını bağışlayınca sonrasında dost olmuşlardır. Charlemagne tarafından Oliver ve Roland ile birlikte İspanya kralı Marsilius'tan haraç almaya gönderilmiş, Roncesvalles geçidinde kendilerini bekleyen İspanyol güçlerini mağlup etmeyi başarmışsa da bir sonraki çarpışmada öldürülmüştür.

ASTOMİ [Hint Mitolojisi] Bir zamanlar Hindistan'da yaşadığı söylenen bir halkın adı olup, diğer insanlar gibi yiyip içmektense çiçekleri koklayarak beslendiklerine inanılmaktaydı.

ASTOR [Fransız Mitolojisi] Roland'ın on bir şövalye arkadaşından birisinin adıdır.

ASTRAEA [Yunan-Roma Mitolojisi] Zeus ve Themis'in kızları olup annesi gibi adalet tanrıçasıdır. Moera ve Horaelerin kardeşi olup *Dike* adıyla da bilinmektedir. Altın Çağ'ın bitimiyle yozlaşan insanların arasından ayrılıp göğe çekilerek başak burcunu oluşturan yıldıza dönüşmüştür (Hygin. Poet. Astr. ii. 25; Eratost. Catast. 9; Ov. Met. i. 149).

ASTRAEUS [Yunan Mitolojisi] Krius ve Eurybia'nın oğlu, Pallas ve Perses'in kardeşi, şafak tanrıçası Eos'un kocası, Zephyrus, Boreas ve Notus rüzgârları ile sabahyıldızı Eosphorus'un babasıdır. Atraeus, Yunanca 'yıldızlı' anlamına gelmekte olup, babaları olmasına rağmen Ovid tarafından yanlışlıkla rüzgârların kardeşi (Fratres Astraei) olarak adlandırılmıştır (Hesiod. Theog. 376, Ovid Met. xiv. 545).

ASTRAPE [Yunan Mitolojisi] Zeus'un hizmetindeki bir şimşek tanrıçasının adıdır.

ASTRATEİA [Yunan Mitolojisi] Artemis'in Lakonia'da Pyrrhikhus kenti tapınağı ve çevresinde kullanılan takma adı olup, tanrıçanın burada Amazonların ilerleyişini durdurduğuna inanılmaktaydı (Paus. iii. 25. 2).

ASTRİLD [İskandinav Mitolojisi] Aşk tanrıçası olup adı "aşk ateşi" anlamına gelmekteydi. Bununla birlikte erken dönem metinlerde adı geçmeyen tanrıçanın 17. Yüzyılda İsveçli şair Georg Stiernhielm tarafından uydurulduğu sanılmaktadır.

ASTRONOE [Yakındoğu Mitolojisi] Kenan ülkesinin aşk ve talih tanrıçasının adı olup, Eşmun'un hadım edilmiş formu olduğu iddia edilmiştir.

ASTVAT ERATA [Pers Mitolojisi] İran'ın batısında yaygın olan bir efsanede Astvat-Ereta (övülen kişi) ya da diğer adıyla Soeshyant (Dünyayı kurtaran) geçmekte olup, dünyaya gelmesi beklenilen bir peygamberin lakabı da olabilir.

ASTYAGES [Yunan Mitolojisi] **1.** Perseus ile Andromeda'nın düğününü engellemeye çalışanlardan birisi olup, Medusa'nın başına bakınca taşa dönüşmüştür.

2. Torunu Kyrus tarafından öldürülen Media kralının adıdır.

ASTYANASSA [Yunan Mitolojisi] İlham perilerinin kızı ve Helen'in kölesi olduğuna inanılan edepsiz pek çok şiire konu olmuş, varlığı şaibeli kahramanının adıdır (Photius, Bibl. s. 142).

ASTYANAX [Yunan Mitolojisi] Hektor ile Andromakhe'nin küçük oğullarının adı olup, Troya kralı Laomedon'un oğlu Priam'ın en büyük torunudur. Adı Yunanca 'şehrin kralı' anlamına gelen Astyanaks, babası tarafından kenti sulayan nehre atfen *Skamandrios* olarak da çağrılmaktaydı. Troya Savaşı sırasında ileride babasının intikamını almaması için henüz bir bebek olduğu halde Odysseus'un tavsiyesiyle Akhilleus'un oğlu Neoptolemus tarafından Troya surlarından aşağı atılarak öldürülmüştür (Hom. Il. vi. 400, 403, 466; Ov. Met. xiii. 415; Hygin. Fab. 109.).

ASTYDAMEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** İolkus kralı Alastus'un karısı olup Peleus'a âşık olmuşsa da sevgisi karşılıksız alınca Peleus'a kendisine tecavüz etmekle suçlayarak iftira etmiştir. Bu haksızlık karşısında karısı Antigone kendini asarak intihar edince Peleus tarafından öldürülmüştür.

2. Amyntor ile Kleobule'nin kızı olup Herakles'ten Ktesippus'u doğurmuştur. Bir başka kaynakta ise Pelasgiotis kralı Ormenius'un kızı olduğunu babasını öldüren Herakles tarafından zorla elde edildiğini aktarılmıştır (Diodorus Siculus, 4. 37. 4).

3. Pelops ile Hippodamia'nın kızı, Alkaeus'un karısı, Amphitryon, Anaxo ve Perimede'nin annesidir.

ASTYLUS [Yunan Mitolojisi] Kehanetleriyle ünlü bir kentaurun adı olup, halkının Lapithlere savaş açmasını engellemeye çalışmıştır (Ov. Met. xii. 308).

ASTYNOME [Yunan Mitolojisi] Apollon rahibi Khryses'in kızı olup, Akhilleus tarafından esir edilmişse de savaşçıların onur ödülü dağıtımında Agamemnon'a verilmiştir.

ASTYNOUS [Yunan Mitolojisi] Troyalı Protiaon'un oğlu olup Neoptolemus tarafından öldürülmüştür (Homeros, İlyada xv. 455; Paus. x. 26. 1).

ASTYNOKHE [Yunan Mitolojisi] **1.** Lokris'de bulunan Opus kralı Aktor'un kızı, Ares'ten Orkhomenus kralı Askalaphus ve İalmenus'u doğurmuştur (Hom. İl. ii. 512; Paus. ix. 37. 3).

2. Troya kralı Laomedon'un Apollodorus'a göre Strymo, Placia veya Leukippe'den (iii. 12. 3) Homeros'a göre Eustathius'tan doğan kızı olup, Telephus ile evlenmiş ve Eurypylus'u doğurmuştur.

3. Ephyra kralı Phylas'ın kızı olup, Ephyra'yı fethetmesinin ardından Herakles'ten Tlepolemus'u doğurmuştur (Apollod. ii. 7. 6, 8; Hom. İl. ii. 658).

ASTYPALAEA [Yunan Mitolojisi] Phoeniks ile Perimede'nin kızı, Europa'nın kız kardeşi olup, Poseidon'dan Argonaut Ankaeus ile Kos adası kralı Eurypylus'u doğurmuştur (Apollod. ii. 7. 1; Paus. vii. 4. 2).

ASUNİTİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da (X: 59, 5) hayatı koruması ve yaşayanlara güç vermesi için tapınılan bir tanrıçadır.

Asura heykeli. Kofukuji, Japonya

ASURA [Hint Mitolojisi] Devler, iblisler, şeytanlar gibi tanrıların ve insanoğlunun düşmanı olan doğaüstü varlıkları içeren bir grubun adıdır. Hindu dininin kutsal yazmaları olan Vedalarda tanrılar iki gruba ayrılmakta, 33 Deva (tanrı) cennet, gökyüzü ve yeryüzünü yönetip, insanoğluna cömertçe yardım etmektedir. Evrensel döngünün denge ve kaosunda Devalar, şeytani Asuralarla sürekli mücadele halinde bulunmaktadır. Asuralar, Nagalarla birlikte güzel bir ülke olarak bahsedilen Patala'da yaşamakta olup ayrıca yeryüzünde pek çok köy ve kalede de bulunmaktadırlar. Mahabharata'da Arjuna'nın

Asuraların gökyüzünde bulunan kenti Hiranyapura'yı yok ettiği kaydedilirken, tüm Asura soyunun Dakşa'nın beş kızından türediği kaydedilmiştir (I, 65).

Rigveda ve Avesta'da İndra (VI: 22,4), Agni (VII: 13,1) ama özellikle Varuna için "tanrı" anlamında Asura kullanılmış olup, Sanskrit yaşam, ruh anlamına gelen "asu" kelimesiyle ilişkidir. Zerdüşt dinine ve Pers Mitolojisine geçen kavramlar tersine dönmüş olup, Asura veya Ahura adıyla iyi tanrı Ahura Mazda, Deva ise kötü varlık Angra Mainyu'yu niteler olmuştur. En önemli Asura güneş ve ay tutulmasına sahip olan Rahu'dur.

Epik dönemde de tanrıların düşmanı olarak ortaya çıkan Asuraların en önemlileri İndra tarafından öldürülen Bala, Vritra, Namuçi, Trişiras, Camba, Paka; Vişnu tarafından öldürülen Madhu, Kaitabha, Bali, Mura, Naraka; Şiva tarafından öldürülen Andhaka; Agastya tarafından öldürülen İlvala ve Vatapi; Devi tarafından öldürülen Şumbha, Nişumbha, Mahişa; Karttikeya tarafından öldürülen Taraka ve Bana'dır.

ASURAKUMARA MÖ 6. yüzyılda Vardhamana'nın Hinduizm'e alternatif olarak kurduğu Caynacılık dininde Bhavanavasin tanrılarından bir grup olup adları 'iblis prensler' anlamına gelmektedir. Asurakumaralar gökyüzünün katmalarında yaşamakta olup, yeryüzüne yağmur ve yıldırım gönderen siyah renkli kırmızı kıyafetli varlıklardır.

ASVAMEDHA [Hinduizm] Prajipati'ye at kurban etme geleneğinin adı olup, ölü hayvanın hız ve gücünün krala geçeceğine inanılmaktaydı.

ASWANG Filipinlerde başta bebeklerin ki olmak üzere insan kalbi ve ciğeri yiyen yaratıkların adıdır. Çoğunlukla çirkin yaşlı bir kadın görünümünde olup, uzun dilli, uzun dağınık saçlı, uzun tırnaklı ve şeytani bakışlıdırlar. Koltuk altlarında taşıdıkları yağ onlara uçma gücü vermektedir. Cansız varlıklar dâhil her türlü şekle girebilmektedirler. Daha çok çocuklar, hamile kadınlar ve hasta insanlardan seçtiği kurbanlarını öldürmeden önce pirinç, ağaç çubukları, çimenden oluşan bir yığından kurbanın kopyasını yapar ve evine gönderir. Ev giden kopya hastalanır ve ölür; bu sırada Aswang kurbanını çoktan yemiştir. 16. Yüzyılda İspanyol kolonistlerin yerel halkın en çok korktuğu varlık olarak adını andığı Aswang ayrıca "tik-tik", "wak-wak" ve "sok-sok" olarak da bilinmekteydi.

ASVATTA [Hint Mitolojisi] Dallarının görünen evreni köklerinin görünmeyen ruhlar dünyasını temsil ettiğine inanılan mistik ağacın adıdır. Bkz. Yaşam Ağacı

ASVATTHAMAN [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Drona'nın oğlunun adıdır.

ASVAYUJAU [Hint Mitolojisi] Adı Puranalarda da geçen bir şans tanrıçasının adıdır.

ASVİNLER Bkz. Aşvinler

ASYNJOR [İskandinav Mitolojisi] Freyja veya Frigg'in hizmetkârlarına verilen isimdir. Bkz. Beda

AŞ [Mısır Mitolojisi] Sahra çölüyle ilişkilendirilen üç başlı (aslan, yılan ve akbaba) bir tanrının adı olup bazen Seth ile de özdeşleştirilmiştir. 11-8. Hanedanlar arası yazıtlarda bahsi geçen Aş verimli vahalarla da özdeşleştirilmiş, özellikle Libya vahalarında tapınılmıştır. 5. Hanedan döneminden itibaren Aş yerine Tehennu diyarı tanrısı veya Zeytin diyarı tanrısı adları kullanılmıştır.

AŞA VAHİŞTA [Pers Mitolojisi] Yeryüzündeki fiziksel ve ahlaki düzeni koruyan bir ruhun adı olup 'kusursuz düzen' anlamındadır. Ahura Mazda'nın maiyetindeki Ameşa Spentalar (cömert ölümsüzler) adı verilen tanrıların önde geleni olup iblislerin düşmanıdır. Özellikle 'yalan'la özdeşleştirilen Grug ve 'inançtan sapma' ile özdeşleştirilen İndra adlı iblisler Aşa Vahişta'nın en büyük düşmanıdır.

AŞAİ RABBANİ AYİNİ Bkz. Komünyon

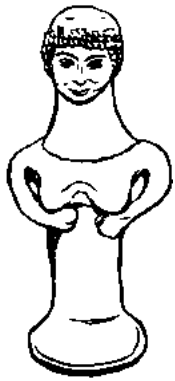
AŞANİ [Çingene Mitolojisi] Hagrin adlı iblis, bir ineğin sırtına binmiş olarak çocuğu olmayan bir adamın rüyasına girer ve ona ineğini kesip, etini yakıp külünü karısına vermesini, postu üzerinde karısıyla birlikte olmasını tavsiye eder. Adam, Hagrin'in tavsiyesine uyunca karısı bütün gün gülmekten başka bir iş yapmayan bir kız çocuğu doğurmuştur. Aşani (Gülen kız) adı takılan kız büyüdüğünde zengin bir erkekle evlenip ona çocuklar doğurur ama bir gün kocasının kırılan bacağına gülünce çocuklarıyla birlikte sokağa atılmıştır. İnanışa göre kızın çocuklarından Aşani adlı Çingene kabilesi doğmuştur.

AŞAPATMAN [Türk Mitolojisi] Çuvaş halkının inanışında falcıların koruyucusu, şifacı bir ruhun adı olup yaşlı kadın görünümünde tasvir edilmekteydi.

AŞAR [Yakındoğu Mitolojisi] Palmyra'da bulunan yazıtlardan binicilik ve atlarla ilişkili olduğu anlaşılan bir Suriye tanrısının adıdır. Aşar aynı zamanda özel bir taştan imal edilen Eski Mısır'a özgü bir tılsımın da adıdır.

AŞERAH [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye ve Filistin'de yaşayan Amori halkının aşk, bereket ve deniz tanrıçası olup, Baal dâhil 70 tanrının annesidir. Kimi yazıtlarda İştar'ın varyasyonu olarak gösterilen tanrıça Ugarit halkınca Athirat ve Aşeratian olarak adlandırılmıştır. 1929'da Ras Şamra'da Ugarit yazıtlarının bulunmasına dek Aşerah bir kült nesnesinin adı olarak düşünülmüşse de Athirat'ın varlığıyla bir tanrıça olduğu ortaya çıkmıştır. Aşerah'ın adının "düz" veya "eş" anlamlarına geldiği ileri sürülmüşse de etimolojik açıklamaların tahminden öteye gittiğini söylemek mümkün değildir. Dahası tanrıçanın güç ve nitelikleri de belirsiz olup, hakkında bilinenler Yahudi literatüründe kayıtlı Kenan kültürü hakkındaki bölük pörçük notlarla sınırlıdır. Bazı Yahudi yazıtlarda Aşerah ile Astarte açıkça karıştırılmakla birlikte Kral Süleyman'ın bile Kudüs tapınaklarında aşerim adlı tasvirleri bulunan Aşerah'a sunu sunarak onurlandırdığı, dahası Kral Manassah'ın tanrıçanın putunu diktirdiği bilinmektedir. Bununla birlikte Kenan halkınca büyük saygı duyulan tanrıçanın Yahudi

dinindeki yeri tartışmalı olup, bazı yazarlar MÖ 8. Yüzyılda tanrı Yehova'nın (YHWH) karısı hatta rakibi olarak düşünüldüğünü iddia etmiştir. Akad yazıtlarında Aşratu veya Aşratum, Hititlerde Aserdu veya Asertu adıyla bahsi geçen tanrıçaların da Aşerah'ın varyantları olduğu sanılmaktadır. Aşerah Sümerlerde Anu ile Ugaritlerde ise El'in karısı "Denizin kraliçesi" ve "Tanrıların anası" olarak anılmış, tapımı İsrail coğrafyasına sıçramış (1. Krallar 14:23, 15: 13), MÖ 628'e tarihlenen Yeremya kitabında ise "Gökyüzünün kraliçesi" olarak bahsi geçmiştir (7:18; 44:17–19, 25). Aşerah, Sümer tanrıçaları Ninhursag ve Nammu'nun yanı sıra Mısır tanrıçası İsis hatta hayat ağacı tapımı ile de ilişkilendirilmiştir.

Tell el-Duweir'de bulunup MÖ 8. Yüzyıla tarihlenen bir Aşerah seramik figürü

AŞERATİAN Bkz. Aşerah

AŞERTU [Yakındoğu Mitolojisi] Batı Samilerinde bir tanrıça adı olup, çoğu yazarca Hititlerin Aserdu ve Fenikelilerin Athirat ve Aşerah adlı tanrıçalarıyla özdeştirilmektedir. Aşertu iklim tanrısı ile birlikte olarak kocası Alkunirşa'yı aldatmıştır.

ÂŞIK ASLAN Bir Ezop öyküsünün adı olup, bir aslan yoksul çobanın güzel kızına âşık olmuş, gidip kızı babasından isteyince, hayır cevabı verirse öldürüleceğinden korkan çoban kızının korktuğu gerekçesiyle evliliğe razı olabilmesi için aslana pençelerindeki tırnaklarını kestirmesini ve dişlerini çektirdikten sonra gelmesini söylemiştir. Âşık aslan çobana inanıp dişlerini çektirip tırnaklarını kestirdikten sonra çobanın kapısına gelince, adam sopasını kaptığı gibi aslanı bir güzel dövüp kapı dışarı etmiştir. Bu fablın Eumenes tarafından Makedonyalıları Tek gözlü Antigonus'un komplosuna karşı uyarmak için anlatıldığı söylenmektedir.

AŞİ [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininde Ahura Mazda ile Armaiti'nin kızı kabul edilen bir tanrıça olup, adı "ödül" anlamına gelmekte dünyevi hayatın zevkleri ile ilişkilendirilmekteydi.

AŞİAKLE [Afrika Mitolojisi] Gana'da Akkra civarında tapınılan bolluk ve deniz tanrıçası olup, Nai'nin kardeşidir.

AŞİMBABBAR Bkz. Nanna (1)

AŞİPU [Mezopotamya Mitolojisi] Tapınakları başta Lilith olmak üzere tüm iblis ve cadılardan koruyan Babil rahiplerine verilen isimdir.

AŞİRA [Japon mitolojisi] 28 Nijuhaçi-Buşu'dan birisi olan bir koruyucu tanrının adıdır.

AŞİVANNİ [Afrika Mitolojisi] Zuni halkının inanışında 14 kişiden oluşan yağmur büyücülerinin adıdır.

AŞMEDAY [Yahudi Mitolojisi] Cinlerin efsanevi kralının adı olup doğruluğu şaibeli Tobit kitabında Rakuel'in kızı Sara'ya âşık olduğundan kızın evlendiği yedi erkeği sırayla düğün gecelerinde öldürmüştür.

AŞNAN [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında buğday tanrıçası olup, arkadaşı sığır sürülerinin koruyucu tanrıçası Lahar ile birlikte insanlara yiyecek ve içecek sağlamakla yükümlüdür. Söylenceye göre bu iki dişi tanrıçadan önce insanlar tıpkı hayvanlar gibi çayırlarda otlamakta suyu ise akan nehirlerden içmekteyken onlarla birlikte medeniyet kurmayı başarmıştır. Aşnan, Mezopotamya'ya bereket getirmesi için yaratıcı tanrı ve babası Enki tarafından görevlendirilmiş olup, rüzgâr ve fırtına tanrısı olan Enlil'in de kız kardeşiydi. Aşnan Sümerlerce Emmer olarak bilinmekteydi.

AŞO ZUŞTA [Pers Mitolojisi] Avestayı okuyanlara musallat olmak isteyen iblisleri uzak tutmaya çalışan baykuşun adıdır.

AŞRATU Bkz. Aşerah

AŞTA DİKPALAS [Hint Mitolojisi] Dünyanın sekiz köşesini yöneten İndra (Doğu), Agni (Güneydoğu), Yama (Güney), Nirrith (Güneybatı), Varuna (Batı), Kubera (Kuzey) ve Eesana (Kuzeydoğu) adlı tanrıların tümüne birden verilen isimdir.

AŞTA MANGALA [Budist Mitolojisi] Budist ve Caynacı ayinlerde kullanılıp ve uğur getirdiklerine inanılan sekiz sembol olup, Çince *Pa Çi-hsiang* adıyla bilinmekteydiler. Bunlar:

1. Ayna (darpana)
2. Taht (bhadrasana)
3. Pudra vazosu (vardhamanaka)
4. İçi su dolu kap (kalaşa)
5. Bir çift balık (matsyayugma)
6. Şrivatsa sembolü
7. Değiştirilmiş bir gamalı haç (nandyavarta)
8. Gamalı haç

AŞTAR [Yakındoğu Mitolojisi] Batı Samilerinden Venüs gezegeninin kişileştirilmiş erkek formu olup, Suriye'de Aştart'ın oğlu kabul edilmekte Güney Arabistan'da ise Attar adıyla sabah ve akşam yıldızı olarak tapınılmaktaydı. Tanrının adının Arapça "sulanmış arazi" anlamına gelen ard veya atur kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Ugarit yazıtlarında Aştar kültüne değin bir kanıt olmamakla birlikte MS 5. Yüzyıla ait bir Yunanca yazıtta Sina Bedevilerinin bu tanrıya çocuk kurban ettiği bildirilmiştir.

AŞTART Bkz. Aştoreth

AŞTAVAKRA [Hint Mitolojisi] Babası tarafından doğmadan önce lanetlendiği için kötürüm doğan bilge bir prens olup, adı *"sekiz eğrilik bulunan"*

anlamına gelmektedir. Hamile kaldığı için karısını azarlayan Kahoda doğmamış çocuğun münasebetsizliğine kızıp lanetlemiş 2 bacağı, 2 kolu, 2 eli, göğsü ve kafasında şekil ve fonksiyon bozukluğuyla doğan bebeğe Aştavakra adı konulmuştur. Kendisine yapılana rağmen babasını öldüren bilgeden intikam almaya karar vermiş, çok çalışıp büyük bir bilge olduğunda katili yenip nehre atmaya hazırlandığında adam tanrının oğlu olduğunu suya kendisi girerse iyileşeceğini söylemiştir. Gerçekten de nehre giren Aştavakra'nın tüm deformiteleri düzelmiştir.

Aştavakra

AŞTAROTH [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Filistin ve Suriye'de (MÖ 1200-200 yılları arasında özellikle Tyre, Sidon, Elath kentlerinde tapınılan aşk ve bereket tanrıçasının adı olup, erkekliğin sembolü Baal'a karşıt dişiliğin sembolüdür. Filistin'de (İsrail, Lübnan) Aştoreth, Suriye'de Astarte adlarıyla bilinmekte olup, Mezopotamya tanrıçası İştar ile ilgili olmalıdır. Eski Ahit'te tanrı Yahveh'in rakibi olarak anılıp (Hakimler Kitabı 2:12), Kudüs'te tapınağı bulunan (1. Krallar 11:5, 2. Krallar 23: 13) tanrıçanın ünü uzak liman kentlerine de yayılmış olan tanrıça Kartaca, Sicilya, Sardinya ve Kıbrıs'ta yeni müritler bulmuştur. Erkek ve kadınların tanrıça onuruna fahişelik yapması Astarte kültünün bir parçası olup bu yüzden özellikle Roma'da yaygın bir mürit kitlesi bulmuştur ki Romalı yazar Apuleius yüzlerini kırmızıya boyayan bu insanlardan bahsetmiştir. Ortaçağ Avrupa'sında Astaroth adlı erkek bir iblise dönüştürülen tanrıça Milton'un Kayıp Cennet şiirinde hilal boynuzlu olarak anılmıştır.

Bazı akademisyenler Astarte'nin Bakire Meryem figürünün prototipi olduğunu iddia etmiştir. Sir James Frazer *'Altın Dal'* (Golden Bough) adlı eserinde, Eski Mısır ve Suriye'de güneş takviminde 25 Aralık'a denk gelen gün Astarte adına yapılan festivallerden yola çıkarak, bu tarihte tanrıçanın doğum yaptığını bu tarih ve geleneğin Yahudi folklorunda Meryem'e dek yaşatıldığını yazmıştır. Ras Şamra yazıtlarında Aştart olarak Baal'ın eşi olan bir bereket tanrıçası olarak anılan tanrıça Mısır'da atlı ve silahlı olarak tasvir edilmiştir. Yunanca'ya Astarte olarak çevrilen tanrıçanın adına bu formda Mısır, Sidon, Kıbrıs, Fenike ve Philistia'da ki yazıtlarda rastlanmıştır. Astarte, alevden yapılmış bir elbise giyen, kılıç ve ölüm getiren oklar ile 2 yılan taşıyan genellikle küçük göğüslü, arkasında dişi aslan, ayna ve nilüfer çiçeği ile birlikte tasvir edilmiştir. Tanit'in hatta kimi yazarlara göre Aphrodite öncülü olması muhtemel tanrıçanın Arap tanrıçası Allat ile bağlantısı ise oldukça tartışmalı bir teoridir. Genellikle çıplak olarak tasvir edilen Astarte Mısırlılarca elinde ok ve yay taşıyan bir çeşit savaşçı tanrıçaya dönüştürülmüştür.

Aştaroth

Babilli Pylon tanrıçanın boğa başının tanrıçanın gücünün sembolü olduğunu belirtmiştir ki Kitabı Mukaddes'te mevki adı olarak geçen Aştaroh-Karnaim (iki boynuzlu Aştaroth) tanrıçanın boynuzlu olarak da tasvir edildiğini doğrulamaktadır.

AŞUR [Yakındoğu Mitolojisi] Dicle nehri kıyısında kurulan askeri üs Asur kenti ve devletinin koruyucu tanrısının adı olup, 'Tanrıların babası' veya 'En büyük dağ' gibi lakapları bulunmaktaydı. Assur veya Aşşşur, Asurluların savaş, fırtına ve rüzgâr tanrısı olup, en önemli tanrıça İştar'ın kocasıydı. MÖ 13. Yüzyılda Enlil'den bile üstün bir pozisyondayken, Asur kralı II. Sargon (MÖ 721-705) döneminden sonra Abu'nub babası Anşar ile eşit konumda savaşçı bir güneş tanrısına dönüşmüştür. Sümer ve Babil efsanelerinde adı geçen fırtına tanrıları Enlil ve Marduk'un bir varyasyonu olduğu sanılan tanrı Eliş destanının Asur varyantında Marduk'un yerini almıştır. Kuzey Mezopotamya'da MS 3. Yüzyıla dek tapımı devam eden Assur, kanatlı bir disk üzerinde elinde yay tutan sakallı bir adam nadiren ise boğa formunda olarak tasvir edilmekteydi.

Aşur

AŞUŞU NAMİR [Mezopotamya Mitolojisi] Ea tarafından tanrılardan yeraltı dünyası kraliçesi Allatu'ya haber götürmesi için yaratılan varlığın adıdır. Namir, Allatu'dan İştar'ın serbest bırakılmasını isteyince karanlık bir kuyuya atılarak çöple beslenmek zorunda kalmıştır.

AŞRAMA [Hint Mitolojisi] Eski Hindistan'da dini önder ve çilekeş müritlerinin yerleşim yerlerinden uzakta yer alan inziva yerinin adı olup, Sanskrit 'ev' kelimesiyle ilişkilidir. Günümüzde çok sayıda rastlanan aşramalar bir ermiş ile birkaç müridinin yaşadığı basit bir yapı olabileceği gibi içerisinde misafirhane, sınıflar hatta sağlık merkezini gibi bölümleri de içeren kompleks bir manastır da olabilir.

Aşrama aynı zamanda Hindu insancında üst üç varnadan (sınıf) gelen Hinduların geçmesi gereken dört yaşam evresinin de adı olup, bu evreler şöyle sıralanmaktadır:

1. Brahmaçarya (öğrenci)
2. Grihastha (aile reisi)
3. Vanaprastha (münzevi)
4. Sannyasa (evsiz dilenci)

AŞRATUM Bkz. Gubarru

AŞVAMEDHA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da da iki ilahide (1: 162-163) bahsi geçip, Yajurveda'da detaylarıyla anlatılan (TS 7.1-5, VSM 22–25) Vedik 'at kurbanı töreni'nin adı olup Sanskrit aşva (at) kelimesiyle alakalıdır. Kralların güç, başarı, toprak kazanmak amacıyla yaptırdığı bir tören olup, ilkbahar veya yaz aylarında başlayıp yaklaşık bir yıl sürerdi. Safkan bir damızlık at kurban edilmek üzere seçilir temizlenip süslendikten sonra serbest bırakılırdı. Bir yıl boyunca özgürce dolaşan bu arada askerler tarafından çeşitli tehlikelerden korunan hayvan kurban edilip, parçalanıp kızartıldıktan sonra eti tanrı Prakapati'ye sunulurdu. Attan sonra bir yaban öküzü ile 17 farklı hayvan daha kurban edilmekteydi. Tarihi belgeler I. Samudragupta döneminde yapılan Aşvamedha töreninden bahsetmekte olup, bir kraliyet sikkesinde de bu tören tasvir edilmiştir. Bkz. Blot

AŞVATTHAMAN [Hint Mitolojisi] Hintli ruhani lider Drona ve Kripa'nın oğlu ve 7 uzun ömürlü Çiranjivi'den birisidir. Kuru ordusunun komutanlarından birisi olan Aşvatthaman Kripa ve Kritavarmal ile birlikte Pandavaların kampına gece baskını düzenlemiştir. İntikam için peşinden gelen Yudhişthira tarafından yakalanmışsa da canı bağışlanmış, başında taşıdığı mücevheri Pandavalar'a vermiştir.

AŞVİNLER [Hint Mitolojisi] Vedalarda güneş ve göğün ikiz oğulları olarak anılan altın parlaklığında, genç, yakışıklı ve düşünceden bile hızlı iki atlının adıdır. Derileri balla dolu olup, sürekli bal içip, soma içeceğinin de tiryakisi olan ikiz kardeşler bu yüzden kadim tanrılar olmakla birlikte sürekli genç kalmaktadırlar. Yardımsever Aşvinler, tüm canlıları tedavi eder, insanlara olmadık zamanlarda yardıma gider, yaşlılara gençlik ve güzellik kazandırırlar. Kimi yazarlara göre Aşvinler Yunan mitolojisindeki Dioskurlar (Kastor ve Pollux) ile Baltık mitolojisindeki Aşvinlerin benzeridir.

AT Efsanelerde tanrı ve kahramanların özel yeteneklere sahip atları bulunmaktadır.

Kahramanlar ve atları listesi

1. [Kral Arthur Efsanesi]
Arthur; Dun Stallion, Lamri, Passelande, Spumador
Bevis; Arundel
Fergus; Arondiel
Karadok; Lluagor
Kay; Gwinam
Launfal; Blankhard
Tristram; Passse Brewel

2. [Fransız Mitolojisi]
Argalia; Rabikan
Bruhier; Marchvallée
Charlemagne; Blanchard
Gradasso; Alfana
Guarinos; Trezibond
Ogier; Beiffror, Marchvallée, Tachebrune
Oliver; Ferrant d'Espagne
Orlando; Vegliantino
Rinaldo; Bayard)
Rogero; Frontino)
Roland; Brigliadoro, Veillan

3. [Yunan Mitolojisi]
Akhilleus; Balios, Ksanthos
Adastrus; Kairus
Alexander; Bukephalus
Aurora; Abraksa, Eos
Diomedes; Dinos, Lampos, Harpagos
Eos; Phaeton
Hektor; Ethon, Galathe, Podarge
Helios; Actaeon, Aethon, Amethea, Bronte, Erythreos, Lampos, Philogea, Phlegon, Purokris, Pyrois
Herakles; Phallas
Kastor; Kytharos
Oeneus; Harpinna
Oenomaus; Psylla
Peleus; Balios
Pluto; Abaster, Abatos, Nomios

4. [İskandinav Mitolojisi] Odin'in atı sekiz ayaklı Sleipnir'dir. Diğer kahramanların atları:
Brunhild; Vingskornir
Buz devleri; Svadilfare
Ay tanrısı; Alsvid, Alsvin
Frey; Arvak, Aslo, Blodighofi
Freyfaxi; Skinfaxi
Gna; Hofvarpnir

Hrungnir; Gullfaxi
Nott; Hrimfaxi
Sigurd; Grane

5. [Mısır Mitolojisi] Denizde yaşayan olağanüstü bir at olan Sabgarifiya, Arap atı 'Farasi Bahri' ile benzerdir.

6. [Mezopotamya Mitolojisi] At Mezopotamya'ya MÖ 2. bin yılların ortalarında gelmiş olup, Orta Asur dönemi damgalarında kanatlı at motiflerine, Babil kralı I. Nebukhadnezzar dönemi (MÖ 1125-1104) kudurrularından birinde ise kutsal kabul edilen at başı tasvirine rastlanmıştır. Babil kısrağı Silili'nin yeryüzündeki tüm atların atası olduğuna inanılmaktaydı. Yeni Asur döneminde güneş tanrısı Şamaş'ın (Utu) tasvirlerinde tanrı ata biner formda gösterilmiştir.

7. [Budizm] Buda'nın atının adı Kantaka'ydı.

8. [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem 'Rakuş', Key Hüsrev ise 'Şibaliz' adlı atlara binmekteydi.

8. [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte Dadhikra, Tarksya, Paidva ve Etaşa güneşle özdeşleştirilen veya güneşin hareket etmesini sağlayan atlar olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Vedik ve Epik dönemde Aşvamedha adı verilen at kurban töreni düzenlenmekteydi.

9. [Türk Mitolojisi] Bkz. Ateş At
Köroğlu; Kır At
Şah İsmail; Kamer-Tay
Hz. Ali; Düldül

AT NALI Avrupa, Kuzey Amerika ve Ortadoğu'da şans getirdiğine inanılan hatta bereket sembolü olarak görülüp kapıya asılan bir tılsımdır. Bu inanışın kökeninde ayın hilal formu ile at nalının şekil benzerliğinin olduğu sanılmakta olup, Yunan tanrıçası Artemis gibi bazı tanrıçaların hatta Hz. Meryem'in hilal ile birlikte tasvir edilmesi inanışın geçmişi hakkında fikir vermektedir.

Canterbury piskoposu St. Dunstan'ın da aktardığı (MS 10. yüzyıl) bir söylenceye göre at nalının şeytanın ayağını tasvir ettiği ve üzerine at nalı asılı kapılardan içeriye girmeyeceğine dair şeytanın söz vermesi inanışın Ortaçağ Avrupa'sında yaygın olduğunu göstermektedir. At nalının kendisinin yanı sıra mavi renkli camdan yapılanı Ortadoğu'da özellikle Türkiye'de kem gözlerden koruyan nazarlık olarak dışardaki kötülüğü içeri kabul etmemek için kullanılmaktadır. At nalı aynı amaçla İtalya'da da kapı eşiğine konulup, Meksika'da renkli kumaşlara sarılırken, İngiltere, İrlanda ve ABD'de ise tersine kapıya evin içerisindeki şans ve bereketin dışarı kaçmaması için asılmaktadır.

ATA 1. [Polinezya Mitolojisi] Tonga takımadalarında cennetten atılmış bir kahramanın adı olup, bazı taşlık adalarda Maka-Fonua olarak da adlandırılmaktadır.

2. [Türk Mitolojisi] Ecdat ruhu ve evliyalık yakıştırılan şaman ve ozanlara verilen bir unvandır.
Bkz. Atalara tapınma

ATABEİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Antiller ve Bahamala'da yaşayan Taino halkının inanışında başlangıçtan beri var olan bereket ve su tanrıçası olup, Attabeira, Momona, Guabankex, Guakarapita, İella, Guimazoa, İermaoguakar, Apito ve Zuimako adlarıyla da bilinmekteydi. Atabei, bereket tanrısı Yukahu'nun annesiydi.

ATABYRİUS [Yunan Mitolojisi] Giritli Althaemenes'in Zeus için yaptırdığı bir tapınağın bulunduğu Rodos adasındaki Atabyrion dağına atfen konulan Zeus'un takma adlarından birisidir (Apollod. iii. 2. 1; Appian, Mithrid. 26).

ATAEA [Polinezya Mitolojisi] Tahuata adası halkının inanışında tanrı Angi ve tanrıça Papa'yı oluşturmak için ikiye bölünen başlangıç tanrısı olup, adı 'boşluk, uzay' anlamına gelmektedir.

ATAEKİNA [Kelt Mitolojisi] Antik İspanya'da Tagus ile Guadalquivir bölgeleri arasında tapınılan bir tanrıçanın adı olup, Romalılarca Proserpina ile özdeşleştirilmiştir. Yazıtlarından selvi dalı taşıdığı ve yer altı dünyası ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

ATAENSİK Bkz. Atahensik

ATAGE [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da bir tepe ile özdeşleştirilen tanrıçanın adı olup, devasa göğüslerinden çıkan suyla tarlalara bereket getirdiğine inanılmaktadır. Her yıl kurak sezonun sonunda Mart ayında tanrıça onuruna bir festival düzenlenirken, rahipler de Atage tepesini ziyaret etmektedir.

ATAGO GONGEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Yamaşiro eyaletinde tapınılan bir ateş tanrıçası olup Atago dağında yaşadığına inanılmaktaydı. Ata binen Çinli bir savaşçı gibi tasvir edilen tanrıya adanan en önemli tapınak 8. Yüzyılda inşa edilmişti.

ATAGUÇU [İnka Mitolojisi] Piguerao ve Apokatequil ile ilişkili bir tanrı olup, İnka yaratılış söylencesinde bu tanrılara büyük felaket sırasında sığındıkları mağaradan nasıl dışarı çıkacaklarını göstermiştir.

ATAGUJU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da yaşayan Huamaçuko halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Sagradzabra ve Vaungrabad, Sugaddkabra ve Ukiozgrabad veya Uvigaiço ile Vustikui adlarıyla tanınan iki yardımcısı sayesinde insanlarla ilişki kurmaktadır.

ATAHOKAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'nın doğusunda Quebec bölgesinde yaşayan Montagne halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup cenneti, dünyayı ve görünen her şeyi yaratmıştır.

ATAKOKAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Alaska'da Bering denizine dökülen Yukon ırmağı vadisinde yaşayan yerlilerin inanışında üç ayrı efsaneye konu olan ve adı 'yanlış yöne kürek çeken' anlamında bir kahraman adıdır. Kardeşinin kazayla ölümünden sorumlu tutulduğundan dolayı sürgüne gönderilince hayvanlarla konuşma yetisini kaybetmiştir.

ATAKSAK [Eskimo Mitolojisi] Baffin bölgesinde gök ve neşe tanrısı olup şamanların yakarışları sayesinde kendisiyle bağlantı kurulmaktadır.

ATAHENSİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hudson nehri vadisinde yaşayan Kayuga, Mohavk, Oneida, Seneka ve Onondaga kabilelerin-

den oluşan İrokua halkının inanışında bir gökyüzü tanrıçasının adı olup, yaradılıştan önce yeryüzüne bir kuşun kanatlarıyla inmiştir. Hahgvehdiyu ve Hahgvehdaetgah adlı ikiz çocuklarını doğurduktan sonra ölmüş, cesedinden dünya yaratılmıştır.

ATAİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da Efik halkının yaratıcı gök tanrısı Abassi'nin eşi olup, yeryüzüne ölümü getirmiştir. Abassi yeryüzüne ilk insan çiftini yerleştirmişse de insanlar hızla üremeye başlayınca Atai kocasını insanların güç kazandığı konusunda uyarmış, böylece insanlar salgın hastalıklara yalanmaya ve ölmeye başlamışlardır.

ATALA [Endonezya Mitolojisi] Borneo adası halkları inanışında en önemli tanrının adıdır.

ATALANGA [Afrika Mitolojisi] Efer halkının inanışında yaratıcı tanrı olup, kız kardeşi Sa ile kaçmış kimi siyah kimi beyaz hepsi farklı diller konuşan yedisi kız yedisi erkek on yedi çocukları olmuştur.

ATALANTA [Yunan Mitolojisi] Biri Arkadialı diğeri Boetialı iki Atalante anlatılmış olup, öyküleri benzemekteyse de akrabalıkları ve yaşadıkları mekânlar farklı olmasına rağmen kimi yazarlar bunların aynı kişi oluğunu iddia etmiştir.

Atalanta'nın yarışı, (Gayley, 1893)

1. Jasus ve Klymene'nin kızı olan Arkadialı bir atletin adı olup, eşinin bir oğul doğuracağını uman babası tarafından Parthenia tepesinde bir mağarada terk edilmiştir (Aelian, V. H. xiii. 1; Hygin. Fab. 99). Artemis'in gönderdiği dişi bir ayı emzirmiş, ergenliğe ulaştığında onu bir grup avcı bulmuştur. Tanrıça Artemis'in daha önemsiz bir formu olduğu sanılan kız tıpkı tanrıça gibi kendini ormanda avlanmaya adamış ver erkeklere pek yüz vermemişse de evlenme çağına geldiğinde kendisini yarışta geçebilecek bir erkekle evlenebileceğini ilan etmiştir. Kendisine tecavüz etmeye kalkışan Roikos ve Hylaios'u oklayarak öldüren Atalante Kalydon yaban domuzu avına da katılmıştır. Pelias'ın cenaze töreni oyunlarında ise koşu ve güreş ödüllerini kazanmıştır. Aphrodite'nin verdiği üç altın elmayı yarış güzergâhına bırakan Hippomenes adlı genç Atalante'nin elmaları almak için zaman kaybetmesinden faydalanarak yarışı kazanmış ve genç kızla evlenmeyi başarmıştır. Bir av sırasında bir Zeus tapınağına girip orada sevişen çift yapılan saygısızlığa kızan tanrı tarafından aslana dönüştürülmüştür.

2. Skyros kralı Skhoenus ile Hippomenes'in Boeotialı kızı olup aşağı yukarı aynı öyküler onun için de anlatılmaktaydı.

ATALARA TAPINMA Ölü aile üyelerinin ruhlarının yeryüzüyle ilişkilerini kesmedikleri ve yaşayan insanların kaderlerini etkileme gücüne sahip olduklarına dair inancın adıdır. Genellikle yazılı kültürü olmayan ilkel toplumlarda ölümün kişiyi bağlı bulunduğu soy veya kabileden ayırmadığına, ölen kişinin ruhunun soyca bağlı olduğu kişileri koruyup kollamaya devam edeceğine, bu yüzden saygı gösterilmesi gerekliliğine inanılmaktadır. Başta Çin olmak üzere pek çok kültürde ataların özellikle kültürel kahramanların tanrılaştırılmasına sıkça rastlanmaktadır. Atalara tapınma günümüz toplumlarınca da sürdürülmekte olup sözgelimi Meksika'da yaşayan Zapotek halkı, tıpkı ataları Mayalar gibi atalarının ölülerine tapınmaktadırlar. Türk ve Moğol kültüründe atalara tapınma hayvanlara ve sancağa tapınma ile birlikte düşünülmelidir. Çinlilerin Tu-kiu olarak andığı Göktürkler atalarına yedinci ayın yedinci günü kurban sunmaktaydı ki bu kurban Gök tanrıya sunulanla eşit önemdeydi. Türk ve Moğollar atalarının ya da atalarını temsil eden hayvan ruhunun sancakta hayat bulduğuna inanmaktaydı ki Moğolca bayrak anlamındaki 'tug sülde' kelimesinin 'yol arkadaşı' anlamına geldiği düşünüldüğünde ataların aynı zamanda ulusa kılavuz olma rolü oynadığı anlaşılmaktadır. Tu-kiuların kurt başlı sancağı ise aynı bağlamda Ergenekon söylencesine atıf yapmaktaydı. Moğollar ise Cengiz Han'ı temsil ettiğini düşündükleri sancaklarını açma törenini nesiller boyunca Hindistan'da kurdukları devletlere dek tapınma derecesinde coşkunlukla gerçekleştirmiştir.

ATALYA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrail kralı Ahab (MÖ 875-853) ile İzabel'in kızı ve Yehoram'ın karısının adı olarak geçmektedir.

ATAM [Baltık Mitolojisi] Rusya'da yaşayan Mordvin halkının inanışında şimşek tanrısının adıdır.

ATANEA Bkz. Atanua

ATANUA [Pasifik Mitolojisi] Markiz ve Sosyete adaları halklarının inanışında şafak tanrıçasının adı olup, sabahları gökyüzünde bir ateş yaratır. Yaratıcı tanrı Atea'nın eşi ve ilk insan Tu-Mea'nın annesi kabul edilen Atanua'nın rahminden çıkan amnion sıvısı yeryüzündeki delikleri doldurarak denizlerin oluşmasını sağlamıştır.

ATAOKOLOİNONA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar adasının yerli halkı olan Malgaşların inancında yaratıcı tanrı Ndriananahari'nin oğlunun adıdır.

ATAR 1. [Pers Mitolojisi] İblislere karşı insanların koruyucusu kabul edilen temizlik, saflık ve ateş tanrısının adı olup, Yazatalardan birisi ve Ahura Mazda'nın oğludur. Kendisini söndürmeye çalışan iblis Azi Dahaka'ya karşı kazandığı zaferi anlatan bir efsanede Atar kendini beş formda göstermiştir:

1. Zafer ateşi (berezisavah)
2. İnsan bedeni ateşi (Vohufryana)
3. Odun ateşi (Urvazişta)
4. Şimşek (Vazişta)
5. Kutsal ateş (Spenişta)

2. [Ugarit Mitolojisi] El ile Aşerah'ın oğlunun adı olup "Korkunç" lakabıyla da tanınmakta Mot'un Baal'ı öldürmesinin ardından dünyayı yönetece-ğine inanılmaktaydı.

ATARAPA [Polinezya Mitolojisi] Haronga'nın kardeşi olan şafak tanrıçasının adıdır.

ATARGATİS [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Aram halkı ve Kuzey Suriye'de tapınılan yarı balık yarı insan olan bereket tanrıçası olup, Yunanlılarca *Derketo* (Strabo 16.785; Pliny, Tabiat Bilgisi 5.8) Romalılarca ise Dea Syria (Suriye Tanrıçası) olarak adlandırılmaktaydı. Fırat nehri kıyısında bir yumurtadan doğduğuna inanılan tanrıçanın adı Eski Ahit'te apokrif kabul edilen Makkabeler 2 bölümünde (12:26) anılmış, Judas Macca-beus'un Atargatis tapınağına girerek binlerce kişiyi öldürdüğünü yazarken King James incilin-de Atargatis Venüs gezegeni ile ilişkilendirilmiş-tir. Kimi yazarlar Atargatis adının "İlahi Ata" anlamına geldiğini iddia etmişlerdir. Zengin ve kozmopolit Nabataealılar bugünkü Ürdün'de bulunan kaya oyması Petra antik şehrini Atarga-tis'e adamış olup, tanrıçanın kültü ticaret yolları sayesinde Arabistan ve Suriye'ye dek yayılmıştı. Güzel ve bilge olarak tasvir edilen tanrıça kıs-kanç rakipleri tarafından genç bir delikanlıya âşık olması için lanetlenmiştir. Genç sevgilisin-den güvercinle beslenen Semiramis'i doğuran tanrıça yavrusunu beslemek için suya atlayıp her şeye gücü yeten bir balık tanrıçaya dönüş-müştür. Bu yüzden antik çağda dindar Suriyeli-ler güvercin ve balık yemezlerdi. Bereket tanrı-çası olarak kentleri koruyan Atargatis aynı zamanda gökyüzü tanrıçası olarak başında bir kartal ile deniz tanrıçası olarak da yunus balığı formunda bir taç ile tasvir edilmekteydi. Yunan-lılarca Aphrodite ile özdeşleştirilen tanrıçanın onuruna Roma dönemi Hierapolis'inde (Halep'in kuzeyinde bugünkü Manbij) inşa edilmiş, vecde gelen insanların sevinç dolu danslarla tapındığı bir tapınağı bulunmaktaydı. Lucian'a göre (MS 125-180) hadım edilmiş rahiplerin hizmet ettiği tanrıça balık kuyruklu bir kadın olarak düşünül-mekteydi. Atargatis, Astarte ile Anat isimlerinin bileşik formu olup, kısmen de olsa bereket ile ilişkili olmalıydı.

ATARRABİ [Bask Mitolojisi] İyi huylu ve koru-yucu bir cin olup, tanrıça Mari'nin oğludur (bazı varyantlarda kızıdır). Adı bir yıldıza verilen tanrıça parıldadığında ertesi günün güzel geçe-ceğine işaret olarak algılanmaktadır.

ATARSAMAİN Bkz. Alilat

ATATARHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında savaş ve büyücülükte mahir kültürel bir kahramanın adı olup, canlı yılanlarla dolu bir kıyafet giymekteydi.

ATATALİA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wasco hakının inanışında Columbia nehri kıyı-sında yaşayan yamyam bir dev kadının adıdır. Yakaladığı bir kız ve erkek çocuk çiftini yemek üzereyken, kurbanları kendi çocuklarının yandı-ğını söyleyince telaşla evine koşan dev kadın kandırıldığına anlayana kadar, kız ile erkek kaçmış nehir yoluyla kaçan çocukların ardından suya girince kayalara çarpıp ölmüştür.

ATATE [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da evli kadın-ların koruyucusu kabul edilip, doğumla ilişkilen-dirilen bir tanrıçanın adı olup, kadın ilk çocuğu-nun doğumu için babasının köyüne döndüğü zaman Atate'ye şükran için bir tören düzenlen-mektedir. Ayrıca her yıl Eylül ayında Atate için büyük bir festival düzenlenerek keçi kurban edilerek tanrıçanın yardımlarının devamı bek-lenmektedir.

ATATÜRK ÇİÇEĞİ Anavatanı Meksika ve Orta Amerika olan çiçek türü olup, *Noel yıldızı* adıyla da bilinmektedir. İngilizce adı Poinsettia (Latin-ce Euphorbia pulcherrima) olan çiçeğin Türkçe adı ise bir süs bitkisi olarak Türkiye'de yetiştir-ilmesi ve tanınmasına Mustafa Kemal Ata-türk'ün öncü olmasına atfen verilmiştir. Bir Meksika söylencesine göre Noel arifesinde hiçbir hediye alamadığı için son derece üzgün dolaşan Pepita adlı kız yol kenarında çömelmiş ve kuca-ğında birdenbire her yıl Noel zamanı çiçeklenen veren Noel yıldızı ortaya çıkmıştır.

ATCHET [Mısır Mitolojisi] Çocuk bakıcılığı ve güneş tanrısı Ra ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup kimi yazıtlarda güneş tanrının dişil parçası olduğu da kaydedilmiştir.

ATE [Yunan Mitolojisi] Hesiod'a göre (Theog. 230) Eris'in, Homeros'a göre (İlyada. xix. 91) Zeus'un kızı olan hata ve günah tanrıçasının adı olup, insanların basiretini bağlamaktaydı. İnsan-ların haberi olmasa da başlarına basarak dola-şan bu tanrıça Herakles'i Eurystheus'un emri altına sokacak bir yemin eden Zeus'u aldatmayı başarmışsa da tanrı tarafından Olympos dağının tepesinden aşağı atılmıştır. Peleus ile Thetis'in düğün törenine çağrılmayan tanrıça üzerine en güzel için yazdığı altın bir elmayı tanrıçaların arasına fırlatıvererek Troya savaşının çıkmasına sebep olan olaylar dizisini başlatmıştır. Romalı-larca Discordia ile özdeşleştirilmiştir. Ate aynı zamanda aşırı gurur sebebiyle düşüncesizce davranmak anlamına da gelmekteydi.

ATEA [Polinezya Mitolojisi] Güney Pasifik'te Fransız Polinezya'sında bulunan Tuamotu ve Markiz adalarının yerli halkının inanışında gök-yüzü ve yeryüzü tanrılarına verilen isimdir. Atea 'uzay, boşluk' anlamına gelmekte olup, cinsiyet-siz olan bu varlık tarih öncesi çağda ikiye bölü-nerek Gök tanrı Rangi ile tanrıça Papa'yı oluş-turmuştur. Tahuata (Markiz adalarının orijinal adı) halkının inanışında Atanea, şafak tanrıçası Tanaoa ile evlenmiş ve ilk insan Tu-Mea doğ-muştur.

ATEHLE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Trumai kabilesinin inanışın-da güneşe verilen isim olup insanı yarattığına inanılmaktadır.

ATEM Bkz. Atum

ATEN Bkz. Aton

ATENOKİKİTUS [Kelt Mitolojisi] İngiltere'nin kuzeyinde tapınılan yerel bir tanrının adıdır.

ATEPOMARUS [Kelt Mitolojisi] Atların koruyu-cusu olduğuna inanılan bir Gal tanrısının adıdır.

ATEŞ Pek çok kültürde kutsal sayılırken, ezoterik öğretilerde insanla özdeşleştirilmiş hatta ışığının bedeni ısısının ise ruhu olduğu düşünülmüştür. Ateşe tapınmanın güneş kültünün devamı ya da bir parçası olduğu yaygın kanaattir. Çoğu kültürde ateşe tükürmenin, su dökerek söndürmenin, içine saç, tırnak vs. atmanın uğursuzluk getireceğine inanılmış, hatta Anadolu'da olduğu gibi evin ocağındaki ateşi başkasına verenin evinin bereketinin kaçacağına inanılacak denli sahiplenilmiştir. Ateşi su dökerek söndürmek, bıçak değdirmemek Cengiz Han yasalarından olup Anadolu'da İslamlaşmanın ardından bile uygulanmaya devam etmiştir. ocak kültü 'ocağı sönmek' deyiminden de anlaşılacağı gibi soy ile ilişkilendirilmiştir.

Türk kavimlerinde ateş genellikle erkek cinsiyetinden olarak görülmüş en küçük oğul 'ecen' veya 'odçigin' (ateş prensi) adlı din adamı olarak kişileştirilmişken bazı Sibirya kabillerinde 'taeş ana' adlı bir tanrıçanın varlığı dikkat çekicidir. Ateş ayrıca arındırıcı bir güç olarak görülmüş pek çok kültürde çeşitli festival ve ayinlerde ateşin yanından geçmek, üzerinden atlamak veya bedenin bir bölümünü yakarak bu şekilde günahlardan veya kötü ruhların etkilerinden kurtulmaya çalışılmıştır.

1. [Fenike Mitolojisi] Bybloslu Phlo'nun yaratılış söylencesinde Genos ve Genea'nın üç çocuğundan birisi, Alev ile Işık'ın kardeşi olup, soyundan devler oluşmuştur.

ATEŞ ARABASI [Yahudi Mitolojisi] Yehova'nın insanları cennete taşıdığı savaş arabasının adıdır.

ATEŞ AT [Türk Mitolojisi] Mısırlı Kıpti tarihçi Abu Bakr İbn-'Abdallah ad-Dawadari'nin 1309-1336 arasında yazdığı 'Durar at-tigan wa-gurar tawarib az-zaman' adlı eserinde kahramanlarca kullanılan doğaüstü güçlere sahip atların atası olarak gösterdiği bir attır. Söylenceye göre Ateş at sahibiyle konuşabilen, rüzgâr hızında koşan bu at yabaniyken kavalın mucidi kabul edilen bir Tatar prensi tarafından yakalanıp evcilleştirilmiştir.

ATEŞ BAHRAM [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın yedinci yaratısı olan kozmik ateşin saklandığı ateş tapınaklarına verilen isimdir. Bunların en önemlisi Hazar Denizi kıyısında halen ziyaret edilen eski bir tapınak olup Ateşgah adıyla bilinmekteydi. Ateşe tapınma ayinin gerçekleştirildiği her yüzünde bir kapı bulunan kare formunda tapınağın tam ortasında sandal gibi kolu ağaçlar yakılmaktaydı.

ATEŞ EJDERHASI [Anglosakson Mitolojisi] Beowolf destanında Fırtına-Geatların krallığını yağmalayan bir ejderhanın adı olup, artık yaşlanmış olan Beowolf yeğeni Wiglaf'ın yardımıyla bu canavarı öldürmüşse de mücadele sırasında ölümcül bir yara almıştır. Söylenceye göre 700 yıl boyunca bir mağarada gizli kalan saklı bir hazine ateş ejderhası tarafından bulunup sahiplenilmiştir. Bir gün bir köle ini bulup hazinedeki altın bir kadehi gizlice çalıp kaçmıştır. Ejderha uyandığında hazinesini sayıp kadehi bulamayınca öfkeyle içinde akşama kadar beklemiş, ardından aralarından birinin suçu için alçaktan uçup ağzından alevler çıkararak tüm Geatların evlerini yakmıştır.

ATEŞ KÖPEKLERİ 1. [Kore Mitolojisi] Güneş ve ay tutulmalarını açıklamak için yaratılmış bir efsanedir. Söylenceye göre zamanında karanlıkta kalan bir ülkenin kralı ateş köpeği olarak bilinen uçan köpeklerini gökyüzüne giderek güneş ve ayı yakına getirmeleri konusunda görevlendirmiştir. Bununla birlikte köpekler ısırdıkları güneşi çok sıcak ayı ise çok soğuk olduğu için bir süre bırakmak zorunda kalmışlar ama ısırma esnasında ay ve güneş tutulmaları ortaya çıkmıştır.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Florida'da yaşayan Seminole halkının inanışında daha çok dere ve pınarlarda rastlanılan kuzey-güney doğrultusunda hareket eden küçük sivri kulaklı doğaüstü yaratıkların adıdır.

ATEŞ KRAL [Çingene Mitolojisi] Yer ve Gök'ün oğlu olduğuna inanılan ateşin kişileştirilmiş formudur. Türkiye Çingenelerinin konakladıkları yerlerde yaktıkları büyük ateşlerin sırrı çözülemediği gibi Sırbistan Çingenelerinin ateşe büyük değer verdiği ve kirletilmemesi gerektiğine inandıkları kaydedilmiştir.

ATEŞ KUŞU 1. [Slav Mitolojisi] Kanatları gümüş ile altın, gözleri kristal gibi parıldayan, genellikle altın bir tünek üzerinde rastlanılan efsanevi bir kuş olup, Rusça Zshar Ptitsa adıyla bilinmekteydi. Tavus kuşu büyüklüğünde, altın elmalar yiyerek beslenen, uçtuğu tarlalarda geceleri parlak ışılar saçan kuşun tek bir tüyünün bile bir odayı aydınlatabilecek özellikte olduğuna inanılmaktadır. Ateş kuşu, Rus masallarında Çarın altın elmalarını yediği için yakalanması emredilen, kahramanların bulmak için uzun ve tehlikeli yolculuklara çıktığı değerli bir ödüldür. Bununla birlikte çoğu kahramanın eline geçen sadece parıldayan tek bir tüydür. "İvan Çarevich ile Gri Kurt" adlı masalda kahraman sihirli yardımcılarının da yardımıyla uzak bir diyarda kuşu yakalamayı ve sevgilisi Yelena ile birlikte ülkesine dönmeyi başarmıştır. Bununla birlikte İvan, kızın ağabeylerinden Dimitri tarafından öldürüldükten sonra Yelena'da ağabeyleri kızı kralın sarayına geri götürmüşlerdir. 30 gün ölü kalan İvan, Gri Kurt tarafından Ölü Suyu (mertvaya voda) ve Yaşam Suyu (Şivaya voda) kullanılarak hayata geri döndürülmüştür. İvan, dirildikten sonra saraya giderek hakkını istemiş ve Yelena ile evlenmiştir.

Ateş kuşu, Pyotr Yerşov'un 1834 tarihli "Küçük Kambur at" şiiri ile Igor Stravinsky'nin 1910 tarihli Ateş kuşu (L'Oiseau de feu) balesinin ilham kaynağı olmuştur. Pek çok masalda bilgece konuşan kuş, Rusya'ya komşu ülkelerde altın renginde tavus kuşu olarak tasvir edilmiş, Polonya'da Żar ptak, Çekçe Pták Ohnivák, Slovakça Vták Ohnivák adıyla tanınmıştır. Rus mitolojisindeki Sirin'in yanı sıra Grimm Kardeşlerin "Altın Kuş" ve sihirli kuşlarla dolu çok İran masalları da benzer motifler içermektedir.

Ermeni masallarındaki Hazaran Bulbul ise altın renginde olmamakla birlikte şarkı söylediği bölgedeki çiçeklerin açmasına sebep olmaktadır.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında gökyüzünün bekçisi olan şimşek ruhu olup, genellikle kartal formunda tasvir edilmekte ve istediğinde insan formuna bürünebilmektedir.

ATEŞ NEHRİ [Slav Mitolojisi] Petruşka masalında bahsi geçen bir nehrin adı olup, kahraman Babuşka-Lyaguşka-Skakuşka adlı kurbağa ninenin sütünü buradan alıp bir ibriğe doldurmuştur.

ATEŞ MIZRAĞI [Kelt Mitolojisi] Falias'ın demircisi tarafından, Lugh'un düşmanı Balor'a karşı savaşması için dövülen kargı olup Kader Mızrağı adıyla da bilinmekteydi.

ATEŞTEN ATLAMAK Tek tanrılı dinler öncesinde güneşe tapınma ayinlerinin bir parçası olan bu adet özellikle bahar ve yaz ortasında düzenlenen çeşitli festivaller içerisinde günümüze dek yaşatılmıştır. Avrupa folklorunda Haziran ortasına denk gelen en uzun gündüz-en kısa gecenin yaşandığı yaz gündönümü akşamı köylüler bir şenlik ateşi etrafında eğlenmekte gençler ateşin üzerinden atlamakta, evcil hayvanlar ateşe yaklaştırılarak dumanla kutsanmaktaydı. El ele tutuşup ateşin üzerinden atlayan gençlerin evliliklerinin kutsandığına ve ateş üzerinde ellerini bırakmamaları halinde hiç ayrılmayacaklarına inanılmaktaydı.

ATET [Mısır Mitolojisi] Kedi tanrıça Maau'nun bir formu olan bir ana tanrıçanın adıdır.

ATETE [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da Oromo ve Abyssinia halklarınca tapınılan bir bereket tanrıçasının adı olup, aynı zamanda insanoğluna çeşitli aletleri vererek kullanmayı öğreten bir kültürel kahramandır.

ATGEZUAL [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin'de büyük Pampa'nın otlaklarında Río Negro ve Río Colorado'dan, kuzeyde Río de la Plata'ya kadar uzanan alanda yaşayan Puelçe halkının inanışında en büyük tabiatüstü yaratığın adıdır.

ATHALİAH [Yahudi Mitolojisi] Ahab ve Jezebel'in kızı ve Judah kralı Joram'ın karısının adı olup, Joram'ın ölümünden sonra oğlu Ahaziah kral David'in evindeki prensleri öldürerek tahtı ele geçirmiştir. Oğluyla birlikte 6 yıl hüküm süren Athaliah, katliamdan kaçan Joaş'ın iktidar mücadelesini kazanmasının ardından sığındığı bir tapınakta öldürülmüştür.

ATHAMAS [Yunan Mitolojisi] Antik Boeotia'da bulunan Orkhomenus şehri kralının adı olup, Aeolus ile Enarete'nin oğlu, Kretheus, Sisyphus ile Salmoneus'un kardeşiydi (Apollod. i. 7. 3). Athamas'ın ilk karısı bulut tanrıçası Nephele'den Phryxus ve Helle, ikincisi İno'dan Learkhes ve Melikertes adlı ikişer çocuğu olmuştur. Adı Yunanca 'bereketli hasat' anlamına gelen Athamas ülkesi kuraklıktan kavrulduğunda İno'nun kışkırtmasıyla ilk karısından olan iki çocuğunu kurban etmek istediyse de Nephele araya girerek çocuklarını kurtarmış, altın postlu bir koç ile Kolhis'e göndermiştir (Apollod. iii. 4. 3; Hygin. Fab. 2). Daha sonra Hera tarafından delirtilen Anthamas, ikinci karısı İno'dan doğan çocuklarından Learkhus'u sıcak su dolu bir kazana atarak öldürmüş diğer oğlu Melikertes'i de öldürmeye yeltenmişse de İno çocuğu zamanında kaçırmayı başarmıştır. Cinayetten dolayı Boetia'ya sürülen adam sonradan Athamsania olarak adlandırılacak bir kentteki bir tapınağa yerleşmiş, Hypseus'un kızı Themisto ile evlenince çiftin Leukon, Erythrios, Skhoineus ve Ptoos adlı 4 çocukları olmuştur (Apollod. i. 9. 1; Hygin. Fab. 1-5).

ATHANASİUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 296-373. Yaşadığı dönemde *Ortodoksluğun babası* ve *Kilisenin direği* olarak da adlandırılan din adamı Büyük Athanasius ve İskenderiyeli Athanasius olarak bilinmekteydi. İskenderiye piskoposu ve Aryanizmin şiddetli rakibi olan Athanasius Kıpti kilisesi tarafından İskenderiye'nin 20. papası olarak kabul edilmekte olup, yortusu 2 Mayıs'ta kutlanılmaktadır. St. Anthony'nin öğrencisi olan Athanasius ilk kez bir azizin biyografisi yazan kişi unvanına sahiptir.

ATHAR 1. [Mezopotamya Mitolojisi] Kenan halkının inanışında El ile Aşerah'ın oğlu olduğuna inanılan bir sulama ve tarım tanrısının adıdır.

2. [Arap Mitolojisi] Astarte'nin adlarından birisidir.

3. Bkz. Attar

ATHARVA VEDA [Hint Mitolojisi] Hinduizm'in kutsal yazıları olan Vedaların dört grubundan, diğerlerinden daha yeni ve sihirli kelimeler içeren bir tanesinin adı olup, 760 ilahi ile düz metinlerden oluşmaktadır.

ATHARVAN [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen bir din adamı olup, yedi kâhinden (Sapharishi) birisi olduğuna, ilk kurban ateşini onun yaktığına inanılmaktadır. Brahman'ın en büyük oğlu olup, ermiş Kardama'nın kızı Çiti ile evlenmiş, sonradan ünlü bir bilge olacak Dadhiçi adlı oğulları doğmuştur. Bhrigu kabilesinden olduğuna inanılan Atharvan'ın soyundan gelenlere Atharvanlar adı verilmektedir. Sonradan Angiras ile özdeşleştirilen Atharvan, Prakapati ve dördüncü Veda'nın yazarı olarak kabul edilmektedir.

ATHARVANGİRASALAR [Hint Mitolojisi] Birlikte dolaşan Atharvan ve Angiras soylarına verilen isimdir.

ATHEH [Yakındoğu Mitolojisi] Athar'ın annesi olan yaratıcı tanrıça olup, Taraus'ta tapınılmakta bir aslan üzerinde otururken tasvir edilmektedir. Atheh, kimi yazarlarca Hitit ana tanrıçası Atargatis ile ilişkilendirilmektedir.

ATHENA [Yunan Mitolojisi] Zeus'un ilk eşi akıl tanrıçası Metis'ten doğma (Hes. Theog. 886) en sevdiği çocuğu olup, akıl, savaş, sanat, üretim, akıl ve beceriklilik tanrıçasıdır. Yunanca 'koruyucu' anlamına gelen Girit kökenli muhtemelen Minos yılan tanrıçası ile özdeş Athena, Romalılarca *Minerva* olarak adlandırılmıştır. 12 Olympos tanrısından birisi olan Athena kentli ve medeni bir yaşamın koruyucusu olup, bu yönüy-

le taşranın tanrıçası Artemis'in karşıtıdır. Söylenceye göre Ouranos ile Gaia'nın Zeus'a eşi Metis'in bir kız çocuk doğurması halinde peşinden gelecek erkek çocuğun tahtını elinden alacağı şeklindeki uyarısı üzerine tanrı doğum yapmak üzere olan hamile karısını bir çırpıda yutuvermiştir. Bununla birlikte doğum zamanı geldiğinde başı çatlayacak gibi ağrıyan Zeus, Hephaistos'tan kafasını bir baltayla yarmasını istemiş, yarılan yerden elinde mızrak başında miğfer taşıyan Athena çıkmış ve doğar doğmaz her yeri göğü inleten bir savaş narası atmıştır (Hom. İl. v. 880; Pindar Ol. vii. 35).

Athena Parthenos (Smith, 1882)

Bir başka söylenceye göre Poseidon ile Libya'da Tritonis gölü kıyısında yaşayan Tritonis'in veya dev Pallas'ın kızı kabul edilmekte olup, modern yazarlardan Martin Bernal *'Kara Athena'* adlı çalışmasında benzer diğer örneklerle birlikte tanrıçanın Mısır üzerinden Yunanistan'a taşındığını iddia etmiştir. Yunan filozofu Platon'da (MÖ 429–347) zamanında Athena'yı Mısır tanrıçası Sais kentinin savaş, avcılık ve dokuma sanatından sorumlu koruyucu tanrıçası Neith ile özdeşleştirmiştir.

Lakabının 'baykuş göz' (glaukopis) olması ilk versiyonlarının baykuş şeklinde olduğunu da düşündürmektedir. Homer'in eserlerinde savaşçı (Promakhos 'destekleyen, savunan') ve el sanatlarını eğitmeni (Ergane "sanatkâr') formlarında görünen Athena, ayrıca doğramacıların, dokuma işçilerinin ve çömlekçilerin koruyucusu, koşulmuş hayvanların efendisi ve kara sahanın mucidi olarak görülmekteydi.

Acımasız bir tanrıça ola Athena kendisine dokumacılıkta meydan okuyan Arakhne'yi örümceğe dönüştürmekte tereddüt etmemiştir. Athena, sevdiği birisinin olmaması yüzünden bakire anlamına gelen 'Parthenon' lakabını taşımakta MÖ 400'e tarihlenen Atina'daki ünlü Parthenon Tapınağı da adını tanrıçanın bu lakabından almaktadır. Athena bakire kalmakla birlikte demircilik tanrısı Hephaistos'tan bir oğlu olduğuna dair bir söylence bulunmaktadır. Efsaneye göre Hephaistos'un demirci ocağına giden tanrıçaya tecavüz etmek isteyen topal tanrı başarılı olmamışsa da erlik suyu Athena'nın bacağını ıslatmış, tanrıçanın silip yere attığı bezin değdiği topraktan Atina kralının kızları tarafından büyütülecek Erikhthonios doğmuştur (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke 3.14.6).

Efsaneye göre Atina kenti kurulurken yeni kentin tanrısının kim olacağına dair bir yarışma yapılmış, finale Poseidon ile Athena kalmıştır. 12 tanrının hakem seçildiği bu yarışta Athena'nın hediye ettiği zeytin, Poseidon'un hediyesi olan 'at'a üstün sayılmış, böylece yeni kent adını tanrıçadan almıştır (Paus. vi. 26. 2, i. 24. 3; Hygin. Fab. 164). Athena, Atina dışında başka kentler tarafından da koruyucu kabul edilmiş, Argors, Sparta ve Megara gibi büyük kentlerde onuruna tapınaklar inşa edilmiştir.

Bir elinde mızrak diğerinde üzerinde Perseus'tan aldığı Gorgon başı bulunan keçi derisinden bir kalkan taşıyan Athena, tanrılar ile Titanlar arasında gerçekleşen savaşta Pallas ve Enkelados'u öldürerek önemli bir rol oynamış (Apollod. i. 6. 1), Pallas'ın derisini yüzerek kendine zırh yapmıştır. Yunan kahramanları Perseus, Bellerophontes'in yanı sıra 12 görevi öncesi silahlandırdığı Herakles'i de destekleyen Athena, kahramanın Hesperidler bahçesinden topladığı altın elmaları kabul etmiş, ayrıca Herakles Titanlara karşı tanrıça ile birlikte mücadele etmiştir. Troya prensi Paris, tanrıçalar arasında gerçekleşen güzellik yarışmasında altın elmayı Athena'ya değil de Aphrodite'e verdiği için tanrıça savaş boyunca Troyalılara karşı başta Akhilleus, Odysseus, Diomedes ve Menelaus olmak üzere Yunanlı savaşçıları desteklemiştir. Athena ayrıca Odysseus'un İthaki'ye dönmesi için çeşitli kılıklara girerek, Zeus ve Kalypso'yu destek için ikna yoluyla veya kahramana düşlerinde öğütler vererek yardım etmiştir. Eustathius'a göre tanrıçaya kuzu dışındaki tüm hayvanların dişisi hatta İlion'da Lokriyalı bakire kızlar kurban edilmekteydi.

Athena tarım açısından da önem arz etmekte olup, Attika'da ekim sezonu açılışında tanrıça pulluğun icat edip insanoğluna öküzleri boyunduruk takmayı öğrettiği için onurlandırılmaktaydı. Başlangıçta bir hasat festivali olan 'Panathenaia' tanrıça onuruna düzenlenen en önemli festivaldi.

Athena çoğunlukla ellerinde kalkan, mızrak ve Medussa'nın kanayan kesilmiş başını taşıyan güzel bir kadın tutan formunda tasvir edilmekte olup, horoz, baykuş, karga, yılan ve zeytin tanrıça ile ilişkilendirilmekteydi.

Atina'nın çok sayıda lakabı olup, Athena Polias (Şehrin Athena'sı), Poliatas (Şehrin Koruyucusu), Ergane (İşçi), Athena Leitis (Güzellik Tanrıçası), Paeonia (Şifacı), Athena Zosteria (Zırhlı Taban), Athena Anemotis (Rüzgârların Athena'sı), Promakhorma (Demir atmanın Koruyucusu), Pronaea (Tapınağın), Pronoia (Sağduyu), Xenia (Misafirperver), Ophthalmitis (Gözün), Larisaea (Larisa'nın), Kissaea (Sarmaşığın), Aeantis (Aeantili), Aethyia (Sümsük Kuşu),

Agoraea (Hippola'nın), Athena Nike (Zafer), Parthenon (Bakire) ve Athena Promakhus (Şampiyon Athena) bunların başlıcalarıdır.

ATHENSİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında insanoğlunun gökyüzünden tufan sularına düşen dişi atası olup kuru toprak bulup hayatta kalmayı başarmıştır.

ATHİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Myanmar'da Brahma'ya verilen isimdir.

ATHİRAT [Arap Mitolojisi] Tyre, Sidon ve Elath'da yaşayıp İbranilerce Kenan halkı olarak bilinen Batı Samilerinin inanışında adı 'Denizde yürüyen kadın' anlamına gelen bereket tanrıçası olup, adı yüzünden öncesinde bir deniz tanrıçası olduğu sanılmaktadır. Kimi yazarlar Aşerah'ın bir formu olduğunu kimileri ise bambaşka bir karakter olduğunu ileri sürmektedir. Athirat, Ras Şamra yazıtlarında Qdeşu "Kutsal kadın" olarak da anılmış ve en önemli tanrıça Al-Lat ile özdeşleştirilmiştir. Eski Babil'de Hammurabi'nin yazılarında 'Cennetin kralının gelini' olarak, Ugarit yazıtlarında ise en önemli tanrı El'in 70 tanrı doğuran karısı olarak anılmıştır. Athirat, dişi bir aslana binen çıplak, kıvırcık saçlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmekte olup, yukarı kaldırdığı ellerinde zambaklar ve yılanlar taşımaktaydı. Athirat, İslam öncesi Arap mitolojisinde ise Ay tanrısı Amm'ın eşi olarak kabul edilmekteydi.

Ugarit yazıtlarından bulunmamakla birlikte fırtına tanrısını cezbedip yatmaya çalışan Aşratu adlı tanrıçanın da Athirat olup olmadığı henüz tartışma konusudur.

ATHİSL Bkz. Eadgils

ATHOS [Yunan Mitolojisi] Cenneti fethetmeye çalışan devlerden birisinin adıdır. Zeus'a bir dağ fırlatmış, ama tanrı Zeus dağın Makedonya sahiline düşmesini sağlamıştır. Bugün kuzey Yunanistan'da aynı isimle adlandırılan ve kutsal addedilen bu dağ üzerinde 20 manastır bulunmaktadır.

ATHOUS [Yunan Mitolojisi] Athos dağında bulunan Zeus tapınağına atfen Zeus'un takma adlarından birisidir (Aeschyl. Agam. 270)

ATHRPA Bkz. Atropos

ATHTAR [Yakındoğu Mitolojisi] Ras Şamra yazıtlarında Baal'ın vekili olarak bahsi geçen tarım tanrısının adı olup, yeraltı dünyası ve sabahyıldızıyla ilişkilendirilmiştir.

ATHYMBRUS [Yunan Mitolojisi] Kardeşleri Athymbradus ve Hydrelus ile Lakedaemon'dan gelip Lydia'da kendi adlarıyla anılan kentler kuran üç kahramandan birisinin adıdır (Strab. xiv. s. 650).

ATHYMBRADUS Bkz. Athymbrus

ATHYR Bkz. Hathor

ATİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında sevimli bir periyi bir ağ vasıtasıyla yakalayıp onunla evlenen bir kabile reisinin adıdır.

2. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'nun güney doğusunda, İka bölgesi halkının inanışında en büyük tanrıçanın adı olup, cennette ikamet ederken insanların hayatını ve ölümünü idare etmektedir.

ATİDA [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Lango halkının inanışında avcılık, yağmur, bereket ve savaş ile ilişkilendirilen bir yeryüzü tanrıçasının adı olup sembolü banyan ağacıdır.

ATİKANDİKA [Hint Mitolojisi] Purana kutsal yazılarında Durgha adlı tanrıçanın formlarından birisidir.

ATİK [Yakındoğu Mitolojisi] Kenan halkının söylencelerinde Baal'in düşmanlarından birisi olup, Anat tarafından öldürülmüştür.

ATİLLA Bkz. Attila

ATİRA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nebraska'da yaşayan Pavni halkının inanışında yaratıcı gök tanrı Tirava'nın eşi olup, Kadoa dilinde 'cennet' anlamına gelmektedir. Pavni folklorunda, çocukların uzun ömürlü, mutlu ve bolluk içinde yaşamaları amacıyla yapılan 'Hako' törenlerinin de kılavuzudur.

ATİRAT [Mezopotamya Mitolojisi] Bir Batı Sami tanrıçasının adı olup, Hammurabi'nin yazıtlarında "Cennet'in kralının gelini" atfıyla bahsi geçmektedir. Güneş ile ilişkilendirilen Atirat ile Güney Arabistan'ın ay tanrısı Amm ile birlikte düşünülmektedir.

ATİSOKAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron gölünün kuzey sahili ile Superior gölünün iki sahili boyunca yaşayan Ojiba halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

ATİUS TİRAWA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geçmişte Nebraska ve Kansas'ta günümüzde ise Oklahoma'da yaşayan Pavni halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, güneş, ay ve gökyüzündeki tüm yıldızların ruhudur. Tirawa-Atius adıyla da bilinen tanrı astronomi bilgisini insanlarla paylaşan tufan öncesi bir kültürel kahramandır.

AİSA Bkz. Atropos

ATL [Aztek Mitolojisi] Su tanrısının adıdır.

ATLA [İskandinav Mitolojisi] Su tanrıçasının adı olup, deniz tanrısı Aegir'in karısı fırtına tanrıçası Ran'ın kız kardeşidir.

ATLAKAMANİ [Aztek Mitolojisi] Khalkhihuitlikue'nin dişil karşılığı olan fırtına tanrıçasının adı olup, yağmur yağdırdığına inanılmaktadır.

ATLAKOYA [Aztek Mitolojisi] Kuraklık tanrıçasının addır.

ATLAKVİDA [İskandinav Mitolojisi] Manzum bir Norveç kahramanlık destanının adı olup, kötü adam Atli'nin (Atilla) karısı Gudrun'un kardeşlerini (Gunnar ve Hogni) kandırıp sarayına çağırdıktan sonra öldürmesi, karısının da intikam olarak önce Atli'nin oğullarının yüreklerini pişirip olaydan habersiz babalarına yedirmesi ardından kocasını bıçaklayıp ve sarayı yakarak herkesi öldürmesi anlatmaktadır. Destanın Alman varyantı olan 'Nibelungenlied'de Atli 'Etzel', Gudrun 'Kriemhild', Gunnar 'Gunther', Hogni ise 'Hagen' adlarıyla anılmıştır.

ATLAND 1781 yılında gün ışığına çıkan 'Oera Linda' adlı Frizon dilinde yazılı bir kitaba göre Kuzey Avrupa'da sulara gömüldüğü iddia edilen bir medeniyetin adıdır.

ATLANTEİA [Yunan Mitolojisi] Danaos ile evlenen bir hamadriyadın adıdır (Apollod. ii. 1. 5).

ATLANTES [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Ariosto'nun *Orlando Furioso* adlı eserinde bahsi geçen bir büyücünün adı olup, Ruggiero'yo pek çok sanat öğretmiştir.

ATLANTİDA [Bask Mitolojisi] 1877'de Katalan şair Jacint Verdaguer tarafından yazılan şiirin adı olup, Katalonya ve İspanya'nın Atlantis'ten gelen göçmenlerle kolonize edildiğini anlatmaktadır.

ATLANTİDLER [Yunan Mitolojisi] Pleiadlar olarak da bilinen, Atlas'ın yedi kızına verilen isim olup bunlar: Alkyone, Eletra, Kelaeno, Maia, Sterope, Merope ve Taygete'dir. Zeus tarafından güvercine dönüştürülmüşler ve görüntüleri yıldız olarak gökyüzüne konulmuştur.

ATLANTİS Platon'un MÖ 360'ye tarihlenen Diyaloglarından Timaeus ve Kritias'da bahsi geçen efsanevi bir ada ve uygarlığın adı olup, bir deprem dalgası ile sular altında kaldığında inanılmaktaydı.

9 bin 500 yıl önce bir gece içerisinde deprem veya yanardağ patlaması sonucu denizin sularına gömülen zamanının en gelişmiş uygarlığı Atlantis'in unutulmuş bölük pörçük öyküsünü 2.300 yıl önce aklımıza düşüren Platon'un anlatısının gerçek mi yoksa bizzat filozofun devlet ideasını güçlendirmek için diyalogları için yarattığı bir darbı mesel mi olduğu asırlardır hararetle tartışılıp modern insanın zihnini meşgul eden bir fenomen olmaya devam etmektedir.

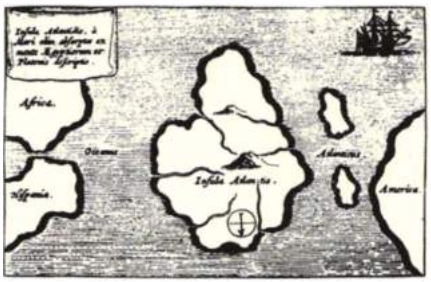
Platon'un Atlantis'i

Yunanca Ἀτλαντὶς νῆσος "Atlas'ın Adası" anlamına gelen Atlantis öyküsüyle hazin ve politik bir ders vermeyi amaçladığı anlaşılan öyküsü büyük düşünür Platon'un (MÖ 427–347) MÖ 359 yılında Sicilya'dan Atina'ya döndükten sonra MÖ 351'de 81 yaşında ölene dek geçen süre içerisinde yazdığı Kritias (113C–121C) ve Timaeus (23D–25D) adlı diyaloglarında bazılarının gerçek olmadığı sanılan karakterler arasındaki tartışmalarda geçmektedir. İlk kitapta Platon'un akrabası Kritias hikâyeyi büyükbabası Dropides'ten duyduğunu onun da babası Solon'dan (MÖ 638-559) öğrendiğini kaydetmektedir. Platon'a göre Solon öyküyü MÖ 590 tarihinde gerçekleştirdiği Mısır seyahati sırasında Sais kentindeki tapınaklardan birinde bir rahipten dinlemiştir. Rahibe göre (Timaeus, 24e) Atlantis, Atlantik'te Herkül Sütunlarının (Cebelitarık Boğazı) önünde (Kritias, 108e; Timaeus, 24e) yer alan yüksek bir medeniyet ve deniz gücüne sahip, Libya ve Asya'nın toplamından büyük bir ada kıta olup, soyları deniz tanrısı Poseidon'a dayanan Atlantisliler Avrupa ve Afrika kıyılarında da ticari ve askeri hâkimiyet kurmayı başarmış hatta Atina'yı dahi işgale kalkışmış bir deniz gücü olmasına karşın, 9 bin yıl önce bir gün ve gece içerisinde yok olmuştu. Söylenceye göre tanrılar yeryüzünü paylaşırken Atina, Athena ile Hephaistos'un, Atlantis ise Poseidon'un payına düşmüştür. Atlantis'te yaşayan Klito adlı kıza âşık olan Poseidon adanın ortasında oturan kızın etrafında surlar ve içi su dolu bir hendek inşa etmiştir. Poseidon ile Klito'nun 5 ikiz çocuğu doğmuş olup bunların en büyüğüne Atlas adı verilmiştir. Kritias tanrıça Athena'nın yeryüzünün yaratılışından sonra askeri oligarşi ile yönetilen Atina kentini nasıl kurduğunu anlatırken Platon'un "Devlet" kitabındaki tezlere uygun göndermeler yapmış, Athena'nın Atina'sı ile Poseidon'un Atlantis'ini kıyaslamıştır (Timaeus 19c, 26c-d). Platon, bir yeryüzü cenneti olarak tasvir ettiği Atlantis hakkında detaylı bilgi vermiştir (Timaeus 25a-d): Kıyı şeridinin ardından uzanan bereketli ovalar, birbirinden iç içe geçmiş dairesel kanallarla ayrılmakta tüm bu kanalları birbirine bağlayan dik bir kanal ise 700 km uzunluğundaki adanın ortasındaki başkente dek uzanmaktaydı. Başta orikalk (Yunanca ορειχαλχος "dağ bakırı") olmak üzere değerli metaller ve fildişi ile süslü olağanüstü yapıların bulunduğu başkentte yaşayan ilk kral Atlas'ın soyu yozlaşınca Zeus bu halk cezalandırmaya karar vermiş, diğer tanrılara kararını açıkladığı sırada diyalog sona ermiş, bundan sonraki süreci yani adanın yıkımı ve halkının kaderini anlatması beklenen 3. Kitap ise ya hiç yazılmamış ya da günümüze ulaşmamıştır. Platon, güçlü bir ordu ile donanması, doğal besin ve maden kaynakları ile çevre ülkelerle ticaret yapan bir refah toplumu olduğu anlaşılan üstün Bronz Çağ medeniyeti Atlantis'in yaratılışı hakkında da bilgi vermiştir: Olympos tanrıları dünyayı şekillendirirken deniz tanrısı Poseidon adayı kendine ayırmış, en büyüğü Atlas olan oğulları babalarının topraklarında onun kurallarına göre yaşamışlardır. Zamanla ahlaken çürüyen Atlantis toplumu artan refah ve gücünü kötüye kullanınca tanrılar tarafından denizin dibine batırılarak cezalandırılmışlardır.

Diğer Yazarlar

Antik Çağ boyunca Atlantis tarihsel bir gerçek olarak düşünülmekten çok edebi bir kurgu olarak kabul görülmüşse de Platon'dan önce kayıp bir kıtadan bahseden bir başka yazarın olmayışı onun Atlantis söylencesini orijinal kılmaktadır. Strabon (Geographica II, 102; II.3.6-7; XIII, 598), Plutarch'ın (Plutarch, Solon 32. 1-2) ve MS 160-220 arasında yaşamış Tertullian (de Pallio II.3) tarafından gerçekmişçesine anılan Atlantis'in halkının Gaul halkının atası olabileceği tarafından ileri sürmüş, Posidonius (MÖ 135-51) ve Ammianus Marcellinus (MS 330-400) efsanenin gerçekliğini vurgulamışlardır. Ayrıca 700 yıl kadar sonra Platon'un Timaeus diyaloğunu yorumlayan Proclus Lycaeus (MS 412-487) Mısır sütunlarında Atlantis'ten bahsedildiğine dair başka tanıklıkları kaydetmişse de (76.1-10) günümüze ulaşan hiyerogliflerin çözümlenmesi sırasında bu tür bir kayda ulaşılamaması bu desteğe şaibe düşürmüştür. Ayrıca Atina'da en azından -Platon'un doğumundan çok önce- MÖ 566 yılı ile MS 3. yüzyıl arasında tanrıça Athena onuruna kent halkını Posei-

don'un soyundan (Atlantisliler kastedilmiş olabilir) korumasına şükran olarak düzenlenen Panathenaia festivalinin Atlantis'in varlığının folklorik izlerinden birisi olarak yaşatıldığı da ileri sürülmüştür. Ortaçağ boyunca Aristoteles'in "Atlantis'in Platon'un icadı olduğu" kanaatinin hâkim olmasının en büyük sebebi Kitab-ı Mukaddes'te Tufan'ın tüm dünyayı kapladığının dolayısıyla sulara gömülen bir ada veya kıtanın bildirmemesinden gelmekteydi. 1527'de Bartolomé de Las Casas, Avrupa ile Amerika arasında Atlantik okyanusu üzerinde bir köprü gibi gördüğü Atlantis'in adını anarken, 1553'de İspanyol tarihçi Francisco López de Gomara, Azteklerin Aztlan söylencesinin adına atfen Amerika kıtası ile Atlantis arasında ilişki kurmakla kalmamış, kıtadaki beklenmedik miktardaki, insan varlığını bu şekilde açıklamaya kalkmıştır.

Athanasius Kircher'in 1665'de yayımlanan ilk Atlantis haritası

Amerika'nın keşfinden sonra başta 1553'de Gomara ve 1561'de Guillaume de Postel gibi pek çok kişi Atlantis'in Amerika kıtası olduğunu 16. Yüzyılda Avustralya'nın keşfinden Terra Australis olduğunu dile getirmiştir. 1626'da Francis Bacon ütopik bir toplumu ele aldığı *"Yeni Atlantis"* adlı romanı dikkat çekici olmakla birlikte kayıp kıtanın adını anmaktan başka bilgi vermemiştir.

1644'de Athanasius Kircher bilinen ilk Atlantis haritasını çizmiş olup onu Atlantik okyanusunun ortasında büyük bir kıta olarak konumlandırmıştır. İsveçli doğa bilimci ve doktor Olof Rudbeck 1675'te Atlantis'i İsveç yakınlarında konumlandırmakla kalmayıp İsveç dilinin kayıp kıtanın ve insanoğlunun ilk dili olduğunu, İsveç'in eski adının Atlan olduğunu iddia ederek Goth milliyetçiliğine yeni bir dayanak noktası yaratmak istemiştir. 1870'de basılan Jules Verne'in *"Denizler Altında 20 bin fersah"* adlı romanında Kaptan Nemo'nun deniz yatağındaki kayıp kenti ziyareti çok sayıda yazar ve bilim adamının hayal gücünü kamçılayarak ilham vermiş olmalıdır. 2 yıl sonra *Oera Linda* adlı MÖ 2194-MS 803 tarihleri arasında geçen olayları anlatan Frizya dilinde yazılmış bir el yazması muhtemelen insanları işletmek ve muziplik amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu kitapta Giritli yasa yapıcı Minos, Minno adlı Frizyalı bir deniz kralı olduğu, Atina devletini kuran Frizyalı bir prensesin kurduğu ve kadim vatan Atland hakkında bazı bilgiler yer almaktaydı ki bu ipe sapa gelmez kitap bir dönem Naziler sonrasında esoterik öğretiler tarafından tarafından ciddiye alınmış hatta Robert Scrutton'un 1977'de yayımlanan *"Diğer Atlantis"* ve 1979'da yayımlanan *"Kayıp Atland'ın Sırları"* çalışmalarının ilham kaynağı olmuştur.

Atlantis efsanesini tozlu raflardan indirip, zihnimize yeniden kazımakla kalmayıp aynı zaman da bugüne dek gündem de tutup, hararetli tartışmaların fitilini ateşleyen Amerikalı politikacı Ignatius Donnelly (1831-1901) 1882'de basılan *"Atlantis: Tufan öncesi Dünya"* (Atlantis: The Antediluvian World) adlı çalışmasıdır. Donnelly, Atlantislileri kendilerinden sonraki tüm medeniyetlerin özellikle gelişimini etkilemiş ileri teknoloji ve bilgelik sahibi süper bir uygarlık olarak tasvir etmiş, eski Mısır ve Kolomb öncesi Amerikan uygarlıkları arasındaki benzerliklerin (piramitler, güneş tapınımı, mumyalama, 363 günlük takvimlerini, Maya petroglifi-Mısır hiyeroglifi, tufan hikâyeleri gibi) ortak bir kültüre dayanması gerektiğini, tufan öncesinde iki kıta arasında yer alan Atlantis'in batışının ardından Mısır ve Amerikan uygarlıklarının yollarına ayrı ayrı devam ettiğini iddia etmiştir. Donnelly tezini hazırlarken zamanının bilimsel disiplinlerinden de fazlasıyla yararlanmış olup, sözgelimi yılan balıklarının yumurtlamak için Atlantik okyanusunu geçerek Avrupa'dan Sargasso Denizi'ne gitmesi Atlantis nehirlerinde edindikleri alışkanlığın devamı olması, Basklar ve Kanarya Adaları'nın yok edilen orijinal halkının, Venezüella civarında rastlanan yeşil gözlü ve nispeten beyaz tenli yerlilerin Atlantislilerin soyundan geldiği, İnkaların sakallı ve beyaz tenli yaratıcı tanrısı Virakoça'nın Atlantis'ten ödünçlendiği, Maya ve Akdeniz dillerinin benzerliği gibi bugün bile bazıları taraftar bulan karmaşık teoriler yığını büyük ölçüde çürütülmüş olmasına karşın, çabucak kandırılabilen bir kamuoyunun hayal gücünü ateşlemiş, bir yandan Atlantoloji'nin temellerini atarken diğer yandan kalabalık bir hayran kitlesi oluşturmayı da başarmıştır. Donnelly, Maya hiyeroglifiyle yazılmış Troano (Madrid) Codex'i çevirmeye çalışırken –ki hiyeroglifleri doğru anlamadığı anlaşılmıştır- Mu adlı bir ülkenin yok olduğunu okumuş ve bu veriyi Atlantis ile birlikte değerlendirmeye de çalışmıştır. Maya hiyeroglifleriyle Çin, Japon ve Otomi dilleri arasında bazı bağlar olduğunu da iddia etmişse de bu iddiası da kesin olarak çürütülmüştür. Sonuçta Donnelly'nin Atlantis dâhil tüm kuramları bilimsel açıdan zayıf ve hiçbir akademisyence ciddiye alınmamış ancak psişik ve hayalperestleri etkileyebilmiştir.

Ekim 1912'de Troya'yı gün ışığına çıkaran Heinrich Schliemann'in torunu olduğunu iddia eden Paul Schliemann adlı –muzip ya da şöhret peşinde- birisinin The New York Amerikan gazetesinde *"Tüm medeniyetlerin kaynağı Atlantis'i nasıl buldum?"* (How I Discovered Atlantis, the Source of All Civilization?) başlıklı bir makalesi yayınlanmıştır. Schliemann, maka-

lede kendisine dedesinden bazı gizli dokümanlar, üzerinde *"Atlantis kralı Kronos'tan"* yazısı bulunan baykuş bağlı bir vazo, platin-gümüş alaşımlı Atlantis sikkeleri ile üzerinde Fenike dilinde *"Şeffaf Duvarlar Tapınağında bulunmuş"* yazılı bir metal plakanın miras kaldığını iddia etmiştir. Uluslararası sansasyon ve heyecan yaratan Schliemann Atlantis konulu yeni kanıtlar bulmak için dünya çapında bir seyahate çıkmış, son olarak Platon'un hikâyesini destekleyen Maya ve Khalde belgeleri bulduğunu da iddia ettikten sonra ortadan kaybolmuştur.

Teozofi Topluluğu'nun kurucusu ve New Age akımının anası olarak kabul bilinen Viktorya döneminin ilginç karakterlerinden medyum - psişik Helena Petrovna (Madame) Blavatsky (1831-1891) Atlantis efsanesini doğaüstü ve ruhani bir atmosferde yeniden ele almakla kalmamış, Atlantislilerin maddi ve ruhani bilimlerin beşiğinde yaşadıklarını, insanoğluna öğrettikleriyle uygarlığın ve evrimin gelişiminde büyük pay sahibi olduklarını iddia ederek konuyu başka bir platforma taşımıştır. Bu dönemden itibaren Atlantis, ufoloji, astroloji, büyü ve mistizmin bir parçası olarak ele alınıp, bir çeşit Cennet bahçesi olarak tasvir edilmeye başlanmıştır.

Amerikalı yarı-peygamber ve hipnotik tedavi konusunda iddialı bir şifacı olan Edgar Cayce'in (1877–1945) hipnoz seansları sırasında gördüğü vahiyleri açıklamasının ardından gerçekleştirilen Atlantis konulu çalışmalar daha çok bilimkurgunun alanına girerek popüler kültürün parçası haline gelmiştir. Açıklamalarından Platon'un diyaloglarını bile okumadığı sanılan Cayce, Atlantislilerin bilim ve teknoloji konusunda bugünkü insan uygarlığından bile ileride, nükleer enerji ve uçuşun sırlarını çözmüş üstün bir uygarlık olduğunu ve MÖ 28-10 bin yılları arasında 3 ayrı nükleer patlama sonucu yok olduklarını iddia etmiştir. Cayce'in teorilerinin bilimsel açıdan ciddiye alınır yanı olmamakla birlikte *"elindeki gücü kötüye kullandığı için yok olan uygarlık"* tezi zamanın büyük güçlerine (ABD, Almanya, SSCB) uyarı olması dâhilinde sembolik bir uyarı olarak da düşünülmelidir.

1920-30'lu yıllar boyunca Avrupa'da yükselen ırkçı ideolojilere paralele olarak insanlık tarihi alternatif bir vizyonla ele alınmış, Atlantis miti ise Nordik Aryenlerin kayıp anavatanı Atland olarak Faşist ütopyaların merkezine oturtulmuştur. Sahte yazma *Oera Linda* kitabı 1922'de Hollandalı filolog Herman Wirth tarafından yeniden yayınlandıktan sonra 1933'de *"Die Ura Linda Chronik"* adıyla Almanca'ya çevrilmiş ve Nordik İncil, 4 Mayıs 1934'de Berlin Üniversitesi'nde düzenlenen bir panelden sonra Nazi ideoloji ve okültizmi ile uyumlu bulunduğundan Himmler'in incili adıyla ünlenmiştir.

Hayali Atlantis tasviri (Çizim: Géza Maróti)

Mevki teorileri

Günümüzde Atlantik Okyanusu'nda yapılan oşinografik etütlerde batık bir kıtanın izine rastlanmadığı gibi okyanusu kuzey-güney yönünde ikiye ayıran 12.500 mil uzunluğundaki Orta Atlantik dağ kuşağının batık Atlantis kıtasının bir parçasını içermeleri durumunda batıyor olmaları gerekirken tersine Azor adaları ile birlikte su yüzüne yükselemeye devam ettikleri anlaşılmıştır. Bu keşif Atlantik'te kayıp bir kıta bulmayı umanların şevkini kırarken öykünün Mısırlı rahiplerden Platon'a aktarımı sırasında yanlış anlama ve çeviriler yapılabileceğine yorularak öykü yeniden analiz edilmiştir.

MÖ 1520'de Kalliste (Thera veya Santorini) adasındaki depremin yıkımına şahit olan yerler (Marketou, 1990)

Eski Mısırlılar her ne kadar papirüsten inşa ettikleri basit teknelerle denize açılmış olsalar da denizci bir ulus olmadıkları gibi, navigasyon ve coğrafya bilgileri Giritli ve Fenikelilerden öğrendikleriyle sınırlıydı. 1913 yılında İrlandalı bilim insanı K. T. Frost ardından 1917'de S. Balch Mısırlıların coğrafya bilgisi sorunlarının yanı sıra, Giritlilere eski Mısırlıların *"sütun insanları"* anlamına gelen Keftiu demelerini, denizci Minosluların Bronz Çağ'ın en üstün ve zengin uygarlığı olmalarının yanı sıra boğa kültüne dair pek çok arkeolojik bulgunun elde edilmesi gibi pek çok ayrıntıyı değerlendirip, Girit adasının Atlantis olabileceğini ileri sürmüştür. Sir Arthur Evans'ın 1900'de Girit'te yer alan Knossos'tan Batı'nın ilk ve en gelişmiş uygarlığının saklı olduğu Minos yerleşimini keşfetmesinin ardından denizcilik, mimari, şehir planlamacılığı ve ticaret konusunda çağının çok ilerisinde olduğu

anlaşan bu halk ister istemez Atlantis ile özdeşleştirilmiştir. Kısacası 100 yıl kadar öncesine dek modern toplum bir yana Platon'un yaşadığı çağda yani Klasik Yunan'da kimse Minos uygarlığı ile Knossos, Phaestos ve Haghia Triada gibi geçmişin ihtişamlı Minos kentlerinden haberdar değildir. 1939 yılında *Antiquities* adlı dergide Spryidon Marinatos imzalı bir makalede Minos uygarlığının yok oluşu ile Santorini patlaması arasında bir bağ olabileceğini iddia etmiş, 1967'de P. B. S. Andrews'de teoriyi geliştirip, olgunlaştırınca Atlantis bilmecesinin çözümü yolunda önemli bir adım atılmıştır.

1960 yılında Yunanlı sismolog Angelos Galanopoulos antik Thera adasının (modern Santorini) Minos uygarlığının kültürel ve siyasi merkezlerinden biri olmasına karşın MÖ 1640 civarında gerçekleşen bir volkan patlaması sonucu önemli ölçüde zarar gördüğünü ve –boyutlar hariç- Platon'un tarif ettiği formda olduğunu bildirerek teoriyi doğrulamıştır. Oşinografik etütlerde Santorini yanardağının tefrasının adadan 87 km uzakta 3 bin metre derinlikte ve yaklaşık 2 metre kalınlığında bulunması volkan patlamasının şiddeti hakkında bilgi vermektedir. Yanardağın küllerinin Mısır kıyılarına hatta tüm Doğu Akdeniz'e yayılmasının yanı sıra Girit limanları da tsunamiler tarafından vurulmuş olmalıdır ki bu durumda Minos donanması ve ticari yaşamının önemli ölçüde çökmesi beklenmelidir. Alıştıkları ticaret gemilerinin ziyareti ansızın sonlanmasının yanı sıra, etrafı kaplayan kül bulutları, gelgitler ve denizcilerin yaydığı uzak diyarlarda bir batık ada söylencesi Mısırlı rahiplerin Solon'a aktardığı Atlantis mitinin omurgasını oluşturmuş olabilir.

MÖ 10. yüzyılda İspanya'nın güneyinde, Cebelitarık Boğazı'nın ötesinde, antik Baetis nehri ağzında kurulmuş ve gümüş madeni sayesinde zenginleşmen önemli bir ticaret kenti olup, Kral Arganthonios tarafından yönetilen Tartessos – muhtemelen bir sel baskını ile- yok olmuş, MÖ 6. Yüzyıl sonrası kaynaklarda adına bir daha rastlanmamıştır. MÖ 7. Yüzyılda Asur kralı Asarhaddon dönemi kitabelerde ve Sardinya adasında bulunup MÖ 800'lere tarihlenen Fenike yazıtı Nora taşında bahsi geçen Tarşiş devletinin de aynı yerleşim olduğu sanılmaktadır. 16. Yüzyılda İspanyol yazar Juan de Mariana ve Hollandalı yazar Johannes van Gorp ile 1673'de Jose Pellicer de Ossau y Tovar Atlantis'in başkentinin Doñana bataklığı olduğunu, 1919'da ise Juan Fernández Amador muhtemel mevkiinin tam olarak 'Marismas de Hinojo' olduğunu iddia etmiştir. 1922'de Alman yazar Dr. Adolfo Schulten, Cadiz yakınlarındaki bazı kanal ve kalıntıları da delil göstererek aynı iddiaları tekrarlarken, 1923'de W.A. Oldfather, 2004'de Rainer W. Kühne, 2005'de ise Alman araştırmacı Werner Wickboldt Atlantislileri meçhul Deniz Kavimleri ile özdeşleştirerek Tartessos'un demir çağında Atlantis'in yıkıntıları üzerine kurulduğunu iddia etmiştir. 9-14 Temmuz 2006 ve Ağustos-Eylül 2009 tarihlerinde Doñana Milli Parkında çalışan arkeolog, jeolog ve tarihçilerden oluşan karma bir ekip dairesel ve dikdörtgen formunda insan yapımı yıkıntılar bulunduğunu rapor ederken Mart 2011'de Hartford Üniversitesinden Richard Freund liderliğindeki bir ekip bu mevkiinin Atlantis olduğuna dair güçlü ipuçları yakaladıklarını iddia etmiştir.

2001'de Fransız jeolog Jacques Collina-Girard palaeolitik halkların göç yollarını araştırırken Cebelitarık Boğazı'nın batısında su seviyesinin hemen altında batık bir ada keşfetmiştir. Buz Çağı sırasında yaklaşık 11 bin 400 yıl önce sulara gömülen bu adaya Spartel Kıyısı adı verilmiş hatta Marc-André Gutscher tarafından yapılan incelemelerde dev bir tsunami ve depremler yüzünden battığı anlaşılmışsa da bir zamanlar üzerinde yerleşim olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır.

Alman araştırmacılar Siegfried ve Christian Schoppe 2004 yılında, 1997'de William Ryan ve Walter Pitman'ın 1997'de yayınladığı ve MÖ 5500 öncesinde bir tatlı su gölü olan Karadeniz'in İstanbul Boğazı'nın açılmasıyla birden bire Akdeniz'in tuzlu suyuyla dolması yüzünden büyük miktarda kara kitlesinin sular altında kalması şeklinde gerçekleşen Karadeniz Tufanı teorisini baz alarak çok sayıda kıyı yerleşimin sulara gömüldüğünü dolayısıyla Atlantis efsanesinin tıpkı Nuh Tufanı gibi bu olayın ile bağlantılı olduğunu iddia etmektedir. Araştırmacılara göre Herkül Sütunları Cebelitarık Boğazını değil Çanakkale ve İstanbul boğazları, orikalk Bronz Çağ'da para yerine kullanılan obsidyen taşı, Atlantis ise Karadeniz'in ta kendisi idi. Dahası Mısır hiyerogliflerinde *"ada"* ve *"yabancı ülke"*nin aynı anlama geldiğine ve Mısır firavunu III. Thutmosis'in MÖ 1200'lerde geldiği bölgede 120 fil öldürdüğü gibi detaylara dikkat çekerek teorilerini doğrulamak istemişlerdir. Trabzon folklorunda İstanbul Boğazı açılmadan önce mamur bir şehir olan, süt ihtiyacı yaylalardan borularla akıtılarak temin edilen –Of civarındaki- Ancomah'ın boğazın açılması üzerine suların çekilmesiyle denizle ilişkisi kesilince harap olmasını anlatan ilginç bir öykü Atlantis mitini hatırlatır olmakla birlikte Karadeniz'in taştığını değil tersini iddia etmektedir. 1928'de Taylor, 1930'da Frutiger, 1980'da Forsythe, 1985'de Giovannini, 1998'de Ellis, 2005'de Dora Katsonopoulou ve Steven Soter, MÖ 373'de henüz Platon hayattayken deprem ve tsunami ile sulara gömülen Korinth körfezindeki Yunan kenti Helike'nin öyküsünün ünlü filozofa esin kaynağı olabileceğini dolayısıyla Atlantis efsanesinin tamamen felsefi bir kurgu olduğunu iddia etmiştir. Plutarch'ın anlattığı bir öykü bu tezi destekler niteliktedir: Syrakuza tiranı I. Dionysius MÖ 388'de sarayına kendisine danışmanlık için gelen Platon'dan kurtulmak isteyince Spartalı amiral Pollis'ten yardım istemiş o da filozofu yakalayıp, Aegina pazarında köle olarak satışa çıkarmıştır. Diogenes Laertius'a göre Kyreneli Anniceris Platon'u pazarda görünce tanımış, özgürlüğünün bedelini ödeyerek Atina'ya geri

göndermiştir. Bu olaydan 15 yıl sonra gerçekleşen felaket sırasında Helike limanında demirli olan Sparta gemileri batarken amiral Pollis'in de öldüğü sanılmaktadır ki Platon'un kendisini esir olarak satan kişinin ölümünü sembolik olarak kötü Atlantis'in yok olması olarak tasvir etmesi mümkündür.

Bu mevkiler dışında Akdeniz civarında Kıbrıs, Sicilya, Troya, Sardinya, Malta, Azor adaları, Bahamalar, Bermuda Şeytan Üçgeni, Kanarya adaları, Kuzey İspanya, İrlanda, Büyük Britanya, Kuzey Denizi, Danimarka, Finlandiya, İsveç, Amerika kıtası, Bolivya, Meksika, Küba, Fas, İndonezya, Kuzey kutbu hatta Antarktika oldukça zayıf bilimsel bulgular eşliğinde ya da sadece sezgiye dayanan tahminlerle kayıp ada Atlantis adayı olarak kamuoyuna sunulmuştur.

Santorini veya Thera adasında Bronz çağ yerleşimi Akrotiri (Castleden, 1998: 9)

Santorini Atlantis olabilir mi?

Yaklaşık 3.500 yıl önce bir yanardağ patlaması ile merkezi sulara gömülen antik Kalliste adasının ortasında 6 mil genişliğinde su dolu krater civarında ise bugünkü Santorini adası açığa çıkmıştır. Sismologlara göre yer sarsıntısı, gökyüzü kararması ve tsunamiler eşliğinde gerçekleşen Santorini yanardağının patlaması tarihte bilinen en önemli felaketlerden birisi olup, Platon'un çağına dek sözlü gelenekte yaşatılmış olmalıdır. Bununla birlikte Santorini'yi Atlantis ile bire bir özdeşleştirmek ve Platon'un öyküsünün biricik kaynağı olduğunu söylemek zordur.

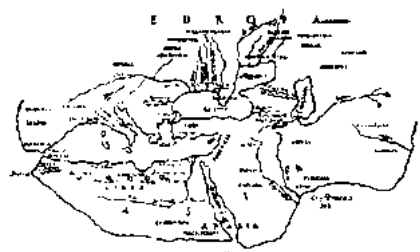
Santorini ile Atlantis öyküleri arasındaki benzerlikler şöyledir:

1. Santorini tıpkı Atlantis gibi depremle suya gömülmüştür
2. Yunan destan geleneğinde Santorini'yi de kapsayan Minos uygarlığı tıpkı Atlantisliler gibi Atina'nın düşmanıdır ve bir felaketle yok olmuşlardır.
3. Minos uygarlığı Atlantisliler gibi denizci bir uygarlıktır.
4. Minos uygarlığı tıpkı Atlantis gibi çağının en ileri teknoloji ve kültürüne sahiptir.
5. Minos uygarlığı Atlantis gibi boğa tapımı kültüne sahiptir.

Santorini ile Atlantis öyküleri arasındaki farklılıklar şöyledir:

1. Platon, Atlantis topraklarının Libya ile Asya'nın topraklarından daha büyük bir alan kapladığını bildirmiştir. Oysa Santorini deprem öncesinde topraklarının tamamı su üzerinde olduğu sırada bile orta ölçekli bir Ege adası büyüklüğündeydi. Bununla birlikte Santorini tezini savunan Atlantologlar, bu yanlışın Yunanca yazımı sırasında ortaya çıktığını eski Yunanca mezon "arasında" kelimesinin yanlışlıkla meson "arasında" yazıldığını yani metnin gerçekte Atlantis adasının Libya ile Asya arasında olduğundan bahsetmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca Santorini teorisine göre Atlantis bir ada değil en büyüğü Girit olan, Minos uygarlığının hüküm sürdüğü bir adalar topluluğudur.

2. Platon, Atlantis adasının Herkül sütunlarının ötesinde veya önünde olduğunu kaydetmiştir ki ünlü filozofun hatta sonraları Strabon'un çağında Herkül sütunları Cebelitarık boğazı için kullanılmaktaydı yani bu durumda Atlantis'in Atlantik okyanusunda olduğu düşünülmektedir. Santorini tezini savunan Atlantologlar ise Solon'un öyküyü Mısırlılardan duyduğu dönemde yani MÖ 6.-7. yüzyıllarda Yunan dünyasının çok daha küçük olduğunu, Yunan ana karasının en güney ucu olan Lakonia körfezinin iki yakasında bulunan yarımadaların Herakles sütunları olarak adlandırıldığını iddia etmektedir. Platon'un bu ayrıntıyı bilse bile Yunan toplumunun değerlerini yabancı bir uygarlığa karşı yüceltmek isterken kötü ve yabancı olarak tanıttığı Atlantis'i Egedeki Yunan dünyasının uzağında bir yerlerde konumlandırmak istediği için düzeltme yapmadan kullanması da mümkündür. Eski Mısır'da bulunan ve MÖ 1200'lere tarihlenen Medinet Habu yazıtlarında Deniz Kavimlerinden bahsedilirken kuzeydeki, cennet sütunlarındaki adalardan gelen istilacılardan bahsedilmektedir ki kastedilenin Egedeki Yunan adaları olduğu da çok açıktır.

Herodot döneminde (MÖ 450) bilinen dünya

3. Atlantis uygarlığı bahsi geçen deprem ile birlikte yok olmuştur oysa Mısır kayıtlarında Minos ile ticaretin devam ettiği görülmektedir. Bunun cevabı da hazırdır: Santorini depremi ise adayı yaşanmaz hale getirmiş hatta Minos uygarlığının beşiği Girit limanlarını da önemli ölçüde tahrip etmiştir ama koca uygarlık 1 gün içinde çökmemiştir. Girit çöküş sürecine girmiş olsa da kalan gemileri bir süre daha rutin deniz ticaretine devam etmiş olmalıdır.

4. Santorini patlamasını tarihi Platon'un verdiği rakam ile uyuşmamaktadır. Bunun da cevabı hazırdır: Galanopoulos'un da belirttiği gibi ya Solon, Mısır sayı sistemini yanlış çevirerek felaket tarihi için 900 yerine 9000 rakamını vermiş ya da Proto-Yunanca Linear B yazış sisteminde bin sayısı üzerinde dört kısa ışık çizgisi olan bir daire, yüz sayısı ise ışık çizgileri olmayan bir dairedir dolayısıyla karıştırılmış ya da yanlış okunmuşlardır.

Platon'a ne kadar güvenebiliriz?

Platon'un diyaloglarını hangi koşullar altında ve ne amaçla yazdığı da konusu tartışmalı olduğu gibi Atlantis ile ilgili verdiği her detayın dördüncü ağızdan olması dolayısıyla tümüyle doğru olduğunu kabul etmek de güçtür. Atinalı entelektüellerin soru-cevap şeklinde gerçekleştirdiği felsefi tartışmaların kaydedildiği diyaloglarda Sokrat veya bizzat Platon'un tartışmaları somut hale getirmek için bazı öykülerin de uydurulduğu görülmekte, yazarın abartılı anlatım tarzı ister istemez Atlantis'in bunlardan birisi olabileceği akla gelmektedir.

Alman maceraperest Heinrich Schliemann (1822-1890) 1871'de Troya'yı keşfedene dek bilim adamlarının Homer'in İlyada destanının ve Miken kentlerinin tamamen hayal ürünü olduğuna inandığı akla getirildiğinde arkeolojinin bir gün Atlantis'in varlığından şüphe edenleri utandıracak delilleri gün ışığına çıkarmasını beklemenin de boş bir umut olmadığı ortadadır. Kur'an da bahsi geçen ve "Ad" adı verilen halkı güç ve refaha kavuşunca yozlaşan ticaret kenti –Kur'an'a göre yüksek sütunlar sahibi ve şehirler içerisinde bir başka benzeri olmayan- İrem'in Arabistan kumları tarafından yutulduğu bilinmekteyse de henüz onun varlığına dair bir delil de bulunamamıştır. İlyada'nın Yunan halk ozanlarınca nesilden nesile aktarılan manzum bir destan olmasına karşın, İrem içinde kutsal kitap dışındaki folklorik birikime karşın Atlantis için Platon tek tanık durumundadır dahası anlatıdan efsaneyi asırlarca canlı tutanların da Yunan değil Mısırlı rahipler olduğu anlaşılmaktadır. Solon öyküyü Nil deltası üzerinde yer alan Sais kentindeki bir tapınakta tanrıça Neith'in rahiplerinden dinlemiş olsa bile Mısır dilinin gerek Yunanca'ya çevirirken kendisi gerekse Dropides ile Kritias'ın aktarırken hatta Platon'un yazıya geçirirken hata ya da edebi gereklerle bazı değişiklikler yapması mümkündür. Diyaloglardan Mısırlıların Atina'ya saldırdıkları ve Mısır'ı tehdit –belki de istila-ettikleri anlaşılsa da Mısır kaynaklarında bu savaş ve istilalardan bahsedilmediği gibi tıpkı Solon gibi Mısırlı rahiplerle konuşması olması muhtemel olan Herodot Tarih'in de Atlantis'in adını bile anmamaktadır. Arkeologlar pek çok batık ada ve harabe bulmuşlarsa da Platon'un anlattığı detaylara sahip hele ki 30 m derinlik ve 180 m genişliğe sahip kanallara sahip bir yerleşim henüz bulunamamıştır.

Sonuç

Antik Çağ boyunca tarihsel bir gerçekten çok edebi bir kurgu olarak algılanmasına hatta varlığına dair başka tanıklık hatta çağlar boyunca somut hiçbir veri elde edilememesine karşın modern çağda inançlı taraftarlarının sayısı hızla artmış, New Age dinleri, alternatif tarihçiler, psişikler hatta ilk ve eşsiz vatanlarını arayan ırkçı teorisyenler tarafından kutsiyet arz edercesine benimsenip, neredeyse tümü gayrı bilimsel sayısız çalışmanın konusu da olunca Atlantoloji ciddi akademisyenlerce Üniversitelerden aforoz edilmiş dolayısıyla ölü doğan bir bilim dalı olarak ortada kalmıştır. İnsanların hoşlarına giden bir şeyi kanıtlamak için aklı ne denli zorlayabildikleri dahası bu tip çalışmaların geniş kitlelerce hayret verecek denli kabul gördüğü dikkate alındığında gerçek veya kurgu olsun Atlantis söylencesi ve ütopyasının insanoğlunun düşünce evriminde önemli bir mihenk taşı olduğu ve sadece bu yüzden bile olsa önyargısız bir değerlendirmeyi hak ettiği düşünülmelidir. Çağımızda bile Akdeniz ve Atlantik'te çok sayıda mevkide kayıp bir ada-cennetin gömülü olduğuna dair güçlü duygular uyandırabilen bu söylencenin gerçekliğini sorgulamak için öncelikle yegâne yazılı kaynağını doğru analiz ederek işe başlamak gerekmektedir.

Atlantis bir zamanlar var olduysa bile öyküyü yaşatanların denizcilik yetenekleri sınırlı Mısırlılar olması yitik adanın mevkii konusunda verilen bilgilerin de sorgulanabilir olduğunu düşündürmektedir. Daha önemlisi Platon'un öyküyü tarihi bir sırrı ifşa etmekten çok Atlantis'in batışını kendi devlet, ahlak ve politik anlayışını güçlendirecek somut bir örnek olarak gördüğünden bu yüzden naklederken deforme ettiğinden şüphe edilmemelidir. Platon'un temel prensiplerini "Devlet" adlı çalışmasında verdiği ideal devlet kavramına en yakın kurumu inşa eden eski Atinalıların doğru yoldan saptıkları için tanrılar tarafından lanetlenen Atlantislileri yenmesi de öyküye muhtemelen Platon'un eklediği ayrıntılardan birisi olup, filozofun Atlantis'i Atina'nın antitezi olarak göstermeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Atlantis söylencesinin çağlar boyunca popülerliğini korumasının tahminen 40 bin eserlik bir literatürün oluşmasına ilham kaynağı olmasının sebebi ise Helenist Louis Séchan'ın "insanoğlunun daha mesut bir yuvaya duyduğu kadim özleme dokunması" ve dünyanın sonunu getiren doğal bir felaket düşüncesinin cazibesine kapılma duygusudur.

Sonuç olarak Platon'un gerçekle kurguyu bir araya getirdiği Atlantis miti için, Akdeniz içinde var olmuş bir uygarlığın kötü kaderinden ilham aldığı anlaşılmaktadır ki bugünkü bilimsel veriler değerlendirildiğinde ilham kaynağı olmaya en yakın aday Santorini adası ve Minos uygarlığıdır.

ATLAS [Yunan Mitolojisi] Titan İapetos ile su perisi Klymene'nin (veya Asia'nın) oğlu ve Menoetius, Prometheus ile Epimetheus'un kardeşi olup (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke i.2.3; Hes., Theog. 371, 507), Hyginus'un Fabulae'sinin önsözünde Aether ve Gaia'nın

oğlu olduğu da iddia edilmiştir. Söylenceye göre Titanlarla Olympos tanrılarının savaşı sırasında Zeus'a karşı savaşın liderlerinden birisi olduğu için, diğer Titanlar Tartarus'a atılırken Atlas, Zeus tarafından dünyanın (Gaia) batı köşesinde gökyüzünü (Uranus) omuzları üzerinde taşımaya zorlanmıştır. Atlas, Hesperidler, Hyadlar ile Pleiadların babaları olup, Platon'un Kritias adlı eserinde Atlantis'in (Yunanca Atlas'ın toprağı) kralı olarak da anılmıştır.

Dünyayı sırtında taşıyan Atlas

Atlas kelimesinin etimolojisi tartışmalı olup, Herodot'un da bildirdiği gibi Kuzeydoğu Afrika'da yer alan Atlas Dağlarının yanı sıra Atlantis ve Atlantik Okyanusu ile ilişkilendirilen titanın adının Berberi dilinde dağ anlamına gelen *"adrar"* kelimesiyle ilişkili olması olasıdır (Strabon, 17.3). Geç dönem söylencelerinden birisine göre konukseverlik göstermediği Perseus tarafından Medusa'nın kafası kendisine gösterilerek taşa çevrilmiştir (Ov. Met. IV.617).
Herakles, 12 görevinden birisi olan Ladon adlı ejderhanın koruduğu Hesperidlerin bahçesinden altın elmaları Atlas'a toplatmış, bu süre zarfında gökyüzünü kendisi sırtlamıştır. Titan dönüşte elmaları kendine alıp eski görevine dönmek istemeyince Herakles pelerini düzeltecek kadar süre için Atlas'tan Uranus'u sırtlamasını isteyerek kandırmış, sonrasında elmaları alarak kaçmıştır. Söylencenin bir başka versiyonunda ise Herakles, gökyüzünü yerden uzak tutmak için Herkül Sütunlarını inşa etmiş ve tıpkı Prometheus gibi Atlas'ı da özgürlüğüne kavuşturmuştur (Strabon, 3.5.5). Atlas'ın Hesperis'ten Hesperidler, Pleione'den (veya Aethra'dan) Hyadelar, Hyas ve Pleiadlar adlı çocukları olduğu ayrıca Kalypso, Dione ve Maera'yı da hamile bıraktığı çeşitli kaynaklarda geçmektedir (Diodorus Siculus Biblotekha 4.26.2; Hygin. Astronomica 2.21; Ovid, Fasti 5.164, 5.79; Hygin. Fab. 82, 83, 192; Hom. Od. 1.52).

ATLATONİN [Aztek Mitolojisi] Ana tanrıçanın adlarından birisidir.

ATLAUA [Aztek Mitolojisi] Suların efendisi ve balıkçılık tanrısı olup, okunu (atlatl) eline aldığında Quetzal kuşu gibi uçmaktaydı.

ATLİ Bkz. Attila

ATMAN [Hint Mitolojisi] Bir insanın hayat gücü olan ölümsüz ruhuna verilen isim olup, Sanskritçe nefes almak anlamına gelen "-an" kelimesiyle ilişkilidir. Atman'ın evrensel Brahman'ın bir parçası olduğuna ve bedenin ölümünden sonra yeni bir yaşama aktarıldığına inanılır.

ATMU Bkz. Atum

ATNATU [Aborijin Mitolojisi] Kendi kendini yaratmış bir tanrı olup, çocukları tarafından gökyüzüne fırlatılmıştır.

ATO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının söylencelerinde Ogogo Onigbori'nin yüzü bir zar ile örtülü olarak doğan kızının adı olup, ölüm ile ilişkilendirilmiştir.

ATO SİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England bölgesinde yaşayan Abenaki halkının inanışında, mink iblisi Moos-bas tarafından gözleri kör edilmiş bir şamanın adı olup, aynı anda hem insan hem de yılanın ruhunu taşımaktaydı.

ATOJA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru halklarının inanışında yağmur ruhlarının yaşadığına inanılan bir dağın adıdır.

ATOK Bkz. Abuk

ATON [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrının adı olup, insan elinin parmaklarına benzer, sona eren ışıklar yayan solar disk şeklinde tasvir edilmiştir. Akhenaton adını alan IV. Amenhotep (MÖ 1353-36) tarafından tek ve gerçek tanrı ilan edilip büyük saygı görmüşse de firavununun ölümünden sonra terk edilmiştir. Koç başlı tanrılara tapan Teb'in Amon-Ra rahiplerinin aksine firavun IV. Amenhotep, Aton'a ibadet edilebilmesi için Akhetaton şehrini (bugünkü Tel el-Amarna) inşa ettirmiştir. İlahilerinde her şeyi gölüne göre ve tek başına yaratan cömert yaratıcı olarak anılmıştır.

ATONGA [Pasifik Mitolojisi] Samoa adaları halkının inanışında yarı insan yarı hayalet kültürel bir kahramanın adı olup, kano yapımını icat etmiş, kürekçi şarkılarını ilk o söylemiştir.

ATOTARHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının saçları yılandan olup bir bakışta öldüren efsanevi şifacısının adıdır.

ATRAHASİS [Mezopotamya Mitolojisi] MÖ 18. Yüzyıla tarihlenen çok sayıda kil tablette anlatılan Akad destanın adı olup, hem yaratılış hem de tufan söylencelerini içermektedir. Ahra-Hasis "son derece bilge" anlamına gelmekte olup, Şuruppak'ın tufan öncesi Sümer krallar listesinde adı geçmektedir. Atrahasis'e ilişkin en eski kayıt Hammurabi'nin torunu Ammi-Sduqa (MÖ 1646-1626) dönemine ait olup, ayrıca Babil ve Asur dönemlerine ait çeşitli parçalar bulunduktan sonra Aşurbanipal kütüphanesinde yeniden keşfedilmiştir. İngiliz Asurolog George Smith (1840-1876) tarafından "Tekvin'in Haldiya Açıklaması" başlığıyla İngilizce'ye çevrilmiştir. Ayrıca Bkz. Utnapiştim

ATRAİOMEN [Karayipler Mitolojisi] Batı Hint adalarının güneydoğusundaki Küçük Antil adalarında yaşayan Karib halkının inanışında balık biçiminde korkunç bir yaratığın adıdır. Kıskanç

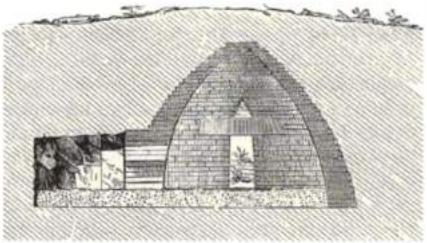
oğulları tarafından öldürülen Kalinago'nun ruhu Atraiomen formuna bürünerek oğullarının peşine düşmüş, oğulları her yöne kaçarak dağıldıkları için Karayiplerde pek çok adaya dağılmışlardır.

ATRAX [Yunan Mitolojisi] Peneius ile Bura'nın oğlu, Hippodameia ile Kaenis'in babası olup, Hestiaeotis'a göre Atraks kentine adını vermiştir.

ATREİDAE [Yunan Mitolojisi] Mykenae kralı Atreus ile Aerope'un oğulları Agamemnon ve Menelaos'un ortak adı olup bu soyun lanetlenmesi ve uğursuzluğu üzerine pek çok anlatı bulunmaktadır (Hom. Il. i. 12).

ATREUS [Yunan Mitolojisi] Pelops ve Hippodamia'nın oğlu Alkathous, Astydameia, Khrysippus, Kopreus, Lysidike, Nikippe, Pittheus, Thyestes ve Troezen'in kardeşi, Aeropenin kocası Agamemnon, Menelaus ve Anaxibia'nın babası, Tantalus'un dedesi olan Miken kralının adı Yunanca *'korkusuz'* anlamına gelmekteydi.

Atreus ile kardeşi Thyestes anneleri Hippodameia'nın da yardımıyla üvey kardeşleri Khrysippus'u öldürünce babaları Pelops tarafından lanetlenmiş ve sürgüne gönderilmişlerdir (Hygin. Fab. 85; Schol. ad Hom. Il. ii. 104). Kardeşler Mykenai'ye Stheneleos ile oğlu Eurystheus'un yanına gitmişse de bir süre sonra Stheneleos da Amphitryon'u Argolis'dan kovunca kenti iki kardeşe teslim etmiştir. Çocuğu olmayan Eurystheus'un varis belirtmeden ölümünden sonra bir kâhin Myken halkına Atreus ile Thyestes'ten birisini kral olarak seçmelerini tavsiye etmiştir. Kardeşler başlangıçta iktidarı paylaşmışsa da bir süre sonra aralarında çekememezlik ve anlaşmazlık başlayarak, düşmanlığa dönüşmüştür. Atreus sürüsündeki en iyi hayvanı Artemis'e kurban edeceğine söz vermesine rağmen sürü içinde altın bir kuzu bulunca sözünden geri dönmüş ve hayvanı kesip, postunu bir sandıkta saklamıştır. Bununla birlikte karısı Aerope postu çalarak gizli aşığı Thyeste'ye vermiştir. Mikenli seçkinler önünde iki kardeş krallık için tartışırken Thyeste altın bir post getiren kişinin tahta çıkmasını teklif edince postun çalındığını bilmeyen Atreus kabul etmiştir. Thyeste altın postu getirince kral seçilmişse de Zeus araya girerek Hermes aracılığıyla gerçek kralın güneşin batış yönüyle ilgili bir kehanetle seçilmesi gerektiğini bildirmiştir. Thyeste güneşin her zamanki gibi batı yönünde batacağı üzerinde bahse girmişse de o gün güneş doğudan batmış ve Atreus kral ilan edilmiştir. Atreus başta Thyeste'yi sürgün etmişse de karısıyla ilişkisini öğrenince intikam almaya karar verdiği kardeşini sözde bağışlamış gibi geri çağırmıştır. Atreus intikam olarak Thyeste'nin oğullarını (Aglaos, Kallileon ve Orkhomenos'u) Zeus tapınağı içerisinde öldürtmüş, dahası bir kazanda kaynatarak, olaydan haberi olmayan babalarına yemek olarak sunmuştur. Thyeste yemekten biraz yedikten sonra, Atreus çocukların kafalarını bir tabak içerisinde getirmiştir. Bu olay üzerine kendisini lanetleyen kardeşi Thyestes ülkeden kovulmuştur. Sikyon'a sığınan Thyestes buradan bir kâhinin öğüdü üzerine kızı Pelopia'dan Aigisthos adlı bir oğul sahibi olmuştur. Pelopeia'nın rahibe olması ve tecavüzün bir kutsal tören sırasında olması tanrıların gazabını Thyestes'in üzerine çekmiştir. Olan bitende haberi olmayan Pelopia kim olduğunu anlamadığı saldırganın kılıcını çalarak Mykenai'ye dönmüş ve Aigistos'u evlat edinen sonradan amcası Atreus ile evlenmiştir. Bu olay Mykenai tahtına kimin geçeceği yani Minos'un büyük oğlu ve meşru varis olan Agamemnon mu yoksa evlat edinilen ve ensest ilişki sonucu dünyaya gelen Aegisthos mu kral olacaktır? Aigisthos büyüdüğünde Atreus ona Thyestes'i öldürme görevi vermiş ama çocuk son anda annesinin verdiği kılıcı kullanmaya kalkışınca gerçek babasının kim olduğu ortaya çıkar ve geri dönerek amcasını öldürüp, tahta babasının çıkmasını sağlamıştır (Hygin. Fab. 88).

Atreus hazinesi veya Agamemnon mezarı

Pausanias notlarından Miken kralı Atreus'un hazinesinden bahsetmiş ve mezarının görülebilir durumda olduğunu bildirmiştir (Pausanias ii. 16. 5). Miken'de MÖ 1300-1250 tarihleri arasında yapılmış tholos (yeraltı mezarı) örneklerinden birisine belki de bu yüzden *Atreus'un Hazinesi* adı verilmiş olup, ayinler için kullanılan ana oda, mezarın bulunduğu ikinci oda, bugün British Museum'da sergilenen iki sütun ve dromos adı verilen bir geçitten ibaret 15 m çaplı dairesel bir mezardır.

ATRİ [Hint Mitolojisi] Antik Hindistan'da yaşadığına inanılıp saygı duyulan ermiş bir ozan olup pek çok Veda ilahisini yazdığına inanılmaktadır. Epik dönemde 10 Prakapati'den birisi olarak görülmekteyken sonradan Brahma'nın aklından doğan oğlu olduğuna inanılmıştır. Saptarişi adıyla bilinen 7 büyük ermişten birisi olarak görülen Atri, Dakşa'nın kızı Anasuya ile evlenmiş, çift birlikte yaşadıkları Çitrakuta'daki inziva yerinde Rama tarafından ziyaret edilmiştir. Atri, Puranalar'a göre Soma'nın babasıdır.

ATROPOS [Yunan Mitolojisi] İnsan kaderini belirleyen ve bildiğinden şaşmayan üç dişi tanrıça olan Moiralardan birisinin adıdır. Atropos veya Aisa, elinden kimsenin kurtulamadığı, insanların canını alan taş yürekli bir tanrıça olup, elinde makas ya da terazi taşırken betimlenmekteydi. Etrüsklerce Athrpa adıyla ödünçlenmiş olup, bir ayna süslemesinde tanrıların huzurunda kaderin değiştirilemez çivisini yere

çakan çıplak bir kadın formunda tasvir edilmektedir.

ATSE ESTSAN [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Atse Hastin'in karısı olan ilk kadının adıdır. İlk Dünya'nın karanlığında doğan kadın ilk insan Atse Hastin ve Koyote ile birlikte İkinci Dünya'ya yolculuk etmiştir. Burada bir adamın tecavüzüne uğrayan Atse Estsan, Üçüncü Dünya'da ise bir su canavarı yeryüzündeki su seviyesini yükseltirken fırsattan istifade eden koyote Atse'nin çocuklarını çalıp kaçmıştır. Dördüncü Dünya'da kocasıyla tartışan kadın, suyun yeniden yükselmesi üzerine Beşinci Dünya'ya gelmiş burada da insanoğlunun bencil davranışlarına kızarak çeşitli canavar ve hastalıklar yaratarak cezalandırılmak istemişlerdir.

ATSE HASTİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Atse Estsan'in kocası olan ilk erkeğin adıdır. Karısı gibi o da tanrılar tarafından bir mısır tohumundan yaratılmıştır.

ATSİNTMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Athabaskan halkının inanışında yeryüzü henüz bomboşken ortaya çıkan bir kızın adı olup, bir dokuma tezgâhı inşa ettikten sonra küpe çiçeği desenli bir kumaş dokuyarak yeryüzünü örtmüştür. Dokumayı kutsal dağlara bağlayan kız şarkı söyleyerek yeryüzünün hayvanlarla dolmasını sağlamış, bir başka yoruma göreyse hayvanları bizzat doğurmuştur. Bu yüzden Atsintma hayvanların koruyucusu kabul edilmekte olup, öldürdüğü hayvanları onuruna adamayan avcıları cezalandırdığına inanılmaktaydı.

ATSOLOVAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'da yaşayan Abenaki halkının inanışında düzenbaz bir karakterin adıdır.

ATŞEN [Eskimo Mitolojisi] Yamyam bir iblisin adıdır.

ATTABEİRA Bkz. Atabei

ATTAJEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan halkların inanışında Çinigçiniç tarafından yaratılmış ilk insanın adıdır.

ATTAR [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Güney Arabistan'da tapınılan ve lakabı 'savaşta cesur olan' anlamına gelen bir savaş tanrısı olup, sabahyıldızı (Venüs gezegeni) ile ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda canlılığın devamı için yaşamsal önemde olan su kaynaklarının koruyucusu kabul edilmekte, onuruna antilop kurban edilmekteydi. Kimi yazarlara göre Athar ile Attar özdeş olup, Atter ise Venüs gezegeninin dişil formudur. Bkz. Aştar, Astar

ATTARD ŞEM BAAL [Yakındoğu Mitolojisi] Bir Kenan tanrıçası olup adı "Baal'ın adı Astart" anlamına gelmekte, Eski Ahit'te bahsi geçen Aştoreth olarak anılan tanrıçanın Baal'ın eşi ve görünümlerinden birisi olduğu anlaşılmakta, savaş ve bereket ile ilişkilendirilmekteydi.

ATTİLA Roma'da lakabı *Flagellum Dei* (Tanrının kırbacı) olan, Volsunga Saga'da *Atli*, Nibelungen Lied'de *Etzel* olarak geçen, MS 404–453 arasında yaşadığı sanılan efsanevi Hun imparatorunun adıdır. Kuzey İtalya'da Po nehrine dek ilerleyen ordusu ancak 451'de general Aetius tarafından durdurulabilmiştir. Söylenceye göre *Keru* adlı sihirli kılıcı bulmuş ve dünyayı ele geçirmek için faydalanmıştır. İldiko'nun babasını öldürüp genç kızla evlenmeye muktedir olmuşsa da kadın keruyu kullanarak Atilla'yı öldürmüştür. İldiko'nun adı Thidrekssaga'da *Erka*, Walther'in Öyküsü'nde *Ospirin* olarak geçmektedir. Nibelungenlied'de ise Etzel *Kriemhild* ile evlenerek kadının öldürülen kocası Siegfried'in intikamını almasına yardım etmiştir.

ATTİS [Anadolu-Yunan-Roma Mitolojisi] Frigya halkının inanışında bir bereket tanrısının adı olup, kışın bitip baharın gelişi (sembolik ölüm ve diriliş) ile ilişkilendirilmekte bahar festivallerinde onurlandırılmaktaydı. Gallus adı verilen hadım rahipleri olan Attis kültü tanrı Yunan ve Roma uygarlıklarına adapte olmuş hatta Roma'da MS 2. yüzyılda güneş tanrısı olarak kabul edilmiştir.

Attis, başlangıçta hermafrodit Agdistis ve ırmak tanrısı Sangarios ırmağının su perisi Nana'nın Frigya'nın Kelaenae kentinde çobanlık yapan oğlu kabul edilmekteydi (Theocr. xx. 40; Philostr. Epist. 39; Tertul. de Nat. 1.).

Agdistis kendine âşık olunca delirmiş bir ayin sırasında cinsel organını kesip atınca ölmüş, mezarında çiçeklerin yetişmesi yaşam gücünün sürekliliğine yorulmuştur.

Ovid ise söylencenin başka bir versiyonunu anlatmış (Fast. iv. 221) Attis'i Kybele'nin aşık olduğu yakışıklı bir genç olarak tanımlamış, sonsuza dek bakir kalması şartıyla delikanlıyı tapınağına bekçi yapmıştır. Bununla birlikte Attis su perisi Sagaritis'e âşık olmuş, kıskançlık krizine giren Kybele kızın yaşadığı ağacı keserek öldürünce çılgına dönen Attis erkeklik organını kesip atmıştır.

Frig tanrısının köklerinin bereket tanrıçası Büyük Ana 'Kybele' ve Sümerlerin bereket tanrısı 'Tammuz' ile ilişkili olması muhtemeldir. Romalı yazar Catullus, Carmina adlı çalışmasında Attis tapımında rahip adayları kendilerini hadım etmelerini detaylı olarak anlatmıştır.

ATTJİS ENE [Fin Mitolojisi] Sami ay tanrıçasının kızı olup, hamile kaldığında av ve balığa gidemediğinden sütünden faydalanmak için ren geyiği beslemeye başlamıştır. Tombul ve beyaz tenli tasvir edilen güneşin kızı Njavvis-ene'nin oğlu, karakuru ve zayıf Attjis-ene'nin ise kızı olmuş, erkek çocuk geçmişte kandırılan annesi Njavvis-ene'nin intikamını Attjis-ene'yi öldürerek almıştır. Kadın ölürken ren geyiklerini kurbağa ve böceklere dönüştürmüştür.

ATTUS NAVİUS [Roma Mitolojisi] Lucius Tarquinius Priscus döneminde (MÖ 616-579) döneminde yaşamış ünlü bir augur (rahip) olup, imparatorun alt kuşak aristokratlar olan "ordo equester"ın sayısını arttırma isteğini dine uygun bulmadığından bileğini ustura taşıyla keserek intihar etmiş yere gömülmüştür. Heykeli senato binasının önünde Comitium'da kutsal incir ağacının yanında bulunmaktaydı (Livy 1.36.5; Halikarnassuslu Dionysius 3.71.5).

ATU [Polinezya Mitolojisi] Fiji ve Tonga adaları halklarının inanışında ilk insanın adıdır. Farklı hikâyelerde Tutu veya Tele adıyla da geçmektedir.

ATUA [Polinezya Mitolojisi] Ölmüş ataların ruhu olup neredeyse tanrılar kadar saygı duyulmaktadır. Atualar, kuşlar gibi uçup, ağaçların tepelerinde yaşayabilmekte, Nuku-mai-Tore 'öteki dünyanın insanları' olarak da isimlendirilmekteydi.

ATUA FAFİNE [Polinezya Mitolojisi] Atua i Raropuka ile birlikte Tikopia adasının dibinden okyanusu kazan başlangıç yaratığıdır.

ATUA İ KAFİKA [Polinezya Mitolojisi] Tikopia adası halkının en önemli tanrısının adıdır.

ATUA İ RAROPUKA Bkz. Atua Fafine

ATUGAN [Moğol Mitolojisi] Yaşamın kaynağı olarak görülen yeryüzü tanrısının adıdır.

ATURUARODO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Bororo halkının inanışında istemeden canavar bir bebek doğuran bir kadının adıdır. Söylenceye göre dev bir yılanı öldüren kahramanın onuruna yapılan zafer dansı yapılırken üzerine canavarın kanı damlayan kadın hamile kalmıştır. Doğurduğu çocuk büyüdüğünde babası gibi canavar olacağından korkan köylüler tarafından öldürülen çocuğunun küllerini alan acılı anne bu külleri sebzeye dönüştürmüştür.

ATUM [Mısır Mitolojisi] Kendini Nun'un sularının dışında yarattıktan sonra dünyayı ve diğer tanrıları da yaratan güneş tanrısının adıdır. Bir söylenceye göre başlangıçta Nun (Başlangıç okyanusu) içinde bir yılan kabul edilen Atum'un yarattığı tanrı Şu ile tanrıça Tefnut'tan yeryüzü (Geb) ile gökyüzü (Nut) oluşurken bu tanrılar Nun içinde kaybolup, Atum'a döndüklerinden Atum'un sevinç gözyaşlarından insanlar doğmuştur. Atum, Amon, Khnum ve Ptah'tan oluşan eski Mısır'ın dört önemli tanrısından birisiydi ve en önemli tanrı kabul edildiği Heliopolis kentin teologlarına göre 'eksiksiz olan' anlamına geliyordu. Başlangıçta Heliopolis kentinin yerel tanrısıyken zamanla önemi artmış tüm Mısır'a yayılmış ve Re-Atum veya Atum-Ra olarak adlandırılmıştır. Ölüler kitabında sabah güneşi Khepera ve öğlen güneşi Ra'dan farklı olarak akşam güneşi ile özdeşleştirilen tanrı Tum, Temu, Atem ve Atmu adlarıyla bilinmekteyse de zamanla tüm özellikleri Khepera'ya atfedilmiştir. Geç dönemde Temt veya Temit adıyla dişil bir karşılığı yaratılan tanrı Mısır sanatında Yukarı ve Aşağı Mısır'ın taçlarını giyen ellerinde hayat sembolü ankh ile bir kraliyet asası taşıyan firavun formunda tasvir edilmekteydi.

ATUM-RE [Mısır Mitolojisi] Büyük tanrı kombinasyonlarından birisidir Bkz. Atum, Ra

ATUNİS [Etrüsk Mitolojisi] Yunan tanrısı Adonis'in MÖ 4. Yüzyılda Etrüsklerce ödünç alınan formu olup, ayrıca Etrüsk aşk ve bereket tanrıçası Turan ile birlikte ana-oğul gibi tasvir edilmektedir.

ATUTUAHİ [Polinezya Mitolojisi] Cennet ve güney yıldızı tanrısı olup aylar boyu denizde yolculuk yapanlara yol göstermekteydi.

ATYS Bkz. Attis

AU [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında güneş tanrısı ve insanlığın babasıdır.

AU CO [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının inanışında denizler kralı ejderha kocasından farklı olarak dağlarda yaşayan bir tanrıçanın adıdır. Her seferinde 100 yumurta bırakan Au Co, yavrularının yarısını dağlara yarısını ise denize yani babalarının yanına bırakmaktadır.

AUAHİ TUROA [Polinezya Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Ngati Awa adlı Maori halkının inanışında güneş tanrısı Tama Nui-Te-Ra'nın yeryüzüne indirmesi için ilk ateşi verdiği oğlunun adıdır. Yeryüzünde ateş tanrıçası Mahu-ike (Mahuika) ile evlenmiş ve 'Ateş çocukları' olarak bilinen beş çocukları olmuş, bunlar elin parmaklarının isimleriyle adlandırılmışlardır:

1. Konui (baş parmak)
2. Koroa (işaret parmağı)
3. Mapere (orta parmak)
4. Manawa (yüzük parmağı)
5. Koiti (küçük parmak)

AUCAN BORUL [Moğol Mitolojisi] Erkek bir kurt ile dişi bir geyikten doğduğuna inanılan Moğol halkının atalarından birisidir.

AUCASSİN VE NİCOLETTE [Fransız Mitolojisi] 12-13. Yüzyıllar arasında yazıya geçirildiği sanılıp, 1752'de Ortaçağ uzmanı La Curne de Sainte-Pelaye tarafından keşfedilmiş, anonim bir gezgin şaire ait manzum destanın adı olup, Beauclaire kontu Garin'in oğlu Aucassin'in babasının amansız düşmanı Valence kontu Bougar'ın köleyken evlat edindiği Arap asıllı kızı Nicolette arasındaki aşkı konu almaktadır. Aucassin'in babası önce oğlunun sonradan Hristiyan olmuş bir köle ile evlenmesine karşı çıkmışsa da delikanlının ısrarı karşısında kesin çözüm için kızı öldürme planları yapmıştır. Bu sırada durumu haber alan Kont Bougar kızı bir kuleye hapsetmiştir. Savaş sırasında esir düşen Aucassin Kont Bougar'ı da esir ederek kaçmayı başarmışsa da Kont Garin oğlunun Nicolette ile evlenmesine izin vermektense Aucassin'i hapse atmayı tercih etmiştir. Bu sırada Nicolette hapsedildiği kuleden kaçmayı başarmış ve köylülerin arasında yaşamaya başlamıştır. Kızın kaybolduğunu öğrenen Kont Garin oğlunu serbest bırakınca Aucassin'de kaçmış ve sevdiği kızı bulup, Torelore krallığına sığınmıştır. Torelore kralı hasta yatağında karşıladığı Aucassin'e öne ordusunu emanet etmişse de Nicolette'ye göz koyduğundan delikanlıdan kurtulmak istemiştir. Korsanların limanı yağmaladığı bir sırada Aucassin babasının ölüm haberini aldığı Beauclaire'e gidip tahta geçerken, bir başka gemiye binip kaçan Nicolette Kartaca'ya gittiğinde gerçekte bir prenses olduğunu ve kızına yeniden kavuşan kralın onu bir Müslümanla evlendirme planı yaptığını öğrenince gizlice Beauclaire'ye dönmüştür. Burada birleşen iki âşık evlenip mutlu bir yaşam sürmüşlerdir.

Aucassin ile Nicolette (Anonim çizim, 1880)

AUÇİMALGEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'nin güneyinde, kuzeyde Bio-Bio nehrinden güneyde Tolten nehrine kadar olan bölgede yaşayan Araukan halkının inanışında ay tanrıçasının adıdır.

AUD [İskandinav Mitolojisi] Naglfari ile Nott'un (Gece) oğlu olup adı "refah" anlamına gelmektedir.

AUDE [Fransız Mitolojisi] Olivier'in kız kardeşi olup, Roland'a âşık olmuş, Viyana'yı kuşatan Roland ile Olivier arasında arabuluculuk yapmıştır.

AUDHUMBLA [İskandinav Mitolojisi] Düzyazı Edda'nın Gylfaginning ve Nafnathulur bölümlerinde bahsi geçen mitolojik ineğin adıdır. Zamanın başlangıcında donmuş buzdan yaratılan bu inek Niflheim'in buz ve tuzunu yalayarak beslenmekte ve dev Ymir'i emzirmekteydi. Audumbla'nın yalayarak erittiği buzlardan Burr'un babası ve Odin'in dedesi Buri doğmuştur. Tacitus'un Germania adlı eserinde (MS 98) Germenlerin kökünün yeryüzünde doğan Tuisco adlı bir tanrı ile oğlu Mannus ile 3 erkek torununa dayandırması Audhumla miti ile benzerlik taşımaktadır.

AUDJAL [Pasifik Mitolojisi] Filipinlerin doğusunda bulunan Caroline adaları halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adıdır.

AUF Bkz. Af

AUFANİAE [Kelt Mitolojisi] Almanya'da Ren nehri havzasında (Rheinland) ve İspanya'da bulunan sunak yazıtlarında bahsi geçen bir ana tanrıçanın adı olup, Matronae Aufaniae veya Deae Aufaniae olarak da bilinmekteydi.

AUFRUVVA [Fin Mitolojisi] Sami halkının inanışında balık sürülerini nehir ağızlarına doğru sürerek insanlarca yakalanmasına yardım eden bir denizkızının adıdır. Bir refah tanrıçası olarak da düşünülen Aufruvva'nın belden yukarısı kadın aşağısı ise balık olarak tasvir edilmekteydi.

AUGE [Yunan Mitolojisi] **1.** Doğu Arkadia'da bulunan Tegea kentinin kralı Aleus ile Neaera'nın Athena rahibesi kızının adıdır. Troya kralı Laomedon'un sarayında yaşarken kenti almaya gelen Herakles'in tecavüzüne uğrayıp hamile kalmıştır. Kızın babası çocuğun babasının Herakles olduğuna inanmamış bir söylenceye göre ana kızı bir sandığa koyup denize bırakmış bir başkasına göre denizci Nauplius'a vermiş o da köle tacirlerine satmıştır. Mysia kralı Teuthras sonradan Auge ile evlenmiş oğlu Telephus'u da evlat edinmiştir (Apollod. ii. 7. 4, iii. 9. 1).

2. 12 Horae'den birisinin adıdır (Hyginus, Fab. 183.).

AUGEAS [Yunan Mitolojisi] Phorbas ile Hyrmine'nin veya Güneş tanrısı Helios veya Poseidon ile İphiboe veya Naupidame'nin oğlu (Hygin. Fab. 14), Aktor'un erkek kardeşi ve Epikaste'nin babası olduğuna inanılan Elis kralının adıdır (Paus. v. 1. 7; Apollod. ii. 5. 5; Schol. ad Apollon. i. 172.). Babasından kalma 3000 sığırı barındıran devasa ahırı otuz yıldan beri temizlenmediği için tarlaları verimsizleşince Herakles ile sürüsünün onda birini verme karşılığında ahırı temizlemesi için anlaşmıştır. Herakles gübreleri kürekleyip dışarı taşımaktansa ahırın arka duvarını inanılmaz gücüyle yıkmış, Alpheus ve Peneus nehirlerinin yataklarını değiştirip, kazdığı bir kanal yardımıyla ahıra yönlendirmiş on iki yardımcısının da yardımıyla tüm ahırı bir gün içinde temizlemiştir. Augeas oğlu Phyleus'un da aleyhine tanıklık yapmasına karşın sözünü tutmamış Herakles ve Phyleus'u krallığından kovmuştur. Arkadialı gönüllülerden bir ordu toplayan Herakles kralın üzerine yürümüş, hastalanan kahraman önce yenilgiye uğramışsa da sonradan Augeas ve Aktor'un oğullarını öldürmüş, ülkenin tahtını Phyleus'a teslim etmiştir (Apolod. ii. 7. 2; Diod. iv. 13, 33).

AUGUR [Roma Mitolojisi] Antik Roma ve Etruria'da kuş uçuşuna bakarak kehanette bulunan falcılara verilen isim olup, Latince auspicium (aues 'kuşlar' + specere 'gözlemek') ile ilişkiliydi. Augurlar gelecekten haber vermemekte doğayı izleyerek Jüpiter'in bir işi onaylayıp onaylamadığını bildirmekteydi. Augurların teknik ve faaliyetleri hakkında *Libri Augurales* ve *Commentarii Augurales*'ten bilgi edinmek mümkündür. Geleneğin kurucusunun başının üzerinde uçan 12 akbabadan ilham alıp Roma kentini kuran Romulus olduğuna inanılmaktaydı.

Lituus adı verilen kıvrıl asayı taşıyan bir Augur

AUGUSTİNE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** MS 354-430. Roma İmparatorluğu'na ait olan Hippo Regius (bugünkü Cezayir sahili) piskoposu ve Batı Kilisesi'nin ilk önemli ilahiyatçısı olup, gerçek adı *Aurelius Augustinus'dur.* İnsanın evrendeki yerini kabullenmesi, bedenin ruha, ruhun tanrıya boyun eğmesi gerektiğini ileri sürmüş, *'De Civitate Dei'* adlı eserinde Hıristiyanlığın paganizme karşı savunmasını yaparken insanları sürekli birbirleriyle mücadele ettiğine inandığı *'seçkin kullar'* ve *'lanetlenmiş olanlar'* ikiye ayırması kilise tarafından tam olarak kabullenilmese de Hıristiyan düşüncesini asırlarca etkisi altında bırakmıştır. Yortu günü 28 Ağustos olan din adamı *"İtiraflar"* adıyla otobiyografisini de yazmıştır.

2. MS 605'de vefat eden Güney İngiltere'de Hıristiyan kilisesinin kurucusu ve Canterbury'nin ilk başpiskoposu olup, yortu günü 26 Mayıs'tır.

AUGUSTUS MÖ 27 yılında Julius Caesar'ın yeğeni ve evlatlığı Gaius Octavius Caesar'a verilen onursal unvan olup, sonraki imparatorlara ancak Senato tarafından onaylandıktan sonra verilebilmekteydi. Yunanca *Sebastos* (kutsal) kelimesinin karşılığı olan terim imparatorlara kutsallık atfeden lakap saraydaki önemli hanımlara Augusta olarak adapte edilmiş, Hıristiyan Kutsal Roma Germen imparatorlarınca da kullanılmıştır.

AUKAM [Pasifik Mitolojisi] Avustralya'nın kuzeyinde Torres boğazında yer alan Nagi adası halkının söylencelerinde amcası Waw ve tembel kardeşi Poapun ile birlikte yaşayan bir kadın kahramanın adıdır. Çalışkan kadın her gün ava çıkarak çalışmayan erkek kardeşine yiyecek sağlamaktaysa da yeğenine kızan kıskanç amcası Aukam'ın oğlu Tiai'yi öldürmüştür. Oğlunun kemiklerinden kolye yapıp boynuna takan kadın, Tiai'nin ruhunu aramak için uzun bir yolculuğa çıkmış, sonunda muradına ermiştir.

AULANERK [Eskimo Mitolojisi] İnsanlara neşe getiren bir deniz tanrısının adı olup, dalgaları ve gelgiti kontrol etmekteydi.

AULONİADES [Yunan Mitolojisi] Vadi perilerine verilen isimdir.

AULESTES [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın Tyrneialı müttefiki olup Tiberis ile su perisi Manto'nun oğlu, Oknus'un kardeşidir. Perusia'nın kurucusu olarak görülen kahraman Messapus tarafından öldürülmüştür (Virg. Aen. x. 207, xii. 290.)

AULİS [Yunan Mitolojisi] Thebai kralı Ogygus ile Thebe'nin kızı olup, ölümünden sonra Praxidikai üzerine edilen yeminlerle ilişkilendirilen bir tanrıçaya dönüştürülmüştür.

AULONİUS [Yunan Mitolojisi] Asklepius'un takma isimlerinden birisi olup, Messenia'da Aulon vadisinde bulunan tapınağına atfen konulmuştur (Paus. iv. 36. 5).

AUMAKUA [Hawaii Mitolojisi] Her insanın iki ruha sahip olduğuna ve insan öldüğünde dünyevi ruh olan 'unihipili' yeryüzünde kalırken yüksek ruh 'aumakua'nın cennete yükseldiği ve atalarının ruhlarıyla birlikte olduğuna inanılmaktadır.

AUMANİL [Eskimo Mitolojisi] İyi ruhlu, yardımsever ruhlara verilen isimdir.

AUNGA [Melanezya Mitolojisi] İnsan ruhunun iyi parçasına verilen isim olup ölümden sonra yok olduğuna inanılmaktaydı. Kötü özellikleri taşıyan parçaya ise 'adaro' denilmekte ve ölüme rağmen yok olmamaktadır)

AUNGGAAK [Eskimo Mitolojisi] Çocuğun kıyafetine bağlanmış balina ya da diğer hayvanların kemik, deri parçası gibi objelere verilen isim olup bir çeşit koruyucu tılsım vazifesi görmekteydi.

AUNT NANCY Bkz. Anansi

AUNYAİNA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi halkının söylencelerinde bahsi geçen, yaban domuzu dişleriyle çocukları yiyen kötü yürekli büyücünün adıdır. İnsanlık var olmadan önce ormanda gezerken, yeryüzünde yaşayan ilkel varlıkları görmüş ve peşlerine düşmüştür. Maymun olması muhtemel bu yaratıklar gökyüzüne kadar uzanan bir asmaya tırmanınca peşlerinden gitse de bir papağanın ısırması sonucu yere düşmüş ve ölmüştür. Aunyaina'nın kol ve bacaklarından kayman ve iguanalar el ve ayak parmaklarından ise kertenkeleler ortaya çıkmış, gövdesi akbabalarca yenilmiştir.

AUPARU [Pasifik Mitolojisi] Cook adalarının en büyüğü olan Rarotonga adası halkının inanışında 'yumuşak çiğ' anlamına gelen bir dere adı olup, bu derede su perilerinin yıkandığına inanılmaktadır.

AURA 1. [Yunan Mitolojisi] Lelas ile Periboea'nın kızı olup, Artemis'in ayağına çabuk yoldaşlarından birisidir. Kendisine âşık olan Dionysos'tan uzun süre kaçmışsa da Tanrı'nın Aphrodite'den ricası üzerine kızın gönlü aşkla dolmuş ve Dionysos ile birlikte olarak ikizlerini dünyaya getirmiştir. Doğum sonrası çıldıran Auro çocuklarını parçalayarak denize atmıştır (Nonnus, Dionys. 260).

2. [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır (Paus. vi. 13. 5; Hygin. Fab. 181)

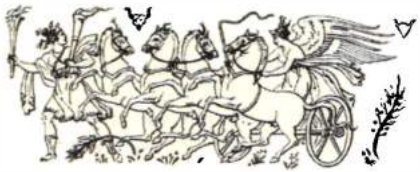
AURAE [Yunan Mitolojisi] Rüzgâr perilerine verilen isimdir.

AURAE VİRGA [Roma Mitolojisi] Merkür'ün Apollon'a verdiği asanın adıdır.

AURAKA [Polinezya Mitolojisi] Ölüm tanrısının adı olup 'her şeyi yiyen' anlamındadır.

AURELİUS AMBROSİUS [Britanya Mitolojisi] Monmouth'lu Geoffrey'e göre Kral Arthur'un amcası, Kral Konstantin'in oğlu, Uther Pendragon'un ağabeyi ve Stonehenge'i tasarlayan kişidir.

AURİARİA [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adalarında, kırmızı derili dev yapılı bir şefin adını verdiği bir efsanenin adıdır. Nei Tituaabine adlı kırmızı derili bakire bir genç kıza âşık olmuş, kız ölümünden sonra bitkilerin filizlenmesinden sorumlu tanrıça olmuştur.

Aurora

AURORA [Roma Mitolojisi] Güzel bir kadın görünümünde gökyüzünde uçarak güneşin yükseldiğini müjdeleyen şafak tanrıçasının adı olup, Hyperion ve Thia'nın kızı, güneş ile ayın kız kardeşidir. Astraeus ile evlenmiş rüzgâr ve Eos adıyla bilinen yıldızları doğurmuştur. Beyaz atlar tarafından çekilen arabası gökyüzünde hızla yol alırken takımyıldızları onun yaklaşmasıyla görünmez olmaktaydı.

Aurora, Yunan panteonunda Eos'un karşılığıdır.

AURVA [Hint Mitolojisi] Urva'nın oğlu, Bhrigu'nun torunu olan bir ermişin adı olup "kalçadan çıkan" anlamına gelmekteydi. Mahabharata'da ermiş Kyavana ile Aruşi'nin oğlu olarak bahsi geçmiş bu yüzden Bhargava olarak da anılmıştır. Rişi Aurva, büyük bir volkan patlamasına sebep olmuşsa da Brahma lavların okyanusta "Kısrak ağzı" denilen bir noktaya akmasını sağlayarak yeryüzünü yanmaktan kurtarmıştır.

AURVATASPOS [Pers Mitolojisi] Keyhüsrev dağlarda kaybolduğu sırada tacını saklayan kişinin adıdır.

AUS [Mezopotamya Mitolojisi] Damaskius (Şam) kaynaklı Babil yaratılış söylencesi varyantında Daus'un kocası, Anu ve İllinus'un kardeşi, Dauke ve Bel'in babası olan eski bir tanrının adıdır. Aus genellikle Osiris ile eş tutulmuştur.

AUSAAS [Mısır Mitolojisi] Horus'un görünümünden sabah güneşi tanrısı Harakhti'nin karısıdır.

AUSAUTAS [Baltık Mitolojisi] Litvanya şifa tanrısının adıdır.

AUSEKLİS Bkz. Ausrine

AUSERA [Baltık Mitolojisi] Litvanya şafak tanrıçasının adıdır.

AUSON [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un Kalypso veya Kirke'den doğan oğlu olup, Ausonia'ya ve ataları olduğuna inanıldığı için Galyalı Auson halkına adını vermiştir (Tzetz. ad Lycoph. 44, 696; Aen. iii. 171).

AUSONİA [Roma Mitolojisi] İtalya'ya verilen isimlerden birisi olup, Ulysses (Yunan Odysseus) ile Kalypso'nun oğlu olan Auson'a atfen bu adı almıştır.

AUST Bkz. İsis

AUSTER [Roma Mitolojisi] Nem, sis ve yağmur getiren güney rüzgârıyla özdeşleştirilmiş bir tanrının adı olup Yunan mitolojisindeki Notus'un karşılığıdır. Bugün *Sirocco* olarak adlandırılan Kuzey Afrika çöllerinin (Sahara) sıcak ve kuru rüzgârının güney Akdeniz ülkelerine ulaşmasıyla oluşan hava şartları da aynı isimle bilinmektedir.

AUSTESİON [Yunan Mitolojisi] Polyneikes'in torunu ve Tisamenus'un oğlu, Theras ile Argeia'nın babası olan Thebaili bir kahramanın adıdır.

AUSTEJA [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında insanların adına çimenlikleri takdis ettikleri bal arılarının koruyucusu olan bereket tanrıçasının adıdır. Bubilas'ın karısı olan Austeja ev ve çiftliğin koruyucusu olarak da kabul edilmekte, Ağustos ayı ile ilişkilendirilmekteydi.

AUSRİNE [Baltık Mitolojisi] Letonya'da Auseklis adıyla bilinen, Litvanya şafak tanrıçası olup, gün batımı tanrıçası Vakarine'in karşıtıdır. Yunan tanrıçası Eos, Roma tanrıçası Aurora, Vedik Uşas ile benzerlikler göstermektedir. Litvanya'da Hıristiyanlığın yayılmasının ardından Ausrine inancı Meryem Ana kültü ile birleştirilmiştir. Ausrine ilk olarak Polonyalı tarihçi ve din bilimci Jan Łasicki (1534–1602) tarafından Ausca olarak anılmış, güneşin ufuk çizgisi üzerinde yükselmesiyle ilişkili ışık tanrıçası olduğu kaydedilmiştir. Söylenceye göre her sabah Ausrine ile yardımcısı Tarnaitis (Merkür?) güneşin (Saule) yolunu açmakta akşamları ise Vakarinė uyuması için güneşin yatağını hazırlamaktaydı. Saule ile Ausrine arasındaki ilişki belirsiz olup çoğu zaman Saule, Ausrine ile Vakarine'in, İndraja (Jüpiter), Sėlija (Satürn), Ziezdrė (Mars), Vaivora (Merkür) gibi gezegenlerin hatta Zemyna'nın (Dünya) anası olarak gösterilmekteydi. Bir söylenceye göre ay tanrısı Menulis karısı Saule'yi güzeller güzeli Ausrine ile aldatınca şimşek tanrısı Perkunas tarafından cezalandırılmıştır.

AUSVEİKİS [Prusya Mitolojisi] Şifa tanrısının adı olup Yunan mitolojisindeki Asklepius ile bağlantılı olmalıdır.

AUSTRİ [İskandinav Mitolojisi] Gökyüzünün dört köşesini tutan 4 cüceden doğuda bulunanın adıdır.

AUTAK [Pers Mitolojisi] Azhi Dahak'ın annesi olan yarı iblis- yarı insan bir yaratığın adıdır.

AUTEB [Mısır Mitolojisi] Neşenin kişileştirilmiş dişil formunun adıdır.

AUTESİON [Yunan Mitolojisi] Thebai'nin yerlilerinden Argos kralı Tisamenus'un oğlu, Thersander'in torunu olup, Theras ile Argeia'nın

babasıdır (Apollod. ii. 8. 2; Paus. iii. 15; Herodot. iv. 147, vi. 52; Strab. viii. p. 347).

AUTOLAUS [Yunan Mitolojisi] Arkas'ın oğullarından birisi olup, Thelpusa'da terk edilen çocuk Asklepius'u bulmuş ve büyütmüştür (Paus. viii. 4. §2, 25. 6.)

AUTOLEON [Yunan Mitolojisi] İtalya'nın güneyinde yer alan Kroton kentinde yaşamış bir kahramanın adıdır.

AUTOLYKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hermes veya Daedalion'un Khione, Philonis veya Telauge'den doğan oğlunun olup, Antikleia'nın babası ve Odysseus'un dedesidir (Apollod. i. 9. 16; Hygin. Fab. 201). Homeros'a (Odysseia xix. 394) göre Amphithea'nın Pausanias'a göre (viii. 4. 3) ise Neaera'nın kocası olup, Parnassus dağının (bugünkü adı Liakoura) eteklerinde yaşayan ünlü bir hırsız ve dolandırıcıdır. Troya'da Amyntor'un deri miğferini, Euboia'da Eurytos'un sürülerini çalan mahir bir hırsız olan Autolykus çaldığı ineklerin derilerini boyayarak saklayacak ya da çalınan sürülerini arayan Sisypos'u durdurabilmek için başkasıyla evlenmeye hazırlanan kızı Antikleia'yı gizlice koynuna koyacak denli ahlaksız Herakles'e güreş sanatını öğretecek denli bilgiliydi. Argo seferinde de katılan Autolykus kimi yazarlarca İason'un dedesi olarak da gösterilmiştir.

2. Deimakhus'un oğlu olan Teselyalı bir kahramandır. Kardeşleri Deileon ve Phlogius ile birlikte Herakles'in Amazonlara karşı düzenlediği sefere katılmıştır. Kardeşleriyle birlikte Karadeniz bölgesine yerleşen Autolykus Argonaut seferine katılıncaya dek kurucusu kabul edildiği Sinop'ta yaşamıştır (Apollon. Rhod. ii. 955, Valer. Flacc. v. 115). Kahramanın heykeli Sinop'un Romalılarca işgalinin ardından Lucullus tarafından Roma'ya getirilmiştir (Strab. xii. p. 546).

AUTOMATE [Yunan Mitolojisi] Danaidlerden birisinin adı olup, Busiris'i öldürmüştür (Apollodorus ii. 1. 5).

AUTOMEDON [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un savaş arabasını kullanan arabacının adı olup, Diores'in oğludur. Troya'ya Skyroslu bir grubun başında gemiyle gelmiş olup, Virgil'e göre Akhilleus'un ölümünden sonra oğlu Pyrrhus/Neoptolemos'a hizmet etmiştir (Hom. İl. XVI, 145; XVII, 429; Virg. Aen. ii. 476).

AUTONOE [Yunan Mitolojisi] Kadmos ve Harmonia'nın kızı, Aktaeon'un annesi, Agave, İllyrius, İno, Polydorus ve Semele'nin kız kardeşinin adıdır (Apollodorus iii. 4. 2). Diğer yazarlara göre ise Aristaeus'un karısı ve Aktaeon ile Makris'un annesidir. Kız kardeşleriyle birlikte bir ayin sırasında kendinden geçerek Pentheus'u parçalamışlardır (Hes. Theog. 977; Paus. x. 17. 3; Hygin. Fab. 184).

AUTONOOS [Yunan Mitolojisi] Akanthis ile Akanthus'un babasıdır.

AUTOPSİA [Yunan Mitolojisi] Eleusis kentinin mistik Demeter tapınma ayinlerinde kendinden geçerek tanrıya ulaşma yönetimin adıdır.

AUTRİMPAS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında deniz ve göl tanrısıdır.

AUUENAU [Aborijin Mitolojisi] Fırtına ruhlarına verilen isim olup, küçük, kıllı ve vücutlarının çeşitli bölümlerinde kuyruk ve tırnaklar taşıyan varlıklar olarak tasvir edilmekteydiler.

AUXESİA [Yunan Mitolojisi] Persephone'un lakaplarından birisi olup tarım ve bereket ile ilişkilendirilmekteydi.

AUXO [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Themis'in altı kızından birisi olan bir mevsim tanrıçasıdır.

2. Eski Attik tanrılardan birisi olup, Pausanias'a göre (ix. 35. 1) Hegemone ile birlikte tapınılmaktaydı.

AUVA [Aborijin Mitolojisi] Kutsal kabul edilen yerlere verilen isimdir.

AV [Yakındoğu Mitolojisi] Babil takviminde kutsal kabul edilen 5. Ayın adı olup, Temmuz ve Ağustos aylarının bir bölümünü kapsamaktadır. Av ayı Yahudilikte de kutsal kabul edilmiş ve *Menahem* (Avutucu) olarak adlandırılmıştır.

AVLANMAK [Yunan Mitolojisi] En önemli besin maddelerinden birisi olan eti elde etmenin iki yolu avlanmak ve hayvan yetiştiriciliğidir ki ilki yerleşik ve hayvancılıkla meşgul yarı göçer toplumlarda evcil hayvanların avlanması hoş karşılanmamıştır. Sözgelimi Odysseus'un arkadaşlarının kendilerine ait olmayan evcil hayvanları (kyklopların keçilerini avlayarak öldürmeleri ya da Helios'un sığırlarını kurban etmeleri) meşru olmayan yollardan elde etmeleri hoş görülmemiş ve tanrılarca cezalandırılmalarına sebep olmuştur. Herakles ve Theseus gibi Yunan kahramanlarının olağanüstü güç ve cesaretlerine karşın usta avcı olmadıkları, iz süremeyip tuzak kuramadıkları anlaşılmaktadır. Bununla Sophokles'in tragedyasında olduğu gibi usta okçu ve avcı Philoktetes'in silahsız kalınca vahşi hayvanlara av olması örneği avcıyla avı arasındaki ilişkiyi tersine çevirmektedir. Kalydon avı söylencesi Eski Yunan'da soylu gençlerin av becerilerini sergilediği mükemmel bir av örneği olmasının yansıra ava katılanların ortak değerlerini göstermektedir. Meleagros, domuzun postunu geleneğe uygun olarak katılanlar arasında paylaştırmaktansa âşık olduğu avcı kız Atalante'ye hediye edince tanrılarca cezalandırılmaktaydı.

AVA [Baltık Mitolojisi] Volga nehri havzasında yaşayıp Uralik bir dil olan Mordvince konuşan Mordvin halkının inanışında koruyucu bir ruhun adıdır.

AVA HON DO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'ın kuzeyinde yaşayan Abenaki halkının inanışında insanları ısıran böceklerin ruhuna verilen isimdir.

AVABİ [Japon Mitolojisi] Honşu adasında bulunan Nanao şehri civarında çeşitli söylencelere konu edilmiş bir deniz cini olup, boğulan denizcileri yemekte ve içinde inci bulunan istiridyelerin korumaktaydı.

AVADANA [Hint Mitolojisi] Bir insanın geçmiş yaşamlarında gerçekleştirdiği olumlu davranışların Buda tarafından çeşitli konuları aydınlatmak

amacıyla anlatılmasının adıdır. Sanskritçe 'soylu öyküler' anlamına gelen terimin Pali dilindeki karşılığı Apadana'dır.

AVAEH YEGENDKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ve Ohio'nun doğusunda yaşayan Seneka halkının inanışında, üç kızıyla birlikte yaşayan bilge ve yaşlı bir kadın olup kuğu görünümünde tasvir edilmekteydi.

AVAGDU [Kelt Mitolojisi] Bereket tanrıçası Ceridwen'in çirkin oğlu ve Creirwy'nin erkek kardeşidir.

AVAİKİ [Polinezya Mitolojisi] Polinezyalıların bir zamanlar atalarının yaşadığına ve oradan çıkıp Pasifik adalarına dağıldıkları manevi yurtlarının adıdır. Hawaiki adıyla da bilinip yeraltı dünyasıyla özdeşleştirilen efsanevi yerden insan ruhları bir delikten yeryüzüne çıkmıştır. Avaiki aynı zamanda barış, tarım ve tatlı patates tanrısı Rongo ve ailesinin de evidir.

AVAİKİ TAUTAU [Polinezya Mitolojisi] Maori efsanelerinde Yeni Zelanda'nın eski ve orijinal adı olarak geçmektedir.

AVAİYO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Teva halkının inanışında koruyucu bir ruhun adıdır.

AVAKKULE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Doğu Montana'da yaşayan Siu halkının bir kolu olan Krovların inanışında insanlara eşek şakaları yapan, yaramaz ve şeytani karakterli cüce bir halkın adıdır.

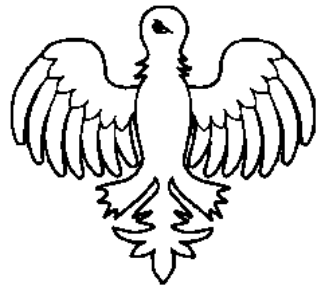
AVALLOC [Kelt-Britanya Mitolojisi] Galler kökenli tanrıça Modron'un babasının adıdır. Kral Arthur efsanesinde Avalon'un hayalperest kralı olarak bahsi geçmektedir.

AVALOKİTESHVARA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde en önemli tanrılardan birisi olup, Sanskritçe avalokita *'gözlemek'* ve işvara *'tanrı'* kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Japonya'da Kannon, Tibet'te Çen Resig, Kore'de Kvan Um, Çin'de Kuan-yin adlarıyla bilinmektedir. Amitabha'dan çıkan tanrı bu yüzden çağımızın Dhyani-Bodhisattva'sı kabul edilmektedir. 11 kafalı, bin gözlü ve her yerde çekilen acıları duyabilmesi içim bin kulaklı bir varlık olarak tasvir edilmekteydi. Özellikle Tibet'te büyük saygı gören tanrı Buda Şakyamuni ile Buda arasında dünyanın koruyucusu kabul edilmekteydi.

AVALON [Kelt-Britanya Mitolojisi] Kutsal bir ada ya da cennetin adı olup, Keltçe abal *'elma'* kelimesiyle ilişkili olmalıdır. St. Asaph piskoposu ve yazar Monmouthlu Geoffrey'in 1136'da yazdığı *Historia Regum Britanniae* (Britanya kralları tarihi) adlı çalışmaya göre Avalon Kral Arthur'un kılıcı Excalibur'un dövüldüğü sihirli bir ada olup, kahraman son savaşından sonra burada iyileşmiştir. Geoffrey *Vita Merlini* (Merlin'in Hayatı) adlı eserinde ise Avalon'un ekim yapmaya gerek olmadan meyve ve tahıl elde edilebilen bir ada olduğunu kaydetmiştir. Geoffrey'in *'Insuls Avallonis'* olarak adlandırıp *'elma adası'* olarak çevirdiği kelimenin Gallerli Keltlerin *'Ynys Avallach'* dedikleri ve tanrıları 'Avallach' ile ilgili ruhani bir kelime olduğundan şüphe duyulmamalıdır. Hıristiyanlığın kabulünün ardından Arimathealı Joseph ile İsa'nın Britanya'da ilk ziyaret ettiği ve ilk kilisenin kurulduğu ada olduğu söylencesi yayılmıştır. Başka bir söylenceye göre Kral Arthur'un cesedi yarı üvey kız kardeşi Morgan le Fay tarafından bu adaya getirilip gömülmüştür. Fransız yazarlar Chrétien de Troyes'in 1170-1190 arasında tarihlenen *"Erec ve Enid"* romanında Lord Guingamar'ın yönettiği Avalon adasında Erec ve Enid, Morgan le Fay'ın da katıldığı bir düğün töreninde evlenmektedir. 12. Yüzyılda yaşadığı bilinen Marie de France'in Kral Arthur'un hayatını konu alan romanında ise Kral Arthur'un topraksız ve kadınsız şövalyesi Lanval bir peri kadın tarafından Avalon adasına kaçırılmış ve adamdan bir daha haber alınamamıştır. Arthur söylenceleri öncesi Kelt mitolojisinde bahsi geçmeyen efsanevi diyarın İrlanda efsanelerindeki Tir-nan-Og ile özdeş olabileceği ileri sürülmüştür. Avalon, Arthur söylencesinin İskandinav varyantlarında Assysla adıyla anılmıştır.

Bkz. Kral Arthur, Morgan le Fay

AVALERİON [Ortaçağ Mitolojisi] Pliny'nin tanımlamalarını esas alan Avrupalı coğrafyacılara göre Hindistan'da Hydaspes (bugünkü Jehlum) ve İndus vadilerinde yaşayan kartal büyüklüğünde efsanevi bir kuşun adıdır. Alerion Adıyla da anılan kuş Ortaçağ armacılığında ayakları olmayan kartal benzeri bir figür olarak tasvir edilmiş olup, ayaksız kırlangıç (Martlet) figürüyle benzerlik göstermektedir

Avalerion veya Alerion'un armacılıkta kullanılan tasviri

AVALUX [Maya Mitolojisi] Keçuva halkının inanışında bir tanrının adıdır.

AVANK Bkz. Addank

AVAR [Mezopotamya Mitolojisi] Tek gözlü bir iblis olup, insanları ayartarak yanlış yola sapmalarına sebep olmaktadır.

AVARE YAHUDİ [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın çarmıha gerildiği gün sırtında çarmıh taşıyan İsa'ya vurup, alay ettiği için İsa dünyaya tekrar dönene dek amaçsızca dolaşmaya mahkûm olan bir Ortaçağ efsanesi kahramanın adı olup, Ahasverus ve Johannes Buttadaeus olarak da bilinmektedir. Efsane ilk olarak 13. Yüzyılda St. Alban manastırı kroniklerinde anılmakta olup, İsa Paltus'un kapısının önünden geçerken Pontius Pilatus'un uşağı Cartaphilus tarafından tartaklanıp, daha hızlı gitmesi için uyarılmıştır. Ahasverus adı ise MS 1602 yılında yayınlanan

anonim bir eserde geçmekte olup, İsa çarmıha gerili vaziyetteyken kunduracı Ahasverus'un evinin önünde dinlenmek istemiş, kunduracı bu talebi reddedince, merhametsizliği nedeniyle kıyamet gününe dek yeryüzünde dolaşma ve beş metelikten fazla para harcayamama cezasına çarptırılmıştır. Öykünün çeşitli versiyonlarında Avare Yahudi'nin vali, Sanhedrim adlı tarikattan bir haham, bir ayakkabı satıcısı veya başka bir tüccar olduğu iddia edilmekteyse de hepsinde ortak motif sonunda adamın yaptığından pişmanlık duyması ve sonunda vaftiz olarak Katolik inancını benimsemesidir. Bir iddiaya göre bu Ahasverus'un adı Pers kralı Xerxes'in Ahaşveroş olarak telaffuz edilmesiyle ilişkilidir.

AVATAR Bkz. Avatara

Matsya (Vişnu'nun balık avatarı)

AVATARA [Hint Mitolojisi] Tanrıların dünyada vücut bulması, bir ölümsüzün insan bedenine bürünmesine verilen isim olup, Sanskritçe avatri (yeryüzüne (aşağı) inme) kelimesiyle ilişkilidir. Avatar, özellikle tanrı Vişnu'nun kullandığı bir özellik olup, on avatarlı bu tanrının yanı sıra Şiva'nın da yerel avatarları ve iki oğlu bulunmaktaydı. İnanışa göre Vişnu dünyada kaos yaşanan dönemlerde insanları kurtarmak amacıyla dünyaya her seferinde farklı bir görünüm (avatar) ile gelmiştir. Avatara söylencelerinde yeryüzünde kargaşa yaratmak isteyen cehennem mensubu Asuraların tanrılara ait bir alan olan gökyüzüne sahip olmak için savaşmaları konu alınmaktadır ki zaman zaman Devalara galip geldikleri görülmektedir. Bu durumda tanrılar Vişnu'dan yardım istemekte o da avatar formunda yeryüzüne inerek yeni bir düzen kurmaktaydı. Her seferinde daha mükemmel bir varlık olarak gelen Vişnu bugüne dek dokuz kez yeryüzüne inmiş olup, beyaz bir at üzerinde ortaya çıkacağı onuncu ve son gelişinde (Kalkin) kusursuzluk kazanacağına inanılmaktaydı.

Vişnu'nun Maha Avatarları:

1. Matsya (Balık)
2. Kurma (Kaplumbağa)
3. Varaha (Domuz)
4. Narasimha (Aslan-İnsan)
5. Vamana (Cüce)
6. Paraşurama (Baltalı Rama)
7. Rama
8. Krişna
9. Buda, Balarama
10. Kalkin

Puranalarda ise Vişnu'nun 25 avatarı olduğu yani dünyaya 25 kez indiğine inanılmaktadır. Bunlar:

1. Kurma (Kaplumbağa)
2. Narada
3. Varaha
4. Matsya
5. Yajna
6. Nara-Narayana
7. Kapila
8. Dattatrey
9. Hayasirsa
10. Hamsa
11. Prsnigarbha
12. Rsabha
13. Prithu
14. Narasimha
15. Kurma
16. Dhanvantari
17. Mohini
18. Vamana
19. Parasurama
20. Raghavendra
21. Vyasa
22. Balarama
23. Krişna
24. Buda
25. Kalki

Avatar doktrini Bhagavadgita'da Arjuna'ya eğitmeni Krişna tarafından *Dürüstlüğün azalması ve günahkârlığın artışında ben kendimi yaratırım*' sözleriyle açıklanmaktadır.

Yahudi ve Hıristiyanların Mesih, Müslümanların Mehdi inanışı ile Hinduların Vişnu'nun Kalkin avatarı inanışındaki benzerlik ortadadır.

AVATEA [Pasifik Mitolojisi] Cook adalarında ay tanrısına verilen isimdir.

AVCI PİRİM [Türk Mitolojisi, Folklor] Azeri söylencelerinde yılanlar padişahının ağzına tükürmeyi başarınca tüm hayvanların dilini konuşabilme becerisini kazanmış, tüm dünyayı gezip dolaştıktan sonra yüz yaşına kadar bir mağarada yaşamış bir kahramanın adıdır.

AVDOTYA [Slav Mitolojisi] Rus masal ve destanlarında bahsi geçen kuğu veya güzel bir kız formunda bir tanrıçanın adı olup, yaban hayvanları ve ormanın koruyucusu kabul edilmekteydi. Bir söylencede İvan Godinoviç adlı prensin peşinde koştuğu güzel bir kız olarak tasvir edilmiş, İvan ile nişanlı olmasına rağmen ada-

mın can düşmanıyla birlikte komplo kuran Avdotya'nın planı ortaya çıkınca kafası nişanlısı tarafından kesilerek öldürülmüştür.

AVENTİNUS [Roma Mitolojisi] **1.** Roma kentinin yedi tepesinden birisinin adı olup, inanışa göre Remus bu tepeye kardeşi Romulus ise Palatinus tepesine çıkarak kuşlardan Roma kentini hangi tepeye kuracakları konusunda kehanet beklemişlerdir.

2. Hercules ile rahibe Rhea'nın oğlu olan Aborigin kralıdır ki ölümünden sonra gömüldüğü tepe onun adıyla anılmıştır (Virg. Aen. vii. 656.).

3. Efsanevi Alba krallarından birisi olup, Romulus Silvius ile Procas arasında 37 yıl hüküm sürmüştür (Liv. i. 3; Dionys. i. 71; Ov. Fast. iv. 51.).

AVERNA [Roma Mitolojisi] Juno'nun takma adlarından birisi ve ölülerin kraliçesi olmasına atfen konulmuştur.

AVERNUS [Roma Mitolojisi] Güney İtalya'da Campania bölgesinde, Cumae yakınlarında bulunup, günümüzde Lago Averno bir kraterin adı olup, Latince '*kuşsuz*' anlamına gelmekte ve ölüler dünyasının kapısı olduğuna inanılmaktaydı. Virgil'in Aeneid adlı eserinde Cumaeli Sibyl, Aeneas'a ölüler dünyasına Avernus'tan girebileceğini söylemiştir.

AVES-KON-VA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un doğusunda Schenectady bölgesinde yaşayan Mohavk halkının inanışında uçabilen küçük bir ruhun adıdır. Kelimenin ikinci hecesi olan 'Kon' İnkaların yağmur ve rüzgâr tanrıçasının adı olup aralarında bir bağ olabilir.

AVESUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Maine'in kuzeyinde Penobskot vadisinde yaşayan, Algonkin dilini konuşan Penobskot halkının inanışında Ursa Major'a (Büyük Ayı takımyıldızı) verilen isim olup, insani özellikler yakıştırılan tabiatüstü bir yaratık olarak tasavvur edilmekteydi.

AVESTA [Pers Mitolojisi] Antik bir Pers dini olan Zerdüştlüğün öğretilerini, kozmolojisini, ayin ve kurallarının yanı sıra Zerdüşt öncesi efsaneleri de içeren, kutsal kitabın adıdır. Orijinali 12 bin öküz derisine yazılmış el yazmaları Büyük İskender'in İran'ı işgali sırasında yok edildiği için, MS 3-7. yüzyıllar arasında Sasani krallığı döneminde 5 bölümden halinde bir araya getirilmiştir. Zend Avesta olarak da bilinen kutsal kitabın adı Roma mitolojisindeki ateş tanrıçası Vesta ile ilişkilidir. Zerdüşt için yazılmış ilahiler olan Gathalar, Zerdüst öncesi tanrılar hakkında bilgi veren efsaneler olan Yaşt ve çeşitli konularda bilgi veren nesir yazılar olan Vendidadlardan oluşmaktadır.

AVETA [Kelt Mitolojisi] Galya halkının inanışında şifa, doğum ve ebelik ile ilişkilendirilen bir ana tanrıça varyantı olmalıdır.

AVEZUHA [Romen Mitolojisi] Dişi bir iblisin adıdır.

AVFRUVVA Bkz. Akkruva

AVHA [Pasifik Mitolojisi] [Okyanusya Mitolojisi] Maori halkının inanışında bir fırtına tanrısının adıdır.

AVİDYA [Hint Mitolojisi] Gırtlak şakrasını yönettiğine inanılan ve cehalet ile özdeşleştirilen çift cinsiyetli bir tanrı olup, dans ederek dünyayı yarattığına inanılmaktaydı. Meyve dolu sepet taşıyan küçük kilden heykelleri bulunan tanrıçaya tasvirlerinde köpek ve bebeklerin eşlik etmekte olup, Almanya'nın Trier bölgesindeki bir su kaynağı ile de ilişkilendirilmekteydi.

AVİENUS Roma İmparatorluğu'nun çöküş döneminde MS 4. Yüzyılda yaşamış Etrurialı bir masal yazarı olup, Bulla Regia'da bir yazıta göre tam adı Postumius Rufius Festus'tur. Ortaçağ Avrupa'sında masal koleksiyonları onun adından esinlenerek Avynet adıyla anılmıştır.

AVİLLİUS [Roma Mitolojisi] Romulus ile Hersilia'nın oğludur.

AVLETEKE [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında bir deniz tanrıçasının adıdır.

AVRİKİTİ [Afrika Mitolojisi] Fon halkının inanışında balıkçıların koruyucu tanrısıdır.

AWASİUKİU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Menomini halkının inanışında genç erkekleri cezbeden yemek pişirmeyi bilmeyen ayı kadının adıdır. Kocasının akrabaları kadını ayı formunda görünce öldürmeye çalışmışsa da yaralı Awasiukiu kaçmayı başarmıştır. Bu olaydan sonra kılık değiştirerek kocasının ailesiyle birlikte yaşamaya başlayan kadının adı omuzundaki yara izine atıf yapılarak Matkitiniu olarak değiştirilmiştir.

AWHİOWHİO [Aborijin Mitolojisi] Hortum ve kasırga ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

AWİLİX [Maya Mitolojisi] Kiçe halkının inanışında bir ay ve gece tanrıçasının adıdır.

AVİNO [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın şövalyelerinden birisi olup, Roncesvalles'da Oliver ve Roland ile birlikte savaşmıştır.

AVRİTRA [Hint Mitolojisi] Kıtlık getirdiğine inanılan efsanevi bir yılanın adıdır.

AVUN [Çin Mitolojisi] Tayvan adası halkının inanışında bir yıkım tanrısının adıdır.

AWİTELİN TSİTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun Arizona sınırında Pueblo bölgesinde yaşayan Zuni halkının inanışında toprak ananın adı olup, gök baba Apoyan Taçi ile birleşip, dört rahminden insanoğlu ve hayatı doğurmuştur.

AWONAWİLONA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun Arizona sınırında Pueblo bölgesinde yaşayan Zuni halkının inanışında çift cinsiyetli yaratıcı tanrının adıdır. Awonawilona güneşi, denizi, denizin üzerindeki yosunları yarattıktan sonra ikiye bölünerek toprak ana *'Avitelin Tsta'* ve gök baba *'Apoyan Taçi'yi* oluşturmuştur. Yeni oluşan bu iki tanrılar birlikte olunca yeryüzü canlılarla dolmuştur. Awonawilona ayrıca tufandan sonra yeşil bir köpükle su ile karaları ayırmıştır.

AWUN [Çin Mitolojisi] Tayvan yaratılış söylencesinde yıkım tanrısının adıdır.

AXİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Son Troya kralı Priam'ın oğlu olup, Euaemon'un oğlu Eurypylus tarafından öldürülmüştür (Hygin. Fab. 90; Paus. x. 27).

2. Kardeşi Pronos ile birlikte kız kardeşi Arsinoe'yi terk eden Alkmeon'u öldüren kişi olup, Arkadia kralı Phegeus'un oğludur (Apollodorus iii. 7. 5).

AXİOTHEA [Yunan Mitolojisi] Deukalion'un annesi ve Prometheus'un karısıdır.

AXİS MUNDİ Avrupa ve Asya halklarının inanışında yeryüzünün merkezi veya cennetle dünya arasındaki bağlantı olup, Evren ekseni anlamına gelmekte dünya sütunu, dünya ekseni gibi adlarla bilinmektedir. Dünyanın merkezinin neresi olabileceği en ilkel kabilelerce bile tartışma konusu yapılmış ve çoğunlukla bilinen en yüksek dağ en uyguna dağ olmuştur. Sözgelimi Japonlar Fuji Yama dağı Çinliler Kun-Lun dağı, Yahudiler Zion dağı, Kuzey Amerikan yerlileri Sioxlar Dakota'da bulunan Kara Tepeler'in, Hindular Tibet'te yer alan Kailaş dağının dünyanın ekseni olduğuna inanmıştır. Pek çok kadim kültür yüksek dağları tapınak inşa etmek için uygun yerler olarak görürken bazı kültürler ise dağlara benzeyen kutsal yapılar (Sümer ve Babil zigguratları, Mısır ve Orta Amerika kültürlerinin piramitleri) inşa etmiştir. Eski Yunanlılar ise dünyanın merkezi için Delphi tapınağını aday gösterirken dünya ağacının Olympos dağı olduğu gibi kompleks görüşleri ortaya atmışlardır. Dünyanın merkezi inancı tek tanrılı dinlerde de farklılık olup, Kenan ülkesinde yaşayanların dünyanın merkezi olarak Hermon dağını gösterirken, Yahudiler Sina dağı ve Harem-i Şerif'i (İbranice Har haBáyith), Hıristiyanlar Zeytin dağını, Müslümanlar ise Mekke olduğuna inanmışlardır.

Yine pek çok kültürde Dünya Ağacının (veya Evren ağacı) axis mundi üzerinde yer aldığına ve dallarının cennet (gökyüzü) köklerinin yeraltı (ölüler dünyası) gövdesinin ise yaşadığımız dünya da bulunup 3 âlemi birleştirdiğine inanılmaktaydı. Pasifik adaları halkları, Hindular ve Budistler banyan ağacının dünya ağacı olduğu iddiasındayken, Batı kültüründe Noel günü evde çam ağacı süsleyip etrafında toplanma geleneği Hıristiyanlık öncesi dünya ağacı inanışı ile ilgilidir. Bazı kültürlerde insan bedeni ile axis mundi ile paralellikler kurulmuş olup, Kabalacıların Sefirot ile Hindu ve Budistlerin Çakra sistemi insan bedenini dünya ile cennete arasında aracı olarak görme inanışı ile ilişkilidir.

Axis Mundi, günümüzde tıp biliminin sembolü olan Kadukeus (iki yılanın sarıldığı değnek) sembolüyle de ilişkili olmalıdır. Bu sembolde değnek Dünya Ağacı/Axis, yılanlar ise ağacın koruyucusudur. Bunlar dışında Şamanların transa geçip bedenlerini axis mundi gibi kullanarak öbür dünyaya yolculuk etmesi ve oradan aldıkları şifa gücünü yeryüzüne getirmesi de bu kadim inanış ile alakalıdır.

AXİUS [Yunan Mitolojisi] Okeanus ve Tethys'in oğlu Paeonialı bir nehir tanrısının (günümüzde Makedonya'da Vardar nehri) adı olup, Periboea'dan Pelegon adlı bir oğlu olmuştur (Hom. İl. xxi. 141).

AXOMAMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] İspanyolların keşfinden önce And dağlarında yaşayan yerlilerin temel gıdaları olan patatese verdikleri isimlerden birisi olup 'patates anne' anlamındadır.

AY Gökyüzündeki en parlak ve büyük cisim olan ayın dünyanın etrafında dönerken hilalden, yarımay ve dolunaya büyüyüp küçülerek girdiği formlar doğum ve ölüm döngüsüyle özdeşleştirilirken sadece geceleri insanlar uykudayken görünmesi de öteki dünya ve ölüm ile ilişkilendirilmesine sebep olmuştur.

1. [Hint Mitolojisi] En eski söylencelerde ruhların aya giderek yeniden doğuş vaktini beklediklerine inanıldığı görülmektedir. Vedik ilahilerde bazen 'Soma' adıyla anılmaktaysa da genellikle eril olarak tanrılaştırılmıştır.

2. [Aztek Mitolojisi] Bkz. Miktekakuiatl

3. [Pers Mitolojisi] Bkz. Metra

4. [Polinezya Mitolojisi] Ay tanrıçası Hina yanı zamanda yaratıcı tanrıça olarak görülmekte ve 'wahine' olarak adlandırılan kadınlar yeryüzünde onu temsil etmekteydi. Yeni Zelanda'da yaşayan Maoriler ise ayı 'insan yiyen' adıyla anmaktaydı.

5. [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun kız kardeşi Artemis ile ilişkilendirilmekteyse de Hekate, Kynthia ve Selene adlarıyla da anılmıştır. Bir söylenceye göre Selene, Endymion adlı yakışıklı bir krala âşık olmuş, bu evlilikten 50 kız doğmuştur.

6. [Roma Mitolojisi] Bkz. Luna

7. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeşitli kabilelerce 'Hiç ölmeyen Kadın' ve 'Ebedi' adlarıyla anılırken kimi kabilelerde eşi ve çocukları yıldızlar olan eril formda düşünülmüştür.

8. [Eskimo Mitolojisi] Erkek formunda iglosunun önünde oturan bir avcı olarak tasvir edilmekteydi.

9. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Genellikle hem eril hem de dişil formlarda tanrılaştırılmış Kamboçya'da kimi zaman yakışıklı bir derebeyi kimi zaman ise ayı formunda düşünülmüştür. Çin kökenli olduğu sanılan efsanelerde Güneş prenslerinin ay prensesleriyle evlilikleri anlatılmaktadır ki Nagi Soma ve Brah Khan efsaneleri bunların en önemlileridir. Gök kralı Brah Khan'ın yeryüzünde yaşayan Biman Khan adlı güzel bir kıza âşık olup beraberinde göğe götürmüş kız aya dönüşmüştür. Biman Khan kralın diğer karılarınca hoş karşılanmayınca onlardan daha yüksek bir yerde durmak istemiş bu yüzden esen şiddetli rüzgârdan kopan kafası yeryüzüne düşmüştür. Bir pagoda önünde Buda heykeli önünde muhafaza edilen kadının başı türlü maceralardan sonra gökyüzüne dönüp gövdesiyle birleşmiş, kocası tarafından terk edilen Biman Khan, Suryavan adlı güneş prensiyle evlenmiştir.

10. [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Luyia halkının söylencelerinde güneş ve ayın birbirini kıskanan iki erkek kardeş olduğu, güreşirken ayın çamura düşerek ışığının gücünün azaldığı anlatılmaktadır. Nijerya'da yaşayan Efik halkından ise güneş ve ayın bir zamanlar yeryüzünde

yaşayan karı-koca iken, yeryüzünü sel basmasının ardından gökyüzüne kaçtıklarına dair bir söylence derlenmiştir.

11. [Endonezya Mitolojisi] Java adasından derlenen bir söylencede Nawang Wulan adıyla bilinen ay tanrıçasının yeryüzüne yıkanmak için indiği sırada sihirli pelerinini

AY-ATA [Türk Mitolojisi] Mısırlı Kıpti tarihçi Abu Bakr İbn-'Abdallah ad-Dawadari'nin 1309-1336 arasında yazdığı 'Durar at-tigan wa-gurar tawarib az-zaman' adlı eserinde 10. yüzyıl bir Arap yazmasından aktardığı bir Türk destanına göre Türk hanedan soyunun dayandığı Ay tanrısının adıdır. Hıristiyan ve İslam yaratılış söylencelerinden etkilendiği anlaşılan destanda Ay-Ata Âdem eşi Ay-Wa ise Havva olarak düşünülmüş Karatay dağlarında bir mağarayı basan suyu doldurduğu insan formundaki çukurlardaki çamuru 9 ay süresince güneşin kurutmasıyla canlanan ilk insan çiftinin erkeği olduğu anlatılmaktadır.

AY MASKESİ [Eskimo Mitolojisi] Bir ayin maskesi olup, üzerindeki insan yüzü dünyayı, etrafındaki tahta gökyüzünü, iç içe geçmiş iki çember evrenin kademelerini, tüyler ise yıldızları sembolize etmekteydi.

AY TAZISI Bkz. Managarm

AY TOYON [Türk Mitolojisi] Sibirya'da yaşayan Yakut halkının inanışında ışık tanrısının adıdır. Hayat ağacına tünemiş iki başlı bir kartal olarak tasvir edilmekte, aynı zamanda doğum ve bitkilerin büyümesinden sorumlu bereket tanrısı olarak da kabul edilmekteydi.

AY TUTULMASI 1. [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında yaratıcı tanrının erkek görünümü Lisa güneş ile dişi görünümü Mawu ise ay ile ilişkilendirilmekte güneş ve ay tutulmaları bunların nişanlanması veya cinsel birlikteliği olarak yorumlanmaktaydı.

2. Anadolu'nun bazı bölgelerinde ayın cin, peri ya da canavarlar tarafından kaçırıldığı, korkup saklandığı ya da bir yere kaçtığı için ay tutulmasının gerçekleştiğine inanılmakta bu yüzden yaratıkları korkutup Ay'ı kurtarmak için davul veya teneke çalınarak gürültü yapılmaktaydı. Hint mitolojisinde ise ayın Rahu adlı iblis tarafından yutulduğu için tutulduğu kaydedilmiştir. Ay tutulması, ayın insanlara hilal ya da dolunay formunda gözükmesi gibi çeşitli kültürlerde uğur ya da uğursuzluk olarak yorumlanarak günlük olayların akışını etkilemekteydi. Sözgelimi Karadeniz bölgesinde yeni doğan çocuklar güzel olmaları şifasız hastalar ise iyileşmeleri için ay ışığına çıkarılmaktaydı. Bkz. Alako

AYA 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında güneş tanrısı Şamaş'ın karısının adı olup "kraliçe, metres" anlamlarına gelen Makkatu olarak da anılmaktaydı. Başlangıçta erkek güneş tanrısı olan Aya, zamanla Şamaş'ın önem kazanmasıyla dişileştirilerek, görevi küçültülmüştür. Aya'nın Kittu "gerçek" ve Mişaru "doğruluk" iki hizmetkârı bulunmaktaydı.

2. [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında bir orman tanrıçasının adı olup, Gana'da erkek olarak görülmektedir. Köle ticareti sebebiyle kültü Küba ve Brezilya'ya dek yayılmıştır.

AYA EKE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da tapınılan bir tarım tanrıçasının adı olup tatlı patates ile ilişkilendirilmekteydi.

AYABA [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında Mawuand Lisa'nın kızı ve Loko'nun kardeşi olan tarım ve ev işleri tanrıçasının adıdır. Ayaba kalbin ve gıdaların koruyucusu sayılmaktadır.

AYAUHTEOTL [Aztek Mitolojisi] Sadece geceleyin ve sabahları erken saatlerde görülebilen sis tanrıçası olup kibir ve şöhretle özdeşleştirilmiştir.

AYAR AYKA [İnka Mitolojisi] İnti'nin oğlu olan efsanevi atalardan tarım tanrısının adı olup, erkek ve kız kardeşleriyle birlikte yeryüzüne yerleşmiştir.

AYAKASİKONE [Japon Mitolojisi] Omodaru'nun eşi olan bir Şinto tanrıçasının adıdır.

AYAME [Japon Mitolojisi] İmparatoru rahatsız eden gök canavarını öldüren Yorimasa'nın eşi olan sarayda görevli kadınlardan birisinin adıdır.

AYAMUR [Mezopotamya Mitolojisi] Baal'ın gürzünün adıdır.

AYANA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da koruyucu ruhlara verilen isimdir.

AYAR KAÇİ [İnka Mitolojisi] Cuzco kentinin kurucusu kabul edilen güneşin üç oğlundan birisidir. Kardeşleri tarafından hapsedildiği mağaradan kuş olup uçarak çıkmış ve kardeşlerine Cuzco kentini kuracakları mevkii işaret etmiş, kendine kurban sunmaları karşılığında İnkalara savaşta yenilmezlik vaat etmiş ardından kardeşi Ayar Uço ile birlikte taşa dönüşmüşlerdir. Son kardeş Ayar Manko ise Cuzco kentini kurmuş, adını 'Manko Kapak' olarak değiştirdikten sonra, 'Altın Evi' inşa etmiş ve kenti başarıyla yönetmiştir.

AYAR MANKO Bkz. Ayar Kaçi

AYAR OKO [İnka Mitolojisi] İnti'nin oğullarından birisi olup, kardeşleriyle birlikte yeryüzüne gönderildiğinde taşa dönüşmüştür.

AYAR UÇO Bkz. Ayar Kaçi

AYAZMA [Hıristiyan Mitolojisi] Ortodoks Rumların kutsal saydıkları su kaynaklarına verdiği isim olup, Suyunu içmenin çeşitli hastalıklara iyi geldiğine inanılıp bazıları Müslümanlar tarafından da ziyaret edilmektedi. Genellikle bir Hıristiyan aziz ya da azizenin adını taşıyan ayazmalardan 1953 yılında yapılan bir araştırmaya göre sadece İstanbul'da 126 tane bulunduğu bildirilmiştir.

AYDAŞ Anadolu'da cinlerin çaldıkları beşikteki çocukların yerine koydukları kendi çocuklarına verilen isim olup, bu tür çocuklar büyüme ve gelişme geriliği göstererek kendilerini belli etmekteydi. Aydaş çocuklar, üç yol ağzında süpürge çöplerinden yakılan küçük bir ateşin üzerine konulan bir tencerenin üzerine oturtulur ve yoldan geçen üç kişinin ne yapıldığını sorana dek beklenir. Durumu görenler 'ne yapıyorsun?' sorunca 'aydaş pişiriyorum' diye cevap verilir. İnanışa göre bu süre içinde oğlunun pişirildiğini

gören cin 'aydaşım yanıyor' diye koşarak oğlunu çaldığı çocukla değiştirecektir. Konya Seydişehir civarında Kumrallı ile Kilistra köyleri arasında yer alan eski Hıristiyan mezarlığı Aydaş Mezarlığı adıyla bilinmekteydi. Bölgede aydaş adı verilen zayıf, çelimsiz, hastalıklı çocukları anneleri şifa bulacağı inancıyla buraya getirmektedir. Bir mezar taşının yanına yatırılan çocuğun yanı başında iki rekât namaz kılındıktan sonra, 'arılık' adı verilen bir miktar para mezarlıkta bırakılmakta çocuğun elbiselerinden koparılan bir bez parçası aynı mevkideki yaşlı bir ardıç ağacına bağlanmaktaydı.

AYEBA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Tiv halkının inanışında büyük saygı duyulan yaratıcı tanrıçanın adıdır.

AYI Avrasya ve Amerika kıtasına yayılan iri yapılı kısa bacaklı bu etçil yaban hayvan çeşitli kültürlerde iyi veya kötü olarak anılmış, Asya, Avrupa ve Amerika yerlilerinin içinde kutsal bir ruh bulduklarına inandıkları ayıyı öldürerek içindeki ruhu özgür bırakma ayinleri yapmışlardır. Bazı ilkel toplumlarda ayı insanın atası sayılmış, dini törenler ve savaşlarda ayı postları giyilerek atalarla özdeşilmek istenmiştir. Ayı, Kuzey Asya toplumlarında ata olarak kabul edilirken balıkçı ve avcı toplumlarda ise tapınılmış, çok sayıda efsane ve masalın konusu olmuştur.

1. [Yunan Mitolojisi] Artemis'in hayvanlarından birisi olup, Arkadia'daki tapınağında 5 veya 10 yılda bir düzenlen düzenlenen festivalde *kahverengi ayılar* adıyla anılan genç kızlar tanrıça onuruna dans etmekteydi.

2. [İskandinav Mitolojisi] Thor'un kutsal hayvanı olarak kabul edilmekteydi. *Berserk* adı verilen savaşçılar ayı postu giyerek hem düşmanlarını korkutmak hem de ayının savaşçı ruhu ile bütünleşmeye çalışmaktaydı.

3. [Japon Mitolojisi] Aynu halkının inanışında bir dağ tanrısının adıdır

4. [Türk Mitolojisi] Sibirya'da "yaratıcı", "doğuran", "hayat veren" anlamlarına gelen kelime pek çok tanrı ve tanrıça için isim olarak kullanılmış, hatta bazı Türk topluluklarınca ata kabul edilmiştir. Anadolu'da bir ayı tarafından kaçırılıp karısı yapılan ve ayıdan insan çocuklar doğuran kızlarla ilgili pek çok söylence derlenmiştir. Kızın akrabaları sonuçta ayıyı öldürmüşlerse de kadın çocuklarıyla birlikte öldürülen eşinin yasını tutmuştur.

5. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Korku ve hayranlık ile karışık saygı duyulan hayvan bu hayvan öldürülmek zorunda kalınırsa ruhunun inrtikamından korkulduğu için öldüren avcının pişmanlığını göstermek için barış çubuğu içmesi gerektiğine inanılmaktaydı. Şamanlar ayı güçlerine kavuşmak için ayı postuna bürünmekte hatta öldüklerinde ayı cennetine gitmeyi amaçlamaktaydılar. Güney Alaska ve British Columbia'da yaşayan Tsimşian halkının söylencelerinden birisi dağda gördüğü beyaz bir ayıyı gökyüzüne dek izleyen Asdiwal adlı bir kahramanın ayının gerçekte ayı postu giymiş güzel bir kız olduğunu fark etmesi ve onunla evlenmesini konu almaktadır.

6. [Yahudi Mitolojisi] Kötülük ile özdeşleştirilen Pers kralının sembolü olarak gösterilmiştir (Daniel Kitabı 7: 5).

7. [Fin Mitolojisi] Ataların ruhlarını taşıdığı düşünülen ve *karhu* adıyla bilinen ayılar büyük saygı görmüş olup, Finlandiya'nın milli hayvanı olmuşlardır.

8. [Kore Mitolojisi] Bir tanrının dişi ayıyı insana dönüştürüp evlendiğine dair bir efsane bulunmakta, ayılar atalar ile ilişkilendirilmektedir.

AYI DAĞI Kırım yarımadasında bulunan bir dağın adı olup, bölgenin Osmanlı egemenliğinde olduğu yıllarda bir Levent (Osmanlı denizcisi) ile bir Rus kızı birbirine aşık olurlar. Ancak bölgede yaşayan bir ayı da kızı sevmektedir. Levent ile kız ayıdan gizli sahile kaçarak deniz yoluyla Sinop'a gitmeye çalışırlar. Peşlerinden sahile koşan ayı iki sevgilinin kayığını yakalayamayınca denizin suyunu içerek kayığı karaya oturtmaya çalışır. Nefes bile almadan içtiği deniz suyuyla şişen ayı ölerek bu dağı oluşturur.

AYI GEZMESİ Bkz. Karakoncolos

AYI HAN Bkz. Aba Han

AYI KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında ayıya dönüşen ve 'Sarı Kadın' olarak da bilinen karakterdir.

AYIĞI [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında tanrılara verilen genel isim olup yaratmak anlamındaki ay- fiilinden gelişmiştir.

AYIĞISIT [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında çocuklara can veren, yeni doğmuş çocuk ve lohusa kadının koruyuculuğunu üstlenmiş bir tanrının adıdır.

AYIN YANSIMASI Pek çok kültürde aptal insan ve hayvanların ayın yansımasının ne olduğunu anlamayıp yaptıkları hata ve içine düştükleri kötü durumları anlatan bir masal kalıbıdır. Öykünün Ortadoğu ve Avrupa varyantında aptal bir adam ayın yansımasını içen bir inek görmüş, ay bir bulutun arkasında kalıp görünmediğinde adam ineğin ayı yiyip bitirdiğini düşünmüş ve ineği keserek ayı tekrar dışarı çıkarmak istemiştir. Öykünün bir Ortadoğu varyasyonunda ise aptal bir adam ayın sudaki yansımasını görünce göle düştüğünü sanmış, suya girerek bir kement yardımıyla ayı çıkarmaya çalışmıştır. Başını yukarı kaldırıp ayı tekrar yerinde bu işi kendisinin başardığını sanmıştır.

AYISIT [Türk Mitolojisi] Sibirya'da Lena nehri havzasında yaşayan Yakut halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup "doğum veren" anlamına gelmekte, yeni doğan çocukların içine ruh üflemektedir. Yakut kadınları her doğum sonrasında Ayısıt onuruna kutsal bir ayin düzenlemekteydi. Doğum yapan kadın üç gün boyunca kabile kadınlarından uzak tutulduktan sonra ebe kadın bebeğin yatağından bir parça kumaş kopartarak bir ağacın tepesine bağlamaktadır. Ayısıt, bir dağ başında yalnız başına ikamet eden, insan kaderine hükmeden ve her yeni doğanı altın bir kader defterine kaydeden doğaüstü bir varlık olarak tasvir edilmekte ve

sadece doğumun değil aynı zamanda evcil hayvanların da koruyucusu kabul edilmektedir. Dua edilirken Ayı Hatun olarak anılan tanrıça Buryatlarca insan ve hayvanların anası olarak tapınılıp, 'Hayat Ağacı'nda yaşadığına inanılan Kubay Hatun adlı tanrıça ile benzerlik göstermektedir. Yakut efsanelerinde Ak Genç olarak anılan kahraman bir süt gölü kıyısında yer alan Hayat Ağacı'nın köklerinden çıkan Ayısıt ile karşılaşmış ve kadının teklifi üzerine tanrıçanın göğüslerinden süt içerek susuzluğunu gidermiştir. Altay Tatarları'nın "Süt Gölü Anası" adıyla taptığı tanrıça da Ayısıt ile özdeş olmalıdır.

AYİDA [Afrika Mitolojisi] Benin ve Haiti adası halklarının inanışında Vudu inancının en önemli tanrısı Damballah-Vedo'nun yılan biçimindeki tanrıça eşi olup, gökkuşağı tanrıçası olarak da bilinir. Yılan tanrıça, Afrika, Okyanusya, Orta ve Güney Amerika folklorunda ortak motif olup, kocası su kaynakları ve nehirlerin tanrısı *Damballa* veya *Danbhalah Houé-Do* ise Afrika'da Mavu adıyla bilinen tanrıdır.

AYİROL [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Atuot halkı söylencelerinde kendini feda ederek halkının su bulmasını sağlayan bir kızın adıdır. Büyük bir kuraklık sırasında tüm kabile göç etmeye mecbur kalmış, gidilen yerde kuyuların kanla dolu olduğu görülünce, Ayirol kendini kurban ederek kuyuların yeniden içme suyu ile dolmasını hatta sonradan kızın adıyla anılacak bir göl oluşmasını sağlamıştır. Güneş doğduğunda kızın hayaleti görülünce halkı ona doğru yürümüş ve bulunduğu yerde bir kayık ile mızrak bulunmuş böylece insanların karnını doyurabilmesi için gölde balık olduğunun da farkına varmıştır.

AYİYANAYAKA [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın en eski halkı olan Dravidianlar ve Seylanlılar tarafından saygı gösterilen orman ve kırların merhametli koruyucu tanrısının adıdır. Bir efsaneye göre Vişnu'nun elinde altın bir heykel olarak doğan tanrıya hala bereketi hasat ve insanları salgın hastalıklardan koruması için yakarılmaktadır.

AYİZAN [Haiti Mitolojisi] Pazaryeri tanrıçasının adıdır.

AYMASUNE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Yurukare halkının inanışında yaratılışın ardından yeryüzüne ateş yağdırıp insanoğlunu yok eden bir iblisin adıdır.

AYMON [Fransız Mitolojisi] Ünlü şövalye Renaud de Montauban'ın babası olan derebeyinin adı olup, Charlemagne'ın adamlarından birisidir. Aymon'un Renaud (Rinaldo), Alard, Guichard ve Richard adlı 4 oğlu da Charlemagne'ın şövalyeleri olup, Ortaçağ destanları olan *Aymon'un Dört Oğlu*, Boilardo'nun *Orlando Innamorato*, Ariosto'nun *Orlando Furioso*, Tasso'nun *Rinaldo* ve *Kudüs Düştü* adlı eserlerinde bahisleri geçmiştir.

AYN SOF Bkz. En Sof

AYNİA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın Ulster bölgesi efsane ve masallarında bahsi geçen peri kraliçesinin adı olup, bereket tanrıçası Anu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Desmond kontu Maurice ile aşk yaşamış çiftin Gerald adlı bir oğlu olmuştur.

AYO-CADDİ-AYMAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Louisiana ve Arkansas bölgesinde Kızıl Nehir civarında yaşayan Kaddo halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

AYS [Ermeni Mitolojisi] Rüzgârla özdeşleştirilen Şeytani bir iblisin adı olup, insan vücudunun içine girip onu delirtmekte veya iblise çevirmektedir.

AYŞE [İslam Mitolojisi] Muhammed'e ilk iman eden arkadaşı Ebu Bekr es-Sıddîk'ın kızı ve peygamberin kollarında öldüğü eşinin adıdır. Annesinin adı Ümmi Rûmân binti Âmir İbn Umeyr olan Ayşe, Hicret'ten dokuz veya on sene önce Mekke'de doğmuş hicretten iki veya üç yıl önce çok küçük yaşta peygamberle nikâhlanmış, peygamberin ölümünün (MS 632) ardından yaklaşık 40 yıl daha yaşamış, ilk halife olan babasına yardım etmiş, Ali ile giriştiği nüfuz mücadelesi sırasında 565 yılında vefat etmiştir.

AYŞE KANDİŞA [Arap Mitolojisi] Kuzey Fas'ta güzel yüzlü ama sarkık göğüslü ve keçi bacaklı bir kadın görünümündeki hafifmeşrep karakterli dişi cinin adıdır. Kandişa'nın Hammu Qaiyu adlı bir erkek cinin karısı olmasına karşın kurban olarak seçtiği genç erkeklerle birlikte olduktan sonra onların mahvına sebep olmaktaydı. İblisin Haman adlı bir kocası olan Antik Fenike aşk, doğurganlık ve savaş tanrıçası Astarte'nin Kartaca döneminde Afrika'ya taşınmış bir varyasyonu olduğu sanılmaktadır. Ayşe Kandişa onuruna yaz gündönümlerinde sunular yapılmaktaydı.

AYTAR [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında köy hayatı ve evcil hayvanların koruyucusu olan tanrıdır. Yılın belli günleri adına oruç tutulmasının yanı sıra, herhangi bir Cumartesi günü bir dana kurban edilip, bir parçası mangal üzerinde tanrı Aytar için yakılırdı.

AYYA 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer, Babil, Akad ve Hatti halkları tarafından tapınılan bir tanrıçanın adı olup "gökyüzü ışığı", "gelin" ve "şehvetli metres" gibi lakaplarla tanınmaktaydı.

2. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'nın güneydoğusunda yaşayan Kubeo halkının inanışında güneş tanrısının adıdır. Kubeolar ay ve güneşin aynı varlık olduğuna ve Ayva'nın kadınların aybaşı kanaması geçirmesini engellemekteydi.

AYVAZ [Türk Mitolojisi] Tahmasp ve Behçet Mahir rivayetlerinde bahsi geçen Köroğlu'nun kaçırdığı bir oğlan çocuğunun adı olup, zamanla kahramanın yoldaşı ve silah arkadaşı olacaktır. Özbek Guroğlu varyantında adı İvaz Han veya Avaz Han olarak geçmektedir. Çocuğu olmayan Guroğlu, Yunus Peri'nin isteği üzerine Hünkâr Şah'ın kasabını Çambel'e getirmiş ve oğul gibi yetiştirmiştir. Bu haliyle Özbek Guroğlu Ayvaz ilişkisi Anadolu varyantlarında aşkı çağrıştıran duygu dolu dizelerden farklı baba oğul sevgisi gibi gözükmektedir. Ayvaz aynı zamanda Os-

manlı döneminde büyük konaklarda mutfak ve yemek hizmetlerinde çalıştırılan (daha çok Ermeni) uşaklara verilen isim olup, ayvazlar başlarına renkli sarık sarmakta ve önlerine futa adı verilen ipekli peştamal bağlamaktaydı.

AYYA VAİKUNDA AVATARAM Bkz. Ayya Vaikundar

AYYA VAİKUNDAR [Hint Mitolojisi] Akilattirattu Ammanai yazıtında Ayyavazhi tanrısı Narayana'nın baba (Manu) görünümünün (avatar) adıdır. Masi (Şubat) ayının 20. günü Ayya Vaikundar onuruna 'Ayya vaikunda Avataram' adlı bir festival düzenlenmektedir.

AYYAPAN [Hint Mitolojisi] Hint yarımadasının güneybatısında bulunan Kerala bölgesinde büyük saygı görüp, Şiva ve Vişnu'nun oğlu olduğuna inanılan bir tanrının adıdır. Ayyapan boynu etrafında taşıdığı mücevher yüzünden Manikandan (Boynu zilli) adıyla da anılmaktadır.

AYYAVAZHİ MİTOLOJİSİ Güney Hindistan'da 19. yüzyıl ortalarında kurulup yaygınlaşmış bir Tamil Hindu mezhebinin adı olup Ayyavazhi Tamil dilinde Ayyavazhi 'Babanın Yolu' anlamına gelmektedir. Güney Hindistan'ın Kanyakumari, Tirunelveli ve Tutikorin bölgelerinde yaygın olan tarikatın kutsal kitabının adı Akilattirattu Ammanai olup, Vinçai to Vaikundar, Thirukkalyana Ekanai, Arul Nool ise diğer yazılı kaynaklarını oluşturmaktadır.

Ayyavazhi inancında ilk çağın adı 'Neetiya Yuga' olup insan ve tanrısal varlıkların birlikte yaşadığı barışçıl bir dönemdir. Bu çağda kötülüğün kişileştirilmiş sembolü olan 'Kroni' adlı şeytan doğmuştur. 'Çathura Yuga' olarak adlandırılan İkinci çağda ise Kroni'nin altı parçasından birisi Kuntomasali adlı yaratığa dönüşmüştür. 'Netu Yuga' olarak adlandırılan üçüncü çağda Kroni'den Thillaimallalan ile Mallosivahanan adlı iki hain yaratık doğmuştur. 'Kretha Yuga' olarak adlandırılan dördüncü çağda Suraparppan ile Sinhamuka Asuran adlı iki yaratık doğmuş ve dünyayı yönetmişlerdir. Thretha Yuga adı verilen beşinci çağda Sivan, Mayon'un isteği üzerine Kroni'nin dördüncü parçasından Ravanan adlı savaşçıyı yaratmıştır. Dvarapa Yuga adlı altıncı çağda Kroni'nin beşinci parçasından Duriyodhanan ve 99 kardeşi yaratılmıştır.

AZA [Türk Mitolojisi] Sibirya, Tuva ve Kazaz halklarının inanışında ölümle ilişkilendirilen yeraltı varlıklarının genel adıdır. Sözgelimi Tuva halkı hortlaklara Aza-Buk veya Aza-Şulbus adını vermektedir.

AZADOVSKY, MARK KONSTANTİNOVİCH (1888– 1954) 1913-15 arasında Sibirya'nın Amur ve Lena nehirleri havzasında yaptığı masal derlemeleriyle tanınan bir Rus folkloristin adıdır. Çalışması 1926'da Almanca olarak *Bir Sibirya Hikâyecisi* adıyla (Eine sibirische Märchenerzählerin) yayınlanmıştır. Çalışmaları Rusça konuşulan dünyanın dışında pek tanınmayan folklorist Stalin'in kozmopolitlik karşıtı politikaları sırasında pek çok değerli bilim adamıyla birlikte Leningrad Devlet Üniversitesinden kovulmuştur.

AZÂİM Bkz. Tılsım

AZAKA MEDEH [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde dağ ve bahçelerin koruyucu ruhu olup, hasat ile ilişkilendirilmekte ve onuruna siyah keçi kurban edilmekteydi. Medeh "kuzen" anlamına gelmekte olup bu loa aynı zamanda St. İsadore ile özdeşleştirilmekteydi.

AZAKA TONNERRE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde şimşek tanrısının adı olup tarımla uğraşanların da efendisi kabul edilmekteydi.

AZAN [Yunan Mitolojisi] Arkas ile su perisi Erato'nun oğlu, Apheidas ve Elatus'un kardeşi olup, Arkadia bölgesinin bir parçası olan Azania adının da kaynağıdır (Paus. viii. 4. §2, 3, v. 1. 6).

AZAR [Türk Mitolojisi] Tuva halkının inanışında 'melek, tanrı' benzeri doğaüstü varlıklara verilen isim olup, aynı zamanda 'gök' anlamına gelmektedir. Bkz. Azar Bezar

AZAR BEZAR [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında Azar adı verilen ruhların insan bedenine girerek oluşturduğu hastalıktır.

AZARİEL [Yahudi Mitolojisi] Balıkçılara avlarında yardım eden bir su ruhunun adıdır.

AZAZEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Yom Kippur (Kefaret günü) günü halkın günahını yüklenen bir günah keçisinin, keçinin gönderildiği kötü ruh veya şeytanın ve şeytanın yaşadığı dağın adı olarak anılan kelime İbranice 'Tanrının güçlendirdiği' anlamına gelmektedir. O dönemde Harun'un emriyle iki keçiden birisi tanrıya diğeri Azazel'e adanırdı (Levililer 16:8). Bir yoruma göre keçi bir kurban olmayıp, İsrail halkının günahlarını çöle götürerek uzaklaştırmak amacıyla kullanılan bir araçtır. Bununla birlikte keçinin geri dönmemesi gerektiğinden muhtemelen çölde öldürülüyordu. Azazel'in tanrıya denk güçlü bir varlık olduğu, sıradan bir cin olmadığı iki keçiden birisinin kendisine gönderilmesinden anlaşılmaktadır. Apokrif kabul edilen Hanok'un Kitabı'nda Azazel isyancı meleklerin lideri olarak gösterilmektedir.

Ortaçağ Yahudi folklorunda yeryüzüne inip kadınlarla birlikte olan, insanlara cadılık ve savaş bilgisi aktaran bir melek olarak bahsi geçmiştir. Sonrasında ise gizemcilerce ilk insan Âdem'in, kardeşi Habil'i öldüren oğlu Kabil'in kız torunu Anah'a âşık olan bir melek olarak anılmış, tufan zamanı sevdiği kadını kanatlarının altında başka bir gezegene taşıdığı söylenmiştir. İngiliz şair John Milton'un *Kayıp Cennet* (Paradise Lost) şiirinde bahsi geçen (1: 534) asi meleklerden birisinin adıdır. İslam inancında ise Âdem'e secde etmeyen *Elbis* (Umutsuz) adlı şeytan ile özdeşleştirilmiş, bir çöl cini olarak çeşitli efsanelere konu olmuşsa da adı kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de geçmemektedir.

AZEBAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geçmişte New England bölgesinde yaşayan Abenaki halkının efsanelerinde adı geçen düzenbaz bir karakterin adıdır.

AZEMAN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Surinam halkının inanışında gündüz yarasa forumunda olmasına karşın geceleri kan emici

bir kadına dönüşen yaratığın adıdır. İnanışa göre Azeman'ı durdurmanın en iyi yolu yere bir miktar tohum serpmektir, bu tohumları gördüğünde onları saymak ve toplamak için dayanılmaz bir istek duyacaktır.

ÂZER [İslam Mitolojisi] İbrahim'in babasının Kur'ân da geçen adı olup (En'âm), 6/74, Eski ve Yeni Ahit'te Terah olarak anılmıştır (Tekvin 11:26,27; Luka 3: 34-36).

AZER AVA [Ural Mitolojisi] Mordvin halkının inanışında yağmur getiren, balıkçıların ağlarına balık sürüleri gönderen deniz ve gökyüzü tanrıçası olup, adı "Büyük Sevgili" anlamına gelmektedir.

AZER BEHRAM [Pers Mitolojisi] Üç kutsal ateşin hepsine birden (çiftçilerin din adamlarının ve savaşçıların) verilen isimdir.

AZER BURZİN MİHİR [Pers Mitolojisi] Tarımla uğraşan köylülerin kutsal ateşinin adıdır.

AZELE YABA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nzema halkının inanışında adına yeminler edilen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

AZESİA [Yunan Mitolojisi] Demeter ile Persephone'un takma adı olup, zetein (aramak) kelimesiyle ilişkili olmalıdır (Zenob. iv. 20).

AZETO [Haiti Mitolojisi] Kan içip insan eti yediğine inanılan kötü bir ruhun (loa) adıdır.

AZEUS [Yunan Mitolojisi] Orkhomenoslu Klymenus'un oğlu, Erginus, Stratius, Arrhon ile Pyleus'un kardeşi, Aktor'un babası ve Astyokhe'nin dedesidir (Homeros İlyada ii. 513; Pausanias. ix. 37. 2.).

AZHİ DAHAKA [Pers Mitolojisi] Sığırlarını çalarak, insanlara kötülük getirerek zarar veren, hilebaz ve yalancı karakterli, üzerinde başka yılan ve akrepler dolaşan ejderha görünümünde üç kafalı, üç çeneli ve altı gözlü bir fırtına cininin adı olup, aynı zamanda ölüm tanrısıdır.

Azi Dahaka Avesta dilinde *'Büyük Yılan'* anlamına gelmekte olup, Zahak, Zohak, Dahaka, Dahag ve Bevar-Asp adlarıyla da bilinmekte, kötü ruh Angra Mainyu'nun (Ahriman) kontrolü altında bir iblis hatta oğlu olduğuna inanılmaktadır.

Fırtına ve hastalık getirip, 1000 duyusu olan bir yaratık olarak tasvir edilen yaratık, Feridun (Thraetaona) adlı kahraman tarafından Varena adı verilen gökyüzünde yenilgiye uğratılmış ve Damavand dağına zincirlenmiştir. Feridun kılıcıyla hayvanın göğsünü yarınca içinden yılan, çiyan, akrep, kurbağa ve kertenkele gibi iğrenç hayvanlar fışkırınca kahraman yaratığı dağda kendi haline bırakmıştır. Zerdüşt inancında kıyamet günü zincirini kırıp serbest kalacağı ama Keresaspa adlı birisi tarafından öldürüleceğine inanılmaktadır.

Firdevsi'nin MS 11. yüzyılda yazdığı Şehname adlı eserindeki Zahak adlı kötü karakter Azi Dahaka örnek alınarak yaratılmıştır. Zahhak, Zohak, Zuhak veya Dahhak, Arap kralı Merdas'ın zeki ama kötü güçlerin etkisinde kalmaya meyilli oğlu olup, dünyayı ele geçirmek isteyen Ahriman tarafından kullanılmıştır. Hayatını İblis'e adayan Kral Zahhak'ın kafasından insan etiyle beslenen iki yılan çıkmıştır. Kral Zahhak, Feridun tarafından yenilgiye uğratılmışsa da tam yaratığı öldüreceği sırada doğaüstü bir ses tarafından "daha zamanı gelmediği" gerekçesiyle durdurulmuştur. Kürt mitolojisinde de kahraman Demirci Kawa yarı şeytan bir Babil kralı olan Zahhâk'a isyan etmiştir.

AZIKTI [Türk Mitolojisi] Kırgız ve Özbek halklarının inanışında, insanlara onlara en yakın kişi kılığına girerek görünen, insanları uçurum, dere veya dağa götürerek ölüme sürükleyen şeytani bir iblisin adıdır.

AZİMA Bkz. Muska, Cin

AZİRİ [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında içme sularıyla ilişkilendirilen bir tanrıça olup, Yoruba halkınca Oxun adıyla bilinmektedir.

AZİZ [Hıristiyan Mitolojisi] Bir kişiye sahip olduğu üstün ahlaki nitelik ve davranışlar gerekçesiyle Hıristiyan kilisesi tarafından verilen unvandır. Yeni Ahit'te İsa için kullanılmayan bu sıfat, Pavlus'un mektupları ile Vahiy kitabında İsa'ya inananlar için 'mukaddes' anlamında kullanılmıştır. Kiliselerde arkalarından dua edilen ölüler için aziz kelimesi Yunanca hagios ise Latince sanctus formunda ilk olarak MS 6. yüzyılın ortalarında kullanılmaya başlanmıştır.

AZİZ HAN [Türk Mitolojisi] Kırgız halkının Manas destanında Kırk Hanlı Hitay'ın komutanlığını yapan dört kardeşten birisi (kardeşleri: Kara Han Han, Alevke, Esen Han) olan Kalmuk halkının liderinin adıdır.

AZİZA [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında avcıların başarısı için büyü yapan, insanlara pratik ve ruhani bilgiler öğreten orman perilerinin adıdır.

AZİZAN Bkz. Aziza

AZİZLER YORTUSU [Hıristiyan Mitolojisi] Her yıl 1 Kasım günü tüm azizlerin ruhu için Hıristiyanlarca gerçekleştirilen yortunun adıdır. Papa III. Gregory (731–741) 1 Kasım günü Roma'da St. Peter Meydanı'nda tüm azizler için bir şapel açarak bu geleneğin öncüsü olmuşsa da yortu ancak 15. Yüzyılda Papa Sixtus döneminde tüm Latin kiliselerinde kutlanır olmuştur. Bazı modern yazarlar Azizler Yortusunun tüm Germen tanrıları için aynı gün düzenlenen bir pagan festivaliyle ilişkili olduğunu iddia etmişlerdir.

AZİZOS ile MONİMOS [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye'de sabah ve akşam yıldızlarının isimleri olup, kartal taşıyan birer çocuk olarak tasvir edilmekteydiler. Neo-Platonist İamblikhos, Azizos'u savaş tanrısı Ares ile özdeşleştirmiştir. Palmyra'da Arsu zamanla Monimos'un yerini almıştır.

AZMIÇ [Türk Mitolojisi] Karaçay Türklerinin inanışında yalnız başına yürüyen yolculara musallat olan, onlara tanıdıkları birisinin adıyla seslenerek etkisi altına alarak uçurumdan aşağı düşmesine sebep olan görünmez iblisin adıdır.

AZORUS [Yunan Mitolojisi] Hesykhius'a göre Argo gemisinin dümencisinin adı olup, Pelagonia'da Azoros kentinin kurucusudur.

AZRAİL 1. [Yahudi Mitolojisi] Tanrının emriyle insanların canını almakla görevlendirilen ölüm meleği olup, İbranice "güçlü" anlamına gelmektedir. Yahudi inancında insanların yaş ve sınıfına göre farklı ölüm melekleri bulunmakta Cebrâil kralların, Kapziel gençlerin, Maşbir hayvanların, Maşhit çocukların, Af ve Hemah da insanların ve büyük hayvanların canlarını almaktadır. İnanışa göre Mesih geldiği zaman, ölüm ortadan kalkacak ve bizzat Mesih ölüm meleğini yok edecektir. Yahudi mistizminde *Azriel* olarak anılan melek Zohar'a göre meleklerin lideri olup, güney yönüyle ilişkilendirilmektedir.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te Azrail adı geçmemekle birlikte ölüm meleğinin varlığından bahsedilmektedir (Korintliler 10/10).

3. [İslam Mitolojisi] İslam dinindeki dört büyük melekten birisi kabul edilen Azrail Kur'ân-ı Kerim ve pek çok hadiste Melekü'l-Mevt (Arapça 'ölüm meleği') adıyla da geçmektedir (es-Secde, 32/11, el-Enfal, 8/50, en-Nahl, 16/32).

4. [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Deli Dumrul öyküsünde kırmızı kanatlı bir varlık olarak tasvir edilen Azrail Yunan mitolojisindeki Thanatos'un rolünü üstlenmiştir. Türk söylencelerinde ise Tanrının insanı yaratmak üzere topraktan bir parça koparmakla görevlendirdiği üç melek Cebrail, Mikail ve İsrafil'den farklı olarak Azrail toprağın ağlamasına aldırış etmeden görevini yerine getirince tanrı tarafından yarattığı insanın da canını almakla görevlendirildiğine dair bir anlatı bulunmaktadır.

Guru Nanak Dev Ji tarafından yazılan Sih yazıtlarında Tanrı Waheguru Azrael'i pişmanlık duymayan günahkâr ve sadakatsiz insanlara göndermekte, yeryüzünde insan formuna bürünen melek tırpan ile başını kestiği insanların ruhlarını bedenlerinden ayırmaktadır.

AZRİEL Bkz. Azrail

AZTEK MİTOLOJİSİ Tolteklerin çöküşünün ardından 13-16. Yüzyıllar arasında Meksiko vadisinde önemli bir uygarlık kuran Nahuatl dilini konuşan Aztekler 100'den fazla ve doğaüstü yaratığa tapınılan çoktanrıcı bir inanca sahiplerdi. Meksika'nın yerli halkı olan Aytekler, MS 1325 yılında Tenokhtitlan şehrini kurup, 14-15. yüzyıllar boyunca güçlerinin doruğuna ulaşmış, İspanyol fatih Hernán Cortés'in Tenokhtitlán (Modern Meksiko-Ciudad de México) kentini ele geçirip, imparatorları II. Montezuma'yı esir etmesiyle yok olma sürecine girmişlerdir.

Azteklerin kökenine dair bir söylence bu halkın 7 Nahuatlaka kabilesinden birisi olup Aztlan adı verilen kuzeydeki bir bölgeden geldiğini güneye yerleşenlerin Aztek adını aldığını bildirmektedir. Aztek dilinde "Solak sinek kuşu" anlamına gelen tanrı Huitzilopokhtli'yi izleyen Aztekler bir göl üzerinde yer alan bir adada bir kartalın bir kaktüs üzerine tüneyerek kaktüsün meyvelerini (veya kuş veya yılanı) yediğini görünce durmuş ve burada Tenokhtitlan adlı başkentlerini kurmuşlardır. Azteklere göre eski Toltekler kültür ve uygarlık bilgilerinin kaynağı olup, Toltekayot kelimesi Aztek dilinde kültür ile eşanlamlı kullanılmaktaydı. Kastlardan oluşan bir toplum yapısına sahip olan Azteklerde tapınak törenleri ile devlet işleri iç içeydi ve dini amaçla insan kurban edilmekteydi. Aztekler düzenli insan kurban ederek tanrılar ve evrenin düzeninin sağladıklarını düşünüyorlardı. Aztek savaşçılarının savaş sırasında ele geçirdiği esirlerin kalpleri siyah renkli camsı volkanik taşlarla oyularak çıkartılır, kurbanın eti, ayinin bir parçası olarak rahip ve savaşçılar tarafından yenilirdi.

Aztek kutsal metinlerinin çoğu İspanyol istilacılarca yok edilmesine karşın Codex Borbonicus, Codex Borgiav, Codex Fejervary-Mayer, Codex Cospiano adlı örnekler günümüze dek korunabilmiştir.

Tanrılar

Savaş ve güneş tanrısı Huitzilopokhtli en önemli Aztek tanrısı olup, onuruna her gün erkek ve kadınlar kurban edilmekteydi. Tarım tanrıları onuruna düzenlenen festivallerde de aynı şekilde kanlı kurban törenleri düzenlenmekte, çok sayıda kurban sunak taşları üzerinde kalbi sökülerek öldürülmekteydi.

Yeryüzü, bereket ve ölüm tanrıçası olan Koatlikue "yılan etek" anlamına gelmekte ve tanrılar ile güneydeki yıldızların anası olduğuna inanılmaktaydı. İnsan kalplerinden gerdanlık takan, elleri pençe formunda bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçanın gökyüzünden göğsüne düşen tüylerden hamile kaldığına doğurduğu çocuklar tarafından öldürülmek üzereyken kadının rahminden çıkan Huitzilopokhtli'nin kardeşlerinin çoğunu öldürerek annesini kurtardığına inanılmaktadır.

Ay tanrıçası Koyolxauhqui annesi Koatlikue'ye karşı gelişen isyanda başrolü oynamışsa da Huitzilopokhtli tarafından kafası kesilerek gökyüzüne atılmış ve ayı oluşturmuştur.

Mısır tanrıçası Khikomekoatl için her yıl bir genç kız kurban edilmekte ve böylece mısır saplarının kesilmesi sembolize edilmekteydi. Kurban edilen kızın derisi yüzülerek bir rahip tarafından giyilmekte böylece mısırın yeniden mahsul vereceği ümit edilmekteydi.

Bunlar dışında yeraltı tanrısı Akolnahuakatl, bereket, yağmur ve şimşek tanrısı Tlalok, dere, göl ve doğum tanrıçası Khalkhiuhtlikue, ölüm tanrısı Miktlantekuhtli, volkan tanrısı Khantiko, hastalık tanrıçası Tlazolteotl, ateş tanrısı Xiuhtekuhtli, şölen, dans, yazı ve yun tanrısı Xokhipilli, rüzgâr tanrısı Ehekatl, yaratıcı tanrı, rahip ve tüccarların koruyucusu Quetzalkoatl diğer önemli Aztek tanrılarıydı.

Gündüz ve Gece Tanrıları

Aztekler günün saatlerini bir veya birden fazla tanrıyla ilişkilendirmekte olup 13 gündüz 9 ise gece tanrısının varlığına inanmaktaydı. İlişkilendirildikleri saatlere göre gündüz tanrıları Xiuhtekuhtli, Tlaltekuhtli, Khalkhihuitlikue, Tonatiuh, Tlazolteotl, Teoyaomiqui, Xokhipilli, Tlalok, Quetzalkoatl, Tezkatlipoka, Miktlantekuhtli, Tlahuizkalpantekuhtli, İlamatekuhtli gece tanrıları ise Xiuhtekuhtli, İtzli, Piltzinte-

kuhtli, Kinteotl, Miktlankihuatl, Khalkhihuitlikuet, Tlazolteotl, Tepeyollotl ve Tlalok'tur.

Yaratılış Efsaneleri

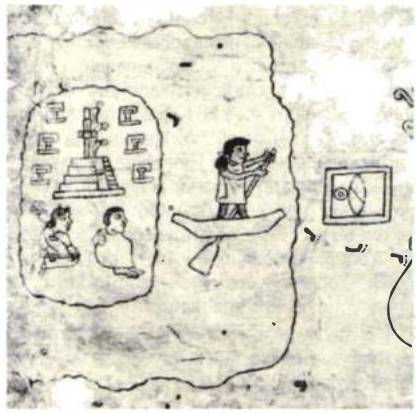
Komşu kültürler ve eski uygarlıkların da etkisinde kalan Aztekler birden fazla yaratılış efsanesine sahipse de genel olarak evrenin bir dizi yaratılışın son basamağı olduğuna, üstümüzdeki gökte 13 altımızdaki toprakta ise 9 ayrı dünya daha olduğuna inanmaktaydı. Bunlardan birisi olan "Beş Güneş" adıyla bilinen bir söylenceye göre dünyamızda günümüze her biri ayrı bir felaketle sonuçlanan 4 çağ yaşanmıştır. İlk dünya tanrı Tlalok ile özdeşleştirilen Atonatiuh tarafından gönderilen sel baskınıyla yok olurken hayatta kalmayı başaranlar Meksikalıların atalarını oluşturmuştur. Nahui-Ollin olarak adlandırılan içinde yaşadığımız çağ en küçük ama en alçak gönüllü olan tanrı Nanahuatl'ın kendini güneşe dönüştürüp yanması sayesinde yıkımdan kurtulabilmiştir. Nanahuatl'ın fedakârlığını küçümseyen bir başka tanrı Tekukiztekatl da ateşe atlamış ama aya dönüşmüştür. Bir başka öylence ise Tezkatlipoka ve Quetzalkoatl adlı jaguara dönüşebilen ikiz tanrıların dünyayı yarattığını anlatmaktadır.

Kutsal Yerler

Aztek halkının Tenokhtitlan'a geldiği yer olduğuna inanılan Aztlan, kahramanlar diyarı olarak anılmaktaydı. Ölüler diyarı Miktlan, Miktlan'ın dokuz basamağından ilki Apanoayan (İtzkuintlan), dumanlı dağ Popokatepetl, ilk cennet Tlalokan, kutsal jaguar tepesi Tehuantepek, orta cennet Tlillan-Tlapallan, en yüksek cennet Tonatiuhikhan ve insanın yaratıldığına inanılan Tamoankhan ise kutsiyet addedilen diğer önemli yerlerdi.

Doğaüstü Yaratıklar

İnsan etiyle beslenen ve su canavarı Ahuitzotl, timsah Kipaktli, doğum sırasında ölen kadınların ruhları Kihuateteo, koruyucu hayvan ve bitki ruhu Nagual, şekil değiştiren büyücü ve cadı Nahual ile sarhoş kurbağa tanrıça Tlaltekuhtli Aztek halkının inandığı önemli doğaüstü yaratıklardı.

Aztlan'dan ayrılış (Codex Boturini, 16. yüzyıl)

AZTLAN [Aztek Mitolojisi] Nahua halkının inanışında geride bırakılan efsanevi anavatanlarına verdikleri isim olup, Nahuatl dilinde Aztek kelimesi "Aztlan halkı" anlamına gelmektedir. Bir Nahuatl efsanesinde Khikmoztok (Yedi mağara yeri) adı verilen mevkide mağaraların her birinde Xokhimilka, Tlahuika, Akolhua, Tlaxkalan, Tepaneka, Khalka ve Mexika adlı kabilelerin yaşarken bunların mağaralarından çıkarak Aztlán veya Aztatlan adlı mevkiye yerleştiklerinden bahsedilmektedir. Aztlán, Huitzilopokhtli ile annesi Koatlikue eşliğinde insanların yaşlanmadığı, hiç aç kalıp hastalanmadığı yemyeşil bir cennet adası olarak tasvir edilmektedir. Huitzilopokhtli'nin liderliğinde Aztlan'ı terk eden Aztekler çalılar ve taşlarla kaplı verimsiz topraklara gelmiş ve bir daha asla geldikleri yere dönememişlerdir.

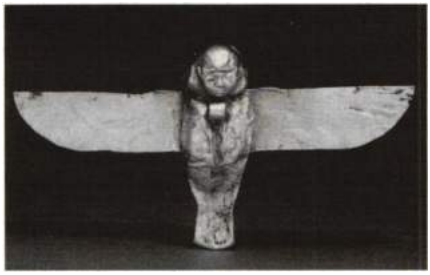
AZUME [Japon mitolojisi] Lanetlenmiş bir Şinto tanrıçasının adıdır.

AZVESPA [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında orman ve yabani hayvanların efendisi olduğuna inanılan bir ruhun adıdır. Avcılar, av öncesinde adına bir koç kurban eder ve bu hayvandan kesilen bir et parçasını kor haline gelmiş kömürler üzerine atarken hangi hayvanı avlamak istediklerini belirtirlerdi.

AZZA Bkz. Samiasa

B

B [Maya Mitolojisi] En önemli tanrı Quetzalkoatl'ın eşdeğeri yılan tanrı Kukulkan'a verilen isimlerden birisidir.
Bkz. Khaak

Altından yapılmış ba figürü MÖ 3. yüzyıl

BA [Mısır Mitolojisi] **1.** Ölümsüzlüğüne inanılan insan ruhunun beş parçasından birisi (Ren, Ba, Ka, Şeut, İb) için kullanılan kelime olup, kişiyi benzersiz kılan şeylere (kişilik) karşılık gelmekte, insan başlı bir kuş olarak tasvir edilmekteydi. Mısır'da ölümden sonra ba ile bedenin son bir kez birleşeceğine inanılır yani *ba* mumyalanmış cansız bedeni tabutunda son bir kez ziyarete gelirdi. İnsanın yaşam süresi boyunca bedeninde taşıdığı *ba* ölümden sonra öteki dünyaya gider ve orada *ka* adı verilen kişinin diğer bedeni ve *ih* adı verilen kalbi ile birleşerek ölümsüzlük kazanırdı. Bu yüzden piramitlerde *ba* için küçük delikler bırakılırken mumyanın kalbinin üzerine altından yapılmış küçük bir *ba* figürü yerleştirilmekteydi. Mısır bilimci Louis Vico Žabkar (1914–1994) ba kavramının Eski Yunan, Yahudi, Hıristiyan ve İslam düşüncelerindeki ruh anlayışından farklı olarak kişinin bizzat kendisi olduğunu iddia etmiştir.
2. Aşağı Mısır'da Koç başlı bereket tanrısı Mendes'in diğer adı olup, Yunanlılarca Pan ile özdeşleştirilmiştir. Ba'ya özellikle hamile kalmak isteyen kadınlar tarafından tapınılmaktaydı. Koç başlı tanrı Ba zamanla Ra'nın görünümlerinden birisine dönüştürülmüş, geç dönemde ise keçi formunda tasvir edilmiştir.
3. [Çin Mitolojisi] Efsanevi imparator Huangdi'nin kızı olup kuraklığı sembolize etmekteydi.
BA HİAN Bkz. Pa Hsien
BA MAGUJE [Afrika Mitolojisi] Hausa halkının inanışında insanları sarhoş olmaya özendiren bir ruhun adıdır.
BA NGU [Endonezya Mitolojisi] Yunus balığı formunda tasvir edilen yardımsever bir yaratığın adıdır.
BA PEF [Mısır Mitolojisi] Kötü niyetli önemsiz bir yeraltı tanrısının adıdır.
BA TOYE [Afrika Mitolojisi] Hausa halkının inanışına yangınlara sebep olan bir ruhun adıdır.
BA YA [Moğol Mitolojisi] Cennet'te resmi görevlilerden birisi olan bir komutanın adıdır.
BA XİAN Bkz. Pa Hsien
BAAKHİNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Koyote ve Ülker Yıldız kümesinin Çakmaktaşı kızlar olarak da anılan ikiz yıldız tanrıçası kızlarının adı olup, Boğa kümesi (ayrıca Hyades) içinde yer almaktalardı.
BAAKSPİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Doğu Montana'da yaşayan Krov halkının inanışında dönüşebilir ruhani enerjiye verilen isim olup tesadüfen gerçekleşen güzel bir olayı açıklamak için de kullanılmaktaydı.
BAAL [Yakındoğu Mitolojisi] Çok sayıda yağmur, bereket ve tarım tanrısı için kullanılan genel isim olup, *'efendi'*, dişil formu Baalat ise *'hanımefendi'* anlamlarına gelmekteydi. Akad karşılığı Bel olan Baal Fenike'nin yerel bereket ve tabiat tanrısıyken sonraları Yahudiler tarafından sahte tanrı olduğu ileri sürülerek reddedilmiştir. Eski Ahit'te Baal veya Baalim formunda "Uçan Böceklerin tanrısı" (*Baalzebub*) ve "Antlaşma tanrısı" (*Baal-berith*) gibi çok sayıda tanrı anılmıştır. Tanrının Baal-Sidon veya Baal-Lebanon, Baal Tyros (Melqart), Baal-Hadad gibi adlarla anılan çok sayıda yerel varyantı ortaya çıkmıştır.

Baal

Baal, fırtına tanrısı Dagan'ın oğlu olmakla kalmayıp Babil tanrısı Marduk'un ilk örneğidir. Baal, deniz ya da denizin kişileştirilmiş formları deniz tanrısı Yam veya Yılan Lotan'ı (İbranice Leviathian) yenilgiye uğratarak suların karalardan çekilmesini sağlamıştır. Baal, Yam'dan sonra Ölüm (Mot) ile savaşmış, düşmanının gücü karşısına yeraltı dünyasına çekilmek zorunda kalınca yeryüzünde kıtlık ve kuraklık baş göstermiştir. Baal'ın kız kardeşi Anat yeraltına inerek yeryüzünü kurtarmış ve kardeşini yeniden hayata döndürmüştür. Tanrı Yehova'nın öfkelenmesine sebep olan Kenan ülkesindeki Baal tapınakları (Levililer 26:30; Mezmurlar 78:58) tapınaklar İsrail komutanları tarafından yıkılmışsa da (Sayılar 33:52; Tesniye 33:29) insan kurbanını da içeren Baal kültünün kral

Hezekiah zamanına dek (MÖ 7. yüzyıl) sürdürüldüğü bilinmektedir. Baal kültü Fenikelilerin Akdeniz ticaret dünyasında oynadığı etkin rol sayesinde Yunan kültürüne de geçmiştir. Hyksoslarca Mısır'a getirilen Baal Mısır sanatında uzun şeritleri olan konik şapkalı, boğaz boynuzlu bir tanrı olarak tasvir edilmişse de sonradan Seth ile özdeşleştirilmiştir. Yahudiler kutsal bilgilere sahip kişileri Baal Şem olarak tanımlamakta olup, bu kelime aynı zamanda Hasidizm'in kurucusu İsrael ben Eliezer'in (MS 1699-1760) lakabıdır. Ortaçağ Avrupa'sında Baal'in geç versiyonlarından birisi Cehennem'in efendisi olarak Bael adıyla tanımlanmış, kurbağa, kedi ve insan olmak üzere üç kafalı olarak tasavvur edilmiştir.

BAAL ADDİR [Fenike Mitolojisi] Bereket ve yeraltı dünyasının tanrısıdır. Bugünkü Beyrut yakınlarındaki Byblos (modern Cebail) antik şehrinin koruyucu tanrısı olup, kültü Kartaca'ya dek yayılmıştır. Kartaca'ya giden Romalı askerler tanrıyı Jüpiter Valens ile özdeşleştirmişlerdir.

BAAL BERİTH Bkz. Baal

BAAL BİQAH [Yakındoğu Mitolojisi] Batı Samilerinin inanışında Lübnan kökenli iklim tanrısının "Düzlüklerin efendisi" anlamına gelen adı olup Baalbek şehrine adını vermiştir. Helenistik dönemde güneş ve gök tanrısı olarak tanımlanmış Yunan tanrısı Helios'un adından hareketle Baalbek şehrinin adı da Heliopolis olmuştur.

BAAL BRATİ [Yakındoğu Mitolojisi] Yerel bir dağ tanrısının adıdır.

BAAL ERET MAHARLET [Ugarit Mitolojisi] Bereket tanrısının adıdır.

BAAL GAD [Yakındoğu Mitolojisi] Gad kabilesinin keçi tanrısının adıdır.

BAAL GEBAL [Fenike Mitolojisi] Byblos'un (İncil'de Gebal olarak geçen liman kenti) yaratıcı tanrıçasının adı olup 'Gebal'in hanımefendisi' anlamına gelmekteydi. Bu tanrıçaya adanmış bir tapınağın kalıntılarına Beyrut'un 30 km kuzeydoğusunda Cebail köyü yakınlarında rastlanmıştır.

BAAL HADAD [Yakındoğu Mitolojisi] Suriye kökenli olup adı 'şimşeğin efendisi' anlamına gelen şimşek ve fırtına tanrısıdır. Babil tanrısı Adad'ın karşılığı olan Baal Hadad iklim olaylarıyla da ilişkilendirildiği için "bulutlara binen" lakabıyla anılmakta, ayrıca savaşçı niteliğinden dolayı Prens Baal olarak bilinmekteydi. Deniz (Jamm) ile Ölüm'ün (Mot) düşmanı olan tanrı Ugarit Ras Şamra yazıtlarında Sapan dağında ikamet ettiği için bu dağın adıyla yani Baal-Sapan olarak da adlandırılmaktadır. Ras Şamra'da bulunan kitabeli bir dikili taşta Baal Hadad elinde bir topuz ile yıldırım tutarken tasvir edilmektedir.

BAAL HAMMON [Yakındoğu Mitolojisi] Kartaca bereket tanrıçasının adı olup çocuk kurban etmeyi içeren bu kült Malta, Sicilya ve Sardinya'ya da yayılmıştır. Adı 'tütsü sunaklarının efendisi' anlamına gelip çöl tanrısı Ammon ile benzer yönleri bulunan Baal-Hammon Yunan mitolojisinde Kronos, Roma'da ise Saturn ile özdeşleştirilmiştir.

BAAL KARMELOS [Yakındoğu Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Karmel Dağı'nda ibadet edilen bir kehanet tanrısının adı olup Roma dönemine en azından Vespasian iktidarına dek önemini korumuştur. İlyas peygamberin meydan okuduğu rahiplerin Baal Karmelos tapınağında bulunduğu sanılmaktadır (1. Krallar 18, 19).

BAAL KARNAİN [Yakındoğu Mitolojisi] Baal Hammon'un Kuzey Afrika'ya özgü (Kartaca) varyantlarından birisi olan bir dağ tanrısının adıdır. Boynuzlu olarak tasvir edilen tanrının adı "iki boynuzun efendisi" anlamına gelmekteydi. Romalılarca Saturnus'a benzetilmiş ve Saturnus Balcarnensis olarak adlandırılmıştır.

BAAL MALAGE [Fenike Mitolojisi] Bir koruyucu tanrının adıdır.

BAAL MARQOD [Yakındoğu Mitolojisi] Bugünkü Beyrut civarında bir tapınağı bulunan Suriye şifa tanrısı olup adı "dansın efendisi" anlamına gelmekteydi. Romalılarca Jüpiter'e benzetilmiştir.

BAAL MELKART [Fenike Mitolojisi] Tyre kentinin baş tanrısı olmakla birlikte Kartaca'ya da taşınmış orada da büyük saygı görmüştür.

BAAL PEOR [Fenike Mitolojisi] Eski Ahit'te bahsi geçen Ölü Deniz civarında yer alan Moab ülkesinde güneş tanrısı ve ay tanrıçasının ortak adı olup 'Peor'un efendisi' anlamına gelmekteydi. Asur söylencelerinde Belphegor adıyla geçen Peor, Ürdün nehrinin batı kıyısında bir dağın adı ve bu kültün merkezidir.

BAAL RAMMON [Yakındoğu Mitolojisi] Baal Hadad'ın görünümlerinden birisi olup "şimşekçi" anlamına gelmekteydi. Sonradan Yahudilerce "nar" adı takılarak alay edilmiştir.

BAAL SAPON [Fenike Mitolojisi] Denizcilerin koruyucu kabul edilen deniz tanrısı olup, adını Kuzey Filistin'deki Sapon dağından almaktaydı.

BAAL ŞAMİM [Yakındoğu Mitolojisi] Yıldızların, yağmur ve şimşeğin efendisi olan gökyüzü tanrısı olup, Kartaca ve Kıbrıs'a dek yayılmış Palmyra'da büyükçe bir tapınağı bulunan Suriye'de kökenli bir tanrıdır. Ba'al Şamin olarak da bilinen tanrının adı 'Cennetin efendisi' anlamında gelmekteydi. Selevkos sikkelerinden birisinde ardında yarımay bulunan tanrı elinde yedi ışın kollu bir güneş taşırken tasvir edilmiştir. Sembolü kartal olan Baal Şamim, Romalılarca Caelus (gökyüzü) olarak adlandırılmıştır. Ermeni Panteonunda Barşamina, Parşam veya Barşam adlarıyla yer alan Asur kökenli kabul edilen tanrı Ermenilerin uzak atası Aram ile Hayk'ın rakibiydi. Ermeni kralı Dikran MÖ 1. Yüzyılda Mezopotamya seferinde Barşam'ın fildişi ve gümüşten yapılmış bir heykelini bulup Erzincan'da Tortan yöresine getirtmiştir. Ermeni söylencelerinde samanyolunun Vahakn'ın Barşam'dan çaldığı samanla kaçarken gökyüzüne saçılan saman tanelerinden oluştuğu anlatılmaktadır.

BAAL ŞAMAYİM [Fenike Mitolojisi] Gökyüzünün efendisi olarak bilinen tanrı İsrail'de Yahweh'e (Yehova) rakip görülmüştür.

BAAL ŞEM Bkz. Baal

BAALZEBUL Bkz. Beelzebub

BAALATH [Fenike Mitolojisi] Papirüs imalatıyla ünlü en önemli Fenike kenti Byblos'un en önemli tanrıçası olup, kitaplar, kütüphaneler ve yazarlarla ilişkilendirilmekte, adı "hanım" veya "Hanımımız" anlamına gelmekte ve Baal'in eşi olduğuna inanılmaktaydı. Mısırlılara özgü zarif bir saç sitiline sahip, koca göğüslü çıplak bir kadın olarak tasvir edilen tanrıça Sümerlerce "Ağaçların bilge ve yaşlı hanımı", Mısır'da ise Baelthi olarak adlandırılmaktaydı.

BAALİM [Mezopotamya Mitolojisi] Baal'ın oğulları olduğuna inanılan 7 fırtına tanrısının adıdır. Eski Ahit'te İsrailoğullarının bunlara ama özellikle Baal Berith'e tapındığı bildirilmiştir (Hakimler Kitabı 8:33).

BAAST Bkz. Bastet

BAATSİ [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Efe halkının inanışında, tanrının, ayın yardımıyla kilden yoğurarak, üzerine deri geçirip içine kan doldurarak yarattığı ilk insanın adıdır. Tanrı, Baatsi ve çocuklarına yeryüzündeki tüm ağaçlardan yiyecek toplayabileceklerini ama Tahu ağacının yasak olduğunu bildirmiştir. Kitabı Mukaddesteki Âdem ile Havva öyküsünü anımsatır biçimde hamile olan karısı bir gün yasak ağacın meyvesini yemek istediğini bildirmiş, Baatsi önce kabul etmemekle birlikte karısının arzusuna uymuş ve ağaçtan bir meyve koparttıktan sonra, kabuğunu soyarak karısına vermiştir. Bu olayı ay görüp tanrıya haber verince Tanrı da ceza olarak insanoğlunu ölümlü yapmıştır.

BAAU [Fenike Mitolojisi] Bybloslu Philo'nun aktardığı yaratılış söylenceye göre Kolpia'nın karısı, Aion ile Protogonos'un annesi olup, dana tanrıça olarak tasvir edilmekteydi. Kimi yazarlarca Bau ile eşdeğerdir.

BABA 1. [Mezopotamya Mitolojisi] Ur şehrinin 70 km kuzeyinde bulunan Sümer kenti Lagaş'ın şifa ile ilişkilendirilip Bau adıyla da bilinen tanrıçasıdır. Baba, gökyüzü tanrıçası An'ın kızı, bereket tanrısı Ningirsu'nun karısı, kimilerine göre Gangir'in annesidir.

2. Macar folklorunda sonradan cadıya dönüşen perilere verilen isimdir. Ayrıca Bkz. Buğday Ana, Bau

3. [Türk mitolojisi] Koruyucu ruh ve evliyalar için kullanılan genel tabirdir.

4. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te Baba kelimesi Tanrı anlamında kullanılmaktadır.

BABA DOKHİA [Romen Mitolojisi] Baharın gelişinin sembolü olup kimi zaman koyun veya keçi çobanı yaşlı bir kadın formunda tasvir edilmekte, 'Yaşlı Dokhia' anlamına gelmekteydi. Dokhia kelimesinin Bizans takviminde din şehidi Evdokia'nın adıyla anılan 1 Mart kutlamalarıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BABA MARTA [Slav Mitolojisi] Bulgar masallarında yaşlı bir kadın olarak kişileştirilen Mart ayı olup adına yapılan festivalde köylüler birbirlerine 'Çestita Baba Marta' (Mutlu Marta Ana) dilekleriyle birlikte şans ve sağlık getirmesi için kırmızı beyaz yünden küçük püsküller (Martenitsa) hediye etmekteydi.

BABA YAGA [Slav Mitolojisi] Ormanın derinliklerinde bir kulübede yaşayan yaşlı bir kadın büyücünün adı olup çoğunlukla çocukları kaçırıp yiyen korkunç ve zalim bir cadı olarak tasvir edilmektedir. 'Cazi Baba' olarak da bilinen Baba Yaga bir havan veya demir kazanın içinde havada uçarken bir eliyle havan tokmağını dümen gibi kullanmakta, diğer eliyle ise huş ağacından bir çalı süpürgesi taşımaktadır. Kemikleri sayılacak denli zayıf, kemikli yüzlü, uzun burunlu ve demir dişli olarak tasvir edilmektedir. Geçtiği yerlerde fırtınalar oluşturan, gövdelerinden yeni ayrılan ruhları yutmak için dolaşan ölüme eşlik eden, yamyam karakterli Baba Yaga'nın ormanda bulunan hayat çeşmesini koruduğuna inanılmaktadır. Kadının tavuk ayaklı ahşap kulübesinin etrafında kurbanlarının kafatasları bir çit gibi sıralanmıştır. Kulübesine uğrayan istenmeyen misafirleri midesine indiren kadın saygısını kazananlara bazen değerli armağan ve tavsiyeler de verebilmektedir.

Baba Yaga kazanı içerisinde
(The Red Fairy Book, 1890)

Slav dil ailesinde baba *'aşağı sınıftan yaşlı kadın'* veya *"büyükanne"* anlamına gelmektedir. Rusya, Ukrayna ve Bulgaristan'da *Baba Yaga* olarak bilinen karakter Polonya'da *Baba Jaga*, Sırbistan ve Bosna'da *Baba Roga*, Romanya'da *Baba Kloanta* adını almakta masalların konu ve içeriği de bölgesel farklılıklar göstermektedir. Slovakya'da Jaga Baba Bir Slav masalında cadının köle gibi kullandığı ve ev işlerini yaptırdığı Vasilisa adlı genç kızın kaçmasına kulübedeki kedi, köpek hatta kapı ve bir ağaç kendilerine iyi davrandığı için yardım ederler. Masalın sonunda Baba Yaga bir kargaya dönüşür. Macar folklorunda ise baba adıyla bilinip önceleri iyi kalpli bir periyken zamanla cadıya dönüşen bir yaratıktır. Çek varyantlarda ise kadın yüzlü domuz gövdeli, at bacaklı bir yaratık olup, bir mağarada yaşamakta, kendisini gören insanın gözleri kör olmaktadır.

Alexander Afanasyev'in 1862'de kaydettiği Rus masalı 'Güzel Vasilissa'da kızın gördüğü beyaz, kırmızı ve siyah atlı 3 savaşçının Baba Yaga'ya hizmet ettiği ve kadının ellerinden 3 çift sihirli güç olduğu anlaşılmaktadır ki bunlar gündüz, güneş ve gecenin sembolik renkleri olmalıdır. Bu masalda kız kendisine verilen 3 imkânsız görevi annesinin verdiği sihirli bir oyuncak ile aşmayı başarmıştır. Aynı masalın Hristiyanlaştırılmış varyantında ise Baba Yaga tarafından esir edilen Vasilissa'ya cadının yardımcıları olan kedi, köpek, kapı ve ağaç kendilerine nazik davrandığı için yardım ederek kurtulmasını sağlamış, Baba Yaga sonunda bir kargaya dönüşmüştür. Cadının bir düzenbaz olan kargaya dönüşmesi ilginç bir detay olup, bu dönüşüm Baba Yaga'nın başlangıcına döndüğünü sembolize ediyor olabilir. Bu masal ve diğer anlatılardaki ayrıntılar (demir işler vs.) Baba Yaga'nın tanrılar âlemi özellikle yeraltı dünyası ilişkisi ortaya çıkarmaktadır.

Baba Yaga kanımca Türk-Ural mitolojisiyle de ilişkili tanrısal veya yarı-tanrısal bir figürken zamanla folklorik bir cadıya dönüştürülmüştür.

Baba Yaga'nın yaşadığı tavuk ayaklı kulübe de masalın kökleriyle ilişkili önemli bir semboldür. Kuzeydoğu Anadolu'da serander adı verilen ve ambar olarak kullanılan ayak görünümlü 4 ağaç kütük üzerine inşa edilmiş ağaç kulübelerin Sibirya'da, Ural, Sami ve Tunguz halklarınca da depo olarak kullanıldığı bilinmektedir. Dahası Rus arkeologlar Yefimenko ve Tretyakov'ın 1948'de bulup, ölüm kulübesi (İzba smerti) adını verdiği benzer yapıların eski Slavlarca ölü yakma amaçlı kullanıldığı da iddia edilmiştir.

BABADUR [Arap Mitolojisi] Orion takımyıldızına verilen isim olup, Arapça 'güçlü' anlamındadır.

BABALORİŞA [Afrika Mitolojisi] Yoruba tanrısı Vorunmila'nın rahiplerine verilen isimdir.

BABALU-AYE Bkz. Şakpana

BABAU Doğu Akdeniz ülkelerinin folklorunda özellikle İtalya'da çocukları korkutmak için kullanılan bir öcü varyantıdır. Yunanistan'da Babulas, Mısır'da el-Babu, Slovenya'da Bav-Bav, Romanya'da ise Babau'nun yanı sıra ayrıca Kara adam (omul negru) olarak da bilinmektedir. Babau, İtalya'da siyah ceket giyen siyah bir şapka veya kukuleta ile yüzünü örten uzun boylu bir adam görünümüne tasvir edilmekteydi.

BABAYANMİ Bkz. Bayanni

BABBAR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer güneş tanrısı Utu'nun "parıldayan" anlamına gelen adı olup, Babil tanrısı Şamaş'ın karşılığıdır.

BABE ABD'li efsanevi oduncu Paul Bunyan'ın yoldaşı dev mavi öküzün adıdır. Doğumunda beyaz olmasına karşın karın mavi yağdığı bir kış rengi öküzün değişmiştir. Babe, demir telleri de içeren saman balyalarını yemekte, ağırlığından yere bastığı yerler göllere dönüşmektedir. Bir fırın gözlemeyi sobasıyla birlikte yutunca kendi ölümüne sebep olmuştur. Bkz. Paul Bunyan

BABHRU VAHANA [Hint Mitolojisi] Arjuna ile Çitrangada'nın oğlu olup, kazayla babasını öldürmüşse de üvey annesi Ulupi babasını hayata döndürecek sihirli mücevheri genç adama vermemiştir.

BABİ [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'na göre insanların bağırsaklarında yaşadığına inanılan bir iblisin adı olup, cinsel deneyimle ilişkilendirilmiş olup penisi ereksiyon halinde bir Habeş maymunu (babun) olarak tasvir edilmiştir. Plutarkh'ın notlarında Seth'in de Habeş maymunu ile ilişkilendirildiği hatta Bebon olarak adlandırılması dikkat çekicidir.

BABİEKA Bkz. El Cid

BABİL [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerce karşılığı "Ka Dingir Ra Ki" olup Babil'de Bab-İlu olarak da bilinmekte ve "Tanrının kapısı" anlamına gelmekteydi.

Babil Kulesi (Gustave Doré)

BABİL KULESİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre büyük tufandan sonra Babil ülkesinde inşa edilen kulenin adıdır. Babil kulesi Mezopotamya'da tapınma amaçlı tuğladan inşa edilen *ziggurat* adı verilen piramitlerin en ünlüsüdür. Eski Ahit'e göre Tanrı, başı göğe değen bir kule yaparak yanına gelmek isteyen Babillileri ancak dillerini birbirine karıştırarak durdurmuş, kule hiç bir zaman bitirilememiştir:

"Bütün dünyanın dili bir sözü birdi. Doğudan göçtükleri zaman Şinar diyarında bir ova buldular ve orada oturdular. Birbirlerine, gelin kerpiç yapalım ve onları iyice pişirelim dediler. Taş yerine kerpiçleri, harç yerine ziftleri vardı. Bütün yeryüzüne dağılmayalım diye gelin kendimize bir kent ve başı gökyüzüne erişecek bir kule yapalım. Ve Rab, Âdemoğullarının yapmakta kenti ve kuleyi görmek için yere indi. İşte bir kavimdirler, dedi, hepsinin bir dili var, yapmaya başladıkları şey budur ve yapmak istedikleri hiçbir şeye engel olunmayacaktır. Gelin inelim ve birbirlerinin dilini anlamasınlar diye dillerini karıştıralım. Ve Rab onlara orada bütün yeryü-

zünü dağıttı. Bundan ötürü onun adına Babil dendi, çünkü Rab onları bütün yeryüzüne oradan dağıttı." (Tekvin 11:1-9)

Babil Kulesi bazı tarihi yapılarla ilişkilendirilmek istenmiş olup bunlardan birisi MÖ 7. yüzyılda Babil kralı Nabopolassar tarafından Mezopotamya tanrısı *Marduk* onuruna Babil'de inşa edilen Etemenanki adlı ziggurattır. Büyük İskender tarafından yıkıldığına inanılan dörtgen temelli bu kule 91 m yüksekliğindeydi. MÖ 21. Yüzyıla tarihlenen *Enmerkar ile Aratta Kralı* adlı Sümer efsanesinde Uruk kentinde tanrıça İnanna adına dikilen *E-ana* adlı ziggurat ile Enmerkar'ın Eridu'da yaptırdığı benzerini Babil Kulesi adaylarının sayısını arttırmaktadır. Babil Kulesi çok sayıda sanatçıya ilham kaynağı olmuş özellikle Brueghel ile Van Valckorborch'un resimlerinde ölümsüzleştirilmiştir.

BABİL SÜRGÜNÜ [Yahudi Mitolojisi] Yahudilerin Yahuda krallığının fethinin ardından Babil'e sürülüp burada Nebukadnezzar tarafından esir edilmeleriyle başlayan ve Kyrus (MÖ 538) dönemine kadar süren 70 yıllık dönemin adıdır. Yahudilerce sürgün veya tutsaklık olarak adlandırılan bu süreçte Yahudi şeriatının en kıymetli kitabı kabul edilen Babil Talmud'u yazılmıştır.

BABİL YARATILIŞ MİTOLOJİSİ MÖ 18 veya 12. Yüzyıllara tarihlenen 1000 dizeden oluşan Enuma Eliş destanı insanın yaratılışını anlatmakta olup, her biri 115-170 satırlık 7 kil tablet üzerine eski Babil dilinde yazılmıştır. İngiliz tarihçi Austen Henry Layard (1817-1894) tarafından 1849'da bugünkü Musul yakınlarında yer alan Nineveh'te Aşurbanipal Kütüphanesinde keşfedilen tabletler Asurolog George Smith (1840-1876) tarafından 1876'da yayınlanmıştır. Babil yaratılış söylencesinin Berosus (MÖ 280), Damaskius (MS 6. yüzyıl), British Museum'da saklanan Aşurbanipal tabletlerinde anlatılan (MÖ 650) olmak üzere üç ayrı varyantı bulunmaktaydı.

Efsaneye göre başlangıçta sadece su ve onun üzerinde sallanıp duran sis mevcut olup, Baba Apsu ortaya çıkmış ve tatlı suların efendisi olmuştur. Sonradan Ana Tiamat ortaya çıkıp, tuzlu suları yönetince her iki su birlikte akmışlardır. Bu sırada oğulları Mummu, suları kaplayan sislerin içinde bulunmakta olup, ne yukarıdaki gökler ne de yeryüzü henüz ortaya çıkmamıştır. Suların üstünde bataklıklar ve otlak araziler bulunmamakta olup, henüz kamıştan örülmüş barınaklar da yapılmamıştır. Daha sonra Apsu'nun tatlı, Tiamat'ın tuzlu sularının içinden Anşar ve Kişar şekillenmiş ve sulardan dışarı çıkmış, zamanı gelince de Anşar ve Kişar, göklerin tanrısı olan Anu'nun ana babası olmuşlardır. Anu, Ea'nın babası olurken onlardan daha akıllı, daha anlayışlı ve güçlü olduğundan, Ea, hem babasını hem de büyükbabasını geçmiştir. Büyük tanrılar arasında rakibi olmayan Ea, yeryüzü tanrısı olmuştur. Marduk, evrende düzeni sağladıktan sonra yarattığı emanetleri Ea'ya, Kader Tableti'ni Anu'ya vermiş ayrıca Tiamat'a yardım eden tanrıları da babalarına iade etmiştir. Ea, sonunda Tiamat'ın on bir canavarını, tanrılara karşı ayaklanmanın boşuna olduğunu anımsatacak heykeller haline getirmiştir. İsyankâr tanrılar kendilerini ayaklanmaya teşvik edenin Kingu olduğunu açıklamış, sonra onu bağlayarak Marduk ve Ea'nın huzuruna çıkarmışlardır. Ea, Kingu'yu öldürüp, kan damarlarını parçalara ayırdıktan sonra kurbanının kanından ilk insanları yaratmıştır. Tanrı Ea yarattığı insanlara görevlerinin sadece tanrılara hizmet olduğunu anlatmıştır.

BABİNGA [Afrika Mitolojisi] Mandva halkının kralı, Nyavirezi'nın ikinci kocası ve Ryangombe'nin babasının adıdır.

BABR-E BAYAN [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in hiç bir silahın işlemediği, su geçirmeyen ve yanmayan elbisesinin adıdır.

BABUN Bkz. Habeş maymunu

BABYS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un hışmına uğrayan Frigyalı kavalcı Marsyas'ın nispeten daha kötü flütçü olduğu için tanrının öfkesinden kurtulan kardeşinin adıdır.

BACCHUS Bkz. Bakhos

BACHUE Bkz. Bakhue

BACULBOTET [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının inanışında tahıl tanrıçasının adı olup, bir keresinde ördüğü bir sepette yiyecek stoklayıp, mevsimlerin yerini değiştirdikten sonra bir canavarı yenerek dünyayı kıtlıktan kurtarmıştır.

BADB [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli savaş tanrıçasının adı olup, 'Badb Katha' (savaş kargası) adıyla da bilinmektedir. Savaş alanları Badb'ın toprakları olarak adlandırılmış olup, savaş alanında karga ya da kurt kılığında dolaştığına ve efsanevi Mag Tured savaşının yapılacağını güne karar verdiğine inanılmaktaydı. Badb, Morrigan ve Macha üçlüsü İrlanda söylencelerine *hayalet kraliçeler* olarak adlandırılmakta Badb ayrıca Morrigan, Medb, Fea ve Nemain ile de birlikte görünmekteydi. Kıta Avrupa'sında yaşayan Keltlerden Bodua kabilesi ata binen karga olarak tasvir edilen Cathubodua'yı aynı zamanda dişi ata olarak kabul etmekteydi. Romalı tarihçi Tacitus (MS 56-117) Britanya'da savaş sırasında çığlıklar atak savaşçıları kışkırtan kadın rahibe druidlerin siyah cübbeler giyerek Badb'ı taklit ettiğini bildirmiştir. Günümüzde Bansheeler İrlanda'nın bazı bölgelerinde Badb olarak adlandırılmıştır.

BADEM 1. [Germen Mitolojisi] Tannhauser destanında kahraman badem, ağacından yapılmış asasını toprağa sapladığında sopa çiçek açmıştır. Ayrıca Grimm masallarında 'Ardıç Ağacı' olarak geçen masalın orijinal adı "Vom Machandelbom" yani 'Badem ağacı'dır.

2. [Yahudi Mitolojisi] Şaron'un (Harun) olağanüstü güçlere sahip asası badem ağacından yapılmış, bir gece içerisinde çiçek açıp meyve vermiştir.

3. [Yunan Mitolojisi] Frigyalı hermafrodit Agdistis hadım edildiğinde kesilen organının yerinden bir badem ağacı çıkmıştır. Sangarius'un kızı

Nana bu ağaçtan bir badem tanesi alıp göğsüne yaslayınca Attis'e hamile kalmıştır.
Bkz. Agdistis

4. [Yunan Mitolojisi] Demophoon ve Phyllis'in öyküsünde kız aşkını bir daha göremeyeceğini anlayınca badem ağacına dönüşmektedir.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Hıristiyan sanatında badem ağacı Meryem'in rahminin sembolü olarak İsa'nın çevresinde sıkça tasvir edilmiştir. Eski Ahit'te badem için "yeryüzündeki en iyi meyve" (Tekvin, 43: 11) ifadesi kullanılırken, Harun'un (Aaron) asası çiçeklenmiş ve geceleyin badem taneleri verdüğü de kaydedilmiştir.

6. [İslam Mitolojisi] Bkz. Hatim

7. [Anadolu Mitolojisi] Frigyalılar tarafından kutsal sayılan badem ağacı Amygdalus olarak adlandırılmaktaydı.

8. [Çin Mitolojisi] Kadın güzelliği, metanet ve ihtiyalı olmanın sembolüdür.

BADESSY [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde rüzgâr ile ilişkilendiren önemsiz bir gök ruhunun (loa) adıdır.

BADGER 1. [Japon Mitolojisi] Bir yamyamın adıdır.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şoşone halkının inanışında çocuklarını canavar Dzoavits'in elinden kurtaran bir kahramanın adıdır.

BADİ 1. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında canlılar ve cansız nesnelerin içinde yaşayan iblislerin genel adıdır. Bir söylenceye göre ilk insanın 3 damla kanından doğan, bir başkasına göre cinlerin çocukları olan badilerin sayısı 190 veya 193'tür.

2. [İskandinav Mitolojisi] Völundar Kvida'ya göre Völund ile Egil'in babası olan bir devin adıdır.

3. [Endonezya Mitolojisi] Bedenden zaman zaman ayrılıp geri dönebildiğine inanılan ruha verilen isimdir.

BADİMO [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Tsvana halkının inanışında tanrı Modimo ile iletişim kurabilen insanlara verilen isimdir.

BADJAK Bkz. Meşe

BADOURA [Pers-Arap Mitolojisi] 1001 Gece Masallarında yeryüzüne gelmiş en güzel kadın olarak adı geçen bir kadın kahramanın adıdır

BADUH Mısır ve İran'da haberlerin iletilmesini sağlamak için yakarılan bir ruhun adı olup, Arap alfabesinde 8, 6, 4, 2 rakamları yazılarak temsil edilmekteydi.

BAEL Bkz. Baal

BAELTHİ Bkz. Baalath

BAETYLUS [Yakındoğu Mitolojisi] Gökyüzünden düşen ve kutsal kabul edilen bir taşın (muhtemelen bir meteorun) adı olup, tanrılar tarafından gönderildiğine inanılmaktaydı. Eski Ahit'te Bethel adıyla anılmıştır (Tekvin 28: 11-19). Fenike mitolojisinde Uranus'un oğullarından birisinin adı Baetylus olup Karataca'ya dek tüm Fenike kolonilerinde saygı görmüşse de Hıristiyanlığın yayılmasının ardından St. Augistine (Aurelius Augustinus Hipponensis, MS 354-430) tarafından tapımı yasaklanmıştır.

BAEUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un dümencisinin adı olup, Sicilya'da öldüğü söylenmişse de mezarının başta Kephallenia adasındaki Baea dağı olmak üzere pek çok yerde olduğu iddia edilmiştir (Lycophr. 694).

BAG MAŞTU [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın selefi olan bir gök tanrının adıdır.

BAGA [Pers Mitolojisi] Refah tanrısının adı olup, Mithra'nın da adlarından birisi olup, Eski Pers dilinde tanrı ve refah kelimeleriyle eş anlamlı kullanılmıştır. Muhtemelen Sanskritçe bhaga (verici) kelimesi ve Hint tanrısı Bhaga hatta Slavca tanrı anlamındaki bog ile ilişkili olmalıdır.

BAGADJİMBİRİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzeybatı Avustralya'da yaşayan Karadjeri bölgesi halkının inanışında kardeş olan iki yaratıcı tanrının adıdır. Bu kardeşlerin dingo formunda yeryüzüne gelmesinden önce toprağın üstü boş olup, yeryüzünü şekillendirmişlerdir. Kedi adam Ngariman ile akrabaları tarafından öldürülen kardeşler katilleri göğsünden akıttığı sütüyle boğan anneleri Dilga tarafından yeniden canlandırılmıştır. Bagadjimbirilerin ruhu gökyüzüne çıkarken bedenleri yılanlara dönüşmüştür.

BAGALAMUKHİ [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun tüm kıtlık ve yoksunlukları kontrol altına alarak dünyayı yıkımdan kurtarmasının ardından doğan bir tanrıça olup, on mahavidyadan birisi kabul edilmektedir. Bir söylenceye göre yeryüzünü kasıp kavuran büyük bir fırtına yüzünden tanrılar Sauraştra bölgesinde toplanmış Haridra Sarovara'dan ortaya çıkan Bagalamukhi tanrılaların dualarının da yardımıyla fırtınayı sona erdirmiştir.

BAGASPATİ [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında orman tanrısı olup adı Sanskritçe Brihaspati (Jüpiter gezegeni) kelimesiyle ilgili olmalıdır.

BAGAT [Filipinler Mitolojisi] Issız patikalarda dolaşan köpek formunda bir yaratık olup, yağmur yağdığında veya dolunay zamanı ortaya çıkmaktaysa da rahatsız edilmedikçe insanlara zarar vermemekteydi.

BAGBA [Afrika Mitolojisi] Bulut ve yağmuru kontrol eden bir ruhun adıdır.

BAGDEMAGUS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde Gorre kralı ve yuvarlak masa şövalyelerinden birisi olup, Tarsan'ın kardeşi ve Meliagaunt'un babasıdır. Bagdemagus, Nimue tarafından hapsedilen Merlin'i kurtarmak için hiçbir şey yapmamışsa da, Guinevere'yi kaçıran oğlunun genç kadına tecavüz etmesini engellemiş, yuvarlak masa şövalyesi olmasının ardından Grail kabını arayan ekibe katılmış, Gawain tarafından öldürülmüştür.

BAGİNİ [Aborijin Mitolojisi] Yarı insan yarı hayvan genellikle dişi bir yaratığın adıdır. Oldukça güzel olmasına rağmen elleri pençe şeklidedir. Erkekleri kaçırdıktan sonra çoğunlukla tecavüz edip serbest bırakır, nadir durumlarda ise öldürürler.

BAGİŞT [Afgan Mitolojisi] Sel baskını ve refahla ilişkilendirilen bir tanrının adı olup, Koç başlı

bir cinin tecavüzüne uğramış Tanrıça Disana'nın oğludur.

BAGVARTİ [Yakındoğu Mitolojisi] Muassir kazılarında bulunan bir kitabeye göre Urartu koruyucu tanrısı Haldi'nin eşi olan tanrıçanın adıdır. Bununla birlikte diğer Urartu kaynaklarında Haldi'nin eşinin adı Arubani olarak anılmıştır.

BAGOS PAPAROS [Anadolu Mitolojisi] Frigya halkının inanışında bir gök tanrısının adıdır.

BAGPUTİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında bir deniz tanrısının adıdır.

BAGUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron gölü civarında yaşayan Ojibva halkının inanışında kaza ve kargaşaya yol açan bir ruhun adı olup iskeletten küçük bir kuş olarak tasvir edilmekteydi. İnatçı ve dik başlı olduğundan açlıktan ölmüştür.

BAĞ İYESİ [Türk Mitolojisi] Ürünün bereketli olmasına yardım eden koruyucu bir ruhun adıdır. Bkz. İye

BAĞIR YILANI Bir insanın bir şey yuttuktan sonra içinde bir canlı büyümesini konu alan çok sayıda söylence bulunmakta olup, konu 1854 yılında Nathaniel Hawthorne'nun 'Egotizm veya Bağır Yılanı' (The Egotism or the Bosom Serpent) adlı kitabı ile popülerlik kazanmıştır. Söylenceye göre 1930'larda Londra'da bir fabrikada çalışan işçi kız yüzerken istemeden bir şey yutmuş, ardından dayanılmaz karın ağrısıyla doktora gitmiştir. Çekilen röntgen filminde kızın içinde bir ahtapotun büyüdüğü görülmüştür.

BAHAMUT Bkz. Behemoth

BAHANA [Kuzey Amerika Yerlileri] Hopi halkına adını veren ata Hopi'nin kayıp beyaz tenli erkek kardeşinin adı olup, bir gün geri döneceğine inanılmış hatta kıtaya gelen İspanyol kâşiflerle ilişkilendirilmiştir. Hopiler, Bahana'nın doğudan geleceğine inandıklarından ölülerini bu yöne doğru gömmekteydi.

BAHÇI [Türk Mitolojisi] Ruhlar dünyasıyla ilişki kurduklarına inanılan şamanlara verilen isim olup, günümüzde Kırgız ve Kazaklarda aynı anlamda, Türkmenlerde 'koşma okuyan halk şairi', Budist Uygurlarda ise 'din adamı, rahip' anlamında kullanılmaktadır. Eski Uygur metinlerinde bahşi 'rahip' anlamı kayıtlı olan Türkmence, Kırgızca (bakşı), Çağatayca, Moğolca hatta Mançuca (fakşi) ve Çincede (fa-şe) tespit edilmiştir. Kelime diğer Türk toplumlarında zamanla 'sihirbaz', 'saz şairi', 'üfürükçü' gibi anlamlar kazanmıştır.

BAHİRA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Apaika halkının inanışında cennet ve yeryüzünü yaratan tanrının adı olup öfkesini yıldırımlarla göstermektedir.

BAHLU [Aborijin Mitolojisi] Kız çocukların doğumundan sorumlu ay tanrısı olup, başlangıçta Mulandi adlı mutlu bir adamken ölümünden sonra Baime tarafından cennete kabul edilmiş ve aya dönüşmüştür.

BAHMAN [Pers Mitolojisi] İsfendiyar'ın oğlunun adı olup, babasının katili Rüstem'i öldürerek intikamını almıştır.

BAHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi ve Navahoların atalarının kutsal ruhlarına sunduğu tüylü çubukların adıdır.

BAHRAM [Pers Mitolojisi] Mars gezegeni ile ilişkilendirilen zafer tanrısının adı olup bazen rüzgâr tanrısı Verethragna ile de özdeşleştirilmektedir. Mars gezegeninde ikamet eden Bahram Ahura Mazda'nın habercisi Sraoşa'nın yardımcısıdır.

BAHRAM ATEŞİ [Pers Mitolojisi] Beş kutsal ateşten birisinin adı olup, 16 değişik ateşin karışımından oluşturulmuştur. Her gün sandal ağacı yakılarak canlı tutulan Bahram dışındaki dört kutsal ateş ise şunlardır: Spenişta, Urvazişta, Vazişta ve Vohu Fryana

BAHRAM GUR [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesinde Şah Hira'nın besleme oğlu olan bir kahramanın adıdır. Yedi İklim kralının yedi farklı kızıyla evlenen kahramana her prenses ayrı bir öykü anlatmıştır. Pers sanatında çoğunlukla sevgilisi Azada ile birlikte tasvir edilen kahramanın MS 5. yüzyılda yaşamış Sasani kralı olduğu sanılmaktadır.

BAHRAM YAŞT [Pers Mitolojisi] Tüyleri iblisleri kaçırmak için kullanılan ateş kuşunun adı olup, Zerdüşt yaralanmaz olabilmek için vücuduna bu tüyleri sürdüğüne inanılmaktaydı.

BAHUCHARA MATA [Hint Mitolojisi] Tecavüzden kurtulmak için göğüslerini kesen ardından tecavüzcüyü hadım eden bir tanrıçanın adıdır. Söylenceye göre Çaran kastından Bapal dan Detha'nın kızı olup, kız kardeşleriyle birlikte yolculuk ederken kervanları Bapiya adlı bir haydutun saldırısına uğramıştır. Kafiledekiler yenileceklerini anlayınca intihar etmiş, Bapiya tecavüz için yanlarına yaklaştığında Bahuçara ile kız kardeşleri kendilerini kurban edeceklerini söyleyerek göğüslerini kesmiş olup, lanetlenen adam ise o andan hadım olmuştur. Lanetin kalkmasının tek yolu adamın kadın kıyafetleri giyerek Bahuçara'ya tapınmasıymış ki gerçekten af dileyen adam o günden sonra kadın kıyafetleri içinde tanrıçaya rahip gibi hizmet etmiştir. Masumiyetin simgesi sayılan horoza binmiş olarak elinde kılıçla tasvir edilen Bahuçara'ya özellikle eşcinsel ve transseksüeller tapınmakta olup, tapınaklarda hizmet eden rahipleri hijra olarak anılmaktadır.

BAİ TANKİ [Hint Mitolojisi] Agaria bölgesi halkının inanışında çalışkan ve güzel bir kızın adı olup, kendisine tecavüz eden erkekleri anında hadım eden ve tüm vücutlarını kaplayan kaşıntılı yaralar bulaştırmıştır.

BAİAME [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'da New South Wales bölgesinde yaşayan Wiradyuri ve Kamilaron halklarının inanışında bir insanoğluna gelenek ve dini törenleri öğreten, yağmur yağdırması için yakarılan gök tanrısı olup, adı "yaratıcı" veya "tek olan" anlamlarına gelmektedir.

Mağara duvarında Baiame tasviri (Wright. T, 2007)

Baiame, Batı Avusturalya'da Birrahgnooloo ve Kunnembeillee'nin kocası Daramulun'un babası Doğu kıyısında ise bizzat Daramulun, Victoria'da Bunjil, Murray nehri havzasında ise Nurrundere veya Ngurunderi olarak bilinmekteydi. Çocuksuz olan Birrahgnooloo tanrının diğer eşini kıskandığından yeryüzüne sel tufanları göndermekteydi. Bkz. Bunjil

BAİDRAMA [Karayipler Mitolojisi] Taino halkının inanışında güç ve kuvvet verdiğine inanılan bir tanrının adıdır.

BAİRAVİ [Endonezya Mitolojisi] Bali ve Java adaları halklarının inanışında Devi'nin görünümlerinden birisi ve Şiva'nın karısıdır.

BAİTAL PAÇİSİ [Hint Mitolojisi] Sanskritçe yazılmış bir öykü kitabı olup, "Baital'ın 25 Öyküsü" anlamına gelmekte, Vetala Pançavimşati (25 Vetala Öyküsü) olarak da bilinmekteydi. En eski nüshası 11. yüzyıla tarihlenen Katha-Sarit-Sagara'nın 12. Kitabında bulunmakta olup, buraya da günümüze ulaşmayan daha eski bir eserden aktarıldığı sanılmaktadır. Vetala adı verilen hortlakların öykülerini içeren kitabın Tamil ve Marathi versiyonları bulunmakla birlikte İngilizce'ye ilk olarak Sir Francis Burton tarafından çevrilmiştir.

BAİTYLOS [Yunan Mitolojisi] Kutsal kabul edilip tapınılan taş ve sütunların adıdır. Delphi kentinin ünlü Apollon tapınağında bulunan ve evrenin merkezini sembolize ettiğine inanılan 'omphalos' adlı taş, baitylosların en önemlisiydi.

BAİYUHİBİ [Endonezya Mitolojisi] Bulut ve sis tanrısının adı olup, 30 gün boyunca yağdırdığı yağmurlarla dağ ve vadileri şekillenmesini sağlamıştır.

BAJANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında hastalık ve felaket getiren kötü bir ruhun adı olup, gelincik formunda tasvir edilmektedir. Çocukları bajangdan korumak için kollarına siyah ipekten bilezikler takılmaktadır.

BAKA [Haiti Mitolojisi] Öfkesini dindirmek için siyah horoz veya keçi kurban edilen kötü bir ruhun (loa) adı olup, genç kızlara tecavüz etmektedir. Babako adıyla da bilinmekte hayvana dönüşen zombi olarak düşünülüp, iki kırık haç figürüyle sembolize edilmekteydi.

BAKAM [Maya Mitolojisi] Hulu ile birlikte Hibalba'da yakılan Hunapu ile İksbalankue'yi canlandırmaya çalışan bir büyücünün adıdır.

BAKASURA [Hint Mitolojisi] Kansa'nın Krişna'yı öldürmesi için gönderdiği karga görünümündeki bir iblisin adıdır.

BAKBAKVALANOOKSİVAE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia ve Vancouver adası civarında yaşayan Kvakiutl halkının inanışında, gençlerin kışın düzenlenen ve Hamatsa adı verilen topluma kabul töreninde yapılan dansın en önemli teması olup 'dünyanın en kuzey ucunda yaşayan büyük yamyam' anlamına gelmektedir. Bakbakvalanooksivae, törene katılan tüm gençlerin kötü huylarını yiyerek göbeğinde biriktirmektedir.

BAKE [Endonezya Mitolojisi] Yamyam bir devin adıdır.

BAKEMONO [Japon Mitolojisi] Kötü ruh ve hayaletlerin genel adı olup, şekil değiştirebilen uzun saçlı ve ayakları olmayan kötü niyetli cinler olarak tasvir edilmektedirler. Kappa, Mono-noke (kötü ruhlar), Oni, Tengu, Yamanba veya Yama-ubu (bir dağ cadısı) bu gruba girmektedir.

BAKABLAR [Maya Mitolojisi] İtzamna ile İkşçel'in dört dev oğlunun meydana getirdiği bir tanrı grubunun adı olup, her kardeş ayrı bir renk ve yön ile özdeşleştirilmiştir. Khak_(Kırmızı - doğu), Ek (siyah - batı), Kan (sarı - güney), ve Zak (beyaz - kuzey) adlı bu tanrılar *Çilam Balam* adlı kitaba göre *Büyük Tufan* sırasında yeryüzüne inmiş olan gökyüzünü dört yönden (kuzey, güney, batı, doğu) tutarak yukarı doğru kaldırıp taşıdıklarına inanılmaktaydı. Rüzgâr ve yağmura hükmeden kardeşlerin her biri sırasıyla Maya takvim yılı üzerinde etkili olmakta, sembolik olarak birisi ölürken diğer doğmaktaydı. Bakabların Budist mitolojisinde her biri ayrı bir ana yön ile ilişkilendiren *Dört Gökyüzü Kralı* (sarı - kuzey, mavi - güney, beyaz – doğu, kırmızı - batı) ile benzerliği dikkat çekici olmakla birlikte Maya ile Asya tanrılarının yön - renk eşleşmeleri farklıdır.

BAKALAU [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde kötü bir ruhun adı olup, çapraz kemikler ve bir kafatasıyla sembolize edilmekteydi.

BAKAX [Afrika Mitolojisi] Kuzey Afrika'da yaşayan Berberi halkının inancında, önünde kurban törenleri yapılan bir mağarada oturduğuna inanılan bir tanrının adıdır.

BAKHA 1. [Yunan-Roma Mitolojisi] Şarap tanrısı Bakhos'un (Dionysos) izleyicileri olan kendinden geçmiş kadınların adıdır. Yunanistan'da Maenad olarak bilinen Bakhalar, Dionysos törenlerinde yarı çıplak eğlenilmekte kendilerinden geçenler rastladıkları insan, hayvan hatta kendi çocuklarını parçalayıp çiğ çiğ yerdi. Euripides'in Bacchae adlı oyunundan detaylı fikir sahibi olduğumuz, Romalılarca *Bacchanalia* adıyla bilinen Bakha ayinleri Roma Senatosunca MÖ 186'da yasaklanmıştır.

2. [Mısır Mitolojisi] Hermonthis kentinde savaş tanrısı Menthu'nun beden bulduğu, güneşin sıcaklığıyla özdeşleşmiş kutsal bir boğa Menthu'nun görünümlerinden birisi olan Boukhis boğası Bukhe'ye verilen isimlerden biridir.

Bakhalar (Gayley, 1893)

BAKHOS [Yunan-Roma Mitolojisi] Yunan mitolojisinde Zeus ile Semele'nin oğlu Dionysos'un adlarından birisi olmasına karşın Roma'ya Bacchus formunda bereket ve şarap tanrısı olarak kabul edilmiştir. Kült merkezi Roma olan, bereket ve şarap tanrısı onuruna MÖ 200'den itibaren her yıl 16-17 Mart günü cinsel aşırılıklar hatta yasaklanmış davranışlara da rastlanan *Bacchanalia* adı verilen bir festival düzenlenmiştir. Tanrı Borghese'de bulunan bir heykelinde elinde üzüm salkımı ve ayaklarının dibinde bir panterle tasvir edilmiştir. Dionysos gizemciliğinin çeşitli örneklerine Pompei'de rastlanmıştır.

Bakhos rahibi

BAKHANALİA [Yunan-Roma Mitolojisi] Bakhos adına düzenlenen ve gerek eski Yunan gerekse Roma'da tüm vatandaşların sarhoş olduğu festivallerin adıdır. İtalya'da güneyden kuzeye doğru yayılan başlangıçta bereket ayinleri olarak düzenlenen ve sadece kadınların üç gün boyunca topladığı şenlikler zamanla sefahat âlemlerine dönüşmüştür. Bakhos'un rahiplerine, izleyicilerine ve kendisine adanan şarkılara ise Bakhanal adı verilmekteydi.

BAKHOS THİASOS [Roma Mitolojisi] Bakhos'a bağlı tanrı ve Bakkhaların adıdır.

BAKHUE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında yaratıcı ana tanrıça olup, su altında yaşarken oğluyla birlikte karada yaşamaya karar vermiştir. Tanrı Çiminigagua'nın ışığı yaratmasından sonra Bakhue 3 yaşında bir çocuğuyla birlikte bir dağ gölünden dışarı çıkarak İguaque adlı köye yerleşmiştir. Büyüttüğü çocuk ile evlenerek insanoğlunun atası olacak 4 veya 6 çocuk doğurmuş ardından bir yılana dönüşüp, çıktığı göle geri dönmüştür. İnsan soyunun ve mısır tarımının koruyucusu olan Bakhue, cömert kadın anlamına gelen *Fura-khogue* ismiyle de bilinmektedir.

BAKİRELER ŞATOSU [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Dük Lianour'un yönettiği, bakire kızların hapsedildiği bir şatonun adı olup, Agned Dağı şatosu kastediliyor olmalıdır.

BAKİS [Yunan Mitolojisi] Gelecekten haber veren kâhinlere verilen isimdir. Bunlardan en önemlileri:

1. Boeotia'da Heleon tapınağının kâhini olup, Korykia mağarasının perilerinden ilham almaktaydı (Paus. iv. 27. 2, ix. 17).

2. İskenderiyeli Klemens'in bahsettiği Arkadia'nın Kaphya kentinden bir kâhindir.

3. Aristophanes'in bahsettiği bir Atinalı kâhindir (Pax, 1009).

BAKLAHORANİ Bkz. Apokria

BAKLUM ÇAAM [Maya Mitolojisi] Erkek cinselliği ve penis ile ilişkilendirilen bir tanrının adı olup, yardımcısının adı Çim'dir.

BAKOA [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adaları halkının atası olup, Nei Nguiriki'nin kocası ve Taburimai ile Teanoi'nin babasıdır.

BAKOH [Kelt Mitolojisi] İrlanda masal ve söylencelerinde bahsi geçen topal, şakacı, çenebaz ve hazırcevap bir soytarının adıdır.

BAKONAVA [Filipinler Mitolojisi] Yeraltı dünyasını yöneten kertenkele tanrının adıdır.

BAKRU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir çocuğun yarısı kadar boya sahip olmalarına rağmen gövdelerine oransız koca kafalarıyla dikkat çeken bir insan ırkının adıdır. Yarı et yarı tahta olduklarına ve büyücüler tarafından yaratıldıklarına inanılan Bakrular çift gezmekteydi.

BAKTUN [Maya Mitolojisi] 144 bin gün veya 400 yıla denk gelen zaman periyodunun adıdır.

BAKU [Japon Mitolojisi] At gövdeli, aslan yüzlü, at veya aslan gövdeli, kaplan ayaklı, inek kuyruklu bir yaratığın adı olup, 17. Yüzyıla ait Sankai İbutsu adlı bir yazmada Çin kökenli olduğu utangaç bir varlık olduğu yazmaktadır. Kimileri Baku'yu pembe bir domuz gibi tarif ettiğinden yaratığın kesin formunu belirlemek zordur. Kâbus görerek uyanan Japonlar, Baku'ya rüyalarını yemesi için yakarmaktadır. Bu yüzden 'Rüya yiyen' adı da verilen yaratığın insanların kâbuslarını, kötü rüyalarını bir solukta yiyip bitirir veya zararsız olmalarını sağladığına inanılmaktadır. Baku kötü rüyaların yanı sıra bazen güzel rüyaları da yediğinden tam anlamıyla iyi bir yaratık olarak kabul edilmese de en azından yararlı olduğu söylenebilir. Günümüzde bile Baku insancı devam etmekte yastıklara onun figürleri çizilmekte oyuncakları yastık altında saklanmakta kötü bir gün geçiren pek çok Japon uyumadan önce Baku'ya kabuslarını yemesi için yakarmaktadır.

BALA TRİPURASUNDARİ [Hint Mitolojisi] Şiva ile eşi Tripura Sundari'nin kızı olup, kısaca

Bala (çocuk) veya Kumarika (bakire tanrıça) adıyla da bilinmekteydi.

BALAAM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Moab kralı Balak tarafından İsrailoğullarını lanetlemesi karşılığında para önerdiği Medyenli bir kâhinin adıdır. İşini yapmak üzere yola çıkan adamın eşeği tanrı Yahveh'in gönderdiği bir meleği görüp geri dönünce kâhin hayvanı dövmüş, bunun üzerine eşek önce Balaam'ın ayağını ezmiş ardından dile gelerek yoldaki meleğin varlığını bildirerek adamın hatasını anlamasını sağlamıştır.

Balaam

BALAD Müziğin şiire uyarlanmış formu olup, çoğunlukla efsaneler veya önemli olaylar hakkında bilgi vermekte bazen güncel bir aşkı konu alabilirler. Balad geleneği Ortaçağ'da Britanya'dan Avrupa kıtasına sonrasında ise İngiliz dil ve kültürünün ulaştığı diğer kıta ve ülkelere taşınmıştır. Bununla birlikte balad kelimesinin Fransızca dans şarkısı anlamına gelen 'ballares' kelimesi ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. İskandinav ve Germen geleneğinde de Beowulf örneğinde olduğu gibi şarkı söyleyerek öykü anlatma geleneği bulunmaktadır. Günümüze ulaşan en eski balad örneği İngiltere'de Francis J. Child koleksiyonunda saklanan 23 numaralı çocuk şarkısı olup, adı 'Judas'tır. En ünlü koleksiyon 5 cilt halinde yayınlanan F. J. Child'in 'İngiliz ve İskoç Halk Baladları' (English and Scottish Popular Ballads, 1882–1885) adlı eseridir.

BALAGAN [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında evin koruyucusu kabul edilen bir ruhun adıdır.

BALAKRİŞNA [Hint Mitolojisi] Tanrı Krişna'nın çocuk bedenine girmiş formudur.

BALAM [Maya Mitolojisi] Günlük hayatın devamlığını sağlayıp, toplumu dış tehditlere karşı koruyan 4 tanrının adı olup, 'Jaguar' anlamına gelmektedir.

BALAM AGAP [Maya Mitolojisi] Rüzgâr ve fırtına tanrısı Hurakan'ın sel tufanından sonra beyaz ve sarı mısır lapasından yarattığı ikinci insanın adı olup 'gecenin jaguarı' anlamına gelmektedir.

BALAM BAKHAM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında yeryüzü ile ölüler dünyası arasında uzanan köprünün adıdır.

BALAM QUİTZE [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşamış Kiçe Mayalarının kutsal kitabı Popol Vuh'a göre Hurakan'ın beyaz ve sarı mısır ununu karıştırarak yarattığı ilk insan ve kültürel kahraman olup, adı *'güzel gülen jaguar'* anlamındadır.

BALAN ile BALİN 1. [Kelt Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde yuvarlak masa şövalyesi iki kardeşin adı olup, her ikisi de güçlü ve cesur olan kardeşlerden Balan bilge Balin ise heyecanlı tasvir edilmektedir. Bir savaş sırasında birbirlerini tanımayıp yanlışlıkla öldürmüşlerdir.

2. [Fransız Mitolojisi] Ortaçağ efsanelerinde güçlü ve dev yapılı pek çok farklı karakter Balan olarak adlandırılmıştır. Fierabras ile Floripas'ın babası ve İspanya kralı olan dev bir Arabın adıdır. Oğluyla birlikte Roma'yı işgal edip, Papa'yı öldürmüştür.

BALANKE [Maya Mitolojisi] Merkez Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının güneş tanrısına verdiği isimdir.

BALANUS [Yunan Mitolojisi] Meşe palamudu ağacının perisidir. Bkz. Hamadryad

BALAR Bkz. Balor

BALARAMA [Hint Mitolojisi] Mahabharata, Harivamşa ve Puranalar'a göre Vişnu'nun beyaz ten ve siyah saçla tasvir edilen görünümü (Krişna ise koyu cilt rengiyle tasvir edilmiştir) olup, Vasudeva ile Devaki'nin oğlu, Krişna'nın ağabeyidir. Adı Sanskritçe "Güçlü Rama" anlamına gelen Balarama özünde bir tarım tanrısı olup sembolü sabandır.

Doğu Hindistan'da Vaişnava mezhebinde Balarama Vişnu'nun dokuzuncu avatarı olarak değerlendirilirken, diğer geleneklerde Adişeşa'nın görünümü olarak düşünülmekte Balarama'nın ölümünden sonra yılan Şeşha'nın ağzından çıkacağına inanılmaktadır.

Bir söylenceye göre sarhoş olduğu halde Yamuna nehrinde yıkanmak istemiş emrini dinlemeyen nehrin suyunu boşaltarak insan formuna döndürünce Yamuna kendisine bağışlanmak için yalvarmıştır. Bir başkasında ise Krişna ile birlikte meyve toplarken eşek kılığında kendisine çifte atan Dhenuka adlı iblisi öldürmüştür.

BALATÇKO [Slav Mitolojisi] 3 kafalı bir Sırp savaşçısının adı olup, Prenses Leylen'i kaçırmışsa da kralın savaşçılarından Miloş, Balatçko'nun 3 kafasını da keserek kızı kurtarmayı başarmıştır.

BALAUR [Romen Mitolojisi] Üç veya yedi kafalı ve uçabilen bir ejderhanın adıdır.

BALDAEG Bkz. Balder

BALDAK BORİEİEVİCH [Slav Mitolojisi] Rus masal ve efsanelerinde yanında 29 genç savaşçıyla birlikte Türk sultanını yenilgiye uğrattıktan sonra ipek iplikle asan bir kahramanın adıdır.

BALDER [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin ve eşi Frigg'in oğlu, Nanna'nın eşi, Brono'nun babası olan ışık, neşe, güzellik, masumiyet ve uzlaşma tanrısının adıdır. Aesir ırkından olan Balder beyaz tenli ve olağanüstü güzelliğe sahip bir erkek tanrı olarak tasvir edilmiştir. Tanrının *Hringham* adında o güne dek görülmemiş büyüklükte bir gemisi ve *Breidablik* adında evi vardır. Snorri Sturluson'ın Manzum Edda'yı

yazdığı 13. yüzyılda İskandinavya Hristiyanlıkla tanıştığı için dini inançlar tersyüz olmuş bu arada Balder de savaşçı bir karakter kazanmıştır. Kendi ölümünü rüyasında gören Baldur'un morali bozulmuş, annesi Frigg yeryüzündeki her nesneye oğluna zarar vermemesi için yemin ettirmiştir. Bununla birlikte ökseotu bu yeminin dışında kalınca Balder kötü kalpli tanrı Loki'nin ayarttığı kör tanrı Hod tarafından kazayla bu bitkiden yapılmış bir okla vurularak öldürülmüştür.

Balder

Yeraltı tanrıçası Hel yeryüzündeki tüm canlıların onun için ağlaması durumunda Balder'i bırakacağına söz vermişse de dev kadın Thokk ağlamayı reddedince tanrı ölüler diyarından çıkamamıştır. Tanrılar dev kadın Thokk'un gerçekte kılık değiştirmiş Loki olduğunu anladığında onu yakalayıp, üç kayaya birden bağlamış, başının üzerine de bir yılan koymuşlardır. Yılanın Loki'nin yüzüne damlayan zehrini karısı *Sigyn* bir tasta toplayarak kocasını korumaya çalışmışsa da zehrin verdiği acı tanrının çırpınmasına ve yeryüzünde depremler olmasına sebep olmuştur. Söylenceye göre dünyanın sonunu geldiğinde Loki serbest bırakılacak Ragnarök sonrasında Balder ve kardeşi yeni dünyayı Tor'un oğullarıyla birlikte yönetecektir. Balder'in cesedi İskandinav geleneklerine göre gemisi Hringham'la birlikte yakılmıştır.

Balder'in trajik ölümü ile Firdevsi'nin Şehnamesinde bahsi geçen kahraman İsfendiyar'ın ölümüyle şaşılacak derecede benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. 12. yüzyılda yaşamış Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus, Gesta Danorum'da Balder'in mitolojik bir karakter değil gerçek bir insan ve tarihi bir kahraman olduğunu iddia etmiştir. Ona göre Balder ve Hod Norveç kralı Gewar'ın kızı Nanna'nın talibi olan iki genç olup, amansızca savaşmış sonuçta rakibini öldüren Hod kızla evlenmiştir.

BALDER'İN RÜYASI [İskandinav Mitolojisi] Vegtam Hanımı öyküsünün diğer adıdır.

BALDR Bkz. Balder

BALDULF [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur tarafından Mount savaşında öldürülen bir Sakson liderinin adı olup, Kolgrin'in kardeşidir.

BALDUR Bkz. Balder

BALDWİN [Fransız Mitolojisi] **1.** Charlemagne'ın maiyetindeki asilzadelerden birisi ve Gano'nun oğlu olup, Roncesvalles'te Roland ile birlikte savaşmışsa da Araplar tarafından öldürülmüştür.

2. Charlemagne'ın sarayında yaşayıp ve oğlu Charlot'un arkadaşlarından birisi olan bir gencin adıdır. Satrançta yenilince kendini kaybeden Charlot satranç tahtasını gencin kafasına vurarak ölümüne sebep olmuştur.

BALE KENÇUR [Endonezya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında 'ölü evi' anlamına gelen ve mezarlığın hemen yanında bulunan bir yapının adıdır. Ceset son gecesini Bale Kençur içerisinde yere uzanarak ölüden son bir mesaj almayı uman birisiyle geçirmektedir.

BALEYGR [İskandinav Mitolojisi] Odin'in adlarından birisi olup 'alevli gözler' anlamına gelmektedir.

BALIK Özellikle konuşan sihirli balık motifi pek çok ülkenin masal ve efsanesinde yer almaktadır ki bunların en ünlüsü "Balıkçı ile karısı" adlı masaldır. Balıkçı konuşan bir balığı yakalayınca balık kendisini serbest bırakması karşılığında 3 dileğini gerçekleştireceğine söz vermişse de adamın açgözlü karısı istekleriyle başladıkları noktaya dönmelerine sebep olmuştur.

1. [Mısır Mitolojisi] Oxyrhynkhus kentinde balığa tapınma kültü bulunmakta olup, ayrıca balıkların mumyalandığı da bilinmektedir. Set, hasmı Osiris'in penisini kestiğinde yere düşen organı bir balık yemiştir.

2. [Arap Mitolojisi] Öküz başının boynuzları arasında dünyayı taşıyan Labuna adlı dev bir balık okyanusta özgürce dolaşmaktaydı.

3. [Türk Mitolojisi] Orta Asya Türkleri yeryüzünü bir ortada, diğerleri batı ve doğuda bulunan 3 balığın taşıdığına inanmaktaydı. Anadolu denizci söylencelerinde Tanrının balığı hem uçma hem de yüzme yeteneğiyle birlikte yaratmasına karşın hayvanın zamanla kibirlenmesine kızarak kanatlarını geri aldığı anlatılmaktadır.

4. [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile tanrıça Aphrodite'in kutsal hayvanıdır. Ayrıca Adonis tapımında ölülere balık sunulmaktaydı.

5. [Yakındoğu Mitolojisi] İştar, Adapa, Ea ve Tammuz tapımında tanrılara balık sunulmaktaydı.

6. [Roma Mitolojisi] Venüs ve Neptün'ün kutsal hayvanlarıdır.

7. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa peygamberin sembolü olup, *Iesous Christos Theou Huios Soter* (Kurtarıcı İsa Tanrının oğlu) cümlesinin baş harfleri *İchthus* Yunanca "balık" anlamına gelmekteydi.

8. [Budist Mitolojisi] Buda'nın ayak izinin sembolüdür.

9. [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun yeryüzüne ilk inişinde kullandığı avatar balık olup, tüm insanların boğulduğu Tufan'da sağ kalan son insan Manu'yu sırtına alarak insan soyunun sürmesini sağlamıştır.

BALIK ADAMLAR [Çingene Mitolojisi] Eski Ahit'te anlatılan firavun efsanesinin değiştirilip zenginleştirilmiş bir varyasyonu olup Rus folklorundan ödünçlenmiş bazı temalarla birleştirilmiş olmalıdır. Firavun'un askerleri Karadeniz'i geçmeye çalışırken (Eski Ahit'te Kızıldeniz) sulara gömülmüş ve 'Balık Adamlar'a (Maçune Manuşa) dönüşmüştür. Denizde yaşayan bu yaratıklar zaman zaman ne zaman insan olacaklarını balıkçılara sorarak öğrenmek isterler, cevap alamayınca da fırtına çıkartıp, Firavun'un Çiganka adlı (Rusça Çiganka 'Çingene Kadın') Yahudi karısına lanetler yağdırırlar.

BALIK AĞI [İskandinav Mitolojisi] İnsanların gönlünü kazanarak tanrı Odin'in yerini almak isteyen Loki balık ağını icat ettikten sonra insanlara hediye etmiştir.

BALIK NEFESİ TASMASI Bkz. Gleiphir

BALIKÇI KRAL Bkz. Amfortas

BALIKÇI ŞÖVALYE [Britanya Mitolojisi] İnsanların ata binmiş bir şövalyeye görünümünde bir canavarın adı olup Kral Arthur bir periyi kurtarmak için onunla dövüşmüştür.

BALIKÇIL Tatlı veya tuzlusu kıyılarında yaşayan uzun bacaklı kuşların genel adı olup, Eski Mısır'da ruh (ba) ile özdeşleştirilmekteydi. Kuzey Amerika'da yaşayan Tlingit halkının inanışında ise Naskakiyetl (Karga Yetl) tarafından yaratılan bir bilge olarak görülmekteydi.

BALİ [Hint Mitolojisi] Daityalar adı verilen tanrılara karşı çıkan Asurcaların kralı olan bir cin olup, Makabli veya Mavili adlarıyla da bilinmekteydi. Kalp adıyla bilinen ikinci çağda hem yeryüzü hem de gökyüzüne hükmederken gücü Avama görünümündeki tanrı Vişne tarafından elinden alınmış, o zamandan sonra yeraltı dünyasına hükmetmeye başlamıştır. Mahabharata 'ya göre tanrıların düşmanı olan Bali pis bir kulübede eşek formunda yaşamaktaydı. Karala halkınca her yıl kutlanılan hatta 1960'tan itibaren devlet festivali statüsü kazanan Onam festivali Amanda'nın Bali'yi yeraltı dünyasına gönderişini anmak için düzenlenmektedir.

İyi ruhların kralı aslan yüzlü Baron'un maskesi

BALİ MİTOLOJİSİ Endonezya'ya bağlı Bali adası mitolojisi Hinduizm, daha eski animmiş gelenekler ve son dönemde yayılan İslami inançların etkisinde kalmıştır.

Yaratılış efsanesi

Başlangıçta var olan dünya yılan Analoğa düşünerek dünya kaplumbağa Berdan'ı yaratmıştır. Siyah taştan olan dünya kaplumbağanın üzerinde oturan yılanlar sonra yeraltı dünyasını şekillendirmiştir. Yeraltı dünyası tanrıça Sete uyara tarafından yönetilirken, tanrı Batara Kala ışık ve yeryüzünü yaratmış, aşk tanrıçası Semra gökyüzüne yerleşmiştir. Bunların hepsinin üzerinde ise ata ruhlarının yaşadığı cennet ve tanrılar diyarı bulunmaktadır.

Tanrılar

En önemli Bali tanrıları dünya yılan Analoğa, dünya kaplumbağa Betan, yeryüzü ve ışığı yaratan ve yeraltı dünyasını tanrıça Sete uyara ile birlikte yöneten Batara Kala'dır.

Doğaüstü Varlıklar

Doğaüstü varlıklara genel olarak Adan adıyla bilinmekte olup, bunların kayan yıldız formunda görünen yılanlar olduklarına inanılmaktadır. İyi ruhların kralı aslan görünümlü Baron, çocukları yutan iblis Randa ve gulyabani görünümlü ceset yiyici Leylak ile insan yüzlü kuş Tak diğer doğaüstü varlıklardır.

BALİN 1. [Hint Mitolojisi] İndra'nın oğlu, Dara'nın kocası ve Sugriva'nın ağabeyi olup, annesinin saçından doğduğuna inanılmakta, Bali ve Vali isimleriyle de bilinmekteydi. Rama tarafından öldürülen Kişkindhya'nın maymun kralı Balin'in karısı Tara'dan Angada adlı oğlu doğmuştur.

2. [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Balan'ın kardeşi sert yaratılışı bir devin adı olup, ilk olarak 'Suite du Merlin' hikâyesinde adı geçmektedir. Gölün Hanımını ve Pellam'ın şövalye kardeşi Garlon'u öldürdükten sonra bir yanlış anlama yüzünden kardeşi Balan ile birbirlerini öldürmüşler ve birlikte gömülmüşlerdir.

BALİOS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un Akhilleus'un babası Peleus'a hediye ettiği ölümsüz atın adı olup, Zephyros ile Harpyia Podarge'den doğmuştur (Hom. İl. XVI, 149; XIX, 400). Akhilleus'un diğer atının adı Ksanthus olup,

çiftin Zephyrus ve Podarge adlı iki yavrusu doğmuştur.

BALİSARDO [Fransız Mitolojisi] Rogero'nun Falerina tarafından imal edilen kılıcının adıdır.

BALİTOK [Pasifik Mitolojisi] Tanrı Montinig'in kafasını kesen bir kahramanın adıdır, tanrının kesilen kafası gövdeden ayrıldıktan sonra bile Hint biberi çiğnemeye devam ederek suikastçısıyla alay etmiştir.

BALİU [Pasifik Mitolojisi] İnsan ömrünü kontrol eden bir tanrının adıdır.

BALMA [Kelt Mitolojisi] Yaratılış söylencesinde Tufan'dan kurtulmayı başaran Lara'nın karısıdır.

BALMARKODES [Fenike Mitolojisi] Dansın efendisi olan bir tanrının adıdır.

BALMİK [Hint Mitolojisi] Ramayana'nın yazarı olduğu sanılan ve MÖ 3-2. yüzyıllar arasında yaşamış bir yazarın adıdır.

BALMUMU KIZ Bkz. Anansi

BALMUMU TİMSAH Bkz. Berlin 3033 Papirüsü

Balmung

BALMUNG [İskandinav Mitolojisi] Sigmund'un (Germence Siegfried) Fafnir adlı ejderhayı öldürdüğü sihirli bir kılıç olup, Gram (öç) adıyla bilinmektedir. Elflerin kralı demirci tanrı Wayland tarafından yapılan kılıç Tanrı Odin tarafından Volsung sarayının bahçesinde Branstock ağacına (meşe ağacı) saplanmış ve kılıcı yerinden çekerek çıkaranın kaderinin savaş kazanmak olacağını buyurulmuştur. Volsung prenslerinden dokuzu kılıcı çıkarmaya çalışmışlarsa da sadece içlerinden en genci olan Sigurd başarılı olmuştur.

BALOMA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de Trobriand adasında ölen akrabalarına verilen isim olup, yaşayanlara rüyalarında görülmekteydiler.

BALOR [Kelt Mitolojisi] Devlerin ırkı Fomoryalıların kralı olan ölüm tanrısının adıdır. Net'in torunu, Buarainech'in oğlu olup karısının adı Cethlenn'dir. Balor'un gözleri baktığı birisini, öldürebilecek gözlere sahiptir. Kâhinlerden kendi torunu tarafından öldürüleceğini öğrenen Balor, kızı Ethlinn'i kristal bir kuleye hapsederek hamile kalmasını engellemeye çalışmıştır. Kelt rahibesi Birog'un yardımıyla Tuatha Dé Danann klanından Cian kuleye girmiş ve kızla birlikte olmuştur. Bu ilişkiden doğan çocuk kız tarafından denize atılmışsa da Birog tarafından kurtarılıp deniz tanrısı Mananna mac Lir'e teslim edilmiştir. Lugh Lamhfada (Uzun kollu Lugh) adını alan çocuk büyümüş ve Tuatha Dé Danann klanının lideri olarak yapılan son savaşta Balor'u öldürmüştür.

BALTALI RAMA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun baltasıyla yeryüzünü kana buladığı avatarıdır.

Baltık Güneş sembolü, güneş tanrıçası Saule'yi temsil etmekte olup, Letonya ve Litvanya mezarlarında sık karşılaşılan bir figürdür.

BALTIK MİTOLOJİSİ Baltık dillerini konuşan (Letonlar, Litvanyalılar, Eski Prusyalılar, Yotvingialılar ve Galidiyalılar) halkların pagan dönem ile Hıristiyanlığı kabul sonrasında folklorik olarak sürdürdükleri inançlarını konu almaktadır. Baltık bölgesinde MÖ 2500'lerde tarım yapıldığına dair arkeolojik kanıtlar bulunmakta olup, bölgeye ait ilk yazılı kayıt ise Romalı coğrafyacı Tacitus'un MS 98 tarihli Aestii adlı eserindir. Hint-Avrupalı olan Baltık kabileleri komşu Fin-Ugor, Germen ama özellikle Slav halklarından ile etnik ve kültürel açıdan önemli ölçüde etkilenmiştir.

13. yüzyılda Töton şövalyelerinin egemenliğine giren Baltık bölgesi Avrupa kıtasında Hıristiyanlığın yayıldığı en son alan olup, 15. yüzyılda başlayan süreç ancak 16. yüzyıl sonlarına doğru tamamlanabilmiştir. 18. yüzyıl kroniklerinde bile misyonerlerin pagan kültürünün bölgedeki gücüne ait serzenişleri kayıtlıdır. Baltık efsane ve inançlarına ilişkin pagan dönemine ait yerel kayıt bulunmamakta olup, 14 ve 15. yüzyıla ait Rus ve Alman misyonerlere ait kronikler, Hıristiyanlık sonrası metinler ile yakın zamanlı folklorik derlemeler bugünkü bilgilerimizin temelini oluşturmaktadır. Tarımcı olan Baltık halklarının ağaç, orman, nehir ve gölleri kutsal kabul ettiğini, tanrılarına kutsal ormanlarda veya alka adıyla bilinen ibadethanelerinde tapındıklarını bilmekteyiz. Özelikle kadınlar tarafından söylenilen *daino* adlı halk şarkıları eski dine ait pek çok gelenek hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bununla birlikte geleneksel şarkılar söyleyen bu kadınların Hristiyanlığın kabulünden sonra cadılık suçlamasına maruz kalıp yakıldığı bilinmektedir. En eski daino örnekleri 1632'de derlenmişse de en azından 3 asır öncesine ait olduğu sanılmaktadır. Letonya'da 1878'de başlayan halk şarkısı derlemeleri 2 milyon kadar mısranın kayıt altına alınmasını sağlarken,

Litvanya modern Baltık pagan dini *Romuva* hareketini 1995'te meşru din olarak tanıyarak desteklemiştir.

Eski Baltık dini Proto-Hint Avrupa dinleriyle ilişkili olup, Yunan mitolojisinde Dioskuri veya Dioskurlar, Roma mitolojisinde 'Remus ve Romulus', Vedik efsanelerde 'Aşvinler', Anglo Sakson mitolojisinde 'Hengist ve Horsa' adlarıyla boy gösteren ilahi ikizler teması Letonya'da 'Dieva déli' Litvanya'da ise 'Dievo súneliai' adlarıyla (Tanrının oğulları) yer almaktaydı. Baltık panteonunun en önemli tanrısı olup adı 'yaşam için uygun' anlamına gelen Perkunas'ın Yunanca 'Phorkys', Eski Nors dilinde 'Fjörgyn', Slavca 'Perun' ve Sanskritçe 'Paryanyah' olan karşılıkları bile Baltık inançlarında Hint-Avrupa kökleri işaret eder niteliktedir. Leton söylencelerinde bahisleri geçen Laukamat (tarla anası), Mezamat (orman anası), Lopemat (sürü hayvanları anası), Jurasmat (deniz anası), Darzamat (bahçe anası), Vejamat (rüzgâr anası) gibi varlıklar tanrıça açısından zengin bir panteonun varlığını işaret etmektedir.

BALTİS [Arap Mitolojisi] İslam öncesi inanışta Venüs gezegeniyle özdeşleştirilen bir tanrıçanın adı olup, kültü merkezi Güneydoğu Anadolu'da antik Karhae (modern Harran) kentiydi.

BALUJEN [Filipinler Mitolojisi] Kadaklan ile Agemem'in oğlu, Adam'ın kardeşi olan bir tanrının adıdır.

BALUNGVANA [Afrika Mitolojisi] Baronga halkının inanışında gök tanrının adıdır.

BAMAPANA [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Murnging halkının inanışında ensest ilişki, uyumsuzluk ve yanlış anlaşılmaya sebep olan hilebaz bir kahramanın adıdır.

BAMBA PUANG [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasının güneyinde yaşayan Toroja halkının inancında ruhların cennete taşındığı kutsal bir dağın adıdır. Batısında Puya (ruhlar diyarı) bulunan dağı aşarak cennete ulaşan kişinin ruhu deata (ölü ata) olur ve yeryüzünde yaşamaya devam eden akrabalarını koruma görevini üstlenir.

BAMBU Sıcak ülkelerde yetişen, mobilya, merdiven, baston gibi birçok eşyanın yapımında kullanılan bir tür kamış olan bitki Çin'de uzun yaşamın sembolüdür. Andaman adalarında yaşayan Aka-Bo halkının inanışında ilk insan *Jutpu* büyük bir bambu kamışının içinden çıkarak dünyaya gelmiştir.

BAMBU ÇOCUK ile TAŞ ÇOCUK [Çin Mitolojisi] Tayvan adasında yaşayan Yami halkının yaratılış söylencesinin kahramanları olan yaratıcı ikiz tanrıların adıdır. Yaratıcı Tayvan adasına bir taş ile bambu parçası atmış bunların dönüştüğü ikizlerin dizlerinden ilk insanlar yeryüzüne çıkarak Yami halkını oluşturmuşlardır.

BAMBU KRAL [Çin Mitolojisi] MS 5. yüzyılda Liu Song hanedanı döneminde Fan Ye tarafından derlenen ve Han hanedanı (MS 6-189) dönemini anlatan Hou Han Şu adlı kitapta Güneydoğu Çin'de barbar bir ülkenin kralı olarak bahsi geçmekte ve Çince Tçou-Wang adıyla anılmaktaydı. Genç bir kız nehirde yıkanırken ayaklarına değen bir bambunun içinden sesler geldiğini duyunca içini açmış ve çıkan bebeği evine götürerek büyütmüştür. Bebek büyüdüğünde Tçou ('Bambu') adlı olağanüstü yetenekli bir savaşçıya dönüşerek Ye-Lang kralı olmuş, içinden çıktığı bambu ise bir bambu ormanını oluşturmuştur.

BAMBU PRENSES Malay masallarında birinde, bir bambu kamışı içinde yaşarken Hatip adlı kahraman tarafından keşfedilen güzel bir kızdır.

BAMBU ORMANININ YEDİ BİLGESİ [Çin Mitolojisi] MÖ 275 yılında bir bambu korusunda toplanan içki içerken Konfüçyüsçü Jin hanedanını eleştiren bir grup Taoist yazar, şair ve müzisyenin adıdır. Yedi bilge Juan Çi ile yeğeni Juan Hsien, Liu Ling, Hsiang Hsiu, Wang Jung, Şan T'ao ve Hai K'ang'en oluşmaktadır.

BAMSI BEYREK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında 'Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek' ve 'İç Oğuz'a Taş Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü' öykülerinin kahramanı Oğuz beyinin adıdır. Bamsı Beyrek, 16 yıl Bayburt Kalesi'nde hapiste kalınca öldüğünü sanılıp ve beşik kertmesi Banı Çiçek başkasıyla evlendirilmek istenmiştir. Kaleden kaçıp obasına gezgin âşık kılığında dönüp, rakibini yenmiştir ve kimliğini açıklayarak, sevdiği kadınla evlenmiştir. İç Oğuz ve Dış Oğuz arasında düşmanlık yaşanırken, karşı tarafta yer alan yakın arkadaşı Salur Kazan ile savaşmak istemeyince Aruz Koca tarafından yaralanmıştır. Oğuz beyleri içinde en güçlü dört kişiden birisi olan kahramanın atının adı Bengiboz'du. Bkz. Bey Böyrek hikâyesi

BAMUM Bkz. Rüya Zamanı

BAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında şövalye Lancelot ile Hector de Maris'in babası, Elaine'in kocası, Kral Bors'un kardeşi, Arthur'un en eski müttefiklerinden birisi olan Benwick veya Benoic kralının adıdır. Ban ve Arthur'u desteklemek için İngiltere'ye gitmişse, Lady de Maris ile birlikteliğinden Hektor dünyaya gelmiştir. Ban ve Bors, Frank kralı Claudas tarafından öldürülmüştür. Lancelot ile yarı-üvey kardeşi Hektor büyüdüklerinden Yuvarlak Masa şövalyesi olmakla kalmamış, Claudas'ı yenen Arthur'un sayesinde babalarının topraklarını yeniden elde etmişlerdir.

BANA [Hint Mitolojisi] Bali'nin oğlu ve Uşa'nın babası bin kollu bir fırtına cini olup, Şiva'nın arkadaşı Vişnu'nun düşmanıdır. Rig-Veda'da bin tüylü ve dikenli okundan bahsedilmekte ve adı ok anlamına gelen cin *Vairoçi* olarak da bilinmektedir.

BANADED [Mısır Mitolojisi] Koç veya keçi tanrının adı olup, Ba Neb Djedet'in kısaltılmış formudur. Yunanlılarca Mendes olarak bilinmektedir.

BANAİTJA [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Arnhem Land'da yaşayan yerli halkların inanışında Laindjung'un oğlu olan yaratıcı tanrının adıdır. İnsanoğluna totemlerini getirip ayin yapmayı öğreten Banaitja, kadınların rakibine gösterdiği ilgiyi kıskanan düşmanı Muri

tarafından sırtından mızrakla vurularak öldürülmüştür.

BANBA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın ilk sakini, savaş ve bereket tanrıçasının adıdır. Banba veya Banhba İrlanda ile öylesine özdeşleşmiştir ki ülkenin ruhunu temsil ettiği düşünüldüğünden şiirlerde metaforik olarak ülkenin adıyla eş anlamlı kullanılmıştır. Söylenceye göre İrlanda'yı işgal eden Milezyalılar Banba, Fodla ve Eriu adlı tanrıça üçlemesiyle karşılaşmış olup bunlardan Banda işgalcileri büyülü sözleriyle engellemeye çalışmıştır. Banba'nın sembolü refah ile özdeşleştirilen domuzdur.

BANBHA Bkz. Banba

BANÇO SARAYAŞİKİ Bkz. O Kiku

BANDAMMA [Hint Mitolojisi] Andhra Pradeş eyaletinin dörtgen kafalı ve kolsuz tasvir edilen yerel tanrıçası olup muson mevsimi öncesinde onuruna düzenlenen bir festivalde kendilerini hastalıktan koruması için yalvarılmaktadır.

BANDARA [Hint Mitolojisi] Seylan'da kurulmuş Sinhala krallığında en önemli devlet görevlilerinin lakabı olup, zamanla bir grup Yakşanın da adı olmuştur ki bunların en önemlisi Dadimunda'dır. Ayrıca Seylan'da yerel tanrıların çoğu kendi adlarının yanı sıra "bandara" olarak da adlandırılmıştır.

BANEBDJET [Mısır Mitolojisi] Aşağı Mısır bölgesinde koç başlı tanrının adı olup, Khnum'ın kuzeyde tapınılan eşdeğeridir. Harpakhered'in babası ve balık tanrıçası Hatmeit'in kocası olan Ba-neb-djet tapınımında canlı koç kullanılmaktaydı. Kültünün merkezi Mendes olan koç başlı tanrı Horus ve Seth'in Mısır tahtı için yaptığı mücadelede aracılık etmiştir. Yunanlılarca Priapus ve Pan ile özdeşleştirilmiştir.

BANGA [Afrika Mitolojisi] Kuzey Zaire'de Ubangi nehri civarında yaşayan Ngbandi halkının inanışında içme sularıyla ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

BANGPUTİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya dilinde kelime anlamı 'dalgaları üfleyen' olan deniz tanrısının adıdır.

BANI ÇİÇEK Bkz. Bey Böyrek hikâyesi

BANİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Kral Ban'ın vaftiz oğlu olan bir yuvarlak masa şövalyesinin adıdır.

BANİT [Yakındoğu Mitolojisi] Hakkında çok az şey bilinen bir Babil tanrıçası olup, adı "yaratıcı hanım" veya "Güzel olan" anlamına gelmekteydi. Kimi yazarlara göre özgün bir karakter olmayıp Taşmetu'nun isimlerinden birisidir.

BANKA-MUNDİ [Hint Mitolojisi] Avcılık tanrıçasının adıdır.

BANNİK [Slav Mitolojisi] Rus ve Ukrayna halklarının inanışında ev içinde yıkanılan ayrı ve büyük bir oda olan banyo (Slavca 'bania') ruhunun adıdır. Bannik ufak tefek uzun sakallı ve uzun tırnaklı bir yaratık olarak tasvir edilir ve sobanın arkasında saklandığına inanılmaktaydı. Bannik genellikle zararsız bir yaratık olmakla birlikte banyo temiz tutulmazsa ya da kendisinin de yıkanması için küçük bir parça sabun bırakılmazsa sinirlenmekte, insanlara kaynar su fırlatarak hatta banyoyu yakarak zarar verebilirdi. Güzel kadınları gözetlemek gibi huyları da olan Bannik ile ilgili inanışlar Hıristiyanlık sonrasında bazı değişimlere uğramıştır. Sözgelimi vaftiz olmamış çocukların banyoya sokulması halinde Bannik tarafından kaçırılacaklarına, haç işaretinin putperest yaratığı kızdıracağı düşünülmüştür. Slavlar ayrıca evlerine yeni bir banyo eklendiğinde siyah bir horoz kurban edip, sobaya biraz tuz atmaktaydı.

Bannik (Çizim: İvan Bilibin, 1934)

Tıpkı ev ruhu Domovoiler gibi Banniklere de kehanet amacıyla özellikle yeni yılın nasıl geçeceği konusunda danışılmakta, yaratığın pençesiyle yumuşakça dokunması iyi sertçe dokunması ise kötü geçeceğine yorulmaktaydı.

BANOİ [Polinezya Mitolojisi] Vanuatu adaları halkının inanışında 'Ölüler diyarı'nın adıdır. Okyanusta bir yerde olduğu düşünülen Banoi'ye ölenlerin ruhu bir kaç günlük yolculuktan sonra ulaşır. Banoi'de çalışmaya gereksinim duymayan ruhlar barış içinde yaşamaktaydı.

BANSHEE [Kelt Mitolojisi] İrlanda ve İskoç halklarının inanışında çöküк burunlu, seyrek ve dağınık saçlı, derin göz çukurlarının içerisinde ağlamaktan kızarmış gözlere sahip genellikle lime lime olmuş beyaz bir yatak çarşafına bürünmüş yaşlı kadın görünümünde düşsel bir yaratığın adıdır. Eski İrlanda dilinde ki adı *"ben Side",* modern İrlanda dilinde ise *bean sidhe* 'peri kadın' anlamına gelmekteydi. Bansheenin köklü aileler ve yaşlı insanların yaşadığı evlerinin kapısının dışında inleyip ağlaması evden birisinin öleceğine yorulmaktadır. İrlanda'da O'Brien, the Magrath, Hyne ve Fahey gibi eski ailelerin kendine özel bansheesi bulunmaktaysa da tüm ailelerin bansheesi olmayıp sadece köklü ailelerden birinin öldüğünde topluca ağlama sesleri duyulmaktadır.

Bir İrlanda söylencesinde varlıklı ve asil bir ailenin sağlıklı ve güzellik ve biniciliğiyle ünlü kızının ölümünü bansheeler haber vermiştir.

Erkeklerle birlikte ava katılan kız, aynı gece verilen baloda güzelliğiyle tüm dikkatleri üzerine çekmişse de balodan sonra evin dışından ağlamaklı bir ses "3 haftada ölüm, 3 haftada mezar, ölüm, ölüm" diye 3 kez bağırmıştır. Kızın babası sesin nereden geldiğini anlamak için camdan dışarı bakmışsa da bir şey görememiştir. Ertesi gün kızın ateşi çıkıp, yatağa düşmüş ve gerçekten de 3 hafta sonra ölmüştür. Kız ölmeden önceki gece evin dışından kaynağı belli olmayan yumuşak bir müzik sesi duyulmuş bu sırada bir ağacın altında oturan başı örtülü bir kadın silueti görülmüştür. Bir süre sonra kadın ortadan kaybolmuş ama müzik şafak vaktine dek devam etmiştir.

Galler masallarında *"Grawch y Rhbyn"* adıyla bahsi geçen Rhibyn cadısının da bir banshee varyantı olduğuna ve sadece gerçekten Gal kökenlilerin evlerini ziyaret ettiğine inanılmaktaydı. İskoçya'da *"Bean nighe"* adıyla bilinen çamaşırcı kadın da tanrıça Badb'ın folklorik versiyonu bir banshee varyantı olup, doğum sırasında ölünce yıkadığı çamaşırları yarım kaldığına inanılan bu kadının bir su kenarında kanlı elbiseler yıkarken görülebilmektedir. Çamaşırcı kadını o kendisini görmeden önce gören kişi hayatta kalabilmekte ama kadın yolcuyu daha önce görmüşse adamın öleceğine inanılmaktadır. Bazen başsız atların çektiği ve yine başsız bir yaratığın kullandığı, tabut taşıyan coiste-bodhar adlı siyah bir cenaze arabası da bansheeye eşlik etmekteydi. William Butler Yeats'in *İrlanda Halk Öykü ve Masalları* (Irish Folk Stories and Fairy Tales) adlı çalışmasında çok sayıda banshee temalı anlatı bulunmaktadır. Bkz. Bean Nighe

BAO [Pasifik Mitolojisi] Yeni Kaledonya'da ölü ataların ruhunu sakladığına inanılan bir taşın adıdır.

BAOBHAN SİTH [Kelt Mitolojisi] İskoçya dağlarında yaşayan vampir kadının adı olup, banshee ve leanan sidhe ile benzerlik göstermekte ayrıca İskoçya yaylalarının 'beyaz kadını' olarak da bilinmekteydi. Güzel bir kadın görünümüne bürünen bu beyazlar giymiş hayalet kadın Baobhan Sith kurbanı erkeklerle dans ettikten sonra kanlarını içmekteydi.

Baphomet

BAPHOMET [Hıristiyan Mitolojisi] 14. yüzyıl başlarında, Katolik Kilisesi tarafından aforoz edilen Tapınakçılar tarikatı üyelerinin ayinlerinde tapınmak için kullandıkları iddia edilen keçi başlı ve bacaklı, insan gövdeli bir yaratık figürünün adıdır. Haçlı seferleri zamanında Kudüs'ü Müslümanlardan alan Hıristiyan Tapınak Şövalyeleri zamanla Kilise karşıtı bir tutum sergilemiş, bu durum paganizmi benimsediklerini düşündürmüş ve Kilise tarafından sapkın ilan edilmişlerdir. Yunanca Pisagor beşgeni baphemetous kelimesiyle ilişkili olduğu sanılan Baphomet sonraları Masonlukta da kullanıldığı iddia edilmiş ve Satanistlerce sembol olarak benimsenmiştir. Bazı yazarlar ise kelimenin Ortaçağ Fransızcasında Mahomet olarak anılan İslam peygamberinin adıyla ilişkili olduğunu Tapınakçıların İslam ile tanışıp kendi dinlerini sorguladıklarından IV. Philip tarafından şeytana tapınma ve eşcinsellik suçlamasıyla karşı karşıya kaldıklarını, sembolün ise uydurma olduğunu iddia etmiştir.

BAR JUÇNE [Yahudi Mitolojisi] Kanat açıklığı güneşi kapatacak denli büyük bir kuşun adıdır. Talmud'da bu kuşun yuvasından düşen bir yumurta yüzünden 300 ağacın yıkılıp, 60 köyü sel bastığını belirtilmiştir. Bar Juçne, Arap söylencelerindeki Rok ve Anka kuşları ile ilgili olmalıdır.

BAR KOŞBA [Yahudi Mitolojisi] Tanrı tarafından gönderildiğine inanılan sahte Mesihlerden birisinin adı olup, MS 2. yüzyılda Romalıların sünnet olmayı yasaklaması üzerine çıkan Yahudi ayaklanmasına öncülük etmiştir.

BARA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil kehanet tanrısının adı olup, Ea'nın oğludur.

BARABBAS [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te pek çok cinayetten hüküm giymiş bir tutuklu, adı kötüye çıkmış bir haydudun adı olarak geçmektedir. Judea'yı yöneten Romalı yönetici (procurator) Pontius Pilate (MS 26-36) halktan İsa ile Barabbas arasından birisini affedilmek üzere seçmelerini istemiş halk Barabbas'ı affetmiştir (Matta 27:15; Markos 15:6; Yuhanna 18:39).

BARASTİR [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında öteki dünyanın kralı olup, ölüleri karşılayan ve zindon (cehennem) veya cennete yerleştirmektedir.

BARBALE [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında büyük tanrıçalardan birisi olup, güneşin sıfatlarıyla tanımlanmakta, Lamaria ile birlikte kadın ve hayvanların koruyuculuğunu üstlendiğine inanılmaktadır.

BARBARA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Babası tarafından kafası kesilerek öldürülen bir kızın adı olup, akabinde babası düşen bir yıldırımla ölünce kilise tarafından ermiş ilan edilmiştir. Mimarlar, inşaatçılar ve havai fişek yapımcılarının koruyucusu olan azizenin yortusu 4 Aralık günü yapılmaktadır. 13. yüzyılda Jacobus de Voragine'in yazdığı Altın Efsane adlı kitabında zengin bir pagan olan babası evlenmek istemeyen kızını öfkeyle bir kuleye kapatmış, kız

kapatıldığı yerde Origen adlı bir yazarın eserlerini okuyarak Hıristiyanlığı benimseyince önce işkence görmüş ardından öldürülmüştür.

BARBEGAZİ Fransa ile İsviçre arasındaki dağlık bölgede yaşayan küçük ve utangaç yaratıkların adı olup bir çeşit cüce veya gnomların varyantlarıdırlar. Fransızca 'barbe glacée' (donmuş sakal) olarak da bilinen bu yaratıklar karda rahat yürüyebilmeleri için büyük ayaklara sahip olup mağara ve tünellerde yaşar. Yaz mevsimini mağaralarında uyuyarak geçirir ve sıcaklık 0 ° C'nin altına indiğinde dışarı çıkarlar. Düşen çığların üzerine binmekten hoşlanır, koca ayaklarıyla kar birikintilerini kazarak tüneller açarlar. Çığ düşerken insanları uyarır, çığ altında kalan insanlara yardım ederler. Saçları buz saçakları gibi donmuş olup, ihtiyaç anında kendilerini hemencecik karın içine gömerek saklanırlar.

BARBAROSSA 12. yüzyılda yaşamış Almanya kralı ve Kutsal Roma Cermen İmparatoru Friedrich Barbarossa ya da I. Friedrich'i (1122 – 1190) konu alan bir efsane Grimm Kardeşlerin koleksiyonunda yer almaktadır. Boğularak ölen kızıl saçlı imparator efsaneye göre ölmemiş Kyff hauser dağlarında bir mağarada kafası elleri arasında bir tabureye oturur şekilde uykuya dalmıştır. İnanışa göre sakalları uzamaya devam imparator etrafında üç kez dönülmesi halinde uyanacaktır.

BARBATA [Roma Mitolojisi] Venüs'ün lakaplarından birisi olup sakallı anlamına gelmekteydi ki Kıbrıs'ta sakallı erkek görünümlü ama kadın kıyafetli bir venus heykelinin varlığı bildirilmiştir (Serv. ad Aen. ii. 632; Macrobius Sat. iii. 8).

BARBMA AKKA [Fin Mitolojisi] Laponya'da baharın gelişini haber veren kuşların göç yollarını kontrol eden yaşlı kadın formunda bir Sami tanrıçasının adıdır.

BARD [Kelt Mitolojisi] Britanya ve Galya'da çoğu zaman soylu bir kişinin maiyetinde kahramanlık şarkıları besteleyip okuyan, önemli kişileri övmek veya yermek için şiir yazan ozanlara verilen isimdir.

BARDHA [Arnavut Mitolojisi] Yeraltında yaşayan belli belirsiz yaratıkların adı olup, gönüllerini hoş tutmak için toprağa şeker veya kek bırakılmaktadır. Elflere benzer özlelikler taşıyan Bardhaların adı Arnavutça 'beyazlar' anlamına gelmektedir.

BARDO THODOL Muhtemelen MS 8. yüzyılda Padma Sambvaha tarafından yazılmış *Tibet Ölüler Kitabı*'nın adı olup, insanın ölüm sonrasında tekrar doğmasına dek içinde bulunacağı koşulları ve geçireceği bilinç hallerini anlatan rehber niteliğinde bir kitaptır. 1927 yılında W. Y. Evans-Wentz tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir.

BARDOYATS [Prusya Mitolojisi] Gemicilik tanrısının adı olup, denizciler tarafından tapınılmaktadır.

BARGASUS [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Barge'nin oğlu olup, Karia'nın Bargasa kentine adını vermiştir.

BARGHEST Kuzey İngiltere'de geceleri başıboş dolaşan köpek formunda görünen korkunç bir iblisin adıdır. Barghest'i gören kişinin kısa bir süre sonra öleceğine inanılır. Barghest veya Bargeist, Galler'de ise Gwyllgi, Man adasında 'Mauthe köpeği' adıyla tanınan karanlıkta ortaya çıkan kırmızı gözlü kara bir köpektir. Bargest kelimesinin Germen kökenli Berg-geist (dağ ruhu) veya Bär-geist (ayı ruhu) anlamındaki kelimelerle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BARGYLUS [Yunan Mitolojisi] Bellerophon'un arkadaşlarından birisi olup, Pegasus tarafından öldürülmüştür. Bellerophon arkadaşının hatırasını Karia'da Bargyla kentine adını vererek yaşatmıştır.

BARİAUA [Melanezya Mitolojisi] Ağaç gövdelerinde yaşayan zararsız bir ruhun adıdır.

BARİNTO [Hıristiyanlık] Ortaçağ Avrupa'sında ermişlerin gideceği cenneti gördüğüne inanılan papazın adıdır.

BARİS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil tufan söylencesinde geminin karaya oturduğu yerin adı olarak geçmekteyse de gerçekte sadece "gemi" anlamına gelmektedir.

BARKAYAL [Japon Mitolojisi] 'Yedi İşin'den birisi olup, insanoğluna astronomiyi öğretmiştir.

BARLAAM ile JOSAPAT [Hıristiyan Mitolojisi] 8. yüzyılda Şamlı aziz John adıyla bilinen Suriyeli rahip tarafından kaydedilen bir öykünün adı olup, Barlaam adlı rahibin Hint prensi Josaphat'ı Hıristiyanlığa döndürmesini konu almaktadır. Öykü temasının orijinal formu Buda'ya ait olup, Hıristiyanlığa uyarlandıktan sonra Ortadoğu üzerinden Ortaçağ Avrupası'na taşınmıştır.

BARNABAS, St. [Hıristiyanlık] Yunan kültürüne adapte olmuş Levi Kabilesinden Kıbrıslı bir Yahudi olup, Antakya Kilisesi'nin kurulmasında ve Hıristiyanlığın yayılmasında etkili olmuş Apostolik babalardan birisidir. Barnabas Kıbrıs ve Anadolu'ya düzenlenen 1. Misyon Gezisi'nde eşlik ettiği Aziz Pavlos'la anlaşmazlığa düşmüştür. MS 130 yılında Aziz Barnabas tarafından yazılan Eski Ahit'in Hıristiyanlarca kullanılmasını konulu Yunanca kaleme alınmış dini mektupları heretik sayılmıştır. Yeni Ahit'e göre Aziz Paul'un arkadaşı olup, yakılarak veya taşlanarak şehit edilmiş olup, yortusu 11 Haziran günü yapılmaktadır.

BARO DEVEL [Çingene Mitolojisi] Norveç Çingenelerinin inanışında Tanrı anlamında kullanılan bir kelime olup, sonradan Alako adını alacak olan Dundra'nın babasıdır. Çingene dilinde Baro "yaşlı", Devel ise "tanrı" anlamına gelmektedir.

BARON SAMEDİ [Haiti Mitolojisi] Ruhların yeryüzüne yayıldığına inanılan yol kavşakları ile mezarlıkların koruyucusu olup, Baron Cimitière adıyla da bilinen bir loa adıdır.

BARONG [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında Rangda'nın karşıtı olan iyi huylu aslan kralın adıdır.

BARSİSA [İslam Mitolojisi] Şeytan ile kavga edip kaybeden Hıristiyan ya da Yahudi çilecinin adı olup, Kuran-ı Kerim'in Haşr suresinin 16.

Ayetinde dolaylı olarak bahsi geçmektedir. İlk olarak MS 10. yüzyılda Taberi'nin Kur'ân-ı Kerim tefsirinde adı verilmiştir. Öyküye göre bir odada 60 yıl boyunca ibadet eden bir din adamı yolculuğa çıkan üç kardeşin kendisine emanet ettikleri kız kardeşlerini şeytana uyarak baştan çıkarıp hamile bırakmış, üstüne bir de günahını gizlemek için kadını öldürüp cesedini gömmüştür. Şeytan durumu kadının kardeşlerine anlatınca ölüme mahkûm edilen adam canını kurtarmak için şeytanla anlaşıp Tanrıyı inkâr etmiştir. Barsisa'yı ölümden kurtarma karşılığında "kendine tapma" sözü isteyen Şeytan'a tapınmasına karşın Şeytan bu durum karşısında Haşr suresinden bir ayet okuyarak kendisiyle alay etmiştir:

"Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana 'İnkâr et' der. İnsan inkâr edince de: Ben senden uzağım, çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım, der" (Kur'ân, Türkiye Diyanet Vakfı meali 59:16).

15. Yüzyılda yazılan 40 Vezirin Öyküsü adlı Türkçe kitapta yer alan öykü kahramanı rahibe dönüştürülerek Avrupa edebiyatına geçmiş, Matthew Gregory Lewis'in 1796 yılında yayınlanan *Keşiş* romanıyla ise popülerlik kazanmıştır.

BARSOM Bkz. Tılsım

BARSTUKAİ [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da hasat zamanı insanlara yardım eden ye altı ruhlarına verilen isimdir.

BARŞAM Bkz. Baal Şamim

BARŞAMİN Bkz. Baal Şamim

BARTEK ile PİES İnsanların gerçek duygu ve düşüncelerini ölçmek amacıyla birbirlerinin yerine geçen kral ile soytarısının maceralarını konu alan bir Polonya masalının adıdır. Kral soytarı kılığında Bialka ile kız kardeşi Spiewna adlı kızlarla arkadaş olmak istemiş, Bialka tarafından hor görülmesine karşın karşısındakinin kim olduğunu bilmeyen Spiewna'dan muhabbet görmüştür. Masalın sonunda kral Spiewna ile Bialka ise sarayın yaşlı orgcusuyla evlenmektedir.

BARTHOLOMEW, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te İsa'nın 12 havarisinden birisi olarak bahsi geçen aziz Floransalı tuz ve peynir tüccarlarının, mücellit, kasap, tahıl satıcısı, boyacı, kürkçü, deri işçisi, ayakkabıcı, terzi ve üzüm yetiştiricilerinin koruyucusu kabul edilmekteydi. Sinir hastalıkları ve epilepsi hastalarınca yakarılan azizin yortu günü 24 Ağustos'tur.

BARTL Bkz. Krampus

BARTOMEZ [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında Barbar ya da Tatar kuzusu da denilen yarı kuzu yarı sebze bir yaratığın adıdır. Ağaçlara kısa bir sapla bağlı olup yeşilliğin altında gizlenmiştir. Eti balık, kanı bal tadında olup, kemikleri insanlara kâhinlik gücü verdiğinden ayinlerde kullanılmaktadır. Mısırlı Horapollo Hieroglyphika'sında (MÖ 450) Mısırlıların Ouranion dediğine Yunanların basilisk adını verdiğini belirtmiştir.

BASA ANDERE [Bask Mitolojisi] Orman tanrısı Basa-Jaun'un karısı olup, uzun saçlı, bir mağarada yaşayıp, erkekleri baştan çıkarıp öldüren bir cadı formunda tasvir edilmekteydi.

BASA JAUN [Bask Mitolojisi] Ormanda yaşayan vücudu kıllarla kaplı bir yaban adamı olup, "Ormanın yaşlı adamı" veya "Ormanın efendisi" olarak da adlandırılmakta koyun sürülerini etoburlara ve yıldırımlara karşı korumaktadır. Çoğu zaman zararlı bir yaratık olarak tasvir edilse de kimi öykülerde insanlara tarım ve demircilik gibi sanatları basa Jaunların öğrettiğine inanılmaktadır. Bazı öykülerde Basajaun'a Basandere adlı karısı eşlik etmektedir.

Bkz. Karakoncolos, Yeti

BASAMAKHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Yavapai halkının inanışında şifacı bir şamanın adıdır.

BASANDERE Bkz. Basa jaun

BASAT [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında insan etiyle beslenen tek gözlü dev Tepegöz'ü öldüren kahramanın adıdır. Yunan mitolojisindeki Odysseus ile benzerliği dikkat çekici olan kahraman Tatarlarca Bisat adıyla anılmaktaydı. Aruz Koca'nın küçük oğlu olan Basat daha süt çağındaki bir çocukken ormanda bir av sırasında kaybolmuşsa da bir dişi aslan tarafından bulunup yetiştirilmiştir. Bu yüzden topluma karşı mesafeli duran hatta aslanlarla yaşamaya geri dönen kahraman tek başına dolaşıp savaşmaktaysa da Korkut Ata'nın yardımıyla insan olmaya çalışmıştır. Bir gün ağabeyi Kıyan Selçuk'u öldürüp, babası ve diğer Oğuz beylerini perişan eden Tepegöz'den intikam almak için peşine düşmüş, kızgın bir bıçakla devin gözünü kör ettikten sonra kafasını keserek öldürmüştür. Basat'ın adı Bamsı Beyrek hikâyesinde de geçmekte olup İç ve Dış Oğullar arasındaki mücadelede Bamsı Beyrek, Basat'ın evine gelip yağmalamasından korkusunu belirtmiştir. Mısırlı Kıpti tarihçi Abu Bakr İbn-'Abdallah ad-Dawadari'nin 1309-1336 arasında yazdığı 'Durar at-tigan wa-gurar tawarib az-zaman' adlı eserinde Alp Kara Aslan adlı bir Moğol hükümdarının Karatay dağları eteklerindeki bir mağarada Ay-Ata'nın eşi olması muhtemel bir Tibetli kadın tarafından dünyaya getirildikten sonra bir kartal tarafından kaçırılarak dişi bir aslanın inine bırakıldığını anlatmıştır. Tatarlar bir sürgün sırasında bu çocuğu bulup kendi içlerinden bir kızla evlendirerek aralarına almış ve zamanı gelince liderleri yapmışlardır. Bu çocuk ileride Cengiz Han ve Oğuz Kağan'ın da dâhil olduğu Türk-Moğol halklarının ortak atası kabul edilmekteydi.

BASET Bkz. Bastet

BASİL, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 329-379. Ariusçu haretiklere karşı yerleşik din öğretilerini savunan ilk Kilise Babalarından birisi olup, Kaisareia (Kayseri) piskoposu olarak görev yapmış kilise hukuku ve ilahiyat üzerine pek çok eser vermiştir. Yortu günü Katolik Kilisesinde 2 Ocak, Ortodoks Kilisesinde 1 Ocak'tır. Söylenceye göre azat edilmiş olan köle olan Elëemon

efendisinin kızı Cyra ile evlenmesi için yardım etmesi karşılığında Şeytan ile ruhu pahasına anlaşmıştır. Çift gerçekten evlenmişse de 12 yıl sonra kızın babasının ruhu ortaya çıkıp anlaşmayı hatırlatınca Elëemon, Aziz Basil'in yanına kaçmış ve pişmanlığını dile getirmiştir. Şeytan adamı almaya geldiğinde karşısında kendisiyle savaşan azizi bulunca anlaşma geçerliliğini yitirmiştir. Aziz Basileos'un koyduğu çileci manastır kurallarını ve Bizans'a özgü ayinleri uygulayan rahipler Basileosçular adıyla bilinmektedir.

BASİLE, GİAMBATTİSTA (1575-1632) İtalyan asıllı bir şair ve saray mensubu olup, aynı zamanda ölümünden sonra yayınlanan "Il Pentamerone" adlı ilk masal derleme çalışmasının da sahibidir. Napoli aksanlı İtalyancayla yazılan Il Pentamerone'de yer alan 50 kadar masal "Uyuyan Güzel" veya "Rapunzel" gibi Avrupa sözlü edebiyatının en güzel örneklerinin ilk derlemesi olmasının yanı sıra çocuklar için değil de saray mensuplarını eğlendirmek amacıyla hazırlandığından oldukça karmaşık motifler ve kimi zaman mutlu bitmeyen sonlar da içermektedir. Eser ilk olarak 1846'da Almancaya çevrilmesiyle İtalyanca dışında bir başka dilde yayınlanmıştır.

BASİLEA [Yunan mitolojisi] Ouranos ile Titaia'nın büyük kızı olup kardeşi Hyperia ile evlenmiş bu evlilikten Selene (Ay), Helios (Güneş) adlı çocuklar doğmuştur. Yunanca Basileia 'kraliçe' anlamına gelmektedir.

BASİLEOS [Yunan mitolojisi] Zeus, Neptün ve Apollon gibi Yunan tanrılarının takma ismi olup 'kral' anlamına gelmekteydi.

BASİLİSK [Yunan Mitolojisi] Yaşlı Pliny'in Roma'da yazdığı *Historia Naturalis* adlı eserinin (MS 77) üçüncü kitabında yılanların kralı basilisk (Yunanca basiliskos *'küçük kral'*) hakkında bilgi vermektedir.

Pliny'e göre Kuzey Afrika'nın Kyrenaika bölgesinde yaşayan başı taçlı yılan insanları sadece nefesiyle bile öldürebilmektedir. Pliny ayrıca Basilisk'in tıslamasıyla tüm diğer yılanları yönettiğini de belirtmiştir. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde basilisk Şeytan veya Antichrist ile özdeşleştirilmiştir.

17. yüzyıl Avrupa'sında Basilisk mitine yeni motifler eklenmiş, bir yılanın bir horozun yumurtası üzerinde kuluçkaya yatmasıyla dünyaya geldiğine bu yüzden ancak horoz ötüşünün onu öldüreceğine inanılmaya başlanmış, hatta yolcular yılanlara karşı yanlarında horoz taşımaya başlamışlardır. Shakespeare 'Romeo ve Juliet' (3:2) adlı eserinde ünlü yazar cockatrice kelimesini basilisk ile eşanlamlı olarak kullanmıştır.

BASK MİTOLOJİSİ Fransa ile İspanya arasında Batı Pirene dağları boyunca yaşayıp, Hint-Avrupa dil grubundan bağımsız bir dili konuşan Bask halkının bu bölgede Neolitik dönemden itibaren yaşadığı bilinmektedir. Bask halkı yaşadığı coğrafyanın özelliği yüzünden Hıristiyanlığa oldukça geç bir dönemde geçmiş, Bask ülkesi 4-12 yüzyıllar arasında tamamen Hıristiyanlaşıncaya dek pagan inançlar ve efsaneler varlığını sürdürmüştür.

Tanrılar

Ana Tanrıça Mari ile eşi yılan Tanrı Sugaar'ın etrafında şekillenen Bask efsanelerinin temel özelliği tüm kahramanlarının yeryüzü ya da yeraltı canlıları olması, gökyüzünün bir yaşam alanı olarak görülmemesidir. Yeryüzü tanrıçası Lurbira ile kızları güneş tanrıçası Ekhi ve ay tanrıçası İlazki Bask panteonunun en önemli varlıklarıdır. Hıristiyanlaşma döneminde ortaya çıkıp büyük önem kazanan Mari ise Meryem Ana ile eski pagan inançlarının karıştırılmasıyla oluşturulmuştur. Yıldızım tanrısı Sugaar ile evli olan Mari uzun boylu, güzel, zarif bir hanım olarak tasvir edilmekte ve sihirli güçleri olduğuna inanılmaktadır.

Doğaüstü Varlıklar

Kırmızı boğa formundaki kötü ruh Aatxe, yaban adamı Basajaun, köpek formundaki iblis Gaueko, devler ırkı jentilak, kadın formundaki iblisler lamiak, cadı sorgin, çocukları kaçırıp yiyen iblis torto belli başlı doğaüstü karakterlerdir.

BASMOTİ [Hint Mitolojisi] Orissa'da yaşayan Parenga halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, bir ziyafet sırasında yemeği çok kaçırınca kusmuş, tanrıçanın kusmuğundan yedi kız ile beş erkek çocuk ortaya çıkmış, bu çocuklar dünyaya inerek ilk insanları oluşturmuşlardır.

BASMU Bkz. Ningişzida

BASSAREUS [Yunan Mitolojisi] Trakya'da şarap ve bereket tanrısı Dionysos'a verilen isim olup, bu adı giydiği bassaris 'tilki postu'ndan almıştır. Aynı şekilde Maenadları da Bassarides olarak tanımlanmıştır.

BASSO JAUN Bkz. Basajaun

BAST Bkz. Bastet

BASTET [Mısır Mitolojisi] Güneş ve bereket tanrıçasının adı olup, hamile kadınların koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı. Güneş tanrısı Re'nin kızlarından birisi olup, Baast, Bast, Ubasti ve Baset adlarıyla da bilinen Bastet'in güneş tutulmasına sebep olabilecek gücü vardı. MÖ 2800'lerde binlerde dişi aslan veya aslan yüzlü bir kadın formunda ortaya çıkan Bastet, güneş ışınlarının berekete getiren gücünü sembolize etmekte ve Aşağı Mısır ile firavunun koruyucusu olarak kabul edilmekteydi. Eski ve Orta krallıklar arasında tahıl stoklarını eriten kemirgen nüfusunu azaltmak amacıyla kediler evcilleştirilmeye başlanmıştır. Orta Krallık döneminde aslan tasviri kaybolarak zamanla kedi yüzlü bir kadına dönüştürülmüş, evcil Mısır kedisi de tanrıçanın sembolü ve kutsal hayvanı kabul edilmiştir. Nil

deltası üzerinde yer alan Bubastis (modern Basta) şehri özellikle MÖ 931-715 arasında Bastet'in kült merkezi olup her yıl burada tanrıçanın onuruna yaklaşık 700 bin kişinin katıldığı büyük bir festival düzenlenmekteydi. Bu dönemde Bastet tapınakları tanrıça onuruna beslenen kedilerle, kedi heykelleriyle doluydu. Dahası Mısırlılar sevgiyle andığı evcil kedilerini ölünce mumyalatmakta, altın küpe ve diğer mücevherlerle birlikte gömmekteydi. Mısırlı arkeologlar en son 2010 yılında İskenderiye yakınlarındaki Kom el-Dekkah'da III. Ptolemy döneminde tarihlenen içi Bastet heykelleriyle dolu 15 m genişliğinde 60 m yüksekliğinde bir tapınağı ortaya çıkarmışlardır. Helenistik dönemde Bast ay tanrıçasına dönüşmüş ve Yunan kültüründeki Artemis'le yakınlaşmış, Yunanlılarca Ailuros olarak da adlandırılmıştır. Mısır'ın Roma egemenliğine girmesiyle hayvan kültü Mısır ve Roma işgaline karşı milliyetçiliğinin sembolü olmuştur ki MÖ 1. yüzyılda Diodorus Siculus bir kediyi kazara öldüren bir Romalının kalabalık bir kitle tarafından linç edildiğini bildirmiştir.

Bastet

BASTIRIK Bkz. Al

BAŞ ÇELİK [Slav Mitolojisi] Sırp söylencelerinde ruhunu kristal dağının içinde bir tilkinin midesindeki kuşun içindeki yumurtada bulan bir yaratığın adı olup, Sırpçaya Türkçe üzerinden aynı formda geçmiştir.

BAŞ ve KUYRUK [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da yer alan bir Yahudi öyküsünde bir yılanın kuyruğu kafasına biraz da kendisinin önderlik etmek istediğini söyleyince olumlu yanıt almış ve gövde ile başı peşinden sürüklemiştir. Önce su dolu bir çukura ardından dikenli bir çalılığa düşen yılan yaralanmıştır. Bununla birlikte kafa kendini bu duruma düşürmesine izin verdiği için kuyruğu sorumlu tutmamıştır.

BAŞAMUM [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında bir şifa tanrısının adı olup, Arapça başam 'Mekke pelesengi ağacı; balsam' kelimesiyle ilgili olmalıdır.

BAŞLANGIÇ OKYANUSU Pek çok kültürde su hayat kaynağı olarak görülmekte olup yaratılış öncesi koas döneminde dünyanın tamamının suyla kaplı olduğuna, toprağın sonradan bir tanrı veya bir dünya dalgıcı sayesinde ortaya çıktığına inanılmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde birbiriyle ilişkisiz kültürlerdeki başlangıç okyanusu söylencesinin kaynağı bebeğin doğumuna dek anne karnında amnion kesesinde su içerisinde kaldığı dönem ile benzerlik kurulmak istenmesinde saklıdır.

BAŞLANGIÇ HÖYÜĞÜ [Mısır Mitolojisi] Başlangıç okyanusundan çıkan ilk kara parçası olan Heliopolis kentinin ilk haline verilen isim olup, firavunların piramitlerinde bir miktar kum bu höyüğün sembolü olarak bulunmaktaydı.

BAŞMELEKLER Bkz. Melek

BAŞSIZ KATIR Brezilya söylencelerinde bir papazla aşk yaşadığı için lanetlenerek kafası olmayan bir katıra dönüştürülen bir kadının hayaletidir. Portekizce 'Mula sem kabeça' adıyla bilinen hayalet gittiği yerde yangın çıkarmakta, kişnemeleri kilometrelerce uzaktan duyulurken rastladığı insanları öldürmekteydi.

BAT ŞEBA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Davut'un karısı ve Süleyman'ın annesin olan güzel ve soylu bir kadının adıdır (II. Samuel 11,12).

BATA [Mısır Mitolojisi] Yeni krallık döneminde Yukarı Mısır'da bir bereket ve koruyucu tanrının adı olup, kafası boğa gövdesi insan formundadır. 18. Hanedan döneminde dek koç formunda tasvir edilen Bata öncesinde Eski Krallık döneminde 'Bt' olarak bilinen ve Saqqara nekropolisinde izlerine rastlanan ölüm tanrısıyla ilişkili olmalıdır.

BATAÇİK HAN [Moğol Mitolojisi] Moğolların atası olduğuna inanılan mitolojik karakterin adı olup erkek bir kurt ile dişi bir geyikten doğmuştur.

BATARA KALA [Endonezya Mitolojisi] Bali halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup aynı zamanda yer altı dünyasının da hâkimi kabul edilmekteydi.

BATARA GURU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya halklarının inanışında en önemli tanrı olup, adı Sanskritçe *Bhattara* (Soylu Efendi) ve Brhaspati'nin lakabı *Guru* kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur.

1. Sumatra adasında yaşayan Batak halkının İslam öncesi inanışında yaratıcı tanrı Mulajadi na Bolon'un eşi dev tavuk Manuk Patia Raja'nın yumurtasından çıkan üç oğlunun en büyüğünün adıdır. Batara Guru, kardeşleri Debata Sori Pada ve Debata Mangala Bulan ile birlikte Debata na Tolu adlı tanrı üçlemesini oluşturmuşlardır. Siboru Porti Bulan ile evlenip Mula Songta ve Mula Songti adlı iki oğul ile Siboru Sorba Jati ve Siboru Deak Parujar adlı iki kızı olmuştur. Siboru Deak Parujar, Siraja Odap ile evlenerek Banua Tonga adlı diyarda insanoğlunun atalarını dünyaya getirmişlerdir. Mula Jadi na, krallığı Bukit Siunggas ile Bukit Parsambilan arasındaki 7 kat göğü de kapsayan Batara Guru'ya akıl, kanun bilgisi, gelecek ve ölümlülerin kaderini yönetme becerisini vermiştir.

2. Sulavesi adasında yaşayan Bugine halkının inanışında Sang Patotoqe ile Datu Palingeq'in oğlu bir tanrı olup, yeryüzünü insanoğlunun yaşayıp beslenebileceği hale dönüştürmüştür. We Nyiliq Timoq'tan aralarında bereket tanrıçası Sangiang Serri'nin bulunduğu ondan fazla çocuğu olmuştur.

3. Java adası halkının inanışında Kahyangan adlı tanrılar krallığını yöneten bir deva olup, Şiva'nın avatarlarından birisidir.

BATEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Teuker veya Tros'un kızı olup, Dardanus'un karısı, İlus ile Erikhthonius'un annesidir ve Bateia kentine adını vermiştir.

2. Sparta kralı Oebalus'un karısı olan bir Naiadın adıdır (Apollod. iii. 10. 4).

BATHALA [Filipinler Mitolojisi] Tagalog halkının inanışında evrenin yaratıcısı kabul edilen en önemli tanrının adı olup başlangıçta kehanet kuşuyla ilişkilendirilmekteydi. Bathala kelimesi İspanyol misyonerlerin Filipinler'e gelmesinin ardından Hıristiyan tanrıyı adlandırmak için kullanılmaya başlanmıştır.

BATH KHORİN [Mezopotamya Mitolojisi] Hastalık getiren bir gece ruhunun adıdır.

BATI AFRİKA MİTOLOJİSİ Bat Afrika'da yer alan Benin, Gabon, Kamerun, Gana, Gine, Mali, Fildişi Kıyısı, Nijerya ve Sierra Leone gibi ülkelerde yerleşim alanları ülke sınırlarından bağımsız birbirinden farklı kültür ve mitolojilere sahip çok sayıda etnik grup yaşamakta, efsaneler dinin bir parçası olarak büyük ölçüde ozanlarca sözlü olarak aktarılmaktadır.

Bkz. Afrika Mitolojisi

BATIK ŞEHİRLER Pek çok kültürde bazıları tamamen hayali bazıları gerçekten var olmuş kentlerin deniz tarafından yutulup kayboluşunu içeren anlatılar bulunmaktadır. Brötonların folklorunda Ys ile Yunanlı filozof Platon'un aktardığı Atlantis en ünlü efsanevi batık kentlerdir. Gerçek bir batık kent ise Jamaika adasında bulunan bir korsan kasabası olan Port Royal olup, 7 Haziran 1692'de gerçekleşen bir deprem sonucu denizin altında kalmıştır. Yunanistan'ın Korinth körfezinde araştırma yapan arkeologlar 2000 yılında Helike şehri olduğu sanılan yıkıntıları keşfedince bu batık kent kimi yazarlarca Platon'un batık kenti Atlantis ile özdeşleştirilmiştir. Yine Akdeniz'de Mısır'ın sahiline yakın bir alanda altın Çağlarını MÖ 400-100 arasında geçiren 2500 yıllık Menouthis ve Herakleion kentlerinin kalıntıları tespit edilmiştir. Bunlar dışında yakın zamanda Hindistan'da Tamil bölgesinde ve Japonya'da Shizuoka açıklarında Kamakura Şogunluğu (MS 1192-133) döneminde kalma batık kentlerin yıkıntıları tespit edilmiştir.

BATININ HANIMI Bkz. Hathor

BATIYA SEYAHAT [Çin Mitolojisi] 16. Yüzyıl sonlarında Ming Hanedanı döneminde yazıya geçirilen hayali macera "Maymun" adıyla da bilinmekteydi. Öykü bir Budist rahibin 7. Yüzyılda Hindistan'a gerçekleştirdiği yolculuk sırasında yaşadığı maceraları anlatmaktadır. Öykünün ana kahramanı Maymun ya da Sun Wukong bir maymun kabilesinin kralı olan düzenbaz bir karakter olup, inanışa göre bir dağın zirvesindeki yumurtadan çıkarak dünyaya gelmiştir. Yiyenlere ölümsüzlük veren şeftalilerin bulunduğu cennete giden Maymun Sun Wukong tanrıları kandırarak şeftalilerden yemeyi başarmışsa da foyası ortaya çıkınca tanrılar tarafından alçak gönüllüğü öğrenmesi için bir dağın altına hapsedilmiştir. Rahip Tripitaka Maymun'a kendisine Hindistan'a kutsal yazıtlara geri almak için yapacağı gezide katılması halinde kendisini kurtarma sözü verince rahibe katılmıştır. Yol boyunca rahibi koruyan Maymun bu sayede ölümsüzlüğü kazanabileceğini düşünmüş yolda kendilerine Kumlu adlı bir savaşçı canavar ile Zhu Bajie adlı bir domuz katılmış, Tripitaka yolda kimi zaman insan formuna da bürünen bir ejderha üzerinde seyahat etmiştir. 4 yoldaş Batıya yolculukları sırasında kendilerini yaptıkları hac ziyaretinden alıkoymak isteyen veya rahibi yiyerek ölümsüzlük kazanmak isteyen çeşitli iblis ve canavarların saldırılarına uğramışlardır. Bumlar arasında Demir Yelpazeli Prenses, Boğa İblis kralı, Örümcek kadın, Aslan yüzlü canavarlar ve Beyaz kemik iblisi sayılabilir. 7 yıl süren yolculuğu sonunda türlü maceraları atlatan yoldaşlar Doğu'ya dönmüş ve cennete tanrılar arasına kabul edilmişlerdir.

BATİBAT Filipinlerde yaşayan İloko halkının inanışında ormanda ağaç üzerinde yaşayan şişman kadın görünümündeki bir çeşit peri olup karabasana dönüşebilmekteydi. Batitat, üzerinde yaşadığı ağaç kesildiğinde kesilen kütükleri takip eder ve eğer bu kütükler bir karyola yapımında kullanılırsa üzerinde yatanların karabasanı (Bangungnot) olmaktaydı.

BATİELA [Yunan Mitolojisi] Amazon kraliçesi Myrina'nın diğer adıdır.

BATO [Japon Mitolojisi] Kvannon'un adlarından birisi olup, 'at kafalı' anlamına gelmekte ve atların koruyucusu kabul edilmektedir.

BATO KANZEON [Budist Mitolojisi] Merhamet Bodhisattva'sı Avalokitesvara'nın görünümlerinden birisi olup, atların, çiftlik hayvanlarının ve yolcuların koruyucusu kabul edilmekte, at kafası şeklinde bir şapka giymiş olarak tasvir edilmektedir.

BATON [Yunan Mitolojisi] Thebaili Amphiaraos'un arabacısının adı olup efendisi ile birlikte tam düşman tarafından öldürülecekleri sırada yer tarafından yutulmuşlardır (Pausanias, III, 23)

BATONAY Bkz. Ağaçlara tapınma

BATRADZ [Kafkas Mitolojisi] Osetlerin ataları kabul edilen Alanların efsanelerinde olağanüstü efsanevi savaşçılar olarak tasvir edilen Nartların liderinin adıdır. Farsça konuşan ve Sarmat olarak da bilinen Alanlar ilk olarak Hazar Denizi'nin kuzeyinde ortaya çıkmış ve MS 4. Yüzyılda batıya doğru yani Roma İmparatorluğu'nun Doğu eyaletlerine doğru ilerlemişlerdir. Bir grup Alan Germenlerle batıra doğru ilerleyerek karışırken bir kısmı Kafkas dağlarına yerleşerek

bugünkü Oset halkını oluşturmuştur. Bilge ana Satana'nın çocukları olan Nartların en önemli düşmanları Türkler olup ayrıca insan yiyen devlerle de savaşmaktadırlar. Nykhas adlı salonda toplanarak yiyip, içip eğlenen en önemli Nart kahramanları liderleri Batradz dışında Soslan, Atsamaz, Hamytz ve Uryzmag'dır. Batradz'ın çocukluğunda bir ağaca saplı olan sihirli bir kılıcı yerinden çıkararak sahibi olup, onunla özel bir bağ kurması ve amansız düşmanı Sainag-Alder tarafından ölümcül yara aldığında arkadaşına kılıcı denize (muhtemelen Karadeniz'e) atmasını söylemesi Keltlerin Kral Arthur Efsanesinde Arthur'un Excalibur'u kayadan çıkarması ve Gölün Hanımına atması gibi pek çok benzer motifi içermektedir. Modern yazarlar bu benzerliği Arthur'un öyküsünü Britanya'da görev yaparken öğrenen Roma ordusundaki atlı Sarmat savaşçıların ülkelerine döndüklerinde efsaneyi kendi kültürlerine adapte ederek Kafkasya'ya yaymasına yormaktadır.

BATSOLOVANAGVES [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England civarında yaşayan yerlilerin inanışında iyi huylu ama hilebaz bir ruhun adıdır.

BATTAL GAZİ [İslam-Türk Mitolojisi] Efsanevi Emevi kahramanlarından birisinin adıdır. MS 717-740 yılları arasında Arap ordularının Doğu Roma İmparatorluğu üzerine yaptığı fetih seferlerine katılmış, MS 740 yılında Malatya yakınlarında Akronion mevkiinde şehit olmuştur. Türklerin İslam'ı kabul etmesinin ardından Türk folklorunun da değerli bir öğesi olmuş hatta Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bahsi geçmiştir. Efsaneye göre Ayasofya'dan değerli bir haç almış, savaş yaralarını bir manastırda tedavi eden kızla birlikte kaçmıştır. Battal Gazi'yi anlatan biri Arapça Zatü'l-Himme birisi Battalname adlı iki destan bulunmaktadır.

BATTALNAME MS 8. yüzyılda Arap-Bizans savaşlarında büyük yararlılıklar gösteren Battal Gazi'nin hayat öyküsü ve kahramanlıklarının anlatıldığı destanının adı olup MS 11. yüzyılda yazılmış olmalıdır. Bizans-Arap savaşlarını anlatan Rum destanı Digenis Akritas ve Battal Gazi'nin kahramanlıklarını anlatan diğer destan Zâtü'l-Himme ile ortak yön ve benzerlikleri olmakla birlikte çeviri değil orijinal bir çalışma olduğu ispatlanmıştır.

BATTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pyloslu yaşlı bir çobanının adı olup, Hermes'in (veya Mercury) Apollo'nun sığırlarını çaldığına şahit olmuştur. Bir inek karşılığında tanrıya sessiz kalacağına dair yemin etmiş ama kılık değiştirip kendisini deneyen tanrı adamın çenesini tutamayacağını anlayınca yaşlı çobanı taşa dönüştürmüştür (Ovid II, 688).

2. Polymnestus ile Thera'nın oğullarının adı olup bir kâhinin tavsiyesiyle gittiği Libya'da Kyrene'yi bulmuştur. Battos kelimesinin kekemelere takılan bir lakap olduğu sanılmaktaysa da Herodot, Libya dilinde kral anlamına geldiğini bildirmiştir. Pausanias'a göre Battos Libya'da Kyrene kolonisini kurduktan sonra kekemelikten kurtulmuştur.

BATU HEREM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında gökyüzüne destek vererek yerinde tutan kaya sütunlarının adıdır.

BAU [Yakındoğu Mitolojisi] **1.** Lagaş kentinin koruyucu tanrıçasının adı olup, gök tanrı An'ın kızı, bereket tanrısı Ningirsu veya Zababa'nın karısıydı. Baba adıyla da bilinen Bau, Kral Lagaş'a adını veren Babil bereket ve şifa tanrıçası olup, adı "sebze veren" anlamına gelmekteydi. İnsanların çoğalmasıyla da ilişkilendirilen tanrıçanın kültü sonradan Gatamdug ve Gula ile birleştirilmiştir.

2. Akad halkının inanışında bolluk ve bereket tanrıçası olup, MÖ 2300 öncesinde tapınılmış ve *Baba* adıyla da anılmıştır. Gökyüzü tanrısı Anu'nun kızı olan tanrıça insanların kaderine hükmetmekte *Zagmuk* adı verilen yeni yıl festivallerinde onurlandırılmaktaydı. Bkz. Nintinugga

BAU GULA [Mezopotamya Mitolojisi] Yaratıcı tanrıça kabul edilen İnanna'nın adlarından birisidir.

Baubo

BAUBO [Yunan Mitolojisi] Anadolu kökenli bereket ve doğurganlık tanrıçası olup, Orfik gelenekte Eleusisli Dysaules'in karısı, Triptolemos, Eubouleus, Porotonoe ile Nisa'nın annesidir. Bab olarak da bilinen kadın Demeter, kızı Persephone için yas tutarken tanrıça gibi davranmıştır. Söylenceye göre yaşlı bir kadın olmasına rağmen Demeter'e cinsel organını gösterince tanrıça tarafından alaya alınmıştır. Günümüze çok sayıda örneği ulaşan genellikle pişmiş topraktan Baubo figürlerinin ortak noktası tombul ve çıplak bir kadının cinsel organını dikkat çekici şekilde gösterilmesidir. Ayrıca bazı tasvirlerde Baubo'nun elinde harp taşıdığı, yanında yaban domuzu bulunduğu bazı figürlerde kafasının olmayıp gövdeyi kaplayan bir yüze sahip olduğu görülmektedir. Terrakota heykellerinin bol miktarda bulunması kadın cinsel organının ölüme ve kötü güçlere karşı bir çeşit tılsım olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

BAUDİ [Afrika Mitolojisi] Mali ve Nijer'de yaşayan Fulbe halkının en önemli efsanelerini içeren bir destanın adı olup, büyük ölçüde Ardo

kraliyet ailesinden Goroba-Dike'nin maceralarını konu almaktadır.

BAUDWİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylence serisine göre bir turnuva sırasında Lancelot'a yardım eden bir şövalyenin adı olup, gençliğinde cerrahlık yapmasına karşın sonradan keşiş olmuştur.

BAUDEMAGNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylence serisinden Fransız versiyonlarında bahsi geçen Gorra kralının adıdır.

BAUGİ [İskandinav Mitolojisi] Gilling'in oğlu, Gunnlöd'un amcası, Suttung'un erkek kardeşi olan bir buz devinin adıdır. Baugi'den bahseden tek yapıtın Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sının Skáldskaparmál bölümü olması bu karakterin yazar tarafından uydurulmuş olabileceği tartışmasına sebep olmuştur. Odin, Suttung'un koruduğu içene şairlik yeteneği veren kutsal bal likörü Odhrerir'i içmeye karar verince önce Baugi için çalışan 9 kölenin ölmesini sağlamış ardından kılık değiştirip *Bölverk* adını alarak Baugi ile Odhrerir karşılığında yaz boyu çalışma karşılığında anlaşmıştır. Odin, Kış mevsimi geldiğinde Baugi'den hak ettiği içkiyi isteyince adam kardeşinin Odhrerir'i dağdaki bir oyuğa sakladığını söylemiş, böylece birlikte Suttungr'un yanına gitmişlerdir. Suttungr, Odin'e içecekten bir damla bile vermeyi reddedince tanrı dağı kazmışsa da tozdan başka bir şey çıkmamış bunun üzerine kendisine bir oyun oynandığını anlamıştır. Dağı yeniden kazan Odin yılan kılığında deliğe girince Suttungr'un kızı Gunlod'un bekçilik ettiği içeceğe ulaşmıştır. Gunnlöd'u bir kaç yudum içeceğine ikna etmesine rağmen içkinin tümünü içen tanrı kızla üç gece geçirdikten sonra kartal olup kaçmıştır. Böylece hamile kalan kız şiir ve zarafet tanrısı Bragi'yi doğurmuştur.

BAUKİS ile PHİLEMON [Yunan Mitolojisi] Frigyalı yoksul köylüler olan karı kocanın adı olup, insan formunda yeryüzüne inip ülkeyi baştan aşağı dolaşan Zeus ile Hermes'e konukseverlik gösterip evlerinde ağırladıkları için ödüllendirilmişlerdir. Baukis ile yaşlı kocası dışındaki Frigyalı köylüler tanımadıkları iki yabancıyı evlerine kabul etmeyince öfkelenen Zeus gönderdiği bir fırtınayla tüm ülkeyi yıkarken karı kocanın evine hiç bir zarar gelmemiştir. Sonradan karı koca yaşlılıklarında beraber ölmek isteyince Zeus tarafından yan yana birer ağaca çevrilmiş, tanrıları ağırladıkları mütevazı kulübelerinin yerine ise bir Zeus tapınağı inşa edilmiştir (Ov. Met. VIII, 616).

BAUMBUR [İskandinav Mitolojisi] Cücelerden birisinin adıdır.

BAVAİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Çavai halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

BAVANG [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında kötü ruhlu kız kardeşi Kesuna tarafından aldatılmış ve ormana sığınmış bir kahramanın adıdır. İyi huyluluğu ormandaki hayvanlar ve tanrılar tarafından ödüllendirilmiş, bu durumdan haberdar olan kıskanç kardeşi ise ormana gittiğinde yılanların hedefi olmuştur.

BAVON, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Ghent ve Haarlem kentleri ile şahin besleyicilerinin koruyucusu kabul edilen bir azizin adı olup, yortu günü 1 Ekim'dir. Belçika'nın Amand bölgesini Hıristiyanlaştıran rahip ilk Maestricht piskoposu olup, manastır yaşamından sıkılınca 50 yaşından sonra ormana gidip münzevi bir hayat sürmüştür.

BAWA Bkz. Agta

BAWANG MERAH Bkz. Cinderella

BAY [Türk Mitolojisi] Gözle görülebilen nesne veya ruhani varlıklara, kutsallık anlamı katan 'ulu' anlamı veren bir ön ektir. Zamanla hakanların Türklerde Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görülmesi sebebiyle Türkçe erkekler için kullanılan asalet ünvanı 'bey' ve kadın karşılığı 'begüm' kelimeleri ortaya çıkmış olmalıdır.

BAY BAYANAY [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında bereket ve refah ile ilişkilendirilen av tanrıçasının adı olup, avcıların koruyucusu kabul edilmekteydi. Altay, Sakha ve Sibirya Türklerince de tapınılan tanrıçasının adı "zengin" anlamına gelmekte ve Orta Asya'da Payna olarak bilinmekteydi. Bay Bayanay, genellikle bedeni beyaz tüylerle kaplı yaşlı bir kadın görünümünde tasvir edilmekteydi. Av tanrıçası Bay Bayanay dışında orman tanrıçası Tag Bayanay ve balıkçılık tanrıçası Ughu Bayanay aynı adı taşımaktaydı. Bayana Altay Türklerinin inanışında dünyaya yeni gelen çocukların koruyucu tanrısı kabul edilmekteydi.

BAY BÖREK Bkz. Bamsı Beyrek

BAY GÜN Bkz. Baylu Gün

BAY TEREK [Türk Mitolojisi] Dünyanın tam orta yerinde yer alan ve kökleri yeraltının derinliklerine, dalları gökyüzüne yükselen, dolayısıyla yeraltı, yer ve göğü birbirine bağlayan ağacın adıdır. Şamanist inanışta özellikle 'kayın' ağacı kutsal sayılmakta, şaman ayinlerinde, doğum, düğün gibi kutlamalarda önemli bir sembol olarak varlığına rastlanmaktaydı. Bu ayinlerde ibadet ve saygının yanı sıra bölgenin ruhunu bağlamak amacıyla da yapılmaktaydı. Çünkü aynı gelenek bir ağaca bir bez ya da iplik bağlamak şeklinde de uygulanmaktadır. Bay Terek, Şaman Ağacı ve Tamir Terek adlarıyla da bilinen bir Dünya ağacı varyantıdır.

BAYAJİDA [Afrika Mitolojisi] Nijer ve Nijerya'da yaşayan Hausa halkının söylencelerinde Bağdat kralının oğlu kabul edilen ve ata kabul edilen bir kahramanın adıdır. Bayajida, Arapça Ebu Yezid kelimesinin bozuk formu olmalıdır.

BAYANNİ [Afrika Mitolojisi] Şimşek tanrı Şango'nun kız kardeşi olup deniz salyangozu kabuğu formunda tasvir edilen bir Yoruba ruhudur. Bayanni kelimesi Babayanmi (Baba beni seç) kelimesinin deforme formu olup, ayrıca 'Oba' adıyla da bilinmekteydi.

BAYARD [Fransız Mitolojisi] Frank kralı Charlemagne'ın kahramanlıklarının anlatıldığı 14. yüzyıla ait *Renaud de Montauban* efsanesinde, Boiardo'nun *Orlando Innamorato* ve Ariosto'nun

Orlando Furioso destanlarında bahsi geçen, kralın dört çocuğuna hediye ettiği, sırtını dört çocuğun oturabileceği şekilde genişleten, inanılmayacak derecede süratli ve konuşan akıllı bir atın adıdır. Galli Amadis'e ait olan ata önce Rinaldo sahip olmuş, sonradan büyücü Malagigi'nin yardımıyla Gradasso atı ele geçirmiş, Roland'ın Gradasso'yu öldürmesinin ardından tekrar Rinaoldo'ya dönmüştür. Söylenceye göre hala yaşayan at Ardenne ormanlarında yazın dolaşırken görülebilmektedir.

Bayard (Liege üniversite kütüphanesi, 1458 veya 1462)

BAYAT [Türk Mitolojisi] Tanrı için kullanılan kelimelerden birisidir. Kaşgari'nin Kutadgu Bilig adlı eserine göre aynı zamanda Oğuzların Dört bozok kolundan ve yirmi dört boyundan birisi Bayat adını taşımaktaydı.

BAYINDIR HAN [Türk Mitolojisi] Dede korkut Kitabına göre Oğuz ilinin tartışmasız efendisi, Hanların hanı ve Kamganoğlu lakaplarıyla anılan efsanevi karakterin adıdır. Geleneksel soyağacına göre Oğuz Han'ın altı oğlundan birisi olan Gök Han'ın, Abu-Bakr Tihrani'in 'Kitab-i Diyarbakriya' kroniğine göreyse Gün Han'ın oğluydu. Akkoyunluların resmi soy bilgisini barındıran bu kitap Bayındır Han'ın Uzun Hasan'ın 54. Kuşaktan atası olduğunu kaydetmekteydi. Bayındır Han, Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han'ın mertliğini ona beylik vererek ödüllendirmiştir.

BAYKOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Göller bölgesinde yaşayan Çippeva halkının inanışında yürüyen iskelet olarak insanlara görünen kötü bir ruhun adıdır. Paguk adıyla da bilinen Baykok insanları görünmez bir okla vurarak felç olmasını sağladıktan sonra parçalayarak karaciğerini yemektedir.

BAYKUŞ Yuvarlak kafalı, büyük gözlü bu gece kuşu pek çok kültürde gece dolayısıyla ölüm ile özdeşleştirilmiştir. Babil'de baykuş figürlerinin koruyucu tılsım olarak kullanılıp, İngiltere'nin bazı bölgelerinde baykuş görmenin şans getireceğine inanılırken, İskoçya'da gündüz vakti baykuş görmenin uğursuzluk getireceğine, İrlanda'da ise eve giren baykuş öldürülmezse dışarı çıkarken evin tüm şansını beraberinde götüreceğine inanılmaktadır. Benzer şekilde Polonya ve Almanya'da bir çocuğun doğumu sırasında baykuş sesi duyulmasının çocuğun mutsuz ve şanssız birisi olacağına inanılmaktadır. Bu olumsuz inançların kaynağı Keltler ve başka antik kavimlerin baykuşu yeraltı dünyasının habercisi olarak görmesiyle ilişkili olmalıdır. Kafkasya ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde de baykuşun olumsuz algısı değişmemekte İsveç'te cadılarla, Ermenistan'da şeytan ile özdeşleştirilen hayvanın sesinin duyulması Rusya ve diğer Slav ülkelerinde ölümün habercisi kabul edilmektedir. Hindistan'da baykuş eti ve gözleri şifacılıkta baykuşun farklı ötme biçimleri de kehanet amaçlı kullanılmaktadır. Çin'de baykuşlar yıldızımla ilişkilendirildiklerinden evlerin her köşesine birer baykuş figürü yerleştirerek yıldırım çarpmasından korunulmaya çalışırken, Japonya'da baykuş resim ve figürleri kıtlık ve salgın hastalıklara karşı koruyucu tılsım olarak kullanılmaktaydı. Kuzey Afrika'da Sahra çölünün güneyinde baykuşlar büyücülerin habercisi olarak görülürken daha güneyde de hastalık getirdiklerinde inanılmaktaydı.

1. [Aztek Mitolojisi] Yeraltı dünyası tanrısı Tekholotl'un sembolüydü.

2. [Yunan Mitolojisi] Baykuşlar tanrıça Athena'nın kutsal hayvanı olup kentin pek çok yerinde tanrıçanın sembolü olarak baykuş heykel ve tasvirine rastlanmaktaydı. Sefere çıkan Yunan askerlerinin çevrelerinde baykuş görmeleri de Athena tarafından korunduklarını düşünmelerine sebep olmaktaydı. Eski Yunan'da kadınlar doğum sırasında baykuş figürlerini kötü ruhlara karşı tılsım olarak amaçla takarak çocuğun güvenle dünyaya gelmesini sağlamaya çalışmaktaydı.

3. [Roma Mitolojisi] Romalılar ötüşünün birisinin ölümünün habercisi olduğuna inandıkları baykuşu uğursuz bir hayvan olarak algılamış hatta cadıların baykuş kılığına girerek bebeklerin kanını içtiği düşünülmüştür.

4. [Kuzey Amerika Yerlilerinin Mitolojisi]
Güney Arizona'da yaşayan Pima halkının inanışında ölü ruhların sembolü olup, ölümden sonra ruhların geçmek zorunda oldukları bir köprüde Baykuş Kadın adlı bir varlığın bekçilik yaptığına inanılmaktadır. Kwakiutl halkı baykuşların ataların ruhları olduğuna inanırken, Tlingitler savaş sırasında baykuş sesleri çıkararak düşmana üstünlük sağlamaya çalışmakta, Siu savaşçıları baykuş tüyü taktıklarında uzağı daha iyi göreceklerine inanmaktaydılar. Güneybatı Amerika'da yaşayan Apaçiler de baykuşu ölümle ilişkilendirip büyük korku duymakta hatta bir insanın rüyasında bile baykuş görmesi kısa zamanda öleceğine yorulmaktadır.

BAYKUŞ KADIN Bkz. Baykuş

BAYLU GÜN [Türk Mitolojisi] Kutsal addedilen ve bazı yasaklara uyulması gereken günler için kullanılan bir terimdir.

BAYRIM BİYÇE [Türk Mitolojisi] Hıristiyan Karaçay-Balkar Türklerinin Meryem Ana için

kullandıkları isim olup muhtemelen Hıristiyanlık öncesi bir dişi tanrıça motifinin devamıdır.

BE CHUMA Bkz. Bekhuma

BEAG [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli Tuatha Dé Danann klanından, sihirli bir kuyu ile özdeşleşmiş bir tanrıçanın adıdır.

BEAN NİGHE Bkz. Banshee

BEAN SİDHE Bkz. Banshee

BEARE [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın güneybatısına yer alan bir yarımada olup adını bir yeryüzü tanrıçasından aldığı sanılmaktadır.

BEAV [Anglosakson Mitolojisi] Bir bereket tanrısının adıdır.

BEB [Mısır Mitolojisi] Osiris'in ilk oğlu olup, Ölüler kitabında üç kez geçmektedir.

BEBELLAHAMON [Yakındoğu Mitolojisi] Kuzey Arabistan'da yer alan Palmyra'da Kartaca tanrısı Baal-Hammon'un 'karaca' formundaki bir varyantıdır.

BEBİNN [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da söylencelerinde yaygın rastlanılan bir kadın ismi olup, Boand'ın kız kardeşi olan doğum tanrıçası bunlardan birisidir.

BEBO [Kelt Mitolojisi] Kocasıyla birlikte Ulster'e giden küçük bir peri kızının adıdır. Kral küçücük Bebo'yu beğenip 1 yıl boyunca zorla metres olarak alıkoymuşsa da kozası sihirli ayakkabılar karşılığında Bebo'yu geri alabilmiştir.

BEBHİONN [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli bir yeraltı tanrıçasının adı olup zevk ve keyif duygusunun da koruyucusu kabul edilmekteydi.

BEBLİA [Yahudi Mitolojisi] Denizin ortasında, nehirlerden gelen suyun emildiği bir boğaz veya deliğin adı olup kelime 'yutulan mevki' anlamına gelmektedir (Vaiz 1:7). Günümüzde bilimsel olarak açıklanabilen nehirlerin denize dökülmesine karşın deniz seviyesinin yükselmemesi o dönemde ancak denizde bulunan bir delikten boşalması sayesinde açıklanabilmekteydi.

BEBRYKE [Yunan Mitolojisi] Danaidlerden birisinin adı olup, Bithynia'da yaşayan Bebryke halkına adını vermiştir (Apollod. ii. 1. 5).

BECFHOLA [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde kutsal tepe Tara'nın kraliçesi olarak bahsi geçen kadın kahramanın adı "Küçük talih" anlamına gelmekte ve bereket ile ilişkilendirilmektedir.

BEDA [İskandinav Mitolojisi] Freyja ve Frigg'in hizmetkârlarından Asynjorlardan birisidir.

BEDAVANG NALA [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında iki dev yılanın eşliğinde dünyayı sırtında taşıyan dev bir kaplumbağanın adıdır. Adı "Kaynamış su ve ateş" anlamına gelen Bedavang Nala'nın huzursuzca kıpırdanması volkan patlamaları ve depremlere sebep olur.

BEDDUA Bkz. Lanet

BEDE, St. [Hristiyan Mitolojisi] 673–735. Anglosakson dünyasının ilk tarih yazarı olan teolog, tarihçi ve kilise babası olup, en önemli yapıtı Anglosakson kabilelerin Hristiyanlığa geçişlerini anlatan 'Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum'dur. Vita sancti Cuthberti adlı eserinde Bede Cuthbert'in rahipleri boğulmaktan nasıl kurtardığını yazmıştır. Her yıl 25 Mayıs, 'Aziz Bede Günü' olarak kutlanmakta olup, Dante'nin İlahi Komedya adlı eserinde Bede'nin St. Isidore ve St. Richard ile birlikte Güneş Cennetinde olduğu kaydedilmiştir. Söylenceye göre azizin mezar taşına bir gece melekler *venerabilis* (saygıdeğer) yazmış St. Bede o günden sonra bu unvanla tanımıştır.

BEDEVİA [Slav Mitolojisi] Sırp söylencelerinde Balatçko, Bogdan ve Bogdan'ın atının adı olarak geçmektedir.

BEDİG-VAJO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'da yaşayan Ktaden ve Abenaki halklarının inanışında bir kahramanın adıdır.

BEDİK Kazak halkının inanışında, insan ve ev hayvanlarını hasta eden iblislerin ve bu hastalıktan arınmak için düzenlenen eğlenceli merasimlerin adıdır. Köyün gençleri Bedik giren evin avlusuna toplanarak önce rica ederek ardından hakaret ve tehditlerle iblisin gözünü korkutmaya çalışarak çıkıp gitmesini sağlamaya çalışırlardı.

BEDİMO [Afrika Mitolojisi] Kamerun'da vahşi hayvanlar tarafından taşındığı düşünülen ata ruhlarına verilen isimdir.

BEDİVERE [Kelt Mitolojisi] Galler literatüründe Arthur'un yuvarlak masa şövalyesi eski arkadaşlarından birisinin adı olup, geç dönemde Cai/Kay adıyla anılmıştır. Arthur ile Mordred arasındaki son savaşta da bulunan Sir Bedivere kralın ölümünden sonra Excalibur'u göle atmış, ardından cesedi bir kayıkla Avalon'a götürecek 3 peri kraliçeye teslim etmiştir.

BEDR AHALİSİ [İslam Mitolojisi] Medine'nin batısında yer alan Bedr'de Muhammed'le birlikte savaşan Müslümanları tanımlamak için kullanılan deyimdir.

BEELZEBUB [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Filistin'de Ekron kentinin koruyucu tanrısının adı olup, sonradan Hıristiyan Ortaçağ Avrupası'nda Şeytan ile özdeşleştirilmiştir. Beelzebub veya Beelzebul muhtemelen Fenike dilinde 'Prens Baal' veya "Göklerin tanrısı" anlamına gelen Baal-Zebul kelimesinin deformasyonuyla oluşturulmuştur. Bununla birlikte Tanah'ın elde mevcut olan en eski Antik Yunanca çevirisi Septuaginta'da 'Sineklerin tanrısı' olarak geçmektedir. Bu isim Eski Ahit'te Yahudilerin Filistinlilerin tapındığı Baal-Zebul'a adlı puta taktıkları alaylı isim olup, aynı zamanda kötü ruhların prensi olarak tanımlanmıştır (2. Krallar 1.2-3,6,16). Benzer şekilde haham yazılarında Baal Zabal yani "gübre yığını prensi" olarak anılmıştır. Beelzebub, Süleyman'ın akdinde Beelzebul adıyla cinlerin prensi, Pilate'nin aktinde (Nicodemus incilinde) tarafından Satan'ın diğer adı, Matta incilinde iblislerin lideri olarak kullanılmaktadır (12: 24–27). Okültist Johannes Wierus'a (16. yüzyıl) göre Beelzebub cehennemin efendisi Lucifer'in başvekilidir.

BEFANA Sicilya halkının inanışında Kış ortasında insanlara görünen çirkin fakat iyi kalpli yaşlı bir kadın olup, *Yirminci gecenin kadını*, *Strina* (cadı) ve *La Vecchia di Natali* (Yaşlı Yılbaşı Kadını) adlarıyla da bilinmektedir. Adı Epifani'nin

yerel telaffuzu ile ilişkili olan Befana'nın 7 Ocak yortusu (Epifani) arifesinde çocukların çoraplarının içine hediyeler koyduğuna inanılmakta, ertesi gün çocuklar hediyelerini açınca *"Ecco la Beffana"* diye sevinçle bağırırlardı. İtalya'da Befana günü eski püskü kıyafetler giyen yaşlı bir kadın resmi ve yiyecekler kapının dışına konur, ardından resim yakılır ve yiyecekler komşularla birlikte topluca yenilirdi. Befana çalı süpürgesi üzerinde uçan ve çocukların evlerine bacalarından girdiği için yüzü gözü kömür karası içerisinde, sırtına bir çuval içerisinde şeker ve diğer armağanları taşıyan yaşlı bir cadı olarak tasvir edilmekteydi.
J.J. Blunt 1823'de yayınlanan 'İtalya ve Sicilya'da eski adet ve geleneklerin izleri' (Vestiges of Ancient Manners and Customs, Discoverable in Modern Italy and Sicily) adlı çalışmasında Befana âdetinin Roma yeni yıl, sağlık ve arınma tanrıçası Strenua veya Strenia ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Bkz. Bertha

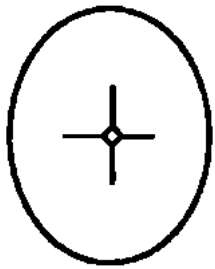
BEG [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine adası halkının inancında ölen insanların ruhlarının Boigu adlı öteki dünyaya varmadan önce geçici bir süre konakladığı denizin altında konumlanmış bir ara dünyanın adıdır.

BEGİA [Bask Mitolojisi] Üç evrensel ilkeden birisi (diğerleri: Egia, Ekhia) olan 'bedenin hafifliği'ne verilen isimdir.

BEGİZKO Bask halkının inanışında bakış gücüyle (Bedatur) aktarılan kötü güce (nazar) verilen isimdir.

BEGZE SUNEN [Moğol Mitolojisi] Okin Trigri'nin kardeşi olup, kız kardeşiyle dağda yaşamakta, akrep formunda kabzası olan alevli bir kılıç taşımaktadır.

BEİWE [Fin Mitolojisi] Sami güneş ve bereket tanrıçasının adı olup, nadiren erkek olarak da tasvir edilmektedir. Samiler, kış gündönümünde beyaz bir rengeyiğini tanrıça onuruna kurban ederek güneşin yeniden geri dönmesini ve uzun süren kış mevsiminin sona ermesini dilerlerken, yaz gündönümünde tanrıça için yapraklı ağaç dallarından güneş halkaları hazırlar ve güneşte erittikleri tereyağını sunarlardı. Güneş tanrıçasının pek çok çocuğu olup bunlardan kar ayakkabılarını keşfeden oğlu Kalla-parnek ile kocası bir cinayete kurban giden kızı Njavvis-ene en ünlüleridir. Bkz. Attjis-ene

Bir şaman davulunda Sami güneş sembolü Beiwe

BEGOCHİDDY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, yeryüzündeki her şey ile ilişkiye girerek canavarların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

BEG TSE [Tibet Mitolojisi] Bon dininde tepeden tırnağa zincirli, zırhlara bürünmüş ve elinde kılıç tutup kafasında kafatasından bir taç taşır formda tasvir edilen savaş tanrısının adıdır.

BEGO TANUTANU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Melanezya halklarının inanışında yaratıcı tanrı ve kültürel bir kahraman olup, yeryüzü, insanoğlunu yarattıktan sonra insanlara çeşitli sanatları öğretmiştir. Büyük Tufan'a denizleri kontrol eden Bego'nun karısının sebep olduğuna inanılmaktadır.

BEGOE [Etrüsk Mitolojisi] Kehanet tanrıçasının olarak da görülen bir su perisi olup, Roma'daki bir Apollo tapınağında Sibylline kitaplarıyla birlikte saklanan Ars fulyuritarum adlı dini kitabın yazarıdır (Serv. ad Aen. vi. 72).

BEHANZİN [Afrika Mitolojisi] Benin'de özellikle balıkçılarca avlarının bereketli geçmesi için yakarılan bir balık tanrının adıdır. 2. Fransız-Dahomey savaşında (1892-94) önemli rol oynamış olan ülkenin 11. Kralı Béhanzin (1844-1906) bu tanrıyla özdeşleştirilmiştir.

BEHDETY [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un Behdet (Ehdu) şehrindeki yerel formunun adı olup, kanatlı güneş diski veya çömelmiş şahin olarak tasvir edilmekteydi. Zamanla Horus tarafından asimile edilen tanrı Yunanlılarca Apollon ile özdeşleştirilmiş ve *Apollinolis Magna* olarak adlandırılmıştır.

BEHEMOTH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te (Eyüb 40: 10-18) su aygırı veya timsah gibi büyük bir hayvanın adı olarak geçmekte olup, kemikleri tunç borulara kaburgaları demir çubuklara benzetilmiştir. İslam teolojisinde ise hem suda yaşayan dev bir balık hem de karada yaşayan dev bir boğa şeklinde tasvir edilmiştir. İbranice behema ('hayvan') kelimesiyle ilişkili olup Eski Ahit'te "kıyamet zamanı" Ortaçağ Hıristiyan teolojisinde ise şeytanla özdeşleştirilen bu yaratığın ilham kaynağı su aygırı olmalıdır. Kimi yazarlar, Gülhaçlılar tarikatı şövalyelerinin tapındığı Baphomet'in aslında Behemoth olduğunu ileri sürmüşlerdir.

BEHER [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında bir deniz tanrısının adı olup, Astar ile ilişkili olmalıdır.

BEHİŞT [Pers Mitolojisi] Mazdeist inanışta cennetin adı olup ruhun üç gün cesette kaldıktan sonra bedenden ayrılacağına, cehennemin üzerine kurulmuş Tşinvet köprüsünü geçtikten sonra Behişt'e ulaşılacağına inanılmaktaydı.

BEHRAM [Pers Mitolojisi] Yolcuların koruyucusu kabul edilen bir meleğin adıdır.

BEHULA [Hint Mitolojisi] 13-18 yüzyıllar arasında yazıldığı sanılan Manasamangal destanının kadın kahramanının adıdır. Hindu tanrıçası Manasa'yı övmek amacıyla yazılan bu destanda Behula'nın kocası olan Lakhindar'ın babası, tanrıça Manasa'yı kızdırınca Lakhindar düğün gecesi bir yılan tarafından ısırılmış, kocasının ölü bedeni ile birlikte demirden bir tekneye hapse-

dilmişse de tanrıçanın öfkesi yatışınca kocası hayata dönmüştür.

BEKHUMA [Kelt Mitolojisi] Tuatha De Danann kabilesinden sekse düşkünlüğüyle ünlü güzel bir kızın adı olup, öteki dünyada kocasını aldatınca yeryüzüne sürgün gönderilmiştir. Burada da huyundan vazgeçmemiş, kralla evlenmesine karşın üvey oğlu ile ilişki yaşayınca adamın karısının ısrarıyla sürgüne gönderilmiştir.

BEİFFROR [Anglosakson Mitolojisi] Danimarkalı Ogier'in atı olup, kahramanın gençliğinde Araplarla yapılan bir savaşta düşmandan ele geçirilmiştir. Charlemagne, Ogier'i hapsettiğinde at St. Faron başrahibine verilmiştir. Beiffor, rahibi sırtından atınca inşaat işlerinde çalıştırılmışsa da bir süre sonra serbest bırakılan Ogier atına sahip çıkmıştır.

BEİGORRİ [Bask Mitolojisi] Bir mağarada yaşayan, hem yediği hem de koruduğu kızıl renkli ineklerin perisidir.

BEİSAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya'da katledilerek öldürülenlerin ruhlarına verilen isim olup, yaşayanlar onların anısına çalılıklara yemek bırakmaktadır.

BEİVE [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında baharın geldiğini müjdeleyen tanrıçanın adıdır.

BEK DİLKSİL KSASTİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Apaçi ve San Carlos halkının inanışında 'siyah demir adam' anlamına gelen terim başlangıçta var olan dört varlıktan birisi olan tanrının adıdır.

BEL 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Asur ve Babil halklarınca tanrı anlamında kullanılan terimin Sümerce Baal 'efendi' ile aynı olup, Yunanca'ya *Belos*, Latince'ye *Belus* formunda geçmiştir. Bel tüm tanrılar ama özellikle yeraltı tanrısı Enlil ile Babil kentinin koruyucusu Marduk için kullanılmıştır. Bel ayrıca gökyüzü tanrısı Anu ve su tanrısı Ea ile üçleme oluşturacak şekilde bir yeryüzü tanrısı olarak da düşünülmüş, aslında aynı kelimenin dişil formu olan *Belit* adlı bir eşi olduğuna inanılmıştır. Yine Antik Suriye'de yer alan Palmyra kentinin pençelerinde yıldırım taşıyan kartal formunda tasvir edilen gök tanrısı da Bel olarak adlandırılmıştır. Apokrif Eski Ahit'te Yahudi peygamber Daniel'in Bel tapınağını yıktığına dair bir efsane anlatılmaktaysa da tarihçilere göre bu tapınak Pers kralı Xerxes tarafından yıkılmıştır. Bel'in adı Eski Ahit'te sıkça geçmiştir (Yeremya 46:1, Danyal 14: 3).

2. [Kelt Mitolojisi] Bkz. Belenus

BEL ENLİL Bkz. Enlil

BELBOGH Bkz. Belobogh

BELE ALUA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nzema halkının inanışında Bobo Arisi'nin karısı olan bir ağaç tanrıçasının adıdır.

BELAN [Melanezya Mitolojisi] Hasta ruhları tedavi eden bir tanrının adıdır.

BELATU-KADROS [Kelt Mitolojisi] Galler kökenli bir savaş tanrıçasının adı olup, Keltçe 'parıldayan peri' anlamına gelmektedir. Belenus ve Cernunnos ile ilişkili olan tanrıça Romalılarca Mars ile özdeşleştirilmiştir.

BELENUS [Kelt Mitolojisi] Britanya, İspanya, Galya, Cisalpine Galya ile Avusturya'nın Kelt bölgelerinde tapınılan ve ekinlerinden büyümesinden sorumlu tutulan güneş tanrısının adı olup, Keltçe 'parıldayan' anlamındadır. Bir söylenceye göre Ana'nın oğlu, Don'un kocası, Caswallacon, Llevelys, Lludd ve Nynnyan'ın babasıdır. Bir başkasına göre ateş tanrıçası Belisama'nın eşi olup koç başlı olarak tasvir edilmektedir. Bir teoriye göre ise onuruna insan kurban edilen Kelt ölüler tanrısı Bile'nin varyantlarından birisidir.

Batı Cornwall geçmişte *Bel'in Yeri* anlamına gelen Belerion adıyla bilinmekteydi. Roma döneminde Apollo ile özdeşleştirilen tanrının adı Belanos, Belemnus, Belinos, Belus, Belinu gibi yöresel telaffuz farklılıklarına sahip olmasının yanı sıra Ligurya'da Belanu, Galler'de Belyn adlarıyla bilinmekteydi. Monmouth Geoffrey'in 'Britanya Kralları Tarihi' (History of the Kings of Britain) adlı eserinde bahsi geçen efsanevi kral Belinus'un ve yine Britanya kralı Cunobelinus'un *"Belinos'un Tazısı"* anlamına gelen adı güneş tanrısından alınmıştı. Vindonnus'un Belenus için kullanılan bir lakap olduğu ve Burgonya'da Châtillon-sur-Seine yakınlarındaki Essarios'taki Apollo Vindonnus tapınağıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

Belenus onuruna her yıl 1 Mayıs'ta Beltane/ Beltine adıyla bir ateş festivali düzenlenmekteydi. Keltler bu festivalde sığır sürüleri yaz için otlaklara gönderilmeden önce ateşte arındırılmaktaydılar.

BELET 1. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında ölüler dünyasına verilen isimdir.

2. Bkz. Baalat

BELET-İLİ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer yaratıcı ana tanrıçasının adı olup, bazı kaynaklarda Ninurta'nın annesi olarak da geçmektedir.

BELETSERİ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında yeraltı dünyasının da kâtipliğini yapan bir tanrıçanın adıdır. Amurru adlı dağ tanrısının (Sümerce "Martu") eşi olup, göçebeler tarafından "çöl kraliçesi" olarak adlandırılmaktaydı. Akatça adı 'Geştinanna' olup, Ea ile Tammuz'un kardeşi Damkina'nın kızıydı.

BELGUN NATAY [Moğol Mitolojisi] Dobun Mergan ile Alan Hoa'nın oğlu, Bugu Natay'ın erkek kardeşidir.

BELİ Bkz. Belenus

BELİAL Bkz. Adam Belial

BELİN Bkz. Belenus

BELİLİ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ay tanrıçasının adı olup, aynı zamanda aşk, ağaçlar ve ölüm ile de ilişkilendirilmekteydi. İştar'ın öncüsü, Dumuzi'nin karısı ve kardeşidir. Kitabı Mukaddes'te bahsi geçen Adam Belial ile ilişkili olabileceği iddia edilmektedir.

BELİSAMA [Kelt Mitolojisi] Belenus'un eşi olan nehir, göl, sanat, ışık ve ateş tanrıçası olup, çoğu yerel olan diğer Kelt tanrıçalarından farklı olarak hem Britanya hem de Galya ve civarında aynı adla tanınmaktaydı. Kadın adı olarak

kullanılan Brigit kelimesinin öncülü olması muhtemel Belisama Kuzey İngiltere'de bulunan Ribble nehriyle ilişkilendirilmekteydi. Aquitania bölgesinde Saint-Lizier'de bulunan Latince bir yazıttan ise Romalılarca *Minerva Medica* olarak adlandırıldığı anlaşılmıştır. Provence bölgesinde Vaison-la-Romaine'da bulunan bir Galce yazıtta onuruna kutsal bir alan (nemeton) adandığı bildirilmiştir.

BELİSARİUS [Roma Mitolojisi] MS 505 İllirya - Mart 565. Doğu Roma İmparatorluğu başkomutanı (Magister Militum) Romalı Flavius Belisarius, Konstantinopolis'i Barbar akınlarına karşı savunmuş, Sasani İmparatorluğu, Kuzey Afrika'daki Vandal Krallığı'na ve İtalya'daki Ostrogot'lara karşı savaşmış, MS 535'de çıktığı İtalya Seferi sırasında önce Sicilya'yı ardında Roma'yı ele geçirmiştir. Usta bir asker olan Belisarius düşmanlarına göre daha küçük bir kuvvetle savaşmasına rağmen taktik savunma yeteneği sayesinde 559 yılında Hun akınlarını da başarıyla püskürtmeyi başarmıştır.

Procopius'un 'Gizli Tarih' kitabına göre düşmanları tarafından komplo kurmakla suçlanınca İmparatoriçe Theodora, hapsettiği generalin mallarına el koymuştur. Söylenceye göre hapiste kör olan veya edilen Belisarus son yıllarını sefalet içinde geçirmiş olup, David'in Belisarus'a Bir Penny Verin tablosu ve Robert Graves'in Count Belisarius romanı efsanevi generalin dramını konu almaktadır.

BELİSENT 1. [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın kızı ve Otuel'in karısıdır.

2. Kısa Pepin'in kızı, Alexander'in karısı, Orson ve Valentine'in annesidir.

3. [Britanya Mitolojisi] Hoel ile İgraine'in kızı, Blasine ile Hermisent'in kız kardeşidir.

BELİSMA [Kelt Mitolojisi] Galya bölgesi yazıtlarına göre Belin'in eşi kabul edilen göl ve ırmak rahibelerine verilen isim olup, Ptolemy tarafından Ribble olarak anılmışlardır.

BELİT [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ev Asur halklarının inanışında Bel'in karısı olup Nin-kharsag (Büyük Dağ'ın Hanımı), Nin-lil (Aşağı Dünyanın Hanımı), Nunbar-Segunnu (Tarım Tanrıçası), Nisaba (Bilgelik Tanrıçası), Haya (Yön Tanrıçası) adlarıyla da bilinmekteydi. Bkz. İştar, Ninlil

BELİT İLANİ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil'de akşam yıldızına verilen isim olup, Tanrıların Hanımı anlamına gelmektedir. Çocuğunu emziren kadın formunda tasvir edilen tanrıçanın Astarte veya Ninlil olduğu iddia edilmektedir.

BELİT SERİ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında öteki dünyada insanların yaşam boyu yaptıklarının hesabını tutan ölüm tanrıçasının adı olup, kimi yazarlara göre Geştinanna'nın lakaplarından birisidir.

BELKIS [Yakındoğu Mitolojisi] Yemen'de bulunan Saba ülkesinin kraliçesi iken Süleyman ile evlenen kraliçenin adı olup, Süleyman'ın peygamberliğini sınamak için Kudüs'e gitmiş, sorduğu sorulara doğru yanıtlar almış, aldığı değerli hediyelerle Süleyman'ın sarayından ayrılmıştır. Yahudi kaynaklarında Bilqis adlı Etiyopyalı bir kraliçe olarak tanıtılıp, altın, mücevher ve baharat taşıyan bir deve kervanının başında ziyaret eden Süleyman (Solomon) ile evlendiği anlatılmaktadır. Eski Ahit'in yanı sıra Yeni Ahit'te de (1. Krallar 10:1) anılan Şeba kraliçesi Kral Süleyman'ın bilgeliğini duyarak Kudüs'e gelmiş adamı karmaşık bilmeceler sorarak sınadıktan sonra kendisini tanıtmıştır. İslam kaynaklarında Seba Melikesi anılan kraliçeden Kur'ân-ı Kerim'de Belkıs adı kullanılmadan Güney Kraliçesi ünvanıyla Süleyman ile karşılaşması anlatılmıştır (Neml Suresi 44). Araştırmacılar Belkıs'ın Kuzey Arabistan ya da Hindistan kökenli olabileceğini öne sürmekte, Arapça kutsal kabul edilen seba (yedi) sayısı ile ilişkisi bu bağlamda düşündürücüdür. İslam geleneğinde Belkıs'ın annesinin cin soyundan olan Umayra olduğu bildirilmekte olup, söylenceye göre genç kızlık çağına geldiğinde güzelliğiyle her hafta bir bakireye tecavüz eden komşu ülkenin kralının dikkatini çekmişse de kız adamın kafasını kesmeyi başarmıştır. Belkıs'ın zenginliğini duyan Süleyman kızı sarayına davet etmişse de kraliçe 3 kez davete icabet etmek yerine hediye göndermeyi tercih etmiştir. İslami söylencelerinde kızın Süleyman'ın sarayında İslam'ı kabul ettiği, kralın büyü kullanarak kızın eteğini yukarı kaldırarak kıllı bacaklarını görerek cin olduğunu anladığı anlatılmaktadır. Belkıs adının İbranice pileges (cariye) kelimesi ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BELLENGERUS LE BEUSE [Kelt Mitolojisi] kral Arthur efsane serisinde Alisander ile Alice la Beale Pellerin'in oğlu olan bir Yuvarlak Masa şövalyesinin adıdır. Anred veya Kral Mark tarafından öldürülmüştür.

Bellerophon ile Pegasus (Morey, 1903)

BELLEROPHON [Yunan Mitolojisi] Korinth kralı Glaukus ile Eurynome'nin oğlu, Sisyphus'un torunu Deliades'in kardeşi olup, Athena'nın yardımı ve yeteneğiyle uçan at Pegasus'u ehlileştirip, Khimera adlı canavarı öldürmüştür (Apollod. i. 9. 3; Hom. il. vi. 155.). Gerçek babasının Poseidon olduğuna (Hyginus, Fab. 157) inanılan Bellerophon (veya Bellerophontes)

Kadmus ve Perseus ile birlikte Herakles öncesi dönemin en önemli kahramanlarından birisidir. *Canavar Katili* veya *Belleros'u Öldüren* olarak da çözülebilen Bellerophontes kelimesinin etimolojisi tartışmalı olup, phontes (φόντης) "katil" anlamı açıkken çeşitli yazarlarca Belleros'un mızrak anlamına gelebileceği veya Likyalı bir iblis veya Korinthli bir asilzade olabileceği teorileri ileri sürülmüştür.

Efsaneye göre kahraman olmak isteyen Bellerophon, kâhin Polyeidus'un tavsiyesiyle bir gece Athena sunağı üzerinde uyumuştur. Rüyasında tanrıçayı elinde altın bir yular ile görmüş ve uyandığında yuların kendi ellerinde olduğunu görmüştür. Poseidon ve Athena tapınaklarını ziyaret edip sunu sunan kahraman kanatlı at Pegasus'u bulmuş ve altın yuları vurduğu atın sırtına çıkıp kullanmayı başarmıştır. Belleophon kazayla öz kardeşini (Deliades veya Peiren) öldürünce Tirynis'e Kral Proitos'un yanına sürülmüştür. Kahraman burada kraliçe Stheneboia'nın (Antenia) aşkına karşılık vermediği için kadın tarafından kendine tecavüze kalkışmakla suçlanınca gelenekler icabı ağırladığı misafirini kendi öldürmek istemeyen Proitos tarafından içinde getireni öldürün emir yazan bir mektupla Lykia kralı kayınpederi İobates'e gönderilmiştir. İobates, mühürlü yazıyı okumuşsa da yazılanı Bellerophontes'e söylememiş, kahramandan önce ülkesini kasıp kavuran *Khimaira* adlı canavarı öldürmesini istemiş ardından düşman komşuları Solymoslar ve Amazonlar üzerine savaşmaya göndermiş Bellerophon her üç görevi de başarıyla tamamlamıştır. İobates, tehlikeli görevler vererek Bellerophon'dan kurtulamayacağını anlayınca, son çare olarak Lydialı paralı askerlerden oluşturduğu bir birliği kahramana pusu kurup öldürmekle görevlendirmiştir. Kahraman hasımlarını kılıçtan geçirince kral Bellerophon'u tanrıların koruduğuna ve haklılığına inanıp, kendisine yazılan mektubu göstermekle kalmamış, kızı (Philonoe, Antikleia veya Kassandra) ile evlendirmiş dahası tahtını da damadına bırakmıştır. Stheneboea ise iftira attığı kahramanın kız kardeşiyle evlendiğini öğrendiğinde yaptığı kötülüğün ortaya çıkacağını anlayarak canına kıymıştır. Bellerophon ile karısının İsander, Hippolokhus ve Laodameia adlı üç çocuğu olmuştur.

Bellerophon, Pegasus'un üzerinde Olympos dağına tanrıları ziyaret etmeye gitmeye kalkınca cüreti Zeus'u kızdırmıştır. Tanrının gönderdiği bir at sineği Pegasus'u sokunca at acısından binicisini üzerinden atmış, yere düşen Bellerophon ölmemiş ama kalan ömrünü topal ve yalnız birisi olarak geçirmiştir (Pind. Isth. vii. 44; Pind. Ol. xiii. 130; Horat. Carm. iv. 11. 26).

BELLİ PAARAO [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da ataların ruhlarıyla birleşmeyi amaçlayan bir dini törenin adı olup, ölüm ve tekrar dirilme temalarını içermekteydi.

BELLERUS [Yunan Mitolojisi] Bellerophon tarafından öldürülen bir Korinthli soylunun adıdır.

BELLEUS [Britanya Mitolojisi] Bir yuvarlak masa şövalyesi olup, bir anlatıya göre karısını Lancelot ile yatakta yakalamış bir başkasına göre uyuyan Lancelot'ya sevgilisi gibi yaklaşınca Lancelot tarafından yaralanmıştır.

BELLONA 1. [Roma Mitolojisi] Özellikle askerler arasında popüler bir savaş tanrıçası olup, adı Latince *bellum* 'savaş' kelimesiyle ilişkilidir. Yunan mitolojisindeki Enyo ile benzer özellikler göstermektedir. Savaş tanrısı Mars'a (veya Quirinus) eşlik ettiğinden çeşitli yazarlarca karısı, kız kardeşi ve kızı olarak tanımlanmıştır. Capitolinus'ta Campus Martius mevkiinde hemen yanında Columna Bellica (Savaş Sütunu) yer alan bir tapınağı bulunmaktaydı. Senatonun savaş kararı öncesinde toplandığı tapınaktaki heykellerinde tanrıça zırh giyip, savaş başlığı kuşanmış formda elinde kılıç, mızrak ve meşale taşırken tasvir edilmekteydi.

2. [Anadolu Mitolojisi] Ana tanrıça Kybele'nin maiyetinde bulunan bir Kapadokya tanrıçasının adıdır.

BELLOSVESOS [Kelt Mitolojisi] İtalya'ya girip Roma'yı işgal ettikleri dönemde Keltlerin efsanevi liderlerinin adıdır.

Kara Tanrı Çernabog ile Beyaz Tanrı Belobog

BELOBOG [Slav Mitolojisi] [Slav Mitolojisi] İyiliğin gücünü temsil eden güneş ve kısmet tanrısının adı olup, Slavca 'Beyaz Tanrı' anlamına gelmekte, yaşamı koruyup devamlılığını sağladığına inanılmaktadır. Ortaçağ'a ait Slav kroniklerinde tarihçi Gelmol, Beyaz Tanrı'nın Czarnobog (Çyernobog) adlı Kara Tanrı'nın karşıtı olduğunu bildirmiş olup, iki karşıt tanrı yeryüzünde iyilik ve kötülüğü temsil etmekteydi. Romen filozof ve dini tarihçi Mircea Eliade (1907-1986) ise Belebog'un *Khors*, *Dazsbog* ve *Stribog* adlarında üç şekilde kendini gösterdiğini belirtmiştir. Belobog veya Bielbog, gündüz yollarını kaybeden yolcuların, hasat zamanı

tarlaların koruyucusu olan bir çeşit bereket tanrısıydı. Pek çok yazar Belobog'un sıcak ve bereketli bahar ve yaz mevsimini, Çyernobog'un ise soğuk ve karanlık kış mevsimini temsil ettiğini, ışık ile karanlık arasındaki savaş motifinin zamanla Hıristiyanlık tarafından da Tanrı-Şeytan ikilisi olarak ödünçlendiği iddia etmektedir. Beyaz Rus efsanelerinde Belun (Byelun) adıyla anılmak uzun beyaz sakallı beyazlar giymiş yaşlı bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

BELPHEGOR Bkz. Baal-Peor

BELSHAZZAR [Yahudilik] Kitab-ı Mukaddes'e göre babası II. Nebukadnezzar'ın yokluğunda (MS 6. yüzyıl) Babil krallığına naiplik eden kralın adıdır. Belshazzar bir duvara yazılmış "Mene, mene, tekel, upharsin" yazısını görünce kâhin ve büyücülere yazının anlamını sormuşsa da hiçbiri yazıyı çözememiştir. Eski Ahit'te Danyal peygamber naip kralın huzurunda krallığın yıkılacağını kehanet etmiştir: *'ülken bölündü, Medlere ve Farslara verildi'* (Danyal, 5: 25-28). Gerçekten de aynı gece Medler şehri işgal edip, Belshazzar'ı öldürmüştür.

BELTANE [Kelt Mitolojisi] Kelt kökenli halkların ilkbahar ekinoksu (30 Nisan veya 1 Mayıs) günü 'Bile, Belenus, Elanos, Beli, Kymru' adlarıyla bilinen ışık ve şifa tanrısı onuruna düzenlediği ateş festivalinin adıdır. Şölen ateşlerinin yakıldığı festival sırasında Meşe Kral'ı temsilen insan kurban edilmekteydi. Beltane festivali Galler'de Cytenfyn, İrlanda'da Samradh veya Cetsamain adıyla bilinmekteydi. Kelçe "taine" ateş anlamına gelmekte olup, Etrüsk ateş tanrısı Tin ile ilişkili olduğu iddia edilmektedir. Beltane festivali sırasında yakılan ateş Bel Ateşi olarak adlandırılmaktaydı. İskoçya'da arpa veya yulaf lapasından pişirilen yuvarlak keklere Beltane keki adı verilmekte olup, kekin siyah parçasını yiyene veya kekini yerde yuvarladığı zaman bozulmasının kötü şans getireceğine inanılmaktadır. Diğer önemli Kelt festivalleri Lugnasad, Oimelc ve Samhain'dir.

Bkz. Betlem

BELTAİNE Bkz. Beltane

BELTİS [Yunan Mitolojisi] Eski Suriye (Palmyra) gök tanrısı Bel'in Yunan kültürüne adapte olmuş formunun adıdır.

BELUN Bkz. Belobog

BELUS 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde Damaskius'ta (Şam) Bel'e verilen isimdir.

2. [Yunan Mitolojisi] Poseidon'ın Libya'dan doğma oğlu, Aegyptus ile Danaos'un babasıdır.

3. [Roma Mitolojisi] Dido'nun babası olan Tyre kralının adı olup Kıbrıs'ı fethedip Teuker'e vermiştir (Virg. Aen. L 621).

BEMBEYAZ Bkz. Almu

BEN ABUHA [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da, yaşarken cennet bahçesine gitmiş yeryüzüne döndüğünde beraberinde cennetin kokusunu getirmiş efsanevi bir kişi adı olarak geçmektedir.

BEN ASAİ [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da adı geçen efsanevi bir hahamın adıdır: 'Dört erkek Padess'e ayak basar: Ben Asai, Ben Zoma, Açer ve Hahambaşı Akiva'. Pardess'in bilgi pırıltısı Ben Asai ve Akiva dışındakileri kör etmiştir.

BEN DOSA [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da fakirliğine karşın dindarlığından dolayı tanrı tarafından ödüllendirilen bir kahramanın adıdır.

BENANİ [Mezopotamya Mitolojisi] Melili'nin kocası olup, eski tanrılarca yaratılmış 6 bin kuş yüzlü ve gövdeli savaşçının babasıdır.

BENARES KRALİÇESİ [Hint Mitolojisi] Budanın fil kılığında dünyaya inip 8 bin filin kralı olduğu zaman evlendiği iki dişi filden ikincisi ilk eşi kıskanmış ve dünyaya bir daha geldiğinde Benares kraliçesi olmak istemiştir. Öldükten sonra Benares kraliçesi olarak tekrar dünyaya gelen kıskanç dişi fil, fil görünümündeki Buda'yı öldürtmüştür.

BENBEN [Mısır Mitolojisi] Heliopolis söylencelerinde Nu'nun başlangıç sularından ortaya çıkan tepeceğin adı olup yaratıcı tanrı Atum buraya yerleşmiştir. Bennu taşı ise piramitin üst kısmında en uçta bulunan taşın adı olup, üzerine Bennu kuşunun tünediği tanrı Ra'nın altın obeliski de bu adla bilinmekteydi.

BENDİGEİDFRAN Bkz. Bran

BENDİDEİA Bkz. Bendis

BENDİS [Yunan Mitolojisi] Trak halkının inanışında hem ana tanrıça hem de ay tanrıçasının adı olup, evliliğin koruyucusu kabul edilmekte, elinde Ölüler Dünyasına geçilmesini sağlayan bir dal taşır formda tasvir edilmekteydi. Bendis kültü Perikles döneminde Yunanlılarca da benimsenmiş olup, Platon'un döneminde Attika'da Mayıs-Haziran dönemine denk gelen Thargelion'un 19. gününde onuruna *Bendideia* adlı festival düzenlenmekte, festival gecesi elinde meşale taşıyan atlılar yarışırdı. Trak takviminde *Bendideios* ayına adını veren tanrıça Yunan mitolojisinde Artemis, Hekate ve Persephone ile özdeşleştirilmiştir.

BENDİTH [Kelt Mitolojisi] Çocukları kaçıran, kaçırdıklarının yerine kendi çocuklarını koyan çirkin yaratıklardan oluşan bir peri kabilesinin adıdır. Eğer kaçırılan çocuk kurtarılırsa evde olmadığı döneme ait hiç bir şey hatırlamamaktaysa da müzik sevgisi ve yeteneği arttığı görülmekteydi.

BENEDİCT, RUTH 1887- 1948. Amerikalı antropolog ve folklorist olup, kültür ve kişilik arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalarıyla kültürel antropolojiye katkıda bulunmuştur. Kuzey Amerika'da Himayeci Ruh Kavramı (The Concept of the Guardian Spirit in North America) adlı teziyle doktorasını alan Benedict, 1920'lerde ve 1930'larda çeşitli Amerika Yerlileri üzerine alan araştırmaları yapmıştır. II. Dünya Savaşı'nda Washington'da Savaş İstihbaratı Dairesi'nde Uzak Doğu kültürleri konusunda özellikle Japonya üzerine araştırmalar yapmıştır. 1925-1939 arasında Amerikan Folklor Dergisi'ni yöneten Benedict Kültürler arasındaki farklılıkların bireyler arasındaki farklılıklara benzediğini öne sürdüğü, bireyle kültür arasındaki ilişkiye ağırlık veren *Kültür Kalıpları* (Patterns of Cultu-

re) adlı çalışmasını yayınlamıştır. 1946'da yayımlanan Japon toplumunu incelediği *Krizantem ve Kılıç* (Chrysanthemum and the Sword) karmaşık toplumların "ulusal karakterleri" üzerine bir başyapıt özelliği taşımaktadır.

BENEDİCT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** (480–543) Benediktin Tarikatının kurucusu, okul çocukları ve bakırcıların koruyucusu olan azize ateş, safra taşı, zehirlenme ve büyücülük için yakarılmaktadır. Nursialı Aziz Benedikt ilk Benediktin manastırını 529 yılında İtalya'nın Subiaco kenti yakınlarında kurmuş, yaşamı boyunca bir düzine manastır daha kurmuşsa da bu işi yaparken kendine ait bir tarikat kurmayı hedeflememiştir.

2. Wearmouht'taki (İngiltere) St. Peter ve Jarrow'daki St. Paul manastırların kurucusu, Benediktin manastır geleneğini başlatan din adamının adı olup (MS 628-689) her yıl 12 Ocak tarihinde adına yortu düzenlenmektedir.

BENG [Çingene Mitolojisi] Çingenelerin şeytana verdikleri isim olup, Tanrı ile sürekli mücadele içerisine olmasına karşın hep yenilmektedir. Beng ormanda yaşamakta ve geceleri insanlara zarar vermek ve kötülük planları yapmak için dolaşmaktadır.

BENGİNOZ Bkz. Bamsı Beyrek

BENGİSU Bkz. Âb-ı Hayat

BENİN MİTOLOJİSİ Eski adı Dahomey olan bir Batı Afrika ülkesi olup, halkının önemli bir bölümü animisttir. Benin mitolojisinde Güneş Maout, karısı bukalemun Lissa ile oğulları ay tanrısı Gou tanrı üçlemesi oluşturmaktadır. Benin'de fetişlere tapınılmakta olup, panter Agassou, yılan Danh, şimşek Khebieso, nehir Nesshoue, çiçek hastalığı Sagbata bunların başlıcalarıdır. Ayrıca kişisel tanrı Legba ve kişisel kader Fa inanışları yaygındır.

BENİNİ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil efsanelerinden bahsi geçen kuş yüzlü bir canavarın adı olup, kardeşi Melinni ile birlikte Babil'e saldırmışsa da kent sakinlerinin tanrılara yakarması sayesinde yenilgiye uğratılmışlardır.

BENJAMİN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Yakup ile Rakhel'in en küçük oğlunun adı olup, aynı zamanda 12 Yahudi kabilesinden birisinin de adıdır.

BENKEİ [Japon Mitolojisi] MS 12. yüzyılda Japonya'da yaşamış efsanevi bir kılıç ustası, keşiş ve dövüşçünün adı olup, ünlü savaşçı Minamoto no Yoşitsune'nin hizmetinde çalışmıştır. Olağanüstü güç ve sadakatini sergilediği öyküler Japon folklorunun popüler konularından birisi olmuştur. Rahip Kumano in Kii'nin oğlu olan Benkei fırtınalı tabiatı yüzünden *Onikawa* lakabıyla da anılmış, 17 yaşında gezgin olarak yollara düşmüştür. Dövüştüğü 999 rakibini yenip kılıçlarıyla bir koleksiyon yapmışsa da bininci dövüşünde Minamoto no Yoşitomo'nın oğlu Minamoto no Yoşitsune'ye yenilmiştir. O günden itibaren Yoşitsune'nin uşağı olup efendisiyle birlikte Taira kabilesi ile yapılan Genpei ve Dannoura savaşlarına katılmıştır. Kesin zaferinden ardından Yoşitsune, ağabeyi Minamoto no Yoritomo tarafından öldürülmek istenmiş, Benkei efendisiyle birlikte 2 yıl kanun kaçağı olarak yaşamışsa da sonunda etrafları Koromogawa no tate kalesinde tamamen çevrilmiştir. Durumun umutsuz olduğunu gören Yoşitsune seppuku yaparak intihar ederken 300 savaşçıya karşı tek başına kalenin kapısını tutarak kahramanca çarpışmaya devam eden Benkei bedenine saplanan çok sayıda ok yüzünden yaşamını kaybetmiştir.

2 metre boyunda ve 100 adam gücünde olduğu söylenen Benkei Japon sanatında Yamabuşilere veya dev sazan balığıyla mücadele ederken gösterilmiştir.

Benkei annesini yiyen sazan balığına karşı (Utagawa Kuniyoşi, 1797–1861)

BENNU 1. [Mısır Mitolojisi] Güneş, yaratılış ve yeniden doğuş ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, Yunan mitolojisindeki Phoenix'e ilham kaynağı olduğu ileri sürülmektedir.

Bennu

Kendi kendini yaratan Bennu bir söylenceye göre Heliopolis'teki Ra Tapınağı'nın çevresinde olan kutsal defne ağacının alevinden oluşturmuş bir başkasına göre ise Osiris'in kalbindeki çatlaktan dışarı çıkmıştır. Güneş Tanrısı Ra'nın ruhuna

sahip olduğu söylenen gri, mavi, mor ya da beyaz balıkçıl formunda tasvir edilen Bennu aynı anda doğan ve batan güneşin dolayısıyla insanoğlunun yeniden doğuşunun sembolüdür. Herodot'a göre Bennu 500 yılda bir kendini yenilemekteydi.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de salgın hastalık getirdiğine inanılan bir tanrının adıdır.

BENTEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da yedi şans tanrısı arasında tek kadın olan aşk, etkili ve güzel söz söyleme yeteneği ve bilgelik tanrıçasının adıdır. Dansçı, müzisyen ve geyşalarca tapınılan Benten, deprem ve dev yılanlara karşı insanların koruyucusu olup, Şiçi-Fukujin adıyla bilinen ejderhaya binmiş, elinde yaylı bir enstrüman çalan güzel bir kadın olarak tasvir edilmektedir. *Jiugo Doki* adıyla bilinen 15 oğlu olduğuna inanılan tanrıça *Kotokuten* (Kıymetli İşler Hanımı) ve *Ako Myo-on-ten* (Muhteşem Sesli Hanım) adlarıyla da bilinmektedir. Hint aşk tanrıçası Sarasvati ile ilişkili olmasına karşın Japonya'da Şinto kültüründen etkilenerek değişmiş, bereket ve cinselliğin sembolü olan *Hakuja* adlı beyaz bir yılanla birlikte tasvir edilmesinden dolayı 'Beyaz Yılan Hanım' adıyla da tanınmıştır. Pirinç tarlalarına bereket getirmesi için yalvarılan tanrıçanın en önemli tapınakları Kamakura yakınlarındaki Enoşima ile Hiroşima yakınlarındaki İtsukuşima'da yer almaktadır.

Benten

BENZOZİA [Bask-Kelt Mitolojisi] Bask ve Galya bölgesinde tapınılan bir ana tanrıçanın adı olup Noctitula adıyla da bilinmekteydi. Benzozia Hıristiyanlığın kabulünden sonra cadılar tarafından tapınılan bir varlığa dönüştürülmüştür.

BEOWULF [Anglosakson Mitolojisi] Eski İngilizce yazılmış bir manzum kahramanlık destanı ve destana adını veren kahramanın adıdır. MS 6. yüzyılda geçtiği sanılan olaylar MS 700-750 yılları arasında derlenmişse de bugün elde bulunup Nowell Codex (Cotton Vitellius) adıyla bilinen 3182 satırlık el yazması MS 8-11. Yüzyıllar arasında yazılmış olmalıdır. Günümüzde British Museum'da korunan Nowell Codex 1731 yılında Sir Robert Cotton'un (1570-1631) bir yangından kurtarılan koleksiyonu arasında bulunmuş, ilk olarak 1815 yılında Danimarkalı yazar Grímur Jónsson Thorkelin tarafından yayınlanmıştır. Germen edebiyatının en eski destanı ve günümüze ulaşan 4 Anglosakson elyazmasından birisi olan Beowulf, Angle lehçesiyle kimliği bilinmeyen bir şair tarafından yazılmış olup, destanın konusu İngiltere'de değil İskandinavya'dan İngiltere'ye göçen Germen kabilelerinin eski vatanları olan Geatland bölgesinde (Danimarka ve Güney İsveç) geçmektedir. Beowulf'un kimliği bilinmeyen yazarının pagan atalarının kahramanlık geleneğini seven yeni Hıristiyanlardan birisi olduğu sanılmakta kimilerinde bir manastırda keşiş olduğu ileri sürülmektedir.

Destana adını veren Beowulf, olağanüstü güçlü, yardımsever, korkusuz ve kusursuz bir savaşçı olarak tasvir edilmektedir. Beowulf, tehlikelerle dolu bir dünyada ölümün kaçınılmazlığını ağırbaşlılıkla kabul ederken adalet ve doğruluk çizgisinden ayrılmadan cesaretiyle anlamlı bir yaşam yaratmayı başarmış, değiştirilemez kaderi (Wyrd) soğukkanlılıkla kabul ederken, umutsuzluğa karşı mücadele edip, başkalarının iyiliği için kendini feda ederek kahraman sıfatını fazlasıyla hak etmiştir. Beowulf'da kabileye ve lidere bağlılık, intikam duygusu temalarının yanı sıra Hıristiyanlığın ve canavarlarla kapışma gibi halk masallarının da izlerine rastlanmaktadır. Bazı eleştirmenler Beowulf'un kendini kurban ederek ölümünü iyilik ve ışığı temsil eden kahramanca bir davranış olarak görerek bunu yazarın etkisinde kaldığı Hıristiyanlık öğretisine bağlamaya çalışmıştır. John Gardner 1971 yılında yayınladığı Grendel adlı yapıtında destanı canavarın bakış açısından yansıtmıştır.

Beowulf destanında kahraman Grendel, Grendel'in göldeki annesi ve ateş ejderhası ile savaşmaktadır.

İlk bölümde Mızraklı Danların kralı Hrothgar'ın yaptırıp Heorot (Geyikli Şato) adını verdiği üçgen formundaki devasa şatosuna Grendel adlı bir canavar musallat olmuş, Grendel, Dan savaşçılarını topluca katledip yediği için şato büyük ölçüde boşalmıştır. Kabil ırkından geldiğine inanılan Grendel üzerinde atalarına özgü bir lanet olan ölüm işaretini taşımakta, annesiyle birlikte bir hayvan ininde yaşamaktaydı. Grendel, şatodan tün gün boyunca yayılan arp ve şarkı sesinden bunalınca gece yarısı Heorot'a girerek bal liköründen sarhoş olmuş 30 savaşçıyı parçalamış ve ziyafetine ininde devam edebilmek için ölülerin en lezzetli parçalarını omuzunda taşıdığı ejderha derisinden torbasına doldurarak inine geri dönmüştür. Hrothgar ve Danlar felaketin büyüklüğünü görmüş ve canavarın geri dönmemesi için putlara adaklar sunmak ya da Grendel'i ödüllendirmek gibi türlü yöntemler denemişlerse de canavarın iştahını kesmek ve ölümleri sonlandırmak mümkün olmamıştır. 12 yıl boyunca Heorot'a musallat olan bu iblisin yaptıkları ve bölgedeki Danların çaresizliği tüm Gaetland'a yayılmıştır. Söylenceyi

duyan Güney İsveçli Fırtına Geatların 30 insan gücüne sahip olduğu söylenen prensi Beowulf 14 savaşçısıyla birlikte denizi geçerek kral Hrothgar'ın şatosuna gelmiş ve iblisi öldüreceğini söylemiştir. Beowulf, kendisini dostça karşılayan krala silah kullanmayan canavarın karşısına silahsız çıkacağını eğer ölürse demirci Wayland'ın yaptığı savaş gömleğini efendisi Hygelak'a göndermesini istemiştir. Beowulf'a dostça hitap eden kral savaşçıya yeniden hoş geldin diyerek onuruna bir ziyafet verilmesini emretmiştir.

Beowulf ile Grendel

İkinci bölümde şölen sırasında Kral Hrothgar'ın ayakucunda oturan Mızraklı Danların en ünlü savaşçısı Unferth'in kendisinin karşısına çıkmaktan korktuğu Grendel'i öldürmek için uzak diyarlardan gelen Beowulf'u kıskanıp yermeye çalıştığı konuşmayla başlamaktadır. Unferth, Beowulf'un Breca adlı arkadaşı tarafından bir yüzme yarışında yenildiği söylencesini anlatınca kahraman çocukluğunda geçen bu olayın doğrusunu aktarmıştır. Şölenden sonra uyumayan Beowulf canavarla silahsız kapışmak için soyunmuş ve Grendel'in gelmesini beklemiştir. Grendel, gece yarısı Heorot'a gelmiş ve kapının demir kilidini kırarak uyuyan savaşçılarla dolu salona girmeyi başarmıştır. Savaşçıları parçalayıp yemeye koyulan canavar Beowulf'un yanına gelip kahramanı tutunca Beowulf da Grendel'in kolunu acı gücüyle kavramayı başarmıştır. Grendel, kahramanın gücünü farkedince hayatında ilk defa korkup, kaçmaya çalıştıysa da başaramamış, Beowulf canavarın önce parmaklarını sonra ise kolunu koparmıştır. Grendel kolunu geride bırakıp inine kaçmayı başarmışsa da burada son nefesini vermiş, Beowulf ise Mızraklı Danların kralı Hrothgar'a verdiği sözü tuttuğunu göstermek için Grendel'in kolunu altın işlemeli çatının üzerine koymuştur. Hrothgar, Beowulf ve arkadaşlarına aralarında bir kılıç ve sancağın da bulunduğu değerli armağanlar ile wergild adı verilen altın ödülü verdikten sonra büyük bir ziyafet tertip etmiştir.

Üçüncü bölümde Grendel ile aynı mağarada yaşayan annesi öç almak için Heorot'a saldırmış, Beowulf'un şatoda olmamasından faydalanarak kralın danışmanı Aeschere'yi dişleriyle parçalayıp öldürdükten sonra adamın bedenini oğlunun çatıda sergilenen koluyla birlikte yanına alarak uzaklaşmıştır. Sabah olduğunda kral Hrothgar, Beowulf'a bataklıkta bulunan yaratığın mağarasını bulup öldürmesini istemiş karşılığında en değerli hazinelerini önermiştir. Beowulf, krala arkadaşı için üzülmek yerine intikamını almanın daha doğru bir davranış olduğunu söyledikten sonra zırhını kuşanarak canavarın inini aramaya koyulmuştur. Beowulf ve beraberindeki savaşçılar ormanın derinliklerinde Aeschere'nin koparılmış başını gördükten sonra denizde tuhaf deniz yılanları gördükleri noktada durmuşlardır. Grendel'i öldürmeyi başaran kahramana saygı duyan Unferth daha önce söylediklerinden utanırcasına Beowulf'a, kendi kılıcı Hrunting'i vermiş el dokuması zırhını giyen kahraman denize dalmadan önce Hrothgar'dan geri dönmemesi halinde adamlarına bakması ve kendisine verdiği hazineleri kralı Hygelac'a göndermesini rica etmiştir. Girdaplı suya dalan kahramanı suda yakalayan Grendel'in annesi onu silahına davranamadan içinde su olmayan mağarasına taşımıştır. Kahraman burada Hrunting'i kadının kafasına vurmayı başarmışsa da kadın silahtan etkilenmemiş, bunun üzerine iblisi çıplak elleriyle boğmayı deneyen kahraman kadının olağanüstü gücünü fark edince cesaretini kaybetmiştir. Hamle sırası gelen kadın elindeki hançerle Beowulf'tan oğlunun intikamını almayı denemişse de kahramanın zırhını delmeyi başaramamıştır. Beowulf bu sırada geçmişte devler tarafından işlenmiş eski ve çok büyük bir kılıç görerek eline almış ve kadının kafasını bedeninden ayırmayı başarmıştır. Suyun dışında bekleyen Danlar suyun kana bulandığını görünce Beowulf'un öldüğünü düşünmüş, 9 saat kadar bekledikten sonra geri dönmüşlerdir. Buna karşın liderlerini umutla bekleyen Geatlar bir süre sonra Grendel'in kesik başı ve dev kılıcın mücevherli kabzasını yanına alarak yüzeye çıkmayı başarmıştır. Kralın yanına giden Beowulf kabzayı krala sunduktan sonra Heorot da artık huzur içinde yaşayabileceğini bildirmiştir. Kral genç savaşçıyı ülkesinde alıkoymak istese de söz verdiği 12 hazineyi verip ülkesine gitmesine razı olmuş, Gaethland'a vardığında ise kral Hyelac Beowulf'a geniş arazisiyle birlikte bir şato, bir prens tahtı ve altın bir kılıç hediye etmiştir.

Dördüncü bölümde Hygelac'ın ölümünden sonra Geatland kralı olup, 50 yıl boyunca ülkesini adalet ve bilgelikle yöneten yaşlı Beowulf'un ülkesine musallat olan bir ejderha ile mücadelesi anlatılmaktadır. Bir efsaneye göre tüm halkını kaybeden bir savaşçı kabilesinin tüm hazinesini bir höyüğe sakladıktan sonra ölümünden sonra bu hazineleri ele geçiren kişiyi lanetleyerek son

nefesini vermiştir. Savaşçının ölümünden 700 yıl sonra bir ateş ejderhası höyüğü bularak kendi yuvası yapmış ve 300 yıl boyunca burada rahatsız edilmeden yaşamıştır. Bir gün efendisini öfkelendiren bir köle kırbaçlanma korkusuyla kaçarken bu hazineyi bulmuş ve ejderhayı uyandırmadan hazine içerisindeki bir altın kadehi alarak geri dönmüş, efendisi de kadehin hatırına köleyi affetmiştir. Canavar uyandığında hazinenin eksik olduğunu görünce tüm Geatland'ı cezalandırmaya karar vermiş ve akşam karanlığında ülkeye ölüm saçmıştır. Genç ve güçlü olmamasına karşın her zaman halkının koruyucusu olduğunu ifade eden Beowulf ülkesindeki soyluların karşı çıkmasına karşın ejderhayı öldürmeye karar vermiş, 12 yürekli savaşçısıyla birlikte iblisin yuvasına gitmiştir. Kahramanın kılıcı Naegling ejderhanın derisine işlememiş, kalkanı ise canavarın ateşinden erimiştir. Kralın adamları Beowulf'un yenilmek üzere olduğunu görünce yardıma gitmek yerine canlarını kurtarmak için ormana doğru kaçmış içlerinden yalnızca yeğeni Wiglaf yardımına koşmuştur.

Yeğeninin kahramanlığından cesaret alan kral kılıcını ejderhanın başına saplamayı başarmışsa da Naegling kırılmış, bu sırada canavar da Beowulf'a dişlerini geçirmeyi başarmıştır.

Beşinci bölümde Beowulf'un ölümü ile ustalık ve cesaretini kanıtlayan Wiglaf Beowulf'un yerine kral olması anlatılmaktadır. Wiglaf, Beowulf'u ısıran canavarın göğsüne kılıcını saplamaya çalışırken, kan kaybeden kral son bir hamleyle keskin hançeriyle ejderhayı ortadan ikiye ayırmayı başarmışsa da bedeni canavarın ateş ve zehrine daha fazla dayanamamış, son zaferinin hemen ardından canavarla birlikte ölmüştür. Wiglaf ölümünden hemen önce krala ejderhanın sakladığı hazineyi göstermiş ve efendisinin son isteğine uygun bir şekilde Beowulf'a yakışan bir cenaze töreni ve Beowulf'un Höyüğü olarak adlandırılan bir mezar yeri hazırlatmıştır.

BER [Mezopotamya Mitolojisi] Ninib'in adlarından birisi olup, 'yaban domuzlarının efendisi' anlamına gelmekteydi.

BER ŞİŞVLİS [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında 'Boz dağların efendisi' anlamına gelen av tanrısının adıdır. Yüksek dağlarda yaşayan tanrının yardımcılığını yapan Dali, Apsat, Orman Meleği, Aziz Georg adlarında dört özel koruyucu bulunmaktaydı.

BERA PENNU [Hint Mitolojisi] Bitkilerin yeşermesinden sorumlu bir Bengal tanrıçasının adıdır.

BERALKU [Aborijin Mitolojisi] Ölüler Diyarına verilen isimlerden birisidir.

BERBA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'ya ilk yerleşenlerin yaşadığına inanılan güneydoğu bölgesinde 3 kız kardeş olduklarına inanılan 3 nehirden en uzunun adıdır.

BERBALANG Filipinlerde kısık gözlü ve kanatlı insan formunda tasvir edilip, insan etiyle beslendiğine inanılan bir yaratığın adıdır.

BERBYKE [Yunan Mitolojisi] Danaus'un 50 kızından birisinin adıdır.

BERCHTA Bkz. Bertha

BERCİLAK [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Gawain'in Yeşil şövalye ile karşılaşmadan önce konakladığı bir şatonun efendisinin adıdır.

BERECYNTİA [Kelt Mitolojisi] Beton tanrıçası Brigid'in Gal versiyonudur.

BEREGİNİA Bkz. Berehynia

BEREHUT [İslam Mitolojisi] Arabistan'da Hadramut civarında bulunan ve içinde kâfirlerin ruhlarını barındıran pis kokulu bir kuyunun adıdır.

BEREHYNİA [Slav Mitolojisi] Rusalkalarla karıştırılan bir su perisinin adı olup, bir zamanlar tanrıça olduğu iddia edilmiştir. Beregenia adıyla da bilinen dişil ruh kimi romantik fakeloristlerce İskit ana tanrıçasıyla özdeşleştirilmeye çalışılmış, Kiev'de Nezalezhnosti meydanında bir sütun üzerine heykeli, dikilmiştir. 15. yüzyıl Novgorod yazmasında adı geçen su perileri hakkında detaylı bilgi olmamakta olup, Rus tarihçi Boris Rybakov adının "nehir kıyısı" anlamına geldiğini iddia etmiştir. Kelt mitolojisindeki Berekynthia ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BEREKET BOYNUZU [Yunan Mitolojisi] Kornukopia adıyla da bilinen, içi tahılla dolu, keçiboynuzu formunda bir sepet cinsi olup bereket sembolüdür. Muhtemelen tanrı Zeus'un sütninesi Amaltheia adlı su perisinin sahibine emredersе içi onunla dolan sihirli boynuzuyla ilişkidir.

BEREKRİAH BEN NATRONAİ HA-NAKDAN 12. yüzyıl sonlarında yaşamış Yahudi asıllı Fransız masal yazar, filozof, İncil yorumcusu ve çevirmenin adıdır. Çeşitli kaynaklardan derlediği masalları Mişlei Şualim (Tilki Öyküleri) adlı çalışmasında yayınlamıştır.

BEREKYNDAİ [Anadolu Mitolojisi] Frigya'da Magna Mater'in (Ana tanrıça Kibele) hizmetkârlarının adıdır.

BEREKYNTHİA [Kelt Mitolojisi] Hıristiyan misyoner Tourlu Gregory'nin bahsettiği bir Gal tanrıçasının adı olup, beyaz örtüler içerisinde ilkbahar veya hasat zamanları ibadet edilmekteydi. Anadolu'da aynı isimle anılan bir dağ adı bulunmakta olup, Kybele kültü ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BERENGİER [Fransız Mitolojisi] 'Chanson de Roland' adlı manzum Frank destanında Charlemagne'in 20 kahraman şövalyesinden (Pladin) birisinin adı olup, Marsilion'in sinsice saldırısında ölmüştür.

BERENİCE [Roma Mitolojisi] (MÖ 266-221) Kyreneli Magas ile kraliçe II. Apama'nın kızı ve Mısır Ptolemaios hanedanının 3. Kralı III. Ptolemy Euergetes'in karısıdır. Bir söylenceye göre Suriye seferine çıkan kocasının sağ salim eve dönebilmesi için Zephyrium'da ki Aphrodite tapınağına bir bukle saçını adamışsa da saçlar bir süre sonra ortadan kaybolmuştur. Samoslu Conon olayın sarayda saçların gökyüzüne yükselip yıldızların arasında yer aldığı şeklinde yorumlandığını kaydetmiştir. Latin şair Catullus'ın 66. Şiiri ile Alexander Pope'un 1712 tarihli

"Buklenin Gaspı" (The Rape of the Lock) adlı manzum yapıtında bu olay konu alınmıştır.

BERGELMİR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın 29. Şiri Vafthrudnismal'da bahsi geçen bir buz devinin adı olup,

Ymir'in torunu ve Thrudgelmir'in oğludur. Ymir'in ölümüyle inanılmayacak miktarda kan dökülmüş içi boş bir ağaç gövdesine tırmanan Bergelmir ve karısı dışındaki tüm devler ölmüştür. Bergelmir ve karısı yeni bir buz devi ırkının öncüleri olmuşlardır. Bergelmir'in öyküsü Nuh peygamberinkiyle benzerlik dikkat çekici olup, Eski Ahit'ten ödünçlendiği sanılmaktadır.

BERGGEİST Alman halkının inanışında bir dağ ruhunun adıdır.

BERİAH [Yahudi Mitolojisi] **1.** Eski Ahit'te Aşer'in dört oğlundan birisi ve Heber'in babasının adıdır (Tekvin, 46:17)

2. Ephraim'in oğullarından birisinin adı olup (1. Tarihler 7:20-23) doğumunun ardından kardeşleri tarafından öldürülmüştür.

BERİTH [Yahudi Mitolojisi] Antik Filistin'de Şeçem şehrinde (modern Nablus) Gidos'un ölümünün ardından tapılan bir tanrının adıdır. Eski Ahit'te Baal-Berith, (Hâkimler 8:33; 9:4) İsrailoğulları Kenan'a girdiğinde Jehova'nın tersine onlarla sözleşme yapmıştır (Çıkış 34:12).

BERLEAM Hint prensi Budasef'in Hıristiyanlığı kabul etmesine yol açtığına inanılan ermişin adı olup, hikâyesi Ortaçağ Avrupasında oldukça popülerdi.

BERLİN 3033 PAPİRÜSÜ Henry Westcar tarafından 1824 veya 1825'de bulundulduğu için Westcar Papiruüsü adıyla da bilinen döküman 2. Orta Döneme (MÖ 1664–1569) birbiriyle ilişkili 5 öyküyü içermektedir. Mısırbilimci Adolf Erman tarafından 1890 yılında tam olarak çözümlenen papirüs, 4. Hanedanın lideri Khufu'nun oğulları tarafından anlatılan öykülerden oluşmakta çoğunlukla rahiplerin yarattığı mucizelerden bahsetmektedir. Papirüsleri saklama şartlarının zorlukları yüzünden ancak 3 öykü tam olarak okunabilir durumdadır.

Balmumu timsah

Mısır'ı MÖ 2576 - 2551 arasında yönetmiş olan Khufu oğlu Khafre firavun Nebka döneminde bir öykü anlatmıştır. Yüksek rahip Ubainer'in karısı halktan birisiyle aşk yaşamaya başlamışsa da Ubainer'in kâhyası duruma şahit olup efendisini haberdar etmiştir. Ubainer, balmumundan 7 parmak boyunda bir timsah yaparak kâhyaya vermiş, o da kadının aşığını havuda gördüğünde timsahı suya atmıştır. Timsah suya girince boyu 3 metreyi geçmiş ve adamın altta kalarak sudan dışarı çıkamamasına sebep olmuştur. 7 gün sonra kral Nebka tarafından ziyaret edilen rahip timsahı havuzdan çıkartmış, altında âşık da sağ salim çıkmayı başarmıştır. Rahip, timsahı küçülterek kendine saklamayı denemişse de Nebka aşığa verilmesini emretmiş, bu sırada timsah canlanarak genç adamın bulunduğu havuza girmiş, adamı parçalamıştır. Rahibin karısı ise yakılarak ölüme mahkûm edilmiş, külleri Nil nehrine atılmıştır.

Mücevherli Kolye

Khufu'nun babası firavun Sneferu'ya (MÖ 2649–2609) hizmet eden rahip Djedemankh'ın anlattığı bir öykü tarihi gerçekliği şüpheli olan prens Bauefre hakkındadır. Djedemankh, canı sıkılan Sneferu'yu eğlendirmek için sarayın ortasında güzel kadınlara kürek çektirmeyi teklif etmiş, fikir firavunun hoşuna gidince 20 güzel kız kürekçi olarak saraya çağrılmıştır. Bununla birlikte kürek çeken kızlardan birisi saçındaki mücevherlerinden birisini düşürünce işini bırakmış ve kralın yenisini önermesine karşın devam etmeyi reddetmiştir. Usanan Djedemankh sihir gücüyle suyu ortadan ikiye ayırarak mücevherin bulunmasını sağlamıştır.

Hordedef'in Öyküsü

110 yaşındaki Djedi'nin bir kerede 1000 somun ekmek, bir öküzün yarısını yediğine ve 100 kupa bira içebildiğine, bir arslanı evcilleştirebildiğine, kopmuş bir kafayı yerine yerleştirebileceğine ve tanrı Thoth'un bazı sırlarına vakıf olduğuna inanılmaktaydı. Firavun Khufu, Hordedef'e gidip Djedi'yi kendisine getirmesini istemiştir. Yaşlı adam saraya gitmeyi kabul ettiğinde firavun adama Thot'un odalarının sayısını sorduğunda bilmesine rağmen sayıyı vermemiştir. Firavuna kendisinin bu sayıyı öğrenemeyeceğini ama Ruddjedet'in doğmamış üçüzlerinin en büyüğünün öğrenebileceğini bildirmiştir. Khufu adama Ruddjedet'in kim olduğunu sorduğunda güneş tanrısı Re'nin rahibinin hamile karısı olduğunu söylemiştir. Djedi, ayrıca doğacak çocukların en büyüğünün bir gün Heliopolis kentinin başrahibi olacağını da eklemiştir. Ruddjedet'in doğum zamanı geldiğinde Re üç tanrıçayı müzisyen kılığında doğuma eşlik etmesi için göndermiş, çocuklar sağlıklı olarak dünyaya gelmiş, tanrıça Meskhenet de çocukların Mısır kralı olacağını karara bağlamıştır. Müzsiyen sanılan tanrıçalar ödül olarak bolca tahıl kazanmış, onlar da çocuklar için üç taç yaparak bunları tahıl torbalarında saklamışlardır. 14 gün sonra Ruddjedet evinde son kalan buğdayın bu müzisyenlere ait olduğunu görünce hizmetçisini göndererek onu satın almış, böylece çuvalın içindeki taçları görmüştür. Bir süre sonra hanımıyla tartışan hizmetçi firavun Khufu'ya giderek Ruddjedet'in 3 kral doğurduğunu söylemiş, bu konuda yardımını almaya çalıştığı üvey kardeşi tarafından dövülen kadın kendisini nehire atarak timsahlara yem olmuştur.

BERMUDA ŞEYTAN ÜÇGENİ Her türden uçak ve geminin mantıklı bilimsel bir açıklaması olmadan kaybolduğu Bermuda adaları, Florida ve Küba arasında 4 milyon km²lik bir alanın adıdır. Kaybolan gemi ve uçakların esrarını aydınlatmak amacıyla meteorolojiyle ilgili hipotezlerden, UFO hatta Atlantis'in etkisine dek pek çok teori ileri sürülmüştür. Gizemciler bu bölgede galaksiler arası bir geçit bulunduğunu ileri sürmektedir.

BERNADETTE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Doğaüstü şifa verme gücü olduğuna inanılan bir Fransız köylü kızının adı olup, Katolik kilisesi tarafından otantik sezgisini onaylamış ve Lordes

mağarası hacıların ziyaret ettiği bir mabet haline gelmiştir. Her yıl burada 16 Nisan'da adına festival düzenlenmektedir.

BERNARD DE CLARMONT [Fransız Mitolojisi] Gençliğinde Mainet adıyla rahip kılığında dolaşan Charlemagne'a yardım eden dostlarından birisinin adıdır.

BERNARDİNO [Hıristiyan Mitolojisi] (1380–1444) Siena doğumlu Fransisken misyoner ve Katolik azizin adı olup, yün dokumacılarının koruyucusu kabul edilmekte, özellikle göğüs hastalıkları için yakarılmaktaydı. Sienalı Bernardino veya Bernardine olarak bilinen, yortu günü 20 Mayıs olan aziz, vaazlarıyla ünlenmiş Katolik Kilisesince *"İtalya'nın havarisi"* ünvanıyla onurlandırılmıştı. Kayıkçı kendini teknesine almayınca suda yürüdüğüne dair bir efsane anlatılmakta olup, Bernardino pelerinini suyu üzerine koyup sal gibi kullanrak nehri geçerek Mantua'ya ulaşabilmiştir. Bernardino genellikle elinde IHS (Yunanca IHεουσ "İsa") yazan bir tablet taşırken tasvir edilmiştir.

BERNARDO DEL CARPİO [İspanyol Mitolojisi] MS. 9. yüzyılda yaşadığı sanılan Asturias Krallığının efsanevi kahramanının adıdır. Saldano kontu Sancho ile Kral II. Alfonso'nun kız kardeşi Dona Ximena'nın oğlu olup, babası kral tarafından kör edilerek hapse atılmıştır. Babasının başına gelenlerden habersiz Bernardo ise dayısı Alfonso tarafından saray hizmetine alınmıştır. Alfonso, Kont Sacho'yu öldürtürken, Fransız kralı Charlemagne'ı Araplar'a karşı birlikte savaşması için çağırırken çocuğu olmadığı için ülkesini de teslim etmeyi vaad etmiştir. İspanyol soyluları Bernardo'nun liderliğinde ayaklanarak Araplarla ittifak yaparak, Roncesvalles'de Fransız ordusunu yenmiş, Chanson de Roland'a göre Roland'da bu savaşta öldürülmüştür. *Bernardo del Carpio'nun Yürüyüşü* kahramanın Charlemagne ile mücadlesini, *Bernardo ve Alfonso*, *Saldana Kontunun Şikâyeti* ve *Saldana Kontunun Cenazesi* adlı İspanyol baladları ise babasının esaret ve ölüm günleri hakkında bilgi vermektedir.

BERNARD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1090–1153) Clairvaux manastırının kurucusu ve baş keşişi olup, Cistercium tarikatının yetiştirdiği en önemli vazi ve din adamlarından birisidir. Arıcıların ve balmumu imalatçılarının koruyucu kabul edilen Bernard 1174 yılında aziz ilan edilmiştir. Avrupa'da Musevi kıyımının yaşandığı 2. Haçlı Seferi sırasında Fransız ilahiyatçı ve felsefeci Pierre Abélard ile şiddetli tartışmalara girmiş, bu sırada *Tanrı Aşkı Üzerine* ve *Şarkıların Şarkısı Üzerine Yorumlar* adlı eserlerini yazmıştır. Efsaneye göre Meryem Ana Bernard'a görünmekle kalmamış göğsündeki sütle azizi beslemiştir.

BERNG [İspanyol Mitolojisi] Bir Katalan tanrısının adıdır.

BERNLİ DİETRİCH [Germen Mitolojisi] Ostrogoth kralı Büyük Theodor (MS 454–526) ile ilişkilendirilen bir kahramanın adı (Almanca 'Dietrich von Bern') olup, çok sayıda balad, şiir ve efsanenin konusu olmuştur. Bununla birlikte efsanevi Dietrich ile tarihi Theodor'un hayat hikâyeleri arasında önemli çelişkiler bulunmaktadır. Sözgelimi Dietrich Hun imparatoru Etzel'in (Attila, ölümü 453) ve Got kralı Ermenrich'in (Ermanaric, ölümü 376) çağdaşı iken Theodor Attila'nın ölümünden sonra doğmuştur. Ayrıca Dietrich yasal hakkı gasp edilerek tahttan uzaklaştırılan bir kahraman iken tersine Theodor istilacıdır ve Theodor'un başkenti Ravenna iken Dietrich'in Veronadır. Verona dükü Dietmar ile Odilia'nın oğlu olan Dietrich daha 5 yaşındayen eğitimi için Volsung soyundan Herbrand'ın oğlu Hildebrand'a emanet edilince kısa sürede usta bir savaşçıya dönüşüvermiştir.

Bir söylencede Dev Grim ile dev anası Hilde'yi öldürmek üzere yola koyulan Dietrich karşısına çıkan Alberich (Alferich) adlı cüceyi yakalayınca cüce kendisini serbest bırakması karşılığında kahramana devlerin yerini söyleyeceğine söz vermiş, dahası Dietrich'e devlerin yenebilmesi için Nagelring adlı sihirli kılıcı da hediye etmiştir. Dietrich, Nagelring ile Grim'i kolayca öldürmüşse de Hilde'nin kesilen parçaları yeniden birbirine kaynadığını görünce dev kadının parçaları arasında kılıcını koyarak yeniden hayata dönmesini engellemiştir. Devlerden sihirli miğfer Hildegrim'i alan kahraman geri döndükten sonra pek çok devi öldürmüştür. Cüce Alberich sonradan kahrmanaın yakın arkadaşı Dietlieb'in kız kardeşi Kunhild'i Tyrolea dağlarına kaçırınca Dietlieb, Hildebrand, Wittich ve Wolfhart ile birlikte kızı kurtarmak için yola çıkmış çeşitli maceralardan sonra mağlup ettiği Alberich'in hayatını Kunhild'in arzusuyla bağışlamış, çiftin evlenmesine izin vermiştir.

BEROE [Yunan Mitolojisi] Aphrodite ile Adonis'in kızı ve Semele'nin sütannesinin adıdır.

BEROSSOS [Mezopotamya Mitolojisi] Büyük İskender döneminde yaşayan Babilli bir Baal (Bel veya Marduk) rahibinin muhtemelen Bel-Uşur formundaki adının Yunanca formu olup, Babil tarihiyle ilgili üç kitaplık Yunanca bir eser hazırlamıştır. Günümüzde kayıp olan bu eser Yahudi tarihçi Joseph ben Matthias (MS 37/38-100) ile kilise babalarından Eusebius (MS ?-342) tarafından incelenince Yunanlıların Babil hakkınd muazam bilgi sahibi olduğu sanlaşılmıştır. Babytoniaka adını taşıyan ilk kitapta dünyanın başlangıcı Oannes ile diğer su canavarlarının denizde çıkışı isnanoğluna ilk zanaatları öğretmeleri ve Babil yaratılış söylencesi, ikinci kitapta Tufan öncesi Babil kralları, üçüncüsünde ise Berossos'un dönemine dek Babil tarihi anlatılmaktaydı.

BEROUTH [Fenike Mitolojisi] Bybloslu Philo'nun Fenike yaratılış söylencesine göre Uranos ile Gaia'nın annesi, Elioun'un eşi olduğuna inanılan bir ana tanrıçanın adıdır.

BERSEM [Pers Mitolojisi] Kutsal bir asanın adı olup Zerdüşt dini ayinlerinde kullanılmaktaydı.

BERSERK [İskandinav-Germen Mitolojisi] Düşmanlarını korkutmak amacıyla ayı postu (serkr) giyen savaşçıların adıdır. Savaş öncesi

çılgınca bir ruh hali takınıyorlar, kalkanlarını ısırıyorlar, kurtlar gibi uluyorlardı. Berserkler tıpkı kurt giysisi giyen *Ulfheðnar* (tekil formu "Úlfheðinn") gibi savaş meydanına zırhsız olarak çıkıp, karşılarına çıkanları acımasızca öldürüyorlardı ki bu duruma halüsinojen ve uyarıcı etkisi olan bir mantar çeşidinin sebep olduğu sanılmaktadır. Vatnsdœla saga, Haraldskvæði ve Völsunga saga'da *Ulfheðnar* adı verilen savaşçıların kurt postu giydiklerinden bahsedilirken kimi yerde Odin'in seçtiği özel kişiler olduğu vurgulanmaktadır.

BERSİSA Bkz. Barsisa

BERTHA [Germen Mitolojisi] İskandinav tanrıçası Frigga'nın Eski Yüksek Almanca "parlak" anlamına gelen, bereket ve evlilik ile ilişkilendirilen adlarından birisi olup, aynı zamanda Kuzey Almanya'da Holle veya Hulda ('Müşfik'), Bavyera bölgesinde Brechta (Beyaz Kadın), Frau Berta veya Eisenberta olarak da bilinen bir cadının adıdır. Bertha, başlangıçta bakire, anne ve kocakarı olmak üzere üç görünümlü doğaüstü bir orman varlığıyken Hıristiyanlığın kabulünün ardından Alman folklorunda çocukları korkutmak için adı telaffuz edilen demir burunlu, koca ayaklı, keçe saçlı ve yırtık pırtık giysiler giyen çirkin bir cadıya dönüştürülmüştür. Söylenceye göre Thuringia dağında bir mağarada yaşayan Bertha yeryüzünde yaşayan insanları gözetleyen kış ortasında ortaya çıkan bir tanrıça olup, bitkilerin koruyucusu sayılmaktaydı. Söylencenin bir yorumuna göre Bertha, Hulle'nin kendisi değil kız kardeşidir.

İnanışa göre Almanya'da Noel ile Epifani (perahtun naht) arasındaki 12 gece Perchta Günleri (Perchtentag) olarak anılmakta Bertha'nın bu dönemde evleri dolaştığına inanılmaktadır. Bertha, kadınların yaptığı el işlerini ve çıkrıkları kontrol etmekte, keten örgüsünü ustalıkla yapan kızları ödüllendirmekte işini savsaklayanlarının karnını iplik artıklarıyla doldurmakta, uslu çocukların çoraplarının içine çeşitli hediyeler koymaktadır. Bu dönemde herkes cadının onuruna krep yiyip süt içmekte, ayrıca cadının yemesi için çatılara yiyecek bırakılmaktadır ki Bertha veya Perchta adı kaynağı bu adetten kaynaklanıyor olmalıdır. Ayrıca İtalya'daki Befana karakteri de Bertha varyantlarından birisidir.

Folklorik anlatımda her ne kadar çıkrık kullanmasının sonucu olarak gösterilse de 'koca ayaklı', Butzenberch (hediye getiren) ve Spinnstubenfrau (eğirme odası hanımı) lakaplarıyla tanınan Charlemagne'nin annesinin adının Berthe olmasıyla tanrıçanın Avrupa'nın soylu ailelerinin atası olduğu inanışı arasında bağlantı bulunmaktadır.

Bertha, kimi anlatılarda ormanda yaşayan vücudu kıllarla kaplı bir varlık olarak tasvir edilmekte, görenlere hastalık veya uğursuluk getireceğine inanılmaktadır ki bu yönüyle karakoncolos karakteri ile benzerlik göstermektedir.

Bkz. Befana, Karakoncolos, Holle, Koca Ayaklı Berthe

BERTHOLET [Fransız Mitolojisi] Renaud de Montauban tarafından düelloda öldürülen Charlemagne'nin yeğeninin adıdır.

BERTOLDO [İtalyan Mitolojisi] Giulio Caesare Croce'nun 16. yüzyılda yazdığı Vita di Bertoldo adlı eserinde oğlu Bertoldina ve torunu Cacasenno ile hayatı anlatılan bir soytarının adıdır.

Bes

BES [Mısır Mitolojisi] Evleri, hamile kadınları ve çocukları kötü ruhlara, yılanlara ve talihsizliklere karşı koruyan, insanların erotik rüyalar görmesine sebep olan, sanat, doğum, dans ve savaş tanrısının adıdır. Sonradan iyi olan her şeyin koruyucusu ve kötülerin düşmanı haline getirilmiştir. Bes'in başlangıçta arka ayakları üzerinde havaya kalkmış bir arslan iken sonradan cüce bir insan gövdesi ile koca sakalı, düz burnu, kalın kaşları ve kepçe kulaklarıyla aslan benzeri başlı bir yaratığa dönüştürüldüğü iddia edilmektedir. Bazı araştırmacılar en azından eski krallık döneminden beri bilinen hatta hatta Afrikanın Kızıldeniz kıyısına atfen "Puoni Efendisi" lakabıyla da anılan Bes'in Mezopotamya ya da Afrika orijinli olduğunu ileri sürmüşse de Mısır dışında Bes daha eski tasvirlerine rastlanmamıştır. MÖ 1070'de itibaren Bes'in sadece yüz veya başı görülen tılsımlar yapılmaya başlanmıştır.

Geç dönem Mısır sanatında ise Çocuk Horus, Ra ve Temu ile özdeşleştirildiği için daha güzel tasvir edilerek gençliğin sembolü haline getirilmiştir. Yeni krallık dönemine ait maske ve kostümleri festivallerde giyilmekte olup, dansçı ve müzisyenlerin Bes dövmeleri taşımaktaydı. Bes kültü Mısır sınırlarını aşmış özellikle Kıbrıs ve Fenike'de popüler olmuştur. Bes ve Beset, çeşitli kültürlerde karabasan, albastı, succubus gibi pek çok adı olan yaratıkların bilinen en eski örneği olabilir.

BESET [Mısır Mitolojisi] Cüce tanrı Bes'in dişi versiyonu veya karısı olan koruyucu bir tanrıçanın adı olup, kültü Ptolemeus hanedanı döneminde yayılmıştır.

BESTE GLATİSSANT [Britanya Mitolojisi] Bir leoparın gövdesi, aslanın arka kısmı ve yılanın başına sahip bir yaratığın adıdır. Kral Arthur, bir pınara su içmek için uğradığında tam Kral Pellinore'un peşine düşeceği sırada bu yaratığı görmüştür. Araştırma canavarı (Questing beast)

adıyla da bilinen yaratık İngiliz folklorunda zamanla ensest ve anarşinin sembolü olmuştur.

BESTİARUM VOCABULUM Bkz. Hayvan Hikâyeleri

BESTLA [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Manzum Edda'sında buz devi Bolthorn'un kızı, Bor'un karısı, Odin, Vili ve Ve'nin annesidir. Ihlamur ağacıyla ilişkili Bestla'nın karaağaç ağacıyla ilişkilendirilen *Embla* ile ilgisi belirsizdir.

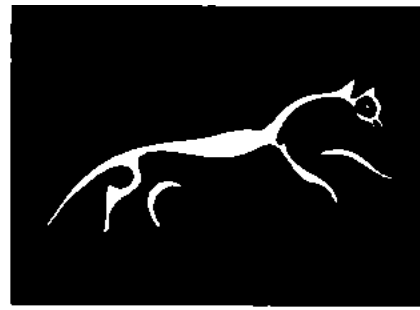
BEŞ BAŞLI ADAM [Çingene Mitolojisi] Transilvanya Çingenelerinin inanışında rastlanılan, Avrupa folkloruna yabancı muhtemelen Hindistan kökenli bir karakterin (Şiva veya Brahma'nın avatarlarından birisinin) adıdır. Efsaneye göre Paskalya günü çalışan bir demirciyi suçüstü yakalamış ve adamı azarladığında, Çingene yedisi kör yedisi sağır, birisi sağlıklı on beş çocuğu olmasını özrü olarak bildirmiştir. Bunun üzere Çingene'nin evine giden Beş Başlı Adam, demircinin karısının süpürge örmekte olduğunu görmüş, kadın da çalışmasının mazereti olarak çocuklarını ileri sürünce onların sorunlarını çözeceğine söz vermiştir. Adam on dört çocuğun sağlığına kavuşması için sağlıklı olan küçük çocuğun kurban edilmesi gerektiğini söyleyerek çocuğu pencereden dışarı atmıştır. Bu sırada bir mucize olmuş dışarı atılan çocuk ölmemiş ama ağlamaya başlamış yedi sağır çocuk kardeşlerinin ağlamasını duymuş, yedi kör çocuk ise dışarı çıkarak kardeşlerinin sağ salim olduğunu görmüştür.

BEŞ GÜNEŞ [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Toltekler ve sonrasında Azteklerin yaratılış söylencesinde başlangıçtan beş güneşin veya ardışık beş dünyanın varolduğu bunlardan dördünün yok edilmesinden sonra geriye kalan dünyamızda yaşamın başladığı anlatılmaktadır. Bir söylenceye göre bu dünyalar beş ayrı çağı temsil etmektedir: Tezkatlipoka tarafından yönetilen ilk çağ Quetzalkoatl, Quetzalkoatl tarafından yönetilen ikinci çağ bir kasırga, Tlalok tarafından yönetilen üçüncü çağ Quetzalkoatl tarafından ateşle, Khalkhiuhtlikue tarafından yönetilen dördüncü çağ ise tufan ile yok edilmiştir. İçinde bulunduğumuz son çağın ise depremlerle yok olacağına inanılmaktaydı.

BETHEL Antik Suriye'de yerel bir koruyucu tanrının adı olup, Eski Ahit'te aynı adlı bir mevki adı olarak da geçmektedir (Çıkış 31: 13). MÖ 7. yüzyılda Nil ırmağında bulunan Elephantine adasında yaşayan Yahudiler tarafından da ibadet edildiği sanılmaktadır. Eski Ahit'te Bethel 'Tanrının evi' anlamıyla geçen kelimenin mevki adına mı yoksa tanrı Bethel'e mi atıf yaptığı belli değildir (Yeremya: 48: 14).

BETLEM Mudurnu'da Hıristiyanların paskalya yortusuna rastlayan Pazar günü Müslümanlar tarafından kutlanılan bir çeşit bahar bayramının adıdır. Boratav, bölgede geçmişte yerleşmiş Galat adlı Kelt asıllı kavimle bu geleneğin bir bağlantısının olabileceğini ileri sürmüştür. Gerçekten de Keltlerin aynı dönemde gerçekleştirdiği 'Beltane' isimli bir ateş festivali bulunmaktadır. Anadolu'da çocuk ve genç kızların hasırları yakarak üzerinden atladıkları için 'hasır küfrü' veya Afyonkarahisar'da 'Gavur küfrü' olarak da bilinen gelenek, Mudurnu'da ardıç dallarının yakılmasıyla gerçekleştirilir. Ateşin üzerinden atlanması, Betlem sabahı çocukların söğüt dallarından çıkardıkları borularla kapı kapı gezerek arkadaşlarını uyandırmaları, çocukların pişmiş kızıl yumurtaları tokuşturmaları geleneğin diğer uygulamalarıdır.

BEVİS [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisiyle kısmen ilişkili bir kahraman olup, Hampton (Southampton) kontu Guy'ın oğludur. Pagan karısı İskoçya prensesi Josian ve dev Ascapart'ın Hıristiyan olmasını sağlamış, sihirli kılıcı Morglay ile çok sayıda düşmanı yenilgiye uğratmıştır. Kahramandan bahseden en eski yapıtı 13. yüzyıl 3.850 dizeden oluşan Eski Fransızca destan *Boeve de Haumtone* olup sonradan İngilizce, İrlandaca, italyanca, Yidiş hatta Rusça varyantları da ortaya çıkmıştır.

Uffington beyaz atı

BEYAZ AT FİGÜRLERİ İngiltere çoğunlukla tepe üzerlerinde çimlerin kesilip toprağın boyanmasıyla oluşturulan devasa figürlerin adı olup, neden yapıldığı bilinmemektedir. Oxfordshire bölgesinde Uffington köyünde Beyaz at tepesinde (White Horse Hill) bulunan 110 m uzunluğunda yer alan ve gökyüzüne doğru dörtnala koşar tarzda sitilize edilen Uffington atı takriben MÖ 1000 yılına tarihlenmekte olup bu figürlerin en eskisi ve en önemlisidir. Benzer tepe figürleri İngiltere'nin çeşitli bölgelerinde yer almakta olup, neredeyse tümü yakın zamanda yapılmıştır. Westbury, Cherhill, Mormond, Marlborough, Osmington, Alton Barnes, Hackpen, Woolbury, Kilburn, Broad Town, Cleadon, Litlington, Pewsey, Devizes, Heeley, Folkestone 'da bulunan beyaz at figürleri 18-21. Yüzyıllar arasında yapılmıştır. Bunlar dışında varlığı bilinen ama günümüze ulaşamamış başkabeyaz at hatta kırmızı figürleri de bulunmaktadır.

Yerel bir söylenceye göre Uffington atı bir kısrak olup tepenin diğer tarafından görünmez bir tayı bulunmakta olup, iki at her gece tepeden aşağı inerek Woolstone pınarından su içmektedir ki atların nal izlerini gördüğünü iddia edenler olmuştur. Bir başka söylence de ise Kral Arthur'n uyanacağı gün Uffington atı yerinden

çıkarak Ejderha tepesine (Dragon Hill) gidip, sevinçle dans edecektir.

BEYAZ BÜYÜ İyi tabiatlı büyücüler tarafından birisine yardım etmek veya iyileştirmek gibi faydalı amaçlar için kullanılan büyü çeşidinin adı olup, çeşitli ritüeller yardımıyla evrendeki güçlerin harekete geçmesini sağlayarak gerçekleştirildiğine inanılmaktadır. Beyaz büyüler insanlara zarar vermek veya kazanç sağlamak için uygulanmamakla birlikte kara büyülerin etkilerini yok etmek, şifa veya koruma sağlamak amacıyla yapılabilirler. Çeşitli masal ve efsanelerde iyi amaçlar için büyü yapan büyücülerin bahsi geçmekte olup, Kral Arhur'un en büyük destekçisi Merlin, Cinderella masalındaki peri ana ve Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi romanındaki Gandalf beyaz büyü kullanan önemli figürlerdür.

BEYAZ BONCUK KADIN Bkz. Değişen Kadın

BEYAZ KABUK KADIN Bkz. Değişen Kadın

BEYAZ VÜCUT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında böcek formundaki ata ruhlarını ziyaret ederek geçmiş hakkında bilgi veren gizemli karakterlerden birisinin adı olup diğerleri Mavi Vücut, Sarı Vücut ve Siyah Vücut'tur. Amerikan yerlilerinin gizemli karakterleri ile Orta Asya ve Uzakdoğu'da anayönlerin ilişkilendirildiği renklerin benzerliği dikkat çekicidir.

BEYLA [İskandinav Mitolojisi] Barış, bereket, yağmur ve güneş tanrısı Freyr'in hizmetkârı ve Byggvir'in karısı olan tanrıçanın adı "yoğuran" anlamına gelmektedir. Baldan yapılan likörden dolayı arılarla da ilişkilendirilen tanrıçam diğer alkollü içkiler ile ekmeğin mayalanamasından sorumludur ve gündelik işlerin koruyucusudur.

BEZATHA [Hıristiyan Mitolojisi] Kudüs'te bulunan bir pınarın adı olup inanışa göre İsa bir felçliyi bu suya sokarak iyileştirmiştir.

BEZELYE PRENSES Hans Christian Andersen'ın derlediği halk masallarından birisi olup, Grimm kardeşlerin *Die Erbsenprobe* adlı masalının bir versiyonudur. Masal, bir prensin şatosuna gece yarısı gelip kalacak yer isteyen bir prensesin, şato sahibinin kalbini kazanınca kızın sahtekâr olup olmadığını anlamak isteyen prensin annesinin kızın yatağına 20 kat şilte serdirip altına tek bir bezelye tanesi koyması, kızın ertesi sabah rahat uyumadığını söyleyince annenin gelin adayının gerçek bir prenses olduğunu anlamasını konu almaktadır.

BHADRA ÇARU [Hint Mitolojisi] Krişna ile Rukmini'nin oğludur.

BHADRA KALPA [Hint Mitolojisi] Yaşadığımız dönemi kapsayan zaman diliminin adıdır.

BHADRA VİRA [Hint Mitolojisi] Maratha bölgesinde Şiva'ya verilen isim olup, yanında keçi başlı Dakşa olduğu halde boğa Nandi'nin üzerinde kılıç, mızrak ve kalkan kuşanmış formda tasvir edilmekteydi.

BHAGA 1. [Hint Mitolojisi] Mart ayının adandığı Adityalardan birisi olup, Vedik gelenekte refah, zenginlik ve evlilik ile özdeşleştirilmiş bir tanrıdır. Rigveda'da adına sunulmuş bir ilahi (VII: 41) vardır. Bahaga aşk ve evliliğin koruyucusu olup, Şafak'ın erkek kardeşidir. Şiva'nın yarattığı Virabhadra adlı yaratık tarafından kör edilmiştir.

2. [Pers Mitolojisi] Avesta'da Ahura Mazda'nın lakaplarından birisi olarak geçmekte olup, baga "tanrı" kelimesiyle ilişkilidir.

BHAGAVADGİTA [Hint Mitolojisi] MÖ 200 tarihinde Sanskrit dilinde yazılmış Hint destanı Mahabharata'nın *Bhisma Parvan* (25-42) bölümünde yer alan 700 beyitlik metin olup, adı *'Tanrının şarkısı'* anlamına gelmektedir. Bahagavatgita'da Vişnu'nun avatarı olan Krişna, Pandu prensi Arjuna'nın arabacılığın yaparken ona insanın yeryüzündeki görevleri ve savaş hakkında felsefî öğütler vermekte, Samkhya Yoga felsefesi ile Bhakti'yi öğretmektedir. Krişna, Kurukşetra savaşı öncesinde cesaretini kaybeden ve kendi kuzenlerine karşı savaşmak zorunda kaldığı için kafası karışan Arjuna'ya 'benlik' diye bir şeyin olmadığını, bugün savaşta ölenlerin yarın başka bir bedende yeniden doğacağını, tüm canlıların aynı varlığın parçaları olduğunu açıklayarak öğrencisini aydınlatmıştır. Bhagavad-Gita'nın fil başlı bilgelik tanrısı Ganeşa'ya tapıp onu en yüce varlık olarak gören Ganapatyalar için yazılmış, Krişna yerine Ganesha'nın konulduğu *Ganesha-Gita* adlı bir versiyonu bulunmaktadır.

BHAGAVAN [Hint Mitolojisi] Kuzey Batı Hindistan'da yaşayan Gond ve Bhil halklarının inanışında en önemli tanrının adı olup, parmesar (en üstün) ve Andate (tahıl veren) adlarıyla da tanınmaktadır. Başlangıçta yalnız olan Bhagvan sonradan kendisine yardım etmeleri için diğer tanrıları yaratmıştır. Bhagavan, Bhagavata tarikatınca Vişnu ve onun beden bulmuş formu Krişna ile özdeşleştirilmiştir.

BHAGAVAT [Hint Mitolojisi] Sanskritçe 'Muhteşem' anlamına gelen kelime Tanrı ve yarı-Tanrılar için ama özellikle Gautama Buda, Krişna ve Vişnu'nun unvanı olarak kullanılmıştır.

BHAGAVATA-PURANA [Hint Mitolojisi] 18 Purana'dan birisinin adı olup, Krişna'nın hayatının anlatıldığı 12 kitaptan oluşmaktadır.

BHAGAVATHİ [Hint Mitolojisi] Kerala, Goa ve Maharashtra bölgeleri halklarının inanışında iyiliksever ana tanrıçanın adı olup, Tamil savaş tanrıçası Korravai ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Yeryüzü tanrıçası olarak da düşünülen Bhagavati onuruna çok sayıda tapınak inşa edilmiş olup, en alt kasttan insanlar bu tapınaklarda kâhin olarak hizmet vermektedir. Chengannur tapınağındaki heykellerinde tanrıçanın beyaz kombinezon ile sarı renkli sari (Hint kadın elbisesi) giymiş olarak tasvir edilmekte, heykelde zaman zaman oluşan kırmızı lekeler tanrıçanın adet gördüğüne yorulmaktadır.

BHAGWAN Bkz. Bhagavan

BHAİNSASURA [Hint Mitolojisi] Mahişha'nın görünümlerinden birisi olup, canavarı yatıştırıp ekinlere zarar vermesini engellemek için bir domuz kurban edilmekteydi.

BHAİRAVA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın gözkapağından doğan bir tanrı olup, adı Sanskritçe 'korkunç olan' anlamına gelmekte, dört veya altı

kollu atsvir edilen tanrı gerçekten de dışarı çıkık köpek dişleriyle korkunç bir görünüm sergilemektedir. Gökyüzünün bekçisi kabul edilen Bhairava'ya sembolünün köpek olmasına atfen köpek şeklindeki şekerler sunulmaktadır.

BHAİRONATH [Hint Mitolojisi] Şiva'nın insanları kontrol etmekle görevlendirdiği bir ruhun adıdır.

BHAİŞAJYAGURU [Budist Mitolohisi] Gautama Buddha'nın şifacı yönünden dolayı kendisine verilen isim olup 'tıbbın efendisi' anlamına gelmektedir. Çin'de Yao-Şi, Japonya'da Yaku-Şi adıyla bilinen tanrı genellikle elinde meyveleri ilaç olarak kullanılan kiraz eriği dalı taşır formda tasvir edilmektedir.

BHAKTİ Hinduzim ve Budizm'de insan ruhu ile tanrı arasındaki aşkı ifade etmek için, dans edip şarkılar söyleyerek gerçekleştirilen tapınma eyleminin adıdır. Bhakti-Yoga, Bir Tanrı veya Tanrıça'ya tapınma eylemi sırasında yapılan bir yoga çeşidinin, Bhakti-Sutra ise Bhakti tapınmalarından derlenen güzel sözlerin adıdır.

BHALLİKA [Budist Mitolojisi] Buda'yı şeker kamışı ile besleyen bakirelerden birisinin adıdır.

BHARADVAJA [Hint Mitolojisi] Efsanevi Rişi'lerden (yedi görenler) birisinin adı olup ağaçlarda yaşamaktadır. Efsaneye göre Bharadvaja sonunda ölümsüz olup, cennete tırmanıp ve güneşe karışmıştır.

BHARANİ [Hint Mitolojisi] Talihsizlik tanrıçasının adı olup, Dakşa ile eşi Çandra'nın kızıdır.

BHARATA [Hint Mitolojisi] Rigveda'ya göre Pandava ve Kauravaların atası olduğuna inanılan efsanevi Hindistan kralı olup, Sanksrit dilinde *'eğitilmiş'* anlamına gelen Bharata Hintlilerin kendi memleketlerine verdikleri *Bharat* adının da kaynağıdır. Ayrıca bir Manvatara kralı, Daşaratha ile Kaikayi'nin oğlu olan Rama'nın üvey kardeşi ve Hastinapura kralı Dushyanta ile kraliçe Şakuntala'nın oğlu olan başka Bharatalarda bulunmaktadır.

BHARAT MATA [Hint Mitolojisi] Allahabad kentinde ilk kadın derneğini kuran Sarala Devi Chaudhurani (1872-1945) tarafından icat edilen ve onuruna ilk olarak 1903'de festival düzenlenen bir tanrıça olup "Hindistan Ana" anlamına gelmektedir. Baharat Mata, milliyetçi yazarlar tarafından Hint yarımadası nilüfer çiçekleri üzerinde dans eden dört kollu bir tanrıça gibi tasvir edilmiş, Müslüman karşıtı politik söylemlerde de simge olarak kullanılmıştır.

BHARATİ [Hint Mitolojisi] Bilgelik, sağduyu ve öğrenme tanrısı Ganeşa'nın eşi ve fedakârlık tanrıçası olup, Saravati'nin görünümlerinden birisidir.

BHARUNDA [Hint Mitolojisi] Ölü bedenleri taşıyan bir kuşun adıdır.

BHAVACAKRA [Budist Mitolojisi] Samsara adıyla da bilinen sonsuz yeniden doğuş zincirinin sembolik hali olup, Hindistan ve Tibet Budist tapınaklarının dış duvarlarında sıkça görülmektedir. Bir çeşit çarkıfelek olan Bhavacakra'da tekerlek insanoğlunun sınırlarını temsil eden bir canavar tarafından çepeçevre sarılmıştır. Tekerleğin bölümlerinde yeniden doğumun insan, hayvan, tanrı veya diğer yaşam formları tasvir edilmektedir.

BHAVAJA [Hint Mitolojisi] Aşk tanrısı Kama'nın adlarından birisidir.

BHAVANAVASİN [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta dört kategoriye yarılan tanrıların sonuncu grubunun (diğerleri: Vaimanika, Vyantara, Jyotişa) adı olup, yeraltı dünyasının mücevherlerle dolu olduğundan pırıl pırıl parladığına inanılan üst bölgelerinde yaşamaktadırlar.

BHAVANİ [Hint Mitolojisi] Şiva'nın eşi tanrıça Parvati'nin korkunç görünümlerinden birisi olup, Osmanabad çölüyle özdeşeltirilmekteyse de hayat veren anlamına gelmektedir. Maratha imparatorluğunun kurucusu Shivaji Bhosale'nin (1627-1680) koruyucu tanrıça olarak kabul edip, büyük saygı duyduğu hatta kılıcını adadığı Bhavani onuruna pek çok tapınak inşa ettirmiştir. Bununla birlikte Bhavani'ye adanmış en önemli tapınak 12. Yüzyıla tarihlenmekte olup, Maharashtra eyaletinde, Tuljapur'da (Osmanabad) yer almaktadır.

BHİKKU Budacılıkta dünyevi arzulardan tamamen sıyrılarak yoksul ve münzevi yaşam yolunu seçen dilenci keşişlerin adı olup, en az 21 yaşında, ana babanın iznini almış, borçlu olmayan, beden ve zihin bakımından da sağlıklı olan kişiler cemaate kabul edilmektedir. Sanskritçe bhikş 'dilenmek' kelimesiyle ilişkili Bhikku'nun Pali dilinde dişil formu Bhikshuni'dir. Buda'nın öğretilerini gündelik yaşamda uygulamak ve tefekküre dalmak amacıyla aile ve dünya uğraşlarını terk eden müritler tarafından kurulan ilk cemaatler köy ve kent yakınlarındaki orman içlerinde gruplar halinde inzivaya çekilmekte, yiyecek karşılığı çevre halkına dinsel doğruluğun kurallarını öğretmekteydi. Buda manastırlarında uyulması gereken çok sayıda kural olmakla birlikte bhikkuların cinsel ilişkiye girmesi, can alma veya emrini vermesi, özgür iradeyle verilmemiş bir şeye el koyması ve kendi aydınlanma düzeyine ilişkin iddialar ve kıyaslamada bulunması kesinlikle yasaktı ve cemaatten atılmakla sonuçlanmaktaydı.

BHİMA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Pandu kardeşlerin ikincisi, rüzgâr tanrısı Vayu'nun efsanevi oğlu, Arjuna'nın kardeşi ve bir savaş tanrısı olup, Sanskrit "korkunç" anlamına gelmektedir. İri yarı ve güçlü bir savaşçı olan Bhima oburluğu yüzünden Vrikodara (kurt karınlı) lakabıyla da anılmıştır. Şakalarıyla usandırdığı düşman kuzenleri Kuruların en büyüğü Duryodhana tarafından kıskanılıp içeceğine zehir katılarak öldürülmek istenmişse de Naga kralı Vasuki'nin yardımıyla kurtulmayı başanmıştır. Draupadi'den Sutasoma adlı oğlu doğan Bhima, Pandu kardeşlerin sürgünü sırasında ormanda öldürdüğü iblis Hidimba'nın kız kardeşi Hidimbi ile evlenmiş, ondan da Ghatotkacha adlı oğlu olmuştur.

Bhima

Bhima, Vayu'nun diğer oğlu Hanuman ile kardeş olup, Mahabharata'ya göre iki kardeş karşılaştığında Hanuman Bhima'ya Ramayana'yı kısaca anlatmıştır. Draupadi, Badarikasrama ormanında Saugandhika çiçeğinin kokusundan etkilenince Bhimi çiçeği ararken uçarak Himalayalardaki Kubera'nın sarayına gitmiş burada Krodhavasa adıyla bilinen Rakşasalarla karşılaşmıştır.

Sürgünün son yılını Virata'nın krallığında geçiren Bhima burada kendisini Vallabh adlı aşçı olarak tanıtmışsa kendisini Sairindhri adlı bakire kız olarak gizleyen Draupadi'ye tecavüze yeltenen kralın kayınbiraderi ve ordu komutanı Kiçaka'yı öldürmüştür.

Kurukshetra savaşına gözleri lapis lazuli taşından devasa bir aslan tasviriyle donatılmış savaş arabasıyla katılan Bhima savaşın 15. gününde Ashwathama adlı fili, 18. gün ise Duryodhana, Duhşasana, kral Bahlika'yı öldürmüştür ayrıca savaş boyunca Dhritrashtra ile Gandhari'nin 100 çocuğunu da öldürmüştür. Savaştan sonra oğullarının intikamını almak isteyen Dhritarashtra Bhiam'yı öldürmeyi planlamışsa da durumun farkına varan Krişna Bhima'yı demirden bir heykelini düşmanının önüne koyması için uyarmış, parçaladığı şeyin heykel olduğunun farkına varan Dhritarashtra aptalca davranışı yüzünden Bhima'dan özür dilemiştir. Yudhishira, Bhima'yı Hastinapur (Yuvaraja) prensi olarak atamışsa da Krişna'nın ölümünden sonra Bhima ile kardeşleri tahtlarını Arjuna'nın torunu Parikshit'e bırakarak Himalayalara doğru son yolculuklarına çıkmışlardır.

BHİŞMA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre nehir tanrıçası Ganj ile Kuru kralı Şantanu'nun sekizinci oğlu olan bir savaşçının adıdır. Bhişma babasının balıkçı kralın kızı Satyavati ile evlenmesi için tahta çıkmaktan vazgeçmiş, babasının yeni eşinden doğan oğulları Çitrangada ve Viçitravirya arkalarında varis bırakmadan ölünce, soyun devamını gayrı meşru oğul Vyasa üstlenmiştir. Bunun üzerinde Vyasa, Dhritarashtra, Pandu ve Vidura'nın dünyaya gelmesini sağlamış, Bhisma ise Pandu ile Kuruların babası olacak iki düşman kardeşi büyütmüştür. Mahabharata'nın altıncı bölümü Bhişma adını taşımaktadır.

BHİŞMAKA [Hint Mitolojisi] Rukmini'nin babası olan bir kralın adıdır.

BHOGAVATİ [Hint Mitolojisi] Puranalarda bilmeden insan kılığına girmiş bir yılanla evlenen bir prenses olarak bahsi geçmektedir. Gerçeği öğrendikten sonra pişmanlığına rağmen evliliğinden vazgeçmemiş ve kocasına sadık kalmıştır. Bununla birlikte bir lanetin etkisinde olan kocası erdemli bir kadının kendisini kutsal gölde yıkaması halinde normal haline döneceğini söyleyince Bhogavati teklifi kabul etmiş ve adam yakışıklı bir prense dönüşmüştür.

BHRAMARİ [Hint Mitolojisi] Devi ve Kali'nin lakabı olup 'arı' anlamına gelmektedir.

BHRİGU [Hint Mitolojisi] Rigveda'da ateşten doğmuş fırtına tanrılarına verilen isim olup, dünya ile cennet arasındaki haberleşmeyi sağlamaktaydılar. Ayrıca 7 büyük ermiştен (Saptarshis) ve 10 Pracapati'den birisi ve Bhargava soyunun kurucu kabul edilen bir ermiş te aynı adı taşımaktaydı.

BHRİKUTİ [Budist Mitolojisi] Tanrıça Tara'nın çatık kaşlı ve görünümü kabul edilen Nepal prensesinin adı olup, ilk Tibet imparatoru Songtsän Gampo'nun (605-650) karısıydı. Besa, Bhelsa Tritsu (Nepalli eş) ve Khri bTsun (Kraliyet hanımı) adlarıyla bilinen presnse Nepal'de hüküm süren Likkhavi kralı Amshuvarma'nın (605-621) kızıydı. Ay'da yaşayan tanrıça sarı renkli, 4 kollu genç bir kız olarak tasvir edilmekteydi.

BHOVTUM [Hint Mitolojisi] Kadınlarla cinsel ilişkiye giren cinlerin adıdır.

BHUDEVİ [Hint Mitolojisi] Yeryüzünün kişileştirilmiş formu olan tanrıça, Vişnu'nun avatarlarından Varaha'nın karısı ve Ramayana destanının kadın kahramanlarından Sita'nın annesidir. Söylenceye göre kozmik okyanusta yüzerken bir iblisin saldırısına uğramış, tanrıçanın çığlıklarını duyan Vişnu yabani domuz formunda suya atlayarak kadını iblisten kurtarmıştır. Vişnu'nun hamile bıraktığı Bhudevi'nin rahminde vadiler ve tepeler oluşmuş, domuz formundaki tanrı dişleriyle bu toprakları sürmüş ve çeşitli bitkilerin tohumlarıyla doldurmuştur. Vişnu'nun diğer karısı Lakşmi ile Bhudevi arasında kıskançlık eksik olmamış, Bhudevi Vişnu'nun kendisine hediye ettiği sihirli bir ağacı rakibesini kıskandırmak için kullanınca kocası dengeyi sağlamak için ağacın sadece Lakşmi'nin evine bakan yüzünün çiçeklenmesini sağlamıştır. Vişnu'ya kızan Bhudevi insanoğlunu da cezalandırarak yeryüzünde kıtlık çıkmasına sebep olmuş, adam kadını iknaya çalışmışsa da Bhudevi sığır kılığına girerek kaçınca Vişnu insanlara tarım yaparak yiyecek sağlamayı öğretmiştir.

BHUMİ Bkz. Bhudevi

BHUMİYA [Hint Mitolojisi] Sonradan Vişnu'nun bir formu olarak kabul edilmiş bir bereket tanrısının adıdır.

BHUR [Hint Mitolojisi] Prajpati'nin dünya yaratılırken sarfettiği sözdür.

BHUTA [Hint Mitolojisi] Genellikle kaza sonucu ölmüş bir grup kötü ruhun adı olup, geceleri mezarlıklarda dolaşıp, ağaçların içine saklanan bu ruhlar yaşayan herkese kin duyduklarından geceleri cesetlerin içine girerek hortlak, hayalet gibi varlıklar olarak görünmekteydiler. Gölgesi olmayan, genizden konuşan ve Hint safranından kaçınan Bhutaların iyi huylu ya da insanlara ilgisiz olanları varsa da genellikle kötü ve saldırgandırlar. Şiva'nın hizmetçileri olan Bhutaların anaları Krodha (öfke) olup, çiğ insan etiyle beslenmekteydiler.

BHUTADAMARA [Budist Mitolojisi] Korkunç ve iğrenç bir tanrının adı olup, dört kolllu, üç gözlü ve siyah tenli bir varlık olarak tasvir edilmekteydi. Sekiz yılanla birlikte dolaşan Bhutadamara'nın tacında ise beş kafatası süslemesi yeralmaktaydı.

BHUTA-NATHA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın adlarından birisi olup, 'bhutaların efendisi' anlamına gelmektedir.

BHUVANA [Hint Mitolojisi] Yogasiddha'nın kocası ve Vişvakarma'nın babasıdır.

BHUVANESHVARİ [Hint Mitolojisi] On Mahavidya'dan dördüncüsü olan Tantrik tanrıçanın adı "evrenin yönetici kraliçesi" anlamına gelmekteydi. Bhuvaneshvari, Devi'nin görünümlerinden birisi olup, maddi dünyayı temsil etmekteydi. Her şeyi yarattığına inanılan tanrıçanın aynı zamanda yeryüzündeki tüm gereksiz kötülükleri de yok ettiğine inanılmaktadır. Hindu düşünesinde en güçlü tanrıça olarak düşünülen tanrıça aynı zamanda Kali, Lakshmi, Saraswati ve Gayatri'nin annesiydi. Adi Shakti adıyla da bilinen tanrıça koyu kırmızı suratlı, hilal formunda mücevherlerle süslü taçlı, alnında üçüncü bir gözü olan güzel bir kadın formunda tasvir edilmektedir.

Bİ HYONG [Kore Mitolojisi] Do Vha'nın rüyasına giren ölü kral Zin-Zi'den hamile kalınca doğurduğu büyülü güçlere sahip oğlunun adı olup, büyüyünce cinlerin efendisi olmuştur.

Bİ Xİ Bkz. Pi-hsi

BİA 1. [Yunan Mitolojisi] Güç ve kuvvet kavramlarının kişileştirilmiş halidir. Pallas ile Styks'in kızı, Kratos, Nike ve Zelus'un kız kardeşidir (Hesiod. Theog. 385, Aeschyl. Prom. 12). Bia, Zeus'un Promethus'u Kafkas (Kaukasos) dağlarında zincire vurmasına yardım etmiştir.

2. [Afrika Mitolojisi] Gana, Togo ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Aşanti halkının inanışında bir tanrı adı olup, tanrı Nyame ile tanrıça Asase Ya'nın oğludur.

3. [Aborijin Mitolojisi] Buin halkının ölü ataların ardından söylediği ağıtların adıdır.

BİACANDRİN [Fransız Mitolojisi] Roland destanında Kral Marsilio'nun adamlarından biri olup Charlemagne'a İspanya'dan çekilmesi karşılığında efendisinin Hıristiyanlığı kabul edeceği haberini getirmiştir.

BİADİKE [Yunan Mitolojisi] Ketheus'un karısının adı olup, yeğeni Phriksos'a âşık olmuş, aşkı reddedilince genci kendisine tecavüz etmekle suçlamıştır.

BİAME [Aborijin Mitolojisi] Yaratıcı tanrının adı olup 'en büyük olan' anlamına gelmekteydi.

BİANOR [Yunan Mitolojisi] Herakles veya Mantova ile Tiberis'in oğlu olup Lombardiya'da bulunan Mantua şehrinin kurucusudur.

BİAS [Yunan Mitolojisi] Birlikte Tiryns'i yönettiği Melampus'un kardeşi, Amythaon ile İdomeneus'un oğludur. Kızını kendisine İphicklus'un öküzünü getirecek kimseye vermeyi vaad eden Neleus'un kızı Pero ile evlenmiştir.

BİBLİNDİ [İskandinav Mitolojisi] Odin'in lakaplarından birisi olup 'içkici' anlamına gelmektedir.

BİCORNE ile CHİCHEVACHE [Fransız Mitolojisi] Ortaçağ Fransız folklorunda biri zayıf diğeri şişman iki efsanevi yaratığın adıdır.

Bicorne (İki Boynuzlu) at, panter veya inek olarak tasvir edilen aşırı yemekten şişmanlamış, sadece yumuşak kalpli, karısına sadık erkekleri yiyerek beslenen bir yaratığın adıdır.

Chichevache ise insan yüzüne sahip inek gövdeli bir yaratık olup, sadık ve itaatkâr kadınları yiyerek beslenmekte bu tip kadın tipinin az bulunmasına atfen bir deri bir kemik tasvir edilmektedir.

Canterbury Hikâyeleri'nde Geoffrey Chaucer'in kâtibi Chichevache'den bahsetmekte olup, kelime Fransızca chichifache (ince yüz) ile ilişkili olup fache (yüz) ile vache (inek) arasındaki telaffuz benzerliğinden faydalanılarak uydurulmuştur.

BİÇO-PAPAO Brezilya masallarında yarı insan yarı hayvan formunda tasvir edilen büyüklerine itaat etmeyen çocukları kaçırarak parçalayan bir yaratığın adıdır. Portekizce 'insan yiyen dev' anlamına gelen inanış Portekizli kolonistler sayesinde Brezilya'ya taşınmıştır.

BİÇURA Kazak, Tatar ve Başkurd halklarının inanışında ev halkına musallat olan şeytani ruhlara verilen isimdir. Tatar folklorunda kısa boylu kadın görünümünde tasvir edilir, ev sahibi tarafından beslenilirse ev işlerine yardım eder aksi takdirde evde kargaşa yaratarak ev halkının evi terk etmesine sebep olurlardı.

BİDA [Afrika Mitolojisi] Çöl kenti Wagadoo'nun koruyucusu olan bir ejderhanın adıdır.

BİDADARİ Java adası halkının inanışında bir perinin adı olup, büyü bilgisini kullanarak masal kahramanı erkeklerin tehlikeli durumlardan kurtulmalarını sağlamaktaydı.

BİDASARİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Mengindera'nın öyküsünü anlatan bir Malay destanının adıdır.

BİDENTAL [Roma Mitolojisi] Yıldırımın yere düştüğü noktanın adı olup, kutsal kabul edilip üzerinde yürünmemekteydi. Bidental adını bu noktada rahiplerce kurban edilen iki yaşında ve

çenesinin iki yanında dişler bulunan koyunlardan almaktaydı.

BİDUÇT [Pers Mitolojisi] Bir aşk tanrıçasının adıdır.

BİEGA OLMAİ [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında bir rüzgâr tanrısının adıdır.

BİELBOG Bkz. Belobog

BİERİ [Afrika Mitolojisi] Gabon'da yaşayan Fang halkının, atalarının kafataslarını koruyacağı inancıyla bir sandığın üzerine koydukları ahşap oyma insan figürünün adıdır.

BİERSAL Alman halkının inanışında evin kilerinde yaşayan bir cüce olup bir bardak bira karşılığında evin tüm bardak, şişe ve testilerini parlatmaktaydı.

BİFLİNDİ [İskandinav Mitolojisi] Odin'in lakaplarından birisi olup, sihirli mızrağı 'Gungnir'i kullanmasına atfen, 'mızrak sallayan' anlamına gelmekteydi.

BİFROST [İskandinav Mitolojisi] İnsanların krallığı *Midgard* ile Tanrıların krallığı *Asgard* arasında yer aldığına inanıl ateş, su ve havdan oluşan gökkuşağından bir köprü olup, adı *'Titreyen Köprü'* anlamına gelmektedir. Manzum Edda'da Bilröst Nesir Edda'da Bifrost formunda geçen köprü her iki eserde de Aeseir'in Köprüsü anlamında *Asbru* olarak anılmıştır. Nesir Edda'ya göre köprü Himinbjörg adıyla bilinen Heimdall'ın evinin önünde sona ermektedir. Söylenceye göre Bifrost, Ragnarök zamanı buz devi Muspell'in oğulları tarafından yok edilecektir. Buz devlerinin saldırısından çekinen tanrılar Heimdall'ı köprüyü gözlemekle görevlendirmişlerdir.

BİJALDAİ KANİYA [Hint Mitolojisi] Baiga halkının söylencelerinde genç bir adam tarafından esir tutulan dişi bir yıldırım ruhunun adıdır. Kız kaçmayı başarıp gökyüzünde parıldayınca adam fırlattığı okla kızı vurmuş, Bijaldai Kaniya'nın çığlığından ilk defa gökgürültüsü oluşmuştur. Dhanwar'da kızın rüzgârdan hamile kalan Panbijiya Rani adlı şişman bir kadının kızı olduğuna, Dewar halkı ise Beti Bidyarsin adlı kızın nehirde kendini tatmin eden bir kralın dölsuyundan hamile kalarak dünyaya geldiğine inanmaktadır.

BİG FOOT Bkz. Kocaayak

BİG HARPE Bkz. Harpe Kardeşler

BİGGARRO [Aborijin Mitolojisi] İnsanoğluna sürekli yardım eden iyi kanguru yılanın adı olup, kötü yılan Goonnear'ın düşmanı tasvir edilmektedir.

BİGİRHUŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Akadların başlangıç okyanusuna verdiği isimdir.

BİGİRİMANA [Afrika Mitolojisi] İmana'nın adlarından birisi olup, 'her şeyin sahibi' anlamına gelmektedir.

BİHAR [Tibet Mitolojisi] Mahapançarajalardan birisi olup, her birinde altışar göz taşıyan 3 kafalı, 6 kollu ve bir kaplana biner formda tasvir edilmektedir.

BİHİA YUANJİN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte tan ağarması ve çocuk doğmasından sorumlu bir tanrıçanın adıdır.

BİJA [Hint Mitolojisi] Sanskritçe 'tohum' anlamına gelen kelime evrenin başlangıç aşamasını sembolize etmekteydi.

BİJEN [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in yeğeni olan bir delikanlının adı olup, Efrasiyap tarafından kızı Menije'ye âşık olduğu için bir kuyuya hapsedilmişse de dayısı tarafından kurtarılmıştır.

BİKEGUİDİNDE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meskalero Apaçilerinin inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

BİKEH HOZHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona ve New Mexico'da yaşayan Navaho halkının inanışında insan kılığında görünen bir tanrı olup 'konuşma, söz söyleme' ile özdeşleştirilmekteydi.

BİKŞU [Budist Mitolojisi] Buda'nın ilk dört müridi Kun Dadhana, Kaşyapa, Pindola ve Rahula'ya verilen isimdir.

BİL Bkz. Hjuki ile Bil

BİLA [Aborijin Mitolojisi] Güney Avustralya'da yer alan Flinder aralığı halkının inanışında kurbanlarını ateşte pişiren yamyam bir güneş tanrıçasının adıdır. Kertenkele adam Kudnu tarafından bir bumerangla yaralanınca kaçarak yeryüzünü karanlıkta bırakmıştır. Kertenkele adam bumerangını çeşitli yönlere doğru fırlattıktan sonra doğuda tanrıçayı bulmuş kadının gökyüzünde batıya doğru yolculuk yapmasını sağlayarak yeryüzünü kurtarmıştır.

BİLÂL [İslam Mitolojisi] Ebu Bekir tarafından satın alınıp azat edilen Habeşistanlı bir köle iken Müslümanlığı kabul etmiştir. Bilâl-ı Habeşi veya Bilâl bin Rabah, Mekke'nin fethinin ardından Kâbe'ye çıkarak ezan okuyan ilk müezzin olmuş, bayram namazlarında 'anaza' adlı mızrağı taşımakla görevlendirilmiştir.

BİLDR [İskandinav Mitolojisi] Balder varyantlarından birisi olup, Hromund tarafından sihirli kılıç Mistillteinn ile öldürülmüştür.

BİLE Bkz. Belenus

BİLENUS Bkz. Belenus

BİLGE SOMON [Kelt Mitolojisi] Boyne nehri kıyısındaki dokuz fındık ağacının meyveleri ile beslenen sihirli balığın adıdır. Finneces adlı ozan elinde olta yedi yıl boyunca balığın peşinde koştuktan sonra nihayet yakalamış hatta pişirmişse de yemeden hemen önce Fionn adlı bir çocuk çıkagelip sıcak balığa dokununca balığın tüm bilgeliği şair yerine çocuğa geçmiştir.

BİLJARİ [Aborijin Mitolojisi] Kardeşi Wagu ile birlikte ensest ilişkiye girdiği için kuşa dönüştürülen bir kültürel kahramanın adıdır.

BİLLİNG [İskandinav Mitolojisi] Güzel Renda'nın babası olan bir elfin adı olup, Ruthene kralı ve batı yönünün koruyucusudur.

BİLLKİS [Türk Mitolojisi] Uygur halkının söylencelerinden bir prensesin adı olup, 8 yaşında dokumaya başladığı muhteşem gelinlik duvağını 8 yıl sonra bitirmiş ve babasına artık evlenmeye hazır olduğunu bildirmiştir. Adaylar duvağını takmış olan kızın yanına gelmişlerse ancak bir tanesi kızın duvağına işlediği nakışların anlamını çözebilmiştir. Kız renkli işlemeler arasında

dağlar üzerinde bir cadının yeşil bir kuşu tuttuğu motifini gören adamdan kendisine o kuşu getirmesini istemiştir. Kızdan sağ kulağındaki inci küpesini isteyen adam dağı bulup tırmandıktan sonra cadıyla karşı karşıya gelmiş, inciyi havaya atıp parlaklığıyla cadının gözlerini kamaştırırken fırsatını bulup kuşu çözüp kaçırmayı başarmıştır. Kızın gönlünü kazanan talibi yoksul bulan kral adama evlenme izni için çeşitli imkânsız görevleri şart koşunca Billkis ile sevdiği yeşil kuşa binerek uzaklara kaçmış ve sonsuza dek mutlu yaşamıştır.

Billy Blind İsobel'i uyandırırken (Arthur Rackham, 1919)

BİLLY BLİND İngiliz ve İskoç halk masallarında bir yaşındaki çocuk büyüklüğünde yaşlı adam yüzüne sahip, uzun sakallı ve şapkalı evin koruyucu perilerinden birisinin adıdır. Bir çeşit brownie olan Bill Blind özellikle baladlarda ortaya çıkıp masal kahramanlarına öğütler vermekte, Billy Blin, Billy Blynde, Billie Blin ve Belly Blin adlarıyla bilinmektedir. Billy Blind'ın Germen mitolojisindeki Woden'in (Odin) folklorik formlarından birisi olduğu dahası İskoç masallarındaki Kör Harie (Blind Harie) adlı karakter ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Billy Blind'in Gil Brenton, Willie'nin Hanımı (Willie's Lady), Genç Bekie (Young Bekie), Şövalye ile Çoban Kızı (The Knight and the Shepherd's Daughter) adlı baladlarda bahsi geçmektedir.

BİLLY THE KİD (1859-1881) Amerikan Vahşi Batısı'nın ünlü kanun kaçaklarından biri olup, daha sağlığında efsane olmuştur. New York'ta Henry McCarty, Jr adıyla doğan Billy the Kid, babasının ölümünden sonra annesi ve kardeşleriyle Colorado'ya taşınmış, burada soygun ve yasadışı faaliyetlerle dolu bir hayatın içine atılmıştır. Güney eyaletleri ve Meksika'nın kuzeyinde kanun tarafından aranan Billy the Kid'in 21 hatta 27 kişiyi öldürdüğü söylenmekteyse de kimi yazarlar rakamın 4-9 arasında olduğunu iddia etmektedir. Bir başka söylenceye göre Billy the Kid daha 16 yaşındayken 16 kişiyi öldürmüştür. Yakalanıp 1878 yılında öldürdüğü bir şerif nedeniyle asılarak ölüme mahkûm edilmişse de bir fırsatını bulup cezaevinden kaçmayı başarmıştır. Şerif Patrick Floyd Garret, Billy the Kid'i 14 Temmuz 1881 tarihinde Old Fort Summer'da öldürmeyi başarmıştır.

Çok sayıda, öykü, roman ve filmin konusu olan Billy the Kid'in 1879 ya da 1880 yılında fotoğrafçılığın emekleme yıllarında metal levhalar kullanılarak New Mexico eyaletinin Fort Sumner kasabasında çektirdiği tek fotoğraf 2011 yılında Denver kentinde yapılan bir açık artırmada 2 milyon 3 yüz bin dolara satılmıştır.

BİLOKO [Afrika Mitolojisi] Zaire'de kel kafalı cüceler olarak göründüklerine inanılan ölü ruhlara verilen isimdir.

BİLQİS Bkz. Belkıs

BİLRÖST Bkz. Bifrost

BİLSKİRNER [İskandinav Mitolojisi] Thor'un karısı Sif ve çocuklarıyla birlikte yaşadığı sarayının adı olup, Thrudheim ülkesinde bulunmaktaydı. Eski Nors dilinde adı "yıldırım vuruşu" anlamına gelen saray Grimnismal'a göre 540 odadan oluşan devasa bir yapıydı.

BİLU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının inanışında yamyam bir devin adıdır.

BİLWİS Alman folklorunda orakla buğday tarlalarında dolaşan bir iblisin adı olup, kötü ama çeşitli sunularla sakinleştirilebilen bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Alman halkbilimci Leander Petzoldt (1934-) Bilwis veya Pilwiz adıyla 13. Yüzyıldan itibaren yazılı kayıtlarda eril veya dişil formda adına rastlanılan bu varlığın başlangıçta bir tanrıça olduğunu zamanla bir çeşit elfe daha geç dönemde ise kötü nitelikleri abartılarak Şeytan'ın beden bulmuş cadı veya büyücü formuna dönüştürüldüğünü iddia etmiştir. Bavyera ve Avusturya'da hastalıkları iyileştirdiğine de inanılan ayaklarına bağlı oraklarla tarlalardaki buğdayları kesen bir çeşit iblis olan Bilwis Doğu Almanya'da Bilmesschneider olarak da adlandırılmaktadır.

BİMAN KHAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya halkının inanışında ay tanrısı Khan tarafından kaçırılan bir kızın adı olup, tanrının diğer karıları tarafından kıskanılınca Khan'dan kendisini daha yükseğe kaldırmasını istemişse de sert rüzgârlar kızın ölümüne sebep olmuş, kafası yeryüzüne düşerken bedeni gökyüzünde asılı kalmıştır.

BİMBO GAMİ [Japon Mitolojisi] Yoksulluk tanrısının adıdır.

BİMİNİ [Karayipler Mitolojisi] Kuzeybatı Bahama adaları halkının inanışında içenlere sonsuz bir hayat sunan ölümsüzlük çeşmesinin bulunduğu adanın adıdır. Bkz. Ab-ı hayat

BİNATİ HİCANU [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında evin koruyucu ruhu olup, çoğunlukla kilerde yaşar. Küçük bir çocuk, yaban domuzu dişlerine benzer çirkin bir kadın azmanı, beyaz bir koyun gibi çeşitli biçimlerde girmelerine karşın sadece yılbaşından önceki gece büyücüler tarafından görülebilirler. Köy evlerinin batı köşesinde ona adanmış bir direk bulunup, bu direğin bir yanında evcil ve yabani

hayvan boynuzları asılmıştır. Düğün sonrasında gelin, koca evinine girdikten sonra üç akşam boyunca bu direğin önüne götürülür; damat, Binati Hicanu'dan eve bolluk getirmesini dilerken yanında dururdu.

BİNBEAL [Aborijin Mitolojisi] Pundjel'in oğlu olduğuna inanılan gökkuşağına verilen isimdir.

BİNBİRGECE MASALLARI İslam dininin altın çağını yaşadığı Abbasi halifesi Harun el-Reşid döneminde Batı ve Güney Asya'dan derlenen bir masallar koleksiyonu olup, Arapça "Kitâb alf laylah wa-laylah" İngilizce Arap Geceleri (Arabian Nights) adıyla bilinmektedir. Masalların kökeni 988-1011 arasında derlenen Arapça Alf layla (Bin Gece) ve Farsça Hezâr afsân (Bin efsane) adlı kitaplara dayanmaktaysa da sonradan MS 9. yüzyılda Ebu Abdullah Muhammed el-Gahşigar tarafından derlenmiş, Antoine Galland tarafından 1704–1717 arasında Fransızca'ya ardından Arap Geceleri Eğlencesi adıyla (The Arabian Nights Entertainment) İngilizce'ye çevrilmiştir.

Koleksiyonda yer alan 264 masal bir kişinin ağzından çıkıyormuş izlenimi vermekteyse de kitap gerçekte doğu dünyasının pek çok köşesinden farklı kişiler tarafından anlatılmış olup, Arap, İran, Hint, Mısır ve Mezopotamya kültürlerinin folklorik mirası olan masalların derlemesidir. Bununla birlikte kitaba adını veren masal Sultan Şehriyar ve eşi Şehrazat'ın öyküsüdür. Eski karısı tarafından aldatılmış olan Sultan Şehriyar, bu olaydan sonra kadınlardan nefret etmiş ve bir daha aldatılmaması için evlendiği geç kızları düğünden sonraki sabah öldürmek için yemin etmiştir. Pek çok kadının boynunu evlilik ertesinde vurdurmasından sonra vezirin kızı Şehrazat ülkenin kızlarını kurtarmak için bir plan yaparak babasının izniyle sultanla evlenmiştir. Şehrazat da evlendiği gece kocasına bir masal anlatmış ama sabah olduğunda masalın sonunu bitirmemiş, merak içindeki sultan kızı öldürmemiş, ertesi gün masalı dinledikten sonra öldürtmeye karar vermiştir. Kız, ertesi gece başka bir masalı da yarım bırakınca bu durum tam bin bir gece boyunca devam etmiş, bu sürenin sonunda Şehrazat kocasının güvenini kazanmayı başararak krala yeminini bozdurmuştur. Masalların kökeni özellikle anlatım tarzı olarak Hint masal kalıplarıyla ilişkisi, İran'a özgü arka planın yanı sıra Şehrazat, kız kardeşi Dünyazade, Şahriyar, erkek kardeşi Şahzaman gibi Farsça kahraman isimlerinin kullanılması ise tartışmaların odak noktasını oluşturmuştur.

Şehrazat dışında Bağdat halifesi Harun Reşid'in kılık değiştirerek halkın arasında dolaşırken başından geçenler, Ali Baba ve Kırk Haramiler ve denizci Sinbad *Binbir Gece Masalları*'nın en ünlüleridir.

BİNDED Bkz. Banaded

BİNDZURU [Budist Mitolojisi] Japonya'da şifa yeteneği ile ünlü efsanevi bir Buda rahibinin adıdır.

BİNEGO [Afrika Mitolojisi] Ryangombe'nin oğlu, Ruganzu'nun oğlu olduğuna inanılan kötü bir ruhun adıdır.

BİNON SEROU [Afrika Mitolojisi] Dogon halkının 8 efsanevi atasından yedincisinin adıdır.

BİNZA Orta Afrika'da yaşayan Zande halkının ruhlarla iletişim kurduklarına inanılan cadı doktorlarına verdikleri isimdir.

BİNZUKU [Japon Mitolojisi] Buda'nın ilk öğrencisi olup şifa sağlayan sihirli güçleri olduğuna inanılmaktaydı.

BİNZURU-SONJA [Japon Mitolojisi] Acıları hafifleten şifa tanrısının adıdır.

BİRDU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında Manungal'nın eşi olan yeraltı tanrıçasının adıdır.

BİRRAL [Aborijin Mitolojisi] Baiame ile özdeşleştirilen bir kültürel kahramanın adıdır.

BİSAL MARİAMNA [Hint Mitolojisi] Su dolu pirinç bir kabın adı olup "göz aynası" olarak da bilinmekte, güneş ışığı tanrıçası Mysore'yi sembolize ettiğine inanılarak, içine biber yaprakları ve çiçekler atılarak ibadet edilmektedir.

BİSAGİT [Endonezya Mitolojisi] Borneo halkının inanışında 40 yılda insanoğluna çiçek hastalığı getiren bir tanrının adıdır.

BİSALTES [Yunan Mitolojisi] Theophane'nin babası olan bir Trakya kralının adıdır.

BİSAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında Ağustos böceği formunda tasvir edilen kâfur ağacı ruhunun adıdır.

BİSSAT Bkz. Basat

BİSTON [Yunan Mitolojisi] Ares ile Kalliope'nin oğlunun adı olup iki erkek kardeşi Odomas ve Edonus ile birlikte Trak kabilelerinin atası sayılmaktadır. Biston, Trakya'da Bistonis gölü civarındaki Bistonia kentinin kurucusu ve erkek-kadın demeden yapılan göz benzeri dövme kültünü başlatan kişidir.

BİTHİA [Yunan Mitolojisi] Bir bakışla karşısındakini öldürebilen bir İskit cadısının adıdır.

BİŞAMON [Japon Mitolojisi] Şiçi Fukujin adı verilen yedi şans tanrısından birisi olan savaş tanrısı, zenginlik ve servetin dağıtıcısı kabul edilmektedir. Kuzeyin Budist koruyucusu olarak Kubera veya Vaişravana adlarıyla da bilinir. Genellikle tepeden tırnağa zırhlı sol elinde pagoda ile asa sağ elinde ise baltalı kargı tutarken tasvir edilir. Bişamon, Budist Skanda veya Vaisrávana adlı savaş tanrılarının karşılığı olup, Jiu No O adıyla bilinen 12 Japon Budist tanrı ve tanrıçasından birisiydi.

Bişamon

BİTABOK [Afrika Mitolojisi] Sudan'da şekil değiştirmiş cadı olduğuna inanılan yarasalara verilen isimdir.

BİTH ile BİRREN [Kelt mitolojisi] İrlanda söylencelerinde Büyük Tufan'dan sağ çıkmayı başaran karı kocanın adıdır. Nuh'un sahte oğlu Bith gemiye binmeyi reddetmiş, kızı Cessair'in uyarısı üzerine önce bir put, putun tavsiyesiyle de başka bir gemi inşa ederek karısı Birren, kızı Cesara, damadı Fintan, torunu Lara, torunun karısı Balma 7 yıl gemiyle seyahat ederek, Tufan'dan 40 gün önce İrlanda Krallığı Kroniklerine göre 2242 yılında Seathrún Céitinn kronolojisine göre MÖ 2361 tarihinde İrlanda'ya Dún na mBarc (Donemark) ulaşmıştır. 50 erkeğe karşın 3 kadından oluşan gruptan yanında Barann dahil 16 kadınla birlikte ayrılan Bith adanın kuzeyine yerleşmiş, Cessair ile 16 kadın Fintan ile Balba dahil 17 kadın ise Ladra ile gitmiştir. Bununla birlikte Ladra ölünce kadınlar Fintan ile Bith arasında pay edilmiş, bir süre sonra Bith'de ölünce Fintan tüm kadınlarla birlikte kalakalmıştır.

BİTOL [Maya Mitolojisi] Gök tanrının adı olup, dünya ve insanlığı yaratan yedi tanrıdan birisidir.

BİTON [Yunan Mitolojisi] Argos'ta Hera tapınağının rahibesi Kydippe'nin iki oğlunun adı olup, Herodot Tarihinin 1. kitabında Solon Kral Kroesus'a anlatılan bir öyküde bahisleri geçmektedir. Delphi Arkeoloji Müzesi'nde bulunup, MÖ 580'e tarihlenen iki kouros (erkek) heykeli Kleobis ile Biton kardeşlere atfedilmektedir.

Söylenceye göre Hera rahibesi Kydippe ile iki oğlu Hera'nın onuruna düzenlenen bir festivale giderken öküz arabayı çekmekte zorlanınca iki çocuk öküzün yanına kendilerini koşarak arabayı çekmişlerdir. 45 stadia (8.3 km) boyunca öküz arabasını çeken çocuklarının durumuna üzülen Kydippe tanrıçaya oğullarının başına bir ölümlünün başına hayatta gelebilecek en güzel şeyin gelmesi için yakarınca Hera uykuda iki kardeşin canını almıştır.

BİTSİTSİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında Güneş tanrısının soytarısı olan bir müzisyenin adıdır.

BİXİ Bkz. Pi-hsi

BİZDEN İYİLER Azeri masal ve söylencelerinde cin anlamına gelen bir terim olup, insanların mal ve kazançlarını çalan, yemeklerini gizliden yiyen, elbiselerini giyip, karanlık yerlerde, su kenarları ve ormanlık alanlarda yaşadıklarına inanılmaktaydı. Yemeğe başladığında 'Bismillah' denilmezse 'Bizden İyiler' yemeğe de ortak olurlardı.

BJARKAMAL [İskandinav Mitolojisi] 11. yüzyılda Eski Nors dilinde yazılmış bir destanın adı olmakla birlikte orijinal metinin büyük bölümü kaybolurken Latince ve Saksonca çevirisi korunmuştur. Destan efsanevi Danimarka kralı Hrolfr Kraki'nin Sjaelland adasında Lejre mağlubiyetinden sonra 12 savaşçısından ikisi arasındaki diyalogla başlamaktadır. Kraki, İsveçlilerin kendisine haraç vermeye zorlamışsa da Lejre'deki sarayı yıkılmakla kalmamış ordusu Yunan mitolojisindeki Troya atını hatırlatır şekilde tuzağa düşürülerek yok edilmiştir. Krake'nin kız kardeşi Ruth büyük savaşçı Bodvar Bjarke'yi Odin'e göstermiş, tanrının yardımıyla savaşçı derin bir uykuya yatarken ayı formundaki ruhu (fylgja) kralın düşmanlarına karşı savaşmıştır. Bjarke uyanıp insan formunda savaşmaya başladığında ise ayı birdenbire ortadan kaybolmuştur.

BJARNİ [İskandinav Mitolojisi] Helgi'nin oğlu ve Rannweig'in kocası olan zengin bir toprak sahibi olup, sadık hizmetkârı Thorstein, Thorhal ve Thorvald'ı öldürmüştür.

BLACK ANNİS Bkz. Kara Annis

BLACKBEARD Bkz. Karasakal

BLADUD [Britanya Mitolojisi] Kral Lear'ın babası olan 10. Britanya kralının adı olup, ilk olarak Monmouthlu Geoffrey'in Historia Regum Britanniae adlı eserinde tanrı Minerva'nın koruyuculuğunda sıcak banyolarıyla ünlü Bath'ı kurduğundan bahsedilmektedir. Söylenceye göre büyücülüğe meraklı olan kral, takma kanatlarla uçmaya çalışmışsa da Apollo tapınağına düşerek parçalara ayrılmıştır.

BLAMOR DE GANİS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında göre Lancelot'nun oğlu olan bir yuvarlak masa şövalyesi, Limousin dükü ve Bleoberis'in kardeşidir. Farklı kaynaklarda Bleoberis de Ganis adıyla Poitiers dükü ve Blamor'un kardeşi olarak geçmektedir.

BLANCHEFLEUR [Fransız Mitolojisi] **1.** Cornwall kralı Mark'ın kız kardeşinin Tristan'ın annesi ve kimilerine göre Meliad'ın karısı olan geç kız, ağabeyi tarafından dostluk bağlarını sağlamlaştırmak için müttefiki Lyonesse kralı Rivalen ile evlendirilmiştir.

2. Chrétien de Troyes'in *Perceval, le Conte du Graal*, Fransız destanı *Flore et Blanchefleur*, Boccaccio'un *Il Filocopo* ve Chaucer'in *Dorigen ile Aureliu* adlı eserlerinde bahsi geçen bir Arap kızın adı olup, Babil emirinin hareminde cariye iken bir Hıristiyan prens tarafından kurtarılmıştır.

BLAİN [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'da yer alan alternatif yaratılış efsanelerinden birisine göre cüceler Ymir'in değil Blain ve Brimir adlı iki

devin etinden oluşmuş olup, *Ymir'in Kemikleri* anlamına geldiği sanılmaktadır.

BLAİSE, St. 1. [Hıristiyan Mitolojisi] MS. 3-4. yüzyıllar arasında yaşamış ilk Hıristiyan piskoposlardan birisi olup Kapadokya valisi tarafından boynu vurdurularak şehit edilmesinin ardından aziz ilan edilmiş bir din adamının adıdır. Doktor, mum yapımcısı ve yün Tarakçılarının koruyucusu olan azize boğaz hastalıkları için yakarılmakta olup yortu günü 3 Şubat'tır.

2. [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Merlin'in Grail kabının hikâyesini anlatıp yazdırdığı kâtibin adı olup, Robert de Boron ve sonraki yazarların anlatılarında adı geçmektedir. 12. yüzyılda yaşamış Galli masalcı Bleheris'den esinlenilmiş olmalıdır.

BLANİK [Çek Mitolojisi] Bohemya dükü I. Wenceslaus'un (MS 907-935) ordusunun içinde uyuduğuna ve ülkenin ihtiyacı olduğunda uyanıp savaşmaya geleceğine inanılan, deniz seviyesinden 638 yüksekliğindeki bir tepenin adıdır. Smetana'nın Má Vlast (Ülkem) adlı 6 senfonik şiirinden birisi Blánik adını taşımaktadır.

BLAST Bkz. Sleipnir

BLATHNAT [Kelt Mitolojisi] İrlanda perilerinin kralı Midir'in kızının olup adı "Küçük çiçek" anlamına gelmektedir. 3 sihirli kazanıyla geçtiği topraklara bereket getirdiğine inanılan Blathnat'ın başlangıçta bereket tanrıçası olup sonradan folklorik nitelik kazandığı sanılmaktadır. Galler'de Bloderwedd (Çiçek Bakire) adıyla bilinen kızı, sığırları ve kazanı öteki dünyadan iki kahramanın kaçırdığına dair bir öykü derlenmiştir. Bu söylenceye göre Bloderwedd, Gwydion tarafından Llew Llaw Gyffes ile evlenmesi için çiçeklerden yaratılan bir kadının adıdır. Kadının ruhu olmadığı için Llew'i Goronwy ile aldatmış, Llew Llaw Gyffes Goronwy'i öldürmüş ve Gwydion, Bloderwedd'u baykuşa çevirmiştir. Söylencenin bir varyantında ise kocası Curoi Mac Daire sihirli kazanı beklerken, Cuchulain ile aşk yaşayan Blathnat kadının kocasının da yardımıyla Blathnat, 3 inek ve sihirli kazanı yeryüzüne taşımayı başarmıştır. Burada Curoi Mac Daire kıskandığı kahramanın bedenini koltukaltına dek yakıp, saçlarını da traş ederek küçük düşürmüşse de 1 yıl sonra Cuchulain ile Blathnat yeniden buluşmuş Curoi'yi de gafil avlayarak öldürmüşlerdir.

BLEMİ [Rona Mitolojisi] Nübye ve Yukarı Mısır'da yaşayan Etiyopyalı bir kabile olup, kafaları olmayan, ağız ve gözleri göğüslerinde olan yaratıklar olarak tasvir edilmekteydiler (Yaşlı Pliny, Historia naturalis V.8.46).

BLENZİBLY [İskandinav Mitolojisi] Tristan ile İsolde efsanesinde Kalegras'ın karısı ve Tristan'ın annesidir.

BLOCKSBERG Kuzey Almanya'da Harz bölgesinde cadıların Sabat kutlaması yaptığına inanılan kayalık bir mevkiinin adıdır.

BLODELİN [İskandinav Mitolojisi] Etzel'in kardeşi olup, Gunther'in partisinde kraliçe Krimhild tarafından partidekileri öldürmesi için kandırılmıştır.

BLODGANG Bkz. Blutgang

BLODEUWEDD Bkz. Blathnat

BLONDİNE [Kelt Mitolojisi] Masallarda sihirli güçlerinden bahsedilen gizemli bir tanrıçanın adıdır. Kötü talihinin yenmek için Blondine'i arayan Cado adlı genç bir adam türlü maceralardan sonra kargaların kılavuzluğunda sihirli bir kuyunun yanı başındaki bir ağacın altında oturan tanrıçayı bulmayı başarmıştır. Kızın sihirbaz olan babasının yokluğunda kur yaparak gönlünü kazanan Cado kendi dünyasına döndüğünde yaşadıklarını unutmuştur. Bir süre sonra başka bir kız ile evlenmek üzereyken karşısında Blondine'i görüp sihirli yüzüğünü taktığında hafızası yerine gelmiş ve aşkını hatırlamıştır.

BLORONG [Endonezya Mitolojisi] Kandırıp yediği insanların kemiklerinden yaptığı evde yaşayan güzel bir cadının adıdır.

BLOT [İskandinav Mitolojisi] İskandinav tanrıları ve elfler için düzenlenen, Godi adı verilen bir pagan rahibinin yönettiği paganist kurban törenlerinin adıdır. Daha çok domuz ve atların kurban edildiği blót törenlerinin adı eski Germen dilindeki blóta ('güçlendirmek') kelimesiyle ilişkiliydi. Tören sırasında kurbanın kanı heykelin üzerine sıçratılır eti ise büyük çukurlarda kaynatılarak pişirilirdi. Daha sonra etler bira veya bal likörü eşliğinde topluca yenilerek ibadet tamamlanırdı. Bkz. Aşvamedha

BLUNDERBORE Cornwallı efsanevi bir devin adı olup, Dev Katili Jack (Jack the Giant Killer) hikâyesinde bahsi geçmektedir. St. İves'in kuzeyine giden yolcuları soyan Blunderbore ile kardeşi Rebecks, Jack tarafından kurnazca öldürülmüştür. Blunderbore, gece uykusunda yemeyi umduğu Jack'e gece misafiri olmasını teklif etmişse de şüphelenen kahraman durumdan şüphelenip yatağının içine kendi yerine bir kütük yerleştirmiş, ertesi gün devin pudingine bıçak koyup yutmasını sağlayarak hasmını öldürmüştür.

BLUTGANG [Germen Mitolojisi] Studas'ın dev oğlu Heime'ye verdiği kılıcın adı olup 'kan alan' anlamına gelmekteydi. Bern prensi Dietrich, Heime ile düello yaparken, Heime'nin gücü ve kılıcından etkilenmiş adamı şövalye olarak hizmetine almıştır. Destanın İskandinav versiyonu Thidrekssaga'da kılıç Blodgang adıyla anılmıştır.

BMOLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'da yaşayan Abenaki halkının inanışında fırtına getiren dev bir rüzgâr kuşunun adıdır.

BN YM [Ugarit Mitolojisi] Denizin oğlu olarak görülen bir deniz tanrısının adı olup, Khoser-et adıyla da bilinmekteydi. Leviathan, Suffete ve Zabel'in yardımıyla Baal ile savaşmıştır.

BNAHUA Bkz. Abnauayu

BO 1. [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Eve halkının inanışında savaşa katılanların koruyucusu kabul edilip, yıldırım ile sembolize edilen bir tanrı olup, Khebieso veya So ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Gök tanrı Arum'un kızı olan bereket ve sağlık tanrıçasının adıdır.

BO AĞACI Bkz. Bodhi Ağacı

BO FİND [Kelt Mitolojisi] Başlangıçta İrlanda toprakları henüz boşken batı denizinden beyaz (Bo Find), kırmızı (Bo Ruadh) ve siyah (Bo Dhu) inekler gelerek ülkenin farklı yönlerine dağılmış, beyaz merkeze, kırmızı kuzeye, siyah ise güneye doğru yol almıştır. İrlanda'nın merkezine ulaştığında tüm sığırların atası kabul edilen ikizlerini doğuran Bo Find ardından karanlık bir mağaraya kapanmıştır.

BOADBİL [İspanyol Mitolojisi] İspanyol baladlarında bahsi geçen Grana'danın (Gırnata Emirliği) 22. ve son hükümdarı olup, Araplar tarafından XII. Muhammed adıyla İspanyollarca ise El Chico (Genç) lakabıyla anılmaktaydı. Kastilya Krallığı'yla yaptığı savaşta esir düşünce babası Ebu'l Hasan Ali yeniden tahta çıkmışsa da 1487'de tahtını İspanya kralı II. Ferdinand'a bırakmıştır. 1492'de Granada'nın teslim olmasıyla, İspanya'daki Müslüman egemenliği sona ermiş, Muhammed ülkesini terk ederek Fas'a gitmiştir. İspanyol baladlarından *Granada'dan Kaçış*, José Zorrilla'nın *Boabdil* ve Washington Irving'in *Granada'nın Fethi* bu efsaneyi anlatmaktadır.

BOADİCEA [Kelt Mitolojisi] Kuzey Britanya'nın Norfolk bölgesinde yaşayan İceni kabilesinin kraliçesinin adı olup, Romalıların Britanya işgaline karşı bir isyan başlatmıştır. Kocası Prasutagus öldüğünde Roma kanunlarına göre kadınlar mirasçı kabul edilmediği için krallığı Roma'ya bırakmak yerine Roma ile kızları arasında pay ettirince İmparatorluk bu kararı reddetmiş ve procurator Catus Decianus Boadicea'nın tüm mülkünü haczettirmiştir. İceni krallığı fethedilmiş varsayılarak imparatorluğa katılırken Boudicea kırbaçlatılmış, kızları tecavüze uğramıştır. MS 60 ya da 61 yılında Gaius Suetonius Paulinus'un Galler seferine çıkmasını fırsat bilen Briton kabileleri Boadicea'nın liderliğinde ayaklanmış Camulodunum (Colchester), Londinium (Londra) ve Verulamium (St. Albans) şehirlerini yıkıp, yağmalamışsa da sayıca üstün olmalarına karşın Roma'nın savaş tecrübe ve disiplinine sahip lejyonları karşısında tutunamamışlardır. Boadicea, Romalılara esir düşmektense kendini zehirleyerek intihar etmiştir. Tacitus'un Yıllıkları (14:29-39) ve Cassius Dio'nun Roma Tarihi (62:1-12) kitapları konuyu detaylarıyla anlatmaktadır.

BOAHJE NASTE [Baltık Mitolojisi] Fin halkının inanışında cennete giden yol üzerinde olduğuna inanılan Kuzey Yıldızına verilen isimdir.

BOAND [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinden bahsi geçen bir bereket tanrıçası olup, adı *"Beyaz sığırların kadını"* anlamına gelmektedir. Boand'ın İrlanda'nın Leinster bölgesinde yer alan Boyne nehrini henüz bir kuyu iken ziyaret ederek bugünkü formunu almasını sağladığına ve nehir tanrısı Nektan'ın (ya da Elkmar) eşi, aşk tanrısı Aengus Og'un annesi olduğuna inanılmaktaydı. Sonradan Dagda ile aşk yaşamasına rağmen Connla veya Nechtan pınarlarında yürüyerek iffetli olduğunu kanıtlamaya çalışınca ortaya çıkan 3 dalga tarafından yutulmuştur.

Ptolemy'nin MS 2. yüzyılda yazdığı Coğrafya adlı eserinde nehir *Bubindas* adıyla anılmıştır ki proto-Keltçe Bou-vindā "Beyaz inek" anlamına gelmektedir. İrlanda'da bulunan ve MÖ 4000'e tarihlenen tümülüsün halk arasında Boand'ın Sarayı (Bru na Boinne) adıyla anılması da dikkat çekicidir.

BOANN Bkz. Boand

BOARMİNA [Yunan Mitolojisi] Boeotia'da Athena'ya verilen isimdir.

BOBA [Çingene Mitolojisi] Yaşadığı ülkenin zalim kralının sarayını, kökünden söktüğü büyük bir ağaçla yerle bir edip, kralı öldürdükten sonra tahta kendi geçip kraliçeyle evlenen, ülkeye medeniyet getiren bir devin adıdır.

BOBBİ-BOBBİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Binbinga halkının inanışında geçmiş çağlarda var olmuş yılanların adıdır. Yılanlar insanoğluna yemesi için yarasalar gönderince insanlar bumerang vasıtasıyla onları avlayarak yemiştir.

BOCCACCİO, GİOVANNİ İtalyan asıllı yazar ve şair olup, en önemli eseri Decameron'dur. Floransalı bir bankacının Parisli Fransız bir hanımla evlilik dışı ilişkisinden doğan Giovanni Floransa'da büyümüş ve Dante'den esinlenmiştir. Napoli'de Hukuk eğitimi aldıktan sonra Filostrato ve Teseida'ya gidip, Fransız edebiyatı ve şiirle tanışmıştır. 1341'de veba salgınının sona ermesinden sonra Floransa'ya geri dönen yazar 1348'de gerçekleşen yeni veba salgını sırasında şahit olduğu ölüm ve sıkıntılar 1349'da yazmaya başladığı Decameron'un ilham kaynağı olmuştur. Giovanni Boccaccio On günün işi anlamına gelen öykü kitabı Decameron'u 1352'de bitirmesine rağmen 1370-71'de yeniden yazmış, 1375'te Certaldo'da ölmüştür. Petrarca ile birlikte Rönesans hümanizminin temelini atan yazarın Decameron dışında Filostrato (şiir), Elegia di Madonna Fiammetta (Roman) ve Commento alla Commedia (Dante'nin Tanrısal Komedya'sının yorumu) adlı çalışmaları da günümüze ulaşmıştır. Bkz. Decameron

BOCHİA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya ve Peru'da yaşayan Muyska halkının inanışında yaratıcı güneş tanrının adı olup, sakallı ve yaşlı bir adam formunda tasvir edilmekte, insanoğluna dini ayinleri ve tarımı öğreten bir kültürel kahraman olarak da görülmektedir.

BOÇİKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Muiska (Çibça) halkının inanışında gökkuşağı ve bereket tanrıçası Kuçaviva'nın kocası olan yaratıcı tanrı ve yasa yapıcı kültürel kahramanın adıdır. Doğudan gelmiş ve tüm ülkeyi sakallı yaşlı bir adam kılığında gezmiş, insanlara yasaları ile tarım, metal işçiliği ve çeşitli sanatları öğretmiştir. Bogota ovası Tufan sırasında sular altında kaldığında gökkuşağına dönüşen Boçika altın

asasıyla dağları yarıp bir vadi açarak suların Tekuendama şelaleri vasıtasıyla boşalmasını sağlayarak insanoğlunu kurtarmıştır. Boçika, Zuhe (Güneş) veya Xue (Efendi) lakaplarıyla bilinmekte kimi zaman Nemterekueteba veya Khimizapagua adlı kültürel kahramanlarla özdeşleştirilmekteydi.

BODAH [Kelt Mitolojisi] İskoçya ve İrlanda'da evin bacasından içeri girerek çocukları kaçıran ya da karabasan görmelerine sebep olan bir hayaletin adıdır. Çocukları bu hayaletten korumak için çocuğun kalbinin üzerine biraz tuz konulmaktaydı. Bodah'ın bodaç (yaşlı adam) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

BONDANÇAR MUNGHAH [Moğol Mitolojisi] Alan Hoa'nın Işık Tanrı'dan hamile kalıp doğurduğu üç çocuktan birisinin adı olup, Cengiz Han'ın kabilesi Börçigin Kıyat'ın atasıdır.

BODB [Kelt Mitolojisi] İrlanda savaş tanrıçasının adıdır. Mag Tuireadh savaşının ardından gelen Tuatha Dé Danann klanının yok oluşunu önceden görmüştür.

BODG DEARG [Kelt Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Dagda'nın oğlu olup babasının ardından tanrıların yöneticisi olmuştur.

BODHİ [Budist Mitolojisi] Pali ve Sanskrit dillerinde aydınlanmanın en yüksek aşamasının adı olup, Sanskritçe ve Pali dilinde *'uyanmak'* anlamına gelmektedir. Yaşam ve acılar döngüsünü Samsara Bodhi sayesinde terk edip, Nirvana'ya ulaşan kişi yüreğinden her türlü dünyevi arzuyu boşaltarak yerin benlikle doldurmasıdır. İhtiyaç ve aldanışların birbirine bağlı olduğu yaşama hâkim olma Dört Yüce Gerçek'in tam olarak kavranılmasının temeli olup, Bodhi adı verilen aydınlanmayı gerçekleştiren insan Buda olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Bodhi Ağacı

BODHİ AĞACI [Budist Mitolojisi] 11. Yüzyılda Upatissa tarafından yazıldığı sanılan Mahabodhi-Vamsa'ya (Büyük Bodhi Tarihi) göre Hindistan'ın Bihar eyaletinde Buda'nın Gaya'da aydınlandığı sırada altında oturduğu ağacın adı olup kısaca *Bo ağacı* olarak da bilinmekteydi. Ağacın türünün Hindistan'da *pipal* veya *kutsal incir* (Ficus religiosa) olarak bilinen tür olduğu sanılmaktadır.

BODHİDHARMA [Budist Mitolojisi] Efsaneye göre Seylan adasında doğmuş ve Çin'e giderek Zen mezhebini kurmuş bir keşişin adı olup, MS 440-528 yılları arasında yaşadığı sanılmaktadır. Yangtze nehrini geçip, Wei krallığına giden Bodhidharma bir duvar dibinde 9 yıl meditasyon yapmış, kendisine eğitilmesi için başvuran Şenkuang adlı genç bir rahip samimiyetini ispatlamak için kolunu kesince kabuğundan çıkarak öğretisini yaymaya başlamıştır. Zen tarihi Çin'de *P'u-T'i-Ta-Mo* veya *Ta-Mo* Japonya'da Daruma adıyla bilinen Bodhidharma'nın Çin'e geldiği 520 yılından başlatılmaktadır.

BODHİSATTVA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde insanların Nirvana'ya ulaşmasına yardım eden aydınlatıcı ruhun adı olup, Japonca Bosatsu, Çince Pu-sa adıyla bilinmektedir. Sanskritçe Bodhisattva kelimesi *aydınlanma* (bodhi) ve *gerçek* (sattva) kelimelerinden oluşmuştur.

Mahayana Budizm'inde aydınlanmaya bir an önce ulaşmak ve tüm canlılar aydınlanmaya ulaşana dek Dharma'yı öğretebilmek amacıyla Bodhisattva yeminini eden 8 önemli Bodhisattva'nın adı verilmektedir: Avalokiteşvara (Guan Yin), Manjusri, Vajrapani, Ksitigarbha, Samantabhadra, Akhaşagharba, Sarvanivaranaviskambini ve Maitreya.

Theravada Budizm'inde Bodhisattva yöntemi kabul edilmekle birlikte gerçekleştirilmesi uzun zaman gerektirdiğinden herkese tavsiye edilmeyip, Pali yazmalarında Bodhisattva olarak sadece geleceğin Budası Maitreya'nın adı anılmaktadır.

Bodhidharma (Yoshitoshi, 1887)

BOEDROMİA [Yunan Mitolojisi] Apollon Boedromios (sıkıntılı zamanda yardım eden) onuruna Boedromion'un (yaz mevsimi) yedinci günü Atina'da düzenlenen festivalin adıdır.

BOEOTUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Melanippe'nin (veya Arne veya Antiope) oğlu, Aeolus'un ikiz kardeşi olup, Boeotia'ya adını vermiştir (Paus. ix. 1. 1.).

BOG [Slav Mitolojisi] Tanrı anlamına gelen bir kelimenin karşılığı Persce bagi, Sanskritçe bhaga olup, Hint-Avrupa kökenli dillerde orta bir kök olduğu anlaşılmaktadır.

BOGATYR [Slav Mitolojisi] Bylini adı verilen Rus manzum destanlarında maceraları konu edilen atlı savaşçıların adı olup, Ortaçağ Şövalyelerinin bir çeşit Rus varyantıdırlar. MS 9-12. yüzyıllar arasında Kiev kenti civarında hüküm süren Kiev Knezliğinin hizmetinde bulunan Bogatyrlerin bazıları soylu iken çoğu köy kökenli savaşçılar olup, hepsi olağanüstü güçlü ve kimi zaman sihirli silahlar kullanarak Rusya'yı düş-

manlarına karşı korumaktaydı. Soylu bir aileden gelen Dobrynya Nikitich prens Vladimir'e diplomatik görevlerinde eşlik edip, ejderhalarla savaşırken, Muromlu bir köylü olan İlya Muromets prensin düşmanlarına karşı savaş meydanlarında mücadele etmiştir. Bogatyrlerin Polonyadaki karşılığı 'Bohaterowie' idi.

Bkz. Dobrynya Nikitich, Bylina, Ilya Muromets, Alyoşa Popoviç

BOGART Kuzey İngiltere'de lime lime olmuş tozlu giysiler giyen ve evlerin koruculuğunu üstlenmiş ruhlarına verilen isimdir. Bununla birlikte brownie, cin ve bogielerden daha kötü ve daha can sıkıcı ve daha az yardımseverdirler. Ev içinde bogart olduğu çok sayıda beklenmedik kazanın oluşu ve karanlıkta duyulan garip seslerden anlaşılır. Küçük çocukları çimdikler, süt şişelerini devirir, mumları söndürür pek çok talihsiz olaya sebep olurlar. Onlardan kurtulmanın tek yolu evi gizlice terk etmek olsa da bazı durumlarda ev halkı ile birlikte yeni eve taşındıkları da olur.

BOGEYMAN İngiliz masallarında şekil değiştirebilen kötü niyetli yaratıklar olarak tasvir edilen bir öcü varyantının adıdır. Bogeymanlar eşyaları yerinden oynatabilir, ailelere musallat olur ama bazı durumlarda ailenin küçük çocuğuyla arkadaş da olabilirler. Endonezya ve Malezya civarında korsanlar için kullanılan 'bugis' kelimesini İngiliz ve Fransız denizciler Avrupa'ya taşımıştır. Çocuklar ebeveynlerinin onları sevdiğini ve incitmeyeceklerini bildikleri için anne-babalar kendi çocuklarını "yaramazlık yaparsan ya da parmağını emersen Bogeymanlar seni almaya gelirler" diyerek korkutmuş, böylece folklorik karakter olarak yayılmıştır. Bogle karakteri de Bogeyman'ın daha kötü, katil ruhlu bir varyantıdır. Bkz. Öcü, El Coco

BOGİE İngiliz ve İskoç masallarında karanlığı seven küçük zararsız yaratıkların adı olup, 19. Yüzyıl başlarında İskoç dilindeki böğle kelimesinden geliştiği sanılmaktadır. Ahırda, ambarda, tavan arası ve dolap içlerinde bulunabilirler. İnsanların atmaya kıyamadığı eski eşyaları sakladığı yüklüklerde saklanmayı ve gizli konuşmalara kulak misafir olmayı severler.

BOGİNKA [Slav Mitolojisi] Polonya halkının inanışında sarkık memelerini omuzundan geriye atan, domuz dişli yaşlı kadın formunda görünen bir su perisinin adı olup, hamile kadınları tuzağına düşürerek bebeklerini çalmaktaydı.

BOGLE İskoç masallarında Puck ve boggart ile ortak özelliklere sahip bir hayaletin adı olup, kabahati kurbanından bilinen haylazca işler yaparlar. Bkz. Bogeyman, Öcü

BOGORODİTSA [Slav Mitolojisi] Günümüzde Meryem Ana'yı tanımlamak için kullanılan bir terim olup, Yunanca 'Theotokos'un karşılığıdır ve *Tanrının annesi* anlamına gelmektedir. Bazı yazarlar bu terimin pagan dönemde yeryüzü anlamında kullanıldığını iddia etmişlerdir.

BOGY Bkz. Bogie

BOĞA İlkçağ ve öncesinde İndus vadisinden Ege denizine, Girit'e ve Tuna vadisine dek uzanan bölgede tapınılmış bir hayvandır.

1. [Mezopotamya Mitolojisi] Güç ve bereketin sembolü olarak görülüp kutsal sayılmış, Asurlularca kanatlı boğalar iyiliksever koruyucular olarak tasvir edilmiştir. Sümerlerce *gud-alim* Akadlarca *kusarikku* boğa adam anlamına gelmekte olup Ur kentindeki kraliyet sarayında tasvirlerine rastlanmıştır. Resimli çömleklerde rastlanan boğa başı tasvirleri şimşek tanrısının sembolü, fırtına bulutları ise fırtına tanrısı Adad'ın (İşkur) buzağıları kabul edilmekteydi. Babil döneminde ise boğa ay tanrısı Nanna-Suen ile ilişkilendirilmiştir. Bkz. İnek ve buzağı

2. [Yunan Mitolojisi] En önemli tanrı Zeus'un sembolü olup, Europa'yı boğa formuna bürünerek kaçırmıştır.

3. [Roma Mitolojisi] En önemli tanrı Jüpiter'in sembolüdür.

4. [Çin Mitolojisi] Güneşi burçlar kuşağında taşıyan hayvanlardan birisi ve ilkbaharın sembolüdür.

5. [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da tanrıların boğa formunda beden bulduklarına inanılmaktaydı.

6. [Pers Mitolojisi] Yağmur tanrısı olarak tasvir edilmiş olup, ilk boğa Geuş-Urvan Angra Mainyu veya Mithra tarafından öldürülmüştür.

7. [Roma Mitolojisi] Neptün ile özdeşleştirilmiştir.

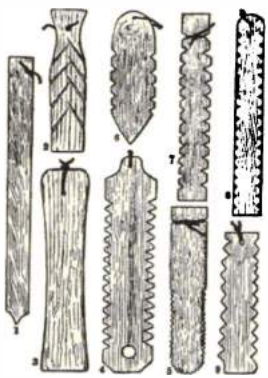
8. [İskandinav Mitolojisi] Odin ile özdeşleştirilip, kutsal kabul edilmiştir.

9.[Hint Mitolojisi] Rigveda ve Atharveda'da İndra'ya "boğa" denilmekte zaman zaman Agni, Dyaus ve Rudra'da aynı şekilde adlandırılmaktadır. Bir iddiaya göre boğa buğday ekilen batı manda ise pirinç ekilen doğu ziraat kültürünün sembolü olup bu iki hayvan Hindistan'da karşılaşıp, çatışmıştır. Hindistan'ın Arilerden önceki halklarının inançlarında yer alan manda formundaki kötü bir ruh (Mahişa) ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Vedik efsanelerde bu ruhun Şiva'nın karısı Devi tarafından öldürüldüğünden bahsedilmektedir. Ayrıca Budist inanışta manda kafalı tasvir edilen kötülük tanrısı Bhairava adlı boğa tanrının ile savaşması da bu geleneğin devamıdır.

BOĞAÇ HAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Dirse Han'ın oğlu gücü ve mertliğiyle tanınan oğlunun adıdır. Boğa güreşi sırasında bir sarı boğanın alnının ortasına yumruk atarak öldürüp gücünü ispatlayınca adı Dede Korkut tarafından Boğaç olarak konulmuştur. Babası Dirse Han'ın 40 adamına yüz vermeyip arası açılınca, Boğaç Han'ın arkasından dedikodu yapmışlar ve babasının tahtına göz diktiğini onu öldüreceğine inandırmışlardı. Yalanlara inanan Dirse Han bir av sırasında oğlunu okla vurmuştur. Boğaç Han'ın tazıları yaralanan efendilerinin yanına leşçi hayvanları yaklaştırmadan efendilerini beklemişler, oğlunu arayıp bulan anası da Boğaç'ı 40 günde iyileştirmeyi başarmıştır. İntikam için dönen Boğaç Han kendine sadık 40 yiğitle babasını kandıran 40 namerdin üzerine

yürüyüp haklarından gelmiş, durumu öğrenen Bayındır Han tarafından kendisine beylik verilmiştir.

BOĞA KÜKREMESİ Eski Taş Çağı'ndan bu yana insanların uzak mesafelerle haberleşmek ve dini ayin yapmak için kullandığı bir müzik enstrümanı olup, eşkenar dörtgen (rhombus) ve turndun adlarıyla da bilinmektedir. En eski boğa kükremesi Ukrayna'da bulunmuş olup MÖ 17 bin yıllarına tarihlenmiştir, Ayrıca Avrupa, Asya, Afrika hatta Avustralya'da kullanıldığı tespit edilmiştir. Eski Yunan'da Dionysos gizemciliğinde kullanıldığı bilinen enstrüman günümüzde Asya'da şaman ayinlerinde ve Avustralya yerlilerince çeşitli seremonilerde kullanılmaktadır. Boğa kükremesinden ucunda delik olan çeşitli formlarda bir ahşap objeye sarılı ipi yardımıyla çıkarılan gizemli uğultu Aborijinlerce 'tanrının sesi' olarak adlandırılmaktadır.

Britanya'dan boğa kükremeleri (Haddon, 1898)

BOHORT [Fransız Mitolojisi] Kutsal Grail kâsesini arama işinde Parsifal ve Galahad'a yardım eden bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır. Lancelot'un kuzeni, Bors ile Evaine'in oğlu, Lionel'ın kardeşi, Elyan'ın babası olan Bohort kimi kaynaklarda babası gibi Bors adıyla da anılmıştır.

BOİ [Kelt Mitolojisi] Lugh'un karısı ve Limerick perilerinin kraliçesinin adı olup ünü İskoçya'ya dek yayılmıştı.

BOİGU [Melanezya mitolojisi] Papua-Yeni Gine halkının inanışında ölüler diyarına verilen isimdir.

BOİO [Yunan Mitolojisi] Bir Delphoi rahibesinin adı olup, insanları kuşa dönüştürmeye çalışmaktaydı.

BOİOTOS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu olup Boeotia'ya adını vermiştir.

BOİTA Brezilya masallarında iki ayrı formda tasvir edilen bir yaratıktır.

1. Işık saçan büyük bir yılan olup yuttuğu hayvanların enerjileri emmektedir.

2. Ağzından ateş saçan boğaya benzer bir yaratık olup kötü ruhlu bir insanın ruhuna sahiptir.

BOKBÖCEĞİ Bkz. Skarab

BOKERO [Afrika Mitolojisi] Yılan tanrı Koleo'nun verdiği ve insana silah işlememesini engelleyen bir içeceği insanlara dağıtan Tanzanyalı bir büyücünün adıdır.

BOKONON [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de İfa rahiplerine verilen isimdir.

BOKOR [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde Kurbanlarının yeteneklerini çalarak onları zombilere çeviren bir büyücülere verilen isimdir.

BOKVUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeydoğu Pasifik sahilinde British Columbia ve Vancouver civarında yaşayan Kvakiutl halkının inanışında ormanda dolaşan vahşi bir ruhun adıdır. Bokvus, insanları evine doğru çekip orada boğarak öldürmektedir.

BOLDOGASSZONY [Macar Mitolojisi] Sütü kutsal kabul edilen bakire tanrıça olup, adı 'mutu hanım' anlamına gelmekte ayrıca Kisboldogasszony ve Nagyboldogasszony olarak da bilinmekteydi. Anne ve çocuğunun koruyucusu kabul edilen tanrıça Hıristiyanlığın kabulünden sonra Meryem Ana ile özdeşleştirilmiştir.

BOLİNE [Yunan Mitolojisi] Apollon'dan kaçarken kendini denize atarak canına kıyan bir su perisinin adı olup Akhai'da ki Bolina kentine adını vermiştir (Paus. 7. 23. 4.).

BOLLA [Arnavut Mitolojisi] Dev bir yılan ya da ejderha olup, Bullar adıyla da bilinmektedir. İnanışa göre yıl boyunca uyuyan canavar Aziz George günü uyanmakta, gözünü açtıktan sonra ilk gördüğü insanı yemektedir. On iki yıllık periyotlarda Kulşedra adı verilen başka bir canavara dönüşür. Kulşedra dokuz dili olan, ağzından ateş püskürten bir ejderhadır. Bazı varyantlarda Kulşedra dağınık saçlı, sarkık göğüslü bir dev kadın olarak da tasvir edilmektedir.

BOLON Tİ KU [Maya Mitolojisi] Bir grup yeraltı tanrısının adıdır.

BOLTHORN [İskandinav Mitolojisi] Bestla'nın babası (kimilerine gör Mimir'in) ve Odin'in dedesi olan bir buz devinin (Bkz. Jotun) adıdır.

BOLU BEYİ [Türk Mitolojisi] Seyisi olan Köroğlu'nun babası Yusuf'a kendisine cins at getirmesini emretmiş, getirilen cılız atı beğenmeyince de adamın gözlerine mil çektirerek kör etmiştir. Tüm varyantlarda haysiyetsiz, zalim ve ikiyüzlü birisi olarak tasvir edilmekte olup, Köroğlu'nun amansız düşmanıdır.

BOMAZİ [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Buşongo halkının inanışında atalarla ilişkin bir tanrı olup, Buşongo halkının atası Woto ile Moelo adlı ikizlerin babası kabul edilmektedir. Yaşlı bir çifte çocuk sahibi olmalarını emreden Bomazi çiftin dünyaya getirdiği kız çocuğuyla evlenerek aralarında Woto and Moelo'nun da olduğu 5 erkek çocuğun sahibi olmuştur.

BOMBAY KAMAYAN [Hint Mitolojisi] Gaya şehrinin yerel hastalık tanrıçasının adıdır.

BOMOH Malay halkının insanların içine girerek onları hasta ettiğine inanılan kötü ruhları dışarı çıkaran büyücülere verdiği isimdir.

BOMONG [Hint Mitolojisi] Minyong halkının inanışında yaratılış söylencesine göre yeryüzü

ile gökyüzünün ikiz kızlarından birisi ve güneş tanrıçası Bong'un kardeşi olan ay tanrıçasına verilen isimdir. Bilge bir kadın tarafından büyütülen ikizler birlikte öylesine güçlü ve parlaktılar ki yeryüzündeki canlılar içlerinden birisini öldürerek kızları ayırmak istemişlerdir. Bu işe sadece kurbağa gönüllü olmuş, yanına ok ve yayını alarak gökyüzüne ikizlerin yanına zıplamıştır. Bir süre pusuya yatan kurbağa yaklaşan ayak seslerini duyunca yaklaşan parlak cisme doğru okunu fırlatarak Bong'u vurmuştur. Böylece güneş solunca sıcaklığı azalan yeryüzündeki canlılar rahat etmişlerdir. Bununla birlikte kardeşi gibi kendisinin de öldürüleceğini düşünen Bomong karanlık bir mağara bularak saklanmaya karar verince yeryüzüne ısı ve ışık ulaşımı durmuştur. Bitkiler solmaya başlayınca yeryüzündekiler yaşamlarından endişe duyarak Bong'u öldürmekle aceleci davrandıklarını düşünerek, pişmanlık içinde Bomong'a tepelerinden parlaması için yalvarmaya başlamışlardır. Sonunda yavru bir horoz bir çatlaktan mağaranın içerisinde kardeşi için ağlayan Bomong'u bulmuştur. Yeryüzündekiler Bomong'a kız kardeşi Bong'u yaşama döndürmenin bir yolunu bulacakları sözünü vermiş, gerçekten de bir marangozun yardımıyla Bong yaşam bulmuştur. O günden sonra gökyüzünde sırayla parıldayan kardeşler ancak ay ve güneş tutulması sırasında evde buluşabilmişlerdir.

BOMOR Bkz. Pawang

BOMU RAMBİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de bir ay tanrıçasının adıdır.

BON DİNİ Tibet'te animizm ve Şamanizm temelinde kurulmuş bir tabiat dininin adı olup, Bonpo olarak da bilinmektedir. Bon dini MS 7. yüzyıldan itibaren gelişen Budizm'le etkileşmesine karşın varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Ölüm ve kurban törenlerinin önemli bir yer tuttuğu Bon dinine göre, uzun bir ömür sürmek isteyen kişiler kurbanın yer dökülen kanı içinde çırılçıplak yuvarlanmak zorundaydı. Eski Tibet'te kralların cenaze töreni sırasında canlı insanlar da onunla birlikte gömülmekteydi. Bkz. Tibet Mitolojisi

BON ODORİ Bkz. Dai Mokuren

BONA DEA [Roma Mitolojisi] Daha çok evli kadınların saygı gösterdiği, bekâret ve doğurganlığın koruyucusu kabul edilen, şifa ve bereket tanrıçası olup, adı "İyi Tanrıça" anlamına gelmektedir. Tanrı Faunusun kızı olduğuna inanıldığından Faunus olarak da bilinen tanrıçanın Aventine tepesinde bir tapınağı bulunan tanrıçanın onuruna her yıl 1 Mayıs tarihinde erkeklerin alınmadığı bir festival düzenlenmekteydi (Serv. ad Aen. viii. 314). Köleler, alt sınıftan insanlar ama özellikle çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar arasında popüler olan Bona Dea elinde bir bereket sepeti ile bir tahtta otururken tasvir edilmekteydi. Gizli ayinleri Aventine tepesindeki tapınakta değil Romalı magistraların evlerinde yerine gerçekleştirilirdi. Her yıl 4 ve 5 Aralık geceleri düzenlenen, sadece kadınların katılabileceği ayinlerde seçilen evli bir kadın Vesta Bakirelerinin gözetimi ve halkın önünde çeşitli ritüelleri yerine getirir ardından kadın müzik eşliğinde dans ederken domuzlar kurban edilirdi. Cicero ayin detayları hakkında bilgi vermiş olup, ayrıca MÖ 62'de Publius Clodius'in, Pontifex Maximus Jül Sezar'ın evinde düzenlenen törene gizlice dahası kadın kılığında katıldığı bilinmektedir.

BONA FİDES [Roma Mitolojisi] Yemin ve anlaşma tanrısı Dius Fidius'un eşi olup aynı görevi üstlenmiş tanrıçanın adıdır.

BONAVENTURA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1221–1274) Toskanalı bir din adamı olup, gerçek adı Giovanni Fidanga olmasına karşın çocukluğunda hasta olunca iyileştirilmesi için St. Francis'e gösterilince aziz *çocuğa "O, buona venturai"* (Oh, İyi İşans) diye seslenince Bonaventura lakabıyla anılmaya başlanmıştır. Söylenceye göre kendisine kardinal şapkası getiren papalık elçileri yemek yerken yanına gelince kendilerine şapkayı ağaca asmalarını söylemiştir. Güçlü düşmanlar edinen Bonaventura bir iddiaya göre zehirlenerek öldürülmüş, Lyon'daki Fransisken kilisesine gömülmüştür.

BONEDDYR ARWR [Kelt-Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un soy ağacı hakkında bilgi veren bir Galler kroniğidir.

BONGA Bengal'de insanlara musallat olan kötü ruhlara verilen isim olup, doğum sırasında ölen çocukların bongalara dönüştüğüne inanılmaktadır.

BONİFACE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (675–754) Almanya'nın havarisi kabul edilmekte bira yapımcıları ile terzilerin koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı. Karolenj İmparatorluğu'nda Hıristiyanlığı yayan, Almanya'nın koruyucusu olduğuna inanılan aziz Frisia'da öldürülmüştür. Hıristiyan sanatında bir elinde asa diğerinde kılıçla delinmiş bir kitap taşıyan bir piskopos olarak tasvir edilmiş olup, yortusu 5 Haziran'da yapılmaktaydı.

BONKHOR [Afrika Mitolojisi] Tunus'ta yaşayan Berberi halkının Antik Çağ'da tapındığı bir tanrının adı olup, Romalılarca Jüpiter ile özdeşleştirilmiştir.

BONTEN [Budist Mitolojisi] Hint tanrısı Brahman'a Japonya'da verilen isim bir nilüfer yaprağı üzerinde oturan her birisinde üçer göz bulunan üç başlı bir adam olarak tasvir edilmekteydi. Jiu No O adıyla bilinen 12 Japon tanrısından birisi kabul edilen tanrı üç elinde nilüfer, üç dişli mızrak ve içme kabı taşıyan tanrının dördüncü eli avucu açık vaziyette merhameti sembolize edecek şekilde aşağı doğru bakmaktaydı.

BONUS EVENTUS [Roma Mitolojisi] İyi şans ve kazanç tanrısının adı olup aynı zamanda çiftçilerin iyi hasat yapmasına yardım etmekteydi. Roma'da Jüpiter Optimus Maximus tapınağının yakınlarında bir heykeli bulunmaktaydı.

BOORA LA [Aborijin Mitolojisi] Cömert yaratıcı tanrının adlarından birisi olup ölen insanları evine kabul ettiğine inanılmaktadır.

BOPE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Mato Grosso bölgesinde yaşayan

Bororo halkının inanışında ölülere saldıran kötü ruhların genel adıdır. Bopeler sekiz gün süren cenaze ayininde kabile üyeleri tarafından canlandırılmaktadır. Ayin bittiğinde ceset, etin kemiklerden ayrılacağı bir nehir kenarına gizlice getirilmektedir.

BOR [İskandinav Mitolojisi] İlk insan olan Buri'nin oğlu olup, Bolthorn'un dev kızı Bestla ile evlenmiş, bu evlilikten Odin, Vili, Ve yani ilk tanrılar doğmuş, onlar da Ymir'i kurban ederek bedeninden yeryüzünü yaratmışlardır.

BORAKS [Roma Mitolojisi] Kurbağaların başlarında taşıdıklarına ve tüm zehirlere karşı şifa sağladığına inanılan bir taşın adıdır.

BORASPATİ Nİ NATO [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının mitolojisinde su tanrısının adıdır.

BORCİGİDAİ MERGAL [Moğol Mitolojisi] Toroholçin Balyan'ın babası ve Harçu'nun oğlu olan Moğolların efsanevi atalarından birisidir.

BOREADAİ [Yunan Mitolojisi] Kuzey rüzgârı Boreas'ın Oreithyia'dan doğurduğu ikiz oğulları Kalais (hafif esen) ile Zetes'in (şiddetli esen) ortak adıdır.

Boreas, Oreithyia'yı kaçırırken

BOREAS [Yunan Mitolojisi] Yunanistan'ın en soğuk bölgesi olan Trakya'da Karadeniz kıyısındaki Salmydessus'da yaşayan kuzey rüzgârı tanrısı olup, Boreas, Notus, Zephyrus, Eurus, Eosphoros ve Esperus'un kardeşi olduğuna inanılmaktaydı. Kanatlı, sakallı ve güçlü bir erkek olarak tasvir edilen Boreas istisnai olarak Roma tanrısı İanus gibi karşılıklı iki yüze sahip olarak da düşünülmüştür. Atina kralı Erethkheus'un Boreas ile evlenmesine izin vermediği kızı Oreithyia'yı arkadaşlarıyla oynarken İlissos kıyısından kaçırmış, çiftin Kalais, Zetes, Kleopatra ve Khione adlı çocukları dünyaya gelmiştir. Atina'da onuruna Boreasmoi adlı bir festival düzenlenmekteydi.

BOREBORE Bkz. Onyankopon

BORFİNA Bkz. Leopar Adamlar

BORGHİLD [İskandinav Mitolojisi] Volsung Saga'da akşam çöken sis ve ay ışığının kişileştirilmiş hali olup Sigmund'un karısıdır.

BORİ 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya ve civarında yaşayan Hausa halkının inanışında insanların hevesini kurutan bir cadılar topluluğunun adıdır.

2. [Aborijin Mitolojisi] Kurbanlarına hastalık bulaştırıp öldüren görünmez bir ruhun adıdır.

BORİS ile GLEB, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Rusya'da kardeşlik ve fedakârlığın koruyucusu kabul edilen iki azizin adı olup, yortu günleri 24 Temmuzdur. Büyük Vladimir'in 12 oğlundan en büyükleri Svyatopolk ve Yaroslav prensin gözdeleri olan en küçükleri ise Boris ve Gleb adını taşımaktaydı. Svyatopolk tahta kendi geçmek isteyince kiralık katiller vasıtasıyla birbirlerine sona ana dek sadık kalan iki küçük kardeşini öldürtmüştür. Vladimir yaşlanınca Svyatopolk'u sürgüne göndermiş bu sırada Boris, Peçenekler üzerine bir sefer düzenlemek zorunda kalmıştır. Boris'in zafer kazandığı sırada Vladimir ölünce Svyatopolk aceleyle Kiev'e gidip tahtı ele geçirmiştir. Adamlarının Svyatopolk'un kendisini öldürtmek istediği bu yüzden Kiev'i kuşatıp tahtını geri alması gerektiği tavsiyesine uymayan genç prens aynı gece ağabeyinin gönderdiği bir suikastçı tarafından çadırında öldürülmüştür. Svyatopolk, Boris'in ardından Kiev'e çağırdığı Gleb'i tuzağa düşürerek adamlarına öldürtmüştür. Svyatopolk son olarak Yaroslav'ı ortadan kaldırmayı denediyse başarılı olamamış iki kardeşin orduların karşılaştığında zafer Yaroslav'ın olmuştur. Svyatopolk savaş meydanından kaçarken yaraları yüzünden ölünce tahta çıkan Yaroslav Gleb'in nehre atılan cesedini buldurmuş ve Boris'in yanına St. Basil katedraline gömülmesini emretmiştir.

BORİS GODUNOV (1552–1605) IV. İvan'ın küçük oğlu Dimitri'yi öldürmek için suikastçılar gönderen Rus çarının adı olup, girişimi başarısız olmuş Dimitri tahta çıkarken, ölmüştür. Pushkin'in *Boris Godunov* adlı dramasına esin kaynağı olan öykü Moussorgsky tarafından aynı adlı opera olarak sahnelenmiştir.

BORMANİKO [Kelt Mitolojisi] Lusitanya bölgesinde sıcak su kaynaklarının koruyucu tanrısının adıdır.

BORMO [Kelt Mitolojisi] Sirona'nın oğlu, Damona'nın eşi olup, Gal halkının inanışında kaplıca suları ile ilişkilendirilen bir ilkbahar tanrısıdır.

BORMANUS Bkz. Bormo

BORMUS [Yunan Mitolojisi] Kuzey Anadolu'da yaşayan Mariandyn halkından Upias veya Titias'ın yakışıklı oğlunun adı olup hasat zamanı Su perileri tarafından kaçırılmıştır. Bu yüzden Biythnia bölgesinde hasat zamanı söylenilen ağlamaklı şarkılar bormoi olarak adlandırılmıştır.

BOROKA [Filipinler Mitolojisi] Çocukları kaçırıp yiyen yamyam bir cadının adı olup, bir kadının kafasına, bir atın dört ayağına sahip bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi.

BORRE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Lyonors'dan doğan oğlu olan bir Yuvalak Masa Şövalyesidir. Chrétien'in Eric ve Enide adlı eserinde Loholt adıyla anılmaktadır.

BORS Bkz. Bohort

BORTE ÇİNE [Moğol Mitolojisi] Dişi bir beyaz geyik olan Goa Maral ile çiftleşerek doğan Bata Çiha ile Moğol soyunu başlatan erkek kurdun adıdır.

BORU SANİANG NAGA [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının inanışında yeryüzü tanrısının adıdır.

BORVE [Kelt Mitolojisi] Llyr ile ikinci karısı Aeife arasındaki anlaşmazlığa müdahil olmak zorunda kalan kralın adıdır. Kralın ilk karısından doğan çocuklarını kuğulara dönüştüren ikinci karısını iblise dönüştürmüştür. Borvo ile aynı karakter olduğu sanılmaktadır.

BORVO [Kelt Mitolojisi] Galya kökenli maden suyu ve şifalı sıcak suların tanrısı olup, Romalı yazarlarca Apollon ile özdeşleştirilmiştir. Kelime anlamı "kaynamak" anlamına gelen Borvo, Provence'de Bormanus, Portekiz'de Bormanious adıyla bilinmektedir. Borvo, Sirona veya Dirona'nın oğlu olarak düşünülmüştür.

BORYSTHENES [Yunan Mitolojisi] İskit soyunun atası kabul edilen Targitaus'un dedesi Dinyeper nehri tanrısının adıdır.

BOSATSU [Budist Mitolojisi] Buda'nın geçmişte, bugün ve gelecekteki belirtisi olan Bodhisattva 'aydın kimse' kelimesinin Japonca formudur. Bosatsu, Nirvana'ya ulaşmak yerine kendi varoluşundan kaçarak yeryüzündeki insanlara faydalı olmayı seçmiştir.

Japonya'da tanınan Bosatsu formları:

1. Kannon Bosatsu 'Merhamet Tanrıçası' (Sanskritçe 'Avalokitesvara, Avalokiteşvara, Lokeşvara'; Çince 'Guanyin')

2. Jizo Bosatsu 'cehennemdeki ruhların gardiyanı' (Sanskritçe 'Ksitigarbha'; Çince 'Dizang'; Tibet'te 'Sai-snying-po')

3. Miroku Bosatsu, Jişi Bosatsu (Sanskritçe 'Maitreya', Çince 'Miluo Fo')

4. Kokuzo Bosatsu 'Engin ve sonsuz kap' (Sanskritçe 'Akasagarbha') Akıl ve bilgelik tanrısı olup sanatçı ve zanaatkârların koruyucusudur.

5. Monju Bosatsu 'soylu ve yumuşak olan' (Sanskritçe 'Manjuşri, Man-jusri'; Çince 'Venşu'; Tibet'te 'Jam-dpal')

6. Fugen Bosatsu 'Budizm öğreticisinin koruyucusu' (Sanskritçe 'Samantabhadra')

7. Seişi/Dai-seişi Bosatsu (Sanskritçe 'Mahasthamaprapta')

8. Gakko Bosatsu 'Ay ışığı Bosatsusu' (Sanskritçe 'Candraprabha')

9. Nikko Bosatsu 'Güneş ışığı Bosatsusu' (Sanskritçe 'Suryaprabha')

10. Yaku-o Bosatsu (Sanskritçe 'Bhaisajyasumudgata')

11. Yaku-jo Bosatsu (Sanskritçe 'Bhai-sajyaraja')

12. Hozo Bosatsu (Sanskritçe 'Dharmakara')

13. Tarani (Sanskritçe 'Tara')

14. Hannya (Sanskritçe 'Prajnaparamita')

BOSSU AŞADEH [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde Batı Afrika kökenli bir loa grubunun adıdır.

BOSTAN [Pers Mitolojisi] Sufi şair Sadi tarafından 1257'de yazılan bir şiirin adı olup, çok sayıda masalın yanı sıra adalet, devlet, aşk ve iyilik konusunda görüş ve yorumları içermekteydi. 17. yüzyılda Jeremy Taylor adlı bir Anglikan rahip, kendi diline çevirdiği kitabı Eski Ahit'in kayıp kitabı sunmuştur. Çalışmada yer alan *Pervane ile Alev*, *Sufi ve İftiracı*, *İnci'nin Öyküsü* gibi şiirlerin tümü ahlaki öğütler vermektedir.

BOSTANCI DEDE [Anadolu Mitolojisi] Anadolu folklorunda saçı sakalı birbirine karışmış, bedeni kıllarla kaplı doğanın koruyucu ve bereketli güçlerini sembolize eden bir yaratığın adıdır. İnsan gibi konuşabilen ve uçabilen bir kanatlı atın sırtında istediği yere gidebildiğinden onun nerede olduğunu sadece kartal gibi kuşlar bilebilir. Bkz. Karakoncolos

BOSUMABLA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Ga halkının inanışında bir deniz tanrıçasının adıdır.

BOSZORKANY [Macar Mitolojisi] Sarkani adlı iblisin annesi olan cadının adıdır. Bir insanı ata dönüştürebilen bu cadı erken dönem Macar folklorunda erkek bir büyücünün adı olup, sonradan cadı özelliği kazanmış, adı zamanla tüm cadıları tanımlamak için kullanılır olmuştur. İnanışa göre kara bir tavuğun ilk yumurtası alınıp kiliseye getirilirse yumurtasının gücü kimliğini gizlemeye çalışan cadıların takla atarak kendilerini belli etmelerine sebep olmaktaydı.

BOŞ BEŞİK Fadime adlı yetim bir kızın kimi zaman mutlu sonla biten maceralarının anlatıldığı bir Anadolu masalının adıdır. Fadime bir yörük beyiyle evlenmiş ve yedi yılın ardından bir erkek çocuk dünyaya getirmiştir. Bebeği beşiğiyle birlikte bir devenin sırtına yüklemiş ama göç sırasında bebek kaybolmuştur. Fadime çocuğunu aramak için yollara düşecek bazı varyantlara göre çocuğu bulamadan suda boğularak ölecek kiminde ise yavrusuna kavuşacaktır.

BOŞLUK Pek çok kültürde yaratılıştan önceki hiçliğe verilen isim olup, herhangi bir şekilde tanımlanamamaktadır. Creatio ex nihilo yani "yoktan var etmek" anlamındaki Latince deyiş genellikle İbrahimî dinlerdeki Tanrı'nın evreni yoktan var edişi inancına gönderme yapmaktadır. Bununla birlikte Creatio ex nihilo ya da boşluktan yaratmak deyimi Creatio ex materia, var olan ebedî maddeden yaratılışı veya creatio ex deo Tanrı'dan çıkarak var oluştan farklıdır.

BOTA Hİ [Endonezya Mitolojisi] Dağlarda yaşayan bir yaban kadınının adı olup, kendisini bulan Vata Rian ile evlenmiştir.

BOTANOMANTİ [Yunan Mitolojisi] Çeşitli türlerde bitkilerin kullanımıyla kehanette bulunma sanatının adı olup, çoğunlukla birisinin adının yazıldığı yaprak kurumaya bırakılıp bu sırada yaprağa bakılarak kehanette bulunulmaktaydı.

BOTO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya masal ve söylencelerinde nehirlerde yaşayan bir yunus kralın adı olup, geceleri yakışıklı bir erkek kılığında başındaki deliği kapatmak için sürekli şapka giyerek dolaşmaktaydı. Boto, gerek yakışıklılığı, gerekse iyi dansçı olması sayesinde kadınları baştan çıkarıp ve hamile bırakmaktaydı.

BOTOKU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kayapo halkının inanışında bir Jaguar tarafından büyütülmesine karşın Jaguarın karısını öldürdükten sonra, ateş, ok ve yayı çalarak insanoğluna hediye eden bir kültürel kahramanın adıdır.

BOTRES [Yunan Mitolojisi] Eumolos'un Apollon'a kurban sunarken bir anlık kızgınlıkla öldürdüğü oğlunun adı olup Apollon tarafından bir kuşa dönüştürülmüştür.

BOUDİCA Bkz. Boadicea

BOUKOLOS [Yunan Mitolojisi] Boeotialı Kolon'un oğlu, Okhemos, Leon ile Okhna'nın kardeşidir.

BOUMBA MAZA [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde bir loa ailesinin adıdır.

BOUNOS [Yunan Mitolojisi] Alkidameia ile Hermes'in oğlu olup, Aietes Korinthos tahtını ona emanet etmiştir.

BOUPHAGOS [Yunan Mitolojisi] İapetos ile Thornaks'ın oğlu olan Arkadialı bir kahramanın adı olup tanrıça Artemis tarafından öldürülmüştür.

BOUPHANİA [Yunan Mitolojisi] Atina Akropolis'te Skirophorion (Haziran-Temmuz) ayının 14. Günü Zeus Polieus onuruna boğa kurban edilerek gerçekleştirilen dini ayinin adıdır.

BOURA [Yunan Mitolojisi] Tıpkı Helike şehri gibi bir deprem sonrası sulara gömülen antik Yunan şehrinin adı olup, Helike'nin 40 stadia güneydoğusundadır. Pausanias şehrin tekrar inşa edildiğini ve Aphrodite, Demeter, Eileihyia ve İsis için tapınaklar inşa edildiğini, Ovid ise kentin kalıntılarının tıpkı Helike gibi denizin dibinde görülebildiğini bildirmiştir (Herod. i. 145; Pol. ii. 41; Diod. xv. 48; Paus. vii. 25. 8).

BOURMA LATTAY [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında insanlara salgın hastalık getiren kötü bir ruhun adıdır.

BOUSİRİS [Yunan Mitolojisi] Muhtemelen Osiris adının bozulmuş bir formu olup Yunan efsanelerinde adı bir Mısır kralı olarak geçmektedir (Diodorus Sicilius, I, 17).

BOUTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Argo gemisi tayfasından birisinin adı olup Lilibaeum kentinin de kurucusudur.

2. Boreas'ın oğlu ve Lykourgos'un Dionysos tarafından delirtilip bir kuyuya atlayarak intihar eden üvey kardeşinin adıdır.

3. Pandion ile Zeuksippe'nin oğlunun adı olup, Philomena, Prokne ve Erethkheus'un kardeşidir.

BOUTO Bkz. Buto

BOUZYGES [Yunan mitolojisi] Boyunduruğu icat eden böylece tarla sürmekte boğaları kullanmayı ilk akıl eden kişinin adıdır.

BOVA [Tibet Mitolojisi] Ölülerin etrafında dans ettiklerine inanılan iblislerin adıdır.

BOVAN [Fransız Mitolojisi] Guillaume d'Orange'ın kardeşi ve Aimeri de Narbonne'un oğlu olan Gaskonyalı kahramanın adıdır.

BOYNUZLU BAŞLIK [Türk Mitolojisi] Şamanların hatta İslam sonrasında bazı Türkmen tarikatlarında şeyh ve müritlerin başlarına taktığı sembolik boynuzların gökteki tanrılara ait bir sembol olduğu sanılmaktadır.

BOYU BİR KARIŞ SAKALI İKİ/YEDİ KARIŞ [Türk Mitolojisi] Azeri ve Anadolu Türklerinin inanışında sakalının her bir teli ok olan, kısa boylu bir cinin adı olup evdeki ocak ateşinin koruyucusudur. Sibirya Tatarlarındaki Kaldazın karakteriyle benzerdir.

BOZ İNEK [Britanya Mitolojisi] Warwickli Sir Guy tarafından Dunsmore Heath'da öldürülen doğaüstü bir inek olup, Mitchel Fold adlı dev tarafından beslenmekte ve memelerindeki sütün hiç tükenmeyeceğine inanılmaktaydı.

BOZALOŞTŞ [Slav Mitolojisi] Kuzeydoğu Almanya'da yaşayan Slav kökenli insanların inanışında yaklaşan bir ölümü çığlıklar atarak haber veren ruhların genel adı olup İrlanda'da 'Banshee' karakteri ile benzer niteliktedir.

BOZOK [Türk Mitolojisi] Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ü Lügat-it Türk adlı yapıtında Oğuz'un, uzaydan gelen kadından doğan üç oğlunun (Gün Han, Ay Han, Uldız/Yıldız Han) her birinin dörder oğlu olmuş ve bu çocuklardan gelen nesil/kabileler Bozok olarak adlandırılmıştır.

Bunlar:

Gün Han'ın oğulları: Kayı, Bayat, Alkaravlı, Kara avul

Ay Han'ın oğulları: Yazır, Doğar, Dodurğa, Yaparlı

Ulduz Han'ın oğulları: Avşar, Kızık, Begdili, Karkın

Ayrıca Bkz. Üç oklar

BOZKURT [Türk Mitolojisi] Göktürklerin atası olduğuna inanılıp, kutsal sayılan, mitolojik ata ve yol gösterici olduğuna inanılan efsanevi varlığın adıdır. İnanışa göre Türk ırkı düşmanlarınca yok edilmek istenmiş ve bir saldırıda tek bir erkek çocuk sağ kalabilmiştir. Bu çocuk Asena adlı bir dişi kurt tarafından büyütülmüş, çocuktan hamile kalan kurttan doğan çocuklar Türklerin atalarını oluşturmuştur.

BÖCEK Eski Mısır'da böcekler özellikle skarab adıyla bilinen bokböceği bereket ve yeniden doğuşun sembolü olarak görülmüş ve tanrı Ra ile ilişkilendirilmiştir. Hıristiyanlar ise böcekleri çoğunlukla Şeytan'ın hizmetindeki ve kötü ruhlar olarak görmüşlerdir.

BÖDVAR BJARKİ Bkz. Bjarkamal

BÖDVİLDR [İskandinav Mitolojisi] Deor, Völundarkvida and Thidrekssaga gibi Germen destanlarında ve Eski İngilizce yazılmış Deor şiirinde bahsi geçen prensesin adı olup, bir elf prensinin tecavüzüne uğramıştır. Alvitr yaşamının geri kalanı kuğu olarak geçirmeye karar verip, kocası Völundr'u terk edince adam bir yandan yasa tutarken diğer yandan karısını geri getirir umuduyla altın mücevherler yapmaya başlamıştır.

Bununla birlikte kötü elf prensi yakalayıp, felç ettikten sonra bir adadaki demirci ocağına hapsetmiştir. Babasını kurtarmak isteyen Böovildr, elfe kırık bir yüzük getirerek tamir etmesini istemişse de adam kızı sarhoş edip tecavüz etmiştir. Kız adamın yorgunluğundan istifade edip kaçmayı başarırken babasının öldürülmeyeceğine dair söz almıştır.

Böovildr, demirci Wayland'ın yanında
(Johannes Gehrts, 1883)

BRACİACA Bkz. Brag

BRADAMANTE [Fransız Mitolojisi] Orlando Furioso ve Orlando Innamorato adlı eserlere göre Aymon ile Beatrice'in kızı, Alardo, Guichard, Ricardo, Ricciardetto ve Rinaldo'nun kız kardeşi, Arap savaşçı Ruggerio'nun karısı olan savaşçı bir bakirenin adıdır. Bradamante Müslüman Ruggerio'nun aşkına karşın evlenmek için dinini değiştirmemiş sonunda adam Hıristiyan olmuştur.

BRAG [Kelt Mitolojisi] Keltlerin savaşa gitmeden önce onuruna içtiği savaş tanrısının adı olup Romalılarca Mars ile özdeşleştirilmiştir. İngiltere'de Derby bölgesinde bir yazıtta Keltçe "biracı" anlamındaki adı geçen Grag, ayrıca Braciaca olarak da anılmıştır.

BRAG SRİN MO [Tibet Mitolojisi] Meditasyon yaparken bir maymunla karşılaşıp maymunu kendisiyle birlikte olması için cesaretlendiren ana tanrıçanın adı olup, altı maymun yavrusu doğurmuştur. Zamanla kuyrukları düşen yavru maymunlar büyüdüklerinde tüylerini dökerek insana dönüşmüş, ilk Tibetlileri oluşturmuşlardır.

BRAGGAS [Yunan mitolojisi] Nehir tanrısı Strymon'un oğlu olup bir av sırasında ölen kardeşi Olynthos'un adını Trakya'da kurduğu bir kente vermiştir.

BRAGİ [İskandinav Mitolojisi] Aesir tanrılarından Odin ile Gunlod'un oğlu, İduna'nın kocası olup, ilk ozan (skald) kabul edilen şiir ve müzik tanrısının adıdır. Kimi araştırmacılar, MS 9. yüzyılda yaşamış Bragi Boddason adlı bir şairin zamanla tanrılaştırıldığını, kimisi ise Odin ve Bragi'nin 'Uzun Sakal' lakabıyla tanınmalarına ve ölü kültüyle ilişkilendirilmelerine atfen, Bragi'nin Odin'in adlarından birisi olduğunu iddia etmektedir. Bragi harp tutan uzun sakallı yaşlı bir adam formunda tasvir edilmekte olup, savaş meydanında öldürülen kahramanları Valhalla'da o karşılamaktaydı. Braga Raedur adlı destanda Bragi, Aegir'e İduna ile elmalarının, Aesir ile Vanir'in sihirli kazan Odherir'e tükürülerek barışması ve Kvasir'in öldürülmesinin öyküsünü anlatmıştır.

BRAGKHOS [Yunan Mitolojisi] Delphili Smikros'un kehanet yeteneğine sahip oğlunun adı olup Didyma'da (Didim) Apollon için bir tapınak inşa etmiştir.

BRAHMA [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde üç büyük tanrıya verilen isimken zamanla Vişnu ve Şiva ile birlikte tüm evreni kaplayan en önemli tanrı olarak kabul edilmiştir. Brahma, Sanskrit brahman kelimesinin eril formu olup, Hinduizm'de Brahman'ın kişileştirilmiş forumunu temsil etmektedir. Evrenin en yüce gücü olan Brahma öncesiz ve sonsuz tanımlanan yaratıcı tanrıdır. Başlangıçta yaratıcı Trimurti'nin başı olarak tasvir edilmekteyken sonradan ellerinde dört Veda'yı taşıyan ve Ganj nehrinde dolaşan dört başlı birisi olarak tasvir edilmiştir. Brahma sadece yeryüzündeki canlıların değil tanrıların da yaratıcısı olup, Brahma Purana'ya göre tüm varlıkların atası olan Manu'nun babası, Ramayana ve Mahabharata'ya göre ise tüm canlıların atasıdır. Şatapatha Brahmana'da başlangıçta sadece Brahman'ın var olduğu, önce tanrıları yaratıp onlara dünyada barınacak yer verdiği, Agni'ye toprağı, Vayu'ya havayı, Surya'ya ise gökyüzünü verdiği yazmaktadır (XI: 2.3.1). Puranalara göre Brahma bir nilüfer çiçeği içinde kendi kendine doğmuş, bir başka efsaneye göre ise su içerisinde sonradan altın bir yumurtaya dönüşen bir tohumdan Hiranyagarbha olarak doğmuştur. Söylenceye göre Brahma başlangıçta Kumara veya Katursana adıyla bilinen 4 tanrıyı yaratmış ama yarattıkları kendine itaat etmeyi reddedince bu sefer insanoğlunun atası sayılan 10 Prajapati'yi yaratmıştır.

Dört başlı olduğu için Çaturanana adıyla da bilinen Brahma'nın beşinci başı Şiva'nın üçüncü gözü tarafından yok edilmiştir. Dört kolunda asa, kaşık, teşbih ve su testisi taşır vaziyette tasvir edilen tanrı hansa adı verilen kutsal kuğu veya kaza binmekte, bu yüzden Hansavahana (kuğu binicisi) olarak da bilinmekteydi. Başlangıçta balık, kaplumbağa ve domuz formlarında görünen yaratıcı tanrı zamanla Vişnu'nun ön plana çıkarılmasıyla bu formları ona terk edip geri plana itilmiştir.

İnanışa göre her şeyi bir günde yaratan Brahma'nın bir günü ve bir gecesi 1 kalpa olup, 8.640.000.000 insan yılına eşit kabul edilmekte olup, dünyanın yaşı ile yapılan modern araştırmalar dikkate alındığında tüm dinler içerisinde gerçeğe en yakın rakamın verilmesi dikkat çekicidir.

Hindistan'da Brahma için inşa edilen pek az tapınak olup bunların en önemlisi Racastan eyaletinde Puşkar kentindedir. Hindu ay takvimine göre Kartika ayının (Kasım-Aralık) 15. gününde düzenlenen Kartik Poornima festivali sırasında Puşkardaki Brahman tapınağı binlerce hacıyı ağırlamaktadır.

BRAHMA LOKA [Hint Mitolojisi] Üç Trimurti'den birisi kabul edilen Brahma'nın ikametgâhı

olup Neru dağının zirvesinde bulunmakta ayrıca Brahmapura ve Satyaloka adlarıyla bilinmekteydi.

BRAHMAN Bkz. Brahma

BRAHMANALAR [Hint Mitolojisi] Brahmanlar için yazılan özellikle kurban törenlerine ilişkin Vedik dönem metinlerine verilen isim olup, *"Bilgili din adamının açıklamaları"* anlamına gelmektedirler. Brahmanalara göre doğanın yaratıcı gücü kurban olup, tanrıların bile başarılı olmak için kurban sunmaya ihtiyacı vardır. Brahmana edebiyatı duaların (mantra) yanı sıra ateş sunağı yapımı, ölüm törenleri, müritlerin yetiştirilmesi, at (Aşvamedha) ve insan kurban törenlerinin (Sarvamedha) yapımına dair bilgiler veren Siyah Yacurveda ile başlamıştır. Sonrasında her Veda Okulu kendi yorumlarını geliştirince çok sayıda Brahmana ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır:

- Aiteraya Brahmana: Mahidasa Aitareya tarafından yazılıp, 4 dersten (Adhyaya) oluşan brahmana, Soma kurbanıyla ilişkili olup ayrıca Ateş kurbanı (Agnihotra) ve kralın taç giyme bayramı (Racasuya) hakkında bilgi vermektedir.
- Tandya Maha Brahmana: Pançavimşa adıyla bilinmekte olan 25 bölümlük eser pek çok efsaneyi içermektedir. Sonradan bazı kehanetleri içeren Adbhuta Brahmana adlı 16. bölüm eklenmiştir.
- Taittiriya Brahmana: Sembolik insan kurbanı törenleri hakkında bilgi vermekte Taittiriya Samhita'nın devamı kabul edilmektedir.
- Şatapatha Brahmana: 100 dersten oluşan bu kapsamlı eser Beyaz Yacurveda'nın parçası kabul edilmekte Kanva ve Madhyandina iki ayrı nüshası bulunmaktadır. Eserde Brahman'ın yaratılışın özü olduğu, tanrıları yarattıktan sonra yeryüzünü onlara barınak olarak verdiği kaydedilmiştir.
- Kauşitaki (Samkhayana) Brahmana: 30 dersten oluşan eser yiyecek ve soma kurbanı hakkında bilgi vermektedir.

Rigveda'ya ait olan Brahmanaları Hotar, Samaveda'ya olanları Udgatar, Yacurveda'ya ait olanları ise Adhvaryu adı verilen din adamları okumaktadır. Rigveda'da geri planda kalan Vişnu ve Rudra (Şiva) gibi tanrıların ama özellikle deva ve asuraların babası olarak görülen, Prajapati büyük önem kazanmıştır.

BRAHMANASPATİ Bkz. Brihaspati

BRAHMAPURA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın şehrinin adı olup, Meru dağının zirvesinde konumlanan bir cennet olduğuna inanılmaktaydı.

BRAHMASTRA [Hint Mitolojisi] Brahmanın yarattığı ve karşı konulmaz bir silahın adıdır. Puranalara göre bu silahın kullanıldığı yerde yeryüzünde 12 yıl kıtlık olacak, bitki ve hayvanlar ölecektir.

BRAHMAVİRA [Budist Mitolojisi] İnsanın Brahman cennetinde yeniden doğması için gerekli dört prensibin adıdır. Bunlar:

1. Maitri 'duygu kardeşliği'
2. Karuna 'merhamet'
3. Mudita 'sevinç'
4. Upekşa 'ağırbaşlılık'

BRAMENTE [Fransız Mitolojisi] Mainet adıyla kimliğini gizleyen Charlemagne'ın gizlice evlendiği İspanya prensesi Galiana'ya aşık olup uğruna Siraküza kentine saldıran Afrika kralının adıdır.

BRAN [Kelt Mitolojisi] Hıristiyanlık sonrası Galler efsanelerinde Llyr ve Penarddun'un oğlu, Branwen ve Manawydan'ın kardeşi, Nisien ve Efnisien'in üvey kardeşi olarak geçmektedir. Mabinogion kitabında Bendigeidfran (Kutsal Bran) lakabıyla anılan kahramanın adı Kelt dilinde 'karga, kuzgun' anlamına gelmektedir. Man adasının dev yapılı kralı olan Bran, kız kardeşi Branwen ile onun İrlandalı kocası Matholviç'ten esir muamelesi görünce deniz yoluyla kaçarak kurtulmuştur. Ölümünden sonra Beyaz Tepe'ye gömülen Bran hakkında pek çok efsane uydurulmuş hatta Grail kabının koruyucusu Balıkçı Kral'a model oluşturmuştur.

BRANDANO [Hıristiyan Mitolojisi] 6. yüzyılda yaşadığı sanılan ve 10. yüzyılda yazıya dökülen pek çok efsanevi öykünün kahramanı olan İrlandalı ermişin adıdır.

BRANDİLES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Gilbert'in oğlu olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır. Tarkuin tarafından esir edilen Brandiles Lancelot tarafından kurtarılmıştır.

BRANGAİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında İrlandalı İseult'un (İsolde) hizmetçisi ve sırdaşının adı olarak geçmektedir. İseult'un Cornwall'li Mark'la evlenmek için yaptığı seyahat sırasında Brangain'in yanında taşıdığı aşk iksirini kazayla İseult ile ona eşlik eden Tristan içince birbirlerine aşık olmuşlardır. İsolde, hizmetkârının kendisine ihanet etmesinden korkarak Brangain'i öldürme planı bile yapmışsa da korkusu boşa çıkmıştır.

BRANKHİDLER [Yunan Mitolojisi] Brakhus'un soyundan gelenlerin adı olup Didim Tapınağı'nda rahiplik yapmış ve Yunanların Anadolu kolonizasyonuna yardım etmişlerdir.

BRANKHİOS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un takma adlarından birisi olup, Brankhus'un babası olmasına atfen verilmiştir.

BRANKHUS [Yunan Mitolojisi] Apollo veya Delphili Smikrus ile Miletli bir kadının oğlu olup, Didim'de bulunan Apollon tapınağının kurucusudur. Söylenceye göre Apollon bu tapınağın yönetimini Brankhidlere vermiştir.

BRANWEN [Kelt Mitolojisi] Llyr ve Penarddun'un kızı, Bran ve Manavyda'ın kız kardeşi, Nisien ve Efnisien'in üvey kardeşi olup, İrlandalı kocası kral Matholwch tarafından mutfağa hapsedilip köle gibi kullanılmıştır. Branwen'in öyküsü Galler tanrıçası Rhiannon ile benzerlik göstermektedir. Bkz. Bronwen

BRASİL [Kelt Mitolojisi] Atlantik Okyanusunda İrlanda'nın batısında yer aldığına inanılan hayali bir adanın adı olup, etrafı sislerle çevrili olmasına karşın her 30 yılda bir görülüp ulaşılabilir

hale gelmekteydi. Hy-Brasil veya Brasil adının anlamı bilinmemekle birlikte bir yoruma göre Uí Breasail'in (Breasal'ın soyundan) deforme formu olup, İrlanda'nın en eski kabilelerinden Breasal'in adını taşımaktaydı. Angelino Dulcert'in 1325 tarihli portolanında Bracile adıyla İrlanda'nın bastısında gösterilen ada, Venedikli Andrea Bianco'nun 1436 tarihli haritasında Insula de Brasil adıyla anılmış ve bugünkü Azor adalarına benzer konumda yer almıştır. Kimi yazaralar Brasil adasının İrlanda'yı fetheden Milezyalılar tarafından yenilgiye uğratılan Tuatha de Danann kabilesinin yurdu ve Platon'un Atlantis söylencesinin de kaynağı olduğunu iddia etmiştir.

BRASTİAS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Kral Mark'ın sarayından bir şövalyenin adı olup, Ulfias, Uther'in İgraine'ye ulaşmasına yardım etmek için Brastias'ın kılığına girmiştir.

BRAURON [Yunan Mitolojisi] Attika'nın doğu sahilinde bulunan en eski kutsal mevkilerden birisinin adı olup burada bereket ve doğum tanrıçası Artemis'e tapınılmaktaydı.

BRAURONİA [Yunan Mitolojisi] Artemis'in adlarından birisi olup, ayı tanrıça anlamına gelmekteydi.

BRAZİL [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde adı geçen sislerle örtülü bir hayalet adanın adı olup ancak yedi yılda bir gün sisleri dağıldığında görülebilir olmaktaydı.

BREA [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli Tuatha Dé Danann klanından önemsiz bir tanrının adıdır.

BRECHTA Bkz. Bertha

BREDBEDDLE [Britanya Mitolojisi] Arthur'un sarayındaki şövalyelerden birisi olup, Gawain ile Arthur'a Kral Mark'ın sarayındaki İsolde'nin duruşmasına giderken eşlik etmiştir.

BREG Bkz. Brigid

BREGON [Kelt Mitolojisi] Milezyalıların lideri Bile ile İth'in babasının adıdır.

BREİDABLİK [İskandinav Mitolojisi] Baldr'ın evinin adı olup, Snorri Sturluson'un Gylfaginning'i dışında ikinci bir kaynakta geçmemektedir.

BREKA [Anglosakson Mitolojisi] Beowolf'un çocukluk arkadaşı ve rakibi olan olup, büyüdüğünde Bronding adlı Germen kabilesinin şefi olmuştur. Kral Hrothgar'ın Grendel adlı canavarı öldürmek için gelen Beowolf onuruna verdiği bir şölen sırasında Mızraklı Danların kahramanı Unfert, kıskançlıkla Beowolf'un çocukken bir iddia uğruna Danimarka'dan Geatland'a dek yüzme yarışı yaptığı Breka'ya bir geçildiğini anlatarak kahramanı küçük düşürmeye çalışmıştır.

BREKSTA [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında zamanı yöneten üç tanrıçadan (diğerleri: Austrine ve Zleja) birisi olan şafak tanrıçasının adıdır

BREKYİRİHUNUADE [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Akan halkının inanışında adı 'her şeyi bilen ve gören' anlamına gelen yaratıcı tanrının adıdır.

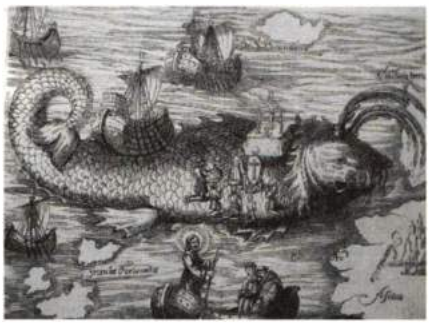
BREMEN MIZIKACILARI Yaşlandıkları için sahiplerinin kendilerine kötü davranmasından dolayı evden kaçan bir eşek, bir köpek, bir kedi ve bir horozun Bremen'e gidip orada müzisyenlik yapma hayalini ele alan bir masal olup, Grimm kardeşler tarafından derlenmiştir. Pek çok kültürde benzerlerine rastlanan, "istenmeyen hayvanların yeni bir ev bulması" konulu masal tipinin en ünlüsü olan masalın orijinal adı *"Die Bremer Stadtmusikanten"* (Bremen Kent Müzisyenleri) olmakla birlikte Türkçe'ye *"Bremen Mızıkacıları"* adıyla çevrilip, bu adla tanınmıştır. Bremen Mızıkacıları Almanya'da derlenmesine karşın benzer temalı masallara Fransa, Çin ve Arabistan'da rastlanmıştır.

Öyküye göre dört hayvan ilk gün Bremen'e varamamış, akşam olduğunda ormanda gecelemeye karar vermişlerdir. Eşekle köpek büyük bir ağacın altına uzanırken, kediyle horoz da aynı ağacın dallara çıkmıştır. Ağacın en tepesine tüneyen horoz uzakta bir ışık görünce arkadaşlarına yakında bir ev olduğunu belki orada rahat edebileceklerini söylemiştir.

Bunun üzerine hayvanlar pencerelerinden ışık sızan eve doğru yola koyularak, bir haydut çetesinin barındığı eve gelmişlerdir. Eşek evin penceresinden içeri baktığında kurulmuş bir sofranın etrafına oturup keyif çatan haydutları gördüğünü arkadaşlarına anlatınca hayvanlar aralarında anlaşarak içerdekileri kaçırmaya karar vermiştir. Eşek ön ayaklarını kaldırıp pencereye dayanmış, Köpek eşeğin, kedi köpeğin, horoz da kedinin sırtına çıkmış hep bir ağızdan şarkı söylemeye başlamışlardır. Eşek anırmış, köpek havlamış, kedi miyavlamış, horoz ötmüş; sonrasında tüm hayvanlar hep birlikte pencereden içeri dalıverince neye uğradığını şaşıran haydutlar evi terk etmiştir. Eve giren hayvanlardan eşek otların üzerine, köpek kapının arkasına, kedi sıcak ocağın karşısına, horoz ise bir tüneğe yerleşmiştir. Bir süre sonra haydutların reisi evin ışığının söndüğünü görünce neler olup bittiğini öğrenmek için adamlarından birisini eve göndermiştir. Adam karanlık eve sessizce girdikten sonra lambayı yakmak için ateş ararken kedinin gözlerini köz sanıp çırayı hayvanın gözüne sokmaya çalışınca kedi haydudun yüzüne atılıp tırmalamış, kapıyı itip köpeğe çarpınca köpek üzerine atlayıp ısırmış, otların üzerindeki eşeğe çarpınca üstüne birde çifte yemiş, gürültüye uyanan horoz da olanca sesiyle ötmüştür. Korku ve acı içindeki adam zor bela reislerinin yanına varıp evdeki cadı yüzümü tırmaladı, kapıdaki adam bacağımı bıçakladı, avludaki canavar sopasıyla beni dövdü damda duran bir yargıç ise "getirin bana şu düzenbazı!" diye anlatınca haydutlar evden ümidi kesmiş, bir daha uğramamıştır. Bremen mızıkacıları olarak anılan hayvanlar da burada kendilerine yeni bir yuva kurup, mutlu bir yaşam sürmüşlerdir. Georg Rollenhagen'un (1542–1609) 1595 tarihli "Öküz, eşek ve diğer yoldaşlarının or-

manda bir kulübeye zorla girmesi" ve "Tilki Reynke" adlı Latin masalı Grimm kardeşlerin derlemesiyle aynı temayı işleyen daha eski örneklerdir.

BREMENLİ ADAM [İskandinav Mitolojisi] 11. Yüzyılda Bremen'de yaşamış Alman tarihçinin adı olup, Latince kaleme aldığı 4 ciltlik "Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum" (Hammurg Kilisesi Piskoposlarının Başarıları) adlı eserinde İskandinav halklarının gelenek ve inançlarının yanı sıra İsveç'te Eski Uppsala'da ki tapınak ve İskandinav tanrıları hakkında detaylı bilgi vermektedir.

St. Brendan adasını tasvir eden gravür

BRENDAN, St. [Kelt Mitolojisi] Denizci ve yolcuların koruyucusu kabul edilip, 16 Mayıs günü Katolik, Ortodoks ve Anglikan kiliselerinden yortu düzenlenen İrlandalı bir azizin adı olup, *Denizci*, *Yolcu* ve *Gözüpek* lakaplarıyla da anılmaktadır. İrlanda'nın 12 havarisinden birisi kabul edilen aziz *Brendan Adası* olarak da bilinen yeryüzü cenneti *Kutsal Ada*'ya yaptığı yolculuk ile ünlü olup, bu öykü İrlanda'nın en ünlü deniz seyahati (immram) öyküsüdür.

MS 484'de İrlanda'nın güneybatısında yer alan Munster bölgesindeki Tralee köyünde doğan Brendan 512 yılında rahip olduktan sonra İrlanda'nın dört bir yanını gezerek bir yandan Hıristiyanlığı yaymaya çalışmış diğer yandan manastırlar kurmuştur. Arran adaları, İskoçya ve Galler'e hatta Fransa'nın kuzey sahillerinde yer alan Brittany'e deniz yoluyla giderek misyonerlik yapmışsa da 60 hacıyla (bir başka söylenceye göre 14, bir diğerine göre ek olarak 3 pagan yolcuyla) birlikte Cennet Bahçesi'ni aramak için Atlantik Okyanusuna açıldığı efsanevi yolculukla ün kazanmıştır. Bilinen en eski yazmaları MS 900 civarında tarihlenen seyahatnamenin çeşitli dillere çevrilen 100 kadar kopyası tüm Avrupa'ya dağılmıştır. Brendan'ın Yolculuğu adlı yazmanın *Bran'ın Yolculuğu* ve *Máel Dúin'ın Yolculuğu* gibi diğer İrlanda immramlarıyla şekil ve tema olarak benzerliği dikkat çekicidir. St. Barrid'in Cennet Adası'na yaptığı yolculuğu anlatması ile Brendan bu adayı bulmak için araştırma yapmaya başlamış, 14 rahibin eşliğinde yola çıkmıştır. Sırasıyla Etiyopyalı bir şeytanın yaşadığı insansız ama kendilerine yiyecek ikram edilen bir ada, ardından kendilerine ekmek ve su getiren bir çocuğu yaşadığı bir başkası, koyun adası, Jasconius adası, Kuş Cenneti adası, Ailbe rahiplerinin adası ve son olarak suyunu içenleri 3 gün uyutan bir adaya varmışlardır. Kuş Cenneti adasına geri dönen rahipler burada bir kuşun kendilerine yol göstermesi ile önce Üzüm adası ardından ada kadar büyük bir balina, Demirciler adası, bir yanardağ gördükten sonra denizin ortasında ıslak bir kayanın üzerinde oturan Judas'a rastlamışlardır. Brendan, Judas'ı bir geceliğine iblislerden korumayı başarmışsa da aramaya devam eden grup önce Keşiş Paul'un 60 yıl boyunca tek başına yaşadığı adayı bulmuştur. Brendan ve yoldaşları sırasıyla tekrar Koyun, Jasconius ve Kuş Cenneti'ne uğradıktan sonra sonunda Kutsal Ada'ya ulaşmayı başarmışsa da hacılar eve döndüğünde Brendan ölmüştür.

Bkz. Brendan Adası

BRENDAN ADASI Avrupa'nın batısında yer aldığı sanılan bir hayalet adanın adıdır. Clonfert (Cluain Fearta) manastırının kurucusu St. Brendan'ın okyanusta seyahat ederken Atlantik'in ortasında bu cennet adayı keşfettiği ve halkını Hıristiyanlaştırdığı söylenmektedir. Kristof Kolomb (1451-1506) dönemindeki haritalarda görünen ada MS 9. yüzyıla ait Latince metinlerde (*Navigatio Santi Brendani Abatis*) adı geçmektedir. Kanada'nın doğusunda Newfoundland civarında bir ada olduğu sanılmakta olup İrlandalı kâşif Tim Severin 1976 tarihinde Brendan'ın yolculuğunu tekrarlayarak bunun mümkün olabileceğini göstermiş ama efsanevi adayı bulamamıştır.

BRER FOX Bkz. Tilki kardeş

BRER RABBİT Bkz. Tavşan Kardeş

BRES [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli güneş, bereket ve ziraat tanrısının adı olup, Fomoryalıların prensi Elatha (Elthan) ile hava tanrıçası Erinin oğlu, Brigit'in kocasıdır. 7 yaşındayken 14 yaşında gösterecek denli gelişkin olan Bres Fomoryalılarca pek sevilen bir kral olmamışsa da ilk savaşı Magh Tuiredh'de Tuatha Dé Danann kralı Nuada'yı yenmiş, kendisine oğlu Ruadan'ı doğuracak Tuatha de Danann kabilesinden Brigid ile evlenirken, büyük miktarda ganimet ve köle sahibi olmuştur. 7 yıl hükümranlık döneminden sonra Nuada tahtına yeniden çıkmayı başarıp, Bres'i sürgüne göndermiştir. İkinci Magh Tuireadh Savaşında Tuatha Dé Danann kabilesine yenilse de bir zamanlar halkını, Tanrıların elinden kurtardığı için İrlanda sanatında Bres'in anısı yaşatılmıştır.

BREUNİS [Britanya Mitolojisi] Sonradan Kral Arthur'un düşmanı olan ve Gareth tarafından öldürülen saray şövalyelerinden birisidir.

BREWİNLER [Aborijin Mitolojisi] Hastalık yayan kötü ruhların adı olup, ancak onların dilinden konuşan şifacılar tarafından kovulabilirlerdi.

BRHASPATİ Bkz. Brihaspati

BRİAN [Kelt Mitolojisi] Tuirenn ile Danu veya Buan Ann'ın oğlu, İukhon ile İukhurba'nın

kardeşi, Tuatha Dé Danann kabilesinin en önemli üyelerinden Lugh'un babası olan bilgi veya rüzgâr tanrısının adıdır. İskoçya söylencelerinden birisinde Cailleach'ın Deò-ghrèine'yi kurtarmasına yardım eden kudretli bir savaşçı olarak tasvir edilmektedir.

BRİAREUS [Yunan Mitolojisi] Gaia ve Uranos'un oğulları olan 100 kollu, 50 kafalı Hekatonkhirlerden birisi olan fırtına tanrısıdır. Bkz. Aigaion

BRİDE Bkz. Brigid

BRİDGET, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1303–1373) Bridgettine tarikatının kurucusu olan İsveçli efsanevi yazarın adı olup, Nursialı Benedict, St. Cyril, St. Methodius, Sienalı Catherine ve Edith Stein ile birlikte Avrupa'nın 6 koruyucu azizinden birisi kabul edilmektedir. Yortu günü 8 Ekim olan azizenin en önemli eseri "Vahiyler" olup, Hıristiyan sanatında Kutsal toprakları ziyaret etmesine atfen hacı değneği tutarken tasvir edilmekteydi.

BRİGANTİA [Kelt Mitolojisi] Kuzey İngiltere'de Yorkshire'da bulunan Brigantes bölgesinin koruyucu savaş tanrıçasıdır. Adı Keltçe 'tepe' anlamına gelen Brig kelimesiyle ilişkili olan tanrıçanın Brent ve Briant nehirlerine adını verdiği sanılmaktadır. İrlanda tanrıçası Brigid ile ilişkili olduğu sanılan Brigantia, Britanya'da ana tanrıça olarak kabul edilmekteydi.

BRİGHU [Hint Mitolojisi] Brahma veya Manu'nun oğlu, Lakşmi veya Çyavana'nın babası olup, 7 Rişi'den birisidir.

BRİGİD [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann kabilesinden Dagda'nın kızı, Fomoryalılardan Bres'in karısı ve Ruadán'ın anası olan ateş, şifa, bereket, şiir, demircilik ve savaş sanatları tanrıçasının adıdır. Tanrıça İrlanda, İskoçya, Galler ve Man adasında Brigit veya Brigid, Britanya'da Brigantes, Galya'da Brigindo veya Brigindu adıyla bilinmekteydi. Kutsal kuyuların başında büyük şenlik ateşleri yakılarak ibadet edilen tanrıçanın adı ve kültü Hıristiyanlığın kabulünün ardından St. Brigit adlı bir azizeye dönüştürülerek yaşatılmıştır ki her ikisinin de festival günü 1 Şubat olup, İmbolc veya İmbolg adıyla da bilinmekteydi. 19 rahibe tarafından korunan kutsal tapınağına erkekler alınmayan azizenin ölüm döşeğindeki bir paganı hasırotundan yaptığı bir haç vasıtasıyla Hıristiyan yaptığına inanıldığından, İrlanda'da St. Brigid haçları hasırotundan yapılmaktadır.

BRİGİNDO Bkz. Brigid

BRİGİT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (451–525) St. Patrick ve Columba ile birlikte İrlanda'nın 3 koruyucu azizinden birisi olup, İrlandalı veya Kildareli Brigit olarak da bilinmektedir. Kelt tanrıçası Brigid ile ilişkilendirilen azizenin yortu günü 1 Şubat olup, İrlanda'nın en eski baş rahibesi olarak görülmekteydi.

BRİGİT Bkz. Brigid

BRİGLİADORO [Fransız Mitolojisi] Roland'ın atının adıdır.

BRİHASPATİ [Hint Mitolojisi] İnsanların dualarını tanrılara ulaştıran Vedik tanrının adı olup, en yüksek cennetteki büyük ışıktan doğduğuna inanılmakta *"Tanrıların gurusu"* ev *"Duanın efendisi"* olarak da bilinmektedir. Brihaspati, Angiras'ın oğlu, Tara'nın kocası ve Kaca'nın babası olup Jüpiter gezegeninin tanrı olarak kişileştirilmiş formu, din ve dindarlığın sembolüdür.

Brihaspati veya Bruhaspati

Tanrıların gurusu olarak iblislerin gurusu Şukracharya'nın baş düşmanı olup, bir grup gezegenin lideri olarak görüldüğünden Ganapati lakabıyla bilinmekte, Barhaspatya sutralarından ise bilgelik ve güzel söz söyleme sanatı ile ilişkilendirildiği de anlaşılmaktadır.

Yedi ağızlı, yüz kanatlı, altın rengi tenli, güzel ve berrak sesli bir tanrı olarak tasvir edilen Brihaspati'nin kızıl atlarca çekilen bir arabası ve Tvashtri tarafından keskinleştirilen bir baltasının bulunduğuna inanılmaktaydı. Rigveda'nın bazı bölümlerinde Agni ile özdeşleştirilen Brihaspati dindar kişileri salgın hastalık ve kötülüklerden korumakta, zengin olmalarına yardım etmekte, ömürlerini uzatmakta bu yüzden baba olarak çağrılmaktaydı.

BRİMİR [İskandinav Mitolojisi] Ymir ile özdeşleştirilen bir dev olup, öldürülmesinin ardından kanının yeryüzünü kapladığına inanılmaktaydı. Brimir yanı zamanda Ragnarök sona erince erdemli ruhların sığınacağı bir yerin ve Manzum Edda'nın Grimnismal bölümünde bir kılıç adı olarak kayıtlıdır.

BRİMWYLF [İskandinav Mitolojisi] Beowulf efsanesinde canavar Grendel'in annesi olup, adı *Göl kurdu* anlamına gelmektedir. Brimwylf ayrıca Merewif Mihtig (Güçlü Göl kadını), Grundwyrgen (Okyanus canavarı), Algæc-wif (Kadın canavar) ve İdes (Hanım) adlarıyla bilinmekteydi.

BRİNDİSİ [Yunan Mitolojisi] Diomedes tarafından kurulan bir İtalyan kentinin adıdır.

BRİSAEUS [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un lakaplarından birisi olup Midilli adasındaki Brisa dağına adını veren su perisiyle ilişkilidir.

BRİSAYA [Hint Mitolojisi] Kahraman güneş Aharyu tarafından yenilgiye uğratılan bir ay tanrıçası olup karanlığın gücünü temsil etmekteydi.

BRİSES [Yunan Mitolojisi] Lyrnessos'ta bulunan Apollon tapınağının rahibi ve Briseis'in babası olup, Yunanların kenti yakmalarından sonra üzüntüsünden canına kıymıştır.

Briseis'in direnişi (Gayley, 1893)

BRİSEİS [Yunan Mitolojisi] Lyrnessoslu rahip Brises'in kızı olup, kocası Mynes, Akhilleus tarafından öldürüldükten sonra onur ödülü olarak alınmıştır. Agamemnon, Briseis'i geri almaya kalktığı zaman Akhilleus öfkesinden Troya ile savaşmayı reddetmiştir (Hom. Il. i. 184).

BRİSİNGAMEN [İskandinav Mitolojisi] Freya'nın cüceler tarafından imal edilmiş olağanüstü güzellikteki ateş kırmızısı gerdanlığının adıdır. Buz devi Thrym, Thor'un çekicisini geri verme karşılığında Frejya'yı isteyince kadın öfkesinden gerdanlığı kırmıştır.

BRİT MİLA Bkz. Sünnet

BRİTANNİA Roma dönemi İngiltere'sinde koruyucu bir tanrıçanın olup aynı zamanda Romalıların Britanya'ya verdikleri Latince isimdir. Zamanla Britanya ve Britanyalıların milli sembolü olan Britannia adına Kelt söylencelerinde değil ilk olarak Latince bir şiirde rastlanmaktadır.

BRİTANYA HAZİNELERİ [Kelt Mitolojisi] En önemlileri şunlardır:

- Arabalar: Morgan Mywnoawr'ın arabası
- Borular: Gwigawd'ın içki boynuzu
- Enstrümanlar: Teirtu'nun kendiliğinden çalan harpı
- Kazanlar: Amen, Arawn, Grail, Gwigawd, Gwyddno, Ogyrvan, Tyrnog Diwrnach
- Sihirli kıyafetler: Arthur'un ekoseli kumaşı, Caswallawn'ın pelerini
- Silahlar: Dyrnwyn (Rhydderch Hael veya Wrynach'ın kılıcı), Llawfrodded Farchawg'ın bıçağı
- Tabletler: Gwyddon tableti
- Tahtlar: Pide taşı tahtı
- Taşlar: Tudwal Tudclud'ın bileği taşı
- Tazılar: Arwan'ın tazıları
- Yüzükler: Luned

BRİTOMARTİS [Yunan Mitolojisi] Artemis ile özdeşleştirilen Girit kökenli dağ ve avcılık tanrıçasının adı olup, Zeus ile Karme'nin (veya Leto) kızıydı. Yunanca Britomartis 'güzel kız' anlamına gelip *Dictynna* lakabıyla da tanınmaktadır (Diodorus Siculus 5.76.3). Minos âşık olduğu kızı dokuz ay boyunca onu takip etmişse de kız adamın eline düşmektense ölümü seçip, bir kayalıktan denize atlamıştır. Bir söylenceye göre Artemis tarafından bir ağ vasıtasıyla yakalanıp tanrıçaya dönüştürülmüştür.

BRİZO [Yunan Mitolojisi] Ege Denizi'nde bulunan Delos adasında tapınılan bir kehanet tanrıçasının adı olup, kadın ve denizcilerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Gemi şeklindeki küçük kaplar içerisinde balık dışında ki yemekler sunulan tanrıçaya balıkçılık ve gemi rotaları hakkında sorulan soruların cevabı rüyalarda alınırdı.

BROG İngiliz masallarında şekil değiştirebilen bir cinin adı olup at şekline girip üzerine binen erkekleri kandırmakta, süvari tam biniciliyle övünürken at tarafından bir su birikintisine atılmaktaydı.

BROKKR [İskandinav Mitolojisi] Altın domuz, yüzük ve Thor'un çekicini yapan cüce Eitri'nin kardeşi olup, adı "Demirci" anlamına gelmekte, Nesir Edda'da bahsi geçmektedir. Brokkr, altın işçileri olan Sindri'nin cüce çocuklarının körüğünü kullanmaktaydı.

BROKSA [Yahudi Mitolojisi] Geceleri keçilerin sütünü emdiğine inanılan efsanevi bir kuşun adıdır. Portekiz masallarında bahsi geçen kuş formundaki vampirler Bruksae ile ilişkili oldukları sanılmaktadır.

BROLLAKHAN İskoçya'da çeşitli şekillere girebilen kötü ruhlara verilen isimdir.

BROLGA [Aborijin Mitolojisi] Mükemmel dans eden güzel bir kadının adı olup, 'yerel arkadaş' anlamına gelmekteydi.

BROMEL LA PLECHE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un şövalyelerinden birisi olup Elaine'e talip olmuş, öldürmeye yemin ettiği Lancelot tarafından öldürülmüştür.

BROMİE [Yunan Mitolojisi] Çocuk Dionysos'u yetiştiren Nyas dağı perilerinden birisinin adıdır (Hygin. Fab. 182).

BROMİUS [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un lakaplarından birisi olup 'şimşekçi, yüksek sesli' anlamına gelmekte, tanrının yıldırım çakması sırasında doğmasına atfen konulduğu sanılmaktadır.

BRONACH [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli uçurum tanrıçasının adı olup, Moher bölgesinin en yüksek uçurumuyla ilişkilendirilmiştir.

BRONO [İskandinav Mitolojisi] Işık tanrısı Balder'in oğlu olup adı Eski Nors dilinde 'gün ışığı' anlamına gelmekteydi.

BRONTE [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısının atlarından birisinin adıdır. Phlegon, Aeos, Aethon ve Pyrios, Helios'un en sevdiği atları olup, ayrıca Lampos ve Aktaeon Apollo tarafından Khronos, Asterope, Bronte, Erytheros, Pegasus ve Phaeton ise her iki güneş tanrısı tarafından da kullanılmaktaydı.

BRONTES [Yunan Mitolojisi] Tek gözlü devler olan üç Kykloptan (tepegöz) birisinin adı olup

(diğerleri: Arges "Yıldırım" ve Steropes "Şimşek") gök gürültüsüyle özdeşleştirilmiştir.

BRONWEN [Kelt Mitolojisi] Aşk ve güzellik tanrıçasının adı olup, Galler'de Manx olarak bilinmekteydi. Branwen ile ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

BRONZ ÇAĞ [Yunan Mitolojisi] Yunanlılar insanoğlunun varoluşundan bu yana yeryüzünde geçirdiği süreyi 5 döneme ayırmış olup, Altın ve Gümüş çağdan sonra gelen Bronz Çağ bunların üçüncüsüdür. Zeus'un dişbudak ağacından yarattığı üçüncü nesil insan Gümüş Çağ insanıyla kıyaslandığında daha zayıf olmasına karşın günümüz insanından daha güçlü, hoşgörüsüz ve şiddete düşkün bir yaradılışa sahipti. Ekmek yemeyen bu insanların silahları ve ev eşyalarının büyük bölümü bronzdan yapılmıştı ve demiri tanımıyorlardı. Bronz Çağ insanları kimine göre savaşlarla kendi kendini yok etmiş kimine göre ise büyük bir tufan sonucu yok olmuştur.

BROSNİA [Slav Mitolojisi] Rusya'nın Avrupa parçasında Tver bölgesindeki Andreapol kasabası civarında Brosno gölünde yaşadığına inanılan ejderhanın adıdır. Efsaneye göre 13. yüzyılda Novgorod civarına giren Moğol ordusu Brosno gölünde mola vermiş atlar su içmek için göl kenarına geldiklerinde canavar sudan çıkarak askerleri ve atları parçalamıştır.

BROWNİE Britanya ve İskoçya masallarında bahsi geçen küçük ve iyi huylu kahverengi renkli perilerin adı olup, ev ve ambarlarda genellikle tek başlarına yaşadıklarına inanılmaktadır. Kıllı, düz yüzlü, kocaman gülüşlü çirkin yaratıklar olan Brownieler, diğer cinlerin aksine insanlarla uyum içinde yaşayabilmektedir. İyi huylu olan bu yaratıklar, kendilerini görünmez kılabilme yeteneklerine karşın bazen çocuklar tarafından fark edilebilmektedir. Geceleri çalışan Brownieler, kendileri için bırakılmış bir kâse süt karşılığında ev sahibine minnettar olup, küçük işlerde yardım edebilmekteyken eğer küstürülürlerse Boggartlara dönüşüp eve hastalık getirebilirler. Brownieler, Dobbie, Dobby ve Pisky (Cornwall bölgesinde) adlarıyla da bilinmektedirler.

Brownieler Galler'de *bwca*, İskandinavya'da *Tomte*, Rusya'da *Domovoi*, Almanya'da *Heinzelmaennchen* adıyla bilinmektedir. Bu sevimli ve ilginç yaratıklar Kanadalı sanatçı Palmer Cox'un komik şiirleri sayesinde çağdaş Amerikan kültüründe popüler olmuştur. Grimm Kardeşlerin Almanya'da derledikleri "Ayakkabıcı ve Elfler" masalındaki peri de Britanya Brownielerine benzer özellikler göstermektedir.

Bkz. Ellyllon, Domovoi, Tomte, Pixie

BRUCE, ROBERT (1272–1329) Pek çok efsaneye konu olmuş, İskoçyalı milli kahramanın adı olup, John Barbour'un 1375 tarihli *The Brus* adlı şiirinde hayat öyküsü anlatılmıştır.

BRUİN Ortaçağ Avrupa folklorunda hayvanların ana karakter olduğu 'Tilki Reynard' masalında bahsi geçen karakterlerden birisidir.

BRUNELLO İtalyan şair Matteo Maria Boiardo'nun yazdığı 'Âşık Orlando' destanında bahsi geçen bir cücenin adıdır.

Die Walküre operasında Brünhild
(J. C. Schaarwachter, 1890'lar)

BRUNHİLDE [İskandinav-Germen Mitolojisi] Völsunga saga ve Manzum Eda'da 'Valkürlerden birisi olarak geçen güçlü bir kadın savaşçının adıdır. Brynhildr olarak anıldığı İskandinav mitolojisinde küçük tanrıçalardan birisi Germen mitolojisinde ise ölümlü bir insan olarak tasvir edilmektedir. Nibelungen efsanesinde İzlanda prensesi olarak adı geçmekteyse de kimine göre İsveç kralı Budli veya Tanrı Odin'in kızı kimine göre Atli'nin kız kardeşidir. Völsunga sagada Brynhild adıyla geçen Brunhilde, Odin'in 9 kızından birisi olup, Hjalmgunnar ve Agnar arasında geçen çatışmada Odin yaşlı kral Hjalmgunnar'ı desteklerken Agnar'ın yanında durarak babasına meydan okumuştur. Bunun üzerine babası tarafından Hindarfjall dağının tepesindeki bir kalede ateş yüzüğüyle birlikte kendisiyle evlenmek isteyen bir erkek tarafından kurtarılıncaya dek hapsedilmiştir. Ejderha Fafnir'i öldürmeyi başaran Völsung kabilesinden Sigurd (Almanca Siegfried) adlı bir kahraman Brynhildr'in miğferini ve zırhını çıkarıp, kızı uyandırmıştır. Sigurd âşık olduğu kızı uyandırıp Andvaranaut adlı büyülü yüzüğü vermiştir. Brunhilde, Burgonya (Fransa) kralı Gjuki'nin sihirbaz karısı Grimhild tarafından –sihirli bir iksir içirilerek Brynhildr'i unutması sağlanılarak– büyülenen Sigurd'un kendini Gudrun adlı bir kadınla aldattığını görünce kahramanın ölümüne yardım etmiş ama sonradan gerçeği öğrenince kendini öldürmüştür.

Germen mitolojisinde farklı ve geniş bir rol üstlenen kız *Nibelungenlied'de* (Nibelungların

şarkısı) İzlanda'nın savaşçı kraliçesi Brunhild olup, Gudrun Kriemhild, Gunnar Gunther, Sigurd ise Siegfried adlarıyla anılmaktadır. Siegfried kardeşi Gunther'i öldürünce kardeşinin uşağı Hagen'in kahramanı öldürmesine yardım etmiştir. Alman şair ve oyun yazarı Emanuel von Geibel (1815-1884) 1858 tarihli Brunhild oyunuyla mitolojik karakteri popüler kültüre kazandırırken, Alman besteci Richard Wagner'de *Der Ring des Nibelungen* gibi yüzük temalı operalarında Brunhilde'in intiharını sıkça işlemiştir.

BRUNİSSEN [Kelt Mitolojisi] Provence efsanelerinde bahsi geçip, Broceliande ormanında yaşadığına inanılan bir yetim perinin adı olup, *"Kahverengi Kraliçe"* olarak da anılmıştır. Yalnızlıktan bulan kız yıllarca ağladıktan sonra karşısına âşık olabileceği bir yuvarlak masa şövalyesi çıkmış, çift Monbrun dağındaki (Kahverengi Dağ) sarayda birlikte yaşamıştır.

BRUNO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1033–1101) Karthusialılar tarikatının kurucusu olup, yortusu 6 Ekim günü yapılmaktaydı. Kan çıbanı hastaları tarafından yakarılan aziz Hıristiyan Karthusia tarikatının merkezi Grande Chartreuse manastırında dua ederken tasvir edilmekteydi.

BRUNOR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Uther'in sarayından bir şövalyenin adı olup, Bagota'nın kocası, Galahaut'un babasıdır.

BRUTE Bkz. Brutus

BRUTUS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Troya sürgünlerini Britanya'ya götürüp bir krallık kuran kahramanın adı olup, Silvius'un oğlu, İmogen'in kocası, Albanakt, Kamber ve Lokrin'in babası, Aeneas'ın torunudur. Nennius'a atfedilip, MS 9. yüzyıla tarihlenen *Historia Britonum* ile Layamon'un 1189-1205 arasında yazdığı *Brut* adlı çalışmalara göre ilk Briton kralı olan Brutus aynı zamanda Britanya'nın da adının kaynağıydı. Söylenceye göre 15 yaşındayken bir av sırasında öz babasını kazayla oklayarak öldüren Brutus evinden kovulmuş, Yunanistan'da Troyalı sürgünlerle birlikte yaşamaya başlamıştır. Yıllar sonra Yunan kralını esir etmeyi başaran Brutus kralın kızı İmogen ile evlenmiş, evlilikten sonra adamlarıyla birlikte tanrıça Diana'nın koruma ve kılavuzluğunda denize yelken açmıştır. Brutus ve adamları deniz yoluyla Britanya'ya varmış sonradan Londra'ya dönüşecek *Trojanova* (Yeni Troya) kentini kurmuştur.

BRUTUS, JUNİUS LUCİNUS [Roma Mitolojisi] Roma Cumhuriyetinin kurucusu, ilk Roma konsüllerinden birisi (MÖ 509) Marcus Junius Brutus'ün de mensubu olduğu Junia ailesinin atasıdır. Oğullarından ikisinin Tarquin'i yeniden tahta çıkarmak için komplo hazırladıklarını öğrenince onları idam ettirmiştir.

BRUTUS, MARCUS JUNİUS [Roma Mitolojisi] (MÖ 85–42) Roma Cumhuriyeti diktatörü Julius Caesar'a karşı senatoda gerçekleştirilen suikasta katılanlardan birisi olan Romalı askerî ve politik liderin adıdır. MÖ 49 yılında Pompey ile Caesar arasındaki iç savaş sırasında Brutus senato konsülü Pompey'in tarafını tutmuşsa, savaşı Caesar'ın kazanmasından sonra özür mektubu ile affedilmeyi başarmıştır. Caesar'ın güçlenmesinden rahatsız olan diğer senatörlerle birlikte MÖ 44'de senatoya içinde Caesar'a suikast düzenleyen Brutus, cinayetten sonra Roma'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Octavian MÖ 43'te, Caesar'a suikast düzenleyenlerin tümünü Roma'nın düşmanı ilan etmiş ardından Brutus toplam 17 bin lejyon ile Roma üzerine yürümüşse de Octavian ve Marcus Antonius'un 19 bin lejyonluk ordusuna yenilmiş, Philippi'de gerçekleşen savaş sonrasında yakalanacağını anlayınca intihar etmiştir. Shakespeare'in Julius Caesar adlı eserinde Brutus'u Romalıların en soylusu olarak anarken Dante'nin İlahi Komedyasında Cassius ve Judas İskariot ile birlikte Cehennemin en alt katlarında bulunduğu bildirilmiştir.

BRYNHİLD Bkz. Brunhilde

BRYTE [Yunan Mitolojisi] Artemis'in Giritli nedimelerinden birisi olup Ares'in kızıdır.

BU XİAN Bkz. Samantabhadra

BU [Melanezya Mitolojisi] Dişi iblis Metakorab'ı öldüren kahramanın adıdır.

BUA TARANGA [Pasifik Mitolojisi] Samoa adası halkının inanışında tanrı Maui'nin annesi ve yeraltında bulunan fırınında yemek pişiren ilk kişidir.

BUADZA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da bir rüzgâr tanrısının adıdır.

BUAN 1. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler halkının inanışında güneş tanrının karısı olan ay tanrıçasının adıdır. Kocasına kızlarını öldüreceğine dair söz vermişse de bulutların ardında saklanmalarını sağlamış durumu fark edip öfkelenen tanrı o günden itibaren Buan'ı gökyüzünde kovalamaya başlamışsa da kızlarından akşam yıldızı Tala'nın kılavuzluğuyla uzaklara kaçmayı başarmıştır. Buan, Luzon'da Mayari adıyla bilinmekte güneş tanrısı Apolaqui'nin ise ağabeyi olduğuna inanılmaktadır.

2. [Kelt Mitolojisi] Söylenceye göre Mesroeda Mac Da Tho'nun dul karısı olup, kocasının cesedinden pusuya düşürülerek öldürüldüğünü anlayınca üzüntüsünden çok yaşamamıştır. Kadının mezarında dalları kehanet amaçlı kullanılan *Coll Buana* adı verilen fındık ağacı büyümüştür. Tanrıça Buanann ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

BUANANN [Kelt Mitolojisi] Savaşçıların sütanası olarak da bilinen bir savaşçı tanrıçanın adı olup, Kelt dilinde 'Son kalan' anlamına gelmektedir. Britanya uzun hayat tanrıçası Setlocenia ve Roma zekâ tanrıçası Minerva ile benzer olan tanrıçanın geçmişte bir kabilenin dişil atası olduğu sanılmaktadır. Fenia efsane dizisinde Fionn mac Cumhaill adlı kahramanı eğiten kadın bir savaşçı olarak bahsi geçen bir Buanann daha varır.

BUATA [Pasifik Mitolojisi] Bismark takımadalarının en büyüğü olan Yeni Britanya adası halkının inanışında folklorunda yaban domuzu formunda, insan yiyen, konuşabilmesine rağmen pek akıllı olmayan bir orman canavarının adıdır.

BUBAK Bkz. Buman

BUBASTİS [Mısır Mitolojisi] Aşağı Mısır'da Nil deltası üzerinde yer alan antik Mısır kenti olup (modern 'Tell-Basta') adı "Bast'ın evi" anlamına gelmekteydi.

BUBİLAS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında arıların ve evlerin koruyucu tanrısının adı olup Austeja'nın kocasıdır.

BUBİNDAS Bkz. Boand

BUBİNKA Bkz. Buninka

BUBONA [Roma Mitolojisi] Özellikle ordu içinde tapımı yaygın olan atların ve sığır sürülerinin tanrıçasının adı olup Kelt tanrıçası Epona ile benzerlik göstermekteydi.

BUBULİ [Karayipler Mitolojisi] Tufandan kurtulan bir kadının adıdır.

BUBUS [Macar Mitolojisi] Mağaralarda yaşayan küçük efsanevi varlıkların adıdır.

BUBVAYAİTA [Melanezya Mitolojisi] Unutkanlık sağlayan bir şifalı bitkinin adı olup, ölü ruhlar cennete ulaştıklarında bu bitkinin kokusu sayesinde geçmişi unutarak sonsuza dek sürecek mutlu bir hayatı sürmeye başlamaktaydı.

BUCKNER Amerikan Vahşi Batı folklorunda devasa görünümü ve olağanüstü gücü yüzünden "kayış" lakabıyla anılan Aylett C. Buckner (1794?–1832) pek çok söylenceye konu edilmiştir. Amerikan yerlilerinin de saygısını kazanıp *Mavi Şimşeğin Kırmızı Çocuğu* olarak adlandırılan kahramana bir kabile liderlerinden birisinin kızı ile evlenmesi teklif edilmişse de kabul etmemiştir. Gri renkli bir ata binmiş kızıl sakallı iri yarı bir adam olarak tasvir edilen Buckner'ın şeytan ile kâğıt oyunu oynayıp kaybettiğine, hayaletinin Texas semalarında hala dolaştığına inanılmaktaydı.

BUDA 1. [Budist Mitolojisi] MÖ 563-483'de yaşadığı sanılan Nepal asıllı dini lider Sidharta Gautama'ya (Pali dilinde Gotama) verilen isim olup, Budist öğretinin kurucusudur. Tarihi bir kişi olan Buda'nın hayat hikâyesi çeşitli efsanelerle süslenerek bugüne ulaşmıştır. Adı Sanskritçe 'uyanmış kişi' anlamına gelen Buda bir tanrı değildir ama hiç bir tanrıyla kıyaslanamayan bir kahraman, bir inanışa göre insanların aslanıdır. Kendisine bir tanrı gibi saygı gösterilmesini istemeyen Buda, tanrıların insanın kurtuluşunda bir rol oynamadığına inanmış, kendisini de kurtuluşa giden yol değil yolu gösteren bir rehber olarak tanımlamıştır.

Efsaneye göre Buda, Kapilavastu'da hüküm süren Şakya hanedanından kral Şuddhodana ile dünyalar güzeli karısı Maya'nın oğludur ki bu yüzden Şakya soyunun bilgesi anlamına gelen *Şakyamuni* olarak da adlandırılmıştır (Çin'de Sakyamuni). Budistler, Buda'nın yeryüzüne inmeden önce bir Bodhisattava (mükemmel yaratık) olduğuna ve tanrıların onu Şuddhodana ile Maya'nın evine bebek olarak gönderdiği gün tüm tabiatın sevinç içinde olduğuna ağaçların çiçek açıp, kuşların neşeyle şakıdığına inanılmaktadır. Buda'nın doğumu sırasında annesi Lumbini koruluğuna gitmiş burada sağ eliyle sala ağacının bir dalını tutarak çocuğu doğururken tanrı İndra ile Brahma, Bodhisattava'yı kucaklamak için gelmişlerdir. Doğum sonrasında Sidharta (Amacına ulaşmış) adını alan çocuğun annesi doğumdan yedi gün sonra mutluluktan ölünce teyzesi Mahaprakapati tarafından büyütülmüştür.

Yetişkin bir erkek olduğunda kuzeni Yaşodhara ile evlenen Buda 29 yaşındayken oğlu Rahula'nın doğumundan kısa bir süre sonra ailesini terk ederek Ganj vadisi boyunca çilekeşler gibi dolaşarak, aşırı dini öğretilerden uzak kendi gerçeği ve kurtuluş yolunu aramaya koyulmuştur. 35 yaşındayken dolunaylı bir gecede bir incir ağacının (Bodhi) altında otururken tüm nefret, hırs ve cehaletinden arınarak aydınlanmayı başarmıştır. Gautama tanrılaştırılarak önceki ve sonraki Budalar için model alınacak ilk örnek olmuştur.

Sarnath Vaazından

İşte, ey rahipler! Acı üzerine kutsal gerçek şudur: Doğu acıdır, yaşlılık acıdır, hastalık acıdır, insanın sevmediği biriyle birleşmesi acıdır, sevilen birinden ayrılmak acıdır, istenilen şeyi elde edememek acıdır. Kısacası istenebilen beş şey acıdır...

İşte, ey rahipler, acının kaynağı ile ilgili kutsal gerçek şudur: Yeni doğuşlara götüren susuzluktur bu aynı zamanda zevktir ve aşırı istektir...

İşte, ey rahipler, acıyı ortadan kaldıracak kutsal gerçek şudur: Bu susuzluğun ortadan kaldırılması bütün istekleri yok etmekle mümkün olabilir. İsteklerden kurtulmak, isteklerden hiç bir iz kalmamasını sağlamak gerekmektedir.

İşte, ey rahipler, acıyı ortadan kaldıran yola

götüren kutsal gerçek şudur: Sekiz dallı keçi yoludur bu: Ve bu sekiz dal da şunlardır: Salt inanç, salt irade, salt uygulama, salt hafıza, salt derin düşünme...
Rüzgârın değmesiyle huzura kavuşan ve gözümüzün önünden kaybolan ışık gibi bilge de huzura girer. Huzurun içinde bu şekilde kaybolan kimse varlığından kopup ayrılmış mıdır? Bütün kusurlarından kurtulmuş olarak sonsuzluğa dek varlığa sahip midir? Ey bilgeler, siz ki gerçekten bunları bilirsiniz, söyleyebilir misiniz bana? Huzurda kaybolan biri hiç bir ölçü ile ölçülemez ve ondan söz etmek için de tek kelime yoktur. Onu yakalayabilecek düşünce boşlukta kayar. Konuşmanın her cümlesi de boşlukta düşünceyle birlikte kayıp gider.

2. [Hint Mitolojisi] Budizm'in kurucusu Gautama Buda'nın Vişnu'nun 9. Avatarı olarak tasvir edilmiş halidir.

BUDA KAPALA [Budist Mitolojisi] Heruka'ya benzer bir tanrı olup adı "Buda kafatası" anlamına gelmekte, siyah tenli, dört kollu, üzerinde bıçak, davul, kurukafa ve sopa taşıyan korkunç bir varlık tasvir edilmekteydi. Bkz. Kapala

BUDA MANDALA [Budist Mitolojisi] Evreni sembolize eden genelde dairesel çeşitli geometrik şekillerin adı olup meditasyona yardımcı olarak kullanılmaktadırlar.

BUDA VİŞNU [Budist Mitolojisi] Buda'nın yeryüzüne inişlerinde aldığı görünümlerden birisidir.

BUDAÇARİTA [Budist Mitolojisi] Aşvaghosa'nın Buda'nın hayatını anlattığı 28 kıtadan oluşan Sanskritçe şiirinin adı olup, MS 2. Yüzyıl başlarında yazılmıştır. MS 420'de Dharmakşema tarafından Çince'ye ve MS 7 veya 8. yüzyıllarda ise Tibet dilin çevrilen eserin orijinal metninin sadece ilk bölümü günümüze ulaşmıştır.

BUDAİ Bkz. Pu Tai Ho Şang

BUDDHA Bkz. Buda

BUDEİA [Yunan Mitolojisi] Budeion kentine adını veren Boeotialı bir kadının adı olup, Klymenus'un karısı ve Erginus'un annesidir.

BUDHİ PALLİEN Kuzey Hindistan efsanelerinde ormanda kaplan kılığında başıboş gezen bir orman tanrıçasının adıdır.

BUDİ MA [Hint Mitolojisi] Bengal'de Rupasi, Vana Durga, Hathi-Dhara-Buri, Jatra Budi, Buri Thakurani ve Burhi Mai gibi pek çok tanrıça için kullanılan bir unvan olup, yaşlı kadın" veya "kadın ata" anlamına gelmektedir.

BUDİST MİTOLOJİ Budizm, 29 yaşındayken yaşadığı sarayı terk edip, Patna'da 7 sene inzivaya çekildikten sonra aydınlanmayı keşfeden Şakya prensi ve düşünür Sidharta Gautama (MÖ 566-486) tarafından Brahman inancına, kurban törenlerine ve sınıf ayrıcalıklarına tepki olarak geliştirdiği felsefi öğretidir. Bu öğreti sonradan din haline gelerek Güneydoğu Asya, Seylan, Tibet, Çin, Kore, Japonya ve Orta Asya'ya dek yayılmıştır. Ruhun bir bedenden ötekine, kişinin davranışlarının iyi ya da kötü oluşuna göre geçtiğine inanan Budistler kendilerini maddi dünyadan soyutlayıp, sıkı perhiz ve meditasyon sayesinde en büyük mutluluk olan Nirvana'ya ulaşacaklarına inanmaktaydılar.

Budist rahip (Quackenbos, 1882)

Budist Öğreti

Buda'ya göre hayatın amacı insana ayak bağı olan dış dünyanın meşguliyetleri ve ben yanılsamasından kurtulmak ve ananta prensibini kavramaktır. Ona göre tüm varlıklar kötülüğün boyunduruğu altında yaşamaktaysa da kurtuluş sadece insanın içinde yaratılabilir. Buda'ya göre beden ve insanı teşkil eden tüm ruhsal özellikler geçici olup sadece insanı kurtuluşa götüren Mani sonsuza dek varlığını sürdürebilmektedir.

Buda'nın Benares Vaazında ortaya koyduğu öğretisinin dört temel prensibi bulunmaktadır:

1. Dukkha: Dünyevi hayat acı ve sıkıntıyla doludur.
2. Samudaya: Dış dünya duyguları etkileyerek tanha 'arzu' ve şehvet üretir.
3. Nirodha: Istırabın son bulduğu nokra Nirvana'dır.
4. Magga: Nirvana'ya ancak sekiz kademeli patika takip edilerek ulaşılabilir.

1. Bu patikanın kademeleri:
2. Doğru kavrayış
3. Doğru düşünce
4. Doğru konuşma
5. Doğru davranış
6. Doğru geçinme/rızkını kazanma
7. Doğru çaba
8. Doğru hafıza
9. Doğru meditasyon

Tanrılar

Gautama'nın öğretisi tanrı inancı içermese de bir yaratıcıya inanma ihtiyacı duyan izleyicileri

zamanla bizzat Buda'yı tanrı haline getirmiş, Hindu, Japon ve Çin inanç ve kaynaklarından beslenerek kapsamlı bir mitoloji de yaratmışlardır. Budistler, Ramayana, Mahabharata ve Harivamşa içinde yer alan öyküleri kendi anlayışlarına göre yorumlayıp değiştirerek Jatakalar ve Avadanalar adı verilen masal kitaplarını oluşturmuş ayrıca Gautama'nın ölümünden 300 yıl sonra onun vaaz ve öğretilerini Tripitaka (Üç sepet) adlı bir kitapta toplamışlardır.

Vedik dönem tanrıları Budizm'de Buda'nın yardımcıları olarak ortaya çıkmış, İndra ve Brahma, bizzat Buda'nın dadılığını yapmışlardır. Hindu mitolojisinde Şiva'nın dişil gücü Devi iken Buda'nın dişil enerjisi (şakti) Tara'dır.

Tibet Budizm'i ve diğer Vajrayana geleneklerinde öfkeli korkunç ve iğrenç görünümlü tanrılar yer almakta olup, Hint mitolojisinden farklı olarak bunlar iblislerin kişileştirilmiş formu değildir. Örneğin Şiva'nın görünümlerinden Mahakala elinde içi kan dolu bir kafatası, boynunda kafataslarından yapılmış bir kolye taşıyan 3 gözlü korkunç bir yaratık olup, dini koruyan bir tanrı olduğuna inanılmaktadır. Padmasambhava geleneğinde olduğu gibi öfkeli tanrılara MS 8. yüzyılda dek tapınıldığı bilinmektedir.

Vedik dönemden beri ibadet edilen Yakşalar iyiliksever doğa ruhları olup, ağaç kökleri ile yeraltında bulunan tabiat hazinelerinin koruyucusu kabul edilmekte, Budist ve Caynacılardan da aynı saygıyı görmekteydi. Budist inanışta Kubera tarafından yönetilen Yakşaların Himalayaların altında toprağın derinliklerinde yaşadıklarına inanılmaktadır. Yidam veya İşta Devata kişisel meditasyon tanrısı olup, Hinduizm'de kişisel ibadet Budizm'de aydınlanma ile ilişkilidir.

Budist Kozmoloji

Budist inanışa göre evren Kama Loka (Arzu dünyası), Rupa Loka (Biçim dünyası) ve Arupa Loka (Ruh dünyası) adlı üç bölümden oluşmaktaydı. Bunlardan Kama Loka, dört anayönün (maharaja) ikametgâhı Meru dağı, İndra ve 33 yardımcısının ikametgâhı Trayastrinska, ölüler diyarı Yama, Boddhisattvaların ikametgâhı Tuşita, yaratıcı tanrıların ikametgâhı Nirmanarati ve Mara'nın ikametgâhı Paranirmita-Vasavartin adlı altı alt bölgeye ayrılmaktaydı.

Boddisattva

Budizm, Hindu panteonunu kullanmanın yanı sıra kendi panteonunu da yaratmış burada Buda'nın selefleri de tanrı olarak yer almıştır. İnanışa göre Gautama yeryüzüne gelen dördüncü Buda olup, kötülük dünyaya hâkim olduğunda beşinci ve son Buda Maitreya adıyla yeniden gelecektir. Maitreya, Buda olmadan önce Bodhisattva adı verilen bir hazırlık dönemi geçirecektir. Gautama'nın Bodhisattva formu Avalokiteşvara adıyla bilinmekteydi.

BUDLİ [İskandinav Mitolojisi] Bir veya iki efsanevi kralın adıdır. Germen söylencesi Hildebrandslied ile benzerlikler gösteren İzlanda sagası Ásmundar saga Kappabana'ya göre Hildr'in babası olan İsveçli bir şövalye, Völsunga sagaya göreyse Brynhildr'in (Brünnehilde) babasıdır.

BUE [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında güneş tarafından hamile bırakılmış bir kadının oğlu olup, gökyüzünden ateşi alıp insanoğluna hediye eden bir kültürel kahramandır. Babası olan güneşi ziyarete giderek ateşin yanı sıra tanrıdan ev ve gemi yapmayı hayatı neşe ve refah içinde sürdürebilmeyi öğrenmiş, bildiklerini insanlarla paylaşmıştır.

Buffalo Bill ile Oturan Boğa, 1895

BUFFALO BİLL (26 Şubat 1846-10 Ocak 1917) Gerçek adı William Frederick Cody olan kılavuz ve şovmen, Iowa eyaletinde Le Claire civarında doğmuş, biraz da yanlış anlaşılmalar sayesinde Amerikan tarih ve folklorunun en renkli karakterlerinden birisi olmuştur. 17 ayda 4,280 buffalo öldüren Cody, 1868 yılında 8 saat süren bir buffalo öldürme yarışmasını kazanınca Bill lakabını (Bill Comstock'a atfen) almıştır.

Kürklü hayvanları tuzakla avlamış, tren ve posta arabası kullanmış, İç savaşta asker olarak savaşmış hatta bir otelde müdürlük bile yapmışsa da *'Wild West Show'* (Vahşi Batı Şov) adlı gösteriler ona ülke çapında büyük bir ün sağlamıştır. Prentice Ingraham ile Ned Buntline (E. Z. C. Judson) tarafından yazılan ucuz romanlarda sözde maceraları konu edilmiş, Hoolywood yapımı filmlerde 1898 ve 1912 yıllarında bizzat kendisini canlandırmış (Buffalo Bill ile Buffalo Bill ve Kızılderililer) daha sonra 1924 - 2004 arasında çekilen 41 filmde ise çeşitli aktörler tarafından canlandırılmıştır.

BUGA [Sibirya Mitolojisi] Tunguz halkının inanışında yeryüzünü, insanları, hayvanları, ruhları ve canavarları yaratan tanrının olup, adı aynı zamanda 'evren, kâinat' anlamına da

gelmektedir. Buga, insanı demir, su, ateş ve toprağı yoğurarak yaratmıştır.

BUGADİ ENİNTIN [Sibirya Mitolojisi] Tunguzca konuşan Evenki halkının inanışında dişi bir ruhun adı olup, "gökyüzü", "evren" ve "vatan" anlamlarına gelmekte, kutsal bir kayalığın zirvesinde yer alan kutsal bir ağacın tepesinde yaşadığına inanılmaktaydı. Hayvanların anası ve koruyucusu kabul edilen Bugadi Musun veya Bugadi Enintın, yaşlı bir kadın veya dişi geyik (Ren, Kanada geyiği) formunda tasvir edilmekteydi.

BUGADI MUŞUN Bkz. Bugadi Enintın

BUGAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler'de yaşayan İfuago halkının inanışıda ilk kadının adı olup, erkek kardeşi Wigan ile birlikte yeryüzünde çoğalmaları için evden kovulmuşlardır. Zorlu tabiat şartları ile mücadele eden çift hayvanları evcilleştirmeyi ve güzel bir ev inşa etmeyi başarmış, Wigan bir gece uyuyan Bugan'ı hamile bıraktıktan sonra çiftin çocukları ensesti tabu olarak kabul etmiştir.

BUGBEAR İngiliz folklorunda ayı formunda bir cin veya çocukları yaramazlık yapmamaları için korkutmak amacıyla adı anılan bir öcünün adıdır.

BUGGANE İrlanda Denizi'nde yer alan İngiliz adalarından biri olan Man adası halkının inanışında koca bir kafa ve gövdeye, uzun diş ve tırnaklara sahip şeytani bir yaratığın adıdır. Buggane, Kuzey İngiltere folklorunda rastlanılan Boggartın bir varyasyonu olmalıdır.

BUGİD Yİ AİBA [Karayipler Mitolojisi] Haiti ve Puerto Rico adası halklarının inanışında bir savaş tanrısının adıdır.

BUGİMAMUA [Afrika Mitolojisi] Uganda halkının inanışında yeryüzü ile cennetin birbirine kavuştuğu sınırın adıdır.

BUGUNATAİ [Moğol Mitolojisi] Alan Hoa ile Dobun Mergan'ın iki oğlundan birisi ve Belgunnatai'nin kardeşidir.

BUĞDAY [Yunan-Roma Mitolojisi] Tarım tanrıçası Demeter (Cere) ile ilişkilendirilmektedir.

BUĞDAY ANA [Slav Mitolojisi] Polonya'da ekilebilen bitkilerin koruyucu tanrıçası olup, her yıl hasat sonrasında onurlandırılmakta, özellikle tahıllarla ilişkilendirilmektedir. Buğday Ana (Pszeniczna Matka), aynı zamanda Yulaf Ana (Owsiana Matka), Çavdar Ana (Zytnia Matka) ve Baba (Yaşlı Kadın) adlarıyla da bilinmektedir. Gdasnk bölgesinde hasat zamanı son kesilen tahıl saplarından yapılan bebek tanrıça onuruna saklanmaktadır.

Dikkat çekici bir benzerlik Fransız folklorunda Meryem Ana'nın "Ekmek veren Hanımımız" (Notre-Dame Penetière) olarak adlandırılmaktadır.

BUHATİ SAÇİ [Moğol Mitolojisi] Çadırına düşen ışıktan hamile kalan Alan Hoa'nın üç çocuğundan birisinin adıdır (diğerleri Buhu Hatagi, Bodançar Mungar).

BUİ Bkz. Boi

BUJANG [Endonezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan İban halkının inanışında Mekke'de doğduğuna inanılan ilk insanın adıdır.

BUJANG SEMBELİH Malezya masallarında insanların boğazlarını keserek öldüren tehlikeli bir iblisin adıdır.

BUK Bkz. Abuk

BUKA Güneybatı İngiltere'de Cornwall bölgesi halkının inanışında bir rüzgâr cininin adıdır. Kalay madenlerinde yaşayıp, Alman folklorundaki 'Kobold' ile benzerlikler göstermesine rağmen bazen denizci hikâyelerinde rüzgâr üzerinde seyahat eden yaratıklar olarak bahisleri geçmekteydi.

BUKALEMUN [Afrika Mitolojisi] Gözlerini bağımsız oynatabilip, bulunduğu ortama uygun renk değiştirebilen bir sürüngen olması insanlara bu hayvanın sihirli güçlere sahip olduğunu düşündürmüştür. Yoruba söylencelerinde Agemo adlı bir bukalemun tanrı Olorun ile insanlar arasında habercilik yaptığı hatta sorumsuzluğu yüzünden insanların ölümlü olmasından sorumlu tutulduğu görülmektedir. Mozambik ve Malavi'de yaşayan Yao halkı söylencelerinde ise bir zamanlar yeryüzünde sadece hayvanlar yaşarken bir bukalemunun ilk insan çiftini balık tuzağında bulup ortaya çıkardığı anlatılmaktadır.

BUKÇUNH [Moğol Mitolojisi] Burkhanlardan birisinin adıdır.

Bukephalos'u sakinleştiren İskender

BUKEPHALUS [Yunan Mitolojisi] Büyük İskender'in efsanevi atının adı olup, Yunanca "öküz kafa" anlamına gelmekte, Trak ve Arap atlarının karışımı olduğu sanılmaktadır. Plutarch'ın *Paralel Hayatlar* adlı kitabında aktardığı bir söylenceye göre çocuk İskender oldukça hırçın olan bu atın kendi gölgesinden korktuğunu fark edip, atın başını güneşe çevirerek sakinleşmesini sağlayınca babası Makedon Philip'in olan bu atı

almıştır. Tarihi kayıtlara göre MÖ 326'da gerçekleşen Hydaspes savaşından sonra ölen at bugünkü Pakistan'ın Penjap bölgesinde yer alan Jalalpur Sharif'e gömülmüştür. Bkz. Büyük İskender

BUKHE Bkz. Bukhis

BUKHİS [Mısır Mitolojisi] Thebai yakınlarında Hermonthis şehrinde beyaz gövdeli, siyah kafalı bir boğanın adı olup savaş tanrısı Montu'nun (Munt veya Menthu-Ra) beden bulmuş formu ya da sembollerinden birisi kabul edilmekteydi. Bu boğalar öldüğünde mumyalanarak Bukheum adı verilen özel bir mezarlığa getirilirlerdi ki son gömünün MS 340'da yapıldığı bilinmektedir. Bukhis, Bakha ve Bakh adlarıyla da bilinen boğalar sonradan Apis'in bir formu olarak görülmeye başlanmıştır.

BUKİT KACA DİGAVİNA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malezya'da camdan yapılmış dev bir dağın adı olup güneş ışınlarını kırmızı, portakal ve kehribar renginde yansıtmaktadır.

BUKKA Cornwall'da kalay madenlerinin koruyucusu olarak kabul edilen bir rüzgâr ruhunun adıdır.

BUKOLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kız kardeşinin aşıkan karşılık vermeyen Eunostos'u öldüren sığır çobanının adıdır.

2. Herakles'in oğullarından birisinin adıdır (Apollod. ii. 7. 8).

BUKOVAK [Slav Mitolojisi] Göl ve bataklık alanlarda yaşayan altı bacaklı boynuzlu bir canavarın adı olup Sırpça buka (gürültü) kelimesiyle ilişkilidir. Bukovakın avının üzerine korkunç bir ses çıkararak atlayıp parçaladığına inanılmaktaydı.

BUKSENUS [Kelt Mitolojisi] Şimşir ağaçlarının koruyucu tanrısı olup, özellikle Abellio, Fagus, Robur'da saygı görmektedir. Bkz. Kuris

BUKU 1. [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da gök tanrının adıdır.

2. [Sibirya Mitolojisi] Golde halkının inanışında şamanlara öteki dünyaya yolculuklarında eşlik eden efsanevi bir kuşun adıdır.

BUKURA E DHEUT [Arnavut Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Tomor'un sevgilisi olan yardımsever güzel bir perinin adıdır. Arnavutça 'Dünyanın güzeli' anlamına gelen perinin kalesi olağanüstü güzellik ve özelliklere sahip yaratıklarca korunmaktaydı.

BUKURİ E KİELLİT [Arnavut Mitolojisi] Hıristiyanlığın tanrısına verilen isim olup 'Cennetin güzeli' anlamına gelmektedir.

BULAİNG [Aborijin Mitolojisi] Karadjeri halkının inancında dişil yaratıcı tanrıça olup, cennette yaşamaktaydı.

BULANDA [Afrika Mitolojisi] Kral Nkongolo'nun kız kardeşi, Mateba'nin ikizidir.

BULİA [Yunan Mitolojisi] Athena'nın adlarından birisi olup, Atina meclisinin koruyucusu olmasına atfen verilmiştir.

BULLKATER Silezya halkının inanışında tarlaların koruyucu ruhunun adıdır.

BULLA 1. [Roma Mitolojisi] İçerisine tılsım konulan yuvarlak veya kalp şeklinde kutuların adı olup, doğumdan 9 gün sonra özgür doğan erkek çocukların boynuna asılmaktaydı. Varlıklı ailelerin çocukları altın, yoksul olanların ki deri bulla taşımakta olup, 16-17 yaşına varıp toga virilis giydiklerinde çıkarılırdı. Evin koruyucu tanrısı Lares ile ilişkilendirilen bulla kızlar tarafından takılmamakta onun yerine evlenene dek bir başka nazarlık olan lunula tamaktaydı. Bullalar, kimi zaman yetişkinler tarafından da nazardan korunmak için kullanılmaktaydı.

2. [Etrüsk Mitolojisi] Kadınlarının kullandığı aslan veya satir kafası formunda yuvarlak süs takılarının adıdır.

BULON [Yunan Mitolojisi] Phokis'teki Bulis kentinin efsanevi kurucusunun adıdır (Paus. x. 37. 2)

BULOTU [Polinezya Mitolojisi] Tonga halkının inanışında ölü ruhların gittiği güzel çiçekler ve meyve ağaçlarıyla dolu cennetin adıdır. Fiji'de Burotu adıyla bilinmekte, sonsuz hayat ve sınırsız neşenin hüküm sürdüğüne ve ancak yılan tanrı Degei'nin izin verdiği ruhların girebildiğine inanılmaktaydı. Degei'nin Burotu'ya kabul etmediği ruhlar soğuk ve sislerle kaplı Murimuria adasına gitmekteydi.

BULU [Melanezya Mitolojisi] Fiji adaları halkının inanışında ölüler diyarının adıdır.

BULUK ÇABTAN [Maya Mitolojisi] İnsan kurban edilen bir savaş tanrısının adıdır.

BULUT EJDERHA [Anadolu Mitolojisi] Bulutlar arasında yaşayan kara buluttan ejderhalar yerdeki canlıları yutmamaları için meleklerin tarafından zincirlerle dolaştırılmakta, ceza amaçlı olarak sonbahar ile ilkbahar arasını yeryüzünde geçirmektedirler. Hortumların ejderhanın yeryüzünde dokunduğu yerleri yukarıya çekmesinin sebep olduğuna, Kars'ın Ani bölgesindeki kayalara oyulmuş tahıl kuyularında kışladıklarına inanılmaktaydı. Söylenceye göre bu kuyulardan birisine düşen bir adam cezasını çekmek için yeryüzüne gönderilmiş bir ejderhayla karşılaşmıştır. Ejderhanın alev alev yanan gözlerinden korkan adam bir köşeye sığınmışsa da ejderha adama zarar vermemiştir. Öğlen olunca ejderhaya gökten ak bir yumak biçiminde yiyecek inmiş, ejderha yemeğinin bir parçasını adama verip, gerisini yutmuş, bu durum böyle sürüp gitmiştir. İyice beslenen adamın saçı sakalı uzamış vücudu kıllanmıştır. Aradan kırk gün geçmiş, artık sabrı kalmayan adam artık ne olacaksa olsun deyip haykırmaya başlamıştır. Ejderha başını sallayarak biraz daha sabretmesini işaret eder. Bir süre sonra gökten bir zincir sallanmış, ejderhanın cezası bitmiş, göğe dönme zamanı gelmiştir. Hayvan, adama kuyruğuna tutunmasını işaret etmiş, adam denileni yapmış, kuyudan çıkınca kuyruğu bırakıp, kurtulmayı başarmış, evine gidip olanları anlattığında bir ermiş gibi karşılanmıştır.

BUMAN Almanya'da bir iblisin adı olup Bohemya'da Bubak olarak bilinmekteydi.

BUMBA [Afrika Mitolojisi] Kongo ve civarında yaşayan Buşongo halkının inanışında dev yapılı beyaz tenli olarak düşünülen yaratıcı tanrının

adıdır. Efsaneye göre başlangıçta sadece karanlık ve su varken, Bumba mide ağrısından kıvrandıktan sonra sırasıyla önce güneş, ay ve yeryüzünü, ardından bitkiler ile 8 hayvanı (leopar, tepeli kartal, timsah, küçük bir balık, kaplumbağa, beyaz balıkçıl, böcek ve keçi) sonra diğer canlıları kusmuştur. Bumba ise en son ise aralarında 3 oğlunun da bulunduğu insanları yaratmış, tanrı gökyüzündeki evine dönerken yeryüzünde hayat başlamıştır. Bumba kültü köle ticareti sayesinde Haiti'ye de taşınmış olup adada bir loa olarak saygı görmekteydi.

BUMÇAK [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında Gök tanrının iki yardımcısından birisinin adıdır.

BUMİDEVİ Bkz. Bhudevi

BUNAEA [Yunan Mitolojisi] Hera'nın takma adı olup, Hermes ile Alkimeia'nın oğlu Bunus'un kendisine bir mabet yaptırmasına atfen verilmiştir (Paus. ii. 4. 7).

BUNBULAMA [Aborijin Mitolojisi] Bir yağmur tanrıçasının adıdır.

BUNDAHİŞN [Pers Mitolojisi] Zerdüştlüğün yaratılış ve amacını konu alan kutsal kitabının adı olup, inanışa göre Ahura Mazda tarafından doğrudan Zerdüşt'e söylenenleri içerse de ancak 12. yüzyılda yazıya geçirilmiştir.

BUNDO KANDUANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Sumatra adası halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adı olup, oğlu Duang Tuanku ile birlikte yeryüzünü yarattığına inanılmaktadır. Kızı Puti Lenggo Geni'nin kaçırılmasından sonra üzüntüsünden yeryüzünü terk ettiğine inanılan tanrıça zamanla İslam'a geçen halkın efsanelerine konu olmaya devam etmektedir.

BUNDU [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Mende halkının ataları tasvir eden tören maskelerinden birisi olup, özellikler gençlerin topluma kabul törenlerinde kullanılmaktadır.

BUNGİSNGİS [Filipinler Mitolojisi] İnsan eti yiyen, çok büyük dudaklarına sahip olağanüstü güçlü bir devin adı olup, elinden sopasını eksik etmemekteydi.

BUNİNKA [Moğol Mitolojisi] kuzey Çin ve Doğu Sibirya'da yaşayan Tunguz halkının inanışında yeryüzünün yaratılışına engel olmak isteyen kötü bir güç olup Bubinka olarak da bilinmekteydi.

BUNJİL [Aborijin Mitolojisi] Kulin ve Vurunjeri halklarının inanışında gökkuşağı tanrısı Binbeal'in babası olan yaratıcı tanrı ve kültürel kahraman olup, adı 'şahin' anlamına gelmektedir. Bunjil, çıplak toprak üzerinde dere, tepe, ağaç bitki ve hayvanları yerleştirmiş ardından kilden erkekleri kardeşi Bat ise kadınları yaratmıştır. Daramulun, Baiame, Nurrundere veya Ngurunderi adlarıyla da bilinen Bunjil, Avustralya sanatında ağzı kuvars kristali dolu büyük penisli bir erkek olarak tasvir edilmektedir.

BUNOSİ [Melanezya Mitolojisi] Yılan formunda yaratıcı tanrının adı olup, Kafisi'nin kardeşi insan bir annenin oğludur.

Bunyip (J. Macfarlane, 1890)

BUNYİP [Avustralya Yerlileri Mitolojisi] Aborijin halkının inanışında küçük göl ve bataklık sazları arasında yaşayan amfibik bir yaratık olup insanlara hastalık getirdiğine inanılır. Aborijin dilinde 'iblis, ruh' anlamına gelen bunyip yuvarlak bir kafa, uzun bir boyun, öküze benzeyen gövdeli olarak tasvir edilmekte, su aygırı ya da denizaygısı benzeri bir yaratığın tarif edildiği düşünülmektedir. Bunyipler, aç kalmadıkça insanlara dokunmamakta, istediğinde insanı su içine çekerek boğabilmektedir. Çeşitli Aborijin kabilelerince Moolgewanke, Yaa-loo, Dongu, Kine Pratie ve Wowee-wowee adlarıyla da bilinen bunyip günümüz Avustralya argosunda "dolandırıcı" anlamında kullanılmaktadır.

BUNZİ [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Woyo halkının inanışında gökkuşağı renginde bir yılan formunda tasvir edilen bereket, yağmur ve hasat tanrıçasının adıdır. Bunzi, ilk kadın Mboze'nin kızı olup, kocası Buzi'nin babası olmadığını anlayınca Mboze'yi öldürmüştür.

BUOKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kardeşi Vahari tarafından kıskançlıkla penisi kesilen bir kültürel kahramanın adıdır.

BUOAR-KUT [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında en önemli üç ruhtan birisi kabul edilen yeryüzü ruhunun adıdır.

BUPHAGUS [Yunan Mitolojisi] **1.** İapetos ile Thornaks'ın oğlu ve Promne'nin kocası olan Arkadialı bir kahramanın adıdır. Artemis tarafından öldürülen Buphagus, Herakles'in kardeşi İphikles yaralandığında ona ölene dek bakmıştır (Paus. viii. 14).

2. Herakles ve Lepreus'un takma adı olup, bir boğayı tek seferde yemelerine atfen konulmuştur (Apollod. ii. 7).

BUPHONİA [Yunan Mitolojisi] Atina'nın Dipolieia bölgesinde Skirophorion ayının (Haziran ve Temmuz) 14. günü kentin koruyucusu Zeus Polei onuruna öküz kurban edilmek suretiyle düzenlenen festivalin adıdır.

BUR [İskandinav Mitolojisi] Bor'un babası ve Odin'in dedesi kabul edilen ilk insanın adıdır.

BURA [Yunan Mitolojisi] İon'un kızının adı olup, Akhaia'daki Bura kentine adını vermiştir (Paus. vii. 25).

BURA DOHSUN [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında Abası adlı şeytanın soyundan geldiğine inanılan, yeraltı dünyasının 'Nes Ütügen' adlı bölümünde yaşayan ateş kökenli bir iblisin adıdır.

BURAİKUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in takma isimlerinden birisi olup, Akhaea kenti Bura civarındaki Buraikus nehri kenarında bulunan heykeli ve mağara tapınağına atfen konulmuştur (Paus. vii. 25).

BURAK [İslam Mitolojisi] Cebrail'in Hz. Muhammed'e getirdiği ve peygamberin Mirac gecesi göğün yedinci tabakasına üzerinde çıktığı kanatlı atın adı olup, katırdan küçük, eşekten büyük, iki yanında kanatları olan uzunca beyaz bir hayvan olarak tanımlanmaktadır. Hicretten bir yıl ya da on yedi ay önce Recep ayinin yirmi yedinci gecesi gerçekleşen olayda peygamber önce Mescid ül-Haram'dan Beytü'l-Makdis'e (Kudüs) götürülmüş ardından Beytü'l-Makdis'ten Allah'a yükselmiştir.

Bir başka söylencede ise karısı Sare ile birlikte yaşayan İbrahim peygamberin diğer eşi Hacer ve oğlu İsmail'i ziyaret etmek için Mekke'ye giderken Burak'a bindiği dahası aynı gün içinde akşam vakti geri dönmüştür. Burak, İslam sanatında çoğunlukla kadın başlı tavus kuşu kuyruklu bir at olarak tasvir edilmektedir.

Burak minyatürü (Babür İmparatorluğu, 17. Yüzyıl)

BURÇLAR KUŞAĞI Gökyüzünde güneş ve başlıca gezegenlerin yolu üzerinde bulunduğu düşünülen hayali bir kuşaktır. Kuzey ve güney yarı küreler dâhil bütün gökyüzündeki toplam takımyıldız sayısı 88'olmakla birlikte bunların ancak unlardan 40 kadarı görüş alanımızda yer almaktadır. Bu takımyıldızların Güneş'in yıl boyunca hareket ediyormuş gibi göründüğü yol boyunca sıralanmış 12 tanesi Burçlar kuşağı ya da Zodyak'ı oluştururlar. Burçlar kuşağındaki 12 işaretin isimleri Yunan ve Roma mitolojisinde ödünçlenmiş olup, şöyledir:

1. Aries, Koç (Altın Post), 21 Mart (Altın Post)
2. Taurus, Boğa (Europa'nın üzerine bindiği), 20 Nisan.
3. Gemini, İkizler (Kastor ve Pollux), 21 Mayıs.
4. Kanser, Yengeç (Herakles'in işkencecisi), 22 Haziran.
5. Leo, Aslan (Nemea Aslanı) 23 Temmuz.
6. Virgo, Başak 23 Ağustos.
7. Libra, Terazi 23 Eylül.
8. Scorpio, Akrep (Orion'un işkencecisi), 24 Ekim.
9. Sagittarius, Yay (Khiron), 22 Kasım.
10. Capricorn, Oğlak (Amalthea), 22 Aralık.
11. Aquarius, Kova (Ganymede), 20 Ocak.
12. Pisces, Balık (Aphrodite ve Eros), 19 Şubat.

BURGAN Bkz. Burkhan (2)

BURGUND [Germen Mitolojisi] Nibelungen efsanelerinin bir bölümü olup Baltık kıyısında kurulmuş Burgund ülkesinin (Burgonya) Hun hakanı Atilla tarafından yıkılışını anlatan öykünün adıdır.

BURH Bkz. Burkut

BURİ [Germen-İskandinav Mitolojisi] Aesir'in ilk tanrısının adı olup, Audhumla adlı bir inek tarafından yaratılmış, Bor adında bir oğlu doğmuştur. Bor'un üç oğlu Odin, Vili, Ve ise üç büyük İskandinav tanrısını oluşturmuştur. Tacitus'un Germania adlı eserinde (MS 98) Tanrı Tuisto'n 'Uni Mannus' adlı bir oğlu olduğunu, onun da 3 oğlunun 3 Germen kabilesine (İngaevones, Herminones ve İstaevones) adını verdiğini bildirerek bu öykünün bir varyasyonu aktarmıştır.

BURİJAŞ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil imparatorluğunun yıkılmasından sonra Babil ve civarını kontrol eden (MÖ 16-12. Yüzyıl) Kassite halkının inanışında "Toprakların hâkimi" olarak da anılan bir fırtına ve savaş tanrısının adıdır. Buriaş veya Burijaş'ın Adad ve Teşub'un eşdeğeri olduğu sanılmaktadır.

BURİSLAV [İskandinav Mitolojisi] Wendland'ın efsanevi kralının adı olup Gunhilda'nın babasıdır.

BURİYAS [Anadolu Mitolojisi] İklim tanrısı olup Akad tanrısı Adad ile benzerlik göstermekte ayrıca 'tarlaların efendisi' adıyla bilinmekteydi. Bkz. Burijas

BURJU ALAMASİ [Afrika Mitolojisi] Parıldayan dağın tepesinde yer aldığına inanılan elmas evin adıdır.

BURKAT [Türk Mitolojisi] Orta Asya'da totemlere verilen isimdir.

BURKHAN 1. [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında yaratıcı bir tanrının adı olup, tüm vücudu kıllarla kaplı insanı yarattıktan sonra köpeğine emanet edip içine koyacağı bir ruh almak içine gitmiştir. Bu sırada kötü yürekli hilebaz tanrı Şulman köpeği kandırarak bedenin üzerindeki tüylerin büyük bölümünü sökerek zayıflatmış, sık sık hasta olmasına zemin hazırlamıştır.

2. [Budist Mitolojisi] Budist Uygur Türklerinin Buda için kullandıkları isimdir.

ÇetÇelpan ile evlatlığı ÇugulSarok Çandık

BURKANİZM Rusya'nın Gorno Altay bölgesinde yaşayan Türk-Moğol asıllı halklarca 1904 yılında ortaya çıkıp 1930'lara dek süren dini hareketin adı olup, Bolşevik karşıtı milliyetçi kaygılarla başlatılmışsa da 1930'lara dek baskı ile sindirilip, yok edilmiştir. Ak Yang (Beyaz İman) adıyla bilinen dinin tanrısı Ak Burkhan (Ak Tanrı) olarak adlandırılmakta olup, 1904 yılında *Çet Çelpan* ile evlatlığı *Çugul Sarok Çandık* rüyalarında beyaz bir atlı olan Ak Burkhan'ı gördüklerini ve kendilerine Oyrat Han adlı bir kurtarıcının geleceğini müjdelediklerini açıklamıştır. Rus casusların başkente durumu rapor etmesiyle ikili tutuklanmışsa da efsane Altaylılar arasında hızla yayılmış ve bir mesih beklentisi içine girilmiştir. Yazar Andrei A. Znamenski, Burkhanizmi varlık ve kültürleri yok olma noktasına gelen Kuzey Amerika Yerlilerinin Hayalet Dansı ile Melanezyalıların Kargo Kültü gibi direniş mücadeleleri ile karşılaştırmıştır. Milliyetçi uyanış Karakurum Bölge Komitesi'nin 1918 yılında Oyrat Cumhuriyeti adıyla özerklik arzusunu ortaya koysa da 1921 yılında Bolşeviklerce dağıtılmıştır.

BURKU [Kafkas Mitolojisi] Bir Oset kabilesi olan Digor halkının folklorunda efsanevi bir ülkenin adıdır.

BURKUT [Türk Mitolojisi] Türkmen ve Kazak halklarının inanışında elindeki asasıyla bulutları hareket ettiren, şimşek çaktıran gök tanrının adıdır. İslam'ın kabulünün ardından Burkut Baba adıyla Türkmen folklorunda varlığını sürdürmüş, ölülerin canlarını Azrail'in elinden alabilecek kudrete sahip olup efsanevi ilk şamanla özdeşleştirilmiştir.

BURLA HATUN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Oğuz Beyi Salur Kazan'ın eşi Uruz'un anasıdır.

BUROTU Bkz. Bulotu

BURTNİCK [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da iyi amaçlara yönelik sihir yapan büyücülerin adı olup, kötü burvisler ile zıt özelliklere sahiptiler.

BURUKU [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Akan halkının inanışında yaratıcı kabul edilen ay tanrıçasının adı olup kimi bölgelerde erkek tanrı olarak görülmektedir.

BURUNG UNE [Endonezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Dayak halkının inanışında Amei Avi'nin kardeşi olan tarım tanrısının adıdır.

BURZHİN [Pers Mitolojisi] Yazatalardan birisi olan bir cinin adıdır.

BURZHİN MİTRO [Slav Mitolojisi] Frobaç ve Guşasp ile birlikte Rusya'yı koruduğuna inanılan kutsal ateşin adıdır.

BUS BELOYAR [Slav Mitolojisi] Efsanevi bir Slav kralının adı olup Hunlara, Romalılara, Goth ve Almanlara karşı savaştığı varsayılmaktadır.

BUSCHFRAUEN [Germen - İskandinav Mitolojisi] Almanya'nın ormanlarında yaşayan sihirli güçlere sahip bir orman kadını olup, sarı saçlı, kısa boylu, vücudu kıllarla kaplı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Ağaç kovuklarında yaşayan orman kadını erkeklerle birlikte olduktan sonra gözden kaybolmaktaydı. Orman kadınları ekmek yapımında kimyon kullanmaz, ağaçların kabuklarını soymaz ve kimseye hayallerini anlatmaz ve asla büyü bilgisini paylaşmazdı. Orman kadınlarının Buschgrossmutter adlı ayakları yosunla kaplı, beyaz saçlı yaşlı bir elf kraliçesi tarafından yönetildiklerine inanılmaktaydı. Orman kadınları İskandinavya'da ise Skogsra adıyla anılır hayvanların koruyucusu kabul edilen bu dişil varlıklar avcıların yolunu kaybetmesine sebep olurlardı.

BUSİ-URT [Fin Mitolojisi] Tahıl ekili tarlalarının koruyucu ruhunun adıdır.

BUSİRİS [Yunan Mitolojisi] Efsanevi Mısır kralının adı olup kıtlığı engellemek için yabancıları kurban etmiştir. Mısır hanedanlarının hiç birinde bu isimde bir firavun olmadığından Osiris adının Yunanlılarca bozulmuş formu olduğu sanılmaktadır. Zorba bir kral olarak tasvir edilen Busiris, Hesperidesleri öldürmek için bir grup adamını yola çıkarmışsa da altın elmaların peşindeki Herakles önce bu adamları ardından Mısır'a giderek kendisini kurban etmeye kalkışan Busiris'i oğlu Amphidamas ve tüm maiyetiyle birlikte ortadan kaldırmıştır.

BUSO [Filipinler Mitolojisi] Mindanao adası halkının inanışında düz burunlu, tek gözlü iblislerin adı olup, ağaçlarda yaşayıp, ceset yemekteydiler.

BUSSUMARUS [Kelt Mitolojisi] Roma tanrısı Jüpiter'e karşılık gelen bir tanrı olup, adı "geniş dudaklı" anlamına gelmekte ve kıta Avrupa'sında tapınılmaktaydı.

BUŞMAN MİTOLOJİSİ Güney Afrika ile Namibia'da yer alan Kalahari çölünde yaşayan çok sayıda kabileden oluşan Buşmanlar San, Şo,

Barwa, Kung ve Khwe adlarıyla da bilinen avcı toplayıcı bir halkın adı olup, sığır çiftliklerinin genişlemesi gibi sebepler yüzünden geleneksel yaşam alanlarının bir kısmını kaybetmiştir. Buşmanlar aynı zamanda şekil değiştiren bir hilebaz olan Kaang veya Kagn adlı bir yaratıcı tanrının varlığına inanmaktadır. Sözlü gelenekte pek çok manzum destanın konusu olan Kaang'ın Kogaz ve Gewi adlı iki oğlu bulunmaktadır. Bir diğer geleneğe göre en önemli tanrı Hişe olup, yeryüzü, insan, bitki ve hayvanlarla ilgili küçük tanrıların da yaratıcısıdır. Ayrıca Kuzey Buşmanları ise Huve adlı bir orman tanrısının, Namibyalı Heroro kabilesi yağmur yağdıran, hastalıklara şifa veren atalara ait iyiliksever bir ruh olan Mukuru'nun, Xhosa halkı Xu adlı gök tanrının Xhosaların Transkei bölgesinde yaşayan kısmı ise Quamta'nın yaratıcı tanrı olduğuna inanmaktadır. Yaratıcı tanrının farklı kabilelerde değişik isim ve özellikler taşımasına karşın Buşman kültürel kahramanı Tçue pek çok farklı öyküde anılmaktadır.

BUŞYASTA [Pers Mitolojisi] Uyuşukluk ve tembellik getirerek kişiyi çalışmak ve ibadetten alıkoyan bir cinin adıdır.

BUTA 1. [Endonezya Mitolojisi] Kanca şeklinde dişlere sahip kötü bir iblis olup, 'Buta Cakil' adıyla da bilinmektedir.

2. [Türk Mitolojisi] Şamanlar ve âşıkların bazen doğuştan bazen de sonradan sahip olduğu 'Tanrı Vergisi' yeteneklere verilen isimdir. Âşık, şaman ya da bir kahramana 'buta' verilmesi sırasında butanın etkisiyle hastalanması, kendinden geçmesi hatta ağzının köpürmesi destanlarda sık rastlanılan motiflerdir.

BUTAN [Afrika Mitolojisi] Kuzey Togo ve civarında yaşayan Batammaliba halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, çift cinsiyetli tanrı Kuiye tarafından yaratılmıştır. Butan ise o zamanlar yeraltında yaşayan ilk insanları yaratmıştır. Kuiyekoke ve Puka Puka adlı ikisi de kadın olan ilk insan çifti çalışmadan bolluk içinde yaşamalarında rağmen can sıkıntılarını Kuiye'ye bildirince tanrı nehirleri, bitkileri yaratmış ama insanlar yaşamak için çalışmak zorunda kalmışlardır.

BUTANİ BUTKİ [Hint Mitolojisi] Kuzeydoğu Hindistan ve Nepal'de yaşayan Gadaba halkının inanışında başlangıçta kötü mizaçlı bir kızken, kötü davrandığı birisi tarafından lanetlenmiştir. Ölümünden sonra yakılan cesedinden geri kalan bir kemik parçası bir şaman tarafından toprağa gömülünce ilk kırmızıbiber bitkisi yetişmiştir.

BUTCH CASSİDY (1866–1908) Gerçek adı Robert Leroy Parker olan ABD tarihinin en ünlü banka ve tren soyguncularından birisi ve Kid Curry, Harry Longbaugh (Sundance Kid), Ben Kilpatrick (Uzun Texan), Harry Tracy, Elza Lay, Sağır Charley Hanks ile diğer kanun kaçaklarından oluşan Wild Bunch (Vahşi Demet) çetesinin lideriydi. Demiryolları Pinkerton ajanlarını peşine salınca Harry Longbaugh ve Etta Place adlı bir kızla birlikte Güney Amerika'ya kaçıp, Arjantin'de bir çiftlik almıştır. Birkaç yıl sonra çiftçilikten sıkılan ikili soyguna başlamışsa da bir söylenceye göre 1908 yılında San Vicente köyü civarında Bolivya birlikleri tarafından öldürülmüş bir başkasına göre ise kaçmayı başarmıştır. 1957 yapımı Hollywood filmi *Butch Cassidy and the Sundance Kid* iki haydutun son serüvenini konu almıştır.

BUTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kralı Pandion (veya Teleon) ile Zeuxippe'nin Atinalılar tarafından kahraman olarak görülen oğlu olup ve tanrıça Athena ile Poseidon'un rahibiydi (Apollod. i. 9. §16, 25, iii. 14). Pandion ölünce mirası oğulları arasında bölüşülmüş Erethkheus tahta çıkarden butes rahip olmuş, yeğeni Khthonia ile evlenmiştir.

2. Teleon ile Zeuxippe'nin oğlu olup, Argonautlardan birisidir. Sirenler tarafından baştan çıkarılan genç Aphrodite tarafından kurtarılarak Sicilya'da Lilybaeum'a götürülmüş burada krallığını ilan etmiştir. Butes ile Apphrodite'in Eryx ve Polykaon adlı iki oğlu olmuştur.

3. Bakhaelerden birisini çalan Boreas'ın oğlu olup, üvey kardeşi Lykoutgos'u öldürmek istemişse de niyeti açığa çıkınca Naksos adasına kaçıp orada korsanlığa başlamıştır. Teselya'da Phthiois'e saldırarak Dionysos'un kadın müritlerinden Koronis'i kaçırınca tanrı tarafından delirtilmiş, kendini bir kuyuya atarak intihar etmiştir (Diodorus Siculus, 5. 50. 1-5.).

4. Bithynia'da Amykus kabilesinden bir güreşçinin adı olup, Dares tarafından öldürülmüştür (Virgil, Aeneid, 5. 372).

5. Thebai'ye yürüyen 7 kahramanla birlikte olan bir savaşçını adı olup, Haemon tarafından öldürülmüştür (Statius, Thebaid, 8. 484).

BUTO 1. [Mısır Mitolojisi] Papirüs bitkisinin gövdesine sarılmış kobra yılanı şeklinde tasvir edilen bir tanrıça olup Aşağı Mısır'ın koruyucusu kabul edilmekteydi. Yuları Mısır'ın koruyucusu ikiz kız kardeşi akbaba tanrıça Nekhbet ile birlikte bazen firavun tacında tasvir edilmişlerdir. Buto, bebek tanrı Horus'u emzirmiş, Delta bataklığına düşen İsis'i şeytani amcası Seth'ten korumuştur. Ölüler Kitabında Utakhet (Uadjit) adıyla anılan Buto Mısır sanatında Aşağı Mısır tacı giyen bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Kimi zaman Ennead içerisinde gösterilen tanrıçanın kız kardeşi Nekhbet Yukarı Mısır'da aynı pozisyonda görülmekteydi.

2. [Japon Mitolojisi] Yıldızları yöneten öküz başlı bir kralın adı olup, Susanova'nın görünümlerinden birisidir.

BUTSU [Budist Mitolojisi] Buda'nın Japonca adıdır.

BUTSUDAN [Budist Mitolojisi] Japon evlerinde bulunan çiçeklerle süslenip tabaklarla yemek bırakılan kişisel Budist sunağın adı olup tıpkı Şinto sunağı kamidana da olduğu gibi çeşitli ruh ve tanrıları (kami) onurlandırmak için kullanılmaktadır.

BUTSUDO Japonca Budizm anlamına gelen kelime olup 'Buda'nın yolu' anlamındadır.

BUTTADAEUS Bkz. Avare Yahudi

BUTYAKENGO [Çingene Mitolojisi] Sırbistan ve Türkiye Çingenelerinin inanışında ölü ataların bir parçası olarak insanların vücudunda yaşamaya devam eden bir koruyucu ruhun adıdır. İnsanları hastalandıkları zaman terk eden bu ruhlar iyileştiklerinde sol kulaklarından girerek tekrar geri dönerler. Yaklaşan tehlikelere karşı çeşitli işaretlerle insanı uyarır, geceleri uyurken bedeni terk ederek kişinin evini ve mallarını korurlar. Butyakengo babadan en büyük oğula, anneden en büyük kıza geçmektedir.

BUURT KUURUK [Aborijin Mitolojisi] Okaliptüs ağacı boyunda kötü bir kadın formunda tasvir edilen kötü bir ruhun adıdır.

Buyan adası (İvan Bilibin, 1905)

BUYAN [Slav Mitolojisi] Üçkardeş olarak düşünülen kuzey, doğu ve batı rüzgârlarının evi olup cennet gibi tasvir edilen bir adanın adıdır. Buyan adasında altından tüm hastalıklara şifa sağlayan bir pınarın suyu akan Alatuir adlı kutsal bir taş bulunmaktaydı. Yılanların kralı ile güzel rahibe Zarya'nın ikametgâhı olan ada kimi yazarlara göre Rugen adası gibi gerçek bir mevki kimilerine göreyse Hint Avrupa söylencelerinde bahsi geçen öteki dünyanın yansımalarından birisidir. Ayrıca Alatuir ve Buyan adası ile Kelt söylencelerindeki kader taşı ve ile batık ada Murias arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

BUYASTA [Pers Mitolojisi] İnsanları çalışmaktan alıkoyan tembellik cininin adı olup, Daevalardan birisidir.

BUYUNATİ [Moğol Mitolojisi] Dobun Mergan'ın oğullarından birisinin adıdır.

BUYURIKÇI [Türk Mitolojisi] Tatar halkının inanışında kader tanrısının adıdır.

BUZDEVLERİ Bkz. Jotunn

BUZUL TOYUN [Türk Mitolojisi] Gök tanrının yardımcılarından birisinin adıdır (diğeri: Bumçak)

BUZYGES [Yunan Mitolojisi] Attikalı bir kahramanın adı olup, insanlığa öküzü sabana koşmasını öğretmiştir. Kimi yazarlara göre Triptolemus ile aynı kişidir.

BÜLBÜL Sesinin güzelliği ve ünlü ötücü bir kuş türünün adı olup, gece ötmesi Avrupa folklorunda ölümle ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Yunan mitolojisinde ise Atina prensesi Philomela bülbüle dönüşmüştür.

BÜT ABA [Ural Mitolojisi] Rusya'da Volga ve Kama nehirleri arasında yaşayan Fin-Ugor etnik grubundan Çeremis (veya Çirmes) halkının inanışında tatlı ve tuzlu suların koruyucu tanrıçası olup, adı "Su ana" anlamına gelmektedir. Su kenarında siyah bir hayvan kurban edilip, kemikleri nehre fırlatıldıktan sonra insanlar birbirlerini suyla ıslatmakta ve hep birlikte şükran yemeği yemektedir.

BÜYÜ Cinler ve diğer manevi varlıklar aracılığı ve çeşitli ritüeller yardımıyla doğa ve insanları etkisi altına alma sanatının adı olup, kötü amaçlarla uygulanırsa Kara Büyü (Goetie) iyi amaçlarla uygulanırsa Ak Büyü (Theurgie) olarak adlandırılmaktadır. Polonya doğumlu Britanyalı antropolog Bronislaw Malinowski (1884–1942) insanların belirsizlik ve tehlikelerle karşılaştığında büyüye döndüğünü bildirirken Trobriad adaları halkının denize açıldıklarında rüzgâr, hava durumu ve balık miktarını denetleyemedikleri için büyü yapmaları örneğini vermiştir. Türk halkbilimci P. N. Boratav, büyüleri olumlu ve olumsuz olarak iki kategoriye ayırarak tasnif etmiştir:

A. Olumlu büyüler:

1. Eşine ve ailesine ilgi göstermeyen erkekleri evlerine bağlama amaçlı
2. Eşine ve ailesine kötü/sert davranan erkekleri yumuşatma amaçlı
3. Sevilen kişiden karşılık görme amaçlı
4. Gurbete giden kişinin tez dönmesini sağlama amaçlı
5. Kaybedilen para veya değerli eşyaları bulma amaçlı
6. Sütü kesilen annenin sütünü geri getirme amaçlı
7. Tüm dileklerin gerçekleşmesi amaçlı
8. Davası olanın kazanması amaçlı
9. Kötü büyülerin etkisini engellemek amaçlı

B. Olumsuz (kötü) büyüler

1. Dil bağlama amaçlı
2. Uyku bağlama amaçlı
3. Erkekliği bağlama amaçlı
4. Düşmanı cezalandırmak amaçlı
5. Hırsızın yakalanması amaçlı
6. Kaçmış kölesini/uşağını tutmak amaçlı

Tek tanrılı dinler büyünün kabul etmekle birlikte genellikle uğursuz ve uzak durulması gereken bir uğraş olarak gösterilmiştir. Kurân'da Bakara suresinin 102-106 ayetlerinde şeytanların Süleyman peygamber döneminde insanlara büyüyü öğrettiğinden bahsedilmekteyse de pek

çok hadiste büyü yapmak hatta bu amaçla yardım almak kesin ifadelerle yasaklanmış ve dindışı gösterilmiştir.

Büyü veya kehanet amacıyla kullanılan bitkiler 4 grupta ele alınabilir:

1. Zenginlik, aşk, güç ve şöhret sağlamak için kullanılan şans bitkiler

2. Gömülü bir hazinenin ya da kayıp bir kişinin bulunması amacıyla kullanılan mucize bitkileri

3. Cadı ve diğer kötü varlıklara karşı korunma amacıyla kullanılan bitkiler

4. Ateş ve yıldırıma karşı koruyan bitkiler

BÜYÜCÜ Doğaüstü güçleri kontrol ederek tabiat ve diğer insanlar üzerinde kullanabilen kişilere verilen isimdir. İlkel toplumlarda çoğu zaman kişi arzusu dışında büyücü olur, bedenindeki bir aksaklık veya hastalık kişinin ölüler dünyası ile ilişkisine yorularak, doğaüstü bir gücün belirtisi sayılırdı. Ayrıca tarih boyunca ateşe hâkimiyetlerinden dolayı demirciler, ölümle içli dışlı olduğu için mezarcılar, hastalıkları sağaltabilen şifacılar, Yahudiler ve Çingeneler gibi göçebe ve yabancılar büyücülükle ilişkilendirilmiştir. Avrupa folklorunda büyücüler güçlerini iyi veya kötü amaçlar için kullanmalarına bakılmaksızın cübbeli, sivri şapkalı, uzun beyaz sakallı yaşlı adamlar olarak tasvir edilmişlerdir. En ünlü efsanevi büyücüler Kral Arthur efsanesinde bahsi geçen Merlin ile Amerikalı yazar L. Frank Baum'un 1900 tarihli *Oz'un Harika Büyücüsü* (Wonderful Wizard of Oz) öyküsünde bahsi geçip, Yakut şehrinde yaşayan Oz diyarı büyücüsüdür. İlk efsanede Merlin Arthur'un iktidarını destekleyen gerçek ve kudretli bir büyücüyken ikincisinde Dorothy Gale adlı kız ile arkadaşları Oz'un büyücü kralından yardım isteyince kendilerinden tehlikeli bir görevi tamamlamaları istenmiş, istenileni yaptıklarında ise Oz büyücüsünün gerçek bir büyücü olmayıp küçük numaralarla insanları kandıran bir şarlatan olduğunu öğrenmişlerdir. Büyücüler tüm toplumlarda insanlar arasından çıkmakla birlikte İngiliz yazar J.R.R. Tolkien *Yüzüklerin Efendisi* adlı roman serisinde Orta Dünya adını verdiği fantezi evreninde en önemli görevleri Maia Sauron ile savaşmak olan yarı-tanrı (Maiar) özelliğine sahip İstari adlı bir büyücü ırkı yaratmıştır. Orta Dünya'da Beyaz Saruman ile Gri Gandalf bu ırkın en ön önemli figürleri olup, Tolkien'in Gandalf karakterini yaratırken Fin destanı Kalevala'daki büyücü Vainamoinen'den esinlendiği sanılmaktadır.

BÜYÜCÜNÜN ÇIRAĞI Avrasya, Afrika hatta Amerika'ya dek yayılmış bir masalın olup, genel olarak tehlikeli ve kıskanç bir büyücüden büyü ve şekil değiştirmenin sırlarını öğrenen öğrenen genç çırağın öğrendiklerini kullanarak büyücüye üstün gelmesini konu alınmaktadır. Masalın iki versiyonu bulunmaktadır. İlkinde babası oğlunu bir büyücüye çırak olarak vermiş veya satmış, çocuk kendi çabalarıyla büyü ve şekil değiştirmenin sırlarını öğrendikten sonra at kılığında baba evine kaçmıştır. Çocuk babasına at kılığındaki kendisini satıp para kazanmasını boynduruğunu sakladığı sürece geri döneceğini bildirmiş, baba oğul bu yöntemi kullanarak birkaç kez para kazandıktan sonra hem atı hem de boyunduruğu allem edip, kallem edip adamı kandıran büyücüye satmıştır. Çocuk büyücünün kendine âşık olan kızının yardımıyla tekrar kaçmayı deneyince büyücü ile çırağı arasında şekil değiştirme savaşı yaşanmışsa da çocuk ustasına üstün gelmeyi başarmıştır. Öykünün ikinci versiyonunda baba karakteri yer almayıp, büyücüye satılan çocuk adamın kıskançlığı veya bir ayin sırasında çocuğu kurban etmek istemesi yüzünden kaçmıştır. Bir prensesin yardımını alan çocuk şekil değiştirme savaşında büyücüyü yendikten sonra prensesle evlenmiştir.

BÜYÜK ATALAR [Hıristiyan Mitolojisi] Yakup, İshak, Davut ve İbrahim gibi Yahudi halkının en eski din ve devlet atalarına verilen isimdir.

BÜYÜK BAYKUŞ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Apaçi halkının inanışında gözlerinin içine bakanlarını felce uğrattıktan sonra evine götürüp yiyen bir canavarın adıdır. Kendi kardeşi tarafından öldürülen yaratık bir söylenceye göre Güneş'in oğludur.

BÜYÜK GİZEM Bkz. Büyük Ruh

BÜYÜK İSKENDER [Yunan-Mısır-İslam Mitolojisi] Babası Makedon (II.) Philip küçük bir ülkenin kralı olmasına karşın oğlu İskender (MÖ 352–323) kral olduğunda tüm Yunan devletlerini birleştirmeyi, ordusuyla Batı Asya'nın büyük bölümünü fethetmeyi başarmıştır. İskender'in hayat öyküsü tarih ve efsanenin karışımı olup, Yunan, Yahudi ve İslami mitolojinin konusu olmuştur. Pers işgalinde olan Mısır'a giren İskender'i Mısırlılar kurtarıcı olarak karşılamış, genç fatih de yerel adet ev tanrılara gereken hürmeti göstererek kendini sevdirmeyi başarmıştır. Plutarkh'ın "Paralel Hayatlar" adlı eserinde İskender'in çocukluğu ve babası ile ilişkisini konu alan bir efsane anlatılmaktadır. İskender 12-13 yaşlarında iken tüccarlar II. Philip'e en iyi atlarını satmaya çalışırken muhteşem görünüşlü ama hırçın bir at baba oğulun dikkatini çekmiştir. İskender, babasından izin isteyerek atı sakinleştirebileceğini söylemiş, oğlunun hevesini kırmak istemeyen Philip gönülsüzce izin vermiştir. Sonradan "Bukephalos" adıyla anılacak ve imparatorla ayrılmaz bir ikili olacak atın gölgesinden korktuğu için huysuzlandığını fark eden İskender başını okşayıp, bir süre konuşarak sakinleştirdiği atın üzerine binmeyi başarınca babası İskender'in zekâ ve azmini görerek gururla "Oğlum git kendine başka bir memleket bul, burası sesin için çok küçük" demiştir. İskender ile Bukephalos başka efsanelerin de konusu olmuştur. Hazar denizi kıyısında atı çalınınca öfkesinden köpüren İskender atın geri getirilmemesi durumunda şehirlerini yakıp yıkacağı tehdidini savurunca at geri getirilmiş, İskender sevincinden hırsızları cezalandırmaya bile gerek görmemiştir. Bukephalos MÖ 326'da Kuzey Hindistan'da ölünce İskender bölgede atının adını taşıyan bir şehir kurmuştur. Plutarkh'ın aktardığı bir başka söylenceye göre İskender'in Thebes kentini fethi sırasında subaylarından birisi kentin kadın yöneticisine

tecavüz ettikten sonra mücevherlerini çalarken kadın tarafından bir kuyuya atılarak öldürülmüşse de durumu değerlendiren İskender kadını cezalandırmamıştır. Yine Plutarkh'ın aktardığı Gordion Düğümü efsanesinde Pers kralı Darius ile savaşan İskender Frigya kenti Gordium'a girmeyi başarmış, daha önceden kimsenin çözmeyi başaramadığı ve bir savaş arabasına bağlı duran düğümü kılıcıyla kestikten sonra kente girmiştir. İskender'in cömertliğini ön plana çıkaran efsaneler de bulunmakta olup, İskender'in adamları tarafından öldürülürken son nefesinde ailesine iyi davranılmasını istemiş, İskender'de rakibinin son arzusuna uygun davranmıştır.

Herakles'in soyundan geldiği için Yunan tahtında hak iddia eden İskender, Mısır'a MÖ 332 yılı sonbaharında ulaşmış Batı çölünde Siwa vahasındaki bir tapınakta tanrı olarak tanınmasının ardından Mısır tahtında da hak iddia edebilmiştir. Söylenceye göre çölde ordusuyla kaybolan İskender birdenbire gökyüzünde ortaya çıkan bir karga sürüsünü takip ederek vahaya ulaşmış, burada yer alan Amun-Ra tapınağına girerek kâhine "Babam kim?" sorusunu sormuş ve adamdan "Amun" cevabını almıştır. Mısır firavunları gibi Amun'un oğlu olarak tanınan İskender böylece Mısır'da Memphis kentinde Ptah tapınağında taç giyerek kral olmuş, MÖ 331'de başkentini öncesinde Rhakotis adlı basit bir balıkçı köyü olan İskenderiye'de kurmuştur. Yunan kenti gibi kurulan ve o dönemde 500 bin kişilik nüfusa sahip kent mimar Rodoslu Deinokrates'in sorumluluğunda ve Yunan elbisesi formunda inşa edilmişse de ancak İskender'in ölümünden sonra bitirilebilmiştir. Antik Dünya'nın 7 harikasından birisi kabul edilen Pharos Feneri ve meşhur İskenderiye Kütüphanesi bu dönemde inşa edilmiştir. Söylenceye göre sayısız papirüsü barındıran bu devasa kütüphane Julius Caesar'ın kente girdiği sırada XIII. Ptolemy ile kardeşi VII. Kleopatra'nın kavgası sırasında yanmıştır. Bir söylenceye göre Mısırlı büyücü Niktanebus sürgündeyken Zeus Ammon kılığına girerek Olympos dağına çıkmış ve İskender'in babası olmuştur. Kimi söylencelere göre bir kartal olup uçabilmekte veya cam bir çanın içinde okyanuslarda yüzebilmektedir.

Büyük İskender Amun tapınağında

İskender'in, Herakles'in soyundan geldiğini iddia ettiği ve Gordion düğümünü kestiği bilinmekteyse de bazı Ortaçağ yazarları onu Kral Arthur'un da atası saymışlardır.

BÜYÜK KANÇIBANI Amerikan folkloruna yerli efsanelerinden geçen sihirli güçlere sahip olduğuna inanılan büyük ve parlak bir taşın adıdır. Nathaniel Hawthorne'un (1804-1864), 1837'de yayınlanan aynı adlı kısa öyküsünde (The Great Carbuncle) bu taşa dair bir efsane konu alınmaktadır.

BÜYÜK KONSTANTİNE Bkz. Konstantine

BÜYÜK RUH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük düzlüklerde yaşayan kabilelerin hayatın kaynağı olarak gördükleri yaratıcıya verdiği isim olup, kimi zaman güneş veya gökyüzü ile de özdeşleştirilmekteydi.

BÜYÜK TANRIÇA Bkz. Büyük Ana

BÜYÜK TAŞ YÜZ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir dağın yüzeyinde yer alan büyükçe bir kayalığın adı olup, Büyük Ruh Manitu'nun yüzüne ait olduğuna inanılmaktaydı. Bölgeye sonradan yerleşen beyazlar ise kaya figürü Massachusetts senatörü Daniel Webster'ın (1782-1852) yüzüne benzetmişlerdir. Büyük taş Yüz (The Great Stone Face), 2003 yılında meydana gelen bir heyelan sonucu yok olmuştur.

BÜYÜK YILAN Bkz. Azi Dahaka

BÜYÜKADAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Miadu halkının yaratıcıya verdiği isimdir.

BÜYÜKANA Toprak Ana veya Büyük tanrıça adıyla da bilinen yeryüzü tanrıçası veya toprağın kişileştirilmiş dişil formuna çeşitli kültürlerde verilen isimdir.

Bkz. Tahıl Ana, Gaia

BÜYÜKBABA Bkz. Aijeke

BÜYÜLÜ AT 1001 Gece Masallarından birisi olup, bir kâşif mekanik bir at inşa edip Pers kralı Sabour'a hediye edince adam kızını yaşlı kâşif ile evlendirmek istemiştir. Kızla evlenmek isteyen genç bir prens yaşlı adamın yanına giderek ata binmek istediğini söylemiş, gençten korkan adam prense at ile uçmayı öğretmişse de nasıl yere ineceğini söylememiştir. Gökyüzüne yükselen prens Allah'a dua ederek atı yere indirecek kolu bulmuş, çeşitli maceralardan sonra prenses ile evlenmeyi başarmış ve atı yok etmiştir.

BÜYÜLÜ SÖZLER Büyü yaparken mırıldanan veya belli bir ezgi eşliğinde söylenilen, çoğunlukla özel ayin kuralları çerçevesinde kendi özgü hareketlerle dile getirilen sözlerin genel adı olup, iyi veya kötü ruhları yardıma çağırarak sihrin başarısında etkili olduğuna inanılmaktadır. İnsanoğlunun en eski yazılı mirasına sahip Sümer ve Mısır destan ve yazıtları da dâhil olmak üzere neredeyse tüm kültürlerde büyü yaparken kullanılan sözlerin varlığına rastlanmıştır. Ortaçağ Galler yazıtı Mabinogion'da yer alan Taliesin'de Ceredwyn kazanında bilgelik iksiri hazırlarken büyülü sözler sarf etmiştir. Masallarda da çok sayıda örneği görülmekte olup sözgelimi Uyuyan Güzel masalında iyi peri ölüm lanetini uykuya dönüştürmek için büyülü sözler kullanmıştır.

BVBAH Brownie'nin Galler'de aldığı isim olup ayrıca Bwca, Pwca, Bwbachod olarak da bilinmektedir. Bir kâse krema karşılığında tereyağı çalkalamak gibi küçük işler yapmaya heveslidir. İçki içmeyenlerden ve koca burunlulardan hiç hoşlanmayan bu peri kızdığında duvarlara vurur, küçük eşyalar fırlatır, insanları uyurken çimdikler, sırları ortaya çıkarır ve elbiseleri yok eder.

BVEBVESO [Melanezya Mitolojisi] Öteki dünyaya verilen isimdir.

BYBLİS Bkz. Kaunus

BYAME Bkz. Baiame

BYANOR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'a geçmişte bir kılıç veren bir adamın adıdır.

BYAT-TA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının inanışında Şve Pyin Nyi-nuang'ın babası ve Byat-Tve'nin kardeşi olan bir rüzgâr ruhunun adıdır.

BYBASSUS [Yunan Mitolojisi] Anadolu sahilinde gemisi batan Podaleirius'un imdadına yetişen bir keçi çobanının adıdır.

BYCHAN [Kelt Mitolojisi] Galler versiyonunda Trystan'ın hizmetkârının adıdır.

BYELOBOG Bkz. Belobog

BYGGVİR [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'nın Lokasenna bölümüne göre Frey'in hizmetçisi Beyla'nın kocası olan arpa tanrısı olup, adı Eski İskandinav dilinde arpa anlamına gelmekteydi.

BYLEİSTR [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Eddası'nın Gylfaginning şiirine göre Loki'nin iki erkek kardeşinden birisi (diğeri: Helblindi) olup hakkında pek az şey bilinmektedir.

BYELOBOG Bkz. Bielbog

BYELUN [Slav Mitolojisi] İyiliğin gücünü temsil eden tanrı Bilelbog'un benzeri veya varyantı olup 'beyaz olan' anlamındadır.

BYLGİA [İskandinav Mitolojisi] Aegir ile Ran'ın dokuz kızından birisinin adıdır.

BYGGVİR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Lokasenna (Loki'nin kavgası) şiirinde bahsi geçen bir karakter olup, Freyr'in hizmetkârlarından birisi ve Beyla'nın kocasıdır. Eski Norse dilinde bygg (arpa) kelimesiyle ilişkili olduğu için arpa tanrısı olduğu sanılmaktadır.

BYLİNA [Slav Mitolojisi] Doğu Slavlarının geleneksel manzum destanlara verdiği isim olup, Ukrayna'da Bylyna olarak bilinmektedir. "Geçmişte olan" anlamına gelen kelime ilk olarak 1839'da Rus halkbilimci Sakharov tarafından "Rus halkının Bylinası" adlı çalışmasında ortaya çıkmış sonraki yazarlarca bylina eski destan anlamında kullanılmaya başlanmıştır. 19. Yüzyılda o güne dek sözlü kültürde varlığını sürdürmeyi başaran çok sayıda bylina Kuzey Rusya'da *Beyaz Deniz* kıyısında keşfedilip derlenmiştir. Ortaçağ'da bylinalar *skaziteli* adı verilen gezgin ozanlarca kanuna benzeyen Rusya' ya özgü telli bir çalgı olan *gusli* eşliğinde söylenmekteydi. Rus bylinaları konularına göre Kiev ve Novgorod adıyla iki gruba ayrılmakta ilk grup Kiev prensi Vladimir'in emrindeki bogatyr adlı savaşçıların (İlya Muromets, Potok-Mikhailo-İvanoviç, Syyatogor, Volkh, Mikula ve Aliosha Popoviç) kahramanlıklarını ikincisi ise büyücü Volka gibi doğaüstü varlıkları konu etmekteydi. Bylinalar (çoğul bylini) genellikle 300 satır uzunluğunda olup, kayıtlı en eski örneği 10. Yüzyıla tarihlenmekteyse de geçmişinin daha eskiye dayandığı sanılmaktadır.
Bkz. Bogatyr, Rus Mitolojisi

BYON [Filipin Mitolojisi] Cadı kadın Managtanemlerin kullandığı bir büyü çeşididir.

BYRSA [Yunan Mitolojisi] Kartaca kalesinin adı olup öküz derisinden yapıldığına inanıldığından bu adı almıştır. Efsaneye göre Fenike prensesi Dido kocası öldürülünce Afrika'ya kaçmış, Kral Yarbas'tan aldığı bir öküz derisini şerit şerit keserek bir arazi parçasını çevirmiş, bu arazide Kartaca kenti kurulmuştur.

BYSSA [Yunan Mitolojisi] Tanrılara saygı göstermediği için martıya dönüştürülen kızın adıdır.

BYTHOS [Yunan Mitolojisi] Bir Deniz kentaurunun (İkhthyokentaur) adı olup, kardeşi Aphros ile birlikte denizde doğan Aphrodite'i kıyıya çıkarmıştır

BYZAS [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile Keroessa'nın oğlu olup, Byzantium kentinin kurucusudur (Diod. iv. 49).

BYZİA [Yunan Mitolojisi] Byzas'a dadılık yapan su perisinin adıdır.

BWCA Bkz. Bvbah

BWLCH [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un sarayındaki savaşçılardan birisi olup, Cilydd veya Cleddyf'in oğludur.

C

C [Maya Mitolojisi] Yaratılışın ilk günü ve kutup yıldızı (veya Venüs) ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, gerçek adı bilinmemekte ancak Mixkoatl'ın eşdeğeri olduğu sanılmaktadır.

CABAGUİL [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının inanışında yeryüzü ve insanoğlunu yaratan yedi tanrıdan birisinin adı olup, 'gökyüzünün kalbi' olarak da bilinmekteydi.

CABAL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un köpeğinin adı olarak geçmekle birlikte Latince caballus 'at' anlamına geldiğinden zamanla Arthur'un atının yanlış aktarımla köpeğiyle yer değiştirdiği sanılmaktadır.

CABALLUCOS DEL DİABLO Bkz. Şeytanın atları

CABEİRİ Bkz. Kabeiri

CACA [Roma Mitolojisi] Vulcan ve Medusa'nın kızı, ateş soluyan dev Cacus'un kız kardeşi olan ev tanrıçasının adıdır. Roma'da Palatine tepesinde bir mağarada yaşayan Cacus, Hercules'ten çaldığı sığırların yerini kahramana söyleyerek kardeşine ihanet etmiştir. Hercules Cacus'u öldürdükten sonra ödül olarak Caca onuruna hiç sönmeyen bir ateş yakılmıştır. Caca zamanla yerini Vesta'ya bırakmışsa da dışkı ile de ilişkilendirilmiştir. İtalyan argosunda ve Türkçe çocuk dilinde kaka hala dışkı anşamında kullanılmaktadır.

CACCE JİELLE [Fin Mitolojisi] Lapland halkının inanışında yaşlı adam, çocuk, güzel kadın ve çeşitli hayvanların kılığında görünebilen su tanrılarının adı olup, kötülüklerinden korunmak için bir parça ekmek veya bozuk para sunmak gerekmekteydi. Cacce-jielle'in dişilerine Caccejienne olup, saçını tarayan çıplak ve güzel bir kadın formunda genç erkeklere görünerek cezbeder sonra suya çekip boğarlardı.

CACCE JİENNE Bkz. Cacce-jielle

CACİUS Bkz. Caeculus

CACUS [Roma Mitolojisi] Vulcan ile Medusa'nın oğlu, Caca'nın erkek kardeşi olan ateş tanrısı veya ateş püskürten bir devin adıdır. Palleneli Evander'e göre göre göre Aventine tepesinde, kapısı üzerine kurbanlarının kafataslarını çivilediği bir mağarada yaşayan Cacus, Geryoneus'tan çaldığı sığırlarla birlikte seyahat eden Hercules'in hayvanları otlamaya bırakmasını fırsat bilip, birkaç sığırı çalarak mağarasına saklamıştır. Arkasında iz bırakmamak için hayvanları kuyruklarından sürüklemişse de Cacus'un kız kardeşi Caca durumu Herkules'e haber verince kahraman gürzüyle üç ağzından da ateş püskürten üç başlı devi öldürmüştür. Bu mağaranın olduğu yerde sonradan Pater Inventor (Kâşif Baba) adlı bir Jüpiter tapınağı inşa edilmiştir (Liv. i. 7; Ov. Fast. i. 554; Virg. Aen. viii. 19). Kimi söylencelerde Cacus, Garunus veya Recarunus adıyla anılırken, bir başkasında Cacus'un dev değil Etrüsk kralı Tarkhon'a elçi olarak gönderilen Frigyalı bir istilacı olduğu görevini kötüye kullanıp, Campania'yı işgal edince Tarkhon'a yardıma gelen Hercules'in istilayı önlediği kaydedilmiştir. Diodoros ise Palatinus'ta Hercules'i ağırlayan Kakios adlı kudretli bir adamın adını anarken Palatinus'un merdivenlerinden Scalae Caci'nin adının bu adam ile ilişkili olduğunu kaydetmiştir.

CAD GODDEU [Kelt Mitolojisi] Galler'de Ağaçların Savaşı destanına verilen isimdir.

CADBURY [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında adı geçen Somerset yakınlarında demir çağdan kalma bir kale adıdır.

CADER İDRİS [Kelt Mitolojisi] Galler efsanelerinde bahsi geçen büyülü bir sandalye olup adı "dev sandalye" anlamına gelmekteydi. Cadair İdris aynı zamanda Galler'de Snowdonia Milli parkının güneyinde yer alan bir dağın da adıdır.

Keçiye ters binen cadı (Albrecht Dürer, 1500'ler)

CADI Doğaüstü güçler yardımıyla insanlara zarar verdiğinde inanılan kötü kalpli ve çirkin kadınların adı olup sağlığında üstünden kedi atlamış veya köpek eti yemiş insanların, öldükten sonra hortlayarak cadı olacaklarına inanılmaktadır. Ortaçağ Avrupa'sında cadılar şeytanla işbirliği yapan doğaüstü güçlere sahip yaratıklar olarak düşünülmekteyken Türk halk inançlarında hortlaklarla özdeşleştirilmişlerdir. Farsça kökenli olan 'cadı' kelimesi Pehlevice 'yatuk' kelimesiyle alakalı olup, Avesta'da 'büyü' anlamıyla 'yatu' formunda kayıtlıdır. Cadılar, suya birkaç parça taş attıktan sonra çeşitli dualar

okuyarak yağmur, kar ve fırtına çıkarabilmektedir.

Slav folklorunda Baba-Yaga örneğinde olduğu gibi cadılar tabiat güçlerini kontrol edebilecek denli sihirli güçlere sahip doğaüstü yaratıklar olarak tasvir edilmektedir. Batı Avrupa'da Ortaçağ boyunca Şeytan ile ilişkilendirilen cadılıkla suçlanan kadınlar özel mahkemelerde yargılanmışlardır. Bu dönemde cadıların insanları uykularında ele geçirdiğine, gece boyunca binek hayvanı olarak kullanıp üzerlerinde gezdiklerine kâbusların bu yüzden görüldüğüne inanılmaktaydı. Alman masallarında Hexeglaube olarak bilinen terim eski Almanca haguzza 'Çite binen kadın' kelimesinden gelişmiştir. Avrupa halklarının inanışında şeytanla anlaşma yapan kadınlar olan cadılar hayvan formuna bürünebilir, havada uçabilir ve büyü yapabilirlerdi. Kelt mitolojisinde de cadıların olağanüstü güçlere sahip olduğuna inanılmakta hatta göğüslerinde kaya taşıdıklarına bunları yere düşürmeleri halinde dağların oluştuğuna, kavga eden cadıların birbirlerine ağaç ve kayaları fırlatatabildiğine inanılmaktaydı. Yazılı tarihte cadılıktan ilk bahseden kişi Yunan yazarı Homeros olup, bilinen en ünlü cadı sihirli güçlere sahip bir kadın olan Kolhis prensesi Medeia'ydı.

Doğu Karadeniz bölgesinde ise Anadolu'dan farklı olarak cadıların normal anne babadan doğan erkek veya kadınlar kısacası sıradan insanlar olup, cadılığı bir başka cadıdan bir öğreti olarak aldıklarına inanılmaktadır. Laz inanışında cadıların hem üç parmak boyunda kuyrukları olduğuna, hem de koltukaltlarında sinek kanatlarına benzer kanatları olduğuna inanılmaktadır. Koltuk altlarındaki kanatları keskin bir ustura yardımıyla kesmek ya da kadınlara cadı olduklarını kendi ağızlarından itiraf ettirmek cadılıklarını sona erdirecektir. Bir kadının cadı (cazi) olduğunu anlamanın kestirme yolu onu suya atmaktır eğer cadıysa suyun üzerinde kalacak, batmayacaktır. Suya atılan cadıların boğulmamaları durumunda vaftizlerini inkâr ettikleri için su tarafından istenmedikleri düşüncesi Engizisyon yöntemlerinde birisi olarak Ortaçağ Avrupa'sında da uygulanmıştır. Bununla birlikte Hammurabi Kanunlarında 'Irmak testi' olarak geçen bu test Hıristiyanlıktan daha eskidir. Cadıların suya batmayıp, ateşte yanmadıklarına dair inanış sadece yöreye özgü olmayıp, 15 ve 16. Yüzyıla ait divan şairi örneklerinden Anadolu'da cadıların suya batmama, ateşte yanmama, süpürgeye ve küpe binme, uyku bağlama, suyu bağlama, kan içme, can alma, Kuran üzerinde büyü yapma, büyüde kıl kullanma, yağmura hükmetme gibi güçlerinin bulunduğuna inanıldığı anlaşılmaktadır. Trabzon yöresinde Cazı veya Mayisa olarak bilinen cadılar, yeni doğmuş buzağıların yüreklerini yerler, kundaktaki çocukları boğar, kedi, örümcek gibi hayvan formlarında eve girerlerdi. Cadıların bir görevi de yeni gelinleri telkin yoluyla cadılığa özendirmektir. Cadılar yanlarında taşıdığı insan pisliğini üstlerine sürerek uçma yeteneği kazanır, çalı süpürgelerine ters oturur ve gözlerini kapayınca uçmaya başlarlar; gözlerini açtıklarında istedikleri yere varmışlardır. İnanışa göre eğer uçarken bir dikenliğe düşerlerse mayisalıkları yok olmaktadır.

Balkan masallarında cadıların loğusa kadınların, ahırdaki sığırların, yeni doğmuş bebeklerin hatta kimi yörelerde mezardaki taze ölülerin ciğerini yediğine inanılmakta kimi anlatılarda hortlak ve vampir öyküleriyle benzerlik göstermektedirler. 1835 yılına tarihlenen Osmanlıca bir belgede Rumeli'de çeşitli yöntemler uygulayarak cadıları kovmakta uzman cadıcı adı verilen kişilerin varlığından bahsedilmektedir.

Antropologlarca hayal ürünü olarak görülen cadılığın yerleşik toplumlarda komşuluk münasebetinin doğal sonucu olarak ötekileştirme düşüncesiyle birlikte geliştiği iddia edilmektedir. Orta Afrika'da yaşayan Pigmeler gibi bazı toplumlarda cadılık inanışının olmamasının nedeni de küçük gruplar halinde ve sürekli göçebe olarak yaşayan Pigmelerin içinde bulundukları grubun üyeleriyle anlaşamamaları halinde başka bir gruba katılabilmesine bağlanmaktadır.

Bkz. Jaji, Bkz. Yada Taşı, Mayisa, Azraka, Nakayi, Kirke

CADI DAVASI Roma İmparatorluğu döneminde büyücülere ölüm cezası verilmekteyken Papa IV. Alexander'ın Engizisyon mahkemelerine büyüyü suç unsuru kabul etmeleri emri vermesinin ardından, cadılık suçlaması gerçek büyücülerden çok gnostik tarikatlar ve politik rakipleri yok etmek için kullanılan tezgâhın bir parçası olmuştur. Bazen toplumsal histerinin bazen de siyasi komploların kurbanları olarak cadı ve büyücü olmakla suçlanan (küçük çocuklar dâhil) insanlara suçunu itiraf ettirebilmek için her türlü işkenceyi uygulamak serbestti. Ayrıca cadı testi denilen, sözde tanıyı kesinleştiren 'su, tırnak, ateş' testleri de işkenceler sırasında uygulanmaktaydı.

Roma Katolik Kilisesi'nce yönetilen bölgelerden sonra kuzeydeki Protestan ülkelere hatta Amerika kıtasına da yayılan cadı avcılığı özellikle 17. yüzyılın ortalarında iyice yoğunlaşmıştır. Yüzlerce kadın genellikle komşularıyla geçinemedikleri için cadılıkla suçlanarak öldürüldü. İskoçya'da 18. yüzyıl ortalarına kadar süren cadı davalarının en ünlüsü ABD'de 1692'de Massachusets eyaletindeki Salem'de kentinde gerçekleşmişti.

CADI MERHEMİ Haşhaş, banotu, baldıran otu, kurbağa yağı ve pek çok bitkinin karışımından oluşturulan bu merhem, Almanya'da koltuk altı ve karına sürüldüğünde uyuşturucu ve halüsinasyon gördüren özelliklere sahipti. Ortaçağ Avrupa'sında cadıların bu merhem sayesinde uçtuklarına inanılmaktaydı. Trabzon folklorunda ise cadıların vücutlarına insan pisliği sürerek uçtuklarına inanılmaktaydı.

CADI TAŞLARI Ortasında doğal yollardan oluşmuş bir delik bulunan taşlara verilen isim olup, bunların sihirli güçlere sahip olduğu düşünülmüş, cadı, karabasan ve diğer kötü ruhlara karşı tılsım, göz iltihapları ve boğmaca öksürüğü

gibi hastalıklara karşı şifa kaynağı olarak kullanılmıştır. Yaşlı Pliny'nin Doğa Tarihi adlı çalışmasında (xix) Keltlerin "Yılan Yumurtası" (Glain Neidr) adı verdiği bu taşların Druidler tarafından kullanıldığını bildirmiştir.

CADI YUMURTASI Günümüzde romatizma tedavisinde kullanılan bir mantar adı olup (Latince: phallus impudicus) Ortaçağ Avrupa'sında büyücüler ondan aşk iksiri, ebeler ise çocuk düşürtme preparatları hazırlıyordu.

CADILAR BAYRAMI Bkz. Halloween

CADOC [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerinde Glamorgan'da bulunan Llancarfan manastırını kurmuş bir rahibin adıdır.

CADUCEUS [Yunan-Roma Mitolojisi] Tanrıların habercisi Hermes'in (Roma'da Mercury) asasının adı olup, iki yılanın sarıldığı kanatlı bir çubuk olarak tasvir edilmektedir. Yunanca kerukeion "haberci değneği" kelimesiyle ilişkilidir. Uzlaştırma ve ateş çıkarabilme gücüne sahip olan asa Hermes'a Apollon tarafından verilen yetki ve dokunulmazlık ile ilişkilendirilen asa MS 7. yüzyıldan itibaren hekimliğin sembolü olarak kabul edilmiştir. İlyada ve Odysseia'da Hermes'in ölümlülerin gözünü açtığı sihirli değnek olarak bahsi geçerken, Romalı yazar Virgil, Apollon ile Mercury'nin değneği bir lyr ile takas ettiğini bildirmiştir.

Sembolün kökeninin antik Mezopotamya'ya uzandığına dair bulgulardan en önemlileri Kitab-ı Mukaddes'te (Sayılar 21:4-9, 2 Krallar 18:4) kayıtlıdır. Ayrıca William Hayes Ward, 1910'da MÖ 4000-3000 arasına tarihlenen Mezopotamya silindir mühürlerinde benzer işaretler keşfetmiş, A.L. Frothingham ise 1916'da Hermes'in Babil kökenli ve başlangıçta yılan formunda tasvir edilen bir tanrı Ningişzida ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Caduceus, Asklepius'un asası ile benzer formdadır. Bkz. Harun'un asası

CAECULUS [Roma Mitolojisi] Metal işçiliği tanrısı Vulcan ile Frates Delpidii'nin oğlu olup, Praeneste (bugünkü Palestrina) kentinin kurucusudur. Annesi Vulcan'ın gökyüzüne fırlattığı bir kıvılcımdan hamile kalan Caeculus, büyüdüğünde soygunculuğa başlamış, Praeneste adlı bir de şehir kurmuşsa da kimse yerleşmek istememiştir. Bunun üzerine Caeculus kentine yerleşimci göndermesi Vulcan'a için dua edince tanrının gönderdiği alevlerden kaçan kalabalık bir kitlenin Praeneste'ye yerleşmesine sebep olmuştur. Caeculus, Latince "Kör Çocuk" anlamına gelmekte olup, Virgil'in Aeneid adlı kitabında Aeneas'ın liderliğindeki Troyalılara karşı Turnus'un müttefiki olan bir kral olarak gösterilmiştir.

CAEDİCUS [Roma Mitolojisi] Turnus'un askerlerinden birisi olup Aeneas'ın arkadaşı Alcathous'u öldürmüştür (Virg. Aen. ix. 360, x. 747).

CAELUM [Roma Mitolojisi] Latince 'Gökyüzü' anlamına gelen kelime Yunan mitolojisindeki Uranus'un karşılığı olmakla birlikte bir Roma tanrısı değildi.

CAELUS Bkz. Caelum

CAER [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli şiir tanrısı Aongus ile aşk yaşayan kuğu şeklinde bir bakirenin adı olup, boynuna 130 boğumlu altın bir zincir takmış, tanrıyla 3 gün 3 gece geçirmiştir.

CAERLEON [Britanya Mitolojisi] Galler'de Usk nehri kıyısında yer alan bir Roma lejyonu ve amfitiyatro kalıntılarını barındıran Ortaçağ kasabasının adı olup, Kral Arthur burada dokuzuncu savaşını gerçekleştirmiştir.

CAGANER Katalonya ve Andorra bölgelerinde yılbaşı süsü olarak yaygın olarak kullanılan çömelip büyük tuvaletini yapan erkek çocuk heykelinin adıdır. İlk örneklerine 18. yüzyıldan itibaren rastlanan geleneksel cageneri 'barretina' adlı şapka ve yöresel kıyafetler içerisinde tasvir edilmekteydi. Hollanda'da Kakkers, Belçika'da Schijterkes, Fransa'da Père la Colique ve Almanya'da Choleramännchen adıyla bilinen heykellerin toprağın bereketini sembolize ettiği sanılmaktadır.

CAGANNATHA [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın Orissa eyaletindeki Puri kentinde yer alan 12. Yüzyıla tarihlenen büyük bir tapınağın adı olup, Sanskrit "Yeryüzünün Efendisi" anlamına gelmektedir. Puri'ye ait yerel bir tanrı zamanla Hindu inancınca asimile edilerek Vişnu veya Krişna'nın görünümlerinden birisi kabul edilmiş olmalıdır.

CAGN Bkz. Kaggen

CAHA PALUMA [Maya Mitolojisi] Sel tufanının ardından yaratılan ilk insanın mısır lapasından yaratılan karısının adıdır.

CAHİM [İslam Mitolojisi] Cehennem'in dördüncü tabakasının adı olup, inanışa göre güneşe ve yıldızlara tapan kâfirlere ayrılmıştır (Şuarâ 91-93).

CAİETA [Roma Mitolojisi] İtalya'nın batı kıyısında yer alan Caitea burnun ad vericisi olarak görülen bir kadın kahramanın adı olup, Aeneas, Kreusa veya Ascanius'un dadısıydı (Virg. Aen. vii. 1; Ov. Met. xiv. 442; Serv. ad Aen. 1. c.).

CAİLLEACH [Kelt Mitolojisi] İrlanda, Man adası ve İskoçya efsanelerinde adı geçen büyücü bir kadın olup, Kelt kökenli olmadığı sanılmaktadır. Cailleach ayı gibi sivri dişlerinin arasında yaban domuzunun kıvrık ive uzun iki dişine de sahip, buruşuk ciltli bir kocakarı olarak tasvir edilmektedir. Adı Keltçe "Örtülü olan" anlamına gelen varlığın Muster bölgesinde bir zamanlar bereket tanrıçası olarak düşünüldüğü sanılmaktadır. İnanışa göre her yıl ilk hasadı gerçekleştiren

köylü saman saplarından Cailleach'ı temsil eden bir bebek yaparak, hasadına henüz başlamamış çiftçiye devreder ve bu devir geleneği köydeki tüm çiftçilerin mahsullerini kaldırmalarına dek sürmektedir.

CAİMİNİ [Hint Mitolojisi] Purvamimimansa felsefesinin kurucusu olan bir ermiş olup, Vyasa'nın öğrencilerinden birisiydi.

CAİPRE [Kelt Mitolojisi] Ogma'nın oğlu ve Tuatha Dé Danann kabilesinin ozanı olup kendisine kaba davranan Kral Bress için yazdığı taşlama ile kendilerine karşı savaşan Fomoryalıların morallerini bozmuştur.

CALADBOLG [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde her şeyi yok edebilen efsanevi bir kılıç olup, adı 'sıkı göbek' anlamına gelmekteydi. Fergus mac Roich'un kullandığı kılıç aynı anda üç tepeyi kökünden biçebilmekteydi.

CALAMİTY JANE (1848–1903) Gerçek adı Martha Jane Canary olan erkek giyimli ve erkek gibi davranan kılavuz kadın Vahşi Batı'nın sembollerinden birisiydi. Güney Dakota'da Goose Krik kampında kamp komuutanı Yüzbaşı Egan, Amerikan yerlileriyle çatışırken yaralanıp atından düşünce kendisi çatışmanın ortasından çekip çıkaran Jane'e *calamity* (felâket) lakabını takmıştır. Wild (Vahşi) Bill Hickok ile ilişkisi olmuşsa da Jane'in aslında lezbiyen olduğu ve eşcinsel olan Hickok ile durumunu gizlemek için birlikte göründüğü iddia edilmiştir. Calamity Jane'in yaşamı çok sayıda öykü ve TV dizisi ve filme konu olmuş, Doris Day ile Howard Keel'in başrollerinde yer aldığı Hollywood yapımı Calamity Jane (1953) adlı müzikal filmde bu tür iddialar dikakte alınmadan Jane'in Hickok'un aşkını nasıl kazandığı anlatılmıştır.

CALEDFWLCH [Kelt Mitolojisi] Llenlleawg Wyddel'in Diwrnach Wyddel ile adamlarını öldürdüğü kılıcın adı olup Excalibur mitinin öncüllerinden olmalıdır.

CALIN [Türk Mitolojisi] Doğu Sibirya'da yaşayan Saka halkının yeryüzü tanrıçası için düzenlediği dini törenin adıdır. Dünya ağacını temsil eden bir ağacın altında yer kazılarak üç direk çakılır. Direklerin çevresine beyaz kabuklu toz ağacından dallar bastırılıp, dallara siyah ve beyaz yünden örülmüş ipler gerilir, iplerin üzerine at kılı ve bez parçaları asılarak yer tanrıçası temsil edilir. Şaman ellerinde toz ağacı taşıyan dokuz kız ve dokuz erkek çocuğuyla birlikte dans eder ve yer tanrıçasından (Ulu Ana) calın yani cinsel güç ister, bu sırada at gibi kişner. Töreni seyreden kadınlar şamanın üzerine atlar ve sevişir gibi yaparlar ve aynı at kişnemesi seslerini çıkarırlar hatta üzerindeki elbiseleri şamana fırlatırlar. Erkekler şamanı kadınların elinden kurtararak, şamanın töreni bitirmesini yani toprak tanrıçasından aldığı calını töreni seyreden, erkek kadın hatta hayvanlara dağıtmasını sağlarlar. Calın törenleri topluluğun nüfusunun artmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır.

CALİBURN [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'in kayıtlarında Kral Arthur'un kılıcının adıdır. Daha sonraki yazarlar tarafından Excalibur olarak değiştirilmiştir. Kelime Latince chalybs, 'demir'in bozulmuş formu olmalıdır.

CALUT Bkz. Davud, Goliath

CALVA [Roma Mitolojisi] Roma'da Venüs'ün lakaplarından birisi olup, alay etmek anlamındaki calvere kelimesiyle ilişkiliydi. 4. Roma Kralı Ancus Marcius, Capitol yakınlarında Venus Calva adlı bir tapınak inşa ettirmiştir.

CAM DAĞ [Slav Mitolojisi] Rus masalı Ejderha Avcısı İvan'da korkunç bir ejderhanın yaşadığı dağın adı olup, ejderha Çar'ın en cesur askerlerini yenmeyi başarmışsa ve ülkenin prensesini kaçırıp bir mağaraya hapsetmiştir. İvan, karıncaların yardımıyla ejderhayı öldürmeyi başarmış, prensesi kurtarıp saraya götürmekle kalmamış, Çar'ın da onayıyla kızla evlenmiştir.

CAM DENİZ [Yahudi Mitolojisi] Tanrının tahtının önünde uzanan pırıl pırıl parlayan camdan yapılmış bir denizin adı olup üzerinde melekler şarkı söylemektedir.

CAMADAGNİ [Hint Mitolojisi] Saptarişi adı verilen yedi büyük ermişten birisi kabul edilen bir brahman olup, Brahma tarafından yaratılan prajapatilerden Bhrigu'nun soyundan geldiğine inanılmaktaydı. Camadagni'nin Karısı Renuka'dan en küçüğü Vişnu'nun avatarlarından Paraşurama olan 5 çocuğu olmuştur. Söylenceye göre her gün uzaktaki bir dereye su almaya giden iffetli ve sadık kadın olan Renuka bir gün derede üzerinden geçen Gandharvaları bir an için arzu edince elindeki pişmemiş topraktan yapılan çömlek erimiş ve içindeki su dereye dökülmüştür. Kocasına geri dönemeye çekinen kadın akşam karanlığı olmasına karşın nehir kenarında beklemeye başlamış, ne olduğunu merak eden ermiş yogasal güçleri sayesinde kadının sadakatsizliğini anlayınca öfke ile çocuklarından gidip annelerini öldürmelerini istemiştir. Büyükten küçüğe 4 oğlu annelerini öldürmeyi reddedince hepsi taşa dönüşmüş ama en küçük oğlu Paraşurama babasının sözünü dinleyerek bir balta ile annesinin kafasını kesmiştir. Sadakatinden memnun kaldığı oğluna kendisinden iki istekte bulunmasını isteyen Camadagni Paraşurama'nın annesini yeniden diriltme ve taşa dönüşen kardeşlerini yeniden ete kemiğe büründürme teklifini kabul etmiştir.

Bir gün Haihaya kralı Kartavirya Arjuna tarafında ziyaret edilen Camadgni konuğuna ziyafet ederken kullandığı kutsal danayı beğenip kendine isteyen adam tarafından öldürülmüştür.

CAMBAVAN [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında maymunlarla birlikte hareket eden ayı karakter olup, Jamvanta, Jambavantha, Jambavat, Ayılar kralı ve Rikşalar kralı olarak da bilinmektedir. Brahma tarafından Rama'ya Ravana ile mücadelesinde yardım etmesi için ayı formunda yaratılan Cambavan'ın başlangıç okyanusunda bulunan varlıklardan birisi olup, güçlü bir orduya sahipti ve Himalayaların kralıydı. Rama tarafından uzun yaşam ve olağanüstü kuvvet verilerek ödüllendirilen Cambavan, Ramayana'da karısı Sita Ravana tarafından

kaçırılan Rama'ya yardım etmiş, savaşta ölümcül yara alanları iyileştirecek şifalı bitkilerin bulunduğu yere Hanuma'ya o söylemiştir.

CAMELOT [Britanya Efsanesi] Kral Arthur ile şövalyelerin yaşadığı şatosunun adı olup, kurgusal bir yer olduğu, Geoffrey'un kullandığı Caerleon kelimesinin yanlış yazımı olabileceği ya da adını civarındaki bir köyden almış olabildiği ileri sürülmektedir. Arthur'un erken dönemdeki hikâyelerinde adı geçmeyen Camelot ilk olarak Chrétien de Troyes'un *Lancelot* adlı romanında anılmıştır. Camelot'un tam olarak nerede olduğuna dair çeşitli savlar öne sürülmüşse de yazar Norris J. Lacy'nin "Camelot, bilhassa hiçbir yerde olmadığı için her yerde olabilir" görüşü çoğu araştırmacı tarafından paylaşılmaktadır.

CAMENAE [Roma Mitolojisi] Kuyu ve kaynak sularının tanrıçalarının adı olmasına rağmen geç dönemlerde, Yunan ilham perileriyle özdeşleştirilmiştir. Camenalar onuruna her yıl 13 Ekim tarihinde Fontinalia adlı festival düzenlenmekte iyi şans için pınarlara çelenkler bırakılmaktaydı. En önemli camenalar hamile kadınların çocuklarının cinsiyetini danıştıkları Antevorta ile Porta Carmentalis'daki tapınağında 11-15 Ocak arasında onuruna bir festival düzenlenip, hamilelik ve kehanet ile ilişkilendirilen Carmenta'ydı. Bkz. Carmante

CAMENTA [Roma Mitolojisi] Hamile kadınların koruyucusu olduğuna inanılan doğum tanrıçasının adıdır.

CAMERS [Roma Mitolojisi] [Roma Mitolojisi] Vulcens'in oğlu olup, yılanlar tarafından istila edildiği için daha sonradan terk edilen Amyklai kentinin kralıdır (Virg. Aen. x. 562, xii. 224).

CAMESE [Roma Mitolojisi] Bir efsanede Latium kentinde hüküm süren bir kralın adı olarak geçmektedir.

CAMİLLA [Roma Mitolojisi] Volscia halkının bakire kraliçesi ve kral Metabus ile Casmilla'nın kızıdır. Krallığında kovulan Metabus henüz bebek olan Camilla'yı ormanlık alanda geçmek zorunda olduğu Amesenus nehrine düşürmemek için mızrağına bağladığında tanrıça Diana'ya kızını savaşçı olarak yetiştireceğine dair söz vermiştir. Bir kısrak tarafından emzirilen kız, kısa sürede ok ve mızrak kullanmakta ustalaşmıştır. Virgil, Amasenus nehrinin Amazonlar efsanesine gönderme yaptığına dahası Camilla'nın öyküsünün Yunan mitolojisindeki Amazon kraliçesi Penthesilea ile benzerlik gösterdiği ortadadır. Aeneid destanına göre Troya prensi Aeneas İtalya'ya ulaştığında Rutuli kralı Turnus, aralarında Camilla'nın da bulunduğu Latin müttefikleriyle kendisine karşı koymaya çalışmış, çıkan savaşta peşine düşen Arruns'tan dikkati dağılan kız Chloreus'un tuzağına düşünce Arruns tarafından mızraklanarak öldürülmüştür.

CAMİLLUS [Roma Mitolojisi] Dini törenlerde rahiplere yardım eden kız ve erkek çocuklara verilen, ergenlik çağının altındaki özgür doğmuş ve ebeveynlerinin ikisi de hayatta olan çocuklar arasından seçilmekteydiler. Camillus aynı zamanda Veii'yi MÖ 396, Roma'yı ise MÖ 390'da Galyalılardan kurtaran Romalı kahraman Marcus Furius Camillus'un lakabıydı.

CAMLANN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Merdraut ile yaptığı son savaşın gerçekleştiği mevkiinin adıdır.

CAMMA [Kelt Mitolojisi] Breton avcılık tanrıçasının adıdır.

CAMOENAE Bkz. Camenae

CAMPBELL, JOSEPH (1904–1987) Karşılaştırmalı mitoloji ve karşılaştırmalı din alanlarında 20. Yüzyılın ikinci yarısına damgasını vurmuş Amerikalı bir mitolog olup, Sigmund Freud ve Carl Jung gibi psikiyatristlerin çalışmalarından ilham almıştır. Joseph Campbell, Yunan, İskandinav, Mısır, Amerikan veya Polinezya kökenli olmasına saplanmadan tüm mitleri insan aklının kültürel maskeleri olarak görmüş ve Jung'un ilkörnek uygulamasını söylencelerde kullanmıştır. Campbell, en önemli eseri "Bin yüzlü kahraman"da (The Hero With a Thousand Faces), dünyanın çeşitli yerlerinden topladığı kahraman söylencelerinin ilkörneğini bulmaya çalışmıştır.

CAMPUS MARTİUS [Roma Mitolojisi] Roma'nın kuzeyinde Pomerium'un dışında Tiber, Quirinal ve Capitoline tepeleri arasında yer alan 600 acres (yaklaşık 2 km²) genişliğinde düzlüğün adı olup, *Mars'ın Alanı* anlamına gelmekteydi. Günümüzde Roma IV bölgesi olan Campo Marzio, antik alanın daha küçük bir bölümünü içermektedir. Savaş tanrısı Mars'a atfedilen alanda Romalı gençler spor yapmakta, Pompey'in MÖ 52'de yaptırdığı Marcellus Tiyatrosu, Panteon, Domitian Stadyumu (Piazza Navonna) ve çok sayıda anıt ve çeşme bulunmaktaydı. Bir söylenceye göre, Campus Martius Roma'nın son kralı Tarquinius Superbus'a ait bir buğday tarlasıydı ancak Roma Cumhuriyeti'nin kuruluşu sırasında yakılmıştı. Başlangıçta düzlükte antik bir sunak vardı ve dini amaçla kullanılmışsa da zamanla askerlerin eğitimi ardından sefer sonrası zafer kutlaması için geçit törenleri burada yapılmıştır.

CAMULOS [Kelt Mitolojisi] Britanya ve Galya'da tapınılan, özellikle bugünkü Belçika civarında yaşayan Belgae ve Rem kabilelerince büyük saygı gösterilen savaş tanrısının adıdır. Roma döneminde Mars'a özdeş tutulan koç başlı tanrı Camulodunum İngiltere'de (Colchester) kasabasına adını vermiştir.

CAN [Arap Mitolojisi] İblis'in adlarından birisi olup, "cinlerin babası" anlamındadır. İslam öncesi söylencelerde bayağı insanların dönüşerek bu grubu oluşturduğu, cinlerin beşinci ya da en düşük tabakasının adı olarak anılmıştır.

CANAMECAYA [Hint Mitolojisi] Parikşit ile Madravat'ın oğlu, Abhimanyu'nun torunu Arjuna'nın torununun oğlu olan Kuru kralının adıdır. Babası Parikşit bir yılanın sokması sonucu ölünce çok sayıda yılan kurban etmesi ile ünlenmiştir. Vyasa'nın öğrencisi Vaişampayana, Mahabharata destanını bu krala anlatmış olup, Vayu Purana ve Matsya Purana'ya göre Vaişampayana ile arasında çıkan bir anlaşmazlık sonra-

sı tahtından vazgeçerek yerini oğlu Şatanika'ya bırakmıştır.

CANDAMİUS [Kelt Mitolojisi] Orta ve Kuzeybatı İspanya'da tapınılmış bir dağ veya yıldız tanrısının adı olup, Romalılarca Jüpiter ile özdeşleştirilmiştir.

CANBULAT BEY [Türk Mitolojisi] Kıbrıs adasında Magosa kentinde bulunan bir türbenin adı olup çocuğu olmayan aileler tarafından ziyaret edilmekte ve türbede bulunan incir ağacına bezler bağlanıp, adakta bulunulmaktadır. Bir efsaneye göre Kıbrıs'ın alınması sırasında şehit düşmesine karşın kafası koltuğunun altına alıp bir müddet daha savaşmıştır.

CANDELİFERA [Roma Mitolojisi] Doğum tanrıçasının adıdır. Doğum tanrıçaları Carmenta ve Lucina ile alakası olmalıdır.

CANDİ [Hint Mitolojisi] Tanrıça Durga'nın isimlerinden birisi olup, sonradan Çandra adlı bir erkeğe dönüşen ayın başlangıçta dişi olduğu sanılmaktadır.

CANDLEMAS GÜNÜ Bkz. Meryem Yortusu Günü

CANENS [Roma Mitolojisi] Janus ve Venilia'nın kızı Latium'lu bir su perisi olup, şarkının kişileştirilmiş hali kabul edilmekteydi. Canens, büyücü Kirke'nin aşkına karşılık vermediği için ağaçkakana dönüştürdüğü Kral Picus'un karısı, Faunus'un annesidir. Kocasından altı gün haber alamayınca hüzünlü bir şarkı söyledikten sonra Tiber nehrine atlayarak intihar etmiştir (Ovid Metamorphoses 14.320-434).

CANOLA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın en eski sembollerinden olan İrlanda harpını icat eden kadının adıdır. Sevgilisiyle tartışıp evine giden kadın geceleyin çürüyen balina iskeletlerinde kalmış liflerin rüzgârda çıkardığı sesten esinlenerek ertesi gün bir harp yapmıştır.

CANSIZ KAYA [Anadolu Mitolojisi] Trabzon'un Köprübaşı ilçesine bağlı Yılmazlar köyünde, üzerinde peygamberin damadı Ali'nin atı düldül'ün ayak izlerinin bulunduğuna inanılan kayanın adıdır. Ayak izi olarak yorumlanan deliklerin içine dolan yağmur suyunun içenlerin kadınların hamile kalacağına inanıldığından çocuğu olmayan aileler tarafından ziyaret edilmektedir.

CANTERBURY HİKÂYELERİ 14. yüzyılda Geoffrey Chaucer (1343–1400) tarafından 1387'de yazıya geçirilen eser İngilizcenin ilk yazılı eserlerinden biri olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Eser, Londra civarından eski Cantebury başpiskoposu (1162-1170) Saint Thomas Becket'in mabedine doğru hac yolculuğuna çıkan 29 hacının yol boyunca hoşça vakit geçirmek için birbirlerine anlattıkları hikâyelerden oluşmaktadır. Hacılar aralarında en güzel hikâyeyi anlatana diğerlerince akşam yemeği hazırlayacağına iddiaya girmiştir. 116 hikâye yazmayı planlamışsa da ancak 24'ünü tamamlayabilen Chaucer eserini Orta dönemin İngilizce ve Londra lehçesinde yazmıştır. Yazarın eserini oluştururken İtalya seyahatinde okuduğunu söylediği Giovanni Boccaccio'un Decameron'undan etkilendiği anlaşılmaktadır. Bkz. Chaucer

CAO GUO-JİU [Çin Mitolojisi] Ba Xian adı ile bilinen sekiz ölümsüzden birisinin adıdır. Song hanedanından itibaren imparatorun kayınbiraderi sayılmıştır. Örnek bir hayat sürmesine rağmen kardeşinin işlediği bir cinayetin utancıyla dağa çekilip münzevi hayatı yaşamıştır.

CAOLAİN [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın batısında Roscommon bölgesinde bulunan bir kuyunun adı olup göz hastalıklarına şifa sağladığına inanılmaktadır. Öncesinde tanrıça olması muhtemel (Brigit?) bir azizenin bekâret yemini etmesine rağmen kendine âşık olan özellikle gözlerinin güzelliğini öven bir adamı reddederken gözlerini oyarak adama doğru fırlattığı, sonradan el yordamıyla kuyuya doğru sürünerek ağlayınca mucizevi bir şekilde gözlerine tekrar sahip olduğuna dair bir söylence bulunmaktadır.

CAORANACH [Kelt Mitolojisi] Hıristiyanlık sonrası İrlanda efsanelerinde adı geçen, St. Patrick'in Shannon nehri üzerindeki Lough Derg gölüne sürdüğü yarı cin dişi yılanın adıdır. Muhtemelen pagan döneme ait bir söylencenin uyarlaması olup, Kelt kahramanı Fionn mac Cumhaill'ın ölen annesinin kaval kemikleri Lough Derg gölüne atılınca ete kemiğe bürünen kemikler Caoranach'a dönüşmüştür.

CAPİTOL [Roma Mitolojisi] Roma'da Capitoline tepesinin güney zirvesinin adı olup, kuzey zirvesinden bir sırt vasıtasıyla ayrılmaktadır. Burada Jüpiter Optimus Maximus'un MÖ 509'da inşa edilip, MÖ 83'de yanan bir tapınağı bulunmakta bu yüzden Jüpiter, Capitolinus lakabıyla da tanınmaktaydı. Eski tapınaktaki kehanet kitapları ile diğer kutsal nesneler MÖ 69'da inşa edilip, içerisinde altın ve fildişinden yapılmış bir Jüpiter heykelini barındıran yeni tapınağa taşınmışsa da yaklaşık 1 asır sonra bu da yanınca MS 82'de Domitian tarafından yenilenmiş ancak o da Ortaçağ'da Hıristiyanlarca yıkılmıştır.

CAPİTA Bkz. Capta

CAPİTOLİNUS Bkz. Capitol

CAPRATİNA [Roma Mitolojisi] Juno'ya Roma'da takılan lakaplardan birisidir.

CAPTAİN KİDD (1645–1701) Hint okyanusuna yaptığı bir deniz seferinin ardından korsanlık suçlamasıyla yargılanıp, idam edilen İskoç denizci William Kidd'in popüler adıdır. Adventure Galley adlı gemisiyle 1696'ye dek Britanya hükümeti adına Fransız korsanlara karşı savaşan Kidd New York City'de hemen hepsi ağır suçlar işlemiş deniz korsanlarını gemisi müretebatına ekledikten sonra aynı yılın Eylül ayında demir alıp Ümit Burnu'na doğru yola koyulmuştur.

British East India Company isimli şirket adına çalışan kaptan Edward Barlow'a göre Kidd Babel-Mandeb Boğazı'nda Barlow'un korumalığını yaptığı Babür İmparatorluğu'na ait bir konvoya saldırarak ilk kişisel korsanlık girişiminde bulunmuşsa da başarısız olmuştur. Birkaç başarısız girişimin ardından adamlarının bazıları gemiyi

terk etmiş, bazıları kaptanın bilgisi dışında ticaret gemilerini yağmalamış, 30 Ekim 1697'de Kidd geminin topçularından William Moore'u yasalara aykırı olarak öldürmüştür. 30 Ocak 1698'de Quedagh Merchant adlı Fransız bandıralı ama Wright isminde bir İngiliz vatandaşına ait bir gemiye saldırınca İngiliz hükümeti Kidd'i korsan ilan etmiş ve tüm donanma kumandanlarına yakalama emri göndermiştir. Madagaskar'da gemi mürettebatının önemli bir kısmını kaybedince eve dönüş kararı vermiş, bir cinayet ve beş korsanlık suçlamalarının tümü aleyhine karara bağlanarak asılarak ölüme mahkûm edilmiştir. Kidd'in cesedi diğer korsanlara ibret olması için Londra Thames Nehri üzerindeki demir bir kafes içerisinde 2 yıl boyunca darağacında asılı bırakılmıştır. Captain Kidd'in gizli bir hazine bıraktığı inancı efsanesinin büyümesine sebep olmuş hakkında yazılan pek çok öykü, şiir ve şarkı ününü bugüne taşımıştır. Define avcıları tarafından yıllardır ısrarla aranan Quedagh Merchant gemisi batığı 3 Aralık 2007'de Dominik Cumhuriyeti'nin sığ sularında Catalina Adası açıklarında bulunmuştur.

CAPTA [Roma Mitolojisi] Roma'da Caelian tepesinde tapınılan Minerva'nın lakaplarından olup ayrıca Capita formunda da bilinmekteydi (Ovid Fast. iii. 837).

CARADOC [Kelt Mitolojisi] Yuvarlak Masa şövalyelerinden birisi olan bir Galler kralının adıdır.

CARATACUS [Kelt Mitolojisi] MS 1. yüzyılda Cymbeline'nin oğlu ve Catuvellauni kabilesinin lideri olup, 9 yıl boyunca Roma'ya başarıyla direnmişse de Brigante kabilesi kraliçesi Carthismandu'nun ihaneti yüzünden Romalılarca esir edilmiştir. Sonraki dönemlere ait Galler kahramanı Caradog ap Bran ile Britanya kralı Arviargus'un öykülerinin Caratacus ile benzerliği dikkat çekicidir.

CARAUSİUS [Kelt Mitolojisi] Caractacus MacPherson'in *Caros* adlı şiirine göre MS 3. Yüzyılda Roma'ya karşı kahramanca karşı koyan bir kahramanın adı olup, önce Britanya krallığı onaylanmış ardından öldürülmüştür.

CARDEA [Roma Mitolojisi] Kapı eşiği ve menteşesi tanrıçasının adı olup, Strigoe adıyla bilinen kan emeci vampir cadılara karşı küçük çocukların koruyucusu kabul edilirdi.

CARDİFF DEVİ Amerikan tarihinin en ünlü şakalarından birisi olup, 16 Ekim 1869 tarihinde, New York'a bağlı Cardiff kasabasında William C. Newell'in ahırının arkasındaki kuyu kazıldığında yaklaşık 3 metre uzunluğunda bir taştan bir insan figürü bulununca ortaya çıkmıştır. Eski Ahit'te geçen "O günlerde yeryüzünde devler vardı" (Tekvin 6:4) sözü dindar insanların heykeli devlerin varlığıyla ilişkilendirmesine sebep olmuştur.

Heykel büyük merak uyandırmasının yanı sıra geçmiş dönemlere ait devlerden birisinin heykeli olduğu iddiasıyla sonu gelmeyen tartışmalara sebep olmuştur. Cardiff devi 37.500$ karşılığında David Hannum'a satılmış, P.T. Barnumise heykeli 3 aylığına kiralamak için 60.000 $ önermiştir. Tartışmalı heykel New York Syracuse'de bile sergilenmiş ama 2 Şubat 1870 tarihinde sahte olduğu ortaya çıkmışsa da sonradan tasarlanan pek çok benzer muzipliğin ilham kaynağı olmuştur.

Cardiff devi, 1869

CARL JUNG (1875-1961) Analitik psikolojinin kurucusu kabul edilen İsviçreli bir psikiyatr olup, yarattığı kolektif bilinçaltı ve ilkörnek (arketip) kavramlarıyla sadece psikoterapiyi değil, aynı zamanda psikoloji, teoloji, etnografi, edebiyat, mitoloji ve güzel sanatları da etkilemiştir. Carl Gustav Jung, bir süre için hocası Sigmund Freud'un izinden gitmişse de sonradan kendi kişilik ve bilinçaltı kuramlarını geliştirmiş, mitoloji de dâhil olmak üzere pek çok konuda hocasından ayrılmıştır. Jung, St. Augustinus'un "ideae principales" tanımından esinlenerek, bilinçdışından süzülüp biçimlenen mitolojik temalara öncesinde "başlangıçtan beri var olan imgeler" ve "kolektif bilincin hâkimleri" derken ilkörnek tanımını uygun görmüştür. Jung, efsanelerin ilkörneklerin temsilcileri olduğunu, efsanevi kahramanların yanı sıra, olayların ana çizgisinin birer ilkörnek olduğunu, bunların farklı kültürlerde farklı formlara bürünmekle birlikte tetiklendiklerinde içinde bulundukları kültür formlarına bürünerek görünmektedirler. Jung ana, baba, yeniden doğuş gibi pek çok ilkörnek tanımlarken bunların aydınlık ve karanlık iki yüzünün bulunduğunu örneğin Meryem Ana'nın "sevecen anne" Hint tanrıçası Kali'nin ise "korkunç anne" görünümlerinin anne ilkörneğinin farklı biçimleri olduğunu söylemiştir. Jung,

ruhsal travmaya maruz kalan insanların efsanelerdeki ilkörnekleri ayna gibi kullanıp kendi durumunu ve yaşamının hangi aşamasında bulunduğunu anlayarak iyileşebileceğini iddia etmiştir ki modern psikoloji de aynı amaçla efsaneleri analiz edilmektedir.

CARLİN [Kelt Mitolojisi] Her yıl 1 Kasım tarihinde festival düzenlenen Samhain gecesinin (Keltçe Samhain 'yazın bitişi') dişi ruhudur. Bu geceden sonra kış mevsimi başlar ve inanışa göre ölülerin ruhları yeryüzünde dolaşmaya başlar. Bkz. Tahıl Ana

CARLİSLE [Kelt Mitolojisi] İngiltere'de Cumberland bir kent olup Roma döneminde Luguvallum adıyla bilinmekteydi. Malory'e göre Carlisle, Lancelot'un Guinevere'yi yakılmaktan kurtardığı kentin adıdır.

CARMAN [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli korkunç ve yıkıcı kara büyü tanrıçası olup, Dub 'karanlık', Dian 'şiddet', Dother 'kötülük' adlarında üç oğlu vardır. Tuatha Dé Danann klanı Carman ve oğullarıyla kıyasıya savaşmış, ancak büyücü Be Chille onun büyülerini etkisiz hale getirdikten sonra çocukları öldürülüp, zincire vurulabilmiştir.

CARMENTA [Roma Mitolojisi] Euander'in annesi, kehanet ve doğum tanrıçasının adı olup, ebelerin koruyucusu, *flamen carmentalis* kültünün lideri ve Camenaelerden birisiydi. Roma'da Porta Carmentalis'de içinde deri kıyafetler giyilmesi yasak olan bir tapınağı bulunan tanrıçanın Latin alfabesini bulduğunda inanılmakta olup, her yıl 11-15 Ocak tarihleri arasında kadınların katılımıyla onuruna Carmentalia adlı festival düzenlenmekteydi. Kız kardeşleri Porrima (veya Antevorta) ve Postvorta ile birlikte tapınılan tanrıçanın Mercury'den Arkadialı Evander'i doğurduğu ya da Evander'in annesi olduğuna dair söylenceler bulunmaktaydı. Yunan mitolojisindeki Themis ve Nikostrata ile benzerliği dikkat çekicidir.

Bkz. Camenae

CARNA [Roma Mitolojisi] Tanrı Janus'un aşk yaşadığı bir su perisinin veya tanrıçanın adı olup, yaşadığı bölgede sonradan Roma şehri kurulmuştur. Kalp ve diğer iç organlarla özdeşleştirilen bu tanrıça onuruna her yıl 1 Haziran'da onuruna *Calendae Fabariae* adlı festival düzenlenir, fasulye ve domuz pastırmasından yapılan bir çorba içilerek o yılın sağlıklı geçmesi dilenirdi. Roma'da Caelia tepesinde *Sacrum Dea Carna* adlı bir tapınağı bulunmaktaydı.

CARNEA Bkz. Carna

CARTAPHİLUS Bkz. Avare Yahudi

CARTİMANDUA [Kelt Mitolojisi] Romalılara isyan eden Brigante kabilesinin savaşçı kraliçesinin adıdır.

CASEY JONES John Luther Casey Jones (1864-1900) ABD'de İllinois merkez demiryolunda (IC) çalışmış efsanevi bir mühendisin adı olup, Cannonball Express'te Vaughan civarında (Mississippi) seyahat ederken geçirdiği trajik bir tren kazasında ölümünün ardından tüm demiryolu mühendislerinin sembolü ilan edilmiştir. Adına şarkılar bestelenen Casey Jones'un treni durdurmaya ve insanların hayatlarını kurtarmaya çalıştığına dair anlatılar bir halk kahramanı olmasına vesile olmuş, resmi 1950 yılında posta pullarında kullanılmış, gitarist Joe Hill 'Casey Jones, the Union Scab' ve Gratefull Dead 'Casej Jones' bestelerini yapmış, 1960'larda ise 'Casey Jones' adlı bir TV dizisi yayınlanmıştır.

CASİLDA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 11. yüzyılda yaşamış Arap kökenli İspanyol azizenin adı olup, kötü şans ve kısırlığa çare olması için yakarılmaktaydı. Toledolu Casilda olarak da bilinen azizenin yortu günü 9 Nisan'dır. Söylenceye göre Hıristiyan esirlere sempati duyarak din değiştiren bir Arap prensesi olan Casilda, muhafızlara elinde gül taşır gibi göstererek elbisesinin altında gizlediği ekmekleri Hıristiyan esirlere vermiştir. Bir gün hastalığını ileri sürüp yerel Arap doktorlara tedavi olmayı reddederek Kuzey İspanya'ya giderek Buenzo yakınlarındaki San Vincent'in şifalı sularını ziyaret etmiş burada vaftiz olarak Hıristiyan olmuş söylenceye göre 100 yıldan fazla yaşamıştır. İspanyol ressam Francisco de Zurbarán (1598-1664) tarafından elinde güller bulunan zarif bir hanım olarak tasvir edilmiştir.

CASİMİR, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1458-1484) Polonya prensi aynı zamanda Litvanya ve Polonya'nın koruyucusu kabul edilen bir aziz olup, yortu günü 4 Mart'tır. Polonyalı Casimir olarak da bilinen aziz resimlerinden bir elinde zambak diğerinde tesbih taşıyan, taç giymiş vecd içinde bir erkek olarak tasvir edilmektedir.

CASPERİA [Roma Mitolojisi] Marrubia kralı Rhoetus'un ikinci karısının adıdır.

CASSİVELLAUNUS Bkz. Caswallawn

CASSOTİS [Yunan Mitolojisi] Delphoi şehri yakınlarındaki bir pınara adını veren su perisinin adı olup, bu pınarın suyu içene kehanet yeteneği vermekteydi (Paus. x. 24. 5).

CASTOR ile POLLUX Bkz. Dioskurlar

CASTORES Bkz. Dioskurlar

CASTUR ile PULTUCE [Etrüsk Mitolojisi] Yunan mitolojindeki Diskurlardan (Kastor ile Pollux) ödünç alınan ikizler ayrıca Tindaridai olarak adlandırılmışlardır. Oymalı Etrüsk aynalarında tek yumurta ikizleri olduğu için simetrik süsleme olarak kullanabilen ikizler sıkça tasvir edilmişlerdir. Etrüsklerce Castur ile Pultuce veya "Tinas cliniar" yani Zeus'un oğulları adıyla da bilinmekteydiler.

CASWALLAWN [Kelt Mitolojisi] Britanya'yı ele geçirerek Brenwen'in hatasını telâfi eden bir savaş tanrısı olup, Beli'nin oğlu, Penardon, Llevelys, Lludd, Nynnyaw ve Peiban'ın kardeşidir. Görünmezlik sağlayan bir pelerin taktığına inanılan efsanevi kral Caswallawn'ın Julius Caesar'ın MÖ 54 yılındaki ikinci Britanya seferine karşı koyduğu bilinmekte, Geoffrey of Monmouth'un Britanya Kralları çalışması ve Galler kroniği Mabinogion'da *Cassivellaunus* olarak anılmaktadır.

CATAMİTUS Bkz. Ganymedes

CATHENGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mojave halkının inanışında gökyüzü tanrıçasının adı olup, tüm hayvanlarla birlikte olduktan sonra ikisi de avcı olan ikiz erkek çocuklarını doğurmuş, çocuklarının ölümünden sonra batıya gitmiştir.

CATHERİNE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Teolog, filozof, semerci, ip yapımcısı ve evlenmemiş kadınların koruyucu kabul edilen azizenin adı olup, dil rahatsızlıklarına karşı yakarılmaktaydı. MS 4. yüzyıl başlarında henüz bakireyken pagan imparator Maxentius'un emriyle şehit edilen azizenin yortu günü 25 Kasım olup, *İskenderiyeli Catherine* ve *Büyük Şehit Carherine* adlarıyla da bilinmekteydi. 14 yaşında Hıristiyan olan kız yüzlerce kişinin Hıristiyan olmasını sağlamış, şehadetinden 1100 yıl sonra Fransız kadın savaşçı Jeanne d'Arc azizenin kendine görünerek yol gösterdiğini iddia etmiştir. Ortaçağ Hıristiyan sanatında sıkça konu edilen azize elinde hurma, kitap, ya da kılıç taşıyan güzel bir kız olarak tasvir edilmiştir.

2. (1347–1380) Aziz Francis ile birlikte İtalya'nın iki koruyucusundan birisi kabul edilen azizenin adı olup, yortu günü 30 Nisan'dır. Sienalı zengin bir boyacının kızı olan Catherine ailesinin evlendirme kararına karşın bekâret yemini etmiş, Dominik tarikatına katılmak için başvurmuş, 3 yıllık çileci eğitimin ardından bir gece rüyasında kendisini İsa peygamber ile evli olarak görmüştür. 1375 yılında bedeninde İsa'nın yaralarına benzer stigmata çıkan azizenin 1378 tarihli Diyalog adlı eseri Hıristiyan misitizminin en önemli eserlerinden birisi kabul edilmektedir. Sienalı Catherina, Hıristiyan sanatında elinde bir dikenli taç ve zambak taşıyan, stigmatalı bir rahibe olarak tasvir edilmiştir.

CATHETOS [Roma Mitolojisi] Etrüsk kralı Annios'un kızı Salia'yı Roma kaçıran bir kahramanın adıdır. Bu evlilikten Latinus ve Salius adlı iki çocukları olmuş, bu çocuklar Latin ve Salin halklarının atası olmuştur.

CATHLEEN Nİ HOULİHAN [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın kişileştirilmiş dişil formu olup, İrlanda yurtseverliğinin de sembolüdür. Adı Houlihan'ın kızı Cathleen anlamına gelen eski bir bereket tanrıçası olması muhtemel karakterin Cailleach ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

CATHUBODUA Bkz. Badb

CATİLLUS [Roma Mitolojisi] Amphiaraus'un oğlu, nehir tanrısı Tiburtus ile Coras'ın kardeşi adıdır. Kardeşleriyle Thebes katliamından kaçarak Aniene ovasına gelmiş burada yaşayan Sicilyalıları kovarak kardeşinin onuruna Tibur (Tivoli) şehrini kurmuştur. Virgil'in Aeneid adlı eserine göre Catillus ile ikizi Coras'ın Tibur'dan ayrılmış, Turnus ile birlikte Aeneas'a karşı savaşmıştır.

CATMİTE Bkz. Ganymedes

CATO [Roma Mitolojisi] (MÖ 95–46) Tam adı Marcus Porcius Catō Uticensis veya Genç Cato dürüstlük ve inatçılığıyla ünlü Romalı politikacı ve devlet adamı olup, döneminde yaygın olan rüşvetle ve Jül Sezar ile kıyasıya mücadele etmiştir. Lucan'ın Pharsalia destanında ve Plutarkh'ın *Paralel Hayatlar* adlı çalışmasında kahraman olarak tasvir edilen Cato, Dante'nin İlahi Komedya'sında ise Araf'ın koruyucusu olarak gösterilmiştir.

CATOBLEPAS [Roma Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan efsanevi bir yaratığın Yunanca "aşağı bakan" anlamına gelen adı olup, koca kafalı, kıvırcık yeleli bir boğa formunda tasvir edilmekteydi. Catoblepas'ın varlığı Antik Çağ yazarlarından Yaşlı Pliny (Naturae Historiae 8.77) ve Claudius Aelianus (Hayvanların Tabiatı Claudius 7. 6) tarafından anılmıştır.

CAUTES ile CAUTOPATES [Roma Mitolojisi] Mithra'ya boğa kurban ederken (Tauroktony) meşale taşıyan iki yardımcısı olup adlarının anlamı bilinmemektedir. Mithra'dan daha küçük, Frigya başlıkları giyen böylece Doğu kökenlerini de açığa çıkaran yardımcılardan Cautes meşaleyi yukarıda, Cautopates ise aşağıda taşımaktadır. Cautopates'in batan güneşi yani ölümü, Cautes'in doğan güneşi yani hayatı sembolize ettiği sanılmaktadır.

CAVALL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un av köpeğinin adı olup, Tennyson'un Enid adlı şiirinde bahsi geçmekteydi.

CAYIK [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında evrenin yaratılışında pay sahibi olan tufan tanrısının adıdır.

CAZİ Bkz. Cadı

CAZİ BABA Bkz. Baba Yaga

CEBRAİL Yahudi, Hıristiyan ve İslam inancında baş melek olup, Eski Ahit'te Gabriel, Kuran'da ise Cebrail adıyla anılmaktadır. Yahudi apokaliptik geleneğinde Cebrail, intikam ve ölüm meleği olarak anılırken, Hıristiyanlarca Mikail ve Rafael ile ilişkilendirilmiştir.

Hıristiyan teolojisinde İsa'nın yeniden vücut bulmasını ilan edecek baş melek ve tanrının habercisidir (Danyal 8: 16-27) adıdır. Cebrail, Zekeriya'ya oğlu olacak Vaftizci Yahya'yı (Luka 1: 19), Meryem'e İsa'yı doğuracağını (Luka 1: 26) haber vermiştir. Yortusu Batı Kilisesinde 1921'e dek 24 Mart sonrasında 29 Eylül, Doğu Kilisesinde Julian takvimine göre 8 Kasım (Gregoryen takvim 21 Kasım) günü kutlanmaktadır.

İslam inancında ise Cebrail adıyla bilinip Muhammed'e Kur'ân-ı Kerim'i getiren melektir. Yahudi apokaliptik geleneğinde ise öç ve ölüm meleği olarak kabul edilmektedir. Milton ise Kayıp Cennet adlı çalışmasında Yahudi geleneğine atıfla koruyucu meleklerin lideri olduğunu (4: 550) kaydetmiştir. Cebrail Batı Avrupa Hıristiyan sanatında İsa'nın doğumunu müjdelediği Meryem Ana'nın önünde diz çöker pozisyonda Bizans sanatında ayakta tasvir edilmiştir.

CEBRAİL TAZILARI İngiltere'de gece yarısı gökyüzünde duyulan garip bir havlama sesinin adı olup (İngilizce: Gabriel Hounds), ölüm getiren bir lanet olduğuna inanılmakta Galler'de Cŵn Annwn olarak bilinmektedir.

CEASAİR Bkz. Cessair

CEASG İskoç dağlılarının inanışında göllerde yaşayan yarı insan yarı alabalık şeklinde bir su

perisinin adı olup, yakışıklı bir erkek tarafından esir edildiğinde insan formuna bürünüp balıkçıyla evlenmekte, çift refah ve mutluluk içinde yaşamaktadır. Ayrıca Caesg ile insanların birleşmesinden doğacak çocukların mükemmel balıkçılar olacağına inanılmaktadır. Bununla birlikte balıkçı yakışıklı değilse ya da Ceasg'a saygısızca davranırsa gölün dibini boylamaktadır ki Caesg'in cazibesine kapılan balıkçılardan çoğunlukla bir daha haber alınamamıştır. Bkz. Denizkızı, mermaid

CECİLİA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Kör ve müzisyenlerin koruyucusu azize Hristiyanlığın erken döneminde şehit edilen Romalı bir kadının adı olup yortu günü 22 Ekim'dir. İmparator Severus döneminde Romalı asil bir ailenin doğuştan kör kızı olan Cecilia ailesi tarafından 16 yaşında Valerian adlı soylu bir gençle evlendirilmek istenince gence Hıristiyan olması şartıyla teklifini kabul edeceğini bildirmiş o da St. Urban'a giderek vaftiz olmuştur. Kızın yanına dönen genç Cecilia'yı bir melekle birlikte görmüş ve ondan kardeşi Tiburtius'un da Hıristiyan olmasına yardım etmesini istemiştir. Soylu gençlerin Hıristiyanlığı seçmesi toplumda tepkiyle karşılanmış gençler öldürülürken, onları gömmek isteyen kız tutuklanmıştır. Kaynar suya sokulmasına rağmen canlı kalmayı başaran kızın göğsü ve ensesi yarılınca, 3 gün can çekiştikten sonra ölmüştür.

CEFFYL-DWR Galler'de şekil değiştirebilip uçtuklarına inanılan su atlarına verilen isim olup İskoçya'da Kelpie adıyla bilinen varlıkla benzerdirler.

CEHENNEM Çeşitli din ve mitolojilerde ölümden sonra sonsuza dek ceza çekilen yer olup, çoğu zaman yerin altında tasvir edilmiştir.

1. [İslam] Kâfir, müşrik ve münafık kişilerin öteki dünyada azap çekecekleri yer Daru el-Bawar'ın ilk tabakasının adıdır. Cehenneme giren günahkâr müminlerin eninde sonunda çıkacağına inanılmakla birlikte bazı mezhepler, muhalif mezheplere mensup olanların da kâfirler gibi ebedi azap çekeceği görüşündedir. Cehennem, Arapça'ya İbranice'den geçmiş olup, 'Hinnom Vadisi' (Ge Hinnom) anlamına gelmektedir. Kuran'da Cehennemin yedi kaplı olduğu ve her kapının ayrı bir bölüme açılıyor olmasından (Hicr, 15/44) yedi tabakasının olduğu sonucu çıkartılmaktadır. İslam geleneğinde bu katmanlar Cehennem, Lâzâ (alevli ateş), Saîr (pılgın ateş), Sakar (kırmızı ateş), Hâviye (uçurum), Hutame (kalpleri saran ateşli kaygı) ve Cahim (yanan kızgın ateş) olarak açıklanmaktadır. İslami söylencelerde Cehennem 70 bin halkadan oluşan inleme ve uğultu seslerinin sürekli duyulduğu, her yanı ateş ve duman ile kaplı bir yer olarak tasvir edilmekte ve burada her biri dağları yok edecek kudrette 70 bin iblisin insanlara zulmettiğine inanılmaktaydı.

2. [Pers Mitolojisi] Kıyamet günü cezalandırılacak ruhların gideceği bir yer olarak Cehennemden bahseden ilk peygamber Zerdüşt'tür (MÖ 6. yüzyıl). Zerdüşt'e göre ölen kişinin ruhu üç gün yargılanmayı bekledikten sonra dördüncü gün bir köprüden geçirilmekte kişinin hayatı boyunca yaptığı iyilikler kötülüklerden fazlaysa köprü genişlemekte ve cennete açılmakta tersi durumda köprü daralmakta ve ruh cehenneme düşmektedir.

3. [Yahudi Mitolojisi] Bkz. Ge Hinnom, Cennet ve Cehennem

4. [Hıristiyan Mitolojisi] Şeytan ve ona sadık meleklerin yaşadığı, Tanrıyı inkâr edenlerin sonsuza dek yanarak acı çekeceği bir yer olarak tasvir edilmektedir. Hıristiyan Cehennem konsepti pek çok yönüyle İslam ve ortaçağ Yahudi düşüncesindekiler ile benzerlik göstermekte olup, St. Peter'in Cehennem tanımından etkilenen Dante "İlahi Komedya" adlı eserinde detaylı bir tasvirini yapmıştır.

5. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kötü insanların ölümlerinden sonra yiyeceğin olmadığı, içi kanla dolu büyük ve karanlık bir zindana atılacağına inanılmaktadır.

6. [İskandinav Mitolojisi] Ölümden sona gidilen yer için kötü ve iyi ayrımı yapılmamakta olup gökyüzünde gündüz savaşla gece şölenle geçirilen bir mekân olarak tasvir edilmektedir.

7. [Yunan Mitolojisi] Ölenlerin tanrı Hades ile Persephone'un yönettiği yeraltı dünyası Hades'e gideceğine inanılmaktaydı.

Bkz. Hades, Tartaros, Ammait, Arallu

8. [Hint Mitolojisi] Sanskrit Naraka kelimesiyle ifade edilen cehennemde sıcak ve soğu pek çok katmandan oluştuğuna ve ölü ruhların işkence gördüğüne inanılmaktadır. Vişnu Purana'ya göre 28 (II, 6), Manu'ya göre 21 ayrı cehennem olup, suçun cinsine göre kimlerin hangisine gideceği belirtilmiştir.

Ayrıca Bkz. Apratiştha, Asipatravana, Naraka, Maharaurava, Tamas, Nikrintana, Taptakumba

CEİUCİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] **1.** Amazon havzasında yaşayan Anambe halkının inanışında Ülker burcunun yedi yıldızından (Pleiadlar) bir kızın adıdır.

2. Brezilya'da yaşayan Tupi halkının inanışında yamyam bir cadının adı olup, José Viera Couto de Magalhaes'in *O Selvagen* (1874) adlı kitabında hakkındaki bir söylence kaydedilmiştir. Su kenarında gördüğü bir genci yemeyi aklına koyan Ceiuci hiçbir şeyin farkında olmayan adamın üzerine karıncaları göndererek kaşınıp suya girmesini sağladıktan sonra yakalayıp evine getirmiştir. Genci kızına emanet edip eve hapseden cadı ormana odun toplamaya gidince geri dönene kadar genç adam cadının kızını birlikte kaçmaya ikna etmeyi başarmıştır.

CEİTHLENN [Kelt Mitolojisi] Balor'un karısının adıdır.

CEL [Etrüsk Mitolojisi] Piacenza ciğerinde beş tunç heykelciğin adak kitabesinde "Me cels atial celthi" yazısında bahsi geçen bir tanrı olup Yunan mitolojisindeki yeryüzü tanrıçası Ge'nin karşılığı olduğu sanılmaktadır.

CELER [Roma Mitolojisi] Kimilerinde göre Remus'un katilidir.

CELİDON Bkz. Kral Arthur'un savaşları

CELSCLAN [Etrüsk Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Cel'in (Yunan Ge) dev oğlu olup, bir ayna tasvirinde Laran'ın (Yunan Ares) kovaladığı başından ışıklar saçan bir karakter olarak tasvir edilmekteydi.

CEMŞİD [Pers Mitolojisi] İnsanlığa şarapçılık ve diğer bazı sanatları öğreten kültürel kahraman ve Pidadi hanedanının dördüncü İran şahının adı olup, Avesta'da İran'ın Altın Çağı kabul edilen 700'lü yıllarda hüküm sürdüğü sanılmaktadır. Pers mitolojisindeki tanrısal Yima karakteri Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde bazı değişikliklerle birlikte Cemşid'e dönüştürülmüştür. Cemşid'in döneminde ilk kez demir silahlar kullanılmış, şifa sanatı keşfedilmiş, çiçek kokuları parfüme dönüştürülmüş, mücevherler işlenmeye, keten ve ipek kumaşlar üretilmeye başlanmıştır. Emrindeki cinler tarafından havada uçurulan Cemşid Ahriman tarafından yutulan kardeşi Tahmuras'ı devin karnını yararak kurtarmıştır. Cemşid bir gün danışmanlarına yeryüzünde kendisi gibi kudretli ikinci bir kişi olup olmadığını sorunca Tanrı kibirli kralın 700 yıllık hükümranlığının ardından kötü kral Zahhak tarafından öldürülmesini sağlamıştır. Bir söylenceye göre içi ölümsüzlük iksiriyle dolu bir kupa Cemşid'in kupası olarak adlandırılmış olup, Pers kralları tarafından nesiller boyu kehanet amacıyla kullanılmıştır.

CENA [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın havarilerine öleceğini bildirdiği son akşam yemeğinin adı olup Latince "akşam yemeği" anlamına gelmekte, her yıl "Kutsal Perşembe" adıyla kutlanmaktaydı. Yahudiler Mısır'dan ayrılırken yedikleri son yemeğin hatırasını yaşatmak için her yıl birlikte bir akşam yemeği yiyorlardı ki son akşam yemeği de bu Yahudi geleneğinin devamı olarak gerçekleştirilmiştir.

CENAKATLAX [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nehir kenarında somon balıklarının yumurtlamak için geldiği bir mevkide yaşayıp bir kabilenin kızı olup, yemesi için küflenmiş balık verilince ortadan kaybolmuş, bir söylenceye göre somon balıklarının arasına karışmıştır. Bir gün babası bilmeden kızın dönüştüğü balığı yakalamışsa da annesi pişirmeden önce kızının taktığı kolyeyi tanımış, 9 gün boyunca sakladıkları balık sonunda yeniden insan formuna dönüşmüştür.

CENAZE TÖRENİ Tüm din ve inanç sistemlerinde ölümün ardından uygulanan törelerin adıdır. Eski Mısırlılar, ruhun bir gün cesede geri döneceğine inandıklarından ölülerini mumyalayarak gömerlerdi. Çeşitli inançlarda ölülerini yakmaktan, gömmeye hatta ölenin bazı organlarını yemekten, vahşi hayvanlar kolayca yesin diye açık alanlara bırakmak gibi gelenekler görülmektedir. Ölenin yakınlarının üzüntülerini gösterebilmek için yas tutulması ve yasa özgü bir kıyafet ya da semboller taşıması evrensel bir gelenektir. Batı kültüründe matem rengi siyah iken Uzakdoğu'da beyazdır. İslam inancında yas olmamakla birlikte, öleni hayırla anmak, arkasından Kuran okumak ve kabrini ziyaret etmek gelenektendir.

CENDRİLLON Bkz. Cinderella

CENN CRUAİCH [Kelt Mitolojisi] Hıristiyanlık öncesinde İrlanda'da uğruna insan kurban edilen bir gök tanrısının adıdır. Ulster yakınlarında Mag Slecht ovasında etrafı 12 taş ile çevrilmiş altın bir heykeli bulunmuştur.

CENNERENTOLA Bkz. Cinderella

CENNET ve CEHENNEM Hıristiyanlık, İslam ve Ortaçağ Yahudiliği insan ruhunun Tanrı ve melekleri tarafından yargılandıktan sonra günah ve sevapları oranına bakılarak öteki dünyada mükâfat olarak Cennet ceza olarak ise Cehennem adlı yerlere gönderileceğini bildirmiştir. Eski Ahit'te ölenler iyi veya kötü olmalarına bakılmaksızın Şeol adı verilen yeraltı dünyasına gönderilmekteydi ki Yahwe'nin nefret ettiği Kral Saul ve peygamber Samuel Tanrının kontrol edemediği bu diyara gitmişlerdi. Bununla birlikte Yahudilik pagan dinler ve Hıristiyanlık ile temas edince Yahudi düşüncesinde bugünkü Cennet ve Cehennem kavramları oluşturulmuştur.

CENNET Pek çok dün ve kültürde ölmüş insanların sonraki yaşamda varoluşlarını barış, refah ve mutluluk içerisinde devam ettireceklerine inanılan soyut diyarın adı olup, genellikle gökyüzü ile ilişkilendirilmiş, aynı zamanda Tanrıların ikametgâhı olarak tasvir edilmiştir.

1. [İslam Mitolojisi] Ölmüş insanlardan takva sahibi müminlerin mutluluk ve bolluk içinde yaşayacakları içinde meyvenin her türlüsü, bozulmayan sudan ve tadı değişmeyen sütten, lezzet veren şaraptan ve süzme baldan ırmaklar barındıran soyut bir diyarın adıdır. Arapça "Bahçe" anlamına gelen Cennetin çeşitli özellikleri Kuran'da başta Muhammed (47: 15), Nebe (31, 32, 33,3 4), Hac (23), Sâd (50, 51, 52, 53) ve Gâşiye (13, 14, 15, 16) sureleri olmak üzere 147 kez anılmıştır. Sıcak Cehennemin zıddı özelliklere sahip, kapısını Rıdvan adlı bir meleğin koruduğu Cennet'e kıldan ince kılıçtan keskin Sırat (Arapça "patika") adlı bir köprüden geçile-

rek girilmekteydi. Kâfir, müşrik ve münafık kişiler cennete kabul edilmeyip, ebedi olarak cehennemde kalmaktadırlar. İslam söylencelerinde, Kuran'ın Tur, Saffat ve Vakıa surelerinin yanı sıra çeşitli hadislerde cennette erkeklere iri gözlü hurilerin eş olarak verileceği bildirilmektedir. İslam söylenceleri ve ayetlerden çeşitli tabakalara sahip olduğu anlaşılan Cennet, İbn Abbâs'ın rivayetine göre Firdevs (Kehf: 18/107), Adn Cennet'i (Beyyine: 98/7-8), Nâim Cennet'i (Şuarâ: 26/85), Daru'l-Huld, Me'wa Cennet'i (Secde: 32/19), Daru's-Selâm (Yûnus: 10/25) ve İlliyyûn adlı yedi tabakadan oluşmakta, müminler bunlara yaptıkları işlere göre yerleştirileceklerdir. Geç dönem İslam düşüncesinde Cennet piramit gibi 8 katlı bir yapı olarak düşünülmüş ve en yüksek tabakasına Cennet-i Âlâ adı verilmiştir. İslami Cennet anlayışında Hıristiyanlarınkinden farklı olarak insanların yanı sıra hayvanların da bulunduğu anlaşılmaktadır ki bu 10 hayvan Nuh'un güvercini, İbrahim'in koçu, Musa'nın öküzü, Balaam'ın eşeği, Süleyman'ın karıncası, Seba Melikesinin kızkuşu, Yunus'un balinası, Salih'in dişi devesi ve Muhammed'i Cennet'e taşıyan Burak adlı binek hayvanıdır.

2. [Pers Mitolojisi] Dört köşeli tasarlanan cennete Varena adı verilmekteydi.
3. [Slav Mitolojisi] Batı Slavları 'Rai', Doğu Slavları 'Svarog' adı vermektedir.
4. [Taoizm] Ying-çou adası adı verilen cennetin 108 bölgeden oluştuğuna inanılmaktaydı.
5. [Japon Mitolojisi] Sonsuz diyar Takano-Hara'nın tanrıların ikamet ettiği yerdir.
6. [Okyanusya Mitolojisi] Vathi-Vathi adı verilen cennete giden yol ikiye ayrılmakta kötü ruhlar kirli olan sol yoldan gitmektedir.
7. [Afrika Mitolojisi] Bambara halkının inanışında tanrı Faro tarafından yaratılan cennet 7 bölümden oluşmaktadır.
8. [Eski Mısır] Osiris'in cenneti Aalu batıda Ra'nın yolu üzerinde yer almaktadır.
9. [Hint Mitolojisi] Her tanrının kendi cenneti olup, Brahma en önemli cennet olan Brahmaloka'da, Vişnu Vaikuntha'da, İndra Svarga'da, Krişna Go-loka'da, Şiva ise Kailasa'da yaşamaktadır.
10. [İskandinav Mitolojisi] Öldürülen savaşçıların gideceği cennete Valhalla adı verilmekteydi.
11. [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında cennete Paliuli, çok katlı Polinezya cennetinin en yüksek katmanına Putahi-nui-o-Rahua, 10. tabakasına ise Rangi-Tuarea adı verilmektedir.
12. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın dirilişinden sonra ikamet ettiği, günahlarından temizlenen insanların da bedensiz olarak gideceği yer olup, Meryem Ana'nın burada tekrar bedenleneceğine de inanılmaktadır. İbrahimî dinlerin tümünde Cennet, Cehennem'in karşıtı olarak sunulmaktadır.

CENNET BOĞASI Bkz. Gugalanna

CENNET KÖPRÜSÜ [Japon Mitolojisi] Cennet ile Takaçihi dağı arasında uzandığına inanılan köprünün adıdır.

CENNET-İ ÂLÂ [İslam Mitolojisi] Müminlerden imanı en güçlü olanların gidebilecekleri Cennet'in en üst katının adıdır.

CENNETÜ EL-ADN Bkz. Adn

CENTAUR Bkz. Kentaur

CERBERUS Bkz. Kerberus

Roma Milli Müzesinde Ceres rölyefi

CERES [Roma Mitolojisi] Saturn ile Ops'un kızı kabul edilen, Latin kökenli tarım ve hububat tanrıçasının adı olup, yeryüzü tanrıçası Tellus ile benzer özellikleri bulunmaktaydı. Latince 'Büyüme, çoğalma anlamına gelen '-ker' kökünden türetilen Ceres sonraları Yunan tarım tanrıçası Demeter ile özdeşleştirilmiştir. Aventine tepesinde tapınağı bulunan Ceres onuruna her yıl 19 Nisan günü düzenlenen Cerealia adlı bir festivalde tilkilerin kuyruklarına yanan meşaleler bağlanarak dolaştırılmaktaydı. Latin Dili ve Edebiyatı Profesörü Jean Bayet (1882-1969) *'Croyances et rites dans la Rame antique'* adlı eserinde Cerealiaları bir Latin kültün Yunan mitiyle değişimine örnek olarak göstermiştir. Tanrıça onuruna ayrıca Ağustos ayında özellikle kadınların katılımıyla düzenlenen ikinci bir festival daha düzenlenmekteydi. Ceres'ten nadasa bırakma, ekinin yenilenmesi, tarlanın sürümü, tohum atma, toprağın tabanlanması, ilk ve ikinci çapalama, hasat (messor), ürünün toplanıp taşınması ve ambarlarda saklanması gibi tüm ekimin aşamalarında görevini yerine getirmesi istenirdi. Ambarualia adı verilen 'tarlaların kutsal suyla yıkanması' festivali de Ceres onuruna düzenlenmekte ilk hasat edilen başak 'praemetium' bu tanrıçaya sunulmaktaydı. Helenistik Demeter-Dionysos-Kobe üçlemesi Roma'da Ceres-Liber-Libera olarak değiştirilmiş hatta Ceres cinsellik tanrıçası Libera ile özdeşleştirilip evli kadınların koruyucusu olarak da görülmüş, çoğu zaman hayat kadınlarının koruyucu tanrıçası Flora ile aynı tapınağı paylaşmıştır.

CERES AFRİCANA [Roma Mitolojisi] Tertullian'ın notlarında Ceres Punica olarak da anılan bir Kuzey Afrika hasat tanrıçasının adı olup, gerçek adı bilinmemektedir.

CERİDWEN [Kelt Mitolojisi] Mabinogion'a göre Britanya bereket tanrıçasının adı olup, Amen adlı sihirli bir kazanın sahibidir. Ceridwen, Ogyrven'in kızı, kel kafalı Tegid Foel'in karısı, dünyanın en güzel kızı Crerwy (ışık) ile en çirkin

çocuğu Afagddu veya Avagdu'nun (karanlık) şekil değiştirebilme yeteneğine sahip annesidir. Taliesin yazmasında ailesiyle birlikte bir gölün ortasında yaşayan Gallerli bir büyücü kadın olarak bahsi geçmektedir. Ceridwen, oğlunu kâhin yapmak için sihirli bir iksir hazırlayan kadın Amen adlı kazanını uşağı Gwion'a emanet ederken tadına bakmaması için uyarmışsa da iksir kaynarken eline düşen 3 damlayı yalayarak sihirli güçler kazanmıştır. Ceridwen'in intikamından kaçan çocuk kendini tavşana dönüştürünce onu kovalayan kadın tazı olmuş, ardından çocuk ve kadın sırasıyla balık ile su samuru, serçe ile şahin olmuş son olarak Gwion'u buğday tanesi olunca Ceridwen tavuğa dönüşerek rakibini yutmuştur. Bununla birlikte kadın yuttuğu Gwion'dan hamile kalmış ve büyük şair Taliesin'i doğurmuştur.

CERKLİCİNG [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında tarla ve hububatların koruyucu tanrısının adıdır.

CERMAİT [Kelt Mitolojisi] Edebiyat tanrısı Ogma'nın adlarından birisi olup "bal ağızlı" anlamına gelmekteydi.

Cernunnos

CERNUNNOS [Kelt Mitolojisi] Bereket, hayat, refah ve hayvanlar âlemi ile ilişkilendirilen yeraltı dünyasının tanrısının adı olup, Romalılarca Mercury ile özdeşleştirilmiştir. Tiberius döneminde (MS 14-37) Lutetialı denizcilerin Jüpiter'e adadığı 'Nautae Parisiaci' sütunundaki levha bahsi geçen Galya kökenli tanrı sağ omuzunu açıkta bırakan bir cübbe giymiş, küçük gerdanlıkların bağlı olduğu geyik boynuzlarına sahip, içi para dolu bir çanta taşıyan, boynunda maden bir gerdanlık taşıyan kel kafalı bir adam olarak tasvir edilmekteydi. Bretonlar arasında da tanınan tanrının adı Keltçe 'Boynuzlu' anlamına gelmekte olup, bu özelliğine atfen Hıristiyanlığın kabulünden sonra Şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

CERNWENNAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un kamasının adıdır.

CESAİR Bkz. Cessair

CESARA Bkz. Cessair

CESUR KONG Grim Kardeşlerin Cesur Küçük Terzi masalının Kamboçya varyantı olup, korkak karakterine karşın cesaret sahibi olduğu sanılarak ün ve paraya kavuşan Kong adlı adamın öyküsünü konu almaktadır. Ahm ve Kum adlı iki karısıyla orman yolundan uzak bir bölgedeki kardeşinin yanına giden Kong ormanda bir kaplanın saldırısına uğrayınca bir ağaç kovuğuna saklanmışsa da iki karısı kaplanı döve döve öldürmeyi başarmıştır. Aile kaplanın cesedini yanlarında taşımakla kalmamış, erkek varken kadınların kaplanı öldürmesini anlatmak garip kaçacağından iş Kong'un üzerine kalmıştır. Kong'un cesareti ülkenin kralının kulağına gidince adamı ordusuna komutan yapıp savaşa göndermiş, bir filin üzerine çıkarılan Kong korkudan aşırı miktarda titreyince fil harekete geç komutu aldığını sanmış böylece düşman üzerine yürünülüp zafer kazanılmıştır. Benzer şekilde ülkeye musallat olan bir kaplanı da karılarının yardımıyla yenen Kong ölene dek cesaretiyle anılmış, ün ve para içerisinde mutlu yaşamıştır.

CESSAİR [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın ilk kraliçesi olan bir kadın büyücünün adı olup, Nuh peygamberin torunu, Bith ile karısı Birren'in oğlu olduğuna ve büyük tufanın ardından beraberinde 50 kadın ve 3 erkekle birlikte İrlanda'ya yerleştiğine inanılmaktadır. Karaya çıktıklarında erkek başına 1 düzine kadın düştüğünden bir süre sonra erkekler yorgunluktan ölmüş, Cesair'in eşi Fintan ise somon balığına dönüşerek kaçmıştır.

CETHE [Kelt Mitolojisi] Şifa tanrısı Dianchecht'in oğlu, Cian ve Cu'nun kardeşidir.

CETHLİON [Kelt Mitolojisi] İrlanda'yı işgal eden Fomoryalıların kraliçesinin adı olup, "Çengel diş" anlamına gelmektedir. Cethlion halkını Tuatha Dé Danann klanının sebep olacağı kötü sonları için uyarmış, Danu kabilesi tarafından yenilgiye uğratıldıkları son savaşta kahramanca çarpışmış hatta rakip liderlerden birisini de yaralamayı başarmıştır.

CGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ho-Çunk halkının inanışında beyaz saçlı doğan bir kızın adı olup, tüm taliplerini çeşitli bahanelerle reddetmekle kalmayıp, delikanlı kılığında kendine kur yapan hilebaz kaplumbağayla alay edince, kaplumbağa tarafından kokarcaya dönüştürülmüştür.

CHABRİEL [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ folklorunda Tufan sonrası sel sularını kuruttuğuna inanılan meleğin adı olup, Eski Ahit'te bu işi tanrı Yahveh'in gerçekleştirdiği kaydedilmiştir (Tekvin 8: 13).

CHAC Bkz. Khak

CHAMP [Modern Çağ Mitolojisi] New York ile Vermont arasında yer alan Champlain Gölünde yaşadığına inanılan bir canavarın adıdır. 1609'da göl kıyısında kamp kuran Fransız kâşif Samuel de Champlain varil genişliğinde gövdeye sahip at başlı bir yılan gördüğünü kaydetmiştir. 1819, 1873, 1883 ve 1899'de benzer tanıklıklar ya-

şanmış hatta 1977'de canavara ait olduğu iddia edilen bir fotoğraf ortaya çıkmışsa da canavarın varlığı kriptozoolojinin ilgi alanındadır.

CHANGELİNG Bkz. Cin Çalması

CHANSON DE GESTE Bkz. Kahramanlıklar Şarkısı

CHANTİCLEER Ortaçağ masallarında bahsi geçen zeki bir horozun adı olup, her seferinde peşindeki tilkileri atlatmayı başarmaktadır. Canterbury öykülerinden 'Rahibe ile Rahib'in öyküsünde tilki Dan Russell, Chanticleer'in güzel sesine dayanamadığını söyleyip horozun gururunu okşayınca hayvan gözünü kapatıp ötmeye başlamış fırsattan istifade eden tilki de horozu ağzına alıp kaçmaya başlamıştır. Yolda aklı başına gelen Chanticleer tilkinin kine eş kurnazlıkla hayvanın konuşmasını başarıp ağzını açmasını sağlayarak kaçıp gitmiştir.

CHAPBOOK Bkz. Halk Kitabı

CHAUPİ NAMCA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnka halkının inanışında yaratıcı tanrıçasın adı olup, eşiyle birlikte zamanın başlangıcı sırasında ilk insan çiftini yaratmıştır.

CHARLEMAGNE [Fransız Mitolojisi] MS 742-814. Frank ve Lombard kralı, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun kurucusu kabul edilmekte olup, tıpkı Kral Arthur gibi o da pek çok efsaneye konu edilmiştir. 768'de Frank kralı, 774'de İtalya kralı, 800'den itibaren ise Batı Roma imparatorluğunun yıkılmasından 3 asır sonra Avrupa'nın ilk büyük imparatoru olmuştur. Karolenj İmparatoru Pepin'in en büyük oğlu olan Charlemagne, babasının ölümünden sonra devletin topraklarının yarısını kardeşinin ölümünden sonra onun da topraklarını almış ardından Lombardiya ve Saksonya'yı ele geçirip, batıda Endülüs doğuda Avarlara karşı savaşmıştır. Giriştiği fetihlerde Köln'e giderek kendini Alsace-Lorraine, Akitanya, Bretenya ve Cenova Kralı ve Bohemya Prensi ilan etmiş ardından Aachen'de kendini Amsterdam, Rotterdam, Frizye, Gelderland, Frankfurt ve Münih Kralı ilan etmiş, yeni fetihlerin de ardından sonunda Papa'ya başvurarak kurduğu kendisinin imparator devletin Roma İmparatorluğu'nun varisi sayılmasını sağlamıştır. Kutsal Roma İmparatorluğunu 14 yıl boyunca yöneten Charlemagne din ve eğitime büyük önem vermiş çok sayıda kilise ve okul açılmasını sağlamıştır. Büyük lakabıyla anılan Charlemagne tarihi bir karakter olmakla birlikte Ortaçağ efsaneleri ve Chansons de Gestes'de bahsi geçen ve saraya istedikleri zaman girme ayrıcalığına sahip 12 yoldaşının çoğu hayali kahramanlardır.

Bu yoldaşların en önemlileri şunlardır:

- Roland veya Orlando: Charlemagne'ın en sevdiği yeğeni olan büyük savaşçı Roland'ın şarkısı destanının yanı sıra Orlando İnamorato ve Orlando Furioso adlı İtalyan destanların da ana kahramanıdır.
- Britanya kralı Salomon
- Bavyera dükü Namo
- Roland'ın kuzeni Rinaldo
- Reim başpiskoposu Turpin
- Astolpho (İngiliz)
- Danimarkalı Ogier
- Büyücü Malagigi
- Florismart
- Gano veya Ganelon (Hain)
- Fierambras
- Oliver

Bu kahramanlar dışında çeşitli efsanelerde İvon, İvory, Otton, Berengier, Anseis, Gerin, Guarinos, Engelier, Samson ve Gerard isimli şövalyelerin adları anılmıştır.

Bir söylenceye göre rüyasına giren bir melek imparatora bir şey çalmasını söylemiş o da gece yarısı atına atlayıp yola çıkmış, yolda karşısına adı eşkıyaya çıkmış Elbegast (Alberich) adlı bir şövalye çıkmıştır. İmparator rakibini silahsız olarak attan düşürmeyi başardıktan sonra canını ancak bir şey çalmasına yardım ederse bağışlayacağını söylemiştir. Elbegast'ın yardımıyla nazırlarından birisinin şatosuna gizlice giren imparator tesadüfen adamın karısına "Charlemagne'ın ertesi gün bir komploya kurban gideceğini" söylemesine kulak misafiri olmuştur. Şatosuna göre dönen imparator suikastı boşa çıkardıktan sonra komplocuları kendisine sadakat yemini ettirerek canlarını bağışlamıştır. İmparator, rüyasına giren meleğe şükran duygusunun ifadesi olarak yeni inşa ettirdiği sarayına Melek Evi anlamına gelen *Ingelheim* adını koymuştur.

Charlemagne hakkındaki bir söylence ise üçüncü karısının ölümünden sonra doğulu prenses Frastrada'nın sihirli bir yüzük sayesinde imparatoru kendine bağlayıp, evlenmesi hakkındadır. Frastrada, bir süre sonra amansız bir hastalığa yakalanınca ölmeden hemen önce yüzüğü ağzına koyup ondan sonra can vermiştir. Charlemagne, sihrin etkisinden dolayı kadının cesedinden ayrılmak istemeyip Mainz katedraline gömülmesine izin vermeyince Başpiskopos Turpin kadının ağzındaki yüzüğü bulup çıkarmış böylece imparator kendine gelmiş ve kraliçenin gömülmesine izin vermiştir. Bununla birlikte yüzük Turpin'in cebinde olduğundan başpiskoposa yakınlık duyunca Turpin fırsatı değerlendirerek bitkin durumdaki Charlemagne'a bir şeyler yiyip uyumasını tavsiye etmiştir. Turpin yüzüğün gücünü görünce ileride kötüye kullanılmasını engellemek için ormandaki kör bir kuyunun içerisine atarak kurtulmuştur. Bununla birlikte kuyudan gelen sesler Charlemagne'ı cezbetmiş ve kalesini bu kuyunun üzerine kurmaya karar vermiş böylece Aix-la-Chapelle (Aachen) kenti kurulmuştur. Charlemagne ayrıca danışmanları tarafından David olarak anılmıştır.

CHERON, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 3. Yüzyılda Fransa'nın Chartres kentinde piskopos olan Cheron hocası St. Denis ile seyahat ederken soyguncular tarafından kafası kesilerek öldürülmüştür. Söylenceye göre kafası elinde kafası olduğu halde Paris'e ulaşmayı başararak görevini tamamlamıştır.

CHİCHEN İTZA Bkz. Çiçen İtza

CHİLD, FRANCİS JAMES 1825–1896. Amerikalı müzikolog ve halkbilimci olup, Harvard Üniversitesi'nde öğretim görevlisi iken İngiliz ve İskoç çocuk şarkılarını derleyip, 1882-1898 arasında Çocuk Baladları (The Child Ballads) adıyla 5 cilt halinde yayınlamıştır. Child ayrıca Edmund Spenser'in şiir çalışmaları (1855) ve Chaucer ve Gower'in dili üzerine (1863) adlı eserlerin yazarıdır.

CHLAUS HAİSTİG [Kelt Mitolojisi] İrlandalı kahraman Fionn mac Cumhaill kurtarana dek küçük çocukları uyurken çalıp esir eden bahsi geçen bir cadının adıdır.

CHAUCER, GEOFFREY 1343-1400. İngiliz edebiyatının babası sayılan şairin *Cantebury Hikâyeleri* adlı eseri başyapıt kabul edilmekte, çağdaşı William Langland ile birlikte Rönesans'ın habercisi sayılmaktadır. Genç yaştan itibaren saray hizmetinde olan Chaucer, çağdaşları Fransızca veya Latince eserler verirken eserlerini İngilizce yazmıştır. Başlıca eserleri Düşeş Kitabı (1369), Kümes Parlamentosu (1380), Şöhret Evi (1380), İyi Kadınlar Efsanesi, Troylus ile Cryseyde ve Canterbury Hikâyeleri (1386) olup, eserleri arasında saydığı ama henüz bulunamamış Aslan'ın Evi ve birkaç çevirisi bulunmaktadır.

Bkz. Cantebury Hikâyeleri

CHOLLA MO RUN [Kelt Mitolojisi] Bir tulumun konuşma yeteneğini kazanıp sahibini yaklaşan tehlikeler konusunda uyarması konulu bir İskoç efsanesi olup, orijinal bir ezgiye sahiptir.

CHRİSTOPHER, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 3. Yüzyılda yaşayan, 1960'lı yıllarda Katolik Kilisesinin azizler listesinden çıkarılmış olmasına rağmen hala yolcuların koruyucusu kabul edilecek denli popüleritesini korumaktadır. Hıristiyan olmadan önce Offerus, Offro, Adokimus, Reprobus, Reprebus adlarından birisini taşıdığı söylenen Suriye, Filistin veya Arabistan'da doğmuş birisi olan aziz bir söylenceye göre köpeğiyle dolaşan sıradan birisi bir diğerine göreyse prens olup, bu çelişkili ve karmaşık söylenceler Avrupa'ya 9. yüzyılda taşınmıştır. Yortu günü Katolik Kilisesi'nde 25 Temmuz, Protestan Kilisesi'nde 24 Temmuz, Ortodoks Kilisesi'nde ise 9 Mayıs olan aziz onuruna MS 452'de Khalkedon'da bir kilise inşa edilmiştir.

13. yüzyılda yazılan Altın Efsane adlı çalışmada Reprobus adlı korkunç görünümlü dev bir Filistinli olarak tasvir edilmektedir. Reprobus, kılıcını yeryüzünün en güçlü kralı uğruna kullanmaya söz vermiş, Şeytan'ın dünyadaki tüm krallardan güçlü olmasına rağmen İsa'nın haçından korktuğunu görünce Hıristiyan olmaya karar vermiştir.

Eline asa alıp kendine Hıristiyan inancını anlatacak birisini ararken karşılaştığı bir keşiş kendisini omuzunda taşıyarak nehirden geçirmesi karşılığında arzusunu yerine getireceğini bildirmiştir. Günler sonra keşişin kulübesine gittiğinde karşısında İsa'nın çocuk halini görmüş onu sırtına alarak nehri geçirmiştir. İsa'nın sayesinde asası sürgün verip çiçek açan Christopher bir süre sonra şehit edilmiştir.

St. Christopher (Albrecht Dürer)

CHRİSTİNA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1150–1224) Belçika yakınlarında Brustem kasabasında doğan azize 22 yaşında geçirdiği bir nöbet sırasında öldü sanılarak tabuta konulmuşsa da Agnus Dei sonrasında canlanınca Hayret Verici Christina ve Christina Mirabilis olarak anılmıştır. Kız kendine geldiğinde Araf ve Cennet'e gidip geri döndüğünü bildirmiştir. O günden sonra kızın davranışları garipleşmiş, günahkâr insanlardan uzak durmaya çalışan, dağarla tırmanıp, ağaçlara çıkan kız ölümünden sonra azize ilan edilmiş olup, yortu günü 24 Temmuz yapılmaktadır.

CHRİSTMAS Bkz. Noel

CILKHA [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında doğumun koruyucusu olup, doğan çocuğun kaderini belirleyen iyi ruhlardan (Ayığı) birisinin adıdır.

CIRTDAN [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında ateş tanrısının kişileştirilmiş hali olup, Türkmen masallarında 'Kalça Patır' (Kel Kahraman), Tuva hikâyelerinde ise 'Baldır Beejek' adıyla bilinen masal kahramanlarıyla ilişkili olmalıdır.

CİAN [Kelt Mitolojisi] Dianchecht'in oğlu, Ethne'nin kocası, Tuatha Dé Danann kabilesine Fomorlara karşı savaşlarında liderlik eden Lugh'un babasıdır. Cian'ı öldüren Tuirenn'in üç oğlu kefaret olarak Lugh'a Kelt dünyasının sekiz hazinesini getirmiştir.

CİBOLA Bkz. Yedi Altın Şehir

CİCİMAMA Doğu Anadolu bölgesinde yamalı kıyafetler giymiş çocukların uzun bir dal parçasının çatallı ucunu bebek gibi süsleyerek, "cicimama ne ister/Allah'tan yağmur ister" tekerle-

mesi eşliğinde köyde kapı kapı dolaştırarak, her kapıda bebeğin ıslatılması ve yiyecek malzemesi toplaması suretiyle gerçekleştiren bir yağmur duası geleneğinin adıdır. Ermeni köylerinde şu şekilde uygulanmaktaydı: Kuraklık zamanı köyün yaşlı kadınlarının toplanıp aralarından en dincini seçerek başının üzerine haç şeklinde çakılmış bir çita yerleştirip başı dahil hiç bir yeri görülmeyecek şekilde uzun beyaz bir gömlek giydirmeleri, önde davul çalan bir kadının öncülüğünde bir alay oluşturulup kapı kapı dolaşılması geleneğinin adıdır. Geçit sırasında hiç konuşulmaz davul eşliğinde Türkçe, Ermenice türküler söylenmekteydi.

'Cici mama ne ister?

Gökten bulutlar ister

Cici mama ne ister?

Allahtan yağmur ister'

Türküler eşliğinde evlerden tuz, bulgur toplanmakta, bu sırada evlerden Cici mama (anne) üzerine soğuk su dökülmekte, kadın üşümesine rağmen sesini çıkarmamaktadır. Cicimama geleneği, Kars'ta Godu Godu, Trabzon'da Kuçkuçura, Hemşin'de ise Babra Bubrik adlı yağmur duası ritüelleriyle benzerlik göstermekteydi. Müslüman köylerinde yaşlı kadınlar değil erkek çocuklar bir süpürgeye leçek (başörtüsü) geçirip ev ev dolaşarak, tekerlemeler eşliğinde yağ, yumurta, peynir, bulgur toplayıp, yemek yaparak birlikte yemeleri suretiyle gerçekleştirilmekte, her ev sahibi çocukları ve godu/dodu adı verilen süpürgeyi ıslatmaktaydı.

CİD Bkz. El Cid

CİĞI [Türk Mitolojisi] Savaşçılara muharebe esnasında yardım eden savaş cinlerinin adıdır.

CİGORO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında hastalık ve yıkım tanrıçasının adıdır.

CİGOUAVES [Haiti Mitolojisi] Geceleri ortaya çıkarak erkekleri hadım eden bir iblisin adı olup, iştahını kesmek için hayvanların cinsel organları kesilerek Cigouaves'e sunulurdu.

CİN Arap inancına göre tanrının insandan binlerce yıl önce sıcak çöl rüzgârından veya siyah ve dumansız ateşten yarattığı varlıkların adıdır. İnanışa göre saydam buhar veya alevden bedenlere sahip olan cinler şekil değiştirerek insan veya hayvan formunda görünebilir, kendilerini büyütüp, küçültebilirler. Cinler iyi huylu ve güzel veya iğrenç görünümlü ve kötü huylu olabilirler ki kötü cinlerin en güçlü ırkı İfritler olarak adlandırılmaktadır. Uzun ömürlü olan cinler ölümsüz değildir, diğer cinler, insanlar hatta kayan yıldızlar tarafından öldürülebilmektedirler. Cinlerde tıpkı insanlar gibi yiyip içen birbirleriyle hatta insanlarla evlenebilen varlıklar olarak tasvir edilmektedir ki insan-cin birlikteliğinden doğan çocuklar her iki cinsin özelliklerini taşımaktadır.

Cinler, Fars ve Türk mitolojisine göre İran'da yer alan Kaf Dağı'nın ardında Cinistan adlı efsanevi bir ülkede yaşamakta, tıpkı insanlar gibi kadını, erkeği, Müslüman'ı, Hıristiyan'ı, Kâfiri bulunmakta ve bir cin padişahı tarafından yönetilmektedirler. Bununla birlikte cinler çöllerde, yeraltında, terkedilmiş evlerde, büyük ağaçların altında, su kenarları ve değirmenlerde de yaşadıkları ya da eğlenmek için toplandıklarına dair sayısız öykü de bulunmaktadır. Ayrıca Arap ülkelerinde kum fırtınalarını cinlerin yarattığına bu yaratıkların metalin içinden geçemediklerine hatta demirden korktuklarına inanılmaktadır. İnanışa göre cinlerden korunmak için onların yaşadığı ya da uğrak yeri olan yerlere gitmemek, rastlaşma imkânı olan yerlerde bir iş görmeden önce 'destur' demek gereklidir. Ayrıca çeşitli nazarlıkların yanı sıra Arabistan'da tawiz veya azâim Anadolu'da muska veya hamayıl adı verilen içinde dinî ve büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan bir nesne veya yazılı kâğıtlar cinlerin kötülüklerinden korunmak için insanlarca taşınılmaktadır. Afrika'da Svahili ve civarında kötü ruhları kovmak için bir kâğıt parçasına yazılarak uygulanan büyü azima olarak bilinmektedir.

İslam dininde Cinler

Antik Sami halkları ölmüş atalarının ruhlarının geceleri ortalıkta dolaşıp sabah ışığıyla kaybolduğuna, kendilerini görünmez yapıp hayvan şekline giren bu ruhların hastalık getirdiğine ve insanları delirttiğine inanıyorlardı. Araplar da ateşin ruhu olarak adlandırdıkları cinlerin varlığına inanıyor hatta Kur'ân da Surat (72. sure 28 ayet) suresinde cinlerden bahsediliyordu. İslam inancında cinler, tabiatta var olan ve insanın hükmü altına girmemiş düşman olarak kalmış ruhları temsil etmekte olup, Cahiliye Devri Arapları onlardan bazılarını Allah'la eş tutarak tapınmış, yardım dilemiştir (es-Saffât, 37/158, el-En'âm, 6/128, el-Cumua, 62/6). İslam inancına göre tıpkı insanlar gibi cinlere de peygamberler gönderilmiştir:

"Ey cin ve insan topluluğu; size, içinizden, ayetlerimi anlatan ve şu (korkunç haşr) gününüzün geleceğini haber verip sizi korkutan peygamberler gelmedi mi?" (el-En'âm, 6/130)

Cinler, İslam dini açısından Mümin ve kâfir, cinsiyet açısından tıpkı insanlar gibi dişi ve erkek olarak ikişer gruba ayrılabilirler. Onların

da insanlar gibi genci yaşlısı vardır ve Allah'a ibadet etmekle yükümlüdürler:
"Ben cinleri ve insanları ancak ibadet etsinler diye yarattım" (ez-Zariyat, 51/56)
Cinler çeşitli şekillere girebilir ve insanlar için imkânsız olan son derece ağır ve zor işleri bile kolaylıkla becerebilir. Hz. Süleyman Belkıs'ın tahtını Yemen'den Kudüs'e getirmek isteyince, bir cin, daha sen makamından kalkmadan ben sana onu getiririm demiş, Hz. Süleyman cinleri ağır işlerde çalıştırmıştır:
"Süleyman'ın önünde, Rabbi'nin izniyle iş gören bazı cinler de vardı. İçlerinden kim bizim emrimizden ayrılıp saparsa ona çılgın azaptan tattırdık." (Sebe, 34/12).
İnanışa göre Şeytan'da başlangıçta bir cinken, kendisinin ateşten, Âdem'in topraktan yaratıldığını ileri sürerek Hz. Âdem'e secde etmediği için Allah'ın rahmetinden kovularak (el-Bakara, 2/24) kâfir olmuştur.
Arap söylencelerinde cinlerin Marid, İfrit, Şeytan, Cin ve Can adlı 5 sınıftan oluştuğundan bahsedilmiştir. Pers söylencelerinden ise Deva, Narah ve Piri adlı cin gruplarının varlığı bilinmektedir.

Cin Öyküleri

Binbir Gece Masallarından "Balıkçı ile Cin" ve "Alaaddin ile Sihirli Lambası" cin insan ilişkilerini konu alan en ünlü cin öyküleridir. İlk öyküde bir balıkçı intikam peşindeki tehlikeli bir cini şişesinden çıkarmışsa da yaptığı hatanın canına mal olacağını anlayınca cinin bir şişeye girecek denli küçüleceğine inanmadığını söyleyerek kandırdığı yaratığı tekrar şişeye hapsetmeyi başarmıştır. İkinci öyküde ise yoksul Alaaddin'in bir kandilin içinde hapis kalıp, kandilin sahibinin 3 dileğini yerine getirmekle görevli cinin sayesinde refah ve mutlu bir hayata ulaşmasının öyküsü anlatılmaktadır.

Destur

Anadolu'da cinlerin şerrinden kurtulmak ve bir topluluğun bulunduğu ortama girebilmek için izin isteme sözü olarak 'destur' kelimesi kullanılmaktadır. Sokağa kirli su dökülürken cinlerden korunmak için söylenen "Destur yâ ahd-i Süleyman!" deyiminin kaynağı, cinlerin Süleyman'a verdikleri "senin adını anan kişiye dokunmayacağız" sözüdür.

CİN ÇALMASI Cinlerin küçük bebekleri çalarak kendi bebekleriyle değiştirmelerinin adı olup, bu durum çocuğun çirkinliği ve büyüme güçlüğü çekmesiyle anlaşılır. Cin bebekler İngiltere'de Changeling adıyla bilinmektedir. Cin Çalması inancına Kelt mitolojisinin yanı sıra Türk, Çin ve Amerika yerlilerinin efsanelerinde de rastlanmaktadır.

CİN TUTMASI Anadolu'da sara hastalığının cinler tarafından gerçekleştirildiğine inanıldığından için bu adla bilinmektedir.

CİNDERELLA Kıskanç ve kötü kalpli üvey annesi ile üvey kız kardeşleri tarafından köle gibi kullanılmasına rağmen sonunda içinde bulunduğu durumdan kurtulup mutluluğu bulan yetim bir kızın öyküsünün anlatıldığı Avrupa halk masalının adıdır. Türkçeye Külkedisi adıyla çevrilen Cinderella yoksul ve güzel bir genç kız olup, üvey annesi ve üvey kardeşlerinden gizli olarak vaftiz peri annesinin yardımıyla ülkenin prensinin verdiği baloya gitmiştir. Peri kadın, sihirli değneği yardımıyla birkaç saatliğine de olsa Külkedisinin üzerindeki paçavraları balo elbisesine, bir balkabağını arabaya, bir kaç fareyi ise arabacı ve uşaklara, kızın çirkin sandaletlerini de cam terliklere dönüştürmüştür. Baloda karşılaşıp dans ettiği prens Külkedisi'ne âşık olmuş, gece yarısı saat 12'de büyünün bozulacağını bilen kızın alelacele giderken bıraktığı terliğin tekinden tüm ülkeyi ev ev taratarak sevdiği kızı bulmayı başarmıştır.

Varyasyonlar

Sadece Avrupa'da 500 civarında ayrı varyasyonu tespit edilen Cinderella masalı, dünyanın pek çok kültüründe benzerlerine rastlanılan bir masal motifini oluşturmaktadır. Perrault'un *Cendrillon* varyasyonunda bulunan yer alan bazı olaylara ve vaftiz peri annesi gibi karakterlere diğer varyasyonlarda rastlanmamakta bu rolü kızın iyi davrandığı hayvanlar üstlenmektedir. Aynı şekilde prensin kızı cam ayakkabısının tekinden bulması da sadece Perrault'un öyküsüne özgü olup diğerlerinde altın ya da gümüş ayakkabı ya da parmağına uyan bir yüzük aynı amaçla kullanılmaktadır.

Rhodopis

MÖ 1. yüzyılda Yunan tarihçi Strabon'un kayıtlarında (Geographica 17, 1.33) Mısır'daki Yunan kolonisi Naukratis'te yaşayan Rhodopis (Pembe Yanaklı) adlı kızın öyküsü ile Cinderalla'nın ki arasında ciddi benzerlikler bulunmaktadır. Rhodopis yıkanırken bir kartal kızın sandallarından birisini çalmış, bir süre uçtuktan sonra ülkenin kralının kafasına bırakmıştır. Sandalın zarafetinden etkilenen ve olayı bir işaret olarak yorumlayan kral tüm ülkeyi aratarak terliğin diğer tekinin kime ait olduğunu buldurmuş, kızı Naukratis'ten Memphis'e getirterek evlenmiştir.

Ye Xian, Yeh Şen

Bir başka varyasyon Ye Xian veya Yeh Şen MS 860 yılına Çin'de Tang hanedanı dönemine ait olup, Duan Çengş tarafından derlenmiş *Youyang'dan Çeşitli Parçalar* adlı koleksiyonda yer almıştır. Bu varyantta Ye Xian adlı çalışkan bir kız üvey annesi ile üvey kız kardeşi tarafından öldürülen annesinin balığa dönüşen ruhuyla arkadaş olmuş, onun yardımıyla katıldığı Yeni yıl kutlamalarında kral ile tanışırken terliğini unutmuş, tüm ülkeyi aratan kral kızı bularak evlenmiş, üvey anne cezasını bulmuştur.
Ayrıca İndonezya ve Malaysiya'da anlatılan *Bawang Merah* ile *Bawang Putih* öyküsünün kahramanı iki kız, Filipinler'de *Mariang Alimango*, Vietnam'da *Tam Cam*, Kore'de *Kongjwi ile Patjwi*, 1001 Gece Masallarından *İkinci Şeyh Hikâyesi* masalın yeryüzüne yayılmış çeşitli varyasyonlarındandır.
Giambattista Basile'in La Gatta Cennerentola'nın 1634 yılında *Gatta Cennerentola* adıyla kaydettiği öykü, Fransız yazar Charles Perrault (1628-

1703) tarafından 1697 yılında *Contes de ma mére l'oye* (Kaz Ana'dan Masallar) derlemesinde Cendrillon adıyla ve 1812'de Grim Kardeşlerin *Kinder und Hausmärchen* adlı derlemelerinde Aschenputtel adıyla yer alınca popüler olmuş, 1950 yılında ise Walt Disney Productions tarafından İngilizce konuşan ülkeler için Cinderella adıyla çizgi film haline getirilmiştir. Ayrıca Cinderella öyküsünün ruhlar diyarındaki annesinden yardım isteyen Slav masal kahramanı yetim kız Vasilisa ile motif benzerliği de dikkat çekicidir. Arnavutluk ve Sırbistan'da İşkodra gölü civarında yaşadıkların inanılan dağ ruhlarına Türkçe'den ödünç alınan cin adı verilmekteydi.

Cendrillon masalı 1930 baskısı kitap kapağı

CİNLER ADASI Kanada'nın doğusunda Newfoundland adası yakınlarında bir zamanlar var olduğu sanılan cinler ve vahşi canavarlar ile dolu bir hayalet adanın adıdır. Orijinal adı 'Isle of Demons' olan ada 1500'lerin başında ortaya çıkıp 1600'lerin ortalarında yok olmuştur.

CİNXİA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisi olup 'gelinin kuşağını gevşeten' anlamına gelmekteydi.

CİPUS [Roma Mitolojisi] Roma kentinin Rauduscula na kapısı üzerinde boynuzlu bir adam olarak tasvir edilen general Genucius Cipus'un kısa adıdır. Söylenceye göre bir savaştan zafer kazanmış olarak ordusuyla Roma'ya dönerken bir dere kenarında suya baktığında alnında iki boynuz görünce bir kurban keserek kâhinlerine kurbanın bağırsaklarından fal baktırmış, kâhinler şehre hemen girerse krallığı ele geçireceğini bildirmiştir. Cumhuriyetçi olan general bu kehanetin gerçekleşmesinden korkarak durumu açıklayıp kendini sürgün ettirmişse de senato tarafından davranışı yüzünden ödüllendirilmiştir.

CİRCE Bkz. Kirke

CİRCİS [İslam Mitolojisi] İsa'dan sonra insanlığa gönderilen velî veya peygamberin adı olup hayatı Filistin'de geçmiştir.

CİREİN-CROİN [Kelt Mitolojisi] İskoçya'da yaşayan ve tüm canlıların en büyüğü olduğuna inanılan dev bir yılanın adı olup, bir seferde yedi balina yediğine inanılmaktaydı.

CİUCCİANESPOLE Bkz. Guifa

CİUNDA [Budist Mitolojisi] İkram ettiği mantar yüzünden istemeden Buda'nın zehirlenmesine sebep olan köylünün adıdır.

CİZO [Japon Mitolojisi] Çocukların koruyucu tanrısının adıdır.

CLAİOMH SOLAİS [Kelt Mitolojisi] Tuatha de Danann kabilesinin lideri Nuada'nın kılıcının adı olup Keltçe 'Işığın kılıcı' anlamına gelmektedir.

CLARE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1194–1253) Yoksul Clares Rahibeleri tarikatının kurucusu olan azizenin adı olup, yortu tarihi 12 Ağustos'tur. Assisili soylu bir ailenin kızı olan Claire kendini dine adam isteyince ailesinin itiraz etmiş bu yüzden evden kaçarak Porzioncula kilisesine sığınmış, burada tanıştığı St. Francis sayesinde arzusunu gerçekleştirirken kız kardeşi Agnes'in de rahibe olmasını sağlamıştır. Burada 1212 yılında St. Francis'in yardımıyla Fransisken geleneğine bağlı *Yoksul Clares Rahibeleri* veya *Yoksul Hanımlar* adıyla bilinen tarikatı kurmuştur. Azize'nin Arapların kente girişini durdurduğuna dair bir söylence bulunmaktadır. St. Claire tasvirlerinde bir haç ile zambak taşıyan bir rahibe olarak gösterilmiştir.

CLARENT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un iki büyülü kılıcından birisinin adı olup, Arthur diğer kılıcı Excalibur'u savaş meydanında kullanırken Clarent'i savaşçılarını şövalye ilan etmek için kullanıyordu. Bazı hikâyelerde Clarent'in bir kayaya saplı olduğu anlatılmaktaysa da bu tema tartışmalıdır.

CLARİSSANT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Guiromelant'la evlenen Lot ile Mogause'nin kızının adı olup Guigenor'un annesidir.

CLARİSSE [Fransız Mitolojisi] Renaud de Montauban'ın karısı olan Gaskonya prensesidir.

CLAUDAS [Britanya Mitolojisi] Ban, Bors ve Arthur'un düşmanı bir Frank kralının adı olup, Kral Arthur tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

CLAY ALLİSON Texaslı bir çiftlik sahibi ve silahşor olan Robert Clay Allison (2 Eylül 1840 - 3 Temmuz 1887) Vahşi Batı'nın en tanınmış tarihi karakterlerinden birisi olarak çok sayıda öykü ve söylencenin konusu olmuştur. Uzun boylu, mavi gözlü, uzun bıyıklı birisi olan Allison ayıkken ağırbaşlı olmasına karşın içkiliyken kötü yürekli bir katile dönüşmekteydi ki çok sayıda düelloyu bu durumdayken kazanmıştır. Ölümü silahla olmamış trenden rayların üzerine düşmüş vagonların altında kalarak ölmüştür.

CLEM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Thomson nehri havzasını hasırotlarıyla kaplayan pelikan kadının adı olup söylenceye göre bu otlar insana dönüşerek Clem ile birlikte bölge halkının atası olmuştur.

CLEMENT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Aziz Papalardan dördüncüsü olup, Clemens Romanus olarak anılmakta ve MS 99 yılında öldüğü bilin-

mektedir. Şehit edilince yerini aldığı Papa Petrus döneminde Roma piskoposu olan Clemens papalar arasında en hoşgörülü ve sabırlı olanlardan birisi olarak bilinmekte, yortu günü 23 Kasım'da yapılmaktadır. Bir söylenceye göre St. Peter ve St. Paul ile birlikte kalabalık bir Hıristiyan grubun başında imparator Trajan tarafından su ve yiyeceğin olmadığı bir adaya sürülmüştür. St. Clemens dua edince bir kuzu ortaya çıkmış ve Hıristiyanların su bulmasını sağlamıştır, aziz cezalandırılmak için boynunda bir çapa ile denize atılınca ise denizin suyu 3 mil çekilerek rahibe zarar vermemiştir.

CLEMENTİA [Roma Mitolojisi] Merhamet ve şefkat tanrıçasının adı olup, Roma sikkelerinde bir elinde patera diğerinde ise asa tutarken tasvir edilmiştir.

CLİGES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatından Chrétien de Troyes'un versiyonunda Gawain'in yeğeninin adıdır.

CLİODHNA [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli bir güzellik tanrıçası olmakla birlikte zamanla Cork civarındaki Carraig Cliodhna bölgesinde yaşayan bir periye dönüştürülmüştür. Tuatha Dé Danann kabilesinin bansheesi olan Clídna, Clionadh, Clíodna ve Clíona adlarıyla da bilinmekte dağlarda yaşayan perilerin (sidheog) kraliçesi kabul edilmektedir. Bir söylenceye göre güzellik tanrıçası Clíodhna'nın öteki dünyadaki bir ağacın elmalarıyla beslenen ve sesi hastalıkları iyileştiren 3 kuşu bulunmaktaydı. İnsan sevgilisi Ciabhá ile birlikte olabilmek için öteki dünyadaki Tir Tairngire adasından ayrılan tanrıça uykuya dalınca bir dalga tarafından Cork'a gelmiştir. Burada kayalık bir tepeye yerleşip genç erkekleri kaçıran kadın Earl Gerald Fitzgerald ve O'Keeffe kabilesinin atası Caomh ile ilişki yaşamış, zamanla MacCarthys kabilesnde banshee olarak hizmet etmiştir.

CLİTUMNUS [Roma Mitolojisi] Okeanus ile Tethys'in oğlu olan Clitunno nehri tanrısının adıdır.

CLOACİNA [Roma Mitolojisi] Kanalizasyon tanrıçasının adı ve Venüs'ün lakaplarından birisiydi. Bu yüzden şehrin ana kanalı Cloaca Maxima olarak adlandırılmaktaydı (Liv. iii. 48.).

CLOELİA [Roma Mitolojisi] Porsena'ya verilen çok sayıda kız ve erkek rehinelerden birisi olan genç kız Etrüsk kampından kaçtıktan sonra Tiber nehrini geçerek Roma'ya ulaşmayı başarmışsa da yakalanıp geri gönderilmiştir.

CLOOTİE [Kelt Mitolojisi] İskoçya'da şeytan anlamında kullanılan bir terim olup, tarlanın henüz sürülmemiş veya hiç sürülmeyecek bölümüne Old Cloots veya *Auld Clootie* adlarıyla bilinene şeytanı memnun etmek için bir hediye bırakılmaktaydı.

CLOTA [Kelt Mitolojisi] Clyde nehrinin tanrıçasının adıdır.

CLOTHRA [Kelt Mitolojisi] Medb, Eithne ve Mugain'in kız kardeşi olup, kardeşlerinden bir oğlu olmuş ardından oğluyla ensest ilişkisinden Crimthan adlı kahraman dünyaya gelmiştir.

CLOTİLDE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (475–545) Frank kralı I. Clovis'in karısı olan kadın kocası ve halkının Hıristiyanlığı seçmesinden önemli bir rol oynadığından Katolik Kilisesi'nce azize ilan edilmiş olup, yortu günü 3 Haziran'dır. Söylenceye göre Hun tehlikesine karşı karısından kendi tanrısına dua etmesini isteyen pagan kral ilahi bir işaret olarak yorumladığı zaferinden sonra St. Rémy tarafından vaftiz edilerek Hıristiyan olmuştur. Hıristiyan sanatında elinde üzerinde fleurs-de-lis sembolü bulunan bir kalkan taşıyan melek eşliğinde kraliyet elbiseleri içerisinde dua ederken tasvir edilmektedir.

CLOUGHLU CLİM Robin Hood'dan kısa bir süre önce yaşadığı sanılan bir kanun kaçağı olup, Percy'nin Reliques adlı baladında arkadaşları Adam Bell ve Cloudesleyli William ile birlikte bahisleri geçmektedir. Adam ile birlikte idam cezasına çarptırılan William'ı kurtaran Clim, kraldan af diledikten sonra saray hizmetine alınmıştır. Bkz. Adam Bell

Cluricaune (Croker, 1862)

CLURİCAUNE [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Leprikon ve Far Darria gibi yalnız yaşayan bir peri türü olup geceleri ortaya çıkan, sürekli ayyaş dolaşan, köpek ve koyunların sırtlarına çıkarak koşturmaktan büyük keyif alan, zenginlerin mahzenlerine girerek tüm fıçıları boşaltan muzip küçük yaratıklar olarak tasvir edilmektedirler. Cluricaune kendisine iyi davranıldığında şarap mahzenlerinin sadık bekçisiyken tersi durumlarda tüm şarap stokunu yok etmektedir.

CLUSİUS [Roma Mitolojisi] Janus'un lakabı olup Clusiviuns olarak da kaydedilmiştir.

COCİDİUS [Kelt Mitolojisi] Kuzey Britanya kökenli av tanrısının adı olup Romalılarca orman tanrısı Silvanus'la özdeşleştirmiştir.

COCKAİGNE Ortaçağ Avrupa folklorunda bolluk diyarı olarak adı geçen, insanların çalışmasına gerek olmayan hayali bir ülkenin adıdır. Söylenceye göre hamur işi sokaklar, şeker ve pastadan yapılan evler, şarap akan ırmaklar, insanların yemesi için dolaşan kazlar ya da gökten yağan tereyağlı tarla kuşlarıyla dolu bu efsanevi ülkenin muhtemelen 13. yüzyılda Avalon'u alaya almak amacıyla uydurulduğu

sanılan bu hayali ülke aynı zamanda yiyecek temin etmek için yorucu işlerden bunalmış Ortaçağ köylüsünün hayallerini temsil etmekteydi. Alman şair Hans Sachs'ın (1494-1576) çalışmalarında Schlaraffenland 8Süt ve Bal Diyarı) adıyla bolca anılan bu mizahi cennetin ünü Atlantis ve El Dorado'yı yakalayamamışsa da pek çok yazar, şair tarafından anılmış hatta *Schlaraffenland Hakkında Bir Öykü* (Das Märchen vom Schlaraffenland) adlı bir masal Grimm Kardeşlerin derlemesinde yer almıştır. Cockaigne, İsveççe Lubberland, İspanyolca Jauja, Hollandaca Luilekkerland (Tembel Ağız Sulandıran Ülke), İtalyanca Paese della Cuccagna terimleriyle Avrupa edebiyatında yerini sağlamlaştırırken 19. yüzyıl İngiltere'sinde Londra'nın işçi sınıfının kullandığı Cockney şivesine atfen Cockaigne kelimesi şaka yollu bu topluluk ile özdeşleştirilmiştir.

COCKATRİCE Yaşlı Pliny'nin 'Tabiat Bilgisi' adlı kitabında bahsi geçen bir yaratıktan esinlenerek MS 12. yüzyılda uydurulan bir Basilisk taklididir. Basilisk gibi tehlikeli ve zehirli bir yaratık olan Cocatrice'in nefesinin zehirli bakışının ise ölümcül olduğuna, zehrinin sadece sansarları etkilemediğine inanılmaktaydı. Aldrovandus tarafından sekiz ayaklı ve tavuk başlı bir yılan görünümünde tasvir edilmiş, Papa 4. Leo (847-855) anılarında Saint Lucea kilisesinin kubbesinde bir Cockatrice'e rastlanıldığını bildirmiştir.

Cockatrice

COELUS [Roma Mitolojisi] Yunan gökyüzü tanrısı Uranüs'ün karşılığı olup, Latince 'gökyüzü' anlamına gelmekteydi. Coelus'un karısı yeryüzü tanrıçası Terra'ydı.

COLBUMATUAN KURRK [Aborijin Mitolojisi] İnsanları üzerine ağaç dalları atarak öldüren kötü bir dişi ruhun adıdır.

COLLEDA [Slav Mitolojisi] Sırp halkının inanışında kış gündönümü tanrıçasının adı olup, onuruna bir kütük yakıldıktan sonra çocuklara tatlı kekler dağıtılmakta tanrıçaya sıcakların gelmesi için yalvarılmaktaydı. Sırbistan'ın bazı bölgelerinde kış gündönümü Koleda olarak adlandırılır ve çocuklar ev eve dolaşıp bereket dileyen şarkılar söyleyerek yeni yılın gelişini kutlardı. Tanrıça Colleda, Rusya'da Koliada, Doğu Karadeniz bölgesinde ise Kalandar adıyla bilinmekteydi.

COLOSSUS Bkz. Dünyanın yedi Harikası

COLT-PİXY [Britanya Mitolojisi] Haylaz bir perinin adıdır.

COLUMBA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (MS 521–597) İskoçya'nın havarisi ve İona başrahibi olan aziz Ulsterli bir kabile şefinin oğlu olarak dünyaya gelmiş, 563'de 12 yoldaşıyla birlikte İona Adasına giderek bir manastır kurarak paganlar arasında Hıristiyanlığı yaymıştır.

COMPAİR LAPİN Bkz. Tavşan Kardeş

CONALL CERNACH [Kelt Mitolojisi] Güçlü bir savaşçının adı olup 'Connghall' kelimesinin varyasyonu olmalıdır.

CONCHOBAR [Kelt Mitolojisi] Fathach ile Nessa'nın oğlu, Dechtere'nin kardeşi olan Ulster (Kuzey İrlanda) kralının adıdır. Babasının ölümünden sonra annesi Ulster kralı Fergus'u oğlunun bir yıllığına tahta geçmesi için kandırmış, Fergus zaman dolunca Conchobar'ın yerine yeniden kral olmak isteyince soylularca engellenmiştir. Önce Medb ardından ondan ayrılıp Eithne ile evlenen kral son olarak Deirdre ile evlenmeyi planlamıştır. Buna karşın Deirdre âşığı Noíse ile kaçınca kral kızın âşığını öldürmüş, Deirdre de üzüntüsünden ölmüştür.

CONCİLİATRİX [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakabıdır.

Concordia

CONCORDİA [Roma Mitolojisi] Uyum, anlaşma tanrıçasının adı olup MÖ 367 yılında Forum Romanum'da Camilus tarafından inşa edilmiş bir tapınağı bulunmaktadır. Her yıl 30 Nisan günü düzenlenen bir festivalde sağlık tanrısı Salus ile birlikte 30 Nisan günü düzenlenen bir festivalde onurlandırılmaktaydı. Roma sikkelerinde bereket boynuzu (Kornukopia) ile sunu kâsesi taşırken tasvir edilmektedir.

CONDATİS [Kelt Mitolojisi] Britanya'da suyun kişileştirilmiş hali olan bir nehir tanrısının adıdır.

CONDİTOR Bkz. Convector

CONGOLOS Yozgat ve civarında evlere kara kışın sonu, zemheri ayının başında (10-17 Ocak) uğrayan efsanevi bir yaratığın adı olup bir karakoncolos varyantıdır. Açıkta bulunan yiyecek kaplarına tükürüp hastalıklara sebep olur, evin dışından insanlara seslenerek dışarı çağırır, uykusunda dışarı çıkan insanları alıp götürür, kişi yolda uyanmazsa donup ölürmüş. Yozgat'ta pancar pişirilen evlere uğramadığı sanıldığından, congolos günlerinde özellikle pancar pişirilmekteydi.

CONKİAJGHARUNA [Kafkas Mitolojisi] Cinderella masal karakterinin Gürcü varyantının kahramanı olup, Gürcüce "Baldırı çıplak" anlamına gelmektedir. Kötü üvey anne ve üvey kız kardeşiyle birlikte yaşayan Conkiajgharuna ağır çiflik işlerini yapmaktadır. Yeterli beslenmeyen kızın baktığı inek bir gün konuşmaya başlamış, Conkiajgharuna'ya bir boynuzundan yağ diğerinden bal içebileceğini söylemiş daha sonra da kızın zor işleri başarmasına bilgece öğütleriyle yardım etmiştir. İnek, kızı bir yangından kurtarmış bu sırada böcek yiyen yaşlı bir cadı ile tanışan kız cadının tarif ettiği pınara giderek saçlarının parlak altına dönüşmesini sağlamıştır. Kızdaki değişikliği fark eden üvey anne kendi kızını Conkiajgharuna'nın yerine iş görmeye göndermişse de cadıyı küçümseyen kız aynı pınara gidip banyo yapınca bedeni ve saçları kapkara olmuştur. Kıskanç üvey anne Conkiajgharuna'nın işlerini arttırmışsa da kız ineğin sayesinde güzel kıyafetler giyerek zarif bir atın üzerinde ülkenin prensi ile tanışmış, ayrılık vakti geldiğinde ise gümüş terliğini geride bırakmıştır. Prens tüm ülkeyi elinde tek terlik dolaşarak kızı bulmayı başardıktan sonra kıza evlenme teklif etmiştir.

CONSESTES Dİİ [Roma Mitolojisi] Roma panteonunda bulunan altısı erkek, altısı kadın 12 tanrının ortak adıdır. Bunlar: Jüpiter ve Juno, Neptune ve Minerva, Apollon ve Diana, Mars ve Venus, Vulcan ve Vesta, Mercury ve Ceres.

CONSEVİUS [Roma Mitolojisi] Janus ile Ops'un lakabı olup Consivius formunda da yazılmaktaydı.

CONSOLATİO [Roma Mitolojisi] Tesellinin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Paregoros'un karşılığıdır.

CONSUETUDO [Roma Mitolojisi] Alışkanlığın kişileştirilmiş formudur.

CONSTANS [Britanya Mitolojisi] İmparator Konstantin'in üç oğlunun en büyüğü olup, Aurelius Ambrosius ve Uther Pendragon'un ağabeyi, Kral Arthur'un amcasıydı. Rahip olmasına karşın ölüm döşeğindeki babasının yerine tahta çıkmışsa da kendisine suikast düzenleyen Vortigern tarafından öldürülmüştür. Kardeşi Aurelius Ambrosius, Vortigern'i öldürerek intikamını almış o da bir süre tahtta kaldıktan sonra yerini Arthur'un babası Uther Pendragon'a bırakmıştır.

CONSUS [Roma Mitolojisi] Hasadın güvenle toplanmasından ve tahıl stoğundan sorumlu olan tanrının adıdır. Consus'un, Circus Maximus'ta bir yeraltı sunağı bulunmakta, 7 Temmuz, 21 Ağustos ve 15 Aralık tarihlerinde onuruna Consualia adlı üç festival düzenlenmekteydi. Yeraltı kökenli bir tanrı olan Consus onuruna düzenlenen ayinlerde Flamen Quirinalis ile Vestalar görev yapmaktaydı. Sembolü buğday tohumu olan tanrının Etrüsk veya Sabine kökenli olduğu sanılmaktadır. Bununla birlikte Georges Dumézil ve G. Capdeville tanrının adının Latince condere "depolamak" ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

CONTİNENTİA [Roma Mitolojisi] Ölçülü olmanın kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Sophrosyne'in karşılığıdır.

CONTREBİS [Kelt Mitolojisi] Roma döneminde Lancaster bölgesinin yerel tanrısının adıdır.

CONVECTOR [Roma Mitolojisi] Hasat tanrısının adıdır.

CONWENNA [Britanya Mitolojisi] William Blake'in Karmaşık Mitoloji adlı çalışmasında yer alan Kudüs şiirinde bahsi geçen Kral Dunwallo'nun eşinin adıdır.

COPHETUA [Britanya Mitolojisi] Penelophon adlı dilenci kıza âşık olup evlenen bir Afrika kralının adıdır.

COPİA [Roma Mitolojisi] Refah ve zenginlik tanrıçasının adı olup, kornukopia adlı bereket sepetini taşırken tasvir edilirdi. Copia, talih tanrıçası Fortuna'nın maiyetindendi.

CORB [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde Fomoryalıların tanrının adıdır.

CORBENİC [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Balıkçı Kral'ın Grail kabını muhafaza ettiği gizemli bir şatonun adıdır.

COREY, GİLES (1619–1692) Salem mahkemeleri sırasında Ann Putnam, Mercy Lewis ve Abigail Williams adlı kişilerce cadılıkla suçlanan kurbanlardan birisinin adıdır. Şahitlerden Ann Putnam, Giles Corey'in hayaletinin kendisini ziyaret ederek Şeytan'ın Kitabını yazmasını istediğini, diğer şahitlerde gencin büyücü olduğunu bildirmiştir. Ağır suçlamalara dayanan mahkeme de henüz 19 yaşındaki genç ile karısını ölüme mahkûm etmiştir.

CORİNEUS [Britanya Mitolojisi] Güneybatı İngiltere'de bulunan Cornwall kentine adını veren kişinin adı olup Geoffrey de Monmouth'un *Historia Regum Britanniae* adlı eserinde bahsi geçmektedir.

CORMAC MAC AİRT [Kelt Mitolojisi] Bilinen en ünlü İrlanda kralının adı olup Tara bölgesini MÖ 227-266 yılları arasında yönettiği sanılmaktadır.

CORPUS CHRİSTİ Bkz. Katolik Yortusu

CORRAESTEL [Kelt Mitolojisi] Brandan ve Maeldune gibi efsanevi gezginlerden birisi olup O'Corra adıyla da bilinmekteydi.

CORRİGAN [Kelt Mitolojisi] Sağlıklı insan bebeklerini çalarak yerlerine bir changeling yerleştiren dişi bir perinin adıdır. Corrigan'ın, eski Kelt rahibelerinden (Druidess) birisi olduğuna bu yüzden Hıristiyan papazlara karşı kötü davrandığına inanılmaktadır.

CORUS [Roma Mitolojisi] Kuzey-kuzeybatı rüzgârını temsil eden bir tanrının adıdır.

CORYDON [Roma Mitolojisi] Arkadyalı çobanlara verilen genel isim olup, Vergil'in İkinci Eclogue'unda anlatılan Corydon'un vefasız erkek sevgilisi Alexis'e karşılıksız aşkına atfen verilmiştir. Fransız yazar André Gide'in (1869-1951) 1911-20 arasında parça parça yayınlanan eşcinsellik hakkındaki 4 bölümlük diyaloğuna da ilham kaynağı olmuştur.

COSMAS ile DAİMAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Berber, eczacı ve hekimlerin koruyucusu

kabul edilen Kilikyalı ikiz kardeşlerin adı olup, anneleri Theodora tarafından Hıristiyan olarak yetiştirilen kardeşler doktor olmuş ve bilgilerini yoksul, zengin ayırt etmeden kullanmışlardır. İkizler hapisteki Hıristiyanlara yardım ettikleri için Diokletian döneminde dönemin Kilikya valisi tarafından tutuklandıktan sonra çarmıha gerilip taşlanarak şehit edilmişlerdir. Yetenekleri çeşitli kaynaklarda övülen ikizlerin 13. yüzyılda yazılan Altın Efsaneler'de ölü bir Arabın bacağını keserek beyaz tenli bir Hıristiyan bir hastanın sakat bacağının yerine taktıklarına dair bir söylene bulunmaktadır.

COVENTİNA [Kelt Mitolojisi] Britanya kökenli (özellikle Carrawburgh bölgesinin) su ve su pınarlarının tanrıçası olup, heykellerinde bir kaptan su döken kadın formunda tasvir edilmiştir. Hadrian Duvarı yakınlarında bataklıklar içerisinde saklı bir bölgede yer alan Coventina kuyusu şifa kaynağı olarak kabul edilmekteydi.

COWGAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Haida halkının inanışında güzel kadınlara dönüşen orman farelerinin adı olup, genelde iyi davranmakla birlikte kimi zaman genç erkekleri baştan çıkarıp ölü ağaç kütüklerine dönüştürmektedirler.

CRAEBHNAT [Kelt Mitolojisi] Munster bölgesinde Doneraile kasabasında bulunan ve bir peri veya aziz ile ilişkilendirilen bir dişbudak ağacının adıdır. Söylenceye göre ağacın altında oturan kız kendisiyle evlenmek isteyen adamı evlilikten vazgeçirebilmek için gözlerini çıkararak kendini çirkinleştirmiştir. Benzer bir öykü tanrıça Brigit ve Caolainn için de anlatılmaktadır.

CRADLEMANT [Kelt Mitolojisi] Tennyson'un Arthur'un Gelişi (The Coming of Arthur) adlı eserinde bahsi geçen bir Galler kralının adıdır.

CRADOCK [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un şövalyelerinden birisi olup, hiçbir yara almadan bir domuzun kafasını kesebilmesi ve bir boynuz şarabı bir damlasını bile dökmeden içebilmesi gibi beceriyle ünlenmişti.

CRATUS [Yunan Mitolojisi] Güç ve dayanıklılığın kişileştirilmiş hali olup Nike, Zelus ve Bia'nın erkek kardeşidir.

CRED [Kelt Mitolojisi] *Danu'nun Memeleri* adıyla bilinen göğüs ucu şeklinde yanyana duran iki tepecikte hiçbir erkeği giremediği bir sarayda yaşadığına inanılan peri kraliçesinin adıdır. Cred, taliplerinden o zaman dek duymadığı bir dua ile karşısına çıkmalarını istemiş ancak Cael şiirleri ile kadının kalbini çalmayı başarıp saraya girebilmiştir. Bununla birlikte genç adam bir savaşta ölünce Cred'de adamla birlikte mezara girmiştir.

KRİK YARATILIŞ MİTOLOJİSİ Oklahoma, Alabama, Georgia ve Florida'nın otokton halkı olup, Muskogi adıyla da anılan Krik halkının yaratılış söylencesi tüm yeryüzünü kaplayan bir sel tufanıyla başlamaktadır. Taşkın sular Nunne Çaha adlı dağın zirvesine dek ulaşmışsa da burada yaşayan Esaugetuh Emissee kilden insan heykelcikleri şekillendirdikten sonra güneşte kurutarak ilk insanları yaratmıştır.

CREİDDYLAD [Kelt Mitolojisi] Deniz tanrısı Llyr'in kız kardeşi olan tanrıçanın onuruna Galler'de her yıl bahar aylarında bir festival düzenlenmekteydi.

CREİDHNE [Kelt Mitolojisi] Fomoryalılar ile savaşabilmeleri için Tuatha Dé Danann klanına silah sağlayan demirci kahramanın adı olup, kültürel bir kahraman ve üç zanaat tanrısından birisidir (Diğerleri: Goibniu ve Luchta).

CREDNE Bkz. Creidhne

CREİRWY [Kelt Mitolojisi] Ceridwen'in kızı ve Avagdu'nun kız kardeşidir.

CRİON [Kelt Mitolojisi] Breton masallarında Tresmalouen harabelerinde yaşadıklarından bahsedilen cüce halkın adıdır. Bkz. Gnome

CRİSPİN ile CRİSPİAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Ayakkabıcı, tabakçı ve deri işçilerinin koruyucusu kabul edilen azizlerin adı olup, MS 3. yüzyılda Romalı asil bir ailenin ikiz çocukları olarak dünyaya gelmişlerdir. St. Deniz ile birlikte Roma'dan Fransa'ya giden kardeşler burada bir Galyalıları Hıristiyanlığa davet eden vaazlar vermiş diğer yandan ayakkabı imalatı yaparak yoksullara dağıtmışlardır. Gallia Belgica Valisi Rictus Varus tarafından tutuklanıp, işkence gören kardeşler boyunlarına bağlanan değirmen taşlarıyla duya atılmalarına rağmen öldürülemeyince başları kesilerek şehit edilmişlerdir. Yortu günü 25 Ekim olan ikiz azizlere ait emanetler 9. Yüzyılda Soissons'dan Roma'ya taşınmıştır.

CRNOBOG Bkz. Czarnobog

CROBH DEARG [Kelt Mitolojisi] İrlanda, İskoçya ve Galler söylencelerinde hasat ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup adı Keltçe "Kırmızı Pençeler" anlamına gelmektedir. Munster bölgesinde Danu'nun Memeleri adlı tepelerin yakınlarında bu tanrıçaya adanmış kutsal bir kuyu bulunmaktadır. Yine burada bulunan bir kale Cahercrovdarrig (Kırmızı pençenin sarayı) adını taşımakta olup, bahar aylarında köylüler hayvan sürülerini buraya getirerek kutsamaktaydı.

CROCHAN [Kelt Mitolojisi] Kaçak kraliçe Etain'in hizmetçilerinden birisi olup, muhtemelen bir zamanlar yerel tanrıça olduğu Roscommon bölgesinde bulunan Kediler Mağarasında (Oweynagat) savaşçı kraliçe Medb'i doğurmuştur.

CROM CRUACH [Kelt Mitolojisi] Eirin'in en büyük putunun adıdır.

CROQUEMİTAİNE Fransız masallarında kötü bir ruh veya canavarın adı olup, dadı ve anneler çocukları iyi davranmaları için bu yaratıkla korkuturlardı.

CRUX ANSATA [Hıristiyan Mitolojisi] Kulplu haç formunun adı olup, Eski Mısır'da yaşam gücünün sembolü kabul edilmekteydi. Halka Mısır'da 'doğumun' sembolü olduğundan ilk Hıristiyanlar tarafından kutsal kabul edilmiştir.

CU [Kelt Mitolojisi] Şifa tanrısı Dianchecht'in oğlu, Cethe ile Cian'ın kardeşidir.

CU CHULAİN [Kelt Mitolojisi] Bir masal kahramanının adı olup, maceraları Ulster, İskoç ve Mann adası destanlarında konu edilmektedir. Adı Kelçe 'Culann'ın Köpeği' anlamına gelen

kahraman, kendini savunmak için Culann'ın devasa bekçi köpeğini öldürdükten sonra Culann'a hizmet etmeye yemin etmiş ve köpeğin yerine kapısını beklemiştir. Güneş Tanrı Lugh ile Conchobar mac Nessa'nın kızı Deichtine'nin oğlu ve çocukluk ismi Sétanta (Küçük) olan kahramana ait hikâyeler MS V. yüzyıl'da İrlanda'nın Hıristiyanlaşması sırasında ortaya çıkmışsa da ancak MS 8. yüzyılda kaydedilmiştir.

Savaş Eğitimi

Çok yakışıklı bir delikanlı olan Cú Chulainn'in karılarının aklını çelebileceğini düşünen Ulster erkekleri kahramanı evlendirmek için İrlanda'da ona yakışır bir kız aramış sonunda Forgall'ın kızı Emer'i bulmuşlardır. Bununla birlikte kızın babası evliliğe izin vermemiş kızının ancak savaş meydanlarında yüzlerce kişiyi öldürmüş birisiyle evlenmesini istediğini bildirmiştir. Bu yüzden Cú Chulainn'in Alba'da (İskoçya) yaşayan savaş tanrıçası Skatha'dan 1 yıl boyunca savaş dersi alarak sihirli silahı kancalı mızrak 'Gae Bolg'u kullanmayı öğrenmiştir. Forgall, bir yandan kurnazca İskoçya'ya gitmesini sağladığı kahramanın orada öleceğini umarken diğer yandan kızını Munster kralı Lugaid mac Nóis ile evlendirmek istemiş ama adam kızın Cú Chulainn'ı sevdiğini öğrenince evlilikten vaz geçmiştir. Burada sonradan en iyi arkadaşı olacak Ferdiad ile tanışıp birlikte antrenman yapmıştır. Bu sırada Skatha'ya aynı zamanda ikiz kız kardeşi olan dünyanın en güçlü kadını Aife tarafından meydan okununca Skatha, savaş alanına giderken Cú Chulainn'ın işine karışmasını istemeyen kadın, kahramana uyku ilacı içirerek geride bırakmak istemiştir. Olağanüstü gücünden dolayı sadece 1 saat uyuyan Cú Chulainn savaşa zamanında müdahil olmuş, Aife'yi yenmekle kalmamış ona Skatha'yi rahat bırakma ve kendisi için bir çocuk doğurma sözü de verdirmiştir. Kahraman, kadını hamile bıraktıktan sonra her türlü savaşa hazır olarak İskoçya'yı terk edip ülkesine dönmüştür. Bununla birlikte Forgall evliliğe karşı çıkınca Cú Chulainn adamın kalesini basmış, 24 adamını öldürüp, hazinesini çalarken yanına Emer'i de alıp kaçırmış, Forgall kederinden kendini surlardan aşağı atmıştır. Conchobar, yasalara göre bakireyle ilk gece geçirme hakkını kullanırsa kahramanın intikam almasından çekinmekle birlikte tersi durumda da otoritesinin sarsılmasından çekinince geceyi kızla birlikte ama aralarında druid Cathbad'in de olması şartıyla geçirmiştir.

Derbforgaill'i Kurtarması

Cú Chulainn, Fomoryalılar tarafından kurban edilmek istenilen İskandinav prensesi Derbforgaill'i kurtarmış, kahramana âşık olan kız hizmetçisiyle birlikte İrlanda'ya gelmiştir. Uzaktan tanımadığı kızı sapanla vurduktan sonra yaşama döndürmek için yaranın olduğu yeri yalayınca ortaya çıkan kan kardeşliğinden dolayı evlenmeleri tabu olunca üvey oğlu Lugaid Riab nDerg ile evlenmelerine izin vermiştir. Ulster kadınları Derbforgaill'i dışlayıp hakkında yakışıksız dedikodu yapınca, Lugaid kederinden ölmüş, Cú Chulainn öfkesinden 150 kadını öldürmüştür.

Beyaz Boynuzlu Boğa

Daha 17 yaşındayken Ulster'i Connacht kraliçesi Medb'in adamlarına karşı savunması *Táin Bó Cúailnge* (Cooley'in sığır sürüsü akını) destanında anlatılmıştır. Medb (Maev) kocasından Connacht'ın *Donn Cuailnge* adlı beyaz boynuzlu boğasını almasını istemiş, Ulsterliler boğayı vermeyince bir ordu ile göndermişse de Cuchulain'ın yardımıyla püskürtülmüşse de kahraman sarhoşken kendisine meydan okuyan arkadaşı Ferdiad'ı 3 gün boyunca dövüştükten sonra öldürmüştür. Medb, adamlarını boğayı çalmak için yeniden göndermişse de başarılı olamamış sonunda Cooleyli Donn hayvanı öldürerek sorunu çözmüştür.

Bricriu'nun Şöleni

Bricriu, verdiği bir ziyafete Cú Chulainn'ın yanı sıra onun kadar cesur savaşçılar olan Conall Cernach ve Lóegaire Búadac'ı da davet etmekle kalmamış, üç kahramanı çeşitli yarışmalarda karşı karşıya getireceği bir yarışmada düzenlemiştir. Tüm yarışmalarda üstün gelen Cú Chulainn son olarak Munsterli Cú Roí mac Dáire'in baltasının karşısına çıkmaya tek yarışmacı olunca galip ilan edilmiştir. Bununla birlikte Cu Roi, Inis Fer Falga'ya (Man Adası) düzenlenen bir saldırıya katılmış ve Cú Chulainn'a âşık olan adanın prensesi Blathnát'ı kaçırmıştır. Cú Chulainn'ın elinden kurtulmayı başaran adamın zayıf noktasını keşfeden Blathnát kahramanın adamı öldürmesini sağlamışsa da Cú Roí'nin hizmetkârlarından birisi tarafından uçurumdan aşağı atılarak öldürülmüştür.

Emer'in Kıskançlığı

Cú Chulainn çok sayıda gönül macerası yaşamakla birlikte karısı Emer kahramanın Manannán mac Lir'in karısı Fand ile ilişkisi sırasında kıskançlık krizi geçirip kocasını azarlamıştır. Manannán, İrlanda'ya saldıran Fomoryalılarla savaşa giderken karısını Cú Chulainn'e emanet etmişse de ikili birbirine âşık olunca aldatılan koca tarafından lanetlenmişlerdir. Emer rakibesini öldürmeye karar vermişse de kadının Cú Chulainn'a olan sevgisinin büyüklüğünü görünce canını bağışlamış o da Emer'in alicenaplığından etkilenip kocasına geri dönmüştür.

Cú Chulainn'ın Ölümü

Medb, Cú Roí'nin oğlu Lugaid, Cairbre Nia'nın oğlu Erc ve daha pek çok savaşçıyı örgütleyerek kahramanı öldürmekle görevlendirmiştir. Cú Chulainn'ın ölümünde adını almasına sebep olan köpeği öldürdükten sonra hayatı boyunca köpek eti yememe yeminini bozarak lanetlenmesi de etkili olmuştur. Bununla birlikte bir kocakarı kendisine yemek olarak köpek eti sununca misafirperverliği reddetmek bir başka İrlanda tabusu (geis) olduğundan sözünden dönmek zorunda kalmıştır. Lugaid'in yaptığı 3 sihirli mızrağın ilki kahramanın arabacısı Láeg'i, ikincisi atı Liath Macha'yı sonuncusu ise Cú Chulainn'a isabet edip ölmesine sebep olmuştur.

CU ROİ [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde şekil değiştirebilen bir büyücü olup tam adı Cú Roí mac Dáiri'dir. Tuatha Dé Danann kabilesinin mağlubiyetinden sonra karısı Bláthnad'ın ihanetine uğramış ve Cú Chulainn tarafından öldürülmüştür.

CUBA [Roma Mitolojisi] Bebeklerin ve beşiklerinin koruyucusu olan bir tanrıçanın adıdır. Bkz. Cunina

CUDA [Kelt Mitolojisi] Refah tanrıçası olup, Dobunni kabilesinin yaşadığı Cirencester yakınlarındaki Daglinworth kasabasında elinde yumurta tutan ve 3 külah başlıklı adamın eşlik ettiği bir heykeli bulunmaktaydı.

CUDİ [Arap Mitolojisi] Nuh'un gemisinin büyük sel tufanının ardından (Kur'ân 11:46) üzerinde durduğu dağın adı olup kimilerine göre Ağrı dağıyla kimilerine göreyse Kürt söylencelerinde Dicle nehrinin sol yakasında yer alan Cizre yakınlarındaki aynı adlı dağla özdeşleştirilmiştir. Muhtemelen Antik Çağda Doğu Anadolu'daki dağları nitelemek için kullanılan Yunanca Gordayi kelimesiyle ilgili olmalıdır.

CUEGLE Kuzey İspanya'da yer alan Cantabria bölgesi halkının inanışında kara derili bir canavarın adı olup, iki ayaklı, üç kollu, alnı boynuzlu, üç gözlü, keskin dişli, elsiz ve parmaksız bir canavarın adıdır.

CULEBRE Kuzey İspanya'da yer alan Cantabria bölgesi halkının inanışında yarasa kanatlı, ağzından ateş püskürten dev bir yılanın, bir çeşit ejderhanın adıdır.

CULHWCH [Kelt-Britanya Mitolojisi] Galler söylencelerinde devlerin kralı Ysbaddaden'in kızı Olwen ile evlenmiştir. Culhwch, Kral Arthur ve şövalyelerine sihirli ve tehlikeli domuz Twrch Trwyd'i nasıl avlayacaklarını anlatmıştır.

CUMA Muhammed'e annesinin Cuma günü hamile kaldığına inanıldığından, İslam ülkelerinde evlilikler (dolayısıyla gerdek gecesi) cuma gününe denk getirilmekte, çocukların adları ailelerine ve vatana hayır getirsinler diye cuma günleri konulmaktadır. Müslümanlara hayırlı ve kutsal olduğuna inanılan Cuma günlerini tatil yaparak geçirmeleri emredilmiştir. Bununa karşın Katolik kilisesinde Cuma gününü kefaret günü olduğundan Ortaçağ Avrupa'sında bir işe başlamak, seyahate çıkmak, ev taşımak ve evlenmek için uğursuz kabul edilmekteydi. Benzer şekilde Anadolu'da cumartesi günleri çamaşır yıkanmasının uğursuzluk getireceği inancının kökeninde Yahudiler ve bazı Hıristiyan mezheplerinin Cumartesi günü iş yapmayı yasaklaması olmalıdır.

CUMA PERİLERİ Roma döneminden itibaren yaygın olan bir inanışa göre Cuma gününün tanrıça Venüs'e adandığı ve büyücülerin bu gün çağıracağı ruhların güzel kız ve ya (gelen erkekse) keçi formunda görüneceğidir.

CUNDA [Hint Mitolojisi] MS 9-12 yüzyıllar arasında büyük saygı gösterilmiş bir Budist tanrıçasının adı olup, olumsuz kaderi (karma) temizlediğine inanılmaktaydı.

CUNİNA [Roma Mitolojisi] Cuba ve Rumina ile birlikte bebekleri beşiklerinde uyurken koruyan üç tanrıçadan birisidir. Tanrıçaların adları cunae "beşik", rumis ise "meme" kelimeleriyle ilişkilidir.

Cupid, Savaş Tanrısı Mars kılığında
(Adamo Scultori, 1547–62)

CUPİD [Roma Mitolojisi] Venüs ile Mercury'nin oğlu olan aşk, tutku ve arzu tanrısının adı olup, Yunan 'Eros'un karşılığıdır. Roma sanatında kurbanlarını kalbinden okla vurarak âşık olmalarını sağlayan çıplak, güzel ve kanatlı bir çocuk formunda tasvir edilmiş olup, gümüş bir yumurtadan doğduğuna inanılmaktaydı. Cupid, ayrıca insan ve tanrılara küçük şakalar yapan bir hilebaz olarak düşünülmekteydi.

CUPİDON [Roma Mitolojisi] Cupid tarafından fırlatılan aşk okunun adıdır.

CUPRA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisidir.

CURİATİUS [Roma Mitolojisi] Janus'un lakaplarından birisidir.

CURA [Roma Mitolojisi] İlk olarak insanlara kilden şekil veren bir tanrıça olup adı Latince "özen, endişe" anlamlarına gelmekteydi.

CURİTİS [Roma Mitolojisi] Curiatia gibi Juno'nun lakaplarından birisi olup Sabin dilinde mızrak anlamına gelen curis kelimesiyle ilişkilidir (Ov. Fast. ii. 477).

CUROİ MAC DAİRE [Kelt Mitolojisi] Fırtına getiren güneş tanrısının adı olup, elinde bir baltayla tasvir edilmekteydi.

CURTANA 1. [Anglosakson Mitolojisi] İngiltere krallarının taç giyme törenlerinde kullanılan Merhamet Kılıcının adı olup, Latince kısaltılmış anlamına gelmekte bu özelliği merhameti temsil etmekteydi.

2. Danimarkalı Ogier'ın büyülü kılıcının adıdır.

CURTİUS Bkz. Marcus Curtius

CUTHBERT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (634-687) Çoban ve denizcilerin koruyucusu sayılan azizin yortu günü 20 Mart olup, daha çok salgın hastalıklara karşı yakarılmaktadır. Kuzeydoğu İngiltere'de Melrose ve Lindisfarne manastırlarında görev yapmış Anglosakson bir rahip olan St. Cuthbert'in hayatı St. Bede'nin 7. Yüzyılda yazdığı *Lindisfarne Piskoposu St. Cuthbert'in Hayatı ve Mucizeleri* adlı eserinde anlatılmıştır. Söylenceye göre çobanlık yaparken Cuthbert'e

görünen bir melek din adamı olmasını söylemiş olup, eserde ölmek üzereyken su samurlarınca yalanıp hayata döndürülmesi gibi gerçekleştirdiği pek çok mucizeden bahsedilmiştir.

CUTHMAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İngiltere'de Sussex Kilisesi'nin kurucusu olup, yortu günü 8 Şubat'ta kutlanmaktaydı. Brighton'ın Devil's Dyke semtinin adını açıklayan bir söylenceye göre St. Cuthman, South Downs'da yürürken karşısına Şeytan çıkmış ve azize bölgedeki putperestleri Hıristiyanlaştırmasına izin vermeyeceğini gerekirse tüm bölgeyi su altında bırakarak halkı boğacağını söylemiştir. St. Cuthman, manastırdaki rahibelerden akşamları mum ışığında ilahiler söylemesini rica etmiş, rahibelerin sesi elinde kazma kürek denizden tünel kazmaya çalışan Şeytanı felç ederek başarısız olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte söylenceye göre Şeytan'ın kazıp yarım bıraktığı çukur yüzünden bölge *Şeytan'ın Siperi* anlamına göre Devil's Dyke adı verilmiştir.

CÜCELER Başta Hint-Avrupa kökenli halkların ki olmak üzere pek çok halkın mitolojisinde bahsi geçen mağaralar, yeraltı veya ağaç kovuklarında yaşayan insana benzer, kısa boylu varlıkların adıdır. Genellikle sakladıkları bir hazinelerinin olduğuna, madencilik ve demircilikle uğraştıklarına inanılırdı. Eski Mısır tanrısı Bes ve Ptah, Babil kralı Nebukhadnezzar, Alman folklorunda Kobold, Yunan mitolojisinde Pygmies, İngiltere'de Brownie ve Dwarf İrlanda'da Leprikon, Polinezya'da Menehune, Endonezya'da Egu Gogo, İskandinavya'da Tomte, Eski Yüksek Almanca Twerwf Anadolu Türklerinde cüce olarak adlandırılmaktadırlar.

1. [İskandinav mitolojisi] Ymir'in etinden kurtçuk olarak türemiş kısa ve çirkin tasvir edilen yarı tanrıların adı olup, bilgelik, demircilik, madencilik ve işçilik ile ilişkilendirilmekteydiler. Ayrıca, tanrıların gökyüzünü yaratırken dört ana yöne dört ayrı cüce yerleştirdiğine, kayalık alanlarda yaşayan cücelerin tıpkı elfler gibi güneş ışığından hoşlanmayıp geceleri ortalığa çıktıklarına inanılmaktaydı. Aesir ve Vanir tanrıları cücelerle iyi ilişkiler kurmanın sonucu olarak Freyja'nın gerdanlığı Brisingamen, Odin'in yüzüğü Draupnir ve kılıcı Gungnir, Balder'in gemisi Hringhorn, Freyr'in gemisi Skidbladnir, Sif'in peruğu gibi kıymetli eşyaları edinmeyi başarmışlardır. Manzum ve Nesir Eddalarda bahsi geçen önemli cüceler şunlardır: Ai, Alfar, Alfreikr (Alberich), Althjofr, Alviss, An, Andvari, Annar, Austri, Baumbur, Bavor, Bivor, Dainn, Davalin, Dolgthasir, Dori, Draupnir, Dufr, Duneyr, Durathror, Durinn, Eikinskjaudi, Fili, Fith, Fjalar, Frosti, Fundin, Galar, Gandalfr, Ginnar, Gloinn, Harr, Hepti, Hljodalfr, Hogstari, Ivaldi, Kili, Litur, Mjodvitnir, Moin, Naglfar, Nain, Nali, Nar, Nibelung, Nipingr, Nordri, Nori, Norori, Nyi, Nyr, Nyradr, Oinn, Ori, Radsvithr, Regin, Sjarr, Skandar, Skirvir, Sudri, Thekkr, Thorinn, Thror, Throrinn, Veigur, Vestri, Vindalfr, Virvir, Vithur, Yingi.

2. [Hint Mitolojisi] Bkz. Tavashtri, Vamanat.

3. [Slav Mitolojisi] Bkz. Karliki, Ljeschi, Lychie.

4. [Germen Mitolojisi] Bkz. Kobold

5. [Kelt Mitolojisi] Gavida, Goibniu, Govannon, Leprikon, Luchorpan, Luchtaine.

6. [Çingene Mitolojisi] Bkz. Çiğnomanuş

CYHİRAETH [Kelt Mitolojisi] Banshee adlı kötü ruhun Galler versiyonu olup, nehir kenarlarında, yol ağızlarında görülebilen dağınık saçlı, kurumuş uzun kolları olan bir kadındır. Siyah dişleri ve korkunç yüzü olan yaratığın kan dondurucu çığlığını duyanlar ölmektedir.

CYMBELİNE [Britanya Mitolojisi] Roma yönetimindeki Britanya'da 35 yıl boyunca krallık yapan efsanevi karakter olup, Holinshed'in kroniğinde, Boccaccio'un Decameron'u ve Shakespeare'in Cymbeline'in Trajedisi adlı oyununda bahsi geçmektedir. Guiderius ve Arviragus adlı iki oğlu olan Cymbeline'nin Camalodunum kentinin kurucusu Kral Cunobeline ile ilişkilendirilmiştir.

CYMİDEİ CYMEİNFOLL [Kelt Mitolojisi] Mabinogion'da bahsi geçen Gallerli savaşçı bir dev anasının adı olup, adı Keltçe "Kalın belli (veya hamile) Savaşçı" anlamına gelmektedir. 6 haftada bir tam donanımlı bir savaşçı doğurabilen Cymeinfoll'un şifa ve yeniden yaşam sağlayan sihirli bir kazanı vardı.

CYRİL ile METHODİUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 9. yüzyılda Selanik'te doğan kardeşler Moravya ve Panonya'da yaşayan Slavlar arasında Hıristiyanlığı yaymakla kalmamış, ilk Slav alfabesi sayılan Glagolitik alfabeyi geliştirmiş, Ortodoks Kilisesince havarilere denk aziz ilan edilmişlerdir. Ortodoks Kilisinde St. Cyril'in yortusu 9 Mart, St. Methodius'un 11 Mart'ta kutlanmakta iken 1880 yılında Papa XIII. Leo'dan itibaren Katolik Kilisesince azizliği onaylanan kardeşlerin ikisinin de yortusu 9 Mart günü kutlanmaya başlanmıştır. Her ikisi de St. Basil tarikatından olan kardeşlerden Cyril filozof, Methodius ise sanatçı kişiliğiyle tanınmaktaydı. Bir söylenceye göre Bulgar kralı Bogaris, Methodius'tan sarayının salonunu etkileyici resimlerle donatmasını isteyince din adamı Kıyamet Günü ve Meleklerin İsa'ya taç giydirme sahnelerini tasvir etmiş, çok etkilenen kral Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Hıristiyan sanatında kardeşler birlikte Cyril kitap Methodius ise yaptığı resimlerden birisini tutarken tasvir edilmektedir.

CWN ANNWN [Kelt Mitolojisi] Breton efsanelerinde Annwn'in, çocukları kaçıran kar beyazı renkte, kırmızı gözlü bir tazı köpeğinin adıdır.

CZARNOBOG [Slav Mitolojisi] Beyaz tanrı Bielbog'in karşılığı olan Siyah tanrı olup ayrıca Chyernobog ve Zcernoboch adlarıyla da bilinmekteydi.

Ç

ÇA-KAL-LE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Pomo halkının inanışında şeytani bir tanrının adıdır.

ÇAK UAYAB XOK [Maya Mitolojisi] Balıkçılara balık sağlayan ama suya düşen balıkçıları parçalayıp yutan balık tanrısı olup büyük köpekbalığı iblis adıyla da bilinmekteydi.

ÇADE [Afrika Mitolojisi] Gana'da Temme kenti civarında tapınılan bir tarım tanrıçasının adıdır.

ÇAĞAN ŞUKUTI [Sibirya Mitolojisi] Tanrı Otşirvani'nin yardımıyla yeryüzünü yaratan yaratıcı tanrının adıdır. İki tanrı gökyüzünden inmiş, suya dalan bir kurbağa veya kaplumbağanın peşinden gitmiş, yorgunluktan uykuya daldıklarında Şeytan tarafından suya atılmışlardır.

ÇAĞLAR Kadim kültürler insanoğlunun yaşam tarzı ve çevresel faktörler üzerinde gerçekleşen büyük değişikliklere göre dünya tarihini dönemlere ayırarak sınıflandırmışlardır.

1. [Yakındoğu Mitolojisi] Babilliler, dünya tarihini tufan, vahşi hayvanlar, kıtlık ve salgın hastalıklar yüzünden insanların yıkıma uğradığı 4 çağa ayırmışlardır.

2. [Aztek Mitolojisi] Aztekler zamanı Koniztal, Koneuztuque, Kırmızı Çağ ve Kara Saç Çağı adlı 4 döneme ayırmışlardır. Bol mısır bulunan Koniztal dönemi bir tufanla sona ermiş, insanların meyve dolu ormanlarda yaşadığı ve Altın Çağ olarak da anılan Koneuztuque'nin insanları ağaca dönüştüren fırtınalar yüzünden bitmesiyle insanoğlu meyve dolu hayat ağacı üzerinde yaşamaya başlamıştır. Kara Saç Çağı'nda ise kötülükler, depremler ve açlık insanoğlunun sonunu getirecektir.

3. [Yunan Mitolojisi] Eski Yunanlılar zamanı altın, gümüş, bronz ve demir çağları olarak dörde bölmüşlerdir. Altın Çağ'da Cennette yaşayan insanoğlu çalışmayı bırakınca Gümüş Çağ başlamış, ahlak düşkünlüğü ve tanrılara ibadetin reddedilmesiyle ise tanrılar tarafından yok edilmişlerdir. Bronz Çağ savaş, Demir Çağ ise anarşi içinde geçecektir. Kimi yazarlar Bronz ve Demir Çağ arasında insanoğlunun yeniden Altın Çağ'ı yakalamak için çaba sarf edeceği Kahramanlık Çağı yaşanacağını iddia etmişlerdir.

4. [Hint Mitolojisi] Bkz. Altın Çağ

5. [İskandinav Mitolojisi] Bkz. Altın Çağ

6. [Roma Mitolojisi] Romalılar yaşam şartlarının iyiden kötüye doğru gittiği şeklinde zamanı sırasıyla altın, gümüş, bakır, demir gibi madenlerle özdeşleştirilen 4 gruba ayırmışlardır.

7. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında zaman ataların yeraltından yeryüzüne çıktığı çağ, yeryüzünde düzenin kurulup, ışığın ortaya çıktığı Kahramanlar Çağı, tüm canavarların yok edildiği Tanrılar Çağı ve Navaho halkının kalabalıklaştığı Son Çağ olmak üzere dörde bölünmüştür. Oregon civarına yaşayan Tualati halkı da zamanı insanın varoluşuna göre 4 çağa bölmekte insanoğlunun yıldız, taş, balık formlarından sonra bugünkü son görünümüne kavuştuğuna inanılmaktadır.

ÇAHNOMİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneydoğu Connecticut'ta yaşayan Pekuot halkının inanışında 'obur' lakabıyla da tanınan bir yaratığın adıdır.

ÇAİTANYA [Hint Mitolojisi] Dilencilerin tanrısıdır. Vişnu'nun beden bulmuş formlarından birisi olup, adını çileci bir Hindu rahibi ve sosyal reformist olan Çaitanya Mahaprabhu'dan (MS 1486-1534) almış olmalıdır.

ÇAK 1. [Türk Mitolojisi] Güneybatı Sibirya'da yaşayan Çulım halkının inanışında Ulu Çak adlı on iki başlı şeytani varlık tarafından yönetilen ve şamanların koruyucu varlıkları olan ruhların adıdır.

2. [Maya Mitolojisi] Bir yağmur tanrısının adıdır.

ÇAKAL, GEYİK ve KARGA 12. Yüzyıl Hint masal koleksiyonu Hitopadeşa'da yer alan öğüt vermeyi amaçlayan bir masaldır. Bir ormanda yaşayan karga ile geyik iki iyi arkadaş olup birbirlerini çok sevmektedir. Bir gün yalnız başına dolaşan geyik çakal ile karşılaşmış, geyiği punduna getirip yemeyi arzulayan çakal muhatabına kendisinin hiç arkadaşı olmadığını karga ile geyiğin kendisini de arkadaş olarak kabul etmesini istediğini söylemiştir. Geyik böylece çakalla birlikte karganın yanına gitmiş, geyik yanındakinin arkadaş olmak istediğini söyleyince karga "Bir yabancı ile ortada bir sebep yokken arkadaş olmamak gerektiğini bilmiyor musun" cevabını vermiştir.

ÇAM AĞACI 1. [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un sembollerinden birisi olup, Yunan sanatında tanrı ve müritleri kimi zaman ellerinde çam kozalaklı bir asa taşırken tasvir edilmiştir.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Kybele ve aşığı Attis ile özdeşleştirilmekte olup, 22 Mart günü bir çam ağacı kesilerek tanrıçanın tapınağına getirilmekte, kütük kısmı ayrılarak bir halıya sarıldıktan sonra üzerine menekşeler serpilmektedir. Bu şekilde Attis'in bir boğa tarafından hadım edildikten sonra ölümü ve çam ağacına dönüşmesi tasvir edildikten sonra, 24 Mart günü başrahip kollarını keserek tanrıçaya kanını sunmakta, ardından yeni rahipler erkeklik organlarını keserek kendilerini hadım etmekteydi.

ÇAMA [Hint Mitolojisi] Aşk tanrısı olup cinsel istek tanrıçası Rati'nin kocasıydı.

ÇAMAŞIRCI KADIN Bkz. Banshee

ÇAMONDA [Hint Mitolojisi] Adı Çanda ve Munda adlı iki iblisin birleşiminden oluşmuş olup Durgha'nın şeytani formlarından birisinin adıdır.

ÇAN Tarih boyunca mistik bir öğe olarak algılanmış ve tılsım olarak da kullanılmıştır. Kötü ruhları ölüden uzak tutmak amacıyla cenaze törenlerinde çan çalınması da tarihin en eski adetlerinden birisi olmalıdır ki zamanla Hıristiyanlığında sembollerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Yahudiler geçmişte elbiselerine kötülükleri uzak tutmak amacıyla küçük çanlar bağlarlardı. Budist ayinlerinde kullanılan ghanta

adlı kutsal çan da benzer amaçlarla kullanılmaktadır. Batı Afrika'da hasta çocukların ayaklarına bağlanan çanların kötü ruhları uzak tutacağına inanılmaktadır. Karakoncolos ve kukeri benzeri düşsel yaratıkların da bellerinde çan ile tasvir edilmesi aynı sebebe dayanmaktadır.

ÇANAK Filipin masallarında şeytani bir bebek karakteri olup, gündüz normal bir bebekten farksızken geceleyin iblise dönüşüp et için avlanan bir canavara dönüşmektedir.

ÇANAMEEL [Yahudi Mitolojisi] Yeremya peygamberin kuzeninin adıdır (Yeremya 32) Bazı Bâtınî güçlere sahip olup meleklerle iletişim kurabilen Çanameel, Kudüs'ün kuşatılması sırasında Babillilere karşı savaşmaları için melekleri çağırmıştır.

ÇANDESVARA [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın cömert formlarından birisinin adıdır.

Çandi (Sandi Dewi) tasviri, Burma, 1906

ÇANDİ [Hint Mitolojisi] Şiva'nın eşi Sakti'nin bir görünümünün adıdır.

ÇANDİKA [Hint Mitolojisi] Durga'nın dokuz görümünden (Navadurga) birisi kabul edilen şehvet tanrıçası olup, Çandi, Çamunda adlarıyla da bilinmektedir. Mahakali, Maha Lakşmi ve Maha Saraswati'nin bileşimi olarak tasvir edilen tanrıça sonradan Murti Rahasyam'da 18 kolunda silah taşıyan Maha Lakşmi'ye dönüştürülmüştür.

ÇANDANAYİKA Bkz. Navadurga

ÇANDARUPA Bkz. Navadurga

ÇANDAVATİ Bkz. Navadurga

ÇANDOGRA Bkz. Navadurga

ÇANDRA [Hint Mitolojisi] İndra'nın yardımcılarından birisi olup, ay ile ilişkilendirilmekte ve adı Sanskrit "ışıltı" anlamına gelmektedir. Vedik dönemin ay tanrısı Soma ile de özdeşleştirilen Çandra beyaz bir antilop veya on atın çektiği beyaz bir araba üzerinde ellerinde nilüfer çiçeği ile sopa taşıyan beyazlar içerisinde yakışıklı bir genç olarak tasvir edilmekteydi.

ÇANDRASEKHARA [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın görünümlerinden birisinin adıdır.

ÇANG ÇİU [Çin Mitolojisi] Olağanüstü güçleri ve şekil değiştirme yeteneğinden dolayı tanrılaştırılmış Taoist bir rahibin adı olup, pek çok efsaneye konu olmuştur. Yaz-kış incecik kıyafetlerle dolaşan rahip mucizelerini göstermesi için imparatorun sarayına davet edilince elbisesini çıkarıp küçük parçalara ayırmış, ardından tüm parçalar kelebek olup uçup gitmiştir.

Çang Hsien

ÇANG HSİEN [Çin Mitolojisi] Doğumun koruyucu ruhun adı olup, elinde tuttuğu oku Köpek Yıldızına fırlatan ve çoğunlukla erkek bir çocuk taşıyan yaşlı adam formunda tasvir edilmektedir. Çang Hsien'in kelime anlamı kelime anlamı 'Ölümsüz Çang'dır.

Çang Kuo-Lao

ÇANG KUO LAO [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte sekiz ölümsüz tanrıdan (Ba Hian veya Pa-Hsien) birisinin adı olup, Çung-li Çuan ve Lu Yen gibi tarihi bir karakterdir. Çang Kuo-lao'nun MS 7. yüzyıl ortaları veya sonlarında Tang Hanedanı döneminde yaşadığı sanılmaktadır. Başlangıçta bir yarasa iken insana dönüştüğüne, gerektiğinde cüzdanından çıkardığı beyaz bir katıra binerek dolaştığına inanılan kahraman, iki sopalı bir bambu davulla özdeşleştirilmektedir. Japon söylencelerinde *Çokaro* adıyla anılmıştır.

ÇANG O [Çin Mitolojisi] Geleneksel Çin takviminin sekizinci ayının 15. gününde adına 'Sonbahar ortası şenliği' düzenlenen ay tanrıçasının adıdır. Heykellerinde genellikle sağ eliyle bir dolunayı tutarken tasvir edilen tanrıça bir efsaneye göre kocası olan okçu Tanrı Hou Yi'ye verilen ölümsüzlük iksirini çalmış bir başkasına göre ise sonradan kurbağaya dönüşmüştür. Kocası Yi Çang O'nun kız kardeşini öldürdükten sonra kızın saçına bir ok fırlatarak hayatının kontrolünün kendisinde olduğunu göstermek istemiştir. Okçuluk yeteneği yüzünden tanrılar tarafından ölümsüzlük hediye edilen Yi'yi sarhoş durumdayken bırakıp kaçan kız aya gitmiş burada ay tavşanından koruma istemiştir. Tavşan güçlü bir nefes alıp verince çıkan fırtına da kızın peşinden gelen Yi yoluna devam edemeden geri dönmek zorunda kalmıştır. Ay'da yaşamaya başlayan Çang O veya Cihan E zamanla kurbağaya dönüşmüştür.

ÇANG SUN Koreli köylülerin tapınak girişlerine kötü ruhları kovmak amacıyla koydukları insan yüzü oyulmuş ahşap direklerin adı olup Kore dilinde 'uzun ömür' anlamına gelmektedir.

ÇANG Tİ [Çin Mitolojisi] Göklerin hükümdarı olup tabiat olaylarını yönetmektedir.

ÇANG Xİ [Çin Mitolojisi] Çang O'dan farklı bir ay tanrıçası olarak tasvir edilmekle birlikte başlangıçta aynı varlık oldukları sanılmaktadır. Çangxi'nin gökyüzünde dolaşan ve her biri farklı şekle sahip 12 ayın annesi olduğuna inanılmaktaysa da bu tanrıça sonradan önemini kaybetmiştir.

ÇANNA [Budist Mitolojisi] Dhammapada'nın 78. mısrasına göre Kral Suddhodarna'nın hizmetkârlarından birisi ve sonradan Buda olacak Prens Sidharta'nın vefakâr arabacısının adıdır.

ÇANTİKO [Aztek Mitolojisi] Volkan patlaması, lav ve ateş tanrıçası olmakla birlikte evin içindeki ocakla da ilişkilendirilmekteydi. Oruç günü paprika (kırmızıbiber türü) soslu balık yiyerek paprika yeme yasağını ihlal edince mısır tanrıçası Tonakatekuhtli tarafından köpeğe çevrilmiştir.

ÇANUNPA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dini ayinlerde kullanılan tütün içme çubuğunun adıdır.

ÇAOB [Maya Mitolojisi] Dört rüzgâr tanrısının adı olup her biri kuzey, güney, batı ve doğu gibi ayrı yönleri temsil etmektedir.

ÇARANA [Çingene Mitolojisi] Urmen Kraliçesi Matuya'nın hizmetinde olan, Ay'ın büyümesi ve küçülmesini (hilal, dolunay) sağlayan dev kuşların adı olup her gece aynı kadının (Keşali) göğsünden süt emebilirlerse 999 yıl yaşayacaklarına inanılırdı. Çaranalar, sekizinci sevgiliyi edinip mutsuzluktan sararıp solan Urmenlerin ölümlerini kolaylaştırmak için etlerini kemiklerinden sıyırarak Matuya'ya götürürler, kraliçede etleri Urmenlere hakaret eden insanlara atar, bu etleri yiyenler akıllarını kaybederdi. Urmenler, Çaranalar için görkemli kaleler inşa eder ve bu kalelerde kuşun yaşam gücünün saklı olduğu bir yumurtayı demir dolabın içinde bir tavuk korumaktadır. Birisi bu yumurtayı bulup kırarsa kuş ölür. Çarana başka bir sebepten dolayı ölürse tavuk dolaptan dışarı çıkar ve rastladığı ilk kadının kucağına yumurtlar. Bu durumda talihsiz kadın bir hafta sonra bir Çarana doğuracak, daha sonraki doğumlarında ise çocuklarının tamamı cüce olacaktır.

ÇAREYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Kahrok halkının inanışında yeryüzünü ve canlıları yaratan tanrının adıdır.

ÇARMIHA GERİLME [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın MS 32 yılında Yahuda'nın Romalı valisi Pontius Pilatus'un emriyle çarmıha gerilmesi olayı hem Hıristiyanlığın en önemli sembolü hem de Eski Ahit ile yeni Ahit arasında dönüm noktası olmuştur. Roma döneminde imparatorluk sınırlarında yaşayan herkes vatandaş sayılmıyordu ki Romalılar çarmıha gerilerek öldürülmekten muaf tutulmaktaydı. Kur'ân-ı Kerîm'in Nisâ suresi 157-158. ayetlerinde çarmıhtan bahsedilmeden İsa'nın doğrudan göğe yükseldiğini bildirilmiştir.

ÇARŞAMBA KARISI Anadolu folklorunda Çarşamba günleri öfkelenerek insanlara zarar veren doğaüstü özelliklere sahip bir kadın olup Çarşamba cadısı adıyla da bilinen bir cadı veya cin varyantıdır.

ÇASKA QUYLLUR [İnka Mitolojisi] Venüs gezegeni ile ilişkilendirilen şafak tanrıçasının adı olup, çiçekler ve genç kızların koruyucusu kabul edilmekteydi.

ÇAŞMAL [Yahudi Mitolojisi] Ezekiel'in kalbini aydınlatan esrarengiz varlık ya da maddenin adıdır.

ÇATURMURTİ [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun bir formunun adıdır.

ÇAY NİNESİ [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında dere ve çaylarda yaşayan yaşlı kadın görünümünde bir ruhun adı olup, köprüden geçerken suya bakan insanların başını döndürerek suya düşüp boğulmalarını sağlar. Sibirya Tatarları'nda 'Su anası', Kumık ve Karaçaylarda 'Suv anası' adlarıyla bilinir.

ÇAYA [Hint Mitolojisi] Tanrıça Sanjna'nın bir yansıması olup Sanskritçe 'gölge' anlamına gelmektedir. Çaya, Surya'nın eşi ve Sani'nin annesidir.

ÇE PUTEH JAMBAİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bir Malay efsanesinde rüyasında karısını öldürürse zengin olacağını gören adamın adıdır. Çe Puteh, karısına ölmeye hazırlanmasını söyleyince sadık kadın önce geleneklere uygun olarak limon suyuyla banyo yapmak istediğini söyleyerek yakındaki dereye gitmiştir. Kadın limonu bıçakla ikiye keserken yanlışlıkla elini de kesmiş nehre damlayan 2 damla içi altın dolu küplere dönüşmüştür. Böylece zengin olan karı koca ömür boyu mutluluk içinde yaşamıştır.

ÇEBELDEY [Sibirya Mitolojisi] İnsanlara karşı düşmanca davranan siyah renkli yeraltı varlıklarının adıdır.

ÇEEK IMAY [Türk Mitolojisi] Hakas halkının inanışında açgözlü, doymak bilmeyen bir ruhun adı olup, karnı doyurulmazsa evin çocuğunu

koruma görevini yerine getirmeyeceğine inanılırdı. Türk mitolojisinde açgözlülük yer tanrıçası Ulu Ana'nın özelliklerinden birisidir.

ÇEHİAYAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Luisengo halkının inanışında Ülker yıldız kümesi (Pleiadlar) 7 kız kardeş olarak tasvir edilmekte olup, peşlerinden giden Koyote ipin kopmasıyla yeryüzüne düşmüştür.

ÇEKEÇANİ [Afrika Mitolojisi] Malavi'de yaşayan Anyanja halkınca ayın karısı kabul edilip doğuda yaşadığına inanılan sabahyıldızının adıdır. Ayın renginin soluk olması kadının kocasını iyi besleyememesine bağlanmaktadır.

ÇEKİRGE Arka ayaklarını kullanarak atlayan bu böcek türü tarlalara sürüler halinde dadanarak kıtlığa sebep olmaktadır. Ezop masallarından "Karınca ile Çekirge" öyküsünde aptallık ve sorumsuzluk ile ilişkilendirilmişse de farklı kültürlerde farklı değerlendirilmiştir.

1. [Çin Mitolojisi] Bereket ve talihin sembolüdür.

2. [Yunan Mitolojisi] Asaletin sembolüdür.

3. [Yahudi Mitolojisi] Felaketin sembolüdür.

4. [Mısır Mitolojisi] Mutluluk ile ilişkilendirilen canlının adı Ölüler Kitabında cennetteki bir çayırlığa da adını vermiştir.

ÇELİK CHARLE [Fransız Mitolojisi] Gerard de Rossiglion destanının kahramanı olup Charlemagne'ın dedesidir.

ÇELM KEÇİSİ Haham Çelm ile müritlerinin bir hancı tarafından kandırılmalarını konu alan bir Yahudi masalının adıdır. Hastalığına şifa arayan haham keçi sütünden fayda geleceğini anlayınca müritleriyle dişi bir keçi bulmak için yola çıkmış konakladıkları handa sarhoş olmalarından istifade eden hancı erkek keçisini dişi diye satmıştır. Eve döndüklerinde kandırıldıklarını anlayan grup hana geri dönmüş hancı el çabukluğuyla keçiyi dişisiyle değiştirip süt verebileceğini gösterince haham ve grubun kafası karışmıştır. Bunun üzerine haham Çelm, çok güvendiği ve hancının da köylüsü olan haham Şmul'un keçinin dişi olduğuna dair bir belge imzalaması halinde keçinin dişi olduğuna inanacağını söylemiştir. Eli çabuk hancı Şmul'a dişi keçiyi gösterip belgeyi aldıktan sonra müritlere tekrara erkek keçiyi vererek göndermiştir. Öykü Şolom Aleiçem'in Eski Ülke (1946) adlı Yidiş dilindeki kitabının Büyülü Terzi öyküsünde kullanılmıştır.

ÇEMOŞ [Yahudi Mitolojisi] Moab halkının savaş tanrısı ve Yahudi tanrısı Yahveh'in düşmanı olup, Babil savaş tanrısı Şamaş'ın özdeşi olmalıdır. Süleyman peygamberin yabancı karılarının arzusuyla Kudüs'te bir Çemoş tapınağı inşa ettirdiği bilinmekteyse de sonradan Kral Yoşiyahu zamanında (MÖ 649–609) yıkılmıştır (2. Krallar 11:7, 23:13).

ÇEN NAN [Çin Mitolojisi] Yağmur yağdırabilme gücüne sahip bir keşişin adı olup, sadece köpek eti yiyerek 1350 yıl yaşadığına inanılmaktaydı. Çen Nan, yağmur isteyen köylere giderek civarda uyuyan ejderhaları uyandırarak yağmur yağdırmaya zorlamaktaydı. Çen Nan, Japonya'da Çinnan adıyla bilinmekteydi.

ÇENG HUANG [Çin Mitolojisi] İnsanları felaket ve hastalıklardan koruyan, kuraklık dönemlerinde yağmur yağdıra, hasat zamanının verimli geçmesine yardım eden koruyucu tanrıların adıdır. Başlangıçta yer altı dünyası ile ilişkili olan bu tanrılar zamanla yeryüzü ile ilişkilendirilip yerel koruyucu tanrılara dönüştürülmüşlerdir.

ÇENG SAN KUNG [Çin Mitolojisi] Tanrılaştırılmış bir balıkçı olup, tüm balıkçıların koruyucusu kabul edilmektedir. Çeng San-kung, Hou Erh-kung ve Keng Ç'i-kung birbirlerine kardeşlik yeminiyle bağlanan 3 balıkçı olup bir gün av sırasında deniz üzerinde sarı renkli bir kaya çıkıntısı görmüşlerdir. Balıkçılar, oldukça ağır olan kayanın ne olduğunu önce anlayamamış, ardından bir ruh onun altın olduğunu fısıldayınca hepsi birden Buda'ya altının yerine bir tapınak vermesi için dua etmiş ve dilekleri gerçekleşmiştir.

ÇENRESİ [Tibet Mitolojisi] Zor durumdaki insanlara yardım eden Tibet'in milli tanrısının adıdır. Bazen dört kollu bir çoban bazen de bin kollu, on bir boynuzlu avucunda gözü olan bir yaratık olarak tasvir edilir.

ÇENUKE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuega Adası'nda yaşayan Ona halkının inanışında kötülüğün kişileştirilmiş halidir. Kwanyip adlı kahraman avcı tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

ÇEPİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Narragansett halkının inanışında şamanlara trans anında ölü ruhlardan bilgi taşıyan ruhların adıdır.

ÇERNABOG Bkz. Belabog

ÇEROKİ MİTOLOJİSİ ABD'de Georgia, Kuzey Carolina ve Güney Carolina ile Doğu Tennessee eyaletlerinde yaşayan otokton bir halk olan Çerokilerin en önemli tanrıları Asgaya Gigagei, Oonawieh Unggi ve Tsul Kalu olup, ayrıca atalarının büyük bir sel tufanından yaptıkları tekne ile kurtulmalarını içeren bir söylenceleri de kaydedilmiştir.

ÇERRUVE Bkz. Çerufe

ÇERUFE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin ve Merkez Şili'de yaşayan Araukan ve Mapuçe halklarının inanışında kayan yıldızların ruhu kabul edilip, yanardağların içinde yaşayıp bakire kızları yiyerek beslenen dev büyüklükte insan başlı yılan formunda bir lav yaratığının adıdır. Güneş tanrısı halkı bu canavardan korumak için iki savaşçı kızını Çerufe'yi dondurma gücüne sahip büyülü kılıçlarla birlikte yeryüzüne göndermişse de onların elinde elinden kaçmıştır. İnanışa göre Çerufe depremlere ve volkanların püskürmesine sebep olmaktaydı. Geçmişte Çerufe'nin öfkesini dindirmek için genç kızlar volkanın içine atılarak kurban edilmekteydi. Bkz. Mapuçe Mitolojisi

ÇES [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'nın yüksek dağlarında yaşayan Timote halkının inanışında büyük yaratıcı tanrının adıdır.

ÇEYEN MİTOLOJİSİ Çeyenler ABD'de Büyük Düzlükler'de yaşamış Algonkin halklarından bir

halkın adı olup, Sotaeo'o ve Tsitsistas kabilelerinin birleşiminden oluşmuştur. Çeyenler Büyük Şifacı olarak adlandırdıkları ruhun önce yeryüzünü ardından hayvanları ve en son insanoğlunu yarattığına, başlangıçta kıllı, beyaz ve kızıl olmak üzere üç tip insan olduğuna inanmaktaydı. Başlangıçta yılın her zamanı bahar mevsimi gibi geçerken kızıl insan yeryüzünü cennetini terk ederek Çeyenlerin yaşadığı topraklara göç etmiştir.

ÇHNG BU [Çin Mitolojisi] Tayvan halkının inanışında bebekleri gece ağlamaktan ve diğer çocuklardan hastalık kapmaktan koruyan ruhun adıdır. Çhng-Bu için bebeğin karyolasının yanına üzerine kızartılmış tuzsuz domuz eti eklenen bir tabak pirinç lapası bırakılarak gönlü alınmaktaydı.

ÇIĞIVUÇ Çerkez halk takviminde yeni yılın başlangıcından (23 Mart) bir gece önce köy halkının 'dans eden ağaç' olarak da bilinen kutsal ağacın yanı başında toplanıp, çeşitli şarkılar eşliğinde ellerinde meşaleler taşıyarak evden eve dolaşması geleneğinin adıdır. Ağaç günler öncesinden renkli kumaş parçaları, oyuncaklar ve yeni kesilmiş bir hayvanın taze yüzülmüş derisiyle süslenirdi. Toplananlar ellerini güneşe doğru uzatırken köyün yaşlılarından birisi 'huohu' adı verilen konuşmasını genellikle 'Mutluluk ve iyilik getirerek evimize gir, hastalıklar bize uğramasın ve sakin gökyüzü üzerimizde parlasın, ocağımız yiyecek dolu olsun ve gönlümüzün istediği her şey elimizde olsun. Gelen yılın hepimize hayırlı olması için 'amin' diyelim' sözleriyle gerçekleştirirdi.

ÇIKIŞ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in ilk beş kitabı olan Tevrat'ın ikinci kitabı olup, Mısır'dan Çıkış ya da Şemot adlarıyla da bilinmektedir. Bu bölümde Musa'nın liderliğinde Mısır esaretinde kaçan İsrailoğulları Musa'nın denizi ikiye ayırarak açtığı yoldan geçerek Kızıldeniz'i geçip, Filistin'e ulaşması anlatılmakta olup, kitabın 20. Babında (1–18) On Emir'in gelişi anlatılmaktadır.

ÇIYIRDI [Türk Mitolojisi] Kırgızların millî destanının kahramanı Manas'ın anası ve Kanıkey Hatun'un kayınvalidesidir.

Çİ 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında canlıların yaratıcısı ve koruyucusu olarak görülen yeryüzü tanrıçasının adıdır.

2. Evrendeki tüm nesne ve canlılarda bulunan enerjinin adı olup Yan 'Eril' ve Ying 'Dişil' olmak üzere birbirine zıt (gece-gündüz, ölüm-yaşam, sıcak-soğuk) iki formdan oluşmaktadır. Japonca karşılığı 'Ki'dir.

Çİ KU TZU [Çin Mitolojisi] Doğal felaketler sırasında tapınılan 7 tanrılaştırılmış kadının adıdır.

Çİ LEN Bkz. Kilin

ÇİA [Güney Amerika Yerlileri mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Muiska (Çibka) halkının inanışında ata kabul edilen ay tanrıçasına verilen isim olup sel baskınlarına sebep olmaktaydı.

ÇİA LAN [Budist Mitolojisi] Çin'de tapınakların koruyucu ruhlarına verile isimdir.

ÇİBİABOS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'da Ottowa nehrinin yukarı bölgelerinde yaşayan Algonkin halkının inanışında büyük tavşan Manabozho'nun erkek kardeşi gök ve kurt ruhuna sahip olan tanrının adıdır.

ÇİBAİSKVEDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'ın kuzeyinde yaşayan Abenaki halkının inanışında bataklık gazına verilen isim olup, törelere uygun gömülmeyen cesetlerinin hayaletlerinin bu gazı oluşturduğuna inanılmaktadır.

ÇİBİRİAS [Maya Mitolojisi] İtzam Na'nın karısı, Bakabların anası olan yeryüzü tanrıçasının adıdır. Yeryüzünün renklerini sağlayan Çibirias dokumacıların koruyucusu kabul edilmekteydi.

ÇİBKAKHUM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da Bogota ve Tunya şehirleri civarında yaşayan Çibça halkının inanışında işçi ve tüccarların koruyucu tanrısının adıdır. Gökkuşağı formunda insanlara görünebilen Çibkakhum bir keresinde insanlara kızıp yeryüzünü kaplayan bir sel tufanı göndermişse de ardından bir sopa ile kayaları delerek Tequendama şelalesini oluşturarak suların boşalmasını sağlamıştır.

ÇİÇEK PRENSES Bkz. Ko-No-Hana

ÇİÇEK KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Batı Mexico sahilinde yaşayan Yakui halkının inanışında ağaçların dilinden anlayan bir kadının adıdır.

ÇİÇEKLER ÜLKESİ [Aztek Mitolojisi] Ölen bebeklerin sonsuza dek mutlu olarak yaşayacağına inanılan öteki dünyanın adıdır.

Çiçen İtza (Amerikan Etnografi Bürosu, 1897)

ÇİÇEN İTZA Meksika'nın Yukatan yarımadasında Tinum bölgesinde modern Merida kenti yakınlarında 5 km^2'lik bir alanı kaplayan tarihi Maya kentinin adı olup, Maya efsanelerinde önemli bir yere sahiptir. Kentin en önemli yapısı Kukulkan piramiti olup, 4 cephesinin her birinde 91 basamağı ve tepesindeki düzlükle birlikte bir yılda yer alan gün sayısını veren yapının yönü ilkbahar ve sonbaharda ekinoksların gerçekleştiği zamanlar güneş ışınlarının basamakların dibindeki Kukulkan yılana S şeklinde gölge kuyruk oluşturacak şekilde tasarlanmıştır.

ÇİÇİNGUANE [Afrika Mitolojisi] Mozambik söylencelerinde bir kadın kahramanın adıdır.

Kabile şefinin en sevdiği karısının büyük kızı olan Çiçinguane şefin diğer eşleri tarafından kıskanılmış, kadınlar çocuklarını kıza eziyet etmeleri konusunda teşvik etmiştir. Bir gün kabileden kızlarla birlikte kil toplamaya giden Çiçinguane bir tarafı göle açılan derin bir çukurun içinde terkedilmiştir. Çukurun kenarlarına tırmanamayan kız mecburen göle doğru yüzmüşse de burada büyük bir balık tarafından yakalanmıştır. Balık kızı yutmak yerine gölün dibinde bulunan cennet benzeri bir yere götürmüş, burada herkes kıza çok iyi davranmıştır. Halinden memnun olarak bu diyarda aylarca kalan Çiçinguane bir gün gölde yüzerken kıyıda kabileden kızların küçük kız kardeşine kötü davrandıklarını görmüş kıza su kabını köye kadar taşımasına yardım ettikten sonra kendini gördüğünü kimseye söylememesini tembihleyip yanından ayrılmıştır. O günden sonra kardeşine yardım etmek için karaya çıkınca annesi durumun farkına varmış ve kızıyla konuşarak yeniden insan formuna dönerek köyde kendileriyle birlikte yaşaması için ısrar etmiştir. Evini özleyen kız büyük balıkla durumunu konuşunca balık kendisine sihirli bir asa vererek dileğinin yerine gelmesini sağlamış, gölde balık formunda yüzen kız karaya çıkınca üzerindeki pullar gümüş paralara dönüşmüş böylece insan olarak hayatının geri kalanını refah içerisinde geçirmiştir.

ÇİDO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Jukun halkının inanışında en önemli gök tanrısı olup yeryüzü tanrıçası Ama'nın karşılığıydı. Çido yeryüzüne inerek, Ama'nın yarattığı insanlara hayat aşılamıştır.

ÇİE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında tensel zevklerin tanrıçası olup insanları keyifli bir hayat sürmeye teşvik etmekteydi.

ÇİGUM ERUM [Hint Mitolojisi] Miri halkının inanışında şelale tanrıçasının adı olup, eteğini kaldırıp cinsel organını göstererek şimşeklere sebep olmakta kocası öfkesinden kadına tükürünce ise yeryüzüne dolu yağmaktadır.

Bkz. Halia, Dorak, Nimibatapa

ÇİĞNOMANUŞ [Çingene Mitolojisi] Transilvanya ve Polonya Çingenelerinin söylencelerinde mağaralarda yaşayan başparmak büyüklüğünde erkek ve kadınlardan oluşan bir halkın "küçük insan" anlamına gelen adı olup, yüklü miktarda hazinenin koruyucusu olduklarına inanılmaktaydı. Çiğnomanuşlar, kışın ahırlara dadanıp ineklerin memelerini emmekte bu durum süt verimini artırdığına inanıldığından, rahatsız edilmemekteydiler.

ÇİH ÇİNG TZU [Çin Mitolojisi] 5 doğa ruhundan (Wu Lao) birisi olan ateş ruhunun adı olup, kırmızı yapraklardan bir kıyafet içerisinde tasvir edilmekteydi.

ÇİH NU [Çin Mitolojisi] Yeşim taşı imparatoru Yu-huang'ın kızı veya kız kardeşinin adı olup 'Yedinci hanım' olarak da bilinmekte, dokumacılık ile ilişkilendirilmekte ve evlenmek isteyen genç kızlar tarafından yakarılmaktadır. İnanışa göre ay takvimine göre her yılın yedinci ayının yedinci günü yeryüzüne inmekte olup, bunlardan birinde çoban tanrı Niu Lang'a âşık olmuş, dağlarda o kadar çok vakit geçirmiştir ki üzerindeki cübbe bile paramparça olmuştur. Tanrıça olan Çih Nu banyo yaparken bir çoban tarafından elbiseleri saklanmış bu yüzden cennete dönememiştir. Bu çobanla evlenen Çih Nu iki çocuğu olmuş, elbiselerini bulunca tekrar cennete geri dönmüştür. Çobanın karısı olduğunu cennette itiraf edince çobanda cennete kabul edilip ölümsüz tanrılardan birisi olmuştur. Tanrıların lideri Çih Nu ile aşığını aralarına Samanyolunu koyup ayırarak yılda bir gece buluşmalarına izin vermiştir. Bununla birlikte saksağan kuşları Samanyolu boyunca uçarak gökyüzü ile yeryüzü arasında köprü oluşturarak âşıkların buluşmasına yardım etmişse de yağmurlu havalar bu girişimi engellemiştir. Buluşan âşıkların gözyaşlarının yeryüzüne yağmur olarak yağdığına inanılmaktadır. Çin'in bazı bölgelerinde yıldızlarla ilişkilendirilen Çih Nu'nun Lyra (Çalgı), aşığı Niu Lang'ın ise Aquila (Kartal) takımyıldızı olduğuna inanılmaktadır.

ÇİH YU [Çin Mitolojisi] Şen Nung'un demi ve bronzdan boğa başı ve boyları bulunan oğlunun adı olup, savaşı ve tüm silahları onun icat ettiğine inanılmaktaydı.

ÇİHA YO ÇANGGUN [Kore Mitolojisi] Köyün koruyucu ruhu ve yeraltı dünyasının yöneticisidir.

ÇİKÇARNEY Bahama adalarından Andros adası halkının inanışında küçük ve tüylü bir orman ruhunun adıdır.

ÇİKE [Türk Mitolojisi] Çuvaş halkının inanışında iki karış boyunda yaşlı insan görünümünde bir varlığın adı olup 'boyu bir karış sakalı iki karış' karakterinin bir varyantıdır. Yanına gelenlere destan anlattırıp, şarkılar söyletir.

ÇİKKAN [Maya Mitolojisi] Her biri ayrı bir yönle ilişkilendirilen (kuzey, güney, batı, doğu) dört yağmur tanrısının adıdır. Göllerin derinliklerinde ikamet eder ve yağmur bulutlarını yaratırlar.

ÇİKOME KOATL [Aztek mitolojisi] Yedi yılan anlamına gelen mısır tanrıçasının adı olup mısır tanrısı Keneotl'un eşidir. Gövdesi ve yüzü kırmızıya boyanmış, elinde bir yelpaze tutar formda tasvir edilen tanrıçanın sembolü mısır koçanıdır. Xilonen ('Kıllı') adıyla da bilinen tanrıça Tezkatlipoka'nın karısı kabul edilmekteydi.

ÇİKOMEKCOÇTLİ [Aztek mitolojisi] Boyacıların koruyucu tanrısıdır.

ÇİKONAHUİ [Aztek mitolojisi] Ev halkının koruyucu tanrıçasıdır.

ÇİKONAHUİEHEKATL [Aztek mitolojisi] Yaratıcı tanrının adıdır.

ÇİLEK 1. [İskandinav Mitolojisi] Aşk Tanrıçası Friga ile ilişkilendirilmektedir.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Meryem Ana ile ilişkilendirilmektedir.

ÇİLTANLAR [Türk Mitolojisi] Şamanist gelenekte dünyayı idare eden, insanları koruyan ruhların genel adı olup Anadolu Türklerinde rastlanılan 'Kırklar' inancıyla benzerlik gösterir.

ÇİMATA NO KAMİ [Japon Mitolojisi] Patika yol ve kavşakların tanrısının adı olup fallik bir sembolle tasvir edilir.

ÇİMİNİGAGUA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır. Başlangıçta sadece karanlık ve Çiminigagué varken tanrı dört büyük siyah kuş yaratıp onlara ışığı dünyaya taşımalarını buyurup, ardından güneşi (Zuhé) ve ayı (Çiá) yaratmıştır.

ÇİN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Muyska halkının inanışında yıkım tanrıçasının adı olup, insanlara kızıp yeryüzüne büyük bir sel tufanı göndermiştir. Çin'i sakinleştirmek için erkekler kadın kıyafetleri giyip kadın işleri yapmaktadır.

ÇİN DİNLERİ Tarihleri boyunca tarım ve zanaat ile uğraşmış olan Çinliler, doğal olayların sürekliliğini hissettikleri evrenle kurdukları ilişkide maddi olarak etkisinde kaldıkları her şeyi Tao (yol) olarak adlandırmış, tabiatın gerek bütününü gerekse evreni oluşturan her parçayı canlı olarak algılamış ve gerekli saygıyı göstermişlerdir. Onlara göre dağların, derelerin, ağaçların ruhu vardı ve insanlarla bu ruhlar arasında bir çeşit iletişim bulunmaktaydı. Çinliler tarihi yaşanmamış sayıyor, bir bütün olan Tao'nun dolayısıyla hayatın etken "yang" ve edilgen "ying" adlı birbirinden ayrılamaz iki karşıt kutuptan oluştuğuna inanıyorlardı.

En eski söylencelerde Tao te King adlı eserin yazarı ve Taoizm'in kurucusu olarak Lao tzu kabul edilmektedir. Tao, eşyanın değişken görüntüsüne yani geçici ve dengesiz olana karşı evrenin sürekliliğini yani huzuru temsil etmekteydi. İnanışa göre Tao sonsuzdu, eksiksizdi ve evrensel bütünlüğün tek gerçeğiydi. Taoizm'in ikinci önemli kitabı yazarı Çuang-tzu'nun (MÖ 369-286) adını taşımakta olup, düşünce sistematiği Tao-te King'ten aşağı kalmamaktaysa da kendi içinde bir çeşit tinselci idealizmi savunmaktaydı. Taoizm siyasi hayatla ilişkisiz filozofların mizaçlarına uygunken Çin tarihinde hiç eksilmeyen savaşlar halkın ve düşünürlerin politikayla ilgilenmesine dolayısıyla sonradan idealize edilecek Konfüçyüsçü düşüncenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

MÖ 5. yüzyılda yaşayan Konfüçyüs insanın ulaşabileceği en büyük amacı ahlaki varlığının tüm dünya düzeniyle uyum içinde olma noktasına erişmesine bağladıktan sonra uyum, denge ve iç huzura erişmenin yolunu eğitim ile ilişkilendirmiştir.

MS 3. yüzyılda Budizm, Hindistan'dan Tibet ve Afganistan yoluyla Çin'e ulaşmış, orijinali erkek olup Çin'de dişil karakter kazanan Guanyin gibi pek çok yeni efsanevi figür Çin efsanelerine konu olmaya başlamıştır. Çin Seddi'nin inşası gibi büyük projelerle birlikte Çin imparatorluğunun merkezi gücü artarken Türk, Mançu ve Moğol istilacılarla çatışmanın yanı sıra kültür alışverişi de gerçekleşmekteydi. Kore ve Çin'in Kore'ye komşu bölgelerinde kadınların liderliğinde Şamanist inançlar uzun süre yaşamaya devam etmişse de Konfüçyüsçülük ve Budizm'in yayılması Şamanların siyasi ve dini önderliğine son vermiş onları şifacı konumuna indirgemiştir.

"Ay ve Su" pozisyonunda oturan Guanyin

ÇİN MİTOLOJİSİ Yaratılış söylenceleri ve Çin devletinin kuruluşuna ilişkin efsaneler başta olmak üzere Çin mitolojisi oldukça zengin çeşitliliğe sahiptir. Çin'de onlarca etnik grup yaşamakta olup, bunların tümünün kendi lehçe ve dillerinde kendi söylenceleri bulunmaktaysa da bazı efsanelerin ortak motifler içerdiği görülmektedir. Kehanet amaçlı kullanılan kaplumbağa kabukları ve hayvan kemikleri üzerine kazınmış Çince sembol ve karakterler Bronz Çağı'na yani MÖ 12. yüzyıla tarihlenmiştir. Bazı efsaneler Şan Hai Jing gibi yazılı kaynaklardan çoğu söylence ise sözlü gelenekte kuşaktan kuşağa aktarıldıktan sonra derlenerek Heian Zhuan gibi kaynaklar oluşturulmuştur. Bununla birlikte antik metinlerde Çin mitolojisine ilişkin atıfların dağınık bir şekilde yer alması ve çoğunlukla epik bir dilin kullanılmaması kimi yazarların Çin kültürünün mitolojik ögeler barındırmadığını iddia etmesine sebep olmuştur. Çeşitli kaynaklarda yaratılış mitleri ile evrensel felaketlerden bahseden efsanelerin varlığı mevcut olsa bu yanıltıcı durum çoğunlukla Çin'in geleneksel emperyal Konfüçyüsçülük ideolojisinin efsanelere değer vermemesine ya da mitlerin ibret ve nasihat kıssası vermek için kullanılan genelde siyasî ve tarihî gerçeklikler olarak yorumlamasına bağlanmıştır. Budizm sonrasında mitolojik kahramanların nitelikleri de yeni dinle birlikte değişmeye başlamış, bazı efsanelerde Taoist ve Budist kökenli ögeler birlikte yer almıştır.

Kaynak metinler

- Şan Hai Jing (Dağ ve Deniz Klasiği): MÖ 3-2. Yüzyıllar arasında yazılan eser Qin Hanedanlığı öncesi Çin kültürünü konu almakta olup, çeşitli özgün efsanelerin yanı sıra kapsamlı şifacılık ve coğrafya bilgisini içermektedir. 18

bölümden (Dağlar Klasiği [Güney, Batı, Kuzey, Doğu, Merkez], Denizler Ötesi Bölgeler Klasiği [Güney, Batı, Kuzey, Doğu], Denizler Berisi Bölgeler Klasiği [Güney, Batı, Kuzey, Doğu], Büyük Kır Klasiği [Güney, Batı, Kuzey, Doğu, Merkez], Denizler Berisi Bölgeler Klasiği) oluşan eser, 31.000 sözcük barındırmaktadır.

- Hei'an Zhuan (Karanlık Destanı): Hubei eyaletinde Şennongjia dağlık alanında yaşayan Han halkınca korunan destan evrenin yaratıcısı, ilk varlık Pan Gu'nun doğumundan sonrasını anlatan manzum efsaneleri içermektedir.
- Şui Jing Zhu (Su Klasiği üzerine Açıklamalar): 40 ciltten oluşan eser MS 3. Yüzyılda tamamlanmış olup, Çin'de bulunan 137 nehir ile etraflarında yer alan bölgeleri tarif eden eşsiz bir coğrafya kitabıdır.

Bunlar dışında Ming Hanedanlığı döneminde yazılmış Fen Şen Yanyi (Tanrıların Yaratılışı), Wu Çeng'in Hindistan'a yaptığı hac gezisini anlattığı "Batıya Yolculuk", İnsan formuna bürünen bir yılan ile bir adamın aşkını konu alan Baişe Zhuan, gibi mitolojik ögeler içeren kurgusal eserler ile imparatorluğa ait Şiji, Şahşu, Liji ve Luşi Çungiu gibi tarihsel ve felsefi metinleri içeren dokümanlar Çin mitolojisinin temel ve ikincil kaynaklarıdır.

Shan Hai Jing'den tanrıça Nüwa tasviri

Çin Yaratılış Efsanesi

Çin mitolojisinde birden fazla yaratılış efsanesi bulunmakta olup, bunların ortak özelliği kaostan düzene geçiş ve yin yang dengesinin kurulmasıdır. Ayrıca bu yaratılış mitlerinde İbrahimî dinlerin yoktan var etme anlayışından farklı olarak var olanın şekil değiştirmesi veya yeni bir şekle girmesi eylemi tanımlanmaktadır. MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Huai Nan Zi adlı metinde adı verilmeyen iki tanrının evreni yaratıp, yin ve yanga dönüştüklerinden bahsedilirken, bir başkasında tanrıların sözü edilmeden su buharının şekillenerek evrenin temeli olan yin ve yangı oluşturduğu anlatılmaktaydı. MS 3. Yüzyılda Üç İmparatorluk döneminde Xu Zheng tarafından yazıya geçirilen en ünlü yaratılış mitinde ise dev bir yumurtanın içindeki karanlık bir nem şeklinde var olan kaosun içinde büyüyen ilk varlık Pan Gu'nun yumurtayı kırıp dışarı çıktıktan sonra evreni oluşturduğu kaydedilmiştir. Yer ve göğü birbirinden ayırdıktan sonra, bedeniyle 5 kutsal dağı, teriyle yağmurları, nefesiyle rüzgârları, kanıyla nehirleri gözleriyle ise ay ve güneşi oluşturmuştur. Bu söylenceye göre Pan Gu'nun üzerindeki pireler insanları oluştururken bir başkasına göre çamurdan yaratıp kurumaya bırakmış, yağmur başlayınca bunların bazılarını kuru bir yere taşıyamadığı için ilk engelli insanlar da ortaya çıkmıştır. Bazı söylenceler ise yaratıcı tanrıça Nü Wa'yı öne çıkarmakta olup, yeryüzünde kendini yalnız hisseden tanrıça bir gölde gördüğü yansımasına bakarak önce elleriyle kendi suretinde çamurdan insanlar yaratmış sonra işini hızlandırmak için bir ipi çamura batırdıktan sonra havada sallayarak çamur damlacıklarının yere düşerek insana dönüşmesini sağlamıştır. Tanrıçanın kendi elleriyle oluşturduğu insanlar asil ve zengin insanları sıçrayan çamurlardan oluşanlar ise yoksul halk tabakasını oluşturmuştur.

Tufan Efsanesi

Bir çiftçi bir gün gök gürültüsünü yakalayıp, hapsettikten sonra çocukları olan Nü Wa ile erkek kardeşi ve eşi Fu Xi'yi kendi yokluğunda asla Gök gürültüsüne su vermemeleri gerektiği konusunda uyarmıştır. Bununla birlikte adam Pazar gittiğinde kızı Gök gürültüsüne su vermiş o da karşılığında kardeşlere ağzından söktüğü iki dişi hediye edip, toprağa gömmelerini tavsiye etmiştir. Çiftçi eve gelip durumu kavradığında büyük bir fırtınanın çıkacağını anlayıp demirden bir gemi inşa ederken çocuklarda dişleri toprağa ekmiş ve yerden bir su kabağının büyüdüğünü görmüşlerdir. Sular yükseldiğinde çiftçi gemisine, kardeşler ise su kabağının içine sığınmıştır. Çiftçi gemisiyle gökyüzüne dek yükselirse de cennettekileri kızdırınca sular bir anda çekilir ve adamın gemisi yeryüzüne hızla düşerek çiftçinin ölümüne sebep olmuştur. Yere su kabağının içinde yavaşça inen kardeşler ise önce evlenmiş, ardından kız kardeş bir et parçası doğurmuştur. Kardeşler, eti çok sayıda parçaya ayırdıktan sonra yeryüzüne dağıtarak ilk insanların oluşmasını sağlamıştır.

Tanrılar

Çin mitolojisi, Budizm'in ülkeye geldiği dönemde politeist bir karaktere sahip olup, inançların harmanlanmasına ve yerel topluluklarda büyük farklılıklar göstermesine karşın her biri ayrı bir konu ve görevle ilişkilendirilen sayısız tanrı ve tanrıçaya inanılmaya devam etmektedir. Bunların en önemlileri Şangdi (Huangtiān Dadi), Yu Di (Yeşim İmparatoru), Tian (Cennet), Nu Wa ve Pan Gu'dur. Ayrıca Dizang (10 Cehennemin efendisi), Dört Göksel Kral, Gautama Buda, Guanyin, Hotei (Gülen Buda), Cangji (Dört gözlü), Çang'e (Ay tanrıçası), Çi You, Da Yu, Daoji, Sekiz Ölümsüz ve ejderhalar diğer önemli tanrı ve mitolojik karakterlerdir.

ÇİN KUANG WANG [Çin Mitolojisi] Yeraltında bulunan ölüler dünyası Ti Yü'nün ilk tabakasının hâkiminin adıdır.

ÇİNAWEZİ [Afrika Mitolojisi] Angola ve Kongo'da yaşayan Lunda halkının inanışında yeryüzünde hüküm süren, şimşek tanrı Nkuba'nın karısı ve her şeyin anası kabul edilen kozmik yılanın adıdır.

ÇİNEKE Bkz. Çi

ÇİNG TU [Budist Mitolojisi] Çin'de Işık Budası A-mi-t'o Fo'ya dua edilen tapınakların adı olup, Batıdaki Cennet (Hsi Fang Çilo- Şih-Çieh) olarak da adlandırılmaktaydı.

ÇİNGENE SOYU İnanışa göre kâfirler İbrahim peygamberi ateşe atmak için yaptıkları mancınığı bir türlü çalıştırmayınca sorunu nasıl çözeceklerini bir kâhine sormuş, kâhinde iki kardeş zina etmedikçe mancınığın çalışmayacağı kehanetinde bulunmuştur. Cin adındaki erkekle Gân adlı kız kardeşinin mancınığın altında zina ettirilmeleri sayesinde mancınık çalıştırılabilmiştir. Kötüleme maksadıyla üretilmiş bu Anadolu söylencesine göre Çingeneler bu iki kardeşin soyundan gelmiştir. Yozgat'ta derlenen ve maksadı kötülemek olan benzer bir hikâyeye göre (M. Rasanen, 'Studia Orientalia', IV, 1936. s. 38-39) İfrit, Süleyman Peygamber'in kızıyla evlenmek isterse de Süleyman İfrit'in talebini geri çevirir. Bunun üzerine İfrit, Süleyman'ın bir cariyesiyle birlikte olur. Kadın bu ilişkiden doğan oğlunu utancından bir dağ başına bırakınca çocuğu dişi bir ayı emzirmiş, bir köpek de konuşmayı öğretmiştir. Bu çocuk da sözde Kürtlerin atası olmuştur.

ÇİNGENE İNCİLİ [Çingene-Hıristiyan Mitolojisi] İsa, Kalderaş kabilesinde Sunto Del 'Tanrısal Oğul', diğer kavimlerde Tikno Devel 'Küçük Tanrı' olarak bilinmekte ve Meryem'in adları Meryem olan iki kız kardeşinin daha olduğuna inanılmaktaydı. Her üç Meryem'de Porsaïda'da (İnsanlığın efsanevi ilk vatanı) yaşamaktaydı. Birinci Meryem Küçük Tanrı'yı doğurmuş, ikincisi vaftiz anası olmuş, üçüncüsü ise çarmıhın önünde durmuştur. Yahudilerin öldürmek için çok eziyet ettiği hatta diri diri bir mezara gömdükleri Tanrısal oğul mezarının üzerindeki kayayı devirip çıkmış ve Sinpetra 'Tanrısal Baba' ile birlikte gökyüzüne yükselmiştir.

ÇİNGENE LANETİ [Çingene Mitolojisi] Çingenelerin yaşadığı pek çok ülkenin yerli halkının folklorunda (Özellikle Balkanlar ve Anadolu'da) Çingeneler tarafından lanetlenmenin ölümcül sonuçlarından bahsedilmektedir. Bizzat Çingeneler, toplum dışı göçebeler olarak yaşamalarını atalarının bir zamanlar işlediği büyük bir günaha bağlamaktadır. Efsaneye göre bir zamanlar yerleşik yaşarken (Hindistan'da?) ensest ilişkide bulunan kabile lideri ve taraftarları yurtlarından kovulmuşlar ve kudretli bir büyücü tarafından sonsuz dek yeryüzünde dolaşıp durmaları lanetine maruz kalmışlardır.

ÇİNGENE MİTOLOJİSİ Çingeneler veya kendilerini tanımladığı adlarıyla Romanlar, MS 1050 civarında yaşadıkları Hindistan'ın Penjap bölgesinden, İran Platosu üzerinden Kuzey Afrika ve Avrupa'ya yayılmış, Hint- Avrupa asıllı bir halktır. Tüm dünyada 8-10 milyon Çingene'nin yaşadığı sanılmakta olup en büyük Roman gruplarını Balkan yarımadası barındırmaktadır.

Romanların neden Hindistan'ı terk ettiği kesin olarak bilinmemekteyse de üç teori ileri sürülmüştür.

1. Hindistan'ı fetheden Müslümanların, Romanları köle olarak alıp ülkelerine götürülmesi ki Mahmut Gazi'nin Sindh ve Penjap'ı işgali sırasında 500.000 Hintliyi esir aldığı bilinmektedir.

2. En düşük kast olduğu sanılan Romanların, Müslüman fatihlere karşı paralı asker olarak (ya da kast yükseltme karşılığında) Batı sınırına sürülmesi ki alınan yenilginin sonucunda göç etmek zorunda kalmış olabilirler.

3. Firdevsi'nin Şehnamesi'ne (MS 11. yüzyıl) göre MS 420 yılında vatanlarını terk edip dünyaya yayılan 12.000 kişilik Luri halkı eğer Çingenelerse yayılmalarının Hindistan'ın Müslüman orduları tarafından fethedilmesiyle ilişkisi yok demektir.

Roman halkının Avrupa içlerine yayılmasının nedenleri ve gelişimi hakkında da kesin bilgilere sahip olmamakla birlikte Müslümanlar tarafından asker olarak kullanıldıkları teorisi düşünülmektedir.

Romanlar beş büyük grupta incelenmektedir:

1. Kalderaşlar: Kendilerini gerçek Çingene kabul eden topluluk Balkan Yarımadasında yaşamakta, geleneksel olarak demircilik, bakırcılık, kazancılık gibi işlerle uğraşmaktadır. Adları Rumence 'caldera' (kazan) kelimesinden gelmektedir. Orta Avrupa'da yayılıp Lovari, Boyha, Luri, Çurari ve Türko-Amerikan adlı beş kola ayrılmışlardır.

2. Gitanolar: İber yarımadası, Kuzey Afrika, Güney Fransa

3. Manuşlar: Fransa'nın Alsak bölgesinde yaşayıp Valsikan, Pimontesi ve Gaygikanlar adlı üç alt gruba ayrılmışlardır.

Çingene terimi, Bizans döneminde Yunanca 'atsinganoi' teriminden Türkçe dâhil pek çok Batı diline girmiştir. MS 800 yılında Saint Athanasia'nın Trakya'da Atsingani adlı yabancılara yiyecek verildiği ve MS 803 yılında İmparator I. Nikephoros'un bir ayaklanmayı bastırmak için Atsinganilerin büyü bilgisinden yararlandığı kayıtlıdır. 14. yüzyılda Balkan yarımadasına, 15. yüzyılda Almanya, 16. yüzyılda İskoçya ve İsveç'e yayılan Romanlar, 1864 yılında dek Romanya'da köle olarak kullanılmış, II. Dünya savaşı sırasında Naziler tarafından toplama kamplarına hapsedilmişler 200.000-800.000 arasında Roman bu kamplarda ölmüş, bu dramatik olay Romani dilinde Porajmos (vahşi bir hayvan tarafından parçalanmak) olarak tanımlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gittikçe hızlanan sanayileşme süreci Çingenelerin geleneksel geçim kaynaklarını yok etmiş ve yaşadıkları ülkenin kültürüne büyük ölçüde asimile olmalarını sağlamıştır.

Din

Anadolu ve Balkan yarımadasında Çingenelerin bir dini olduğuna inanılmamakta, yerleştikleri toplumun inancını paylaştıkları görüşü hâkimdir. Romanya ve Macaristan'da Çingenelerin kilisesinin domuz yağından yapıldığına ve köpekler tarafından yenildiği için kaybolduğuna dair bir inanış da bulunmaktadır. Gerçekte zengin bir kültür ve efsane dağarcığına sahip olan Romanlar yazılı dilleri olmadıklarından bunların çok azını günümüze ulaştırabilmiş, yaşadıkları ülkelerde zulüm ve baskıya uğradıklarından çoğunlukla o ülkenin dinini benimsemiş veya benimsemiş görünmüşlerdir. Romanların, yaşadıkları ülkelerin halklarından ödünç aldığı pek çok adet ve efsanenin yanı sıra, Hıristiyanlık ve Müslümanlıktan önceki dönemlerine ait adetlerden hangilerini anavatanlarından getirdikleri çok net değilse de 'Ağaç evliliği' gibi Hindu kültüne ait adetleri ve Hint Aborijinlerinden Bhil ve Gondhalarınkine çok benzeyen yaratılış söylencelerini muhafaza etikleri kaydedilmiştir. Çingene tanrısı yaratıcı nitelikte ve insanlara karşı sevecen olmakla birlikte günahları affeden, ölümlerinden sonra insanları cezalandıran veya ödüllendiren bir varlık olarak düşünülmektedir. Ruhun ölümsüzlüğüne ve kaderciliğe inanan Çingeneler öte dünya ödüllerine aldırış etmemekle birlikte, cenaze törenini yemekli ve bayram havasında geçirmektedir. Bununla birlikte ölünün gömülmesinden bir yıl sonra ve 6 hafta boyunca süren Pomana adlı ağırbaşlı bir tören düzenlenmekte, ölüyle aynı yaştaki bir kişiyi süslenip hatta ölen kişi gibi davranması istenerek böylece ruhu başka bir yerlerde olan kişiyle dayanışılmaktadır.

Çingene Yaratılış efsanesi

Tanrı, büyükçe bir su birikintisinin içine bir sopa atar, sopa büyür ağaç olur. Dokuz gün sonra Tanrı ağacın altında oturan Şeytandan gidip denizin dibinden kum getirmesini ister. Şeytan Tanrı'nın sözüne aldanıp kendi adını telaffuz edince kum onu yakmaya başlar ve dokuz boyunca kum çıkarmaya çalışırken yanmaktan simsiyah olur. Sonunda kendi adını söylemeden denizin dibinden kum çıkarır ve Tanrı bu kumdan dünyayı yaratır. Şeytan ağacın yakınından Tanrı'yı kovmaya çalışırsa da bunu başaramaz, büyükçe bir boğa tarafından beraberinde uzaklara götürür. Bu sırada ağacın yapraklarından insanlar aşağıya inip dünyaya yayılırlar.

ÇİNGENE VAFTİZİ Doğumun arabada ya da çadırda değil de hangi mevsim de olursa olsun bir akarsu kenarında yapılıp doğduğu gibi çocuğu dere suyuyla vaftiz etme geleneğidir. Tüm kirleri temizlediğine inanılan nehir suyuna çocuğunu daldıran anne sessizce çocuğun adını telaffuz eder. Çocuğun vaftiz anası (ya da babasının) taktığı isim hiç kimseye söylenmeyerek zamanı geldiğinde çocuğun Azrail'i aldatmasının sağlanacağına inanılırdı.

ÇİNNAMASTA [Hint Mitolojisi] Hindu ana tanrıçası Devi'nin korkunç görünümlerinden birisi olup, 10 Mahavidya arasında sayılan tanrıça bir elinde kendi kendine kestiği kafasını diğerinde ise eğri bir kılıç taşır formda tasvir edilmektedir. Başkalarının kanından beslenmeyip tersine akan kanıyla başkalarını besleyen tanrıça yerde sevişen Kama ile karısı Rati'nin (bazen Krişna ile Radha) üzerinde durukken tasvir edilmekte kesik boynundan fışkıran 3 kan fıskiyesinden birisini elinde tuttuğu kesik kafası diğer ikisini ise iki hizmetkârı içmektedir. Cinsel arzulara karşı kendini kontrol etme duygusunun sembolik hali olan Çinnamasta, ruhsal enerjinin (kundalini) uyanması, fedakârlık ile özdeşleştirilen tanrıça aynı zamanda Devi'nin hayat verici ve hayat alıcı yönlerini de göstermektedir. Çinnamasta, kimi zaman Vişnu ile cinsel ilişki sırasında veya aşk tanrısı Kama ile Rati'nin önünde tasvir edilmektedir.

Çinnamasta tasviri (Bengal, 19. Yüzyıl)

ÇİN ŞU PAO [Çin Mitolojisi] Başlangıçta Tang hanedanından bir generalin adıyken zamanla Menşen adı verilen ikiz kapıların gardiyan tanrılarından birisine dönüştürülmüştür.

ÇİNVAT [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında yaşayanların dünyasını ölüler dünyasından ayıran köprünün adı olup, tüm ruhlar ölümden sonra Çinvat köprüsünü geçmek zorundadır. Sraoşa (İtaat), Mithra (anlaşma) ve Raşnu (adâlet) adlı tanrılar Çinvat köprüsünün koruyuculuğunu üstlenmiştir. Çinvat Köprüsünün genişliği kişinin yaşamı boyunca sergilediği davranışlara göre değişmektedir: Kötü insanlar için iyice daralan köprüyü geçmek imkânsız olup, karşılarına Vizareş adlı varlık çıkarak onları Druc Demena (Yalanlar Evi) adıyla bilinen acı ve ceza çekme yerine götürecektir. İyi insanlar ise köprüyü rahatça geçek karşılarına çıkan Daena adlı varlık onları mutluluk ve huzur içerisinde yaşayacakları Şarkılar Evi'ne götürecektir. Kimi yazarlarca gökkuşağı ve samanyolu ile özdeşleştirilen köprünün İslâm insancındaki Sırât Köprüsü ile benzerliği ortadadır.

ÇİNVAT PERETU Bkz. Çinvat

ÇİPİRİPA [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Panama civarındaki halkların inanışında bir yağmur tanrısının adıdır.

ÇİOVOTAMAHKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Pima halkının inanışında insanlığı ve yeryüzünü yaratan tanrının adıdır. Dünyayı kelebek kılığına girerek dolaşmış ve insanlar için uygun yeri aramıştır.

ÇİRİŞOTU ÇAYIRLARI [Yunan Mitolojisi] Ölüler diyarına verilen isim olup, Odysseus burada Akhilles ve Patroklus gibi kahramanlara rastlamıştır.

ÇİRKİN BEBEK Çevreleri aynı fikirde olmasa da her annenin çocuğunun çok güzel olduğunu düşündüğünü gösteren ya da bu amaçla yaratılan şakalardan üretilen bir masal motifidir. Yunan yazar Ezop'un Zeus ile Maymun adlı öyküsü bu türün bilinen ilk yazılı örneğidir. Öyküde tanrılar en güzel bebeği olan hayvana bir ödül vaat ederek yarışma düzenlemiş, kel, düz burunlu yavrusuyla yarışmaya gelen anne maymun diğer hayvanların alay konusu olmuşsa da "Kim ne düşünürse düşünsün Zeus bana en güzel hediyeyi verdi zaten; ben yavrumun en güzel çocuk olduğunu düşünüyorum" cevabını vermiştir. Fransız fabl ustası Jean de La Fontaine'nin "Kartal ve Baykuş" masalında Kartal, Baykuşa "yavrularını doğru tarif etmesi şartıyla" yavrularını yemeyeceğine dair söz verince Baykuş yavrularının dünyanın en güzel şeyleri olduğunu söyleyince kartal yavrularını yemiştir. Bir Romen masalında ise Tanrı karganın yavrularını görünce bu kadar çirkin şeyleri neden yarattığına hayıflanıp onları yok etmeye karar vermişse de anne karga yavrularını savunmuş bunun üzerine Tanrı karganın yavrularına olan sevgisini takdir edip canlarını bağışlamıştır.

ÇİRKİN ÖRDEK YAVRUSU Andersen'in en ünlü masalının kahramanının adıdır. Bir ördeğin yumurtalarından birinden çıkan bir yavru öylesine çirkindir ki kardeşleri hatta diğer çiftlik hayvanları ondan tiksinmektedir. O da çiftliği terk ederek uzak bir yerde tüm kış mevsimini geçirdikten sonra bir gün göl suyunda yansımasını görünce güzeller güzeli bir kuğu olduğunu fark etmiştir.

ÇİRUVİ [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika'da 'esrarengiz yaratık' anlamına gelen kelime yarı insan, tek bir ayak, tek bir kol ve bir gövdenin yarısından oluşmaktadır. Muhtemelen diğer tarafı görünmezdir. Onu kavgada yenene kendini öldürmezse bildiği tüm şifa yöntemlerini öğreteceğini söyleyerek yalvarır.

ÇİT NİU MA [Çin Mitolojisi] Tayvan'da çocukların koruyucusu kabul edilen bir doğum tanrıçasının adı olup, her yılın yedinci ayının yedinci günü onuruna bir festival düzenlenmekte insanlar o gün iyi işler yapacaklarına dair yeminler etmektedir. Ayrıca 16 yaşında ulaşan her genç kendisini doğumundan itibaren o güne dek koruyan tanrıçaya dua ederek şükranlarını sunmaktadır. Bazen dokumacılık tanrıçası Çih Nu ile ortak festival düzenlenen tanrıçanın 6 bekâr kız kardeşiyle birlikte yaşadığına inanılmaktaydı.

ÇİTİ KIZ [Türk Mitolojisi] Güney Sibirya'da yaşayan Hakas halkının inanışında bir dağ ruhunun adıdır. Söylenceye göre Mindir adlı bir başka dağa âşık olmuşsa da, Ir Taşkıl adlı daha büyük bir dağ Çıtı Kız'ı kendine istemiş reddedilince öfkeyle dağı yedi parçaya bölmüştür.

ÇİTRA [Hint Mitolojisi] Kötü şans tanrıçasının adı olup Dakşa'nın kızı ve Çandra'nın karısıdır.

ÇİTRAGUPTA [Hint Mitolojisi] İnsanlara ait bilgi ve erdemlerin kaydını tutup, cennet veya cehenneme gideceğine karar veren yargıçtır.

ÇİU TİEN LEİ KUNG [Çin Mitolojisi] Hastalıklara karşı yakarılan bir şimşek tanrısının adıdır.

ÇİUYU Bkz. Erh-şhih-ssu Hsiao

ÇİUTA [Afrika Mitolojisi] Malavi, Zambiya ve Tanzanya'da yaşayan Tumbukta halkının her şeyi bilen ve yağmur getiren yaratıcı tanrı olup adı 'gökyüzündeki büyük yay' anlamına gelmekte, gökkuşağı ile sembolize edilmekteydi.

ÇİYYA [Yahudi Mitolojisi] Talmud'a göre rüzgâr estiren ve dua edenlere yağmur getiren, ölüleri dirilten bir varlığın adıdır.

ÇİZMELİ KEDİ Akıllı bir kedinin talihsiz bir adama yardım etmesini konu alan öykünün çeşitli varyasyonlarına Avrupa folklorunda rastlansa da en bilindik olanı Fransız şair Charles Perrault'un *Chat botté* (1697) versiyonudur. Perrault'un öyküsüne göre bir değirmenci ölürken küçük oğluna miras olarak sadece bir kedi bırakmıştır. Konuşma yeteneğine sahip kedi çocuğa eğer kendisine bir çanta ile bir çift çizme getirirse onu servet sahibi yapabileceğini bildirmiştir. Kedi çizmeleri ayağına geçirip, çantayı sırtına aldıktan sonra bir tavşan yuvasının yanına gitmiş, çantasına bira tahıl ve ot koyduktan sonra ölü rolü yapmaya başlamıştır. Bir süre sonra bir tavşan tahılları yemek için çantaya girince kedi tavşanı öldürüp, yanına alarak saraya doğru yola koyulmuştur. Kralın huzuruna çıkan kedi zarif bir reverans ile krala efendisi Carabas markizinin beraberindeki tavşanı hediye gönderdiğini bildirmiştir. Kral armağandan dolayı teşekkür edince kedi bu sefer bir buğday tarlasına saklanarak bir çift keklik yakalamış ve yine sözde Carabas markisi adına krala hediye etmiştir. Kedi saraydayken kralın dünyanın en güzel prensesi olan kızıyla birlikte nehir kenarında bir gezi yapacağını duyduğunda genç sahibine hemen nehre giderek banyo yapmasını öğütlemiştir. Kralın arabası çocuğun yıkandığı yerden geçerken kedi arabanın önüne atlayarak efendisi Carabas markizinin nehirde boğulmak üzere olduğunu söyleyerek yardım istemiştir. Kralın adamları delikanlıyı sudan çıkarırken kedi krala bazı haydutların markinin kıyafetlerini çaldığı yalanını uydurmuştur. Kral, delikanlı için güzel kıyafetler tedarik etmiş olup bu sırada genç adam ile prenses ilk görüşte birbirlerine âşık olmuşlardır. Durumun farkına varmayan kral delikanlıya kraliyet arabasına binmesini teklif etmiştir. Planının yürüdüğünü gören arabadan önce ulaştığı etraftaki

köylülere kralın kendilerine sorması halinde tarlaların Carabas markizine ait olduğunu söylemelerini tembih etmiş, kedinin oyununa gelen kral da gerçekten tarlaların sahibinin kim olduğunu sorunda genç adamın sözde servetinden etkilenmiştir. Hızla yol alan kedi zengin ve istediği hayvanın şekline girebilme yeteneğine sahip bir devin şatosuna ulaşmıştır. Kedi devin şekil değiştirme yeteneğini test etmek isteyince dev aslan kılığına girerek kediyi korkutmuşsa da kedi kurnazca bu kadar büyük devin küçük bir fare kılığına girmesinin mümkün olmadığını söyleyerek adamı tuzağına düşürmüş, aşağılandığını düşünen dev düşünmeden çabucak fare kılığına girince kedi tarafından öldürülüp, yenilmiştir. Kralın arabası devin şatosuna ulaştığında kedi şatonun kapısını açarak misafirleri Carabas Markizinin malikânesine hoş geldiniz diyerek içeri buyur etmiştir. Delikanlının zengin ve önemli birisi olduğuna inanan kral kızı ile evlenmelerine izin verirken, çift kedi ile birlikte mutlu ve uzun bir yaşam sürmüştür.

ÇOBAN Hayvancılıkla uğraşan göçebe toplulukların söylencelerinde önemli bir yer tutan çobanlar çoğunlukla hem aşk hem de kahramanlık öykülerine konu edilmişlerdir. Dede Korkut Kitabında Kazan Han'ın 10 bin koyunluk sürüsünü bekleyen ağaçları elleriyle kökünden sökecek denli güçlü bir çoban iki kardeşiyle birlikte 600 kişilik düşman ordusunu sadece sapanını kullanarak alt etmiştir. Bir başka çoban ise bir peri kızıyla birleşerek kızın Tepegöz adlı canavara hamile kalmasına sebep olmuştur.

ÇOBAN ile DOKUMACI KIZ [Kore Mitolojisi] Tufan efsanesini açıklamaya yönelik ek olarak yardımcı hayvan karakterlerle ilgili motifleri de harmanlayan bir efsanenin adıdır. Kral çocukluğunu dokuma tezgâhı başında geçirmiş güzel kızı için uygun bir damat aramış ve sonunda yakışıklı bir sığır çobanı ile evlenmesine müsaade etmiştir. Bununla birlikte yeni evli çift o güne dek yaptıkları işleri aksatmaya başlayınca kral birisini gökyüzünün batısına diğerini doğusuna yerleştirerek ayırmış yılda sadece bir gün o da Samanyolu nehrinde buluşmalarına izin vermiştir. Bununla birlikte Samanyolu ırmağı çok geniş olduğundan taraflar birbirine kavuşamamış nehre akan gözyaşları yağmur olarak yeryüzüne düşüp tufana sebep olunca hayvanlar birleşerek Samanyolu üzerinde bir köprü oluşturarak çiftin görüşebilmesine yardım etmiş, böylece tufan da sona ermiştir.

ÇOBAN RÜSTEM [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Özbek varyant Guroğlu'nda kahramanı anası Bi Hilal'in mezarında bir kısrağın sütünü emerken bulan ve ona Guroğlu (Mezaroğlu) adını takıp, büyüten kişinin adıdır.

ÇOCUK, SİHİRLİ AT VE KIZ KARDEŞLER Müsrif çocuk masalının Tibet varyantlarından birisi olup, avlanmayı öğretmek için oğlunu ilk kez ava götüren bir adam çocuğunun hayvanların canına kıyamadığını görünce öfkeyle çocuğu bir çukura kapatıp üzerini bir kayayla kapatmıştır. Kayanın üzerine "Açın veya Açmayın" yazan babanın notunu okuyan gezgin keşişler çocuğu kurtarıp yanlarında tapınaklarına götürmüşlerdir. Bir süre sonra adam kızlarıyla tapınağa uğradığında 3 kız kardeşi çocuğu tanıyıp, her biri bir sihirli hayvan (at, sığır ve koyun) hediye etmiştir. Bunlardan at kendini uçurumdan aşağı atınca gövdesi saraya yelesi ise tarlalara dönüşmüş, çocuk ailesini yanına çağırmış sarayda hep birlikte mutlu bir yaşam sürmüşlerdir.

ÇOCUK OYUNLARI Yerel kültüre özgü öğelerin yanı sıra pek çoğu evrensel tema ve benzerlikler içeren kuralları önceden belirlenmiş ya da doğaçlama çocuk eğlencelerinin adıdır. Çocuklar büyüklere öykündükleri için onlardan gördüklerini asırlar boyunca saklayarak günümüze ulaştırmayı başarmışlardır bu yüzden geçmişe ait batıl inançlar, büyü törenleri ve tapınma şekillerinin izlerine çocuk oyunlarında rastlamak olasıdır.

gÇOD [Tibet Mitolojisi] Kızgın şeytanları sakinleştirmek için düzenlenen bir büyü töreninin adı olup, iblisler çağırıldıktan sonra ona bir insanın bedeni sunulmaktaydı.

ÇOHANO [Çingene Mitolojisi] Balkan Çingenelerinin vampir, hortlak anlamında kullandıkları bir terim olup, geceleyin kendi ölü bedenine geri dönüp hortlayan ve insanlara zarar veren bir ruhtur. Orta Avrupa Çingenelerinde cadı, sihirbaz anlamında kullanılıp Çingenece çovah 'büyü yapmak' kelimesiyle ilişkili olmalıdır

ÇOİMHA [Maya Mitolojisi] Tanrı Balam-Agab'ın karısı olup mısır lapasından yaratılmıştır. Çoima 'Güzel su' anlamına gelmektedir.

ÇOKTANRICILIK Birden çok tanrıya tapınılan inanç sisteminin adı olup, Batı dillerindeki karşılığı politeizm Yunanca poly "çok" ve theoi "tanrı" kelimeleriyle ilişkilidir. Çoktanrıcı inanışta tüm tanrılar eşit güç ve bilgelikte olmayıp genellikle hepsinden daha kudretli yaratıcı bir tanrı veya tanrıçanın varlığına rastlanmaktadır. Bkz. Monizm

ÇOLAS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego adalarında yaşayan Alakaluf halkının inanışında gözleri yıldızlar olan, her şeyi gören ve bilen yaratıcı gök tanrının adıdır.

ÇOLMUS [Sibirya Mitolojisi] Hayvanları yaratan tanrının adıdır.

ÇONÇON [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Araukan ve Mapuçe halklarının inanışında kalku olarak bilinen büyücü ve cadıların büründüğü insan başlı efsanevi bir kuşun adıdır. Kanla beslenen insan başlı koca kulaklı ve kanatlı bir yaratık olan Çonçon geceleri "tue tue tue" şeklinde ötmekte, uyuyan insanların kanını içen bu yaratıkları görmenin kötü şans getirmekteydi.

ÇONGUİTE [Filipinler Mitolojisi] Tagalog efsanesinde adı geçen maymun prensesin olup Prens Pedro ile evlenince güzel bir kıza dönüşmüştür.

ÇOR [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında kötü ruhların adıdır.

ÇORABAŞ [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında Çorların liderinin adı olup, seksek

koyun postundan dikilmiş başlığı ve doksan koyun postundan dikilmiş ceketi vardır.

ÇOVAHANO Bkz. Çohano

ÇOVALİ [Çingene Mitolojisi] Doğaüstü özellik ve güçlere sahip kadınlara verilen isim olup, bu özellikler doğuştan getirilebildiği gibi hiç erkek çocuk sahibi olmadan peş peşe 7 kız çocuk doğurarak da kazanılabilir. Çovaliler ölülerin ruhlarını görebilir, nazarlık ve tılsımlar yapabilir, cin kovabilir, hastalara şifa verebilir, saklı hazineleri bulabilir. Bir Çovali, güçlerinin sonraki kuşaklara aktarılabilmesi için ölünün ayakları dibine konulan suyu (Ruh banyo yapabilsin diye) içmek zorundadır. Büyücü kadınların yeni beceriler kazanmasının bir yolu ise Phuvuş ve Nivaşi adlı yaratıklarla düşüp kalkmalarıdır.

ÇÖMEÇ GELİN Diyarbakır ve civarında kuraklık dönemlerinde çocukların yağmur yağdırabilmek amacıyla üzerine çaprazlama bir tahta parçası bağlanmış bir tahta kepçeye (çemçe) entari giydirip, baş kısmına bezler sarılarak yaptıkları korkuluğun adıdır. Bebek formundaki korkuluk ev eve dolaştırılarak evlerden birer kaşık bulgur ve yağ toplanır, evdekiler bebeğin üstüne birer kova da su dökerler. Bu sırada şu tekerleme söylenilmektedir:

"Çömeç gelin ne ister
Allah'tan yağmur ister
Bir çemçe bulgur ister
Bir kaşık da yağ ister
Ya Ali, ya Ömer
Ser döşega peygamber, Amiin"

'Çömçeli gelin' geleneğin Adana'da ki adı olup çocuklar gelini ev ev gezdirip yiyecek toplarken "bodi bodi" diye bağırdığından bu isimle de bilinmekte, Denizli'de ise evdeki kadınların yiyecek istemeye gelen çocukları ıslattığı için 'su gelini' adıyla bilinmekteydi. Çömeç Gelin Hemşin bölgesinde Babra Bubrik, Anadolu Ermenilerince Kosa gelin adıyla bilinmekte, Slav folklorundaki Kostroma geleneği ile ilişkili olmalıdır.

ÇU JİANG [Çin Mitolojisi] Hırsızlar ve katillerin gönderildiği ikinci cehennemin adı olup bir buz gölü olduğuna inanılmaktaydı.

ÇU JUNG Bkz. Zhu Rong

ÇU LİN CHİ'İ HSİEN Bkz. Bambu Ormanının Yedi Bilgesi

ÇUANG TZU Bkz. Zhuangzi

ÇUÇUNYA [Sibirya Mitolojisi] 180-200 cm boyunda vücudu kıllarla kaplı bir yaratığın adı olup, bir çeşit Karakoncolos veya Al varyantı olmalıdır.

ÇUGİNADAK [Eskimo Mitolojisi] Aleut halkının inanışında Cleveland dağının bir zamanlar kadın olup, pembe ispinozlar avlayan bir tanesi hariç kendisiyle evlenmek isteyen erkeklerin tümünü reddetmiştir. Aradığı erkeği bulmak için deniz kıyısında yürüyen Çuginadak, adamı bulmayı başarmışsa da ayrıldıklarında adam ölmüştür. Kız, yas tutmak için bir mağaraya kapanırken ölen gencin babası olan kabile şefi adamlarını göndererek katil sandığı kızın peşinden göndermiştir. Bununla birlikte akıllı bir tilki ruhu olan biteni şefe anlatınca adam Çuginadak'ın oğlunu sevdiğini anlamıştır. Yaşlı şef acıyla dans edip şarkılar söylemeye başladığında oğlu ayağa kalkmış, yaşlı adam kabile şefliğini oğluna bırakırken Çuginadak genç şef ile evlenmiştir.

ÇUJO HİME [Japon Mitolojisi] Tanrıça Kannon'un bir rahibede vücut bulmuş hali olup, nakış sanatını icat etmiştir.

ÇUKO LİANG Bkz. Zhuge Liang

ÇUKUROVA Bkz. Aleian Düzlüğü

ÇUKVU [Afrika Mitolojisi] Doğu Nijerya'da Kalabar bölgesinde yaşayan İbo halkının inanışında en büyük yaratıcı tanrının adıdır. Sembolü güneş olan Çukvu, yağmur getirip ve ekinlerin büyümesine yardım etmekteydi.

ÇULSAN [Etrüsk Mitolojisi] Kapı ve geçitlerin koruyucusu kabul edilen iblis veya tanrıların adı olup dişileri Culsul olarak bilinmekteydi. Piancenza Cigeri ve Laris Pulenas kitabelerinde bahsi geçen yaratıklar kimi yazarlarca Roma tanrısı Janus ile ilişkilendirilmiştir.

ÇULYEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Pasifik kıyısında yaşayan Nootka ve Tanaina halklarının inanışında hilebaz bir karga karakterinin adıdır.

ÇUMONG Bkz. Dongmyeongseong

ÇUMURİ Bkz. Dhuni

ÇUN T'İ [Çin Mitolojisi] Barışın koruyucusu olan şafak ve ışık tanrıçasının adıdır. Sekiz kolundan ikisinde ay ve güneş taşır pozisyonda tasvir edilmektedir.

ÇUN TSİU [Çin Mitolojisi] Konfüçyüsçü doktrinin ve Konfüçyüsçü felsefenin dört önemli kitabından birisi kabul edilip "İlkbahar ve Sonbahar" anlamına gelen çalışma Çin devletinin MÖ 772-484 arası tarihini anlatmakta ve bizzat Konfüçyüs tarafından yazıldığı sanılmaktadır.

ÇUNG KUEİ Bkz. Zhong Kui

ÇUNG Lİ ÇUAN Bkz. Zhongli Quan

ÇUNG YUNG [Çin Mitolojisi] Konfüçyüsçü doktrinin ve Konfüçyüsçü felsefenin dört önemli kitabından birisi kabul edilip "Ortalamanın doktrini" anlamına gelen çalışmanın Konfüçyüs'ün torunu Zisi (Kong Ji) tarafından yazıldığı sanılmaktadır.

ÇUP KAMUİ [Japon Mitolojisi] Aynu halkının inanışında en önemli varlık kabul edilen güneş tanrıçasının adıdır. Söylenceye göre başlangıçta ay tanrıçası olmakla birlikte yeryüzüne baktığında gece sevişen insanları görünce erkek kardeşine yer değiştirmek için yalvararak güneşin yerini almıştır.

ÇUPAKABRA Başta Puerto Riko olmak üzere Meksika, Brezilya, Şili ve Brezilya'da hatta göçmenler vasıtasıyla taşındığı ABD'de de ahır hayvanlarına saldırarak kanlarını emdiğine inanılan kriptid bir yaratığın adı olup, İspanyolca 'Keçi emen' anlamına gelmektedir.

Çupakabra, 1995 Ağustosunda Porto Riko'da ortaya çıkmış ve binlerce hayvanın (geyik, tavşan, keçi, at, sığır, kuş) ölümüne sebep olmuştur. Görgü tanıklarına göre 1,5-2 m boyunda keçiye benzer üç pençeli ayaklara sahip, sürüngenlere benzer oval kafalı, uzun çeneli ve en önemlisi derisinin rengini değiştirebilen bir

yaratıktır. Porto Riko'da iki ayak üzerinde durabildiği ve tüysüz olduğu söylenen hayvanın uyuz bir köpek olabileceği de iddia edilmiştir. 11 Mayıs 1997'de Brezilya'da Parana bölgesinde yayınlanan Folha de Londrina gazetesinde boğazlanan 12 koyunun, 2000 yılında Nisan-Eylül arasında öldürülen 800 civarında hayvanın, 30 Ağustos 2000 tarihinde Nikaragua'da boğazlanan 25 koyunun katili olarak Çupakabra gösterilmişse de yaratığın varlığına dair somut deliller ortaya konmamıştır.

Çupakabra temsili resim

ÇUQUİLLANTO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnka halkının inanışında gümüş madalyon takan bir lama çobanına aşık olan güneş kızın adıdır

ÇURALİN [Hint Mitolojisi] Doğum sırasında öldükten sonra bir çeşit canavara dönüşen güzel bir kadının ruhu olup, önüne çıkan çocukları ve ayarttığı erkekleri öldürdüğüne inanılmaktadır. Bir erkek güzel ezgiler çalarak Çuralin'i kandırmayı ve evlenmeyi başarmış, 20 yıllık evliliğin ardından çocuklarının evlendiği gün kadın ortadan kaybolmuştur.

ÇUREL [Hint Mitolojisi] Kuzey Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'te Erkeklerin penislerini emerek onları öldüren bir hayaletin adıdır. Çurel kelimesi 'cadı' ile eşanlamlı olarak kullanılmakta olup hamileyken veya doğum yaparken ölen kadınların hayaletlerin erkeklerden intikam almak için yeryüzünde hayalet olarak dolaştıklarına inanılmaktaydı.

ÇURİNGA Bkz. Tjuringa

ÇUVALETE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Batı Meksika'da yaşayan Kora halkının insanlığın koruyucusu olduğuna inanılan 'sabahyıldızı'nın adıdır. Şafak ve sis de Çuvalete'nin görünümleri olup, insanları güneşin yakıcılığından korur.

ÇYAVANA [Hint Mitolojisi] Rigveda'nın bazı ilahilerini yazan ermiş Bhrigu'nun oğlu olup, söylenceye göre şifalı bitkilerden yapılan gençlik lapası Çyavanpraş 10 bin yıl önce Dhosi dağında onun için hazırlanmıştır. Mahabharata'ya göre Aşvin adlı ikiz tanrılarca gençleştirilerek karısı tarafından beğenilmesi sağlanan bir bilgenin adı olup, İndra'nın rakiplerinden birisiydi. Mahabharata'ya göre Aşvinlerin soma içebilmesi için İndra'ya meydan okuyup, tanrıyı alt etmeyi başarmıştır. Soma adlı iksirden içmek isteyen bilge tanrıdan izin alamayınca tanrılara bir kurban bağışlayarak arzusunu gerçekleştirmek istemiştir. İndra bir elinde yıldırım diğerinde bir dağ ile bilgenin üzerine yürümüşse de Çyavana yağmur yağdırarak tanrıyı durdurmuş ardından Mada adlı canavarı yaratarak İndra ile diğer canlıların gözünü korkutarak somadan içmeyi başarmıştır. Rigveda'da İndra'ya tapınan Paktha kralı Turvayana'nın rakibi gibi gösterilmiştir (X.61.1-3). Bir söylenceye göre Çyavana, Vaivasvata Manu'nun kızı Aruşi ile evlenmiş, çiftin Aurva adlı bir oğulları dünyaya gelmiş, bir başkasına göreyse kral Şaryati'nin kızı ve Vaivasvata Manu'nun torunu Sukanya ile evlenmiş, çiftin Apnavana ve Dadhiça adlı iki oğul ve Harita adlı bir de kızları olmuştur.

D

D [Maya Mitolojisi] Gece ve ay, ölüm ve yeniden doğum döngüsü ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, kimi zaman başında hayatın sembolü kabul edilen salyangoz bulunan, çökük yanaklı yaşlı bir adam formunda tasvir edilmekteydi. Tanrı D'nin Kukulkan – Quetzalkoat ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

DA 1. [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında en önemli tanrı Mavu'nun oğlu dev bir yılanın adı olan, evrenin düzeninin sağlanmasına yardım etmekle görevlidir. Don halkının lideri Dako onuruna düzenlenen bir festival sırasında öldürülünce Abamey kralı Da sorumlu tutularak karnı deşilerek ölüme mahkûm edilmiştir. Da'nın gömüldüğü yer sonradan Dahomey (Da'nın Göbeği) olarak adlandırılmıştır.

2. [Tibet Mitolojisi] İnsanların sağ omzunda oturup onları kötülüklerden koruyan bir tanrının adıdır.

DA JO Jİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının batı rüzgârı ruhuna verdiği isimdir.

DA Şİ Zİ [Budist Mitolojisi] Çin'de bir kadın Bodhisattva'nın adı olup, Karma kuralarını yıkarak varlıkların yeniden doğum zincirinden kaçmasına neden olmuştur.

DA XUE [Çin Mitolojisi] Konfüçyüs ile öğrencisi Zeng-zi tarafından yazılan ve Çince 'Büyük Bilgi' anlamına gelen metnin adıdır.

DA YÜ [Çin Mitolojisi] Hia hanedanının efsanevi kurucusu ve yeryüzü tanrısı Gun'un oğludur. Çince Da-Yu 'yolun efendisi' anlamına gelmektedir.

DABAGE [Pasifik Mitolojisi] Nauru halkının inanışında bir kaplumbağanın adı olup, örümcek tanrı 'Areop it Eonin' Dabage'nin vücudundaki bir çıbandan çıkmıştır.

DABAİBA [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Panama halkının inanışında yaratıcı tanrının annesi olan bir yağmur tanrıçasıdır. Kuraklık zamanlarında onuruna tanrıçanın adını taşıyan nehrin kenarında insan kurban edilmekteydi.

DABBE Bkz. Dabbet-ül Arz

DABBET-ÜL ARZ [İslam Mitolojisi] Kuran'da Neml suresinin 82. ayetinde bahsi geçen bir canavarın adı olup, Kıyamet alametlerinden biri olarak topraktan çıkacağı ya da ortaya çıkacağına topraktan yaratılacağına inanılmaktaysa ne olduğu konusu tartışmalıdır. Arap söylencelerinde öküz başlı, domuz gözlü, fil kulaklı, geyik boynuzlu, devekuşu boyunlu, aslan göğüslü, kaplan postlu, deve bacaklı, koç kuyruklu, eşek sesli bir yaratık olup, kurtulacak ve cezalandırılacak olan kişileri işaretleyecektir. Arapça "canlı" anlamına gelen dabbe kelimesi Kuran'da 14 kez çoğul formu devâbb ise 4 kez geçmekte olup, Sebe Suresinde Süleyman'ın bastonunu kemiren kurtları tanımlayan kelime canavar anlamında sadece 27. Sure olan Neml suresinde kullanılmıştır. Hadislerde güneşin battığı yerden doğmasından sonra Dabbet-ül Arz'ın Musa'nın asası ve Süleyman'ın mührü ile birlikte çıkıp, mührü kâfirlerin burnuna basarken asasıyla müminlerin yüzünü cilalayacağı (ya da müminlerin yüzünü beyaz kâfirlerinkini siyaha boyayacağı) bildirilmiştir. Tarih boyunca ilahiyatçıların mahiyetini tartıştığı Dabbe'nin kimilerinin benzettiği Eski Ahit'in Leviathan'ı veya Gılgamış'ın Humbabası gibi kanlı canlı mitolojik bir canavar değil de bir çeşit yok oluş sembolü (AİDS vs.), olağanüstü bir kişi (fizikçi Stephan Hawking vs.) ya da topluluk (Agarta adlı ezoterik topluluk vs.) hatta teknolojik bir gelişme (internet vs.) olabileceği ileri sürülmüştür.

DABİEKİBA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya yerlilerinin inanışında bir toprak tanrıçasının adıdır.

DABOG Bkz. Dazbog

DADA 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da deniz canlıları ve balıkçılık ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup başında deniz kabuğu formunda bir miğfer ile tasvir edilmekte kimi bölgelerde erkek tanrı olarak görülmekteydi.

2. [Yunan Mitolojisi] Giritli Samon'un karısının adı olup, kocası öldükten sonra kendisine bir seyahatte eşlik eden habercinin tecavüzüne uğramış, utancından intihar etmiştir.

DADA ZODJİ [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında Suvinenge'nin babası, Nyauh ve Ananu'nun kardeşi olan bir yeryüzü tanrısının adıdır.

DADAK [Budist Mitolojisi] Tibetli kahraman Padmasambhava ile ilişkilendirilen bir koruyucu tanrının adıdır.

DADHİKRA [Hint Mitolojisi] Kimi zaman kuğu veya kartal formunda tasvir edilen bir uçan at olup, sabah güneşinin kişileştirilmiş formudur. Rigveda'da tanrıların arabalarını süren olağanüstü hızlı at olarak bahsi geçen Dadhikira'ya Agni, Uşa ve Aşvinlerle birlikte yakarılmıştır (4.38-40, 7.44, 3.20, 10.101). Dasyuları öldüren bir kahraman olan Dadhikira'nın adının "saçılmış süt" olduğu ve sabah güneşinde ortaya çıkan çiy veya kırağı ile kaplı dona atfen konulmuş olduğu sanılmaktadır.

DADHİÇİ [Hint Mitolojisi] Ahtarvan'ın oğlu ve Kardam'ın kızı Çitti'nin kocası olan bir ermiş olup, Rigveda'da İndra tarafından kendisine başkalarına söylememesi şartıyla bazı bilgiler verildiği aksi halde başı kesilerek cezalandırılacağı kaydedilmiştir. Söylenceye göre Aşvinler bu bilgileri ermişlerden öğrenmesine rağmen İndra ermişin başını kesince Aşvinler Dadgiçi'ye kendi başlarını vererek ermişi kurtarmışlardır. Rigveda'da ayrıca tanrıların vajra yapmak için ermişin omurgasını istediği İndra'nın bu vajrayı kullanarak Vritra'yı öldürdüğü kayıtlıdır.

DADİMUNDA [Budist Mitolojisi] Seylan halkının inanışında en büyük yerel tanrı Upulvan'ın hazinecisi (devata) olan bir tanrının adıdır. Dadimunda veya Devata bandara zamanla Seylan'da Budizmin koruyucusu konumuna yükselmiş olup, emrinde çok sayıda Yaşha (yarı

tanrı yarı cin varlıklar) olan bir tanrı olarak, çoğunlukla bir file binerken tasvir edilmekteydi.

DADHYANÇA Bkz. Dadhiçi

DADOPHORİ [Pers Mitolojisi] Mitra inanışında ölüm ve hayatın sembolü olan ikiz kardeşler olup, boğa ve akrep olarak tasvir edilmişlerdir.

DAENA [Pers Mitolojisi] Din ve adaletin kişileştirilmiş hali olan tanrıçanın olup, adı "ortaya çıkaran" anlamına gelmekteydi. Daena, Ahura Mazda ile Armaiti'nin kızı ve Yazatalardan birisi kabul edilmekte, ayın 24. günü ile ilişkilendirilmekteydi.

DAEREÇLAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya'da hayvan veya dev olarak yeniden dünyaya geldiklerine inanılan ata ruhuna verilen isimdir.

DAEVA [Pers Mitolojisi] Avesta'da doğaüstü güçlere sahip yaratıkların adı olarak geçen varlıkların özellikleri tartışmalıdır. Gathalarda salgın hastalıklara sebep olan ve tüm dinlere karşı olan tanrılar, karanlıklar tanrısı Angra Mainyu'nun kaos ve düzensizliği teşvik zararlı yaratıklar olarak tasvir edilen erkek hizmetkârlarıdırlar. Daevalar Ahuru Mazda ile onun maiyetindeki yedi tanrıyla (Ameşa Spentalar) savaşmakta olup bunların en güçlü yedisinin adları Aesma Daeva, Aka Manah, İndra, Nanghaithya, Saurva, Tavriç ve Zariç olarak kaydedilmiştir. Daevalar zamanla öteki dünyada ölülere işkence edip, cesetlerini yiyen cin veya düşkün meleklere dönüştürülmüştür.

DAG [İskandinav Mitolojisi] **1.** Dellinger ile Nott'un oğlu olduğuna inanılan ışık tanrısının adıdır.

2. Hunding ailesinin bir ferdi olup, Hogni'nin oğlu ve Sigrun'un kardeşidir.

DAGAN Bkz. Dagon

DAGDA [Kelt Mitolojisi] Elatha ile Ethniu'nun oğlu olan İrlanda yeryüzü tanrısının hayat ve ölümü yönettiğine inanılmaktaydı. Kelime anlamı Keltçe 'İyi Tanrı' anlamına gelen Dagda, Tuatha Dé Danann klanının lideri, bereket ve savaş tanrıçası Morrigan'ın eşi olup tanrı büyücü, savaşçı ve sanatçı özelliklere sahiptir. Sihirli sopasıyla bir vuruşta 90 erkeği öldürebilecek, bir dokunuşuyla hepsini yeniden hayata döndürebilecek denli güçlü bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçanın dipsiz olduğuna ve tüm dünyayı doyuracak kadar yemek pişirilebileceğine inanılan Undry adlı bir kazanı ile meşe ağacından yapılma Uaithne adlı sihirli bir arpı vardı. Bilge Efendi lakabıyla da anılan Dagda'nın Bridgit veya Breg (yalan), Meng (kurnazlık) ve Meabel (rezalet) adlarıyla tanınan bir başkasından Bridgit adlı bir kız ile Bodb Dearg, the Red, Ceacht, Midir ve Ogma adlı oğulları olduğuna inanılmaktaydı.

DAGODA [Slav Mitolojisi] Batı rüzgârı tanrısının adı olup, rüzgâr tanrıları içerisinde en yumuşak huylu olanıdır.

Dagon

DAGON [Yakındoğu Mitolojisi] Yarı insan yarı balık formunda tasvir edilen Filistin bereket ve tahıl tanrısının adı olup, karasabanın mucidi kabul edilmektedir. MÖ 2500 yılında Mari'de, MÖ 2300'de Ebla'da ve MÖ 1300'lerde Ugaritlerde Dagon kültünün yaşatıldığı bilinmekte olup, Eski Ahit'te de bu doğrultuda deliller bulunmaktadır. Dag kelimesi Ugarit halkının Sami kökenli dilinde 'tahıl' anlamına gelmesine karşın Yahudilerce yanlışlıkla dag 'balık' kelimesi ile karıştırılmıştır. Sümer panteonuna ödünçlenirken Enlil'in hizmetkârlarından önemsiz bir tanrıya dönüştürülmüş, Şala veya İşhara'nın kocası olarak düşünülmüştür. Asur kralı I. Şamşiadad Terqa'da tanrı Dagon adına E-kisiga adını verdiği büyük bir tapınak inşa ettirmiştir.

Ugaritlerce Baal'ın (Hadad) babası olarak kabul edilen Dagon Eski Ahit'te Filistinlilerin en önemli tanrısı olarak geçmektedir: Yahudi tanrısı Yahveh, Samson'a Dagon tapınağını yıkmasını emretmiştir (Yargıçlar 16: 23, 29-30). Ayrıca başka bir bölümde 10 emrin saklandığı Ahit Sandığını Aşdod'da Dagon tapınağına koyan Filistinlilerin öldürüldüğü kayıtlıdır (1. Sam. 5: 3–4). Siton adıyla da bilinen Dagon, muhtemelen Kenan halkı tarafından Mezopotamya'dan ödünç alınan, Enlil ile özdeş bir tanrı olmalıdır.

DAGONET [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında bahsi geçen aptal bir şövalye ya da saray soytarısının adıdır. Dagonet, bir gün iki refakatçisiyle birlikte Cornwall'a gelmiş bir pınara yaklaşan grubu Sir Malory suya atıp ıslattıktan sonra sırılsıklam oldukları halde atlarına bindirip göndermiştir. Tennyson'un *Idylls of the King* ve Malory'nin *Morte d'Arthur* eserlerine göre Kral Arthur'un sevgisini kazanan Dagonet'e Sir ünvanı verilmiş, Yuvarlak masa Şövalyeleri arasında insanları eğlendirmesi için alınmış ve her turnuvaya katılarak kralı kahkahaya boğmuştur.

DAGWANOEYENT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ile Ohio'nun doğusunda yaşayan Seneka halkının inanışında kuzey ormanlarında biri erkek diğeri kız iki torunuyla birlikte yaşayan tehlikeli bir cadının adı olup, hortum/kasırga oluşumunu sağlamaktadır. Bir gün Dagwanoenyent'in evden uzaklaşmasını fırsat bilen buz kadın Genonskwa kız

çocuğu yiyip, erkeği yanına alıp kaçmışsa da çocuğun çığlıklarını duyan anneanne hortuma dönüşüp hemen gelmiş ve çocuğu hapsedildiği çukurdan çıkarmıştır. Dagwanoenyent akrabalarıyla birlikte Genonskwa'nın yanına gidip çocuğu bedeninden çıkarması karşılığında tütün önermişse de kızın hayata dönmesi buz kadının hayatına mal olmuştur.

DAGR [İskandinav Mitolojisi] Günün kişileştirilmiş hali olup, Manzum ve Nesir Eddaların ikisinde de gecenin kişileştirilmiş formu Nott ile şafağın kişileştirilmiş formu Delling'in oğlu olarak bahsi geçmektedir. Tanrılar Dagr'ı bir gökyüzünü aydınlatan Skinfaxi adlı parlak yeleli bir atın çektiği bir savaş arabasıyla gökyüzüne göndermektedirler.

DAGUR Bkz. Dagr

DAĞ ADAMI Bkz. Yaban Adamı

DAĞ ANASI Trabzon ili, Maçka ilçesinde dağların koruyucu dişi ruhunun adı olup, yayla zamanı insanların gelmesiyle sevindiğine sonbaharda yaylalar terk edilince üzüldüğüne inanılmaktaydı. Bir anlatıya göre 'dağ anası'nın varlığına inanmayan bir hoca veya papaz kışı yaylada geçirmiş, ertesi bahar köylüler hocanın ölüsünün başında "Ben ne açlıktan ne susuzluktan öldüm, dağlar anasının sesinden öldüm" notunu bulmuşlardır. Hoca vasiyeti üzerine Karakaban yaylasına gömülmüştür. Köroğlu söylencesinin Türkmen varyantlarında Köroğlu'nun anasından Dağ Ana adlı efsanevi bir yaratık olarak bahsedilmektedir.

DAĞ EZİ Bkz. Dağ İyesi

DAĞ İYESİ [Türk Mitolojisi] Dağ ve ormanların koruyucu ruhları olan iri yapılı, kirpiksiz ve kaşsız bu varlıklar istediklerinde hayvan kılığına girebilir, avcılardan kendilerine hikâye anlatmasını ister, ormanda yüksek sesle gülünmesinden hoşlanmazlardı. Karakasların 'Dağ Ezi' olarak adlandırdığı bu varlıklar evcil ren geyiği sürülerini koruyup kıymetli av hayvanları hediye ettiğinden mevsim başlangıçlarında onurlarına ateşe yağ dökülerek harlandırılırdı. Türk inancında orman iyeleri sıklıkla ayılarla özdeşleştirilir ve genellikle 'Karaoğlan' olarak adlandırılırdı. Bkz. İye

DAĞ KADINI Çeşitli kültürlerde ormanda yaşayan, bir böcek gibi uçabilen dişi bir iblis olup, yolunda yürüyen talihsiz yolcuları üzerine konduktan sonra kaldırıp müsait bir yere taşıyıp parçalamaktaydılar. Bir çeşit yaban adamı veya Al karısı varyasyonu olmalıdırlar.

DAĞ SIÇANI ANNENANE Bkz. Agaskw

DAĞIN ANASI Bkz. Orco Mamman

DAĞIN FARE DOĞURMASI MS 2. yüzyılda yaşamış Samosata Lucian'ın *Gerçek Tarih* ve MS 1. yüzyılda yaşamış Romalı şair Horace'ın *Şiir Sanatı* adlı çalışmalarında yer alan bir fabl olup, büyük bir gümbürtüyle sarsılan, kayalar fırlatıp dumanlar saçan devasa bir dağın bir kenarında devasa bir yarık ortaya çıktıktan sonra insanlar büyük bir felaket beklerken dağın susup, yarığın içinden küçük bir farenin çıkması anlatmaktadır.

DAHAKA Bkz. Azi Dahaka

DAHDAVAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Batı New York ve doğu Ohio'da yaşayan Seneka halkının inanışında rüyalarda görülen, çeşitli formlara girebilen mistik hayvanların adıdır.

DAHEİTİAN Bkz. Mahakala

DAHHAK Bkz. Azi Dahaka

DAHO [Kelt Mitolojisi] Roma İmparatorluğu döneminde İspanya ile Fransa'yı birbirinden ayıran Pirene Dağları ve civarında saygı gören bir tanrının adı olup, bazı özellikleri savaş tanrısı Mars'a benzemektedir.

DAHU Utangaç karakterli, engebeli arazide rahat yürüyebilmek için bir taraftaki ayakları daha kısa dağ keçisi formunda efsanevi bir yaratığın Fransa ve İsviçre'deki adı olup, İskoçya'da Haggis olarak bilinmekteydi.

DAHUT [Kelt Mitolojisi] Kuzeybatı Fransa'da yer alan Brittany'de Cornouaille kralı Gradlon'un şehvet düşkünü ve hain karakterli kızı olup, Ahes adıyla da bilinmekte Morgan le Fay'in bir varyantı olduğu sanılmaktadır. Korriganların yardımıyla deniz içerisinde inşa edilen, sağlam duvar ve kapılarla sudan izole edilen Ys (Ker-Ys) adlı kentinin deniz kapılarının anahtarını babasından çalıp aşığına vererek kentin su tarafından yutulmasına sebep olmuştur. Baba-kız bir atın sırtında taşkın sulardan kaçmayı denemişlerse de kız attan düşerek boğulmuş, babası Gradlon ise papaz Guenole'nin yardımıyla kurtulmayı başarmıştır. Söylenceye göre Gradlon günümüzde atlı heykelinin bulunduğu Quimper kentine gitmeyi başarırken, kızı Dahut suda boğulmamış ve bir sirene dönüşmüştür.

DAİ BOSATSU Bkz. Daibutsu

DAİ MOKUREN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Buda'nın müritlerinden olup, bir gün Aç Ruhlar Cehennemindeki annesinin ruhuna yiyecek vermeye çalışmış ama yemekler kadının ağzına ulaştığında alevlere dönüşmüştür. Dai Mokuren, Buda'dan olayı yorumlamasını isteyince kadının geçmiş hayatında kendisinden yemek isteyen aç bir keşişi geri çevirdiği için cezalandırıldığını onun durumundakilere yılda ancak bir kez 7. ayın 10. gününde yemek sunulabileceği cevabını almıştır. Büyük bilgenin dediğini yapan Dai Mokuren annesini beslemeye muvaffak olunca sevincinden dans etmiş böylece Ölüler onuruna gerçekleştirilen ve *Bon Odori* adıyla bilinen dans ortaya çıkmıştır.

DAİBUTSU Japonya'da dev Buda heykellerine verilen isim olup, bunların en eskisi Asuka-dera (MS 609) en ünlüleri Nara'da yer almakta ve UNESCO Dünya Mirası listesinde bulunmaktaydı. Tōdai-ji (MS 752) ile Honşu adasındaki Kamakura şehrinde bulunan 15 m yüksekliğindeki Amida Buda adlı dev heykel (MS 1252) iki defa yıkılan heykel ikinci yapımın ardından yenilenmemiştir.

DAİDALA [Yunan Mitolojisi] Boeotia ve Plataelıların Zeus'un eşi Hera onuruna Kitharion dağında düzenledikleri bir festivalin adı olup, Pausanias (ix. 3. 1) ve Plutarkhos'un notlarında bahsi geçmektedir. Daidala festivalinde Hera'nın ahşap tasviri gelin gibi giydirilerek taşındıktan

sonra yakılır, Zeus'a keçi, Hera'ya ise inek kurban edilirdi. Bu şenliğin Zeus'u kıskandırmak ve çifti tekrar evlendirmek amacıyla yapıldığı sanılmaktadır.

DAİDALİON [Yunan Mitolojisi] Phosphoros'un oğlu, Keyks'in kardeşi ve Khione'nin babasının adı olup, av düşkünü, savaşçı yakışıklı bir gençti. Apollo ve Hermes'in âşık olduğu güzeller güzeli kızı Khione her iki tanrıya da birer çocuk doğurduktan sonra Artemis'ten güzel olduğu şeklinde böbürlenince tanrıça tarafından oklanarak öldürülmüştür. Daedalion kızının ölümünün ardından derin kedere sürüklenip kendini Parnassus'tan aşağı atınca tanrı Apollon onu bir şahine dönüştürmüştür (Ovid XI, 291).

DAİDALOS [Yunan Mitolojisi] Metion'un ile Metiadousa'nın (veya İphione veya Phrasimede'nin) oğlu ve Erekhtheus'un torunu olup Minos Labirentini keşfeden Atinalı bir mucit, heykeltıraş ve mimarın adıdır (Paus. vii. 4. 5; Plut. Thes. 18). Bir söylenceye göre heykelciliğin yaratıcısı olduğu gibi inşaatçıların kullandığı küçük balta, çekül, burgu ve harcın da mucidi olarak görülen yetenekli ama talihsiz bir Yeğeni Talos, tornayı, pergeli ve yılan çenesinden esinlenerek metal testereyi icat ettiği zaman kıskançlığından genci Akropolis'ten aşağı atarak öldürmüş, bu yüzden kovalanmış yada sürgüne gönderilmiştir. Girit'e gidip Kral Minos'un hizmetine girmiş, burada heykeller, Ariadne için bir dans meydanı ile Minos'un karısı Pasiphae'ye içine girebileceği ahşap bir inek maketi yaparak azgın bir boğayla çiftleşmesine yardım etmiştir. Pasiphae'ye yaptığı makine olanaksız bir birleşmeyi mümkün kılarak Minotauros adlı canavarın doğumuna sebep olmuştur. Daidalos ayrıca Minos içinde Labyrinthos adıyla bilinen dolambaçlı yollardan oluşan sarayı inşa etmiş ve canavarı içine hapsedilmiştir. Kuzeni Theseus'u kurtarmak isteyen Ariadne'ye kahramanı kurtarması için ip yumağı vermesini tavsiye ederek dönüş yolunu bulabileceği fikrini vermişse de bu iyiliği Daidalos'a pahalıya patlamış, Minos her şeyi öğrenince oğluyla birlikte labirente atılmıştır. Bununla birlikte Daidalos kendi ve oğlu İkarus'a balmumuyla bedenlerine tutturulan yapay kanatlar takarak labirentten uçarak kaçmayı başarmıştır. Yolda uçmanın cazibesine kapılan İkarus, babasının uyarılarına kulak asmayıp iyice yükseğe tırmanınca güneş balmumlarını eriterek çocuğun denize düşüp boğulmasına sebep olmuştur. Daidalos ise Minos kendini tüm ülkede ararken Sicilya'ya giderek Kral Kokaros'un sarayında saklanmış, burada bir baraj ile güzel yapılar inşa etmiş, kralın hazinesini korumak için sarayın duvarlarını sağlamlaştırmıştır. Kral Minos, Daidalos'u bulmak için bir salyangoz kabuğundan bir ip geçirebilene bir ödül önerince Kokkalos'un arzusuyla bu yarışmaya giren usta mimar ipi bir karıncanın gövdesine bağlayarak, kabuğun tepesinden açtığı bir delikten hayvanı geçirmeyi başarınca kimliği ortaya çıkmıştır. Minos, mimarı almak için geldiğinde Sicilya kralının kızları Daidalos'u korumak için hasmının banyo yaparken haşlanarak ölmesini sağlamışlardır.

DAİİRU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Munduruk halkının inanışında başlangıçta yaratıcı tanrıya yardım eden timsahın adıdır.

DAİKOKU [Japon Mitolojisi] Toprak, refah ve çiftçilerin koruyucusu olan refah tanrısının adı olup, yedi şans tanrısından (Şiçi Fu-kujin) birisi kabul edilmektedir. Yanında duran iki pirinç çuvalı ve omuzunda taşıdığı mücevher çuvalıyla zengin görünümlü, bir elinde ahşap bir tokmak tutan kısa ve şişman bir adam olarak tasvir edilen tanrının tokmağıyla ölümlülerin dileklerini gerçekleştirdiğine inanılmaktadır.

Daikoku

Daikokuten adıyla da bilinen tanrı ile Budizm yoluyla Japonya'ya gelen Hint tanrısı Şiva'nın görünümlerinden birisi olan Mahakala ile ilişkilendirilmektedir.

DAİKOKUTEN Bkz. Mahakala

DAİMON [Yunan Mitolojisi] Zeus tarafından insanları yönetip ve geliştiren yarı insan yarı tanrı görünmez doğaüstü yaratıkların adıdır. Homer Olympos tanrılarını daimonlar olarak anarken Hesiod 30 bin kadar daimonun tanrılar ile insanlar arasında aracılık ettiklerini bildirmiştir (Hes. Op. et Dies, 235). Yunan mitoloji ve felsefesinde kırsal refah ile ilişkilendirilen *Agathod'aemas* gibi yardımsever ve iyi huylu varlıklar olarak tasvir edilen daimonlar bu halleriyle Hıristiyanların kötü huylu yeraltı varlıkları olan demonlardan ayrılırlar. Romalılar daimonların erkeklerini Genius, dişilerini ise Juno olarak adlandırmıştır.

İslam mitolojisinde iblis olarak anılan daimon benzeri yaratıkların Mezopotamya öncülleri Akadca Rabişu ve Sümerce Maşkim adlarıyla bilinen yaratıklar olup Yeni Asur dönemine ait bir dua "kötü rabişu defol, iyi rabişu gel" şeklinde söylenmekteydi.

DAİMONİON Sokrates'i fedakârca davranmaya iten, içten gelen vicdanın sesi olarak tarif edilen kavramdır. Sokrates, Daimonların sesine kulak verdiği için Yunan tanrılarına inanmadığı gerekçesiyle yargılanmıştır.

DAİNİ APİ [Hint Mitolojisi] Siang vadisinde yaşayan Abor halkının inanışında kadınlarda kısırlığa yol açan bir ruhun adıdır. Bir zamanlar daha genç kızlığa yeni adım attığı ilk aybaşı kanaması sırasında gücendirdiği bir su ruhu kıza hayat boyu çocuğu olmaması için beddua eden kız ölümünden sonra dere kenarlarında dolaşarak karşılaştığı genç kızları kısırlaştırmaktadır.

DAİNİÇİ [Budist Mitolojisi] Japonya'da bilgelik ve saflığın kişileştirilmiş formu olup Fudo adıyla da bilinmektedir.

DAİNN [İskandinav Mitolojisi] Runik yazıyı bulan cüce olup aynı zamanda Yggdrasil'in tomurcuklarını kemiren geyiklerden de birisidir (diğerleri: Davalin, Duneyr ve Durathror)

DAİNSLEF [İskandinav Mitolojisi] Hogni'nin cüceler tarafından imal edilmiş kılıcının adıdır.

DAİSEİŞİ [Japon Mitolojisi] Amida'nın eşi olan küçük bir tanrının adıdır.

DAİTAS [Yunan Mitolojisi] Bir efsaneye göre bir yumurtadan Enorkhes adlı çocuğu doğuran Lesboslu iki kız kardeşten birisinin adıdır.

DAİTYA [Hint Mitolojisi] Eski çağlarda tanrılara karşı savaşan tanrıça Diti ile ermiş Kaşyapa'nın kötü huylu dev çocuklarının adı olup, Yeraltı dünyasının en alt tabakası Patala'da yaşamaktaydılar. Sonradan destanlarda Asura ve Danavalarla benzer varlıklar olarak tasvir edilmişlerse de Vedik dönemde ayrı bir ırk oldukları anlaşılmaktadır. Yarı kardeş oldukları Devaları kıskanan Daityalar, kurban törenlerini engellemeye çalışmakta olup, dişileri kaya büyüklüğünde mücevherler takmaktadırlar. Ramayana'da okyanusun çalkalanması sırasında tanrılar ile Daityalar arasında çıkan savaşta tanrıların kazandığı yazmaktadır. Bunun üzerine Aditi'nin (Sınırsız) karşıtı olan tanrıça Diti (Sınırlı) çileci fedakârlığı karşılığından Kaşyapa'dan lütuf olarak İndra'yı yenebilecek güçte bir oğul doğurmak istemiştir. Kaşyapa tanrıçaya bin yıl boyunca saf bir hayat yaşarsa dileğinin gerçekleşeceğini bildirmişse de durumdan haberdar olan İndra kadını izleyip, saf olmayan bir anda yakalayıp, rahmine girerek cenini 7 parçaya bölmüş böylece Marutların yedi efendisi ortaya çıkmıştır. Mahabharata ve Puranalar da ise Kaşpaya'nın Dakşa'nın aralarında Aditi ve Diti de bulunan 13 kızıyla evlendiği, Diti'nin oğlu ve Asuraların lideri Hiranyakaşipu'nun soyuna yani 5 oğlundan biri olan Prahlada'nın 3 oğlundan biri olan Viçu'nun oğlu Bali'nin oğlu Bana'nın tümüne birden Daitya denildiği yazmaktadır.

DAJBOG Bkz. Dazbog

DAJOJİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hudson nehri vadisinde yaşayan İrokua halkının inanışında batı rüzgârının panter formunda tasvir edilen ruhu olup, denizdeki dalgaları, fırtına ve hortumları kontrol edebilmektedir.

DAKADİDİ [Hint Mitolojisi] Khond halkının inanışında yeryüzü henüz sularla kaplıyken kardeşi Daspajka ile ilk insan çiftini oluşturan ilk kadının adıdır. Dakadidi'nin torunlarının zamanında üzerinde yaşayacak yeterli toprak bulunmadığı için bir söylenceye göre aralarından bir kızı bir başkasına göre Dakadidi'yi kurban etmişlerdir.

DAKHMA [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dini ayinlerinde kullanılan Sessizlik Kulesi'nin adı olup burada gömülmesi halinde toprağı, yakılması halinde ateşi kirleteceğine inanılan kötü ölü insanların bedenleri yemeleri için akbabalara sunulmaktaydı.

DAKİNİ [Hint Mitolojisi] Kali'nin hizmetkârlarından et yiyip, kan içen uçma yeteneğine sahip korkunç bir tanrıçanın adı olup, kimi zaman balık gövdeli olarak tasvir edilmiştir. Nepal ve Tibet'te daha büyük tanrıçaların koruyucusu olarak düşünülmüştür. Tibet Budizm'inde gökyüzünü kuşatan sekiz yardımcı tanrıçadan birisi olup, çıplak bir genç kız formunda tasvir edilen ve Khandroma (gökte yürüyen) adıyla bilinen tanrıçanın, Bon dinindeki "Gök Ana" Ma Namkha ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

DAKŞA [Hint Mitolojisi] Vedik dönem öncesinde bilinen tanrılardan olan Dakşa, yaratıcı tanrılar Prajapatilerden ve gökyüzü tanrısı Aditi'nin (Aditya) de çocuklarından birisi olup, adı "akıllı, becerikli" anlamına gelmektedir. Rigveda'da önce Dakşa'nın Aditi'den doğduğu ardından tersine Aditi'nin Dakşa'dan doğduğu başka bir bölümde ise varlık ve yokluğun Daşka'nın doğum yeri olan Aditi'nin rahmi olduğu paradoksal biçimde kayıtlıdır (X:72- 4,5; X: 5-7).

Şiva ile keçi kafalı Dakşa

Bir Hindu söylencesine göre Dakşa, Brahma'nın 10 oğlundan birisi olup, Brahman 10 Manas Putra'yı yarattıktan sonra sağ başparmağıyla Daksha, Dharama, Kamadeva ve Agni'yi yaratmıştır. Puranalara göre Dakşa'nın karısı Prasuti'den 24, Pançhajani'den (Virini) 62 çocuğu olduğu yazmaktadır. Hindu sanatında aptallığın

sembolü kabul edilen keçi kafalı olarak tasvir edilmesinin nedeni bir gün Şiva'ya hakaret ettiği için tanrı tarafından cezalandırılmasıdır.

DAKTYLOİ [Yunan Mitolojisi] Frigya'da bulunan İda Dağı veya Girit adasında yaşadıklarına inanılan iblislerin adları olup Yunanca "parmaklar" anlamına gelmekte, sayılarının 5 veya 10 olduğu sanılmaktadır. Başlangıçta fallik görüme sahip Daktyllerin demir ve metal işleme sanatını keşfettiklerine inanılmaktaydı. Anadolu kökenli olan bu yaratıklar tanrıça Kybele'nin (Magna Mater) maiyetinde yer alıp Kabiri, Kuretler ve Korybanteler adlarıyla da bilinmekteydiler.

DAKUVANGA [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında köpekbalığı tanrısının adı olup balıkçıların korkulu rüyasıdır. Dakuvanga mercan adalarının koruyucu tanrısı olan dev ahtapot tarafından mağlup edilince Kandavu Adası civarına yaklaşmamaya söz vermiştir.

DAL 1. [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında av tanrıçası ve Yunan mitolojisinde bahsi Prometheus olarak geçen Amiran adlı kahramanın annesinin adıdır.

2. [Pers Mitolojisi] Hiç görmediği bir kıza âşık olan bir kahramanın adıdır.

DALA KADAVARA [Budist Mitolojisi] Seylan adası halkının inanışında talihsizlik ve hastalık getiren bir dişi cinin adı olup, öncesinde bir fil tanrıça olduğu sanılmaktadır. Budizm'le birlikte kötülükle özdeşleştirilen Dala Kadavara'yı uzak tutmak için maskeli dansların yapıldığı bir ayin düzenlenmekteydi.

DALAİ LAMA [Tibet Mitolojisi] Lhasa'da bulunan Gedun Dubpa manastırının başrahibi ve tüm ülkenin ruhani lideri olup, Görkem Mücevheri (Gyal-wa Rin-po-çe'e) lakabıyla da bilinmektedir. Ruhani ve dünyevi lider kabul edilen Dalai Lama beş Dhyani-Bodhisattva'dan Avalokiteşvara'nın bedenlenmiş hali olarak görülmekte, ölünce yerine ruhunu devrettiği küçük bir çocuk geçirilmektedir. Dalai Lama'dan sonra Amitabha'nın bedenlenmiş formu olduğuna, manevi açıdan daha üstün olmasına karşın dünyevi işlerle ilgilenmeyen Pançen Lama gelmektedir. Dalai Lama Tibetçe dala 'Bilgi okyanusu' (< Moğolca tale 'Okyanus') ve Lama 'Rahip' kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur.

DALAND [İskandinav Mitolojisi] Uçan Hollandalıyı evinde misafir edip, kız kardeşi Senta ile evlenmesine izin veren Norveçli bir denizcinin adıdır.

DALANG Bali adasında geleneksel hikâye ve efsaneleri anlatan kişilerin adı olup, hikâyedeki karakterleri taklit eder, gölge oyununda kuklaları yönlendirir (vayang 'gölge' Bali), Bali dansçılarına (legong) şarkılarıyla eşlik ederlerdi.

DALDAL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı Oregon'da yaşayan Takelma halkının inanışında insanlara yardım eden bir kahraman olup 'kızböceği, yusufçuk böceği' anlamına gelmektedir.

DALGA BAKİRELERİ [İskandinav Mitolojisi] Şiir ve Nesir Edda'ya göre deniz tanrısı Aegir ile kız kardeşi ve karısı Ran'ın dokuz kızı olup, Aiarnsaxa (Demir kılıç), Atla (öfke), Augeia (Kum saçan), Aurgiafa (Hüzün boğan), Egia (Köpükleyen), Gialp (Viyaklayan), Greip (Kıskaç), Sindur (alacakaranlık) ve Ulfrun (Dişi kurt) adlarıyla bilinmekteydiler.

DALHAN [İslam Mitolojisi] Çölde yaşayıp yolculara saldırıp yiyen, devekuşu sırtında seyahat eden bir cinin adı olup, özellikle gemileri kazayla çöl kıyısına vuran denizcilere musallat olmaktaydı.

DALİ [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında av tanrıçasının adı olup, özellikle koyun, keçi ve geyik gibi aban hayvanlarının koruyucusu kabul edilmekteydi. Ağabeyi Afsati avcılara yardım ederken, Dali tersine kılık değiştirip olağanüstü gösterişli bir av hayvanına dönüşerek avcıların dikkatini dağıtmakta ya da onları av bulamayacakları uzak bölgelere doğru peşinden sürüklemekteydi. Eğer bir avcı Dali'nin gönlünü kazanırsa kız adama hedefini asla şaşırmayan bir ok ile başka bir kadına dokunamamasına neden olan yüzük verirdi.

DAMAİTHOS [Yunan Mitolojisi] Podalerios'un önce tedavi edip ardından evlendiği prensesi Syrna'nın Karia kralı olan babasının adıdır.

DAMARA [Kelt Mitolojisi] Britanya kökenli bir bereket tanrıçasının adı olup, Mayıs ayı ile özdeşleştirilmiştir.

DAMAYANTİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da bahsi geçen (III: 53-79) Nişadha kraliçesinin adı olup, evlilikte sadakatin sembolü kabul edilmektedir. Vidarbha kralı Bhima'nın kızı ve Nala'nın vefalı karısı olan Damayanti, Kali adlı iblis tarafından büyülenen kocası kumarda her şeyini kaybedip kaçınca yıllarca adamın dönüşünü beklemiştir.

DALNİM [Kore Mitolojisi] Güneş tanrısı Haenim'in kız kardeşi olan ay tanrıçasının adıdır.

DAMARU [Hint Mitolojisi] Şiva tarafından evreni dolduran ruhani seslerin üretilmesi için yaratılan bir davulun adı olup Bhairava'nın da sembolüydü.

DAMAS [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak Masa şövalyelerine tuzak kuran korkak bir şövalye olup, gözüpek kardeşi Sir Ontzlake ile Kral Arthur'a karşı savaşmıştır.

DAMASEN [Yunan Mitolojisi] Gaia'dan doğan ve Eris tarafından büyütülen Lydialı savaşçı bir devin adı olup, bir ejderhayı öldürmüştür.

DAMASKOS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile su perisi Halimede'nin oğlu olup Suriye'de bulunan Damas (bugünkü Şam) kentinin kurucusu kabul edilmekteydi.

DAMASTES [Yunan Mitolojisi] Prokroustes ve Polypemon olarak bilinen devin diğer adıdır.

DAMBALLAH [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde insanlara hastalık bulaştıran ama aynı zamanda tedavi edebilen en önemli ve en eski tanrı (loa) olup, Danbhalah, Damballa Wédo, Dan-Gbe adlarıyla da bilinmekteydi. Damballah, su kaynakları yakınlarındaki ağaçlarda yaşayan bir yılan tanrı olup, hem bereket tanrısı hem de tüm tanrıların babası, gökkuşağı tanrıçası Ayide Weddo'nun kocasıdır. Karayipler'e Batı Afri-

ka'dan taşınan tanrının öncülü Kutsal Yılan veya Gökkuşağı Yılanı *Dan Ayido Hwedo* olduğu sanılmaktadır.

DAMBHODBHAVA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında güç ve yetkileriyle övününce kibri yüzünden cezalandırılan bir kralın adıdır. Gandha-madana dağında münzevi bir hayat süren Nara ve Narayana adlı iki bilgeye ısrarla meydan okuyan kral ordusuyla bilgelerin üzerine yürüyünce önce kralı vazgeçirmeye çalışan bilgelerden Nara bir avuç samanı avucuna aldıktan sonra hasımlarının üzerine fırlatınca her biri oka dönüşüp düşmanlarının göz, kulak ve burunlarına girip telef olmalarına sebep olmuştur. Ordusunu kaybeden Dambhodbhava bilgelerinin önünde diz çöküp af dilemek zorunda kalmıştır.

DAMGALNUNNA Bkz. Damkina

DAMİA [Yunan Mitolojisi] Troezen ve Epidaurus'ta tapınılan bir bereket tanrıçası olup, tarım tanrıçası Demeter ile özdeşleştirilmektedir.

DAMKİNA [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Asur halklarının söylencelerinde yaratıcı tanrı Enki'nin (Ea'nın) eşi, kahraman Marduk'un annesidir. Damkina'nın adı "Toprağın Hanımı" anlamına gelmekte Ninella olarak da bilinmekteydi. Ana Tanrıça'nın bir formu olduğu sanılan bu yeryüzü tanrıçası Sümer mitolojisinde Damgalnunna adıyla bilinmekte, aslan ile özdeşleştirilmekteydi. Damkina genellikle Sümer yeryüzü tanrıçası ve ana tanrıça Ninkhursanga ile özdeşleştirilmiştir. Lağaş ve Umma kentlerinde tanrıçaya balık sunulduğu bilinmekteyse de esas kültü merkezinin Malgum olduğu sanılmaktadır. Asur kralı II. Assurnasirpal'in (MÖ 883-859) Kalhu'da (modern Nimrud) Damkina ile ebeveynleri onuruna Kalhu'da bir tapınak yaptırdığı bilinmektedir.

DAMKU Bkz. Damkina

DAMOKLES [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un maiyetindekilerden birisinin adıdır.

Pythias ile Damon

DAMON ile PYTHİAS [Yunan Mitolojisi] Güven ve arkadaşlığın sembolü kabul edilen iki gencin arkadaş veya sevgilinin adıdır. Sırasıyla Aristoxenus, Cicero (De Offic. 3.45), Diodorus Siculus (10. 4) ile başka yazarlarca anlatılan öyküye göre Pythagoras'ın öğrencileri olup MÖ 4. yüzyılda ünlü filozofla birlikte Syrakuza'ya giden gençlerden Pythias kentin tiranı I. Dionysos tarafından kendine komplo kurmakla suçlanarak ölüme mahkûm edilmiştir. Bunun üzerine Pythias, bazı işlerini ayarlamak ve ailesiyle vedalaşmak üzere arkadaşı Damon'u yerine rehin bırakarak memleketine gitmek üzere izin istemiştir. Bu durumda Pyhhias'ın geri dönmeme durumunda yerine arkadaşı Damon öldürülecektir. Dionysos ölüm zamanı yaklaştığında Damon'un ölüme hazırlanmasını emretmişse Pythias zamanında geri dönünce Dion-ysos iki genci de serbest bırakmıştır.

DAMONA [Kelt Mitolojisi] Galya bölgesinde evcil hayvanların koruyucu tanrıçası olup adı "Kutsal İnek" anlamına gelmektedir. Başında başaklardan taç ve elinde yılan taşırken tasvir edilen kabartması Fransa'nın Burgonya bölgesinde bulunan tanrıça 2 ayrı tanrıyla (birisi ılıca tanrısı Borvo) evli çokeşli bir kadın olarak gösterilmiştir.

DAMU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında bereket tanrıçası Nininsina'nın şifa tanrıçası oğlu olup, bereket ve yeniden doğum ile de ilişkilendirilmekteydi. Damu'nun tapınakları kült merkezi İsin'in yanı sıra Larsa, Ur ve Girsu'da bulunmakta olup, 'kötü ruhları kovmanın büyük papazı' adıyla da anılmaktaydı.

DAMWAMWİT [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan Gurage halkının inanışında kadınların koruyucu tanrıçasının adıdır.

DAMYSUS [Yunan Mitolojisi] Hızlı koşan bir devin adı olup Kherios kendisine emanet edilen Akhilleus'un yanmış âşık kemiğinin yerine Damysos'un mezarından çıkardığı kemiği takmıştır.

DAN [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Mahi halkının inanışında gökkuşağı renklerinde yılan formunda tasvir edilen refah tanrıçasının adıdır.

DANA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da tüm tanrıların anası olarak da adlandırılan bir tanrıça olup, Ana ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Bkz. Tuatha De Danann

DANA O'SHEE İrlanda masallarında bahsi geçen küçük ve zarif yaratıkların adıdır. Ebedi güzellik ülkesinde kendi kral ve kraliçelerinin yönetiminde yaşayan, güzel kıyafetler ve kıymetli mücevherler takan, müzik, dans ve avcılıktan hoşlanan ölümsüz varlıklardır.

DANAANLAR [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Danaus'un soyuna verilen isim olup zamanla özellikle Ovid ve Vergil gibi Latin yazarlarca tüm Yunanlılar için kullanılmıştır. Homeros'un eserlerinde Yunan halkı asla Yunan veya Grek gibi tek bir millet adıyla anılmamış Akhalar, Argivler veya Danaanlar olarak bahisleri geçmiştir.

DANAE [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Akrisius ile Eurydike'nin kızı, Evarete'nin kız kardeşinin adıdır. Erkek varisi olmayan Akrisius tahtının geleceğini kâhinlere danışınca Danae'nin doğuracağı bir erkek çocuk tarafından öldürüleceği konusunda uyarılmıştır. Bunun üzerine kral kızını bronzdan bir kuleye veya mağaraya hapsederek erkeklerden uzak tutmaya çalışmıştır.

Ne var ki tanrı Zeus'u bu durum bile engelleyemez ve altın bir yağmur damlası (idrar) olarak

odanın çatısındaki bir delikten kızın kucağına düşerek Danae'nin Perseus'a hamile kalmasını sağlamıştır. Kral gerçeği öğrenince kızı ve torununu öldürerek tanrıların gazabını çekmemek için doğrudan öldürmek yerine bir sandığa koyarak denize atmışsa da ana oğul Zeus'un yardımıyla sandığın içinde sağ salim Seriphus sahiline ulaşmıştır. Buradan Seriphus tiranı Polydektes'in kardeşi Diktys tarafından kurtarılmışlar, Dikthys Perseus'u kendi oğlu gibi yetiştirmiştir. Danae ile evlenmek isteyen Polydektes, delikanlılık çağına gelen Perseus'u adadan uzaklaştırmak için Medusa'nın başını bulma bahanesiyle ölümcül bir göreve göndermiştir. Perseus, Medusa'nın başıyla geri döndüğü zaman babalığı Diktys ile tiranın tecavüz veya tehditlerine maruz kalan annesini tapınakta dua ederken görünce öfkeyle yanına gittiği Polydektes ile maiyetini Medusa'nın başı sayesinde taşa çevirmiştir. Diktys'i adanın kralı yapan Perseus annesini Argos'ta bulunan Eurydike'nin yanına götürdükten sonra babasını aramaya gitmiştir.

Danae, Perseus ve sandık (Gayley, 1893)

DANAİDLER [Yunan Mitolojisi] Belus kralı Danaos'un 50 kızının adı olup, Aegyptus'un 50 oğluyla evlenmişlerdir. Danaos, ikiz kardeşi Aegyptus'tan korkusundan elli kızıyla birlikte Argos'a yelken açmışsa da Aegyptos'un elli oğlu onu izleyip yakalamış ve kızlarını kendileriyle evlendirmeye zorlamıştır. Danaos düğün sırasında her kızına birer kama vererek kocalarını geceleyin öldüreceklerine dair söz almış kızlardan 49'u babalarının sözünü dinleyip cinayet işlerken sadece Hypermnstra kocası Lynkeus'u öldürmeye kıyamamıştır.

Danaidler (Gayley, 1893)

DANAOS [Yunan Mitolojisi] Belos ile Ankhinoe'nin iki oğlundan birisi olan Libya kralıdır. Bkz. Danaidler

DANAVALAR [Hint Mitolojisi] Kaşpaya ile Dakşa'nın kızı Danu'nun iblis çocuklarına verilen isim olup, Rigveda'da Danu, Asura Vritra'nın anası olarak anılmışsa da zamanla tüm Danavaların anası olarak görülmüştür. Vedik dönemde ayrı bir varlık olarak görülen Danavalar, epik dönemde tanrıların diğer düşmanları Asura ve Daityalarla birlikte eşanlamlı kullanılmıştır.

DANDAN Bkz. Dendan

DANGBE [Afrika Mitolojisi] Fon halkının inanışında bir piton yılanı ruhunun adıdır.

DANGİRA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında hastalık getiren yıkım tanrıçasının adıdır.

DANH [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında bir yılan tanrının adı olup, aynı adla Karayipler'e taşınmıştır. Haiti'de boynuzlu ve sarmal halde yılan formunda tasvir edilen tanrının (loa) iyi şans ve para getireceğine inanılmaktadır.

DANİEL Kral Arthur efsanesinin İtalyan varyantı 15. Yüzyıl yazması Tavola Ritonda'ya göre, Sir Lancelot ile Arthur'un karısı Guinevere'yi uygunsuz pozisyonda yakalayan, şövalyelerin lideri ve Yuvarlak masa şövalyesi Dinadan'ın erkek kardeşinin adıdır.

2. Bkz. Danyal

DANİMARKA MASAL VE EFSANELERİ İlk olarak 1817'de tarihçi ve yazar Just Mathias Thiele (1795-1874) Kopenhag'da Kraliyet Kütüphanesi için "Danimarka Hikâyelerinden Örnekler" (Prøver af danske Folkesagn) adlı derlemesi yayınlanmıştır. 1823'de Rasmus Nyerup'un 4 ciltlik Danimarka Masalları (Danske Folkesagn), 1876 ve 1883'te Svend Grundtvig'in (1824–1883) Danimarka manzum destan ve baladlarını derlediği iki ciltlik "Danske Folkeæaventyr" çalışmasını yayınlamıştır. Ayrıca Evald Tang Kristensen, Axel Olrik, Hans Ellekilde gibi halkbilimcilerin çalışmalarının ardından Hans Christian Andersen (1805–1875) aralarında "Çirkin Ördek Yavrusu" ve "Küçük Denizkızı" gibi bugün dünya çapında üne kavuşmuş masalların olduğu çok sayıda Danimarka ve Avrupa masalını derleyerek 1829-1872 arasında yayınlamıştır.

Danimarka masalları büyük ölçüde İskandinav mitolojisinden ödünçlenmiş konu, kahraman ve sembollerin yanı sıra troller, effler, gülyabaniler ve Nisse adı verilen koruyucu ev tanrıları ile doludur.

DANİMARKALI HAVELOK Ortaçağ İngiltere'sinde 1280-1290 arasında geçtiği sanılan Norman Fransızcası yazılmış efsaneye adını veren kahramanın adıdır. Danimarka kralı Birkabegn'in oğlu ve varisi olan Havelok doğumundan hemen sonra babasını kaybedince ülke kral naibi Earl Godard tarafından yönetilmeye başlanmış, Havelok ile iki kız kardeşi Godard'ın korumasında yaşamaya başlamıştır. Godard, Grim adlı bir balıkçıya çocuğu denize atması emrini vermiştir. Bununla birlikte çocuğun tahtın varisi olduğunu bilmeyen balıkçı Havelok'u öldürmemiş (veya Godard'ın adamlarının suya attığı çocuğu kurtarıp) evlat edinmiştir. Çocuğu kendi çocuğu gibi büyüten balıkçı bir gün çocu-

ğun omuzunda kraliyetin doğum lekesini görünce Havelok'u korumak için İngiltere'ye götürmüştür. İngiltere kralı Athelwold ölüm döşeğinde selefi Cornwall kontu Godrich'e kızı Goldborough'u emanet etmiş ve onu İngiltere'nin en güçlü adamı ile evlendirmesini vasiyet etmiştir. Kız büyüdüğünde olağanüstü güçlü ve yetenekli bir delikanlı olan Havelok ile evlenmiştir. Grim oğlunun parasıyla Grimby adlı bir köy kurmuş, Havelok ile Goldborough buraya yerleşmiştir. Bir gün rüyasında kocasının Danimarka kralı olduğunu gören kadın ertesi gün rüyasını anlatınca Grim durumu doğrulayınca Havelok Danimarka'ya gitmiş, Godard'ı öldürerek tahtını geri almıştır.

DANİMARKALI OGİER [Fransız Mitolojisi] Charlemagne destan serisinden *Chanson de Geste*, *Chanson de Roland* (MS 1060) ve *Chevalerie d'Ogier de Danemarche* (1200) bahsi geçen, girdiği hiçbir savaşı kaybetmediğine inanılan efsanevi bir şövalyenin (paladin) adıdır. Holger Danske veya Ogier, Danimarka kralı Geoffrey'nin oğlu olup, babasına savaş açan Charlemagne tarafından esir olarak rehin tutulmuş, bu sırada âşık olduğu Bellissande ile evlenmiştir. Bir süre sonra Charlemagne tarafından serbest bırakılan kahraman savaştan sonra babasının ölüm haberi ile oğlunun doğum haberini almıştır. Bununla birlikte Charlemagne'in oğlu Charlot Ogier'in oğlunu satranç masasını vurarak öldürünce intikam yemini ederek Charlot'u öldürmüş, Charlemagne'in öfkesine karşı Lombardiya kralı Didier'in yanında yedi yıl savaştıktan sonra birlikte Müslümanlara karşı birlikte savaşmak üzere barış yapmıştır. Bir başka söylencede Ogier'in Charlot'u öldürmediği gökten inen bir meleğin kahramanı bu düşüncesinden vazgeçirdiği kaydedilmiştir. Bir savaşta Brehus adlı bir Müslüman devi öldürmüş, İngiltere prensesi Clarice'in kalbini kazanan şövalye İngiltere kralı olduktan sonra Ortadoğu seferine çıkmış, Kudüs'ü kuşatmıştır. Morgan le Fay'ın verdiği sihirli bir yüzük sayesinde 100 yaşında olmasına karşın yeniden genç bir adama dönüşen kahraman hafızasını kaybederek Kral Arthur'un şövalyelerinin arasında katılmışsa da bir gün hafızası yerine gelmiş sihirli atı Papillon'un sırtında Fransa'ya geri dönmüştür. Burada yüzüğünü ele geçirmek isteyen kral ile adamlarını öldürüp dul kraliçe ile evlenmişse de kıskanç Morgan Le Fay tarafından Arthur'un yanına Avalon'a götürülmüştür. Söylenceye göre Ogier ancak vatanının ona ihtiyacı olduğunda bir gün geri dönecektir. II. Dünya Savaşı sırasında Danimarka Alman işgaline uğrayınca işgal karşıtı partizan örgütlerinden en önemlisinin adı da Holger Danske olmuştur.

DANU 1. [Hint Mitolojisi] Başlangıçta var olan suların kraliçesi ve sonradan Danu'nun çocukları (Danavalar) olarak adlandırılacak Asuraların annesidir. Danu kelimesinin diğer Yunan mitolojisindeki Danaidler ve İrlanda mitolojisindeki Tuatha de Daanan (Tanrıça Danu'nun Halkı) gibi diğer Hint Avrupa halklarında kullanımı da dikkat çekicidir.
2. [Kelt Mitolojisi] Keltçe adı 'Tanrıça Danu'nun halkı' anlamına gelen İrlanda'nın en önemli soyu Tuatha Dé Danann klanının lideri olan yeryüzünün koruyucusu ana tanrıçanın adıdır. Kabile sonradan Daoine Sidhe (Danu'nun peri halkı) adıyla anılmışsa da tanrıça Danu, Dagda, Dian Cecht, Ogma, Lir, Lugh gibi tüm İrlanda tanrılarının annesi kabul edilmekte, Galler'de Don adıyla bilinmektedir. Danu kimi zaman uğruna insan kurban edilen Anu ile özdeşleştirilmişse de modern yazarlar iki tanrıçanın farklı olduğunu iddia etmektedir.
3. Bkz. Kabandha

DANYAL 1. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İşaya, Yeremya, Hezekiel ile birlikte 4 büyük peygamberden birisi ve kendi adıyla anılan bölümün kahramanıdır. Danyal'in adı Kur'an'da geçmemekle birlikte Müslümanlarca da peygamber kabul edilmektedir.

Danyal (Daniel) Peygamber (Gustave Dore)

Yahuda kralı Jehoiakim'in hükümranlığının 3. Yılında Danyal ile Hananiah, Mishael ve Azariah adlı arkadaşları Babil'e sürgün olarak gönderilmiş burada Belteshazzar adıyla sarayda danışman olarak çalışmıştır. Babil kralı Nebuchadnezzar (MÖ 605-562) hükümranlığının ikinci yılında gördüğü garip rüyaları yorumlanması için danışmanlarını çağırmış hiçbirisi bir şey söyleyemeyince öfkeyle tümünün öldürülmesi emrini verince Danyal muhafızların komutanı Arioh'dan kralla görüşmek için izin istemiş, krala geceleyin tanrıya rüyanın yorumu için yalvaracağını sözünü vererek af istemiştir. Gerçekten de Danyal

ertesi gün rüyayı başarıyla yorumlayınca kralın saygısını kazanmış hatta danışman arkadaşları terfi de etmiştir. Kral daha sonra rüyasında devasa bir ağacın gökten gelen bir habercinin emriyle kesildiğini görünce Danyal ağacın kralın bizzat kendisi olduğunu ve 7 yıl boyunca aklını yitirip, vahşi bir hayvan gibi dolaşacağı yorumunu getirmiştir. Babil'in Pers işgaline uğramasınından sonra Danyal düşmanları tarafından iki kez aslanlarla dolu bir hendeğe atılmışsa da bir meleğin yardımıyla sağ salim kurtulmayı başarmıştır.

2. [Anadolu Mitolojisi] Gökyüzüne bir evlat sahibi olmak için yalvaran yaşlı ve bilge bir Yunanlının adıdır. Gök Tanrısı dileğini kabul edip karısı hamile kalmasına karşın, öleceğini anlayan adam, el yazması kitaplarını miras bırakmak istediği doğmamış oğluna Hasip adının konulmasını vasiyet etmiştir. Hasip, babasının ölümünden sonra doğacak, yeraltı sultanı Yemliha'nın (Şahmeran) sütünü hasta hükümdarına götürerek şifa bulmasını sağlayacak, mükâfat olarak vezir olacaktır.

DANYAL KİTABI [Yahudi Mitolojisi] Tanah'ın Ketuvim kitabına bağlı bir metin olup, Danyal ile arkadaşlarının Babil sürgünü sırasında kral Nebukadnezzar'ın sarayında yaşadıkları Pers işgaliyle değişen konumları ve Danyal'in kehanetlerini içermektedir. Kitap bütünlükten uzak olup, büyük bölümü İbranice bazı bölümleri ise Aramice ve Yunanca yazılmıştır. Kitabın Danyal ve Babil krallarını anlatan ilk altı bölümündeki hikâyeler üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılırken bunu takip eden apokaliptik dört bölüm birinci tekil şahıs tarafından anlatılmaktadır. Özetle Babil sürgününün Yahudiler için dini bir sınav olduğunu anlatan çalışmanın daha eski bir derlemeden faydalanarak MS 165'de yazıldığı sanılmaktadır.

DAO Bkz. Tao

DAO ANA [Endonezya Mitolojisi] Nias adası halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, dünyayı vücudundaki kirleri toplayıp, dizinde top haline getirerek yaratmıştır.

DAOİNE MAİTE İrlanda'da perilere verilen isim olup 'iyi halk' anlamındadır.

DAOİNE SİDHE İrlanda'da yaşamış tanrısal bir halkın adı olup, Tuatha Dé Danann klanının ardından Gaelliler (İskoç Keltleri) tarafından yenilgiye uğratıldılar. İçi boş tümseklerde yaşadıkları (Connaught'ta) Finbheara tarafından yönetildikleri kayıtlıdır.

DAPHNE [Yunan Mitolojisi] Gaia ile Ladon (Paus. viii. 20. 1) veya Peneus (Ov. Met. i. 452; Hygin. Fab. 203) nehri tanrısının kızı çok güzel bir dağ perisi (Oreas) olup, bakire tanrıça Artemis'e bağlı olduğu için tüm erkekleri geri çevirmiştir (Pausanias x. 5. 3). Bununla birlikte kendisine âşık olan Apollon tarafından kovalanırken babasına yalvarınca defne ağacına dönüştürülmüştür. Ağacın gövdesine sarılan Apollon yapraklarının mevsimler boyunca yeşil kalmasını sağlamakla kalmamış defne dalından bir tacı da başına takmıştır. Söylencenin Lakonia versiyonunda ise Daphne Amyklas'ın kızı olarak gösterilmekte Artemis'in maiyetinden olan kıza sevdalanan Elis prensi Leukippos'un kadın kılığında Daphne'ye yaklaştığı anlatılmıştır. Kıza âşık olan Apollon delikanlının gerçek kimliğinin ortaya çıkmasını sağladıktan sonra kıza tecavüze kalkışınca Daphne tanrı Zeus tarafından defne ağacına dönüştürülmüştür (Paus. viii. 20. 2).

Daphne ile Apollo

DAPHNEPHORİA [Yunan Mitolojisi] Dokuz yılda bir Thebai kentinde Apollon onuruna kutlanılan bir festivalin adıdır.

DAPHNİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Tanrıların habercisi Hermes'in Sicilyalı bir su perisinden doğan oğlu (Diod. iv. 84) pastoral şiirlerin mucidi kabul edilen pan flüt çalma konusunda yetenekli bir çobandır. Söylenceye göre doğum sonrası bir defne ağacının altında terk edilen bebek çobanlarca bulunup büyütülmüş adı da ağaca atfen konulmuştur. Ovid'e göreyse İdalı olan çoban (Met. iv. 275) Daphnis (veya Ekhenais, Xenea, Nomia, Lyke) adlı bir periyle aşk yaşarken kıza sadakat sözü vermesine karşın sarhoşluğundan yararlanan bir prenses tarafından baştan çıkarılınca kıskanç peri tarafından taşa dönüştürülmüştür. Bir söylenceye göre Daphnis kendisine flüt çalmayı öğreten Pan'ın sevgilisi olan bir eşcinseldir.

2. Bkz. Daphnis ile Khloe

DAPHNİS ile KHLOE Yunanlı yazar Longus'un MS 2. Yüzyılda yazdığı romanın ve romana adını veren kahramanların adıdır. Lesbos adasında yaşayan biri delikanlı diğeri genç kız iki keçi çobanın aşkını konu alan öyküde birlikte büyüyen iki genç bilmedikleri bir duygu olan aşkla tanışınca ne olduğunu anlayamamış ve yaşlı çoban Philetas'a durumlarını anlatmışlardır. Philetas, gençlere aşkın ne olduğunu anlattıktan sonra tek tedavisinin öpüşmek olduğunu bildirmiştir. Lykaenion adlı bir kadından cinsellik

konusunda yardım alan Daphnis öğrendiklerini Khloe üzerinde denemek istemiş, çeşitli zorluk ve maceralardan sonra çift evlenmiştir.

DAPİE [Pasifik Mitolojisi] Siloo'nun kız kardeşi olan bir ay tanrıçasının adıdır.

DAPPLEGRİM Asbjørnsen ile Moe'nun derlediği bir Norveç masalı ile masala adını veren sihirli bir atın adıdır. Dapplegrim, kızı troller tarafından kaçırılan kralın kızını kurtaran kişiye ülkenin yarısını vermeyi vaat eden ülkenin kralına prensesi getirmeyi başaran sahibine olağanüstü yeteneklerini kullanarak yardım etmiştir.

DARAK [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında keçi ayaklı orman tanrısının adı olup Yunan karşılığı 'Pan'ın atası olmalıdır.

DARAMULUN Bkz. Bunjil

DARAMULUM [Aborijin Mitolojisi] Viradyuri ile Kamilaroi halklarının inanışında yaratıcı tanrı Baiame'nin oğlu olan gök tanrının adıdır. Babası Baiame ile insanlar arasında aracılık yapan Daramulum'un adı "tek bacaklı" anlamına gelmekte ve ay ile özdeşleştirilmektedir.

DARANA [Aborijin Mitolojisi] Rüya zamanında yaşamış ilk insanlardan birisinin adı olup, büyülü sesiyle şarkı söyleyerek yağmur yağdırabilmekteydi. Bir keresinde yağdırdığı yağmur yüzünden yeryüzünü sel basmışsa da toprağa sopalar saplayarak suların geri çekilmesini sağlamıştır. Daranın yağmurları çölde bile çiçek açmasına sebep olmuşsa da Dara-ulu adıyla bilinen iki genç etrafı toza bulayıp, güneşi kaçırıp, yeryüzünü karanlığa boğmuştur. Bunun üzerinde Muramura ruhları gençleri öldürmüş Darana gençlerin kalplerini taşa dönüştürerek yağmur yağdırma ayinlerinde kullanılan yağmur taşlarını yaratmıştır.

DARANGEN [Filipinler Mitolojisi] Mindanao adasında yaşayan Maranao halkının kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktardığı bir manzum destanın adıdır.

DARAWİGAL [Aborijin Mitolojisi] İyi ruh Baiame'nin karşıtı olan kötü gücün adıdır.

DARAWİŞ [Afrika Mitolojisi] Kuzey Sudan'da yaşayan Müslüman toplumun inanışında bereket getiren ruhların adı olup, onurlarına beyaz koçlar kurban edilmektedir. Darawişlerin en önemlileri Sitti Khu (Yeşil Hanım), Dodo (Kahve Hanım), Hamama-t-al-Bhar (Nehir Güvercini), Sitt am-Mandil (Mendil Hanım), Zaar Lulaiya (Yeni Evli Hanım) ve Janat Jozay (Çift Ruh) adlarıyla bilinmektedir.

DARDANUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Atlasın kızı Elektra'nın oğlu olup, kardeşi İason ile birlikte Samothrake (Semadirek) adasından Troya'ya bir salla yolculuk etmiş, kral Teukros'un kızı Batieia (Arisbe) ile evlenmiş, Dardania (Çanakkale) şehrini kurmuştur (Diodoros Sicilius, V. 48.2). Troyalıların efsanevi atası olan Dardanus'un Batieia'dan Erikhthonius ve İdaea iki oğlu ile İdaia adlı bir kızı olmuştur. Troya kalesini inşa ettiren kahraman bir söylenceye göre Pallas'ın Arkadia'da bulunan Palladion heykelini çalarak Troya'ya götürmüştür (Hom. Il. xx. 215; Apollod. iii. 12. 1; Paus. vii. 4. 3, 19. 3; Diod. iv. 49).

2. Etrüsk prensi Korythus'un veya adamın karısı ile tanrı Zeus'un oğlu olup, İtalya'nın yerlileri Aborigenler ile savaşırken miğferini kaybetmiş tam yenilmek üzereyken son bir gayretle saldırıya geçmiş kayıp miğferini bulmayı başarınca ise zafer gelmiştir (Serv. ad Aen. iii. 15, 167, 170, ix. 10, vii. 207).

DARES [Yunan Mitolojisi] Bir kehanete göre Hektor'un Patraklos'la dövüşürse Akhilleus tarafından öldürüleceği bilindiğinden bu dövüşü engellemek için görevlendirilen Hephaestus rahibi bir Frigyalının adıdır. Savaş sırasında halkına ihanet edip Yunanlıların tarafında geçmişse de Odysseus tarafından öldürülmüştür.

DARES PHRYGİUS [Yunan Mitolojisi] Hephaestus rahibi olan bir Troya prensinin adı olup, *De Excidio Troiae Historia* adlı çalışmanın yazarı olduğu sanılmaktadır. Dictys Cretensis'e atfedilen Ephermiris Belli Trojani adlı çalışmayla birlikte Ortaçağ Avrupası'nda Troya efsanesinin popüler kalmasını sağlamıştır.

DARHAN TOYON [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında evde pişen her yemeğin ilk lokmasının adandığı evin koruyucu ruhunun adı olup, kısa boylu, beyaz saçlı yaşlı bir adam olarak tasvir edilir. Kazanda pişen yemeğin ilk lokmasının adandığı Darhan Toyon'un kendisine saygısızca davranılırsa, ev halkının hasta olmasından evi yakmaya dek uyguladığı çeşitli ceza yöntemleri vardır.

DARİKA [Tibet Mitolojisi] Kuş gibi uçabilen Lamaist bir büyücünün adıdır.

DARİYA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında insanların aklını kaybetmesine sebep olan bir yıkım tanrıçasıdır. Bkz. Dangira

DARONVY [Kelt Mitolojisi] Galler'de bir şimşek ve meşe ağacı tanrısının adıdır.

DARU EL-BAWAR [İslam Mitolojisi] Yahudi gizemciliğinden ödünç alınan bir söylenceye göre kötülerin ıstırap çekeceğine inanılan öteki dünyaya verilen isimlerden birisi olup, Cehennem, Laza, Hutamah, Sa'ir, Sakar, Jahim, Hawiyah adlı tabakalardan oluştuğuna inanılmaktaydı.

DARU EL-QARAR [İslam Mitolojisi] Cennetin üçüncü tabakasının adı olup, olivin adlı zeytin yeşili-siyahımsı mineral ile kaplı olduğuna inanılmaktaydı.

DARU EL-SELAM [İslam Mitolojisi] Cennetin ikinci tabakasının adı olup, beyaz inci ile kaplı olduğuna inanılmaktaydı.

DARUKAVAİTERE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Paressi halkının inanışında Uarahiulu'nin kocası, Maiso'nun oğlu ve Uazale'nin babası olan taş yapılı ilahi bir varlığın adıdır.

DARZAMATE [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında bahçe tanrıçasının adıdır.

DAS [Hint Mitolojisi] İnsanları hatta tanrıları yutan kara iblislerin adı olup, İndra tarafından yenilgiye uğratılmışlardır.

DASAGRALAR [Hint Mitolojisi] İndra'ya Ahi tarafından çalınan sürüsünü bulmakta yardım eden kâhinlerin adıdır.

DASALAR [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen bir halkın olup, Aryan halklarının düşmanıydılar. Hindistan'ın yerli halkı olan Dasalar ile bölgeye sonradan gelen Ariler arasındaki mücadele zamanla efsanelerine konu olmuş bu sırada bu halk şeytanlaştırılmıştır. Bu yüzden Vedik dönem efsanelerinde Asura ırkından bir cinin adı Dasyus olup, İndra tarafından yok edilmiştir. Dasa ve Dasyus kelimeleri eşanlamlı olup, "köle" anlamına gelmektedir ki bu niteleme yerli ve göçmen arasındaki tarihi ilişkiyi açıklar görünmektedir. Arilerin anlamadığı bir dili konuşan, siyah tenli, küçük burunlu insanlar olarak tasvir edilen Dasalar'a karşı kazanan zaferler Rigveda'da bunlardan binlercesini öldürdüğü anlatılan İndra'nın şahsında taçlandırılmış, İndra'ya bu yüzden Dasyuan (Dasyu öldüren) adı verilmiştir.

DASAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının inanışında Kuş kabilesinin lideri Makila'nın oğlu olan yaratıcı tanrının adıdır.

DASARA [Hint Mitolojisi] Kauravalar ile Pandavalar arasındaki savaşın bitimi ve Mahişna'nın yok edilmesi anısına düzenlenen bir festivalin adıdır.

DASİM İslam öncesi Arap inanışında İblis'in oğlu kabul edilen bir cinin adı olup karı koca arasına kin ve nefret duygularını sokmaktaydı.

DASKYLUS [Yunan Mitolojisi] Lykus'un babası ve Mariandyn halkının kralı olup, Altın post destanında bahsi geçmektedir.

DASRA [Hint Mitolojisi] Aşvin ikizlerinden birisi ve Nasatya'nın kardeşidir.

DASSE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan San halkının inanışında peygamberdevesi formunda bir tanrının karısının adıdır.

DASURA [Arap Mitolojisi] Alilat'ın oğlu olan bir dağ tanrısının adıdır.

DASYU Bkz. Dasalar

DAŞA MAHAVİDYA [Hint Mitolojisi] Kutsal Ana'nın akıl tanrıçaları olarak düşünülen 10 farklı görünümünün adı olup, bunlar Kali, Tara, Çinnamasta, Bhuvaeşvari, Bagala, Dhumavati, Kamala, Matangi, Şodaşi ve Bhairavi'dir. Mahavidyaların gelişimi Şaktizm tarihinin dönüm noktası kabul edilmektedir. Söylenceye göre Tanrı Şiva'nın karısı Sati babasının kendisini kurban törenine çağırmamasına kızınca kendisini 10 parçaya bölmüş, böylece Mahavidyalar ortaya çıkmıştır.

DAŞARATHA [Hint Mitolojisi] Raghuvamsa soyundan gelen Ayodhya kralı Rama'nın babasının adı olup, ölümünden sonraki olaylar Hindu destanı Ramayana'nın başlıca konusunu oluşturmaktadır. Vişnu Ravana ile savaşmak için yeryüzüne Rama adıyla insan formunda inerken kendisine baba olarak erdemli bir kral olan Daşaratha'yı seçmiştir. İkşvaku hanedanından Aca ile İndumadi'nin oğlu olan kralın ilk eşi Kauşalya'dan Şanta adlı bir kızı olmasına karşın üç karısından da oğlu olmayınca ermiş Rişyasringa'nın yardımıyla bir at kurbanı töreni düzenlemiş, böylece Kauşalya'dan Rama, Kaikeyi'den Bharata, Sumitra'dan ise Lakşmana ile Şatrughna adlı 4 oğul sahibi olmuştur. Bunlardan Rama Vişnu'nun güçlerinin yarısını, Bharata çeyreğini diğer ikisi geri kalanı bölüşerek almıştır.

Ramayana'da Daşaratha adıyla anılan kral, Java adasında Dasarata, Tamil'de Dhasarathan, Burma'da Dasagiri olarak bilinmektedir.

DATA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Kalabari halkının inanışında bir su tanrıçasının adı olup, Sabo'nun kız kardeşi su tanrısı Agiri'nin eşidir.

DATİLLA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında yeraltı dünyasında bulunan bir nehrin adıdır.

DATİN [Arap Mitolojisi] Kuzey Arabistan halklarının inanışında aynı zamanda adaletten sorumlu olan bir kehanet tanrısının adı olup, Thamud dilinde yazıtlarda bahsi geçmektedir.

DATTATREYA [Hint Mitolojisi] Anasuya'nın oğlu olan bir kâhinin adıdır.

DATTAŞ [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının bereket ve fırtına tanrısının adıdır.

DATU JİNN HİTAM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının söylencelerinde kara cinlerin kralının adıdır.

DATUGAD İrlanda halkının inanışında insanın kumarda kazanmasını sağlayan sihirli bir gücün adıdır.

DAUEG [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında canlıların ya da maddelerin oluşturduğu değişik sınıfların (insanlar, hayvanlar, rüzgârlar, nehirler vs.) koruyucu göksel ruhları için kullanılan bir isimdir.

DAUNUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lykaon'un üç oğlundan birisi olup, İapyx ve Peuketios adlı kardeşleriyle birlikte İtalya'nın güneyini işgal etmiş bölgede yaşayan Ausonları kovmuştur. Kardeşler, Daunia, Peuketia ve Messapia adıyla üçe ayırdıkları bölgede birer krallık kurmuşsa da üç krallık birden İapyglerin ülkesi olarak anılmıştır. Bir söylenceye göre de İtalya'ya gelen Diomedes'i öldürmüştür (Anton. Lib. 31.).

2. [Roma Mitolojisi] Pilumnus ile Danae'nin oğlu, Venilia'nın kocası, Juturna ile Turnus'un babası olan Rutulia kralının adıdır. Vulcan tarafından yapıldığına inanılan kırılmaz kılıcını oğlu Turnus'a vermiştir (Virg. Aen. ix. 4).

3. İllyria'dan kaçıp yerleştiği Apulia'da bir krallık kuran, ülkesine gelen Diomedes'e dostça davranıp kızı Euippe ile evlendiren bir kralın adıdır (Plin. H. N. iii. 11) .

DAUS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde bahsi geçen bir tanrıça olup babası Aus'tan Bel'i doğurmuştur.

DAUSİ [Afrika Mitolojisi] Moritanya'da Sahel (yarı kurak Sahra sınır bölgesinde) MÖ 6. yüzyıldan bu yana yaşadığı sanılan Soninke halkının en önemli destanının adı olup MS 4. yüzyılda anonim bir ozan tarafından oluşturulmuşsa da yapıtın önemli bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Öykülerden 'Gassire'nin lavtası'nda Boroma ve Burdama kabileleri ile amansız bir savaşa

tutuşan Kral Nganamba Fasa'nın küçük oğlu Gassire bir gece bilgeye danışmaya gidince yakında babasının öleceğini, oğluna kalkan ve kılıcını miras bırakacağını öğrenmiştir. Bununla birlikte Gassire silah kullanmak yerine lavtasıyla söylediği şarkılarla savaşçılarını coşturarak kazandığı zaferlerle tanrıça Wagadu'nun gönlünü kazanmayı başarmıştır.

DAUSOS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında ölüler dünyası tanrısının adı olup, yüksek bir tepenin ardında yaşamaktadır.

DAVALİN [İskandinav Mitolojisi] Nornlardan bir ya da daha fazlasının babası kabul edilen bir cücenin adı olup, aynı zamanda Yggdrasil'in tomurcuklarını kemiren geyiklerden birisi (diğerleri: Dain, Durathror ve Duneyr) olarak düşünülmüştür.

DAVARA Anadolu'nun diğer yörelerinde Karabasan, Karakura, Al karısı veya Albastı olarak bilinen yaratığa Trabzon ve Rize'nin batı sahilinde verilen isimdir. İnanışa göre davara gece uykuda insanın üzerine çökerek eliyle insanın ağzını kapatarak boğmaya çalışmaktadır. Her elinde yirmi parmak, her ayağında parmak biçiminde yedi tırnak bulunan Davaranın avucunun ortası delik olduğundan üzerine çöktüğü kişinin nefes almasını engelleyememektedir. Davaradan korunmak için muska ve hamayıl takmak gerekmektedir. Sarhoşlarla delilerden korkan Davara kocakarıları sevmemekte, kocasıyla geçinemeyen, çekinen genç kadınlara musallat olmaktadır. Bkz. Al bastı, Karakura

DAVİD 1. Bkz. Davud

2. Bkz. Sasunlu David

DAVİD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (500-589) Dewi Sant adıyla da bilinen Galler'in koruyucu azizi olup, yortu günü 1 Mart'tır. Powys prensinin oğlu ve Gallerin yerlisi olan David'in hayatı 11. yüzyılda Llanbadarn Fawr'de rahip olan Rhygyfarch tarafından yazılmış ve kendisine pek çok mucize atfedilmiştir. Bunlardan birisinde David'i vaftiz eden kör papazın çocuğun sıçrattığı sular gözüne sıçrayınca görmeye başlamasıdır. Geoffrey of Monmouth'un Britanya Kralları Tarihi adlı eserinde David'in Kral Arthur'un amcası olduğunu iddia etmiştir. Bkz. Davud, Charlemagne

DAVOR Bkz. Rugiewit

DAVUD [Yahudi Mitolojisi] (MÖ 1085-1015) Eski Ahit'e göre Yesse'nin en küçük oğlu, İsrailoğullarının ikinci kralı ve Kudüs kentinin kurucusu olup Tanah'ın yanı sıra İslami kaynaklarda da peygamber olarak anılmıştır. Tanah'ın Müslümanlarca Zebur olarak anılan Mezmurlar bölümünü oluşturan 150 şiirin Davud tarafından yazıldığı kabul edilmektedir.

Kral Saul'un huzurunda arp çalan Davud (Anonim, 1897)

Eski Ahit'in 1. Samuel, 1. Krallar ve Kronikler bölümlerinde Davud hakkında bilgi verilmekte olup, hatasız, adil bir kral, savaşçı, müzisyen ve şair olarak tasvir edilmektedir. Samuel, Yahveh'in arzusuyla ilk Yahudi kralı Saul'e (Kuran'da Tâlût) kendinden sonraki kralların çoban Yesse'nin soyundan geleceğini bildirince Saul, Yesse'nin oğlu Davud'u sarayına almıştır. Bir süre sonra Saul'un ordusu Filistinlilere karşı Elah vadisinde savaşmak için karşı karşıya geldiğinde Filistinli dev savaşçı Goliath (İslami kaynaklarda 'Calut') Yahudilerin şampiyonu ile teke tek savaşmak için krala meydan okumuştur. Davud sapanıyla attığı bir taşla dev Goliath'ı yenmeyi başarıp kafasını kesince Saul çocuğu kıskanmış ve öldürülmesini emretmiştir. Bununla birlikte kralın oğlu Yonatan arkadaşı Davud'un çöle kaçmasına yardım etmiştir. Kaçak hayatı yaşayan Davud'un önüne 3 kez Saul'u öldürme fırsatı çıkmışsa da hiç birisini kullanmamıştır. Sonunda Filistinlilerle yapılan savaşta Saul ile Yonathan öldürülünce Davut geri dönmüş kutsal yağla mesh edildikten sora Yahudi ileri gelenlerince kral seçilmiştir. Zion kalesini Filistinlilerin elinden alarak burayı Kudüs adıyla başkent yapan Davud, Yahveh'in 10 emrini içeren sandığı buraya getirip bir tapınak inşa ettirmek istemişse de danışmanlarınca fikrinden vaz geçirilmiştir. Bugünkü Ürdün ve Suriye'yi feth eden Davud tüm Yahudi kabilelerine boyun eğdirmek gibi büyük başarılar elde etmişse de ordusundaki askerlerden Hitit Uriah'ın karısı Bathşeba'ya âşık olmuş, adamı öldürtüp kadını elde edince Yahveh tarafından lanetlenmiştir. Bathşeba'da doğan oğlu 7 günlükken ölmüş ayrıca kendine isyan eden oğlu Abşalom savaş meydanında öldürülmüştür. Davud 36 yıl hüküm sürdükten sonra ölünce yerine Süleyman (Solomon) geçmiş babasının hayal ettiği tapınağı o inşa ettirmiştir. Ortaçağ Hıristiyanları Davud'u

İsa'nın öncülü gibi görüp büyük saygı göstermiş, kralın aslan, ayı ama özellikle Goliath'ı öldürmesi (1. Samuel 17:32–37, 38–51) İsa'nın Şeytan'a karşı kazandığı zaferlerle ilişkilendirilmiştir.

DAVUD YILDIZI Bkz. Davud'un Kalkanı

DAVUD'UN KALKANI Ortak merkeze sahip üst üste iki üçgenin oluşturduğu altı köşeli yıldız modern Yahudiliğin sembolü olup, İbranice 'Magen David' (Davut'un kalkanı), Aşkenazi 'Mogen Dovid' olarak bilinmektedir. Gerçekte bir kalkanı sembolize eden figür Ortaçağ'da Yahudi Yıldızı olarak adlandırılmış, Menora (Yedi Kollu Şamdan) ile birlikte Yahudiliğin en yaygın sembolü haline dönüşmüştür. Adını İsrail kralı Davud'dan almaktaysa da Davud'un oğlu Süleyman'ın adıyla, Süleyman'ın Mührü olarak da anılmıştır. Eski Ahit'te hatta Talmud'da bile bahsi geçmeyen Davut Yıldızı ilk olarak 12. Yüzyılda yazar Judah Hadassi tarafından kullanılmış, İsrail devletinin 1948 yılında kurulmasıyla yeni devletin bayrağında yer alarak sembolü olmuştur. Süleyman'ın büyülü yüzüğündeki mührün cinleri kontrol ettiği ve düşmanlarından koruduğu inanışı zamanla Yahudi folklorunda yaygınlaşmış, Fransız Devriminin ardından özgürlüğüne kavuşan Yahudi toplumunu temsil eden sembol olarak seçilmiştir. Tanrının evreni 6 günde yarattığına ve yedinci gün dinlendiğine inanıldığından Yedi rakamının Yahudilikte önemli bir yere sahiptir

Davud'un Kalkanı

Neturei Karta gibi bazı Ortodoks Yahudi grupları 'büyü' ve 'Okült'ün sembolü olduğu için 6 köşeli yıldızı kabul etmemektedir. Bazı araştırmacılar da sembolün Zerdüşt diniyle ilgili bir astrolojik sembol olup bir çeşit yıldız haritası olduğu iddiasındadırlar.

Holocaust döneminde ortasında Jude (Almanca Jude 'Yahudi', Fransızca 'Juif', Hollandaca 'Jood') yazan sarı renkli David Yıldızı Nazi'ler tarafından 6 yaşından büyük Yahudileri ayırt etmek amacıyla kullanılmıştır (6 Eylül 1941). Bazı tarihçiler bu durumun Amerikan isyanının finansal destekçisi Haym Solomon'un (1740-1785) onuruna gerçekleştirildiğini iddia etmiştir. Bu teori dışında durumu Amerikan isyanına katılanların Eski Ahit'e olan saygısına bağlayanlar ve anti-semitik komplo teorileri kuranlarda vardır.

1 Dolarlık Amerikan Banknotunun arka yüzündeki kartalın başının üzerinde yer alan ve 13 koloniyi simgeleyen yıldızların tasviri Davut yıldızı formundadır.

Anadolu'da Hz. Süleyman mührü adıyla bilinen sembol cami gibi yapıların kalıcılığını sağlamak, kötü ruhlar ve nazardan korumak için süs olarak kullanılır.

DAVY CROCKETT (17 Ağustos 1786-6 Mart 1836) Amerikalı halk kahramanı, asker ve Amerikan kongresinde Tennesse'yi temsil eden politikacı olup, *Hudutların Kralı* lakabıyla anılmaktaydı. Krik Yerlilerine karşı girişilen savaşta orduda kılavuz olarak görev yapan Davy Crockett son olarak 180-250 arasındaki Amerikalının 1.300-1.600 Meksika askerine karşı savaştığı Alamo kuşatması sırasında öldükten sonra kahramanlaştırılmıştır. Davy Crockett hakkında hayvanların dilini konuşabildiğinden, 9 ay içerisinde 100'den fazla ayı avladığına, dağ aslanlarını kamçıyla terbiye ettiğine dair sayısız söylence kaydedilmiştir.

DAVY JONES Britanya denizci dilinde denizin kişileştirilmiş formunun adıdır. Davy Jones'in ambarı 'denizin dibi' anlamında kullanılan bir deyimdir. Davy Jones'un ambarına gitmek (To go to Davy Jones's Locker) ise yine denizci jargonunda 'boğulmak' ile eşanlamlı kullanılmaktadır.

DAYAN [Hint Mitolojisi] Büyü ile can alıp yeniden hayat verebilme gücüne sahip bir cadının adı olup, bir mağarada yaşamaktadır.

DAYANG RACA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Borneo adası halkının inanışında sel tufanı sonrasında hayatta kalan tek kadının adı olup, tanrıların yardımıyla ateşin alevinden hamile kalarak yeryüzünde insan soyunun tekrar hayat bulmasını sağlamıştır. Dayang Rca'nın dünyaya getirdiği yarım bedenli bir çocuk umutsuzluğa kapılarak kendini suya atmışsa da Indai Jebua adlı dişi ruh tarafından kurtarıldıktan sonra kendisine o zamana dek yeryüzünde bulunmayan pirinç hediye edilmiştir.

Fain Adasında bulunan bir deniz kabuğu üzerinde Dayunisi tasviri

DAYUNİSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında kunduzun torunu küçük bir su böceğinin adı olup, gökyüzünde

yaşamaktaysa da yeryüzünün yaratılmasına yardım etmiştir. Söylenceye göre başlangıçta gökyüzünde yaşayan hayvanlar yerleşecek yeni yer aramaya başlamış aralarında yaptıkları bir toplantıda Dayunisi aşağıda denizin üzerinde yer alan toprak parçalarına gidebileceklerini söylemiştir.

DAZBOG [Slav Mitolojisi] Rusya ve Ukrayna kökenli güneş tanrısı ve kültürel kahramanın adı olup, demircilik tanrısı Svarog ile şafak tanrıçası Dennitsa'nın oğlu, ateş tanrısı Svarogiç'in kardeşidir.

Dabog, Dajdbog veya Dazbog, Yunan mitolojisindeki Helios gibi, doğuda altın bir sarayda ikamet edip her sabah ateş soluyan 3 veya 12 altın yeleli beyaz atın çektiği altın bir arabayla gökyüzünde seyahat etmekteydi. Kiev Ruslarının tarihi kroniklerinde (MS 10. yüzyıl) ve Hypatian Codex'de (MS 15. yüzyıl) bahsi geçmektedir. Bir söylenceye göre Savarog evreni yönetmekten yorulunca gücünü oğulları Dazbog ile Svarogiç'e devretmiştir.

Dazbog, Güney Slavlarında Dazbog olarak bilinmekte olup, Slavca "vermek" anlamına gelen daždь ve dati ile "zenginlik, "tanrı" anlamlarındaki bog kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Eski İran dilinde yazılan Avesta'da dazda kelimesi "hediye" anlamıyla kayıtlıdır. İkinci hece bog ise Hint Avrupa dillerinde "talih" anlamına gelmekte olup, bu durumda Dazhbog "talih veren" anlamına gelmektedir. Bu etimolojiyi dikkate alan bazı yazarlar Dazbog'u bereket tanrısı olarak düşünmüşlerdir. Sırplar, Dazbog'un Burçlar Kuşağının 12 krallığını yöneten yakışıklı bir kral olduğuna ve Zoyra adlı iki güzel kızla (Şafak ve Günbatımı) birlikte yaşadığına inanmaktaydı. Dazbog Sırp manzum destanlarında yeryüzünün yöneticisi olarak anılırken, Kiev prensi İgor'u konu alan söylencelerde Rus halkı Dabog'un çocukları olarak adlandırılmaktaydı. Polonya'da Hıristiyanlığın kabulünün ardından Dazbog, kötülük ve Şeytan ile eşanlamlı kullanılmaya başlanmıştır.

DAZBOG ile LADA [Slav Mitolojisi] Deniz tanrısı Çar Mora'nın denizin dibinde yaşayan 9 güzel kızından birisi olan Lada gümüş kürekleri olan altın bir kayığın üzerinde şarkı söylemekteydi. Bir gün güneş tanrısı Dazbog alev soluyan atlarca çekilen arabasıyla gökyüzünde dolaşırken kızı görmüş ve doğudaki sarayına götürmeyi teklif etmiştir. Çar Mora, öfkeye kapılarak Dazbog'un üzerine denizatlarını göndermişse de oğlunun haykırışını duyan Svarog gökyüzünü siyah bulutlarla kaplayarak Dazbog'un Lada'yı kaçırmasına yardım etmiştir. Deniz kenarında bir sarayda mücevherler içerisinde mutluluk içerisinde yaşayan çiftin Yarilo adlı bir oğulları olmuştur.

DAZHBOG Bkz. Dazbog

DAZİMUS [Mezopotamya Mitolojisi] Ninhursaga'nın sekiz kızından birisi olan bir tanrıçanın adıdır.

DE-Aİ [Pasifik Mitolojisi] Gilbert Adaları halkının inanışında De-Babou'nun ikizi ve yaratılan ilk insan çiftinden birisidir.

DEA ARTİA [Kelt Mitolojisi] Roma döneminde Gal bölgesinde tapınılan bir ayı tanrıçanın adıdır.

DEA DİA [Roma Mitolojisi] Ekinlerin büyümesi ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup, kimiz zaman Ceres ile özdeşleştirilmiştir. Her yıl Mayıs ayının sonunda Ceres için düzenlenen Ambarvalia festivalinde Dea Dai'nın rahipleri 3 gün boyunca tarlaları dolaşarak kutsar, yeraltı dünyasının tehlikeli etkisinden korumaya çalışırlardı.

DEA QUARTANA [Roma Mitolojisi] Yüksek ateş tanrıçasının adı olup, Febris'in kızı, Dea Tertiana'nın kardeşidir.

DEA SYRİA [Roma Mitolojisi] Yunanlılarca Aphrodite Derceto olarak anılan Kuzey Suriye'nin en önemli tanrıçası Atargatis'e Romalılarca verilen isimdir.

DEA TACİTA [Roma Mitolojisi] Camenalerden birisi olan ölüm tanrısı olup adı 'sessiz tanrıça' anlamındadır. Dea Tacita tapımı Roma'da Numa tarafından başlatılmıştır.

DEA TERTİANA [Roma Mitolojisi] Yüksek ateş tanrıçasının adı olup, Febris'in kızı, Dea Quartana'nın kardeşidir.

DEAE AUFANİAE Bkz. Aufaniae

DEAE MATRES [Kelt Mitolojisi] Antik Galya, Germania ve Kuzey İtalya bölgelerinde MS 1-5. Yüzyıllara tarihlenen ve bereket ile ilişkilendirilen ana tanrıçalar için kullanılan Latince terim 'Kutsal Analar' anlamına gelmekte olup, tanrıçaların orijinal Keltçe isimleri kayıptır.

Günümüze 1.100 kadarı ulaşabilen Dae Matres kabartma ve heykellerinde genellikle yuvarlak hatlı kıyafetler giyen merkezdeki oturur diğerleri ayakta 2 veya 3 tanrıçanın ellerinde kurban bıçağı ve sunu tabakları taşır pozisyonda tasvir edildikleri görülmektedir. Roma ordusunun ulaştığı İspanya ve Portekiz'de 20 kadar yazıtta rastlanılan tanrıçalar "Galli Analar" olarak anılmıştır. Dae Matres, Britanya'da Matres Coccaae (İngilizce 'Kırmızı Analar'), Matres Domesticae (İngilizce 'Kalbin Anaları'), Fransa'da Matres Ganice, Almanya'da Matronae Aufaniae, Matrisi Assingenehis ve Matronis Mahlinehis olarak da adlandırılmıştır.

DEBATA İDUP [Endonezya Mitolojisi] Sumatra'da yaşayan Batak halkının inanışında yaratıcı tanrı Mulajadi na Bolon'un temsilcisi olup 'yaşayan tanrı' anlamına gelmektedir.

DE VLİEGENDE HOLLANDER Bkz. Uçan Hollandalı

DE İSİDE ET OSİRİDE [Roma Mitolojisi] Hocasının Mısırlı olduğu bilinen ve bizzat kendisinin bir zamanlar İsis rahibi olduğu iddia edilen Yunan filozof ve tarihçi Plutarch'ın (MS 46–120) yazdığı bir eserin adı olup, Mısır inançları ile tanrıları İsis ve Osiris hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

DEALGNAİD [Kelt Mitolojisi] İrlanda'ya Nuh tufanından sonra yerleşen ikinci grubun lideri olan Partholon'un geride bıraktığı karısının adıdır. Fetih için uğraşırken karısının yakışıklı

hizmetkârıyla birlikte olduğunu öğrenen Partholon Dealgnaid'e kendine dönmesi için ikna etmeyi başarınca çift İrlanda halkının atası olmuştur.

DEBATA [Endonezya Mitolojisi] Sumatra'da Toba gölü civarında yaşayan Toba-Batak halkının inanışında 'tanrısal güç' anlamında kullanılan genel bir kelimedir.

DEBESTEVS [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında bir bereket ve gökyüzü tanrısının adıdır.

DEBORAH [Yahudi Mitolojisi] Tanah'ın Hakimler Kitabı'nın 4 ve 5. Bölümlerine göre İsrail Krallığı'ndan önceki hakimler döneminde yaşamış dördüncü hakim ve kadın peygamberin adıdır. Lappidoth'un (meşale) karısı adıyla anılan Deborah aynı zamanda "İsrail'in annesi" olarak da bilinmekteydi. General Barak komutasındaki ordusu ile Kral Jabin'e karşı savaşan Deborah'ın zaferini anlatan Hakimler Kitabın 5. bölümdeki *Deborah'ın Ezgisi* Tanah'ın en eski pasajlarından ve İbranice şiirlerin ilk örneklerinden birisi kabul edilmektedir.

DECAMERON Giovanni Boccaccio (1349–1353) tarafından İtalyanca yazılan öykü kitabı Yunanca "10 gün" anlamına gelmekte 1348 veba salgını sonrası Floransa kentini konu alan 10 genç tarafından 10 gün boyunca anlatılan 100 hikâyeyi içermektedir. Veba salgınından kaçmak için bir araya gelen yedisi kadın (Pampinea, Filomena, Lauretta, Emilia, Ellisa, Fieametta ve Neifile) üçü erkek (Panfilo, Filostrato, Dioneo) önce Fiesole dolaylarında bir evde, sonra bir şatoda konaklamış, Cumartesi ve Pazar günleri dışında her gün öğleden sonra içlerinden birisi bir öykü anlatmıştır. Öykülerin konusunu aralarından günübirliğine başkan olarak seçilip kral veya kraliçe olarak adlandırılan kişi belirlemiştir.

Decameron kitabından bir ayakkabıcı, 1492

Anlatılan öyküler Ortaçağ Avrupası'na özgü olup kimi rahip sınıfını eleştirmekte, kimi kadın erkek ilişkisi ve çatışmasını konu almakta kimisi ise karısına öldürdüğü aşığının kalbini zorla yediren koca örneğinde olduğu gibi dehşet doludur. Decameron'un sekizinci günü Dioneo'nin anlattığı kendini kurnaz zanneden adamın daha akıllı biri tarafından aldatılmasını konu alan öykünün bir benzeri 18. yüzyılda Hindistan'da derlenmiştir.

DECCAL [İslam Mitolojisi] Şeytan'ın insan kılığına bürünmüş formunun adı olup ortaya çıkması kıyamet alametlerinden birisi kabul edilmekteydi. Kurân'da bahsi geçmeyen Deccal bazı hadislerin konusu olmuş İsa veya Mehdi tarafından öldürüleceği iddia edilmiştir. Deccal, Hıristiyanlarca Antichrist olarak bilinmektedir.

DECHTERE Bkz. Deichtine

DECİMA [Roma Mitolojisi] Hamilelik tanrıçası Nonan ve ölüm tanrıçası Morta ile birlikte Parcae adı verilen kader tanrıçaları grubuna dahil olmakla birlikte doğum ile de ilişkilendirilmekteydi. Decima, Yunan mitolojisindeki Lakhesis'in karşılığıydı.

DED [Mısır Mitolojisi] Osiris'in sembolü olup, tılsım olarak taşıyanların cenneti garantileyeceğine inanılmakta ve saltanat ile ilişkilendirilmekteydi. Bir papirüsten anlaşıldığı kadarıyla çobandeğneği ve harman döveni bir sütun üzerine çapraz formda tasvir edilmekteydi. Ded, Eski Mısır'da Horus'un gözünden sonra en önemli tılsım kabul edilmekte, Tat ve Tet olarak da anılmaktaydı.

DEDUN [Mısır Mitolojisi] Nubia (Güneydoğu Mısır) kökenli refah ve tütsü tanrısının adı olup, çoğunlukla insan, nadiren ise Yunanlılarca Arsnuphis olarak adlandırılıp aslan formunda tasvir edilirdi. Dedun veya Dedwen piramit yazıtlarında anılmakla birlikte Mısırlılarca tapınıldığına dari bir kanıt bulunmamaktadır. Bununla birlikte Orta Krallık döneminde tütsü ev cenaze törenleriyle ilişkilendirilen tanrı Kuş kentindeki Nubialıların koruyucusu olarak anılmıştır.

DEDWEN Bkz. Dedun

DEİCHTİNE [Kelt Mitolojisi] Conchobar mac Nessa'nın kız kardeşi ve Sualtam'ın karısı olmakla birlikte oğlu Cú Chulainn Tuatha Dé Danann kabilesinden Lugh ile evlilik dışı ilişkisinden doğmuştur. Bir söylenceye göre Deichtine, Conchobar'ın arabacısı olup, Emain Macha'dan gelen bir kuş sürüsü tüm otları yiyince Ulster halkı kuşları öldürmeye karar vermiş ve arabalarla peşlerine düşmüştür. Gece karanlığına dek izlenen kuş sürüsüne tam yetişildiği anda kar bastırınca kalabalık sığınacak bir yer aramaya başlamış bu sırada rastladıkları bir eve girmiştir. Genç bir adam ile hamile karısının yaşadığı evde dostça karşılanmış, yiyip içtikten sonra uyumadan önce evin hanımı ile ahırda bulunan atın doğumuna şahit olmuşlardır. Adamlar sabah uyandıklarında kendilerini Boyne nehrinin 1 km kuzeyindeki Brúg na Bóinne'de bulmuş, ev ve içindekilerin kaybolduğunu ama yeni doğan çocuk ile ahırda dünyaya gelen 2 tayın yanlarında olduğunu fark etmişlerdir. Deichtine bebeği evlat ederek Emain'e dönmüşse de çocuk bir süre sonra hastalanıp ölmüştür. Kız bir içki aldığında kupasından küçük bir mayıs sineği fırlayarak ağzına girmiş, rüyasına giren Lugh Deichtine'ye rahmine kendi çocuğunu yerleştirdiğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Sualtam ile evlenen kız Cú Chulainn'ı doğurmuştur.

DECİUS MUS [Roma Mitolojisi] Livy'nin Roma Tarihi adlı çalışmasının 8. kitabında bahsi geçen

Roma'nın zaferi için kendini feda eden kahraman bir generalin adıdır. Decius Mus, rüyasında ordusunun zaferi için bir generalin ölmesi gerektiğini görünce savaş alanına yalnız giderek kendini öldürtmüş ardından gerçekten de savaş kazanılmıştır.

DEDE KORKUT [Türk Mitolojisi] Oğuzların kendisine akıl danıştıkları, kopuz eşliğinde bilgece sözler söyleyerek sorunlara çözüm öneren yaşlı ve bilge bir karakter olup gelecekten haber verebilecek yeteneğe de sahipti. Korkut Ata, Dede Sultan, Dedem Korkut veya Dede Korkut ilk bakışta Yunan ozanı Homeros'u andırsa da gerçek bir insandan çok ölmüş ataların Oğuz halkını koruyan ruhlarının kişileştirilmiş formu olması muhtemeldir. Koruyucu ata ruhu İslam'ın kabulünün ardından Oğuzlar arasında İslam dinini yaymış bir çeşit evliya karakterine de büründürülmüştür. Dede Korkut karakteri Türkmen ve Azerilerin sözlü geleneğinde yaşarken Kazak ve Başkırlar gibi Oğuz olmayan Türk topluluklarınca da benimsenmiştir. Kazak söylencelerinde bakşı adı verilen kâhin ozanların koruyucusu olan bilge bir perinin oğlu olarak dünyaya gelmiş, başta ölümden uzun süre kaçabilmek olmak üzere pek çok mucize gerçekleştirmiştir. Dede Korkut efsanevi bir karakter olmakla birlikte kimi tarihi kişilerle özdeşleştirilmiş olmalıdır ki 17. Yüzyılda Evliya Çelebi Derbent'te Hazar gölü kıyısındaki mezarını ziyaret ettiğini bildirmiştir. Ayrıca Kazak söylencelerinde Aral gölüne dökülen Siri Derya nehri kıyısında gömülü olduğu bildirilmektedir.

DEDE KORKUT KİTABI [Türk Mitolojisi] Muhtemelen 15. yüzyılda yazıya geçirilmiş Oğuz halkının destan derlemelerinin adı olup, orijinal metin kayıp olup, günümüze biri Dresden diğeri Vatikan'da bulunan iki nüshası ulaşmıştır. Hangi dönemde yaşadığı belli olmayan Oğuzların akıl hocası ya da koruyucu ata ruhu Dede Korkut her öykünün sonunda kopuzuyla ortaya çıkarak Oğuz beylerine dua ve şiir okumaktadır. Öykülerde Akkoyunluların eski yurtlarında (Seyhan) Kıpçak ve Peçeneklerle, yeni yurtları olan Kuzeydoğu Anadolu'da ise Trabzon Rumları, Gürcü ve Abhazlarla mücadeleleri anlatılmaktadır. Dede Korkut öyküleri destansı öykü olarak kabul edilmekte, dil olarak Azeri Türkçesi'ne yakın bir dille o döneme özgü yaşam biçimi, göçebe gelenekleri, İslamî motifler işlenmekte, Akkoyunlu Türkmenlerinden yetenekli ama kimliği bilinmeyen bir ozan tarafından yazıya döküldüğü sanılmaktadır.

Öykülerde Hint ve Yunan mitolojik öyküleriyle ortak temalar ve benzerlikler bulunmasına karşın eski Türk inançlarına ait izler belirgin ve zengindir. Deli Dumrul öyküsüyle Yunan mitolojisindeki Alkestis ile Admetos'un, Tepegöz öyküsüyle ise Homeros'un Odysseia destanında kyklop Polyphemus'un ki arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır.

Dresden yazması giriş ile 12 öyküyü içermektedir:

Giriş: Korkut Ata

1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han
2. Salur Kazan'ın Evi yağmalanması
3. Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek
4. Kazan Bey Oğlu Uruz'un tutsak olması
5. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul
6. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı
7. Kazılık Koca Oğlu Yegenek
8. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi
9. Begin Oğlu Emren
10. Uşun Koca Oğlu Seyrek
11. Salur Kazanın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un çıkarması
12. İç Oğuz'a Taş Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü

Vatikan yazması da giriş ile altı öyküden oluşmaktadır:

1. Hikâyet-i Han Oğlu Boğaç Han
2. Hikâyet-i Bamsı Beyrek
3. Hikâyet-i Salur Kazan'ın Evi Yağmalanduğudur
4. Hikâyet-i Kazan Begün Oğlu Uruz Han Tutsak olduğudur
5. Hikâyet-i Kazılık Koca Oğlu Yegenek Bey
6. Hikâyet-i Taş Oğuz İç Oğuz'a Asi Olup Beyrek Vefatı

DEDİ [Mısır Mitolojisi] 4. hanedanın (MÖ 2575-2465) ikinci kralı Khufu döneminde yaşamış bir kâhin ve falcının adıdır. Bir kazı ortadan ikiye ayırdıktan sonra yapıştırarak tekrar canlandırabilecek denli yetenekli bir büyücü olduğu söylenmekteydi.

DEDUŞKA DOMOVOİ Bkz. Domovoi

DEERT [Aborijin Mitolojisi] Hayvanları ölümle cezalandıran ay tanrısının adı olup, yeniden dirilebilme ve diriltebilme gücüne de sahiptir.

DEFNE Akdeniz havzasına özgü her dem yeşil ağaç veya çalı görünümündeki bitki türlerinin ortak adıdır.

1. [Yunan Mitolojisi] Apollo'dan kaçan bir su perisi olan Daphne bu ağaca dönüşerek isim vericisi olmuştur. Defne ağacı Apollo tapınaklarındaki rahibelerce kutsal kabul edilmekte, yaprakları çiğnenerek ya da uyumadan önce yastık altına konularak kehanetlerine yardımcı olacağına inanılırdı.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Meryem Ana'nın sembolü olan defne ağacı aynı zamanda zafer, saflık ve sonsuzluk ile de ilişkilendirilmekteydi.

3. [Japon Mitolojisi] Defne ağacı 'katsura' adıyla bilinip kutsal kabul edilmekte olup, ayda yetiştiğine ve ay yüzeyinde karanlık lekelere sebep olduğuna inanılmaktaydı.

DEGEİ [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının inanışında Kauvadra tepelerinde yaşayan bir yılan tanrının adıdır. Bir insan öldüğünde ruhu güneşli dünyadan sisli ve soğuk ölüler diyarına gider ve orada Degei tarafından sorguya çekilir. Uzun tırnaklarından tanınan tembel insanlar cezalandırılır, çalışkan ve üretken olanlar ödüllendirilirdi.

DEGMENUS [Yunan Mitolojisi] Aetoliyalı Oxylus ile Elis kralı Dius arasındaki savaş sırasında sapan kullanan Aetoliyalı savaşçı Pyraekhmes'i teke tek dövüşte yenerek savaşın kazanılmasını sağlayan Elisli bir okçunun adıdır.

DEĞİŞEN KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Apaçi ve Navaho haklarının inanışında yaratıcı tanrıça benzeri kutsal bir karakterin adı olup, kızların kinaalda adı verilen ergenliğe geçiş ayinlerinde yakarılmaktaydı. Kadınların doğum yapmasını sağladığına inanılan Değişen Kadın ayrıca Beyaz Boncuk Kadın ve Beyaz Kabuk Kadın adlarıyla da bilinmekteydi.

DEHGAN BABA [Türk Mitolojisi] Tarımın ve ekincilerin koruyucusu olarak kabul edilen, toprağı sürmek için kullanılan karasabanı icat edip insanlara hediye ettiğine inanılan bir ata ruhunun adıdır. Özbeklerde 'Boboyi-Dayhan', Türkmenlerde 'Baba-Dayhan', Karakalpaklarda 'Dihan Ata' adıyla bilinmekteydi.

DEİ CERTİ [Roma Mitolojisi] Publius Terentius Varro Atacinus (MÖ 82-MÖ 35) gibi bazı şairler kimi tanrıların uydurma olduğunu düşünüp reddederken gerçek olduğuna inandıklarına Dei Certi adını vermişlerdir.

DEİ LUCRİİ [Roma Mitolojisi] Kazanç tanrısının adı olup zamanla Mercury'nin yerini almış olmalıdır.

DEİ MAJORES [Roma Mitolojisi] Yunan kültüründen ödünç alınan 12 büyük tanrıya verilen isim olup diğer tanrılar Dei Minores olarak adlandırılmıştır.

DEİ MİNORES Bkz. Dei Majores

DEİANİRA [Yunan Mitolojisi] Herakles'in ikinci karısı olan prenses, Kalydon kralı Oeneus (veya Dionysos) ile Althea'nın kızı, Gorge, Meleager ve Toxeus'un kardeşi, Ktesippus, Hyllus ve Makaria'nın annesidir (Apollod. i. 8. 1; Hygin. Fab. 31, 33). Kerberos'u çıkarmak üzere Ölüler Diyarı'na inen Herakles, Meleagros'un ruhuyla karşılaştığında adam kahramandan kız kardeşiyle evlenmesini istemiştir. Herakles bunun üzerine yeryüzüne çıktığında kızın diğer talibi Akhelous ile dövüşüp Deineira ile evlenme hakkı elde etmiştir. Deianeira'yı kaçırıp tecavüz etmeye kalkışan kentaur Nessos, Euenos nehrini geçerken Herakles tarafından okla vurulup öldürülürken kadına yarasından akan zehirli kandan yapılmış bir iksir verip bunun aşk iksiri olduğu yalanını söylemiştir. Yıllar sonra Herakles İole'ye âşık olunca Deianira kocasını kendisine döndürebilmek için adamın gömleğine bu iksiri sürünce Herakles'in zehirlenerek korkunç acılar içinde ölümüne sebep olmuş, hatasını anlayınca da intihar etmiştir.

DEİDAMİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Skyros adasının Dolopes kralı Lykomedes'in ile Neoptolemos'un yedi kızından birisinin adıdır. Akhilleus tarafından baştan çıkarılmışsa da kahraman Troya savaşına gittiğinde hamile olarak adada bırakılmıştır. Çocukları Neoptolemus (veya Pyrrhus) daha sonradan savaşmak için babasının yanına gidecektir (Apollod. iii. 13. 7; Ptolemy. Hteph. 3).

2. Bellerophon aile Philonoe'nin kızı, Hippolokhus ile İsander'in kardeşi, Evander'in karısı, Dyna, Pallantia, Pallas, Roma ve Sarpedon'un annesidir (Diod. v. 79).

3. Peirithous'un karısı olup, Hippodameia olarak da bilinmekteydi (Plut. Thes. 30)

DEİKOON 1. [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Megara'nın oğlu olup, delilik nöbeti geçiren öz babası tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 7. 8).

2. Pegasus'un oğlu ve Aeneas'ın arkadaşı olan bir Troyalı kahramanın adı olup Agamemnon tarafından öldürülmüştür (Hom. İl x. 534).

DEİLEON [Yunan Mitolojisi] Amazonlara karşı yaptığı savaşta Herakles'e yardım eden savaşçılardan birisinin adıdır.

DEİMAKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Enarete'nin babasıdır.

2. Autolykus, Deileon ve Phlogius'un babası Trikkalı bir adamdır.

3. Neleus'un oğullarından birisidir.

4. Glaukia'nın aşığı ve II. Skamander'in babasıdır.

DEİMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Korkunun kişileştirilmiş halidir. Savaş tanrısı Ares ile Aphrodite'nin oğlu, Phobos'un (Yunanca 'dehşet') kardeşi olup savaş alanlarında babasına eşlik etmektedir. Bazı metinlerde iki kardeşin babalarının savaş arabasını çektikleri yazılmıştır. Roma mitolojisindeki karşılığı Formido veya Metus'tur.

2. Ares'in atlarından birisinin adıdır.

DEİNO [Yunan Mitolojisi] Phorkys ile Keto'nun Graeae 'Gri Kadınlar' adı verilen kızlarından birisi (diğerleri: Enyo ve Pephredo) olup adı Yunanca "korku" anlamına gelmekteydi. Graeae adıyla bilinen kız kardeşler Gorgonlara (Euryale, Sthenno, Medusa) bekçilik etmekte, üçü birden tek bir göz ve dişi paylaşmaktaydı.

DEİON [Yunan mitolojisi] **1.** Aeolus ile Enarete'nin oğlu, AKtor, Aenetus, Asteropeia, Kephalus ve Phylakus'un babası olan Phokis kralıdır (Apollod. i. 7. 3, 9. 4.).

2. Dia'nın babası ve İksion'un kayınpederinin adı olup damadı tarafından düğün hediyesi vermemek için öldürülmüştür.

DEİPARA [Roma Mitolojisi] Tanrı doğuran anlamına gelip Yunan mitolojisindeki 'Theotikos'un karşılığıdır.

DEİPHOBE [Roma Mitolojisi] Vergilius'in Cumaeli Sibyll'e verdiği isimdir.

DEİPHOBUS [Yunan mitolojisi] **1.** Priam ile Hekuba'nun oğlu, Helenus, Paris ve Hektor'un kardeşi olup, Paris'in ölümünden sonra Helen ile evlenmiştir. Troya'nın düşmesi sırasında Atreus'un oğlu Menelaos tarafından öldürülmüştür (Hygin. Fab. 91).

2. Hippolytus'un oğlu olup, Herakles sayesinde İphitus cinayetinden aklanmıştır (Apollod. ii. 6. 2).

DEİPHONTES [Yunan mitolojisi] Hyrnetho'nun kocası, Antimenes, Xanthippus, Argeius ile Orsobia'nın babası ve Temenos'un damadı olup, öz oğulları tarafından öldürülen kayınpederi Argos krallığını Deiphontes'e bırakmıştır (Apollod. ii. 8).

DEİPYLE [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Adrastus ile Amphithea'nın kızı, Aegialius, Argia ve

Kyanippus'un kardeşi, Diomedes'in annesi ve Tydeus'un karısıdır (Apollod. i. 8. 5, 9. 13).

DEİPYLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Trakya kralı Polymestor ile Troya kralı Priam'ın kızı İlione'nin oğlunun adıdır. Priam küçük oğlu Polydoros'u doğduğu anda bakması için İlione'ye emanet etmiş o da öz çocuğu ile kardeşini birbirleriyle değiştirerek büyütmüştür. Bu yüzden Troya'yı ele geçirip Priam'ı ortadan kaldıran Agamemnon, düşmanının soyunu kurutmak istediğinden Polymestor'a baskı yapmış, o da Polydoros yerine yanlışlıkla kendi oğlu Deipylos'u öldürmüştür.

2. Tlepolemus ile Polyksia'nın oğludur.

DEİRDRE [Kelt Mitolojisi] Ulster kralı Concobar mac Nessa ile evlendirilmek üzere yetiştirilen güzelliğiyle meşhur bir genç kızın adıdır. Ulster lordu Felim'in verdiği bir ziyafete teşrif eden kral Concobar yemek sırasında Felim'e kızının doğduğu müjdelendiğinde araya giren kraliyet kâhini druid Cathbad'ın kızın dünyanın en kadını olacağını ama ülkeye de felaket getireceğini söyleyerek kralı uyarmış, hatta öldürülmesini önermiştir. Bununla birlikte Conchobar kızı kendine istemiş, Lavarcam adlı dadının gözetiminde ormanda bir kulübede, erkeklerden tamamen uzak büyütülmesini istemiştir. Druid Cathbad dışında başka bir erkek görmeden büyütülen genç kız düğün günü yaklaşırken kralın yeğeni Noíse'ne âşık olmaktan kendini alıkoyamayınca âşıklar İskoçya'ya kaçmıştır. Kralın habercileri çifti kandırarak İrlanda'ya geri gelmelerini sağladıktan sonra Noíse ile ona eşlik eden iki erkek kardeşi öldürülmüştür. Kral Conchobar kızı daha da aşağılamak için sevgilisini öldüren katillerden birisine verince Deirdre intihar ederek yaşamına son vermiştir.

DEİVE [Baltık Mitolojisi] Litvanya dilinde Tanrı anlamına gelen kelime olup, Hıristiyanlığın kabulünün ardından bir çeşit peri olarak algılanmışlardır. İnsan hayatına yön verdiğine inanılan yedi Litvanya tanrıçası "Yönetici Tanrıçalar" anlamına gelen Deives Valdytojos olarak adlandırılmıştır. Yunan kader tanrıçaları ve İskandinav Nornları ile benzer özellikler taşıyan bu tanrıçalar Verpiançioji (yaşam ipi büken), Metançioji (yaşam kasnağını atan), Audeja (dokuyan), Gadintoja (ip kıran), Sergetoja insanları savaşa kışkırtan), Nukirpeja (hayat kumaşını kesen) ve İşskalbeja'dan (çamaşırcı) oluşmaktaydı. Prusya'da Hıristiyanlığın kabulünden sonra tek olduğuna inanılan tanrı Deive olarak adlandırılmıştır.

DEKAN [Mısır Mitolojisi] Heliopolis'te tapınılan hayvan başlı 36 savaş tanrısının adı olup, zamanla insanları günaha davet eden iblislere dönüştürülmüşlerdir.

DEKANAWİDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] 13-14. yüzyıllar arasında Hiawatha ile birlikte İrokua Konferasyonu'nun (Haudenosaunee "Birlikte akan iki nehir") kurduğuna inanılan kahraman olup "Büyük barışçı" adıyla da bilinmekteydi. Bir söylenceye göre bakire bir kadın tarafından doğurulan Dekanawida daha dünyaya gelmeden önce Huron kabilesi büyücüleri kadını çocuğun kabilenin başına büyük bir felaket getireceği konusunda uyarmış o da birkaç bebeği öldürmeye çalışmışsa da başarısız olmuştur. Hızla büyüyüp yetişkin bir erkek olan Dekanawida evden ayrılırken duvara bir su samuru postu asmış, annesine öldüğünde postun kan kusacağını bildirmiştir. Diğer bir söylenceye göre Onondaga kabilesinden bir çocuk olmakla birlikte Mohawklarca evlat edinilmişti. Dekanawida, savaşan kabileler arasında barışı sağlamak için büyük çaba gösteren bir kâhin olarak büyük ün ve saygı kazanmış, yamyamlık âdetine şiddetle karşı çıkmış, halefi Hiawatha ona vizyonuna ulaşması için yardımcı olmuştur. Dekanawida, rüyalarında topraklarına yerleşen "Beyaz yılan"ın kendilerini aldattığını "Kırmızı Yılan" ile savaşa tutuştuğunu ama sonradan ortaya çıkan "Siyah yılan"ın ikisini birden yendiğini gördüğünü açıklamıştır.

DEKLA [Baltık Mitolojisi] Letonya halkının inanışında şans ve kader tanrısının adıdır.

DEKTERA [Kelt Mitolojisi] İrlanda halkının inanışında Kathbad ile Maga'nın kızı, Sualtam mac Roth'un karısı ve Kukhulainn'in annesi olan bir ay tanrıçasının adıdır.

DEL Bkz. Devel

DELİ DUMRUL [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında genç bir yiğidin canını aldığı için Azrail'e kızarak Tanrıya meydan okuyan bu yüzden ölüme mahkûm edilen gözü pek bir yiğidin ve konu edildiği öykünün adıdır. Kuru bir çay üzerine köprü yaptıran Dumrul köprüden geçenden 30 geçmeyenden ise döve döve 40 akçe almaktadır. Gözü karalığı ile ünlenen Dumrul obasında bir yiğidin ölümüne kızıp Azrail'e meydan okumuştur. Tanrı kendisine yakaran Duha Koca oğlu Deli Dumrul'un canını kendi canı yerine bir can bulması şartıyla bağışlar. Dumrul önce anne ve babasına giderse de ikisi de canlarını vermek istemez. Bunun üzerine karısıyla vedalaşmaya gidince karısı onsuz hayatın hiç bir önemi olmadığını söyleyerek kendi canını vermeye razı olmuştur. Tanrı onların temiz aşkını mükâfatlandırıp canlarını bağışlamış, Azrail'e ana ile babanın canlarını alıp kalan ömürlerini de bu çiftin ömrüne eklemesini emreder. Deli Dumrul öyküsü Yunan mitolojisinde Efir Kralı Admetus ile kocasına duyduğu aşkı kanıtlamak için onun yerine ölmeyi kabul eden karısı Alkestis'in Euripides tarafından yazılan tragedyasıyla benzerlik göstermektedir. Her iki öyküde de yerlerine ölecek birilerini arayan kahramanların anne babalarının canlarını vermemesi ama kahramanların eşlerinin seve seve kendilerini feda etmesi ortak öğeler olsa da kahramanların karakteri birbirinden oldukça farklıdır. Topkapı Sarayı Kütüphanesinde parçalanmış bir el yazmasında Dumrul'un adı Tuğrul olarak verilmiştir ki bu şahin anlamına gelen bu kelimenin kullanımı Dumrul'un sert mizacının can korkusuyla yumuşaması yani 'şahinin kuşa dönüşmesi' değişimi göz önüne alındığında dikkat çekicidir. Tıpkı Tepegöz öyküsü gibi

Dumrul motifi de Türklerin Anadolu'da Yunan kültürü etkisiyle yarattığı bir öykü olup İslam öncesi dönemde izlerine rastlanmamıştır.

DELİ KARÇAR [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabının Bamsı Beyrek öyküsünde Banı Çiçek'in erkek kardeşinin adı olup, kardeşini Bamsı Beyrek ile evlendirmeye kalkışan Dede Korkut'u öldürmeye kalkınca çarpılmıştır.

DELİ OZAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Bamsı Beyrek öyküsünde Oğuz Beyi Salur Kazan'ın deli doluluğuyla tanınan yiğitlerinden birisi olup, Banu Çiçek'in erkek kardeşidir. Beyin oğlu Uruz esir düştüğünü bilmeyen Deli Ozan onun savaş meydanından kaçtığını ileri sürmüştür.

DELİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Delos adası ve İonia'da tanrı Apollon uğruna dört yılda bir düzenlenen şenliğin adı olup, adını Delos kentinden almaktadır.

2. Artemis'e Delos'da doğduğu için verilen isimdir.

3. Theus'un Minoatur ile karşılamak amacıyla Girit'e giderken bindiği geminin adıdır.

4. [Roma Mitolojisi] Bir Sabin tanrıçasının adıdır.

DELİADES [Yunan Mitolojisi] Glaukas'ın Eurynome veya Eurymede'den olan oğlu ve Bellerophon'un kardeşidir. Bir anlatıya göre kardeşi tarafından kazayla öldürülmüştür.

DELİAN [Yunan Mitolojisi] Delos'da doğduğu için Apollon'a verilen isimdir.

DELİLAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Samson'a ihanet eden Filistinli kadın sevgilisinin adıdır (Hâkimler 16). Delilah, Samson'un olağanüstü gücünün kaynağının saçları olduğunu anlayınca, adam uyurken saçlarını keserek Filistinlilerce esir edilmesini sağlamıştır.

DELLİNGER [İskandinav Mitolojisi] Nott'un kocası, Dag'ın babası olup, Heljarran'da yaşamaktadır.

DELOS [Yunan Mitolojisi] Yunanistan'ın en önemli mitolojik ve arkeolojik bölgelerinden birisi olan Kyklad adalarından birisinin adıdır. Hera'nın öfkesinden kaçan Leto, Poseidon tarafından oluşturulan bu adadaki Kynthos dağında Artemis ile Apollon'u doğurunca Delos Zeus tarafından denizin dibine sabitlenerek Kyklad adalarından birisi haline getirilmiştir. Adanın adına atfen Apollon Delius, Artemis ise Delia lakaplarıyla da anılmıştır.

DELOS PROBLEMİ [Yunan Mitolojisi] Antik çağın en önemli matematik problemlerinden birisi olup kenar uzunluğu verilen bir küpün hacminin iki katını bulmayı sağlayan formül aranmaktaydı. Atinalılar bir salgın hastalık sırasında Delphoi kâhinlerine tanrıları nasıl memnun ederek salgını sona erdirebileceklerini danışmışlardı. Delphoi Kâhinleri de Apollon'un sunağının büyüklüğünün iki katına çıkarılmasını önermişti. Atinalılar küp formundaki sunağın her kenarının iki katı uzunluğunda bir sunak yapınca gerçekte küpün sekiz kat büyüğünü yapmış, hesap yanlış çıkınca tanrıların memnuniyetsizliği devam etmiş ve salgın sonlanmamıştı. Sorunu Deloslu kâhinler doğru geometrik formülü söyleyerek çözmüşlerdi.

DELPHİ [Yunan Mitolojisi] Parnassus dağının güneybatı eteklerinde Phokis vadisinde yer alan antik bir kentin adı olup zamanının en önemli kehanet merkezi sayılan bir Apollon tapınağını barındırmaktaydı. İnanışa göre Delphi'nin *Gaia'nın Göbeği* yani dünyanın merkezi olduğuna bizzat tanrı Zeus'un doğu ve batının en uç noktalarından havalandırdığı iki kartal burada buluşunca karar vermişti ki *omphalos* adı verilen göbek taşı burada saklanmaktaydı. Apollon, Pyton'un koruduğu tapınağı bu canavarı öldürerek ele geçirdikten sonra tapınağı Pythia adlı kâhin kadına teslim etmiştir. Ünü Yunanistan sınırları dışına taşan bu tapınak dönemin ilk yasalarının oluşması ve bir hukuk düzeninin kurulmasına yardımcı olmuştur. Arkeolojik kalıntılar MÖ 8. yüzyılın son çeyreğine dek Delphi kentinde Gaia'ya tapınıldığını göstermektedir.

DELPHOİNE [Yunan Mitolojisi] Yılan kuyruklu ejderha formunda bir dişi canavarın adı olup, Korykia mağarasının koruyucusudur.

DELPHOİNİA [Yunan Mitolojisi] Atina'da her yıl Mart ayında Apollon onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

DELPHOİNİOS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon'un lakabı olup, Delphili anlamına gelmektedir.

DELPHOS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un henüz yerleşmeden önce bölgede hüküm süren ve Delphoi kentine ismini veren bir kralın adı olup Poseidon'un oğludur.

DELPHYNE [Yunan Mitolojisi] **1.** Yarı kadın yarı yılan formunda bir ejderhanın adı olup, Typhon tarafından Kilikya'da bir mağaraya kapatılan Zeus'a gözcülük etmiştir.

2. Delhi'deki Apollon Tapınağı'nın yanındaki pınarı koruyan bir ejderhanın adıdır.

DEM CHOG [Budist Mitolojisi] Tibet'te mutluluk ile ilişkilendirilen bir ay tanrıçasının adı olup, Samvara olarak da bilinmekteydi.

DEMA TANRILAR Alman etnolog Adolf Ellegard Jensen (1899-1965) ilke tarımcı topluluklara kültür getiren efsanevi başlangıç varlıklarını tanımlamak için önerdiği isim olup, kelime Yeni Gine'de yaşayan Marindanim halkından ödünçlenmiştir. Dema tanrılar ölümlerinden sonra ekilebilecek bitkilere dönüşerek insanların tarım yapmaya başlamasına sebep olan, tanrılarla insanlar arasında aracılık eden varlıklardı.

DEMARATUS [Roma Mitolojisi] Kuzey İtalya'ya göçen bir Yunanlının adı olup, Lucumo'nun babasıydı.

DEMARES [Mezopotamya Mitolojisi] Fenike yaratılış söylencesinde Zeus'a verilen isimlerden birisidir.

DEMAS [Hint Mitolojisi] Yarı insan yarı tanrı olan dünyanın en eski sakinlerinin adı olup, yeryüzünü ateşe vermişler bunun üzerine Darvi yağmur göndererek dünyayı yanmaktan kurtarmıştır.

Demeter

DEMETER [Yunan Mitolojisi] Hesiodos'a göre Kronos ile Rhea'nın -ikinci tanrılar (Olymposlular) kuşağından- kızı, Hestia ile Hera'nın kardeşi, Zeus'tan Persephone'nin annesi olan, hasat ve bereket tanrıçasıdır. Aynı zamanda ekili tarlaların, dini yasaların ve evliliğin koruyucusu olarak saygı görmüş ama özellikle buğday tanrıçası olarak kabul edilmiştir. Heykellerinde omuzlarına dökülen sarı saçlarıyla, hafif baygın bakışlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmekte, sağ elinde bir buğday başağı, sol elinde de yanan bir meşale tutmaktaydı. Eleusis gizemlerinde kızı Persephone ile birlikte merkez karakter olan tanrıça Pylos'ta bulunan ve MÖ 1400-1200'e tarihlenen Miken tabletlerinde Potnia (metres) adıyla anılmış ve kızı ile birlikte Poseidon'un sevgilisi olarak anılmıştır. Demeter'in Roma mitolojisindeki eşdeğeri Ceres'tir.

Demeter ile kızı Persephone ayrılmaz bir çift oluşturmuş ve Yunan dünyasının her yanında ana-kız hakkında çeşitli efsaneler anlatılmıştır. Bir söylenceye göre Demeter'in Zeus'tan doğan tek kızı Persephone, Zeus'un da yardımıyla amcası Hades tarafından Sicilya'da ki Enna çayırı veya Mysia ovasına kaçırılmıştır. Kız zambak veya nergis çiçeği toplarken yer yarılmış ve Hades kızı Ölüler Dünyası'na çekmiştir. Demeter, 9 gün 9 gece (veya 9 yıl) boyunca tüm dünyayı baştan aşağı dolaşmış hatta bir ara bir uçurumda gözden kaybolan kızının çığlığını duymuşsa da ona ulaşmayı başaramamış, onuncu gün kendisi gibi kızın çığlığını duyan ama gece olduğundan kaçıranı göremeyen Hekate ile karşılaşmıştır. Demeter üzüntüsünden Olympos dağından kaçmış ve ıssız bir yerde inzivaya çekilmiştir. Yerel söylencelerde bu yerin Eleusis olduğu, tanrıçanın burada 'Keder Taşı' adlı bir kayanın üzerinde oturduğu hatta burada tanıdığı kadınlardan Metaneira'nın hizmetinde dadı olarak çalışarak Demophon veya Triptolemos'u yetiştirildiği anlatılmaktadır. Demeter'in üzüntüsünden ve sürgünden yaşamasından dolayı toprağın bereketi kalmayınca insanlar kıtlık tehlikesine maruz kalmıştır. Bunun üzerine Zeus, Hades'e kızı geri göndermesini emretmişse de kız Ölüler Diyarı'nda bir nar tanesi yiyerek orucunu bozduğu için yeryüzüne geri dönememiştir. Zeus, Hades ile Demeter'i Persephone'nin yılın üçte ikisini yani çiçek açma ve meyve zamanını (ilkbahar, yaz ve sonbaharı), anası Demeter'in, geri kalan üçte birini, yani kış mevsimini da kocası Hades'in yanında geçirmesi yönünde bir karar vererek uzlaştırmayı başarmıştır. Böylece Zeus, toprağa yeniden bereket gelmesini Persephone'nin her yeryüzüne çıktığında, Demeter'in yeryüzüne baharı getirmesi ile sağlamıştır. Demeter, dadı zannettikleri tanrıçanın gerçek kimliğini öğrenince onuruna bir tapınak inşa eden Eleusis halkının önde gelenlerine kendisi ve kızı Persephone için yapılması gerekenleri anlatmıştır. Sonradan Eleusis Gizemleri olarak adlandırılan bu törenler tanrıçanın gönlünü alarak toprağın verimli olmasını sağlamak için yapılmaktaydı.

Robert Graves (1895-1985) gibi modern yazarlar Persephone'un sadece Demeter'in kızı olmadığını Kore, Persephone ve Demeter'in bir üçlemeyi meydana getirdiğini (Kore "bakire genç kız; yeşil başak", Persephone "bekâretini yeni yitiren kadın; olgunlaşmak üzere olan tahıl" ve Hekate "genç kadın; hasat vakti gelen olgunlaşmış başak") iddia etmiştir. Graves'e göre tanrıça kaçırılmadan önce Kore, kaçırıldığında Persephone, kaçırıldıktan sonra Hekate adını taşımaktaydı.

Demeter Persephone (Gayley, 1893)

Demeter, yeryüzü tanrıçaları Rhea, Gaia hatta Kybele ile sıkça karıştırılmıştır. Tarım toplumlarında verimli toprağın önemi, bitki ve hayvanların ama özellikle yaşamsal önemde olan buğday başaklarının bahar mevsimi doğup hasat mevsimi olgunlaşmaları ver ertesi yıl aynı döngünün devamı anaerkil dinlerin ve Ulu tanrıça motifinin çıkış noktası olmuştur. Tanrıçanın adı (Attik De (Δῆ) / Dorik Ge (γῆ) "Toprak" + meter (μήτηρ) "ana") Yunanca "Topak Ana" olarak çözümlenmektedir.

Demeter bir söylenceye göre Poseidon'dan kaçmak için kısrağa dönüşmüşse de başarılı olmamış tanrıdan Areion adlı bir at ile Despoina adlı bir kız dünyaya getirmiştir. Ayrıca Homer'in Odysseia destanında tanrıça ile İason'un aşk yaşadığı ve Demeter'in Philomelus ve Plotus adlı iki oğul dünyaya getirdiği bildirilmektedir (Hyginus. Astronomica, 2. 4).

Demeter Yunanlılarca Aganippe (Kâbus), Akhaea, Erinys (Amansız), Anesidora (Topraktan hediye veren), Kidaria (Başı örtülü), Khloe (Yeşil sürgün), Khthonia (Toprakta), Lusia (Banyo), Malophoros (Elma toplayıcı), Thesmophoros (Gelenek veren) ve Thermasia (Sıcaklık) lakaplarıyla da anılmıştır.

Tanrıça adına 13 Temmuz'da bir festival düzenlenmekte olup ayrıca 11-13 Ekim'de sadece kadınların katılımıyla düzenlenen Thesmophoria'da Demeter'e adanmaktaydı. Tanrıçanın en önemli kült merkezi başta Attika'da Eleusis olmak üzere Girit'te Hermion, Megara, Celeae, Lerna, Aegila, Khia, Korinth, Delos, Priene, Akragas, İasos, Pergamon, Selinus, Tegea, Thorikus, Dion (Mekadonya), Lykosoura, Mesembria, Enna (Sicilya) ve Samothrake'ydi.

DEMETRİA [Yunan Mitolojisi] Atina'da Demeter onuruna düzenlenen bir festivalin adı olup, "Demeter'in takipçisi" anlamına gelmekteydi.

DEMETRUS [Britanya Mitolojisi] Büyücü Merlin'in dedesinin adıdır.

DEMİPHON [Yunan Mitolojisi] Trakya'da bulunan Elaious kenti kralının adı olup ülkedeki bir kıtlığı sona erdirmek için her yıl kurayla bir genç kızı kurban etmekteyse de kuraya kendi kızlarını dâhil etmediği için kızlarının öldürülmesine sebep olmuştur.

DEMİR ÇAĞ [Yunan Mitolojisi] Yunanlılar insanoğlunun varoluşundan bu yana yeryüzünde geçirdiği süreyi dört veya beş döneme ayırmış olup, inanışa göre Altın, Gümüş, Bronz ve Kahramanlar çağından sonra gelen Demir Çağ günümüz insanlarının yaşadığı son çağdır. Bu dönemde alçakgönüllülük, dürüstlük ve iman yeryüzünü terk ederken yerini entrika, aldatmaca, şiddet ve para kazanma hırsı almıştır. Yağmacılığın geçim yollarından biri olarak görüldüğü bu çağda, misafirler ev sahibine güvenini yitirmiş, karı kocalar birbirlerinin ölümünü gözler olmuş, kardeş sevgisi nadir rastlanılan bir erdem olarak aranılır olmuştur. İnanışa göre Zeus bu ölümlü ırkı da bir gün yok edecektir.

DEMİR İKİZLER Bkz. Lisa, Mawu

DEMİR JACK Yorkshire bölgesi halkının inanışında yollarda başıboş dolaşan, tüm vücudu zincirlerle ve kurbanlarının kafataslarıyla kaplı, elinde çivili bir gürz taşıyan son derece tehlikeli bir devin adıdır.

DEMİR JOHN Grimm Kardeşlerin masallarından 'Yaban adamı ile Prens'in hikâyesinde bahsi geçen bir karakterin adı olup, bu kısa alegorik hikâye erkekliğe geçişle dönemiyle ilgili olup bazı oğlancı motifleri de barındırmaktaydı. 1990 yılında Robert Bly'ın erkek psikolojisinin analizini yaptığı 'Demir Adam: Erkekler hakkında bir kitap' (Iron John: A Book About Men) kitabının ardından hikâye ve kahraman tekrar popüler olmuştur.

DEMİRCİ KAWA [Pers Mitolojisi] 10. yüzyılda yaşamış Firdevsi'nin Şehname'sinde yeniden yorumladığı bir öyküde iki oğlu kötü yürekli ve yabancı kökenli kral Zahak'ın (Avesta'da Babil kralı Azi Dahaka) yılanlarını beslemek için kurban edilince isyan başlatan İsfahanlı bir demirci kahramanın adı olarak geçmektedir. Kawa ve beraberindekiler ülke yönetiminin Pers kökenli bir hanedana geçmesini istemekle kalmamış, Abidin ile Fanarak'ın oğlu Damavandlı Feridun'u kendilerine lider olarak seçip Zahhak'ın ordusuyla çatışmış, başkente zaferle girerek Zahhak'ın tüm tutsaklarını serbest bırakmışlardır. Perslerin direniş ve birliğinin sembolü olan Kawa sonradan Derafş Kaviani adıyla Sasani krallarının bayrağı olacak deri önlüğünü bir mızrağın ucunda havaya kaldırır formda tasvir edilmektedir.

DEMİR KAZIK [Türk Mitolojisi] Kırgız ve Başkurtların kutup yıldızını tanımlamak için kullandığı terim olup Moğol ve Tunguzlarca 'Altın direk' adıyla bilinmektedir. Gök kubbenin etrafında döndüğü merkezi olarak düşünülen kutup yıldızına tanrıların atlarını bağladığına inanılmaktaydı.

DEMİR TIRNAK [Türk Mitolojisi] Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Altay, Karakalpak inanışlarında bakır veya demir tırnaklı, demir burunlu güzel bir kadın olup Tepegöz'ün kız kardeşi veya karısının adıdır. Kırgızlarda 'Jeztırnak' veya 'Jez Tumşuk' demir burun anlamına gelmekte, öykünün kahramanı, önce Demir Tırnağı ardından Tepegöz'ü öldürmekteydi. Kötülük tanrısı Erlik ve diğer ölüler diyarı yaratıklarının kızları da demir kollu, demir tırnaklı hatta demir vücutlu olarak geçmektedir. Jeztırnak, dağlık ve ormanlık yerlerde yaşayan, tüm vücudu kıllarla kaplı, kahverengi ten rengine sahip, şekil değiştirerek genç kız formu alabilen köpek yüzlü, keçi bacaklı, kartal kadar güçlü şeytani bir varlık olarak anlatılmaktaydı. Bkz. Al, Karakoncolos

DEMİRCİ WAYLAND Bkz. Wayland

DEMİRHAN [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında dağların koruyucu ruhunun adıdır.

DEMODİKE [Yunan Mitolojisi] Athamas'ın kardeşi, Kretheus'un karısı ve Phriksos'un üvey anasının adıdır. Damadı Phriksos'a âşık olmuş, aşkına karşılık bulamayınca genci kendine sarkıntılık etmekle suçlamıştır.

DEMODOKUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus yolculuğunu tamamlayıp Yunanistan'a döndükten sonra Kral Alkinous'un sarayında düzenlenen eğlencede şarkı söyleyen kör ozanın adıdır (Od. viii. 62, xiii. 27).

DEMOGORGON [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Morgan'ın sarayına giderken bir mağarada karşılaştığı yeraltı iblislerinin kralının adıdır.

DEMONASSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Amphiarus ile Eriphyle'nin kızı, Thersander'in karısı, Tisamenus'un annesinin adıdır (Paus. iii. 15. 6, ix. 5. 8).

2. Poeas'ın karısı ve Philoktetes'in annesidir.

3. İrus'un karısı, Eurydamas ile Eurytion'un annesinin adıdır (Hygin. Fab. 14).

DEMONİKE [Yunan Mitolojisi] Agenor ile Epikaste'nin kızı, Thestius'ın kardeşi, olup Ares'ten Euenus, Molus, Pylus ve Thestius'u doğurmuştur (Apollod. i. 7. 7).

DEMOPHON [Yunan Mitolojisi] **1.** Eleusis kralı Keleos ile karısı Metanira'nın oğlu, Triptolemos'un kardeşidir. Demeter, kaçırılan kızı Persephone'yi ararken Mataneira'nın yanında bakıcı olarak çalışmış ve Demophon'u ölümsüz kılabilmek için geceleri ateşe sokarken yakalanınca kazayla çocuğu ateşe düşürmüştür (Ov. Fast. iv. 512, Hygin. Fab. 147).

2. Thesus ile Phaidra'nın oğlu, Akamas'ın kardeşi olup Troya savaşına katılmış, tahta atın içinde kente girenlerden birisi olmuştur. Troya'dan dönüşünde Amphipolis kralının kızı Phyllis ile birlikte olmuş hatta kızın babası tahtı Demophon'a bırakacağına söz vermişse de geri döneceğini bildirerek ayrılmıştır. Demophon geri dönmeyince Phyllis adama beddua ederek intihar etmiş, bunun üzerine Demophon atından kılıcı üzerine düşerek ölmüştür (Diod. iv. 62; Hygin. Fab. 48).

DENA [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın kızı olan bir tanrıçanın adıdır.

DENDAN [Arap Mitolojisi] 1001 Gece Masallarının 9. Kitabında "Balıkçı Abdullah ile Deniz adamı Abdullah" adlı masalda bahsi geçen insan eti yiyen canavar balıkların adıdır. Balıkçı Abdullah bu balığın yağını bedenine sürünce suyun altına inmeyi ve arkadaşı deniz adamı Abdullah ile buluşmayı başarmışsa da bu sırada yanlarına gelen deve büyüklüğünde siyah bir dendan balığını görünce çığlık atmış balık sesin şiddetinden ölmüştür.

DENDİD [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Dinka halkının inanışında her şeyi gören yardımsever yaratıcı tanrının adıdır.

DENDRİTES [Yunan Mitolojisi] Ağaçların sahibi anlamına gelen terim bereket tanrısı Dionysos'un takma adlarından birisidir.

DENGBEJ [Anadolu Mitolojisi] Kürt sözlü destan geleneğini yaşatan Kürt anlatıcılara verilen isimdir.

DENG [Afrika Mitolojisi] Doğu Sudan'da yaşayan Dinka ve Güney Sudan'da yaşayan Nuer halklarının inanışında yağmur, bereket ve gök tanrısının adı olup, Dinka halkının atası kabul edilmekteydi. Başlangıçta gökyüzü yeryüzüne çok yakın olduğundan insanlar tarla işlerini yaparken ellerindeki çapaları gökyüzüne çarpmaktaydı ki özellikle Abuk isimli açgözlü bir kadının uzun saplı çapası tanrıyı rahatsız edince Deng insanları lanetleyerek tarımı zorlaştırmıştır.

DENGEİ Bkz. Degei

DENİS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] St. Geneviève ile birlikte Paris kentinin koruyucusu kabul eden din adamına delilik, başarısı ve çekişme için yakarılmaktaydı. Söylenceye göre Dionysius Atinalı bir filozof olup, Mısır'da astronomi okuduktan sonra Hıristiyan olmuş, Rusticus ve Eleutherius adlı iki yardımcısıyla birlikte Roma'ya geldiğinde adı Denis olarak değiştirilmiştir. St. Dennis, 3. yüzyılda Paris piskoposluğu yaparken Roma imparatoru Decius tarafından kafası kestirilerek şehit edilmişse de söylenceye göre aziz kafası elinde Montmartre'de 6 km boyunca yürürken, vaaz vermeye devam etmiştir. Katolik Kilisesince 14 Kutsal Yardımcıdan birisi kabul edilen azizin yortu günü 9 Ekim'dir. Hıristiyan sanatında St. Denis kesik kafasını ellerinde tutan bir piskopos olarak tasvir edilmiştir.

DENİZ ANA Bkz. Juras Mate

DENİZ BAYRAMI 19 Ağustos günü İzmir yarımadası bölgesinde deniz kıyısında gerçekleştirilen, sabah erkek saatlerden akşama dek eğlenilen bir bayramın adı olup, Mayıs Yedisi ve Alaturbi ile ilişkili kökleri eski Yunan'a dayanan bir gelenektir.

DENİZ CANAVARI Bkz. Leviathan

Deniz Kızı ile erkeği

DENİZKIZI Belden yukarı ve başı kadın belden aşağısı balık formunda olan efsanevi deniz yaratıklarının adı olup, yaşadıkları suları koruduklarına inanılmaktadır. Nilüfer ve su süsenlerinin açtığı durgun sulu göller ve deniz kıyılarında yaşayan denizkızlarının benzer özelliklere sahip erkekleri de vardır. İnsanların içine karıştıkları zaman eteklerinin ıslaklığından kendilerini ele verirler. İyi kalpli insanlara yardım eden, tüm periler gibi müzik, oyun ve dansın koruyucuları olmalarına karşın bazen büyüleyici şarkılarıyla genç erkek ve kızları suyun derinliklerine çekerek boğdukları da bilinmektedir. Modern yazarlar denizkızı inanışının Sümer tanrıçası Ninhursag, Babil tanrıçası Tiamat ve Yunan tanrıçası Gaia gibi arkaik ana tanrıça figürleriyle ilişkili olduğunu iddia etmektedir. Babil mitolojisine göre Marduk okyanus tanrıçası Tiamat'ı öldürdüğünde kadının bedeni hertarafı sularla kaplı dünyadaki ilk kara parçasını oluşturmuştur. Doğanın yıkıcı gücünün sembolü dolayısıyla insan medeniyetin düşmanı olarak görülen Tiamat şüphesiz ki arkaik tanrıçalar içerisinde bu tanıma en yaklaşan adaydır.

Deniz insanlarının en eski tasvirleri de Babillilere ait olup üst kısmı insan alt kısmı ise balık formunda tasvir edilmekteydi ki Mezopotamya deniz tanrıları Ea, Enki ve Suriye aşk tanrıçası Atargatis bu formda tasvir edilmekteydi. Tarihçi Herodot MÖ 5. yüzyılda Dinyeper nehri tanrısının adını vermediği kızının gövdesinin insan ama alt kısmının balık kuyruğu formunda olduğunu dahası İskit krallarının bu kadının soyundan geldiklerine inandıklarını bildirmiştir.

Antik Suriye aşk tanrıçası Atargatis

Yunan mitolojisinde denizkızı tanımına uyan yaratıklar naiad adlı deniz perileridir. Rodoslu Apollonius'un MÖ 3. yüzyılda yazdığı Argonautika adlı destanında Hylas ile deniz perisi (naiad) adlı bir öykü bulunmaktadır. Argo gemisiyle Kolhis'ten Altın Postu alıp Yunanistan'a getirmek amacıyla seyahat eden kahramanlar gemi verimli bir araziye geldiğinde inmiş bu sırada Herkül yeni bir kürek yapmak için kolları sıvamıştır. Herkül evlat edindiği Hylas adlı genç bir çocuğu su aramak için ormana gönderdiğinden çocuk bir su kaynağının önünde bir naiada rastlamıştır. Elindeki testi ile sudan doldurmak için kaynağa eğilen çocuğu kollarından tutan naiad onu içeri çekmiş Herkül çocuğun çığlığını duymuşsa da Hylas'ı yetişip kurtaramamıştır.

Denizci inanışında bir denizkızının gemiyi takip etmesi uğursuzluk tersi ise açık talihin işareti kabul edilmektedir. Yine bir denizkızının denizden bir balık yakalayarak gemiye doğru fırlatması bazı tayfaların lanetlendiğine uzağa doğru fırlatması ise tayfaların sağlığının bozulmayacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Denizciler zaman zaman, denizkızlarının dostça ve yardımsever davrandığını görmüşse de yardım isteyen denizkızlarının denizcileri suya çekip boğduğuna dair pek çok öykünü varlığından bu duruma aldanmamak gerektiğini düşünmekteydiler. Bazı denizci öykülerinde denizcilerin denizkızları ile evlendiği ya da esir edildiğinden bahsedilmekte olup, bunlardan birisinde bir denizkızının tayfalardan birini beğenip istemesi sonucu geminin lanetlenmesini istemeyen kaptanın adamı denize attırdığı, tayfanın 60 yıl boyunca denizkızının kocası olarak yaşadıktan sonra karaya dönebildiği anlatılmaktadır.

Kuzeybatı Avrupa'da yer alan Frizya Adalarında derlenen "Yedi Denizkızı" adlı masalda denizcinin biri gemiden inerken denize doğru elini kaldırarak kendisine iyi davranırsa asla karada ev sahibi olmayacağına dair söz verirken Yedi denizkızı tarafından duyulmuştur. Yıllar sonra verdiği sözü unutup zengin bir adam olan denizci karaya yerleşmiş ve bir kadınla evlenmeye kalkmıştır. Düğün gecesi denizden çıkan Yedi denizkızı adamın deniz kenarındaki evine dev dalgalar göndererek denize düşmesini sağladıktan sonra beraberlerinde derinliklere doğru götürmüşlerdir.

Anadolu folklorunda da denizkızları kötü ve uzak durulması gereken yaratıklar olarak görülmekte olup sözgelimi Köyceğiz bölgesinde (Belen köyü) denizden çıkıp küçük çocukları kaçıran kadın görünümünde yaratıkların çocukları evlerinde hizmetçi olarak kullandıklarına inanılmaktadır.

DENİZ KADINI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'nın Salinas vadisinde yaşayan Salinan halkının inanışında ilk yaratıcı olarak görülen bir kadının adıdır. Kendisinden sonraki yaratıcı Kartal formunda geldiğinde kıskançlığından ölmeden önce yeryüzüne bir sel tufanı göndermiştir.

DENKA Bkz. Deng

DEO [Yunan Mitolojisi] Bazen Rhea ile özdeşleştirilen, zamanla yeri Demeter tarafından alınan bir tahıl tanrıçasının adı olup at başlı olarak tasvir edilmekteydi.

DEOHAKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hudson nehri havzasında yaşayan İrokua halkının inanışında bitkilerin hayatlarını sürdürmelerini sağladıklarına inanılan üç kız kardeşin adıdır. Amerikan yerlilerinin temel besinleri olan mısır (Onatah), fasulye ve kabağın kişileştirilmiş formu olan kardeşler doğumlarının hemen ardından birbirlerinden ayrılmışsa da genç bir erkek tarafından yeniden bir araya getirilmişlerdir.

DEPEGÖZ Bkz. Tepegöz

DEPREM 1. [Japon Mitolojisi] Yeraltında yaşayan ilk balık Namazu'nun kuyruğunu sallayarak depremlere sebep olduğuna inanılmaktadır.

2. [Hint Mitolojisi] Bir filin başında bulunduğuna inanılan dünyanın filin hareketleri sonucunda sallandığına inanılmaktadır.

3. [Tibet Mitolojisi] Bir kurbağanın sırtında taşıdığı dünyanın kurbağaların hareketleri sonucu sarsıldığına inanılmaktadır.

DEPUM [Hint Mitolojisi] Kuzeydoğu Hindistan'da yaşayan Şimong halkının inanışında tüm canlıları doğuran yaratıcı tanrıçanın adı olup, erkek kardeşiyle birlikte yeraltına hapsedilmiş bir şekilde yaşamaktaydı.

DERBFORGAİL [Kelt Mitolojisi] İrlandalı efsanevi kahraman Cuchulainn'ı baştan çıkarmayı deneyen şehvetli bir kadın olup, kadını kuğu kılığında tanımayan adam tarafından avlanmıştır. Kuğu yere düşünce kadın formuna dönüşünce şaşıran kahraman kadının bedenindeki taşları emerek iyileştirmeye çalışmıştır. Cuchulainn kadını iyileştirmeyi başarmışsa da yaptığı iş taraflar arasında akrabalık bağı kurmuş böylece birlikte olmalarına imkân kalmamıştır. Derbforgaill, sonradan kıskanç bir kadınla giriştiği en uzağa işeme yarışmasını kazanmışsa da kızgın kadın tarafından öldürülmüştür.

DERCETİUS [Kelt Mitolojisi] Roma dönemi Hispania'da saygı gösterilen bir dağ tanrısının adıdır.

DERFEL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un sarayındaki şövalyelerden birisi olan Gallerli bir azizin adıdır.

DERKETO Bkz. Atargatis

DERKYNUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu, Albion'un kardeşi olup Pomponius Mela tarafından Bergion adıyla anılmıştır. Geryon'un sığırlarını çalmak isterken Herakes tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 10, Pomponius Mela ii. 5).

DERVİŞ ile KRAL [Pers Mitolojisi] Sadi'nin Gülistan adlı şiirinin 28. Öyküsünün adı olup, çölün bir köşesine oturan bir dervişin kendini fark etmemesine kızan bir kral vezirine dönerken dervişi göstererek bez dokumacıları kabilesinin hayvanlara benzediğini söylemiştir. Vezir, dervişin yanına giderek kralın geçtiğini neden gerekli saygıyı göstermediğini sorunca halkın itaat etmek için değil Kralların halkı korumak için var olduğu cevabını almıştır.

DERZELEZ ALİJA Bosna'nın Krajina bölgesinde destanlara konu edilen bir kahramanın olup, Osmanlı'nın Smederevo sancağı komutanı Ali Bey Mihaloğlu veya Gazi Alaaddin Ali Bey Mihaloğlu'nun (1425—1507) efsaneleştirilmiş formu olduğu sanılmaktadır. Müslüman Boşnakların Derzelez Alija efsanesi bölgenin Hıristiyan kahramanı Prens Marko'nun maceralarından da etkilenmiştir. Derzelez Alija, Kuzey Arnavutluk'ta Gjergj Elez Alia adıyla bilinmekteydi.

DESİDERİUS [Fransız Mitolojisi] Hermangarde'nin babası olan Lombardiya kralının adı olup, Fransa Agramont, Marsilius ve Rodomont tarafından işgal edildiğinde ordusuyla Charlemagne'in yardımına koşmuştur.

DESPİNA [Yunan Mitolojisi] Tarım tanrısı Demeter ile deniz tanrısı Poseidon'un kızı olan Persephone'nin diğer adıdır (Pausanias 8.42.1).

DESPONTES [Yunan Mitolojisi] Poseidon'la aşk yaşayıp Aeolus ile Boeotus adlı ikizleri doğurunca karısı Arne'yi kör edip bodruma hapsedip, ikizlerini bir dağa götürüp terk eden bir kralın adıdır.

DESTAN Bir halkın hayatında dönüm noktası olabilecek önemli olayları, aziz ve kahramanların hayal unsurlarıyla süslenmiş olağanüstü serüvenlerini anlatan manzum hikâyelerin adı olup, sözlü edebiyatın bilinen eski türlerinden birisidir. Yunanca ἔπος (epos) "öykü, şiir" kelimesi aynı anlamda epik formuyla Batı dillerine girmiştir. Destanlar, doğal ve yapay veya sözlü ve yazılı olmak üzere ikiye ayrılabilir. Manas, İlyada, Beowulf, Nibelungenlied ve Mahabharata çeşitli ulusların doğal destanlara Nazım Hikmet'in Kuvayı Milliye, Dante'nin İlahi Komedya, Virgil'in Aeneid ve John Milton'un Kayıp Cennet (Paradise Lost) adlı yapıtları yapay destanlara örnek olarak gösterilebilir.

DESTAN KURALLARI Danimarkalı folklorist Axel Olrik 1908'de destanları analiz ederek açılış, kapanış, tekrar ve karakter karşıtlıkları, kahramana yoğunlaşmak ve bir ideali paylaşmak gibi sayısını 13 olarak verdiği çeşitli yasalara bağlı kalındığını iddia etmişse de teorisi hala tartışmalıdır.

Deukalion ile Pyrrha (Bulfinch, 1897)

DEUKALİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Prometheus ile Klymene'nin oğlu ilk Kuzey Yunanistan'ın kralı olup, Pandora'nın kızı Pyrrha ile Tufan sonrası sağ kalabilen ilk insan çiftini oluşturmuşlardır. Tanrı Zeus Pelasgların kibir ve saygısızlığına kızarak Bronz Çağı sona erdiren bir sel tufanına sebep olmuşsa da Deukalion babasının öğüdünü dinleyerek bir gemi inşa ederek, sel tufanından 9 gün sonra karısı Pyrrha ile bir tepe üzerine karaya çıkarak tanrıya hürmetinin sayesinde kurtulmayı başarmıştır. Yunan ırkının atası kabul edilen Deukalion ile Pyrrha tufan sonrasında toprağa erkek ve kadınlara dönüşebilen taşlar ekerek insan soyunun yeniden yeryüzünü kaplamasını sağlamışlardır. Deukalion mitinin Sümer efsanesi Gılgamış'ta bahsi geçen Utnapiştim ve Eski Ahit'teki Nuh peygamber anlatıları ile benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Çeşitli yazarlar Deukalion'un karaya çıktığı yeri Sicilya'da Parnassus (Pindar, Olympian Odes, 9.43; Ov. Met. I.313-347) veya Etna (Hygin. Fab. 153), Halkidis'de Athos dağı (Vergilius, Eclogues, 6:41), Teselya'da Othris dağı (Lesboslu/Midillili Hellanikus) olarak bildirmiştir. Deukalion çok sayıda erkek ve kız çocuğun babası olup, bunlardan Hellen Yunan ırkına Elen adını veren kral olurken, anneannesinin adını taşıyan Pandora ile iki kız kardeşi Protogeneia ve Thyia Zeus tarafından baştan çıkarılmıştır.

2. Minos ile Pasiphae'nin oğlu, İdomenus ile Molus'un babası olan bir Girit kralı olup, Argo seferi ile kalydonia avına katılanlardan birisidir (Hom. Il. xiii. 451; Apollod. iii. 2, 3; Hygin. Fab. 14, 173).

3. Hyperasius ve Hypso'nun oğlu, Amphion'un kardeşidir (Val. Flacc. i. 366).

4. Herakles'in Thespiae kentinin kurucusu Thespius'un kızından doğan oğlunun adıdır (Hygin. Fab. 162.).

5. Akhilles tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xx. 477.).

DEUNG ABOK [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Şilluk halkının inanışında evcil hayvanların koruyucusu kabul edilen ana tanrıça ve dişil ata olup "büyük beyaz inek" olarak bilinmekteydi.

DEUS FABER Ortaçağ ve Rönesans Avrupa'sında dünyayı bir sanatçı gibi yarattığına inanılan tanrıya verilen isimdir. Ayrıca Mısır ve

Polinezya mitolojilerinde tanrı insanoğlunu kilden yaratan çömlekçi gibi tasvir edilmiştir.

DEUS OTİOSUS İnsanoğlunun gündelik işlerine karışmayan bu işi insanoğlu ile kendisi arasında aracılık eden ruhlara bırakan tanrıları ifade etmek için kullanılan Latince terimin anlamı 'Saklı Tanrı'dır. Sümer Mitolojisinde deus otiosus bir tanrı olan An yerini genç tanrılar Enlil ile Enki'ye bırakırken, Yunan mitolojisinde Uranus ile Gaia'nın önce Kronos ile Rhea ardından Zeus ile Hera'ya bırakması da benzer bir dönüşümü göstermektedir.

DEV Olağanüstü büyüklükte insan görünümünde çok güçlü kadın veya erkek yaratıklardan oluşan bir ırkın adı olup, pek çok farklı kültürün masal ve efsanelerinde yer almaktadır. Yunan mitolojisindeki Titanlar ve İskandinav mitolojisindeki Jotunlar da olduğu gibi devler başlangıç yaratıkları olarak çoğunlukla yeryüzü güçlerinin sembolik hali olarak ortaya çıkmışlar, tanrılarla giriştikleri savaşı kaybederek yeryüzündeki egemenliklerini kaybetmişlerdir. Devler mitolojisinin yanı sıra halk masallarında da sıkça kullanılan bir motif olup, "Jack ve Fasulye sırığı" adlı İngiliz masalı bu türün en ünlüsüdür. Kuzey İrlanda'da Devler Kaldırımı veya İngiltere'de ki Stonehenge gibi bazı Neolitik yapılar sonraki çağlarda insanlarca kendilerinden önce yaşamış dev bir ırkın varlığının kalıntıları olarak algılanmış, böylece devlere ilişkin öykülerin oluşumu ivme kazanmış olmalıdır.

1. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Tekvin ve Sayılar'da (13: 32-33) Kenan ülkesinde yaşamış devlerden bahsedilmiş olup, Krallar Kitabı'nda Davud'un Filistinlilerin şampiyonu dev Goliath ile karşılaşıp düşmanını bir sapan yardımıyla yendiği kaydedilmiştir.

2. [Pers Mitolojisi] Devler, olağanüstü bir güce sahip cinlerin adı olup, merhametsiz ve güvenilmezdirler. Şehname'de Zaloğlu Rüstem ve Tahmıras devlerle savaşmış ve onlara üstün gelmeyi başarmıştır.

3. [Ermeni Mitolojisi] Harabe yapılarda yaşayan ve insanlara çeşitli formlarda görünen ölümsüz ruhların adıdır. Hristiyanlığın kabulünden sonra pagan tanrılar kötülük ile özdeşleştirilince Pers mitolojisinden ödünç alınan Daevalar devlere dönüştürülmüş olmalıdır. Şekil değiştirebilme yeteneğine sahip olan devlerin bazıları Aralez gibi yardımsever bazıları ise köpek şeklinde ve kötü karakterli tasvir edilmektedir. Bir masalda yanlışlıkla bin yaşındaki bir devin mağarasına giren kız tam cüreti yüzünden dev tarafından öldürülecekken "Sizi sevdiğim için geldim sevgili büyükanne" cevabını verince saçları altına dönüştürülerek ödüllendirilmiştir. Terkedilmiş yerlerde yaşayıp yolcuları soyan veya ödüllendiren Hambaru adlı ruhlar da ayslar da devlerin bir varyasyonudur.

4. [İskandinav Mitolojisi] Jotunn adıyla bilinen buz devleri ilk varlık kabul edilen Ymir'in haleflefleri olup güçleri tanrılara denktir. Jötunheim veya Utgard adlı bölgede kayalık geçitlerde ve karanlık mağaralarda yaşayan devler büyücülük yeteneklerine sahip akıllı ve sadık karakterli yaratıklardır. Eddalarda bahsi geçen en önemli devler şunlardır: Angurbodi, Badi, Baugi, Bergelmir, Besla, Bolthorn, Elli, Fjörgyn, Gefjon, Gerd, Gilling, Gullveig, Gunnlauth, Hlodyn, Hraesveglur, Hrimthursar, Hrungnir, Hymir, Hyndla, Hyrrokin, Jarnsaxa, Jord, Mimir, Njord, Nott, Orgelmir, Sif, Skadi, Skrymir, Surt, Thauk, Thiassi, Thrym, Vadi, Vafthrudni, Ymir. Devlerin horlaması fırtınaya sebep olan bir eylem olarak görülmekteydi.

5. [Yunan Mitolojisi] Titan adıyla bilinen devler, Gaia (Yeryüzü) ile Uranos'un (Gök) oğulları olan Gigantlar insan gövdeli yılan bacaklı devler olarak tasvir edilmekteydi.

6. [Yunan Mitolojisi] Alınlarının üzerinde tek bir gözle tasvir edilen olağansütü büyüklük ve güçteki Kykloplar Homer'in Odysseus destanında detaylı olarak anlatılmışlardır.

7. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Patagonya bölgesi efsanelerinde bahsi geçen 3,5-4 metre boyunda olduğuna inanılan dev ırk olup efsaneyi duyan Magellan tarafından 'Patagon' olarak adlandırılmışlardır. Benzer şekilde Peru'da Çançaş efsanelerinde 2- 2,5 metrelik kızıl saçlı devlerden bahsedilmektedir. Magellan'a yolculuğunda eşlik eden ve yolculuk boyunca not tutan Antonio Pigafetta devlerden birini gördüğünü iddia etmiştir:

'Bir gün aniden çıplak ve devasa bir adamı limanın sahilinde gördük, dans ediyor, şarkı söylüyor ve kafasına toprak atıyordu. Kaptan-General Magellan, adamlarımızdan birini devin yanına yolladı, o da aynı hareketleri barış işareti olarak yapacaktı. Bunu yaparak, devi kaptanın beklediği adacığa getirdi. Dev, kaptan ve bizim yanımızda çok şaşırdı ve gökten geldiğimizi düşünerek parmağını havaya kaldırarak işaretler yaptı. O kadar uzundu ki ancak beline geliyorduk ve vücudu düzgün orantılıydı...'

Belki de bu yüzden ilk Yeni Dünya haritalarında Patagonya Regio gigantum 'devlerin bölgesi' olarak adlandırılmıştır.

8. [Türk Mitolojisi] Tıpkı Yunan kyklopları gibi alınlarında tek bir göze sahip olan yaratıklar olan Tepegözler de bir çeşit devdir. Dede Korkut Kitabı'na göre çobanlar ile peri kızlarından doğma olan tepegöze ok işlemez ve kılıç kesmezse de Basat adlı bir kahraman tarafından öldürülmüştür.

9. [Hıristiyan Mitolojisi] Cornwall'a musallat olan Bolster adlı deve meydan okuyan Saint Agnes canavarı deniz kenarında uçuruma açılan bir dehlize düşürerek öldürmüştür. Günümüzde St. Agnes köyünde her yıl kutlanılan 'Bolder Festivali'nde aziz ile devin öyküsü bir kukla oyunları düzenlenerek genç kuşaklara aktarılmaktadır.

Ayrıca Bkz. Jotun, Maşurdalo, Titanlar, Emegenler, Kykloplar, Tepegöz, Fomoryalılar, Fomoryalılar, Ucubılık, Dehotgohsgayeh, Yeitso, Yınıj, Dzoo-Noo-Qua, Nunhyunuwi

DEV-İ SAFİD [Pers Mitolojisi] Keykavus'un ordusunun gözlerini kör eden bir Ak Dev'in adı olup, Mazenderan halkının kralıdır. Zaloğlu

Rüstem tarafından öldürüldükten sonra ciğeri çıkarılmış, kör olan İranlı askerlerin gözlerine sürülerek tekrar görmeleri sağlanmıştır.

DEV'İN SİHİRLİ SOPASI Bir Kore masalının adı olup, Aarne–Thompson indeksinde 403 numara ile kayıtlı *"Kibar ve Kaba kız"* adlı Avrupa masalının bir varyasyonudur. Odun toplamak için ormana giden bir genç bir ara dinlenmek için bir ağacın altına oturmuş bu sırada kafasına düşen fındıkları eve ailesine götürebilmek için saklamıştır. Dönüş yolunda yağmura yakalınca bir kulübeye sığınan genç gece yarısı dışarıdan gelen seslerle uyanmış ve ellerinde sopalarıyla "altın dışarı çık, "gümüş dışarı çık" diye bağırarak altın toplayan devlerin kulübeye girdiğini görmüştür. Saklanan genç bir süre sonra acıkınca cebindeki fındıkları yemeye başlamış, fındığın kabuklarının kırılırken çıkan sesten korkan devler kaçışırken bir tanesi geride hazinesi ve sihirli sopasını bırakmıştır. Hazine ve sopayı yanına alan genç evine döndüğünde başından geçenleri anlatınca açgözlü ağabeyi aynı macerayı yaşayarak hazineyi ele geçirmeye çalışmış ama akıllanan devlerden iyi bir sopa yedikten sonra geri dönebilmiştir.

DEVA [Hint Mitolojisi] Hindu ve Budistlerce Tanrı anlamında kullanılan Sanskritçe (Div "parlamak") bir terim olup, Farsça'da (Zerdüşt dininde) sadece kötü ruhları adlandırmak için kullanılarak anlamı daraltılmıştır. Rigveda'da 33 devanın adı geçerken Mahabharata'da 3333 tanrı olduğunu bildirilmiştir. Devaların en önemlileri gökyüzünü kontrol eden Adityalar, atmosferi kontrol eden Rudralar ile yeryüzünü kontrol eden Vasulardır.

DEVADASİ [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da Tapınakların koruyucu tanrılarına kendilerini adayan kadınların oluşturduğu bir kastın Sanskritçe (Tanrı'nın hizmetçisi) adı olup, tasvirleri süslemek ve tapınakları inek gübresi ve su ile arındırıp havalandırmanın yanı sıra tanrıları eğlendirmek için dans edip şarkı da söylemekteydiler. Tanrıyla evli sayılan Devadasiler büyüklüğüne göre her tapınakta 8 veya daha fazla sayıda bulunmaktaydı.

DEVADATTA 1. [Budist Mitolojisi] Başlangıçta Buda'nın yakın arkadaşıyken zamanla düşmanı olan bir kuzeninin adıdır. Devadatta kıskandığı Buda'yı pek çok kez öldürmeye teşebbüs etmiş bir seferinde Buda yolda yürürken üzerine azgın bir fil göndermişse de kudurmuş fil, Buda'nın korkusuzluğun etkisiyle kutsal adamın ayaklarının dibine kapanarak, uysal bir evcil hayvana dönüşmüştür.

2. [Hint Mitolojisi] İndra tarafından silah olarak kullanılan bir deniz kabuğunun adıdır.

DEVAK [Hint Mitolojisi] Maharaştra bölgesinde hayvan veya ağaç formunda cisimleştirilen koruyucu bir ruhun adı olup, devak adı verilen aile totemler özellikle evlilik müessesinde önemli bir rol oynamakta, aynı devaka sahip kimseler birbiriyle evlenememektedirler.

DEVAKİ [Hint Mitolojisi] Vrişni kralı Kansa'nın yeğeni, Devaka'nın kızı, efsanevi kral Vasudeva'nın eşi, Krişna ile Balarama'nın annesi olan ana tanrıçanın adıdır. Devaki ile Vasudeva'nın düğün günü tanrı Vişnu, saçından bir tutam tel koparark Devaki'nin doğacak yedinci ve sekizinci çocukları hakkında kehanette bulunmuştur. Kötü yürekli Kansa kızın doğan erkek çocuklarını öldürmüşse de Devaki yedinci hamileliğinde tanrı Vişnu bebeği Rohini'nin rahmine taşımıştır. Devaki doğan çocuğu savaşçı olarak yetiştirmesi için Yasoda'ya emanet etmiştir.

DEVAL DEVİ [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın kuzeyinde yaşayan Hindu toprak sahibi ve savaşçı sınıf Rajputların söylencelerinde bahsi geçen efsanevi bir kadın savaşçının adıdır. Kesar Kalini adlı siyah kısrağı komşu ülkenin kralınca tehditle istenmişse de Deval baskıya boyun eğmemiş, üvey kardeşinin sayesinde krala karşı koyabilmiştir. Bununla birlikte kardeşinin düğün töreninde sürüsü baskına uğramış, Deval kuşa dönüşerek, kardeşi ve yeni evlendiği karısı da ata binerek sürüyü korumaya gitmiştir.

DEVALA [Hint Mitolojisi] **1.** Müziğin kişileştirilmiş dişil formudur.

2. Pek çok bilgenin adı olup bunların en önemlisi Bhagavad Gita'da (10.13) Arjuna tarafından anılmıştır.

DEVAMLILIK 19. yüzyılda ilk folkloristler geleneksel davranış ve inanışın antik kökleri üzerinde dururken bunların süreklilik arz ettiğini düşünmüş ve tartışmışlarsa da bu durum bazı istisnalar dışında günümüz araştırmacılarının benimsediği bir yöntem değildir. Sözgelimi hapşıran bir insanın ruhunun ağzından çıkması tehlikesine karşın "çok yaşa" veya Gesundheit gibi sağlık temennileri söylendiği iddia edilip tartışılmıştır.

DEVANA Bkz. Dilwika

DEVAPUTRA [Budist Mitolojisi] Tanrıların sınıflamasında düşük bir sınıfı temsil eden ve bazen Hindu tanrıları için kullanılan genel bir terim olup, 'Tanrıların oğlu' anlamına gelmektedir. Devaputra kelimesi yanı zamanda Budistlerin Hindu tanrıları için kullandığı aşağılayıcı bir ifadedir.

DEVARAKA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya'ya özgü yerel kültür ile Hindu inancının sentezi olan bir tanrı kültünün adı olup Khmer krallarının otoritesinin kaynağını oluşturmaktaydı.

DEVARSHİ [Hint Mitolojisi] Yeryüzünde mükemmelliğe erişen Hindu bilgelerinin yarı tanrı statüsüyle tanrılar arasında yaşamasıyla elde ettikleri unvanın adıdır.

DEVASENA [Hint Mitolojisi] Savaş tanrısı Skanda'nın arkadaşlarından birisinin adıdır.

DEVASMİTA [Hint Mitolojisi] Kıskançlık yüzünden kocasından boşanmak üzereyken tanrı Şiva'nın araya girerek barıştırdığı bir kadının adı olup, tanrı karı kocaya hiç solmayacak birer kırmızı nilüfer çiçeği hediye etmiştir. Karısının namusunu garantiye aldığını düşünen uzak bir şehre yaptığı iş seyahatinde durumunu ve yanındaki nilüfer çiçeğinin öyküsünü olur olmaz kişilere anlatınca kurnaz gençler, gizlice kadının

yanına gelerek Devasmita'yı baştan çıkarmaya çalışmışlardır. Olan biteni anlayan kurnaz ve namuslu kadın adamları içkilerine kattığı ilaçla uyuttuktan sonra elbiselerini almış ve alınlarını köpek pençesi formunda bir damga ile dağlayarak köle oldukları izlenimini vermiştir. Kocası gelmeden adamları köle olarak satan Devasmita böylece bol para kazandıktan sonra seyahatten dönen kocasıyla hayatına devam etmiştir.

DEVATA [Hint Mitolojisi] Dişi ve erkek tanrılardan oluşan önemsiz bir tanrı grubu olup, orman, dağ, nehir, köy, mağara tanrılarını içeren çok sayıda alt grubu barındırmaktaydı. Hindular ayrıca dört ana yönle ilişkilendirdikleri tanrılara Devata Lokapala adını vermekteydi.

DEVAYANİ [Hint Mitolojisi] Bilge Şukraçarya ile Jayanti'nin şehvet düşkünü kızı olup, Brihaspati'nin oğlu Kaça'ya âşık olmuşsa da genç tarafından reddedilince adamı bilgisini kullanamaası için lanetlemiş daha sonra Kaça'da kızı lanetleyerek bir deva ile evlenmesini engellemiştir.

Kız, babasının sırlarını öğrenmek isteyen Kaça'yı elinde tutabilmek için babasının bazı iblisler tarafından korunan sırlarını adama vermeye karar vermişse de durumun farkına varan iblisler Kaça'yı öldürmüşlerdir. Devayani'nin babası sihirli sözlerle genci hayata döndürmeyi başarmışsa da iblisler şarabına sihirli bir toz ekledikleri yaşlı adamı zehirlemişler, bu sırada kız babasının sırrını öğrendiğinden yeniden doğan Kaça aynı sözleri söyleyerek yaşlı bilgeyi hayata döndürmüştür. Bu olaydan sonra gençler evlenmemeye karar vererek ayrılmışlardır. Devayani, sonradan Nahuşa'nın oğlu Yayati ile evlenmiş, çiftin Yadu ve Turvasu adlı iki oğulları olmuştur.

DEVE Çölde yük hayvanı olarak kullanılan dayanıklı bu geviş getiren memeli Ortaçağ Avrupa'sında İsa peygamberin tüm dünyanın günahlarını taşmasına atfen tevazu ve uzun mesafe yolları aşabilmesinden dolayı dayanıklılık ve ölçülülük ile özdeşleştirilmiştir. İslam inanışında Allah Arabistan'da Ad halkından sonra yaşayan Thamus halkının peygamberi Salih'in talebi üzerine bir dişi deve göndermiş olup (Araf Suresi 7: 73) bu deve Cennet'e kabul edilen 10 hayvan birisiydi. Salih'in devesi ile çeşitli kaynaklarda Adah, Adba, Kasva ve Ceda adlarıyla anılan ve Muhammed peygamberin Medine'ye sırtında hicret ettiği devesinin yanı sıra, Burak, Balaam'ın Eşeği, Tobit'in ve Yedi Uyurların (Ashab-ı Kehf) köpekleri de cennete kabul edilmiştir.

DEVEL [Çingene Mitolojisi] Del formu da kullanılan yaratıcı tanrının adı olup, Sanskritçe deva 'tanrı' kelimesiyle ilişkilidir. Baro veya Phuro "yaşlı", tikno veya tarno "küçük" veya genç kelimeleriyle birlikte kullanıldığında farklı tanrıları tanımlamaktadır. Bkz. Baro Devel

DEVERRA [Roma Mitolojisi] Doğmamış bebeklerin yanı sıra ebelerin ve işçi kadınların koruyucusu kabul edilen tanrıça Pilumnus ve Intercidona ile bir üçleme oluşturmaktaydı. Eski Roma'da doğumdan bir gün önce bu üç varlığı temsilen sırasıyla elinde bir balta, havan tokmağı ve süpürge taşıyan üç erkek hamile kadının evinin kapısının önüne gelerek ellerindekilerle kapıyı çalar böylece doğacak bebeğin orman tanrısı Silvanus'un eziyetlerinden korunacağına inanılmaktaydı.

DEVİ 1. [Hint Mitolojisi] Evrenin en büyük gücü olduğuna inanılan tanrıça Deva'nın dişil formu olup, çoğu söylencede Şiva'nın karısı olarak geçmektedir. Hindu tanrıçalarının Devi'nin görünümleri olduğuna inanılmakta yani Devi tüm tanrıların çekirdek formudur denilebilir. Şakti geleneğinde en önemli varlık kabul edilen tanrıça, Samarta geleneğinde tanrının 5 başlangıç formundan (Şiva, Vişnu, Devi, Surya ve Ganeşa) kabul edilmektedir. Devi, savaşçı Durga ve kana susamış Kali gibi sert görünümlerinin yanı sıra fil tanrı Ganeşa'nın annesi Parvati kadar yumuşak başlı da olabilmektedir: Devi'nin belli başlı öfkeli halleri Durga (erişilmez), Kali (siyah), Çandika (Öfkeli) ve Bhairavi (korkunç), yumuşak başlı görünümleri ise Uma (parıltı), Caganmata (dünyanın anası), Parvati (dağlı), Gauri (sarı) ve Haimavati'dir (Himalayalı). İnsanlar genellikle Devi'nin yumuşak başlı görünümlerine tapınmakta olup, örneğin Racastan bölgesinde Gauri adına Gangaur, Parvati adına Tic testivalleri kutlanmaktadır.

2. [Kelt Mitolojisi] Galler'in sembolü olan kırmızı ejderha şeklinde bir Kelt tanrısının adıdır.

DEVİ GANDARİ [Endonezya Mitolojisi] Java adası efsanelerinde kral Tistava'nın kızı ve kör kral Drestarata eşi olan, 100'ü erkek (Koravalar), birisi kız toplam 101 çocuklu kraliçenin adıdır.

DEVİKA [Hint Mitolojisi] Yudhişthira'nın karısı, Yaudheya'nın annesinin adıdır.

DEVİNG [Baltık Mitolojisi] Jochann Stribing takma adıyla yazan Cizvit papazı Joannis Stribingius'un yazılarında (MS 1606) geçen Leton tanrılarının adıdır.

DEVİNG UŞİNGE [Baltık Mitolojisi] Letonya'da uğruna horoz kurban edilen atların tanrısının adıdır. Daha eski dönemlerde ışık ve arıların tanrısı olarak da tapınılmış olup Sanskritçe Usas kelimesi ile ilişkili olmalıdır.

DEVLER KENTİ Nevşehir Göreme yöresinde bulunan yeraltı kentlerinde bir zamanlar devlerin yaşadığına inanılmaktadır. Olağanüstü büyüklükteki kapı sürgülerini devlerin varlığına delil olarak gösteren yöre halkı kapıların arkalarından sürgüleneceğine inandığından Devler Kenti'ne inmemektedir.

DEVOTİO Romalıların düşmanlarına uğursuzluk getirmesi amacıyla yaptıkları büyülerin adıdır. Savaş öncesinde tarlaların çevresinde domuz dolaştırarak yapılan büyü çemberleri hatta kenti kötülüklerden koruduğuna inanılan pomerium da bu çeşit büyülerdendi.

DEXAMENUS [Yunan Mitolojisi] Olenos kenti kralı olup, sürgüne gönderilen Herakles'i misafir edip kızını vermeyi vaat etmiştir. Herakles'in yolculuğu sırasında kentauros Eurytion'un sıkıştırmasıyla kızını yeni taliple nişanlamış ama

Herakles geri dönüp kentauru öldürerek Mnesimakhe ile evlenmiştir.

DEXİKREON [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Aphrodite'nin öğüdüne uyarak gemisini suyla doldurduktan sonra rüzgârsız havada deniz ortasında kalan gemicilere su satarak zengin olan Samoslu bir tüccarın adıdır.

DEXİTHEA [Yunan Mitolojisi] Efsanevi Girit kralı Minos'un karısının adıdır.

DEWAÇEN [Budist Mitolojisi] Tibet dilinde 'Mutlu Ülke', 'Tanrıların Ülkesi' anlamlarına gelen kelime Budist Batı Cenneti Sukhavati'yi tanımlamak için kullanılmaktadır.

DEWİ NAWANG SASİH [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Java adasında yaşayan Sunda halkının inanışında insanlara pirinç pişirmesini öğreten kutsal bir perinin adıdır. Peri tek bir pirinç tanesiyle tüm bir tencereyi doldurarak yemek pişirme sanatı kadınlara öğretmişse de erkeklere mutfak araçlarına dokunmama şartını getirmiş, bir gün bir kralın bu tabuyu çiğnemesi üzerine yeryüzünden ayrılmış ve insanoğlu bir kap yemek için bir avuç dolusu pirinç pişirmek zorunda kalmıştır.

DEWİ SHRİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bali ve Java halklarının inanışında ay tanrıçasının adı olup, aynı zamanda muson rüzgârları, pirinç tarımı ve ölümü kontrol ettiğine inanılmaktaydı. Tarlalar için gerekli tatlı suyu taşıyan nehirlerin çıktığı Kutsal Dağ'ı yöneten tanrıçanın Dewi Danuh adıyla bilinen bir formu da okyanuslara hükmetmekteydi. Söylenceye göre tanrı Batara Guru, Retna Dumilah adında bir kız yaratmış ama yarattığı güzelliğe kendisi âşık olmuştur. Retna, tanrının baskısından bunalınca birlikte olmak için kendi kendine çalan bir gamelan, hiç eskimeyen bir elbise ile hiç tükenmeyen bir yemek getirmesi şartlarını ileri sürmüştür. Tanrı habercisi Kula Gumarang'ı bu 3 sihirli nesneyi bulması için yeryüzüne göndermişse de haberci daha aradıklarını bulamadan kıza delicesine âşık olmuştur. Kız, haberciyi tanrının hışmından korumak için bir yaban domuzuna çevirmişse de sabırsızlanan Batara Guru kıza tecavüz etmiştir. Utancından ölen kızın gömülen bedeni pirinç, Hindistan cevizi, mango ve diğer nimetlere dönüşmüştür.

DHA Şİ ZHİ [Budist Mitolojisi] Çin'de bir dişi bodhisattvanın adı olup "en güçlü" anlamına gelmektedir.

DHAKHAN [Aborijin Mitolojisi] Kuzeydoğu Avustralya'da yaşayan Kabi halkının inanışında yarı balık yarı yılan formunda atalara ait bir ruhun adıdır. İnanışa göre Dhakan suların derinliklerinde ikamet edip, gökyüzünde gökkuşağı olarak görünmekteydi.

DHAMMAKAKKA [Budist Mitolojisi] Dharma çarkının adı olup, Benares yakınlarındaki Buda Geyik Parkında ilk vaazını verdiğinde harekete geçirildiğine inanılmaktadır.

DHAMMAPADA [Budist Mitolojisi] Kuddaka Nikaya'nın 26 bölüm ve 423 ayetten oluşan ikinci eserinin adı olup, Pali dilinde 'Dharma'nın Yolu' anlamına gelmektedir. Bir çeşit antoloji olarak değerlendirilebilecek dini vecizeler içeren Dhammapada, Buda'nın söz ve şiirlerini aktarırken Budizm'in tüm öğretisini tek başına vermemeyse de fikir edinilebilecek temel kaynaklardan birisi olarak görülmektedir.

Dhammapada'dan

1. Bütün benliğimiz, düşündüğümüzün sonucudur. Temeli düşüncelerimizdir, benliğimiz düşüncelerimizden kuruludur. Bir insan kötü bir düşünce ile konuşur veya davranırsa arabayı çekeni tekerlek nasıl izlerse acıda onu öyle izleyecektir.

4. 'Beni aldattı, beni dövdü, beni yendi malımı çaldı' bu gibi düşüncede olanlarda kin hiç dinmez.

5. Çünkü kin hiç bir zaman kinle dinmez. Kin aşk ile diner. Bu eski bir yasadır.

103. Bir insan bir dövüşte bin insanı bin defa yense ve bir başkasına yenilse, en büyük galip sonuncusudur.

121. Hiç kimse içinden: 'benim yanıma gelmez' diyerek kötülüğü hafife almamalıdır. Sular damla damla aksa bile bir kap dolar. Sağduyusu olmayan kimse azar azar yapsa bile kötülüğü içine toplar.

210. Hoş olanı ve hoş olmayanı kimse görmeye kalkışmasın. Hoş olanı görmemek acıdır ve hoş olmayanı görmemek gene acıdır.

246. Hayatı yok eden, yalan söyleyen, bu dünyada kendine ait olmayan şeyi alan, başkasının karısına göz diken;

247. Kendini sarhoş edici içkilere veren, daha dünyadayken kendi soyunun kökünü söküyor demektir (Moran: 69-70).

DHANİSTA [Hint Mitolojisi] Kötü niyetli bir tanrıçanın adı olup, Dakşa'nın kızı ve Çandra'nın eşiydi.

DHANU [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışta ok atarak insanlara işkence eden ölüler dünyası tanrısının adıdır.

DHANUS [Hint Mitolojisi] Vişnu tarafından kullanılan zafer okunun adı olup, Hindular tarafından kutsal kabul edilmekte, okyanusun çalkalanması sırasında üretildiğine inanılmaktaydı.

DHANVANTARİ [Hint Mitolojisi] Veda ve Puranalarda bahsi geçen güneş tanrısının adı olup, geç dönemde tanrı Vişnu'nun vücut bulmuş hallerinden birisi kabul edilmiştir. Okyanusun çalkalanması sırasında elinde nektar taşıdığı beyaz bir kapla ortaya çıkan Dhanvantari zamanla tanrıların hekimine dönüştürülmüş, Ayurveda (Yaşam Bilgisi) tanrısı olarak görülmüştür. Kuzey Hindistan'da Hindu ışık festivali Deepavali'den iki gün öncesine denk gelen Dhanteras günü Ayurvedacılar Dhanvantari'nin doğum gününü kutlamaktadır.

DHARA [Hint Mitolojisi] İndra'nın yardımcısı sekiz Vasu tanrısından birisi olup adı 'toprak' anlamındadır. Sanskritçe tutan veya koruyan

anlamlarına gelen kelime aynı zamanda mantra benzeri ayin konuşmaları için kullanılmaktadır.

DHARANİ [Hint Mitolojisi] Lakşmi'nin beden bulmuş formlarından birisinin adı olup Parasurama'nın karısıydı.

DHARMA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da "tanrıların düzeni" sonrasında dini kural ve geleneklerin tümüne (doğru felsefe, doğru din, doğru ilim) verilen isim olup, Sanskritçe Dharma, Japonca Daruma, Pali dilinde Dahmma olarak bilinmektedir. Ramayana ve Mahabharata destanları içerisinde sadece kavram olarak değil bir tanrı olarak da bahsi geçmekte ve Yama ile özdeşleştirilmektedir. Mahabharata'da Pandavaların en büyüğü Yudhişthira kardeşlerinden farklı olarak Dharma'nın oğlu olarak gösterilmiş, destan boyunca oğlunun erdemlerini sınadıktan sonra son olarak Pandu kardeşlerin cennete gireceği sırada köpek kılığına girerek oğlunu son bir teste tabi tutmuştur.

DHARMA ÇARKI Buda öğretilerinin sembolü niteliğinde olup, Buda kurallarını temsil etmektedir. Doğum, yaşam ve ölümün artarda sıralandığı samsaranın sembolik tasviri olan çarkta 6 kiriş çizgisi çarkı 6 ayrı parçaya bölmekte ve bu parçalar altı ayrı dünyayı tanımlamaktadır:

1. Tanrıların (Deva) dünyası
2. Asuraların, yarı-tanrıların, devlerin dünyası
3. İnsanların dünyası
4. Hayvanların dünyası
5. Hayaletlerin dünyası
6. Cehennem

1947'de Hindistan bayrağında 24 çubuklu bir Dharma Çarkı amblemi yer almış olup, 1972'de ise Sri Lanka ülkenin resmi amblemi olarak kabul edilmiştir.

DHARMAÇAKRA [Budist Mitolojisi] Manjuşri'nin görünümlerinden birisi olup, konuşmanın efendisi kabul edilmektedir.

DHARMADHATUVAGİŞVARA [Budist Mitolojisi] Bodhisattva Mangjuşri'nin görünümlerinden birisi olup beyaz tenli dört yüzlü, altı kollu bir adam formunda çift lotus üzerinde otururken tasvir edilmekteydi.

DHARMAMEGHA [Budist Mitolojisi] sManblalardan ve 12 bhumiden birisi kabul edilen şifa tanrısının adı olup "Dharma bulutu veya evrensel gerçek yağmuru ile ıslanmak anlamına gelmekteydi.

DHARMAPALA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde Dharma'yı iblisler ile Budizmin düşmanlarına karşı korumaya yemin etmiş sekiz korkunç varlığın adı olup, "öğretinin koruyucusu" anlamına gelmektedir. Dharmapala'yı oluşturan tanrılar Çin'de Hu Fa, Tibet'te Mahakala, Yama, Yamantaka, Hayagriva, Vaiśravana, Şri Devi, Çangpa, Prana Atma adlarıyla bilinmektedir.

DHARMAŞASTRA [Hint Mitolojisi] Yaratılış işe ilgili Sanskritçe dini ve hukuki görev yazıtların adıdır.

DHARMEŞ [Hint Mitolojisi] Surya ile özdeşleştirilen bir tanrı adıdır.

DHARTİ MATA [Hint Mitolojisi] Adına ilk olarak Purana yazılarında rastlanan bir ana tanrıçanın adıdır.

DHAT BADAN [Arap Mitolojisi] İslam öncesi dönemin Yemen kökenli tabiat tanrıçası olup özellikle ağaçlarla çevrili vahalarda tapınılmaktaydı.

DHATAR [Hint Mitolojisi] Adityalardan biri olan bir güneş tanrısının adıdır.

DHATRİ [Hint Mitolojisi] Adityalardan birisi kabul edilen bir güneş tanrısı olup, adı Sanskrit "yaratıcı" anlamına gelmektedir. Ayların, evliliğin ve ev yaşamının koruyucusu, sağlık ve şifa veren bir tanrı olarak görülmekte olup, Rigveda'da önemsiz bir konumda değilken sonradan Brahma'nın oğlu, Prajapati hatta bizzat Brahma olarak ortaya çıkmıştır.

DHATU [Budist Mitolojisi] Dört temel elementin (Toprak, su, ateş, rüzgâr) genel adıdır.

DHENU Bkz. İnek

DHENUKA [Hint Mitolojisi] Kansa tarafından Krişna'yı öldürmesi için gönderilen iblislerden birisidir.

DHİSANA [Hint Mitolojisi] Refah tanrıçasının adı olup, 'bilge olan' anlamına gelmekte ve Vedalarda bahsi geçmektedir.

DHOL [Hint Mitolojisi] Dünyayı boynuzları üzerinde taşıyan beyaz bir sığırın adıdır.

DHRİSHTADYUMNA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Drupada'nın oğlu, Draupadi ve Şikhandi'nin kardeşi olup, büyük savaş sırasında Pandava ordusuna komuta etmiştir. Babasının kafasını keserek öldüren Dronaçarya'yı savaş kurallarına aykırı olarak meditasyon yaparken öldürmüşse de savaşın 18. Gecesinde Pandava kampını basan Dronaçarya'nın oğlu Aşwatthama tarafından öldürülmüştür.

DHRİSHTAKETU [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Dhriştadyumna'nın oğlu ve Pandavaların komutanlarından birisi olup, Çedi, Kasi ve Karulaların lideri olan büyük bir araba savaşçısı (maharatha) olarak tasvir edilmektedir. Kurukshetra savaşı sırasında Drona tarafından öldürülmüştür.

DHRİTARAŞTRA 1. [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Pandava ailesinin ezeli düşmanı olan Kuruidi (Kausava) ailesinin atası olan Hastinapur kralının adıdır. Viçitravirya'nun dul eşi Ambika ile Vyasa'nın oğlu, Pandu ile Vidura'nın kardeşidir. Doğuştan kör olan kralın eşi Gandhari'den en büyüğü Duryodhana olup, Kauravalar adıyla bilinen 100 çocuğu doğmuştur. Oğullarının kardeş kavgasına sürüklenmesine engel olamayan kral karısı ile bir orman yangınında ölmüştür. Oğullarından Yuyutsu hariç tümü amcaoğulları Pandu oğullarıyla giriştikleri Kurukshetra savaşında ölmüştür. Dhritarashtra Pali dilinde Dhatarattha, Çince Çi Guo olarak bilinmektedir.

2. [Budist Mitolojisi] Katurmaharaja adıyla bilinen ve dört temel yönün koruyucularından birisi olup, doğu yönü ve beyaz renk ile ilişkilendirilmekteydi. İlahi müzisyen Gadharvaların

efendisi olan Dhritaraşta elinde bir mandolin ile tasvir edilmekteydi.

DHRUVA [Hint Mitolojisi] Kral Uttanapada ile eşi Suneethi'nin oğlu olup, Vasulardan birisiydi. Dhruva'nın adı Sanskritçe, Vedik dönemde kutup yıldızı evlilik ve sadakatin sembolü kabul edilen 'kutup yıldızı' anlamına gelmekteydi.

DHUNİ [Hint Mitolojisi] **1.** İndra tarafından yok edilen iblislerden (Dasa) birisi olup, Çumuri adlı bir başka dasa ile birlikte dolaşmaktaydı.

2. Hinduizm, Budizm ve Caynacılık dinlerinde yeryüzünde kadın cinsel organına benzetilen bir çatlak yüzünden kutsal kabul edilen mevkilere verilen isim olup, Şakti tapınımıyle ilişkili bir inanıştır.

Dhumavati

DHUMAVATİ [Hint Mitolojisi] Genellikle bir karga üzerinde tasvir edilen, kara derili, sarkık memeli, koca burunlu pis ve korkunç bir tanrıça olup, 10 Mahadivyadan birisi kabul edilmekte, cesetlerin et ve kemiğini yediğine inanılmaktaydı. Dhumavati, tanrıça Devi'nin korkunç görünümlerinden birisi olup, Sanskrit "Dumanlı" anlamına gelmekteydi. Bir söylenceye göre Sati adlı sadık ve sıradan bir kadınken kocası eve yemek getirmeyince adamı yiyerek Dhumvati'ye dönüşmüştü.

DHUMORNA [Hint Mitolojisi] Yeraltı tanrısı Yama'nın eşi olan bir tanrıçanın adıdır.

DHURJATİ [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın görünümlerinden birisidir.

DHYANİ BODHİSATTVA [Budist Mitolojisi] Samantabhadra (her nimete sahip), Vajrapani (şimşek taşıyan), Ratnapani (mücevher taşıyan), Avalokitesvara ve Visvapani'den (elinde her şey olan) oluşan 5 yaratıcı gücün adıdır. Dhyani Buda'dan doğan bu Dhyani-Bodhisattvalar dışında Samantabhadra, Vajrapani, Avalokiteşvara, Manjuşri, Maitreya, Akaşagarbha, Kşitigarbha ve Sarvanivaranavişkambhin adlı 8 koruyucu Bodhisattva daha bulunmaktaydı.

DHYANİ BUDA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde Buda'nın beş niteliğinin sembollerine verilen isim olup, bunlar Sanskritçe Vairojana, Akşobhya, Amitabha Ratnasambhava, Amitabha ve Amoghasiddhi adlarıyla bilinmekteydi. Sırasıyla bu beş Dhyani Buda'nın Çince karşılıkları Dari Rulai, Açu Rulai, Fo, Baoşeng Rulai, Çengjiu Rulai Japonca karşılıkları Dainiçi Nyorai, Şahuku Nyorai, Amida Nyorai, Hoşo Nyorai ve Fukujoyu Nyorai'dir.

Dİ GUAN [Çin Mitolojisi] Dünyanın yöneticisi olup, Çinlilerin dini hayatında önemli bir rol oynayan üç San-guan'dan birisinin adı olup suç ve günahı bağışlamakla görevlidir.

Dİ MANES Bkz. Manes (2)

Dİ PENATES Bkz. Penates

Dİ YA ile TİAN LONG [Çin Mitolojisi] Taoist edebiyat ve yazı tanrısı Wen Çang'ın iki hizmetkârının adı olup, Tian kelimesinin "gökyüzü", Di'nin ise yeryüzü anlamlarına gelmesi dikkat çekicidir.

Dİ ZANG [Çin Mitolojisi] Dört büyük Bodhisattva'dan birisinin adı olup, Çince 'dünyanın rahmi' anlamına gelir.

DİA [Roma Mitolojisi] İtalya'nın en eski tanrıçalarından birisi olup hakkında pek bir şey bilinmemektedir.

DİA GRİENE [Kelt Mitolojisi] İskoç efsanelerinde güneşin kızının adı olup, dev kadınların ülkesinde esir tutulurken Cailleach ile Brian tarafından kurtarılmıştır.

DİAB [Haiti Mitolojisi] Erkeklerin cinsel isteklerini kontrol eden bir iblisin adı olup, sembolü erkek cinsellik organıdır.

DİABLE TONNERE [Haiti Mitolojisi] Şimşek ruhunun adı olup, loa adı verilen tanrılardan birisidir.

DİABLESSE [Haiti Mitolojisi] Kadınların cinsel isteklerini kontrol eden bir iblisin adı olup, sembolü kadın cinsellik organıdır.

DİAN CECHT [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann klanından bir şifa tanrısının adı olup, kafası kesilenleri bile canlandırabileceğine inanılmaktaydı. Kardeşi Kral Nuada'ya savaşta kaybettiği elinin yerine gümüşten yenisini yapmıştır. Magtured savaşında ise ölümcül yaralıları büyülü gücünü aktardığı bir nehre sokarak iyileştirmeyi başarmıştır.

DİAN MASALANTA [Filipinler Mitolojisi] Aşk tanrıçasının adıdır.

DİANA [Roma Mitolojisi] Av, Tabiat, bereket ve doğum tanrıçasının adı olup, Yunan mitolojisindeki Artemis ve Selene kültürlerinin Cumae'deki Yunan kolonileri tarafından İtalya'ya taşınmasıyla Latin kültürüne adapte olmuştur. Artemis'in Zeus ile Leto'nun kızı olmasına karşın Diana'da Jüpiter ile Latona'nın kızıdır. Bazı yazarlar adı Latince Dius ('ışıklı') kelimesiyle ilişkili olup, 'parıldayan' anlamına gelen Diana'nın Latin kökenli bir tanrıça olduğunu iddia etmişlerse de Artemis ile ilişkilendirilmesinden öncesine ilişkin bir veri mevcut değildir.

Diana

Kadınların ve doğumun koruyucusu olmasının yanı sıra av tanrıçası olarak vahşi hayvanların yanı sıra ormanlarla da özdeşleştirilmiş, meşe ormanları onun adıyla kutsanmış zamanla ay tanrıçasına dönüştürülmüştür. Aventine Tepesi'nde bir tapınağı bulunan Diana adına her yıl 13 Ağustos günü festival düzenlenmekteydi. Ayrıca Tifanta'da ise MÖ 6. Yüzyıldan kalma bir tapınağı bulunmakta ve Nemi gölünde bulunan bir tapınağında Egeria ile birlikte tapınılmaktaydı. Hıristiyanlığın kabulünden sonra özellikle Ortaçağ'da Hekate ile birlikte cadıların lideri olarak görülmüştür.

Efesli Diana (Bulfinch, 1897)

DİANG [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Şilluk halkının inanışında ilk insan Omara'nın eşi ve Okva'nın annesi olan inek tanrıçanın adıdır.

DİARMAİT [Kelt Mitolojisi] Don'un oğlu ve Fionn mac Cumhaill'in evlenmek istediği Grainne'nin sevgilisi olan yetenekli bir savaşçıdır. Tam adı Diarmuid Ua Duibhne olan Diarmait bir keresinde tek başlına 3400 kişiyi öldürerek Fianna ve Fionn'u kurtarmayı başarmıştır.

DİAS [Yunan Mitolojisi] Bir söylencede Pelops ile Hippodameia'nın oğlu, Kleola'nın babasıdır.

DİASİA [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus adına Atina'da düzenlenen en büyük ve en eski festivalin adıdır. Bu festivalde tanrı Zeus daha önce bir yer altı iblisine ait olması muhtemel Meilikhios adıyla anılmaktaydı.

DİASPORA [Yahudi Mitolojisi] Yahudilerin Babil sürgününün (MÖ 586) ve Roma işgalinin (MS 136) ardından yabancı ülkelere dağılmasının adı olup zamanla vatanlarından uzakta yaşayan tüm halklar için kullanılmaya başlanmıştır. Yunanca 'dağılma; tohumların saçılması' anlamına gelen terimin İbranice karşılığı 'Galut'tur.

DİBBARA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında salgın hastalık getiren bir ruhun adıdır.

DİBOBİA [Afrika Mitolojisi] Kongo ve Gabon halklarının inanışında gökyüzü ile deniz arasında asılı duran bir örümceğin adı olup tanrı Mebega'ya dünyayı yaratmasında yardım etmiştir.

DİDAEON [Yunan Mitolojisi] Eurytus ile Antiope'un oğlu, İphitus, Klytius, Toxeus, Deioneus, Molion ile İole'nin kardeşidir.

DİDEVİVİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının kurduğu öldükten sonra tekrar dirileceğine inanmayı temel öğreti kabul eden bir ezoterik örgütün adı olup, üyeleri çeşitli sınavlardan geçerek önceden belirlenmiş kademelere yükselmektedir.

DİDİ Dahomey'de avcıları aslan saldırısından koruduğuna, onlara cesaret ve güç verdiğine inanılan bir çeşit uğurlu tılsımın adı olup bir parça aslan derisinden oluşmaktadır.

Aeneas'tan ayrılan Dido (Bulfinch)

DİDO [Yunan – Roma Mitolojisi] Tyre kralı Mutto veya Belus'un kızı veya Agenor'un kızı, Anna ve Pygmalion'un kız kardeşidir. Troyalı Aeneas kadınla aşk yaşadıktan sonra Mercury'nin kendisine Troyalılar için yeni bir kent kurma görevini hatırlatmasından sonra terk ettiği Kartaca kraliçesi durumunu gurur meselesi yapıp intihar etmiştir. Bir başka söylenceye göre ise Dido Kartaca'nın kurucusu olup, kocası Akherbas veya Sykhaeus erkek kardeşi Pygmalion tarafından öldürülünce öğrenince maiyetinde 80 kadın olduğu halde ülkesini terk ederek Kuzey Afrika'da gelerek büyük miktarda arazi satın almış, burada Kartha-Elissa'yı kurmuştur. Bununla birlikte komşu ülkenin kralı tarafından

kendisiyle birlikte olmazsa savaşla tehdit edilen kadın canına kıymıştır. Kartaca'da Roma dönemi başlayana dek Elissa'nın mezarının kutsal kabul edildiği bilinmektedir.

DİDOT PERCEVAL [Fransız Mitolojisi] Percival'in Grail kabının peşindeki maceralarını anlatan 13. yüzyıl Fransız yazmasının adıdır.

DİDYMEİA Didymaion (Didim) kentinde 4 yılda bir boğa kurban edilen ve spor karşılaşmalarını da içeren bir festivalin adıdır. Didymaion kentinde kehanet amaçlı kullanılan bir Apollon mabedinin varlığından festivalin bu tanrının kültüyle de ilişkili olduğu sanılmaktadır.

DİEDİEVAİTE [Baltık Mitolojisi] Doğruluğu şaibeli kaynaklara göre Litvanya kökenli ölüm tanrısının adıdır.

DİEGO DE ALCALA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1400–1463) Aşçıların koruyucusu olan azizin yortu günü 13 Kasım'dır. Söylenceye göre bir manastırda aşçı olarak çalışan Dioego yoksullara dağıtmak üzere gömleğinin içinde dışarı çıkardığı ekmekleri fark eden üstleri tarafından azarlanmışsa da gömleğini açtığında tüm ekmekler güllere dönüşmüştür.

DİEJUSTE [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında cömert bir tanrının adıdır.

DİERRA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Fulbe halkının inanışında tanrıça Waga'dunun yüzü kuzeye dönük formunun adıdır.

DİES [Roma Mitolojisi] Günün kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Hemera'nın karşılığıydı.

DİES NATALİS SOLİS İNVİCTİ [Roma Mitolojisi] 25 Aralık günü kutlanılan bir festival olup 'Yenilmez güneşin doğum günü' anlamına gelmektedir. Sol Invictus (Yenilmez Güneş) adı o dönemde Suriye tanrısı El ve Pers tanrısı Mithra gibi pek çok güneş tanrısını tanımlamaktaydı. Julius Caesar, MS 45 yılında Julien takvimini tanıttığında 25 Aralık, gündönümüne denk gelmekteydi.

DİES NEFASTUS [Roma Mitolojisi] Dindışı faaliyetlerin yasaklandığı güne verilen isim olup Latince 'kötü gün' anlamına gelmekteydi.

DİESPİTER Bkz. Dis Peter, Jüpiter

DİETRİCH 1. [Germen Mitolojisi] Gök gürültüsü tanrısının adı olup, İskandinav panteonundaki Thor'un karşılığıdır.

2. Bkz. Bernli Dietrich

DİEVAS Bkz. Dievs

DİEVA DELİ [Baltık Mitolojisi] Leton kökenli en önemli tanrı gök tanrı Dievs'in oğulları olup, güneş Saule'in Saules meitas adlı kızlarına evlenmek için talip olmuşlardır.

DİEVİNİ [Baltık Mitolojisi] Leton panteonunda evlerin koruyucusu önemsiz tanrıları tanımlamak için kullanılan genel bir ifade olup 'dievs'in çoğuludur.

DİEVO SUNELAİA [Baltık Mitolojisi] Litvanya panteonunda Dievaların oğullarına verilen genel isimdir. Ay tanrısı Menuo ile birlikte babalarının hizmetindedirler.

DİEVS [Baltık Mitolojisi] Leton gök tanrısı olup, adı Letonca 'gökyüzü' anlamına gelmektedir. Fince ve Estonca taivas, taevas eski Prusya dilinde deiwas 'gökyüzü, cennet' kelimeleriyle ilişkilidir. At veya araba üzerinde şapkalı ve kılıç taşırken tasvir edilen Dievs, Yunan tanrısı Zeus'a benzer özellikler göstermekteydi. Dievs'in iki veya üç oğlu Dieva deli Saule'nin kızlarına talip olmuşlardır.

DİEVTURİBA [Baltık Mitolojisi] Leton folklor ve edebiyatında eski Leton tanrılarına ve pastoralizme dönüşü amaçlayan dini ve felsefi bir akımın adı olarak geçen bir çeşit neo paganist öğretinin adıdır.

DİGAMBARA 1. [Hint Mitolojisi] Kali'nin çıplaklığına atıf yapan adlarından birisi olup, 'havayla örtünmüş' anlamına gelmektedir. Çıplak dolaşan ve mülk edinmekten kaçınan bir Caynacı mezhebi de Digambara olarak bilinmekteydi.

2. [Budist Mitolojisi] Yogambara'nın eşi olan bir tanrıçanın adıdır.

DİGAVİNA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malezya'da dişi bir cinin adı olup, insanlardan çaldığı yiyecekleri olağanüstü büyüklükteki vajinasında sakladığına inanılmaktaydı.

Digenes Akritas

DİGENES AKRİTAS MS 8. yüzyılda yaşadığı sanılan bir kahramanın 10. yüzyılda gezgin ozanlar tarafından yayılan hayat hikâyesini anlatan, Bizans ve Doğu folkloruna dair ortak öğeler barındıran Yunan dilinde yazılmış bir destanın adıdır. Suriyeli Müslüman bir emirin oğlu ve olağanüstü bir savaşçı olan kahraman Bizanslı bir komutanın kızına âşık olduktan sonra Hıristiyanlığa geçtikten sonra Bizans İmparatorluğu'nun sınırlarını ölene dek başarıyla korumuştur. Bizans-Arap mücadelesi 7. yüzyılda başlamış ve 11. yüzyıla dek sürmüş olup, bu dönemde Bizans sınır muhafızları Akritler olarak adlandırılmaktaydı. Digenes Akritas destanı iki bölümden oluşmakta olup, "Emirin Yolunda" olarak bilinen ilk bölümde Kapadokya bir Arap emiri tarafından işgal edilmekte, bu sırada emir bir Bizans komutanın kızına âşık olmaktadır. Eşinin etkisiyle Hristiyanlığı kabul eden ve

Bizans topraklarına yerleşen emir ile karısının Digenes Akritas adlı oğulları dünyaya gelmektedir. Digenes Akritas adlı ikinci bölümde ise tek başına 3 haydut liderini veya bir ejderhayı öldürebilecek denli olağanüstü cesaret ve güce sahip bir kahraman olarak tasvir edilen savaşçının hayatı anlatılmaktadır. Bir macerasında kendisine meydan okuyan kadın savaşçı Maximu'yu yenmiş ama sonradan ikili birbirine âşık olmuştur. Destanın sonunda tüm düşmanlarını yenen kahraman kendi inşa ettiği sarayında huzur ve barış içerisinde yaşadığı bildirilmektedir.

DİGHA NİKAYA [Budist Mitolojisi] Sutta Pitaka 'Konuşma Sepeti' adlı Pali dilindeki kutsal metinlerin 5 bölümünden birisinin adı olup 'Uzun Derleme' anlamına gelmektedir. 16. risalede Budanın son günleri anlatılmaktadır.

DİH [Hint Mitolojisi] Kuzey Hindistan'ın yerel tanrılarından birisidir.

Dİİ İNDİGETES [Roma Mitolojisi] Ölümünden sonra tanrılaştırılan kahramanlara verilen isimdir.

Dİİ MAURİ [Roma Mitolojisi] Kuzey Afrika'da bulunan yazıtlarda Roma dönemine ait Latince yazıtlarda kurtarıcı, yüce ve ölümüz unvanlarıyla anılan Berberi tanrılarının genel adı olup, yerel adları bilinmemektedir.

Dİİ PATRİ [Roma Mitolojisi] Atalara ait tanrılara verilen isimdir.

Dİİ SUPERİ [Roma Mitolojisi] Gökyüzü tanrılarına verilen isimdir.

DİİPOLEİA [Yunan Mitolojisi] Her yıl Skirophorion (Haziran) ayının 14. Günü Atina akropolünde Zeus Polieus onuruna öküz kurban edilen bir festivalin adıdır (Paus. I.14 4; Antiphon, 120.10). Dipolia adıyla da bilinen festival Suidas'ta yanlışlıkla Diasia festivaliyle karıştırılmıştır.

DİİVİKA Bkz. Dilwika

DİKAİOSYNE Bkz. Nekhmetawaj

DİKE [Yunan Mitolojisi] Ahlaki düzen ve adalet ile ilişkilendirilen tanrıça olup Zeus ile ikinci karısı Themis'in kızı olan üç Horae'den birisidir (Hes. Theog. I. 901).

Bkz. Astraea

DİKPALA [Hint Mitolojisi] Her biri bir yönle özdeşleştirilen Agni (güneydoğu), İndra (doğu), Kubera veya Agni (kuzey), Şiva veya Soma (kuzeydoğu), Surya (güneybatı), Vayu (kuzeybatı), Varuna (batı) ile Yama (güney) adlı 8 koruyucu tanrıya verilen isimdir.

DİKŞA [Hint Mitolojisi] Santana'nın eşi ve Ugra'nın annesi olan bir tanrıçanın adıdır.

DİKTAEUS [Yunan Mitolojisi] Dikte dağında bir mağarada büyümesine atfen Zeus'a verilen isimlerden birisidir.

DİKTE 1. [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Karme'nin kızı olan Giritli su perisi Britomartis 'in diğer adıdır.

2. Aynı zamanda Lassithiotika Ori adıyla da bilinen Girit adasında bulunan bir dağın adıdır. Zeus bu dağda Dikteo Andro adlı bir mağarada büyümüştür.

DİKTYNNA [Yunan Mitolojisi] Girit'in dağ ve avcılık tanrıçası Britomartis'in diktya (av amaçlı kullanılan ağ) kelimesi ile ilişkili olması muhtemel lakabıdır. Yunanlılarca Artemis'e eş tutulmaktaydı.

DİKTYS [Yunan Mitolojisi] Seriphos adasında yaşayan bir balıkçı olup aynı zamanda adanın kralı Polydektes'in kardeşidir. Bir sandık içinde adaya gelen Perseus ve annesi Danae'yi bulmuş ve koruyuculuklarını üstlenmiştir.

DİLBAT Bkz. İştar

DİLGA [Aborijin Mitolojisi] Kuzeybatı Avustralya'da yaşayan Karadjeri halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adı olup, Bagadjimbiri adı verilen iki oğlunun katillerini sütüyle boğunca oğulları hayata geri dönmüştür.

DİLİPA [Hint Mitolojisi] Daşa-Ratha ile Raghu'nun babasının adıdır.

DİLMUN [Mezopotamya Mitolojisi] Mezopotamya ile İndus Vadisi arasındaki ticaret yolu üzerinde bulunup, depo amacıyla kullanılan bakır madenleri ile ünlü bir diyar olup Telmun adıyla da bilinmektedir. Lagaş kralı Ur-Nanşe dönemine (MÖ 24. yüzyıl) ait bir kapı çukurunda "Dilmun gemilerinin yabancı diyarlardan haraç olarak kereste getirdiği" yazan bir yazıt bulunmuştur. MÖ 4. binyılın sonlarında Sümer kil tabletlerinde bahsi geçen mitolojik Dilmun'un kesin mevkii bilinmemekle birlikte bugünkü İran Körfezi üzerinde bulunan Bahreyn adası olduğu sanılmaktadır.

Sümer mitolojisinde Dilmun, Enki ile Ninhursag'ın ikamet ettiği "kutsal", "saf" ve "temiz" cennete verilen isim olup, bazen Güneş'in doğuş yönünü tanımlamak için de kullanılmaktaydı. Sümer yaratılış söylencesine göre Büyük Tufandan kurtulan Utnapiştim (Ziusudra) adlı kahraman tanrılar kendisine ölümsüzlük bağışlayınca Dilmun'a yerleşmiştir. Başlangıçta su olmayan Dilmun su tanrısı Enki'nin su ile doldurduğu yer güneş tanrı Utu'nun yardımıyla cennet bahçesine dönüşmüştür.

Sümer söylencelerine göre bir yandan Dilmun'da İnzak (Enzag) ile Meskilak adlı iki tanrı hüküm sürmekte bunlardan İnzak, bizzat Dilmun'da Doğu Arabistan (Agaru) tanrısı olarak da kabul edilmekteydi. Kült merkezi Failaka adası olan İnzak Yeni Babil döneminde Nabu ile özdeşleştirilmiş, Elam'da Ea ve İnşuşinak ile bir üçleme oluşturmuştur. Dilmun tanrıçası, İnzak'ın karısı veya annesi Meskilak'ın ise Ninhursaga'nın görünümlerinden birisi olduğu sanılmakta olup ayrıca Nin-Dilmun (Dilmun hanımı) olarak adlandırılmaktaydı. Bunlar dışında "Dilmun'un Şarpanitusu) olarak da anılan Lahamun adlı bir tanrıça daha Dilmun'da yaşamaktaydı.

DİLWİKA [Slav Mitolojisi] Sırp panteonunda avcılık tanrıçasının adı olup, etrafında atlılar ve tazılarla birlikte hızlı bir at üzerinde orman içerisinde dörtnala giden güzel bir kız olarak tasvir edilmekteydi. Çeklerce Devana, Sırbistan'ın Lusatia bölgesinde Diivika, Polonya'da ise Dziewona adıyla bilinen tanrıçanın Roma avcılık

tanrıçası Diana'nın kötü telaffuz edilmiş formu olduğu sanılmaktadır.

DİMBULAN [Aborijin Mitolojisi] Kadınlara başlangıçta iyi davranarak güvenlerini kazandıktan sonra zorla alıkoyup tecavüz eden yaratıkların adıdır.

DİMETOR [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un adlarından birisi olup 'iki analı' anlamına gelmektedir.

DİMİTROVDEN Bulgaristan'da kış mevsimini getirdiğine inanılan St. Dimitri (Demetrius) ile ilişkilendirilen günün adı olup kış başlangıcı kabul edilen 26 Ekim tarihine denk gelmektedir. St. Dimitri kış, buz ve karın efendisi kabul edildiğinden Mitrovden veya Dimitrovden gününden sonra yılın ilk kar yağışı beklenmektedir. Aynı zamanda evlilik ve nişanlanmaların başlamasına vesile kabul edilen gün 'horo' adı verilen geleneksel danslarla kutlanmaktaydı. Benzer şekilde St. George'un yaz mevsimini getirdiğine inanılmakta ve 6 Mayıs'ta Gergiovden adlı yaz başlangıcı festivali kutlanmaktaydı. Bkz. Mayıs Yedisi

DİMME [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında kadınlarda doğum sonrası yüksek ateşe ve ateşli çocuk hastalıklarına sebep olan dişi bir iblisin adıdır. An'ın kızı olan Dimme bir köpekle domuzu çıplak göğüsleriyle besle-yen kadın formunda tasvir edilmektedir. Akadlarca Lamaştu adıyla bilinmekteydi.

DİMOETES [Yunan Mitolojisi] Pelops ile Hippodamia'nın oğlu Troezen'in kardeşi olup yeğeni Euopis ile evlenmiştir. Karısı intihar ederken Dimioites'i lanetleyince, adam kıyıda dalgaların karaya vurduğu bir kadın cesedi ile birleşmiş, ceset çürüyünce umutsuzluktan intihar etmiştir.

DİMSAR [Mezopotamya Mitolojisi] Nusku ile özdeşleştirilen bir Akad tanrısının adıdır.

DİMSTE [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında ev halkının ev ateşinin koruyucu tanrıçası olup, eril formu Dimstipatis adıyla bilinmektedir.

DİN İnsan kaderine hükmettiği varsayılan doğaüstü güç veya güçlere güçlü inancın ve bu inancın çevresinde gelişen öğreti, değer yargıları, gelenekler ve tüm kurumsal yapıların adı olup, tarih boyunca çeşitli kültürlerde farklı formlarda gelişmiştir. Dinlerin tümünde kutsal gerçekliğin Tanrı olarak tanımlanması zorunlu olmayıp bizzat tanrı kavramını dışlayan dinler de bulunmaktadır.

Din, insan zekâ ve iradesinin doğa karşısında çaresizliği sonucu geliştirilmiş, tabiat olaylarını açıklama ve kabullenme düşüncesi ile birey ve toplumun davranış kalıpları oluşturmasına yardım eden kurumdur. Fiziksel olayları metafizikle açıklama çabası olarak da açıklayabileceğimiz din kavramı ile insanoğlu tabiattaki her türlü nesneyi 'kutsal olan' ve 'olmayan' olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ölü ataların ruhlarına ya da onlardan kalan eşyalara tapınma, animizm ve totemizm zamanla modern 'Tanrı' kavramının oluşmasını sağlamıştır.

DİNADAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Yuvarlak masa şövalyelerinden birisinin adı olup, Kara Breunor'un Mordred ve Agravain tarafından öldürülen kardeşidir.

DİNAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İsrailoğullarının atalarından Yakup'un ilk karısı Lea'dan olan kızı olup, Kenanlı bir prens tarafından kaçırılıp tecavüze uğrayınca ağabeyleri Şimon ile Levi kızın intikamını almıştır. Yaratılış kitabında bahsi geçip, "Dina tecavüzü" olarak bilinen olay Dinah'ın ailesinin yaşadığı Şehem'e gidince Kral Hamor'un oğlu Prens Şehem tarafından kaçırılmıştır. Şehem tecavüz ettiği kız ile evlenmek isteyince araya giren kral, kızı babası Yakup'tan istemiş, dostluk ve yüklü bir başlık parası önermiştir. Yakup'un oğulları bir intikam planı yaparak kraldan kentteki tüm erkeklerin sünnet olmasını istemiş istekleri kabul edildikten 3 gün sonra gizlice kente girerek kral ve oğlu dâhil olmak üzere tüm Kenan erkeklerini kılıçtan geçirdikten sonra kadınlar, çocuklar ve hayvanlar da dâhil olmak üzere gördükleri her şeye el koyup yağmalamışlardır. Yakup, oğullarına Kenanlıları bana düşman ettiniz diye yakınırken Şimon ile Levi babalarına Kız kardeşimize bir fahişe gibi mi davranmalıydı?" karşılığını vermiştir.

DİNAS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adı olup, Kral Mark'a kâhyalık yapmış, kimine göre Anjou dükü kimine göre ise Cornwall kralı olmuştur.

DİNDRANE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde Percival'ın kız kardeşinin adı olup, kardeşi Grail kabının peşindeyken o kraliçeyi kurtarmak için canını vermiştir.

DİNDYMENE [Anadolu Mitolojisi] Tanrıça Kybele'nin isimlerinden birisi olup aynı zamanda Frigya'da bulunan ve Kybele ve Rhea kültü ile ilgili bir dağın da adıdır. Yunanca metinlerde dağın adı Dindymon ve Dindymus formlarında da geçmektedir (Pliny Tabiat Bilgisi V.142; Sextus Propertius, III.22.3).

DİNEWAN [Pasifik Mitolojisi] Murray nehri havzasında yaygın bir söylenceye göre Rüya Zamanında yaşamış dişi bir emu kuşunun adıdır. Kötülüğüyle nam salmış Brolga adlı turna kuşu yaptığı dansını gıpta ile seyreden emu kuşuna kanatlarını keserse kendisi gibi dans edebileceğini söylemiştir. Dinewan, Brolga'nın yalanına inanarak kanatlarını kesmiş olup o günden sonra emu kuşları uçabilme özelliklerini kaybetmişlerdir.

DİNGİR [Sümer Mitolojisi] Sümer dilinde 'Tanrı' anlamına gelen kelime aynı zamanda Sümer panteonunun en önemli tanrısı 'An'ı nitelemekte olup çivi yazısı formunda tespit edilmiştir (Borger 2003 nr. 10). Dingir aynı zamanda yeryüzü anlamına gelen 'Ki' hecesinin karşıtı olup 'gökyüzü' anlamına gelmektedir.

DİNGS [Germen Mitolojisi] Frizye'de bulunan Roma taburlarınca tapınılan bir tanrı olup İskandinav Mitolojisindeki zafer ve adalet tanrısı Tyr'in karşılığıdır. Dings, Almanca "Salı" anlamına gelen Dienstag kelimesiyle ilişkilidir.

DİNKARD [Pers Mitolojisi] Ameşa Spentaların Zerdüşt'ü desteklemek için yeryüzüne inmelerini konu alan MS 9. yüzyıla tarihli bir yazmanın adıdır.

DİNOS [Yunan Mitolojisi] Diomedes'in atının adıdır.

DİOMEDES [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares ile Kyrene'nin oğlu, Biston halkına hükmeden bir Trakya kralının adıdır. Herakles, ülkesine gelen yabancıları etobur atlarına parçalatmasıyla ünlenmiş olan kralın kısraklarını çalmış, kendisini de öldürmüştür (Apollod. ii. 5; Diod. iv. 15). Hyginus'a göre Atlas'ın kendi kızı Asteria'dan doğma oğluydu (Fab. 250)

Diomedes elinde palladium ile

2. Tydeus ile Deipyle'nin oğlu ve Aegialeia ile Euippe'nin kocası olan Argos prensidir (Apollod. i. 8. 5). Troya Savaşı'na seksen geminin komutanı olarak katılmış, tahta atın içinde yer almış, tanrıça Athena'nın ahşap (palladion) heykelini kaçırmıştır. Diomedes, dedesi Oineus'tan Kalydon tahtını zorla alan Agrios oğullarından tümünü öldürerek intikam aldıktan sonra krallığı teyzesinin kocası Andraimon'a vermiştir. Helene'nin taliplerinden birisi olarak katılma sözü verdiği Troya savaşına Sthenelus ve Euryalus ile birlikte gitmiş çoğu zaman Atreusoğulları zaman zaman Odysseus ile yoldaşlık etmiştir. Diomedes, Akhilleus'un savaşa katılmasını ve Agamemnon'un kızı İphigenia'yı kurban etmesinde önemli rol oynayan Odysseus ile birlikte hareket etmiştir. Troya'da kahramanca dövüşen Diomedes Hektor ile Aeneas'ın karşısına çıkmaktan çekinmemiş hatta Aphrodite'i de yaralamayı başarmıştır (Hom. İl. viii. 110, v. 310, 335, 440). Paris'in ölümünden sonra kenti terk eden kâhin Helenus Odysseus tarafından yakalanınca şehirde bulunan Athena heykelinin Troya duvarları dışına çıkarılmadıkça şehrin düşmeyeceğini itiraf etmiştir. Bunun üzerine dilenci kılığına giren Odysseus ile Diomedes kentin içine sızarak Palladium'u çalmayı dahası Troya dışına çıkarmayı başarmıştır (Virg. Aen. ii. 163). Küçük İlyada'da Odysseus'un Diomedes'i sırtından bıçaklayarak heykeli kendine almak istediği ama kahramanın durumu son anda fark edip Odysseus'u kılıç sapıyla dövdüğü aktarılmıştır (Eustath. ad Hom. s. 822) Troya'dan Argos'a dönüşünde Aphrodite'in etkisiyle kendisini Hippolytus (Kometes veya Kyllabarus'unda adı verilmiştir) ile aldatan karısı Aigialeia'nın kurduğu tuzaklardan son anda kurtularak Hera tapınağına sığınmış oradan da Güney İtalya'ya Kral Daunus'un yanına gitmiştir (Dict. Cret. vi. 2; Tzetz. ad Lycoph. 609; Serv. ad Aen. viii. 9). Burada Daunus'un düşmanlarıyla çatışan Diomedes kral ile anlaşmazlığa düşünce tahtı ele geçirmeye çalışmış bir süre için başarılı olmuşsa da sonunda öldürülmüştür.

3. Aeson ile Alkimede'nin oğlu olup, sonradan İason olarak adlandırılmıştır.

DİOMOS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in âşık olduğu genç ve yakışıklı Attikeli bir genç olup Kollytos'un oğludur.

DİON [Yunan Mitolojisi] Apollon'u konuk eden bir Lakonia kralının adı olup, tanrı gördüğü konukseverliğe karşılık kralın Orphe, Lyko ve Karya adlı kızlarına kehanet yeteneği bahşetmiştir. Kızlardan ilk ikisi çıldırmış üçüncüsü ise ceviz ağacına dönüşmüştür.

DİONE 1. [Yunan Mitolojisi] Titanların kraliçesi, Zeus'un eşi ve Aphrodite'nin annesi olup Okeanos ile Tethys veya Atlas'ın kızlarından birisidir (Hesiod. Theog. 353).

2. [Roma Mitolojisi] Venüs'ün takma adlarından birisidir. Kimilerine göreyse Jüpiter'den Venüs'e hamile kalan annesidir.

DİONETA [Kelt Mitolojisi] 14. yüzyıl Galler söylencesi 'Arthur'un doğumu'nda bahsi geçen iki ayrı kişinin adıdır. Birincisi Gorlois ile İgraine'in kızı ve Arthur'un üvey kardeşi, diğeri Gwyar'ın ve Lleu'nun kızı Mordred ile Gwalchmai'nin (Gawain) kız kardeşidir.

DİONYSİA Her yıl Mayıs ayında Atina kentinde Dionysos onuruna düzenlenen tiyatro oyunlarının oynandığı bir festivalin adıdır.

DİONYSOS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Semele'nin (veya Demeter, İo, Dione ve Arge'nin) oğlu olan bağ, şarap, mistik coşku ve bereket tanrısı ama aynı zamanda tabiatın yaratıcı gücünün de sembolüydü (Hom. Hymn. vi. 56; Apollod. iii. 4. 3). Şarabın sarhoş edici özelliğinin yanı sıra sosyalleştirici, barış ve uygarlığa etkisini de temsil eden bu ikinci kuşak Olymposlulardan kadınsı tanrı Yunan ve Romalılarca Bakkhos olarak da adlandırılmış hatta İtalik Liber Pater ile de özdeşleştirilmiştir.

Yaşlı bir kadın kılığına giren Zeus'un kıskanç karısı Hera, Zeus'un sevgilisi Semele'yi Zeus'tan kendisine tüm haşmetiyle görünmesini istemesi konusunda kandırmayı başarmıştır. Altı aylık hamile olan Semele'nin arzusunu kıramayan Zeus'un şimşekleri yanlışlıkla kadını öldürünce tanrı oğlunu kadının rahminden çıkararak kendi kalçasına dikmiş ve süresi dolana kadar orada saklamıştır. Bir varyasyona göre çocuğu alevlerden kurtaran Zeus değil Hermes'tir (Apollon.

Rhod. iv. 1137). Böylece iki kere doğan anlamına gelen Dithyrambus lakabını alan tanrı önce Hermes'e emanet edilmiş o da tanrıyı büyütmeleri için Orkhemenos kralı Athamas ile ikinci karısı İno'ya teslim etmiştir. Hera'nın çocuğu tanımaması için Dionysos'a kız giysileri giydirilmişse de tanrıça çocuğu tanıyınca İno ile Athamas'ı delirtmiş bunun üzerine Zeus çocuğu Hindistan'da olduğu sanılan Nysa adlı dağa götürüp oğlak şekline soktuktan sonra büyütmeleri için buradaki su perilerine emanet etmiştir. Dionysos, burada satirlerden ve Pan'ın oğlu Silenus'tan şarap yapımını ve çiğnendiğinde insanı sarhoş eden sarmaşıkların keyif için nasıl kullanılacağını öğrenmiştir. Hera Dionysos'un yerini keşfedince genci çıldırtarak Nysa'yı terk edip Mısır ve Suriye üzerinden batıya doğru seyahat etmesine sebep olmuş, bu sırada Anadolu'da karşılaştığı yeryüzü tanrıçası Rhea tanrıyı arındırıp iyileştirmeyi başarmıştır. Dionysos, o günden sonra insanoğluna şarap yapımını öğretmek büyük çaba harcamıştır.

Dionysos

Bakkhant adlı yandaşlarıyla birlikte gittiği Trakya'da Kral Lykourgos tarafından kötü karşılanan tanrı hapsedilmekten zor kurtulup, Thetis'in yanına kaçmışsa da kralın tutumu aklını yitirerek ülkesinin kıtlığa sürüklenmesine sebep olunca kâhinlerin isteğiyle kol ve bacakları koparılarak öldürülmüştür. Kalabalık bir yandaş topluluğuyla birlikte gittiği Hindistan yolculuğu sırasında ilk zafer alayı ortaya çıkmış ardından Yunanistan'a dönmüş Thebai'de kendinden geçen kadınların kırlarda çılgınca koşturduğu Bakkahanalia bayramlarını başlatmıştır. Thebai kralı Pentheus insanların bilinçsizce hareket ettiği bu ayinlere karşı çıkınca çıldırtılan annesi Agaue tarafından parçalanmıştır. Naksos'a gitmek için bindiği Tyrrenieali korsanların yolcularını köle olarak satmak için Asya'ya yöneldiğini fark edince denizcileri çıldırtarak denize atlayıp yunus balıklarına dönüşmelerine sebep olmuştur. Naksos'ta Theseus tarafından terk edilen Ariadne'ye âşık olan tanrı kendisine sadakatle bağlı kalan kadının ölümünden sonra Zeus'a ölümsüzlük bağışlaması için yalvarmıştır. Dionysos son olarak annesi Semele'yi karşılığında Hades'e mersin bitkisini vererek yeraltı dünyasından kurtarmıştır. Dionysos kültünü tüm insanlığa kabul ettirdikten sonra yeryüzündeki görevini bitirdiğini anlayıp gökyüzüne diğer tanrıların yanına gitmeye karar vermiştir.

Kökler

Yakın zamana dek Anadolu veya Trakya kökenli olduğu sanılan tanrının adının Girit adasında Miken uygarlığına ait Linear B tabletlerde DI-WO-NI-SO-JO formunda bulunması (Kerényi, 1976) bu teoriyi tartışılır kılmıştır. Delphoi kâhinlerince tanrı Apollon'un emrine uygun olarak gerçekleştirilen Dionysos'a gizli tapım törenleri zamanla başlı başına bir dine dönüşmüştür. Boğa, yılan ve sarmaşık bu tanrının kültüne ait semboller olurken satirler, kentaurlar ve silenler de Dionysos ile özdeşleştirilmiştir. Dionysos, genellikle bir panterin sırtına binerken, panter spotu giyerken ya da panterlerin çektiği bir savaş arabası kullanırken tasvir edilmiştir. Bu tanrıya tapanlar onun vahşi hayvan formlarında ortaya çıktığına inanmaktaydı. Dionysos tapımı sırasında şarap içerek kendinden geçen insanlar, çılgınca dans ederek kırlık alanlara gider, tanrıyla özdeşleşmek adına buralarda karşılarına çıkan hayvanları canlı canlı parçalayıp yerlerdi. Atina'da 'Dionysia' ve 'Lenaia' festivalleri bu tanrıya adanmıştı. Dionysos dini ve ayinleri Orfik gizemciliğin ve Gnostik inançların öncülü kabul edilmektedir. Dionysos'un onuruna gerçekleştirilen geçit alaylarında yer altı ve yeryüzü cinleri maskeleri takan insanlar yer almakta bunların gerçekleştirdiği gösterilerin tiyatronun ortaya çıkmasını sağladığına inanılmaktadır. Dionysos festivalleri kış ve ilkbahar mevsimlerinde gerçekleştirilmekteydi. Roma Senatosu MS 186'de Bakkhanalia'nın kutlanmasını resmen yasaklamışsa da Dionysosçu mistik geleneğin birdenbire yok olduğunu söylemek zordur.

Etrüsklerce Fufluns adıyla bilinen Dionysos, Arkadia'da Akratophorus, Sikyon'da Akroreites, Boeotia'da Adoneus, 'kanun koyucu' ve Aegobolus 'keçi katili', Akhaea'da Aesymnetes 'efendi' olarak tanınmakta ayrıca Bromios 'gök gürültücü', Dendrites 'ağaçların efendisi', Eleutherios 'kurtarıcı' gibi lakapları da bulunmaktaydı.

DİORES [Yunan Mitolojisi] **1.** Akhilleus'un arabacısı Automedon'un babasının adıdır.

2. Amarynkeus'un oğlu ve Automedon'un babasıdır.

DİOSKURLAR [Yunan Mitolojisi] Tyndareus ile evli Leda'nın biri kocasından diğeri tanrı Zeus'tan olma iki oğluna verilen isimdir. Kastor ve Polydeukes (Pollux) adlı çocuklar, Helena ve Klytaimnestra'nın kardeşiydi. Leda, Zeus'tan hamile kaldığı gece insan kocasıyla da birleştiğinden ikizlerden Polydeukes ile Helen Zeus'un, Kastor ile Klytaimnestra ise Tyndareos'un soyundan gelmiş bu yüzden Diosokurlar bazen Tyandarlar (Tyandarydoi) olarak da anılmıştır (Plin. Historia N. x. 43; Serv. ad Virg. Georg. iii. 89; Horat. Carm. iii. 29, 64). Söylencenin bir varyasyonuna göre Zeus kuğu kılığında Leto ile birleşmiş bu yüzden kadın ikizleri doğurmamış

Sparta'da Taydeon dağında yumurtlamıştır. Kardeşlerden ölümlü olan Kastor iyi bir asker, koşucu ve at terbiyecisi olup, pek çok Olimpiyatta yarışıp, çoğunlukla kazanmışsa da Zeus'un oğlu olduğu için ölümsüz olan Polluks ise (Polydeukes) aklın gücüne sahiptir. Atina Kralı Thesus, kız kardeşleri Helena'yı kaçırınca Dioskurlar Attike üzerine yürümüş, Helena'yı kurtarırken, tahta Menestheus'u geçirmiş ve Theseus'un annesi Aithra'yı beraberlerinde götürmüşlerdir. Kalydon avına ve Argo seferine katılan ikizler ayrıca Peleus ile İason'un İolkus'ta yardım etmişlerdir.

Dioskurlar babaları Tyandreus'un kardeşi Aphareus'un oğulları yani amcaoğulları olan İdas ve Lygkeus'un düğününde Phoibe ve Hilara adlı gelinleri kaçırmış, bir söylenceye göre çıkan çatışmada Kastor ile Lygkeus ölmüş bir başkasına göre kızlardan çocuk sahibi olmuş, kuzenleriyle Arkadia'ya sığır çalmak için giderken aralarında anlaşmazlık çıkınca Kastor İdas tarafından öldürülmüştür. Zeus, bunun üzerine İdas'ı bir yıldırımla öldürürken Polydeukes'i yanına tanrılar diyarına almış ama o ölüler dünyasına giden ikizi olmadan gökyüzünde kalamayacağını söyleyince Zeus iki kardeşin birer gün arayla Olympos tanrıları arasında vakit geçirmesine izin vermiştir (Pind. Nem. x. 80; Apollod. iii. 10. 7; Hygin. Fab. 77). Dioskurların Hint-Avrupa mitolojisindeki Aşvinler ve Anglosakson mitolojisindeki Hengist ve Horsa ile benzerliği dikkat çekicidir.

Romalılar, Dioscuri veya Castores adıyla anılan ikizlerin Romalıların Latinlere karşı Regillus Gölü Savaşında zafer kazanmasına yardım eden kahramanlar olduğu iddiasıyla tapınmışlardır. Postumius Albus savaş sırasında ikizler onuruna bir tapınak inşa edeceğine söz vermiş ve Forum'da Vesta tapınağı karşısına inşa ettirmiştir. Eski Yunan'da başı sıkışan denizciler Dioskurlara geminin kıç tarafında beyaz kuzular kurban ederek fırtınaları dindirmeleri ve geceleri aydınlatmalarını dilerlerdi.

Her yıl 15 Temmuz günü Regillus zaferi kutlanırken ikizler onurlandırılmaktaydı. Sonradan Circus Maximus ve Circus Flaminius'da birer Dioskur tapınağı daha inşa edilmiştir (Vitruv. iv. 7; P. Vict. Reg. Urb. xi.).

DİOSCURİ Bkz. Dioskurlar

DİOTİMA MANTİNİCE [Yunan Mitolojisi] Atina'da bir salgın hastalığın yayılmasını önleyen kadın kâhinin adıdır.

DİOUNSİS [Anadolu Mitolojisi] Yunan panteonuna Dionysos adıyla kabul edilen bir Frig tanrısının adı olup, Zemelo'nun oğluydu.

DİOVİS PATER [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in eski adı olup sadece Diovis formunda da söylenmekteydi.

DİP Katalan halkının inanışında siyah bir köpek kılığında dolaşıp kurbanlarının kanını emen bir iblisin adıdır.

DİPA [Tibet Mitolojisi] Astamataralardan birisi kabul edilen bir ışık tanrıçasının adıdır.

DİPA TARA [Budist Mitolojisi] Sarı renk ile ilişkilendirilen önemsiz bir ışık tanrıçasının adıdır.

DİPAKİ [Hint Mitolojisi] Kama'nın adlarından birisi olup, 'alevci' anlamına gelmektedir.

DİPANKARA BUDA [Budist Mitolojisi] Gautama Buda'dan önceki ilk Budalardan birisi olup, adı Sanskritçe "ışık yapan" anlamına gelmekte, 100 bin yıl yaşadığına inanılmaktadır. Tibet'te Mar-me-mdsad Çin'de Ting-kuang-fo ve Ran Deng Fo (kuzuları aydınlatan kişi) adlarıyla bilinmekteydi. Uzakdoğu'da Buda'nın yaşamları üçleme formunda bilinmekte olup, Dipamkara geçmiş, Sakyamuni günümüz yani Gautama, Maitreya ise gelecek zaman Buda'sını tanımlamaktaydı.

DİPHTERA [Yunan Mitolojisi] Zeus'un insanoğlunun kaderini kaydettiği Amalthea adlı keçinin derisinin adıdır.

DİPTİ [Hint Mitolojisi] Önemsiz bir tanrıçanın adıdır.

DİR Bkz. Tir

DİRAE [Roma Mitolojisi] İntikam tanrıçaları olan Furyler için kullanılan adlardan birisi olup Latince 'korkunç' anlamına gelmektedir.

DİRGHAJİHVİ [Hint Mitolojisi] Tanrıların içeceği somanın tadına bakan iblisler kraliçesi olup, adı "uzun dil" anlamına gelmektedir. Tanrı İndra, Dirghajihvi'nin yağmasına engel olamayınca yakışıklı bir tanrı olan Sumitra'ya iblisi baştan çıkarma görevi vermiştir. Bununla birlikte vücudunda pek çok vajina bulunan iblis, tek bir penisi bulunan Sumitra'yı beğenmemiştir. Durumu öğrenen İndra yakışıklı tanrının tüm vücudunu penislerle kaplayınca Sumitra iblisin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Dirghajihvi, yakışıklı tanrıyla birlikte olurken sıkışıp hareketsiz kalınca tanrı İndra tarafından öldürülmüştür.

DİRİLİK SUYU Bkz. Âb-ı Hayat

DİRİLİŞ Çoğu din ve kültürde ölülerin öteki dünyada yeniden canlanacağına, bu dönemde yeryüzünde yarım kalan işlerin tamamlanacağı veya o zaman dek yapılan işlerin iyi ya da kötü yorumlanmasına göre kişinin ceza veya da mükâfat göreceğine inanılmaktadır. İsa'nın dirilip tekrar yeryüzüne inmesi Hıristiyanlığın en önemli dogmalarından birisidir.

DİRKE [Yunan Mitolojisi] Helios'un kızı ve Thebai kralı Lykos'un karısının adı olup, Zeus tarafından hamile bırakılan yeğeni Antiope'ye karşı kötü davrandığı için cezalandırılmıştır. Antiope utanç içerisinde Sikyon Kralı Epopeus'a kaçmışsa da Lykus tarafından zorla geri getirilirken, yoldaki bir mağarada gizlice ikiz oğulları Amphion ile Zethus'u doğurmuştur. Lykus, Dirke'yi kendisine zalimce davranan teyzesi Antigone'ye teslim etmişse de yıllar sonra kadın kaçmayı yeniden başarmıştır. Ömrünü Dionysus'a adayan Dirke'nin Kithareon dağında öldüğü yerden bir pınar çıkmıştır (Hygin. Fab. 7.).

DİRLİK SUYU Bkz. Ab-ı Hayat

DİRONA Bkz. Sirona

DİRSE HAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında 40 Namert'in dedikodusundan etkilenerek kendine tuzak kurduğu sandığı oğlu Boğaç Han'ı oklayarak öldürmeye teşebbüs eden bir Oğuz Beyinin adıdır.

DİS 1. Bkz. Disir

2. Bkz. Dis Pater

DİS PATER [Roma Mitolojisi] Başlangıçta bereket ve yeraltının maden zenginliği ile ilişkilendirilmesine karşın, zamanla yeraltı ve kısmet tanrısına dönüşmüşse de Pluto veya Hades'e tarafından asimile edilmiştir. Roma'da Prosperina ile birlikte saygı gösterilen Dis Pater onuruna her yüz yılda bir Ludi Tarentini adlı şenlik düzenlenmekteydi (Cic. de Nat. Deor. ii. 26; Virg. Aen. vi. 127).

DİSA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın eşi ve Sarga'nın annesidir.

DİSABLOT Bkz. Disir

DİSANİ [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının inanışında bereket ve ölüm tanrıçasının adı olup, Bagişt'in annesidir.

DİSCİPLİNA [Roma Mitolojisi] Kontrol tanrıçasının adı olup, Roma askerleri tarafından tapınıldığından Britanya ve Kuzey Afrika gibi imparatorluğun uzak köşelerinde bile sunakları bulunmuştur.

DİSCİPLİNA ETRUSCA Başta kehanet ve dini ayinler olmak üzere Romalılar tarafından da uygulanan başlıca Etrüsk öğretilerinin genel adıdır. Disciplina Etrusca kurban edilen hayvanın iç organlarına bakarak kehanette bulunma (libri haruspicini), düşen yıldırımlardan anlam çıkarma (Libri fulgurales) ve kentlerin kurulması, tapınakların kutsanması ile ilişkili gelenek ve ayinler (Libri rituales) üzerine yazılmış kapsamlı bir külliyattı.

DİSCORDİA [Roma Mitolojisi] Kavga ve çatışma tanrıçasının adı olup, savaş tanrısı Mars ve savaş tanrıçası Bellona'nın maiyetindedir. Yunan eşdeğeri Eris, Latin karşıtı uyum tanrıçası Concordia'dır.

DİSİR [İskandinav Mitolojisi] Bir grup kader ve bereket tanrıçasının ortak adı olup, tanrılaştırılmış kadın atalar oldukları sanılmaktadır. Disir, Eski Nors dilinde kadın anlamına gelen dis kelimesinin çoğul formu olup, Germen dilindeki karşılığı İdisi'dir. İskandinav kabilelerinin koruyucu ruhları olarak kabul edilen disir onuruna disablot adı verilen ayinler düzenlenmekteydi. Viga-Glums sagaya göre disablot kış ortasında düzenlenmekteyken, Hervarar sagaya göreyse Alfheim kralının kızının Ağustos ayında Thor'un kendisini kaçıranlardan kurtarmasından hemen sonra högr adı verilen sunakta bu ayini düzenlediği kayıtlıdır. Ayrıca Heimskringla'da yer alan St. Ofa'ın sağasında Gamla Uppsala'da disablot ayininin Şubat sonu ile Mart ayının başlarına denk gelen Goi ayında gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Batı Germenlerinde Disir kader ve bereketin yanı sıra savaş tanrıçaları olarak da algılanmıştır. Edda'da Valkürler ve Nornlar da disir grubuna dâhil edilmiştir ki bereket tanrıçası Frejya'nın adlarından birisinin Vanadis (Disir tanrıçası) olması da dikkat çekicidir.

DİSKUS [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun silahlarından birisinin adıdır.

DİSMAS [Hıristiyanlık] Hz. İsa ile birlikte çarmıha gerilen iki hırsızdan birisinin adı olup, İsa'ya günahlarından dolayı pişmanlığını bildirmiş ve krallığında kendisini unutmamasını istemiştir (Matta 27:38, Markos 15:27-28, Luka 23:33, Yuhanna 19:18). Bu yüzden 'İyi hırsız' ve "Tövbekâr hırsız" olarak da anılmıştır.

DİŞBUDAK AĞACI 1. [İskandinav Mitolojisi] Avrupa kıtasında yaygın olarak bulunan ve mızrak, balta gibi savaş gereçlerinin yapımında kullanılan ağaç İskandinav ve Kelt efsanelerinde önemli yer tutmaktadır. Dünya ağacı Yggdrasil'in dev bir dişbudak ağacı olduğuna ve tanrı Odin'in asasının yine dişbudaktan tapıldığına inanılmaktadır. İskandinav tanrıları Odin, Lodur ve Hoenir'in deniz kenarında gördükleri bir dişbudak ağacı kütüğünü oyarak ilk erkek ve kadını yarattıkları ve bunlara Ask ile Embla adını verdiklerine inanılmaktadır ki Eski Nors dilinde ask "dişbudak ağacı" anlamına gelmektedir.

2. [Anglosakson Mitolojisi] Kelimenin Anglosakson formu asec olup, Ortaçağ İngilizcesine asshe, modern İngilizceye ash formunda geçmiştir. Anglosaksonlar, dişbudak ağaçlarında dişil ruhların yaşadığına inanmış ve bunları "Dişbudak ağacı bakireleri" anlamına gelen *Askefruer* olarak adlandırmıştır.

3. [Yunan Mitolojisi] Hesiod, *İşler ve Günler* adlı eserinde Zeus'un üçüncü kuşak insanları (Bronz Çağ) dişbudak ağacı dallarından yarattığını yazmıştır. Ağaç perileri Dryadların dişbudak ağacında yaşayanlarına ise *Meliai* adı verilmektedir.

4. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonquin hakının inanışında yaratıcı tanrı okuyla bir dişbudak ağacını vurunca ilk insanlar ortaya çıkmıştır. Abenakiler ise dişbudak ağacının kabuğundan yaratılmış küçük yaratıklara *Pokweji-men* adını vermiştir.

5. [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da ağaçların 5 efsanevi bekçisinden üçünün dişbudak olduğuna inanılırken, neredeyse tüm kuzey Avrupa'da dişbudağın şifa veren bir ağaç olduğu düşünülmekteydi. Britanya'da yeni doğan çocukların sağlıklı büyümesine yardımcı olacağına inanılan bir çay kaşığı dolusu dişbudak ağacının özsuyu düzenli olarak çocuklara içirilmekteydi.

Bkz. Yggdrasil, Elma Ağaçları, Karaağaç

DİŞLİ VAJİNA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Cinsel ilişki sırasında erkeğin cinsel organını dişli vajinasıyla ısırarak koparan kadın veya çıngıraklı yılan formunda bir hilebaz ve kültürel kahramanın adıdır. Bkz. Vajina Yılanı

DİTAOLANE [Afrika Mitolojisi] Lesotho'da yaşayan Sotho halkının söylencelerinde bahsi geçen doğaüstü güçlere sahip bir kahramanın adıdır. Kammapa adlı canavar tüm insanları yiyip bitirmişse de hamile bir kadın saklanmayı başarmış, bir süre doğum yapan kadın çocuğuna boynunda bir tılsımla dünyaya gelmesine

atfen kâhin anlamına gelen Ditaolane adını vermiştir. Hızla büyüyen çocuk annesine dünyanın neden boş olduğunu sorduğunda canavarın varlığını öğrenmiş, yanına bıçağını alarak Kammapa ile savaşmaya gitmiştir. Canavar tarafından yutulmuşsa da paniğe kapılmayan kahraman canavarın bağırsaklarını keserek dışarı çıkmayı ve hasmını öldürmeyi başarmıştır.

DİTHYRAMBOS [Yunan Mitolojisi] Dionysos için sıkça kullanılan ve 'iki kez doğmuş' anlamına gelen bir takma isim olup zamanla bu tanrıya adanan tüm şarkı ve şiirlerin, hatta bu şiirlere özgü ölçünün de adı olmuştur. Aristoteles'e göre Yunan tiyatrosunun temeli olan Dithyrambos şarkıları el ele tutuşarak bir çember oluşturan elli erkek tarafından dans eşliğinde söylenmekteydi. İlk oyuncuların satir kılığına büründüğüne dair bir tanıklık olmamakla birlikte akla gelen bir ihtimaldir. İlk Dithyrambos şarkıları MÖ 7. yüzyıl civarında Atina'da ortaya çıkmış olup muhtemelen Yunanca'ya daha eski bir dilden miras kalmışlardı.

DİTİ [Hint Mitolojisi] Dakşa ile Veerni'nin kızı, Aditi'nin kız kardeşi, bilge Kasyapa'nın 13 karısından birisi, Marutlar ve Rudra, Jaya ve Vijaya ile Daityalar gibi çok sayıda iblisin annesi olan yeryüzü tanrıçasıdır. Rigveda'ya göre tanrı Mitra ve Varuna'nın Aditi ve Diti'ye baktıkları kaydedilmiştir (V: 62- 8). Vişnu Purana'ya göre (II, 79) daha önceki çocuklarını öldüren İndra'dan daha güçlü bir oğul doğurmak isteyen Diti büyüyle hamile kalmışsa da, uykuysa daldığında İndra gönderdiği bir yıldırımla karnındaki bebeği parçalara ayırmış böylece 49 savaşçı Marut ortaya çıkmıştır.

DİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dor asıllı bir Elis kralının adı olup Yunanca 'kutsal' anlamına gelmektedir. Oxylus, Elis'i istila ettiğinde iki tarafı temsil eden savaşçılar seçilmiş ve teke tek dövüşmüştür. Yay kullanan Elisli Degmenus'u sapan kullanan Pyraekhmes yenenince Oxylus, Dius'un yerine Elis kralı olmuştur (Pausanias, 5. 4. 1).

2. Priam'ın oğullarından birisi olup, Troya savaşı sırasında ölmüştür (Hom. İl. 24. 251).

3. Apollo'nun oğlu ve Meliter'nin babasıdır.

4. Anthas'ın oğlu, Anthedon'un babasıdır.

DİUS FİDUS Bkz. Sancus

DİVALİ [Hint Mitolojisi] Sanskrit 'ışıkların sırası' anlamına gelen terim Hindu ve Caynacıların en önemli dini festivallerinden birisinin adı olup, Kasım ve Aralık aylarında 5 gün boyunca kutlanmaktadır. 19. yüzyılın sonlarına dek köylülerin tezek yığınlarını çiçekler ve sunularıyla süsleyip tapındığı bir çeşit bereket festivali olarak kutlanırken günümüzde 1 Nisan şakaları yapılan eğlenceli bir bayrama dönüşmüştür.

DİVASPATİ [Hint Mitolojisi] İndra'nın adlarından birisi olup, 'havayı yöneten' anlamına gelmektedir.

DİVATA [Filipinler Mitolojisi] Akasya ağaçlarında yaşayan, perilere benzeyen tabiatın koruyucu ruhlarının adıdır. Engkanto adlı divata deniz kenarında yaşar ve balıkçıların koruyucusu olarak tanınırken Magbabaya adlı gökyüzü ruhu saz bir kulübede yaşamaktaydı.

DİVE Bkz. Dev

DİVES [Hıristiyan Mitolojisi] Latince "zengin" anlamına gelen terim İsa'nın Lazarus ile zengin adam hakkında anlattığı bir meselde gerçek adı bilinmeyen bir zengin kişiyi tanımlamakta kullanılmıştır (Luka 16:19–31) Zengin ama çok cimri bir kişi olan Dives, dilenci Lazarus'a masasındaki ekmek kırıntılarını dahi vermeyi çok görmüştür. Ortaçağ Avrupa'sında günahın sembol genellikle sırtında bir çuval para taşırken ve cinler tarafından rahatsız edilirken tasvir edilmekteydi.

DİVİRİKS [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da gökkuşağı tanrısının adıdır.

DİVİTİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da balıkçıların koruyucu tanrısının adıdır.

DİVJİ DEVOJKE Slovenya'da dağlık alanlarda yaşayan, ölümlülerden çirkin çocuklar doğuran ve fırtınalara sebep olan orman perilerine verilen isimdir.

DİVJİ MOZ [Slav Mitolojisi] Slovenya'da kimi zaman insanlara yardım eden kimi zaman yolculara saldırarak ölümlerine sebep olan olağanüstü güçlü yaratıklar olan insan görünümlü orman ruhlarına verilen isimdir.

DİVONİA [Kelt Mitolojisi] Galya bereket tanrıçasının adıdır.

DİVYAVADANA [Budist Mitolojisi] İmparator Asoka'nın maceralarını içeren 38 destanlık bir derlemenin adı olup MS 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

DİYİN DİNE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ve Arizona'da yaşayan Navaho halkının inanışında kutsal sayılan yaratıcı ve güç sahibi bir grup insana verilen isimdir. Apaçi halkınca 'haktin' adıyla bilinmektedir.

DİWE Pers folklorunda insana benzer formda boynuzlu dev hayvanların adı olup, ad ve kökenlerinin daeva ve devlerle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

DİZBAĞI NİŞANI İngiltere'de en yüksek şövalyelik nişanının adı (Most Noble Order of the Garter) olup, 1348'de Fransız tahtında hak iddia eden III. Edward döneminde başlamış, 1805'de yeniden canlandırılmıştır. Söylenceye göre Salisbury kontesi Joan bir balo sırasında kazayla jartiyerini düşürmüş, kral yerden aldığı jartiyeri kendi dizine dolarken "Honi soit qui mal y pense" (Hakkında kötü düşünen utansın) sözlerini sarfederek, kraliyet ailesi ve 25 şövalyenin dâhil olduğu geleneği başlatmıştır.

DJA MİNJU [Sibirya Mitolojisi] Yenisey nehrinin doğu yakasında yaşayan Enet (Yenisey Samoyedleri) halkının inanışında doğum ve yeryüzü tanrıçasının adıdır. Yeryüzüne büyük kayalar fırlatarak dağların oluşmasını sağlamış, ardından ilk kadın ve erkeği yaratmıştır.

DJADEK Bkz. Domovoi

DJAKOMBA [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Bakva halkının inanışında yaratıcı gökyüzü tanrısının adı olup, yeryüzündeki insanları yıldırımlar göndererek cezalandırmaktaydı. Bakva halkı kendini 'Djakomba'nın çocukları'

olarak anmakta ölümden sonra gökyüzünde tanrının yanında mutlu ve sonsuz bir hayat sürdüreceklerine inanmaktaydı.

DJALL [Arnavut Mitolojisi] Gençlik tanrısı olup, Hıristiyanlığın kabulünden sonra kötülük ile ilişkilendirilmiştir. Djall ve Dreqi Arnavutça 'şeytan' anlamına gelmektedir.

DJAMBU BAROS [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının inanışında meyveleri yenildiğinde insanoğluna sonsuz bir yaşam bahşeden hayat ağacının adıdır.

DJANBUN [Aborijin Mitolojisi] Ornitorenke dönüşen insanlara verilen isim olup, ateş çubuklarına hızla üflemenin bu dönüşüme sebep olduğuna inanılmaktaydı.

DJANGGAWUL KARDEŞLER [Aborijin Mitolojisi] Avustralya kıtasını yaratıp üzerini bitkilerle süsleyen 2 kız ve 1 erkek kardeşten oluşan 3 tanrının ortak adı olup, ölüler adası Baralku'dan geldiklerine inanılmaktaydı. Rüya zamanında yaşayıp insanoğluna güç kazandıracak totem bazı eşyalar toplayıp, kutsal şarkılar derleyen kardeşler güneş tanrıçası Yirrkalla'nın büyük kızı Bildjiwuraroiju, kız kardeşi Miralaidj ve erkek kardeş Djanggawul'dan oluşmaktaydı. Yeryüzünün çorak toprağını şarkılarla kutsadıktan sonra sopalarıyla derinliklerden su çıkarmış ve bitkiler ekmişlerdir. İnsanoğluna çeşitli ayin ve gelenekleri öğreten kardeşlerden kızlar cinsel organlarını uzatırken, erkek kendi fazlalığını kesmiştir.

DJAO THRAYA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında Menam nehri tanrıçasının adıdır.

DJATA [Endonezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Ngadju Dayak halkının inanışında yeraltında yaşayan yılan tanrıçanın adı olup, timsahların efendisidir. Su yılanı (Tambon) adıyla da bilinen tanrıça yaratıcı tanrı Mahatala'nın eşiydi.

DJEBAUTİ [Mısır Mitolojisi] Bir direğe tünemiş balıkçıl formunda tasvir edilen yerel bir tanrının adı olup, zamanla şahin başlı tanrı Horus tarafından asimile edilmiştir.

DJEHUTİ Bkz. Thoth

DJİEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ve doğu Ohio'da yaşayan Seneka halkının inanışında insan büyüklüğünde bir örümceğin adıdır.

DJİGONASEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ontario bölgesinde yaşayan Huron halkının inanışında altı kabilenin (Kayuga, Mohavk, Onondaga, Oneida, Seneka, Tuskarora) kurucusu olan efsanevi kahraman Deganivada'nın annesinin adıdır. Oğlunu doğurduğunda bakire olduğuna inanılan Djigonasee'nin öyküsünün Meryem Ana temasıyla benzerliği dikkat çekicidir.

DJİYİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında yiyecek sıkıntısı çekilen bir köyde doğan yetim bir kızın adı olup, bir gün köyde tek başına bırakıldığında güçlü bir şamana dönüşmüştür.

DJO [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında Mawu-Lisa'nın altıncı oğlu olup yeryüzü ile gökyüzü arasında yaşayan hava tanrısıdır.

DJOK [Afrika Mitolojisi] Uganda ve Kongo'da yaşayan Alur halkının inanışında insanlara yılan, taş gibi formlarda görünen ata ruhlarının adıdır.

DJOKHRANE [Roma Mitolojisi] Romalılara karşı isyan başlatan bir Berberi liderinin adı olup, Romalı bir askerle teke tek gerçekleştirdiği son mücadelesinde bir alakarga aşağı doğru süzülüp hasmının gözlerini öpünce öleceğini anlamış, çocuklarına asla bu kuşun etini yememesini vasiyet etmiştir. Bkz. Karga

DJU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Haida halkının inanışında elbiselerini savurarak kuzeydoğu yönünden yumuşak rüzgârlar estiren dişi bir ruhun adıdır.

DJUNGGUN [Aborijin Mitolojisi] Vodoy ile birlikte birbirlerinin kızıyla evlenmesine karşın anlaşmadan cayınca arkadaşı tarafından öldürülen kültürel bir kahramanın adıdır.

DJUNKGAO [Aborijin Mitolojisi] Kutsal totemlerini erkeklere kaptırınca sıradan kadınlara dönüşen savaşçı kadınlardan oluşan bir kabilenin adıdır. Bkz. Amazonlar

DO [Afrika Mitolojisi] Yukarı Volta'da insanlara kelebek formunda gözüktüğüne inanılan bereket ve yağmur tanrısının adıdır.

DO-GAKV-HO-VAD [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England'ın kuzeyinde yaşayan Abenaki halkının inanışında hayvanlar tarafından yenilmemek için yanlarında hayvanların çenelerini kapatmalarını engelleyecek bir sopa taşıyan küçük adamların adıdır.

DOBBİE Bkz. Brownie

DOBBY Bkz. Brownie

DOBHAR-ÇU İrlanda'da bir göl kenarında yaşadığına inanılan, kürkle kaplı bir gövdeye sahip bir köpeğin adı olup, kriptozoolojinin ilgi alanına girmektedir. Ayrıca Kinlough taşının Dobharçu tarafından öldürülmüş bir kadına ait olduğuna inanılmaktadır.

DOBİTT [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya yağmur ormanlarında yaşayan Mosetene halkının inanışında gökyüzünde yaşayan yaratıcı tanrının adıdır.

DOBİTTİR Bkz. Donbittir

DOBRYNYA NİKİTİÇ [Slav Mitolojisi] Bylina adı verilen manzum destanlarında bahsi geçen Kazanlı bir bogatyrin adı olup, İlya Muromets ve Alyoşa Popoviç ile birlikte Rus savaşçı kahramanlarının temel üçlüsünü oluşturur. Kiev prensi Vladimir'in emrinde olan bu üçlüde Dobrynya asillerin, Alyoşa rahiplerin, İlya ise köylülerin sembolik temsilcisi olarak yer almaktadır.

Dobrynya Nikitiç, Zabava Putyatiçnu'yu kurtarırken (1917)

Bir söylenceye göre Vladimir'in öz amcası yani gerçek bir prens Dobrynya, güzel şarkı söyleyen, satranç oynayabilen, okuma yazma bilen, diplomatik yeteneklere sahip entelektüel bir kahraman olarak tasvir edilmektedir. Dobrynya, çeşitli maceraları sırasında Kievli büyücü Morinka'yı yenmiş, bir ejderhayı öldürerek Prens Vladimir'in yeğeni Zapavu Putyatiçnu'yu kurtarmış, karısını ayartmaya çalışan Alyoşa'nın foyasını ortaya çıkartmış ve Moğol ordusunun yok edilmesinde başrol oynamıştır. Bir bylinada Dobrynya Nikitiç Moğol hakanı Batur'a elçi olarak gönderilmişse de taraflar anlaşamayıp savaşmaya başlayınca üstün gelen taraf Ruslar olmuş, sonunda Batur, Prens Vladimir'e haraç öder duruma düşmüştür. Dobrynya, hakkında söylenilen bir kehaneti de doğrulayarak Zmei Gorynytç adlı ateş soluyan ejderhayı çıplak elleri ve içine kum doldurduğu miğferini silah gibi kullanarak yenmeyi başarmıştır. Kahraman kılıcını çıkarıp canavarın kafasını keseceği sıradan Zmei Gorynytç merhamet dileyip bir daha hiçbir Rus'a zarar vermeyeceğine söz verince kahraman ejderhanın gitmesine izin vermiştir. Bununla birlikte ejderha yalan söylemiş havalandığı gibi Kiev'e uçarak Prens Vladimir'in yeğeni Zabava Putyatiçnu'yu kaçırmıştır. Olayı duyan kahraman kızı kurtarmış ve bu sefer canavara merhamet etmemiştir. Yunan mitolojisindeki Odysseus ve Penelope öyküsünü hatırlatan "Dobrynya ve Aloişa" adlı bylinada ise Alyoşa Popoviç, 7 yıldır seferde olan Dobrynya Nikitiç'in öldüğü dedikodusunu çıkararak herkesi inandırmış, böylece Prens Vladimir'in de onayıyla Dobrynya'nın karısı Nastasya ile evlenmek istemiştir. Bununla birlikte tam düğün sırasında yetişen Dobrynya Nikitiç, Alyoşa'yı yumruklayarak komployu ortaya çıkarmıştır. Bir bylinada dev bir kadın savaşçıya yenilen Dobrynya Nikitiç, katıksız bir Rus savaşçısı olmakla birlikte öyküleri halk nezdinde İlya Muromets kadar popüler olmamış, 1224 Kalka savaşında tatarlarla savaşırken ölmüştür.

DOBUN MERGAN [Moğol Mitolojisi] Alan Hoa'nın kocası ve Moğol halkının atasıdır. Erkek kurtla dişi geyiğin evliliğinden doğan Dobun Mergan'ın iki oğlu iki önemli Moğol klanının atası kabul edilmektedir.

DODA [Slav Mitolojisi] Sırp yağmur tanrıçasının adıdır.

DODİNEL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Belinant ile Eglante veya Bloie'nin oğlu olup 'vahşi' lakabıyla bilinmekteydi. Yuvarlak Masa şövalyesi olan Dodinel bazı öykülerde Percival ile özdeşleştirilmiştir.

DODO 1. Ocak ayının 25'inde çobanlar tarafından köyün evlerinin tek tek gezilerek seyirlik oyunlar eşliğinde un erzak topladıkları saya gezmesi geleneğinin Ağrı ilindeki adı olup 'dodoy' olarak da bilinmektedir. Bir genç sakal takılarak yaşlandırılır, sırtına öteberi sokularak kamburlaştırılır, bir elinde bastonu diğer elinde ise geleneğe adını veren dodoyu taşımaktadır. Dodoy, ahşap bir kepçenin çukur bölgesine ayna yerleştirilip, sap kısmına mavi boncuklar bağlanıp, tüyler yapıştırıldıktan sonra kepçenin baş kısmına da bir başörtüsü bağlanarak bebek formuna sokulmasıyla elde edilir. Yaşlı adam, yanında kadın kıyafeti giydirilen bir delikanlı 'gelin', evlerden toplanacak erzakları taşıyacak olan torbacı ve ellerinde sopa taşıyan üç koruyucu gençle birlikte (genellikle köyün çocukları ile birlikte) evleri dolaşırlar. Bkz. Kalanda, karakoncolos

2. [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında bir iblis ya da cadının adıdır.

DODONA [Yunan Mitolojisi] Kuzeybatı Yunanistan'da Efir bölgesinde bulunan bir tapınağın adı olup, Zeus ile yörede Dione olarak bilinen bir ana tanrıçaya (Rhea veya Gaia olabilir) adanmıştır. Homeros, İlyada'da yapı olmayan bölgede rahiplerin ayaklarını kirleterek yerde yatarak ayin gerçekleştirdiğini belirtmiştir (XIV, 234). Euripides'in Melanippe adlı yapıtında bahsettiği tapınak için MÖ 5. yüzyıl tarihçisi Herodot yörenin pre-Helenik dönemde de kutsallığını vurgulamaktadır. Bol miktarda güvercinin yaşadığı kutsal bir meşe korusunu barındıran Dodona'nın rahip ve Peleiades (Güvercinler) olarak adlandırılan rahibeleri meşe ağaçlarının hışırtısını yorumlayarak kehanette bulunurlardı. Rhodoslu Apollonius'un Argonaut efsanesinde Argo gemisinin kerestesinin Dodona'dan getirilen kutsal meşe ağaçlarından inşa edildiği belirtilmiştir.

DODONU [Mısır Mitolojisi] Nübye bölgesinde Nil nehri taşkınlarına sebep olduğuna inanılan bir tanrının adıdır.

DOGAİ [Melanezya Mitolojisi] Avustralya'nın kuzeyinde yer alan Torres Boğazı civarında bulunan Mabuiag adası halkının inanışında çocukları kokutmak için kullanılan hayali bir kadının adıdır. Anneler yaramazlık yapan önce

çocuklarına önce Dogai'nin onları kaçıracağını ardından öldüreceğini söylemektedir. Çocuğun gerçekten kaçırılıp, öldürülmesi halinde köyün erkekleri Dogai'nin peşine düşmekte, çoğunlukla su kenarında bir kaya oyuğuna saklanan yaratığın dışarıda kalan kolunu koparıp köye getirmektedirler. Sıradan kadınlar gibi giyinen Dogai uzun boylu, sıska bacaklı ve koca kulaklı olarak tasvir edilmekteydi.

DOGAİ [Melanezya Mitolojisi] Avustralya'nın kuzeyinde yer alan Torres Boğazı civarında bulunan Mabuiag adası halkının inanışında kötü yürekli bir savaş tanrısının adıdır. Dogaira'yı pasifize etmek için maske takılarak özel bir dans yapılır ya da kokmuş balık veya çürümüş Hindistan cevizi kullanılmaktaydı.

DOĞAN İLE BAYKUŞLAR Celalettin Rumi'nin Mesnevisinin (2: 4) ahlaki mesaj vermek isteyen sufi öykülerinden birisinin adıdır. Öyküye göre padişahın doğanı bir gün yolunu kaybederek baykuşların yaşadığı bir viraneye düşmüş, yuvalarını savunmak isteyen kuşlar tarafından gagalanmış ve ölüm tehlikesiyle yüz yüze gelmiştir. Baykuşların konuşmalarını duyan doğan "padişahın yanına gitmek istediği baykuşların viranesini beğenmediğini" söylemiştir. Bunun üzerine baykuşlardan birisi "doğanın padişahın cinsinden olmadığını hileyle yuvalarını ele geçirmek istediğini, doğanı öldürmeleri halinde padişahın yardıma gelmeyeceğini söylemiştir". Doğan ise bir tüyünün kopması haline padişahın baykuşların viranesini yıkacağını, baykuşsanız bile doğanlaşın! Derken öykü "Doğan, peygamberdir; baykuşlar ise halk" sözleriyle bitmiştir.

DOGEDAİ [Sibirya Mitolojisi] Yıldız tanrısı Selbon'un uşağı olup, Toklok adıyla da bilinmekteydi.

DOGİR [Afrika Mitolojisi] Nübye bölgesinde Nil nehri Nuhlarına verilen isimdir.

DOGODA [Slav Mitolojisi] Hafifçe esen batı rüzgârının tanrısıdır.

DOGU Japonya'da Jomon döneminde (MÖ 10.000-300) pişmiş kilden üretilen üretilmiş hamile kadın heykellerinin adı olup, bereket sembolü olarak kullanıldıkları sanılmaktadır.

DOGUMRİK [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının inanışında savaş tanrısının adıdır.

DOĞU KRALLARI Bkz. Magi

DOĞUM KORDONU Bkz. Plasenta

DOHKVİBUHÇ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Snohomiş halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

DOKANİKANİ [Melanezya Mitolojisi] Öteki dünya Bvebveso'da yetişen bir muzun adı olup, bu meyveyi yiyenin yeryüzüne geri dönemeyeceğine inanılmaktadır.

DOKİBATL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Washington civarında yaşayan Tvana ve Niskually halklarının inanışında insanoğlu dahil tüm canlı ve cansız varlıkların yaratıcısı olan ruhun adıdır. Hilebaz bir tanrı olan Dokibatl'ın adı "değiştiren" anlamına gelmekteydi.

DOKUEBUTH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seliş halkının inanışında tufandan kurtulan bir kişinin adıdır.

DOKUZ DÜNYA [İskandinav Mitolojisi] Evreni oluşturan dünyaların adıdır. Bunlar:

1. Asgard: Aesir tanrılarının evi
2. Vanaheim: Vanir tanrılarının evi
3. Midgard: İnsanların evi
4. Alfheim: Ak Elflerin evi
5. Jötunheim: Devlerin evi
6. Svartalfaheim: Kara elfler (cüceler) diyarı
7. Nifelheim: Soğuk ve karanlık buz diyarı
8. Helheim: Ölüler diyarı
9. Muspelheim: Ateş diyarı

DOKUZ ÖNEMLİ KİŞİ Ortaçağ Avrupa'sında yaygın bir halk söylencesinde idealize edilen 9 kişi olup bunların üçü Yahudi (Kitab-ı Mukaddes'ten Yeşua, Davud ve Yahuda Makabaeus), üçü putperest (Yunan-Roma dünyasından Hektor, Büyük İskender ve Julius Caesar) üçü ise Hıristiyandı (Kral Arthur, Charlemagne ve Bouillonlu Godfrey). Dokuz Önemli kişinin tasvirlerine Cologne katedralinde, Nürnberg Schöner Brunnen çeşmesinde ve Kuzey Fransa'da Château de Coucy'de rastlanmaktadır.

DOKUZ KUYRUKLU TİLKİ Bkz. Kitsune

DOLA [Slav Mitolojisi] İnsanoğlunun kaderini belirleyen bir ruhun adıdır.

DOLİKHENUS [Yakındoğu Mitolojisi] Romalılarca Zeus ile özdeşleştirilen Suriye fırtına ve savaş tanrısı olup, Baal varyantlarından birisi olduğu sanılmaktadır. Adını Suriye'nin Dolikhe kentinden alan tanrı Romalı askerlerce Jüpiter Dolichenus olarak adlandırılmış, MS 2-3. Yüzyıllarda özellikle Severan hanedanı döneminde popüler olan kültü Anadolu üzerinden Balkanlara dek yayılmıştır. Dolikhenus'un Roma ve civarında en az 17 tapınağı olduğu bilinmektedir. Boğa üzerinde ayakta duran sakallı bir erkek formunda tasvir edilen tanrının sembolleri iki başlı balta ve yıldırım demetiydi.

DOLİONES [Yunan mitolojisi] Argonautların seyahati sırasında çıkan bir gece çıkan fırtınada Argo gemisi kıyıya vurduğunda karanlıktan yolcuları tanımadan üzerlerine saldıran halkın adı olup kralları Kyzikos çıkan arbee sırasında ölmüştür.

DOLİUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un babası Laertes'in sadık ve yaşlı bahçıvanının adı olup İkarios tarafından esir edilip Penelope'ye hediye edilmiştir.

DOLON [Yunan Mitolojisi] Eumedes'in oğlu olan Troyalı bir gencin adıdır. Çok hızlı koştuğu için savaş sırasında casus olarak Yunanların gemilerine girmişse de Odysseus ile Diomedes tarafından yakalanıp tarafından öldürülmüştür. Dolon'un öyküsü Homeros'un İlyada destanının onuncu bölümü olan Dolonie'de anlatılmaktadır (Hom. Il. x. 314).

DOLOPS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lampos'un oğlu olup, Troya'da savaşırken öldürülmüştür (Hom. Il. xv. 52).

2. Hermes'in oğlu olup, Peiresiae ile Magnesa arasında bulunan mezarı Argonautlarca ziyaret edilmiştir (Apollon. Rhod. i. 584).

DOLOR [Roma Mitolojisi] Keder ve üzüntünün kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Algos'un karşılığıydı.

DOLUS [Yunan-Roma Mitolojisi] Kandırmaca ve kurnazlığın kişileştirilmiş formu olup, Erebus ile Nyx veya Aether ile Gaea'nın oğlu, Titan Prometheus'un çırağıydı.

DOLYA [Slav Mitolojisi] Rus halkının inanışında doğum anda insanların kaderini belirleyen bir tanrıçanın adı olup, evin içinde soba veya ocağın arkasında yaşamaktaydı. Sevimli yaşlı bir kadın formunda tasvir edilen tanrıça kızdırıldığında Nedolya veya Likho adlı yaratığa dönüşerek kötü şans getirirdi. Dolya'nın Sırp karşılığı Sreka'dır.

DOMACİ Bkz. Domovoi

DOMATİTES [Yunan Mitolojisi] Poseidon'a Sparta'da verilen isimlerden birisidir (Paus. iii. 14. 7.).

DOMBİ [Budist Mitolojisi] Gaurilerden birisi olan bir tanrıçanın adıdır.

DOMFE [Afrika Mitolojisi] Kurumba halkının inanışında rüzgâr, yağmur ve su tanrısının adı olup, insanlara ilk yiyeceği o sağlamıştır.

DOMİDİCUS [Roma Mitolojisi] Gelinin yeni evine güven içinde ulaşmasını sağlayan evlilik tanrısı olup Jüpiter ve Juno'nun da lakabıdır. Domidicus olarak da bilinmekteydi (August. de Civ. Dei, vii. 3, ix. 6.).

DOMİDUCA [Roma Mitolojisi] Çocukların evlerine güven içinde dönmesine yardım eden tanrıçanın adıdır.

DOMİDUCUS DOMİNAE [Kelt Mitolojisi] Roma döneminde Loire nehri tanrıçasının adıdır.

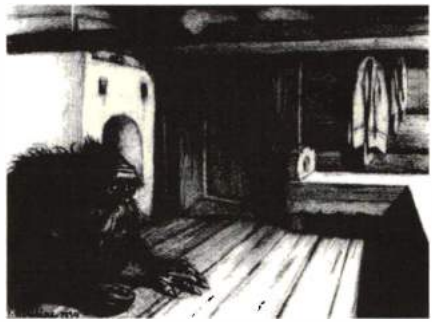
DOMİTİLLA Bkz. Nereus, Akhilleus ve Domitilla, St.

DOMİTİUS [Roma Mitolojisi] Kadını kocasının evinde tutan tanrının adıdır.

DOMNU [Kelt Mitolojisi] Kral İnneach'ın (Indech) anası Fomoryalıların ana tanrıçasının adı olup, Tuatha de Danann zaferinden sonra yerini Danu'ya bırakmıştır.

DOMOVOİ [Slav Mitolojisi] Rus köy evlerinde yaşadığına inanılan erkek ev ruhları olup, 'Efendi', 'Büyükbaba' (Deduşka) ve Arkadaş (Çelovek) adlarıyla da bilinmekteydi. Domovoi, yüzü beyaz sakallarla kaplı, yaşlı ve küçük bir adam görünümünde olup, bazı anlatılarda tüm vücudu kıllarla kaplı olarak tasvir edilen bir çeşit brownie (tomte veya ev iyesi) varyantıdır. Kötü huylu olmayan Domovoiler kapı eşiği ya da soba altında yaşamakta, evin bereketinin artması ve koruyuculuğu karşılığında ev sahipleri tarafından (geceleri) beslenilmekteydi. Herhangi bir sebepten dolayı mutsuz olan Domovoilerin ev sahiplerine eşek şakaları yaparak rahatsızlık verdiğine inanılmaktaydı. Büyükbaba domovoinin görevi ahırdaki atları tımar etmek olup, ahıra yeni eklenen atlar kendisine takdim edilmezse atın yeminin sürekli eksileceğine ve yelesinin hep dağınık kalacağına inanılmaktaydı. Paskalyadan önceki hafta veya Paskalya pazarı günü ev sahipleri eğer 7 inekten sağılmış sütten yapılan terayağını başlarına sürüp, yeni kıyafet ve ayakkabılarıyla gittiği kilisede ayin sırasında kendi etrafında dönerse eve döndüklerinde Domovoi onlara görünürdü. Bir aile yeni eve taşınırken eski evdeki domovoi de beraberinde götürmek isterse eski evin ocağından aldığı bir kömür parçasını yeni evin ocağında yakmalı dahası yeni evin yolu üzerine Domovoi'ye saygı için bir miktar tuz ve ekmek bırakmalıdır.

Domovoi inanışı aynı zamanda kehanet amaçlı kullanılmakta olup, ev sahipleri uyanmak üzereyken kendilerine yumuşak bir elin dokunduğunu hissederse talihlerinin açık, soğuk ve kaba bir dokunuş hissederlerse ise durumu kötü günlerin yakın olduğuna yormaktaydı. Söylenceye göre Svarog yeryüzü ve gökyüzünü yarattığı zaman kendisine isyan eden bazı ruhları cennetten kovmuş onlar da yeryüzüne ormanlara ve su kenarlarına yerleşenler kötü varlıklara dönüşürken çatı veya evlerin avlularına düşenler ise Domovoiler gibi insanlarla iyi ilişkiler kurmuşlardır.

Domovoi (Ivan Bilibin, 1934)

Domovoiler Rusya dışındaki Slav ülkelerinde de farklı isimlerle anılmakta ve bazı yerel özellikler taşımaktaydı. Bu ev ruhunun çeşitli varyantları Ukrayna'da Domoik, Slovenya'da Domovoj, Sırbistan'da Domaci, Polonya'da Domowoj, Çeklerce Dedek ve Djadek, Bulgaristan'da Stopan, Galiçya'da İskrzyçi, Karadağ'da Syenovik, Beyaz Rusya'da Tsmok adıyla bilinmekteydi. Bkz. Bannik, Tomte

DOMOVİKHA Rus halkının inanışında evin koruyucu ruhu olan Domovoi'nin karısı olup birlikte evin kilerinde yaşamaktaydılar. Domovikha'nın gönlü hoş tutulmazsa geceleri uyuyan çocukları uyandırıp ağlatarak evde huzursuzluk çıkarmaktaydı.

DOMUZ Erkek domuz pek çok kültürde şehvet ve erkekliğin sembolü olarak görüldüğünden Attis, Adonis, Ares, Mars, Odin, Osiris, Set, Tammuz, Vişnu ve Woden gibi kahraman ve tanrı bu hayvan ile ilişkilendirilmiştir. Yahudilerin pis bir hayvan olarak gördükleri için etini yemediği hayvan Çinlilerce orman ve zenginliğin sembolü olarak görülmüştür.

Varaha

1. [Hint Mitolojisi] Sanskrit karşılığı "varaha" olan hayvan Rigveda'da Marutlar, Rudra ve Vritra'nın lakabıyken, Vedik dönem sonrası Vişnu'nun onuncu avatarlarına dönüşmüştür. Vişnu, denizin derinliklerindeki kumlarda saklanıp yeryüzünü denizin dibine sürüklemek isteyen Hiranyakşa adlı bir iblisi öldürebilmek için bin yıl yabandomuzu kılığında saklanmıştır.
2. [İskandinav Mitolojisi] Kış gündönümlerinde Frey onuruna domuz kurban edilmekteydi. Savaşırken ölen kahramanların cenneti Valhalla'da düzenlenen şölenlerde Saehrimir adlı eti hiç bitmeyen sürekli yenilenen sihirli domuz yenilmekteydi.
3. [Pers Mitolojisi] Tanrı Verethragna'nın görünümlerinden birisi ve Mithra'nın hayvanıdır.
4. [Mezopotamya Mitolojisi] Papsukal veya Ninşaç adlarıyla tanınan domuzların tanrıların habercisi olduğuna inanılmaktaydı.
5. [Çin Mitolojisi] Domuz kuzeybatının koruyucusu olup cennete giderken sırtına Güneş'i taşımaktadır.

DOMUZBALIĞI KIZ [Mikronezya Mitolojisi] Bir çeşit yunus balığı türü olan domuzbalığı (Latince: Phocoena phocoena) formunda doğaüstü bir yaratığın adıdır.

DÔN [Kelt Mitolojisi] Arianrhod, Gwydion, Gilfaethwy, Gofannon, Eufydd, Elestron ve Amaethon'un annesi, Beli'nin karısı olan ana tanrıçanın adıdır. Galler efsane serisi Mabinogion'de bahsi geçmemekle birlikte İrlanda söylencelerindeki 'Danu'nun eşdeğeri olmalıdır.

DON JUAN TENORİO Çapkınlığıyla ün yapmış efsanevi İspanyol asilzadenin adı olup, Tirso de Molina tarafından yazılan *Seville çapkını ve Taş Misafir* (El burlador de Sevilla y convidado de piedra) adlı oyunla (1630) edebiyat dünyasına da girmiştir. Ulloalı bir komutanı kızını baştan çıkardıktan sonra öldüren Don Juan'ın ahlaksızlıklarından bunalan Fransiskenler onu manastıra çağırdıktan sonra öldürüp cesedini bahçede yakmışlardır. Kahramanın öyküsü Mozart'ın Don Giovanni operası, Dargomijsky'nin Taş Misafir (Kamjennyi Gost) bestesi, Gluck'un Don Juan balesi ve Richard Strauss'un Don Juan şiiri gibi müzikal çalışmalara esin kaynağı olmuştur.

DON QUİXOTE İspanyol yazar Miguel de Cervantes Saavedra'nın 1605 yılında yazdığı Marifetli asilzade La Mançalı Don Quixote (El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha) romanının aynı isimli kahramanıdır.

Yaşlı ve çılgın bir İspanyol hidalgosu (soyluluğun en düşük basamağı) olup, şövalye romanlarını okumaktan gerçeklik duygusunu yitiren Alonso Quixan, eski bir zırh giyip, başına da Mambrino'nun efsanevi miğferi niyetiyle bir berber tasını kafasına geçirmiş, saf köylü komşusu Sancho Panza'yı da uzaktaki bir adaya vali yapacağı sözüyle yanına uşak olarak almıştır. Gittiği bir handa kendisini Mançalı Don Quixote olarak tanıtan kahraman esir prensesleri kurtarmak ve kötülere karşı savaşarak ün kazanmak amacıyla cılız atı Rosinante ve Sancho Panza ile birlikte türlü maceraların peşinde koşmuştur. Sıradan han ve evleri şato, köylü kızlarını güzel prensesler, rüzgâr değirmenlerini kötü yürekli büyücüler olarak gören kahraman, Magripli kuklaları gerçek sanıp başlarını uçurmak ya da düşman askerler olarak algıladığı koyun sürülerine saldırarak başına okuyucuyu güldürecek olmadık işler açmıştır. Hayalindeki ideal kadın Dulcinea del Toboso zannettiği Aldonza Lorenzo adlı köylü kızının adamın aşkından haberi bile olmamasına rağmen kahraman sözde kendisine hayran diğer kızların sevgisini eliyle bir kenara itmeyi de ihmal etmemiştir.

Don Quixote, İspanyol dilinin en iyi kullanıldığı kitaplardan birisi olup iki bölüm halinde basılmıştır:

1. El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha (20 Aralık 1604 tarihinde Juan de la Cuesta'nın matbaasında basılmış, halka 1605 yılında satılmaya başlanmıştır)
2. Segunda parte del ingenioso caballero Don Quijote de la Mancha (yazarın ölümünden 1 yıl sonra 1615 yılında basılmıştır)

Cervantes'in Don Quixote karakteri pek çok yazar, müzisyen ve sanatçıya ilham kaynağı olmuş ayrıca TV ve beyazperde de birçok kez canlandırılmıştır.

DON SEBASTİAN (1554-1578) Alkazar savaşında Araplara karşı savaşırken öldürülen Portekiz kralının adı olup, ölmediğine halkının kendisine ihtiyaç duyduğunda geri döneceğine inanılmaktadır. Don Sebastian, Paul Foucher'in *Don Sébastien de Portugal* oyunundan esinlenerek yazılan Gaetano Donizetti'nin *Dom Sébastien* adlı operası (1843) sayesinde popüler kültüre mal olmuştur.

DON'UN ÇOCUKLARI Bkz. Tuatha Dé Danann

DONAR [Germen Mitolojisi] Töton şimşek tanrısının adı olup, İskandinav tanrısı Thor'un eşdeğeri olmalıdır. Anglo-Saxonlarca Thunar veya Thunor olarak anılan Donar güçlü, basit ve vahşi bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

DONATO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 4. Yüzyılda yaşamış Arezzo piskoposu olup, yardımcısı

Hilarion ile birlikte şehit edilen azizin yortu günü 7 Ağustos'dur.

DONBİTTİR [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında tatlı ve tuzlu suların hâkimi olan bir ruhun adıdır. Suyun dibinde yaşayan ve yanında taşıdığı bir zincirle suya girenleri dibe çeken Donbittir'e balıklara hükmettiğine inanan balıkçılar tarafından tapınılmaktadır.

DONELAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Kral Mark'ın sarayından bir şövalyenin adı olup, Tristram tarafından öldürülmüştür.

DONES D'AİGUA İspanya'nın kuzeydoğusunda yer alan Katalonya bölgesinde su kaynakları, göller, çeşmeler gibi içme suyu kaynaklarının civarında rastlanan su perilerine verilen isimdir. Katalan masallarında genellikle bir hazineyi koruduklarına inanılan, insanlara iyi davranan yaratıklar olarak bahisleri geçmektedir.

DONG YO DA Dİ [Çin Mitolojisi] Gök tanrısı Yu-huang'ın (veya Yu-di) yardımcısı olup, yeryüzünde yaşayan tüm varlıkların hayatını denetleyerek idare etmekteydi. Tanrının adı Çince 'Doğudaki dağ zirvesinin büyük efendisi' anlamına gelmektedir.

DONMUŞ SAKAL Bkz. Barbegazi

DONGMYEONGSEONG [Kore Mitolojisi] MÖ 37'de Kuzey Kore'de Kokuryeo krallığını kuran efsanevi kahraman Çumong, Jungmo, Domo ve Dongmyeongseongwang (Doğunun Kutsal Kralı) adlarıyla da bilinmektedir. Goguryeo krallığının kuruluş efsanesinden başta MS 414'de Jangsu tarafından dikilen Gwanggaeto dikilitaşı olmak üzere "Samguksagi", "Samguk Yusa", "Tong Myeong Wang-Pyeon" ve "Donggukyisanggukjip"gibi kaynaklarda söz edilmektedir. Söylenceye göre Dongmyeongseong güneş tanrısı Hae Mosu ile nehir tanrısı Habaek'in en küçük kızı Yuhwa'nın oğludur. Hae Mosu, nehirde yıkanan Yuhwa'yı görüp âşık olmuşsa da Habaek ilişkiyi onaylamamış, Hae Mosu'yu kovarken Yuhwa'yı Ubal nehrine göndermiştir. Yuhwa burada Tong Pu-Yeo kralı Geumwa'nın cariyesi olmuşsa da, güneş ışığından hamile kalarak bir yumurta dünyaya getirmiştir. Kadın yumurtayı koltukaltında saklamış, Geumwa durumu fark edince yumurtayı hayvanlara vererek yok etmek istemiş ama başaramamıştır. Bir süre sonra yumurtanın kabuğu kırılarak içinden bir erkek çocuk çıkmış, çocuğa savaş sanatlarındaki beceresinden dolayı "yetenekli okçu" anlamına gelen Jumong adı verilmiştir. Varlığı şüpheyle karşılanan özellikle Geumwa'nın Daeso ve Yongpo adlı oğulları tarafından şiddetle kıskanılan çocuk bir süre sonra kişiliği ve başarılarıyla herkesin övgü ve saygısını kazanmıştır. Jumong büyüdüğünde babasının rüyasını gerçekleştirerek Gojoseon topraklarını birleştirmeye çalışmış, güneye doğru ilerleyerek 5 Jolbon kabilesinin başında ilk Goguryeo krallığını kurmuştur. Dongmyeongseong burada hüküm süren Songyang adlı krala bir okçuluk yarışmasında meydan okumuş, hedef olarak gösterilen bir geyik ve yüzüğü vurarak rakibini yenmeyi başardıktan sona 7 gün içerisinde kendi sarayını inşa ettirmiştir.

Bkz. Habaek, Hae Mosu

DONGO [Afrika Mitolojisi] Nijer nehrinin yukarı havzasında yaşayan Songhay halkının inanışında insanları gönderdiği yıldırımlarla öldüren şimşek tanrısının adıdır. Ağzına aldığı suyu yeryüzüne tükürerek yağmur yağdıran Dongo insanoğluna kendine dua etmedikleri için ölümlü olduklarını söyleyip çeşitli dualar öğretmiştir.

DONN [Kelt Mitolojisi] İrlanda Ölüler Diyarı tanrısının adı olup, fırtına zamanı gemilerin batmasından sorumlu tutulmaktaydı.

DONNAR Bkz. Donar

DONTSO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında uçan bir habercinin adıdır.

DOODANG Amerikan folklorunda yüzmeyi öğrenmesine rağmen uçmayı merak eden kanat takınca düşüp ölen bir yaratığın adıdır.

DOON DE MAYENCE [Fransız Mitolojisi] Chansons de Geste'nin 2. bölümünde bahsi geçen hayali kahramanın adı olup Kutsal Roma imparatoru Charlemagne'a isyan etmiş bir barondur.

DOONDARİ [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'nın yanı sıra Sudan, Mısır hatta Orta Afrika'da da yaşayan Fula halkının inanışında yeryüzünün bir damla sütten yaratan yaratıcı tanrının adıdır. Sütten sonra, sırasıyla taş, demir, ateş, su ve ateşi yaratan tanrı son olarak gökyüzünden yeryüzüne inerek insanoğlunu yaratmıştır.

DOPPELGANGER [Germen Mitolojisi] Almanca 'çift yürüyen' anlamına gelip, insana eşlik ettiğine inanılan bir gölge veya hayaletin adıdır. Doppelgangeri sadece gölgenin sahibi, kediler ve köpekler görebilmektedir. Doppelganger insanı her zaman dinlemeye hazır olduğu gibi öğüt de vermekte ama kızdırıldığında zararlı olabilmektedir. İkiz ruhlara diğer kültürlerde de rastlanmakta olup İskandinav mitolojisinde Vardøger, Fin mitolojisinde Etiäinen ve Mısır mitolojisinde Ka bu inanışa örnek olarak gösterilebilir. İngiltere kraliçesi I. Elizabeth (ölümünde hemen önce), Alman yazar Johann Wolfgang von Goethe ve İngiliz şair Percy Bysshe Shelley ikiz hayaletlerini gördüklerini bildirmiştir.

DOR LE [Budist Mitolojisi] Tibet halkının inanışında bir iblisin adıdır.

DORAK [Hint Mitolojisi] Gökyüzünde bazen taşarak yeryüzüne yağmur yağmasına sebep olan bir gölette kocasıyla birlikte yaşayan tanrıça hasır kemerini gevşettiğinde cinsel organı açığa çıkarak şimşek çakmasına sebep olurken, kocası silahlarını birbirine vurarak gök gürültüsü sesi çıkarmaktaydı.

Bkz. Çigum Erum, Halia, Nimibatapa

DORİNA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında su aygırı formunda tasvir edilen avcılık tanrıçasının adıdır.

DORİPPA [Yunan Mitolojisi] Anius'un karısı ve Oenotropoe'nin annesidir.

DORİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos ile deniz tanrıçası Tethys'in kız kardeşi, Nereus'un karısı

olan bir deniz tanrıçasıdır. Yunanca adı 'cömert' anlamına gelen tanrı aynı zamanda 50 Nereid'in de anasıdır (Apollod. i. 2. 2; Hesiod. Theog. 240; Ov. Met. ii. 269).

2. Doris'in kızlarından (Nereidler) birisinin adıdır (Hom. Il. xviii. 45).

DORK ANKEĞ [Ermeni Mitolojisi] Babil tanrısı Nergal'ın ödünçlenmiş hali olup, Hayk'ın torunlarından birisi kabul edilmekteydi. Ermeni söylencelerinde deniz kıyısından düşman gemilerine yerden söktüğü büyük kayaları fırlatarak batmalarına sebep olduğu anlatılmaktadır.

DORKEUS [Yunan Mitolojisi] Hippokoon'un oğlu olup Sparta'da onuruna dikilmiş bir heroum bulunmaktaydı. Apollodorus tarafından Dorykleus adıyla anılan kahraman Sebrion'un (Tebrus) kardeşiydi (iii. 10. 5).

DORNAR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Pellimore'un oğlu ve Driant'in kardeşinin adıdır.

DOROBO [Afrika Mitolojisi] Masai halkının ilk insan olduğuna inandığı bir pigmenin adıdır.

DOROKUJİN Bkz. Dosojin

DOROTY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni evli çiftler, çiçekçiler, bahçıvanlar ve ebelerin koruyucusu kabul edilen azizenin adı olup, yortu günü 6 Şubat'tır. Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda kaleme aldığı Altın Efsane adlı çalışmasında 3. yüzyılda Caesarea valisi Fabricius tarafından putlara tapmayı ve evlenmeyi reddettiği için işkence edilen Doroty idam edilirken kendisine görünen bir melek bir sepet içerisinde 3 elma ile 3 gül getirmiştir.

DORR-KARİNG İsveç halkının inanışında odaların kapı arkasında yaşayıp odaya birisi girdiğinde mumu söndüren bir ruhun adıdır. Lapon halkı tarafından Upsakka olarak adlandırılmaktadır.

DORRADR [İskandinav Mitolojisi] Bir savaş 12 Valkürün insan bağırsaklarından örgü ördüğünü gören bir savaşçının adıdır.

DORULOS [Yunan Mitolojisi] Theseus tarafından öldürülen bir kentaurun adıdır.

DORUS [Yunan Mitolojisi] Helenlerin efsanevi annesi olan Hellen ile su perisi Orseis'in oğlu, Xuthus ile Aeolus'un kardeşi ve Dorların atasıdır (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke I.7.3, Diod. iv. 60). Farklı bir söylenceye göre ise Apollon ile Phthia'nın oğlu, Laodokus ile Polypoites'in kardeşi olup kardeşleriyle birlikte Aitolos tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 7. 6). Dor halkının ilk olarak Argolis, Sparta ve Mora Yarımadası'nda (Peloponnisos) Korinth'de yerleştiği bilinmektedir.

DORYKLUS [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın oğullarından birisi olup Ajax tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xi. 489).

DOSOJİN [Japon Mitolojisi] Şinto dininde yolcuların ve köylerin koruyucusu kabul edilen yol ve sınır tanrıları olup, özellikle kıtlık zamanlarında doğum ve bereket için yakarılmaktaydı. Dorokujin, Şakujin ve Sae-no-kami adlarıyla da bilinmekte genellikle insan çifti, erkek veya kadın cinsel organı formunda taş heykellerle sembolize edilmekteydiler. Japonya'da Dosojinler için yol kenarlarına dikilmiş hokora adlı küçük tapınaklara rastlamak mümkündür. Dosojin, fallus formunda tasvir edildiğinde kötü ruhlara karşı korumanın yanı sıra doğum ve evlilik ile de ilişkiendirilmekteydi.

DOTİS [Yunan Mitolojisi] Elatus veya Asterius ile Teselyalı Amphiktyone'nin kızı, olup adını Teselya'daki Dotia ovasına vermiştir. Dotis, Ares'ten Phlegyas'ı doğurmuştur (Apollod. iii. 5. 5).

DOU-MU [Çin Mitolojisi] İnsanların hayatları boyunca yaptıklarını ve ölümlerini kaydetmekle yükümlü bir tanrıçanın adıdır. Lotus tahtında lotus pozisyonunda otururken dört kafalı, üç gözlü ve sekiz kollu olarak tasvir edilmekte olup Taoist tapınaklarda Doumu'ya ayrılmış bir oda bulunmaktadır.

DOUBAN Binbir Gece Masallarında bahsi geçen bir doktorun adı olup, cüzzam olan İran şahı Younan'ı tedavi etmekle görevlendirilmiştir. Vezirlerinden birisi şaha doktorun kendisini öldürmeye niyetlendiğini söyleyince Younan doktorun öldürülmesi emrini vermiştir. Douban, şahtan bir günlüğüne izin isteyerek evine gitmiş ertesi gün idamına gelirken elinde içi toz dolu bir tas ve kitapla şahın huzuruna çıkmıştır. Doktor şaha kafasının kesilmesinden sonra kellesini tastaki toza koyarsa kanamasının duracağını ve bir süre daha kendisiyle konuşabileceğini bu sırada verdiği kitabı okumasını söylemiştir. Şah cellata doktorun kafasını kesme emri verirken kitabı okumaya başlamış, kesik kafa tas içindeyken Douban krala hangi sayfaları okuması gerektiğini söylemeye devam etmiştir ki bir süre sonra Younan kaskatı kesilmiş kitap sayfalarından zehirlendiğini anlamışsa da doktor ile birlikte o da çan vermiştir.

DOUL-KONG [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerlerin tanrılarının yaşadığına inandığı yerin adı olup, Sümerce 'kutsal tepe' anlamına gelmektedir.

DÖKKALFAR [İskandinav Mitolojisi] Yeraltında yaşayan cüce veya kara elflere verilen isim olup, kötü yaratılışta olmalarına karşın genelde sakinleştirilebiliyorlardı. Dökkálfar'ın tam tersi "Beyaz Elfler" olarak bilinen Ljósálfar olup, Snorri Sturluson'un 13. yüzyılda yazığı Nesir Edda ve 'Hrafnagaldr Ódins' (Odin'in Kargası Galdr) adlı şiirde her iki türden de bahsedilmiştir. Nesir Edda'da yer altı sakinleri için Dökkálfar teriminin yanı sıra Svartálfar (Kara Elfler) terimi de kullanılmış olup ilkinin elflerin yanı sıra cüceleri de içerirken ikincisinin sadece kötü elfleri tanımladığı sanılmaktadır.

DÖNE SULTAN [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Kaftancıoğlu varyantında bahsi geçip, P. N. Boratav tarafından Duna Hanım olarak anılan kadın kahramanın adıdır.

DÖRT ANAYÖN Pek çok kültürün söylencelerinde dört anayön (kuzey, güney, doğu ve batı) önemli yer tutmuş hatta tanrı olarak kişileştirilmiştir. Uzakdoğu ve Kuzey Amerika Yerlileri aynı

zamanda yönleri çeşitli renklerle özdeşleştirmişlerdir.

DÖRT ATLI Bkz. Mahşerin Dört Atlısı

DÖRT BİLGE [Yahudi Mitolojisi] Cennete gittiğine inanılan Ben Azzai, Ben Zoma, Elişa Ben Abuyah, Akiba ben Joseph adlı dört bilgeye verilen isimdir.

DÖRT ÇAĞ [Hint Mitolojisi] Puranalarda insanoğlunun yaşadığı dört çağdan (eon veya kalpa) bahsedilmekte olup, bunların adları sırasıyla Krta veya Satya, Treta, Dvapara ve Kali'dir. Bkz. Altın Çağ

DÖRT DEDE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Apaçi yaratılış söylencesinde toprağın içinden çıkıp, evrenin dengede tutmak için her biri dört anayönden birisine giden dört ataya verilen isimdir.

DÖRT EVANGELİST [Hıristiyan Mitolojisi] yeni Ahit'in kendi adlarıyla anılan bölümlerini oluşturan kitapların yazarları Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'ya verilen isimdir. Ortaçağ Avrupa'sında Matta kanatlı bir adam, Markos aslan, Luka boğa, Yuhanna ise kartal formunda tasvir edilmekteydi.

DÖRT GÖKYÜZÜ KRALI [Budist Mitolojisi] Her biri dört temel yönün birisiyle özdeşleştirilen tanrılar olup, Sanskritçe Lokapala (Dünyanın Bekçileri) veya Katurmaharaja (Dört Büyük Kral), Çince Feng Tiao Yu Şun, Japonca Şitenno (Dört Gökyüzü Kralı), Moğolca Maharanja, Tayland dilinde Çatumaharaça, Korece Çeonwang (Gökyüzü Kralları) olarak bilinmekteydiler. İnanışa göre Sumeru dağının eteklerinde Katurmaharajika cennetinde yaşayan dört tanrı Dharma'nın korumasındaki ordularıyla kötülüklere karşı savaşarak dünyayı korumaktaydı.

Dört gökyüzü kralı şunlardır:

1. Vaişravana (Kubera): Sarı renk ve kuzey ile ilişkilendirilen tanrı Yakşalarca izlenmektedir.

2. Virudhaka: Mavi renk ve güney ile özdeşleştirilen tanrı Kumbhandalarca izlenmekteydi.

3. Dhrtaraştra: Beyaz renk ve doğu yönüyle ilişkilendirilen tanrı Gandharvalarca izlenmekteydi.

4. Virupakşa: Kırmızı renk ve batı yönüyle ilişkilendirilen tanrı Nagalarca izlenmekteydi.

DÖRT YARDIMSEVER HAYVAN [Çin Mitolojisi] Dört ana yönü temsil eden dört ayrı yaratıktan oluşan grup olup Ssu Ling adıyla da bilinmekteydi. Bunlar:

1. Ç'i-lin (Batı) Geyiğin gövdesi, öküzün kuyruğu, atın toynaklarına sahip tek boynuzlu bir yaratık olarak tasvir edilir.

2. Feng-huang (Güney) Işık saçan Phoenix kuşudur.

3. Gui Hsian (Kuzey) Uzun hayatın sembolü olan kaplumbağa

4. Long (Doğu) Çin ejderhasının adıdır.

DÖVME İnsan cildi içerisine pigment içeren boyalar vererek çeşitli motifler çizme sanatının adıdır. Batı dillerine (tattoo), Tahiti, Tonga ve Samoa adaları dillerinde kullanılan tatau 'çizmek' kelimesinden girmiştir. Bununla birlikte Eski Mısır'da kamış ve yaprak boyaları ile yapıldığına dair kanıtlar bulunmakta, Eski Roma'da suçlu ve köleleri ayırt etmek için kullanıldığı bilinmektedir. Osmanlı dünyasına Cezayirli gemiciler sayesinde giren dövme sanatı 17. yüzyıldan itibaren yeniçeriler tarafından bulundukları ortayı belirtmek amacıyla da kullanılmıştır. Tarihin çeşitli dönemlerinde ilkel ve uygar toplumlar tarafından kişinin toplum içindeki statüsünü belirtmek, bir kişiye, din ya da inanışa sadakati vurgulamak, kötü ruhların istenmeyen etkilerinden korunmak amacıyla da kullanılmıştır.

DRA MİNYAN [Tibet Mitolojisi] Beş dünyadan birisi kabul edilen ölüler diyarının adıdır.

DRAC Fransa'da nehir kenarındaki mağaralarda yaşadıklarına inanılan su cinlerine verilen isimdir. Söylenceye göre şekil değiştirebilen su cinleri ahşap veya altın tabak çanak formuna girerek, nehir kenarındaki kadınların kendilerini görmesini sağlar, kadın tabağı almak için geldiğinde onu yakalayıp su altına çeker ve zorla çocuklarına bakıcılık yaptırırlardı.

DRACULA (1431–1476) Güney Transilvanyalı olup Osmanlılarca Kazıklı Voyvoda lakabıyla da anılan Romanya Voyvodası veya Eflak Beyi Vlad (Vladimir Tepeş) tarihi bir karakter olmasına karşın zamanla yöre folkloru ve Batı edebiyatında vampire dönüştürülmüştür. Bir söylenceye göre Osmanlının kendine gönderdiği elçiler sarıklarını çıkarmayınca adamları sarıklarını kafalarına çivileterek öldürmekle kalmamış ayrıca çok sayıda Müslüman'ı da kazığa oturtarak katletmiş, bir başkasına göreyse dilencileri sokaklardan toplatmış sarayında yedirip içirdikten sonra kabul ederlerse tüm sıkıntılarına son vereceğini bildirmiş adamlar memnuniyetle kabul edince de hepsini canlı canlı yaktırmıştır.

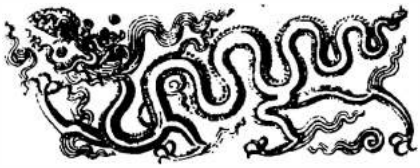
İrlandalı yazar Bram Stoker'ın (1847-1912) Dracula isimli romanının Transilvanya'da yaşayan aynı isimli kahramanı ise tarihi karakterden farklı özelliklere sahip güzel kadınların kanını içen bir vampirin olarak tasvir edilmiş, modern folklor, edebiyat ve sinemada sıkça tekrarlanan vampir imgesinin temelini oluşturmuştur. Sessiz film Nosferatu, Bela Lugosi'nin Dracula serisi vampir filmlerinin başlangıcı olurken günümüze değin çok sayıda vampir konulu film yapılmıştır.

DRAG gŞED [Tibet mitolojisi] Hayagriva tarafından yönetile 8 kötü Lamaist tanrının adıdır.

1. Brahma (Tşangs-pa)
2. Hayagriva (rTa-mgrin)
3. Kubera (Rnam-thos-sras)
4. Lçam-Sring
5. Mahakala (Mgon-po)
6. Sri (Lah-Mo)
7. Yama (gŞin-rje)
8. Yamantaka (gŞhin-rje gsed)

DRAGOBETE Romen halkının inanışında Baba Dokia'nın oğlu olup, Dragomir adıyla da bilinmekteydi. 24 Şubat gününün adandığı Dragobete gününde kuşların çiftleştiğine, insanlar nişanlanmasının uğurlu olduğuna inanılmaktaydı.

DRAGOMİR Bkz. Dragobete

Vietnam'dan bir dragon tasviri

DRAGON Büyülü veya ruhani özelliklere sahip efsanevi dev yılanların adı olup, folklorik açıdan farklı bölgelerde farklı orijinlerden doğmuştur ve neredeyse tüm dünya kültürlerinde çeşitli varyantları mevcuttur. Çin ve Japon dragonları yardımseverken, Hint-Avrupa halklarının folklor ve mitolojisinde dragonlar tıpkı yılanlar gibi kötü ve tehlikeli olarak tasvir edilmektedir. Ayrıca dragonlar, bazı kültürlerde mitolojik bir canavar olarak görülmeyip gerçekten yaşadığına inanılan bir canlı varlık olarak düşünülmektedir. Bu durumda ister istemez dinozorların nesli tükenmeden önce insanoğlu ile karşı karşıya geldiği ve birbiriyle ilintisiz çok sayıda kültürde masal ve efsaneler aracılığıyla anılarının yaşatıldığını akla gelmektedir. Dragonların varlığını açıklamak için geliştirilen bir diğer teori ise insanların inşaat kazısı ya da başka sebeplerle toprak altında dinozor fosilleriyle karşılaştığında dev boyutlarda kemiklere sahip bu yaratıkların milyonlarca değil sanki yeni ölmüş yaratıklar olarak algılanıp, fosillerin kendi efsanelerini yaratmasıdır.

Dragonların varlığına MÖ 2600-2000 arasında kaydedilen Mezopotamya uygarlıklarının yaratılış mitolojilerinde bile rastlanılmaktadır. Babil yaratılış efsanesi Enuma Eliş'te dragon benzeri yeraltı yaratığı Tiamat ile yavrusu Marduk'un mücadelesi anlatılmaktadır. Marduk, kendisini yutmak isteyen Tiamat'ı oklayarak öldürdükten sonra yaratığın bedeninden dünya şekillenmiştir. Sümer söylencelerinde Uşumgal adlı bir yılandan bahsedilmekteyse de bunun bir kral için mecazen sarf edilmiş olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

İştar Kapısı üzerinde dragon tasviri (Babil, MÖ 600)

Eski Mısır'da benzer bir görevi tanrı Re veya Seth üstlenmiş ve Apep adlı dragonu (veya yılanı) öldürmüştür. En eski Dragon tasviri ise MÖ 600'de Babil kralı Nebukadnezzar'ın yaptırdığı İştar kapısı üzerinde bulunmaktadır. Akad ve Babil söylencelerinin etkisi Eski Ahit'e de yansımış olup, Babil tanrısı Marduk, yaşlı dragon Tiamat'ı, Yahudi efsanelerinde ise Elohim, Leviathan adlı canavarı öldürmüştür.

Yunan mitolojisi de dragon öyküleriyle doludur.

- Zeus 100 yılanbaşına sahip Typhon'u öldürmüştür;
- Typhon'un yavrusu Ladon altın elmaların bulunduğu Hesperidlerin bahçesini korumaktadır
- Herakles 12 görevi sırasında Ladon ile Hydra adlı dragonları alt etmiştir
- İason, Argo gemisiyle Kolhis'e giderek Altın Postu koruyan ejderhayı öldürmüştür.
- Apollo, Delhi'de Pytho adlı dev yılan veya dragonu öldürmüştür
- Thebes'in kurucusu Kadmus, altın ibikli dragonu öldürmüş ve canavarın dişinden Thebes halkını oluşturmuştur.

Eski Ahit'in yanı sıra Yeni Ahit'te de dragonlardan bahsedilmekte, Vahiy Kitabında (20: 2) Şeytan Büyük Dragon olarak anılmaktadır. Tıpkı eskiçağ masal kahramanları gibi Hıristiyan azizleri de Saint George ve Saint Mercurialis (İtalya-Forli kenti piskoposu) dragon öldürürken tasvir edilerek kahramanlıkları perçinlenmiştir. Söylenceye göre Kapadokya'da bir köyün koyun sürüsüne musallat olan dragonu sakinleştirmek için köyün kızlarını kurban etmeye başlamıştır. Köy kızlarından geriye sadece prenses kaldığında St. George ortaya çıkarak dragonu öldürerek kızı ve köyü kurtarmıştır. Ortaçağ Avrupa'sında çok sayıda dragonlar pek çok öyküye konu olmuşlarsa da kılıç büyüklüğünde dişleri olan 12 fil büyüklüğündeki Fransız ejderi Tarasque bunların en ünlüsüdür. Ülkeye 21 yıl kan kusturan canavar bir kutu kutsal su ve iman gücü dışında hiçbir silahı olmayan Saint Martha tarafından alt edilmiş, adına bir kilise edilen bölgenin adı da canavara atfen Tarascon olarak değiştirilmiştir.

İskandinav mitolojisinde genel olarak 'orm' olarak anılan ayrıca Völsunga Saga'da bahsi geçen Fafnir, Beowulf'da kahramanın canı pahasına öldürdüğü dragonun yanı sıra Türklerce ejderha, Farslarca Azi Dahaka, Hititlerce İlluyankas, Traklarca Zum, Zuml, Çerkezlerce Şable, Bulgarlarca Zmbi, Ruslarca Zmey, Ermenilerce Hahrahmani olarak anılan yaratıklar da diğer dragon varyantlarıdır. Dragonların başında sihirli güçleri olan drakonit adlı bir taşın bulunduğuna inanılmaktaydı.

Altın sarısı, yeşil, mavi ve diğer renklerde ve çoğunlukla kanatlı tasvir edilen Uzakdoğu dragonları insanlara karşı iyi davranan, yağmurun yağışını hatta nehir ve okyanus gibi su kitlelerini kontrol eden yaratıklar olarak düşünülmüştür. Bu yüzden Uzakdoğu dragonlarının tapınakları su kenarlarına inşa edilmiştir ki Çin'de Pekin yakınlarındaki Kara Dragon Gölü tapınağı bunların en ünlüsüdür. Komünizm öncesinde ilahi dragon Çin'in sembolü kabul etmekte hatta Çinliler kendilerinin "Ejderha

soyundan geldiklerini" (Lung tik Çuan ren) kabul etmekteydi. Yine Uzakdoğu'da erkek dragonların kadınlarla birleşip insan yavruları olduğuna inanılmaktaydı ki Çin ve Japon imparatorları ejderha soyundan geldiklerini iddia etmişlerdir. Ayrıca Çinliler ilk insanı yaratan Nu Kana adlı tanrıçanın yarı insan - yarı dragon olduğuna inanmaktaydı. Japonlar ise Ryugu adı verilen deniz dibinde yaşayan deniz tanrısı Ryujin'in tıpkı Kore deniz tanrısı Yongwang gibi dragon formunda olduğuna inanmaktaydı. Hint mitolojisinde tanrı İndra'nın öldürdüğü kozmik dragon Vitra ile Budist inanışta Swat nehrinde yaşayan Apalala, Endonezya mitolojisinde bir dağın tepesinde yaşadığına inanılan Kinabalu ile Hawaii'de yaşayan yarı tanrıça Mo-o-inanea diğer belli başlı doğu dragonlardır.

Bkz. Ejderha, Ateş ejderhası

DRAGON AVCISI Avrupa ve Kuzey Amerika'ya göçen Avrupalıların yeni kıtaya taşıdığı öykülerde çoğunlukla bir prenses hatta krallığı kurtarmak veya sadece canavarın koruduğu hazineyi elde etmek için, atı, köpek ve yardımcılarıyla birlikte tehlikelerle dolu bir yolları aştıktan sonra dragonu öldürerek muradına eren kahramanların adıdır. Dragon çoğunlukla uçabilen, ateş püskürten bazen birden fazla başa sahip devasa ve kötü yaratıklar olarak tasvir edilmektedir. Çok sayıda benzeri bulunup popüler kültürü önemli ölçüde etkileyen bu öykülerin en ünlüsü Saint George'a aittir.

DRAKO [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır. Artemis kendisini yıkanırken çıplak gören Aktaeon'u geyiğe dönüştürünce Drako dâhil sahibini tanımayan köpekleri adamı parçalamışlardır.

DRAKONİT Bkz. Dragon

DRAKULU [Polinezya Mitolojisi] Fiji adası halkının inanışında Ölüler Diyarı'nın girişi olan iki mağaradan birisinin (diğeri: Cibaciba) adıdır.

DRAUG [İskandinav Mitolojisi] Batık gemilerin yerlerini ve yaklaşan fırtınaları denizcilere haber veren su ruhlarının adı olup, boğularak ölmüş denizciler olduklarına inanılmaktadır. "Yeniden dolaşan" anlamına gelen Draugr veya Draug, İsveç, Danimarka ve Norveç'te Draugen, Faroe adalarında Dreygur, İzlanda'da Draugur adlarıyla bilinmekteydi.

DRAUPADİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Pançala kralı Drupada'nın olağanüstü güzellikteki kızı olup, Pandavalar adıyla bilinen 5 erkek kardeşin (Yudhiştira, Bhima, Arjuna, Nakula ve Sahadeva) ortak karısıdır. Savaş sonra erdiğinde Yudhiştira Hastinapura kralı, Draupadi ise Indraprastha kraliçesi olmuştur. Destan boyunca Krişna, Pançali, Yajnaseni, Mahabhaartii ve Sairandhri adlarıyla da anılan kadın her kocasından birer tane olmak üzere Prativindhya, Sutasoma, Srutakirti, Satanika ve Srutakarma adlı 5 oğul doğurmuştur.

MÖ 1400-1000 arasında yaşandığı sanılan olayları kapsayan Mahabharata'ya göre kızını Pandavalardan üçüncü kardeş Arjuna gibi büyük bir savaşçıyla evlendirmek isteyen kral Drupada bir okçuluk turnuvası (svayamvara) düzenleyerek kızını ödül olarak vereceğini bildirmiştir. Pek çok katılımcının arasından Arjuna yarışmayı kazanmışsa da eve döndüğünde annesi Kunti kendisine her ne kazandıysa kardeşleriyle bölüşmesi gerektiğini söylemiş böylece tüm kardeşlerle birlikte yatacak olan Draupadi'nin çok kocalı yaşamı başlamıştır. Pandavaların en büyüğü Yudhiştira'nın taht mücadelesi verdikleri düşman kuzenleri Kauravaların en büyüğü Duryodhana ile oynadığı bir zar oyununu kaybedince Pandavalar 12 yıl boyunca ormanda yaşamak zorunda kalmıştır. Sürenin sonunda diğer kuzenleri Krişna'nın da yardımını alan Pandavalar, büyük savaşta Kauravaları yenmeyi başarmışlardır. Bununla birlikte savaşın sonundaki gece baskınında Aşvatthaman tarafından öldürülmüştür. Destanın sonunda Yudhiştira ebedi mutluluğunu yasamak üzere kardeşleri ve Draupadi ile birlikte cennete kabul edilmiştir. Güney Hindistan'da tanrıça gibi tapınılan Draupadi onuruna tapınaklar inşa edilmiş olup, Puducherry yakınlarında düzenlenen bir festivalde onun için ateşte yürünmektedir.

DRAUPNİR [İskandinav Mitolojisi] Odin'in Balder'in cenaze töreninde yaptığı gibi gerektiğinde kendini çoğaltabilen sihirli yüzüğünün adı olup, Aesir hazinelerinden birisidir. Loki'nin kaya cücesi Andvari'den aldığı yüzük aynı zamanda başka bir cücenin de adı olduğundan kim tarafından yapıldığı konusu muğlaktır.

DRE [Tibet Mitolojisi] Eski ataların halkı olup dağ tepelerinde yaşamak için ormanlık yurtlarını terk etmişlerdir.

DREBKULS [Baltık Mitolojisi] Bir Leton deniz tanrısının adıdır.

DREM [Britanya Mitolojisi] Dremhidydd'un oğlu ve Kral Arthur'un Gallerli kapıcısının adıdır.

DREMHİDYDD [Kelt Mitolojisi] Drem'in babasıdır.

DREPANE [Yunan Mitolojisi] Demeter'in tırpanının adıdır.

DRESAEUS [Yunan Mitolojisi] Polypoetes tarafından Troya savaşında öldürülen Lydyalı bir savaşçının adı olup, Theiodamas ile su perisi Neaera'nın oğludur.

DRESTARATA [Endonezya Mitolojisi] Java adası efsanelerinde Koravalar adıyla bilinen 100 erkek çocuğun babası olan kör kralın adı olup, kral Abiasa ile kraliçe Ambiki'nin oğludur.

DRİANT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Pellimore'un oğlu ve Dornar'ın kardeşi olan Yuvarlak Masa şövalyesinin adı olup, Gavain tarafından öldürülmüştür.

DRİFTA [İskandinav Mitolojisi] Rüzgârla oluşan kar yığınlarının tanrıçasının adı olup, Thrym'in kızı, Frosti, Jokul ve Snoer'in kız kardeşidir.

DRİMAKOS [Yunan Mitolojisi] Khios adasına çalışmak için getirilen kölelerden bazıları kaçarak dağlara yerleşmiş ve Drimakos liderliğinde soygun yaparak geçinmeye başlamışlardır. Başına ödül konan Drimakos sevdiği bir adamın kendisini öldürüp ödülü almasına izin vermiştir.

DRİTHELM, St. [Hıristiyan Mitolojisi] St. Bede'nin İngiliz Halkının Tarihi adlı çalışmasına göre yortu günü 1 Eylül olan bir azizin adı olup, MS 693'de vefat eden Drithelm, gömülmeden hemen önce dirilmiş, ailesine Araf, Cennet ve Cehennem' gördüğünü anlattıktan sonra keşiş gibi yaşamak için evini terk etmiştir.

DROMA [İskandinav Mitolojisi] Fenrir'i bağlamak için kullanılan zincirin adıdır.

DROMAS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

Drona'nın Kuru ordusunun komutanı olması

DRONA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Kripa'nın kocası, Bharadvaja'nın oğlu ve Aşvathaman'ın babası olan bir rahibin adıdır. Hem Kuru hem de Pandu erkeklerinin savaş hocası (Dronaçarya) olmasına karşın savaşta Kuruların yanında yer almış, Bhişma'nın ölümünden sonra savaşın 5. günü ordu komutanı olmuş, savaşın 14. günü öldürdüğü Drupada'nın oğlu tarafından öldürülmüştür.

Vedik tanrılardan Brhaspati'nin kısmen beden bulmuş hali olarak görülen gurunun en sevdiği öğrencisi Arjuna olmakla birlikte savaşta bir zamanlar kendisini aşağılayan Drupa'dan intikam almaya yemin ettiğinden karşı tarafta yer almıştır.

DROTNAT [İskandinav Mitolojisi] Odin tapınağında görev yapan rahiplere verilen isimdir.

DROTT 1. [İskandinav Mitolojisi] Germanik dillerde (Eski Saksonca drohtin, Eski İngilizce dryhten, Eski Yüksek Almanca truhtin, İzlandaca dróttr) başlangıçta kral anlamına gelen kelime Hıristiyanlaşmanın ardından Tanrı anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

2. Heimskringla sagasında Snorri Sturluson İskandinav kralı Domar'ın Danp'ın kızı ve Dan'ın kız kardeşi Drott ile evlendiğini bildirmiştir.

DRUDE Güney Almanya'da kâbuslarla ilişkilendirilen kötü bir gece ruhunun adı olup, kaz ayaklı kadın görünümünde tasvir edilmekteydiler. Drude kelimesi (Çoğul formu "druden") 16. yüzyıldan itibaren cadı ile eşanlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Kelimenin etimolojisi bilinmemekle birlikte druid ile benzerliği dikkat çekmektedir. Almanya'da şeytanları kovduğuna inanılan beş köşeli yıldız pentagram Drude'un ayağı (Drudenfuß) veya Alpfuß olarak adlandırılmaktadır.

DRUDWAS [Britanya Mitolojisi] Tryffin'in oğlu ve Kral Arthur'un sarayındaki 24 şövalyeden birisidir. Arthur ile bir düello ayarlarken, akbabalarını çarpışma alanına ilk geleni öldürmeleri için göndermiştir. Arthur'un metresi olan Drudwas'ın kız kardeşi, kralın düelloya gitmesini geciktirince akbabalar sahiplerini parçalamıştır.

DRUANTİA [Kelt Mitolojisi] Druidlerin hizmet ettiği bir Galya tanrıçasının adıdır.

DRUDENFUSS Almanya'da cadı ve diğer kötü ruhları (drude) uzak tutmak amacıyla kullanılan pentagram formundaki bir tılsımın adı olup "Drude'un ayağı" anlamına gelmekteydi.

DRUG [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen bir iblis grubu olup, Avesta'da Drug veya Druj adıyla Ahriman'ın hizmetinde yalanla özdeşleştirilen düzensizlik ve kaos güçleri olarak anılmışlardır.

DRUGASKAN [Pers Mitolojisi] Cehennemin el aşağıdaki en kasvetli ve karanlık tabakasının ve Ahriman'ın oğlunun adıdır.

DRUH Bkz. Drug

DRUİDLER [Kelt Mitolojisi] Antik Britanya ve Gal bölgesinin çoktanrıcı inanışında rahip, büyücü ve kâhinlerinin adı olup büyük ihtimalle Keltçe "meşe kâhini" anlamına gelen 'derroydd' kelimesiyle ilişkilidir. Büyüye, meşe ağacının kutsallığına, ruhun ölmezliği ve reenkarnasyona inanan Kelt doğa dininin rahipleri kâhinlik yapmakta ve tanrıya insan kurban etmekteydi. Julius Caesar'ın Galya Savaşları adlı çalışmasının 6. kitabında druidler hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Çağlarının en bilgili ve eğitim görmüş kişileri olan druidler, ellerinde beyaz bir asa taşır, bracan adlı bir cübbe giyer, oy birliğiyle 'Koibhi Druidh' olarak adlandırılan bir başrahip seçerler, saçlarını kısa kestirmelerine karşın sakallarını uzatırlardı. Toplumsal sorunları çözen, cinayet davaları dâhil suçluları yargılayıp cezalandıran druidlerin kararlarına uymayan kişiler toplumdan dışlanırlardı. Pek çok tanrıya inanmakla birlikte tüm Dis Pater'in Galyalıların atası olduğuna inanılıp ayrı bir hürmet gösterilirdi. Galya'da ateş tanrısı Beltaine onuruna Mayıs ve Kasım ayları başlangıcında iki büyük festival düzenlenirdi. Savaşçılar ile birlikte iki önemli Kelt kastından birisi olan druidlik, Hıristiyanların baskısıyla MS 6. yüzyılda ortadan kaldırılsa da bazı bölgelerde gizli olarak 12. yüzyıla dek varlığını sürdürebilmiştir. Bkz. Samhin

DRUJ Bkz. Ahriman

DRUJ NASU Bkz. Nasu

DRUJA [Pers Mitolojisi] Erkekleri baştan çıkaran dişi cinlerin adıdır. Bkz. Drug

DRUPADA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da başkenti Kamapilya olan Kuzey Pançala kralının adıdır. Prişata'nın oğlu olan Drupada, Drona'nın babası rişi Bhardwaja'nın vesayetinde Drona ile birlikte eğitim almıştır. Drona arkadaşının tahta geçtiğinde krallığını kendisiyle paylaşacağını sanırken, tam tersine Drupada eski arkadaşından her türlü yardımı esirgeyerek sefalet içinde yaşamasına göz yummuştur. Çocuğuna bakabilmek için dilenmek zorunda kalan Drona sonunda Bhişma tarafından Pandu ve Dhritaraştra'nın oğullarını eğitmesi için tutulmuştur. Çocukların askeri eğitimi bittiğinde Drona prensten hizmeti karşılığında Drupa'dan intikam almak istediğini bildirmiştir. Arjuna liderliğindeki Pandavalar Drupada'yı yenmekle kalmayıp, elleri bağlı olarak hocalarının huzuruna getirmişlerse de Drona hasmını krallığının yarısını kendisine verme karşılığında serbest bırakmıştır. Serbest kalan Drupada, yajna adı verilen Vedik ateş kurban seremonisini gerçekleştirerek tanrılardan Drona'yı öldürecek bir oğul dileyince Dhriştadyumna ve Draupadi adlı ikizleri dünyaya gelmiştir. Yıllar sonra Pandu ve Kuru ailelerinin karşı karşıya geldiği Kurukşetra savaşı sırasında Drona, hasmını öldürmeyi başarmışsa da, Dhriştadyumna gurunun kafasını keserek babasının intikamını almıştır. Drupada, Yajnasena adıyla da anılmıştır.

DRUPADİ [Endonezya Mitolojisi] Java halkının inanışında Pandavaların lideri Yudhişthira'nın karısı olup aynı zamanda erkek kıyafeti giyerek savaşlara katılan, mükemmel ok kullanan bir savaşçıdır.

DRUSİLLA [Roma Mitolojisi] Germanicus ile Agrippina'nın kızı ve Caligula'nın kardeşidir.

DRAVASPA [Pers Mitolojisi] Sığır sürülerini, çocukları hatta arkadaşlığı koruyan bir tanrıçanın adıdır. Her ayın on dördüncü günü ona adanmış olup adı Avesta dilinde 'anlaşılmaz' anlamına gelmekteydi.

Dryad

DRYAD [Yunan Mitolojisi] Ormanlarda yaşayan perilerinin adı olup, Yunanca drys 'meşe ağacı' kelimesiyle alakalıdır. Ormandaki her ağacın aynı zamanda koruyucusu kabul edilen bir dryadı olup, utangaç yaratıklar olan ağaç perileri Artemis'in arkadaşı ve yoldaşlarıdır. Dryadlar ile diğer ağaç perileri olan hamadryadlar arasında ki en önemli fark dryadların yaşadıkları ağaçla birlikte ölmemeleri, istediklerinde ağaçlardan ayrılıp bağımsız bir yaşam sürebilmesi hatta ölümlü insanlarla evlenip, çoluk çocuk sahibi olabilmeleridir. Yunanistan'da dindar insanlar rahiplerin onayıyla sadece dryadlarca terkedilmiş ağaçları kesmekteydi. Dişbudak ağacı perilerine meliai, elma ağaçlarınınkine epimelia, ceviz ağaçlarınınkine karyatid adı verilmekteydi.

DRYAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Trakya kralı Lykurgos'un oğlu olan Edoni kralının adıdır. Dionysos tarafından delirtilince babasını öldürmüştür (Homer, İlyada vi.130-40).

2. Ares ile İapetos'un oğlu, Tereus'un kardeşi olup Kalydon avına katılmış, Lapitherle birlikte Kentaurlara karşı savaşmıştır. Tereus, ağabeyinin oğlunu öldüreceğini sanarak Dryas'ı öldürmüştür (Apollod. i. 8. 2; Hygin. Fab. 159, 173).

3. Troya savaşı sırasında Deiphobus tarafından öldürülen bir Yunan savaşçının adıdır (Quintus Smyrnaeus, Troya'nın düşüşü, 11.90).

4. Thebai'ye yürüyen Yedilere karşı kenti savunan komutanlardan birisi olup savaş sırasında ölmüştür.

5. Pallane'nin taliplerinden birisi olup, Pallane ile evlenmeye giderken Klitus tarafından öldürülmüştür.

6. Munikus'un babası olan bir kâhinin adıdır.

7. Aegyptus ile Polyxo'nun oğullarından birisinin adı olup, Danaos'un kızlarından Hekabe veya Eurydike ile evlenmiştir.

8. Amphilokhus'un babasının adıdır.

DRYNOG [Britanya Mitolojisi] Merlin'in derlediği Britanya'nın 13 hazinesinden birisi olan sihirli kazanın sahibinin adıdır.

Dryope ile ağaç

DRYOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Dryops veya Eurytus'un kızı (Ovid IX, 325-329) olup, Oeta dağında sürülerini otlatırken hamadryadlarla arkadaşlık etmiş bu sırada kendisini görüp beğenen Apollon'dan saklanmak için kendini kaplumbağaya dönüştürmüştür. Periler kaplumbağa formundaki Dryope ile oynamaya başlamışlarsa da Apollon yılana dönüşüp kızları kaçırmıştır. Dryope, sonradan yeniden insan

formuna bürünmüş hatta Oxylus'un kızı Andraimon ile evlenmişse de Apollon'dan ileride Oeta kentini ve Apollon onuruna bir tapınak inşa edecek Amphissus'u doğurmuştur.

2. Orman tanrısı Faunus'tan Tarquitus'u doğuran bir kadının adıdır (Virgil, Aen. x. 551).

3. Hera'nın arzusuyla Hylas'ı çağıran bir su perisinin adıdır (Gaius Valerius Flaccus, Argonautica, 3. 529; Statius, Silvae, 1. 5. 22; 3. 4. 42).

DRYOPS [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Sperkheios ile Polydora'nın veya Apollon ile Lykaon'un oğlu olarak kabul edilen bir kahraman olup, Dorlar tarafından yurtlarından kovulan Dryop halkının atasıdır.

DSAJAGA [Sibirya Mitolojisi] Kişilerin kaderini yönettiğine inanılan bir ruh olup gök tanrı Tengri ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Ssangang Ssetsen kroniğinde Cengiz Han kanunlarında "Sonsuz göğün maviliğinin Dsajagası" olarak bahsi geçmektedir.

DSOVEAN [Ermeni Mitolojisi] Bir fırtına tanrısının adı olup, Dsovinar'ın eşidir.

DSOVİNAR Bkz. Dsovean

DU AZAGA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de üzerine Esagila tapınağının inşa edildiği tepenin adıdır.

DU FU [Çin Mitolojisi] MS 8. yüzyılda yaşamış tüm zamanların en önemli şairlerinden birisi olup, tarihsel olay ve destanları manzum hale getirerek 1500 kadar eserin günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

DU-KU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerce "kutsa tepe" anlamına gelen terim yeryüzü ile gökyüzü arasında bulunduğuna inanılan kozmik bir dağın adı olup, üzerinde yaşayan tanrılar insanoğlunun kaderini belirlemekteydi. İnanışa göre ilk hayvan buradaki yaylalarda evcilleştirilmiş, ilk tarım buradaki tarlalarda yapılmış, ilk dokuma burada dokunmuştur. Kimi yazarlarca Zagros dağlarıyla da özdeşleştirilen efsanevi dağın adını taşıyan tapınaklar Nippur, Eridu ve Girsu'da yer almaktaydı.

DU URT [Fin Mitolojisi] Bir tahıl ruhunun adıdır.

DUA [Mısır Mitolojisi] Süslenme ve temizlenme tanrısı olup, adı "sabah" anlamına gelmekteydi. Firavun'un yüzünü yıkayıp, traş eden bu tanrı ölülere kaybedilen organlarını yeniden kazandıracak ağız açma töreninde de önemli bir rol oynamaktaydı.

DUA ÇARKI [Budist Mitolojisi] Tibet'te üzerinde mantra veya kutsal yazıtlar bulunan, boyutları el kadar küçük ya da insan boyundan büyük olabilen, ibadet amacıyla kullanılan bir tekerleğin adıdır.

Duamutef, Qebehsenuef, Hapi ve İmsety
(Walters Sanat Müzesi MÖ 9. Yüzyıl)

DUAMUTEF [Mısır Mitolojisi] Yaşlı Horus (Heru-ur) ile İsis'in dört oğlundan birisi olup, mumyalanan kişilerin bedenden çıkarılan hayati organlarının saklandığı kavanozların koruyucusu kabul edilmekteydi. Bir başka söylencede Duamutef ile kardeşleri Osiris'in oğulları olup, başlangıç okyanusundaki bir zambak çiçeğinden doğmuşlardı. Adı "annesine tapınan" anlamına gelen tanrı başlangıçta mumya sargılı insan formunda Yeni krallık döneminde itibaren ise çakal başlı olarak tasvir edilmiştir.
Horus'un dört oğlundan çakal başlı Duamutef "mideyi", şahin başlı Qebehsenuef "bağırsakları", maymun başlı Hapi "akciğerleri" insan başlı İmsety ise "karaciğeri" korumakta, mumyalanan kişilerin organlarını üzerlerinde bu tanrıların olduğu kavanozlarda saklanmaktaydı.

DUAT [Mısır Mitolojisi] Nil nehrinin batısında konumlandığına inanılan ölü ruhların Osiris tarafından yargıladığı yeraltı dünyasının isimlerinden birisi olup, Tuat, Akert, Amenthes ve Neter-khertet adıyla bilinmekteydi. İnanca göre güneş gece boyunca battığı batıdan doğuya Duat'a doğru yolculuk etmekteydi. Duat'ın her biri gecenin 1 saatini temsil eden nomes adlı 12 bölüme ayrıldığına inanılmaktaydı. Sütunlar Kitabında Duat'ın bir nehir tarafından ikiye bölünen iki tarafı kum tepeleriyle çevrili dar ve uzun bir vadi olduğu kaydedilmiştir.

DUB [Kelt Mitolojisi] İrlanda'yı işgal etmeye kalkışan büyücü bir kadının 3 gaddar oğlundan birisi olup (diğerleri Dother ile Dian) adı Keltçe "kara" anlamına gelmektedir. İrlanda'nın başkenti Dublin'in adını açıklamaya yönelik bir başka söylenceye göre ise Dub veya Dubh şairlik yeteneği olan bir Kelt rahibinin (druid) adı olup, Dublin'adı "Dub'un gölü" veya "Kara göl" anlamına gelmektedir.

DUK BA [Endonezya Mitolojisi] İbadet edilen dişi ağaç perilerinin adıdır

(b)DUD [Tibet Mitolojisi] Bon dininde gök ruhlarına verilen isim olup, Lamaizm'in yayılmasından sonra siyah bir kalede yaşayan simsiyah iblislere dönüştürülmüşlerdir.

DUDON [Fransız Mitolojisi] Morgana tarafından hapsedilmesine karşın Roland tarafından kurtarılan Danimarkalı bir şövalyenin adıdır.

DUDU [Sümer Mitolojisi] Kâtip olarak tasvir edilen bir tanrının adıdır.

DUDUGERA [Pasifik Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının söylencelerinden birisine adını

veren bir çocuğun adıdır. Bir kadın denizde gördüğü bir balıkla oynadıktan sonra balığın sürtündüğü bacağı ağrıyıp şişmiş ve Dudugera adlı çocuk doğmuştur. Saldırganlığı yüzünden diğer çocuklar ve aileler tarafından istenmeyen çocuğu kadın denize atarak babası olan balığa götürmüş, balık da yavrusunu ağzıyla tutarak uzaklara götürmüştür. Çocuk ayrılmadan önce annesi ve akrabalarını gökyüzüne tırmanarak güneş olacağı bu yüzden büyükçe bir kayanın arkasına saklanmaları konusunda uyarmıştır. Çocuk sıcaklığıyla yeryüzündeki tüm bitki ve hayvanları kavururken annesi gökyüzüne çocuğun yüzüne doğru biraz limon suyu fırlatarak bulutların oluşmasını böylece canlıların yaşamına devam edebilmesini sağlamıştır.

DUELLONA [Roma Mitolojisi] Savaş ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adı olup zamanla Bellona'ya dönüştürülmüştür.

DUENDE Brownie ve Leprikon benzeri bir peri soyunun adı olup İspanya ve Portekiz üzerinden Latin Amerika folkloruna da taşınmıştır.

DUERGAR [İskandinav Mitolojisi] Cimriliğiyle ünlü cücelere verilen isim olup tam olarak kötü ya da iyi kabul edilmemekteydiler.

DUGBO [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Koon halkının inanışında en önemli tanrı Yalta'nın karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

DUGONG [İslam Mitolojisi] Hint okyanusunda yaşayan memeli bir deniz canlısı olan denizineğinin adı olup, Malay halkının inanışında Muhammed'in domuz yemeyi yasaklamadan önce yediği bir domuzun artıklarından ortaya çıkmışlardı.

DUGNAİ [Slav Mitolojisi] Hamurun kabarmasına yardım eden maya tanrıçasının adıdır.

DUHSALA [Hint Mitolojisi] Daha ile Gandhari 'Nin kızı ve Jayadratha'nın karısı olup, Kauravalar adıyla bilinen 100 kardeşi bulunmaktaydı.

DUHŞASANA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında kör kral Dhrtaraştra ile Gandhari'nin ikinci oğlu ve Duryodhana'nın kardeşi olup, büyük savaşta Kuru ordusunun komutanlığını yapmıştır. Pandavaların ağabeyi Yudhişthira'nın krallığını kaybetmesinin ardından kardeşleri Şakuni ile oynadıkları zar oyununda Draupadi'yi kaybedince Duhşasana ağabeyi Duryodhana'nın emri üzerine kadını saçlarından sürükleyerek salona getirmiş, ağabey ise kadını soymaya çalışarak aşağılamıştır. Bu durum üzerine Draupadi saçlarını Duhşasana'nın göğsünde adamın kanıyla yıkayana dek bağlamayacağına dair yemin etmiştir.

Sonradan büyük savaş sırasında Bhima, Duhşasana'nın öldürdükten sonra göğsünü açarak adamın kadını içmiştir.

DUİLLAE [Kelt Mitolojisi] Antik Hispania'da tabiatın canlanması ve bitkilerin sürgün vermesinden sorumlu tanrıçaların Roma kaynaklarında geçen adı olup, Galya tanrıçaları Matres ile benzerlik göstermekteydiler.

DUİNYO [Hint Mitolojisi] Kuzeybatı Hindistan'da yaşayan Miri halkının inanışında güneş ile özdeşleştirilen bir tanrıça olup, yeryüzünde olup biten her şeyi görebilmekteydi. Duinyo, Marro adlı ikinci bir karısı daha olan yeryüzü tanrısı Si'nin de yardımıyla insanlara yardım ederek hayatlarını kolaylaştırmaktaydı.

DUK DUK Güney Pasifik'te Papua Yeni Gine açıklarında yer alan Rabaul adasında yaşayan Tolai halkının, gizli semboller kullanıp gizli törenler düzenleyen gizli topluluğunun, topluluğa adını veren ruhun ve ruhu temsil eden maskenin adıdır. Duk Duk topluluğu erkekleri duk-duk adlı erkek ve tubuan adlı kadın maskesi takmaktadır. Maskeler, şeker kamışı lif ve yapraklarından yapılmış olup, dairesel gözler ve hilal formunda ağızlara sahip külahlar şeklindedir.

Dolunay zamanı düzenlenen Duk Duk törenlerinde geçmişte kafataslarına tapınıldığı, topluluğa ait sırların açıklanmasının ölümle cezalandırıldığı bilinmekteyse de günümüzde duk duk tören dansları turistleri eğlendirmek için gösteri amaçlı kullanılmaktadır.

DUKU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer tanrılarının kozmik taht odasının adıdır.

DUKUN Tüm hastalıkları sağaltabildiklerine inanılan Endonezya'nın Java adasındaki büyücüler olup, en önemlisi Sanah adıyla bilinmekteydi.

DUL KADINLAR İlkel toplumların çoğunda kocası ölen kadınlar ya kendi rızaları dışında yeniden evlendirilmekte ya da ölene dek kocasız yaşamaya mahkûm edilmektedirler. Hindistan'da ise Saki adı verilen dul kadınlar yakın zamanlara dek ölen kocasının cesedi ile birlikte canlı canlı yakılmaktaydı.

DULACHAN [Kelt Mitolojisi] Kötü bir goblinin adı olup, siyah bir at üzerine binip, bir elinde kesik kafasını diğerinde insan omurgasından yapılmış bir kamçı tutan korkunç bir süvari formunda tasvir edilmekteydi. Dulachan veya Dullahan'ın atını durdurması karşısına çıkan kişiye ölüm getirmekteydi.

DULHA DEO [Hint Mitolojisi] Damatların koruyucu tanrısının adıdır.

DULLAHAN Bkz. Dulachan

DUMAH [Yahudi Mitolojisi] Yidiş masallarında bahsi geçen elinde alevli bir kılıç ya da sopa taşıyan bin gözlü ölüm meleğinin adı olup, Aramca 'sessizlik' anlamına gelmektedir. Isaac Bashevis Singer'in *Kısa Cuma* (1964) adlı masal derlemesinde Şabat yemeği hazırladıktan hemen sonra öldüklerini fark eden karı kocanın Dumah tarafından cennete götürülüşü anlatılmaktadır. Eski Ahit'te ise Dumah İsmail'in oğlu ve bir Arap kabilesinin atası olarak gösterilmiştir (Tekvin 25:14).

DUMİATİS [Kelt Mitolojisi] Galya kökenli bir dağ tanrısının adıdır.

DUMUZİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerlerin çoban tanrısının adı olup, koyun tanrıça Duttur'un oğlu ve koyun sürüleri ile çobanların koruyucusudur. Akadlarca ve Kitab-ı Mukaddes'te (Hezekiel 8: 14) Tammuz olarak anılan Dumuzi aynı zamanda bereket tanrısı olarak kabul edilmekte Sümer krallar listesinde adı

anılırken Tufan sonrası hayatta kaldığı belirtilmektedir.

Sümer destanı "Çoban ile Çiftçi arasındaki anlaşmazlıkta her ikisi de tanrıça İnanna'ya talip olan Dumuzi ile Enkidu arasındaki çekişme konu edinilmektedir. İnanna'nın ağabeyi Utu çoban tanrı Dumuzi'yi kardeşine münasip görürken tanrıça sulama ve tarım tanrısı Enkidu'yu seçmiştir. Talipler bir nehir kıyısında karşılaşınca Dumuzi kavga başlatmak istemişse de rakibi uzlaşmaya varmayı tercih etmiş, kız sonunda Dumuzi ile evlenmiştir. Dumuzi'nin rüyası adlı destanda korkunç bir rüya gören Dumuzi kâbusunu kız kardeşi Geştinanna'ya anlatmış o da rüyayı ölümün yakın olduğu şeklinde yorumlamıştır. Gerçekten de o günden itibaren kötü iblisler Dumuzi'nin peşine düşmüş, bir süre sonrada yakalayıp bağlamayı başarmışlardır. Dumuzi güneş tanrısı Utu'ya yakararak kendisini bir ceylana dönüştürmesini istemişti. Dumuzi böylece iblislerden kaçabileceğini düşünmüşse de yine yakalanmıştır. Bunun üzerine insana dönüştürülmeyi istemiş, isteği gerçekleşince yine kaçmış ama bu sefer yaşlı bir kadının evine sığınmıştır. İblisler kadını evin dışında görünce eve girip tanrıyı tekrar yakalamışlar, Dumuzi yeniden ceylana dönüşerek kaçmayı başarmış ve kardeşi Geştinanna'nın koyun ağılına gitmiştir. Peşinden 7 iblis ağıla dalmış ve önce hayvanları ardından Dumuzi'yi öldürmüşlerdir. "İştar'ın İnişi" adlı efsanede Dumuzi'nin ölümünden sonra "gidip de dönülemeyen diyar" olarak bilinen yeraltı dünyasına inmiştir. İnanna'nın Akad karşılığı İştar, tanrıça olmasına karşın kocasını kurtarmak için yeraltına inmiştir. Tanrıça bilgelik tanrısı Enki ile kendisinin yerine birini getirmesi koşulu ile anlaşıp dışarı çıkmıştır. Gittiği yerlerde kendisinin yokluğundan dolayı herkesin yas tuttuğunu görür ve kimseyi yeraltına göndermeye kıyamaz. Bununla birlikte kurtardığı kocasının yanına gidince onun tahtında keyif sürdüğünü görünce öfkelenir, iblislere onu tekrar yeraltına götürmelerini emreder. Daha sonra pişman olur ve yılın altı ayı kız kardeşi ile dönüşümlü olarak yeraltında bulunmasını sağlar. Böylece Dumuzi kış aylarında yarım yıl yeraltında kaldıktan sonra bahar aylarında yeryüzüne çıkar ve tekrar karısıyla birleşir. Bu dönemde ağaçlar yeşillenir, hayvanlar çoğalır, doğa uyanır ve bereketlenir. Gılgamış destanında Sümer krallarının Çoban Tanrısı Dumuzi'nin soyundan geldiğinden bahsedilmektedir.

Dumuzi'ye Uruk kentinde İnanna'nın kocası olarak tapınılmakta hatta ilk Uruk kralı olduğuna inanılmaktaydı. Lağaş yakınlarında tapınılan tanrılaştırılan kahraman savaşçı Ama-uşumgalana'nın kültü sonradan Dumuzi ile birleştirilmiştir.

Kuzey Mezopotamya takviminde aylardan birisi Dumuzi olarak adlandırılırken, Babil takviminin dördüncü ayı Du'üzu veya Dûzu, günümüz Arap ve Türk takvimlerinde ise Temmuz ayı bu tanrının adını taşımaktadır.

Bkz. Adonis

DUMUZİ-ABZU [Mezopotamya Mitolojisi] Enki ailesine mensup Kinirsa kentinin koruyucu tanrıçası olup, adı Sümerce "Abzu'nun gerçek çocuğu" anlamına gelmektedir.

DUMUZİ-AMAUŞUMGALANA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer bereket tanrıçası İnanna'nın kader tanrısı genç kocası olup başlangıçta güneyin meyve bahçelerinde sonradan bozkır bölgesinde tapınılmıştır.

DUNAY Rus manzum destanlarında (bylina) rastlanılan trajik bir karakterin adı olup, Prens Vladimir'e gelin olacak kadını bulmak amacıyla görevlendirilir. Sonu mutlu biten varyasyonlarda Litvanya prensesi Epraksiya'yı Vladimir'e eş olarak götürürken eski aşkı bakire Nastasya ile karşılaşmış ve destan çifte düğünle sona ermiştir. Sonu kötü bitenlerde ise Dunay Kiev'de düzenlenen bir okçuluk yarışmasında Nastasya'ya yenilince kızı hamile olduğunu söylemesine aldırmayarak öldürür. Kızın karnı yarılınca Nastasya'nın doğru söylediğini anlayan Dunay oracıkta intihar eder ve kanından Tuna nehri (Rusça 'Dunay') doğmuştur.

DUND [Hint Mitolojisi] Kafasız, kolsuz ve ayaksız bir hayalet olup kafası eyerine bağlı olarak seyahat eder ve geceleyin evlerin önünde durarak içerdekileri yanına çağırdığına inanılmaktaydı. Dund'un sorduğu sorulara cevap veremeyenler delirecek ya da ölecektir.

DUNEYR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'ya göre Tanrıların Yggdrasil'in dalları arasında otlayıp, nehirler için su üreten dört geyiğinden birisidir. (Diğerleri: Durathor, Dvalin, Dain)

DUNGA [Mezopotamya Mitolojisi] Ea'nın adlarından birisi olup 'şarkıcı' anlamına gelmektedir.

DUNGU [Afrika Mitolojisi] Uganda halkının inanışında avcıların koruyucu tanısıdır.

DUNNE ENİN [Sibirya Mitolojisi] Tunguz ve Evenk halklarının inanışında kabile topraklarının ama özellikle kamp alanının koruyucu dişil ruhudur. Kamp alanı terk edilirken kadınlar Dunne Enin'e eski elbiseler, kurdele ve kırık çanaklar sunduktan sonra kuracakları yeni kamp alanı için yardımını isterdi. Sunulan armağanlar Dunne Enin'i memnun etmezse bir şaman ruhlar âlemine yolculuk ederek tanrıçaya yakarmaktaydı.

DUNSTAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Canterbury başpiskoposu olup, demirci, kuyumcu, çilingir ve zırh yapımcılarının koruyucusu kabul edilen azizin yortu günü 19 Mayıs'tır. Resim ve müzik yeteneği sebebiyle Kral Edmund'un sarayına sıkça çağrılmışsa da bir gün kral tarafından büyücülükle suçlanarak kovulmuştur. Bu olaydan sonra av sırasında ölümle yüz yüze gelen kral bir uçurumdan düşmek üzereyken Dunstan'a yaptığı haksızlığı aklına getirip pişman olunca kurtulmuş, ertesini gün piskoposu yeniden saraya çağırtmıştır.

DUP ŞİMATİ Bkz. Kader Tabletleri

DUPPİ [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde ölü insanların kötü huylu ruhlarına verilen isimdir.

DUR [Yakındoğu Mitolojisi] 2. Babil hanedanı zamanında Kassite halkının yeraltı tanrısının adı olup Akad tanrısı Nergal ile benzerlik göstermekteydi.

DURAN, FRAY DİEOGO (1537—1588) Latin Amerika'da misyonerlik yapan İspanyol tarihçinin adı olup, Aztek tarih ve mitolojisi konulu 3 önemli çalışmanın (Tanrılar ve Ayinler Kitabı, Antik Takvim ve Yeni İspanya Hint Adaları Tarihi) sahibidir.

DURANDAL [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin paladinlerinden Roland'ın dev Jutmundus'un yenmesine yardımcı olan efsanevi kılıcın adı olup Fransızca 'durer' (katlanmak, dayanmak) kelimesiyle ilişkilidir. Roland'ın Şarkısı destanına göre kılıç bir melek tarafından Charlemagne'a verilirken, Ludovico Ariosto'nun Orlando Furioso destanına göre Troyalı Hektor'a ait olan kılıç Maugris tarafından Roland'a verilmiştir.

DURANGAMA [Budist Mitolojisi] 12 bhumiden birisi kabul edilen bir tanrıçanın adıdır.

DURANKİ [Yakındoğu Mitolojisi] Tanrı Enlil'in kutsal kendi Nippur'un eski adı olup, tanrı yerkabuğunu kazmasıyla yararak ilk insanları yeraltından dışarı çıkarmıştır.

DURGA [Hint Mitolojisi] Ana tanrıça Devi'nin (ya da Parvati'nin) korkunç bir formunun adı olup, kaplan veya aslana binen, altın tenli 10 kollu bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Şiva'nın eşi, Lakşmi ile Sarasvati'nin annesi olan Durga ellerinde kılıç ve mızrak gibi çeşitli silahlar taşıyıp, kan kırmızı bir sari giyen, ağzından alevler saçan bir savaşçı olarak çoğunlukla iblislerle savaşırken tasvir edilmiştir. Savaşmaya oldukça hevesli ve tüm tanrılardan daha güçlü olan tanrıçanın silahları da tanrılar tarafından sağlanmıştır. Mahişa, Durga'nın üzerine 30 bin dev göndermiş, 100 ok atmış tanrıçayı öldürmek için daha pek çok yöntem kullanmışsa da üç dişli mızrağıyla iblislerin boğa formundaki liderini öldüren Durga, yeryüzünü tanrılar için güvenli bir yer haline getirmeyi başarmıştır.

Bir başka söylenceye göre Durga kendini 9 milyon parçaya bölerek iblisler ordusunun üzerine yürümüş, böylece tüm düşmanlarını yok etmeyi başlamıştır.

Durga'nın pek çok vücut bulmuş hali olup, Kali, Bhagvati, Bhavani, Ambika, Lalita, Gauri, Kandalini, Java ve Rajeswari bunların belli başlıcalarıdır. Durga'nın insanlara yiyecek vermesine atfen elinde pirinç dolu bir kâse ve kaşıkla tasvir edilen Gauri ile Annapurna gibi yardımsever görünümleri, Kandi (zalim) ve Kali (Siya) gibi korkunç görünümleri hatta Tara gibi Parvati ile birleştirilmiş bir karmaşık görünümleri de mevcuttur.

Durga'nın 9 ünvanı bulunmaktadır. Bunlar: Skondamata, Kusumanda, Şailaputri, Kaalratri, Brahmaçarini, Maha Gauri, Katyayani, Çandraghanta ve Siddhidatri. Özellikle Bengal'de popüler olan Durgapuja adlı sonbahar ayinlerinde Devi'nin görünümlerine 9 gün Durga için ise 5 ayrılmakta olup, Hindistan dışında yerel tanrıçalarla birleşmiş varyasyonları bilinmektedir. Sözgelimi Bali'de Betari Durga adıyla yıkımla, Java'da kara büyü ve mezarlıklarla özdeşleştirilmekte, Nepal'de Kumari adı verilen kız çocuklarda beden bulduğuna inanılmaktadır.

DURGA TAMAS [Hint Mitolojisi] Agni tarafından fedakârlıkları ve çileci yaşantısı yeniden görme yetisiyle ödüllendirilen kör bir kralın adıdır.

DURGANDİNİ [Pasifik Mitolojisi] Palasara'nın karısı ve Abiasa'nın annesi olan prensesin adıdır.

DURGHA Bkz. Durga

DURJAYA [Budist Mitolojisi] Buddhakapala'nın maiyetindeki tanrıçalardan birisinin adıdır.

DURMART LE GALLOİS [Fransız Mitolojisi] 13. Yüzyılda yazılmış 8 hecelik 16.000 ayetten oluşan bir destan olup, Galya prensi Durmart ile sevgilisi Danimarka prensesi Fenice'in maceralarını anlatmaktadır.

DURVASA [Hint Mitolojisi] Atri ile Anasuya'nın oğlu olup, Şiva'nın bir bilge olarak beden bulmuş formu kabul edilmekteydi. Brahman'da Purana'nın 44. bölümünde Brahma ile Şiva'nın ateşli bir tartışmaya girdiği, Devaların Şiva'nın öfkesinden çekinerek kaçtığı hatta Şiva'nın eşi Parvati'nin tanrıya bu haliyle kendisiyle yaşayamayacağını bildirdiği yazmaktadır. Şiva bunun üzerine öfkesini Atri'nin karısı Anasuya'ya göndermiş, çiftin doğan çocuğuna "birlikte yaşaması zor olan" anlamına gelen Durvasa adı verilmiştir. Kalidasa tarafından yazılan Abhijñânashakuntala adlı eserde Şakuntala adlı bakireye beddua ederek kral Duşyanta'dan ayırmıştır. Mahabharata'da ise Pandu'nun karısı Kunti'ye dua ederek güneş yoluyla hamile kalmasını sağladığı yazmaktadır.

DURYODHANA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında kör kral Dhrtaraştra ile Gandhari'nin 100 çocuğundan en büyüğünün adı olup, Pandavaların lideri Yudhisthira'ya zar oyununda yenerek özgürlüğünü elinden alacaktır. Pandavalar kumarda Draupadi'yi de kaybedince Duryodhana kardeşi Duşasana'ya kızı zar oyunu oynanan salona getirmesini emretmiştir. Duşasana kadını saçlarından sürükleyerek getirirken Duryodhana kadının sarisini üzerinden sıyırmaya çalışarak herkese kalçasını göstererek aşağılamıştır. Bunun üzerinde Bhima Duryodhana'nın kalçasını kırarak öldüreceğine yemin etmiş gerçekten de yıllar sonra büyük savaşta hasmını aynı şekilde öldürmüştür. Büyük savaş sırasında Suyodhana (İyi Savaşçı) olarak bilinen Duryodhana adamlarına tüm Pandavaları öldürüp Bhima'nın kellesini kendine getirmelerini emredince Kauravalar düşman kampını basarak Pandavaların 5 oğlunu öldürüp, kestikleri kafalarını liderlerine götürmüştür. Gecenin karanlığında kafaları tanımayan Duryodhana Bhima'nın kafası sanarak kendine verilen kafalarından birisini çiğnerken yaptığı hatanın farkına varmış öfkesinin Bhima'ya karşı olduğunu masumlara olmadığını haykırmıştır.

DUS [Kelt Mitolojisi] Ormanlık alanlarda yaşayan vücudu kıllarla kaplı bir iblisin adıdır. Bkz. Karakoncolos, Skrat

DUSAMA [Hint Mitolojisi] Caynacıların gizem dönemi olarak da adlandırdığı çağımıza verdiği isimdir.

DUSARES Bkz. Duş Şara

DUSHAN [Slav Mitolojisi] (1308–1355) 1346'da tahta çıkan Sırp imparatoru Güçlü Stefan Duşan Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya, Kuzey Avusturya ve Efir'i ele geçirerek ülkesinin sınırlarını genişletmiş, 1349 ve 1354 kanunnameler yayınlamıştır. Zamanla kahramanlaştırılan Duşan Vuk Stefanoviç Karadziç tarafından 1815'de derlenen Stefan Duşan'ın düğünü gibi pek çok efsane ve balada konu olmuştur.

DUSİUS Kelt halkının inanışında bir çeşit inkubusun adıdır.

DUSKEAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Quileute halkının inanışında ormanda yaşayan yamyam bir kadının olup, köylerinden kaçırdığı çocuklarla beslenmektedir. Çocukları pişirmeden önce gözlerini reçine ile kapatarak başlarına ne geleceğini öğrenmemelerini sağlasa da bir gün sıcaktan gözündeki reçine eriyen küçük bir kız alevler arasında dans eden kadını ateşe doğru iterek ölmesini sağlamış, kendini ve diğer esir çocukları kurtarmıştır.

DUSURA [Mezopotamya Mitolojisi] Her yıl ölüp yeniden dirilen Nabataea güneş tanrısının adı olup, Khaabu'nun oğludur.

DUSYANTA [Hint Mitolojisi] Brahat kabilesinin atası kabul edilen kral olup adı "kötülüğü yok eden" anlamına gelmekteydi. Mahabharata destanında Bharat ailesinin öyküsü anlatmaktadır. Kral Dusyanta ormanda gezerken rastladığı peri kızı Şakuntala ile evlenmiş bu evlilikten Bharatlar doğmuştur. Dusyanta Java adasında Dusianta adıyla bilinmekteydi.

DUŞ ŞARA [Arap Mitolojisi] Antik Ürdün'de yaşamış Sami kökenli Nabataea halkının inanışında şarapla ilişkilendirilen ve Lat'ın oğlu olduğuna inanılan en büyük tanrı olup adı "Şara'nın tanrısı" anlamına gelmekteydi. Helenistik dönemde Dionysos ile özdeşleştirilen, kartal ve panter ile sembolize edilen Duş Şara'nın tasviri Petra'da siyah bir taş üzerinde bulunmuştur.

DUT AĞACI Yaprakları ipekböceği yetiştirmekte kullanılan bir meyve ağacının adı olup, kırmızı, beyaz ve siyah meyve veren türleri Asya, Ortadoğu, Güneydoğu Avrupa ve Kuzey Afrika'ya dek dağılmıştır.

1. [Yunan Mitolojisi] Başlangıçta beyaz olan meyveler Pyramus ile Thisbe'nin trajik aşkından sonra kan kırmızı bir renk kazanmıştır.

2. [Çin Mitolojisi] Tanrıça San Ku Fu Jen'in sembolü olan meyve ağacının bir evin ön kapısı yakınlarına dikilmesinin o eve uğursuzluk ve hastalık getireceğine, elinde dut dalı taşıyan kadınların ise hamile kalacağına inanılmaktaydı.

3. [Roma Mitolojisi] Minerva'nın sembolüydü.

4. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Tanrı Yahveh kendisine danışan Davud'a Filistinlilerin saldırısını dut ağaçları üzerinde bir çan sesi duyurıca haber alacağını bildirmiştir.

DU'UZU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil takviminde Temmuz ayına verilen isim olup adını Tammuz adlı tanrıdan almıştır.

DUVA SOHOR [Moğol Mitolojisi] Dobun Mergan'ın tek gözlü kardeşinin adı olup Dörben klanının atası kabul edilmekteydi.

DUZHİ [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının yerel tanrılarından birisinin adıdır.

DUZZAKH [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında ruhların kötülüklerden temizlenmesi ve Ahriman'dan kurtulması için Devalar tarafından ateşe sokulduğuna inanılan Araf yerinin adıdır.

DÜALİZM Bkz. İkilik

DÜELLO Bir anlaşmazlık ya da hakaret neticesinde ortaya çıkan onur meselesini çözümlemek amacıyla tanıklar huzurunda gerçekleştirilen önceden planlanmış dövüşün adıdır. Tacitus, *Germania* adlı eserinde Germenlerin aralarındaki sorunları teke tek kılıçla dövüşerek çözdüğünü yazmış, Ortaçağ ve sonrasında tüm Avrupa'da yaygınlaşan düello 1566 yılında Fransa'da yasaklanmışsa da siyasi veya askeri geleneğin bir parçası olarak neredeyse günümüze dek varlığını sürdürmeyi başarmıştır.

DÜĞÜM Eski Mısır, Eski Yunan ve Roma'da düğüm atmanın erkeklerin iktidarsızlığına sebep olduğuna, dolayısıyla kadınların hamile kalmasını önlediğine inanılmaktaydı.

DÜNYA AĞACI Yeryüzündeki hayatı sembolize eden dalları ve kökleri farklı diyarları birleştiren hayal bile edilemeyecek büyüklük ve şekildeki bir ağacın adı olup, neredeyse tüm halkların efsanelerinde bahsi geçmektedir. Dünya ağacının kökleri yeraltında (ölüler dünyasında) gövdesi insanların yaşadığı yeryüzünde dalları ise gökyüzünde (cennet) yer almakta olup, *Bilgi ağacı* veya *Yaşam ağacı* adlarıyla da bilinmekte, çeşitli kültürde faklı inançların konusu olabilmektedir.

1. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Dayak halkının inanışında dünya ağacının oluşumu şöyle anlatılmaktadır: Gergedan kuş Ranjing Mahatala Langit ile Tambon adlı dişi birbirlerine birer kelime söylediler ve bunun üzerine Mahatala Langit başını hemen tepesinde değerli taşın pırıl parladığı başlığın üzerine doğru kaldırdı. Altın başlık, dikilen bir hayat ağacı halini aldı ve bu hayat ağacı çok yüksekti. Hayat ağacı altın yapraklarla örtüldü. Körpecik tomurcuklar verdi. Hayat ağacı altın çiçeklerle kaplandı. Bu altın, bolluğu sağlayan bir altındı. Hayat ağacının her tarafında beyaz fildişi gibi parlayan meyveler vardı. Mahatala'nın kız kardeşi veya eşi Putir Selong Langit kafeste dişi bir gergedan-kuş muhafaza etmekteydi. Bir gün bu kuş kafesinden çıkarak uçtu, uzakta hayat ağacını gördü, ağacın üzerine kondu ve çiçek goncalarıyla, meyvelerle beslenmeye başladı. Ranjing Mahatala Langit doğruldu ve üzeri değerli taşlarla kaplı kamasını kaldırdı. Kamanın sivri ucu göklere değince Putir yakalandı ve gökleri delip yırtan bir erkek tambarrirang, yani

gergedan kuş adını aldı. Tambarrirang uzayda yükselen hayat ağacını gördü, sonra da dişi gergedanı fark etti. Uzayda yükselen hayat ağacına doğru yöneldi, hayat ağacının yosunu ile beslendi. Ama dişi gergedan kuşun ağız sulandıran çiçek goncalarını ve meyvelerini yediğini görünce içinde kıskançlık kabardı. Ayaklarıyla hayat ağacına vurdu. Hayat ağacı uzayda yükseldi. Bu kadar yükseklere çıkan hayat ağacını gagasıyla parçaladı. Birden beyaz çiçek koncaları altın gemi veya deniz yılanı gemisi diye adlandırılan sarı bangkirai ağacından yapılmış bir tekne halini aldılar. Bunun üzerine büyük boynuzlu dişi gergedan kuşu ağacın fildişi gibi parıldayan budaklarına ayaklarıyla vurmaya başladı. Ağacın fildişi gibi parlayan budakları yayıldılar, aşırı bir şekilde gerildiler ve insan halini aldılar. Bu üzerinde 'sincang' yani şal bulunan bir kadın görüntüsüydü

2. [Hint Mitolojisi] Bhagavad Gita'da bahsi geçen dünya ağacı Asvattha adıyla bilinen dev bir incir ağacı olup yeraltı dünyası ile cenneti birbirine bağlamakta yapraklarından vedaların kutsal sözleri yazmaktadır.

3. [Pers Mitolojisi] Yeryüzünde var olan ilk ağaç olduğuna inanılan dünya ağacı Saena adıyla bilinmekte olup, başlangıç okyanusu Vourukaşa'nın ortasında olduğuna inanılmaktaydı. Şifa ağacı adıyla da bilinen Saena aynı zamanda yeryüzündeki tüm bitkilerin oluşmasını sağlamıştır.

4. [Yakındoğu Mitolojisi] Fırat nehrinin kenarında yer alan dünya ağacı Kuluppu adıyla bilinmekte bu ağacın odununun şifa verdiğine inanılmaktaydı.

5. [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in kendini 9 gün boyunca Yggdrasil adıyla bilinen dünya ağacına asarak runik yazı bilgisine ulaştığına inanılmaktaydı.

6. [Yahudi Mitolojisi] Kabala'da bahsi geçen Sephiroth ağacı palmiye olarak tasvir edilmekte olup, yeraltı dünyası ile cenneti birleştirdiğine inanılmaktaydı.

7. [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında bir adı olmayan dünya ağacı devasa bir huş veya söğüt ağacı olarak tasvir edilip yeraltından gökyüzünde dek ulaştığına inanılmaktaydı.

8. [Maya Mitolojisi] Samanyolu ile özdeşleştirilen dünya ağacı Yax İmix Khe (ilk yeşil ipek pamuk ağacı) ve Wakah Khan (gökyüzüne uzanan) adlarıyla bilinmekte, yeraltı dünyası ile gökyüzünü birleştirdiğine inanılmaktaydı.

9. [Germen Mitolojisi] Hayat, şans ve bereketin sembolü kabul edilmekte, genç kızların çeyizlik nakışlarında, demircilik ürünlerinde, kapı üstü ve sandık süslemelerinde sıkça rastlanmaktaydı. Yaşam ağacı altı taç yapraklı çiçek veya yıldız formunda tasvir edilmekte kimi yazarlarca ağacın aynı zamanda cennet bahçesini de simgelediğini iddia etmiştir.

10. [Türk Mitolojisi] Yeryüzünün göbeği üzerinde Bay Ülgen'in oturduğu yere dek uzanan, kökleri arasından sarı renkli bir çeşit Ab-ı Hayat suyu fışkıran bir çam ağacı olarak düşünülmektedir. Kırgızların Manas destanının Er-Töştük hikâyesinde gökyüzünü destekleyen bu dev ağaçtan bahsedilmiştir. Altay şamanları ayinler sırasında gerçekleştirdikleri seyahatlerinde dünya ağacının gövdesini merdiven olarak kullanmaktadırlar. Sibirya Tatarları ise dünyanın merkezinde gökyüzüne dek yükselen demirden bir dağın üzerindeki 7 dallı bir kayın ağacının dünya ağacı olduğunu düşünmekteydi.

Ayrıca Bak. Bay terek, Yggdrasil, San Luis Rey Şenliği, Gao Kerena, İrminsul

DÜNYA BAŞLATAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Miadu halkının inanışında yaratıcıya verilen isim olup, yaptıkları düzenbaz Koypte tarafından engellenmek istenmiştir.

DÜNYA DALGICI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Başlangıç okyanusu veya tufan sonrası yeryüzünü kaplayan suya dalarak çıkardığı çamurdan yeryüzünü oluşturduğuna inanılıp, genellikle hayvan formunda tasvir edilen kültürel bir kahramanın adıdır.

DÜNYA ŞİFACISI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Papago halkının söylencelerinde yeryüzü henüz sularla kaplı karanlık bir yerken doğup, güneş, ay, insan ve hayvanları yaratan ilk insanın adı olarak geçmektedir.

DÜNYA YAPAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Winnebego ve Pima halklarının yaratıcı ruhlar için kullandığı terimdir.

DÜNYANIN MERKEZİ Bkz. Axis Mundi

DÜNYANIN YEDİ HARİKASI Antik Dönemin Yedi Harikası olarak da bilinen kavram ilk olarak Heredot tarafından dile getirilmişse de liste MÖ 4. yüzyılda Sidonlu Antipatros tarafından oluşturulmuştur.

Ortaçağ Avrupa'sında Antik Çağ'ın yedi harikasına Kolezyum (Roma), Katakomb (İskenderiye), Çin seddi, Stonehenge, Pisa kulesi, Porselen kule (Nnakin) ve Ayasofya (İstanbul) gibi yedi büyük yapıt daha eklenmiştir.

Antik Dönemin Yedi Harikası şunlardır:

Keops Piramidi

Giza'da yer alan 3 piramitten sadece en büyüğü Keops piramiti listede yer almakta olup, MÖ 2560 yılında 4. Hanedan döneminde Firavun Khufu (Keops) tarafından 20 yılda yaptırılmıştır. 145,75 m yüksekliğinde olan dev piramit antik dünyanın yedi harikası arasında günümüzde ayakta kalan tek yapı olmakla kalmayıp aynı zamanda hacim ve kütle olarak 20. yüzyıla dek başka insan yapımı hiçbir yapı tarafından geçilememiş, boyu ise ancak 1310'da 160 m yüksekliğindeki Lincoln Katedrali tarafından aşılmıştır.

Babil'in Asma Bahçeleri

Mezopotamya çölünün ortasında yer alan Babil kraliyet sarayının bahçesindeki egzotik bitkiler ve ağaçlarla dolu teras bahçelerinin adıdır. Efsaneye göre vatanının yeşilliğini özleyen Medialı karısı Amytis'in kendisini gurbette hissetmemesi için Babil kralı II. Nabukadnezar (MÖ 605-562) tarafından yapay dağların olduğu,

suların aktığı yemyeşil bir bahçe olarak yaptırılmıştır. MS 1. Yüzyılda Strabon birbiri üzerinde yükselen büyük direklerden oluşan teras bahçelerinin Fırat nehrinden açılan sulama kanallarıyla suyun pompalanarak yükseğe taşınarak beslendiğini bildirmiştir.

Bkz. Nebukadnezar II, Semiramis

Zeus Heykeli

Heykeltıraş Phidias'ın MÖ 435 yılında ahşap iskelet üzerine altın, fildişi ve metal parçalar yerleştirilerek Pantenon'un içinde inşa ettiği, Olympos Dağı'nda duran heykel bir MS 462 yılındaki yangın sonrasında yok olmuştur. 6,5 m genişliğinde ve 2 m yüksekliğinde bir taban üzerinde yer alan heykel 12 m, yüksekliğinde olup, sağ elinde zafer tanrıçası Nike, sol elindeyse üzerinde çeşitli metallerden kakmalar olan bir hükümdar asası tutmaktaydı.

Rodos Heykeli

Rodos adasında, Rodos şehrinin limanının girişinde bulunduğu sanılan tanrı Helios'un 30 metre yüksekliğindeki dev bronz heykelin adıdır. MÖ 305-304 tarihleri arasında I. Antigonus Monophthalmus (MÖ 382–301) tarafından kuşatılan adanın sakinleri zafer sevinçlerini Yunan heykeltıraş Lindoslu Khares tarafından 12 yıllık bir uğraşın sonucu olarak MÖ 282 yılında tamamladığı bu heykeli dikerek ifade etmek istemişlerdir. Kolossus olarak anılan heykelin bacaklarının arasından gemilerin geçtiği şeklinde bir söylence bulunsa da o dönemin teknolojisi dikkate alındığında doğruluğu şaibelidir. MÖ 226-225 yılları arasında meydana gelen bir depremde dizlerinden koparak yıkılan heykel birkaç asır boyunca yatık halde durmuştur. Rodoslular bu dönemde Mısır firavunu III. Ptolemy Eurgetes'ten heykelin onarımı için yardım teklifi almışlarsa da danışılan bir kâhin firavunun kötü niyetli olduğunu söyleyince yardım teklif reddedilmiştir. 800 yıl boyunca toprağın üzerinde kalan parçalarından parmakların bile o dönemin pek çok heykelinden büyük olduğuna Yaşlı Pliny'de şahit olmuştur (Naturae Historiae xxxiv.18). MS 654 yılında halife I. Muaviye kumandasındaki İslam orduları adayı ele geçirmiş olup, tarihçi Theophanes'e göre bu dönemde 900 deve yükü tutan heykelin parçaları Edessalı bir tüccara satılmıştır (Constantine VII Porphyrogenitos, De administrando imperio xx–xxi). Bazı modern araştırmacılar Kolossus heykelinin limanda değil adanın akropolünde olduğunu iddia etmiş gerçekten de devasa bir tapınağın heykelin platformu olabilecek yapı izlerine rastlanmıştır.

İskenderiye Feneri

İskenderiye limanı girişinde yer alan Pharos adlı adacık üzerinde MÖ 285-246 arasında Firavun Ptolemy ve Soter dönemlerinde Knidoslu Sostratus adlı mimar tarafından inşa edilen tarihte inşa edilmiş deniz fenerlerinin en yüksek olanının adıdır. Fenerin tepesinde yer alan devasa ayna 70 km uzaktan görülerek limana yaklaşan gemilere rehberlik etmekteydi. 55 m yüksekliğinde ki bir kaide üzerinde yer alan 134 metrelik fenerin tepe kısmı MS 955'de bir fırtınada kopmuş, MS 1302'de ise gerçekleşen bir deprem sonucu yapının önemli bir kısmı yıkılmıştır. Fenerin bulunduğu adanın adı (Pharos) zamanla tüm batı dillerinde (İngilizce pharos, Fransızca phare, İtalyanca faro, İspanyolca faro, Portekizce farol) deniz feneri anlamını kazanmıştır.

Kral Mausollos'un Mezarı (Halikarnas Mozolesi)

Karya bölgesi İranlı şatrabı Maussollos'un Halikarnassos'ta (bugünkü Bodrum) MÖ 351 yılında karısı ve kız kardeşi tarafından yaptırılmış yaptırılan beyaz mermerden 45 m yüksekliğindeki anıt mezarının adıdır. Yunan mimarlar Satyrus ile Pythius tarafından MÖ 377-353 yılları arasında hüküm süren Kral Mausolus'un ölümünden sonra başlanıp 3 yılda (MÖ 350) bitirilmiştir. Kolonlarıyla Yunan mimarisi, piramit şeklindeki çatısıyla Mısır mimarisini birleştiren yapı *Mausoleum* veya *Halikarnas Mozolesi* olarak da bilinmektedir. Taban ölçüleri 32 x 38 metre olan, dört tarafında dört heykel bulunan mezarın bir zamanlar 45 m yüksekliğe sahip olduğu sanılmaktadır. Maussollos'un adı zamanla batı dillerinde tüm büyük mezarları tanımlayan terim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Mezar 1402'de Bodrum'a gelen Saint Jean şövalyeleri tarafından görülmüş, 1494'te şövalyelerce tahrip edilen yapının taşları 1522'de Bodrum Kalesi duvarları güçlendirilmek için kullanılınca büyük ölçüde yok olmuştur.

Artemis Tapınağı

MÖ 550 yılında Efes'te (Ephesus) tanrıça Artemis adına Lidya kralı Kroesus'un emriyle mimar Khersiphron tarafından tamamen mermerden inşa edilmiş bir tapınak olup, MÖ 21 Temmuz 356 tarihinde Herostratus tarafından kundaklanarak yıkılmıştır. Yaşlı Pliny (Tabiat Bilgisi XXXVI. xxi. 95), Pompanius Mela (i: 17) ve Plutarkhos (İskender'in Hayatı III.5) tapınağın bahsinin geçtiği temel kaynaklar olup, Sidonlu Antipater Artemis'in bulutlar üzerine kurulmuş evini gördüğünde diğer tüm harikaların parlaklıklarını kaybettiğini, Olympos'un dışında, Güneş'in hiç bu kadar büyük bir şeye bakmadığını bildirmiştir (Antoloji, IX.58) Pliny'ye göre tapınak 115 m uzunluğunda 55 m genişliğinde mermerden inşa edilmiş, her biri 18 m yüksekliğinde 127 İon sütunu tarafından taşınmaktaydı. Artemis Tapınağının kalıntıları 1869 yılında British Museum'un sponsorluğunu yaptığı kazılarda keşfedilmiştir.

DÜŞMAN KATİLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Athabaskan halkının inanışında güneşe verilen isim olup, Değişen Kadın'ın adıyla da bilinen Ay'ın yardımıyla halkına yol göstermek için ortaya çıkmıştır.

DÜŞÜNEN KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında bir tanrıçanın adı olup, Akoma halkınca kültürel kahraman, Laguna halkınca ise yaratıcı olarak görülmektedir. Bir Örümcek Kadın varyantı olup "Kâhin Kadın"olarak da bilinen Düşünen Kadın yeraltında var olan bir çeşit rahim formunda

düşünülmekte insanoğlunun onun içinden çıkarak yeryüzüne ulaştığına inanılmaktaydı.

DÜZENBAZ Sözlü destan geleneğinde ne yapacağı tahmin edilemeyen, şekil değiştirip insan ve hayvan formuna bürünebilen, oyunbaz, aptal, yaramaz ama çoğu zaman zararlı işler çeviren doğaüstü güçlere sahip yaratıkların genel adıdır. Düzenbazlar bazı kültürlerde aynı anda hem yaratıcı tanrı hem de insanlığa faydalı uğraşlar kazandırmış kültürel kahramanlar olup çoğu zaman ölümcül kötülüğü de içinde barındırıp, çocukça şakalar yapan anlaşılmaz karakterlerdir. Bununla birlikte düzenbazlar hakkında anlatılan öykülerde yaptıkları numaralara karşın zeki insanlar tarafından kandırılabildikleri görülmektedir. Düzenbazlar bazen bir öykünün temel karakteri olarak boy gösterebilirlerse de cesaretleriyle anılan kahramanlardan farklı olarak korkak ve rüşvetçi olarak tasvir edilmektedirler. Düzenbaz öyküleri çoğunlukla iyi ile kötü, doğru ile yanlış arasındaki farkı göstermek ve ahlaki öğütler vermek için anlatılmakta zaman zaman zamanda varoluş hakkında mitolojik bilgilerde aktarılmaktaydı. Kuzey Amerika Yerlilerinin öykülerinden birisinde ölümün ne olduğunu bilmeyen ve insanlık için iyi bir şey olduğunu sanan çakalın dünyaya getirdikten sonra kendi oğlunun bir çıngıraklı yılan tarafından sokulup ölmesiyle ölümün ne olduğunu anlaması ama ölümü geri götürmeyi başaramaması ölümün onun yüzünden dünyada kaldığı anlatılmaktadır. Çeşitli Afrika öykülerinde ise tavşan, kaplumbağa ve örümcek gibi çok sayıda düzenbaza rastlanmaktadır. Düzenbazlar kimi zaman canavarlara karşı savaşmakta ya da bir ülkeyi ahlaksız bir yöneticiden kurtarmakta olup bu öykülerde tatlı dil ve zekâyı kullanıp, hızlı davranmanın insanları zor durumdan nasıl kurtarabileceği anlatılmaktadır. Birçok öyküde alışıldığının aksine kötülüğün hakkından cesaret ve ahlak sahibi kahramanların değil de düzenbazların geldiği görülmektedir. Sözgelimi bir Hint öyküsünde bir Brahman kendisine zarar vermemeye söz verdirdiği bir kaplanı kafesinden çıkararak özgür bırakmışsa da kaplan ilk iş olarak kurtarıcısını yemeye kalkışınca adam hayatı için yalvarmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine kaplan Brahman'a kendi yerine yiyebileceği 3 varlık bulursa hayatını bağışlayabileceğini söylemişse de kimse adam için canından vazgeçmemiş sonunda düzenbaz bir çakal hile ile kaplanı tekrar kafesine sokmayı başarmıştır. Kültürden kültüre farklı konuların kahramanı olan düzenbazlar çeşitli öykülerde tanrılar, kral ve kraliçeler, köylüler, hırsızlar, seyyahlar, Çingeneler ve hayvanlardan herhangi birisi olabilmekteydi. Nadiren de olsa kadın düzenbazlara da rastlanmakta olup bunlar çoğunlukla kocasının hatalarını telafi eden zeki evli kadınlar veya ailenin küçük ama akıllı kızlarından oluşmaktaydı. Bu tür bir öyküde bir kral yoksul bir ailenin ev ve arazine el koymuş ve çıplak veya elbise giymeden ata binemeden veya yürümeden kendisine bir hediye getirmeleri takdirde af edilebileceklerini bildirmiştir. Bunun üzerine ailenin akıllı kızı üstünü bir balıkçı ağıyla kapladıktan sonra, bir keçinin sırtına binerek kralın huzuruna çıkmış yanındaki sepetten hediye olarak bir kuş çıkarmış ama krala veremden hayvan uçup kaçmıştır. Kızın zekâsını beğenen kral ailenin mülkünü geri verirken kız ile de evlenmiştir. Bilinen en ünlü kadın düzenbaz 1001 Gece Masalları kahramanlarından Şehrazat olup, anlattığı masalarla Kral Şahriyar'ın güvenini kazanarak ülkenin kızlarının hayatını kurtarmıştır. Sihirli fasulyeleri ekerek ulaştığı devler ülkesinden altın yumurtlayan bir tavuk çalan Jack, Flaman aptal fıkralarının kahramanı Till Eulenspiegel, Hans Christian Andersen'in bir öyküsünün kahramanı olan Danimarkalı Küçük Claus ise Avrupa folklorunda sıkça rastlanılan düzenbazların en ünlüleridir. Çin'de maymun, Japonya'da ise şekil değiştirebilen kötü huylu tilkiler ve tenuki adıyla bilinen porsuklar düzenbaz karakterler olarak tasvir edilmektedir. Modern çizgi film karakterleri olan Bugs Bunny, Woody Woodpecker ve Road Runner çağımızın ünlü düzenbazlarıdır.

1. [Yunan Mitolojisi] Kardeşi Apollo'nun sığır sürüsünü çalan Hermes düzenbaz bir tanrı olup, geri dönerken ayak izlerinin üzerine basarak izini de kaybettirmeyi başarmışsa da, yaptığı anlaşılınca kardeşine kaplumbağa kabuğundan bir müzik aleti olan bir çeşit lir hediye ederek durumu kurtarıp, Apollo'nun gönlünü almayı başarmıştır. Tanrılardan ateşi çalan Prometheus'da bir düzenbaz olmasına karşın yaptığının bedelini ağır ödemiştir.

2. [İskandinav Mitolojisi] Hermes ile kıyaslandığında çok daha kötü karakterli bir düzenbaz olan Loki devleri ve tanrıları sık sık aldatmakla kalmamış, yarı üvey kardeşi Balder'in de ölümüne sebep olmuştur.

3. [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun vücut bulmuş sekiz formundan birisi olan düzenbaz Krişna daha çocukken annesi ve komşularından tereyağı, delikanlılık çağında ise Gopis adlı kadın çobanın kıyafetlerini çalan düzenbaz bir karakterdir.

4. [Afrika Mitolojisi] Örümcek Anansi küçük ve zayıf görünüşüne karşın zekâsını kullanarak hasımlarını alt ettiği çok sayıda öykü anlatılmaktadır. Dahomey'de yaratıcı tanrının küçük oğlu Legba düzenbaz tanrı olarak görülmektedir. Eşu ve Dikithi ise diğer ünlü düzenbazlarıdır.

5. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Farklı bölge ve kabilelerde farklı hayvanlar düzenbaz öykülerinin kahramanı olarak tasvir edilmekte olup, Kuzeybatı Pasifik kabilelerinde karga, Siularda örümcek, Çerokilerde tavşan, Navaho, Hopi, Zuni kabilelerinde ise koyote adı verilen çakaldır. Koyote bazı kabilelerde sadece düzenbaz değil aynı zamanda yaratıcı tanrı ve insanları canavarlara karşı koruyan karmaşık bir kültürel kahraman olarak kabul edilmekteydi.

6. [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer tanrısı Enki düzenbaz bir karakterdir.

7. [Polinezya Mitolojisi] Hawaii'nin ikinci büyük adasına adını veren kültürel kahraman ve tanrı Maui de düzenbaz bir karakterdir.

8. [Türk Mitolojisi] Erlik kötü ruhlu bir tanrı olmasının yanı sıra aynı zamanda düzenbaz bir karakterdir.

Bkz. Anansi, Koyote, Loki, Maui

DVALİN [İskandinav Mitolojisi] Rune adı verilen eski Alman harflerini bulan cücenin adıdır. Yetenekli bir cüce olan Dvalin şimşek tanrısı Thor'un eşi Sif'in altın saçlar tanrı Loki tarafından kesilince kadına altından bir peruk yapmıştır. Dvalin tanrıça Freyja'nın isteği üzerine Alfrigga, Berling ve Grerr ile birlikte Brislings kolyesini yapmış karşılığında tanrıça ile bir gece geçirmiştir.

DVARAPALA [Budist Mitolojisi] Kötü ruhların ev ve tapınaklara girmelerini engelleyen bekçi ruhların adı olup, asura veya korkunç görünümlü savaşçı formunda tasvir edilen heykelleri bu yüzden Hindu ve Budist tapınaklarının girişlerine konmaktadır. Davarapala, Sanskritçe "kapı bekçisi" anlamına gelmekte olup, Hindistan dışında Güneydoğu Asya ülkelerinde de aynı adla anılmakta, Japonya'da Kongorikişi veya Nio, Çin'de Er Jiang, Kore'de ise Narayeongeumgang olarak bilinmektedir. Çin'de Er Jiang, bir bütünü tamamladığına inanılan, maddi dünyanın sembolü Ha ile ruhlar dünyasının sembolü Hong adında iki ayrı heykelden oluşmaktaydı.

DVENDE Filipin masallarında insanlara karşı yardımsever ve arkadaşça davranan küçük ruhların adı olup ev içinde yaşayan gürültücü varlıklardır. Bununla birlikte insanlara kızdıklarında küçük taşlar fırlatabilir, hastalık hatta ölüme sebebiyet verebilirler.

DVERGAR Bkz. Duergar

DVERGMAL [İskandinav Mitolojisi] Cücelerin konuştuğu lisanın adı olup, bazen mağaralarda yankısı duyulmaktadır.

DVİPA [Hint Mitolojisi] Dev bir ada olarak tanımlanan bir kıtanın adı olup, etrafı okyanusla çevrilidir. Mahabharata'da Bhadrasva, Jambu, Ketumala ve Uttara Kuru adlarıyla 4 kıta tanımlanmasına karşın sonradan Dvipa dışında her biri okyanusla çevrili Jambu, Kraunça, Kusa, Plakşa, Puşkara, Saka ve Salmala adlı yedi kıta daha tanımlanmıştır.

DVİTA [Hint Mitolojisi] Ekata ve Trita'nın kardeşinin adı olup, Ekata ile birlikte Trita'yı bir kuyuya iterek öldürmeye çalışmıştır.

DVOROVOİ Evin avlusunda (Slavca dvor 'avlu') bulunan ruhların adı olup, evin kadınını baştan çıkardıklarına ve ev içindeki koruyucu ruhlar olan domovoilerin emrinde olduklarına inanılmaktadır.

DWAPARA [Hint Mitolojisi] Hindu yaratılış söylencesine göre insanların 200 yıl yaşadığı, 2400 yıl sürecek, kötülüğün arttığı bronz çağın adı olup, insanoğlunun yaşadığı 4 çağdan üçüncüsüdür. Bkz. Yuga

DWYVAN ile DWYVACH [Kelt Mitolojisi] Galler tufan efsanesinde Addanc adlı canavarın sebep olduğu sel sularından inşa ettikleri Nefyed Nav Nevion adlı gemi sayesinde kurtulan kadın ve erkek çiftinin adıdır.

DYAUS PİTA [Hint Mitolojisi] Rig Veda'da yakarılan (1.89, 1.90, 1.164, 1.191,4.1) Vedik gök tanrının adı olup, yer tanrıçası Prthivi'nin eşi, Agni, İndra ve Uşas'ın babasıdır. Eski Vedik gelenekte yeryüzü tanrıçası Prithvi Matr ve Dyaus Pitr olarak anılan karı koca tek bir tanrı olarak görülüp Dyavaprthivi adıyla anılmaktaydı. Dyaus insan formunun yanı sıra şimşeklerin altında duran kırmızı bir boğa veya incilerle süslenmiş siyah bir at olarak da tasvir edilmektedir. Söylenceye göre kutsal boğa Nandini'yi dikenli bir sopa ile yaraladığı için 7 büyük bilgeden birisi olan Vaşistha tarafından lanetlenmiştir. Nandini'nin laneti yüzünden Bhişma olarak yeniden doğduktan sonra çok sayıda okla vurularak ölmüştür. Dyaus ve Deva, Sanskrit div "parlamak" kökünden doğmuş olup, Latince deus (tanrı), Yunanca Zeus kelimeleriyle de ilişkilidir.

DYAVA PRİTHİ [Hint Mitolojisi] Tüm uzayın somut haline verilen isim olup, Vedalarda adı geçen en önemli tanrılardan Varuna, Dava Prthivi'nin Dyaus Pita (gök tanrı) ve Prthivi (Yeryüzü tanrıçası) olmak üzere iki parçaya ayırmıştır. Tanrılar ve diğer canlıların yaratıcısı ve koruyucusu olan çift hiç yaşlanmamakta, öküz ve inek olarak da tasvir edilmekte, evlatlarına refah, yiyecek ve şöhret sağlamaktadır.

DYAVO [Slav Mitolojisi] Sırp söylencelerinde bahsi geçen iblislerin adı olup, Pers ve Hint mitolojilerindeki Deva adlı varlıklarla benzerliği dikkat çekicidir.

DYBBUK [Yahudi Mitolojisi] Yaşamı boyunca büyük kötülük yapmış insanların bedenlerinin ölümlerinden sonra yeryüzünde yaşamaya devam eden ruhlarının adıdır. Genç kadınların bedenlerine girerek onların olağandışı davranışlarda bulunmasına sebep olur ve sadece hahamlar tarafından dışarı çıkartılabilirlerdi.

Dybbuk (Ephraim Moses Lilien, 1874–1925)

İlk olarak 16. yüzyılda kaydına rastlanan terim Rus Yahudisi yazar ve aktivist Ansky'nin (Şloyme Zanvl Rappoport, 1863-1920) 1914 yazdığı 'Dybbuk' veya 'İki Dünya Arasında' adlı oyunuyla popüler olmuştur. Hahamlık öğrencisi Khonnon zengin olmadığı için babasının evlenmelerine izin vermediği Leye'yi kazanmak için Şeytan'a yalvarınca için öldüğünde dybbuka dö-

nüşmüştür. Oyunun sonunda Khonnon'un ruhu tarafından delirtilen kız da ölmüştür.

DYEDUŞKA VODYANOY Rus masallarında bahsi geçen nehir ve göllerde yaşayan, kel kafalı, göbekli, yuvarlak yanaklı, yeşil kıyafetler giyen bir su ruhunun adıdır. Suda boğulan ya da mirastan mahrum edilen kızlarla evlenerek onlardan çocuk sahibi olur.

DYİNYİNGA [Afrika Mitolojisi] Mende halkının inanışında tabiattaki nesnelerin taşıdığı ruhlara verilen isimdir.

DYK [Afrika Mitolojisi] Bambara halkının inanışında başlangıçta var olan yaratıcı gücün adıdır.

DYLAN [Kelt Mitolojisi] Gwydion ile Arianrhod'un oğlu, Llewllaw'ın (Lleu) ikiz kardeşi ve Viviane'nin babası olan deniz tanrısının adıdır. Denizden gelen istilacıların lideri olan Dylan, İrlanda'nın Keltlerden önceki halklarından ve muhtemelen bir cüce olan demircilik tanrısı Govannon (Galler'de Govannon, İrlanda'da Goiniu) tarafından öldürülünce dalgalar onun için ağıtlar söylemiştir. Balık gibi yüzebildiği için Keltçe "Dalgaların oğlu" anlamına gelen Eilton (Eil Don) ve Endil adlarıyla da anılmaktaydı.

DYMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aegimius'un oğlu, Pamphylus ile Hyllus'un kardeşi olup, üç kardeşin her biri bir Dor kabilesinin atası olmuştur.

2. Troya kralı Priam'ın dedesi ve Hekuba'nın babası olan bir Frigyalının adıdır (Hom. Il. xvi. 719).

DYNA [Roma Mitolojisi] Evander'in kızı olup Hercules'ten Pallas'ı doğurmuştur.

DYRRHAKHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Melissa'nın oğlu olup, öncesinde Epidamnus olarak bilinen Dyrrakhium kentine adını vermiştir (Paus. vi. 10).

DYRNWYN [Kelt Mitolojisi] Annwyn'in ganimetlerinden biri olan Cömert Rhydderch'in sahibinden başka birisine doğrultulduğunda alev alabilen sihirli kılıcının adıdır. Bazı Galler söylencelerinde Gwrnach olarak da anılan kılıç aynı zamanda sihirbaz Merlin'in Britanya'nın 13 Hazinesi adıyla topladığı koleksiyon parçalarından birisidir.

DYSAULES [Yunan Mitolojisi] Triptolemus ile Eubuleus'un babası ve Keleus'un ağabeyidir. Eleusis'en kovulup Phlius'a gelmiş, burada Eleusis gizemciliğini yaymıştır (Paus. i. 14. 2).

DYSİS [Yunan Mitolojisi] 12 mevsim tanrıçasından (Horae) birisinin adıdır.

DYSNOMİA [Yunan Mitolojisi] Kavga tanrıçası Eris'in düzensizlik ve kanunsuzluğun sembolü olan kızının adıdır.

DYSPONTEUS [Yunan Mitolojisi] Pausanias'a göre (vi. 22. 6) Oenomaus'un Byzantiumlu Stephanus'a göre Pelops'un oğlu olup, Pisatis'de Dyspontium kentinin kurucusudur.

DYSSEBİA [Yunan Mitolojisi] Dinsizliğin kişileştirilmiş formu olup, Korus'un (Kibir) kız kardeşi, Hybris'in (Aşırı gurur) annesidir.

DYU [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde "gökyüzü" anlamına kullanılan kelime ile Dyaus Pita'nın adının ilişkili olduğu sanılmaktadır.

DYUMATSENA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'nın 'Orman Kitabı' bölümünde geçen bahsi geçen bir kralın adı olup Sativri ile evlenen Satyavan'ın babasıdır.

DZELARHONS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Charlotte Adalarında yaşayan Haida halkının inanışında *Kaiti* adlı ayı tanrının karısı olan kurbağa prensesin adı olup, yanardağların içinde yaşayan bir tanrıça olarak görülmekteydi. Daha ılıman ve verimi topraklar arayan halkıyla birlikte batı denizinden amcası Gitrhawn'ın ülkesine 6 kanoyla gelen kız burada tanıştığı bir erkekle evlenmiştir. Daha düğün gecesinde başının üzerinde yanan bir meşale taşıyan damat karısıyla bu şekilde birlikte olunca kadını elbiselerinin içinde büzülmek zorunda bıraktıktan sonra kadının yanmasına sebep olmuştur. Köy halkı eve girdiğinde Dzelarhons yerine tepesinde bakır bir kurbağa yer alan bir taş bulmuştur.

DZIBAY CINRIG [Tibet Mitolojisi] Ateş tanrısı Melha'ya adanan kurbanlara verilen isim olup tüm günahların onunla birlikte yanarak kaybolduğuna inanılmaktaydı.

DZİ DZAT [Çin Mitolojisi] Macau ve Hong Kong'da ataların mezarında onların ölümlerinden sonra rahat bir hayat sürdürmelerini sağlayacağı inancıyla yakılan kıvrılmış kâğıtların adıdır.

DZİ-DZİ-BON-DA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New England bölgesinde yaşayan Abenaki halkının inanışında çirkin ve korkunç bir canavarın adıdır.

DZİADY [Slav Mitolojisi] Bir ailenin ölü atalarına saygı göstermek amacıyla ilkbahar ve sonbaharda yılda iki kez düzenlenen törenlerin ve bu törenlerin yapıldığı günlerin adı olup, "Büyükbabalar" anlamına gelmektedir. Polonya'da Zaduszki, Bulgaristan'da Zadusnika Litvanya'da İlges adıyla bilinen varyasyonları düzenlenmekteydi.

DZİEWANNA [Slav Mitolojisi] Polonya'da tarım ve su kaynaklarının tanrıçasının adı olup çiftçiler tarafından tapınılmaktaydı.

DZİVA [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de yaşayan Şona halkının inanışında yağmur, tarım ve bereket ile ilişkilendirilen cömert yaratıcı tanrıçanın adıdır. Mwari'nin dişil görünümü olduğu iddia edilen tanrıça Mbuya, Zendere adlarıyla da bilinmekteydi.

DZİVAGURU Bkz. Dziva

DZİWOZONY [Slav Mitolojisi] Polonya masallarında bahsi geçen uzun orman ve bataklıklarda yaşayan boylu atletik yapılı kadınlardan oluşan bir çeşit iblis olan bu vahşi kadınlar yalnız insanların üzerine saldırmakta ve genç erkekleri sevgilileri olmaya zorlamaktadırlar. Tekil Dziwozona adıyla bilinen bu varlık göl ve nehir kenarlarında rastlanılan koca sarkık memeli, kıllı vücutlu, tavuk bacaklı, uzun düz saçlı ve eğrelti otu iliştirilmiş kırmızı bir başlık takan yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Şifalı bitkileri tanıyıp, el sanatlarında maharetli olan Dziwozona kimi zaman insanlarla evlenmekteyse de

sıkıldığında kocasını gıdıklayarak öldürmektedir. Dziwozona ayrıca insanların güzel çocuklarını çalıp yerine 'kendi çirkin bebeğini bırakmakta olup, Polonyalı kadınlar bebeği bu iblisten korumak için eline kırmızı kurdele bağlamakta veya çocuğa kırmızı bir şapka giydirip yüzünü ay ışığının etkisinden korumaya çalışmaktadır. Anneler bebeklerinin cadınınkiyle değiştirilmesi durumunda bebeği mutfağa götürüp, bir yumurta kabuğunun üzerine su döküp çocuğu huş ağacı dalı ile döverken "seninkini al benimkini geri ver!" diye bağırırsa iblisin bebeğini geri getireceğine inanmaktaydı. Joseph Campbell'in Bin Yüzlü Kahraman (The Hero With a Thousand Faces) adlı kitabında Dziwozony Rus folklorunun parçası olarak gösterilmiştir.

DZYDZİLELYA [Slav Mitolojisi] Polonya'da aşk, cinsellik, evlilik ve bereket tanrıçasının adı olup Freya ile benzerlik göstermektedir.

DZOAVİTS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şoşhone halkının inanışında kötü huylu dev bir yamyamın adıdır. Dzoavits, güvercinin iki yavrusunu çalmışsa da Kartalın yardımıyla yavrular kurtarılmış ama huylu huyundan vazgeçmemiş dev kötülük yapmaya devam etmiştir. Porsuğun kazdığı çukurlardan birisine saklanan güvercin ile yavrularını soran deve boş bir çukuru gösteren Porsuk Dzoavits çukurdayken üzerine büyük kayalar atarak içinde mahsur kalmasını sağlamıştır.

DZU-TEH Bkz. Yeti

E

E 1. [Maya Mitolojisi] Mısır koçanı formunda başlık takarken tasvir edilen mısır tanrısının adı olup muhtemelen Aztek tanrısı Kinteotl'un benzeriydi. Bkz. Ah Mun

2. [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinde bir bölge veya nesnenin sahibi olarak tanımlanan ruhun adı olup, diğer Türk toplumlarında Amaka (Tunguz), Ecen (Buryat), İççi (Yakut), Öye (Volga Türkleri) adlarıyla bilinmektedir.

E-ABZU [Mezopotamya Mitolojisi] Eridu'da bulunan en eski Enki tapınağının adı olup, Güney Irak'taki Abu Şahrain kazılarında MÖ 5 bin yılına ait tapınak kalıntılarına rastlanmıştır. Bkz. Enki

E-ANA [Mezopotamya Mitolojisi] Uruk'ta tanrıça İnanna'ya adanan tapınağın adı olup "Gökyüzü Evi" anlamına gelmekteydi.

E-KUR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer-Babil rüzgâr ve fırtına tanrısı Enlil adına Nippur kentinde yapılmış tapınağın adı olup, "Dağ evi" anlamına gelmektedir. Bir Sümer söylencesine göre tapınak bizzat Enlil tarafından kurulmuş olup, Sümer kozmolojisinde yeryüzü ile gökyüzü arasındaki bağlantıyı sağlayan iskele babası görevini yerine getirmekteydi. E-kur'un hemen yakınlarında 3. Ur hanedanının kurucusu Ur-Nammu (MÖ 2168-2151) tarafından inşa edilen Dur-an-ki zigguratı ise iki dünya arasındaki bağ olarak görülmekteydi.

E-U Bkz. Ea-Pe

EA Bkz. Enki

EA-PE [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Karen halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, ilk insan çifti Thanai ile E-u'yu yaratmıştır.

EABANİ Bkz. Enkidu

EACH USİGE Kelpie ve Brag ile benzer özelliklere sahip, göl ve koylarda yaşayan bir su cininin adıdır. Güzel bir at biçiminde olan Each Usige görende üzerine binme isteği uyandırır. Cin sırtına bineni suyun derinliklerine götürüp boğduktan sonra yemektedir.

EACHTACH [Kelt Mitolojisi] Ölmek üzere olan babası Diarmait için yardım isteği Fionn mac Cumhaill tarafından reddedilen bir kızın adıdır. Aşağılanan kız babası öldükten sonra erkek kardeşleriyle birlikte çete oluşturarak Fionn'u 4 yıl boyunca uğraştırmışsa da intikamını almayı başaramadan ölmüştür.

EADGİLS [İskandinav Mitolojisi] Beowulf ve Eski Nors dilinde yazılmış diğer kaynaklara göre Othere'nin oğlu olup Yngling (Skylfing) kabilesine hükmeden efsanevi İsveç kralı olup, Adils, Adillus, Athisl, Athislus ve Adhel adlarıyla bilinmekte MS 6. yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır. Beowulf'a göre Gotların yardımıyla, Skáldskaparmál ve Skjöldunga saga adlı kaynaklara göre ise Danimarkalıların yardımıyla Vänern buz gölü savaşında amcası Onela'ya karşı giriştiği savaşı kazanarak İsveç tahtına çıkmayı başarmıştır.

EAGER [Anglosakson Mitolojisi] Bir deniz tanrısının adı olup, İskandinav karşılığı Aegir'dir.

EAGOR Bkz. Aegir

EAGENTKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ve Ohio'nun doğusunda yaşayan Seneka hakının inanışında insanoğlunun ilk anası ya da bir çeşit yeryüzü tanrıçası olduğuna inanılan efsanevi bir kadının adıdır.

EAKHTRA MHELORA AGUS ORLANDO [Kelt-Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un savaşçı kızı Melora'nın hayatını konu alan 16. yüzyılda yazılmış bir İrlanda destanı olup, adı 'Melora ve Orlando'nun Maceraları' anlamına gelmektedir.

EAKUS [Kelt Mitolojisi] Günümüzde bile Kastilya'da saygı gösterilen eski bir İspanyol tanrısının adı olup Romalılarca Jüpiter Solutorius ile özdeştirilmiştir.

EANNA [Mezopotamya Mitolojisi] Antik Sümer kenti Uruk'ta gök tanrı Anu ile aşk, bereket ve savaş tanrıçası İnanna adına inşa edilen tapınakların adı olup Sümerce 'Anu'nun Evi' anlamına gelmektedir.

EARC [Kelt Mitolojisi] Cuchulainn tarafından öldürülen kral Cairbre Nia Fear ile Feidhilm'in oğlu ve Fergus ile Murtaghh mac Earc'ın babası olan tara kralının adıdır.

EASTRE [Anglosakson Mitolojisi] Bahar ve bereket tanrıçasının adıdır. İskandinav Freya ve Alman Ostara ile ilişkili olmalıdır.

EATE [Bask Mitolojisi] Dolu yağışı ve yangınlarla ilişkilendirilen ateş ve fırtına tanrısı olup, Egata adıyla da bilinmekteydi.

EAU [Polinezya Mitolojisi] Maelere'nin kızı, Havoa'nın kardeşi ve Kopu'nun karısıdır.

EB [Maya Mitolojisi] İnsanlık tarihinin 12. Dönemine verilen isimdir.

EBABİL 1. [İslam Mitolojisi] Kur'ân-ı Kerim'e göre Habeşistan Kralı Necâşi Aşame'nin görevlendirdiği Yemen valisi Ebrehe b. Sabbah el Eşrem'in ordusunu attıkları taşlarla bozguna uğratan efsanevi kuşların adıdır. Söylenceye göre Şan'a'da Kuleys adlı büyük bir kilise inşa eden Ebrehe, Yemenli Arapların Mekke'de putların yer aldığı Kâbe'ye gitmesini engellemek istemişse de Nukayl isminde birisi, Kuleys'e girerek kimsenin olmadığı bir zamanda kilisenin için harabeye çevirip kaçmıştır. Hakarete uğradığını düşünen Hıristiyan vali putperestlerden intikam almak için 4 bin fil ve 300 bin Habeş askeriyle Kâbe'yi yıkmak için yola koyulmuştur. Mekkelilerin bir kısmı hayvan sürüleriyle birlikte Taif'e kaçarken bir kısmı da valiyi fidye vererek geri döndürmeye çalışmışsa da birdenbire ortaya çıkan Ebabil kuşları gaga ve ayaklarında taşıdıkları çamurdan sertleşmiş taşlarla istilacıları perişan ederek geri dönmek zorunda kalmıştır (el-Fil, 105/1-5).

2. Dünya ağacına verilen isim olup, Zümrüdü Anka kuşunun her doğumunda 40 yeni dal vererek büyüdüğüne inanılmaktaydı.

EBBA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Codinghamlı bir başrahibe olup, Vikingler baskını sırasında tecavüze uğramamak için burnu ve üst dudağını kesmiş diğer rahibelerde aynısını yapınca istila-

cılar tüm rahibeleri yakarak öldürmüştür. Kilise tarafından azize ilan edilen Ebba'nın yortu günü 2 Nisan'dır.

EBED [Hıristiyan Mitolojisi] Abimeleh'e karşı savaşan Gaal'ın köle olan babasının adıdır (Hâkimler 9:26, 26, 30, 31).

EBEKH [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Kenan halkının inanışında bir dağ tanrısının adı olup, İnanna tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

EBELE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında nereden geldiği belli olmayan ata figürünün adıdır. Zehirli okları ve çakmaktaşı uçlu mızrağıyla güneydeki iki kentle savaşan Ohanko kentine yardım eden kahraman kurtarıcı olarak görülüp kabilenin şefi yapılmıştır.

EBER DONN [Kelt Mitolojisi] Milezyalıların liderlerinden birisi olup, Milezyalılar İrlanda'ya gelmeden önce zalimliği yüzünden öldürülmüştür.

EBER FİNN [Kelt Mitolojisi] Milezyalıların liderlerinden birisi, Milesius ile Skota'nın oğlu, Amergin ile Eremon'un kardeşidir.

EBHLİNNE [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Tipperary ve Limerick sınırını oluşturan tepelik bir bölgeye adını veren bir tanrıçanın adı olup, geçmişte yaz ortasında onuruna şenlikler düzenlenmekteydi.

Ebisu (Çizim: Anonim, 1902)

EBİSU [Japon Mitolojisi] Denizin zenginliği ve bereketini temsil eden, Yebisu, Hiruko, Hirugo, Hiru Ko no Kikoto ve Kotoshiro-nushi-no-kami adlarıyla da bilinen balıkçılık tanrısı olup, şans, işçi ve küçük çocukların koruyucusu kabul edilmekteydi. Ebisu, yaratıcı çift İzanagi ile İzanami'nin en büyük oğlu olup, Şintoizm'in Yedi Şans tanrısından (Şiçi-Fukujin) biri kabul edilmekte, aynı zamanda ilk balıkçı olarak kabul edildiğinden özellikle balıkçılar tarafından tapınılmaktadır.

Güleç yüzlü, kısa boylu, şapkalı ve sakallı orta yaşlı bir adam olarak tasvir edilen tanrı elinde bir olta ve karagöz balığı taşımaktaydı.

EBO Nijerya'da yaşayan Edo (Bini) halkının kehanet ve cadılık yapmak için iksir hazırlayan şifacılarına verilen isimdir.

EBRAKUS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Bakireler Şatosu'nun kurucusu olan Britanya kralının adı olup, 20 karısından 50 çocuğu dünyaya gelmiştir. Kızlarından 30'unu nüfusun artması için İtalya'ya göndermiştir.

EBU BEKİR [İslam Mitolojisi] (MS 573 Mekke-23 Ağustos 634) Muhammed'in kayınpederi ve peygamberin ölümünün ardından Müslümanların dini ve siyasi lideri olan ilk halifenin adıdır. Kureyş kabilesinin Taym kolundan olup İslam'ı ilk kabul eden yetişkin erkek ve peygamberin en yakın dostudur. Servetini Müslüman köleleri satın almak için kullanan varlıklı bir tüccar olmasının yanı sıra, Müslümanların Habeşistan'a hicreti (622) sırasında Muhammed'le birlikte Mekke'de kalmış, kızı Ayşe'yi Muhammed ile evlendirerek kayınpederi olmuş, peygamberin hastalığı sırasında imamlık görevini devralmış, iki yıl halifelik (632-634) yapmıştır.

EBU CEHİL [İslam Mitolojisi] Kureyş'in Mahzun ailesine mensup ünlü bir tüccar olup, Cahiliye dönemi şiirlerinde kendisinden övgüyle bahsedilmesine karşın sonradan Muhammed ve İslam karşıtlığıyla tanınmış, bu yüzden gerçek adı Hişâm el-Muğira olmasına karşın 'cehaletin babası' anlamına gelen Ebu Cehil olarak adlandırılmıştır. Ebu Cehil, ilk Müslümanların açlıktan ölümle karşı karşıya kaldıkları boykotun kaldırılmasına karşı çıkmış, ilk iki İslam şehidinden biri olan Ammâr Yâsir'in annesi Sümeyye'nin öldürülmesini sağlamış, peygamberin hicretinden kısa bir süre önce Dâru'n-Nedve'de yapılan müzakerede her sülaleden seçilecek birer temsilcinin oluşturduğu bir fedai grubu tarafından Muhammed'in öldürülmesini teklif etmiştir. Ebu Cehil, MS 624'de Bedir savaşı sırasında öldürülmüş, Abdullah Mesûd tarafından kesilen kafası "Kalîbu Bedr" adı verilen kuyuya atılmıştır.

EBU GOGO İnsana benzer, 1 metre boyunda, kıllı vücuda sahip, şiş göbekli, sivri kulaklı yaratıkların adıdır. İnsanların söylediklerini papağan gibi taklit eden bu yaratıkların mırıldanma şeklinde kendi dilleri olduğunda da inanılmaktadır. Hawaii folklorundaki Menehunes ve İskandinav Tomte'sine kadar pek çok efsanevi yaratıkla benzer özelliklere sahiptir.

2003 yılında Endonezya'da Flores adasında yaklaşık 1 metre boyunda bir hominid bulunmuş (Homo floresiensis) olup farklı kültürlerde rastlanılan cüce karakterinin belki de 13.000 yıl öncesine dek yaşayan atası olabileceği tartışılmıştır. National Geographic dergisinde Mayell imzalı bir haberde 18.000 yaşında küçük yetişkin insan iskeletlerini 'Asya'da Hobbit benzeri insan atası bulundu haberiyle duyurmuştur

('Hobbit-Like Human Ancestor Found in Asia', Hillary Mayell, National Geographic News, 27 Ekim 2004). Homo floresiensis'in ne zaman yok olduğu muamma olduğu gibi homo sapiensin hafızasında birbiriyle ilgisiz halkların folklorundaki ortak cüce karakterinin en azından 10.000 yıllık ortak bir hafızaya sahip olup olmadığı da tartışmalıdır

EBU HASAN 1001 gece masallarında genç bir tüccarın adı olup, uyurken halife Harun el Reşid'in sarayına yanlışlıkla girmiş tesadüfler sonucunda halifenin sağ kolu olmuştur.

EBU NUVAS [Arap-Afrika Mitolojisi] 8. yüzyılda yaşamış düzenbaz bir Fars şairi ve kahramanın adı olup ünü Araplar vasıtasıyla Madagaskar, Mauritius, Tanzanya ve Zanzibar'a dek yayılmıştır. Tarihi karakterin gerçek adı Ebu Nuvas al-Hasan ibn Hani al-Hakami olup, İran'ın Ahvaz kentinde doğmuş, halife Harun Reşid ile oğlunun güvenini kazandığı için ölene dek Bağdat sarayında yaşamıştır. Zekâsı, alaycılığı ve keyif düşkünlüğüyle tanınan Ebu Nuvas'ın şiirleri Arap edebiyatının Altın dönemine ait olan karaktere 1001 Gece Masalları'nda da rastlanmaktadır. Manzum öykülerden birinde Ebu Nuvas bir gün Sultan'ın yanına çıkıp, hüngür hüngür ağlayarak eşinin öldüğünü söyleyince hem Sultan'ın eşi kendisine evlenmesi için bir bakire bulmuş hem de Sultan'dan düğün masrafı olarak 1000 altın almıştır. Paralar suyunu çekince Ebu Nuvas Sultan'ın eşi ise Sultan'ın karısının huzuruna çıkarak eşlerinin öldüğünü ama gömecek paraları olmadığını söyleyerek 200'er altın daha almıştır. Akşam Sultan ile eşi birbirlerine ölüm olaylarını anlatınca olayı anlamak için Ebu Nuvas'ın evine birer hizmetçi göndermişlerdir. Sultan'ın hizmetçisinin karşısına Ebu Nuvas, Hanım Sultan'ınkine ise Ebu Nuvas'ın eşi çıkarak ölü rolü yapan eşlerinin üzeri çarşafla örtülü sözde cesetlerini göstermişlerdir. Kimin doğru söylediği ve olayın aslı Sultan ile eşi arasında tartışma konusu olunca Sultan olayı çözen kişiye 1000 altın ödül vereceğini açıklamıştır. Bunun üzerine Ebu Nuvas saraya çıkarak yaptığı dalavereyi anlatmış Sultan ile eşini kahkahaya boğarken ödülü de almayı başarmıştır.

EBU SÜFYAN [İslam Mitolojisi] MS 597-653. Muhammed'i Mekke'den hicret etmeye zorlayan düşmanlarının lideri olan zengin bir Kureyşlinin adıdır. Mekke'nin düşmesinin ardından eşiyle birlikte İslam'a geçmiş ve Havazinlerle yapılan savaşta Muhammed'in yanında savaşırken gazi olmuştur.

EBU TALİP [İslam Mitolojisi] Ali'nin babası ve Muhammed'in amcasının adı olup yeğenini koruması altına almış, ticaret yapması yasaklanan Müslümanlarla birlikte 3 yıl direnen, arkasından hep övgüyle bahsedilen Ebu Talip'in İslam'ı seçtiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

EBU YEZİD [Arap-Afrika Mitolojisi] Cezayir, Fas ve Tunus'ta yaşayan Berberi efsanelerinde bahsi geçen kahramanın adı olup en saygın kabilelerden Zanataların lideridir. Kabilesiyle birlikte Haric'îyye mezhebine geçen Ebu Yezid diğer kabileleri de etkileyince Fatımiler rahatsız olmuş, çatışma kaçınılmaz olmuştur. Ebu Yezid, Fas'ın Mehdiya kentinde Fatimi halifesi al-Qaim'in (933–945) ordusunu kuşatmışsa da başarısız olup, Fas'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Bu çatışmada ölen al-Qaim'in yerine oğlu al-Mansur geçmiş çetin bir mücadeleden sonra Ebu Yezid'i ölü ele geçirmeyi başarmışsa da yiğitliğine hayran kaldığı düşmanının ailesine iyi davranılmasını emretmiştir.

EC [Sibirya Mitolojisi] Yenisey nehri havası civarında yaşayan halkların inanışında kötü tanrıça Khosadam'ın kocası olan yaratıcı tanrının adıdır.

ECCE HOMO [Hıristiyan Mitolojisi] 15-17. yüzyıllar arasında İsa'nın çarmıha gerilmeden önce yargılanmasının tasvir edildiği resimlere egemen olan temanın ismi olup, İsa'nın çarmıha gerilmesi emrini veren Romalı vali Pontius Pilatus'un Yahudi izleyicilere söylediği Latince "ecce homo" (işte insan) deyişinden adını almıştır.

ECHENEİS Ortaçağ Avrupa'sında Latin denizcilerin korkulu rüyası olan bir deniz canavarının adı olup, Hint Okyanusunda yaşamakta gemilerin altına yapışarak yavaşlama hatta durmalarını sağlamaktaydı.

ECHTLGE [Kelt Mitolojisi] Danu kabilesinin korkunç lakabıyla adlandırdığı bir tanrıçanın adı olup, çocuklarını öldürüp yemekteydi.

ECİNNİ [Türk Mitolojisi] Kısa boylu, koca kafalı, tüylü vücutlu, ayakları tersine dönük, pis kokulu kötü huylu bir ruhun adıdır. At ahırında yaşayıp, at yelesi örmekten hoşlanırlarsa da özellikle soğuk kış günlerinde ahırda üşüyüp insanların evine musallat olmaktadır. Bkz. Domovoi

ECKART [Germen Mitolojisi] Tannhäuser efsanesinin kahramanlarından birisi olup Harlung hazinesinin koruyucusudur.

ECTOR Bkz. Hektor de Maris

EDA MALE [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkından Ogoboni kabilesinin üyeliğe kabul törenlerinde kullandığı erkek ve kız ikiz kardeş putlarının adıdır.

EDAİN [Kelt Mitolojisi] At binmeyle ilişkilendirilen tanrıça tam adı Edaín Echraidhe'dir ve Galya kökenli tanrıça Epona ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

EDDA [İskandinav Mitolojisi] İskandinavya ve İzlanda'da MS 700-1350 yılları arasında konuşulmuş olan eski Nors dilinde iki kitabın adıdır.

1. Manzum Edda, Saemundar Edda veya Eski Edda adlarıyla bilinmekte olup, 9-12 yüzyıllar arasında Codex Regius adlı Ortaçağ yazmasından alınmış, İskandinav mitolojisiyle ilgili otuz dört şiirden oluşmaktadır.
Bkz. Manzum Edda

2. Yeni Edda veya Snorri'nin Edda'sı adlarıyla da bilinen Nesir Edda İzlandalı şair ve tarihçi Snorri Sturluson (1179-1241) tarafından yazılmış olup, bir önsöz ile üç kitaptan oluşmaktadır:
1. Gylfaginning (20.000 kelime)

2. Skáldskaparmál (50.000 kelime)
3. Háttatal (20.000 kelime)
Rigsthula şiirinde "büyük büyük ana" anlamına kullanılması göz önüne alınan edda kelimesinin etimolojisi bu şekilde açıklanmaktaysa da Eski Nors dilinde odr "şiir" veya bizzat Snorri Sturluson'un yarattığı bir kelime olabileceği de iddia edilmiştir.

EDFU HORUSU Bkz. Horbehudet

EDGETHO [İskandinav Mitolojisi] Beowolf'un İsveçli Waegmundings kabilesine mensup babasının adı olup, Gaet kralı Hredel'in kızıyla evlenmiştir. Heatholaf'ı ölümüyle Edgetho'nun ailesiyle Hrodgar'ın ailesi arasında kan davası başlamışsa da Hrodgar'ın karşı tarafa kan parası ödemesi ile sorun sona ermiştir.

EDİMMU [Mezopotamya Mitolojisi] Babillilerin ölümlerinin ardından dini tören düzenlenmeyen cesetlere musallat olduklarına inandıkları kötü ruhların adıdır.

EDİNKİRA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Akan halkının inanışında Nkoranza'da yer alan kutsal bir korunun adandığı çift cinsiyetli bir ağaç tanrısının adıdır.

EDİTH [Yahudi Mitolojisi] Lut'un son anda Sodom'dan çıkmaktan vazgeçip geri dönen karısının adı olup Tanrı tarafından tuzdan bir heykele dönüştürülmüştür.

EDİTH, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İngiltere kralı Edgar'ın rahibeyken sarayında alıkoyup metresi yaptığı Wilfrida'dan doğan kızı olan azizenin yortusu 16 Eylül'dür. Wilfrida bir fırsatını bulup kızıyla kaçarak manastır hayatına geri dönmüş, Edith daha çocuk olduğu halde bilgeliği ve imanıyla St. Ethelwold'u şaşırtmayı başarmıştır.

EDMUND, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (841–870) Doğu Angliya'nın Danlar tarafından işgali sırasında kafası kesilen Angl kralının adı olup, ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Salgın hastalıklara karşı yakarılan azizin yortu günü 20 Kasım'dır. Bir söylenceye göre adamları kralın gövdesini taşırken kendilerini izleyen iri bir bozkurt görmüş bu durumu ilahi bir mesaj olarak algılamışlardır.

EDULİCA Bkz. Edusa

EDUSA [Roma Mitolojisi] Küçük çocukların koruyucusu ve yemek yemeyi öğrenmesine yardım eden bir tanrıça olup Edulica adıyla da bilinmekteydi.

EDYRN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylencesinde Nudd'un oğlu olup, Kont Yniol'u sarayından etmekle kalmamış kızını da elde etmeye çalışmışsa da Arthur'un şövalyelerinden Geraint tarafından engellenmiştir.

EETİON [Yunan Mitolojisi] Kilikya'da bulunan Thebai kentinin kralı olup Hektor'un karısı Andromakhe'nin babasıdır. Eetion'u öldüren Akhilleus düşmanının yiğitliğine saygısından hasmını silahlarıyla birlikte gömmüştür (Hom. İl. I, 366; VI, 416, Hyginus, Fabulae, 123).

EEYİKALDUK [Eskimo Mitolojisi] Bir şifa tanrısının adıdır.

EFAİSTOS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Arjantin'de Tucumán, Salta ve Catamarca bölgelerinin folklorunda hazineleri ve yoldaşlarıyla birlikte gizli bir şehirde yaşayan doğaüstü bir yaratığın adı olup 'Alevlerin efendisi' olarak da bilinmekteydi.

EFE [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının inanışında tanrının yarattığı ilk insanın adı olup, tanrı için cennette avlanmışsa da bir süre sonra yanında mızrağı ve çeşitli hediyelerle yeryüzüne gitmiştir.

EFNYSİEN [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerini içeren Mabinogion'da Branwen ferch Llyr öyküsünde bahsi geçen sadist karakterli bir anti kahramanın adıdır. Euroswydd ve Penarddun'un oğlu, Nisien'in ikiz kardeşi, Britanya kralı Brân, Manawydan ve Branwen'in yarı üvey kardeşi olan Efnysien (veya Evnisien) Bran'dan aldığı bir kazanı İrlanda'ya götürmüş burada Mathlwch ile müttefik olmuş, takip eden savaşta üvey kardeşleri olan Britanya kralı ve İrlanda kraliçesini öldürmüştür.

EFRAİMOĞULLARI [Yahudi Mitolojisi] Sonradan Yahudi halkını oluşturacak 12 kabileden birisinin adıdır.

EFRASİYAB [Pers Mitolojisi] **1.** İranlı şair Firdevsi'nin Pers krallarının hayatını anlattığı manzum eser Şehname'ye göre Efrasiyab (Avesta'da Frangrasyan, Pehlevice Frasiyav) efsanevi korkunç bir savaşçı, yetenekli bir komutan ve aynı zamanda Ahriman'ın casusu olan Turan hükümdarıdır. İran'ın baş düşmanının adıdır. Pehlevice kaynaklara göre Tur'un soyundan gelen Zerdüşt kralı Feridun'un 3 oğlundan birisi olan Efrasiyab kötü huylu birisi olup, yeraltında Hanakana adlı metal bir kalede oturmaktadır. 10. yüzyıl Arap tarihçisi El-Mesûdî, Efrasiyab'ın Çin ile Horasan arasında yaşayan Türklerin de hükümdarı olduğunu kaydetmiştir. Kâşgarlı Mahmud'un 1072- 1074 arasında yazdığı Divânu Lügati't-Türk adlı eserde Efrasiyab'ın Alp Er Tunga ile aynı kişi olduğu belirtilmiştir.

2. Zainigav adlı iblisi kovarak İran'ı ele geçiren bir rüzgâr cininin adı olup, Keresavazdah'ın kardeşidir. Efrasiyab, babasının sarayından ayrılan Siyavuş'u öldürdükten sonra Zaloğlu Rüstem, Keyhüsrev veya Uzava Tumaspana tarafından yenilmiştir.

EFRESİONE [Yunan Mitolojisi] Festivallerde ebeveynlerinin eşlik ettiği çocuklar tarafından taşınan yün ipliklere dolanmış ve üzerine meyveler asılmış bir zeytin dalının kişileştirilmiş (dişil) formunun adıdır.

EFSANE Eski çağlardan beri kuşaktan kuşağa aktarılan, gerçek ve hayali varlıkları, yer ve olayları olağanüstü özellikler atfederek konu edinen öykülerin adıdır. Geçmişle günümüz arasında kültürel aktarımı sağlayan efsaneler, yalnızca geçmişte yaratılan edebiyat türlerinden birisi olmayıp ilkel ya da modern tüm toplumların inanç alanlarının ürünleri olarak sürekli üretilmektedir. Yaratılışa, kahramanlara, insan ve tanrı ilişkilerine hatta kıyamete ilişkin pek çok efsane mitoloji biliminin sistematize ettiği ilgi alanını oluşturmaktadır.

EFSANE AYİN TEORİSİ İngiliz yazar Lord Raglan'ın (1885–1964) "Kahraman, Bir Gelenek, Efsane ve Drama Çalışması" (The Hero, A Study in Tradition, Myth and Drama) adlı kitabında temelini attığı tezin adı olup, efsanevi kahramanların köklerini tarihi olaylardan değil dini ayinlerden aldığını iddia edilmektedir. Lord Raglan, Oedipus'un tamamını taşıdığı 22 karakteristik özelliği tanımlayıp, bunların tüm kahramanlara uygulanabileceğini iddia etmişse de günümüzde efsaneler ve dini ayinler arasındaki karmaşık ilişki ağını dar bir bakış açısıyla açıklamaya çalıştığı düşünülmektedir.

EFSUN Yılan ve akrep sokmalarından, cinler ve peri gibi doğaüstü yaratıkların kötülüklerinden korunmak için yapılan büyülerin adıdır.

EGATA Bkz. Eate

EGBERE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında ormanda yaşayan küçük insanlardan oluşan bir halkın adıdır.

EGBO Bkz. Leopar Adamlar

EGERİA [Roma Mitolojisi] Aricia bölgesinde tapınılan ve tıpkı Diana gibi hamile kadınların koruyucusu olduğuna inanılan bir tanrıça olup kuyu ve pınarlarla ilişkilendirilmekteydi. Ovid'in Metamorphoses çalışmasının 15. Kitabında Roma'nın ikinci kralı Numa Pompilius'un karısı olduğu, ölümünün ardından (MÖ 673) Latium bölgesinde Aricia'da ormanlık alanda bir su kaynağına dönüştüğü kaydedilmiştir.

EGERİUS [Roma Mitolojisi] Arquinius Priscus'un kardeşi Aruns'un ölümünden hemen sonra doğan oğlunun adıdır.

EGESTES [Roma Mitolojisi] Yoksulluğun kişileştirilmiş hali olup Vergilius ondan yeraltında yaşayan bir iblis olarak söz etmiştir.

EGİL [İskandinav Mitolojisi] **1.** Thor'un zaman zaman keçilerini arabasına koştuğu yoksul bir köylünün adıdır. Thor açlık çeken aileye yardım için keçilerini yemelerini ama post ve kemiklerine dokunmadan bırakmalarını emretmiştir. Bununla birlikte kötü tanrı Loki, Egil'in oğlu Thialfi'yi kandırarak kemiklerinden birisini kırıp iliğini yedirmeyi başarmıştır. Thor, post ve kemikleri yeniden keçi haline dönüştürürken keçilerden birisinin tek bacağının eksik olduğunu görünce durumu anlamış, Egil af dilemek için oğlu ve kızını tanrının hizmetine vermiştir.

2. Thidreks sagaya göre Wayland'ın kardeşi olan demircilik tanrısı ve becerikli bir okçu olup bir keresinde kral Nidung tarafından oğlunun başındaki bir elmayı vurmaya zorlanmıştır. İki ok alan Egil ilkindeelma yerine oğlunu vurması halinde ikincisini kralı vurmak için kullanacağını açıklamış olup, söylence William Tell ve Palnetoke ile benzerlik göstermektedir. Kral, Egil'i cezalandırmak yerine kardeşi Völund'u sakat bırakıp sarayında esir edince kardeşine yardım etmek isteyen Egil avladığı kuşların tüylerinden kendine kanat yaparak, saraya uçmayı başarmıştır. Egil burada Nilund'u aldatarak kardeşini kurtarmayı başarmıştır. Manzum Edda'da yer alan Volund'un Şarkısı adlı söylencede ise Egil'in kardeşleri Slagfin ve Völund ile birlikte yıkanan Valkyrlerin kuğularını çalarak kızlarla evlenmeyi başarmışlarsa da 9 yıl sonra Valkyrler kuğu kılığına dönüştükleri anlatılmıştır.

EGİLL SKALLAGRİMSON 10-11. yüzyıllar arasında yaşamış İzlanda'nın en önemli şair (skald) ve destancısının adı olup eserleri ancak 13. yüzyılda yazıya dökülmüştür.

EGKOİMESİS Uykuya yatarak görülen rüyaya göre kehanette bulunma inanışının adı olup Eski Yunan'da yaygın bir falcılık yöntemiydi. Eski Roma'da incubatio, Anadolu'da ise (Arapça) istiare adıyla günümüzde de bazı ülkelerde uygulanmaktadır.

EGOİ [Bask Mitolojisi] Güney rüzgârının kişileştirilmiş halidir.

EGRES [Fin Mitolojisi] Karelya bölgesi halkının inanışında bereket tanrısı olup, şalgam bitkisini insanoğluna hediye ettiğine ve koruyucusudur. Kutsal (Pyha) Egres olarak da bilinen tanrının sembolü ikiz şalgamdır.

EGUNGUN OYA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında kehanet tanrıçası Oya'nın görünümlerinden birisi olup kader ile ilişkilendirilmekte ve "Ölümün anası" olarak anılmaktadır.

EGZORSİZM Görünmeyen bir varlığın etkisi latına girdiği sanılan kişiyi ayin, büyü veya dua gibi çeşitli yöntemlerle kurtarmaya çalışmanın adı olup, eski Yunanca'da "lanet" anlamına gelen "exousia" sözcüğüyle ilişkilidir. Katolik Hıristiyanlıkta içine şeytan girdiği düşünülen kişi exorcist adı verilen bir din adamının Tanrı'ya yakarıp, İsa'nın adını anarak çeşitli dualar okunarak içindeki kötü varlıktan kurtarılmaya çalışılmaktadır. Hindular Vedik ve Tantrik gelenekte benzer uygulamalar çeşitli mantralar okunarak gerçekleştirilmektedir. İslam'da ise etkilenen kişiye zemzem suyu içirilip ve yüzüne nefesi güçlü bir hoca tarafından Kuran'dan dualar okunmaktadır. Yahudilikte ise Kabala bilgisine sahip bir haham şofar adlı koçboynuzuna üflerken kötü ruhtan etkilenen kişinin etrafında daire olup minyan adı verilen 10 yetişkin Yahudi erkeği 3 kez mezmur 91'i ezberden okumaktadır.

EHANGWEN [Kelt Mitolojisi] Marangoz Gwlyddyn tarafından inşa edildiğine inanılan Kral Arthur'un odasının adıdır.

EHE TAZAR [Moğol Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçasının adı olup, yüce tanrı Esege Malan'dan ay ve güneşi istemiştir. Tanrı bunları Ehe Tazar'a vermeye ikna olunca kirpi tanrı Esh araya girmiş, kendine gülen kaz tanrıçalara inat yeryüzüne zarar vermişse de tanrıça ay ve güneşi elde etmeyi başarmış, Esege Malan ise yaz rüzgârı ile yetinmek zorunda kalmıştır.

Quetzalkoatl Ehekatl

EHEKATL [Aztek Mitolojisi] Quetzalkoatl'ın görünümlerinden rüzgâr tanrısı olup, Ehecatl-Quetzalkoatl adıyla da bilinmekteydi. Cinsel istek duymaya başlayınca kendine bir eş aramaya başlamış ve yeraltında Tzitzimitl'in maiyetinde yaşayan Mayahuel'i yeryüzüne çıkmaya ikna etmiştir. Fray Diego Durán'ın Tanrılar ve Ayinler Kitabında bahsi geçen çift yeryüzüne ayak bastığı anda bir söğüt ağacı bitmiştir. Ehekatl'ın Maya tanrısı K ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

EHEKON [Türk Mitolojisi] Tunguz halkının inanışında ağaç kökünde ikamet eden av tanrısının adıdır.

EHİ Bkz. İhi

EHLAUMEL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Kaliforniya'da yaşayan Yuki halkının inanışında şimşek tanrısının adıdır.

EHL-İ BEYT [İslam Mitolojisi] Muhammed'in ailesinin adı olmakla birlikte Kuran'da Hud (73) ve Ahzâb (33) surelerinde (Ey ehl-i beyt, Allah sizden kiri gidermeyi ve sizi tertemiz yapmayı irade ediyor) şeklinde geçen terimin içeriği Sünni ve Şii geleneğinde farklı yorumlanmıştır. Sünniler Ehl-i beyte saygı göstermekle birlikte onları sahabelerden daha farklı bir mevkie yerleştirmemişken Şiiler, Tanrının tüm varlıkları Muhammed ve Ehl-i beyt için yarattığına inanmışlardır. Ayrıca Şiiler, Ehl-i beyti Muhammed, Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin'den ibaret görürken, Sünniler sayılanlara ek olarak peygamberin tüm eşlerini de gruba dâhil etmiştir.

EHRİMEN Bkz. Ahriman

EHUANG [Çin Mitolojisi] Bir nehir tanrısının kızı olup kız kardeşi Nüying ile birlikte aynı koca ile evlidir. Kocası öldüğünde üzüntüsünden kendisini suya atarak boğulmuştur. Modern yazarlar Ehuang'ın öyküsünü kadın şamanların açlık ve doğal felaket durumlarında kendilerini feda etmeleri geleneğiyle ilişkilendirmiştir.

EHUD [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in yedinci kitabında Benyaminoğullarından Gera'nın oğlu olarak adı geçmektedir (Yargıçlar 3: 12-4: 1).

EİDOTHEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Kara kralı Eurythos'un kızı, Miletos'un karısı, Kaunos ile Byblis'in annesidir.

2. Kadmos'un kız kardeşi, Kaunos'un annesi ve Phineus'un ikinci karısının adıdır.

3. Proteus'un kızı olan bir su perisinin adı olup, kehanet yeteneğiyle tanınan Eidothea gemisi batan Menelaos'a yardım etmiştir (Hom. Od. iv. 365).

EİKTHYRNİR [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre Dünya ağacı Yggdrasill'in dallarını yiyen erkek bir geyiğin adıdır.

EİLEİTHYİA [Yunan Mitolojisi] Özellikle Girit ve Lakonia'da tapınılan doğum tanrıçası olup, adı "yardıma gelen" anlamına gelmektedir. Homeros Eileithyia Hera'nın kızları olduğunu söyleyerken (İlyada, XI, 271) daha sonraki Homerik şiirlerde Giritli Eileithyia yalnız olarak anılmıştır (Hom. Hymn. in Apollod. Del. 98). Eileithyia Zeus ile Hera'nın kızı, Hebe ve Ares'in kız kardeşiydi (Hesiod Theog. 922) Sparta, Kleitor, Messene, Megara ve Hermione'da tapınakları bulunan Eileithyia zamanla Artemis tarafından asimile etmişse de Latinlerce Ilithyia olarak anılmıştır.

EİLİL Bkz. Enlil

EİNGANA [Aborijin Mitolojisi] Yeryüzünü, suları, toprakları, hayvanları yaratan ana tanrıçanın adı olup 'Anne Eingana' olarak da tanımlanır. Rüya zamanında vajinası olmayan dev bir yılan olan bu tanrıça hayatı yoktan var etmiştir.

EİNGSAUN NAT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının inanışında evin koruyucu ruhudur.

EİNHERJAR [İskandinav Mitolojisi] Savaş alanında büyük kahramanlıklar gösterdikten sonra ölen savaşçılara verilen isim olup, Odin ile birlikte Valhalla'da ikamet ettiklerine ve Sessymir'de son savaş Ragnarök gününü beklediklerine inanılmaktaydı.

EİNMYRİA [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Loki ile ilk karısı Glut'un kızı ve Eisa'nın kız kardeşidir.

EİR [İskandinav Mitolojisi] Ölüleri tekrar yaşama döndürebilen, bitkilerin gizli güçlerinden haberdar bir şifa tanrıçası veya valkürün adıdır. Bir yoruma göre Frigg'in görünümlerinden birisi bir diğerine göre Yunan tanrıçası Hygieia'nın benzeridir.

EİRENE [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Themis'in kızı, Horae adı verilen mevsim tanrıçalarından birisi olup, adı Yunanca 'barış' anlamına gelmektedir. Eirene'ye Atina'da MÖ 5. yüzyıl sonuna dek tapınılmış olup, Synoikia festivalinde kanlı sunular sunulmaktaydı. Heisodos'a göre diğer iki Horae'nin adları ise Eunomia (düzen) ve Dike'dir (hak). Homeros'a göre bunlar göğün kapılarını bulutlarla açıp kapamakla görevliydiler. Romalılarca Pax adıyla bilinen tanrıça Yunan sanatında kucağında bebek Plutus'u tarşıken tasvir edilmekte, kornukupya, zeytin dalı, Hermes'in asası ve buğday başakları ile de ilişkilendirilirdi. Timotheus, Lacedaemonialılara karşı zafer kazanınca Athina'ya kucağında Plutus'u taşıyan bir Eirene heykelini abrındıran bir tapınak inşa ettirmiştir Plut. Cim. 13). Ayrıca Roma'da imparator Vespasian tarafından inşa edilmiş bir Pax tapınağı bulunmaktaydı (Suet.

Vespas. 9, Paus. vi. 9. 1). Eirene, Latince'ye İrene olarak geçmiştir.
2. Poseidon ile Melanthea'nın kızı Calauria adası öncesinde onun adını taşımaktaydı Plut. Quaest. Gr. 19.).

Eirene (Barış) Plutus'u (Refah) taşırken (Bulfinch, 1897)

EİS ENCHEN [Kelt Mitolojisi] Oğulları Cuchulainn tarafından kılıç antrenmanı yaparken öldürülen kadın korkunç bir cadıya dönüşerek kahramanı sinsice izlemeye başlamıştır. Bir gün dağ başındaki dar bir patikada karşılaşan kadın adamdan yana çekilmesini istemiş, kadının yaşına hürmeten yol veren Cuchulainn denileni yapınca Eis Enchen tarafından uçuruma itilmişse de kendini toparlayan kahraman tuzaktan kurtulup kadını öldürmeyi başarmıştır.
EİSA [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Loki ile ilk karısı Glut'un kızı ve Einmyria'nın kız kardeşidir.
EİSENBERTA Bkz. Bertha
EİTA Bkz. Aita
EİTHNE [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde bu adı taşıyan pek çok kadın kahraman bulunmaktadır. Bunların en önemlisi Balor adlı devin hakkında onun yüzünden öldürüleceğine dair bir kehanet olduğu için babası tarafından hapis hayatı sürmeye zorlanan kızı olup, kadın kılığına giren bir delikanlı tarafından baştan çıkarılmıştır. Çiftin doğacak oğlu Lugh gerçekten de büyüdüğünde Balor'u öldürmüştür.
EİTHİNOHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua dilinde 'Anamız' anlamına gelen terim yeryüzüne verilen isimlerden birisidir.
EİTUMATUPUA [Pasifik Mitolojisi] Tonga halkının inanışında Ahoeitu'nun tanrı olan babasıdır. Ahoeitu'nun yeryüzünde doğan oğlu babasına ulaşmak için cennet ağacına tırmanınca kıskanç kardeşleri tarafından yenilmiştir.
EJDERHA [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Kazan Han, öldürdüğü, su kaynaklarını kontrol edip su karşılığında halktan insan kurban edilmesini isteyen, ağzından ateş çıkarabilme gücüne sahip yedi başlı ejderha için 'yılan' tanımını kullanmıştır. Anadolu söylencelerinde ülkeyi haraca kesen bir canavar olarak tasvir edilen yaratık, içi sönmemiş kireçle doldurulan kuzu postunu yiyip üzerine bir pınardan su içince midesi yanarak ölmüştür. Ejderha kelimesi Türkçeye Azhi Dhaka'nın bozuk formu olarak Farsçadan girmiş olup, genellikle uçan yılan olarak tasvir edilen bu yaratığa Sümer-Babil, Çin ve Germen efsanelerinde de rastlanmaktadır. 15. yüzyıla tarihlenen Hacı Bektaş efsanesinde bir ejderha Hacı Bektaş'ı düşmanlarına korumak için bir mağarada saklamış, ardından Hacı Bektaş'ın emriyle gökyüzüne çıkmıştır. Bkz. Dragon
EJDERHA AĞACI Bkz. Alıç
EJDERHA KANI Kanarya adalarında yetişen ejderha ağacından elde edilen reçinenin adı olup büyü yapmak amacıyla kullanılmaktadır.
EJDERHA KIZ Bkz. Pao Sze
EJDERHA KRAL Bkz. Long-Wang
EJDERHA SAZAN [Kore Mitolojisi] Önemli bir sembol olup, efsaneye göre fakir balıkçı yakaladığı dev sazan balığını kendisinden merhamet dileyince serbest bırakmış bunun üzerine balığın okyanusların hâkimi ejderha kralın oğlu olduğu ortaya çıkmış, balıkçının zengin olmasını sağlamıştır.
EK Bkz. Bakab
EK AKHAU [Maya Mitolojisi] Tanrı M ile özdeş olduğu sanılan bir tanrıdır.
EK BALAM [Maya Mitolojisi] Yukatan yarımadasında tapınılan bir tanrı olup, siyah jaguar formunda tasvir edilmekteydi.
EK KHUAJ Bkz. Ek Khuah

Ek Khuah

EK KHUAH [Maya Mitolojisi] Savaş tanrısı olup, kakao ve gezgin tüccarların koruyucusu olarak görülmekte, elinde bir mızrakla başka bir tanrıyla çarpışırken veya sırtına bir grup satılık eşya taşıyan, siyah tenli, alt dudağı sarkık ve akrep kuyruklu olarak tasvir edilmekteydi. Paul Schellhas'ın sınıflandırmasında Ek Khuah, Tanrı M olarak gösterilmiştir.
EKA [Budist Mitolojisi] (MS 487-593) Bodhidharma'nın öğrencisi olabilmek için ne kadar kararlı olduğunu sol kolunu keserek gösteren Japon Zen ustasının adıdır.
EKA ABASSİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Annag ve İbibio halklarının inanışında yıldırım tanrısı Obumo'nun karısı veya anası olarak görülen ana tanrıçanın adıdır. İnanış göre

bedenleri olmayan ruhlar dünyaya gelmeden önce Eka Abassi'nin rahmine düşmekteydi. Bkz. Abassi

EKAÇAKRA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında sürgün edilen Pandavaların anneleri Kunti ile birlikte bir Brahmanın evinde kaldıkları kasabanın adı olup, günümüzde Batı Bengal'de Rampurhat kentine 20 km mesafede yer almaktadır. Söylenceye göre kasabaya musallat olan Baka adlı bir iblis sırasıyla her gün bir evden kendisine bir insan ile çeşitli yiyecekleri ormana getirmelerini istemiştir. Sıra Pandu kardeşlerin kaldığı Brahman'ın ailesine geldiğinde Brahman'ın eşi, kızı ve oğlu gitmeye gönüllü olmakla birlikte Bhima onların yerine ormana giderek iblisi öldürerek kasabayı kurtarmıştır.

Ekaçakra aynı zamanda Gaudiya Vaişnava geleneğinin kurucusu Nityananda Rama'nın da doğum yeridir.

EKAİTZ [Bask Mitolojisi] Kötü bir ruhun adıdır.

EKAJATA [Budist Mitolojisi]

EKAJATİ [Budist Mitolojisi] Korkunç görünümlü güçlü bir tanrıça olup, Ekajata ve Mahakinatara adlarıyla da bilinmekteydi. Ekajati'nin Budizm öncesi bir gök tanrıçası olduğu ve sağ gözünün tantrik efendi Padmasambhava tarafından delindiği bilinmektedir. 21 Tara'dan birisi kabul edilip tanrıça mavi tenli, üç gözlü, yüzü öfkeden çarpılmış, beline kaplan postu sarılmış formda tasvir edilmekteydi. Mavi Tara veya Korkunç (Ugra) Tara olarak da adlandırılan tanrıça Vidyujjvalakarali'nin görünümlerinden birisi olup, Tibet'te Ral-gCig-ma adıyla bilinmekteydi.

EKALAVYA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında orman kabileleri konfederasyonu Nişadha'nın genç prensi olup, kral Hiranya Dhanyu'nun oğludur. Kuru ve Pandu kardeşlerin savaş hocası Dronaçarya'dan okçuluk öğrenmek istemişse de guru aşağı kast mensuplarının savaş sanatları öğrenmesi yasak olduğundan çocuğu reddetmiştir. Bunun üzerine çocuk ormandaki evinin yanına Drona'nın bir heykelini yaptıktan sonra heykele bakarak kendi kendine okçuluğu öğrenmiştir. Bir gün Drona öğrencileriyle ormanda dolaşırken çocuğa rastlamış ve yeteneğine hayran kalmıştır. Guru çocuğa ok atmayı kimden öğrendiğini sorduğunda gösterilen heykeline bakan Drona, Ekalavya'yı tehlikeli bir rakip olarak görmüş, kendisine bağlılığını sunması için ondan oku tutan sağ başparmağını kesmesini istemiştir. Sonradan kral Jarasandha'nın sırdaşı olup, kralın emriyle Şişupala ile Rukmini'nin babası Bhişmaka arasında haberci olarak görev yapmıştır. Bhişmaka, Krişna'yı seven kızı Rukmini'nin Şişupala ile evlenmesine karar verdikten sonra Ekalavya, Krişna ile Jarasandha'nın orduları arasında çıkan savaşta öldürülmüştür.

EKAM [Hint Mitolojisi] Tamil dilinde 'En büyük birlik' anlamına gelen terim Ayyavazhi kutsal kitabı Akilattirattu Ammanai'da geçmekte ve en önemli tanrıyı nitelemektedir.

EKBASUS [Yunan Mitolojisi] Argus ile Evadne'nin oğludur (Apollod. ii. 1. 2.)

EKDYSİA [Yunan Mitolojisi] Giritli evli kadınlar tarafından tanrıça Leto onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

EKE BURKAN [Budist Mitolojisi] Moğolistan'da Buda'nın anası olduğuna inanılan tanrıçanın adı olup Hint mitolojisindeki Tara'nın karşılığıdır.

EKERA [Afrika Mitolojisi] Habeş halkının inanışında öteki dünyaya verilen isimdir.

EKHART [Germen Mitolojisi] Töton halkının inanışında yardımsever avcılık tanrısının adıdır.

EKHEKLUS [Yunan Mitolojisi] Agenor'un Akhilles tarafından öldürülen oğludur (Hom. Il. xx. 473, Paus. x. 27.)

EKHEL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un şövalyelerinden birisi olup, Twrch Trwth avında bir domuz tarafından öldürülmüştür.

EKHEMUS [Yunan Mitolojisi] Aeropos'un oğlu, Kepheus'un torunu ve Timandra'nın kocası olup, Herakles'in oğullarına karşı kentini kahramanca savunarak yenilgiye uğratmış, Hyllos'u öldürmüş Arkadia kralının adıdır.

EKHETLUS [Yunan Mitolojisi] Marathon savaşında köylü kılığında savaşmasına karşın Pers ordusuna büyük zayiat verdiren Attikalı bir kahramanın adıdır. Çiftçi olan Ekhetlos'un adı, savaşırken silah gibi kullandığı karasabanın bir parçası olan ekhetle kelimesinden gelmektedir (Pausanias, I, 32)

EKHETUS [Yunan Mitolojisi] Gaddarlığı ile ün yapmış, kızı Netope'nin bile gözlerini oydurmuş Epirus kralının adıdır (Odysseia XVIII, 85).

EKHİ 1. [Mısır Mitolojisi] Sur veya Set'in varyantlarından birisidir.

2. [Bask Mitolojisi] Bkz. Eki

EKHİDNA [Yunan Mitolojisi] Baş ve gövdesi kadın formunda olmasına karşın bacakları yerine bir yılan kuyruğuna sahip bir canavarın adıdır. Hesiodos'a göre Keto ile Phorkys'in kızı olan Ekhidna Typhon ile birlikte Arimi ülkesinden bir mağarada yaşamaktaydı (Theogonia, 295). Ekhidna başka söylencelerde ise toprak ana Gaia ile Tartarus'un (Apollod. ii. 1. 2), Khrysaor ile Kallirrhoe'nin ve Peiras ile Styx'in (Paus. viii. 18. 1) (Hes. Theog. 295) kızıydı. Ekhidna kocası Typhon'dan pek çok yaratık doğurmuştur ki bunların başlıcaları üç başlı köpek Kerberos, iki kafalı köpek Orthus, yedi başlı yılan Hydra, kuş gövdeli kadın başlı Harpies, keçi gövdeli aslan başlı Khimera ve aslan gövdeli kartal başlı ve kanatlı Gryphon'dur. Ekhidna, Karadeniz kıyılarında yerleşik Yunanlıların efsanelerinde ise Herakles'in kaybettiği atlarını kahramanla birlikte olma karşılığında kendisine veren İskityalı bir canavar olup, bu ilişkiden Agathrsos, Gelonoi ve Skythes adlı çocuklar doğmuştu. Herakles, Geryon'un sürüsünü taşırken İskitya'dan geçmiş burada kaybettiği atlarını ararken bir mağarada karşılaştığı Ekhidna'ya atlarının yerini sorunca kadın adamla bir süre birlikte olma karşılığında cevap vereceğini söylemiştir. Çiftin birlikteliğinden doğan Agathyrsus, Gelonus ce Skythes adlı çocuklardan sonuncusu İskit kralı olmuştur.

EKHİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Kalydon avına da katılan Argonautlardan birisi olup, Hermes ile Antianira'nın oğlu ve Eurytos'un ikiz kardeşidir (Pind. Pyth. iv. 179; Ov. Met. viii. 311).

2. Kadmos'un ektiği ejder dişlerinden doğan adamlardan sağ kalan beşinden birisinin adı olup, Agave'nin kocası ve Pentheus'un babasıdır (Apollod. iii. 4. 1, iii. 5. 2, Hygin. Fab. 178, Ov. Met. iii. 126).

EKHO [Yunan Mitolojisi] helikon dağında yaşayan bir dağ perisi (Oread) olan Ekho, su perileri bebek Zeus'a bakıcılık ederken Hera'yı lafa tutarak onu çocuktan uzak tutmaya çalışmış, bu yüzden cezalandırılarak yankıya dönüştürülmüştür. Bir başka söylenceye göre delikanlı Narkisos'a gönlünü kaptırmış ama sevgisine karşılık bulamayınca, üzüntüsünden kendi kendini yer bitirir, bir kemik yığınına dönüşmüştür. Kemikleri de sonradan bir kaya olmuş, Ekho'dan geriye yalnızca sesi kalmıştır (Ov. Met. iii. 365-401). Bir başka söylencede ise Pan'ın aşkına cevap vermediği için tanrı tarafından çobanlara parçalatılmış, ölürken sözlerin son hecesini tekrarlayan yankı sesine dönüşmüştür.

EKİ [Bask Mitolojisi] Güneşin kişileştirilmiş hali olup, yeryüzü tanrıçası Lur veya Lurbira'nın kızı olduğuna inanılmaktaydı. İnsanların koruyucusu, kötü ruhlar ile cadıların düşmanı olan güneş tanrıçasının akşamleyin İtxasgorrieta (Kırmızı deniz) adıyla bilinen yeraltına inerek anasının koynunda uyuduğuna inanılmaktaydı. Ekhi, İuski, İduzki ve Eguzku adlarıyla da bilinen Eki gece etrafa ışık saçamadığından yeryüzüne kötülük hâkim olmaktaydı.

EKİBİOGAMİ [Japon Mitolojisi] Salgın ve ölümcül hastalıklara sebep olan bir tanrının adıdır.

EKİNEBA [Afrika Mitolojisi] Nijer deltasında yaşayan Kalabari halkının inanışında sanat ve eğitim ile ilişkilendirilen insanoğluna dans etmeyi ve davul çalmayı öğreten bir kültürel kahraman bir tanrıça olup, maskeli bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

EKKEKKO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ekvator ve Bolivya'da And Dağları üzerinde yaşayan Keçuva halkının inanışında göbekli ve neşeli talih tanrısının adıdır. Her yıl Cochabamba, La Paz ve Oruro'da Ekkekko'ya Alakitas adlı festivaller düzenlenmekte ve evlerde şans gerektirmesi için saklanan küçük heykelcikleri satılmaktaydı. Ekkekko, İnka mitolojisinde de aynı adla bilinen bolluk ve zenginlik tanrısı ile ilişkiliydi.

EKKLESİASTİKOS Katolik Kilisesi'nce Kitabı Mukaddes'e sonradan eklenmiş (deuterokanonikos) metinler arasında kabul edilmekle birlikte Protestan Kilisesi'nce apokrif olarak nitelenmiş iki bilgelik kitabından (diğeri: Süleyman'ın bilgeliği) birisinin adıdır.

EKLUNİRŞA [Hitit Mitolojisi] Bir tanrı adı olup Aşertu'nun eşidir ve muhtemelen 'yeryüzünü yaratan tanrı' anlamına gelmektedir.

EKMEK İFTİRASI [Hıristiyan Mitolojisi] Yahudilerin İsa'nın bedeni ile özdeşleştirilen kutsal ekmeği kirlettiğine dair suçlamasına verilen isimdir. Bkz. Kan İftirası.

EKMEK ŞARAP AYİNİ Bkz. Komünyon

EKUMOKE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşamın kaynağı olarak görülen bir yaratıcı tanrıçanın adıdır.

El

EL [Yakındoğu Mitolojisi] Kuzeybatı Samilerinde tanrı anlamına gelen terim aynı zamanda Baal dışındaki tüm önemli tanrıların (Hadad, Yam ve Mot gibi) babası olarak tanımlanan, kanatlı, uzun sakallı yaşlı bir erkek formunda tasvir edilen en önemli Sami tanrısının da adıydı. Tanrıça Aşerah'ın kocası olarak ve Mezopotamya tanrısı Anu'nun karşılığı olduğu sanılan El'in etimolojisi çeşitli yazarlarca "güçlü, kudretli" ya da "ilk olan" olarak yapılmış olup, Güney Arabistan'da İl olarak bahsi geçmekteydi. El, Saphon dağında ikamet ettiğine inanılan ilk Kenan tanrısı olup tüm tanrıların lideridir. Ugarit yazıtlarında tanrıların ve tüm diğer varlıkların yaratıcısı olarak anılan tanrı bereketle özdeşleştirilmiş ve sembolü olarak boğa tasvirleri kullanılmıştır. Yunanlılar Ugarit yazıtlarında "Tanrıların babası" olarak anılan El'i Zeus'un babası Kronos ile özdeşleştirmiştir. El bir tablette yanında Şafak ve Alacakaranlık'a hamile olan iki ile karısı deniz kenarında duran El'in elinde deniz boyunca penisi tutar formda tasvir edilmiştir. Bununla birlikte genellikle oturur pozisyonda öküz boynuzları takmış yaşlı bir adam olarak tasvir edilen El, Eski Ahit'te El, Elohim, Elkhim, El Şadday (Dağların tanrısı), El Elyon (Yüce Tanrı), El Olam (Sonsuzluğun Tanrısı), El-Bethel (Bethel Tanrısı), El Berith (Sözleşmenin Tanrısı), El Elohe-Israel (İsrail'in Tanrısı) olarak anılmıştır. El Elohe gücün sembolü Yahudi tanrısı Yahveh'in (Yehova) de öncülü olmalıdır.

EL CİD [İspanyol Mitolojisi] Gerçek adı Rodrigo Díaz de Vivar (1044-1099) olup, El Cid Campeador olarak da bilinen, Müslüman Araplara karşı savaşmış Kastilyalı askeri ve politik lider ve diplomattır. Araplarca "El Seyid" (Efendi) olarak tanınan kahramanın lakabı İspanyol ağzında El Cid'e dönüşmüş ayrıca Hıristiyanlarca şampiyon anlamına gelen El Campeador olarak adlandırılmıştır. Ölümünden 1 asır kadar sonra anonim

bir yazar El Cid'in *kahramanlıklarını El Poema de Mio Cid* (Benim Cid'imin şiiri) adlı manzum destanında anlatınca ünü hızla yayılan El Cid zamanla İspanya'nın milli kahramanı kabul edilmiştir.

1040 veya 1043'de Kastilya başkenti Burgos'un kuzeyinde küçük bir köy olan Vivar'da doğan bir asilzade olan Cid, Kastilya sarayında zamanının prensi ve geleceğin kralı olan II. Sancho'nun hizmetinde bulunmuştur. Kahraman daha delikanlılık çağındayken sarayda görev alan Kastilya asillerinden birisi olan babası Don Diego Lainez'e hakaret eden Don Gómez'den kafasını keserek intikamını almıştır. Ferdinand, Rodrigo'nun davranışını bağışlamayarak sürgün edince 300 şövalye ile birlikte krallıktan ayrılmışsa da Araplarca kuşatılan bir kaleyi kurtararak kahraman olunca affedilip ülkeye dönüşüne izin verilmiştir. Babası I. Ferdinand'ın 1065'te ölümünden sonra tahta geçen Sancho Endülüs üzerine yürüyerek Araplarca yönetilen pek çok kenti ele geçirirken, gerçekleşen savaşlarda El Cid büyük kahramanlık ve başarı göstermiştir. 1063'de Graus kasabasını Arap lider El Muktedir'e karşı başarıyla savununca "El Campeador" unvanını kazanmış ardından 1067'de Endülüs kenti Zaragoza'ya saldırarak şehrin yöneticisi Emir Al-Muktadir'ın Sancho'nun tebaası olmasını sağlamıştır. Kardeşi Sancho'yu öldürüp tahta geçen VI. Alfonso tarafından sürgüne gönderilen kahraman Araplarla mücadelesini sürdürmüş, *Cantar del Destierro* (Sürgün Şarkısı) adlı destanda bahsi geçen kahramanlıklarıyla gözüne girdiği yeni kral tarafından affedilmiştir. Onun yokluğunda Araplara kaptırılan Valencia kahraman tarafından geri alınmıştır. 1075'de Alfonso'nun akrabalarından Oviedo'dan Ximena ile evlenmiş, çiftin 3 çocuğu olmuştur. 1079'da Granada Emiri Abd Allah ve müttefiki García Ordóñez'i yenmeyi başarmışsa da sefer için Alfonso'nun iznini almadığı için 1080'de yeniden sürgüne gönderilmiştir. Barselona'ya giden Cid burada iyi II. Ramon tarafından karşılanmayınca Zaragoza'ya giderek El Mutamin'in emrine girmiş, o günden sonra da kenti Barcelona ve Aragon saldırılarına karşı başarıyla korumuştur. 1086'da Kuzey Afrikalı Araplar kalabalık bir orduyla Yusuf ibn Taşfin liderliğinde Endülüs'e girerek 23 Ekim 1086 tarihindeki Az-Zallaqah savaşında Hıristiyanları büyük bir yenilgiye uğratınca Toledo'ya kaçan Alfonso El-Cid'i geri çağırmıştır. 1090'da Hıristiyan ve Araplardan oluşan bir orduyla Barselona kralı II. Ramón Berenguer'i Tebar'da yenerek düşmanını esir etmiş, fidye karşılığı bırakırken kızını da düşmanının oğluyla evlendirmiştir. 1092'de ise Valencia'da çıkan ayaklanmayı bastırdıktan sonra kenti ele geçirerek Hıristiyan ve Müslümanların birlikte çalışıp ortaklaşa savunduğu kentte bağımsız prensliğini ilan etmiştir. *Cantar de las Bodas* (Evlilik Şarkısı) adlı destanda 1094'te Valencia'yı fetheden Cid'in burada evlendiği ve kenti 1099'da ölümüne dek yönettiği anlatılmaktadır. Kahramanın ölümü Poema del Cid adlı destanda anlatılmakta Fas kralı Cucar, Valencia'yı kuşattığında kahramanın rüyasına giren St. Peter 30 gün içinde zafer kazanacağını ama bunun yaşamına mal olacağını bildirmiştir. Gerçekten de 10 Temmuz 1099'da oklanarak öldürülen El Cid'in karısı Ximena, Valencia'yı 3 yıl daha yönetmişse de sonunda kenti Araplara bırakmak zorunda kalmıştır. El Cid'in atının adı Babieca (Aptal) olup, söylenceye göre daha çocukken vaftiz babası rahip Pedro El Grande Cid'e atlarından birisini seçmesini söylemiş o da gidip en zayıfını seçince rahip dayanamayıp aptal diye bağırınca atın adı Babieca olmuştur. El Cid'in kılıcının adı Tizona olup, yapılan incelemelerde günümüzde Madrid Askeri Müzesinde sergilenen kılıcın Kurtuba'da Suriye çeliğinden yapıldığı anlaşılmıştır.

EL COCO İspanyolca konuşulan ülkelerin folklorunda çocukları korkutmak için adı anılan bir öcü varyantıdır.

EL DORADO Yağ sürdüğü vücudunu altın tozu ile kaplatan eski bir Meksika rahip kralının adı olmakla birlikte zamanla kayıp bir İnka şehriyle özdeşleştirilmiştir.

Ekvator'un başkenti Quito'nun kurucusu olan Sebastian de Belalcazar, uzaklarda bulunan bir kabile reisinin bedenini altın tozuyla kaplattıktan sonra su ruhlarına sunmak bir nehir veya gölde yüzdüğünü bir yerliden duymasının ardından gizemli reise El Dorado 'Altın adam' adını takmış ve efsanenin Avrupa'da yayılmasını sağlamıştır. İspanyollar geldiğinde ise yerliler bu efsanede bahsi geçen krallığın başkentini Omagua, Manoa, Paytiti veya Enim olarak anmış, konkistadorları yaşadıkları yerden uzaklara gönderme amacı gütmüştür. Amerikan uygarlıklarının yağmalanması furyasını 1530 yılında Peru'da bulunan İnka İmparatorluğu'nun hazinelerini talan eden Francesco Pizarro başlatmıştır. Konkistador, İnka İmparatoru Atahualpa'yı esir etmiş, imparatoru 6x5x2.5 ölçülerindeki bir odayı altın ve gümüşten eşyalarla doldurması şartıyla bırakacağına söz vermesine dahası isteğinin gerçekleştirilmesine rağmen adamı boğdurmayı ihmal etmemiştir. Aynı yıl Alman şövalye Ambros von Alfinger ve 1531'de Diego de Ordaz elleri boş dönerken 1536 yılında 500 askerle Kolombiya'yı yağmalayan Jimenez de Quesada, Bogota'da yaşayan Çibça halkı topraklarından bol miktarda zümrüt toplamayı başarmıştır.

1541 yılında Alman Philip von Hutten'de El Dorado'yu bulma umuduyla kıtanın iç bölgelerini araştırmış, 1584-1591 yılları arasında Yeni Granada'nın İspanyol valisi Antonio Berrio Orta ve Doğu Guyana'ya kayıp gölü bulmak amacıyla üç sefer düzenlemiş, 1595 yılında İngiliz maceraperest Sir Walter Ralegh Guyana ve Surinam gezisinde tuttuğu abartılı notları ve yalanları yüzünden devlete ihanet suçundan yargılanıp idama mahkûm edilmiş, 13 yıllık hapis hayatının ardından bölgeye yaptığı ikinci seyahatte de yalan yere altın madeni bulduğunu iddia edince 1618 yılında başı kesilerek öldürülmüştür.

1799 yılında jeolog Freidrich von Humboldt Venezüella sahilindeki Cumana'dan iç bölgelere doğru yaptığı seyahatinde efsanelerde adı geçen Guatavita adlı gölü keşfetmiş, 1912 yılında bir İngiliz şirketi gölün suyunu tamamen boşaltmışsa da dipte çamur dışında bir şey bulunmamıştır.

El Dorado zamanla batı edebiyatında mecazi olarak gerçekçi olmayan umutlarla bağlanılan yer anlamında kullanılmaya başlanmış, Voltaire, Candide adlı taşlamasında konu ettiği efsane Edgar Allan Poe'nun Eldorado adlı şiirinde de anılmıştır.

EL EL [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Patagonya'da yaşayan Puelko halkının inanışında insanoğluna zarar veren Quezubu adlı iblislerin liderinin adıdır.

EL KADİR [Arap Mitolojisi] Binbir Gece Masalları ve İslami söylencelerde bahsi geçen bir denizin yaşlı adamı varyantı olup, Babil söylencelerindeki Xisuthros ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

EL LAL [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Patagonya pampalarında yaşayan Tehuelkhe halkının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman olan yaratıcı tanrının adıdır. Babası Nosjthe oğlunu yemek için annesinin rahminden koparıp almışsa da bir kemirgen bebeği kurtararak tanrının ulaşamayacağı bir mağarada saklamıştır. Büyüdüğünde ok ve yayı icat eden El Lal babasına kin gütmemiş bildiklerini insanoğluna öğretmiş ve onları çocuk yiyen Goşy-e adlı devden kurtarmıştır. Okları Goşy-e'ye zarar vermeyen kahraman at sineğine dönüşerek canavarın midesine inmiş ve orada ölümcül yaralar açmıştır. Güneşin kızıyla evlenmek istemişse de arzusu kabul edilmeyen El Lal insanoğlunun yanından ayrılarak bir kuğunun sırtında yemyeşil bir adaya gitmiş, bir daha geri dönmemiştir.

EL ŞADDAY [Yahudi Mitolojisi] Tufan öncesi dönemde Tanrı'ya verilen isimlerden birisidir.

EL UZZA Bkz. Uzza

ELAGABAL [Yakındoğu Mitolojisi] Suriye'nin Emesa kentinin yerel tanrısı olup, adı muhtemelen "dağın efendisi" anlamına gelen Elah-Gabal kelimesiyle ilişkilidir. Helenistik dönemde Helios ile ilişkilendirilen Elagabal'a arı kovanı şeklinde siyah bir taşa tapınılarak saygı gösteriliyordu.

ELAGBARA Bkz. Eşu

ELAİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde birden fazla kadın karakterin adı olarak geçmektedir.

1. Astolatlı Elaine: Lord Alfred Tennyson'un *The Lady of Shalott* adlı şiirinde de anılan kız Sir Lancelot'u karşılıksız bir aşkla sevmiştir. Sir Thomas Mallory'nin İskoçya Clyde Nehri Tanrıçasının sihirli ayna öyküsünden uyarladığı öyküsüne göre sonsuza dek odasında kalması için lanetlenen kız dünyayı ördüğü halılar sayesinde görebilmektedir. Halılarında Lancelot'u gördüğünde şövalyeye âşık olan kızı laneti durduramamış adamı görmek için Camelot'a doğru yola çıkmışsa da yolda ölünce sevdiğine kavuşamamıştır. Astolatlı Elaine, Tennyson'un Shalott Hanımı (The Lady of Shalott) adlı şiirine konu edilmiştir.

2. Benoicli Elaine: Kral Ban'ın karısı, Lancelot'un annesi, Kral Bors'un karısı Evaine'in kız kardeşi olup, Claudas krallıklarını ele geçirdiğinde kocası üzüntüsünden ölürken kadın ve bebek Lancelot Gölün Hanımı tarafından kurtarılmışlardır.

3. Corbenicli Elaine: Kral Pelles'in kızı olup, Guinevere dışında kimseyle birlikte olmayı reddeden Sir Lancelot'u sihir kullanarak veya sarhoş ederek şövalyeden Sir Galahad'ı doğuran prensestir. Corbenicli Elaine, Amite, Heliaebel, Helaine, Perevida veya Helizabe adlarının yanı sıra Grail bakiresi veya Grail taşıyıcı lakaplarıyla da bilinmekteydi.

4. Garlotlu Elaine: Cornwall dükü Gorlois ile Igraine'in kızı, Morgan le Fay ile Morgause'un kardeşi ve Kral Arthur'un yarım-kardeşidir. Garlotlu kral Nentres ile evliliklerinden yuvarlak masa şövalyesi olacak Galeskhin adlı oğlu ve Küçük Elaine adıyla bilinen kızı doğmuştur.

5. Listenoiseli Elaine: Kral Pellinore'in kızı olup, sevgilisi Laundesli Sir Miles'ın ölümünden sonra intihar etmiştir.

6. Küçük Elaine: Garlotlu Elaine'in kızı ve kral Arthur'un yeğeni olup, bir öyküde Sir Percival ile aşk yaşamıştır.

ELAM MİTOLOJİSİ Eski Babil'in güneydoğusunda, bugünkü İran'ın güneybatısında Kuzistan, İlam eyaleti hatta Irak'ın güneyinin bir kısmını da içen coğrafyada MÖ 3200-539 arasında hüküm süren Elam uygarlığı, Eski Ahit'te (Tekvin 10:22) ve Sümerlerce Elam(a), Akadlarca Elamtu kendi dillerinde ise Haltamti adıyla anılmaktaydı. Başkenti Susa olan uygarlık bu yüzden Ptolemy gibi yazarlarca sonradan Susiana olarak da anılmıştır. Çok tanrılı Elam panteonunun başlıca tanrıları şunlardır:

- Gökyüzü tanrısı Humban (sonradan Napirişa "Büyük tanrı")
- Ana tanrıça Pienenkir (sonradan Kiririşa "Büyük tanrıça")
- Humban ile Pienenkir'in oğlu Hutran
- Susa'nın koruyucusu İnşuşinak (sonradan yer altı tanrısı)
- Yer altı dünyasında ölüleri yargılayan tanrıçalar Lagamal ile İşmekarab
- Güneş ve adalet tanrısı Nahhunte
- Ay tanrısı (?) Napir
- Pienenkir'in kız kardeşleri olan Siyasum, Narunte, Niarzina adlı tanrıçalar
- Haberci tanrı Simut
- Ruhurater, Kilahsupir, Tirutir adlı yerel tanrılar

ELAMO [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının dinsel törenleri sırasında sadece erkeklerin girebildiği kadınlara tabu olan tören evlerinin adıdır.

ELAPHEBOLİA [Yunan Mitolojisi] Atina ve Phokis kentlerinde Elaphebolion ayında (kış) Artemis Elaphebolos (Geyik katili Artemis) onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

ELAPHEBOLOS Bkz. Elaphebolia

ELARA [Yunan Mitolojisi] Orkhomenos'un kızı olup Zeus'un sevgililerinden birisidir. Zeus onu Hera'nın kıskançlığına karşı yeraltında saklamıştır. Elara'nın Zeus'tan Tityas adlı dev oğlu olmuştur.

ELAT [Yakındoğu Mitolojisi] El'in karısı olduğuna inanılan bir Sami tanrıçasının adıdır. Elat, Aşerah ile özdeşleştirilmekte hatta Allat ile de ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ELATUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phokis bölgesinde yer alan Elateia kentini kuran Arkadia kralının adı olup Arkas ile Leaneira, Metaneira veya su perisi Khrysopeleia'nın oğlu, Azan ve Apheidas'ın kardeşidir (Apollodorus, Bibl. III, 9).

2. Hippeia'nın kocası, Argo seferine katılan Kaeneus ve Polyphemus'un babası olan Lapithae prensinin adıdır (Hygin. Fab. 11, Ov. Met. xii. 497.).

ELBEN [Germen Mitolojisi] Tabiat ruhlarına verilen isim olup, ayrıca Alben, Eski Saxonca Alf, Eski Nors dilinde ise alf veya alfar olara bilinmekteydiler. Genellikle koruyucu nitelikte olup, bereketle de ilişkilendirilen bu ruhlar nadiren iblisleştirilmiş Alp gibi bazı varyantları salgın hastalık ve götülük getiren varlıklar olarak tanımlanmışlardır. Bkz. Elf

ELBURZ [Pers Mitolojisi] İran'ın kuzeyinde yer alıp kuzeybatıda Azerbaycan sınırından başlayıp Hazar Denizi'nin güney kıyısı boyunca ilerleyen sıradağların adı olup, tanrı Mithra'nın burada ikamet ettiğine ve dünyayı gözetlediğine inanılmaktaydı.

ELDHRİMER [İskandinav Mitolojisi] Aesir'in sihirli kazanı Odherir'in adlarından birisidir.

ELDRİK [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin alt etmeyi başardığı Fransa kralı Renfred'in erkek kardeşinin adıdır.

ELECTRA [Roma Mitolojisi] Latinus'un kızı olup, İtalus'tan Roma'nın kurucusu Remus'u doğurmuştur (Dionys. i. 72).

ELEAZAR [Yahudi Mitolojisi] Harun'un üçüncü oğlu olan ilk İsrail kralının adıdır (Çıkış 6:23-9).

ELEKTRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Atlas'ın yedi kızından (Pleiad) birisinin adı olup, Zeus'tan Jasion ile Dardanus'u Etrüsk kralı Korythus'tan ise Jasion'u doğurmuştur (Apollod. iii. 10. 1, 12. §1, 3). Dardanus, Samothrake Adası'ndan Troya'ya giderek Troya hanedanını kurmuştur. Palladion söylencesinde Elektra'nın adı geçmekte olup, Zeus'un tecavüz etmek istediği kadın Palladion'a sığınınca tanrı kızgınlıkla heykeli gökyüzünden aşağı atmış, Troya'ya düşen Palladion sırada bir tapınağa yerleştirilmiştir. Elektra, kız kardeşleriyle birlikte Pleiades (Ülker) adlı takımyıldızına dönüştürülmüştür.

2. Okeanos ve Tethys'in kızı, Thaumas'ın karısı, İris ile Harpieler olarak bilinen Aello (Fırtına) ve Okypete'nin (Hızlı Kanat) annesidir (Hes. Theog. 266; Serv. ad Aen. iii. 212).

3. Troya Savaşı sırasına Yunanlıların kralı olan Agamemnon ile Klytemnestra'nın kızı olup, babasının öldürülürken erkek kardeşi Orestes'in kaçmasını sağlamıştır. Elektra sonradan, annesi ile sevgilisi Aegisthus'tan babasının katilinin intikamını alan Orestes'in arkadaşlarından Pylades ile evlenmiş, Medon ve Strophius'u doğurmuştur. Elektra'nın öyküsü Sophokles ve Euripides'in Elektra adlı oyunları ile Richard Strauss'un Elektra operasına (1909) ilham kaynağı olmuştur.

Orestes'in yasını tutan Elektra

ELEKTRYON [Yunan Mitolojisi] Perseus ile Andromeda'nın oğlu olan Miken kralı Anaxo'nun kocası ve Alkmene'nin babasıdır (Paus. ii. 25. 8, Apollod. ii. 4. 5).

ELE'ELE [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında ilk kadın ve yıldız tanrısı Fetu'nun karısıdır.

ELEİPAİO [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında bir tanrıça adı olup kano yapımcıları tarafından tapınılmaktaydı.

ELEL [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin'de yaşayan Puelçe halkının inanışında kötü iblislerin adı olup, kabul töreni ayinlerinde önemli bir rol oynayan bu ruhlar fırtına, hastalık ve ölüm getirmekteydiler.

ELEN [Kelt Mitolojisi] Ortaçağda yazılmış 11 Galler hikâyesinin derlendiği Mabinogin'da bahsi geçen ve tarihin belki de ilk yol mühendisi olan kadın kahraman olup, Elen Luyddog ve Azize Elen adlarıyla da bilinmekteydi. MS 4. yüzyılın sonlarında Galler'de ilk kiliseyi kurduğuna inanılan kadının Romalı Britanya valisi Octavius'un kızı ve Magnus Clemens Maximus'un karısı olduğu söylenmekteydi.

ELENA [Slav Mitolojisi] Rus masal kahramanı genç ve güzel bir kızın adı olup, ateş kuşunu (Rusça: Zshar ptitsa) bulmak için yola çıkan genç adama âşık olmuştur. Adam yolda tanıştığı şekil değiştirebilen bir kurdun yardımıyla ateş kuşunu bulmuşsa da kuşun sahibi kendisine karşılığında muhteşem bir at getirmesini istemiş, tam atı çalarken suçüstü yakalınca da bu sefer atın sahibi ata karşılık olarak Elena adlı güzel kızı bulup getirmesini istemiştir. Genç adam, başkası için kaçırmaya niyetlendiği Elena'ya âşık olunca planlarını değiştirmiş sonunda yanında, kız, kurt, ateş kuşu ve çeşitli ganimetler olduğu halde evine kardeşlerinin

yanına dönmüştür. Kıskanç kardeşleri genci öldürüp kız ve hazinelere el koymuşsa kurt geri dönmüş, kız ve katil kardeşlerden birisiyle düğün töreni sırasında ölü adamı canlandırmıştır.

ELEPHANTİNE ÜÇLÜSÜ Anquet, Khnemu ve Sati'den oluşmakta olup Güney Mısır'ın sınır kenti Yebu'da (Elephantine) bir tapınakları bulunmaktaydı.

ELEPHENOR [Yunan Mitolojisi] Khalkedon'un oğlu ve Abas'ın torunu olup Helen'in taliplerinden birisidir. Dedesine kötü davranan bir uşağı dövmek isterken sopası yanlışlıkla dedesi Abas'a vurarak ölümüne sebep olmuş bu yüzden Euboia'dan sürgüne gönderilmiştir. 30 veya 40 gemilik bir grubun başında Troya savaşına katılmıştır (Hom Il. ii. 540, iv. 463, Hygin. Fab. 97).

ELERGİA [İtalyan Mitolojisi] Tavola Ritonda varyantında Tristan tarafından kurtarılan Kral Arthur'u esir eden bir cadının adıdır.

ELEST GÜNÜ [İslam Mitolojisi] Allah'ın, Âdem'in kıyamete kadar geçen süre içinde soyundan doğacak çocuklara ruhlar âlemindeyken 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' sorduğu ve 'Evet, sen Rabbimizsin' cevabını aldığı anlaşma gününün adıdır. Bezm-i Elest (sohbet meclisi) ayrıca kâlu belâ, rûz-i elest, bezm-i ezel, ahid, belâ ahdi gibi çeşitli adlarla anılmakta olup Kuran'da konuyla ilgili açık veya dolaylı ifadeler çeşitli sûrelerde yer almaktadır (A'râf, 7, 172, Rûm, 30, 30).

ELEUSİNİA [Yunan Mitolojisi] Adını Eleusis bölgesinden alan ve Tanrıça Demeter uğruna düzenlenen dini tören ve eğlencelerdir.

ELEUSİS GİZEMLERİ [Yunan Mitolojisi] Atina'nın 20 km kadar batısında yer alan Eleusis kentinde Eumolpus ve Keleus tarafından başlatılıp, her yıl düzenlenen Demeter ile kızı Persephone kültüne kabul törenlerinin adıdır. Ruhun ölümsüzlüğü ve öteki dünyada sonsuza dek yaşama inancı kendine özgü ritüelleri olan Demeter dininin temel ilkeleriydi. Köklerinin Miken dönemi (MÖ 17-12. yüzyıl) tarım kültüne dek uzandığı olduğu sanılan Şubat ve Eylül aylarında yeniden doğum ve ölümsüzlük için düzenlenen törenlerde arınma, oruç ve tiyatro gösterileri yapılmaktaysa da ayinlerin tam içeriği bilinmemektedir. Bununla birlikte Persephone'un yeraltı tanrısı Hades tarafından annesi Demeter'den kaçırılmasının "aşağı inme", "Annenin kızını araması" ve "Anneyle birlikte yukarı çıkış" aşamaları drama olarak canlandırılmakta, ölüler diyarına inen birisinin geri dönmesine "Ölümsüzlük" bağlamında sembolik anlamlar yüklenmekteydi. 21 Eylül günü başlayıp on gün süren Demeter'e tapınma törenlerinde katılımcılara rahipler tarafından açıklanması ölümle cezalandırılan bazı sırlar verilmekteydi. Sırları öğrenenler dine kabul ediliyor ve 'Epoptes' adını alarak öteki dünyada mutlu yaşama hakkını elde etmekteydi. Helenistik dönemde büyük katılımlı bir festival olarak kutlanmakla kalmamış Roma kültürüne de geçen törenler Hıristiyanlık ile birlikte İmparator Theodosius tarafından 4. Yüzyıl sonlarında yasaklanmıştır.

ELEUTHERİOS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Dionysos ve Eros'un takma adı olup 'kurtarıcı' anlamındadır.

ELF [İskandinav-Germen Mitolojisi] Ölü ataların bereket getirdiklerine inanılan ruhlarına verilen isim olup zamanla doğaüstü varlıklara dönüştürülmüşlerdir. İnsana benzeyen elfler kimi hastalıkları iyileştiren, bitkilerin ve taşların gizli sırlarını öğreten, iyi ve güzel (seelie court) veya zaman zararlı, hilebâz, kötü niyetli ve tehlikeli (unseelie court) varlıklar olarak tanımlanmaktaydı. İskandinav mitolojisinde Freyr'in evi Alfheim'de yaşayan elfler dışında bir de Svartheim'de yaşayan siyah eliflerden bahsedilmekte olup, renk yakıştırmasının Aesir ile ilişkilerine göre mi yoksa kadim renk-yön ilişkisine göre mi yapıldığı kesin değildir. Elfler, 10. yüzyılda Anglo Saksonlarca insan ve çiftlik hayvanlarına eziyet eden varlıklar olarak tasvir edilmiş, 16. yüzyılın ortalarında sonra ise İngiliz edebiyatına hâkim olan romantizmin etkisiyle periler ile özdeşleştirilmişlerdir.

Bkz. Ailill, Brownie, Cluricaune, Dulakhan, Fenodyree

ELF OKU [Kelt Mitolojisi] Britanya'da Elflerin taş ok uçlarını lanetledikleri veya zehirli bir madde sürdükleri için bu okların isabet etmesi hatta saplanmayıp, sıyırmasının bile insanlar üzerinde felç veya ölümcül etkide bulunduğuna inanılmaktaydı.

ELFTHRYTH [Britanya Mitolojisi] Güzelliğiyle ünlü bir kızın adı olup Kral Edgar kızın methedildiği gibi güzel olup olmadığını kontrol etmesi için arkadaşı Aethelwald'ı göndermişse de adam kıza âşık olmuştur. Aethelwald, krala kızın anlatıldığı kadar güzel olmadığını ama kendisi için zengin bir eş olabileceğini söyleyerek evlenme izni almış dahası Edgar arkadaşına doğacak ilk çocuğunun vaftiz babası olacağı sözünü vermiştir. Kral bir gün çifti ziyarete geleceğini söyleyince Aethelwald karısına kendisini çirkinleştirmesi için yalvarmışsa da durumu bilmeyen kadın tersine kralın karşısına olanca güzelliğiyle çıkınca Edgar şaşkınlık ve öfkeyi aynı anda yaşamış, arkadaşını öldürtürken âşık olduğu kadınla evlenmiş, Elfthryth kraliçe olmuştur. Herodot tarihinde Prexaspes adlı kadın ile Kral Kambyses'in benzer bir öykünün kahramanları olduğu görülmektedir.

ELG ELDOKWİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kwakiutl halkının inanışında hayatı uzatan kadın adıyla da bilinen bir tanrıça olup, meyve ağaçlarının koruyucusu kabul edilmekteydi.

ELGİN MERMERLERİ Atina Akropolisindeki Parthenon ve diğer binalardan çıkarılan Helenistik mermer heykellerin adı olup, Osmanlı otoritelerinin izniyle İngiliz büyükelçisi 7. Elgin Kontu Thomas Bruce (1766-1841) tarafından 1799-1803 arasında tapınaktan alınmalarına atfen verilmiştir. Deniz yoluyla Britanya'ya gönderilen çoğunluğu Phidias (MÖ 490–415) ve öğrencileri

tarafından yapılmış heykeller (Theseus, Lapithler, Kentaurlar, İris ve Kader Tanrıçaları vb.), 1816 yılında British Museum'da sergilenmeye başlanmış olup, Bruce'un yağmacı tavrı ve eserlerin Atina'ya geri gönderilmesi talebi uzun süredir tartışma konusudur.

ELİAS LÖNNROT (1802–1884) Finlandiyalı dilbilimci ve folkloristin adı olup, Finlandiya, Karelia ve Kola bölgesinden sözlü destanları derlemeleri yaparak topladığı folklor malzemesiyle Fin milli destanı Kalevala'yı oluşturmuştur. Yoksul bir ailenin oğlu olarak Sammatti'de doğan Lönnrot Helsinki Üniversitesi'nde tıp öğrenimi gördükten sonra Doğu Finlandiya'nın Kajaani bölgesinde doktor olarak çalışırken Grimm Kardeşler'in çalışmalarından aldığı ilhamla sözlü edebiyat derlemeleri yapmaya başlamıştır. Kalevala'yı 1835'de yayınlayan yazar bu ebedi eseri 1849'da genişleterek yeniden bastırmıştır. Lönnrot ayrıca Fin geleneksel çalgısı Kantele (1829–1831) Fin halk şirinin 652 örneğini barındıran Kantelator (1840), Sananlaskuja "Atasözleri" (1842) adlı çalışmalarını da yayınlayarak Fin milli kimliğinin oluşumuna büyük katkı sağlamıştır.

ELİCİUS [Roma Mitolojisi] Roma'da Jüpiter için kullanılan lakaplardan birisi olup Aventine'de Jüpiter Elicius adına bir sunak bulunmaktaydı (Liv. i. 20.)

ELİDURE [Britanya Mitolojisi] Geoffrey of Monmouth'un Britanya Kralları Tarihi'nde üç defa tahta çıktığından bahsedilen bir kralın adı olup, ilkinde kardeşi öldü sanılarak, ikincisinde hakkı olduğu halde çıkmış ama genç kardeşleri tarafından tahttan indirilmiş son defasında ise kardeşlerinin ikisinin de ölümünden sonra tahta çıkmayı başarmıştır.

ELİEZER [Yahudi Mitolojisi] **1.** İbrahim'in oğlu İshak'a kadın bulmak için Mezopotamya'ya gönderdiği, bu amaçla Rebeka'yı alıp getiren kölenin adıdır.

2. Bkz. Haham Eliezer

ELİJAH Bkz. Elija

ELİMA [Afrika Mitolojisi] Kongo halkının inanışında tüm tabiat olaylarının kaynağı ve sebebi olduğuna inanılan olağanüstü güce verilen isim olup, Polinezya adalarındaki 'mana' inancıyla benzerlik göstermektedir.

ELİNG LLİTUNG TUNE [Hint Mitolojisi] Minyong halkının inanışında kayadan yapılmış bir tanrıçanın adı olup, eşeysiz olarak Peddong Nane'i doğurmuştur.

ELİS [Yunan Mitolojisi] Eurypyle ile Poseidon'un oğlu olan Eleia kralının adı olup, Peloponessos'un batısında yer alan Elis kentinin kurucusu kabul edilmekteydi.

ELİSSENDE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin dedesi Çekiç Charles'ın karısının adı olmasına karşın aynı zamanda Gerard de Rossiglion'a âşık olan Bizans prensesi de bu adı taşımaktaydı.

ELİŞA Bkz. Elyasa

ELİUN [Fenike Mitolojisi] Byblosluş Philo'nun (MS 64 – 141) aktardığı Fenike yaratılış söylencesine göre önemli bir gök tanrının adı olup, Berouth ile birlikteliğinden Gea ile Uranos doğmuştur. Eliun'un adı alaj 'yükselmek' kelimesiyle ilişkili olup, Eski Ahit'te Yahwe ile özdeş kullanılmıştır (Tekvin 14:22).

ELİVAGAR [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre başlangıçta Ymir'in doğduğu uçurum Ginnungagap'ta var olan buzlu suları zehirli bir nehrin adı olup, Hvergelmir'in 12 nehrinin kaynağı kabul edilmekteydi. Elivagar'ın zehirli damlaları buzdevi Ymir'i oluşturmuştur.

ELİWLOD [Britanya Mitolojisi] Bazı Galler yazıtlarında Kral Arthur'un erkek yeğeninin adı olarak geçmekte ve Uther Pendragon'un oğlu Madoc'un babası olarak gösterilmektedir.

ELİZA HARRİS Kölelik karşıtı Amerikalı yazar Harriet Beecher Stowe'un 1852'de yayınlanan Tom Amca'nın Kulübesi (Uncle Tom's Cabin) adlı romanının kahramanlarından siyah köle bir kadının adı olup, çocuklarıyla birlikte kuzeye kaçarken Ohio nehrinde yakalanmışsa da son bir çaba ile çocuklarının buz parçalarına basarak karşı kıyıya geçmesini sağlamıştır.

ELİZABETH, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre Vaftizci Yahya'nın annesi, Zekeriyyâ'nın karısı ve Meryem'in kuzenidir (Luka 1: 11–13). Yaşlı bir kadın olmasına karşın Yahya'yı doğuran kadın kutsal ruh tarafından hamile bırakılan Meryem tarafından ziyaret edilmesi Hıristiyan sanatının başlıca konularından birisi olmuştur.

ELLEL [Hitit Mitolojisi] Gök tanrının adıdır. Sümer tanrısı Enlil ile ilişkili olmalıdır.

ELLER İnsan eli pek çok kültürde sembolik önem taşımakta, batıl inanışların konusu olabilmektedir. Sözgelimi sağ avuç içinin kaşınması bir yerden para geleceğine sol elinkinin ise para kaybedileceğine yorulmaktadır. Sağ elin tersine sol el Arap ülkelerinde pis işlerde kullanılmakta, Hıristiyan sanatında da Şeytan solak çizilirken Fas gibi bazı ülkelerde solaklar Şeytanla işbirliği yapan insanlar olarak görülmektedir. Bununla birlikte Amerikan Yerlilerinden Zunilerin inanışında tam tersine sol el bilgelik solak olmak ise büyük şans kabul edilmektedir. Budizm'de Nirvana'ya giden yol ikiye ayrılmakta sağdaki aydınlanmaya çıkarken soldaki yanlış yöne gitmektedir. Hıristiyanlar istavroz çıkarırken sağ ellerini kullanmakta, Batı ülkelerinde yemin edilirken sağ el kaldırılmaktadır.

El işaretleri

Açık el kişinin silah taşımadığının en belirgin ifadesi için neredeyse tüm kültürlerde barış işareti olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde Batı kültüründe el sıkışmak dostluğun başlangıcı sayılmaktadır. Etrüskler ve Romalılar başparmaklarını işaret ve orta parmakları arasına sokup yumruk yaparak mano fico veya figa adını verdikleri bir işaret yaparak kötülüklerden korunmalarını sağlayan bir tılsım elde ettiklerine inanmaktaydılar. Ortadoğu'da ise Yahudilerin hameş, Arapların ise Fatima'nın eli (Muhammed'in kızı), Tanrı'nın eli veya Meryem'in eli adı verilen genellikle ortasına bir göz yerleştirilmiş

açık bir el figürü nazara karşı tılsım olarak kullanılmaktadır.
Romalı gladyatörlerin yendikleri rakiplerinin kaderine karar vermesini istedikleri imparatorun yenilen hayatını bağışladığını gösteren başparmağın yukarı kalkık durduğu sıkılmış avuç formu günümüzde onaylama anlamında kullanılmaktadır. İlginç olan aynı işaret Arap toplumunca müstehcen bir anlama gelmektedir. Batı toplumlarında Winston Churchill'in 2. Dünya savaşında meşhur ettiği işaret ve orta parmaklarla V harfi (Victory "zafer) kelimesinin ilk harfinden oluşan zafer işareti olarak kabul edilmektedir.

ELLERKONGE [Germen Mitolojisi] Çocukları öteki dünyaya kaçıran akağaç kralının adıdır.

ELLİ [İskandinav Mitolojisi] Yaşlılığın kişileştirilmiş formu olup Utgardloki'nin sütannesidir. Nesir Edda'da yer alan Gylfaginning'a göre yaşlı bir kadın olmasına karşın Elli bir güreş müsabakasında Thor'u yenmeyi başarmıştır.

ELLİDA [İskandinav Mitolojisi] Aegir'in Vikinglere birkaç kullanmaları için ödünç verdiği sihirli bir geminin adı olup, Thorsten tarafından çalınarak Orkney seyahatinde kullanılmıştır.

ELLİL Bkz. Enlil

ELLİSER [İskandinav Mitolojisi] Çim üzerinde büyükçe bir daire formu oluşturan çiy tanelerine verilen isim olup, "elf kadın" anlamına gelmekte ve elf kızlarının burada dans ettiğine inanılırdı. Güneş ışığıyla öldüklerine inanılan bu kızlar geceleri ortaya çıkmakta, insanlarla evlendikleri bile görülmekteydi.

ELLORA MAĞARALARI Hindistan'ın Maharaştra eyaletinde Aurangabad kentinin 29 km kuzeybatısında yer alıp, Hint kaya oyma sanatının eşsiz örneklerini içeren tarihi bir alanın adı olup, UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası listesindedir. Hint, Cayna ve Budist mağara tapınaklarının bulunduğu Ellora çeşitli söylencelerde tanrı ve kahramanların öyküleri ile kanlı ayinlere sahne olmuştur.

ELLYLLON Galler'de yardımsever minik elflere verilen isimdir. Brownielere benzeyip evin rutin işlerinin görülmesine yardım eder, şapkalı mantar yiyerek beslenirler. Brownieler gibi incitildiklerinde veya mahremiyetleri ihlal edildiklerinde evi terk ederler.

ELMA AĞACI Dünyanın pek çok bölgesinde çok sayıda türü yetişen elmanın insanlarca ekimi yapılan en eski meyve ağacı olduğu sanılmaktadır. Büyük İskender'in MÖ 328'de gittiği Kazakistan'da rastladığı cüce elmaları Makedonya'ya getirdiği kayıtlıdır. Amerika kıtasına ise 17. yüzyılda kolonistlerce taşındığı yenidünyanın ilk elma bahçesinin 1625'de Boston civarında oluşturulduğu bilinmektedir.

1. [İskandinav-Germen Mitolojisi] 13. yüzyılda Snorri Sturluson'un yazdığı Düzyazı Edda'da Tanrıça İduna tanrılara sihirli sepetinin ürettiği ebedi gençlik sunan elmaları dağıtan bir kız olarak tasvir edilmektedir. İduna bir dev tarafından kaçırılınca tanrılar yaşlanmaya başlamışsa da düzenbaz tanrı Loki kızı geri getirmeyi başarmıştır. Germenlerin paganist dönemde elma ve cevizlerle birlikte gömüldüğü arkeolojik kanıtlarla tespit edilmiş, hatta Norveç'in Tønsberg kenti civarında bir höyükte bulunan Viking Oseberg gemisinde de bulunmuşlardır. Skírnismál ve Völsunga saganın çeşitli detaylarını yorumlayan modern yazarlar İskandinav mitolojisinde Vanir tanrılarının elma ve bereket ile doğrudan ilişkili olduğunu iddia etmektedir.

Elma taşıyan İduna ile Loki (John Bauer, 1911)

2. [Yunan Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Gaea, Zeus'un karısı Hera'ya altın meyveler veren bir elma ağacını evlilik hediyesi olarak vermiştir. Söylenene göre bu ağacın meyveleri yiyene sağlık ve güzellik vermekteydi. Ağaç, Hesperidler adlı 3 su perisi ile bir ejderha tarafından korunmaktaydı. Herakles'in 12 görevinden birisi dünyanın batı köşesinde Atlas dağlarının yakınında yer alan Hesperidlerin bahçesine giderek hayat ağacındaki altın elmaları toplamaktır. Bir başka efsanede ise nifak tanrıçası Eris, Peleus ile Thetis'in düğününde ortaya üzerinde Kalliste "en güzel olan için" yazılı bir altın elma atmış, bu durum Hera, Athena ve Aphrodite'in elmada hak iddia etmesine sebep olmuştur. Tanrıçalar arasındaki anlaşmazlık Zeus'un araya girip Troya prensi Paris'i güzellik yarışmasının karar vericisi yapmasıyla çözülmüş, Paris kendisine Spartalı güzel Helene'nin aşkını vaat eden Aphrodite'in en güzel olduğuna karar vermiştir. Eski Yunanistan'da Aphrodite ayinlerinden ilham alınarak gelişen bir geleneğe göre birisine elma vermek ona aşkını ifade etmenin bir yolu olarak görülmekteydi.
Bir başka söylencede genç ve güzel savaşçı kadın Atalanta ancak kendisini yarışta geçebilecek birisiyle evlenebileceğini ilan edince taliplerinden Hippomenes, yarış sırasında kızın yoluna 3 altın elma atarak dikkatini dağıtmış, Atalanta elmaları toplarken delikanlı yarışı kazanmayı başarmıştır.

3. [Hıristiyan Mitolojisi] Cennet bahçesinde Âdem ile Havva'nın tadına baktığı yasak meyve-

nin elma olduğu kanaati yaygın olsa da pek çok yazar bahsi geçen meyvenin elma olduğuna dair hiçbir kanıt olmadığını ileri sürmektedir.

4. [Roma Mitolojisi] Pomona adlı tanrıça Elma Ana adıyla da bilinmekte olup, söylenceye göre yiyenlere ölümsüzlük veren bir elma ağacının bekçiliğini yapmaktaydı.

5. [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylencesinde sihirli kılıç excaliburun dövüldüğü yer olarak bahsi geçen büyülü ada Avalon'un bir adı da "elma adası" olup, Keltçe aball" elma" anlamına gelmektedir. Bkz. Allantide

6. [Arap-Pers Mitolojisi] 1001 Gece masallarında Semerkand elmalarının tüm hastalıklara şifa sağladığından bahsedilmektedir.

ELMA ADASI Bkz. Avalon

ELMA ANA Bkz. Elma (4)

ELOHİM [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'Tanrılar' anlamına gelen kelime, 'El' ya da 'Eloah' terimlerinin çoğuludur. Musa tarafından anlatıldığına inanılan Eski Ahit'in ilk beş kitabında 'Yehova' veya 'Yahveh' terimleri yerine kullanılmıştır. Tanrı için çoğul bir ismin kullanılması eski çok tanrıcılık inancının baş tanrı 'El' ile alakalı olmalıdır.

ELOİ, St. [Hristiyan Mitolojisi] Dükkânında çalışırken İsa tarafından ziyaret edildiğine inanılan Britanyalı bir demircinin adı olup, MS 6-7. yüzyıllar arasında yaşadığı sanılmaktadır.

ELOKO [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Mongo halkının inanışında ormanlarda yaşayan cüce yaratıkların adı olup, atalara ait ruhlarla özdeşleştirilmektedirler.

ELOM [Yahudi Mitolojisi] Erah, Eterah, İlmaqah, Jerah, Şahar ve Terah adlarıyla da bilinen ayın kişileştirilmiş formudur.

ELOY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (588–659) Demirci, kuyumcu ve nalbantların koruyucu kabul edilen Noyonlu bir azizin adı olup, yortu günü 1 Aralıktır. Frank kralı II. Clotaire için üzeri altın ve kıymetli taşlarla süslü bir taht yapma siparişi alan Eloy artan malzemeleri kendine saklamamış ve onlardan ikinci bir koltuk yapınca dürüstlüğüyle takdir edilmiş Noyon piskoposu yapılarak onurlandırılmıştır. Hıristiyan sanatında demirci veya piskopos olarak tasvir edilen, Şeytan tarafından ele geçirilen atları kurtardığına dair efsaneler anlatılan Eloy'un adı Chaucer'in Canterbury Öykülerinde de anılmaktadır.

ELPENOR [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un bir arkadaşı olup, sarhoş olduktan sonra Helios'un kızı Kirke'nin sarayının çatısından düşerek boynunu kırmıştır (Hom. Od. x. 550).

ELPHAME KRALİÇESİ [Anglosakson-Kelt Mitolojisi] Kuzey İngiltere ve Güney İskoçya halklarının inanışında elf dünyasının yöneticisi olduğuna inanılan kraliçe olup, Elfan, Elfen, Elphen adlarıyla da bilinmekte, komşu bölgelerde Nicnevin olarak anılmaktadır. Elphame'nin "Kafiyeci Thomas (Thomas the Rhymer) ve Tam Lin gibi baladlarda hatta 1662'de cadı olduğu gerekçesiyle yargılanan İskoçyalı kadın Isobel Gowdie'nin itiraflarında bahsi geçmektedir.

ELPİS [Yunan Mitolojisi] Umut'un kişileştirilmiş formunun adı olup kederli Eros'un yanında elinde bir zambak tutarken tasvir edilmekteydi. Epimetheus, Pandora tarafından getirilen kutuyu açtığında kötülükler yeryüzüne saçılırken umut geride kalmıştır (Hes. Op. et D. 96).

ELSE [İskandinav Mitolojisi] Aager'in âşıklarından birisinin adıdır.

ELSİZ KIZ Aarne-Thompson sınıflandırmasında 706 sayılı masal tipine giren Grimm Kardeşlerin 31 sayılı masalının adıdır. Öyküye göre yaşlı bir adam kılığına giren Şeytan, yoksul bir değirmenciye değirmenin ardında duran şeyi kendisine verirse onu zengin etme sözü vermiş kastedilenin değirmenin hemen yanındaki elma ağacı olduğunu sanan saf adam da bu teklifi kabul etmiştir. Bununla birlikte adam değirmenden çıktığında kızının orada bulunduğunu fark etmiştir. 3 yıl sonra şeytan kızı almaya geldiğinde kız etrafında sihirli tebeşirle bir daire çizerek banyo yaptığından kıza ulaşamamıştır. Bunun üzerine şeytan değirmenciye giderek kızın ellerini keserek kendine getirmesini istemiş adam da isteksizce bu dileği yerine getirmiştir. Ellerini kaybeden kız ormana doğru kaçmışsa da burada bir kralla tanışıp âşık olmuş, kral kıza gümüşten eller yaptırıp hediye etmiştir. Kız ile kralın evlendiğini duyan şeytan kralı da kandırarak doğacak çocuklarının bir canavar olup, ailesini öldüreceği söylencesini yaymıştır. Çocuğunun öldürülmesini engellemek için yeniden ormana kaçan kraliçe bir meleğin de yardımıyla çocuğunu kurtarmakla kalmamış, kral ile yeniden birleşmiştir.

ELTHAN Bkz. Elatha

ELATHA [Kelt Mitolojisi] Tuatha De Danann kabilesinden Eriu ile birlikteliğinden Bress'in babası olan bir Fomorya prensidir. Kısa bir süre için İrlanda kralı olan Elatha'nın (veya Elada, Elthan) tasvirlerinden öncesinde bir güneş tanrısı olduğu sanılmaktadır.

ELVİNDER [İskandinav Mitolojisi] Niflheim'in adlarından birisidir.

ELYAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Bors'un oğlu olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adı olup, Bizans imparatoru olmuştur.

ELYSİUM [Yunan-Roma Mitolojisi] Homeros'a göre dünyanın batısında Okeanos'un bir ucunda yer alan bir adanın adı olup, zamanla Elysia Tarlaları olarak bilinen Hades'in yeraltında kutsanmış ve mutlu insanlara ayrılan bölümüne dönüştürülmüştür. Vergil'in Aeneid eserinde Aeneas'ın yeraltına inerek babası Ankhises ile burada görüştüğü kaydedilmiştir. Shakespeare'in Veronalı İki Beyefendi, IV. Henry ve 20. Gece, Schiller'in Elysium adlı şiirlerinde bahsi geçen mevki Paris'te Champs Elysées mevkinin adına ilham kaynağı olmuştur.

ELYASA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit, Kuran ve Bahaî metinlerinde bahsi geçen bir peygamberin adı olup MÖ 9. yüzyılda yaşadığı ve İlyas peygamberin müritlerinden olduğu sanılmaktadır. Eski ve Yeni Ahit'te İlyas göğe yükselirken onun

ruhundan pay isteyen Elyasa, İlyas'ın düşen cübbesini alarak güç kazanmış ve bazı mucizeler gerçekleştirmiştir. Bir su kaynağını arındırmış (2. Krallar 2: 19–22), bir dulun yağını arttırmış (2. Krallar 4:1–7), bir kadının oğlunu diriltmiş (2. Krallar 24:8–37), ekmekleri arttırmış (2. Krallar 4:42–44), kendisiyle kel kafalı diye alay eden çocukları lanetlemiş, Suriye kralı Naaman'ın ordusunu iyileştirmiştir (2. Krallar 5:1–14).

ELYMUS [Yunan Mitolojisi] Sicilya'da yaşayan Elymi halkının atası kabul edilen bir Troyalı olup Ankhises'in oğlu ve Eryx'in kardeşidir.

ELYZABEL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un karısı Guinevere'nin bir kuzeninin adı olup Claudas tarafından esir edilmiştir.

EMAKİ Resimli öykülerin yer aldığı kâğıt rulolarının adı olup en eski örneği MS 735 yılından kalmıştır.

EMATHİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles tarafından öldürülen bir Arap kralı olup Tithonus ile Eos'un oğlu, Memnon'un kardeşidir (Hes. Theog. 985).

2. Su perisi Pegasis'in kocası, Atymnius'un babası olan bir Troyalının adıdır.

EMBİA [İskandinav Mitolojisi] İlk yaratılan erkek Ask'ın karısı olan ilk kadının adıdır.

EMBLA [İskandinav Mitolojisi] Karaağaç kütüğünden yaratıldığına inanılan ilk kadının adıdır. Yaratılış söylencesine göre Odin sahilde iki kütük bulmuş birisinden Embla'yı dişbudak ağacı kütüğünden ise ilk erkek Askr'ı yaratmıştır.

EMEGEN [Kafkas Mitolojisi] Nart efsanelerinde bahsi geçen çirkin ve çok başlı devlerin adıdır. Her üç ayda bir doğum yapmakta ve her doğumda yüzden fazla çocuk doğurmaktadırlar. Tanrılar yeryüzünü Emegenlerin kötülüklerinden korumak için Nartları yaratmışlardır. Nartlar, Emegenleri ancak zekâlarını kullanarak yenebilmekteyse de yakalandıklarında devlere yemek olmaktadırlar.

EMEKET [Türk Mitolojisi] Yakut efsanelerinde kel ve parmak boyunda bir adam olarak tasvir edilen bir ruhun adı olup kamlık eden şamana yol göstermekle görevlidir.

EMELİ-HİN [Afrika Mitolojisi] Sudan'ın batısında yaşayan Tuareg halkının dilinde 'Tanrı, efendi' anlamlarına gelen kelimedir.

EMEMQUT [Sibirya Mitolojisi] Koryak halkının inanışında Quikinna'qu ile Miti'nin oğlu, Tilki kadının kocasıdır. Karısı kaçırıldığında ateşe bir ok fırlatınca yeraltı dünyasına bir kapı açılmış, açılan yerden girerek karısını kurtarıp yeryüzüne çıkardıktan sonra oku yerinden çıkarınca geldiği yol kapanmıştır.

EMENGELJİ EJİ [Moğol Mitolojisi] Bilinen en eski Moğol şamanın adı olup, merhum annesini kurban etmiş, böylece "Yaşlı büyükana" veya "Şaman kadın" (Niduyan) adıyla bilinen kadın böylece ölülerden sorumlu tutulmuştur.

EMENGERDER [Türk Mitolojisi] Altay halklarında ahşap veya kumaştan yapılan uzuvları olmayan, gözleri boncuktan insan formunda objeler olup, kadınlarca doğum işini kolaylaştırmak amacıyla kullanılmaktaydı. Yakut halkı bu oyuncaklara ayrıca şaman kıyafetleri de giydirmekteydi.

EMER [Kelt Mitolojisi] Olağanüstü güzel, iffetli ve akıllı bir kadın olup, Cuchulainn esprilerine aynı incelikle cevap vermişse de kahramanla birlikte olmamıştır.

EMESE [Macar Mitolojisi] Ügyek adlı kralın karısının adıdır. Rüyasında Turul adlı canavardan hamile kalmış ve Álmos (Macarca 'hayal') adlı oğlunu doğurmuştur.

EMİŞ [Kafkas Mitolojisi] Çerkez halkının inanışında koyun sürülerinin koruyucu tanrısının adıdır.

EMMA O Bkz. Emma Ten

EMMA TEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da sağ elinde küçük bir Bodhisattva kafası takılmış bir asa taşıyan üç gözlü Hindu ölüm tanrısı Yama'nın karşılığı olan yeraltı tanrısıdır. Jiu No O adıyla bilinen Hint mitolojisinden ödünçlenmiş 12 Japon Budist tanrısından birisidir.

EMMELİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinin Dryden varyasyonunda Cornwall Dükü Conon'un kör kızının adıdır.

EMPANDA [Roma Mitolojisi] Açıklık ve cömertlik düşüncesinin kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adı olup, J.A. Hartung Roma dini adlı çalışmasında Empanda ve Panda'nın Juno'nun lakapları olduğunu iddia etmiştir.

EMPUSA [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Hekate'nin yardımcısı olup, şekil değiştirme yeteneğine sayesinde küçük çocukları korkutur. Birçok söylencede yarı eşek yarı insan dişi cinlerin adı olarak geçerken, Empousa'nın köpek, inek hatta güzel kız şekline de girebildiğine, bir ayağının tunçtan diğerinin eşek pisliğinden olduğuna inanılmaktadır. Seyyahlara tuzak kurup öldüren bu cinler yanlışlıkla Lamialarla karıştırılmışlardır.

EMRYS [Kelt Mitolojisi] Dinas Emrys (Ambrosius) kalesi) kenti söylencelerinde Merlin veya Myrddin'e verilen isimdir.

EN 1. [Arnavut Mitolojisi] Hem en büyük tanrı hem de tüm diğer tanrıları nitelemek için kullanılan kelime olup Arnavutça enjete 'Salı günü' kelimesiyle bağlantılı olmalıdır.

2. [Sümer Mitolojisi] 'Tanrı, Efendi' anlamında kullanılan kelime olup Enki, Enlil adlı tanrıların adları da bu kökten türemiştir. Zamanla sadece başrahiplere verilen unvan olarak kullanılmaya başlanmıştır.

EN KAİ [Afrika Mitolojisi] Masai halkının inanışında yağmur tanrısının adı olup 'gökyüzü' anlamına gelmekte, Parsai 'dua edilen', Emayian 'kutsal olan' adlarıyla da tanınmaktadır.

EN SOF [Yahudi Mitolojisi] Kabala'da bahsi geçen gizemli bir varlığın adı olup, muhtemelen 11. yüzyılda yaşamış Endülüslü şair ve filozof Solomon ibn Gabirol'un kullandığı "sonsuz olan" anlamındaki Şen Lo tiklah teriminden türetilmiştir. İnanışa göre kutsal ateş zamanın başlangıcında En Sof ile birlikte ortaya çıkmış, Tevrat'ın ilk sözü Bereşit onun tarafından söylenmiştir.

ENAMTUES [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amerika Kanada sınırında bulunan insan formunda bir kaya parçasının adı olup, Okanogon halkının önünde dilekte bulunmaktaydı. Bir söylenceye göre komşu köyün gençleri güzelliğiyle meşhur Enamtues adlı kıza delicesine âşık olmuş, hatta bunlardan kardeş olan üçü kızı yolda görünce kavga etmeye başlamıştır. Çıkan gürültüden rahatsız olan Koyote kavgacı gençleri dağa kızı ise kaya parçasına dönüştürmüştür.

ENARETE [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un karısı ve Salmoneus'un annesidir.

ENAROPHORUS [Yunan Mitolojisi] Hippokoon'un oğlu olup daha çocuk yaşta olan Helen'i kaçırmak istemiş, bunun üzerine Tyndareus kızı Theseus'a emanet etmiştir (Apollod. iii. 10. 5).

ENBİLULU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad inanışlarında sulama ve tarım tanrısının adıdır.

ENDA SEMANGKO [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında onuruna 5 yılda bir düzenlenen bir festivalde dans edilip, domuz kurban edilen yeryüzü ve bereket tanrıçasının adıdır.

ENDİLL [İskandinav Mitolojisi] Deni tanrısı veya deniz ile ilişkilendirilen bir buz devinin adı olup Nesir Edda'nın Nafnathulur şiirinde bahsi geçmektedir.

ENDİMDU Bkz. Enkidu

ENDEİS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Salamis'in kızı, Aeakus'un karısı olup, Peleus ile Telamon'un annesidir (Apollod. iii. 12. 6).

ENDO MORİTO 12. yüzyılda yaşamış efsanevi bir savaşçının adı olup, Watanabe Wataru adlı samurayın karısı Kesa'ya âşık olmuş gece yarısı kocasını öldürmek için girdiği evde yanlışlıkla sevdiği kadını öldürünce duyarak rahip hayatı sürmeye başlamıştır. Kafasını traş edip Mongaku adını alan eski savaşçı çıplak halde 21 gün boyunca dişleriyle vajra tutar pozisyonda durmuştur.

ENDOR CADISI [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrail kralı Saul'un savaş öncesinde savaşın sonucunu öğrenmek için gittiği ve Samuel'in ruhunu çağırmasını istediği kadın kâhinin adıdır (1. Samuel 28:7-25). Samuel, Saul'e ertesi gün öleceğini ve kendisinin yanına Ölüler dünyasına geleceğini bildirmiştir.

ENDOUELLİKUS [Kelt Mitolojisi] Lusitania halkının inanışında saygı gösterilen bir tanrının adıdır.

ENDOKANİBALİZM Ölmüş atalarının etini yeme ya da yakılmış cesedinin küllerini suya katıp içme suretiyle atalara özgü yiğitlik, cesaret, bilgelik gibi özelliklere sahip olunacağı inanışının adı olup özellikle Güney Amerika Yerlilerinde gözlenmekteydi.

ENDOVELİCUS [Roma Mitolojisi] İber Yarımadası'nın güneybatısında yer alan Lusitania bölgesinin yerel tanrısı olup, Roma döneminde sağlık ve refah tanrısı olarak varlığını sürdürmüştür.

ENDUKUGGA [Sümer Mitolojisi] Yeraltında yaşayan iki tanrıdan birisinin (diğeri: Ninduкugga) adıdır.

ENDYMİON [Yunan Mitolojisi] Latmos Dağı'ndaki bir mağarada uyuması karşılığında Zeus tarafından ölümsüzlük bahşedilen Anadolulu yakışıklı bir çoban olup, Aithlios veya Zeus ile Kalyke'nin oğlu kabul edilmekteydi (Paus. v. 1. 2). Ay tanrıçası Selene (veya Artemis), iki beyaz atın çektiği arabasıyla gece gökyüzünde gezerken Elis kralı Endymion'un yanına gelip âşık olduğu genç uyurken onunla birlikte olmuş ve 50 kız çocuk doğurmuştur. Selene'nin de arzusuyla Zeus yaşlanıp güzelliğinin bozulacağından korkan Endymion'un sonsuza dek uyutmuştur. Delikanlının tanrıçaya karşılık verebilmesi için uyanıp tekrar ölümlü olmayı seçmesi gerekmekteymiş. Yunan düşüncesinde yaşam, ölüm ve değişmezlik kavramlarını sorgulayan bir efsanedir.

Endymion (Gayley, 1893)

ENECH [Macar Mitolojisi] Avcılara dişi geyik formunda görünerek onları uzak ve tehlikeli diyarlara sürükleyen bir tanrıçanın adıdır.

ENEKPE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgala halkının inanışında aile ve kabilenin koruyucusu sayılıp savaş ile ilişkilendirilen ana tanrıçanın adıdır. Bir söylenceye göre kabilesinin bir savaşı kaybettiğini gören Enekpe kendini savaş meydanında yakarak kurban etmiş böylece halkı savaşı kazanmıştır.

ENGEREK TAŞLARI [Kelt Mitolojisi] Druidler, Britanya adalarında yaşayan tek zehirli yılan türü olan engerek yılanının salyasından oluşan kristalize taşları yaz mevsiminde toplayarak kolye yapar, şans getirmesi ve nazara karşı korunmak için boyunlarına takarlardı.

ENGKANTO Filipinler halkının inanışında bir ağacın içinde yaşayan ve tehdit edilmediği sürece zararsız bir yaratığın adıdır. Engkanto, ağacı kesen kişiyi karnını şişirerek ve yüksek ateşle yanmasını sağlayarak cezalandırılır.

ENİ MAHANAHİ [Anadolu Mitolojisi] Anadolu'da Yunanlıların Artemis'in annesi Leto'ya taktığı isim olup, yeryüzü ve yaşam gücüyle ilişkilendirilmekteydi.

ENİGORİO ile ENİGOHATGEA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının yaratılış söylencesinde yaratıcı ikizlerin adı olup, iyi huylu Enigorio nehirleri, ovaları, meyve ağaçlarını kötü kardeşi ise çölleri, zehirli bitkileri ve doğal afetleri yaratmıştır. Enigorio ve Enigohatgea, Huron halkının yaratıcı ikizleri Tsentsa ve Tawiskara ile benzer özelliklere sahiptir.

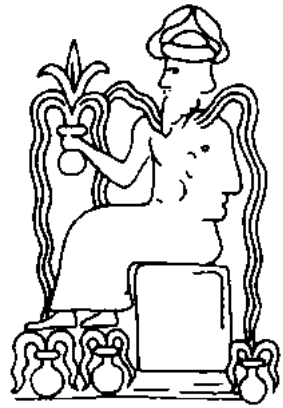
ENİOVDEN Bulgaristan'da 24 Haziran'da kutlanılan bir yaz festivalinin adıdır. Eniovden günü toplanılan bitki ve çiçeklerin şifa gücü olduğuna inanılmakta, kadınlar topladıkları otlardan çelenkler yapmakta herkes bunların içinden sağlık ve bereket getirmesi dileğiyle üç defa geçmektedir.

ENİPEUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı bir nehir tanrısının adı olup, tanrı Poseidon Enipeus kılığına girerek Salmoneus'un kızı Tyro ile çiftleşmiş, bu birliktelikten Pelias ile Neleus dünyaya gelmiştir (Apollod. i. 9. 8).

ENKELADUS [Yunan Mitolojisi] Titan Uranüs ve Gaea'nin çocukları olan Gigante adı verilen yüz kollu devlerden birisinin adıdır. Titanlar, Olympos tanrılarına karşı savaşırken Phlegra'dan Sicilya'ya kaçmaya çalışırken Enkeladus Zeus tarafından bir şimşekle vurulduktan sonra Etna dağının altına hapsetmiştir (Vergilius III, 578). Başka söylencelerde aynı yere Herakles veya Athena tarafından gömülmüş olup, inanışa göre Enkeladus burada kıvrandıkça yanardağ patlamaları olmaktaydı.

ENKANTADO Brezilya'da su altında yaşayan balık (özellikle yunus) formundan insan görünümüne dönüşebilen doğaüstü yaratıkların adıdır.

ENKİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer panteonunda tüm sırların, bilginin ve ölümsüzlüğün kaynağı olduğuna inanılan yaratıcı su (abzu), şifa, akıl, bilgelik ve zanaat tanrısının adıdır. Babil'de Ea olarak bilinen tanrı ayrıca Nudimmud, Nidim, Ninsiku ve "Abzu'nun erkeği" lakaplarıyla da anılmaktaydı.

Enki (Ea)

Enki/Ea'nın Ansar ile Kişar'ın oğlu, Ana tanrıça Damkina'nın kocası ve Marduk'un babası olduğuna inanılmaktaydı. Her şeyi bilen, akıl, büyü ve şifa ile de ilişkilendirilen Ea'nın ülkelerin sınırlarını saptayan ve diğer tanrılara çeşitli görevler veren bir tanrı olduğu düşünülmekteydi. Karısı Damalguna'dan (Damkina) Marduk, Asarluhi, Enbilulu, Adapa ve Nanse adlı çocukları olan tanrının Uşu adlı ters yönlere bakan iki ayrı yüzlü Usmu (İsimud) adlı bir yardımcısı vardı. Babil destanı Enuma Eliş'te Ea'nın her şeyi yaratıp, her şeyi bilmekle kalmayıp, insanoğluna pek çok zanaat ve geleneği öğrettiği vurgulanmıştır. Ea'nın sembolü koç veya keçi kafalı, balık gövdeli bir varlık olup, bakır ile ilişkilendirilmekteydi.

Akad mühründe su tanrısı Ea (Enki) ile ikiyüzlü yardımcısı Usmu

Yaratılış efsanesinde önemli bir rol oynayan su tanrısı Enki rüzgâr tanrısı Enlil ve gök tanrı An ile birlikte Sümer panteonundaki 3 yaratıcı tanrıdan birisidir. Bazı efsanelerde gök tanrı An'ın oğlu olarak tanımlansa da genellikle rüzgâr ve bilgelik tanrısı Enlil'in oğlu olarak gösterilen Enki zamanla An'ın önemini kaybetmesiyle Enlil'den sonra Sümer panteonunun en güçlü tanrısı kabul edilmiştir. Sümer ülkesine bereket veren Dicle ve Fırat nehirlerinin su tanrısı Enki'nin penisinden fışkıran su ile oluşu-

ğuna bitkilerin yeşermesi ve hayvanların üremesinin, insanlara dostça davranan Enki sayesinde gerçekleştiğine inanılmaktaydı. Enki, Atra-hasis efsanesinde tufan, salgın hastalık ve açlık sorunlarıyla boğuşan Atrahasis'e, Gılgamış efsanesinde ise Utnapiştim'e tufandan kurtulması ve ölümsüz olması için yardım etmiştir. Enki ile İnanna efsanesinde ise aşk ve cinsellik tanrıçası İnanna Eridu'da ki tapınağa babası Enki'yi ziyarete gelip, babasını sarhoş ederek "Me" güçlerini ele geçirmeye çalışmışsa da babası durumun farkına varıp Uruk'a giderek güçlerini geri almıştır. MÖ 2. binyılda "Enki ile Ninhursag" adlı efsanede Dilmun adlı cennetin yanı sıra hayat ve hastalığın yaratılışı anlatılmaktadır.

Enki, "Me" adlı Tanrı buyruklarının (kutsal güçlerin) koruyucusu ve kaderin belirleyicisi kabul edilmekteydi. Enki'nin baş tapınağı ve kült merkezi Güney Mezopotamya'da Eridu kentinde "Yeraltı sularının evi" anlamına gelen E-abzu tapınağıydı. Bu tapınak "Enki'nin Nippur'a Seyahati" adlı efsaneye göre Mezopotamya'daki en eski tapınağı olup, kıymetli metaller ve lapis lazuli taşından inşa edilmişti.

Muhtemelen yazılı tarihin ilk düzenbazı da (trikster) olan Enki tasvir edilirken keçi ve balık sembolleri sıkça kullanılmıştır. Modern yazarlar Hıristiyanların ilk dönemlerde kullandıkları ikhthys (balık) sembolünün su tanrısı Enki ile ilgili olduğunu iddia etmektedir. Ea, Hititlerce A'as adıyla ödünçlenmiş kader tabletlerini koruyan bilge bir tanrı olarak görülmüştür.

Enki'nin Usmu (İsimud) dışında suda Abzu'nun derinliklerinde yaşayan pek çok yardımcısı olup, bunlardan Enkum (erkek) ile Ninkum'u (dişi) kendisinden Me'yi çalan İnanna'nın teknesinin arkasından göndermiştir. Bunlar dışında Agade'nin laneti söylencesinde bahsi geçen "Engur'un (abzu) 50 koruyucu devi (lahama)", Enki ile Eridu söylencesinde Uruk'un bekçileri olarak bahisleri geçen dev balıklar, Kuara'daki Asarluhi tapınağında yaşayan "7 abgal (kâhin)" Enki'nin diğer yardımcılarıdır.

ENKİDU [Mezopotamya Mitolojisi] Efsanevi Sümer kahramanı Gılgamış'ın hizmetkârı (sonradan Akad öykülerinde yakın arkadaşı) olarak bahsi geçen varlığın adı olup, yaratıcı tanrıça Aruru tarafından kilden Anu'nun özü görünümünde yoğrulmuştur. Sümer efsanelerinde Enkidu vücudu kıllarla kaplı, ormanda yaşayan bilge ama vahşi bir orman adamı olarak tasvir edilmekte olup, uygar insan Gılgamış'ın zıttı olarak vahşi insan tipinin ilk örneğidir. Bir söylenceye göre ülkesinin tüm erkeklerini ölesiye çalıştıran kral Gılgamış'ı şikâyet eden kadınları haklı bulan Enki'nin kahramanın enerjisi ve vaktini başka alanlara yöneltmek için yarattığı tanrı Anum'a benzeyen aslan formunda bir varlıktır. Babil söylencelerinde hayvanların koruyucusu olarak bahsi geçen Enkidu bir fahişe ile birlikte olduktan sonra hayvanların gözünden düşmüş ve insana dönüşmüştür.

Gılgamış ve Enkidu ilk karşılaştıklarında birbirlerinin gücünü test etmek için güreşmiş, birbirlerinin gücünü fark eden kahramanlar dövüşün sonunda iyi arkadaş olmuşlardır. Yeraltı ülkesinden çalınan eşyaların bulunması ve sedir ormanının koruyucusu canavar Humbaba'nın ve ilahi boğa Gugalanna öldürülmesi gibi pek çok macerada kahraman eşlik eden Enkidu Gılgamış'a haddini bildirmek isteyen tanrılar tarafından öldürülmüştür.

Gök boğa Gugalanna, Gılgamış ve Enkidu

Gılgamış'a âşık olan Tanrıça İnanna kahramandan yüz bulamayınca Gugalanna adlı azgın boğayı Gılgamış'ın üzerine salmış, Enkidu dostunu korumak isterken aldığı yaraları iyileşmeyince canından olmuştur. Gılgamış eski kaynaklardan Eabani, Endimdu, Engidu, Enkita adlarıyla da çevrilen dostunun ölümünden sonra ölümsüzlüğün sırrının peşinde koşmaya başlamıştır. Enkidu gerek halk söylencelerindeki orman adamı (Bkz. Karakoncolos) gerekse modern edebiyattaki Tarzan veya Orman Kitabı'nın çocuk kahramanı Mowgli karakterlerinin bilinen ilk örneğidir.

ENKİMDU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında "su bentleri ve kanalların efendisi" olarak da bilinen bir tanrı olup Dumuzi ile birlikte tarım ile ilişkilendirilmekte, Enki'nin oğlu ve Adad'ın görünümlerinden birisi kabul edilmekteydi.

ENLİL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerce Kur-Gal 'Büyük dağ' ve Nunamnir adlarıyla da bilinen yeryüzü, rüzgâr ve fırtına tanrısı olup, gök tanrı An'ın oğlu, Aruru'nun kardeşi ve her iki panteonun da en önemli tanrısıdır. "Enlil ile Kazmanın İcadı" söylencesinde Anşar (Gökyüzü) ile Kişar'ın (Yeryüzü) oğlu olarak tasvir edilmiştir. Enlil ile eşi Ninlil'in gök tanrıça İnanna, fırtına tanrısı İşkur (Babil'de Adad) ay tanrısı Suen (Babil'de Sin), yeraltı dünyası tanrısı Nergal, savaş tanrısı Ninurta (Ningirsu), ateş tanrısı Nuska, güneş tanrısı Utu (Babil'de Şamaş), savaş tanrısı Zababa ve su yollarını denetleyen

Ennugi adlı çocukları olmuştur. Bel (Efendi), Bel Enlil, Eilil, Illillos ve Rimu (yaban öküzü) adlarıyla da bilinen Enlil'in kült merkezi ülkenin kuzey sınırında Nippur civarında yer alan E-kur'da bulunmaktaydı. Akadlarca Ellil olarak anılan tanrıya Kassitler de başkentleri Dur-Kurigalzu'da (modern Aqar Quf) tapınmışlardır.

Sümer mitolojisinde Enlil ile Ninlil ile Enlil ile Sud adlı efsaneler de tanrının bahsi geçmektedir. Enlil, insanoğluna her zaman merhametli davranmamış, üzerlerine Tufan gönderip, Labbu adlı canavarı salmıştır. Enlil başında gücünün simgesi kabul edilen boynuzlarla süslü bir başlıkla tasvir edilmekte olup, ayrıca elli rakamıyla ilişkilendirilmekteydi.

Enlil, Ninlil'i bir su kanalında yıkanırken görüp âşık olunca kızın yanına giderek birlikte olma isteğini bildirmişse de Ninlil genç ve tecrübesiz olduğunu böyle bir durumda ailesinin kendisin cezalandıracağını söylemiştir. Bununla birlikte kızın itirazlarını dinlemeyen Enlil kıza tecavüz ederek hamile bırakmıştır. Tanrılar, durumu öğrenince Enlil'i kentten kovmuş, hamile kalan Ninlil' de adamla beraber yeraltı dünyasına giderek birlikte ay tanrısı Sin dâhil pek çok çocuk sahibi olmuşlardır. Ninlil'in diğer bir ismi de Sud olup, Enlil ile Sud efsanesi benzer bir konuyu işlemektedir.

ENMERKAR [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer kenti Uruk'un ilk hanedanının ikinci kralı olup, Tufan'dan sonra 420 yıl hüküm sürmüştür. Kentin doğusunda yer alan dağlık Aratta bölgesi kralı ile mücadelesi "Emerkar ile Aratata'nın Efendisi" adlı manzum destanda işlenmiştir. Tanrıça İnanna'nın kocası olan Uruk kralı Enmerkar iken Aratta kralı kadına göz koymuş ve kendi karısı yapmak istemiştir. Enmerkar, habercisini 7 dağ ötedeki Aratta'ya göndererek Uruk'un egemenliğine girmelerini teklif etmiş, Aratta kralı habercisiye hakaret ederek kazananın Uruk ile Aratta'ya birlikte sahp olması şartıyla Enmerkar ile bir zekâ yarışması yapmak isteğini iletmiştir. Bilge tanrı Enki'nin yardımını alan Enmerkar'ı zekâ oyunlarında yenmişse de Aratta son olarak iki şehrin şampiyonlarının savaşmasını istemiştir. Inanna'nın kardeşi İshkur'un Aratta'ya yağdırdığı yağmur sayesinde arpa ve bezelyeler yeşillenmiş, kentteki kıtlık sona ermiştir. Yarışmanın sonunda Inanna'nın kardeşi İshkur'un Aratta'ya yağdırdığı yağmur sayesinde arpa ve bezelyeler yeşillenmiş, kentteki kıtlık sona ermiştir. Sonuçta savaşa gerek kalmadan Enmerkar, zekâsıyla Aratta kralını yıldırarak bu ülke üzerinde hâkimiyet kurmuştur.

ENMEŞARRA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer ve Akad halklarının inanışında adalet ile ilişkilendirilen bir yeraltı (Aralu veya Meslam) tanrısının adıdır. Şuşşuru adıyla bilinen bir güvercin aynı zamanda Nergal gibi hayvan sürülerinin koruyucusu ve bereket ile ilişkilendirilen tanrının sembolü olup, Enmeşerra ayrıca bir güneş tanrısı olarak da tanımlanmıştır. Yedi veya sekiz küçük tanrının babası olan Enmeşarra bir söylenceye göre Enlil'in öldürdüğü atalarından birisi belki de babasıydı. Enmeşarra rahiplerine Kalu adı verilmekteydi.

ENNA AİRGDECH [Kelt Mitolojisi] Eochu Mumu'nun oğlu olan İrlanda kralının adı olup, babasının katili Óengus Olmucaid'i Carman savaşında yenerek iktidara gelmişse de 28 yıl saltanatın ardından Raigne savaşında Aengus'un torunu Rothechtaid mac Main tarafından öldürülmüştür.

ENNEAD Bkz. Heliopolis Dokuzlusu

ENNUGİ [Mezopotamya Mitolojisi] Su kanalları ile hendeklerin koruyucusu kabul edilen bir tanrı olup Enlil veya Enmeşarra'nın oğlu, Nanibgal'ın kocasıdır. Anunnaki adlı tanrı gurbundan birisi olan Ennugi, Ölüler dünyası ve Gugal-ana ile ilişkilendirilmiştir.

ENOCH [Yahudi Mitolojisi] Jared'in oğlu, Methuselah'ın babası ve Nuh'un büyük büyük babası olup, Eski Akit'te 365 yıl yaşadığı (Tekvin 5:3-18), Yeni Ahit'te ise birkaç kez adı anıldıktan sonra (Luka 3:37, Yahudiler 11: 5) Havari Yehuda kitabında Âdem'den sonra yedinci kuşak olduğu yazmaktadır (1:14–15). Enoch'a atfedilen 3 büyük apokrif çalışma olup bunların en önemlisii Etiyopya İncili veya Enoch'un 1. Kitabı olarak da bilinen çalışma MÖ 3 – MS 1. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Diğer iki apokrif Enoch kitabı ise MS 1. yüzyıla tarihlenen Eski Slav İncili ile MS 5. yüzyıla tarihlenen İbranice bir haham metnidir. Kuran'da Enbiyâ ve Meryem surelerinde bahsi geçen İdris peygamber ile Enoch'un aynı kişi olduğu sanılmaktadır.

ENORE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya yerlilerinin en önemli tanrısının adı olup efsaneye göre ilk insanı ağaçtan oyarak yaratmış, yeryüzünde yarattığı tüm güzeş şeyleri 4 oğlu arasında paylaştırmıştır.

ENOSİGAİOS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un adlarından birisi olup 'yeri sallayan' anlamındadır.

ENOSİKHTHON [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un adlarından birisi olup 'dünyayı sallayan' anlamındadır.

ENSHİ Bkz. Erh-shih-ssu Hsiao

ENTHOUSİASMOS [Yunan Mitolojisi] İnsanı kendinden geçirecek, bilincini kaybettirecek derecede coşkunun adı olup, Dionysos ayinlerinde sıkça varılan bir sonuçtu.

ENTORİA [Roma Mitolojisi] Tanrı Saturn'u evinde ağırlayan İkarios adlı Romalının kızının adı olup, tanrıyla birlikteliğinden Janus, Hymnos, Faustus ile Felix adlarında dört çocuk doğurmuştur. Saturn, kızın babasına üzüm ekip şarap yapmayı öğretmiştir.

ENUMA ELİŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış destanının adı olup, tanrıların yaradılışı ile genç tanrı Marduk'un kaosun güçlerine karşı kazandığı zaferi anlatmaktadır. Destan, 1845 yılında Ninova (Irak) İngiliz arkeologların bulduğu yedi kil tablet üzerine çivi yazısıyla kaydedilmiş olarak bulunmuş, tabletlerin MÖ 7. yüzyıla Kral Asurnabipal dönemine ait olduğu anlaşılmıştır. Destan, Babil kenti yeniyıl kutlamalarında kentin koruyucu tanrısı Marduk'u onurlandırmak

için okunmakta olup, kahramanın ortaya çıkışı Mezopotamya dinlerinde ataerkil anlayışın güçlendiğinin delili olarak yorumlanmaktadır.

ENUŞİRGAL [Mezopotamya Mitolojisi] Ur kentinde ay tanrısı adına inşa edilmiş bir Sümer tapınağının adıdır.

ENYALİUS [Yunan Mitolojisi] Sparta savaş tanrısı olmasının yanı sıra, Ares'in de adlarından birisidir.

ENZAG [Mezopotamya Mitolojisi] Enki ve Ninhursaga'nın yarattığı sekiz tanrıldan birisi olup, "Dilmun'un efendisi" veya "Gilmun'un Nabu'su" olarak bilinmekteydi.

ENYO [Yunan mitolojisi] Bazı kaynaklarda Ares'in kızı olarak da geçen, vücudu kanla kaplı tasvir edilen bir savaş tanrıçasının adıdır. Roma mitolojisinde karşılığı Bellona'dır.

ENZU Bkz. Nanna

EOS [Yunan Mitolojisi] Şafağın kişileştirilmiş formu olup Hyperion ile Theia'nın (veya Euryphassa) kızı ve güneş tanrısı Helios ile ay tanrıçası Selene'nin kız kardeşidir (Hes. Theog. 371). Hemera (gün) olarak da bilinen tanrıça kocası Astraeus'tan dört rüzgâr tanrısı Boreas, Eurus, Notus, Zephyrus evlat doğurmuştur. Her sabah Eos'un arabasını çeken Lampus ve Phaeton adlı atlar okyanusun derinliklerinden gökyüzüne doğru yol almaktadır (Hom. Od. v. 1, Virg. Aen. iv. 129). Sabah bitkilerin üzerinde görülen çiyin Eos'un Troya'da ölen oğlu Memnon için döktüğü gözyaşları olduğuna inanılmaktaydı (Virg. Aen. viii. 384). Ovid tarafında Palals'ın kızı olarak anılan Eos'un Roma mitolojisindeki karşılığı Aurora'dır (Ovid Met. ix. 420, Fast. iv. 373).

EOSTRE Bkz. Ostara

EPAKT [Mısır Mitolojisi] Thoth'un ay ile oynadığı kumar yüzünden Mısır takvşmşnde yıla eklenen fazladan beş güne verilen isimdir.

EPALİRAİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Kyaka halkının mitolojisinde orman ruhlarının adıdır.

EPAPHUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Io'nun oğlu olup, doğumundan sonra Nil nehrine bırakılmışsa da burada Kuretler tarafından Hera'dan saklanarak büyütülmüştür. Epaphus büyüdüğünde Nilus'un kızı Memphis (veya Kassiopeia) ile evlenerej Mısır kralı olmuş ve Memphis kentini kurmuş, çiftin Libya adlı bir kızı olmuştur (Apollod. ii. 1, Hygin. Fab. 145, 149, 275).

EPEİUS 1. [Yunan Mitolojisi] Athena'nın yardımıyla Troya kentinin ele geçirilmesini sağlayan tahta atı yapan heykeltıraşın adı olup aynı zamanda savaş sırasında Panopeus'un oğlu ve Kyklad adlarından gelen 30 gemilik Akha filosunun da komutanıydır (Hom. Il. xxiii. 664).

2. Elis kralı Endymon'un oğlu, Paion ile Aitolos'un kardeşi olup, babasının ölümünün ardından tahta çıkmıştır.

EPHEBOS Başlangıçta ergenlik yaşına girmiş erkek anlamına gelmekle birlikte MÖ 335 yılından itibaren iki yıllık askeri bir eğitim görmelerinin ardından kılıç ve kalkan taşımaya hak kazanıp, zorunlu askerlik yemini eden gençlerin resmi unvanı olmuştur. Batı Anadolu'da yiğitlere takılan efe teriminin de kaynağı olmalıdır.

EPHESİA [Yunan Mitolojisi] Cinsel zevk verici bir tanrıça olarak tasarlanan Artemis'e verilen isim olup Efesli Aziz Paul'un notlarında bahsi geçmektedir.

EPHİALTES [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile İphimedea'nın Aloadae olarak bilinen ikiz dev oğlundan birisi ve Otus'un ikiz kardeşidir. Tanrılarla Titanlar arasındaki savaşta 9 yaşında olan Ephialtes'in her ay bir karış uzadığını gören tanrılar dehşete düşmüş bir söylenceye göre Apollo bir başkasına göre Apollo ile Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 6. 2.).
Artemis tarafından öldürülmüştür.

EPHRAİM BEN SANCHO [Yahudi Mitolojisi] 16. Yüzyılda kaleme alınan Liber Şebet Yehuda kitabında yer alan bir masalın kahramanıdır. Bir gün Aragon kralı Don Pedro'nun Yahudilerden nefret eden danışmanı Valenciali Nicholas saraya Ephraim ben Sancho'nun çağrılarak Yahudi ve Hırisitiyanlardan hangisinin imanının daha yüksek olduğunu kralın önünde tartışmak istemiştir. Ephraim üç gün sonra üzgün bir ifade ile cevap bekleyen kralın karşısına çıkınca adam bir ay önce mücevher ticareti yapan komşusunun bir seyahate çıkarken kendisinden iki oğluna göz kulak olup, kavga etmelerine engel olmasını rica ettiğini ama çocukların kendisine birer elmas parçası getirip hangisinin daha iyi olduğunu sorduğunu bu cevabı ancak babalarının bileceğini söylediğinde dayak yediğinden şikâyet etmiştir. Kral öfkeyle terbiyesizlik yapmış o çocuklar cezalarını çekmeliler diye bağırınca Ephraim "aman efendim onlar (Eski Ahitteki) İshak'ın ikiz oğulları Esav ile Yakup, siz bana hangi dinin üstün olduğunu soruyorsunuz ancak gökyüzündeki babamızın bilenileceği bir şeye ben nasıl cevap verebilirim" demiştir. Kral verilen bilgece cevabı beğenerek amacı Ephraim'ı aşağılatmak olan danışmanını azarlamıştır.

EPİDİUS [Roma Mitolojisi] Sarno nehrinin tanrısı olup kafasında boğa boynuzlarıyla tasvir edilmiştir.

EPİGEUS [Yunan Mitolojisi] Boudeion kralı Agakles'in oğlu olup Troya savaşı sırasında Hektor tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xvi. 570).

EPİGONİ [Yunan Mitolojisi] Polyneikes önderliğinde Thebai kentine karşı başarısız bir sefere çıkan Yediler'in oğullarının adıdır. Babalarının intikamlarını almak için onlar da Thebai'ye saldırıp kenti yağmalamışlardır. Bunlar:

Epigonoi	Ebeveynler
Aegialeus	Adrastus-Amphithea
Alkmeon	Amphiarus-Eriphyle
Amphilokhus	Amphiarus-Eriphyle
Kyanippus	Adrastus-Amphithea
Diomedes	Tydeus-Deipyle
Euryalus	Mekisteus

Polydorus	Hippomedon
Promakhus	Parthenopaeus
Sthenelus	Kapaneus-Evadne
Thersander	Polyneikes-Argeia

EPİKASTE Bkz. İokaste

EPİMENİDES [Yunan Mitolojisi] MÖ 7 veya 6. yüzyılda yaşadığı sanılan yarı efsanevi Giritli bir şair ve kâhin olup, Plutarch'ın bildirdiğine göre Atina'yı Alkmaeonidae'nin getirdiği veba salgınından kurtarmıştır. Söylenceye göre Konossos'ta babasının koyunlarına çobanlık ederken Zes'un kutsal mağarasında uyuya kalınca 50 yıl sonra kâhinlik yeteneğiyle uyanmıştır. Pausanias, Girit'te ölen kâhinin dövmelerle süslenmiş derisinin saklandığını bildirmiştir ki bu durum gariptir çünkü Yunanlılar sadece köleleri ayırmak için dövme yapmaktaydılar. Epimenides'in derisi muhtemelen şans getirmesi için Sparta'nın 5 üst düzey sulh yargıcı olan Ephorların mahkemesinde saklanmıştır. Bazı modern yazarlar Epimenides'in dövmelerinin Şamanizm ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

EPİMETHEUS [Yunan Mitolojisi] İapetos ve Klymene'nin oğlu, Atlas, Menoitios ve Prometheus'un kardeşi olan bir Titan'ın adı olup, Pandora'dan Pyrra adlı bir kızı olmuştur. Zeki ve cesur Prometheus Tanrı Zeus'a meydan okuyarak insanoğlunu yüceltmeye çalışırken Zeus, Prometheus'un aptal kardeşi Epimetheus'u kandırarak insanoğlunun köleliğinin devamı için kahramana karşı savaşmıştır. O dönemde insanlar sadece erkeklerden oluşmaktadır. Zeus, kilden Pandora adlı bir kadın heykeli yaparak eline içine tüm kötülük ve iyilikleri doldurduğu bir kutu vermiş ve Epimetheus'a göndermiştir. İlk kadına âşık olan Epimetheus Pandora ile evlenmiş bu evlilikten Pyrrha doğmuştur.

EPİONE [Yunan Mitolojisi] Asklepius'un şifa tanrıçası karısı olup ilaç tanrıçası Panakea ile sağlık tanrıçası Hygieia'nın annesidir (Pausanias, II, 27). Ayrıca İlyada destanında Makhaon ve Podalirius'un annesi olduğu da iddia edilmiştir.

EPİPOLE [Yunan Mitolojisi] **1.** Karystuslu Trakhion'un kızı olup erkek kılığına girerek Troya savaşına katılmışsa da Palamedes durumun farkına varmış, Yunan askerlerince taşlanarak öldürülmüştür.

2. Lakedaemon'da Demeter'in lakaplarından birisidir.

EPİTHETA [Yunan Mitolojisi] Tanrı ve kahramanların takma isimlerine verilen isim olup, özellikle Homer'in destanlarında "pembe parmaklı" Şafak veya "hızlı ayaklı" Akhilles örneklerinde olduğu gibi manzum yapıyı güçlendirmek için sıkça kullanılmışlardır.

EPONA [Kelt Mitolojisi] Galya bölgesinin at, katır ve eşeklerin koruyucu tanrıçasının adı olup, muhtemelen Roma etkisiyle yaygınlaşmıştır. Epona'nın kimi tasvirlerinde yanında tanrıların şerefine şarabın toprağa dökülmesi için kullanılan patera adlı çanak, bereket boynuzu (kornukopia), tahıl başakları ve sıpalara rastlanması bereket ile ilişkilendirildiğini de düşündürmüştür. Mabinogionlu Rhiannon'un yaptığı gibi Eponaların atlarıyla ölen insanların ruhlarına öteki dünyaya yaptıkları yolculukta rehberlik etmektedirler. Latin yazar Juvenal'in MS 2. yüzyılın başlarına tarihlenen Satires (157) adlı eserinde bahsi geçen Epona'nın en önemli özelliği yerel diğer Kelt tanrılarının aksine kültünün MS 1-3. Yüzyıllar arasında Roma imparatorluğunun büyük bölümüne yayılmasıdır.

EPONYMUS [Yunan Mitolojisi] Bir soyun efsanevi atası veya kentin kurucusuna verilen isimdir.

EPULAE [Roma Mitolojisi] Epulo adı verilen rahipler tarafından düzenlenen dini şenliklerin adıdır.

EPOPEUS [Yunan Mitolojisi] Sikyon kralının adı olup, Thebai kralı Nykteus'un kızı Antiope ile evlenmiştir.

EPUNAMUN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'nin bazı kesimleriyle batı Arjantin'de yaşayan Araukan halkının inanışında en önemli tanrı olup, Guinemapunt adıyla da bilinmekteydi.

EPYTUS [Roma Mitolojisi] Troya'nın yıkıldığı gece Aeneas ile birlikte kenti terk eden bir Troyalı olup Periphas'ın babasıydı (Virg. Aen. ii. 340, v. 547, 579)

EQUESTER [Roma Mitolojisi] Neptune ve Fortuna için kullanılan lakaplarından birisi olup, Antium'da Fortuna Equestris adlı bir tapınak bulunmaktaydı (Tacitus Ann. iii. 71)

ER GÖKÇE [Türk Mitolojisi] Manas destanının kahramanlarından bir Kırgız beyinin adıdır. Yanına sığınıp Müslüman olan Kalmuk beyi Almambet'in ilk karısı ile Akerkeç ile sevişiği iftirası yüzünden beye düşman olmuş, Almambet bu yüzden obadan kaçarak Alp Manas'a başvurmuştur.

ER-LANG [Çin Mitolojisi] Koruyucu bir tanrının adı olup kötü ruhları cennetten kovmuştur.

ER SOKOTH ELLEY [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında yaz gelişini kutlamak için düzenlenen kımız içme töreninin koruyucusu olan ruhun adıdır.

ERAH Bkz. Eterah

ERANORANHAN [Afrika Mitolojisi] Kanarya adalarından Hierro'da bir kaya üzerinde yaşadığına inanılan erkeklerin koruyucu tanrısının adıdır. Kadınların koruyucusunun adı ise Moneiba'dır.

ERATİPHA [Aborijin Mitolojisi] Merkez Avustralya'da yer alan hamile kadın formunda büyükçe bir kayanın adı olup, alt kısmında çocukların ruhlarının hapsedildiğine inanılan bir bölümün kapısı yer almaktadır.

Erato

ERATO [Yunan mitolojisi] **1.** Zeus ile Mnemosyne'nin kızı olan dokuz ilham perisinden (Muse) birisidir. Sembolü lir olan Erato aşk, erotik şiir ve evlilik şarkılarıyla ilişkilendirilmekteydi (Apollod. i. 3. 1).

2. Arkas'ın karısı Elatus, Apheidas ve Azan'ın annesi olan bir su perisinin adı olup, Pan'ın Arkadyalı kâhin rahibelerinden birisiydi (Paus. viii. 27. 9).

3. Nereidlerden birisinin adıdır (Hes. Theog. 247).

ERBAİN [İslam Mitolojisi] Aşure bayramından kırk gün sonra Şiilerce düzenlenen yas töreninin adı olup, Muhammed'in torunu Husayn bin Ali ile 72 arkadaşının Kerbela savaşında Hicri takvime göre 10 Muharrem 61 tarihinde (MS 10 Ekim 680) Safer ayının yirmisinde kafası kesilerek şehit edilişinin anısına kutlanmaktadır.

ERCE [Anglosakson Mitolojisi] 11. yüzyılda kaydedilen Aecerbot adlı bir tılsımda bahsi geçen tanrıça olup, "Yeryüzünün anası... Erkeklerin anası" sözlerinden unutulmuş bir ana tanrıça olduğu sanılmaktadır.

ERCHTAG [Germen Mitolojisi] Tiwaz'ın adlarından birisi olan Ear'ın varyantlarından birisidir ve Bavyera aksanında "Salı günü" anlamına gelmektedir.

ERCİLDOUNE İskoçya'da yer alan Eildon Hill tepesinde askerleriyle birlikte uyuduğuna inanılan bir İngiliz soylusunun adı olup tam adı Thomas Ercildoune'dir.

ERDA [Germen Mitolojisi] Bitki, hayvan ve insanların beslenmesini sağlayan, gizli hazinelerin koruyucusu bereket ve yeryüzü tanrıçasının adı olup, aynı zamanda ana tanrıça olarak görülmekteydi. Hertha ve Aertha olarak da bilinen Erda'nın İskandinav panteonundaki karşılığı Jord'dur. Richard Wagner'in Nibelungen Yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) operasında Erda, Wotan'ı (Odin) yüzükten vazgeçmesi için uyarmışsa da sözü dinlenmemiştir. Erda, hakkında pek az şey bilinen bir tanrıça olup, onuruna günümüzde Almanya'da faşing adıyla bilinen festivalin atası olduğu sanılan *fastnacht* adlı bir festival düzenlenmekteydi. Adının İngilizce earth (toprak) ve hearth (kalp) kelimeleriyle de ilişkili olduğu iddia edilen tanrıça Hıristiyanlığın yayılmasından sonra özellikle Ortaçağ'da cadıların koruyucusu kabul edilmiştir. Bkz. Jord

ERDİTSE [Bask Mitolojisi] Antik çağda Batı Akdeniz bölgesi ve Bask halkının inanışında ana tanrıçanın adıdır.

ERDOV-ERDOY [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında su ruhunun adı olup, insanlara zararı olmakla birlikte mezarlara dadandığı için 'Gulyabani' karakterinin bir varyasyonu da olabilir. Azeri folklorunda ölü mezarının başında üç gün ışık yakılması geleneği Erdov'u mezara yaklaştırmamak için uygulanmaktadır. Kars'ta yaşayan Azerilerde var olan bir Erdov varyasyonu ise ahırda atların yelesin ören ve geceleri sabaha kadar koşturan güzel bir kadın görünümündedir.

EREBOS [Yunan Mitolojisi] Kaos'un oğlu, Nyks'un (Gece) kardeşi, Aether (Atmosfer) ile Hemera'nın (Gündüz) babası olup yeraltında yaşayan karanlık tanrısının adıdır. Hades'in en karanlık bölümü ve Tartaros'u da Erebos oluşturmuştur.

ERECURA [Kelt-Roma Mitolojisi] Roma tanrıçası Proserpina (Yunan Persephone) görünümde ama yeraltı tanrısı Dis Pater ile ilişkili bir cehennem tanrıçası olup, Herecura, Aerecura, Eracura olarak da anılmakta Kelt kökenli olduğu sanılmaktadır. Oberseebach (İsviçre) ve Stuttgart, Slovenya ve Avusturya'da çeşitli yazıtlarda bahsi geçen, Erecura'nın başlangıçta bir yeryüzü tanrıçası olduğu sanılmaktadır.

EREKE [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında yeryüzü tanrıçası Aan Alahçın Hatun'un oğludur.

EREKHTİON [Yunan Mitolojisi] Efsanevi Atina kralı Erekhteus'un tanrıça Athena tapımını başlatıp, kutsandığı tapınağın adıdır.

EREKHTHEUS [Yunan Mitolojisi] Atina'nın efsanevi kralının adı olup, tanrıça Athena'nın kültünü Atina kentinde o başlatmıştır. Homer'in İlyada'sında topraktan doğduğu ve Athena tarafından yetiştirildiği yazmaktaysa da sonraki söylencelerde Erekhteion tapınağında yaşayan dev bir yılan olarak tasvir edilmektedir. Euripides'in bir oyununda (Ion, 260) Atina ile Eleusis kent devletlerinin savaşında Erekhtheus'un savaşı kazanmak için kız kardeşi Khthonia'yı kurban ettiği bu yüzden Poseidon ya da Zeus tarafından cezalandırıldığı belirtilmiştir.

EREMİEL [Yahudi Mitolojisi] Zephaniah peygamberin apokrif vahiy kitabında bahsi geçen iki dev melekten birinin adı olup Tanah'ta anılan baş melek Jerahmeel ile aynı varlık olmalıdır.

EREMON [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın ilk Milezyalı kralının adı olup, Eski Ahit'teki Davud'un karşılığı olduğu sanılmaktadır. Milezyalılar, Danaan kabilesini yenip adaya yerleştikten sonra kardeşlerinden Eber, Eremon ile iktidar kavgasına tutuşmuş, çıkan kavgada Eremon

kardeşini öldürmüşse de aile içerisinde iktidar kavgası devam etmiştir.

ERENLER [Türk Mitolojisi] Başlangıçta insanlara yardım eden bir su ruhunun adı olmakla birlikte, İslam sonrasında Allah ve evliyalarına yakınlık şerefine nail olmuş kişilerin zamanla rüzgâr ve kuş gibi çeşitli formlara bürünebilen bu doğaüstü varlıklara dönüşebildikleri inancı yaygınlaşmıştır. Anadolu inanışında erenler de kendi aralarında üçler, beşler, yediler, kırklar ve yüzler olarak sınıflandırılmıştır. Türk halk şiirinde İslam halifesi Ali çoğu kez Erenler Şahı lakabıyla anılmıştır.

ERENLER MAĞARASI Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde mağarada yatan bir Eshab-Kehf'in uyanmasını bekleyerek başında yemeden içmeden nöbet tutan erenlerin yaşadığına inanılan bu isimde çok sayıda mağara bulunmakta olup bir tanesi Niğde Hasan Dağı eteklerinde bulunmaktadır.

EREŞKİGAL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer inanışında gök tanrıça İnanna'nın kız kardeşi, yeraltı dünyası tanrısı Nergal'in eşi, ölüm getiren iblis Namtar'ın annesi olan yeraltı tanrıçasının addır. "İnanna'nın Yeraltına yolculuğu" söylencesine göre dünyanın sonu kabul edilen Ganzir'de etrafı gökkuşağı bahçeleriyle çevrili lacivert taşından (Lapis lazuli) inşa edilmiş bir sarayda yaşayan siyah saçlı bir kadın veya yavru aslanları emziren aslan başlı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Kimi zaman ise yeryüzü ve ölüler dünyası arasında bulunan bir ırmak üzerindeki bir kayıkta ölüm atının önünde diz çökmüş formda tasvir edilmiştir. "Nergal ile Ereşkigal" söylenesine göre tüm tanrı ve tanrıçaların davetli olduğu bir şenliğe kendi yerine bir hizmetçisini göndermiş, davetli tanrılardan Nergal bu temsilciye yeterli saygı göstermeyince küplere binen Ereşkigal tanrılardan suçluyu yeraltındaki cehenneme göndermelerini istemiştir. Nergal yeraltına indiğinde Ereşkigal'i saçından tutup tahtından indirdikten sonra kadının teklifiyle evlenerek yeraltı dünyasının kralı olmuştur. Ereşkigal ilk kocası Gugalanna'dan Ninazu'yu doğurmuş olup, Akad yazıtlarında Allatu adıyla anılmıştır.

EREUTHALİON [Yunan Mitolojisi] Areithous'un silahlarını taşıdığı halde Nestor tarafından teke tek dövüşte yenilen Arkadialı bir kahramanın adıdır (Hom. Il. iv. 319, vii. 134).

EREV İçinde bir miktar Filistin toprağı bulunan kesenin adı olup Yahudilerce bir çeşit muska olarak taşınmaktadır.

EREVAN [Hint Mitolojisi] İnda'nın üzerine binmiş pozisyonda tasvir edildiği üç başlı filin adıdır.

ERGE [Bask Mitolojisi] İnsanların canını alan bir ruhun adıdır.

ERGENEKON [Moğol Mitolojisi] 14. yüzyılda Reşidüddin Hamedani'nin kaleme aldığı Cami'üt-Tevarih adlı eserinin "Mujallad-i Awwal" bölümünde ve Ebu'l Gazi Bahadır'ın kaleme aldığı Şecere-i Türkî adlı eserinde Moğolların yaratılış destanı olarak anlatılan efsanenin adıdır. Tatarlar tarafından yenilgiye uğratılan Nekuz ve Qiyan adlı iki kardeş ile eşleri önce Ergene Kon adlı dar ve sarp bir yere yerleşmiş sülalesi 400 yıl boyunca çoğaldıktan sonra bölgeyi Börteçine (Bozkurt) liderliğinde topluca terk etmişlerdir. Türkler tarafından da sahiplenilen söylenceye göre Ergenekon Aral Gölü kıyısı civarında mitolojik bir mevki olup kılıçtan geçirilenlerden hayatta kalanların burada nesiller boyu türeyip çoğaldıktan sonra Altay dağlarının güneyindeki bölgeye yerleşmelerini açıklayan bir destandır. 6. yüzyıl Çin kaynaklarında bir savaş sonucunda Tukyu kavminin hayatta kalan tek üyesi olan çocuğun bir kurt tarafından büyütülerek ölümden kurtulması ve dişi kurdu hamile bırakarak soyunu devam ettirmesi anlatılmaktaysa da söylencede Ergenekon adı anılmamıştır. Kurdun her biri ayrı bir kabilenin atası olan on erkek çocuk doğurduğu yazmaktadır. Tukyular liderleri Asen-Çe önderliğinde Ergenekon'dan göçen halkın Göktürkler olduğu iddia edilmiştir.

ERGİNUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Klymenos ile Bouzyges'in oğlu olan Minyai kralının adıdır. Thebai kentine saldırmış ve şehrin kralını yılda yüz boğa haraç ödemeye razı etmişse de Herakles'in Thebaili gençleri silahlandırıp savaşı tekrar başlatmasıyla yenilmiş ve Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 4. 11; Diod. iv. 10).

2. Poseidon'un Miletli oğlu olup, Argonautlarla birlikte seyahat etmiş ve dümenci Tiphys öldüğünde yerini almıştır (Apollon. Rhod. i. 185).

ERH SHİH SSU HSİAO [Çin Mitolojisi] Evlatların dindarlığına dair çoğu abartılı fedakârlıkları içeren 24 bireysel örnek, atalara saygıyı öğretmek için çocukların eğitiminde kullanılmaktaydı.

1. İmparator Şun (MÖ 2317–2207) Babasından kötü muamele görmesine rağmen saygıda kusur etmemiştir.

2. Tseng Şen (MÖ 505–347) Konfüçyüs'ün öğrencilerinden birisi olup annesine bağlılığıyla ünlenmişti.

3. İmparator Wen (MÖ 179–156) Annesinin hastalığı boyunca 3 yıl boyunca kadının odasında kalmış, elbiselerini bile değiştirme fırsatı bulamamıştır.

4. Min Sun (MÖ 6. yüzyıl) Konfüçyüs'ün öğrencilerinden birisi olup, babası oğluna kötü davranan üvey anasını boşamaya kalktığında kadının iki çocuğunun üvey kalacağını söyleyerek razı olmamıştır.

5. Çung Yu (MÖ 543–480) Konfüçyüs'ün öğrencilerinden birisi olup, yoksul akrabalarını sırtında pirinç çuvallarıyla ziyaret etmekteydi. Yıldırım tanrısının oğlu olduğu iddia edilen Çung Yu, Japonya'da Çiuyu adıyla bilinmekteydi.

6. T'ung Yung (MÖ 2. yüzyıl) Ailesini gömecek parası olmayınca kendini köle olarak satmışsa da sonradan evlendiği genç bir kız adamın kölelikten kurtulmasını sağlamıştır. Japon söylencelerinde adı Tovei'dir.

7. Yen Tz'u (MÖ 2. yüzyıl) Ebeveynleri dişi geyik sütü isteyince geyik spotu giyip bir sürünün arasına karışarak tedarik etmeye çalışmıştır. Japon söylencelerinde Enşi adıyla geçmektedir.

8. Çiang Ko (MS 6. yüzyıl) Haydutlar tarafından kaçırılan annesini sırtında eve kadar taşımıştır.
9. Lu Hsü (MS 1. yüzyıl) Annesine düşkünlüğü ve özverisiyle ünlü olup daha 6 yaşındayken zengin komşusunun evinde kendisine verilen portakalı yemeyip annesine götürmüştür. Japonya'da Rikuzoku adıyla bilinmekteydi.
10. T'ang Fu-jen adlı kadın dişlerini kaybeden kaynanasını kendi memesindeki sütle beslemiştir.
11. Wu Mêng (MS 5. yüzyıl) Aynı odada uyuyan anne ve babasını uyandırmamak için sivrisinekler tarafından ısırılan yerlerini kaşımaya bile yeltenmeyen bir çocuğun adıdır. Japon söylencelerinde Gomo adıyla bilinmektedir.
12. Wang Hsiang (MS 185-269) Üvey annesinin isteği üzerinde donmuş göl üzerinde çıplak sazan balığı avlamıştır.
13. Kuo Çu (MS 2. yüzyıl) Ailesi için yeterli yiyecek bulamayan adam karısına başka bir çocuk yapabilecekleri ama başka anneleri olmayacağı gerekçesiyle çocuğunu öldürmeyi teklif etmiştir.
14. Yang Hsiang babasının hayatını kurtarmak için kendini bir kaplanın önüne atınca parçalanmıştır.
15. Çu Şou-Ç'ang (MS 1031–1102) 50 yıl boyunca gerçek anasını aramış bulunca da ölünceye dek hizmet etmiştir.
16. Yu Ç'ien-lou (MS 6. yüzyıl) Hasta babasına bakabilmek için devletteki işini bırakmıştır.
17. Ta'i Şun (MS 1. yüzyıl) Topladığı olgun yemişleri annesine verirken ham olanları kendisi yemiştir.
18. Lao Lai-tsu. 70 yaşında olmasına karşın bunamış ana babasını eğlendirmek için çocuk kıyafetleriyle dolaşmıştır.
19. Huang Hsiang. Çocuk yaşta annesini kaybedince ömrünü babasına bakmaya vakfetmiştir.
20. Çiang Şih. Kendisini yaşlı anasına bakmaya adamış, fedakârlığı bir mucize ile ödüllendirilmiş evinin yakınlarında içinde sazan balıkları bulunan bir pınar ortaya çıkınca anasını daha rahat besleyebilmiştir.
21. Wang P'ou (MS 6. yüzyıl) Bir çam ağacının altında ölen babası için o kadar çok gözyaşı dökmüştür ki ağacın kökleri çürümüştür.
22. Ting Lan (MS 1. yüzyıl) Annesinin ölümünden sonra kadının ahşap bir heykelini hayatı boyunca yanında taşıyıp saygı göstermiştir.
23. Men Tsung (MS 3. yüzyıl) Annesi soğuk bir kış günü haşlanmış bambu sürgünü yemek isteyince mevsimi olmamasına rağmen karlı havada taze sürgün aramaya çıkmıştır.
24. Huang T'ing-Çien (MS 1050–1110) Hasta annesinin bir dediğini iki etmeyen bir bilgedir.

ERHAT, AZRA 1915-1982. Eski Anadolu uygarlıklarının ve bu uygarlıklara ait kültür değerlerinin çağdaş Türk kültürünün temelini oluşturmasını arzulayan Eski Yunan ve Roma dilleri uzmanı, filolog, arkeolog, çevirmen ve düşünürün adıdır. Batı uygarlığının kökenini ve Anadolu'ya dayandıran Azra Erhat başta A. Kadir ile İlyada ve Odysseia'yı, Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte çevirdiği Hesiodos'un Theogonia ve İşler ve Günler'i olmak üzere pek çok eseri Türkçeye kazandırmış, ayrıca Mitoloji Sözlüğü (1972), deneme ve gezi yazıları, eleştiri ve çocuk masalları içerikli kitapları yayınlamıştır.

ERİ 1. [Kelt Mitolojisi] Tuatha De Danann kabilesinden bir tanrıçanın adı olup, akraba olduklarını bilmeden erkek kardeşi Elatha'dan bir çocuk sahibi olmuştur. Kız bir gün deniz kenarında otururken gümüş bir gemiden inen gence âşık olmuş, birlikteliğin hemen sonrasında Elatha kıza altın bir kemer hediye edip ayrılmış, Eri sonradan İrlanda kralı olacak Bres'i doğurmuştur.

2. [Ermeni Mikolojisi] Bir güneş tanrısı olup Eire, Anith, Momo, Nanu adlarıyla da bilinmekteydi.

ERİBOEA [Yunan Mitolojisi] Aloeus'un ikinci karısının adıdır (Hom. Il. v. 385). Ares, Ephialtes ile Otus'u esir ettiğinde durumu Hermes'e bildirerek ikiz devlerin serbest kalmasını sağlamıştır.

ERİDU [Mezopotamya Mitolojisi] Mezopotamya'nın güneybatısında yer alan bir Sümer kenti olup, günümüzde Abu Şahrain civarında bulunan kentin 250 bin yıllık geçmişi olduğuna inanılmaktaydı. Kapıları taştan aslan heykelleriyle korunan Eridu'daki Enki tapınağı E-abzu ve E-engura adlarıyla bilinmekteydi.

ERİCHTHO [Roma Mitolojisi] Vergilius'in ölümünün hemen ardından ölüyü yeraltına ruhunu almaya gönderen bir büyücünün adıdır.

ERİDAN [Mezopotamya Mitolojisi] Öteki dünyada bir nehrin adıdır.

ERİDANOS [Yunan Mitolojisi] Yeraltı dünyasında bir nehrin adı olup Okeanos ile Tethys'in oğullarındandır (Vergilius VI, 659).

ERİDU [Mezopotamya Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Enki'nin kültünün merkezi olan bir kentin adı olup bugünkü Tel el-Mukayyer ilinin güneyinde yer almaktaydı.

ERİDU TEKVİNİ [Mezopotamya Mitolojisi] Evrenin yaradılışı ve kentlerin kuruluşunu konu alan Sümer destanının adıdır.

ERİGONE [Yunan Mitolojisi] **1.** Aegisthus ile Klytemnestra'nın kızı olup, Orestes'ten (veya Tisamenus) Penthilus'u doğurmuştur (Paus. ii. 18. §5). Orestes tarafından öldürülmek istenmişse de Artemis'in yardımıyla Attika'ya kaçmış, orada tanrıçanın rahibelerinden birisi olmuştur (Hyginus, Fabulae 122).

2. Dionysos'u evinde konuk eden İkarios adlı bir Atinalı'nın kızı olup, bu tanrıdan Staphylos'u doğurduktan sonra kendisini katledilen babasının mezarı üstündeki bir ağaca asmıştır. Dionysus öfkeyle Atinalı kızları aynı şekilde intihar etmeye özendirerek cezalandırmış, Erigone ise ölümünden sonra gökyüzünde Başak takımyıldızına dönüştürülmüştür (Ov. Met. vi. 125; Hygin. Fab. 130).

ERİKA [Mısır Mitolojisi] Osiris'in bedeni etrafında yetiştiğine inanılan kutsal bir ağacın adıdır.

ERİKHTHONİUS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Hephaistos ile tanrıça Gaia'nın yarı insan yarı

yılan formundaki canavar oğlu olup, ilk Atina krallarından birisidir. Söylenceye göre Hephaistos, atölyesine gelen Athena'ya tecavüz etmek isteyince kaçan tanrıçayı yakalamışsa da başarısız olmuş ama dölü tanrıçanın üzerine bulaşmıştır. Athena üzerini bir yün parçasıyla silip yere atınca Gaia, Hephaistos'tan hamile kalıp Erikhthonius'u doğurmuştur. Gaia tarafından terk edilen çocuk tanrıça Athena tarafından bulunarak bir sandık içinde Atina kralı Kekrops'un üç kızına emanet edilmiştir. Kızlara sandığı açmamaları tembih edilmişse de dayanamayıp açmışlar yılan kuyruklu bebeği görünce akıllarını kaçırıp kendilerini Akropolden aşağı atmışlardır. Bu trajedi üzerine Athena yaratığı alarak Akropolis'te kendisi büyütmüştür. Erikhthonius Amphitryon'u kovarak yerine Atina kralı olmuş, 50 yıl hüküm sürmüş, savaş arabasını keşfetmiş, onuruna Akropolde bir tapınak inşa edilmiştir.

ERİNONA [Yunan Mitolojisi] Hera'nın yardımıyla Adonis'in tecavüz ettiği Kıbrıslı bir genç kızın adıdır. Artemis tarafından önce tavus kuşuna dönüştürülmüşse de tekrar insan şekline sokulunca Adonis'le evlenmiş, Taleus adlı bir çocukları olmuştur.

ERİNYELER [Yunan Mitolojisi] Köpek kafalı, yılan saçlı, yarasa kanatlı, merhametsiz öc tanrıçalarının adı olup, yeraltı dünyasıyla ilişkilidirler. Roma mitolojisindeki karşılığı Furiae (çılgınlar) ve Dirae olan tanrıçaların adı Yunanca 'kızgınlar' anlamına gelmektedir. Ouranos'un oğlu Kronos tarafından kesilen testisinden akan kanın Gaia'yı (toprak) döllemesiyle oluşan Erinyeler, Ölüler Diyarı'nda Erobos adı verilen karanlık bölgede yaşamaktaydılar. Başlangıçta ellerinde meşale veya kamçıyla dolaşan işkencecilerken, Homeros döneminden itibaren aileden veya akrabalardan birisini öldürenlerin peşine düşen varlıklar, öteki dünya inancının yerleşmesiyle de bir çeşit cehennem iblisi olarak tasvir edilmişlerdir (Hom. Il. ix. 454, xxi. 412, Od. xi. 280). Yunan tragedya yazarlarınca "Gecenin kızları" olarak anılan ve sayıları üç olarak verilen Erinyeler Allekto (dinlenmeyen), Teisiphone (intikam alan) ve Megaira (kıskanan) adlarıyla bilinmekteydiler. Erinyeler'e geç dönemde iyi niteliklede yakıştırılmış hatta Semnai (Saygıdeğerler) ve Eumenides (Dostlar) gibi lakaplarla da anılmışlardır. Erinyeler onuruna Atina'da inşa edilmiş bir tapınak ve Areiopagus yakınlarında bir mağarada tapınıldığı ayrıca Eumenideia adlı bir festival düzenlendiği bilinmektedir (Paus. i. 28. 6). Erinyeler ayrıca Maniai adıyla anıldıkları Megalopolis'te de büyük saygı görmekteydi.

ERİPHOS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un Hera'dan kurtulmak için girdiği genç keçi formunun adıdır.

ERİPHYLE [Yunan Mitolojisi] Talaus ile Lysimakhe'nin kızı, Argos kralı Amphiaraus'un karısı olup, kocası Thebai seferine giden yedi kahramandan birisi olmaktan vazgeçince, Harmonia'nın kolyesinin etkisinde olan kadın onu ele vererek arkadaşlarına eşlik etmeye zorlamıştır. Alkmaion ile Amphilokhos adlı iki oğlu ve Eurydike ile Demonassa adlı iki kızı vardır (Hom. Od. xi. 326; Apollod. i. 9. 3).

ERİPPE [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un tecavüzü sonucu Eurytus'u doğuran Ephirus prensesinin adıdır. Kadın oğlu büyüyünce babasını öldürmesi için göndermişse de Odysseus durumdan haberdar olarak oğlunu öldürmüştür.

ERİS [Yunan Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares'in değişmez yoldaşı olan anlaşmazlık ve nifak tanrıçasının adı olup Erinyelere benzeyen kanatlı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Eris, altın bir elmayı tanrıçaların arasına fırlatarak aralarına nifak sokmuş, Paris'in hakemliğine başvurulmuş ve Troya Savaşına kadar yol açan olaylar dizisi yaşanmıştır (Hom. İlyada iv. 441, 445, v. 518, xx. 48.). Hesiod'a göre Gece'nin kızı olan Eris, Romalı yazarlarca Mars, Bellona ve Furies'in yoldaşı Discordia olarak anılmıştır (Virgil, Aen. viii. 702).

ERİSVORŞ Bkz. Stribog

ERİU [Kelt Mitolojisi] Keltçe Eire (Eriu'nun toprağı) adıyla bilinen İrlanda'nın kişileştirilmiş formu ve ülkeye adını vermiş tanrıça olup, Mac Gréine'in karısıydı. İrlanda'yı fetheden Milezyalılar ülkede Banba, Fodla ve Eriu adlı 3 tanrıça ile karşılaşmış, kendilerine refah ve zenginlik sunan tanrıçalardan sonuncusuna adlarını yaşatacaklarına dair söz vermişlerdir.

ERKA [İskandinav Mitolojisi] Thidrekssaga'da Attila'nın karısı olarak bahsi geçmektedir.

ERKEKLER EVİ İlkel toplumlarda çeşitli sınavlardan sonra girilebilen kadınların kabul edilmediği erkek topluluklarında bazı gizli bilgi ve ritüeller yeni üyelere aktarılmaktadır. Özel sembollerin saklandığı kutsal bir mekâna sahip bu ilkel topluluklar sonradan kurulacak daha karmaşık ezoterik grupların çekirdeğini oluşturmuştur.

ERKEK LOĞUSALIĞI Bazı halklarda daha çok asil ailelerde karısı çocuk doğurduktan sonra babanın yatağa düşerek doğum deneyimini canlandırması geleneği olup, genellikle 10-12 gün kadar sürmekteydi. Güney Fransa'da yaşayan bazı Bask ailelerinde bu geleneğin 1950'lere dek sürdürüldüğü bilinmektedir.

ERKEN YÜRÜYÜŞ Bkz. Gökyüzünde Yürüyen

ERKİLEK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Av tanrıçasının adı olup, köpek başlı bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

ERKİR [Ermeni Mitolojisi] Bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ERLİK [Türk Mitolojisi] Altay Tatarlarının inanışında dokuz katlı yeraltı dünyasının kralı olan kötü ruh olup, Türkçe Erlik Han, İrlek, Şulman, Moğolca Erleg, Macarca Ördög adlarıyla da bilinmekteydi. Söylenceye göre yaratıcı tanrı Ülgen deniz üzerinde yüzen bir çamur parçası görmüş ve ona ruh vererek kendine bir arkadaş yaratmıştır. İlk insan ve ilk düzenbaz olan Erlik kibri yüzünden yaratıcı ile anlaşamayınca yeryüzünden uzaklaştırılıp, yeraltındaki ölüler krallığının efendisi yapılmıştır. Ölülerin

efendisi olan Erlik yardımcılarını yeryüzüne göndererek insanları günahkâr yapmaya çalışmaktadır. Bir söylenceye göre Ülgen insanları çamurdan yaratıp kurumaya bırakırken de başlarına bir bekçi köpeği dikmiştir. Ülgen'in ayrılmasını fırsat bilen Erlik köpeğe rüşvet vererek çamur insanları elde etmeye çalışmışsa da başarılı olamayınca insanların üzerine tükürerek kaçmıştır. Ülgen durumu görünce insanları ters yüz etmiştir bu yüzden kötülük insanoğlunun yüreğinde nemli ve kokuşmuş olarak kalmıştır. Bir söylencede ise Şulman olarak anılan tanrı yeryüzünü kavurup yok etmek için 3 güneş birden yaratmışsa da Burkhan (Bahksi) adlı yaratıcı tanrı Erkhe-Mergen adlı kahramanın kılığına girerek güneşlerin ikisini birden vurarak yok etmiştir.

Erlik, Sibirya'da yaşayan Buryat halkının inanışında ise yeraltı dünyasının kralı olan bir iblis avcısı olarak tasvir edilmektedir.

ERLKÖNİG [Germen Mitolojisi] Alman halkının inanışında Kara Orman'da dolaşıp yolculara tuzak kurup öldüren kötü huylu bir iblisin adı olup, Danimarka dilinde "Elf Kralı" anlamına gelen elverkonge kelimesinin yanlış tercümesiyle ortaya çıkmış olmalıdır. Erlkönig, Goethe'nin doğaüstü bir ruhum bir çocuğu öldürmesini konu alan 1782 tarihli Der Erlkönig eseri ve Franz Schubert'in aynı isimli bestesiyle adlı eseriyle ünlenmiştir. Erlkönig, dünyanın pek çok kültüründe varyantları bulunan kandırıp öldüren peri, iblis gibi doğaüstü güçlerden birisidir. Baladda babasıyla ata binen bir çocuğun üzeri kefen beziyle sarılı, başında bir taç taşıyan Erlkönig'i görmesi, yaratığın çocuğu çağırması, babasının oğlunu kurtarmaya çalışmasına karşın mücadeleyi Erlkönig'in kazanıp çocuğun babasının kollarında ölmesini anlatmaktadır.

ERMAN Bkz. Airyaman

ERMELEUS [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak masa baş şövalyesi Gawain'in kuzeni ve Orkney kralının oğlunun adıdır.

ERMENARİK [Germen Mitolojisi] Teodorik'i yenip, Attila'ya sığınmak zorunda bırakan Got kralının adıdır.

ERMENGARD [Germen Mitolojisi] Lombard kralı Boniface'nin kızı olup, Charlemagne'nin şövalyelerinden Aimeri de Narbonne ile evlenmiş Guillaume d'Orange dâhil dokuz çocukları olmuştur.

ERMENRİCH [İskandinav Mitolojisi] Hugdietrich veya Ameline'in oğlu, Dieter ve Dietmar'ın kardeşi, Randwer'in babasıdır.

ERMİŞ Halk inancında Tanrıya yakınlığından dolayı kendisine olağanüstü güçler ihsan edilen kişilerin adı olup neredeyse tüm ve din kültürlerin kendi ermişleri bulunmaktadır. Bununla birlikte sadece Katolik Kilisesi resmi olarak kişileri bir çeşit ermiş de kabul edilebilecek aziz ilan etme yetkisine sahip bulunmaktadır.

ERNA [İskandinav Mitolojisi] Jarl'ın karısı, Konur'un annesidir.

ERNE [Kelt Mitolojisi] Medb'in sarayında görev yapan ve kraliçenin tarağını taşıma onuruna sahip bir kadın olup, İrlanda'da bulunan bir göl ve nehre adını vermiştir. Söylenceye göre Cruachan sarayının altındaki mağaradan gelen garip sesleri araştırmak üzere beraberindeki kadınlarla birlikte yeraltına inince boğulmuştur.

ERNMAS [Kelt Mitolojisi] Lebor Gabála Érenn'de bahsi geçen İrlanda ana tanrıçasının adı olup Tuatha Dé Danann kabilesine mensuptur. Çocukları İrlanda tanrıçaları (Eriu, Banba, Fodla), tanrıları (Glonn, Gnim, Coscar) ve savaş tanrıçaları (Badb, Macha, Morrigan) üçlülerini oluşturmaktadır. Ayrıca Fiacha ve Ollom da Ermnas'ın oğlu kabul edilmekteydi. Ernmas, Mag Tuired savaşı sırasında öldürülmüştür.

ERNUTİT Bkz. Renenet

Eros (Gayley, 1893)

EROS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite ile Ares veya Khaos ile Gaea veya Aphrodite ile Hephaestus'un oğlu, Anteros (karşılıklı sevgi), Deimos (Arzu), Enyo, Harmmia, Pallor ve Phobus'un kardeşi, Psykhe'nin kocası ve Zevk'in babası olan aşk tanrısının adıdır. Hesiodos, Eros'u Kaos'un oğlu olup kendi kendine doğan ilk tanrılardan birisi olarak anılmışsa da zamanla tanrıça Aphrodite'nin oğlu konumuna indirgenmiştir (Hesiod, Theog. 120). İçi dolu bir ok kılıfı ile yay taşıyan genç ve yakışıklı bir delikanlı olarak tasvir edilen tanrı Romalılarca Amor veya Cupid olarak anılmıştır. Kült merkezi Thespiae olmakla birlikte Atina'da Aphrodite ile aynı tapınağı paylaşmaktaydı. Thespialılar Eros onuruna her 5 yılda bir Erotika adlı spor ve oyun festivali düzenlemekteydi.

Eros zamanla şairlerin etkisiyle çoğunlukla kanatlı çocuk formunda insan yüreğine endişe ve heyecan aşılayan bir varlık olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Vergil'in Aeneid, Ovid'in Metamorphoses Apuleius'un Altın Eşek adlı eserlerinde bahsi geçen Eros'un rol oynadığı en önemli efsane Milet masallarından kaynağını alan Endymion'un 'Psykhe'ye Methiye'dir.

EROSİ [Afrika Mitolojisi] İgbo halkının inanışında bereket ve refahı artıran ruhun adıdır.

EROTES [Yunan Mitolojisi] Geç dönemde aşk ve cinsellik ile ilişkilendirilen kanatlı bir tanrı grubu olup, Eros (aşk) kelimesinin çoğul formu-

dur. Erotes, Romalılarca Amoretti adıyla bilinmekteydi.

ERP [İskandinav Mitolojisi] **1.** Etzel ile Helche'nin oğlu, Ortwin'in kardeşidir.

2. Jonakur ile Gudrun'un oğludur.

3. Atli ile Gudrun'un oğlu, Eitel'in kardeşidir.

ERRA [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Asur söylencelerinde Dibbara, Girra, Iea, Ura ve İrra olarak anılan ölüm ve salgın hastalık tanrısının adı olup, toprak ve insanoğlunu aynı şiddette kırmaktaydı.

Nergal ile ilişkili olması muhtemel Erra hakkındaki detaylı bilgiyi MÖ 1000 yılından kalma 4 kil tablete yazılmış Erra ve İşum adlı manzum destanda yer almaktadır. Efsaneye göre ikisi de birbirinden acımasız olan yer altı tanrısı İşum ile savaş tanrısı Erra savaş için yanıp tutuşmaktadır. Yediler adı verilen iblislerin Anu'nun katında temsilcisi olan Erra ölümlüler ile tanrılar arasındaki dengeyi bozan insanları yok etmeye karar vermiş ve İşum'a kara kafalılar olarak bilinen Mezopotamyalılar üzerine gitmesi konusunda ısrar etmiştir. Erra, tanrılar kralı Marduk'a sözde fikrini alma bahanesiyle gitmişse de onu azlederek yerine geçme niyetini ustaca gizlemeyi başarmıştır. Kralın sarayda olmamasından faydalanan Erra Marduk'un yetkilerini gasp etmiş, Yedi iblisi etrafa dehşet salmaları konusunda serbest bırakmıştır. İşum, Erra'yı sakinleştirmeye çalışmış ve neden hem tanrılara hem de insanlara zarar verdiğini anlamaya çalışmıştır. Erra, İşum'a Yedilerle birlikte hareket etme emri vermiş o da Babillilerin baş düşmanı olan Sutaealıların medeniyetini yok etmiştir. Erra sakinleşince İşum topraklara yeniden bereket gelmesi, yıkılan ev ve tapınakların yeniden inşası için insanlara yardım etmiştir.

ERROR [Roma Mitolojisi] hatanın kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Ate'nin karşılığıdır.

ERSA [Yunan Mitolojisi] Çiğ tanrıçasının adı olup Zeus ile Eos'un (veya Selene) kızıdır. Herse adıyla da bilinmekteydi.

ERTNATULUNGA [Aborijin Mitolojisi] Arunta halkının kutsal eşyalarını sakladığı yeraltı tapınaklarının adı olup, kadın ve çocukların girmesi yasaktır.

ERUA Bkz. Sarpanitum

ERUKAMMA [Hint Mitolojisi] Köylerden çocukları çalıp, kuytu yerlere götürerek kesip yediği söylenen bir kadın olup, öldükten sonra kötü ruhunun köyleri ziyaret ettiğine inanılmaktaydı.

ERULUS [Roma Mitolojisi] Bahçe ve orman tanrıçası Feronia'nın Praeneste kralı olan oğlunun adıdır. 3 kollu dahası 3 yaşama sahip olmasına karşın Arkadia kralı Evander tarafından 3 kez öldürülmüştür (Vergil, Aeneid 8.560–567).

ERUNKHA [Aborijin Mitolojisi] İnsanları şanslılarsa şifacılara dönüştüren değillerse yiyen bir yaratığın adıdır.

ERVAND [Ermeni Mitolojisi] Bir ejderhanın oğlu olan çirkin yüzlü bir kralın adıdır.

ERYCİNA [Roma Mitolojisi] Kendisine Sicilya'da bulunan Eryx dağında ibadet edildiğinden dolayı aşk tanrıçası Venüs'e takılan adlardan birisidir.

ERYLUS [Roma mitolojisi] Euandros'un öldürdüğü tanrıça Feronia'nın üç gövdeli oğlunun adıdır.

ERYMANTHİA YABAN DOMUZU [Yunan Mitolojisi] Herakles'in yapmakla görevlendirildiği 12 işten dördüncüsüne konu olup, kahraman Arkadia'da Erymanthian Dağı civarındaki köylerdeki tarlalara zarar veren domuzu canlı yakalamakla görevlendirilmişti. Erymanthia yolu üzerinde bir mağarada yaşayan kentaur Pholus'u ziyaret eden Herakles çiğ yenen etin yanına içmeleri için ev sahibini Dionysos'un hediye ettiği şaraplarından birisini açmaya ikna etmiş ama şarap sulandırılmayınca etraftaki tüm kentaurlar kokuya gelip mağaraya doluşmuşlardır. Bir süre sonra tüm kentaurlar sarhoş olunca Herakles çıkan kavgada kendini ve ev sahibini korumak için yayına davranıp Hydra'nın kanıyla zehirlenmiş oklarıyla pek çok kentauru öldürmüştür. Herakles sonradan Khiron'u ziyaret ederek domuzu nasıl yakalaması gerektiğini sorunca kalın kar tabakalarının içine sürerek sıkıştırarak yakalaması tavsiyesini almıştır. Denileni yapıp domuzu yakalayıp bağlayan kahraman Tiryns kralı Eurystheus'un yanına götürmüştür. Kral yaban domuzunu görünce korkup kaçmaya çalışmış ve serbest bırakmaması için Herakles'e yalvarmıştır ki Yunan vazolarında bu sahne sıkça tasvir edilmiştir.

ERYMANTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon'un, Aphrodite'i yıkanırken gördüğü için kör edilen oğlunun adı olup, Apollon'da yaban domuzu kılığına girerek tanrıçanın sevgilisi Adonis'i öldürerek intikam almıştır (Ptolem. Heph. i. 306).

2. Arkadia bölgesinde yer alan Psophis civarındaki bir nehir tanrısının adıdır (Paus. viii. 24).

3. Aristas'ın oğlu ve Arrhon'un babası veya Arkas'ın oğlu ve Xanthus'un babasıdır (Paus. viii. 24. 1).

ERYPİLUS [Yunan Mitolojisi] Eurystheos'un oğlu olup, Herakles tarafından öldürülmüştür.

ERYSİKHTHON [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon'un oğlu ve Knidos şehrinin kurucusu olan Teselyalı Triopas ile Hiskilla'nın oğlu, İphimedeia, Messene ve Phorbas'ın kardeşi, Mestra'nın günahkâr babasıdır. Demeter'in kutsal korusundaki ağaçlarını kestiği için tükenmek bilmeyen bir iştah duygusu verilerek cezalandırılmış, yiyecek bulabilmek için neyi var neyi yok, kızı Mestra dâhil satmış, sonunda kendi bacaklarını ardından gövdesini yiyerek ölmüştür (Ov. Met. viii. 738).

2. Atina kralı Kekrops ile Agraulos'un oğlu olup, babasının krallığı sırasında Delos'tan doğum tanrıçası Eileithuia'nın heykeliyle dönerken Attika'nın doğu kıyısındaki Prasiae'de ardında bir çocuk bırakmadan ölmüştür (Apollod. iii. 14. 2; Paus. i. 18. 5).

ERYTHEİA [Yunan Mitolojisi] Altın elmaları koruyan 7 Hesperidden birisi olan bir su perisi-

nin adı olup, "koyu kırmızı" anlamına gelmektedir. Erytheia, Hermes'ten Norax'ı doğurmuştur.

ERYTHEİS Bkz. Erytheia

ERYTHREOS [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Helios'un atlarından birisinin adıdır.

ERYTUS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Antianira'nın oğlu, Ekhion'un ikiz kardeşidir.

ERYX [Yunan Mitolojisi] Güzellik tanrıçası Aphrodite ile Sicilya'da bulunan Elmi kentinin kralı olan Boutes'in oğlunun adıdır. Usta bir dövüşçü olan Eryx, Herakles'e meydan okumuşsa da yenilip ölmüştür (Vergilius V, 392, 412).

ERZULİE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde lüks içinde yaşayan, su yılanı formunda kişileştirilen, aşk ve tabiat güçlerinin yanı sıra kıskançlık, intikam ve uyumsuzluk le ilişkilendirilen bir ana tanrıçanın adıdır. Kötü karakterinden dolayı Marinette-Bois Çèçe, Erzulie Toho, Erzulie Zandor ve Erzulie Mapiangueh adlarıyla bilinen tanrıça parmaklarında üç kocasından (Damballa 'yılan tanrı', Agve 'deniz tanrısı', Ogoun 'savaşçı mitolojik kahraman') üç evlilik yüzüğü taşımaktadır. İyi görünümü ise Tsilah Wédo ve Ayida adlarıyla bilinmekte bir kılıçla ikiye bölünmüş kalple sembolize edilmekteydi.

ES [Sibirya Mitolojisi] Merkez Sibirya'da Yenisey nehri havzasında yaşayan Ket halkının inanışında, aynı zamanda gök tanrı ve tüm kâinatın koruyucusu olan, ilk insan çiftini kilden yaratan (sağ eliyle erkek, sol eliyle kadını) en büyük tanrının adıdır. Gözle görünmeyen bir ruh olduğuna inanılmaktaysa da beyaz sakallı yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir.

ESA [Kelt Mitolojisi] Tara kraliçesi Etain'in kızı olup, babasıyla ensest ilişki yaşadığı için aklını kaçırmıştır. Ormanda tek başına yaşayan kız çoban kız anlamına gelen Mess Buachalla adıyla anılmıştır. Bir başka söylenceye göre kendine varis isteyen Ulster kralı Cormac oğlu yerine çelimsiz bir kız çocuğu olunca Esa'yı öldürmek istemiş ama adamları güzel kızın canına kıyamamış, kendi kızı gibi büyütmesi için bir çobana emanet etmişlerdir.

ESAGİL [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'in koruyucu tanrısı Marduk'a adanmış bir tapınağın adı olup, Herodot'un notlarında da adı geçmektedir. Esagil tapınağı ile bitişiğindeki Etemen-anki zigguratı önünde Marduk ile karısı Şarpanitu'ya adanmış sunakların bulunduğu bir tören yolu uzanmaktaydı. Ziggurat'ın Büyük İskender döneminde harabe halinde olduğu ama imparator tarafından yeniden inşa ettirildiği söylenmektedir.

ESAUGETUH EMİSSE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krik halkının inanışında en önemli tanrı olup adı "Rüzgârın efendisi" anlamına gelmekteydi. Nunne Çaha adlı dağın zirvesindeki evine ulaşan sel suları geri çekildiğinde ıslak çamurdan ilk insanları yaratmıştır.

ESAV [Yahudi Mitolojisi] Yakup peygamberin ikiz kardeşi ve İshak peygamberin oğlu olup, adı "Tüylü" anlamına gelmektedir. İshak Peygamber iki oğlundan birini hayır duasıyla kutsamak istediğini önceden öğrenen Yakup kardeşinden ilk doğum hakkını bir miktar mercimek çorbası karşılığında satın almıştır. Bu olaydan sonra kutsanan Yakup Peygamber'in soyundan birçok kral ve Peygamber gelmiş, iki kardeşin arası açılmışsa da Esav sonradan Yakup'u affetmiş, Babil'de vefat etmiştir. (Tekvin 25: 24–34). Esav, Edomitlerin atası olup, Kuran'da bahsi geçmemektedir.

ESCOL [Britanya Mitolojisi] İzlanda kralı Aelens'in oğlu ve Kral Arthur'un taraftarlarından birisidir.

ESÇETEVUARHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çamakoko halkının inanışında büyük ruhun karısı ve yağmur tanrıçasıdır.

ESEGE [Moğol Mitolojisi] Baykal gölünün doğusunda yaşayan Buryat halkının inanışında gökyüzünü yöneten tanrısının adı olup batı yönüyle ilişkilendirilmektedir.

ESENKHEBİS [Mısır Mitolojisi] Yunanca, Mısır bereket tanrıçası İsis'i tanımlamak için kullanılan bir kelime olup (Khembis adasında tapınıldığından) 'Khembis'te ki İsis' anlamına gelmektedir.

ESESAR [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Gbanya halkının inanışında gök tanrı Ebore'nin karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ESET Bkz. İsis

ESKANOR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un sarayındaki şövalyelerinden birisi olup, Gawain'in katilidir.

ESKERİ [Sibirya Mitolojisi] Doğu Sibirya'da yaşayan Tungus halkının mitolojisinde yaratıcı tanrının adı olup, tarih öncesi çağa ait suya dalmış dipten çıkardığı çamurdan dünyayı yaratmıştır.

ESKİ AHİT İbranice 'Eski Sözleşme' anlamına gelen Yahudi dininin kutsal kitabının adı olup, Tanrı'nın Musa peygamber aracılığıyla İsrail halkıyla yaptığı anlaşmayı tanımlamaktadır. Eski Ahit üç bölümden (Tevrat, Peygamberler, Ketubim) oluşmaktadır. Hıristiyanlarca Kitabı Mukaddes'in ilk bölümünün adı olup, Tevrat ile aynı içeriğe sahip olmakla birlikte Hıristiyanlar için Yeni Ahit olmadan tek başına bir anlam ifade etmemektedir.

ESKİMO MİTOLOJİSİ Batı dillerinde Eskimo terimi İnupiaq (Kuzey Alaska), Yupik (Güneybatı Alaska), Sibirya Yupikleri veya Yuik (Gambell adası) ve İnuit (Kanada) halklarını kapsayacak denli kullanılmaktadır. Kuzey kutbuna yakın verimsiz ve buzla kaplı topraklarda denize bağımlı yaşam süren bu topluluklardan en önemlisi İnuitler olup, günümüzde büyük ölçüde Hıristiyan olmalarına karşın geleneksel yaşamda hala bir ölçüde etkili olan İnuit dini Şamanizm ve animist temeller üzerine kurulmuştur. İnuit düşüncesinde evren kimse tarafından yönetilmemekte, yaratıcı tanrı veya tanrıça, ölüler dünyası veya yaşam boyu gerçekleştirilen davranışların ölçülüp biçildikten sonra ödül veya ceza verileceği ikinci bir sonsuz yaşam yer almamaktadır. En önemli Eskimo tanrıları Tornarsuk ile gıda tanrıçası Sedna veya Arnaknagsak'tır.

ESPLACE [Etrüsk Mitolojisi] Yunan mitolojisindeki şifa tanrısı Asklepios'un Etrüsklerce ödünçlenmiş formu olup, bir Etrüsk aynasında Hercle (Herkül) ile Menrva'nın huzurunda Prometheus'un yaralarını sararken tasvir edilmiştir.

ESPUMEROS Kuzey İspanya'da yosun rengi elbiseler giyen ve şişman çocuklara benzeyen deniz yaratıklarının adı olup, İspanyolca 'köpükçüler' anlamına gelmekteydi. Espumeroslar deniz kabuklarına üfleyerek balıkçılara fırtınanın geleceğini haber vermekteydi. Bkz. Triton

ESSARA [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrılar tarafından öldürülen Sümer tanrısı Apsu'nun Tiamat tarafından yapılan kopyasının adıdır.

ESSUS [Kelt Mitolojisi] Tarım ve savaş tanrısının adı olup Keltçe 'efendi' anlamına gelmekte, Galya bölgesinde Essuvi olarak adlandırılmaktaydı. Romalı yazarlarca Mars veya Mercury ile özdeşleştirilen bu tanrı onuruna düzenlenen ayinlerde ağaçlara asılan insanların kurban edilmekteydi. Romalı şair Lucan'ın (MS 39-65) Bellum civile (İç Savaşta) adlı eserinde Keltlerin tanrıları için gerçekleştirdiği kanlı ayinlerden bahsederken Teutates ve Taranis ile birlikte Hesus formunda Essus'un da adını anmıştır.

ESSUVİ Bkz. Esus

ESTHER [Yahudi Mitolojisi] Vezir Hamas'ın kışkırtması sonucu tüm Yahudileri öldürmeyi düşünen Pers kralı Ahasuerus (Xerxes) ile evlenerek kralı düşüncesinden caydıran güzel bir Yahudi kızının adı olup, hikâyesi Eski Ahit'te Ketuvim 'Yazılar' adıyla bilinen üçüncü bölümünde yer alan Ester Kitabı'nda (Megillat Ester) anlatılmaktadır. Pek çok yazar Esther'in kılık değiştirmiş İştar, öyküde bahsi geçen Mordekai'nin ise İştar'ın kuzeni Babilli kahraman Marduk olduğunu iddia etmiştir. İbranice adı Hadassah (Mersin) olan kız Ahasuerus'a hakaret eden kraliçe Vaşti'nin yerine geçerken Yahudi olduğunu gizlemiştir. Esther amcası Mordekai'nin yardımıyla Haman'ın Yahudileri katletmesini engellemiş olup, Yahudiler bu kurtuluşunun anısına Adar'ın 14'ünde Purim bayramını kutlamaya başlamışlardır. Ester kitabında anlatılan olayların bir ölçüde tarihsel gerçekliği mevcut olsa da çoğu araştırmacı tarafından tarihi roman niteliğinde görülmüş, bazı din adamları tarafından içinde tanrıya yer verilmemesi eleştirilmiştir.

ESTMERE [Britanya Mitolojisi] Francis James Child tarafından derlenen bir İngiliz-İskoç çocuk baladının kahramanı olan bir kralın adı olup, Arap kralını yenerek Adland prensesiyle evlenmeye hak kazanmıştır. Can yoldaşı veya kardeşi Adler ile birlikte Adland'ın sarayına giden Estmere Arap kralı Bremor'un da kızla evlenmek istediğini ama prenses tarafından Hıristiyan olmadığı gerekçesiyle reddedildiğini öğrenmiştir. Bremor tarafından tehdit edilen prenses ise Estmere'ye ilk görüşte âşık olmuş, Estmere Arap kralını yenilgiye uğratınca kızın babası evlenmelerine razı olmuştur.

ESTONYA KAHRAMANI Estonya milli destanının adı olup, Fin destanı Kalevala ile benzerlik göstermektedir ki Fin kahramanlarından Kullervo, Kallevipoeg müzik tanrısı Väinämöinen ise Vanemuind adıyla anılmaktadır.

ESTRİLDİS [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'in Historia Regum Britanniae adlı eserinde göre bir Germen prensesinin adı olup, Briton kralı Locrinus'un metresi ve kızı Habren'in (Sabrina) annesiydi. Britanya kralı Humber tarafından alıkonulan kız adam kendi adını taşıyan nehirde boğulunca tanıştığı Locrine'e âşık olmuşsa da Briton kralı Guendoloena ile evli olduğundan evlenememişlerdir.

ESTSANATLEHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında güneş tanrının karısı ve Yolkai Estsan'ın kız kardeşi kabul edilen gökyüzü tanrıçasının adı olup, ufuk çizgisinin batısında mavi bir sarayda yaşadığına inanılmaktaydı. Göğüslerinde mısır ve tozu karıştırarak Navaho halkının atalarını yaratan tanrıçanın savaş ve hastalıkların kaynağı olan Doğu'da yaşadığına inanılmaktaydı.

EŞARA Bkz. İşara

EŞEK Dünya folklorunda aptallık, inatçılık, namussuzluk ve sabır ile ilişkilendirilmiştir.

1. [Mısır Mitolojisi] Kötü tanrı Sth ile ilişkilendirilmiştir.

2. [Yunan Mitolojisi] Dionysus, Typhon, Priapus ve Kronos ile ilişkilendirilmiştir.

3. [Ortaçağ Mitolojisi] Avrupa'da Yahudilerin sembolü sayılmıştır ki o çağda Hıristiyanlarca eşek Şeytan ile ilişkilendirilmekteydi.

4. [Türk Mitolojisi] Anadolu söylencelerinden birisinde Şeytan'ın Nuh'un gemisine dişi bir eşeğin sırtına görünmez olup bindiği anlatılmaktadır. Bununla birlikte eşek inat edip gemiye binmek istemeyince Şeytan ancak hayvanı lanetleyerek gemiye bindirmeyi başarmıştır. 17. Yüzyılda Özbek yazar İmami 'Hanname' adlı eserinde Nuh'un dişi bir eşek ve dişi bir köpeği iki kıza dönüştürdüğü yazılmaktaydı ki Anadolu'da inatçı kadınlar için kullanılan 'Nuh'un eşeğinden gelme' deyiminin kaynağı da bu inançtır.

5. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te tanrı Yahveh eşeği vasıtasıyla büyücü Balaam ile konuşarak İsrailoğulları üzerindeki laneti kaldırmasını sağlamıştır (Sayılar 22: 4–24: 25).

6. [Roma Mitolojisi] Romalı yazarlar Yahudileri eşekbaşlı bir tanrıya tapınmakla suçlamışlardır.

7. [Hıristiyan Mitolojisi] 17. yüzyılda Cizvitler Masonları eşek başlı bir tanrıya tapınmakla suçlamışlardır.

Bkz. Priapus

EŞEK BEYNİ Çeşitli varyasyonları dünyaya yayılmış bir Ezop masalının adı olup, hazırcevaplığı övmektedir. Öyküye göre aslan tilkiye gidip eşek ailesine aslan ile ittifak yapmak için teklifte bulunmasını söylemiş, eşek de kraliyet ailesiyle yakınlaştığı için onurla tüm ailesini yanına alarak aslanın inine gelmiştir. Aslan eşekleri gördüğü gibi üzerlerine atılıp hepsini öldürürken tilkiye bak işte akşam yemeklerimiz geldi demeyi ihmal etmemiştir. Aslan eşekleri hemen yememiş tilkiye biraz şekerleme yapaca-

ğını dönene kadar eşeklere dokunmadan göz kulak olmasını aksi takdirde kendisi için kötü olacağını bildirmiştir. Bununla birlikte bir süre sonra acıkan tilki eşeklerin beyinlerini yemiştir. Bir süre sonra uyanan aslan eşeklerin beyinlerinin olmadığını görünce tilkiye beyinleri ne yaptığını sorunca eşeklerin beyinlerinin olmadığı eğer olsaydı zaten aslanın inine gelmeyecekleri cevabını vermiştir. Bu öykü Hint masal koleksiyonu Pançatantra'da ve Yahudi folklorunda yer almaktadır.

Bkz. Aslan Postuna Bürünen Eşek

EŞEK FESTİVALİ Ortaçağ Fransa'sında 14 Ocak günü düzenlenen bir Hıristiyan festivalinin adı olup, İsa'nın dünyevi babası Yusuf'un eşi Meryem ve çocuk İsa birlikte bir eşeğin sırtında Mısır'a (Matta 2: 13-23) gidişini kutlamak için düzenlenmekte Festum Asinorum, Fête de l'âne veya asinaria festa adlarıyla da bilinmekteydi.

EŞEK KULAKLARI [Mezopotamya Mitolojisi] İblis ve canavarlar genellikle aslan yüzlü ama eşek kulaklı olarak tasvir edilmekteydi. Akad döneminde popüler bir iblis olan aslan ejderhanın yanı sıra kötü tanrıça Lamaştu'da eşek kulaklı tasvir edilmekteydi. Yunanlıların sonradan Avrupa kültürünü de etkileyecek uzun kulaklı griffin tasvirlerini Mezopotamya sanatından ödünçlendiği sanılmaktadır.

EŞEKKULAKLI MİDAS Bkz. Midas'ın Eşek Kulakları

EŞEK YUMURTASI Kore'de anlatılan bir aptal masalının adı olup, bir köylü kıyafet dikip pazarda satan karısına ihtiyaç duyduğu herhangi bir şey almasını söyleyince kadın kendisine bir karpuzu eşek yumurtası diye satan bir kurnaz tarafından dolandırılmıştır. Karı koca yumurtayı sıcak kalması için sobanın yanına koymuşlarsa da birkaç gün sonra çürüyünce yumurtadan ümidi kesip bahçeyle atmışlardır. Bu sırada tesadüfen bahçelerine giren bir sıpanın karpuzun içinden çıktığına inanan koca sevinç çığlıkları atarken karısı daha çok eşek yumurtası satın alabilmek için elbise dikmeye başlamışsa da sıpanın gerçek sahibi gelip hayvanı alınca hevesleri kursaklarında kalmıştır.

EŞİK [Türk Mitolojisi] Uygarlık ile vahşi doğa arasındaki sembolik sınırın adı olup aynı zamanda insanlarla ruhlar âleminin, canlılarla ölüler arasındaki sınırı da temsil eder.

EŞMUN [Fenike Mitolojisi] Fenike şehri Sidon'da sağlık ve şifa ile ilişkilendirilen güneş tanrısının adı olup, şöhreti Tyre, Beyrut, Sardinya, Kıbrıs ve Kartaca'ya dek genişlemiştir. Yakışıklı bir genç olarak tasvir edilen Eşmun, tanrıça Astronoe ile aşk yaşamışsa da sonradan kadından kurtulmak için bir baltayla ile cinsel organını kesmiştir. Romalı tarihçi Caesareali Eusebius Fenikeli yazar Sançuniathon'un Sydyk'ın (Adil) Yunan Kabeirilerine eşit 7 oğlu olduğunu ardından adı sekizinci anlamına gelen Esmun'un dünyaya geldiğini yazmıştır. Melqart ile de ilişkilendirilen Eşmun ile tanrıça Astarte'nin birleşik formu ise Eşmun-Astarte olarak adlandırılmaktaydı.

EŞTAN [Anadolu Mitolojisi] Hatti güneş tanrısı olup, Hititlerce İştanu adıyla bilinmekteydi.

Eşu maskesi

EŞU [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında gök tanrı Olorun ile insanlar arasında arabulucuk yapan hilebâz bir tanrı (Orişa) olmakla birlikte yolların, kavşakların ve yolcuların koruyucusu kabul edilmektedir. Tüm dilleri konuşabilen ve insanlara nasıl ibadet edeceğini öğreten bir kültürel kahraman olan tanrı Eçu, Legba, Elegua, Elegbara adlarıyla da bilinmekte, yolculara onların olgunlaşmasını sağlayacak küçük şakalar yapmaktadır. Eşu yolda yürürken bir tarafı kırmızı diğer tarafı mavi şapka giymekte, onu iki farklı açıdan gören iki köylü aralarında tartışırken ortaya çıkıp ve durumu aydınlatmaktadır. Bir söylenceye göre Eşu ile yıldırım tanrısı Şango hangisinin daha güçlü olduğu konusunda tartışmaya girmiş, şekil değiştirerek penisini devasa boyutlara çıkaran Eşu hasmını korkutarak kaçırmıştır.

Batı Afrika'nın diğer bölgelerinde Esu, Güney Amerika'da (Brezilya) Ekhu, Küba'da Eleggua adlarıyla tanınmaktadır.

ETAİN [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli güneş tanrıçasının adı olup, peri kralı Midir'in (Mider) ilk karısı Fuamnach tarafından kıskanılıp mayıs sineğine dönüştürülmüştür. 7 yıl sonra sinek formunda Ulster prensesinin kupasının içine düşen Etain kadın tarafından bebek olarak doğurulmuşsa da geçmişini tamamen unutmuştur. Büyüdüğünde İrlanda kralı ile evlenmişse de izini bulan, Midir tarafından yetenek oyununda kazanılmıştır. Midir, Etain'i öptüğü zaman kızın hafızası yerine gelmiş, eski kocasına geri dönmüştür.

ETAN [Kelt Mitolojisi] Şifa tanrısı Dianchech'in kızı, edebiyat tanrısı Ogma'nın karısı ve Caipre'nin annesidir.

Akad mühürlerinden birisinde kartala binen Etana tasviri

ETANA [Yakındoğu Mitolojisi] Tufan'dan sonra Sümer kenti Kiş'i yöneten yarı tanrı Babil kralının adı olup, krallar listesinde on üçüncü sırada Maşda oğlu Arwium'un varisi olarak bahsi geçmektedir.

Söylenceye göre Etana fırtına tanrısı Adad için bir kavak ağacının gölgesinin düştüğü yere bir tapınak inşa etmiştir. Bu kavak ağacının üstüne bir kartal yerleşirken, köküne ise bir yılan yuva kurmuştur. Başlangıçta sonsuza dek arkadaş olacağına yemin eden iki hayvanın birbirine zararı olmamışsa da bir gün kartal yılanın yavrularından birisini yemiştir. Kartalın yavrularından birisi bilgece davranarak yaptığı yüzünden babasını uyarmışsa da işe yaramamış, kartal pençeleriyle yuvasını yıktığı yılanın diğer yavrularını da yemeye devam etmiştir. Yavrularının birer birer gittiğini gören yılan güneş tanrı Şamaş'a durumunu anlatmış ve kartalı cezalandırmasını istemiştir. Şamaş yılana ölü bir öküzün cesedini kullanıp kartala tuzak kurmasını düşmanı öküzü yemeye geldiğinde üzerine çullanmasını tavsiye etmiştir. Bilge yavrusunun dinlemeyen kartal yılanın tuzağına düşmüş ve üzerine atlayıp, kanatlarını sıkıca sarıp kaçmasını engelleyen yılanın yeraltındaki yuvasına taşınmıştır. Bu sefer yılanın yuvasında aç ve susuz mahsur kalan kartal tanrı Şamaş'a yakarınca tanrı bu sefer işe insanların karışmasına karar vermiştir. Bir mirasçısı olmadığı için üzülen Kiş kralı Etena rüyasında adalet tanrısı kendisine mirasçı yapmasını sağlayacak özel bir bitkiyi elde edebilmesi için önce "kartala yardım etmesi gerektiğini söyleyen" sesini duymuştur. Dağları aşan kral yılanın deliğini bulmayı başarmış, yuvanın içini doldurarak kuşun yeniden uçmasını sağlamıştır. Kartalın sırtına binen kral kuşla birlikte gökyüzüne yükselmişse de bir süre sonra karayı göremeyince korkmuş ve yere inmek istemiştir. Söylencenin yazılı olduğu tabletler eksik olduğu için öykünün bundan sonrası ve Etena'nın muradına erip eremediği bilinmemektedir.

ETAŞA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen hızlı bir atın adı olup, güneşin tekerleklerini hareket ettirmekle görevliydi. Surya ile giriştiği bir yarışı İndra'nın yardımıyla kazanmıştır.

ETENE [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya Yerlileri insanın doğumunda iki ruhunun olduğuna birisinin yürekte taşınması diğerinin ise toprağa gömülmesi gerektiğine inanmaktadır. Doğum sonrası ataların ruhları tarafından toprağa gömülerek korunan etene kişi çocuk sahibi olacağı zaman ruhlar tarafından tekrar bedenine sokulur ve çocuğa aktarılır, kişinin ölümüyle kalan parça da evlada aktarılarak bir çeşit ruh göçü gerçekleştirilirdi.

ETEOKLES [Yunan Mitolojisi] **1.** Oidipus ile İokaste'nın oğlu ve Polynikes'in erkek kardeşidir. Oidipus Thebai'den sürüldüğünde kendisiyle ilgilenmeyen oğullarını lanetlemiş, iki kardeş birlikte Thebai kentini yönetirken anlaşamayınca Polyneikes yandaşlarıyla Thebai kentine bir sefer düzenlemiş, iki kardeş savaş sırasında ölmüşlerdir (Apollod. iii. 5. 8, 6).

2. Andreus ile Euippe'nin (veya Kephisus) oğlu olup Orkhomenos'ta Kharitlere sunu geleneğini o başlatmıştır (Paus. ix. 34. 5, 35. 1).

ETEOKLUS [Yunan Mitolojisi] İphis veya Kephisus'un oğlu olup, Adrastus ile birlikte Tebeai'ye yürüyen yedi yiğitten birisiydi. Neitia kapısına saldıran Eteoklus burada Megareus tarafından karşılanmışsa da ancak Nemea oyunlarında Leades tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 6. 3)

ETEONEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Troya savaşı sırasında Agamemnon'un erkek kardeşi Menelaos'un silahlarını taşıyan kişinin adıdır (Odysseia IV, 22, 31).

2. Eleon'un babası olup Boeotia'daki Eteonos kentinin ad vericisidir.

ETERAH [Ugarit Mitolojisi] Ay tanrısı El'e verilen isim olup ayrıca Erah, Jerah, Jarih veya Terah olarak anılmıştır.

ETEMMU [Yakındoğu Mitolojisi] Akadların toprağa gömülmemiş ölü insanların ruhlarına verdiği isimdir. Yeryüzünde dolaşarak insanlara zarar veren Etemmuların Sümerce karşılığı 'Gidim'dir.

ETEOKLES [Yunan Mitolojisi] **1.** Oidipus ile İokasta'nın oğlu ve Antigone, İsmene ve Polyneikes'in erkek kardeşidir. Oidipus ensest ilişkisi ortaya çıkıp da oğullarınca Thebai'den sürüldüğünde kendisiyle ilgilenmeyen oğullarını birbirlerini kendi elleriyle öldüreceklerini söyleyerek lanetlemiştir. Kardeşler Thebai kentinin yönetiminde anlaşamamış Polyneikes, Eteokles'in tahta geçmesine başta göz yummuş veya sıranın kendisine geleceğini sanarak razı olmuşsa da kentten kovulmuştur. Bunun üzerine Polyneikes, Adrastos'un yardımıyla Thebai üzerine sefer düzenlemiş, iki kardeş savaş meydanında ölmüşlerdir. Savaşı Thebai tarafı kazandığı için Eteokles onuruna görkemli bir cenaze töreni düzenlenmiştir.

2. Andreus ile Evippe'nin (veya Kephisus) oğlu olup, Boeotia'da Kharitler'e ilk sunu sunan kişi kabul edilmektedir (Paus. ix. 34. 5, 35. 1).

ETHEMEA [Yunan Mitolojisi] Kos adası kralı Merops'un karısı olan bir su perisinin adı olup maiyetinden ayrıldığı tanrıça Artemis tarafından öldürülmüştür.

ETHLİNN [Kelt Mitolojisi] İrlanda halkının inanışında bir ay tanrıçasının adıdır.

ETHNE Bkz. Ethniu

ETHNİU [Kelt Mitolojisi] Fomoryalıların lideri Balor'un kızı, Tuatha Dé Danan kabilesinden Kian'ın karısı ve Lugh'un annesinin adıdır. Başlangıçta iki hanedan üyesinin evlilik ittifakı örneklerinden biri olan öyküsü zamanla değiştirilmiş olup, İrlandalı dilbilimci John O'Donovan'ın (1806-1861) 1835'de derlediği bir öyküde Balor bir druidin "kızının doğuracağı erkek çocuğun kendisini öldüreceği" kehaneti üzerine Ethniu'yu 12 rahibenin gözetiminde Tory adasında kuleye hapsederek erkeklerden uzak tutmaya çalışmıştır. Zamanında kendisinden sihirli ineği çalan Balor'dan intikam almak isteyen Kian kadın kılığında kuleye sızmış ve Ethniu'yu baştan çıkarmıştır. Balor, 3 torunu olduğunu öğrenince hepsinin boğulması talimatını emretmişse de çocuklardan Lugh kurtulmayı başarmış, büyüdüğünde Balor'u öldürmüştür.

ETHON [Yunan Mitolojisi] **1.** Prometheus'un ciğerini yiyen kartalın adıdır.

2. Hektor'un atlarından birisidir.

ETİAİNEN Fin halkının inanışında şamanlar veya sıkıntı içindeki kişilere yardıma giden bir ruhun adıdır.

ETİAS [Yunan Mitolojisi] Aeneas'ın kızı olup, Etis kentine adını vermiştir (Pausanias, III, 22)

ETİMMU [Mezopotamya Mitolojisi] Akad halkının inanışında bir yer altı ruhunun adı olup, Sümer karşılığı Gigim'dir.

ETİYOPYA MİTOLOJİSİ Kuzey Etiyopya'da MS 100-600 yılları arasında Aksumite krallığı hüküm sürmüş olup krallığın merkezi olan Aksum kentinin Süleyman (Solomon) ile Seba melikesi Belkıs'ın oğlu olduğuna inanılan I. Menelik tarafından kurulduğuna inanılmaktaydı. Etiyopya halkları günümüzde büyük ölçüde Hristiyan ve İslam dinlerine inanmaktaysa da bazı kabileler (%2.6) hala geleneksel Afrika dinlerine bağlılığını sürdürmektedir. Bunlardan Burji-Konso kabilesi bulutlarda yaşadığına inandığı İllalei ve Wak adını verdiği bir tanrıya inanmaktadır. Yeryüzü, gökyüzü ve yıldızları yaratan İllalei ilk insana bir tabut yapmasını emretmiş, içine girdiği tabutla birlikte gömülmüştür. Tanrı 7 yıl boyunca ateş yağmuru yağdırarak dağları biçimlendirdikten sonra yeniden dünyaya dönmüş, ilk iş olarak yalnızlık çeken ilk insana kendi kanından bir kadın yaratmıştır. Tek tanrılı dinler öncesi Etiyopya'da (Aksumite krallığı) savaş tanrısı Mahrem en önemli tanrı kabul edilmekte olup ayrıca deniz tanrısı Beher, yıldız tanrısı Astar, yeryüzü tanrısı Medr ve yeraltı dünyası tanrısı Oromo'ya da ibadet edilmekteydi.

ETNA [Yunan-Roma Mitolojisi] Sicilya'nın doğu sahilinde bulunan yanardağın ateş tanrısı Hephaesthus'un demirci ocağı olduğuna, dahası Zeus'un Titanları hapsettiği yerin üzerinde yer aldığına inanılmaktadır. Etna yanardağı adını Aetna adlı kızdan almaktaydı. Bkz. Aetna

ETRAH Bkz. Eterah

ETROG Yahudilerin Şukot (Çardak Festivali) bayramında, bayram buketine konulan bir greyfurt çeşidinin adıdır. Mezar taşlarında ve tarihi kalıntılarda sık rastlanılan bir semboldür.

ETRÜSK MİTOLOJİSİ MÖ 10-1. yüzyıllar arasında Orta İtalya ve Kuzey İtalya'nın batı kıyıları ile sınırlarını oluşturan Arno ve Tiber nehirleri arasında gelişen bir uygarlık olup, adları Yunanlılarca Tirhen denizine ve Romalılarca Toskana vadisine verilmişti. Eski Romalılar tarafından Etruski veya Tuski, Eski Yunanlar tarafından Tyrrhenoi olarak adlandırılan bu halk kendini Rasenna veya Rasna olarak adlandırmaktaydı. MÖ 800 tarihinden itibaren izlerine rastlanılan Etrüsklerin MÖ 396 yılına dek Veii kentini yönettiği, kendilerine özgü Hint-Avrupa kökenli olmayan bir dili konuştukları bilinmektedir. Herodot (Tarih 1.94), kendi kızlarını fahişe olarak yetiştirmeleri dışında adetleri Yunanlara benzeyen, gümüş ve altın sikkeleri ticarette ilk olarak kullanan halk olarak tanımladığı Lidyalıların Tyrrhenia'yı kolonize ettiğini bildirmiştir. Etrüsk diline ait önemliyi bilgi 1964 yılında Caere'de bulunan Etrüskçe-Fenikece tabletlerden elde edilmişse de Etrüsk dili hala gizemini korumaktadır. 2004 yılında Ferrara Üniversitesince 80 Etrüsklünün iskeletinden alınan örneklerden yapılan DNA analizinde yüksek oranda haplogroup G taşıyan Etrüsklülerin Anadolu halkıyla yakın akraba olduğu ortaya çıkmıştır.

Yunanlılar, Romalılar, Kartaca ile komşu ve çağdaş olan Etrüskler korsan korkusundan kıyılardan birkaç km uzakta kurulmuş Populonia, Cerveteri ve Tarqunia gibi çok sayıda bağımsız liman kentine sahipti. Madenleri gemiler vasıtasıyla bu kıyı kentlerinden ihraç eden Etrüsk nüfusu özellikle MÖ 4.-1 yüzyıllar arasında Arezzo, Chiusi, Fiesole, Perugia, Volterra ve Vulci gibi iç kesimlerdeki kentlerde yoğunlaşmaya başlamıştır. MÖ 2-1. Yüzyıllar arasında gerçekleşen savaşlarda büyük ölçüde yok edilen Etrsüklerden geri kalanları Roma dil ve kültürüne asimile olarak tarih sahnesinden silinmiştir.

Din

Etrüskler dillerini Yunan alfabesiyle yazıya dökmekle kalmamış, Yunan din ve kültürünü de büyük ölçüde benimsemiştir. Son derece dindar olan Etrüsk halkı kehanet ve büyüye inanmakta, cenaze törenlerine büyük önem vermekteydi. Etrüsk mezar odaları, çanak çömlekleri ve bronz eşyaları Yunan mitolojisinden beslenmiş olmakla birlikte Etrüsk sanatı Yunanlarınkinden farklı olarak daha çok öteki dünya ile ilişkilidir. Etrüskler Mısırlılar gibi ölümden sonra yaşama inanıyor olup, mezarları bu yüzden evlerinden bir daha güzel ve konforluydu. Özellikle zenginlerin mezar odaları ihtişamlı mobilyalar ve dekoratif eşyalarla süslenmekte, aile mezarlarına büyük önem vermekteydi. Cerveteri (Caerae) limanındaki Pyrgi tapınağında bulunan üç altın tablet Etrüskçe ve Fenikece iki dilli olup, Caerae kralınca tanrıça Uni'ye (Astarte) adanmışlardır. On binden fazla Etrüskçe yazıt günümüze ulaşmış olup, bunlardan Etrüsk din ve tanrıları hakkında pek çok şey öğrenilmiştir.

Çoktanrılı Etrüsk dininde tapınılan tanrılar hakkında Etrüsk mücevheri, ayna ve diğer sanat objelerinde tasvir edilen sahneler ile tanrılara adanan hediyelerdeki adak kitabelerden fikir sahibi olabilmekteyiz.

Etrüsklerin güneş tanrıları Katha ve Usil, ay tanrısı Tivr, aşk tanrıçası Turan, halk tanrısı Selvan, ölüm tanrıçası Maris ve savaş tanrıçası Leinth gibi kendine özgü tanrıları bulunmaktayken zamanla Yunan tanrılarını da kendi panteonlarına kabul ederek karmaşık söylenceler oluşturmuşlardır. Yunan mitolojisindeki bazı karakterler isimleri değiştirilmeden doğrudan kabul edilmişlerdir ki yeraltı dünyası iblisi Kharu (Yunanca Kharon) ve kâhin Khalkas bunların bazılarıdır. Etrüskler benzer şekilde Yunan ve Roma söylencelerini kendi tanrı ve kahramanlarına uyarlamışlarsa da Etrüsk tanrı ve tanrıçalarının kimi zaman aynı adı taşısalar bile Yunan tanrılarıyla birebir örtüşmediği ortadadır.

ETSA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] And dağlarında yaşayan Jivaro halkının inanışında yaratıcı tanrı Kumpara'nın oğlu olan güneş tanrısının adıdır. Ay tanrıçası Nantu ile birlikte Kumpara'nın başlattığı yaratılış sürecini devam ettirmiştir.

ETSAİ [Bask Mitolojisi] Bir mağarada yaşayan ruhun adı olup, Bask dilinde 'şeytan' anlamına gelmektedir.

ETSANATLEHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında gök ve yeryüzünün yaratılmasına yardım eden bir yaratıcı tanrıçanın adı olup, Ahsonnutli, Beyaz kabuk Kadın ve Değişken Kadın adlarıyla da bilinmektedir. Toprakla özdeşleştirilen Yolkai Estsan'ın ikiz kız kardeşi ve güneşin karısı olan tanrıça yağmur gibi yeryüzü olaylarının yanı sıra yeryüzünde bereket ve üretim ile ilişkilendirilmekteydi.

ETUGEN [Moğol Mitolojisi] Adını kutsal dağ Ötüken'den alan Moğol yeryüzü tanrıçasının adı olup, "kuvvet toprağı" adı verilen mevkiden alınan toprak yenilerek onore edilmekteydi. Bir başka yeryüzü tanrıçası Altan-Telgey ile ilişkisi açık olmayıp, depremlere sebep olduğuna inanılmaktaydı.

ETZALKUALİTZİ [Aztek Mitolojisi] Yağmur tanrısı Tlalok'un onuruna Mayıs ayının rotasında düzenlenen bir festivalin adıdır.

ETZEL [Germen Mitolojisi] Hun Atilla veya Attila'nın Nibelungenlied'de geçen adı olup, Helche ile Siegfried'in dul karısı Krimhild'in kocası, Brodelin'in kardeşi, Helche'den Porte ile Scharpfe'nin babası, Krimhild'den Ortlieb'in babasıdır. Volsunga Saga'da Kriemhild Gudrun, Atilla ise Atli olarak anılırken Thidreks Saga'da Attila karısı ise Erka adıyla anılmıştır. Bkz. Attila

ETZEMMU [Mezopotamya Mitolojisi] Akad halkının inanışında atalarla ilişkilendirilen bir ruhun adı olup, 'iskelet' anlamına gelmekteydi. İbranice'de "ölülerle konuşan medyum" anlamına gelen İtztizim kelimesinin de kökenidir.

EUADNE [Yunan Mitolojisi] **1.** İphis veya Philax'ın kızı, Kapaneus'un karısının adı olup, kocasının ölümünün ardından kendini yakarak intihar etmiştir (Apollod. iii. 7. 1, Hygin. Fab. 256, Virg. VI, 447).

2. Poseidon ile Pitane'nin kızı olup, doğumundan hemen sonra Arkadia kralı Aeptyus tarafından alınıp büyütülmüş, tanrı Apollon'dan Jamus'u doğurmuştur (Pind. Ol. vi. 30; Hygin. Fab. 175).

3. Strymon ve Neaera nehirlerinin su perisi kızı olup, Argus'un karısı, Ekbasus, Peiras, Epidaurus ve Kriasus'un annesidir (Apollod. ii. 1. 2)

EUAEKHİNE [Yunan Mitolojisi] Megarius'un kızı, Alkathous'un karısıdır. Alkathous, Kithaeroniya aslanını öldürünce kendisine ödül olarak verilmiştir.

EUANDROS [Yunan Mitolojisi] **1.** Sarpedon'un oğlu Euandros'un takma adıdır.

2. [Roma Mitolojisi] Roma civarında bulunan Pallantium tepesine adını veren aynı isimli köyün kurucusunun adıdır. Bir söylenceye göre Hermes ile Telpousa'nın oğlu olan bir Arkadialıdır.

EUANTHES [Yunan Mitolojisi] Dionysos ile Ariadne'nin oğlu, Maron'un babasıdır.

EUBOEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Asopus ile Metope'nin kızı olup, Euboea adasının ad vericisidir.

2. Asterion nehrinin kızı bir su perisi olup, tanrıça Hera'nın dadılarından birisidir (Paus. ii. 17. 2).

3. Phorbas'ın karısı, Triopas'ın annesidir.

EUBOULEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Trokhilus'un oğlu veTriptolemos'un erkek kardeşi olup Argos'tan kaçıp Attike'ye sığınmak zorunda kalmıştır (Paus. i. 14. 2.).

2. Hades'in Persephone'yi yeraltına kaçırdığı bölgede sürüsünü barındıran bir domuz çobanının adı olup, hayvanlarının bir bölümü de tanrılarla birlikte yeraltına inmiştir.

EUDORA [Yunan Mitolojisi] Nereus ile Doris'in kızları olan 50 Nereid'den birisinin adıdır (Hes. Theog. 244; Apollod. i. 2. 7).

EUDORUS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Polymela'nın oğlu olup, dedesi Phylas tarafından büyütülmüştür. Troya savaşında Akhilleus'a eşlik etmiş, Patroklus'un son dövüşünde yan yana savaşmış bir Myrmidon komutanı olup Pyraekhmus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xvi. 179).

EUDROMOS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

EUENOR [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un karısı ve Atlas'ın annesi olup Atlantis'in yerli halkındandır.

EUGPAMOLAK MANOBO [Filipinler Mitolojisi] Bagopo halkının inanışında gökyüzünde yaşayıp insanları gözetleyen yaratıcı tanrının adı olup onuruna kurban sunulan kanlı ayinler gerçekleştirilmekteydi.

EUHEMERUS MÖ 4. yüzyılın sonlarında yaşamış Yunan yazar Makedonya kralı Cassander'in sarayında görev yapmış olup, Gizli Tarih adlı çalışmasında Yunan panteonundaki tanrıların

başlangıçta insan olup zamanla tanrılaştırıldıklarını iddia etmiştir.

EUHİOS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un lakaplarından birisidir.

EUİNOS [Yunan Mitolojisi] Ares ile Demonike'nin oğlu, Marpessa'nın babası olan Aitolia kralının adıdır. Kızının taliplerini öldürerek kurbanlarının kafataslarını Poseidon tapınağında biriktirmekteydi. Poseidon'un yardım ettiği İdas, kanatlı bir arabayla Marpessa'yı kaçırınca kederli baba kendisini Lykormas nehrine atarak boğulmuştur.

EUİPPE [Yunan Mitolojisi] Odysseus'u konuk eden Epirus kralının kızı olup kahramandan Euryalos adlı oğlu olmuştur. Büyüdüğünde babasını görmeye İthaki'ye giden çocuğu kıskanan Penelope, Odysseus'u kandırarak çocuğunu öldürmesini sağlamıştır.

EUİPPUS [Yunan Mitolojisi] Thestius ile Eurythemis'in oğludur.

EUKHE Dileğinin gerçekleşmesi karşılığında Tanrı'ya bir şeyler vereceğini vaat etme yani 'adak' eski Yunan dininin en temel uygulamalarındandır.

EUKHENOR [Yunan Mitolojisi] Koeranus'un torunu ve kâhin Polyeidos'un oğlu olup, babasının uyarmasına rağmen Troya'ya gitmiş, Paris tarafından oklanarak öldürülmüştür (Paus. i. 43. 5, Hom. İl. xii. 663).

EULİMENE [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Kydon'un kızı olup, bir halk ayaklanmasını son erdirebilmek için kâhinler kızın kurban edilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Kızın öldürülmesinin ardından karnı yarılınca hamile olduğu ortaya çıkmıştır.

EUMAEUS [Yunan Mitolojisi] Eumaeus, Syrie adası kralı Ktesius'un oğlu olmasına karşın Fenikeli denizcilerce baba ocağından kaçırılıp Odysseus'un babası Laertes'e köle olarak satılmıştır. Domuz çobanı olan Eumaeus Odysseus'un yokluğunda efendisinin memleketi olan İthaka'da kralın mülklerini yokluğunda korumaya çalışmıştır. Çeşitli maceralardan sonra ülkesine dilenci kılığında geri dönen efendisini tanımamışsa da onu iyi karşılayıp rakiplerini öldürmesine yardım etmiştir (Hom. Od. xv. 403).

EUMELUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Admetus ile Alkestis'in oğlu olup, Pherae, Boebe, Glaphyrae ve İolkus'tan kalkan 11 gemiyle birlikte Troya Savaşına katılmıştır. İkarius'un kızı İphthime ile evli olan Eumelus olağanüstü atlarını Patraklus'un cenaze oyunlarında ödül olarak ortaya koymuştur (Hom. Il. ii. 711, 714, 764, xxiii. 375, 536, Od. iv. 798).

2. Apollon tarafından kuşa dönüştürülmüş Botres'in babasının adıdır.

EUMENİDES [Yunan Mitolojisi] Erinyeler için kullanılan bir terim olup 'iyi akıllı' veya 'yalvaranların koruyucusu' anlamına gelmekteydi.

EUMOLPİD [Yunan Mitolojisi] Eumolpos'un çocukları olarak anılan Eleusis rahiplerine verilen isimdir.

EUMOLPUS [Yunan Mitolojisi] Antik Eleusis kentinde yaşayan Eumolpid kabilesinin atası olup Pausanias'a göre Poseidon ile Khione'nin oğludur. Baldızına tecavüze kalkıştığı için Trakya kralı Tegyrios'un yanına sürgüne gönderilmiş ve Tegyrius'un ölümünün ardından kral olmuştur.

EUNEUS [Yunan Mitolojisi] İason ile Hypsipyle'nin oğlu olup Lemnos adasının kralıdır. Söylenceye göre Lemnoslu kadınların kocalarını öldürmelerinin ardından Argonautlar adaya uğrayınca İason ve adamlarının adalı kadınlarla birlikte olmuş bu olayın Euneos ardından doğmuştur. Euneus, Troya'ya saldıran Yunanlılara şarap sağlamış, ölü küllerinin saklandığı bir ayaklı vazo karşılığında Patroklus'tan Lykaon'u satın almıştır (Hom. Il. vii. 468, xxiii. 741).

EUNOMİA [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Themis'in kızları üç Horae'den birisinin (diğerleri: Eirene "Barış" ve Dice "Adalet") adı olan, düzen ve yasa tanrıçasıdır.

EUNOMOS [Yunan Mitolojisi] Kalydon kralı Oineus'un adamlarından Arkhiteles'in oğlunun adıdır. Herakles'e şarap ikram ederken yanlışlıkla kahramanın ayaklarına dökmüş, Herakles bir anlık kızgınlıkla delikanlıyı tokatlayıp ölümüne sebep olmuştur (Apollod. ii. 7. 6).

EUNOSTUS [Yunan Mitolojisi] Elieus ile Skias'ın oğlu olan Boeotialı bir kahramanın adıdır. Kolonus'un kızı Okhne'nin aşkına karşılık vermeyince kızın iftirasına uğramış ve kızın erkek kardeşlerince öldürülmüştür. Olaydan sonra vicdan azabı çeken Okhne kendini bir kayalıktan aşağı fırlatarak intihar etmiştir.

EUPAİ [İnka Mitolojisi] Çocukların kurban edildiği bir yeraltı tanrısının adıdır.

EUPALAMUS [Yunan Mitolojisi] Erekhtheus'un oğlu ve kimine göre Daedalus'un babasıdır.

EUPEİTHES [Yunan Mitolojisi] Penelope'nin taliplerinden Antinous'un babasının adıdır (Hom. Od. XXIV, 469).

EUPHEME [Yunan Mitolojisi] **1.** Musaların bakıcısı olan bir su perisinin adı olup, Pan'dan Krotus'u doğurmuştur (Paus. ix. 29. 3).

2. Güzel söz söyleme sanatının kişileştirilmiş formu olup Hephaestus ile Aglaia'nın kızı kabul edilmekteydi.

EUPHEMOS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Europa'nın oğlu olup Argo gemisinin dümencisidir. Medea bir gün Libya kralı olacağı kehanetinde bulunmuşsa da ancak torunlarından Battus bu kehaneti gerçekleştirerek Libya'ya gitmiş ve Kyrene kentini kurmuştur.

EUPHROSYNE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Eurynome'in kızları olan 3 zarafet tanrıçasından birisinin (diğerleri: Aglaea "ihtişam" ve Thalia "bolluk") adı olup, Yunanca 'mutluluk' anlamına gelmektedir.

EUPHORBUS [Yunan Mitolojisi] Troyalı Panthous'un oğlu ve Hyperenor'un kardeşi olup, savaşta Patroklos'u yaralamayı başarmışsa da Menelaos tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xvi. 806, xvii. 60).

EUPHORİON [Yunan Mitolojisi] Akhilleus ile Helena'nın yavrusu olan kanatlı, doğaüstü bir varlığın adıdır. Zeus ona âşık olmuşsa da Euphorion ondan kaçmış, Melos adasına sığınmış, öfkelenen Zeus tarafından yıldırımla öldürmüştür.

EUPHRATES [Yunan Mitolojisi] Karısının yanında uyuyan oğlu Aksourtas'ı yabancı sanıp öldürdükten sonra hatasını anlayıp pişmanlıktan kendisini Medes nehrine atan bir adamın adıdır. Medes nehri bu olaydan sonra Euphrates (Fırat) olarak anılmıştır.

EURAKUİLO [Yunan Mitolojisi] Kuzeydoğu rüzgârının kişileştirilmiş formudur.

EURİ [Bask Mitolojisi] Yağmurun ruhunun adı olup, ruhun reenkarne olması ve bitkilerin boy atmasına yardım etmektedir.

Europa ile boğa formundaki Zeus

EUROPA [Yunan Mitolojisi] **1.** Avrupa kıtasına ismini vermiş Fenikeli bir kızın adı olup, Poseidon'un oğlu ile Tyros kralı Agenor'un kızıdır. Zeus görüp beğendiği kıza beyaz bir boğa kılığında yaklaşmakla kalmamış, sırtına alarak Fenike'den Girit adasına kaçırmış, çiftin Minos, Sarpedon ve Radamanthys adlı üç oğlu olmuş, bunlardan Minos Girit adasına hükmetmeyi başarmıştır. Kızı kaçırılan Agenor oğulları Kadmus, Phoenix, Kylix, Thasus ve Phineus'u Europa'nın peşinden yollamışsa da çocuklar kızı bulmayı başaramadıkları gibi her biri farklı bir ülkeye yerleşmiş ve geri dönmemiştir (Apollod. iii. 1. 1; Herod. i. 173; Paus. vii. 4; Hygin. Fab. 178).

2. Tityus'un kızı ve Poseidon'dan olma Euphemus'un annesinin adıdır (Pind. Pyth. iv. 46).

3. Okeanos ile Tethys'in kızlarından birisinin adıdır (Hes. Theog. 357).

4. Demeter'in adlarından birisidir (Paus. ix. 39. 4).

EUROS [Yunan Mitolojisi] Yunan anakarasına ılık hava ve yağmur getiren doğu rüzgârı (keşişleme) tanrısı olup Eos ile Astreus'un oğludur. Temizleyen anlamında Argestes lakabıyla da anılan tanrının Roma mitolojisindeki karşılığı Vulturnus'dur.

EURYALE [Yunan Mitolojisi] Üç Gorgon canavarından birisinin adıdır (Diğerleri: Sthenno, Medusa).

EURYALOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai kentine sefer düzenleyen yedi kahramanın oğullarından (Epigonoi) birisinin adı olup hem Truva Savaşına hem de Argo seferine katılmıştır.

2. Odysseus ile Euippe'nin oğlu olup babası tarafından öldürülmüştür.

EURYBATUS [Yunan Mitolojisi] Troya savaşı öncesinde Yunan ordusundaki habercilerden birisidir (İlyada I, 320; II, 184).

EURYBİE [Yunan Mitolojisi] Pontos ile Gaia'nın kızı olup Titan Krios'tan Astraios, Pallas ve Perses'i dünyaya getirmiştir.

EURYDİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Orpheus'un bir ağaç perisi (Dryad) olan karısının adıdır. Aristaeus'tan kaçarken bir yılan tarafından ısırılınca ölmüş, Orpheus yeraltı dünyasına inerek karısını kadının yukarı çıkarken geriye bakmama sözü karşılığında karısını kurtarma teşebbüsünde bulunmuşsa da Eurydike yolda dayanamayıp arkasına bakınca sonsuza dek ölüler dünyasında kalmıştır.

2. Thebai kralı Kreon'un karısı olup oğlu Haimon ölünce kendisini asarak intihar etmiştir.

3. Lakedaimon ile Sparta'nın kızı, Akrisios'un karısı ve Danae'nin annesidir (Apollod. ii. 2. 2, iii. 10. 3; Paus. iii. 13. 6).

4. Danaidlerden birisinin adıdır (Apollod. ii. 1. 5).

5. Adrastus'un kızı ve Laomedon'un annesidir (Apollod. iii. 12. 3).

6. Klymenus'un kızı ve Nestor'un annesidir (Hom. Od. iii. 452).

EURYGENEİA [Yunan Mitolojisi] Bir söylencede Oidipus'un İokaste'den sonra evlendiği karısı olup Eteokles, Polyneikes, Antigone ve İsmene'nin annesidir.

EURYKLEA [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un sütannesi olup, Odysseus'un babası Laertes'in kölesidir. Türlü maceralardan sonra evine dönen Odysseus'u ilk tanıyan kişi olmuştur (Odysseia I, 429; XIX, 353).

EURYLOKHOS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un seyahatinde yardımcısı ve kız kardeşi Ktimene'nin kocasıdır. Odysseia'da seyahat arkadaşlarından farklı olarak büyücü Kirke'nin sarayına girmemiş bu yüzden hayvana dönüştürülmekten kurtulmuşsa da Sicilya'da boğularak ölmüştür (Hom. Od. x. 203, xi. 23, xii. 339).

EURYMAKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Penelope'nin taliplerinden birisi olup, Odysseus tarafından oklanarak öldürülmüştür (Paus. vi. 21. 6).

2. Amphion ve Zethus'un Thebes kuşatması sırasında öldürülen bir Phleg prensinin adıdır.

EURYMEDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Bir söylenceye göre Hera'ya tecavüz ederek Prometheus'un doğmasını sağlayan, dünyanın öteki ucundaki devler ülkesinin kralının adıdır.

2. Minos ile su perisi Paria'nın oğlu, Nephalion, Khyrses ve Philolaos'un kardeşidir.

3. Hephaestus ile Kabeiro'nun oğlu, Alkon'un kardeşidir.

4. Ptolemaeus'un oğlu, Agamemnon'un arabacısıdır (Hom. Il. iv. 228).

EURYMUS [Yunan Mitolojisi] Kastor'a iftira attığı için Polydeukes tarafından öldürülen bir Olenoslunun adıdır.

EURYNOME [Yunan Mitolojisi] **1.** Pelasgların ana tanrıçaya verdiği isim olup, boşluktan çıktıktan sonra deniz ve karaların ayrılması sırasında dans etmeye başladığı, dansıyla kuzey rüzgârını yarattığı, güvercine dönüşerek Ophion adlı yılanla birleştiği bu olayın sonucunda yaratılışı sağlayan kozmik yumurta doğurduğuna inanılmaktaydı. Yunan mitolojisinde bu söylence Okeanus'un kızlarından birisi olarak anılmış, Kronos ve Rhea'dan önce Olympos dağında Ophion ile birlikte Titanlara hükmettiği ama Kronos tarafından Tartarus'a atıldığı şeklinde değiştirilmiştir (Apollon. Rhod. i. 503; Tzetz. ad Lycoph. 1191). Euronyme adının sonrasında Arkadia'da Artemis için lakap olarak kullanıldığı ve yarı balık yarı insan formunda tasvir edildiği bilinmektedir (Paus. viii. 41. 4.).

2. Okeanos ile Tethys'in kızlarından birisi (Okeanid) olup Zeus'tan Kharitleri ve nehir tanrısı Asopos'u doğurmuştur (Hes. Theog. 908, Apollod. iii. 12. 6).

3. İphitus'un kızı ve Talaus'tan Argos kralı Adrastus'un annesidir (Hyginus, Fabulae, 70).

4. Harmonia'nın hizmetçilerinden birisinin adıdır (Nonnus, Dionysiaca, 41. 312).

5. Megara kralı Nisus'un kızı olup, Poseidon veya Glaukus'tan Bellerophon'u doğurmuştur. Bazı kaynaklarda Euryneme olarak da geçmektedir.

EURYNOMUS [Yunan Mitolojisi] Delphi halkının inanışında mezarları kazıp taze cesetleri yiyen bir iblisin adıdır (Pausanias, X, 28).

EURYPLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thestius'un oğlunun adı olup, Meleager tarafından öldürülmüştür.

2. Telephus ve Astyokhe'nin oğlu olup Neoptolemus tarafından öldürülmüştür (Odysseia XI, 520).

3. Euaemon and Ops'un oğlu olan bir Teselya kralının adıdır. Troya savaşı sırasında 40 gemilik filonun komutanı olarak kahramanca savaşmış, Hypsenor, Melanthos ve Apissaon'u öldürmüş, Paris tarafından yaralandığında Patroklus tarafından iyileştirilmiştir Hom. İl. xi. 841, xv. 390; Hygin. Fab. 81).

4. Libya'da Kryene ülkesinin kralı olan Poseidon'un oğullarından birisi olup bir söylenceye göre Triton'un kardeşidir.

5. Poseidon ile Astypalaea'nın oğlu olan Kos kralıdır. Troya seferi dönüşünde Kos'a uğrayan Herakles tarafından öldürülmüştür.

EURYSAKES [Yunan Mitolojisi] Telamon'un oğlu Ajax ile Troyalı Tekmessa'nın oğlunun adı olup, dedesinin ardından Salamis kralı olmuştur.

EURYTE [Yunan Mitolojisi] Portheus'tan Oeneus'u doğuran bir su perisinin adıdır.

EURYSTHENES [Yunan Mitolojisi] Sparta kraliyet ailesinin atasıdır.

EURYSTHENİDAİ [Yunan Mitolojisi] Sparta kralı Eurysthenes ile oğlu Agis'in soyundan gelenlerin adıdır.

EURYSTHEOS [Yunan Mitolojisi] Sthenelus'un oğlu olan Miken kralının adıdır. Zeus'un Perseus'un soyundan ilk doğacak kişinin Miken kralı olacağı kehaneti üzerine kıskanç Hera, Herakles'in doğumunu geciktirip Eurystheos'un erken doğmasını sağlamıştır. Herakles, Minyai seferinden döndükten sonra Hera tarafından delirtilip çocuklarını öldürünce Pythia'ya akıl almaya gitmiş o da kahramana Tirynis'e gidip Eurystheos'un hizmetine girmesini tavsiye etmiştir. Eurystheos, Herakles'in iktidarını zorla elinden almasından korktuğundan şehre girmesine izin vermemiş, habercisi Kopreus aracılığıyla kahramanı tanrısallaştıracak bir dizi görev vermiştir. Herakles, görevlendirildiği olağanüstü zorlukta işleri başarıyla yerine getirmesine rağmen hak ettiği saygıyı görmeyince, Eurystheos'un oğullarını öldürmüş ve Atina'ya sığınmış, bu yüzden Atina'ya saldıran Eurystheos savaş sırasında öldürülmüştür.

EURYTHEMİS [Yunan Mitolojisi] Thestius'un karısı, Althaea, Euippus, Eurypylus, Hypermnestra, İphiklus, Leda, Pleksippus ve Tokseus'un annesidir.

EURYTİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Troyalı bir okçunun adıdır (Vergilius V, 514)

2. Geryon'un sürüsünü koruyan savaş tanrısı Ares'in oğludur.

3. Teselyada bulunan Lapiths şehrinin kralı Pirithous'un evleneceği kız Hippodamia'yı düğün sırasında kaçırmaya kalkınca kentaurlar ile Lapithliler arasında savaş çıkmasına sebep olan kentaurun adıdır.

4. İrus ve Demonassa'nın oğlu, Aktor'un torunu olup, Argonautlardan birisidir (Hygin. Fab. 14; Apollon. Rhod. i. 71). Peleus ülkesinden kovulduğunda Eurytion'un yanına sığınarak kızı Antigone ile evlenmiştir. Bununla birlikte Peleus Kalydonya yaban domuzu avında yanlışlıkla kayınpederini vurarak ölümüne yol açmıştır (Apollod. iii. 13. 1).

5. Herakles tarafından öldürülen bir kentaurun adıdır 8 (Apollod. ii. 5. 4).

EURYTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Teselya'da bulunan Oikhalia kentinin kralı olup, Stratonike ile okçuluğuyla ünlü Menelaos'un oğlu, Antiokhe'nin kocası, Deion, Klytios, Toxeus ve İphitos'un babasıdır (Diod. iv. 37).

2. Aktor ile Molione'nin oğlu, Kteatus'un ikiz kardeşidir (Hom. Il. ii. 621).

3. Uranos ile Gaia'nin oğlu olan devlerden birisinin adı olup, Tanrılarla Titanların savaşı sırasında Dionysos tarafından öldürülmüştür.

4. Hermes ile Antianeira'nın oğlu, Ekhion'un kardeşi olup kimi kaynaklarda Erytus adıyla kayıtlıdır (Hygin. Fab. 14, 160, Pind. Pyth. iv. 179).

EUSTACE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Bedgrayne savaşında bastırdığı ayaklanmanın lideri olan Cambenet Dükünün adıdır.

EUSTACE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Avcıların koruyucusu kabul edilen bir azizin adı olup, yortu günü 20 Eylül'dür. Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda yazdığı "Altın Efsane" adlı

çalışmasında imparator Trajan döneminde Placidus adlı askerin ormanda avlanırken peşine takıldığı bir geyik sayesinde İsa peygamberin hayli ile karşılaşıp imana geldiği, eve dönünde karısı ve oğullarını da Hıristiyan yaptığı Roma tanrılarına sunu sunmayı reddince din değiştirdikleri ortaya çıkan ailenin tümünün öldürüldüğü kaydedilmiştir.

Euterpe

EUTERPE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Mnemosyne'nin kızı dokuz ilham perisinden (Bkz. Muse) müzik ve lirik şiirin ilham perisi olup, adı Yunanca 'sevinç veren şey, haz, keyif' anlamına gelmekteydi. Strymon nehri tarafından gebe bırakılan Euterpe'nin Rhesus adlı bir oğlu olmuştur. Euterpe genellikle aulos adlı flütü elinde tutarken veya çalarken tasvir edilmektedir.

EUTHYMOS [Yunan Mitolojisi] Temesa kentini Alybas adlı bir iblisten kurtaran Güney İtalyalı bir kahramanın adıdır. Bu iblis, Odysseus'un bir kıza tecavüz ettiği için halk tarafından öldürülen yol arkadaşı Polites'in ruhuydu (Hom. Od. X, 224, Strabon VI, 255).

EV İYESİ Azeri halkının inanışında kısa boylu bir erkek olarak tasvir edilen evin koruyucu ruhunun adıdır. Eve girenler eğer selam vermezse ev iyesi küsüp evi terk ederler böylece evin bereketinin de kaçacağına inanılırdı. Nogaylarda 'Uy İyesi', Volga Türklerince Öy öyesi adı verilen bu yaratık insanlar düşman ve zararlı yaşlı ve zayıf bir kocakarı olarak tasvir edilirdi. Durup dururken bağırarak insanları korkutur. Kazan Tatarları ve Başkurtlarda iyi kalpli bir kadın olarak tasvir edilip 'Oy İyesi' olarak adlandırılır. Bkz. İye, Domovoi

EVADNE [Yunan Mitolojisi] **1.** Deniz tanrısı Poseidon ile Pitane'nin kızı olup, Arkadialı Aepytus tarafından büyütülmüş, Apollon'dan hamile kalıp İamus'u doğurmuştur. Aepytus durumu öğrenince öfkesinden küplere binince kız bebeğini ormana terk etmişse de bir kâhine danışıp çocuğun babasını öğrenen Aepytus Evadne'ye bebeği gidip geri almasını söylemiştir. Evadne 5 gün boyunca arılarca beslenen bebeği eve getirmiş ve İamus (menekşelerin çocuğu) adını koymuştur.

2. Kapaneus'un karısı ile Argoslu İphis'in kızının adıdır. Kapaneus, Zeus'un yıldırımlarına hedef olunca Evadne kocasının yanan ateşine atlayarak onunla birlikte ölmüştür.

3. Asopus'un kızı, Euboea ile Aegina'nın kız kardeşidir.

4. Strymon ile Neaera'nın kızı, Argos kralı Argus'un karısı, Ekbasus, Peiras, Epidaurus ve Kriasus'un annesidir.

5. Pelias'ın kızı olup İason tarafından evlenmesi için Phokis kralı Kephalus'un oğlu Kanes'e verilmiştir (Diodorus Siculus, 4. 53. 2).

EVAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Deliliğe sebep olan bir iblis olup, 'Koşan Geyik' adlı bir kadın tarafından öldürülmüştür.

EVAKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Bakairi halkının inanışında gece ve gündüz ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

EVAN **1.** [Etrüsk Mitolojisi] Ölümsüzlüğün kişileştirilmiş formu olan bir tanrıçanın adı olup kimi zaman erkek formunda da tasvir edilmiştir.

2. [Britanya Mitolojisi] İsolde'nin yargılanması için Kral Arthur'a Cornwall yolculuğunda eşlik eden bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır.

EVANDER [Roma Mitolojisi] Mercury (Hermes) ile Themis veya Nicostrata adlı Arkadialı bir su perisinin oğlu olup, İtalya'da Pallation adlı kentin kurucusudur (Paus. viii. 43. 2). Yunanca adı Euandros 'İyi adam olup, Ekhemus ve Timandra adlarıyla da bilinen Arkadialı kahraman kente Peloponnessos'taki eski kentinin (Pallantium) adını vermiştir. Söylenceye göre Troya savaşından 60 yıl önce bir Pelasg kolonisiyle birlikte iç savaş yaşanan Arkadiadan ayrılarak İtalya'ya gelmiş, Servius'a göre annesinin kışkırtmasıyla babasını öldürdüğü için buna mecbur bırakılmıştır (Serv. ad Aen. viii. 51). Palatine tepesi eteklerinde Tiber nehri yakınlarında karaya çıkan Evander, Kral Turnus tarafından iyi karşılanmışsa da kendisini kovmaya kalkışan Praeneste kralı Herilus'u öldürdükten sonra Pallantium kentini kurmuştur. Evander'in Lupercalia festivalini başlattığına ve yazı yazmak gibi medeniyete özgü pek çok bilgiyi bölgeye taşıdığına inanılmaktadır.

EVADEAM [Britanya Mitolojisi] Bir büyücü tarafından cüceye dönüştürülen bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır. Gawain ile karşılaşınca normal haline dönmüşse de bu sefer Gawain cüce olmuştur.

EVENUS [Yunan Mitolojisi] Ares ile Demonike'nin oğlu, Alkippe'nin kocası ve Marpessa'nın babası olan bir Sicilya kralının adıdır.

EVERES [Yunan Mitolojisi] **1.** Teiresias'ın babası ve Khariklo'nun kocasıdır.

2. Herakles'in Parthenope'den doğan oğludur.

EVGEN [Britanya Mitolojisi] Joshua'nın babası olup, Arthur'un atalarından birisidir.

EVİUS [Yunan Mitolojisi] Taraftarlarının attığı çığlıklara atfen Dionysos'a verilen isimlerden birisidir.

EVLİYA [İslam Mitolojisi] Anadolu'da mucize yaratabilen, gelecekten haber verebilen, hastalara şifa dağıtabilen hatta ölüleri dirilten kısacası keramet sahibi insanların adıdır. Türk geleneğindeki evliya kavramı Kurân'daki anlamıyla Allah'ın emaneti olan dinini ve hükümlerini yeryüzünde yerine getirerek korumaya çalışan 'veli ve evliya' tanımından biraz farklıdır. Türk folklorunda evliyalar öldükten sonra bile keramet dağıtmaya devam etmekte, türbelerine giden insanlar (kısır kadınlar, hastalar, dertliler) ondan sıkıntılarına çare bulmasını dilemektedir.

EVLİYA AĞAÇ [Anadolu Mitolojisi] Ev yapımı sırasında bir ağaca kurban kesilmesi, -özellikle Alevilerin- yüksek ağaçlar karşısında boyun eğilmesi, meyveli ağacın kesilmemesi, ulu ağaçların dibinde oturulmaktan kaçınılması gibi özelliklerle kendini gösteren, kökleriyle yeraltına ulaşırken dallarıyla gökyüzüne uzanan ve tanrının gözle görünür dünyadaki sembolize haline gelen ağaçların adıdır.

EVRENSEL UYUM [Slav Mitolojisi] Tanrı Svyatogor'un sağ eliyle gökyüzünü sol eliyle yeryüzünü tutarak birbirine çarpmasının evrendeki tüm nesnelerin uyumuna yol açtığına inanılmaktadır.

EVUA [Afrika Mitolojisi] Gine halklarının inanışında bir güneş tanrısının adıdır.

EWURABA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Effutu halkının inanışında denizin ortasında bir kaya üzerinde yaşayıp, suyun yanı sıra ateş ile de ilişkilendirilen bir deniz tanrıçasının adıdır.

EX CONSENSU GENTİUM Tüm halkların ortak düşüncesi anlamına gelen Latince deyim 'Herkes Tanrıya inanıyorsa Tanrı var olmalıdır' formunda özetlenebilecek bir Aristotelesçi düşünce olmakla birlikte pagan Roma ve sonrasında Ortaçağ Avrupa'sında da benimsenmiştir.

EX NİHİLO Latince "hiçbir şeyden, yoktan" anlamına gelen kelime yaratılış söylencelerinde bir tanrının sadece aklı ve iradesini kullanarak yoktan var etmesini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bkz. Boşluk

EXCALİBUR [Kelt Mitolojisi] Arthur'un büyülü kılıcının adı olup Monmouthlu Geoffrey'in *History of the Kings of Britain* (Breton Krallarının Tarihi) adlı eserinde 'Caliburn' adıyla geçmektedir. Latince chalybs (Yunanca khalybs) 'çelik' kelimesiyle ilişkili olması muhtemeldir. Efsaneye göre Arthur daha delikanlıyken bir taşa büyüyle saplanmış bu kılıcı yerinden çıkarmaya muktedir olmuş bu sayede kral olabileceğini ispatlamıştır. Bir diğer efsaneye göre Excalibur, 'Gölün Hanımı' adlı mitolojik varlık tarafından Arthur'a verilmiş, ölümünün ardından Sir Bedivere tarafından tekrar Gölün Hanımı'na teslim edilmiştir. Eski Gal efsanelerinde ise Arthur'un kılıcının adı 'Caliburn' ve 'Caledfwlch' adıyla geçmekte ve her şeyi yok edebilen efsanevi Kelt (İrlanda) kılıcı Caladbolg/Caladbolg ile ilişkili görünmektedir.

Bkz. Clarent

EXEMPLUM Özellikle 12-15. yüzyıllar arasında din adamlarının dini veya ahlaki mesaj vermek için anlattığı öykülere verilen Latince isim olup "model" anlamına gelmektedir. Exemplumların en güzel örnekleri 1300'lerde İngiltere'de basılan *Gesta Romanorum* adlı koleksiyondur.

EVE [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Adam'ın (Bkz. Âdem) eşi ilk kadının adı olup (Bkz. Havva), Kayn, Abel ve Seth'in anasıydı.

EVNİSİEN Bkz. Efnysien

EYRİG-AAKNİH [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında hırsız ve haydutların koruyucu tanrısı olup 'gündüz ve gece gören' anlamındadır. Bazı Abhaz kabileleri Ubıhlara karşı düzenleyecekleri akınların öncesinde, koni şeklinde pişirdikleri ekmekleri bu tanrıya adayarak zafer için dua ederler, zafer sonrasında da beraberinde getirdikleri meyvelerden bazılarını, ganimet atların yelelerinden kestikleri kılları, bir tanesi Aci köyünde bulunan Eyrig-Aaknih'in kutsanmış mekânlarına bırakırlardı.

EZİLİ [Haiti Mitolojisi] İnananlarına pembe ve mavi cübbeler, parfüm ve tozlar hediye eden dişi bir ruhun adı olup, sarı tenli güzel ve çekici bir kadın formunda tasvir edilmektedir. Ezili sunaklarında bir tarak ve ruj bulundurulmakta olup, delikli bir kalp figürü ile sembolize edilmekteydi. Kimi yazarlara göre bir tanrıça üçlemesi olan Ezili "Acının Hanımı" (Mater Dolorosa) adıyla da anılmıştır.

EYÜP [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Suriye'de yaşayan, kusursuz, doğru ve zengin bir kişi olduğu anlatılan, İbrahim oğlu İshak'ın soyundan gelen, hastalık ve sıkıntılara karşı sabır konusunda örnek gösterilen bir peygamberdir. Tanah'ın Ketuvim bölümünde bulunan aynı adlı kitabında Eyüb'ün Şeytan tarafından yargılanışı, dostlarıyla acılarının kökenini ve doğasını tartışması, Tanrı uğruna verdiği mücadele ve Tanrı'yla diyalogu konu edilmektedir. Eski Ahit'te Job, Kuran ve diğer İslam kaynaklarında Eyyub ya da Eyüp adıyla kendi halkına gönderilmiş bir peygamber olarak anılmakta, sabrı ve metanetini kaybetmemesi övülmektedir. Yedi oğlu ve üç kızıyla müreffeh bir yaşam sürdürüp dürüstlüğüyle tanınan Eyüp, çocuklarının günah işlememesi için Tanrıya sürekli sunular sunmaktadır.

Şeytan bir gün Eyüp'ün zengin olduğu Tanrı'ya sadık kaldığını refahı elinden alınırsa Tanrı'ya küfredeceğini bildirince Tanrı Eyüp'ün dürüstlüğünü sınaması için Şeytan'a izin vermiştir. O günden sonra Eyüp'ün tüm mal varlığı harap olmuş, sürüleri çalınmış, koyunları yanmış, oğlu ölmüşse de adam Tanrı'dan ümidini kesmediği gibi "Bu dünyaya çıplak geldim, çıplak gideceğim. Tanrı verdi, Tanrı aldı, Tanrının adına övgüler olsun!" demiş bunun üzerine Şeytan adam ve çevresine bir insanın katlanamayacağı denli çeşitli acılar musallat etmiştir. Eyüb'ün acılarını gören üç dostu (Temanlı Elifaz, Şuahlı Bildat ve Naamalı Sofar) adamın evine ziyarete gelmiş ve yedi gün boyunca hiç konuşmadan sessizce yerde oturmuşlardır. Öykünün sonunda Eyüp eski mal varlığından fazlasına ve yeni bir aileye sahip olmuştur. Bazı yazarlar "Dürüstler

neden acı çeker?" sorusuna odaklanan Eyüp kitabının Kutsal Kitap'ın en değerli bölümü olduğunu iddia etmiş hatta İngiliz şair Alfred Tennyson (1809-1892) tarafından tüm zamanların en kıymetli şiiri olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte mitologlar Eyüb'ün öyküsünün Kutsal Kitap'tan çok önce kaydedilmiş Babil destanları ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedir.

EZDEHA [Pers Mitolojisi] Azhi Dahak'ın görünümlerinden birisi olan bir iblisin adıdır. Bkz. Ejderha

EZEKİEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bir kitap ve aynı adlı peygamber olup, esir edilerek Yahuda'dan Babil'e Çebar nehri kıyısına götürülmüştür. İslami söylencelerde Hizkil, Kuran'da Enbiyâ ve Sâd Surelerinde Zülkifl adlarıyla anılmıştır.

EZERİNES [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında göl, nehir ve derelerle ilişkilendirilen bir su tanrısının adıdır.

EZRA [Yahudi Mitolojisi] (MÖ 480–440) Babil'de oturan meşhur haham ve kâtibin adı olup, MÖ 458 yılında köylüleri olan diğer Yahudilerle birlikte Babil'den Kudüs'e dönmüş, eski Ahit'in yazmalarını toplamıştır. Esdralar olarak anılan Ezra Kitabı bu olaylar zincirini anlatmaktaysa da apokrif kabul edilmektedir. Ezra, Yahudilerin başka dinlerden kişilerle evlenmelerini yasaklamıştır. Kuran'da Tevbe Suresi'nde Üzeyir adıyla anıldığı sanılan peygamberin Yahudilerce Tanrı'nın oğlu olarak anılması Hristiyanlıkta İsa'nın tanrının oğlu kabul edilmesine benzetilir ve şirk kabul edilmiştir (Kur'an 9: 30-31).

EZUM MEZUM [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da bereket ile ilişkilendirilen İbudu'nun dişil yarısı kabul edilen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

EZZİA Bkz. Attila

F

F [Maya Mitolojisi] Savaş ve kurban tanrısı olup, Aztek tanrısı Xipe ile benzerlik göstermektedir.

FA 1. [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon ve Nijerya'da yaşayan Yoruba halklarının inanışında kader tanrısının adı olup, Minona'nın oğludur. Fa'nın 16 gözü olduğuna ve gökyüzünde bir palmiye ağacında yaşadığına, haberci tanrı Eşu'nun her sabah Fa'nın gözünü açtığına inanılmaktadır. Söylenceye göre tanrı Mawu yeryüzünü yarattıktan sonra insanoğluna Koda ve Çada adlı iki haberciyi göndererek her insanın bir kader tanrısı olması gerektiğini bildirmiştir. İnsanlar bu yüzden palmiye ağacını kehanet amaçlı kullanmakta seçilen bir ağacın meyveleri düzgünse kişinin başvurduğu konuda olumlu haber alacağına yorumlanmaktaydı.

2. [Haiti Mitolojisi] Vudu kehanet tanrısının adı olup, Batı Afrika kökenli olmalıdır.

FA-ŞAN [Çin Mitolojisi] Çuang Kuo Lao'ye ihanet edip gizli kimliğini açıklayan kişinin adıdır.

FA'AHOTU [Pasifik Mitolojisi] Atea'nın karısı olan bir yeryüzü tanrıçasının adıdır. Atea ile birlikte bir kozmik yumurtanın iki yarısından oluşmuştur.

FA'ATİU [Polinezya Mitolojisi] Samoa adası halkının inanışında bir rüzgâr tanrısının adıdır.

FABİAN [Slav Mitolojisi] Prag ve Pilsen civarındaki ormanlık alanda yaşayan iyi bir ruhun adıdır. Bir zamanlar iyi karakterli bir şövalye olan Fabián tam evlenmek üzereyken bir cadı tarafından orman ruhuna dönüştürülmüştür.

FABİOLA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 4. yüzyılda yaşamış bir azizenin adı olup yortu günü 27 Aralık'tır. Alkolik kocasından ayrıldıktan sonra St. Jerome'un da katkısıyla kendini ibadete veren kadın ölene dek Roma'da ki Hıristiyan hastanelerinde çalışmıştır.

FABL Sonunda öğüt vermek ve ders çıkarma amacı güden, kahramanları çoğunlukla insan gibi davranıp, konuşan hayvanlar olan genellikle manzum küçük öykülere verilen isim olup, Latince öykü anlamına gelen "fabuto" kelimesiyle ilişkilidir. MÖ 600'lerde yaşamış Yunanlı köle Ezop'un MÖ 300'lerde derlenen öyküleri ile Vişnu Şarman (Beydeba) tarafından MÖ 3. yüzyılda Pançatantra adlı çalışmada toplanan Hint fabları bu türün en ve ünlü örnekleridir. Bununla birlikte Sümer, Akad ve Eski Mısırlıların hayvan öyküleri ortaya çıkarıldığı gibi Eski Ahit'in Hakimler Kitabı'nda yer alan "Ağaçlar kralı" öyküsü de fabl kategorisine girmektedir. MÖ 883'e tarihlenen Ninurta-Uballitsu adlı Asur fabl koleksiyonu ise toplu halde bulunan en eski koleksiyondur.

17. yüzyılda Fransız yazar Jean de La Fontaine (1621–1695) Ezop'un fabllarını yetişkinler için politik ve toplumsal eleştiriler ekleyerek yeniden düzenlemiştir. İngiliz John Gay (1685–1732), Polonyalı Ignacy Krasicki (1735–1801), Fransız Jean-Pierre Claris de Florian (1755–94) ve Rus şair Ivan Krylov (1769–1844), eski fabları kendi dillerine çevirmiş veya yeni fabllar yazmışlardır. 20. yüzyılda Amerikalı mizah yazarı James Thurber 1940 tarihli "Zamanımızın Fabları" (Fables for Our Time) ve 1956 tarihli "Zamanımızda başka Fabllar" (Further Fables for Our Time) adlı eserlerinde fablı sosyal eleştiri amacıyla kullanmış ve modern hayatı sorgulamıştır. Bkz. Tilki ile Karga

FABLİAUX 12-15. yüzyıllar arasında Kuzeydoğu Fransa'da jongleur adı verilen gezgin ozanlarca anlatılan müstehcen kısa komik hikâyelerin adı olup, sıradan insanların günlük hayatını konu almaktaydı. Edebiyatta gerçekçilik akımının Avrupa'daki öncüsü sayılan bu öykülerden 150 kadarı günümüze ulaşabilmiş, bazıları Giovanni Boccaccio'nun Decameron ile Geoffrey Chaucer'un Caterbury Hikâyeleri adlı eserlerinde yeniden değerlendirilmiştir. Bu türün en popüler örnekleri "Gombert ile 2 papaz", "Kar bebek", "Uzuneşek Berenger", "Yoksul papaz" öyküleridir.

FABULİNUS [Roma Mitolojisi] Varro'nun bahsettiği önemsiz bir çocuk tanrısının adı olup adı Latince fabulari 'konuşmak' kelimesiyle alakalıdır. Çocukları ilk kelimelerini telaffuz ettiklerinde aileleri bu tanrıya ilk hediyelerini vermektedir.

FACHEN İskoç folklorunda vücudu tüylerle kaplı topal ve kötürüm bir canavarın adı olup tepesinde ibiğe benzer bir saç tutamı, alnının ortasında tek bir göz bulunmaktadır. Yolcuların peşlerine düşüp, tüylerini kabartıp saldırıya geçerek öldürür. Peg Leg Jack ve Fachan adlarıyla da bilinmektedir. Bkz. Kyklop, Tepegöz

FACUNDİTAS [Roma Mitolojisi] Bereketin kişileştirilmiş formunun adıdır.

FADİME-İ ZEHRA Azeri halkının inanışında yeni doğan çocukları Hal Anası'ndan ve cinlerden koruyan bir ruhun adıdır.

FADİR [İskandinav Mitolojisi] Modir'in kocasının adı olup, 'baba' anlamına gelmektedir.

FADU Bkz. Fati

FAELVAERA [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında koyunların koruyucu ruhu olup, bu tanrının orijinal adı değildir. Osetlerin Hıristiyanlığa geçmelerinin ardından Flora ve Laura adlı azizelerin adlarının birleştirilmesi suretiyle eski mit bu şekilde adlandırılmıştır. Kurtların koruyucusu Tutir, barışçıl ve uysal Faelvaera'nın sol gözüne hileyle yumruk atarak zedelediği için kurtlar koyun sürülerine Faelvaera'nın solundan saldırmaktadır.

FAEREYİNGA SAGA [İskandinav Mitolojisi] Faroe adalarının Hıristiyanlığa geçişi ve Norveç Krallığı'na katılmasını anlatan, 13. yüzyılda yazıya dökülmüş bir efsanenin adıdır. Sagaya göre Faroe adalarına yerleşen ilk insan ilk adı İskandinav soyadı İrlanda köklerine atıf yapan Grímr Kamban olup, Britanya'dan geldiği sanılmaktadır. Adaya sonradan Norveç kralı Harald Harfagre'nin adamları gelip işgal etmiştir.

FAFAKİ TAHİ [Pasifik Mitolojisi] Kahomovailahi'nin soyundan geldiğine inanılan Samoalı denizcilere verilen isimdir. Bu adamlar denizle iletişim kurarak açık denizde bile teknelerini ustalıkla yönlendirip, yollarını bulabilirler.

FAFNİR [İskandinav Mitolojisi] Cüce kral Hreidmar'ın oğlu, Regin ve Otter'in kardeşi olup, Andvari'nin altın ve yüzüğü tarafından lanetlenince ejderhaya dönüşmüş, Sigurda tarafından öldürülmüştür. Canavar kendi kanıyla kendini iyileştirebilme özelliğine sahip olduğu için Sigurd Fafnir'in kesik boynunun üzerini bir yaprakla örtmüştür. 13. yüzyılda kaydedilen Volsunga Saga'ya göre, ışığın hazinesine (Nibeulng'un altınlarına) bekçilik eden ve Sigurd tarafından öldürülen dev bir yılanın olarak bahsi geçmektedir. Richard Wagner'in *Der Ring des Nibelungen* adlı eserinde Fafnir Valhalla'yı Odin (Wotan) için inşa eden devlerden birisi olarak anılmıştır.

FAFNİSBANİ [İskandinav Mitolojisi] Sigurd'a Fafnir'i öldürdüğü için verilen isimlerden birisidir.

FAGUS [Kelt Mitolojisi] Fransa ile İspanya arasında yer alan Pirene Dağları civarında tapınılan ağaç tanrısının adıdır.

FAH [İslam Mitolojisi] Abbasilerin Ali taraftarlarını kılıçtan geçirdiği Mekke civarındaki bir vadinin adı olup, Şiilerce kutsal sayılmakta ve bu olayın anısına her yıl El Şüheda adlı anma törenleri düzenlenmektedir.

FAHİŞELİK Para karşılığı olsun ya da olmasın birliktelikleri dinen onaylanmamış kişiler arasındaki cinsel ilişki tüm tek tanrılı dinlerde yasaklanmıştır. Buna karşın tek tanrı öncesi kültürlerde ve bazı ilkel dinlerde kadının bekâreti Tanrılara armağan bir çeşit kurban olarak sunulmuş, yılın bazı özel günlerinde kutlanılan şenliklerde toplu cinsel birleşmeleri içeren ritüeller aynı amaçla düzenlenmiştir.

FAİVARONGO [Pasifik Mitolojisi] Ariki Kafika Tuisifo'nun oğlu ve denizcilerin koruyucu tanrısı olup, Tikopia hanedanın kurucusudur.

FAKAHOTU [Polinezya Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Papa'nın isimlerinden birisidir.

FAKELORE 1950 yılında Richard Dorson'un ortaya attığı terim gerçekten halkbilim ögesi gibi sunulan sahte kayıtları adlandırmaktaydı. Bkz. Folklorismus

FAKİR Arapça kökenli bir kelime olup münzevi yaşamı kendi rızasıyla tercih etmiş dindar dervişler için kullanılmaktadır. Farsça üzerinden Hintçe ve Urducaya İslamî anlamını kaybederek, münzevi yaşam tarzını benimsemiş bir tarikat ve bu tarikatın mensupları anlamıyla geçmiştir. Diri diri gömülen, aylarca ölü zannedilip sonradan yaşam dönen Hintli fakirler hakkında anlatılan pek çok öykü bulunmaktadır.

FAL Geleceği öğrenmek, yapılması düşünülen bir işin sonuçları hakkında fikir sahibi olmak amacıyla, sihirli özelliklere sahip olduğuna inanılan bazı objeler vasıtasıyla mantıksal bir temeli olmayan yöntemler (saçılan boncuk ve baklaya, koyunun kürek kemiğine, suya, küreye, oyun kâğıtlarına bakma gibi) kullanarak kehanette bulunma sanatıdır.

Fal ve kehanet sanatı neredeyse uygarlık tarihi kadar eski olup tüm halkların mitolojilerinde ünlü kâhinlere rastlanmaktadır. Çeşitli kültürlerde şifacılar, şamanlar, peygamberler veya şarlatanlar tarafından çeşitli obje ve yöntemler kullanılarak kehanette bulunulmaktadır. Falcılık terminolojisi kehanette bulunmak için kullanılan objeye göre oluşturulmuştur. Bunlar:

Aeromanti: Hava durumu, bulutlar
Aikhomanti: Sivri objeler
Ailuromanti: Kedi zıplaması
Aksiomanti: Balta
Alectromanti: Horoz
Aleuro: Un, kepek
Alomanti: Tuz
Amathomanti: Toz
Ambulomanti: Yürüyüş
Amniomanti: Göbek bağı
Anthrakomanti: Kömür yakmak
Anthomanti: Çiçekler
Anthropomanti: Ölü insanlar
Aspidomanti: Kalkanlar
Astragalomanti: Kristal küre
Astroloji: Burçlar kuşağı
Belomanti: Ok uçları
Bibliomanti: İncil veya kitap okuma
Botanomanti: Bitkiler
Cadılık: Doğa güçleri
Dactylomanti: Yüzük
Daphnomanti: Defne
Demonomanti: Cinler
Driromanti: Kan akıtmak
Gastromanti: Mide gurultusu
Geomanti: Toprak
Graphomanti: El yazısı
Hematomanti: Kan
Hieromanti: Hayvan bağırsağı
Hippomanti: At kişnemesi
Hyomanti: Dil
İdolomanti: Resim
İchnomanti: Ayak izi
İchthyomanti: Balık
Kapnomanti: Duma
Kara Büyü: Kötü ruhlar
Kartomanti: İskambil kâğıtları
Katoptromanti: Aynalar
Keromanti: Mum yakmak
Khaomanti: Hava durumu
Khalkomanti: Pirinç tas
Khirognomy: Eller
Klidomanti: Anahtar
Kristalomanti: Kristaller
Krithomanti: Tahıl
Kromnyomanti: Soğan
Ksenomanti: Yabancılar
Kübomanti: Zarlar
Lampadomanti: Meşale alevi
Lithomanti: Taşlar
Logomanti: Sözler
Makharomanti: Bıçak
Maculomanti: Benek, leke
Mekanomanti: Uyku

Meteoromanti: Yıldırım
Metopomanti: Yüz, alın
Mikromanti: Küçük objeler
Nekromanti: Ölülerle konuşma
Nephomanti: Böbrekler
Odontomanti: Diler
Oinomanti: Şarap
Omphalomanti: Göbek
Oneiromanti: Rüyalar
Onimanti: Tırnaklar
Onomanti: İsimlerin harfleri
Oomanti: Yumurta
Ophiomanti: Yılan
Ornithomanti: Kuşlar
Osteomanti: Kemik
Papyromanti: Kâğıt
Patatolomanti: Hayvan gübresi
Pedomanti: Ayaklar
Pegomanti: Çeşme
Pessomanti: Çakıl taşı (fırlatarak)
Phrenoloji: Kafatası şekilleri
Phyllomanti: Yapraklar
Psikometri: Bir objeye dokunmak
Pneumanti: Mum söndürme
Pyromanti: Ateş
Rhabdomanti: Ağaç dalı
Selenomanti: Ay
Sideromanti: Saman yakmak
Skiomanti: Hayaletler
Skyphomanti: Fincanlar
Spodomanti: Kül
Sykomanti: İncir yaprakları
Sternomanti: Göğüs kemiği
Şematomanti: Kılık, kıyafet
Theomanti: Vahiy
Tyromanti: Peynir
Uranomanti: Gökyüzü
Uromanti: İdrar
Zoomanti: Hayvanlar

FALGA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın doğusunda olduğuna ve vücutları kıllarla kaplı Fir Fálgae adlı gri yaratıkların yaşadığına inanılan bir adanın adıdır. Krallarının adı Iuchna olan bu halkın yaşadığı ada bazı yazarlarca Man adası olarak da nitelendirilmiştir.

FALİAS [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danaan kabilesinin kurduğu dört kentten kuzeyde yer alanın adı olup (diğerleri: Finias, Gorias ve Murias) kader taşı Lia Fail'in burada bulunduğuna inanılmaktaydı.

FALLUS KÜLTÜ Erkek cinsel organının kutsal kabul edilmesi çocuk doğurtabilme gücüne sahip olması yüzünde bir bereket sembolü olarak görüldüğü için olup, Eski Mısır, Yunan, Roma ve Uzakdoğu kültürlerindeki izlerinin yanı sıra yakın zamana dek günümüz ilkel kabilelerinde de rastlanılmıştır. Bkz. Priapus, Lingam

FALSARON [Fransız Mitolojisi] Roland ve arkadaşlarını öldüren yüz bin kişilik Arap ordusunun komutanı olup İspanyanın Müslüman kralı Marsillo'nun kardeşiydi. Oliver tarafından öldürülmüştür.

FALVARA [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında Ağustos ayında koyun adanarak onurlandırılan bir azizenin adı olup, pagan dönemde bitki ve koyunların koruyucu tanrıçaları olan sırasıyla Flora ve Laura'nın Hıristiyanlık sonrası birleştirilmiş formudur.

FAM [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika'da yaşayan Fang halkının inanışında yaratılan ilk insanın adı olup, kötü huyları yüzünden sürülen Fam şeytani bir varlığa dönüştürülürken yerini yeni insan Sekume almıştır.

Fama takipçisinden kaçarken

FAMA [Roma Mitolojisi] Herkesçe bilinen söylentilerin ve şöhretin kişileştirilmiş hali olan bir tanrıçanın adıdır. Yunan mitolojisindeki Pheme'nin karşılı olup çok sayıda gözü, dili ve kulağı olan korkunç bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Söylenceye göre yer gök ve denizin birleştiği sınırda tunçtan yapılma sarayından bütün dünyayı denetleyen Fama, Dedikodu, Saflık, Yanılgı, Yapmacıklık, Korku, Neşe ve İsyan ile birlikte yaşamaktadır (Virg. Aen. IV, 173) Fama çoğunlukla bir boru üflerken tasvir edilmiştir. Bkz. Ossa

FAMES [Roma Mitolojisi] Açlığın kişileştirilmiş hali olup, Vergilius yeraltında, Ovid ise İskitya'da yaşadığını belirtmiştir (Ver. Aen. V, 703; Ovid, Met. VIII, 799).

FAMONGOMADAN [İspanyol Mitolojisi] Oğlu Basagante ile birlikte çok sayıda şövalye ve bakireyi esir tutan bir devin adıdır. Kralın kızı Leonoretta ve diğer mahkûmları kurtaran Amadis tarafından oğluyla birlikte öldürmüştür.

FAN [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da eski bir ateş tanrısının adıdır.

FAN KUİ [Çin Mitolojisi] Zamanla kasapların tanrısına dönüştürülen bir köpek kasabının adıdır.

FAN WANG [Çin Mitolojisi] Dünyayı bir yumurtadan çıkaran yaratıcı tanrının adı olup, Budistlerce ise sadece insanın içinde doğru yolu bulmasını sağlayan bir ruh olarak görülmektedir.

FAND [Kelt Mitolojisi] Deniz tanrısı Manannan'ın eski karısı olan bir deniz tanrıçası olup, İrlanda'da 'Güzelliğin incisi' adıyla da tanınmaktaydı. Samhain'de iki kuşu avlamasına rağmen kuşları yere düşmeyen kahraman Cuchulainn, Fand ile kız kardeşi Li Ban tarafından 1 yıl boyunca hezeyan içinde bırakılmıştır. Bu süre içerisinde kocası Emer'i Cuchulainn uğruna terk eden Fand bir süre sonra pişmanlık duyarak

kocasına dönerken, ayrıldığı kahramana hatıra olarak bir pelerin hediye etmiştir.

FANTİNE Güneybatı İsviçre'de Vaud vadisinde yaşadığına inanılan, çiftçilere iyi iklim şartları getiren bir perinin adıdır.

FARAN MAKA [Afrika Mitolojisi] Mali il4 Yukarı Nijer'de yaşayan Songhay halkının inanışında Vango ile Veikare'nin babası, Nana Miriam'ın kocası olan bir devin adıdır. Su ruhu Zin-Kibaru her gece çaldığı sihirli gitarı ile balıkların (veya su aygırlarının) Faran Maka'nın pirinçlerini yemesini sağlayınca öfkelenen Faran (karısının sihirli güçleriyle canavarı felç etmesinin de yardımıyla) hasmını yenerek tüm sihirli eşyalarını ele geçirmiştir.

FARAMAN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Marcomir'in oğlu, Belide ile Clodion'un babası olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesi ve Fransa kralının adıdır.

FARAVAİ [Polinezya Mitolojisi] Mikronezya deniz tanrısının oğlunun adıdır.

FARBAUTİ [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'da ki bazı öykülerde Bergelmir'e verilen isim olup, Laufeia'dan düzenbaz tanrı Loki'nin, Helblindi'den ise Byleist'in babası olmuştur.

FAR DARRİA İrlanda folklorunda insanlara eşek şakaları yapan kırmızı bir ceket ve şapka giyen bir perinin adıdır.

FARE Pek çok kültürde düzenbazlık ve muhtemelen yeraltında açtığı tünellerin de etkisiyle öteki dünyayla ilişkilendirilip uğursuz kabul edilen bir hayvan olup, sözgelimi Batı dillerindeki adı Latince'de hırsız anlamına gelen "mus" kelimesiyle ilişkilidir. Fareler, Eski Ahit'te kirli bir hayvan olarak gösterilip, Nuh'un gemisini batırmak için ahşabını kemirerek bir delik açtıkları kayıtlıyken, Hıristiyan folklorunda Şeytan'ın yardımcısı olarak tasvir edilmektedir. Eski Yunan'da fareler muhtemelen Apollo'nun yılanları tarafından yendikleri veya salgın hastalık gönderen rolüne istinaden bu tanrı ile ilişkilendirilmiştir. Yunan fabl yazarı Ezop, güçlü ve mağrur aslanı düştüğü tuzaktan ipini kemirerek kurtaran küçük farenin öyküsünde gücün zaman ve mekâna göre değiştiğini göstererek alçak gönüllüğü ön plana çıkarmak istemiştir.

Bir Alman masalında ise hizmetçi bir kız uyurken açık ağzından dışarı çıkan bir farenin diğer çalışanlarca öldürülmesiyle birlikte kızın da öldüğü çünkü farenin gerçekten kızın ruhu olduğu anlatılmıştır. Pagan Germen kabileleri ölü ruhlara eşlik eden ve sembolü sıçan olan Nehalennia veya Hludana adlı bir tanrıçaya tapınmaktaydı ki Hıristiyan söylencelerinde benzer bir rolü üstlenen 12. yüzyılda yaşamış Alman azize St. Gertrude'un tasvirlerinde bir sıçan yoldaşının olması geleneğin devamlılığı açısından dikkat çekicidir.

Bali adasında farelerin şekil değiştirebildiğine inanılmakta olup, sarayda öldürülen bir fare ile kraliçenin eş zamanlı kaybolmasından şüphelenince ölü farenin yüzüne dikkatlice bakılmış ve kraliçenin fare formu olduğu anlaşılmıştır.

FARELİ KÖYÜN KAVALCISI 1284 yılında Almanya'nın Hamelin kasabasında pek çok çocuğun evden ayrılarak ölmesini konu alan bir söylenceden üretilmiş popüler bir masalın adıdır. Kasabayı basan farelerden kurtulmak isteyen kasaba halkı kendilerine bir torba altın karşılığında bu işi yapabileceğini söyleyen rengârenk giyimli bir kavalcıyla anlaşmış, adam sihirli kavalını çalmaya başladığı zaman deliklerinden çıkan fareler peşine takılıp Weser nehrine doğru gidip boğulmuşlardır. Bununla birlikte kasabalılar kavalcıya ödeme yapmayı reddedince adam intikam almak için kasabalıların Aziz Paul ve John gününde (26 Haziran) kilisede olmasından faydalanarak kavalını tekrar çalmaya başlamış, peşinden giden 130 çocuk Poppen dağına doğru yola koyulup, burada girdikleri bir mağarada kaybolmuşlardır. Kafileye biri kör, biri sağır birisi ise topal üç çocuk biri nereye gidildiğini görmediği, biri kavalı duymadığı diğeri ise gidenlere yetişemediği için katılamamıştır. Haçlı seferlerine katılmak için çocukların ailelerinden ayrılması ve geri dönmemesi Ortaçağ Avrupa'sında tarihi bir gerçeklik olup, söylencenin ilham kaynağı olmalıdır. Öykünün çeşitli versiyonları Johann Wolfgang von Goethe, Grimm Kardeşler ve Robert Browning'in çalışmalarında yer almıştır.

FARELER KONSEYİ Hint kökenli olduğu sanılan bir Ezop masalının adı olup, uzun süredir mustarip oldukları kediden kurtulmak için bir konsey toplayan farelerden birisinin kedinin boynuna bir zil takmayı önererek böylece yaklaştığından haberdar olabilineceğini söyleyince büyük alkış alması ama yaşlı bir farenin zili kimin takacağını sorunca ortalığı sessizliğin kaplaması anlatılmaktadır.

FARMASONLUK Tüm dünyaya yayılmış, kökleri Ortaçağ duvarcı esnaf örgütlenmelerine kadar inen (mitolojik olarak Süleyman Tapınağı'na ve Hiram Usta'ya) ortak ahlaki değerler ile idealleri paylaşan, tek tanrı inancına sahip bir kardeşlik örgütünün adıdır. Bazı gizli bilgileri kuşaktan kuşağa aktaran farmason locaları hiyerarşik formda örgütlenmekte, eski taşçı esnafına özgü gönye, pergel, çekiç, mala ve önlük gibi sembolleri kullanmakta ve uzunca bir süredir farklı mesleklerden kişileri de (günümüzde bazı localar kadınları da) kabul etmektedir. Kökleri Ortaçağ'a dek izlenebilen masonlar piramitlerin inşasına hatta Nuh tufanı öncesine dek uzanan bir mimari ve felsefi geçmişin parçası olduklarını iddia etmektedir. Söylenceye göre İngiltere kralı VIII. Henri döneminde İngiliz Kilisesi kurulurken taş ustalarının kaydedilmiş bilgisi yani masonluğa ait orijinal kayıtlar da yok edilmiş böylece operatif masonluk yerini spekülatif masonluğa bırakmıştır.

FARO [Afrika Mitolojisi] Mali'de yaşayan Bambara halkının inanışında çift cinsiyetli su ve gök tanrısı olup, evrenin salınımlarından hamile kalmış, insan ırkının atası olacak ikizleri doğurmuştur. Beyaz renkle ilişkilendirilen Faro aynı zamanda bir kültürel kahraman olup, insanlara

balık tutmayı, tarımı ve konuştukları dili armağan etmiştir. Mande halkınca Nijer nehrinin ve getirdiği bereketin kişileştirilmiş formu olarak görülen kültürel kahraman Faro kötülük ve kıtlık ile ilişkilendirilen ikiz kardeşi Pemba ile sürekli mücadele halindedir.

FASCELİS [Roma Mitolojisi] Diana'nın lakaplarından birisi olup, Orestes'in bir sopa demeti içerisinde Tauris'ten getirdiği heykeline atfen bu adı almıştır (Serv. ad Aen. ii. 116).

FASCES [Roma Mitolojisi] Huş veya karaağaç çubuklarının kırmızı iple bir baltanın etrafına sarılmasıyla elde edilen bohçanın adıdır. Eski Roma'da fasces lictoriae veya fascio littorio adlı 'yargıçlar topluluğu' güç ve yargılama hakkının ve imparatorluğun gücünün sembolü olan fasces taşımaktaydı. Fasce tarih boyunca Napolyon dönemin Fransız pasaportlarının kapağında, 1803 yılından itibaren İsviçre St. Gallen Kantonunda, İspanyol paramiliter polisi Guardia Civil ve 1920'lerde Roma İmparatorluğu'nun göz kamaştırıcı geçmişinden esinlenen İtalyan Faşistlerince de sembol olarak kullanılmıştır.

FASCİNUS [Roma Mitolojisi] Mutinus veya Tutinus ile özdeşleştirilen bir tanrıça olup iblis, cadı ve diğer kötülüklerden korunmak için tapınılmaktaydı (Plin. Hist. Nat. xxviii. 4, 7).

FASULYE Romalılar lemur adı verilen kötü ruhların geceleri evlere fasulye fırlatarak kötü şans getirdiğine inandığından mezarlara fasulye atılır ya da gömülürdü.

Eski Mısırlılarca kutsal kabul edilip yenilmeyen bu bitki için Yunan filozof Pythagoras *ölü ruhlarının taşıyıcısı* ifadesini kullanmıştır. Bkz. Jack ve Fasulye Sırığı

FASTAÇİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Florida'nın ormanlık alanında yaşayan Seminole halkının inanışında insan formunda bir cücenin adıdır.

FAŞİNG Katolik Almanların büyük her yıl perhiz öncesi (6 Ocak) düzenledikleri karnaval olup, Schwaben'de 'fasnet', Bavyera'da 'faşing', Franken'de 'fosnat', Mainz'de 'fastnacht' olarak anılmaktadır.

FATA MORGANA [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur Efsanesinde Arthur'un yarı üvey kız kardeşi ve ölümcül düşmanı olan Morgan le Fay'ın lakaplarından birisidir. Fata Morgana, şekil değiştirme yeteneğine sahip bir büyücü olarak tasvir edilen kadının havada süzülen ışık formunda görülen ve genellikle ölüm getiren bir formudur.

Bkz. Uçan Hollandalı, Morgan Le Fay

FATAE [Roma Mitolojisi] Eski Roma'da tıpkı Eski Yunan'da olduğu gibi kader sadece insanların değil Tanrıların da boyun eğmek zorunda olduğu bir güç olarak görülmekteydi. Kader tekil formda Fatum çoğul Fatae adıyla kişileştirilmiş olup ayrıca Parcae olarak da bilinmekteydi. Yunan mitolojisinde kaderi kontrol eden üç tanrıça Fatae veya Moirae olarak anılmakta, İskandinav mitolojisindeki Nornlar ile benzerlik göstermekteydi.

FATHACH [Kelt Mitolojisi] Firbolgların şair kralı olup Nedda'nın kocası, Conchobar'ın babasıydı. Kralının adının Kelt rahipleri druidlerin İrlanda'daki karşılığı fathi kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

FATHİ Bkz. Fathach, Druid

FATİ 1. [Polinezya Mitolojisi] Sosyete adaları halkınca Rua ile Taonoui'nin oğlu kabul edilen Ay'a verilen isimdir.

2. [Slav Mitolojisi] Balkanlarda yeni doğan çocuğun kaderine karar veren üç tanrıçanın adı olup, Yunan kader tanrıçaları Moiralar ile ilişkilidirler.

FATİMA [İslam Mitolojisi] MS 609-633. İslam peygamberi Muhammed ile ilk eşi Hatice bin Hüveylid'in kızı, Ali bin Ebu Talib'in eşi, Hasan ile Hüseyin'in annesidir. İslam düşüncesinde Hatice, Meryem ve Asiye ile birlikte 4 mükemmel kadından birisi kabul edilmektedir. Peygamber ile birlikte Uhud savaşına katılmış, Ali onun sağlığında ikinci bir kadınla evlenmemiştir. Peygamberin tüm işlerini takip ettiği için Muhammed kızına *"Ümmü Ebîha"* yani "Babasının Annesi" lakabını vermiştir. Halifelik mücadelesi sırasında Ömer ve Ebubekir'e karşı eşinin yanında olmuşsa da babasının vefatından 6 ay sonra vefat etmiştir. Bazı söylencelerde Fatima'nın hiç adet görmediği kaydedilmişse de Ali'den 3 oğlu olduğu bilinmektedir. Fatima ölümünün ardından gizlice defnedilen tabutunun üzerinin hurma yaprakları ile örtülmesini vasiyet ettiğinden tabutların üzerinin kapatılması geleneğini başlatmıştır. Dahası Fatima'nın ölmeden verdiği son buyruklar yeşil bir mürekkeple yazılmış ve göğsünün üzerindeki küçük bir kutuya konulmuştur.

Şii geleneğinde Fatima'da tıpkı eşi Ali gibi mitolojik bir figür olarak öne çıkarılmış olup, söylenceye göre Kıyamet günü elinde oğullarının kanlı elbiseleriyle ortaya çıkacak ve tüm kadınları yargılayacaktır. Fatima'nın oğulları için ağlayanlar kadının örtüsüne tutunarak sonsuz hayata kavuşacakken diğerleri sonsuza dek ölü kalacaktır.

FATİMA'NIN ELİ Bkz. Abbas'ın Eli

FATİT [Arnavut Mitolojisi] Kader tanrıçalarının adı olup Yunan mitolojisindeki Fateler ile benzer özellikler göstermektedirler. İnanışa göre çocuğun doğumundan üç gün sonra üç fatit bebeğin yanına giderek yazgısını belirlemektedirler. Kelebeklere biner pozisyonda tasvir edilen fatitler miren (Yunanca Moirai) adıyla da bilinmekteydi.

FATMA ANA [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında İslam peygamberi Muhammed'in kızı Fatma'nın Umay Ana ile kaynaşması ile oluşmuş bir karakterdir. Fatma Ana, dokuma tezgâhının başındayken evinin altından eteğini taşla doldurup geçen kadınların taşları altına dönüşmektedir. Azerbaycan'da gökkuşağı Fatma Ana/Nine, Anadolu'da Ebemkuşağı adıyla bilinmekteydi.

FATNA [Afrika Mitolojisi] Sudanlı Müslümanların söylencelerinde bahsi geçen bir kadın kahramanın adıdır. Babası kızı rızası dışında evlen-

dirmeye karar verince 7 kız kardeşiyle birlikte evden kaçarak yolda karşılaştıkları yaşlı bir adamın yardımıyla kimsenin ulaşamayacağı bir yere gitmişlerdir. Yaşlı adam kıza kafasından akasya dikenleriyle tutturduğu derisini vermiş kızda erkek kılığında çeşitli maceralara atılmış son olarak bir prensin danışmanlığını yapmıştır. Bir gün Fatna banyo yaparken dilsiz bir uşak tarafından görülmüşse de adam kimseye sırrı açıklamamış ama sonunda prens bir şekilde kızın gizli kimliğini keşfetmiş ve kıza âşık olup evlenmiştir.

FATAE Bkz. Fatum

FATU-TİRİ [Pasifik Mitolojisi] Tane-Mahuta'ya silah gibi kullanması için bir şimşek veren atasının adıdır. Tane-Mahuta bu silahla Atea'yı öldürmüştür.

FATUA Bkz. Fauna

FATUCLUS [Roma Mitolojisi] Faunus'un adlarından birisi olup 'konuşan' anlamına gelmektedir.

FATUM Bkz. Fatae

FAULA Bkz. Fauna

FAUNA [Roma Mitolojisi] Orman ve tarlaların koruyucu tanrıçası olup çeşitli kaynaklarda Faunus'un karısı, kızı veya kız kardeşi olarak anılmış, kehanet ve bereket ile de ilişkilendirilmiştir. Collegium Pontificum'a göre Bona Dea, Fauna, Ops ve Fatua aynı kişi olup tanrıça Maia'nın diğer adlarıydı. Hercules'in İtalya metresi olduğu ve Faula adıyla da adlandırıldığı kaydedilmiş hatta kimilerince Aphrodite ile de ilişkilendirilmiştir.

FAUNİ [Roma Mitolojisi] Yarı keçi görünümünde boynuzlu orman ruhlarının adıdır (Ov. Fast. v. 99).

Faunus

FAUNUS [Roma Mitolojisi] Ormanlık alanlarda yaşayan Yunan tanrısı Pan ile satirlere benzeyen ama daha sakin yaradılışlı, yüzü ve gövdesi insan, bacak ve kulakları geyik şeklinde boynuzlu bir tanrının adı olup, köylü ve çobanların koruyucusu kabul edilmekteydi. Faunus Virgil'e göre Latinlerin Arkadia'dan gelen efsanevi kralı olup, Pivus'un oğlu ve Saturnus'un torunu, Latinus'un veya Acis'in babasıydı. Di İndigetes adıyla bilinen en eski Roma tanrılarından birisi kabul edilen tanrı başlangıçta kurt tanrı Lupercus ile de özdeşleştirilmiştir. Tiber adasında bir tapınağı bulunan, kült merkezi ise Palatium kenti ile civarı olan faunlar Bacchus'un izleyicileriydiler. Bkz. Satyr, Lesçi, Pan

FAUST 16. yüzyıl başlarında Almanya'da yaşamış bir doktorun adı olup, astronomi, simya ve felsefeye ilgisi ve akademik başarısının kimilerinde yarattığı kıskançlık yüzünden hakkında kara büyü yaptığına hatta ölümünden sonra Şeytan ile bir anlaşma yaptığına dair söylentiler çıkmıştır. Johann Spies'ın 1587'de yayınlanan "Historia von Doctor John Faustus" adlı eseri Faust hakkında yayınlanan ilk çalışma olup, zenginlik ve bilgi elde etmek için doktorun ruhunu Şeytan'a sattığı iddia edilmiştir. Spies'tan bir kaç yıl sonra bu sefer İngiliz oyun yazarı Christopher Marleye "Doktor Agustus'un Trajik Hayat ve Ölümünün Hikâyesi", 17. yüzyıl sonlarında ise Johann Wolfgang von Goethe ünlü Fast adlı eserini yayınlamıştır. Goethe, eserine bir aşk hikâyesi de ekleyerek zenginleştirmiş sözde doktorun Grekçen adlı kızın aşkını kazanmak için Şeytan ile anlaştığını kaydetmiştir. Avrupa popüler kültüründe güçlü bir yer edinen Fast motifi Richard Wagner'in 1844 tarihli Fast uvertürü, 1855'de Fransız besteci Charles Gunlod'un Fast operası, 1857'de Franz Linz'in Fast semfonisi ve 1868'de İtalyan besteci Arrigo Boito'un Mephistophele adlı operasına esin kaynağı olmuştur.

FAUSTİTAS [Roma Mitolojisi] Hayvan sürülerini koruyan tanrıçanın adıdır.

FAUSTULUS [Roma Mitolojisi] Palentinus tepesinde dişi bir kurt tarafından büyütülen Remus ve Romulus'u bulan çobanın adıdır. Faustulus, Remus ve Romulus'u eve götürerek büyütmesi için karısı Acca Laurentia'ya vermiştir (Liv. i. 5).

FAUSTUS [Roma Mitolojisi] Saturn ile Entoria'nın oğludur.

FAVONIUS [Roma Mitolojisi] Batı rüzgârı tanrısının adı ve baharın habercisi olup, Yunan mitolojisindeki Zephyrus'un karşılığıdır.

FAY Kelt dilinde peri anlamına gelmekte olup, Fae, Faeie, Fata ve Fates kelimeleriyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

FAXLORE Bir çeşit modern folklor yöntemi olup efsane ve söylentiler ağızdan ağza değil fax makinesi yoluyla yayılmakta böylece şehir efsaneleri oluşturulmaktadır.

FE [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde tapınılan bir tanrının adı olup bir maske formunda tasvir edilmekteydi.

FEA [Kelt Mitolojisi] Morrigan'ın görünümlerinden bir savaş tanrıçasının adı olup Brughlu Elcmar'ın kızı ve Neman'ın kız kardeşiydi.

FEAR GORTA Kıtlık zamanları ortaya çıkan zayıf bir insan görünümündeki hayalet olup, adı "Aç Adam" anlamına gelmektedir. Sadaka için dilenip, para veren insanlara şans dilemektedir. W. B.Yeats'in *İrlanda Köylü Peri ve Halk Masalları* (1888) adlı kitabında bahsi geçen varlık,

İrlanda'da 1840'larda yaşanan büyük kıtlıkla da ilişkilendirilmiştir.

FEAR LİATH MORE İskoçya'da 'Gri adam' adıyla da bilinen Cairngorm Dağlarında yaşadığına inanılan 30 m boyunda bir devin adı olup, Himalayalarda yaşayan Yeti ve Amerika'da ki Saquatch adlı efsanevi yaratıklarla benzer özellikler göstermektedir.

FEATHERTOP Amerikalı yazar Nathaniel Hawthorne'un (1804-1864) 1852'de yayınlanan kısa öykü ve öyküye adını veren korkuluğun adıdır. Cadı Ana Rigby tarafından eski sevgilisi Justice Merton'tan intima alması için canlandırılan korkuluk Lord Ravensbane adlı bir hayalim karaktere dönüşmüştür. Merton'un kızı Rachel hayali karaktere âşık olmuşsa da bir gün Feathertop ile aynaya bakarken durumu keşfetmiş, korkuluk kırık bir kalple cadının yanına dönmüştür.

FEBRİS [Roma Mitolojisi] Sıtma ve ateşlenmeye karşı insanları koruyan tanrıçanın adı olup, Roma şehrinde üç adet tapınağı bulunmaktaydı. Febris'in Dea Tertiana ve Dea Quartana adlı iki yardımcısı olup, ilki üçüncü diğeri dördüncü gün tekrarlayan ateşten sorumlu tanrıçalardı.

FEBRUATA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisi olup, Februta, Februarius, Februatis adlarıyla da bilinmekteydi. Ovid'in Fasti adlı çalışmasına göre 14 Şubat günü onuruna Juno Februata veya Juno Februa festivali düzenlenmekteydi.

FEBRUS [Roma Mitolojisi] Etrüskler tarafından da refah ve yeraltı dünyası ile ilişkilendirilip aynı adla tapınılan arınma tanrısının adı olup, Şubat ayı ona adanmıştı. Bkz. Februs

FEDELM [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane serisinde Medb'in İrlanda seferi hakkında kötü kehanetlerde bulunan Cruachan bir druid rahibinin adı olup, öngörüsü kraliçeyi durdurmayı başaramamıştır.

FEE 1. [Pasifik Mitolojisi] Aitulardan birisi olan savaş ve ölüler dünyası tanrısının adıdır.

2. Alman halkının inanışında insanlara yardımcı olabilecekleri gibi zarar da verebilen orman perilerinin adıdır.

FEFANA [Pasifik Mitolojisi] Fevanga'nın karısı, Kavaonau'nun annesinin adıdır. Tanrı Loa kendilerini ziyaret ettiğinde başka yemekleri olmadığından bebeklerini öldürüp yemek olarak misafire sunmuşlardır.

FEİ Bkz. Huang Fei-hu

FEİ LİAN [Çin Mitolojisi] Kuraklıkla da ilişkilendirilen rüzgâr tanrısının adı olup, boğa boynuzlu, geyik veya kuş kafalı, yılan kuyruklu bir ejderha olarak tasvir edilmekteydi. İnsan formu Feng Po olarak adlandırılan tanrı rüzgârları yanında taşıdığı çantasında saklamaktaydı.

FELİCİTAS [Roma mitolojisi] Başarı ve mutluluğun kişileştirilmiş hali olup tapınakları bizzat imparatorla doğrudan ilgili görülürdü. MÖ 75 yılında Lucullus tarafından inşa edilen tapınağı Claudius tarafından yıkılmıştır (Plin. H. N. xxxiv. 8).

FELİX [Roma mitolojisi] Venüs'ün adlarından birisi olup, iyi talih getirdiğine ve Saturn ile Entoria'nın oğlu olduğuna inanılmaktaydı.

FEMYNYE Ortaçağ Avrupa'sında Amazonların yaşadığı ülkenin adı olup Chaucer'in Canterbury öykülerinde Penhtesilea Femynye kraliçesi ünvanıyla anılmıştır.

FENDA MARİA [Afrika Mitolojisi] Angola halkının söylencelerinde iyilikseverliği sayesinde ülkenin prensi ile evlenen bir bakire kızın adıdır.

FENE [Macar Mitolojisi] Işık tanrısı İsten'in amansız düşmanı kabul edilen bir iblis olup, Macar folklorunda çocukları korkutmak için kullanılan "Fene seni yiyecek" (egye meg a fene) sözü hala varlığını sürdürmektedir.

Feng Huang

FENG HUANG [Çin Mitolojisi] Tavus kuşuna benzer tüyleri, başında ibiği olan üç bacaklı dev bir kuşun adı olup Yunan Mitolojisindeki Phoenix'in karşılığıdır. Kuşun adı erkek 'Feng' ve dişi 'Huang' kelimelerinden oluşmakta ve sonsuz aşkı sembolize etmektedir. Çin düşüncesinde Feng-huang tüm kuşların imparatoru olup, Japonca Ho-o adıyla bilinmektedir.

FENG LİN [Çin Mitolojisi] 10 bin ruh savaşında sihirli bir bileziği bulunan Li No-Ça tarafından yenilen ölümsüz bir savaşçının adıdır.

FENG PO [Çin Mitolojisi] Rüzgâr tanrısı Fei Lian'ın insan bedenine bürünmüş formu olup, Çince 'Doğunun efendisi' anlamına gelmekte "Rüzgâr Amca", "Rüzgârın Yaşlısı" olarak da bilinmektedir. Feng Po insan formunun dışında kuş veya geyik boynuzlu ejderha görünümlerine de bürünmekteydi.

FENG PHO PHO [Çin Mitolojisi] Rüzgâr tanrıçasının adıdır. Bulutlardan oluşan patikada bir kaplanın sırtına binerek seyahat eden yaşlı ve cildi buruşmuş bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Omuzunun üzerinde tuttuğu bir torbada rüzgârları ve diğer eşyalarını taşıyan kadın kimi zaman erkek olarak da tasvir edildiğinden çift cinsiyetli bir tanrı olduğu sanılmaktadır.

FENER JACK İrlanda folklorunda karşısına çıkan tüm insanlara hatta Şeytan'a bile pis şakalar yapan bir düzenbaz olup, Jack-o'-Lantern veya Cimri Jack (Stingy Jack) adlarıyla bilinmektedir.

Jack bir gün Şeytan'a tuzak kurarak ağaca çıkmasını sağladıktan sonra ağacın etrafını

haçlarla çevirmiş aşağıya inemeyen şeytan Jack'e ruhunu almayacağına dair söz vermek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte Jack öldüğünde kötü şakalarından dolayı ruhu cennete kabul edilmemiş, Şeytan'ın verdiği sözden dolayı Cehenneme de alınmayınca ışık olarak yeryüzünde kalmıştır. İrlandalı göçmenler Fener Jack inanışını Amerika'ya götürmüş, Cadılar Günü gecesi (Halloween) Jack-o'-Lantern adı verilen içi tamamen oyulup dış kabuğuna insan yüzü şekli verilen bal kabağı içine bir mum yerleştirilmektedir. ABD'de Halloween adıyla da bilinen ve hortlakların ortalığa çıktığına inanılan 31 Ekim gecesi Cadılar Bayramı gecesinde Jack-o'-Lantern hazırlanması geleneği halen yaşatılmaktadır.

FENGİ [İskandinav Mitolojisi] Kız kardeşi Mengi ile birlikte açgözlü kral Frodi dev bir değirmentaşına koşulmuş bir devin adıdır. Kral dev kardeşlerin her gün ancak bir şarkı söylenebilecek süre için dinlenmesine izin vermesinden usanan kardeşler deniz kralı Mysing'in Frodi'yi öldürmesine sebep olan sihirli bir tılsımı şarkı olarak söylemişlerse de görevleri değişmemiş bu sefer deniz için tuz öğütmek için çalıştırılmışlardır.

FENİA [İskandinav Mitolojisi] Kız kardeşi Menia ile birlikte Frodi tarafından sihirli değirmentaşı madenlerinde köle gibi çalıştırılan bir dev kadının adı olup, kimilerine göre Greip'in kızıdır.

FENİKE MİTOLOJİSİ Fenikeliler Eski Ahit'te Kenan halkı olarak adlandırılan Demir ve Bronz Çağlar arasında bugünkü Lübnan civarında yaşamış denizci bir kavim olup başlangıçta Akdeniz'in batısından bölgeye geldikleri sanılmaktadır. Mikenlerle aşağı yukarı aynı dönemde MÖ 1500 civarında kendi alfabelerini geliştiren Fenikeliler Akdeniz dünyasında kendi ticaret kolonilerini kurmuşlardır. Fenikeliler kendilerini şüphesiz Yunanca foniki (Eski Mısır dilinde 'Suriyeli') olarak değil de başka bir terimle adlandırıyordu. Ölen tanrı Adonis başta olmak üzere Agenor, Kadmus, Kepheus (Etiyopya kralı), Kilix, Europa, Melikertes, Phineus, Phoenix (Agenor'un oğlu), Telephassa, Thasus gibi karakterler Yunan mitolojisine Fenike mitolojisinden ödünçlenmiştir. Çocuklarını özellikle savaş amaçlı seferlere çıkmadan önce tanrılara kurban eden çoktanrıcı bir inanç sistemine sahip olan Fenikelilerin her kentinin ayrı bir tanrısı olduğu sanılmaktadır.

Kartaca Dini

Tanrıların insan görünümünde tasarlandığı, her ailenin ilk çocuğunun kurban edildiği çok tanrıcı bir inanç sistemidir. Arkeolojik çalışmalardan din adamlarının siyasi güce sahip olduğu ve ölümden sonra yaşama inanıldığı sonuçları çıkarılmıştır.

Yaratılış söylenceleri

Fenike yaratılış söylencesinin 4 varyasyonu kaydedilmiştir:

1. Bibloslu Philo'nun (MS 42-117) kaydettiği Sançuniathon'un MÖ 11. yüzyıl kaynaklı olduğu sanılmaktadır. Aer ve Kaos'un bulunduğu, bunlardan Rüzgâr ve Arzu (Potos), onlardan da yumurta formundaki Mot oluşmuş, yumurtanın içindeki canlı ve cansız tüm varlıklar Mot'un kabuğu kırılıncaya dek hareketsiz olarak beklemiştir. Kabuk kırıldığında güneş, ay ve yıldızlar gökyüzündeki yerini alırken su ile gökyüzü birbirinden uzaklaşmıştır. Kolpia (Rüzgâr) ile karısı Baau birlikte Aion (Hayat) ile Protogonos'u (İlk doğan) oluşturmuş, onlardan doğan Genos ve Genea güneşe tapınmayı soylarından gelen Ateş, Alev ve Işık ise ateşi kullanmayı bulmuşlardır. Ateşten oluşan devlerden Hyposouranios ilk köyleri kurarken Ousoos ise hayvan postlarını kullanarak ilk kıyafetleri yapmıştır. Elioun ve Berouth'un çocukları Ouranos (Gökyüzü) ile Gea (Yeryüzü) çiftinden doğan Aştart, Atlas, Baitulos, Dagon, El, Zeus Demaros gibi tanrılar ortaya çıkmıştır. Tıpkı Yunan mitolojisindeki Zeus gibi El'in önderliğindeki tanrılar Gea'nın yardımıyla Ouranos'a karşı ayaklanmışlardır.

2. Damaskius söylencesi (MS 480) biraz daha farklı olup, başlangıçta Zaman (Khronos), Arzu (Potos) ve her şeyin anası kabul edilen Omikle'nin varolduğu, bunların birlikteliğinden Aer ile Aura'nın ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

3. Athenaeus'un (MS 2. yüzyıl) bildirdiği Mokhus söylencesine göre Ether ile Aer'den Oumolos doğmuş, o da kendinden önce Khousoros'u ardından kozmik yumurtayı oluşturmuştur. Yumurta çatlayınca içinden Ouranos ve Gea ortaya çıkmıştır.

4. 1928'de keşfedilip, 1929'den 19924'e dek sürdürülen kazılarda keşfedilen Ugarit yazıtlarından elde edilen bilgiler Sanchuniathon öyküsünü doğrular niteliktedir.

FENODEREE [Kelt Mitolojisi] İngiltere ile İrlanda arasında Gal dilinin konuşulduğu Man adası folklorunda Brownielere verilen isimdir. Bununla birlikte insan büyüklüğünde ve doğaüstü güçlerle donanmış olması gibi özellikleriyle brownielerden farklıdır.

FENRİR [İskandinav Mitolojisi] Hilebaz ateş tanrısı Loki'nin dev kadın Angrboda'nın doğan 3 yavrusunun en büyüğü olan (diğerleri: dev yılan Jormungand ile bedeninin yarısı canlı-yarısı ölü kız Hel) dev bir kurdun adıdır. Söylenceye göre Fenrir ağzını açtığında bir dudağı yere diğeri ise göğe dokunmaktaymış. Canavar kardeşler tanrılar için bile çok tehlikeli olduğundan bir gece Angrboda'nın evinden alınarak Asgard'a getirilmiş, Jormungand okyanusa fırlattırılırken, Hel yeraltı dünyası Niflheim'a atılmış ve Ragnarök zamanına dek Ölüler Dünyasını yönetmesine izin verilmiştir. Fenrir ise Asgard'da kalmış ama zamanla kalınlaşan Laeding ve Dromi adlı demir zincirleri kırıp koparınca cüceler tarafından yapılan Gleipnir adlı büyülü bir zincirle bağlanmış, bu sırada Tyr'in elini ısırmıştır. Efsaneye göre Fenrir, Ragnorok savaşı sırasında zincirinden kurtulmuş ve tanrı Odin dâhil önüne çıkan her şeyi yok etmişse de Odin'in oğlu Vidar tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

Loki'nin canavar çocukları: Fenrir, Jormungand ve Hel

Manzum Edda'nın yanı sıra Snorri Sturluson'un *Edda* adlı eserinin Gylfaginning bölümü Fenrir hakkında bilgi veren en önemli kaynaktır. Esere göre Fenrir'in Hati (nefret) ve Skoll adlı iki oğlu olup, bunlar güneşin bulunduğu bir savaş arabasını çeken Árvakr ile Alsvidr adlı atları kovalamaktadırlar.

FENSALİR [İskandinav Mitolojisi] Frigg'in sarayının adı olup, Manzum Edda'nın Völuspa destanında oğlu Baldr'ın ölümünden sonra kraliçenin Fensalir'e kapanıp ağladığı, Nesir Edda'nın Gylfaginning, bölümünde ise sarayın muhteşem olduğu anlatılmaktadır.

FERALİA [Roma Mitolojisi] Her yıl 13- 21 Şubat tarihleri arasında Manes adıyla bilinen ölü ruhlar onuruna kutlanılan bir festival olup, Ovid'in Fasti adlı eserinde hakkında bilgi verilmiştir.

FERCHERDNE [Kelt Mitolojisi] Munster kralı Cu Roi'nin şairlerinden birisinin adı olup efendisinin ölümünden sonra vefasız karısı Blathnad'dan intikam almıştır.

FERDİAD [Kelt Mitolojisi] İrlanda Ulster efsane serisinde kraliçe Maeve için savaşan Connacht savaşçılarından birisi olup, Daire'nin oğluydu. Cooley Sığır Baskını (Táin Bó Cúailnge) adlı öyküde Ferdiad kendini üvey kardeşi ve yakın arkadaşı Cuchulainn'in karşısında bulmuştur. Aşağı yukarı eşit güçte olan iki savaşçıdan Cuchulainn'in Gae Bulg adlı dikenli mızrağına karşın Ferdiad'ın hiçbir silahın delemediği boynuzlu bir derisi vardı. Bununla birlikte 3 gün süren mücadelenin sonunda Ferdiad hasmına yenilmiştir.

FERDİNAND, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 13. yüzyılda yaşamış Kastilya kralı olup, 18 yaşında tahta çıkmış, inanışa göre havarilerden St. James'in yardımıyla hayatını Araplara karşı savaşmakla geçirmiştir. Ölümünden sonra aziz ilan edilen kralın yortu günü 30 Mayıs'tır. Kral Ferdinand sarayına gelen El Cid'i önce kibirli tavırlarından dolayı kovmuşsa da Araplara karşı savaşan kahramanın başarılarından etkilenerek sonradan arasını düzeltmiştir.

FERENC RAKOCZİ [Macar Mitolojisi] (1675–1735) Habsburg Hanedanı'na karşı gelişen Macar bağımsızlık hareketinin lideri olup, hayatı pek çok söylenceye konu olmuştur. Bunlardan en önemlisi Rakoczi'nin gerçekten ölmediği Macar halkının ihtiyacı olduğunda geri dönmek üzere istirahat ettiğidir ki bu yüzden Macar milli kahramanlarından Lajos Kossuth'un Rakoczi'nin beden bulmuş hali olduğuna inanılmaktadır.

FERENTİNA [Roma Mitolojisi] Latium bölgesinde yer alan Ferentinum kentinin koruyucu tanrıçasının adı olup, Latin devletinin koruyucusu kabul edilmekteydi. Son Roma kralı Lucius Tarquinius Superbus döneminde Latin kentlerinin liderleri Ferentina'nın kutsal korusunda toplanmaktaydı. Hatta Aricia lideri Turnus Herdonius'un Tarquinius'un emriyle bu korudaki bir gölette boğulduğu bilinmektedir (Livy Ab urbe condita 1.50-52).

FERETRİTİS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisi olup, tanrı üzerine yemin edip bozanların yıldırımla çarpılmasına atfen vurmak anlamına gelen ferire kelimesinden türetilmiştir.

FERETRİUS Bkz. Feretritis

FERGUS MAC ROİCH [Kelt Mitolojisi] Bir Ulster kralı olup adı Keltçe 'mert' anlamına gelmekteydi. Fergus, Conchobar'ın annesi Nessa ile aşk yaşamış, ardından sürgündeyken Conchobar'ın yeğeni Cú Chulainn'a danışmanlık yapmıştır.

FERHAT ile ŞİRİN Sonu trajedi ile biten bir aşkın kurbanlarının adıdır. Erzen şehrinin kadın sultanı Mehmene Banu, kız kardeşi Şirin için bir köşk yaptırmıştır. Köşkün duvarlarını süsleyen nakkaş Ferhat ile Şirin birbirlerine âşık olmalarına rağmen bu evliliği onaylamayan Mehmene Banu Ferhat'ı hapsettirerek onları ayırmıştır. Mehmene Banu Ferhat'ı bağışlayıp şehirden gönderince Amasya hükümdarı Hürmüz Şah onu himayesine almış ve evlendirmek üzere Mehmene Banu'dan kızı istemiştir. İsteği reddedilince Erzen ülkesi üzerine yürür ve Şirin'i, alıp Amasya'ya getirir. Hürmüz Şah, kendisi de Şirin'e âşık olunca Ferhat'tan gerçekleştiremeyeceği bir işi, Elma dağının ötesindeki suyu şehre getirmesini istemiştir. Ferhat aşkının gücüyle bu işi tamamladığında Şirin'in öldüğü yalanı söylenmiş, delikanlı kendi canına kıymış, ardından durumu öğrenen Şirin'de intihar etmiştir.

İnanışa göre MS 6-7. yüzyıllarda yaşamış Sasani hükümdarı I. Hüsrev ile Berde kenti hükümdarının yeğeni Şirin arasındaki aşkın esin kaynağı olduğu sanılmaktadır.

FERİA Roma imparatorluğunda iş yapmanın yasak olduğu tanrıya adanan festival günlerinin adı iken, Hristiyanlığın kabulünden sonra Roma Katolik Kilisesince festival günü olmayan çalışma günleri aynı adla anılır olmuştur.

FERİDUN [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesinde Elbruz dağlarındaki savaşta kötü kral Zahhak'ı yenen efsanevi İran şahının adı olup, Cemşid'in soyundan Abidin'in oğludur. Söylenceye göre 500 yıl hüküm sürmüş, ölünce krallığını Salm, Tur ve İraj adlı üç oğlu arasında bölüştürmüştür. Feridun'un gözdesi küçük oğlunun payına İraj bugünkü İran'ın bulunduğu alan, Salm'a Anadolu, Tur'a ise (Turan kelimesi ile ilişkilidir) ise Orta Asya düşmüştür. Bunlardan tur sonradan İrij'e saldırıp kafasını kesmişse de yeğeni Minukhihr babasının intikamını almıştır. Feridun ile Zahhak'ın mücadelesi muhteme-

len Pers mitolojisindeki iblis Azi Dahaka'ya ile kahraman Traetaona öyküsünün İslami toplumun kabul edebileceği formda değiştirilmesinden ibarettir. Şehname'ye göre bir zamanlar Abtin'i (Abidin) öldüren Kral Zahhak rüyasında kafasına bir topuz ile vuran genç bir adam görünce kâhinleri rüyayı Zahhak'tan kaçmayı başaran Abtin'in karısı Faranuk'un beraberinde götürdüğü oğlu Feridun'un babasının intikamını alacağı şeklinde yorumlamışlardır. Çobanlarca büyütülen çocuk 16 yaşına geldiğinde babasının öcünü almaya yemin etmiş türlü maceralardan sonra Zahhak'ı öldürerek kral olmuştur.

FERONİA [Etrüsk – Roma Mitolojisi] Sabin ve Faliklan halklarının orman, bereket, sağlık ve bolluk tanrıçasının adı olup, sonraları Roma özgürlük tanrıçası Libertas ile özdeşleştirilmiştir. 3 can taşıdığı için Evander tarafından 3 kez öldürülen İtalya kralı Erulus'un annesidir. Feronia aynı zamanda Eski kölelerin koruyucusu sayılan ve Roma döneminde de varlığını sürdüren tanrıça onuruna her yıl 13 Kasım günü Ludi Plebeii oyunları sırasında Feroniae adı verilen bir festival düzenlenmekteydi. MÖ 6. yüzyılda Roma'nın kuzeyinde bir tapınağı bulunan tanrıçanın kültü tüccarlar tarafından tüm İtalya'ya yayılmıştır. Özellikle Soracte dağı eteklerinde, Capena ve Terracina bölgelerinde verimli hasat yapmak için yalvarılan, kızgın kömürler üzerinde yürünerek tapınılan tanrıça Toskana bölgesinde yoldan geçenlerden sadaka isteyen dilenci kılığında bir cadı (strega-foletta) olarak düşünülmekteydi.

FERRAGUS Ortaçağ Portekiz'ine ait Valentine ve Orson efsanesinde, kalesinde gerek duyduğu bilgiler için danıştığı pirinçten dev kafayı saklayan dev bir Arabın adıdır.

FERUMBAS Bkz. Fierabras

FESSONİA [Roma Mitolojisi] İhtiyaç sahiplerine yardım eden, yorgunluğu gideren bir tanrıçanın adıdır.

FESTUS [Roma Mitolojisi] Roma takviminde bir tanrı veya tanrıçaya adanıp, herhangi bir dünyevi faaliyette bulunmanın yasaklandığı kutsal festival günlerine verilen isimdir.

FETİHLER KİTABI [Kelt Mitolojisi] İrlanda dilinde tam adı İrlanda'nın alınması anlamına gelen Leabhar Gabhala Eireann olsa da daha çok Fetihler kitabı adıyla bilinen, MS 1150'de Terryglass manastırında Aed Mac Crimthainn tarafından geçirilmiş eski söylenceleri içeren önemli bir mitolojik kaynağın adıdır. İrlanda söylenceleri ilk MS 6. yüzyılda bölgeye misyonerlik amacıyla gelen Hıristiyan rahiplerce Latince olarak yazıya geçirilmişse de bazıları Viking işgali sırasında kaybolmuştur. Modern yazarlarca gerçek tarihi olaylar olarak görülmeyip efsane kategorisinde değerlendirilen içeriğe sahip ve büyük ölçüde Ortaçağ'ın Hıristiyanlığının bakış açısına sahip kitap 17. yüzyıl başlarında gözden geçirilip genişletilmiştir.

FETİŞ İlkel kavimlerin ruhların kendilerine benzeyen cisimlerde beden bulduğuna inanarak yaptıkları ve tapındıkları put ve muskaların adı olup Portekizce feitiço 'tılsım, büyü' kelimesinden kök almıştır.

FETİŞZM İlkel bir tabiat dini olup ataların sembolik formlarına tapınan totemizmden belirgin farklılıklar göstermektedir. Öncelikle tapınılan nesne atalara ait olmadığı gibi, bu nesnenin sihirli bir gücünün olduğuna inanılmaktadır. Uygar dünyada kullanılan uğurlu olduğuna inanılan maskotlar da bu inancın yaşayan izleridir. Bazı fetişler zamanla tanrısal özellik kazanmış olup Eski Yunan taş yığını fetişi Hermes'e Roma'da mızrak fetişi Mars'a dönüşmüştür.

FETU [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında ilk kadın olan Ele'ele'nin kocası ve gece tanrısı olup, adı 'yıldız' anlamına gelmekteydi.

FEUX FOLLETS Bkz. Yangın Dansçıları

FEXT Çek halkının inanışında sadece cam mermilerle ya da genç ağaç dallarından yapılmış kazıklarla yaralanabilen bir insanın adı olup, Almanca kugelfest 'kurşun geçirmez' kelimesiyle ilişkili olabilir. Fext öldükten sonra bedeni parçalanıp dağılmaz ve rahatsız edildiğinde canlılık belirtileri gösterebilir. Kendi göbek bağını kurutup sol koltuğunun altında saklayan çocukların Fext olacağına inanılır.

FEVANGA [Pasifik Mitolojisi] Fefana'nın eşi, Kavaonau'nun babasıdır.

FINDIK AĞACI [İskandinav-Germen Mitolojisi] Yıldırım tanrısı Thor'un kutsal ağacıdır. Meyveleri Almanya'da kehanet amacıyla kullanılmış olup, düğün sırasında düğün sahibi bir fındık dalı taşırsa yeni evlilerin pek çok çocuğu olacağına inanılmaktaydı.

FIRTINA TANRISI Pek çok tarımcı halkın inanışında hava ile tanrıların İskandinav, Germen ve Kelt mitolojilerinde olduğu gibi şimşek veya yıldırım, Sümer ve Sami mitolojilerinde ise fırtına ile ilişkili olduğu görülmektedir. Babil mitolojisinde Tiamat ile Marduk, Sümer mitolojisinde Enlil, Hitit-Hurri mitolojisinde Taru veya Teşup bunlara örnek gösterilebilir. Yunan mitolojisinde gökyüzü tanrısı Zeus elinde şimşeklerle tasvir edilmekte dolayısıyla fırtına ile de ilişkilendirilmektedir. Fırtına tanrılarının bir önemli özelliği de Baal örneğinde olduğu gibi bereket ve kuraklık döngüsünden sorumlu tutulmalarıdır.

FİACRE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 7. yüzyılda yaşamış Breuilli bir başrahibin adı olup, bahçıvan, bakırcılar ve çömlekçilerin koruyucusu sayılmakta kısırlık, baş ağrısı, tümörlere gibi hastalıklara karşı yakarılmaktaydı.

FİANNA [Kelt mitolojisi] İrlanda ve İskoç söylencelerinde özellikle Fenia efsane serisinde bahsi geçen bir savaşçı topluluğunun adıdır.

FİAT LUX [Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'in Yaratılış bölümünde geçip (1:3), Tanrı'nın ışığın yaratışını tanımlayan Latince cümle olup 'ışık olsun' anlamına gelmektedir. Kelimenin Yunancası 'phenetheto photos', İbranicesi 'yhiy ovr'dur.

FİCUS [Roma Mitolojisi] Bereket ve tabiat tanrısı Faunus'un babası olan bir orman cininin adıdır.

FİDES [Roma Mitolojisi] İnanç ve sadakat tanrıçasının adı olup, zeytin dalıyla taçlandırılmış, beyazlar giymiş olarak tasvir edilmekteydi (Cic. de Off. iii. 29). İkinci Roma imparatoru Numa Pompilius tanrıçanın ilk inananı olup, Fides publica onuruna Capitol'de bir tapınak inşa ettirmişti (Dionys. ii. 75). Roma Seanatosu bu tapınakta tanrıçanın koruması altınca yabancı ülkelerle barış antlaşmaları imzalamaktaydı. Her yıl 1 Ekim günü beyazlar giymiş 3 başrahibi sağ ellerini kıyafetlerinin içine saklayarak sunularıyla tanrıçayı tapınağında onurlandırmaktaydı.

FİDİ MUKULLU [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Bena Lulua, Baluba ve Basonge halklarının yaratıcı tanrısının adı olup, güneşin sağ ayın sol yanağından geldiğine inanılmaktaydı. Fidi Mukullu aynı zamanda insanlara yay, ok, demir aletler ve yemek yapmayı öğreten bir kültürel kahramandır. Bazı öykülerde düzenbaz bir karakter olan oğlu tanrıya meydan okumaktadır.

FİDİUS Bkz. Sancus

FİERABRAS [Fransız Mitolojisi] Chansons de geste ve diğer Fransız söylencelerinde İspanya kralı Balan'ın oğlu, olarak tasvir edilen iri yarı bir Arap şövalyesinin (paladin) adıdır. Charlemagne'ın 12 paladini özellikle Oliver ve Roland ile sürekli çatışma içinde olan Fierabras sonunda Oliver'e yenilince Hıristiyanlığı seçmiş, Charlemagne'ın hizmetine girmiştir.

FİFİNELLA Savaş zamanında uçak kullanan İngiliz bombardıman pilotlarını gıdıklayan dişi bir gremlin olup, adı ilk olarak 1942 yılında eski RAF pilotu Roalld Dahl'ın 'Gremlinler' adlı kitabında anılmıştır.

FİGGY DOWDY [Kelt Mitolojisi] Cornwall'da Carn Marth adlı kuyuda onuruna oyuncak bebekler sunulan bir tanrıça olup, adı Keltçe oraklı tanrıça anlamına gelmektedir. Yerel folklorda gemilerin kaza geçirmesi için hava ruhlarını harekete geçiren bir cadı olarak tasvir edilmektedir.

FİL 1. [Hint Mitolojisi] Sanskritçe 'gaca' adıyla bilinen filler dört temel yönün koruyucusu kabul edilmekte olup Diggaga (Yön Filleri) olarak da adlandırılmaktadırlar. Efsanevi filler dört hortumlu tasvir edilmekte olup, liderlerinin İndra'nın binek fili olan Airavata olduğuna inanılmaktaydı. Ayrıca müritlerine şans getiren tanrı Ganeşa fil görünümünde tasvir edilmekteydi.

2. [Budist Mitolojisi] Jataka'da Buda'nın yağmur getiren beyaz bir fili kuraklık çeken bir köye hediye ettiğine dair bir öykü bulunmaktadır. Kraliçe Maya'nın rüyasında beyaz bir fili bedenine girerken gördükten sonra Buda'yı doğurduğu bilinmektedir.

3. [Çin Mitolojisi] Anlayış, tedbir ve gücün sembolüdür.

FİL VAKASI [İslam Mitolojisi] Yemen hükümdarı Ezhere'nin çok sayıda filin yer aldığı bir orduyla Kâbe'yi yıkmak amacıyla Mekke'ye saldırması, Tanrı'nın gönderdiği Ebabil kuşlarının yardımıyla düşman ordusunun bozguna uğratılması olayının adıdır.

FİLİP [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın 12 Havarisinden birisi olup, ömrünü Yunanistan, Suriye, İskitya ve Frigya'da İsa'nın öğretisini yaymakla geçirmişse de Hierapolis kentinde çarmıha gerilerek idam edilmiştir. 13. yüzyılda yazılan Altın Efsane adlı çalışmaya göre Filip, putperest ülkelerden birisinde prensi ve iki korumasını öldürüp çok sayıda insanı nefesiyle hasta eden bir ejderhayı çöle doğru kovarak insanlara yeniden sağlıklarını kazandırmış ve ülkenin kralını Mars heykelini kırıp yerine İsa'nın hacını koyması konusunda ikna etmeyi başarmışsa da başarısını hazmedemeyen Pagan rahipler tarafından çarmıha gerilerek öldürmüştür. Aziz Filip Hıristiyan sanatında elinde ucu haç formunda uzunca bir asa taşıyan beyaz sakallı bir adam olarak çocuğu zaman yalnız kimi zaman diğer havarilerle birlikte tasvir edilmektedir.

FİLİPİNLER MİTOLOJİSİ 60 etnik gruptan oluşan Filipin halkının büyük bölümü Hıristiyanlığı benimsemiş olsa da bir bölümü çoktanrılı eski inançlarını sürdürmekte, yerel inanışların yanı sıra Hint mitolojisinden de etkilenen eski efsaneler ile bunların kalıntılarını taşıyan masallar bulunmaktadır. Her etnik grup kendi efsane (alamat) ve masallarını (kuwentong bayan) farklı panteon ve yaradılış öyküleri anlatmaktadır. Bagobo halkı Eugpamolak Manobo, Bilaan halkı Mele, Tagalog halkı Bathakla (veya Kabunian), Tinguan halkı Tadaklan adlı yaratıcı tanrıların dünya, evren ve insanı yarattığına inanırken Kapampangan halkı Ayı yöneten Malyari ile güneşi yöneten Sinukuan adlı hermafrodit tanrılar arasındaki çatışmanın evrenin dengesini sağladığına inanmaktadır. Bu halklar yaratıcı tanrıların eş ve çocuklarını da bereket, yıldırım, ay ve gökyüzü ile ilişkilendirilen küçük tanrılar olarak görmektedir. Volkanik adalardan oluşan ülkenin coğrafyası da inançlar üzerinde etkili olmuştur sözgelimi Kapampangan halkı Pinatubo yanardağının tanrıların ikametgâhı olduğuna inanmakta ve Haziran 1991'da gerçekleşen patlamayı tanrıların öfkesine bağlamaktadır.

Filipin efsanelerinde çok sayıda doğaüstü varlığın bahsi geçmekte olup, bunların başlıcaları şunlardır:

- Agta, balıkçılara yardım eden küçük siyah varlıkların adıdır.
- Aswang, gündüz hayvan formunda zararsız bir yaratıkken geceleri insan avlayan bir canavara dönüşmektedir
- Bagat, yağmur sonrası veya dolunay zamanı ortaya çıkan zararsız varlıklardır.
- Batibat, ormanda yaşayan büyük, şişman kadın formunda tasvir edilen dişi ruhlar olup, üzerinde yaşadıkları ağaç kesene zarar verebilirler.
- Boroka, kadın başlı at gövdeli, kartal kanatlı bir canavarın adıdır.

- Diwata, ağaç ve ormanlarda yaşayan zararsız ruhların adıdır.
- Kama-Kama, kızdırılmadıkça insanlara zarar vermeyen küçük insanların adıdır.
- Manananggal, dolunayda ortaya çıkan dişi bir vampirin adıdır.
- Mantyo, ağaçlarda yaşayan uzun saçlı varlıklar olup, insanlara dostça davranmaktadırlar.
- Ukoy, kendisine yaklaşanları öldüren dev bir ahtapot olup okyanusta yaşamaktadır.

FİLİSTİN MASALCILIĞI TV ve radyonun günlük hayata müdahil olmasına dek Arap kültüründe kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan masal anlatma geleneği oldukça popülerdi. Filistin köylerinde madhafah adı verilen misafir evlerinde erkekler birlikte oturarak Hakawati adı verilen masalcının çoğunlukla ud eşliğinde anlattığı korku, mizah ve aşk konulu öykülerini dinlemekteydi.

FİMBULWİNTER [İskandinav Mitolojisi] Nors dilinde "Zorlu kış" anlamına gelen terin Ragnarök öncesi yaşanan dönemi tanımlamaktadır. Ateş devleri lavlarıyla toprağı yakmış ardından Buz devleri dondurmuştur ki bu tanımlamanın MÖ 10 binlerde sona eren ama en az 30 bin yıl önce başlayan son buzul çağına atıf yaptığı sanılmaktadır.

FİNDRİNA [Kelt Mitolojisi] İrlanda Keltleri tarafından bronz ile gümüş arasında değerlendirilen bir metalin adı olup Yunanlıların orikalk (Yunanca ορειχαλχος "dağ bakırı") adını verip para yerine kullandığı obsidyen olduğu sanılmaktadır.

FİNİAS [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann kabilesi tarafından kurulan dört efsanevi kentten güneyde yer alanın adı olup (diğerleri: Falias, Gorias, Murias) burada Nuda'nın kılıç ve mızrağı saklanmaktaydı.

FİNN Bkz. Fionn mac Cumhaill

FİNK, MİKE 1770/1780-1823 arasında Amerika'da yaşamış efsanevi kayıkçının adı olup, Ohio ve Mississippi nehirlerinde çalışan kargo teknelerin kralı olarak ün yapmıştır. Uzun boylu, iri yarı, kavgacı, sıkı içici, iz sürücü ve kusursuz bir nişancı olarak tasvir edilen Fink hakkındaki ilk öyküler 1820'lerde gemici baladları ve ucuz romanlarda ortaya çıkmıştır. Pittsburgh'da Fort Pitt kalesinde doğan Fink gençliğinde orduya iz sürücü olarak hizmet verirken nişancılığıyla ünlenmiş, askerlerce kendisine "Bangall" lakabı takılmıştır. Ordunun bölgedeki Amerikan yerlileriyle mücadelesi sona erince diğer iz sürücüler gibi önce o da çiftçiliğe başlamışsa da sonradan nehir taşımacılığına başlamıştır. Abartılı öykülerinde "yarı timsah yarı at" olarak da anılan Mike Fink kimi zaman Davy Crockett öykülerinde de ortaya çıkmışsa da Crockett için dişli bir rakip olamamıştır. Fink, 1823'de Rock dağlarında rakiplerinden biriyle tutuştuğu bir kavga sırasında ölmüştür.

FİN MİTOLOJİSİ Finler, Kvenler (Norveç kökenli Finler) ve Tornedalliler (Kuzey İsveç'te yaşayan Finler) Fin dilini konuşmaktayken küçük bir azınlık olarak İsveç dili konuşan Finler de bulunmaktadır. Baltık, Germen ve Slav dilleri arasında sıkışmış Fin dili Ural-Altay dilleri ile akraba olmasına karşın Fin kültürü komşularından oldukça etkilenmiş, özünde Lapon halkı gibi Ural-Altay öğeleri taşıyan Fin mitolojisi de özellikle Baltık ve İskandinav inançlarından çokça öğe ödünç almıştır.

Tacitus, Fin halkını anmışsa da Fin inançlarına özgü ilk yazılı kayıt kardinal Mikael Agricola'nın 1551 yılında tuttuğu notladır. Bununla birlikte 19. yüzyılda Elias Lönnrot'un Fin manzum destanlarını Kalevala adıyla topladığı olağanüstü çalışma sadece Fin halkının geçmişini aydınlatmakla kalmamış aynı zamanda Fin halkının uluslaşmasında birincil derecede etkili olmuştur. Buna ek olarak Estonyalı F. R. Faelmann ve Friedrich Reinhold Kreutzwald'da Kalevipoeg adlı eserlerinden kendi ülkelerinin panteonlarını detaylı anlatılmıştır.

Finliler, dünyanın bir kuş yumurtasının patlaması sonucu şekillendiğine ve düz olduğuna, yumurtanın kabuğunun ise gökyüzünü oluşturduğuna inanmaktaydı. Samanyolu Linnunrata (kuşların yolu) olarak tanımlanmakta, kuşların tepsi şeklindeki dünyanın uç noktası olan Lintukoto'ya kadar uçup geri döndükleri sanılmaktaydı. Ölülerin sonsuza dek uyumak üzere misafir edildiği Yeraltı dünyasına Tuonela adı verilmekteydi. Gök tanrı Ukko (yaşlı adam) aynı zamanda iklimden ve ekinlerden de sorumlu olup, elindeki çekiç, kılıç veya baltayı yeryüzüne şimşek göndermek için kullanmaktaydı.

FİNNABAİR [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane serisinde Connacht kraliçesi Medb'in kızı olup, bir adada randevulaştığı kahraman Fraech bağlılık sözü verdiği kız uğruna bir deniz canavarıyla dövüşmeyi göze almıştır. Bununla birlikte Faech sonradan bir dağ kalesine kaçırılıp, tutsak edilen kıza yardım etmemiştir.

FİNOLA Bkz. Fionnuala

FİNTAN MAC BOCHRA [Kelt Mitolojisi] İrlanda tufan suları altında kalmadan önce Nuh'un torunu Cessair'e eşlik eden bir kâhinin adıdır. Cessair, Cessair'in babası Bith ve Fintan beraberlerinde 50 kadın olduğu halde sefere çıkmış kadınları aralarında pay etmişlerdir. Tufan sırasında karıları ve çocukları boğulurken Fintan bir somon balığına dönüşerek Fintan'ın Mağarası adıyla bilinen yerde saklanmıştır. Fintan selden sonra önce kartal ardından insan bedenine bürünerek 5.500 yıl yaşamış insanlık tarihinin büyük bölümüne şahit olmuştur.

FİONN MAC CUMHAİLL [Kelt Mitolojisi] Tuatha de Danann kabilesinin kralı Cumhal'ın oğlu ve Fianna ordusunun lideri olan efsanevi kahramanın adı olup pek çok dev ve canavarı öldürmüştür. Cumhal'in rakip kabile lideri Goal Mac Morn tarafından öldürülmesinin ardından, Finn'in annesi çocuğu, babasının iki yakın arkadaşına (Kelt rahibi Bodbal ile kadın savaşçı Fiachel) emanet ederek uzaklara göndermiştir. İki eski dost Finn'i Erinn dağlarında savaşçı olarak yetiştirirken, Fionn "Bilgi Somonu" adıyla bilinen sihirli balığı yakalamayı başarmış, balığa

elini sürdüğünde yanan parmağını ağzına götürüp emince bilgelik kazanmıştır. İrlanda'nın yanı sıra, Mann adası ve İskoçya'da da tanınan ve Finn McCool veya Finn MacCoul, adlarıyla da bilinen Fionn erişkin olup ülkesine döndüğünde halkının başına geçerek babasının öcünü almıştır.

FİONNGHAL [Kelt Mitolojisi] Bir İskoçya söylencesine göre zengin bir kadın uğruna sevgilisi tarafından terk edilince aklını kaçırıp ormanda yaşamaya başlayan genç bir kızın adıdır. Bununla birlikte adam bir süre sonra pişman olarak kızı aramak için dağlara çıkmış, birdenbire aklı başına gelen kızla birkaç saat geçirdikten sonra iki âşık da kederinden ölmüştür.

FİONNUALA [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli deniz tanrısı Lir (Lyr) ile büyücü Bodb Derg'in kızının ikiz çocuklarından birisi ve Aodh'un kız kardeşidir. Annesi Fiachra ve Conn adlı ikiz kardeşlerini doğururken ölünce babası üvey teyzesi Aife ile evlenmiş, çocuklardan nefret eden bu büyücü kadın kocasının yokluğunu fırsat bilerek üvey çocuklarını 900 yıllığına kuğu olmaları için lanetlemiştir. Bedeni tüylerle kaplı olsa da insan gibi düşünüp, hisseden Fionnuala (Keltçe "Beyaz Omuzlar") kuğu kılığında asırlar boyunca göl ve nehirlerin üzerinde uçmuştur. 900 yıl sonra prenses Decca kuğuların konuşup şarkı söylediğine dair bir dedikodu duyunca durumu araştırmış, kuğu kardeşleri gördüğü anda kuğuların tüyleri dökülüp insana dönüşmüşlerse de aradan geçen yıllar birdenbire çocukları yaşlandırarak toz haline dönüştürmüştür.

FİORİO Bizans Anadolu'su üzerinden Avrupa'ya ulaşmış, Hıristiyanların maruz kaldığı zulümlerin ve Paganizmden Hıristiyanlığa geçiş döneminin arka plan olarak sunulduğu popüler bir aşk öyküsünün adı olup, 11. yüzyılda Fransa'da yazıya dökülmüştür.

FİR DARRİG [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde insanlara pis şakalar yapmaktan hoşlanan kötü huylu bir elfin adı olup, Keltçe 'fear dearg' (kızıl adam) kelimesinin deforme formudur.

FİRAVUN Eski Mısır'da hükümdarlara verilen isim olup, Horus'un yeryüzünde beden bulmuş formu ve güneş tanrısı Ra'nın oğlu kabul ediliyor, öldüğünde Ölüler tanrısı Osiris'e dönüştüğüne inanılıyordu. Mısır dilinde firavun "büyük ev" anlamına gelmekte olup, halktan erkekler de soylu kadınlarla evlenerek firavun olabilmekteydi. Ölene dek tahtta kalan firavunlar, 30 yılda bir hebset adıyla bilinen gençleştirme ayinine katılmaktaysa da öldüklerinde cesetleri mumyalanmakta, eşyalarıyla birlikte bir lahit mezara gömülüyorlardı. Kitab-ı Mukaddes'te firavun genel bir isim olarak kullanılmışsa da Yahudilerin Mısır'dan kovan firavunun tarihsel varlığını ispatlayacak tarihi bir delil bulunmamaktadır. Benzer şekilde hastalık, kıtlık ya da askeri yenilgiler gibi firavunun şöhretini lekeleyecek olaylardan Mısır yazıtlarında bahsedilmemekte ya da tarihi olaylar çarpıtılarak aktarılmaktadır ki bunlardan birisi Hititlerle yapılan Kadeş savaşının sanki zafer kazanılmış gibi sunulmasıdır.

Eski Ahit'te de İsrailoğullarının Kızıldeniz'i geçerek Firavundan kurtulması efsanesi Çingenelerin geçmişini Eski Mısır'a dayandıran Çingene sözlü geleneğinin temel öykülerinden birisi niteliğindedir. Ayrıca H. Carnoy ve J. Nicolaides'in 'Folklore de Constantinople' (Konstantinopolis Folkloru) adlı eserinde bir afetin ardından hayatta kalan bir topal kadının biri kız biri erkek iki çocuğunun Çingenelerin ataları olduğu kayıtlıdır.

FİRBOLG [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde adaya Avrupa kıtasından gelen istilacı bir ırkın adı olup "satıcı" anlamına gelmektedir. Adayı beş parçaya bölen Firbolglar (Fir Bholg), Fomoryalılar adlı bir başka grup tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra Tuatha de Danann klanı tarafından adadan kovulmuşlardır.

FİRDEVS [İslam Mitolojisi] İslami cennet (Dar el-Jannah) sekizinci tabakasının adı olup kırmızı altın ile sembolize edilmekteydi.

FİRDEVSİ En önemli yapıtı Perslerin milli destanı Şehname olan Fars şairi Abû al-Ghâsem Mansûr ebn Hasan Ferdowsî Tûsî'nin (MS 940-1020) takma adı olup, Farsça "Cennetlik" anlamına gelmektedir. Horasan'da İranlı ve Şii mezhebinden bir toprak ağasının oğlu olarak dünyaya gelen yazarın hayatı hakkında çok az şey bilinmekte olup, gerçek adı eserini 13. yüzyılda Arapça'ya çeviren Bondari tarafından açıklanmıştır.

Söylenceye göre Sünni hükümdar Gazneli Mahmut eserinin her beyiti için 1 altın önermesine karşın başlangıçtan son Sasani kralı III. Yezdigirt döneminde dek İran tarihini anlattığı 60 bin beyitlik Şehname adlı eserinden umduğu parayı (50 bin istemiş 20 bin dirhem almıştır) alamayan şair uğradığı hayal kırıklığını belli edince sultanın gazabından korkup kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Firdevsi önce Herat'a ardından Mahmut'un rakibi Şahreyar'ın hükmettiği Mazanderan'a gitmiştir. Şahreyar'ın sarayında Mahmut'u eleştiren 100 beyitlik bir giriş yazarak Şehname'ye eklemiştir. Son yazıklarıyla Şahreyar'ı İran krallarının gerçek mirasçısı olarak gösterirken Mahmut'u dışlamıştır. Gazneli Mahmut'un sonradan yumuşadığı ve şaire ölmeden önce 60 bin dinar gönderdiği iddia edilmektedir.

FİRİ ZUAR [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında koçların ruhu olduğuna inanılan bir tanrı olup, erkek çocukların doğumunu himaye etmekteydi. Düğün töreni sırasında gelin çocuklarının koç gibi erkek olması için Firi Zuar'a yakarmaktaydı. Ruslar bölgeyi işgal ederken Osetya'daki Firi Zuar kiliselerdeki heykellerini kaldırmış, buna karşılık Oset kadınlar kilden basit koç figürleri yapmaya devam etmişlerdi.

FİRTOS [Macar Mitolojisi] İyi perilerin kraliçesi olup, insan sevgilisi ile kendi adını taşıyan bir kalede yaşamaktadır. Geçmiş bir tanrıçanın

folklorik izi olduğu sanılan Firtos'un baş düşmanı kötü perilerin kraliçesi Tartod olup, her iki tanrıça da insanları elmas taşlarla süslü bir değnekle yaptıkları büyüler ile etkileri altına almaya çalışmakta, ayrıca güzelleşmek için süt ile banyo yapmaktaydı.

FİSAGA [Polinezya Mitolojisi] Tanrı Maui'nin kontrol altına alamadığı tek rüzgâr olan sıcak rüzgârın kişileştirilmiş formudur.

FJALAR [İskandinav Mitolojisi] Kendisi gibi cüce olan arkadaşı Galar ile birlikte Gilling ve Kvasir'i öldürüp kanını balla karıştırarak içine akıl ve şarkı söyleme yeteneği veren sihirli bir içecek hazırlayan kahramanın adıdır. Dev Suttung'a verdikleri bu içkiyi o da kızı Gunnlond'a emanet etmişse de sonunda kızın kalbini kazanan Odin içmeyi başaracaktır. Kvasir'in kanı bu olaydan sonra "Suttung'un bal likörü" adıyla anılmıştır.

FJOL SVİNNSMAL [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'da yer alan dramatik bir şirin adıdır.

FJÖRGYN [İskandinav Mitolojisi] Eski Nors dilinde "toprak" anlamına gelen terim 13. Yüzyılda Snorri Sturluson tarafından yazılan Nesir Edda'da dişi (Fjörgyn) ve eril (Fjörgynn) formlarında kullanımıyla iki farklı karakteri tanımlamaktadır.

1. Odin'in karısı Frigg'in babasıdır.

2. Thor'un annesidir.

FJÖRGYNN Bkz. Fjörgyn

FLAMEN DİALİS [Roma Mitolojisi] Roma dininde çeşitli imtiyazlara sahip Jüpiter'in rahiplerine verilen isim olup, sayıları 15 olan bu rahiplerin metale dokunmaları, ata binmeleri ve ceset görmeleri yasaktı. Flaminler hayatları boyunca bir kez evlenmekte, boşanamamakta, karıları öldüğünde görevlerinden ayrılmaktalardı. Benzer şekilde ayinlerde taktıkları beyaz yünden konik başlıkları eğer ayin sırasında düşerse yine işlerini bırakmak zorunda kalmaktalardı. Savaş tanrısı Mars'ın rahipleri Flamen Martialis, Quirinus'unkiler Flamen Quirinalis, tanrıça Juno'nun rahibeleri Flaminica Dialis, büyük tanrıların rahipleri Flamines Maiores, önemsiz 12 tanrının ki ise Flamines Minores adıyla bilinmekteydi.

FLATEY KİTABI [İskandinav Mitolojisi] Flateyjarbók, Codex Flateyensis, GkS 1005 fol. Adlarıyla da bilinen 14. yüzyıl İzlanda el yazmasının adı olup, yazı ve çizim içeren 225 parşömen kâğıdından oluşmaktadır. Flatey kitabı, Norveç krallar listesi, 2 Edda şiiri, Hyndla'nın şarkısı ve Völuspa'nın özet bir versiyonunu içermektedir.

FLATEYJARBOK Bkz. Flateyjarbok

FLEADH Geleneksel müzikler eşliğinde dans edilen Kelt orijinli İrlanda festivallerin adıdır.

FLED BRİCRENN [Kelt Mitolojisi] Ulster savaşçılarının arasındaki mücadeleyi mizahi bir dille anlatan bir kahramanlık destanının adıdır.

FLİDAİS [Kelt Mitolojisi] Fand ile Be Teite adlı perilerin kız kardeşi ve Fergus'un (Ailill) eşi olup, yaban hayvanlarının koruyucu tanrıçasıdır. Bir geyik tarafından çekilen arabaya binen tanrıça aşırı cinsel iştahıyla ünlüdür. Flidais ayrıca süt veren evcil hayvanları da koruyucusu olup, günde 30 kişiyi besleyebilecek denli süt veren sihirli bir ineğin de sahibidir.

Flora

FLORA [Roma Mitolojisi] Baharın gelişini sembolize eden çiçek tanrıçasının adı olup, aynı zamanda fahişelerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Adını Latince çiçek anlamına gelen *flos* kelimesinden alan tanrıçanın Quirinalis'te bir tapınağı bulunmaktaydı. Başlangıçta Oskan ve Sabin halklarının tanrıçası olmakla birlikte zamanla Yunan mitolojisindeki Khloris ile ilişkilendirilip, özdeşleştirilmiştir. Flora kendisine ebedi gençlik veren Zephyrus ile evlenmiştir. MS 4. yüzyıla kadar 28 Nisan-1 Mayıs arasında her yıl adına *Floralia* adlı bir festival düzenlenmiştir. Fahişe anlamına gelen 'meretrix' adıyla da bilinen tanrıçaya bu isim bereket ve doğurganlık ile ilişkisinden dolayı yakıştırılmış olmalıdır.

FLORİAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Bira, şarap ve sabun yapımcılarının yanı sıra Avusturya ve Polonya'nın koruyucusu kabul edilen azizin yortu günü 4 Mayıs'tır. Florian'ın Hıristiyan olduğu için boynuna bağlanan bir taşla Enns nehrine atılan bir Roma askeri olduğuna inanılmaktadır.

FLUONİA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisidir.

FO [Budist Mitolojisi] Buda'nın Çince adı Fo-t'o'nun kısaltılmış formu olup, elmas pozisyonunda sağ ayağı sol dizinde sol ayağı sağ dizinde oturur vaziyette, rahip kıyafetli bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

FO ASLANI Dişlerini gösterecek şekilde ağzını açmış bir aslan figürü olup, Çin'de Fo Köpeği, Şi-Şi, Buda Aslanı adlarıyla da bilinmekteydi. Budist tapınakları girişlerine koruyucu bir varlık olarak düşünülüp heykeli dikilmiştir.

FOAWR [Kelt Mitolojisi] İngiltere ile İrlanda arasında yer alan Man adası efsanelerinde birbirlerine koca kayalar atarak eğlenen devlerin adıdır.

FODLA [Kelt Mitolojisi] Milezyalılar (Keltler) gelmeden önce İrlanda'yı yöneten üç tanrıçadan birisi olup, kral MacCecht'ın karısıydı. Milezyalılar, County Limerick bölgesindeki Sliabh Felim

kentinde rastladıkları Fodla'ya yerleştikleri yere onun adını koyacaklarına dair söz vermelerine karşın sonradan vazgeçerek yeni kente *Eriu* adını vermişlerdir.

FOHSU [Afrika Mitolojisi] Gana'da beyaz tenli tasvir edilen tuz tanrıçasının adı olup özellikle tarım ile ilişkilendirilmekteydi.

FOLKLOR Bir bölgede yaşayan bir halkın efsanelerini, batıl inançlarını, gelenek ve göreneklerini, inanç ve törelerini, halk hekimliği, müzik ve oyunlarını inceleyen bilimin adı olup, 'halk bilim' ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Folklor kelimesi İngilizce folk 'halk' + lore 'bilgi' kelimelerinden oluşmuş ve ilk olarak W.J. Thomas tarafından 1846 yılında yazarın Londra'da yayınlanan Athenaeum dergisine yazdığı bir mektupta kullanılmıştır.

FOLKLORİSMUS Aslı astarı olmadığı halde orijinalmiş gibi sunulan, özellikle turistlerin ilgisini çekmek için sonradan imal edilmiş halk bilim ögelerini tanımlayan bir terim olup, 1960'larda Alman araştırmacılarca yakıştırılmıştır. 1950'de Amerikalı folklorist Richard M. Dorson'un fakelore teriminin karşı olan folklorsimus İngilizce'ye Folklorizm formunda girmiştir. Bkz. Fakelore,

FOLKLORİZM Bkz. Folklorismus

FOLKVANGR [İskandinav Mitolojisi] Nors dilinde "Evsahibinin çayırı" anlamına gelen, Frejya'ya ait bir arazinin adıdır.

FOMA BERENNİKOV [Slav Mitolojisi] 12 atsineğini öldürdüğü halde 12 savaşçı öldürmekle övünen palavracı ama zeki bir kahramanın adı olup, hasımlarını kurnazca alt etmeyi başardıktan sonra Prusya prensesi ile evlenmiştir.

FOMORE Bkz. Fomoryalılar

FOMORYALILAR [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın en eski halkı kabul edilen tek kollu, tek gözlü, tek bacaklı kötü huylu yarı-tanrı dev iblislerden oluşan denizci bir kabilenin adıdır. Yunan Titanlarına benzer özellikler taşıyan Fomoryalılar tıpkı Firebolglar gibi İrlanda'yı istila etmişlerse de insanlarla ilişkilendirilen Tuatha de Denann kabilesince Mag Tuireadh (Magh Tuiredh) savaşında mağlup edilip denize doğru kovulmuşlardır.

FONTUS [Roma Mitolojisi] Janus ve Juturna'nın oğlu, Volturnus'un kardeşi olup su kaynaklarının koruyucu tanrısının adıdır. Janiculus'ta sunağı bulunup adı "pınar" anlamına gelen fons kelimesiyle ilişkili tanrının onuruna her yıl 13 Ekim'de Fontinalia adlı bir festival düzenlenmekteydi.

FORNAX [Roma Mitolojisi] Latince 'fırın' anlamına gelen kelime, ekmek pişirmenin kişileştirilmiş formu olan bir tanrıçanın da adıdır. İkinci Roma kralı Numa Pompilius döneminde Fornacalia festivalinin başladığı ve 17 Şubat günü düzenlendiği kaydedilmiştir (Ov. Fast. ii. 525).

FORNEUS Ortaçağ Avrupa'sında büyü ve ruh çağırarak fala bakma işiyle ilişkilendirilen bir iblis olup, adının İskandinav mitolojisindeki Fornjotr'tan ödünçlenildiği sanılmaktadır.

FORNJOTR [Germen-İskandinav Mitolojisi] Alman efsanelerinde buz devlerinin atası olan Finlandiya, Kvenland ve Gotland kralının adıdır. Bir söylenceye göre ateş devi Logi, rüzgâr tanrısı Kari ve deniz tanrısı Aegir'in babasıdır. Nibelungenlied'i Modern Almanca'ya çeviren Alman yazar Karl Joseph Simrock (1802-1876) kelimenin etimolojisini eski dev anlamına gelen forn-jótr olarak yapmış ve Formjotr ile Ymir'i özdeşleştirmiştir. Danimarkalı tarihçi ve dilbilimci Peter Erasmus Müller (1776-1834) ise njótr kelimesinin sahiplik bildirdiğine dikkat çekerek Norveç'in otokton halkı için kullanılmış olabileceğini iddia etmiştir.

FORS [Roma Mitolojisi] Talihin kişileştirilmiş formu ve Fortuna'nın dişil karşılığıdır.

FORSETİ [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sına göre Glitnier'de ikamet eden, adalet ve uzlaşma tanrısının adı olup, ışık tanrısı Balder ile Nanna'nın oğludur. Glitnir'de yaşayan Forseti insan ve tanrılara adalet götürmekte, adı "yöneten" anlamına gelmektedir. Forseti, çoğunlukla Heligoland'da tapınılan Frizya tanrısı Fosite ile özdeşleştirilmiştir.

Forseti adalet tahtında (Carl Emil Doepler, 1881)

FORTUNA [Roma Mitolojisi] Kör bir kadın olarak tasvir edilen, talihin kişileştirilmiş formudur. Yunan tanrıçası Tykhe'nin karşılığı olan tanrıçaya daha çok yeni evli kadınlar ile anneler tarafından tapınılmış, sonradan kader ve bereketle de özdeşleştirilmiştir. Fortuna'nın iyi veya kötü şans getirmesine göre Bona Fortuna (iyi şans) ve Mala Fortuna (kötü şans) olarak iki parça halinde düşünülmüş hatta şüpheli şans (Fortuna Dubia), değişen şans (Fortuna Brevis) ve şeytani şans (Fortuna Brevis) olarak da adlandırılmıştır. Öncesinde bir İtalyan bereket tanrıçasının kültü ile birleştirilmiş olup, özellikle genç Romalı kadınlarca tapınılan tanrıça onuruna her yıl 11 Haziran'da festival düzenlenmekteydi. Annonaria, Muliebris, Primigenia, Respiciens ve Virilis isimleriyle de tanınan Fortuna aynı zamanda Atrox Fortuna adıyla bir çeşit kader tanrıçası olarak da görülmüştür.

Fortuna

FORTUNATUS 15-16. yüzyıllarda Almanya'da popüler olmuş sihirli başlığa sahip bir roman kahramanın adıdır. Açlıktan bitkin olduğu bir anda karşısına çıkan kader tanrıçası Dame Fortune kahramana bilgelik, zenginlik, sağlık, güç, güzellik ve uzun yaşam seçeneklerinden birisini kendisine bağışlayacağını söyleyince Fortunatus zenginliği seçmiştir. Bununla birlikte bir süre sonra oğulları açgözlülükle daha babaları yaşarken miras mücadelesine başlayınca seçiminden pişmanlık duymuştur.

FOU-PAO [Çin Mitolojisi] İlk Çin imparatoru ve Qin Hanedanlığı 'nın kurucusu Çin Şi Huang'ın (Huang-ti) annesi olup, söylenceye göre yıldırım sesinden ürktüğünde heyecanlanarak oğlunu bir tarlada dünyaya getirmiştir.

FRAGARACH [Kelt Mitolojisi] İrlanda deniz tanrısı Manannan mac Lir ve evlatlığı Lugh Lamfada'nın 'cevap veren, öç alan' anlamına gelen, hiç bir zırhın karşı koyamadığı kılıcının adıdır.

FRANCESCA DA RİMİNİ (1255-1285) Ravennalı Guido da Polenta'nın güzel kızının adı olup, babası tarafından, uzun süredir savaş halinde olduğu ve barış anlaşması yapmak istediği Rimini beyinin oğlu ile zorla evlendirilmiştir. Francesca ile kocasının kardeşi Paolo Malatesta birbirlerine âşık olmuş, sevişirken yakalanan âşıklar aldatılan koca tarafından öldürülünce tüm Avrupa kamuoyunu sarsan bir skandal ortaya çıkmıştır. Çağdaşı Dante İlahi Komedya adlı eserinin 4. şarkısında Francesca da Rimini'den bahsetmiştir.

FRANCESCA ROMANA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1384–1440) Romalı ev kadınlarının koruyucusu sayılan bir azizenin adı olup yortusu 9 Mart günü yapılmaktaydı. Francesca, zengin kocası Lorenzo Ponziano'nun ölümünden sonra kendini dine vermiş, dua ederken karşısına bir meleğin görünmesinden sonra ölü bir çocuğu hayata döndürmek ve salgın hastalıkları durdurmak gibi çeşitli mucizeler gerçekleştirmiştir.

FRANCİS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** (1181–1226) Fransisken Tarikatı'nın kurucusu olan azizin adı olup, hayvanların koruyucusu sayılmakta yortusu 4 Ekim günü yapılmaktaydı. Assisili Pietro Bernardone adlı zengin bir tüccarın oğlu olan Giovanni bir kavga yüzünden hapse düşünce geçmiş yaşamını sorgulamış, tüm hayat görünüşün yanı sıra tanıştığı bir dilenci ile kıyafetlerini değiştirmiştir. Babasının bazı mallarını satıp San Damiano rahiplerine kilise tamiri için verince babası çok öfkelenmiş, oğluna Fransız anlamına gelen Francesco adını takmış, genç Giovanni korkusundan bir süre bir mağarada saklanmak zorunda kalmıştır. Fakirlere yakınlığı ile tanınan Francis hakkında pek çok söylence bulunmaktadır.

2. (1506–1610) Babasının Pirene dağlarında bir şatosu bulunan soylu bir aileye mensup Francis Xavier Paris'te teoloji okurken Cizvit tarikatının kurucusu St. Ignatius Loyola ile tanışmış onun grubuyla birlikte Hindistan'a gitmiş tüm hayatını Asya'da geçiren din adamı Çin'de öldükten sonra aziz ilan edilmiştir.

FRANSIZ DESTANLARI Manzum destanlar Fransızca kahramanlık şarkıları anlamına gelen "chansons de geste" olarak adlandırılmakta ama 8-10. yüzyıllar arası Charlemagne dönemini konu alan ama genellikle 12-15. yüzyıllar arasında Provence lehçesiyle yazıya dökülmüşlerdir.

Fransız destanları "Fransız", "Saray" ve "Büyük Roma Olayları" adlı üç seriden oluşmaktadır.

Fransız serisi Charlemagne ile Şövalyelerinin maceralarından oluşmakta olup, en önemlileri Chanson de Roland (Roland'ın Şarkısı), Guillaume d'Orange, Les Quatre Fils d'Aymon (Aymon'un 4 oğlu), Ogier le Danois (Danimarkalı Ogier) destanlarıdır.

Saray serisinin en önemlileri Chrétien de Troyesi, Lancelot du Lac, Ivain le Chevalier au Lion (Aslan Şövalye İvan), Erec et Enide, Merlin, Tristan ve Perceval, Gérard de Roussillon, Hugues Capet, Macaire, Les Enfances de Godefroi (Godfrey'in Çocukları), Antioche, Chanson de la Croisade Albigeoise (Albigensia Seferinin Şarkısı) ve Huon de Bordeaux destanlarıdır.

Büyük Roma Olayları İlyada, Odysseia, Aeneid gibi eski destanları Hıristiyan inancıyla harmanlayarak sunan yapıtlar olup en önemlileri Roman de Thèbes (Thebes Kitabı), Roman de Troie (Troya Kitabı) ve Roman d'Alexandre (İskender Kitabı) destanlarıdır.

FRAŞEGİRD [Pers Mitolojisi] Ölülerin zamanın sonunda Astvat Ereta tarafından hayata geri döndürülmesine verilen isim olup, Farsça 'mükemmel yapmak' anlamına gelmektedir.

FRATRİ Antropoloji'de aynı toteme inanan birden çok ilkel kabileden oluşan topluluk anlamına gelen kelimenin kökeni Eski Yunan toplumunu (phyle) oluşturan kan bağına dayalı kabilelerin adından ödünçlenmiştir.

FRAU BERTA Bkz. Bertha

FRAU GODE [Germen Mitolojisi] İskandinav mitolojisindeki Frigg'e Almanya'da verilen isimlerden birisidir.

FRAU HÜTT Avusturya'nın dağlık Tyrol bölgesinde yaşayan halkın inanışında yemekleri ziyan ettiği için taşa dönüştüğüne inanılan bir kadının adıdır.

FRAU WELT Alman halkının inanışında papazlar tarafından şeytanla özdeşleştirilen dişi bir perinin adı olup Almanca 'Kamçı hanım' anlamına gelmektedir.

FRAUS [Roma Mitolojisi] İhanet ve sahtekârlığın kişileştirilmiş formu olup, Orkus ile Gece'nin kızı kabul edilmekteydi. Yılan gövdeli, akrep kuyruklu kadın yüzlü bir kadın formunda tasvir edilen Fraus'un Yunan mitolojisindeki karşılığı Apate'dir.

FRAVAKORİN [Slav Mitolojisi] Siyanak ile Naşak'ın yavrusu, Fravak'ın eşi, Arap ve Acemlerin atası olan bir başlangıç yaratığının adıdır.

FRAVAŞİ [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininin koruyucu melekleri olup, adları "seçilmiş" anlamına gelmekte, ruhlara (urvan) cennete giderken eşlik etmekteydiler. Fravaşiler, bitkileri ekerek Ahura Mazda'ya yeryüzünü yaratmasına yardım etmekle kalmamış, mızraklı atlılar olarak tasvir edilen melekler gökyüzünü iblislere karşı savunmuşlardır. Kimi yazarlar, Fravaşiler ile Hint mitolojisindeki Marutlar'ı ilişkilendirilmektedir.

FRAZER Bkz. James George Frazer

FREİSCHÜTZ Şeytan ile istediği nesneleri vurması için hedefini şaşırmayan 7 sihirli kurşun için antlaşma yapan bir nişancının öyküsünü konu alan bir Alman masalının adı olup, "Serbest Atıcı" anlamına gelmektedir. Avcı kılığına giren Şeytan mermilerden altısını avcının isteklerine uyacak şekilde sonuncusunu ise kendisi kontrol edecek şekilde büyülemiştir. Öykünün bir versiyonunda atıcı Şeytan ile nişancılığının gelişmesi için anlaşmış, Şeytan dileğini gerçekleştirdiği adamın ruhunu almak için 7 yıl sonra geri dönmüştür. Adam, Şeytan'ın kendisini tanımaması için kadın kılığına girmiş dahası üzerine pekmez döktükten sonra tüylere bulanmıştır. Şeytan, gerçekten de bu acayip yaratığı tanıyamamış ve ruhunu almadan çekip gitmiştir. Carl Maria von Weber'in "Der Freischütz" adlı operasında bir köylüye atıcılık yarışmasında yenilen Max adlı ormancı onuru ve sevdiği kadın Agathe'nin saygısını kazanmak isterken Kaspar adlı arkadaşının tavsiyesiyle Samiel adlı bir avcıdan hedefini hiç şaşırmayan 7 sihirli mermi almıştır. Ertesi gün 6 kurşunu keyfince kullanan adam şeytanın emrinde olan yedinci mermiyi beyaz bir güvercine sıkmışsa da kurşun Agathe'ye yönelmiştir. Kızı sıyırıp geçen kurşun Kaspar'ın canını alırken Şeytan çekip gitmiş, Max kıza durumunu itiraf edince bağışlanmıştır.

FREKİ ile GERİ [İskandinav Mitolojisi] Odin'in kurtlarının adı olup, ilkinin adı 'açgözlü' diğerinin ki 'yırtıcı' anlamına gelmekteydi. Manzum ve Nesir Edda'ya göre ziyafetler sırasında Odin'in iki yanında oturmakta tanrının yemeğine ortak olmaktaydılar.

FRENCHY AUCOİN Amerikan folklorunda ölümünden sonra Kanada alakargasına dönüşen bir oduncunun adıdır.

FREYA Bkz. Freyja

FREYJA [İskandinav Mitolojisi] Deniz tanrısı Njörd'ün kızı ve bereket tanrısı Freyr'in kız kardeşi olan aşk, bereket, sihir (seidr), doğum, tensel zevkler, savaş ve ölüm tanrıçasının adıdır. Folkvangar'da Vanaheim'de yaşayan ve en güzel tanrıça olduğuna inanılan Freya'nın adı Eski İzlanda dilinde 'hanım' veya 'efendi' anlamına gelmekteydi. Kuzey Avrupa dillerinde tanrıçanın adını taşıyan Cuma günleri (Friday) bu tanrıçaya tapınılan kutsal gün olarak kabul edilmekteydi. *Brísingamen* adlı kolyenin ve şahin tüyünden bir pelerinin sahibi olan tanrıça iki kedi tarafından çekilen bir arabaya binmekte veya Hildeswin adlı altın postlu bir domuzun üzerinde seyahat etmektedir.

Snorri Sturluson'un 13. yüzyılda yazdığı Düzyazı Edda ile Heimskringla'da Freyja'nın Odr'ın karısı ve Hnoss ile Gersemi adlı kızların annesi olduğu kaydedilmiştir. Freyr'e âşık olmakla birlikte kimi yazarlarca Odin olduğu iddia edilen Odr birden kaybolunca tanrıça üzüntüsünden altın veya kehribar gözyaşları dökmüştür. Ayrıca Brisingamen adlı sihirli kolyesi tanrıçaya erkeklerin karşı koymasını önlemekte, tanrıçanın pelerinini giyen insanlar ise şahine dönüşebilmekteydi. Bir gün cücelerin yeraltı krallığındayken güzel bir kolye görüp beğenmiş, cüceler başta tanrıçaya vermek istememiş ama birlikte yatmaları karşılığında ikna olmuşlardır. Kolye bir seferinde Thor tarafından devleri kandırmak için kullanılmış, Loki tarafından çalınmışsa da Heimdall tarafından geri alınmıştır. Tanrıçanın adının Almanca kadın anlamına gelen *frau* kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Germen folklorunda bir mağarada yaşlı erkek ve kadınları değirmende öğüterek genç ruhlar üreten, tavşanların hizmet ettiği Waldmichen adlı orman perisinin öncülünün Frejya olduğu sanılmaktadır.

Kuzey Avrupa'da Frigga sıkça karıştırılan aynı tanrıça cinsel doyumsuzluğu yüzünden pek çok tanrı ve insanla birlikte olmuş ve "dişi keçi" lakabıyla adlandırılmıştır. Tanrıça ayrıca Gefn, Hörn, Mardoll, Skjálf, Syr, Thröng, Thrungva, Valfreyja ve Vanadjs adlarıyla tanınmaktaydı.

FREJYA'NIN KUŞTÜYÜ PELERİNİ [İskandinav Mitolojisi] Thiassi ile Thrym öyküsünde geçen sihirli pelerinin Nors dilindeki adı Valhamr olup, giyen kişiye uçma yetisi kazandırmaktaydı.

FREYR [İskandinav Mitolojisi] Deniz tanrısı Njörd'ün oğlu, aşk tanrıçası Freyja'nın erkek kardeşi olan güneş, yağmur, barış, bereket ve hasat tanrısıydı. Elflerin efendisi olan cesur bir savaşçı olarak tasvir edilen tanrı Yngvi-Freyr adıyla da bilinmekteydi. Thor gibi Freyr de hayvan sürülerini korumakta, bu yüzden salgın hastalık zamanlarında adına büyük ateşler yakılarak yardımı istenmekteydi. Hayvanlar ateşe doğru sürülerek ilk ateşe düşen sığır

Freyr'e kurban edilirdi. Eski Uppsala'da ki tapınakta tanrının bereket sembolü olmasına atfen fallik bir heykeli bulunmaktaydı. Nesir ve Manzum Edda'da Freyr Vanir'den birisi olarak gösterilmekte olup Tanrılar ona Elfler diyarı Álfheimr'ı vermişlerdir. Gullinbursti (Altın tüylü) adlı bir yabandomuzunun çektiği arabaya binen tanrı, cücelerin kendisi için inşa ettiği istendiğinde cebe girebilecek denli küçülebilen Skidbladnir adlı (Ahşap Bıçaklı) geminin, sihirli at Blodighofi'nin (Kanlı toynak) de sahibidir. Freyr'in hizmetinde habercisi Skírnir, arıların koruyucu tanrıçası Beyla ile kocası Byggvir görev yapmaktadır. Kült merkezi Uppsala olan Freyr hakkında anlatılan en önemli efsane dev kadın Gerd'e âşık olup evlenmesi ile ilişkilidir. Karısına sihirli kılıcını emanet eden Freyr, Beli adlı dev ile çatışmak zorunda kalınca bir geyik boynuzunu kullanarak düşmanını alt etmiştir. Völuspá destanına göre göre Freyr, Ragnarök zamanında ateş devi Surtr tarafından öldürülecektir. Nesir Edda'da Freyr'in tüm tanrıların en ünlüsü olduğu, gökkuşağının üzerinde oturan tanrıya meyve bahçeleri ve tarlalarının bereketi için yakarıldığını yazılmaktadır. Yeni yılın iyi geçmesi için Yule festivali arifesinde Freyr onuruna sónargöltr (kefaret domuzu) kurban edilmekteydi. Bu pagan geleneğin bir formu İsveç'te günümüzde de yaşatılmakta olup, yılbaşında domuz formunda çörekler pişirilmektedir.

Freyr (Johannes Gehrts, 1901)

FREYR'İN KILICI [İskandinav Mitolojisi] Kendi kendine bile savaşabilen sihirli bir kılıcın adıdır.

FRİGE Bkz. Frigg

FRİGG [İskandinav Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Odin'in karısı, aşk, bereket, annelik ve evlilik tanrıçası olan Aesir tanrıçası, Thor, Tyr, Baldr, Hödur, Bragi ve Hermodhr'un annesidir. Manzum Edda'da Lokasenna şiirinde ve Snorri Sturluson'un Nesi Edda'sında Skáldskaparmál bölümünde Fjörgynn'in kızı (Fjörgyns mær) olarak anılmışsa da kimi yazarlar Eski İskandinav dilinde mær kelimesinin "kız" anlamının yanı sıra "karısı" anlamına da gelebileceğini özellikle vurgulamışlardır. En önemli tanrıça olan Asgard'ın kraliçesi Frigg'in yoldaşı şifacılık yeteneği olan Eir iken, hizmetkârları ise koruyucu tanrıça Hlin, bereket tanrıçası Gná ve habercisi Fulla'dır. Kimi yazarlar bahsi geçen yardımcıların özellikle Hofvarpnir adlı at ile gökyüzünde dolaşan Fulla'nın farklı karakterler olmayıp, Frigg'in farklı görünümleri olduğunu da iddia etmiştir. Odin'in tahtı Hlidskjalf'a oturabilen tek kişi olan Frigga, adalet ve evliliğin koruyucusu kabul edilmekte, insanların kaderini bilmekle birlikte bunu kimseye söylememektedir. Frigga, Fulla, Hlin, Gna, Lofn, Vjofn, Syn, Gefjon, Snotra, Eira, Vara ve Vor adlı hizmetçilerin eşliğinde Fensalir'de (Deniz Konağı) ikamet etmekte, şahin ve atmaca tüylerinden yapılmış bir kıyafet giymektedir.

Anglosakson mitolojisinde Frigg'in karşılığı Frige olup, Romalıların Venüs gününe (dis veneris) atfen, Almanca ve İngilizce Friday 'Cuma' gününe adını vermiştir. Snorri Sturluson'un 13. yüzyılda yazdığı Nesir Edda'da yer alan Gylfaginning bölümüne göre Frigg çok sevdiği oğlu ışık ve barış tanrısı Baldr'ın ölümünü engellemek için yeryüzündeki her şeye oğluna zarar vermeyeceğine dair yemin ettirirken ökseotunu unutmuş, Loki de bu zaafını kullanarak Baldr'ın ölümüne sebep olmuştur.

790'larda İtalya'da ölen Langobard tarihçisi Diyakoz Paul'un (Paulus Diaconus) Historia Langobardorum adlı eserine göre Vandallar ile Yerleşikler arasında çıkan bir savaş sırasında Odin ile arasındaki görüş ayrılığını ortaya çıkmış, karı-koca farklı tarafları desteklemişlerdir. Taraftarlarına görünen Frigg onlara uzun saçlarını yüzlerine takarak sahte sakal yaparak Vandalların kampına gitmelerini istemiştir. Odin sabahleyin karşısında bir sürü sakallı adam görünce şaşırmışsa da onların zaferini onaylamış ve kendilerine uzun sakallılar anlamına gelen Langobardlar (Lombardlar) adını vermiştir.

Orion'un Kemeri olarak bilinen yıldızlar İskandinavya'da Friggarock adıyla anılmakta ve Frigg'in örekesi (eğrilmekte olan yün, keten gibi şeylerin tutturulduğu, bir ucu çatal değnek) olduğuna inanılmaktaydı.

Odin'e sadık olan Vanirli Frigg, pek çok sevgilisi olan Aesirli Frejya sıkça karıştırılmaktadır. Germen folklorunda Frau Fricke ve Frau Holle adıyla geçen karakterin öncülünün de bu tanrıça olduğu sanılmaktadır. Frigg, Richard Wagner'in "Der Ring des Nibelunge" adlı operasında Fricka adıyla anılmıştır. Bkz. Holle

FRİGYA DİNİ Bkz. Anadolu Mitolojisi

FRİKKA [İskandinav Mitolojisi] 11. yüzyılda Alman tarihçi Bremenli Adam'ın Freyr'e verdiği isimdir.

FRİMLA [İskandinav Mitolojisi] Frigg'in maiyetindeki bakire tanrıçalardan birisinin adı olup, kimine göre Fimila ile özdeştir.

FRİTHJOF SAGA [İskandinav Mitolojisi] Sekizinci yüzyıla ait olduğu sanılmakla birlikte 13. Yüzyılda yazıya dökülen saga Norveç kralı Bele'nin arkadaşı Thane Thorsten'ın oğlu Frithjof'un (Barışçı) adını taşımakta olup Thorstein Víkingsson sağasının devamı niteliğindedir. Bele ve Thorsten öldüğünde Helgi ve Halfdon adlı prensler taht mücadelesine girişmiş, bu sırada Angurvadel adlı sihirli bir kılıca sahip olan Frithjof kardeşlerin yanına giderek onlardan kız kardeşleri Ingebjorg ile evlenmek için izin istemiştir. Prensler Frithjof ile alay ederken, Ingebjorg'u Baldur tapınağına kilitlemiş ve üzerlerine yürüyen kral Ring ile çatışmaya hazırlanmışlardır. Dinsiz olmasına karşın kızla konuşmak için tapınağa girdiği için ülkeden kovulan Frithjof babasının arkadaşı Yarl Angantyr tarafından yönetilen bir adaya yelken açmış, iyi karşılandığı adada kışı geçirdikten sonra baharda Kral Ring ile Ingebjorg'un evlendiği haberini almıştır. Öfkeyle yaz şenlikleri sırasında geri dönen kahraman Baldur tapınağında Helgi ile teke tek karşılamış tapınakta yangın çıkınca gemisiyle kaçmaya çalışmışsa da hasmı 10 gemiyle peşine düşmüştür. Bununla birlikte arkadaşı Bjorn geceleyin tüm gemilerde delik açtığından hepsi batmış pek çok adam boğulurken Helgi canını zor kurtarmıştır. 3 yıl boyunca korsanlık yapan Frithjof dilenci kılığında Kral Ring'in sarayına giderek adamı öldürmüş, Baldur'a karşı yaptığı saygısızlığı affettirmek için tanrı onuruna bir tapınak inşa ettirdikten sonra Ingebjorg ile evlenmiştir.

FROCİN [Fransız Mitolojisi] İsolde'nin Tristan ile sevişti̇ğini kadının kral olan kocasına haber veren kötü yürekli bir cücenin adıdır.

FRODE [Germen Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda ve Ynglinga saga ile Saxo Grammaticus'un Gesta Danorum adlı eserlerinin yanı sıra Grottasöngr ve Beowulf destanlarında bahsi geçen efsanevi Danimarka kralının adı olup, Skjöld oğlu Fridleif'in oğluydu. Altın öğüten bir değirmeni olan kral Menja ve Frenja adlı dev kızlara daha fazla altın öğütmeleri emri verince kızlar tuz öğütmüş böylece Danimarka'da büyük bir kıtlık yaşanmıştır.

FROH [İskandinav Mitolojisi] Odin'in öncülü olması muhtemel eski bir Töton tanrısının adı olup, Wagner'in *Der Ring des Nibelunge* operasında bahsi geçmiştir.

FROLKA [Slav Mitolojisi] Üç ayrı prensesi Erema adlı arkadaşının da yardımıyla kurtaran bir Rus kahraman olup, ilkini 5, ikincisini 7, üçüncüsünü ise 12 başlı bir ejderhadan kurtarmıştır.

FRUVA [İskandinav Mitolojisi] Volla'nın kız kardeşi olan bir tanrıçanın adıdır. Balder'in topal atını büyüyle iyileştirmiştir.

FSTİ KAPCAKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seminole halkının inanışında elinde bir sopa ile dolaşan ve bataklık gibi kokan kır saçlı bir devin adıdır.

FU [Afrika Mitolojisi] Bambara halkının inanışında başlangıçta yer alan boşluğun adıdır.

FU DAİŞİ Japonların 6,771 kutsal kitabı içeren döner kitaplığı icat eden Çin Budist rahiplerine verdiği isimdir.

FU ŞEN Bkz. Samantabhadra

FU ŞEN [Çin Mitolojisi] Kolunda oğlu olduğu halde mavi kıyafetler içerisinde tasvir edilen şans tanrısının adıdır. MS 6. yüzyılda Çin imparatoru Vu Di'nin yargıçlarından birisi olan Yang Çeng, cücelerin soytarı olarak kullanılmasına karşı çıktığından, önceleri cüceler tarafından kutsal bir kişi kabul edilip, heykelleri yapılmış ardından tüm Çin'de bir mutluluk tanrısı olarak kabul görmüştür. Fu Şen, Şu Lao ve Kai Şen ile birlikte bir üçleme oluşturmaktaydı.

FU Xİ [Çin Mitolojisi] Kültürel kahramanlar olan üç asil imparatorun ilkinin adı olup, evlilik kurumunu oluşturmuş ve insanoğluna balık utmayı öğretmiştir. Sözlü geleneğe göre MÖ 2952-2836 yılları arasında 116 yıl hüküm sürmüş insan kafalı yılan vücutlu bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Fu Xi, kız kardeşi Nü-gua ile evlenerek evrendeki yin ve yangı dengelemiştir.

FUBAO [Çin Mitolojisi] Sarı imparatorun görmüş geçirmiş, seyahat etmeyi seven bir entelektüel kadın olarak tasvir edilen annesinin adıdır. Bir bahar gecesi gökyüzünde olağanüstü bir ışık gördükten kısa süre sonra hamile kaldığını anlamıştır. Bununla birlikte oğlu diğer kahramanlarda olduğu gibi Huang-Ti'yi normalden çok daha uzun tam 2 yıl karnında taşımıştır.

FUÇİ [Japon Mitolojisi] Aynu halkının inanışında ateş tanrıçası olup, Tokyo yakınlarındaki Fuji-Yama dağına adını vermiştir.

FUDO MYOO [Budist Mitolojisi] Japonya'da bilgeliğin koruyucusu kabul edilen bir tanrı olup, Dianiçi ile ilişkilendirilmekteydi. Japon kozmolojisinde sebat etme erdemini simgelemekte, bilginin kılıcını cehaletin sembolleri nefret ve açgözlülüğe karşı kullanmaktadır.

FUDOKİ [Japon Mitolojisi] İmparator Gemmyo'nun emri üzerine hazırlanan 8 ciltlik tarih kitabının adı olup günümüze sadece 1 cildi ulaşabilmiştir.

FUE [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında okyanus tanrısı Tagaloa'nın oğlu ve tatlı patates tanrısıdır.

FUFLUNS [Etrüsk Mitolojisi] Tanrıça Semla'nın (Semele) oğlu olan canlılık, neşe, şarap ve bereket tanrısının adı olup, Yunan ve Roma mitolojilerindeki şarap tanrıları Dionysos ile Bakkhos ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Manead ve satirler eşliğinde ve Yunan sanatında pek rastlanmayan şekilde annesiyle birlikte tasvir edilen tanrının Tarquinia'da bir sunağının bulunduğu ve Paça olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Yunan mitolojisinde Dionysos İlahisi'nde tanrının insan formundayken gerçek kimliğini bilmeyen (Etrüsk) Tyrrhenialı korsanlar tarafından yakalandıktan sonra korsanları yunus balıklarına dönüştürmesi öyküsü anlatılmaktadır.

Bu öykü Toledo'ya bulunan bir Etrüsk vazosunda tasvir edilmiştir.

FUJİ [Japon Mitolojisi] Japonya'nın en yüksek dağı olan Fuji ile özdeşleştirilen bir tanrıça olup, Tanrı Mioya'yı misafir etmeyince ceza olarak üzerine kar yağdırılmıştır.

FUGEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Hokke Zammai mezhebinin Budist tanrılarından birisinin adıdır.

FUKURO [Japon Mitolojisi] Şakrakkuşuna âşık olan bir baykuşun adıdır. Kartal Uye-Minu âşıkları öldürmeye kalkışınca Şiju-Gara Fukuro'yu bir keşişe dönüştürmüştür.

FULGORA [Roma Mitolojisi] Şimşek tanrıçasının adıdır.

FULGURATOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisi olup, Jüpiter'in yeryüzüne gönderdiği yıldırımların adı olan 'fulgur' kelimesiyle ilişkilidir.

FULMİNATOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

FULVİUS STELLUS [Roma Mitolojisi] Bir kısrağı hamile bırakarak tanrıça Epona'nın doğmasını sağlayan bir tanrının adıdır.

FUNADAMA [Japon Mitolojisi] Balıkçı ve denizcileri koruyan bir tanrıçanın adı olup bugün bile her yıl 15 Ağustos tarihinde adına festival düzenlenmektedir.

FUNDİN [İskandinav Mitolojisi] Bir cücenin adıdır.

FUNZİ [Afrika Mitolojisi] Fransız Kongosu'nda yaşayan Fjort halkının inanışında demircilik tanrısı ve bir kültürel kahramanın adıdır. Efsaneye göre Funzi veya Mfuzi bir nehir tanrısından ateşi alarak insanlara hediye etmiş ardından demir ve bakırı işlemeyi öğretmiştir. Bkz. Prometheus

FURİAE [Roma Mitolojisi] İntikam tanrıçalarının adı olup Yunan mitolojisindeki Erinyelerin karşılığıdırlar. Gaia ve Uranos'un çocuğu olan üç kız kardeş Alecto, Tisiphone, Magaera adlarını taşımaktadır.

FURİNA [Roma Mitolojisi] Furrina adıyla da bilinen hırsızların koruyucu tanrıçasının adı olup, Roma civarındaki kutsal korusunda onuruna Furinalia adlı festival düzenlenmekteydi (Cic. de Nat. Deor. iii. 18).

FUROR [Roma Mitolojisi] Öfkenin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Lyssa veya Erinnyelerin karşılığıydı.

FUROŞU [Japon Mitolojisi] İçene sonsuz gençlik kazandıran bir bir şarabın adıdır. Bkz. Kvasir, Soma, Ab-ı Hayat

FUTSU-NUŞİ-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Ateş ve yıldırım tanrısının adı olup zamanla savaş tanrısına dönüştürülmüştür.

G

G [Maya Mitolojisi] 16. yüzyılda Yukatek Mayalarının tapındığı güneş tanrısı Kiniç Ahau'nun İspanyol kodekslerinde geçen adıdır. Tanrı G, şaşı gözlü, gaga burunlu, büyük kare formunda gözleri ve kesici dişleri olan orta yaşlı bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

GA ve GACİ [Kafkas Mitolojisi] Hıristiyanlığa geçmeden önce Gürcülerin tapındığı iki ayrı tanrı adı olup haklarında pek bir şey bilinmemektedir. Mtsheta'da bir Armaz heykelinin sağı ve solunda biri altın diğeri gümüşten birer heykelleri bulunmuştur.

GA-GAAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında tüm varlıkların en zekisi olan kutsal bir karganın adıdır.

GA-GORİB [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika ve Namibya'da yaşayan Khoikhoi halkının inanışında dev bir çukurun yanı başında oturup geçenlere taş atarak öldürerek çukura düşmesini sağlayan bir canavarın adıdır.

GA-OH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında bir rüzgâr devinin adıdır.

GA-UR [Mezopotamya Mitolojisi] Bir Sümer bereket tanrısı ve kralın adıdır.

Gabija (Vitolis Trušys, 1978)

GABİJA [Baltık Mitolojisi] Litvanya ateş tanrıçasının adı olup, ev ve ev halkının koruyucusu kabul edilmekte, ocak ateşi olarak kendini gösterdiğine inanılmaktaydı. İlk olarak 1615 yılında Hıristiyan teolog Jan Łasicki tarafından anılan tanrıçanın bahsi Litvanya halk şarkılarında da geçmektedir. Şekil değiştirebilip, kedi, leylek ya da horoz gibi hayvan formlarına bürünebilen tanrıça kimi zaman da kırmızılar giymiş kadın formunda tasvir edilmekteydi. Hıristiyanlık öncesinde kabilenin yaşadığı bölge yakınlarında yüksekçe bir tepe veya ırmak kenarında *sventa ugnis* adı verilen kutsal bir ateş yakılır ve rahiplerce gözetilerek sönmemesi sağlanırdı. Büyük saygı gösterilen tanrıçaya ekmek, su ve tuz ikram edilerek beslenir, ateşe tükürmek veya çiş yapmak hakaret olarak algılanırdı. Gabija'nın Leton dilindeki karşılığı isi *Uguns Mate*'ydi.

GABJAUJA [Baltık Mitolojisi] Bereket için yakarılan Litvanya kökenli tahıl tanrıçasının adı olup, Hıristiyanlığın kabulünden sonra kötü niyetli bir iblise dönüştürülmüştür.

GABLACH [Kelt Mitolojisi] Bir dev karısının adı olup, Lutur adlı bir İspanyol erkeğine gönlünü kaptırıp evlenmeye karar verince kadını tek taraflı seven Fuither düğün töreninde damada saldırmışsa da Gablach araya girerek saldırganı öldürmüştür.

GABORCHİND İrlanda masal ve söylencelerinde bahsi geçen keçi kafalı insanların adıdır.

GABRİEL Bkz. Cebrail

GABUNGA [Afrika Mitolojisi] Baganda halkının inanışında tanrı Mukasa ile kan içme töreninde buluşan krala refakat etmekle görevli kişiye verilen isimdir.

GACA 1. [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrı Anşar'ın habercisi olan bir tanrının adı olup, Marduk'a Kingu'nun ordusuyla savaşma emrini getirmiştir.

2. Bkz. Fil

GAD [Fenike Mitolojisi] Sami kökenli şans tanrıçanın adı olup, insanların ve köylerin koruyucusu olup, Yunan panteonundaki Tykhe ile göstermekteydi. Eski Ahit'te bahsi geçen Gad, Davut'u yersiz sayım yaptırmakla suçlayıp Yahudi kavmini veba salgını ile cezalandırmıştır (Yeşeya 65:11).

GADA [Hint Mitolojisi] Bhima ve Vişnu'nun silahı olan tamamen metalden yapılmış, küresel kafası bir şaft üzerine monte edilmiş künt bir topuz veya sopanın adıdır. Gada günümüzde Güneydoğu Asya savunma sanatı 'silat'da kullanılmaya devam etmektedir. Şiva'nın avatarlarından Hanuman'ın yanı sıra Mahabharata'da bahsi geçen Bhima, Duryodhana, Jarasandha ve Balarama adlı kahramanlar da gada ustalarıydı.

GADAKURİEL [Kelt Mitolojisi] Britanya kralı Lisuarte'ye karşı savaşan İrlanda kralı Cildadan'ın safındaki 100 savaşçıdan birisidir.

GADDAR [Arap Mitolojisi] Yukarı Mısır ve Yemen'de İslam öncesi inanışta insanları kandırıp işkence ettikten sonra korku içerisinde serbest bırakan bir iblisin adı olarak geçmektedir. Gaddar'ın İblis'in kozmik yumurtadan çıkan oğlu olduğuna inanılmaktaydı.

GADRE Haiti'de sihirli bir tılsımın adı olup, kötülük ve salgın hastalıklara karşı koruyucu olduğuna inanılmaktadır.

GAE BULG [Kelt Mitolojisi] Cuchulainn'in efsanevi mızrağının adı olup Keltçe 'Çentikli

mızrak' anlamına gelmektedir. Mızrak büyük bir deniz canavarının kemiklerinden yapılmış olup, çentiklerinden dolayı saplandığı yerden çıkarılırken vücuda büyük zarar vermektedir.

GAEA Bkz. Gaia

GAEEOKHUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un lakabı olup "toprağı tutan" anlamına gelmekte, Lakonia yakınlarındaki Therapne'de bu isimde bir tapınak bulunmaktaydı (Hom. Od. xi. 240, Paus. iii. 20. 2.).

GAGANA [Slav Mitolojisi] Bunyan adasında yaşayan, demir gagalı, bakır pençeli mucizevi bir kuşun adıdır.

GAGAVİTZ [Maya Mitolojisi] 16. yüzyılda kaydedilen yıllıklara göre Kakkhiquel halkının inanışında şahin tanrı Tiuh Tiuh'un hizmetinde bulunan Guatemalalı bir savaşçı ata ve kültürel kahramanın adıdır. Bir vadiden geçerken Zaktekauh adlı yoldaşı öldürülen Kakkhiquel Gagxanul yanardağına ulaşınca buradaki yerlilere yardım etmiş, yeni tanıştığı Zakitzunún'un (Beyaz Serçe) da desteğiyle ateşi hediye etmiştir. Yetiştirdiği savaşçılarla Tolgom'un alınmasını sağlayan kahramanın Kaynoh ve Gaybatz adlı iki oğlu olmuş, ölmeden hemen önce yılana dönüşmüştür.

Bkz. Jakawitz

GAİA [Yunan Mitolojisi] Hesiod'a göre Kaos'tan doğmuş yeryüzü tanrıçası olup aynı zamanda tüm tanrıları içinden çıkartan ilk elementtir. Kaos'un ardından doğmuş, Eros'un da doğumundan sonra başka bir elementin yardımı olmaksızın Ouranos (gökyüzü) ve Pontos'u (deniz) doğurmuş ardından Ouranos'la birleşerek hepsi birer tanrı olan Okeanus, Koeus, Kreius, Hyperion, İapetus, Theia, Rheia, Themis, Mnemosyne, Phoebe, Thetys, Kronos, Kykloplar, Brontes, Steropes, Arges, Kottus, Briareus ve Gyges'i doğurmuştur. Gaia çocuklarını gün ışığına çıkarmayan Ouranos'tan intikam almak için Kronos'u kullanmış o da babasının hayalarını bir orak yardımıyla kesmiş, yere dökülen kandan Erinyeler, Gigantlar, ağaç perilerini doğurmuştur. Kronos'un yardımıyla Uranos'u yenen tanrıça çocuklarını özgürlüğüne kavuşturmuşsa da sonradan Kronos da kendi oğlu Zeus tarafından Tartaros'a atılarak aynı kaderi paylaşmıştır. Gaia'nın Hephaestus ile ilişkisinden Erikhthonius, Okeanus'tan Keto, Krius, Eurybia, Nereus, Phorkys ve Thaumas'ı, Poseidon'dan Ogyges, Kharybdis ve Antaeus'u ayrıca Kekrops, Kranaus, Eckho, Palaekhthon, Rumor, Arion ve Altın Postu koruyan yılanı doğurmuştur. Tüm Yunanistan'da tapınılmasına rağmen zamanla önemi azalan bir ana tanrıça olan Gaia'nın Roma mitolojisindeki eşdeğeri Terra veya Tellus'du.

GAİUS MUCİUS SCAEVOLA [Roma Mitolojisi] Cesaretiyle ünlenmiş genç bir Romalının adı olup, Mucius ailesinin kurucusu olduğuna inanılmaktadır. Roma-Etrüsk savaşları sırasında Senato'nun onayıyla Clusia kralı Lars Porsenna'nın kampına krala suikast düzenlemek için gizlice saldıran kahraman yanlışlıkla kralın kâtibini öldürmüş, ardından yakalanıp kralın huzuruna çıkarılmıştır. Mucius, Roma'nın düşmanı olan kralı öldürmek için geldiğini, kendisinin ve diğer Romalıların ölümden korkmadığını söyledikten sonra sağ elini kor ateşin üzerine koyarak feda ederken en ufak bir acı belirtisi vermemiştir. Gencin cesaretinden etkilenen kral Roma'ya elçi göndererek barış istemiştir. Mucius'a hizmeti karşılığında Tiber nehrinin sağ yakasında sonradan Mucia Prata (Mucia çayırları) olarak adlandırılacak verimli araziler bağışlanmış olup, muhtemelen bu olaydan sonra "solak" anlamındaki Scaevola lakabını almış olmalıdır.

GAGKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ve Ohio'nun doğusunda yaşayan Seneka halkının inanışında bir karga ruhunun adı olup, kelimenin Türkçe karga ile benzerliği dikkat çekicidir. Bkz. Ga-gaah

GAGGES [Yunan Mitolojisi] Hindistan'da bulunan Ganj nehrinin tanrısının adı olup İndos ile su perisi Kalauria'nın oğludur.

GAHANBAR [Pers Mitolojisi] Yıl boyunca kutlanılan altı Zerdüşt dini bayramının adı olup, her biri yaratılışın 6 aşamasını (gökyüzü, su, yeryüzü, bitkiler, hayvanlar, insanlar) sembolize etmekteydi. 6 Gahanbar, yılbaşından 41 gün sonra kutlanılan Maidhyaoizaremaya (Bahar ortası), 60 gün sonrasında Maidhyoişema (Yaz ortası), 75 gün sonrasında Paitişhahya (Hasat), 30 gün sonrasında Ayathrima (Refah zamanı), 80 gün sonrasında Maidhyairya (Kış ortası), Hamaspathmaedaya (ilkbahar gündönümü) adlarını taşımaktaydı.

GAHE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Khirikahua Apaçilerinin inanışında dağlarda yaşayıp, hastalıkları tedavi edebilen doğaüstü ruhların adıdır. Gaheler renkeler ve yönlerle özdeşleştirilmektedir:

1. Büyük Kara Gahe (Doğu)
2. Büyük Mavi Gahe (Güney)
3. Büyük Beyaz Gahe (Kuzey)
4. Büyük Sarı Gahe (Batı)
5. Gri Gahe (En güçlü Gahe'dir)

GAHERİS [Britanya Mitolojisi] Orkneyli kral Lot ve Margawse'in oğlu, Gareth, Agravain ve Gawain'in erkek kardeşi olan bir Yuvarlak Masa şövalyesidir.

GAHONGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrakua halkının inanışında nehirler ve dağlık alanlarda yaşayan 3 Jogah klanından birisi olan cüce bir halkın adıdır.

GAİFLER [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin on iki şövalyesinden birisi ve Roland'ın arkadaşıdır.

GAİKSTOAK [Bask Mitolojisi] İnsanın içine girerek hastalık, melankoli, depresyon ve üzüntüye sebep olan kötü ruhlara verilen isim olup, Bask dilinde 'Kötü olanlar' anlamına gelmektedir.

GAİNJİ [Endonezya Mitolojisi] Papua halkının inanışında zamana hükmeden yaratıcı tanrının adıdır.

GAJA-SİMHA Kamboçya'da aslan ve fil karışımı olduğuna inanılan bir canavarın adıdır.

GAJANANA [Hint Mitolojisi] Ganeşa'nın adlarından birisi olup 'fil suratlı' anlamına gelmektedir.

GAJAVAHANA [Hint Mitolojisi] Savaş tanrısı Skanda'ya Tamil halkının verdiği isimdir.

GAKİ Japonca 'Aç hayaletler' anlamına gelen bir terimdir. Zen manastırlarında gakilerin yemesi için açıkta bir miktar yemek bırakılmaktadır.

GAL BAPSİ [Hint Mitolojisi] Tamil halkının inanışında bir pişmanlık tanrısının adıdır.

GALA-VAN-TENGERİ [Moğol Mitolojisi] Buryat halkının inanışında şimşek ve ateş tanrısının adıdır.

GALAESUS [Roma Mitolojisi] Troyalı göçmenler ile Latiumluların arasını yapmaya çalışan bir Latinin adı olup başarısız olmuştur.

GALAHAD [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylence serisinde Lancelot ile birlikte İsa'nın şarap kâsesini (Grail) saklayan bir Yuvarlak Masa şövalyesi olup, Peles'in kızı Corbernicli Elaine ile Lancelot'un gayrimeşru oğludur. Yuvarlak Masa kurulduğunda Siege Perilous adlı bir koltuk Grail kabını aramaya layık bir şövalye için boş bırakılmıştır. Koltuğa oturmaya cüret eden tüm şövalyeler yer tarafından yutulmuşsa da Sir Galahad'a bir şey olmayınca bu eşsiz görev için seçilmiştir.

GALAHAD'IN KALKANI [Britanya Mitolojisi] Kral Evelake tarafından yaptırılıp üzerine Arimathealı Joseph'in kanı kırmızı haç çizilen kalkanın adıdır.

GALANTHİS [Yunan Mitolojisi] Thebaili Proitos'un Amphitryon'un karısı Alkmene'nin hizmetinde olan kızının adıdır (Ovid Met. ix. 306). Hera'nın gönderdiği doğum tanrıçası İlithyia ile Moiralar Alkeme'nin doğum yapmasını 9 gün boyunca engellemişse de Galanthis kurnazlıkla tanrıçaların yanına giderek Zeus'un emriyle doğumun gerçekleştiği yalanını söyleyince Moiralar kaçışmış fırsattan istifade eden Alkmene doğumu gerçekleştirebilmiştir. Aldatılan İlithyia veya Hera durumu anlayınca Galanthis'i öfkeyle gelinciğe dönüştürmüştür. Herakles, kadının iyiliğini unutmamış ve evinin yakınlarında onruuna bir tapınak inşa ettirirken, Hekate de gelinciği hizmetkârı yapmıştır.

GALAR [İskandinav Mitolojisi] Fialar ile birlikte öldürdükleri bilge Kvasir'in kanından sihirli bir içki hazırlayan cücenin adıdır. Dev Gilling ve karısını da öldüren ikiliyi Gilling'in kardeşi Suttung yakalayıp öldürmüştür.

GALAS [Yunan Mitolojisi] Polyphemus ile Galatea'nın üç oğlundan birisi Keltus ve İllyrius'ın kardeşidir.

GALATEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Pan'ın oğlu olan Sicilyalı çoban Akis'in sevgilisi Nereidlerden birisinin adıdır. Galatea kendisine âşık olan kyklop Polyphemus fırlattığı bir kaya ile Akis'i öldürünce Galatea aşığının kanından Sicilya'daki Akis nehrini yaratmıştır (Hom. Il. xviii. 45; Hes. Theog. 251). Yunanca galatea "süt beyazı" anlamına gelmektedir.

2. Giritli Eurytius'un kızı ve Pandion oğlu yoksul çoban Lamprus'un karısıdır. Kocası hamile karısına erkek çocuk doğurmazsa kendisini terk edeceğini söylemiş ama kız olmasına rağmen sözünden dönmüştür. Bununla birlikte kâhinlerin de tavsiyesiyle Lamprus kızına erkek giysileri giydirerek adını Leukippos değiştirmiştir. Kız büyüyüp güzelleştikçe yalanı saklamak mümkün olmamış anası Leto tapınağında tanrıçaya yalvarınca çocuğun cinsiyeti erkek olarak değiştirilmiştir (Anton. Lib. 17).

GALATES [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Geryoneus'un sığırlarını ele geçirmesinden sonra gittiği Galya'da evlendiği bir prensesten doğan oğlunun adıdır.

GALATHE [Yunan Mitolojisi] Troyalı Hektor'un atının adı olup "süt rengi" anlamına gelmekteydi.

GALAXİUS [Yunan Mitolojisi] Galaxius nehrine atfen Apollo'ya Boeotia'da takılan bir lakaptır.

GALAY HAN [Moğol Mitolojisi] Buryat halkının inanışında ateş ve yıldırım tanrısının adıdır.

GALEHAUT [Britanya Mitolojisi] Surluse ve diğer uzak adaların kralı olup, Brunor ile dev kadın Bagota'nın oğludur. Britanya'yı işgal etmeye kalkışınca Arthur'la karşı karşıya gelmişse de Lancelot tarafından esir edilmesinin ardından Yuvarlak Masa Şövalyesi ve Arthur'un dostlarından birisi olmuştur.

GALENE [Yunan Mitolojisi] Sakin denizin kişileştirilmiş formu olup Nereidlerden Galateia ile özdeş olduğu sanılmaktadır (Hesiod Theog. 244).

GALEOTES [Yunan Mitolojisi] Hyperborea kralı Zabios'un kızı Themisto ile tanrı Apollon'un oğlu olan bir kahramanın adı olup bir kehaneti dinleyip Sicilya'ya yerleşmiştir.

GALERU [Aborijin Mitolojisi] Arnhemland bölgesi söylencelerinde Djanggavul kardeşleri yutan gökkuşağı renginde ve yılan formunda bir devin adı olup, hayatın devamlılığının simgesidir.

GALEUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile Hyperborya kralı Zabius'un kızı Themisto'nun oğlu olup, adı "kertenkele" anlamına gelmekteydi. Dodonalı kâhin Zeus'un uyarısıyla Sicilya'ya göç etmiş burada babası Apollo onuruna bir tapınak inşa ettirmiştir (Aelian, V. H. xii. 46).

GALİ-EDZİN Bkz. Galay Han

GALİANA [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'a âşık olup gizlice evlenen Arap prensesinin adıdır. Arthur'un ölümünden sonra Lancelot ve Bedivere ile birlikte manastıra kapanmıştır.

GALİHODİN [Britanya Mitolojisi] Lancelot'un kardeşi ve Sentoge dükü olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır.

GALİNTHİAS [Yunan Mitolojisi] Thebaili Proetus'un kızının adı olup arkadaşı Alkmene'nin doğum yapmasına yardım ederek Moiraları kızdırmış bu yüzden cezalandırılarak gelincik çiçeğine dönüştürülmüştür (Ovid, Met. ix. 306).

GALLA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında bir yeraltı iblisi grubunun adı olup, Akadlarca Gallu adıyla bilinmekte ve Dumuzi'nin ölüler diyarına kaçırılmasından sorumlu tutulmaktaydılar. Yer altı dünyasından dönen İnanna'ya da eşlik eden Gallaların sayısının yedi tane olduğu sanılmaktadır. Diğer iblisler gibi Gallaların da iyi formu da bulunmakta olup, küçük tanrılardan İg-alima, Gudea şiirlerinde "Girsu'nun büyük gallası" olarak anılmıştır.

GALLİ [Anadolu Mitolojisi] Frigya ana tanrıçası Kibele'nin rahipleri olup çoğul formu Gallus'tur. Galli rahipleri tanrıçayla özdeşleşmek adına kendilerini hadım ederlerdi. Yunan kültürü üzerinden Roma'ya taşınmış ve orada Korybante adını almıştır.

GALLU Bkz. Galla

GALOKVUDZUVİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Kolombiya ve Kanada'da yaşayan Kvakiutl halkının inanışında gençlerin topluma katılma töreni olan Hamatsa'da katılımcılara verilen isim olup 'cennetin eğri gagası' anlamına gelmektedir.

GALUNLATİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında dünyanın sonuna verilen sisimdir.

GALUT Bkz. Diaspora

GALVAN [Fransız Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Lancelot'nun Tılsımlı Şato'dan kurtardığı bir şövalyenin adıdır.

GALZUT [Moğol Mitolojisi] Hori Tumed'in bakire kuğudan doğan on bir oğlundan birisinin adıdır.

GAMA [Japon Mitolojisi] Uzun ömür tanrısı olup, erkek bir geyiğin sırtına binmiş neşeli ve yaşlı bir adam olarak tasvir edilir.

GAMA SENNİN [Japon Mitolojisi] Omuzlarının veya elbisesinin üzerinde kimi zaman 3 bacaklı tasvir edilen bir kara kurbağasıyla birlikte dolaşan, ölümsüzlüğün sırrına sahip olduğuna inanılan iyi huylu bir bilgenin adıdır. Söylenceye göre Bagen adlı birisi bilgeyi gizlice takip etmiş Sennin banyo yaparken o da suya girince kurbağaya dönüşmüş, sonrasında bilge kurbağaya 100 yıl yaşamasını sağlayacak bazı haplar vermiştir.

GAMAB [Afrika Mitolojisi] Haukoin halkının inanışında yıldızlardan oluşan cennetin üzerinde yaşayan, hayat veren ve öldüren, kadere hükmeden en büyük tanrının adıdır. Gamab'ın gökyüzünden görünmez bir ok atarak vurduğu insanlar mutlaka ölmektedir.

GAMAYUN [Slav Mitolojisi] Doğuda cennete yakın bir adada yaşayan mucizevi bir kehanet kuşunun adıdır. Tıpkı Sirin ve Alkonost gibi insan başlı bir kuş olarak tasvir edilen Gamayun akıl ve bilgeliğin sembolüdür.

GAMBİL GAMBİL [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Yeni Güney Galler bölgesinde yaşayan Weilwan halkının inanışında yamyam bir kadın olduğuna inanılan bir yıldızın adıdır. Şekil değiştirebilen Gambil Gambil köyündeki tüm kadınların saçlarından yaptığı iple bu yamyam kadını bekleyen kurnaz bir kahraman tarafından yakalanmış tam öldürülmek üzereyken gökyüzüne kaçarak, kayan yıldız olmuştur.

GAMELİİ [Yunan Mitolojisi] Evliliğin koruyucusu kabul edilen tanrıların adı olup, Plutarkh'a göre (Quaest. Rom. 2) bu tanrılar Zeus, Hera, Aphrodite, Peitho ve Artemis'tir. Gamelia Hera'nın, Gamelios ise Zeus'un adlarından birisidir.

GANAKOP Bkz. Kalandar

GANALAR [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'ya hizmet eden cüce toprak tanrılarının adı olup, Sanskrit "sürü, kabile" anlamlarına gelmektedir. Şiva'ya hizmet eden Ganalar Ganaparvata (Ganaların dağı) olarak da bilinen Kailasa dağında yaşamakta olup, liderleri Şiva ile Parvati'nin oğlu Ganeşa'dır. Hindularca Bhutagana adıyla da bilinen Ganalar yeraltı dünyası ve mezarlıklarla ilişkilendirilmiş olup, Şiva'nın öfkesinden yaratılan Virabhadra'ya Dakşa'yı yok etmesi yardım etmişlerdir. 11. yüzyılda Somadeva adlı Brahmin tarafından derlenen masal ve efsane derlemesi Kathasaritsagara'da Ganaların Kailasa dağından yeryüzüne sürgüne gönderildiği anlatılmaktadır. Ganalar ayrıca Rigveda'da (3: 26-6), Şanti Parva'nın 108. bölümünde ve Mahabagga gibi Budist yazmalarda anılmaktadır.

GANDA [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Ganda halkının inanışında gök tanrının kızı ve ölümün kız kardeşi olan ölüm tanrıçasının adıdır. Ganda, babasına itaat etmeyi reddederek kardeşini yeryüzüne insanları cezalandırması için göndermiştir ki böylece ölümün ilk kurbanları kendi çocukları olmuştur.

GANDAYAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında 3 Jogah kabilesinden birisi olup, yeryüzünü bereketli kılmak için tarımı geliştirmişlerdir.

GANDHARİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Mati'nin bedene bürünmüş hali ve Gandhara kralı Subala'nın kızıdır. Kuru krallığının en büyük prensi Dhritaraştra ile evlenmiş, kocası kör olduğu için kendi gözlerini de bant ile kapatan kadın tam 100 çocuk doğurmuştur.

GANDAREWA [Pers Mitolojisi] Avesta'ya göre güzel yaratılmış olan her şeyi parçalamayı amaçlayan bir su canavarının adı olup, Keresaspa adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

GANDHARVALAR [Hint Mitolojisi] Çoğunlukla tüylü, ıslak ve pis yaratıklar olarak tasvir edilen yarı insan yarı hayvan, hava, orman ve dağların (erkek) ruhlarının adı olup, dişi Apsaraların eşleridirler. Vedik dönemde tekil olmalarına karşın sonradan çoğalıp, Atharvavedaya göre (XI: 5, 2) sayıları 6333 olan Gandharvaların görevlerinden birisi de soma içeceğini hazırlamaktır. Rigveda'da (VIII: 66 -5) soma yüzünden çıkan bir kavgada İndra'nın Gandharva'yı öldürdüğü kayıtlıdır. Vişnu Puranalar'da Brahman'ın dölü olduğu ve sayılarının 60 milyon bulduğu yazılan Gandharvalar ile Nagalar arasında geçen bir savaş anlatılmaktadır.

Gandharvalar epik dönemde evliliği gözetip, genç kızları koruyan, şifacı, kadınlardan hoşlanan, iyi müzisyenler olarak tasvir edilmiş olup, günümüzde Hint Klasik müziğinin yetenekli

müzisyenleri de onların adıyla anılmaktadır. Kutsal Meru dağında Alaka adlı mevkide veya gökyüzündeki Vismapana kentinde yaşadıklarına inanılmaktadır. Kubera'nın hizmetinde oldukları söylenen Gandharvaların en önemlileri Çitrasena, Narada, Tumburu ve Vişvavasu dörtlüsü olup, bunlar Gitakovidah (Şarkıları bilen) adıyla bilinmektedir.

GANDİVA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre Brahma tarafından yaratılan yayın adı olup, 1000 yıl Brahma, 503 yıl Prajapati, 580 yıl İndra, 500 yıl Soma ve 100 yıl Varuna tarafından kullanıldıktan sonra Arjuna'ya emanet edilmiştir. Kahraman Gandiva'yı Kurukşetra savaşında görünmez olabilme amacıyla kullandıktan sonra kendisine görünen Agni'ye geri vermiştir. 100 yay ipine sahip olan Gandiva ok atarken yıldırım benzeri ses çıkarmaktaydı.

GANDREİD [İskandinav Mitolojisi] Geceleyin tarlaların üzerinde dolaşan yaban ruhlarının adı olup tarlaların daha iyi verim vermesini sağladıklarına inanılmaktaydı.

GANELON [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinde Mayence konu ve Charlemagne'ın şövalyelerinden birisi olup, Roland'ı kıskanıp diğer paladinlere ve kralına ihanet etmiştir. Roland'ın Şarkısı adlı balada göre Ganelon, Arap kralı Marsillus ile anlaşmış ve Hıristiyanların Roncesvalles savaşında yenilmesinde rol oynamıştır. Ganelon'un Canterbury öykülerinden "Rahibelerin Papaz Öyküsü"nde ve Dante'nin İlahi Komedya'sında diğer hainlerle birlikte adı geçmektedir.

GANEOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında tanrı Haveniyo onuruna yapılan bir dansın adıdır.

GANEŞ KHATURTHİ Ganeşa'nın doğum gününü kutlamak amacıyla Hindu takviminin Bhaadrapada ayında (Ağustos sonları) düzenlenen Ganeşotsav festivalinin diğer adıdır.

GANEŞA [Hint Mitolojisi] Puranalara göre Şiva ve Parvati'nin oğlu ve Ganaların lideri olan fil kafalı, göbekli, dört kollu bilgelik, öğrenme ve talih tanrısının adı olup, resmi bugün bile hemen hemen tüm Hint evlerinde asılıdır. Söylenceye göre Mahabharata destanını Vyasa anlatırken Ganeşa tek dişini kalem gibi kullanarak yazıya dökmüştür. Çeşitli efsanelere göre saygısızlığı yüzünden Şiva tarafından boynu kesilen veya Şani'nin (Satürn gezegeni) bir bakışıyla kopan Ganeşa'nın eski kafasının yerine bir filin kafası çıkmıştır. Ganeşa'nın tek dişli olmasının sebebi ise ayın tanrının koca göbeğine gülünce öfkeyle dişini kırıp aya fırlatması veya kırıp kalem gibi kullanarak Mahabharata destanını kaydetmesine atfedilmektedir. Pillaiyar, Ganapati ve Vinayaka adlarıyla bilinen, bir elinde sopa diğerlerinde nilüfer çiçeği, istiridye kabuğu ve disk taşıyan Ganeşa çoğunlukla sanatla uğraşırken ya da etrafında güzel kızlarla eğlenirken ve yanında bir fareyle dolaşırken tasvir edilmektedir. Ganeşa günümüzde Hindu dini ayinleri ve cenazelerinde ilk yakarılan, saygı ve selam ifadeleri ile adı anılan en önemli tanrıdır. Ganeşa, Hint sanatında fil kafalı, 4 elli, şişman bir adam olarak tasvir edilmekte, Dwaimatura (İki Analı), Dwi-deha (Çift Gövdeli), Heramba (Övünen), Kari-Mikha (Fil Yüzlü), Lamba-karna (Uzun Kulaklı), Lambodara (Sarkık Karınlı) ve Vighna-hara (Engel Sökücü) adlarıyla bilinmekteydi.

Ganeşa

GANEŞOTSAV Bkz. Ganeş Khaturthi

GANGA Bkz. Ganj

GANGAN Vudu rahibi (Hungan) olmayan şamanlara verilen isimdir.

GANGİR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer kenti Lagaş'ın koruyucu tanrıçası Baba'nın 7 kızından birisi olan tanrıça ayrıca Hegir-Nuna adıyla da bilinmekteydi.

GANGİTA [Hint Mitolojisi] Yakşaların birisinin adıdır.

GANGLERE [İskandinav Mitolojisi] Gerçeğin peşinde Valhalla'ya giden Kral Gylfe için kullanılan ve 'yürümekten usanmış' anlamında bir takma isimdir.

GANGOTRİ Ganj nehri yakınlarında bir Brahman tapınağına ev sahipliği yapan bir hac yerinin adıdır. Hindular, Ganj nehrini kutsal saymakta ve suyunda canlandırıcı bir enerji bulundurduğuna inanmaktadırlar.

GANİEDA [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'in Vita Merlini adlı eserinde Merlin'in kâhinlik özelliği kazanan ikiz kız kardeşinin adıdır.

GANİNDO [Pasifik Mitolojisi] Solomon halkının inanışında savaşçı bir kahramanın adı olup, düşmanları tarafından öldürüldükten sonra kafası kesilerek kehanet amacıyla kullanılmıştır.

GANİS [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışına göre uzun kuyruklu güzel bir orman kadının adı olup, ren geyiği sürülerini yazın yüksek yaylalara sürmekte, ayarttığı genç erkeklerden yarı insan çocuklar doğurmaktaydı.

GANJ [Hint Mitolojisi] Tüm nehirlerin anası olduğuna ve küçük kız kardeşi Uma ile birlikte cennete yaşadığına inanılan bir nehir tanrıçasının adıdır. Ganj'ın (Sanskrit Ganga) Hinduizm'in üç büyük tanrısının da (Brahma, Vişnu, Şiva)

karısı olduğuna inanılmaktadır: Bunlardan Brahma ile tanrının su kabı (kamandalu) içerisinde seyahat etmiştir. Sarasvati ve Lakşmi ile birlikte Vişnu'nun üçüncü eşi olan Ganj, Sarasvati ile kıskançlık yüzünden kavga etmiş iki kadın birbirlerini lanetleyince nehirlere dönüşmüşlerdir. Durumu gören Vişnu kadınlardan Sarasvati'ye Brahma'nın, Ganj'a ise Şiva'nın karısı olmasını emretmişse de kadınlar öylesine üzülmüştür ki tanrı sözünü geri almak zorunda kalmıştır. Hindu ikonografisinde Şiva Gangadhara (Ganj'ın hamili) adıyla bilinmekte ve fışkıran sularla birlikte tasvir edilmekte, Puranalarda ise Vişnu'yu ayağından dünyaya dökülüyor olarak gösterilmektedir. Şiva'nın Agni'den gelen alev halindeki tohumlarını kabul etmiş ve birleşimden Skanda veya Kartikeya adıyla bilinen savaş tanrısı meydana gelmiştir. Mahabharata destanında kral Şantanu'nun karısı ve kahraman bir savaşçı olarak tasvir edilen Bhişma'nın annesi olarak bahsi geçmekte olup, savaş sırasında Bhişma ölümcül bir yara alınca Ganj'ın suları insan bedeni formuna bürünerek ağlayan kadının gözlerinden fışkırmıştır.

GANNA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Fulbe halkının inanışında yön tanrıçası Wagadu'nun yüzünü doğuya çevirdiğinde aldığı isimdir.

GANYKLOS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında evcil hayvanların koruyucu olan bir tanrının adıdır. Ganyklos ile Ganis arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

Ganymedes

GANYMEDES [Yunan Mitolojisi] Zeus'un âşıklarından olan Troya kraliyet soyundan yakışıklı bir gencin adı olup, Tros ile Kallirhoe'nin oğlu, Assarakus, Kleopatra ve İlus'un kardeşidir. Zeus, genci İda dağında hayvan otlatırken fark etmiş ve kartal kılığında yanına giderek kaçırmıştır. Ganymedes Olympos'ta tanrıların şarap kadehlerini dolduran hizmetkârı olmuş ve Hebe ile arkadaşlık etmiştir (Hom. Il. xx. 231; Pind. Ol. 1. 44; Apollod. iii. 12. 2). Bir söylenceye göre Ganymedes kaçırmakla görevlendirilen kartal Zeus'un kendisi olmayıp Aquila takımyıldızına, Ganymede ise Aquarius'a dönüşmüştür. Aristophanes'in Barış oyununda konu edilen Ganymedes'in bahsi Platon'un Phaedrus diyaloğunda da geçmiş olup, Ortaçağ Avrupa'sında ise eşcinsel erkek anlamında yaygın olarak kullanılmıştır. Etrüsklerce Catmite adıyla ödünç alınan karakter Yunan sanatında olduğu gibi kanatları açık bir kartal tarafından taşınan yakışıklı bir genç olarak tasvir edilmekteydi. Kahramanın Roma söylencelerinde kullanılan Latince adı Catamitus Etrüskçe'den geçmiştir.

GANZİR [Mezopotamya Mitolojisi] Ereşkigal'in sarayının adıdır.

GAO KERENA [Pers Mitolojisi] Kökleri yeryüzünün merkezindeki Voura-kasa okyanusuna dek uzanan, zirvesine efsanevi Kamros kuşunun tünediği hayat ağacının adı olup inanışa göre bu ağacın tohumlarını yiyenler ölümsüzlük özelliği kazanırlardı.

GAO YAO [Çin Mitolojisi] İlk adalet tanrısının adı olup bir erkek koçla birlikte dolaşarak adaletsizliği araştırdığına inanılmaktaydı.

GAOKERANA Bkz. Simurg

GAOMEİ [Çin Mitolojisi] Yaratıcı bir tanrıça olup adı "İlk anne" anlamına gelmektedir. Zamanla erkek bir tanrıya dönüştürülen Goamei insanların çoğalmasına yaptığı katkıdan dolayı "Büyük Çöpçatan" olarak da bilinmekteydi. Nüwa gibi Gomei'de kutsal bir dağ ile ilişkilendirilmekte onuruna yapılan bahar festivalinde sağlıklı çocukların doğması için dua edilmekteydi.

GAPN [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye'de Baal'in habercisi olan bir tanrı olup, adı 'şarap, üzüm asması' anlamına gelmekteydi.

GARAFENA [Slav Mitolojisi] Buyan adasında yaşadığına inanılan büyülü bir yılanın adıdır.

GARAMAS [Afrika Mitolojisi] Büyük Sahra Çölü'nde yaşayan Garamant halkının inanışında ilk insanın adıdır.

GARANG [Afrika Mitolojisi] Sudan'da Nil vadisi boyunca yaşayan Dinka halkının inanışında Abuk'un kocası olan ilk insan ve güneş tanrısının adı olup, sembolü zürafa ve yılandır.

GARANİK OLAYI Bkz. Şeytan ayetleri

GARANUS [Roma Mitolojisi] Bir söylencede Herkül yerine Kakus'u öldüren devasa bir çobanın adı olup Evander'in hüküm sürdüğü dönemde yaşamıştır (Serv. ad Aen. viii. 203).

GARBONCİAS [Macar Mitolojisi] İnsan bir kadın tarafından tüm dişleri sürmüş ve fazladan parmaklı doğan, doğaüstü güçlere sahip varlıkların adı olup, siyah kaplı bir kitapla dolaşıp, insanlardan süt dilenmekteydiler.

GARDSVOR İskandinav halklarının inanışında evin koruyucu ruhu olup, küçük bir adam formunda tasvir edilmektedir.

GARDUNA Kuzey İspanya'yı 11. yüzyılda Araplara karşı savunan şövalye El Cid tarafından kurulduğu iddia edilen bir kardeşlik örgütünün adı olup günümüzde mafya ile ilişkili bir topluluğa dönüşmüştür. Efsaneye göre etrafına 710 adam toplayan Apollinario adlı kutsal bir kişi

Cordova tepelerinde keşiş hayatı yaşarken Meryem Ana'nın hayali kendisini İspanya'yı Araplardan kurtarmakla görevlendirmiştir.

GAREL [Britanya Mitolojisi] Der Pleier tarafından 1230-40 arasında yazılan Anfereli Laudame ile evlendikten sonra Kanedi topraklarına hâkim olan bir kralın adı olup, Kral Arthur'un sarayındaki şövalyelerden birisiydi.

GARETH [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Kraliçe Morgawse ile Kral Lot'un küçük oğlu, Agravain, Gawain ve Gaheris'in öz, Mordred'in üvey kardeşi olan bir Yuvarlak Masa şövalyesinin adıdır. Sir Thomas Malory'in Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur) adlı eserinde şövalye olmasının öyküsü anlatılmaktadır. Kraliçe oğlunun Arthur'un hizmetine girmesini istemediğinden istekli oğluna şaka yollu ancak bulaşıkçı olarak gidersen kabul ederim deyince kılık değiştiren çocuk 1 yıllığına Arthur'un sarayında mutfakta çalışmayı göze almıştır. Kay, kimliğini bilmeyip Beaumains (Güzel Elli) lakabı taktığı çocuğa hep zor işler vermiştir. Gareth bu dönemde Lynette adlı soylu hanımın Kızıl Şövalye tarafından kaçırılan kız kardeşi Lyonesse'i (Lyonorr) dostu cüce Merlot ile birlikte kurtarmak için yola çıkmıştır. Lynette'in bulaşıkçı olarak tanıyıp sıkça aşağıladığı Gareth yolda Kara Şövalye olarak bilinen Sir Perarde'yi yenerek zırh ve atını almıştır. Bir süre sonra yolda Yeşil Şövalye'ye rastlamışlar adam Kara Şövalye kıyafetleri içindeki Gareth'i kardeşi sanmışsa da Lynette adama kendisini bulaşıkçı çocuktan kurtarması için yalvarınca kimliği açığa çıkmıştır. Bununla birlikte Gareth önce Yeşil Şövalye'yi ardından karşısına çıkan Sir Persuante'yi yenmiş ve hayatlarını kendine hizmet etmeleri şartıyla bağışlamıştır. Lynette sonunda Kızıl Diyarın Kızıl Şövalyesi Sir İronside tarafında kuşatılan kalesinin önüne geldiğinde çocuğun gerçek bir şövalye olduğunu anlamış ve aşağılamaktan vazgeçmiştir. Gareth, yedi insan gücündeki Kızıl Şövalye ile tüm gün savaşmış, hasmının saldırganlığının sebebini anlayınca Arthur'un sarayına birlikte gitme ve Lancelot'tan özür dilemesine aracılık edeceği sözü vererek durumu tatlıya bağlamıştır. Gareth pek çok maceranın ardından Lyonesse ile evlenmiştir.

GARGAMELLE [Britanya Mitolojisi] Grandgousier'in karısı ve Gargantua'nın annesi olan bir devanasının adı olup, büyücü Merlin tarafından Guinevere'nin tırnak kırıntıları ile balina kemiklerinden yaratıldığına inanılmaktaydı.

Gargantua

GARGANTUA Ortaçağ Avrupa folklorunda inanılmaz iştahıyla tanınan, beş Hıristiyan hacısını salata niyetine yiyen devin bir devin adı olup, batı dillerindeki gargantuan 'obur' kelimesinin de kaynağıdır. 16. yüzyılda Fransız yazar François Rabelais'in (1483-1553) beş bölümlük *Gargantua ile Pantagruel* adlı pentlojisinde (1532-1564) müstehcen mizah ögeleri taşıyan iki devin maceraları anlatılmıştır. Eski Yunanca uzmanı Rabelais Fransızca'ya pek çok kelime kazandırmış olup, bunlardan gargantua kelimesinin İspanyolca 'garganta' (gırtlak) veya Fransızca 'Que grand tu as!' (Ne Büyüksün!) önerilerinden hangisiyle ilişkili olduğu tartışmalıdır.

GARGARENSES [Yunan Mitolojisi] Sadece erkeklerden oluşan bir halkın adı olup, her yıl varlıklarını sürdürebilmek için Amazonlarla işbirliği yapmaktaydılar. Amazonlar doğan kız çocuklarını alıkoyarken erkek çocukları Gargarenlere vermekteydiler (Strabo, 11. 5. 1).

GARGETTOS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in 12 görevinden birisi olan Geryon'un sürüleri çalarken öldürdüğü yırtıcı bir köpeğin adıdır.

GARGOUİLLE Bkz. Gargoyle

GARGOYLE [Ortaçağ Avrupası] Gotik sitil kilise ve binalarda ağzından su püskürten Grotesk stilde yaratıkların adı olup, Fransızca gargouille 'gırtlak' kelimesiyle alakalıdır. Heykellerin adı bir zamanlar Seine nehrinde yaşadığına ve Paris'in kuzeybatısında yer alan Rouen'i tahrip ettiğine inanılan dev ejderha Gargouille ile ilişkili olup, MS 7. yüzyılda Rouen başpiskoposu St. Romanus tarafından öldürüldüğüne inanılmaktaydı. Başlangıçta görevi yağmur suyunu binadan dışarı çıkarmak olan su tahliyelerine insan hayvan veya melez formlar verilerek Gargoyleler ortaya çıkmıştır. En eski mimari örnekleri Mısır tapınaklarında görülen heykellere, Ortaçağ Avrupa kiliseleri hatta New York'ta 19. yüzyılda inşa edilen binalarda sıkça rastlanılmaktadır.

GARİDE [Sibirya Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Otşirvani'nin görünümlerinden birisi olup, kötülüğün sembolü dev yılan Losy'yi yenmeyi başarmıştır. Hint mitolojisindeki Garuda ile ilişkili olmalıdır.

GARİN [Fransız Mitolojisi] Fransız manzum destanı Chansons de Geste'nin 2. bölümünde Müslümanlarla savaşları anlatılan bir kahramanın adı olup, Aimeri de Narbonne'un oğluydu.

GARM [İskandinav Mitolojisi] Helheim adı verilen cehennemin kapısının bekçiliğini yapan köpek formunda bir canavar olup, tanrıça Hel'in hizmetindedir. Göğsü kanla ıslanmış, dört gözlü tehlikeli bir yaratık olan Garm, Helheim'in girişinde Gnipahellir mağarasında yaşamakta ve ancak bir parça ekmek verilerek yatıştırılmaktadır. Garm, Ragnarök zamanında devlere katılarak tanrılara karşı savaşacaksa da savaş tanrısı Tyr tarafından öldürülecek ama Tyr'de aldığı yaralar dolayısıyla hasta olup ölecektir. Yunan mitolojisindeki Kerberos'a benzeyen Garm'ın bahsi Nesir ve Manzum Eddalarda geçmekte olup, kimi öykülerde Fenrir ile özdeşleştirilmiştir.

GARMANGABİ [Germen Mitolojisi] Neckar vadisinde yaşayan Suebi halkının inanışında yardımsever bir tanrıçanın adıdır.

GARMATHONE [Yunan Mitolojisi] Mısır kralı Nilos'un karısı olup tanrıça İsis'e konukseverlik göstermiştir.

GARRAVOGUE [Kelt Mitolojisi] Bedeninin parçaları yeryüzü, deniz ve gökyüzünü oluşturan yaratıcı tanrıçanın adıdır.

Garuda

GARUDA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun üzerine bindiği altın gövdeli bir kuşun adı olup yılanların düşmanı, kuşların kralı olduğuna inanılır. Adı Sanskritçe "kanat" anlamına gelen yaratık, insan bedeni üzerinde bir kartalın gagası ve kırmızı renkli kanatlarına sahiptir. Garuda'nın gövdesi güneşi kapatacak denli büyük, pençeleri bir fili kaldıracak denli güçlüdür. Garuda'nın parlaklığından dolayı ateşin vücut bulmuş hali olduğuna da inanılmakta, Vedalarda güneşin Garutmat adıyla da anılması bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Kaşyapa ile Dakşa'nın kızı olan Garuda'nın Vinata'dan doğmuş, Unnati adlı bir karısı ve Sampati adlı bir de oğlu olan yarı kuş yarı insan bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Garuda annesini özgür bırakmak için tanrılardan Amrita'yı çalmışsa da İndra'ya yenilip geri vermek zorunda kalmıştır.

Naga olarak geçen yılan insanlar ırkının ölümcül düşmanı olup, her gün bir yılan yakalayıp yiyen yaratık bir Budist prens tarafından eğitilerek bu alışkanlığından kurtulmuştur. Bununla birlikte Mahabharata destanına göre tanrı Vişnu canavara rahiplere dokunmamak şartıyla kötü adamları yeme izni vermiştir. Bir keresinde bir Brahman ile karısını yutmuşsa da adam kuşun gırtlağını öylesine yakmıştır ki ikisini de kusmak zorunda kalmıştır. Bazı söylencelerde Garuda'nın at veya kuş formunda tasvir edilen Tarkşya adlı varlığa dönüştüğü bazılarında ise bu varlığına Garuda'nın babası olduğu anlatılmıştır.

Garuda günümüz tapınaklarında insan bedenli, kolları ve bacakları olan, beyaz yüzlü, kırmızı kanatlı, altın gövdeli kuş kafalı bir yaratık olarak tasvir edilmekte dahası Tayland hanedanın sembolü kabul edilmektedir. Garuda, Garutman (Kuşların Lideri), Pannaga-nasana (Yılan Katili), Sarparati (Yılanların Düşmanı), Taraswin (Hızlı) ve Vişnu-ratha (Vişnu'nun Aracı) lakaplarıyla tanınmaktaydı.

Güneşle ilişkilendirilen Garuda Budizm'de kuş benzeri yaratık ırkının adı olup, Gautama'nın geçmiş bedenlerinden birisinin bunların kralı olduğuna inanılmaktaydı.

GASÎL-ÜL MELAİKE [İslam Mitolojisi] Uhud savaşında şehit düşen Hanzala için kullanılan isim olup 'Melekler tarafından yıkanılan' anlamına gelmektedir. Söylenceye göre Uhud savaşının yapılacağı gece evlenmiş ve harp çıkınca gusül abdesti almaya fırsat bulamadan savaşa katılmıştır. Hanzala'nın dul kalan eşi Muhammed'e durumu anlatınca "Ben Hanzala'yı rahmet suları ile melekler tarafından yıkanırken gördüm" cevabını almıştır.

GASOGONAGA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Toba halkının inanışında halüsinasyon gördüren bitkiler kullanan şamanlara görünen bir tanrıçanın adıdır.

GASPARİLLA Amerikan folklorunda Florida körfezi kıyısında bir korsan krallığı kurduğuna inanılan İspanyol korsan José Gaspar'ın (1756 – 1821) lakabıdır. Bir gemiyi ele geçirip, tüm mürettebatını öldürdükten sonra korsanlığa başlayan Gasparilla sonunda yakalanacağını anlayınca beline kabin zincirini dolayıp suya atlayıp intihar etmiştir. Her yıl Şubat ayı başlarında Tampa kentinde hayali kahramanın onuruna Gasparilla Korsan Festivali düzenlenmektedir.

GASSİRE'NİN LAVTASI [Afrika Mitolojisi] Sonike halkının Dausi söylencesinin en önemli bölümünün adı olup, MÖ 500'lü yıllardaki kahramanlık dönemini konu almaktadır. 1920 yılında Alman antropolog Leo Frobenius tarafın-

dan kaydedilen efsane, Gassire'nin ölümsüzlük kazanma uğruna verdiği mücadeleyi anlatmaktadır.

GASTEROKHEİRLER [Yunan Mitolojisi] Tiryns kentinin surlarını inşa eden 7 kyklopun (tepegöz) adıdır.

GATAMDUG [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Lagaş şehrinin yerel tanrıçası ve cennet tanrısı An'ın kızı olup, "Lağaş'ın anası" olarak anılmaktaydı. Rahme erkek dölünün girişini kontrol eden bu bağımsız tanrıça zamanla şifa tanrıçası Gula tarafından asimile edilmiştir. Ningirsu tapınağını yeniden inşa ettiren Lağaş prensi Gudea şiirlerinde rüyasında Nanşe tapınağına giderken Gatumdug tapınağına da uğradığını bildirmiştir.

GATHA Bkz. Avesta

GATİ [Budist Mitolojisi] Varoluşun 6 yolunun adı olup, Sanskritçe 'yol' anlamına gelmekteydi. Gatilerin ilk üçü devalar, asuralar ve ölümlüler (insanlar) diğer üçü cehennem yaratıkları, pretalar (iblisler) ve hayvanlardır. Ezoterik düşüncede yedinci bir gati daha olup adı Nirmanakaya'dır.

GATUKKAKA [Endonezya Mitolojisi] Java adası Vayang efsanelerinde adı geçen, Bima ile dev kadın Arimbi'nin oğlu korkunç bir savaşçı olup giydiği sihirli bir ceket sayesinde uzak mesafelere uçabilmekteydi.

GAUARGİ Bask halkının inanışında geceleri ortaya çıkan bir yaratık olup ışık formunda görülmekteydi.

GAUANES [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Temenos'un oğullarından birisi, Aeopos ile Perdikkas'ın kardeşidir. Üç kardeş önceleri Lebaia kralı için çobanlık yapmış ardından Makedonya'ya yerleşmişlerdir.

GAUKEO [Bask Mitolojisi] Geceleyin sert rüzgâr olarak ortaya çıkan karanlıkların yıkıcı efendisi olup, dik yürüyen bir kurt köpeği formunda tasvir edilmekte, karanlıktan korkmayanları cezalandırmaktadır.

GAULCHOVANG [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Kogi halkının inanışında en önemli tanrıçanın adı olup, 9 dünyadan en alttakinde bir taş üzerine oturan şişman ve esmer bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Bir erkeğin katkısı olmadan önce bir çocuk ve bir jaguar ardından insanoğlunu yaratmıştır. Her biri ayrı bir toprak rengiyle sembolize edilen 9 kız doğuran tanrıça atalardan Sintana kendisine eş istediğinde bunlardan siyah toprak hariç daha zayıf olan sekizini önermiştir. Bununla birlikte adam Siyah Toprak adlı kızı kaçırıp evlenmiş, çiftin çocukları Kogi halkını oluşturmuştur.

GAUNAB [Afrika Mitolojisi] Hottentot halkının inanışında efsanevi bir şef ve ölümün kişileştirilmiş formu olduğu sanılmaktadır. Ay ve güneş tutulmalarıyla ilişkilendirilen Gaunab veya Gaunub yağmur tanrısı Tsuigoab tarafından mağlup edilmiştir.

GAURİ [Hint Mitolojisi] Ana tanrıça Devi'nin "sarı" veya "parlak" anlamına gelen takma adlarından birisi olup, bir savaşçı olarak ünlenmeden önce altın gök tanrıçası Durga'da bu isimle tanınmaktaydı. Ayrıca Ağustos ayında onuruna festival düzenlenen tüm tanrıçalar ama özellikle Şiva'nın eşi Parvati Gauri olarak bilinmekteydi. Kuzey Hindistan'da Gauri onuruna kadınlarca düzenlenen Gangaur festivali tam 18 gün sürmekte bekâr kızlar iyi bir koca için, evli olanlar ise evliliklerinin yolunda gitmesi dua etmektedir.

GAUSTUKOBANİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlinget halkının inanışında gökyüzünde yaşayan dişi ruhların adı olup, ay tutulmasını engellemeye çalışmaktadırlar.

GAUTAMA [Hint Mitolojisi] Pek çok kişinin taşıdığı bir ad olup, en ünlüsü MÖ 563-483 arasında Hindistan'da yaşadığı sanılan ve Buda olarak da anılan Budizm'in kurucusu Sidarta Gautama'dır. Bkz. Buda

GAUTEOVAN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Sierra Nevada halkının inanışında güneşi adet kanından yaratan ana tanrıçanın adıdır.

GAVE [Fars Mitolojisi] Tanrılara başkaldıran ilk insan olan bir demircidir. Demirci Gave'nin tüm çocukları Ahriman'ın oğlunun omzunda çıkan yılanları beslemek için elinden alınınca, Gave demirci önlüğünü mızrağına takarak halkı da etrafına toplayarak bir isyan başlatmıştır. Gave'nin demirci önlüğünü mızrağına takarak yaptığı sembol ilk bayrak kabul etmektedir.

GAVİDA [Kelt Mitolojisi] Goibniu ve Govannon ile ilişkili olduğu sanılan bir demiricinin adı olup, MacKinely'in kardeşiydi.

GAVUR KÜFRÜ Bkz. Betlem

GAWAİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Yuvarlak masa şövalyelerinin lideri olan Arthur'un sadık taraftarları ve yeğeninin adıdır. Gwalchmei adıyla serinin en eski öykülerinden Mabinogion'da rastlanan Gawain, Kraliçe Margawase ile Orkney kralı Lot'un oğlu, Agravain, Gaheris ile Gareth'in kardeşi, Modred'in üvey kardeşidir. Lancelot'un yakın arkadaşı olan Gawain kibar, şefkatli ve cesur bir savaşçı olarak tasvir edilmiş, bir varyanta göre Arthur'dan sonra Camelot'u yönetmiştir. Florence, Lovell ve Gingalain adlı üç çocuğun babası olarak gösterilen şövalye sadece Kelt değil İngiliz ve Fransız edebiyatında konu edilmiştir.

Gawain, 11. yüzyıl sonlarına tarihlenen Culhwch ve Olwen söylencesinde Arthur'un yeğeni olarak anılanmış, krala Culhwch ile mücadelesi ve aşkı Olwen'e kavuşmasında yardım etmiştir. Geoffrey of Monmouth'un 1136 tarihli Historia Regum Britanniae adlı eserinde ise Arthur'un kız kardeşi Anna'nın Gualguanus adlı olağanüstü bir savaşçı oğlu ve tahtın mirasçısı olarak anılmıştır. Norman şair Wace'in Roman de Brut adlı eserinde şövalye yönü ön plana çıkarılmış, 12. yüzyıl sonlarında Fransız şövalye romanslarında boy gösterir olmuştur. Bununla birlikte kahraman ile ilgili en popüler efsane Orta dönem İngilizce yazılmış 1360 tarihli Sir Gawain ve Yeşil Şövalye olup, iki savaşçı 12 ay sonrasında çarpışmak için

anlaşmış zamanı geldiğinde Gawain hasmının kafasını kesmeyi başarmıştır. Sir Thomas Malory'nin Le Morte d'Arthur adlı eserinde ise Gawain, Arthur'un karısı ile aşk yaşayan Lancelot ile ölümüne dövüşmüş, son nefesinde mezarı başında iki gece boyunca gözyaşı dökecek olan eski arkadaşını affettiğini söylemiştir.

GAWAUNDUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ojibway söylencelerinde yaşlı bir adamla evlendirilmesine rağmen mutlu bir yaşam süren örnek kadın olarak bahsi geçen bir genç kız olup, kocası ölünce o da kederinden ölmüş çift birlikte gömülmüştür.

GAYATRİ [Hint Mitolojisi] Sanskrit şarkı ve ilahi anlamına gelen sözcük gayatranın dişil formu olup, 24 hecelik Vedik şiir ölçüsü, bu ölçüyle bestelenmiş herhangi bir ilahi, Hindu ve Budist mantraları ile bu mantraların vücut bulması ile oluşan tanrıçaları adlandırmak için kullanılmaktadır. Rig-Veda'da (III, 62, 10) bahsi geçen en kutsal mantralardan birisi de gayatri olarak bilinmekte olup, Brahmanlar tarafından her gün sabah-akşam güneşe yakarılarak tekrarlanmalıydı.

GAYB [İslam Mitolojisi] Allah'tan başka hiç kimse tarafından bilinip görülmeyen akıl ile anlaşılmayıp, duyular ile hissedilmeyen başka evrenlerin adı olup, Arapça gayb 'görülmeyen' anlamına gelmektedir (En'âm 59).

GAYBET [İslam Mitolojisi] Şii geleneğinde 12. imam Muhammed Mehdi el-Hüccet'in MS 873 tarihinde yok olmasının ardından başlayan ve tekrar yeryüzüne inip adalet getireceği tarihe dek geçecek dönemin adı olup, Arapça gaybet 'yokluk, kaybolma' anlamına gelmektedir. Gaybet, Mehdi'nin temsilci ve buyruk göndermediği Gaybet-i Kübra ve her ikisini de gönderdiği Gaybet-i Suğra adlı iki dönemden oluşmaktadır.

GAYOMARD [Pers Mitolojisi] Aynı zamanda kültürel kahraman kabul edilen ilk insanın adı olup, Ahura Mazda tarafından yaratılmıştır. Gayomard, 3 bin yıl ruh olarak yaşadıktan sonra bedene bürünmüşse de Jeh adlı fahişe tarafından kışkırtılan kötü tanrı Ahriman tarafından zehirleninceye kadar ancak 30 yıl daha yaşamıştır. Gayomard, eski Farsça gayo 'hayat' ve maretan 'ölümlü' kelimelerinden oluşmuştur. Firdevsi'nin Şehname'sinde ve Pers sanatında yeryüzünün ilk kralı olarak görülen Gaymord dağlarda yaşayan ve hayvan postları giyen, diğer insanlara bir şeyler öğretmeye çalışan birisi olarak tasvir edilmiştir. Gayomard'un oğlu Siyamek bir iblis tarafından öldürülmüşse de intikamını torunu almıştır.

GAYYA [İslam Mitolojisi] Cehennemde bulunan içi kan ve irinle dolu dipsiz bir kuyunun adı olup içine kâfirlerin atılacağına inanılmaktadır.

GBADU [Afrika Mitolojisi] Benin'in güneyinde ve Togo'nun bazı bölgelerinde yaşayan Fon halkının inanışında çift cinsiyetli kader tanrıçası olup tanrı Mavu'nun yavrusudur. Gökyüzü ile yeryüzünün ayrıldığı noktada bir palmiye ağacının tepesinde ikamet eden 16 gözlü bir varlık olarak tasvir edilmekte gözleri kapalıyken bile etrafı görebildiğine inanılmaktadır. Sevgilisi Legba'yı kızı Minona ile yatarken yakalayınca Legba'nın penisini hayat boyu erekte kalması için lanetlemiştir.

GBEKRE [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde yaşayan Baule halkının inanışında yarı insan yarı maymun formunda bir ruhun adı olup ölümden sonra kötülerin cezalandırılmasına ve iyilerin düşmanlarından korunmasına yardım ettiğine inanılmaktaydı.

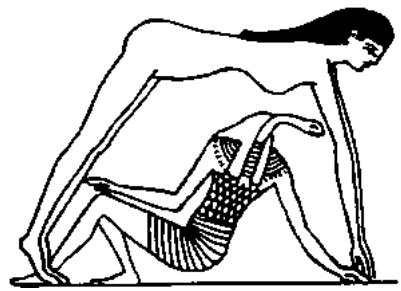
GBENEBEKA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Ogoni halkının inanışında aynı zamanda gökyüzü ile de ilişkilendirilen yeryüzü tanrıçasının adıdır.

GBENİ [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone, Liberya, Gine ve Fildişi Sahili'nde üyeleri yalnızca erkeklerden oluşan Poro adlı gizli toplulukça maskeli ruhların lideri kabul edilen varlığın adıdır. Gbeni, erkek çocukların ergenliğe geçiş ve topluluğa kabul töreninde önemli bir rol oynamaktadır.

GBOROGBORO ile MEME [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Lugbara halkının inanışında gökyüzünün eril ve yeryüzünün dişil özelliklerini sembolize eden ilk insan çifti olup, adları Gök Adam ve Koca Gövde anlamlarına gelmekteydi.

GE HİNNOM [Yahudi Mitolojisi] Adını Kudüs'ün güneybatısında yer alan Hinnom vadisinden alan, İsrail kralı Solomon'un Çemoş ve Moloh adlı tanrılar adına inşa ettiği ve bazı İsraillilerin çocuklarını kurban ettiği bir tapınağın adıdır. Yeni Ahit'te Gehenna adıyla geçmekte ve cehennemle eş tutulmaktadır (1 Krallar 11: 7, 2; 23:10).

GEASA [Kelt Mitolojisi] Yüksek mevkideki insanlarca sakınılan genellikle dini tabuların adı olup, erkek loğusalığı ve Novena gibi adetler bunlardan bazılarıdır.

Gök tanrıça Nut ile yılan başlı Geb

GEB [Mısır Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Seb'in formlarından birisi olup, hava tanrısı Şu ile Tefnut'un oğlu ve Heliopolis dokuzlusundan birisidir. Bereket ile ilişkilendirildiği için kimi zaman erekte fallusuyla tasvir edilen Geb'in gövdesi yeryüzünü temsil etmekteydi. Kız kardeşi gök tanrıça Nut ile birlikteliğinden Osiris, Seth, İsis ve Nephthys doğmuştur. Geb, Mısır'ı önce Osiris'in yönetimine vermişse de onun ölümünden sonra Seth ile Osiris'in oğlu Horus taht kavgasına tutuşmuşlardır. Bu duruma son

vermek isteyen Geb MÖ 9-8. Yüzyıllara tarihlenen Memphite Teolojisi yazıtına göre ülkeyi Yukarı ve Aşağı Mısır olmak üzere ikiye ayırarak Aşağı Mısır'ı (Nil deltası) Horus'a Yukarı Mısır'ı ise Seth'e vermiştir. Yunanlılar Geb'i Olympos tanrılarının babası Kronus ile özdeşleştirmişlerdir.

GEBELEZEİS [Trak Mitolojisi] Herodot'a göre Antik Trak halkının inanışında gök gürültülü sağanak yağmurun tanrısı olup yanlışlıkla Zalmoxis ile karıştırılmıştır (Her. IV, 93–96).

GEÇİŞ TÖRENLERİ İnsan yaşamında yer alan çeşitli evrelerin kutsanması (doğum, sünnet, ergenlik, evlilik ölüm) amacıyla ilkel ve modern toplumlarda gerçekleştirilen tören, ayin veya kutlamaların adıdır.

GEÇMİŞ ZAMAN MASALI 1113 arasında derlenen ve Doğu Slavların ama özellikle Kiev Ruslarının MS 850-1110 arası tarihi hakkında bilgi veren Eski Slav dilindeki kroniğin adı olup, derlemeyi yapan Nestor (1056-1114) adlı rahibe atfen *Nestor Yazması* veya *Temel Kronik* adıyla da bilinmektedir. Yazmada yeni Hıristiyan olmuş Slavların bazı pagan adetleri sürdürerek çifte imana (dvoeverie) sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma yeryüzünün yaratılışına dair efsanelerle başlayıp, pagan tanrıların terkedilip Prens Vladimir döneminde Hıristiyan benimsenmesine Rusya tarihini zengin bir efsane ve masal birikimiyle birlikte vermektedir.

GEEZHİGO QUAE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Anishinaubae halkının inanışında gökyüzünde yaşayan yaratıcı tanrının adıdır.

GEFJON [İskandinav Mitolojisi] Bitkilerin filizlenmesinden sorumlu bereket tanrıçasının adı olup, bakirelerin şans ve refahını sağlayan koruyucusu kabul edilmekteydi. Nesir Edda ve Heimskringla'da Gefjon'un İsveç'teki Malaren gölünü sürerek Danimarka'da Zealand adasının oluşumuna katkıda bulunduğu bildirilmiştir. Nesir Edda'da bakire bir kız olarak bahsi geçen Gefjon Heimskringla'da efsanevi Danimarka kralı Skjöldr'ün karısı olarak anılmıştır. Aesir tanrılarından olan Gefjon'un Güney Almanya kabilelerince Garmangabis adıyla bilindiği sanılmaktadır.

GEH ile GERHİT [Mısır Mitolojisi] Mısır yaratılış söylencesinde Thoth tarafından yaratıldığı bildirilen iki tanrının adıdır.

GEİRROD [İskandinav Mitolojisi] **1.** Bir buz devi (Jotun) olup, Gjalp ile Greip adlı iki kızın babası ve tanrı Thor'un amansız düşmanıdır. Şahin kılığında uçan Loki'yi yakalamış ve ondan nefret ettiği düşmanı Thor'u kendisine getirmesini talep etmiştir. Thor'a birlikte tuzak kurmalarına rağmen Geirrod Thor tarafından öldürülmüştür.

2. Bkz. Agnar

GEKKA-O [Japon Mitolojisi] Âşıkların ayağını birbirine kırmızı ipek iplikle bağlayan evlilik tanrısının adıdır.

GELANOR [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Sthenela'ın oğlu olup Danaos ve kız kardeşleri Argos'a gelip yöneticilik iddiasında bulununca Gelanor kendi isteğiyle tahtı bırakıp kenti teslim etmiştir (Paus. ii. 16. 1, 19. 2).

GELİN Heybeliada'da Rum Mezarlığı civarında yaşadığına inanılan, beyaz bir ata üzerinde gelinliğiyle binmiş genç ve güzel kız görünümünde bir ruhun adıdır. Geceleri mezarlığın yakınından geçen erkeklerin karşısına çıkar. Cazibesiyle büyüleyip mezarlığa çektiği erkeklerden bir daha haber alınamazdı.

GELİN KAYALARI Anadolu'da genellikle kaynanasına saygısızlık yaptığı için aldığı beddualardan tek başına bazen de bir zorba tarafından Gelin alayından kaçırılırken kızın Allah'a yalvarmasıyla tüm alayla birlikte taşa dönüştüğüne inanılan gelinler olduğuna inanılan insan biçimli kayaların adıdır. Trabzon'un Maçka ve Çaykara yörelerinde bulunan iki gelin kayası Rumca nifitza adıyla anılmaktadır.

GELİNCİK Uzun gövdeli küçük yapılı bir etçil memelinin adı olup, Eski Yunanlılarca kötülüğün sembolü olarak görülmüş, Ortaçağ Avrupası folklorunda bakış açısı pek değişmemiş cadıların gelincik formunda dolaştığına inanılmıştır. Bununla birlikte Hıristiyan söylencelerinde gelinciklerin yılanlara karşı üstünlüğüne dolayısıyla atfen Gesta Romanorum'da Basilisk'e karşı mücadele eden İsa ile özdeşleştirilmiştir.

Bkz. Agathodaemon, Bajang, Kakım, Kamaitaçi

GELİŞ [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın doğumunun beklendiği dönemin adı olup (İngilizce "Advent"), Katolik ve Protestanlarca her yıl 30 Kasım'a en yakın Pazar günü başlayarak Noel arifesine kadar süren 4 haftalık (Ortodokslukta 27 Kasım ile 7 Ocak arasındaki 40 günlük) bir süreçtir. İngiltere'de 1549 tarihli "Dua Kitabı"nda bulunmakla birlikte Kalvinsitler ve bazı diğer reformcular tarafından reddedilmiştir. Geliş ile İsa peygamberin ikinci kez doğup, dünyaya geleceği güne hazırlanırken evin bir köşesine advent çelengi hazırlanmakta, her Pazar günü bir mum yakılmakta, Noel için pasta ve kurabiyeler pişirilmektedir. Geliş'in sembolik rengi pişmanlığı ifade ettiğine inanılan mor olup, Ortaçağ Avrupa'sında oruç tutulduğu da bilinmektedir.

GELLERT [Kelt Mitolojisi] Prens Llewellyn'in köpeğinin adı olup, sahibinin kundakta yatan bebeğine saldıran bir kurdu öldürmüş ama Llewellyn köpeğinin ağzında kan lekeleri görünce bebeğini öldürdüğünü sanıp sadık tazısını bıçaklamışsa da az sonra bebeği canlı bulup kurdun leşini görünce pişmanlık duyarak Gellert'i Snowden dağına gömdürmüştür. Gal halkının Gellert efsanesi ile Hint mitolojisindeki Sanskritçe yazılmış Paçatantra destanı oldukça benzerdir.

GEMATRİA Kabalistik bir sayı biliminin adı olup Kitab-ı Mukaddesteki kavramları harflerinin sayısal değerine göre açıklamaya çalışmaktadır. Örneğin İbranice Dünya Savaşı anlamına gelen 'Milhemet ha Olam' kelimesinin harflerinin toplamı 675 rakamına denk gelmekte İbrani takviminde bu değer 1914 yılı sonbaharına yani

1. Dünya Savaşının başlangıcına denk düşmektedir.

GEMİLER KATALOĞU [Yunan Mitolojisi] Troya ve Yunan askeri güçlerini karşılaştıran listenin İlyada'ya Homeros'tan sonra eklendiği sanılmaktadır.

GEMİNİ [Yunan Mitolojisi] Thestius'un kızı Leda ile Tyndareus'un oğulları olan Kastor ve Polydeukes adlı ikizler olup aynı zamanda Troyalı Helen'in erkek kardeşleridir.

GEMİNUS [Roma Mitolojisi] Kapı eşiklerinin koruyucu tanrısı Janus'a için iki yüzü olduğundan dolayı takılan bir lakap olup 'çift' anlamına gelmekteydi.

GENÇLİK PINARI Suyundan içene veya içine girip yıkananlara sonsuz gençlik bahşettiğine, hastalıkları iyileştirdiğine hatta ölüyü dirilttiğine inanılan efsanevi pınarın adı olup, farklı kültürlerde Hayat çeşmesi, Ab-ı Hayat, Türk Bengisu olarak da bilinmektedir.

Gençlik Pınarı Yunan tarihçi Herodot'un yanı sıra Büyük İskender ve Prester John konulu efsanelerinde de konu edilmiştir. Ayrıca 16. yüzyılda Karayiplerin yerli halkından Arawaklardan derlenen söylencelerde Bimini adlı efsanevi bir ülkenin sularının şifa verici etkisi *Historia General y Natural de las Indias* (1535) adlı çalışmada kaydedilmiş, Gençlik çeşmesi olarak adlandırılan bir pınar İspanyol kâşif Juan Ponce de León (1424-1521) tarafından keşfedilmiştir.

Antik Çağ'da Herodot, Afrika boynuzunda (Somali Yarımadası) yaşayan Makrobia halkının bölgede bulunan bir çeşmenin özel suyu sayesinde uzun yaşam sürdüklerini bildirmiştir (III: 23). Arapça ve bu dilden İspanyolcaya çevrilmiş öykülerde Büyük İskender ve yardımcısı Hızır'a ait bir öyküde Ab-ı Hayat suyundan bahsedilmiştir. 1357-1371 arasında Anglo Norman Fransızcası yazılan Sir John Mandeville'in Gezileri adlı Ortaçağ romansında Hindistan'da Polombe civarındaki bir dağın eteklerinde Gençlik Çeşmesinin bulunduğu bildirilmiştir.

Bir Kore masalında Gençlik Pınarını keşfeden yaşlı oduncu ve karısının öyküsü anlatılmıştır. Adam suyu içtikten sonra eve döndüğün karısı ve kıskanç komşusu adamın 40 yıl önceki haline dönüştüğünü keşfetmiştir. Ertesi gün karısı da sudan için aynı dönüşümü gerçekleştirmiş bir sonraki gün karı koca pınarın başına gittiklerinde pınarın yanında oynayan bir çocuk görmüş, dikkatle bakınca bunun sudan çok fazla içmiş olan komşuları olduğunu fark etmişlerdir.

Bkz. Ab-ı Hayat

GENDENWİTHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında sabahyıldızının adı olup, *'günü getiren'* anlamındadır. Efsanevi avcı Sosondovah, doğaüstü bir geyiği takip ederken şafak tanrıçasının kapısını beklediği cennete ulaşmış, dünyada gördüğü Gendenwitha adlı ölümlü kadına âşık olan avcıyı kıskanan Şafak tanrıçası kadını yıldıza dönüştürmüştür.

GENETASKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Gittiği yerdeki insanların aralarında kavga etmelerine sebep olan bir kadının adı olup, evlendikten sonra bu yıkıcı özelliği yok olmuştur. Tüm köylerden uzakta ormanın derinliklerinden yaşayan kadın tarafsızlığıyla ünlü olup, bir gün kapısında birlikte vurdukları geyiği paylaşamayan iki avcının arasında hakemlik yapmak zorunda kalmıştır. Adamlardan geyiği eşitçe paylaşmalarını istemişse de ilki teklifi kabul etmemiş öteki ise kararı adil bulmakla birlikte tanrıçaya gelip kendisiyle birlikte yaşamayı teklif etmiştir.

GENİİ Etrüsk ve Roma sanatında kanatlı genç erkekler olarak tasvir edilen koruyucu ruhların adıdır. Bkz. Genius

GENİİLOCİ Bkz. Lares

GENİTRİX [Roma Mitolojisi] Kybele ve Venüs'ün lakaplarından birisi olup 'anne' anlamına gelmekteydi. Ayrıca Kartaca'nın kurucusu Dido'da bu lakapla anılmıştır.

Genius

GENİUS [Roma Mitolojisi] Yeraltında yaşayan atalardan birine ait bir ruhun adı olup, zamanla kişi, eşya veya mekânların kader ve karakterini belirleyen koruyucu ruh olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Yunan daemon kavramıyla ilişkili olan Genius doğumundan itibaren kişiyle birlikte var olmakta hatta ölümünden sonra öte dünya da eşlik etmektedir. Erkeklerinin Genius'una karşın kadınların koruyucu ruhunun adı (evlilik ve doğum) adı Juno'dur. Bakirelerin koruyucusu Virginalis, evli kadınların koruyucusu Matronalis, gelinlerin koruyucusu Pronuba, evliliğin koruyucusu İugalis gibi pek çok Juno varyantı vardı.

GENOS ile GENEA [Fenike Mitolojisi] Aion ile Protogonos'un çocukları, Işık, Ateş ve Alev'in anne ve babasıdırlar.

GENOVEFA [Germen Mitolojisi] Trevers lordu Siegfried'in sadık karısının adı olup, kendisine iftira atan kâhya Golo yüzünden ölüme mahkûm edilmiştir. Cellatın merhamete gelmesi yüzünden ölümden kurtulan Genovefa'nın masum olduğunu öğrenen Siegfried ağır hasta olan kadının ölümüne yetişmiştir.

GENSHİKİ Bkz. Juan Çi

GEONG Sİ Bkz. Jiangşi

GEORGE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (275/281-303) Doğu Ortodoks Kiliselerince en önemli aziz olarak görülüp Büyük Şehit olarak adlandırılan,

Batı'da ise İngiltere, Almanya ve Venedik'in yanı sıra asker ve silah yapımcılarının koruyucusu kabul edilen Romalı asker Kapadokya'da şehit edilmesinden sonra aziz ilan edilmiştir. On dört Kutsal Yardımcı'nda birisi kabul edilip Anadolu'da Aya Yorgi adıyla bilinen azizin yortu günü 23 Nisan'dır.

St. George (Albrecht Dürer)

Jacobus de Voragine'in Altın Efsane adlı çalışmasına göre Kapadokyalı bir şövalye olan George, bölgeye dehşet salan ve halk tarafından bir ejderhayı öldürmüş olup, ejderha öldürme sahnesi sonradan Hıristiyan sanatında azizin tasvirlerinde sıkça kullanılmıştır. Söylenceye göre halk ejderhanın gazabından korunmak için genç kız ve erkekleri hayvana sunmakta olup, bir gün George'un âşık olduğu prenses canavarın önüne atılınca atı üzerinde ortaya çıkan âşık kılıcıyla saldırıp ejderhayı öldürmüştür. Bununla birlikte Michael, Margaret, Silvester ve Martha adlı azizler de ejderha öldürdüğü kayıtlıdır. İslam kaynaklarında Beyrut yakınlarında yaşayan bir ejderhayı öldürdüğüne inanılan Hızır ile tüm kazancını fakirlere dağıttığına inanılan Filistinli Cercîs efsanelerinin St. George ile ilişkili olduğu iddia edilmektedir.

Gürcülerin Hıristiyanlığa geçmeden önce savaşçı tanrılarından birisi, din değişiminin ardından Hıristiyan azizlerden Aziz Georg adı altında Gürcü folklorunda yaşatılmıştır. George, tüm yolcuların, yol kesen haydutların ve çobanların koruyucusu, kurtların ve arıların efendisi olup, Svan halkınca Jgryag adıyla bilinmekteydi. Bkz. Dragon

GEORGE WASHİNGTON ABD tarih ve folklorunda ülkenin babası ve ilk başkanı olarak görülmesinin yanı sıra Musa, İsa ve diğer azizlerle kıyaslanan, zaman zaman Romalı asil veya Ortaçağ şövalyesi formunda tasvir edilen bir kahramandır. Parson Mason Weems'in George Washington'un Hayatı adlı eserinde anlattığı 6 yaşındaki George'un babasının kendisine hediye ettiği bir balta ile bahçedeki İngiliz kirazını kestikten sonra öfkeyle bu işin sorumlusunu arayan babasına sorumlunun kendisi olduğunu söylediği uydurma bir öykü kahramanı neredeyse aziz mertebesine yükseltmiştir.

GEORGOS [Yunan Mitolojisi] Yunanca 'çiftçi' anlamına gelen kelime tanrı Zeus'un lakaplarından birisidir.

GERAİNT [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak masa şövalyelerinden ve Devon'a vergi veren prenslerden birisidir.

GERANA [Yunan Mitolojisi] Pygmai halkının tapınıp tanrıça olarak gördükleri kraliçelerin adı olup, Kral Nikodamas'ın karısı ve Mopsus'un annesiydi. Artemis ve Hera'yı hakir gören kadın tanrıçalarca turna kuşuna dönüştürülmüştür.

GERARD DE ROSSİGLİON [Fransız Mitolojisi] Frank krallarıyla derebeylerin mücadelesini konu alan bir destana adını veren kahramandır. Charlemagne'in dedesi Çekiç Charlemagne ile savaşmış bir derebeyi olan Gerard, bir ermişin öğüdüne uyarak hayatının 22 yılını yoksul bir kömürcü olarak geçirmiştir. Ayrıca Roland Destanı'nda Charlemagne'in 12 şövalyesinden birisi de aynı adla anılmaktadır.

GERAS [Yunan Mitolojisi] Nyx'in oğlu olan yaşlılığın kişileştirilmiş formudur. Geras'ı öldüren Herakles ölümsüzlüğü elde etmiştir.

GERBERTO Dİ AURİLLAC Bilgi, güç ve para elde edebilmek için Şeytan ile anlaşma yapan bir İtalyan papazın adı olup, öyküsü Faust dâhil benzeri pek çok anlatının ilk örneği kabul edilmektedir.

GERÇEK VE YALAN ÖYKÜSÜ [Mısır Mitolojisi] 19. Hanedan döneminden (MÖ 1315–1201) kalma kinayeli bir öykünün adıdır. Öykünün başlangıcında Yalan, ağabeyi Gerçek'i Tal dağının tüm bakırı ve Koptus ormanının tüm ağaçlarının kullanılmasıyla yapılan hançerini çaldığı iddiasıyla Heliopolis Dokuzlusuna şikâyet etmiştir. Yalan'ın şikâyeti üzerine Dokuz Tanrı ceza olarak Gerçek'in gözlerini kör etmiş dahası kardeşinin kapıcılığını yapmakla görevlendirmişlerdir. Kardeşinin yeteneklerini kıskanan Yalan bir süre sonra iki hizmetkârına emir vererek Gerçek'i aslanlara yem olarak atmalarını buyurmuştur. Adamlardan canına kıymamalarını isteyen Gerçek ölümden kurtulmayı başararak kaçmayı başarmıştır. Zengin bir kadının hizmetkârları Gerçek'i bir çalılıkta uyurken bulmuş, kadın da yakışıklı genci kapıcı olarak hizmetine almakla kalmamış onunla bir geceliğine birlikte de olmuştur. Kadın bir süre sonra çok zeki olmasının yanı sıra sanat, edebiyat ve savaş konusunda yetenekli bir çocuk doğurmuştur. Bir süre sonra diğer çocukların "babası olmadığı" yönünde alaylarına maruz kalan çocuk annesine babasının kim olduğunu sorunca gerçeği öğrenmiştir. Çocuk, babasının kör kapıcı olduğunu öğrenince babasını eve almış, gözlerini kimin kör ettiğini öğrenince de bir intikam planı hazırlamıştır. Çocuk, Yalan'ın çobanlarına para

vererek güzel bir öküze bakmalarını sağlamıştır. Bir süre sonra Yalan sürüsündeki öküzü görünce kestirip yemek istemişse de çobanların onun başka birisine ait olduğunu söylemişlerdir. Yalan'ın danayı yediği Gerçek'in oğluna ulaştığında çocuk, Nil yatağını doldurabilecek denli büyük olan öküzünün boynuzlarının Batı dağlarından Doğu dağlarına dek uzandığını dahası her gün 60 dana doğurduğunu bildirerek Dokuz Tanrı'dan adalet istemiştir. Tanrılar başlangıçta böyle bir öküzün varlığına inanmayınca çocuk dağların tüm bakır ve ormanların tüm ağaçlarından inşa edilmiş hançerin varlığının gerçekliğini sorgulamıştır. Babasının yaşadığını ve Yalan'ın iftirasını ortaya çıkaran Gerçek'in oğlu bu sefer Yalan'ın gözlerinin kör edilmesini ve babasının hizmetine kapıcı olarak verilmesini sağlamıştır.

GERD [İskandinav Mitolojisi] Nedir Edda'ya göre buz devi (Jotun) Gymir ile Aurboda'nın kızı güneş ve yağmur tanrısı Freyr'in karısı olan güzel bir kızının adıdır. Kıza önce altın elmalar hediye ederek kur yapan ardından tehditler savuran, üstüne birde büyü yapan Freyr ile evlendikten sonra tanrıça olmuştur.

GERGASİS [Endonezya Mitolojisi] Adalarda yaşayan dev boyutlarda insan benzeri yaratıkların adı olup, inanışa göre Prens Merong Gergasislerin kralı olup Langkasuka şehrini inşa etmiştir.

GERGİOVDEN Bulgaristan'da yaz mevsimini getirdiğine inanılan St. George onuruna her yıl 6 Mayıs günü kutlanılan yaz başlangıcı festivalinin adıdır. Benzer şekilde kış mevsimi St. Dimitri ile ilişkilendirilip Dimitrovden olarak adlandırılmaktaydı.

GERİ Bkz. Freki ile Geri

GERMANİCUS CAESAR [Roma Mitolojisi] (MÖ 15-MS 19) İmparator Tiberius'un yeğeni ve Caligula'nın babası olan bir generalin adı olup, Poussin'in Germanicus'un Ölümü adlı eserinde aktardığı bir söylenceye göre Suriye valisi Cnaeus Calpurnius Piso tarafından kara büyü yapılarak zehirlenmiştir.

GERNİKAKO ARBOLA Bkz. Guernika Ağacı

GERONİMO (1829–1909) Meksika-ABD sınırında yaşayıp, Çirikahua dilini konuşan Bedonkohe Apaçilerinin efsanevi lideri olup, 14 yıl boyunca Meksika ve Amerikan hükümetlerine karşı savaşmış, Avrupalı işgalcilerin topraklarını işgal etmesine göz yummayan son kabile reisi olduğu için Amerikan yerlilerinin direnişinin sembolü olmuştur.

Mahko'nun torunu olan Geronimo'nun kendi dilindeki adı Goyathlay (Esneyen Adam) olmakla birlikte savaştığı Meksikalı askerlerin kendisine taktığı Geronimo (İspanyolca "Jerome") adıyla tanınmıştır. 1851 yılında köyünü basan Meksikalı askerlerin annesi, karısı ve üç çocuğunu öldürmesinin ardından düşmanlarının üzerine intikam saldırıları düzenleyen sonradan saldırılarını kabilenin topraklarını ele geçirmeye çalışan Amerikalılar üzerine de yönetmiş Arizona, New Mexico ve Texas'ın batısında etkili olmuştur. Aynı zamanda bir şaman olan liderlik özelliğiyle Geronimo diğer Apaçi şeflerini de etkilemiş, 1886'da Amerikalılar tarafından ele geçirilen savaşçı 1909'da Oklahoma'da Sill Kalesinde esir tutulurken veremden ölmüştür.

Geronimo, 1887

GERŞASB [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesinde Minuçihr'in önde gelen adamlarından ve hazinedarıdır. Rüstem'in büyükbabası Neriman'ın babası olan Gerşasb'ın adının Avesta'da Kereşospa (zayıf atlar sahibi) ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Bazı yazarlar Neriman, Saru ve Gerşasb'ın aynı kişi olduğunu iddia etmişlerdir.

GERYONEUS [Yunan Mitolojisi] Cebelitarık boğazı yakınlarında olduğu sanılan Erythea adasında yaşayan bellerinden birbirine yapışmış, üç gövdeli üç kafalı, altı kollu ve kanatlı bir devin olup, Khrysaor ile Kallirhoe'nin oğludur. Geryoneus'un iki kafalı köpek Orthus'un çobanlık ettiği bir sığır sürüsü vardı. Herakles'in onuncu görevi, Erytheia'da bulunan ve Geryoneus'a ait olan kırmızı sığırları Atina'ya getirmek olup, Libya Çölünde yürürken sıcaktan bunalıp Helios'a (Güneş) ok atan kahramana Güneş altından bir kayık hediye etmiştir. Bu kayıkla adaya gelen Herakles önce sopası ile çoban köpeği Orthus'u ardından Erytheia'nın oğlu çoban Eurytion'u öldürmüştür. Sığırları çalınan Geryoneus Herakles'in peşine düşünce kahraman devi Hydra'nın kanına batırılmış bir ok yardımıyla öldürmüştür (Apollod. ii. 5. 10). Dante İlahi Komedya adlı eserinde Geryon'u dolandırıcılığın sembolü olarak göstermiş, ayrıca Dante'yi Cehennemin en dip noktasına taşıyan yaratığın Cehennemin Sekizinci katında bulunduğunu kaydetmiştir.

GESAR [Tibet Mitolojisi] Gökyüzünden tanrıların kanunlarını alıp insanoğluna hediye eden efsanevi kralın adıdır.

GESER HAN [Moğol Mitolojisi] Tanrının oğlu olarak yeryüzüne barış için yönetmesi gönderilen bir kahramanın adıdır. Geser Han, fakir bir ailede doğmuş, zalim amcası, iblisler ve kötü krallara karşı savaşmış, yeraltına inerek annesini Ölüler Dünyasından kurtarmış, çeşitli maceralardan sonra Çin'e huzur ve başrışı getirmiştir. MS 5. yüzyılda yaşadığı sanılan kahramanın öyküsünü anlatan Pekin'de 1716'da ahşap baskı ile kaydedilmiş destan I. J. Schmidt tarafından 1925'de Almanca'ya çevrilmiştir. Gesar ile ilişkili olduğu sanılan Geser Han, Çinlilerce savaş tanrısı Kuan-yu olarak adlandırılmıştır.

GESTA DANORUM Saxo Grammaticus'un 12. yüzyılda yazdığı Hıristiyanlık öncesi Danimarka tarih ve mitolojisi hakkında detaylı bilgi veren 16 ciltlik kitabın adı olup "Danimarkalıların Hikâyesi" anlamına gelmektedir. Çalışmanın ilk 9 cildi İskandinav tanrı ve kahramanları ile sonraki ciltler ise kral IV. Canute dönemine dek gelişen olayları aktarmaktadır. William Shakespeare'in Hamlet oyununun esin kaynağı olan prens Amled'in öyküsü de Gesta Danorum'un ilk 9 cildi içerisinde yer almaktaydı.

GEŞTİNANNA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Enki ile Ninhursag'ın kızı ve bereket tanrısı Dumuzi'nin kız kardeşidir. Kardeşinin iblislerin saldırısına uğradığını rüyasında gören Geştinanna kardeşinin kaçmasına yardım ettikten sonra sırrını vermeyeceğine dair yemin etmiştir. Galla adlı İblisler bu sefer Geştinanna'ya saldırmışsa da kız, ağılında sakladığı erkek kardeşinin sırrını açığa vurmamıştır. Buna karşın iblisler Dumuzi'yi saklandığı yerde bulmayı başarıp, yeraltı dünyasına götürmüşlerdir. Kardeşini yalnız bırakmayan Geştinanna iblisleri takip ederek yeraltına inmiş ve kardeşiyle yeniden birleşmiştir. Bununla birlikte Dumuzi'nin yeniden hayata dönüp dönmediği konusunda kesin bir görüş yoktur.

GETHSEMANE [Hıristiyan Mitolojisi] Kudüs yakınlarında yer alan Zeytin dağında küçük bir zeytinliğin adı olup, İbranice Gat şemanim (zeytin presi) kelimesiyle ilişkili olmalıdır. İsa çarmıha gerilmeden önceki gece (Matta 26: 36) burada dua etmiştir.

GEUŞ TAŞAN [Pers Mitolojisi] Sığırları yaratan ve sığır sürülerinin koruyucusu kabul edilen tanrının adı olup, Eski İran dilinde 'sığırın ruhu' anlamına gelmekteydi. Aklın kişileştirilmiş formu olan Vohu Manah'ın hizmetkârlarından birisi kabul edilen Geus Taşan öküz formunda tasvir edilmekte ve zaman zaman Ahura Mazda'ya eş tutulmaktaydı.

GEUŞ URVAN [Pers Mitolojisi] Sığır sürülerinin koruyucusu olup, aklın kişileştirilmiş formu kabul edilmekteydi. Goşurun adıyla da bilinen tanrı, Vohu Manah'ın hizmetkârlarından birisiydi. Öküz biçiminde görünen bu ruhun adı Eski İran dilinde 'sığırın ruhu' anlamına gelmekteydi.

GEVAUDAN CANAVARI Güney Frasa'da 1764-67 yılları arasında Lozère (Gévaudan) bölgesinde Margeride dağları civarında dehşet saçan kurt benzeri bir yaratığın adıdır (Fransızca 'La bête du Gévaudan')

GEVİ [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının yaratıcı tanrısı Kaang'ın iki oğlundan birisinin adıdır.

GEYİK 1. [Budist Mitolojisi] Buda'nın geyik formunda doğduğuna inanılmıştır.

2. [Japon Mitolojisi] Uzun ömür tanrısı Jurojin'in sembolüdür.

3. [Çin Mitolojisi] Uzun ömrün sembolüdür.

4. [Yunan-Roma Mitolojisi] Artemis (Diana) kendisini yıkanırken gözetleyen Aktaeon'u yakalayınca erkek bir geyiğe dönüştürmüş, talihsiz adamı geyik sanan köpekler parçalamıştır. Troya destanının bir yorumunda rüzgâr esmediği için gemileri denize açılamayan Kral Agamemnon kâhinlerin önerdiği gibi kızı İphigenia'yı kurban etmeye hazırlanırken Artemis yanında bir erkek geyik ile çıkagelip kızın yerine geyiğin kurban edilmesini istemiştir.

5. [Mezopotamya Mitolojisi] Bereketin sembolüdür.

GEYİK BÖCEĞİ [Yunan Mitolojisi] Kerambus adlı bir müzisyen tanrıları kızdırdığı için geyik böceğine dönüştürülerek cezalandırılmış, çaldığı lir de kafasındaki boynuzlarını oluşturmuştu.

GEYİK TANRI ile GEYİK TANRIÇA [Maya Mitolojisi] Başlangıç karanlığında insan formunda bürünerek birleşen böylece yeryüzünün ortaya çıkmasını sağlayan çiftin adı olup, Puma yılanı ile Jaguar yılanı olarak da bilinmekteydiler.

GHANAN [Maya Mitolojisi] Tarım tanrısının adı olup, Tanrı E ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

GHATOTKAÇA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Bhima ile dev kadın Hidimbi'nin yarı raksaşa olduğu için uçabilme gibi sihirli güçlere sahip oğlunun adı olup, Kurukşetra savaşında Bhima'nın çağrısıyla Pandavaların yanında yer almış, Karna tarafından öldürülmüştür. Ghatotkaça ile karısı Ahilawati'nin Barbarika ve Meghvarna adlı iki oğlu olmuştur.

GHEDE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde ölüler tanrısı olup, aynı zamanda maiyetindeki diğer tanrıların da adıdır.

GHERRİER [Britanya Mitolojisi] Lancelot'nun düşmanlarından birisi olup, Modret ile birlikte Arthur'u Lancelot'ya karşı şövalyenin karısıyla seviştiğini söyleyerek kışkırtmış ardından çıkan çatışmada öldürülmüştür.

GHİLLİE DHU Huş ağacında yalnız başına yaşayan bir İskoç elfinin adı olup yosun ve yapraklardan dokunmuş elbiseler giymekteydi.

GHOUL Bkz. Gul

GILGAMIŞ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Sümer manzum destanlarında adı geçen Uruk (Unug) kentinin kralı büyük kahramanın adı olup, bir bakıma Yunan Herakles ve Romalı Hercules figürlerinin öncüsü, hatta edebiyattaki ilk kahramandır.

Söylenceye göre Gılgamış, tanrıça Ninsun ile Kullab rahibi Lugalbanda'nın veya Lilla olarak da anılan cahil bir adamın veya çoban tanrı olarak tasvir edilen Lugulbanda'nın oğludur. Uruk

kentinin krallar listesinde 5. sırada olan Gılgamış'ın MÖ 2700 yıllarında yaşamış ve 126 yıl tahtta kalan Güney Babil'in Uruk kentinin kralı olduğu, nafile yere ölümsüzlük peşinde koşması, dağların vahşi adamı Enkidu ile arkadaşlığı ve çeşitli maceraları 19. yüzyılda Nineveh ve Aşurnasirpa kütüphanelerinde bulunup, günümüzde British Museum'da sergilenen Akad dilinde yazılmış on iki kil tablette yazmaktadır.

Gılgamış ve Enkidu

Gılgamış söylencesi Ur kentini yeniden imar eden Utu-hegal'in halefi üçüncü hanedandan Ur-Namma döneminde kayda geçirilmiş olup, kral tanrılar için yeni tapınaklar inşa edip bir yandan Gılgamış'ı onurlandırırken diğer yandan tanrısal bir kahramanın soyundan geldiği gerekçesiyle egemenliğini perçinlemek istemiştir.

"Gılgamış ve Aka" efsanesinde Kiş kralı Aka (Agga), Uruk'a elçiler göndererek kendine itaat etmelerini bildirince Gılgamış kentin yaşlılar meclisini toplayarak onların düşüncesini öğrenmek istemiştir. Meclisin boyun eğme tavsiyesine karşın Gılgamış gençleri savaşa hazırlamış, gerçekten de bir süre sonra Aka kenti kuşatmıştır. Savaş sırasında Aka'nın ordusunu bozguna uğratan Gılgamış büyüklük göstererek esir düşen düşmanını da serbest bırakmıştır.

"Gılgamış ve Huwawa" destanında, kral ve sadık dostu Enkidu, Sedir dağına giderek burada ormanın koruyucusu yarı-tanrı Huwawa ile karşılaşarak öldürmeyi başarmışlardır.

Söylenceye göre çalışkanlığı ile tanınan kral tüm halkını boş durmaması için işten işe koşmakta, ülkenin erkeklerinin sevgili ve karılarına ayıracak vakti kalmamaktadır. Uruklu kadınlar tanrıça Arura'ya durumdan şikâyet edip, yalvarınca, tanrıça Gılgamış ile arkadaşlık etmesi için bedeni kıllarla kaplı, kadın gibi uzuna saçlı kahramana denk güç ve cesarette vahşi insan Enkidu'yu yaratmıştır. Enkidu bir avcının tuzağına yakalanmışsa da avcı vahşi adamın görüntüsünden korkup kaçmış durumu babasına anlattığında Uruk'a gidip Gılgamış'a danışması tembih edilmiştir. Gılgamış, avcıya yaratığı evcilleştirilmesi için Şamhat adlı bir tapınak fahişesinin yanına götürmesini tavsiye etmiş, 6 gün 6 gece kadınla birlikte olan Enkidu sıkılıp hayvan arkadaşlarının yanına dönmek istemişse de hepsi kendisinden kaçmış, bunun üzerine kadının tavsiyesiyle Uruk'a Gılgamış'ın yanına gitmeye karar vermiştir. Bir düğün töreni sırasında iki kahraman karşılaşmış, Gılgamış çocukluğunda beri rüyalarında gördüğü arkadaşına kavuştuğunu anlarken, Enkidu'da tanrı kralın ayaklarına kapanmış, ardından kucaklaşarak dillere destan bir dostluğu başlatmışlardır. Gılgamış ile Enkidu birlikte türlü serüvenlere atılınca Uruk kentinin erkekleri başlarını işten kaldırabilecek vakti bulmuştur. Bu arada Enlil'in Sedir dağını korumakla görevlendirdiği dev Humbaba'yı öldüren kahramanın şöhreti tanrıça İnanna'nın (İştar) kulağına dek gitmiştir. "Gılgamış ve Gök Boğa" efsanesinde Gılgamış'a âşık olan İnanna kahraman tarafından reddedilince Anu'dan (An) kahramanın üzerine Gudanna veya Alu adlı kutsal bir boğayı göndermesini istemiştir. Gılgamış baltasını kullanarak bu yaratığı öldürdükten sonra parçalayarak etini kentteki yetimlere dağıtmıştır. Kavga sırasında boğanın kuyruğuyla yaraladığı Enkidu'nun ölümü üzerine en yakın dostunu kaybetmenin acısını tadan kahraman ölümsüzlüğün sırrını aramaya başlamıştır. "Gılgamış ve Öteki Dünya" efsanesi yaratılış sonrası dünya ile gökyüzünün ayrılmasıyla başlamakta, insanoğlu ortaya çıkarken evren tanrılarca bölüşülmektedir. Bu sırada tanrıça İnanna'nın ektiği bahçesindeki bir söğüt ağacına bir yılan, bir kuş (Anzu) ve bir iblis kız yerleşmiştir. Tanrıça Gılgamış'tan ağacı kesmesini istemiş, dileği yerine gelince de kahramanın getirdiği odunlardan bir yatak ve taht yapmıştır.

"Gılgamış'ın Ölümü" efsanesinde ise dedesi Utnapiştim'den (Ziusudra) 'Tufan' öyküsünü dinleyen ve ölümsüzlüğe deniz dibindeki bir otu yerse kavuşacağını öğrenen kahraman, otu bulmuşsa da tam yiyeceği sırada bir yılana kaptırmıştır. Umudunu kaybedip Uruk'a dönen Gılgamış, Nergal'in izniyle Enkidu'nun ruhuyla buluşup konuşmuş, ölümü anlayıp, kabullenerek bilgelik kazanmıştır. Kimi yazarlar Gılgamış'ı Tammuz ile ilişkilendirmiş hatta onun yeraltı dünyasının efendisi olan Ölüler tanrısı olduğunu etmişlerdir. Gılgamış destanında geçen tufan hikâyesi ile daha sonraya tarihlenen Eski Ahit'in Nuh Tufanı öyküsü arasındaki benzerlik de düşündürücüdür.

Bkz. Tufan, Enkidu

GILMAN [İslam Mitolojisi] Cennete giden müminlere hizmet etmeleri için nurdan yaratılmış erkek hizmetçilerin adı olarak Kur'ân-ı Kerim'de geçmektedir (Tur: 24).

GİADRUVAVA [Karayipler Mitolojisi] Büyük Antil Adaları'nda yaşayan Taino halkının inanışında, tanrı Guagugiana'nın şifalı bitkiler bulması için ormana gönderdiğinde güneş ışınlarını eliyle yakalamış ve olağanüstü etkileyicilikte

şarkılar söyleyen güzel bir kuşa dönüşmüş bir kahramanın adıdır.

GİANO [Roma Mitolojisi] Kapılardan girip çıkanları kontrol eden iki farklı yüze sahip bir tanrının adıdır.

GİBİL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer ışık ve ateş tanrısının adı olup, An ile Ki, An ile Şala veya İşkur ile Şala'nın oğlu kabul edilmekteydi. Aynı zamanda büyüye karşı insanları koruyan ve metal işleme bilgisine sahip olup, demircilerce tapınılmaktaydı. Nusku ile benzer özellikler taşıyan Gibil'in Akad mitolojisinde karşılığı Girra veya Girru'ydu.

GİDEON [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İsrail'in beşinci yargıcının adı olup, hakkında Hakimler Kitabı'nın 6-8. Bölümlerinde bilgi verilmektedir. İsrail kabilelerinden Manasseh'e dâhil olup, Ephra'da yaşayan Abiezrite ailesinden Joash'ın çiftçilik yapan oğluydu. Tanrı bir gün Gideon'a bir meleğini göndererek "İsrail'i Midyan'ın elinden kurtar" emrini iletmiştir (Hakimler 6: 11–40). Bununla birlikte tanrı İsrailllilerin kendi gücüyle kurtulduklarını sanıp şımarmamaları için kavminin sayısını azaltmasını emretmiş Gideon önce 20 bin adamına "kim korkuyorsa geri dönsün" diyerek sayıyı 10 bine düşürmüştür.

Tanrının bu sayıyı da fazla bulması üzerine bu sefer adamlarına ırmaktan su içmelerini emretmiş, köpeğin diliyle su içer gibi içenleri bir kenara ve dizleri üzerine çökenleri gruptan çıkarmış sadece elleriyle suyu ağızlarına götüren 300 kişiyi yanına almıştır. Tanrı Gideon'a bu 300 kişiyle birlikte İsrail'i kurtaracağı sözünü verince, Gideon Midyaniler'e karşı savaşıp koca bir orduyu bozguna uğratmıştır (Hakimler 7: 2–23). Gideon, Kuran'da Talut adıyla anılarak adamlarına Allah'ın onları bir ırmakla deneyeceğini bildirdiği ve adamların suyu içmesi aktarılmaktadır (Bakara, 249).

GİDİM Bkz. Etemmu

GİDJA [Aborijin Mitolojisi] Yalungur adlı şahini hadım ederek ilk kadını yaratan ay tanrısının adıdır.

GİGANTLAR [Yunan Mitolojisi] Hesiod'a göre Uranos'un kanı toprağa (Gaia) düşünce ortaya çıkan olağanüstü güçlü devler ırkının adıdır. Zeus ve Olympos tanrılarına saldıran, savaşı kaybedince volkanların içinde yaşamaya mahkûm edilen devlerin adıdır (Hes. Theog. 185; Ovid I, 151).

Gigantlar, Trakya'da Phlegrai'de Pallene yarımadasında doğmuş olağanüstü güçlü, korkunç görünümlü yaratıklar olup gür saçlı ve kirpi sakallıydılar. Arkaik ve Klasik dönem sanat eserlerinde Gigantlar insan formunda Yunan piyadesi (hoplit) gibi tasvir edilirken, MÖ 380 sonrasında yılan bacaklı yaratıklar olarak düşünülmüştür.

GİGANTES Bkz. Gigantlar

GİGANTOMAKHİA [Yunan Mitolojisi] Olympos tanrılarının Titanları yendikten sonra Gigantlarla yaptıkları savaşın adı olup, Tanrılar, Herakles'in de yardımıyla (Arkadia veya Trakya'da mücadele ettikleri Gigantları yenmeyi başarmıştır.

GİKUYU Bkz. Kikuyu

GİL MORRİCE Çocuk Maurice olarak da bilinen bir İskoç baladının adı olup, Lord Barnard karısıyla buluşmak için haber gönderen bir genci kadının aşığı sanarak öldürüp, kafasını bir mızrağa geçirdikten sonra kurbanının karısının gayrı meşru oğlu olduğunu öğrendiğinde yaşadığı üzüntüyü anlatmaktadır.

GİLDAS MS 6. yüzyılda Saksonların ülkeye gelişini anlattığı 'Britanya'nın Yıkımı' (De Excidio Britanniae) adlı kitabın yazarı olan bir rahibin adı olup, Kral Arthur külliyatında bahsi geçmektedir.

GİLES, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (? - MS 712) Kutsal yardımcılardan birisi kabul edilen, demirci, kötürüm ve dilencilerin koruyucusu kabul edilen bir aziz olup yortu günü 1 Eylül'dür. Voragine'in 13. yüzyılda kaleme aldığı Altın Efsane adlı çalışmasına göre Atinalı varlıklı bir ailenin oğlu olan Giles kendisinden sadaka isteyen bir dilenciye pelerinini vererek adamın sağlığına kavuşmasına yardım etmiş, ailesinden kalan serveti ise kiliseye bağışlamıştır. Bu olaylardan sonra dua ederek insanları sağlığına kavuşturma gücü sağlayan Giles'in mucizeleri Charlemagne'ın kulağına gitmiş, onun işlediği bir günah yüzünden ilettiği yardım talebi tövbe etmesi karşılığında kabul edilmiştir.

GİLİM PUŞAN [Pers Mitolojisi] Kocaman kulakları olan efsanevi bir ırkın adıdır.

GİLLES DE RAİS [Fransız Mitolojisi] (1404–1440) Jeanne d'Arc ile birlikte İngiliz işgaline karşı savaşmış Fransız mareşal büyücülük, tecavüz ve çocuk cinayeti ile suçlandıktan sonra idam edilmiştir. 1429'da mareşal olan Rais 1434-1440 arasında çoğu erkek çocuk olmak üzere 140 kişiyi öldürmüştür. Gilles de Rais'in Charles Perrault'un 1697'de kaleme aldığı Mavi sakal masalının ilham kaynağı olduğu sanılmaktadır.

GİLLİAN BOWER Britanya'da özellikle Ortaçağ boyunca çim labirentlerde gerçekleştirilen yarışlar sorasında kaybolan işveli bir kızın adı olup, genç bir erkek tarafından kurtarılmıştır. Zamanla Gillian adı tüm işveli kızlar için kullanılan bir lakaba dönüşmekle kalmamış günümüz İngilizcesinde "evlenme sözü verip vazgeçen kız" anlamına gelen *jilt* kelimesinin kaynağı olmuştur.

GİLLİNG [İskandinav Mitolojisi] Jotun adı verilen buz devlerinden birisi olup Suttung'un babasıdır. Fajalar ve Galar adlı iki cüce tarafından karısıyla birlikte öldürülmüştür.

GİLTİNE [Baltık Mitolojisi] Litvanya ölüm tanrıçasının adı olup, beyaz elbiseler giyerek hasta insanları boğmaya geldiğine inanılmaktadır. Kaulinyçia ve Maras (Kara Veba) adlarıyla da bilinen tanrıça baykuş ile özdeşleştirilmekte ve şans tanrıçası Laima'nın kız kardeşi olduğu sanılmaktadır. Giltine, kimi zaman 6 siyah at tarafından çekilen bir arabaya binmiş, elinde tırpan ve kemik çıngırak taşıyan sarı veya siyah

kıyafetli bir iskelet olarak tasvir edilmektedir. Tanrıça aynı zamanda şifacı özelliğiyle de tanınmakta bir hastanın ayakucunda oturması hastanın iyileşeceğine başucunda durması ise öleceğine yorulmaktadır.

GİMLE [İskandinav Mitolojisi] Onurlu bir hayat süren insanların gideceklerine inanılan cennetin adıdır.

GİMOKODAN [Filipinler Mitolojisi] Mindanao bölgesinde yaşayan Bagobo halkının inanışında ölüler diyarının adıdır. Suyu kara akan bir nehrin çevrelediği Gimokodan'a girmeden önce ölü ruhlar çok göğüslü dev bir kadın tarafından emzirilirler. Gimokodan, savaşçıların ve savaşta ölenlerin gittiği kırmızı ve sıradan insanların gittiği beyaz olmak üzere iki bölümdür.

GİNDRİ [Afrika Mitolojisi] Zaire halklarının inanışında evreni ve insanı yaratan hayat, şifa ve ölüm veren yaratıcı tanrının adıdır.

GİNNUNGAGAP [İskandinav Mitolojisi] Sisler evi 'Niflheim' ile yalnızlar evi 'Muspell'i birbirinden ayıran boşluğun adı olup, dünya ağacı Yggdrasil'in köklerinden birisi burada bulunmakta, Ymir'in doğduğu ve Odin, Vili ile Ve tarafından öldürüldüğü yer olduğuna inanılmaktaydı.

GİNSENG Ponax Quinquefolium Uzakdoğu ülkelerinde yabani olarak yetişen otsu bir bitki olup, kökünün çeşitli ruhsal ve cinsel sorunlar dâhil hastalıklara iyi geldiğine inanılmakta, geleneksel şifacılıkta kullanılmaktadır. Adı Çince olup 'Yaşayan İnsan' anlamına gelen ginseng Eski Çin'de bir çeşit ab-ı hayat iksiri olarak düşünülerek yenilmesinin ömrü uzattığına, bir tılsım gibi taşınmasının ise insanı kötü ruhlardan koruyacağına inanılırdı.

Bir Kore söylencesinde Kim adlı bir çocuk ölmek üzere olan babasının sağlığı için günler boyu dua edince bir dağ ruhunun çocuğu peşinden sürükleyerek bu bitkiye ulaştırması, yaşlı adamın ginseng suyu içerek iyileşmesinin ardından bitkinin popüler hale geldiği anlatılmaktadır.

GİOSEFO [Fransız Mitolojisi] Hıristiyanlığı yaymak için Britanya'ya gitmiş burada Kral Arthur külliyatında konu edilen yuvarlak masayı yaptırarak bir sandalyeyi İsa için ayırtmıştır.

GİPAR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerce En Akadca Enu veya Entu olarak bilinen rahip ve rahibelerinin ev ve yönetim merkezi olarak kullandıkları ikametgâhı olup, Akadca Giparu adıyla bilinmekteydi. Orijinal yapı Üçüncü Ur hanedanı döneminde bir zigguratın parçası olarak Nanna tapınağına bitişik olarak yapılmışsa da sonradan Yeni Babil kralı Nabonidus tarafından Nanna rahibesi (entu) olan kız kardeşi En-nigaldi-Nanna onuruna MÖ 26 Eylül 554'de bir ay tutulması sonrasında yeniden inşa edildiği bilinmektedir.

GİRAİTİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya orman tanrısının adı olup adı 17-18. yüzyıl yazmalarından önce adı geçmediğinden orijinalliği şüphelidir.

GİRDOLİ [Hint Mitolojisi] Lohar halkının inanışında yeryüzündeki ilk varlık olarak kabul edilen dişi bir kobra yılanının adı olup, kocası Dudh Nang ile birlikteliği depremlere sebep olmaktaydı.

GİRFLED [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak masanın önemsiz şövalyelerinden birisinin adı olup Mordred'e karşı Kral Arthur' ile birlikte savaşmıştır.

GİRİ DEVİ [Hint Mitolojisi] Seylan adasında Budizmin koruyucu tanrıçalarından Pattini'nin formlarından birisine verilen isim olup, kız bir gün evlenmeye kalkıştığında ağabeyi olan iblis çılgına dönerek Giri Devi'yi ormana kaçırmıştır. Tecavüze uğrayan kız kendini bir ağaca asarak intihar ederken iblis sebep olduğu kötülüğün etkisinden kurtulamayı başaramamıştır.

GİRRA [Mezopotamya Mitolojisi] Akad ışık ve ateş tanrısının adı olup aynı zamanda diğer tanrıların habercisidir.

GİRRU Bkz. Girra

Gisli, Thorgrim'i öldürmeye giderken (Dasent, 1866)

GİSLA SAGA [İskandinav Mitolojisi] 13. yüzyılda yazıya geçirilen bir İzlanda efsanesi olup adını 11. yüzyılda yaşamış ve sütkardeşinin katillerinin öcünü aldığı için kanun kaçağı durumuna düşen, 13 yıl kaçtıktan sonra yakalanıp öldürülen halk şairi Gísli Súrson'dan almıştır. MS 950 civarında Gisli ve Thorkel adlı iki kardeş kayınbiraderleri Vestein ve Thorgrim Norveç'ten İzlanda'ya gelmiş burada mızrak ayini yaparak kan kardeşliği bağıyla dostluklarını güçlendirmeye karar vermişlerdir. Bununla birlikte ayin sırasında Thorgrim, Vestein ile bu bağı kurmak istemediğini söylemiştir. Bir süre sonra Thorkel kendi karısı Asgerd'i Gisli'nin karısı Aud ile aşk hayatları hakkında dedikodu yaparken yakalamıştır. Thorkel karısı Asgerd'in Aud'un erkek kardeşini kendi kocasından fazla sevdiğini itiraf ettiğini duyunca öfkeyle uzaklaşarak durumu Gisli'ye bildirmiştir. Olaylar büyüyünce Thorkel ile Thorgrim, öldürmeyi planladıkları Vestein'i bir gece Gisli'nin evinde misafirken katletmişlerdir.

Yeminine sadık kalan Gisli bunun üzerine Thorgrim'i öldürmüşse de dul kalan kız kardeşi Thordis, Thorgirim'in erkek kardeşi Bork ile evlenmiş ve yeni kocasına Gisli'yi ele vermiştir. Bork ile Vestein'in oğulları intikam için önce Thorkel'i öldürmüş ardından Gisli'nin peşine düşmüştür. Yıllar süren kovalamacanın ardından Gisli'nin karısı Aud istemeden kocasının yerini ifşa etmiş yorucu bir savaşın ardından Gisli öldürülmüştür. Aud, beraberinde 5 oğlu olduğu halde İzlanda'dan ayrılmış, Hıristiyanlığı kabul ederek Vestein'in karısı Gunhilda ile birlikte Roma'ya hacı olmaya gitmiş ve bir daha memleketine geri dönmemiştir.

GİŞZİDA [Mezopotamya Mitolojisi] Adapa adına Tammuz ile görüşmeye giden bir Babil tanrısının adı olup, Gizudu olarak da bilinmekteydi.

GİTAGOVİNDA [Hint Mitolojisi] Çoban Krişna ile sevgilisi Radha arasındaki aşkı anlatan Sanskritçe şiirin adıdır.

GİUFA İtalya'nın güneyi ile Sicilya adasında anlatılıp güldürürken düşündüren ahlaki mesajlar kaygısı güden mizahi öykülerin kahramanı olup, Guica, Giuccamatta (Toscana) ve Ciuccianespole (Umbria) adlarıyla da bilinmektedir. Giufà anekdotları Sicilya ve Güney İtalya kültür ve hayat tarzına ilişkin ögeler içermekteyse de karakter Akdeniz'in tümünü temsil eden özelliklere sahip olduğu ve Nasrettin Hoca'nın öykülerinden etkilenerek geliştirilmiş bir varyant olduğu sanılmaktadır. Bir görüşe göre Nasrettin karakteri Araplarca MS 653 yılında fethedilen ardından 831-1072 arasında Arap emirlerce yönetilen Sicilya adasına sözlü taşınmış ve başkalaşmış olup bu durumda karakterin Anadolu'da Timur döneminde yaşadığı ya da Horasan'dan geldiği varsayılan bir öncülü bulunduğu veya İran kökenli olduğu dikkate alınmalıdır.

GİUKİ [Germen Mitolojisi] Sigurd'un kan kardeşleri Gunnar ve Högni ile Sigurd'un karısı Gudruna'nın babası olan bir kralın adıdır.

GİV [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in üvey oğlunun adıdır.

GİZEMLİ IŞIKLAR Bataklık gazlarının sudan ayrılışı veya sıcak ve soğuk hava katmalarının hareketi sırasında ışık çıkması bir doğa olayı olmakla birlikte halk tarafından korku veren gizemli ışık olarak adlandırılmıştır. Mezarlıklarda da cesetlerin çürümesi sonucu metan gazı çıkışı görenler tarafından kimi zaman ruhun bedenden ayrıldığına yorulurken, kimi yerlerde ise ceset ışığı olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte çeşitli kültürlerde gizemli ışıklar kişileştirilmiş olup, Fata Morgana, Narin Bataklık yakamozu (Will-o'-the-Wisp) ve Fener Jack (Jack-o'-Lantern) bunlardan en önemlileridir.

Bkz. Çibaiskveda, Yangın Dansçıları

GİZHİGO-KUAE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dünyayı ve insanları yaratan, ikamet ettiği cennetten yarattıklarını seyreden bir tanrıçanın adıdır.

GİZİDU Bkz. Gişzida

GJALP [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'nın Skáldskaparmál bölümüne göre buz devlerinden Geirrodr'ın kızı ve Greip'in kız kardeşidir. Vimur nehrini geçmek isteyen Thor nehrin taşmasına sebep olan kız kardeşleri öldürmüştür.

GJALLAR [İskandinav Mitolojisi] Aynı zamanda tanrıların gözcüsü olan ışık tanrısı Heimdall'ın taşıdığı borunun adı olup, Manzum Edda'da Völuspá şiirine göre tanrı Ragnarök zamanı buz devlerinin saldırısını Bifrost köprüsünde bu boruyu çalarak haber verecektir. Kelime anlamı "Sesi yankılanan" anlamına gelen Gjallar Aesir hazinelerinden birisi kabul edilmektedir.

GJERGJ ELEZ ALİA Bkz. Derzelez Alija

GLADSHEİM [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Grimnismal şiirine göre Asgard'da tanrıların toplantı odasının adı olup, Vingólf'ün yanı başında İda düzlüğünde (İdavöllr) yer almaktadır.

GLAİSTİG [Kelt Mitolojisi] İskoç halkının inanışında yarı keçi yarı kadın formunda sarı saçlı koyu renk tenli güzel kadın formunda bir su ruhu ve avcılık tanrıçasının adı olup, vücudunun keçi tarafını yeşil bir elbisenin ardında saklamaktadır. Bazı hikâyelerde gür sesiyle dans edip şarkı söyleyerek kendine çektiği kurbanlarının kanını emen zayıf, gri derili, sarışın bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Glaistig, Luideag (Küçük kıllı kadın) olarak da anılmakta özellikle avcılar tarafından taşlar sunularak onurlandırılmaktadır.

GLAS GHAİBHLEANN [Kelt Mitolojisi] Demircilik tanrısı Goibniu'nun gri ineğinin adı olup kendini İrlanda'da ki her evin süt gereksinimini karşılamak amacıyla halka armağan ettiğine inanılmaktadır.

GLASHTYN [Kelt Mitolojisi] Man adası halkının inanışında su atlarına verilen isim olup, İrlanda efsanelerindeki Phooka'nın bir varyantıdır.

GLASTONBURY [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur Efsane bahsi geçen Somerset Kontluğu'nun Mendip bölgesinde bir köyün adıdır. Guinever burada gömülmüş olup, aynı zamanda

Arthur'un iyileştirildiği efsanevi yer olduğundan okültistler dünyanın ruhsal yenilenmesinin buradan başlayacağı düşünülmekteydi. Hıristiyan söylencelerinde Aramatyalı Yusuf'un asasını burada toprağa diktiğine, asanın Noel zamanı yapraklandığına inanılmaktaydı.

Arthur ile Sorgucu canavar (A. Lang, 1904)

GLATİSAUNT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur söylence serisinde bahsi geçen bir canavarın adı olup, Thomas Malory'nin *Arthur'un Ölümü* (Morte d'Arthur) adlı eserinde yılan başlı, leopar gövdeli, aslan kuyruklu, geyik ayaklı, 30 çift köpeğin havlamasına denk bir sese sahip bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Yaratık ilk olarak 13. Yüzyılda Fransızca yazılan Perlesvaus ile Post Vulgate serisinden (1230-1240) Suite du Merlin adlı çalışmalarda anılmış, Arthur'un Ölümü'nde Arthur'un Morgause ile ilişkiye girip Modred'e hamile kalmasına sebep olmasından sonra Arthur'a görünmüştür. Merlin, yaratığın kendi erkek kardeşine arzu duyan bir prenses tarafından doğurulduğunu ve yaratığın babasının Şeytan olduğunu ortaya çıkarmıştır. Glatisaunt veya sorgucu canavar olarak bilinen yaratık Kral Pellinore tarafından avlanmıştır.

GLAUKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereus ile Doris'in elli kızı olan Arkadialı Nereidlerden birisinin adıdır (Hom. Il. xviii. 39.).

2. Thebai kralı Kreon'un İason'a âşık olan kızının adı olup, kıskanç Medeia kendisini terk eden kahramanın düğününe bir büyülü düğün kıyafeti göndermiş, bilmeden giyen Glauke bu yüzden ölmüştür (Apollod. i. 9. 28, Diod. iv. 55, Hygin. Fab. 25).

3. Salamisli Kykhreus'un kızı olup Telamon ile evlenmiştir (Apollod. iii. 12. 7.)

4. Kyknus'un kızı olup babası Troya'da Yunanlılarca öldürüldükten sonra Ajax'ın kölesi olmuştur.

GLAUKİA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Skamandros'un kızı olup, Herakles ile birlikte Troya'ya giden Boeotialı Deimakhos'tan hamile kalmış doğan çocuğuna dedesi Skamandros'un adını vermiştir.

GLAUKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Boeotia'da Anthedonlu bir balıkçının adı olup, yakaladığı balığı tekrar nehre bırakınca veya kutsal bir bitkiden yiyince ölümsüz bir deniz tanrısına dönüşmüştür (Athen. vii. c. 48; Claud. de Nupt. Mar. x. 158). Bir başka söylenceye göre ise İason'un Tyrrhenialılar ile savaşında denize düşünce deniz tanrısına dönüşmüş ama Argonautlara yolculuklarından yardım etmeye devam etmiştir. Kehanet ile de ilişkilendirilen tanrının her yıl beraberinde çeşitli deniz yaratıkları olduğu halde ada sahillerini ziyaret edip balıkçılara kehanetlerini bildirdiğine inanılmaktaydı.

2. Sisyphus ile Merope'in oğlu, Bellerophontes'in babası olan Korinth kralının adıdır (Hom. Il. vi. 154). Aphrodite'i küçümseyince tanrıçanın gazabını üzerine çeken adam insan etiyle beslediği kısraklarıyla ünlenmiştir. Akastus'un babası Pelias onuruna düzenlediği oyunlarda katıldığı araba yarışında atları ürkünce arabasını devirmişlerdir (Paus. iii. 18. 9).

3. Girit kralı Minos ile Pasiphae veya Krete'nin oğlunun adı olup henüz çocukken top oynarken veya bir farenin peşinden koşarken bir bal küpüne düşerek boğulup ölmüşse de Polyidus'un kullandığı büyülü bir bitki sayesinde hayata dönmüştür (Apollod. iii. 3. 1; Hygin. Fab 136).

4. Antenor ile Theano'nun oğlu olup Paris'in Helen'i kaçırmasına yardım etmiş, Telamonyalı Ajax tarafından öldürülmüştür (Paus. x. 27)

5. Bellerophontes'in torunu ve Hippolokhus'un oğlu olan Lykialı prensin adıdır. Troya savaşında diğer Xanthuslularla birlikte Yunanlılara karşı Priam'ın yardımına koşmuştur (Hom. Il.ii. 875, vi. 206; Herod. i. 147). Ajax tarafından öldürülen adamın cesedi Lykia'ya götürülmüştür.

6. Messenia kralı Aepytus'un dindar oğlunun adı olup, tahta geçtikten sonra Makhaon sunumunu başlatmıştır (Paus. iv. 3. 6).

7. Troya kralı Priam'ın oğullarından birisinin adıdır (Apollod. iii. 12. 13.)

GLEİPNİR [İskandinav Mitolojisi] Loki'nin dev bir kurt olan yavrusu Fenrir'in demirden tasmaları parçalaması üzerine iki cüce tarafından 6 imkânsız şeyle mühürledikleri sihirli tasmanın adıdır. Bu 6 imkânsız kedilerin ayak sesi, kadınların sakalı, dağın kökü, ayının güç kaynağı, balıkların nefesi ve kuşların tükürüğüdür. Fenrir'in parçalayamadığı tek tasma ipek kadar hafif ve ince olmasına karşın olağanüstü dayanıklı Gleipnir olup, inanışa göre cüceler tasmayı yaparken balıkların nefesini kullandıklarından o

günden sonra balıklar soluk alma yeteneklerini kaybetmişlerdir.

Glaukus

GLENR [İskandinav Mitolojisi] Güneş tanrıçası Sol'un kocası olup adı 'bulutlardaki açıklık' anlamına gelmekteydi. Gökyüzü boyunca güneşi çeken atları kullanan Glenr ayrıca Nesir Edda'nın ilk bölümü Gylfaginning'e göre tanrılarca kullanılan atlardan birisinin de adıydı.

GLETİ [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında tüm yıldızların anası kabul edilen ay tanrıçasının adıdır. Kocasının gölgesinin yüzüne düşmesiyle ay tutulmasının gerçekleştiğine inanılmaktaydı.

GLİSPA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ve Arizona'da yaşayan Navaho halkının inanışında insanlara şifacılığı öğreten bir ruhun adıdır. Glispa ile kız kardeşinin baştan çıkararak gece boyunca sevиştiği genç erkekler sabahleyin yaşlanmış ve yaşam gücünü tüketmiş olarak bulunmaktadır. İnsanların peşine düşmesinden korkan Glispa kaçarken dünyanın merkezinde yılan insanların şamanıyla tanışmış ve ondan şifacılığı öğrenmiştir.

GLİTNİR [İskandinav Mitolojisi] Adalet tanrısı Forseti'nin altın sütunlar ile gümüş çatıya sahip evinin adıdır.

GLUM [İskandinav Mitolojisi] Odin'in karısı Frigg'in hizmetkârlarından önemsiz bir tanrının adıdır.

GLUNEN [Kelt Mitolojisi] Galya şimşek tanrısı Taran'ın oğlu olup, Brânt ile Matholwch arasındaki savaştan sağ kurtulmayı başaran az sayıdaki kişiden birisidir.

GLUSKAP ile MALSUN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında yeryüzünü yaratan ve kültürel kahraman olarak görülen ikiz tanrılar olup, Tabaldak'ın elindeki tozdan yaratılmışlardır. Tabaldak, Gluskab'a iyi bir dünya yaratma gücü verirken Malsun'a kötülüğün gücünü vermiştir. Gluskab (veya Mikhabo), kötü ve hilebaz ikizi Malsun veya Malsum'u ("kurt") öldürmüştür. Daha annelerinin rahmindeyken kavga eden ikizlerden Gluskap doğal yollarla doğarken Malsun koltukaltından çıkmaya çalışarak annesini öldürmüştür. Malsun, kardeşini de öldürmeyi aklına koymuş önce avladığı bir baykuşun tüyünü kullanarak, bir başka seferde kafasına çam kütüğüyle vurmuşsa da başarılı olamamıştır. Bir kunduzun yardımıyla Malsun'un planlarından haberdar olan Gluskap önce büyükçe bir eğreltiotunu kullanarak kardeşini öldürerek kurda dönüşmesini sağlamış ardından annesinin cesedinden yeryüzünü yaratmıştır.

GLUT [İskandinav Mitolojisi] Loki'nin ilk karısının adı olup Eisa ve Einmyria'nın annesidir.

GLYKON Mithraizmle ilgili insan başlı yılan vücutlu bir iblisin adı olup, Yunan mitolojisinde bulunan tıp tanrısı Asklepius'un beden bulmuş formu olarak görülmekteydi.

GLYPHİOS [Yunan Mitolojisi] Teiresias'a banyo yaparken tecavüz etmeye kalkışan ama kadın tarafından öldürülen bir adamın adıdır.

GNA [İskandinav Mitolojisi] Asynjor'un habercisidir.

GNOME Rönesans Avrupası'nda orman, dağlar ve su kaynakları civarında yaşadıklarına inanılan küçük iblislere verilen isim olup, Yunanca genomoi "yeryüzü sakinleri" veya gnome "anlayış" kelimeleriyle ilgili olduğu sanılmaktadır. Gnome kelimesi ilk olarak İsviçreli simyacı Paracelsus tarafından 16. yüzyılda kullanılmış, kısa zamanda diğer yazarlarca da benimsenmiştir. Gnomların çeşitli yazarlarca her seferinde yeniden yorumlanan özelliklerini kesin sınırlarıyla tanımlamak zor olsa da genellikle yeraltında yaşayan küçük insanımsı yaratıklar olarak tanımlanmışlardır.

Gnomlar daha çok madenlerin koruyucusu yeraltı cinlerine olarak görülmüş, daha iyi huylu ve çalışkan cüceler olmalarına rağmen çoğu kez yanlışlıkla goblinlerle karıştırılmışlardır. Yüzlerce yıl yaşayabilen nispeten şirin bir görünüme sahip olan gnomlar vejetaryen karakterli olup, insanlarla iletişim kurduklarına hatta cinsel ilişkiye girebildiklerine dair pek çok öykü bulunmaktadır. Grimm Kardeşler'in masallarında gnomlar yeraltında saklı hazineleri koruyan, şişman ve yaşlı cüceler olarak tasvir edilmiştir. Paracelsus'un gnome kelimesini pigme anlamında kullandığı bilinmekteyse de Antik Anadolu halkı Khalibler veya Alman folklorundaki cüceler gibi madenci halkların varlıklarından da ilham almış olmalıdır. Ayrıca Avrupa folklorunda Prusya'da Kaukis, Fransa ve İsviçre'de Barbegazi, İzlanda'da Vaettir adlarıyla bilinen gnome varyantları bulunmaktaydı.

Gnome heykellerini bahçe aksesuarı olarak ilk kullanan Sir Charles İsham (İngiltere, 1847) olup, günümüzde özellikle ABD'de uygulanan yaygın bir geleneğin öncüsü olmuştur.

GNOSTİSİZM Antik Yunan felsefesi ile Hıristiyanlığın görüşlerini kaynaştırmaya çalışan MS 1-6. Yüzyıllara damgasını vurmuş ezoterik dini akımlar için kullanılan genel terimdir. Yeni Platonculuk, Hıristiyanlık ve Asya'ya özgü inançların sentezi olan gnostik dinler birbirinden farklı inançlara sahip olmakla birlikte Ortodoks Hıristiyanlığı reddetmiş, zamanla sapkın ilan edildikleri Kilise tarafından cezalandırılmışlardır. İnsanın doğuştan iyi olduğuna inanıp, insan doğasını çözümlemeye çalışan, dar bir tarikat yaşamı

sürdürüp ve çoğunlukla çileciliği savunan Gnostik akımlar günümüzde Farmasonlar, Gülhaçlılar ve Kabalacılar gibi çeşitli ezoterik topluluklar tarafından yaşatılmaktadır. Gnostikler, insan benliği ile Tanrı'nın aynı özden oluştuğuna, kötü ruhlarla dolu dünyanın iyi bir Tanrı tarafından yaratılmadığına, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmadığına ve çarmıha gerilmediğine inanmaktadır. Gnostik akımların önemli bir kısmı Antik Çağ'ın en büyük kütüphanesine ev sahipliği yapan İskenderiye'den çıkmış olup, Thomas İncili, Yuhanna'nın Gizli Kitabı, Philip İncili ve Pistis Sophia önemli gnostik metinlerden bazılarıdır. Gnositikler için Mısır tanrısı Thoth ile özdeşleştirilen ve "kendini bilen her şeyi bilir" sözü atfedilen Hermes Trimegistos önemli bir figürdür.

GNOTHİ SEUTON Bkz. Kendini Tanı

GNOWEE [Aborijin Mitolojisi] Güneydoğu Avustralya'da yaşayan Wotjabaluk halkının inanışında güneş tanrıçanın adıdır. Gnowee, başlangıçta karanlık olan yeryüzünde elinde bir meşale ile dolaşıp çocukları için yiyecek ararken evinden öylesine uzaklaşmıştır ki gökyüzünde şu anda bulunduğu yere yükselmiş, her gün batıdan doğuya yürüyerek çocuklarını aramaya devam etmektedir.

GOBLİN Batı Avrupa halklarının inanışında zararlı ve kötü niyetli cinlerin adı olup, karanlık yerlerde yaşayan küçük yaratıklar olan goblinlerin kahkahasının bile kanın pıhtılaşmasına, kahkahalarının sütü ekşiteceğine, meyvelerin dalından aşağı düşeceğine inanılmaktadır. Çoğunlukla çok çirkin yaratıklar olarak tasvir edilen, goblinler şekil değiştirebilmekte, insan ve hayvan formuna bürenebilmekteydi.

GOBNAİD [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın County Cork bölgesinde Balleyvourey kentinde yer alıp MS 6. yüzyıla tarihlenen bir Hıristiyan tapınağının adı olup, günümüzde St. Gobnait adlı bir azizenin heykelini barındırmakla birlikte öncesinde şans ve bereket getiren Sheela na gig ile ilişkili olduğu bilinmektedir.

GODA [Hint Mitolojisi] Tanrıça Deva'nın avatarlarından birisi olup, Güney Hindistan'da Srivilliputtur kentinde doğmuştur. Günlük ayinlerde kullanılması için Devi onuruna pek çok ilahi yazan kız bir gün ortadan kaybolunca, bir tanrıyla evlendiğine yorulmuş, bu olay her yıl Goda'ya adanan tapınaklarda kutlanmaya başlamıştır.

GODASİYO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tuscarora halkının inanışında insanlığın tek bir dil konuştuğu dönemde en büyük köyün liderinin adıdır. Godasiyo'nun köpeği pek çok sevimli yavru doğurunca yavrular halk tarafından paylaşılamamış, kavgalar eksik olmayınca Godasiyo yeni bir köy kurmuştur.

GODİVA [Britanya Mitolojisi] Coventry bölgesinde Mercia kontu Leofric'in karısı olan kontes, 1040 yılında kocasından köylülerden aldığı yüksek vergi miktarını azaltmasını rica edince adam kadına kentte çıplak dolaşması karşılığında isteğini yerine getirebileceğini bildirmiştir. Kont'un şaka dolu sözlerini ciddiye alan cömert kontes Godiva çırılçıplak kent merkezinde gezerken "Dikizci Tom" dışında kimse kendisine bakmamış, yaptığından utanan kont ise vergilerde indirim yapmıştır. Coventry bölgesinin geçmişte Kelt kabilesi Brigantelerin vatanı olduğu ve bu halkın at tanrıçası Epona'nın varlığı ve Kelt kültüründe çıplaklığın bereket ile ilişkisi dikkate alındığında söylencenin muhtemel kaynağı da ortaya çıkmaktadır.

Lady Godiva heykeli (Pargetter, 1867)

GOE [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde yaşayan Baule halkının inanışında evreni düzenleyen ruhun adı olup, keçi sakallı ve küçük boynuzları olan bir insan formunda tasvir edilmiştir.

GOEWİN [Kelt Mitolojisi] Mabinogi öykülerinden birisinde küçük ama kritik bir rol oynayan genç bir kızın adıdır. Söylenceye göre Galler kralı Math eğer ayağı savaş boyunca bir bakirenin kucağında tutulmazsa ölecektir. Bu görevi üstlenen Goewin, kralın yeğenleri Gwydion ile Gilfaethwy tarafından kandırılıp tecavüze uğramasına rağmen görevini yapmayı ihmal etmemiştir. Kız sonradan durumu krala anlatınca, Math yeğenlerini cezalandırdıktan sonra kız ile evlenmiştir.

GOG ile MAGOG [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te Yuhanna'nın vahyi adlı bölümüne göre (20:8) Tanrının Krallığının gelecekteki düşmanlarının tümünü tanımlayan terim olup, İsa'yı izleyenlere karşı yürütülecek büyük savaşta bu düşman kuvvetleri, dünyanın sonu geldiğinde şeytan tarafından yönetileceklerdir. Yahudi öğretisinde gerçek dinin karşıtları için kullanılan kelime İbranice 'Kralın ülkesi' veya 'Gog'un Ülkesi' anlamına gelmektedir.

Ortaçağ İngiltere'sinde Tudor bölgesinde anlatılan bir efsaneye göre Britanya'nın kurucusu Brutus'un adaya ayak bastığı zaman karşılaştığı bir devin adıdır. Geoffrey de Monmouth, *Historia Regum Britanniae* (1136; Breton Krallarının Tarihi) adlı eserinde devin adını Goemagot olarak vermiş, Brutus'un arkadaşı Corineus ile yaptığı güreşte yenildiğini kaydetmiştir. Ortaçağ'a ait bir başka Britanya söylencesinde ise Hıristiyan karşıtlığıyla ünlenen Roma imparatoru Diokletian'ın kocalarını öldüren 33 kızından doğan çocuklardan geri kalan iki devin adıdır.

Kuran'da Zülkarneyn'in doğu seferinde karşılaştığı bu ırkların Yecüc ve Mecüc adıyla iki kez anılmıştır. Zülkarneyn'nin bir halkın yardımıyla bir set inşa ederek bu ırkları kıyamet gününe değin muhafaza ettiği, kıyamet öncesinde Yecüc ve Mecüc'ün bu seddi yıkarak saldırıya geçeceği bildirilmektedir (Kehf 88-96, Enbiya 96-97). İslami söylencelerde Yecüc ve Mecüc geçmişte yaşamış çok kısa boylu, atlı savaşçılar olarak tasvir edilmekteydi. Özbek yazar İmami'nin 17. yüzyıl'da kaleme aldığı Hanname'de Yafet'in insana benzemeyen baba tarafından insan anne tarafından cin olan iki oğlu Yecüç ve Mecüç'ün Karn ül-Bakar ('Öküz boynuzu') adlı dağlarda yaşadığını bildirmiştir.

Ayrıca Bkz. Agog Magog, Albunea, Og

GOGA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında yağmur ve ateş tanrısının adıdır.

GOGO 1. [Pasifik Mitolojisi] Jari'nin annesi olan bir yılan tanrıçanın adıdır.

2. Doğu Karadeniz bölgesinde çocukları korkutmak amacıyla adı telaffuz edilen bir yaratığın adıdır.

GOHONE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında kış ruhunun adıdır.

GOİBNİU [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde tanrıça Danu'nun oğlu olan demircilik tanrısının adı olup, sihir gücünü kullanarak hep düzgün vuran kılıçlar imal etmekteydi. Tanrının adının Keltçe goban 'demirci' kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Fomoryalılarla savaşırken ağır yaralanan Goibniu içene ölümsüzlük veren bal likörüne sahip olduğundan hiç yaralanmamışçasına iyileşmeyi başarmıştır. Goibniu, Galler'de Govannon adıyla bilinmekte olup, köylülerin saban demirini temizlemesine yardım ettiğine inanılmaktaydı. Bkz. Ab-ı Hayat, Hızır, Ale

GOİKOA [Bask Mitolojisi] Ay tanrıçası İlazki'nin diğer adıdır.

GOİN [Aborijin Mitolojisi] Kartal pençeli, timsah ağızlı yaşlı bir adam formunda kötü bir ruhun adıdır.

GOLA [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Luanda halkının inanışında insanların ruhunu ele geçiren bir yılan ruhunun adıdır.

GOLDİLOKS ile ÜÇ AYI İngiliz yazar ve şair Robert Southey tarafından derlenip 1837'de yayınlanan bir masalın adı olup, Goldilocks adlı bir kızın ormanda 3 ayının yaşadığı mağaraya girmesi hayvanların yokluğunda girmesini konu almaktadır. Goldiloks, sırasıyla biri çok sert, biri çok yumuşak birisi tam istediği rahatlıkta 3 sandalyeye oturmuş, birisi çok sıcak birisi çok soğuk birisi tam kıvamında 3 tabak yulaf lâpasını yemiş, birisi çok küçük, birisi çok büyük birisi tam boyuna göre yataklarda uyumuş, tam ayıların dönüş zamanı mağaradan kaçmayı başarmıştır.

GOLEM [Yahudi Mitolojisi] Büyünün hayat getirdiği, ruhu olmadığı halde hareket eden kilden yapılmış bir heykelin adı olup, Eski Ahit'te de (Mezmurlar 139: 16) geçmektedir. İbranice golme "şekillenmemiş öz" kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Golem, başlangıçta cenin ya da kusurlu varlık anlamında kullanılmaktayken Ortaçağ Avrupa'sında Tanrının adının ya da kutsal bazı metinlerin yazılı olduğu kâğıtları içeren muskalar sayesinde canlandırılan heykel anlamına genişlemiş, Frankenstein gibi sonradan yaratılacak bilimkurgu kahramanlarına da örnek olmuştur. Golem yaratmak için öncelikle toprak veya kil gerekli olup, Yahudi mistizminde uzmanlaşmış bazı kabalistler bu işin yöntemlerini yazıya dökmüşlerdir. Golemin doğması için alnına İbranice gerçek anlamına gelen "emet" kelimesini yazmak gereklidir. Daha sonraları bu kelimeyi bir parşömen üzerine yazılarak golemin ağzına koyanlar da olmuştur. Golem yapması gereken işi sona erdirince onu bozmak gerekmektedir ki bunu yapmanın yolu alnındaki yazının ilk harfini silerek ortaya ölüm anlamına gelen met kelimesinin çıkmasını sağlamaktır.

Haham Loew ile Golem, 1899

Söylenceye göre Yeremya peygamber ile oğlu bir golem yaratmış ve alnına Tanrı (Yahwe) gerçektir anlamına gelen "Yhvh elohim emet" yazmıştır. Bununla birlikte golem elindeki bıçakla ilk harfi (aleph) silinince geriye "Tanrı ölüdür" ifadesi kalmış, peygamber üzüntüsünden haykırarak üstünü başını paralarken goleme bunu neden yaptığını sormuştur. Golem peygambere Tanrı seni kendi görümünde yarattı oysa sen şimdi onu taklit etmek istiyorsun cevabını vermiştir. Pişman olan Yeremya, goleme sorunu nasıl çözeceğini sorunca yaratık adama alfabeyi toprağa tersten yazmasını söylemiştir. Yeremya ile eşi Sira golemin dediğini yapınca yaratık gerçekten de yok olup, toza dönüşmüştür.

1580'de Prag'da haham Judah Loew Ben Bezalel'in (1525-1609) Yossele adını verdiği bir golem yaptığı çeşitli kaynaklarda bildirilmektedir. Loew, Yossele'yi karısı Perele'ye ev işlerinde yardım etmesi için görevlendirmişse de golem kendisine verilen işleri yaparken ne zaman duracağını bilememesi yüzünden sorun çıkarmış

bunun üzerine Loew karısına bir daha ev işlerinde Yossele'yi kullanmamasını söylemiştir. Bir başka söylencede ise Valencialı filozof Solomon ibn Gabirol bir golem kız yaratmışsa da ülkenin Hıristiyan kralı olayı duymuş ve Solomon'u kara büyü ile uğraşmakla suçlayarak öldürülmesini emretmiştir. Bununla birlikte filozof yaratığın zararsız olup alnındaki yazıyı silince toza dönüştüğünü gösterince cezadan kurtulmuştur. Okültist Albertus Magnus'un bir golem yarattığı yarattığı ve öğrencisi Thomas Aquinas'ın ricasıyla yok ettiği de söylenmektedir.

GOLEUDDYDD [Kelt Mitolojisi] Mabinogion'un Culhwch ac Olwen öyküsünde Amlawdd Wledig'in kızı olup, âşık olduğu Cilydd'den evlenmeden hamile kalınca aklını kaçırarak ormana sığınmıştır. Doğum sırasında aklı başına gelen kadının domuz lakabıyla da bilinen prens Culhwch'i doğurmuştur. Adı Keltçe "Parlak Gün" anlamına gelen Goleuddydd'un eski bereket tanrıçası ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

GOLGOTHA [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın Kudüs'te çarmıha gerildiği mevkinin adı olup, daha önce idam edilenlerin iskeletlerinin çevrede bulunmasından olacak İbranice 'kafatası' anlamına gelmekteydi.

GOLGUS [Yunan Mitolojisi] Kimine göre Adonis ile Aphrodite'nin çocuklarından birisi olup, Kıbrıs'taki Golgi kentinin ad vericisi kabul edilmekteydi.

GOLİATH [Yahudi Mitolojisi] Filistin'de bulunan Gath şehrinde yaşamış bir dev olup, adı İbranice 'görkem, ihtişam' anlamına gelmektedir. İsrailoğullarının genç şampiyonu David, yaklaşık 3 boyundaki Goliath'a meydan okumuş ve teke tek dövüşte sapanından attığı taş yardımıyla devi öldürmeyi başarmıştır (1. Samuel 17: 50). Eski Ahit'in başka bir yerinde ise kral David yerine başka bir savaşçı olan Jair oğlu Elhanan tarafından öldürülmektedir (2. Samuel 21: 19).

Goliath Kuran'da Câlût adıyla (Bakara 249-251) adıyla anılmakta İsrailoğullarının Câlût liderliğindeki kâfirleri Allah'ın izniyle yendiklerini Davut'un da Câlût'u öldürdüğü yazmaktadır.

GOLLVEİG [İskandinav Mitolojisi] Fenrir'ten Hati ile Skoll'u doğuran Vanirli bir kötülük tanrıçası olup, üç kez yanarak ölmüşse de her seferinde yeniden doğmuştur. Vanir ve Aesir tanrıları arasında çıkan savaşın nedenlerinden birisi olan Gollveig, son doğumunda yetenekli ve bilgili bir völva olan Hedr adıyla doğmuştur.

GOMER [Yahudi Mitolojisi] **1.** Eski Ahite göre Yafes'in en büyük oğlu, Aşkenaz, Riphath ve Togarmah'ın babasıdır (Tekvin, 10)

2. İsrail'in son kralı Hoşea'nın evlendiği bir fahişenin adı olup, kocası için pek çok çocuk doğurmasıyla iffetli bir kadın olmuştur.

GONDUL [İskandinav Mitolojisi] Freya'nın valkür formunda görünümünün adıdır.

GONG DE TİAN [Çin Mitolojisi] Şans tanrıçasının adı olup sol elinde dilekleri gerçekleştiren bir inci taşır ve Hint mitolojisinde tanrıça Lakşmi ile pek çok özelliği benzerdir.

GONG GONG [Çin mitolojisi] Siyah ejderha görünümünde şeytanın adı olup, dokuz başlı yılan yardımcısı Xiang Yao ile birlikte sel baskınlarına sebep olmakta, salgılarıyla su kaynakları ve bataklıkları kirletmekteydiler.

GONGEN [Japon Mitolojisi] Şinto inancında Buda'nın insan bedenine girmiş formlarından birisi olan bir dağ ruhunun adıdır.

GONGOLA [Afrika Mitolojisi] Bir Nijerya kralının adı olup, yeraltında yaşayan dev bir yılan tarafından esir edilen Jaliya'yı kurtarıp evlenmiştir.

GONONGKGOES [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneca halkının inanışında sevgili bulmak amacıyla ortalıkta dolaşan dev bir kadının adı olup, "Büyük Göğüslü" olarak da anılmaktaydı. Dev kadın bulduğu erkeği beğenmezse koca göğüsleriyle boğduktan sonra bir uçurumdan atmaktaydı.

GONZALES, FERNAN (MS 930–970) Burgos kontu Gonzalo Fernández'in oğlu olup ilk bağımsız Kastilya kontluğunun kurucusu kabul edilmektedir. Gonzales ile eşi Navarre prensesi ile maceraları 13. yüzyıla tarihlenen Fernán González destanı adlı baladda anlatılmıştır.

GOOH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında kuzeyde yaşayan bir rüzgâr ruhunun adı olup, dört yönden esen rüzgârları kontrol etmekteydi. Bu rüzgârlardan kuzey ayı, batı panter, doğu fare ve güney karaca yavrusu ile özdeşleştirilmekteydi.

GOOLAGAYA [Aborijin Mitolojisi] Halkı tarafından istenmeyen kıskanç ve çocuksuz bir kadının adı olup, köy dışında beyaz bir yaban köpeği (dingo) ile birlikte yaşamaktadır. Goolagaya, sevmediği bir kadının bebeğini kaçırıp göl kenarındaki bir çalılığa saklamışsa da bebek kayıp suya düşerek boğulunca ahali intikam için kadın ile köpeğini öldürdükten sonra ruhları insanları rahatsız etmesin diye toprağın derinliklerine gömmüşlerdir. Buna karşın Goolagaya ve dingosunun ruhu akşamları bir yolunu bulup, dışarı çıkmakta ve kamp ateşinden uzaklaşan çocukları kaçırmak için kollamaktadır.

GOONNEAR [Aborijin Mitolojisi] İnsanların yardımcısı vombat yılanı Biggarroo'nun karşıtı olan kötü huylu halı yılanının adıdır.

GOPALA [Hint Mitolojisi] Krişna'nın adlarından birisi olup, çoban olarak tasvir edilmiştir.

GOPİ [Hint Mitolojisi] Sanskrit "sığır çobanı kız" anlamına gelen kelime Hindularca Bhagavata Purana ve diğer Puranik yazında Krişna'ya yardım eden bir grup için kullanılmaktadır. Söylenceye göre hayatı tehlikede olan Krişna annesi Devaki'nin yanında kalamamış kendi oğlu gibi yetiştirmesi için Yasoda adlı çobana verilmiştir. Krişna henüz çocuk olmasına karşın göl kenarında sarhoş dolaşırken Kaliya adlı yılan tarafından zehirlenen çoban kızları gözyaşları ile kurtarmıştır. Başka bir zaman ise kızların topu göle düşünce Krişna göle girmiş kendini deve dönüştürerek Kaliya'yı yendikten sonra topu geri getirmeyi başlamıştır. Evli olanlar dâhil tüm çoban kızlar Krişna'ya âşık olmuş, bir gün banyo yapan delikanlının kıyafetlerini çalarak ancak

dolunay zamanı birlikte dans etme sözü vermeleri halinde geri vereceklerini bildirmişlerdir. Krişna Gopilerden Radha'ya âşık olmuşsa da güzel kız diğer kızlar tarafından sürgün edilmişse de kıza sadakatini ispat edince çoban kızlar çiftin aşkını onaylamıştır.

GOR [Afrika Mitolojisi] Pigme folklorunda yaratıcı tanrı Khonvoum sayesinde insanlarla ilişki kuran efsanevi filin adı olup, Pigme dilinde 'Şimşek çakan' anlamındadır.

GORA-DAİİLENG [Pasifik Mitolojisi] Caroline Adaları halkının inanışında ölüm tanrısının adı olup günahkârları asla dönemeyecekleri bir mağaraya doğru akan bir nehre iterek cezalandırmaktaydı.

GORAKNATH [Hint Mitolojisi] Şiva'nın avatarlarından birisi olan bir koruyucu tanrının adıdır.

GORDİAS [Yunan Mitolojisi] Frigyalı bir çiftçi olup bir gün kral olup Gordium kentini kurmuş ve Gordion düğümünün yaratıcısıdır. Gordias'ın Kibele'den Midas adlı bir oğlu olmuştur.

GORDİON DÜĞÜMÜ [Yunan Mitolojisi] Büyük İskender'e atfedilen bir söylenceye göre Frigya'nın başkenti Gordion'da bulunan ve kentin kurucusu kabul edilen Gordios tarafından atılmış, çözülmesi mümkün olmayan karmaşıklıktaki düğümün adıdır. Lider arayışındaki Frig halkı Telmissus kâhinin kehanetini dikkate alarak kente öküz arabası ile giren ilk adamı kral ilan etmeye karar vermiş, kehaneti gerçekleştiren Midas'ın yoksul köylü babası Gordios rahiplerce kral ilan edilmiştir. Midas sonradan babasının hatırasını onurlandırmak için öküz arabasını Yunan karşılığı Zeus olan Frig tanrısı Sabazios heykeline kızılcık dallarıyla çözülmesi mümkün olmayacak denli bağlatmış, bu dalları çözmeyi başaranın tüm Asya'nın hâkimi olacağı kehanet edilmiştir.

Büyük İskender'in kılıcıyla kestiği Büyük İskender, MÖ 334'te Gordion'a geldiğinde düğümü çözmeye çabalamak yerine kılıcıyla kesmesi, Pers imparatorluğunu fethedip doğuya ilerleyen fatihin amacını tam gerçekleştiremeden ateşli bir hastalık yüzünden 33 yaşındaki erken ölümünün sebebi olarak yorumlanmıştır.

GORDOBUC [Kelt Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'e göre Brötonların efsanevi kralı olup, Galler'de Gorwy veya Goronwy adlarıyla da bilinmekteydi. Krallığını Ferrex ve Porrex adlı iki oğlu arasında pay etmişse de Porrex kardeşini ülkeden kovmuş ardından öldürtmüş ama sonunda o da öz annesi tarafından öldürülmüştür.

GORE [Slav Mitolojisi] Sefalet ve talihsizliğin kişileştirilmiş formu olup, ince kol ve bacaklı çirkin yüzlü bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. Gore'un öfkesine mazhar olduğu için tüm servetini kaybeden bir tüccar yaratığı bir tekerlek yuvasına girebilecek kadar küçülemeyeceğini iddia ederek kızdırmış, yuvaya giren Gore'u oraya hapsederek kötü talihinden kurtulmayı başarmıştır.

GORGE [Yunan Mitolojisi] **1.** Korinthos kentinin kurucusu olan Korithos'un Megaralı karısının adı olup Gorgopis gölüne adını vermiştir.

2. Kalydon kralı Oineus ile Althaea'nın kızı, Andraemon'un karısı olup, babasıyla ensest ilişkiye girerek Tydeus'u doğurmuştur. Artemis tarafından ötücü bir kuşa dönüştürülmüştür.

GORGONİY [Slav Mitolojisi] Cennetin bekçiliğini yapan efsanevi bir yaratığın adıdır.

GORGONLAR [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Phorkys ile Keto'nun üç çirkin kızı Euryale (uzağa giden), Sthenno (kuvvetli), Medusa'nın (efendi) adı olup, saçları yaşayan yılanlardan oluşan, yabandomuzu benzeri keskin dişlere sahip, gözleri bakanları taşa çeviren yaratıklar olarak tasvir edilmektelerdi (Aeschyl. Prom. 793-797; Pind. Pyth. xii. 24; Ov. Met. v. 230). Gorgonlar, erken dönem söylencelerinde Batı okyanusunda Nyx ile Hesperidlere yakın bir mevkide geç dönemde ise Libya'da yaşayan varlıklar olarak gösterilmişlerdir (Herod. ii. 91; Paus. ii. 21. 6). İlk söylencelerde Gorgo adlı bir varlığın Olympos tanrılarından önce var olduğundan bahsedilirken zamanla üç çirkin yaratığa dönüştürülmüş bunlardan Medusa'nın bir zamanlar güzel bir kız olduğu, saçlarıyla övündüğü için Athena tarafından yılan saçlı bir yaratık haline getirilmiştir. Diodorus'un aktardığı bir yoruma göre Gorgonlar, Atlantis yakınlarındaki bir halkın adı olup, Amazonlarca yenilgiye uğratılmış, Herakles tarafından yok edilmişlerdir. İnsanlar kadar tanrıları da korkutan bu yaratıklardan birisi olan Medusa içlerinde tek ölümlü varlık olup, bu yaratıkla Athena'nın öğüdü üzerine Poseidon çiftleşmiş ve yaratığı hamile bırakmayı başarmıştır. Kahraman Perseus, Medusa'nın kafasını kesmeyi başarmış ardından tanrıça Athena kafayı kalkanına bağlamıştır. Gorgonlar kendilerine bekçilik eden Graeae adlı üç gri saçlı yaşlı kadının kardeşiydi. Tapınak süslemelerinde Gorgonaion adıyla bilinen korkunç gorgon kafası tasviri kullanılmakta böylece kötü ruhların uzak tutulacağına inanılmaktaydı. Bkz. Medusa

GORGON MEDUSA Bkz. Medusa

GORGONYA Rus masallarında bahsi geçen, tüm canlı varlıkların dilini bilen saçları yılan formunda, bakışları öldüren bir olan bir yaratığın adıdır. İnanışa göre Büyük İskender, çantasında taşıdığı Gorgonya kafası sayesinde dünyanın yarısını fethetmiştir.

GORGOPHONOS [Yunan Mitolojisi] Ülkesinden kovulan bir Epidauros kralının adı olup, Miken kentinin kurucusudur.

GORGOPİS [Yunan Mitolojisi] Athamas'ın karısı ve Phriksos'un üvey annesidir.

GORGYRA [Yunan Mitolojisi] Kimine göre Akheron'dan Askalaphus'u doğuran bir yeraltı perisinin adıdır.

GORİAS [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann'ın dört efsanevi kentinden doğuda yer alanın adı olup (diğerleri: Falias, Finias ve Murias), Tuatha kabilesinin hazinelerinden Lugh'un mızrağı burada saklanmaktaydı.

GORİC Breton halkının inanışında megalit ve dolmenlerde yaşayan gnome cinsinden yaratıkların adıdır.

GORLOİS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un annesi İgraine'in kocası, Morgan le Fay, Morgause ve Elaine'in babası olan Cornwall Dükünün adıdır. Gorlois'in adı ilk olarak Monmouthlu Geoffrey'in Historia Regum Britanniae'de (1136) görülmekte olup, İgraine'e âşık olan Uther adam ile savaşmak için Merlin'den yardım istemiştir.

GORRİTXİKİ Bask halkının inanışında dağlarda yaşayan ve çok hızlı koşan kırmızı renkli bir ruhun adıdır.

GORTYS [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadia'ya adını veren Kral Arkas'ın torununun oğlunun adıdır. Pausanias'ın bildirdiğine göre Arkas krallığını üç bölüme ayırdıktan sonra üç oğluna paylaştırmış, Gortys'in dedesi Elatos'a Peloponnese'nin batısındaki Kylena dağı civarı düşmüştü. Gortys Arkadia'da bulunan Gortys kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. viii. 4. 5).

2. Tegeates ile Maera'nın oğlu olup, Girit'teki Gortyb kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. viii. 53. 2).

GORYO [Japon Mitolojisi] Yaşayanlardan nefret edip hastalık, afet, ölüm, savaş getiren ölü ruhların adıdır.

GOŞURUN Bkz. Geuş Urvan

GOTHAM BİLGELERİ İngiltere'de Nottinghamshire bölgesinde yer alan ve kimi masallarda bilge kiminde ise deli veya aptal olarak anılan Gotham kenti halkı hakkında çok sayıda öykü bulunmaktadır. Öyküye göre 12. yüzyılda Gotham halkı kral John'un maiyetiyle birlikte kasabalarını ziyarete geleceğini duyunca böyle kalabalık bir grubu ağırlamanın masrafını üstlenmek istemediklerinden ağaçlara çıkıp deli gibi davranarak kralın ziyaretini engellemek istemişlerdir. Gothamlıların yaptıkları John'un kulağına gidince kral gerçekten de yolunu değiştirerek başka yerde konaklamıştır. Bu öykünün gerçekliğine dair bir kanıt bulunmamakla birlikte bu olaydan sonra kasabanın adı çıkmış, hatta 1540'da Gotham ile ilgili 20 masal yayınlanmıştır. Bu yayınların en önemlisi "Gotam'ın Çılgın İnsanlarının Eğlenceli Öyküleri" (Merie tales of the Mad Men of Gotam) adını taşımaktadır. Özellikle 15. yüzyıl İngiltere'sinde pek çok köy için aptallığı ile ilgili şakalar yapılmışsa da Nottingham'ın 10 km uzağındaki Gotham bu konuda hatırı sayılır bir ün sahibidir. Yaz mevsiminin bitmemesi guguk kuşunun kafes hapsedilmesi, havuzlarına giren yılanbalığını suyla boğarak öldürmek istemeleri, samanlığa yuva yapan arıları uzaklaştırmak için evlerini yakmaları gibi pek çok hikâye bugün bile anlatılmaktadır.

Bkz. Aptal hikâyeleri, Schild Burghers

GOU Bkz. Gu

GOU MANG ile RU ŞOU [Çin Mitolojisi] Gök tanrının ejderha formunda tasvir edilen habercilerinin adı olup, Gou Mang ilkbahar mevsimi ve doğu yönüyle, Ru Şou ise sonbahar ve batı yönüyle özdeşleştirilmekteydi.

GOUNEUS [Yunan Mitolojisi] Helen'in taliplerinden birisi olup, Troya savaşından dönüşte gemisi Libya'da batmıştır.

GOVANNON [Kelt Mitolojisi] Galler kökenli ana tanrıça Don'un oğlu, Gwydion ve Amaethon'un kardeşi olan demircilik tanrısının adı olup, İrlanda'da Goibniu olarak bilinmektedir. Govannon, kim olduğunu bilmeden yeğeni Dylan Ail Don'u öldürmüştür. Romalı yazarlarca Vulcan ile özdeşleştirilen tanrı Ortaçağ'da Gobhan Saer adlı sihirbaz bir mimar karakterinin öncülü olmuştur.

GOVETTER [İskandinav Mitolojisi] Orman veya yeraltında yaşayan iyiliksever bir ruhun adıdır.

GOVARDHANA [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın Uttar Pradeş eyaletinin Mathura bölgesinde yer alan bir dağın adı olup, Hindularca özellikle Vaişnava geleneğinde kutsal kabul edilmektedir. Sanskritçe, Govardhana ineklerin beslenmeye gittiği yer anlamına gelmekte olup, söylenceye göre İndra ile çatışan Krişna bu dağı tek eliyle havaya kaldırarak çobanları fırtınadan korumuştur.

GOVİ [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında ölü ataların kurtarılan ruhunun saklandığı toprak çanağın adıdır.

GOWDA Bkz. Kuruba

GOZU-TENNO [Japon Mitolojisi] Salgın hastalık tanrısının adıdır.

GÖĞÜN GÖBEĞİ Bkz. Altın Kazık

GÖK TANRI İlkel toplumlarda Tanrının gökyüzünde bulunduğu, hatta gökyüzünün bizzat ta kendisi olduğu inanışı ulaşılmaz yükseklikte olmasından kaynaklanmaktaydı. Bu sebeple gökyüzü tek tanrılı dinlerde bile tanrı ve meleklerin yaşam alanı olarak görülmüştür.

Bkz. Num, Kamui, Gökyüzü Baba

GÖKGÜRÜLTÜSÜ Doğa güçlerinin kişileştirilmiş formlarının tanrılaştırılmasına pek çok kültürde rastlanılmakta olup, gökgürültüsü Kuzey Amerika yerlilerinden Kahto ve Apaçilerce şekil değiştirebilen yaratıcı bir tanrı olarak görülmektedir. Fenike mitolojisinde Baal ile İskandinav mitolojisinde Thor ayrıca benzer özellikler taşıyan şimşek tanrılarıdır.

GÖKKUŞAĞI 1. [Türk Mitolojisi] Azeri inancında Dünyanın Anası olarak kabul edilen Fatma Ana/Nine'nin örmeni veya kuşağı olarak adlandırılır. Yakut halkı Umay Ana'nın çocukları korumak için gökkuşağı üzerinden yeryüzüne ineceğine inanırdı. Aynı şekilde Anadolu Türkmenlerinde kullanılan 'Ebemkuşağı' kelimesinin kökü de Umay Ana adlı ana tanrıçaya dayanıyor olmalıdır.

Dağıstan Terekemeleri'nde 'Karı Nine'nin Okyayı' adıyla bilinip aynı zamanda bir ihtimal şeklinden dolayı yaya benzetilmesi örneğine diğer Türk halklarında da rastlanmakta gökkuşağı Kırgızlarda 'Asmandağı Jaa' (Gökyüzündeki Yay), Başkurtlarda 'Yeygor', Özbeklerde 'UkYoy' (Ok-Yay), Tatarlarda 'Karı Ninenin OkYayı', Kumıklarda 'Enem-Jaya' (Karı Ninenin Ok yayı)

adıyla bilinmekteydi. Anadolu'da Ebemkuşağı, Eleğim Sağma, Alâ'im-i sema veya Fatma Ananın kuşağı da denilen gökkuşağının altından geçenin cinsiyetinin değişeceğine, kuşağın yeşil rengi alta gelirse yaz mevsiminin güzel geçeceğine, kızılı alta gelirse savaş olacağına, mavisi alta gelirse kışın sert geçeceğine, pembe alta gelirse hastalık olacağına, sarısı alta gelirse geçici bir salgın hastalık geleceğine, boz alta gelirse yılın yağmurlu olacağına, kırmızı alta gelirse ilkbaharın kurak kış mevsiminin soğuk geçeceğine inanılmaktadır. Gökkuşağının çıkması Anadolu'da meleklerin, Muhammed'in, perilerin, şeytanların, tilkilerin, kurtların, horozların veya kurtla ayının düğünü, hurilerin halı dokuması, kadınların kız çocuk doğuracağı, kışın uzun olacağı, savaşın biteceği, kuzuların çökeleceği, ekinlerin bereketli olacağı gibi batıl inanışlara yorulmaktadır.

2. [Japon Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Tanrı insanlara gökkuşağını dünyayı tekrar yok etmeyeceğinin işareti olarak göndermiştir (Tekvin, 9). Kabalaya göreyse Musa, Sina dağına tırmanıp tanrıdan on emri alırken bir gökkuşağı tarafından korunmuştur (Zohar 2:99a).

3. [Afrika Mitolojisi] Zulu gökkuşağı tanrıçası Mbaba gibi eril veya dişil formda tanrılaştırılmış olsa da genellikle Ngai veya Waga'da olduğu gibi gök tanrının görünümlerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

GÖKKUŞAĞI YILAN [Aborijin Mitolojisi] Rüya zamanı dağ, göl ve nehirleri yarattığına inanılan efsanevi hayvanın adı olup, başta Arnhem Land olmak üzere tüm Avustralya'da öykülerine rastlanmakta Almudj, Taipan, Julunggul, Kunmanggur, Galeru, Ungur, Wonungur, Worombi, Wonambi, Wollunqua, Yurlunggur, Langal, Muit, Yero ve Ngalyod olarak da adlandırılmaktadır. Aynı anda yaratıcı ve yıkıcı güçlerin sembolü olan Gökkuşağı yılanı sulak alanlarda yaşayıp yeryüzündeki içme suyunu ve kadınların adet döngüsünü kontrol etmekteydi. Gökkuşağı yılanı tasvirlerine Aborijin sanatında en eskisi MÖ 6 binli yıllara tarihlenen mağara resimlerinde rastlanmış olup, çoğu yazar efsanevi yılana dair anlatıların Buzul Çağ sonlarına ait olduğu kanaatindedir. Wikmunkan halkınca 'Taipan' olarak adlandırılıp Büyük şifacı olarak görülen Gökkuşağı yılanı kendi koyduğu cinsel ve kültürel adetlerin devamlılığını isteyip, öfkelendiğinde yıldırımlar göndererek insanları uyarmaktaydı. Kimi kabilelerce çift cinsiyetli olarak görülen kimilerince ise ergenlik çağına gelen erkek çocukları yutup kusarak onların sembolik erkekliğe geçişini sağlayan bir kültürel kahraman olarak görülmektedir.

GÖKYÜZÜ BABA Tarih öncesinden bu yana pek çok toplumda gökyüzü ve yeryüzü karşıt cinsiyetler olarak kişileştirilmiş, gökyüzünden gelen yağmurun toprağın ürün vermesini sağlayarak bereketli kılması mecâzi olarak gökyüzünün yeryüzünü döllemesi olarak düşünülmüştür. Yaratıcı ve güçlü tanrı eve daha uzak gökyüzüne mal edilirken yeryüzünün kadın ile ilişkilendirilmesi kadın ve erkeğin sosyal rolleri ne de atıf yapmaktaydı. Tarımcı-kırsal toplumlarda yeryüzü tanrıçası savaşçı kentli toplumlarda ise gök tanrı tapımı ön plana çıkarılmıştır.

GÖKYÜZÜ KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Gökyüzünden yeryüzüne düşen bir dünya dalgıcı varyantı olup, istemeden de olsa yeryüzü tanrıçası statüsü kazanmış, yeryüzünde yaşamın başlamasına sebep olmuştur.

GÖKYÜZÜNDE YÜRÜYEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Alaska'da yaşayan Tsimşiyan halkının inanışında gökyüzünün büyük şefi kabul edilen güneşe verilen isimdir.

GÖKYÜZÜNÜN YAŞLI ADAMI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Kaliforniya'da yaşayan Wyot halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır. Bkz. Yaşlı adam, Yaşlı

GÖL CANAVARLARI Pek çok kültürde rastlanan bu canavar öykülerinin en eskilerine Büyük Britanya'da rastlanmakta olup, Galler'de Conwy nehrinin göllendiği bir alanda yaşayan Afanc, Cynwch gölünde yaşayan Nwyve ve İskoçya'da Loch Ness gölü canavarı bunların en ünlülerindendir. Bunlar dışında Britanyalılar göçtükleri yerlere de söylencelerini götürmüş olup örneğin Kanada'da British Columbia'da Okanagan gölünde Ogopogo veya N'haa-tik adlı bir canavarın varlığına inanılmaktadır. Bunlar dışında yakın zamanda Kanada-ABD sınırında yer alan Champlain gölünde Champ, Arjantin'de Nuhuel Huapi gölünde Nahuelito adı verilen birer canavarın ayrıca Kazakistan'da Kos Kol gölü ile Türkiye'nin en büyük gölü Van gölünde ve Çin'in Hubei bölgesinde de benzer yaratıkların varlığı rapor edilmiştir.

GÖLGE Germenler, Keltler ve Slavlar gibi pek çok halk gölgeyi insan ruhunun bir parçası olarak görmekteydi. Eski Mısırlılar benzer bir inanışla gölgeyi "şeut" adıyla anmış, ruhun ölümsüz parçalarından birisi ve bedenlerine tekrar geri dönen ruhların kılıfları olarak görmüştür. Mısırlılar ayrıca şeutu Anubis'in yardımcılarından birisi olarak görerek kişileştirmiş simsiyah ve küçük bir adam formunda tasvir etmiştir. Avusturya'nın Tyrol bölgesinde her ilkbahar düzenlenen gölge festivali adlı bir şenlikte maskeler giyen köylüler kışın bitip baharın gelişini kutlamaktadır.

GÖLGE OYUNU Işıkla aydınlatılmış bir perde arkasında hareket ettirilen deri ya da başka maddelerden kesilmiş insan veya hayvan motiflerinin ışık vurmasıyla perdeye düşen gölgelerinden yararlanılarak oynatılan oyunun adı olup, Çin veya Endonezya kökenli olduğu sanılmaktadır.

GÖLÜN HANIMI [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde önemli roller üstlenen bir kadın olup, çeşitli yazarlarca Nimue, Viviane, Elaine, Niniane, Nivian, Nyneve, Evienne ve Avalon'un Hanımı adlarıyla anılmıştır. Efsane serisinde Kral Arthur'a sihirli kılıç Excalibur'u vermiş, ablasının ölümünden sonra Lancelot'u büyütmüştür. Malory'nin Arthur'un Ölümü (Morte d'Arthur) adlı eserinde Nimue, Merlin'i

kendine âşık edip tüm büyü sırlarını öğrendikten sonra yaşlı büyücüyü bir yüzük yardımıyla bir ağacın içine hapsetmiştir. Efsanenin en eski varyantlarında Arthur'a kılıcını isimsiz bir perinin verdiği kayıtlıyken sonradan Gölün Hanımı veya Nimue'ye dönüştürülmüş hatta Arthur'un yarım kız kardeşi Morgaus olduğu söylenmiştir. Bazı yazıtlarda Lancelot'un annesi veya bakıcısı olarak geçerken bazılarında sevgilisi olduğu hatta şövalyeden Galahad'ı doğurduğu kaydedilmiştir. Efsanenin sonunda tanrıça rolüne bürünen Gölün Hanımı yeryüzündeki yaşamı sona eren Arthur'u kendi diyarına taşımıştır.

GÖTTERDAMMERUNG Bkz. Ragnarök

GÖZ Bkz. Horus'un Gözü, Tılsım

GNA [İskandinav Mitolojisi] İzlandalı tarihçi Snorri Sturluson'un bahsini ettiği bir ana tanrıçanın adı olup, Asgard kraliçesi Frigg'in habercisi ve ayak işlerini yapan hizmetçisidir. Hofvarpnir adlı atı üzerinde yol açan rüzgâr tanrıçası bereketle de ilişkilendirilmiştir.

GNOVİ [Aborijin Mitolojisi] Güneydoğu Avustralya'da tapınılan bir güneş tanrıçasının adıdır.

GO Çİ NYORAY [Japon Mitolojisi] Japon bilgelik tanrılarının (Aşuku, Dayniçi, Şaka, Taho, Yakuşi) ortak adıdır.

GO ŞİN TAİ [Japon Mitolojisi] Hükümdara ait mücevheratın adı olup Şinto inancında güneş tanrısı Amaterasu tarafından ilk Japon imparatoruna verildiğine inanılmaktaydı.

GOA MARAL [Moğol Mitolojisi] Alan Hoa destanında erkek bozkurt Börte Çine ile birleşerek Moğol halkının meydana gelmesine sebep olan beyaz dişi geyiğin adıdır.

GOBORCHEND [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinde keçi kafalı insanlardan oluşan bir halkın adı olup Fomoryalılardan türemiş olduklarına inanılmaktaydı.

GODHEİM [İskandinav Mitolojisi] Tanrıların ikametgâhı Asgard'a Hıristiyanlığın kabulünden sonra verilen isimdir.

GODİ [İskandinav Mitolojisi] İzlanda'da paganist dönem kültlerin rahiplerine verilen isimdir.

GRAAL Bkz. Kutsal Kâse

GRACCHİ [Roma Mitolojisi] Virgil'in Aeneid kitabında bildirdiğine göre doğmamış kahramanların ruhuna verilen isimdir.

GRADİVUS [Roma Mitolojisi] Savaşta Roma askerlerinin lideri olmasına atfen savaş tanrısı Mars'a verilen isimlerden birisidir. Appian yolunda porta Capena dışında Numa döneminde 12 rahibin çalıştığı Mars Gradivus tapınağı bulunmaktaydı (Ov. Fast. vi. 191).

GRAEAE [Yunan Mitolojisi] Phorkys ile Keto'nun kızları, kız kardeşleri Gorgonların koruyucusu olup, adları Yunanca Graeae 'Gri olanlar' ya da 'Yaşlı kadınlar' anlamına gelmektedir. Enyo (korku), Deino (dehşet), Pemphredo (panik) adlı üç kız kardeş tek bir diş ve tek bir gözü paylaşmaktadır. Perseus, Medussa'yı öldürmeye giderken önce sahip oldukları tek gözle sırayla bekçilik yapan Graialerle karşılaşmış, gözü onlardan çalmayı başarınca rahatça geçidi geçmiş, ardından kocakarıların gözünü Tritonis gölüne atmıştır. Bir başka söylencede ise gözü çalan kahraman kadınlara Medusa'nın yerini söylettikten sonra gözü geri vermiştir.

GRAİL Bkz. Kutsal Kâse

GRAİL KILICI [Britanya Mitolojisi] Sir Percival'ın geri getirdiği kırık kılıcın adıdır.

GRAİNNE [Kelt Mitolojisi] İrlanda söylencelerinden Fenian efsane dizinde "Finn ve Gráinne" ile "Diarmuid ve Gráinne'in uğraşı" adlı şiirlerde bahsi geçen bir prensesin adı olup Cormac mac Airt'in kızıdır. İrlandalı bekâr kızların katıldığı Slievenamon (Dağlı kadınlar) koşusunu kazanan kız ödül olarak sunulan artık yaşlanmış kahraman Fionn mac Cumhaill ile evlenmişse de daha düğün töreni bitmeden genç erkeklerle ilgilenmeye başlamıştır. Grainne, kocasını genç ve yakışıklı savaşçı Diarmait ile aldatmış ardından durum ortaya çıkınca yaşlı kralın gazabından korkan çift kaçmaya çalışmıştır. Sihirli bir üvez ağacına saklanan ikili ilk takipten kurtulmuşsa da Fionn yıllar sonra âşıkları bulup öldürmeyi başarmıştır.

GRAM [İskandinav Mitolojisi] Sigmund'un kılıcının adıdır. Bkz. Balmung

GRAMADEVATA [Hint Mitolojisi] Köy ve tarlaları hastalıklara karşı koruyan bir tanrı olup, adı Sanskritçe köy tanrısı anlamına gelmektedir. Tanrı Şiva'nın korkunç formu Kal Bhairav Maharaştra ile Tamil Nadu'da Gramadevata olarak anılmakta, kırmızı taşlarla kaplı alanlarda ikamet ettiğine inanılmaktadır.

GRAN MAİTRE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde yaratıcı tanrının adı olup, ölen insanların tanrılaştırılmış ruhları loalardan farklı ve yüksek statüde değerlendirilmektedir.

GRAND BOİS D'ILET [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde gece ve ormanlarla gibi tabiatta var olan çeşitli güçlerle ilişkilendirilen bir ruhun adıdır.

GRANİKOS [Yunan Mitolojisi] Adramitteion'un (Edremit) kurucusu olup, Thebe'nin babası ve Herakles'in kayınpederidir.

GRANNOS [Kelt Mitolojisi] Kıta Avrupa'sında maden suyu kaynaklarıyla özdeşleşmiş bir şifa tanrısının adı olup bereket tanrıçası Sirona'nın eşidir. Roma panteonunda karşılığı Aeskulapius ile Apollon olan Grannus'un kült merkezi Almanya'da Aachen kentiydi. Aquae Granni, Graux ve Eaux Graunnes gibi toponimler adlarını bu tanrıdan almışlardır.

GRATİAE Bkz. Kharitler

GREDE [Haiti Mitolojisi] Ölüm ve yaşamın efendisi kabul edilen bir tanrının adı olup, haç ile özdeşleştirilmekte, tapımında penis heykelcikleri ve mezar kazma aletleri kullanılmaktadır.

GRİGRİ Kem gözlerden ve kötü ruhlardan koruduğuna inanılan tılsımların Afrika'da ki genel adıdır.

St. Gregory ile İsa'nın görüntüsü (Albrecht Dürer)

GREGORY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (540? – 604) Kilise doktorlarından birisi olan Papa Büyük Gregory ölümünün ardından Katolik Kilisesi, Doğu Ortodoks Patrikhaneleri ve Anglikan kilisesi tarafından aziz kabul edilmiş, Reformist Calvin tarafından ise "son iyi papa" olarak anılmıştır. Duvar ustaları, müzisyenler, bilim adamları, şarkıcılar, öğrenci ve öğretmenlerin koruyucusu St. Gregory'e kısırlık ve salgın hastalıklar için yakarılmakta olup, yortu günü 12 Mart'tır. 540 yılında İtalya'nın Roma kentinde soylu bir ailenin oğlu olarak doğduğu sanılan Gregory, Kendisi Aziz Benedikt'in kurallarına göre bir keşiş olarak yaşamaya başlamış, 579 yılında Papa II. Pelagius tarafından İstanbul'a elçi olarak gönderilmiş, 585 yılında Roma'ya döndükten 5 yıl sonra papa seçilmiştir. St. Gregory, pek çok yazılı eser bırakmış olup, bunların en önemlileri Aziz Benedikt'in hayatını ve mucizelerini anlattığı Dialogues adlı kitabı ile Vatikan kütüphanesinde saklanan 854 adet mektubudur. Hakkında pek çok söylence bulunan azize ilişkin en ilginç anlatılar, yardımcısı diyakoz John'un güvercin kılığına bürünen kutsal ruhun St. Gregory'nin omuzuna konarak ona kitaplarını yazdırdığı şahitliği, Roma'yı tehdit eden bir salgın hastalığı engellemesi ve Katolik kiliselerinde ekmek ve şarabın takdisi ayini sırasında dua ederek İsa'nın çarmıha gerilmiş halinin insanlara görülmesini sağladığına dair olanlardır.

GREMLİNLER İngiltere'de makineleri bozduğuna inanılan 50 cm boyunda bir cinlerin adı olup, diğer efsanevi yaratıkların aksine kaynağını tarihin derinliklerinden almadığı gibi ilk olarak I. Dünya savaşı veya 1920'de Ortadoğu'daki RAF operasyonları sırasında İngiliz pilotları tarafından uçakların motorlarını bozan bir ruh anlamıyla uydurulmuştur. Kelime Eski İngilizce rahatsız eden, öfkelendiren anlamındaki 'greme' kelimesiyle ilişkilidir. ABD 1941'de II. Dünya Savaşı'na girip pilotları İngiltere'de görevlendirildiğinde, gremlin söylencesi Yeni Dünya'ya taşınmıştır. İngiliz yazar Roald Dahl'ın 1943'te yayınlanan Gremlinler (The Gremlins) adlı kitabında pilotlardan dinlediği söylenceleri derlemiştir.

GRENDEL [Anglosakson Mitolojisi] MS 8. yüzyıldan kalma İngilizcenin en eski kayıtlı şiiri olan 'Beowulf'ta adı geçen yarı insan yarı canavar bir devin adıdır. Her gece Danimarka kralı King Hrothgar'ı rahatsız eden ve otuz adamını öldüren devle kral arasında uzun yıllar süren bir düşmanlık başlamıştır. Grendel 30 mızraklı Dan'ı uykudayken kanlı dişleriyle parçalayarak öldürmüş ve kurbanlarının cesetlerini omuzundaki ejderha derisinden torbaya atmıştır. Bununla birlikte Grendel veya Grundel, Heorot şatosuna gelen Güney İsveç'te yaşayan Fırtına Geatların efsanevi savaşçısı Beowolf adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

GRETTİS SAGA [İskandinav Mitolojisi] İzlanda sagalarının en güzel örneklerinden birisi olup, Güçlü lakabıyla tanınan İzlandalı savaşçı Grettir Ásmundarson'ın hayatını konu almaktadır. 13. yüzyıl sonları veya 14. yüzyıl başlarında Sturla Thórdarson tarafından yazıldığı sanılan sağanın konusu 9-10. yüzyıllarda geçmektedir. Grettir, henüz 14 yaşındayken kayıp bir yemek sepeti yüzünden tartıştığı Skegg adlı birisini öldürdüğü için 3 yıl sürgün cezasına çarptırılarak ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Annesinin verdiği bir kılıç ile bir kayık üzerinde Norveç'te cezasını doldurduktan sonra döndüğü ülkesinde Şef Thorfinn'in babası Yaşlı Karr'ın mezarını hazine bulma umuduyla kazınca adam hortlamış, Grettir cesedin kafasını kestikten sonra hazineyi almışsa da hayalet tarafından lanetlenmiş, bu yüzden pek çok talihsizlik yaşamıştır. Yılbaşı günü bir haydut çetesi tarafından öldürülen Thorfinn'i Grettir'in öldürdüğü sanılınca peşine düşülmüş, Thurid adlı cadı tarafından yaralanan kahraman Thorbiorn Angle adlı savaşçı tarafından öldürülmüştür.

GRİD'İN SOPASI [İskandinav Mitolojisi] Thor'un Troll kralını öldürmek için Grid'den aldığı sopadır.

GRİFFİN Aslan gövdeli, kartal kafalı ve kanatlı bir canavar olup, Yunan ve Avrupa söylencelerinde rastlansa da Babil, Asur ve Pers Mitolojisindeki benzerlerinden köklerinin Ortadoğu olduğu sanılmaktadır. Kuşların hatta tüm canavarların kralı çeşitli hazinelere bekçilik eden bir olarak düşünülen yaratık Yunan söylencelerine konu olmuş, Roma'da sadece dekoratif öğe olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde Ortaçağ Avrupa'sında özellikle Gotik kiliselerde süsleme amaçlı (gargoyle) yakın zamanlarda ise sadece armacılıkta kullanılmıştır. Yunan söylencelerinde Zeus'un Tazıları olarak anılan griffinler tek gözlü bir İskit halkı olan Arimaspiasların ile savaşmış ve tanrının altınlarına bekçilik etmişlerdir. Eski

Ahit'te bahsi geçen ve Ahit Sandığına bekçilik eden Kherubim adlı yaratığın griffin varyantı olduğu sanılmaktadır.

Griffin (John Tenniel, 1869)

Tarihçi ve folklorist Adrienne Mayor (1946-), 86-71 milyon yıl önce yaşadığı varsayılan papağan gagası benzer ağız yapısına sahip otçul bir dinozor Protoceratops iskeletlerini Altay Dağlarındaki altın madenlerinde bulan kişilerin yanlış yorumlaması sonucu griffin efsanesinin ortaya çıktığını iddia etmiştir.

GRİFLET [Britanya Mitolojisi] Do'nun oğlu, Galentivet ile Lorete'nin kardeşi olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adı olup, Pellimore'u öldüren Miles'a meydan okumuşsa da yenilgiye uğrayıp, ağır yaralanmıştır.

GRİGORİ Apokratif metinlerde bahsi geçen asi meleklerden birisinin adı olup, ölümlü bir kadından Nephilim adı verilen melez bir ırkın babası olmuştur. Nephilimler, Eski Ahit'in ilk kitabında (Tekvin 6: 4) dev olarak tanımlanmışlardır.

GRİHASPATİ [Hint Mitolojisi] Agni'nin adlarından birisi olup 'evin tanrısı' anlamına gelmektedir.

GRİMHİLD [İskandinav Mitolojisi] Volsunga Saga ve Richard Wagner'in Der Ring des Nibelungen operasına göre Nibelung (Burgonya) kralı Gjúki'nin karısı olan güzel ama kötü yürekli bir kadın olup, Gunnar, Hogni ve Guttorm adlı üç oğlu ve Gudrun adlı bir kızın annesidir. Grimhild, Sigurd'un (Siegfried) kızı Gudrun'a âşık olması için sihirli bir iksir kullanınca kahraman karısı Brünnehilde'i unutmuştur. Bununla yetinmeyen Grimhild ayrıca oğlu Gunnar'ı Brünnehilde ile evlendirmeye kalkışmış, teklifi geri çevrilince hafızasını kaybeden damadı Sigurd'dan evliliğin gerçekleşmesine yardım etmesini istemiştir. Brünnehilde mecbur kalıp, Gunnar ile evlendiğinde büyü etkisinde olduğunu bilmediği eski kocası Sigurd'un Gudrun ile evli olduğunu görüp intikam almak istemiştir. Öykünün sonunda Brünnehilde ile Sigurd ölmüş, Grimhild dul kızı Gudrun'u Brünnehilde'in kardeşi Alti ile evlendirmiş, ardından yüzüğün laneti yüzünden intihar etmiştir.

GRİMM KARDEŞLER Jacob Ludwig Karl (1785–1863) ve Wilhelm Karl (1786–1859) Grimm kardeşler bir yandan Alman dilinin tüm mahalli lehçelerini incelerken diğer yandan köy köy, kasaba kasaba dolaşarak, kadim sözlü gelenekteki eski Alman şiir, efsane ve masallarını derleyip, 1806'de Des Knaben Wunderhorn (Büyülü Boynuz), 1812-1814'de Kinder und Hausmärchen (Çocuk ve Ev Masalları), 1816-1818'de Deutsche Sagen (Alman Efsaneleri) adlarıyla yayınlamışlardır.

Almanya'nın Rhein Main bölgesinde yer alan Hanau'da doğan kardeşler 1791'de aileleriyle birlikte Steinau'ya taşınmış Friedrich Lisesi'nin ardından Malburg Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almıştır. Jacob hukuk alanında çalışırken kardeşi Wilhelm kütüphanecilik ve folklor ile ilgilenmiş, 2 kardeş 1806'da hikâye derlemeye başlamıştır. Kardeşlerin en önemli kaynaklarından birisi 20'den fazla masal derledikleri yerel bir terzinin karısı olan Katharine Dorothea Viehmann'dı. Kardeşler derledikleri masalları edebi bir üslupla yeniden yazarken küçük değişiklikler de yapmışlardır. Sözgelimi Hansel ve Gretel masalının orijinalinde çocukları terk eden gerçek anne olmasına karşın kardeşlerce zalim üvey anne olarak değiştirilmiştir. Jacob ve Wilhelm 1808'de anneleri Dorothea Grimm'in ölümünden sonra 1 kız, 4 erkek kardeşinin bakım ve geçimini de üstlenmek zorunda kalmış, Jacob Cassel'de kütüphanecilik yapmaya başlamış bir süre sonra Wilhelm de ona katılmıştır. Kardeşler 1829'da Göttingen Üniversitesi'ne kütüphaneci ve eğitmen olarak kabul edilmiş, 1842'de Berlin Üniversitesi'ne kabul edilmişlerdir. Kardeşler 200 kadar öykü ve 10 efsane derleyerek halk bilimi açısından eşsiz bir adım atmakla birlikte bazı masalların Alman değil Fransız kökenli olduğunun iddia edilmesi veya elf gibi doğaüstü yaratıkların insanlara dönüştürülmesi gibi orijinal öykülere yapılan küçük müdahalelerin çeşitli yazarlarca eleştirilmiştir. Bununla birlikte Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Rapunzel, Hansel'le Gretel, Bremen Mızıkacıları, Parmak Çocuk, Uyuyan Güzel, Fareli Köyün Kavalcısı, Kırmızı Başlıklı Kız ve Çizmeli Kedi gibi bugün bile ilgi görüp, popüler kültürü etkilemeye devam eden masalların miktar ve yazım dilinin kalitesi Grimm kardeşlerin halk nezdinde ve akademik camia arasında haklı bir ün ve saygı kazanmasını sağlamıştır. Grimm Kardeşler masalların yanı sıra Alman Kahramanlık Öyküleri (1829), Töton Mitolojisi (1835) ve Almanca Sözlük'de hazırlamıştır.

GRİMNER [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Grimnis-Mal şiirinde Odin'in üvey oğlu Geirrod'u görmeye giderken büründüğü bir kılık olup "kukuletalı" anlamına gelmekteydi. Grimner, kendisini kötü karşılayan ev sahibine tanrıların öyküsünü anlatınca Geirrod misafirinin Odin olduğunu anlamış ve kılıcını kullanarak intihar etmiştir.

GRİPİR [İskandinav Mitolojisi] Hiordis'in kardeşi olup, Viking kralının atlarını tımar etmekle görevlidir.

GRİOT Batı Afrika'da özellikle Senegal, Mali, Gambiya ve Gine'de krallara ve kabile şeflerine danışmanlık yapıp, törenleri düzenleyen, kişiler ve aileler arasındaki sorunlarda hakemlik eden

ozan ve müzisyenlerin adı olup, aynı zamanda kabilelerin sözlü tarihini ve geleneklerini kuşaktan kuşağa aktarmakla yükümlüdürler. Senegal'de kabile şefleriyle doğrudan konuşabilen tek kişi Griot olurken Bununla bazı kabilelerde toplumsal statüleri daha düşüktür. Kadın veya erkek olabilen bazı yörelerde Jeli adıyla da bilinen Griotlar şarkılarını veya sözlü destanları balafon adlı ahşap bir ksilofon, ngoni adlı bir lut, xalam adlı bir çeşit gitar ile jembe, tama ve sabar adlı davullar eşliğinde söylemektedirler.

GRİSELDA Giovanni Boccaccio'nun bir öyküsünde bahsi geçen karakter Ortaçağ Avrupa'sında sabır ve itaatin sembolü haline getirilmiştir. Bir kömürcünün kızı olan Griselda Saluzzo markizi Gualtieri ile evlenmiş ama kocası kadının sadakatini dayanılmaz olaylarla test etmekten kendini alamamıştır. Adam kadından doğan kızı ve oğlunu öldürdüğünü söyleyerek gizlice Bologna'ya göndermiş kadın tepki göstermeyince etrafına boşanıp başka bir kadınla evlenmek istediğini söylemiş, Griselda'yı babasının yanına göndermiştir. Gualtieri birkaç yıl sonra kadına haber göndererek genç bir kadınla evleneceğini düğün hazırlıklarına yardım için gelmesini emretmiştir. Kadın adamın bu arzusunu da yerine getirmek için yola çıkmışsa da genç kızın kendi kızı olduğunu öğrenmiş, Gualtieri'de acımasız şakalarından vazgeçmiştir.

GRİTSA [Hint Mitolojisi] Kama'nın adlarından birisi olup, 'keskin' anlamına gelmektedir.

GRİTSAMADA [Hint Mitolojisi] Rigveda'nın 43 ilahiden oluşan 2. Mandala bölümünü yazdığına inanılan şairin adıdır. Vişnu Purana'ya göre rişi Angiras'ın soyundan gelen Şunahotra'nın oğludur.

GRO MAMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Surinam'da yaşayan Paramaribo halkının inanışında bir ana tanrıçanın adıdır.

GROA [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'ya göre Signe-Alveig'in kız kardeşi, Dazlak Orvandil'in karısı, Hedding ve Svipdag'ın annesi olan bir völva ve seithr büyücüsünün adıdır. Gesta Danorum'da ise Kral Gram tarafından bir devle evlenmekten kurtarılan bir kadının adı olarak geçmekte olup, ilkiyle aynı karakter olup olmadığı bilinmemektedir.

GROAPERİKİE Bkz. Aharaigikh

GRONW PEBYR [Kelt Mitolojisi] Blodeuwedd'in aşığı olup kadının kocası Lleu Law Gyffes'i öldürmeye niyetlenmişse de başarısız olup kendi ölmüştür.

GROUYA [Çingene Mitolojisi] İstanbul Boğazı'nda bulunan Baro Gradoya Büyük Kent' şehrine medeniyet getirmek isterken sarhoş olup kentin sakinleri tarafından kuyuya atılan bir devin adıdır. Kendi kanıyla yazdığı bir pusulayı bir karga yardımıyla babasına gönderince baba oğlunu kurtarmışsa da kentte öyle büyük bir katliam yapmışlardır ki hükümdar kenti uygarlaştırmalarına izin vermiştir.

GROZDANKA [Slav Mitolojisi] Bulgar söylencelerinden birinde güneşin âşık olduğu huysuz bir kızın adı olup, uzun süre güneşin aşkına karşılık vermemiştir. Bunun üzerine güneş gökyüzünden yere altın bir salıncak uzatmış insanlar sırayla salıncakta sallanmaya başlamış sıra kıza geldiğinde güneş kızı yukarı çekmeyi başarmıştır.

GRUAGACH [Kelt Mitolojisi] İskoç halkının inanışında ülkeye adını veren ana tanrıça Scotia'nın erkek karşılığının adı olup, güneş tanrısından kök alması muhtemel, hayvan sürücülerinin koruyucusu, cesur bir savaşçı ve yetenekli bir büyücüdür.

GRYNUS [Yunan Mitolojisi] Eurypylos'un oğlu ve Telephos'un torunu olan Mysia kralıdır. Pergamon ve Gryneion kentlerinin kurucusudur.

GU [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında savaş ve demircilik tanrısının adı olup yaratıcı tanrı olan babası Mavu-Lisa tarafından yeryüzünü temizleyip, insanlar için oturulabilir bir yer haline getirmesi için görevlendirilmiştir. Bkz. Ogoun

GUABANCEX Bkz. Atabei

GUACA Bkz. Huaca

GUACAEAPİTA Bkz. Atabei

GUADİANA [İspanyol Mitolojisi] Roncesvalles bölgesinde toprak ağası olan efendisinin ölümüyle nehre dönüşen bir adamın adıdır.

GUAGUGİANA [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Antil Adaları'nda yaşayan Taino halkının söylencelerinde bahsi geçen hilebaz bir karakterin adı olup, denizden gelen Guabonito adlı bir kadından sihirli tılsımları kullanmayı öğrenmiştir.

GUAKHİMİNLER [İnka Mitolojisi] Guamansuri'nin kayınbiraderleri olup önce kız kardeşlerini baştan çıkaran adamı, Apokatequil ve Piguerao adlı ikizlerini doğurmasının ardından ise kız kardeşlerini öldürmüşlerdir. Bununla birlikte Apokatequil annesini hayata döndürmekle kalmamış ardından Guakhimin kardeşlerin tümünü öldürmüştür.

GUALATİER [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in 12 iki şövalyesinden birisinin adıdır.

GUALİÇU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında Arjantin ve Şili'nin güneyindeki pampalarda yaşayan Tehuelçe halkının inanışında kötü bir ruhun adı olup, her türlü hastalık veya felaketin sorumlusu kabul edilmektedir. Gualiçu, Guallipen'in bir varyantı olmalıdır.

GUALLİPEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Araukan halkın inanışında koyunun gövdesi ile sığır kafasına sahip hem suda hem de karada yaşayan efsanevi bir hayvanın adı olup, koyun ve sığırlara tecavüz ederek garip yavrular doğurmalarına sebep olmakla kalmaz, hamile bir kadına görünmesi durumda çocuğun sakat doğacağına inanılmaktaydı.

GUAMANSURİ [İnka Mitolojisi] Yeryüzüne inen ilk insanın adı olup, Guakhimin kardeşlerin kız kardeşini baştan çıkardığı için öldürülmüşse de kadın hamile kalarak Apokatequil ve Piguera'yı doğurmuştur.

GUAN Dİ [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte savaş tanrısının adı olup, Çince 'İmparator Guan' anlamına gelmekte, ticaret ve tüccarların koruyucusu kabul edilmekteydi. Yunçang adıyla da bilinen General Çin'in Han hanedanlığının sonu ile Üç Krallık Döneminin başlarında iç çatışmaların, kargaşanın hâkim olduğu bir dönemde yaşamıştır (MS 160 – 219). Guan Yu veya Guan Di kardeşi Liu Bei ve yakın dostu Zhang Fei ile birlikte Wei ve Doğu Wu Hanedanlığına karşı savaştıktan sonra kardeşi Şu hanedanının ilk imparatoru olurken kendisi Wu generali Lü Meng tarafından esir alınmış, ardından idam edilmiştir. Guan Di ölümünden çok sonra Sui Hanedanı (581-618) döneminde tanrılaştırılmış, Taoculukta koruyucu tanrı sonrasında Budizm'de tapınak ve Dharma'nın koruyucusu olan bir Bodhisattva olarak kabul edilmiştir. Guan Di eli mızraklı, kırmızı yüzlü, uzun sakallı bir savaşçı olarak tasvir edilmekteydi.

GUAN YİN 1. [Budist Mitolojisi] Kaynağını Hindistan'daki Avalokiteşvara inancından alan Merhamet Bodhisattva'sı olup, Çince Guan Şih Yin "Dünyanın seslerini dinleyen" kelimesinin kısaltılmış formudur. Guan Yin veya Kuan Yin Japonca'da Kannon veya Kanzeon, Korece Gwan-eum veya Gwanse-eum, Vietnamca ise Quan Âm ya da Quan The Am Bo Tat olarak adlandırılmaktadır. Hindistan ve Tibet'te Avalokitesvara erkek olarak tasvir edilirken Çin'de zamanla değişikliğe uğramış, Song Hanedanlığından (960-1279) kadın formunda tasvir edilmeye başlamıştır. Çin söylencelerinde Kuan Yin, Miao Şan adıyla bilinen Hintli bir prenses olup, kör babasını bir gözünü feda etme uğruna Budist yapmayı başardığı anlatılmaktadır. Kuan Yin başındaki tacında Amitabha Buda'nın resmi bulunan, beyaz uzun bir elbiseli, boynunda kraliyet ailesinin simgesi bir gerdanlık, sağ elinde su olan bir çömlek, sol elinde ise bir söğüt dalı taşır formda tasvir edilmektedir. Yeryüzündeki her sesi duyabilen Guan Yin, inanışa göre çocuğu olmayanlara yardım etmekte, hastalıklara ve acılara çare bulmaktadır.

Çin'de neredeyse Buda kadar saygı duyulan bu tanrıça Taoistlerce de kutsal sayılmaktadır. Tanrıça ayrıca bin kollu ve bin gözlü bir tapınak bekçisi olarak tasvir edilmiştir.

Söylenceye göre kral babasının tahtına mirasçı bir oğul isteğine rağmen prenses Miao Şan dünyaya gelerek babasını hayal kırıklığına uğratmıştır. Babası Budist rahibesi olmak isteyen kızını engelleyerek zengin bir adamla evlenmesine karar vermiş dahası kızın kaçmaması içinde odasına hapsetmiştir. Kız azizlere yakışacak şekilde odasında dua edip meditasyon yapınca hiddetlenen kral tüm rahibelere hakaret ederek kızını aşağılamıştır. Kız sonunda sözünü dinlemeyen kızının ölüm emrini vermişse de bir kaplan ortaya çıkarak kızı yer altı dünyasına götürmüştür. Kız burada Ölüler Dünyasının kralına yalvararak canını kurtarmış ve tekrar insanların arasında dönmeyi başarmıştır. Bir süre sonra amansız bir hastalığa yakalanan kral hizmetçilerini göndererek kızını aratmış, bir süre sonra bulunan kız bir elini kesip, bir gözünü de çıkararak babasına göndererek babasının kısmen iyileşmesini sağlamıştır. Hizmetkârlar kıza yeniden gelip öteki el ve gözünü talep ettiklerinde Miao Şan yardımını esirgememiştir. Aydınlanan kız Bodhisattva olmayı reddetmişse de zamanla Guanyin'e dönüşmüştür.

Guan Yin

GUAN YU Bkz. Guan Di

GUANGCHENGZİ Bkz. Kuang Çeng-Tzu

GUANARİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da yaşayan Makiritare halkının inanışında diğer tanrılar ve insanlığı yaratan en büyük tanrının adıdır.

GUARA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay'da yaşayan Khamakoko halkının inanışında ruhlara verilen isimdir.

GUARANA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon bölgesinde anlatılan bir efsanede insanların gözünde yetişen bir bitkinin adı olup 'insan gibi bakan' anlamındadır.

GUARASİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani yaratılış söylencesinde tüm canlıların yaratıcısı ve hayat kaynağı olan güneşe verilen isimdir. Kuzey'de yaşayan kabilelerde Toruşompek adıyla bilinmekte, Jaky ve Peruda ile arkadaşlık etmektedir.

GUAXA [İspanyol Mitolojisi] Hispania Tarraconensis bölgesinde yer alan Asturia halkının inanışında aynı zamanda tek dişli bir çeşit vampir olan, buruşuk ciltli yaşlı ve korkunç bir cadının adıdır.

GUAVİTA GÖLÜ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında bir yılan tanrı tapınağının bulunduğu gölün adıdır. Söylenceye göre Guavita halkının lideri karısının aşığını kazığa oturttuktan sonra adamın penisini kesip karısına yedirmiş, kadın utancından kızıyla birlikte göle atlayarak intihar etmiştir. Kabilenin büyücüsü suya dalıp kadın ile kızın suyun altında bir ejderhanın esiri olarak yaşadığını söylediğinde şef adamdan onları

getirmesini istemiş ama büyücü gözleri yenmiş cesetler bulabilmiştir.

GUAYAVACUNİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Patagonya ve Tierra del Fuego'da yaşayan Puelçe, Tehuelçe ve Teheulhet halklarının inanışında aynı zamanda ölüler tanrısı da olan yaratıcı tanrının adıdır.

GUBABA Bkz. Kubaba

GUBARRU [Yakındoğu Mitolojisi] Amurru dağı tanrısı ile ilişkili bir Sümer tanrıçasının adı olup, Akad karşılığı Aşratum olmalıysa da kimi yazarlar tarafından Athirat ile de özdeşleştirilmiştir. Gubarru için zamanda diğer tanrıçalar için de kullanılan "Bozkırların hanımı" anlamına gelen Belit Seri lakabı da kullanılmıştır.

GUKUMATZ Bkz. Kukumatz

GUDATRİGAKWİTL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da Humboldt körfezi civarında yaşayan Wiyot halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

GUDİRTİ KOM [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında alt çenesi yerde üst çenesi gökte olduğuna inanılan ve adı 'anahtar deliği' anlamına gelen bir ruhtur. Osetya'da, Alagir Vadisi'nde, Hod köyünün yukarısında Beyaz Dağların eteğinde yaşadığına inanılır. Köylüler bu tanrıya yılda bir kez kuzu ve inek kurban etmezse üzerlerine yumurta büyüklüğünde dolu yağacağına inanırlar.

GUDRUN 1. [İskandinav Mitolojisi] Volsunga Saga'ya göre Krimhild'in kızı ve Gunnar'ın kız kardeşi olup, Sigurd'un (Siegfried) ölümünden sonra Atli ile evlenmiştir. Gudrun, Sigurd'a âşık olmakla birlikte adam valkür Brynhild'e âşık olmuş ve kıza Andvarinaut adlı yüzüğü hediye etmiştir. Gunnar kardeşini evlendirmek istemekle birlikte kız Sigurd'dan başkasını istememiş ancak kendisini adil bir kılıç dövüşünde yenebilecek erkeği kabul edeceğini açıklamıştır. Gudrun'un annesi Grimhild, Ute adlı bir adamdan Sigurd'a Brynhild'i unutturacak sihirli bir iksir satın almıştır. İksiri içen Sigurd yüzüğü Brynhild'den geri alarak Gudrun'a vererek evlenmiştir. Sonradan Brynhild kandırıldığını öğrenince Gunnar Sigurd'u öldürmüş, Gudrun da Hun kralı Atli (Attila) ile evlenmiştir. Ailesini öldüren kraldan intikam almak isteyen kadın Erp ve Eitil adlı iki oğlunu öldürüp pişirerek adama yedirip, sarhoş olmasını bekledikten sonra kralı da öldürüp çadırını yakmıştır. Cinayetten sonra denize atlayarak intihar eden kadın ölmemiş, dalgalar Gudrun'u İsveç'e götürmüş orada kral Jónakr ile evlenmiş ondan Hamdir, Sörli ve Erp adlı 3 oğlu doğmuştur. Gudrun, Thidrek Saga ve Nibelungenlied'de Kriemhild, Der Ring des Nibelungen'de ise Gutrune adlarıyla geçmektedir.

2. [Germen Mitolojisi] 13. yüzyıl başlarında Nibelungenlied'den kısa bir süre sonra Orta Yüksek Almanca yazılmış bir destanın adıdır. Kutsal Roma İmparatoru I. Maximilian'ın emriyle isimsiz bir Avusturyalı şair tarafından hazırlanan yapıtın bulunduğu doküman 1820'de Tirol'de Ambras şatosunda keşfedilmiştir. Nibelungenlied etkisi taşıyan yapıt tıpkı Yunan destanı Odyssey gibi bir deniz macerası, insan duygu ve arzularının çatışmasını konu alan manzum bir destandır. Gudrun destanı kral Hagen'in maceraları, kral Hetel'in Hilde'yi kazanması ile prenses Gudrun'un (Kudrun) yargılanması adlı 3 bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde kralın 7 yaşındaki oğlu Hagen bir griffin tarafından kaçırılmış ve yavrularını beslemek için kuşun yuvasına bırakılmıştır. Yavruların yemek sırası için kavgaya tutuşması üzerine yuvadan kaçan Hagen anne griffinden kaçarken içerisinde kuş tarafından hapsedilmiş 3 prensesin bulunduğu bir mağaraya saklanmıştır. Fırtınada batan bir gemiden zırh ve kılıç temin eden Hagen bunlarla griffinleri öldürmüştür. Hagen ve kızlar Garadie kontuna ait bir gemi tarafından kurtarılmıştır. Kont, 4 genç için fide parası almayı planlarken Hagen durumu öğrenmiş, kontun adamlarını hakladıktan sonra yanında kızlarla evine dönmüştür. Ailesine kavuşan Hagen korumasına aldığı prenseslerden birisi olan Hilde ile evlenmiş, babası tahtı kendisine bırakınca da kral olmuştur. Hagen ve Hilde doğan kızlarına Hilde adını vermiş, kızın güzelliğini duyan Kral Hetel Horant adlı ozan ile Wate adlı savaşçıyı elçisi olarak göndermiştir. Horant ve Wate kızı kaçırınca Hagen peşlerine düşmüşse de Hetel ile Hilde'nin evliliğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Hetel ile Hilde'nin annesinden bile güzel Gudrun adlı bir kızı oluş, genç kızlık çağına geldiğinde kral Herwig, King Hartmut hatta Müslüman Kral Siegfried bile kendisine evlenmek için talip olmuştur. Hetel üç kralı da reddetmişse de Herwig prensesi elde etmek için babasına savaş açmayı göze almıştır. Herwig'in cesaretinden etkilenen kız adamla evlenmeyi kabul edince kıskanan Siegfried ordusuyla adamın üzerine yürümüş, iki talibin mücadelesinden faydalanan Hartmut Gudrun'u zorla kaçırmaya muvaffak olmuştur. Kızın babası durumu öğrenince peşlerine düşmüşse de Hartmut'un babası Ludwig tarafından öldürülmüştür. Kızla zorla evlenmek isteyen Hartmut reddedilince öfkelenen annesi kraliçe Gerlint Gudrun'a hizmetçi muamelesi yapmış, prensesi dövüp hapse atmıştır. Herwig ile Hilde kızı kurtarmak için güçlerini birleştirerek bir ordu toparlayarak hasımlarının üzerine yürümüştür. Yapılan muharebede Herwig Ludwig'i öldürürken, Gerlint kızı serbest bırakarak merhamet dilenmişse de kafası Wate tarafından kesilmiş, ülkelerine dönen Herwig ile Gudrun evlenmişlerdir.

3. [İskandinav Mitolojisi] Laxdala Saga'da Kjartan'ı sevmesine rağmen Thorwald, Thord ve Bolli ile evlenen bir kadının adıdır.

GUDRUNLİED Bkz. Gudrun

GUECUBUS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Arakuan halkının inanışında insan ve hayvan formuna bürünebilen iblislerin adı olup, derelerdeki balıkları tüketmekte, insanlara salgın hastalıklar getirip, depremlere

sebep olmaktadırlar. Guekubus'un Aka-Kanet'in kötü huylu ikiz kardeşi olduğu düşünülmektedir.

GUERNİKA AĞACI Bask halkının, bağımsızlık sembolü olarak gördüğü, bir kilise bahçesinde yer alan kutsal meşe ağacının adı olup (Bask dilinde Gernikako Arbola) günümüzde milliyetçi Bask partisi Eusko Alkartasuna'nın da sembolüdür.

GUFFİTAR [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında ormanlar veya yeraltında yaşayan cüce ruhların adıdır.

GUGAL [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'a servetine atfen verilen isimlerden birisidir.

GUGALANNA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer ve Babil halklarının inanışında gök tanrı Anu'nun emrindeki bir canavarın adı olup, Sümerce "Cennetin Büyük Boğası" anlamına gelmekteydi. Burçlar Kuşağı'ndan Taurus ile özdeşleştirilen aynı zamanda Gugalanna, Ölüler Diyarı tanrıçası Ereşkigal'ın ilk kocasıydı. Gılgamış destanına göre Gılgamış'ı görünce sırılsıklam âşık olan tanrıça İnanna annesi Ninsun'un tavsiyesini dinleyip kadına karşılık vermeyince öfkeden köpüren İnanna babası Anu'ya kahramanın üzerine Gugalanna'yı göndererek öldürtmesini istemiştir. Gılgamış'ın yaşadığı Uruk kentine saldıran Cennet Boğası tarlaları yok etmiş, ağaçları devirmiş ve insanları öldürmeye başlayınca bronz savaş baltasını yanına alan kahraman boğayı karşılamaya gitmiştir. Boğayı bir vuruşta öldürmeyi başaran kahraman hayvanın etini yetimlere dağıtırken, boynuzlarını alıkoymuş bu sırada İnanna kaçmıştır. Gılgamış destanının VI. tableti "Gılgamış ile Cennet boğası" söylenceyi içeren göre kahraman sedir ağacı ormanında yaşayan bir canavarı öldürdükten sonra kanlı elbiselerini yıkamak için soyunduğu sırada tanrıça İştar (İnanna) kendisini görüp âşık olmuş ve evlilik karşılığında Gılgamış'a güç ve refah vaat etmiştir. Gılgamış tarafından reddedilen tanrıça babası Anu ile annesi Antum'dan intikam almasını isteyince boğa Uruk üzerine gönderilmişse de kahraman ve yakın dostu Enkidu tarafından parçalanarak öldürülmüştür.

GUGNİKS [İskandinav Mitolojisi] Odin'in sağ elinde taşıdığı mızrağının adıdır.

GUGUK KUŞU Avrasya ve Amerika kıtalarında ormanlık alanlarda yaşayan uzun ve sivri kanatlı, uzun kuyruklu, iyi uçucu bir kuş türü olup, neredeyse tüm dillerde ötüş sesine atfen guguk veya benzeri isimlerle adlandırılmıştır. Hint tanrısı İndra ile Yunan tanrısı Zeus'un guguk kuşu kılığına girerek genç kızlara yaklaştığı ayrıca Roma'da zina yapan erkeklerin bu kuşla ilişkilendirildiği bilinmektedir. Avrupa folklorunda bahar ile ilişkilendirilen hatta İskoçya'da 1 Nisan şakalarına adını veren bu kuş Doğu Karadeniz bölgesi ve Kafkasya'da *Guguk Kuşunu Yenmek* olarak adlandırılan ilginç bir inancın konusudur. Yazın çocuklara erkek kalkma alışkanlığı kazandırmayı amaçlayan geleneğe göre sabah kahvaltısını yapmadan guguk kuşunun sesini duyan kişi için o günün şanssızlıklarla dolu geçeceğine inanılmaktadır. Japonya'da ölüler dünyasıyla ilişkilendirilip hototogisu adıyla bilinen kuşun çıkardığı hüzünlü sesin nedeninin ölü ruhların ailelerinin yaşadıkları topraklarına olan hasretini yansıttığına inanılmaktadır.

GUGULANNA [Mezopotamya Mitolojisi] Ereşkigal'in eşi olan bir yeraltı tanrısının adıdır.

GUGUYNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouver adası civarında yaşayan Nootka halkının inanışında gökyüzünden ay ve güneşi çalan düzenbaz bir karakter olan karga karakterine verilen isimdir.

GUHYAKALAR [Hint Mitolojisi] Kubera'ya hizmet edip, gizli hazinelerini koruyan yaratıklar olup, mağaralarda yaşamaktaydılar.

GUHYAKİ [Hint Mitolojisi] Kubera'nın hizmetinde bulunan dişi bir iblisin adıdır.

GUHYASAMAJA [Budist Mitolojisi] İstadevata olarak bilinen Budist koruyucu tanrılarından birisi olup, adı Sanksritçe 'Sırların buluşması' anlamına gelmektedir. Tantrizmde topluluğa kabul ayinleriyle ilişkilendirilen 3 kafalı, 6 kollu bir tanrı olarak bahsi geçmektedir. MS 6-7. yüzyılda yazılmış 'Elmas Arabası'nın büyülü Mandala'yı tasvir ettiği 17 bölümden oluşan Guhyasamaja tantra ise Esoterik Budizmin en önemli yazmalarından birisidir.

GUİ [Çin Mitolojisi] Hayaletlere verilen isim olup, insanın ölüm şekline göre çeşitli formlara bürünebilen bu varlıklar genellikle zararlı olarak kabul edilmekteydi. Konfüçyüs, bile hayaletlere saygı duyulması ama onlardan uzak durulmasını öğütlemiştir. Boğulan veya intihar eden insanların Gui Xian adıyla bilinen ruhları yeniden beden bulamadığından yeryüzünde serbestçe dolaşmakta ve insanlara kötülük yapmaktaydı. Bunların en önemlisi tanrılaştırılan Zhong Kui'dir.

GUİ XİAN Bkz. Gui

GUİCA Bkz. Gufa

GUİCHARD [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin şövalyelerinden birisi olup Aymon'un dört oğlundan birisidir.

GUİLBOURG [Fransız Mitolojisi] Guillaume d'Orange'ın Arap karısı Orable'in Hıristiyan olduktan sonra aldığı isimdir.

GUİLLAUME D'ORANGE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in kılıcını verecek kadar sevdiği şövalyelerinden birisi olup Aimeri de Narbonne'un oğludur. Arap saldırılarına karşı Orange ve Nimes kentlerini kahramanca savunmuş, Arap prensesi Orable ile evlenmiş, yaşlılık yıllarını bir manastırda inzivaya çekilerek eceliyle ölmüştür.

GUİLLİNTANİ Bkz. Heimdall

GUİNECHEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Arakuan halkının en önemli tanrısı olup, Guinemapun adıyla da bilinmekte, doğa güçlerini kontrol ettiğine hatta insanları sel baskınlarından koruduğuna inanılmaktaydı.

GUİNEE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde tanrıların yaşadığı mevkinin adı olup, ölüler tanrısı Ghede tarafından korunmaktadır.

GUİNEMAPUN Bkz. Guinechen

GUİNEVERE [Kelt Mitolojisi] Giraldus Cambrensis'e göre Arthur'un ikinci eşinin adı olup, önceki kraliçe hakkında ise hiç bir şey bilinmemektedir. Malory'nin Morte d'Arthur adlı eserine göre Cameliard kralı Leodegraunce'ın kızı olarak gösterilmiştir. Kral Arthur efsanesinin bazı versiyonlarında genç kraliçe Guinevere Yuvarlak Masa Şövalyelerinden Lancelot ile yasak aşk yaşamıştır. Guinevere ilk olarak Chrétien de Troyes'in Lancelot, *le Chevalier de la Charrette* adlı eserinde yer almış, Lancelot ile ilişkisi Arthur efsane dizisinin ayrılma bir parçası olmuş, bu ihanet Arthur'un krallığının çöküşüne neden olmuştur. Tennyson'un *Idylls of the King* adlı eserine göre kraliçe ile Lancelot aşklarını dizginlemek için boşuna uğraşmış, birlikte kaçmayı denemişlerse de Guinevere yakalanarak ölüme mahkûm edilmiş ama Lancelot tarafından alevlerin arasında kurtarılmıştır. Bir başka varyanta göre Arthur, ordusuyla Roma valisi Leo'nun üzerine yürüdüğünde Guinever, kocasının yeğeni (veya oğlu) Mordred tarafından baştan çıkarılmış, kral geri döndüğünde korkusundan kaçmıştır. Arthur ile Mordred savaş meydanında birbirini öldürdükten sonra Guinever Almesbury'de ölene dek rahibe hayatı yaşamıştır.

Efsanenin bazı varyasyonlarında Arthur'un 3 karısının da adının Guinevere (Kelçe 'Gwenhywvar') olduğu görülmekte olup, bu durum adı beyaz ruh (gwen, "beyaz"; hwyvar, "ruh") anlamına gelen kadın karakterin Arthur efsanesinin diğer karakterlerinde olduğu gibi bir tanrıçanın folklorik izi olduğunu düşündürmektedir.

GUİRİVİLO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Arakuan halkının inanışında suda yaşayan kuyruğunu pençe gibi kullanabilen kedi benzeri bir yaratığın adıdır.

GUL [Arap Mitolojisi] Çölde yaşayan şekil değiştirip, hayvan formuna bürünebilen, mezarları açarak insan leşlerini özellikle yeni gömülmüş küçük çocukların etini yediğine inanılan bir iblisin adıdır. Gul eğer mezarlarda ceset bulamazsa canlı insanları da avlayıp yiyebilmekte olup, İslam inancında varlığı inkâr edilen yaratığa inanmaya devam edenler onun Şeytan'ın oğlu olduğunu iddia etmişlerdir. Yaratığın, erkek formuna 'ghoul' veya 'Qutrub' dişil formuna 'ghoulah' adı verilmekte olup, Türk ve Pers Mitolojisine Gulyabani adıyla girmiştir. Bkz. Gulyabani

GUL ŞEŞ [Anadolu Mitolojisi] Hitit kader tanrıçası olup, adı 'Yazıcılar' veya "Kader belirleyiciler" anlamına geliyor olmalıdır. Hurri tanrıçası 'Hutena' ile ilişkili olan Gul Şeş veya Gul aşeş İskandinavya'da Norn, Yunanistan'da Moirai olarak bilinen kader tanrıçalarına benzer özellikler taşımaktaydı.

GULA [Yakındoğu Mitolojisi] Akad ve Babil dillerinde adı "Büyük Şifacı" anlamına gelen tanrıçanın tüm hastalıkları tedavi edebildiğine inanılmaktaydı. Sekiz ışık saçan bir küre ile vücut ısısını dolayısıyla hayatın devamlılığını sembolize edilen Gula zaman zaman Bau ve Gatamdug gibi küçük tanrıçalarla karıştırılmış hatta bu yüzden Gula-Bau olarak da adlandırılmıştır. Ellerini havaya kaldırarak dua eder formda tasvir edilen Gula'nın dünyanın merkezinde bulunan bir bahçede yaşayıp dünya ağacını suladığına kendisine işlerinde yaşam ve ölüm üzerindeki kontrolünü sembolize eden bir köpeğin de eşlik ettiğine inanılmaktadır. Gula'nın tapınaklarında köpek iskeletlerinin bulunması bu hayvanın tanrıçanın kutsal hayvanı olarak görülüp tapınaklarında beslendiğini düşündürmektedir. Dula'nın Ninib (Ninurta) ile evlenip güçlerini paylaştığına gökyüzü ve yeraltı tanrıları arasında arabulucuk yaptığına inanılmakta olup, Babil döneminde Nininsina ile özdeşleştirilmiştir.

GULİ [Afrika Mitolojisi] Hottentot halkının inanışında güneş koçunu öldüren avcının adıdır.

GULLİNBURSTİ [İskandinav Mitolojisi] Cücelerin Freyr için yaptığı altın postlu domuzun adıdır.

GULLTOPPR [İskandinav Mitolojisi] Heimdall'ın Balder'in cenazesine giderken bindiği altın yeleli atın adıdır.

GULLVEİG [İskandinav Mitolojisi] Vanir soyundan büyücü bir kadın ve kâhinin adı olup, Aesir'e gittiğinde tanrılar tarafından mızraklarla delik deşik edilmesine ve yanması için üç defa ateşe atılmasına karşın her seferinde ölüp yeniden doğarak ateşlerin arasından yarasız, beresiz çıkmayı başarmıştır. Üçüncü doğumundan sonra Gullveig'in adı Heidr olarak değiştirilmiş bilgili ve becerikli bir kâhin şaman (völva) olarak anılmıştır. Bazı yazarlar Gullveig'in tanrıça Freyja olduğunu iddia etmiştir.

GULON İsveç'te Jerff ve Almanya'da Vielfras adıyla da bilinen köpek büyüklüğünde ama kedi ve tilkiye benzeyen vücut parçalarına da sahip efsanevi bir yaratığın adıdır. Bazen oburluk bazen de kurt adamlarla özdeşleştirilmiştir.

GULU [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Buganda halkının inanışında gökyüzünün kralı olarak görülen yaratıcı tanrının adıdır. Gulu, Kaizuki, Nimba ve Valumbe'nin babasıdır.

GULYABANİ [Fars-Türk Mitolojisi] Issız yerler ile mezarlıklarda dolaşan, güzel kadın kılığına bürünerek çöllerde seyahat eden yolcuları tuzağına düşüren, vücudu tüylerle kaplı, dev yapılı, pis kokulu, ayakları tersine tasvir edilen korkunç bir yaratığın adıdır. Azeri halkının inanışında gündüzleri mezara girip geceleri hortlayarak dışarı çıkan karanlıklar prensi İbis'in kızları olduklarına inanılan gulyabaniler istediği her kılığa bürünebilmekte, geceleyin ahırlara girip atların kuyruklarını örmekte hatta atları iyice terleyinceye kadar koşturmaktadır. Gulyabani, Arap söylencesindeki Gul ile ilişkili olmakla birlikte yerel inançlarla birleştirilerek 'Al kadını' gerekse su ruhu 'Ardov'la ortak özellikler gösterir olmuştur. Gulyabani, Arapça 'Gul' ile Farsça 'biyaban' kelimelerinin birleşiminden oluşup 'Issız yerlerin ruhu' anlamına gelmektedir.

GUMPHİNCKEL Bkz. Krampus

GUN 1. [Çin Mitolojisi] Kun-Lun olarak da bilinen yeryüzü tanrısı olup, Sarı imparator Huang-di'nin torunu ve Dayu'nun babasının adıdır.

2. [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında demir ve savaş tanrısının adı olup, Mahu ve Lisa'nın oğlu, Ksevioso'nun kız kardeşidir.

GUNAB [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika ve Namibya'da yaşayan Khoikhoi halkının inanışında kötülük tanrısının adıdır.

GUNASARMAN [Hint Mitolojisi] Kullananı görünmez kılan sihirli losyonun sahibidir.

GUNDRA [Kafkas Mitolojisi] Nart efsanelerinde bahsi geçen güreşçi bir kadının adı olup, kendisini güreşte yenemeyen erkekle evlenmemeye yemin etmiş, daha iyi güreşebilmek için kulaklarını kızgın ütü ile dağlamıştır. 99 talibini yenmeyi başaran kadın sonunda Khozhorpas'a yenilince evlenmek zorunda kalmış çiftin Setenaya adlı bir kız çocukları olmuştur.

GUNGNİR [İskandinav Mitolojisi] Cüce Dvali tarafından yapılan Odin'in sihirli mızrağının adı olup, Aesir'in hazinelerinden birisidir.

GUNKAMDEVA [Hint Mitolojisi] Nagas'ı fetheden bir kralın adıdır.

GUNNA İskoç halkının inanışında yiyecek kırıntısı arayan ruhlara verilen isimdir.

GUNNAR [İskandinav Mitolojisi] Volsung efsanesinde Sigurd'un (Siegfried) karısı Gudrun'un erkek kardeşinin ve Brynhild'in kocası, Burgund kralı ve Gluki'nin oğlunun adıdır. Gunnar ve kardeşi Högni, Nibelungen hazinelerinin koruyucusudur. Thidrek Saga'ya göre Hun kralı Attila iki kardeşi esir edip hazinenin yerini öğrenmek istediğinde Gunnar kardeşinin zayıflık göstereceğinden korktuğundan Attila'ya kardeşinin kalbini çıkarması karşılığında yardım edeceğini söylemiştir. Attila, Högni'yi öldürdüğünde Gunnar, hazinenin bulunamayacağından emin olarak cücelerin hazinesinin yerini söylemeyecek, bu yüzden yılan dolu bir kuyuya atılarak öldürülecektir.

GUNNLAUTH Bkz. Gunnlod

GUNNLOD [İskandinav Mitolojisi] Suttungr'un kızı, Bragi'nin annesi olan bir dişi buz devidir. İçene güzel söz söyleme yeteneği kazandıran bir bal likörü kazanına sahibidir. Manzum Edda'da yer alan Hávamál şiirine göre devlerin düşmanı olduğu için tanınmamak için yakışıklı bir delikanlı kılığına giren tanrı Odin Suttungr'un sarayına gelmiş, altın bir tahtta oturan Gunnlod'un kalbini kazanmayı başarmıştır. Babasının cücelerin büyülü içeceği olan bal likörünü emanet ettiği kız Odin'le üç gece boyunca sevişiktikten sonra uykuya daldığında tanrı üç fıçı likörü içmiş ardından da kartal kılığına bürünerek saraydan kaçmıştır. Suttungr tanrının peşinden tanrılar diyarına dek gelmişse de tanrılar devi yakarak öldürmüşlerdir.

GUNTHER [İskandinav Mitolojisi] Nibelungen efsanesinde Brunilde ile evlenen Burgund kralının Gunnar'a verilen isim olup aynı zamanda kız kardeşi Krimilde'yi Sigfrid ile evlendirmiştir.

GUNUKO [Afrika Mitolojisi] Kuzey Nijerya'da yaşayan Nupe halkının inanışında en önemli tanrılardan birisinin adıdır.

GUNURO [Mezopotamya Mitolojisi] Dumuzi'nin kardeşi ya da babası olması muhtemel bir Babil tanrısının adıdır.

GURİANG TUNGGAL [Endonezya Mitolojisi] Cava adasının batısında yaşayan Sundanese halkının inanışında en büyük tanrının adıdır.

GUROĞLU Özbek sözlü geleneğinden derlenen 'Uzbek Halk İcadı' (Taşkent, 1967) destan kitabının kahramanı olan Köroğlu varyantının adı olup 'Mezaroğlu' anlamına gelmektedir. Efsaneye göre İsfahan Şahı Şahdar Han Türkmenlere saldırıp Cığalı Bey, kız kardeşi Bibi Hilal ile seyisi Rövşan'ı pek çok Türkmen gibi esir etmiştir. Beyle kardeşine saygı gösterirken seyis Rövşan'ı esir olarak bir tüccara satmıştır. Bibi Hilal, kent dışında gezerken Rövşan'a aşık olmuş ve ağabeyi Cığalı Bey'e rica edip seyisi satın almasını sağlamıştır. Rövşan'ın atlardan anladığını duyan İsfahan Şahı ondan kendisine bir at bulmasını ister. Tüm yılkıları dolaşıp gönlüne göre at bulamayan seyis bir yağ satıcısının kısrağını beğenirse de kendisiyle alay edildiğini düşünen şah tarafından gözlerine mil çektirilerek kör edilir. Kör seyis atla birlikte Cığalı Bey'in yanına gelir. Bey Rövşan'ı kardeşi Bibi Hilal ile nikâhlar. Bir müddet sonrada Cığalı Bey ile Rövşan bahsi geçen kısrağın sırtına binerek kaçar ve o sırada hamile olan Bibi Hilal'i yalnız bırakırlar. Kederinden ölen kadın mezarında bir erkek çocuk doğurur. Tayı yeni ölmüş bir kısrağı takip eden Çoban Rüstem atın mezardaki bir bebeği emzirdiğini görünce onun Rövşan ile Bibi Hilal'in oğlu olduğunu anlar. Çocuğa Guroğlu adını koyar ve yanına alarak büyütmek üzere evine götürür. Büyüyünce memleketine kaçan Guroğlu, ülkesinde yiğitliği, çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle ünlenecek Uray Han'dan sonra halk tarafından Türkmen Han'ı seçilmiştir. Guroğlu'nun diğer Köroğlu varyantlarından farklı olarak üçü de peri kızı olan üç hanımı (Yunus Peri, Mısgal Peri, Gülnar Peri) bulunmaktadır.

Guroğlu hayvanların dilinden anlamakta, devlerle, ejderhalarla dövüşmekte, taşın suyunu çıkarmakta, güzel perilerle evlenmekte, sihirli eşyalar taşımaktadır. Dolayısıyla Guroğlu olağanüstü gücünün yanında batı varyantlarından farklı olarak sihirli bir dünyada yaşayan, sihirli güçlere sahip efsanevi bir karakterdir. Guroğlu, Anadolu varyantlarından farklı olarak eşkıyalık yapmayan idealize edilmiş bir halk kahramanı, olağanüstü güçlere sahip bir yiğittir.

GURU [Hint Mitolojisi] Hint dinlerinde öğrencilerinin kurtuluşa ve bilgeliğe ulaşmasında rehberlik eden, yüksek manevi güce sahip dini lider ve yol göstericiler için kullanılan bir terim olup, terim Sanskrit "öğretmen" veya "usta" anlamına gelmektedir. Hindu guru-şişya dini doktrin veya deneyimsel bilgeliğin gurudan öğrenciye sözlü

olarak aktarılması geleneğidir. Bhagavad Gita'da Arjuna'nın gurusu Krişna ile savaş öncesi gerçekleştirdiği felsefi diyaloglar guru-şişya geleneğinin en güzel örnekleridir.

GURU MİNDA [Endonezya Mitolojisi] Guriang Tunggal'ın oğlu olan bir tanrının adıdır.

GURZİL [Afrika Mitolojisi] İslam öncesi Berberi halkının inanışında kült merkezi Tripolitania olup, Amun'un oğlu kabul edilen boğa formundaki bir savaş tanrısının adıdır. MS 6. yüzyılda Romalı şair Corippus, savaşa gelen Berberilerin yanlarında Gurzil tasvirleri taşıdığını bildirmiştir.

GUSİ Borneo adasında yaşayan Dasun halkının kullandığı insan bedeni formunda bir çömleğin adı olup, ölü ruhların bunların içinde yaşadığına inanılmaktadır.

GUSLAR 17. yüzyıldan itibaren Balkan Yarımadasında ortaya çıkmış tek telli bir çeşit geleneksel enstrüman gusla eşliğinde manzum destanlar söyleyen Slav halk ozanlarının adıdır.

GUTA [Macar Mitolojisi] Kurbanlarını döverek öldüren bir cinin adı olup, aniden geçirilen kalp krizleri ve felç inmelerine onun sebep olduğuna inanılmaktaydı.

GUTA SAGA [İskandinav Mitolojisi] 13. yüzyılda Eski Nors dilinin Gutniş lehçesinde tek bir kopya olarak kaydedilen (Holm Codex B 64) kaydedilen saga Gotland'ın Hıristiyanlığın yayılması öncesi tarihi hakkında bilgi vermektedir. Tjalfi'nin Gotland'ı keşfetmesiyle başlamakta, Tjalfi'nin oğlu Havde ile karısı Vitastjerna'nın Gutniş halkının atası kabul edilen Graip, Gute ve Gunfjaun adlı üç oğlu olmaktadır. Halkına adını veren Gute'un kral olmasından sonra, kardeşler Gotland'ı üç parçaya (Tredingar) bölmüş, Gute merkezi, Gunnfjaun güneyi, Graip ise kuzey topraklarını yönetmiştir. Klasik kaynaklarda da bildirildiği gibi Gothlar MS 1. yüzyılda Daugava nehri boyunca Rusya toprakları boyunca güneye doğru inerek Yunanlıların hükmettiği topraklara ulaşmıştır.

GUTRUNE Bkz. Gudrun

GUY [Britanya Mitolojisi] 12. yüzyıl anonim şiirlerinde bahsi geçen Warwickli Guy, Warwick kontunun kâhyası Wallingfordlu Syward'un oğlu olup, kontun kızı Felice la Belle'e âşık olmuştur. Kız, Guy'a ancak ünlü bir şövalye olması halinde evleneceği sözü vermiş kahraman İngiltere'ye giderek kralın hizmetine girmiştir. Bununla birlikte kız bu sefer Guy'dan dünyanın en ünlü şövalyesi olmasını isteyince Guy, İstanbul'a giderek imparatora Müslümanlara karşı savaşmasında yardım etmiş, imparatorun damadı olma şansına rağmen Avrupa'ya geri dönmüş, Almanya'da bir ejderhayı öldürdükten sonra babasının ölüm haberini alınca ülkesine dönmüştür. Burada ünlü bir şövalye olarak karşılanan Guy Felice ile evlenmiştir.

GUZHAK [Pers Mitolojisi] Siyamak ve Naşak'ın yavrusu, Huşeng'ın kardeşi olup, İranlıların atası sayılmaktadır.

GÜL Dikenli ama hoş kokulu bir çiçeğin adı olup, pek çok kültürde ölüm ve yeniden doğuş ile ilişkilendirilmiştir ki bu yüzden Romalılar mezarlarını güllerle süslemekteydi. Yahudi mistizminde gül kabalistik sembollerden birisi olup tanrının 13 özelliğini tanımlarken, farmasonlar aşkı ve sırrı üç güllü bir sembolle özdeşleştirmiştir. Hıristiyan söylencelerinde ise "Gizemli Gül" lakabıyla da bilinen Meryem Ana ve bir gül sepeti taşırken tasvir edilen St. Dorothy bu çiçek ile ilişkilendirilmektedir.

GÜL BAYRAMI Bkz. Rosalia

GÜL ile ELMA Talmud'da anlatılan bir Yahudi fablının adı olup, gül ile elma ağacının aralarında güzellik yüzünden tartışmasını konu almaktadır. Gülün kendi güzelliğin ön plana çıkarmasına karşın elma ağacının "sen güzelliğini insanlara verirken onları dikenlerinle yaralıyorsun oysa ben meyvelerimi beni taşlasalar bile karşılıksız veriyorum" sözüyle fedakârlık ve yararlılığını vurgulamıştır.

GÜL ile KELEBEK İnsanların kibir ve gurur yüzünden başkalarına tepeden bakmalarına karşın hayatın kısa ve ölümün herkesi bulacağı kıssasını veren bir Türk fablının adıdır. Bir gül ile kelebek hangisinin daha güzel olduğu konusunda hararetli bir tartışmaya girmiş, gül kelebeğin alt tarafı kanatlı bir solucan olduğunu bir günlük ömrü olduğunu, kelebek ise gülün toprağında esir olup özgürce dolaşamadığını söylerken bir kadın gelip gülü dalı koparmış aynı anda bir kuş kelebeği gagasıyla yakalamıştır.

GÜL ile SİTEMKÂR Sonu düğünle biten ve padişahın oğlu ile vezir kızının aşkını anlatan bir Anadolu halk masalının adıdır.

GÜL-Ü HÜSREV Rum imparatorunun oğlu ile Gülistan emirinin kızının aşkını anlatan 7.708 beyitlik mesnevinin adı olup 14. yüzyılda Tutmacı adlı bir şair tarafından Farsçadan Türkçeye çevrilmiştir.

GÜLBAHÇESİNİN HANIMI Bkz. Kalunga

GÜLİSTAN Şirazlı Şeyh Sadi'nin ahlaki öğütler veren nesir ve nazım koleksiyonunun adı olup, 1258'de yazılan eser önsöz dışında 8 bölümden oluşmaktadır.

1. Sultanların Geleneklerine Dair: 40 hikâyeden oluşan bölümde sultanların nasıl davranması gerektiği anlatılmakta olup bunlardan birisinde Horasan sultanlarından birisinin Gazneli Mahmud'u rüyasında kendisine baktığını görmüş, tabircilere rüyasını yorumlatınca ölmeden önce iyilik yapmanın gereğini anlamıştır.

2. Derviş Ahlakı: Erdemin önemi vurgulayan 48 hikâyeden birisinde Lokman hekimin güzel ahlakı kimden öğrendiği sorusuna ahlaksızlardan cevabı dikkat çekmektedir.

3. Kanaat Edinmenin Erdemleri: 29 hikâyeden oluşan bölümdeki öykülerden birisinde bir hastanın kendisine sorulan ne istersin sorusuna bir şey istememeyi dilemesi bölümün ana fikri gibidir.

4. Sükûtun Faydası: 13 hikâyeden oluşan bölüm kendini bilmek ve özellikle cahillerle tartışmadan uzak durma konulu öğütler verilmektedir.

5. Aşk ve Gençlik: 21 hikâyeden oluşan bölümde aşk dâhil hayattaki her konuda ölçülü olmaya dair öğütler verilmektedir.

6. Yaşlılık ve Güçsüzlük: 8 hikâyeden oluşan bölümün en ilginç öyküsü zengin ve yaşlı bir adamın bir dereye giderek Allah'tan erkek evlat diledikten sonra doğan oğlunun aynı dereye giderek babasının ölmesini istemesini anlatılmaktadır.

7. Eğitim: 18 hikâye bulunan bölümde insanın her konuda davranışlarından sorumlu olduğu ve kendisini eğitmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Öykülerden birisinde gözü ağrıyan adamın birisinin doktor yerine baytara gitmesi kendine verilen ilacın gözünü kör etmesini kadıya şikâyet etmesine rağmen "eşek olmasaydın baytara gitmezdin" cevabıyla baytara kusur bulunmaması anlatılmaktadır.

8. Muhabbet Kuralları: "Toz göğe yükselse de değersizdir" özdeyişiyle özetlenebilecek bir mesaj içeren bölümde Sadi'nin birisiyle zenginlik ve yoksulluk üzerine yaptığı tartışma aktarılmaktadır.

Gülistan 1651 yılında Latince'ye çevrilmişse de Batı'da özellikle 18. yüzyılda Voltaire ve diğer aydınlanmacı filozoflar arasında popüler olmuştur.

GÜLÜSTAN-I BAĞ-I İREM [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında 'Dünyanın en güzel yeri' olarak tasvir edilen, Kaf Dağı'nın ortasında veya doğusunda dört yanı çam ağacı ve çiçeklerle bezenmiş, her yerinden sular akan bir güzelliğe sahip bir zamanlar Süleyman'a ait olan bir bağlıktır.

GÜMÜŞ ÇAĞ [Yunan Mitolojisi] Yunanlılar insanoğlunun varoluşundan bu yana yeryüzünde geçirdiği süreyi dört veya beş döneme ayırmış olup, Altın Çağ'dan sonra gelen Gümüş Çağ bunların ikincisidir. Tanrıların Titanları mağlup edip, Kronos'un Tartarus'a kovulmasından sonra yeryüzü Zeus tarafından yönetilmeye başlamış, Olympus tanrıları insanoğlunun bir öncekinden (altın ırk) daha az soylu olan ikinci kuşağını oluşturmuştur (Ovid, Metamorphoses 1.113). İnsanlar gerek beden gerekse ruh olarak önceki nesilden daha zayıf hale gelirken, Zeus ilkbaharı kısaltarak yılı dört mevsime ayırmıştır. Böylece insanlar ilk kez sığınabilecekleri evler (mağaralar vs.) aramak ve yiyecek bulabilmek için tarım yapmak zorunda kalmışlardır. Gümüş Çağ'da da insan ömrü günümüzdekinden uzun olup, bebeklerin yetişkin olması 100 yıl sürmekteydi. İnsanlar yetişkinliğe ulaşınca çocukluk dönemlerine oranla nispeten kısa bir yaşam sürmekteyse de tanrılara hizmet etmeyi reddetmeleri Zeus'u öfkelendirmiş ve insanlığı yok ederek yeni bir çağın başlaması kararını vermiştir. Bkz. Çağlar

GÜMÜŞ DEMİR KIRI AT Rus masal ve efsanelerinde bahsi geçen sihirli bir atın adı olup, gözlerinden kıvılcım, burun deliklerinden ateş saçtığına inanılmaktaydı. Yaşlı bir adam ölürken üç oğluna mezarında üç gece beklemelerini vasiyet etmişse de sadece küçük oğlu Aptal İvan vasiyetin gereğini yerine getirmiştir. Yaşlı adamın hayaleti üçüncü gece oğluna görünerek ona sihirli yetenekleri olan gümüş demir kırı bir at getirmiştir. Bu sırada ülkenin çarı bir yarışma düzenleyerek prensesin peçesini belli bir yükseklikten kapmayı başaran atlıyla kızını evlendireceğini açıklamıştır. Sihirli at İvan'ı aptal görünüşünden kurtarıp yakışıklı bir erkeğe çevirmekle kalmamış sırtındaki sürücüsünün prensesin peçesini kapmasını sağlamıştır. İvan büyünün etkisi geçince mahcup olmamak için köyüne geri dönmüşse de bir ziyafet sırasında kendisini görüp tanıyan Çar söz verdiği gibi kızını vermiş ve yaşlandığında tahtını bırakmıştır.

GÜMÜŞ ELLİ KIZ Bkz. Elsiz Kız

GÜMÜŞ TİLKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Kaliforniya'da yaşayan Akhomawi halkının inanışında çalışkan yaratıcı ruhun adı olup, aynı zamanda düzenbaz Koyote'nin yakın arkadaşıdır.

GÜNAH KEÇİSİ Salgın hastalık veya kötü şans getirdiğine inanılan, yok yere başkalarının suçunu yüklenmek zorunda bırakılan kişi, hayvan, nesne ya da topluluğa verilen isimdir. Pek çok toplumda benzer uygulamaları olan geleneğin yazılı en eski versiyonu Eski Ahit'in üçüncü kitabı Leviticus'ta kayıtlıdır. Öyküye göre Harun halkının günahlarını sembolik olarak bir keçiye yüklemekte ve hayvanı çölün ortasında ölmesi için bir başına bırakmaktadır. Harun'un yöntemi Yom Kippur (Kefaret günü) sırasında Yahudi toplumunun benzer şekilde Azazel adlı kötü ruhu yatıştırmak için, günahlarını sembolik olarak "Sair Lazazel" adı verilen keçiye yükleyerek hayvanı bir uçurumdan aşağı atma geleneğini başlatmıştır.

Eski Yunanistan'da da benzer şekilde salgın hastalıklar ve kuraklık gibi afetlerin etkisini hafifletmek veya olmasını engellemek amacıyla insanlar günah keçisi olarak kullanılmaktaydı. Atina'da düzenlenen Thargelia Şenliği'nde bir kadın ve bir erkek kurban olarak seçilmekte, şölenden sonra bu çifti kentte dolaştırılırken, ince yeşil dallarla dövülmekte sonra da kent dışına sürülüp orda taşlanarak öldürülmekteydiler. Böylece Atina'nın bir yıl boyunca kötü talihten korunacağına inanılırdı. Seçilen bir kişi tüm kentin günahlarını üstlenerek kent dışına çıkarıldıktan sonra taşlanarak öldürülmekteydi. Güney Amerika'da İnka İmparatorluğunda köylere musallat olan salgın hastalıkları defetmek için siyah bir lama veya gine domuzu seçilerek öldürülmekteydi. Bazı yazarlar İsa peygamberin kendini insanoğlunun günahlarını üstlenerek öldürülmesinin de bir çeşit günah keçisi motifi olduğunu ileri sürmüşlerdir.

GÜMÜŞ ŞEHİR [Ermeni Mitolojisi] Habermani'nin prenses eşinin kocasını ararken uğradığı bir kentin adıdır.

GÜNDÜZ ve GECE TANRILARI Bkz. Aztek Mitolojisi

GÜNEŞ Neredeyse tüm eski kültürlerde tanrı kabul edilmiş ve tapınılmıştır. Mayalar gibi bazı halklar tanrılarının, Japonlar gibi bazı halklar ise kendilerinin güneşin soyundan geldiğine inanmıştır. Anadolu folklorunda güneş kız, ay ise erkek cinsiyetinde tasvir edilmekte, bu yüzden

güneşin batışı 'güneş-kız anasının yanına gitti' olarak adlandırılmaktadır. Yusufeli'nde güneş-kızın yüzünün gece işlediği günahlardan kirlendiğinden feryat edip anasına dert yanıp ağladığına, Soma'da ise sabah babası tarafından uykusundan uyandırılan güneş kızın huysuzluktan ağladığına, her iki bölgede de güneşin ağlama sesi duyulmasın diye köylülerin sabahları ev kapılarının yanında asılı duran davulları çaldığına inanılmaktadır.

1. [Hint Mitolojisi] Mitra veya Varuna'nın gözü olduğuna inanılmaktadır.

2. [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneşin ölüler dünyası olduğuna inanılmaktadır.

3. [Aborijin Mitolojisi] Güneşin uzaya fırlatılmış bir emu yumurtasından doğduğuna inanmaktaydılar.

4. [İnka Mitolojisi] İnka dini güneş tanrısı İnti kültü etrafında şekillenmiştir.

5. [Afrika Mitolojisi] Genellikle eril olarak kişileştirilmiş olup en büyük tanrı ve yaratıcı kabul edilmektedir.

Bkz. Helios, Apollon, Sol, Amaterasu, Aton

GÜNEŞ AĞACI [Çingene Mitolojisi] Transilvanya Çingenelerinin inanışında Güneş İmparatoru'nun ülkesinde bulunan, yaprakları yıldızlardan çiçekleri ay ve gezegenlerden oluşan bir ağacın adıdır. Bir masalda Güneş Kralın bu ağacın dalını tek gözlü bir insana hediye ettiği, o insanında bu dalı halkına ölümsüzlük kazandırmak için kullandığı kayıtlıdır.

GÜNEŞ BABA [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Yer altı Ana'nın kocası ve Paiyatemu'nun babasıdır.

GÜNEŞ BAKİRELERİ Bkz. Aklla

GÜNEŞ ÇİÇEĞİ Bkz. Kediotu

GÜNEŞ DANSI Kuzey Amerika Yerlilerinde tek bir kişi ya da tüm kabile tarafından yenilip, içilmeden bir kaç gün boyunca dans edilerek gerçekleştirilen bir dini törenin adıdır.

GÜNEŞ EVİ Bkz. Altın ev

GÜNEŞ KAPANCISI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir çocuk kız kardeşinden aldığı tüylerle bir ilmik yapmış ve bununla güneşi kapana kıstırmıştır. Güneş olmayınca yeryüzünü karanlık kaplamışsa da sonunda bir hayvan güneşin ilmiğini çiğneyerek koparmış ve tekrar ışımasını sağlamıştır.

GÜNEŞ KRAL [Çingene Mitolojisi] Yer ve Gök'ün oğlu olup adına ayinler yapılır, o da tutulan dilekleri yerine getirirdi.

GÜNEŞ LEKELERİ Anadolu'da Tanrının kız olarak yarattığı güneş, gündüz yüzünü göstermekten utanınca, Tanrı yüzüne bir avuç iğne atmış ve güneş lekeleri oluşmuştur.

GÜNEŞ SOYU [Yunan Mitolojisi] Titan Hyperion ile Theia'nın çocukları olan Helios (güneş), Eos (şafak) ve Selene (ay) hatta bu tanrıların soyundan gelenler için kullanılan terimdir.

GÜNEŞ ŞEMSİYESİ AĞACI [Çin Mitolojisi] Ateş Kuşunun üzerinde yaşayabildiği tek ağacın adıdır.

GÜNEŞ TUTULMASI 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Eskimo halkı güneş ve ayın kardeş olduğuna ve tutulma zamanı cinsel ilişkide bulunduğuna inanmaktadır.

Çeroki ve Tlingit halkları güneş ve ayın evli olduğunu ve tutulma zamanı cinsel ilişkide bulunduğuna inanmaktadır. Çerokilere göre güneş kadın, ay erkek; Tlingitlere göre ise tam tersidir.

Ojibva halkı ise tutulma sırasında güneşin ateşinin söndüğüne inanmakta yeniden canlanması için gökyüzüne alevli oklar fırlatmaktadır.

2. [Hint Mitolojisi] Svarbanhu sebep olmaktadır.

3. [Çin Mitolojisi] Güneş, dev bir tanrısal hayvan tarafından tekmelenip uzaklaştırıldığı için tutulmaktadır.

4. [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında güneş dev bir hayvan tarafından yutulduğu için tutulmaktadır.

5. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya'da güneşin dev bir canavar tarafından yutulduğu için tutulduğuna inanılırken genç kızlar güneş tutulması esnasında evden dışarı çıkarılmamaktadır.

6. [Arap Mitolojisi] Bir ejderhanın güneş ile ay arasına girmesi sonucu meydana geldiğine inanılmakta olup, Arapça güneş tutulmasına 'küsuf' adı verilmekteydi.

Bkz. Aklla, Ay tutulması, Bastet, Dâra Durmak, Rahu

GÜNEŞ TAPINAĞI Bkz. Altın ev

GÜNEŞİN SIĞIRLARI Bkz. Helios'un Sürüsü

GÜNEY KRALİÇESİ Bkz. Belkıs

GÜRÜLTÜ İlkel topluluklarda davul çalarak, çanak çömleklere vurarak veya türlü yöntemlerle ahenksiz sesler çıkararak kötü ruhlar kovulabileceğine inanılmakta bu sayede yeni doğan çocuklar, hastalar ve yeni evliler bunların yıkıcı etkisinden korunmaya çalışılmaktaydı. Batılı toplumlar dâhil günümüzde yeni evlileri düğün gecesi kötülüklerden koruma amacıyla yapılan eşek şakaları ve arabaların arkasına gürültü yapması için bağlanması geleneğinin kökeni aynı inanıştır.

GÜVE ADAM [Modern Mitoloji] 15 Kasım 1966 tarihinde Batı Virginia'da Clendenin yakınlarında 5 kişi mezarlıkta mezar kazarken tepelerinde uçan kanatlı kahverengi bir adamın kendilerini gözetlediğini fark etmiştir. Haber medyada Güve adam başlığıyla yer alırken ertesi yıl aynı bölgede bir tanıklık daha yaşanmıştır. Bilim adamları kriptozoolojinin konusu olan Güve adam inanışın kaynağının muhtemelen büyükçe bir baykuş olduğunu iddia etmiştir.

GÜVERCİN 1. [Yahudilik] Güvercin (özellikle kumru) saflık ve temizliğin sembolüdür. Nuh Tufanı öyküsünde Nuh etrafta kara olup olmadığını anlamak için gemiden bir güvercin uçurmuştur.

2. [İslam Mitolojisi] Saklandığı mağarada örümcek ağlarının üzerine yuva yaparak peygamberi düşmanlarından koruyan kuş olarak saygı görmektedir. Ayrıca güvercinlerin Kâbe'nin üzerinden uçmadığına ve üzerine konmayarak

bu kutsal mekâna büyük saygı gösterdiklerine inanılmaktadır. İslam tasavvufunda güvercinlerin ermiş insanların ruhu olduğuna, bedenleri uyuduğu sırada ruhlarının dünyayı dolaştığına inanılmaktadır. Anadolu'da Hızır'ın insanlarla karşılaşmak için büründüğü kılıklardan birisinin güvercin olduğuna inanılmaktadır.

3. [Yakındoğu Mitolojisi] Astarte'nin tapınaklarında tanrıçaya sunulmaktaydı.

4. [Yunan Mitolojisi] Güvercinlerin Aphrodite'in arabasını çektiğine inanılmakta tanrıçaya tapınaklarında bu kuş sunulmaktaydı. Söylenceye göre Eros ile Aphrodite çiçek toplama yarışmasına girmiş kazanan Eros tanrıçaya yardım eden iki su perisini güvercine dönüştürmüş onlar da o günden sonra Aphrodite'in arabasını çekmişlerdir.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Bir efsaneye göre Joakhim ve Anna'nın Meryem'in doğumunda önce rüyalarında bir güvercin görmüşlerdir. Markos incilinde (1: 9–11) İsa'nın vaftizi sırasında Kutsal Ruh'un gökyüzünden bir güvercin görünümde indiği kaydedilmiştir.

6. [Anadolu Mitolojisi] Söylenceye göre insanlarla perilerin iç içe yaşadığı dönemlerde insan padişahının oğlunun peri padişahının kızına sevdalanması üzerine soylarının perilerle karışmasını istemeyen insanlar, perilere karşı savaş açmış ve perilerin korkudan güvercinlere dönüşmesine sebep olmuşlardır. İnanışa göre peri soyu Nevşehir/Göreme'nin güvercinliklerinde soylarını sürdürmektedir.

GÜVERCİN TANRIÇA Girit Adası'nda MÖ 3000-1100 yılları arasında tapınılmış, Minos dininde önemli bir rol oynayan tanrıçanın adı olup, Gournia, Karph ve Knossos'da onuruna inşa edilmiş tapınaklar bulunmuştur.

GÜZEL KONUŞAN KÖYLÜ [Mısır Mitolojisi] Khun-Anup adlı bir köylünün tesadüfen girdiği Nemtynakht adlı sert bir kâhin tarafından korunan Meru oğlu Rensi'nin mülküne istemeden verdiği zarardan dolayı bağışlanması için yaptığı savunmayı konu alan tanrıların rolünü sorgulayan hiciv dolu bir öykünün adıdır. 4 ayrı papirüste bulunan öykü MÖ 2061-1665 arasına tarihlenmektedir. Wadi Natrun bölgesinde yaşayan Khun-Anup, satmak için eşeğine yüklediği mallarla Nil vadisi boyunca yürürken Nemty-Nakht adlı bir adamla karşılaşmıştır. Nemty-Nakht ile uşağı yola kumaş serdiği için Khun-Anup eşeğiyle birlikte yoldan çıkarak ekili araziden geçmek zorunda kalmıştır. Nemty-Nakht köylüyü tarlaya zarar vermekle suçlarken Khun-Anup'un eşeği adamın arpalarından bir ağız dolusu alıp yemiş, bunun üzerine adam hırsızlıkla suçladığı eşeğe zorla el koymuştur. Köylü, adamı soylu Rensi'ye şikâyetle tehdit edince üstüne bir de dayak yemiştir. 10 gün sonra Khun-Anup, Rensinin yaşadığı kente gitmiş ve şikâyetini bildirmişse de adamın Nemty-Nakht'ın boşuna sızlanan köylülerinden birisi olduğu düşünülmüştür. Bunun üzerine Khun-Anup, şikâyetini olağanüstü güzellikte bir şiirle dile getirince Rensi adamın dili kullanma becerisi ve yeteneğinden çok etkilenmiş dahası durumu kral Nebkaure'ye bildirmiştir. Rensi'den 8 kez kendisini dinlemesini rica eden köylü sonunda şikâyetini Anubis'e yapacağını bildirince soylu köylüyü dinlemeye razı olmuş, hatta Khun-Anup ile Nebkaure'nin huzuruna çıkmışlardır. Kral köylünün dil ve bilgeliğini beğenmiş, eşeğini geri verdirmekle kalmamış, Nemty-Nakht'in işi ve tüm mal varlığını da köylüye bağışlamıştır.

GÜZEL VE ÇİRKİN Avrupa folklorunda sıkça rastlanılan hayvan gelin/damat türünün örneklerinden birisi ve tüm zamanların en ünlü masallarından birisi olup, 1740 yılında Fransız yazar Gabrielle-Suzanne Barbot de Villeneuve tarafından *"La Belle et la Bête"* adıyla roman olarak yayınlanmıştır. Jeanne-Marie Le Prince de Beaumont tarafından 1756 yılında bir çocuk dergisinde yayınlanan özet varyasyonu orijinal metinden daha ünlü olup 1757'de İngilizce'ye çevrilmiştir. Modern yazarlar Villeneuve'nin, Marie-Catherine d'Aulnoy'un *"Le Mouton"* (Koç, 1698) ve Charles Perrault'un *"Riquet a la Houppe"* (1697) adlı güzel bir kızın bir hayvan veya çirkin bir erkek ile evlenmesini konu alan öykülerinden esinlendiğini iddia etmiştir.

Konusu

Büyük bir evde 3 kızıyla birlikte yaşayan zengin bir tüccarın kızlarının en güzeli, en küçüğü olan 20 yaşındaki Belle aynı zamanda temiz kalbiyle kötü ve bencil kız kardeşlerinden kolayca ayırt edilmekteydi. Tüccar bir gün tüm servetinin bağlı olduğu ticaret gemilerini açık denizde bir fırtına sırasında kaybedince aile küçük bir köy evinde yaşamak ve kızlar çiftlik işlerinde çalışmak zorunda kalmıştır. Yıllar sonra tüccar gemilerinin döndüğünü duyunca sevinçle limana doğru yola çıkarken kızlarına hediye olarak ne istediklerini sormuş ablaları mücevher isterken Belle bir gül istemiştir. Tüccar limana gittiğinde gemilerine borcu karşılığında el konulduğunu öğrenince yıkılmış, parası olmadığından kızlarına arzu ettikleri hediyeleri alamamıştır. Dönüş yolunda ormanda kaybolan adam bir içerisinde kimsenin bulunmadığı kulübeye sığınmış, burada üzeri yiyecek ve içeceklerle dolu bir sofra görünce dayanamayıp sofraya oturmuş ve geceyi o evde geçirmiştir. Sabah tam kapıdan çıkarken evin dışında tam kızı Belle'in istediği güllerin yetiştiği bir bahçe görüp, içlerinden en güzelini kopardığı anda ev ve bahçenin sahibi olan çirkin bir yaratıkla karşılaşmıştır. Başta tüccarı öldürmeye niyetlenen yaratık adamın af dilemesi ve gülü kızı için kopardığını anlatması üzerine yanına mücevherler ve kopardığı gül verilerek ancak geri dönmesi şartıyla evine gönderilmiştir. Eve dönen babasının durumunu gören kız tüccarın sırrını öğrenmiş ve canavarın malikânesine giderek evin kadını olmuşsa da kendisine her gece evlenme teklif eden ev sahibinin teklifini her seferinde reddetmiştir. Babasını kurtarmak için durumu kabullenen kız lüks içinde ama bir gün yakışıklı bir prensin kendini kurtaracağını hayal ederek yaşamıştır.

Zamanla evini özleyen kız canavara ailesini görmek için yalvarınca adam kıza sihirli bir yüzük ve ayna vererek bir hafta izin vermiştir. Kız istediği zaman sihirli aynada canavarın kalesinin içini görme ve sihirli yüzüğü parmağı etrafında 3 kez çevirerek geri dönme imkânını elde etmiştir. Belle'in canavarın sarayındaki şaşalı hayatını kıskanan ablaları kızın geri dönmesini çeşitli oyunlarla geciktirerek kızın sözünü tutmamasına kızan canavarın Belle'yi canlı canlı yiyeceğini ummuşlardır. Bununla birlikte sihirli aynaya bakan Belle canavarın gül bahçesinde ölmek üzere olduğunu görünce yüzüğünü çevirerek geri dönmüş, ölüm döşeğindeki yaratığın başında ağlamaya başlamıştır. Üzerine kızın gözyaşları düşen canavar birden bire Belle'in rüyalarındaki yakışıklı prense dönüşmüş, iyileşen genç adam kıza üzerindeki laneti açıkladıktan sonra kıza yeniden evlenme teklif etmiş bu sefer reddedilmemiştir.

Ayrıca Bkz. Hayvan Gelin/Damat

GÜZELLİK YARIŞMASI [Yunan Mitolojisi] Olympos tanrıçalarından Athena, Hera ve Aphrodite arasında düzenlenen, nifak tanrısı Eris'in kışkırtması sonucu düzenlenen güzellik yarışması kendi alanında bir ilktir. Peleus ile Thetis'in düğününe çağrılmayan Eris, ortalığı karıştırmak için düğüne davetsiz olarak gelmiş beraberinde getirdiği üzerinde 'tanrıçaların en güzeline' yazılı altın bir elmayı tanrılara vermiştir. Tanrı Zeus zor durumu düzeltmek için bir aday gösterdiği üç tanrıça arasında güzellik yarışması yapılmasını buyurmuş hakem olarak da Paris seçilmiştir. Her tanrıça ölümlü Paris'e kendisini seçmesi için vaatlerde bulunmuş (Hera krallık, Athena bilgelik, Aphrodite ise dünyanın en güzel kadınının aşkını), Paris, Aphrodite'i seçince diğer ikisi ona düşman olmuştur.

GVAKKO [Japon Mitolojisi] Şinto inancında bir ay tanrısının adıdır.

GVAU MEO [Pasifik Mitolojisi] Solomon adalarında yaşayan Mala halkının inanışında güneşin oğlu olan bir kültürel kahramanın adıdır.

GVAZA [Afrika Mitolojisi] Nijerya ve Mali'de yaşayan Kagoro halkının inanışında evrenin yaratıcı tanrısının adı olup, kötülüğe karşı insanları koruyan, yağmur, şifa, refah ve şans getirdiğine inanılmaktadır.

GWAİN Bkz. Gawain

GWAL [Kelt Mitolojisi] Cud'un oğlu ve Rhiannon'un umutsuz taliplerinden birisi olup, tuzağa düşürülüp iyice dövülünce niyetinden vazgeçmiştir.

GWALCHMEİ [Britanya Mitolojisi] Culhwch ve Olwen hikâyesinde adı geçen Galli bir kahramanın adıdır.

GWALU [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında bir yağmur tanrısının adıdır.

GWATEB [Budist Mitolojisi] Japonya'da bir ay tanrıçasının adı olup, Hint tanrıçası Soma'nın karşılığıdır. Jiu No O olarak bilinen 12 Japon Budist tanrısından birisi olan Gwateb sağ elinde ayı temsilen bir disk tutarken tasvir edilmektedir.

GWENN TEİR BRONN [Kelt Mitolojisi] Bir ana tanrıça olup, adı Keltçe "üç göğüslü" anlamına gelmekteydi. MS 6. yüzyılda yaşamış Bröton kadın olduğu da iddia edilmiş olan Gwen Hıristiyanlığın kabulünün ardından St. Gwen Teirbron adıyla azizeye dönüştürülmüştür.

GWENDYDD [Kelt Mitolojisi] Büyücü Merlin'in ikiz kız kardeşi veya karısı olup, Nimue tarafından bir ağacın içine hapsedilen büyücü tüm bilgi ve güçlerini Gwendydd'e aktarmıştır.

GWERN [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerinden "Llyr'in kızı Branwen" öyküsüne göre İrlanda kralı Matholwch ile Britanya prensesi Branwen'in oğlu olup, sadist amcası Efnysien tarafından öldürülmesi İrlanda ile Britanya arasında savaş çıkmasına sebep olmuştur.

GWİGAWD [Kelt Mitolojisi] Britanya'nın hazinelerinden birisi olarak adı anılan sihirli bir kazanın adı olup, Ceridwen'in kazanı Amen ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

GWİON BACH [Kelt Mitolojisi] Ceridwen'in sihirli kazanı Amen'i karıştırınca Taliesin'e dönüşen bir gencin adıdır.

GWRACH Y RHİBYN Galler'de Banshee varyantlarından birisi kabul edilen bir cadıdır.

GWRAGEDD ANNWN [Kelt Mitolojisi] Gallerde göl kenarında yaşadıklarına inanılan, istediklerinden şekil değiştirebilen özellikle kuş formuna bürünebilen su perilerine verilen isim olup, kendilerine dokunulmadıkları sürece insanlara kötülük yapmamaktaydılar. Göl bakireleri olarak da adlandırılan perilerin bir eşyasını bulup saklayan erkekler tarafından evlenmeye razı edilebilen periler eşya açığa çıktığında kaybolmaktaydılar.

GWRİ [Kelt Mitolojisi] Pryderi'nin adlarından birisi olup, "Altın saçlı" anlamına gelmekteydi.

GWYAR [Kelt Mitolojisi] Gökyüzü tanrısıyla evli bir Galler tanrıçası olup adı *kan pıhtısı* anlamına gelmektedir.

GWYDDNO [Kelt Mitolojisi] Britanya'da Longshanks adıyla da bilinen bir kahramanın adı olup, yüz kişiyi doyurabilen sihirli bir sepet veya kazanın sahibi ve Cantref y Gwaelod kentinin prensiydi.

GWYDİON [Kelt Mitolojisi] Galler halkının inanışında aynı zamanda büyücü ve insanlığa çeşitli sanatları veren kültürel bir kahraman olarak görülen gök tanrının adıdır. Yeraltı tanrılarına özgü karakterine karşın başlangıçta savaş ve şiirle sonradan ölü ruhların gittiğine inanılan Samanyolu (Caer Gwydyon) ile ilişkilendirilmiştir. Gwydion, Don'un oğlu, Amgethon, Gilvaethwy ve Govannon'un kardeşi Arianrhod'un sevgilisidir. Ortaçağ Kelt yazmaları Mabinogion'un dördüncü bölümünde yeğeni Lleu Llaw Gyffes ile ilişkisi anlatılmış ayrıca yine Ortaçağ'da yazılmış Galler Triadları (Trioedd Ynys Prydein), Taliesin Kitabı ve Mezar Dörtlükleri (Englynion y Beddau) adlı çalışmalarda bahsi geçmiştir. Gwydion'un bazı maceraları sonradan Kral Arthur'a atfedilmiştir.

GWYLLİGİ Uluyarak insanları felç eden, Keltçe 'karanlığın köpeği' anlamına gelen bir iblisin adıdır. Bkz. Barghest

GWYLLİON Galler'de dişi keçi formunda bir perinin adı olup, yol kenarına saklanıp yoldan geçenlerin kaybolmasına sebep olmaktaydı.

GWYNN AP NUDD [Kelt Mitolojisi] Nudd'un oğlu olan Güney Galler kökenli yeraltı tanrısının adı olup başlangıçta savaş tanrısı olarak da düşünülmüş olup, yeryüzünde insanların ruhlarını avlayıp Annwn adlı Ölüler dünyasına götürmekteydi. Siyah yüzlü olarak tasvir edilen tanrıya bir baykuş eşlik etmekteydi.

GYANGYADİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında uyku hastalığı getiren bir yıkım tanrıçasının adıdır.

GYAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aeneas'ın öldürdüğü bir Latin olup, Melampus'un oğludur (Aen. x. 318).

2. Agkhises'in cenazesinde düzenlenen oyunlara katılan bir kahramanın adıdır.

GYGES [Yunan Mitolojisi] **1.** Uranus ile Gaea'nın oğulları olan yüz kollu Hekatonkhirlerden birisi (diğerleri: Kottus ile Briareus) olup, Gyas veya Gyes adlarıyla da bilinmekteydi (Apollod. i. 1. 1; Hes. Theog. 149).

2. Kendini görünmez kılan sihirli bir yüzük sayesinde Lidya kralını öldürüp dul karısı ile evlenen bir çobanın adıdır.

GYGR [İskandinav Mitolojisi] Buz devleri jötunların dişil versiyonu olup ividjur adıyla da bilinmekteydi.

GYHLDEPTİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit ve Haida halklarının inanışında insanlara karşı iyi davranan bir orman tanrıçasının adı olup, bir sedir ağacının yosunlu dalları üzerinden kayıkları batırıp insanları rahatsız eden hortumları durdurmaya çalışmaktaydı.

GYLFAGİNNİNG [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson tarafından yazılan Nesir Edda'nın 20 bin kelimelik ilk bölümü olup İsveçli bilge kral Gylfi'nin kandırılmasını konu almaktadır. Aesir tanrıları tüm bilgeliğine rağmen kralın aklını karıştırmayı başarmış, Gylfi Aesir tanrılarının gerçekten tanrı mı yoksa güçlerini tanrılardan alan daha düşük varlıklar mı olduğunu merak ederek Gangleri adlı bir adamın kılığına bürünerek yollara düşmüştür. Gylfi tanrılar diyarına giderek içi eğlenen insanlarla dolu bir salona girmiş ve burada her birinde bir kralın oturduğu üç taht görmüştür. Gylfi'nin Tanrılara çeşitli sorular sorarak detaylı cevaplar alması Sturluson'un mitolojik bilgileri ansiklopedik yazım dilinin sıkıcı havasından kurtarabilmek için tasarlanmış gibidir.

GYLFİ Bkz. Gylfaginnig

GYNAEKOTHOENAS [Yunan Mitolojisi] Ares'e Tegea'da verilen lakap olup "kadınlarca eğlendirilen tanrı" anlamına gelmekteydi.

GYMNOPAİDİA [Yunan Mitolojisi] Apollon için düzenlenen spor karşılaşmalarının adıdır.

GYPTİS [Roma Mitolojisi] Segobir kralı Nann'ın kızı olan prensesin adı olup bir şölende dolu şarap kadehini verdiği Euxenus ile evlenmiş birlikte Marsilya kentini kurmuşlardır.

GYRTON [Yunan Mitolojisi] Phlegyas'ın kardeşinin adı olup Teselya'da bulunan Gyrton kentinin kurucusudur.

GYTRASH Kuzey İngiltere'de bazen köpek bazen katır veya at şekline girerek, ıssız yolları gözetleyip insanlara tuzak kuran bir cinin adıdır. Genellikle korkulmasına rağmen bazen yolunu kaybedenlere yardım ettiği de bilinmektedir.

H

H 1. [Maya Mitolojisi] Yılan formunda bir tanrının adı olup Kukulkan-Quetzalkoatl ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. [Çin Mitolojisi] İmparator Çu Vang'ın komutanlarından birisi olan Ç'en Çi bir savaşta ölünce bir geçit tanrısına dönüştürülmüş ve Buda'nın cennetteki muhafızlarından birisi olduğuna inanılmıştır.

HA [Mısır Mitolojisi] Batıda yer alan ve günümüzde Büyük Sahra olarak adlandırılan çöl bölgesinin kişileştirilmiş formu olan bir tanrının adıdır. Ölüler dünyası Duat ile ilişkilendirilen ve başında çöl tepeleri figürü olan bir adam formunda tasvir edilen Ha'nın Mısır'ı Libyalı kabilelerin işgalinden koruyacağına inanılmaktaydı.

HA-LOA [Pasifik Mitolojisi] Vakea'nın 2. çocuğunun adı olup, kızı Ho'ohoku-ka-lani ile birlikte Hawaii halkının atasıdır.

HA MAGGEL [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da adı geçen ve yağmur yağdırmak için büyülü bir çember kullanan bir varlığın adıdır.

HA-MORİ [Japon Mitolojisi] Ağaçlar ve yaprakların koruyucusu olan bir tanrının adıdır.

HA-VEN-NEYU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında en büyük tanrının adıdır.

HA-YAMA-TO [Japon Mitolojisi] O-Ge-Tsu-Hime'nin eşi, Vake-Sa-ne-me ile Vaka Toşi'nin babasıdır.

HABAEK [Kore Mitolojisi] Yalu nehrinde yaşayan bir su tanrısının adı olup Yuhwa, Hweonhwa ve Wuihwaadlı üç kızın babasıdır. Güneş tanrısı Haemosu, Habaek'in en küçük kızı Yuhwa'yı evlenmek için Oryonggeo ile kaçırınca kızan Habaek evliliğe izin vermediğini ve bir düğün olursa kesinlikle gelmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Haemosu Habaek'in sarayına gitmiş, iki tanrı birbirleriyle şekil değiştirme yarışmasına girmişlerdir. Habaek sazan balığına dönüşünce Haemosu su samuruna, geyiğe dönüşünce kurda, bıldırcına dönüşünce şahine dönüşerek her seferinde hasmını yakalayıp yenmeyi başarmıştır. Habaek böylece Haemosu'nun karada, denize ve havadaki üstünlüğünü görünce kızı Yuhwa'nın güneş tanrısıyla evlenip, gökyüzünde yaşamasına izin vermiştir. Bununla birlikte kız Haemosu ile gitmek istememiş Oryonggeo sudan ayrılmadan önce Yuhwa arabadan atlayarak babasının yanına dönmüştür. Habaek, öfkeyle sözünü dinlemeyen kızını balığa dönüştürmüştür. Bir gün kralın balıkçılarından birisi bu balığı yakalamış ve saraya götürmüştür. Burada babasının büyüsü bozulunca kız konuşmaya başlamış ve sarayda yaşaması uygun bulunmuştur. Bununla birlikte Haemosu kızı rahat bırakmamış güneş ışınlarıyla Yuhwa'yı hamile bırakmayı başarmış, *Dongmyeongseong* veya *Çumong* adıyla bilinen MS 1. yüzyılda yaşamış tarihi karakter dünyaya gelmiştir. Çumong erişkin birisi olduğunda Goguryeo'ya giderek Kore'nin 3 krallığından birisini kurmuştur.

HABAKUK [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit içindeki kitaplardan birisinin adı olup, on iki peygamberden sekizincisi olarak Nevim bölümünde yer almaktadır.

HABERGEİS Tyrol bölgesi halkının inanışında şeytani bir kuşun adı olup, çığlığı ölümün habercisi sayılmakta onun sesini taklit eden parçalara ayrılarak ölmektedir.

HABERMANİ [Ermeni Mitolojisi] Toprak Ana'nın oğlu olan yılan tanrının adı olup, zamanla masal kahramanı büyücü bir prense dönüştürülmüştür. Habermani, bir gün yılan kılığında yaşlı bir karı-kocanın odunluğunda saklanmış ve yaşlı adamın taşıdığı odunlarla birlikte kulübeye girmiştir. Akşam olduğunda odunların arasından çıkan yılan, yaşlı adamdan ülkenin kralının huzuruna çıkarak kızını kendisine istemesini emretmiştir. Adam isteksizce de olsa saraya gitmiş denileni yapınca bir yandan gülüp diğer yandan adamın cüretine kızan kral tarafından kızını ancak bir saraya gelin gönderebileceğini söyleyerek ülkesinde bir saray inşa edemezse adamın kafasını kestirmekle tehdit etmiştir. Adam korkuyla evine döndüğünde yılan ona bir kuyunun yerini tarif ederek içine "Toprak Ana! Habermani'nin yardıma ihtiyacı var" diye bağırmasını söylemiştir. Yaşlı adam denileni yaptıktan sonra evine döndüğünde yerinde büyük bir saray olduğunu görmüştür. Kral sarayı ziyarete geldiğinde şaşırmış ama kızını vermemek için sırasıyla saraya bir bahçe, iki saray arasına serilen halı ve 7 görünmez ozan getirmesini istemiş aynı kuyuya gidip bağıran yaşlı adam her isteği yerine getirmeyi başarmıştır. Kral damat adayının yılan olduğunu görmesine rağmen sözünden dönmemiş ve evliliğe izin vermiştir. Habermani, prensesle yalnız kaldığında insan formunda görünmüş ve kıza sırrını başkalarına açıklarsa ortadan kaybolacağını söylemiştir. Bir süre sonra kralın düzenlediği bir mızrak atma turnuvasına mavi zırhlar içerisinde insan formunda katılan Habermani turnuvanın galibi olunca heyecanlanan prenses yanındaki kadınlara galibin kocası olduğunu açıklayıp sözünü bozmuştur. Habermani ve sarayı birdenbire ortadan kaybolurken adam son anda karısına 7 yıl boyunca ayağında demir bir ayakkabı ile dolaşıp yılda 7 kale ziyaret ederse kendisini görebileceğini söyleyebilmiştir. Prenses sırasıyla Kil, Kristal, Bakır, Demir, Çelik, Gümüş şehirleri gezdikten sonra 'Altın Şehir'de Habermani'nin izine rastlamıştır. Ağır yaralı olan Habermani burada cadı bir kadın tarafından esir tutulmakta ve tedavi edilmesi karşılığında cadının kızıyla evlenmeye zorlanmıştır. Prenses kim olduğunu bilmeyen cadının kızına kuyudan su almasına yardım ederken fark ettirmeden su kovasının içerisine sihirli yüzüğünü atmış, sudaki yüzüğü bulup parmağıma takan adam birdenbire iyileşmiştir. Bununla birlikte cadı prensesi birkaç kez imkânsız görevler vererek öldürmeye çalışmış ama kız her seferinde Habermani'nin

zekâsı ve yardımıyla kurtulmayı başarmıştır. Cadı sonunda Habermani ve karısını bırakmaya ikna olmuş, çift ülkelerine döndükten sonra insan formundaki Habermani karısıyla mutlu bir hayat sürmüştür.

HABEŞ MAYMUNU Arabistan ve Afrika'da yaşayan köpek suratlı kısa kuyruklu bir maymun türü olup Babun olarak da bilinmektedir. Habeş maymunu Mısır'da ay tanrısı Thoth ile ilişkilendirilmiş olup, bu yüzden kutsal kabul edilip ay tapınaklarında beslenmekteydiler.

HABİA Bkz. Halia

HABİB EL-NACAR [İslam Mitolojisi] İsa zamanında Antep'te (veya Antakya) şehit olduğuna inanılan Müslüman bir marangozun adı olup, Yeni Ahit'te bahsi geçen peygamber Agabus ile aynı kişi olduğu sanılmaktadır. Resullerin İşleri'nde (11: 28) Agabus imparator Claudius Caesar döneminde yaşanacak bir kıtlığı haber vermektedir. Habib'in Kuran'da bahsi geçmemekle birlikte çeşitli söylencelere göre Antep'e gelen İsa'nın havarileri John, Jude ve Peter ile konuşmuştur. 13. yüzyılda yaşayan İslam tarihçisi Abdullah ibn Omar el-Bedevi Habib'in öyküsü detaylı olarak anlatmış olup, havarilerin gerçekleştirdiği mucizelerden etkilenen Habib'in (Habibü'n-Neccâr) oğlunun hastalığına çare bulunmasının ardından halkına Allah'ın mesajını verdiği kaydedilmiştir. Habib, Yahya, Yunus ve Şem peygamberlere inanmayan Antakya halkına Tanrı'nın elçisi olduğunu bildirince, şehit edilmiş ve İslam inancına göre Cennet'e gitmiştir. Kimi yorumculara göre Kuran'da Yasin suresinde taşlanarak şehit edilen Habib'den adı verilmeden bahsedildiği iddia edilmiştir.

HABİL ile KABİL [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Kabil (Kayn), Âdem ve Havva'nın büyük, Habil (Abel) ise küçük oğlu olup, Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürdüğüne ve tarihteki ilk katil olduğuna inanılmaktadır.

Tevrat'ta yaradılışın anlatıldığı bölümde (Tekvin 4: 1-9) çiftçi olan ağabeyi Kayn tarafından öldürüldüğü yazılıdır. Habil koyun sürüsünün ilk doğanlarından, Kayn ise toprağın ürününden Yahweh'e sunmuş ama Yahveh Kabil'in teklifini geri çevirmiştir. İlk katil olarak anılan Kabil, öfke ve kıskançlıkla kardeşini öldürünce, Yahveh tarafından lanetlenerek yaşadığı topraktan kovulmuş, serseri ve sürgün olarak yeryüzünde dolaşarak yaşamaya mahkûm edilmiştir (Tekvin 4: 12). Kayn insanların intikamından korktuğunu söylediği Yahveh diğer insanların onu öldürmesine engel olacak bir iz yaparak *"Her kim Kayn'ı öldürürse, intikam yedi kat fazlasıyla onun üzerine olsun"* diye buyurmuştur. Dünyayı dolaşmak üzere yola çıkar Kayn, bir şehir kurarak oğlu Hanok'un adını vermiştir (Tekvin, 5: 17).

Müslümanlar Abel'i *Habil* kardeşi Kayn'ı ise *Kabil* adıyla anmaktadır. Eski Ahit'in Aramice çevirilerine göre Kabil, Habil'in ikiziyle değil de daha güzel olduğu için kendi ikiziyle evlenmek istediğinden kardeşini öldürmüştür. Aynı tefsirlere göre kardeşler dövüşmüş, daha güçlü olan Habil'in kazanmışsa da ağabeyinin hayatını bağışlamış ancak Kabil, Habil farkında değilken saldırmış ve onu öldürmüştür. Habil ile Kabil Kurân'da "iki kardeş" olarak anılmamaktaysa da Maide suresinde (27-31) 'Âdem'in iki oğlu' üzerine anlatılanlar akla Tevrat'taki hikâyeyi getirmektedir. Allah, Habil'in cesedini nasıl gömeceğini göstermek üzere bir karga göndermiş, toprağı eşeleyen kargayı gören Kabil, kargadan bile aciz olduğunun farkına vararak yaptığından pişmanlık duymuştur (Maide Suresi, 27-32).

Kimi modern yazarlar Kayn'ın Âdem'in oğlu değil de kovulmuş bir meleğin hatta Şeytan'ın oğlu olduğunu, kimisi ise insanoğlunun avcı toplayıcılıktan yerleşik yaşama geçtiği dönemde uydurulmuş sembolik bir avcı-çiftçi çatışması öyküsü olduğunu iddia edilmiş hatta konu Charles Pellegrino'nun *Vezüv'ün Hayaletleri* (2004) adlı çalışmasında Neanderthal insan ile Homo Sapiens rekabeti olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Kabil kardeşi Habil'i öldürürken

St. Augustine'in bildirdiğine göre MS 4. yüzyılda ortaya çıkıp, Abel'i liderleri olarak gören Abelitler adlı bir mezhebin üyeleri evlenmelerine karşın çocuk yapmamaktaydı. Ortaçağ Hıristiyanları Kabil'i sarı veya kırmızı sakalı tasvir ederek cinayet ve ihanet hatta Judas ve Yahudiler ile özdeşleştirmişlerdir. Sarı renk bu yüzden zamanla (NAZİ Almanyası'nda olduğu gibi) anti-Semitik propagandanın sembolü olarak kullanılmıştır.

HABROK [İskandinav Mitolojisi] Grímnismál ve Gylfaginning'a göre en iyi şahin olup adı uzun bacaklarına atfen "uzun pantolon" anlamına gelmekteydi. Danimarka kralı Hrolf Kraki'nin şahini olan Habrok öldürülmesi için 30 İsveç şahininin bulunduğu bir kafese konulmuşsa da beklenenin aksine o hepsini öldürmüştür.

HABYARİMANA [Afrika Mitolojisi] Ruanda'da Banyarwanda dininin yaratıcı tanrısı İmana'nın adlarından birisi olup, 'çocuk veren' anlamına gelmektedir.

HABUİRİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Aravak halkının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup aynı zamanda bitkilerin büyümesinden de sorumluydu.

HACAWİTZ Bkz. Jakawitz

HACER [İslam Mitolojisi] Mısır hükümdarı Senan bin Ulvan'ın İbrahim'in karısı Sara'ya hediye ettiği siyah bir kölenin adıdır. Çocuğu olmayan peygamberle evlenmiş ve adamdan İsmail'i doğurmuştur. Eski Ahit'te de anlatılan (Tekvin 16) Hacer'in hikâyesine göre Sara genç kadını kıskanmış ve kocasını, Hacer'i oğluyla birlikte çölün ortasına bırakması konusunda ikna etmiştir.

HACER-ÜL-ESVED [İslam Mitolojisi] Kâbe'nin doğu köşesinde yerden 1,5 m yüksekliğe yerleştirilmiş üç büyük ve birkaç küçük parçadan oluşmuş gümüş bir halka ile çevrili parlak, siyah taşın adıdır. Hac sırasında tavaf yapılırken hacılar her seferinde bu taşı selamlamakta, el sürmekte hatta öpmektedir. Bir söylenceye göre önceden Ebu Kubeys dağında bulunan taş İbrahim'e Cebrail tarafından getirilmiş ve Kâbe'deki yerine yerleştirilmiştir. Bir başkasına göre İslam öncesi dönemde bir deprem sırasında Kâbe hasar görüp yeniden inşa edilince tamamlanan yapıya taşın kim tarafından yerleştirileceği tartışma konusu olmuşsa da Muhammed'in hakemliği ile sorun çözülmüştür.

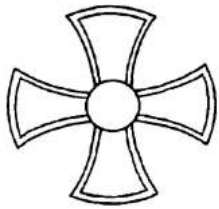
HACET BAYRAMI Kocaeli ve civarında kirazların olgunlaşma zamanına denk getirilip köy halkı tarafından saptanan bir günde köyün tüm erkeklerinin yaylaya çıkması, burada yemekler pişirip, çeşitli yarışma ve oyunlar düzenleyerek eğlenilmesinin yanı sıra, Tanrı'dan çeşitli dilekle-rin dilenmesiyle gerçekleştirilen bir şenliğin adıdır. Bu sırada köyde kalan kadınlar ev ve tarla işlerini görmektedir.

HACİVAT Bkz. Karagöz

Çarmıha gerilen İsa (Albrecht Dürer, 1525)

HAÇ [Hıristiyan Mitolojisi] Birbirlerini 90° açı ile kesen iki çizgi veya çubuktan meydana gelen şekil İsa'nın çarmıha gerilerek ölümünün sembolize edilmiş formu (Crucifix) olup, Hıristiyanlığın sembolüdür. Birbirini dik kesen iki ahşap çubuktan meydana gelen haç ilk zamanlar din şehitlerinin mezarlarını süslemek amacıyla kullanılırken zamanla tüm Hıristiyan mezarlarından kullanılan bir sembol olmuştur.

Şamaş'ın sembolü Yeni Asur haçı

Bununla birlikte daha eski kültürlerde çeşitli formlardaki haç figürlerinin farklı amaçlarla kullanıldığı bilinmektedir. Sözgelimi Azteklerce tanrı Quetzalkoatl'in dört rüzgâr yönünü temsil eden sembolü, İskandinavya'da sınır işareti olarak kullanılmakta ayrıca Eski Mısır'da da kutsal kabul edilmekteydi. Gamalı haç Swastika ise Hinduizm, Budizm ve Caynacılık'a göre kutsal kabul edilmekteydi. Eski Mezopotamya sanatında ise swastika dışında kullanılan tek haç günümüzde Malta Haçı adıyla bilinen formdu. Kassitler dönemi mühürlerinde ise Kassite güneş tanrısının sembolü olarak bağımsız kökene sahip olduğu sanılan Kassit Haç formu bulunmaktaydı. Yeni Asur döneminde güneş tanrısı Şamaş'ın (Utu) sembolü olarak güneş diski yerine haç figürünün kullanıldığı görülmektedir.

Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda derlediği Altın Efsane adlı çalışmasında İsa'nın gerildiği çarmıhın öyküsü anlatılmaktadır. Söylenceye göre ölüm döşeğindeki Adem üçüncü oğlu Seth'e Cennet'e giderek kendini ölümden kurtaracak bir balsam almakla görevlendirmiştir. Bununla birlikte Seth Cennet kapısını bekleyen baş melek tarafından insanoğlunun cezasının dolmasına daha 4 bin yıl olduğu gerekçesiyle geri çevrilirken kendisine babasının mezar toprağına ekmesi için ağaç tohumları verilmiş ve bu tohumlardan yetişecek ağacın zamanı geldiğine insanoğlunu kurtuluşa götüreceğini söylenmiştir. Seth sedir, selvi ve çam tohumlarını ektiğinde üç ağacın fidanı topraktan çıkmışsa da zamanla bunlar birbirlerine kaynaşmış ve tek bir gövde haline dönüşmüştür. Kral Süleyman ağacı saray inşaatında kullanmak için kestirmişse de başarılı olmayınca ağacı çöpe atmış, Saba Melikesi tarafından bulunan artıkları Bethesda gölü civarına ekilince olağanüstü özelliklere sahip ağaç yeniden canlanmıştır. İsa'yı çarmıha gerenler bilmeden bu ağacın gövdesini kullanmış peygamberin ölümünden sonra Calvary'e gömülen haç 3 Mayıs 328'de Büyük Konstantine'in annesi İmparatoriçe Helena tarafından topraktan çıkartılmıştır. İran şahı Hüsrev tarafından Kudüs'ten alınan çarmıh 14 Eylül 615 tarihinde yeniden Hıristiyanların eline geçmiştir.

HAÇIN YÜCELTİLMESİ Ortaçağ Avrupa'sında 14 Eylül Kutsal Haç Günü olarak adlandırılmakta ve Jacobus de Voragine'in Altın Efsane adlı kitabında imparator Heraklius'un MS 630'da Pers Kralı II. Keyhüsrev'i yendikten sonra

İsa'nın gerildiği çarmıhı Kudüs'e getirmesinin anısı kutlanmaktaydı.

HAÇİMAN [Japon Mitolojisi] Şinto ve Budist inançlara özgü elementler içeren senkretik bir tanrı olup okçuluk ve savaşla ilişkilendirilmekte bununla birlikte bir savaş tanrısından ziyade savaşçıların koruyucu tanrısı olduğu düşünülmektedir. Haçiman sadece savaşçıların değil aynı zamanda Japonya ve Japon halkının hatta imparatorluk sarayının koruyucusuydu. Güvercinler, Minamaoto kabilesinin samurayları tarafından tapınılan Haçiman'ın sembolü ve habercisi kabul edilmekteydi. Şinto dininde imparatoriçe Jingo'nun oğlu yüce imparator Ojin Tenno (MÖ 3-4. yüzyıl) ile özdeşleştirilmiş olan tanrı Japonya'da Budizm'in yaygınlaşmasının sonra MS 8. Yüzyılda Sekiz Bodhisattva'dan birisi olan Daibosatsu ile ilişkilendirilmiştir.

HAÇİOJİ [Japon Mitolojisi] Amaterasu ile Susanova'nın yavrusu olan 8 tanrıyı içeren bir grubun adıdır.

HADAD Bkz. Adad

HADAKHİSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lavabo halkının inanışında bir yıkım tanrısının adı olup, Yeibeçilerden birisidir.

HADDİNGJAR [İskandinav Mitolojisi] Kastor ve Pollux ve Romulus ve Remus benzeri efsanevi ikiz kardeşlerin "uzun saçlılar" anlamına gelen adı olup, Norveç ve İsveç'in ilk kralları olarak görülmektedirler. Romalı tarihçi Tacitus'a göre Germenlerce Alci olarak anılan ikizler tanrı gibi görülmekte ve kadın kıyafeti giyen rahiplerce tapınılmaktaydı.

HADES [Yunan Mitolojisi] **1.** Kronos ile Reia'nın oğlu, Zeus, Poseidon, Hera, Hestia ve Demeter'in kardeşi ve Persephone'nin kocası olan ölüler dünyası tanrısının adıdır (Homer, Odysseia 11; Virg. Aen. 6; Apollod. 1.5.1–3).

Zeus'un babası Kronos'a içirdiği sihirli bir iksir sayesinde, yutulduğu babası tarafından diğer kardeşleri gibi kusularak çıkarılmıştır. Hades'in adı "görünmez" anlamına gelmekte olup, bu adı Tanrıların Titanlara karşı savaşı sırasında Kyklopların verdiği ve başına geçireni görünmez yapan sihirli bir miğferi takmasına atfen almıştır. Evren, Zeus ve Poseidon ve Hades arasında pay edilirken Ölüler diyarı bu tanrının payına düşmüştür.

Hades, yeraltında bulunan ve girenin tekrar yerüstündeki canlıların arasına dönmesine izin verilmediği krallığında, kendisi kadar acımasız olan karısı Persephone, sandalcı Kharon ve çok sayıda cinin yardımıyla acımasızca hüküm sürmekteydi. Sözüne sadık bir tanrı olarak tasvir edilen Hades Demeter'in kızı Persephone'a âşık olmuş ama kızın babası Zeus, Demeter'in kızının karanlıkta yaşamasını istemediğini bildiğinden bu evliliğe karşı çıkmış ya da çıkar görünmüş bunun üzerine yeraltı tanrısı kızı Sicilya'da çiçek toplarken kaçırmıştır. Ölüler Dünyasında bir şey yiyenin geri dönmesi mümkün olmadığından Hades kızın geri dönmesini engellemek için ona bir nar tanesi yedirmişse de Zeus'un ısrarı üzerine bir anlaşma yapılmış ve Persephone yılın üçte birini yeraltında geçirmeye başlamıştır. İlyada destanında Hades, Herakles'in Ölüler diyarına inmesini engellemeye çalışınca kahraman tarafından bir okla omzundan vurulup yaralandığı, Olympos'a gidip iyileştirildiği anlatılmaktadır. Yeraltının tüm hazineleri Hades'e ait olduğundan Romalılar tanrıyı Pluto (zengin) olarak adlandırmıştır.

2. Hades aynı zamanda yeraltında bulunan dünyaya eş büyüklükteki Ölüler Dünyası'nın da adı olup, buraya çeşitli mağara ve geçitlerin yanı sıra Okeanos'un ötesindeki sisler ülkesindeki esas girişinden de ulaşılabilmekteydi. Yeraltı dünyasına giren ruhlar Minos, Rhadamanthys ve Aeakus adlı yargıçlar tarafından bir mahkemede yargılanmakta, suçsuz bulunanlar Lethe'nin pınarından su içip Elysion adlı cennet çayırlarına, suçlular ise sonsuz bir işkenceye mahkûm oldukları Tartaros'a gönderilmekteydi. Hades'e kapısını bekleyen üç kafalı şeytani bir köpek olan Kerberos'u atlatıp girmeyi başaran, dahası ölmeden geri dönen Herakles gibi kahramanlar da olmuştur.

Hades ve Kerberos (Gayley, 1893)

HADİS İslam peygamberi Muhammet'e bir rivayet zinciri ile Muhammed'e isnat edilen Kur'ân'ın bildikleri dışındaki söz ile davranış ve eylemlerine verilen isim olup, birkaç yüzyıl sözlü olarak aktarıldıktan sonra yazıya geçirilmişlerdir. Hadisler ilk olarak Mâlik bin Enes (712-795) tarafından Muvatta adlı eseri için derlenmişse de en önemli derleme İmam Buhârî (810-869) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Hadis ilmiyle ilgilenen kişiye muhaddis adı verilmekte olup, muhaddis hadisleri güvenilirliklerine göre üç gruba ayırmışlardır:

1. Sahih hadis (doğruluğu kesin)
2. Zaif hadis (doğruluğu şüpheli)
3. Hasen hadis (doğruluğu şüpheli ama İslam düşüncesine aykırı olmayan)

HADRANİEL [Yahudi Mitolojisi] Cennetin ikinci kapısına gardiyanlık yapan bir meleğin adı olup 'Tanrı'nın büyüklüğü' anlamına gelmekteydi.

HADU ile MAMALDİ [Sibirya Mitolojisi] Amur halkının inanışında aynı zamanda ilk şaman çifti kabul edilen ilk erkek ve kadının adı olup, dünya ile birlikte yaratılmışlardır. Mamaldi Asya kıtası ile Sakhalina adasını yarattıktan sonra kocası tarafından öldürülmüştür.

HADUİ [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında doğaüstü güçlere sahip olduğuna ve hastalık getirdiğine inanılan kambura verilen isimdir.

HADUR [Macar Mitolojisi] Savaş tanrısı olup, adı "ordunun efendisi" anlamına gelmekteydi. Altın baba (Arany Atyácska) ile şafak annenin (Hajnal Anyácska) adlı en büyük tanrı ve tanrıçanın oğlu olan bir ateş tanrısıyken zamanla savaş tanrısına dönüşmüş olup Güneş kralı (Napkirály) ve Rüzgâr Kralı (Szélkirály) adlı iki erkek kardeşi vardır.

HADYAHOŞ [Pers Mitolojisi] Başlangıç okyanusu Vourukaşa'da yaşayan insanları taşıyan başlangıç öküzünün adıdır.

HADUR [İslam Mitolojisi] Nuh Tufanı sonrasında zirvesi su üzerinde kalmayı başaran üç dağdan birisinin adı olup efsaneye göre Suayb'ın mezarı bu dağda bulunmaktadır.

HAE SOON [Kore Mitolojisi] Annesi ve iki kız kardeşiyle birlikte bir vadide yaşadığına inanılan güneş tanrıçasının adıdır. Bir gün anneleri pazara giderken kızlarına etrafın kaplanlarla dolu olduğunu bu yüzden kapıyı açık bırakmamalarını tembih etmişse de kadın dişi bir kaplan tarafından yenilmiş, çocuklar arka kapıdan kaçarak bir ağaca tırmanmıştır. Kaplan çocukların saklandıkları yeri görememişse de kızlar kıkırdayınca seslerini duymuş, bir balta alıp ağaca tırmanmasını kolaylaştıracak çentikler açmaya başlamıştır. Kaplan ağaca tırmanıp zirveye yaklaşmaya başladığında, kızlar endişeyle tanrılara yalvarmaya başlamış, kendilerine uzatılan altın bir zincirle yukarı tırmanmaya başlamışlardır. Kaplan bir ip de kendi için isteyince ona çürük bir ip uzatılmış, gökyüzüne ulaşmak isteyen kaplan ipe tutununca yere düşmüştür. Cennete giden kızlardan Hae-Soon güneş, Dae-Soon ay Byul-Soon ise ay tanrıçası olmuştur.

HAEGEL Bkz. Altın Dana

HAEMON [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai kralı Kreon'un Sphinx tarafından parçalanan oğlunun adıdır (Apollod. iii. 5. 8). Geç dönem söylencelerde Thebai'ye yürüyen yedilerin savaşından sağ çıktığı ve Antigone'nin nişanlı olduğunu bildirmiştir. Aşkı ile babasının yolunda gitmek arasında seçim yapması gereken kahraman Antigone'yi seçmişse de vicdan azabı yüzünden intihar etmiş, ardından üzüntüsüne dayanamayan annesi de aynı yolu seçince Kreon delirmiştir.

2. Polydoros'un oğlu ve Kadmos'un torunu olup, bir av sırasında yanlışlıkla bir arkadaşını öldürünce Sicilya'ya sürgün gitmiştir.

3. Pelasgos'un oğlu ve Teselya'nın isim babası olan Thessalos'un babası olan bir kahramanın adı olup Haemonia kentinin kurucusuydu.

4. Lykaon'un oğlu olup, Arkadia'daki Haemonia kentinin kurucusuydu (Paus. viii. 44. 2; Apollod. iii. 8. 1.).

HAEMOSU [Kore Mitolojisi] Güneş tanrısının adı olup, cennet tanrısının oğlu ve Koguryeo hanedanının babasıdır. 5 ejderha tarafından çekilen Oryonggeo adlı arabasıyla halkının yaşantısını gözlemek için gökyüzünden aşağıya dünyaya inmektedir. Haemosu'nun, nehir tanrısı Habaek'in kızı Yuhwa'yı hamile bırakarak Kore kraliyet soyunun başlamasını sağlamıştır.
Bkz. Habaek, Çumong

HAEMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Trakya kralı Boreas ile Oreithyia'nın oğlu, Strymon'un kızı Rhodope'un kocası ve Hebrus'un babasıdır. Haemus kendini beğenip eşiyle kendisini Zeus ve Hera ile kıyaslayınca Zeus onu aynı isimle adlandırılan bir dağa dönüştürmüştür (Ov. Met. vi. 87).

2. Savaş tanrısı Ares'in oğullarından birisi olup, Troya savaşında Yunanlılara karşı savaşmıştır.

3. Bizans kentinin kurucusu Byzas tarafından teke tek dövüşte öldürülen Trakyalı bir tiranın adıdır.

HAENİM [Kore Mitolojisi] Güneşe verilen isim olup Dalnim'in (ay) kız kardeşidir.

HAFAZA [İslam Mitolojisi] İnsanların sağ ve solunda bulunup, hayır ve şer işlerini tespit edip, sevap ve günah hanelerine yazan, insan ruhunu şeytana karşı koruyan, ikisi gece, ikisi gündüz meleklere verilen isim olup, Kirâmen Kâtibîn olarak da bilinenmektedirler. Kuran'da Kâf (16-18, 20-21), Zuhruf (79-80) ve İnfitâr (11-12) surelerinde bahisleri geçmektedir. Söylenceye bu meleklerden sağdaki bazen soldakini işlenen günahı yazmadan önce kişiye tövbe etmesi için birkaç saat vermesi konusunda ikna etmektedir. Güneşin battığı saatlerde hafaza meleklerinin vardiya değiştirdiğine bu yüzden bu saatlerde kişinin iradesinin cinler tarafından ele geçirilecek denli zayıfladığına inanılmaktadır.

HAFERBOCH Alman halkının inanışında bitkilerin filizlenmesinden sorumlu bir tabiat ruhu olup, adı 'keçi yulafı' anlamına gelmektedir.

HAFGAN [Kelt Mitolojisi] Galler kökenli yeraltı dünyası tanrısı Arawn'la hâkimiyet savaşı vermişse de Arawn'ın anlaştığı Pwyll tarafından yenilmiştir.

HAFTA Tanrının 6 günde dünyayı yaratıp 1 günde dinlenmesinden oluşan yedi günlük sürenin adı olup, Eski Mısırlıların bir ayı dörde bölmesi geleneği ile alakalıdır.

HAG İngiliz masallarında bahsi geçen bir perinin adı olup, kışları yaşlı ve çirkin, ilkbaharda genç ve güzel bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Pagan dönemlere ait tanrıçalardan birisinin kalıntısı olan hagların cadı formu uyuyan erkeklerle seks yaparak karabasan görmelerine ve bitkin uyanmalarına sebep olurlar.

HAGAR [Yahudi Mitolojisi] Sarah'a hediye edilen Mısırlı bir köle kadının adı olup, Sarah çocuk doğuracak yaşı geçtiği için kocası Abraham Hagar ile birlikte olmuştur. Hagar ile Sarah

eş zamanlı hamile kalınca kadınlar arasında kıskançlık krizi yaşanmış, Hagar çöle doğru kaçmışsa da bir melek kendisine görünerek geriye dönmesi gerektiğini soyunun sayılamayacak denli büyüyeceğini bildirmiştir. Geri dönen kadın İsmail'i Sarah ise İssac'ı doğurmuş, İsmail 15 yaşına geldiğinde Sarah tarafından evden kovulmuştur. Söylenceye göre Hagar Arap ulusunun atası olmuşsa da Kuran'da kadından çok az bahsedilmiştir. İslami söylencelerde çöle sürülen genç annenin hayatta kalmayı başardığın, oğlu İsmail'in İslam peygamberi Muhammed'in atası olduğu, babası İbrahim (Abaraham) ile birlikte Kâbe'yi yeniden inşa ettiği anlatılmaktadır. Bir yoruma göre Hagar Sina dağıyla ilişkilendirilen bir tanrıça olup, adı "Tanrının gözdesi" anlamına gelmektedir.

HAGAY [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te (Tanah) bahsi geçen on iki küçük peygamberden birisi olup, Kudüs'te ikinci tapınağın inşaatında çalışmıştır. Peygamber tarafından yazıldığı sanılan Hagay kitabı Tanah'ta "Onikiler" denen kitaplar dizisinde yer almakta olup, Yahudilerin hac için gittiği Yahudiye'deki Kudüs Tapınağı'nın tekrar inşa edilmesi için tek başına verdiği çabayı tahminen MÖ 520 civarında geçen olayları konu etmektedir.

HAGEN [Germen Mitolojisi] Nibelungenlied ile Wagner'in Der Ring des Nibelungen adlı eserinde bahsi geçen efsanevi kahraman, Burgonya kralı Gunther'in yarı kardeşi ve vasallarından birisi olup, Siegfried'i öldürerek ün kazanmıştır. Krimilde kocasının silah işleyen tek yerini bilemden söyleyince Hagen, Sigfried'i doğru noktadan vurmuştur. Volsunga Saga'da Hagni adıyla anılmıştır. Germen söylencelerinde Gunther ile Hagen, Nibelung ailesinden geri kalan son iki kişi olup, Hagen, Gunther'in Nibelung hazinesinin yerini Kriemhild'e söylemesine karşı çıkmış, kardeşinin ölümünden sonra sırtı kendisiyle birlikte gömülmüştür. İskandinav söylencelerinde ise Gunnar, hazinenin yerini Hun Attila'ya söylememiş, bu durum Högni'nin ölümüne sebep olmuştur.

HAGGAİ Bkz. Hagay

HAGNO [Yunan Mitolojisi] Bir Arkadia söylencesinde Lykios dağında Zeus'un doğduğu Kretos adlı mevkinin yakınlarında bulunan bir su kaynağının perisinin adıdır (Pausanias, VIII, 32, 2).

HAGONDES [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında gaga burunlu bir yamyamın 'Uzun burun' anlamına gelen adı olup Ute halkının efsanelerinde bahsi geçen Siat karakteri ile benzerdir.

HAGRİN [Çingene Mitolojisi] 2 karış boyunda bir karış eninde sarı renkli kirpi kılığında insanlara gözüken bir cinin adıdır. Hagrin özellikle yavru hayvanlara eziyet edip, üstlerine çıkıp çiş yaparak irinli çıbanlara sebep olmaktadır. Transilvanya'da yaşayan Aşani kabilesi kendi köklerini bir Hagrin'e dayandırmaktadır. Bkz. Aşani

HAH [Mısır Mitolojisi] Gök tanrının adı olup sonsuzluk ve ölümsüzlüğün sembolüdür. Kolları gökyüzüne uzanmış formda tasvir edilip Heh, Hauh, Huah, Hahuh, Hehu, Hauh, Huah, Hahuh, Hehu olarak da bilinen Hah genellikle atmosfer tanrısı Şu ile ilişkilendirilmekteydi. Hah tasvirlerinde kimi zaman elinde veya başında yıl işareti sayılan palmiye yaprağı bulunmakta, hiyeroglifferde geçen adı ise 1 milyon rakamını ifade etmektedir. Kurbağa veya kurbağa başlı adam formunda tasvir edilen Hah'ın dişil formu Hauhet olarak bilinmekte, yılan veya yılan başlı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

HAHAM ELİEZER Eliezer ben Hurcanus adıyla da bilinen bir kohen olup, MS 1-2. yüzyıllar arasında yaşamış bilge Johanan ben Zakkai'in öğrencisidir. Talmud'da hakkında anlatılan bir öyküde iri yarı bir adam olan Eleizer'ın bir başka haham Simon'u ziyareti anlatılmaktadır. Simon, Eleizer'i dostça karşılamış ve içmesi için şarap ikram etmisse de misafiri ikram edilen kadehi bir yudumda bitirip yenisini isteyince arkadaşından Talmud'da bilgelerin içki konusunda ne söylediklerini hatırlamasını rica etmiştir. Eleizer ise neşeyle "bir yudumda içilmemesi" yazdığını ama kadehin küçük, kendisinin iri ve şarabın lezzetli olması durumunda başka çaresinin olmadığını bildirmiştir.

HAHAU-VENUA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının dilinde 'Yeni Zelanda'ya verilen isim olup, 'Toprak aramak' anlamına gelmektedir.

HAHGVEHDAETGAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında yaratıcı Hahgvehdiyu'nun kötü ruhlu ikizinin adıdır.

HAHGVEHDİYU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, annesi Atahensik'in gövdesine tahıl ekerek insanlığa tarımı hediye etmiştir.

HAHNESS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çinuk halkının inanışında bir kuş formunda olduğuna inanılan yıldırıma verilen isimdir. İnsanoğlu Kuoots-hooi'nin yuttuğu Hahness'in yumurtalarından doğmuştur.

HAHUH Bkz. Hah

HAİ KANG [Çin Mitolojisi] Yedi Ölümsüzden (Çu-lin Ç'i-Hsien') birisinin adı olup, bir söğüt ağacının altında kara büyü denemeleri yapmakta, Japonlarca Riurei olarak bilinmekteydi.

HAİ URİ [Afrika Mitolojisi] Namibya ve Güney Afrika'da yaşayan Khoikhoi (Hottentot) halkının inanışında ortadan ikiye ayrılmış bir adam görünümünde olan bir iblisin adıdır. Hai Uri kurbanlarını ölüler dünyasına kaçırmaktadır.

HAİA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerlerde depoların koruyucu tanrısı olup, Nunbarsegenu veya Nanse'nin kocasıdır.

HAİDU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında güneş tanrısı İoskeha tarafından yenilgiye uğratılan bir hastalık ruhunun adıdır.

HAİNE [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Hadzapi halkının inanışında güneş İşoye'nin karısı, Şaşaya'nın ninesi olan ay tanrıçasının adıdır. Kimi bölgelerde erkek bir tanrı olarak görülmektedir.

HAİKİLİ [Pasifik Mitolojisi] Hawaii şimşek tanrısının adıdır.

HAİLİLAJ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Haida halkının inanışında bir salgın hastalık tanrısının adıdır.

HAİMAVATİ [Hint Mitolojisi] Himalayalar bölgesinde ana tanrıça Devi'nin adlarından birisidir.

HAİNUWELE [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya'da yer alan Seram adası halkının inanışında ilk insanların meydana getirdiği dokuz kabilenin kutsal Nunusaku Dağında yaşadığı dönemde domuz avına çıkan efsanevi avcı Ameta'nın doğumuna sebep olduğu doğaüstü bir kadının adıdır. Domuzun peşinden derin bir göle giren avcı boğulan hayvanı eti için dışarı çıkarmaya çalışırken domuzun dişinde bilinmeyen bir meyve bulup, toprağa ekmiştir. 1 haftada çiçeklenen bitkinin üzerine Ameta'nın kanı damlayan yapraklarından Hainuwele doğmuştur. Hızla büyüyen kız insanlara mücevherler ve diğer hediyeler verdikten sonra onuruna yeryüzünün ilk ayini düzenlenmiştir. İnsanlar etrafında dans ederken yavaş yavaş toprağa gömülen Hainuwele ölürken, kızın ölümü yeryüzünde daha önce görülmeyen çeşitli meyveler yeşermeye başlamıştır. Kabilenin kadın şefi Mulua Satine kızın kaybından dolayı üzülerek ölünce ölüm tanrıçasına dönüşmüştür. Hainuwele ve Mulua Satine bu olaydan sonra yeryüzü ve ay tanrıçalarının görünümleri olarak kabul edilmiştir.

HAİTİ MİTOLOJİSİ Vudu, Karayiplere özgü Batı Afrika kökenli (Fon-Eve halkları) animist bir dinin adıdır. Batı Afrika'da (Benin) Vodun, Haiti ve Dominik'te Vudu adıyla bilinmektedir. Benin'de yaklaşık 7 milyon kişi Fon-Eve dilinde 'ruh' anlamına gelen Vodun dinine inanmaktadır. Benin'den taşınan köleler dolayısıyla Vudu dini ve bu dine özgü inanç sistemi Karayiplerde Dominik Cumhuriyeti, Porto Riko, Küba, Brezilya, Gana, Haiti ve Togo'da dek yayılmış, asırlar boyunca gizlilik içinde uygulanmıştır. Katolik inancının benimsenmesiyle eski Tanrıların kimlikleri Hıristiyan azizleri arkasına saklandığı senkretik bir inanca dönüşmüştür. Vudu temel düşüncesinde tek bir tanrının varlığına inanılmakla birlikte ayrıca diğer ruhani varlıklar üç önemli kategoride ele alınabilir:

1. Loalar: Evrenin temel güçleri olan varlıklar olup, iyi ya da kötü olabilirler.

2. İkizler: Birlikte var olan çelişkili ikililerdir (iyi-kötü, mutlu-mutsuz)

3. Ölüler: Ölen aile üyelerinin ruhlarıdır.

Erkek (houngan) veya kadın (mambo) olabilen Vudu rahipleri şifacıdır, dini seremonilerde ruhları sakinleştirip, gelecekten haber verip, rüya tabiri yapıp, çeşitli amaçlar için iksirler hazırlamaktadır.

HAİTSİ AİBED [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Afrika'da yaşayan Hottentot (Khoikhoi) bir ineğin yediği ottan doğan kültürel kahramanın adı olup, avcıların koruyucusu sayılmaktadır. Bir söylencede derin bir kuyunun içinde yaşarken dışardan geçenleri taşla avlayan Gaunab adlı canavarı öldüren kahraman bir başkasında öldükten sonra dirilmektedir.

HAİU [Mısır Mitolojisi] Sonsuza dek ayı kovalayacak olan bir yılanın adıdır.

HAKA LASİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Yana halkının inanışında erkek kardeşi Hitçinna'ya âşık olan bir genç kızın adıdır. Bir gece birlikte kaçan çift birlikte olduktan sonra Hitçinna korkusundan eve dönünce öfkeye kapılan kız evi ateşe vermiştir. Yangından sadece Haka Lasi'nin babası Juka ile kız kardeşlerinden Tsore Jowa kurtulabilmiştir.

HAKAVAU [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında olağanüstü güçlere sahip bir büyücünün adı olup, ellerini bir kez çırparak yaptığı büyüyle düşmanları olan iki büyücüyü, Puarata ile Tautohito'yu öldürmüştür.

HAKHO Bkz. Akho

HAKİM [Afrika Mitolojisi] Azimu'nun kardeşi olup, Khadu'da mızrak fırlatınca, tanrılar mızrağın dönüp kendine saplanmasını sağlamışlardır.

HAKM [Arap Mitolojisi] Ay'ın bilinen en eski adıdır.

HAKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında dünyanın Atius Tirava tarafından yaratılmasını kutlamak için düzenlenen bir çeşit festivalin (bereket ayini) adıdır.

HAKON [İskandinav Mitolojisi] Thora'nın babası olan savaşçı bir kralın adıdır.

HAKONA TİPU [Pasifik Mitolojisi] Güney rüzgârının adıdır.

HAKTİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun kuzeyinde yaşayan Jikarilla Apaçilerinin inanışında başlangıçtan beri var olan ruhların adı olup, doğa güçleri veya diğer nesnelerin kişileştirilmiş formlarıdır. Bunların lideri yeraltında yaşayan Kara Haktin olup, insan formunda düşünülen diğerlerinden farklı olarak hayvan formundadır.

HAL ANASI Bkz. Al

HALA [Yakındoğu Mitolojisi] Kassite kökenli şifa tanrıçasının adı olup, Sümer tanrısı Gula ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

HALA HALA 1. [Hint Mitolojisi] Okyanusun çalkalanması sırasında yılan Vasuki'nin kustuğu zehirin adıdır.

2. [Budizm] Bir zehir tanrısının adıdır.

HALAESUS [Yunan Mitolojisi] Agamemnon'un İtalya'ya kaçan arabacısının adı olup orada Turnus ile ittifak yaparak Aeneas ile savaşmışsa da Evander tarafından öldürülmüştür. Aurunkan ve Oskan kabilelerin lideri bir kâhinin oğlu olan Halaesus Falerii/Civita Castellana kentinin kurucusu sayılmaktadır (Virg. Aen. vii. 695, Ov. Amor. iii. 13. 31, Fast. iv. 74).

HALASA [Arap Mitolojisi] İslam öncesi kehanet tanrısının adı olup, Güneybatı Arabistan'da onun adına beyaz bir taşa ibadet ediliyordu.

HALDE [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında bir tabiat ruhunun adıdır.

HALDİ [Anadolu Mitolojisi] Urartu inanışındaki en önemli tanrının adı olup, Theispas ve Artinis'le birlikte Urartu panteonundaki üç tanrıdan birisidir. Urartular kendilerini Haldi'nin çocukları

olarak gördüğü için Haldiyalılar olarak adlandırılmıştır. Bereket ve sanat tanrıçası Arubani'nin kocası olan Haldi bir aslanın üzerinde sakallı veya sakalsız olarak tasvir edilmekteydi. Haldi bir savaş tanrısı olarak da görülmekte olup, Ardini kentinde olduğu gibi tapınaklarının duvarları silahlarla süslenmekte ve "silahlar evi" olarak adlandırılmaktaydı.

HÂLE Hıristiyan sanatında kutsal kişilerin başını çevreler şekilde tasvir edilen ışık halkasının adı olup, kökeni güneş tanrısı Helios'un -daha sonraları Roma İmparatorlarına da yakıştırılan- güneş ışığı saçan tacından kök almaktadır.

HALEP [Ermeni Mitolojisi] Martiros'un ölüm döşeğindeki babasına asla gitmeyeceğine dair söz verdiği Aleppo kentinin günümüzdeki adıdır. Martiros daha sonra şimşir ağacı ve diğer bazı malların Halep'te fahiş fiyata satılabileceğini öğrenince sözünden dönmüştür.

HALESUS [Roma Mitolojisi] Auruncan ve Oscan halkının lideri olup, Turnus'un müttefik olduğu savaşta Evander tarafından öldürülen bir kâhinin adıdır (Virg. Act. vii. 723, x. 411).

HALİA 1. [Hint Mitolojisi] Kuzeybatı Hindistan'da yaşayan Bugun halkının söylencelerinde erkek kardeşinin tecavüzüne uğradığı için gökyüzüne kaçan bir kızın adı olup, Hanai'nin öyküsü ile benzerliği dikkat çekicidir. Kız saçlarını taraken gökyüzü kararmakta, kardeşi tarafından yakalandığında gümüş tokasını çıkararak şimşek çakmasına, çığlık atarak kaçtığında gökgürültüsüne, tokasını düşürdüğünde ise yeryüzüne yıldırım düşmesine sebep olmaktadır.

2. [Yunan Mitolojisi] Telkhinlerin kız kardeşi olan bir Rodoslunun adı olup, oğulları Aphrodite tarafından çıldırtılıp annelerine tecavüze yeltenmişlerdir. Çocuklar, Poseidon tarafından öldürülünce Halia üzüntüden denize atlayarak intihar etmiştir (Diod. v. 55).

3. [Yunan Mitolojisi] Nereidlerden birisi olup, deniz perileri için kullanılan Haliae adının kaynağıdır (Hom. Il. xviii. 42).

HALİAKMON [Yunan Mitolojisi] Okeanus ile Thetys'in oğullarından birisi olup Makedonya'daki bir nehrin tanrısıydı (Hes. Theog. 341)

HALİAE [Yunan Mitolojisi] Deniz perilerinin genel adı olup aynı zamanda Perseus ve Argoslulara karşı savaşırken ölen Ege adalarından gelen kadınlar için de kullanılmıştır.

HALİARTOS [Yunan Mitolojisi] Thersandros'un oğlu ve Sisyphos'un oğlu olup mirasçısı olmayan Athamas'dan Orkhomenos tahtını devralmıştır.

HALİEİA [Yunan Mitolojisi] Rodos adasında Helios onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

HALİL Bkz. Abraham

HALİMEDE [Yunan Mitolojisi] Bir nereidin adıdır (Hes. Theog. 25, Apollod. i. 2. 6.).

HALİOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Alkinous ile Arete'nin oğludur (Hom. Od. viii. 119).

2. Odysseus tarafından öldürülen bir Likyalının adıdır (Hom. Il. v. 678).

HALİRRHOTHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Euryte'nin oğlu olup, Ares ile Agraulos'un kızı Alkippe'ye tecavüz etmeye kalkışınca Ares tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 14. 2)

HALİTHERSES [Yunan Mitolojisi] İthakalı Mastor'un kâhin oğlu olup, Odysseus'un yokluğunda Telemakhus'a Penelope'nin taliplerine karşı mücadelesinde yardım etmiştir.

HALK KİTABI 15. yüzyıl ortalarında Johannes Gutenberg'in matbaayı keşfetmesinden bir süre sonra, siyasi ve dini propaganda broşürleri, tekerleme, şiir, halk masalları, çocuk edebiyatı ve yıllıklardan oluşan çoğunlukla 24 sayfalık cep boyutunda kitapçıklar seyyar satıcılar vasıtasıyla satılmaya başlamıştır. Çoğunlukla tahta gravür baskı resimleri de içerip 19. Yüzyıl sonarlına dek basılan bu kitapcıklar Almanca *volksbuch* (Halk Kitabı) İngilizce ise *chapbook* (İşportacı Kitabı) olarak adlandırılmıştır. Halk Kitapları özellikle yerel efsane ve masal derlemelerinin günümüze ulaşmasında önemli bir kaynak olup, bu türün çok sayıda örneğin, günümüzde Avrupa ve ABD kütüphanelerinde bulmak mümkündür.

HALKEİA Attika'da ateş tanrısı Hephaistos ile sanatçıların koruyucusu Athena Ergane onuruna Pyanepsion ayının (Ekim-Kasım) 30. günü düzenlenen festivalin adıdır.

HALKİ [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında tahıl ve şarap tanrısı olup, adı Hititçe 'arpa' anlamına gelmekteydi.

HALİRRHOTHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile su perisi Euryte'nin oğlu olup, Atina'da Asklepios pınarında Ares ile Agraulos'un kızı Alkippe'ye tecavüz etmeye kalkışınca öfkelenen Ares tarafından öldürülmüştür. Bu olaydan sonra Poseidon'u Ares'i Areopagus tepesinde kurulan tanrıların mahkemesin çıkarmıştır. (Apollod. iii. 14. 2; Pind. Ol. xi. 73). Söylencenin bir başka versiyonunda ise babası tarafından Athena'ya verilen bir zeytin aağcını kesmeye gönderilmiş ama balta elinde fırlayıp kendi kafasını kesmiştir.

HALLOWEEN Kelt takviminin son gününe denk gelen gün modern Hıristiyan folklorunda 31 Ekim günü cadılar ve hortlakların ortaya çıktığı gece olarak kutlanmaktadır. Keltler yaz sonu ve kış başlangıcını temsil eden bu gün büyükçe bir ateş yakıldıktan sonra etrafında çeşitli kostümler giyilerek dolaşılırdı. Hıristiyanlığın ardından kilise tarafından azizleri anma gününe dönüştürülmüştür. Bkz. Fener Jack

HALMON [Yunan Mitolojisi] Thebai kralı Kreon'un oğludur. Babası, nişanlısı Antigone'yi canlı canlı toprağa gömerek öldürünce intihar etmiştir.

HALMUS [Yunan Mitolojisi] Sisyphos'un oğlu, Glaukos, Ornytion ile Thersandros'un kardeşi olup, Boeotia'da Halmones kentinin kurucusudur (Paus. ix. 34. 5).

HALOA [Yunan Mitolojisi] Özellikle Eleusis'te Demeter, Dionysos veya Poseidon onuruna düzenlenen bir festivalin adı olup Yunanca "bahçe" anlamına gelmekteydi.

HALOGE [İskandinav Mitolojisi] Halogaland olarak da bilinen Kuzey Norveç'i yönetmesine atfen Loki'ye verilen isimdir.

HALPEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin'de Selknam ve Alacaluf halklarının inanışında gökyüzünde yaşayan tembel bir tanrıçanın adı olup, yardımsever kız kardeşi yer tanrıçası Tanu'nun aksine insanları yediğine inanılmaktaydı.

HALTİA Bkz. Holdja

HALTİJA [Fin Mitolojisi] Elf benzeri koruyucu bir ruhun adı olup sadece insanların değil oranların su kaynaklarının hatta insan yerleşimlerinin kendi haltijaları vardır. Mezarlıkların haltijaları ise Ölüm Halkı anlamına gelen Kalman vaki olarak adlandırılmaktaydı. Yerleşim haltijaları Tonttu veya Maan haltija olarak bilinmekte olup, İsveç folklorundaki Tomte ve Estonya folklorundaki haldja ile benzer özellikler göstermektedir. Saattaja (Kılavuz) ve Onni (Talih) adlarıyla da bilinip, Fince Haltia formunda da yazılan bu ruhlar insanlara doğumlarının üçüncü gününde gelmekte olup, inanışa göre bu sırada bebek kesinlikle yalnız bırakılmamalıdır.

HALWANLİ, OURWANAMA ile HİWANAWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Sırinam (Hollanda Guyanası) halkının inanışında üç düşman kardeşin adı olup, bunlardan en yaşlısı Halwanli cansız nesnelerin, ortancası Ourwanama tarlaların efendisiyken küçük kardeş Hiwanama avcıydı. Hiwanama bir av sırasında Ourwanamaa'nın iki karısı ile karşılaşmış kadınlar avcıyı sarhoş edip birlikte olmuşlardır. Ourwanamaa durmu öğrenince kardeşini yeraltına sürgüne göndermiş, annelerinin küçük oğlunun kaybolduğundan şikâyet etmes, üzerine Halwanli, Hiwanama'yı yeraltında yılan ve böceklerle birlikte yaşarken bulmuşi yeryüzüne çıkardığı çocuk büyük bir şifacıya dönüşmüştür.

HALİKARNASSOS ANIT MEZARI Bkz. Dünyanın Yedi Harikası

HALOSYDNE [Yunan Mitolojisi] Amphitrite ve Thetis'in lakabı olup, "denzide doğan tanrıça" anlamına gelmekteydi (Hom. Od. iv. 404, Il. xx. 207).

HALULU [Melanezya Mitolojisi] New Britain takımadalarında yaşayan Lakaali halkının inanışında insanın ölene kadar taşıdığı ruh için kullanılan kelimerdir.

HALYS [Yunan Mitolojisi] Kirke'nin yardımcısı olan bir büyücünün adı olup, karanlık bir söylencede Odysseus'un ikinci yolculuğunda kahramanı ata dönüştürdüğü söylenmekteydi.

HAM 1. [Germen Mitolojisi] Töton inanışında kış mevsiminin kişileştirilmiş formu olan tanrının adı olup karga kanatlı bir kral olarak tasvir edilir.

2. [Yahudi Mitolojisi] Nuh'un en küçük oğlu olup, Sam ve Yasef'in kardeşidir. Sarhoş olan babasıyla alay ettiği için babası tarafından yüzünün karaması ve evladından saygı görmeme lanetine uğramıştır. Bu lanet üzerine cilt rengi kararan Ham siyahların atası sayılmaktadır. Ham'ın oğulları Kuş, Mizraim, Fut ve Kenan olup Afrika'yı yurt edinmişlerdir.

HAMADRYAD [Yunan Mitolojisi] Yaşadıkları ağaçla birlikte doğup ölen kaderleri ve ömürleri yaşadıkları ağaca bağlı olan ağaç perilerinin adıdır. Ayrıca Oxylus ve Hamadryas'ın Karya (ceviz), Balanus (meşe), Kraneia (kiraz), Morea (dut), Aegeirus (Karakavak), Ptelea (karaağaç), Ampelus (asma) ve Syke (incir) adlı sekiz kızı da aynı adla dilinmekteydi.

HAMAGUÇİ [Japon Mitolojisi] Zamanla bir tarım tanrısına dönüştürülen bir çiftçinin adıdır.

HAMAL [Arap Mitolojisi] Aries takımyıldızına verilen isim olup, öncesinde Kabah adıyla da bilinmekteydi.

HAMAN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İran kralı Ahasuerus'un Yahudilerden nefret eden ve onları yok etmeye çalışan vezirinin adı olup planları ortaya çıkınca asılarak öldürülmüştür (Ester 3:1, 7:10).

HAMAR TABAL Bkz. Urşanabi

HAMATSA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia ve Kanada'da yaşayan Kvakiutl halkının inanışında kışın gençleri topluluğa kabul töreninde en önemli dansı yapan topluluğun adıdır.

HAMAYIL Anadolu'da omuzdan çaprazlamasına asılan bağın adı olup, taşıyanları göz, nazar ve uğursuzluktan koruyacağına inanılan muska ve uğur tılsımlar da aynı şekilde adlandırılmaktaydı.

HAMBARU Bkz. Dev (3)

HAMBVİRA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi Wisconsin'de yaşayan Vinnebago halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.

HAMEH [Arap Mitolojisi] Öldürülen kişinin kanından dışarı fırlayan bir kuşun adı olup, katili sürekli 'bana içecek bir şey ver' diyerek taciz etmekte, katilin kanından sarhoş olmadan sözlerine son vermemektedir.

HAMELE-İ ARŞ [İslam Mitolojisi] Göğün en yüksek katı olan arşı taşımakla görevli dört büyük meleğin (İsrafil, Cebrail, Mikail ve Azrail) adıdır.

HAMEŞ Bkz. Abbas'ın Eli

HAMİNGJA [İskandinav Mitolojisi] İnsanoğlunun şans ve mutluluğa ulaşmasında karar sahibi olan koruyucu bir dişi meleğin adıdır. Kişi öldüğünde akrabalardan birisine geçen Hamingja nesiller boyu aileyle birlikte yaşamaktadır. İki iyi arkadaştan şanslı olanın kendi Hamingja'sını diğerine geçici bir süre için ödünç verebildiğine de inanılmaktadır.

HAMLET Bkz. Amled

HAMMARSHEİMT [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da yer alan Thrym'in Şarkısı öyküsünün diğer adı olup, "Çekiçin eve dönüşü" anlamına gelmekteydi.

HAMMON [Afrika Mitolojisi] Batan güneş ile ilişkilendirilen bir Libya tanrısının adı olup, koç formunda tasvir edilmekteydi. Ammon ve Baal Hammon ile ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

HAMMU-MATA [Hint Mitolojisi] Yerel bir ana tanrıçanın adıdır.

HAMOND [İskandinav Mitolojisi] Sigmund ile Borghild'in oğlu, Helgi'nin kardeşinin adıdır.

HAMMURABİ KANUNLARI MÖ 18. yüzyılda Babil kralı Hammurabi tarafından hazırlatılmış

ve 243 cm uzunluğunda diorite kazınmış 282 kanunun (13, 66-99, 110 ve 111 numaralı kanunlar kayıptır) adıdır. 1901 yılında Susa'da (bugünkü Kuzistan) bulunmuş olup bugün Louvre Müzesi'nde (Paris) saklanmaktadır. Tarihin bilinen en eski kanunları olmakla beraber, Hammurabi bu kanunların itibar görmesi, tanrı sözü sayılması için kendisine Güneş Tanrısı Şamaş tarafından bildirildiklerini söylemiştir.

HAMSİN YORTUSU [Hıristiyan Mitolojisi] Hıristiyanlıktaki başlıca bayramlardan birisi olup, tarihi, yıllara göre farklılık gösterip genelde Mayıs veya Haziran aylarına denk gelmekte Paskalya Bayramı'ndan yedi hafta sonra, 50. günde kutlanmaktadır. İsa'nın ölüp tekrar dirilerek göğe yükselişinden sonra 'Kutsal Ruh'un Havarilerin üzerine çöktüğü gün olduğuna dolayısıyla Hıristiyanlığın dünyaya karşı vazifelerinin başladığı gün olarak kabul edilmektedir. İngiltere'de bugün vaftiz olanların akrabaların beyaz kıyafetler giymesi sebebiyle Beyaz Pazar (Whitsunday) olarak adlandırılmıştır. Hamsin Yortusunun kökeni, gül bayramı olarak da bilinen Yahudi hasat bayramı Şavuot'a dayanmakta olup, buğday hasatında ilk ürünlere şükran günü olan Şavuot (Çıkış 23: 16) zamanla Musa'ya On Emir'in indiği gün ile ilişkilendirilmiştir.

HAMZA [İslam Mitolojisi] Kureyş kabilesinin büyük saygı duyulan fertlerinden birisi olan Muhammed'in yeğeniyle aşağı yukarı aynı yaştaki amcasıdır. Allah'ın Aslanı lakabıyla da tanınan Hamza ibn Abd al-Muttalib devesinin sırtında avdan dönerken Emr ibn Hişam'ın yeğenine hakaret ettiğini duyunca peygamberliğini 6 yıl önce ilan eden Muhammed'in yanında yer alarak İslam'a geçmiştir. Peygamber tarafından 30 kişilik İslam ordusunun komutanı olarak Ebu Cehil'ın yönettiği bir Kureyş kervanının yolunu kesmesi için görevlendirilmiş, Hicret'in üçüncü yılında Uhud savaşında 'Vahşi ibn Harb' tarafından şehit edilmiştir. Vahşi, Hamza'nın ciğerini sökerek, Ebu Süfyan'ın karısı Hind bint Utbah'a vermiş, kadın ciğerin bir parçasını çiğneyip tükürdükten sonra cesedi beraberinde Mekke'ye götürmüştür. Hamza, Güneydoğu Asya söylencelerinde özellikle Endonezya kukla tiyatrosunda önemli bir kahraman olarak görülen Badiu Zaman'ın babası Amir Hamza olarak adlandırılmaktaydı.

HAMZANAME [İslam Mitolojisi] Cesareti, dürüstlüğü ve daima zayıftan yana olması gibi özellikleri ön plana çıkarılan Hamza'nın hayatı etrafında oluşan Arapça, Farsça ve Türkçe destanî halk hikâyelerinin genel adı olup, öncesinde sözlü olarak aktarılan öyküler Hamzavî (ö. 815/1412-13) tarafından Türkçe olarak 72 cilt halinde yazıya geçirilmiştir.

HAMZA'NIN ELİ Bkz. Abbas'ın Eli

HAN [Çin Mitolojisi] **1.** Aynı isimle bilinen bir nehre adını veren nehir tanrısı ve Samanyolu'nun adıdır.

2. [Türk Mitolojisi] 'Ulu, saygı gösterilen' anlamına gelen bir kelime olarak geçmekte olup 'Kaan' varyasyonuyla birlikte aynı zamanda tanrıları ve hükümdarları nitelemek için kullanılmıştır. Karaçay ve Balkar Türklerinde Han Teyri (Ulu Tanrı) ve Hazarların MS 7. yüzyılda adına kurban kestikleri Tangri Han, Tuvalarda Han Tengır kullanımları da aynı inancın izleridir. Tyen Şan-Kırgızistan sınırında bulunan dağların en yüksek zirvelerinden birisinin adı olan Han Tengri ve Kazakistan'da bulunan Çingis Dağları'nın merkezinde yer alan Hançingis dağı da aynı 'Ulu' motifini taşımaktadır.

HAN UZZAİ Bkz. Uzza

HANAEL Bkz. Anael

Han Xiang veya Han Hsiang Tzu

HAN HSİANG TZU [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte sekiz ölümsüz Ba Hian'dan birisinin adı olup, Tang Handanı döneminin önemli devlet adamlarından Han Yu'nun yeğenidir. İçi boş bir ağaç kütüğü üzerinde veya flüt çalarken tasvir edilen Tzu'nun Japonya'da Kanşoşi olarak bilinmekteydi. Saray yakınlarında yetişen sihirli bir şeftali ağacından düşünce ölümsüzlük kazanan Tzu'nun boş küpleri şarapla, boş saksıları çiçekle doldurmak gibi mucizeler gerçekleştirdiğine inanılmaktaydı.

HANAİ [Hint Mitolojisi] Kuzeybatı Hindistan'da yaşayan Bugun ve Khowa halklarının inanışında ay tanrısı Habia'nın kocası olan güneş tanrıçasının adıdır. Çiftin kızları Lomi ile oğulları Jomi birlikte olup, bir çocuk sahibi de olmuşlarsa da yaptığından utanan Lomi gökyüzüne kaçıp buradan bebeğini yeryüzüne fırlatmış, çocuk oynanus içerisindeki bir dağa dönüşmüştür.

HANANİM [Kore Mitolojisi] Kötüleri cezalandıran, iyileri ödüllendiren, yıldızları yerinden oynatabilen evrenin efendisi kabul edilen gök tanrı olup adı "tek tanrı" anlamına gelmekteydi.

HANAN PAÇA [İnka Mitolojisi] Cennete verilen isim olup 'Yüksek Dünya' anlamına gelmekte ancak saçlardan örülmüş bir köprüyü geçenler bu dünyaya gidebilmekteydiler.

HANDAKA SONJA [Budist Mitolojisi] Japonya'da Buda'nın en iyi müritlerinden birisi kabul edilmekte olup sol elinde bir kâse sağ elinde ise Tama taşır vaziyette tasvir edilmekte ayrıca yakınında bir de Tama'nın koruyucusu olan ejderha da bulunmaktaydı.

HANEA Bkz. Nane

HANİ YAMA İNE [Japon Mitolojisi] Başlangıç tanrıçası İzanami'nin çocuklarından birisi olup, kalay dağı tanrıçası olarak da bilinmekteydi.

HANİŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Kötü hava ve fırtınaların ilahi habercisinin adıdır.

HANİYASU-HİKO [Japon Mitolojisi] Yeryüzü tanrısının adı olup yer tanrıçası Haniyasu Hime'nin kocasıdır.

HANİYASU-HİME [Japon Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçasının adı olup, Haniyasu-Hiko'nin karısıdır.

HANLNİM [Kore Mitolojisi] Gök tanrının adıdır.

HANNAHANNAH [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup, Hititçe 'Büyükanne' anlamına gelmekteydi. Hannahannah'ın Sümer tanrıçası İnanna ve Kitab-ı Mukaddes'te 1. Krallar'da bahsi geçen 1. Samuel'in annesi Hannah ile ilişkili olması muhtemeldir. Hitit fırtına tanrısı Telipinu kaybolduğunda Teşub'u oğlunu bulması için göndermiş ama başarılı olamayınca yerine bir arı göndermiştir. Arı Telepinu'yu sokarak onu uyandırarak evine dönmesini sağlamıştır. Bir ara Hannahanna'nın kendisi de ortadan kaybolunca hayvanlar yavrulamamaya, anneler çocuklarını tanımamaya başlamışsa da tanrıçanın öyküsü dinip geri dönünce her şey normale dönmüştür. Hannahanna, Babil'de Dingirmah (yüce tanrı) veya Nintu (doğum kadını) adlarıyla bilinmekteydi.

HANNAME [Türk Mitolojisi] Firdevsi'nin Persları yücelten Şehnamesine tepki olarak 17. yüzyılda Özbek asıllı İmami tarafından Tacik dilinde yazıp 1662-1663'de Astrahan hanı Abdülaziz'e sunduğu Türk hanlarının hayatını anlattığı destanın adıdır.

HANNYA [Japon Mitolojisi] Geleneksel Noh tiyatrosunda Çocukları yediğine inanılan dişi bir iblis veya yılanın adı olup, boynuzlu, kadın oyuncularca keskin dişli koca ağızlı bir maske takılarak canlandırılmaktadır.

HANNYA ŞİNGYO Mahayana Budizm'inin en önemli yazılarını içeren bir Sutra koleksiyonu olup, Japonca 'Kusursuz Bilgeliğin Kitabı' anlamına gelmekte, her zazenden sonra okunmaktadır.

HANPA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad halklarının inanışında Pazuzu'nun babası olup, kötü ruhların lideridir.

HANS HAGEN II. Dünya savaşına katılmış bir Alman askerinin hayaletinin adı olup, Amerika ve Çekoslovakya'da barış sağlandıktan yıllar sonra bile savaşmaya devam eden bir çeşit kurt adam olarak tasvir edilmekteydi.

HANS HEİLİNG Çek Cumhuriyeti'nde yaşayan Almanların inanışında Loket kalesi masalının başkahramanının adı olup, annesi Ohre nehrinin su perisi Oharka oğluna ruhları kontrol edebilme yeteneğini verip büyücülüğü öğretmiştir.

HANSEL VE GRETEL Grimm Kardeşlerce derlenip 1812 yılında 'Kinder und Hausmärchen' adlı kitapta yayımlanan bir Alman masalının adı olup, ebeveynlerince ormana bırakılınca kendilerini yemek isteyen bir cadı tarafından tutsak edilen 2 kardeşin öyküsünü konu almaktadır. Çocuklar cadıyı oyuna getirerek kendi fırınında yanmasını sağlamış, tutsaklarını serbest bırakarak hazinesini ele geçirmiştir. Hansel ve Gretel masalı "Çocuk ile Canavar" adlı 327/327a tipi masal grubunda sınıflandırılmaktadır.

Ortaçağ Avrupası'nda özellikle Büyük Açlık döneminde (1315-1321) açlık, salgın hastalıklar ve savaş yüzünden yoksul ailelerin bakamadıkları çocuklarını ormana terk etmesi sık görülen bir uygulamaydı. Modern yazarlara göre bu ve benzeri öyküler gerçek olaylardan esinlenerek ortaya çıkmış olup, Hansel ve Gretel masalı "çocuk ile canavar" tipi öykülerden birisidir ve özetle yabancıların sahte cömertliğine kanmamayı öğütlemektedir.

Fakir bir oduncunun çocukları olan Hansel ve Gretel babası ve üvey annesi (masalın orijinalinde gerçek annedir) aç kalmaktan korktukları için çocuklarını ormana götürüp bırakmaya karar vermiştir. Ebeveynlerinin gizli konuşmalarını duyan kardeşler topladıkları beyaz çakıl taşlarını yola atınca dönüş yolunu bulup ilk seferinde geri dönmeyi başarmıştır. İkinci seferde ebeveynleri çocukların çakıl taşı almalarına izin vermeyince çocuklar yolu işaretlemek için ekmek kırıntıları kullanmış ama hayvanlar ekmek parçalarını yiyince çocuklar geri dönüş yolunu kaybetmişlerdir. Çocuklar orman içinde şekerden yapılmış bir kulübe bulunca aç çocuklar kulübenin parçalarını yemeğe başlamıştır. Kulübenin sahibi olan yaşlı cadı çocukları içi yiyecek dolu olan eve davet ettikten sonra Gretel'i hizmetçi yapmış, Hansel'i ise şişmanlaması için bir kafese hapsetmiş ve kıza çocuğu beslemesini emretmiştir. Hansel kafeste kendinen önceki çocuklardan birisine ait ince bir kemik bulmuş ve gözleri iyi görmeyen cadı çocuğa kilo kontrolü yapmaya geldiğinde kendi parmağı diye onu uzatarak biraz zaman kazanmıştır. Sonunda cadı öfkeyle şişmanlamasa da çocuğu yemeye karar verip Gretel'i fırını tutuşturmaya gönderir. Kız bir bahaneyle cadının kendi yerine fırına girmesini sağladıktan sonra fırının kapısını kapatarak cadının pişerek ölmesini sağlamıştır. Çocuklar cadının evindeki mücevherlerini yanlarına alarak evlerine döner ve aileleriyle yoksulluktan kurtulup hayatlarına mutlu bir şekilde devam ederler. Masalın orijinalinde çocuklar gerçek anne babalarının yanına dönerken sonraki versiyonunda eve döndüklerinde üvey annelerinin öldüğünü babalarının yalnız kaldığını öğrenmektedir.

HANTU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay dilinde iblis, ruh ve hayaletler gibi görünmez korkunç yaratıkları verilen isimdir. Bunların en önemlileri şunlardır.

Hantu Ayer: Su cinleri
Hantu Belian: Kaplan cini
Hantu Brok: Babun maymunu görünümünde bir iblisin adı olup, dansçıları ele geçirdiklerine inanılmaktadır.
Hantu Denej: Yaban hayvanlarının ayak izlerine yaşayan bir iblis grubunun adıdır.
Hantu Kuang: Yüz gözlü cin
Hantu Kubor: Mezar cini
Hantu Laut: Deniz cinleri
Hantu Pemburu: İnsanlara zarar veren hayalet avcıdır
Hantu Ribut: Fırtına cini
Hantu: Rimba: Orman cini
Hantu Songkei: Düğümleri çözerek avcıların işini yapmasını engelleyen bir iblistir.
Hantu Uri: Göbek kordonu cini olup, doğum sırasında çocuğun ölümüne sebep olabilmektedir.

HANTU JARANG GİGİ Bkz. Orang Mawas

HANUİ-O-RANGİ [Polinezya Mitolojisi] Gök tanrıçası Rangi ile fırtına tanrısı Tawhiri-Matea'nın oğlu rüzgâr tanrısının adı olup kelime anlamı 'rüzgârın babası'dır.

HANUKA [Yahudi Mitolojisi] Makabi halkının tarafından MÖ 166 yılında Makedon kökenli Selevkos hanedanının kovulmasından sonra İkinci Tapınağın yeniden açılışını anmak amacıyla Gregoryen takvimine göre her yıl Aralık ayı sonlarında düzenlenen sekiz gün süreli festivalin adıdır. Hanuka İbranice 'adamak' anlamına gelmekte olup ayrıca "Işık Bayramı" ya da "Yeniden Adanma Bayramı" olarak da bilinmektedir. Kışın en soğuk günlerinde kutlanılan, çocuklara hediyeler verilen bu bayramda yedi kollu şamdan Menorah dokuz kollu Hanukiya'ya dönüştürülmekte, dokuz rakamı bayramın sekiz günü için bir şamdan bir tane de diğerlerini aydınlatmak olarak açıklanmaktadır.
Söylenceye göre işgal sırasında İkinci Tapınak yağmalanıp, Yahudilik yasadışı ilan edildikten sonra MÖ 167'te, Antiyokus, tapınağın sunağında Tanrı Zeus'a domuz kurban edilmesini emretmiş ve erkeklerin sünnet olmasını yasaklamıştır. Haham Matatyau Ahaşmonay ile Yuhanna, Simon, Elazar, Yonatan ve Yahuda adlı oğulları başlattıkları isyanla Kutsal Mabet'in açılmasını sağlamışlarsa da mabetteki kandil için sadece bir günlük yağ bulabilmişler buna karşın bir mucize olmuş ve kandil sekiz gün boyunca yanmıştır. Bu mucizevi olayı anmak için Kislev ayının 25. günü başlayan Hanuka bayramı her gün mum sayısı bir tane arttırılarak dokuz kollu şamdan yakılmaktadır. Modern yazarlar, gelenekçi Yahudiler ile Selevkos gelenek ve ibadetlerini takip eden Helenleşmiş Yahudiler arasında yaşanan var olma mücadelesinde Antiyokus'un Helenlerin yanında yer alıp üstüne Suriyeli Helenlerin desteğini almasının ardından geleneksel Yahudiliği yasaklama kalkışınca çıkan isyanın başarıya ulaştığını bildirmiştir. Hanuka "Şabat benzeri" bir tatil olmayıp, sakınma zorunluluğu olmayan bayramda çalışan insanlar evlerine döndüklerinde mumları yakmakta, birbirlerine hediyeler almakta, kızarmış ve fırınlanmış yiyecekler yemektedirler.

Hanuman

HANUMAN [Hint Mitolojisi] Pavana dalı rüzgâr tanrısı Vayu ile Vanar adlı maymun perinin çocuğu olan uzun kuyruklu ve maymun kafalı (vanara) tasvir edilen tanrıdır. Uçma ve boyut değiştirebilme yeteneği olan Hanuman, Ramayana destanının temel karakterlerden birisi olmakla birlikte Mahabharata, çeşitli Puranalar ve Caynacı yazıtlarda bahsi geçmektedir. Ramayana'da Rama'ya iblis kral Ravana ile mücadelesinde yardım eden Hanuman elçi olarak bşr sıçramayla Seylan adasına uçarak Rama'nın karısı Sita ile görüşmüştür. Bununla birlikte Ravana'nın adamları tarafından yakalanan Hanuman'ın kuyruğu yağa bulanıp ateşe verilince binalar arasında koşturan maymun tüm kentin yanmasına sebep olmuştur. Sonradan Himalayalardan topladığı şifalı otlarla yaralıları iyileştirmiş, Rama'nın karısını geri almasına yardım etmiştir. Çoğu metinde Şiva'nın beden bulmuş formu olarak bahsi geçen Hanuman kimi zaman ise Vayu'nun veya Marut'un oğlu (Maruputra) olarak da anılmıştır.

HANVASUİT [Anadolu Mitolojisi] Hitit tahtının koruyucu tanrıçasının adı, kral yönetim hakkını bu tanrıya dayandırır.

HANWİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ogalala ve Lakota halklarının inanışında ay tanrıçasının adı olup, güneş tanrısı Wi'nin eşi ve Wohpe'nin annesidir. Rüzgâr tanrısının karısı İte'nin annesi Wakanka kızını evli olduğu halde güneş tanrıyla evlendirmeye çalışıp, kocası da duruma razı olunca öfkelenen Hanwi Wi'yi terk etmiştir. İnanışa göre Hanwi o günden sonra barışmadığı güneşin yanında hep yüzünü saklamıştır.

HANYA [Japon Mitolojisi] Yokailer ile insanların ortak döllerinin adı olan yaratıkların adı olup toplum dışına itilmişlerdir. Günümüzde Japon manga çizgi filmlerinde İnu Yaşa ve Şa Gojyo adlı örneklerine rastlanmaktadır.

HANZEB [İslam Mitolojisi] İmam Gazali'nin Bidayetül Hidaye adlı eserine göre Müminlere namaz kılarken musallat olup şüphe, kuruntu ve tereddüt gibi duygularla akıllarını karıştıran bir cinin adıdır.

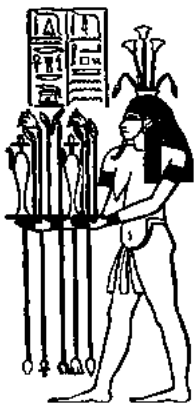
HAOKAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu halkının inanışında şimşek tanrıçasının adı olup, rüzgârı gökgürültüsü davulunu çalmak için tokmak gibi kullanmaktaydı. Haokah kafasında iki boynuzla tasvir edilip bazen av tanrısı olarak da düşünülmekteydi.

HAOLE [Polinezya Mitolojisi] Hawaii adalarında 'nefes almayan adam' anlamına gelen terim aynı zamanda hayalet ve ölü anlamında kullanılmakta olup, unutulmuş bir tanrı adı olduğu sanılmaktadır.

HAOMA [Pers Mitolojisi] İlahi nitelikler yakıştırılan, insanlar üzerinde uyuşma etkisi yaptığından kurban törenlerinde kullanılan bir bitkinin adı olup, bu bitkinin özsuyunun inek sütüyle karıştırılması sonucu sarhoş edici etkiye sahip bir içecek elde edilmekteydi. Haoma, Vedik efsanelerinde bahsi geçen Soma ile ilişkilidir.

Pers kahramanı Thrita, yeryüzünde Haoma hazırlayabilen 3 kişiden birisi olup, Ahura Mazda'ya acıları dindiren, hastalıklara şifa veren ve insanları şeytanlara karşı koruyan bir ilaç vermesi için yalvarınca tanrı ona Gaokerena ağacı çevresinde yetişen bitkilerden Haoma'yı göndermiştir. Avesta'da yiyenlere ölümsüzlük kazandıran, gençleştirip güçlendiren sapı, kök ve dalları olan uzun boylu, mis kokulu, altın rengi yaprakları olan bir bitki olarak tasvir edilmiştir.

HAPANTALLİ [Anadolu Mitolojisi] Koruyucu bir Hatti tanrısı olup, Hititlerce Hapantalliyas adıyla ödünçlenmiştir.

Hapi

HAPİ [Mısır Mitolojisi] **1.** Nil nehrinin yıllık taşkınıyla ilişkilendirilen bir tanrı olup, bereketin sembolüydü. Taşkın nehir kenarlarında tarım için hayati öneme sahip zengin alüvyon birikimine sebep olduğundan Hapi büyük saygı görmekte, aynı zamanda balık ve kuşların efendisi de sayılan tanrı peştamâl giymiş, uzun saçlı, sahte sakallı ve kadınlar gibi sarkık memeli bir erkek formunda tasvir edilmekteydi.

2. Babun veya köpek başlı tasvir edilen tanrı Horus'un dört oğlundan birisinin adı olup (diğerleri: İmset, Duamutef ve Qebhsneuf), mumyalanmış ölülerin ciğerlerinin saklandığı kavanozların ve Osiris'in tahtının koruyucusu kabul edilmekteydi. Hapi, kuzey yönüyle ilişkilendirilmiştir.

HAPİNUNU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ekvator ve Bolivya'da yaşayan Keçuva ile Bolivya ve Peru'da yaşana Aymara halklarının inanışında geceleyin uçarken koca sarkık memeleri ile insanları yakalayan dişi ruhların adıdır.

HAR-EM-AKHET Bkz. Harakhti

HAR PA NEB TAUİ Bkz. Horus

HAR HA BAYİT [Yahudi Mitolojisi] Moriah veya Zion dağı tapınağı adıyla da bilinen, Kudüs'ün doğusunda Hinnom ile Kidron vadileri arasında yer alan bir tapınağın Dağ Tapınağı' anlamına gelen adı olup, inanışa göre tanrının evrende ilk yarattığı yerdir.

HARA [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde Rudra veya Şiva'ya verilen isim olup, Kamboçya'da Şiva hala bu simle anılmaktadır. Hari-Hara ise Siva ile Vişnu'nun birlikteliğinin adıdır.

HARA KE [Afrika Mitolojisi] Nijerya halklarının inanışında su ve yağmur tanrıçasının adı olup, Godi ile Goru adlı iki ejderha yardımcısı vardır.

HARA-YAMA-TSU-Mİ [Japon Mitolojisi] Bir Şinto dağ tanrısının adıdır.

HARAKHTİ [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un görünümlerinden birisi olup, adı 'Ufuktaki Horus' anlamına gelmekte ve sabah güneşini tanımlamak için kullanılmaktaydı. Şahin formunda tasvir edilen bu form Heliopolis kentinde tanrı Ra ile birleştirilmiş olup, Ra-Horakhti, Harakhti-Ra veya Horakhti-Ra olarak adlandırılmaktaydı. Yunanca'ya Harmakhis formunda geçmiştir.

HARAMİLER Binbir Gece Masallarından 'Ali Baba ve 40 Haramiler'in yanı sıra Köroğlu efsanesinde Haramiler adıyla anılan bir başka çetenin üye sayısı da Behçet Mahir'e göre 40 iken Kaftancıoğluna göreyse sadece dörttür.

HARAKHTİ RA Bkz. Harakhti

HARAUHUTİ Bkz. Hariti

HARBARD'IN ŞARKISI [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da yer alan şiirlerden birisi olup, tam adı Harbardsljod'dur. Gri sakal Harbard adlı kayıkçı ile Thor bir gün şiir atışması yarışına girişmiş, devler diyarı Jötunheimr'den Asgard'a dönen kahramana ağzı alınmayacak sözler söylediği gibi kabarmış bir nehri geçmesini de engellemiştir. Harbard, Thor'un giysileri aşağıladıktan sonda kendi cinsel iştahı ve sihir yeteneği ile övündükten sonra kahramana kendi yeteneklerinden bahsetmesini istemiş o da devleri nasıl yendiğini anlatmıştır. En sonunda Thor, rakibini alaya hak ettiği şekilde alaya alınca Harbard tarafından lanetlenmiş ve yarışma sona ermiştir.

HARDAL TOHUMLARI Çok sayıda yazılı kaynakta rastlanılan Budist mesellerinden birisi olup, ölümün gerçekliği üzerinedir. Öyküye göre oğlundan başka kimsesi olmayan Krişa Gautami'nin çocuğu ölünce acıyla tüm komşularını dolaşmış ve oğlunu hayata döndürecek bir ilaçları olup olmadığını sormuştur. Sonunda bir komşusu genç kadına kendisine ancak Buda'nın

yardım edebileceğini söyleyerek filozofun yanına göndermiştir. Buda kadına tüm komşularını kapı kapı dolaşmasını ve içlerinde hangisi ana-baba veya evladını kaybetmemişse ondan bir avuç hardal tohumu alıp getirmesini istemiştir. Kadın her kapı ziyaretinde mutlaka bir ya da daha fazla yakınını kaybeden insanlarla karşılaşmış, tüm köyü dolaştığında ise hardal tohumu alabileceği münasip birisi olmadığını görmesinin yanı sıra ölümün herkesi bir gün alıp götüreceğini de anlayıp aydınlanmıştır. Genç kadın oğlunu gömdükten sonra Buda'nın yanına giderek öğretmeni olmasını istemiştir.

HARENDOTES [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un görünümlerinden birisi olup, yeraltındaki babası Osiris'in koruyucusu olmasını ifade etmekte "babasının kurtarıcısı Horus" anlamına gelmekteydi. Yunancaya Harendotes formunda geçmiştir.

HARENSNUPHİS Bkz. Arsnuphis

HARİ [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde Vişnu veya Krişna'ya verilen isimdir Bkz. Hari Hara

HARİ HARA [Hint Mitolojisi] Hindu tanrıları Vişnu (Hari) ve Şiva (Hara) birleştirilerek oluşturulan iki başlı bir tanrı olup, Şankaranarayana adıyla da bilinmekteydi. Tek bir karakter olarak tasvir edilen tanrılardan Şiva bir trident, Vişnu ise bir çark taşımaktaydı.

HARİMAU KRAMAT [Güneydoğu Mitolojisi] Malay halkının inanışında kaplan hayaletlerine verilen isimdir. Malacca prensesi bir gün kocası Nakhoda Ragam'ı kandırarak öldürdükten sonra cesedi gemi mürettebatından saklamayı ve adamı karaya çıkarıp gömmeyi başarmıştır. Kadının tekneden karaya çıkardığı iki kedi Harimau Kramatlara dönüşmüşler ve kralın mezarını korumuşlardır.

HARİŞÇANDRA [Hint Mitolojisi] İtihasa'da bahsi geçen Trişanku'nun oğlu olan kralın adı olup, özellikle Puranalarda çektiği ıstıraplar, adalet ve merhametiyle ilgili pek çok öykü anlatılmaktadır.

HARİTİ 1. [Hint Mitolojisi] Başlangıçta salgın hastalık getirdiğine ve çocuk kaçırdığına inanılan bir dev veya iblis iken sonradan çocukların koruyucusu, karı kocanın iyi anlaşması ve yen evli kadınların hamile kalmak için yakardığı iyiliksever bir mitolojik karaktere dönüşmüştür. Avesta'da Harauhuti (İndus nehri) olarak anılan iblisin İran mitolojisinde Gandharan adıyla bilinen insan yiyen iblislerle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. [Budist Mitolojisi]

HARİVAMŞA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya ek (khila) olarak yazıldığı sanılan 16,374 dizelik çalışmanın adı olup, Harivamşa Purana adıyla da bilinmektedir. Orijinal metin Harivamşa parva ve Bhavişyat parva adlı iki bölümden oluşmaktaysa da günümüz metinlerinde (parva) Vişnu parva adlı üçüncü bir bölüm de bulunmaktadır.

Bölümleri

Harivamşa parva: Evrenin yaratılışı, Güneş ve Ay hanedanlarından kralların tarihi ile Vişnu'nun Krişna avatarıyla bedenlenerek yeryüzüne inişi anlatılmaktadır.

1-3 Janamejaya, Vaisampayana'ya Vrisni şeceresini en baştan itibaren anlatmasını ister. Vaisampayana yaratılışın kökenini açıklamaya başlar.
4-6 Vena oğlu Prithu'nun hikâyesi,
7-8 Manuların saltanatı
9-10 Vaivasvata hanedanının kökeni
11 Dhundumara'nın geçmişi
12 Galava'nın hikâyesi
13-15 İkşvaku ve Sagara ailelerinin geçmişi
16-24 Pitrkalpa; Brahmadatta ile yedi oğlunun öyküsü
25-27 Soma, Buda ve Pururava'nın öyküsü
27-28 Amavasu ve Raji hanedanları
29 Kşatravriddha ırkı ve Divodasa efsanesi
30 Yayati efsanesi
31-32 Puru ailesi
33-39 Yadavaların tarihçesi; ayrıca Syamantaka (Bölüm 38-39) masalını da içerir
40-41 Vişnu'nun enkarnasyonları geçmişi
42-48 Tanrılar ve devler arasında Tarakamaya savaşı
49-52 Brahma ve Yeryüzü tanrıçası
53-55 Tanrıların kısmi enkarnasyonu

Vişnu parva: Krişna'nın yeryüzüne gelişinden Mahabharata destanına dek geçen sürede olup bitenler anlatılmaktadır.

1 Kamsa'nın Narada'yı uyarması
2-3 Kamsa'nın korumalarına Devaki ile çocuklarını öldürmesi için emir vermesi
Krişna ve Nanda ve Yaşoda, kızı için yaptığı döviz
4-5 doğuşu
6-7 Arabanın devrilmesi; Putana'nın öldürülmesi; iki Arcuna ağacının sökülmesi
8-10 Vrindavana'ya göç
11-12 Kaliya'ya karşı zafer
13-14 Eşek Dhenuka ile Pralamba'nın öldürülmesi
15-19 Govardhana dağının kaldırılması ve İndra'ya saygısızlık
20 Rasa dansı
21 Boğa Arişta'nın öldürülmesi
22-23 Kamsa'nın Konseyi
24 Keşi'nin öldürülmesi
25-28 Krişna ve Samkarsana'nın Akrura eşliğinde Kamsa'nın sarayına seyahati
29-30 Fil Kuvalayapida'nın vefatı; Çanura ile Andhra'nın katledilmesi; Kamsa'nın ölümü
31-32 Kamsa'nın karılarının ağıtı; Mathura tahtındaki Ugrasena'nın kutsaması; Kamsa'nın cenaze töreni
33 Sandipani'nin Krişna ve Balarama'yı eğitmesi
34-36 Jarasandha'nın Mathura'ya saldırı ve yenilgisi
37-38 Vikadru'nun söylevi
39-42 Krişna ve Balarama'nın Parasurama ile toplantısı; Gomanta dağına çıkış; Gomanta yanması
43-44 Srigala'nın sonu
45 Mathura'ya dönüş

46 Samkarsana'nın saban demiri ile Yamuna nehrini çekmesi
47-54 Rukmini'nin talipleri arasından koca seçimi (swayamvara) ve Jarasandha ile müttefiklerinin komplosu
55-56 Mathura'dan Dwarka'ya göç
57 Kalayavana'nın Krişna'ya saldırısı ve ölümü
58 Dwarka'nın kuruluşu
59-61 Krişna'nın kaçırılması ve Rukmini ile evliliği
62 Balarama'nın serüvenleri
63-64 Naraka'nın öldürülmesi
65-76 İndra'nın cennetinden Parijata ağacının çalınması
77-81 Punyakavidhi gözetiminde törenler, kutlamalar yapılması
82-85 Şatpura'nın iblislerini öldürmek
86-87 Mahadeva'nın Andhaka'yı öldürmesi
88-89 Yadavaların okyanusta spor yapması
90 Bhanumati'nin kaçırılması
91-97 Pradyumna ve Prabhavati'nın evliliği
98-100 Dwarka'nın inşası
101-102 Narada'nın söylevi
101-102 Vrişnis hanedanının geleneği
104-109 Pradyumna efsanesi ve Sambara katledilmesini
110 Samba'nın öyküsü
111-115 Krişna'nın Brahman dört ölü oğlunu kurtarması; Krişna'nın Aniruddha ile mücadelesi

Bhavişyat parva: Kaliyuga'nın tanımı, dünyanın gelecek krallarıyla ilgili kehanetler anlatılmaktadır.
1-2 Janamejaya'nın soyacağı ve gerçekleştirdiği aswamedha törenleri
3-4 Kaliyuga'nın özellikleri
5 Janamejaya ile kraliçe arasında mutabakat; İndra müdahalesi ile aswamedha
6 Resmi kutsama
7-28 Nilüferden yaratılışın kökeni
29-72 Yaban domuzu tarifi; Vişnu'nun insan-aslan ve cüce enkarnasyonları
73-90 Krişna'nın Kailasa'ya yolculuğu
91-102 Paundraka'nın öldürülmesi
103-129 Hamsa ve Dimbhaka'nın öyküsü
130-131 Krişna'nın Govardhana dağında çobanlarla buluşması ve Dwaraka'ya geri dönmesi
132 Mahabharata ve Harivamşa okumanın dinsel erdemleri
133 Şiva'nın iblislerin üç göksel kalesini imha etmesi efsanesi
134 Harivamşa içeriğinin kısa bir özeti
135 Bu Puranayı dinlenerek kazanılan dini erdemlerin sıralanması

HARLEY BRUT Monmouthlu Geoffrey'in 'Britanya Kralları Tarihi' (Historia Regum Britanniae) adlı eserinin günümüze beş bölümü ulaşabilen 12. yüzyıl Fransızca çevirisidir.

HARMA [Ermeni Mitolojisi] Tanrı Baal-Samin'i öldüren kahraman Aram'ın babasıdır.

HARMAKHİS [Mısır Mitolojisi] Mısır tanrısı Ra-Horakhty'nin (Ufukların Ra Horus'u) Yunanca formunun adıdır. Söylenceye göre firavun IV. Tuthmosis henüz bir prensken Giza'da ava çıktığı çölde güneşten bunalınca Büyük Sfenks'in gölgesine sığınarak burada uykuya dalmıştır. Rüyasında sfenksi Ra-Horakhti olarak görmüş tanrının kendisine sfenksin üzerindeki kumları temizlerse Mısır tahtına kolayca çıkabileceği bildirilmiştir. IV. Tuthmosis, kumları temizletmekle kalmayıp tahta çıktıktan sonra gördüğü rüyayı bir dikilitaşa yazdırarak bölgeye diktirmiştir.

HARMERTİ [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un görünümlerinden birisi olup, tanrının iki gözü güneş ve ayı simgeleyen şahin formunda tasvir edilmekte adı "iki gözün Horus'u" anlamına gelmekteydi. Harmerti'ye karanlıkta yaşayan korkunç canavarı Apophis'i dizginleyen bir kahraman olarak da tapınılmaktaydı.

Harmonia Tanrılarla birlikte (Gayley, 1893)

HARMONİA [Yunan Mitolojisi] Uyum tanrıçasının adı olup, Thebai söylencelerinde Ares ile Aphrodite'nin, Samothrake efsanesinde ise Zeus ile Elektra'nın kızı ama her ikisinde de Kadmos'un karısıdır.

Thebai söylencesinde Harmonia, Zeus tarafından Kadmos ile evlendirilirken Olympos tanrılarının tümü düğüne katılmış, geline düğün hediyesi olarak Aphrodite veya Athena tarafından (Diod. iv. 48, v. 49; Pind. Pyth. iii. 167) Kharitlerin dokuduğu bir elbise ile Hephaestus tarafından bir gerdanlık hediye edilmiştir (Apollod. iii. 4. 2). Bir başka söylence ise Europe'den edindiği hediyelerin kıza bizzat Kadmos tarafından verildiği söylenmektedir. Bir söylenceye göre kimsenin paylaşamadığı bu hediyeler Ares ile Aphrodite'in aşkını kıskanan Hephaistos ile Athena tarafından kullananların hayatını zehirleyen sihirli bir suya batırıldıklarından hem bunları kullananlara hem de Thebai kentine uğursuzluk getirmiştir. Gerçekten de gerdanlığı takanlardan Eryphyle yüzünden Thebai kentine yürüyen Yediler ölmüş, Arsinoe ise kocası tarafından terk edilmiş, sonunda gerdanlık Delphoi kentindeki Apollon tapınağına adak olarak verilmiştir. MÖ 4. yüzyıla dek tapınakta tutulduğu bilinen emanetler bu tarihte çalınmıştır. Ovid'in Metamorphoses'una göre göre Harmonia ile Kadmus yılanlara dönüşmüştür.

Harmonia'nın karşıtı uyumsuzluk tanrısı Eris, Roma mitolojisindeki karşılığı Concordia karşıtı ise Discordia'dır.

HARMONİDES [Yunan Mitolojisi] Paris'in Helen'i kaçırmak için kullandığı geminin yapımcısının adıdır.

HAROERİS [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un Letopolis'de tapınılan görünümlerinden birisi olup, Yaşlı Horus Har Wer'in Yunanca karşılığıdır. Kom Ombo söylencelerinde Geb ile

Nut'un veya Ra ile Hathor'un oğlu olarak gösterilmekte olan tanrı eşi Ta-sent-nefert ve oğlu Pneb- taui ile birlikte tapınılmaktaydı. Haroeris bir süre sonra Şu ile özdeşleştirilmiştir.

HARONGA [Polinezya Mitolojisi] Güneş ay ve ile şafak tanrıçası Atarapa'nın babası olup adı 'şafak' anlamına gelmekteydi.

HARPAGUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Med kralı Astyages'in verdiği cinayet emrini yerine getirmeyince ceza olarak, oğlu öldürülüp eti bir ziyafette kendisine yedirilen Yunan soylusunun adıdır.

2. Kastor and Pollux'un atlarının adıdır.

HARPAKHRAD [Mısır Mitolojisi] Horus'un adlarından birisidir.

HARPALİON [Yunan Mitolojisi] Paphlagonia kralı Pylaimenes'in Troya saflarında Yunanlara karşı savaşan oğlunun adı olup Merion tarafından öldürülmüştür.

HARPALUS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

HARPALYKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kral Harpalykus'un kızı ve Trakyalı Amymnae halkının prensesi olup, çocuk yaşta annesini kaybetmesinin ardından babasınca sığır ve kısrak sütüyle beslenmiş ve sporcu gibi yetiştirilmiştir. At kadar hızlı komasıyla tanınan kız babasının ölümünden sonra ise ormanda yaşayıp, hırsızlıkla geçinmişse de avcılar tarafından tuzağa düşürülüp öldürülmüştür. Harpalyke ölümünün ardından bir tanrıça gibi saygı görmüştür (Virg. Aen. i. 321, Hygin. Fab. 193).

2. İphikus'a karşılık alamayınca intihar eden bir kızın adıdır.

HARPALYKUS [Yunan Mitolojisi] Aineias'ın Turnus ile savaşında ölen bir arkadaşının adıdır.

HARPE KARDEŞLER Micajah "Big (Büyük)" Harpe (1768-1799) ve Wiley "Little (Küçük)" Harpe'den (1770-1804) Tennessee, Kentucky, Illinois ve Mississippi'de çok sayıda soygun ve cinayet olayına adına karışmış, zevk için adam öldüren sadist ruhlu iki kardeş olup, ABD'nin ilk seri katilleri olarak ün yapmışlardır. Bir askeri birlik tarafından yakalanan Büyük Harpe'nin kafası kesilerek Ohio nehrine atılmıştır.

HARPİNNA [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares'in oğlu Oenomaus'un atının adıdır.

2. Asopus'un kızı olup Elis'te bir kentin ad vericisidir (Paus. vi. 21. 6).

Harpiler

HARPİYALAR [Yunan-Roma Mitolojisi] Bir kuşun gövde ve kanatlarının yanı sıra, bir kadının başına sahip, tanrılar tarafından çocukları ve ruhları kapıp kaçmakla görevlendirilen açgözlü yaratıkların adıdır. Harpiya (ἅρπυια) Eski Yunanca "kapıp kaçmak" anlamındaki harpazein (ἁρπάζειν) kelimesiyle ilişkilidir. Başlangıçta harpiyalar güzel yüzlü olarak tasvir edilirken zamanla soluk yüzlü, pirinç pençeli, uzun saçlı, pis kokulu kanatlı canavarlara dönüştürülmüştür. Dev Thaumas ile su perisi Elektra'nın kızları olan Aello (sağanak yağmur), Kelaeno (fırtına karası) ve Okypete (hızlı uçan) adlı üç harpiyanın adı bilinmekteydi (Hesios, Theog. 267). Erken dönem Yunan inanışında rüzgâr ruhu olan harpiyalar ölülerin ruhunu Hades'e taşımaktaydılar (Od. xx. 66, 77.). İnanışa göre Harpiyalar dokundukları her şeye iğrenç bir koku bulaştırırlar ve bakır sazlardan korkarlardı.

Trakya kralı Phineus tanrılara hakaret edince yemekleri harpiyalar tarafından yenilmek veya üzerine pisleyerek kirletilmekle cezalandırılmıştı. Argo destanında Argonautlardan Boreasoğulları Kalais ile Zetes kendilerine yardım eden kralı harpiyalardan kurtarmak için bu iblislerin peşine düşmüşlerdir. Harpiyalar ancak Boreasoğulları tarafından yakalanırsa ölecek eğer yakalanmazlarsa Boreasoğulları kendileri öleceklerdi. Kovalamaca sırasında uçan Harpiyaların ilki sonradan Harpys adını alacak bir nehre, ikincisi Strophades adalarına düşmüşse de İris veya Hermes Boreasoğulları'nın karşısına dikilerek iblisleri öldürmelerini engellemiş onlarda kralı rahat bırakacaklarına dair söz vermişlerdir (Apollod. i. 9. 21; Apollon. Rhod. i. 286).

HARPOKRATES [Mısır Mitolojisi] Horus'un çocuk görünümü Heru-p-khart'ın Yunanca adı olup, Aşağı ve Yukarı Mısır'ı temsil eden iki tacı birden giyen, şakaklarından aşağı bir saç perçemi sarkan, işaret parmağını dudaklarına götürmüş erkek bir çocuk formunda tasvir edilmekteydi. Harpokrates, zamanla özellikle bakliyatlar ile ilişkilendirilen bir çeşit bereket tanrısına dönüştürülmüş ve elinde bir kâse ile tasvir edilmiştir. Yunan kültürüne Harpokrates adıyla geçmiş, sessizlik ve sır saklama tanrısı olarak saygı görmüştür.

HARPRE [Mısır Mitolojisi] Menthu ile Rattaui'nin oğlu olan bir tanrının adı olup, Hermonthis'te tapınılmakta, firavunu hastalık ve

diğer kötülüklerden korumakla görevli olduğuna inanılmaktaydı.

HARPYREİA [Yunan Mitolojisi] Phineus'un kızlarından birisi olup Erasia'nın kardeşidir. İki kız kardeş Boreasoğulları tarafından kaçırılmıştır.

HARR [İskandinav Mitolojisi] **1.** Edda'da bahsi geçen bir kaya cücesi olup adı "yaşlı" veya "yüksek" anlamına gelmekteydi.

2. Odin tarafından da lakap olarak kullanılmaktaydı.

HARRAKOİ DİKKO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Songhai halkının inanışında her yıl Nijer nehrinin taşkın zamanında onuruna inek kurban edilen su tanrıçası olup "suların anası" adıyla da anılmaktaydı.

HARRİS, ELİZA Bkz. Eliza Harris

HARSAPHES [Mısır Mitolojisi] Herakleopolis Magna'da tapınılan koç başlı tanrı Herşef'e Yunanlılarca verilen isimdir. Mısır mitolojisinde Ra ve Osiris, Yunan mitolojisinde ise Dionysus ve Herakles ile özdeşleştirilmiştir. Başlangıç okyanusundan doğan bir bereket tanrısı olarak görülen tanrı koç ya da koç başlı bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

HARSİESİS [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un görünümlerinden birisi olup, annesi İsis tarafından tehlikelere karşı korunan bir çocuk olarak tasvir edilmekteydi.

HARSOMTUS [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un ad ve görünümlerinden birisi olup 'İki bölgeyi birleştiren' anlamına gelmektedir. Dendera kentinde büyük saygı gören Harsomtus veya kısaca Somtus yaratıcı ve güneş tanrının çocuk formu olarak kabul edilmekte, yılan veya nilüfer çiçeği formunda tasvir edilmekteydi.

HARTMUT [Germen Mitolojisi] Ludwig ile Gerlinda'nın oğlu, Ortrun'un kardeşi ve Hergart'un kocası olan Normandiya prensinin adıdır.

HARUN [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Levi kabilesinden Amram ile Jokhebed'in ikinci çocuğu, Musa'nın (Moses) ve Meryem'in (Miriam) ağabeyi, Eleazar, İtamar, Nadab ile Abihu'nun babasıdır.

Harun, kardeşi Musa ile birlikte Firavun'un İsrailoğullarının Mısır'dan ayrılışına izin vermesi için mücadele etmiş, göç sırasında halkına öncülük etmiştir. Harun, Musa'nın yokluğu sırasında halkının dini boşluk duygusundan doğan hoşnutsuzluğunu gidermek amacıyla muhtemelen eski Mısır tanrılarıyla alakalı bir put olan 'altın dana'yı yapmıştır (Çıkış 32: 1-6). Musa, Sina dağından indiğinde halkını bu dana putuna tapınırken bulunca, kızgınlıkla Yahveh'in kendisine kutsal dağda verdiği 10 emrin yazılı olduğu tabletleri kırmıştır. Musa daha sonra altın danayı yakmış, tozunu suyla karıştırıp tapınanları içmeye zorlamış ve Yahveh'in Harun'u günahından dolayı yok etmemesi için dua etmiştir. Musa daha sonra Harun'u Yahveh'in başrahibi yapmıştır ki böylece geleneksel hahamlık müessesesi de kurulmuştur. Bu süreçte Levi kabilesinden Korah, Aaron'un dini liderliğine karşı çıkınca Musa Yahveh'e yalvarmış, Yahveh'de toprağın açılarak Korah ile adamlarını yutmasını sağlamıştır.

Harun, Talmud ve Midraş'da, Musa'nın yanında lider karakterli birisi olarak tasvir edilmiş olup, kabilesinin kutsal asasını taşıyan kişidir. Musa 12 kabilenin asa taşıyıcılarının değneklerini alarak Ahit Sandığı'nın önüne koymuş bunlardan yalnızca Harun'unki tomurcuklanıp ve badem meyvesi verince hahamlığının Yahveh tarafından onaylandığı düşünülmüştür (Sayılar, 17:5-11)

Harun'un, 123 yaşındayken oğlu Eleazar ve kardeşi Musa ile Hor dağında dolaşırken bir mağarada mahsur kalıp ölmesi Haggadah'ta detaylarıyla anlatılmaktadır.

İslamî inanışta Harun adıyla bilinmekte ve 'altın dana'nın yapımıyla ilişkilendirilmemektedir. Harun, Sefirot'un mistik yorumunda Hod'u (Kabalacılara göre 'zafer') sembolize etmekte olup aynı zamanda Sukot tatiline (Yahudilikte 8-9 günlük hasat festivali) davetli "Uşpizinler"den (Aramca 'ziyaretçiler') birisi kabul edilmektedir. Yahudi halk efsanelerinde Harun cennette Hayat Ağacı altında oturur şekilde tasvir edilmektedir.

Harun (Aaron) adı İbranice ahar (aydınlanmış) kelimesiyle ilişkili olabileceği gibi Eski Mısır dilinde Aha Ra 'savaşçı aslan' teriminden de kök almış olabilir. Bazı modern yazarlar Harun'un İsa'nın öncülü olduğunu iddia etmektedirler.

2. Güney Galler'de Legion şehrinde (Newport) Hıristiyan inancına göre şehit olan İngiliz azizin adıdır. Roma İmparatoru Diocletian döneminde General Maximianus Herculius tarafından eklemleri parçalanarak öldürülmüştür.

3. [Afrika Mitolojisi] Fas söylencelerinde yılan formunda tasvir edilen bir su ruhunun adıdır.

HARUN'UN ASASI [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Musa'nın kardeşi Harun'un olağanüstü güçlere sahip ve Musa'nın asasına denk güçte asası olup, Yahudilerin Mısır'dan çıkışı sırasında pek çok mucize gerçekleştirmiştir. Bir keresinde Mısırlı büyücülerin asalarını yutmuş, hatta tomurcuklanıp, badem meyvesi vermiştir.

Çobandeğneği çobanın sürüsü üzerindeki yetki ve otoritesinin sembolü olup, Musa'nın Tanrı'nın buyurduğu değneği de eline alıp Mısır'a doğru yola çıkmasının (Çıkış 4: 20) ardından asa İsrail halkı üzerindeki otoritenin de sembolü olmuştur. Musa ve Harun'un Tanrı'nın (Yahveh) emriyle bu olağanüstü asa ile gerçekleştirdikleri mucizeler Çıkış bölümünde pek çok ayette geçmektedir:

"Elimdeki değneği ırmağın sularına vuracağım, sular kana dönecek" (7: 17), Harun'a de ki, "Elindeki değneği ırmakların, kanalların, havuzların üzerine uzatıp kurbağaları çıkart; Mısır'ı kurbağalar kaplasın" (Çıkış 8: 5), Harun'a de ki, "Değneğini uzatıp yere vur, yerdeki toz sivrisineğe dönüşsün, bütün Mısır'ı kaplasın" (8: 16), "Musa değneğini göğe doğru uzatınca Rab gök gürlemeleri ve dolu gönderdi. Yıldırım düştü. RAB Mısır'a dolu yağdırdı" (9: 23), "Musa değ-

neğini Mısır'ın üzerine uzattı. Bütün o gün ve gece Rab ülkede doğu rüzgârı estirdi. Sabah olunca da doğu rüzgârı çekirgeleri getirdi" (10: 13).

"Harun'un asası" deyimi Hıristiyan folklorunda sığırkuyruğu gibi çok sayıda bitkiyi tanımlamak için kullanılmaktadır.

HARUN ile HARUNA Fas ve civarında yılan formunda tasvir edilen su ruhlarına verilen isim olup, insanlar nehre ekmek parçaları atarak su ruhlarını yatıştırmaya çalışırlardı.

HARUN'UN SAKALI [Hıristiyan Mitolojisi] Mezmurlar 133'de geçen deyim Hıristiyan folklorunda "Harun'un sakalı" deyimi nevruzotu, çayırmelikesi gibi bitkileri tanımlamak için kullanılmaktadır.

HARUNUN YILANI [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'te (Çıkış viii. 10-12) Harun'un değneğinin yılana dönüşerek Mısırlı rahiplerin yılanlarını yutmasına atfen küçük güçleri yutan bir varlık olarak değerlendirmekte, Hıristiyan kozmolojisinde ise aynı anlamda deyim olarak kullanılmaktadır.

HARUT ile MARUT [İslam Mitolojisi] Allah'ın emri ile Babil'e insanları test etmek, insanlara çeşitli bilgi ve sihirleri öğretmek için gönderilen iki meleğin adı olup, Bakara suresinin 102. ayetinde bahisleri geçmektedir. Avesta'da dişi varlıklar olarak adları geçen suların koruyucusu Haurvatât ve bitkilerin koruyucusu Ameretât adlı melekler sonradan Farsça Hordâd/Kordâd ve Amordâd/Mordâd formlarına dönüştürülmüştür. Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarından etkilenen bazı yazarlara göre ise Harut ve Marut'un düşmüş melekler olup, insanların işledikleri günahları görünce kınayan melekler arasından Babil'e yargıç olarak gönderilmişlerdir.

HARVATAT [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın görünümlerinden birisi olup, doğruluk ve bütünlüğüne vurgu yapılmaktadır.

HARVER Bkz. Haoeris

HASAMELİ [Anadolu Mitolojisi] Duman ile ilişkilendirilen Hitit demircilik tanrısının adıdır.

HASAN 1001 Gece Masallarından birisinde büyücüye filozof taşını bulmasında yardım eden bir kahramanın adıdır. Büyücüyü öldürdükten sonra cinin yardımıyla Vak Vak adasına giderek karısını kurtarmıştır.

HASİP [Anadolu Mitolojisi] Danyal adlı yaşlı Rum bilgenin oğlu olup, arkadaşları tarafından kandırılarak bir kuyuda bırakılmış, bu kuyuda bulduğu bir çatlaktan yeraltı kraliçesi Yemliha'nın ülkesine ulaşmış, orada kaldığı sürece kraliçenin sevgisi ve güvenini kazanmıştır. Yeraltı ülkesinden ayrılırken Yemliha'ya hayatı boyunca hamama gitmeyeceğine dair söz vermiştir. Vücudunu çıbanlarla dolduran amansız bir hastalığa yakalanan ülkenin kralını iyileştirmek isteyen vezirin casusları Hasip'in Yemliha hatunu ziyaret ettiğini anlayınca delikanlıdan ölümle, yeraltı kraliçesi arasında bir tercih yapmasını istemişler, ortaya çıkan Yemliha, Hasip'e biri şifa sütü diğeri veziri zehirlemek için iki şişe vermiştir. Kralı iyileştirip, veziri öldüren Hasip ülkenin yeni veziri olmuşsa da Yemliha'nın dostluğunu kaybetmiştir. Bkz. Şahmeran

HASİS-ATRA Bkz. Atrahasis, Utnapişti

HASTA ASLAN Pek çok masal derlemesinde rastlanan bir Ezop masalının adı olup, ölüm döşeğinde yatan aslanın ormandaki tüm hayvanları mağarasına çağırmasına karşın tedbirli davranan tilkinin davete icabet etmeyip mağaranın dışında kalmasını konu edinmektedir. Aslan mağaranın dışındaki tilkiye neden içeri gelmediğini sorduğunda akıllı hayvan içeri giren hiçbir hayvanın dışarı çıkmadığını bu yüzden içerideki kalabalığı arttırmamak istediği cevabını almıştır.

HASTALIK CİNLERİ [Çingene Mitolojisi] Loholiko kralı ile Periler Kraliçesinin evliliğinden doğan dokuz iblisin adıdır. Bu cinler, 19. yüzyılda sadece Türkiye ve Sırbistan Çingeneleri tarafından bilinirken, Transilvanya ve Macaristan Çingeneleri tarafından tanınmamaktaydı.

Bunlar:

1. Melalo 'Kirli': Gri tüyleri olan keskin pençeli bir kuşun adıdır. Uçarken etrafına hastalık, yoksulluk saçarak insanları keder, çılgınlık, hırsızlık ve cinayete iter.

2. Lili 'Balgamlı': Sümüksü balık görünümünde balgamlı hastalıklara (grip, dizanteri) yol açar.

3. Thulo 'Şişko': Dikenli bir küre formunda olup, hamile kadınların karnına sızarak sancılarını arttırmaktadır.

4. Tharidi 'Ateşli': Ufak ve tüylü bir kurtçuk görünümünde olup hamile kadınların karnına girer ve bıraktığı tüyler yüzünden ateşlenmelerine neden olur.

5. Şilali 'Soğuk': Sayısız ayağı olan beyaz bir fare formunda olup insanlarda soğuk titreme nöbetine sebep olur.

6. Bitoso 'Oruçlu': Çok başlı bir kurtçuk olup, baş ve mide ağrısına, iştahsızlık ve öksürüğe sebep olur.

7. Lolimoşo 'Kırmızı Fare': Kırmızı fare formundaki iblis egzama gibi cilt hastalıklarına sebep olur.

8. Minçeşkre 'Kadının Bacak Arasından Gelen': Tüylü bir böcek formunda olup geceleri uyuyanların üzerinde gezerek, frengi ve irinli şişkinliklere sebep olur.

9. Poreskoro 'Kuyruklu': hermafrodit karakterli, dört kedi başlı, dört köpek başlı, kuş gövdeli, yılan kuyruklu formda tasvir edilip, toprağın altında yaşamakta, veba, kolera gibi salgın hastalıklara sebep olmaktadır.

HASTE BAAD [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Yeibeçi grubundan 6 tanrıçanın adıdır.

HASTE BAKAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Yeibeçi grubundan 6 tanrının adıdır.

HASTE ELTSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında yarışma ve mücadele ilişkilendirilen bir tanrı olup 'Kırmızı Efendi' adıyla da bilinir.

HASTE HOGAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Yebeçi grubundan ışlık tanrısının adıdır.

HASTE İDİTÇONSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında sarı mısırla ilişkilendirilen bir tarım tanrısının adıdır.

HASTE OLTOİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında avcılık tanrıçasının adıdır.

HASTE OYAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında seslenme ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

HASTE YALTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında beyaz mısırla ilişkilendirilen bir tarım tanrısının adıdır.

HASTE ZİNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında 'Kara Efendi' adıyla da bilinen ateş tanrısının adı olup yağmur tanrısı Tonenili ile birlikte ilk Navaho'yu suların derinliklerinden kurtarmıştır.

HASTİNAPURA [Hint Mitolojisi] Bharata ülkesinin efsanevi başkenti olup 'Filler ülkesi' adıyla da tanınmaktaydı.

HASU KO [Japon Mitolojisi] Aşkından ölen bir genç kızın adıdır.

HAŞAKİMANA [Afrika Mitolojisi] Ruanda yaratıcı tanrısı İmana'nın adlarından birisi olup, 'tasarlayan' anlamına gelmektedir.

HAŞAMELİ [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında demircilik tanrısının adı olup, II. Mursuli'nin kroniğinde etrafı düşmanlarla çevrili pelerinli bir adam olarak bahsi geçmektedir.

HAŞAT [Yahudi Mitolojisi] Anat tarafından öldürülen bir Kenan tanrıçasının adıdır.

HAŞHAÇUL [Kafkasya Mitolojisi] İnsana benzeyen ufak gözlü köpek kafalı, ata ayağı gibi toynaklı yaratıkların adı olup, bir ihtimal Çerkezlerin düşmanları Moğol ve Kalmukların fiziksel özelliklerini abartmasıyla gelişmiştir. Haşhaçullar küçük ayaklarıyla buz üzerinde yürüyemediklerinden karşılaşanlar ancak buz tutmuş nehirler üzerinden kaçabilirlerdi.

HAŞHAŞ TANRIÇA Girit adasında Knossos'un batısında Gazi köyünde bulunan MÖ 13. yüzyıldan kalma Helenik dönem öncesine ait 79 cm yüksekliğinde ellerini avuçları karşıya bakacak şekilde yüz hizasında kaldırmış bir kadın heykelinin adıdır.

HATHAY [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da Paranganad bölgesi halkı söylencelerinde kendisi için seçilen erkekle evlenmeyi reddedip, köy ortasındaki gölete atlayıp intihar eden bir kızdır. Ölümünden sonra insanların rüyalarına girdiğinden Parvati'nin beden bulmuş hali olduğuna inanılmış ve tapınılmaya başlanmıştır.

HATHOR [Mısır Mitolojisi] Doğum, bereket, aşk, evlilik ve müzik ile ilişkilendirilen gök tanrıça olup, 3 bin yıldan uzun bir süre tapınıldığı bilinmektedir. Çeşitli söylencelerde dişi aslan, firavun inciri, hurma ağacı ama çoğunlukla inek veya inek başlı kadın formunda tasvir edilen Hathor'un adı "Horus'un Evi" anlamına gelmekte, Yaşlı Horus'un karısı, Genç Horus'un ise annesi olduğuna inanılmaktaydı. Dört ayağı gökyüzünü taşıyan sütunlar, göbeği ise gökyüzünü sembolize eden inek tanrıçanın boynuzları arasında bir güneş diski ile Uraeus (stilize edilmiş kobra yılanı) bulunmakta olup, geç dönem tasvirlerinde 2 kuş tüyü, menat kolyesi ve sistrum (metal çıngırak) da taktığı görülmektedir.

Hathor

MÖ 31. Yüzyıla tarihlenen ve eski hiyeroglif yazıtını içeren Narmer paletindeki (Büyük Hierakonopolis paleti) tasvirinden başlangıçta sadece inek tanrıçayken 1. Hanedan döneminden itibaren gökyüzü tanrıçası rolüne büründüğü ve güneş tanrısı Horus ile ilişkilendirildiği sanılmaktadır ki bu dönemde "Güneşin gözü" olarak anılmıştır. MÖ 3. Bin yıldan itibaren tanrıça Nut ile birlikte Samanyolu ile ilişkilendirilmiş olup, "Tufan" veya "Büyük Sel Baskını" anlamına gelen Mehturt adıyla da bilinmekteydi.

Tanrıça kimi kaynaklarda tıpkı İsis gibi Ra'nın kızı ve karısı olarak gösterilmiş hatta Bast ile özdeşleştirilmiştir. Hathor'u Yunanlılar Athyr adıyla Aphrodite, Romalılar ise Venüs ile özdeşleştirmekteydi. Eski Mısırlılar Samanyolunu gökyüzündeki Nil nehri olarak görmekte ve memelerinden süt akan kutsal inek Hathor tarafından oluşturulduğuna inanmaktaydı. Thebes mezarlığının koruyucusu olan Hathor aynı zamanda öteki dünyada yaşamı sağlayan bir tanrıça olarak görülmekteydi. Kült merkezleri Dendera ile Kusae olan tanrıçanın ünü Suriye kenti Byblos'a dek yayılmış olup burada "Turkuaz Hanım" olarak bilinmekte, oğlu İhi veya Ahi ile birlikte tapınılmaktaydı.

HATİ 1. [Kafkas Mitolojisi] Gürcüce 'tasvir' anlamına gelen terim Hıristiyanlık öncesinde köylerin koruyucu ruhunu tanımlamak için kullanılmaktaydı. Hıristiyanlığın kabulünden sonra da her köyün Hati'sine bir aziz adı yakıştırılmış ve kültü devam ettirilmiştir. Sözgelimi değildir. Kimin papaz olacağına bile Hati karar vermekte, seçimini köyün bilicisine vahiy etmektedir. Bazı köylerde kilise yerine Hati'nin belirlediği kutsal bölgede yer alan taş bir ev bulunmakta, ayinlerde kullanılan bira ve ekmek burada yapılmakta dahası şenlikler sırasında koyunlar burada kurban edilmekteydi. Hati'nin

arazisinde ağaç kesmek, silah atmak hatta arazisine girmenin bile kişiye kötü şans hatta ölüm getireceğine inanılmaktaydı.

2. [Eski Mısır] Ab'dan ayrılmış sembolik kalbin adı olup, ölümden sonra yargılanacağına inanılmaktadır.

3. [İskandinav Mitolojisi] Helgi tarafından öldürülen en güçlü devin adıdır.

Ayrıca Bkz. Skoll

HATİ HRODHVİTNİSSON Bkz. Managarm

HATİCE [İslam Mitolojisi] Muhammed'in ilk karısı olup, İslam inancında 4 mükemmel kadından birisi (diğerleri: İsa'nın anası "Meryem", Fatma, Asya) olarak tasvir edilen Müslüman olmadan önceki adı Tâhire'ydi. Kureyş kabilesinden olan Hatice bint Hüveylid, İslam peygamberi Muhammed bin Abdullah ile evlendiğinde 40 yaşında, daha önce iki kez evlenmiş, ikinci kocasının ölümünden sonra Şam'a gönderdiği kervanların birine başkanlık eden Muhammed'e evlenme teklif etmiştir. Söylenceye göre Hatice bir gece rüyasında gökteki ayın önce evine ardından sonra koynuna girdiğini görünce rüyasını kuzeni Varaka'ya anlatmış o da kadına bir peygamber ile evleneceğini müjdelemiştir. Bu olayın ardından bir kölesi, Muhammed'in iki tarafında iki melek gördüğünü söyleyince evlilik gerçekleşmiş, çiftin bu evlilikten iki oğlu (Kasım ile Abdullah) ve dört kızı (Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ile Fatıma) olmuşsa da erkek çocukların tümü çocukluk çağında ölmüşlerdir. Hatice, 619 yılında ölmüştür.

HATİF [Mısır Mitolojisi] İslam öncesi söylencelerde bahsi geçen bir cinin adıdır.

HATİM [İslam Mitolojisi] Badem ağacına dönüştüğüne inanılan Faslı bir prensesin adıdır. Tai kabilesinin lideri olan babası, kızının servetini yoksullara dağıtmasına karşı çıkarak ölüm ile sürgün arasında bir tercih yapmasını isteyince, Hatim ölümü seçmişse de Allah onu bir badem ağacına dönüştürmüştür.

HATİM TAİ Bengal ve Kuzeydoğu İran masal ve efsanelerinde İran ve Hindistan'ı sömüren ünlü bir Arap kabile şefinin adıdır.

HATKHAWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da yaşayan Yaruro halkı söylencelerinde yaratıcı tanrı Kuma'nın torunun kültürel kahraman kabul edilen adı olup, insanları amcası Puana'nın da yardımıyla oldukları delikten çıkarmakla kalmamış onlara ateşi çalarak onlara hediye etmiştir.

HATMEHİT [Mısır Mitolojisi] Balık tanrıçasının adı olup, Nil nehri havzasında özellikle Mendes'te tapınılmaktaydı. Mısır sanatında balık veya başında balık amblemi olan bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

HATSHEPSUT [Mısır Mitolojisi] (MÖ 1501–1447) 18. Hanedan döneminde hüküm sürmüş kadın firavun olup, I. Thutmose ile Ahmose'nin kızıdır. Kocası II. Thutmose'nin ölümünden sonra tahtı üvey oğlu III. Thutmose'ye kaptırmamak için dönemin başrahibi ile anlaşarak Mısır tarihindeki ilk kadın firavun olmuş, 22 yıl hüküm sürmüştür. Tanrı Amun onuruna Karnak tapınağına olağanüstü boyutlarda bir obelisk diktiren kadın firavunun baş mimarı Senemut, Hathsepsut için Dier el Bahari'de bir anıtkabir inşa etmiştir.

HATTARA AONJA [Budist Mitolojisi] Japonya'da Arhat adıyla bilinen Buda'nın mükemmel müritlerinden birisi olup, ayaklarının dibinde çömelmiş bir beyaz kaplan ile birlikte elinde nloi adlı kısa bir asa taşır vaziyette tasvir edilmekteydi.

HATTATAL [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'nın 20 bin kelimeden oluşan son bölümünün adı olup, mitolojik açıdan önemli değildir.

HATTO [Hıristiyan Mitolojisi] Aç gözlülüğü yüzünden fareler tarafından yenilerek ölen Mainz başpiskoposunun adı olup, 10. yüzyılda yaşayan tarihi bir karakter olduğu sanılmaktadır. Almanya'da kıtlık yaşanan bir dönemde piskopos ambarlarında buğday stoklamakla kalmamış kendisinden tahıl isteyen insanları yiyecek vereceği bahanesiyle kandırıp kandırarak boş ambarlara doluşturarak yakmıştır. Hatto, ertesi sabah uyandığında portresinin farelerce yenilmiş olduğunu görmüş, hizmetkârlarından birisinden de ambarlarının fare dolu olduğunu duyunca pencereden dışarı bakmış ve üzerine gelen binlerce fareyi görmüştür. Korkusundan bir kayığa binerek küçük adasına kaçmaya çalışmışsa da farelerce takip edilmiş ve sığındığı kulede farelerce yenilerek ölmüştür.

HATUİBWARİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Solomon adalarında yaşayan Arosi halkının inanışında çift cinsiyetli yaratıcı tanrının adı olup, insan başlı, dört gözlü, dört göğüslü ve yarasa kanatlı, güçlü pençelere sahip iki kollu bir yılan formunda tasvir edilmektedir. San Cristoval adasında Aguna adıyla bilinen ve insan soyunun atası olduğuna inanılan kozmik yılan ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

HATUPATU [Polinezya Mitolojisi] Kuş kadın Kura-ngaituku tarafından taşınırken kadının kıyafetlerini çalıp kaçan bir Maori çocuğun adıdır. Büyüdüğünde Kura'ya dönüşmüştür.

HAUBAS [Arap Mitolojisi] İslam öncesinde Güney Arabistan'da tapınılan kehanet tanrısının adı olup, Attar ile ilişkili olduğu sanılmaktaydı.

HAU [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında rüzgâr tanrısının adı olup, Rua Tapu'nun oğludur.

HAU MARANGİ [Polinezya Mitolojisi] Sis tanrısının adı olup yağmur tanrısı Ua'nın oğludur.

HAUHET Bkz. Hah

HAUKİM [Arap Mitolojisi] Güney Arabistan'da İslam öncesi tapınılan ilahi adaletle özdeşleştirilen bir tanrının adıdır.

HAUMAPUHİA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkı söylencelerinde bahsi geçen bir kız olup, diğer çocuklarını taşa dönüştüren babası tarafından başı suya sokularak bir derede boğulmuştur. Söylencelere göre Haumapuhia ölümünden sonra Waikaremoana gölünü oluşturmuştur.

HAUMEA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında bereket ve doğum tanrıçasının adı

olup, hamile kadınların bebeklerini bacak aralarından çıkarabilme fikri ona aittir. Söylenceye göre insanlar arasında yaşayıp yakışıklı gençlerle gönül eğlendiren Haumea bir gün halkı tarafından kurban edilmek için seçilen Wakea'ya âşık olunca genci ölümden kurtarmıştır. Pele'nin annesi olan tanrıça aynı zamanda yeryüzündeki ilk kadın olup bazı söylencelerde yeryüzü tanrıçası Papa ile özdeşleştirilmiştir.

Maori halkı tarafından Haumia Tiketike adıyla bilinen tanrıça ekilmeyen yabani bitki ve meyvelerin koruyucusu olup, ekilebilen bitkilerin tanrısı Rongo'nun da kardeşidir.

HAURVATAT [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın maiyetindeki yedi ilahi varlık Ameşa Spenta'tan birisinin adı olup, ölümden sonra hayatla özdeşleştirilen, refah ve sağlık getiren bir tanrıçadır. Haurvatat'ın suların koruyucusu kabul edilmesi onun öncesinde bir göl veya nehir tanrısı olduğunu düşündürmekte ayrıca Yazatalardan birisi olarak düşünülmektedir.

HAUTECLERE [Fransız Mitolojisi] Roland'ın şarkısı destanında Olivier'in kullandığı altın kabzalı ve parlak kılıcın adıdır.

HAVAİKİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında efsanevi anavatanın adıdır. Bazı Maori efsanelerinde öteki dünya anlamında da kullanılan Havaiki, Tuamotu adalarında yaratılıştan önceki boşluğu ifade ederken, Cook adalarında ise Mangaia adıyla bilinmekteydi.

HAVAMAL [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da yer alan birbirinden farklı ve kopuk eski tarihli dörtlüklerin muhtemelen 12. yüzyılda bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş şiirlerinden birisi olup "Yüce olanın ilahisi" anlamına gelmekte, Vikinglerin dünya görüşü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Derlemeyi kimin yaptığı bilinmemekte olup dörtlüklerin özellikle Odin'in karakteri hakkında bilgi vermek için bir araya getirildiği dikkat çekmektedir.

HAVARİ [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın öğretisini yaymak ile görevlendirdiği 12 yardımcısının adı olup, Arapça 'yardımcı' anlamına gelmektedir. Yeni Ahit'in ilk dört bölümünü oluşturan Kanonik İncillerden Matta ve Yuhanna İncilleri havariler tarafından yazılmıştır.

İsa'nın 12 havarîsi:

1. Simon (Petrus)
2. Andreas
3. Yakup (Büyük)
4. Yuhanna (Boanerces)
5. Filipus
6. Bartolomeus
7. Matta
8. Tomas
9. Yakup (Küçük)
10. Gaygur Simden
11. Yahuda (Teddeus)
12. Yahuda İskaryot

Yahuda'nın intiharından sonra yeri Apostol (havari) olarak anılmaya başlanan Matta tarafından alınmıştır. Haklarında çok sayıda efsane anlatılan havarilerden Kur'an'da Âl-i İmrân, Mâide ve Saff Surelerinde bahsedilmektedir.

HAVENNİYO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında bereket tanrısının adıdır.

HAVFRU Bkz. Akkruvau

HAVELOK Bkz. Danimarkalı Havelok

HAVSTRAMBE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnuit halkının inanışında bir deniz yaratığının adıdır.

HAVVA [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] İlk kadının adı olup, ilk erkek olan Âdem ile birlikte Adam'ın kaburga kemiğinden tanrının suretinde yaratılmışlardır (Tekvin 1:27, 2:22).

Cennet bahçesinde yılan tarafından baştan çıkarılarak tanrı Yehova'ya itaatsizlik etmiş, Âdem'i da doğru yoldan çıkarınca birlikte cennetten kovulmuşlardır. Havva bu günahından dolayı çocuk doğurmak ve erkeğine hizmet etmekle görevlendirilmiş, doğacak çocukları da ölümlü olmuşlardır. Bazı yazarlar, Âdem'in, Havva öncesinde bir başka kadınla (Lilith) evlendiğini iddia etmişlerdir.

Eski Ahit'in ilk kitabi Tekvin'de Eve olarak anılan Havva'nın ilk insan olan Âdem'e (Adam) can yoldaşı (İbranice "ezer") olarak yaratıldığı kayıtlı olup, bazı Hıristiyan din kitaplarında ise eğitici ve yol gösterici yolu öne çıkarılmıştır. 1945 yılında Mısır'da keşfedilen Hıristiyanlığın erken dönemlerine ait Nag Hammadi yazıtlarında Havva'nın tanrı İaldaboath tarafından Adam ile aynı anda ve topraktan yaratıldığından bahsedilmektedir. Kaynak ayrıca Havva'nın tanrının kudretini alaşağı edecek bir sırrı bildiği için cezalandırıldığı iddiasını da içermektedir. Kabalistik bir söylencede Cennet'in ikiye bölünüp Havva'nın batı ve güneyde Âdem'in ise kuzey ve doğuda hüküm sürdüğünü bir başkasında ise Havva yaratılana dek Âdem'e çeşitli hayvanların kadınlık yaptığı anlatılmaktadır. Söylenceye göre yılan bir meyveye zehir bulaştırmış bu meyvede Havva'nın ilk kez adet kanaması geçirmesine sebep olmuştur. Yahudi folklorunda Yehova'nın Âdem ile Havva'ya ölebilecekleri uyarısıyla Dünya Ağacı'na dokunmalarını yasakladığını, Şeytan'ın tanrının yalan söylediğini iddia ederek, yılanın da yol göstermesiyle Havva'nın yasak meyveyi yediği anlatılmaktadır. Bir başka söylencede ise Habil ile Kabil'in Havva'nın gerçekte bir melek olan yılan ile birlikteliğinden doğduğunu da iddia edilmektedir. Kâhinlik özelliği olan Havva oğlunun öleceğini görmüşse de Kabil'in Habil'i öldürmesine engel olamamış bu olaydan sonra Âdem Havva'yı terk etmiş ve Lilith ile birlikte yaşayıp ondan iblis çocukları olmuştur. Bununla birlikte oğullarının eşleri Âdem'in yaptığından utanmasını sağlayarak Havva'ya geri döndürmüş, bu olaydan sonra çiftin 30 ikiz çocuğu olmuştur. Bin yıl sonra Âdem ağır şekilde hastalanıp ölümün kıyısına geldiğinde Havva gökyüzüne giderek Yehova'ya merhamet için yalvarmış, tanrı bunun üzerine Âdem'in ölümünden sonra yeniden doğacağı sözünü vermiştir.

İslam inancında Havva'nın ilk insan Âdem'e eş olarak erkeğinin kaburga kemiğinden yaratılan

kumral, soluk tenli, tombul ve kara gözlü bir kadın olarak tasvir edilmektedir (Kur'ân 2:35, 7:189). Yahudi-Hıristiyan geleneğinden farklı olarak yılandan bahsedilmemiş, Havva Âdem'i elmayı yemesi için baştan çıkarmamış, tersine Âdem Şeytan'a inanarak yasak meyvenin tadına bakmıştır. Ayrıca Kuran'da Âdem ve Havvâ'nın tövbe ettikleri zaman günahlarının bağışlandığını vurgulanırken, Hıristiyanlar yılan tarafından kandırılan Havva'nın günahını tüm insanların taşıyacağına inanmaktadır.

HAVZ-I KEVSER [İslam Mitolojisi] Cennet kumsalında yer alan bir gölün adı olup, Sırat köprüsünü geçen müminler bu bereket gölünün tatlı, berrak ve ferahlatıcı suyundan içmekteydi.

HAWAİKİ Bkz. Avaiki

HAWELAKOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wişram halkının inanışında Kuzeybatı Pasifik kıyısında yer alan Çağlayan dağları eteklerindeki büyük gölde yaşayan devi bir dişi kuğu olup, göle giren insanları boğarak öldürmektedir. İnsanlar gölde yıkanmanın ömrü uzattığına inandığından tehlikeyi göze alıp göle girmeye devam etmiş, kuğunun su içinde kovaladığı bir genç kız yanlışlıkla kuğunun rahmine girmiş hayvan tarafından yarı geyik çocuk olarak doğurulduğunda ise ilk iş olarak Hawelakok'u öldürmüştür. Bkz. Ab-ı Hayat

HAWİYAH [İslam Mitolojisi] Cehennemin yedinci katının adı olup, ikiyüzlülerin atılacağı dipsiz bir kuyu olduğuna inanılmaktadır.

HAYA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil tanrıçası Ninlil'in adlarından biri olup "Yön tanrıçası" anlamına gelmektedir.

HAYA-AKİHİKO [Japon Mitolojisi] İzanagi ile İzanami'nin oğlu, Haya-Akitsu'nun kardeşi ve kocası olan bir nehir tanrısının adıdır.

HAYA-AKİTSU [Japon Mitolojisi] İzanagi ile İzanami'nin kızı, Haya-Akihiko'nın kız kardeşi ve arısının adıdır.

HAYA-Jİ [Japon Mitolojisi] Kasırga tanrısının adı olup 'Haya-Tsu-Muji-No-Kami' adıyla da bilinir.

HAYAGRİVA 1. [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun at başlı avatarı olup, Sanskrit "at boyunlu" anlamına gelmekte, Hindularca bilgi ve bilgelik ile özdeşleştirilmiştir. Bir nilüfer çiçeği üzerine oturmuş at başlı insan gövdeli beyaz renkli bir tanrı olarak tasvir edilen Haygriva, Vaişnava geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Ağustos ayında Mahanavami festivalinin 9. Günü olan Navrati bu tanrıya adanmış olup, müritlerince Hayasirsa (at kafa) adıyla da anılmıştır. Bir söylenceye göre iki Daitya tarafından kaçırılan Veda'yı kurtarmak isteyen Vişnu Hayagriva avatarına bürünmüştür.

2. [Tibet Mitolojisi] 8 ölümcül Drag-gşed'den birisi olan, bir intikam tanrısının adı olup, at formunda tasvir edilmektedir.

3. [Budist Mitolojisi] Amitabha veya Aksobhya'nın görünümlerinden Krodhadevatalardan birisi olup, at kafalı, göbekli bir cüce olarak tasvir edilmekteydi.

HAYALET DANSI 1880'lerde toprakları Avrupalı yerleşimciler tarafından zorla ellerinden alınıp, topluca katledilen, açlık, yoksulluk ve salgın hastalıklarla kırılan dahası asimilasyona zorlanan Kuzey Amerikan Yerlilerinin kurtuluşu geleneksel kültürlerine sıkı sıkıya sarılmakta arayıp, geçmişteki güzel günlere dönmek için başlattıkları Şamanist ritüellerin adıdır. Kaliforniya ve Oregon'da 1871-73 tarihleri arasında şaman Wodziwob tarafından başlatılan hareket, Büyük Ruh ile konuştuğunu ve kendisine halkının tekrar özgür olacağı günlerin geleceğini söylediğini iddia eden Paiute şamanı Wovoka adlı bir hayalperest tarafından yaygınlaştırılmıştır. Yerli İlişkileri Bürosu (Bureau of Indian Affairs) tarafından yasadışı ilan edilen Hayalet Dansı Missouri nehri, Kanada sınırı, Sierra Nevada hatta kuzey Texas'a dek yayılmış Siu halkının isyan etmesine yol açınca, yerliler Wounded Knee savaşında (1890) topluca katledilmişlerdir. Bkz. Burkanizm

HAYALET GEMİLER Denizde kaybolmuş veya batmış olmasına karşın zaman zaman ortaya çıkıp hayalet tayfası ile birlikte insanlara görünen efsanevi gemilerin ortak adı olup, en tanınmış örneği Uçan Hollandalının (Flying Dutchman) gemisidir. Açık denizde kaybolmasına karşın belirli bir süre sonra fiziki olarak ortaya çıkan gemiler ise ayrı bir kategori de değerlendirilmekte olup, Azor adaları civarında 1882 yılında kaybolan Mary Celeste bunlara örnek olarak verilebilir. Kanada'da Prens Edward Adaları, Nova Scotia ve New Brunswick'te yaşayanlar pek çok kez açıkta yanan bir gemi gördüklerini rapor etmiş olup, bu geminin bir doğa olayı olduğu yorumunu yapanların yanı sıra 1838'de bir fırtınada kaybolan Colbum veya yine bölgede kaybolan John Craig ya da 168'de kaybolan Isabella olduğu da iddia edilmiştir.

Dünyanın en büyük göllerini barındıran Büyük göller bölgesi deniz olmamasına karşın fırtınaları ve hayalet gemileri ile ünlü olup, pek çok denizci 1678'de Michigan gölünde kaybolan Griffon ve 1892'de batan Western Reserve hatta 1982'de kaybolan W.H. Gilcher adlı gemileri gördüğünü rapor etmiştir. Alaska'da 1931 yılında buza saplanınca mürettebatı tarafından terke edilen Baychinco adlı şilep batmamakla birlikte kaderi bilinmemekte olup, 1964'e dek pek çok kez görüldüğü rapor edilmiştir.

HAYALET KRALİÇE Bkz. Morrigan

HAYALET OTOBÜS İlk olarak 1934 yılında Londra'nın Kuzey Kensington semtinde Saint Marks Yolu ile Cambridge Bahçeleri arasında görüldüğü rapor edilen kırmızı, iki katlı otobüsün adıdır. 1940'lara dek varlığı birkaç kez rapor edilen hayalet otobüs birden bire ortaya çıkarak araçları yol vermeye zorladıktan sonra birdenbire ortadan kaybolmaktaydı.

HAYALET SÜRÜCÜLER Amerikan folklorunda fırtınalı havalarda gökyüzünde dolaştığına inanılan hayalet sığır sürüsünün adı olup (İngilizce "Ghost Riders"), Avrupalı göçmenler tara-

fından kıtaya taşınmış Yaban Avı söylencesinin bir varyasyonudur.

HAYAT AĞACI Bkz. Dünya Ağacı

HAYAT ÇİÇEĞİ İç içe geçmiş çok sayıda daireden oluşmuş geometrik bir sembolün adı olup, en eski örneği Eski Mısır'da Abydos kentindeki Osiris tapınağında bulunmuştur. Bununla birlikte Fenike, Asur, Hint, Asya ve Orta Doğu mimarisi örneklerinin erken dönemlerinde rastlanabilmektedir.

HAYAT PINARI Bkz. Ab-ı Hayat

HAYDAR BABA [Türk Mitolojisi] Azerilerde İslam öncesi harman zamanı şenliklerinde söylenen türkülerde adı geçen rüzgâr tanrısının İslam'ın kabulünden sonra Halife Ali'nin adlarından birisi olan Haydar ile birleştirilerek oluşturulan bir varlığın adıdır:

'Hayder, Hayder, es de gel! Yedi harman basta da gel!', 'Hayder!, Hayder, ekmek ver! Kişilere yürek ver! Harmanları yığmaya serin rüzgâr ver!' dizelerinde açıkça rüzgâra hükmeden bir varlığın adı anılmaktadır. Ayrıca Azerilerde 'Yel Baba', Kazaklarda ise 'Jalanaş Ata' adlı rüzgâr tanrılarına rastlanmaktaydı.

HAYİKANKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Alaska ve Yakutat körfezinde yaşayan Tlingit halkının inanışında dünyanın düşmesini engelleyen kunduz ön ayağı görünümünde bir yaratık olup, adı 'toprak altındaki yaşlı kadın' anlamına gelmekteydi.

HAYK [Ermeni Mitolojisi] Kendilerini 'Hay', ülkelerini 'Hayastan' olarak tanımlayan Ermenilerin isim babası ve atası kabul edilen bir tanrıdır. Söylenceye göre Ermeniler Nuh'un üç oğlundan Yafes'in torunu ve Togarma'nın oğlu Hayk'ın soyundan gelmektedir. Hayk'ın Asur tanrısı Baal'a boyun eğmek istemediğinden, 300 adamı ve ailesiyle birlikte Doğu Anadolu'ya Ağrı dağı civarına göçmüş burada ilk Ermeni yerleşimi olan Haygaşen'i kurmuştur.

HAYKOONA [Slav Mitolojisi] Stephan'ın karısı olan bir Türk prensesinin adıdır. Osmanlılar Belgrat'ı ele geçirdiğinde Türk veziri Stephan'ı esir etmişse de güzel prenses kahramanı kurtarmış, birlikte kaçmışlar, kız Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra evlenmişlerdir.

HAYK [Ermeni Mitolojisi] Halkını Babil kralı Bel'in zulmünden kurtaran efsanevi Ermeni kahramanın adı olup, yakışıklı, kıvırcık saçlı, yay kullanan güçlü kuvvetli bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Ermeni tarihçi Khoreli Musa'ya (410-490) göre Torgom'un Hayk'ın Babil'de yaşarken Armanak adlı bir oğlu olmuştur. Hayk, Babil'de Şinar düzlüğünde Kral Bel'in baskısı altında yaşayan halkının Ağrı dağı çevresine taşınmasını sağlamış buranın yerli halkına boyun eğdirmeyi de ihmal etmemiştir. Bel ordusunun başında Hayk'ı takip etmişse de Dyutsaznamart (Devlerin Savaşı) adı verilen çarpışma sırasında Hay attığı bir okla Bel'i öldürerek hasmının ordusunun bozguna uğramasına sebep olmuştur. O günden sonra Bel ile adamlarının öldüğü tepe Gerezmank (Mezarlar) olarak adlandırılırken Hayk, Van gölünün batısında Taron olarak adlandırılan bölgeye Haykaberd adlı kaleyi inşa etmiştir.

HAYVAN GELİN/DAMAT Hayvanların insan kılığına bürünerek gizli kimliğiyle insanlarla evlenmesini konu alan öykü ve efsanelerin genel adı olup, birbiriyle bağlantısız çeşitli kültürlerde rastlanmaktadır. Fransız kadın yazar Jeanne-Marie Le Prince de Beaumont'un (1711-1780) Güzel ve Çirkin (La Belle et la Bête) adlı öyküsü bu türün en ünlü eseridir. Slav masallarında güzel prensese evlenmeleri karşılığı yardım sözü veren kurbağanın hikâyesi de tüm dünyaya yayılmıştır. Hayvan gelin ve damatlar farklı kültürlerde farklı hayvanlara yakıştırılmakta olup bunların başlıcaları kurbağa (Avusturya, Almanya, Myanmar, İtalya), kedi, köpek (Hindistan, İngiltere), kaplumbağa (Arabistan), kuğu (Keltler), yılan (Çin, Rusya, Bazı Kuzey Amerika Yerlileri), kertenkele (Endonezya),fare (Seylan), kurt (Hırvatistan), maymun (Filipinler), domuz (Türkiye) ve ayıdır (Türkiye, Bazı Kuzey Amerika Yerlileri, İskandinavya).

HAYVAN HİKÂYELERİ Ortaçağda yazılıp, gerçek ve fantastik hayvanlar, kuşlar hatta değerli taşlara ilişkin hikâyeler içeren resimli kitapların genel adı olup, *Bestiarum Vocabulum* olarak bilinmekteydi. Hayvan Hikâyeleri özellikle 12 yüzyılda Fransa ve İngiltere'de popüler olmuş olup, en ünlüsü *Aberdeen Bestiarum* adıyla bilinmekteydi. Hayvan hikâyelerinin ilk örneği 2. Yüzyılda anonim İskenderiye'de Yunanca olarak yazılan *Physiologus* olup, bu çalışma Aristoteles'in *Historia Animaliumlu* başta olmak üzere Herodot, Yaşlı Pliny, Solinus, Claudius Aelianus ve diğer doğa bilimcilerin çalışmalarının özetini içermekteydi. Physiologus'tan sonra Sevilleli St. Isidore ve St. Ambrose Kitab-ı Mukaddes ile Septuagint'ten alıntılar yapıp, dini mesajlar vererek benzer çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu türün bir özelliği Tilki Reynard'ın maceralarını konu alan *Roman de Renart* destanında olduğu gibi saray ve kiliseyi hicveden yorumlar içermesiydi.

HAYVAN TAPIMI Tarihin en eski dönemlerine dek inen hayvanların kutsal kabul edilmesi inancına neredeyse tüm toplumlarda rastlanmaktadır. Girit adasında boğalara, Eski Mısır'da öküz, timsah, su aygırı ve kedilere, Hindistan'da inek, fil ve maymunlara, İskandinavya'da ayılara tapınılmıştır.

HAYVAN YARDIMCI 1. Masal ve efsanelerde öykünün kahramanına bir işi başarması için genellikle olağanüstü yetenekleri olan bir hayvanın yardım etmesi hatta öykü kahramanın bizzat bir hayvanın olup insanlara yardım etmesi durumudur. Avrupa masallarında hayvan yardımcı genellikle kedi olup, Fransız yazar Charles Perrault'un (1628-1703) derlediği insan arkadaşının servet sahibi olup mutlu bir evlilik yapmasına yardım eden "Çizmeli Kedi" masalı bunların en ünlüsüdür. Rus masalı "İvan ile gri kurt", Ermeni masalı "Değirmenci ile Tilki" aynı temayı işlemekte olup, Afrika'da ceylan, Çin'de Yeh-

hsien masalında olduğu gibi bir balık hayvan yardımcı görevini üstlenebilmektedir.

2. Mitolojik kahramanlara çeşitli maceralarında eşlik eden hayvanlar olup, Yunan-Roma mitolojisinde en önemlileri şunlardır:

Hayvan	Cinsi	Sahibi
Aithon	At	Ares
Argus	Köpek	Odysseus
Arion	At	Herakles, Adrastus
Balius	At	Peleus, Achilles
Caerus	At	Adrastus
Canis	Köpek	Orion
Capitolian	Kurt	Romulus, Remus
Kerberos	Köpek	Hades
Conabos	At	Ares
Laelaps	Köpek	Europa, Prokris, Kephalus, Amphitryon
Maera	Köpek	İkarius
Pegasus	At	Bellerophon
Phlogios	At	Ares
Phobos	At	Ares
Picus	Ağaçkakan	Mars
Xanthus	At	Peleus, Akhilleus

HAZZİ [Anadolu Mitolojisi] Hitit ve Hurri halklarının inanışında hava tanrısının maiyetindeki bir dağ tanrısının adı olup, adına yemin edilmekteydi. Hazzi'nin Sapon dağında oturduğuna inanılmaktaydı.

HE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Barasana halkının inanışında ataların ruhlarına verilen isimdir.

HE XİAN GU Bkz. Ho Hsien Ku

HE BO [Çin Mitolojisi] Bir nehir tanrısının adı olup, kendisini kayalara atarak kurban eden birisinin vücudu nehre düşünce ölümsüzlük kazanmıştır. MÖ 256'ya Zho Hanedanı dönemi sonuna dek Hazzi onuruna her yıl bir kız kurban edilmekteydi.

HEA Bkz. Ea

HEAMMAVİHİO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeyen halkının inanışında gökyüzünde yaşayan cömert yaratıcı tanrının adı olup, insanlarla birlikte yaşadığı sırada onlara ok, yay, bıçak yapmayı, avlanmayı ve ateş yakmayı öğretmiştir.

HEARDRED [İskandinav Mitolojisi] Hygelac ile Hygd'in oğlu olan bir Geat kralının adıdır.

HEBAT [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında bereket ve güzellikle de ilişkilendirilip "yaşayan her canlının anası" kabul edilen ana tanrıça olup, gökyüzü ve fırtına tanrısı Teşub'un karısı ve Sarruma'nın annesidir. Hitit panteonunda da aynı adla kabul edilen tanrıçanın gök tanrıçası Hepit ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Zamanla güneş tanrıçası Wurusemu ile birleştirilmiştir. Hebat, Hitit sanatında taç ve mücevherler takmış, süslü ayakkabılar giyen bir kadın olarak genellikle kutsal hayvanı kabul edilen bir aslana dayanmış formda tasvir edilmiştir. Fırtına tanrılarının taş dev Ullikummi'ye saldırısı başarısız olunca tapınağından ayrılmak zorunda kalmışsa da Teşup son saldırısında zafere ulaşınca kardeşi Tasmisus bir kulede kocasından haber bekleyen Hebat'a müjdeyi getirmiştir.

Hebe

HEBE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Hera'nın kızı, Ares ile Eileithyia'nın kardeşi ve Herakles'in karısı olan, bahar ve gençlik tanrıçasının adıdır. İlyada'ya göre (iv. 2) tanrıların kupalarını nektar ile dolduran Hebe, Hera'nın savaş arabasına at koşmak, Ares'i giydirmek, Apollon'un liri eşliğinde Horalar ile birlikte dans etmek gibi işler yaparak diğer tanrılara hizmet etmekteydi. Odysseia'ya göre (xi. 603) tanrılaştırılan Herakles ile evlenmiş geç dönem kaynaklarına göre kahramandan Alexiares ve Aniketus adlı iki oğlu olmuştur (Apollod. ii. 7. 7). Zeus tarafından kaçırılan Ganymade'nin yerini alan tanrıçaya özellikle Atina'da tapınılmakta olup, Roma mitolojisine Juventas adıyla girmiştir. Hebe genellikle elinde bir kâse ile nektar sunan genç bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

HEBRUS [Yunan Mitolojisi] Kassandra'nın oğlu olan Trakyalı bir kralın adı olup, boğulduğu nehre adını vermiş, etrafındaki kumların altın olduğuna inanılan nehir sonradan Evros (Bulgarca: Maritsa, Türkçe: Meriç) olarak anılmaya başlanmıştır. Orpheus'un parçalanmış bedeni ve liri de bu nehre atılmıştır.

HECUBA Bkz. Hekabe

HEDAMMU [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında denizde yaşayan yılan formunda açgözlü bir iblisin adıdır.

HEDEDET [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'nda bahsi geçen akrep tanrıçanın adı olup, Re'nin kızı olarak görülmekte, İsis ile ilişkilendirilmekteydi.

HEDURU [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında cennette yaşayan bir tanrının adıdır.

HEFEYDD [Kelt Mitolojisi] Rhiannon'un babasının adı olup "yaşlı" lakabıyla anılmaktaydı.

HEGELEUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in torunu ve salpinx adıyla bilinen bir çeşit trompeti icat eden Tyrsenos'un oğludur.

HEGİR-NUNA Bkz. Gangir

HEH Bkz. Hah

Hedrun (Gjellerup, 1895)

HEİDRUN [İskandinav Mitolojisi] Valkürlerin savaşta ölen kahramanları taşığı cennet Valhalla'da yaşadığına inanılan sihirli bir keçinin adı olup, bir çam ağacının iğnelerini kemirmekte ve sütü içenleri sarhoş etmektedir. Nesir Edda'ya göre Valhalla'daki savaşçıların yanı sıra Odin'de Hedrun'un sütünü içmekteydi.

HEİKİ MONOGATARİ [Japon Mitolojisi] Heike (Taira) ile Minamoto (Genji) kabilelerinin mücadelesini konu alan 13. yüzyıla ait, yer yer manzum kıtalar içeren düzyazı destanın adıdır. Ortaçağ boyunca gezgin rahip ozanlarca sözlü olarak aktarılan destan Japonya'nın en güçlü ailesi Heike'nin güçten düşüşünü anlatırken Budist düşünceye özgü ahlaki öğüt ve dersler vermekteydi.

HEİLEBİE [Yunan Mitolojisi] Kaunos kralının kızı ve Lyrkos'un karısıdır.

HEİMDALL [İskandinav Mitolojisi] Aesir tanrılarından ışık tanrısının adı olup, Geirrendour'un dokuz oğlundan birisidir. Tanrıların gözcüsü ve Midgard ile Asgard arasındaki Bifrost köprüsünün bekçisi olan tanrının Gjallarhorn adlı bir boruyu üflediğine, Gulltoppr adlı altın yeleli bir atı sürdüğüne, altından parıldayan dişleri olduğuna inanılmakta bu yüzden Guillintani adıyla da bilinmekteydi. Gözlerinin dünyanın öteki ucunu görebilecek kadar keskin, kulaklarının bir çimin büyüdüğünü duyabilecek kadar hassas olduğu söylenen Heimdall'ın Hofund (Kafa) adlı bir kılıcı vardı.

Manzum Edda'ya göre Heimdall, Asgard'ın kenarında olan Himinbjörg'de (Cennet Kalesi) oturup bal likörü içerek Ragnarök zamanının gelmesini bekleyecektir. Tanrı tehlikenin yaklaştığını borusunu üfleyerek diğer tanrılara haber verecek böylece son savaş Ragnarök başlayacaktır. Manzum Edda'da Rigsthula şiirine göre Heimdall, insanlar için sosyal sınıfları (thrall "köleler", carl "köylüler", earl "soylu savaşçılar") yaratan tanrı olup, tanrıça Freya'nın istediği orduların zafere ulaşmasına yardım eden sihirli kolyesi Brisingameni çalıp, fok balığı kılığında kaçan hilebaz tanrı Loki'nin peşine kendisi de fok balığına dönüşerek düştükten sonra hasmını yenip kolyeyi sahibine geri götürmeyi başarmıştır. O günden sonra Heimdall ile Loki can düşmanı olmuş, söylenceye göre Ragnarök günü iki tanrının savaşında Heimdall rakibini öldürmeyi başaracaksa da aldığı yaralar yüzünden o da ölecektir.

Heimdallr'ın 9 anası (Collingwood, 1908)

HEİMDALL'IN DOKUZ ANASI [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sında Gylfaginning ve Skaldskaparmal şiirlerinde Heimdall'ı doğuran dokuz kız kardeşe verilen isim olup, ayrıca Manzum Edda'da Völuspá hin skamma adlı şiirde ve İskandinav skaldların şarkılarında bahisleri geçmiştir. Manzum Edda'da dokuz jötunn bakiresi olarak anılan kızların adları Gjalp, Greip, Eistla, Angeyja, Ulfrun, Eyrgjafa, Imdr, Atla ve Jarnsaxa olarak verilmiştir.

HEİMSKRİNGLA [İskandinav Mitolojisi] On altı efsaneden oluşan ve eski Norveç krallarının hayatlarını anlatan koleksiyonun adı olup Snorri Sturluson (1179-1241) tarafından kaleme alınmıştır. Heimskringle her birinde ayrı bir kralın hikâyesinin anlatıldığı 16 bölümden oluşmaktadır.

1. Ynglinga saga
2. Siyah Halfdan saga
3. Güzelsaç Harald saga (ö. 931)
4. İyi Hakon saga (ö. 961)
5. Kral Harald Grafeld saga (ö. 969)
6. Kral Olaf Tryggvason saga (ö. 1000)
7. Olaf Haraldson saga(ö. 1030)
8. İyi Magnus saga (ö. 1047)
9. Harald Hardrade saga (ö. 1066)
10. Olaf Kyrre saga (ö. 1093)
11. Yalınayak Magnus saga (ö. 1103)
12. Haçlı Sigurd saga (ö. 1130)
13. Kör Magnus saga (tahttan indiriliş 1135, ölüm 1136)
14. Harald'ın oğulları sagası: Sigurd (ö. 1155), Eystein (ö. 1157) ve Inge (ö. 1161)
15. Hakon Herdebreid saga (ö. 1162)
16. Magnus Erlingson saga (ö. 1184)

HEİNRİCH VON AUE 1190'larda Alman şair Hartmann von Aue tarafından yazılmış Zavallı Heinrich (Der arme Heinrich) adlı destanın soylu kahramanın adıdır. Heinrich, Tanrı tarafından cüzzamla cezalandırılanmış ve ancak bir genç kızın kendini uğruna feda etmesi karşılığında sağlığına kavuşacağı söylenmiştir. Servetini yoksularla dağıtan adam eski hizmetkârlarından birisinin çiftliğinde yaşamaya başlamış, bir süre

sonra öyküsünü öğrenen çiftçinin kızı kendisi için ölmeye hazır olduğunu bildirince Heinrich birdenbire iyileşmiştir.

HEİTSİ EİBİB [Afrika Mitolojisi] Namibya ve Güney Afrika'da yaşayan Khoikhoi halkının inanışında, bir inek ve ineğin yediği otun oğlu olan efsanevi bir kahramanın adıdır. Büyükbaba olarak da çağrılan kahraman büyücü ve olağanüstü bir savaşçı olmasının yanı sıra tüm avcıların koruyucusu kabul edilmekteydi.

HEKA [Mısır Mitolojisi] Büyünün kişileştirilip tanrılaştırılmış formunun adı olup, aynı zamanda büyü ayinleri de aynı adla anılmaktaydı. Mısırlılar ruhun görünümü Ka'nın ancak büyü ile harekete geçirilebildiğini düşünmekte Heka, Hu (kutsal söz) ve Sia (her şeyi bilme) ile birlikte hareket etmekteydi. Heka'nın yaratıcı güneş tanrısı Atum'un veya Khum ile Menhit'in oğlu olduğu sanılmaktadır.

HEKABE [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın ikinci karısının adı olup Trakya kralı Kisseus veya Phrygia kralı Dymas'ın kızı, Hektor, Paris, Kassandra'nın annesidir (Hom. Il. xvi. 716, xxii. 234; Apollod. iii. 12. 5). Doğurganlığıyla ünlü bir kadın olan Hekabe, Hektor'un cesedini geri almak için Akhilleus'un barakasına giden kocası tarafından kahramana 19 çocuğunun annesi olarak tanıtılmış hatta Euripides bu sayıyı 50'ye çıkarmıştır. Homeros'un İlyada'sında kaybettiği çocuklarının ardından ağlamak ve Troya'yı kurtarması için Athena'ya yalvarmak gibi önemsiz roller üstlenen tatlı dilli, cömert ve dini bütün kadın, sonradan tragedya yazarlarınca şatafatlı yaşamına karşın çektiği acılara dayanamayan bahtsız anne rolü yakıştırılmış hatta acısından gece gündüz demeden uluyan bir köpeğe dönüştürülmüştür.

Troya efsanesinde Hekabe'nin ikinci oğlu Paris'in doğumundan önce gördüğü bir rüyada kadının karnından bir meşale çıkıp Troya kentini hatta çevresindeki ormanları ateşe verdiğini görmüş kâhinler rüyayı doğacak çocuğun Troya'ya felaket getireceği şeklinde yorumlamışlardır. Bununla birlikte bu efsanenin Troya'nın düşüşünün suçunu Hekabe üzerine yıkmak isteyen bir anlayış tarafından uydurulduğu sanılmaktadır.

Troya düştüğü sırada Hekabe, Polydorus dışındaki tüm oğullarını kaybetmiş olup, Akhalılar tarafından esir alınan kadın diğer esirlerle birlikte gemiye bindirilirken taşıdığı hazine yüzünden yol arkadaşı Polymestor tarafından katledilen Polydorus'un karaya vuran cesedini de görmüştür. Hekabe, gizli bir hazinenin yerini söyleme bahanesiyle yanına çağırttığı Polymestor'un iki çocuğunu Troyalı esirlerle birlikte öldürmüş adamın da gözlerini oyarak son oğlunun intikamını almıştır. Bir söylenceye göre Agamemnon kadının işlediği cinayetin sebebini anlayınca yaptığından dolayı affetmiş bir başkasına göre taşlanarak öldürülmüş, Ovid'e göre dişi bir köpeğe dönüşmüştür (Ovid Met. xiii. 423).

HEKAERGUS [Yunan Mitolojisi] Arkadaşı Opis ile birlikte Apollon ve Artemis'e ilk kez kurban sunan bir Hyperborlunun adıdır. Hekaergus aynı zamanda Apollo'nun lakaplarından birisiydi (Hom. Il. i. 147).

HEKATE [Yunan Mitolojisi] Trakya ve Karyalıların Artemis benzeri doğum ve tabiat tanrıçasıyken Yunan kültürüne ay ve yol kavşaklarının tanrıçası olarak girmiş, yılan, köpek ve at şeklinde üç başlı bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Halk inanışında yeraltı dünyasının, büyücülüğün tanrıçası olup, yeryüzüne hayaletler göndermekte kendisi de insanlara hayalet formunda görünmektedir. İnsanlarda korkuyla karışık bir saygı uyandıran Hekate genellikle hayalet Empusa, vampir kız Lamiyalar ve uluyan köpeklerle birlikte tasvir edilmektedir. Geç dönemde Aietes, Kirke ve Meida gibi usta bir büyücü hatta onlarla akraba gösteren söylenceler yüzünden olacak Hıristiyanlık ile birlikte cadı olarak görülmeye başlanmıştır.

Hekate

Persaeus veya Perses ile Asteria'nın kızı olarak görüldüğünden Perseis olarak da bilinmektedir (Apollod. i. 2. 4). Bununla birlikte soyunu Titanlara değil de Olympos ailesine dayandıran efsaneler de bulunmakta olup bunlara göre Hekate, Zeus ve Demeter'in, bir başka söylenceye göreyse Leto ve Tartarus'un kızıdır. Artemis benzeri bu tanrıçanın kendine özgü bir efsanesi bulunmayıp, Anadolu'nun Karya bölgesinden Yunan kültürüne adapte edildiği sanılmaktadır. Tanrıçaya ilişkin en eski anıt MÖ 6. Yüzyıla tarihlenen kil bir heykelcik olup Atina'da bulunmuştur. MS 2. yüzyılda Pausanias tanrıçanın MÖ 5. yüzyılda heykeltıraş Alkamenes tarafından üçlü heykellerinin yapıldığından bahsetmiştir ki Attika'da MÖ 3. yüzyıla tarihlenen bu tarz bir heykeli bulunmuştur. Hesiod'un Theogony adlı eserinde hakkında detaylı bilgi verilen tanrıça ayrıca Euripides'in Medea oyununda büyücü yönü ön plana çıkarılmıştır

Hekate'nin Roma mitolojisindeki büyü, mezarlık ve yol kavşakları tanrıçası Trivia'nın öncülü olduğu sanılmaktadır.

HEKALE [Yunan Mitolojisi] Marathon boğasını avlamaya giden Thesseus'un bir gece konuk

olduğu, kahramanın sağ salim geri dönebilmesi için tanrı Zeus'a kurban sunan yaşlı bir kadının adıdır.

HEKALESİA [Yunan Mitolojisi] Theseus tarafından Hekale onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

HEKAMEDE [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un Troya savaşına giderken ele geçirdiği Tenedos adasında tutsak ettiği bir kızın adıdır.

HEKATERUS [Yunan Mitolojisi] Phoroneus'un kızı Niobe ile birlikteliğinden dağ perileri, satirler ve Koretlerin babası olan bir kahramanın adıdır (Strabon, X 3,19).

HEKATOMBE [Yunan Mitolojisi] Apollo, Athena ve Hera onuruna düzenlenen büyük şenliklerde yüz öküzün birden kurban edilmesi geleneğinin adıdır.

HEKATONKHEİRES [Yunan Mitolojisi] Gaia ve Uranos'tan doğmuş, Kykloplardan bile daha güçlü yüz kollu ve elli başlı Kottos, Briareus, Gyges adlı üç yaratığa verilen isim olup Uranidler (Uranides) olarak da bilinmekteydiler (Apollod. i. 1. 1; Hes. Theog. 149).

HEKATOMMİTHİ İtalyan şair ve yazar Giambattista Giraldi Cinthio (1504–1573) tarafından derlenip, 1565'de Mondovi'de basılan masal koleksiyonunun adı olup, 1566'da İngiltere'de basılan masal derlemesi Zevk Sarayı'nı (Palace of Pleasure) etkilemiş ve Shakespeare'in Othello-su'nun esin kaynağı olmuştur.

HEKET [Mısır Mitolojisi] Aynı zamanda ölülerin muhafızı olan doğum ve tanrıçasının adı olup, kurbağa veya başlı bir kadın olarak tasvir edilirdi. Çorak topraklara bereket getiren bir olay olan Nil nehrinin her yıl taşmasıyla eş zamanlı ortaya milyonlarca kurbağa çıkmakta olup bu durum kurbağaların bereket ve hayat döngüsü ile ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Hekt, Hekat ve Hekit olarak da bilinen tanrıça Yunan tanrıçası Hekate'nin de adının kaynağıdır. Tanrıça güneşin doğumunda ebelik yapmış olup, güneşin her gün gökyüzünde yükselmesine yardım ettiğine inanılmaktaydı. Diğer doğum tanrıçaları gibi Heket'de yeni doğanların kaderiyle ilişkilendirilmekte ve kâhin olarak görülmekteydi. Ayrıca Eski Mısır'da kurbağa vıraklaması yağmur yağacağı ve Nil'in yükseleceğine yorulmaktaydı. Hathor'un görünümlerinden biri olarak Heket'in eşi koç başlı tanrı Khum'a çömlek tezgâhında çocukların bedenlerini şekillendirip, içine insan ruhu (ka) koyduğuna inanılmaktaydı.

Tanrıçanın bazen elinde asa ve bıçakla tasvir edilmesi onun doğum üzerindeki etkisini göstermeye yönelik olup, daha geç dönemde İsis ve Osiris efsanesinin otaya çıkmasından sonra Heket'in çiftin çocuğu Horus'u doğurttuğuna inanılmıştır. Bu yüzden Mısırlı kadınlar nilüfer çiçeği üzerine oturmuş bir kurbağa tasvirini tılsım olarak takmaktaydı. Heket kültü ilk hanedan dönemine değin uzanmakta olup, Helwan'da bulunan 2. Hanedana ait kitabeli bir dikili taşta ve piramit yazıtlarında tanrıçanın adına rastlanmaktaydı.

HEKOOLAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Miwok halkının inanışında üzeri denizkulağı kabuklarıyla kaplı olduğu için parladığına inanılan güneş tanrıçasının adıdır. Başlangıçta

Hektor (Guillaume Rouille, 1553)

HEKTOR [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile Hekabe'nin en büyük oğlu, Dardanus'un torunu, Aesaus, Kassandra, Kreusa, Deiphobus, Helenus, Paris, Polydorus, Polyxena ve Troilu'nun kardeşi, Andromakhe'nin kocası ve Astyanaks'ın (Skamandrius) babasıdır (Hom. Il. ii. 817; Apollod. iii. 12. 5). İlyada destanına göre halkının neredeyse tanrı gibi sevdiği prens Hektor Troya savaşı sırasında orduya liderlik etmiş, göğüs göğüse mücadelelerde 31 Yunanlı savaşçıyı öldürmüşse de Akhaların en büyük savaşçısı Akhilleus tarafından teke tek mücadelede öldürülmüştür. Homer'in eserinde "Vatanını savunmaya" yemin etmiş prens Hektor kötü düşüncelerden uzak, barışçıl, iyi bir baba ve koca olan kibar ve soylu birisi olarak tasvir edilmiştir. Troyalıların liderinin öldürülmeden kenti ele geçiremeyeceğini bilen Agamemnon çatışmalarda özellikle Hektor'un üzerine gidilmesini sağlamıştır. Hektor, Akhilleus'tan çekindiğinden açık arazide dövüşmekten mümkün olduğunda kaçınmasına karşın Yunan kahramanın yokluğunda Akhalara büyük zarar vermiş, teke tek dövüşte ise gün boyunca dövüştüğü Aias ile yenişememiştir.

Akhilles, Agamemnon ile tartıştıktan sonra savaşmaktan vazgeçince arkadaşı Patroklus gizlice Akhilles'in kıyafetlerini giyerek savaş meydanına giderek Yunanlılara liderlik etmiş bu sırada kendisini Akhilles sanan Hektor tarafından öldürülmüştür. Bu olay üzerine Akhilles arkadaşının intikamını almak için savaşa geri dönmüş, önce Hektor'un kardeşlerinden Polydorus'u öldürmüş ardından göğüs göğüse mücadelede Athena ve Apollon'un kaderine terk ettiği Hektor'u da yenmeyi başarmıştır. Akhilles, Hektor'un cesedini topuklarından savaş arabasının arkasına bağlayarak kentin çevresinde gezdirmiş ardından Yunan kampında korumasız olarak ortalığa bırakılmıştır. Homer'in İlyada'sı Priam'ın cenaze töreni için yüklü bir fidye karşılığında oğlunun cesedini istemesiyle son bulmaktadır.

HEKTOR DE MARİS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un babalığı ve besleme kardeşi Sir Kay'ın babası olup, Antor, Ector ve Ectorius adlarıyla

bilinmekteydi. Troya savaşına katılmış, Yunanlara karşı pek çok saldırıyı yönetmiş güçlü bir savaşçı olup Akhilleus tarafından öldürülmüştür. Ector'un bahsi 12. yüzyıl Fransız şairi Robert de Boron'un çalışmaları ile Lancelot-Grail efsane serisinin yanı sıra Thomas Malory'nin Le Morte d'Arthur adlı eserinde de geçmektedir.

Bu öykülerde Merlin'in bebek Arthur'u Uther Pendragon ile İgraine'den alarak çocuğun gerçek kimliğini açıklamadan yetiştirmesi için Ector'a getirdiği, Arthur'un delikanlılık çağına kadar bu gerçekten habersiz kendisini Ector'un öz oğlu ve Kay'ın kardeşi olarak bildiği anlatılmaktadır.

HEKHALOTH [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'Gökyüzü' anlamına gelen kelime aynı zamanda İsmail'in gökyüzüne yükselmesi ve Hanok'la karşılaşması efsanesinin de adıdır.

HEL [İskandinav Mitolojisi] Helheim veya Niflheim adı verilen soğuk ve karanlık ölüler diyarı tanrıçasının adı olup, hilekâr tanrı Loki ile Üzüntü getiren olarak da bilinen dev kadın Angrboda'nın en küçük kızıdır. Hel, kardeşleri kurt Fenrir ile yılan Jormungand ile birlikte tanrılar tarafından tehlikeli bulunduklarından Angrboda'nın yanından yeraltına kaçırılmışlardır. Elijudnir'de yaşayan Hel, yarı canlı yarı ölü merhametsiz ve korkunç bir yaşlı kadın olarak tasvir edilmektedir. Hel, bazı tasvirlerinde yüzü yaşayan bir kadın gibi görünürken bedeni çürümüş bir ceset ya da yüz ve vücudunun bir yarısı canlı diğer yarısı ölü olarak gösterilmektedir. Tahtı ölüm döşeği olarak tasvir edilen Hel'in sadece hastalık değil aynı zamanda yaşlılık da getirdiğine inanılmaktaydı ki İskandinav inançlarında bir savaşçı için savaş meydanında değil de yaşlılık yüzünden yatakta ölmek utanç verici olduğundan yaşlılık dolayısıyla ölüm en az hastalık kadar tiksindirici kabul edilmekteydi. Kendisine Ölüler Diyarını sunduğu için Odin'e minnettar olan Hel, tanrıya Huginn ile Muninn adlı bir çift kargayı hediye etmiştir. Bununla birlikte Odin'in sevgili oğlu Baldr kazayla zehirli bir okla öldürüldüğünde Hel onu geri göndermeyi reddederek, ölüler diyarında alıkoymuştur. Hel'in kelime anlamı *mezar* olup, dünya ağacı Yggdrasil'in köklerinden birisinin altında Elvidner (Istırap) adlı sarayında ikamet etmekte diğer köklerin altında ise buz devleri ve insanlar yaşamaktaydı. İnsanların beyin ve kemik iliği ile beslendiğine inanılan tanrıçanın adı İngilizce Cehennem anlamına gelen *Hell* kelimesinin de kaynağıdır.

HELBLİNDİ [İskandinav Mitolojisi] Farbauti'nin oğlu ve Loki'nin erkek kardeşinin adı olup, aynı zamanda Odin'in de lakaplarından birisidir.

HELDENBUCH [Germen Mitolojisi] 13. yüzyıl Alman manzum destanlarını içeren ve Dietrich von Bern'in başkahraman olduğu bir koleksiyonun adı olup Almanca 'Kahramanlar Kitabı' anlamına gelmektedir.

HELEİUS [Yunan Mitolojisi] Perseus ile Andromede'nin Miken doğumlu en küçük oğulları olup, Teleboalılar'a karşı savaşan Amphitryon ile birlikte Taphia adalarını ele geçirmiştir (Apollod. ii. 4. §5, 7).

HELENA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (MS 255–330) İmparator Konstantine'in annesi olan azize boyacı ve demircilerin koruyucusudur. Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsaneler adlı çalışmasında Britanua doğumlu Helena Constantius Cholorus ile evlendikten sonra Büyük Konstantine'i doğurmuştur. İsa'nın gerildiği haçı bulmaları için Kudüs'e bir ordu gönderen Helena'nın adamları Calvary'de üç çarmıh bulmuşlardır. Helena, hangisinin İsa'ya ait olduğunu anlamak için çarmıhları sırayla ölü bir adama dokundurunca bir tanesinde ölü canlanmıştır. St. Helena, Çarmıhı çivileriyle birlikte oğlu Konstantine'e vermiş ve o gün yani 3 Mayıs Hıristiyan dünyasında Keşif (Latince invenire) günü olarak kutlanmaya başlanmışsa da 1960 yılında tarihi bir kanıt bulunmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Hıristiyan sanatında imparatoriçe gibi giyinip, taç takan St. Helena elinde bir çarmıhla tasvir edilmiştir.

Troyalı Helen

HELEN [Yunan Mitolojisi] Paris tarafından kaçırılınca Troya Savaşına yol açtığı için Yunan onurunun sembolüne dönüştürülen dünyanın en güzel kadını ve, Leda ile Zeus'un kızı, Klytemnestra ile Dioskuri'nin kız kardeşi, Menelaos'un karısıdır (Apollod. iii. 10. 6; Hygin. Fab. 77).

Sparta kraliçesi Leda ile tanrı Zeus'un kaçamağından doğduğu veya kuğu kılığına bürünen Zeus'un kaz kılığına bürünerek kendinden kaçan Nemesis'ten doğan kızı olarak görülmektedir. Leda'nın Nemesis'in kutsal ormana bıraktığı yumurtasını bulup, bir sepet içinde evine getirdikten sonra zamanı geldiğinde ilk yumurtadan Helene ile Polydeukes (veya Pollux) ikincisinden Klytemnestra ile Kastor çıkmıştır. Bununla birlikte Helene'yi bizzat Leda'nın yumurtladığına

hatta Okeanos ile Aphrodite'in kızı olduğunu bildiren başka söylenceler de bulunmaktadır.

Helene çocukluk çağındayken Artemis'e kurban sunduğu sırada Theseus ile arkadaşı Perithoos tarafından kaçırılmış, iki arkadaşı kızı paylaşmak için kura çektiğinde Helen Theseus'un payına düşmüşse de bir yoruma göre kız daha evlenecek yaşta olamadığı için bir başkasına göre ise Atinalılar tarafında istenmediği için kral onu annesi Aphidnae'ya götürerek annesi Aethra'nın yanına göndermiştir. Bununla birlikte Dioskurlar kız kardeşleri Helene'i kurtarmış, Kastor ve Polydeukes kız ile birlikte Theseus'un annesini Lakedaimon'a götürmüşlerdir. Bir söylenceye göre Helene, Theseus'dan İphigenia'yı doğurmuştur. Bu olaydan hemen sonra Tyndareos güzelliğiyle erkeklerin aklını başından alanı Helene'i evlendirmeye karar vermiştir. Kızla evlenmek isteyen çok sayıda soylu genç kızın babası Tyndareos'a giderek arzularını bildirmişse de adam seçeceği adayın diğerleri tarafından öldürüleceği endişesiyle hemen seçim yapmaktan kaçınmıştır. Yeterince yakışıklı olmadığını düşünen taliplerden Odysseus adaylıktan çekilirken talip sorununu çözmek için bir fikri olduğunu ve Penelope ile evlenmek istediğini söylemiştir (Hygin. Fab. 81; Apollod. iii. 10. 8). Odysseus'un fikri kralın seçimini açıklamadan önce taliplerin itiraz etmeyeceğine ve ileride bu evliliği yıkacak kişiyi cezalandıracaklarına dair yemin etmeleridir. Bu surette kral (veya Helene) Ajax, Menelaos, Patraklos gibi pek çok aday arasından Agamemnon'un kardeşi Menelaos'u seçmiştir. Diğer talipler yemin ettiklerinden seçime saygı göstermekle kalmamış, kız Paris tarafından kaçırıldığında yeminlerine sadık kalarak Menelaos ile birlikte Troya'ya giderek 10 yıl sürecek bir savaşa da katılmışlardır. Menelaos ile Helene'nin Hermione adlı bir kızı olmuşsa da tanrıçalar arasındaki güzellik yarışmasında hakemlik yaparken kendine yardım etmesi karşılığında Aphrodite tarafından Paris'e armağan edilen Helene, dokuz yaşındaki kızını geride bırakarak Paris'le birlikte Troya'ya kaçmıştır. Athena'nın öğüdünü dinleyerek Amyklai'ye gelen Paris burada önce Tyndareosoğullarının ardından Sparta kralı Menelaos'a misafir olmuştur. Menelaos bir cenaze töreni için Girit'e gitmek zorunda kalınca Helene ile Paris baş başa kalmıştır. Çeşitli söylencelerde Helene'nin âşık olduğu için gönüllü, zorla veya bizzat babası tarafından Paris'e peşkeş çekildiği iddia edilmişse de Helene Paris'e kaçarken tüm değerli eşyaları ve kölelerini de beraberinde götürdüğü kesindir.

Helen, Troya'da Paris'ten pek çok çocuk dünyaya getirmişse de tümü bebeklik çağında ölmüştür. Homeros anlatımında tüm savaş boyunca Troya'da kalan Helene Paris'in ölümünden sonra Priam'ın düzenlediği bir yarışmayı kazanan Deiphobus ile ödül olarak evlendirilmiştir. Eski kocası Menelaos, Deiphobus'u öldürdükten sonra Helen'i öldürmek niyetiyle davranmışsa da eski karısını karşısında yarı çıplak görünce aşkı depreşmiş ve beraberinde geri götürmüştür. Bir söylenceye göre çift ölene dek hiçbir şey olmamış gibi mutlu yaşamış bir başkasına göreyse Menelaus ölüp de Helene dul kalınca adamın evlilik dışı çocukları Megapenthes ve Nikostratos tarafından kovulmuştur. Rodos'a sığınmak zorunda kalan kadın orada da huzur bulamamış Troya'da öldürülen Kral Tlepolemus'un karısı Argoslu Polyxo'nun kızları tarafından asılarak öldürülmüştür. Bu ölüm şekli bazı yazarların Helene'nin bir ağaç tanrıçası olabileceği tezini ileri sürmesine yol açmıştır.

HELENUS [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile Hekabe'nın kehanet yeteneğine sahip oğullarından birisi (diğeri: Aesakus) ve Kassandra'nın ikiz kardeşi olup, Troya savaşı sırasında Yunanlılar tarafından esir edilerek Troya'nın nasıl düşürülebileceği konusunda bilgi vermeye zorlanmıştır. Helenus Yunanlılara savaşı kazanmaları için Akhilles'in oğlu Neoptolemus'u kendilerine katılmaya ikna etmelerini veya başka öykünün bir versiyonuna göre üvey kardeşi Troilus'un savaş meydanında öldürülmesi gerektiğini (Akhilles tarafından öldürülecektir) söylemiştir. Helenus savaştan sonra Neoptolemus tarafından esir olarak Efir'e götürülmüş, Neoptolemus'un ölümünün ardından özgür olmakla kalmamış, Efir'in bir bölümü de kendisine miras olarak kalmıştır. Neoptolemus'un ölümüyle ağabeyi Hektor'un dul eşi Andromakhe de özgürlüğüne kavuşunca Helenus Andromakhe ile evlenmiştir (Vergilius III, 295, 334, 374). Priam'ın oğullarından tek sağ kalan kişi olan Helenus, İtalya'ya giden Aeneas'a tüylü bir miğfer hediye etmiştir.

HELGİ [İskandinav Mitolojisi] Valkür Svava tarafından korunan bir kahramanın adıdır.

HELHEİM [İskandinav Mitolojisi] Dokuz dünyadan birisi olan kötü tanrı Loki ve karısı Angrboda'nın canavar oğlu Hel tarafından yönetilen ölüler diyarının adıdır.

HELİADLAR [Yunan Mitolojisi] Helios'un Klymene'den doğan üç kızı Aegiale, Aegle ve Aetheria ile su perisi Rodos'tan doğan yedi oğlu Okhimos, Kerkaphos, Makaraus, Aktis, Tenages, Triopas ve Kandalos'a verilen isimdir. Ovid'e göre Helios'un üç kızı, Zeus tarafından yıldırımla çarpılıp ölen erkek kardeşleri Phaethon'un kaderine üzülerek kavak ağaçlarına dönüşmüşlerdir.

HELİKAON [Yunan Mitolojisi] Troyalı Antenor'un oğullarından birisi olup Priam'ın kızı Laodike ile evliydi (Hom. Il. iii. 124, Paus. x. 26. 2).

HELİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kral Selinos'un kızı ve İon'un karısının adı olup, İon karısının onuruna Helike kentini kurmuştur (Paus. vii. 1. 2).

2. Lykaon'un kızı olup Zeus ile aşk yaşayınca kıskanç Hera tarafından ayıya dönüştürülmüş, Zeus tarafından gökyüzüne Büyükayı takımyıldızı olarak yerleştirilmiştir. Kızını kaybeden Demeter'i Helios'a yönlendirmiştir (Ov. Fast. iv 580).

HELİOPOLİS DOKUZLUSU [Mısır Mitolojisi] Mısır yaratılış efsanesinde önemli bir rol oynayıp Ennead olarak bilinen ve evrenin temek güçlerini sembolize eden dokuz tanrı Atum, Şu, Tefnut, Geb, Nut, Osiris, İsis, Seth ve Nephthys'ten oluşmaktaydı. Yaratılış efsanesinin Heliopolis varyantına göre Atum önce kendini ve dünyayı sonra Şu ile Tefnut'u yaratmış, Şu ile Tefnut Geb (yeryüzü) ile Nut'u (gökyüzü) onlarda diğer dört tanrıyı oluşturmuştur. Zamanla Hermopolis Ogdoad'ına (Sekizli) dönüşmüş olup Nun, Naunet, Huh, Hauhet, Kuk, Kauket, Amen ve Amunet'ten oluşan dört erkek tanrı kurbağa, bunlardan dört tanrıça ise yılan kafalı olarak tasvir edilmekteydi.

Helios (Bulfinch, 1897)

HELİOS [Yunan Mitolojisi] Olympos tanrılarından daha eski Titanların kuşağından bir güneş tanrısı olup Hyperion (veya Hyperionides) ile Theia'nın (veya Euryphaessa) oğlu ve Selene (Ay) ile Eos'un (Şafak) kardeşidir (Hom. Od. xii. 176, 322; Hes. Theog. 371). Her gün gökyüzünü arabasının üzerinde bir uçtan diğerine geçen Helios Okeanid Perseis'le evlenmiş, büyücü Kirke, Kolhis kralı Aetes, Minos'un karısı olacak Pasiphae ile Medeia tarafından öldürülecek Perseus'un babası olmuştur. Helios'un ayrıca su perisi Rodos'tan Heliad adı verilen yedi kızı olmuştur. Helios, güneş ile taçlanmış yakışıklı bir erkek olarak tasvir edilmiş ve gökyüzünde her gün Okyanus'un üzerinde dört atın (Pyrois, Aeos, Aethon ve Phlegon) çektiği altın renkli savaş arabasıyla batıdan doğuya doğru seyahat ettiğine inanılmaktaydı. Yunanlıların astronomi bilgisi artınca Helios'un önemi azalmış Homeros döneminde görevi sadece evreni aydınlatmak olan tanrıların hizmetkârlarından birisi konumuna indirilmiştir. Sözgelimi Odysseus'un arkadaşları tarafından Trinakria (Sicilya) adasındaki sürüsünden çalınan sığırların intikamını alacak denli güçlü olmayıp zararın tazmini için Zeus'a başvurarak aksi halde yeraltına kaçarak etrafı karanlıkta bırakacağı tehditlinde bulunmuştur (Od. xii. 128, 261, 375, viii. 271). Helios hakkında bilinen en önemli öykü oğlu Phaeton'un babasının arabasını kullanmayı denerken kontrolünü kaybedip yeryüzünü ateşe vermesini anlatmaktadır. Helios zamanla ışık tanrısı Apollo ile özdeşleştirilmeye başlanmış hatta iki tanrı birleştirilmişse de biri Titan diğer Olympos kökenli olduğu için çoğunlukla iki ayrı tanrı olarak görülmüşlerdir. Helios'un Roma mitolojisinde karşılığı Sol özellikle Sol Invictus olmuştur.

HELİOS'UN SÜRÜSÜ [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrı Helios'un kutsal adası Thrinakia'da (Sicilya olduğu sanılmaktadır) otladığına ve Helios'un kızları Phaethusa ve Lampetie tarafından korunduğunda inanılan her biri 50 hayvandan oluşan yedi koyun ve yedi sığır sürüsünün adı olup, Teiresias ve Kirce Odysseus'u kahraman da adamlarını hayvanları yememeleri konusunda uyarmıştır. Bununla birlikte Eurylokhus sığırların en iyisini öldürüp yemek hazırlayınca Helios, Zeus'a Odysseus ve adamlarından intikamını almasını istemiş tanrı da yedi gün sonra bir yıldırımla kahramanın gemisini batırmıştır (Hom. Od. XII.262, 348, 363).

HELLE [Yunan Mitolojisi] Athamas ile su perisi Nephele'nin kızı olup çocuklarını öldürmek isteyen kaynanası İno'dan kardeşi Phrixus yardımıyla kaçmıştır. Nephele çocuklarını kurtarmak için kanatlı altın bir koçu yardıma göndermiş, iki kardeş de koçun sırtına binerek kaçarken, Helle Marmara Denizi'ne düşerken, Phrixus Kolhis'e varabilmeyi başarmıştır. Hellespontos civarında denize düşen kızı Poseidon kurtarmış, evliliklerinden üç çocukları olmuştur (Apollod. i. 9. 1; Apollon. Rhod. i. 927; Ov. Fast. iv. 909).

HELLEN [Yunan Mitolojisi] Deukalion ile Pyrrha'nın veya Zeus ile Dorippe'nin oğlunun adı olup, Yunanlıların efsanevi atasıdır (Apollod. i. 7. 2). Oğullarından Aeolus Aeolianların, Dorus Dorların, Xuthus ise Akha ve İyonların atası kabul edilmekteydi (Hom. Il. ii. 684; Herod. i. 56).

HELLER [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Patagonya'da yaşayan Tehuelçe halkının inanışında insanları yaratan güneş tanrının oğlunun adıdır.

HELOHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çoktav halkının inanışında dişi bir şimşek kuşunun adıdır.

HELVEG [İskandinav Mitolojisi] Niflheim'e giden aşılması zor bir yolun adıdır.

HEMA [Polinezya Mitolojisi] **1.** Maori şimşek tanrısı Tavhaki ile Karihi'nin babasının adı olup denizin derinliklerinde yaşayan Ponaturi adlı ruh tarafından öldürülmüştür.

2. [Hawaii Mitolojisi] Ay tanrıçası Mahina'nın oğlunun adıdır.

HEMADRİ Bkz. Meru

HEMASKAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella halkının inanışında kunduz karakterinin adıdır.

HEMEN [Mısır Mitolojisi] Hesfun (Asphynis) kentinde tapınılan bir şahin tanrının adı olup, Horus'un görünümlerinden birisi Haroeris ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

HEMERA [Yunan mitolojisi] Gündüz tanrıçasının adı olup, Hades'te ikamet eden Erebos'tan

doğmuş olup, gece tanrıçası Nyks'in kardeşidir. Hemera, Aether (Işık) ile birlikte anne ve babasını tahtından ederek yerlerine geçmiştir.

HEMİKYNES [Yunan Mitolojisi] Hesiod'a göre (4. 191. 3) Karadeniz kıyılarında Massagetai ve Hyperborea halklarına komşu yaşayan köpek gibi havlayan köpek başlı bir halkın adıdır. Ktesias, Hindistan ve Afrika'da yaşayan Kynokephali (Köpek kafalı) adlı bir halkın varlığından söz ederken Aelian (Hayvanlar üzerine, 10. 25) ise Etiyopya'da yaşayan Kynoprosopoi (köpek yüzlü) halkını anmıştır.

HEMİSON [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde Morgan le Fay'in sevgilisi olan bir şövalyenin adıdır.

HEMİTHEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Staphylos ile Khrysothemis'in denize atlayarak intihar edince tanrıçaya dönüşen kızının adıdır.

2. Troas kralı Kyknos'un kızı ve Tenes'in kardeşidir.

HEMOSU [Kore Mitolojisi] Çumong'un babasının addır. Bir tanrı oğul isteyince bakire Yuhva'ya tecavüz etmiş, o da Çumong'un çıkacağı yumurtayı yumurtlamıştır.

HEMSUT [Mısır Mitolojisi] Ka'nın dişil karşılığı olan kader tanrıçasının adı yeni doğan çocukların içine kollarından girdiğine inanılmaktaydı. Kalkan ve iki çapraz ok bulunan bir başlıkla tasvir edilen tanrıça Hemusut olarak da bilinmekteydi.

HENG O [Çin Mitolojisi] İlahi okçu Hou-I'nin (Şen Yi) karısı ve nehir tanrısı He Bo'nun kız kardeşi olan, ay tanrıçasının adıdır. Yin'in soğuk ve karanlık tarafının sembolüdür. Söylenceye göre kocası güneş tanrısından ölümsüzlük iksirini çaldıktan sonra aya kaçmışsa da kurbağaya dönüşmüştür. Heng E, Heng O veya Çang O muhteşem kıyafetler içerisinde sağ elinde ayın sembolü olan bir disk taşır formda tasvir edilmekteydi.

HEN WEN [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerinde bahsi geçen sihirli beyaz bir domuzun adı olup insanlara tahıl ve bal sağladığına inanılmaktaydı. Kral Arthur bir keresinde Hen Wen'in peşine düşmüşse de kimi kaynaklarda Ceridwen olarak anılan beyaz domuz denize atlayarak canını kurtarmıştır.

HENDURSAGA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer, Babil ve Akad halklarının inanışında bir kanun tanrısının adı olup, Lagaş kenti yöneticisi Gudea (MÖ 2144–2124) Hendursaga'yı "Sümer topraklarının habercisi" olarak anmıştır.

HENG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron halkının inanışında gökyüzünün koruyucusu olup tüm kötülüklerin ölümsüz düşmanı olan şimşek tanrısının adıdır.

HENGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Osage halkının inanışında bir kartal ruhunun adıdır.

HENGİST ile HORSA [Anglosakson Mitolojisi] İngiltere'yi 449'da işgal eden Jut halkının efsaneleştirilmiş liderlerinin adı olup, Yunan mitolojisindeki Kastor ile Pollux ve Roma mitolojisindeki Romus ile Remulus gibi efsanevi ikizler ile benzerlikleri dikkat çekicidir. Horsa 455'de Aylesford savaşında ölünce yerine geçen Hengist, Kent şehrinde 488 yılına dek hüküm sürmüştür.

HENRY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (MS 972–1024) 1014-24 arasında Kutsal Roma imparatoru olup, Ottonia hanedanın tahta çıkan son üyesidir. II. Henry, Almanya ve Polonya'da St. Lawrence, St. George ve St. Adrian'ın yardımıyla paganlara karşı savaşan imparator St. Cunegund ile evlenmiştir. Henry veya Heinrich 1146 yılında Papa II. Clement tarafından eşi ise Papa III. Innocent tarafından 1200 yılında resmen aziz olarak tanınmıştır. Bir söylenceye göre Henry karısını bir piskoposla zina yapmakla suçlamış ve ceza olarak kızgın saban demirinin üzerine basmasını emretmişse de kadının İsa'ya yalvarması üzerine Meryem Ana imparatora seslenerek karısının suçsuz olduğunu söylemiştir.

HENTEN KARUBE [Afrika Mitolojisi] Binkigi'nin kızı, Marain Jagu'nun kız kardeşidir.

HEO HVANGOK [Kore Mitolojisi] Naktong nehrinin batı yakasında yaşayan Kaya kabilesinin ilk kraliçesinin adıdır.

HEOL [Kelt Mitolojisi] Bir Breton güneş tanrısının adıdır.

HEOROT [Anglosakson Mitolojisi] Beowulf destanına göre yeryüzündeki en görkemli yapı olan Danimarka kralı Hrodgar'ın sarayının adıdır. Heorot 'Erkek geyik sarayı' anlamına gelmekteydi. Destanda İsveçli Geat halkının kahramanı Beowulf sarayı Grendel adlı iblise karşı savunmaktaydı.

HEOSPOROS [Yunan Mitolojisi] Eos'un (Şafak) meşalesi olan sabahyıldızının adıdır.

HEPAT [Anadolu Mitolojisi] Hurri bereket ve güzellik ve gök tanrıçası Hepit'in Hitit panteonundaki adı olup, Teşub'un karısı ve yardımcısı kabul edilmekteydi. Ullikummi destanında Kumarbi'nin kışkırttığı canavardan kaçarak Olympos dağına kaçtığı anlatılmaktadır. Yazılıkaya kayaları üzerindeki tanrıçalar kortejini başlatan Hepat Hititler'e göre bir ana tanrıça olup, Sarruma'nın da annesiydi. Kimi modern yazarlar Hepat ile Kitab-ı Mukaddesteki Havva ile kimi ise Bakkhos'un sütanası ve Sabazios Zeus yardımcısı olan Lidya ana tanrıçası Hipta'nın da bu tanrıçası özdeş olduğunu iddia etmiştir.

HEPİT [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında gök tanrıçanın adı olup, Romalılar tarafından Bellona olarak tanımlanmış ve Anadolu'da özellikle Komana civarında tapınılmıştır. Yunan tanrıçası Heba'nın öncülü olmalıdır.

HEPHAESTUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Hera'nın ateş tanrısı oğlu olup, metal işleriyle uğraşan tüm zanaatkârların koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı. Hesiodos'a göre Hera, Hephaistus'u bir erkeğin katkısına ihtiyaç duymaksızın yani 'aşk bağı olmaksızın' eşine olan öfkesinden tek başına dünyaya getirdikten sonra madenciliği öğrenmesi için Naksoslu Kedalion'a emanet etmiştir (Theog. 928; Schol.

il., XIV, 296). Ares, Arge, Diskordia, Eleithyia ve Hebe'nin kardeşi olan tanrı, Aphrodite ile evliliğinden Eros, Kabeiro'dan Kamillus, Gaea veya Attis'ten Erikhthonius, Okrisia'dan Olenus ve Tullius, Atena'dan Paliciler'i doğmuştur.

Hephaestus

İlyada destanında önce tanrıların içki sunucusu ardından madenlerin ve ateşin efendisi olarak bahsi geçen tanrı, Zeus ile Hera arasında meydana gelen bir tartışmada tanrıçanın tarafını tutunca öfkelenen Zeus tarafından Olympos dağından aşağı atılınca gökyüzünden Lemnos adasına düşerek topal kalmıştır. Aynı destanda aktarılan bir başka söylencede ise Hephaistos doğuştan sakat olup, çocuktan utanan Hera tarafından Olympos'un tepesinden aşağı atılmış, Okeanos'a düşen tanrı Tethys ile Eurynome tarafından kurtarılmıştır. (Hom. Il. i. 578, 596, xiv. 338, ii. 101, xviii. 369. 410, xxi.330; Od. viii. 312). Hephaestus, 9 yıl boyunca saklandığı bir mağarada kurtarıcıları için ufak tefek mücevherler yapmış ardından annesinden intikam almak için altın bir taht hazırlamıştır. Kadın tahta oturduğunda görünmez zincirlerle bağlanmış ve bir daha kımıldayamamıştır (Platon, Devlet, II, 378 d). Tanrılar Hera'yı kurtarmak için aralarından Dionysos'u temsilci seçerek Hephaestus'un yanına göndermiş, o da sarhoş ettiği tanrının bir eşeğin sırtında Olympos'a gelerek Hera'yı çözmesini sağlamıştır. Topal ve çirkin Hephaistus'un karısı Aphrodite, yakışıklı ve güçlü Ares ile birlikte olmaya başlayınca Güneş durumu fark edip, aldatılan kocaya bildirmiştir. Hephaestus, örümcek ağı kadar hafif ama demir kadar dayanıklı, çıplak gözle kimsenin göremeyeceği bir ağ tasarlayarak Lemnos adasına seyahate giderken Aphrodite'i yatağının etrafına bağlamıştır. Hephaestus'un yokluğunu fırsat bilen Ares kadının yatağına girince ağa dolanan âşıklar öfkeli koca tarafından yakalanmış, diğer tanrılar durumu görmeleri için çağrılmıştır (Hom. Od. viii. 266-366). Poseidon utanç verici manzara karşısında Hephaestus'tan âşıkları bırakmasını istemiş o da Ares'in cezalandırılacağını sanarak ağı çözmüştür. Bununla birlikte işler umduğu gibi gitmeyince öfkesinden ilk kadın Pandora'yı ya da tüm insanoğlunu yaratmıştır.

Hephaestus, yeryüzünde yaşamak zorunda kaldığı için, tüm tanrılar arasında yiyeceğini çalışarak elde etmek zorunda kalan tek tanrı olduğundan 'Yoksul Tanrı' adıyla da bilinmektedir. Hephaestus, Akhilles ve Aeneas'ın zırhı, Herakles'in kalkanı ve Harmonia'nın gerdanlığı ve Agamemnon'un kraliyet asasının yapımcısıydı. Hepshaistos'un metalürji ve büyü bilgisinin yanı sıra bacaklarındaki sakatlık yüzünden geri geri de rahatlıkla yürüyebildiği aktarılmaktaysa da bu surum özenilecek bir durumdan öte bilgi ve çalışmanın bedeli gibi algılanmaktaydı. Ayrıca Eski Yunan'da çalışma ve çalışkanlığın yüceltilen bir değer olmadığını bu yüzden Hephaestos'un özellikle çirkin ve sakat olarak tasarlandığı da düşünülebilir. Plutarkhos'un *'Pisa' daki Zeus'u ya da Argos'taki Hera'yı (heykellerini) görüp de, Pheidias ya da Polyktete olmaya özenecek hiçbir soylu genç yoktur. Şiirlerini beğenseler de, ne bir Anakreon, ne bir Philemon ne de bir Arkhilokhos olmak akıllarından geçmez. Bir yapıt bizi güzelliğiyle çekebilir ama biz onu üreten işçiyi örnek almak zorunda değiliz'* sözleri zamanın değer yargılarının açıkça dışavurumuydu (Perikles, ii. 1). Ayrıca gökyüzünden atılınca denize düşen Hephaestus'un Limnili Kabirlerin atası olduğu söylenmektedir ki hem kara hem de denizde yaşayan öne ve arkaya doğru yürüyen, kıskaçları pense formundaki yengeçlerin (karkinoi) Kabirler ile özdeşleştirildiği düşünüldüğünde ilginç bir benzerlik ortaya çıkmaktadır (Strabon, x. 3.21).

Tanrının kült şehirleri Limnos ve Atina olup, Sicilya ve civarındaki volkanik adacıklarda da tapınılmaktaydı. Hephaestus, Romalılarca Vulcanus adıyla bilinmekteydi.

HEPAT Bkz. Hebat

HEQUET [Mısır Mitolojisi] Kurbağa başlı doğum tanrıçasının adı olup Horus'un görünümlerinden birisisinin anasıdır.

HERA [Yunan Mitolojisi] Hesiod'un Theogony adlı eserine göre Olympos tanrılarının kraliçesi, Titan Kronos ile Rhea'nın kızı, Demeter, Hades, Hestia, Poseidon ve Zeus'un kardeşi, Zeus'un eşi, demircilik tanrısı Hephaestus, gençlik ve sağlık tanrıçası Hebe ile savaş tanrısı Ares'in annesi olan evlilik ve doğum tanrıçasıdır.

İnek gözlü, Ak kollu Hera adıyla bilinen tanrıça, Yunan sanatında başı taçlı, görkemli ağırbaşlı ve güçlü bir kadın olarak tasvir edilmekte olup, nar (bereket simgesi), tavus kuşu ve karga ise sembolleri olarak kabul edilmekteydi.

Zeus dışındaki tüm kardeşleri, babası Kronos tarafından yutulurken, Zeus'un becerisi ve Metis'in kurnazlığı sayesinde Kronos kusturularak Hera ve diğerleri hayata döndürülmüştür. Hesiodos'a göre Hera, Zeus'un Hesperisler bahçesinde evlendiği üçüncü karısı iken, Homeros'un İlyada'sında Phrygia'da bulunan İda Dağı'nda evlendikleri kayıtlıdır. Zeus ile Titanlar arasındaki savaşta Hera Okeanos ve Tethis tarafından korunduğu için tanrıça bu iki tanrıya

sürekli minnettar bir tutum takınmıştır. Zeus sile görkemli bir düğünle evlenen Hera, güçlü ve güzel bir kadın olmasına karşın Zeus tarafından sürekli olarak aldatılmış bu durumda tanrıçayı kindar ve kıskanç bir varlığa dönüştürmüş, Homeros Hera'yı dırdırcı, kıskanç ve hırçın bir kadın olarak anlatmıştır. Zeus, Hera'yı İo adlı bir kız ile aldatınca Hera kızın peşine düşmüş, tanrı da İo'yu koruyabilmek için sığıra dönüştürmüştür. Bu sefer Hera, İo'nun peşine Argus adlı 100 gözlü devi takınca Zeus kızı koruması için Hermes'e emanet etmiştir. Hermes canavarı kandırarak uyuttuktan sonra öldürünce Hera, Argus'un gözlerini çıkararak bir tavus kuşunun kuyruğuna takmıştır.

Hera

Bir başka söylenceye göre Hera su perisi Kallisto'yu ayıya dönüştürerek az kalsın oğlunu öldürmesine sebep olmuştur. Yine tanrıça Zeus'un gayrimeşru oğlu olan bebek Herakles'i öldürmek için yılanlar göndermişse de çocuk hepsinin hakkından gelmeyi başarmıştır. Hera yaşlı bir kadın kılığına girerek göründüğü İason'da kendisini bir nehrin karşısına geçirmesini rica edip de kahramandan yardım alınca, üstüne bir de İason'un babasını öldürüp yerine tahta geçen amcası tanrıçayı onurlandırmayınca Argo gemisinin kaptanını Kolhis yolculuğu boyunca desteklemiş, Kyaneai Kayalıkları, Kharybdis ve Skylle geçitlerinden kurtulmasını sağlamıştır. Ayrıca tanrıçalar arasında düzenlenen güzellik yarışmasında kendisini seçmeyen Paris'e öfkesinden dolayı Troya Savaşı'nda Yunanların yanında yer almıştır. Hera, Zeus'un sevgililerinin yanı sıra başka kadınlardan olan çocuklarına da kin gütmüş özellikle Herakles ile çok uğraşmış, Tryoa kentini alan kahramanın gemisini dönüş yolunda batırmıştır. Öfkelenen tanrı tanrıçayı ayaklarına örs bağlayıp Olympos dağından baş aşağı sallandırmakla kalmamış, anasını kurtarmak isteyen Hephaistos'u da dağdan aşağı atarak sakat kalmasına yol açmış, bu olayda sonra Hera ile Herakles barışmıştır. Bununla birlikte Zeus çocuklarını Hera'nın gazabından korumak için saklamak zorunda kalmış sözgelimi Elara'yı yeraltında saklamış ve Dionysos'u oğlağa dönüştürmüştür. Hera sadece kocasının âşıklarını değil haklılığına bakmaksızın herhangi bir konuda Zeus'un tarafını tutanları da cezalandırmaktaydı. Sözgelimi bir gün Zeus ile Hera aşk yapmaktan kadının mı yoksa erkeğin mi daha çok zevk aldığını tartışmış sonunda her iki cins olarak da yaşamış Tiresias'a danışmaya karar vermişler, adam Zeus'u haklı bulup kadınların daha çok zevk aldığını iddia edince Hera tarafından kör edilerek cezalandırılmıştır.

Hera'nın kült merkezleri Argos şehrinin yanı sıra Güney İtalya'da bulunan Samos ve Kroton adaları olup, Nemea Heraeum tapınağı, Olympia ve Samos tapınakları ise en ünlü tapınaklarıydı. Tanrıçanın adı Yunanca haireo 'seçilmiş' kelimesiyle ilişkili olup, onuruna düzenlenen spor karşılaşmalarını kazananlara Heraia adlı bir kalkan hediye edilmekteydi.

Hera, Roma mitolojisinde Juno adıyla bilinmekteydi.

HERAKLEİA [Yunan Mitolojisi] Herakles onuruna Metageitnion (Temmuz sonu ya da Ağustos başı) ayının ikinci günü Atina'da düzenlenen festivalin adıdır.

HERAKLEİDAİ [Yunan Mitolojisi] Herakles'in soyundan gelenlere verilen isimdir. Heraklidler babalarının ölümünden sonra Peloponnesus'tan kovulmuş ve Attika'ya kaçmıştır.

HERAKLES [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Alkmene'nin oğlu, Amphitryon'un üvey oğlu olan kahramanın adı olup, inanılmaz bir güce sahiptir. Aslan postu giyip elinde topuz taşıyan güçlü kuvvetli bir kahraman olarak tasvir edilen Herakles, en ünlü Yunan kahramanı olup tanrılardan çok az yardım alarak tamamen kendi güç ve becerisiyle ülkesini insanların yaşaması için daha güvenli bir yer haline dönüştürmeye çalışmıştır. Heraklidler adı verilen kabilenin atası olan Herakles, tabiat ile mücadele eden insanoğlunun güç ve becerisinin kişileştirilmiş formudur.

Roma mitolojisinde karşılığı Hercules, Etrüsklerde Hercle veya Hercele olup, Commodus ve Maximian gibi bazı imparatorlar soylarını bu kahraman bağlamaya gayret etmiştir. Herakles'in kahramanlıklarını anlatan eserlerin büyük bölümü MÖ 3. yüzyıl ve sonrasına ait olsa da eserlerin içeriğinden kahramanın maceralarının önceden de bilindiği anlaşılmaktadır. Çok zeki birisi olarak tasvir edilmeyen Herakles kaderin kendisine oynadığı oyunların üstesinden gelecek iradeyi gösteren, çabuk öfkelenen, yemek, şarap, savaş ve kadınlara düşkün gözüpek bir kahraman olarak idealize edilmiştir.

Doğumu

Zeus, Teleboialılar üzerine sefer düzenleyen Thebali General Amphitryon'un yokluğunda adamın kılığına girerek Alkmene ile birlikte bir gece geçirmiş, gecenin sabahında ise Amphitryon seferden dönüşünde karısıyla birlikte olmuş kadın her iki erkekten de birer çocuk dünyaya getirmiştir. Amphitryon gerçeğin farkına varmış hatta karısını diri diri yakmak için bir odun yığını da hazırlamışsa da Zeus'un gönderdiği yağmur bulutlarının ateşi söndürmesiyle durumu anlayan adam tanrısal çocuğu da kendi oğlu gibi yetiştirmeyi kabul etmiştir.

Çocukluğu

Hera'nın doğum tanrıçası Eilethyia'dan Herakles'in doğumunu geciktirerek kahramanın Argos üzerinde hüküm süreceği kehanetini engellemiştir. Hermes, bebek Herakles'i uyuyan Hera'nın göğsüne koyarak sütünü içmesini sağlamış kadın uyandığında tanıdığı çocuğu itmişse de geç kalmış kahraman böylece ölümsüzlüğü elde etmiştir. Herakles daha sekiz aylıkken Hera gönderdiği iki yılanla beşikteki bebeği öldürmek istemiş yılanları gören İphikles ağlarken Herakles yılanları boğmayı başarmıştır, bu sırada Amphitryon çocuklarından hangisinin tanrı hangisinin insan olduğunu anlamıştır. Amphitryon oğullarına Linos'tan müzik ve edebiyat dersleri aldırmışsa da asi karakteri yüzünden bir gün hocası tarafından dövülmeye kalkan Herakles bir vuruşta adamı öldürünce mahkeme edilmiş yaptığının nefsi müdafaa olduğu iddiasıyla kurtulmuşsa da babası çocuğun öfkesinin başına benzer belalar açacağı endişesiyle onu çoban olarak yetiştirmeye karar vermiştir. Tartaros adlı İskitli bir çobanla birlikte sığır güden Herakles bu adamdan okçuluk ve araba kullanmayı öğrenmiş sonradan Eumolpos'tan müzik dersleri de almıştır.

Adı

Öncelikle kahramanın gerçek adı Perseus soyundan gelen dedesi gibi Alkeus olup, Herakles adı kahramana sonradan Apollon tarafından doğrudan veya Pythia aracılığıyla verilmiştir. Hera tarafından çıldırtılan Alkeus, Megara'dan doğma çocuklarını hatta üvey kardeşi İphikles'in çocuklarından da ikisini öldürdükten sonra kendisine geldiğine çekmesi gereken çileyi danışmak için Delphi kâhini Pythia'ya gitmiş, kadın kahramana o günden sonra anılacağı ad olan Herakles (Hera'nın Şanı) lakabını vermiştir.

Kitharon Aslanı

Herakles, 18 yaşındayken babasının ve komşu Kral Thespios'un sürülerine zarar veren Kitharon aslanını öldürerek ilk büyük işini gerçekleştirmiştir. Kahraman hiçbir avcının peşine düşmediği aslanı avlamak için Thespios'un sarayına yerleşmiş ve elli gün boyunca aslanın peşinde dolaşmıştır. Bu sırada ününü duyduğu kahramandan torunları olmasını isteyen kral, av yorgunluğundan hep aynı kızla birlikte olduğunu sanan Herakles'in yatağına her gece bir kızını göndererek 50 kızının birden hamile kalarak Thespiosoğulları adıyla bilinen sülalenin oluşmasını sağlamıştır. Sonunda aslanı avlayan kahraman dönüş yolunda Thebaililerden aldıkları haraçla geri dönen Orkhomenos kralının elçilerinin kulaklarını keserek kralları Erginos'a götürmelerini söylemiştir. Erginos, Thebai üzerine yürümüşse de ordusu Herakles tarafından yenilgiye uğratılmış ama savaş sırasında oğlunun yanında savaşan Amphitryon ölmüştür.

12 Görev (Dodekathlon)

Thebai kralı Kreon, kahramanı hizmetinden dolayı kızı Megara küçük kızını ise kardeşi İphikles ile evlendirerek ödüllendirmiştir. Bir söylenceye göre Herakles, Hera'nın kahramana musallat etiği bir delilik nöbeti sırasında kendi ve İphikles'in çocuklarını öldürdükten sonra karısından ayrılmış, kâhine Pythoness'in tavsiyesiyle Tyrins'e giderek kefaret olarak Miken kralı Eurystheos'un hizmetine girmiş, kralın emriyle verilen 12 görevin altısını Peloponnesia'da diğerlerini Yunan dünyasının diğer bölgelerinde şu sırayla tamamlamıştır.

1. Nemea aslanını öldürmek: Orthos ile Ekhidna'nın yavrusu ve Thebai Sphinx'inin kardeşi olan bu yaratık ay tanrıçası Selena tarafından Hera'ya verildikten sonra tanrıça tarafından Nemea'ya yerleştirilmişti. İki girişi olan bir mağarada yaşayıp, taş, demir, tunç, ok, sapan hatta ateş yaralanmayan aslan bölgedeki sürülere zarar vermekteydi. Herakles aslanın yaşadığı mağaranın bir girişini tıkadıktan sonra içeri girmiş sıkıştırdıktan sonra koluyla boğazını sıkarak öldürebilmiş ve hiçbir silahın işlemediği postunu hayvanın kendi pençelerini kullanarak soyup mağaradan çıkmıştır. Herakles daha sonra bu postu sırtına geçirecek aslanın başı da kahramana miğfer vazifesi görecektir.

Herakles, aslanı avlamaya giderken yoksul bir köylü olan Molorkhos'a uğramış oğlu Nemea aslanı tarafından öldürülen adam kahramanın onuruna tek koçunu kurban etmek isteyince kahraman adama dönüşü için 30 gün beklemesini eğer dönmezse kendisi için dönerse Zeus'un onuruna kurban edebileceğini söylemiştir. Süre dolup da kahraman geri dönmeyince adam tam koçunu kurban etmeye hazırlanırken Herakles çıkagelmiş, Molorkos'un Zes onuruna koçunu kurban ettiği yerde sonrasında Nemea Oyunları yapılmaya başlanmıştır. Miken kralı Eurystheos, aslanın postuyla kentine doğru gelen kahramanın gücünden korkarak şehre girmesini yasaklamış, bundan sonraki görevlerinde getireceklerini de kentin kapısına bırakmasını istemiştir.

2. Lerne Ejderhasını (Hydra) öldürmek: Typhoon ile Ekhidna'nın yavrusu olan bu canavar Hera tarafından Amymone pınarında dev bir çınar ağacı altında yetiştirilmişti. Hydra, koca gövdesinin üzerinde yılana benzer dokuz boynu üzerinde dokuz kafası olan bir bataklık ejderi olup, çevre köylere, tarlalara ve evcil hayvanlara zarar vermekteydi. Herakles, alevli oklar atarak bataklığı terk etmeye zorladığı ejderin kafalarını sopasıyla parçalamaya çalıştığında

giden kafanın yerine iki kafanın birden çıktığını görünce yeğeni İolaos'tan civardaki ormanı ateşe vererek ateşten kor halinde odun getirmesini istemiştir. Daha sonra kesilen başların yerini yenilerinin çıkmaması için bu ateşle dağlamış, sonunda ejderi parçalamış, ortadaki ölümsüz baş dâhil yaratıktan kestiği tüm kafaları toprağa gömüp üzerlerini ağır bir kaya ile kapatmıştır. Bu sırada yine Hera'nın gönderdiği bir yengeç kahramanın topuğunu ısırmışsa da Herakles bu yaratığı da ezerek öldürmüştür. Apollodorus'a göre Eurystheos, kahramanın İolaos'tan yardım aldığını ileri sürerek görevin layıkıyla tamamlanmadığını ileri sürmüştür.

Bazı modern yorumcular Herakles'in gerçekte bir canavar öldürmeyip Lerne bataklığını kurutmakla görevlendirdiğini tıkadığı her su kaynağının yerine başkalarının çıkmasının bu hydra ile sembolize edildiğini ileri sürmüştür.

3. Altın boynuzlu Keryneia geyiğini yakalamak: Av tanrıçası Artemis'in Oninoe'de yaşayan ve çok hızlı koşan kutsal dişi geyiğini öldürürse tanrıçayı gücendireceğinden, Herakles geyiği avlamak yerine yıl boyunca peşinden koşarak yorgun düşmesini sağlamıştır. Geyik önce Artemision dağına kaçmış ardından Ladon nehrini geçerken Herakles tarafından okla vurularak hafifçe yaralanmıştır. Yere düşmesini sağladığı canlı geyiği sırtına vuran kahraman Arkadia'da rastladığı Apollon ile Artemis'i de atlatarak Tiryns'e dönmüştür.

4. Erymanthos yaban domuzunu yakalamak: Kısa bacaklarına karşın olağanüstü bir hıza sahip keskin dişli yaban domuzunu, kara saplanacağı derin bir kar yığınına götürüp yakaladıktan sonra ayaklarını bağlayıp Tiryns'e götürmüştür.

5. Kral Augeias'ın ahırını temizlemek: Babadan kalma büyük bir sığır sürüsünün sahibi olan Elis kralının ahırlarında uzun süredir temizlenmemiş dağ gibi sığır pisliği birikmiş olup, hem ahırların temizlenmesi hem de verimsizleşen toprağın gübrelenmesi gerekmekteydi. Eurystheus, Herakles'e ahırları temizleme işini kahramanı küçük düşürmek için vermiş o da Augeias ile ahırları bir gün içinde temizlemek için krallığını yarısı veya sürünün onda biri karşılığında anlaşmıştır. Herakles, sanıldığı gibi elde kürek ahıra girecek yerde Alpheios ve Peneios nehir yataklarını ahırın içinden geçecek şekilde değiştirerek temizliği yapınca aldatıldığını düşünen Augeias kahramanı ülkesinden kovmuş, Eurystheus ise bu işi ücret karşılığında yaptığı iddiasıyla verdiği görevler arasından çıkarmıştır. Herakles sonradan Arkhadialılardan bir ordu toplayarak Elis kralının üzerine yürümüşse de kral yeğenleri olan Molionidler (Eurytos ile Kteatos) sayesinde kahramanın ordusunu yok etmiş, İphikles'i de ağır yaralamışlardır. Savaş sırasında hasta olan kahraman iyileşince önce pusuya düşürdüğü Molionidler'i ardından Elis üzerine yürüyüp Augeios'u öldürdükten sonra tahta lehine tanıklık yapan Phyleus'u çıkarmıştır.

6. Stymphalos kuşlarını yaşadıkları gölden kovalamak: Arkadia'da Stymphalos gölü kıyılarında yaşayan kuşlar sığındıkları bolluk ortamında aşırı miktarda çoğalmış çiftçilerin bahçelerindeki meyveleri çalmakla kalmamış, aynı zamanda tüylerini ok gibi fırlatarak insanlar için tehlike oluşturmuşlardır. Herakles, Hephaistos'un Athena'ya hediye ettiği çirkin sesli bir çıngırağı tanrıçadan alarak kuşları saklandıkları yerlerden kaçırmayı kalanları da okla avlamayı başarmıştır.

7. Girit boğasını dizginlemek: Girit kralı Minos'un denizden çıkan ilk yaratığı Poseidon'a kurban edeceği sözüne rağmen denizden gelen olağanüstü güzellikte bir boğayı öldürmeye kıyamayıp kendi sürülerine katmış, öfkelenen deniz tanrısı da hayvanı delirterek insanların üzerine salmıştır. Başka söylencelerde bu boğanın Zeus için Europe'yi kaçırdığı hatta Pasiphae'nin âşık olduğu hayvan olduğu kaydedilmiştir. Herakles, burnundan alevler saçtığı söylenen boğayı yakalayarak, Tiryns'e getirmiştir.

8. Diomedes'in insan eti yiyen kısraklarını yakalamak: Herakles, Podargos, Lampon, Ksantos ve Deinos adlı bu atları tunç yalaklarına bağlanmış vaziyette insan eti yerken görünce, Trakya kral Diomedis'i zalimliğinden dolayı öldürerek cesediyle kısrakları beslemiştir. Kısraklar sahiplerini de yedikten sonra Herakles'e boyun eğmiş, kahraman da atları Eurystheos'a getirmiştir.

9. Hippolyte'nin kemerini getirmek: Savaş tanrısı Ares'in Amazon kraliçesi Hippolyte'ye hediye ettiği kemeri Eurytheus kızı için istiyordu. Birkaç arkadaşıyla birlikte Themiskyra'ya giden kahramanı dinleyen kraliçe, kemeri kendi isteğiyle Herakles'e vermiştir. Bununla birlikte Hera, Amazon kılığına girerek savaşçılara Herakles'in kraliçelerini öldürdüğünü söyleyince, çatışma çıkmış, Herakles kandırıldığını sanıp kraliçeyi öldürmüştür. Bir başka yoruma göre çatışma Herakles daha karaya çıkar çıkmaz başlamış, Hippolyte, arkadaş veya kardeşi olan Melanippe kahraman tarafından esir edilince kemerini vermeye razı olmuştur.

10. Canavar Geryoneus'in sığırlarını getirmek: Erythia dasında yaşayan ve bel hizasından birbirine yapışık üç adam formundaki bir canavar olan Geryoneus, kırmızı renkli güzel sığırlarını Typhon ile Ekhidna'nın yavrusu iki başlı köpek Orthos'un yardımıyla otlatmaktaydı. Herakles, Okeanos'u geçerek adaya ulaşmak için Güneş'in her gün batıya yolculuk ettikten sonra doğudaki sarayına dönmek için kullandığı kupasını Libya çölünde kendini sıcaktan bunaltan güneşe doğru attığı oklarla tehdit ederek ödünç almıştır. Benzer şekilde Okeanos kupayı yüksek dalgalarla batırmak isteyince Herakles'in oklarından nasibini alarak kahramanın hedefine ulaşmasına yardım etmek zorunda kalmıştır. Herakles adaya vardığında önce üzerine saldıran Orthos'u ardından çoban Eurytion'u son olarak sopayla döverek, Geryoneus'u ise okla vurarak öldürmüştür. Herakles, sığırları alıp

Güneş Kupasıjnın içerisinde Tiryns'e dönerken uyuya kalmış bu sırada Kakus adlı yamyam dev sığırları çalıp mağarasına götürmüştür.

Kahraman devin mağarasının tavanını söktükten sonra, çürümüş insan cesetleriyle dolu mağaraya girerek Kakus'u boğarak öldürmüş sığırları ise geri almıştır.

11. Hesperidlerin altın elmalarını kazanmak: Gaia'nın (Yeryüzü) Hera'ya evlilik armağanı olarak verdiği altın elmaları tanrıça Atlas dağının eteğindeki bahçesine dikmiş, çalınmalarını engellemek için başlarına Hesperidler olarak bilinen Aigle, Erythie ve Hesperarethousa adlı 3 peri ile Typhon ile Ekhidna'nın yavrusu olan 100 kollu bir ejderhayı bekçi olarak dikmiştir. Hesperidlere aitti ve yüz başlı bir ejder tarafından korunmaktaydı. Herakles bahçeye giderken Libya'da egemen olan ve her yabancıya güreşmek için meydan okuyan Gaia'nın oğlu Antheus'la karşılaşmıştı. Antheus'un gücünü anasından aldığını fark eden Herakles rakibini ayağını yerden (Gaia'dan) kesip havaya kaldırıp boğarak öldürmüştür. İllyria'da rastladığı su perilerinden deniz tanrısı Nereus'tan gideceği yer hakkında bilgi alabileceğini öğrenince tanrıyı yakalayıp bağladıktan sonra istediği bilgiyi almıştır. Libya ve Mısır üzerinden Arabistan'a varan kahraman Güneş Kupasına binerek Kafkasya'ya ulaşmıştır. Herakles burada Zeus tarafından dağa çivilenmiş ve sürekli yenilenen karaciğeri her gün bir kartal tarafından yenilen Prometheus'un görmüş, kartalı öldürerek titanı zincirlerinden kurtarmıştır. Kahramana müteşekkir kalan Prometheus Herakles'e ejderhayla savaşıp elmaları toplamaktansa Atlas'ı bulup, elmaları ona toplatmasını öğüdünü vermiştir. Hyperborealılar ülkesine varan Herakles, gök kubbeyi sırtında taşıyan Atlas'ın görevini bir süreliğine devralıp titanı elmaları toplamaya göndermiştir. Elmalarla dönen Atlas, gök kubbeyi taşımaktan yorulduğunu Eurystheos'a elmaları kendisinin vermek istediğini söylemiştir. Herakles razı olmuş görünüp kurnazlıkla omuzları ile gök kubbe arasında bir yastık koymak istediğini bildirerek bir an için yükünü yeniden Atlas'a vermiş bu sırada yerdeki elmaları alarak kaçmayı başarmıştır. Bir başka söylenceye göre ise Herakles, Atlas'tan yardım alamdan doğrudan ejderhayı öldürdükten sonra elmaları almış, Hesperidler de üzüntülerinden karaağaç, kavak ve söğüt ağaçlarına dönüşmüşlerdir.

12. Yeraltı dünyasına inerek üç başlı köpek Kerberos'u yakalamak: Herakles'in Hades'in girişini koruyan üç başlı, sırtı yılanlarla kaplı, ejderha kuyruklu canavarı yakalaması için önce Ölüler dünyasına inmesi gerekiyordu. Hermes ve Athena'nın yardımıyla Eleusis gizemlerini öğrenerek yer altı dünyasına inmek ve canlı olarak geri dönmenin sırların vakıf olmuştur. Tenaros veya Pontos Herakleia'daki bir mağara girişinden yeraltı dünyasına inen kahramanı gören ölüler kaçışırken Gorgo Medussa ile Meleagros kaçmayarak karşısına çıkmıştır. Hermes kılıcını çeken Herakles'i Medussa'nın hayalden ibaret olduğu gerekçesiyle savaşmaması konusunda uyarırken kahraman hüzünlü hikâyesini anlatıp kendini duygulandıran Meleagros'a kız kardeşiyle Deineira ile evleneceğine dair söz vermiştir.

Herakles daha sonra Persephone'u kaçırmaya gelen Theseus ile Pirithoos ile karşılaşmış canlı oldukları halde cüretleri sebebiyle zincire vurulmuş iki gençten Theseus'u ardından bir kayanın altında mahsur kalmış olarak bekleyen Askalaphos'u kurtarmıştır. Sonunda Hades'in karşısında çıkan kahraman tanrıdan izin Kerberos'u beraberinde götürmek için izin istemiş, hiç bir silah kullanmaması koşuluyla razı olabileceği cevabını almıştır. Herakles kendi gövdesini hiçbir silahın dolayısıyla Kerberos'un akrep gibi sokan kuyruğunun bile işlemediği aslan postuna sardıktan sonra canavarı kucakladığı gibi Tiryns'e taşımıştır. Kral Eurystheus Kerberus'u görünce korkusundan kötü durumlar için hazırlattığı bir küpün içine saklanmış, kahraman da köpeği Hades'e geri götürmüştür.

Diğer Maceralar

Herakles kısa bir süre için İason'un Argo seferine katılmışsa da delirince İphitus'u öldürmüş kendine gelince tedavi olmak için Delphi tapınağına dönmüştür. Delphi kâhini kahramanın talebine yanıt vermek istemeyince Herakles kutsal sehpayı alarak başka bir tapınağa götüreceğini söylemiştir. Apollon aceleyle gelince Herakles tanrıyı dövmeye başlamış ve ancak Zeus'un bir yıldırımıyla durdurulabilmiş, kahineler sonunda kahraman yardım etmeye ikna edilmiştir.

Ölümü

Herakles Ölüler Dünyasında söz verdiği gibi Meleager'in kız kardeşi Deianira ile evlenmiş ve 5 çocuğu olmuştur.

Bir gün karısıyla bir nehirden geçerken Nessos adlı bir kentaur Deianeira'yı karşı kıyıya geçirmeyi teklif etmişse de yolun yarısında kadına tecavüz etmeye kalkışınca Herakles tarafından okla vurulmuştur. Kentaur ölmeden önce pişmanmış gibi davranarak yarasından kanını alıp saklaması bir gün Herakles'in başka bir kadına bakması durumunda kocasının kıyafetlerinde birisine bu kanı dökmesini tavsiye etmiştir. Kentaura göre dediğini yapması halinde sözde Herakles karısından başka bir kadınla ilgilenmeyecektir. Yıllar sonra Herakles esir bir prensese âşık olunca kadın umutla kocasına zehirli ceketi giydirerek Herakles'in şifası olmayacak şekilde hastalanmasına sebep olmuştur. Herakles, ceketi bedeninden derisiyle birlikte çıkarınca ve acısını yatıştırmak ölümden başka çaresi olmadığını anlamıştır. Herakles'in büyük oğlu Hyllos kahramanı Oita dağına götürerek babasının cenazesi için bir odun yığını hazırlamıştır. Odunlar Philoktetes tarafından ateşe verildiği sırada bir yıldırım odun yığının içine düşerek ortalığı aydınlatmış, bir bulut yeryüzüne inerek kahramanı Olympos dağına tanrıların yanına taşımış, böylece Herakles ölümsüz olmuştur.

HERCLE [Etrüsk Mitolojisi] Yunan mitolojisindeki Herakles'in tanrı olarak tapınılan Etrüsk karşılığı olup, aslan postu giyen eli topuzlu güçlü bir adam formunda tasvir edilmekteydi. Hercle, Hercele veya Herecele daha çok erkekler için yapılmış mücevherler üzerinde betimlenme olup Yunanca "zafere güzellikle ulaşmış" anlamındaki Kallinikos lakabının bozuk formu Calanice olarak da bilinmekteydi.

HERCELE Bkz. Hercle

HERCULES [Roma Mitolojisi] Yunan mitolojisindeki Herakles'in Etrüsklerce Latinleştirilmiş formudur. Her yıl 12 Ağustos gecesi adına şenlik düzenlenen Hercules Roma'da tanrılaştırılarak, yeni maceraların konusu olmuştur.

HERDESUF [Mısır Mitolojisi] Horus'un görünümlerinden birisinin adıdır.

HEREKGUNİNA [Kuzey Amerikan Yerlileri Mitolojisi] Minnesota ve civarında yaşayan Ho-Çunk (Winnebago) halkının inanışında kötü bir ruhun adıdır.

HERENSUGUE [Bask Mitolojisi] 7 başlı uçan yılan formunda bir iblisin adıdır.

HERES [Yakındoğu Mitolojisi] Güneş tanrısı Şamaş'a Kenan halkınca verilen isimdir.

HERET KAU [Mısır Mitolojisi] Ölüler dünyası ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup, adı "tüm ruhların üzerinde" anlamına gelmektedir. Eski krallık döneminde Neith ve İsis ile birlikte Nil deltasında onuruna festivaller düzenlenen tanrıça hakkında fazla bir şey bilinmemektedir.

HERFJOTURR [İskandinav Mitolojisi] Bir valkürün adı olup "savaş zinciri" anlamına gelmekteydi.

HERHKHTY Bkz. Harakhti

HERİŞAF [Mısır Mitolojisi] Herakleopolis kentinin Osiris ve
Re ile ilişkilendirilen koç başlı tanrısının adı olup Yunanlılarca Herakles ile eşdeğer tutulmuştur.

HERİMON Bkz. Erimon

HERKLE Bkz. Hercle

HERKÜL Bkz. Hercules

HERKYNA [Yunan Mitolojisi] Boiotia'da Lebade bölgesinde yer alan bir pınarın su perisinin adıdır. Persephone'un çocukluk arkadaşı olan Herkyna'ya Trophonios'da yeraltı tanrıçası olarak tapınılmaktaydı.

HERMAEA [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da Kyllene dağı eteklerinde bulunan Pheneos kentinde tanrıça Hermes onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

HERMAKHİS [Mısır Mitolojisi] Ufuktaki Horus'un adlarından birisi ve Horakhti'nin varyantıdır.

HERMANUBİS [Mısır Mitolojisi] Yunan tanrısı Hermes ile Mısır tanrısı Anubis'in birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir tanrı olup, ölülerin ruhlarına kılavuzluk etmekteydi. Hermanusbis rahipleri ayinlerde Anubis köpek başlığının yanı sıra Hermes'in asasını da taşımaktaydı.

HERMAPHRODİTUS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Aphrodite'nin yarı erkek yarı kadın olan çocuklarının adı olup, genel olarak hem dişi hem erkek cinsiyetini birlikte taşıyan canlılar için kullanılmıştır. Ovid'e göre İda dağındaki bir mağarada naiadlarca büyütülen genç 15 yaşına vardığında Karya'ya gitmiş burada Salmakis adlı bir su perisi ile tanışmıştır. Kız çocukla birlikte olmak istemişse de talebi reddedilince çocuğun üzerine atlayarak sıkı sıkı sarılmış bu arada tanrılara bir daha ayrılmamaları için dua edince iki gencin bedenleri birleşmiştir. (Ov. Met. iv. 346-388; Hygin. Fab. 271). Platon'a göre insanlar başlangıçta her iki cinsiyeti de birlikte taşıyan Hermaphrodit formunda olmalarına karşın sonradan bölününce ayrıldıkları eşlerini tutkuyla aramaya başlamışlardır. Hermaphrodit kültüne ilişkin en eski izler Kıbrıs adasında bulunmuş olup, ayrıca Perakhora'da MÖ 7. yüzyıla tarihlenen pişmiş topraktan bir figürde tespit edilmiştir. Hermaphroditus çeşitli kaynaklarda Atlas'ın torunu olmasına atfen Atlantiades ve Atlantius adlarıyla da anılmıştır.

Hermes

HERMES [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Atlas'ın kızları Pleiadlardan su perisi Maia'nın oğlu, Apollo'nun küçük kardeşi olan tanrıların habercisi ve ticaret tanrısının adıdır (Hom. Od. viii. 335, xiv; Ov. Met. i. 682, xiv. 291). Hermes'in eski çağda hem Yunan delikanlılarının idealize edilmiş formu hem de tüccar ve hırsızların tapındığı bir tanrı olması, çevik yapısı, kurnaz ve hilebaz bir karakter olarak tasvir edilmesiyle ilişkilidir. Ayağında kanatlı sandaletler, kafasında petasos adlı kanatlı çoban başlığı, elinde asa taşır formda tasvir edilen tanrının Roma mitolojisindeki karşılığı Mercury'dir. Hermes ayrıca günümüzde tıbbın sembolü olan kadukeus adlı üzerinde 2 kanat bulunan çobandeğneği de taşımaktaydı. Apollo'nun sığır sürüsünün bir kısmını çalan Hermes ayak izlerinin üzerine basıp geri geri yürüyerek kaçmayı denemişse de Apollon durumu anlayınca sürünün karşılığında ağabeyine kaplumbağa kabuğundan yapılmış bir harp vererek gönlünü almayı başarmıştır. Dahası Zeus, kanatlı bir başlıkla bir çift ayakkabı vererek onu tanrıların habercisi yapmıştır. Hermes haberci tanrı olmasının yanı sıra ruh kılavuzu olarak da görev yapmakta yani yeni

ölen insanların ruhlarını Yeraltı Dünyası'na götürmektedir. Eski Yunan'da yollara mesafe bildirmek için konulan sınır taşlarına Herm adı verilmekte dikdörtgen bir taş sütunun üzerinde çoğunlukla Hermes'in bazen Dionysos ve Herakles'in başı yer almaktaydı. Hermes, Odysseus ile adamlarını kendilerini domuza dönüştüren büyücü Kirke'den kurtarmış benzer şekilde su perisi Kalypso'yu ikna ederek adamın kızın adasından ayrılıp evine dönmesini sağlamıştır. Persephone'un Yeraltı Dünyası'ndan geri dönmesine aracılık etmiş aynı şekilde Orpheus'un karısı Eurydike'yi Yeraltı Dünyası'ndan başarısız kurtarma girişiminde kadına kılavuzluk etmiştir. İlyada destanında Troya kralı Priam'ı, Hektor'un ölüsünü almak için Akhilles'in barınağına götüren yine Hermes'tir. Virgil'in Aeneid adlı eserinde ise Mercury adıyla boy gösteren tanrı Aeneas'a Dido'yu terk ederek yolculuğuna devam etmesi gerektiği söylemiştir.

Kanatlı sandalet

Hermes, İo efsanesinde de önemli bir rol üstlenmiş, Zeus'un karısı Hera'dan korumak için inek formunda soktuğu sevgilisi su perisi İo'yu alıkoyup yanına 100 gözlü bir canavar olan Argos'u bekçi diken Hera'dan liri ile uyuttuğu canavarın kafasını keserek kurtarmıştır.

Hermes aynı zamanda çok zeki ve yaratıcı fikirleri olan bir tanrı olarak tasvir edilmiş olup, zar oyunu, lir, ateş, ağırlık ve uzunluk ölçüleri ile astronomiyi onun bulduğuna inanılmaktaydı. Hermes, Argiphontes (Argus'un katili), Epimelios (Sürülerin koruyucusu), Hodios (Yolcuların koruyucusu), Kylleneius, Nomios, Oneiropompus (Rüyaların yöneticisi), Psykhopompus (Ruhları Yeraltına taşımanın yöneticisi) lakaplarıyla da anılmıştır.

HERMES ARGEİPHONTES Bkz. Hermes

HERMES KHTHONİUS [Yunan Mitolojisi] Sihir yeteneğine atfen Hermes'e verilen isimlerden birisidir.

HERMES TRİSMEGİSTUS [Yunan Mitolojisi] Mısır tanrısı Thoth'a Yunanlarca verilen isim olup, Hermes ile ilişkilendirilmiş, büyücülük, astroloji ve simyanın kurucusu kabul edilmiştir. Bu yüzden "3 kere büyük Hermes" anlamındaki adını alan efsanevi karakter aynı zamanda Hermetizmin kurucusu sayılan kutsal metinlerin yazarı bir bilge olarak kabul edilmekteydi. Yunan kozmolojisinde Hermes Büyük köpek Takımyıldızı ile ilişkilendirilirken Mısır tanrısı Thoth'da kimi zaman şahin yerine köpek başı ile temsil edilmekteydi.

HERMİN Bkz. İrmin

HERMİONE [Yunan Mitolojisi] Menelaos ile Helen'in kızı olup Troya seferinden önce Orestes ile nişanlanmışsa da daha sonra Menelaos kızını ayırıp Troya'da ihtiyaç duyduğu Akhilleus'un oğluyla evlendirmiştir.

HERMİSENT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un kız kardeşinin adı olmasına karşın Kelt söylencelerine göre Tintagel dükü Hoel ile İgraine'nin kızı, Blasine ve Belisent'in kız kardeşidir.

HERMİTTEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde Tufan sırasında ağaçlara tırmanarak veya mağaralara sığınarak hayatta kalmayı başaran üç kardeşten birisidir (diğerleri: Koem ve Krimen)

HERMOD [İskandinav Mitolojisi] Odin ile Frigg'in oğlu, Balder, Hoder ve Thor'un kardeşi olan tanrıların habercisinin adıdır. Kask ve zırh giyen yakışıklı bir genç formunda tasvir edilen tanrı Gambantein adlı büyülü bir sopa taşımaktadır. Nesir Edda'nın 49. bölümünde Gylfaginning kitabında Baldr'ın ölümünden sonra tanrıların üzüntüsünü tasvir edilirken Hermod'un bahsi geçmiş Frigg'in arzusuyla Odin'in sekiz ayaklı atı Sleipnir'in sırtında Baldr'ı Asgard'a geri döndürebilmek için razı etmeye Hel'in yanına gitmiştir. Hermod, 9 gün dokuz gece at sırtında karanlık vadi ve ormanları aştıktan sonra Modgud adlı dev kadın gardiyan tarafından beklenen altın renkli Gjöll köprüsüne ulaşmıştır. Kadın Baldr'ın köprüden henüz geçip, aşağı ve kuzeye doğru yol aldığını söylemiş, Hermod Hel'in kapısına ulaştığında atıyla birlikte üzerinden atlayarak Hel'in sarayına ulaşmıştır. Baldr'ı sarayda oturur vaziyette gören Hermod, Hel'e Aesir'de herkesin Odin'in oğlu için ağladığını söylemiş ve serbest bırakılmasını talep etmiştir. Hel ise haberciye Aesir'de canlı cansız her şeyin Baldr için gözyaşı dökmesi halinde isteğini kabul edeceğini bildirerek Odin'e ulaştırması için Draupnir adlı yüzüğü vermiştir.

Bir başka söylencede Odin, Hermod'u çağırarak Sleipnir'e eğer vurmasını ve Finn diyarına Rossthiof'u görmeye giderek aklını kemiren birkaç soruyu sormasını emretmiştir. Rossthiof, haberci tanrıyı çeşitli canavarları kullanarak engellemeye çalışmışsa da sonunda Hermod tarafından yakalanıp bağlanmıştır. Rossthiof, serbest kalması karşılığında Odin'in çocuklarından birisinin öldürüleceğini bununla birlikte tanrının Ruthenes (Rusya) diyarını ele geçireceğini sahip olacağı bir çocuğun kardeşinin intikamını alacağı kehanetinde bulunmuştur.

HERMOKHARES [Yunan Mitolojisi] Ktesylla adlı bir kıza âşık olan Atinalı bir delikanlının adıdır. Bir elmanın üzerine sevdiği kızın kendisinden başka birisiyle evlenmeyeceğine dair Artemis'in huzurunda bir yemin yazmış kız bunu bulup okuyunca bu yeminle bağlanmıştır. Kızın babası önce Ktesylla'yı delikanlıyla vermeyi

kabul etmişse de bir zaman sonra başkasıyla nişanlayınca, Artemis kızın delikanlıya âşık olmasını sağlamış iki genç Atina'ya kaçarak orada evlenmişlerdir.

HERMOUTHİS Bkz. Renenutet

HERMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lydia'ya da bulunan Hermus nehrine adını veren bir nehir tanrısının adı olup Okeanos ile Tetys'in oğludur (Theogonia 343).

2. Theseus'un Amazon seferine katılan Atinalı bir soylunun adıdır.

HERO ile LEANDER [Yunan Mitolojisi] Çanakkale Boğazı'nın (Hellespont) iki ayrı yakasında yaşayan Sestoslu Aphrodite rahibesi Hero ile Abydoslu bir genç olan Leander'in trajedisinin anlatan efsanenin adıdır. İki sevgilinin birbirlerini görmesinin tek yolu Trakya yakasındaki Leandros'un geceleri sevgilisinin kulübesinde yanan ışığa doğru yüzerek boğazı geçmesi imiş, bununla birlikte bir gece rüzgâr lambayı söndürünce delikanlı dalgalara yenik düşüp boğulmuştur. Leander'in cesedi ertesi gün kıyıya vurunca Hero üzüntüden kendisi denize atarak intihar etmiştir (Ovid, Herodides. xviii. 19; Virgil, Georgics. iii. 258).

HERON [Mısır Mitolojisi] Ptolemaios Hanedanı (MÖ 305-MS 30) ve Roma dönemi yazıtlarında adına rastlanan bir tanrının adı olup, Heros'un arabacısı olduğu sanılmaktadır.

HEROPHİLE [Yunan Mitolojisi] İda dağında çobanlık yapan Theodoros ile Troaslı bir su perisinin kızı olan bir kâhinin (sibylle) adı olup Troya savaşını önceden bildirmiştir.

HEROS [Trakya Mitolojisi] Ölüler dünyası ile ilişkilendirilen bir Thrak tanrısı olup, bir canavarı öldüren atlı olarak tasvir edilmekte adının Yunanca kahraman anlamına gelen hero kelimesi ile ilgili olduğu sanılmaktadır.

HEROSTRATOS [Yunan Mitolojisi] Dünyanın yedi harikasından birisi kabul edilen Efes Artemis Tapınağı'nı yıkan delinin adıdır.

HERREN-SURGE [Bask Mitolojisi] Uçabilen, yedi başlı korkunç bir yılanın adı olup çeşitli efsanelerde çeşitli kahramanlar tarafından öldürülür.

HERSE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kekrops'un kızı, Agraulos, Pandrosos ve Erysikhthon'un kız kardeşi, Hermes'in eşi ve Kephalus'un annesidir. Athena'nın kendisine emanet ettiği sepetin içine bakınca tanrıça tarafından çıldırtılınca kendisini Akropolis kayalıklarından aşağıya atmıştır (Paus. i. 2. 5, Apollod. iii. 14. 2, Ov. Met. ii. 724).

2. Danaus'un karısı, Hippodike ve Adiante'nin annesidir (Apollod. ii. 1. 5)

3. Bkz. Ersa

HERSİLİA [Roma Mitolojisi] Roma'nın kurucusu ve ilk kralı Romulus'un karısının adıdır (Livy i. 11; Plutarkh Romul. 14). Bununla birlikte Dionysius (ii. 45, iii. 1) ve Macrobius'un (Sat. i. 6) kaydettiği bir başka söylenceye göre Romulus'un karısı değil onun zamanında yaşamış bir Sabin kadınının adı olup, Hostus veya Hostilius adında bir kocası olmasına karşın Romalılar tarafından kaçırılmıştır. Hersilia, Sabinlerle Romalılar arasında çıkan savaşta iki tarafı uzlaştırmak için büyük çaba göstermiştir.

HERŞEF Bkz. Harsaphes

HERŞELE OSTROPOLER Bkz. Herşele Ostropoler

HER ŞEYİ YAPANIN YARDIMCISI [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Penobskot halkının inanışında yaratıcıya yaratış sürecinde yardım eden bir varlığın adı olup başlangıç sularının dalgalarından ortaya çıkmıştır.

HER ŞEYİN ANASI Bkz. Gaea

HER ŞEYİN BABASI Çeşitli kültürlerde tüm varlıkların yaratıcısı olduğuna inanılan Zeus, Dagda, Odin gibi erkek tanrılara verilen isimdir. Kuzey Amerika Yerlileri Gökyüzünü Her şeyin Babası olarak adlandırırken kimi kültürlerde "Her şeyi Gören" terimi de aynı anlamda kullanılmaktadır.

HERTHA Bkz. Erdha

HERU ile HEHUT [Mısır Mitolojisi] Mısır Yaratılış söylencesine göre Thoth ile Khaos'un iki yavrusunun adı olup, Horus'un iki tanrının birleşik formu olduğu sanılmaktadır.

HERU SAM TAUİ [Mısır Mitolojisi] Horus'un adlarından birisi olup "İki diyarın birlikteliği Horus" anlamına gelmektedir.

HERUKA [Budist Mitolojisi] Tibet'te Aksobhya'nın öfkeli görünümlerinden ve İştadevata adı verilen koruyucu tanrılardan birisiydi. Üç gözlü korkunç görünümlü bir adam formunda tasvir edilen Heruka kimi zaman yanında Prajna adlı bir kadın ile birlikte tasvir edilmiştir.

HERUSMATAUY Bkz. Ahy

HERVARAR SAGA [İskandinav Mitolojisi] Daha eski efsaneleri birleştiren 13. yüzyılda yazıya geçirilmiş bir saga olup, Gothlar ile Hunlar arasındaki savaşlar ile 4. yüzyıldan itibaren İsveç kraliyet ailesinin tarihini konu almaktadır. Dvalin ve Durin adlı cücelerin kral Sigrlami (Svafrlami) için döğdükten sonra lanetledikleri kılıç Tyrfing merkezinde geçen saga J.R.R. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi (Lord of the Rings, 1954–1955) adlı eserininde ilham konusu olmuştur. Söylenceye göre kral yakaladığı iki cüceye canları karşılığında hiç bir zaman paslanmayan, demiri bile kumaş gibi kesebilecek keskinlikte her muharebede zafer getirecek bir kılıç yapmalarını emretmiştir. Cüceler böyle bir kılıç yapmışlarsa da kılıcı lanetlemiş ve krala öldürdüğü her insana karşın kendi soyundan birilerinin de öleceğini bildirmişlerdir.

Kılıç tüm lanetiyle birlikte elden dolaşmış Sigrlami'den vahşi savaşçı Arngrim'e, ondan oğlu Angantyr'e, ondan Angantyr'in kızı Hervor'a, onu oğlu Reidgotaland kralı Heidrek, onun oğlu Hlod Hlod'a dek her tüm sahiplerine yıkım ve ölüm getirmiştir. Tyrfing adlı kılıcın öyküsü Hunlardan aldığı yardıma rağmen yenilip öldürülen Hlod ile birlikte sona ermiştir. Saganın bir önemi de Heidrek'in oğlu Angantyr ile İsveç Kralı Philip Halstensson (1105-1118) arasında soyağacı bağlantısı kurmasıdır.

HERVE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Bir Bröton söylencesine göre bir kurt Herve'nin sabanına koşulmuş öküzünü parçalayıp yemişse de din adamı kurda öyle dokunaklı bir vaaz çekmiştir ki kurt ölen öküzün yerine kendisini sabana koşmuştur.

HERVİS DE REVEL [Britanya Mitolojisi] Arthur'un adamlarından birisi olup adı ilk olarak Terrabil savaşında anılmıştır. Hervis Kral Arthur'un 5 kralla yaptığı savaşın ardından Yuvarlak Masa Şövalyesi olmuştur.

HERWİG [İskandinav Mitolojisi] Hergart'ın kardeşi, Gudrun'un kocası olan bir Zealand prensidir. Hettel ile Hilde'nin kızı Gudrun'a talip olmasına karşın kızın babası evliliğe karşı çıkınca adamın krallığını işgal etmiştir. Hettel prensin yiğitliğine hayran olup kızını vermeyi kabul etmişse de bu sıradan kızın diğer talibi Siegfried hasmının yokluğundan istifade ederek Herwig'in ülkesini işgal etmiştir. Herwig, kayınpederi Hettel ile birlikte Siegfried'e karşı savaşmaya gittiğinde bu sefer bir başka talip Hartmut, Gudrun'u kaçırmıştır. Bunun üzerine Siegfried ve Herwig, Hartmut'un üzerine birlikte yürümüş uzun bir mücadelenin ardından Herwig ile Gudrun birbirine kavuşmuştur.

HERVOR [İskandinav Mitolojisi] Hervarar Saga'da ve kısmen Manzum Edda'da bahsi geçen iki kadın kahramanın adı olup, ayrıca Völundarkvitha şirinde aynı adı taşıyan bir valkürden bahsedilmiştir.

1. Angantyr'in İsveçli kahraman Hjalmar ile yaptığı düelloda ölümünden sonra dünyaya gelen kız köle olarak alıkonmuş, erkek kıyafetleri giyen bir kadın savaşçıya dönüşen Hervor babasının kimliğini öğrendiğinde sihirli kılıç Tyrfing'i bularak intikamını almak istemiştir. Munarvágr adasına giden kız buradaki bir mağaraya girerek babası ve 11 amcasının ruhunu bulmuş, burada vahşi ruhlarla çarpışan Hervor zaferinin sonunda ödülünü istemiştir.

2. Heidrek'in savaşçı kızının adı olup, Myrkvidr'da ki (Karaorman) Goth birliğinin komutanı olarak Hunlara karşı savaşırken ölmüştür.

HERYSHAF Bkz. Harsaphes

HESAT [Mısır Mitolojisi] Çok sayıdaki inek tanrıçadan birisi olup, adı "Vahşi İnek" anlamına gelmekte, insanoğluna "Herat'ın birası" olarak da anılan sütü hediye ettiğine inanılmaktaydı. Başlangıçta Heliopolis'te yaşayan boğa tanrı Mnevis, Ptolemaios hanedanı döneminde İsis ile özdeşleştirilmiştir.

HESİOD MÖ 750-650 arasında yaşamış Yunan yaratılış söylencesin temel kaynağı olarak kabul edilen Yunanlı bir şairin adı olup, en önemli eserleri 'İşler ve Günler' ile 'Theogony'dir. Boeotia'nın Askra köyünde yoksul bir köylü olarak dünyaya gelmiş, Helikon dağı eteklerinde koyun güderken kendisine ilham perileri tarafından şairlik yeteneği bağışlanmıştır. Çağdaşı olduğu Homeros'tan sonra en büyük destan yazarı sayılan Hesiod'un eserlerinden İnsanlığın geçirdiği beş çağ, Yunan köylüsünün hayatı ile evren ve Tanrıların kökeni hakkında detaylı bilgi edinmek mümkündür.

HESİONE [Yunan Mitolojisi] **1.** İlk Troya kralı Laomedon ile Strymo'nun kızı, Astiokhe, Killa, Klytius, Hiketaon, Lampus, Priam ve Tithonus'nun kardeşinin adıdır. Hesione, Poseidon'u sakinleştirmek için bir deniz canavarına kurban verilmek istenmişse de Amazonlar üzerine düzenlediği seferden dönen Herakles canavarı öldürüp kızı kurtarmıştır. Bununla birlikte kral Troas ödül olarak vermeyi önerdiği atları Herakles'e vermeyince bir kaç yıl sonra Herakles ordusuyla kenti kuşatılmış, kralı ve Priam dışındaki tüm oğullarını öldürmüştür (Hom. Il. v. 649; Diod. iv. 42; Apollod. iii. 12). Herakles, adamlarından Troya surlarını ilk aşan Telamon'u mükâfat olarak Hesione ile evlendirmiştir. Priam sonradan oğlu Paris'i Hesione'yi geri getirmesi için Yunanistan'a göndermişse de o Helene'i kaçırmıştır.

2. Okeanos'un kızı ve Prometheus'un karısının adıdır (Aiskhylos, Prom, 555).

3. Gezgin denizci Nauplios'un karısı, Palamedes, Nausimedon ve Oiaks'ın annesidir (Apollodoros, II, 1, 5).

HESPERİA [Yunan Mitolojisi] Troyalı nehir tanrısı Cebren'in kızı olan bir su perisinin adıdır. Zehirli bir yılanın üzerine basınca ısırılıp ölmüştür.

HESPERİDLER [Yunan Mitolojisi] Arkadia Dağları'nda altın meyveler veren elma ağaçlarının bulunduğu Hesperidler Bahçesinin koruyucusu kabul edilen ve Afrikalı kız kardeşler olarak da bilinen kızların adıdır. Çeşitli kaynaklarda sayısı 3 veya 4 olarak verilen Hesperidler Gece ile Erebus'un kızları olup adları Aegle, Erytheia, Hesperia ve Arethusa'ydı (Hes. Theog. 215).

HESPERİDLERİN BAHÇESİ [Yunan Mitolojisi] Gaea'nın Zeus ile evlenen Hera'ya düğün hediyesi olarak verdiği, altın meyveler veren bir elma ağaçlarını barındıran bir bahçenin adı olup, dünyanın sonu kabul edilen Uzak Batı'da yer almaktaydı. Hesperidlerin Bahçesi, Ladon adlı bir ejderha ile Hesperidler tarafından korunmaktaydı. Herakles 11. görevinde Atlas'ı kandırmış, ejderhayı öldürmüş elmaları çalarak Athena'ya vermiştir. Sonradan Nifak tanrıçası tarafından kullanılan bu elmalar tanrıçalar arasında Paris'in hakem olduğu bir güzellik yarışmasının düzenlenmesine ve Troya savaşının çıkmasına sebep olacaktır.

HESPERİS [Yunan Mitolojisi] Hesperus'un kızı olup amcası Atlas'tan Hesperidler'i doğurmuştur.

HESPERUS [Yunan-Roma Mitolojisi] Akşam yıldızının adı olup, Hesiod'a göre Astraeus ve Eos'un kızı kabul edilmekte, Homeros ve Hesiod tarafından Işık Getiren anlamında *Heosphoros* adıyla da bilinmekteydi (Hom. Il. xxii. 317). Yunanca hespera (Akşam) kişileştirilmiş hali olan Hesperus Diodorus'a göre ise (iii. 60), Atlas'ın oğlu veya kardeşidir. Bazı kaynaklarda Phosporos yıldızı (Latince Lucifer) ile özdeşleştirilmiştir. Hesperus aynı zamanda Keyx'in babası

ve altın elmalarına bekçisi Hesperidlerin dedesidir.

HEST Bkz. İsis

HESUS Bkz. Esus

HESTİA [Yunan Mitolojisi] Kalp ve ocak ateşi tanrıçası olup, Rhea ile Kronos'un kızı, Demeter, Hades, Hera, Poseidon ve Zeus'un ablasıdır (Hes. Theog. 453, Apollod. i. 1. 5) Olympos'ta yanan kutsal ateş ve dünyadaki yanan her ocak onun kutsal mekânı sayılmaktaydı. Ev hayatını yönetmekle görevli olan tanrıça Romalılarca Vesta adıyla bilinmekte tapınağında Vesta bakireleri olarak bilinen rahibeleri görev yapmaktaydı. Apollon ve Poseidon, Hestia ile birlikte olmak istemişlerse de Zeus'tan sonsuza dek bakire kalmayı dileyen tanrıçanın hiç çocuğu olmadığı gibi hayatına dair efsane de bulunmamaktadır.

Hestia

HESUS Bkz. Essus

HETEPET [Mısır Mitolojisi] Heliopolis'in kuzeyinde bir kült merkezinin adı olup, 18. Hanedan döneminden itibaren Hathor ile birleştirilmiştir. Mısır dilinde hetepet "sunu, adak", Sekhet Hetepet ise 'sunu alanı', anlamına gelmekteydi. Nebet Hetepet (sunuların hanımı) ise tanrıça Hathor'un lakabıydı.

HETTEL [Germen Mitolojisi] Hilde'nin kocası, Gudrun ile Ortwin'in babası olan bir Germen kralının adıdır.

HEX Pennsylvania'da yaşayan Hollanda kökenli göçmenlerin ahırlarına hayvanlarını cadı ve diğer kötü yaratıklardan korumak için yaptığı işaretin adı olup, Yunanca "altı" anlamına gelmektedir. Hex işaretleri özellikle 22. yol üzerinde yoğun olarak bulunduğundan burası "Hex Tur Otobanı" (Hex Tour Highway) olarak adlandırılmıştır.

HEX KHUN KHAN [Maya Mitolojisi] Bir savaş tanrısının adı olup, sonradan Yukatan yarımadasında korkunç bir iblise dönüştürülmüştür.

HEY TAU [Yakındoğu Mitolojisi] Byblos bölgesinde MÖ 3 binlerden itibaren tapınıldığı bilinen bir Mısır tanrısı olup, çam ağacıyla sembolize edilmekte, Osiris ve Tammuz ile ilişkilendirilmekteydi.

HEYOKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının ruhları çağırarak gerçekleştirdiği bir şifacılık yönteminin adıdır.

HEYVOSO [Afrika Mitolojisi] Fon halkının inanışında bir gökyüzü tanrısı olup, Mawu-Lisa'nın oğludur.

HEZEKİEL Bkz. Ezekiel

HEZ-UR [Eski Mısır] Babi veya Baba olarak da bilinen babun tanrının adı olup "büyük beyaz" anlamına gelmekteydi. Yeraltı dünyası ile ilişkilendirilen tanrı Eski Krallık döneminde Thoth'un görünümlerinden birisi kabul edilmekteydi.

HIDRELLEZ Anadolu'da her yıl 5 Mayıs gecesi başlayıp 6 Mayıs günü de devam eden Hızır-İlyas adıyla da bilinen geleneksel bahar şenliğinin adıdır. Aksakallı, kırmızı ayakkabılı, üzeri çiçeklerle örtülü Hızır ile keçi derisinden imal edilmiş gömlek giymiş elinde çobandeğneği taşıyan İlyas'ın ab-ı hayat suyundan içerek ölümsüzlük özelliği kazanmış iki ayrı peygamber olduğuna ve geleneksel takvimde yaz mevsiminin başlangıcına denk gelen 5 Mayıs gecesi tabiata can vermek üzere buluştuklarına inanılmaktadır. Hızır'ın mutluluk ve bereket getireceğine inanılmakta, Hıdrellez toplantıları su kenarları ve ağaçlık alanlarda düzenlenmektedir. 6 Mayıs sabahı ot ve ağaç yaprakları üzerindeki çiğ damlaları toplanarak bir kısmı süte karıştırılır kalanıyla mayasız hamur yoğurulur. Ertesi gün hamur mayalanmışsa ya da süt yoğurt olmuşsa Hızır'ın gelişine yorulup o yılın bolluk ve bereket içinde geçeceğine inanılmaktadır. Boratav, Hıdrellez'i daha çok kadın ve genç kızların bayramı olarak niteledikten sonra töreni 5 Mayıs gecesi bereket ve sağlık dilenmesi, aynı gece gülfidanı dibine bırakılan niyet çömleği bırakılması ve ertesi gün eş-dost ile birlikte yenilen yemek olmak üzere üç aşamadan oluştuğunu bildirmiştir.

HIRİSTİYANLIK İsa'nın hayat ve öğretilerinden kaynağını alan, kutsal kitap olarak Kitab-ı Mukaddes'i tanıyan Ortadoğu kökenli tek tanrılı dinin adıdır. Yahudilerin uzun süredir beklediği kurtarıcı olduğunu iddia eden Nasıralı İsa'nın asıl adı İbranice Yeşua olup, Yunanca üzerinden Batı dillerine Jesus formunda girmiştir. İsevilik ve Nasranîlik olarak da bilinen İsa'nın öğretisi Yeni Ahit'te yetmiş civarında mesel ile açıklanmaya çalışılmıştır. İsa'nın günah işleyenleri aşağı görmeyen, insanların birbirlerini tüm benlikleriyle sevmelerini, tövbe ve iman etmeleri sayesinde kurtuluşa ulaşacaklarını ön gören öğretisinin temeli baba-oğul-kutsal ruh üçlemesidir. İsa'nın Roma İmparatoru Tiberius'un iktidarında, Filistin'de temelini attığı öğretisi ölümünden sonra başta Simon ve Patros olmak üzere havarileri çok sayıda Yahudi'yi İsa'ya inandırmıştır. Hıristiyan sözcüğü mesih kelimesinin Yunanca karşılığı olan Kristos kelimesiyle ilişkilidir. Mesih kelimesi ise İbranice "kutsal yağ ile ovulmuş" anlamında maşiah kelimesiyle ilişkili olup, tanrı tarafından görevlendirildiğine inanılan İsrail krallarının görevlerine başlamadan önce kutsal yağla mesh edilmelerine atfen

İsa için de kullanılmıştır. İlk Hıristiyanlar gizlice buluşup inançlarını yaşatmaya çalışırken Tarsuslu (Aziz) Pavlus yeni inancı hem Yahudilere hem de Yahudi olmayanlara ulaştırma görevini üzerine almıştır. Roma topraklarında hızla yayılan Hıristiyanlık, Romalı yetkililerin şüphe ve baskısı altında uzun süre yaşadıktan sonra imparatorluğun resmi dini olmuştur. Yuhanna incilinin girişinden de (1:1–18) anlaşılabileceği gibi Hıristiyanlık Yahudi köklerine rağmen Yunan felsefesinden de önemli ölçüde etkilenmiştir.

HIRSIZ BÜLBÜL [Slav Mitolojisi] Rus manzum destanları bylinalarda Haydut Solovey (Solovey Razboynik) veya Solovey Odikhmantieviç olarak da geçen hırsız Briansk kenti yakınlarında bir ağaçta yaşamakta, sesiyle şaşırttığı yolcuları soymaktaysa da İlya Muromets tarafından alt edilmiştir. İlya Muromets'in ilk yolculuğu adlı bylinada kuş yuvasında yaşayan yarı insan-yarı kuş formunda bir varlık olarak tasvir edilen Solovey'in insan ailesi bulunmaktaydı. Yaratığı okuyla durduran İlya yanında Kiev prensi Büyük Vladimir'in huzuruna götürmüş ve prensin huzurunda bülbül gibi ötmesini istemiştir. Solovey yaralı olduğunu bu yüzden ötemeyeceğini söyleyip şarap istemiş, yaratık şarap içince tüm yaraları iyileşmiş ardından çıkardığı bülbül sesiyle sarayın bir kısmını yıkmayı başarmıştır. İlya yaratığı sarayın dışına çıkardıktan sonra kafasını keserek öldürmüştür.

HIRSIZ IŞIĞI Bkz. Şeref Eli

HIZIR [İslam Mitolojisi] **1.** İçene ölümsüzlük veren Dirlik Suyu'ndan (Bkz. Ab-ı Hayat) içtiği için ebedi yaşam hakkı kazanan, dara düşen insanlara yardım ettiğine inanılan bir varlık olup çeşitli kaynaklarda Khadir, Khidr ve Khezr olarak da anılmıştır.

Hızır'ın Binbir Gece Masalları hatta Kurân'da kıssası geçmekte (18: 66) ama adı anılmamakta, Hz. Musâ ile görüştüğüne hatta bugün bile yaşadığına inanılmaktaysa da İslam bilginleri açısından nebi mi veli mi olduğu hala tartışılmaktadır. Arapça 'yeşil olan' anlamına gelen Al-Khidr veya Al-Khadir ile bağlantı kurularak, Türk kültürüne İslam'la birlikte girdiği iddiası genelde kabul görmektedir. Cezayir, Libya, Fas'ta anlatılan bir efsanede Al-Khidr'in gelip oturduğu çorak toprakların kaderini değiştirdiği ve çölü yeşile çevirdiğinden bahsedilmektedir. İslam ansiklopedisi de MS 7. yüzyılda ilk İslam topluluğunca dahi Khadir adıyla bilinen varlığın yeşil renkle ilişkilendirilmesini Ab-ı hayat suyundan içip ölümsüz olmasına veya oturduğu/dua ettiği topraklara bereket ve yaşam getirmesine bağlamıştır. İnanışa göre Hızır, İlyas, İdris ve İsa ile birlikte ölümsüzlük kazanmış 4 insandan birisi olup, 2 denizin birleştiği bir noktada yer alan uzak bir adada yaşayıp Suriyeli denizcilerin koruyucusuydu. Anadolu'da söylencelerinde muhtaçların yardımına kır bir atın üzerinde koştuğuna inanılan aksakallı, yeşil cübbeli birisi olarak tasvir edildiğinden Boz atlı Hızır olarak da adlandırılmıştır:

'Deryalar yüzünde boz atlı Hızır

Benli boza binmiş o da geliyor' (Karacaoğlan)

Arap folklorunda Al-Khidr aynı zamanda deniz ile ilişkilendirilmekte yolcuların koruyucusu olan ölümsüz bir evliya olarak tasvir edilmektedir. Bir öyküye göre Ab-ı Hayat pınarını arayan Büyük İskender'e eşlik eden Al-Khidr pınarı İskender'den önce bulmuş, suyunu içerek veya kuyuya düşerek ölümsüz olmuştur. Bir başka efsane ise Musa ile Hızır'ın buluşmasını konu almaktadır. Musa'nın vaazlarını keyifle dinleyen halk ona kendisinden daha bilgili bir insan olup olmadığını sorduğunda hayır cevabını vermişse de Tanrı peygambere Hızır adlı birisinin kendisinden daha bilge olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine Musa yardımcısı Yeşu ve bir balık ile birlikte Hızır'ı aramaya koyulmuştur. İki denizin birleştiği büyük bir kayanın yanına geldiklerinde bir sepetin içinde yolculuk eden ve sıcağa dayanamayan balık ya denize atlayarak veya Yeşu balığı ferahlatmak için o sırada tesadüfen yanında bulundukları ama ne olduğunu bilmedikleri Hayat Çeşmesi'nin suyundan balığın üzerine serpmiş, balık ortadan kaybolurken ortaya kim olduğunu henüz bilmedikleri Hızır çıkmıştır. Musa Hızır'ı izlemek istemişse de geleceği görebilen Hızır kendisini izlemenin tehlikeli olacağı konusunda Musa'yı uyarmıştır. Bununla birlikte Musa kendini Hızır'ı izlemekten alıkoyamamıştır. Hızır, bir tekneyi batırarak, bir çocuğu öldürerek ve kendilerine yemek vermeyi reddeden bir kentin duvarını onarmak gibi garip işler yaparak Musa'yı test etmiş, her seferinde meraklı muhatabına yaptığı işlerin sebebini açıklamak zorunda kalmıştır: Bir zorba çalmasın diye kayığı batırmış, ertesi gün zorba ölünce kayığın sahibi tarafından yeniden onarılmıştır. Hızır çocuğu öldürmüştür çünkü ebeveynlerinin ileride İslam'ı terk etmesine sebep olacağını görmüştür. Duvarı onarmıştır çünkü ardında sakladığı hazinenin insanlar tarafından çalınmasını istememiştir. Sonuçta da Hızır Musa'ya kendi bilgeliğini ve Allah'ın emriyle yaptığı eylemlerin sebebini anlayamadığı için Musa'ya ayrılmasını söylemiş, Musa'da Hızır sayesinde alçakgönüllülüğü öğrenmiştir. Bazı İslam âlimleri Hızır'ı peygamber statüsünde görmüş, MS 8. Yüzyılda İbn İshak "Peygamberlerin Öyküleri" adlı çalışmasında Hızır'a da yer vermiş ve onu Yeremya ile eşit tutmuştur. Bazı yorumcular Hızır'ın Phineas, Elias (İlyas) ve St. George'un ta kendisi olduğu ruh göçüyle bu durumun mümkün olabileceğini iddia etmişlerdir.

Türk efsane ve masallarında da Hızır'ın bahsi bolca geçmektedir: Dede Korkut masallarında Boğaç Han'ın yarasını tedavi eden şifacı rolünde olan Hızır, Manas destanında Manas doğduğundan itibaren kahraman için dua eden bir veli, Şah İsmail ve Gülizar destanında ise İsmail'in gözüne mil çekilirken yetişip kurtaran, Saltukname'de Sarı Saltuk'u alevlerden kurtaran, Köroğlu'nun Türkmen varyantında bizzat kahramana Köroğlu adını veren doğaüstü bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Tanrı'yla yakınlığı,

seyahatleri, derin bilgisi sebebiyle Hızır'dan ilham alan Sufiler onu maddi dünya ile bağlarını kırarak ölümsüzlüğe ulaşan bir rehber olarak görmektedirler. Şii yorumuna göre Hızır 12 İmam ile yakın ilişkisi olan bir varlık iken, Türkiye'de ki Aleviler de Ali ile özdeşleştirdikleri Hızır için 3 gün oruç tutmaktadır. İstanbul'un alınmasından sonra Ayasofya ile ilişkili bazı Hıristiyan söylenceleri Türk kültürüne uyarlanmıştır ki Hızır'ın kiliseyi inşa eden mimara Mekke'den Muhammed'in tükürüğü ile karışmış harç getirmesi ve kilise eksenini Kıble'ye çevirmek için parmağını sütunlar arasındaki bir deliğe sokup camiye dönüştürmesi bunların bazılarıdır.

Israel Friedlander, Ernest Budge ve A. J. Wensinck gibi modern yazarlar bilinen dünyanın sınırlarını aşıp, gizli sırları açığa çıkaran ve ab-ı hayat suyunu arayan tek efsanenin Hızır'a ait olmadığını MÖ 3 bin yıl önceye tarihlenen Sümer kahramanı Gılgamış, Talmudlarda bahsi geçip MS 3. yüzyıla tarihlenen Rabbi ben Levi ve MS 4. yüzyıla tarihlenen Büyük İskender efsaneleri arasındaki benzerliklere ve tekrarlanan motiflere dikkat çekmiştir. Bunlardan Gılgamış, yakın arkadaşı Enkidu ile iki nehrin birleştiği yerde yaşayıp ölümsüzlüğün sırrını bilen atası Utnapiştim'i bulmaya gitmişse de ölümsüzlüğü elde edememiştir. Eski Ahit'in 1. Krallar bölümünde ve Talmudlarda İlyas peygamber (Elijah) yağmur getiren birisi olarak tasvir edilerek suyla özdeşleştirilmiş, İslam inancına ise Hızır adıyla geçmiştir. Elijah Hızır'a dönüştürülürken ayrıca İlyas karakteri olarak da varlığını korumuştur. Böylece ortaya çıkan ikilik, karada seyahat edenlerin koruyucu Hızır ile denizde seyahat edenlerin koruyucusu İlyas'ın bir zamanlar dünyayı ikiye bölerek paylaştığı ve yılda bir kez kuru topraklar ile suyun birleştiği bir mevkide (çoğunlukla Şatt-ül-Arab kastedilmiştir) yılın bir günü karşılaştığı inanışını ortaya çıkarmıştır. Gregoryen (Miladi) takvimine göre 6 Mayıs, Rumi takvime (Jülyen) göre 23 Nisan günü Anadolu'da Hıdırellez veya Hıdrellez, Azerbaycan'da Hıdır İlyas veya Hıdır Nebi olarak bilinmekte Hızır ve İlyas'ın yeryüzünde buluştukları gün olduğu inancıyla kutlanmaktadır. Yunanistan ve Balkan ülkelerinde ise aynı gün "Yeşil George" adlı bir festival düzenlenmekte festival sırasında genç bir adam tepeden tırnağa yeşil yapraklarla süslenerek ekim ve hasat zamanını betimleyen çeşitli sembolik törenler gerçekleştirilmektedir. Bu gelenekten anlaşıldığı kadarıyla Hıristiyan kültüründe Hızır St. George ile özdeşleştirilmiştir. Bazı yazarlar Kral Arthur efsanesinde "Sir Gawain ve Yeşil Şövalye" adlı öyküde bahsi geçip, Sir Gawain'in imanını 3 kez sınayan Yeşil Şövalye'nin Hızır ile ilişkili olduğunu ve Haçlı seferleri sırasında karşılaşılan Arap efsanelerinden ödünçlendiğini ileri sürmüştür.

Hindistan'da Ölümsüzlük Çeşmesi'nin koruyucusu Khwadja Hidr adlı bir nehir tanrısına tapınılmakta olup, Vişnu'nun balık avatarı olduğuna inanılmakta, İndus vadisi boyunca yeşil kıyafet giymiş yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir. Hintli Müslümanlar ise erkek çocukları ilk kez tıraş olduğunda küçük bir tekneyle nehre girip Khwadja Hidr'a dua etmektedirler.

Hızır'ın kerameti (Anadolu varyantı)

Vaktiyle bir ihtiyar köylü, çayırını belliyormuş, zavallı kan ter içinde:
-Ey Hızır Aleyhisselâm... Herkese görünürsün de bizim gibi zavallıları ihmal edersin, revayı hak mı? Ne olur biraz da bizlerle meşgul ol... demiş ve gözlerini kaldırınca temiz pak... Fakat sade elbiseli, aksakallı, elinde asası bir ihtiyarın karşısında belirdiğini görmüş...
Köylü: "Sen kimsin?"
Hızır (AS): "Çağırdın geldim işte... Hızır benim."
Köylü: "Bırak Allah aşkına... Hızır olsan evvela kendine yararlı olurdun. Baksana şu üstüne, başına."
Hızır (AS): "İnan bana doğru söylüyorum. Dile benden... O zaman anlarsın..." diye cevap verince içerleyerek;
Köylü: "Peki... Madem öyle... Şu elimdeki belin demirini oduna çevir, görelim", demiş ve gözlerini bele çevirince, hakikaten madeni kısmın ahşaba döndüğünü görmüş, başını kaldırınca da nurani yüzlü ihtiyarın kaybolduğunu anlayınca; "Ey Allah'ım... Fakir insanların talihi gerçekten kör oluyormuş, ömrümde bir defa Hızır (AS)'la karşılaştım. Desene ki eldeki belden de olduk..." (Rahmi Arer, Rize. 1952:49)

HIZIR BAYRAMI Bkz. Hıdrellez

HIZIR GÜNLERİ Anadolu geleneksel halk takviminde yaz başlangıcına denk gelen Hızır ile İlyas'ın buluştuğu 5 Mayıs gecesi ile kış mevsiminin başlangıcı kabul edilen 8 Kasım arasında kalan yüz seksen altı günlük sürenin adıdır.

HIZIR GÜNÜ Bkz. Hıdrellez

Hİ-HYA-Hİ [Japon Mitolojisi] Kazu-Tsuçi'nin kanından doğan oğlu olan bir Şinto tanrısıdır.

Hİ-MATSURİ [Japon Mitolojisi] Ateş tanrıları onuruna düzenlenen bir Şinto festivalinin adıdır.

Hİ-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Bir ateş tanrısının adıdır.

HİALLİ [İskandinav Mitolojisi] Atli'nin hizmetkârlarından birisinin adıdır. Gunnar ile Hogni'yi esir eden Atlı, Nibelung altının yerini Gülnar'a söyletmek için kardeşi Högni'nin kalbinin sökülmesini emretmişse de adamları savaşçının görüntüsünden korkarak yerine bulaşıkçı Hali'nin yüreğini söküp Ali'ye vermişlerdir. Gunnar yine de konuşmayınca bir dahaki sefer Hagni de öldürülmüştür.

HİARBAS Bkz. Darbaş

HİAWATHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] 15. ve 16. yüzyıllar arasında yaşadığı tahmin edilip Ayenwatha adıyla da bilinen efsanevi lider İrokua Konfederasyonu'nun kurucusu kabul edilmektedir. Onondaga adıyla doğan bir Mohawk olduğu da iddia edilen savaşçı Dekanawida'nın da yardımıyla Mohawk, Oneida, Onondaga, Cayuga, Seneka ve Tuskarora adlı

yerli kabilelerini İrokua adıyla birleştirmiştir. Bkz. Dekanawida

HİCİV İğneleyici söz ve alaylı ifadeler kullanılarak bir kişi, olay ve durumun eleştirildiği manzum edebi eserlerin adı olup, ilk kayıtlı örneklerine Eski Yunan ve Roma yazarlarında rastlanmaktadır. Batı edebiyatında bir şiir türü olarak gelişen hiciv kelimesinin karşılığı satire olup, Latince çok sayıda malzemeyi karıştırarak yapılan bir yemek çeşidi olan "satura"dır. Hicivciler tarih boyunca bağnaz kişi, kurum ve gelenekleri alaya alarak reform ve değişim çağrısını amaçlamışlardır. Aristophanes'in MÖ 422'ye tarihlenen "Eşek arıları" oyunu bilinen en eski hiciv kaydı olup, yazar "Bulutlar" adlı eserinde ise pek hoşlanmadığı Sokrates'i hicvetmiştir. Romalı şair Quintus Horacius Flaccus veya bilinen adıyla Horace (MÖ 65–8) son derece zarif, Iunius Juvenal (MS 55–138) ise sert ama her ikisi de edebi açıdan kaliteli hicivler üretmiştir. Ortaçağda hiciv gezgin ozan ve jonklörlerin ilgi alanına girerken İngiliz yazar Geoffrey Chaucer bunların en güzel örneklerini Canterbury Öyküleri (1387–1400) adlı çalışmasında derlemiştir. Rönesans döneminin en parlak çalışması İspanyol yazar Miguel de Cervantes'in şövalye edebiyatını hicvettiği Don Quixote (1605) adlı eserl olmuştur. Jonathan Swift'in Gulliver'in Seyajatleri (1726), Molière'in Fransa kralı XIV. Louis'in sarayını hicvettiği dramaları, Voltaire'in "İyimserlik" romanı (1759) sonraki dönemin bu alandaki önemli örnekleridir.

HİCRET [İslam Mitolojisi] Muhammed ve diğer Müslümanların baskılardan kaçmak amacıyla 21 Haziran-2 Temmuz 622 tarihleri arasında Mekke'den Medine'ye göçüne verilen isim olup, Arapça "göç etmek" anlamına gelmektedir. Muhammed bir suikaste uğrayacağı konusunda uyarılınca Ebu Bekir ile birlikte Mekke'nin 320 km kuzeyindeki Yatrip kentine gitmiş, yerleşimin adı Madinat un-Nebi (Peygamberin şehri) olarak değiştirilmiş zamanla Medine'ye dönüşmüştür. Hicret, İslam dinine inananların politik ve askeri bir güç olmalarını sağlamış olup, Peygamber ile birlikte Mekke'den göçenlere 'muhacirin' Mekke'nin yerlilerine ise 'ensâr' adı verilmektedir. Hicret, halife Ömer zamanında Hicri takvimin başlangıcı kabul edilmiş ve İslam ülkelerinde kullanılmaya başlanmıştır.

HİDARİ [Japon Mitolojisi] Efsanevi bir heykeltıraşın adı olup bir söylenceye göre gördüğü güzel bir kadının heykelini öylesine gerçekçi yapmıştır ki heykel canlanmıştır.

HİDE Arjantin'de Lacar gölü civarında yaşayan tabiatüstü güçlere sahip bir canavarın adıdır.

HİDESATO [Japon Mitolojisi] 10. yüzyılda Heian döneminde yaşamış korkusuz bir kahramanın adı olup, Biva gölü civarında yaşayan kırkayaklı korkunç bir canavarı öldürmüştür. Saray bürokratlarından (kuge) birisi olan Fujiwara no Hidesato imparator Suzaku'nun emriyle bastırdığı isyanların onuruna günümüzde Kaçiya festivali düzenlenmektedir.

HİERA [Yunan Mitolojisi] Telephos'un karısı olup, Troya'ya savaşmak üzere yola çıkan Yunanlılar ilk olarak Mysia kentini kuşatınca, Mysialı kadınların lideri olarak savaşırken Nireus tarafından öldürülmüştür.

HİERA ANAGRAPHE [Yunan Mitolojisi] MÖ 4. yüzyıl'da yaşayan Messeneli Euhemerus'un Hint Okyanusu'nda bir tapınakta bulunduğunu iddia ettiği, Tanrıların eski çağlarda yaşamış insanlar olduğu yazılı bir yazıtın adı olup, 'kutsal yazıt' anlamına gelmekteydi.

HİERAX [Yunan Mitolojisi] **1.** Mariandynler ülkesinde yaşayan bir toprak sahibi olup Poseidon'un kıtlığa mahkûm ettiği Troya'ya yiyecek yardımı yapınca tanrı tarafından şahine dönüştürülmüştür.

2. Hermes'in İo'yu kaçırmasına engel olduğu için öldürdüğü bir Argoslunun adıdır.

3. Troya savaşından önce 'nomos hierakios' olarak anılan ölçüyü icat deden müzisyenin adı olup genç yaşta ölmüştür.

HİEREUS Yunan dininde başlangıçta özel bir din adamları sınıfı olmamasına karşın tapınakların sürekli ibadete hazır olması gerekliliği yüzünden 'hiereus' adı verilen rahip sınıfı ortaya çıkmıştır.

HİEROS GAMOS [Yunan Mitolojisi] Kutsal evlilik anlamına gelen terim tanrılar ile diğer tanrı veya insanların evliliğini veya özelde Zeus ile Hera'nın evliliğini tanımlamaktadır.

HİEROMNEME [Yunan Mitolojisi] Simois nehrinin kızı olup, Kapys'in annesi ve Assarakus'un karısıdır.

HİEROSKOPİA Eski Yunan'da Özellikle savaş zamanlarında ve savaş alanlarında başvurulan ölülerin karaciğer, dalak, kalp gibi iç organlarına bakarak kehanette bulunma sanatının adıdır.

Hİİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Annesi tarafından saçları örülürken köyü düşman kabile tarafından baskına uğrayınca ok ve yayını kapıp düşmana karşı halkına liderlik ederek zaferin kazanılmasını sağlayan bir Hopi kızının adıdır. O günden sonra saçının yarısı örülü diğer yarısı dağınık bir Kaçina olarak tasvir edilmiştir.

HİİSİ [Fin Mitolojisi] Doğu Finlandiya'da tüm kutsal koruların koruyucusu kabul edilen orman tanrısının adıdır. Başlangıçta bir dev iken zamanla sakalsız, gözkapağı olmayan orantısız gözlü, kötü giyimli bir orman ruhuna dönüştürülerek, şeytanla özdeş hale getirilmiştir. Kalevala'da şeytan ve iblis anlamına kullanılan terim Hıristiyanlık sonrasında kimi zaman Yahuda'ya atfen Juutas olarak da anılmıştır. Yine Kalevala'da (13–14) Hiisi'nin yarattığı sihirli bir Kanada geyiğinden bahsedilmekte olup, kahraman bu geyiğe boyun eğdirerek Lemminkainen Pohjola bakiresiyle evlenme hakkı elde etmiştir. Hiisi aynı zamanda eserde kutsal mezarlık ve perili yerler anlamında da kullanılmıştır.

HİDİMBA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında ormanda yaşayan kötü bir ruhun adı olup, sürgünleri sırasında ormana gelen Pandavaları yemek isteyince Bhima tarafından öldürülmüştür. Hidimba'nın kız kardeşi Hidimbi ise Bhima

ile evlenmiş çiftin Ghatotkaça adlı oğulları olmuştur. Hidimba'nın kız kardeşi Hidimbi ile evlenmiş, ondan da Ghatotkaça adlı oğlu olmuştur.

HİİAKA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında deniz tanrısı Kane'nin kızı ve volkan tanrıçası Pele'nin kız kardeşi olup, Hula dansçılarının iyi huylu koruyucusudur. Tam adı Hiiaka-i-ka-poli-'o- Pele olan tanrıça bir yumurta olarak dünyaya gelmiş, kardeşini koynunda saklayan Pele yumurtanın kabuğunun çatlayıp Hiiaka'nın dünyaya gelmesini beklemiştir.

HİKE Bkz. Heka

HİKETAON [Yunan Mitolojisi] Laomedon'un oğlu, Troya kralı Priam'ın kardeşi ve Melanippus'un babasıdır (Hom. İl. III, 147, xv. 546, xx. 238).

HİKULEO [Pasifik Mitolojisi] Tonga adasında ölümden sonra gidildiğine inanılan öteki dünyada yaşayan ölüm tanrı/tanrıçasının adı olup, adanın batısında yer alan batık ada Pulotu'da ikamet etmektedir. Gündelik yaşamda pek çok canlı varlığın biçimine girdiğine inanılan tanrıçaya Samoa adasında verilen isim Siuleo'dur.

HİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karibu halkının inanışında tüm olayların sebebi olarak açıklanan doğaüstü gücün adıdır.

HİLAL 1. [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de ay tanrısı Sin'in (Nanna-Suen) sembolü olup, Akadlarca Uşkaru adıyla bilinmekteydi.

2. [Arap Mitolojisi] İslam öncesi ay tanrısının adı olup ay hilal formunu aldığında tapınılırdı.

HİLAEİRA [Yunan Mitolojisi] Leukippos ile Philodike'nin kızı, Phoibe'nin kız kardeşi olup, iki kardeş Dioskurlar tarafından kaçırılmıştır (Hygin. Fab. 80, Ov. Fast. v. 700, Apollod. iii. 10. 3)

HİLARİA [Roma Mitolojisi] Attis ile Kybele'nin birleşmesini kutlamak amacıyla düzenlenen bir festivalin adıdır.

HİLARY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Fransa'da Poitiers piskoposu ve Kilise doktorlarından birisi olup, ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Bir söylenceye göre evlenme çağına gelen kızını bekâretini yitirmesin diye ardından da karısını sırasıyla tanrıya dua ederek öldürmüştür. Bununla birlikte bazı modern yorumcular yortu günü 14 Ocak olan din adamının cinayetleri kasten işlediğini iddia etmiştir.

HİLDA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 7. yüzyılda Whitby piskoposluğunda başrahibe olarak görev yapan azizenin yılanları taşa dönüştürdüğüne inanılmaktaydı. Yortu günü 17 Kasım olan azize genellikle Northumbrialı Kral Edwin'in torunu olduğunda taç giyerken tasvir edilmiştir.

HİLDE [İskandinav Mitolojisi] **1.** Hogni'nin kızı olan bir valkürün adı olup, geceleri ölü savaşçıları uyandırmak için büyü yaparak Ragnarök'e dek savaştırmaya çalışmaktaydı.

2. Grim'in karısı olan bir devanasının adıdır.

3. Hagen ile Hilde'nin kızı, Hettel'in karısı, Gudrun ile Ortvin'in annesinin adıdır.

4. [Britanya Mitolojisi] Almanca varyantlarında Kral Arthur'un kızının adıdır.

HİLDEBRANDSLİED Bir baba ile oğlunun hikâyesinin anlatıldığı Güney Almanya Almancası ile yazılmış bir kahramanlık destanının adı olup, Alman Edebiyatı'nın yazılı ilk eserlerinden birisidir. MÖ 9. yüzyıl başlarında sözlü kaynaklardan derlendiği sanılan efsane Germen kabilelerinin büyük göçü zamanını (MS 350–500) konu almaktadır. Goth Odoacer'ın öfkesinden kaçan Hildebrand adlı savaşçı Ostrogoth kralı Bernli Dietrich'in ordusuna katılmış ve yıllar sonra geri döndüğünde karşısına babasının öldüğünü sanan ve savaşçı olacak yaşa henüz ulaşmış oğlu Hadubrand çıkmıştır. Hildebrand kendini tanımayan oğluyla savaşmamak için ona Hun kralından aldığı altın bir bilezik hediye etmek istemişse de Hadubrand bunun bir hile olduğunu sanarak rakibini korkaklıkla itham etmiştir. Hildebrand sonunda kaderine boyun eğerek, kendi oğlunu öldürmek için ya da onun tarafından öldürülmek dışında bir çaresi kalmadığını görmüş ve çatışma başlamıştır. Öykü iki tarafından kalkanlarının kırılmasıyla sona ermiş olup, kimin sağ çıktığına dair ipucu verilmemiştir.

HİLDEGUNDE [Germen Mitolojisi] Walther von Wasgenstein'in karısı ve Hererik'in kızı olan bir Frenk prensesinin adıdır. Thidrekssaga'da Hildigundr, Lehçe varyantlarda ise Helgunda adıyla geçmektedir.

HİLDESHEİM Almanya'da Hannover kenti civarında yer alan Hildesheim kasabasından bir rahibin adıdır. Bir gün tanrının binlerce yıl var olabildiğinden şüphe etmiş, ormanda güzel bir kuş sesini bir kaç dakika dinlemeye kendini kaptırınca aradan üç yüz yıl geçmiş olduğunu fark etmiştir.

HİLDİSVİN [İskandinav Mitolojisi] Frejya'nın üzerine bindiği domuzun adı olup, Frejya'nın insan aşığı Otta'nın Loki'den korunmak için bu kılığa büründüğüne inanılmaktaydı. Sonradan İsveç kralı Adils tarafından Vanern buz gölü savaşında Onela'dan ele geçirilip bir süre için kullanılan bir miğfer de aynı adla anılmıştır.

HİLDUR [İskandinav Mitolojisi] Bir valkürün adıdır.

HİLEBAZ Bkz. Düzenbaz

HİMALİA [Yunan Mitolojisi] Zeus'un yağmur şekline büründükten sonra birlikte olduğu Rodoslu bir su perisi olup, tanrıdan Spartaeus, Klytus ve Kronius adlı üç çocuk doğurmuştur (Diod. v. 55.).

HİMANTES [Yunan Mitolojisi] Kimine göre Pluton'un anası olan dişi bir Titan'ın adıdır.

HİMAPHAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında üzerinde yetişen ağaçların meyvelerinin tüm hastalıkları iyileştirme inanılan bir dağ silsilesinin adıdır.

HİMAVAT [Hint Mitolojisi] Himalayaların kişileştirilmiş hali olan bir dağ tanrısı adıdır. "kar taşıyan" anlamına gelen Himavat, Apsaralardan birisi olan Mena'nın kocası, Parvati ile Ganga'nın babasıydı.

HİMEROS [Yunan Mitolojisi] Cinsel arzunun kişileştirilmiş formu olup, Eros ile Aphrodite'nin

hizmetinde Olympia'da Musalar ve Kharitlerle birlikte yaşadığına inanılmaktaydı.

HİMİKO [Japon Mitolojisi] MS 3. yüzyılda yaşadığına inanılan bir şaman kraliçe olup, "Güneşin Büyük Çocuğu" adıyla Japonya'nın ilk efsanevi lideri kabul edilmektedir. Yaşı geçmesine rağmen evlenmeyen tanrıça sarayında binlerce hizmetçisi ile birlikte yaşamakta olup, onun hükümranlığında Japonya huzur ve barış içerisinde olmuştur.

HİMİNGJORG [İskandinav Mitolojisi] Heimdall'ın evinin adıdır.

HİNA [Pasifik Mitolojisi] Yeraltı dünyasının bekçiliği, sanatçı ve zanaatkârların himayesi hatta ilk kadın olmak gibi pek çok özelliği olan bir tanrıçanın adı olup, ayda yaşadığına ve kadınlarla dolu bir adanın savaşçı kraliçesi olduğuna inanılmaktadır.

Cemiyet Adalarında Taneroa'nın kızı olan tanrıçanın babasıyla birlikte yeryüzü, gökyüzü ve insanoğlunu yarattığına inanılmaktadır. Buna karşın Hawaii'de Hina'nın eşi Ku ile birlikte ilk insan çiftini oluşturduklarına ve pek çok çocuklarının doğduğuna, Tahiti'de ise ilk erkeğin bir başlangıç tanrıçası olan Hina'nın keyfi için yaratıldığına inanılmaktadır. Hina bazı söylencelerde kültürel kahraman Maui'nin annesi veya karısı olarak anılmıştır.

HİNA-URİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında Hina-keha ile Maui'nin kız kardeşi olan bir ay tanrıçası olup, kardeşinin karşı çıkmasına karşın İrawaru ile evlenmiştir. Bir gün Maui ile İrawaru birlikte balığa çıkmış, kendisinin düz olta iğnesi kullanmasına karşın İrawaru'nun dikenli iğne kullanmayı akıl ederek balık tutmasına içerleyen Maui öfkelenerek adamı köpeğe dönüştürmüştür. Köye yalnız dönen Maui, İrawaru'nun kaybolduğunu söylemişse de Hinauri köpeği bulup durumu anlamış ve sihirli bir kemer taktıktan sonra kendisini acıyla denize atmıştır. Yıllar sonra kardeşini özleyen Maui gökyüzüne giderek tanrılardan Hinauri ile görüşme izni almış burada kızın elinde bebeğini görmüştür. Bebeğin insan bir babaya ihtiyacı olduğunu düşünen kadın çocuğu kabile şefi Tinirau'nun kollarına doğru fırlatmıştır. İyi huylu annesinin aksine kötü özellikler taşıyan çocuk yeryüzüne beraberinde savaş ve yamyamlığı getirmişse de Maori savaşçılar tarafından öldürülünce kötülüğü son bulmuştur.

HİNDİSTAN CEVİZİ Bkz. Sina, Wutmara

HİNDUİZM Bkz. Hint Mitolojisi

HİNE AHU ONE [Polinezya Mitolojisi] Tane'nin karısı ve Hine Titama'nin annesi olan bir yer altı tanrıçasının adıdır.

HİNE İ TAPEKA [Polinezya Mitolojisi] Ateş tanrıçasının adıdır.

HİNE KAU ATAATA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında ilk kadın Marikoriko ile ilk adam Tiki'nin oğlu olan ilk çocuğun adıdır.

HİNE MARAMA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında kardeşleri tarafından ölüler dünyasından kaçırılan bir kadın kahramanın adıdır. Birisi aynı zamanda kocası olan iki erkek kardeşiyle birlikte yaşayan çalışkan ve iyi huylu bir kadın olan Hine Marama ailesine iyi bakmaktayken bir gün aniden hastalanıp ölmüştür. Kardeşi Kaeo, yas tutan kocayı da ikna ederek çeşitli numaralarla ölüler dünyasına girmeyi başarmış buradan yokluk içerisinde buldukları kızı yeryüzüne kaçırmayı başarmışlardır. Hine Marama dışarı çıktığında ruh formunda bulunduğunu anlayınca adamlardan mezarını kazmalarını istemiş burada bedenine girerek yeniden hayata dönmüştür.

HİNE NUİ TE PO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında gece, karanlık, ölüm ve yeraltı tanrıçası olup, adı 'Gecenin büyük efendisi' anlamına gelmekteydi. Tane ile Hina'nın kızı olan tanrıça günbatımının kızarıklığı ile ilişkilendirilmekteydi.

HİNE POKUHU RANGİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında doğaüstü özellikleri olan bir kız olup, Uenuku adlı gence bir çocukları olana dek aşklarını açığa vurmaması için söz verdirmişse de genç sözünü unutup bir aşk şarkısı mırıldanınca kız ortadan kaybolmuştur.

HİNE TİTAMA [Polinezya Mitolojisi] Tane ile Hine-ahu-one'nin kızı, Hine Titamauri'nin annesi olan bir gökyüzü tanrıçasının adıdır.

HİNE TU VHENUA [Polinezya Mitolojisi] İyi huylu rüzgâr tanrıçasının adı olup denizcilere yolculuklarında yardım etmektedir.

HİNEGBA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbira halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup güneş ve yağmurun kaynağıdır.

HİNEMAKA [Polinezya Mitolojisi] Maru'nun Vhakaputa seyahati sırasında yakalanıp, Maru'nun oğluyla evlendirilen bir bakirenin adıdır.

HİNETEİWAİWA [Polinezya Mitolojisi] Maori doğum tanrıçasının adı olup, Tane'nin kızıdır.

HİNGLAJ [Hint Mitolojisi] Kuzey Hindistan'da tapınılan bir ana tanrıçanın adıdır.

HİNKON [Sibirya Mitolojisi] Yenisey nehri havzasında yaşayan Tunguz halkının inanışında hayvanların efendisi kabul edilen avcılık tanrısının adıdır.

HİNO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında gökyüzünün bekçisi olan şimşek tanrısının adı olup, gökkuşağı tanrıçasının kocasıdır. Kötülüğün düşmanı olan Hino dev bir yay ile ucu alevli oklar taşımakta olup, bu silahını kullanarak yeryüzünü yok etmeye çalışan devi bir su yılanını öldürmüştür. Hino'nun gökyüzünde yaşayan Oşadagea ve Keneu adlı iki kartal yardımcısı olduğuna inanılmaktaydı.

HİNOKAGUTSUÇİ [Japon Mitolojisi] Tanrıça İzanami'nin oğlu olan ateş tanrısının adıdır.

HİNT AVRUPA HİPOTEZİ 18-19. yüzyıl folkloristlerinin çeşitli masal, efsane ve inanışları tasnif ederek bunlar arasında sadece Avrupa kıtasında rastlananları ayırarak ortak ata sayılan arkaik bir Hint-Avrupalı topluma mal etmişlerdir.

HİNT DİNLERİ Reenkarnasyon dâhil pek çok inanç ve felsefi değerler dizisi dünyaya Hindistan üzerinden yayılmıştır. En eski Hint inanışı çoktanrıcı Vedacılık olup, tek tanrıcılığın etkisiyle

Brahmanizm ardından Hinduizm gelişmiştir. Budizm ve Caynacılık ise daha sonra gelişen Tanrı'nın varlığına şüphe ile yaklaşan dinlerdir.

HİNT MASALLARI Çok sayıda etnik ve kültürel grubun yaşadığı 28 eyaletten oluşan geniş ve tarihi bir coğrafya olan Hindistan'da anlatılan masallar gerek tür gerekse teknik açıdan zengin bir çeşitlilik barındırmaktadır. Hint masalları ile mitolojisi iç içe geçmiş olup, çeşitli yerel festivallerde Ramayana ve Mahabharata destanları, kimi zaman yarı insan yarı hayvan olarak da tasvir edilebilen kahraman ve tanrılar ile Tenali Raman ve Birbal gibi düzenbazların öyküleri gezgin ozanlarca anlatılmaktadır.

Hindistan'ın güneybatısında bulunan Andhra Pradeş eyaletinde bazı ozanlar padam adı verilen üzerinde kırmızı renginin bolca kullanılarak Hint efsanelerinin resimlerle tasvir edildiği padam adlı geniş ve dikey kâğıt tomarlarını okumaktadır. Telli bir çalgı eşliğinde öyküyü anlatan ozan kalın bir kâğıdın iki yüzüne birden çizilmiş resimleri de yeri geldikçe göstermekteydi. Kirtan adı verilen anlatım tarzı ise tanrılar, azizler ve dindar insanlara ilişkin öykülerin izleyicilerin de katıldığı ilahiler söylenerek, davul ritimleri ve geleneksel sazların eşliğinde kirtankar adı verilen ozanlarca anlatılması yöntemiydi. Genellikle 3 kişiden oluşan Burra katha adlı gruplar ise sadece öykü anlatmakla kalmayıp güncel haberleri de vermekteydi. Adlarını burra adlı davuldan alan bu gruplarda bir kişi bu enstrümanı çalarken diğerleri soru cevap şeklinde anlatıyı gerçekleştirmekteydi. 1947'de Mahatma Gandhi'nin ölümünü kırsal kesimlere duyuran Burra katha gruplarının en ünlüsü Nitalla Kardeşler olup, Hint Komünist Partisi zaman zaman kırsal kesimlerde propaganda yapmak amacıyla bu anlatım yönetimi kullanmıştır.

Patua adıyla bilinen Batı Bengalli ozanlar pata adı verilen uzun (3-5 m) ve dikey parşömen tomarı üzerinde yazılıp daha çok Rama, Krişna, Yama ve Manasa ile ilişkili destan ve öyküleri ev veya cenazelerde okumaktaydılar.

Güney Hindistan'da asırlar önce bir kirtanca geliştirilen Harikatha adlı destan anlatım yöntemi ise çok sayıda Hint lehçesini bilen Harikatha bhagavatar adı verilen ozanlarca tapınak ve evlilik törenlerinde gerçekleştirilmekteydi. Ayrıca Hindistan'ın güney ucunda villupattu adı verilen ozanlar vil adı verilen yaylı bir enstrüman eşliğinde tanrılar ile kahramanlar hakkında öyküler anlatmaktaydı.

Hindistan'ın güneybatısında yer alan Kerala eyaletinde destan ve öyküler Çakyar kuttu veya Ottan thullal adı verilen ozanlarca daha çok tapınaklarda anlatılmakta olup bunların en ünlüsü 200 yıldan fazla yaşadığına inanılıp ottan thullal tarzının kurucusu olan Çakyar adlı Hint soylusuydu. 20. yüzyılda Hint Komünist Partisi propaganda amacıyla yerli ozanlara Tolstoy ve Dostoyevski'in öykülerini de bu yöntemi kullanarak anlattırmış olup dini niteliği olmayan bu tarza kathaprasangam adı verilmiştir.

Kuzey Hindistan'da yer alan Rajasthan eyaleti bhopa adı verilen ayaklarına ziller takmış kırmızı başörtülü ozanlar par adı verilen kâğıt tomarlarına yazılmış öykü ve destanları okumaktadırlar.

HİNT MİTOLOJİSİ Hinduizm ama özellikle Sanskrit edebiyatı (Ramayana ve Mahabharata gibi manzum eserler ve Puranalar) ile Güney Asya'nın diğer dini eser ve anlatılarından beslenmekte olup, Hint ve Nepal kültürü içerisinde yer almaktadır. Hint mitolojisi süreklilik ve bütünlük arz eden tek parçalı bir yapı olmayıp, farklı bölgelerde farklı zamanlarda gelişmiş mezheplerin tarihi ve felsefi yorum ve anlayışlarının bir arada toplanmış halidir.

Tarihçe

Hint medeniyetine ait en eski arkeolojik kanıtlar bugünkü Pakistan'da yer alıp MÖ 1700'lere tarihlenen Harappa ve Mohenjo-Daro kentleri olup, terklerinden bin yıldan daha uzun süre sonra 1920'lerde keşfedilmişlerdir. Arkeologlarca bu bölgede keşfedilen bazı kültürel materyallere daha sonra İndus vadisinde rastlanması hatta kadınlara özgü süs eşyası ve takı gibi objelerin günümüzde bile Hintli kadınlarca kullanıldığı anlaşılmıştır. MÖ 1500-1200'lerde Hint Avrupalılar Hint yarımadasına göç ederken bu bölgede yaşayan halkları da asimile etmiş, İndus vadisi kültürü böylece yerli kültürle kaynaşmıştır. Hinduizm'in Sanskrit "bilgi" anlamına gelen ve o zamana dek sözlü olarak aktarılan veda adlı ilk kayıtları da bu dönemde tutulmuştur.

Hinduizm

Hint yarımadası ve civarında yayılmış, reenkarnasyon ve çok tanrılı bir panteona inanmayı içeren bir din olup, temeli Veda adlı kutsal kitaplara dayanmaktadır. Maddi dünyanın zevklerinden kendini soyutlayan, meditasyon yapan ve bireyin ölümsüzlüğüne inanan dindar Hindular, tanrıya ulaşmak için başta Tantrizm ile yoga olmak üzere çeşitli yöntemler uygulamaktadırlar. Hindular, her insanın iyi ve kötü davranışlarının miktarına (karma) göre bir sonraki hayatında ruhun gireceği hayat formunun belirlendiğine inanılmaktadır. Hinduizm'de tapınmaya 'puja', kurban törenine 'jajna' adı verilmekte olup, Divapali, Durgajupa, Dusserah, Holi ve Sivaratri kutsal Hindu bayramları, Allahabad, Ayodha, Benares, Hardvar, Kanjiveram, Mathura ve Ujjain ise kutsal ziyaret yerleri kabul edilmektedir.

Hinduizm'in kutsal kitapları ise şunlardır:

1. Sruti "vahiy"

a. Rig-Vedalar (MÖ 1500-1000)

b. Sama Veda (MÖ 500-100)

c. Upanişadlar (MÖ 500-100)

2. Smriti (gelenek)

3. Mahabharata ve Ramayana gibi epik destanlar

4. Puranalar: MÖ 4.-12. yüzyıllar arasında yazılan destan ve hikâyeler

Hinduizm, üç dönemde ele alınabilir:

1. Vedik dönem: MÖ 12-9. yüzyıl arasında kalan temeli vedalar olan, tapınak ve tanrı tasvirleri-

nin olmadığı dönemin adıdır. Vedik Tanrılar iki gruba ayrılmaktadır:

a. Devalar (Sirja 'Güneş', Yayu 'Rüzgâr', İndra 'Fırtına', Marut 'Kasırga', Vişnu)

b. Asuralar: Varuna, Mitra, Yama

2. Brahman: Kast sistemi gelişmiş, Brahmanalar ve Upanişadlar öğretinin temelini teşkil etmektedir.

3. Hindu: MÖ 3. yüzyıldan itibaren tanrı sayısının arttığı, tarikatların ortaya çıktığı, Şiva ve Vişnu'nun iki temel tanrı olduğu dönemdir.

Kaynaklar

1. Vedalar: Hint mitolojisinin ilk kaynakları Vedalar olup, bunlar tarih sırasıyla eskiden yeniye Rigveda, Yacurveda, Sameveda ve Atharvaveda olarak sıralanabilir. İçlerinden en önemlisi Rigveda olan bu dört kitaba topluca Samhitalar (Birikimler) adı verilmektedir.

Rigveda (İlahi Bilgisi) 10 kitap ve 1028 bölümden oluşmakta olup, tanrılar, tanrıçalar ve diğer varlıklar hakkında bilgi verilmektedir.

Yacurveda (Kurban Bilgisi) duaların yanı sıra kurban törenlerine de yer vermekte olup, siyah ve beyaz olarak ikiye ayrılmaktadır.

Samaveda (Melodi Bilgisi) kurban törenleri sırasında okunan duların ezgilerini konu alan kitaptır.

Atahrveda (Büyü Bilgisi) 20 kitap ve 731 ilahiden oluşan dil ve ölçü bakımından Rigveda ile benzerlik gösteren bu kitapta iyi ve kötü amaçlar için yapılan çeşitli büyü formülleri yer almaktadır.

Diğer bir Vedik kaynak MÖ 1000-800'lere tarihlenen Brahmanalar (Bilgili Din Adamının açıklamaları) kurban törenlerine ilişkin bilgiler ile çeşitli yaratılış efsanelerini içermektedir. Bu kitapta Vedik tanrıların bütün güçlerini kendilerine sunulan kurbanlara borçlu olduğu düşüncesi ön plana çıkarılırken, Rigveda'da soyut ve önemsiz bir varlık olarak bahsi geçen Prajapati ile öncesinde ikinci planda kalan Vişnu ile Rudra (Şiva) yüceltilmiş ayrıca kurban töreni düzenleyen Brahmanlar neredeyse tanrı seviyesine yükseltilmişlerdir. Brahmanalardan sonra MÖ 600'lere tarihlenen Aranyakalar (Orman metinleri) yazılmış olup, bu kitapta Brahman felsefesi ve kurban sembolizmi konu edilmektedir. Upanişadlar, Vedantayı açıklamak, yoga öğretmek, çileci yaşamı, Şiva ve Vişnu'yu övmek amacıyla yazılmış çok sayıda metinden oluşmuşsa da mitolojik içeriği zayıftır. Önemsiz mezheplerinkiyle birlikte 200 kadar Upanişadın varlığından bahsedilmekle birlikte 18 temel Upanişad Atman (kişisel ruh) ile Brahman (evrensel ruh) özdeş olduğunu vurgulamaktadır.

2. Destanlar ve Puranalar: MÖ 200-MS 400 arasında yazıya geçirildiği sanılan destanların eskileri 24 bin beyit ve 7 kitaptan oluşan Ramayana ile 100 bin beyit ve 18 kitaptan oluşan Mahabharata'dır. Daha genç bir yapıt olan Harivamşa'nın ise destan mı yoksa purana mı olduğu henüz tartışmalıdır. Bu Yapıtlarda Vedik dönem tanrılarının önemlerinin azalıp, Brahma, Vişnu, Şiva ile eşlerinin güçlendiği, Vişnu-Şiva rekabetinin ortaya çıktığı, Vişnu'nun avatarı Krişna'nın Hint Mitolojisinin en eski ve büyük tanrısı İndra'ya bile üstün geldiği görülmektedir. Zaman zaman çatışan bu iki tanrıyı ise Brahma barıştırmaktadır. MS 9-10. yüzyıllar arasında derlenip yazıya geçirilen Puranalar da ise Vedik ve epik tanrılar, eski Hint coğrafya bilgisi, kenahetler, ermişler, yaratılış ve diğer efsaneler gibi dini konular halkın anlayacağı bir dille yazıya dökülmek istenmiştir.

Tanrılar

Rig Veda'da tanrılar gökyüzünde, havada ve yeryüzünde yaşayanlar olarak üçe ayrılmış olup, sözgelimi güneş tanrısı Surya'nın gökyüzünde, fırtına tanrısı İndra'nın havada, ateş tanrısı Agni'nin ise yeryüzünde yaşadığına inanılmaktaydı. Vedik dönemin önemli tanrıları İndra, Agni, Varuna, Soma, Vayu, Aşvinler, Surya, Vişnu, Mitra, Marutlar, Brihapaspati, Vivasvat, Savitri, Puşan, Rudra, Ribhular, Dyaus, Parcanya, Matarishvan, Bhaga, Vastoshpati, Yama, Vişvakarman ve Tvashtri'dir. Aynı dönemin önemli tanrıçaları Aditi, Prithivi, Ushas, Sarasvati, soyut tanrıları Manyu, Şraddha, Pacapati, önemki mitolojik varlıkları ise Rakshasa, Pişaça, Gandharva ve Apsaralardı. Epik dönemde vedik dönem güçleri yerlerini yeni tanrı ve güçlere bırakmış olup Vedik dönemin en önemli tanrısı güç kaybetmekle birlikte varlığını sürdürmeyi başarırken, Brahma ile karısı Sarasvati, Vişnu ile karısı Lakshmi, Şiva ile karıları Devi, Uma, Parvati, Kali ve Durga ön plana çıkmıştır.

Kozmoloji ve Yaratılış mitleri

Hint düşüncesinde yaratılış birden fazla söylence de açıklanmaya çalışılmaktadır. Bunların en eskisi Rigveda'da (10.121) hiranyagarbha adlı altından yapılmış bir kozmik yumurtanın yaratılışın kaynağı olarak verilirken, Puruşa Sukta'da (10.90) her şeyin tanrılarca kurban edilen Puruşa adlı devin eklemlerinden oluştuğu iddia edilmiştir. Puranalarda ise domuz kılığına giren tanrı Vişnu'nun kozmik suların içine düşerek yeryüzüne hayat getirdiği aktarılmaktadır. Şatapatha Brahmana'da her şeyin yaratıcısı her şeyin babası olarak yeryüzünde yalnız yaşayan Prajapati geçmekte, bu varlık kendisini kadın ve erkek olarak ikiye ayırmaktadır. Çeşitli hayvan ve varlıkların formuna bürünen ikili Puranalarda son olarak Brahma'ya dönüşmüştür. Brahma, Vişnu ve Şiva (Maheşvara) ile birlikte ilahi üçlüyü oluşturmakta olup, bunlardan Brahma evrenin yaratıcısı, Vişnu koruyucusu, Şiva ise yok edicisi kabul edilmektedir. Başlangıçta Vişnu kozmik yılan Ananta'da (Şeşa) yalnız başına dinlenmekte olup, yaratılış hakkında düşünmeye başlayınca Brahma'nın göbeğinden çıktığına inanılmaktadır.

Zaman

Hint düşüncesinde evren uzun süreli döngüler geçirmekte olup bunların en basiti "kalpa" adıyla anılmakta ve Brahma'nın bir gününe veya 4.320 milyon dünya yılına denk gelmekte, bir Brahma gecesi de aynı zamanı kaplamaktadır. Söylenceye göre tanrı bir günde evreni yaratmış

ve yeniden yutmuşsa da geceleyin tüm evren uykuya dalan Brahma'nın bedenini terk etmiştir. Her kalpa 14 her biri 306.420.000 yıla denk gelen ikinci bir döngüden oluşmakta olup, bu süreçte yeryüzü dinlenirken insan soyunun atası olan yeni bir Manu ortaya çıkmıştır. Hint düşüncesine göre şu an kaplanın yedinci manvantarası yaşanmakta ve insan soyu Manu Vaivasvata adlı bir atadan gelmektedir. Her manvantara 71 Maha yugadan oluşmakta olup, bunlarda yuga adı verilip Krita (Altın Çağ), Treta (Gümüş Çağ), Dvapara (Bronz Çağ) ve Kali (Demir Çağ) olarak adlandırılan dört çağdan oluşmakta, bunların da uzunlukları sırasıyla 4800, 3600, 2400 ve 1200 tanrı yılından (1 tanrı yılı = 360 insan yılı) oluşmaktadır. İnanışa göre şu anda Kali Yuga yani demir çağ yaşanmakta olup, MÖ 3102 yılında Mahabharata savaşıyla birlikte başlamıştır. Bu çağda sınıflar birbiriyle karışacak, dini inançlar son bulacak, yeryüzü acımasız insanlarca yönetildikten sonra dünya ateş ve sel tufanıyla yok olacaktır.

Tufan

Başta Şatapatha Brahmana olmak üzere (I: 8. 1), Mahabharata Vana Parvan ve Puranalar gibi eski Hindu yazıtlarında Tufan efsanesinden bahsedilmekte olup, Vişnu'nun avatarlarından Matsya (sazan balığı) ilk insan Manu'yu (orijinal adı Satyavrata'dır) sel tehlikesine karşı bir dev bir tekne inşa etmesi için uyarmıştır. Mahabharata'da Brahmanalar, Kşatriyalar gibi tüm kabilelerin Manu'nun soyundan geldiğini bu yüzden Manavalar olarak adlandırıldıklarından bahsetmektedir. Kumari kralı Kandam ellerini nehirde yıkarken küçük bir balık dile gelerek krala kendisini büyütmesini ileride kurtarıcısı olacağını söylemiştir. Kral Manu balığı önce cam bir kavanoza, ardından büyümesiyle orantılı olarak sırasıyla ibrik, su deposu, kuyu ve dereye konulmuşsa da 16 mil boy ve 8 mil ene ulaşan balık sonunda denize atılmıştır. Balık burada ilk kez Matsya avatarına bürünerek kral Manu'yu önüne çıkan tüm canlıları sürükleyip, götürecek bir tufanın yaklaştığı konusunda uyarmıştır. Kral ailesi için büyük bir gemi inşa ettikten sonra tufan sonrasında yeryüzünde yeni bir yaşam kurabilmek için yanına dokuz çeşit tohum ile çeşitli hayvanları almıştır. Tufan sırasında Vişnu boynuzlu bir balığa, Nagaların kralı Şeşa ise ip formuna dönüşmüş Manu'nun gemisi bu ip sayesinde balığın boynuzuna bağlanarak batması engellenmiştir. Matsya Purana'ya göre tufandan sonra sular çekilince Mana'nın gemisi kuzeydeki Malaya dağlarının tepesine oturmuştur. Tufandan sonra Manu soyunu sürdürebilmek için bir kurban töreni düzenleyerek tanrıların İda adlı bir kadın yaratmasını sağlamıştır.

HİNTUBUHET [Pasifik Mitolojisi] Yeni İrlanda adasında tapınılan en önemli tanrı olup, adı kadın anlamına gelen hin kelimesiyle ilişkiliydi. Çift cinsiyetli bir tanrı olan Hintubuhet'in eril görünümü güneş tanrısı Talmago, dişil görünümü ise ay tanrıçası Heba'ydı.

HİNUN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında Gökkuşağının kocası olan bir şimşek tanrının adı olup, kardeşi Batı rüzgârının yardımıyla taş devlerini yenmeyi başarmıştır.

HİORDİS Bkz. Hjördis

HİPİLİK Hemşinlilerin inanışında geceleyin uyuyan insanların göğsüne oturarak nefes almalarını engelleyen gözle görülmeyen bir karabasan varyantının adıdır. Al Bastından farkı sadece yeni doğum yapmış kadınlara değil kadın erkek herkese musallat olması, daha da önemlisi genellikle kadın olarak tasvir edilmekle birlikte erkek varyantlarına da rastlanabilmesidir. Bir diğer önemli fark ise Hipilik'in avucunun delik olması dolayısıyla boğmak için yüzünü kapattığı kişinin bu delikten nefes alabilmesidir. Bununla birlikte tıpkı Azeri Al varyantında olduğu gibi Hipilik'i de engellemek için yatağın altına bıçak, Kurân, tabanca, kapının arkasına süpürge konulur. Ermenice Hipilik, Doğu Anadolu Türkçesi'nde Hıbılık olarak bilinen varlığın yakalayana bol altın verdiği, başındaki şapkayı ele geçirenin zengin olacağına inanılmaktadır.

HİPPE [Yunan Mitolojisi] Kentaur Kheiron'un kızı olup Hellen'in oğlu Aiolos tarafından hamile bırakılmıştır. Babasından korkusundan Pelion'a kaçmışsa da tanrılar tarafından bir takımyıldıza dönüştürülmüştür.

HİPPEİA [Yunan Mitolojisi] Muhtemelen Miken kökenli at tanrıçasının adı olup Kelt ve Roma tanrıçası Epona ile benzerdir.

HİPPO [Yunan Mitolojisi] Skedasos adlı bir Leukrateslinin iki kızından birisinin adı olup Lakedaiomonluların tecavüzüne uğradıkları için kardeşi Molphia ile birlikte intihar etmiştir.

HİPPODAMEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Pirithous'un karısının adı olup, düğünlerinde Kentaurlar ile Lapithliler arasında savaş başlamıştır.

2. Pisa kralı Oinomaos ile Asterope'nin güzelliğiyle ünlü kızının adıdır. Bir kâhinin ölümünün damadının elinden olacağını bildirmesi üzerine Oinomaos kızını taliplerine vermeye yanaşmamıştır. Talipleri Korithos ile Poseidon tapınağı arasında bir araba yarışına davet ediyor, damat adayı ve kızı bir arabaya bindirerek kendi arabasıyla peşlerinden geliyordu. İki kişinin ağırlaştırdığı arabaya yetişmekte zorlanmayan kral kazandığında talibin kafasını keserek evinin kapısına asıyordu. Bazı yazarlar Hippodameia'nın evliliğinin babasının ensest aşkı yüzünden zora koşulduğunu yazmıştır. Hippodameia ile aşık olduğu genç Pelops, babasının arabacısı Myrtylos'u adamın arabasının civatalarını balmumundan sahte civatalarla değiştirmeye ikna etmiş bu sayede kral ölünce evlenmişlerdir. Myrtilos'u ikna etmek için Hippodameia'nın arabacı ile bir gece geçirdiği daha sonra kadının iftirası veya Myrtilos'un bir tecavüz girişimi sebebiyle Pelops'un adamı öldürdüğü bilinmektedir.

3. Akhilleus'un sevgililerinden birisi olarak İlyada'da bahsi geçmektedir.

4. Amyntor'un karısı, Phoenix'in annesidir (Hom. Il. ix. 450).

HİPPOGRİFF Rönesans dönemi yazarlarından Ludovico Ariosto'nun Orlando Furioso destanı (1516) için yarattığı doğaüstü canavarın adı olup, bir griffin ile dişi kısrağın yarı at yarı griffin formunda tasvir edilen yavrusudur. Ariosto'nun Virgil'in Aeneid destanındaki atlarla griffinlerin karışmasından esinlendiği sanılmaktadır.

HİPPOKAMPUS [Yunan Mitolojisi] Bazı bölümleri at bazı bölümleri ise yunus balığı şeklinde bir deniz yaratığının adıdır. Deniz tanrısı Poseidon'un arabasını bir Hippokampus çekmekteydi. Adı saf Yunanca olmasına karşın Fenike orijinli olduğu sanılmakta, Etrüsk mitolojisinde de rastlanmaktadır. Homeros (İlyada xlii. 24, 29), Pausanias (ii. 1), Rodoslu Apollonius (Argonautica iv.1353), Statius (Thebaid ii. 45) ve Vergilius (Georgics iv. 389) yaratıktan bahsetmiştir.

HİPPOKOON [Yunan Mitolojisi] Sparta kralı Oebalus ile su perisi Bateia'nın oğlu, İakrios ile Tyndareos'un üvey kardeşi olup, babasının ölümünün ardından kardeşlerini kovarak tahta çıkmıştır. Hippokoon ve on iki oğlu Herakles tarafından öldürülmüş ve tahta kardeşi Tyndareos çıkarılmıştır.

HİPPOKRENE [Yunan Mitolojisi] Helikon dağında yaşayan ilham perilerinin çeşmesinin adı olup, kanatlı at Pegasus'un toynağını yere vurmasıyla oluşmuştur. Mousalar'ın şarkı söylemek için toplandığı bu pınarın şairlere ilham verdiğine inanılmaktaydı.

HİPPOLOKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bellorophontes ile Philonoe'nin oğlu ve Glaukos'un babası olan bir Likya prensinin adıdır (Hom. Il. vi. 197, 206).

2. Antenor'un oğlu, Galukos ile Akamas'ın kardeşi olan bir Troyalının adıdır.

Hippolyta ile Herakles

HİPPOLYTE [Yunan Mitolojisi] Amazon adlı savaşçı kadınlardan oluşan bir halkın kraliçesinin adı olup, savaş tanrısı Ares ile Otrere'nin kız, Antiope ile Penthesilea'nın kız kardeşidir. Herakles dokuzuncu görevi sırasında Hippolyte'nin sihirli kemerini ele geçirmek için geldiğinde çıkan çatışmada kahraman tarafından öldürülmüştür. Bir başka söylenceye göre kadın ölmemiş kendi isteğiyle kemerini vermiş ve kahramanın arkadaşı Theseus ile evlenip Hippolytus'u doğurmuştur.

HİPPOLYTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Atinalı kahraman Theseus ile Amazon kraliçesi Hippolyta'nın (veya Antiope ya da Melanippe) oğlunun adıdır. Avcılık ve savaş düşkünü olan genç Artemis'e gösterdiği saygıyı Aphrodite'den esirgeyince tanrıçayı kızdırmıştır. Hippolyta'nın ölümünden sonra Theseus Minos kralının kızı Phaidra ile evlenmeye karar vermişken, Aphrodite'nin araya girmesiyle kadın Hippolytus'a aşık olmuştur. Genç adamdan aşkına karşılık bulamayan kadın Aphrodite'in kışkırtmasıyla tecavüze uğradığı iddiasıyla iftira atmış, babası oğlunu kendi elleriyle öldürmek yerine bu işi deniz tanrısı Poseidon'a bırakmış, Hippolytus'u Troezen'e sürmüştür. Poseidon arabasıyla sürgüne giden Hippolytus'un üzerine bir canavarı göndererek ölmesine sebep olmuştur (Cic. de Nat. Deor. iii. 31). Roma mitolojisinde tanrıça Diana (Artemis) tarafından kurtarılan Hippolytus, Aricia'da ki kutsal ormana götürülmüş, burada Virbius adıyla yaşamına devam etmiştir.

2. Hermes tarafından öldürülen devlerden birisinin adıdır (Apollod. i. 6. 2.).

HİPPOLYTUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasına göre St. Lawrence'ın gardiyanlarından birisi olup, aziz tarafından Hıristiyan yapılmış, idam edilen azizin gömülmesini sağladığı için tutuklandıktan sonra ayaklarından bağlandığı bir at devedikenleri üzerinde koşturularak şehit edilmiştir. Ölümünden sonra aziz ilan edilen Hippolytus atların koruyucusu kabul edilmektedir.

HİPPOMEDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Aristomakhos'un (veya Talaus) oğlu ve Thebai şehrine karşı sefere çıkan yedi kraldan birisinin adı olup, Hyperbius veya İsmarus tarafından öldürülmüştür.

2. Su perisi Okyrhoe'den Hippasus'un babası olan bir Frigyalının adıdır.

HİPPOMENES [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un soyundan gelen Onkhestuslu Megareus'un oğlu olan bir gencin adıdır. Âşık olduğu kadın atlet Atalanta kendini yarışta geçemeyen bir erkekle evlenmeyeceğine yemin etmişse de Aphrodite'nin kendisine verdiği üç altın elmayı yola atıp kızın onları toplamasıyla zaman kazanan Hippomenes tarafından yenilmiştir (Ov. Met. x. 605).

HİPPONA [Roma Mitolojisi] Atların tanrıçasının adı olup Gal tanrıçası Epona'nın Roma askerleri tarafından Roma kültürüne adapte edilmiş formu olmalıdır.

HİPPOTHOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Perseus'un oğlu Mestor ile Pelops'un kızı Lysidike'nin kızının adı olup Poseidon tarafından kaçırılmış ve tanrıdan Taphios adlı oğlu doğmuştur (Apollod. ii. 4. 5).

2. Nereus ile Doris'in kızıdır (Hes. Theog. 251).

3. Pelias ile Anaxibia'nın kızıdır (Apollod. i. 9. 10).

HİPPOTHOON [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Kerkyon'un kızı Alope'nin oğlu olan Attikalı kahraman, Kerkyon'un ölümünün ardından Eleusis'i yönetmiştir (Paus. i. 5. 2, 39).

HİPPOTADES [Yunan Mitolojisi] Hippotes'in oğlu Aeolus'un lakabıdır (Hom. Od. x. 2, Ov. Met. xiv. 224).

HİPPOTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Kreon'un oğlu olup Medeia tarafından kendi kız kardeşleri ve babasını öldürmekle suçlanmıştır (Diod. iv. 54).

2. Phylas ile Herakles'in soyundan gelen İolaus'un kızının oğlu olup, Heraklesoğullarının Peloponnesus'u işgali sırasında kâhin Karnus'u öldürünce ordunun yaşadığı sıkıntılardan sorumlu tutularak 10 yıllığına sürgüne gönderilmiştir.

3. Aeolus'un (Hippotades) babasıdır.

HİRAM ABİF [Yahudi Mitolojisi] Farmasonluğun üç büyük üstadından birisinin adı (diğerleri ve Solomon [Süleyman] ve Tyreli Hiram) ve Süleyman Tapınağının baş mimarının adıdır. Muhtemelen 18. yüzyılda oluştuğu sanılan bir efsaneye göre Süleyman Tapınağı'nın mimarı olduğuna ve yardımcılarına söylemediği bir sırrı taşıdığına inanılmaktaydı. İnanışa göre Jubela, Jubele ve Jubelum adlı üç yardımcısı sırrını öğrenmek için ustayı öldürürler, suçları açığa çıkınca hep bir ağızdan 'Adonai Elohim' (Aman Tanrım) kelimesini telaffuz ederler. Pek çok yazar Hiram'ın Eski Ahit'te bahsi geçen bir karakter olduğunu iddia etmiştir. Gerçekten de Eski Ahit'te Kudüs tapınağının inşası için yapı malzemeleri gönderen Tire kralı (2. Samuel, 5: 11, Krallar 1, 5: 1-10), Naphtali kabilesinden bir dulun bronz işçisi oğlu (Krallar 1, 7:13–14) ve Tireli yetenekli bir sanatkâr (Tarihler Kitabı 2, 2:13-14) olarak 3 kez geçmektedir. Ayrıca MS 1. yüzyılda Yahudi asıllı Romalı yazar Flavius Josephus "Yahudilerin tarihi" adlı çalışmasında (3: 76) Süleyman'ın isteği üzerine Tire'den annesi Naphtali kabilesinden babası Ur şehrinden İsrailoğullarından Hiram adlı bir sanatçının geldiğini kaydetmiştir. Robert Lomas ve Christopher Knight gibi modern yazarlar Hiram Abif'in gerçekte MÖ 1560-58 arasında hüküm süren ve Hiram ile benzer bir cinayete kurban giden Mısır kralı Seqenenre Tao olduğunu iddia etmişse de bu görüş Mason yazarlarca pek kabul görmemiştir. İbranice Hiram 'asil' anlamında bir hanedan adı olup, 'ab' ve 'abif' kelimeleri ise 'baba' anlamındadır.

HİRANYA GARBHA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da (X, 121) evrenin yaratılışının kaynağı ve tüm yaratıkların başlangıçtaki tek efendisi olup, Sanskrit "altın kaynak" veya "altın yumurta" anlamına gelmekte, ayrıca Hiranyagarbha Sukta adıyla da bilinmekteydi. Rigveda'daki ilahide "O tanrıların tanrısı olup, yanında kimse yoktur" sözlerine karşın sonradan Prajapati'nin adının da aynı anlamda anılması Hiranyagarbha ile Prajapati'nin özdeş olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte Upanişadlarda evren veya Brahman'ın ruhu olarak anılan Hiranyagarbha ile Prajapati ayrı varlıklar olarak anılmıştır. Geç dönemde Puranik Hinduizm'de Brahma altın bir yumurtadan doğduğu için (Manu Smrti 1.9) olacak Hiranyagarbha adıyla anılmıştır.

HİRANYA KASİPU Bkz. Hiranyaşipu

HİRANYAKŞA [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde bahsi geçen bir Daitya'nın adı olup, Hiranyaşipu'nun kardeşidir. Hiranyakşa'nın adı Vişnu'nun aslan avatarı Narasinha'nın öyküsü ile Tufan mitinde kardeşiyle birlikte anılmaktadır.

HİRANYAKAŞİPU [Hint Mitolojisi] Puranik metinlere göre tanrı Vişnu'nun Narasimha adıyla bilinen yarı aslan formuna bürünerek parçaladığı bir iblisin (asura) adıdır. İkiz erkek kardeşi Hiranyakşa Vişnu'nun bir diğer avatarı olan Varaha tarafından öldürülünce Hiranyaşipu Brahma'dan kefaret olarak sihirli güçler almışsa, hatta oğlu Prahlada'ya Vişnu'ya insandığı için işkence etmişse de, sonunda o da Vişnu tarafından öldürülmüştür.

HİRİBHİ [Ugarit Mitolojisi] Ugarit yazıtlarında bahsi geçen bir Sümer kralının adı olup tanrıça Nikkal'dan Yarih'e mesaj taşımaktaydı.

HİRO [Polinezya Mitolojisi] Batı Pasifik'e keşif gezisi yapıp yazıyı bulup getiren kültürel kahramanın adıdır.

HİRODES ANTİPA [Hıristiyan Mitolojisi] Filistin'i Roma adına yöneten kişi olup, kardeşi Filipus'un karısı ile evlenebilmek için karısını boşayan, bu evliliğe karşı çıkan Yahya peygamberi öldürten ve İsa peygamberi yargılanması için Romalı yönetici Pontius Pilatus'a göndermiştir.

HİRPİ SORANİ [Roma Mitolojisi] Roma kentinin kuzeyinde bulunan Sorakte dağı üzerinde kömür ateşinin közleri üzerinde çıplak ayak dans ederek ayin yapan rahiplerin 'Sorakte Dağı kurtları' anlamına gelen adıdır. Söylenceye göre rahipler kurban etlerini çalan kurtların peşine düşmelerinin ardından kurtların mağarasından kente yayılan salgın bir hastalığı durdurmak için kurt gibi davranmaya başlamışlardır.

HİRUKO Bkz. Ebisu

HİSA-ME [Japon Mitolojisi] Ölüler diyarının dişi iblislerinin adıdır.

HİSAGİTA-İMİSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krik halkının inanışında 'Soluk almanın koruyucusu' anlamına gelen en önemli tanrının adı olup, aynı zamanda İbo-fanga 'yukarıda oturan' olarak da bilinmekteydi.

HİSTORİS [Yunan Mitolojisi] Kâhin Teiresias'ın kızının adı olup, yanında çalıştığı Alkmene'nin ağrılarından kurtulmasını sağlamıştır (Pausanias, IX, 11, 3).

HİT [Pasifik Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında bir ahtapot tanrıçanın adı olup, evli bir tanrıyla ilişki yaşayan kız kardeşini tanrının eşinin öfkesinden korumak için çıplak ve tahrik edici hareketler yaparak dans etmeye başlamış, böylece kadını durdurmayı başarmıştır.

HİTİT MİTOLOJİSİ Bkz. Anadolu Mitolojisi

HİTAR PETAR Bkz. Kurnaz Petar

HİTOMARU [Japon Mitolojisi] Bir Trabzon hurması ağacı altında savaşçı Abaye tarafından bulunup evlat edinilen çocuk sonradan büyük bir şair olup tanrılaştırılmıştır.

HİTOPADEŞA 12. yüzyılda yazılmış bir masal koleksiyonunun adı olup, Pançatantra'da da bulunan Sanskritçe manzum ve düzyazı öyküle-rin yanı sıra Bengal'den kaydedilmiş örnekleri de içermektedir. Söylenceye göre Kral Sudarşana oğullarının Vedaları okumadığını, yeterli bilgeli-ğe ulaşmadıkları gibi doğru yoldan sapma eğiliminde olduklarını görerek bilge Vishnu-Sharman'ı hoca olarak tutmuş, o da çocuklara içlerinde çeşitli meseller barındıran öyküler anlatarak çocuklara görevlerini öğretmek iste-miştir. Kitap, arkadaş kazanma, arkadaş kay-betme, savaş ve barış bölümlerinden oluşmak-tadır.

HİTTAVAİNEN [Fin Mitolojisi] Rusya'nın kuzeybatısında yer alan Karelya bölgesinde yaşayan Finlerin inanışında avcıların koruyucusu yabani tavşan tanrısı olup, adı şeytan anlamına gelen hitto kelimesiyle ilişkilidir.

HİTTOLA [Fin Mitolojisi] Pohjola civarında kömürleşmiş ve yanmış fundalık ve tepelerden oluşan kasvetli bir bölgenin adı olup, iblisler ile dolu olduğuna inanılmaktaydı.

HİTUHİTU [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'ye ait Bismark takımadalarının en büyüğü olan Yeni Britanya adasında yaşayan Lakalai halkının inanışında insanlara görünen ölmüş insan ruhlarının adıdır.

HİYOYOA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında ölüler diyarının adıdır. Hiyoyoa'nın Tumudurere'nin eşi ve çocuklarıyla yaşadığı Milne körfezinde Maivara yakınlarında ve denizin altında bir yerde olduğuna inanılmak-taydı.

HJÖRDİS [İskandinav Mitolojisi] Eylimi'nin kızı, Sigmund'un karısı, Sigurd'un annesinin adıdır.

HJUKİ VE BİL [İskandinav Mitolojisi] Ayın kişileştirilmiş formu olan Mani'yi takip eden ağabey ve kardeşinin adı olup, 13. yüzyılda Snorri Sturluson tarafından yazılan Nesir Ed-da'ya göre kardeşler Byrgir adlı kutsal kuyudan su çekerken kovalarını kuyuya düşürmüş Mani (ay) de kovayı alıp kaçınca ayın fazlarının kişi-leştirilmiş formları olması muhtemel kardeşler ayın peşine düşmüşlerdir.

HKUM YENG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Doğu Birmanya'da dağlık alanlarda yaşayan Wa halkının inanışında köyün koruyucu ruhunun adıdır.

HKUN Aİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma söylencelerinde yılan kadın Naga ile evlenerek, yılanlar krallığında yaşayan dahası bu evlilikten doğan kral Tung Hkam'ın babası olan kahrama-nın adıdır. Nagaların kralı tüm yılanlara su festivali zamanı dışında insan formuna bürün-melerini emrederek Hkun Ai'nin ortama alışma-sını kolaylaştırmıştır. Naga prensesi bir süre sonra Tung Hkam (Ölü Altın Yapraklar) adlı çocuğu yumurtlamış, çocuk büyüdüğünde prenses Pappawadi ile evlenmiş, 72 yıl kral olarak hüküm sürmüş ve Hkun Lu ile Khun Lai adlı iki oğlu olmuştur.

HLADGUNNR [İskandinav Mitolojisi] Valkür-lerden birisinin adı olup, kurbanlarını tuzağa düşürerek öldürmektedir.

HLAM ŞUA [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da Ko-diak adasında yaşayan İnuit halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

HLİN [İskandinav Mitolojisi] Bazı kaynaklara göre Frigg'in diğer adı, İzlandalı şair Snorri Sturluson'a göre ise ayrı bir tanrıçadır.

HLİTHSKJOLF [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in tahtının adı olup, dokuz dünyaya tepe-den bakacak konumda bulunan Valaskjalf'da yer almaktaydı.

HLODYN [İskandinav Mitolojisi] Yeryüzü ve bereket tanrıçası olup, Völuspa'ya göre Thor'un annesiydi. Hlödin adıyla da bilinen tanrıçanın Jord'un adlarından birisi olduğu dahası Germen (Frizya) tanrıçası Hludana hatta Holle ile ilişkili olduğu sanılmaktaydı. Bkz. Jord

HLUDANA [Germen Mitolojisi] Aşağı Ren, Münstereifel ve Beetgum'da bulunan ve MS 197-235 Latince yazıtlarda adı geçen bir tanrı-çanın adı olup, Holda veya Hlodyn ile ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

HMİN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Birmanya halkının inanışında yolculara musallat olup, sıtma hastalığı bulaştıran bir iblisin adıdır.

HNOSSA [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre Freyja ile Odur'un güzelliğiyle ünlü kızı ve Gersemi'nin kız kardeşi olan Asynjor'lardan birisidir.

HO HO ERH HSİEN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte tüccar ve çömlekçilerin koruyucu tanrıları kabul edilen iki tanrının adı olup, gülen kısa ve şişman insanlar olarak tasvir edilmekte-diler.

Ho Hsien-Ku

HO HSİEN KU [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte sekiz ölümsüz Ba Hian (Pa-Hsien) arasındaki tek tanrıçanın adı olup, Tang hanedanı döneminde yaşamış ve ömrü dağlarda geçmiştir. On dört yaşındayken rüyasına giren bir ruh ona 'bulutla-rın anası' adlı taşı öğütüp yemesini söylemiş, "saçsız bakire" olarak da bilinen genç kız deni-leni yapınca ölümsüzlük kazanmış, gökyüzünde Xiwang Mu ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Sekiz ölümsüz arasında Ho Hsien-Ku dışında Lan Tstai-Ho'da çift cinsiyetli bir varlık olarak

erkek sesli bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Lan Tsai-Ho adıyla da bilinen tanrıça bir sokak müzisyeniyken sarhoş olup üzerindeki kıyafetleri fırlatıp attıktan sonra cennete doğru yükselmiştir. Özellikle hizmetçiler tarafından yakarılan ve çiçek satıcılarının koruyucusu kabul edilen tanrıça çoğunlukla sembolü nilüfer ile birlikte mavi elbise içerisinde, bir ayağı çıplak öteki ayakkabılı olarak tasvir edilmiştir.

HO NO İKAZUCHİ [Japon Mitolojisi] Sekiz şimşek tanrısından (İkazuçi) birisinin adıdır.

HO-OO [Japon Mitolojisi] Erkek 'Ho' ile dişi 'Oo' dan oluşan bir ateş kuşu varyasyondur. Yeryüzünde görünmesi yeni bir dönemin başlangıcının geldiği olarak algılanır. Çin mitolojisindeki 'Feng-Huang' ile benzer özellikleri olan, Ho-Oo farklı olarak imparatorluk ailesinin özellikle prenseslerin sembolü olarak kullanılmıştır. Güneşi, adaleti, sadakat ve itaati sembolize etmektedir. Bkz. Phoenix

HO PO [Çin Mitolojisi] Ay tanrıçası Heng-o'nun erkek kardeşi olan bir nehir tanrısı olup, Ping-i adıyla da bilinmekteydi.

HO-PE [Çin Mitolojisi] İki deniz yaratığının çektiği bir araba ile denizler boyunca dolaşan okyanus tanrısının adıdır.

HOBGOBLİN Brownie ve bogle gibi zararsız perileri sınıflandırmak için kullanılan bir terimdir. William Shakespeare'in Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası (A Midsummer Night's Dream) adlı eserinde adı geçen 'Puck' adlı peri en ünlü hobgoblin olmuştur.

HOBNİL [Maya Mitolojisi] 4 Bakabtan birisi olup, arıcıların koruyucu tanrısının adıdır.

HOÇİGAN [Afrika Mitolojisi] Buşmen yaratılış söylencesinde bahsi geçen huysuz bir varlığın adı olup, hayvanlardan nefret ettiği için bir gün onların konuşma yeteneğini çalarak kayıplara karışmıştır.

HOD Bkz. Hodur

HODAG [Modern Çağ Mitolojisi] Wisconsin civarında varlığı rapor edilen fil yüzlü, kısa bacaklı, uzun pençeli, dinazaro sırtı ve mızrak uzu şeklinde kuyruğa sahip bir yaratığın adıdır. 1893 yılı gazetelerine göre Rhinelander Wisconsinli civarında oduncu Eugene Shepard ve arkadaşları canavarı yakalamak için dinamit kullanmak zorunda kalmışlardı.

Canavarın gazetelerde yer alan fotoğrafı halk arasında dehşet yaratmışsa da olayın muzip bir şaka olduğu hayvanın adının ise İngilizce at (horse) ve köpek (dog) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulduğu anlaşılmıştır.

HODER Bkz. Hodur

HODERİ Bkz. Hoori

HODUR [İskandinav Mitolojisi] Odin ile Frigga'nın kör oğlu olup, kış mevsimi ve karanlık ile ilişkilendirilen bir Aesir tanrısının adıdır. Hodur, ateş tanrısı hilebaz Loki tarafından kandırılınca fırlattığı ökseotuna bandırılmış okla istemeden kardeşi Baldr'ı öldürmüştür. Bu olaydan sonra Odin ile dev kadın Rindr'in birlikteliğinden doğan Vali intikam için bir sonraki festivalde Hodur'u öldürmüştür. Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus, Gesta Danorum adlı eserinde öykünün bir versiyonunu aktarırken kahramanları Høtherus ve Balderus olarak anmıştır. Ragnarök zamanı Hodur ile Baldur'un barışacağına inanılmaktadır. İkiz kardeşin öldürülmesi teması Roma mitolojisinde Romus ve Remulus örneğinde olduğu gibi bildik bir tema olup, Hagen'in öyküsüyle de benzerlik göstermektedir.

HOENİR [İskandinav Mitolojisi] Völuspá'ya göre Odin'in ilk insan çiftini (Ask ile Embla) iki dişbudak ağacı kütüğünden yaratmasına yardım eden iki Aesir tanrısından birisi (diğeri: Lodur 'alev tanrısı') olan ışık tanrısıdır. Odin, ilk insana can, Loki (Lodur) dil, Hoenir veya Hönir ise duygularını vermiştir. Hoenir, çok hızlı bir koşucu ve iyi bir avcı olmasıyla ün yapmıştı. Ynglinga Saga'da Aesir-Vanir savaşının ardından Mimir ile birlikte Vanir'e rehine olarak gitmiş, ayrıca Haustlöng ve Reginsmál efsanesinde de küçük bir rol üstlenmiştir. Völuspá'ya göre Hoenir, Ragnarök zamanı hayatta kalan birkaç tanrıdan birisidir.

HOGAHN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının arınma törenlerine verdiği isim olup, evlerin koruyucu tanrısı Haşje-Hogahn ile alakalıdır.

HOGNE Bkz. Agne

HOHODEMİ Bkz. Hoori

HOKMAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in İbranice yorumlarının toplanmış hali olan Masorah'da 149 kez geçen kelime "bilgelik, irfan" anlamına gelmekte olup, Arapça karşılığı hikmettir. Yehova'nın başlangıçta hikmet sahibi olduğuna inanılmakla birlikte bu özelliğin öncesinde tanrıça Aşerah ile ilişkilendirildiği bilinmektedir. 11. yüzyılda Endülüslü Arap yazar İbn Hazm tanrıçayı ayrı bir varlık olarak anmış olup, bazı yazarlar Hokmah'ın tasvirinde Mısır etkisinin bulunduğunu iddia etmiştir. Hıristiyanlıkla birlikte Sophia'ya dönüşen tanrıça Justinian döneminde inşa edilen İstanbul Ayasofya kilisesine de adını vermiştir.

HOKOMATO Bkz. Kukumatz ile Toçipa

HOKUS POKUS Düzenbazlar, üçkâğıtçı ve sihirbazların kullandığı bir terim olup, Canterbury piskoposu (1691-94) John Tillotson'a göre kelime Latin Katolik papazlarının ayin sırasında sarf ettiği 'Hoc est enim corpus meum' (Çünkü bu benim bedenim) sözünün deforme halinden ibarettir.

HOLDA Bkz. Holle

HOLDJA [Baltık Mitolojisi] Estonya halkının inanışında çatı kirişinde yaşayan evlerin koruyucu tanrıçasının adıdır. Holdja, ev halkının yeni bir eve taşınmak için eski evi yıkmaları halinde hane halkını lanetlemekte olup bu durumdan kaçınmak için eski evden bir kütük yeni evin ocağına taşınmaktadır. Holdja, Baltık Finlileri arasında Haltia adıyla bilinmektedir. Bkz. Holle

HOLİKA [Hint Mitolojisi] Hindistan'da milli bayram olarak kutlanılan ve kış mevsiminin bitimini müjdeleyen gün tapınılan bir iblis kraliçesinin adıdır. Söylenceye göre çocuk Krişna'ya

göğüslerinden emzirterek öldürmeye niyetlenen bir ateş cini olan Holika çocuk tarafından olağanüstü büyük bir güçle emilince ölmüştür.

HOLLANTİDE Bkz. Allantide

HOLLE [Germen Mitolojisi] Gökyüzü, iklim ve ayının üç halini temsil eden bir tanrıça (bakire genç kız, anne ve kocakarı) olup, tarım çocuk ve kadınlara özgü el sanatlarının koruyucusu kabul edilmekteydi. Kış gündönümünde kadınların yaptığı işleri kontrol eder ve en iyi ip eğireni ödüllendirir tembellik yapanları cezalandırırdı. Bir mağarada veya kurbağa kılığında bir kuyuda yaşadığına inanılan tanrıçanın saçını taradığında güneş açar, çamaşır yıkadığında yağmur yağar ve içi kuş tüyü dolu yorganını silkelediğinde yeryüzünü kar kapladığına inanılmaktaydı. Holle, her yıl 25 Aralık–6 Ocak günlerinde denk gelen ve Yılbaşının 12 günü olarak adlandırılan dönemde ise köpekler tarafından çekilen arabasına binip yeryüzünü dolaşmaktaydı. Ayrıca tanrıçanın ayağına batan bir çiviyi çıkarmasına yardım eden adamı altına boğduğuna dair bir anlatı da kaydedilmiştir.

Aşağı Ren bölgesinde (Corpus Inscriptionum Latinarum XIII 8611, 8723, 8661), Münstereifel (CIL XIII, 7944) ve Beetgum'de (CIL XIII, 8830) ise MS 197-235 arasına tarihlenen birer Latince yazıtta Hludana adıyla anılmıştır. Daha çok Frau Holle ve Hulle adlarıyla tanınan tanrıçanın Eski Nors dilinde yeryüzü anlamına gelen *Hlóðyn* kelimesiyle ilişkili olduğu, mitolojideki karşılının ise Thor'un annesi veya Odin'in karısı Frigg olduğu iddia edilmektedir.

Alman folklorunda Frau Holda, Huld, Huldra veya Striga Holda adlarıyla ve kimi zaman adı kız kardeşi Berchta (Frau Bercht, Frau Percht) ile birlikte anılan bir cadı olarak varlığını sürdürmüştür. Grimm kardeşlerin 24. Öyküsünde Frau Holle (Holle Ana) olarak anılan cadı formuna Noel öncesinde karanlık gecelerde ormanlık alanlarda dolaşırken rastlanılabilmekte olup, vaftiz edilmeden ölen çocukların ruhlarını topladığına inanılmaktaydı.

Güzel ama kuyruklu bir kadın formunda tasvir edilen Huldra, Huldrafolk adıyla bilinen müzik ve dans aşığı halkıyla birlikte dağlarda Germen perilerinin kraliçesi olarak düşünülmüş olup, avcılara yardım ettiğine dair pek çok anlatı bulunmaktadır.

HOMEROS [Yunan Mitolojisi] Batı edebiyatının ilk büyük eserleri sayılan İlyada ve Odysseia destanlarının yazarı veya derleyicisi olduğuna inanılıp, MÖ 9. yüzyılda yaşadığı sanılan Yunanlı şairin adıdır. Homeros'un kendi zamanından 400 yıl önce var olmuş olaylar ile eski Miken uygarlığına dair detaylar ile ortadan kalkmış halkları ustalıkla anlatması şaşırtıcıdır. Daha önemlisi Troya örneğinde olduğu gibi Homer'in verdiği detaylar çoğunlukla arkeologlar tarafından doğrulanmıştır. Bununla birlikte Homeros'un İon ve Aeolik diyalektlerinde yazdığı destanlarının evrensel değeri MÖ 850 öncesinde yaşamış halkların tarihini öğretmesinden çok, insanları iyi ve kötü olarak birbirinden net çizgilerle ayırmadan -iyi kahramanların başka iyileri de öldürmek zorunda kalmaları gibi- son derece canlı ve gerçekçi anlatımından, kahramanların karmaşık kişiliklerin didikleyen tasvirlerden kaynaklanmaktadır.

Bilim adamları gerçekten Homeros adına birisinin yaşayıp yaşamadığını, İlyada ve Odysseia destanlarını gerçekten onun yazıp yazmadığını asırlardır tartışmaktadır. Smyrna (modern İzmir) doğumlu olduğu sanılıp, kör olduğunu iddia edilen yazar hakkındaki tartışmanın çıkış noktası aslında iki destan arasındaki bariz üslup farkıdır. Günümüzde Yunan ve Troyalı savaşçıların kahramanlıklarını anlattığı İlyada ile Odysseus'un zorlu yolculuğunu anlattığı Odysseia arasındaki farklı üslubu iki ayrı yazarın yazmasıyla izah eden yazarlar olmasına karşın genel kanı Homeros'un İlyada'yı gençliğinde Odysseia'yı ise yaşlılığında yazdığıdır.

HOMERİK İLAHİLER [Yunan Mitolojisi] Kim ya da kimler tarafından yazıldığı bilinmeyen çeşitli tanrıları onurlandıran 33 ilahi olup, Homeros'un İlyada ve Odysseia'da kullandığı bir uzun iki kısa hece ölçülü altı ayaklı dizenin aynısını kullanmasına atfen ünlü şairin adını taşımaktadır. Bu ilahiler sırasıyla (satır sayılarıyla) şöyledir: Dionysus (21), Demeter (495), Apollod (546), Hermes (580), Aphrodite (293), Aphrodite (21), Dionysos (59), Ares (17), Artemis (9), Aphrodite (6), Athena (5), Her (5), Demete (3), Tanrıların anası (6), Aslan yürekli Herakles (9), Asklepeion (5), Diskur (5), Hermes (12), Pano (49), Hephaestus (8), Apollo (5), Poseidon (7), Zeus (4), Hestia (5), Apollo ile ilham perileri (7), Dionysus (13), Artemis (22), Athena (18), Hestia (13), Gaia (19), Helios (20), Selene (20), Dioscuri (19).

HONABE [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine'de yaşayan Huli halkının inanışında tüm tanrıları doğuran adet günü kanından ise hayvanları dünyaya getiren bir başlangıç tanrıçasının adıdır. Ay tanrıçası olan kızı Hana güneş tanrısı olan oğlunun tecavüzünden kaçarken ay ve güneş gökyüzündeki bugünkü konumlarını almışlardır.

HONGAS [Fin Mitolojisi] Sami halkının inanışında ayı avı öncesi gerçekleştirilen ayinlerde kutsal kabul edilen ayı kafataslarının da kullanımıyla köknar ağaçları önünde yakarılan bir tanrıça olup, adı "Köknar Hanım" anlamına gelmektedir.

HONOR Bkz. Honos

HONOS [Roma Mitolojisi] Erdem ve askeri şerefin tanrısı olup, mızrak ve bereket sepeti taşıyan bir genç savaşçı olarak tasvir edilmiş ve adına pek çok tapınak inşa edilmiştir. Galya'da gerçekleşen Clastidium savaşından sonra Marcellus Honor ve Virtus için ortak ayrıca C. Marius, Töton ve Cimbri halklarına karşı kazandığı zaferin ardından Honor adına bir tapınak yaptırmıştır (Liv. xxvii. 25; Serv. ad Aen. i. 12).

HOCA NASREDDİN Bkz. Nasreddin Hoca

HODERİ [Japon Mitolojisi] Ninigi ile karısı Kono-Hana'nın oğlu olup adı 'Ateş parlaklığı'

anlamına gelmekteydi. Hoderi balıkçı iken erkek kardeşi Hoori avcıydı.

HOEL [Britanya Mitolojisi] İlk Britanya kralının adı olup, efsanelerde Budic'in oğlu olarak geçmekteyse de Galler yazınında Howel/Hywel adıyla ve Saint Tudwal'in babası olarak kayıtlıdır.

HOGA [Endonezya Mitolojisi] Molukas adalarından Halmahera'da insanlara şakalar yapan ve onlardan kendilerine yiyecek vermesini bekleyen küçük insanlara verilen isimdir.

HOİTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Missuri nehri boyunca yaşayan Mandan halkının inanışında kartal ruhunun adıdır.

HOJİ [Japon Mitolojisi] Kötü huylu bir iblisin adı olup dikkatsiz yolcuları öldürmekteydi.

HOKEVİNGLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında ayda yaşayan kaplumbağa ruhunun adıdır.

HOKOKV [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kvakiutl halkının inanışında gençleri topluma kabul töreni olan Hamatsa'da canlandırılan kafatası ezen yamyam bir kuş karakterinin adıdır.

HOLAVAKA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında tanrıların haberci kuşunun adıdır.

HOLGER DANSKE Bkz. Danimarkalı Ogier

HOLLER [İskandinav Mitolojisi] Hastalık ve salgın getiren, insanları işkence yaparak öldüreceği zindanına sürükleyen ölüm ve yıkım tanrısının adıdır.

HOLLORAK İÇÇİTE [Türk Mitolojisi] Yakut inanışında kasırganın içinde yaşadığına inanılan bir ruhun adı olup, 'kasırga ruhu' anlamına gelmekte, tüm rüzgâr ruhları gibi insanlara hastalık getirmektedir.

HOLOFİRA Bilecik'te anlatılan bir söylenceye göre Yarhisar Tekfuru'nun güzel kızı olup bir kuyudan su doldururken Orhan Gazi tarafından görülmüş, birbirlerine âşık olmuşlar, kız İslam'a geçip olup Nilüfer Hatun adıyla Osmanlı sarayına gelin gitmiştir. Benzer bir hikâye Trabzon'da Fatih Sultan Mehmet ile -Maçka ilçesi Yazlık köyünden- Liveralı Maria (Gülbahar Hatun?) için anlatılmaktadır.

HOM [Fars Mitolojisi] Tüm hastalıklara şifa verdiğine inanılan üç yapraklı bir bitkinin adı olup Herodot'un tarihinde adı 'Trphyllon' olarak geçmektedir.

HOORİ [Japon Mitolojisi] Kami (Tanrı) Ninigi (Ninigi-no-Mikoto) ile karısı çiçek prensesi Kono Hana'nın (Konohanasakuya-hime) üçüncü ve en küçük oğludur. Kelime anlamı 'Ateş solgunluğu' olan Hoori (Hohodemi) avcı iken amansız rakibi erkek kardeşi Hoderi (Umi Saçi Hiko) balıkçıdır. Yamasaçihiko (Şans Dağı'nın Prensi) lakabıyla bilinen Hoori'nin torunu Yamato İharebiko ilk Japon imparatoru kabul edilmektedir. Kojiki ve Nihonshoki'de anlatılan bir söylenceye göre bir Hoori kardeşinden ödünç aldığı sihirli oltayı kaybedince Hoderi'ye 500 olta vererek gönlünü almak istemişse de başarılı olamamıştır. Hoori sonunda denizin dibine dalarak ejderha kral Ryujin'in yanına giderek kayıp oltayı bulmak için yardımını istemiş, Ryujin gence oltayı vermekle kalmamış aynı zamanda biri dalgaları kabartan öteki dindiren iki ayrı mücevher de vermiştir. Böylece avcı Hoori bu taşları kullanarak balıkçı kardeşine baskın çıkmıştır.

HOMERİK KAHRAMAN Homeros'un İlyada destanında adları geçen kahramanlar, şairden 400 yıl önce MÖ 13. yüzyılda yaşamış Miken uygarlığının aristokratlarıdır. Savaşçı bir kültüre sahip olan Mikenler, güce, yeteneğe, kararlılığa, cesarete değer vermiş, ölümün kaçınılmazlığını kabullenmiş, onur ve şan kazanmak için yaşamanın hatta savaşmanın evde dostlarıyla oturup sohbet etmekten daha erdemli bir hayat tarzı olduğuna yürekten inanmışlardır. 'Arete' prensibine uygun bir yaşam süren Homerik kahraman aynı zamanda hak ettiği onur ve o onurun somut karşılığını henüz hayattayken kazanmak ister ki kahramanlığını somutlaştıran övgülü sözlerin yanı sıra altın, toprak ya da güzel kadın kölelerin kendisine hediye edilmesidir. Akhilleus, Patraklos, Hektor ve Agamemnon'un İlyada destanındaki aretik tavırları sadece dönemne özgü Miken kahramanlık kültürünün değil aynı zamanda dört yüzyıl sonrasında yaşanan karanlık dönemde Homeros'un bizzat kendisinin kahramanlık ve savaşa değin Yunan düşüncesinin de yansımasıdır.

HOMOLOEUS [Yunan Mitolojisi] Niobe ile Amphion'un oğlu olup Thebai kentinin surlarının yapımında çalışmış, kent kapılarından birisine adı verilmiştir.

HOMONİA [Yunan Mitolojisi] Düzenli ve huzurlu hayatın kişileştirilmiş formunun adı olup Olympia'da bir tapınağı bulunmaktaydı. Roma mitolojisine Concordia adıyla geçmiş ve adına Capitolium tepesinde bir tapınak inşa edilmiştir.

HOMOSUBİ [Japon Mitolojisi] İzanami ile İzanagi'nin küçük oğlu olan ateş tanrısının adıdır.

HOMŞUK [Maya Mitolojisi] Meksika'nın doğu kıyısında yer alan Veracruz ile batı kıyısında yer alan Oaxaca eyaletlerinde yaşayan Popoluka halkının inanışında mısır tanrısının adı olup, önce Hurakan tarafından istenmemişse de tahılın insan varlığının devamı için öneminin anlaşılmasıyla kendini kabul ettirmiştir.

HONDSKİO [İskandinav Mitolojisi] Beowulf'un Grendel tarafından öldürülen arkadaşlarından birisidir.

HONG ve HA Bkz. Dvarapala

HONGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Osage halkının inanışında ölüler diyarının sakinlerine verilen genel isimdir.

HONİR [İskandinav Mitolojisi] Aesir'in kararsızlığıyla tanınan uzun bacaklı tanrısının adıdır.

HONOKHENOKAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında yardımsever bir ruhun adıdır.

HONOYETA [Pasifik Mitolojisi] Goodenough adası halkının inanışında bir yılan tanrının adıdır.

HONSİ [Afrika Mitolojisi] Dahomey efsanelerinde bahsi geçen ikiz kardeşlerin adıdır.

HOPİ YARATILIŞ SÖYLENCESİ Günümüzde Arizona'da yaşayan ve geçmişte Moki adıyla da bilinip Kuzey Uto-Aztek dilini konuşan Amerikan yerlilerinin inanışında Huruing Wuhti adlı iki ana tanrıça sel tufanından canlı kurtulmayı başarmıştır. Sular çekilmeye başlayıp güneş çamuru kurutmaya başladığında tanrıçalar çamurdan insan şekilleri yaparak ilk insanları yaratmıştır. Tanrıçalardan biri doğuya diğeri batıya doğuya giderken üçüncü bir tanrıça Ragno olan bitene hiç karışmamıştır.

HOPLADAMOS [Yunan Mitolojisi] Kronos'un Zeus'a hamile olan Reia'yı korumakla görevlendirdiği bir devin adıdır.

HOPOE [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında hula dansını diğer tanrıça ve insanoğluna öğrettiğine inanılan bir sanat tanrıçasının adıdır. Pele'nin sevgilisi olan bulut tanrıçası Hiiaka ile Hope aşk yaşamaya başlayınca ihanete uğradığını düşünen tanrı püskürttüğü lavlarıyla Hopoe'yi taşa dönüştürmüştür.

HOR-HEKENU [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un ateşinin sıcaklığıyla kötülüğü uzaklara kovduğuna inanılan bir görünümü olup, Bubastis (Tell Basta) kentinde tapınılmaktaydı. Adı "Horusun merhemleri" anlamına gelen Hor-Hekenu, şahin başlı bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

HORAGELLES Bkz. Aijeke

HORAE [Yunan Mitolojisi] Mevsimlerin kişileştirilmiş formşarı olup zamanla tanrıça haline getirilmiş geç dönemde adalet ile de özdeşleştirilmişlerdir. Zeus ve Themis'in kızı oldukları söylenen mevsim tanrıçaları Atina'da Thallo (Çiçek), Auxo (Büyüme), Carpo (Meyve) olarak bilirken sonradan adları Hesiod'un Theogony adlı eserinde de verildiği gibi Eunomia (İyi Düzen), Dike (Adalet) ve Eirene (Barış) olarak toplum düzenini sembolize edecek şekilde değiştirilmiştir.

HORAGALLES [Fin Mitolojisi] Yaşlı adam adıyla da bilinen Lapon şimşek tanrısı olup şimşeği sembolize eden iki çekiç taşırken tasvir edilmekte, onuruna ren geyiği kurban edilmekteydi. İskandinav panteonundaki Thor'un karşılığı olan Horagalles'in karısı tanrıça Raudna'dır.

HORAİ [Japon Mitolojisi] Sonsuz yaşamın var olduğu Cennetteki 3 şans adasından birisi olup, Horaizan adıyla da bilinmektedir. Horai adasında turna, kaplumbağa ve geyik yaşamakta ayrıca adada erik, çam ve şeftali ağaçları ile mantarlar bulunmaktaydı.

HORAKHTİ RA Bkz. Harakhti

HORATİİ [Roma Mitolojisi] Livy'nin Roma Tarihi adlı eserinde bahsi geçen Romalı üç erkek kardeşin adı olup, Tullus Hostilius döneminde Roma ile Alba Longa arasındaki savaş sırasında (MÖ 672-642) Alba Longalı üç Curiatii'ye karşı savaşmıştır. Çatışma sırasında Horatiiden ikisi ölürken, Curiatiinin üçü de yaralanmış, üçüncü Horatii Horatius hasımlarının kaçmaya başlamış, ardından birbirinden ayırdığı yaralı düşmanlarının tümünü teker teker öldürmeyi başarmıştır. Horatius, Roma'ya döndüğünde Curiatiiden biriyle nişanlı olan kız kardeşini Romalı bir kadına düşmanın yasını tutmak yakışmak diyerek öldürmüştür. İşlediği cinayet yüzünden ölümle yargılanan Horatius ustaca savunulunca beraat etmiş, kahramanın kefaret için altından geçtiği ahşap kiriş o günden sonra Sororium Tigillum (Kız kardeş Kirişi) olarak adlandırılmıştır.

HORATİUS COCLES [Roma Mitolojisi] Etrüsklerin Roma'yı kuşattığı ve İaniculus tepesini ele geçirdiği sırada Roma kentini Tiberius'a bağlayan ahşap köprüyü karşı tek başına kahramanca savunurken yaralanan efsanevi savaşçının adı olup, "Tek Gözlü Horatius" anlamına gelmektedir. Livy'nin Roma Tarihi adlı kitabına göre MÖ 509 yılında Clusium kralı Lars Porsena ordusuyla Roma üzerine yürümüş, kuvvetlerini Tiber'in Etrüsk yakasında topladıktan sonra taarruza başlamıştır. Etrüskler, karşı kıyıya ulaşmak için Tiber nehri üzerine Pons Sublicius adlı ahşap bir köprü inşa etmişse de Romalı subay Publius Horatius Cocles komutasındaki askerler köprü yıkılıncaya kadar düşmanın karşı kıyıya geçmesine izin vermemiş, Horatius yaralı olduğu halde nehri yüzerek karşıya geçmeyi başardıktan sonra kahraman ilan edilmiş ve kente bronz bir heykeli dikilmiştir.

HORBEHUDET [Mısır Mitolojisi] Horus'un güneş diski formuna verilen isimlerden birisi olup, Edfu Horus'u veya Horus Behdety adlarıyla da bilinmekteydi.

HORDEDEF'İN ÖYKÜSÜ Bkz. Berlin 3033 Papirüsü

HORKİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakaplarından birisi olup yeminine sadık kalan anlamına gelmekte, tanrının yeminini bozan insanları cezalandırmasına atıf yapılmaktadır. Olympia'da Zeus Horkius adlı bir heykel bulunmaktaydı (Paus. v. 24. 2).

HOROZ Bu evcil kümes hayvanı sabah güneşiyle birlikte öttüğü için neredeyse tüm kültürlerde doğan güneş ile ilişkilendirilmiştir.

1. [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Apollon'un yanı sıra Demeter ve Persephone ile de ilişkilendirilmiştir.

2. [İslam Mitolojisi] Bir söylenceye göre Cennetin ilk katında dev bir horoz bulunmakta ve sabahları öterek insanlar dışındaki tüm varlıkları uyandırmaktaydı.

3. [Roma Mitolojisi] Savaşçı doğasından dolayı Mars ile özdeşleştirilmiş ve bu tanrı onuruna kurban edilmiştir.

4. [Aztek Mitolojisi] Çoğu zaman tanrılara insan yerine horoz kurban edilmekteydi.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında Şeytanın tüm işlerini gece karanlık basınca gerçekleştirdiği ve günün ilk ışıklarıyla birlikte kendi diyarına çekildiğine inanılmaktaydı. Bu yüzden güneşin doğuşunu haber vererek insanlara dışarısının güvenli olduğunu bildiren horoz figürleri Avrupa'daki pek çok kilise ve katedralin çatısında bulunmaktadır.

HOROZ ile İNCİ Ezop masallarından birisi olup, yeri eşelerken bir inci bulunca insanlar için

çok değerli olan bu nesnenin kendisi için hiçbir şey ifade etmediği, bir mısır tanesine dünyanın tüm mücevherlerini değişeceği sözleriyle ifade etmiştir. Ana fikri "Bir şeyin kıymeti onun değerini bilenler içindir" olan fabl Ortaçağ ve sonrasında Avrupa folklorunda sıkça işlenmiş sonrasında Luther, La Fontaine, Lessing ve Krilof'un masal derlemelerinde yer almıştır.

HORS Bkz. Khors

HORTA [Etrüsk Mitolojisi] Bir tarım tanrıçası olup, Etruria'ya adını vermiştir.

HORTLAK Geceleri, ölümünden önceki bedeninin görünümüyle mezarından çıkarak insanlara zarar veren ölülere verilen isimdir. Anadolu'da yaşamında dedikodu yapan, başkalarına kötülük eden, arabozan, geçimsiz aksi insanların hortlayacağına inanılmaktadır.

HORUS [Mısır Mitolojisi] Mısır'da Hanedanlar öncesi Neolitik dönemden itibaren Greko-Romen döneme dek tapınıldığı bilinen en eski ve en önemli tanrılardan birisi olup, şahin ya da şahin başlı insan formunda tasvir edilen güneş ve savaş tanrısıdır. Horus, orijinal formu Heru veya Hor olan tanrının adının Latinceye adapte edilmiş Yunanca formudur. Horus'a ait ilk kayıtlarda Yukarı Mısır'da yer alan Nekhen (Hierakonpolis) kentinin koruyucu tanrısı olup, o dönemde firavunların Horus'un yeryüzündeki görünüm olduğu kabul edilmekteydi. En eski yazıtlarda Horus ile ezeli rakibi Seth'in kardeş olmalarına karşın Mısır'a egemen olmak için ölümüne bir mücadeleye giriştikleri, Seth'in Horus'un bir gözünü Horus'un ise rakibinin döl suyunu çaldığı yazılmaktadır (Bkz. Horus ile Seth'in Savaşı). Har-pa-neb-taui (İki diyarın tanrısı) adıyla da anılan Horus bazı yazıtlarda ise gök tanrıça Nut ile yer tanrısı Geb'in oğlu olarak gösterilse de esas geleneğe göre İsis ile Osiris'in oğlu kabul edilen tanrı bir başkasına göre ise göre Hathor'un oğlu veya kocası kabul edilmekteydi. Sırasıyla çakal, şahin, insan ve babun başlı tasvir edilen Duamutef, Qebehsenuef, İmsety ve Hapy Horus'un bu ilişkiden doğan çocukları olarak kabul edilmekteydi. Çocuk görünümünde tasvir edilen Horus'un örülmüş saç bukleleri ve ağzına bir parmağını götürdüğü görülmekte olup, bu hareket Yunanlılarca "sus" işareti olarak algılanıp yanlışlıkla "sessizlik tanrısı" olarak düşünülmüştür. Cippi adı verilip tılsım olarak kullanılan Horus taş oymalarında ise tanrının timsah gibi vahşi hayvanlara üstünlüğü sergilenmekteydi.

İkiz taç (Pskhent) takan şahin başlı tanrı Horus

Eski Krallık (MÖ 2513–2191) döneminde Osiris kültü yaygınlaşınca Horus, İsis ile Osiris'in oğlu olarak kabul görmüş, genç Horus annesinin kurnazlığı sayesinde güçlü amcası Seth'e galip gelmeyi başarmıştır. Güneş tanrısı olduğuna inanılan tanrının gözlerinin ay ve güneş olduğuna inanılırken vücut bulmuş formları Re-Harakhety ve Horemakhet adıyla bilinmekteydi. Yunanlılar Horus'un yaşlı halini Haroeris, genç halini ise Harpocrates (Çocuk Horus) veya Harsiesis (İsis oğlu Horus) olarak adlandırmakta ve Apollon'a eş tutmaktaydı. Modern yazarlar Meryem Ana'nın kucağında tasvir edilen İsa figürü ile ejderhaları öldüren St. George motiflerinin Horus ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

HORUS BEHDETY Bkz. Horbehudet

HORUS İLE SETH'İN SAVAŞI [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus ile çöl tanrısı Seth'in çatışmasını anlatan bir efsanedir. Eski Krallık dönemi kayıtlarından (MÖ 2404–2191) kardeş ve arkadaş olduğu anlaşılan iki tanrı kavgaya tutuşunca Horus bir gözünü, Seth ise testislerini kaybetmiş, yeryüzüne öncesinde ne oldukları bilinmeyen öfke, karmaşa ve gürültü hâkim olmuştur. Sir Alfred Chester Beatty (1875-1968) V. Ramses dönemi (1160–1156) kayıtlarından çatışmanın detaylarını bulup İngilizceye çevirmiştir. Önce Horus ardından Steh babalarının tahtında hak iddia edince 9 tanrı kimi destekleyecekleri konusunda ikiye bölünmüş sonunda kardeşler aralarında kazananı dolayısıyla Mısır'ı yönetecek olanı belirleyecek bir yarışma yapılmasına karar verilmiştir. İki kardeş önce su aygırına dönüşmüş ve suyun altında kimin çok kalabileceğine dair yarışma başlamıştır. Oğlu Horus için endişelenen İsis bir mızrakla Seth'i vurmaya çalışmışsa da yanlışlıkla Horus'u vurmuş ve yarışı kaybetmesine sebep olmuştur. Annesine kızan Horus kadının kafasını koparak sağlara götürmüş buna öfkelenen Re ve 9 tanrı Horus'u şiddetle cezalandırmıştır. Horus'u bir vahada yakalayan Seth rakibinin gözünü çıkararak dağlara gömmüş böylece nilüfer çiçekleri ortaya çıkmıştır. Hathor, tanrının

gözünü iyileştirmiş, kardeşler Re'nin yanına dönmüşlerse de çatışma sona ermemiştir. Son olarak taştan kayıklarla bir yarışa girişmiş ve kazanan Horus olmuştur. Seth'e acıyan Re tanrıyı gökyüzündeki yıldırıma dönüştürmüştür.

HORUS'UN GÖZÜ [Mısır Mitolojisi] Ra'nın gözü olarak adlandırılan figür Mısır tahtının gücünün sembolü olup, Horus'un sol gözü Wedjat ayın sağ gözü Udjat ise güneşin tanrısallığıyla ilişkilendirilmekte, bunlar birbirini tamamlamaktaydı. Wedjat, bilgeliğe ulaşmayı ve onu korumayı temsil eden bir tılsımdır. Osiris'in yeniden doğuş evresinde oğlu Horus Wedjat'ı babasının yutmasını sağlamış, Osiris bu sayede görme, yürüme ve konuşma yeteneklerini yeniden kazanmıştır. Piramit yazıtlarında udjat gübeş tanrısını düşmanlarına karşı koruyan Uraeus kobra ile ilişkilendirilmiştir.

HORUS'UN OĞULLARI Horus'un yeraltı dünyasına yaptığı yolculuğuna eşlik eden dört oğlu bulunmakta olup dört ana yön ile ilişkilendirilen bu tanrıların isimleri şöyledir:

1. İmset (insan)
2. Hapi (Habeş maymunu)
3. Duamutef (çakal)
4. Kebeçsenef (şahin)

HOSPİTALİS [Roma Mitolojisi] Misafirperverliğin koruyucu tanrılarına evrilen isim olup bunlardan birisi Roma'da Jüpiter hospitalis adıyla da bilinen Jüpiter'dir ki Yunan mitolojisindeki karşılığı Zeus Xenius'tur (Serv. ad Aen. i. 140).

HOSTUS HOSTİLİUS [Roma Mitolojisi] Romulus döneminde yaşamış bir soylunun adı olup Sabin işgali sırasında Roma kalesini başarıyla savunmuş ardından Sabin asıllı Hersilia ile evlenmiştir (Liv. i. 12).

HOŞEA [Yahudi Mitolojisi] Elah'ın oğlu ve MÖ 732-723 arasında hüküm süren İsrail'in son kralı olup, Tanah'taki 12 küçük peygamber kitaplarının ilkinin de ad vericisidir.

HOTTENTOT MİTOLOJİSİ Bkz. Khoikhoi Mitolojisi

HOU Jİ [Çin Mitolojisi] Başlangıç tanrılarından birisi kabul edilen darı tanrısı olup insanlara bitkileri tanımayı, üretmeyi, saklamayı ve tanrılar için yiyecek sunmayı öğretmiştir. Adından kadın veya erkek olduğunu anlamak zor olsa da tanrıça gibi tasvir edilen Hou Ji sonradan doğurganlık ile ilişkilendirilmiş hatta Çin panteonunun tarım bakanı olarak düşünülmüştür.

HOTARU HİME [Japon Mitolojisi] Ateşböcekleri kralı Hi O'nun kızının adı olup, Echizen'deki Fukui kalesinin hendeğinde yaşamaktaydı. Cilveli bir kız olan Hotaru Hime kendisine âşık olan tüm böceklerden ateş getirmelerini istemişse de değişik böcek türlerinden olan âşıkların hepsi ateşte yanarak ölmüş, sonunda bir ateş böceği prensi görevi tamamlayıp, kızın kalbini kazanabilmiştir. Günümüzde bile tapınak lambalarının taeşinde ölen böcekler görüldüğünde "bu gece Hotaru Hime'nin pek çok sevgilisi olmuş" denilmektedir.

HOTEİ [Japon Mitolojisi] Yedi Şinto şans tanrısı Şiçi Fukujin'den birisinin adıdır. Hotei, Japonca 'kumaş torba' anlamına gelmekte olup, zayıf ve çocukların koruyucusudur. Mutluluk, şans ve cömertliğin sembolü olarak şişman göbekli birisi olarak tasvir edilmektedir.

HOTOKE [Budist Mitolojisi] Japonca ölü insanların ruhu anlamına gelen terimin kaynağı bilinmemekteyse de aynı zamanda aydınlanmış (satoriye erişmiş) kişiler ve bizzat Gautama Buddha'nın kendisi için de kullanılmıştır.

HOTOT [Ermeni Mitolojisi] Çocukları kandırarak ölümlerine sebep olan kötü ruhların adı olup, nehir kenarları ve bataklıklarda yaşamaktadırlar. Dans edip, şarkı söyleyerek, çeşitli şaklabanlıklar yaparak insanları etkileyen bu yaratıklara kimi zaman yaşlı cadılarda eşlik etmekte, üzerleri çamurla kaplı hototlar insanların yanı sıra hayvanlarında boğulmalarına sebep olmaktadır.

HOTOTOGİSU Bkz. Guguk kuşu

HOTUA PORO [Pasifik Mitolojisi] Samoa adasında yaşadığına inanılan bir canavarın adıdır.

HOTURU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında bir rüzgâr ruhunun adıdır.

HOU Çİ [Çin Mitolojisi] Çu hanedanından olduğu sanılan ve insanlara tarım yapmayı öğreten bir kahramanın adı olup, bir bakire tarafından doğurulduğu gibi çeşitli söylenceler üretilerek tanrılaştırılmıştır.

HOU TSU [Çin Mitolojisi] Toprak ve yeryüzü tanrıçasının adı olup, bereketle ilişkilendirilmiştir. Yasak Şehir'de bir sunağı olan Hou Tsu imparatorluk törenlerinin bir parçası kabul edilmekteydi.

HOVATU-KOİARİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Orokaiva halkının inanışında çocukların ölü doğmasına ya da kadınların düşük yapmasına sebep olan bir ruhun adıdır. Hint irmiği ağaçlarının bulunduğu bataklık alanlarda yaşayan kuyruklu bir yaratık olarak tasvir edilir.

HÖFUD [İskandinav Mitolojisi] Bifrost'un koruyucusu Heimdall'ın muhteşem kılıcının adı olup Aesir hazinelerinden birisi kabul edilmektedir.

HÖGNİ [İskandinav Mitolojisi] Volsung kabilesini konu alan söylencelerde Gunnar'ın erkek kardeşi Hagen'e verilen bir isimdir.

HÖNİR Bkz. Hoenir

HPİ Bİ YAV [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Karen halkının inanışında Pirinç tarlalarının bereketini sağlayan tarım tanrıçasının adıdır.

HRAESVEGLUR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Vafthrudnismal şiirine göre kartal formuna girebilen bir dev olup adı "ceset yutan" anlamına gelmekteydi. Gökyüzünün kuzeyinde

yer alan dünyanın sonundaki kapının bekçiliğini yapan devin uçarken kanatlarını çırpması rüzgâr çıkmasına sebep olmaktaydı.

HREİDMAR [İskandinav Mitolojisi] Fafnir ve and Regin'in babasının adıdır.

HRİMFAXİ [İskandinav Mitolojisi] Nott'un atının adı olup, "buz yele" anlamına gelmekteydi.

HRİMNİR [İskandinav Mitolojisi] Völsunga saga'da Hljod'un babası, Gríms saga lodinkinna'da Hyrja'nın kocası, Feima ile Kleima'nın babası, Hyndluljod'da ise Heidr ile Hrossthjofr'un babası olarak bahsi geçen bir devin adıdır.

HRİMTHURSAR [İskandinav Mitolojisi] Jotunn adıyla bilinen buz devlerinin en önemli grubu olup, Ymir ile Hrim'in çocuklarıdırlar. Babası Ymir, Vili ve Ve'nin yardımıyla Odin tarafından öldürüldüğünde bir tekne ile kaçan Bergelmir ve karısı dışında tüm kardeşler akan kanda boğulmuştur.

Thor, Hrungnir'i öldürürken (Pietsch, 1865)

HRİNGHORNİ [İskandinav Mitolojisi] Gylfaginning'e göre Balder'in gemisinin adı olup, Naglfar veya Skidbladnir dâhil tüm gemilerin en büyüğü kabul edilmekteydi. Balder'in cenazesinde kahramanın cesedi, Odin'in altın yüzüğü Draupnir ve Balder'in atıyla birlikte yakılan gemi tören için dev kadın Hyrrokin tarafından hazırlanmıştır.

HRİST [İskandinav Mitolojisi] Grimnismál ve Nafnathulur'da bahsi geçen bir valkürün adı olup, "Eski Nors dilinde "sallamak" anlamına gelen hrista kelimesiyle ilişkilidir.

HRODR [İskandinav Mitolojisi] Hymir'in karısı olan dişi bir buz devi olup, adı 'şöhretli' anlamına gelmekteydi. Manzum Edda'nın Hymiskvida şiirinde Hymir'den Tyr'i doğurduğu bildirilmişken Nesir Edda'da Tyr'in babası Odinn olarak verilmiştir.

HROLFS SAGA GAUTREKSSONAR [İskandinav Mitolojisi] 13. yüzyılda İzlanda'da yazıya dökülmüş bir efsanenin adı olup Gautreks sagasının başlangıcındaki olayları içermektedir. Odin'in soyundan bir Geat kralı olan Gautrek'in Hrólf ile Ketill adlı iki oğlundan Ketil babasının halefi olarak büyük bir Viking kralı olur. Hrolf ise türlü mücadelelerden sonra İsveç prensesi Thornbjörg'ün kalbini kazanıp evlenmeyi başarmıştır.

HROTGAR [Anglosakson Mitolojisi] Beowolf destanında savaşçıları Grendel adlı canavar tarafından öldürülen Danimarka kralının adı olup Heorot 'Geyikli şato' adlı üçgen planlı efsanevi şatoyu inşa ettirmişti. Güney İsveç'te yaşayan Fırtına-Geatların en yiğit savaşçısı Beowolf on dört cesur arkadaşı ile birlikte Mızraklı Danların liderine yardım etmek için denize açılmıştı. Hrothgar, Beowolf'u geldiği gün 'Ellerim bir kılıç ve bir kalkan taşıyabildiğinden beri, bu büyük şatoyu korumak için kendi insanlarımdan başkasına asla güvenmedim. Aklına büyük savaşlarını getir. Korkunç canavar, ustalığının gücünü bilsin. Başarırsan seni en büyük hazinelerle ödüllendireceğim' sözleriyle karşılamıştır.

HRUNGNİR [İskandinav Mitolojisi] Thor'un Mjölnir adlı çekiciyle öldürdüğü bir buz devi olup adı "kavgacı" anlamına gelmekteydi. Snorri Sturluson'un Nesi Eddasında yer alan Skaldskaparmal'a göre Hrungnir Odin ile kimin atının hızlı olduğuna dair bahse girmişse de atı Gullfaxi, Odin'in Sleipnir tarafından geçilmiştir. Valhalla'ya giden Hrungnir sarho olup etrafa rahatsızlık verince tanrılar devi cezalandırması için Thor'u çağırmıştır.

HRUNTİNG [Anglosakson Mitolojisi] Beowulf'a Unferth tarafından verilen büyülü bir kılıcın adı olup kahraman tarafından Grendel'in annesine karşı savaşırken kullanılmışsa da Beowulf yaratığın yaşadığı gölün dibine indiğinde kılıç gücünü kaybetmiştir.

HSİAO KUNG [Çin Mitolojisi] 13. Y üzyılda tanrılaştırılan bir insanın adı olup, nehir tanrısı olarak tapınılmaya başlanmıştır.

HSİAO MİNG [Çin Mitolojisi] Tanrıça Teng Pi Shih'in kızı ve Chu Kuang'in (meşale ateşi) kız kardeşi olan kuzey tanrıçasının adı "aydınlık akşam" anlamına gelmekteydi. İki kız kardeş başlangıçta ay ve güneş ile ilişkilendirilmekteydi.

HSİ ŞEN [Çin Mitolojisi] Neşe tanrısının adı olup, sepet veya elek ile 3 ok taşır formda tasvir edilmekte, tasvirleri gelinlerce nazarlık olarak taşınmaktaydı.

HSİ ŞİH [Çin Mitolojisi] Taoist bir öyküye göre zamanının en önemli casusu olan bu güzel kadın, bakan Fan Li ile birlikte bir komplo hazırlayarak ülkesini baskıcı yönetimden kurtarmıştır. Komşu ülkenin kralı tarafından esir alınan kral Yu Chien krallığını kaybettikten sonra umutsuzluğa kapılmışsa da Fan Li kendisine bir kral olduğunu hatırlatarak kaçmasına yardım etmiştir. Hsi Shih ise fahişe rolü oynayarak Yu Chien'i esir eden zalim kralın gönlünü kananmayı başarmış ve ordusunun sırlarını öğrendikten sonra Fan Li ve Yu Chien ile birlikte ülkesine dönmüştür.

HSİ WANG MU [Çin Mitolojisi] 3 bin yılda bir kaz verdiği meyveyi yiyene ölümsüzlük sağlayan bir şeftali ağacının bulunduğu bahçenin sahibi olan bir tanrıçanın adı olup, Japonca karşılığı Seiobo'dur. Batı cennetinin anası olarak tanımlanan Hsi Wang Mu'nun başlangıçta korkunç bir iblis olduğu zamanla bitkilerin koruyucusu güzel bir tanrıçaya dönüştürüldüğü sanılmaktadır.

HSİ YU CHİ [Budist Mitolojisi] Çin sarayındaki Budist yazmalarını temin etmek için batıya yapılan yolculuğu ve Çin'de Budizmin yayılışı anlatan 16. Yüzyılda Ming hanedanı döneminde yazılmış bir romanın adı olup, "Batıya yolculuk" anlamına gelmektedir.

HSİEH PİNGAN [Çin Mitolojisi] Tanrılara yıl boyunca verdikleri nimetler için şükran duygusunu ifade amacıyla gerçekleştirilen bir âdetin adıdır.

HSİEN [Çin Mitolojisi] Taoizm'de fiziksel ölümsüzlükle özdeşleştirilen bir varlığın adı olup, yine Çince "Ruh, Tnarı, Tanrılaştırılmış ölümlü" anlamlarına gelen *şen* kelimesiyle benzerdir.

HU 1. [Mısır Mitolojisi] Sia ile birlikte Ra'nın penisinden damlayan bir damla kandan doğduğuna inanılan ilk sözün tanrılaştırılmış haline verilen isimdir. Yaratılış zamanı Güneş gemisinde yer alan Hu ölülerin yargılanmasından sorumu tutulmuş ve Heliopolis dokuzlusunda arasında sayılmıştır.

2. [Çin Mitolojisi] Pencerelerin bekçisi olan ev ruhlarından birisidir.

3. [Anglosakson Mitolojisi] Bir meşe ağacı ya da güneş tanrısının adı olup, Galler'de Hu Gardarn adıyla bilinmektedir.

HU GADARN [Kelt Mitolojisi] Cymry'in atası kabul edilen bir kültürkahramanın adı olup, öküzleriyle birlikjte Addank'ı Llyon-Llion gölünden kurtarmıştır.

HU JİNG-DE [Çin Mitolojisi] Men-Şen adlı iki koruyucu tanrıdan birisinin adı olup Tang hanedanı döneminde tapınılmıştır.

HUA KUANG FO [Budist Mitolojisi] Tapınakların bekçisi, altın ve gümüş işleriyle uğraşanların koruyucusudur.

HUACA [İnka Mitolojisi] Dağ, ağaç, nehir, göl, kaya biçiminde rastlanılan çeşitli tabiat ruhlarının adıdır. Günümüzde And Dağları bölgesi halkları her objenin bir fiziksel varlığının yanı sıra iki adet *camaquen* adı verilen ruhu olduğuna inanmakta bunların biri yaratıcı diğeri hareket verici unsur olarak görülmektedir. Huacalar içerisinde en önemlisi dağ geçitleri ve yolların tehlikeli bölümlerinde oluşturulan taş yığınları olup bunlar *Apachita* adıyla anılmaktadır. Juan de Santa Cruz'un Peru'nun Eski Eserleri (Pachacuti-Yamqui Salcamayhua) adlı çalışmasında Hıristiyanlığa geçen yerlilerin tüm putlarını ve huakaları yıkarak bunlara hakaret ettiğini bildirmiştir.

HUAHANTLİ [Aztek Mitolojisi] Ölü savaşçıların tanrısı Teoyaomiqui'nin adlarından birisidir.

HUAKANKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya halkının inanışında kaymak taşından oyulmuş bir çift veya penis formunda aşk tılsımlarına verilen isimdir.

HUAMANTANTAK [İnka Mitolojisi] Deniz kuşlarını kontrol ederek çiftçilerin tarlalarına kuş gübresi (guano) sağlayan bir ruhun adıdır.

HUAMİNKA [İnka Mitolojisi] Virakokha'nın gönderdiği haberciler olduğuna inanılan güneş ışığına verilen isimdir.

HUANAXU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Yamana halkının inanışında bir ay tanrıçasının adı olup, doğudan gelip Yaiaasaaga adlı bölgeye yerleşmiştir. Erkekler kadınların iktidarına çıkıp katliam yapınca Huanaxu gökyüzüne yükselmiş ve ceza olarak insanoğlunu yok eden bir tufan göndermiştir. İnanışa göre savaş sırasında yüzüne aldığı yaralar aya bakıldığında görülebilmektedir.

HUANG ÇU ÇİH ŞİH [Çin Mitolojisi] Ay tanrıçası Chang O ile ilişkilendirilen varlık en eski Çin metinlerinden "Dağlar ve Denizler Klasiği"nde geçmekte olup, adı "Dev sarı kadının cesedi" anlamına gelmekteydi.

HUANG ÇUAN [Çin Mitolojisi] Dişil (Yin) ruhlarının ölümden gittikleri ölüler dünyasının adı olup kuzeyde sulak bir alan olduğuna inanıldığından ölülerin başları kuzeye bakacak şekilde gömülmekteydi.

HUANG Dİ [Çin Mitolojisi] Sarı İmparator adıyla da bilinen bir kültürel kahraman olup, Taoizm'in kurucularından kabul edilen efsanevi bir Çin imparatorunun adıdır. MÖ 2697-2597 veya 2674-2575 arasında yaşamış olup Huangdi Neijing adlı Çin tarihindeki ilk şifacılık kitabının yazarı olduğu ayrıca tekerleği icat ederek araba yapımını mümkün kıldığına inanılmaktaydı. Bir söylenceye göre tanrıça Ba'nın babası olan Sarı imparator uçan bir ejderhanın yardımıyla Çi-Yu'ya karşı isyan etmiştir.

HUANG FEİ-HU [Çin Mitolojisi] Tek gözlü ve yılan kuyruklu boğa formunda tasvir edilip, ölüleri yargıladığına inanılan bir yeraltı tanrısının adı olup zamanla Doğu Çin'de kutsal kabul edilen Tai Şan dağında yaşayan bir dağ tanrısına dönüştürülmüştür.

HUANG JİNİ [Kore Mitolojisi] Soylu bir adamın kızı olup, hakkında çok sayıda şiir ve halk şarkısı bulunmakadır. Yakışıklı bir delikanlı ile nişanlanmışsa da ailesi adamı yeteri kadar soylu olmadığı gerekçesiyle kabul etmemiş bunun üzerine kız kendisini dansederek insanları eğlendirmeye adamış, uzun ve şalı bir hayat sürmüştür.

HUANG LAO [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte büyük barış (Dai-bing Dao) ile özdeşleştirilen bir tanrı olup adı Çince 'eski sarı' anlamına gelmekteydi.

HUASA MALLEU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vikuna adlı geviş getiren memeli hayvanın koruyucusu olduğuna inanılan bir tanrının adıdır.

HUATHİACURİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru sahili boyunca yaşayan Huarochiri (Warachiri) halkının inanışında kültürel

kahraman ve tanrı Pariacaca'nın oğlunun adıdır. Tanrı gibi davranan zengin bir adamın yaşadığı ülkeye gelmiş adamı yakalandığı hastalıktan kurtarmakla kalmamış, zina yapan karısını günahlarını itirafa zorlamış ve kızıyla evlenmiştir.

HUAXU [Çin Mitolojisi] Olağanüstü şartlarda hamile kalan bir kadın kahramanın adıdır. Ejderha formundaki şimşek tanrının yaşadığı bataklıkta bulduğu dev bir ayak izinden hamile kalan Huaxu, sonradan yaratıcı tanrıça Nüwa'nın kocası olacak yılan gövdeli gök tanrı Fuxi'yi doğurmuştur.

HUBAL [Arap Mitolojisi] İslam öncesi inanışta heykeli kırmızı akik taşından insan formunda yapılan kehanet tanrıçasının adı olup, Müslümanlar tarafından parçalanana kadar, Kâbe'de muhafaza edilen Mekke'nin koruyucu tanrısıydı. Anadolu tanrıçası Kibele'nin (Hititçe Kubala) Arapçaya kabul edilmiş formu olduğu sanılan tanrıça aynı zamanda Kâbe'nin duvarındaki siyah ve parlak taş Hacerü'l-Esved ile de ilişkilendirilebilir.

HUBAN Bkz. Humban

HUBERT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Fransa'da Liege kenti piskoposluğu yapan dinadamı 727'de ölümünün ardından aziz ilan edilmiş olup, yortusu 3 Kasım günü yapılmaktadır. Avcılığa meraklı olan Hubert, bir av sırasında bir erkek geyiğin boynuzları arasında haç işareti görmüş, geyik kendisine zamanını avcılık yerine tanrıya hizmet ile geçirmesini söyleyince, din eğitimi almış ve ölümünden sonra avcıların ve köpeklerin koruyucusu kabul edilmiştir.

HUBUR [Mezopotamya Mitolojisi] **1.** Bir Babil ana tanrıçasının adı olup, Marduk ile savaşan Tiamat'a yardım için pek çok canavar yumurtlamıştır.

2. Yeraltı dünyasına akan bir nehrin adı olup, Yunan mitolojisindeki Styx ile benzer özelliklere sahiptir.

HUD [İslam Mitolojisi] Kuran'da bahsi geçen peygamberlerden birisi olup, Eski Ahit'teki Eber ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Hud, doğru yoldan çıkan Âd kavmine Allah tarafından uyarıcı olarak gönderilmişse de bu halk tanrının varlığını inkâr edince Ahkâf Suresine göre yedi gece sekiz gün süren dondurucu bir rüzgârla helak edilmiştir. Söylenceye göre 150 yıl yaşayan peygamberi dinlemeyen Âd kavmi önce 3 yıl kuraklık ile cezalandırılmış, Kail İbn Ithar ve Mürted İbn Saad ile 70 adamı Mekke'ye yağmur duası yapmaları için göndermişse de bu adamlar kente ulaştıklarında duvarların dışında konaklayıp eğlence düzenlemiş ve dua etmeyi, unutmuşlardır. Bunun üzerinde kent yöneticisi Amalek kavminden Muaviye İbn Becr tarafından Hud'un sözünü dinlemeleri konusunda uyarılmışlardır. Ertesi gün Kail Mekke'ye giderek yağmur duası yapınca beyaz, kırmızı ve siyah renklerde üç bulut ortaya çıkmış, gökten bir ses adama bunlardan birisini seçmesini söylemiştir. Kail, yağmur dolu olduğu düşüncesiyle siyah bulutu seçince büyük bir fırtına oluşmuş Hud ve ona inanlar dışında herkesi öldürmüştür.

HUDAY Bkz. Kuday

HUEHUEKOYOTL [Aztek Mitolojisi] Dans ve müzik ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, davul çalan bir insanın yanında Codex Borbonicus'ta insan el ve ayaklarına sahip dans eden çakal formunda tasvir edilmiştir. Tüm Aztek tanrıları gibi Huehuekoyotl iyi ve kötü özellikleri barındıran düalist karakterde bir varlık olup, alışıldık yeşil tüylerin yanı sıra siyah ve sarı tüyleri de barındırmaktadır. Codex Telleriano-Remensis'te anlatılan öykülerden anlaşıldığı kadarıyla diğer tanrı ve insanlara küçük şakalar yapan iyi huylu ama muzip Huehuekoyotl, diğer Meksika tanrıları gibi şekil değiştirmek yeteneğine de sahipti.

HUEHUETEOTL [Aztek Mitolojisi] Xiuhtekuhtli olarak da bilinen ateş tanrısının adı olup, 'Eski Tanrı' anlamına gelmekteydi.

HUEKUVU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Araukan halkının inanışında kötü ruhlara verilen isimdir.

HUEYUKU [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Antil adalarında güneşin malikânesinin adı olup aynı zamanda ölüler diyarı olduğuna inanılmaktaydı.

HUEMAC [Aztek Mitolojisi] Yıkılan Tollan kentinin son yöneticisi kabul edilen bir deprem tanrısının adı olup, kimi zaman Quetzalkoatl ile özdeşleştirilmekteydi.

HUEYTONANTZİN [Aztek Mitolojisi] Dört ana yönün anası ve koruyucusu kabul edilen ana tanrıça olup, Hueytekptl (Eski Çakmaktaşı), İxkuin (Dört Yüzlü), Nanaktltzatzi (Sarhoşken Konuşan) ve Tentmik (Ölümcül Taş) adlı oğulları tarafından her gün öldürülerek güneşe kurban edilmekteydi.

HUGİN ile MUNİNN [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in maiyetindeki iki karganın adı olup, Hugin 'düşünce' ve Muninn 'hafıza' anlamlarına gelmektedirler. Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sına göre Odin omuzlarında oturan iki kargayı her sabah yeryüzüne uçurmakta, gece dönen kuşlar inşalar âleminde görüp duyduklarını "Karga Tanrı" olarak da bilinen tanrıya anlatmaktadırlar.

HUH [Mısır Mitolojisi] Yukarı Mısır bölgesinde yer alan Hermopolis kentinin sekiz tanrısından (Ogdoad) birisinin adı olup dişil Hauhet ile birlikte sonsuz uzayın kişileştirilmiş formlarıdır. Kurbağa ya da kurbağa başlı bir insan olarak tasvir edilir.

HURİAKOKHA Bkz. Virakokha

HUİSİNİAMUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya ve Peru'da yaşayan Vitotoan halklarının inanışında güneş, gökyüzü ve bitkilerin tanrısı olmakla birlikte aynı zamanda kafatası avcılığı ve yamyamlıkla da ilişkilendirilmektedir.

HUİTAKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında hoşgörü ve sarhoşluk ile ilişkilendirilen ay tanrıçasının adı olup, kocası şef tanrı Bokhika'ya (veya güneş tanrı Zuhe'ye) kızınca gönderdiği sel ile adamın çiçeklerini su altında bırakmıştır.

Huiaka bununla kalmamış kültürel kahraman Nemterequeteba'nın insanoğlu için yaptığı güzel işleri yok etmeye kalkışmış ve insanlara kötülüğü öğretmiştir.

HUİTZİLOPOKHTLİ [Aztek Mitolojisi] Savaş ve güneş tanrısının adı olup, ateş tanrıçası Koatlikue'nin oğlu, Quetzalkoatl'ın kardeşi ve Tenokhtitlan kentinin en önemli tanrısıdır. Aztek dilinde kolibri 'sinek kuşu' (nahualli) ve opoçtli 'güney' kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Sinek kuşlarının Aztek inanışında ölümden sonra yeniden dünyaya gelmiş savaşçıların ruhlarını sembolize ettiği düşünüldüğünde tanrının adı 'Güneyin yeniden dirilmiş savaşçıları' anlamına gelmekte, onuruna insan kurban edilmekteydi.

Huitzilopokhtli (Codex Telleriano-Remensis, 16. yüzyıl)

Mexika kabilesinin koruyucu tanrısı olan Huitzilopochtli'nin önemi Azteklerin yükselişine paralel olarak I. Tlakaelel (1397–1487) döneminde Nanahuatzin'in yerine güneş tanrısı yapılarak artmış, Quetzalkoatl, Tlalok ve Tezkatlipoka ile eşit konuma getirilmiştir. Tanrı hakkında pek çok efsane kayıtlı olup, bunların en önemlileri Aubin Codex'te yer almaktadır. Bir söylenceye göre Koatlikue bir gün güneş tapınağına giderken yoldan topladığı parlak tüy topağını göğsüne yasladığında hamile kalmış, ailesi kızın gebe olduğunu öğrendiğinde öldürmek istenmişse de tepeden tırnağa silahlı doğan Huitzilopokhtli tümünü öldürmüştür. Bir başka söylenceye göre ise Huitzilopokhtli Aztek halkına o güne dek yaşadıkları Aztlan'ı terk etmelerini ve yeni bir ev bulmalarını emretmiş, yola çıkan halka kılavuzluk etmesi içinde kız kardeşi Malinalxokhitl'u görevlendirmiştir. Bir gün tanrı kız kardeşine uyumadan Azteklere ise yola devam etmelerine söylemişse de uyandığında yalnız olduğunu gören kız intikam için *Kopil* adlı bir çocuk doğurmuştur. Kopil büyüdüğünde Huitzilopokhtli'ye meydan okumuşsa da tanrı tarafından öldürülmüş, yüreği de yerinden sökülüp Texkoko gölünün ortasına fırlatılmıştır. Bununla birlikte yıllar sonra tanrı Azteklere Kopil'in yüreğini bulup, kentlerini onun üzerinde kurmalarını emretmiş, onlarda bir kartalın yardımıyla buldukları mevkide bir tapınak inşa etmiş ardından çevresinde Tenokhtitlan kentini kurmuşlardır.

HUİXTOKİHUATL [Aztek Mitolojisi] Bereket tanrıçasının adı olup, tuz ve deniz suyuyla ilişkilendirilmekte, balık ağından etek giyen bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Yağmur, tarım ve ateş tanrısı Tlalok ile Tlaloques'in ablası olan tanrıça bir gün erkek kardeşi ile tartışınca okyanusta yaşamaya başlamış ve o günden sonra tuzlu suları yönetmeye başlamıştır. Özellikle tuz üreticileri tarafından tapınılan tanrıça onuruna her yıl 2 veya 10 Haziran günü Tekuilhuitontl adlı bir festival düzenlenmekteydi. Bu festival sırasında tanrıça gibi giydirilen bir kadın yağmur tanrısı Tlalok'un piramidinde kurban edilmekteydi.

HUKLUBAN [Filipinler Mitolojisi] Ölüm tanrıçasının adıdır.

HULD [İslam Mitolojisi] Cennet bahçesinin (Dar el-Jannah) ilk tabakasının adı olup yeşil veya sarı mercan ile sembolize edilmekteydi.

HULDA Bkz. Bertha

HULDRA Bkz. Holle

HULLUK MİYOMKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Miwok halkının inanışında bir mürver ağacı altında yaşadıklarına inanılan yıldız kadınlara verilen isimdir.

HULMİTTU Bkz. İşara

HUMAY [Pers Mitolojisi] İran kralı Bahman'ın karısı ve I. Dara'nın annesinin adı olup 1001 gece masallarının kaydedilmesini ilk kez onun emrettiği sanılmaktadır. Bkz. Umay

HUMBABA [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış destanında tanrıların yaşadığı sedir ormanının koruyucu ruhu olup, Gılgamış ve Enkidu tarafından öldürülmüştür. Güneş Utu tarafından büyütülen sonsuz yaştaki bu dev canavar bazı kaynaklara göre Pazuzu ile Enki'nin kardeşiydi. Asurca Humbaba, Sümerce Huwawa olarak anılan canavarın yüzü aslan formunda olup bakanı öldürmekte, kükremesi sel nefesi ise alev gibiydi. Humbaba, insan gövdeli, canavar yüzlü, aslan pençeli, sakallı ve bıyıklı bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. Eski Babil döneminde inşa edilen Tell al-Rimah tapınağında kabartması bulunan Humbaba'nın Elam tanrısı Humban ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

HUMBAN [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Elam halkının toprak tanrısının adı olup, ana tanrıça Pinikir'in kocası Sümer rüzgâr ve fırtına tanrısı Enlil'e benzemektedir.

HUMBER [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'e göre Hunların efsanevi liderinin adı olup, Locrin tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

HUN HAU [Maya Mitolojisi] Ölüler diyarı Mitnal'ın iblislerinin lideri olup, ölüler tanrısı Ah Pukh'un bir görünümü ve Aztek tanrısı Miktlantekutli'nin karşılığı olduğu sanılmaktadır. Baykuş kafalı bir adam olarak tasvir edilen Hunhau

modern yazarlarca Tanrı A olarak olarak da tanımlanmıştır.

HUN-HUNAPU [Maya Mitolojisi] Kiçe halkının bereket tanrısının adı olup Hunahpu ve İksbalangu adlı ikizlerin babasıdır. Popol Vuh'ta Ölüler dünyasında top oynarken kafasını (sembolik olarak güneşi) nasıl kaybettiğini anlatan bir öykü bulunmaktadır.

HUN KAME [Maya Mitolojisi] Popul Vuh'da anlatılan Kiçe Mayalarının yaratılış söylencesinde ölüler diyarı Xibalba'nın efendilerinden birisidir. Bir gün Hunhunapu ve Vukub-Hunapu adlı ikizler Hun Hunahpu'nun oğulları Hun Batz ve Hun Khouen ile top oynarken top yeraltı dünyasına kaçmıştır. Ölüm tanrıları Hun Kame ile Vukub Kame topun peşinden yeraltına inen Hun Hunahpu ile Vukub Hunahpu'yu öldürmeyi başarmışsa da kendileri de Hunapu ve Xbalanque tarafından yok edilmiştir.

HUN TUN Bkz. Hundun

HUNAB KU [Maya Mitolojisi] Tanrıların tanrısı olarak da bilinen en önemli yaratıcı tanrı olup, su tanrıçası İxazalukh'un kocası, gök ve güneş tanrısı İtzamna'nın babasıdır. Hunab Ku, yaşanan üç sel tufanının ardından dünyayı yeniden düzenlemiştir. Herhangi bir tasviri bulunmayan Hunab Ku Aztek panteonundaki Ometeotl'un karşılığıdır.

HUNAHPU Bkz. Maya Kahraman İkizleri

HUNDİNG [İskandinav Mitolojisi] Völsunga Saga'da Helgi Hundingsbane tarafından öldürülen bir kral olup, Richard Wagner'in Die Walküre ve Der Ring des Nibelungen operalarında da bahsi geçmiştir.

HUNDUN [Çin Mitolojisi] Taoist mitolojide dünyanın ortaya çıkmasına sebep olan kaosun adı olup, Güney denizi tanrısı Şu ile Kuzey denizi tanrısı Hu, Huntun'un topraklarına geldiğinde iyi karşılanmış, tanrılar Huntun'un 7 deliğini tıkayınca kaos 7 günde ölmüştür.

HUNG VUONG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam söylencelerinde Lak kabilesinin ejderha tanrısı Lak Long-Quan ile Dame Au-Co Dağı'nda yaşayan ölümsüz bir kadının anne ve baba arasında paylaştırılan ellişer oğlundan annelerinin peşinden gidenleri en büyüğü olup, Vang-Lang'ın ilk kralı ve Vietnam dilini halkına öğreten kültürel bir kahramanın adıdır.

HUNSİ [Afrika Mitolojisi] Kuzey Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında bir dini ayin başlatma amacıyla verilen emir cümlesi olup, köleler vasıtasıyla Haiti'ye dek taşınmıştır.

HUNTİN [Afrika Mitolojisi] Xhosa ile ilişkilendirilen bir ağaç ruhu olup onuruna kümes hayvanları kurban edilmekteydi.

HUNTU KATT [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan San (Buşmen) halkının inanışında vahşi hayvanların koruyucusu kabul edilen avcılık tanrıçasının adı olup peygamberdevesi tanrı Kaggen'in eşidir.

HURAKAN [Maya Mitolojisi] Kiçe Mayalarının kutsal kitabı Popol Vuh'a göre ateş, rüzgâr ve fırtına tanrısının adı olup, tanrılar insanlara kızdığında Hurakan 3 kez sel tufanı göndererek ölümlüleri yok etmeye çalışmıştır. Hurakan bir sel tufanıyla insanoğlunu yok ettikten sonra Balam-Quitzé, Balam-Agag, Mahukutan ve İqui-Balam adlı 4 mükemmel insanı yaratmıştır. Tanrı Hurakan'ın adının İspanyolca huracán, İngilizce hurricane 'kasırga' kelimesinin kökeni olduğu sanılmaktadır. Meksika yazılarında çoğunlukla kopmuş bir bacakla tasvir edilen Aztek tanrısı Tezkatlipoka'nın karşılığıdır.

HURDAD [Pers Mitolojisi] Suların koruyucusu olan bir ruhun adıdır.

HURİ [İslam Mitolojisi] Kuran'da Saffat, Vakıa ve Tur surelerinden bahsi geçen iri ve güzel gözlü kızların adı olup, cennete giden mümin erkeklere eş olarak hizmet edeceklerdir. Hadis ve söylencelerde ise cennete giden erkeklerle cinsel ilişkiye girdikten sonra tekrar bakire olabilen güzel, şeffaf vücutlu kadınlar olarak tasvir edilmekte, bir erkek her gün bunların yüzlercesi ile birlikte olabilmektedir. Bir söylenceye göre her mümin 72 huriye sahip olabilecek, ilişkiden bir çocuk doğması halinde bir saat içerisinde büyüyecektir. Bununla birlikte bazı İslami yorumcular huri kelimesiyle sadece kadın değil erkeklerinde kastedildiğini ve cinsiyet atfetmeden sadece "eş" anlamı olduğunu bazıları ise hurilerin eş değil hizmetçi olduğunu ileri sürmüştür.

HURRİ DİNİ Bkz. Anadolu Mitolojisi

HURSTON, ZORA NEALE (1891–1960) Amerikalı folklorist, antropolog yazarın adı olup, Afrika kökenli Amerikalıların folklorunu konu alan roman, hikâye, oyun ve denemeleriyle Harlem Rönesansı döneminde ünlenmiştir. Baltimore'da Morgan State Academy'nin ardından, Washington Howard Üniversitesinde 5 yıl geçiren Hurston New York'ta Barnard College'de burs kazanıp antropoloji eğitimi almış ardından Columbia Üniversitesine kabul edilmiştir. 1927'de Florida bölgesinde folklor araştırmaları yapan yazar 1930'da Karayipler'e giderek Vudu inançlarını incelemiştir. 1937'de büyük ün kazandığı "Tanrıyı Arayan Göler" (Their Eyes Were Watching God) dâhil 4 romanın yanı sıra 50'den fazla kısa hikâye, oyun ve deneme yazan Hurston'un 1935 tarihli "Katırlar ve İnsanlar" (Mules and Men) ile ölümünden sonra 2001'de yayınlanan "Her Dil İtiraf eder" (Every Tongue Got to Confess) adlı iki folklor derlemesi bulunmaktadır.

HURŞİT [Pers Mitolojisi] Güneş tanrısının adlarından birisidir.

HURUİNG WUHTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Arizona'da yaşayan Hopi halkının inanışında iki ana tanrıçanın adı olup, tufandan sonra henüz kurumamış çamurları şekillendirerek ilk insanları yaratmıştır.

HUSHEDAR [Pers Mitolojisi] Dünyanın sonu ve yeniden canlanmasını ilan eden üç kurtarıcıdan birisinin adı olup, Zerdüşt'ün bir gölde toplanan tohumlarından hamile kalan bir bakireden doğmuştur. Söylenceye göre iblis Azi Dahaka, kahraman Keresaspa tarafından öldürüldüğünde

üçüncü ve son kurtarıcı Soşyant gelecek, tüm hastalıklar ve ölüm sona erecektir.

HUŞENG [Pers Mitolojisi] Siyamek aile Naşak'ın oğlu, Gayomart'ın torunu ve Guşak'ın eşidir. Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde bahsi geçen kültürel kahraman ateşi bularak insanlığa armağan etmiştir. Şah Huşeng babası Siyamek'i öldüren bir iblisten intikamını aldıktan sonra yeryüzüne adalet getirmiş ve sadece insanlar değil iblisler üzerinde de hâkim olarak dünyanın 7 bölgesinde hüküm sürmüştür. Huşeng 40 yıllık iktidarının ardından tahtını oğlu Tamer'se bırakmıştır.

HUŞ AĞACI 1. [Kelt Mitolojisi] Büyüme, yenileme, istikrarın sembolü olup, İrlanda ve İskoç efsanelerindeki Sidhe adlı doğaüstü güçlere sahip ırk, Ölüler Dünyası Tír na nÓg ve Ghillie Dhu adlı elf ile ilişkilendirilmekteydi.

2. [Slav Mitolojisi] Üzerinde orman ruhlarının yaşadığına inanılmaktaydı.

3. [Roma Mitolojisi] Huş ağacı çubuklarının bir baltanın etrafına sarılmasıyla oluşturulan güç ve yargılama hakkının sembolü olan fasces adlı bohçanın adıdır.

4. [Hıristiyan Mitolojisi] Dalları İsa'yı kamçılamak için kullanılmıştır.

HUTAMEH [İslam Mitolojisi] Daru el-Bawar adıyla da bilinen Cehennemin üçüncü katı olup Yahudiler'in buranın şiddetli ateşinde yanacağına inanılmaktaydı.

HUTENA [Yakındoğu Mitolojisi] Hitit kader tanrıçası olup, Hutellura'nın ikiz kardeşidir. Hutena "yazmak" kelimesiyle ilişkili olan tanrıça bir çocuk doğduğunda onun için kehanette bulunmakta böylece kişinin yaşamını bağlamaktadır. Tanrıça Hutena'nın Hatti karşılıkları İstustaya ve Papaya'dır.

HUTİ VATSİ YA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron halkının inanışında Ülker yıldız kümesinde yaşayan bir yıldız ruhunun adıdır.

HUU İNEY [Türk Mitolojisi] Hakas halkının inanışında yeraltında bulunan kara suların dibinde yaşayan, hilebaz ve şeytani bir kadın olup, destan kahramanlarının amansız düşmanıdır. Huu İney şekil değiştirebilen bir varlık olup yaşlı kadın, ak kurt ya da kara tilki kılıklarına girebilmekteydi.

HUVE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

HUWAWA Bkz. Humbaba

HUYA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella ve Kolombiya yerli halklarının inanışında yağmur tanrısının adıdır.

HÜMA [Pers Mitolojisi] Kaf dağında yaşadığına ve sadece kemikle beslendiğine inanılan yeşil kanatlı kutsal bir kuşun adı olup bir Phoenix varyantıdır. İnanışa göre uçan Hüma kuşunun gölgesi kimin başına düşerse o kişinin hükümdar olacağına işaret etmekteydi. Osmanlı tarihinde 'padişaha ait' anlamında kullanılan hümayun terimi de başa konan devlet kuşu deyimi de bu inançla ilgilidir.

Bkz. Umay Kuşu, Anka Kuşu

HÜRMÜZ [Pers Mitolojisi] Tanrı Ahura Mazda'nın Arapçaya geçmiş formu olup, Pehlevi dilindeki karşılığı Ormazd'ın deforme formudur.

HÜT HÜT KUŞU [İslam Mitolojisi] Belkıs ile Süleyman'ın mektuplarını taşıyan bu kuşun tepesine, peygamberin yalvarışı üzerine Tanrı bir sorguç yerleştirerek mektupların ıslanmasını engellemiştir. Ailesine düşkün olan bu kuş anne ve babasına yaşlılıklarında yiyecek taşımış ve eşinin ölümünden sonra başka eş aramamıştır. Güneydoğu Anadolu'da anlatılan bir başka söylenceye göre ise zalim bir üvey ana tarafından büyütülen İshak ile Pubbu adlı kardeşler kadının yıkamaları için verdiği çulu dere sularına kaptırınca korkudan Tanrıya kendilerini kuşa dönüştürmesi için yalvarınca Hüt hüt (ibibik) kuşuna dönüşmüşlerdir.

HÜVELVENY [Macar Mitolojisi] Bataklıklarda yaşayan küçük doğaüstü varlıkların adıdır.

HVANİN [Kore Mitolojisi] Cennet ve yeryüzünün efendisi olan tanrının adıdır. Oğlu Hvanung'u yeryüzüne göndermiş ve Taebaek dağı civarında Pyeongyang şehrini kurdurmuştur.

HVANUNG [Kore Mitolojisi] Hvanin'in oğlu olup T'aebaek dağı civarında Pyeongyang şehrinin kurucusudur. Bu şehirde insanoğlunu yönetmiş onlara tarım ve adaleti öğretip, şifacılık ve diğer ilimlerin sırlarını vermiştir.

HVAR [Pers Mitolojisi] Hızlı atları olan olarak da anılan güneş tanrısı olup, Yazatalar olarak bilinen iyi ruhlar grubuna dâhildir.

HVERGELMİR [İskandinav Mitolojisi] Manzum ve Nesir Eddalarda varlığından bahsedilen büyük bir nehir olup, adı "köpüklü kaynayan pınar" anlamına gelmekteydi. 13. Yüzyılda Snorri Sturluson tarafından yazılan Nesir Edda'da Hvergelmir'in Niflheim'de yer alıp, dünya ağacı Yggdrasil'in köklerini sulayan üç büyük su kaynağından birisi (diğerleri: Urdarbrunnr ve Mímisbrunnr) olduğu kayıtlıdır. Manzum Edda'ya göreyse Hvergelmir Niflheim veya Hel'de yer alan büyük bir pınar olup suyunu Fimbul, Fjorm, Gjoll, Gunnthra, Hrith, Leiptur, Slith, Svaul, Sylgil, Thulr, Vith ve Ylgr adlarında hepsi birden Elivagar olarak bilinen toplam 12 nehirden almaktaydı.

HWAN-İN ile HWAN-UNG [Kore Mitolojisi] Başlangıçta var olduğuna inanılan büyük tanrı ile kültürel kahraman oğlunun adı olup, Hwanung yeryüzünde yaşamak isteyince babasınca sonradan Kore halkının çekirdeğini oluşturacak beraberinde 3 bin hizmetkârıyla birlikte Kore ile Mançurya arasında yer alan Taebaeksan dağına gönderilmiştir.

HY BRASİL Bkz. Brasil

HYADLAR [Yunan Mitolojisi] Atlas ve Aethra'nın beş kızı ve Plesadların (ülker yıldız kümesi) kız kardeşleri olan bir su perisi grubunun adı olup bir yıldız topluluğuna isimlerini vermişlerdir. Zeus'un gökyüzüne atığı bu periler Dionysos'u emzirmişlerdir. Sayıları iki ile yedi arasında değişen Hyadlar Ambrosia, Aisyle, Dione, Eudora, Koronis, Phaio ve Polykso'dan oluşmaktadır.

HYAKİNTADLAR [Yunan Mitolojisi] Bir efsaneye göre Lakedaimonlu Hyakinthades'in bir başkasına göre Erethkheus'un Atina'nın selameti için kurban edilmeye gönüllü olan kızlarının adıdır.

HYAKİNTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Sparta kralı Amyklas ile Diomede'nin güzelliğiyle ünlü en küçük oğlunun adı olup, disk atma yarışmaları sırasında öldürülen genç Thamyris ve Apollo'nin sevgilisiydi (Apollod. iii. 10. 3; Paus. iii. 1. 3, 19. 4). Bir söylenceye göre Apollon'u kıskanan Boreas veya batı rüzgârı Zephyrus tarafından kafasına bir disk atılarak öldürülmüş (Ov. Met. x. 184; Virg. Eclog. iii. 63) bir başkasına göreyse Apollon diski fırlatmış ama Zephyros diskin yönünü saptırarak gence çarpmasını sağlamıştır. Gencin başından akan kandan adının verileceği sümbül (hyakinth) çiçeği oluşmuştur. Amyklae kentinde tanrı Apollon için her yıl yaz başlangıcında düzenlenen Sparta festivali Hyakinthia gencin adıyla anılmakta olup, ilk gün yas tutulmakta, Apollo tapınağı içerisinde yer alan Hyakinthus'un mezarında hayvan kurban edilmekte, ikinci gün ise müzik eşliğinde eğlenceler ve spor karşılaşmaları yapılmaktaydı.

2. Girit kralı Minos ile yaşanan savaş sırasında ortaya çıkan kıtlık ve salgın hastalıkları sona erdirmek için bir kâhinin önerisiyle Hyakintler olarak bilinen iki kızını kyklop Geraestus'un mezarı başında kurban eden Lakedaemonialı bir adamın adıdır (Apollod. iii. 15. 8; Hygin. Fab. 238).

HYAMOS [Yunan Mitolojisi] Lykoros'un oğlu, Melanthia'nın kocası ve Melainis'in babası olup Hya kentinin kurucusudur.

HYAREKHSHAETA [Pers Mitolojisi] 3 güneş ruhundan birisi olup (diğerleri: Hurşid ve Mitro), Ahura Mazda'nın gözü kabul edilen güneşin en parlak haliydi. Hurşit güneşin hızlı atı, Mitro ise güneş ışığının ruhu, arkadaşlık ve imanın sembolü olarak görülmekteydi.

HYAS [Yunan Mitolojisi] Atlas ile Pleione'nin oğlu, Pleiadlar ile Hyadların kardeşidir. Bir efsaneye göre Hyas öldüğünde Hyadlar da üzüntüden ölmüşlerdir.

HYBLA [Roma Mitolojisi] Sicilya adasında tapınılan bir yeryüzü tanrıçasının adı olup, İtalya'da bulunan pek çok toponim ile ilişkilendirilmektedir.

HYBRİS [Yunan Mitolojisi] Küstahlık ve haddini bilmemenin kişileştirilmiş formu olup, Homerik kahramanların uzak durması, dolayısıyla 'arete' prensibini dengelemesi beklenen iki ilkeden birisi kabul edilmektedir(diğeri: Kendini bilmek). Bir kahramanın kendini diğer kahramanlardan ve arkadaşlarından daha üstün görmesi hatta bazı tanrısal özelliklere sahip olduğunu düşünmesidir. Bu tavır kahramanı aşırı davranmaya ya da düşüncesizce sözler söylemeye itecektir ki tanrılar ya da insanlar tarafından cezalandırılması kaderi olacaktır.

HYDNE [Yunan Mitolojisi] Usta bir dalgıç olan Skyllis'in kızı ve deniz tanrısı Glaukos'un sevgilisi olup, Kserkses'in demirli gemilerinin çapalarını su altından keserek batmalarına sebep olmuştur.

HYDRA [Yunan Mitolojisi] Argolis'teki Lerna gölünde yaşayan 3, 7, 9, veya 50 başlı bir su yılanının adıdır. Ekhidna ve Typhon'un yavrusu olup, Hera tarafından büyütülen bu yaratığı öldürmek Herakles'in on iki görevinden ikincisiydi. Amymone pınarının yanındaki bataklıkta yaşayan yılanın ortadaki başı ölümsüzdür. Herakles yılanın başlarından bir tanesini kestiğinde yerine iki tanesi çıkmış ve kahramanı yaralamayı başarmıştır. Herakles, yılanın kestiği başlarını yeğeni İolaus'un yardımıyla dağlayarak yenilenmelerini önleyerek Hydra'yı öldürmeyi başarmıştır. Herakles, bu yılanın başlarından birisini bir kese içerisinde saklayarak son derece güçlü zehrini oklarında kullanarak Kheiron, Nessus ve Philoktetes'i öldürmüşse de sonunda kendi ölümü de aynı zehirden olmuştur (Hes. Theog. 313;Apollod. ii. 5. 2; Diod. iv. 11; Ov. Met. ix. 70; Virg. Aen. viii. 300).

Hygea ve Aeskulapius (Bulfinch, 1897)

HYGEİA 1. [Yunan Mitolojisi] Tıp tanrısı Asklepius ile Epione'nin kızı, Akesis, Aegle, İaso, Janiskus, Makhaon, Panakea ve Podalirius'un kardeşi olan sağlık ve temizlik tanrıçasıdır. Asklepius'un iyileştirmek görevine karşılık Hygeia sağlıklı hali koruma ve hastalıkları önlemektedir ki bu yüzden hijyen kelimesinin de ad vericisi olmuştur. Hygeia babasıyla birlikte tapınılmakta olup, Romalılarca Salus olarak adlandırılmaktaydı.

2. Athena'nın sağlık tanrıçası olarak tasvir edilen formunun adıdır.

HYETTOS [Yunan Mitolojisi] Kendini aldatan karısı ve karısının aşığını basıp öldüren bir Argoslunun adı olup aynı zamanda zinayı ölümle cezalandıran ilk mitolojik karakterdir.

HYLAİOS [Yunan Mitolojisi] Atalante'yi kaçırma teşebbüsü sırasında genç kız tarafından okla vurularak tarafından öldürülen bir kentaurun adıdır (Apollod. iii. 9. 2).

HYLAS [Yunan Mitolojisi] Dryope kralı Theiodamas ile su perisi Menodike'nin oğlu ve Herakles'in sevgilisi olan bir Argonaut'un adıdır.

Herakles, Theiodamas'ı bir savaşta öldürdükten sonra güzel oğlunu uşak olarak yanına almış ve birlikte Argo seyahatine çıkmıştır. Argonautlar Kios adasına gittiklerinde su getirmeye giden Hylas, burada kendisine aşık olan Pegae veya Dryope adlı bir su perisi boğulmuştur. Herakles yeğeni Polyphemus ile birlikte çocuğu aramışsa da bulamayınca adadan ayrılmak istememiş hatta adalıları Hylas'ı bulmaya zorlamak için Mysialı bazı rehineler almıştır. Kios adası sakinleri Hylas'ı ölü ya da diri bulmaya söz vermenin ötesinde kaybolduğu pınarın başında her yıl ayin düzenlerken çocuğun adını 3 kez anmışlardır. Apollonius Rhodius'un Argonautika destanına göre Herakles, Argo seyahatine Hylas olmadan devam etmek zorunda kalmıştır.

HYLLOS [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Deianeira veya Omphale'nin oğlunun adıdır. Eurystheos'u teke tek dövüşte öldürdükten sonra, Thebai'ye yerleştiği, orada Ekhemos tarafından öldürüldüğü, üç Dor kabilesinden birisinin atası olduğu söylenmektedir (Apollon. Rhod. iv. 543).

HYMEN Bkz. Hymenaeus

HYMENAEUS [Yunan Mitolojisi] Düğün alayını yöneten evlilik tanrısının adı olup, elinde evlilik törenlerinde kullanılan bir meşale ile tasvir edilmekte başlangıçta düğün şarkılarının kişileştirilmiş versiyonu olduğu sanılmaktadır. Apollo ile bir ilham perisinin (hatta Calliope, Urania veya Terpsikhore'un) oğlu olduğuna dair çeşitli söylenceler bulunmaktadır. Söylenceye göre Argoslu güzel bir genç olan Hymenaeus ilk bakışta genç bir kızı andırmakta olup, bu yüzden bir gün Eleusis Demeter'e kurban sunan Attikalı kızlarla birlikte Pelasg korsanlar tarafından kaçırılarak bir adaya götürülmüştür. Gece korsanlar uyuduğunda hepsini öldüren genç kızları kurtararak ailelerine götürmüş ve karşılığında sevdiği kızla evlenme iznini almış, kahramanın adı *Hymen O Hymeneaus* formunda her düğünde şans getirmesi için anılır olmuştur. Başka söylencelerde Hesperos ile aşk yaşadığı, kendi düğünü sırasında ölen bir genç olduğundan bahsedilen tanrının sembolleri düğünde kullanılan Hymen meşalesi, çiçeklerden yapılmış taç ve düğün alayına eşlik ettiğinden dolayı flüttür.

Hymir, Thor ve Midgard yılanı (A. Rackham, 1901)

HYMİR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'da yer alan Hymiskvida destanına göre Cennetin kenarında yaşayan bir deniz devi olup, devanası Hrod'un kocası ve tanrı Tyr ile çok sayıda kız çocuğunun babasıdır. Aesir tanrılarının bira yapmak için istediği dev kazanı Thor tarafından ele geçirilmiş, bir söylenceye göre tanrı devi öldürmüş bir başkasına göreyse tekneden denize atarak boğulmasına sebep olmuştur. Bir başka söylencede ise Hymir ile Thor tehlikeli denizlere doğru balığa çıkmış, Thor'un kancasına Midgard yılanı takılınca Hymir ipi keserek yılanı özgür bırakması anlatılmaktadır.

HYMNOS 1. [Yunan Mitolojisi] Aşkını ilan ettiği su perisi Nikaia tarafından oklanarak öldürülen Frigyalı bir çobanın adıdır.

2. [Roma Mitolojisi] Saturn ile Entoria'nın oğludur.

HYNDLA [İskandinav Mitolojisi] Flat adası kitabında (Flateyjarbók) Hyndluljod (Hyndla'nın şarkısı) şiirinde bahsi geçen bir völvanın adıdır. Hyndla altın domuzu Hildisvíni'ye binen Frejya tarafından davet edildiği Valhalla'ya bir kurdun üzerinde gitmiştir. 12. Yüzyıl işi olduğu sanılan şiirin devamında Norveç hanedanları özellikle Ottar'ın soyağacı hakkında bilgi verilmektedir.

HYPATOS KREİONTON [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakaplarından birisi olup 'hükümdarların efendisi' anlamına gelmektedir.

HYPATOS MESTOR [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakaplarından birisi olup 'Yol gösteren efendi' anlamına gelmektedir.

HYPERBOREA [Yunan Mitolojisi] Kuzey rüzgârının ardında, güneş ışığının hiç eksik olmadığı, ağaçların her zaman meyve dolu, çayırlarınsa yeşil kaldığı efsanevi bir diyarın addır. Yunanca Kuzey Rüzgârı tanrısı Boreas'ın nefesini saldığı noktanın ötesinde anlamına

gelen terim Boreas'ın Trakya'da yaşadığı göz önüne alındığında Yunan düşüncesinde başlangıçta Trakya'nın kuzeyini ifade ediyor olmalıdır. Hyperborea adından da anlaşılacağı gibi başlangıçta soğuk bir ülke olarak düşünülse de Klasik dönemden itibaren mükemmel iklime sahip, topraktan yılda iki kez mahsul alınan, mavi gökyüzü altında uzun yıllar yaşanıp, mutlu günler geçirilen bir ütopya diyarı olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Hyperborea ülkesi ve Hiperborlular olarak adlandırılan insanları Herodot (Tarih, IV, 32-36), Hesiod, Homer, Pindar Keoslu Simonides, Midillili Hellanikus'un eserlerinde anılmıştır. Çeşitli yazarlar ülkenin konumuna ilişkin tahminlerde de bulunmuş olup, Homeros'un İlyada'sında Riphea dağlarının (Alpler veya Urallar) ardında olduğunu (15. 171; 19. 358) Pindar ise Tuna nehri civarında, Abderalı Hekateus ise Britanya'da bulunduğunu ileri sürmüştür. MS 1. yüzyılda Plutarch Hyperborluları Roma'yı yağmalayan Keltler, MS 2. yüzyılda Hierokles ise İskitler ile özdeşleştirmiştir.

HYPERBORLULAR [Yunan Mitolojisi] Kuzey rüzgârının ötesinde yer alan *Hyperborea* adlı efsanevi ülkede yaşadıklarına inanılan halkın adıdır. Zeus, Apollon'a Delphi'ye gitmesini emretmişse de tanrı kuğular tarafından çekilen arabasıyla önce Hyperborea'ya giderek bir süre kaldıktan sonra denileni yapmış, yıldızların tam bir devir yapıp yanı konuma geldikleri 19 yılda bir kez bu ülkeye yeniden uğramıştır. Apollon, Zeus'un Kyklopları öldürdüğü oku bu ülkenin başkentindeki tapınağa saklamış, bu ülke sakinlerinden Abasis adlı birisi okun üzerinde tüm dünyayı bir uçtan ötekine dolaşmayı başarmıştır. Herodot'a göre Delos'ta bulunan ve Apollon'a ait olduğu söylenen bazı kutsal eşyalar Hiperborea'dan gelmiştir. Bir başka söylence ise Apollon ile Artemis'in doğumları sırasında Argis ve Opis adlı Hyperborlu iki genç kızın Leto'ya kolay doğum yapması için yardıma geldiğini aktarmaktadır. Galatların, Delphi'ye düzenlediği sefer sırasında Hyperokhos ve Laodokos adlı Hyperborlu iki hayaletin ortaya çıkarak düşmana dehşet saçtığı ve bölgenin savunmasına yardım ettiği de kaydedilmiştir. Bu gibi kanıtlara dayanılarak Hyperborluların bazı Apollon kültlerinin kökenini oluşturdukları ve özellikle Delphoi kâhinliğini kurdukları ileri sürülmektedir. Apollon dışında Herakles ve Perseus gibi kahramanlar da çeşitli söylenceler de bu ülkeyi ziyaret etmiştir.

HYPERİON [Yunan mitolojisi] **1.** Uranos ve Gaia'nın oğlu olan bir Titan olup, kız kardeşi Theia veya Euryphaessa ile evlenmiş Helios (Güneş), Selene (Ay) ve Eos (Şafak) adlı üç kızları doğmuştur (Hes. Theogony 134, 371; Apollod. i. 1. 3, 2. 2). Hyperion adı zaman zaman Güneş ile eşanlamlı olarak bazen de Apollon'un oğlu anlamında kullanılmıştır.

2. Troya kralı Priam'ın oğullarından birisinin adıdır (Apollodorus, iii. 12. 5).

HYPERMENES [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakaplarından birisi olup çok güçlü anlamındadır.

HYPERMNESTRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Mısır'da Belus kentinin kralı Danaos'un 50 kızından en büyüğünün adı olup, tüm kızlar arasında düğün gecesi kocasını (Lynkeus) öldürmeyen tek kişi olmuş, bu yüzden suçlanarak kocası ve oğlu Abas ile birlikte ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.

2. Thestius ve Eurythemis'in kızı, Oikles'in karısı ve Amphiaraus'un annesidir.

HYPEROKHOS [Yunan Mitolojisi] Delphoi kentine saldıran Galatların zaferini engelleyen bir yaratığın adıdır.

HYPOKTHONİOİ [Yunan Mitolojisi] Yeraltından olanlar anlamına gelen terim, ölüm tanrılarını adlandırmak için kullanılmaktadır.

Hypnos (Gayley, 1893)

HYPNOS [Yunan Mitolojisi] Uyku tanrısının adı olup, Nyks (gece) ile Erebus'un oğlu ve Thanatos (ölüm), Aether (üst gök), Cer (felâket), Düşler, Hemeia, Momus (suçlama), Moros (kısmet) ve Nemesis'in kardeşidir. Pasithea ile evliliğinden Morpheus'u doğurmuştur. Homer'e göre Lemnos'ta yaşamakta olup, geç dönem söylencelerinde ise Virgil'in bildirdiği gibi kardeşiyle birlikte yeraltında veya Ovid'in bildirdiği gibi Kimmeryalıların karanlık, sisli topraklarında ikâmet etmekteydi. Kara ve denizleri aşarak insanları uyutan kanatlı bir varlık olarak tasvir edilen Hypnos'un Roma mitolojisindeki Latin karşılığı Somnus'tur (Hes. Theog. 211; Virg. Aen. vi. 277). Sikyon'da Hypnos Epidotes adlı bir heykeli bulunan tanrı kimi zaman elinde ters meşaleler taşıyan iki kardeş olarak ölümle birlikte tasvir edilmiştir.

HYPOSOURANİOS [Fenike Mitolojisi] Byblosu Philo'nun Fenike Yaratılış söylencesinde bahsi geçen bir devin adı olup, Ateş'in oğlu olduğuna inanılmaktaydı. Hyposouranios ilk kentleri kurarken kardeşi Ousoos hayvan derilerini kullanarak insanlar için ilk kıyafetleri yaratmıştır.

HYPSİKREON [Yunan Mitolojisi] Karısı evinde misafir ettiği Naksoslu Promedon ile birlik olup kaçınca kendini aşağılanmış hisseden ve bu yüzden Milet ile Naksos'un savaşmasına sebep olan Miletoslunun adıdır.

HYRAX [Afrika Mitolojisi] San (Buşmen) halkının inanışında yaratıcı peygamberdevesi tanrı İ-Kaggen'in karısının adıdır.

HYRİEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Boeotialı bir kralın adı olup Agamedes ile Trophonius tarafından soyulmuştur.

2. İhtiyar bir çiftçi olmasına karşın Zeus, Hermes ve Poseidon'u evinde misafir ettiği için tanrılar onu ödüllendirmek istemişler, yaşlı adam -bir karısı olmadığı halde- erkek çocuğu olmasını istediğinde, adamın kurban ettiği bir sığırın derisine yaptığı idrarını kullanarak onun bu isteğini yerine getirmişler, Hyrieus'a Orion adlı çocuğu göndermişlerdir.

HYRMİNE [Yunan Mitolojisi] Helios'un eşlerinden birisi olup Aktor ile Augias'ın annesidir.

Hyrrokkin (Pietsch, 1865)

HYRROKİN [İskandinav Mitolojisi] Bir buz dev kadını olup, adı "Ateş Dumanı" anlamına gelmektedir. İsveç'te Ystad'ın kuzeybatısında bulunan Hunnestad anıtında (DR 284) bir kaya üzerinde tasviri yer almaktadır. Snorri Sturluson'un Gylfaginning öyküsüne göre Balder'in cenazesi sırasında üzüntüsünden ölen karısı Nanna'da zamanının en büyük gemisinde aynı cenaze ateşinde yakılmak istenmiştir. Bununla birlikte dev gemiyi suya indirmek kolay olmamış ancak Jötunheimr'dan dizginleri engerek yılanları olan dev bir kurdun üzerinde gelen Hyrrokkin olağanüstü gücüyle bu işi başarabilmiştir. Geminin suya indirilmesi sırasında deprem olunca telaşlanan Thor kadını çekici Mjöllniri kullanarak öldürmek istemişse de diğer tarnrılar tarafından durdurulmuştur. Bununla birlikte Skáldskaparmál şiirinde Thor'un öldürdükleri arasında dev karısının da adı geçmektedir.

HYPSİPYLE [Yunan Mitolojisi] Thoas ile Myrina'nın kızı olup Lemnos (Limni) adası prensesidir. Limnili kadınlar Aphrodite'i onurlandırmayı ihmal edince, tanrıça onların kötü kokmalarını sağlayarak lanetlemiş, Limnili erkekler de kadınlarını bu yüzden ihmal ederek Trakya'dan metres getirmişlerdir. Kadınlar bu duruma öfkelenip adadaki tüm erkekleri ve metreslerini öldürerek intikam almışsa da Hypsipye babası Thoas'ı bir sandığa saklayarak kurtarmıştır. Bu olaydan sonra babasını sakladığı bilinmeyen Hypsipyle adalı kadınlarca kraliçe seçilmiştir. Argonautlar adaya geldiğinde Limnili kadınlar onlarla yatmış, Hypsipyle'nin İason'dan iki oğlu olmuştur. Bununla birlikte Argonautların adadan ayrılmasından dolayı kraliçenin babasını sakladığını öğrenen kadınlar Hypsipyle'yi öldürmek istemişse de kaçmayı başarmış ama korsanlarca yakalanarak köle olarak Nemea kralı Lykourgos'a satılmıştır. Lykourgos, Hypsipye'yi karısı Eurdike'ye vermiş o da oğlu Opheltes'e bakmakla görevlendirmiştir. Thebai'ye yürüyen Yedi Önder bir gün Opheltes ile Hypsipye ile karşılaşmış ve en yakın su kaynağını sordukları sırada bir yılan gelerek Opheltes'i boğmuştur. Lykourgos ile karısı öfkeyle kadını öldürmeye kalkışmışsa da Hypsipye'nin kafilede bulunan Euneos ile Thoas annelerini tanıyarak kadını kurtarmışlardır.

I

IRKIL Bkz. Arkın Oyun

ISIAH [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında gök ve yer tanrılarının şerefine her yıl yapılan bahar ayinin adıdır. Doğanın yeniden uyanıp dirilmesini sembolize eden bu törenin bir benzeri Kazaklarda 'Kımız Murunduk' adıyla kutlanmaktadır.

IŞIK Çeşitli inançlarda tanrılaştırılmış veya tanrının en önemli belirtisi olarak görülmüştür.

1. [Fenike Mitolojisi] Byblosiu Philo'nun yaratılış söylencesine göre Genos ile Genea'nın çocuğu, Ateş ile Alev'in kardeşidir.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Sina Dağı yakınlarına gökten ışık inerken Tanrı Musa Peygambere seslenmiştir (Haberciler 7:30-34). İslami inanışta ise ateş gören Musa Peygambere, Tanrı Tûr Dağında seslenmiştir (Kur'ân 28,29-31)

3. [Yahudi Mitolojisi] Tanrının evrene yayıldığı formlarından birisi kabul edilip 'or' adıyla bilinmekteydi. İnsanı çevreleyen ruhsal ışık 'Or Makif', insanın içindeki ruhsal ışık ise 'Or Pnimi' adıyla bilinmekteydi.

İ

İ [Maya Mitolojisi] Dresden Codex'de bahsi geçen bir su tanrıçasının adı olup, Khalkhihuitlikue ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

İ CHİNG] Taoist ilkelere (yin ve yang) dayanan ve 8 trigram 64 heksagram sisteminde yazılan Çin klasik metinlerinin en eskisi olan bu bilgelik ve kehanet kitabı "Değişimler Kitabı" adıyla da bilinmektedir. MÖ 3-2 binlerde kim tarafından yazıldığı kesin olarak bilinmeyen kitap, I adı verilen özel bir dille yazılmış olup, tıpkı Batı kültüründeki geomancy veya Afrika İfa sistemi gibi kehanet amaçlı kullanılmıştır. Efsanevi Çin imparatoru Pao Hsi (Büyük Aydınlık olan) veya Sarı İmparator'a ait oldukları sanılan Lien Şan ve Kuei Tsang adlı kehanet kitapları ile birlikte Ta Puyu'yu (Büyük Kehanet) oluşturmaktadır. Bununla birlikte en eski I Khing kopyası 'Muharip Devletler Dönemi'ne (MÖ 475–221) tarihlenmektedir. Bu dönemde içeriği çağın kozmoloji ve felsefi bilgisiyle yeniden yorumlanan kitap Çin kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Han Hanedanı döneminde Fei Zhi (MÖ 50-MS 10) eski metni islah edip yer yer sansür de uygulayarak günümüzde kullanılan standart I Khing'i oluşturmuştur.

İAE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Mamaiura halkının inanışında bir ay tanrısının adı olup, Kuat'ın ikizidir.

İAEİRA [Yunan Mitolojisi] Nereus ile Doris'in kızlarından, bir dryadın (dağ perisi) adı olup Alkanor'dan Pandaros ile Bitias adlı ikizlerini doğurmuş (Hom. Il. xviii. 42).

İAHU [Mısır Mitolojisi] Horus, Set ve bazen de İsis'e güvercin görünümlerine atfen verilen bir isimdir.

İAKİM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan kabilelerin söylencelerinde bahsi geçen bir deniz canavarı olup, Yakim veya Lakim adıyla da bilinmekteydi.

İAKHOS [Yunan Mitolojisi] Belirsiz bir isim olup, Dionysos'un Eleusis'te törenlerinde kullanılan takma adı olabileceği gibi Persephone veya Demeter'in oğlu bir başka tanrı da olabilir. Bakkhos adına okunan dini içerikli şarkılarda geçen 'iakhos' kelimesiyle veya zafer çığlığı "iakhe" ile alakalı olduğu sanılmaktadır. Atina'da yanında Demeter ve Kora heykelleri bulunan elinde meşale taşıyan bir İakhos heykeli bulunmaktaydı. İakhos kimi yazarlarca Zeus ve Persephone'un oğlu Zagreus ile bir tutulmuştur (Aristoph. Ran. 401, 479; Arrian, I. c.)

İALABİON [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğullarından birisi olup, Geryon'un sığırlarını çalmak isteyen Herakles tarafından 10. görevinde öldürülmüştür.

İALEMUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ile Kalliope'nin oğlu ve Orpheus ile Hymenaios'un kardeşi olup, genç yaşta ölenler için cenazelerinde söylenilen ağıtların kişileştirilmiş formudur.

İALMENUS [Yunan Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares ile Astyokhe'nin oğlu olup, kardeşi Askalaphos ile Orkhomenos'da hüküm sürmüş ve birlikte savaşına katılmıştır (Hom. Il. ii. 512). Diğer yazarlarca Argive adıyla anılmış, Lykus ile Pernis'in oğlu olarak gösterilmiş, Argo tayfası ve Güzel Helene'in talipleri arasında sayılmıştır (Hygin. Fab. 97, 159).

İALU ÇAYIRLIĞI [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'na göre ölülerin gittiğine inanılan olağanüstü güzellikteki güneş ülkesinin adıdır.

İALYUS [Yunan Mitolojisi] Rodos adasındaki İalysos kentine adını veren bir kahramanın adı olup, Kerkaphus ile Kydippe veya Lysippe'nin oğlu, Helios'un torunu, Lindus ile Kameirus'un kardeşidir. İalysus'un karısı Dotis'ten Syme adlı bir kızı olmuştur.

İAMBE [Yunan Mitolojisi] Hippothoon'un karısı Metaneira'nın kölesi Trakyalı bir kadın olup, Pan ile Ekho'nun kızı ve tanrıçaların ilk rahibesidir. Şakacı, arkadaş canlısı bir karaktere sahip olan İambe, 'iambos' olarak bilinen Yunan şiir ölçüsüne adını vermiştir.

İAMENUS [Yunan Mitolojisi] Troyalıların Akha kampına yaptığı akında Asisu ile birlikte Leonteus tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xii. 139, 193).

İAMUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile Evadne'nin oğlu olup Olympialı ünlü kâhin ailesi İamidlerin atası kabul edilmektedir (Paus. vi. 2. 3).

İANEİRA [Yunan Mitolojisi] **1.** İphis ile Kapaneus'un karısının oğludur.

2. Nereidlerden birisidir (Hom. Il. xviii. 47).

İANİSKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Sikyon kralı Adrastos'un tahttan feragat etmesinin ardından yerine tahta çıkartılan Attikalı bir kahramanın adıdır.

2. Asklepios'un oğlu, Makhaon ile Podalirios'un kardeşinin adıdır.

İANTHE [Yunan Mitolojisi] 1. Okeanos ile Tethys'in kızı ve Persephone'un oyun arkadaşı olup, adı 'Menekşeli genç kız' anlamına gelmekteydi.

2. Giritli Telestes'in İphis ile aşk yaşayan kızının adıdır (Ov. Met. ix. 714).

İANUS Bkz. Janus

İAO Bkz. İo (2)

İAPETOS [Yunan Mitolojisi] Uranos ile Gaia'nın oğlu, Kronus, Okeanus, Koeus, Hyperion, Tethys ve Rhea'nın kardeşi, Asia veya Klymene'nin kocası, Atlas, Menoetius, Prometheus ve Epimetheus'un babasıdır (Apollod. i. 1, i. 2, Diod. v. 66, Hes. Theog. 507). Titanlar ile Gigantları karıştıran Hyginus, İapetus'un Tartarus'un oğlu olan bir Gigant olduğunu iddia ederken, Homer ise İapetus'un Kronus ile birlikte Tartarus'ta hapsedildiğini bildirmiştir (Homer Il. viii. 479).

İAPYX [Yunan Mitolojisi] **1.** Daedalos veya Lykaon'un oğlu, Daunius ile Peuketius'un kardeşi olup Güneydoğu İtalya'da bulunan İapygia (bugünkü Apulia) kentinin kurucusudur (Anton. Lib. 31.).

2. Aeneas'ın şifacısının adıdır.

İARA İngiliz masallarında bahsi geçen bir su perisinin adı olup, söylediği şarkılarla insanları büyüleyip güzelliğiyle delirterek boğulmalarını sağlamaktadır. İaralar öldüğünde yaşadığı nehirlerin de kurumaktaydı.

İARBAS [Roma Mitolojisi] Jüpiter Ammon ile Garamantlar ülkesinden bir su perisinin oğlu olan Kartacalı bir kralın adıdır. Dido, İarbas'tan bir sığır derisinin örteceği kadar toprak istemiş, talebi kabul edilince sığır derisini şeritler halinde keserek büyük bir arazinin sahibi olmuştur (Virg. Aen. iv. 19).

İARU Bkz. Aaru

İASİON [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Atlas'ın kızı Elektra'nın oğlu, Dardanus'un kardeşi olup tarım ve evlilik tanrıçası Demeter'den Plutus'un babası olmuş, Zeus tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 12. 1).

İASİS [Yunan Mitolojisi] İonidler adıyla bilinen 4 su perisinden birisidir (Paus. vi. 22. 4)

İASO [Yunan Mitolojisi] Bir şifa tanrıçasının adı olup, Asklepius veya Amphiaraus'un kızı ve Hygieia'nın kardeşidir. Oropus'ta Amphiarus tapınığında bir sunağı bulunmaktaydı (Paus. i. 34. 2).

İASON [Yunan Mitolojisi] İolkos kralı Aeson ile Phylakus'un kızı Alkimede'nin (veya Polymede) oğlu, Promakhus'un kardeşi olan Argonautların liderdir. Babasının yarı üvey kardeşi Pelias tahtı zorla ele geçirince İason güvenliği için gizlenmiş ve Kheiron adlı kentaur tarafından büyütülmüştür. Bir söylenceye göre babası oğlu reşit oluncaya kadar iktidarı kardeşi Pelias'a emanet etmiş, bir başkasına göre ise Pelias ağabeyini iktidardan uzaklaştırmıştır. Kheiron'dan savaş ve şifacılık eğitimi alan İason, Teselya'ya üzerinde bir panter derisi, iki elinde birer mızrak ve sol ayağında sandaleti olmadığı halde dönmüş ve beş gün babasının evinde kalmasının ardından amcasından kendisine ait olan iktidarı istemiştir. Bir kâhinden "yalnızca bir ayağında papuç bulunan (monosandalos) bir adamdan sakınması" uyarısı olan Pelias genci gördüğü an dehşete düşmüşse de İason'a Phriksos'u Kolhis'e sırtında uçuran koçun bir ejderha tarafından korunan altın postunu getirmesi şartıyla dileğini kabul edeceğini bildirmiştir. Athamas, kâhinlerin bildirdiği adamı ülkeden uzaklaştırarak zorla ele geçirdiği tahtını koruduğunu sansa da bilmediği şey sandaletsiz adamın aynı zamanda verdiği olanaksız görevi yerine getirecek kişi olarak Hera'nın korumasında geri döneceğiydi.

Bir başka söylencede ise Peleus bir kâhinin sözüne inanıp yeğeninden korkmuş ve ona 'kralını öldürmek isteyen kişiye ne ceza verilmeli' diye sorunca İason 'onu altın postu almaya gönderirdim' cevabını verince Argo yolculuğu gerçeklemiştir. Bazı yazarlar bu fikrin Pelias'ın kendisine yeterli saygı göstermediği için kralı öldürmesi için Medeia'yı Kolhis'ten getirmeye çalışan Hera tarafından İason'un aklına sokulduğunu kaydetmişlerdir. İason, Phriksos'un oğlu Argos'un inşa ettiği Argo gemisi ve Argonaut olarak adlandırılan bir grup denizci ile birlikte Kolhis'e gitmiş, sayısız maceradan sonra postu ele geçirmeyi dahası kendisine âşık olan ülkenin kralı Aeites'in kızı büyücü Medeia'yı da beraberinde getirmeyi başarmıştır. Medea yanına küçük kardeşi Apsyrtus'u da almışsa da babasının gemileri peşlerine düşünce kardeşini kesip parçalar halinde denize atmış babasının gemisi parçaları toplarken Argonautlar kaçmayı başarmıştır. Medea'nın teyzesi olan büyücü Kirke'nin adasına vardıklarında İason ile Medea işledikleri cinayetten domuz kanıyla arındırılmışlardır. Kolhis gemileri Argo'ya yetiştiğinde İason kızı geri vermemek alelacele Medea ile evlenmiştir. İason Teselya'ya dönüp postu Zeus tapınağına asması için amcasına verip hakkı olan tahtı istediğinde adam İason'un erkek kardeşini öldürmüştür. Bunun üzerine Medea büyü ile babalarını gençleştireceklerine inandırarak Pelias'ın kızlarının adamı öldürüp bir kazanda kaynatmalarını sağlamıştır. Bununla birlikte İason tahtı istememiş krallığı Pelias'ın oğluna bırakarak Korinth'e dönmüştür. Başka bir varyantta İason'un Pelias'ın yerine tahta çıktığı veya Medeia'nın babaları Pelias'ı öldürmelerini için kızlarını kandırdığından dolayı karı kocanın İolkos'tan Korithos'a sürüldükleri anlatılmaktadır. Sürgünden 10 yıl sonra karısından bıkan İason Kral Kreon'un kızı Kreusa (veya Glauke) ile evlenmeye karar verince Medea çılgına dönmüş kızın hediye olarak gönderdiği büyülü bir gelinliğin içinde yanarak ölmesine sebep olduğu yetmezmiş gibi üstüne bir de İason'dan olan iki çocuğunu da öldürmüştür. İason bu olaydan sonra Peleus ile ittifak kurarak İolkos tahtını amcaoğlu Akastos'tan almayı başararak ülkesinde hüküm sürmüştür.

İason, Altın Post'u almak için Argo'dan inerken

İASONİA [Yunan Mitolojisi] Kyzikus'ta Athena'ya verilen isimdir (Apollon. Rhod. i. 960).

İASUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos veya Triopas'ın oğlu ve İo'nun babası olan bir Argos kralının adıdır (Paus. ii. 16. 1; Hom. Od. xviii. 246).
2. Arkadia kralı Lykourgos'un oğlu, Atalante'nin babasıdır.
3. Orkhomenos kralı Amphion'un babası ve Persophone'nin kocasıdır.
4. Phoroneus'un oğlu, Pelasgus, Agenor ve Arestor'un kardeşidir.
5. İo'nun oğludur.
6. [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın dümencisi Palinurus'un babasıdır
İATİKU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Akoma halkının inanışında Nautsiti'nin ('Dolu sepet') kız kardeşi olan yaratıcı bir tanrıçanın "hayat getiren" anlamına gelen adı olup, yağmur ve bereket getiren Kaçinaların annesidir. Hayat nefesi olarak da bilinen tanrıça kardeşiyle birlikte Utset ve Nowutset adlarıyla da bilinmekte iki kardeşin yeryüzündeki insanların refah ve rahatını sağlamaya çalıştığına inanılmaktaydı.
İAVURE-KUNHA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Ksingu nehri civarında yaşayan halkların inanışında yağmur ormanlarının derinliklerinde yaşayan küçük ruhların adıdır.
İB Bkz. Ab
İBA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Ukayali nehri civarında yaşayan Şipibo (Çama) halkının inanışında görünmeyen, her şeye kadir, insanlığı, dünyayı, uzayı yaratan tanrının adı olup, şamanların yakarışına yağmur yağdırarak cevap vermekteydi.
İBE DJİ [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının ikiz kız kardeşlerin ölüm anmalarında kullandığı bir putun adıdır.
İBEORGUN [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Panama'da yaşayan Kuna halkının inanışında yiyecek sağlamayı, ev yapmayı, mısır birası yapmayı, altını kalıba sokmayı öğreten bir kültürel kahramanın adıdır.
İBİNİ OKRABİ [Afrika Mitolojisi] İgbo halkının inanışında güçlü bir ruhun adıdır.
İBİS Uzun bacaklı ve çıplak kafalı balıkçıl benzeri bir kuş türü olup, eski Mısır'da tanrı Thoth ile ilişkilendirilmekteydi. Thoth cehaleti simgeleyen timsah tanrı Sobek'in baş düşmanı olarak kabul edilmekte olup, timsahlar su canlıları ve kuşları yemek için suya girdiğinde ibis kuşu da bu hayvanın yumurtalarını yemekteydi.
İBİSSA ŞAYTO [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında bir ateş ruhunun adıdır.
İBLİS [İslam Mitolojisi] Kuran'da şeytan için kullanılan isimlerden (Bakara, 34; Arâf, 12) birisi olup, Yunanca 'diabolos' kelimesi ile alakalı olmalıdır. İblis'in başlangıçta melek olduğu ama sonradan şeytana dönüştüğünün yanı sıra başından beri kötü ve cinlerin atası olduğu da söylenmektedir. Allah insanı kilden şekillendirdikten sonra 40 dün veya 40 yıllığına kurumaya bıraktığından melekler yeni yaratığı görmeye geldiklerinde Allah onlara Âdem'e secde etmelerini söylediğinde İblis kendisinin ateşten, insanın ise çamurdan yaratıldığı iddiasıyla kibirlenerek emre karşı gelmiştir. Bunun üzerine Allah, İblis'e kıyamet gününe dek tövbe edinileceğini söyledikten sonra cennetten kovmuştur. İblis, Arap folklorunda Dasism (arabozucu cinler), El Awar (sefahat cinleri), Sut (yalan cinleri), Tir (felaket cinleri) ve Zalambur (kaza cinleri) adlı cinlerin babası Harut ile Marut'un ise kardeşi kabul edilmektedir.
İBLİS KAĞAN [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında savaş tanrısının adı olup büyük muharebelerden önce adına törenler düzenlenir, savaşçılara cesaret vermesi ve savaşta okların ucunun düşman kanına boyanması için yardımı istenirdi. Şamanlar üç gün üç gece kamlık yapıp İblis Kaan'a düşmanın mahvolması için yakarmaktaydı.
İBO-OSUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba tanrıçası Osun onuruna her yıl düzenlenen bir festivalin adıdır.
İBOFANGA Bkz. Hisagitaimisi
İBONG ADARNA Bkz. Adarna Kuşu
İBRAHİM [Yahudi Mitolojisi] Tevrat'ta ilk ata, İzak ve İsmail'in babası olarak geçmekte olup, her üç tek tanrılı dince de kutsal bir şahsiyet olarak saygı görmektedir. İbranice Abram olan adı sonradan "halkların babası" anlamına gelen Abraham olarak değiştirilmiştir.
İBOROKUİAMİO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan halkların inanışında kötülüğün kişileştirilmiş formudur.

Abraham (İbrahim peygamber) ile oğlu İshak

Müslümanlarca İbrahim adıyla bilinen Abraham, 75 yaşındayken Kenan Ülkesine gitmişse de birkaç yıl sonra burada çıkan kıtlık üzerine yeğeni Lut ile birlikte Mısır'a göçmüştür. Abraham firavundan korktuğu için kız kardeşi olarak tanıttığı karısı Sara'yı firavunun haremine göndermek zorunda kalmıştır. Yahveh, Mısır'a salgın

bir hastalık musallat edince firavun Sara'yı Abraham'a geri göndermiş ve Avimelek'in hüküm sürdüğü Kenan ülkesine sürmüştür. Lut Sodom'a giderken Abraham Mamre'ye yerleşmiştir. Kısır olan Sara'dan çocuğu olmayınca karısının kendine bulduğu Hagar (İslami: Hacer) adlı genç kızdan İsmail adlı oğlu dünyaya gelmiştir. Hagar ile Sara çocuk yüzünden kavga etmeye başlayınca Abraham, Hagar ve oğlunu ölmeleri için çöle doğru göndermiş, Yahveh'in gönderdiği bir melek ana oğlu kurtarmış ve Ürdün civarına yerleşmelerini sağlamıştır ki inanışa göre Arap halkı İsmail'in soyundan gelmiştir. Yahveh, oldukça yaşlı olan Sara'nın hamile kalmasını sağlamış ve İsaac'ı (İslami: İshak) doğurmuşsa da Abraham'ın imanını test etmek için oğlunu kurban etmesini istemiştir. Yahveh sözünü dinleyen Abraham'ın sadakatinden emin olduktan sonra İshak'ın ölümüne son anda engel olmuştur. Sara 127 yaşında ölmüşse de Abraham 175 yaşına dek yaşamıştır. Talmud'da müneccim olduğu belirtilen Abraham'ın Yeni Ahit'te meleklerle pek çok kez görüştüğü kayıtlıdır (Tekvin 18, 22).

Yeni Ahit'te Tanrı'nın yeni bir ulus kurması çağrısı üzerine Abraham'ın Mezopotamya'da ki Ur şehrini (bugünkü Tal El-Mukayyar) terk ettiği kayıtlıdır. Ayrıca Ortaçağ Hıristiyan folklorunda Abraham da tıpkı Harun gibi İsa'nın öncüllerinden birisi olarak tasvir edilmiştir. Haham Melchizedek ile buluştuğunda kutsal ekmek ve şarap ikramı bu açıdan dikkat çekicidir.

Kur'an'da pek çok ayette bahsi geçen (Meryem 41, Enbiyâ 51) İbrahim'e İslam inancına göre İbrahimî dinler var olmadan önce Allah tarafından peygamberlik verilmiş ve "dost" anlamına gelen Halil olarak anılmıştır. İbrahim'in Muhammed'in atası olduğuna inanılıp, sufi geleneğinde cömertliğin sembolü sayılan İbrahim'in putperestlerle mücadelesi ve Nemrud tarafından ateşe atılması Kur'an'da anlatılmakta olup, bir rivayete göre ateşi "gül bahçesine" dönüşmüştür. Saffat suresinde İbrahim peygamberin rüyasında oğlunu (Tevrat'tan farklı olarak İshak yerine İbrahim'i) sadakati sınanmak için kurban etmesi istenince, baba-oğul Allah'ın emrine boyun eğmişse de İbrahim tam oğlunu boğazlarken Cebrail aracılığıyla kurban etmesi için İsmail'in yerine bir kurbanlık gönderilmiştir. İslam inancına göre bu olay bugünkü Kudüs'te Ömer Camii gerçekleşmiş olup, her yıl kutlanılan Kurban Bayram'ı geleneğinin başlangıcı sayılmıştır. Müslümanlar ayrıca İbrahim peygambere 10 sayfalık 'suhuf' adlı kitabın gönderildiğine inanmaktadır.

İBRAHİM'İN BAĞRI [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te (Luka 16:22-23) dilenci Lazarus'un ölümünden sonra tüm melekler tarafından taşındığı yerin adıdır. Dünyevi acılardan uzak, mutluluk ve barış dolu olup 'cennet' kelimesine özdeş olarak kullanılmıştır.

İBU PERTİWİ Endonezya ve Doğu Malaysiya'nın kişileştirilmiş formu olup, Hindu ana tanrıçası Prithvi ile ilişkilidir.

İBU PRETİWİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında bir refah tanrıçasını adı olup, zamanla doğum, bitkilerin filizlenmesi ve bereket ile ilişkilendirilen Dewi Şrii'ye asimile edilmiştir. Pirinç hamurundan hazırlanan heykeller, çiçek ve meyveler sunulan tanrıçanın adı yeni yapı ve çocuklara verilerek onurlandırılmaktaydı.

İCANİUS [Kelt Mitolojisi] Galya kökenli bir tanrı olup Kuzey Fransa'da yer alan Yonne nehrinin ruhudur.

İCHİMOKUREN [Japon Mitolojisi] Kuraklık zamanı yağmur için yakarılan tek gözlü bir tanrının adıdır.

Icthys

İCHTYS [Hıristiyan Mitolojisi] Hıristiyan ilk dönemlerinde İsa'nın sembolü olarak kullanılmış balık figürünün adı olup, Yunanca 'Tanrının oğlu olan kurtarıcı İsa' anlamına gelen 'İesous Christos Theou Yios Soter' cümlesindeki kelimelerin ilk harfleri bir araya getirildiğinde 'balık' anlamına gelen Icthys kelimesi ortaya çıkmaktadır.

İCOVELLAUNA [Kelt Mitolojisi] Hakkında çok az şey bilinen bir Galya tanrıçasının olup, Kuzeydoğu Fransa'da Metz kenti yakınlarındaki Le Sablon'da bir su kaynağının üzerine inşa edilmiş, tanrıçanın adını anan 5 yazıtı içeren sekizgen planlı tapınağı ile Almanya'da Trier kenti civarında bir başkası bulunmuştur. Adını oluşturan ilk kelime İco "su" anlamına gelip, su ve şifa ilişkili olduğu sanılmaktadır.

İÇ KANAVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohave halkının inanışında göç ve savaş destanlarının genel adıdır.

İÇAR TSİREW [Afrika Mitolojisi] Gana'da Altın sahil bölgesinde doğum ve ailenin koruyucusu kabul edilen bir deniz tanrıçasının adıdır.

İÇÇİ [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında dağ, orman, nehirlerin iyiliksever koruyucu tanrılarının adı olup, kendilerine saygısızlık edenleri cezalandırmayı da ihmal etmemekteydiler.

İÇO [Polinezya Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında güneyden gelip adalara yerleşen insanlara liderlik yapan bir kahramanın adıdır.

İDA 1. [Hint Mitolojisi] Yeryüzü ve konuşma tanrıçasının adı olup, Rig Veda'da yiyecek ve süt ayinleri ile ilişkilendirilmiştir. Manu'nun kızı ve Buda'nın karısı olarak düşünülen İda'nın başlangıçta erkek olup bir süreliğine kadına dönüştüğü o dönemde Şiva ile birlikte olduğuna dair bir söylence bulunmaktaydı. Bir başkasına göre ise İda, ilk insan kurbanı sırasında ortaya çıkarak kurban edilecek çocuğu kurtarmıştır.

2. [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Melisseus'un kızı olup çocuk Zeus'un dadılığını yapmıştır.
4. [Yunan Mitolojisi] Korybas'ın kızı, Lykastos'un karısı ve Minos'un annesi olan bir Giritlinin adıdır.
İDAEA [Yunan mitolojisi] **1.** Frigya bereket tanrıçası Kybele'nin takma adlarından birisidir (Virg. Aen. x. 252).
2. Bir su perisinin adı olup Skamandros ile birlikteliğinden ilk Troya kralı Teucer'in doğmuştur.
3. Dardanos'un kızı ve Trakya kralı Phineus'un ikinci karısının adıdır.
İDAEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Paris ile Helena'nın oğlunun adıdır.
2. Troyalı Hephaestus rahibi Dares'in oğludur (Hom. Il. v. 11).
3. Dardanus ile Khryse'nin oğlu, Deimas'ın kardeşi olup, babasıyla Peloponnesus'tan Samothrake'ye giderken yolda Frigya dağlarına yerleşmiş bu yüzden İda dağları onun adıyla anılmıştır.
İDARGİ [Bask Mitolojisi] Ay tanrıçası İlaz-ki'nin diğer adıdır.
İDAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aphareus ile Oebalus'un kızı Arene'nin oğlu olup, Apollon'un âşık olduğu Marpessa adlı Aetolia prensesini kaçırınca Apollon ile karşı karşıya gelmiştir. Zeus, kızdan iki erkekten birisini seçmesini isteyince, Marpessa İdas'ı seçmiş, çiftin Kleopatra veya Alkyone adlı bir kızı olmuştur (Hom. Il. ix. 556).
2. Aegyptus'un oğlu olup Hippodike ile evlenmiştir (Apollod. ii. 1. 5.).
3. Diomedes'in Aphrodite'i öfkelendirince kuşa dönüştürülen arkadaşlarından birisidir (Ov. Met. xiv. 504).
İDATEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da barış ve tefekkür ile ilişkilendirilen kanun ve manastırların tanrısı olup, baltalı kargı taşıyan savaşçı görünümlü yakışıklı bir genç olarak tasvir edilmektedir.
İDEMİLİ [Afrika Mitolojisi] Doğu Nijerya'da Nnobi İgbo bölgesi halkının denizkızı görünümündeki en önemli tanrıçası olup, göllerde ikamet ettiğine inanılmaktadır. Kocası tanrı Uraşi ile birlikte hamilelik ve doğumun koruyucusu kabul edilen İdemili şifa ile ilişkilendirilmekte olup, rahipleri şifacı olarak çalışmaktadır.
İDEN KUVA [Ural Mitolojisi] Çeremi (Çirmeş) halkının inanışında her sabah harman alanını teftiş eden, hasat zamanı onuruna büyük bir şenlik düzenlenen utangaç ve cömert hasat tanrıçasının adıdır.
İDİANALE [Filipinler Mitolojisi] Tarım tanrıçasının adıdır.
İDİOKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da yaşayan Maçeyenga halkının inanışında az bilinen ve sıradan bir gök tanrısının adı olup dünyaya yağmur ve fırtına gönderir.
İDİSİ Bkz. Disir
İDİTH [Yahudi Mitolojisi] Sodom ve Gomorrah öyküsünde Lut'un karısının adı verilmemekle birlikte kadın Yahudi folklorunda İdith, İslami söylencelerde ise Waliha adıyla anılmıştır. Yehova, Lut peygambere yaklaşan felaketi haber vermek için melekler göndermiş, kentin ahlaksız sakinleri bu meleklerle yatmak isteyince peygamber meleklerin yerine kendi kızlarını önermiştir. Lut'un teklifi reddedilmişse de peygamber ve ailesi ertesi gün yola çıkarak kentten uzaklaşmışlardır. Lut'un evli kızlarından birisi uyarılmadığı için geride kalmış, İdith arkasına baktığında kızın tuzdan bir sütuna dönüştüğünü görmüştür. Bu olaydan sonra dünyanın sonunun geldiğine inanan Lut'un kızları babalarını şarapla sarhoş ederek ilişkiye girmiş ve hamile kalmışlardır.
İDLİRAGİJENGET [Eskimo Mitolojisi] Bir deniz tanrısının adıdır.
İDLİRVİRİSSONG [Eskimo Mitolojisi] Güneşin kuzeni olmasına rağmen zıt değerleri temsil eden kötü bir ruhun adıdır.
İDMON [Yunan Mitolojisi] Apollo ile Koronus'un kızı Asteria'nın kâhin oğlu olup, Argonautlar'a eşlik etmiştir. Kendisinin yolculuğu tamamlayamayacağını önceden gören İdmon Argo gemisi Bithinia'da Herakleia kentine vardığında ölmüştür.
İDOMENEUS [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Minos'un torunu, Deukalion'un oğlu ve Krete'nin öz, Molos'un üvey kardeşi, İdamente'nin babasıdır. Helen'in taliplerinden birisi olarak verdiği sözden dolayı Troya Savaşına Giritli askerlerin komutanı ve 6 şehrin temsilcisi olarak seksen gemilik bir filoyla katılmıştır. Troyalılar ile Akhalar arasındaki savaşın teke tek mücadele ile çözülmesi ileri sürüldüğünde Hektor'un karşısına çıkmaya gönüllü 9 liderden birisi olmuştur. Savaşta pek çok düşman öldürdüğü gibi, gemilerin savunulmasına katılmış, Deiphobus'u öldürmüş, Patroklos'u öldüren Hektor'un üzerine yürümeye niyetlenmişse de hasmının Koiraos'u öldürüp üzerine geldiğini görünce kaçıp kampa sığınmıştır. İdomeneus, Akhilleus'un cenaze oyunları sırasında düzenlenen zırhlı eldiven dövüşünde birinci gelmiş ve tahta atın içinde kente giren askerler arasında yer almıştır (Hom. Il. ii. 645, iii. 230, iv. 251, v. 43, vii. 165, xiii. 361, &c., xvi. 345).
İDRİS 1. [İslam Mitolojisi] Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen (Enbiyâ 85, Meryem 56) ve 30 sayfalık bir kitap indiğine inanılan bir peygamber olup, Eski Ahit'teki Hanok ile özdeş olduğu sanılmaktadır. Geleneksel anlatıda İdris'in Tanrı'yı verdiği sözle bağlayan ilginç bir hikâyesi olup, peygamber Tanrı'dan kendisine cenneti göstermesini istedikten sonra cennette bulunan tûba ağacına sıkı sıkı sarılarak 'her insanın ölümü bir kez tadacağı' ayetini ileri sürerek, tekrar dirilmeyeceğini, ölmüş birisi olarak cennette kalmak istediğini söylemiştir.
2. [Afrika Mitolojisi] Nijerya söylencelerinden birinde çok çalışkan olmasına rağmen kral kocası ve kocasının diğer karıları tarafından sürekli aşağılanıp eziyet edilen bir kadının adıdır. Kısır olan kral bir büyücüden kendisine çocuk sahibi olabilmesi için sihirli bir iksir hazırlamasını istemiş, kadınlar biran önce hamile

kalabilmek için iksiri kapışırken İdris'e çok küçük bir parça düşmüştür. Bununla birlikte sadece İdris hamile kalabilmiş, rakipleri çocuğu düşürmesi için kadına daha da ağır işler yüklerken o çocuğunu ormanın ortasında yalnız başına doğurmuş, diğer kadınların çocuğu öldüreceğinden korktuğundan Adesuwa adlı kızı bir ormancıya emanet etmiştir. Büyüyüp genç bir kız olan Adesuwa güzelliğiyle ün salınca kızını tanımayan babası bile onunla evlenmek istemiştir. Bunun üzerine İdris kocasına kızın gerçek kimliğini açıklamış, kral kız ve annesini küçük bir testle sınadıktan sonra karısına inanmıştır.

İDUNA Bkz. İdunn

İDUNN [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre şiir tanrısı Bragi ile evli olan sonsuz gençlik tanrıçası olup, gençliğin kaynağı ve tanrıların ölümsüzlüğünün sağlayıcısı altın elmaların koruyucusudur. Loki yüzünden İdunn tanrıların düşmanı Jötunheim buz devlerinin eline düşmüşse de peşinden giden hilebaz tanrı bir ceviz içerisinde taşıdığı kadını geri getirmeyi başarmıştır. Bir gün Odin, Hoenir ve Loki seyahatteyken acıkmış, bir öküz öldürmüşlerse de yemek pişirmeyi bilmediklerinden yiyememiş bu sırada kartal kılığında bir ağacın tepesine tünemiş olan buzdevi Thjassi kendine de pay verilirse öküzü pişireceğini bildirmiştir. Bununla birlikte dev hakkından fazlasını almaya yeltenince Loki Thjassi'ye bir sopayla vurmuş, kartal sopa ile birlikte tanrıyı da beraberinde alıp havalanmış ve ancak İdunn'un bir elması karşılığında serbest bırakacağını söylemiştir. Teklifi kabul eden Loki İdunn'u kandırarak elmalarla birlikte ormana göndererek devlerin eline düşmesini sağlamıştır.

Tanrılar İdunn'un yokluğunda elmaların renginin değiştiğini dahası yaşlanmaya başladıklarını görünce durumu anlamış, İdunn'u geri getirmezse Loki'yi cezalandırmakla tehdit etmişlerdir. Frejya'nın şahin tüylerini ödünç alan Loki, Jötunheim uçarak gitmiş burada balık tutan Thjassi'nin yokluğundan istifade ederek İdunn'u serçeye dönüştürdükten sonra Aesir'e getirmiştir. Thjassi, kızın kaybolduğunu görünce kartal formunda Loki'nin peşine takılmışsa da tanrıların Asgard duvarında yaktığı ateşle yanarak yere düşmüş ve öldürülmüştür.

İDUS [Roma Mitolojisi] Sekiz gün süren kıtlık sırasında Roma'yı beslediğine inanılan efsanevi kişinin adıdır.

İDYİA [Yunan Mitolojisi] Okeanos'un kızı, Kolhis kralı Aietes'in karısı ve büyücü Medeia'nın annesidir.

İDZUMO [Japon Mitolojisi] Deniz tanrısı Susunovo'nun gökten kovmasının ardından yerleştiği, yaratılışın akabinde o ve insan soyunun ilk ikamet ettiği mevkinin adı olup, Japonca 'sazlığın ortası' anlamına gelmektedir.

İEGAD [Pasifik Mitolojisi] Pelev adaları halkının inanışında yeryüzüne ışığı getiren tanrının adıdır.

İELTKSU [Bask Mitolojisi] Bir gece ruhunun adı olup, kuş veya insan formunda görünüp, ateş soluduğundan varlığı ayırt edilir

İELLA Bkz. Atabei

İEMANJA Bkz. Yemoja

İEOUD [Fenike Mitolojisi] Kronos ile su perisi Anobret'in oğlu olup, ülkenin mahvına sebep olacak bir savaşı durdurmak için babası tarafından kurban edilmiştir.

İERMAOGUACAR Bkz. Atabei

İFA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkınca kehanet ile ilişkilendirilip insanoğluna şifa sanatını hediye ettiğine inanılan ilahi bir yarı-tanrının adıdır. Güneybatı Nijerya'da bulunan İfe kenti ile ilgili olduğu sanılan tanrı genellikle Orunmila ile bir tutulmuştur. Kehanete dayanan Yoruba dini İfe'de ortaya çıktıktan sonra diğer kent devletlerine dağılmıştır. İfe kelimesi aynı zamanda 'yeryüzü' anlamına gelmektedir.

İFİLİKİ VAKİNAKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Aravak halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

İFRİT [Arap Mitolojisi] Bir çeşit cin olan kötü iblislerin adı olup, kimi zaman insan görünümüne bürünmekte hatta ölümlülerle evlenebilmektedirler. Toprağın altında yaşayan bu varlıklar duman gibi ortaya çıkmakta bir şişeye girecek denli küçük ya da devasa boyutlarda görünmektedirler. Olağanüstü güçlere sahip ifritler, kudretlerine göre 5 kategoride incelenen cinlerin, dev görünüşlü ve kötü niyetli ikinci en güçlü grubunun adıdır. Belkıs'ın tahtını taşıdığına inanılan İfrit'in adı da zamanla şeytanla özdeşleşmiştir. Mısır folklorunda bir çöl ruhu olarak, Arap kültüründe etkilenen Doğu Afrika'da ise Swahili dilinde Afiriti veya Afrita olarak anılmaktadır. İfrit İslam inancına da girmiş olup, Kur'ân-ı Kerîm'de Neml suresi 39. ayette bahsi geçmektedir. İfritlerin dişilerine *İfrite* adı verilmekte olup, 1001 Gece Masallarından İkinci Yaşlı Adamın Öyküsünde bahsi geçmektedir.

İGALUK [Eskimo Mitolojisi] Aynı zamanda ay tanrısı olan en önemli tanrının adıdır. Bkz. Aningan

İGARANHA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Ksingu nehri civarında yaşayan insanların inanışında yardım sever ve olağanüstü güce sahip bir ruhun adıdır.

İGBAGHON [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında bir nehir tanrıçasının adı olup, geçmişte genç erkekleri zekâsıyla korkutan bir kadın olduğuna inanılmaktadır. Ailesi kızı civardaki bir kabilenin şefiyle evlendirmişse de kız bir süre sonra kocasının eziyetlerinden şikâyet etmeye başlamış dahası adamın kendisini öldüreceğini anlamıştır. Atalarına dua eden İgbaghon bir kartala dönüşerek kaçmaya başlamışsa da pençeleri toprağa değince bir nehre dönüşmüştür. Bir gün kendisine işkence eden kocasının büyük oğlu dua etmeden kızın dönüştüğü nehre yıkanmak için girince İgbaghon adamı suyun içine çekerek boğmuştur.

İGBARUN [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da "Kara nehir" adıyla da bilinen bir su tanrıçasının adı olup kocası denizlerin kralıydı.

İGERNA [Fransız Mitolojisi] Büyücü Merlin ve Kral Uter'in âşık olduğu güzelliğiyle meşhur Tintaiel düşesinin adıdır.

İGİGİ [Yakındoğu Mitolojisi] Akad halkının inanışında cennetin büyük tanrıları için kullanılan genel tabirdir. İgigiler, Anunnaku adlı yeraltı tanrılarının karşıtıydılar.

İGNATİUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** (MS 35–107) Yuhanna'nın öğrencilerinden birisi olan piskopos ve azizin adı olup, yortusu 1 Şubat günü yapılmaktadır. Söylenceye göre İgnatius daha çocukken İsa müritlerine onu aralarına almalarını söylemiş, büyüdüğünde Antep piskoposu olan din adamı kente gelen Roma imparatoru Trajan tarafından Roma tanrılarına kurban edilmiştir.

2. (1491–1556) Cizvit tarikatının kurucusu olan Loyolalı azizin yortu günü 31 Temmuz'dur. Kral Ferdinand'ın sarayında şövalye eğitimi alan çocuklardan birisi olan İgnatius, rüyasında İsa'yı görmesinin ardından dine yönelip vaizliğe başlamıştır. En önemli çalışması Ruhsal Egzersizler olan İgnatius'un Paris'te 5 yardımcısıyla birlikte sonradan Cizvitler adıyla ünlenecek İsa'nın Topluluğu adlı grubu papa tarafından onaylandıktan sonra hızla büyümüştür.

İGNAVİA [Roma Mitolojisi] Tembelliğin kişileştirilmiş formudur.

İGONİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Kalabari halkının inanışında bir su tanrıçasının adıdır.

İGNİRTOK [Eskimo Mitolojisi] Işık tanrısının adıdır.

İGOR DESTANI Prens İgor'un göçebe Kuman kavmi (Tatarlar) üzerine düzenlediği seferi konu alan 1187 tarihli destan Rus edebiyatının en eski ve önemli eserlerinden birisi olup, İgor'un Seferinin Şarkısı, İgor'un Başarısız Seferi (Slovo o polku Igoreve) gibi isimlerle de bilinmektedir. 23 Ağustos 1185'de Novgorod-Seversk'den ayrılan İgor Svyatoslaviç, 3 günlük muharebe sonrasında oğlu ve 2 prensle birlikte Tatarlara esir düşmüş Rus ordusu da büyük ölçüde yok olmuştur. İgor'un oğlu Vladimir Tatar sultanının kızı ile evlenip, sultanın yanında rehin olarak kalırken Vladimir aynı yıl evine dönmüştür. Unutulan eserin 16. yüzyıla ait bir kopyası 1790'da Aleskey Musin-Pushkin tarafından bulunarak edebiyat dünyasına tanıtılmıştır. Sonradan bu kopyada 1812 yılında Napoleon'un Rusya işgali döneminde Moskova'da çıkan bir yangında yok olmuş olup günümüze ancak 860 satır ve 3 bin kelimeden oluşan 1800 baskısının kopyaları ulaşmıştır. İgor Destanı dışında bu sefer 1380 yılında Rusların Moskova prensi Dmitri Donskoy komutasında Tatarlara karşı kazandığı zaferi konu alan Zadonşçina adlı bir başka destan daha bulunmaktadır. Rus besteci Alexander Borodin'in Prens İgor operası bu destanı konu almaktadır.

İGOŞA Rus masallarında evin koruyucu ruhları olup, elsiz ve bacaksız bir canavar olarak tasvir edilmektedirler. İnsanlara eşek şakası yapmaya bayılan İgoşalar efsaneye göre vaftiz olmadan doğan bebeklerin ruhlarıdır.

İGRAİNE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un annesi olup, Galler'de Eigyr, Fransızca Igerne, Thomas Malory'nin Le Morte d'Arthur adlı eserinde Ygrayne, Wolfram von Eschenbach'ın Parzival şiirinde ise Arnive adıyla anılmaktadır. İlk kocası Cornwall dükü Gorlois olup çiftin Morgan ve Morgause dâhil pek çocuğu olmuş, bu sırada Uther Pendragon kadına ilgi göstermişse de aşkı karşılık bulmamıştır. Bunun üzerine Uther, büyücü Merlin'in yardımıyla Gorlois'in kılığına girmiş ve kadınla bir gece geçirmeyi başarmıştır. Bir süre sonra dul kalan kadın Uther'den hamile olduğunu öğrenince evlenmeye razı olmuştur.

İGUANÇİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru civarında yaşayan Jivaro halkının inanışında cömert ve yardımsever bir büyük ruhun adıdır.

İGUGU [Mezopotamya Mitolojisi] Eski Babil döneminde 10 büyük tanrıyı tanımlayan bir terim olup, Orta Babil döneminde gökyüzü tanrılarını sonrasında ise yer altı dünyası tanrıları için kullanılmıştır.

İHA NAGA [Japon Mitolojisi] Dağ tanrısı Oho-Yma'nın kız kardeşinin adı olup pirinç tanrısı Ninigi'ye âşıktır. Ninigi, onun yerine kız kardeşi Kono'yu tercih edince İha-Naga tarafından lanetlenmiştir.

İHİ [Mısır Mitolojisi] Hathor'un küçük oğlunun adı olup, Eski Mısır'da kötü ruhları uzaklaştırmak için kullanılan sistrum adlı çalgıyla ilişkilendirilmekteydi. Nekropolis kentinde tapınılan İhi veya Ehi, köpek şeklinde tasvir edilmekteydi.

İHU [Mısır Mitolojisi] İsis'e tapınma törenlerinde kullanılan pirinç çıngırağın koruyucu tanrısının adıdır.

İJANAS İspanya'da Kantabria bölgesi halkının inanışında mağaralarda yaşayan, çıplak dolaşıp çok uzun olan göğüslerini omuzlarından geriye sarkıtan dişil yaratıkların adıdır. Hırsız ve açgözlü olan bu yaratıklar evler izinsiz girip yiyecek çalar, balını almak için arı kovanları parçalarlar ama rahatsız edilmedikçe insanlara zarar vermezler. Bkz. Al

İJE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İdoma halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

İKA-ROA [Polinezya Mitolojisi] Samanyoluna verilen isim olup gece tanrıçası Po'nun seyahat ettiği parıldayan arabası olduğuna inanılmaktaydı.

İKA-TERE [Polinezya Mitolojisi] Balık tanrının adı olup, okyanus tanrısı Tangaroa'nın torunu ve tüm balıkların babası olduğuna inanılır.

İKA-ZUCHİ [Japon Mitolojisi] Şintoist gelenekte ölüler diyarında yaşayan Sekiz yıldırım tanrısı olup, bunlar O-İkazuçi, Ho-no- İkazuçi, Kuro-İkazuçi, Saku-İkazuçi, Waki-İkazuçi, Tsçui-İkazuçi, Naru-İkazuçi ve Fuşi-İkazuçi adlarıyla

bilinmektedir. İka-Zuçi-no-Kami olarak da bilinen tanrıların gürlemeleri volkan püskürmeleri sırasında yeryüzünden duyulmaktadır.

İKADİUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ile su perisi Lykia'nın oğlu ve İapyx'in kardeşi olup, Girit'te doğmuş bir yunusun kılavuzluğunda Parnassus dağına geldikten sonra Delphi ve Krissa'ya adını verip, Patara kentini kurmuştur (Serv. ad Aen. iii. 332).

İKANAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Columbia nehri havzasında yaşayan Çinuk halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

İKAPATİ [Filipinler Mitolojisi] Bereket tanrıçasının adıdır.

İKARİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Oibalus veya Perieres'in oğlu ve Penelope'nin babası olup (Hom. Od. I, 329; IV, 797) kimilerine göreyse Perieres ve Gorgophone'un oğlu Aphareus, Leukippus ve Tyndareus'un kardeşi bir Lakedaemonialıydı (Apollod. i. 9. 5, iii. 10. 3).

2. Pandion döneminde Attika'da Dionysos'u dostça karşılayan efsanevi Atinalının adıdır. Tanrı bunun karşılığında adama üzümden şarap yapmayı öğretmiştir.

İKARUS [Yunan Mitolojisi] Atinalı mimar ve mucit Daedalus ile Naukrate'nin oğlunun adı olup, Thesus'un labirentte yolunu nasıl bulabileceğini Ariadne'ye anlatarak kahramanın Minotauros'u öldürmesine yardım etmiştir. Girit kralı Minos, Daedalus ve oğlunu Theseus'a yardım ettikleri için Labirente kapatmışsa da Daedalus oğlu ve kendisine kuşlarınkine benzeyen kanatlar yaptıktan sonra bunları balmumuyla vücutlarına yapıştırarak esaretten kurtulmayı başarmışlardır. Bununla birlikte Daedalus oğluna uçarken zevkten kaçınmasını, uçmanın coşkusuyla güneşe yaklaşmamasını, mümkün olduğunda denize yakın uçmasını tavsiye etmişse de babasının öğüdüne uymadan yükselen İkarus'un kanatlarındaki balmumu güneşin etkisiyle eriyince denize düşüp ölmüştür (Ov. Met. viii. 195, Hygin. Fab. 40).

İKELUS [Yunan Mitolojisi] Hypnos (Somnus) ile Oneiroslardan birisinin oğlu ve Morpheus'un kardeşi olup rüyanın kişileştirilmiş halidir. Rüyalarda görülen insanları o şekillendiren varlık tanrılarca İkelus insanlarca Phobetor adıyla anılmaktaydı.

İKENGA [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında çocukların koruyucusu olduğuna inanılan küçük heykellerin adıdır. İkengalar İgbo halkının en önemli kültür ögelerinden birisi olup, bir kişinin kişisel tanrısı (Khi), ataları (Ndikhie) veya gücünü (ike) temsil eden heykeller çoğunlukla ahşaptan hazırlanmaktadır. Bir elinde bir veya daha fazla kesik insan kafatası diğerinde ise kılıç tutan, devasa boynuzları gücü simgeleyen İkenga heykelleri aileye refah ve iyi şans getirmesi, ev halkını özellikle çocukları kötü ruhlardan koruması için evlerde saklanmaktaydı.

İKH [Mısır Mitolojisi] İnsana hayat veren tanrısal gücün adıdır.

İKHOR [Yunan Mitolojisi] Kanda bulunan ve insanları ölümsüz yapan altın rengindeki bir mineralin adı olup, bu mineralin eksikliğinde tanrı ve tanrıçalar ölmekteydi.

İKTHTYOKENTAUROİ [Yunan Mitolojisi] Masal ve efsanelerde varlıklarına rastlanmamakla birlikte heykellerine sıkça rastlanılan belden yukarısı insan belden altı balık formunda aslan pençeli deniz yaratıklarının adı olup diğer kutsal balıklar gibi Suriye mitolojisinden ödünçlendiği sanılmaktadır. Kheiron'un yarı-üvey kardeşi olan Bythos (Derin deniz) ve Aphros (Denizköpüğü) adlı iki deniz kentaurun varlığı bilinmektedir.

İKİ BALAM [May Mitolojisi] İlk dört insandan birisi olup, Balam Agab, Balam Kuitze ve Mahukutah'ın kardeşidir.

İKİ KARDEŞ Kardeşlik duygusunun gücünü vurgulayan bir Kore masalının adı olup, annelerinin ölümünden sonra her şeyi eşit olarak paylaşan iki erkek kardeşin kendinden önce kardeşinin ailesini düşünerek hareket etmesini konu almaktadır. Masala göre pirinç tarlasının hasadını eşit olarak paylaşan kardeşlerden büyük olan yeni evli küçük kardeşe her akşam gizlice kendi payından bir çuval fazla vermekteyse de ertesi sabah payların eşit olduğunu görerek şaşırmaktaymış. Bir kaç gün sonra bu durumun küçük kardeşin de ağabeyinin ailesi daha kalabalık diye gizlice bir çuval pirinci ağabeyinin payı arasına koymasından dolayı ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

İKİ KARDEŞİN ÖYKÜSÜ [Mısır Mitolojisi] 19. Hanedan döneminde (MÖ 13. Yüzyılda) yazıya geçirilen ve iki yoksul kardeş ile eşlerinin zengin oluşunu anlatan öykünün bilinen en eski masal olduğu sanılmaktadır. Masalda Anpu ile Bata adlarıyla anılan karakterlerin Mısır tanrıları Anubis ile Osiris adı verilmeyen iki kadının Hathor'un farklı görünümleri olduğu dahası Eski Ahit'teki Samsun ve Delilah öyküsünün öncülü olduğu iddia edilmiştir.

Anpu, Bata ile Anpu'nun karısı hep birlikte Anpu'nun evinde yaşamaktaydı. Ailenin hayvanlarını güdüp, tarla işlerine bakan bir seferinde 5 çuvalı birden sırtlayabilen güçlü yakışıklı kardeş Bata bir gün tohum almak için eve geldiğinde ağabeyinin karısını saçlarını örerken bulmuş, kadın Bata'yı baştan çıkarmaya çalışmıştır. Delikanlı annesi gibi gördüğü kadını reddetmekle birlikte olan biteni ağabeyinden saklamaya karar vermiştir. Aynı gün iki kardeş tarlayı ekerken kadın bedenine yağ sürerek bedeninde çürükler varmış gibi göstermiş, kocası ebe geldiğinde kadını yatakta bitkin bir şekilde yatarken bulmuştur. Kadın bir yandan kusarken diğer yandan kocasına Bata'nın kendisine asıldığını adamı reddedince de dayak yediğini anlatmış dahası kardeşini öldürmezse intihar edeceği tehdidinde bulunmuştur. Çılgına dönen Anpu eline bir mızrak alarak kardeşinin hayvanları ahıra getirmesini beklemeye başlamıştır. Bata akşam vakti sığırlarla birlikte ahıra geldiğinde kapının arkasında saklanan Anpu'yu gören hayvanlar huysuzlanmış, durumu anlayan

Bata kaçarken Anpu'da peşine düşmüştür. Bata'nın yakarışını duyan tanrı Re-Horakhty kardeşleri aralarına içi timsah dolu bir nehir sokarak ayrılmalarını sağlamıştır. Bata durumu olduğu gibi anlatmışsa da kardeşinin ağzından karısının hafifmeşrep birisi olduğunu duymak Anpu'yu çok üzmüş, ağabeyine acısını göstermek isteyen Bata ise penisini keserek göle atmıştır. Balıklar, Bata'nın penisini yerken, Anpu'nun acısı katmerlenmiş, Bata ağabeyine eve dönüp sığırlarla ilgilenmesini tavsiye etmiştir. Bata, ağabeyine Çam Vadisi'ne gideceğini burada kalbini söküp bir çam kozalağına koyacağını eğer ağaç devrilirse kendisinin de öleceğini bildirmiştir. Eve giden Anpu eline bir kupa bira aldığında kardeşinin öleceğine dair bir işareti fark etmiş köpüren bira içerisinde Bata'nın kalbini görmüş, kalbi alıp soğuk suya atarak ölmesine engel olmuştur.

Bu olaydan sonra kardeşler ayrılmış Bata, Çam Vadisinde bir ev inşa ederek buraya yerleşmişse de bir süre sonra Heliopolis'in dokuz tanrısı ziyaretine gelerek Anpu'nun karısını öldürüp cesedini köpeklere attığını bildirmiştir. Tanrılar bununla yetinmemiş Bata'ya Khnum tarafından yaratılan bir kadın getirmişler ve kadının ölümünün ileride bıçak yüzünden olacağını söylemişlerdir. Bata karısını evden ayrılmaması özellikle denize yaklaşmaması konusunda uyarmışsa da kadın bir keresinde evden uzaklaşmış ve deniz tarafından yakalanmaya çalışılmışsa da kaçmayı başarmıştır. Bununla birlikte kadının saç tellerinden birisi denize düşmüş ve dalgalar vasıtasıyla kralın sarayına dek ulaşmış, burada çamaşırhanede kralın elbiselerinden birisine yapışmıştır. Kral saç telini bulunca bunun Ra-Horakhty'nin kızına ait olduğunu anlamış, adamlarına hemen kadını bulup kendine getirmeleri emrini vermiştir. Bata evine dek gelen habercilerin öldürmüşse de bir tanesi kaçarak krala durumu anlatmış bunun üzerine Bata'nın üzerine bir ordu gönderilmiştir. Askerler kadını alıp krala götürünce, kadın Bata'nın hayatının bir çam kozalağına bağlı olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine kral ağaca zarar verip adamın ölmesini sağlamıştır. Bata'nın öldüğünü hisseden Anpu silahlanarak Çam vadisine gitmiş ve kardeşinin cesediyle karşılaşmıştır. Anpu, 3 yıl boyunca kardeşinin kalbini aramış tam vazgeçmek üzereyken bulmuş ve kardeşinin hayata dönmesini sağlamıştır.

Bata, kendisine ihanet eden karısından intikam almaya karar verince çok güzel bir boğaya dönüşmüş, halk tarafından methiyeler düzülen hayvan sonunda kralında dikkatini çekmiş, hayvanın sahibi sanılan Anpu altın ve gümüşle ödüllendirilmiştir. Kadın, kocasının boğa formunda yaşadığını anlayınca korkmuş kocasına canının ciğer çektiğini boğayı kesmesini istediğini söylemiştir. Kral, istemeyerek de olsa boğayı kurban etmiş, hayvanın kanından 2 damla saray kapısının arkasına düşmüştür. Damlaların yerine bir gecede 2 defne ağacı birden sürmüş, Bata ağaç formunda bile olsa kendini eski karısına tanıtınca kadın bir bahane bularak krala ağaçları kestirmeyi ve mobilya yaptırmayı başarmıştır. Ağacın kesilişini seyreden Bata'nın eski karısının ağzına ağaçtan bir kıymık kaçmış ve kadın hamile kalarak bir erkek çocuk dünyaya getirmiştir. Kral, çocuğu Bubia valiliği görevine atamış, kralın ölümünden sonra ise çocuk Mısır kralı olarak tahta geçmiştir. Çocuk tahta geçtiğinde annesini yargılayıp cezalandırmış, 30 yıl hüküm sürdükten sonra ölürken tahtını Anu'ya bırakmıştır.

İKİ-BALAM [Maya Mitolojisi] Rüzgâr ve fırtına tanrısı Hürkan tarafından sel tufanından sonra mısır lapasından yaratılmış dördüncü insanın adı olup, 'Ay Jaguar' anlamına gelmektedir.

İKİ-RYO [Japon Mitolojisi] Öfke ve kıskançlık ruhunun adı olup insanların birbiriyle arasını bozar.

İKİLİK Evren ve dünyanın tümüne hâkim birbiriyle karşıt ve rekabet halindeki güçlerin (iyi ve kötü, Tanrı ve Şeytan gibi) varlığına duyulan dini ve felsefi inancın adıdır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde ikicil (ya da düalist) inanç sistemine rastlanmakta olup iyi Ahura Mazda ile kötü karşıtı Angra Mainyu'nun evrene hâkimiyet mücadelesini ön plana çıkaran Zerdüşt dini en eski örneklerden birisidir. İbrahimî dinlerde Tanrı ve Şeytan'ın, Hint mitolojisinde Vedik tanrılar ile iblislerin, Yunan mitolojisinde Zeus ve diğer Olympos tanrıları ile Kronos liderliğindeki Titanların, İskandinav mitolojisinde Aesir ve Vanir tanrılarının savaşı, Taoizm'de Yin ile Yang prensipleri de bu inanca örnek gösterilebilir.

İKİRYO [Japon Mitolojisi] Yaşayan insanların ruhuna verilen isim olup, bir başkasına kin duyulması durumunda bir parçası veya tamamı bedeni terk ederek hasmın bedenine yerleşmekte ve onu felakete sürükleyebilmekteydi. Bu geçici ayrılık kişiyi hasta edebileceği gibi süreklilik arz ederse ölüme sebebiyet vermekteydi.

İKİZ KARDEŞLER Pek çok kültürde farklı varyantları olan bir masal motifi olup, annelerinin sihirli bir meyve yemesi sonucu doğan ikizleri olağanüstü hızla büyümüştür. Bir varyantta bir balıkçı yakaladığı sihirli bir balıktan onu serbest bırakması karşılığında aldığı bir meyveyi balığın tavsiyesi üzerine karısı, tazısı ve kısrağı arasında üçe bölerek paylaştırmıştır. Çocuklara büyüyünce birer kılıç verilmiş, çeşitli maceralara atılan ikizlerden her biri diğerinin tehlikede olduğunu kılıçlarının kararması, paslanması veya aniden kanlanması sayesinde fark ederek yardımına gitmekteydi. Kardeşlerden birisi bir prensesi kurtarıp onunla evlenmişse de bir cadı veya iblis tarafından büyü ile taşa dönüştürülmüştür. Kardeşi kılıcındaki işareti görünce ikizini kurtarmak için yola çıkmış, prenses taşa dönüşen kocası yerine gelen ikizle hayatına devam etme isteğini dile getirmişse de onurlu davranan genç kardeşinin büyüsünü çözerek kurtarmayı tercih etmiştir. Serbest kalan kardeş durumu yanlış değerlendirerek kıskançlık krizine girmiş ve kendisini kurtaran

ikizini öldürmüştür. Hayatta kalan genç sonradan kardeşinin cadıyı öldürerek kendini kurtardığını anlamış ve pişmanlık duymuştur. Avrupa, Yunanistan, Türkiye ve Hindistan anlatılan bu öykünün bazı varyantlarında ikizi öldürdüğü kardeşine sihirli bir iksir içirerek hayata döndürmüştür.

İKİZLER Remus ile Romulus veya Dioskurlar örneklerinde olduğu gibi Hint-Avrupa söylencelerinde rastlanılan motife ayrıca Afrika'da Dogon, Yoruba ve Fon, Orta Amerika'da Maya, Kuzey Amerika'da Hunahpu, Xbalanque, Navaho halklarınca kültürel kahraman olarak rastlanılmakta kimi zaman kardeşler rakip ve biri iyi diğeri kötü olarak düşünülmektedir. Nijerya'da yaşayan Yoruba halkı söylencelerinde şimşek tanrı Şango'nun ikiz oğulları 'Şimşek çocuklar' konu edilmişlerdir. Bu yüzden bugün bile Nijerya'da ikizler kutsal ve doğaüstü güçlere sahip insanlar olarak kabul edilmekte ailelerine iyi ya da kötü talih getireceklerine inanılmaktadır.

İKMALİOS [Yunan Mitolojisi] Penelope'nin fildişi ve gümüşlerle süslü divanını yapan İthakili ustanın adıdır.

İKO [Melanezya Mitolojisi] Papua-Yeni Gine halkının inanışında ilk insanın adıdır.

İKONA [Hıristiyan Mitolojisi] Rum Ortodoks ve Doğu Katolik kiliselerinde tahta pano üzerine tutkallı boyalarla yapılıp, yağlı vernikle parlatılan İsa, Meryem veya aziz konulu tasvirlerinin adı olup çoğunlukla rahiplerce yapılmaktaydı. İkonalar Doğu kiliselerinde 5. yüzyıldan itibaren popüler olmuşsa da sebebi kesin olarak ortaya konmamasına karşın 8 ve 9. yüzyıllarda ortaya çıkan ikona kırıcılık (İkonaklazma) hareketi sırasında kanlı olaylar yaşanmış ve bir süre için gözden düşmüştür. Kimi yazarlar ikona kırıcılığın Hıristiyanlığın ilk dönem sınırları içerisinde yapılan doktrinsel ve teolojik tartışmalara bağlamaktaysa da kimine göreyse olayın İslamiyet'in doğuş sürecine denk gelmesi ve bu yeni dinin tasvirlere karşı takındığı tavrın Doğu dünyasındaki etkisine bağlamaktadır. İkonaların hakkında bunların mucizevî iyileştirme gücü olduğu gibi çok sayıda efsane kaydedilmiştir.

İKTİNİKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İova ve Siu halklarının inanışında güneş tanrısının gökyüzünden kovulan oğlu olup, babasını bile kandırdığı için "yalanların babası" lakabıyla anılan düzenbaz bir savaş tanrısının adıdır.

İKTO Bkz. İktomi

İKTOMİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota, Oglala ve Lakota halklarının inanışında insanların konuşmasını bulan hem kültürel kahraman hem de düzenbaz olarak tasvir edilen örümcek karakterinin adıdır. Çeşitli kabilelerde Uktomi, İktome, İkto, İktkinike ve İktinike olarak bilinen İktomi genç ve çocuklara anlatılan masalların başkahramanı ve yerel kültürün taşıyıcısı kabul edilmektedir.

İKU [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında ölüm tanrısının adı olup, Eşu ile mücadelesinde hasmı ancak Orunmila'nın yardımıyla kendini kurtarabilmiştir. Küba'ya Afrikalı köleler tarafından taşınan ölüm tanrıçası şimşek tanrısı Şango'nun kapısını beklerken Oşun tarafından ayartılmıştır.

İKU TURSO Bkz. Tursas

İKUTAMAYORİHİME [Japon Mitolojisi] 6. Yüzyılda Hiedo-no-Are tarafından derlenen Kojiki efsanelerinden esrarengiz birisinden çocuk sahibi olan bir kadın kahramanın adıdır. Kızın ebeveynleri adamın kim olduğunu anlaşılması için Ikutamayorihime'ye adamı fark ettirmeden ince ve uzun keten ip vasıtasıyla bağlarsa izlenip kim olduğunu anlaşılabileceğini söylemişlerdir. Kız denileni yapıp ertesi gün adamı izlediğinde ipin yılan tanrının tapınağının bulunduğu Maya dağındaki bir oyukta sonlandığını görmüştür.

İKUUTAYUUK [Eskimo Mitolojisi] Kardeşiyle birlikte kurbanlarını bıçaklayarak öldüren korkunç bir canavarın adıdır.

İL [Yakındoğu Mitolojisi] Samilerin tanrı anlamında kullandığı terim, İbranilerde El ve Elim, Aramilerde İ, Fenikelilerde İ ve İm Akadlarda İlu ve İlanu formlarında aynı anlama gelmekteydi. Cebrail ve Mikail gibi kutsal varlıkların adları içerisinde de kullanılan İl aynı zamanda İlah kelimesiyle de ilişkilidir.

İLA [Hint Mitolojisi] **1.** Kimi kaynaklarda erkek olarak da anılan yeryüzü tanrıçasının adı olup, Rig Veda'da insanoğlunu yaratıp, beslenmesi için çeşitli gıdaları icat eden yaratıcı tanrıça olarak bahsi geçmektedir.

2. [Pasifik Mitolojisi] Samoa adaları halkının inanışında Tutulia adasında yaşamış ilk kadının adıdır.

İLABA [Mezopotamya Mitolojisi] Akad döneminde hanedanın koruyucusu kabul edilen bir savaş tanrısı olup, adı dönemin yuvarlak mühürlerinde geçmekteydi. Babil'de İlaca adlı bir tapınağın varlığı bilinmekle birlikte Akad sonrası yazıtlarında MÖ 8. yüzyıla ait bir kudurur dışında anılmamaktadır.

İLAH [Arap Mitolojisi] Güney Samilerin ay tanrısına verdiği isim olup, İlmaqah ile benzerlik göstermektedir. İl_kelimesiyle ilişkili olan sözcük İslam sonrasında anlam genişlemesiyle dişil formu ilahe ile birlikte genel olarak tüm tanrılar için kullanılır olmuştur. İslam öncesi Kâbe'de bulunan putlardan en güçlüsü Al-İlah adıyla onun üç kızı ise El-Lat, El-Uzza ve El-Manat adlarıyla anılmaktaydı.

İLAHEVA [Pasifik Mitolojisi] Tonga halkının inanışında Eitumatupua'nın ölümlü karısının adı olup, Ahoeitu adlı kahramanın da annesidir.

İLAMBE [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Mpongwe halkı söylencelerinden birisinde zengin bir adamın en az sevdiği karısının kızının adıdır. Adamın ilk ve gözde eşi Ngwekonde babasının güven ve sevgisini kazan kızı ormanda feci şekilde dövdükten sonra bir ağaca bağlayıp yalnız başına bırakarak cezalandırmıştır. Kız bir şekilde bağlarından kurtulmuşsa da yolunu kaybetmiş sonunda orman ortasında konforlu bir ev bulmuş, içeri girerek karnını doyurmuş ve evin temizliğini yapmıştır. Akşam

ev sahibi olan oduncular ger döndüğünde yemeğin hazır olduğunu görüp şaşırmışlarsa da kız saklanmıştır. Ertesi akşam evi yine temiz ve yemeği hazır bulan odunculardan birisi gündüz vakti işi gitmeyerek evi gözetlemeye karar vermiş ve kızı fark etmiştir. Oduncular kıza kardeş gibi davranınca İlambe evde güzel günler geçirmişse de öğlen vakti avlanan tehlikeli bir kuş tarafından öldürülmüştür. Oduncular vücudu çürümeyen kızın hatırasına İlambe'yi gördükleri yere bir ağaç dikmişlerdir.

İLAMATEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Bereket dağıtan ana tanrıça olup, "Yaşlı Prenses" ve Kitlalinikue (Yıldız örtüsü) adlarıyla da bilinmekte, Kikimek tanrıçası Mixkoatl ile ilişkili olduğu sanılmaktaydı. Günün on üçüncü saatinin koruyucu kabul edilen tanrıça onuruna her yıl kış mevsiminde bir festival düzenlenmekte, ayin sırasında bir kadının kalbi çıkarılarak kurban edilmekteydi.

İLARGİ Bkz. İlazki

İLAZKİ [Bask Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Lur'un kızı ve güneş tanrıçası Ekhi'nin kız kardeşi olan ay tanrıçasının adıdır. Bask folklorunda ay tanrının yüzü olarak anılmaktaysa da tanrıçanın adının illargui "ölü ışık" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

İLDEFONSO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (657–667) Toledo başpiskoposu olarak görev yapan ve kilise doktorlarından birisi olan azizin yortu günü 23 Ocak'tır. Bir gece rüyasına giren Meryem ana din adamına kendi papazı ve sadık noteri olduğunu söyleyerek bir papaz cüppesi hediye etmiştir. O günden sonra din adamı makamına oturmamış ve cübbe giymemiş hatta İldefonso'nun cübbesini giymeye kalkan başka bir din adamı da ölmüştür.

İLE İFE [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında yeryüzüne yaratıldığı sırada verilen "Geniş Ev" anlamındaki isim olup, yaratıcı tanrının ilk ziyaretçi olarak gönderdiği bukalemuna nasıl bir yer olduğunu sorduğunda aldığı cevaba atfen verilmiştir.

İLİ U'METE [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrılaştırılmış ölülere verilen isim olup, ölü ataların evlerin ve insanların koruyucusu olduğuna inanılırdı.

İLİA [Roma Mitolojisi] Remus ile Romulus'un annesi olan Rea Silvia'ya takılan isimlerden birisidir.

İLİAS MİKRA Bkz. Küçük İlyada

İLİONE [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile Hekabe'nın büyük kızı ve Plymestor'un karısının adıdır.

İLİONEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Niobe ile Amphion'un küçük oğullarının adıdır (Ov. Met. vi. 261).

2. Kentin ele geçirilmesinin ardından Diomedes tarafından öldürülen yaşlı bir Troyalının adıdır (Q. Smyrn. xviii. 180.).

3. Aeneas'ın arkadaşlarından birisidir (Virg. Aen. i. 120).

4. Troyalı Phorbas'ın oğlu olup Peneleus tarafından öldürülmüştür (Horn. Il. xiv. 489).

İLİOU PERSİS Bkz. Troya'nın Yağmalanması

İLİSİTSOK [Eskimo Mitolojisi] İnuit halkının inanışında arkadaşlarıyla birlikte kötü ruhları yatıştıran ve talihsizlikleri önleyen bir şamanın adıdır.

İLİTHYİA [Yunan Mitolojisi] Doğuma yardım eden ebelerin koruyucu tanrıçasının adı olup, zamanla Hera veya Artemis olarak adlandırılmıştır.

İLK OĞUL HAKKI Hıristiyan inanışında ilk doğan oğlun diğer çocuklara göre imtiyazlı sayılması ve babasınca kutsanması geleneğinin adıdır.

İLK ÖRNEK İsviçreli psikolog Carl G. Jung'un (1875–1961) Yunanca 'archetypon' kelimesinden ödünçleyip ortaya attığı "başlangıç formu" anlamındaki kavram doğuştan var olan düşünce paternleri ile ilişkili olmakla birlikte diğer sosyal bilimlerce de benimsenmiş, halkbilimcilerce "Yaşlı bilge adam" ve "düzenbaz" (Trikster) gibi farklı kültürlerde rastlanılan temaların bir ilk örneğinin (Arketip) olması gerektiği ileri sürülmüştür. İnsanlar tarih boyunca karşılaştığı benzer olayları belli davranış kalıplarına oturtarak, insan kültürünün yapıtaşları olan bu kalıpları kuşaklar boyunca aktarmıştır. Mitolog Joseph Campbell Bin Yüzlü Kahraman (Hero With a Thousand Faces) adlı eserinde dünyanın pek çok bölgesinden topladığı kahramanlık öykülerinin bir ilk örneğinin var olması gerekliliğini ifade etmiştir.

İLLALEİ [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan Burji-Konso halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup 'insanların babası' olarak da tanımlanır.

İLLAPA [İnka Mitolojisi] Şimşek ve yağmur sağanağı tanrısı olup, And Dağlarında yaşayan Keçuva halkının dilinde adı 'şimşek' anlamına gelmekteydi. İlyapa, Katoylla ve Apotequil adlarıyla da bilinmekteydi.

İLLİLLOS Bkz. Enlil

İLLİNTİ KOTA [Ural Mitolojisi] Sibirya Samoyedlerinden Selkup halkının inanışında bir tanrıça olup adı "Hayatın Anneannesi" anlamına gelmektedir. İllinti Kota köklerin insan ruhlarının ortaya çıktığı büyük bir huş ağacının yanında demirden bir evde yaşamaktadır.

İLLİNUS [Mezopotamya Mitolojisi] Damaskius (Şam) kaynaklı Babil yaratılış söylencesine göre Anu ile Aus'un kardeşinin adı olup, El veya Elat ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

İLLİYUN [İslam Mitolojisi] Dar El-Cennet'in yedinci katının adı olup, burada tüm Müslümanların amel defterleri saklandığına, temiz yürekli insanların ruhlarının ölümlerinden sonra melekler tarafından buraya taşındığına inanılmaktadır. İbranice Elyon 'en yüksek' kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

İLLUYANKA [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında göklerden süzülerek gelip insanları cezalandırarak yeni bir dönemin başlamasına vesile olan ejderhanın adıdır. İlluyanka, Kiskilussa'da gerçekleşen bir savaşta fırtına tanrısı Teşub'u öldürünce tanrının kızı İnaras intikam amacıyla ejderhayı yemeğe davet etmiştir. Tıka

basa doyup kıpırdayacak hali kalmayan canavar diğer fırtına tanrıları tarafından öldürülmüştür. Bir başka söylenceye göre ejderha Teşub'u öldürmemiş ama gözleri ve kalbini çalmıştır. Teşub'un oğlu Sarruma, İlluyanka'nın kızı ile evlendikten sonra babasının kalbi ve gözlerini çalıp, babasına geri getirmeyi başarmıştır. Teşub eski gücünü kazanınca İlluyanka ile ejderhayı öldürmesine karşı çıkan oğlunu öldürmüştür. Hitit yeni kutlamalarında (purulli) fırtına tanrısının İlluyanka'yı öldürmesi anlatılmaktaydı.

İLLYRİUS [Yunan Mitolojisi] Kadmos ile Harmonia'nın küçük oğullarının adı olup, Enkhelea'nın İllyria'yı işgaline yardım edince bu ülkeye adı vermiştir (Apollod. iii. 5. 4).

İLMAQAH [Yakındoğu Mitolojisi] Bkz. Almakah

İLMARİNEN [Fin Mitolojisi] Kalevala destanının en önemli kahramanlarından birisi olup sihirli sampoyu icad eden olağanüstü yetenekli bir demirci ustası ve büyücü Vainamoinen'ın yakın arkadaşıdır. İlmarinen başlangıçta bir tanrı olduğu sanılmaktaysa da zamanla folklorik bir kahramana dönüştürülmüştür. Seppo İlmarinen, Vainamoinen için tahıl, para ve tuz öğütebilen sampo adlı üç-taraflı bir değirmen yapmış bu da büyücünün Kuzey ülkesinde yaşayan Pohjola Bakiresini kazanmasını sağlamıştır. Pohjola Bakiresinin öldürülmesinden sonra İlmarinen yeniden Pohjola'ya giderek bu sefer ölen kızın kız kardeşini elde etmeye çalışmış, kız karşı koyunca kaçırmıştır.

Ilmarinen ile Vainamoinen sampoyu kendilerinden çalan Pohjola kralı Louhi'den geri almayı başarmışlarsa da dönüş yolunda denize düşüp kaybolan alet sonsuza dek tuz çekmeye devam edecektir. Sonunda Pohjola Bakiresini kendi için kazanan İmarınken kızı evlenmeye ikna edemediği gibi elinde de tutamayınca eski karısı Kullervo'nun laneti yüzünden gerçek bir kadınla evlenemeyeceği fikrine saplanınca kendine altın ve gümüşten yeni bir kadın yapmıştır. Bununla birlikte gece karısının soğuk olduğunu anladığında kadını Vainamoinen'e vermeyi teklif etmiş ama ondan eritip altına dönüştürmesi tavsiyesi almıştır. Kötü büyücü kadın Louhi ay ve güneşi bağladığında İlmarinen hilal formunda ay ve güneş dökmüşse de tıpkı altın gelinde olduğu gibi başarısız olmuş, demircinin ay ve güneşi yeterince parlamamıştır. Bkz. Kalevala

İLMATAR [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında bakire bir kız olarak tasvir edilen havanın ruhuna verilen isim olup, Fince ilma "hava" kelimesiyle ilişkilidir. Başlangıç okyanusunda yüzen kız Doğu Rüzgârı tarafından hamile bırakılmış böylece büyücü Vainamoinen doğmuştur. Bir gün yumurtlamak için yer arayan bir kuş altında okyanustan başka bir şey bulamayınca kuşa acıyan İlmatar 7 yumurtayı dizlerine bırakmasına razı olmuştur. Bir süre sonra dizleri ağrıyan kız ayaklarını oynatınca 7 yumurta denize düşünce yumurtaların sarıları güneşi beyazı ayı, kırılan yumurtalar yıldızları, demir bir yumurta ise yağmur bulutlarını oluşturmuştur. İlmatar bunan sonra yeryüzünü şekillendirmeye başlamış, Vainamoinen'in büyümesinden sonra kendisinden söz edilmez olmuştur. İlmatar, Kalevala'da sık sık Luonnotar (Tabiatın dişi ruhu) olarak da anılmıştır. Vainamoinen, Lemminkainen ve İlmarinen adlı 3 kültürel kahramanın annesi olan İlmatar Udutar ve Terhetar ile birlikte tanrıça üçlemesi oluşturmaktadır. İlmater, yeryüzünün ilk kadını ve insanoğlunun atası Kave'yi doğurmuş olup, ana-kızın ikisi de 'Luonnatar' adıyla anılmıştır.

İLMUKAH Bkz. Almakah

İLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Troyalı Dardanos ile Bateia'nın dört çocuğundan birisi olup çocuğu olmadığından öldüğünde tahta kardeşi Erikhthonius geçmiştir (Apollod. iii. 12. 1).

2. Tros ile Kallirroe'nin oğlu, Kleopatra, Asrakos, Ganymedes ve Kleopatra'nın kardeşi olup, İlion (Troya) kentini kurmuştur. Efsaneye göre aslen Troaslı olan İlos, Frigya kralının düzenlediği bir yarışmada elli kadın ve elli erkek köle ödül kazanmış, kralın tavsiyesine uyarak kendisine hediye edilen benekli bir ineği izlemiş ineğin konakladığı Ate tepesinde sonradan Troya olarak bilinecek kenti kurmuştur (Hom. Il. xx. 232, xi. 372).

3. Mermerus'un oğlu, İason ile Medeia'nın torunu olup Odyssesus okları için kendisinden zehir almaya gelmişse de tanrıları kızdırmaktan çekindiği için kahramanı reddetmiştir (Hom. Od. i. 259, ii. 328).

İLYA MUROMETZ [Slav Mitolojisi] Bylina adı verilen Rus manzum destanlarında bahsi geçen olağanüstü güçlü bir atlı savaşçının (bogatyr) adıdır. İlya, Murom yakınlarında Karaçaravo köyünde bir çiftçinin oğlu olarak dünyaya gelmiş, zayıf bir çocuk olan kahraman geçirdiği bir hastalık yüzünden felç olunca bir sobanın yanında 33 yıl boyunca hareketsiz yatmak zorunda kalmıştır. Bir gün uzak bir diyardan gelen esrarengiz yaşlı bir ozan ile karşılaşmış, adam kahramandan su isteyince ayağa kalkamadığını bildirince adam üzülmüş yanında taşıdığı ve bir çeşit kudret ilacı olan (Bkz. Ab-ı Hayat Suyu) suyu çıkararak İlya ile paylaşmıştır. Adam kahramana olağanüstü güçlenerek ayağa kalkacağını hatta bir bogatyr olacağı müjdesini vermiştir. Gerçekten de kısa zamanda büyük güç sahibi olan İlya bir dev gibi davranmaya başlamış, tarlada çalışanlara yardım emiş hatta meşe ağaçlarını köklerinden sökmüştür. Kiev prensi Vladimir'in emrine girmek için saraya gitmişse de gerek prens gerekse hizmetindeki savaşçılar tarafından ciddiye almayınca o da Sivuşko adlı olağanüstü atıyla birlikte bir dizi kahramanlık göstererek kendini ispatlama gereği duymuştur. İlya önce Çernigov civarında yaşayıp ağaçları kökünden söküp fırlatacak güçteki yarı insan yarı kuş görünümündeki eşkıya Solovei Razboynik'e (Rusça solovey 'bülbül') meydan okuyup yenmeyi başarmıştır. Canavarın yuvasının bulunduğu ağaca çıkan İlya, Solovei Razboynik'in korkunç çığlıklarından ürkmemiş, canavarı oklayarak öldürdükten

sonra cesedini prens Vladimir'e götürerek prensin saygısını kazanmıştır.

Kahraman, bir başka bylinada Kiev veya İstanbul'u zapt eden İlya İdoliş adlı büyük bir canavarı iki parçaya ayırarak yenmiştir. Bir başkasında ise yürürken üç yol ağzına gelir ve bir tas üzerinde yazan birinci yolu seçerse öleceği, ikincisinde evleneceği, üçüncüsünde zengin olacağı yazılarını okuduktan sonra bütün yolları dener. İlya sonunda canavarları öldürür, büyücüleri yenmiş ve bir hazine bulmuştur. Bununla birlikte bir bylinada kahramanın yaptıklarıyla övündüğü için tanrı tarafından taşa dönüştürüldüğü kayıtlıdır.

İlya atı Sivuşko'nun üzerinde (Çizim: İvan Bilibin)

İlya, bazı bylinalarda Prens Vladimir'in adamlarından birisiyken bazılarında ise düşmanıdır ki bu varyantlarda bile Rusya'yı Tatar kralı Kali'ne karşı savunmuş ve büyük başarı sağlamıştır. İlya Murometz Rus destanlarında genellikle kutsal ata olan bir yaşlı erkek, hatta bir çeşit erkek Cinderella olarak tasvir edilmektedir. Bazı yazarlar kahramanın Hıristiyanlık öncesi Svyatogor bazıları ise Slav tanrısı Perun olduğunu iddia ederken 12. Yüzyılda yaşamış gerçek bir karakter olduğuna dair bazı deliller de sunulmuştur.

İLYADA [Yunan Mitolojisi] Homeros'un Yunan ordusunun Troya kentini kuşatıp ele geçirmesinin son yılını tüm arka planıyla anlattığı manzum destanının adı olup, muhteşem bir savaş öyküsü olmasının yanı sıra ilk tarihi roman olarak da kabul edilmektedir. Çanakkale Boğazı'na hâkim olan Troya kenti Yunanlar tarafından sadece zenginliği için değil Karadeniz'in giriş kapısındaki engelin ortadan kaldırılması amacıyla tahminen MÖ 1250 tarihinde yok edilmiş olmalıdır. Tarihi yerleşimin kalıntıları 20. Yüzyılda ortaya çıkarılmakla birlikte bugüne dek Troya Savaşının gerçekten yaşandığına dair hiç bir arkeolojik kanıt bulunamamıştır.

MÖ 2600 tarihlerinde Yunanca konuşan Hint Avrupa kökenli bir halk Makedonya'yı işgal etmiş ve MÖ 1600 tarihine dek tüm Yunanistan'a yayılıp Miken adıyla bilinen bu uygarlık altın çağını MÖ 1450-1200 yılları arasında var olmuştur. Girit adası ile aralarında Troya'nın da bulunduğu Anadolu'nun Ege kıyılarının fethedilmesi de Mikenlerin altın çağına denk düşmüştür.

Tıpkı Troya Savaşının gerçekliği gibi her ne kadar konunun uzmanları tarafından hem İlyada hem de Odysseia destanlarının atfedildiği ve hakkında çok az şey bilinen Homer'in de gerçekten yaşadığı tartışmalıdır. Her iki destanda kullanılan Yunanca MÖ 8. yüzyıldan daha eski değildir ve Miken uygarlığının çöküşünün ardından yaşanan karanlık çağda yazıya dönüştürülmüştür. Bununla birlikte efsanenin ana teması asırlar boyunca halk ozanları tarafından dilden dile dolaşıp, kuşaktan kuşağa olmalıdır. Çağdaş Homeros araştırmacılarının bazıları İlyada destanının yazılı bir metin olarak kurgulanmayıp ezberden söylenmek üzere düzenlendiği hatta okuryazar olmayan bu halk ozanlarından birisinin 24 bölümden oluşan kitabı Homeros'a dikte ettirip yazdırdığı kanısındaysa da çoğu araştırmacı bir yazarın elinden çıktığına inanmaktadır. Yunanistan'dan gelen Akhalar ile Anadolulu Troyalılar arasında 10 yıl boyunca sürmüş olan Troya savaşının ilginç bir özelliği de başta Zeus ile eşi Hera olmak üzere Olympos tanrılarının savaşın taraftarları haline gelmesidir.

İlyada'nın başlıca kahramanları: Akhilles, Agamemnon, Menelaos, Nestor, Odysseus, Diomedes ve Paris (Nikolai Ivanoviç Utkin, 1829)

Destan, Troya prensi Paris'in Sparta kralı Menelaus'un güzel karısı Helen'i kaçırması yüzünden başlamakta Menelaus'un ağabeyi Agamemnon sözde kızı geri almak için büyük bir orduyla Troya surlarının önüne gelmektedir. Öykünün başlangıcı Akhilles ile Agamemnon'un arasını açıp, kahramanın öfkelenmesine sebep olan bir olayı anlatmaktadır. Agamemnon'un savaş sırasında, onur ödülü olarak aldığı Apollon rahibinin kızı Kryseis'in babası yüklü bir fidye ödemeyi teklif edip kızını geri isteyince kral rahibe hakaret ederek kovmuştur. Rahip de bunun üzerine kendisine yardım etmesi için Apollon'a yakarınca tanrı Yunan savaşçılarını hastalık ve ölüm göndererek cezalandırmıştı. Yunanlılar durumu tartışmak için toplandığında kâhin Kalkhas Akhilileus'un Apollon'un Yunanlıları cezalandırmasına neden olduğunu, onur ödülünü karşılıksız olarak geri vermesi gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine Agamemnon Kryseis'i sevmesine rağmen savaşçılarının güvenliği için babasına yollayacağını ama onur ödülü alınan tek Yunanlı olmak istemediğini, yerine kendisine başka bir ödül verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Akhilleus, krala hitaben konuşarak yağmalanan kentlerden elde edilen her şeyi aralarında paylaşıldığını bunları geri

vermenin doğru olmadığını ama Troya'nın ele geçirilmesi durumunda Agamemnon'a kızın 3-4 katı değerinde ödül verileceği cevabını vermiştir. Agamemnon kızarak Akhilleus, Ajax ve Odysseus onur ödüllerini saklarken kendisininkini vermeyeceğini bildirmiştir. Cevabı duyan Akhilleus öfkesinden köpürerek şu unutulmaz cevabı vermiştir:

- Seni utanmaz, kurnaz adam! Sana hangi Yunan gönülden itaat eder? Ben buraya Troyalılar beni incittiği için gelmedim. Benim ne domuzuma, atıma ne de tarlalarıma zarar verdiler, Phthia'nın zengin topraklarıyla Troya arasında çok mesafe, gölge veren dağlar ve tuzlu deniz var. Senin için, utanmaz, köpek suratlı ve senin kardeşin Menelaos'un öcünü Troyalılardan almak için buraya geldik. Ama şimdi benim kazandığım ve Yunanların bana verdiği onur ödülünü alma tehdidinde bulunuyorsun. En büyük savaşçı ben olmama karşın, bir kenti yağmaladığımızda ödülüm senden büyük olmuyor. Ama gene de benim küçük ödülüm benimdir. Şimdi yurduma dönüyorum. Burada onuru kırılmış olarak, sana daha büyük zenginlikler kazandırmak için kalamam!"

Agmemnon'da aynı sertlikte "-İstiyorsan kaç! Kalmanı istemeyeceğim. Bana onur veren başkaları var, hatta Olympos'un efendisi Zeus bile... Zeus'un sevdiği bütün krallar arasından çok senden nefret ediyorum, çünkü sen tartışmayı ve kavgayı bu kadar çok seviyorsun. Güçlüsün, çünkü bir tanrı sana güç verdi. Adamlarını al, evine dön" cevabını verdikten sonra kahramanın onur ödülünü geri almış, Akhilleus dediği gibi savaştan çekilmiş, böylece Troyalılar önemli bir avantaj yakalamıştır. Bu sırada Akhilleus'un annesi oğlunun onurunu korumak için Zeus'a dua ederek Agamemnon'a Akhilleus olmadan Yunanlıların zaferi kazanamayacağını göstermesini ister. Zeus da Agamemnon'a rüyasında Pilos kralı Nestor'un kente saldırma zamanının geldiğini söylemiştir. Saldırı sırasında karısı kaçırılan Menelaos ile hasmı Paris savaş meydanında karşılaşsalar da yenişememiş, Yunan kuvvetleri ise Troya direnişine takılmıştır. Agamemnon'un danışmanları ona Akhilleus'tan özür dilemesi ve savaşa katılmaya ikna etmelerini önerince kral hatasını anlayıp Akhilleus'a çok değerli armağanlar teklif etmiş ama küskün kahraman kabul etmemiştir. Bu sırada Patraklos, Akhilleus'u, Mirmidonlara savaşta önderlik etmesine izin vermesi için ikna etmiş ve Akhilleus'un miğferini giyerek Troyalıları Yunan gemilerinden uzaklaştırmayı başarmıştır. Bununla birlikte Troyalıların lideri prens Hektor Mirmidonlara komuta eden Patraklos'u Akhilles sanarak savaşınca teke tek mücadelede hasmını öldürmeyi başarmıştır.

Akhilleus, Hektor'un arkadaşı ve kuzeni Patroklos'u öldürdüğünü öğrenince Hektor'u öldürmek için Agamemnon'la barışarak savaş meydanına geri döner ve rakibiyle teke tek karşılaşır. Düello öncesinde Hektor, Peleus oğlu Akhilleus'a yaklaşarak şu sözleri söylemiştir:

"- Artık senden kaçmayacağım Akhilleus. Birimiz ötekinin canını alana kadar seninle teke tek dövüşeceğim. Ama önce Olympos'un efendisi Zeus bana seni kesme gücü verirse sana iyi davranacağım. Senin görkemli zırhını çıkardıktan sonra ölü gövdeni hemşerilerine vereceğim ve senden de aynı sözü vermeni istiyorum."

Öfke içerisindeki Akhilleus hasmının sözlerini umursamadan rakibinin cesaretini kırmaya çalışmıştır:

"-Bana bunlardan söz etme Hektor. Aslanla insanın, kurtla kuzunun birbirine söz vermeyip sürekli kötülük düşünmesi gibi, bizim de birbirimize arkadaş gibi davranmamız ve bir şeye söz vermemiz olanaksız! Onun yerine mızrakçılıktaki bütün cesaretini, gücünü ve yeteneğini topla; çünkü ölmek üzeresin. Artık kaderinden kaçamazsın, çünkü Zeus'un parlak gözlü kızı Athena benim mızrağımla senin canını alacak. Şimdi tunç uçlu mızrağınla Patroklos'u kesmekle bana verdiğin acının bedelini ödeyeceksin" cevabını vermiştir.

İlk mızrak atışını Akhilleus yapmışsa da hedefini bulamayan mızrak uzağa düşüp toprağa saplanmıştır. Tanrıça Athena'nın yardımıyla mızrağını geri almayı başarmış, Hektor'un mızrağı ise Akhilleus'un kalkanına çarpıp ulaşamayacağı bir yere düşmüştür. Hektor Deiphobos'a kendisine başka mızrak vermesi seslenmişse de Troya surlarının içerisinde olan kardeşi kendisini duymamıştır. İşte o anda Hektor Athena'nın kendisini kandırdığını ve ölümün kendisini beklediğini anlamışsa da vakurlu tavrını kaybetmemiş kaderinden kaçmanın anlamı olmadığını, onuruyla öleceğini ve gelecekte insanların kendisini bir kahraman olarak hatırlayacağını düşünmüştür. Gerçekten de Akhilleus rakibini öldürmeyi başardıktan sonra cesedini savaş arabasına bağlayarak savaşçılarının yanına dönmüştür. Akhilleus cesedi vermek istemese de tanrıların araya girmesiyle fidye karşılığında vermeye razı olmuştur. Destan büyük üzüntü içindeki Troyalılar Hektor'a cenaze töreni düzenleyip, yasını tutmaları ile son bulmaktadır.

Bkz. Arete, Homerik Kahraman, Homeros

İLYAPA [İnka Mitolojisi] Hava tanrısının adı olup 25 Temmuz tarihinde adına festival düzenlenmektedir. Samanyolu'ndan alıp bir testiye doldurduğu yağmuru dünyaya getiren İlyapa 'şimşek ve gök gürlemesi' anlamına geliyordu.

İLYAS [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Ahab ve Jezebel döneminde putlara tapan İsrailoğulları kavmini Tanrı'ya yöneltmek için kuraklık zamanlarında yağmur yağdırmak gibi mucizeler göstermişse de halkına küsüp Tanrı'dan göğe yükselmeyi isteyen bir peygamberin adı olup, İbranice Elijah Arapça İlyas olarak bilinmektedir. Krallar kitabına göre İlyas Fenike tanrısı Baal tapımına karşı Yahveh'i savunmuş gökyüzünden yağan ateşin eşlik ettiği bir hortumla birlikte ateşten bir arabayla gökyüzüne yükselmiştir. Tanah'ta yer alan Malaki Kitabı'nda İlyas'ın bir gün yeryüzüne döneceği bildirilmiş olması onu İsa'nın müjdecisi konumuna yerleş-

tirmektedir. İlyas peygamberin bahsi ayrıca Mişna, Talmud, Yeni Ahit ve Kuran'da geçmektedir. İlyas peygamber Yahudi geleneğinde yeni haftaya girerken Şabat'ın ve bayramın bittiğini sembolize eden bir Yahudi seremonisi olan Avdala, pesah şöleni ve sünnet ile ilişkilendirilmekte, Haggadah'da pek çok öyküye konu edilmektedir. Hıristiyanlarca Vaftizci Yahya ve İsa ile karşılaştırılan bir figür olan İlyas Müslümanlarca da peygamber olarak görülmekte Kur'an'da (Enam 85, Saffat 123, 130) surelerinde adil bir peygamber olarak bahsi geçmektedir. Anadolu folklorunda İlyas peygamberin her yıl ilkbahar zamanı 6 Mayıs'ta Hıdrellez olarak adlandırılan gün Hızır ile buluştuğuna inanılmakta ve bayram olarak kutlanmaktadır.

İLYTHYİA LEUKOTHEA [Etrüsk Mitolojisi] Bir bereket tanrıçasının adıdır.

İLYUBA [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Pimbve halkının inanışında yeryüzünü yaratan güneş tanrısının adıdır.

İMANA [Afrika Mitolojisi] Ruanda'da yaşayan Banyarvanda halkının inanışında adı her şeye gücü yeten anlamına gelen ve ilk insan Kazikamuntu'yu yaratan tanrının adı olup, uzun kollu iri yarı bir insan formuna bürünerek insanı ölümden kurtarmaya çalışmışsa da başarısız olmuştur. İmana, insanlara Ölüm avlandığı sırada evlerinden çıkmamalarını tembihlemişse de bir kadın dışarda kalmış ölüm ona kendisini ağzında saklamasını söylemiş, o da kadının ağzına girince yutulmasını sağlamış böylece insanoğlu ölümlü olmuştur.

İMAP İMASSOURSUA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuero halkının inanışında kötülüğün cisimleşmiş hali olan bir deniz yaratığının adıdır.

İMBEROMBERA [Aborijin Mitolojisi] Von Arnhem Land'de yaşayan Kakadu halkının inanışında rüya zamanının en önemli yaratıcı gücü olan dişi ruha verilen isimdir.

İMBRASUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ile su perisi Okyrroe'nin oğlu olup Samos adasında bir ırmağa adını veren bir nehir tanrısının adıdır.

İMDUGUD Bkz. Anzu

İMHOTEP [Mısır Mitolojisi] Üçüncü Hanedan döneminde Firavun Zoser'in (MÖ 2630-2611) başyardımcısı olan bilgin, astronom ve mimarın adıdır. Çağının en büyük dehalarından birisi ve Heliopolis'teki Ra piramidinin başrahibi olan İmhotep, Sakkara'da yer alan ilk basamaklı piramidi inşa etmiş, Mısır halkı tarafından bilgi ve şifa tanrısı olarak düşünülmüştür. Ptah'ın oğlu gibi görülen İmhotep MÖ 6. yüzyılda tanrılaştırılmıştır. Mezarının Memphis'te Asklepion tapınağının yanı başında olduğu sanılan İmhotep, Yunanlılarca şifa tanrısı Asklepius ile özdeşleştirilmişti. Yunanlılarca İmouth ve İmouthes olarak anılmıştır.

İMİLOZİ [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında ıslık çalarak insanlarla haberleşen ataların kutsal ruhlarına verilen isimdir. Başsız bir deri formunda tasvir edilmekteydi. Başlangıçta firavunun tahtının

İMİUT [Mısır Mitolojisi] Yeraltı dünyasının koruyucu ruhunun adı olup, bir sırığa asılmış başsız bir deri formunda tasvir edilmekteydi. Koruyucu bir tanrı olarak da görülen İmuit, çakal başlı mezarlık tanrısı Anubis ile özdeşleştirilmiştir. Ucu bir lotus tomurcuğu ile sonlanan bir sırığa asılmış, başsız bir kedi veya boğa derisinden oluşan İmuit fetişleri İlk hanedan döneminden (MÖ 3100-2890) itibaren cenaze törenlerinde kullanılmıştır.

İMMACULATA Bkz. Meryem'in günahsız gebeliği

İMO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında her yıl onuruna festival düzenlenen İmo Nehrine adını verip, su ve bereket ile ilişkilendirilen ana tanrıçanın adıdır.

İMOUTH Bkz. İmhotep

İMP Bir şişe ya da yüzük içinde saklanmış küçük cin ve şeytanların genel adıdır. Eski İngilizce impe 'tomurcuk, taze sürgün' anlamına gelmekteyken zamanla anlamı değişmiş, Cehennemden dünyaya insanlara kötülük yapmaları amacıyla gönderilen ruhları tanımlar olmuştur. İmpler, karga, kara kedi, kuzgun ya da başka hayvan formlarında tabiatta bulunabilir ya da bir cadıya hizmet edebilirler.

İMPERATOR [Roma Mitolojisi] Praeneste'de Jüpiter'in lakabı olup kentin ele geçirilmesinden sonra buradaki heykeli T. Quinctius tarafından Roma'ya götürülmüştür.

İMPİETAS [Roma Mitolojisi] Dinsizliğin kişileştirilmiş formu olup, Yunan mitolojisindeki Dyssebia'nın karşılığıdır.

İMPETUS [Roma Mitolojisi] Saldırının kişileştirilmiş formudur.

İMPORCİTOR [Roma Mitolojisi] Toprağı karasabanla sürmenin koruyucu tanrısıdır. Bkz. Vercvactor

İMRA [Afgan Mitolojisi] Hindukuş Dağları'nda yaşayan Kâfiristan halkının İslam öncesi inanışında en önemli tanrının adı olup, diğer tanrıları nefesinden yaratmıştır. İmra'ya şifa, hava durumları ve diğer maddi ihtiyaçlar için yakarılmakta, onuruna düzenlenen ayinlerde sunu sunulup dans edilmekteydi. Başgul vadisinde yaşayan siyah Poşu kabilelerinden Katir halkı İmra'nın insanoğlunu altın keçinin memesinden akan sütün yağından yarattığına inanmaktaydı.

İMRAN Bkz. İmran

İMRE [Türk Mitolojisi] Volga Tatarlarının inanışında ilkbaharda karların eriyip bitkilerin yeşillenmesinden sorumlu bir ruhun adıdır. Bahar geldiğinde titrek bir ışık saçarak toprağın üstüne çıkar, buzların erimesini sağladıktan sonra tekrar toprağa döner.

İMPUSA DELLA MORTE [Etrüsk Mitolojisi] Toskanalı pinti ve kötü kalpli büyücü bir kadının adı olup, Yunan mitolojisindeki Empusa ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

İMSET [Mısır Mitolojisi] Horus'un dört tanrı oğlundan birisi olup, mumyalanmış kişinin iç organlarının saklandığı mumyalama kavanozlarının koruyucu tanrısı kabul edilmekteydi. Duamutef, Hapi ve Qebhsneuf adlı kardeşlerin-

den farklı olarak İmset'de insan görünümünde olup, bir hayvan ile özdeşleştirilmemiştir. Amset, Mestha veya Mesti adlarıyla da bilinen İmset dört ana yönden güney ve mumyalanan ölünün karaciğeri ile ilişkilendirilmiştir.

İN ile YO [Japon Mitolojisi] Çin düalist ilkesi Yin ve Yang'a Japonya'da verilen isimdir.

İNA [Pasifik Mitolojisi] Mangaia adasında Polinezya ay tanrıçası Sina veya Hina'ya verilen isimdir.

İNADA SAMADULO HOSİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya'da yer alan Nias adası halkının inanışında tüm halkların ve tanrıların atası kabul edilen ana tanrıçanın adı olup, bir kayadan doğduğuna inanılmaktadır. Latura ve Latura'nın ikiz kız kardeşiyle evlenen Lowalangi adlı iki oğlunu eril bir varlıkla birleşmeden dünyaya getirmiştir.

İNAKHUS [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in oğlu olup Yunanistan'da aynı adlı nehrin kişileştirilmesiyle oluşturulmuştur. Argolis'i yerleşime elverişli hale getirmiş bir tanrı olup, Argos efsanelerinde Inakhus'un oğlu Phoroneus'un ilk insan olduğundan bahsedilmektedir. İnakhus, kızı İo'yu kaçıran Zeus'u kovalayınca suyu kurutulmuştur.

İNANA Bkz. İnanna

Akad döneminde (MÖ 2334-2154)
İştar ve yıldız (S. Beaulieu)

İNANNA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında ay tanrısı Nanna (veya gök tanrı An) ile sazlıkların tanrıçası Ningal'in kızı, güneş tanrısı Utu ile yeraltı tanrısı Ereşkigal kız kardeşi olan aşk, bereket ve savaş tanrıçasının olup, adı Sümerce Nin-ana (Gökyüzünün hanımı) kelimesiyle ilişkilidir. Bazı söylencelerde Enlil veya Eni'nin kızı olarak geçen tanrıçanın ayrıca fırtına tanrısı İşkur'un da kardeşi olduğu belirtilmektedir. İnanna, doğanın hayırlı yönlerini temsil etmenin yanı sıra sevgililerini yok eden iblis bir kadın olarak da tasvir edilmiştir.

İnanna hakkındaki en önemli efsane tanrıçaya çoban tanrı Dumuzi ile tarımcı tanrı Enkidu'nun talip olup, hediyeler sunup, iltifatlar yağdırarak evlenmek istemesiyle ilgilidir. Erkek kardeşi, İnanna için tarım tanrısını uygun bulmuşsa da tanrıça gönlünü ustaca çalan Dumuzi ile evlenmiştir. 3. Hanedan döneminde Ur kentinde iki tanrının evliliği kral ve eşlerinin evliliğinde örnek alınan önemli bir kült sembolü haline gelmiştir.

İnanna cesaretle gök tanrı An'a meydan okuyarak tanrının Uruk kentindeki E-ana tapınağını ele geçirerek adını "Hanımın Evi" olarak değiştirmiştir. Bir başka söylencede ise bilge tanrı Enki'nin yanına giderek birlikte şarap ve bira içtikten sonra kendisine yarışma teklif etmiştir. Sarhoş olan Enki, tanrıçaya "me" adı verilen Sümerlilerin sosyal, dini hatta aile hayatında etkili olacak güçleri ele geçirerek gök kayığıyla birlikte Uruk kentine doğru yola çıkmıştır. Enki ayıldığında yaptığı hatanın farkına varmış, canavarlarını göndererek kayığı durdurmak istemiştir. Eridu'nun 50 canavarı, 50 Lahama ve Enkum, Büyük Balık ve Uruk Gardiyanları İnanna ile yardımcısı Ninşubur'un peşine düşmüşse de ikili canavarları atlatarak medeniyetin sırlarını Neşe Kapısı'ndan girdikleri kentlerine kazandırmayı başarmıştır.

MÖ 2000 İnanna toprak rölyef (S. Beaulieu)

Bir başka söylencede savaşçı nitelikleri öne çıkarılan İnanna, An'ın ikazına rağmen kendine saygı göstermeyen Ebih dağlarını şimşek ve fırtına gücüyle yok etmiş, böylece Irak düzlüğü ortaya çıkmıştır.

Bir başka söylencede ise İnanna bilinmeyen bir sebeple veya orayı da ele geçirmek için "Dönülemeyen Yer" olarak bilinen öteki dünyaya gitmiştir. Başını bir türbanla örtüp, boyuna lapis lazuli taşlarından bir gerdanlık, eline altın bir yüzük, göğsüne yumurta şeklinde boncuklar takan, zırhlı bir pala elbisesi giyip yanına çok sayıda mücevher ve tılsım alan tanrıça yanına yardımcısı Ninşubur'u çağırarak geri dönmemesi halinde yapması gerekenleri bildirmiştir. İnanna, yeraltı dünyasının kapısına geldiğinde bekçi Neti tanrıçaya neden geldiğini sorunca kız kardeşi Ereşkigal'ı görmeye ve Ereşkigal'ın yeni ölen eşi Gugulanna'ya saygılarını sunmaya geldiği cevabını almıştır. Ereşkigal kız kardeşinin geldiğini duyunca dediği dedik olan İnanla ile yüzleşmekten kaçınmış, Neti'ye tanrıçaya yeraltı dünyasının yedi kapısını da dolaştırmasını ve her kapıda

tılsımlarından birisini alması emrini vermiştir. Sonunda tüm koruyucu tılsımları ve kıyafetlerini dışarıda bırakan tanrıça Ölüler dünyasına girmiş kız kardeşini çıplak haliyle çömelerek selamlamıştır. Koruyucu tılsımları olmamasına rağmen İnanna, Ereşkigal'ın tahtını ele geçirmekten çekinmeyince yeraltı dünyasının 7 kudretli Anuna yargıcı tanrıçayı cesede çevirip bir kancaya asmışlardır. Tanrıça geri dönmeyince yardımcısı Ninşubur Enlil, Nanna ve Enki'ye İnanna'yı kurtarmaları için yalvarmıştır. Durumun vehametini anlayan Enki kur-gara ve galatura adlı yaratıkları şekillendirmiştir. Bunlar yeraltı dünyasının kapılarını açtıktan sonra İnanna'nın ölü bedenine yaşam getiren ot ve hayat suyunu taşımışlardır. Canlanan tanrıça 7 Anuna tarafından durdurulmuş iblisler İnanna'ya kendisini ancak yerine geçecek birisini bulursa bırakacaklarını bildirmişlerdir. Bunun üzerine tanrıça ile iblisler yeryüzüne çıkmış, İnanna kocası Dumuzi'nin yas tutacak yerde neşeli bir şekilde tahtında oturduğunu görünce iblislere kendi yerine kocasını alıp götürmelerini söylemiştir. Bununla birlikte bir süre sonra tanrıça kocasını Dönülmez Yer'e gönderdiği için vicdan azabı duymaya başlamış, Dumuzi'nin kız kardeşi Geştinana'ya yılın yarısını kardeşinin yerine yeraltında geçirip geçiremeyeceğini sormuş kız kabul edince Dumuzi ile Geştinanna sırayla yeryüzüne çıkmışlardır.

İnanna ayrıca "Gılgamış ve Gök boğa" ile "Gılgamış, Enkidu ve Öteki dünya" adlı efsanelerde de anılmaktadır. Tanrıça Fırat nehri kıyısında çıplak dolaşırken kökünden sökülmüş bir ağaç dikkatini çekmiş, ağacı Erekh'e getirerek yere dikip kurtardıktan sonra odunundan kendine bir taht hazırlamayı düşünmüştür. Bununla birlikte iblis tanrıça Lilith ağacın köklerine bir yılan ile kuş yerleştirince, İnanna kahraman Gılgamış'tan yardım istemiştir. Yılanı öldüren kahraman kuş ile Lilith'i ise korkutarak kaçırmayı başarmıştır. İnanna çok beğendiği Gılgamış ile birlikte olmak istemiş ama kahraman tarafından reddedilince öfkesinden üzerine Gök Boğa'yı göndermiştir. Gılgamış ve yakın arkadaşı Enkidu boğayı öldürmeyi başarmışsa da Enkidu aldığı yaralar yüzünden ölünce Gılgamış acısından ölümsüzlüğün sırrını öğrenmek için Siduri'ye doğru bir yolculuğa çıkmıştır.

Bereket ve bolluk tanrıçası İnanna, MÖ 2. bin yılın sonlarına tarihlenen Akad yazıtlarında İştar olarak anılmış ve Venüs gezegeniyle özdeşleştirilmiştir. İştar zamanla Arap tanrısı Athar ile Suriye tanrıçası Astarte'ye (Eski Ahit'te Aştoreth) dönüştürülmüş olmalıdır.

İNAPERTWA [Aborijin Mitolojisi] Aranda halkının inanışında kendi kendine var olmuş iki Numbakulla'nın (Gök tanrısı) adı olup, bitki ve hayvanları yaratmışlardır.

İNAPİRİKURİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da yaşayan Baniva halkının inanışında yaratıcı olmadığı halde başlangıçtan beri var olan bir tanrının adı olup, insanlara ahlaki ilkeleri öğretmiştir.

İNARA [Anadolu Mitolojisi] Hitit-Hurri inanışında fırtına tanrısı Teşub (Tarhunt) ile Hebat'ın kızı, Sarruma'nın kız kardeşi olan tanrıçanın adı olup, vahşi havyanlar ve ovaların koruyucusu kabul edilmektedir.

Babası ejderha İlluyankas tarafından öldürülünce intikam peşine düşen İnara bir şölen tertip, burada düşmanına tuzak kurup öldürmeyi planlamıştır. İlluyankas ve ailesi şölen sırasında tıka basa yemek yiyip, sarhoş olunca İnara'nın insan sevgilisi Zigarattalı Hupasiyas tarafından iple bağlanmış, İnara'nın babası tarafından öldürülmüştür. İnara sevgilisi Hupasiyas'ın karısı ile ailesinin hafızasını sildikten sonra bir kayalığa ev inşa ederek adama hediye etmiştir. İanara adama evin penceresinden bakmasını yasaklamışsa da Hupasiyas dayanamayıp dışarı bakınca karısı ve çocuklarını görmüş, geçmişini hatırlayınca tanrıçaya kendisini bırakması için yalvarmıştır. Öykünün devamı ve adamın kaderi bilinmemektedir. Karanlık güçlerin sembolü olan ejderhanın ölümü İnara'ya tapınanlarca her yıl düzenlenen Purulli festivalinde kutlanmaktadır. İnara, ormanlık alanda yaşayıp Yunan avcılık tanrıçası Artemis ile benzerlik göstermekteydi.

İNARİ [Japon Mitolojisi] Pirinç tanrı ya da tanrıçasının adı olup, genellikle sırtında bir çuval pirinç taşıyan, peşinden habercisi olan iki beyaztilkinin izlediği sakallı ve yaşlı bir erkek olarak tasvir edilmeyse de dişi ve genç görünümleri de mevcuttur.

İnari

Japon efsanelerinde şekil değiştirebilen bir varlık olarak bahsi geçen İnari her yıl dağlardan pirinç tarlalarına inmekte olup, habercisinin tilki olmasından hareketle tilki veya kötü insanları örümcek kılığına girerek soktuğundan örümcek görünümlü olduğuna da inanılmaktadır. Japonya'da on binlerce İnari tapınağı olup, tüm tapınakların yaklaşık üçte biri bu tanrıya adanmıştır. Neredeyse her çiftlikte bereket ve refah getirdiğine inanılan tanrı için yapılmış sunaklar bulunmakta olup bu yüzden yiyecek tanrıçası Toyo-Uke ile de ilişkilendirilmektedir.

İnari, Hint mitolojisindeki Lakşmi ve Java adasındaki Devi Sri karakterleriyle benzer olup, en önemli tapınağı Kyoto kentinde Fuşimi mevkiinde bulunmaktadır.

İNCESTUM [Roma Mitolojisi] Şehvet ve ensestin kişileştirilmiş formudur.

İNCİL Bkz. Kitab-ı Mukaddes

İNCİR 1. [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Âdem ve Havva'nın yemesinin yasak edildiği meyve olup zamanla barış ve bereket ile özdeşleştirilmiştir.

2. [Hint Mitolojisi] İndra'nın sembolüdür.

3. [Budist Mitolojisi] Buda'nın Nirvana'ya ulaşırken altında durduğu ağaç olduğuna inanıldığından kutsal kabul edilmektedir.

3. [Roma Mitolojisi] Kutsal kabul edilen ağaçlardan birisidir.

4. Anadolu'da incir ağacı diken ailelerin erkek çocuklarının öleceğine ve ocaklarının kuruyacağına inanılmakta olup, yaban incirinin özellikle terk edilmiş binaların duvar ve kalıntılarında kendiliğinden yetişmesi bu inancın doğuş sebebi olmalıdır.

İNCUBUS Bkz. İnkubus

İNDAJİ [Afrika Mitolojisi] Avını ıslık çalarak yanına çağıran Nijeryalı efsanevi bir avcının adı olup, avladığı 3 antilop şekil değiştirip aslana dönüşerek saldırıya geçince o da kendisini ağaca dönüştürmüştür.

İNDAR [Pers Mitolojisi] Savaş, cesaret ve yiğitlikle özdeşleştirilen bir ay tanrısının adıdır. Hint mitolojisindeki İndra'nın karşılığı olduğu sanılmaktadır.

İNDARAPATRA [Filipinler Mitolojisi] Kardeşi Süleyman ile birlikte çok sayıda canavarı öldüren bir kahramanın adıdır. Süleyman sihirli yüzüğünün yardımıyla 3 canavarı öldürdükten sonra Pah adlı dev bir kuş tarafından öldürülünce İndarapatra sihirli yaşam suyunu kullanarak kardeşinin intikamını almıştır.

İNDECH [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danaan kabilesinden Ogma tarafından savaşta öldürülen bir Fomor kralı olup Domnu'nun oğluydu.

İNDERA BAYU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında Prenses Çaya Bulan'ın her şeyi bilen yavru kuşunun adı olup hastalıkları öterek tedavi ettiğine inanılmaktaydı. Malay dilinde adı 'ilahi rüzgâr' anlamına gelmekteydi

İNDİA ROSA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da yaşayan Yaruro halkının inanışında insanoğluna çömlekçilik ve sepet dokuma gibi sanatları öğreten kültürel kahraman ve yaratıcı tanrıça Kuma'ya verilen isimlerden birisidir.

İNDİGES Bkz. İndigetes

İNDİGETES [Yunan-Roma Mitolojisi] Akhilles, Aeneas, Herakles ve Romulus için kullanılan bir lakap olup, "yerli" anlamına gelmektedir.

İNDİGETES Dİİ [Roma Mitolojisi] Sadece belirli bölgelerde tapınılan yerel tanrıların adı olup, evlerin, ambarların, ahırların, meraların koruyucusu kabul edilmektelerdi. Dış kültürlerden ödünç alınan tanrılar ise Novensiles Dii olarak adlandırılmaktaydı.

İNDİVİA [Roma Mitolojisi] Kıskançlık tanrıçasın adıdır.

İNDR [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının inanışında Disani ile Pano'nun babası olan iklim ve şarap tanrısının adıdır.

İNDRA [Hint Mitolojisi] Vedik dönemin en önemli tanrısı kabul edilen Aryan kökenli gökyüzü, sağanak yağmur, fırtına ve savaş tanrısı olup, yaratıcı özelliği yoktur. Devaların lideri olduğundan Devapati ve Meghavahana (bulutlara binen) olarak da bilinen İndra, *Svargaloka* veya *Swarga* adıyla bilinen cennetin efendisiydi. Rigveda'nın 1028 ilahisinin 250'sinde yakarılan İndra, Hint sanatında beyaz bir fil (Airavata) veya ata (Uççaişravas) binen, elinde *vajra* adlı şimşekleri taşıyıp, *paranca* adlı kılıç ile *Şakradhanus* adlı gökkuşağı yayını kullanan, bedeni gözlerle kaplı bir adam olarak tasvir edilmiştir. İndra'nın savaş arabası Vimana adını taşımakta olup, Matali adlı sürücü tarafından kullanılmaktaydı. Cennette yer alan Meru dağında Devapura (Tanrılar Şehri) Puşabhasa (Güneş Parlaklığı) adlı sarayında ikamet eden İndra ile ikiz kardeşi Agni Dyaus Pitar (Gök baba) ile Prithvi Mata'nın (Toprak ana) çocukları olmakla birlikte aynı zamanda Aditi'nin çocuklarından birisi yani Aditya olarak da düşünülmüştür. İndra tüm insan ve cin düşmanlarını yenip, güneşi fethetmiş, Asuralardan birisi olup, kuraklıkla özdeşleştirilen Vritra adlı ejderhayı öldürmüş, bu yüzden Vrtrahan (Vritra'nın katili) olarak adlandırılmıştır. İndra, güç kazanmak için 3 göl dolusu soma içkisi içtikten sonra sarhoş olduğu halde yer ve göğü sallayarak Vritra'nın üzerine yürümüş, şimşek fırlatarak iblisi yok ettikten sonra dağları delerek suların yeniden ovalara akmasını sağlamış, ardından güneşi göğe yerleştirerek tarlalara yeniden bereket getirmiştir.

Soma tiryakisi olduğu için Somapa (Soma içen) adıyla anılan İndra bu yönüyle bir yandan Yunan tanrısı Dionysos ile benzerlik gösterirken şimşek tanrısı olarak diğer Hint-Avrupa tanrıları Thor, Zeus ve Perun ile akrabadır.

Siyah tenli ve düşman yerli Dasyu halkını sembolize eden Asuralarla savaştığı için özellikle Aryan savaşçılar tarafından tapınılan İndra'nın, Dasyuların Ari egemenliğine girmesini sağladığına inanılmaktadır. Sonradan toplum brahman adı verilen Hindu din adamlarının etkisi altına girince savaşçıların liderlik vasfını yitirmesine paralel olarak İndra da önemini yitirmiş, toplum kastlara bölünürken aşağıdaki örneklerde olduğu gibi İndra'ya atfedilen özellikler de değiştirilmiştir.

Ramayana destanında Vişnu'nun avatarı olan Rama, Ravana'nın oğlu İndrasit (İndra'yı yenmiş kişi) lakaplı bir zamanlar İndra ile savaşıp yenmiş iblis Meghanada'yı mağlup ederek Rama İndra'ya üstünmüş gibi gösterilmiştir (VI: 45, 22). Benzer şekilde Mahabharata'da ermiş Çyavana, kendisine sihirli güçler veren Aşvinler'e İndra'nın soma içkisinden ikram etmek istemiş, kendisine karşı çıkan İndra'nın elini de sihirle kaskatı hale getirmeyi başarmıştır (III,

122-125). Ramayana'dan bir başka örnekte ise İndra, ermiş Gautama'nın karısı Ahalya'yı baştan çıkarmaya çalışınca, ermişin bedduası yüzünden kısır kalmış, hatta tüm bedeninde bin adet kadın cinsel organı (yoni) oluşmuş bu yüzden Sayoni olarak anılmıştır. İndra ayrıca Megha-vahanası (Bulutların üzerinde doğan), Devapati (Tanrıların şefi), Divas-pati (Atmosferin lideri), Marutwan (rüzgârların efendisi) ve Swarga-pate (Cennetin efendisi) lakaplarıyla tanınmaktaydı.

İNDRACİT [Hint Mitolojisi] Ravana'nın oğlu olan Rakşasa Meghanada'nın (Bulut gibi gürleyen) lakabı olup, İndra'yı yenen kişi anlamına gelmektedir. Ramayana destanında Lakşmana ile Rama'ya birer kez yenildikten sonra Bibhişan kralı Vibhişana'nın yardımıyla son olarak Lakşmana tarafından öldürülmüştür.

İNDRANİ [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'nın tecavüz ettikten sonra evlendiği karısının adı olup, İndra'nın öldürdüğü Puloman adlı cinin kızıdır Puloman'ın kızı, Jayanta, Midhusa, Nilambara, Rbhus ve Rsabha'nın annesidir. Vedalarda İndra'nın dişi gölgesi olarak da geçen İndrani'nin adı "ilahi lütuf" anlamına gelmektedir. Bazen öfke tanrıçası olarak da tanımlanan İndrani, Rig-Veda'da aslan yaşlanmayacak veya ölmeyecek bir erkekle evlendiği için kadınların en şanslısı olarak gösterilirken Hint sanatında aslan ya da fil formunda sembolize edilmekteydi.

İNDRAPRASTA [Hint Mitolojisi] Pandava ailesinin çölde kurduktan sonra yemyeşil hale getirdiği bir kentin adıdır.

İNDRASENA [Hint Mitolojisi] Nala ile Damayanti'nin oğlu, İndraseni'nin erkek kardeşidir.

İNDRASENİ [Hint Mitolojisi] Nala ile Damayanti'nin kızı, İndrasena'nın kız kardeşidir.

İNDRİK [Slav Mitolojisi] Hayvanların efendisi olan boynuzlu efsanevi bir yaratığın adıdır. Bir Rus efsanesine göre insanları kuraklıktan kurtaran İndrik sulara yılan ve timsahlar sayesinde söz geçirmekteydi.

İNDUKARİ [Hint Mitolojisi] Samba'nın eşi olan bir tanrıçanın adıdır.

İNDUMATİ [Hint Mitolojisi] Daşaratha'nın annesi ve Aja'nın karısı olan bir prensesin adıdır.

İNDUS [Yunan Mitolojisi] Gaia'nın oğlu olup Zeus tarafından öldürülen kahraman Hindistan'a adını vermiştir.

İNEK 1. [Hint Mitolojisi] Hindularca gizemli güçler taşıdığına inanılan inek (dhenu), kutsal kabul edilen dolayısıyla öldürülmesi günah kabul edilen bir hayvandır. MÖ 3500'lere tarihlenen Sind uygarlığı döneminde boğa daha önemli görülürken sonradan ineklerin öneminin arttığı anlaşılmaktadır. Rigveda'da Aghanya (öldürülmemesi gereken) olarak anılan (IV: 1-6) ineklerin kutsallaştırılması Atharvaveda ve Puranalarda devam etmiş olup, Hinduların et yememe kültürünün temelini oluşturmuştur. Hindular dünyanın Dhol adlı beyaz bir ineğin boynuzları arasında yer aldığına inanmakta, ayrıca Nandini adlı bir inek de refah ile ilişkilendirilmekteydi.

2. [İskandinav Mitolojisi] Manzum ve Nesir Edda'da bahsi geçen Audhumla adlı inek yeryüzündeki tuzları yalayarak ilk insanı yaratmıştır.

3. [Mısır Mitolojisi] Hathor ve İsis inekle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca Eski Mısırlılar bışranın Hesat adlı tanrıçasının sütü olduğuna inanmaktaydı.

4. [Yunan Mitolojisi] Akhelous, Herakles ile boğa kılığında güreşmiştir. Ayrıca bir söylencede Zeus'un sevgilisi İo'yu Hera'dan saklamak için ineğe dönüştürdüğü anlatılmaktadır.

5. [Kelt Mitolojisi] Kutsal inek olarak da bilinen bir Kelt tanrıçasının adı Damona'dır. Bkz. Boğa, Minotaur

İNEK ile BUZAĞI [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer, Babil, Yeni Asur hatta Part sanatında rastlanılan bir motif olup İştar'ın (İnanna) veya Ninursaga'nın sembolü olduğu sanılmaktadır. MS 714 yılında Asur kralı II. Sargon tarafından yağmalanan Muşaşir'deki Haldi tapınağında da benzer bir motifin olması kültün Urartular tarafından da ödünçlendiğini düşündürmektedir.

İNEMES [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında Anulap'ın kız kardeşi olan bir tanrıçanın adıdır.

İNEZ DE CASTRO, DONA Portekiz kralı I. Pedro'nun 1355'de öldürülen 4 çocuklu metresinin adıdır. 1325'de Prenses Constanza ile evlenen Prens Dom Pedro öte yandan Dona İnez ile ilişkisini kesmemiş ve kadından 4 çocuk sahibi olmuştur. Bununla birlikte Constanza'nın ölümünden sonra oğlunun gayrimeşru çocuklarının güç kazanmasından korkan Kral IV. Alfonso Dona'yı öldürtmüş, 2 yıl sonra isyan eden Dom Pedro tahta geçmekle kalmamış sevdiği kadının intikamını da almıştır. Bir söylenceye göre Pedro, sevgilisi Dona kraliçe tacıyla birlikte gömdürmüştür.

İNFERİ [Roma Mitolojisi] Yeraltı dünyasının tanrılarının adı olup, özellikle Orkus ve Pluto için kullanılmaktadır.

İNFONİWOO [Çin Mitolojisi] Tayvan yaratılış söylencesine göre yaratıcı tanrının adıdır.

İNG [Anglosakson Mitolojisi] Tacitus'un Germania (MS 98) adlı eserinde Jutland, Holstein, Frizya ve Danimarka adalarında yaşayan İngaevo halkının kutsal atasına verdiği isim olarak geçmektedir. İskandinav karşılığının Yngoi olduğu sanılan ve İsveç'ten Vandallarca Britanya'ya dek taşındığı sanılan İng'in denizden Sakson halkını bulmak için çıkıp gelen sonra birdenbire kaybolan bir tanrı olduğuna inanılmaktaydı.

İNGEBORG [İskandinav Mitolojisi] **1.** Belé'nin kızı, Halfdan ile Helgé'nin kız kardeşi, Sigurd Ring'un karısıdır.

2. Jokul tarafından öldürülen Sogn kralının kızı, Belé'nin kız kardeşi, Thorsten'in karısı ve Frithiof'un annesidir.

İNGHEAN BHUİDHE [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli bir tanrıçanın adı olup hasat zamanı döngüsünü sembolize eden üç kız kardeşten ikincisi, Lasair'in küçüğü Latiaran'ın ise ablasıdır. İnghean Bhuidhe Kelt dilinde anlamı Keltçe 'Sarı Saçlı Kız' olup, yaz mevsiminin gelişi ve

ana tanrıçanın buğday başaklarını olgunlaştırmasını sembolize etmektedir. Hıristiyanlığın kabulünden sonra kardeşleri gibi azize statüsü kazanmış olan tanrıça adına her yıl 6 Mayıs'ta adına festival düzenlenmektedir.

İNGUİ FREA [Anglosakson Mitolojisi] İskandinav mitolojisindeki Freyr'in karşılığı olup Seaxnéat ve Scéafa adlarıyla da bilinmekteydi.

İNGUMA [Bask Mitolojisi] Kötü niyetli bir ruhun adı olup, geceleri gizlice evlere girip ev sakinlerinin boğazına çöküp kâbus görmesine neden olan, Alp benzeri bir karabasan olup, adının İnkubus ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

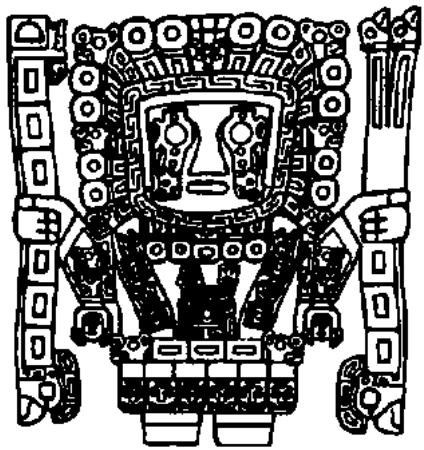
İNİET [Melanezya Mitolojisi] Büyücülük ve çeşitli dini pratiklerin gizlice uygulandığı bir erkekler topluluğunun adıdır.

İNİSİASYON Ezoterik tarikatlarda üyeliğe kabul törenine verilen isim olup, Latince initiare (başlamak) kelimesiyle ilişkilidir. Ezoterik inisiasyon, bireyin varlığının bir üst aşamaya çıkmasını sağlamaya yönelik sembolik bir tören, tarikat açısından yabancı birisinin içeriye alınması aileden kabul edilip mahrem bilgilerin paylaşılması anlamını taşımaktadır.

İNİTİA [Eski Yunan] Gizli Eleusis dinine giriş töreninin adıdır. Bkz. İnisiasyon

İNİZİTU [Bask Mitolojisi] Şimşeğin kişileştirilmiş formudur.

İNKA Bkz. Manko Kapak

İnka panteonun en önemli tanrısı Virakokha (Maguilaz, WP)

İNKA DİN VE MİTOLOJİSİ 16. yüzyıla dek Pasifik sahili boyunca bugünkü kuzey Ekvator'dan merkez Şili'ye dek büyük bir imparatorluğu yöneten bir halk olan İnkalar geride yazılı tarih bırakmadıklarından haklarında bilinenler sözlü gelenek ve arkeolojik bulgulara dayanmaktadır. İnkalar, Kuzko merkezli bir devlet kurmuş, 4. imparator zamanında sınırlarını genişletmeye başlamış, sekizinci imparator zamanında genişleme devletin temel politikası haline gelmiş, Topa İnka Yupankui zamanında (1471–93) ise imparatorluk kuzey ve güneyde en büyük sınırlara ulaşmıştır. Güneş tanrısı, yaratıcı tanrı ve yağmur tanrısından oluşan üçlü panteon ve bu tanrılara yapılan ibadet 1532 yılında gerçekleşen İspanyol istilasına dek devlet dininin gereği olarak saygı görmüştür. İnkaların varisi kabul edilen Keçuva halkı Roman Katolik dinine geçmekle birlikte bazı pagan adetlerini ve eski masallarını günümüze dek muhafaza etmeyi başarmıştır. Peru ile Bolivya arasında And Dağları üzerinde bulunan Titikaka gölü bölgenin yerlileri Aymaraların söylencelerinde önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte Aymaraların göl kıyısında anıtsal taşları halen görülebilen MS 500-1200 arasında varlığını sürdürmüş Tiyahuanako uygarlığının mirasçısı olup olmadıkları bilinmemektedir.

15. yüzyılın başlarında İnkalar tarafından, 16. yüzyılda İspanyollar tarafından fethedilen bölgeden kaydedilen en önemli efsane 1550 yılında Peru valisinin tercümanı Juan De Betanzos tarafından kaydedilen bir yaratılış efsanesidir.

Bu söylenceye göre her şeyin yaratıcısı Efendi Kon Tiki Virakokha hiçlikten çıkmış, önce dünya ve gökyüzünü ardından dev insanları yaratmıştır. Kon Tiki Virakokha devlerin itaatsizliği üzerine Titikaka gölünün sularından çıkarak devleri taşa çevirmiş ve yeryüzüne en yüksek dağları bile kaplayan bir tufan göndermiştir. Ono Pakakoti adıyla bilinen bu tufanın ardından Virakokha yeryüzünü yeniden şekillendirmiş, taşları oyarak hayvan ve insanları yaratmıştır. Virakokha ile deniz tanrıçası eşi Mama Kokha'nın (Deniz Ana) güneş tanrısı ve İnkaların atası kabul edilen İnti'nin babası olduğuna inanılmaktadır. İnti insan yüzlü altın bir disk formunda tasvir edilmektedir. Güneş tanrısı İnti ile eşi evlilik, takvim ve festival günlerinin koruyucusu ay tanrıçası Mama Quilla'dan Manko Kapak, Pakha Kamak ve Kon adlı üç oğlu doğmuş, bunlardan Manko ilk İnka hükümdarı olmuştur. Pakha Kamak ise İnka dininin kurucusu hatta ilk erkek ve kadının yaratıcı kabul edilmektedir. Bununla birlikte ilk insan çiftine yiyecek vermeyi unutunca erkek ölmüş kadın ise Pakha Kamak'ı ihmalkârlıkla suçlamıştır. Pakha Kamak kadını hamile bırakmış ve doğan oğullarını parçalayarak ilk meyve ve sebzeleri oluşturmuştur. Tanrı kadından doğan ikinci oğlu Vikhama kaçınca kızıp annesini öldürmüştür. Çocuk annesinin intikamını babasını denize doğru sürerek aldıktan sonra, 3 yumurta üzerinde kuluçkaya yatmış ve yeni bir insan ırkının ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnti'nin diğer oğlu Kon ise yağmur ve güney rüzgârı tanrısı olup, kardeşi Pakha Kamak ile savaşınca kuzeye kovulmuş böylece kuraklık ve kıtlık ortaya çıkmıştır.

Kalp ve neşe tanrıçası Kokomama bir diğer İnka tanrıçası olup Koka ağacı formunda tasvir edilmekte şafak ile özdeşleştirilip, bakire kızların koruyucusu kabul edilmekteydi. Çok memeli olarak tasvir edilen hasat ve yeryüzü tanrıçası Mama Allpa, mısır formunda tasvir edilen tahıl tanrıçası Zaramama veya Mamazara ile ışık

yıldırım tanrıçası Apotequil veya Apokatequil ise diğer İnka tanrıçalarıydı.

İnkaların bölgeyi ele geçirmesi ve Tiyahuankolar üzerinde egemenlik kurmasının ardından İnka Güneş Tanrısı, Virakokha'nın yerini almıştır. İnka yaratılış efsanesi Kuzko kentini kuruluşu ve İnkaların komşularına üstünlük kurmasının sebeplerini açıklamaya yönelik bir böbürlenme öyküsüdür. Kardeşlerinin ihanetine uğrayan güneşin oğlu Ayar Kakhi, hapsedildiği mağaradan bir kuşa dönüşerek çıkmış, intikam almamış ama iki kardeşi ve üç kadına işaret ettiği mevkide Kuzko kentini kurmalarını tembihlemiş, kendine düzenli kurbanlar verilmesine karşılık Kuzko halkının savaşta yenilmezliğini garanti etmiştir.

Peru'nun 1532, yılında Francisco Pizarro (1475-1541) tarafından fethedilmesinin ardından yerli halk hızla Hıristiyanlaştırılmış yerli kültür ve inanışlar hızla unutulma sürecine girmiştir. Bununla birlikte bir İspanyol komutan ile İnka prensesinin oğlu olan İnka Garcilaso de la Vega tarafından kaleme alınan Comentarios Reales de los Incas (İnka Krallığı Üzerine Notlar) adlı bir kitap 1609 yılında İspanya'da yayınlanmıştır. Bu kitap Güneş tanrının kendi çocukları olan İnkalara Titikaka gölü civarında yaşayan yerli halklara hükmetme emri vermesini, ardından Manko Kapak, Mama Oklo ve Huako'nun birlikte Kuzko kentini kurmasının öyküsü anlatılmaktadır.

İnkalar yaratıcı tanrı Virakokha ve diğer tabiat tanrılarına tapınır, ayinlerinde çiça adlı bir içkiyle sarhoş olup lama ve yaban domuzu kurban ederlerdi. Bu halk imparatorlarının güneş tanrısı İnti'nin çocukları olduğuna inanmakla kalmıyor aynı zamanda kendilerine bağlı halkları güneş soyundan gelen imparatora tabi olmalarının yanı sıra İnka dinini de kabullenmek zorunda bırakıyorlardı. Güneş tapınaklarında Güneş bakireleri, çocuklar ve savaş esirleri kurban edilmekteydi. Güneş bakirelerinin kurban edildiği İmparator değişimi ya da güneş tutulmaları gibi olağanüstü olaylar dışında dinsel ayinler tarla ekim zamanı, hasat zamanı, vergi dönemi gibi belirli bir takvim düzeni dâhilinde yapılmaktaydı. İnka inanışında göre gökyüzünde saçlardan örülmüş dar bir köprüden geçilerek ulaşılan Hanan Pakha adlı cennet, toprağın altında, dünyanın merkezinde ise Uka Pakha adlı soğuk, karanlık ve sonsuza dek aç kalınacak yeraltı dünyası bulunmaktaydı.

İnsanı Yaradana

Gün doğuyor ışıklarla, saygı gösterisi için
İnsanı yaratana
Yüksek göklerde bulutlar kaçıyor, utanarak
İnsanı Yaratanın karşısında
Yıldızların tanrısı, Güneş babamız saçlarını yayıyor, ayaklarına
Rüzgâr da bir yandan ağaçların tepesini sarıyor, İndiriyor aşağı dalları
Kuşlar şakıyor ağaçlarda saygılarını sunuyorlar, dünyayı yaratana
Bütün güzel çiçekler, renklerini ve güzel kokularını ortaya çıkarıp yayıyorlar
Sudan bir ayna olan
Gölün dibi neşeli balıkların mutlu sığınağıdır
Şiddetli sel boğuk şarkısıyla Virakoka'nın övgülerini yansıtıyor
Bir yandan kaya da yeşillikle örtülüyor ve akarsu yarığındaki orman taze çiçeklerini göz önüne seriyor
Ve dağda oturanlar, yani Yılanlar Halkı Tanrının ayaklarına doğru kayıyorlar
Ve kalbim her gün doğuşunda senin övgünle doludur,
Babam, Yaradanım. (Moran, 42- 43)

İNKFVİN-VETAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Hare halkının inanışında evreni yöneten yaratıcı tanrının adıdır.

İNKOSAZANE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında bir başlangıç yaratığı olan bereket tanrıçasının adı olup, özellikle bahar mevsiminde saygı gösterilmekteydi. Prenses adıyla da bilinen ve mısırların büyümesini sağlayan tanrıçanın tarım ve doğum ile ilişkili tüm gelenek ve festivalleri de bulduğuna inanılmaktaydı.

İNKTOMİ Bkz. İktomi

İNKUBUS Külah formunda bir başlık taşıyan ve geceleri uyuyan kadınlarla cinsel ilişkiye cinlerin adı olup, inanışa göre kaybettikleri külahlarını bulan kişiler gizli hazineleri bulma yeteneği kazanmaktaydılar. Adı Latince incubare 'uzanmak' ve incubus 'kâbus' kelimeleriyle ilişkili olan İnkubus inanışı İtalyan folklorunda devam etmekle ve 'Alp' olarak adlandırılmaktadır.

Ortaçağ Avrupa'sında inkubusların kadınlara uykularında tecavüz ettiğine ve kadınlar rüya gördüklerini sanmışlardır. Cadı davalarında inkubuslarla cinsi münasebet kurmak yakılmak için yeterli bir sebep kabul edilmiştir. Kilise kayıtlarında inkubusların kıskanç âşıklar olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır.

İNMAR [Fin Mitolojisi] Votyak halkının Hıristiyanlık öncesi inanışında gökyüzü tanrıçası olduğu sanılan bir varlığın adıdır.

İNMUTEF Bkz. İmhotep

İNNANA Bkz. İnanna

İNO [Yunan Mitolojisi] Fenike kralı Kadmos ile Harmonia'nın kızı ve kral Athamas'ın ikinci karısı, Agave, Semele ile Autonoe'nin kız kardeşinin adıdır. Bir Megara söylencesine göre kocası Athamas'tan kaçarken kendisini denize atmışsa da Nereidlerce kurtarılmış, tanrılarca Leukothea (beyaz tanrıça) adlı bir deniz tanrıçasına dönüştürülmüştür (Paus. i. 42. 8).

İNO GO TİED Eskimo halkınca kötü ruhlardan korunmak için kullanılan koruyucu bir tılsımın adı olup balina yağı konulmuş ayıbalığı kürkünden yapılmaktadır.

İNOGEN [Britanya Mitolojisi] Kimi söylencelerde büyücü Merlin'in kızı olup Kral Arthur ile aşk yaşamıştır.

İNSAN BAŞLI KAYIK [Mezopotamya Mitolojisi] Erken dönem Akad mühürlerinde sıkça insan gövdeli kollu ve başlı, kimi zaman sadece boynuzlu şapkalı insan başlı kayık tasvirlerine rastlanmakta olup, bu durum bir kayık tanrısının varlığını akla getirmekte ama Sirsir gibi küçük bir tanrının formu olduğu sanılmaktadır.

İNSAN KURBAN ETME Bkz. Kurban

İNSAN YİYEN AĞAÇ [Afrika Mitolojisi] Carl Liche'nin Madagaskar'da Mkodo halkına zarar verdiğini rapor ettiği efsanevi bir ağacın adı olup, benzer hikâyelere Orta ve Güney Amerikalı seyyahların notlarında da rastlanmıştır.

İNSANBİÇİMCİLİK Cansız varlıklar, hayvanlar veya doğal olaylarına insan özellikleri yakıştırılması veya bunların kişileştirilmesine verilen isimdir. Pek çok halkın mitolojisi ve halk hikâyelerinde rüzgâr, ışık, aşk, fırtına, güneşin hatta çeşitli bitki ve hayvanların kişileştirilmesine rastlamak mümkündür.

İNSANİA [Roma Mitolojisi] Deliliğin kişileştirilmiş formudur.

İNSİDİA [Roma Mitolojisi] Tuzağın kişileştirilmiş formudur.

İNŞİKAK-I KAMER [İslam Mitolojisi] Muhammed'in bir parmak işaretiyle ayı ikiye bölmesi mucizesinin adıdır. Buhari'ye göre Mina'da bazı Müşrik veya Yahudilerin kendisinden mucize gerçekleştirmesini istemeleri üzerine ay ikiye yarılmış, bir parçası bir dağın üzerinde, diğeri bir başka dağın üzerinde durmuş, sonra ikisi bir araya gelmiş ve ay eski halini almıştır.

İNTERCİDONA [Roma Mitolojisi] Doğum ile ilişkilendirilen bir tanrıçasının adıdır.

İNTERDUCA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisidir.

İNTİ [İnka Mitolojisi] Halkın atası ve ülkenin koruyucusu olarak kabul edilen güneş tanrısının adı olup, kökeni tam bilinmemekle birlikte pek çok öyküde yaratıcı tanrı Virakokha'nın oğlu olarak bahsi geçmektedir. Aynı zamanda eşi olan kız kardeşi olan ay tanrıçası Mama Quilla ile birlikte yeryüzüne hayat veren tanrının sarayı gökkuşağı, Ülker yıldız kümesi, Venüs ve diğer gezegenler olduğuna inanılmaktaydı. Apu Punçau (Günün Yüzü) adıyla da bilinen İnti, genellikle insan formunda ışık ve alevler saçan yüzü altın bir disk üzerinde tasvir edilmiştir. Her gece denize dalıp su altında yüzerek yolan İnti ertesi sabah tekrar gökyüzüne çıkmaktaydı.

İNTİ RAYMİ [İnka Mitolojisi] İnti'yi onurlandırmak için kış dönencesinde kutlanılan bir güneş festivalinin adıdır.

İNTİKHİHU Bask halkının küçük iblislere verdiği isimdir.

İNTİKHİUMA [Aborijin Mitolojisi] Bereketi arttırmak amacıyla düzenlenen dini törenlerin adıdır.

İNTULO [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında insani özellikler taşıyan kertenkele formunda bir yaratığın adıdır.

İNUA [Eskimo Mitolojisi] Bering Boğazı civarında bir insanın gölgesi veya ruhuna verilen isim olup, ikisinin özdeş olduğuna inanılmaktaydı. İnualar şekil değiştirebilen ruhlar olup insanlarla, hayvanlarla birlikte yaşayabildikleri gibi, dağ ve göl gibi coğrafi alanlarla da özdeşleştirilebilirler.

İNUİT MİTOLOJİSİ Bkz. Eskimo Mitolojisi

İNUUS [Roma Mitolojisi] Hayvan sürülerinin koruyucu tanrısı olup zamanla Faunus ile birleştirilmiştir.

İNUVAYLAU [Pasifik Mitolojisi] Olağanüstü büyüklükteki penisiyle kadınları metrelerce uzaktan hamile bırakabilen bir kahramanın adıdır. İnsanlar kıskançlıkla üzerine saldırdığında penisini kesip kaçmak zorunda kalmıştır.

İNVİCTUS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in adlarından birisi olup, 'yenilmez' anlamına gelmektedir.

İNVİCTUS İNVİDİA [Roma Mitolojisi] Bir kıskançlık tanrısının adıdır.

İNVİDENTİA [Roma Mitolojisi] Kıskançlığın kişileştirilmiş formu olup İnvidia adıyla da bilinmekte, Pallas ve Styx'in kızı olarak düşünülmekteydi (Ov. Met. ii. 760).

İNYANA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında ata ruhlarına verilen isimdir.

İO 1. [Yunan Mitolojisi] Argos'ta bulunan Hera mabedinin rahibesi ve bir nehir tanrıçası olup, İnakhus adlı nehir tanrısının kızıdır. Söylenceye göre İo gördüğü bir rüyanın etkisiyle Lerna gölü kıyısına gitmiş orada kendisini bekleyen Zeus'la birlikte olmuştur. Zeus genç kızı kıskanç karısı Hera'dan koruyabilmek için önce bulutlar arkasına saklamış ardından ineğe dönüştürmüşse de Hera durumu anlayınca ineği Hera'ya hediye etmek zorunda kalmıştır. Hera, inek formundaki kızı Zeus'tan uzak tutabilmek için Yüz gözlü bir canavar olan Argos'a (Argos Panoptis) emanet etmiştir. Bununla birlikte Zeus, kızı kurtarmak için Hermes'i görevlendirmiş o da uyuttuğu Argos'u öldürmüştür. Hera ineğe dönüşmüş İo'yu sürekli rahatsız etmesi için bir sinek yollamış, kız koşarak o zamanlar Bosporus (Öküz geçidi) adıyla bilinen İstanbul boğazını geçtikten sonra Kafkasya'da zincirlenmiş olan Prometheus ile karşılaşmış, ondan yeniden insan formuna bürüneceği ve soyundan en büyük kahraman Herakles'in geleceği müjdesini almıştır.

Mısır'a giden İo burada Zeus tarafından yeniden insan formuna bürünmüş, evlendiği Telegonus'tan Epaphos'u doğurmuştur.

2. [Polinezya Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında en önemli tanrı olup, gökyüzünün üzerinde Te Toi-o-nga-Rango'da ikamet etmekteydi. Kimi yazarlar "ebedi" ve "sonsuz" lakapları takılıp, Kiko adıyla da bilinen tanrının Hıristiyan tanrıdan yararlanılarak yaratıldığını iddia etmiştir.

İOBATES [Yunan Mitolojisi] İkiz kardeşi olan Argo kralı Akrisios tarafından Yunanistan'dan kovulan Proitos'u konuk edip, kızı Stheneboia ile evlendiren, ardından krallığını damadına geri almak için Yunanistan'a sefer düzenleyen Lykia

kralının adıdır. Proitos, karısının iftira attığı Bellerophontes'i İobates'e göndermiş ve kayınbabasından gönderdiği adamı öldürmesini istemişse de kralın güvenini kazanan Bellerophontes İobates'in ikinci kızı Antikheia ile evlenmiş ve kayınpederinin ardından tahta çıkmıştır.

İOBES [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Kerthe'nin oğludur.

İODAMA [Yunan Mitolojisi] İtonos'un kızı ve İtonia'da bulunan Athena mabedinin rahibesidir. Zeus'tan Thebe adlı bir kızı olmuştur.

İOİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çinuk halkının inanışında hayaletlerin çaldığı bir kızın adıdır. İoi, erkek kardeşi Mavi Karga'ya evlenecek bir kız istemek için hayaletler diyarına gitmiş orada kabile şefinin yeni ölen kızını alarak eve getirmiş ve büyüyle yeniden yaşayanlar arasına döndürmeyi başarmışlardır. Bununla birlikte Mavi Karga başlık parası istemeye gelen kızın akrabalarıyla kavga ederken gelin korkusundan ölmüş ve bir daha diriltilememiştir. Hayaletler intikam için İoi'yi kaçırınca Mavi Karga üzüntüsünden ölmüştür.

İOKASTE [Yunan Mitolojisi] Menoekeus'un kızı, Hipponome ile Kreon'un kardeşi olup ilk evliliğini Thebai kralı Lauis ile yapmış bu evlilikten Oidipus adlı bir oğlu dünyaya gelmiştir. Sonradan tanımadığı oğlu ile evlenerek ve Antigone, Eteokles, Polyneikes ile İsmene'nin annesi doğurmuştur. Çeşitli kaynaklarda Epikaste ve İokaste adlarıyla da anılan kadın Oidipus'un kendi oğlu olduğunu öğrenince kendini asarak intihar etmiştir (Hom. Od. xi. 271; Apollod. iii. 5. 7).

İOKASTUS [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un oğlu olup Kalabria'da Rhegium kentinin kurucusudur.

İOKAUNA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolomb döneminde Antil adaları halkının tapındığı en önemli tanrılardan birisinin adı olup, Guamaonokon veya Yokhu Vagua Maorokoti olarak da bilinmekte, Tanrıça Attabira'nın oğlu olduğuna inanılmaktaydı.

İOLAUS [Yunan Mitolojisi] İphikles ile Automedusa'nın oğlu olup, Herakles'in Hydra'yı öldürmesine yardım etmiştir (Ovid IX, 394).

İOLE [Yunan Mitolojisi] Oikhalia kralı Erytos'un kızı olup, babası tarafından bir okçuluk yarışmasının ödülü olarak ortaya konmuş, ödülü kazanan Herakles'in sevgilisi olmuştur. İole ile Dryope'nin yarı-üvey kardeşler olduğu iddia edilmiştir (Ov. Met. ix. 325).

İOLOKİAMO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da Orinoko bölgesi halklarının inanışında Kakhimana'nın karşıtı hilebaz bir tanrının adıdır.

İON [Yunan Mitolojisi] İonialıların efsanevi atasının adı olup, tanrı Apollo ile Erekhtheus'un kızı, Xuthus'un karısı Kreusa'nın oğlu, Janus'un kardeşi, Helikes'in kocası, Aegicores, Argades, Gelem ve Hoples'in babasıdır. Amcaları tarafından babasıyla birlikte Teselya'dan kovulunca önce Atina'ya ardından Akhaia'ya yerleşmiştir. Selinos'un kızı Helike ile evlenmiş, kayınpederinin ölümünden sonra iktidarı ele geçirmiş, Helike kentini kurmuş ve tebaasını İonialılar olarak adlandırmıştır (Pausanias, I, 31, 3; II,14, 2; VII, 2). İon'un Atinalıların yardımıyla Eleusis üzerine düzenlediği bir sefer sırasında Eleusis civarında savaşırken ölmüştür. Strabon ise Helen soylarının göçlerini açıklamaya çalışan bir başka söylenceyi aktararak İon'un Eumolpos'un yönetimindeki Trakyalıları yenilgiye uğrattığı için Atina kralı yapıldığını, ülkeyi siyasi açıdan örgütlediği ve ölümünün ardından ülkeye adının verildiğini bildirmiştir (Strabon, VIII 7, 1). İonlar, Heraklesoğulları zamanında Akhalar tarafından Akhaia adını alan ülkeden kovulmuşlardır.

İon ayrıca Eski Ahit'te Nuh'un oğlu Yafes'in dördüncü oğlu Javan ile özdeşleştirilirken, İmparator Hadrian döneminde (MS 117-138) yaşayan İskenderiyeli seyyah Dionysius Periegetes (ver. 416) Arkadia'daki bir nehri İaon olarak anmıştır.

İONİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles'in tahtını ele geçirmek isteyen kardeşlerine karşı savaşan Dyrrakhos'a yardım ederken yanlışlıkla öldürdüğü Dyrrakhos'un oğlunun adıdır. İon'un cesedinin atıldığı deniz delikanlının adıyla anılmıştır.

2. Adriyatik denizine adını veren İllyria kralı Adrias'ın oğlu olup, İonia Denizi'ne adını vermiştir.

İOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** İphikles'in kızı ve Theseus'un karısının adıdır.

2. Aeolus ile Kepheus'un Joppa kentine adını veren kızı olup, Perseus ile Andromeda söylencesinde Kassiopeia adıyla anılmıştır.

İORD Bkz. Jord

İOSKEHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua ve Huron halkının inanışında yaratıcı tanrısının adı olup, cinleri yenip, hastalıkları iyileştirmiştir.

İOUSKEHA ile TAWİSCARON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua ve Huron halkının inanışında biri iyi diğeri kötü ikiz yaratıcı tanrıların adıdır. Daha doğmadan önce ana rahminde kavga etmeye başlayan kardeşlerden kötü olanı Tawiscaron doğduktan hemen sonra annesini öldürmüşse de anneanneleri Atahensik olaydan İouskeha'yı sorumlu tutmuştur. Tawiskaron kayalık dağlar ve dikenli çalılar İouskeha ise verimli otlaklar ile meyve ağaçlarını yaratmış uzun süre mücadele eden ikizlerden İouskeha sonunda kardeşini yeraltına hapsetmeyi başarmakla kalmamış, insanlara musallat olan cinleri yenip, salgın hastalıkları da iyileştirmiştir.

İOXUS [Yunan Mitolojisi] Melanippus ile Perigoune'nin oğlu ve Theseus'un torunu olup, Karya'da bir koloni kurmuştur (Plut. Thes. 8)

İOVAHİNE [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında ilk kadının adı olup, ilk erkek Tiki ile birlikte tanrı Tane tarafından yaratılmıştır.

İPA HUAKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneş'in çocuklarının kadın üyelerinden birisidir.

İPALNEMOHUANİ [Aztek Mitolojisi] Güneş için kullanılan bir isim olup, 'insanlara hayat veren' anlamındadır.

İPAN METZLİ [Aztek Mitolojisi] 13 Aztek cennetinden ikincisinin adı olup, Tlalekuhtli burada ikamet etmektedir.

İPAT [Mısır Mitolojisi] Beslenme ve korunma sağladığına inanılan insan göğüslü küçük bir su aygırı formunda tasvir edilen tanrıçanın adı olup, özellikle Thebes kentinde tapınılmaktaydı. İpat veya İpet Luksor şehrinin tanrıçası ile karıştırılıp bir çeşit ana tanrıça olmuş, Amun'un karısı olarak görülmüş, Aşağı ve Yukarı Mısır kastedilerek "iki diyarın kraliçesi" olarak adlandırılmıştır.

İPET Bkz. İpat

İPHİANİSSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos kralı Proetus'un Anteia veya Stheneboea'dan doğan ve bir süreliğine deliren kızlarından birisinin adıdır (Hom. II. ix. 115, 287).

2. Endymion'un karısı ve Aitolos'un annesidir (Apollod. i. 7. 6).

3. Nereidlerden birisidir.

İPHİGENİA [Yunan Mitolojisi] Troya'daki Yunan kuvvetlerinin komutanı Agamemnon ile Klytemnestra'nın kızı, Elektra, Khromythemis ve Orestes'in kardeşi olup, babası tarafından bir kehanet üzerine tanrıça Artemis'e kurban edilmiştir. Agamemnon'un gemileri rüzgârsız havada Aulis'ten Troya'ya yelken açmayı başaramayınca kral kâhin Kalkhas'ın tavsiyesi üzerine kızı İphigenia'yı bir zamanlar kızdırdığı Artemis'e kurban etmiştir. Kral önce kızını kurban etmeyi kabul etmemişse de kardeşi Menelaos ile Odysseus'un ısrarı üzerine kızı Akhilleus ile nişanlayacağı bahanesiyle kandırarak Mykenai'den çağırtarak öldürtmüştür. Bir söylenceye göre tanrıça kıza acımış ve onun yerine bir geyik kurban etmiş, kızı Tauris'e götürerek kendi rahibesi yapmıştır. İki söylenceyi birleştiren modern bir yoruma göre eki çağlarda kurban töreni sırasında ortaya bir hayvanın çıkması tanrının insan kurbanı istemediğine işaret sayılmaktaydı ki tören sırasında birdenbire ortaya çıkan bir geyik kızın kurtulmasını sağlamış olmalıdır.

Tauris tapınağında deniz kazası sonucu ülkesine gelen tüm yabancıların kurban edildiği bir tapınakta görev yapan İphigenia'nın karşısına bir gün aynı sebeple kurban edilmeye hazırlanan erkek kardeşleri Oreste ile Pylades getirilmiştir. İphigeni, Delphoi kâhini tarafından tapınaktaki Artemis heykelini çalmakla görevlendirilen kardeşlerini ölüme göndermek yerine heykeli kendi çalıp, tapınaktaki görevini bırakarak onlarla birlikte ülkesine geri dönmek üzere yola çıkmıştır. Bununla birlikte kralları Thoas liderliğindeki Taurisliler kardeşlerin peşine düşmüş ve Sminthion kentine vardıklarında yetişmişlerdir. Kentin Apollon rahibi Khryses, İphigenia ile kardeşlerini önce tutuklatıp Thoas'a teslim etmeye karar vermişse de büyükbabası kendisiyle aynı ismi taşıyan torunu Agamemnon'un oğlu olduğunu bu sırada öğrenmiş emredilenin tersine Thoas'ı öldürtmüş ve kardeşlerini kurtararak hep birlikte Mykenai'ye gitmiştir.

İPHİKLES [Yunan Mitolojisi] **1.** Amphitryon ile Alkmene'nin oğlu ve Herakles'in kendisinden bir gün sonra doğan ikiz kardeşi olup Kreon'un küçük kızıyla evlenmiştir. Hera veya Amphitryon'un çocukların odasına koyduğu yılanlardan İphikles korkup ağlarken Herakles yılanları öldürmüş böylece tanrı soylu olduğunu belli etmiştir (Apollod. ii. 4. 8). Bununla birlikte Herakles deliliği sırasında karısı Megara'dan olan oğullarının yanı sıra kardeşinin iki oğlunu da öldürürken, İphikles büyük oğlu İolaos'u kurtarmayı başarmıştır. Herakles'le birlikte Troya seferine, Kalydon avına katılmış, Hippokoon'un oğullarıyla savaşırken ağır yaralanmış, Buphagus ve Promne tarafından tedavi edilmeye çalışılmışsa da ölmüştür (Apollodorus ii. 7. 3).

2. Deion ve Klymene'nin torunu, Phylakus'un oğlu olup, Diomedeia veya Astyokhe ile evlenerek Podarkes ve Protesilaus'un babası olmuştur. Argonautlardan birisi olan kahraman Pelias'ın cenaze oyunlarını düzenlenen spor yarışmasını kazanmıştır. Olağanüstü hızlı koşması ve ilginç bir iktidarsızlık öyküsünün kahramanı olarak ünlüdür. Kâhin Melampous, İphiklos'un çocukken babası koçları iğdiş ederken korkuya kapılıp babasının kullandığı bıçağı ormana götürüp kutsal bir meşeye sapladığını, bu bıçağın bulunup bıçağın pasıyla hazırlanan bir sıvıyı içmesi halinde sorunun çözüleceğini bildirmiş, kehanet gerçekleştirilince İphiklos'in Podarkes adlı bir oğlu doğmuştur (Hom. Il. ii. 705, xiii. 698; Apollod. i. 9. 12).

3. Thestius'un Laophonte veya Deidameia'dan doğan oğlu olup Kalydonia yaban domuzu avına ve Argo seyahatine katılmıştır (Apollod. i. 8. 3, 9. 16)

İPHİDAMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Antenor ile Theano'nun oğlu olup, Troya savaşında Agamemnon tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xi. 221).

2. Busiris'in oğlu olup Herakles'in emriyle babasıyla birlikte ölüme mahkûm edilmiştir. Apollodorus (ii. 5. §. 11) tarafından Amphidamas olarak anılmıştır.

İPHİKLUS Bkz. İphikles

İPHİMEDİA [Yunan Mitolojisi] Tripos'un kızı, Erysikhthon ile Phorbas'ın kardeşi, Aloeus'un karısı, Pankratis, Ephialtes ve Otos'un annesidir. Amcası Poseidon'a âşık olmuş tanrıdan Ephialtes ve Otos'u doğurmuştur (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 1. 7. 4). Güzelliğiyle ünlü kızı Pankratis ile Drios dağında Dionysos bayramı sırasında Trakyalı korsanlar tarafından Strongyle adasına kaçırılmıştır. Pankratis burada adanın kralı Agassamenus ile evlenmişse de aynı adadan Sikelus ve Heketorus kıza sahip olmak için adamla kıyasıya savaşmış sonuçta hepsi ölmüş, adaya gelen Otus ve Ephialtes anneleri ile kız kardeşlerini kurtararak geri götürmüşlerdir. Odysseus'un Ölüler Dünyası seyahatinde karşılaştığı kadın kahramanlardan birisi de İphimedeia'dır (Hom. Od. 11. 305).

İPHİMEDON [Yunan Mitolojisi] Eurystheus'un oğlu olup, Heraklidlere karşı savaşırken ölmüştür (Apollod. ii. 8. 1).

İPHİNOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Proetus ile Stheneboea'nın kızının adı olup, kardeşleriyle birlikte önce aklını kaçırdıysa da babasının krallığının bir bölümünü Melampus ile Bias'a vermesinin ardından tedavi edilmiştir (Apollod. ii. 2. 2).

2. Nisus'un kızı ve kimine göre Megareus'un karısıdır (Paus. i. 39).

3. Alkathous'un evlenemeden ölen kızı olup, Megaralı kadınlar evlilik töreninden önce onuruna bir tutam saçlarını keserlerdi (Paus. i. 43. 4).

İPHİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Alektor'un oğlu olan Argos krallarından birisinin adı olup, Polynikes kendisine Amphiaraus'u Thebai'ye Yürüyen Yediler'e katılmaya nasıl ikna edeceğini sormaya geldiğinde adama Eriphyle'ye Harmonia'nın gerdanlığını vermesini tavsiye etmiştir. Eteokles ile Evadne'nin babası olan İphis krallığını kızı Evadne ile damadı Kapaneus'un oğlu olan torunu Sthenelus'a bırakmıştır (Apollod. iii. 6. 2; Paus. ii. 18. 4).

2. Salamisli (Kıbrıs) bir çobanın adı olup, sevdiği kadın Anaxarete tarafından küçümsenince intihar etmiş, kadının vicdan azabı bile duymamasına kızan Aphrodite Anaxarete'yi taşa dönüştürmüştür (Ov. Met. 14. 802).

3. Troya savaşı sırasında Skyros adasını ele geçiren Akhilles tarafından köle olarak alıkonan güzel bir kız olup, kahraman tarafından Patraklus'a hediye edilmiştir (Homer, İlyada, 9. 667).

4. Ligdus ile Giritli Telethusa'nın kızının adı olup, babası oğul sahibi olmak istediği hatta kızı doğarsa öldüreceği tehdidinde bulunduğu için annesi tarafından erkek çocuk gibi büyütülmüştür. İanthe adlı genç bir kız İphis'e aşık olduğunda Tanrıça İsis, İphis'i gerçek bir erkeğe dönüştürmüştür (Ov. Met. 9. 665-797).

İPHİTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Eurytus'un oğlu olan yetenekli bir okçunun adı olup, Argonautlardan birisi olmasına karşın Herakles tarafından öldürülmüştür. Babasına Apollon tarafından hediye edilen ok İphitus'a miras kalmıştır. İphitus, Messinia'da Orkhilokhos'un evinde karşılaştığı Odysseus ile bir mızrak ve kılıç karşılığında Apollon'un okunu değiştirmiştir. Odysseus bu oku ülkesine döndüğünde Penelope'nin taliplerini öldürmek için kullanmıştır (Hom. Od. xxi. 14, Apollon. Rhod. i. 86).

2. Delphi kâhinlerinin önerisiyle Olympia oyunlarını yeniden canlandıran bir Elis kralının adı olup, Haemon, Praxonides veya İphitus'un oğluydu (Paus. v. 4. 5.)

3. Naubolus'un oğlu, Skhedius, Epistrophus ve Eurynome'nin babası olup, Argonautlardan birisinin adıdır (Hom. Il. ii. 518, xvii. 306).

İPHTHİME [Yunan Mitolojisi] **1.** İkarius'n kızı ve Penelope'nin kardeşi olup, Athena Telemakhus'un annesine İphthime formunda görünmüştür (Hom. Od. iv. 797).

2. Neredilerden birisi olup Satirlerin annesi kabul edilmektedir (Nonn. Dionys. xiv. 114).

İPİ Bkz. İpat

İRA [Polinezya Mitolojisi] Gökyüzü tanrıçası ve yıldızların anasının adıdır.

İRA-VARU [Polinezya Mitolojisi] Balık tanrının adıdır.

İRAE [Roma Mitolojisi] Öfkenin kişileştirilmiş formudur.

İRATARGİ [Bask Mitolojisi] İlazki'nin adlarından birisidir.

İRDLİRVİRİSİSONG [Eskimo Mitolojisi] İnuit halkının inanışında güneş tanrıçası Malina'nın deli kuzeninin adı olup, gökyüzünde ay ile dans etmekteydi. Ölen insanların bağırsaklarını yedirmek için köpek besleyen tanrıça ruhsal seyahatleri sırasında aya gelen şamanları güldürerek kurumalarını sağladıktan sonra yerdi.

İREK [Pers Mitolojisi] İran hükümdarı Feridun'un İran'ı miras bıraktığı oğlu, Tur ve Selm'in kardeşidir.

İRİHİA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında batıda yaşayan ruhların adıdır.

İRİK [Endonezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan İban halkının inanışında bir başlangıç varlığının adıdır.

İRİN MAGE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde yeryüzünü sel tufanı ve alevler göndererek yok eden tanrının adıdır. Bkz. Arikute, Tawanduare

İRİS [Yunan Mitolojisi] Okeanos'un soyundan titan Thaumas ile su perisi Elektra'ın kızı olup, Arke ile Aello, Celaeno ve Okypete adlı Harpylerin kardeşidir (Hesiod Theog. 266, 780; Apollod. i. 2. 6). İris, deniz ve gökyüzü tanrıçası olmakla kalmayıp kimi yazarlara göre gökkuşağının kişileştirilmiş formu kimilerine göreyse gökkuşağı tanrıçanın sadece yürüdüğü yoldur. Gökkuşağı gökyüzü ile yeryüzü arasında uzandığı için İris'in İda ve Olympos dağları arasında tanrılardan tanrılara veya insanlara haber taşıdığı düşünülmüştür (Homer, Il. xv. 144, xxiv. 78, 95, ii. 787, xviii. 168). Başlangıçta bakire tanrıça olarak tasvir edilen tanrıça geç dönem söylencelerde Zephyrus'un karısı ve Eros'un annesi yapılmıştır (Plut. Amat. 20). İlyada'ya göre Hektor tarafından öldürülen arkadaşı Patroklos'un cesedini yakmaya çalışan Akhilleus alevlerin cılız olduğunu görünce tanrıça İris'e dua etmiş o da Zephyr'e giderek alevlerin kabarması için rüzgâr çıkmasını sağlamıştır (Hom. Il. xxiii. 199). Bir başka söylenceye göre ise Zeus bir gün deniz tanrıçası Thetis'i görmek isteyince İris Okeanos'un koyu dalgalarının içine atılmış derinliklerde Thetis'i bulmayı başarmıştır.

İris

İRJOJRİLİK [Polinezya Mitolojisi] Gilbert Adaları halkının inanışında Loa tarafından yaratılan ve batı yönünün koruyucusu olan bir tanrının adıdır.

İRKALLA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad yeraltı tanrıçası Ereşkigal'ın diğer adıdır.

İRKE [Afrika Mitolojisi] Mali ve civarında yaşayan Songhai halkının inanışında bir tanrının adıdır.

İRMİN [Germen Mitolojisi] Herminon adlı Töton kabilesinin savaş ve bilgelik tanrısı olup, Tiwaz (Tyr) ile bir tutulmaktaydı. Uğruna her zafer sonrası kurban törenleri düzenlenen tanrının adı "kutsal" ve "güçlü" anlamlarına gelmekteydi. Hıristiyanlığın kabulünün ardından Detmold'da bulunan İrminsul adıyla bilinip dünya ekseni olarak anılan tapınağı Charlemagne tarafından yıkılmıştır. Tanrıçanın adı Alman sözlü kültüründe bir süre yaşamış olmalıdır ki 'Das Hildebrandslied' adlı kahramanlık destanında İrmingot ('Büyük Tanrı') formunda bahsi geçmektedir.

İRMİNSUL [Anglosakson Mitolojisi] Eski Sakson dilinde 'büyük sütun' anlamına gelen terim yeryüzü ve cenneti birbirine bağlayan bir sütunu tanımlamakta ve meşe ağacıyla sembolize edilmekteydi.

İRO [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında beş parmaklı bir tavuğun adı olup, yaratılışın sembolüdür.

İRON JOHN Bkz. Demir John

İRONSİDE [Britanya Mitolojisi] Raynbrown'un babası olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesi olup, Gareth öyküsünde 'Kızıl Şövalye' adıyla anılmıştır.

İROQUOİS MASALLARI ABD'nin kuzeydoğusunda yaşayan Onondaga, Oneida, Mohawk, Seneka, Kayuga ve Tuskarora adlı 6 halktan oluşup, Haudenosaunee (Uzun ev insanları) olarak da bilinen İrokualar kendi adlarıyla anılan bir dili konuşmaktadır. Köklü bir sözlü geleneğe dayanan İrokua halkının folklorik anlatıları 1875-1925 arasında Amerikalı halkbilimciler tarafından kayıt altına alınmıştır. Kış başlangıcında köy köy dolaşarak masal anlatan hikâyeciler fiziksel ve mental açıdan son derece sağlıklı kişiler olup, yanlarında içi hayvan pençeleri, hayvan dişleri, bebekler ve tüylerle dolu bir çanta taşımaktadır. Avcı ve tarımcı bir halk olan İrokua halkının kışın pek yapacak işinin olmaması da bu tür aktivitelerin canlı geçmesini sağlamakta, köy halkının neredeyse büyük bir ateş çevresinde oturup tütün içerken masalcının anlattığı geleneksel öyküleri dinlemekteydi. Masalcı wampum adı verilen deniz kabuklarından yapılmış kutsal bir kemer taşımaktadır. Söylenceye göre Tuskarora kabilesinde üzerinde her biri bir İrokua kabilesini temsilen 6 elmas parçası bulunan bir wampum bulunmaktaydı. Bu öykülerin en önemlisi Cizvit rahiplerce 400 yıl önce yazıya geçirilen Yaratılış efsanesi olup, anlatımı 3 gün sürmekteydi.

İROQUOİS YARATILIŞ SÖYLENCESİ İnsanoğlunun dişil atası kabul edilen Athensik sel tufanı karalardan çekilirken gökyüzünden yeryüzüne düşmüş, kıtalar ortaya çıkarken Enigorio ile Enigohatgea adlı ikizler hayatı başlatmıştır. İrokua halkı düşmanları olan Taş devler diyarına göç ettiğinde şimşek tanrısı Hinun ve kardeşi Batı rüzgârının yardımıyla hayatta kalmayı başarmışlardır.

İRPA [Fin Mitolojisi] Bir fırtına tanrıçanın adıdır.

İRRA Bkz. Erra

İRSİRRA [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında kader ve çocuk bakımıyla ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

İRT [Türk Mitolojisi] Sibirya Hazarlarının inanışında nehirler ve sürüngenlerin koruyucusu kabul edilen bir dağ ruhunun adı olup, örgülü kızıl-kahverengi saçlı, bacakları yerine yılanlar bulunan kadın formunda tasvir edilmekteydi.

İRUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Odysseus'un taliplerin eğlenmesi için dövüşmek zorunda kaldığı İthakalı dev bir dilenci olup Arnaeus adıyla da bilinmekteydi.

2. Oponte kralı Aktor'un oğlu olup, Eurydamas ile Eurytion'un babasıdır. Peleus, Kalydonia boğası avı sırasında oğlu Eurytion'u yanlışlıkla öldürmüştür. Peleus özür niyetine bir koyun sürüsü göndermişse de İrus kabul etmemiş, bir kâhinin sözüyle hayvanları başıboş bırakmıştır. Söylenceye göre bu koyunları yiyen bir kurt taşa dönüşerek Lokris ile Phokis sınırtaşını oluşturmuştur (Anton. Lib. 38).

İRUSAN İrlanda söylence ve masallarına göre Knowth bölgesinde bir mağarada yaşayan kediler kralının adıdır.

İRUWA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Çaga halkının inanışında güneş tanrısının adı olup, ilk insan ile iki oğlu tarafından öldürülmek istenmişse de kin gütmeden insanoğlunun refahını sağlamaya çalışmıştır.

İS Bkz. Ys

İSA 1. [Hristiyan Mitolojisi] Tanrının oğlu ve kutsal üçlemenin (Baba, oğul, kutsal ruh) bir parçası olduğuna dahası insanlığın günahlarının karşılığını ödemek için yeryüzüne Mesih olarak

indiğine inanılan, Hıristiyanlık dininin kurucusunun adıdır. İbranice Jesus 'kurtarıcı' anlamına gelmekte olup, Eski Mısırlıların güneş için kullandığı Yes kelimesiyle ilişkili olmalıdır. İsa'nın ikinci adı Christ'ın de Hint tanrısı Krişna ve Eski Mısırlıların güneş anlamında kullandığı diğer terim olan Kris ile ilişkili olması muhtemeldir.

Dağda vaaz veren İsa (Julius Schnoor von Carolsfeld)

İsa ile ilgili temel bilgiler Yeni Ahit'in beş kitabında (Matta, Markos, Luka, Yuhanna, Elçilerim İşleri) verildiği gibi Jozefus, Tacitus, Suetonius ve Genç Pliny'nin çalışmalarında da adı geçmektedir. İlk üç incilde aynı olaylar anlatılıyorken Yuhanna'da farklı görüşlerin dile getirilmesi ve tarihi İsa'nın yaşadığına dair somut delillerin olmaması bazı modern yazarların İsa'nın kurgusal bir karakter olduğunu iddia etmesine sebep olmuştur. İsa karakteri Yeni Ahit dışında erken dönem Hıristiyan yazarlarınca da şekillendirilmiş olup özellikle MS 1. yüzyılda Antep piskoposu St. İgnatius'un tanrının bedenlenmesi konusundaki görüşlerinin etkisi büyüktür.

Yeni Ahit ve Ortodoks kaynaklara göre İsa'nın annesi Meryem, kocası Yusuf'la birlikte Yahudiye'nin Nasıra kentinde yaşarken bir gün Cebrail Meryem'e görünmüş ve doğacak çocuğunun Tanrı'nın oğlu olduğunu ve büyüyünce mesih olacağını kadına bildirmiştir. Hıristiyanlar tarafından 25 Aralık tarihinde doğum günü kutlanmasına karşın hangi yıl doğduğu kesin olarak bilinmemektedir. İsa 30 yaşına geldiğinde Ürdün'de oturan ve Tanrı'ya inanan gerçek iman sahiplerini vaftiz eden akrabası Yahya'ya giderek vaftiz olmuştur. Tiberius iktidarının on beşinci yılında Vaftizci Yahya Yahudilere bekledikleri kurtarıcının geldiği haberini müjdelemiştir. Tanrının buyruğunu insanlığa yaymakla görevli olduğuna inanan İsa, yoksulluk, adalet, insan sevgisi, barış, yürek temizliği, kendini Tanrıya adama konularını işlediği vaazlarını önce Celile'de Genesaret gölü kıyısında vermiş bir süre sonra aralarından on ikisini seçeceği ilk havarilerini bulmuştur. Yeni Ahit'te İsa'nın otuz altı mucize gerçekleştirdiği (sözlü gelenekte 41) anlatılmaktaysa da havarileri dışında pek çok kişi ona inanmamış hatta kadim dinî gelenekleri değiştirmesinden korkulduğundan varlığı tehlikeli bulunmuştur. Bir Hamursuz haftası için Kudüs'e gidip bir Pazar günü kente girince halk tarafından ilgi görmüş, kendini önceki peygamberliğin geleceğinden bahsettikleri son peygamber olarak tanıtarak Tanrının kanunlarının uygulayıcısı olduğunu dahası Tanrı ile kendisinin tek bir varlık olduğunu iddia edince sözleri hahamların tepkisini çekmiştir. Tüm hafta boyunca düşüncelerini yaydıktan sonra bir cumartesi akşamı on iki havarisiyle birlikte son akşam yemeğini yemiş, yemek sırasında havarilerine aralarından birisinin kendilerine ihanet edeceğini açıklamıştır. Yemek sırasında havarilerine sunduğu ekmeği "bu benim vücudumdur" şarabı ise "bu benim kanımdır" diye takdim etmiştir. İsa, perşembe gecesi Getsemane bahçesine Simon Batros, Yakup ve Yuhanna ile birlikte gitmişse de birden bahçeye dalan silahlı adamlar havarileri uyurken dua eden İsa'yı tutuklamıştır. 30 gümüş sikke karşılığında havari Yahuda İskariot, İsa'nın yerini göstermiş, Matta'ya göre daha sonra vicdan azabından intihar etmiştir. Yahudi ileri gelenleri İsa'ya, Mesih olup olmadığını ve Tanrı'nın oğlu olduğu iddiasının gerçekliği sorulduğunda 'evet' yanıtı alınca onu inançlarına küfür etmekle suçlamışlardır. Cuma sabahı Yahudi liderler bölgenin Romalı valisi Pontius Pilatus'un yanına götürerek Yahudilerin kralı olmaya çalışmakla suçlamışlardır. Pilatus, İsa Celile bölgesinden olduğu için o bölgenin sorumlusu Herodot Antipas'a göndermiş ama Antipas, İsa'ya bir kral elbisesi giydirip eğlendikten sonra geri göndermişti. Hamursuz zamanında bulunduklarından geleneğe göre Pontius Piatus'un bir mahkûmun affedilmesi gerekmiştir. Bunun üzerine Pilatus halktan, cinayet suçundan mahkûm Barrabas adlı mahkûm ile İsa arasında tercih yapmalarını istemiş, halk İsa'nın değil de Barrabas'ın kurtulmasına karar vermiştir. Romalı askerler kırmızı bir elbise giydirdikleri İsa ile Yahudi Kralı diye alay ederek başına dikenden bir taç oturtmuşlar, kendi çarmıhını taşımaya zorlamışlar, en sonunda da Golgotha adlı mevkide kölelere yapıldığı gibi el ve ayaklarından çarmıha gererek öldürmüşlerdir.

İsa'nın son sözleri Matta'ya göre *'Tanrım, neden beni bıraktın?'*, Luka'ya göre ise *'Onları bağışla baba, ne yaptıklarını bilmiyorlar'* olarak kayıtlıdır.

İslam dininde İsa, Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilmeyip, bir mucize sonucu babasız dünyaya gelen ve kendisine İncil gönderilen bir peygamber olarak saygı görmüş (El Maide 46; Al-i İmran, 3; El-Hadid, 27), Kuran'da 'Mesih', Kelimetullah' ve 'Ruhun minhu' (O'ndan bir ruh, Nisa /171) lakaplarıyla övülmüştür. Kuran'da ayrıca İsa son peygamber olarak gösterilmeyip kendisinden sonra Ahmed adlı bir resulün geleceğinin kendisine bildirildiği yazmaktadır. Kuran'da İsa'nın gösterdiği mucizeler (El Maide 110; Al-i İmran, 51) de anılmakta olup, düşmanlarının İsa'yı değil peygambere benzeyen bir başkasını öldürdüğünü Allah'ın elçisini göğe yükseltip yanına aldığı yazmaktadır. Yine İslam inancında İsa peygamberin kıyametten hemen

önce Deccal'ın ortaya çıkışından sonra yeryüzüne ineceği, insanları doğru yola gelmeleri için ikna etmeye çalışacağına, Deccal'ı öldüreceğine, dünyada bulunduğu 40 yılın bolluk içerisinde geçeceği, tüm insanların Müslüman olacağı, İslam'a geçmeyen kâfir, Yahudi ve Hıristiyanların öldürüleceğine ibadethanelerinin yıkılacağına dair çeşitli söylenceler bulunmaktadır.

2. [Baltık Mitolojisi] Bir Lapon tanrıçasının adıdır.

3. [Afrika Mitolojisi] Niger nehri tanrıçasının adıdır.

4. [Hint Mitolojisi] Şiva'nın görünümlerinden birisi olup, 11 rudradan birisi ve dünyanın kuzeydoğu köşesinin bekçisidir.

İSA BERE [Afrika Mitolojisi] Niger nehrinin tüm suyunu yutan bir ejderhanın adı olup, 800 yıllık bir mücadeleden sonra Samba tarafından öldürülmüş ve nehir yeniden akmaya başlamıştır.

İSAAC Bkz. İshak

İSAİAH Bkz. Yeşaya

İSAKAKATE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krov halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

İSAKAVUATE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krov halkının inanışında bir hilebaz tanrının adıdır.

İSANAKLESH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meskalero Apaçilerinin inanışında başlangıç suyundan doğan yaratıcı tanrıçanın adı olup, yüzünün yarısı beyaz, bedeni ise sarı renge boyanmış bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

İSARA [Mezopotamya Mitolojisi] Yemin töreni tanrıçasının adı olup Hititler tarafından Dağların kraliçesi olarak adlandırılmaktaydı.

İSDES [Mısır Mitolojisi] Ölüler hakkında hüküm verenlerden birisi olup 'Batı'nın Efendisi' olarak da bilinmekteydi. İsdes zamanla Thoth veya Anubis kültüne asimile olmuştur.

İSDUSTAYA [Anadolu Mitolojisi] Hatti inanışında insanların kaderini belirleyen bir tanrıçanın adıdır.

İSEULT Bkz. İsolde

İSFENDİYAR [Pers Mitolojisi] Bahman'ın babası olan bir İran prensinin adıdır. Rüstem tarafından Çin'den getirilen özel bir okla öldürülmüşse de oğlu intikamını almıştır.

İSHAK [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İbrahim ile Sarah'ın oğlu, İsmail'in kardeşi ve Yakup ile Esav'ın babasıdır. Kitabın Tekvin bölümünde Abraham 100 karısı Sarah ise 90 yaşındayken Abraham 3 melek tarafından ziyaret edilerek yaşlı çiftin çocuk sahibi olacağı müjdelenmiş, söylenenlere inanmayan karısı doğum yapacağını duyunca gülmüştür. Bununla birlikte tanrı Yahveh Abraham'ın imanını sınamak için mucizevî bir şekilde dünyaya gelen oğlu İshak'ı kurban etmesini istemiş, adam söylenileni yapmaya niyetlendiğinde ise araya girerek, kurban için bir koç göndererek çocuğun ölümünü engellemiştir. Abraham çocuk büyüdüğünde bir hizmetçisini oğluna eş bulmakla görevlendirmiş, o da bir pınar başında rastladığı Rebeka'yı uygun bulmuştur. İshak ile Rebeka'nın Esav ve Yakup adlı iki oğlu olmuş, adam ölmeden önce sevdiği oğlu Yakup'u kutsamak istemişse de karısı diğer oğlu Esav kucağına verince kandırıldığını anlayarak öfkelenmişse de oğulları arasındaki çekişme istemediğini de söylemiştir. Kenan ülkesinden ayrılmadan tam 180 yıl yaşayan İshak öldükten sonra iki oğlu tarafından bir mağaraya gömülmüştür. Eski Ahit'te İsaak, Kuran'da İshak adıyla İbrahim ve Yakup peygamberler ile birlikte ahireti düşünen ve cennette yeri olan samimi ve seçkin kimselerden birisi olarak anılarak övülmüştür (Sad,38/45-47).

İSİDORE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Kilise doktorlarından birisi ve 7. Yüzyılda Seville piskoposu olan azizin yortu günü 4 Nisan'dır. En önemli eseri *Etimolojiler* olan din adamı Yahudi karşıtı görüşleri de savunmuştur. Söylenceye göre adamın birisi azizin mezarından parmağını kesip alınca taşa dönüşmeye başlamışsa da parmağı yerine koymayı akıl edince iyileşmiştir.

2. Madrid'in koruyucusu kabul edilen azizin adı olup, 12. Yüzyılda yaşamış okuma yazması olmayan yoksul bir köylüdür. Söylenceye göre bir gün İsidore'un efendisi Juan de Vargas tarlaya gittiğinde İsidore'u diz çökmüş dua ederken iki meleği ise köylünün yerine tarlayı çapalarken görmüştür.

İSİM Bkz. Ad

İSİMUD Bkz. İsinu

İSİNU [Yakındoğu Mitolojisi] Enki veya Ea'nın habercisi olarak görülen ikiyüzlü bir tanrının adı olup, Akad panteonundaki adı Usmu veya Usumu'dur.

İsis

İSİS [Mısır Mitolojisi] Nut ile Geb'in kızı, Osiris, Seth ve Nephthys'in kardeşi, ikizi Osiris'in eşi ve Horus'un annesi olup, Ast, Aust, Eset veya Aset (Au-set 'taht') adlarıyla da bilinmekteydi. İsis, anneliğin ideal formu olmasının yanı sıra tabiat ve büyünün koruyucusu kabul edilen yeryüzü ve yağmur tanrıçasıydı.

Osiris kültü MÖ 2. binyılda Horus efsanesini de kapsayınca bu dönemden sonra Horus'un annesi olarak tasvir edilmiş, aynı zamanda firavunların kutsal anası ve koruyucusu, tahtın kişileştirilmiş formu, firavunun gücünün de kaynağı sayılmıştır. Unt adıyla da bilinen İsis, "Tek Tanrı", "Tanrı ve Tanrıçaların en büyüğü", Tanrıların Kraliçesi", "Dişi Ra", "Dişi Horus", "Yeni yılın Hanımı", "Güneşi Doğduran", "Gökyüzünün Hanımı", Gökten Işık Veren" gibi lakaplarla adlandırılmıştır. İsis ayrıca yaptığı işlerle ilişkilendirilerek Ankhet (Hayat Veren), Ament (Gizli tanrıça), Anukis (Suyun bereket veren gücü), Kekhet (Tarlaların tanrıçası), Khut (Işık veren), Renenet (Hasat tanrıçası), Satis (Nil nehri taşkının hayat veren suları), Tkheft (Tanrılara sunulan yiyeceklerin tanrıçası), Thenenet (Ölüler Dünyası Duat'ın büyük tanrıçası), Usert (Yeryüzü tanrıçası) lakaplarını almıştır.

1828'de bulunan Metternich dikilitaşında İsis'in, Osiris'i öldüren kardeşi Set ile karşılaşması ve hapsedilmesi anlatılmaktadır. Hapisteyken Thoth yanına gelerek doğmamış çocuğunu korumasını tavsiye edince Thoth ve İsis'in yedi akrebi tanrıçanın kaçmasına yardım etmiştir. İsis önünde Petet, Thetet ve Maatet, yanında Mestet ve Mestetef, arkasında Tefen ve Befen adlı akreplerin refakatinde hapisten kaçarak papirüs bataklığı yakınlarındaki bir köye ulaşmıştır. Burada tanrıça barınacak bir yer istemek için zengin bir kadının evine gitmişse de kapı yüzüne kapatılmış, gördüğü muameleye kızan İsis akreplerinden Tefen'i eve göndererek kadının çocuğunu öldürtmüş ve evini ateşe vermiştir. Bununla birlikte kadının ıstırabına üzülen tanrıça çocuğu yeniden diriltmiş ve yağmur yağdırarak ateşi söndürmüştür. Bununla birlikte köylü bir kadın tanrıçası evine davet etmiş ve kalmasına izin vermiştir. Bir süre sonra İsis, Horus'u doğurmuş, papirüs bir yatakta büyütürken zehirli yılanlardan sakınmaya çalışmıştır. Tanrıça bir gün Am kentine gitmiş döndüğünde oğlunun akrep kılığına giren Set tarafından zehirlenerek öldürüldüğünü görmüş, acıyla haykırmışsa da kimse derdine derman olamamıştır. Haberi duyup gelen kız kardeşi Nephthys ise İsis'e güneş tanrısı Ra'ya başvurmasını söylemiş tanrıça denileni yapınca Ra'nın görünümlerinden Thoth yeryüzüne inerek Horus'u hayata döndürecek sihirli sözleri tanrıçaya öğretmiştir. Söylencenin bir başka varyantına göreyse tanrıçanın elleriyle yarattığı zehirli bir yılan Re'yi ısırmış, tanrı kendisini iyileştirmesi karşılığında İsis'e bazı sihirli güçler vermiştir. 'Osiris'e İlahi' adlı şiirde İsis'in bu sözleri kullanarak Osiris'i hayata döndürmüştür.

İsis ve Nephthys öldürülen Osiris'in bedenini bulmak ve yeniden canlanmasını sağlamakla sorumlu olduğundan tanrıça İsis Mısır cenaze gelenekleriyle de ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bir düzenbaz olarak tasvir edilen tanrıça güneş tanrısı Re'nin gizli adını öğrenmeye çalışmış ve Horus ile Seth'in savaşı efsanesinde tanrı Seth ile kayıkçıyı kandırmayı başarmıştır. Diğer yaratıcı tanrılar gibi tek başına hayat verememeyen İsis çoğunlukla Osiris'in durgunluğunu harekete geçirmiş ayrıca bir diğer ana tanrıça Hathor ile sıkça karıştırılmıştır.

İsis çoğunlukla bir taht üzerinde oturan bazen kanatlı ve başında boynuzlu bir güneş diski, bir elinde asa diğerinde hayatın sembolü ankh taşıyan taşıyan alnında ise adının hiyeroglif formu yazılı bir kadın olarak tasvir edilmektedir. İsis, Mısırlıların Soped, Yunanlıların ise Sothis adını verdiği Sirius yıldızı ile özdeş tutulmuş, Soped Orion'un altına geldiğinde Nil nehrinin taşarak etrafına bereket getireceğine inanılmıştır. Nil nehrinin sularının bereket dolu sularının tanrıça İsis'in gözyaşları olduğuna inanıldığından kırmızı yeşim taşından *tyet* veya *İsis düğümü* adı verilen bir muska nazara karşı tılsım olarak kullanılmaktaydı.

İsis gizemciliği Mısır dinine ait ayinlerden birisi olup zamanla Akdeniz boyunca yayılmış MS 6. yüzyıla dek sürdürülmüştür. Edfu, Koptos, Memphis ve Philae'de İsis tapınakları bulunmakta olup, Yunan mitolojisinde Demeter, Roma döneminde Ceres ile özdeşleştirilen tanrıçanın kültü Britanya'ya dek yayılmıştır. Bununla birlikte İsis başlangıçta Roma'da hoş karşılanmamış, MÖ 59'da tapınakları yıkılmış, hatta MÖ 53'de Senato tamir edilen veya yeniden inşa edilenlerin yeniden yıkılması için kanun çıkarmışsa da Caesar ile Cleopatra'nın MÖ 48'de ittifak yapması ile tanrıçanın kültü Roma topraklarında hızla yayılıp, taraftar bulmayı kazanmıştır. Roma'da *Panthea pantocrator* (tüm tanrıçaların yöneticisi) ve *regina coeli* (Gökyüzünün Hanımı) olarak adlandırılan tanrıça onuruna MS 2. yüzyılda düzenlenen festival Lucius Apelius'un *Altın Eşek* adlı öyküsünde anılmıştır. Eski Mısır dinine ait ayinlerden birisi olup zamanla Akdeniz boyunca yayılmış MS 6. yüzyıla dek sürdürülmüştür. Plutarkh'ın İsis ve Osiris (De Iside et Osiride) adlı eserinde anlatıldığı gibi Osiris'in tabutu Byblos'ta bir ağaç gövdesi içerisine saklanmakta ardından İsis tarafından alınmaktaydı. Yahudilerin hamursuz bayramı keki Afikoman'ın saklanması geleneği de bu ayinin mirası olmalıdır.

Kimi yazarlar tanrıça İsis ile genç Horus tasvirlerinin Hıristiyan sanatındaki Meryem ve çocuk İsa konulu resimlerin atası olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca Erken dönem Hıristiyanlar tanrıçanın lakabı olan Gökyüzünün Hanımı ifadesini Meryem Ana için kullanmışlardır.

Bkz. İştar, Meryem

İSİTOK [Eskimo Mitolojisi] Toplum kurallarına uymayan insanları gözetleyen bir ruhun adıdır.

İSKANDİNAV MİTOLOJİSİ Rheinland ile Kuzey Denizi arasındaki subarktik bölgede yer alan bugünkü Kuzey Almanya, İsveç, Danimarka, İzlanda ve Faroe adalarında yaşayan ve İskandinav, Nors, Töton veya Germen denilen halkların Hıristiyanlık öncesi inanç ve efsanelerinden oluşmaktadır. MÖ 2000'lerde bölgeye geldiği sanılan Hint Avrupalıların din ve inançları

komşu Baltık, Fin-Ugor ve Keltlerden etkilenmiştir. Hint-Avrupa dil ailesinden olan Germen dilinin üç alt grubundan birisi olan Kuzey Germen dillerinde söylenegelmiş ve yazıya dökülen efsanelerin Anglosakson kültür, inanç ve mitolojisi ile pek çok benzerlik göstermesi de dikkat çekicidir. Viking olarak da bilinen İskandinavlar Britanya, İtalya, İspanya, Güney Fransa, Kiev hatta Konstantinopolis'e dek gitmiş, İzlanda'yı kolonize etmiş hatta bazı yazarlara göre Kuzey Amerika'ya Kolomb'dan önce ulaşmıştır.

Kaynaklar

Hıristiyanlığın kabulünün ardından yazıya dökülen pagan efsane ve inançları içeren kayıtların en önemlileri Snorri Sturluson'un (1179-1242) 13. yüzyılda yazdığı Nesir Edda ile 50 yıl kadar sonra anonim bir yazarca yazıya dökülen Manzum Edda'dır. Ayrıca Saxo Grammaticus'un (1150–1216) Latince kaleme aldığı Danların Tarihi (Gesta Danorum) adlı çalışma da önemli bir kaynaktır. Yine bu dönemlerde yazıya dökülmemiş Germen ve İskandinav efsane ev inançları sözlü destan ve masallarda varlığını sürdürebilmiş olup, folklorist Wilhelm ve Jacob Grimm kardeşlerin 19. yüzyılda yaptığı derleme bu açıdan çok faydalı olmuştur. Ağaç tapımı, animizm ve putperestlikten oluşan çoktanrıcı İskandinav inançları yaratılış ve kıyamet efsanelerinin yanı sıra periler, cüceler, cinler, tanrılar ve devlerden oluşan, Yunan mitolojisi kadar zengin bir birikimi barındırmaktadır.

Yaratılış Efsanesi

Başlangıçta açık bir boşluk olan Ginnungagap'ta ateş ve buzdan başka hiçbir şey olmayıp, bu zamanda, ne yukarıda göklere ne aşağıda toprağa ne kumlara ne çimenlere ne de denizin yükselen dalgalarına biçim verilmişti.

İlk oluşan Dünya Savaşçıların evi olarak bilinen Muspelheim olup devlerce siyah anlamına gelen "Stur" olarak adlandırılmaktaydı. Ginnungagap'in güneyinde olan bu yer sıcak, parlak alevler içinde bir dünya olup, kıvılcım ile parıldayan korlar saçmakta alevler saçan bir kılıcı olan dev Surt tarafından korunmaktaydı. İkinci oluşan dünya ise Ginnungagap'ın kuzeyindeki 11 nehrin aktığı Niflheim olup, Sisler Evi olarak bilinmekteydi. Niflheim'in ortasında, hızlı ve korkunç on bir ırmağın doğup uzaklara doğru aktığı, kaynayan kazan anlamına gelen Hvergelmir adlı bir pınar bulunmaktaydı. Bu ırmakların dalgalarından oluşan köpüklü zehir sertleşmiş ve buza dönüşmüştür. Soğudukça, zehirden çiseleyen bir sis yükseldi, ikinci ve ağır bir buz tabakası oluşturmak üzere birinci tabakadaki sağlam buzların üzerine düşmüştür ki Niflheim'i soğuk, sisli ve acımasız yapan bu buzlardır. Buz devleri (jötunn) dünya oluşmadan önce sonsuz kışlar boyunca yaşamışlarsa da zamanla Muspelheim'dan yükselen sıcak havanın, Niflheim'dan gelen buzlarla buluştuğu yerde buzlar çözülmüştür. Yaşam, ilk kez eriyen zehir köpüğünün damlalarından gelişerek Ymir adlı bir dev ile besleyici anlamına gelen Audhumla adlı ineğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yaratıldığı zehrin vahşi, acımasız ve kötü yaptığı Ymir, Audhumla'nın ürettiği dört süt ırmağından beslenmiştir. Buzla beslenen Audhumla'nın yalayarak şekil verdiği bölgede tanrıların ilk ikametgâhı Aesir ortaya çıkmıştır. İlk tanrı Buri olup onun oğlu Bor, bir sonraki nesil ise Odin, Vili ile Ve olup bu son 3 tanrı bir olup, Ymir'i öldürmüştür. Tüm buz devleri Ymir'in kanında boğulurken tanrılar önce yeryüzü ve gökyüzünü (ay, güneş, yıldızlar) şekillendirmiş ardından ilk insan çifti olan Ask (Aş) ve Embla'yı (Elm) iki ağaç kütüğünden yaratmıştır. İskandinav mitolojisinde ayrıca bir de daha iyi bir evrenin oluşabilmesi için tüm evrenin yıkımını konu alan Ragnarök (Tanrıların Alacakaranlığı) veya Gotterdammerung (Tanrıların ölümü) olarak adlandırılan kıyamet efsanesi bulunmaktadır.

Kozmoloji

İskandinav Mitolojisinde yaratılan 9 dünyanın bahsi geçmekte bazı kaynaklarda bunlara Karanlık Elflerin yaşadığı Svartalfheim de eklenmektedir. Aşağıdaki 10 dünyanın kökleri en alt dünyalara, yaprakları ise tanrılar diyarına dek ulaşan dünya ağacı (Yggdrasil) ile bağlı olduğuna inanılmaktaydı.

1. Asgard: Aesir (Tanrıların savaşçı üstün ırkı için)
2. Vanaheim: Vanir (Tanrıların ikincil yarısı)
3. Alfheim: Lios Alfar (Işık elfleri için)
4. Hel: Ölü dünya
5. Jotunheim: Devlerin bölgesi
6. Midgard: İnsanlık âleminin dünyası
7. Nidavellir: Cücelerin krallığı
8. Niflheim: Buz krallığı
9. Muspelheim: Yangın bölgesi (Ateş devleri için)
10. Svartalfheim: Dokk Alfar (Kara elfler için)

Tanrılar

En önemli İskandinav tanrıları Asgard'da yaşamakta olup, bunlar insanlar gibi ölümlü olmalarına karşın güzellik tanrıçası Freya'nın bekçilik ettiği sihirli elma ağacının meyvelerini yiyerek ölümsüzlük yeteneği kazanmaktaydı. Aesir'in kıyamet günü geldiğinde Ragnarök efsanesinde anlatıldığı gibi yok olacağına inanılmaktaydı.

En önemli Aesir tanrıları şunlardır:

- Odin: Panteon'un lideri.
- Frigg: Odin'in karısı
- Thor: Şimşek tanrısı.
- Sif: Thor'un altın saçlı karısı.
- İdun: Ölümsüzlük tanrıçası.
- Balder: Beyaz tanrı.
- Heimdall: Bekçi
- Tyr: Savaş tanrısı.
- Loki: Düzenbaz tanrı

İkincil derecede tanrılar ise Vanir'de yaşamakta olup bunların en önemlileri bereket tanrısı Frey, Frey'in kız kardeşi bereket tanrıçası Freya, Freya'nın babası deniz tanrısı Njord veya Niord'dur. Bir zamanlar Vanir, Aesir'e başkaldırarak savaşmışsa da yenilerek baş eğmek zorunda kalmıştır ki bu durum mitologlarca genellikle yeni ve eski dinler arasında çatışmanın izi olarak yorumlanmıştır.

Doğaüstü Yaratıklar

Aflar olarak adlandırılan Elf halkı tanrılardan zayıf ama insanlardan üstün bir ırk olarak görülmekte olup bunların Vanir soyundan geldiğine ve muhtemelen Frey'in çocukları olduğuna inanılmaktaydı. Elfer, Işık Elfleri (Lios alfar) ve Kara Elfler (dokk aflar) olmak üzere 2 gruba ayrılmaktaydı.

Jotun adıyla bilinen devler kendi aralarında Buz, Ateş ve Dağ devleri gruplarına ayrılmakta, yetenekli mimarlar ve tanrıların baş düşmanı olan devlerin hepsi birden Jotunheim'da yaşamaktaydı.

Bunların en önemlileri şunlardır:

Aegir: Denizlerin kralı

Fafnir: Cüce kralın oğlu iken altın hırsı yüzünden ejderhaya dönüşmüştür.

- Gerd: Tanrı Frey'in eşi.
- Gunlod: Odin tarafından kandırılan bir dev
- İvaldi veya Vate: Aesir için uçan tekneler yapan Demirci
- Skaoli: Tanrı Njord'un eşi.
- Surtur: Ateş devlerinin kralı.
- Thrym: Buz devleri kralı.
- Ymir: İlk Buz devi

Cüceler ise yeraltında yaşayan küçük insanların adı olup, sihirli yüzükler yapabilen çeşitli sanatlarda yetenekli varlıklar olarak tasvir edilmektedirler.

Valkür tasviri (Stockholm Milli Tarih Müzesi)

Valkürler Odin'in savaşçı kızlarına verilen isim olup, her savaştan sonra muharebe alanlarını ziyaret ederek kimlerin Valhalla'ya gitmeye layık olduğuna karar vermektedirler.

Völva bir çeşit kadın kâhin veya şaman olup, Odin bile tanrıların kaderini sormak için bir völvaya uğramıştır.

İskandinav mitolojisinde ayrıca Tyr tarafından özel bir zincir ile bağlanmasına karşın Ragnarök zamanı serbest kalıp Odin'i öldüreceğine inanılan Fenrir (Fenris) adlı kurt gibi veya yine Ragnarök zamanında denizden çıkarak kendisi de ölmesine rağmen zehriyle Thor'un sonunu getirecek Orta Dünya (Midgard) yılanı gibi çeşitli canavarların da bahsi geçmektedir.

İSKENDERNAME [Pers Mitolojisi] Makedonyalı fatih Büyük İskender ile ilgili öykü ve efsaneleri içeren kitapların genel adı olup en ünlüsü 12. yüzyılda İranlı şair Nizamî tarafından yazılmıştır. Türk edebiyatında ilk manzum İskendernâme ise Ahmedî tarafından Yıldırım Bayezid'in oğlu Emîr Süleyman'a sunulmak üzere 1390'da kaleme alınmıştır.

İSKHENUS [Yunan Mitolojisi] Gigas'ın oğlu olup bir kıtlık sırasında gönüllü kurban edilmiş ve Kronos tepesine gömülmüştür. Taraxippus adıyla da bilinen İskhenus onuruna Olympia oyunlarında sunu sunulmaktaydı.

İSKHYS [Yunan Mitolojisi] Arkadialı Elatus'un oğlu olup, Apollon'dan hamile kalan Koronis ile evlenince, kız Artemis erkek ise Apollon tarafından öldürülmüştür.

İSKULTONE Sardinya söylencelerinde bir dağın içerisinde yaşayan 7 başlı dev bir yılan formunda bir basilisk varyasyonu olup, alnında bulunan kristal haçı almayı başaran kişinin hayatı boyunca şanslı olacağına inanılmaktaydı.

İSLAM Muhammed tarafından kurulan tek tanrılı dinin adı olup, kutsal kitabının adı Kurân-ı Kerimdir. İslam, Arapça 'barış' anlamına gelen selâm kelimesi ile alakalı olup, bu dine mensup kişilere "iman etmiş" anlamında mümin veya "Allah'a teslim olmuş" anlamında Müslüman adı verilmekte, Batı dillerinde aynı anlamda geçen Muhammedîlik veya Muhammedizm terimleri ise Müslümanlarca kullanılmamaktadır.

Tarihçe

Muhammed ile onun Allah'ın elçisi olduğuna inanan taraftarları Hicret'in 8 yılında (MS 630) Mekke'de kontrolü ele geçirmiş ve kentin doğusunda Hacer el-Esved taşının bulunduğu Kâbe'ye girmiştir. O zamana dek Arap çoktanrıcılığının merkezi olan Kâbe, İslam'ın doğuşuyla "Allah'ın evi" olarak anılarak yeni dinin de kutsal mekânı kabul edilmiştir. Muhammed'in ölümünden sonra İslam Devleti'nin başına sırasıyla Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali adlı dört halife geçmişse de Ali'nin zehirli bir silahla öldürülmesinden sonra kısa süreliğine Müslümanların biatıyla Hasan halife olmuşsa da Muaviye güç kullanarak hilafeti dolayısıyla iktidarı ele geçirmiş bu durum İslam dünyasını Sünni ve Şii olarak ikiye bölmüştür. Sünniler Muaviye ondan sonrasını da halife olarak kabul etmeye devam ederken Şiiler Ali'den öncesini kabul etmemekte, ondan sonrasını imam olarak adlandırmaktadırlar. İslam, Muhammed'in ölümünden (M2 632) bir asır sonra İran'dan İspanya'ya dek tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika boyunca, sonraki yüzyıllarda ise Anadolu, Balkanlar, Asya ve Afrika'da yayılmıştır.

İnanç ve Mitoloji

Sünni inanç esasları amentü veya imanın şartları olarak da bilinen Allah'a, Meleklere, Kutsal Kitaplara, Peygamberlere, Kıyamet gününe ve ölümden sonra dirilmeye dolayısıyla ahirete iman etmeyi içeren beş esastan oluşmaktadır ki bunlardan bir tanesini bile kabul etmeyen kişiyi kâfir veya mürted sayılmaktadır. İslam dini diğer İbrahimi dinlerle ortak yaratılış söylencesine, öteki dünya inancına sahiptir. Muhammed'in geceleyin Mekke'deki Mescid-i Ha-

ram'dan Burak adı verilen at üzerinde Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi (İsra) ile göğe yükselmesi (Miraç) en önemli İslam söylenceleridir. Dünyanın dört bir yanındaki Müslümanların namaz kılarken kıble olarak yüzlerini döndüğü Kâbe'nin İbrahim peygamber tarafından inşa edildikten sonra Arapların atası olarak anılan oğlu İsmail'i bu yapıya bekçi olarak bıraktığı da başka bir İslam söylencesidir. İslam inancında Hıristiyanlardan farklı olarak İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmadığı dile getirilirken Allah kavramı da Yahudi tanrısı Yahweh'den farklı olarak kişileştirilmemiştir. 10. yüzyılda İslam tarihçisi Ebu Cafer el-Taberî, Muhammed'in taraftarlarının İslam öncesi Arap tanrıçası Allat'a tapınma konusunda üzüntüsünü görünce Şeytan ayetleri veya Garanik olayı adıyla bilinen vahiyde bulunduğunu ama Cebrail'in peygamberi uyarmasıyla düzeltildiğini ifade etmişse de sonradan bazı Müslüman müellifler bu olayın gerçekten yaşanmamış düzmece bir rivayet olduğu kanısını bildirmiştir.

İSMAİL [Yahudi Mitolojisi] Abraham'ın (İbrahim) karısı Sarah'ın (Sare) hizmetçisi Hagar'den (Hacer) doğan büyük oğlu olup, İshak'ın 137 yıl yaşamış yarı üvey kardeşidir (Tekvin 16:3, 25:17). Eski Ahit'te İşmael adıyla, Yunanca, Latince ve Arapça'ya İsmail formunda geçen peygamberin adı İbranice İşma (duymak) ve El (Tanrı) kelimelerinin birleşiminden oluşup, "Allah duydu" anlamına gelmektedir. İsmail 13 yaşına geldiğinde Abraham'ın evindeki diğer çocuklarla birlikte sünnet olmuş, 1 yıl sonra Yahveh'in lütfuyla Abraham'ın yaşlı karısı İshak'ı dünyaya getirmiştir. İshak sütten kesildiğinde Sarah kocasından kölesi Hagar ile oğlunu evden kovması gerektiğini onların yeni doğan çocuğun mirasına ortak olmamaları gerektiğini söylemiş, adam pek gönüllü olmasa da Yahveh'e danıştıktan sonra 14 yaşındaki İsmail ile anasını evden kovmuştur. Böylece babaevinden kovulan İsmail, Ürdün sınırındaki Paran'a giderek yerleşmiş burada 12 oğlu olmuştur ki bu çocuklar İslami söylencelerde Arapların atası kabul edilmektedir. Kuran'da peygamber olarak bahsi geçen İsmail'in oğulları yani İsmailîler bugünkü Mekke'nin olduğu yere gelmiş, Zemzem kuyusunu bulmuş ve Kâbe'yi inşa etmişlerdir.

Arap söylencelerine göre İsmailoğullarının adları sırasıyla şöyledir:

1. Nebaioth (İlk doğan)
2. Kedar (Kureyş Kabilesinin atasıdır)
3. Adbeel (Tanrının hizmetkârı)
4. Mibsam (Gülümseyen)
5. Mişma (İtaat eden)
6. Dumah (Kum tepesi)
7. Massa (Akşam vakti)
8. Hadad (Aslan)
9. Tema (Güvenilir Adam)
10. Jetur (Asi)
11. Naphiş (İçten)
12. Kedemah (Öncü)

Eski Ahit'te Abraham'ın kurban etmeye niyetlendiği oğlu İshak iken İslami söylencelerde İsmail olarak kabul edilmekte ve peygamberi engellemek için gökten bir koç indirildiğinden bahsedilmektedir ki bu inanış Müslümanların Kurban Bayramı âdetinin temelini oluşturmaktadır. Kuran'da Sâffât Suresi'nin çocuğun isimi verilmeden öykü anlatılmakta olduğundan kurban etmesi emredilen çocuğunun kim olduğu konusunda İslam âlimleri arasında tartışmalı olmakla birlikte genellikle İbrahim olduğu inancı yaygındır.

İSMARUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Yedilerin Thebai seferi sırasında Hippomedon'u öldüren Thebaili olup, Astraeus'un oğlu, Amphidokus, Leades ve Melanippus'un kardeşidir.

2. Eumolpus'un oğlu olup, Atina ve Eleusis savaşında babası gibi Erekhtheus tarafından öldürülmüştür.

3. Aeneas ile birlikte İtalya'ya giden Lydialı bir arkadaşıdır.

İSMENE [Yunan Mitolojisi] **1.** Oidipus ve İokaste'nin kızı, Antigone, Etiokles ve Polyneikes'in kız kardeşinin adıdır (Apollod. ii. 1 3).

2. Asopos ile Metope'nin kızı, İasus ile İo'nun annesidir.

İSMENİS [Yunan Mitolojisi] İsmenus nehrinde yaşayan su perisi olup Pan'dan Krenaeus'u doğurmuştur.

İSMENİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollo ile Melia'nın oğlu olup, Boeotia'da öncesinde Ladon veya Kadmus olarak bilinen bir nehre adını vermiştir.

2. Apollo'nun Thebai'deki lakabıdır.

İSMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos ile Tethys'in oğlu olan Boiotialı bir nehir tanrısının adıdır.

2. Niobe ile Amphion'un büyük oğulları olup Apollon tarafından öldürülmüştür.

İSMO [Fin Mitolojisi] Yanıkları iyileştirmek için üzerlerine köpük fırlatan bir rüzgâr tanrıçasının adı olup, kız kardeşleri Sumutar ve Suonetar ile birlikte *Havanın Kızları* olarak anılmaktadır.

İSOLDE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde bahsi geçen iki kadın kahramanın adı olup, ilki Britanyalı İsolde, ikincisi ise İrlanda kralının kızı, Cornwall kralı Mark'ın karısı ve Sir Tristan'ın sevgilisidir.

İSONG [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İbibio ve Ekoi halklarının inanışında kaplumbağa kabuklu tanrıça ve Abassi İsu Ma (Yüz ve Aşk Tanrıçası) adlarıyla da bilinen bereket tanrıçasının adıdır.

İSORE [Japon Mitolojisi] Deniz kıyısı tanrısının adı olup, Ryujin'in oğludur.

İSPANYOL DESTANLARI 11-12 yüzyıllar arasında yazılan destanların ortak özelliği İspanya'nın Müslüman Arap egemenliğinden kurtarılmasını konu almalarıdır. Bunların en ünlüsü El Cid'in kahramanlıklarını konu alan El Poema de Mio Cid (Cid'in Şarkısı) adlı destan olup, 13. yüzyılda yazılan "Cronica Rimada" adlı çalışma da orijinal öykülere yenileri eklenmiştir. Ayrıca juglares adı verilen İspanyol gezgin ozanlarının anlattığı çok sayıda sözlü destan olup, Bernardo del Carpio bunların ün kazandır-

dığı kahramanlardandır. Ortaçağ boyunca İspanya'da o kadar çok şövalye romanı yazılmıştır ki bu türü alaya alan Miguel de Cervantes'in Don Quixote çalışması popülerliğini günümüzde bile korumaktadır.

İSRAEL Bkz. İsrail

İSRAİL [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'Tanrı'yla (birlikte) savaşan' veya mecazen 'Tanrının yolunda' anlamına gelen sözcük Yakup peygamberin lâkabıydı. Bu yüzden Yakup 12 oğlunun oğlunun soyundan gelenlere 'İsrailoğulları' denilmektedir. Yakup, Eski Ahit'e göre bir melekle güreştikten (Tekvin 32: 28, 35: 10) sonra bu adı almış, sadece oğulları değil oğullarının yaşadığı bölge de İsrail olarak adlandırılmıştır.

İsrafil (El-Qazwînî, 1270)

İSRAFİL [İslam Mitolojisi] Dört büyük melekten birisi kabul edilmekle birlikte Kuran'da adı anılmayan İsrafil'in Kıyamet günü Allah'ın emri ile iki defa ölüleri kaldırma borusu Sûr'a üfleyeceğine inanılmaktadır. Sura ilk üflendiği zaman yer ve gökteki bütün canlılar ölecek ve dünya hayatı sona erecek ikinci üflemede ise tüm canlılar dirilecek ve ahiret hayatı başlayacaktır. İsrâfil'e bir çeşit boynuz olan Sûr'a üfüreceği için Sûr Meleği de denilmektedir. Bazı İslami söylencelerde İsrafil'in 3 yıl boyunca Muhammed'e eşlik ederek onu peygamberliğe hazırladığı hatta Büyük İskender ile buluştuğu anlatılmıştır.

İSSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Akhilleus'un Troya savaşına gitmemesi için babası tarafından saklandığı Skyros'ta kral Lykomedes'in kızları arasında yaşarken kullandığı isimdir.

2. Hermes ya da Apollon'un sevgilisi Lesboslu bir genç kızın adı olup, İssa kentine adını vermiştir.

İSSUNBOŞİ [Japon Mitolojisi] 2,54 cm uzunluğunda bir rahibin adı olup, bir pirinç kâsesi içinde suda yolculuk ederken bir yemek çubuğunu kürek olarak kullanmakta cinlerle bir iğne yardımıyla savaşmaktadır.

İSTADEVATA [Budist Mitolojisi] Lama'nın meditasyon yaparak ve keşiş yaşantısı sürdürerek özel bir kült geliştirdiği koruyucu tanrısı olup, Tibet'te Yidam adıyla bilinmekteydi.

İSSEDONLAR [Yunan Mitolojisi] Arismapi tarafından yurtlarından sürülen efsanevi bir ırkın adıdır.

İSTEN 1. [Macar Mitolojisi] Işığın kişileştirilmiş hali olan yaratıcı tanrının adıdır. Ok, ağaç, penis ve at gibi sembolleri olan İsten'in kartalları Macar halkına anavatanlarına giderken yol gösterdiğine inanılmaktaydı. Ur (efendi) ve Elo (yaşayan) lakaplarıyla da bilinen İsten'in adı Hıristiyanlığın kabulünden sonra Hıristiyan tanrı için kullanılmıştır.

2. [Mısır Mitolojisi] Orta Krallık döneminde tapınılan bir tanrı olup Thoth ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. İsten veya İsden zamanla babun ile ilişkilendirilmiştir.

İSTEPAHPAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krik halkının inanışında insan yiyen canavarların adıdır.

İSTHMİA [Yunan Mitolojisi] Korinth boğazında Poseidon adına üç yılda bir düzenlenen şenliğin adıdır.

İSTHMİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un lakabı olup İsthmus'ta tapınılmakta onuruna spor karşılaşmaları düzenlenmekteydi (Paus. ii. 9. 6).

İSTİSKÂ Anadolu'da köy dışında açık alanda toplanılan cemaat tarafından arka arkaya üç gün gerçekleştirilen bir ritüel olup, namaz kılınmasına ve hutbe okunmasına gerek olmadan sadece tövbe ve dua ederek tanrıdan yağmur ihsan etmesini istemek suretiyle gerçekleştirilmektedir.

İSTMİADES [Yunan Mitolojisi] Boiotia'da Kabeir kültünü canlandıran bir kahramanın adı olup Pelarge'nin kocasıdır.

İSTROS [Yunan Mitolojisi] Bugün Tuna adıyla bilinen ve Karadeniz'e dökülen nehrin eski adı ve kişileştirilmiş formu olup, Okeanos ile Tethys'in oğludur.

İSVAHARA Bkz. İşvara

İSTVAN Slav masal kahramanı Ejderha avcısı İvan'ın tembel ve bencil Macar varyantının adı olup, cömert ve kibar ağabeyi Janos ile birlikte 2 tane yedi başlı ejderhayı öldürmüşlerdir. Masala göre ülkenin prensesi ejderhalarca kaçırılınca kral kızını kurtaran yiğide krallığının yarısını drahoma alarak vereceğini ilan etmiş, haberi duyan İstvan'ın babası da oğlunu bu zorlu göreve göndermiştir. İstvan, yolda yemeğini yerken kendini rahatsız eden bir karınca yuvasını dağıtmış, gölde yüzen 12 ördek yavrusunu çakıl taşları atarak kaçırmış ardından önünden geçtiği bir evin kapısını çalarak kapıyı açıp ne istediğini soran yaşlı kadına prensesi kurtarmaya geldiğini söylemiştir. Yolda yaşadıklarının başarıyla geçtiği 3 test olduğunu öğrenen İstvan evin içerisinde 3 ejderha ile karşılaşmış, bunlardan birisinin kılık değiştirmiş prenses

olduğunu anlamışsa da bir dev ortaya çıkarak kendini dışarı atmış, bu sırada yarılan yer tarafından yutulmuştur. İstvan'ın dönmediğini gören babası bu sefer Janos'u göndermişse de genç karıncalara zarar vermeyip ekmek artıklarıyla beslemiş ve rahatsız etmediği ördek yavruları kendisine altın bir anahtar vermiştir. Janos, öncesinde İstvan'ın geldiği evin kapısını çaldığında kapıyı yaşlı kadın yerine güzel bir kız açmakla kalmamış Janos'a ejderhalara karşı kullanması için bir de kılıç vermiştir. Sonuçta iki ejderhanın kafasını kesen ve devi kandırmayı başaran Janos yanında prenses olduğu halde kralın sarayına gitmiş, prensesle evlenmiş ve ülkenin yarısına sahip olmuştur.

İSUM [Mezopotamya Mitolojisi] Babil tanrılarının habercisi olan bir ateş tanrısının adı olup, Şamaş'ın kardeşiydi.

İŞA [Hint Mitolojisi] Kuzey yarımkürenin koruyucusunun adı olup, Şiva'nın beşinci görünümü olan Marutlardan birisidir.

İŞANA TEN [Budist Mitolojisi] Jiu No O adıyla bilinen Japon kültürüne adapte olmuş 12 Hint tanrısınından birisi olup, Şiva'nın sağ elinde üç uçlu mızrak (tiden) sol elinde ise içi pıhtılaşmış kanla dolu küçük bir kap taşıyan üç gözlü formudur.

İŞARA [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında bir dağ tanrıçasının adı olup, Kartaca tabletlerinden birisinden Hebat ile ilişkilendirildiği anlaşılmıştır. Eşara veya İşara adı çok sayıda yazıtta kehanetle ilişkilendirilmiş ve edilen yeminlere kefil olarak gösterilmiştir. Eski Babil'in Sami kökenli halkı olan Khaldiler'in inanışında savaş ve bereket tanrıçasıdır. Ugarit yazıtlarında Hulmittu olarak anılan tanrıçanın sembolü akrep olup, şehvetli bir kadın olarak gösterilmekteydi.

İŞDUŞTAYA [Anadolu Mitolojisi] Hatti inanışında bir ayna ve ip yardımıyla insanların kaderini belirleyen bir tanrıçanın adıdır.

İŞETUM [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrıların yaşadığı, tapınak ve mabetlerin bulunduğu yerin adıdır.

İŞİGAK [Eskimo Mitolojisi] Alaska söylencelerinde halkının bahsi adı geçen küçük insanlardır.

İŞİKORE DOME [Japon Mitolojisi] İlk aynayı icat ederek dünyayı karanlıktan kurtaran demircilik tanrıçasının adı olup, Amaterasu kendini mağaraya hapsettiğinde iki kez güneşin güzelliğinin yansımasını taklit etmeye çalıştıktan sonra üçüncü denemesinde bir ayna yaratmıştır. Bu söylence yüzünden Japonya'da sayıları 90 bini bulan Şinto tapınaklarında kutsal kabul edilen birer ayna bulundurulmakta olup, bunların en ünlüsü İse'de ki imparatorluk tapınağında yer almaktadır.

İŞKUR [Anadolu Mitolojisi] Hitit yağmur ve fırtına tanrısı olup, Hurri karşılığı Teşub'dur. Boğaların çektiği bir araba kullanan tanrı elinde sopa ve yıldırım demeti tutarken tasvir edilmekte ve "gökyüzünün kralı" olarak da adlandırılmaktaydı.

İŞMAEL Bkz. İsmail

İSTANU [Anadolu Mitolojisi] Hattilerce Eştan adıyla bilinen ve kanatlı güneş formunda tasvir edilen Hitit güneş tanrısıdır. İştanu'nun Sümer tanrısı Utu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Bkz. Şimigi

İŞTAR [Yakındoğu Mitolojisi] Akad aşk ve bereket tanrıçasının adı olup, hava tanrıçası Anu'nun kızı, Ereşkigal'in kardeşidir. Sümer panteonunda İnanna veya İnnina, Babil'de Annimutu, Fenike'de ise Aştar olarak adlandırılmış, Yunan kültürüne ise Astarte olarak kabul edilmiştir.

İştar'ın ünü arttıkça bazı küçük tanrıçalar da unutularak bu karaktere asimile olmuşlardır: Doğu dağlarıyla ilişkilendirilen şafak tanrıçası Aja, İştar'ın annesi olması muhtemelen kozmik tanrıça Anatu, ışık tanrıçası Anunitu, savaş tanrıçası Ağaşayam, Lübnan'daki sedir ormanlarının tanrıçası İrnini, kuşlar ve pencerelerle ilişkilendirilen tanrıça İrnini, yağmur getiren Kilili, âşıklar arasında haber taşıyan Sahirtu ile egemenlik gücünün sembolü olan Sarbanda bunların başlıcalarıdır.

Birbiriyle çelişen özelliklere sahip karmaşık bir tanrıça olan İştar bir yandan büyük göğüslü olarak bereket ve insanoğlunun anası olarak düşünülürken diğer yandan bakire bir savaş tanrıçası olarak yıkımla ilişkilendirilmiş ayrıca hafifmeşrep bir kadın olarak da tasvir edilmiştir. Tıpkı İnanna gibi İştar'da ölüp sonra yeniden dirilen bir bitkilenme tanrısı Dumuzi'ye (Tammuz) âşık olup, adamı kurtarmak için yeraltına inmiş, aşkının burada yeraltı tanrısı olarak başka bir eş bulduğuna şahit olmuştur.

İştar aynı zamanda ay tanrıçası olarak savaş ve kadınsı duyguların sembolü olarak düşünülmüş, ayın değişik formları onunla özdeşleştirilmiştir. Sabahyıldızı Dilbat, İştar'ın 7 aslan tarafından çekilen savaş arabasıyla insan veya hayvan avlamak için yola çıkmasıyla ortaya çıkmaktadır. Akşam yıldızı Zib ise özellikle kadınlar tapınılan tanrıçanın baştan çıkarıcı ve şehvet dolu halini yansıtmaktadır. Güvercin, buğday başağı, ağaç kökü İştar'ın sembolleri olup tanrıça kimi zaman Mısır tanrıçası İsis'in bebek Horus'u emzirdiği gibi bir çocuğu emzirirken tasvir edilmiştir ki bu tema daha sonra Hıristiyan sanatında Meryem ve İsa için de kullanılmıştır. Bkz. İnanna, İsis

İŞULANU [Mezopotamya Mitolojisi]] Anu'nun bahçıvanı olup Anu'nun kızı İştar'a âşıktır. İştar, adamı seviştikten sonra kurbağaya dönüştürmüştür.

İŞULLANA Bkz. İşulanu

İŞUM [Yakındoğu Mitolojisi] Erra ve İşum söylencesinde Şamaş'ın kardeşi, salgın hastalık tanrısı Erra'nın yardımcısı, güneş tanrısı ile diğer tanrıların habercisi olarak geçen bir tanrının adıdır. Sümer mitolojisindeki Endursaga'nın karşılığı olan İşum'un bir ateş tanrısı olduğu ve adının "ateş" anlamındaki *işatum* kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

İŞVARA [Hint Mitolojisi] Yaratılmamış ve ölümsüz tanrıları ama özellikle Şiva'yı nitelemek için kullanılan bir terim olup 'efendi' anlamına

da gelmekte, Hinduzim içerisinde tektanrıcılığa yakın bir anlayışı yansıtmaktadır. Buda ise İşvara anlayışına karşı çıkarak evrenin tek bir yaratıcısının olması halinde her şeyin ona itaat etmesi gerekeceğini, günah, acı ve felaketlerin yaşanmaması gerektiğini söyleyerek çürütmeye çalışmış, evrende her şeyin birbirine nedensel olarak bağlı olduğunu iddia etmiştir.

İTALAPAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çinuk halkının inanışında Koyote'ye verilen isimlerden birisi olup, yaratıcı tanrı İkanam'ın insanoğlunu yaratıp, çeşitli sanatlar öğretmesine yardım ettiğine inanılmaktadır. Denizlerin geri çekilmesini sağlayarak geniş yeşillik düzlükleri yaratan İtalapas avlanmaya ilişkin gelenek ve yasakları da temellendirmiştir.

İTALUS [Yunan Mitolojisi] Penelope ile Telegonus'un oğlu olan bir kahramanı olup İtalya'nın ad vericisidir. İtalya'nın ilk halkı olarak kabul edilen Pelasg, Sikulia veya Oenotrialıların ilk yasa koyucusu ve bilge kralı olmuştur. İtalus, Latinus'un kızı Elektra'dan Roma'nın kurucusu Remus'un, Lucania'dan ise Rome'un babası olmuştur (Thuc. vi. 2, Dionys. i. 35, 72).

İTAN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında sözlü gelenekle aktarılan efsanelerin adıdır.

İTÇETİKİ Rus halkının inanışında, anneleri tarafından boğulan bebeklerin ruhlarına verilen isim olup, özellikle değirmenler gibi su kenarlarında yaşayan kılı vücutlu küçük adamlar olarak tasvir edilmektedirler. Bu yaratığa rastlamak kötü bir olayın gerçekleşeceğine yorulmaktaydı.

İTÇİTA [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında hastalıkları önleyen yeryüzü tanrıçasının adı olup beyaz bir kayın ağacının tepesinde oturduğuna inanılır.

İTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında rüzgâr tanrısının karısının adıdır.

İTH [Kelt Mitolojisi] Bregon'un oğlu ve Bile'ın kardeşi olan bir Milezyalının adı olup, İrlanda'da Londonderry civarında karaya çıktığında Tuatha Dé Danaan kabilesinin üç kralı tarafından öldürülmüş ama bu durum işgali engelleyememiştir.

İTHAKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pterelaus ile Amphimede'nin oğlu, Neritos ile Polyktor'un kardeşi olup İthaki adasına adını vermiştir (Hom. Od. xvii. 207).

2. İthaka kralı Odysseus'un lakabıdır (Virg. Aen. ii. 104).

İTHASGORRİETA [Bask Mitolojisi] Güneşin doğup battığı yerin adı olup 'Kırmızı Deniz' anlamına gelmektedir. Güneş battıktan sonra yeraltı dünyasına iner, ertesi sabah tekrar yeryüzüne çıkar.

İTHER [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un kuzenlerinden birisinin adıdır.

İTHOME [Yunan Mitolojisi] Messinia bölgesinde Zeus'u büyüten bir dağ perisinin adı olup yaşadığı dağa adını vermiştir.

İTİBA KAHUBABA [Karayipler Mitolojisi] İspanyol fethi öncesinde Küba ve çevresindeki adalarda yaşamış Taino halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup, ölü bedeninden dördüz oğulları doğmuştur.

İTİVANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında ölüler dünyasının adıdır.

İTOİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona ve Kuzeybatı Meksiko'da yaşayan Papago (Tohono O'odham 'Çöl insanları') halkının inanışında gece ile gündüzün eşit olduğu günlerde düzenlenen Viikita festivalini ilk kez düzenleyen kültürel kahramanın adıdır.

İTOKİ [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nikaragua halkının inanışında Samanyolu'nun sonunda yaşayan Akrep Ana'nın adı olup, yeni doğan bebeklere eskiden ölmüş olan insanların ruhlarını göndermektedir.

İTOLİ [Afrika Mitolojisi] İtonde'ye tüm dileklerini gerçekleştirmesine yardım eden bir zil veren vızıldayan bir kuşun adıdır.

İTONDE [Afrika Mitolojisi] Zaire halkının inanışında avcıların koruyucu olan ölüm tanrısının adı olup, Lonkundo ile İlankaka'nın oğludur.

İTONE [Yunan Mitolojisi] Bir Girit efsanesine göre Minos'un aşklarından birisi ve Lyktius'un kızı olup adı Yunanca 'söğüt ağacı' anlamına gelmekteydi. Minos'tan daha sonra babasının tahtına oturacak Lykastus adlı bir oğlu olmuştur.

İTONOS [Yunan Mitolojisi] Amphitktyon'un oğlu, su perisi Melanippe'nin kocası, Boiotos, Khroma ve İodama'nın babasıdır.

İTRUJAN [Kafkas Mitolojisi] Hıristiyanlığa geçmelerinden önce Gürcülerin tapındığı bir tanrıçanın adı olup, Gürcü kroniklerinde 'Haldilerin Tanrıçası' olarak geçmektedir. Niko Marr ve Tseretheli bu tanrıçanın adının İştar'ın Aramca karşılığı olan Estrutha'nın telaffuzundan kaynaklandığı görüşündedir.

İTSASO [Bask Mitolojisi] Suları yönetme gücü olan şeytani bir dişi ruhun adıdır.

İTTAN-MOMEN [Japon Mitolojisi] Tüm vücudu beyaz kumaşlardan oluşan bir ruh olup Japonca momen (pamuklu kumaş) kelimesiyle ilişkilidir. İttan-momen geceleyin aniden insanların karşısına çıkarak onları önce korkutup sonra boğmaktaydı.

İTUKOVİÇE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Terena halkının inanışında hakkında pek az şey bilinen bir tanrının adı olup dünyada yaşayan tüm canlıların hayatından sorumludur.

İTUM [Mısır Mitolojisi] Heliopolis dokuzlusundan Nefertum'un adlarından birisidir.

İTURMER Bkz. Wer

İTYLUS [Yunan Mitolojisi] Zethos ile Aedon'un oğlu olup kazayla annesi tarafından öldürülmüştür.

İTYS [Yunan Mitolojisi] Tereus ile Prokne'nin oğlu olup, Prokne ile kız kardeşi Philomena Tereus'tan intikam almak için İtys'i öldürüp etini bir ziyafette Tereus'a sunmuştur (Ovid VI, 636).

İTZAMNA [Maya Mitolojisi] Cennetin, gündüz ve gecenin efendisi kabul edilen gök tanrısı ve kültürel bir kahramanın adıdır. Maya kültürünün kurucusu olup insanlara yazıyı, şifacılığı, takvim

kullanmayı, mısır ekimini ve kakao içmeyi öğretmiştir. Hunab Ku ile İhkhel'in oğlu ve Bakabların babası kabul edilen tanrı Kin-ikh-ahau (Gündüz'ün Gözü), Yzamana, Zamana ve Kabul adlarıyla da bilinmekte olup, Paul Schellhas'ın Maya tanrıları sınıflamasında tanrı D olarak yer almaktadır. İtzamal'da bu tanrıya adanmış Kinikh-kak-mo (Ateş Kuşu) adlı bir tapınak bulunmakta olup özellikle öldürücü salgın hastalıklar sırasında ziyaret edilir öğle güneşi altında sunular ateşte yakılarak tanrıya sunulurdu. İtzamna, Maya sanatında dişsiz ve çökük yanaklı yaşlı bir adam olarak tasvir edilmekteydi. Güneş'in yanı sıra doğu ve batı yönleriyle de ilişkilendirilen İtzamna "bilginin efendisi" anlamına gelen Yaxkokahmut adıyla da bilinmekteydi.

İTZANANOKHU [Maya Mitolojisi] Meksika - Guatemala sınırında yer alan Lakandon bölgesi tanrısının adıdır.

İTZETİ MARA EDUTZİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Araona halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.

İTZKUİNTLİ [Aztek Mitolojisi] Aztek takviminde ayın yirminci gününe adını veren bir kalp tanrıçasının adıdır.

İTZLAKOLİUHQUE [Aztek Mitolojisi] Obsidyen taşından yapılmış bıçaklara hükmeden bir tanrı olup, İtzli adıyla da bilinmekte, günün ikinci saati ve Tezkatlipoka ile ilişkilendirilmektedir.

İTZAPAPALOTL [Aztek Mitolojisi] Tamoankhan'u yönettiğine inanılan iskelet görünümlü, jaguar pençeli ateş ve savaş tanrıçasının adı olup, kelebek (nadiren geyik) formunda tasvir edildiğinden 'Obsidan kelebek' anlamındadır. Yeryüzüne gül toplamak için gelen tanrıça parmağına diken batınca öfkelenerek insanoğlundan dökülen kanının karşılığını talep etmiştir. Mixkoatl'ın annesi olan tanrıçanın yüzünde ölümün sembolü olan dövmeler bulunmaktaydı. Güve ile ilişkilendirilen tanrıçanın naguali (sihirle hayvan formuna girmiş insan) ise bir geyikti.

İTZLİ [Aztek Mitolojisi] Tanrılara kurban verilirken kullanılan bıçağın tanrısıdır.

İTZTAPAL TOTEK [Aztek Mitolojisi] Kıymetli metal madenlerinde çalışanların koruyucusu olan bir bereket tanrısının adıdır.

İUÇAR ile İUÇARBA [Kelt Mitolojisi] Tuirenn'in oğullarından birisi ve Brian'ın kardeşleri olup, Cian'ı öldürdükleri için ceza olarak Tuatha hazinelerini aramaya gönderilmişlerdir.

İULİA LUPERCA [Roma Mitolojisi] Bir kurban töreninde rahip tarafından tam kesilmek üzereyken, bir kartalın rahibinden elinden bıçağı kapıp yakınlardaki bir dananın yanına fırlatmasıyla tanrıların kefaret olarak sığırı tercih ettiğine inanılıp, ölümden kurtulan kızın adıdır.

İULUS [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın oğlu Askanios'un adlarından birisi olup Alba kentinin kurucusudur.

İUNO Bkz. Juno

İUSAS Bkz. Juesaes

İUSAU [Mısır Mitolojisi] Atum'un çift cinsiyetli bir tanrı olarak tasvir edilen bir formunun adıdır.

İUSAASET Bkz. Juesaes

İVAİ [Aborijin Mitolojisi] Cape York bölgesinde yaşayan Ko-ko Ya'o halkının inanışında bir timsah karakterinin adı olup muhtemelen insan öncesi ataların ruhunu temsil eden efsanevi bir varlıktır.

İVALD [İskandinav Mitolojisi] Greip ile Sol'un kocası, Dvalin ile İdun'un babası olan demirci bir cücenin adıdır.

İVALDİ'NİN OĞULLARI [İskandinav Mitolojisi] Bir grup cücenin adı olup, Freyr'in gemisi Skidbladnir, Odin'in mızrağı Gungnir ve Loki'nin kestiği saçlarının yerine Sif'in altın saçlarını onlar yapmıştır. Skáldskaparmál'a göre Loki Brokkr adlı cüce ile iddiaya girmiş, tanrı cüce ile kardeşi Eitri'nin zanaatının İvaldi'nin oğulları kadar iyi olmadığını savunmuştur. Yarışma İddia Freyr'in domuzu (Gullinbursti), Odin'in yüzüğü (Draupnir) ve Thor'un çekicinin (Mjolnir) yapımına sebep olurken iddiayı Brokkr kazanmıştır. Skaldskaparmal'da İvaldi'nin oğullarının isimleri ve sayısı belirtilmemektedir. Hrafnagaldur Odin adlı manzum destanda 6. Kıtada İdunn'un İvaldi'nin büyük çocuklarının en ufağı belirtilmekte bundan da Vivaldi'nin -muhtemelen farklı annelerden- 2 grup çocuğu anlaşılmaktadır.

Daha eski efsanelerde Thjazi adlı devin Allvaldi (Harbardsljód, 19) veya Ölvaldi'nin (Skaldskaparmal, 42) oğlu olduğu belirtilmekte olup, Allvaldi'nin İvaldi ile özdeş olduğu düşünülmektedir. Bu durumda Thjazi ile İdi ve Gang (veya Egil) adlı 2 erkek kardeşi İvaldi'nin oğullarını oluşturmaktaydılar.

İVAN Bkz. Korkunç İvan

İVAN ÇAREVİÇ [Slav Mitolojisi] Rus masallarında sıkça karşımıza çıkan kahramanın adı "Çar'ın oğlu" anlamına gelmektedir. Halk hikâyelerinde çoğunlukla bir ailenin en üçüncü oğluna kahramanlık, bilgelik gibi nitelikler atfedilmekte olup İvan Çareviç bir Rus köylüsünün üçüncü oğludur. "Prens İvan, Ateş kuşu ve Büyük gri kurt" adlı masalda İvan sihirli güçlere sahip bir kurdun sayesinde ateş kuşunu yakalamayı başararak güzeller güzeli Tsarina ile evlenmektedir. Ateş kuşu adlı masalda ise Çareviç'in savaşçı bir prenses olan karısı Maria Morevna Ölümsüz Kosçei adlı birisi tarafından kaçırılmakta, İvan bir aslan, kuş ve ünlü cadı Baba Yaga'nın atı sayesinde düşmanını yenerek karısını kurtarabilmektedir. Bazı masallarda köylü değil Çar Vislav ile Vasilisa Prekrasnaya'nın 'Prens İvan' adıyla bilinen asil oğlu olup, efsaneye göre Çarın bahçesinden altın elmaları çalan Ateş kuşu Zhar-Phititsa'yı yakalamak için bir sefer düzenlemiş, büyücü Koşçei'yle mücadele etmiştir. Çeşitli masallarda genellikle ailenin üçüncü ve bazen sihirli güçlere de sahip ufak oğludur. Masalın sonunda güzel Yelena, Bilge Vasilisa veya Marya Morevna ile evlenmektedir.

İVAN MAZEPA [Slav Mitolojisi] (1644-1709) Soylu bir aileden geldiğine inanılan efsanevi Kazak liderinin adı olup, çok sayıda efsaneye konu olmuştur. Polonya sarayında iç oğlanı olan

Mazepa, soylu bir adamın karısıyla birlikte olunca ceza olarak çırılçıplak vaziyette vahşi bir atın arkasına bağlanmışsa da atı sakinleştirmeyi başararak canını kurtarmıştır. Kazaklarca kurtarılan zamanla liderleri olan İvan, Büyük Petro'nun emrinde savaşmışsa da Ukrayna'nın işgali sırasında saf değiştirerek İsveç kralı XII Charles ile ittifak yapmıştır. Mazepa'nın, Victor Hugo, Byron ve Puşkin'in şiirlerinde, Çaykovski'nin Mazeppa operası ve Liszt'in aynı adlı senfonik şiirinde ölümsüzleştirilmiştir.

İVAN SAVELEVİÇ ile RUSALKA [Slav Mitolojisi] Arkhangelsk kentinden bir fok avcısı olan İvan buzullar arasında sıkışınca kış mevsimini Kuzey Kutbunda Novaya Zemlya adasında tek başına geçirmek zorunda kalmıştır. Geceleri ateş başında balalayka çalan kahraman müziğine gizemli bir dansçının eşlik ettiğini anlayınca kurduğu tuzakla bir su ruhu olan rusalkayı yakalamayı başarmıştır. Kız Nizhnii Novgorod kentinden olduğunu bir cadı tarafından hasta edilip öldürüldüğünü, anne ve babasının tanrıça Mokos'a ettikleri dualar yüzünden kendisine yeniden hayat bahşedildiğini söyleyerek öyküsünü anlatmıştır. Kızın güzelliğinin etkisinde kalan İvan acele bir karar alarak rusalkanın kendisi ile evlenme teklifini kabul etmiştir. Kış bitiminde İvan Saveleviç mallarını satmak ve ailesini görmek için Arkhangelsk'e dönmek istemişse de rusalka kendisiyle gelemeyeceğini bildirmiştir. Bununla birlikte İvan ne pahasına olursa olsun geri dönmesi gerektiğini söyleyince kız Nizhnii Novgorod'a geri dönerse kendisini orman içinde Volga nehrinin iki kolunun birleştiği gölün dibinde bulabileceğini söylemiştir. Adam işlerini bitirip adaya dönüp göle daldığında rusalkaya kavuşmuşsa da sudan çıkmayı başaramamış sonsuza dek su ruhunun aşığı olmaya mahkûm olmuştur.

İVANOVDEN Bulgarların 7 Ocak tarihinde İsa'yı vaftiz eden St. John onuruna adadığı günün adı olup, sabah erkenden dereden veya kuyudan bir kazan içinde getirilen suyla çocuklara sıhhat getireceği inancıyla banyo yaptırılırdı.

İVAR [Aborijin Mitolojisi] Timsah formunda bir kültürel kahramanın adıdır.

İVERA [İskandinav Mitolojisi] Aşk, gençlik ve güzellik tanrıçasının adıdır.

İVİ APO [Melanezya Mitolojisi] Papua halkının inanışında bir yumurtadan doğan ilk kadının adı olup, başka bir yumurtadan çıkan ilk erkek Kerema Apo ile eşleşmiştir.

İVO [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine'de yaşayan Orokolo halkının inanışında cennete giderek dini seremonileri öğrenen ilk insanın adıdır. Zencefil kökünden doğan karısı Uka-İpo ile birlikte Orokolo halkının atasıdır.

İWA [Polinezya Mitolojisi] Hawaii söylencelerinde bahsi geçen bir düzenbazın adı olup, tüm hırsızların en yeteneklisi kabul edilmektedir. Sihirli bir kanosu bulunan İwa Polinezya adaları arasını 4 kürek vuruşu ile katedebilmekteydi.

İWERİDD [Kelt Mitolojisi] Llyr'in karısı, Branwen ile Brân'ın annesinin adıdır.

İX [Maya Mitolojisi] İtzama ile İhkhel'in oğulları olup Bakab adıyla bilinen bir grup koruyucu tanrıdan (Kauak, İh, Kan, Mulak) birisi olup siyah renklidir ve batı yönüyle özdeşleştirilmektedir.

İX KHEL [Maya Mitolojisi] Yukatan Mayalarında ebelik, hamilelik, gökkuşağı, sel baskınları, ay ve dokumacılık ile ilişkilendirilen bir su veya ay tanrıçasının adıdır. Şeytani yönleri baskın bir tanrıça olup, doğanın yıkıcı güçlerini temsil eden İx khel yılan ile sembolize edilmekte ve mısır bitkisinin koruyucusu sayılmaktaydı. Klasik Mayalar tarafından da bilinen tanrıça yeryüzünü sular altında bırakan jaguar kulaklı yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmekte olup, adının Yukatan'da hala "gökkuşağı" anlamında kullanılan *khel* kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

Aztek tanrıçası Toki Yoaltikitl ile benzer özellikler taşıyan İx Khel Paul Schellhas-Zimmermann tarafından yeniden düzenlenen Taube'un sınıflandırmasında *Tanrıça I* olarak gösterilmektedir. Güneş tanrı Itzamná ile birlikte olunca kıskanç dedesi tarafından şimşekle vurularak öldürülmüşse de kız böcekleri 13 gün boyunca acı içinde ağıt yakınca dirilmiş ve güneşin yanına gitmiştir. Bununla birlikte Güneş tarafından haksız yere kardeşi Sabah Yıldızı aşk yaşamakla suçlanıp kovulunca gökkuşağı üzerinde yaşamaya başlamış, kadınlara günlük işleri ve gebelik süreçlerinde yardımcı olmuştur.

İX HUYNE [Maya Mitolojisi] Ay tanrıçasının adı olup kimi zaman su tanrıçası İx khel ile karıştırılmaktadır.

İX KHEBL YAH [Maya Mitoloji] Dokumacılık tanrıçasının adı olup İtzamna'nın eşidir.

İXAZALVOH [Maya Mitolojisi] Güneş tanrısı Kinik Ahau'nun karısı olan dokumacılık tanrıçasının adıdır.

İXİON [Yunan Mitolojisi] Phlegyas (veya Perimela, Pasion, Ares) ile Dia veya Perimele'nin oğlu olan Teselyalı Lapithlerin kralının adıdır. Söylenceye göre Deioneus'un kızı Dio ile evlendikten sonra düğünden önce vermeyi vaad ettiği armağanları vermek yerine kayınpederini kalleşçe içi köz halindeki kömür dolu bir kuyuya atarak öldürmüştür. İşlediği günahın ardından kimse tarafından arındırılmayınca aklını yitirmiş ama adama acıyan Zeus tarafından ambrıosios adlı ölümsüzlük iksirinden tattırılarak delilikten kurtarılmıştır. Bununla birlikte İxion bu sefer tanrıça Hera'ya âşık olup, tecavüze yeltenmiştir. Zeus veya Hera, tanrıçaya benzeyen bir bulut yaratmış İxion'da bu bulutla birleşince kentaurların atası olacak Kentauros adlı bir erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Zeus, sonunda İxion'un saygısızlıklarını onu Hermes tarafından yanan bir tekerleğe bağlatarak gökyüzüne veya yeraltı dünyasına fırlatarak cezalandırmıştır (Hom. Od. xxi. 303; Hygin. Fab. 33, 62; Virg. Aen. vi. 601).

İXKUİNAN [Maya Mitolojisi] Tlazolteotl'un adlarından birisi olup, 'İki yüzlü' anlamına gelmekteydi.

İxtab

İXTAB [Maya Mitolojisi] İdam sehpalarının tanrıçası olup intihar edenlerin de koruyucusu kabul edilmektedir. Maya inancına göre intihar edenler, ölen savaşçılar, kurban edilenler, rahipler, doğum sırasında ölen kadınlar İxtab tarafından doğrudan sonsuza dek yaşayacakları cennete götürülürler. Maya sanatında boynundan bir iple gökyüzüne asılmış, gözleri kapalı, bedeninde çürüme emareleri bulunan bir kadın formunda tasvir edilmiştir.

İXTKİBENİHEHAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota'nın batısında Missouri nehri boyunca yaşayan Siu halkının inanışında yaşamın kaynağı kabul edilen yaratıcı tanrının adıdır.

İXZALUOH [Maya Mitolojisi] Dokumacılığı keşfeden su tanrıçasının adı olup, İxkhel ile ilişkili olmalıdır.

İXTLİLTON [Aztek Mitolojisi] Oruç, şenlik ve oyunlarla da ilişkilendirilen şifa tanrısı olup, "Küçük kara yüz" adıyla da bilinmekteydi. Ixtliton tapınaklarında kavanozlar içerisinde bulundurulan tlital (Kara su) adı verilen içme suları hastalara şifa vermek için kullanılmaktaydı.

İYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu halkının inanışında İktomi'nin (Örümcek) kardeşi ve kötülüğün kişileştirilmiş hali olan bir canavarın adı olup, daha çok fırtına formunda tasvir edilmekteydi. İya, insan ve hayvanları parçalayarak yemekte ve salgın hastalık getirmekteydi.

İYA NLA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında tabiat güçleri ile ataların bilgeliğini kontrol eden, hayatın kaynağı sayılıp, bereket ve ölüm ile ilişkilendirilen bir ruh (Orişa) olup, adı Büyük Ana anlamına gelmektedir. Söylenceye göre, sihirli güçlere sahip olmasına rağmen İya Nla'nın eşi Oluweri'den bir çocuğu olmamış, o da konuyu bir kâhine danışmıştır. Kâhin, İya Nla'ya tahıl, toprak çanaklar adamasını söyledikten sonra oyma ahşap bir şapka ve metal bileklikler takmasını tavsiye etmiştir. Tavsiyeler işe yarayınca kadın sırasıyla şakacı Efe ve dansçı Gelede'yi doğurmuştur.

İYATİKU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Keres halkının inanışında tahıl tanrıçasının adı olup, insanlığın ilk var olduğu, çocukların doğduğu ve ölülerin gittiği Şıpa adlı yeraltı dünyasının efendisidir.

İYE [Türk Mitolojisi] Koruyucu özelliklere sahip tabiat ruhlarına verilen isim olup, kötü niyetli ruhlar olan Bizden Yeğler 'in karşıtıdırlar. İye çeşitli Türk dillerinde Ezik (Hakas, Tatar, Altay), Eki (Tuva, Nogay, Kazak), İye (Karakalpak, Tatar), Eğe (Başkurt), Yiye (Azeri), Eke (Uygur), Eka (Özbek), İççi (Yakut), Es (Kumık), İke (Kazak) adlarıyla da bilinmektedir. Bkz. Ev İyesi, Yol İyesi, Bağ İyesi, Su İyesi, Dağ İyesi

İYE KIĞIL [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında şamanların öbür dünyada yaşayan ruhunun adıdır. İye Kığıl, şamanın yaptığı ayinlere katılan yardımcı ruhlardan birisi olmayıp görevi şamanın sağlığını korumak, ruhunu terbiye etmek ve hayat yolunda arkadaşlık etmek olan vahşi hayvan görünümünde bir varlıktır.

İYNX [Yunan Mitolojisi] Pan ile Peitho veya su perisi Ekho'nun kızı olup Zeus'a büyülü bir iksir içirip İo'ya âşık edince Hera tarafından taşa dönüştürülmüştür.

İYİ AKIL ile KÖTÜ AKIL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Carolina, New York ve Kanada'da yaşayan Tuskarora halkı söylencelerinde ikiz yaratıcıların adı olup, İyi Akıl güneş, insan, hayvan ve bitkileri, kardeşinden nefret eden Kötü Akıl ise tehlikeli hayvanlar ile insanların ölümüne yol açan doğal felaketleri yaratmıştır. Kardeşlerin mücadelesinden İyi Akıl galip çıkmışsa da kardeşini tam yok edememiş, salgın hastalıkların insanlara zarar vermesini engelleyememiştir.

İYİ RUH ile KÖTÜ RUH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının İyi Akıl ile Kötü Akıl adlı farklı karakterdeki yaratıcı ikizlere verdiği isimdir.

İYİ SAMİRİYELİ [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te (Luka 10: 29–37) İsa'nın anlattığı meseller den birisi olup, Kudüs Eriha yolunda dövülüp, soyulan yarı ölü haldeki bir yolcuyu Levi kavminden bir Yahudi ile hahamın görüp yardım etmeye çekinmesine karşın Yahudiler ile arası iyi olmayan komşu halk Samiriyeli birisinin yardıma koşmasını konu almaktadır. İsa muhataplarına komşuları arasında ayrım yapmadan sevmeyi öğütlemekte olup çoğu din adamı öyküyü olduğu gibi benimserken Augistine (354- 430) kinayeli olarak yorumlamış, Samiriyeli'nin İsa'yı, yaralı kişinin ise günahkâr insanların kurtardığı ruhu olduğunu bildirmiştir.

İYİ RUHLAR İnsanlara yardımcı olan doğaüstü yaratıkların adı olup, Hint Devaları, İran Asuraları, tek Tanrılı dinlerin melekleri en bilinen örnekleridir.

İYİ SIHHATTE OLSUNLAR Evde oturanlara zarar vermeyen, hatta genellikle iyilik eden, evin sahibi olduklarına ve kızdırılmamaları gerektiğine inanılan varlıkların adıdır. Ev sahiplerini memnun etmek için her gün evin bir

köşesine şerbet bırakmak ve varlıklarından başkalarına söz etmemek gerekmektedir. Şerbet dökülürken "Alın ağzınızın tadını, verin ağzımızın tadını" denmektedir.

İYİLER [Türk Mitolojisi] Anadolu, Azeri ve Ahıska inanışında evliya ve eren de denilen kutsal sayılan türbe ve mezarların sahiplerine verilen isimdir.

İYİLER GÜNÜ [Çin Mitolojisi] Yeni Yıl festivalinin 8. Gününe verilen isimdir.

İZANAGİ Bkz. İzanagi ile İzanami

İzanami ve İzanagi (Kobayaşi Eitaku, 1880-90)

İZANAGİ ile İZANAMİ [Japon Mitolojisi] Şinto inancına göre karanlık ve yeryüzünün kişileştirilmiş formu olan başlangıç tanrı ve tanrıçasının adıdır. İzanagi ile İzanami kaosun ayrışmasından sonra petrol ve balçığın kıvam kazanıp şekillenmesiyle ortaya çıkan yedinci nesil kardeş tanrılardır.

Japonca 'Çağıran kadın' anlamına gelen tanrıça İzanami ile 'Davet eden erkek' anlamına gelen gökyüzü ve ışık tanrısı İzanagi Kuni-toko-taçi'nin çocukları, Amaterasu, Hiru-Ko, Kazu- Tsuçi, Susanowa ile Tsukiyomo'nun anne-babasıdır. MS 712'de yazılan Kojiki'ye göre İzanagi ile İzanami gökkuşağının üzerine oturup mücevherlerle süslü bir mızrakla kaosu karıştırarak yeryüzünü şekillendirmiştir. Çiftin ilk birliktelikleri-nden Hiru-Ko (Sülük Çocuk) adlı sakat bir oğulları olunca onu sazdan bir sal içerisinde suya bırakılmış, ardından İzanami, diğer tanrıları, Japon takımadalarını, nehirleri, bitki ve hayvanları doğurmuştur. İzanami'nin idrarından su tanrıçası Mitsu-ha-no-me, dışkısından ise yeryüzü tanrıçası Hani-yama-hime ortaya çıkmıştır. Ateş tanrısı Kagutsuçi'nin doğumu sırasında yanan İzanami ölünce yeraltı dünyasına (Yomi-no-kuni) gitmiştir. Tanrıçanın peşinden giden İzanagi tarafından umutsuzca geri dönmesi için yalvarılmışsa da İzanami ölüler dünyasının yiyeceklerinin tadına baktığından geri dönememiştir. İzanagi ile İzanami burada da birlikte olmuşsa da İzanagi bir ateş yakarak etrafı aydınlatınca karısının bedeninin çürümeye başladığını ve kurtçuklarla dolu olduğunu görmüştür. İzanami tanrının kendini bu halde görmesine kızınca çift ayrılmış, İzanagi bir cesetle birlikte olmanın günahından bedenini arındırmak için suya girince sol gözünden Güneş tanrısı Amaterasu, sağ gözünden Ay tanrısı Tsukiyomi, burnundan Fırtına tanrısı Susanoo doğmuştur. Şinto dininde kötü şans getiren günahları temizlemek amacıyla suyla sembolik olarak yıkanma veya bir Şinto rahibi tarafından arınmak isteyen kişinin üzerine büyük bir kâğıt sallayıcı (Onusa) sallanması şeklinde gerçekleştirilip harae adı verilen arınma ritüelinin bu surette İzanagi tarafından başlatıldığına inanılmaktadır.

İZANAMİ Bkz. İzanagi ile İzanami

İZDUBAR [Mezopotamya Mitolojisi] Haldiyalıların inanışında güneş tanrısı veya bir kahramanın adıdır.

İZEDİ [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın 30 meleğinin adıdır.

İZHA [Hint-Fars Mitolojisi] Kurban töreni tanrıçasının adı olup 'sunulan şey, bağış' anlamındadır.

İZİMUD [Mezopotamya Mitolojisi] Enki'nin refakatçilerinden birisidir.

İZOİ-TAMOİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Guarani halkının inanışında ölüler dünyasında hüküm süren yaratıcı tanrının adıdır.

İZPUZTEKUE [Aztek Mitolojisi] Ruhların öteki dünyaya yaptıkları yolculuk sırasında karşılaştığı korkunç bir iblisin adıdır.

İZTAT İX [Maya Mitolojisi] Tzental kabilesinin en önemli tanrıça Alaghom Naum'a verdiği isim olup, Patol'un eşi kabul edilmekteydi.

İZZAKKİHUATL [Aztek Mitolojisi] Fray Diego Durán'ın Tanrılar ve Ayinler (1576) adlı kitabına göre Mexico vadisinde hüküm sürmüş bir Aztek imparatorunun kızı olup, babasının savaşçılarından birisine âşık olmuştur. Durumu öğrenen baba bir yandan adamı Oaksaka'ya savaşa gönderirken diğer yandan kızını bir başkasıyla evlendirme planları yapmıştır. Bu arada kral, savaşçıya geri dönerse kızıyla evlenebileceği yalanını söylerken kızına ise sevdiği adamın savaş sırasında öldüğü söylemiştir. Savaşçı geri döndüğünde kederinden ölen kızın ölü bedenini kucağına dağlara doğru götürmüş, bir süre sonra o da üzüntüsünden ölmüştür. Söylenceye göre iki sevgiliye acıyan tanrılar onların üzerini karla kapatıp, bugün México-Puebla'da yer alan İztakkihuatl ve Popokatepetl adlı volkanlara dönüştürmüştür.

J

JA NEBA [Sibirya Mitolojisi] Samoyed halkının inanışında insan ve hayvanların anası kabul edilen bir tanrıça olup, heykelleri üzerine hayvan kanı dökülerek onurlandırılmakta, Udege halkınca Sangia-Mama, Nasnai halkınca ise Sengi-Mama adlarıyla bilinmekteydi.

JABBERWOCK Bir ejderhanın adı olup, İngilizce Jabber-wocky 'konuşmaya benzeyen anlamsız sesler' kelimesiyle ilgili olmalıdır.

JABME-AİMO [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında Jabme Akka tarafından yönetilen yer altı dünyasının adıdır.

JABME-AKKA [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında yeraltı dünyası Jabme Aimo'yu yöneten tanrının adıdır.

JABMİAKKA [Fin Mitolojisi] Ölüler dünyası tanrıçasının adı olup, diğer ruhlar sıkıntı çekerken, kayıp bebeklerin ruhlarını sakinleştirip, teselli etmekteydi. Jabmiakka'nın adı "Ölünün yaşlı kadını" anlamına gelmekte olup, canlı gömülen siyah kedileri severek sakinleştiğine inanılmaktaydı. Sami şamanlar yaptıkları ruh yolculuğunda Jabmiakka'dan ruhları serbest bırakmasını sağlamaya çalışırlardı.

JABRU [Yakındoğu Mitolojisi] Güneybatı İran'da yaşamış antik Elam halkının inanışında yeraltı dünyasının tanrısı olup Akad karşılığı Anu'dur.

JACK FROST [İskandinav Mitolojisi] Soğuk havanın kişileştirilmiş hali olan bir elfin adıdır. İskandinav dillerinde jokul 'buz saçağı', frosti 'don, ayaz' kelimeleriyle ilişkili olmalıdır. Rus efsanelerinde, deniz ile yeryüzünü birbirine ağır zincirlerle bağlayan bir demirci olan Buz Baba adlı karakter de bir Jack Frost varyantı olmalıdır.

JACK ile FASULYE SIRIĞI Britanya ve ABD'de popüler olmuş, Aarne-Thompson masal sınıflandırmasında 328 numarayı taşıyan bir İngiliz masalının adı olup, çok sayıda varyantı bulunmaktadır. Türkçe'ye Füsun Çevikel'in çevirisiyle İnkılâp Kitabevi tarafından *Sihirli Fasulyeler* adıyla kazandırılmıştır. Masala dair en eski yazılı kayıt 1807 yılında Benjamin Tabart tarafından yapılmakla birlikte Joseph Jacobs'un *English Fairy Tales* (1890; İngiliz Masalları) adlı derlemesindeki versiyon popüler olmuştur.

Sefalet içinde yaşayan Jack'i annesi ellerindeki son ineği satması için pazara göndermişse de, Jack yolda karşılaştığı birisine sihirli fasulye taneleri karşılığında elindeki ineği vermiştir. Döndüğünde annesi Jack'e çok kızmış, akşam yiyecek bir şey olmadığından Jack yatağa giderken kadın da fasulyeleri pencereden dışarı atmıştır. Fasulyeler birdenbire gökyüzüne ulaşana dek büyüyünce Jack dışarı çıkıp, fasulye sırığına tırmanarak bulutlar ve dağların üzerinde bir devin yaşadığı ülkeye varmıştır. Jack devin uyumasını fırsat bilerek, ilk gidişinde altın paralar, ikincisinde altın yumurtlayan tavuk, üçüncüsünde ise sihirli bir harp getirmeyi başarmış, ama her seferinde dev tarafından yenilmekten devin iyi yürekli karısı tarafından kurtarılmıştır. Dev Jack'i kovalarken sürekli şu şarkıyı söylemiştir:

"Fee-fi-fo-fum/ I smell the blood of an Englishman (İngilizin kanının kokusunu alıyorum)/ Be he live or be he dead (Ölü ya da diri olsa da)/ I'll grind his bones to make my bread (Kemiklerini ekmeğim için öğüteceğim)"

Dev, son seferinde Jack'in ardından yeryüzüne inmeye teşebbüs edince Jack bir balta ile fasulye sırığını keserek devin yere düşüp ölmesini sağlamıştır. Masal pek çok kültürde çeşitli adlar alan Dünya Ağacı inanışı ile ilişkilidir.

JACK IN THE GREEN Bkz. Yeşil Jack

JACK IN İRONS Bkz. Demir Jack

JACK O'THE BOWL Bkz. Kâse Jack

JACK O'LANTERN Bkz. Fener Jack

JACKALOPE [Modern Mitoloji] ABD'nin güneybatısındaki eyaletlerde antilop ile tavşan karışımı, gövdesi tavşan formunda ama geyik gibi boynuzları olduğuna inanılan hayali bir yaratığın adı olup, kökeni Alman folklorundaki Wolpertinger olmalıdır. Jackalope, Douglas Herrick tarafından 1932 yılında New York Times'ta haber yapılınca popüler olmuş hatta 1930'lu yıllarda kartpostalları bile satılacak denli popüler olmuştur. Söylenceye göre Douglas kasabası 1829 yılında ilk jackalope'un görüldüğü yer olup, her yıl 31 Haziran günü Jackalope Günü ilan edilmiştir. Hayali yaratığa bu dönemde "Lepustemperamentalus" gibi sahte bilimsel bir ada verilirken, halk arasında "savaşçı tavşan" gibi lakaplarla anılmaya başlanmış, avcıların sesini taklit edebilecek yetenekte olduğu iddiaları da ortaya atılmıştır.

JADATSKY [Sibirya Mitolojisi] Yağmur yağdırma yetisine sahip bir şamanın adıdır.

JACOB Bkz. Yakup

JAGANMATA [Hint Mitolojisi] Devi'nin formlarından birisi olan ana tanrıçanın adı olup, Yeryüzünün Anası anlamına gelmektedir.

JAGANMATRİ [Hint Mitolojisi] Devi'nin kötü hali Durgha'nın diğer adıdır.

JAGANNATHA Bkz. Juggernaut

JAGAUBİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya kökenli ateş tanrısının adı olup, ateş tanrıçası Gabija'nın öncülü olmalıdır.

JAGGANTH Bkz. Juggernaut

JAGUAR [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kiçe halkının inanışında Kuetzalkoatl tarafından öldürülüp denize düşünce Tezkatlipoka kentinin kurulmasına sebep olan kutsal hayvanın adıdır. Güney Amerika yerlileri söylencelerinde bazı şamanların geceleri şekil değiştirerek jaguar formunda, bakireleri parçaladığından bahsedilmektedir.

Ayrıca Bkz. Bkz. Ah Kin, Aztek Mitolojisi, Balam, Botoku, Ek Balam, İtzapapalotl, İx Khel, Kuma, Nagual, Popol Vuh, Tepeyollotli

JAGUAR YILAN Bkz. Puma Yılanı ile Jaguar Yılanı

JAH Bkz. Joh

JAHİ [Pers Mitolojisi] Yıkım tanrısı Angra Mainyu'yu 3 kez bağırarak uykusundan uyandı-

ran iblis kadının adı olup, tanrı uyandığında görünümünü kertenkeleden yakışıklı bir adama dönüştürdükten sonra ilk iş olarak Jahi'yi öpmüştür. İnsanları kötü amaçlara yönelten Druj adlı iblislerden olan Jahi aynı zamanda kadınların aybaşı kanamalarıyla ilişkilendirilmekteydi.

JAHİM [İslam Mitolojisi] Daru el-Bawar'ın altıncı tabakası olup putperestler burada yanarak cezalarını çekecektir.

JAHNU [Hint Mitolojisi] Bir azizin adı olup tanrıça Ganga cennetten yeryüzüne inip Ganj nehrini oluşturduğunda bu nehrin suyundan içip, yıkanarak yogi gücüne kavuşmuştur.

JAHT [Mısır Mitolojisi] Sonradan Thoth ile karıştırılan bir ay tanrıçasının adıdır.

JAHWE Bkz. Yahveh

JAJİ [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında ekinlerin koruyucusu dişi bir ruhun adıdır. Bu ruha Mart ve Kasım aylarında dua edilir ve dua günlerinde öğünde sebze yemekleri, ekmek ve meyve bulundurulurdu. Farsça ve Türkçede kullanılan cadı/cazi kelimesiyle benzerliği dikkat çekicidir.

JAKAWİTZ [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kihe halkının inanışında onuruna insan kurban edilen bir dağ tanrısının adı olup, güneş tanrısı Tohil'in de arkadaşıdır. Jakawitz "dağ" anlamına gelmekte olup, farklı lehçelerde Qaqawits, Hakavits ve Gagavits olarak anılmakta kelimeye 'İlk Dağ' veya 'Ateş Dağı' gibi anlamlar yüklenmektedir. Popol Vuh destanına göre Tollan adlı efsanevi mevkide toplanan ilk insanların lideri Mahukutah burada Jakawitz'i karşılamıştır. Seibal'da bulunan ve MS 9. yüzyıla tarihlenen 8 numaralı bir taş yazıtta Hakawitzil adlı bir kentin bahsi geçmekte olup, bu kelimenin Jakawitz'in adının en eski versiyonu olduğu sanılmaktadır. Bkz. Gagavitz

JAKUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Ksingu halkının inanışında nehirlerin dibinde var olan bir köyde yaşayan ve törenlerde çalınan flütlerin sesinden etkilenerek kendini gösteren bir ruhun adıdır. Bu törenlerde Jakui-Katu adlı Jakui'yi betimleyen küçük ahşap bir maske takılmaktaydı.

JAKUNAUM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Ksingu halkının inanışında her gece güneşi yutup sabah kusan bir balığın adıdır.

JAKY [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi halkının yaratıcı ay tanrısının adıdır.

JALAMDHARA [Hint Mitolojisi] Ganga ile denizin oğlu olan Asuralardan birisinin adıdır.

JALANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malaysiya'da yaşayan Semang (Negrito) halkının inanışında Tanrı Tak Pern'in karısının adı olup, yeraltında yaşayıp kayaların köklerini koruyan üç anneanneden birisi olan Yak Leph'in kız kardeşi veya kızıdır.

JALATUNDA [Endonezya Mitolojisi] Yer altı dünyasına açılan bir kuyunun adıdır.

JALEBHA [Hint Mitolojisi] Fil görünümünde bir su ruhunun adıdır.

JALJOGİNİ [Hint Mitolojisi] Pencap halkının inanışında kuyu ve derelerde yaşayan hastalık yayan bir ruhun adı olup, çoğunlukla kadın ve çocukları etkilemektedir.

JALPARİ Hint masallarında bahsi geçen, erkekleri kendisiyle birlikte yaşamaya zorlayıp, kaçmaları halinde onları öldüren bir su ruhunun adıdır.

JAMBAVAN [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında Rama'nın Lanka'yı ele geçirmesine yardım eden ayılar kralının adıdır. Jambavan bir aslan tarafından öldürülen Prasena'nın sahibini koruyan sihirli mücevherine sahip olup, Vişnu'nun avatarı bu mücevheri elde etmek için Lambavan ile 21 gün boyunca savaşmıştır. Sonunda Jambavan pes ederek mücevheri Krişna'ya vermiş dahası kızı Jambavati'yi kahraman ile evlendirmek istemiş, Rama'nın karısını kaçıran iblis Ravana ile mücadelesine yardım etmiştir.

JAMBHALA [Budist Mitolojisi] Yanında cüzdan gibi kullandığı bir firavun faresi ve elinde limon tutarken tasvir edilen şişman göbekli refah tanrısının adı olup, başlangıçta bir rakşa olduğu sanılmaktadır.

JAMBU [Hint Mitolojisi] Meru dağında bulunduğuna inanılan hayat ağacının adı olup, soma içeceğinin kaynağı olduğuna inanılmaktadır. Sibirya'da Zambu, Tibet'te Zampu adlarıyla bilinmektedir.

JAMES GEORGE FRAZER (1 Ocak 1854, Glasgow, İskoçya-ö. 7 Mayıs 1941), Kendi alanında bir başyapıt kabul edilen *The Golden Bough* (1890; *Altın Dal: Büyü ve Din Üzerine Bir Çalışma*, Yapı Kredi Yayınları, Çev: Mehmet H. Doğan, 2004) kitabı ile modern mitoloji ve karşılaştırmalı din incelemelerinin ilk dönemlerini önemli ölçüde etkileyen İskoç asıllı antropologdur.

Babası rahip olan Frazer Glasgow'da doğmuş, 1869-1874 arasında Glasgow Üniversitesi'nde eski Yunan ve Latin Edebiyatı öğrenimi görmüştür. 1879 da Trinity College' da öğretim üyesi olmuş, 1907-1908 yıllarını, toplumsal insanbilim profesörü ünvanı alan ilk kişi olarak Liverpool Üniversitesi'nde geçirmiştir. Frazer, seyahat ederek alan çalışması yapmaktan ziyade çalışmalarını dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmış misyonerlerin mektup ve gözlemlerine dayandırmıştır. Düşüncenin gelişimini üç evrede sınıflandırmış ve mitler ve büyüsel düşüncenin zamanla yerini dine, dinin de bilimsel düşünceye bıraktığını iddia etmiştir. Diğer önemli çalışmaları şunlardır:

Totemism and Exogamy (1910; Totemcilik ve Dıştan Evlenme), *Folklore in the Old Testament* (1918; Eski Ahit'te Folklor), *The Worship of Nature* (1926; Tabiata Tapma), *Man, God and Immortality* (1927; İnsan, Tanrı ve Ölümsüzlük) ve *Anthologia Anthropologica* (1938; Antropoloji Ansiklopedisi)

JAMES, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** İsa'nın 12 havarisinden birisi olup, Zebedee ve Salome'un oğlu, havari Yuhanna'nın kardeşidir. İspanya'nın koruyucusu kabul edilip, yortu günü 25 Tem-

muz olan aziz diğer bir havari Alphaeus oğlu James ile karıştırılmaması için Büyük James olarak adlandırılmaktadır. İsa'nın tecellisi ve ıstırabına Peter ve John ile birlikte şahit olan aziz İsa'nın Göğe Yükselişinden sonra Herod Agrippa'nın emriyle kılıçla öldürülmüştür (Markos 5:37; 9:2; 14:33, Elçilerin İşleri 12:2). Bir söylenceye göre İsa'nın Göğe Yükselişinden sonra vaaz vermek için Judea ve dünyayı dolaşmış, sonunda yolu İspanya'ya düşmüştür. Burada müritleriyle Ebro nehri kıyısında otururken kendisine çok sayıda melek eşliğinde görünen Meryem Ana azizden o zamanlar putperest olan Saragossa'da kilise kurmasını istemiştir. Aziz Nuestra Señora del Pilar kilisesini kurduktan sonra yeniden Ortadoğu'ya dönmüştür.

2. Kral James İncilinde Küçük Standart incilde ise Genç olarak anılan İsa'nın havarilerinden birisi olup, Alphaeus ile Meryem'in oğlu olduğu (Matta 10: 3, Markus 16: 1) kaydedilmiştir. İlk Kudüs piskoposu olan azizin yortu günü 1 Mayıs'tır.

JAMM [Ugarit Mitolojisi] Nehrin efendisi olarak da bilinen su ve deniz tanrısının adı olup, sonradan Fenikeliler tarafından da sahiplenilmiştir. Jamm, Baal'ın tahtını zorla ele geçirmeye çalışmışa da yenilmiş ama kendisine teselli ödülü olarak tanrıça Attart (Astarte) gelin olarak verilmiştir.

JAMŞİD Bkz. Cemşit

JAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Kaçin halkının inanışında güneşin ruhunun adı olup, 'Nat Sut Ai' töreninde kabile şefi (Duva) tarafından tapınılmaktaydı. Duva tören sırasında ruha yiyecek ve içecek sunmanın karşılığında ondan korunma talep etmekteydi.

JAN TENG FO [Budist Mitolojisi] Çin söylencelerinde yeniden doldurulmasına gerek duyulmadan sonsuza dek yanan bir kandilin adı olup, bir kadın son parasını Buda'nın üzerindeki bir kandile adadıktan sonra yanmaya başlamıştır.

JANA [Roma Mitolojisi] Tanrı Janus'un karısı olan önemsiz bir tanrıçanın adıdır.

JANAKA [Hint Mitolojisi] **1.** Videha krallarını tanımlamak için kullanılan genel bir isim olup, Ramayana destanında Rama'nın karısı Sita'nın bilgeliği övülen Brahman babasının adı olarak da geçmiştir. Sita babası toprağı sabanla sürerken sabanla yarılan toprağın içinden fırlayarak dünyaya gelmiştir.

2. Janaka aynı zamanda babasının ölü bedeninden doğan Mithila kralının da adıdır.

3. [Endonezya Mitolojisi] Hint efsanesi Mahabharata'nın Endonezya versiyonunda Arjuna'nın adıdır.

JANAS Sardinya halkının inanışında şekil değiştirerek cadıya dönüşebilen kırmızı kıyafet ve gümüş iplik işlemeli şapka giyen küçük perilere verilen isimdir.

JANGGALA [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında kurbağa başlı bir çocuk olarak doğmuş ve Dahavati adlı prensesle evlenince yakışıklı bir gence dönüşmüştür.

JANİKOT [Bask Mitolojisi] Bir meşe tanrısının adıdır.

JANİM [Fenike Mitolojisi] Baal-Sagan tarafından yenilip, Astarte'ye evlenmesi için teslim edilen bir deniz tanrısının adıdır.

JANİS [Baltık Mitolojisi] Letonya kökenli varlığı şaibeli bir tanrının adı olup büyük ihtimalle Yeni Ahit'te adı geçen Vaftizci Yahya'nın yerel kültüre adaptasyonuyla oluşturulmuştur.

JANUARİA [Kelt Mitolojisi] Burgonya'da bir tapınağı bulunan Kelt kökenli bir şifa tanrıçası olup, kaval çalarken tasvir edilmektedir. Orijinal adı kayıp olan tanrıçanın Latince adını bir yüzü sağa, bir yüzü sola bakan ikiyüzlü Roma tanrısı Janus'tan aldığı sanılmaktadır.

JANUARİUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 4. Yüzyılda yaşamış Benevento piskoposunun adı olup, ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Kuyumcuların koruyucusu kabul edilen azize Vezüv dağının püskürmesinden korunmak için yakarılmakta olup, yortusu 19 Eylül günü yapılmaktadır. Hıristiyan olduğu için kafası kesilerek şehit edilen din adamının bedeni Napoli'de gömülmüş olup, 1631'de Vezüv'ün püskürmesi sırasında azize edilen duların etkili olup, yanardağın etkinliğinin sona erdiğine inanılmaktadır.

JANGULİ [Hint Mitolojisi] Bodhisattvalardan birisi olup yılan ısırığı ve zehirlenmeye karşı insanları koruduğuna inanılan bir yılan tanrıçanın adıdır. Adı "zehirli olan" anlamına gelen Janguli üç yüzlü, dört veya altı kollu, sağ elinde kılıç, yıldırım ve ok, sol elinde kement, mavi nilüfer ve yay taşır pozisyonda tasvir edilmekteydi. Sembolü tavus kuşu olup, Mahavidya olarak da bilinen tanrıça vina adlı telli çalgıyı çalmakta, ayrıca beyaz yılan ve lotus çiçeğiyle de özdeşleştirilmekteydi. Budizm bu tür hayvanların öldürülmesine sıcak bakmadığından yılan sokması tehlikesine karşın Janguli tapınımı popülerliğini korumaktadır.

JANUS [Roma Mitolojisi] Kapı ve geçitlerin, başlangıç ve sonların tanrısı olup karşılıklı iki yöne bakan, ikiyüzlü bir kafa olarak tasvir edilmekte, insanoğluna tarım ve kanunları öğrettiğine inanılmaktaydı. Janus heykel ve tasvirleri biri kentten içeri girenlere diğeri kentten çıkanlara bakarak kentin yolcuların güvenliğini sağlamaktaydı.

Kimi söylencelerde Romalı kiminde ise Teselyalı bir göçmen olarak tanımlanmakta, su perisi Juturna'nın (veya Kardea) kocası ve kuyu ve pınarların tanrısı Fontus'un (Fons) babası olduğuna inanılmaktaydı. Janus'un İaniculum'da hüküm sürdüğü dönemin insanlığın Altın çağı olduğu da kaydedilmiştir. Romalılar Ocak ayına (İanuarius) bu tanrının adını vermiş olup, bu durumun sebebi bu ayın giden ve gelen yıllar arasında yer alması olmalıdır. Roma imparatorları Janus'a sunu sunmakta olup, rex sacorum esnasında senatörler bu tanrının adını Jüpiter'den bile önce anmaktaydı. Yunan mitolojisinde karşılığı olmayan tanrı Yunanca İanos olarak adlandırılmıştır.

Biri geçmiş diğeri geleceğe bakan Janus

JAPON MASAL ANLATIMI Köklü bir geçmişe sahip geleneksel Japon öykü anlatıcılığı başlıca Rakugo, Kodan, Biwa Hoşi, Koen Dowa ve Gaito Kamişibai tarzlarından oluşmaktadır.

Rakugo tarzı teatral ve mizahi öykü anlatımı anlatım 16. yüzyıldan itibaren başta Edo olmak üzere Japon yerleşimlerinde popüler hale gelmiştir.

Kodan veya koşaku anlatım tarzı ise başlangıçta dini yazıtların okunup açıklamasından ibaretken 18. yüzyılda itibaren eğlenceli bir karaktere bürünmüştür.

Biwa Hoşi, Ortaçağ'a özgü kahramanlık ve savaş ile ilgili destanların adı olup, bunların en ünlüsü 12. yüzyılda Japonya hâkimiyeti için verilen savaşı anlatan Heike Monogatari'ydi. Öyküler, çoğunlukla kör olan bir rahip tarafından biwa adı verilen Japon udu eşliğinde anlatılmaktaydı. Koen Dowa anlatım tarzı Japon masallarını 50 kitap halinde yayınlayan yazar Sazanami İwaya (1879–1933) tarafından 1896'da yaratılmıştır.

Gaito Kamişibai, 20. yüzyıl başlarında özellikle 1930-1960 arasında açık alanlarda kurulan kâğıt tiyatrolarda erkek anlatıcılar tarafından Kamişibai adı verilen resimli kartların yardımı ile doğaçlama tavır ve mimiklerle öykü anlatım tarzıdır.

JAPON MİTOLOJİSİ Nesillerdir tarım ve balıkçılıkla geçimini sağlamış bir ada halkı olan Japonların inanç sistemi Şintoist ve Budist dinlerin etkisiyle şekillenmiştir. Japonya'da bilinen en eski kültür MÖ 11.000-300 arasına tarihlenen Jomon olup, özellikle mezar ve diğer ayin alanlarında bulunan geniş kalçalı ve büyük göğüslü kadın figürlerinden adada ana tanrıça kültürünün yaygın olduğu anlaşılmaktadır. MÖ 1500'den önce adalarda yaşayan Ainu halkı yeni yerleşimcilerin gelmesiyle kuzeydeki Honşu ve Hokkaido adalarına sürülmüştür. Ainu halkı ve Okinawalıların Şinto öncesinde Şamanist inançlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Kadın şamanların egemenliği pirinç tarımının yaygınlaştığı ve fallik heykeller eşliğinde tasvir edilen tanrıça heykelleri bulunan Yayoi dönemine (MÖ 300- MS 300) dek sürmüştür. MS 4. yüzyılda ada Orta Asya'dan gelen atlı göçebelerce işgal edilmişse de komutanları için taş mezarlar hazırlayan bu topluluk erkek liderlerce yönetilmesine karşın 2 yüzyıl içerisinde ana tanrıçalara tapınacak denli ada kültürüne adapte olmuştur. MS 592'de adanın resmi dini Budizm olurken daha eski söylenceler büyük ölçüde unutulmuşsa da Heida-no-Are adlı saraylı bir kadın tarafından 681'de yazıya dökülerek bugüne ulaşmaları sağlanmıştır. 711'de ise imparatoriçe Gemmyo, bu öykülerin yeniden derlenmesini sağlayarak Şinto inanışının temellerini oluşturan Kojiki adı verilen eski söylenceler koleksiyonunun oluşmasını sağlamıştır.

1868'de devlet dini haline gelip, sembolleri Japon emperyalizmi ile özdeşlesen Şinto panteonu kami adıyla bilinen sayısız tanrıyı içermektedir. En önemlisine Japonca Kutsal Efendi anlamına gelen Tenno adı verilen bu tanrılar, imparator ailesinin kökenini açıklamaya çalışan sayısız Japon efsanesi de Kojiki adı verilen metinlere kaydedilmiştir.

Japon yaratılış efsanesi eril İzanagi ile dişil İzanami'nin dünyayı yaratmakla görevlendirilmesini anlatır ki, pek çok kültürel öğe gibi bu alanda da Çin'den (ying ve yang) etkilenmiştir. Japon inanışında Ölüler diyarının adı Yomi olup, Ameterasu güneşin, Tsukuyomi ayın, Susanoo ise rüzgârın bedene bürünmüş formlarıdır.

Japon Yaratılış Söylencesi

Koji-Ki'ye göre başlangıçta Çinlilerin Yin ve Yang prensibiyle benzer eril ve dişil düalist prensipler İn ve Yo kozmik bir yumurta içinde uyku halindeyken yumurta çatlamış gökyüzü ve yeryüzü birbirinden ayrılmış su yeryüzüne yayılmıştır. Kuni-Toko-Taçi adlı ilk tanrı, 7 tanrı soyundan sonra ise ilk insan çifti İzanagi ile İzanami ortaya çıkmıştır. Tufan suları geri çekilmeye başlayınca Pasifik adaları görünmüş ilk çift Onogoro adasına yerleşmiştir. Çiftin çocukları Amaterasu, Tsuki-Yomi, Susano ve Kagu-Tsuçi'nin Japon kraliyet ailesinin atası olduğuna dair Şintoist inanç 2. Dünya Savaşı sonuna dek Japon toplumunca sıkı sıkıya benimsenmiştir.

JARA [Hint Mitolojisi] **1.** Kimine göre Krişna'nın erkek kardeşi olan bir avcının adı olup, yanlışlıkla Krişna tarafından topuğundan vurulup öldürülmüştür.

2. Yaşlılığın kişileştirilmiş formu olan bir tanrıçanın adıdır.

JARA SANDHA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın taraftarlarından ve Vişnu'nun avatarlarından Krişna'nın düşmanlarından birisi olup, iki anne tarafından yarım yarım doğurulmuş, çocuklar Jara adlı iblis tarafından birleştirilmiştir. Mahabharata destanına göre Bhima tarafından öldürülmüştür.

JARALEZ [Ermeni Mitolojisi] Cennette yaşadığına inanılan köpek benzeri bir ruhun adıdır.

JARİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında evlilik müessesesinin kurucusu olduğuna inanılan bir yılan kadının adıdır. Bir kültürel kahraman olan Jari yılan annesinden kocasının haberi olmaması için adam balığa çıktığında kadınla buluşmaktadır. Bir gün balıktan erken döndüğünde çocuğunu bir yılanın yanında görünce paniğe kapılıp kim olduğunu bilmediği yılan anneanneyi öldürmüştür. Durumu öğrenince tüm eşyaları alarak kocasını terk eden Jari başka bir adamla tanışmışsa da adamın dışkısını ağzından yaptığı için çok pis koktuğunu fark etmiştir. Jari bir bambuyu adamın kalçasına saplayarak anüs oluşturduktan sonra bu adamla evlenmiş ve beraber yeryüzünün ilk evli çiftini oluşturmuş, tüm insanlığın atası olmuşlardır.

JARİH [Yakındoğu Mitolojisi] Kenan halkının inanışında ay tanrısının adı olup, ay tanrıçası Nikkal'ın eşidir.

JARL [İskandinav Mitolojisi] Rig ile Modir'in oğlu olup savaşçı ırkın atasıdır.

JARNVİDJUR [İskandinav Mitolojisi] Midgard'da Jarvin adlı bir bölgede yaşadıklarına inanılan bir cadı kabilesinin adıdır.

JARNSAXA [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sına göre Thor'un sevgilisi olan dişi bir buz devinin (jötun) adı olup, çiftin Ragnarök'ten canlı olarak çıkmayı başarabilecek Modi ve Magni adlı çocukları olmuştur. Sif olarak da bilinen Jarnaxa'nın adı 'demir kama' anlamına gelmektedir. Asynjor üyesi olmayan dev kadın Manzum Edda'nın Hyndluljod şiirine göre Heimdall'ın dokuz anasından birisidir.

JAROVİT [Slav Mitolojisi] Batı Slavlarının savaş tanrısının adı olup, Pomorze (Polonya) bölgesinde tapınılmaktaydı. Latince'ye Gerovitus formuyla geçen tanrı Romalılarca Mars ile karşılaştırılmıştır.

JARRİ [Anadolu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında savaş ile de ilişkilendirilen bir salgın hastalık tanrısının adı olup, "Yayın efendisi" olarak da bilinmekteydi.

JASSASA Bkz. Dabbet-ül arz

JASİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının inanışında bitkilerin yaratıcısı kabul edilen Venüs gezegenine verilen isimdir. Jasi'nin arkadaşlarından Guarasi ve Peruda diğer yaratıcı tanrılar Toruguenket adı verilen ay ise kötülük ve yıkım tanrısıdır.

JASON Bkz. İason

JASUS Bkz. İasus

JATA [Afrika Mitolojisi] Zührevi hastalıklar ve deliliğe sebep olan bir ruhun adıdır.

JATA-KAGAMİ [Japon Mitolojisi] Amaterasu'nun aynasının adıdır.

JATAKA [Budist Mitolojisi] Buda'nın insan ve hayvan formlarına büründüğü önceki hayatlarını anlatan Pali dilindeki hikâyelerin genel adı olup, MÖ 4. yüzyılda derlenmiştir. Theravada Budizm'inde en önemli metni olan Khuddaka Nikaya adlı kitap 550 jatakadan ve her jataka ise 5 bölümden (giriş, düz yazı, kıtalar, sözlük) oluşmaktadır. Temel Budizm öğretilerini içeren öyküler daha çok ahlaki erdemler ve Karma yasaları ile ilişkilidir.

JATAYU [Hint Mitolojisi] Akbabaların kralı olan dev bir kuşun adı olup, Garuda'nın görünümlerinden birisidir.

JAVERZAHARSE [Ermeni Mitolojisi] Görünmez dişi ruhların adı olup, aşk, evlilik, doğum ve şarkı söyleyenlerin koruyucusuydular. Kaçe adlı erkek ruhların eşleri olduğuna inanılan Javerzaharselerin Ermenice kelime anlamı 'ebedi gelinler'dir. Bkz. Kaçe

JAYAMALA [Hint Mitolojisi] Bhutan söylencelerinde açgözlü kocası tarafından terk edildikten sonra filler kraliçesi olan yoksul bir kadının adıdır. Kocasıyla küçük bir kulübede kıt kanaat yaşayan kadın, zengin bir adamın tek kızını ikinci eş olarak alan adam tarafından terk edilmiştir. Jamalaya o günden sonra yeni karısının büyük evine taşınan adamı günde bir kez o da nehirden su almaya gittiğinde görebilme fırsatı bulabilmiştir. Nehir kenarında talihsizliğine ağlayan kadının gözyaşları dereye damlayınca filler kralı kadını fark edip âşık olmuş, bir dalga tarafından filler diyarına sürüklenen kadın rengârenk bir şelalenin altında filler kraliçesi olmuştur.

JAYANTİ [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'nın kızlarından birisinin adıdır.

JEAN D'ARCH [Hıristiyan Mitolojisi] (1412-1431). Yüzyıl Savaşları sırasında (1337-1453) İngiltere'ye karşı savaşan ülkesi Fransa'nın mücadele azmini önemli ölçüde arttıran Fransa'nın milli kadın kahramanı olup, ölümünden sonra Katolik kilisesince aziz ilan edilmiştir. Kuzeydoğu Fransa'da yoksul bir köylü ailesinin kızı olarak dünyaya gelen Jeanne d'Arc Tanrı'nın kendisine Fransa kralı VII. Charles'ı İngilizlere karşı desteklemesini böylece ülkesini kurtarabileceğini istediği konulu bazı sanrılar görmüştür. 16 yaşında evden ayrılıp erkek kılığında Fransız ordusuna katılan kız kısa sürede askeri lider konumuna yükselmiş dahası 1429 yılında VII. Charles'ın taç giymesini sağlamıştır. Ertesi yıl Mayıs 1430'da Burgondiyalılarca esir edilip İngilizlere teslim edilen Jeanne d'Arc'ı erkek giysileri giymek, saçlarını erkek gibi kestirmek, cadılık ve gaipten sesler duymakla suçlanarak,

kâfir olduğu iddiasıyla Rouen kentinde diri diri yakılarak ölüme mahkûm edilmiştir.

JEH [Pers Mitolojisi] Ahriman'ı kışkırtarak ilk insan Gayomart'ı zehirleten ilk kadın, "Tüm fahişelerin kraliçesi" lakabıyla da bilinmekte olup, adı Farsça jek (fahişe) kelimesiyle ilişkilidir. Yaradılışının hemen ardından Şeytan ile cinsel ilişkiye girdiği için o ve soyundan gelen tüm kadınlar ömür boyu adet görmekle cezalandırılmıştır.

JELMOĞUZ [Türk Mitolojisi] İnsan yiyen bir ejderhanın adı olup, Türk halklarınca Yılmagus (Sibirya Tatarları), Calmaus (Altay), Celmauuz (Karaçay-Balkar), Jelmogus, Jal-mooz (Kırgız), Yalmavız, Yelmeves (Çuvaş) ve Yelmavız (Nogay) olarak bilinmekteydi.

Kelimenin kökeni Moğol mitolojisinde 'Kara Mangıs' (Moğolca mongas 'ejderha'), Yakut mitolojisinde 'Andalma Muus' adıyla bilinen ve denizden dilini çıkararak insanları yiyen dev yılan ile ilişkili olmalıdır. Uygurca'da yelmüngüs 'yedi başlı cadı; hortlak' adlı yaratık, Er-Töştük destanında yırtılan ciğerden çıkan Yel Mogus bu canavarın birer varyasyonudur.

JEMSHİD Bkz. Cemşid

JENGK-TONGK [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında bir balık ruhunun adıdır.

JENNY GREENTEETH Bkz. Yeşildiş Jenny

JENTAYU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay söylencelerinde bahsi geçen efsanevi bir su kuşunun adı olup, Malaysiya'nın sembollerinden birisidir.

JENTİLAK [Bask Mitolojisi] Bir dağdan ötekine kayalar fırlatabilen vücutları kıllarla kaplı devler ırkının adı olup, Neolitik dönemden kalma menhir ve dolmenlerin onların mirası olduğuna inanılmaktaydı. Jentilak ırkı tarım, metalürji ve Bask halkının çok sevdiği top oyunu pelotayı keşfetmiş ve insanlara öğretmiştir. Hıristiyanlığın ortaya gelmesiyle yılbaşı günü ortaya çıkıp çocuklara hediyeler getiren Olentzero adlı birisi hariç tüm devler ortadan kaybolmuştur.

JEPHTHAH [Yahudi Mitolojisi] İsrail'i 6 yıl boyunca yöneten bir yargıcın adı olup, Manasseh kabilesinden Gilead ile bir hayat kadınının oğluydu. Jephthah, İsrail halkına Ammon'a karşı savaşında liderlik etmiş, Ammonitlerin yenilgisinden sonra önceden Yahveh'e verdiği yemini yerine getirmek için kızını kurban etmiştir (Yargıçlar Kitabı 11: 1–12: 7).

JERAH Bkz. Eterah

JEREMİAH Bkz. Yeremya

JEROME, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (347-420) Kilisenin 4 Latin doktorundan birisi kabul edilen, Vulgate adı verilen Latince Kitab-ı Mukaddes'in çevirmeni olan rahip, teolog, tarihçidir. Gerçek adı Eusebius Hieronymus Sophronius olan Jerome Dalmaçya ile Paniyonya sınırındaki Stridon'da doğmuş, delikanlılık çağında Roma'da vaftiz olan din adamı Kutsal Kitap çevirisinde Yahudilerden ve başta St. Paula olmak üzere bir grup kadının yardımını almıştır. Bir efsanede din adamının manastıra topallayarak gelen bir aslanın ayağındaki dikeni çıkararak güvenini kazanmakla kalmayıp aslanın ayağını sardığı ve manastırın işlerini yapan eşeğin her gün hayvana yiyecek taşımasını da sağlamıştır. Bir süre sonra haydutlar tarafından çalınan eşeği aslanın yediği sanılınca Jerome eşeğin işini aslana yaptırmaya başlamış ama gerçek ortaya çıkınca haydutların peşine düşen aslan eşeği bulup getirmiştir. Okumuş insanların koruyucu olduğuna inanılan Jerome genellikle bu öyküye atfen bir aslanla birlikte tasvir edilmiş olup, yortu günü 30 Eylül'dür.

St. Jerome (Albrecht Dürer)

JERSEY ŞEYTANI Jersey Şeytanı [Folklor] New Jersey'de Pine Barrens bölgesinde yaşadığına inanılan, toynaklı iki ayaklı, yarasa kanatlarıyla uçabilen hayali bir yaratığın adı olup, kriptozoolojinin ilgi alanına girmektedir. İlk olarak 1735 yılında Güney Jersey'de görülmüş, 1840, 1841, 1859 ve 1873'de bazı cinayet ve saldırılarla ilişkilendirilmiştir. 1909 yılı Ocak ayında ise yüzlerce kişi tarafından görülüp, korkunç sesi duyulduğu iddia edilen canavar hakkında son tanıklık 1960 yılında gerçekleşmiştir.

JESSE AĞACI Hıristiyan sanatında sık kullanılan bir tema olup, Yeni Ahit'ten Matta (1: 6) le Eski Ahit'ten Yeşeya'ya atıf yapılarak (11:1–2) İsa'nın atalarını Kral David'in babası Betlehemli Jesse'ye dek uzandıran bir soyağacına verilen isimdir.

JESSE JAMES (5 Eylül 1847 - 3 Nisan 1882) Missouri eyaletinde adı çok sayıda kanunsuz işe karışmış, ABD'li haydut ve katilin adıdır. Amerikan İç Savaşı sırasında ailesi kölelik yanlısı Konfederasyon saflarında yer alan James 1863 yılında Clay County'deki Konfederasyon yanlısı gerilla grubunda yer almış ve çok sayıda kanlı eyleme katılmış, savaştan sonra kardeşi Frank ile birlikte kurduğu haydut çetesi ile 1870'lere dek faaliyet göstermiştir. Ölümünden sonra Jesse hakkında zenginlerden çalıp yoksullara para dağıttığına dair pek söylence çıkarılmış olmasının sebebi muhtemelen bir keresinde annesini hatırlattığını söylediği bir kadına borçlarını ödemesi için 800 dolar vermesidir.

JESSİS [Slav Mitolojisi] Erken dönem Slav mitolojisinde bir tanrı adı olup sonradan Roma tanrısı Jüpiter'e özdeş tutulmuştur.

JESUS CHRİST Bkz. İsa

JETAİTA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Yamana halkının inanışında, özellikle topluma kabul törenlerinde kırmızı ve beyaz renklere boyanmış bir kişi tarafından temsil edilen toprak ruhunun adıdır.

JEVA JEVA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında insanlar ile tanrılar arasında aracılık eden bir ruhun adıdır.

JEVATA [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında tanrılara verilen genel isimdir.

JEZEBEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in Krallar Kitabına öre Tyre kralı Ethbaal'ın kızı olan bir Fenike prensesi ve MÖ 9. yüzyılda yaşamış Kuzey İsrail kralı Ahab'ın karısıdır. Kötülüğün sembolü olarak gösterilen Jezebel hakkında "Köpekler Jezreel duvarında Jezebel'in etini yiyecekler" şeklinde kehanette bulunan İlyas (Eliyah) peygamberin düşmanıdır (1. Krallar 21:23). Baal için tapınaklar inşa eden Ahab, Yehova'nın peygamberi Elijah ile bir yarışa girişmişse de kaybetmesi kendisi ve karısı Jezebel'in ölümüne sebep olmuştur. Jeru yaşadığı kenti ele geçirdiğinde iki hadım hizmetçi Jezebel'in pencereden aşağı atmış kadının cesedini aşağıda Jeru'nun atlıları çiğnemiş, ardından eti köpeklerce yenmiştir (2. Krallar 9:35). Jezebel kelimesi günümüzde "fahişe" anlamında kullanılmasına karşın tarihi karakterin hiçbir zaman bu işi yapmadığı bilinmektedir. Jezebel kelimesinin Fenike dilinde Baal'ın karısı anlamına gelen İtha-Ba'al kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmakta kimi kaynaklarda Kartaca kraliçesi Dido'nun atası olduğu iddia edilmektedir.

JEZTIRNAK Bkz. Demir Tırnak

JGRYG Bkz. George, St.

JİAN LAO [Budist Mitolojisi] Çin'de yeryüzü ve süreklilik tanrısının adı olup, bereketin sembolü tahıl başağıyla ya da kollarını birbirine kavuşturmuş formda tasvir edilmekteydi.

JİANDİ [Çin Mitolojisi] Yin kabilesinin kutsal ana figürü olup, yıkanırken yanlışlıkla renkli bir kırlangıç yumurtası yutmuş ardından Şang hanedanının atalarını doğurmuştur.

JİANGŞİ [Çin Mitolojisi] Zombi benzeri yaratıkların adı olup fiziksel olarak bedenleri olmakla birlikte hayatta değildirler. Kantonca Geong Si, Vietnam'da Cuong Thi, Kore'de Gangşi, Japonca Kyonşi adıyla bilinmekteydiler.

JİANGHU Ortaçağda anlatılan yasadışı kahramanlarla ilgili Çin hikâyelerinin genel adı olup Çince tam tercümesi 'nehirler ve göller' olmakla birlikte metaforik olarak 'serseri' anlamına gelmektedir.

JİANGYUAN [Çin Mitolojisi] Tıpkı Huaxu gibi bir devin ayak izinden hamile kalan bakire bir kız olup, ağrısız ve kanamasız doğurduğu çocuk Zhou kabilesinin atası kabul edilmektedir. Jiangyuan bebeğini önce yol kenarında terk etmiş, burada inekler bebeği emzirince bu sefer ormana bırakmış orada da ormancılar tarafından kurtarılmıştır. Bunun üzerine kız çocuğu donmuş bir göle koymuş ama kuşlar etrafına yuva yaparak çocuğu ısıtmışlardır. Kız sonunda Büyük Çöpçatan Gaomei'ye sunu sunarak çocuğu kabul etmek zorunda kalmıştır.

JİGAMİ [Japon Mitolojisi] Bir köy veya belirli bir bölgenin koruyucu tanrısı ve o bölgedeki halka tarım yapmayı öğreten ilk öğreten varlığın adı olup, genellikle tarlaların bir köşesinde adına bir sunak bulunmaktadır. Japonya'nın batısında bilinen bu toprak tanrısı Jinuşigami/Toçigami ile benzerdir.

JİKOKU [Budist Mitolojisi] Japonya'da dört ana yönün koruyucularından (Şitenno) birisi olup doğuyla özdeşleştirilmektedir. Sanskritçe karşılığı Dhritaraşta olup "toprakları gözetleyen" anlamına gelmekteydi.

JİGOKU [Budist Mitolojisi] Japonya'da yeraltında bulunan pek çok cehennemden en kötüsünün adı olup, sekiz ateş ile sekiz buz tabakasından oluşmakta ve ölüm tanrısı Emma-Hoo tarafından yönetilmektedir. Jigoku'da Emma-Hoo'nun ölüleri yargılamasına tanrının iki tarafındaki yastıklarda duran iki bedensiz kafa eşlik etmekte olup bunlardan erkek olan Kagu-hana kötülükleri dişi olan Miru-me ise en gizli günahları algılamaktaydı.

JİKER-SALAT [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında insanların düşüncelerine nüfuz etme gücüne sahip koruyucu bir ruhun adıdır. Oruç dönemi dışında yılın herhangi bir perşembe günü daha yumurtadan çıkarken ona adanmış bir tavuğu kurban ederek zihin açıklığı ve dünyayla barış içinde yaşanmalarının sağlanması için yakarılırdı. Tavuğu kurban eden kişi, kötü karakterli bir kişiyse en yakınları bile bu tavuktan yemek istememekteydi.

JİKİNİNKİ [Japon Mitolojisi] Ölü insanların cesetlerini yiyen cinlerin adı olup bu varlıkların ruhları ölümlerinden sonra barışçıl bir varlığa dönüşmeyen insanlar olduğuna inanılır.

JİKOKU [Japon Mitolojisi] Dört ana yönü temsil eden koruyucu ruhlardan 'doğu' ile ilişkilendirilen bir tanesinin adıdır.

JİM BRİDGER (1804 – 1881) 1820-1850 arasında Büyük Tuz gölü, Güney Geçidi, Yellowstone Parkını keşfedip, 1843'de Oregon Trail'de Bridger kalesini kuran İngiliz asıllı ABD'li ünlü kılavuzun adıdır. Fransızca ve İspanyolca'nın yanı sıra pek çok yerli dilini de konuşan James Felix Bridger bu dönemde özellikle Yerliler ile Beyazlar arasında aracılık etmiş, mizah yeteneğinin yanı sıra uzun ve şaşırtıcı öyküleriyle de ün salmıştır.

JİMANİNOS [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika halkının mevsim perilerine verdiği isim olup kısa boylu, tombul ve kanatlı çocuklar olarak tasvir edilmekteydiler. Dişi olanlarına 'Jimaninas' denilmektedir.

JİMMU TENNO [Japon Mitolojisi] (MÖ 660–585) Şinto inancında güneş tanrıçası Amaterasu'nun soyundan geldiğine inanılan ilk Japon imparatorunun adı olup, bu yüzden kurucusu olduğu hanedanın üyelerinin kutsal kişiler olduğuna inanılmaktadır.

İmparator Jimmy (Çizim: Ginko Adacı, 1891)

Jimmy Tenor Japon ay-güneş takvimine göre birinci ayın birinci günü doğmuş ve MÖ 585 yılında yine Japon takvimine göre üçüncü ayın on birinci günü de ölmüştür ki bu yüzden takviminin yılbaşı günü İmparator Jimmy'nin tahta çıkışı olarak kutlanmaktadır. Gerçek adı Kan'yamato Iware-biko no Sumeramikoto olan imparatordan önceki dönem Tanrılar çağı (jindai) veya Uzak Geçmiş (taiko) olarak adlandırılmaktadır.

JİN LAUT [Endonezya Mitolojisi] Bir deniz cininin adı olup, Java adasında Güney Okyanus tanrıçasının hizmetkârı olduğuna ve insanları göğüslerine oturarak öldürdüğüne inanılırdı.

JİNA 1. [Pasifik Mitolojisi] Yeryüzünde işlenen ilk cinayeti anlatan efsanenin kahramanı olan genç bir kızın adıdır. Kız kardeşi Kasuara ile birlikte tanıştıkları iki gençle evlenmeye karar vermişlerse de yaşlı ve kıskanç bir kadın olan Vina, büyük kardeşle evlenmek üzere olan Jina'yı düğün günü kör etmiştir. Ertesi gün ava çıkan küçük kardeş tesadüfen ormanlık alanda bulduğu Jina'yı çeşitli bitkilerin yardımıyla tedavi etmeyi başarmıştır. Vina'nın kışkırttığı büyük kardeş ise kıskançlıkla kardeşini öldürerek yeryüzündeki ilk cinayeti işlemişse de Jina'nın oğlu büyüyünce amcasını öldürerek intikamını almıştır.

2. Budizm ve Caynacılıkta "fatih" anlamında ve daha çok Buda için kullanılan bir terimdir.

JİNGO [Japon Mitolojisi] Şinto dininde savaş tanrısı Ojin Tenno/Haçiman'ın annesi ve Çuai'nin karısı olan Japon imparatoriçesinin adıdır.

JİNGO KOGO Bkz. Jingu

JİNGU [Japon Mitolojisi] (MS 170–269) Şinto inanışında Çuai'nin karısı ve savaş tanrısı Ojin Tenno'nun (Haçiman) annesi savaşçı prensesin adı olup, hamile olmasına karşın Kore savaşı yüzünden oğlunu 3 yıl boyunca doğurmadan rahminde taşımayı başarmıştır. 3 Kore krallığını da yıkan Jingu şamanlara özgü yeteneklere sahip olup, kocasının kehanetlerini küçümsemesi üzerine elinin bir hareketiyle adamı öldürmüştür. Japonca Jingu aynı zamanda "tapınak" anlamına gelmekte olup, tanrıça Amaterasu-Omikami'ye adanan İse kenti büyük tapınağı da bu adla anılmaktadır. İmparatoriçe Jingu alnında geniş bir bez sarılı olduğu halde Japon sanatında bir kayaya Koku (Devletin Hâkimi) yazarken tasvir edilmektedir.

JİNGU Jİ Japonya'da Şinto tapınaklarına bitişik inşa edilen Budist tapınaklarına verilen isimdir.

JİNŞİN-UVO [Japon Mitolojisi] Japonya'yı sırtında taşıyan ve kuyruğunu salladığında meydana gelen tüm depremlerin sorumlusu olan yedi yüz mil uzunluğunda bir yaratığın adıdır.

JİR İYESİ [Türk Mitolojisi] Tatar halkının inanışında tarla ve ekinleri koruyan bir ruhun adı olup, 'Jir Anası' ya da 'Jir Atası' adlarıyla da bilinmektedir. Bu ruhu merhamete getirmek için her yıl ekin öncesinde adına kurban kesilirdi.

JİTEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Hint tanrıçası Prithivi'den geliştirilip, 12 Jiu No O'dan biri kabul edilen yeryüzü tanrıçasına verilen isim olup, sağ elinde şakayıklarla dolu sepet taşıyan kadın formunda tasvir edilmektedir.

JİU Nİ TEN Bkz. Jiu No O

JİU NO O [Budist Mitolojisi] Japon Budistlerin Hint mitolojisinden ödünçlediği 12 tanrının adı olup, bunlar Jiten, Gwaten, Bişamon, Futen, Suiten, Rasetsu Ten, Bonten, Nitten, İşana Ten, Taişaku Ten, Kwaten ve Emma Ten'dir.

JİUGO DOKİ Bkz. Benten

Jizo

JİZO [Budist Mitolojisi] Hindistan'da Kşitigarbha, Çin'de Ti-Tsang olarak bilinen ölülerin Merhamet Buda'sının Japonya'daki adı olup, çocukların, gezginlerin ve hamile kadınların koruyucusu, ölülerin avutucusu kabul edilmektedir. Sıkıntılı ebeveynleri teskin eden Jizo

Bosatsu bir elinde asa diğerinde mücevher taşıyan kel kafalı bir Budist rahibi olarak tasvir edilmektedir. En eski heykelleri deniz kenarındaki mağaralarda bulunduğundan başlangıçta bir deniz tanrısı olduğu sanılmaktadır.

JO ile UBA [Japon Mitolojisi] Çam ağaçlarının koruyu ruhları olarak kabul edilip ellerinde tırmıklar ve uzun yaşamın sembolleri turna kuşu ve kaplumbağa ile birlikte tasvir edilen yaşlı bir karı-koca çiftinin adıdır.

JO-UK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Şilluk halkının inanışında Nil nehrinden çıkıp gelen Kutsal Beyaz Boğa ile insanoğlunun yaratıcısı olan tanrının adıdır.

JOAKHİM 1. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Jehoiakim olarak geçen gerçek adı Eliakim olması muhtemel bir kişidir. Eski İsrail'in 12 kabilesinden Judah'ın kralı olup, MÖ 609-598 tarihleri arasında hüküm sürmüş olmalıdır.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Katolik ve Ortodoks inancında St. Anne'nin kocası ve Bakire Meryem'in babasıdır. Kilise tarafından kabul edilmeyen ve MS 150 civarında yazıldığı sanılan James'in Gospel'inde Joakhim'den karısı ve kızından bahsedilmektedir. Joakhim tapınağa ve yoksullara sürekli yardım eden zengin ve dindar birisi olarak tasvir edilmektedir. Çocukları olmayan çiftin tapınağa adakta bulunma başvurusu başrahip tarafından kısırlıklarının ilahi bir ceza olduğu bahanesi ileri sürülerek reddedilmiş ve Joakhim kırk gün oruç tutarak çile çektikten sonra melekler çifte bir çocuk getirme sözü vermişlerdir.

JOAN Bkz. Jeanne d'Arc

JOB Bkz. Eyüp

JOBRAN Bkz. Yeti

JOCEBED [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Amram'ın karısı ve teyzesi, Kohath'ın kız kardeşi, Harun (Aaron), Musa ve Meryem'in annesidir. Firavun'un İsrailli çocukların öldürülmesi emrine karşılık Musa'nın annesi oğlunu sazdan bir kayığa koyarak Nil nehrine bırakmışsa da çocuk firavunun kızı tarafından bulunmuştur. Bununla birlikte kız bebeğe bakmamış, kız kardeşi Miriam bebeğin kendi oğlu olduğunu bilmeyen Jokhebed'i dadı olarak tutmuştur. Musa halkına Mısır'dan Filistin'e önderlik ederken annesi Jokhebed de kendisine eşlik etmiş, kadın 250 yaşına geldiğinde Vaat edilmiş topraklara ulaşabilmiştir.

JOE MAGARAC Dağların içindeki madenlerde doğup, çelikten yapıldığına inanan, olağanüstü güce sahip bir Amerikan halk kahramanı olup, adı güney Slav dillerinde "erkek eşek" anlamına gelmekteydi. Söylenceye göre Pittsburghlu (Pennsylvania) göçmen çelik işçilerinden birisi olan kültürel kahraman eldiven bile kullanmadan günde 2 bin ton çelik yapabilmekteydi. Yöreden Steve Mestrovic güzel kızını bölgenin en güçlü erkeğiyle evlendirmeye karar verince Joe kolayca yarışmayı kazanmışsa da kız işlerine burnunu sokmaya başlayınca yaptığından pişmanlık duymuştur. Ekonomik kriz sırasında arkadaşları işlerini kaybedince Bessemer dönüştürücüye atlayarak kendini feda eden Joe o güne dek görülen en kaliteli çeliğin yapılmasını sağlamıştır.

Joe Magarac

JOGAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında küçük tabiat ruhlarının adıdır.

JOH [Mısır Mitolojisi] Thebes kentinde tapınılan ay tanrısının adı olup zamanla kültü Thoth tarafından asimile edilmiştir.

JOHN [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Bkz. Yuhanna

2. Bkz. Vaftizci Yahya

JOHN BARLEYCORN Britanya folklorunda arpanın kişileştirilmiş formu olmakla birlikte günümüzde malttan yapılan içkilerin tümünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Bir halk şarkısına ad veren Barleycorn'un Anglo-Saxon paganizminde arpanın kişileştirilmiş formu Beowa ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

JOHN CHRYSOSTOM, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (347–407) Dört kilise doktorundan birisi olan azizin yortusu 30 Mart olup, daha çok epilepsi için yakarılmaktadır. Antep doğumlu olan din adamı hitabet yeteneği sebebiyle Altın Ağızlı (Chrysostom) lakabını almışsa da provokatif sözleri sebebiyle çok sayıda düşman kazanınca 403 yılında kilise meclisi tarafından Constantinople patriği olarak kınanmış ve sürgüne gönderilmiştir. Bir süre sonra geri çağrılmışsa da bu sefer imparatoriçe Eudoxia'yı kızdırınca Ermenistan'a gönderilmiş, oradan Kolhis'te bulunan Pythius'a gitmiş sonunda Komana'da ölmüştür.

JOHN HENRY Demiryolu inşaatlarında çalışan 2 metre boyunda, sağlam yapılı bir Afro-Amerikan kültürel kahramanın adı olup, 19. Yüzyılda insan emeğinin makinelere karşı direnişinin sembolü olmasının yanı sıra pek çok işçi türküsünde bahsi geçmiştir. Köle olarak doğan John Henry ile bin kadar işçi 1870-73 arasında Batı Virginia'da Büyük Köşe Tüneli (Great Bend Tunnel) inşaatında 1.25 dolar günlük yevmiye karşılığında çalışmıştır. Matkap ve çekiçlerle sert kayaları delen işçilerin önemli bir kısmı ağır çalışma şartlarının yanı sıra silikozis hastalığı, dinamit patlaması ve kaya düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Bir gün demiryolu kampına gelen bir satıcı elindeki buhar gücüyle çalışan makinenin kayaları işçilerden daha iyi oyacağını iddia edince işçilerin en güçlüsü John Henry makineyle yarışmak için adama meydan okumuştur. Olağanüstü bir gayret gösteren Henry yarışı kazanmayı başarmışsa da kısa bir süre sonra (duman, aşırı bitkinlik veya kalp krizinden) ölmüştür.

JOHNNY APPLESEED (1774-1820) ABD'de meyve ağacı fidanları ekiminin öncüsü sayılan bir halk kahramanının adı olup, doğum yeri Massachusetts'ten batıya doğru giderek Ohio, Indiana, Minnesota, Iowa ve Michigan'da sayısız elma ağacı diktiğine inanılmaktaydı. Kahramanın gerçek adının münzevi bir hayat yaşayan John Chapman olduğu ve halk tarafından çok sevildiği bilinmektedir. Johnny Apleseed'in diktiği ağaçlardan oluşan meyve bahçeleri günümüzde bile kullanılmaktadır. Gerçek kahramanın iyi giyimli bir beyefendi olduğu bilinmesine rağmen folklorik Johnny Appleseed başına şapka yerine çanak geçiren, çuval bezinden uyduruk kıyafetler giyen ayakkabısız berduş kılığında tasvir ediliştir. Bazı öykülerde kahramana bir avcının tuzağından kurtardığı büyük siyah bir kurdun minnettarlıkla yol arkadaşlığı yaptığı hatta bir çıngıraklı yılanın saldırısından kurtardığı görülmektedir.

JOK [Afrika Mitolojisi] Uganda ve Zaire'de yaşayan Alur halkının yağmura ihtiyacı olduğunda siyah bir keçi kurban ettikleri yağmur tanrısı olup, adı 'yaratıcı' anlamına gelmektedir.

JOKASTA Bkz. İokaste

JOKUL [İskandinav Mitolojisi] **1.** Niorfe'nin dokuz oğlundan en küçük olanın adı olup, Sogn krallığını fethedip, kralı öldürmüş, kralın kızını bir cadıya dönüştürmüştür.

2. Thrym'in oğlu, Drifta, Frosti ve Snoer'in kardeşi olan bir buz devinin adıdır.

JOM [Ugarit Mitolojisi] Güneş anlamında kullanılmış bir terimdir.

JONAH Bkz. Yunus

JONAKUR [İskandinav Mitolojisi] Kimine göre Gudrun'un kocası, Emp, Hamdir ve Sorli'nin babasıdır.

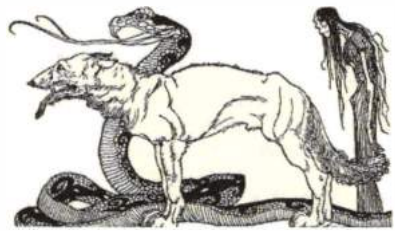
JONATHAN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Kral Saul'un büyük oğlu ve David'in arkadaşı olarak bahsi geçen kahramanın adıdır. David, Saul ile anlaşmazlığa düştüğünde Jonathan babasının değil haklı olduğuna inandığı arkadaşının yanında yer almış, baba oğul öldürüldükten sonra David arkadaşının ardından acıyla ağıt yakmıştır (Samuel 2 1: 19, 26).

JONATHAN MOULTON (1726-1787) New England folklorunda bölge tarihinde önemli roller oynamış ve çok sayıda söylenceye konu olmuş generalin adı olup, ruhunu para için şeytana sattığına inanıldığından Yankee Faust olarak da bilinmekteydi. Şeytan, Moulton'un şöminenin yanında bıraktığı botlarını bacadan attığı altınlarla doldurmaya başlamışsa da pabuçların dibi delik olduğundan doldurma işi hiç bitmemiş tüm baca dolunca da ev yanmış a Jonathan Moulton ölmüştür.

JONGLEUR Ortaçağ Avrupa'sında köy köy dolaşarak halkı eğlendiren gezgin kişilere verilen isim olup, akrobat, hokkabaz, aktör ve sokak sihirbazlarından oluşmaktaydılar. Jongleurs de geste adıyla bilinenleri chansons de geste adlı şarkılarında yerel veya milli kahramanları anlatmışlardır.

JORD [İskandinav Mitolojisi] Yeryüzünün insansız ve işlenmemiş topraklara sahip başlangıç formunun kişileştirilmiş hali olup, Nott'un (Gece) kızı, Odin'in ilk karısı ve Thor'un annesidir. Germen mitolojisinde ve Richard Wagner'in Nibelungen Yüzüğü operasında Erda adıyla anılmaktadır.

JORKEMO Bkz. Yorkami

Loki'nin yavruları: Fenrir, Jormungand ve Hel (Willy Pogany, 1920)

JORMUNGAND [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Loki ile dev karısı Angrboda'nın üç çocuğundan birisi ve tanrı Thor'un en büyük düşmanı olup, Orta dünyanın (Midgard) etrafını kendi kuyruğunu ısıracak şekilde saracak formda tasvir edilen bu yüzden Midgard yılanı olarak da bilinen zehirli dev yılanın adıdır. Eski Nors dilinde kurtyılan" anlamına gelen Jörmungand'ın kımıldamasının yeryüzünde depremlere sebep olduğuna inanılmaktaydı. Nesir Edda'ya göre Odin, Loki'in 3 çocuğunu yakaladıktan sonra, yılanı okyanusa atmıştır. Ragnarök söylencesine göre evrenin yıkım gününde Thor ile Jormungand birbirlerini yok edeceklerdir. Jormungand ile Ouroboros söylenceleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Bkz. Ouroboros

JORO KUMO [Japon Mitolojisi] İnsanları tuzağa düşürdükten sonra öldüren örümcek görümünde bir kadın ruhunun adıdır.

JOROJİN Bkz. Jurojin

JOSEPH 1. Bkz. Yusuf

2. Bkz. Aramatyalı Yusuf

JOSHUA Bkz. Yeşu

JOTUNHEİM [İskandinav Mitolojisi] Buz ve kaya devlerinin yaşadığı dünyanın adı olup, İskandinav evrenindeki 9 dünyadan birisi kabul edilmekteydi. Başkenti Utgard olan Jotunheim veya Jötunheimr Dünya ağacı Yggdrasill'in kökleri arasında yer almakta olup, tanrıların dünyası Asgard'dan İfing nehri vasıtasıyla ayrılmaktaydı.

JOTUN [İskandinav Mitolojisi] Başlangıçta var olmuş ve Jotunheim'de yaşayan devler ırkına verilen isim olup (çoğul Jötnar"), adları Eski Nors dilinde 'obur' ve 'yemek yemek' anlamlarına gelen jotun kelimesiyle ilişkilidir. En önemli grubu Hrimthursar adıyla bilinen buz devleri olan bu devlere aynı dilde verilen diğer isim 'Rise' ise 'çok uzun boylu adam' anlamına gelmektedir.

Söylenceye göre Kaos döneminde Ymir adlı devin uykusunda koltuk altlarından erkek ve dişi devler, birbiriyle çiftleşen ayaklarından altı başlı canavarlar doğmuştur. Taş kafalı ve buzdan ayaklı olarak tasvir edilen Jotunnlar istediklerinde şekil değiştirerek kartal veya kurt formuna bürünebilmekteydiler.

Devler diğer mitolojilerde olduğu gibi tabiatın karşı konulmaz ve yıkıcı gücünü temsil etmektedirler. Devlerin Tanrılar tarafından yenilgiye uğratılmaları ise uygarlığın tabiata karşı kazandığı zaferin sembolüdür. Devler, Hıristiyanlığın etkisiyle geç dönem İskandinav folklorunda troll olarak adlandırılmış ve dağlar ve uzak ormanlarda yaşayan çan sesinden kaçan vahşi ve kötü varlıklar olarak tanımlanmışlardır. Devler insanlar ve tanrılarla evlenerek ancak Manzum ve Nesir Edda'da açıklanabilen oldukça karmaşık soy zincirlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sözgelimi tanrı Thor, dev kızı İarnsafa (demir filizi) ile evlenerek kadından Magni (Güç) ile Modi (Cesaret) adlı iki oğul sahi olmuştur. Ragnarök adlı söylenceye göre Tanrılar ile Devler arasında gerçekleşecek son bir savaşta dünya yıkılacak ardından yeniden kurulacaktır. En önemlisi Mimir olan Jotunnların Germen mitolojisindeki Thursir ile ilişkisi bilinmemektedir.

JOUKAHAİNEN [Fin Mitolojisi] Kalevala'da kendini beğenmiş ve aptal birisi olarak tasvir edilip, Jouko olarak da bilinen genç bir büyücünün adı olup, Vainamoinen'e şarkı söyleme yarışmasında meydan okumuş ve kaybetmiştir. Büyük büyücü ve kültürel kahraman Vainamoinen çocuğu ikna etmeye çalışmışsa da ailesinin zoruyla Joukahainen ısrarcı olmuştur. Taraflar birbirleriyle soru sorarak atışırken Joukahainen dünyanın yaratılışında hazır bulunduğunu söyleyince Vainamoinen genç şairi yalancılıkla itham etmiş, kavga çıkmak üzereyken Vainamoinen sihirli bir şarkı söyleyince hasmı bataklığa düşmüştür. Boğulmak üzere olan Joukahainen hayatını kaybetmek üzereyken Vainamoinen'e hayatını bağışlaması karşılığında kız kardeşi Aino ile evlenebileceğini bildirmiştir. Öfke ve pişmanlıkla evine dönen Joukahainen annesi Joukola'ya durumu anlatınca kadın kızının büyük büyücüyle evleneceğine memnun olmuş hatta düğün hazırlıklarına başlamışsa da Aino yaşlı adamla evlenmek istemediğinden denize atlayarak intihar etmiştir. Bu durum Joukahainen'i iyice hırslandırmış bir gün kuzey diyarı Pohjola'dan dönen Vainamoinen'e pusu kurup oklamışsa da yanlışlıkla atını öldürebilmiş, büyücü buzlu sularına gömülmüşse de canını kurtarmayı başarmıştır.

JOULUPUKKİ Santa Claus (Noel Baba) için Finlandiya'da kullanılan kelime olup Fince 'Noel yortusu keçisi' anlamına gelmektedir. Geleneğin adı, insanların keçi postlarına bürünerek evlerden artık yemekler toplayıp yediği 'nuuttipukki' geleneğiyle ilgilidir. Joulupukki, modern çağda Amerikan geleneğinden etkilenmekle birlikte kısmen özgünlüğünü korumuştur. Amerika'da olduğu gibi şömineden eve girmek yerine ön kapıyı çalmayı tercih eder ve ev sahiplerine "Onko täällä kilttejä lapsia?" (Güzel çocuklarınız neredeler?) sorusunu sorar. Kırmızı giysiler giymiş ve ren geyiklerinin çektiği bir kızakla seyahat etmektedir.

JOVE Bkz. Jüpiter

JOVİALİA [Roma Mitolojisi] Jüpiter onuruna düzenlenen şenliklerin adıdır.

JOVİALİS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in oğlu Tages'in babası olan koruyucu bir ruhun adıdır.

JOYEUSE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in Volund tarafından imal edilmiş kılıcının adıdır.

JOYEUSE GARDE [Britanya Mitolojisi] Daha önceden Dolorous Gard olarak bilinen Lancelot'nun şatosunun adıdır.

JÖRD Bkz. Jord

JÖTUN Bkz. Jotunn

JUAN CHİ [Çin Mitolojisi] (210-275) Doğu Han Hanedanı ile Üç Krallık dönemlerinde yaşamış bir şair ve müzisyenin adı olup, Bambu Korusunun Yedi Bilgesi'nden birisi kabul edilmekte Japonya'da Genşiki adıyla bilinmektedir.

JUDA Slav masal ve efsanelerinde insanlara yakınlık gösteren su perilerinin adı olup, Sırpça Lamovida adıyla bilinmekteydiler.

JUDAS İSKARİOT Bkz. Yehuda

JUDE THADDEUS Bkz. Yehuda (2)

JUDİTH [Yahudi Mitolojisi] Apokrif metinlerde bahsi geçen Bethulia kentinden Yahudi bir kadın kahramanın adıdır. Asur kralı Nebuchadnezzar saltanatının 12. yılında generali Holofernes'i İsrail'e göndermiştir. Kocası Manasseh 3 yıl önceki arpa festivalinde güneş çarpmasından ölen güzel bir dul olan Judith süslendikten sonra halkını öldürmeye gelen Holofernes'in kampına gitmiştir. Kamp muhafızlarına generale İsrail'i ele geçirmesini kolaylaştıracak bazı sırlar vereceğini söyleyerek içeri giren kadın, adamı İsraillilerin su ve yiyecek sıkıntısı çektiği gibi yalan haberler vererek kandırdıktan sonra Holofernes'in arzusuyla kampta 3 gün kalmıştır. Kendine âşık olan adamla bir gece birlikle olan kadın bir fırsatını bularak sarhoş generalin kafasını kesmeyi başardıktan sonra bir çanta içine koyarak kampı terk etmiştir. Ülkesinin

işgalini kahramanca engelleyen Judith bir daha evlenmeden 105 yaşına dek huzur içinde yaşamıştır.

Judith Holofernes'in kafasını hizmetçisine verirken

JUESAES [Mısır Mitolojisi] Tüm tanrıların büyük anası lakaplı bir tanrıçanın olup, Eus-os, Uert-Hekeu, İusaaset, Rat ve Saosis (Yunanca) adlarıyla da bilinmekte, tanrının elinin kişileştirilmiş formu ve Ra'nın karısı olduğuna inanılmaktaydı. Bir söylenceye göre adı Atum'un eliyle kendini tatmin etmesine böylece yeryüzünü tohumlarıyla yaratmasına atfen konulmuş bir başkasına göreyse yeryüzü tanrısı Geb'in kafatasından çıkmıştır.

JUGA [Mısır Mitolojisi] Juno'nun lakaplarından birisi olup evlilik ile ilişkilendirilen tanrıça Yunan mitolojisindeki Zygia'nın karşılığıdır.

JUGALİS Bkz. Juga

JUGGERNAUT [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun beden bulmuş formlarından birisi olup, adı Hintçe 'Dünyanın efendisi' anlamına gelmektedir. Hindistan'ın Odişa, Batı Bengal, Jharkhand, Bihar, Assam, Manipur, Tripura eyaletleri ile Bangladeşli Hindularca tapınılmakta, Jagganth veya Jagannatha olarak da bilinmektedir. Söylenceye göre Vişnu'nun avatarlarından Krişna avcı Jaras tarafından öldürüldükten sonra bedeni bir ağacın altında çürümeye bırakılmış ama kemikleri bir kutuya konularak saklanmıştır. Sonrasında Vişnu Kral İndra-dyumna'ya görünerek Krişna'nın suretinde Juggernaut adlı bir heykel inşa ederek kemikleri içinde saklamasını söylemiştir. İnanışa göre bu heykel günümüzde Kuzeydoğu Hindistan'da Orissa eyaletinde yer alan Puri Kentinde saklanmakta ve her yaz düzenlenen Rathayatra festivalinde büyük bir arabanın üzerinde dolaştırılarak hacılara gösterilmektedir.

JUGUMİŞANTA [Pasifik Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında dünya ağacında yaşayan insanoğlunun dişi atasının adı olup, dini ayinlerin kural koyucusu kabul edilmektedir.

Juggernaut, 1851

Juggernaut

JUİÇİMEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da merhamet tanrısının adıdır.

JUJU Batı Afrika'da kara büyü amacıyla kullanılan tılsımlara verilen isim olup bu tılsımları kullanan rahipler ise Juju Adam olarak adlandırılmaktaydı.

JUKLANUŞ [Çingene Mitolojisi] İnsan gövdeli köpek başlı yaratıkların adı olup, zamanında iyi insanlar olmalarına karşın cadı ve büyücülerin kurbanı olmuşlardır. Dağlarda gruplar halinde yaşar ve Loholiçolarla sürekli kavga ederler. İnanışa göre Juklanuşlar insanlara karşı düşmanlık gütmedikleri gibi yardımseverdirler ve saçlarının bir teli tüm hastalıkları iyileştirebilirdi. Sis kralının üç altın elmasını nöbetleşe korumalarının yanı sıra kendi hazineleri de vardır. Bakire bir kız tarafından öpülürlerse tekrar insan haline dönüşeceklerine inanılır.

JULANA [Aborijin Mitolojisi] Batı Avustralya'da yaşayan Jumu halkının inanışında kadınların peşine düşmekten zevk alan dev penisli bir tanrının adıdır. Babası Njirana ile birlikte Rüya Zamanı'nda (Alkhera) tüm dünyayı gezmektedir.

JULİAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Denizci, hancı ve müzisyenlerin koruyucusu olduğuna inanılan bir azizin adı olup yortu günü 12 Şubat'tır. Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasında bir av sırasında karşısına çıkan bir geyik Julian'a ailesini öldüreceğini söyleyince dehşete kapılan genç evini terk ederek başka bir ülkeye giderek şövalye olmuş hatta zengin bir dul ile de evlenmiştir. Bununla birlikte ailesi oğullarını aramaya çıkmış ve Julian'ın olmadığı bir sırada evine gelerek karısıyla tanışmışlardır. Kadın gelen çiftin kocasının ailesi olduğunu anladığında yatmaları için kendi yataklarını vermiş ama genç şövalye eve habersiz dönüpte karısından önce yatağında iki kişinin yattığını görünce bilmeden öfkeyle anne ve babasını öldürmüştür. Julian ve karısı durumu fark edince evlerini üzüntü ve pişmanlıkla terk ederek uzak bir diyarda kayıkçılık yapmaya başlamış, adam bir gün acıdığı bir cüzzamlıya yatması için kendi yatağını önerdiğinde cüzzamlı bir melek olduğunu ve tanrının günahını affettiğini bildirmiştir.

JULUNGGUL [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yer alan Arnhem Land bölgesi halkının inanışında kültür taşıyıcı kabul edilen gökkuşağı yılan tanrıçanın adı olup, şekil değiştirebilme özelliğine sahiptir. Çocukların erkekliğe kabul törenlerinde Julunggul tarafından yutulup erkeğe dönüştürülerek kusuldukları düşünülmektedir.

JULUS [Roma Mitolojisi] Troya prensi Aeneas ile Kreusa'nın büyük oğlu Askanius'un diğer adıdır. Julius Caesar'ın da dâhil olduğu Julius ailesi Askanius'un soyundan geldiğini iddia etmekteydi (Dionys. i. 65, 70; Liv. i. 2.).

JUMA [Fin Mitolojisi] Doğu Rusya'da Volga ve Vjatka nehirleri arasında yaşayan Kheremis (Mari) halkının inanışında "en büyük" lakabıyla da bilinen gökyüzü ve şimşek tanrısının adıdır. Fince ve Ural-Altay dillerinde juma 'ilahi' anlamına gelmekte olup su, toprak ve rüzgâr ruhlarını tanımlamak için kullanılmıştır.

JUMALA [Ural Mitolojisi] Komi (Zyrian) halkının inanışında yakın zamana dek tapınılan güneş tanrıçası ana tanrıçanın "tanrı" veya "kutsal" anlamlarına gelen adı olup, sembolü meşe ağacıydı. Hıristiyanlık sonrasında tanrıyı nitelemek için kullanılan kelime ilk olarak MS 1026 yılında kaydedilmiş, 1549 yılında bir Alman soylusu tarafından tanrıçanın altın bir heykeli bulunmuştur. Bazı bölgelerde eril bir tanrı olarak görülen Jumala, yaratıcı anlamına gelen Kuoja adıyla da bilinmekte ve Fin gökyüzü tanrısı Ukko ile benzer özellikler göstermektedir.

JUMİS [Baltık Mitolojisi] Leton kökenli tarım ve bereket tanrısının adı olup, Roma tanrısı Janusa benzer özellikler taşımaktaydı. Tek gövdede yetişen birden fazla meyveden sorumlu tutulmaktaydı.

JUMNA [Hint Mitolojisi] Jumna nehrinin kişileştirilmiş formu olan bir tanrıçanın adı olup, Varuna'nın eşidir.

JUNAEKE PESME Erkekler tarafından söylenen Sırp kahramanlık destanların adıdır.

JUNİT [Mısır Mitolojisi] Tuphium kentinin yerel bir tanrıçasının adı olup, Montu'nun karısı kabul edilmekteydi.

Juno

JUNO [Roma Mitolojisi] Saturn'un kızı, Mars ve Vulcan'ın annesi, Jüpiter'in (Jove) kız kardeşi, eşi ve dişil karşılığı olan doğum ve evlilik tanrıçası olup, aynı zamanda Juno Regina adıyla Roma devletinin koruyucusu kabul edilmekteydi. Yunan karşılığı Hera, Etrüsk karşılığı ise Uni olan gökyüzü tanrıçası Regina 'kraliçe' adıyla da tanınmış, Capitol Üçlemesini oluşturduğu Jüpiter ve Minerva ile birlikte tapınılmıştır. Juno'nun özellikle Vei'de tapınılan Etrüsk kökenli bir tanrıça olduğu sanılmaktadır. Hera gibi kutsal sembolü tavus kuşu olmasına ve yine Hera gibi başında taç ile tasvir edilmesine karşın Juno Hera'dan farklı olarak ay ile ilişkilendirilmemekteydi. Savaş tanrısı Mars'ın annesi olmasına rağmen bazı bölgelerde savaş tanrıçası olarak da kabul edilip tapınılmıştır. Tıpkı Jüpiter gibi insanları cezalandırmak için şimşek gönderebilen tanrıça şerefine her yıl 15 Şubat'ta Lupercalia, 1 Mart'ta Matronalia, 1 Haziran'da Juno Meta, 7 Temmuz'da Nonae Caprotinae ve 1 Eylül'de Juno Regina adlı festivaller düzenlenmekteydi. Bunların en önemlisi Matronalia festivali olup hem evde hem de Juno Lucina tapınağında kutlanmaktaydı. Ayrıca Capitol'de darphane yakınında yer almasına atfen Juno Moneta adlı bir tapınağı bulunmaktaydı.

JUNO CAELESTİS [Roma Mitolojisi] Kartaca ay tanrıçası Tinnit'in Punic savaşı sonrası Roma kültürüne adapte edildikten sonra aldığı isimdir. MS 3. yüzyıldan itibaren popüler olmuş, adına her yıl şenlikler düzenlenmiştir. Juno Caelestis, Libya'da Caelestis, Fenike'de ise Astroarkhe olarak bilinmekteydi.

JUNO CAPRİTONA [Roma Mitolojisi] Nonae Capritonae festivali zamanı Juno'ya verilen isimdir.

JUNO COVELLA [Roma Mitolojisi] Yeni ay törenlerinde Juno için kullanılan bir isimdir.

JUNO CURİTİS [Roma Mitolojisi] Juno'nun adlarından birisi olup, savaş ve kentlerin koruyucu tanrıçası olarak tasvir edilmiştir.

JUNO ile TAVUŞKUŞU Avrupa masal koleksiyonlarında rastlanan bir fablın adı olup, tanrıça Juno'nun kutsal hayvanı kuşların en güzeli kabul edilen tavus kuşunun tanrıçadan bülbülün sesine sahip olmayı istemesine karşın tanrıçanın "payına düşenle yetin" cevabını almasını içermektedir.

Juno ile tavus kuşu (Çizim: Gustave Dore)

Fabl özünde her şeyin en iyisine sahip olamayacağımız mesajını vermektedir.

JUNO MONETA [Roma Mitolojisi] Juno'nun adlarından birisi olup, başkentin koruyucusu ve parasal işler tanrıçası olarak tasvir edilmiştir.

JUOİGEN Lapon halkının inanışında kutsal bir şarkının adı olup, dini ayin sırasında ölü ruhları çağırmak için kullanılmaktaydı.

JUOK [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Nilote ve Şilluk halklarının inanışında Nil nehriyle yeryüzünü iki parçaya ayıran ve tüm canlıların kaderine hükmeden yaratıcı tanrının adıdır. Şilluk halkının ilk kralı olan Nyikang aynı zamanda tanrı Juok'un insanlarla haberleşmesini sağlamaktaydı.

JUPİTER [Roma Mitolojisi] Gökyüzü ve gök gürültüsü tanrısı olup, Hıristiyanlık devlet dini olarak benimsenene dek Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemlerinde Roma Senatosunun baş tanrısı kabul edilmekteydi. Jove adıyla da bilinen tanrıların kralı Roma'nın ikinci kralı Numa Pompilius sayesinde bu statüsüne kavuşmuştur. Jüpiter ile ilişkilendirilen yıldırım ve kartal sembolleri devlet ve Roma ordusunun tarafından benimsenmiş, hatta pençelerinde yıldırım tutan kartal formunda birleştirilmiştir. Capitoline tepesinde başlangıçta Mars ve Quirinus ile birlikte sonradan Juno ve Minerva ile birlikte devletin koruyucusu sayılan Capitoline üçlemesini oluşturmuştur. Ayrıca Meşe ağacı ile ilişkilendirilen Jüpiter'in, Yunan tanrısı Zeus ile bir tutulmakla birlikte Roma devletinin fetihçi karakteri yüzünden savaşçı nitelikleri ön plana çıkarılmıştır. Yunan kültürü etkisiyle her biri ayrı bir dünyaya hükmeden Jüpiter, Neptune ve Pluto ile kardeş sayılmıştır. Jüpiter, günışığıyla özdeşleştirilen Latin kökenli gök tanrısı Diespiter ile Etrüsk tanrısı Tinia'dan farklı özelliklere sahip olarak düşünülmüştür.

Jüpiter adının Hint Avrupa dil grubunun orijinal tanrısı olup etimolojisi diu-pater (ışığın babası) olarak yapılmaktadır.

Jüpiter (Gayley, 1893)

JUPİTER AMMON [Mısır-Roma Mitolojisi] Libya'da Siwa vahasında bulunan bir Amon heykelinin adı olup kehanet amacıyla danışılmaktaydı ki Büyük İskender ve Hannibal'ın bu amaçla vahayı ziyaret ettiği söylenmektedir.

JUPKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Yahi halkının inanışında insanların gelişimine yardım etmiş, onlara gelenekleri öğretmesinin ardından renkli bir kelebeğe dönüşen büyük ruhun adıdır.

JURAS MATE [Baltık Mitolojisi] Letonya'da balıkçı ve denizcilerin tapındığı, şifacılık yeteneğine de sahip bir deniz tanrıçasının adı olup, Leton dilinde 'Deniz Ana' anlamına gelmektedir.

JURATE [Baltık Mitolojisi] Okyanusta deniz kabuğu, balık pulları ve incilerle süslü kalesinde yaşayan bir denizkızı formundaki bir tanrıçanın adı olup, şimşek tanrısı Perkunas'ı reddedip, bir balıkçıya âşık olunca tanrı adamı bir kayaya zincirleyip, Juratae'yi öldürmüştür. Pagan dönem Baltık denizcileri Jurate tasvirlerine tapınmaktaydı.

JURAWADBAD [Aborijin Mitolojisi] Bir kadın ile evlenmesine karşın kadın kendisiyle sevişmek istemeyince öfkeyle yılan formuna dönüşüp kadını sokup öldüren yılan adamın adıdır.

JURİPARİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi-Guarani halkından Uapke kabilesinin inanışında kahari adlı yerel içkiyle sarhoş olan erkeklerin gizli bir ayinle tapındığı bir tanrının adıdır. Juripari, bir bakireden doğmuş ardından yetişkinlik çağına geldiğinde kabile tarafından pişirilerek yenilmiştir. Juriparinin küllerinden Paxiuba adlı bir ağacın yeşerdiğine inanılmakta olup bu ağacın odunundan kutsal kabul edilip dini ayinlerde kullanı-

lan müzik enstrümanları imal edilmektedir. Kadınların yamyamlık geleneğini sembolize eden bu tanrıya ibadetle ilgili bir şeyler yapması tabu olup, cezası zehirlenerek ölümdür.

JUROJİN [Japon Mitolojisi] Şinto dininde uzun ömür ve mutlu yaşlılık tanrısının adı olup, bir turna ve kaplumbağanın yoldaşlık ettiği yedi şans tanrısından Şiçi Fukujin) birisinin adıdır. Jurojin, beyaz bir geyiğe binmiş dost görünümlü yaşlı bir adam olarak tasvir edilmekte olup Fukuroju ile benzerlik göstermekteydi.

JURUA Bkz. Juruvin

JURUVİN Bengal koyunda yer alan Andaman adalarının güneyinde kötü deniz ruhlarına verilen isim olup kuzeyde Jurua olarak bilinmekteydiler. Karıları ve çocukları ile birlikte denizin içinde yaşayan görünmeyen bu ruhlar balık ve denizde boğulan insanları yiyerek beslenir, balıkçılara görünmeyen mızraklarını saplayarak hastalık ve kramp girmesine sebep olurlar.

JUSJURANDUM [Roma Mitolojisi] Yemin'in kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Horkus'un karşılığıdır.

JUSKAHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New York'un batısı ve Ohio'nun doğusunda yaşayan Seneka halkının inanışında bir kahramanın adı olup 'delikanlı' anlamına gelmektedir. Batı rüzgârının bir genç kadını hamile bırakması neticesinde ikiz kardeşi Othagwenda ile birlikte doğmuştur.

JUSTA ile RUFİNA St. [Hıristiyan Mitolojisi] İsoanya'nın Seville kentinin koruyucusu kabul edilen iki azizenin adı olup, yortu günleri 19 Temmuz'dur. Toprak çanak çömlekler satan bir dükkân işleten iki kız aşk tanrıçası Venüs'e tapınmak isteyen bir kadına mal satmamakta ısrar etmemekle kalmamış çıkan kargaşada kadının elindeki heykel de kırılınca iki kız putperestlerce ölüme mahkûm edilmiş, Justa yakılmış, Rufina ise boğularak şehit edilmiştir.

JUSTİNA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı kitaba göre yortusu 26 Eylül'de yapılan bakire bir din şehidinin adıdır. Pagan bir rahibin kızı olan Justina, Proculus'u incil okurken duyunca Hıristiyanlığı kabul etmekle kalmamış rüyalarında İsa ile melekleri gören ailesi hatta kıza âşık olan Cyprian adlı putperest bir büyücü de kızın imanının gücünü görüp din değiştirmiştir. Durumları ortaya çıkınca Justina kaynar su dolu bir kazana atılarak Cyprian ise yakılarak şehit edilmiştir.

JUSTİTİA [Roma Mitolojisi] Adalet tanrıçasının adı olup, başlangıçta bir bereket boynuzu ile terazi taşırken tasvir edilirken sonraları gözleri bağlanmış, terazi ve kılıç taşıyan bir genç kadın olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Justitita, Yunan mitolojisindeki Dike veya Themis'in karşılığıdır.

JUTMUNDUS [Fransız Mitolojisi] Roland tarafından Durindana adlı kılıcı ve Olivant adlı boynuzunun yardımıyla öldürdüğü bir devin adıdır.

JUTPU Bkz. Bambu

JUTURNA [Roma Mitolojisi] Özellikle kuraklık zamanı yakarılan, çeşme ve pınarların tanrıçasının adıdır. Rutuli kralı Turnus'un kız kardeşi olan tanrıça Turnus'u Aeneas'a karşı savaşında desteklemişse de Jüpiter tarafından bir su perisine dönüştürülerek, Latium yakınlarında Lavinium'da bir çeşmeye gönderilmiştir.

JUTURNALİA [Roma Mitolojisi] Her yıl 11 Ocak günü Juturna onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

JUUDAS [Baltık Mitolojisi] Estonya efsanelerinde bahsi geçen bir devin adı olup, Fince karşılığı Juutas'tır.

JUVENALİA [Roma Mitolojisi] Juventas onuruna düzenlenen şenliklerin adıdır.

JUVENTAS [Roma Mitolojisi] Gençlik tanrıçasının adı olup, Herakles'ten Alexiares ile Anticetus'un doğurduğuna ve Yunan tanrıçası Ganymede'nin (Hebe) karşılığı olduğuna inanılmaktaydı. Eski Roma'da genç erkekler ilk defa toga giyecekleri zaman Juventas'a bir sikke adarlardı. Capitolium üçlüsünün tapınağında bir Capellası bulunan tanrıça rengârenk giysiler giyen güzel bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

JW [Yakındoğu Mitolojisi] Hakkında çok az şey bilinen bir Suriye tanrısının adı olup, MS 5. yüzyıl başlarında Romalı yazar Macrobius'un bahsettiği hasat tanrısı Ao ile özdeş olduğu iddia edilmiştir.

JYESTHA [Hint Mitolojisi] Günümüzde büyük ölçüde unutulmuş ama MS 7-8. Yüzyılda popüler olan bir tanrıça olup, elinde nilüfer çiçeği ile su kabı taşıyan, dolgun vücutlu dansçı bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Jyestha münzevi bir keşiş ile evlenmişse de adam tarafından terk edilince Jyestha tanrılar tarafından karı koca ilişkilerinde arabulucu tayin edilmiştir.

Jyestha aynı zamanda Hindu takviminde yılın üçüncü ayına verilen isim olup, 21 Mayıs ile 22 Haziran arasını kapsamaktadır.

JYOTİŞKA [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta yıldızlar ile ilişkilendirilen bir tanrılar grubunun adı olup, ay, güneş, yıldızlar ve gezegenleri kapsamaktadır.

K

K [Maya Mitolojisi] Aztek rüzgâr tanrısı Ehekatl ile benzer olduğu sanılan bir rüzgâr tanrısıdır. Bkz. Ah Bolom Tzakab

K-TSEE-AVA-SUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Geceleri avcılara yön gösteren Büyük Ayı takımyıldızının adı olup, sonbaharda ölüp ilkbaharda tekrar dirildiğine inanılan bir ruhtur.

KA 1. [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde ermişlerce yaratıcı tanrı için kullanılan bir terim olup, Sanskritçe "kim" ve "ne" anlamında Rigveda'da kullanılmıştır (X, 121).

2. [Mısır Mitolojisi] İnsanlar ve tanrıların yaşam gücünün kaynağı olup, bedeni ayakta tuttuğuna inanılan özün veya kişiliğin adıdır. Yer değiştirebilen, bedenden ayrılıp yeniden birlik olabilen 'Ka', ruh (ba) ve kalp (ib) ile yakından ilişkili olup, ölümden sonra bedenden ayrılmakta, *Khat* adı verilen beden ise mumyalanmaktadır.

KA ATA KİLLA [İnka Mitolojisi] İnka uygarlığı öncesinde Titikaka gölü civarında tapınılmış ay tanrıçasının adıdır.

KA İAM [Hint Mitolojisi] Assam'da yaşayan Khasi halkının inanışında bir su ruhu olup, kız kardeşi Ka Ngot ile birlikte Uniam ve Umngot nehirlerini oluşturmaktadır. İki kardeşin farklı karakterlerini yansıtır biçimde düz arazide yol alan Umngot yavaş akarken, meyilli araziden geçen Uniam hızlı akmaktadır.

KA-HA-Sİ [Eskimo Mitolojisi] Kabilesi tarafından uykucu ve tembel olduğu için kendisine hakaret edilmişse de rüyasında bir kara gerdan dalgıç kuşu tarafından kabilesini kurtarabileceğini öğrenen bir kahramanın adıdır. Gerçekten de ertesi gün avcılar eli boş dönüp kabile açlıkla yüz yüze gelince Ka-Ha-Si iki mors balığı yakalamıştır. Ertesi gece kuş rüyasına yine girmiş, kabileye musallat olan bir devi güreşte yenerek suya atmış ve tekrar kahraman olmuş, o gece kuş yine rüyasına girerek dedesinin kendisiyle gurur duyduğu söylemiştir. Kahraman büyüyünce güçlü ve saygıdeğer bir şaman olmuştur.

KA NAM [Hint Mitolojisi] Kuzey Hindistan ve Bangladeş'te yaşayan Khasis halkının söylencelerinde bir kızın adı olup, güzelliği yüzünden kaçırılmasından korkan annesi kızı uzun süre köyün gizli bir köşesinde saklamıştır. Bununla birlikte kızın babası Ka Nam'ın normal bir hayat sürmesi konusunda annesini ikna etmeyi başarmıştır. Kız bir gün kuyudan su çekerken U Khla adlı aç bir kaplan tarafından mağarasına kaçırılmıştır. Kaplan, kızın çok zayıf olduğunu fark edince beslemeye karar vermiş bu süreçte kız büyüyüp, daha da güzelleşmiştir. Kızın yeterince olgunlaştığını görüp yemeye karar veren kaplan tüm arkadaşlarını ziyafete çağırınca, küçük bir fare kızı kaçması konusunda uyarmış, Kan Nam'da farenin söyledikleri doğrultusunda U Hynroh adlı büyücünün yanına gitmiştir. Kaplan, kızın kaçtığını görüp öfkeden çılgına dönmüşse de kandırıldıklarını düşünen aç ve kızgın arkadaşları tarafından öldürülmüştür. Bu sırada kızın sığındığı büyücü Ka Nam'ı kölesi yapmaya karar vererek, iğrenç bir karakurbağasına çevirmiştir. Kızın durumuna acıyan fare Ka Nam'a büyülü ağaca tırmanmasını ve "Uza, sevgili ağaç, gökyüzü yakın, büyü ve genişle" şeklindeki sihirli sözleri söylemesini tavsiye etmiştir. Kız ağaca tırmanıp sihirli sözleri sarf ettiği zaman gökyüzündeki "Mavi Diyar"a ulaşmış burada güneş ana Ka Sgni'nin yanına gitmiştir. Ka Sgni'nin oğlu kurbağa kılığındaki kıza âşık olmuş, oğlunun sevgisinin geçici olmadığını gören anne kızın büyüsünü çözmüştür. Büyücü U Hynroh yaptığı büyüyü çözen Ka Sgni'yi lanetlemiş, böylece ilk kez güneş tutulması meydana gelmiştir. Yeryüzünde karanlıkta kalan insanlar korku ve öfke içinde çığlıklar atınca gürültüyü üzerine gelen bir ordu olarak yorumlayan büyücü güneşi serbest bırakmıştır. Söylenceye göre o günden sonra Khasis halkı güneş tutulması sırasında yeniden güneşin görünmesi için gürültü yapma geleneğini başlatmıştır.

KA NGOT Bkz. Ka İam

KA SGNİ [Hint Mitolojisi] Khasis halkının inanışında güneş tanrıçasının adı olup, Ka Um (su) ve Ka Ding'in (ateş) adlı iki kız kardeşi ile U Bynai (ay) adlı bir erkek kardeşi bulunmaktaydı. Şımarık ve bencil birisi olan U Bynai kız kardeşine kendisini arzuladığını söyleyince Ka Sgni öfkeden deliye dönmüş, sıcak küllerle adamın yüzünü yakmıştır. Reddedilen U Bynai bu olaydan sonra utancından evi terk ederek gökyüzünde seyahat etmeye başlamıştır.

KAAHU PAHUA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında okyanusun kraliçesi olduğuna inanılan devasa bir köpekbalığının adı olup, erkek kardeşi Kahiuka ile birlikte Pearl Harbor limanının girişini korumaktaydı.

KA TYELEO [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde yaşayan Senufo halkının en önemli tanrısının adı olup, hayvanları beşinci günde meyve ağaçlarını ise yedinci günde yarattığına inanılmaktaydı.

KAAKVHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında gökyüzünün yaşlı adamı olduğuna inanılan güneşe verilen isimdir.

KAANG Bkz. Kaggen

KAANTHUS [Yunan Mitolojisi] Okeanos'un oğlu olup, kız kardeşi su perisi Melia Apollon tarafından kaçırılınca peşlerine düşmüş, onları ayırmayı başaramayınca Apollon tapınağını yakmış, bu yüzden Apollon'un gönderdiği bir okla öldürülmüştür (Paus. ix. 10. 5).

KABA 1. [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının inanışında insanoğlu tarafından ilk inşa edilen köyün adıdır.

2. [Fin Mitolojisi] İnsanoğlunun kaderine yön veren bir ruhun adı olup, Pulah'ın babasıdır.

KABAH Bkz. Hamal

KABALA MÖ 13. yüzyıldan itibaren ölümlüler ile evren arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla geliştirildiği sanılan ezoterik Yahudi öğretisi olup, İbranice 'alma, kabul etme' anlamındaki qibbel kelimesiyle ilişkilidir. Nadiren yazıya

dökülen Kabala, Tevrat'tan farklı olarak doğrudan aktarılmış Tanrı sözleri değil bilge hahamların düşünce ve yorumlarıdır. Kabalistik gizemciliğin temel düşüncesi Tanrı'nın kendisini yarattıklarından dışsallaştırmasıdır ki tüm evren bu şekilde oluşmuştur.

KABAN GÜCÜ [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nın Salur Kazan öyküsünde bahsi geçen bir kahramanın adı olup, kardeşi Demir Gücü ile birlikte yüz kâfirle savaşmış, düşmanlarının büyük kısmını öldürüp kalanı esir almıştır.

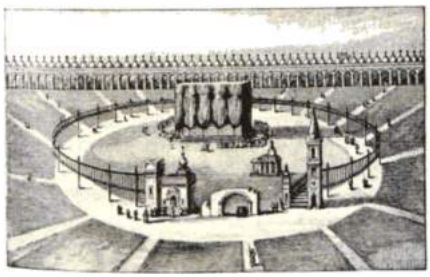
KABANDHA [Hint Mitolojisi] Devi'nin oğlu olan başsız bir yılan tanrının adı olup, Rama tarafından öldürülmüştür. Danu adıyla da bilinen Kabandha başlangıçta İndra'nın hizmetinde iyi huylu bir Gandharva olmakla birlikte İndra'nın gönderdiği bir yıldırım başını gövdesinden ayırmış ve bedeni kıllarla kaplı, göğsünde dev bir göze sahip, çirkin bir yaratığa dönüşmüştür. Ravana'nın karısı Sita'yı kaçırınca talihsiz kadının kocasına yardım eden Rama yılanı öldürdükten sonra yakınca küllerinden Kabandha'nın başlangıçtaki iyi huylu Gandharva yeniden doğmuştur.

KABARNOİ Bkz. Kabarnus

KABARNUS [Yunan Mitolojisi] Demeter'e kaçırılan kızını bulmasında yardım eden Paros adasından bir kahramanın adıdır. Bu olaydan sonra Paros, Kabarnis olarak da adlandırılmıştır. Hesykhius'a göre Kabarnus, Demeter rahiplerine verilen isimdir.

KÂBE [İslam Mitolojisi] Mekke'nin ortasında 16 metre yüksekliğinde küp formunda eski bir siyah taş tapınağın adı olup, İslâm dininin ilk ve en kutsal mekânı kabul edilmektedir. Kur'an'a göre İbrahim ile oğlu İsmail ve tarafından Arapların putperestlik döneminde inşa edilen yapı Hacer-ül Esved adı verilip kutsal kabul edilen meteorit olması muhtemel siyah renkli bir taş ile Zemzem suyunun çıktığı bir kuyuyu barındırmaktadır. Kâbe'nin olduğu yöne kıble denilmekte olup, dünyanın dört bir yanına dağılmış bulunan Müslümanlar namaz kılarken yüzlerini Kâbe'ye dönmektedir. İslâm'ın beş temel şartından biri olan Hac sırasında Kâbe farz olan ziyaret tavafı ve vacip olan veda tavafı ile en az iki kere tavaf edilmekte olup, bunlardan fazlası sünnet kabul edilmektedir. Çeşitli dönemlerde kısmen ya da bütünüyle yeniden inşa edilen yapının İslam öncesinde içerisinde en önemlileri Al-İlâh ile Al-Uzza, Al-Menat ve Al-Lât adlı üç kızına ait 360 put barındırmaktaydı.

Muhammed döneminde Müslümanların kontrolüne geçince tüm putlar kırılmış, Yezid ve İbn-i Zübeyr savaşında mancınıklardan atılan taşlar yüzünden isabet alarak yıkılmışsa da İbn-i Zübeyr tarafından yeniden inşa edilmiştir. Kâbe ismi Kur'an'da iki yerde geçmekte olup, Kâbe-i Muazzama, Beyt, Beytullah (Allah'ın Evi), Beytü'l -Haram, Mescidü'l-Haram gibi isimlerle de anılmıştır. Söylenceye göre İbrahim eşi Hacer ile oğlu İsmail'i Hicaz'a götürmüş, bugünkü zemzem kuyusunun bulunduğu yeri işaret ederek orada konaklamalarını istemiştir. İbrahim'in eşi ve oğlunu orada bırakıp ayrılmasından 3 gün sonra Hacer'in yanındaki su da tükenmiş, oğlunu bırakıp su aramaya çıkan kadın bir süre sonra engebeli arazi yüzünden oğlunu göremeyince telaşlanmış, Safa ve Merve tepeleri arasında 7 kez koşturmuştur. Bunun üzerine Allah'ın emriyle Cebrail yeryüzüne inerek İsmail'in başucunda sonradan Zemzem suyu olarak bilinecek pınarı oluşturmuştur. Bir süre sonra Yemen kavimlerinden Cürhümîler suyun etrafına yerleşmiş, İsmail'in bu kabilenin liderinin kızıyla evlenmesi ve Hacer'in vefatından sonra İbrahim Mekke'ye yerleşmiş, Allah'ın emriyle insanların ibadet etmesi için Kâbe'yi inşa etmiştir.

Kâbe, 19. Yüzyıl

KABEİRİ [Yunan-Roma Mitolojisi] Frigya kökenli bereket ve ölüm tanrılarının genel adı olup, tapınaklarına Thebai, Boeotia, Limni, İmroz, Semadirek gibi Yunanistan'ın pek çok bölgesinde rastlanmakta, denizcilerin koruyucuları olduklarına inanılmaktaydı. Kabeiri kültü Semadirek ve Limni adalarında Orfik düşünceyle karışarak farklılaşmıştır. Hephaistos'un oğlu olarak görülen Kabeirilerin en önemlileri *Kadmilos* ve *Kazmelos* olup başlangıçta bereket sembolü erkek cinsel organı ile sembolize edilmişlerdir. Kabeiri aynı zamanda ilk insanlar kabul edilen Uranus'un oğullarının adı veya Camillus'un çocuklarının da adıdır. Kabeiriler genellikle ikiz olarak düşünülmüş olup, bu açıdan Dioskurlar ile eş tutulmuşlardır. Makedonya'nın koruyucu tanrısı Kabirus'un adı da Kabeiri ile ilişkiliydi.

KABEİRO [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Proteus ile Ankhione'nin kızı olup, Hephaistos'tan Kabeir ve Kabeirid adı verilen çocukları olmuştur.

KABİNONOKKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında doğum sırasında ölen bir başlangıç yaratığının dördüzlerinden birisinin adıdır.

Bkz. Kabun

KABİL Bkz. Habil ile Kabil

KABİROİ Bkz. Kabeiri

KABOİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaya ve Ges halklarının inanışında Anativa'nın gönderdiği sel tufanından Tupimare mağaralarına sığınarak sağ kurtulanların lideri olan kültürel bir kahramanın adıdır. Arawaklarca Kamu, Kariblerce Tamu, Bakairilerce Kame, Paraguayda ise Zume adlarıyla bilinmekteydi.

KABONİYAN [Filipinler Mitolojisi] İnsanlara tarım yapmayı ve kötü ruhları kovmayı öğreten kültürel bir kahramanın adıdır.

KABOUTER Hollanda masallarında bahsi geçen bir çeşit leprekhaun olup, 15 cm boyunda dost canlısı yaratıklardır.

KABRAKAN Bkz. Zipakna ile Kabrakan

KABTA [Sümer Mitolojisi] İşçilerin koruyucu tanrısının adıdır.

KABU [Pasifik Mitolojisi] Ruhun gözle görülebilir formuna verilen isimdir.

KABUK BÖCEĞİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Tahltan halkının bir efsanesinde larva halindeyken sivrisineklerin insan ve hayvanlardan kan emdiğini gören bu böceklerin ağacın gövdesine saldırarak kanını emmek istediği anlatılmaktadır.

KABUL [Maya Mitolojisi] Hastalara dokunarak şifa sağlamasına atfen ay tanrısı Zamna veya İtzamna'ya verilen adlardan birisi olup, 'sihirli el' anlamına gelmekteydi.

KABUL TÖRENİ AYİNLERİ Farklı kültür ve coğrafyalarda gerçekleşen topluluğa kabul töreni (inisiasyon) ayinleri kaba hatlarıyla birbirlerine benzerlik göstermekte, vaftiz (Katharsis), onay (Paradosis) ve ölüm-yeniden doğum (Epopteia) aşamalarından oluşmaktadır. Bazı ezoterik topluluklarda gizliliğe ve aday seçimine dikkat edilmekte olup, topluluk, belirli bir manevi ve zihinsel düzeye sahip olduğu sanılan adayları kendi kriterlerine göre bir elemeden geçirilmekteydi. Topluluğa kabulün ardından genellikle "sır" olarak adlandırılan bazı bilgiler modern eğitimden farklı olarak öğrenciye doğrudan aktarılmaz yolu ve yöntemleri gösterilerek ulaşması istenirdi. Son olarak cehenneme iniş ya da ölüm tecrübesi gibi isimlerle adlandırılan kendisiyle yüzleştiği bir trans haline girer, sembolik olarak eski kişiliği ölürken yeni bir insan olarak yeniden doğardı. İskandinav mitolojisinde ayinin son aşaması yani sembolik ölüm ve yeniden doğum Brynhild, Menglad ve Skirnir'in yaptığı gibi ateş yüzüğü kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Hıristiyan kilisesinde vaftiz ve onay mekanizmaları çalışmakla birlikte son aşama sadece İsa peygamber için geçerli kılınmıştır ki benzer şekilde Buda'nın vahşi doğada Bo ağacı altında 40 gün geçirmesi de aynı bağlamda değerlendirilebilir.

KABULGAN Bkz. Şekil değiştirenler

KABUN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında şafak tanrıçasının oğlu, Kabinonokka, Şavana ve Vabun'un kardeşi, Miçabo'nun babası olan batı rüzgârı tanrısıdır.

KACİWALİ [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mexico civarında yaşayan Huikhol halkının inanışında bir rüzgâr tarafından sürüklendiği dağ gölünün dibinde ikamet yılan görünümlü mısır tanrıçasının adıdır. Söylenceye göre Kakiwali'nin yağdırdığı yağmur, yılanları balıklara dönüştürmüştür. Ayrıca göl kıyısına yerleşip mısır tarımı yapmak isteyen karınca insanlarla ilişkisini anlatan bir söylence kaydedilmiştir.

KAÇE [Ermeni Mitolojisi] Javerzaharselerin kocaları olarak tasvir edilen erkek ruh grubunun adı olup, kayalık yerlerde yaşayan, avcılık yapıp, şarap ve tahıl çalıp, insanlara eziyet eden görünmez varlıklardır. Ermeni kralı Edward'ın Kaçiler onuruna bir tapınak inşa ettirdiği bilinmektedir.

KAÇİNA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi, Zuni ve Tewa halklarının inanışında fazla bitki, gezegen, hayvan ve atalarla ilişkilendirilen ruhların genel adı olup, sayısı 500'ü geçen kaçinaların insanlar ile tanrılar arasında arabuluculuk ettiklerine inanılmaktadır. Kaçina inanışı Batı ve Doğu Pubelo'ya yayılmış olup, dini ayinlerde kaçinalar gibi giyinilip, maskeler takılmakta ayrıca çocuklara bahar fasulye ekimi festivali ve yazın dans festivali sırasında daha çok kutsal bir obje olarak görülen ahşap kaçina oyuncakları hediye edilmekteydi. Kaçinalar tıpkı Japon kamileri gibi yağmur getiren doğa ruhları olup, aynı zamanda ölü ruhların bulutlarına dönüştüğüne de inanılmaktaydı. Bereket ile ilişkilendirilen Hopi tanrıçası Hahaiwuhti'nin tüm kaçinaların anası olduğuna inanılmaktaydı.

Kaçina bebekler: Si-o-S(h)a-li-ko, Si-o-ka-tci-na, Co-tuk-i-nun-wu, La-puk-ti, Do-mas-ka-tci-na, Tcuc-ku-ti, Si-o-sa-li-ko (Fewkes, 1894)

Kaçinalar genelde erkek olmakla birlikte aralarında yarı çıplak tasvir edilip halkını büyük bir felaketten kurtardığına inanılan *Savaşçı Ana Hehewuti*, *Kırbaç Ana Angwushahaii*, *Karga Ana Angwusnasomtaqa* ve *Kelebek Kızlar* gibi kadın figürler de bulunmaktaydı.

Navahoların yeii, Apaçilerin ise hactin olarak andığı varlıklar da kaçina varyantı sayılabilen doğaüstü ruhlardır.

KADAKLAN [Filipinler Mitolojisi] Luzon adasında yaşayan Tingui halkının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup, Agemem'in kocası Adam ve Balujen'in babasıdır. Köpeği Kimat (şimşek) ile birlikte gökyüzünde yaşayan tanrı davulunu çalmaya başladığında fırtına çıkmaktadır.

KADER [Yunan Mitolojisi] Zeus dahil Yunan Tanrılarının kendileri için belirlenmiş kaderlerinden kendini kurtaramayacağına inanılmakta olup, sadece kader tanrıçaları Moiralar bu zayıflıktan muaftır. Kader tanrıçaları her yeni doğan insan için bir kader ipi örmeye başlar, ipliği kestikleri gün o insanın ölümüne sebep olurlardı.

KADER MIZRAĞI Bkz. Ateş mızrağı, Longinus'un mızrağı

KADER TABLETLERİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer destanı Ninurta ile Kaplumbağa'ya göre tanrı Enlil'in bir başkasına göre Enlil'in elinde bulunan kil tabletlerin adı (Sümerce: Dup Şimati) olup, İmdugud (Sümerce) veya Anzû (Akadca) adlı bir kuş tarafından çalınmışlardır. Kader tabletlerini elinde bulunduranın evrene hükmetme gücüne sahip olacağına inanılmakta olup Babil destanı Enuma Eliş'a göre Tiamat'ın ele geçirip Kingu'da sakladığı tabletler Tiamat'ın ordusunu mağlup etmeyi başaran tanrıların Marduk tarafından ele geçirilmiştir.

KADER TANRIÇALARI Pek çok kültürde 3 doğaüstü varlığın insan kader ve ömrünü kontrol ettiğine dair yaygın bir inanış bulunmaktadır. Eski Mısır'da Hathor adı verilen 7 dişi ruh insan kaderinden sorumlu tutulmakta bunlardan her birinin ayrı bir görevi bulunmaktaydı. Sözgelimi Renenet kişinin talih ve talihsizliği, Meskhenet ise meslek hayatıyla ilgilenmekteydi. MÖ 2. binyılın ortalarından sonra Mısırlılar kader tanrıçalarının sayısını üçe düşürmüşlerdir.

Yunan kader tanrıçaları

Yunanlılarca Klotho, Lakhesis ve Atropos adlı 3 kader tanrıçası Moirai adıyla bilinmekteydi. Hesiod'a göre Zeus ile Titan Thetis'in kızları olarak kabul edilen tanrıçalar çoğunlukla yaşlı kadınlar olarak tasvir edilmekte, yeni birisi doğduğu zaman onun kaderini tayin için ortaya çıkmaktaydılar. Zeus dâhil Tanrıların bile kendileri için belirlenmiş kaderlerinden kendini kurtaramayacağına inanılmakta olup, sadece kader tanrıçaları Moiralar bu zayıflıktan muaftı. Kader tanrıçaları her yeni doğan insan için bir kader ipi örmeye başlar, ipliği kestikleri gün o insanın ölümüne sebep olurlardı. Romalılar Nona, Decuma ve Morta adını verdikleri 3 kader tanrıçasını Parcae veya Tria Fata olarak anmaktaydı. İskandinavlar ise dünya ağacı Yggdrasil'e hizmet eden 3 kader tanrıçasını Urd (kader), Skuld (zorunluluk) ve Verdandi (varoluş), Litvanyalılar ise Laima, Karta ve Dekla adlarıyla anmaktaydı.

Bkz. Nornlar, Moirai, Parcae, Sudice

KADER TAŞI Bkz. Scone taşı

KADES [Kafkas Mitolojisi] Çerkez halkının inanışında balık şeklinde bir tanrı olup, denizin karaya taşmasını önlemektedir.

KADEŞ 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye bölgesinin aşk ve cinsellik tanrıçasının adı olup, bir aslanın sırtına otururken, elinde bir yılan tutan çıplak bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

2. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İbranilerin vaat edilen topraklara ulaşmadan önce otuz yıl süreyle konakladıkları yerin adıdır. Buradan Kenan ülkesine casuslar göndermiş ve ilk Kenan'ı ele geçirmek için ilk saldırılarını buradan yapmışlardır (Tesniye 1:46, Sayılar 13:1-26, 14:40-45).

KADEŞOTH Kenan ülkesinde bedenlerini tanrı Baal Peor'a adayan fahişelere verilen isimdir.

KADIN SAVAŞÇILAR Bkz. Skjaldmö, Amazonlar

KADİFUKKE [Afrika Mitolojisi] Doğu Kongo'da yaşayan Baluba halkının inanışında yaratıcı tanrı Fidi Mkullu'yu tehdit eden kötü düzenbaz karakterin adıdır. Diğer yaratıkların aksine Fidi Mkullu tarafından yaratılmayıp doğrudan topraktan doğan Kadifukke ile tanrı arasındaki mücadele de iki tarafta birbirine üstünlük sağlayamamıştır.

KADJERİ [Aborijin Mitolojisi] Bir ana tanrıçanın adıdır.

KADLEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnuit halkının inanışında üç kız kardeş olan şimşek tanrılarının adıdır.

KADMİLUS [Yunan Mitolojisi] Hephaistos ile Kabeiro'nun oğlu olup (Strab. x. p. 472) Samothrakialı Kabeirilerin ve Kabeiralı su perilerinin babasıdır.

KADMOS [Yunan Mitolojisi] Thebai kentinin kurucusu ve kralı olan kültürel kahraman, Fenike kralı Agenor ile Argiore'nin (veya Telephassa) oğlu, Kilix, Elektra, Demodoke, Phineus, Thasus, Europa ve Phoenix'in kardeşidir. Kadmos, Ares ile Aphrodite'nin kızı Harmonia ile evlenmiş ondan dört kız (İno, Semele, Autonoe, Agave) bir erkek (Polydorus) çocuk sahibi olmuştur. Bir Boiotia söylencesine göreyse Thebai kentinin kurulduğu bölgenin yerlisi olup, Ogygos'un oğlu olarak gösterilmiştir.

Agenor, Europa'nın deniz kenarında boğa kılığına giren Zeus tarafından tecavüze uğrayıp, Girit'e kaçırılmasının ardından oğullarını kız kardeşlerini aramaya göndermiş ve bulmadan geri dönmemelerini tembihlemiştir. Çocuklar bir süre sonra kızı boşuna aradıklarını anladıklarında geri dönmeyip farklı ülkelere dağılmış bu sırada Kadmos annesi ile birlikte Trakya'ya gitmiştir. Annesinin ölümünden sonra Delphi kâhinlerine danışan adam Europa'yı aramaktan vazgeçmesi, bir ineği izleyerek, hayvanın ilk çöktüğü yerde bir kent kurmasını öğüdünü almıştır. Kadmos bunun üzerine yola düşmüş Phokis'te Amphidamas'ın sürülerinden birisinde

böğründe ay benzeri beyaz bir leke bulunan bir sığırın peşine düşünce Boiota'da Thebai kentinin bulunduğu mevkiye gelmiştir. İneği Athena'ya kurban etmek isteyen Kadmos adamlarından bir kaçını yakınlardaki bir pınara su almaya göndermiştir. Kaynağı koruyan ejderha adamlarının tümünü yiyince Kadmos bizzat kaynağa gidip Ares'in oğlu olan ejderhayı öldürmüştür. Bu sırada Kadmos'a görünen Athena hayvanın dişlerini toprağa gömmesini söylemiş, adam denileni yapınca toprağa gömülen dişlerden Thebaili soylularının ataları olacak Spartoi (Ekilmiş Adamlar) adıyla anılan silahlı adamlar çıkmıştır. Adamların tehlikeli olduğunu gören Kadmos üzerlerine taş atarak birbirine düşürünce Spartoi'den ancak Ekhion, Oudaios, Khthonios, Hyperenor ve Peloros adlı beşi sağ kalabilmiştir. Kadmos, Ares'e 5 yıl kölelik yaparak öldürdüğü ejderhanın kefaretini ödedikten sonra Athena'nın korumasında Thabai kralı olmuş, Zeus da kendisine eş olarak Harmonia'yı vermiştir (Apollodorus iii. 1. 1; Hyginus Fab. 178; Pausanias ix. 5. 1, 10. 1, 12).

Kadmos söylencesi eski Yunanlılarca Fenike alfabesinin Yunanlılarca kabul edilmesiyle ilişkilendirilmiş olup, Herodot'a göre Kadmos kendisinden 16 asır önce yani MÖ 2000'lerde yaşamış olmalıydı. Lord Byron'un bir şiirinde dile getirildiği gibi sonradan popüler kültürde alfabenin de bizzat Kadmos tarafında icat edildiğine dair bir inanış gelişmiştir. Ayrıca arkeologların Thebai kazılarında 1963-63'te 21 ve 1970-72'de 19 adet Miken Linear B yazısını içeren MÖ 1250'ye tarihlene kil tabletleri bulması Kadmos söylencesinin gerçekte Linear B yazısının tarihsel kökleriyle ilişkili olduğu iddialarına sebep olmuştur.

KADRU [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Dakşa'nın kızı, Kaşyapa'nın karısı ve Nagaların annesi, Ramayana'ya göre Kasyapa ve Krodhavasa'nın kızıdır. Bir söylenceye göre Şatarupa kendisini 13 parçaya gölünce ortaya çıkmış olan Kadru tek gözlü bir yaratık olup, bir kap suya 1000 yumurta bırakmış, yılan yumurtalar 500 yıl boyunca burada beklemiştir. Yavrulardan tez canlı Vinata vaktinden önce kabuğunu kırarak dışarı çıkmışsa da erken davrandığından bedeninin bazı bölümleri yeterince gelişmemiş bu yüzden annesini lanetlemiştir. İkinci kırılan yumurtadan ise yılan yiyen kuş Garuda çıkmış ve annesinden intikam için diğer yavruları yemiştir.

KADLU [Eskimo Mitolojisi] İnuit halkının inanışında şimşek tanrıçanın adı olup, daha küçük bir kızken çok gürültü yaptığından ebeveyn ve kız kardeşleri tarafından dışarıda oynaması istenilmiş o da buzların üzerine atlayarak gök gürültüsü çıkarmayı keşfetmiştir. Kız kardeşlerinden Kweetoo eş zamanlı olarak çakmaktaşlarını birbirine sürterek şimşek oluştururken bir diğeri çişini yaparak yağmur oluşturmuştur. Üç kız kardeşin gökyüzünde balina kemiklerinden yapılmış bir kulübede yaşadığına, çıplak dolaştıklarına ve yüzlerini kurumla siyaha boyadıklarına inanılmaktadır.

KAE [Polinezya Mitolojisi] Deniz tanrısı Tinirau'nun evcil balinası Tutunui'yi yediği için tanrı tarafından davet edildiği oğluna isim verme töreninde öldürülüp yenilen kötü huylu bir rahibin adıdır. Bu söylence yerlilerce yamyamlık geleneğinin başlangıcı sayılmaktadır.

KAERDİN [Fransız Mitolojisi] Tristan'ın arkadaşlarından birisi ve sevgilisiyle aynı adı taşıdığı için evlendiği öteki Yseult'un ağabeyidir.

KAERUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Omuzları ve topuklarında birer çift kanat taşıyan, kel kafasında tek bir saç perçemi bulunan bir varlık olarak tasvir edilen, fırsatın kişileştirilmiş formudur (Paus. v. 14. 9).

2. Arion'un kardeşi olan ölümsüz bir atın adıdır.

KAFDAĞI [İslam Mitolojisi]] Bütün dağların anası ve Anka kuşunun yaşadığı yer olarak bilinen efsanevi dağın adıdır. İnanışa göre yeryüzündeki bütün dağlar toprağın altından bir şekilde Kaf Dağı'na bağlıdır. Anadolu'da anlatılan masallarda Tepegöz halkı bu dağda yaşar, bu dağın ardı ise Yecüc-Mecüc adlı efsanevi kavmin yurdudur.

KÂFİR [Türk Mitolojisi] Manas destanında dünyada yaşayan tüm halkların 'yerin yer suyun su olduğu zaman Müslüman ve Kâfir olarak' ikiye ayrıldığından bahsederken Kırgız halkının ezelden Müslüman kabul edilerek putperest/eski ve kötü geçmişin üzerine sünger çekilmesi diğer halklarda da sık görülen bir durumdur. İslam'a geçen halklar, tarihlerinin başlangıcını ya bu tarihe denk getirip öncesini yok saymakta ya da daha önceki dönemlerde de İslam olduklarını varsayacak şekilde tarihi tahrif etmektedirler.

KÂFİR DAĞI [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Kara Tuga'nın hüküm sürdüğü topraklarda bulunan bir dağın adıdır. Bkz. Tanrı Dağı

KAFTARKİS [Kafkas Mitolojisi] Yeni gömülmüş cesetleri mezarından çıkardıktan sonra, bir taşa yaslayıp boynuzuyla ezdikten sonra sırtlayıp yuvasına götürüp yiyen şeytani ve erkekten kadına dönmüş bir yaratığın adıdır. Dağıstan efsanelerinde bahsi geçen Kuşkâftar karakteri ile benzerlik göstermektedir.

KÂFUR [İslam Mitolojisi] Cennette var olduğuna inanılan yenileyici/canlandırıcı özelliğe sahip bir çeşmenin adı olup Kuran'da (76:5-6) bahsi geçmektedir.

KAGAMİ [Japon Mitolojisi] İnsanların baştan çıkmasına sebep olan aynanın adı olup, Amaterasu tarafından saklanmıştır. Sonradan Japon imparatorluğunun sembollerinden birisi olmuştur.

KAGASE VO [Japon Mitolojisi] Bir Şinto gök tanrısının adı olup, dünyanın yaratılışı sırasında Futsunuşi tarafından öldürülmüştür.

KAGAUAHA [Pasifik Mitolojisi] iyiliksever bir yılan tanrıçanın adıdır.

KAGGEN [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında insanları ve insanlara hizmet etmeleri için hayvanları yaratan en önemli tanrının adı olup, karısı Koti'den

Gogaz ile Gowi adlarında iki kültürel kahraman oğlu vardı. Kuzeyde Kaggen, Kagn, Kaang, Kang, Khu, Kho, güneyde ise Thora adlarıyla da bilinmekte olup, şekil değiştirerek başta peygamberdevesi olmak üzere tüm hayvanların kılığına girebilen hilebaz tanrı olarak tasvir edilmekteydi. Yeryüzünü yaratıktan sonra insanların aptallıklarından sıkılıp gökyüzüne geri dönmüştür. Olağanüstü gücünün dişlerinde olduğuna inanılan tanrı kimi zaman dişlerini güç isteyen başkalarına da ödünç vermekteydi.

KAGN [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında ilk varlık olduğun ve insanlara hizmet etmeleri için hayvanları yarattığına inanılan en önemli tanrının adıdır.

KAGROMA [Budist Mitolojisi] Tibet'te Daikini adı verilen tanrıların eşi kabul edilen tanrıçalar grubudur.

KAGU-HANA [Japon Mitolojisi] İyi yüzlü bir erkek başının adı olup kötülüğü kokusundan tanımakta Emma-O'ya insanları öteki dünyada yargılarken yardım etmektir.

KAGURBA [Japon Mitolojisi] Amena Uzumeno Mikoto'nun fırtına tanrısı Susanoo'dan bıkıp bir mağaraya kapanan ablası güneş tanrıçası Amaterasu'nun dışarı çıkarmak ve insanları güneşe tekrar kavuşturmak amacıyla yaptığı dansın adıdır. Günümüzde Şinto festivalleri sırasında gerçekleştirilen eğlenceli bir dans aynı adı taşımaktadır.

KAGUTSUÇİ [Japon Mitolojisi] Şinto dini ateş tanrısının adı olup, İzanagi ile İzanami'nin oğludur. Söylenceye göre doğum sırasında bebeğin ateşinden yanan annesi ölmüş, öfkelenen babası oğlunu sekiz parçaya ayırmış, böylece sekiz dağ tanrısı ortaya çıkmıştır.

KAGUYA HİME [Japon Mitolojisi] Ebeveynleri tarafından terk edilince bir çiftçi tarafından bulunup, büyütülen güzel ve doğaüstü güçlere sahip bir kızın adıdır. İmparator kızın güzelliğine vurulup evlenmişse de Kaguya Hime bir süre sonra evine dönmek istediğini bildirerek gökyüzüne yükselmiştir. Kız, imparatora kendisini istediği zaman görebileceği sihirli bir ayna hediye etmişse de adam Fuji dağına gitmiş, orada üzüntüsünden ölmüştür.

KAH-GYUR [Tibet Mitolojisi] Lamaizm'in kutsal yazıtlarıdır.

KAHA PALUNA [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının inanışında ilk insan ve kültürel kahraman Balam-Quitzé'nin karısı olup, kutsal kitap Popol Vuh'ta "seçkin kadın" olarak adlandırılmıştır.

KAHA'İ [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında bir şimşek tanrısının adıdır.

KAHAUSİBVARE [Pasifik Mitolojisi] Solomon adaları halkının inanışında bir yaratıcı yılan tanrıçanın adıdır.

KAHİL Bkz. Kahilan

KAHİLAN [Arap Mitolojisi] İslam öncesi) öncesi metinlerde adı sıkça geçen ve Arapça 'Kudretli olan' anlamına gelen ay tanrısının adıdır.

KÂHİN Bazı gizli yetenek ve bilgiler ışığında çeşitli objelerden faydalanarak gelecekten haber verdiği söylenen kişilerin adıdır. Kâhinler, Eski Mısır ve Hindistan'da dini yaşamın, Eski Roma'da siyasetin bir parçası olmuşlardır. Kâhinler Yunan efsanelerinde sıkça boy göstermiş iyi veya kötü amaçlara yönelik gelecekten haber vererek öyküleri şekillendirmişlerdir. Yunan kehânet tanrısı Apollo olup, kült merkezi Delphi kentinde kehânet amaçlı kullanılan önemli bir tapınağı bulunmaktaydı. Apollo tapınağında sözde Apollo'nun sözlerini aktaran kâhin rahibelere Pythia adı verilmekteydi. Yunan mitolojisinde önemli rol oynayan kâhinlerin başlıcaları Aesakus, Helenus, Kassandra, Melampus ve Teiresias'dı.

KÂHİN KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zia Pueblo halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, diğer kabilelerdeki Örümcek Kadın ve Düşünen Kadın söylenceleri ile ilişkilidir.

KÂHİNE Bkz. Al Kahina

KAHOMOVAİLAHİ [Pasifik Mitolojisi] Samoa mitolojisinde yaşlı ve kör olmasına rağmen istediği yere gidebilecek yetenekte efsanevi bir denizcinin adıdır.

KAHRAMAN Halk efsanelerinde gücü, cesaret ve başarılarıyla yüceltilen kişilerin adıdır. Düşünceden çok eylem adamı olarak tanımlanan kahramanlar başlangıçta koruyucu tanrı ve yarı tanrılardan oluşmaktayken zaman içinde sıradan insanlara dönüştürülmüşse de kahramanlık her zaman erkeksi bir eylem olarak algılanmıştır. Yunan mitolojisinde cezalandırılması pahasına insanoğluna tanrılardan çaldığı ateşi getirip, çeşitli sanatları öğreten Prometheus en önemli kahraman modeli olmakla birlikte kahramanlar genellikle tanrı soylu, ihtişamlı bir yaşam süren, nam ve zafer peşinde koşan, atletik yapılı, cesur ve güzel prens veya krallar olarak tasvir edilmekteydiler.

Kuzey Amerika Yerlileri inanışında güneş ışığını yeryüzüne getiren karga ise kültürel kahraman olarak değerlendirmeliyse de Prometheus ile aynı işlevi gördüğü açıktır. Bazı kültürlerde kahramanların öldükten sonra dirildiği de görülmektedir ki Mısır tanrısı Osiris'in kardeşi Seth tarafından öldürüldükten tarım tanrısı olarak hayata dönmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İsa peygamberin kendisini insanlık için feda edip ölmesi ve sonradan direleceği inancı ise Prometheus'un kahramanlığı hem de Osiris'in dirilişi ile benzer özellikler taşıyan karmaşık bir motiftir. Bazı toplumlarda kültürel kahramanların kendi feda etmesi ilginç geleneklerin başlangıcı oluşturmaktadır ki Yeni Gine'nin doğu kıyısındaki Kiriwina takımadaları halkının inanışında bir kültürel kahraman halkını insan etiyle beslenen bir devden korumayı başarmış böylece yamyamlık geleneğinin başlangıcını oluşturmuştur.

20. yüzyıldan itibaren mitolojiye geleneksel bakış açısı değişmiş olup, günümüzde mitograf ve folkloristler bir efsane ya da masalı kurgu ya da uydurma olduğundan ziyade ait olduğu toplumda algılandığı biçimiyle değerlendirilmek-

tedir. Mitolojik karakterler, genellikle çoğu günümüzde pratiği yapılmayan dinlerin temel ögelerinden birisi olarak doğmuş ya da daha öncekilerden miras olarak alınmıştır. Her uygarlık kendi inanç ve geleneklerine özgü davranış kalıplarını, model olarak seçtikleri kahraman adı verilen kişilere yakıştırarak onların şahsında kendi kültürlerini yüceltmeye, idealize etmeye çalışmıştır. Dinler, diller ve gelenekler sürekli bir evrim içinde değişse de olumlu ya da olumsuz modeller olarak sunulan kahramanların temel nitelikleri pek az değişime uğramıştır. Western filmleri, özel dedektifler, ya da çizgi roman kökenli doğaüstü özelliklere sahip Amerikan tipi kahramanlar adaletsizlik kurbanlarını kurtaran, sistemi değiştirmeden hataları düzeltmeye çalışmaktadır.

KAHRAMAN TAŞI Bkz. Viirakkal

KAHRAMANIN YOLCULUĞU Bkz. Monomyth

KAHRAMANLAR ÇAĞI [Yunan Mitolojisi] Yunanlılar insanoğlunun varoluşundan bu yana yeryüzünde geçirdiği süreyi dört veya beş döneme ayırmış olup, Altın, Gümüş ve Bronz çağlardan sonra Demir Çağ'dan önce gelmektedir. Gümüş ve Bronz Çağ ırklarından hoşnut olmayan tanrı Zeus bu sefer öncekilerden daha asil ve dürüst bir ırk olan yarı-tanrıları yaratınca Kahramanlar Çağı başlamıştır. Bu ırkın büyük kısmı Thebes ve Troya savaşlarında yok olmuştur. Kimine göre bu ırk Zeus tarafından yılda 3 kez tahıl ve meyve mahsulü alınan Mutluluk Adasına/Çayırına (Elysium) gönderilerek diğer insanlardan ayrılmıştır.

KAHRAMANLAR KİTABI Bkz. Heldenbuch

KAHRAMANLIKLAR ŞARKISI [Fransız Mitolojisi] Hıristiyanlığın savunucusu olarak tasvir edilen imparator Charlemagne, Roland ve Huon de Bordeaux gibi kahramanların Müslümanlara karşı verdiği mücadelenin anlatıldığı manzum destanların adıdır. MS 8-9. yüzyılı konu alan efsaneler troubadour adı verilen ozanlarca nesiller boyu sözlü olarak aktarıldıktan sonra Eski Fransızca *Chanson de geste* adıyla MS 12.-15. yüzyıllarda yazıya dökülmüş olup bunların en ünlüsü 11. yüzyıl'a tarihlenen Chanson de Roland'dır.

KAHRAMANNÂME [Fars Mitolojisi] Ebu Tahir Tartusi tarafından yazılan Şehname'nin benzeri bir destanın adı olup, bir dev tarafından Kaf dağında büyütülen Şah Tahmasp'ın oğlu Kahraman'ın yiğitliklerini konu almaktadır.

KÂHTAN [Arap Mitolojisi] Yemen Araplarının mitolojik atası olup, Araplar ve Yahudileri soyca birleştirmek amacıyla yaratılmış olmalıdır.

KAHUKURA [Polinezya Mitolojisi] Barış ve ekilebilir bitkilerin tanrısı Rongo'nun görünümlerinden birisi olan gökkuşağının adıdır. Aynı zamanda yeryüzünden cennete uzanan yolun ve insanoğlunun ölümlüğünün sembolüdür.

KAHVE [İslam Mitolojisi] Etiyopya'da anlatılan bir efsaneye göre bir keçi çobanı olan Kaldi çeşitli orman meyvelerini tadarken bunlardan bir tanesinin uyarıcı etkisini fark edince imama giderek durumu anlatmış, kahve tohumlarının uzun süren akşam namazı öncesinde insanları ayık tutabileceği düşünülerek Müslüman dünyasına tavsiye edilmiştir.

KAHVERENGİ KRALİÇE Bkz. Brunissen

KAİ KAİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Mapuçe halkının inanışında suyun kişileştirilmiş formu olup tıpkı toprağın kişileştirilmiş formu Treng Treng gibi yılan formunda tasvir edilmekteydi. İki yılanın savaşının su baskınlarına sebep olduğuna inanılmaktaydı.

KAİ-N-TİKU-ABA [Polinezya Mitolojisi] Samoa adasında kutsal bir ağacın adı olup ilk insan Na Ati-bu'nın sırtında çıkmış ve Koura Abi tarafından kesilmiş, bu olayın sonucunda insanlar saldırganlaşmıştır.

Kai Şen veya Ts'ai Şen

KAİ ŞEN [Çin Mitolojisi] Zenginlik tanrısının adı olup, genellikle olağanüstü güçlere sahip ve siyah bir kaplana binmiş bir keşiş olarak tasvir edilmektedir. 12. yüzyılda bilgeliğiyle ün salmış keşiş Pi Kan'ın tanrılaştırılmış formu olduğu sanılmaktadır. Kai Şen'in şimşekleri engellemek, ticarette kar etmeyi güvenceye almak gibi bazı sihirli özellikleri vardır. Söylenceye göre Çin imparatoru Çu aynı zamanda akrabası olan bilgenin kendisini günahları yüzünden kınamasına öfkelenip, Pi Kan'ın kabinin söküp çıkarılmasını emretmiştir. Çin'de özellikle yeni yıl kutlamaları sırasında tapınılan tanrı onuruna 2000'li yıllarda Zhouzhi'de büyük bir tapınak inşa edilmiştir.

KAİ TANGATA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında Hema'nın babası olan bir kültürel kahramanın adıdır. Gökyüzü tanrıçası Vhaitiri yeryüzüne inip Kai Tangata ile evlenmiş, ona balık tutmayı öğrettikten sonra tekrar cennete gitmiştir.

KAİ YUM [Maya Mitolojisi] Bir müzik tanrısının adıdır.

KAİA [Melanezya Mitolojisi] New Britain adasının Gazelle yarımadasında yaşayan halkların inanışında yanardağların altında bulunan yer altı

dünyasında yaşadığına inanılan iblislerin adı olup, insan, yılan veya domuz formunda dolaşmaktaydılar.

KAİAMUNU [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine'de Purari nehri civarında yaygın inanışa göre bir cinin adı olup, genç erkeklerin topluma kabul töreninde önemli bir rol oynamaktaydı. İnanışa göre Kaiamunu ayin sırasında kabul töreni yapılan çocuğu yuttuktan sonra bir erkek olarak kusmaktaydı.

KAİBA [Japon Mitolojisi] Bir keçinin başına sahip olan efsanevi bir denizatının adıdır.

KAİJİN [Japon Mitolojisi] Şinto dininde deniz tanrılarının adıdır.

KAİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı sahilinde yaşayan Saliş halkının inanışında efsanevi bir vizon/minkin adıdır.

KAİKAS [Yunan Mitolojisi] Eos ile Astraeus'un oğlu olan kuzeydoğu rüzgârı tanrısının adıdır. Bkz. Anemi

KAİKAİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arakuan halkının inanışında sel baskınlarına sebep olan dev bir yılanın adıdır.

KAİKEİ [Hint Mitolojisi] Savaş meydanında çarpışan kral kocasının hayatını kurtaran savaşçı ve güzel bir karısının adı olup karşılığında eşinin vaat ettiği ödül hakkını yıllar sonraya saklamıştır. Kral yaşlandığında Kaikei mükâfat olarak kendi oğlunun tahta geçmesini isteyince kral, Sita adlı başka kadından doğan büyük oğlu, Rama'yı sürgüne göndermiştir. Sözünü tutmakla birlikte tahtı hak ettiğini düşündüğü oğlunun hakkını yediğini düşünen kral kalbi kırık ölmüştür.

KAİKARA [Afrika Mitolojisi] Banyoro halkının inanışında bir hasat tanrıçasının adıdır.

KAİKOMAKO [Pasifik Mitolojisi] İçinden ateş çıkaran efsanevi bir ağacın adıdır.

KAİLASA [Hint Mitolojisi] Evrenin tam ortasında yer alan Himalayalarda Manasasarovara gölünün kuzeyinde Meru Dağı üzerinde kurulmuş bir cennet kentin adı olup, Ganeşa ve Kubera'nın yanı sıra Şiva ile karısı Şakti burada ikamet etmekteydi.

KAİNEUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı Lapithlerden Elatos ile Hippea'nın güzel kızı olup, aşığı Poseidon'dan kendisini hiç bir silahın işlemediği bir erkek savaşçıya dönüştürmesini istemiştir. Tanrı isteğini kabul edip onu Kaunos adıyla yaralanamayan bir erkeğe dönüştürmüştür. Peirithous ile Hippodameia'nın düğünü sırasında başlayan Laipthler ile Kentaurlar arasındaki savaşa katılan Kaunos'u silahlarıyla öldürülemeyen Kentaurlar onu ağaç kütükleriyle döverek toprağa gömmüşlerdir. Kaunos öldükten sonra tekrar kadın formu Kaineus'a veya telli turna kuşuna dönüşmüştür. Bir söylenceye göre erkeğe dönüştükten sonra silahını şehrin merkezine dikerek tapınılmasını isteyecek denli kendini beğenince üzerine Zeus tarafından Kentaurlar salınarak cezalandırılmıştır.

KAİPORA Brezilya'da bir çeşit rom olan kaçaça içkisini ve sigara içmeyi seven küçük bir perinin adıdır.

KAİSTOVANEA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında balık tutan bir çocuk tarafından öldürülen iki başlı bir göl yılanının adıdır.

KA'İT [Anadolu Mitolojisi] Hatti halkının yemin tanrısının adı olup, Hitit tanrısı Halkis ile benzerdir.

KAİTAB [Hint Mitolojisi] Raja Muria halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, insanlarca taşlanarak öldürülünce bedeninden topraklar, kemiklerinden kayalar oluşmuştur.

KAİTABHA [Hint Mitolojisi] Brahma'ya saldırmaya çalışan bir iblis veya asuraların adı olup Vişnu'nun bir kulağından çıktıklarına inanılmaktaydı.

KAİTALUGİ [Melanezya Mitolojisi] Teknelerin mercan resiflerinde kaza geçirip, kazazede denizcilerin sahiline çıktıkları efsanevi bir adanın adıdır. Kazazedeler ayıldıklarında etraflarını saran çok sayıda çıplak kadının ardarda tecavüzü sonucu yorgunluktan ölmektedir.

KAİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Haida halkının inanışında ayı tanrının adı olup, Volkan Kadın Dzalarhons ile evlidir.

KAİTU [Polinezya Mitolojisi] Beru halkının inanışında Uakea ile birlikte Gilbert Adalarını fetheden kahramanın adıdır.

KAİVAN [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında bir bereket ve yeryüzü tanrıçasının adıdır.

KAİZUKİ [Afrika Mitolojisi] Buganda halkının inanışında Gulu'nun oğlu, Valumbe ile Nambi'nin kardeşidir. İnsanoğlunu ölümden kurtarmak için ölüm tanrısı olan kardeşini öldürmeye çalışmışsa da başarısız olmuştur.

KAJA E [Sibirya Mitolojisi] Enet ve Nenet halklarının inanışında güneş tanrıçasının adı olup, kış mevsiminde ufkun ötesindeki evine çekilmekteydi. Yan tarafı lekeli beyaz ren geyikleri Kaja e'nin kutsal hayvanı olup, birisi hasta olduğunda bunlardan birisi kurban edilip hasta kişinin yatağının üstüne asılarak tanrıçanın hastaya şifa getirmesi beklenirdi.

KAJİ [Kafkas Mitolojisi] Gürcü halkının inanışında insan biçimine girerek yeryüzünü ziyaret eden, her iki cinsiyetten birçok ruhu kapsayan bir ruh gurubun adıdır. Kajiler demirci ruhlar olup sahip oldukları yeraltı imparatorluğu Aziz Georg tarafından ele geçirilmiştir.

KAKA-GUİE [Afrika Mitolojisi] Fildişi Kıyısı'nda yaşayan Baule halkının inanışında cenaze sırasında ruhlara öteki dünyaya ulaşana dek eşlik eden bir ruhun adı olup, bir bizon maskesiyle temsil edilmektedir.

KAKADAEMON [Yunan Mitolojisi] İyi ruh Agathodemon'un tam zıt karakterine sahip olan kötü bir ruhun adıdır.

KAKAİTÇ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Makah halkının inanışında balinaları yiyen ve diliyle şimşekler çaktıran bir yıldırım kuşunun adıdır.

KAKEBOTOKE [Budist Mitolojisi] Japonya'da üzerinde dini kabartma tasvirler bulunan yuvarlak bakır veya ahşap levhaların adıdır.

KAKALUK [Endonezya Mitolojisi] Timor adası halkının inanışında içi taş dolu bir torba olup, savaşçıları koruyan bir tılsımdır.

KAKAKU [Japon Mitolojisi] Bir Şinto nehir tanrısının adıdır.

KAKAMORA [Melanezya Mitolojisi] Ağaç ve mağaralarda yaşayan insan formunda, uzun tırnaklı, insanları öldürüp yiyen ruhlara verilen isim olup Solomon adalarında ise Kakangora Asılbeyli köyü adıyla bilinmektedir.

KAKAVA Trakya Çingenelerince Hıdrellezden bir gün sonra akarsu kenarları ve ağaçlık alanlarda düzenlenen eğlencenin adı olup özellikle Kırklareli'nde Asılbeyli köyü deresinde düzenleneni ün kazanmıştır. Halk dereye bir gece önceden çalgı ve yataklarıyla birlikte gitmekte çeribaşının okuduğu bir davetiye ile eğlence başlamaktadır.

KAKHİMANA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da Orinoko nehri havzasında yaşayan halkların inanışında iyi tabiatlı mevsim ve hasat tanrısının adıdır. Kakhimana, kötü huylu ama hilebaz tanrı İolokiamonun karşıtıdır.

KAKIM Kuzey yarımkürede yaşayan sansargiller familyasından bir gelincik türünün adı olup (Mustela erminea), kış aylarında beyaza dönen postundan dolayı Ortaçağ'da iffet ve saflığın sembolü gibi görülmüştür. Bazı Rönesans dönemi resimlerinde Roma bilgelik tanrıçası Minerva'nın kakım postu giydiği görülmektedir.

KAKİKSİA [Maya Mitolojisi] Mısır lapasından yaratılan bir kadın olup İki-Balam'ın karısıdır.

KAKKA [Sümer Mitolojisi] Tanrı Anu'nun habercisinin adı olup, kendisine iletilenleri Ereşkigal'e götürmekteydi.

KAKRAPUYA [Hint Mitolojisi] Şaktizm'in geceleri son derece gizli gerçekleştirilen kurban törenlerinin adı olup, 5 kutsal M eşliğinde (Mada 'Şarap', Maithuna 'Cinsel ilişki', Mansa 'Et', Matsya 'Balık', Mudra 'Tahıl') gerçekleştirilmekteydi.

KAKRAVARTİN [Budist Mitolojisi] Öğretinin sembolü olan çarkın (kakra) efendisine verilen isim olup, doğum ve yaşamı Buda ile benzerdir. Buda gibi bedeninde 32 ayırıcı özellik bulunan Kakravartin'in yeryüzüne ancak Buda'nın bulunmadığı bir dönemde geleceğine inanılmaktaydı. Budizm ve Caynacılık'ta 3 tip Kakravartin görülmektedir:

1. Kakravala Kakravartin: 4 kıtanın yöneticisi
2. Dvipa kakravartin: 1 kıtanın yöneticisi
3. Pradesa kakravartin: 1 kıtanın 1 parçasının yöneticisi

Caynacılar Kakravartin'in yedi mücevhere (saptaratna) sahip olduğuna inanmaktadır ki bunlar kakram, kraliçe, araba, mücevher, refah, at ve fildir.

Caynacılık'ta 12 Kakravartin'in varlığına inanılmakta olup bunlar Bharata, Sagara, Maghavan, Sanatkumara, Tirthankara Şhantinath, Tirthankara Kunthunath, Tirthankara Aranath, Subhauma, Padmanabha, Harişena, Jayasena ve Brahmadatt'dır.

KAKSHİVAT [Hint Mitolojisi] Vedik ermiş Dirghatamas'ın oğlu bir ermişin adı olup, Rigvedanın bazı ilahilerini yazmış kendisi gibi kendisi gibi ihaliler yazabilen kızı Ghoşa'yı da bilge birisi olarak yetiştirmiştir.

KAKU Çingene halkının gizli bilimlere vakıf, büyü ve kehanet yapabilen cadılara verdiği isimdir.

KAKUDMATİ [Hint Mitolojisi] Pradyumna'nın eşi olup, Vişnu'nun görünümlerinden birisidir.

KAKULHA [Maya Mitolojisi] Işık tanrısı Yaluk'un yardımcısı olup yıldırımlar gibi ikinci derecede ışık gücünden sorumluydu.

KAKUNDARİ Bkz. Agogwe

KAKUREZATOR [Japon Mitolojisi] Günahkâr ruhları cehenneme taşıyan bir ruhun adı olup, elinde kement taşıyan yaşlı bir adam formunda tasvir edilmektedir.

KAL [Türk Mitolojisi] Mitolojik varlıkların adında sıkça rastlanmasına karşın anlamı tam olarak çözülmeyen bir kelimedir. Yakutlarda 'Kel-hel' şamanın öbür dünyada yaşayan ruhu İye Kığıl'ın diğer adı olup, şamanın yanında yardımcılığını yapan ruhlara ise Keleni ya da Keltegey denilmekteydi. Kumandinlerde Gök tanrısı Ülgen'in kızıyla bir şamanın evliliğinden doğan peltek oğlanın adı Keley'dir. Azeri masallarında rastlanan 'Kelniyyat' Şah Abbas'ın bilgiçliği ve hilebazlığıyla ünlenmiş baş vezirinin adı olup, tıpkı Anadolu'da rastlanılan Keloğlan karakteri gibi Kal/Kel kökü ve bu kelimenin mitolojik anlamıyla ilişkili olabilir.

KALA [Hint Mitolojisi] Atharvaveda'ya göre (XIX: 53-54) bir tanrının adı olup, Prajapati ve diğer canlıların yaratıcısıdır. Kala, Puranalara göre Brahman'nın bir formu, MÖ 5. yüzyıl sonrasına tarihlenen kimi kaynaklarda ise Yama'nın adlarından birisidir. Sanskritçe kala "zaman", "siyah" ve "kader" anlamlarına gelmektedir.

KALA RAU [Endonezya Mitolojisi] Bali mitolojisinde bir iblisin vücutsuz başının adı olup, ay tanrıçası Ratih'in sürekli peşindedir. Kla Rau'nun Ratih'i yakalaması ay tutulmasına sebep olmaktaydı.

KALA-ŞİVA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın görünümlerinden birisi olan çift cinsiyetli ölüm tanrısının adıdır.

KALAİPAHOA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında Kapo ve Pua adlı kız kardeşleriyle birlikte bilinmeyen bir diyardan gelen zehir tanrıçasının adıdır. Adadaki bitkilere zehir aşılayan kardeşler kötü bir kralın isteği üzerine ahşaptan adamın düşmanlarını korkutmakta kullanacağı zehirli bir heykel yontmuşlardır.

KALAİS [Yunan Mitolojisi] Boreas'ın oğlu ve Zetes'in ikiz kardeşi olan bir Argounaut'un adıdır. Kardeşler Argo seyahati sırasında kral Phineus'u kadın kafalı kuş gövdeli canavarlar olan Harpylerden kurtarmış, ölümlerinden sonra kuşa dönüşmüşlerdir.

KALAKA [Hint Mitolojisi] Dakşa'nın kızı, Puloma'nın kız kardeşi, Kaspaya'nın karısı ve Danavalar adı verilen 60 bin devin annesinin adıdır.

KALALA İLUNGU [Afrika Mitolojisi] Luba halkının inanışında Mbidi Kiluve'nin oğlu olan bir kültürel kahramanın adıdır.

KALAMAİNU [Polinezya Mitolojisi] Ölülerin ruhunu hapseden iki kertenkele kadından birisinin (diğeri: Kilioa) adıdır.

KALAMOS [Yunan Mitolojisi] Frigya nehir tanrısı Meandros'un Karpos adlı delikanlıya aşk yaşayan oğlunun adıdır. Karpos ile Kalamos, Meandros nehrinde bir yüzme yarışı yaparken Karpos boğulmuş, Kalamos üzüntüden zayıflamış ve sonunda nehir kenarındaki sazlıklara dönüşmüştür.

KALAMUKHA [Hint Mitolojisi] İnsanlar ve Rakşaların birleşmesinden doğan kötü huylu bir ırkın adıdır.

KALAN GWAV Bkz. Allantide

KALANDAR Trabzon'da yeni yılın ilk gününe (13 Ocak/24 Aralık) ve gecesinde yapılan eğlencelere ve yılın ilk ayına verilen isim olup, Latince 'calandae' (takvim) kelimesiyle ilişkilidir. Kalandar gecesi kutlamalarında köyün genç ve çocukları, kemençe eşliğinde horonlar oynayarak toplanır, köydeki tüm evleri tek tek gezer, haşlanmış mısır, fındık, meyve, ceviz toplarlardı. Evlerin önüne gelen çocuklar yine köyden köye değişen bir Kalandar tekerlemesi söyledikten sonra karakoncoloz oyunu adı verilen bir seyirlik köy oyunu oynardı. Oyun sırasında pagan dönemin kalıntısı olan özellikle bereket kültü ile ilgili olan pek çok sembolik ayin gerçekleştirilirdi. Posof köylerinde benzer şekilde gerçekleştirilen gelenek Ganakop adıyla anılmaktaydı. Bkz. Colleda

KALANEMİ [Hint Mitolojisi] Keşiş kılığına girerek yiyecek ikram ettiği maymun kahraman Hanuman'ı zehirlemeye çalışan bir iblisin adıdır. Hanuman yemeği kabul etmeyince, kurtulmuş, yıkanmak için girdiği gölde karşısına çıkan timsahı öldürünce hayvanın içinden büyüyle hapsedilmiş güzel bir kız çıkmış ve cinin gerçek kimliğini kahramana açıklamıştır. Hanuman, Kalanemi'yi ayaklarından tutup Seylan adasına dek iblis kral Ravana'nın ayaklarının dibine fırlatmıştır. Sonradan Kral Kamsa ve yılan Kaliya formlarına bürünen iblis Krişna tarafından öldürülmüştür.

KALATHOS [Yunan Mitolojisi] Kybele, Demeter ve Demeter'in kızı Persephone gibi tanrıçaların taktığı uzun başlığın adı olup, refahın simgesi kabul edilmektedir. Daha çok doğu orijinli tanrıçalar tarafından giyilen başlığa özellikle Anadolu sikkelerinde sıkça rastlanmaktadır.

KALDAZ İNE [Türk Mitolojisi] Volga Tatarlarında doğum ve bereket tanrıçasının adı olup, Mişar Tatarları ve Başkurtlarda evcil hayvanların koruyucusu Kaldaz İnese adıyla bilinmektedir.

KALEFES [Fransız Mitolojisi] Breton destanlarında bahsi geçen bir kralın adı olup, alano taşının yardımıyla cüzamlıları iyileştirmektedir.

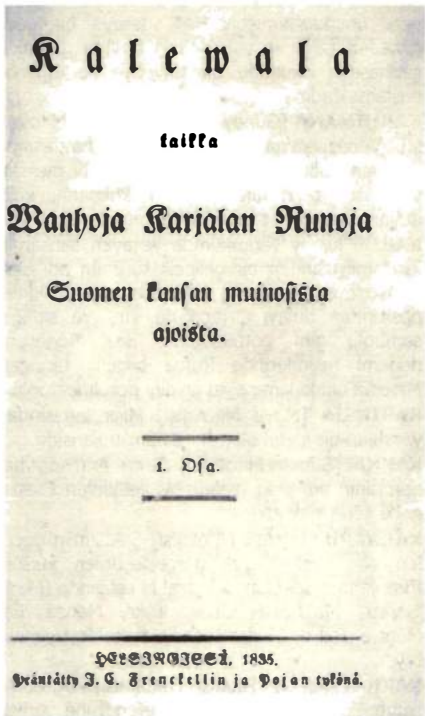
KALEUÇE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Araukan halkının inanışında geceleri ortaya çıkıp balıkçıları suyun dibindeki hazinelere götüren pırıl pırıl ışıyan sihirli bir kayığın adıdır.

KALERVO [Fin Mitolojisi] Kullervo'nun babası olup, Untamo tarafından öldürülmüştür.

KALETOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Klytius'un oğlunun adı olup, Aias tarafından Troya'da öldürülmüştür (Hom. İl. xv. 419).

2. Aphareus'un babasının adıdır (Hom. İl. xiii. 541).

KALEVA [Fin Mitolojisi] Kalevala'da bahsi geçen kültürel bir kahramanın adı olup, İlmarinen, Lemminkainen ve Vainamoinen'in babasıdır.

Kalewala

taitta

Wanhoja Karjalan Runoja

Suomen kansan muinoisista ajoista.

1. Osa.

Helsingissä, 1835.
Painettu J. C. Frenckellin ja Pojan tykönä.

Kalevala'nın ilk baskısı, 1835

KALEVALA [Fin Mitolojisi] 19. yüzyılda Finlli filolog ve halkbilimci Elias Lönnrot'un (1802–1884) Karelia sözlü edebiyat ürünlerinden derlediği Fin manzum destanlarının "Kaleva diyarı" anlamına gelen adı olup, Fin dilinin en önemli literatürü ve Finlandiya'nın milli destanıdır. Fin halkının milli gururunu okşayıp, dünyaya Fin kültür, kimlik ve tarihini tanıtan yapıtın 1917 yılında Rusya'ya karşı girişilen Fin bağımsızlık savaşına ilham verdiğine inanılmaktadır.

Doktor, botanikçi ve dilbilimci olmasına rağmen en büyük tutkusu eski Fin hikâyelerini (özellikle kuzeybatı Rusya'daki Karelia [Fince 'Karjala] bölgesinden) toplamak olan Lönnrot Kalevala'nın ilk baskısını (Eski Kalevala) 1835-36 yıllarında iki cilt halinde yayınlamış, ardından

1849'da genişletmiştir. 12,078 dizelik ilk baskıdan farklı olarak 22,795 dize ve 50 şiirden (Fince 'runot') oluşan Yeni kalevala (Uusi Kalevala) adıyla bilinen 1849 baskısı standart haline getirilmiştir. Çalışma bir yaratılış öyküsüyle başladıktan sonra destanların ana kahramanı kantele (beş telli harp) eşliğinde sihirli şarkılar söyleyen büyücü bir şaman olan Väinämöinen ile demirci İlmarinen ve güzel bir kadının aşkıyla yanıp tutuşan savaşçı Lemminkainen'in maceralarından oluşmaktadır.

3 bin yıllık sözlü geleneğin izlerini taşıyan Lönnrot'un derlediği şarkılar bir uzun ve bir kısa heceli ölçü dört vezinli kafiyesiz mısradan oluşmakta, her satırda gergin ve gergin olmayan 4 uyak birbirini izlemekteydi. 16. Yüzyılda Luther kilisesinin kurulmasından sonra pagan dönem şarkılarını söylemek yasaklanınca Pentatonik şarkıların orijinal ezgileri unutulmuştur. Kalevala, besteci Jean Sibelius, şair Paavo Haavikko, ressam Akseli Gallen-Kallela gibi sanatçıların çalışmalarını etkilemiş, J.R.R. Tolkien'in Silmarillion adlı romanının esin kaynaklarından birisi olmuştur. Destandaki Bakire Marjatta ile Meryem Ana ve Kullervo ile Yunan mitolojisindeki Oedipus karateri arasındaki benzerlikler dikkat çekici esinlenmelerdir.

Kalevala sırasıyla şu öykülerden oluşmaktadır:

A. Väinämöinen serisi
1. Väinämöinen'in doğumu
2. Väinämöinen'in büyümesi
3. Väinämöinen ve Joukahainen.
4. Aino'nun kaderi
5. Väinämöinen'in matemi
6. Väinämöinen'in talihsiz yolculuğu
7. Väinämöinen'in kurtuluşu
8. Gökkuşağı'nın bakiresi
9. Demirin kökeni
10. Gök tanrısı İlmarinen Sampo'yu hazırlıyor

B. Lemminkäinen Serisi
11. Lemminkäinen'in matemi
12. Kyllikki'nin yeminini bozması
13. Lemminkäinen'in ikinci daveti
14. Lemminkäinen'in ölümü
15. Lemminkäinen'un dirilmesi

C. Väinämöinen serisi (2)
16. Väinämöinen'un gemi yapması
17. Väinämöinen kayıp dünyayı buluyor.
18. Rakip adaylar

D. Ilmarinen'in Düğünü
19. İlmarinen'in daveti
20. Bira'nın mayalanması.
21. İlmarinen'in düğün ziyafeti
22. Gelinin vedası
23. Gelinin akıl hocası Osmotar
24. Gelinin vedası.
25. Väinämöinen'ın düğün şarkıları.

E. Lemminkäinen serisi (2)
26. Yılanın kökeni
27. Davetsiz misafir.
28. Annenin nasihati
29. Sığınak adası
30. Buz iblisi

F. Kullervo serisi
31. Şeytan'ın oğlu Kullervoinen
32. Çoban Kullervo
33. Kullervo ile hilebaz kek.
34. Kullervo kabilesini buluyor.
35. Kullervo'nun kötülükleri
36. Kullervoinen'un zaferi ve ölümü

G. Ilmarinen serisi (2)
37. İlmarinen'in altın gelini
38. İlmarinen'in faydasız çağrısı.

H. Väinämöinen serisi (3): Sampo'nun Çalınması
39. Väinämöinen'ın yelken açması
40. Kantele'nin doğumu
41. Väinämöinen'in kantele şarkıları
42. Sampo'nun yakalanması
43. Sampo'nun denizde kaybolması
44. İkinci Harp'ın doğumu

I. Louhi'nin intikamı
45. Dokuz hastalığın doğumu
46. Bal yiyen Otso ayı avını anlatıyor
47. Louhi güneş, ay ve ateşi çalıyor
48. Ateş balığının yakalanması
49. Güneş ve ayın tamiri

J. Marjatta serisi
50. Mariatta-Väinämöinen'in ayrılışı.

KALEVANPOJAT [Fin Mitolojisi] Dev Kaleva'nın şeytani oğullarının adı olup, verimli tarlaları çöle ormanları bataklığa çevirmekteydiler.

KALEVİ [Baltık Mitolojisi] Estonya halkının inanışında kültürel bir kahramanın adı olup, cömert tanrı Kalevipoeg'in babasıdır.

KALEVİPOEG Bkz. Kalevi

KALFU Bkz. Maît Carrefour

KALINTILAR Thomas Percy'nin 1765'de yayınladığı ve İngiliz ve İskoç baladlarından oluşan *Eski İngiliz şiirinin kalıntıları* (Reliques of Ancient English Poetry) adlı çalışması dönemin Avrupalı romantikleri üzerinde büyük etki yapmış, benzeri çalışmaların oluşturulmasını tetiklemiştir.

KALİ [Hint Mitolojisi] Devi'nin formlarından birisi olan çözülme, ölüm ve yıkımın kişileştirilmiş hali evrenin kara derili (şyama) tanrıçasının adı olup, uzun dilli, dört kollu, parçaladığı insanların organlarından kolye ve küpeler takar formda tasvir edilmiştir. Zamanın başlangıcında doğan tanrıça Kali, iblis Daruka tanrıları tehdit edince Parvati'nin Şiva'nın bedenine girerek tanrının boğazından topladığı zehirlerden elinde çatal şeklinde zıpkınıyla Kali fışkırmıştır. Kali'den korkan iblis kaçmışsa bu sefer tanrıçanın varlığı yeryüzünde tehlike yaratınca Şiva araya girerek Kali'nin ölçülü hareket etmesini sağlamıştır. 10 korkunç Tantrik tanrıça Dasa Mahavidyaların en önemlisi olan Kali'nin adı "Siyah kadın" anlamına gelmektedir ki bu özelliğiyle beyaz eşi Şiva'nın tam tersidir.

Kali. Çizim: Raja Ravi Varma (1848–1906)

Kalküta şehri adını (Kalighat "Kali'nin adımları") tanrıçadan almakta olup, Ganj nehrine inen müritleri tanrıçaya tapmaktadır. Kali onuruna geçmişte insan kurban edildiği bilinmekteyse de günümüzde tanrıçaya yalnızda siyah keçiler sunulmaktadır.

KALİ-YUGA [Hint Mitolojisi] Bugün içinde bulunduğumuz dördüncü ve son dünya çağının adı olup, 'Kara Çağ' veya 'Demir Çağ' olarak da bilinmektedir. MÖ 3102 yılında başlamıştır ve 432.000 yıl sürecektir. (Diğer Çağlar: Satya Yuga, Treta Yuga, Dvapara Yuga)
Bkz. Hint Mitolojisi, Parikşit, Kalki

KALİADNE [Yunan Mitolojisi] Mısır kralı Aegyptus'un karısı olan bir naiadın adı olup, kralın elli oğlundan yirmisinin annesidir.

KÂLİB [İslam Mitolojisi] Kuran'a göre Yakup'un 12 oğlundan Şemûn'un soyundan gelen bir peygamber olup, İsrailoğullarına gönderilmiştir (Mâide 23).

KALİDA [Hint Mitolojisi] Kali'nin köle veya hizmetçilerinden birisinin adıdır.

KALİDASA [Hint Mitolojisi] 5. yüzyılda yaşadığı sanılan Sanskrit dilinin en önemli şair ve dram yazarı olup, adı "Kali'nin hizmetkârı" anlamına gelmektedir. Hayatı pek çok efsaneye konu olan, şiirleri Hint felsefesi ve Puranalara şekil everen Kalidasa bir Brahman'ın oğlu olup, 6 yaşında yetim kalınca bir öküz sürücüsü tarafından evlat edinilmiştir. Kalidasa'nın bilgeliğini nasıl kazandığına dair anlatılan söylenceye göre çoğu seçkin ve bilge kişiler olan hiçbir talibini evliliğe değer bulmayan Benares prensesinden intikam almak isteyen bir danışman oldukça yakışıklı bir genç olan Kalidasa'yı soylu ve zengin birisi gibi giydirip, ağzını açmamasını tembihleyerek kızın karşısına çıkarmıştır. Kalidasa'nın görüşünden etkilenen kız evlenmeyi kabul etmişse de düğünden sonra Kalidasa'nın foyası ortaya çıkınca çocuk kıza kendisini bağışlaması için yalvarmış, prenses kendisine değil tanrıça Kali'ye dua etmesini öğütlemiştir. Kalidasa Devi'nin formlarından birisi olan Kali'ye yalvardığında bilgelikle ödüllendirilmiş o da tanrıçaya sadakat yemini etmiştir. Prenses kocasının yeminle kendini cinsel ilişkiden uzak tutmasına öfkelenerek adamı ölümünün bir kadının olması lanetiyle cezalandırmıştır.

KALİKA [Hint Mitolojisi] Durga'nın görünümlerinden birisi olan küçük bir tanrıçanın adı olup, Nirrta'nın saktilerinden birisidir.

KALİKANTZAROS Bkz. Karakoncolos

KALİLOZE [Afrika Mitolojisi] Zambiya halkının inanışında büyücülerin kullandığı bir tüfeğin adı olup, mermileri görünmezdir.

KALİNDA [Hint Mitolojisi] Kalindi'nin babası olan bir güneş tanrısının adıdır.

KALİNDİ [Hint Mitolojisi] Yamona nehrinin kişileştirilmiş formunun adı olup, Kalinda'nın kızı ve Krişna'nın pek çok karısından birisidir.

KALİNGA [Filipinler Mitolojisi] Gök gürültüsü tanrısının adıdır.

KALİSİA [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının inanışında avcıların koruyucusu olan bir yaratıcı tanrının adıdır.

KALİYA NAGA [Hint Mitolojisi] Uttar Pradeş eyaletinde Vrindavan kenti civarındaki Yamuna nehrinde yaşadığına inanılan beş başlı yılan formunda bir iblisin adıdır. İblis Kalanemi'nin bedenlenmiş formlarından biri olan Kaliya nehrin suyunu zehriyle kaynatıp, kirlettiğinden ırmak kenarında hayat durmuş hiçbir kuş veya hayvanın yuva yapmadığı bölgede sadece bir kadamba ağacı varlığını sürdürebilmiştir. Yılanların düşmanı Gruda tarafından yurdu Ramanaka Dwipa'dan kovulan Kaliya bir yogi tarafından lanetlenince Garuda'nın ulaşamayacağı tek yer olan Vrindavan'a gitmek zorunda kalmıştır. Bir gün Vişnu'nun benenlenmiş formu Krişna ile çobanlar top oynarken, Kadamba ağacına çıkmış, topun nehre düşmesi üzerine peşinden atlayınca Kaliya gövdesine dolanmıştır. Kendini yılandan kurtaran Krişna yaratığının başının üzerine çıkarak ayaklarıyla vura vura dans edince ölmek üzere olan Kaliya'nın karısı kahramana kocasını öldürmemesi için yalvarmıştır. Krişna'nın gücünün farkına varan yılan teslim olarak, kimseyi incitmeyeceğine dair söz verince kahraman Kaliya'nın Ramanaka Dwipa'ya dönmesine izin vermiştir.

KALFU [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında gece ve karanlığın ruhuna verilen isim olup, sembolü aydır.

KALKHAS [Yunan Mitolojisi] Thestor'un oğlu, Alkmeon, Leukippe ve Theonoe'nun kardeşi, Kressida'nın babası olan Megaralı bilge bir kâhindir (Hom. Il. i. 69, xiii. 70.). Apollon'dan aldığı kehanet yeteneği sayesinde kuşların uçuşunu yorumlayıp, gelecekten haber verebilen kâhin (augur) Troya savaşının her aşamasında kehanetleriyle Yunan ordusunu yönlendirmiştir.

Akhilleus daha dokuz yaşındayken, bu çocuğun ileride savaşa katılmazsa Troya'nın alınamayacağı bildirince kral Thetis oğlunu Skyros kralının kızları arasına saklanması için göndermiştir. Aulis'te kuşları yiyen bir yılanın hareketlerini inceleyen kâhin Troya şehrinin savaşın onuncu yılında alınacağı kehanetini yapmıştır. İkinci sefer sırasında durgun hava yüzünden Yunan filosu denize açılamayınca, Artemis'in öfkesini yatıştırmak için İphigenia'nın kurban edilmesi gerektiğini söylemiştir. Akhilleus'un ölümünde sonra Herakles'in yayı olmadan Troya'nın alınamayacağını, Paris'in ölümünden ve Helenus'un ormana çekilmesinden sonra ise kaba kuvvetin bir yere kadar işe yaradığını içine savaşçıların gizlendiği dev bir tahta bir at yaparak Troya kapısına bırakılması halinde kentin alınabileceğini bildirerek savaşın kaderini defalarca değiştirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte Athena'nın öfkesi yüzünden geri dönüş yolculuğunun sıkıntılı geçeceğini bildirdikten sonra bir başka kâhin olan Amphilokhus ile birlikte aynı gemiye binerek dönüş yolculuğuna çıkmıştır. Fırtına gemiyi Kolophon sahiline sürüklemiş burada karaya çıkıp kâhin Mopsos ile karşılaşan ve bir ağaç dalındaki incir sayısına iddiaya girip kaybeden Kalkhas, bir kâhinin kendisine zamanında söylediği gibi daha usta bir kâhinle tanışınca kahrından ölmüştür.

KALKHOS [Yunan Mitolojisi] Güney İtalya'da yaşayan Daunia halkının kralı olup, âşık olduğu büyücü kadın Kirke tarafında domuza dönüştürülmüş halkının adayı basması üzerine Kirke bir daha kendisini rahatsız etmemesi karşılığında tekrar insan haline dönüştürmüştür.

KALKİ [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun onuncu ve son (Maha Avatara) vücut bulmuş hali olup, gökyüzünden beyaz bir atın üzerinde inmektedir. Hindu inanışına göre Kalki içinde yaşadığımız dördüncü ve son çağda (Kali Yuga 'Karanlık ve yıkım çağı') elinde parıldayan bir kılıç tutan at başlı insan formunda yeryüzüne inecekse de henüz ortaya çıkmamıştır.

KALKU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında karabüyü ile uğraşıp, doğanın negatif güçlerine hükmeden büyücü ve cadıların adı olup, verdikleri zararlar ancak maçi adı verilen şamanlarca engellenebilir veya düzeltilebilirdi. Kalkular kimi zaman insanlara zarar verebilmek için Ançimayen veya Conçon kılıklarına girerek dolaşmaktaydı.

KALLEVİPOEG [Baltık Mitolojisi] Estonya kahramanı destanında bahsi geçen bir kralın adı olup, Kalevala'daki Kullervo'nun karşılığıdır.

KALİADNE [Yunan Mitolojisi] Mısır kralı Aegyptus'un karılarından birisi olan naiad kralın 50 oğlundan on ikisini doğurmuştur.

KALLİARUS [Yunan Mitolojisi] Odoedokus ile Laonome'nin oğlu olup, Lokria'daki Kalliarus kentine adını vermiştir.

KALLİAS [Yunan Mitolojisi] Herakles oğullarından Temenus kralı olan bir tanesinin adı olup istemeden babasının öldürülmesine sebep olmuştur (Apollod. ii. 8. 5).

KALLİDİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Odysseus'un İthaki'den ayrıldıktan sonra Theiresias'ın kehanetine uyarak giderek evlendiği Thesporot kraliçesinin adı olup, bu birliktelikten doğan oğulları Polypoites sonradan Thesporot halkının kralı olmuştur.

2. Danaidlerden birisi olup Pandion ile evlenmiştir.

3. Celeus ile Metaneira'nın kızı, Kleisidice, Demo ve Kallithoe'nın kız kardeşidir.

KALLİGENEİA [Yunan Mitolojisi] Demeter'in takma adı olup, Gaia'nın yoldaşı anlamına gelmektedir (Aristoph. Thesm. 300).

KALLİOPE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Mnemosyne'nin kızı olan dokuz ilham perisinin (Mousa) yaşça en büyüğü ve en zekisi olup, epik şiir ve destanlarla ilişkilendirilmiştir. Trakya kralı Oeagrus veya Apollon'dan Orpheus ve Linus adlı çocukları olmuştur. Adonis'i paylaşamayan Persophone ile Aphrodite arasındaki anlaşmazlıkta arabuluculuk yapmıştır.

KALLİPHAEA [Yunan Mitolojisi] İonidler adıyla bilinen dört su perisinden birisinin adıdır (Paus. vi. 22. 4).

KALLİPOLİS [Yunan Mitolojisi] Bir kurban törenine saygısızlık ettiği için babası Megara kralı Alkathoos tarafından öldürülmüştür.

KALLİPYGOS [Yunan Mitolojisi] Atinalıların Aphrodite'ye taktığı isimlerden birisidir.

KALLİRHOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Keresos adlı bir Dionysos rahibinin aşkını küçümseyen Kalydonlu bir genç kızın adıdır. Koresos adlı rahibin yakarışları üzerine Dionysos'u tüm Kalydonlu kızları delirtilmekle tehdit edilince, bilgilerine başvurulan Dodona kâhinleri kızı veya onun yerine geçebilecek bir başka kişiyi kurban etmeyi önermiştir. Koresos kızı kurban etmektense umutsuzluğa kapılıp intihar etmiş, kız ise daha sonradan kendi adıyla anılacak bir kuyuya atlayarak ölmüştür (Paus. vii. 21. 1.).

2. Nehir tanrısı Akheloos'un kızı, Alkmaeon'un karısı, Amphoteros ve Akarnan'ın annesi olup, Harmonia'nın lanetli kolyesi ve elbisesini Alphesiboea'dan alması için kocasını göndermiştir. Kallirhoe, kocasının Alphesiboea'nın erkek kardeşleri (Phegeus'un oğulları) tarafından öldürülmesinin ardından kendisine âşık olan tanrı Zeus'tan oğullarını biran önce büyütmesini istemiş, çabuk büyüyen çocuklar babalarının öcünü almıştır (Apollod. iii. 7. 6.).

3. Okeanos ile Tethys'in kızının adı olup, Gorgo ile Poseidon'un oğlu Khrysaor'dan Geryoneus ile Ekhidna'yı, Nilos'tan Khione'yi, Poseidon'dan Minyas'ı doğurmuştur.

4. Libya kralı Lykos'un kızı olup, Troya savaşının ardından gemisi Kuzey Afrika sahillerine vuran Diomedes'e âşık olup babasının ellerinden kurtarmışsa da, Diomedes kaçınca kız üzüntüsünden intihar etmiştir.

5. Skamander'in kızı, Tros'un karısı ve Ilus ile Ganymedes'in annesidir (Apollod. iii. 12. 2).

KALLİSTE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kalliste adasının kişileştirilmiş formunun adı olup, deniz tanrısı Triton'un kızıdır.

2. Artemis'in takma adı olup, Atina ve Tegea'da tapınılmıştır (Paus. i. 29. 2).

KALLİSTO [Yunan Mitolojisi] **1.** Ay ve avcılık tanrıçası Artemis'in yardımcısı olan bir su perisi veya kral Lykaon veya Nykteus'un kızıdır (Apollod. iii. 8. 2; Hygin. Poet. Astr. ii. 1.). Bakirelik yeminine rağmen Artemis'in kılığına giren Zeus'un tecavüzüne uğrayıp hamile kalınca tanrıça tarafından hizmetinden kovulmuş ve ayıya dönüştürülmüştür. Kıskanç Hera bu cezayla yetinmemiş ve Artemis'i Kallisto'yu oklayarak öldürmeye ikna etmiş, öldürülen kızı, Zeus Büyük Ayı takımyıldızı (Arctos) dönüştürmüştür (Apollod. l. c). Söylenceye göre Kallisto'nun oğlu Arkas 15 yaşında da katıldığı bir av sırasında ayıya dönüştürülmüş olan annesiyle karşılaşmış, tanımadığı için yayını germiş, o anda Zeus her ikisini de göğe yerleştirmiştir. Hyginus'a göre ise kızı yıkanırken hamile olduğunu fark eden Artemis Ovid'e göre ise Hera dönüştürmüştür.

2. Odysseus'un kız kardeşidir.

KALLİTHYİA [Yunan Mitolojisi] İo'nun öteki adlarından birisidir.

KALLYNTERİA [Yunan Mitolojisi] Mayıs ayında Athena onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

KALMA [Fin Mitolojisi] Ölüm tanrıçasının adı olup, Fince ve Ural-Altay dil ailesinde 'ceset kokusu' anlamına gelmektedir. İkametgâhını sürekli ağzı açık dolaşan ve sahibinin emriyle insanları parçalayan Surma adlı bir canavar korumaktadır. Fince mezarlık anlamına gelen kalmisto kelimesi de tanrıçanın adıyla ilişkilidir.

KALMAŞA PADA [Hint Mitolojisi] İnsan eti yemekle suçlanan bir kral olup, bir av sırasında öldürdüğü bir kaplanın kötü ruhu peşini bırakmamış, konuğu bilge Vaşiştha'ya bu iblisin insan etinden hazırladığı yemeği sunmuştur. Bilge kralı önce sürekli insan eti yemesi için lanetlemişse de adamın suçu olmadığını anlayınca lanetin süresini 12 yıla indirmiştir.

KALOARİK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin ve Paraguay'da yaşayan Toba halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KALOKAGATHİA [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] Asalet'in kişileştirilmiş formudur.

KALONG [Etiyopya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında Kala'nın ölen insanların ruhlarını alıp beraberinde götürmek için üzerine binerek yeryüzüne indiği büyük bir yarasa ya da uçan bir tilkinin adıdır.

KALOOVİSE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında bir güneş tanrısının adıdır.

KALOU-VU [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının yerel tanrılarının adı olup, liderlerinin adı Ndengei'dir.

KALP Tarih boyunca dini, duygusal ve ahlaki açılardan insan ruhunun sembolü kalp ile özdeşleştirilmiş, başta Aristoteles olmak üzere Ortaçağ ve öncesi filozofları bile beynin önemini reddederek düşünce, akıl ve duyguları sadece kalp ile ilişkilendirmişlerdir. Tek tanrılı dinlerin yaklaşımı da farklı olmayıp Eski Ahit'te 'kötü insanların yüreklerinden' (Tekvin 6:5), Tanrı tarafından Firavun'un kalbinin sertleştirildiğinden (Çıkış 5-12) ve kalbin aldatıcılığından (Yeremya 17:9) bahsedilmiştir.

KALPA [Hint Mitolojisi] Puranalara göre Brahma, Vişnu ve Şiva'nın tasarladığı evrenin yaratılışı ile sonu arasında geçen periyodik sürelerin (4.320.000.000 yıl) adı olup, sonsuz sayıda kalpaların birbirlerini takip ettiğine inanılmaktadır. 1 kalpa 1.000 maha yuga veya 14 manvantara'ya, 1 manvantara 71,428 maha yuga, 857,139,000 tanrı yılına yıla, 1 maha yuga, 4 yuga o da 12.000 tanrı yılına, 1 kutsal yıl ise 360 insan yılına denk düşmekteydi. Bkz. Yuga

KALPADRUMA Bkz. Kalpavrikşa

KALPAVRİKŞA [Hint Mitolojisi] Erken çağlarda insanoğlunun tüm ihtiyaçlarını sağladığına inanılan kutsal bir ağacın adı olup, başlangıç okyanusunun çalkalanması (Samudra manthan) sırasında ortaya çıkmıştır. Şiva'nın kızı Aşok Sundari Devi Parvati tarafından yalnızlık duygusunu hafifletmek için Kalpavrikşa'dan yaratılmıştır. Kalpavrikşa aynbı zamanda Kalpataru ve Kalpadruma adlarıyla da bilinen kutsal bir dilek ağacının olup, insanların arzularının tanrılara aktarılmasına yardım etmekteydi (Rig Veda 1.75; 17.26).

KALSEDON Ortaçağda büyü yapmak için kullanılan bir taş olup Kalseduan veya Kadıköy taşı olarak da adlandırılmaktaydı. Eski Yunan'da bu taşın kan durdurucu özelliğe sahip olduğuna inanılmakta ve kadınlar tarafından adet dönemlerinde taşınmaktaydı. Aristoteles'e göre boynunda Kadıköy Taşı taşıyan kişinin kan beynine sıçramayacağından gereksiz sinirlenmeyecek sükûnetini koruyacaktı. Günümüzde Yahudiler, Türkler, Yunanlar ve Araplar tarafından nazara karşı tılsım olarak taşınmaktadır.

KALSERU [Aborijin Mitolojisi] Kuzeybatı Avustralya'da bereket ve yağmurla özdeşleşmiş, yağmur getirdiğine inanılan gökkuşağı yılanının adıdır.

KALTEŞ [Sibirya Mitolojisi] Batı Sibirya'da yaşayan Ural halklarının inanışında bereket tanrıçasının adıdır, gök tanrı Num'un karısı, kızı veya kız kardeşi olup, tavşan veya kaz formunda tasvir edilmekte, ayinlerinde huş ağacı kullanılmaktaydı.

KALU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil Yeraltı dünyası tanrısı Enmeşharra rahiplerine verilen isimdir.

KALÛ-BELÂ [İslam Mitolojisi] İnsan yaratılmadan önce var olan ruhların Tanrı'nın Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Soruna verdikleri cevapla Tanrı'ya imanlarını sundukları söz olup, Arapça 'evet dediler' anlamına gelmektedir.

KALU KUMARA YAKA Seylan halkının inanışında çocuk doğumunu geciktiren, çocuklarda ateş ve çeşitli hastalıklara sebep olan bir iblisin adıdır.

KALUK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Talaing halkının inanışında ruhlar için

kullanılan genel bir terim olup, Nat kelimesinin alternatifidir.

KALULU 1. [Melanezya Mitolojisi] Yeni Britanya adasında yaşayan Lakalai halkının söylencelerinde maceraperest, bağımsız bir ruhun adıdır.

2. [Afrika Mitolojisi] Doğu Afrika'da yaşayan Tumbuka halkının söylencelerinde

KALUMBA Bkz. Kalunga

KALUNGA [Afrika Mitolojisi] Angola, Namibya, Zaire ve Zambiya'da yaşayan Ndonga ve Kongo'da yaşayan Luba halklarının inanışında her şeyi bilen ve gören, her zaman adil olan yaratıcı gök tanrısının adı olup, kültürel kahraman Mususi'nin babasıdır. Bir söylenceye göre Kalumba, evcil keçi ve köpeğine yolu gözlemelerini Yaşam ve Ölüm'ün gelebileceğini tembihlemiş, Yaşam'ın geçmesine izin veren ikiliden keçi arkadaşını yalnız bırakıp, köpek de uykuya dalınca Ölüm sessizce yeryüzüne ulaşmıştır. Kalunga, Brezilya'ya köle olarak taşınan Afrikalılar tarafından bir ölüm ruhu olarak düşünülmüş ve "Gülbahçesinin Hanımı" olarak da adlandırılmıştır.

KALUVALHATİAN [Filipinler Mitolojisi] Cennet anlamında kullanılan bir terim olup, yeryüzünün altında bulunduğuna inanılmaktadır.

KALVAİTİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya kökenli demircilik tanrısının adıdır.

KALWADİ [Aborijin Mitolojisi] Çocuk etiyle beslenmeyi sevdiği için bebek bakıcısı gibi davranan bir tanrıçanın adı olup, yaşlı kadın formundaki insanlar hali Mujingga adıyla bilinmektedir. Söylenceye göre insanlar, Kalwadi'yi suyun içine dek kovalayıp öldürdükten sonra hamile olan kadının rahmini de çıkararak çocuklarının doğmasını engellemişlerdir.

KALYBE [Yunan Mitolojisi] **1.** Laomedon'dan Bukolion'u doğuran su perisinin adıdır (Hom. Il. vi. 23, Apollod. iii. 12. 3)

2. Juno rahibelerinden birisinin adıdır (Virg. Aen. vii. 419).

KALYDNOS [Yunan Mitolojisi] Ouranos'un oğlu ve ilk Thebai kralının adı olup, şehir sur ve kalesini o yaptırmıştır.

KALYDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Thestios'in Sikyon yolculuğundan döndüğünde annesiyle aynı yatakta uyurken görünce ensest ilişki şüphesiyle öldürdüğü oğlunun adı olup, sonradan hatasını anlayıp pişman olmuş ve kendini Aksenos nehrine atmıştır.

2. Aitolos ile Pronoe'nin oğlu, Aiolia'nın kocası ve Protegenia ile Epikaste'nin babası olup, Korinth'in kuzeyindeki Kalydon bölgesine adını vermiştir (Apollod. i. 7. 7).

KALYDONİUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un takma adıdır (Paus. vii. 21. 1).

KALYDONİA DOMUZ AVI [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Artemis'in kendisine yakışan uygun kurbanları sunmadığı için Kalydon kralı Oineus'u cezalandırmak üzere ülkesine musallat ettiği, ekinleri yok ederek kıtlığa sebep olan yaban domuzunu öldürmek için düzenlenen av partisinin adıdır. Kalydonia avı Yunan sanatında Argo yolculuğu ve Troya savaşı gibi popüler bir konu olarak sıkça işlenmiştir. Homer ve Hesiod'un efsanenin mitin ayrıntıları farkında olduğu anlaşılmasına rağmen Oxyrhynkhus'ta (Yukarı Mısır) bulunan ve Stesichorus'a (MÖ 640–555) ait bir papirüs parçasında kısmen değinilen öykünün tamamını içeren bir anlatı günümüze ulaşamamış, bildiklerimiz Bibliotheke'te yer alan özeti ve Romalı şair Ovid'in derlemesiyle sınırlı kalmıştır. Kalydon avı Yunan geleneklerini çiğnediği için lanetlene Meleagros'un kaderini ve imkânsız bir girişimi konu almasına karşın birlikte avlanmanın Yunanlılara özgü destansı bir modelini sunduğu için eşsiz bir öyküdür.

Yunanistan her yerine salınan habercilerin çağrısıyla Atina'dan Theseus, Peirithous, İason ile Admetus, Sparta'dan Kastor ile Polydeukes, Messene'den İdas ile Lynkeus, Arkadia'dan Ankaeus ile tek kadın iştirakçi Atalanta ayrıca Akhilles'un babası Peleus ve Ajax'ın babası Telamon ava katılmak için Kalidonia'ya gelmiş, av öncesinde kral tarafından düzenlenen 9 günlük bir şenlikte topluca eğlenmişlerdir. Av sırasında domuzu ilk yaralayan Atalanta olmakla birlikte hayvan Oeneus'un oğlu Meleager tarafından öldürülünce ödül olarak vaat edilen domuzun post ve dişlerini kimin alacağı tartışma konusu olmuştur. Yeni evli olmasına karşın Atalanta'ya âşık olan Meleagros dayıları olan Küretlerle kavga etme ve deriyi tanıdıkları arasında eşit biçimde pay ederek geleneğe uymamak pahasına postu Atalanta'ya vermiştir. Thestios'in oğulları ödülün bir kadına verilmesini erkekler adına utanç verici bulup, postu kadından zorla alıp Meleager'e vermeye kalkışmıştır. Postu kabul etmeyen kahraman öfkeye kapılarak Thestios'in oğullarını öldürdükten sonra postu Atalanta'ya geri vermiştir. Kahraman bu yüzden annesi Althaia tarafından kendine benzetilen bir tahta parçasını ateşe atılması suretiyle lanetlenmiştir. Meleagros bu yüzden kenti Kuretler tarafından kuşatılırken babasına yardım etmektense evine kapanmayı tercih etmişse de ancak evi yakılırken savaşacak iradeyi bulabilmiştir.

KALYKE [Yunan Mitolojisi] Üç efsanevi yaratığın adı olup, ilki Aeolus ile Enarete'nin, ikincisi Hekaton'un üçüncüsü Danaos'un kızıdır.

KALYPSO [Yunan Mitolojisi] **1.** Homeros'un Odysseia destanında bahis geçen titan Atlas ile Pleione'nin kızı olan bir su perisinin adıdır. Ogygia adasında yaşarken, gemisi batıp adaya çıkan Odysseus'a âşık olmuş ve on yıl boyunca alıkoymuşsa da aşkı reddedilmiştir. Zeus, Athena'nın ricası üzerine habercisi Hermes'i Kalypso'ya göndererek Odysseus'u serbest bırakmasını hatta kahramanın sal yapması için malzeme ile geri dönmesini sağlayacak yıldız rotası bilgisi vermesini sağlamıştır. Kalypso, ataerkil bir düzene sahip olan Olympos tanrılarından uzakta Ogygie adlı ıssız bir adada yaşamakta anaerkil bir düzeni temsil etmekteydi. Yaşadığı adanın, geniş kalçalı tanrıça heykelciklerine bolca rastlanan bugünkü Malta adası veya Cebelitarık'ın karşısındaki Ceuta yarımadası olduğu iddia

edilirken, Kalypso da ana tanrıça Kibele ile özdeşleştirilmiştir. Homer, Kalypso'nun çocuğu olduğunu bildirmemişse de kimi yazarlar kadının Odysseus'tan Latinus (Apollodorus, Epitome 7.24) veya Nausithous ile Nausinous oğulları oluğunu iddia etmiştir. James George Frazer Yunan yazarlarca anılmayan bu çocukların varlığını Latin şairlerce kendi soylarını Yunanlılara bağlamak için uydurulduğu şeklinde yorumlamıştır.

2. Tethys ile Okeanos'un kızlarından birisidir (Hesiod, Theog. 359).

3. Nereus'un kızlarından birisidir (Apollodorus i. 2. 7).

KAM [Türk Mitolojisi] Şaman, kâhin, şifacı anlamına gelen bir kelime olup, Manihaizm ile Budizm'i kabul eden Uygur Türklerinde 'büyücü, cadı' anlamlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Tuva Türklerinde Ötügen adlı kutsal dağın 'Kam Nami' adlı bir sahibinin olması, Sarı Uygurlarda şamanların 'Kamorten' adlı koruyucu bir ruhunun olması, Kumanlarda bir tanrı adı olarak (Bkz. İtoga) geçmesi ve ayrıca Japonca tanrı anlamına gelen 'Kami' kelimesiyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Rus tarihçi Lev Nikolayeviç Gumilyov (1912-1992), 'kam' ve 'kamlık' kelimelerinin MS 7. yüzyıldan önce tespit edilemediğini, Altay Türkleri arasında 7-12. yüzyıllar arasında ortaya çıktığını dolayısıyla şamanizim Türk kültürüne sonradan adapte olduğunu ileri sürmektedir.

KAM BÜRE [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Bamsı Beyrek'in babasıdır.

KAM GAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Bayındır Han'ın babasıdır.

Kama

KAMA [Hint Mitolojisi] Oklarıyla insanların kabini deldiğine inanılan Vedik dönem sonrası aşk tanrısının adı olup, bir papağanın sırtına binmiş, ok ve yay taşıyan yakışıklı bir genç olarak tasvir edilmektedir. Sanskrit "cinsel istek" anlamına gelen terim Rigveda'da (X: 129-4) başlangıçta ortaya çıkan ilk şey, aklın ilk tohumu gibi daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Lakşmi'nin oğlu, Rati'nin kocası ve gökyüzü perileri Apsaraların efendisi olarak düşünülen Kama'nın bazı özellikleri Yunan mitolojisindeki Eros ile benzerlikler göstermektedir. Kama'nın yayı şekerkamışından, kirişi bir hat halinde gerilmiş arılardan okları ise çeşitli çiçeklerden oluşmaktaydı.

Ayrıca Hinduizm'de *kama* hayatın 4 amacından birisi olarak (diğerleri: dharma "görevi olmak", artha "dünyevi durumu" ve Mokşa "kurtuluş") görülürken Theravada Budizm'in en önemli metinleri Pali Canon'da Gautama Buddha cinsellik dâhil her türlü duygusallıktan kaçınılması gerektiğini bildirmiştir.

KAMA KALA [Hint Mitolojisi] Bedeninde, cinsel organı, göğüsleri ve ağzında üç nokta veya halka işareti bulunan cinsellik tanrıçasının adıdır.

KAMADHENU [Hint Mitolojisi] Tüm sığırların anası olduğuna inanılan tanrıça kadın başlı, kartal ve tavus kuşu kanatlı beyaz bir sığır olarak tasvir edilmekte, Sabala ve Kapila adlarıyla da bilinmektedir. Refah ile ilişkilendirilip, tanrı Şiva'ya eşlik eden boğanın annesi olduğuna inanılan Kamadhenu bağımsız olarak tapınılan bir tanrıça olmayıp onuruna inşa edilmiş tapınaklarda bulunmamaktadır. Kutsal kabul edilen Kamadhenu'nun, okyanusların çalkalanması sırasında ortaya çıktığına inanılmakta, Sanskrit "inek" ve "dünya" kelimelerinin aynı olmasından başlangıçta yeryüzü tanrıçası olduğu düşünülmektedir.

Olağanüstü güçleri olan bu Kamadhenu, Vasistha'ya ait olup, Kartavirya ile savaşında çok sayıda savaşçı yaratarak ermişin emrine vermiştir. Simhasanadvatrimşika adlı masal derlemelerinden "Kamadhenu'nun Vikrama'yı sınaması" adlı birisinde tanrı İndra'nın sarayında Narada'nın Ujjain kralı Vikramaditya'yı övünce Kamadhenu'nun araya girerek kralın bu özgüyü hak etmediğini söylemesi üzerine İndra tarafından yeryüzüne giderek Vikrama'yı sınamakla görevlendirilmiş, sınavın sonunda yanıldığını anlamıştır.

KAMADO-GAMİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde ev içindeki ateşin/ocağın ve çömlekçilerin koruyucu tanrısıdır.

KAMAHUETO [Güney Amerika Yerlileri Mitolohisi] Şili'de yaşayan Arakukan halkının inanışında kayıkları batıran bir deniz canavarının adıdır.

KAMAİTAÇİ [Japon Mitolojisi] Gelinciğe benzediği sanılan çok hızlı hareket ettiğinden bugüne dek doğru dürüst gözlemlenememiş bir hayaletin (Yokai) adı olup, garip olayların yaratıcısı olduğuna inanılmaktaydı. Kamaitaçi, kum canavarlarının sırtında seyahat eden, taşıdığı orakla insanların tırnaklarını kesen, insanları ısırdığı yeri ardından iyileştiren bir varlık olarak tasvir edilmektedir.

KAMAİTS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'nın batısında yer alan British Columbia bölgesi sahilinde yaşayan Bella Koola halkının inanışında en önemli tanrıçanın adıdır.

KAMAK [Pers Mitolojisi] Yeryüzüne yağmur getiren dev bir kuşun adı olup, Keresaspa tarafından öldürülmüştür.

KAMAKHSYA [Hint Mitolojisi] Assam'da yaşayan Koch halkının inanışında en önemli tanrıçanın adı olup, Durga'nın formlarından birisidir. Söylenceye göre bir gece Kamakhsya'yı kendi tapınağında çıplak dans ederken gören kral kıza âşık olup evlenme teklif etmiştir. Tanrıça kralın teklifini ancak bir gece içerisinde tepedeki tapınağa aşağıdaki vadiden itibaren merdiven inşa ettirmeyi başarırsa kabul edeceği cevabını vermiştir. İşçiler tüm güçleriyle çalışmasına karşın bir horoz şafak vakti öterek evliliğe engel olunca, kral kadına tecavüze yeltenmiştir. Kamakhsya'da bunun üzerine adamı ve ailesini lanetleyerek taş heykellere dönüştürmüştür. Assam'ın Kamrup bölgesinde 16. yüzyıla tarihlenen bir tapınağı olmakla birlikte bu Tantrik tanrıça inancının Himalayalarda doğduğu sanılmaktadır.

KAMAKŞİ [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da yaşayan Tamil halkının inanışında Şiva'nın saktilerinden en önemlilerinden (paraşakti) ve Parvati'nin görünümlerinden birisi kabul edilen bir aşk tanrıçası olup "oynak gözlü" anlamına gelmekteydi.

KAMALA [Hint Mitolojisi] Mahavidyalardan birisi olan Maharatri'nin görünümlerindendir.

KAMALAMİTRA [Hint Mitolojisi] Karısının güzelliğiyle övününce tanrılar tarafından eşinden ayrılan bir güneş kahramanın adıdır.

KAMAPUA'A [Pasifik Mitolojisi] Hawai halkının inanışında denizde siyah bir balık formunda olmasına karşın karaya çıkınca domuza dönüşen bir çocuk tanrının adıdır. Kamapua'a Limaloa adlı dev tarafından öldürülmek istenince yakışıklı bir delikanlıya dönüşmüşse de ikili sonradan iyi arkadaş olmuştur.

KAMARİNA [Yunan Mitolojisi] Sicilya'nın Kamarina kentine adını veren bir Okeanidin adıdır.

KAMARONG [Pasifik Mitolojisi] Jari'nin kocası olan kertenkele adamın adıdır. Jari'nin annesini öldürünce birlikte yaşamış ve Jari'nin kendisine bir peni yapmasıyla pek çok kabilenin soyunu başlatmışlardır.

KAMAXTLİ [Aztek Mitolojisi] MS 12.-13. yüzyıllarda Mexico civarında yaşamış Çiçimek kabilesinin yıldız tanrısı olmakla birlikte zamanla kültü yaygınlaşmış diğer Aztek kabilelerince de kabul görüp, savaşta ölen kahramanlara gökyüzünde liderlik eden savaş, av ve kader tanrısına dönüşmüştür. Kamaxtli zaman zaman Mixkoatl ile karıştırılmıştır.

KAMAZOTZ [Maya Mitolojisi] Guetamala'da yaşayan Kiçe halkının inanışında İnsanlar ve tanrılar arasındaki mücadelede yenilmiş bir yarasa tanrı olup, adı "Ölü Yarasa" anlamına gelmektedir. Büyük dişleri ve pençeleri olan Kamazotz elinde bir elinde kurban bıçağı diğerinde kurban edilecek kişiyi tutarken tasvir edilmekteydi. Popol Vuh'ta anlatılan bir öyküde Hunapu ile Xbalanque arasındaki savaşta Kamazots pençeleriyle Hunapu'nun kafasını koparmışsa da tanrı bir kaplumbağanın yardımıyla kafasını yerine takıp hayata döndükten sonra Kamazotz'u yenmeyi başarmıştır. Kamazots, Maya söylenclelerindeki Zotzilaha Khimalman'ın karşılığı olmalıdır. Bkz. Zotz

KAMBA [Afrika Mitolojisi] Murungu'nun oğlu ve Kamba halkının ad verici atası kabul edilen bir kültürel kahramandır.

KAMBEL [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Melanezya'da yaşatan Keraki Papua halkının inanışında bir gök tanrısının adı olup, bir gün kestiği bir palmiye ağacının içinden ses geldiğini görüp içine bakınca ağacın içinde yaşayan insanoğlu ortaya çıkmıştır.

KAMBUR TEYZE Laz halkının inanışında yaşlı ve kambur kadın formunda tasvir edilen bir cadının adı olup (Lazca 'Kçini Kukayi'), tarlalardan salatalık çalan çocukları bir çuvala koyarak kaçırdığına inanılmaktaydı. Çocukların başkalarının tarlasına girip zarar vermesini engellemek için uydurulmuş olması muhtemel bir söylence olmasına karşın bazı kadınlar çocukları korkmasını sağlayarak ürünlerini korumak için tarlaya boş bir çuval bırakmaktaydı.

KAME Bkz. Keri ile Kame

KAMEİRA [Yunan Mitolojisi] Pandareos'un kızlarından birisinin adıdır.

KAMEİRUS [Yunan Mitolojisi] Kerkaphus ile Kydippe'nin oğlu ve Helios'un torunu olup, Rodos adasında Kameiros kentine adını vermiştir (Diod. v. 57, Pind. Ol. vii. 135).

KAMENNAİA BABA [Slav Mitolojisi] Güney Rusya'da dağınık şekilde rastlanılan ellerinde içki boynuzlarıyla tasvir edilen yekpare kadın ve erkek heykellerine verilen isim olup "Taş Anneler" anlamına gelmekteydi.

KAMEPHİS [Mısır Mitolojisi] Amon'un isimlerinden birisi olup, 'anasının boğası' anlamına gelmektedir.

KAMER YAT Doğu Anadolu'da Şah İsmail'in Ab-ı hayat suyundan içerek ölümsüzlük kazanmasını anlatan bir efsanenin adı olup, Arapça kamer 'ay, sadık hizmetkâr' kelimesiyle ilişkilidir.

KAMGAN [Türk Mitolojisi] Hem kağan hem de şaman anlamında geçen bir kelime olup, ilk zamanlar halkın siyasi önderi olan kağanın aynı zamanda dini önder (kam/şaman) olduğuna işaret etmektedir.

KAMIŞ [Japon Mitolojisi] Su kamışının evrenin yaratılışı sırasında dünyanın suya batmamasını sağladığına inanılmaktaydı.

KAMIŞ BAYRAMI [Yahudi Mitolojisi] Hasat sonrası yedi gün boyunca bir kamış kulübede hiçbir iş görmeden kutlanılan bayramın adı, Mısır'dan çıkıp çölü geçmelerinin anısını yaşatmak için kutlanmaktadır.

KAMİ [Japon Mitolojisi] Japonca 'tanrı, üstün, yukarısı' anlamlarına gelmekte olup, Şinto inancında insan aklı için anlaşılmaz olan canlı veya cansız tüm tabiat ruhlarını (deniz, hayvan, bitki, atalara ait ruhlar) ifade etmek için kullanılmıştır. Geleneğe göre 8 milyon kami olduğuna inanılıp bunlar göksel (Amatsu-Kami) ve

yersel (Kunitsu-kami) olmak üzere iki gruba ayrılırdı. Japon Budistler kamileri Buda'nın yeryüzündeki görünümleri olarak tanımlamış hatta Şingon mezhebince Buda Dainiçi olarak görülmüşlerdir.

KAMİ-Gİ [Japon Mitolojisi] Tapınak yakınlarında bulunup, kutsal kabul edilen ağaçlara verilen isimdir.

KAMİ MUSUBİ [Japon Mitolojisi] Evren yaratılırken yeryüzü ve gökyüzü ile birlikte yaratılan bir tanrıçanın adı olup, cüce tanrı Sukunabikona'nın annesidir.

KAMİA İbranice 'bağlayıcı' anlamına gelip, Yahudi geleneğinde kötü ruhları, hastalıkları uzaklaştırmak için kullanılan 'tılsım, nazarlık' gibi nesnelerin genel adıdır.

KAMİDANA [Japon Mitolojisi] Japon evlerinde bulunan kişisel Şinto sunağının adı olup tıpkı Budist sunağı butsudan da olduğu gibi çeşitli ruh ve tanrıları (kami) onurlandırmak için kullanılmaktadır.

KAMİKAZE Japonca 'ilahi rüzgâr' anlamına gelmekte olup, adını Moğol Hanı Kubilay'ın Japonya'yı istila için gelen gemilerini (MS 1281) batıran tayfundan almıştır. Sonradan II. Dünya savaşının son günlerinde Japonya'yı istilaya hazırlanan ABD gemilerine intihar saldırısı yapan cesur pilotları da aynı şekilde adlandırılmıştır.

KAMİNARİ [Japon Mitolojisi] Şimşek kadın ve cennetin sesi adlarıyla da bilinen tabiatüstü bir varlıktır.

KAMİSHİBAİ [Japon Mitolojisi] 12. yüzyıldan itibaren öykü anlatmak için Budist rahiplerce geliştirilen emakimono adlı yöntemin 1920'lerde popüler olmuş formu olup, Japonca "Kâğıt drama" anlamına gelmekte hikâyeler resimli kâğıtlar yardımıyla anlatılmaktadır. Gaito kamişibaiya-san adı verilen anlatıcı köyler arasında bisikletle seyahat etmekte, bir köye vardığında ahşap tahtaları birbirine vurarak geldiğini haber vererek çocukları etrafında toplamakta, izleyicilere şeker satıp oturacakları yerleri gösterdikten sonra gösterisine başlamaktadır.

KAMİZA Geleneksel Japon evinin ataların ruhlarına ayrılmış, genellikle bir duvarda yükseltilmiş bir girintili bölümünün adıdır. Buraya Şinto dininde kutsal kabul edilen nesneler asılmaktadır.

KAMOHOALİ [Hawaii Mitolojisi] Ateş tanrısı Pele'nin kardeşi olan köpekbalığı tanrının adıdır.

KAMONU [Afrika Mitolojisi] Zambiya'da yaşayan Barotse halkının inanışında tanrıları taklit ederken ölen bir kahramanın adıdır.

KAMOŞ [Yakındoğu Mitolojisi] Moab halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, Nergal ile bir tutulmaktaydı. İsrailliler arasında da müritleri olan tanrı için Süleyman yüksek bir tapınak inşa ettirmiştir (I Krallar 11: 7, 33).

KAMPE [Yunan Mitolojisi] Kronos'un Kykloplar ve Hekatonkhirlere bekçilik etmekle görevlendirdiği dişi bir yaratığın adı olup, bir kâhinin öğüdüne uyarak kendine yardım etmeleri için Kyklopları serbest bırakmak isteyen Zeus tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 2. 1).

KAMROS [Pers Mitolojisi] Gaokerana adlı hayat ağacının tohumlarını toplayan kuşa benzeyen bir yaratığın adıdır. Bu tohumları yağmur ve bereket tanrısı Tistrya'ya götürmekte, o da tohumları su ile karıştırarak İran için kullanmaktadır.

KAMRUŞEPA [Yakındoğu Mitolojisi] Hitit-Hurri şifa ve büyü tanrıçası olup, deniz tanrısı Arunа'nın annesi, yeryüzüne bereket getiren ana tanrıça Hannahanna'nın yardımcısıdır. Şifa, şarkı söyleme ve saflaştırma ayinleriyle özdeşleştirilen Kamrusepa, Telipinu gökyüzünde öfkeden çılgına döndüğünde sihirli güçlerini kullanarak onu sakinleştirmektedir.

KAMU Bkz. Keri ile Kame

KAMUİ Bkz. Kamui Fuçi

KAMU-O-İÇİ [Japon Mitolojisi] Susanova ile İnada'nın kızı, O-Toşi-No-Kami'nin annesi olan bir Şinto tanrıçasının adıdır.

KAMUİ FUÇİ [Japon Mitolojisi] Hokkaido adasında yaşayan Ainu halkının inanışında insanları hastalıklardan koruyup, ölümlerinden sonra yargılayan en önemli tanrıçanın adıdır. Yeryüzünü dev bir balığın sırtında inşa ettiğine inanılan Kamui, dev bir duvar ile demir bir kapının ardından yaşamaktaydı. Ainu şamanları geceleri tanrıça onuruna bir ateş yakarak davullar eşliğinde ayin düzenlemekte, dumanın altında tanrıçaya hastaları iyileştirilmesi için yalvarmaktaydı. Kamui Fuçi ayrıca Tuntu ('Dünyayı ayakta tutan direk') adıyla da bilinmekteydi.

KAMULATZ [Maya Mitolojisi] Bir kuşun adı olup, tanrı Hurakan'ın sel tufanıyla yok ettiği insanların kafasını yarmıştır.

KAMULLA [Pers Mitolojisi] İran'da Zagros Dağları bölgesinde yaşamış Kassite halkının inanışında bir su tanrısının adı olup, Akad tanrısı Ea ile benzerlik göstermekteydi.

KAMUNU [Afrika Mitolojisi] Zambiya'da yaşayan Malozi halkının yaratılış söylencesinde bahsi geçen ilk insanın adı olup, tanrılara isyan edince cezalandırılmıştır.

KAMUTEF [Mısır Mitolojisi] Amon ile Min'in birleşik formunun adıdır.

KAMYA [Hint Mitolojisi] Priyavrata'nın karısı olan bir tanrıçanın adıdır.

KAN [Maya Mitolojisi] Dört anayönle özdeşleştirilen Bakab adlı koruyucu tanrılardan bir mısır tanrısının adı olup, doğuyla ve sarı renkle özdeşleştirilmiştir.

KAN AKITMA Bazı ilkel kabileler, kendilerini özdeşleştirdikleri bir bitki veya hayvan soyunun sayıca artmasını sağlamak için ayin düzenleyerek kan akıtırlar. Avustralya yerlilerinin kanguruların sayısını arttırmak için vücutlarının bazı bölümlerini bir bıçakla keserek kutsal kabul edilen bir taş üzerine akıtmaları bu inanışın örneklerinden birisidir.

KAN DAVASI Katilin yakınlarından birisinin öldürülmemesi halinde ölen kişinin ruhunun öteki dünyada huzur bulmayacağı inanışının adıdır.

KAN-HİB-YUİ [Maya Mitolojisi] Dört Baka tarafından yok edilen dünyayı tekrar yaratan tanrının adıdır.

KAN İÇME Öldürülen düşmanın kanını içme böylece onun gücüne sahip olunacağı inanışı pek çok ilkel kültürün bir parçası olup yakın zamana dek varlığını sürdürmüştür. Bazı Afrika kabileleri ve Eskimolar kandan yapılan bir çorba içerek kanda saklı bulunduğuna inanılan büyülü ve kötülüklere karşı koruyucu güçten faydalandıklarına inanmaktadır. İskandinav Mitolojisinde Siegfried eline damlayan bir devin kanını yalayınca kuşdilini öğrenmiş ve kuşların konuşmalarını dinleyerek düşmanlarının planlarını ortaya çıkarmıştır. Kan içe ritüeli ezoterik öğretilerde de mevcut olup, 20. yüzyılın ilk çeyreğine dek yüksek dereceli farmason sistemlerinde yeni gelenin başparmağından alınan kan diğer üyelerinde kanlarının bulunduğu bir şişeye aktarılır ardından şarapla karıştırılıp tüm üyeler tarafından içilirdi.

KAN İFTİRASI Romalı pagan yazarlar başlangıçta Hıristiyanları ensest, orji, eşcinsellik, kan içme ve yamyamlık ile suçlamıştır. Ortaçağ'dan itibaren çocukların kanlarını dini ayinlerde ve bayramlarda kullandıkları gibi iftiralar kuyu zehirlemeleri ve ekmek pisletmeleri gibi benzerleriyle birlikte Hıristiyanlar ve daha yakın dönemde Müslümanlar tarafından Yahudilere eziyet mazereti olarak yapılmıştır. Bu iftiraya göre Yahudilerin Mısır Köleliği'nden kurtuluşlarını kutladıkları 7 veya 8 günlük Pseah (Hamursuz Bayramı) sırasında matsa (Hamursuz Ekmeği) yapabilmeleri için çocuk kanına ihtiyaç duymaktaydı. Söylenceye göre ergenlik çağına varmamış bir erkek çocuk kaçırılıp Yahudi cemaatinden birisinin evi veya sinagogda töre zamanına dek saklandıktan sonra göstermelik bir mahkemede yargılanmakta ardından çeşitli işkencelerden geçirilip son olarak çarmıha gerildikten sonra bir bıçak yardımıyla öldürülmekte, bu sırada akan kanı toplanmaktaydı. Yunan asıllı Mısırlı yazar Apion'un (MÖ 20-MS 48) Yahudilerin bir Yunanlıyı tapınaklarında kurban ettiği kaydı bu suçlamanın ilk örneği olmakla birlikte Filozof Poseidonius (MÖ 135-51) ve MÖ 1. yüzyılda yaşamış Yunanlı hatip Apollonius Molon'un benzer görüşleri savunmasından etkili olunca İskenderiye'de binlerce Yahudi öldürülmüştür. 1144 yılında İngiltere'de Norwichli William isimli erkek çocuğu bıçaklanmış bir şekilde bulununca Norwich Yahudilerine kan iftirası atılmış, William dinî şehit ilan edilirken öykü Hıristiyan toplumunda dilden dile dolaşarak yayılmıştır. 1189'da I. Richard'ın taç giyme törenine katılan Yahudi heyeti saldırıya uğramakla kalmamış, Norwich Yahudilerinin hepsi evlerinde öldürülmüş, bu olayın ardından çeşitli eziyetlere uğrayan Yahudi toplumunun tümü 1290'da İngiltere'den kovulmuştur. Avrupa'da 150 kadarı kayıt altına alınan Ortaçağ iftiraları genellikle Yahudilerin linç, işkence veya mahkeme yoluyla topluca katledilmelerine yol açmıştır. Kan iftirasının Ortaçağ ve Rönesans dönemi Avrupası'nda kaldığını söylemek mümkün olmayıp, 1840'da Osmanlı hâkimiyeti altındaki Şam ve Rodos'ta, 1879'da Gürcistan'da, 1882'de Macaristan'ın Tiszaeszlar köyünde, 1899'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda, 1903'de Kişinev'de, 1910'da İran'ın Şiraz kentinde, 1928'de New York'a bağlı Massena'da bazıları katliam ve pogromlara yol açan benzer iftiralar ortaya atılmıştır.

KAN-LAON [Filipinler Mitolojisi] Visayan adaları halkının inanışında en önemli tanrı olup, adı 'Zamanı yöneten' anlamına gelmekteydi.

KAN MUCİZESİ Kutsal heykeller ve kutsal ekmekte gerçekleşen kanamaya benzer renkleşmelerin adı olup, Hıristiyanlarca mucize olarak değerlendirilmektedir. Heykellerin sırrı henüz çözülmemekle birlikte ekmekteki renkleşmeye bir bakteri türünün yol açtığı bilinmektedir.

KAN PIHTISI ÇOCUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tennessee ve Batı Caroline'de yaşayan Çeroki halkının inanışında Selu ve Kanatai'nin oğlu efsanevi bir kahramanın adı olup, Pavne halkı tarafından da 'uzun dişli çocuk' adıyla bilinmektedir.

KAN SÜRÜNME Pek çok ilkel kültürde kurban dilen hayvan veya insanın kanının bir kapta toplanılarak tapınan kişilerin üzerine saçılması geleneğine rastlanmaktadır. Muhtemelen daha eski bir geleneğin uzantısı olarak Anadolu'da kurban bayramında çocukların alınlarına kurban hayvanının kanı sürülmektedir. Avustralya yerlilerinin inanışında ise yaşlı bir erkeğin kanının bir çocuğun üzerine sürülmesinin çocuğun ergenliğe adım atmasına sebep olacağına inanılmaktadır.

1. [İskandinav Mitolojisi] Volsung Sagada Fafnir'in kanıyla yıkandığı için Siegfried'in vücuduna silah işlemeyeceği yazılmaktaydı.

KAN TZİKNAL [Maya Mitolojisi] Bakab adlı ana yönlerin koruyucu tanrılardan bir mısır tanrısının olup, doğu yönü ve beyaz renkle özdeşleştirilmiştir.

KAN-U UAYEYAB [Maya Mitolojisi] Şehirlerin koruyucu tanrısının adıdır.

KAN-YİNG-P'İEN [Çin Mitolojisi] Bir Taoist ahlak kitabının adıdır.

KANA [Polinezya Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında anneannesi Uli'nin yardımıyla ip formunda dünyaya gelen hilebaz bir karakterin adıdır. Bir adaya kaçırılan bir kızı kurtarmak için kendini esneterek uzadıktan sonra adanın sahibi olan dev kaplumbağayı öldürmüştür.

KANAE [Polinezya Mitolojisi] Yarı ruh olup uçan balık formuna bürünerek kocasının ölümüne sebep olduğu Urutonga'dan kaçabilmiştir.

KANAKA [Hint Mitolojisi] Vişnu ile Bhu'nun oğlunun adıdır.

KANAKE [Yunan Mitolojisi] Aiolus ile Enarete'nin kızı, Alkyone, Arne, Kalyke, Peisidike, Perimede ve Tanagra'nın kardeşinin adı olup, sevgilisi Poseidon'dan Aloeus, Epopeus, Hopleus, Nireus ve Triopas adlı çocukları doğurmuştur (Apollod. i. 7. 3). Kendi kardeşi

Macareus ile aşk yaşayınca, ilişkiden doğan çocuk Aiolos tarafından köpeklere atılmış, Kanake'ye ise bir kılıç gönderilerek intihar etmesi istenmiştir (Hygin. Fab. 238, 242; Ov. Her. 11).

KANALİZASYON TİMSAHLARI [Modern Çağ Mitolojisi] New York kenti kanalizasyon sisteminde bir grup Amerikan timsahının (alligator) yaşadığı konusunda çıkarılan şehir efsanesidir. Söylenceye göre Florida'dan yavru olarak getirilen timsahlar evcil hayvan mağazalarında satılmakta bunları alıp besleyenler timsahlar biraz büyüdüğünde kanalizasyona bırakarak hayvandan kurtulmaktadır. New York kanalizasyon sistemine bırakılan hatırı sayılır miktarda timsahın büyükçe bir koloni oluşturduğuna inananların hatta sırf timsahları görmek için yeraltına inenlerin sayısı hiç de az değildir.

KANALOA [Pasifik Mitolojisi] Ahtapot formunda tasvir edilen yaratıcı tanrının adı olup, aynı zamanda yeraltı dünyasının da efendisidir. Maori dilinde karşılığı Tangaroa'dır.

KANAM-İUM [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yukatek halkının inanışında bir yılan tanrının adıdır.

KANANE SKİ AMAİ YEHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında başlangıçtan beri var olduğuna inanılan Su örümceği Büyük Ana'nın adı olup, etrafı aydınlatmak için sepetine koyduğu güneşi dünyamıza getirmiştir.

KANANESKY ANAYEHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında bir ağacın yeraltındaki tutuşundan köklerinden ateşi alıp yeryüzüne çıkaran bir su örümceği ruhunun adıdır.

KANAPU [Pasifik Mitolojisi] Bir şimşek tanrısının adıdır.

KANASSA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuikuru halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KANA'Tİ ile SELU Bkz. Şanslı Avcı ile Mısır

KANAYAMA-HİKO [Japon Mitolojisi] Maden tanrıçası Kanayama-hime'nin kocası olan bir maden tanrısının adıdır.

KANAYAMA-HİME Bkz. Kanayama-hiko

KANCA **1.** [Modern Çağ Mitolojisi] En eski örnekleri 1950'lilerin ortalarına tarihlenen bir şehir efsanesi olup, en yaygın formu elinde kanca taşıyan hapishane kaçkını bir katilin kentte dolaştığı haberini ormanlık bir alanda yol kenarında park ettikleri araba radyosunda duyan bir çiftin tedirgin olup, kadının ısrarıyla aniden gaza basıp eve gitmeleri ve arabadan indikleri anda otomobilin dış kapı kolunda kanlı bir kanca bulmalarıdır.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Ucu kancalı sopa Babil oymacılık sanatında sıkça rastlanan bir figür olup tanrı Amurru'nun (Martu) sembolü kabul edilmekteydi.

KANÇİL Pasifik Mitolojisi] Yaban keçisi formunda bir hilebaz kahramanın adıdır.

KANDA YAKE [Hint Mitolojisi] Bilindi'nin kardeşi olup ruhu avcıların koruyucusunun adıdır.

KANDAON [Yunan Mitolojisi] Ares'in lakaplarından birisi olup, Boeotia'da Orion takımyıldızının da adıdır.

KANDAROSANA [Budist Mitolojisi] Şaşı bakışlı ve uzun dişli ele avuca sığmayan bir tanrının adı olup, sağ elinde kılıç sol elinde kalbine yakın pozisyonda beyaz bir yılan taşımakta ve kaplan postu giymektedir. Genellikle Akala ile özdeşleştirilen tanrının tacı üzerinde Akşobya resmi yer almaktadır.

KANDİT [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Nuer halkının inanışında bir nehir tanrıçası olup Buk'un kızıdır.

KANDUNDU [Afrika Mitolojsi] Ovimbundu halkının ata ruhunun adıdır.

KANDYBUS [Yunan Mitolojisi] Deukalion'in oğlu olup, Lykia'daki Kandyba kentine adını vermiştir.

KANE Bkz. Tane

KANE-HEKİLİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da şimşek tanrısı olarak tasavvur edilen Kane'nin adlarından birisidir.

KANE-HOALANİ [Polinezya Mitolojisi] Tanrıça Pele'nin babası olan tanrının addır. Kane Hoalani'nin avuca sığabilecek kadar küçük bir deniz kabuğu vardır ve bu kabul okyanusa bırakıldığında bir yelkenli tekneye dönüşmektedir.

KANETHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lykaon'un oğullarından birisinin adıdır.

2. Abas'ın oğlu, Kanthus'un babası olup, Euboea'da Khalkis kentinin ad vericisidir.

KANG ADMİ Bkz. Yeti

KANG Bkz. Kaggen

KANG KIZ [Moğol Mitolojisi] Savaşçı bir Moğol kadın kahramanın adıdır. Babası Abak-Möge oğul yerine Kang Kız'ı doğuran karısı Angır-Ala'ya kızıp, en büyük düşmanının karısı Saiyn-Uran ile sevişmeye gitmiştir. Saiyn-Uran adamı sarhoş edip kendinden geçirdikten sonra düşman kabile Abak-Möge'nin yurdunu yağmalamış, Angyr-Ala'yı ve diğer Moğollar esir edilirken yaşlı hizmetçi Karbın bebek Kang Kız'ı düşmandan kaçırıp, bir savaşçı gibi büyütmüştür. Zamanla usta bir avcı olan kız bir gün avdayken Karbın bir atlı tarafından kaçırılmış, Kang Kız'a silah ve at sağlayan sihirli yardımcıların da desteğiyle kız hem yaşlı kadını bulmuş hem de ana babasını esaretten kurtarıp, işgalcileri yurdundan kovmayı başarmıştır. Kızın ailesinin can düşmanı sihirle tilkiye dönüşünce Kang Kız avının peşine düşmüş, tam tilkiyi vuracağı sırada gökten bir kartal süzülerek ava saldırınca ok kartala gelmiştir. Birdenbire yakışıklı bir adama dönüşen kartal ile Kang Kız evlenmişlerdir.

KANGALOGBA [Afrika Mitolojisi] Uganda halkının inanışında Toro'nun annesi olan bir başlangıç yaratığının adı olup, kızböceği formunda tasavvur edilmektedir.

KANIKEY [Türk Mitolojisi] Manas destanında Buhara Hanı Temir'in kızlarından birisi ve Manas'ın karısı olarak bahsi geçmektedir. Erkek kılığına girerek Manas'ın 40 adamından Çabuk

Alp'i yenilgiye uğratınca ünlenmiş, Çabuk Alp ile konuşan kızla evlenmek istemiştir.

KANİKİLAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kvakiutl halkının inanışında yaratıcı bir ruhun adıdır.

KANİSİMBO [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının inanışında cennetten yeryüzüne inen sekiz atadan birisinin adı olup, Simboumba'nın kardeşidir.

KANKAR MATA [Hint Mitolojisi] Hastalık getiren bir ana tanrıçanın adıdır.

KANLI KEMİK İngiliz halkının inanışında bir gulyabani olup, Rawhead, Bloody-Bones, Tommy Rawhead adlarıyla da bilinmekteydi.

KANLI KOCA [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Kanturalı'nın babasının adıdır.

KANNAGİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Güney Hindistan, Seylan ve Malaysiya'da yaşayan Tamil halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup, kadınların sadakatinin ve Tamil halkının etnik birliğinin sembolü kabul edilmektedir. Seylan'da kaydedilen Cilappatikaram destanında Kannagi'nin aynı tanrıçanın bir başka formu olduğu iddia edilen Pattini'ye dönüşümü anlatılmaktadır.

KANNAN [Hint Mitolojisi] Tamil halkının Krişna'ya verdiği isimlerden birisidir.

KANOBUS [Yunan Mitolojisi] Menelaos'un dümencisinin adı olup, Troya'dan dönüşte Mısır'da yılan ısırması sonucu ölmüştür. Nil nehrinin İskenderiye yakınlarındaki bir kolu civarına gömülmüştür. Bu bölgedeki Kanobus kentine adı verilmiştir.

KANOOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında karanlık tanrısının adı olup, karga Yehl'in kardeşidir.

KANOPUS KAPLARI Eski Mısır'da ölünün mumyalanmış iç organlarının saklanması için kullanılan kapların adıdır. Sözgelimi bağırsakların içleri boşaltılıp temizlendikten sonra üzerine baharatlar dökülerek keten bezlere sarıldıktan sonra bu kaplara yerleştirilmekteydi. Kanopus aynı zamanda Modern İskenderiye'ye 25 km mesafede Nil deltası üzerinde bulunan antik bir kentin ve buraya gömülen Menelaus'un kılavuzunun adıydı. Kanopus kapları 6. Hanedan döneminden itibaren 17. Hanedana dek Horus'un oğulları ve dört ana yönün koruyucuları olarak kabul edilen Amset, Hapi, Duamutef ve Qebehsenuf'in adlarıyla anılmış her birinin kapağı bu tanrıların başları formunda tasvir edilmiştir.

KANOTİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Michigan gölü ile Rocky Dağları arasında yaşayan Siu halkının inanışında orman ruhları için kullanılan genel bir terim olup, 'ağaçta yaşayanlar' anlamındadır.

KANSA [Hint Mitolojisi] Kız kardeşi Devaki ile Vasudeva'nın çocuklarını doğar doğmaz öldürten Matura kentinin kralı olup, kötülükleriyle ünlüdür.

KANSA NAGİN [Hint Mitolojisi] Orissa vilayetinde yaşayan Çikanput halkının inanışında yeraltında annesi ana tanrıça Dhuli Nagin ile birlikte ikamet eden tuz tanrıçasının adıdır. Evlilik zamanı geldiğinde üstünü Hint safranı ve kum ile temizlemiş, tanrıçadan çıkan kirler kobra kızlar tarafından insanlarca bulunamayacak yerlere taşınmıştır. Bununla birlikte bir fare Kansa Nagin'in kirini bularak yeryüzüne çıkarmış böylece insanoğlu tuzla tanışmıştır.

KANTARUPİ [Hint Mitolojisi] Mysore kenti söylencelerine göre tanrıça Bisal-Mariamna'nın altı kız kardeşiyle birlikte cinsel birliktelik yaşamak için kocasını kaçırdığı genç bir kadının adıdır. Adam yorgunluktan bitap düşünce tanrıçalar tarafından bırakılmış ama hafızası silindiğinden karısını hatırlamamış, bu yüzden hamile olan Kanturapi'nin babası doğan bebeği ormana götürüp bırakmıştır. Burada bebeği bir fahişe bularak yanına aldıktan sonra bir yılan tapınağına bırakmışsa da pişman olan dede çocuğu burada bulup kurtarmıştır. Kanturapi ise hayatta kalabilmek için fahişelik yapmaya başlamıştır. Oğlu delikanlılık çağında geldiğinde kim olduğunu bilmediği Kanturapi'yi görüp âşık olmuşsa da bir dana kendisine "birisi kendi anasıyla yatarsa onun hakkında ne düşünürsün?" diye sorunca durumu anlamış annesini yaşadığı hayattan kurtardıktan sonra babasını da bularak aileyi tekrar bir araya getirmeyi başarmıştır.

KANTAŞI Kırmızı renkte değerli bir taşın adı olup, Mısırlılarca kanın ve tanrıça İsis'in erdem sembolü kabul edilmekteydi. Müslümanlarca Mekke taşı olarak adlandırılmakta ve mutluluk getiren bir tılsım olarak taşınmaktaydı. Kırmızı ve yeşil renkli taşlar halk hekimliğinde ve büyücülükte şifa sağlamak amacıyla çağlar boyunca kullanılmıştır.

KANTELETAR [Fin Mitolojisi] Antik Fin dilinde büyü ile ilgili şarkıların adı olup, Kalevala'da kayıtlıdırlar.

KANTHA [Hint Mitolojisi] Yeraltını aydınlatacak denli güçlü bir ışık saçan büyük ve değerli bir mücevherin adıdır.

KANTHAKA [Budist Mitolojisi] Buda'nın beyaz atının adıdır.

KANTHUS [Yunan Mitolojisi] Kanethus'un oğlu ve Abas'ın torunu olan bir Argonaut'un adı olup, Libya'da Kephallion tarafından öldürülmüştür (Apollon. Rhod. i. 78).

KANTİ [Hint Mitolojisi] Narayana'nın saktilerinden biri olan arzu tanrıçasının adıdır.

KANTURALI [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında göre Trabzon Beyi'nin kızı Sarı Selcan'a âşık olan kızla evlenebilmek için kırk yiğidiyle birlikte Trabzon Beyi'nin karşısında çıkıp kızını isteyen Oğuz yiğidi olup, Kanturalı nın oğludur. Trabzon beyinin şart olarak sunduğu üç canavarı öldürmüş (boğa, deve, aslan), Selcan Hatun'un gönlünü kazanmış ve obasına götürmüştür. Trabzon Beyi'nin çevresi, adamın aklına girip askerlerini kızı ile damadının peşinden göndermesine sebep olunca Sarı Selcan hatun elinde kılıç Kanturalı'yı kurtarmak için öylesine yiğitçe savaşmıştır ki delikanlı durumu gurur meselesi yapmıştır. Selcan'ın sadakatini

görünce pişman olup, Oğuz ilinde yedi gün yedi gün düğün yapmıştır.

KANVA [Hint Mitolojisi] Şakuntala'nın eğitmeni olan ermiş kişi olup Rigveda'nın VII. Kitabındaki pek çok ilahileri ona veya ailesine atfedilmektedir. Angirasalardan birisi kabul edilen Ghora'nın babası olan Kanva'nın kör gözü Aşvinlerce açılmış, Agni tarafından savaşta yardım görmüş, Marutlar ise zengin olmasını sağlamışlardır. Kanva adı aynı zamanda çok sayıda hanedan kurucusunun, Vedik bir mezhebin kurucusunun ve Atharvaveda'da bahsi geçen (2.25) bir grup kötü ruhun adıdır.

KANYAKUMARİ [Hint Mitolojisi] Devi, Kali ve Uma için kullanılan bir isim olup 'bakire' anlamına gelmektedir.

KANYARUNDİ [Afrika Mitolojisi] Kihanga'nın oğlu, İnauçaba'nın kocası ve Mvezi'nin babası olan bir kralın adıdır. Amcası Maşira'dan aldığı İnkoto adlı kılıçla bir mağarada yaşayan yılanı öldürerek saklandığı hazineleri ele geçirmiştir.

KANZİ [Afrika Mitolojisi] İlk insan Amangundu'nun oğlu, Nangombe'nın kardeşi ve Mşindi'nin babasıdır.

KAO DAİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam'da 1919 yılında ortaya çıkan tek tanrılı senkretik bir din Kaodaizmin evren ile özdeşeştirilen tanrısının adıdır. Kao Dai, Taoist tanrı Yuhuang Şang-di ile Yehova'nın birleşimidir. Yaratıcı ve kurtarıcı olarak görülen Kao Dai, kalp üzerinde göz figürüyle sembolize edilmektedir.

KAO GUOJİU [Çin Mitolojisi] (MS 930–999) Sekiz ölümsüzün (Pa-Hsien veya Ba Xian) en küçüğü olup, elinde bir çift zil olan soylu bir erkek formunda tasvir edilmekteydi. Aktörlerin koruyucusu kabul edilen Kao Guojiu veya Tsao Kuo-çiu, Song hanedanından bir imparatorun amcası olduğu için Kao amca olarak da bilinmekteydi.

KAPA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota'da yaşayan Lakota halkının inanışında 'kunduz ruhu' olup ev huzurunu sembolize etmekteydi.

KAPALA [Budist Mitolojisi] Tanrılara şarap sunmak için kullanılan insan kafatasından yapılmış bir kabın adı olup Sanskritçe 'kafatası" anlamına gelmekteydi. Özellikle Tibet'te kafatasları oyulup kıymetli taşlarla süslenmekteydi.

KAPALİNİ [Hint Mitolojisi] Durga veya Kali'ye verilen isimlerden birisi olup, 'kafatası sahibi' anlamına gelmektedir.

KAPANEUS [Yunan Mitolojisi] Hipponous ile Astynome'nun oğlu, Evadne'nin kocası ve Sthenelus'un babası olan Argos prensi Thebai kentine yürüyen yedi önderden birisidir. Kale duvarına merdivenle çıkmayı akıl eden ilk kişi olduğuna inanılan ve Zeus'un bile kendini durduramayacağını söyleyen yiğit bir savaşçı olmasına karşın, yaptığı saygısızlık yüzünden Thebai'nin surlarına tırmanırken Zeus'un gönderdiği bir yıldırımla öldürülmüştür. Kapaneus'un karısı Evadne cenaze töreninde ölüyü yakmak için kullanılan odunların üzerine atlayarak intihar etmiştir. Bir söylenceye göre şifa tanrısı Asklepius, Kapaneus'u diriltmiştir.

KAPHAURUS [Yunan Mitolojisi] Amphithemis ve Tritonis'in oğlu, Nasamon'un kardeşi Libyalı bir çoban olup, oyunları çalmaya kalkışan Argonautlardan Kanthus ve Eribotes'u öldürmüşse de diğer gemiciler tarafından öldürmüştür.

KAPHEİRA [Yunan Mitolojisi] Rodos adasında kendisine Rhea tarafından emanet edilen Poseidon'u Telkhines ile birlikte büyüten Okeanidlerden birisidir.

KAPHENE [Yunan Mitolojisi] Karyalı bir genç kızın adı olup, bölgelerinde kolonileşen Yunanlara karşı kurulan komployu sevgilisi Nymphaios'a haber vermiş, Yunanlar kendilerine tuzak kuranları saf dışı bıraktıktan sonra Nymphaios ile Kaphene evlenmişlerdir.

KAPİANGU [Afrika Mitolojisi] Zaire halkının inanışında hırsızların ölümüne sebep olan bir tılsımın adıdır.

KAPİLA [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun vücut bulmuş formlarından birisidir. Kardama Prajapathi ile Devahooti'nin oğlu olup, Sankhya felsefesinin kurucusudur.

KAPLAN Uzakdoğu folklorunda en güçlü hayvan olarak batı kültüründeki aslanın karşılığıdır.

1. [Hint Mitolojisi] Tanrıça Durga'nın binek hayvanıdır.

2. [Budist Mitolojisi] Öfkenin sembolüdür.

KAPKAUN Romen masal ve söylencelerinde çocuk ve genç kızları kaçıran bir devin adı olup, kötülüğün sembolü kabul edilmekteydi.

KAPLAN ve TAVŞAN Bkz. Tavşan ve Kaplan

KAPLUMBAĞA Yavaş ama istikrarlı giden kaplumbağanın tavşanı koşu yarışında yendiği öykü en ünlü fabllardan birisi olup, kaplumbağa Hıristiyanlarca tevazunun, Uzakdoğu'da ise uzun yaşam ve şansın sembolü sayılmaktadır.

1. [Afrika Mitolojisi] Nupe halkının inanışında ilk yaratılan canlının adıdır.

2. [Yunan-Roma Mitolojisi] Aphrodite ve Hermes (Venus ve Mercury) ile ilişkilendirilmiştir.

Bkz. Kaşyapa, Kappa, Kurma

KAPO [Pasifik Mitolojisi] Hawaii bereket tanrıçasının adı olup, Hiiaka ile Pele'nin kız kardeşi, Laka'nın annesidir.

KAPOONİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Gök gürültüsü ruhu Enumklav'ın kardeşi olan şimşek ruhunun adıdır.

Kappa (Çizim: Hokusai)

KAPPA [Japon Mitolojisi] Şinto inanışında kaplumbağanın vücudu, maymunun kafası ve kurbağanın bacaklarına sahip bir su ruhunun (Sujin) adıdır. Japonya'nın çeşitli bölgelerinde Kawako (Nehir çocuğu), Kawataro (Nehir genci), Komahiki (At çeken), Kawappa, Kôgo, Mizuşi, Mizuçi, Enkô, Kawaso, Suitengu ve Dangame benzeri adlarla bilinmekteydi. Akşamları yemek için sudan çıktıktan sonra kurban olarak seçtiği at ve sığırların kanını anüslerinden içen ayrıca salatalığa da düşkün olan bir yaratıktır. Kappa'ya dair öyküler özünde tıpkı Finlandiya'da Nakki, İskoçya'da Kelpie adıyla bilinen su ruhları gibi çocukları nehir ve derelerden uzak tutmak için anlatılmaktaydı. Kappa, Oni ve Tengu ile birlikte Japon folklor ve mitolojisinin en tanınan doğaüstü yaratıklarından (Yokai) birisiydi. Bununla birlikte iblis Oni'den daha akıllı ve daha az kötü olarak tasvir edilmekte hatta insanlara kırık çıkıkçılığı öğreten bir çeşit kültürel kahraman olarak da gösterilmektedir. Nehir kenarında yaşayan 10 yaşındaki bir çocuk boyundaki bu yaratık kendisine nazik davrananlara zarar vermemesine karşın, kötü davrananları avlayıp yemekte, yoldan geçen insan ve atları avlamakta, bilge insanlarla arkadaşlık etmektedir. Kappaların başında içi suyla dolu çukurların bulunduğuna bunların boşaltılması durumunda yaratıkların gücünün kaybolacağına inanılmaktaydı. Bu yaratığın insanlarla karşılaşmasını konu alan çok sayıda öykü olup, kurnazlıkla bu yaratığın başını önüne eğdirerek Kappa'ya gücünü veren suyun dökülmesini sağlamak kişinin kurtulmasını sağlamaktaydı.

KAPRE Filipinler söylencelerinde büyük, kıllı ve siyah gövdeli tasvir edilen bir yaratığın adı olup, yoldan geçen insanları korkutur ve onlara büyülü sözler söylemekteydi.

KAPSİRKO Efendisinden haksız yere yakacak odun çalmakla suçlanıp, Sibirya'ya sürgünle cezalandırılan yoksul bir Rus köylüsünün adıdır. Efendisi adama kurtulması için bir imkânsız görev teklif ederek atını kitli ve bekçisi olan ahırından çalmasını istemiş adam başarınca bu sefer karısını yine iyi korunan evden kaçırmasını istemiştir. Kadını da kaçıran Kapsirko, bir göl kenarında *Vodianoi* adlı su ciniyle karşılaşmış, iblis köylüye kadın karşılığında şapka dolusu para teklif etmiştir. Şapkasında büyükçe bir delik açan köylü cinin tüm parasını aldıktan kadını orada bırakıp zengin bir adam olarak köyüne dönmüştür. Efendisi bu sefer karısını geri isteyince adamın çiftliğinin yarısını istemiştir. Kapsirko, Vodianoi'nin yaşadığı göle gidip küçük bir kulübe inşa etmiş ve tüm zamanını ip bükerek geçirmeye başlamış, ne yaptığını merak eden iblise de gölün suyunu boşaltacağını söyleyerek efendisinin karısını geri istemiştir. İblis kabul etmeyince bu sefer kazananın kadına sahip olacağı bir yarışma ile meydan okumuş, kurnazlıkla yaratığı alt ederek kadını efendisine geri getirmeyi başarmıştır.

KAPYS [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Assarakus ile Hieromneme'nin oğlu, Ankhises'in babası, Aeneas'ın büyükbabası ve Assarakos'un oğludur (Apollod. iii. 12. 2; Hom. Il. xx. 239; Virg. Aen. vi. 768; Diod. iv. 75.).

2. Aeneas'ın yoldaşlarından Troyalı bir kahraman olup, Campania bölgesini fethetmiş Capua kentine adını vermiştir (Virg. Aen. x. 145.).

3. Troya atının kente sokulmasına karşı çıkan bir Troyalının adıdır.

KAPİLA Bkz. Kamadhenu

KAPLUMBAĞA 1. [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "Kurma" adıyla bilinen bu hayvan Vedik dönemde yarı tanrı olarak görülmüş ve Prajapati ile eş tutulmuş, sonradan Vişnu'nun Kurmavatara adlı avatarlarından birisine dönüşmüştür. Vişnu, Satya Yuga döneminde selden kaybolan bazı değerli şeyleri (Amrita, Parijata, Surabhi, Airavata, Şankha, Sura, Dhanvantari, Uççaişravas, Vişa, Dhanus) bulmak için kaplumbağa avatarına bürünmüştür.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua ve başka halkların inanışında dünya dalgıcı olarak düşünülen mitolojik figürdür. Kaplumbağanın sırtında ada formunda yeryüzü oluşmuştur.

KAPLUMBAĞA ile KUŞLAR Pek çok masal koleksiyonunda yer alan Ezop fabllarından birisi olup, gökyüzünde uçan kuşlara özenen bir kaplumbağanın hazin sonunu anlatmaktadır. Kaplumbağa bir gün kartala kendisine uçmayı öğretirse kendisine denizin hazinelerinin yerini göstereceğine söz vermiş, kartal muhatabını isteğinin mantık dışı olduğu konusunda uyarmışsa da kaplumbağanın kararlılığını görünce pençeleri arasına alıp dağların zirvesine bulutların üzerine dek çıkarmıştır. Kartal bir noktadan sonra "hadi" diyerek kaplumbağayı bırakmışsa da zavallı hayvan külçe gibi aşağıya düşüp kayalıklarda parçalanmıştır. Öykü Yunan tragedya yazarı Yunan Aeskhylus (MÖ 524-455) bir çalışmasında ve Hint masal koleksiyonu Kakçapa Jataka'da küçük değişikliklerle yer almıştır.

KAPLUMBAĞA ile TAVŞAN Tavşanların üst dudaklarının neden iki parçalı olduğunu açıklamaya yönelik bir Kore masalının adıdır. Ejderha

kral tedavisi taze tavşan ciğeriyle sağlanan amansız bir hastalığa yakalanınca kaplumbağayı tavşanı bulup getirmekle görevlendirmiştir. Tavşan kaplumbağanın sırtına kralın sarayına doğru yola koyulmuşsa da kaderini öğrenince kaplumbağayı akşamları ciğerini yarık dudakları arasında dışarı çıkardığı yalanını söyleyerek kandırıp kaçmıştı. Kaplumbağa çaresizce geri dönerken karşısına çıkan bir tanrı hayvana ginseng kökü vererek kralın tedavisini bununla yapmasını öğütlemiş, başarılı olan kaplumbağa sarayda vezirlik rütbesine yükseltilmiştir.

KAPUA [Pasifik Mitolojsi] Hawaii halkının inanışında insanları yanlış yöne iten hilebaz ruhların adıdır.

KAPUT [Pers Mitolojisi] Keresaspa tarafından öldürülen kurt görünümünde bir fırtına cininin adıdır.

KAR [Yunan Mitolojisi] **1.** Megara kralı Phoroneus'un oğlu olup, Karia adının kaynağıdır (Paus. i. 39. 4, 40. 5).

2. Lydus ile Mysus'un kardeşi olup, Karyalıların efsanevi atasıdır (Herodotus i. 171.).

KAR ADAMI Bkz. Yeti

KAR BALIĞI [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda Goakerena ağacını koruması için yaratılan bir balığın adıdır.

KAR CADISI [Germen Mitolojsi] Alman masallarında bahsi geçen bu doğaüstü varlıklar olup, bir masalda kar cadısı kız kardeşi Gül kırmızısı ile birlikte bir ayıyı ardından bir cüceyi donmaktan kurtarmış, öykünün devamında ayı cüceyi öldürerek bir prense dönüşmüştür. Grimm Masallarından birinin kahramanı olan Pamuk Prenses'in bir kar cadısı olması muhtemel olup, masalda cücelerin varlığı da bir efsanenin folklorik izi olduğunu düşündürmektedir.

KAR KADIN Bkz. Yuki Onna

KAR KIZ Bkz. Sneguroçka

KAR KRALİÇESİ Andersen'in en ünlü masallarından birine adını veren kahramanın adıdır. Kay adındaki çocuğu kuzeydeki sarayına getirmiş ve yüreğini buza dönüştürerek, evini ve sevenlerini unutmasını sağlamıştır. Küçük Gerda ise her yerde aradığı Kay'i saraya gelerek bulmuş, oğlanı öpünce yüreğindeki buzun çözülmesini sağlamıştır.

KARA [İskandinav Mitolojisi] **1.** Ymir'in bedeninden yaratıldığına inanılan toprağın adıdır.

2. Bir Valkyrie'nin adıdır.

KARA ANNİS İngiltere'de Leicestershire civarında Dane tepesindeki bir mağarada yaşayan, mavi renkli cilde sahip, tek gözü delik bir cadının adıdır. Büyük bir meşe ağacının önünde kuzu ve çocukları parçalarcasına yemekten zevk alır. Kelt veya öncesi bir alışkanlık olarak bölgede her yıl Paskalya sabahı mağarasından belediye başkanının evine anasona bulanmış ölü bir kediyi sürüklemek geleneği yaşatılmaktadır.

KARA ASLAN MELİK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Oğuz Beyleri ile dövüşen 7 kâfir beyinden birisinin adı olup, Kara Budak tarafından öldürülmüştür.

KARA AYI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ohio nehri havzasında yaşayan Osage halkının inanışında bir koruyucu ruhun adıdır.

KARA BAKİRE [Mısır Mitolojisi] Osiris'in kız kardeşi ve Horus'un annesi İsis'in lakabıdır.

KARA BAKİRELER [Kelt Mitolojisi] Batı Avrupa'da Keltlerden önce yaşadığına inanılan Likur halkının tapındığı 3 tanrıçanın adı olup, Keltler tarafından da benimsenmişlerdir.

KARA BÜYÜ Kötülük amaçlarla çoğunlukla birisini öldürmek veya zarar vermek amacıyla çeşitli iblislerin yardımıyla gerçekleştirilen büyü çeşidinin adı olup, Kara Sanatlar olarak da bilinmektedir. Kuzey Avrupa folklorunda kara büyünün Şeytan veya diğer iblisler tarafından Kara Okul adı verilen bir yerde kötü yürekli büyücülere öğretildiğine dair pek çok anlatı bulunmaktadır.

Bkz. Büyü, Ak Büyü

KARA CADI [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinin Galler varyantında Beyaz Cadı Orwen'in kardeşi olan kötü yürekli bir kadının adı olup, Arthur tarafından öldürülmüştür.

KARA CÜCE İskoçya masallarında bahsi geçen kötü huylu bir cüce iblisin adıdır.

KARA ÇÖĞÜR [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı öyküsünde bahsi geçen bir Oğuz beyinin adı olup, yüzü peçeli dolaşmaktaydı.

KARA ÇUHA [Türk Mitolojisi] İnsanların arkasında gezip dolaşarak gerektiğinde yardım eden koruyucu bir ruhun adıdır. Azerice 'Allah kimsenin Kara Çuhasını yatırmasın' temenni olarak söylenirken 'Kara Çuhası yattı, ömrü bitti' deyimi ise bahtsızlık durumunda söylenir.

KARA DEMETER [Yunan Mitolojisi] Phigalia'da tapınılan bir Demeter varyantı olup, Poseidon'un eşi ve at başlı olarak tasvir edilmekteydi.

KARA DOMUZ [İskandinav Mitolojisi] Ölüm ve kötülüğün kişileştirilmiş formudur.

KARA EJDERHA [Japon Mitolojisi] Kuzeyin efendisi ve cesaretin sembolü olduğuna inanılan efsanevi bir yaratığın adıdır.

KARA GÜNE [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Oğuz beyi Salur Kazan'ın yiğitliğiyle ünlenmiş kardeşinin adıdır.

KARA HAN [Türk Mitolojisi] Altay bölgesi halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, yılan ve akreplerle dolu başlangıç denizinin üzerinden uçarken müstakbel eşi Ak Ana ile karşılaşmıştır.

KARA KADIN Bkz. Zwarte Madam

KARA KAPI [Kelt Mitolojisi] Galler halkının inanışında yeraltı ülkesi Annvfn'in girişinin adıdır.

KARA KEDİ Pek çok kültürde görülmesinin bile uğursuzluk getireceğine inanılan bir semboldür.

1. [Çingene Mitolojisi] Günahkâr insanların Ölüler ülkesine gitmeden önce kara kedi biçimine girerek Rüzgâr Kralı'nın yönettiği Kedi Dağı adlı bir dağda cezalarını çektiklerine inanılmaktaydı.

KARA KIRNAK [Türk Mitolojisi] Türkmen halkının inanışında nehirde yaşayan, tüm vücu-

du kıllarla kaplı kadına benzeyen bir varlığın adıdır. Anneler su kenarında oynayan çocuklarını bu şeytani karakterin adıyla korkuturlardı.

KARA KÖPEK [Britanya Mitolojisi] Şeytan ve yıldırımlarla ilişkilendirilip, ölümün habercisi kabul edilen normal köpekten biraz daha büyük bir yaratık olup, geceleri eski patikalar ve yol kavşaklarında ışıldayan gözleriyle ortaya çıktığına inanılmaktaydı. Galler mitolojisindeki hayalet tazılar Cŵn Annwn, İskandinav mitolojisinde Cehennem kapısını bekleyen Garmr ve Yunan mitolojisindeki karşılığı Kerberus akla getirildiğinde kara köpek inanışının Kelt veya Germen mitolojisinin mirası olduğu dahası yeraltı dünyası ile ilişkili bir varlık olduğu söylenebilir. İngiliz folklorunda çok sayıda kara köpek varyantı bulunmakta olup, Yorkshire'da "Barghest" ve "Guytrashm", Doğu İngiltere'de Black Shuck (Kara Kabuk), Cornwall'da Devil's Dandy (Şeytanın evladı), Man adasında Moddey Dhoo, Devon'da Yeth, Somerset'te Gurt Dog, Suffolk'da Old Shock (Yaşlı Şok) bunların en bilinenleridir. Latin Amerikan kültüründe farklı efsane ve masallara konu olan çok sayıda kara köpek varyantı bulunmakta olup, Meksiko'da Nahual, Huay Chivo ve Huay Pek, Orta Amerika'da Kadejo, Paraguay ve Arjantin'de Lobizon bunların başlıcalarıdır. Arthur Conan Doyle 1902'de yayınlanan Baskervilles Tazıları (The Hound of the Baskervilles) adlı eserinde Devon bölgesindeki kara köpek inanışından esinlenmiştir.

KARA KUĞU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Koyote'nin oğlunun karısı olup, kocası Koyote tarafından gökyüzüne gönderilince çocuklarıyla birlikte kamptan kovulmuştur. Oğul gökyüzünden inip karısı perişan halde bulunca kamptaki herkesi öldürmüştür.

KARA NEHİR [Filipinler Mitolojisi] Öteki dünya Gimokodan'ın girişinde bulunan nehrin adıdır.

KARA OKUL [İskandinav-İskoç Mitolojisi] Şeytan tarafından insanlara her türlü büyücülük yöntemini içeren kara sanatların öğretilmesi için kurulup işletilen eğitim kurumunun adıdır. Söylenceye göre okulun son günü karanlık bir koridora sokulan öğrencilerin sona kalanı Şeytan tarafından kaçırılmaktaysa da bazı zeki öğrenciler gölgelerini kastederek "arkamda biri daha var" diyerek Şeytanı kandırarak kurtulmayı başarmaktaydı.

KARA PETER Bkz. Zwarte Piet

KARA SANATLAR Bkz. Kara Büyü

KARA SHUCK İngiltere'de Norfolk bölgesinde başıboş gezen büyük bir köpeğin adıdır. Bir köyün yakınlarında yürümesinin o köye kötü şans getireceğine inanılmaktadır.

KARA ŞÖVALYE [Britanya Mitolojisi] Siyah renk ata binip tepeden tırnağa siyah renkte giyinmiş pek çok savaşçının adı olarak kullanmıştır. Bunlardan en önemlisi Kral Arthur'un torunu, Tom a Lincoln ile Anglitora'nın oğlu olup, babasının hayaletinden aldığı haber yüzünden annesini öldürmüştür. Orgoglio isimli bir başkası ise Edmund Spenser'ın *The Faerie Queene* adlı eserinde ortaya çıkmakta ve Arthur tarafından kolları ve bacakları kesilerek öldürülmektedir.

KARA TAMANOUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Pasifik kıyısında şekil değiştirebilen yamyam bir ruhun adıdır.

KARA TAŞ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Ölüler dünyasını çevrelediğine inanılan kabuğun adıdır.

KARA TEKÜR [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Kam Büre oğlu Bamsı Beyrek öyküsünde bahsi geçen bir Hıristiyan beyinin adı olup, Deli Dündar tarafından öldürülmüştür.

KARA TENGÜ [Moğol Mitolojisi] Tengu'nun hastalık getirdiğine inanılan bir formunun adıdır.

KARA UMAY [Türk Mitolojisi] Ölüm meleğine verilen isimlerden birisidir. Hakaslarda bir evde ardarda çocuk ölümleri görüldüğünde Kara Umay o evi mesken tutmuş demekti. Anadolu folklorunda çocukları korkutmak için adı telaffuz edilen 'Umacı' karakteri de bu varlıkla ilişkili olmalıdır.

KARAAĞAÇ Pek çok efsane ve masalda bahsi geçen ağaç özellikle Kelt ve Yunan mitolojisinde ölüler dünyası ve yeraltı ile ilişkilendirilmektedir. Yunan mitolojisinde Orpheus yemini bozarak karısı Eurydike'yi kurtarmak için yeraltı dünyasına inmiş, Hades adama karısına geri bakmaması şartıyla Eurydike'yi yeryüzüne döneceği sözünü vermişse de Orpheus kendine hâkim olamayınca karısının ölümüne sebep olmuştur. İlk karaağaç ta Eurydike'nin öldüğü yerde yetişmiştir.

KARABASAN İnsanların uykularında kâbus görmesine sebep olan kötü ruhların genel adıdır. Türk söylencelerinde Ağırbasan, Al, Albastı, Al Karısı, Kara Kura, Davara adlarıyla geçmektedirler. İskandinavya'da Mara adlı dişi bir iblis olarak tasvir edilen yaratığın Latin kültüründeki benzeri succubustur. Almanya'da Alp veya Trud adı verilen yaratığı uzak tutmak için demirden bir kendir tarağı ile uyumak veya ayakkabıların burnunun yatağı gösterecek şekilde bırakılması gerektiğine inanılmaktaydı. Bir inanışa göre bir Alpler insanlar tarafından yakalanırsa bir daha evlerine uğramayacağına dair söz verdirilebilir olup, bir anlatıda bir Alp'in kendini yakalayan bir çobana bir kayık inşa ettiği kaydedilmiştir. Polonya'da Krisky veya Plaksy adlı bir cadının nocnitsa adı verilen kâbusların görülmesine sebep olduğuna inanılmakta, Bulgaristan'da benzer bir cadı Gorska Makua olarak bilinmekte, bebekleri korumak için beşiklerine bir bıçak konulmaktadır. Japonya'da ise rüya yiyen lakabıyla anılan Baku adlı bir yaratığın kötü rüyaların görülmesine sebep olduğuna inanılmaktadır. Afrika'da Kalahari'de yaşayan Buşmenler kötü rüya görülmesine sebep olan ruhları, yanan bir ateşe taş atarak uyarmakta ve onlara ateşin içinde kalıp, rüyasına girmemelerini söylemektedir.

Bkz. Al Karısı, Davara, Mara

KARADAN [Britanya Mitolojisi] Aquisant'in babası ve Kral Arthur'un kayınbiraderidir.

KARADİGİ [Afrika Mitolojisi] Mali halkının söylencelerinde 120 siyah köpeğiyle birlikte su aygırı avına çıkan bir avcının adıdır.

KARADZİÇ, VUK STEFANOVİÇ (1787–1864) Sırp dilbilimci, etnograf, koleksiyoner ve folkloristin adı olup, modern Sırp-Hırvat edebiyat dilinin babası ve Sırp dilinin en önemli reformcusu kabul edilmektedir. Osmanlı hâkimiyetindeki Trsic'de doğmuş, kendisinden önce doğan kardeşleri çocukluk çağında öldüklerinden yeni doğan çocuk, kötü ruh ve cadılardan etkilenip ölmesin inancıyla "kurt" anlamına gelen Vuk olarak adlandırılmıştır. Belgrad Lisesinin ilk öğrencilerinden birisi olan Karadziç, 1813'de Sırp isyancıların Osmanlı güçlerini yenilgiye uğratmalarının ardından Viyana'ya giderek Jernej Kopitar ve Sava Mrkalj ile birlikte Slav dili üzerine çalışmıştır. Karadziç, o döneme dek oral yolla kuşaktan kuşağa aktarılmış en önemlisi Marko Kraljeviç destanı olan Sırp-Hırvat folkloruna ait çok sayıda halk şarkısı, kahramanlık destanı ve baladı derleyerek yazıya geçirmiştir.

KARAENG LAV [Endonezya Mitolojisi] Şiva'nın penis formundaki görünümlerinden birisi olan bir deniz tanrısıdır.

KARAGABİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da Kauka Vadisinde yaşayan Ure halkının inanışında gök tanrının adıdır.

KARAGÖZ Türk gölge oyununun Hacivat'la birlikte iki temel karakterinden birisi olup, okumamış bir halk adamıdır. Hacivat'a karşıt kişiliğiyle halkın sağduyusunu simgelemekte, açık sözlü, patavatsız yapısından dolayı sürekli zor duruma düşmektedir. Lisan (Arapça ve Farsça bilir), görgü ve bilgi (Musiki, Matematik bilir, medrese eğitimi almıştır) sahibi Hacivat'ın kullandığı yabancı kelimeleri anlamayıp ya da bilerek onlara yanlış anlamlar yükleyen kaba saba bir halk adamı olan Karagöz oyunun temel niteliklerindendir. Ticaretten anlamayan Karagöz, müzmin işsiz olup Hacivat'ın bulduğu işlere girmekte ama hiç birisinde dikiş tutturamamakta, cahil yapısıyla ve şiddete başvurmaktan çekinmemektedir. İki farklı karakterin zıtlığının yarattığı gerginlik ve yanlış anlamalar izleyiciyi güldürecek durumların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Karagöz'ün orijini tartışmalı olup, bazı oyunlarda Çingene olduğunu kendi ağzıyla itiraf etmekteyse de, Selçuklu döneminde Bizans İmparatorunun Çingene seyisi Sofyozlu Karagöz Bali Çelebi olduğu iddia edilmektedir. Benzer şekilde Çelebi lakabı İstanbullu güngörmüş birisi olan Hacivat'ın adının Hacı İvaz'ın deforme formu olan bir Rum soylusu olması muhtemeldir. 'Karagöz ve Hacivat' gölge oyununun kökeni hakkında farklı teoriler bulunmakta olup, çeşitli araştırmacılarca Çingene ve Bizans köklerinin yanı sıra Orta Asya hatta İspanya Yahudileriyle de bağlantı kurulmuştur. Yavuz Sultan Selim döneminde yaşayan İbn-i İlyas, gölge oyununun Anadolu'ya 16. yüzyılda Mısır'dan geldiğini bildirirken folklorist Metin And (1927-2008) ise oyunun 17. yüzyılda Mısır etkisinden kurtularak özgün formunu bulduğunu ileri sürmüştür.

KARAGUL [Türk Mitolojisi] Manas destanında Konurbay'ın çobanlarının lideri olarak bahsi geçmekte olup, Semetey'i hile ile öldürmek istemiştir.

KARAİA İ TE ATA [Pasifik Mitolojisi] Mangaia adası yaratılış söylencesinde yeraltı tanrısı Miru'nun kızının adıdır.

KARAKAROOK [Aborijin Mitolojisi] Melbourne civarındaki bir söylenceye göre gökyüzünden inerek etrafı yılanlar ve ateş tarafından sarılan 2 kadına yardım eden doğaüstü bir varlığın adıdır.

KARAKONCOLOS 7-19 Aralık tarihleri arasında kış mevsiminin en soğuk günlerinde ortaya çıktığına ve köy evlerini dolaştığına inanılan ayıya benzer tüylü iri bir yaratığın adıdır. Trabzon folklorunda Karakoncolosun Yunanca çoğul formu Karakoncilo adıyla seyirlik oyun olarak oynanılmaktadır. Karakoncolos veya Anadolu'da kullanılan Congolos, Kancalar, Koncolos gibi tüm isimlerin ilk örneği Yunanca Kalikantzaros olsa da Kara-ön takısının Türkçe olduğu yaratığa yakıştırılan bazı özelliklerin Türk ve Anadolu kültüründen ödünçlendiği sanılmaktadır. Kırşehir'de Mart ortasında köy gençlerinden birisinin ayı postu giyip, üzerine çanlar taktıktan sonra ev ev gezdirilerek tef eşliğinde türküler söyleyenerek oynatılması çeşitli taklit ve seyirlik oyunlar oynanması âdeti 'Ayı Gezmesi' adıyla bilinmekte olup benzer niteliktedir. Ev sahibi oyunculara para, yağ, pekmez ve üzüm vererek ödüllendirilmekteydi. Evlerden toplanan yiyecekler gençler tarafından hep birlikte yenilir. Bulgaristan'da karakoncoloslar Kukeri adıyla bilinmekte olup, 25 Aralık-6 Ocak arasındaki günlere 'Mrasni dni' (Kirli günler) adı verilir ve bu günlerde kötü ruhların evlere musallat olacağına inanıldığından nişan, düğün törenleri yapılmaz ve kapılara ve çocukların elbiselerine sarımsaklar takılarak kötü ruhlardan korunmaya çalışılır. Artvin'de kışın en soğuk günleri erbain adıyla anılmakta olup, o günlerde ayıların kış uykusundan uyanıp ayaklarını dere sularında inip yıkadıklarına inanılmakta bu yüzden ayılar dere sularını kirletmeden önce su kaplarının doldurup stok yapmak gerektiğine inanılmaktaydı.

Yunan folklorunda vücudu kıllarla kaplı, at bacaklı, yaban domuzu dişli, bazı hayvan uzuvlarına sahip bir yaratık formunda tasvir edilen Kalikancaros adlı yeraltı cinlerinin gündüzlerin en kısa olduğu, güneşin ekvatordan en uzak olduğu zaman olan 25 Aralık ile 6 Ocak arasında yeryüzüne çıktığına inanılmaktaydı. Kalikancaroslar yılın geri kalan zamanında Dünya ağacının yeraltındaki köklerini keserek ağacın dünyanın üzerine devrilmesi için çalışmaktaysa da ağacın kendini iyileştirme gücünden dolayı onu yıkmayı bir türlü başaramamaktaydı. Kalikancarosların yeryüzüne çıktığı dönemlerde halk kendini korumak için kapı eşiğine bir kevgir koymaktadır. Kalikancaros bu kötülük yapmak için geldiği evde kevgiri görünce kevgirin deliklerini saymaya başlarlar. Bir inanışa göre 2 den fazla sayamazlar, çünkü kutsal rakam olan 3'ü (baba, oğul, kutsal ruh?) telaffuz ettiklerinde

kendilerini öldürürler. Bir başka inanışa göre Saturnalia (Antik Roma'da 17-23 Aralık tarihleri arasında tarım tanrısı Satürn adına düzenlenen festival) zamanında doğan çocukların büyüyünce Kalikancaros olabileceğine inanılmaktaydı. Bunu önlemek için çocuğun etrafı sarımsak veya samanla çevrilir ya da başparmak tırnağı hafifçe yakılırdı. Artvin'de koncoloz ve Meşe adamı adıyla bilinen yaratığın yeni doğan çocukların ciğerini yediğine inanılmaktaydı.

Bkz. Kukeri, Koncolos, Kara kura, Momoyer, Congolos, Ağaç Kişi, Meşe adamı, Germakoçi, Kapre, Arçuri, Berchta

KARAKURA Doğu Anadolu'da yeni doğum yapmış kadınları basarak ciğerlerini yiyen, kâbus görmelerine sebep olan bir Al varyantının adıdır. Samsun ve Konya'da karakada, Trabzon ve Erzurum'da karakura, garagura, Erzincan'da karakora, Gümüşhane'de garagura, ğaragura, karakula adlarıyla bilinmekteyse de adı 'kara' ve bu kelimenin ikilemesi olan devamından oluşmaktadır. İnanışa göre uyuyan kadınların göğsüne çıkarak kedi gibi mırıldanır, basılan kadın ayak parmağını oynatmayı başarabilirse bu görünmez yaratıktan kurtulmayı başarabilir. Gümüşhane'de lohusa kadınların yatağa girmeden önce "Ğarağura in denize, çek suyuni, say ğumuni" sözlerini üç defa tekrar etmesinin basılmalarına engel olacağına inanılır. Anadolu'da rastlanmayan kum sayma motifinin bu yaratığa yakıştırılması yaratığın karakoncolos karakteriyle karıştırıldığını göstermektedir. Karakura, Konya'da keçiye benzeyen, kedi büyüklüğünde insanların göğsüne oturan bir varlık olarak tasvir edilip, gün ışığına maruz kalırsa yakalanıp, yemin ettirilip hizmetçi olarak kullanılabileceğine inanılırdı.

KARAKUŞ [Türk Mitolojisi] Şamanlara yardımcı olan bir ruhun adı olup 'kartal' ile eşanlamlı kullanıldığı sanılmaktadır. Kumandin şamanlarının davulunda demir tırnaklı olarak tasvir edilir, Manas destanında ise Simurgh'un bir varyantı olarak geçmektedir: Er Töştük adlı yiğidi yutmuş ardından yavrularının annelerine 'bizi dev yılanın ağzından o kurtardı' demesi üzerine kahramanı kusmuştur. Gök tanrı Ülgen'in yedi oğlundan birisinin adı da Karakuş olup, şamanların ayin sırasında gökyüzüne yükselmesine yardım etmekteydi.

KARAMET [Türk Mitolojisi] Kötü ruh anlamına gelen terim, Azeri dilindeki 'karamat basmak' deyiminden hareketle Al varyantı olarak düşünülebilir. Buna karşın Başkurt Tatarlarında kiremet 'koruyucu ruh' anlamıyla bilinip onuruna kurbanlar kesilmekteydi.

KARANDALA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında kötü bir ruhun adıdır.

KARANFİL 1. [Hıristiyan Mitolojisi] Meryem Ana ile ilişkilendirilen çiçek Mayıs ayının ikinci haftasında kutlanılan Anneler Günü'nün sembolüdür. Söylenceye göre İsa'nın çarmıha gerildiğini gören kadının döktüğü gözyaşları toprağa düştüğü anda karanfillere dönüşmüştür.

2. [Kuzey-Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ölü çiçeği olarak adlandırılan karanfiller cenaze töreni öncesinde ölünün etrafına yerleştirilmektedir.

KARANLIĞI AYDINLATAN [Çin Mitolojisi] Gözlerini açtığında ışık saçan kapattığında ise karanlığın çökmesine sebep olduğuna inanılan bir ejderhanın adıdır. Hiç dinlenmeden uçan binlerce km uzunluğundaki bu yaratığın nefesi rüzgâr gibi çeşitli hava olaylarına sebep olmaktaydı.

KARANLIK DÜNYA Bkz. Öteki Dünya

KARAOĞLAN Bkz. Dağ İyesi

KARASAKAL (1680 – 22 Kasım 1718) Edward Teach veya Edward Drummond Batı Hint Adaları ve Doğu sahilindeki Amerikan kolonilerinde etkili olan adı kötüye çıkmış İngiliz korsanın adıdır. Başlangıçta Bristol'tan denize açılan sıradan bir denizci olmasına karşın 1716'da Karayipler bölgesinde çalışan Benjamin Hornigold'un tayfasına katılmış ardından kendi gemisi *Queen Anne's Revenge'e* (Kraliçe Anne'in Öfkesi) sahip olmuştur. Edward Teach 1817-18'de birbirine karışmış sakal ve bıyığına atfen *Karasakal* anlamına gelen Blackbeard olarak anılmıştır. Korsanlar birliğine girdikten sonra Charleston, South Carolina limanını adamlarıyla ablukaya alan kaptan fidyesini almışsa da Virginia valisi Alexander Spotswood'un hazırladığı bir deniz gücü tarafından öldürülmüştür. Söylenceye göre kafası kesilen kaptanın cesedi geminin etrafında 3 kez yüzdükten sonra suya batmış, kafatası ise kupa olarak kullanılmıştır.

KARASU TENGU [Japon Mitolojisi] Japonca "Karga Tengu" adıyla bilinen hilebaz bir ruhun adıdır.

KARAŞİŞİ Japonya'da Budist tapınaklarının girişine sağlı sollu yerleştirilen taştan Çin aslanı heykellerine verilen isimdir.

KARATABAN Azerbaycan'da gece doğan çocuklara verilen isim olup, bunların büyüdüklerinde gittikleri yere uğur getirmeyeceğine, başladığı işlerden hayır gelmeyeceğine inanılmaktaydı.

KARATI HAN [Moğol Mitolojisi] İnsan etiyle beslenen iblis Punegusse'yi öldüren bir kahramanın adıdır.

KARAVATONİGA [Melanezya Mitolojisi] deniz kıyılarında yaşayan iyiliksever ruhların adıdır.

KARÇAR Bkz. Deli Karçar

KARDEİZ [Britanya Mitolojisi Kral Arthur efsanesinde Percival ile Condwiramur'un oğlu ve kimine göre Aribadale ile Lohenergrain'in kardeşidir.

KAREİ [Hint Mitolojisi] Bengal körfezinde bulunan Andaman adaları ve Malay yarımadasında yaşayan Semang halkının inanışında şimşek ve fırtına tanrısının adıdır. Şimşek ve gök gürültüsü Karei'nin kızgınlığına yorularak sakinleştirilmesi için birkaç damla akan akıtılmaktaydı.

KAREYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Kaliforniya'da yaşayan Karok halkının inanışında yaratıcı ruhun adıdır.

KARGA Corvidae ailesinden bir kuş cinsi olan karga ve leş yiyeceği kuzeni kuzgunun Orta Asya'dan Avrupa, Kuzey Amerika, Afrika ve Avustralya'ya yayıldığı sanılmaktadır. Kargalar, tuhaf sesleri, simsiyah renkleri, ses taklidi yetenekleri, parlak cisimlere olan düşkünlükleri ile pek çok kültürde mitoloji ve folklorun konusu olmuşlardır. Bununla birlikte kargaya nakış açısı Avrupa'da Avrupa göçmeni Amerikalılarda olumsuz ve kötü şans getiren bir hayvan olmasıyla sınırlıyken karga Sibirya ve Kuzey Amerika Yerlilerince bir çeşit tanrı olarak görülmektedir.

Kwakiutl halkının kuzgun tasviri

1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Pasifik'te yaşayan Haida, Tsimşian ve Tlingit halklarının folklorunda karga hem sık sık şekil değiştiren doğaüstü bir gücün kuş hem düzenbaz hem de insanoğluna yardımcı olan kültürel bir kahramandır. New York'un batısı ve Ohio'un doğusunda yaşayan Seneka halkının dilinde 'Gagka', Alaska'da 'Tanaina', doğu Montana'da yaşayan Krov halkının dilinde 'Apsaalooke', Haida halkının dilinde Nankilslas (sözüne boyun eğilen), Tsimşian halkının dilinde Tksamsem (dev), Tlingit halkının dilinde Yetl (karga) adlarıyla bilinmektedir.

Haida halkının efsanevi kuzgun tasviri

Kimi halklarca yaratıcı tanrı ve kültürel kahraman olarak görülen karga pek çok efsanede kabilenin sıkıntılı anlarında yardım amacıyla ortaya çıkmaktadır. Halkı için üzülen kuzgunun, güneş olmadan dünyanın, Haidaların gereksinimi olan yiyeceği vermeyeceğini ve ay olmadan da halkının geceleri balıkları göremeyeceklerini ve tutamayacaklarını bildiğinden, ışığı kurtarmasına dair anlatılan bir efsane bu konuda fikir vermektedir. Karga tıpkı bir başka düzenbaz karakter Koyote gibi müstehcen, bencil ama kandırılabilecek denli aptal bir karakter olarak tasvir edilmektedir.

Bkz. Tepeli Kestane Kargası

2. [Yahudi Mitolojisi] Uğursuz bir sembol olarak algılanan bir hayvan olduğundan Kudüs tapınağının çatısı kargaları uzak tutmak için çivilerle kaplanmıştır.

3. [Simya] Gizli güçlerin, özellikle dönüşüm sürecindeki maddelerin sembolüdür.

4. [Kelt Mitolojisi] Savaş tanrıçası Morrigan'ın savaş meydanını daha iyi görebilmek için karga formuna büründüğüne inanılmaktaydı. Ayrıca kargaların öteki dünyadan haber getirdiği düşünüldüğünden Kelt rahipleri Druidler bu kuşları kehanet amaçlı kullanmışlardır.

5. [Yunan Mitolojisi] Apollo tarafından hamile bırakılan ölümlü kadın Koronis'i gözetlemesi için o zamana dek beyaz bir kuş olan kargayı görevlendirmiştir. Karga, kadının İskhys adlı bir adamla evlendiği haberini getirince hiddetlenen tanrı çifti öldürmüş, karganın rengini de kötü haber getirdiği için siyaha çevirmiştir. Yunanlı yazar Plutarkh (MS 46 – 120) karganın eşine bağlılığını överek sadakat ile ilişkilendirmiştir.

6. [İskandinav Mitolojisi] Odin'in Huginn (düşünce) ve Muninn (hafıza) adlı iki kargasını her sabah salarak kendisine diğer dünyalardan haber getirmelerini istemekteydi. Bu yüzden Odin *kargaların tanrısı* olarak da anılmıştır.

7. [Avustralya Mitolojisi] Aborijin inanışında Yedi kız kardeş Ülker yıldız kümesinden (Pleiadlardan) ateşi çalmayı denemişse de başarısız olmuş ve tüyleri siyaha dönmüştür.

8. [Fin Mitolojisi] Laponya'ya yaşayan Sami halkının inanışına göre kargalarda laevedolge adı verilen bir tüy bulunmakta olup, kuş onun sayesinde kurtların geride bıraktığı leşleri bulabilmektedir. Karga, Finlandiya'da kötü şans getiren bir hayvan olarak algılanmakla birlikte bu tüyü bulan avcının avının bereketli geçeceğine inanılmaktaydı.

9. [Afrika Mitolojisi] Kenya'da Kilimanjaro dağının tepesinde cücelerin yaşadığına ve bunların ataları için adadığı kurbanların etlerinden kargaların oluştuğuna inanılmaktaydı.

10. [Çin Mitolojisi] Güneş üzerinde 3 ayaklı bir karganın yaşadığına ve bunun güneşin şafak, öğlen ve akşam vakitlerindeki üç görünümünü temsil ettiğine inanılmaktaydı.

11. [Japon Mitolojisi] Tanrıça Amaterasu bazen Yata-Garasu adlı dev bir karga olarak tasvir edilmiştir.

12. [Hint Mitolojisi] Brahma'nın bazen karga olarak vücut bulmasının yanı sıra bu kuş Şiva ve Kali'nin de kutsal hayvanıdır.

13. [Hıristiyan Mitolojisi] Şeytan'ın sembollerinden birisi olarak görülmüştür.

14. [Eskimo Mitolojisi] Tüm hayvanların ve kadınların yaratıcısının *Büyük karga* olduğuna inanılmaktadır.

15. [Türk Mitolojisi] Kargaların Elbruz dağlarında yer alan ab-ı hayat çeşmesinin suyundan içtiği için uzun yaşadığına inanılmaktaydı. Ayrıca Bkz. Brân

KARGA ile TAVUŞKUŞU Ezop masallarından birisi olup dünyanın pek çok bölgesinde çeşitli varyantları derlenmiştir. Bir gün bir alakarga dökülmüş tavus kuşu tüyleri bulmuş ve bunları tüylerine ekleyerek daha şık göründüğü zannıyla kasıla kasıla dolaşmaya başlamış, kendi cinsinden arkadaşlarını küçümsemeye başlamıştır. Ormanda dolaşırken karşısına çıkan bir tavus kuşu sürüsü karganın sonradan eklenen tüylerini yolunca arkadaşlarının yanına dönen karga bu sefer onlar tarafından da dışlanmıştır.

KARGA KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arkansas nehri civarında yaşayan Arapaho halkının inanışında bir su canavarının kıskanç karısının adıdır.

KARGA TAŞI Batı Avusturya'da Tirol bölgesinde bir inanışa göre kargaların yuvasında bulunan bir taş insanları görünmez yapmaktaydı.

KARINCALAR Pek çok kültürde çalışkanlık ve takım çalışmasının sembolü olarak olumlu özellikler atfedilen hayvanlardır. Ezop'un "*Çekirge ile karınca*" adlı fablında karıncanın bilgelik ve çalışkanlığı övülmekte olup, öyküye göre karınca yaz boyunca karınca çalışırken çekirge aylaklık etmiş, kış geldiğinde karınca yazdan stokladığı yiyecekleri yerken çekirge açlıkla yüz yüze gelmiştir. Japonya'da fedakârlık, adalet ve nezaket ile özdeşleşirken, Kuzey Amerika yerlilerince hastalık getirdiklerine inanılmış ve intikam ile ilişkilendirilmiş, Batı Afrika'da karınca yuvalarının kötü ruhların evi olarak görülmüştür. İngiltere'de Cornwall bölgesinde konuşulan bir Breton lehçesi olan Korn dilinde muryan kelimesi 'karınca' anlamına gelmekte olup, eski devirlerde ölen -kâfir- ataların ruhlarının cehenneme gitmek için iyi, cennete gitmek için kötü olduğundan karınca formunda dünyaya geri döndüğüne inanılmaktaydı.

KARİ 1. [İskandinav Mitolojisi] Jotun adı verilen tanrıların düşmanı buz devlerinden birisinin olup, Ymir'in oğlu, Aegir ile Loki'nin kardeşi, Beli, Thiassi ile Thrym'in babasıdır.

2. Bkz. Karei

KARİB MİTOLOJİSİ Güney Amerika'nın kuzey sahili boyunca Venezuela, Guyana, Surinam, Fransız Guyanası, Brezilya ile adlarını verdikleri Karayip adalarının otokton halkı olan Karibler aynı zamanda Kalina adıyla da bilinmektedirler. Karibler insan soyunun büyük bir sel tufanından sonra yaratıcı tanrı tarafından toprak ana Mama Nono'ya ekilen taşlardan çıkan kadın ve erkeklerden oluştuğuna inanmaktadırlar. Ayrıca Bkz. Tupuya, Kame, Korobona

KARİBATU [Mezopotamya Mitolojisi] Asur halkının inanışında hastalıkla ilişkilendirilen bir yarı tanrının adıdır.

KARİBU ANA [Eskimo Mitolojisi] kabilenin en önemli besin kaynağı olan Kuzey Amerika ren geyiklerinin (karibu) koruyucusu olarak görülen dev kadın ruhunun adıdır.

KARİKİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında şimşek ve gök gürültüsü tanrısı Tavhaki'nin ağabeyinin adıdır.

KARİOKİEKUS [Kelt Mitolojisi] İspanya'da tapınılan bir savaş tanrısı olup Romalılarca Mars ile özdeşleştirilmiştir.

KARİKLO [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Athena'nın dostu ve Prens Tresia'nın annesi olan bir su perisinin adıdır.

KARİOKİEKUS [Kelt Mitolojisi] Antik Lusitanya halkının savaş tanrısının adı olup, Roma savaş tanrısı Mars'a özdeştir.

KARİSİNİ [Hint Mitolojisi] Lakşmi'nin tarım ve pirinç tanrıçası olmasına atfen verilen isimdir.

KARİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un takma adı olup, Karya'da yer alan Mylassa tapınağına atfen konulmuştur (Herodot. i. 171, v. 66).

KARKABOS [Yunan Mitolojisi] Perreb halkının prensi olup, acımasız bir tiran olan babası Triopas'ı öldürüp Troas'a sürgün gitmiş orada Zeleia kentini kurmuştur.

KARKİNOS [Yunan Mitolojisi] Lerne bataklığında yaşayan bir yengecin adı olup, Hydra ile savaşan Herakles'i topundan ısırınca kahraman tarafından öldürülmüş ama Hera tarafından ödüllendirilip gökyüzüne bir takımyıldızı olarak yerleştirilmiştir.

KARL [İskandinav Mitolojisi] Işık tanrısı Heimdall'ın oğlunun adı olup, kelime 'kaba, köylü' anlamına gelmektedir.

KARLAFBERG [İskandinav Mitolojisi] Odin'in adlarından birisi olup 'dağlı' anlamına gelmektedir.

KARLIK [Türk Mitolojisi] Gökyüzüne yaptığı yolculukta şamana yardım eden ruhlardan birisi olup ayin sırasında havaya su serpilerek çağrılmaktadır.

KARLİKİ [Slav Mitolojisi] Şeytan'ın Cennet'ten kovulması sırasında yeryüzüne inip cücelere dönüştüğüne inanılan ruhların adıdır.

KARMA İnsanın yaşamı boyunca sergilediği tüm davranışlarının kaderini ve bir sonraki hayatını etkilemesi şeklindeki Budist prensibinin adı olup, Hinduizm, Budizm, Caynacılık ve Sihizm gibi Hint öğretilerinin çekirdek kavramlarından birisidir.

KARMANOR [Yunan Mitolojisi] Python'u öldüren Apollon ve Artemis'i konuk ederek günahlarından kurtaran Giritli bir rahibin adı olup, Eubulus ile Khrysothemis'in babasıdır (Paus. ii. 7. 7, 30. 3, x. 16).

KARME [Yunan Mitolojisi] Eubulus'un kızı olup, Girit'te Zeus'tan Britomarti'i doğurmuştur (Paus. ii. 30. 2.) Antoninus Liberalis'e göre ise Agenor'un torunu ve Phoenix ile Kassiepeia'nın kızı olup, kral Nissos'un kızı Skylle'ye dadılık yapmıştır.

KARMEL DAĞI [Yahudi Mitolojisi] Kuzeybatı İsrail'in, kuzeydoğu yamaçlarında Haifa şehrinin kurulu olduğu bir dağın adı olup Eski Ahit'te kutsal kabul edilmektedir (I. Krallar 27:30).

KARNA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Kunti ile güneş tanrıçası Surya'nın oğlu ve Pandavaların üvey kardeşi olan Anga kralının adıdır. Kunti, Pandu ile evlenmeden önce doğurduğu bebeğini doğurduktan sonra Yamuna nehri kıyısına terk etmiş, çocuğu bir arabacı

bulup, kendi oğlu gibi büyütmüştür. Pandavalar ile kardeş olduğunu bilmeyen Karna Duryodhana'nın en yakın arkadaşı olduğundan Kurukşetra savaşında onun yanında yani Kuruların safında yer almıştır. İndra'nın verdiği mızrakla savaşan Karna savaş sırasında Bhima'nın oğlu Ghatotkaça'yı öldürmeyi başarmışsa da Arjuna tarafından oklanarak öldürülmüştür.

KARNABON [Yunan Mitolojisi] Trakyalı Geta halkının kralı olup insanlara tahıl tarımını öğretmek için Demeter tarafından gönderilen Triptolemos'un gökyüzü kızağını çeken ejderhalarından birisini öldürünce Demeter tarafından yıldızların arasına taşınmıştır.

KARNAVAL Kötü ruhları kovmak amacıyla korkunç maskeler takılarak düzenlenen eğlencelerin genel adı olup, Hıristiyanlık öncesi güneş ve hayvan tapımı inançlarının mirasıdır.

KARNİYA [Yunan Mitolojisi] Sparta ve diğer Dor kentlerinde Apollon onuruna Karneios (Atina'da Metageitnion) ayının yedinci günü düzenlenen dini festivalin adıdır.

KARNEİUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'a Peloponnesus, Sparta ve Sikyonda verilen adlarından birisi olup, yağmur yağdırmasına atıf yapılmadığı veya Akarnalı kâhin Karnus ile ilişkili olduğu sanılmaktadır

KARNİ [Hint Mitolojisi] Ölüm tanrısı Yama'dan yoksul bir kadının ölen oğlunu hayata döndürmesini isteyen küçük bir tanrıçanın adıdır. Yama, Karni'nin dileğini kabul etmeyince gencin ruhu yeryüzüne fare olarak gelmiş ömrünü Rajastan'da bir tapınakta geçirmişse de farenin ölümünden sonra yeniden insan formunda doğmuştur.

KARNUS 1. [Yunan Mitolojisi] Hippotes tarafından casus sanılarak yanlışlıkla öldürülen bir Apollon rahibinin adıdır.

2. [Roma Mitolojisi] Zamanla Apollon'a dönüştürülen eski bir tanrının adıdır.

KARORA [Aborijin Mitolojisi] Arandan bölgesinde yaşayan Bandikoot halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KARPO [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Themis'in kızları Horalardan birisi olan sonbahar tanrıçasının adıdır. Bkz. Horae

KARPOPHORİ [Yunan Mitolojisi] Demeter ile Kora'ya Tegea'da takılan isim olup 'meyve toplayan' anlamına gelmekteydi (Paus. viii. 53. 3).

KARPUS [Yunan Mitolojisi] Zephyrus ve Khloris'in oğlu olup Yunanca 'meyve' anlamına gelmekteydi.

KARŞİPTA [Pers Mitolojisi] Yaratıcı tanrının emirlerini insanoğlu ve hayvanları kışın soğuğundan korumak için yeraltındaki bir mağarada saklayan ilk insan Yima'ya taşıyan kuşun adı olup, Avesta'yı kuşdilinde ezbere şakımaktaydı.

KARTA [Baltık Mitolojisi] Leton söylenceleri ve halk şarkılarında bahsi geçen kader tanrıçasının adıdır. Latvju Dainas metinlerinde de anılan tanrıça Litvanya'da Laima olarak bilinmekteydi.

KARTACA DİNİ Bkz. Fenike Mitolojisi

KARTAL Bu büyük kuş neredeyse tüm toplumlarda görüş yeteneği ve gücü ile ön plana çıkarılıp daha çok gök tanrı ile özdeşleştirilmiştir.

1. [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus'un güç ve zekâsının sembolü olmakla birlikte Troyalı genç Ganymede'i kaçırmasında yaptığı gibi tanrının cinsel isteklerini gerçekleştirirken büründüğü kılıklardan da birisidir.

2. [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in görünümlerinden birisidir.

3. [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in uçmak istediğinde girdiği kılık ve sembolü olmasının yanı sıra Asgard'ın bekçisidir.

4. [Türk Mitolojisi] Yakut halkının ilk şaman olduğuna inanıp kutsal kabul ettikleri hayvandır.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Havari Yuhanna'nın ve İsa'nın sembolüdür.

6. [Aztek Mitolojisi] Tanrı Tonatiuh'un sembolüdür.

7. [Japon Mitolojisi] Aynu halkının yaratıcı tanrı olduğuna inandıkları hayvanın adıdır.

8. [Mitolojisi] Babil inanışında Yılan Ana'nın yavrularını yediği için Şamaş tarafından öldürülen bir iblistir. İki başlı kartal ise Nergal'in görünümlerinden birisidir.

9. [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkı kartalların yeni doğan çocukların ruhlarını dünyaya getirip, ölenlerin ruhlarını ise öteki dünyaya taşıdıklarına inanmaktaydı.

11. [Japon Mitolojisi] Buda'nın görünümlerinden Uye Minu'nun sembolüdür.

12. [Hint Mitolojisi] Garuda ve Gayatri ile özdeşleştirilmektedir.

13. [Türk Mitolojisi] Bkz. Karakuş

KARTAL İLE OK Doğu kökenli bir Ezop masalı olup, La Fontaine koleksiyonunda da yer almıştır. Gökte tembelce süzülen bir kartal gören avcı okuyla kuşu vurmuş, kartal yere düşerken kendine isabet eden ok üzerinde bir kartal tüyü olduğunu görmüştür. Fabl özetle düşmanlarımıza yardım etmenin ileride kendi felaketimize sebep olacağı konusunda mesaj vermektedir.

KARTAVİRYA [Hint Mitolojisi] Himalayalarda hüküm süren bin kollu bir kralın adı olup, Vişnu'nun altıncı vücut bulmuş hali Paraşurama tarafından öldürülmüştür.

KARTİKKA [Hint Mitolojisi] Karttikeya'nın saktilerinden ve dokuz navasaktiden birisi olan bir ana tanrıçanın adıdır.

KARTTİKEYA [Hint Mitolojisi] Şiva ile Parvati'nin Skanda, Murugan ve Subrahmanya adlarıyla da bilinen oğlu olup, özellikle Tamil Hinduları tarafından tapınılan savaş ve zafer tanrısıdır. Tanrıların Şiva'ya Taraka adlı bir iblisi öldürmesi ricası üzerine Şiva üçüncü gözüyle altı evlat yaratmış, bu çocuklar ermişlerin Krittika adı verilen karıları tarafından emzirildikleri için Karttikeya olarak anılmıştır. Parvati bir gece sarılarak yattığı çocukları öylesine sıkmıştır ki çocukların gövdeleri birleşip tek bir beden olurken baş sayıları aynı kalmıştır. Paravani adı verilen bir tavus kuşu üzerinde tasvir edilen Karttikeya'nın 12 elinde çeşitli silahlar taşımak-

tadır. Mahabharata ve Ramayana'da Şiva veya Rudra'nın oğlu olduğu, Kaumari veya Sena ile evli olduğu kaydedilmiş olup, Skanda Purana bu tanrının adını taşımaktadır.

KARU ile RAİRU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi ve Mundurucu halklarının inanışında her ikisi de kültürel kahraman ve yaratıcı tanrı olan baba oğulun adıdır. Kaos zamanı şekillenen baba oğuldan Rairu'nun ayağının takıldığı kâse şeklindeki bir taşı kaldırıp başına koyduğunda cennet ortaya çıkınca babası Karu genci kıskanmış ve öldürmeye çalışmıştır. Yeryüzüne kaçan Rairu babasından af diledikten sonra burada karşılaştığı insanoğluna kabilelere ayırmış, çalışmasını beğenmediklerini ise hayvanlara dönüştürmüştür.

KARUİLEŞ ŞİUNEŞ [Anadolu Mitolojisi] Hitit panteonunda Suriye kökenli oldukları sanılan, adaletle de özdeşleştirilen 7 veya 9 yemin tanrısının adıdır. Karuileş Şiuneş "Eski tanrılar" anlamına gelmekteydi.

KARUN [İslam Mitolojisi] Eski Ahit'te Korah adıyla geçen, zenginliği ünlü büyüyü ve parayı icat ettiğine inanılan efsanevi kişinin Lidya kralı Kroesus olduğu sanılmaktadır. Karun'un yeraltına gömülü bir hazinesinin olduğuna dair bir inanış hatta Türkçe'de 'Karun kadar zengin olmak' deyimi bulunmakta, Kuran'da Kassas suresinin 76 ve 78, Ankebut suresinin 39 ve Mümin suresinin 23-24. ayetlerinde zenginliğine mağrur olduğu için cezalandırılmasının bahsi geçmektedir.

KARUSAKAİBO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Munduruc halkının inanışında yaratıcı tanrıya verilen isimdir.

KARVAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında kaçinalardan birisi kabul edilen bir mısır ruhunun adıdır.

KARYA [Yunan Mitolojisi] **1.** Lakonialı Dion ile İphitea'nın kızı olup, kıza âşık olan Dionysos tarafından ceviz ağacına dönüştürülmüştür. Kızın ölümünden sonra Lakonia'daki kenti Karya olarak adlandırılmış, Karya zamanla Artemis ile özdeşleştirilmiştir.

2. Oreios'un oğlu Oksylos ile kız kardeşi Hamadryas'ın ilişiklisinden doğan ceviz ağacı perisidir (Athena. iii. s. 78).

KARYAİ Bkz. Karyatis

KARYATİS [Yunan Mitolojisi] Karyai kentindeki tapınağından ötürü tanrıça Artemis'e verilen lakaplardan birisidir (Paus. iii. 10. 8).

KARYATEİA Bkz. Karyatis

KARYATİS [Yunan Mitolojisi] Lakonia'nın Karya kentindeki tapınağından ötürü tanrıça Artemis'e verilen lakaplardan birisidir. Bir söylenceye göre Pers-Yunan savaşında Persleri destekleyen Karya erkekleri savaşı kazanan Yunanlılarca kılıçtan geçirilirken kadınları köle yapılmış, verilen cezanın unutulmaması için de buraya bir kadın heykeli dikilmiş, heykelin yıkıntıları sonradan Artemis ile ilişkilendirilmiştir. Artemis Karyatis tapınağının rahibeleri *Karyatidai* olarak bilinmektedir.

Akropolis'te Karyatidler, Atina

Bir yoruma göre Klasik dönem öncesinde Karya ceviz ağacı tanrıçasının adı olup sonradan Olympos tanrısı Artemis'e asilime olmuştur. Pausanias, kadınların her yıl karyatis adlı bir dans yaparak Artemis Karyatis'e tapındıkları *Karyateia* adlı bir festivalden bahsederken, Hesykhius bu festivali *Karyai* adıyla anmıştır.

KARYOBİNGA [Budist Mitolojisi] Başı ve gövdesi kadın, kanatları, pençeleri ve kuyruğu kuş formunda tasvir edilen bir yaratığın adıdır.

KÂSE JACK İsviçre halkının inanışında bir ev ruhunun adı olup, gece ev sahiplerinin kendisine ayırdığı bir tabak kremayı sabaha kadar bitirmektedir.

KASETERAN [Endonezya Mitolojisi] Hayaletler diyarı adıyla bilinen, ormanın derinliklerinde olduğuna inanılan bir bölgedir. Burada ziyaretçilerin korku dolu gözlerinin önünde orman ruhları dans eder ve yerin altından insanların ayaklarını soğuk dilleriyle yalarlar.

KASIM BABA Binbir Gece Masallarının kahramanlarından Ali Baba'nın babasının adı olup, sihirli mağaraya girmesine karşın kapıyı açacak sihirli sözleri unuttuğu için dışarı çıkamayınca haramiler tarafından öldürülmüştür.

KASOGONGA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay pampaları ile Brezilya'nın Mato Grosso ovasında yaşayan Çako halkının inanışında bir yağmur tanrıçasının adıdır.

KASORONARA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Toba halkının inanışında yıldırım tanrıçasının adı olup, tanrılar arasında yaşamaktan sıkılınca yağmurla birlikte yeryüzüne inmiştir.

KASSAB [Arap Mitolojisi] Yalanların iblisi olarak da tanınan Şeytan'ın isimlerinden birisidir.

KASSANDRA [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile Hekabe'nın en güzel kızının adı olup, Apollon tarafından baştan çıkarılmış karşılığında kehanet yeteneği kazanmışsa da tanrıya verdiği sözü bozunca kimsenin kendisine inanmaması cezasına çarptırılmıştır. Kassandra dışında Troya kralının oğullarından Aesakus ile Helenus'ta kâhin olarak bilinmekteydi. Kassandra, Yunan askerlerinin içine saklandığı tahta atın tehlikesini önceden görüp Troya halkını uyarmışsa da sözünü dinletememiştir. Troya'nın düşmesinin ardından Athena tapınağına sığınmışsa da burada yakalanıp, tecavüze uğradıktan sonra Mykene kralı Agamemnon'a ganimet olarak

verilmiş bu birliktelikten Teledamos ile Pelops adlı ikizleri doğmuştur. Kassandra, Agamemnon'u karısının ihaneti ve kendisini öldüreceği konusunda uyarmışsa da sözünü dinletememiş sonuçta adamla birlikte o da öldürülmüştür.

KASSİEPEİA Bkz. Kassiopeia

KASSİOPEA [Yunan Mitolojisi] Ethiopia kralı Kepheus'un karısı sonradan Perseus'un eşi olup, Andromeda'nın ve Zeus'tan Atymnius'un annesidir. Kassiopea, Nereid adı verilen su perilerinden (veya Hera'dan) daha güzel olduğunu söyleyerek övününce ülkesine deniz tanrısı Poseidon tarafından bir sel tufanı ve bir su canavarı gönderilerek cezalandırılmıştır. Kâhinler, canavardan kurtulmak için Andromede'nin bir kayaya bağlanarak canavara verilmesine karar verilmişse de tam bu sırada çıkagelen Perseus canavarı öldürüp, kızı kendisiyle evlenmesi karşılığında kurtarmıştır. Bir söylenceye göre kızı beraberinde götürmüş bir başkasına göre kız kendisiyle evlenmekten vazgeçince Medusa'nın kesik başını göstererek taşa dönüştürdükten sonra gökyüzüne fırlatarak bir takımyıldıza dönüşmesini sağlamıştır (Hygin. Fab. 64; (Arat. Phaen. 187.; Manil. Astron. i. 355).

KASSİPHONE [Yunan Mitolojisi] Odysseus ile Kirke'nin kızı ve Telegonos'un kardeşinin adı olup, üvey kardeşi Telemakhos ile evlenmişse de annesini öldüren kocasını öldürmüştür.

KASSOTİS [Yunan Mitolojisi] Delphi'de Apollon tapınağı civarında bulunan bir pınarın adıdır.

KASTALİA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Akhelous'un kızı, Kallirrhoe ile Peirene'nin kız kardeşi olan bir su perisinin adı olup, Apollon'dan kaçarken Delphi civarındaki Parnassos dağı eteklerinde kendi adıyla anılacak bir pınarın sularına atlamıştır (Paus. x. 8.5).

KASTALİDES [Yunan Mitolojisi] Kastalia pınarı civarında yaşadıklarına inanıldığından ilham perilerine verilen isimdir.

KASTATSİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında bir gökkuşağı ruhunun adıdır.

KASTOR Bkz. Dioskurlar

KASUM NAJ EKVA [Sibirya Mitolojisi] Mansi halkının atası kabul edilen bir tanrıça olup, yürüdüğünde cıvıldayan kuş formunda kolyeler takmaktaydı. Güçlü bir büyücü olan tanrıça bir nefeste altı rakibini birden öldürebilmekteydi. Sırasıyla birlikte yaşadığı iki aşığından ilkinden olan kızını bir dağa dönüştürmüş, ikincisini de kardeşleri yüzünden terk etmiştir.

KASVA [İslam Mitolojisi] Muhammed'in üzerinde Medine'ye hicret ettiği devesinin adı olup, Hudeybiye anlaşmasının yapıldığı sefere onunla birlikte çıkmış, Mekke'nin alınışı sırasında kusvaya binen peygamber Kâbe'nin yanında kusvayı çökerterek inerek Osman bin Talha'dan Kâbe'nin anahtarını getirmesini istemiş, Veda hutbesini bile onun sırtında irad etmiştir. Bir söylenceye göre Mescid-i Nebevi Kasva'nın çöktüğü yere yapılmıştır. Peygamberin Ebubekir'den satın aldığı devenin adının kulağının dörtte birinin kesik olmasına atfen konulduğu sanılmaktadır.

KAŞA [Japon Mitolojisi] Cesetleri yiyen bir iblisin adıdır.

KAŞKU [Anadolu Mitolojisi] Hatti kökenli ay tanrısının adıdır. Hitit panteonundaki karşılığı Kuşuh olmalıdır.

KAŞYAPA [Budist Mitolojisi] Hindistan'da yedi büyük ermişten (Saptarşis) birisi olup, Aditi ile evlenerek Agni'nin babası olmuştur ki aynı zamanda Deva, Asura, Nagalar hatta tüm insanların atası kabul edilmektedir. Çin'de Çiayeh, Tibet'te Hod-Srun adlarıyla bilinen Kaşyapa, Şatapatha Brahmana'ya göre 20 bin yıl boyunda 20 bin insanı din konusunda eğitmiştir. Şakyamuni Buda'nın baş müridi olan Kaşyapa inanışa göre başlangıçtan beri var olmakta olup, evreni yaratan kozmik kaplumbağa ile ilişkilidir. Bir aslan üzerine binen bilge sağ elinde sadakat işareti yaparken tasvir edilen bilge sol elinde ise bir manastır kıyafeti taşımaktadır.

Mahabharata'da Kaşyapa adı geçmekte olup, söylenceye göre ay takvimine göre her biri 13 ayı temsil eden Dakşa kızı ile evlenmiş, bunlardan Aditi'den her biri güneş takvimindeki ayları temsil eden 12 kızı (Adityalar) doğmuştur.

KAT [Pasifik Mitolojisi] Banks adaları halkının inanışında insanlara ağaç oyarak kano yapmayı öğreten iyi tanrının adıdır.

KATA [Endonezya Mitolojisi] Borneo halkının anaları olarak gördükleri bir kuşun adı olup Ranjing'in eşidir.

KATAGOGİA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite adına düzenlenen festivalin adı olup, 'dönüş bayramı' anlamına gelmektedir.

KATANES [Arap Mitolojisi] Her tarafı kıllarla kaplı bir vampirin adıdır.

KATARA [Yunan Mitolojisi] Tanrılardan bir istekte bulunurken adak vaadinin yanı sıra adağın gerçekleştirilmemesi durumunda kişinin kendini lanetlediği bir yemin de edilmekte olup, bu yemine katara adı verilmekteydi.

KATARAGAMA [Hint Mitolojisi] Seylan halkının inanışında en önemli dört tanrıdan birisi olup, Eski Tamilce "kırmızı bedenli tanrı" anlamına gelen Keyon adıyla da bilinmekteydi. Hint tanrısı Skanda ve Tamil tanrısı Murukan'la benzer özellikler taşıyan tanrı altı kafalı ve tavus kuşu görünümünde tasvir edilmekteydi.

KATARİ Bkz. Katavi

KATARVİRİ [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti ve Tşi halklarının inanışında geçmişte kendisine kadınların kurban edildiği kötü yürekli bir nehir tanrıçasının adı olup, nehir tanrısı Tando'nun karısıdır.

KATAVİ [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Nyamvezi halkının inanışında su ruhlarının lideri olmasına rağmen kurak toprak ve çöllerde de dolaşan bir iblisin adıdır.

KATAVUL [Hint Mitolojisi] Tamil halkının en önemli tanrısının adı olup, insanları yaptıkları işlerin iyi ya da kötü oluşuna göre yargılayıp cezalandırmaktaydı.

KATAYU [Hint Mitolojisi] Ramayana'da Garuda'nın yeğeni ve Aruna'nın oğlu olan akbaba görünümdeki yarı tanrının adıdır. Rama'nın babası Daşaratha'nına eski bir dostu olan Katayu, Rama'nın karısı Sita'yı Ravana'dan kurtarmaya çalışmışsa da yaşlı akbaba kendisinden çok daha güçlü olan rakibine yenilmiştir.

KATAZİVURİ [Anadolu Mitolojisi] Hatti halkının inanışında bir şifa tanrısının adıdır.

KATEQUİL [İnka Mitolojisi] Güneş tanrısı İnti ile ay tanrıçası Mama Quilla'nın yardımcılarından birisi olan gök gürültüsü ve şimşek tanrısının adıdır.

KATH Bkz. Kautha

KATHA SARİT SAGARA 11. yüzyılda Keşmirli Somadeva tarafından derlenen Hint masal koleksiyonunun adı olup, *"Masal nehirlerinin okyanusu"* anlamına gelmektedir. Söylenceye göre masallar MS 1063-81 arasında hüküm süren Keşmir kralı Anantadeva'nın eşi Suryamati'yi eğlendirmek için derlenmiştir. Kathasaritsagara 18 kitap, 124 bölüm ve 22 bin beytin (Hintçe: sloka) yanı sıra nesir bölümler de ihtiva etmektedir. Kral Udayana'nın oğlu Naravahanadatta'nın maceralarını konu alan esas öykünün yanı sıra bu öyküyle kesişen başkalarını, 10. kitapta Pançatantra 12. kitapta ise Vetalapangcavimsati veya Baital Paçisi'nin erken dönem kopyalarını barındırmaktadır. İnanışa göre Katha-sarit-sagara, Gunadhya'nın günümüzde kullanılmayan Paisaçi lehçesiyle yazılmış kayıp kitabı Brhat-katha'dan (Uzun Öykü) alıntılanmıştır. Eser İngilizce'ye C. H. Tawney (1837–1922) tarafından 1880 ve 1884'de yayınlanan 2 cilt halinde çevrilmiştir.

KATHAKATANAVE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Kanyon'da ortaya çıktığına inanılan ilk insanın adı olup, bildiklerini Koyote'den öğrenmiştir.

KATHAR [Yakındoğu Mitolojisi] Sami halkının inanışında mimar, silah yapımcısı ve sanatçıların koruyucu tanrısının adı olup, Baal'ın sarayını inşa ettiğine inanılmaktaydı.

KATHARSİOS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus'un lakaplarından birisi olup, 'arındıran' anlamındadır.

KATIR [İslam Mitolojisi] Anadolu'da İbrahim peygamberin yakılması için odun taşımayı kabul eden tek hayvan olduğu için kısır kalmaya mahkûm edilmiş bir hayvan olduğuna inanılmaktaydı.

KATİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında düzenbaz çakal Koyote'nin zıttı özelliklere sahip iyi bir ruhun adıdır.

KATKOKHİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya civarında yaşayan Wintun halkının yaratılış söylencesinde sihirli flütü çalınınca öfkesinden yeryüzüne ateşler gönderip yakan ardından sel tufanı gönderen bir tanrının adıdır.

KATOLİK YORTUSU Katolik Kilisesi'nce Paskalyadan 60 gün sonraki Perşembe günü, Hamsin Yortusu'ndan iki hafta sonra, 21 Mayıs ile 21 Haziran tarihleri arasına düşen günde kutlanılan Efkaristiya ayininde İsa'nın et ve kanı yenilerek kutlanılan önemli bir yortu olup, Corpus Christi veya Corpus Domini olarak da bilinmektedir. Söylenceye göre St. Juliana rüyasında üzerinde siyah bir nokta bulunan dolunay görmüş, nokta kadına İsa'nın onuruna bir yortu istediğini söylemiştir. Juliana rüyasını Liege baş diyakozu Jacques Pantaleon'a anlatınca o da Vatikan'a iletmiş, böylece Katolik Yortusu Papa IV. Urban'ın izniyle 1264'den itibaren kutlanmaya başlanmıştır.

KATONDA [Afrika Mitolojisi] Baga halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KATOVLEPİ [Yunan Mitolojisi] Vücudu pullarla kaplı bir boğa olup, adı Yunanca katavlepo 'aşağıya bakan' anlamına gelmekteydi. Varlığı ilk olarak Yaşlı Pliny tarafından (Tabiat Bilgisi, 8.77) Etiyopya ve Mısır seyahatinde varlığı kaydedilmiş olup, Gustave Flaubert'in bir kitabında da bahsi geçmiştir.

KATREUS [Yunan Mitolojisi] Minos ile Pasiphae'nin dört oğlundan birisi, Akakallis, Androgeus, Ariadne, Deukalion, Euryale, Glaukas, Lykastrus, Phaedra ve Xenodike'nin kardeşi olup, zamanı geldiğinde Girit kralı olmuştur. Bir kâhin çocuklarından biri tarafından öldürüleceğini söylemiş, kral kehaneti çocuklarından gizlemişse de bir şekilde öğrenen oğlu Althaemenes kız kardeşlerinden Apemosyne Girit'i terk ederek Rodos'a kaçmıştır. Katreus ölüm korkusuyla geride kalan iki kızı Aerope ve Klymene'yi de köle olarak satması için gezgin Nauplios'a emanet etmiştir. Yıllar sonra tahtını bırakmak için oğlunu umutsuzca arayan Katreus gece yarısı gittiği Rodos'ta korsan zannedilince adalılar ile Katreus'un tayfaları arasında çıkan savaşta yanlışlıkla oğlu tarafından öldürülmüştür. Katreus'un cenaze törenine torunu Menelaos da gelmiş, onun yokluğunda Paris, güzel Helena'yı kaçırmıştır (Apollodorus, 3.2.1; Diodorus Siculus, 4.60.4. Pausanias, 8.53.4).

KATSCHEL Bkz. Kostchei

KATSURA Bkz. Defne (3)

KATVA [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının inanışında ilk insan Kihanga'nın oğlunun adıdır.

KAUGH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Tsimşiyan halkının inanışında dünyayı ve canlıları yaratan karga tanrının adıdır.

KAUAK [Maya Mitolojisi] Bakab adı verilen her biri ayrı bir yönü temsil eden dört koruyucu tanrıdan güney yönü ve kırmızı renkle özdeşleştirilenin adıdır.

KAUKAS [Baltık Mitolojisi] Batı Litvanya'da iyi şans getirdiğine, tarla ve ev işlerine yardımcı inanılan bir ruhun adıdır. Prusya'da Kauks, Kuzey Litvanya'da Puky, Estonya'da kaukii veya kauko (ruh) adlarıyla bilinip Fin kökenli Maahisetlerin benzeriydi.

KAUKASUS [Yunan Mitolojisi] Kronos'un öldürdüğü bir çobanın adı olup, Zeus tarafından Boreia dağına onun adı verilmiştir. Kaukasus dağının dünyayı taşıyan sütunlardan birisi olduğuna inanılmaktaydı. Zeus'un isteğiyle Prometheus burada zincire vurulmuş, her gün

ciğeri bir akbaba ya da kartal tarafından yenilmiştir. Virgil'in Aeneid adlı eserinde Phaethon'un savaş arabasının yeryüzüne yaklaştığı sırada Kafkas dağlarının yandığı kaydedilmiştir.

KAUKET Bkz. Kuk ve Kauket

KAUKOMİELİ [Fin Mitolojisi] Lemminkainen'in Kalevala'da geçen adlarından birisidir.

KAUKON [Yunan Mitolojisi] Arkadia kralı Lykaon'un oğlu olup, Peloponnisos'un batısında oturan halka kendi adını vermiş, Zeus tarafından saygısızlıkları yüzünden kardeşleri ve babasıyla birlikte öldürülmüştür.

KAUKS Bkz. Kaukas

KAULU [Polinezya Mitolojisi] Hilebaz bir tanrının adıdır.

KAULON [Yunan Mitolojisi] Amazon kadını Kleite'nin oğlu olup, annesiyle birlikte gittiği Güney İtalya'da Lokris kentini kurmuştur.

KAUMODAKİ [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun beden bulmuş formlarından Krişna'nın topuzunun adı olup, kendisine İndra ile mücadelesi sırasında ateş tanrısı Agni tarafından verilmiştir.

KAUMUNDİ [Hint Mitolojisi] Çandra'nın eşi olan bir ay tanrıçasının adıdır.

KAUNA [Eskimo Mitolojisi] Güney rüzgârı ruhunun adıdır.

KAUNDİNYA [Budist Mitolojisi] Buda'nın ilk müridinin (Hintçe: Arhat) adı olup, 6. yüzyılda Hindistan'ın Uttar Pradeş ve Bihar bölgelerinde yaşamıştır. Genç bir brahmin olmasına karşın vedalar konusunda uzmanlaşmış ve kral Şuddhodana'nın sarayına kabul edilecek denli ün sahibi olmuş dahası prens Siddhartha'nın doğacağını ve aydınlanacağı kehanetinde bulunmuştur. Gerçekten de aydınlanma sonrasında Buda ilk dharma konuşmasını Kaundinya'nın grubuyla yapmıştır.

KAUNUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un oğlu ve Milet şehrinin kurucusu Miletus ile Eidothea'nın oğlu, Byblis'in kardeşi, Lykialı su perisi Pronoe'nin kocası ve Aigialos'un babasıdır. İkiz kız kardeşi Byblis'in aşkına karşılık vermemek için ya da tam tersi bir durumdan dolayı kendini sürgün etmiş, Karia'da bulunan Kaunos kentini kurmuştur. Bir başka söylenceye göre Kaunus'un oğlu Aigialos kurup babasının ölümünden sonra onun adını vermiştir. Bylis, Kaunus'un kaçışından sonra intihar etmiş, ölümünden sonra bir pınara dönüşmüştür (Ovid IX, 450). Bizanslı Stephanus'a göre Byblis Phoenikia'daki Byblos kentinin ad vericisiydi.

KAURAVALAR [Hint Mitolojisi] Dhritaraştra'nın 100 oğlunun adı olup, kuzenleri Pandavalar ile mücadeleleri Mahabharata destanında anlatılmaktadır.

KAUSALYA [Hint Mitolojisi] Daşa Ratha'nın karısı, Rama ile Lakşmi'nin annesidir.

KAUSAVA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Kuruidiler için kullanılan isimdir.

KAUSTUBHA [Hint Mitolojisi] Okyanusun çalkalanması sırasında Kurma avatarındaki Vişnu için üretilen bir mücevherin adıdır.

KAUTHA [Etrüsk Mitolojisi] Güneş tanrısının adı olup, Yunan mitolojisindeki Helios ve Roma mitolojisindeki Sol'un karşılığıydı. Piacenza ciğerinde Usil olarak anılan tanrı deniz üzerinde doğan parlayan bir disk formunda tasvir edilmekte, iki aynanın birisinde Nethuns diğerinde Uprium (Hyperion) ile birlikte tasvir edilmekteydi.

KAVA 1. [Pasifik Mitolojisi] Tonga adasında bir bitkiden elde edilen alkollü içeceğin adıdır. Yoksul çift Fevanga ve Fenala kıtlık zamanı yiyecek bulamamış ve bebekleri Kavaonau'yu pişirip tanrı Loa'ya yemesi için sunmuş, tanrı da kızın başını kava bitkisine gövdesini ise şeker kamışına dönüştürmüştür.

2. [Pers Mitolojisi] Bir demircilik tanrısının adıdır.

KAVAH Bkz. Demirci Kawa

KAVAK AĞACI 1. [Yunan Mitolojisi] Kardeşlerinin ölümüne üzülen Helios'un yedi kızı kavak ağacına dönüşmüştür.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Bir Ortaçağ efsanesine göre çocuk İsa kavak ağacını görünce titresin demiş o günden sonra bu ağaç türü rüzgârda titrer gibi sallanmıştır.

KAVAL [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Athena'nın icat ettiği çalgının adı olup, söylenceye göre Athena kaval çalarken sudaki aksinde yüzünün çirkinleştiğini görüp sazı suya atmış, kavalı Marsyas bulmuştur. Başka efsanelerde pan flütü Pan'ın, kavalı Marsyas'ın icat ettiğinden bahsedilmektedir.

KAVALCI Avrupa masallarında çeşitli varyasyonları bulunup çağrıya zamanında cevap vermeyi tembihleyen bir fablın adı olup, bu masal tipinin yazılı kaydı Sardisli Kyrus'a aittir. Deniz kenarında yürüyen bir kavalcı suda dolaşan balıkları görünce balıkların karaya atlayacağı hayaliyle kaval çalmaya başlamıştır. Bununla birlikte balıklar oralı olmayınca adam büyük bir ağı denize atarak pek çok balığı yakalamayı başarmıştır. Kavalcı ağa yakalanan balıkları su üzerine çıkardığında can havliyle oynadıklarını görünce gülerek "Geç kaldınız, az önce ben kaval çalarken dans etmeliydiniz!" demiştir.

KAVAYA-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] İzanami'nin salgı ve sidiğinden doğan dişi ve erkek su ruhlarını kapsayan bir tanrı grubunun adı olup nehirlere hükmettiklerine inanılmaktaydı. Sel baskınlarında insan kurban edilerek teskin edilmeye çalışılırlardı.

KAVE [Fin Mitolojisi] Vainamoinen'in babası olan bir gök tanrının adı olup sonraları ay tanrısı olarak anılmıştır.

KAVEH Bkz. Demirci Kawa

KAVİLLAKA [İnka Mitolojisi] Tanrıların en fakir ve en kötüsü olan ay tanrısı Koniraya'nın meyve biçimine dönüştürdüğü spermlerini yiyerek hamile kalan bakire tanrıçanın adıdır. Utancından doğurduğu oğlunu terk ederek kaçmış ve (Peru'da) deniz kıyısına giderek kayalığa dönüşmüştür.

KAVRANNA [Sibirya Mitolojisi] Bir güneş tanrıçasının adıdır.

KAWA Bkz. Demirci Kawa

KAY [Britanya Mitolojisi] Sir Hektor'un oğlu, Kral Arthur'un besleme kardeşi ve yardımcısı Andrivete'nin kocası, Kelamon, Garanvyn ve Gronosis'in kardeşi olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır.

KAYADEVA [Hint Mitolojisi] Krişna'nın bir gopiye (Çoban kızı veya karısı) duyduğu aşkı anlatan Gitagovinda (Çobanın şarkısı) adlı ünlü şiiri Sanskrit dilinde yazmış şairin adı olup, 12. yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır.

KAYANU-HİME-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Toyo-uke-hime'nin görünümlerinden birisi olup ovaların ve bitkilerin koruyucu tanrıçasıdır.

KAYBEREN [Türk Mitolojisi] Kırgız halkının inanışında yabanıl hayat ve hayvanların koruyucu tanrısının adı olup, hayvanların çoğalmasını sağlamaktaydı.

KAYIP CENNET İngiliz şair John Milton'un 17. yüzyılda yazdığı ve Şeytan'ın Âdem ile Havva'yı baştan çıkarışını anlattığı manzum şiirin adı olup, 1667 yılında on cilt halinde basılmıştır.

KAYIP KOCAYI ARAMAK Birdenbire kaybolan veya kaçırılan koca veya nişanlıyı arama motifi pek çok masalda tekrarlanan bir motif olup, bu türün en ünlü örneği "Güzel ve Çirkin" masalıdır. Koca çoğunlukla bir lanet sonucunda bir hayvana veya canavara dönüşmekteyse de öykünün kadın kahramanı çirkin görünüşün altında bir insan bulunduğunun farkına varmakta, her türlü tepkiye rağmen inancını kaybetmeyerek büyünün bozulmasına yol açmaktadır. Yunan "Kupid ve Psykhe" ile İskandinav "Beyaz Ayı" öykülerinde olduğu gibi erkek belirli zamanlarda (gece, dolunay zamanı, belirli günler) canavara dönüşmekte bu yüzden daha evlilik öncesinde kadına yanına gelmeyeceğine dair söz verdirmekte, bir süre sonra merakını yenemeyen kadın adamın yasağı delerek adamın diğer görünümüne şahit olmaktadır ki bu durumda çoğunlukla koca bir daha geri gelmemek üzere ortadan kaybolmaktadır. Kadın kocasını aramak için uzak diyarlara doğru yola koyulmakta bazen hayvan, büyücü (Baba Yaga) hatta yarı tanrı (Pan) yardımcılarla birlikte 7 yılda, 7 diyar aştıktan sonra adamı bulmakta ama kocasının hafızasından tamamen çıktığını hatta adamın bir başkasıyla evli olduğuna şahit olmaktadır. Kadının ortaya çıkmasından sonra hafızası yerine gelen adam genellikle kadınla yeniden birleşmektedir. Bazı masallarda adamın uzaklarda evlendiği kişinin bir cadı olduğunu anlayan kadının cadının büyüsünü bozup kocasını geri kazanması gerekmektedir. Bazı öykülerde cadı adamı uyutmak için saçına iğne tutturmakta kadın uyuyan adamın başında 3 gece nöbet tuttuktan sonra durumu kavrayıp kocasının uyanmasını sağlamaktadır. Masal çoğunlukla karı kocanın yeniden birleştiği mutlu sonla bitmektedir.

Bkz. Arayış Macerası

KAYISI 1. [Çin Mitolojisi] Korkaklık ve ölümün sembolüdür.

2. [Anglosakson Mitolojisi] İngiltere'de rüyada kayısı görmenin iyi şans ve sağlık getireceğine inanılmaktadır.

KAYIŞ BACAK Anadolu, Azerbaycan ve Irak Türkmenlerinin inanışında ayakları kayıştan olduğu için kendi ayakları üzerinde yürüyemeyen bu yüzden yoldan geçen insanları kandırarak sırtlarına binen bir yaratık olup kayış baldır adıyla da bilinmekteydi. Irmak kenarında kurbanını bekleyen elsiz ayaksız yaşlı bir adam görünümündeki yaratık yılana bezeyen üç arşın boyunda iki ayağını kurbanının bedenine dolayıp kölesi yapmaktadır.

KAYN Bkz. Habil ile Kabil

KAYON Java adası kukla tiyatrosunda (wayang) dünyadan gökyüzüne uzanan dünya ağacını temsil eden, ağaç figürünün adı olup 'ağaç; tahta' anlamına gelen kayu kelimesiyle ilişkilidir.

KAYRA HAN [Türk Mitolojisi] Altay ve Tuva Türklerinin inanışında on yedi yerin kesiştiği yerde yaşayan, evrenin kaderini idare eden, dünyayı ve insanları yaratmış bir ruhun adı olup Erlik ve Ülgen arasında aracılık yapmaktadır.

KAYS [Arap Mitolojisi] Hicr kentinde tapınılan İslam öncesi tanrılardan birisinin adı olup, hakkında fazla bir şey bilinmemektedir.

KAYSTRUS [Yunan Mitolojisi] Lydia'da bir nehre adını vermiş bir nehir tanrısının adı olup, Ephesus'un babasıdır (Periegesis Hellados VII, 2.8).

KAYUM [Hint Mitolojisi] Kuzeydoğu Hindistan'da yeryüzü tanrıçası Sedi'nin anası olan ana tanrıçanın adı olup, soyağacı konulu dini şarkılarda bahsi geçmektedir.

KAZ 1. [Mısır Mitolojisi] Evrenin oluşumu sırasında bir yumurtadan çıkan kazın, uçarak karanlığı yok ettiğine ve Tanrı Ra'ya dönüştüğüne inanılmaktaydı. Kaz, Amun-Ra dışında İsis, Geb, Osis, Osiris ve Horus ile de ilişkilendirilmiştir.

2. [Roma Mitolojisi] Capitolium kentinde şehrin kurtarıcısı olduklarına inanılıp, Juno, Mars ve Priapus'un kutsal hayvanlarıydı. Söylenceye göre Juno tapınağındaki kutsal kazlar gıdaklayınca düşmanın yaklaştığı anlaşılmıştır.

3. [Yunan Mitolojisi] Ares, Hera, Eros ve Apollon'un kutsal hayvanıdır.

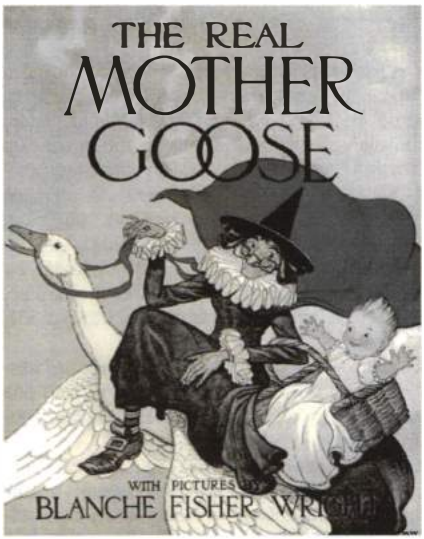
4. [Çin Mitolojisi] Eril Yang'ın sembolü olup cennet kuşuyla özdeşleştirilmiştir.

5. [Hint Mitolojisi] Brahma'nın üzerine bindiği kutsal hayvandır.

6. [Japon Mitolojisi] Sonbaharın sembolü olarak görülmektedir.

KAZ ANA Avrupa ve Kuzey Amerika'da çocuk tekerlemeleri ile masalların hayali yazar veya yaratıcısı olduğuna inanılan bir karakterin adı olup, bir kazın sırtına binerek uçan eğri burunlu, koca çeneli cadı benzeri yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmektedir. İlk olarak Fransa'da 1650 yılında basılan Tarihi İlham Perisi (La Muse Historique) adlı eserde bir satırda "Kaz Ana'dan bir öykü gibi" (Comme un conte de la Mere Oye) adı anılmıştır. Charles Perrault'un 1697'de

basılan "Kısadan Hisseli Geçmiş Zaman Masalları" adlı çalışmasında Kaz Ana çocuklara ocak başında masallar anlatan yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmekte, 1729 tarihli İngilizce baskısı sayesinde Anglosakson dünyasına da girmiş daha çok Kaz Ana Masalları (Mother Goose Tales) olarak tanınmıştır. 1781'de İngiltere'de basılan Kaz Ana'nın Ezgisi adlı tekerleme kitabı ise 5 yıl sonra Amerika'da popüler olunca karakterin tanınırlığı artmıştır. Bir iddiaya göre tarihi Kaz Ana Frank kralı Charlemagne'ın 783'de ölen annesi kraliçe Bertha olup, kadının koca ayaklı ve kaz ayaklı Bertha lakaplarıyla tanındığı bilinmekteyse de folklorik lakabı dışında folklorik Kaz Ana ilişkisini doğrulayan başka bir kanıt bulunamamıştır.

Gerçek Kaz Ana (Blanche Fisher Wright, 1916)

KAZ ÇOCUK MATYİ Macar yazar Mihaly Fazekas (1766-1828) tarafından hikâyesini 1804 yılında yayımlanan bir manzum destanına adını veren kökeni bilinmeyen bir masal kahramanının adıdır (Macarca: Ludas Matyi). Derebeyine karşı kurnazca mücadele edip kazanan Matyi bir halk kahramanı olmasının yanı sıra 20. yüzyılda Komünist Parti egemenliğinde işçi sınıfının sembolü olarak da ayrıca kahramanlaştırılmıştır.

KAZAZEDE DENİZCİ [Mısır Mitolojisi] 12. Hanedan döneminde (MÖ 1991–1786) tarihlenen öykü yaşananlara tanıklık eden ama adı bilinmeyen bir denizci tarafından yazılmıştır. Kazazede denizcinin öyküsü biri o anki durumu diğer ikisi geçmiş olayları anlatan toplam 3 bölümden oluşmaktadır. Mısırlı bir denizci talihsiz bir seferden sonra Aşağı Nubia'da karaya çıkmış, kendini ülkenin kralına tanıttıktan sonra öyküsünü anlatmaya başlamıştır. Denizci Sina yarımadasından firavunun maden yükünü alıp tecrübeli tayfasıyla birlikte denize açılmışa da fırtınaya yakalanmış ve gemisi karaya oturmuştur. Tüm arkadaşları ölen denizci bir çorak bir adaya çıkmayı başarmış, kurtulduğu için şükran olarak bir ateş yakmıştır. Bu sırada ortaya dev bir yılan çıkarak denizciyi adaya nasıl geldiğini söylemezse öldürmekle tehdit etmiştir. Adam durumunu anlatınca yılan yumuşayarak bir tanrı olduğunu itiraf edip, fırtınadan kurtulan denizciyi Ka (Ruh) adasına kendisinin getirdiğini söyledikten sonra kendi acıklı öyküsünü anlatmaya başlamıştır. Yılan bir zamanlar adada küçük kızı dâhil 74 bireyden oluşan ailesiyle birlikte mutlu mesut yaşarken gökten düşen bir yıldız küçük kız dâhil tüm aileyi yakarak öldürmüştür. Yılan denizciye tekrara ailesine kavuşacağını söyleyince denizci kendisine Mısır'da nerede tapınağı varsa bulup ibadet için geleceği sözünü vermiştir. Gülen yılan Punt ülkesinin efendisi olduğunu söyledikten sonra ada birdenbire suya dönüşmüştür. Bu sırada yılanın söz ettiği bir kurtarma gemisi gelerek adamı kurtarmış, yılanda Punt ülkesine vardıklarında denizciyi mür, yağ, baharat ve fildişi gibi değerli mallar hediye ederek ödüllendirmiştir. Denizci de bu malları firavuna vererek fırtınada kaybettiği mallardan dolayı affını istemiştir.

KAZE-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Rüzgâr ve kuru soğukların tanrısıdır.

KAZLIK KOCA [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Yigenek'in babasının adıdır.

KEB [Mısır Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Geb'in adının farklı transliterasyonlarından birisidir.

KEBEÇET [Mısır Mitolojisi] Cenaze kültünde önemli bir rol oynayan su ile arındırmanın kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adıdır. Ölüler tanrısı Anubis'in kızı olan Kebeçet yılan biçiminde tasvir edilmekteydi.

KEBEÇSENEF [Mısır Mitolojisi] Horus'un oğullarından birisinin adı olup batı yönüyle ilişkilendirilmekteydi. Mumyalanan ölülerin iç organlarının saklandığı ve her biri Horus'un oğullarını temsil eden kavanozların kapağında kardeşleri İmset, Hapi ve Duamutef'in yanında şahin başlı bir tanrı olarak tasvir edilmekteydi.

KEBREN [Yunan Mitolojisi] Troas'ta bir nehir tanrısı olup, Asterope veya Hesperie ile Oenone'nin babasıydı (Apollod. iii. 12. 5).

KEBRİONES [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın köle olan oğlunun adıdır. Hektor'un savaş arabasının sürücüsü olup Menoetius'un oğlu Patroklos tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. viii. 318, xi. 521, xvi. 736.).

KEBŞ-İ İSMAİL [İslam Mitolojisi] İsmail yerine kurban edilen koyuna verilen isimdir.

KEÇA ABA [Ural Mitolojisi] Kheremis halkının inanışında her sabah doğudan selam veren "Güneş Ana" olup, geçmişte onuruna at kurban edilen festivaller düzenlenmekteydi.

KEÇEL [Türk Mitolojisi] Alaycı, hilebaz, çokbilmiş bir karakterin adı olup, efsanelerin gerçek kahramanlarının yardımcısı veya arkadaşıdır.

KEÇİ 1. [İskandinav Mitolojisi] Thor, arabasını çeken keçileri acıktığında kesip yemekte bu sırada keçilerin derisi ve kemiklerine zarar gelmezse ihtiyacı olduğunda yeniden canlandırabilmektedir. Söylenceye göre bir ziyafet

sırasında keçilerin ayak kemiklerinin iliğini bir köylü yiyince, keçiler sakat kalmış, tanrı da keçilerin yerine köylünün çocuklarını arabasına koşmuştur.

2. [Hint Mitolojisi] Sanskrit "aca" olarak bilinen bu hayvan Rigveda'da tanrı Puşan'ın arabasını çekerken sonradan Agni'nin binek hayvanı olarak ateş tanrısı ile özdeşleştirilmiştir.

3. [Yunan Mitolojisi] Zeus'un eşi Hera'nın kutsal hayvanı olup, Largos'da dişi bir keçi ile özdeşleştirilen tanrıçaya tapınılmaktaydı. Zeus aile Semele'nin oğlu Dionysos da keçi ile ilişkilendirilmekte olup, Zeus oğlunu kıskanç Hera'dan korumak için bir süre için keçiye dönüştürmüştür. Ayrıca keçi Pan ve Silenus gibi diğer tanrılarca da sembol olarak kullanılmıştır.

4. [Yahudi Mitolojisi] Yahveh için günah keçisi adı verilen bir keçi kurban edilmekteydi.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında keçiler şeytan ile özdeşleştirilmekteydi.

KEÇİ ADAM Anadolu Ermenilerinde keçi postu giyen, başına keçi maskesi takmış bir adamın ya da elinde bir sopanın ucuna takılmış keçi başı taşıyan bir çocuğun yağmur yağdırmak amacıyla köy sokaklarında dolaşması, bu sırada evlerden üzerine su atılarak ıslatılması geleneğinin adıdır

KEDALİON [Yunan Mitolojisi] Limnili demircilik tanrısı Hephaistos'a madenleri işlemesini ve demir dövmesini öğreten Naksoslu ustanın adıdır. Kör Orion'u omuzunun üzerinde taşımış yüzünü yeni doğan güneşe çevirmesini söyleyerek adamın yeniden görmesini sağlamıştır.

KEDEŞ Bkz. Qedeşet

KEDİ Pek çok kültürde uzun süre önce evcilleştirilen kedilerle ilgili olumlu olumsuz inanışlar bulunmakta, bazı kültürlerde tanrı seviyesine yükseltilen bu hayvan kimi kültürlerde ise uğursuz bir hayvan olarak algılanmaktadır. ABD, İskoçya, İngiltere, Rusya, Fransa ve Çin'de bazı renk ve tipteki kedileri görmenin, İtalya'da kedilerin hapşırmasının şans getireceğine inanılırken, İngiltere ve ABD'de siyah kedi görmenin uğursuzluk, Almanya'da hasta yatağına gelen siyah kedinin ölüm getireceğine, Romanya'da ise bir kedinin bir cesedin üzerinden atlamasının cesedin vampire dönüşmesine yol açacağına inanılmaktadır.

1. [Mısır Mitolojisi] Kutsal kabul edilen bir hayvan olup, bir kedi zarar vermenin cezası ölümdü. Kedi besleyen aileler hayvanın ölümünden sonra yas ifadesi olarak kaşlarını traş eder, kedi mumyalanır ve cenaze töreni düzenlenirdi. Tanrıça Bat kedi ile ilişkilendirilmekteydi. Bkz. Bastet

2. [Hristiyan Mitolojisi] Ortaçağda kedilerin şeytan tarafından yaratılan uğursuz varlıklar olduklarına inanılmaktaydı. Özellikle siyah kedilerin dişiliğin sembolü ve cadılara eşlik eden bir hayvan olduğuna düşünülmekteydi. Bu yüzden Büyük Perhiz Arifesine denk gelen Salı günü siyah kediler yakılmaktaydı.

3. [İskandinav Mitolojisi] Cücelerin Fenrir'e tasma yapmak için ayak seslerini çaldığı hayvanın adı olup, bu yüzden kedilerin sessiz yürüdüğüne inanılmaktaydı. Ayrıca gençlik elmalarının koruyucusu bereket tanrıçası Freya'nın arabasını siyah kedilerin çektiğine inanılmaktaydı.

4. [Yahudi Mitolojisi] Nuh'un gemisindeki fareler veba salgınına sebep olunca, Nuh peygamber tanrıya yardım etmesi için dua etmiş, Tanrı'nın emriyle gemideki erkek aslanın bununa vurunca aslanın hapşırığından ilk kedi çifti ortaya çıkmış ve fare sorunu sona ermiştir. Bununla birlikte Eski Yahudilerin kedilerden pek haz etmediği bilinmektedir.

5. [İslam Mitolojisi] İslam öncesi Arapların kedilerden pek hoşlanmadıkları bilinmektedir. İnanışa göre Müezza adlı tekir kedisi Muhammed'in kolu üzerinde uyuya kalınca peygamber kedi uyandırmaktansa gömleğinin kolunu kesmeyi tercih etmiştir. Ayrıca kedilerin alınlarında bulunan M formundaki işaretin peygamberin işareti olduğuna inanılmaktadır. Bir başka söylencede ise bir kedi Muhammed'i sokmak isteyen bir yılanı öldürünce peygamber tarafından sırtı okşanmıştır ki inanışa göre kediler o günden sonra sırtüstü yere düşmemektedir.

6. [Çin Mitolojisi] Bir öyküde bir zamanlar konuşma yeteneği olan kedilerin bu özelliklerini insanlara devrettiklerini anlatmaktadır. Ayrıca Li Şou adlı bir kedi tanrının geceleri kötü ruhlara karşı savaştığına inanılmaktadır.

7. [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Demeter ile Artemis kediyle özdeşleştirilmekteydi.

8. [Budist Mitolojisi] Kedilerden pek haz edilmemekte olup, bir söylenceye göre hasta Buda'ya ilaç taşıyan fare bir kedi tarafından yakalanıp yutulmuştur.

KEDİ ADAM [Çingene Mitolojisi] Günahkâr insanların Ölüler ülkesine gitmeden önce kara kedi formunda cezalarını çektikleri, Rüzgâr Kralı'nın yönettiği bir dağın adıdır.

KEDİ KIZ Ezop masallarından birisi olup, kılık değiştirmenin kişinin gerçek karakterini değiştirmeyeceği nasihatini vermektedir. Masala göre dişi bir kedi yakışıklı bir gence aşlık olmuş ve aşk tanrıçası Venüs'e kendisini insana dönüştürmesi için yalvarmıştır. Tanrıça kedinin dileğini gerçekleştirip güzel bir genç kıza dönüştürünce kedi kız gençle evlenmeyi başarmıştır. Bir süre sonra Venüs çiftin evine gizlice gitmiş ve kedi kızın eski hayatına bağlılığını test etmek için ortaya bir fare bırakmıştır. Kız farenin üzerine atlayıp kocasının dehşet dolu bakışları altında ağzına atıp yemeye başlayınca Venüs kedi kızı eski hayvan formuna geri döndürmüştür. Brahman'ın kurtardığı fareyi konu alan benzer bir öykü Hint masal koleksiyonu Pançatantra'da geçmektedir.

KEDİ VE FARE HİKÂYELERİ Pek çok kültürde kedi ile fare arasındaki rekabet masal ve öykülerin konusu olmuştur. Ezop'un bir grup farenin kedinin boynuna çıngırak takma girişimini anlattığı "Çıngıraklı Kedi" ile "Kedi ile Fare" masalları bu türün yazıya geçirilmiş en eski örnekleridir. Öykülerin çoğu zayıf ve küçük olanın başarısının sembolize edildiği farenin zaferiyle biterken Grimm Kardeşlerin derlediği

"Kedi ile Farenin Ortaklığı" masalında alışılmadık bir işbirliği aktarılmaktadır ki benzer bir masal Çin kültüründe de tespit edilmiştir.

KEDİ VE KÖPEK Hayvanların yardımlaşması konulu bir Kore masalının adı olup, motif indexte B300–B349 numaralarıyla yer almıştır. Kayıkçılık yaparken yaşlı bir adamın kendisine hediye ettiği sihirli kehribarı bir şarap şişesi içine koyduğunda şişeden şarabın hiç eksilmediğini görüp bir meyhane açmaya karar vermiştir. Yıllar sonra bir gün kehribarın kaybolduğunu dolayısıyla şarabın tükendiğini görünce çok üzülmüş onca zaman adamın kapısını koruyan köpeği ile fareleri içeri sokmayan kedisi adama yardım etmeye karar vermişlerdir. İki kafadar hayvan fareye kendine bir daha dokunmayacakları sözü vererek yardımını alarak türlü maceralardan sonra kehribarı bulup, sahiplerinin işini yeniden yoluna koymasına yardım etmiş, hep birlikte mutlu mesut yaşamışlardır.

KEDİLER KRALI Avrupa folklorunda rastlanılan bir masal tipi olup en ünlü örneği 19. yüzyılda Charlotte S. Burne tarafından İskoçya'da derlenmiştir. Ev sahibinin arkadaşlarına bir kedi için düzenlen büyük bir cenaze töreni gördüğünü anlattığına kulak misafiri olan evin kedisi birden bire konuşmaya başlayıp "öyleyse ben de kediler kralı olacağım" deyip, ortadan kaybolmuş ve bir daha geri dönmemiştir.

KEDİOTU Güneş çiçeği olarak da bilinen pembe-beyaz çiçekli bir otun adı olup, kökleri kötü kokmasına rağmen kedilerce sevildiğinden topraktan eşilerek çıkarılmakta bu yüzden kediotu denilmektedir. Yunan mitolojisinde tanrı Apollo kendisine âşık olan su perisi Klytie'den bir süre sonra bıkınca kız 9 gün ve gece boyunca su kenarında yiyip içmeden uyku uyumadan oturarak Apollo'nun gökyüzünde arabasıyla süzülüşünü seyredince kıza acıyan tanrı tarafından bu çiçeğe dönüştürülmüştür.

KEE-VAKV [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında ormanda yaşayan dev yamyamların adıdır.

KEE-ZOS-EN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında güneş tanrısının adı olup, kanatlarını açınca gündüz, kapatınca geceyi yaratan bir kartal olarak tasvir edilmektedir.

KEHTAHN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında tanrılara sunulan içi tütün dolu kamışın adıdır.

KEELUT [Eskimo Mitolojisi] Kötü huylu bir yeryüzü ruhunun adıdır.

KEETA-SKOG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında gök gürültüsü ve şimşek ruhu olan Padongiak ile savaşan yılan ruhunun adıdır.

KEHRİBAR TAŞI Tarih boyunca çeşitli kültürlerde şifa veya tılsım olarak kullanılmıştır.

1. [Mezopotamya Mitolojisi] Eski Babil'de Küçük çocuklara tuzak kuran dişi iblis Labartu'dan korunmak için siyah yün bir iplik üzerine yedi taş dizilerek muska olarak kullanılmaktaydı.

2. [Yunan Mitolojisi] Phaeton'un kız kardeşinin kahramanın ölümü yüzünden döktüğü gözyaşları kehribara dönüşmüştür.

KEKEKO [Endonezya Mitolojisi] Yetimlere yiyecek bulup getiren konuşma yeteneğine sahip bir kuşun adıdır.

KEKEVAGE [Melanezya Mitolojisi] Öteki dünya Bevebveso'nun koruyucusu ve Sinebomatu'nun kocasıdır.

KEKLİK Sülüngiller ailesinden kısa gagalı, kısa bacaklı ve kısa kuyruklu eti lezzetli olduğundan av hayvanı olarak görülen bir kuş türünün adıdır.

1. [Yunan Mitolojisi] Doğurganlık ve bereketin sembolü olup, Aphrodite ve Zeus ile ilişkilendirilmekteydi.

KEKRİ [Fin Mitolojisi] Bereket ile de ilişkilendirilen sığır sürülerinin koruyucu tanrısının ve bu tanrı onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

KEKROPİA [Yunan Mitolojisi] Kekrops tarafından kurulduğu için zaman zaman Atina kentine verilen isimdir.

KEKROPS [Yunan Mitolojisi] Yarı insan yarı yılan formunda bir yaratık olup, Atina şehrinin kurucusu ve ilk kralı olup (Apollodorus, iii. 14. 1) Eusebius'a göre 50 yıl tahtta kalmıştır. Attika toprağından doğduğu için ülkenin başlangıçta Akte olan adı sonradan Kekropeia olarak değiştirilmiştir. Gaea'nın oğlu olan Kekrops'un Agraulos'tan Argaulides (tarla kızları) olarak da bilinen Erisikhthon, Herse ve Pandrosus adlı çocukları olmuştur.

Belden yukarısı insan olmasına karşın, bedeninin alt kısmının yılan formunda olması bu tanrının yer veya yeraltı kökenli olduğunu toprağın oğullarından birisi olduğunu sembolize etmektedir. Atina halkına ölüleri gömmeyi tanrılara ibadet etmeyi, okuma yazmayı, evlenmeyi öğretmiş, insan kurban etmeyi yasaklamıştır.

Onun döneminde deniz tanrısı Poseidon ile bilgelik tanrıçası Athena, Attika için çekişmiş, Poseidon çatal mızrağıyla Akropolis'in kayasını delip su çıkarırken, Athena toprağa barışın simgesi olan ilk zeytin fidanını dikince Kekrops hami olarak Athena'yı seçmiştir.

KEKUİ ile KEKUİT [Mısır Mitolojisi] Mısır yaratılış söylencesinde Thoth tarafından Kaos'tan yaratılan karı-koca tanrıların adıdır. Kekuit'in kocası Kekui çoğunlukla kurbağa nadiren babun maymunu olarak tasvir edilmekteydi.

KELAENO [Yunan Mitolojisi] **1.** Harpy olarak bilinen kuş gövdeli, kadın başlı yaratıklardan birisinin adı olup, Kalaeni 'karanlık' adının yanı sıra Podarge 'çevik ayak' olarak da bilinmektedir. Aeneas'in Strophades'de karşılaştığı Kelaino kahramanın seyahati ile ilgili kehanetlerde bulunmuştur (Hygin. Fab. 14; Virg. Aen. 3. 209-21).

2. Danaos'un elli kızından birisinin adı olup, Hyperbius ile evlenip öldürmüş, Poseidon'dan Kelainos'u doğurmuştur.

3. Atlas ile Pleione'nin kızı olup, Poseidon'dan, Lykos, Eurypylos ve Triton'u doğurmuştur.

4. Herakles'in dokuzuncu görevi sırasında öldürdüğü bir Amazon'un adıdır (Diodorus Siculus, 4.16.3).

5. Lykorus'un torunu ve Hyamus'un kızı olup, Apollo'dan Delphus'u doğurmuştur (Pausanias, 10. 6. 3).

KELBİDAS [Yunan Mitolojisi] Triteia kentini kuran Cumaeli bir kahramanın adıdır.

KELE [Pasifik Mitolojisi] Tonga adası halkının inanışında Limu'nun eşi olan bir başlangıç tanrısının adıdır.

KELEA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii söylencelerinde dünyanın en iyi sörfçüsü olarak bahsi geçen bir prensesin adı olup, Maui kralının kızı ve Kavao'nun kız kardeşidir. Başlangıçta deniz ve dalgalar dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen Kelea'yı babası Oahu şefi Lo-Lale ile evlendirmek istemişse de kız şefin kendisini alması için gönderdiği yakışıklı yeğeni Kalamakua'ya âşık olmuştur.

KELEBEK 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkı rüyaları kelebeklerin getirdiklerine inanmakta bu yüzden çocukların saçlarına güzel rüyalar görebilsinler diye çoğunlukla annelerinin ördüğü kelebek formunda tılsımlar takılmaktaydı. ABD'nin güneybatısında yaşayan Tohono O'odham halkının inanışında ise tanrı kelebekleri en güzel renkleri ve sesi vererek yaratmışsa da sonradan insanların kıskanmaması için ses ve şarkı söyleme yeteneklerini geri almıştır.

2. [Maya Mitolojisi] Mayalar ölenlerin kelebek formuna bürünerek akrabalarına görünerek onları teselli ettiğine inanmaktaydı.

3. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Goajirolar'ın yaşadığı Kolombiya'da benzer şekilde güvelerin eve girmesini ataların ruhlarının ziyareti olarak algılanmakta ve böceklerin zarar görmemesi için büyük çaba harcanmaktadır. Bolivya'da yaşayan Aymara halkı ise gece güve görülmesini yakında gerçekleşecek bir ölüm işareti olarak algılamaktadır.

4. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın dirilişinin sembolü kabul edilmekteydi.

5. [Slav Mitolojisi] Ruhun sembolü kabul edilmekteydiler. Bu yüzden cadıların güve kılığına girerek doğru yoldan sapan insanların ağzından girerek bedenlerine ele geçirebildiklerine inanılmaktaydı.

6. [Sibirya Mitolojisi] Cadıların kelebek formuna girebildiklerine inanılmaktaydı.

KELEENİ [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında kamlık yaptığı zaman şamanın yanında bulunan bir ruhun adıdır. Gökten inen bulut kızlarla insanlar arasındaki cinsel ilişkiden doğan, gülünç görünüşlü, peltek dilli veya kekeme ruhlardır. Şaman davuluna hilal formunda çizilip şehvet duygusu yaratmak amacıyla kullanılan Keeleni, tek gözlü ve iki ayağı da topal olarak tasvir edilir.

KELETS [Sibirya Mitolojisi] Sibirya'nın kuzeydoğusunda yaşayan Çukçi halkının inanışında ölüm iblisinin adı olup, beraberinde köpekleriyle birlikte insan avına çıkmaktadır.

KELEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Metaneira'nın kocası, Triptolemus ile Demophon'un babası olan Eleusis kralının adıdır.

2. Girit adasında Reia'nın Zeus'u doğurduğu - ölümlülerin girmesi yasaklanan- mağaradan bal çalmaya kalkışan bir kahramanın adıdır. Keleos arkadaşları Laios, Kerberos ve Aigolios ile birlikte mağaradaki arılardan korunmak için bedenlerini tunçla kaplayıp mağaraya girmişler, saygısızlıklarından dolayı Zeus tarafından kuşa (Keleos kargaya, Laios ardıç kuşuna, Aigolios kartala) dönüştürülmüştür.

KELEUTOR [Yunan Mitolojisi] Agrios'un oğullarından birisi olup, kardeşleriyle birlikte amcası Oineus'un krallığına karşı bir sefer düzenleyerek tahta babalarını geçirmişlerdir.

KELİKİLA [Hint Mitolojisi] Rati'nin adlarından birisi olup 'utanmayan' anlamına gelmektedir.

KELİMULLAH [İslam Mitolojisi] Tanrı ile konuşabilen tek insan olduğundan ötürü Musa peygambere verilen isimdir.

KELLY Bkz. Ned Kelly

KELMİS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un arkadaşlarından birisi olmasına rağmen, Rhea'yı küstürdüğü için Zeus tarafından elmas veya çelik kümesine dönüştürülmüştür.

KELOĞLAN Anadolu folklorunda çoğunlukla yoksul yaşlı anasının veya yaşlı karı kocanın tek oğlu bazen de kendisini döven ağabeyleri olan çirkin ve kel masal kahramanın adıdır. Keloğlan küçük yaşta olmasına karşın boy-posundan, hal ve tavırlarından hiç de umulmayan keskin bir zekâya sahip olup hazırcevaptır. Saf ve temiz yüreğine karşın, başına gelen talihsizliklere karşın umudunu yitirmediği gibi kurnazlığı ve becerikliliği sayesinde tüm kötülüklerin üstesinden gelmekte, düşmanlarını alt edebilmekte, kötülük yapanları cezalandırabilmektedir. Keloğlan sırtında heybeli, kel kafalı, yamalı şalvarlı, çoğunlukla yalınayak (bazen çarıklı) tasvir edilir. Türk mitolojisinde bir kahramanın kel olması onun öteki dünya ile ilişkisinin işareti olup, kafada saç olmaması doğum ve dünyaya geliş ile ilişkilendirilmiş olmalıdır. Kahramanlar kel olarak buldukları güçle dünyalar arasındaki engelleri aşabilirler. Kırgız masal kahramanı Çınıbek bir çeşit Keloğlan varyantı olup ayrıca Kazakistan'da Taşza Bala, Azerbaycan'da Keçel Memed ya da Keçel Yeğen, Kerkük Türkmenlerinde Keçel oğlan, Türkmenistan'da Kelce Batır, Kırım'da Tazoğlan adlarıyla bilinmektedir. Gürcü masallarındaki Kel Kafalı Kaz Çobanı ve Almanların Grindkopf ya da Goldener adlı masalları ile benzerlik gösterdiği iddia edilmiştir. Bkz. Kal

KELOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı kabilelerinin inanışında kanatlı dev bir yaratığın adı olup, Koyote tarafından öldürüldükten sonra cesedi tutuşup etrafı yakmıştır.

KELPİE [Kelt Mitolojisi] İskoçya'da Şeytanla müttefik, at ve boğa karışımı boynuzlu ve siyah bir yaratığın adı olup, nehir ve dere kenarlarında yaşayıp, yolcuların boğulmasına sebep olmaktadır. İnanışa göre Kelpieler, istediği

zaman şekil değiştirebilir ve çoğunlukla beyaz güzel bir ata dönüşebilirler ki bu atlar sırtına binen yolcuyu doğrudan suyun dibine çekip, boğduktan sonra etini yemektedir. Kelpieler benzer şekilde yakışıklı bir delikanlı kılığına girerek genç kızları baştan çıkarıp bir derede boğduktan sonra yemektedir.

Danimarka'da bulunan ve Kopenhag Milli Müze'de saklanan Gundestrup kazanı üzerindeki tanımlanamayan tanrıça figürü Kelt sanatının en önemli eserlerinden birisidir.

KELT MİTOLOJİSİ Hint-Avrupa dil grubunun bir dalı olan Keltçe konuşan, MÖ 2.000-100 tarihleri arasında kıta Avrupa'sı ve Anadolu'ya yayılan geç dönemlerde Brittany (Kuzeybatı Fransa), İrlanda, İskoçya, Galler, Cornwall ve Man adası bölgelerinde varlığını sürdürebilen bir halk olan Keltler, Roma imparatorluğunun kıta Avrupa'sını ele geçirmesinin ardından Roma kültürüne adapte olmuş bu sırada Britonlar, Galliler, Boiiler, Galatlar ve Keltiberiyalılar olarak anılmışlardır.

Keltlere ait en eski arkeolojik kanıt MÖ 800'e tarihlenen Hallstatt (Avusturya) ve MÖ 450'ye La Tène (İsviçre) kültürleri olup, Keltler bu tarihten sonra batıya doğru yayılmaya devam etmişlerdir. Demir Çağı döneminden itibaren gelişen çoktanrıcı Kelt Dini, Roma döneminde güç kaybetmeye başlamış, Hıristiyanlığın kabul edilmesi ise Kelt dilinin (dolayısıyla pek çok efsanenin de) unutulmasını sağlamıştır.

Kelt folklor ve mitolojisini dilsel ve coğrafi olarak üç bölümde ele alabiliriz.

1. Antik Kelt dilleri (Galya, Brittany)
2. Gal dilleri (İrlanda, İskoçya)
3. Breton dilleri (Galler)

Roma dönemi öncesi Kelt inançları hakkında pek az bilgi bulunmaktayken, Kelt tanrılarının Latince isimler aldığı Roma dönemine ait çok sayıda yazılı doküman bulunmuş, ayrıca pek çok öykü ve efsane kayıt altına alındığı 19. yüzyıla dek sözlü kültürde varlığını sürdürebilmiştir.

Kelt mitolojisine ilişkin en eski kayıtlar Orta-çağ'ın başlangıcında İrlanda'da Hıristiyanlar tarafından tutulmuştur. Tuatha Dé Danann ile Fomoryalılar arasındaki mücadele *Cath Maige Tuireadh* (Mag Tuireadh Savaşı) ve *Lebor Gabála Érenn* (İstilalar Kitabı) adlı çalışmalar sayesinde günümüze dek ulaşmışsa da Kelt tanrılarının pek azının adı bilinmektedir.

Ulusçuluk akımı büyük ulus devletlerin sınırları içerisinde kalan küçük Kelt topluluklarının asimilasyonunu hızlandırmıştır. Bretonlar, Fransa'da Bretagne adı verilen bölgede yaşayan Kelt kökenli bir halktır. Fransa'da 1880 yılında başlanılan zorunlu resmi öğrenim (Fransızca) 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Bretonların %38'inin anadillerini unutmalarını sağlamıştı. Bununla birlikte Kelt milliyetçileri de kendi giyim kuşam, şarkı, dans, müzik ve dillerini korumaya yönelmiştir. Galler'in kuzey ve güneyinde görülen bariz kültür farklılığına karşın Orta ve Kuzey Galler'de Gal dili konuşulmaya devam etmektedir. Plaid Cymru adlı yerel milliyetçi partinin baskısıyla 1536 yılından beri resmi işlemlerde kullanılması yasak olan Gal dilinde eğitim veren okullar, bir TV kanalı kurulmuş, trafik işaretleri ve resmi dokümanlar İngilizcenin yanı sıra Gal dilinde de yazılmaya başlanmış, eski Kelt din ve inançlarına ilişkin çalışmaların sayısı artmıştır.

Eldeki bilgilerden Keltlerin yaşadığımı dünyanın devamı olan ve tanrıların ikamet ettiği bir öteki dünyanın varlığına inandığı dahası tanrıların hiyerarşik bir sılama içinde olmayıp aileler halinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Kelt dininde doğum ve bereket ile ilişkilendirilip Danu, Anu veya Don adlarıyla bilinen bir ana tanrıça inancının da olduğu ve ana tanrıçanın insanoğlunun hatta diğer tanrıların da anası kabul edildiği görülmektedir. Tanrıça Danu'nun Tuna (Danube) ve Don nehirlerine adını verecek kadar yaygın kullanılmasının yanı sıra ataerkil aile yapısına sahip Kelt toplumunda erkekler gibi savaşan, din adamı (druid) ve şair olarak da ün yapan kabile kadınlarının yaşam tarzlarını da etkilediği düşünülmektedir.

Keltler meşe ağacını o derece kutsal kabul etmişlerdir ki bazı araştırmacılar bu ağacın 'Keltlerin Zeus'u' olduğunu iddia etmişlerdir. Karga, yaban domuzu ve boğa da kutsal kabul edilip tapınılan hayvanlardandı. Kelt mirasını taşıyan ülkelerde pagan tanrılarla ilişkili pek çok gelenek devam etmekte olup bunların en önemlileri Samhain (1 Kasım), Imbolc (1 Şubat), Beltane (1 Mayıs) ve Lughnasa (1 Ağustos) festivalleridir.

Bir İrlanda söylencesinde Bith'in karısı Birren, kızları Cesara ile kocası Fintan ve oğulları, Lara ve karısı Balma ile birlikte tufan sırasında bir gemiyle İnisfail'e kaçtıkları anlatılmaktadır. Gökyüzünde büyük kırmızı bir ayın ortaya çıkıp bulutların yüzlerce parçaya bölündüğü bir zamanda tüm aile ölmüş ve yeryüzünde yaşayan tek bir insan bile kalmamıştır. Galler tufan söylencesinde ise alev ve suların Llyon-Llion'u kapladığı sırada Dwyvan ile Dwybach'ın kaçmayı başardığı anlatılmaktadır.

Bkz. Keltine, Etar, Keltos, Druide, Midir, Etain, Arduinna, Brigite

KELTİNE [Yunan Mitolojisi] Bretannos'un kızı olup, Herakles'ten Kelt halkına adını verecek Keltos'u doğurmuştur.

KELTUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Britanya kralı Keltine'den doğan oğlunun adı olup, Keltlerin atası kabul edilmektedir.

KEM GÖZ Bkz. Nazar

KEMANCI CENNETİ 19. yüzyıl Britanya deniz folklorunda sonsuza dek var olduğuna inanılan hayali bir ülkenin adı olup (İngilizce: 'Fiddler's Green'), müziğin hiç susmayıp, insanların dans etmekten yorulmadıkları efsanevi bir yerdir.

KEMOŞ [Mısır Mitolojisi] Moab halkının tanrısı olup, Baal'in varyantlarından birisidir.

KEMP MORGAN Texas ve Oklahoma bölgesinde petrolü toprağı koklayarak bulduğuna inanılan bir fakelore kahramanı olup, abartılı öyküleri Paul Bunyon ve John Henry ile benzerlik göstermektedir. Olağanüstü iştahlı olduğu için yanında ahçısı Oklahomalı Bull Cook Morrison ile birlikte dolaşan Kemp Morgan'ın bir keresinde açtığı petrol kuyusunda kazmayı bir türlü bırakmayınca Brezilya'dan dışarı çıkmıştır.

KEMATEF [Mısır Mitolojisi] Geç dönemde Amon için kullanılan bir isim olup, Nun'dan yılan formunda doğmuştur. Yunanlılarca Kneph olarak adlandırılmıştır.

KEMWER [Mısır Mitolojisi] Athribis kentinde tapınılan bir kara boğaya verilen isim olup, Çenteçtai ve ayın sol gözü ile ilişkilendirilmiştir.

KEN RO Jİ JİN [Japon Mitolojisi] Bir yeryüzü tanrısının adı olup bir elinde mızrak diğerinde bir kâse ile tasvir edilmektedir.

KENAN [Yahudi Mitolojisi] Enoş'un dördüncü oğlunun adı olup, Yeni Ahit'e göre dördüncü peygamberdir.

KENDİNİ TANI Delphi tapınağının desturlarından birisi olup, Yunanca 'Gnothi Seuton' olarak ifade edilmekteydi.

KENELM, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Wessex kralı Kenwulf'un oğlu olup, MS 819'da henüz 7 yaşındayken ablasının emriyle öldürülmüş, cinayet Roma'ya beyaz bir güvercin vasıtasıyla bildirildikten sonra aziz ilan edilmiştir. İngiltere'nin Gloucester bölgesinde saygı gören azizin yortu günü 17 Temmuz'dur.

KENET [Mısır Mitolojisi] Suriye kökenli bir tanrıçanın adıdır.

KENAEUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un takma adlarından birisi olup, Euboea'da Canaeum Burnu'ndaki tapınağın inşasından sonra kullanılmaya başlanılmıştır (Apollod. ii. 7. 7).

KENGİDA [Sümer Mitolojisi] Enlil'in habercisi olan bir tanrının adıdır.

KENİMBLENİ [Afrika Mitolojisi] Kuşların dilini konuşmak, sonsuza dek yaşamak ve uçabilmek için sihirli bir tozu çalan bir kahramanın adıdır.

KENKHRİAS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile su perisi Pirene'nin Artemis tarafından kazayla öldürülen oğlu olup ölümüne ağlayan annesinin gözyaşlarından Pirene pınarı doğmuştur (Paus. ii. 2. 3).

KENOR [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya halkının inanışında kuş gövdeli ve kadın başlı bir yaratığın adıdır.

KENOS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan halkların inanışında tanrı tarafından yaratılıp yeryüzüne gönderilen ilk insanın adıdır.

KENSİNGTON YAZILITAŞI Eski Germen Alfabesinde yazılarla kaplı dikdörtgen formda bir gri kumtaşı kitlesinin adıdır. Orijini ve anlamı tartışmalı olan bu taş Minnesota yakınlarında yer alan Kensington'da 1898 yılında İsveçli çiftçi Olof Öhman tarafından tarla sürerken bulunmuş ve 14. yüzyılda (Kolomb'dan önce) Amerika'ya gelen İskandinav kâşiflere mal edilmiştir. Artifakt 30x16x6 inch boyutlarında ve 90 kg ağırlığındadır. Artifakt üzerinde Leif Ericson'in Vinland (Kuzey Amerika) seyahatini anlatmaktadır. 5 yıl önce Danimarkalı bir arkeoloğun Vikinglerin Amerika'ya bile gidebilecek gemiler yapılabileceğini ileri sürmesinin ardından, taşın ırkçı, düzmece bir yapıt olması kuvvetle muhtemeldir. Gerçekten de Norveçli arkeolog Oluf Rygh taşın düzmece olduğunu ileri sürmüştür. Kasım 1998 tarihinde taş 1910 yılından sonra ilk defa detaylı olarak incelenmiş ve elektron mikroskobu da kullanılmış, sonuçta jeolog Scott Wolter yazılara 50-200 yıl ömür biçmiş ama tartışmalar sona ermemiştir. Taş yazıtın ön yüzünde 'Sekiz Güney İsveçli ve yirmi iki Norveçli batıya doğru giderek Vinland'a ulaşmaya teşebbüs etmiştir. Taştan bir günlük yola giderken iki sığınakta tuzaklar kurduk. Tüm gün balık avladık. Eve döndüğümüzde her tarafı kandan kırmızıya boyanmış on adam vardı. AVM (Ave Maria) Meryem Ana bizi kötülüklerden korusun!' arka yüzünde ise '1362 yılında bu ülkede on dört gün iç denizde seyahat ettikten sonra on adamım vardı' yazmaktadır.

KENTAUR [Yunan Mitolojisi] Kuzey Yunanistan'da Teselya yöresinde Pelion dağı civarında yaşadığına inanılan yarı at yarı insan formunda bir ırkın adıdır. Başlangıçta ön kısmı ve ön ayakları insan arka kısmı ve ayakları at olarak tasvir edilen yaratıklar zamanla insan ön ayaklarını kaybederek Klasik dönem Attik vazo tasvirlerinde de görüldüğü gibi at gövdesinin üzerine belinden yukarı insan gövdesine sahip olarak tasvir edilmiştir. Teselya'nın en eski kabilesi olan Lapithler'in kralı olan İxion ile Nephele (Hera'nın bulut görünümü) veya Apollo ile nehir tanrısı Peneus'un kızı Stilbe'nin çocukları olduklarına inanılan Kentaurlar her iki durumda da Lapitler ile kardeş veya yakın akraba olmaktaydı. Yunanlılardan daha ilkel, alkolle hemen sarhoş olan, kaba saba hatta şehvet düşkünü yaratıklar olarak tasvir edilen kentaurlar silah olarak ağaç dalı kullanmakta ve taş fırlatmaktaydı. Söylenceye göre Lapithai Kralı Peirithoos, Kentaurları düğününe çağırmış, şarap içmeye alışkın olmayan kentaurlar kendilerini kaybetmiş, içlerinden Eurythos Perithoos'un nişanlısını kaçırmaya kalkışınca çıkan kavgada pek çok kişi ölmüştür. Kentaurların bu olay sonucunda Teselya'dan kovuldukları bildirilirken modern yazarlar bu olayın yani kentaurlarla insanlar arasındaki ilk savaşın gerçekte kentli ve kırsal toplumlar arasındaki mücadeleyi ve kentli olanın taşralıya üstünlüğünü sembolize ettiğini ileri

sürmüşlerdir. Bir başka söylencede kentaur Nessos Hercules'in karısı Deianira'ya tecavüze kalkışmış ve kadına Hercules'i öldürecek bir zehir vermiştir. Ölümsüz olduğuna inanılan Teselyalı şifa tanrısı Khiron'da bir kentaur olup, Akhilleus ve İason gibi iki önemli Yunan kahramanını bizzat eğitmiştir. Sıradan bir kentaur olmayıp Kronos ile su perisi Philyra'nın oğlu olarak kabul edilen Khiron bir gün zehirli bir okla yaralanınca çektiği acıya son vermesi için Zeus'tan kendisini öldürmesini dilemiştir ki bir söylenceye göre bu oku Hercules fırlatmıştır. Zeus, Khiron'u gökyüzüne taşıyarak Sagittarius takımyıldızına (Yay Burcu) dönüştürmüştür.

Parthenon'un çatı sütunu tepe taşında Kentaur (Smith, 1882)

İlk dönem Yunan sanat literatüründe Kentaurid adı verilen dişi kentaurlardan bahsedilmemiş sonradan ortaya çıkmışlardır. Yunan sanat ve edebiyatında kentaurlar barbarlık ile ilişkilendirilmiş, vazoların yanı sıra Parthenon ve Olympia'daki Zeus tapınaklarında da kullanılmışlardır. Roma sanatında da aynı sıklıkla olmasa da kullanılmışlar, sözgelimi Pompeii'de Kentaur Evi adı verilen mekânda tasvir edilmişlerdir. Günümüzde Pella Arkeoloji Müzesi'nde bulunup, MÖ 4. yüzyıla tarihlenen bir Makedonya mozaiğinde kentauridlerin tasvir edildikleri görülmekte olup ayrıca Ovid kocası Kyllarus Lapithlerce öldürülünce intihar eden Hylonome adlı dişi bir kentaurun adını anmıştır (Ov. Met. 12. 210).

Robert Graves ve Mary Renault gibi modern yazarlar kentaurların Hint mitolojisinden miras alındığı gandharva ve Kinnara gibi yaratıklarla ilişkili olduğunu iddia etmiştir. Kentaurlar, Hıristiyan sanatında ise insanın hayvansı yönünün sembolü olarak kullanılmıştır.

Mezopotamya'da Kassitler (MÖ 1531-1155) ve Orta Asur dönemine ait mühür ve kudurrularda kentaurun öncüsü olması muhtemel at gövdeli insan başlı kimi zaman akrep kuyruklu, elinde yay ve sopa taşıyan bir yaratığın tasvirleri görülmektedir. Bu yaratık Helenistik dönemde Pabilsağ adlı tanrıyla ilişkilendirilmiştir.

KENTAURİD Bkz. Kentaur

KENTEOTL Bkz. Koatlikue

KENTİGERN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İskoçya'nın Glasgow kentinin koruyucu azizinin adı olup, yortu günü 14 Ocaktır. MS 6 veya 7. yüzyılda yaşayan azizin Glasgow katedralinin kurucusu olduğu ve kraliçeyi tatsız bir durumdan kurtardığına inanılmaktadır. Bir söylenceye göre kocası Kral Roderich'in kendisine hediye ettiği yüzüğü aşığına hediye eden kraliçe Langoureth kocası durumu keşfedince St. Kentigern'den yardım istemiştir. Kral uyuyan aşığın parmağındaki yüzüğü görünce gizlice aldıktan sonra Clyde deresine fırlatmış, ardından durumdan habersiz kraliçeden yüzüğü geri istemiştir. St. Kentigern yüzüğü bir somon balığının yuttuğunu anlamış balığı yakalayıp yüzüğü kraliçeye vererek kadını kurtarmıştır.

KENTİMANİ [Yunan Mitolojisi] Yüzlerce kolu olan üç devin adıdır. Bkz. Hekatonkhires

KENTZON TOTOÇTİN [Aztek Mitolojisi] Sarhoş ve ahlaksızlıklarıyla tanınan bir grup tanrının adı olup, Aztek dilinde 'dört yüz tavşan' anlamına gelmekteydi.

KENTZONUİTZNAUA [Aztek Mitolojisi] Güneş tanrısı Huitzilopokhtli'ye isyan eden güney yıldızı tanrılarının adıdır.

KENYA MASALLARI 40'tan fazla etnik grubun yaşadığı ülkede her kültürün kendine özgü masalları ve farklı masal anlatım tarzları bulunmaktadır. Sözgelimi sahil bölgesinde yaşayan Swahili halkı Müslüman denizci ve tüccarlarla ilişkilerinden dolayı cin masalları anlatacak derece Arap kültüründen etkilenmişlerdir. Buna karşılık iç bölgelerde yaşayan Kikuyu halkının yaban tavşanı gibi düzenbaz karakterleri barındıran masal ve söylencelerinde Afrika karakteri daha belirgindir. Genç erkek ve kadınlar arasında gerçekleştirilen bilmece yarışmaları da Kikuyu kültürünün önemli ögelerinden olup, iki kişinin bu bilmeceleri bir ezgi eşliğinde söylemesine ise gicandia adı verilmektedir.

KEPHALİON [Yunan Mitolojisi] Eribotes ile Kanthos adlı Argonautları öldüren Libyalı bir çobanın adıdır.

KEPHALUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hermes ve Herse'nin oğlunun adı olup, Erekhtheus'un kızı Prokris'le evlidir. Avlanırken şafak tanrıçası Eos tarafından kaçırılmış, tanrıça bu birliktelikten Suriye'de Phaethon doğmuştur. Prokris kocası avdayken merakından onu takip etmiş ve yanlışlıkla Kephalus tarafından öldürülmüştür. Kimi anlatımlarda Deion ile Diomede'nin oğlu olup, yüzünü değiştirip karısına yanaşmış olumlu karşılık alınca da karısının kendisine sadık olmadığını anlamıştır (Apollod. iii. 14. 3, Paus. i. 3. 1, iii. 18. 7).

2. Phokis kralı Deion ile Diomede'nin oğlu olup, Prokris veya Prokne ile evlenmiş, Arkeisius'un babası olmuştur.

KEPHEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Akrisios kralı olup, Belops'un oğlu, Andromeda'nın babası ve Kassiopeia'nın kocasıdır.

2. Aleus ile Neaera veya Kleobule'nın oğlu Tegea kralının adı olup, Argonautlardan birisiydi.

KEPHİSSUS [Yunan Mitolojisi] Pontus ile Thalassa'nın oğlu, Diogeneia ile Narkissus'un babası olan bir nehir tanrısının adıdır (Apollod. iii. 5. 1).

KER [Yunan Mitolojisi] Erebos ile Nyx'in kızı, Hypnos, Moros ve Thanatos'un kız kardeşi olan bir ölüm tanrıçasının adıdır (Hom. Il. ii. 302, iii. 454, xviii. 535).

KER BALIK Bkz. Ker Yutpa

KER YUTPA [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında yeraltı dünyasına ait dev bir yılanın adı olup, bugüne dek yuttuğu tüm insanları içindeki karanlık âlemde saklamaktaydı. Balık formunda tasvir edilen bir varyasyonu Ker Balık olarak adlandırılmaktaydı.

KERAMBUS [Yunan Mitolojisi] Ariadne ile Dionysos'un oğlu olan Attikalı bir kahramanın adı olup çanak seramik yapımını bulan kişi olduğuna inanılmaktaydı.

KERAUNOS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un adlarından birisi olup 'şimşek' anlamına gelmektedir.

Hades, Persephone ve Kerberus

KERBERUS [Yunan Mitolojisi] Hades'in yönettiği, yeraltında bulunan ölülerin dünyasının kapısında bekçilik yapan üç başlı köpeğin adıdır. Typhon adlı ateş üfleyen dev ile yarı kadın yarı yılan Ekhidna'nın yavrusu ve 2 başlı cehennem zebani Orthus'un kardeşi olan yaratığın 3 başının geçmiş, bugün ve geleceği sembolize ettiği sanılmaktadır. MÖ 8. yüzyılda yaşayan Yunan şair Hesiode canavarın 50 başlı olduğunu iddia etmişse de -sonradan 100 başlı olduğunu iddia eden Horace dışında- genellikle 3 başlı olarak tasvir edilmiş, ayrıca bazı yazarlar Kerberus'un yılan kuyruğuna sahip olduğunu da belirtmişlerdir. Kerberus tüm ruhların içeri girmesine izin verirken kimseyi dışarı çıkartmamaktadır. Bununla birlikte büyük müzisyen Orpheus liriyle onu büyüleyerek, 12 görevinin sonuncusu için gelen Herakles ise inanılmaz gücünü kullanarak yeraltı dünyasından kaçmayı başarmıştır. Roma mitolojisinde ise güzel bakire Psykhe ile Troya prensi Aeneas Kerberos'u ilaçlı ballı kek vererek sakinleştirerek yolculuklarına devam edebilmiştir. (Vergilius: Aeneid 5. kitap, Homer: Odysseia 11. kitap, Pausanias: Yunanistan'ın Tasviri 2. kitap, Hesiod: Theogonia).

Kerberus ayrıca Dante Alighieri'nin 14. yüzyılda yazdığı İlahi Komedya adlı eserinde Cehennemin 3. halkasında oburlara işkence eden bir yaratık olarak anılmaktadır.

Bkz. Garm, Köpek

KEREBİA [Yunan Mitolojisi] Seriphos adasında yaşayan bir kadın olup Poseidon'dan Diktys ile Polydektes'i doğurmuştur.

KEREM ile ASLI Sonu trajedi ile biten bir aşkın halk ozanlarınca nesilden nesle aktarılan manzum destana adını veren kadın ve erkek kahramanlarının adıdır. Bir söylenceye göre iki aşığın külleri Kayseri'de Tavas yakınlarındaki bir tepeye gömülmüştür. İsfahan Şahı ile arkadaş olduğu bir Ermeni keşiş bir zaman, çocukları olursa birbirleriyle evlendirmeye yemin etmişler, yıllar sonra Şahın oğlu (Ahmet Mirza) keşişin ise kızı (Kara Sultan) olmuştur. Çocuklar büyüdüğünde keşiş fikrini değiştirmiş ve bir tesadüf sonucu kızı görüp aşık olan Mirza ile (farklı dinlerden oldukları için) evlenmesine izin vermemiş, kızını alarak uzaklara kaçmıştır. Mirza türlü serüvenlerin ardından kızı bulsa da, babası türlü hilelerle kaçmaya devam eder, sonunda önce erkek sonra kız, aşklarının ateşinden yanıp kül olmuşlardır.

KEREMA APO [Melanezya Mitolojisi] Papua-Yeni Gine halkının inanışında bir kaplumbağa yumurtasından doğan ilk erkeğin adı olup, başka bir yumurtadan çıkan ilk kadın İvi Apo ile eşleşmiştir.

KEREMET [Fin Mitolojisi] Doğu Rusya'da yaşayan Fin kökenli Kheremis ve Mordvin halklarının inanışında etrafı çitlerle çevrilmiş içinde kahramanların ruhlarının yaşadığına inanılan kutsal orman ve tapınakların adıdır.

KERES [Yunan Mitolojisi] Homeros'un İlyada destanında adı geçen insan kanına susamış, dişlerini gıcırdatarak dolaşan sivri pençeli, kapkara dişil ölüm ruhlarının adı olup özellikle kavga ve savaş sırasında ortaya çıkarlardı. Bir insanın ölüm vakti geldiğinde kader ona Keres adı verilen parlak gözlü, koyu tenli, korkunç bembeyaz dişli, kırmızı cübbeli birisini gönderirdi. Kerler Romalı yazarlarca karanlık ile ilişkilendirilmişler, Cicero tarafından Tenebrae olarak adlandırılmışlardır. Savaş meydanlarında etrafta dolaşırken de görülebilen Keres, soğuk bir çığlık attıktan sonra kurbanının üzerine çullanıp kanını emer, ardından Hades'e götürürdü. Homeros, Kerleri bir çeşit kader tanrıçası olarak da tasvir etmiştir. Akhilleus, yurdunda savaşsız ve şerefsiz uzun bir hayatın ardından gelen ölümle, Troya'da şöhretli ve şerefli bir ölüm (Keres) arasında tercih yapmak zorunda kalmıştır (Hom. İl. I, 228; III, 454).

KERESASPA [Pers Mitolojisi] Thrita Athviya'nın oğlu, Urvakhşaya'nın kardeşi ve Khnathati'nin kocası olan bir yarı tanrı kahramanın adı olup, dünyanın sonu geldiğinde baş iblis Azi Dahaka'yı öldüreceğine inanılmaktaydı. Genç ve yakışıklı

bir kahraman olan Keresaspa sopasıyla insanoğluna zarar veren altın topuklu canavar Gandarewa, dev kuş Kamak ve boynuzlu ejderha gibi çok sayıda canavarı da öldürmüştür.

KERESAVAZDAH [Pers Mitolojisi] Afrasiyab'ın kardeşi olan bir kıtlık cininin adıdır.

KERET 1. [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrı El tarafından korunan efsanevi kahramanın adı olup, Terah'ın oğludur.

2. [Yahudi Mitolojisi] El'in oğlu, Hurriya'nın eşi, Ellil ile Yasib'in babası olan Sidon kralının adıdır.

KERİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mosetene halkının inanışında yaratıcı tanrı Dobitt'in oğlu olup, babasınca beyaz akbaba kılığında yeryüzüne gönderilmiştir. Dobitti yeryüzüne düşüp ölen Keri'nin başını balığa dönüştürdükten sonra bizzat kendisi aşağıya inerek yaratılışı tamamlamıştır.

KERİ ile KAME [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Arovak ve Bakairi halklarının inanışında jaguar Oka ile ahşap kadının ikiz oğulları olan kültürel kahramanların adı olup, Kame güneş, Keri ise ayın kişileştirilmiş formudur. Anneleri iki parmak kemiği yutarak hamile kalınca kayınvalidesi Mero tarafından öldürülmüşse de amcaları Kuara kadının rahminden çocukları çıkararak dünyaya gelmelerini sağlamıştır. Çocuklar büyüdüklerinde ilk iş olarak katil babaannelerini yakarak öldürmüşlerse de kendileri de yanmış, yeniden hayata dönerken insan formuna bürünmüşlerdir. Kame, Brezilya'nın kuzeyinde ve Büyük Antillerde yaşayan Karib halkınca Kamu veya Tamu ayrıca Paraguay'da 'Pay Zuma' olarak adlandırılmaktadır.

KERKAPHUS [Yunan Mitolojisi] Helios ile Rode'nin yedi oğlundan birisi olup, yeğeni Kydippe ile evlenmiş bu birliktelikten İalysus, Lindus ve Kamirus doğmuştur.

KERKİ [Fin Mitolojisi] Sığır sürülerinin büyüyüp gelişmesini sağlayan bir ruhun adı olup, samandan bebek formunda bir tasviri sobanın yanında saklanmakta 1 Kasım günü onuruna bir festival düzenlenmekteydi.

KERKOPES [Yunan Mitolojisi] Thermopylae veya Euboea civarında yaşayan haşarı karakterli orman ruhlarına verilen isim olup bazı söylencelerde Theia'nın, Sillos ve Triballos adlı iri yarı oğulları olarak geçmektedirler.

Anneleri Kerkopları 'kara kıçlı adam' anlamına gelen Melampygos adlı bir adama karşı uyarmışsa da, çocuklar uyuyan Herakles'in silahlarını çalmaya kalkışınca, kahraman haydutları uzun bir sırığın iki ucuna bağlayıp sırtına vurmuş, bu sırada Herakles'in sırtının siyah olduğunu gören haydutlar annelerinin sözlerini hatırlamışlardır. Kerkoplar, Herakles'i eğlendirmeyi başarınca kahraman tarafından serbest bırakılmışlar, haydutluğa devam etmişlerdir.

KERKYON [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile Amphiktyon'un kızının acı kuvveti ile tanınan güreşçi ve aynı zamanda Elusis kralı olan oğlunun adıdır. Atina kralı Theseus, Triptolemus'un yarı-üvey kardeşi Kerkyon'u yenmiş ve krallığını ele geçirmiştir (Paus. i. 14. 1).

KERKYRA [Yunan Mitolojisi] Asopos nehrinin tanrısı ile Metope'nin kızı olup Poseidon tarafından Kerkyra'ya kaçırılmış, Phaiaks adlı bir oğulları olmuştur.

KEROESSA [Yunan Mitolojisi] İo ile Zeus'un oğlu olup, Keras'ta (bugünkü Haliç) doğmuştur. Poseidon'dan doğurduğu iki oğlundan birisi olan Byzas, (diğeri: Strombos) Bizans kentinin (bugünkü İstanbul) kurucusu kabul edilmektedir.

KEROS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Ona halkının inanışında ilk insanın adıdır.

KERU Bkz. Attila

KERUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yuma halkının ölüleri sevindirmek ve onları gidecekleri yere yönlendirmek için düzenledikleri bir törenin adıdır.

KERVAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında iki kardeş mısır filizi ruhlarından birisidir. (diğeri: Kaçina Mana)

KERYX [Yunan Mitolojisi] **1.** Hermes ile Aglauros'un oğlu olup, Atina'da Krukes adlı rahip ailesinin atasıdır (Paus. i. 38. 3.).

2. Eleusisli Eumolpos'un oğlu olup adı Yunanca 'haberci' anlamına gelmekteydi.

KERYNTUS GEYİĞİ [Yunan Mitolojisi] Herakles'in on iki görevinden birisi olarak yakaladığı Artemis'e adamış geyiğin adıydı.

KESA [Hint Mitolojisi] Varuna'nın adlarından birisi olup, bir deniz tanrısı olarak tasvir edilmiştir.

KEŞALİ Balkan, Orta Avrupa ve Güney Rusya Çingenelerinin inanışında orman ve dağ perilerinin adı olup, keş 'ipek' ya da Sanskritçe keşa ('saç') kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Sis kralının kızları olan Keşaliler saçlarını vadilerde dalgalandırdıklarında sis oluşturur, saçları bitlendiğinde dolu yağdırırlar. Kış mevsimini mağaralarda geçirir, ilkbaharı guguk kuşlarının müjdelemesiyle ortaya çıkarlar. Keşali, tek bir adamı sevebilir ve ondan çocuğu olursa çocuk doğumunun ardından hemen sonra ölür, bir süre sonra adam da ölür.

Bazen Keşaliler, kendi saçlarından dokudukları insanların gözüne görünmeyen bir elbiseyi (şans elbisesi) küçük bir çocuğa giydirerek çocuğun hayatı boyunca kısmetli olmasını sağlarlar. Keşalilerin kraliçesi Ana adıyla bilinmektedir ve Loholiço kralı ile veliliklerinden dokuz hastalık cini dünyaya gelmiştir. Keşaliler 99 yaşına bastıkları zaman kraliçeleri tarafından Loholiçolara teslim edilir, Loholiçolar ise perilerle önce cinsel ilişkide bulunup ardından onları yerlerdi. Balkan Çingeneleri ise perilerin insanlarla evlenmelerinin bir yıl içinde yok olmalarına yol açacağına inanmaktadır.

KEŞİN [Hint Mitolojisi] Bakire Devasena'ya tecavüz etmeye kalkınca İndra tarafından engellenen at formunda bir iblisin adıdır.

KETAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota'da yaşayan Lakota halkının inanışında doğuyla özdeşleştirilen sürat, sebat ve keskin

görüş özelliklerine sahip şahin ruhuna verilen isimdir.

KETANTOVİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Delavare halkının inanışında bir yaratıcı tanrının adıdır.

KETÇİMANETOVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Foks (Meskvaki) kabilesinin inanışında yaratıcı bir tanrının adıdır.

KETES [Yunan Mitolojisi] Canlı ya da cansız her türlü varlığa dönüşebilme sır ve yeteneğine sahip bir Mısır kralının adıdır.

KETİL [İskandinav Mitolojisi] Ketil Saga Hoeng adlı sagada bahsi geçen efsanevi bir karakterin adıdır.

KETKSKVAYE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, İrokua dilinde 'Karakurbağası Anneanne' anlamına gelmektedir.

KETO [Yunan Mitolojisi] Pontos ile Gaia'nın yarattığı bir deniz canavarının adıdır. Kassiopea ve kızı Andromeda tanrılardan daha güzel olduklarını düşünürler. Öfkelenen deniz tanrısı Poseidon Andromeda'nın Ketus'un bulunduğu yerde bir kayaya zincirlenmesini emreder. Yunus balığının gövdesine ve bir tazının kafasına sahip olan yaratık Andromeda'yı yemek isterken kızı görüp âşık olan Perseus tarafından kurtarılır. Perseus, yaratığa gorgon Medusa'nın başını göstererek onu taşa çevirmiştir.

KETSİ NİOUSAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında iyiliğin kişileştirilmiş formudur.

KETUA [Afrika Mitolojisi] Zaire halkının inanışında bir talih tanrısının adıdır.

KETUMALA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da bahsi geçen dört ada kıtadan birisinin adıdır.

KETUS Bkz. Keto

KEU [Britanya Mitolojisi] Breton varyantlarında Kral Arthur'un babalığının adıdır.

KEUTA Bkz. Akho

KEVANAMBO [Melanezya Mitolojisi] Papua-Yeni Gine halkının inanışında insan eti yiyen bir devin adı olup, insanları kandırmak için şekil değiştirip kadın formuna bürünebilmektedir.

KEVİN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Glendalough kilisesinde başrahiplik yapmış İrlandalı bir azizin adı olup, yortusu 2 Haziran'dır. Bir söylenceye göre bir adadaki mütevazı kulübesinde münzevi bir hayat sürüp, gününü okumak ve ibadet etmekle geçiren rahibin dua ederken açtığı eline siyah bir kuş konup yuva yapmış hatta yumurtlamış, rahip kuşun yavruları yumurtadan çıkana dek ellerini kapamamıştır.

KEVİŞ-ATAKVİŞ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Luisengo halkının inanışında başlangıçta yalnız başına var olduğunda inanılan uzay boşluğuna verilen isimdir.

KEVSER [İslam Mitolojisi] Cennette bulunan bir suyun adı olup, içenin bir daha susamayacağına inanılmaktadır.

KEWAWAKQU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının söylencelerinde Gluskap tarafından yenilgiye uğratılan güçlü bir büyücünün adıdır.

KEYKAVUS [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in iki defa hayatını kurtardığı, 150 yıl hüküm sürmüş efsanevi İran hükümdarı olup, Sudabe'nin kocası ve Siyavuş'un babasıdır.

KEYNE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Brecknocklu Kral Brycham'ın kızı olan kadın keşişin adı olup, öldükten sonra azize ilan edilmiştir. Yortusu 8 Ekim olan St. Keyne'nin adını taşıyan bir kuyunun suyunu içenlerin eşlerine söz geçirebileceklerine inanılmaktadır.

KEYX [Yunan Mitolojisi] **1.** Eosphorus'un oğlu ve Teselya kralıdır. Yarı tanrıça Alkyone ile evlenmiş, denizde öldüğünde karısı kendisini kayalardan denize atmıştır. Tanrılar merhamete gelip Keyx'in karısını yalıçapkını kuşuna (Latince halcyon) dönüştürmüştür.

2. Herakles'in Eunomos'u öldürdükten sonra sığındığı Trakya kralının adıdır.

KEZEF Yahudi söylencelerine göre Horeb'de Musa'ya karşı savaştığına inanılan ölüm meleğinin adı olup Harun tarafından yakalanarak çölde Musa tarafından inşa edilen portatif tapınak Mişkan'a hapsedilmiştir.

KEYEME [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella, Brezilya ve Guyana'da yaşayan Taulipang halkının inanışında hayvanların efendisi kabul edilen bir yaratığın adı olup, şekil değiştirmekte insan veya yılan formlarına bürünebilmektedir.

KEZER CENGİZ KAYRA HAN [Türk Mitolojisi] Buryatya'nın Oka bölgesinde yaşayan Soyot halkının inanışında yaptığı bir sal ile ailesini Tufan'dan kurtaran bir kahramanın adı olup aynı zamanda üzümden şarap yapmayı insanlara öğreten bir kültürel kahraman olarak görülmektedir.

KGHENE Bkz. Oghene

KHADAU Bkz. Hadu ile Mamaldi

KHAİBİT [Mısır Mitolojisi] İnsanın gölgesine verilen isim olup, insan karakterine şekil veren "Ka" ve "Ba" ile birlikte düşünülmekteydi.

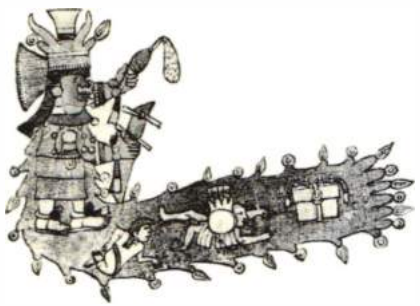
KHAAK [Maya Mitolojisi] Yağmur, bereket ve ziraat tanrısının adı olup, bulutları şimşek baltasıyla döverek yeryüzüne gök gürültüsü ve yağmur düşmesini sağlardı. 13 sayısıyla ilişkilendirilen Khaak, Aztek panteonundaki Tlalok'un karşılığıydı. Kesik burunlu, aşağı doğru kıvrık dişli bir adam formunda tasvir edilen Khaak onuruna düzenlenen festivallerde çocuk ve bebekler kurban edilip, rahiplerce pişirilip yenilmekteydi. Tanrının her bölümü farklı bir renge boyanmış olup, farklı isimler taşıyan bu parçalar temel yönlerle ilişkilendirilmiştir: Khak Xib Khak (Kırmızı Adam) "Doğu", Sac Xib Khak (Beyaz Adam) "Kuzey", Ek Xib Khak (Kara Adam)" Batı", Kan Xib Khak (Sarı Adam) "Güney". Paul Schellhas'ın sınıflandırmasında B harfiyle gösterilen Khaak, Tanrı B olarak da bilinmekteydi. Ah Hoya ve Ah Tenzul adlarıyla da bilinen Khak'ın kült merkezi Çiçen İtza'ydı.

KHAK MOOL [Maya Mitolojisi] Toltek yağmur tanrısı Tlalok'un yardımcılarından birisi olup, elinde sığ bir tabak tutarken tasvir edilmekteydi.

KHAKHALMEKA [Aztek Mitolojisi] Kurban işlerinden sorumlu yüksek dereceli rahiplerin adı olup, evlenmeleri kesinlikle yasaktı. Manastır benzeri yapılarda yaşayan bu rahip sınıfı inisiye olurken *khaikhiutzli* adı verilen sunak taşı üzerinde penis, dil veya kulaklarını keserek kanlarını akıtmaktaydı.

KHALİNİTİS [Yunan Mitolojisi] Athena'nın lakabı olup 'dizgin' anlamındaki Khalinos kelimesiyle ilişkidir.

KHALKHİUHTLİKUE [Aztek Mitolojisi] Okyanus, göl ve derelerin koruyucu fırtına tanrıçası olup, adı *'kıymetli yeşil hanım'* anlamına gelmektedir. Daha çok kadınlar tarafından tapınılıp, doğumun koruyucusu ve anaforların kişileştirilmiş formu kabul edilen tanrıça tüm su tanrıları gibi yılanlarla özdeşleştirilmiş, Akuekukyotikuati ve Azteklerin düşmanları Tlaxkalalar tarafından yağmur tanrısı Tlalok'un karısı anlamında *Matlalkueitl* olarak da adlandırılmıştır. Khalkhiuhtlikue, Fransisken misyoner Fray Bernardino de Sahagún'un (1499-1590) *Yeni ispanya Genel Tarihi* (Historia general de las cosas de Nueva España) adlı eserinde tanrıçanın su üzerinde yolculuk yapan tüm gemilerin kaderini elinde tutan girdap ve navigasyona hükmeden bir deniz tanrıçası olarak anılmıştır.

Khalkhiuhtlikue

Aztekler Mexico körfezine *Khalkhihuitlikue'nin Suyu anlamına gelen Khalkhiuhkueyekat* adını vermişlerdir. Khalkhiuhtlikue, deniz salyangozu olarak tasvir edilen ay tanrısı Tekkiztekatl'ın genç ve güzel annesi olarak düşünülmekte etrafı kaynanadili kaktüsü meyveleri ile dolu bir nehir ve insan kalbi ile sembolize edilmekteydi. Aztek sanatında tanrıça mavi yeşil tüylerle süslenmiş taç ve elbise giyen, elinde bir su bitkisi taşıyan çıplak göğüslü kadın formunda tasvir edilmekteydi. Aztek "Beş Güneş" yaratılış efsanesinde Khalkhiuhtlikue mısır bitkisinin ilk kez ekildiği dördüncü güneş zamanında hüküm sürmüş durgun ve akan suların tanrıçası olup, dönemi büyük sel tufanı ile sona ererken insanlar balıklara dönüşmüş ardından bugünkü beşinci dönem başlamıştır. Khalkhiuhtlikue, Borgia (11,650), Borbonicus (5), Rios (17), Floransa (11) kodekslerinde anılmış olup, Tenokhtitlan ayin merkezinde çok sayıda heykel ve tasviri bulunmaktaydı.

KHALKHİUHTLATONAL [Aztek Mitolojisi] Denizlerin koruyucusu kabul edilen bir su tanrısının adı olup, her 10.000 yılda bir seçtiği bir insana denizlere hükmetme gücü bağışlamaktaydı.

Khalkhiuhtotolin (Codex Telleriano-Remensis, 17. Yüzyıl)

KHALKHİUTOTOLİN [Aztek Mitolojisi] Salgın hastalıklarla ilişkilendirilen tanrısının adı "Yeşim taşı hindisi" anlamına gelmekte, Tezkatlipoka'nın görünümlerinden birisi kabul edilmekteydi. Aztek takviminde Su ve Timsah arasında yer alan 13 günün efendisi olup, Xolotl ile Khantiko arasında yer almaktaydı.

KHALKİOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kolhis kralı Aietes'in kızı, Phriksos'un kocası Argos, Melas, Phrontis ve Kytissoros'un annesidir.

2. Atina kralı Aigeus'un ikinci karısı olan Rheksenor'un kızıdır. Karısından oğlu olmayınca ne yapacağını öğrenmek için Delphoi kâhinine danışmaya giden kral, yolda kral Pitteheus'un kızı Aithra ile birlikte olunca, kız Theseus'u doğurmuştur (Apollod. iii. 15. 6).

3. Kos adası kralı Eurypylos'un kızı ve Herakles'ten Thessalos'un annesidir (Hom. Il. ii. 679).

KHALKİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hypnos'un İda dağının tepesinde bir çam dalına konunca dönüştüğü kuşun adıdır.

2. Asopus ile Metope'nin kızı, Kuretes ile Korybantes'in annesi olup Euboea'daki Khalkis kentinin ad vericisidir.

KHALKODON [Yunan Mitolojisi] **1.** Kos adasını Herakles'in Eurypylos seferi sırasında savunup Herakles'i yaralayan bir kahramanın adıdır (Apollod. ii. 7. 1).

2. Abas'ın oğlu, Elephenor'un babası olan Euboialı bir kahramanın adı olup, Amphytron tarafından öldürülmüştür.

3. Oinomaos tarafından öldürülen Hippodameia'nın taliplerinden birisidir.

KHALKON [Yunan Mitolojisi] **1.** Akhilleus ile Amazon kraliçesi Penthesilea arasındaki savaşta, kraliçeye âşık olup yardım eden bu ihaneti yüzünden Akhilleus tarafından öldürülüp, çarmıha gerilen Kyparissoslu bir kahramanın adıdır. **2.** Attikeli Metion'un oğludur.

KHALMEKAKİHUİLT Bkz. Miktlantekuhtli

KHALMEKATL Bkz. Miktlantekuhtli

KHAMWASET [Mısır Mitolojisi] II. Ramses'in (MÖ 1304–1237) 4. oğlundan esinlenerek yaratılan hayali bir karakterin adıdır. Gerçek Khamwaset Memphis kentindeki Ptah tapınağında rahip olarak görev yapmış, kutsal boğalar için yeni tarz mezarlar geliştirirken Giza ve Saqqara'da ki Eski Krallık döneminden kalan anıtları restore ettiği için modern yazarlar tarafından ilk Mısırolog olarak da anılmıştır. Kurgusal Khamwaset'e atfedilen öykülerden günümüze iki tanesi bütünüyle ulaşmıştır.

Thoth'un Büyü Kitabı

Setne üvey kardeşi İnaros ile birlikte içinde tanrı Thoth'un büyü kitabında barındırdığı söylenen ve Naneferkaptah ile karısı Ahwere'nin hayaletleri tarafından korunan prens Naneferkaptah'ın kayıp mezarını bulmayı başarmıştır. Bu sırada Ahwere, Sethe'ye kocasının kitaba olan tutkusunun çifti nasıl ölüme sürüklediğinin öyküsünü anlatmıştır. Kral Mernebptah'ın çocukları olan Naneferkaptah ile Ahwere babalarının da rızasıyla evlenmiş ve Merib adlı bir oğulları doğmuştur. Bu dönemde Naneferkaptah yaşlı bir rahipten çeşitli yılan ve canavarla korunan bir kutunun içinde bulunan sihirli bir kitabın varlığını öğrenmiş, balmumundan yapılmış bir kayıkla Koptos'tan ayrıldıktan sonra gardiyan canavarlarını öldürdüğü kitabı ele geçirmeyi başarmıştır. Kitabın bir kopyasını bira içerisinde eriterek içen adam böylece pek çok bilgiye sahip olmuştur. Thoth kitabın çalındığını öğrenince Re'nin yardımını istemiş, o da Merib ile Ahwere'nin boğularak ölmesini sağlamıştır. Naneferkaptah büyü gücüyle kısa süreliğine dirilttiği ailesinden Thoth'un şikâyeti ve ölüm nedenlerini öğrenince kızı ve torununun ölüm nedenini öğrenecek kraldan korktuğu Memphis'e dönmemiş, kitabı bir ip yardımıyla gövdesine bağladıktan sonra Nil nehrine atlayarak intihar etmiştir. Ahwere'nin anlattığı trajediye rağmen Setne'nin kitaba duyduğu arzu tükenmemiş kitap karşılığında canını ortaya koyarak kadınla bir çeşit dama oyunu alan senet oynamaya kalkışmışsa da, İnaros son anda kendisini kurtarmış ikili kitabı da alarak kaçmayı başarmıştır. Setne sonradan Bastet rahibelerinden Tabubu adlı güzel bir kıza çılgınca âşık olmuş, kız Bubastis'teki evine sevişmek için çağırdığı adamdan karşılık olarak çocuklarının ölüsünü istemiştir. Adam kadının istediğini yapınca Tabubu çocukları parçalayıp yemeleri için kedi ve köpeklere atmıştır. Setne tam kadınla sevişmek üzereyken birdenbire kendine gelmiş, yanı başında firavunun olduğunu fark etmiş ve çıplak olduğu için çok utanmıştır. Firavun çocukların canlı olduğunu söylediği Naneferkaptah'a hemen kitabı yerine Naneferkaptah'ın mezarına ulaştırmasını söylemiş o da Ahwere'nin de yardımını alarak denileni yapmıştır.

Siosiris

Setne'nin karısı hamile kalabilmek için özel bir içecek hazırlayarak amacına ulaşmış, Seten'de rüyasında gördüğü çocuğun adını Osiris'in oğlu anlamına gelen Siosiris koymuştur. Çocuk bir dahi olarak doğmuş kısa sürede öğretmenlerinden bile bilgili birisi olarak yetişmiştir. Bir gün Set ile oğlu iki biri ardından çok ağlayanı olan bir zengin ile ağlayanı olmayan yoksul bir adama ait iki cenaze görmüşlerdir. Setne oğluna zengin adamın çok şanslı olduğunu anlatırken çocuk ona yoksul adamın öteki dünyada daha şanslı olduğunu söylemiş ve babasını insanların nasıl cezalandırıldığını görmeleri için öteki dünyaya götürmüştür. Burada göz yuvalarının anahtar deliği olarak kullanılması ya da dokuduğu ipler sonsuza dek eşeklerce kemirilerek yok edilen insanlar gibi çeşitli ıstırap yöntemlerini gördükten sonra ölen yoksul adamın Osiris'in sarayında güzel kıyafetler içerisinde gayet mutlu olduğunu görmüşlerdir. 20 yaşına geldiğinde büyü öğrenen Siosiris kendine meydan okuyan Nubialı bir büyücüyü mühürlü dokümanların içlerindeki yazıyı mührü bozmadan okumayı başararak şaşkınlık içerisinde bırakmıştır. Bir gün Nubia kralı 3 Nubialı büyücünün tüm Mısır'a salgın bir hastalık olacağını, Mısır firavunu kaçırıp dövmesi halinde bu durumun önüne geçileceğini söylemişlerse firavun Menkhpresiamun kendini küçük düşürecek bu kehaneti ciddiye almamıştır. Kral kendi kâhini Horus'un oğlu Paneşe'ye ne yapması gerektiğini sorunca adam krala balmumundan bir heykelini yaptırıp, Nubia'ya göndermesi gerektiği tavsiyesinde bulunmuştur. Sonunda Nubia ve Mısırlı büyücüler Menkhpresiamun'un sarayında büyü düellosuna girişmişlerdir. Nubialı kadın büyücü erkek kaz kılığına girerken Paneşa hayvan bakıcısı olup kaza hükmedince kadın Nubialıların sonunun hayra alamet olmadığını görmüş, ülkesine kaz formunda dönerken Nubialılar Mısır'ı 1500 yıl süreyle rahat bırakacaklarına dair söz vermişlerdir.

KHAMYNE [Yunan Mitolojisi] Elis'te Demeter'in lakaplarından birisidir (Paus. vi. 21. 1)

KHANDAVA [Hint Mitolojisi] Dhritaraştra krallığını bölüştürdüğünde Pandavalara hediye edilen orman ve ülkenin adıdır.

KHANDOBA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın görünümlerinden birisi olup, Mhalsa'nın eşidir.

KHAON [Yunan Mitolojisi] Bir salgın hastalık sırasında halkını kurtarmak için kendini tanrılara kurban eden Helenos'un kardeşi olup, Epiros'un Khaonia bölgesine adını veren bir kahramandır.

KHAOS [Yunan Mitolojisi] Hesiodos, 'başlangıçta Khaos vardı", demiştir ki khaos Yunanca sonsuz boşluk anlamına gelmekteydi. Bu boşluktan ilk olarak Gaia (Toprak Ana), sonra Tartaros (yer altı ölüler ülkesinin en derin yeri),

sonra Eros (Aşk), sonra Erebos (yer altı karanlığı) ve Nyks (Gece) doğdu (Hes. Theog. 116).

KHARA [Pers Mitolojisi] Vourukaşa adlı denizin ortasında durduğuna inanılan üçayaklı dev bir eşeğin adıdır.

KHARASVARA [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışta ölülerin bedenlerine dikenler batırarak işkence yapan yeraltı dünyası tanrılarının adıdır.

KHARİKLO [Yunan Mitolojisi] **1.** Salamis kralı Kykhreus'un kızı, Megara kralı Skiron'un karısı ve Endeis'in annesidir.

2. Apollon ile Okeanos'un kızı, Kherion'un karısı, İason ile Akhilleus'un dadısıdır (Ov. Met. ii. 636).

3. Eueres'in karısı ve Teiresias'ın annesi olan bir su perisinin adı olup, Athena'yı çıplak gördüğü için kör edilen oğluna karşı acımasız davranıldığından şikâyet etmiş, Athena kadını teselli etek için Teiresias'a görme yeteneğine denk kızılcıktan bir baston ve kuşların dilini anlayabilecek duyma yeteneği vermiştir (Apollod. iii. 6. 7).

KHARİLA [Yunan Mitolojisi] Delphi kentinde yaşayan öksüz bir kız çocuğunun adı olup, bir kuraklık sırasında kraldan bir parça buğday istediği için yüzüne tekme atılarak kovulmuş Kharila da kendisini asmıştır. Kuraklık daha da artınca kendisine danışılan kâhin kızın kefaretinin ödenebilmesi için bir bayram düzenlenmesi gerektiğini söylemiş, bu sebepten kızı temsil eden boynunda ip bulunan bir kukla dokuz yılda bir düzenlenen ve Kharilea denilen bir törenle toprağa gömülmekteydi.

KHARİS [Yunan Mitolojisi] Hephaistos'un karısının ad olup, Homeros'un İlyada'sında güzellik sembolü olarak anılmıştır.

KHARİSİUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğlu olup Arkadia'da Kharisiae kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. viii. 3. 1).

KHARİTLER [Yunan Mitolojisi] Güzellik ve zarafetin kişileştirilmiş hali olup, başlangıçta sadece Hephaestus'un eşi Kharis adlı tek bir kadın olarak düşünülmüştür (Hom. Il. xviii. 382). Hesiod döneminde ise Kharitler Aglaia (görkem), Euphrosine (neşe) ve Thaleia (keyif) adlarındaki kız kardeşleri içeren bir üçleme olarak anılmıştır (Hes. Theog. 945). Hesiod ve sonraki pek çok yazara göre Zeus ile Eurynome'nin kızı olan güzellik ve cazibe ile özdeşleşmiş Kharitler, Aphrodite'nin hizmetinde, Apollon'un lirinin eşliğinde dans ederek tanrıları hoşnut eden bir grup tanrıça olarak anılmışlardır. Bazı yazarlar ise farklı olarak Üç Güzeller olarak da anılan Kharitlerin Apollo ile Aegle'nin (veya Euanthe) veya Dionysus ile Aphrodite'in (veya Koronis) kızları olduğunu iddia etmiştir (Paus. ix. 35. 1). Kharitler, Romalı şairlerce Gratia olarak anılmıştır.

KHARON [Yunan Mitolojisi] Ölülerin ruhlarını Akheron ırmağını (veya Styx) geçirerek yeraltı dünyasına taşıyan kayıkçının adı olup, Erebus ve Nyx'in (Gece) oğlu olduğuna inanılmaktadır (Virg. Aen. vi. 295). Kharon gür kırçıl sakallı, pelerin ve şapkalı zalim ve çirkin bir ihtiyar olarak tasvir edilmektedir. Ölüler yaptığı iş karşılığında bu cine bir obolos (1/6 drahmi) ödemek zorunda olduğundan gömülen cesetlerin ağzına bir obolosluk sikke yerleştirilirdi. Kharon, para ödeyemeyen ruhları kovar, toprağa gömülmeyen ruhlar ise Hades'in ülkesine ulaşamaz, yüz yıl havada gezinip dururlardı. Kharon, ölü ruhları taşıyan sandalı idare ederken kürek çekmemekte bu işi ruhlar kendileri gerçekleştirmekteydi. Toprağa gömülmeyen ölülerin ruhlarının yüz yıl havada gezinip durduğuna ve Kharon'un yanına dolayısıyla Hades'e gidemediğine ayrıca Kharon'un para ödemeyen ölüleri kesinlikle taşımadığına inanılırdı. Herakles, yeraltına indiğinde kendisini karşıya geçirmeyen Kharon'u evire çevire döverek istediğini yaptırmayı başarmışsa da olayın sonrasında Kharon canlı birisini Ölüler Dünyasına soktuğu için 1 yıllığına zindana atılarak cezalandırılmıştır. Herakles dışında Orpheus, Aeneas, Dante, Dionysus ve Psykhe yeraltı dünyasına gidip canlı dönmeyi başaran kahramanlardır. Modern Yunan folklorunda siyah bir at üzerinde dolaşıp ölülerin ruhlarını ahşap eyeri üzerinde taşıdığına inanılan Kharos figürünün Kharon ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

Etrüsk mitolojisinde saçlarının yerinde yılanlar oynaşan kanatlı bir varlık olarak tasvir edilen akbaba burunlu ve silahlı yeraltı iblisi Kharun'un Kharon ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kimi yazarlar Etrüsk iblisinin kanatları Yunanlılarca sonradan pelerine dönüştürülmüş olduğunu iddia etmiştir.

KHAROPS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles'in lakaplarından birisi olup Kerberus'u yeraltından dışarı çıkardığına inanılan Laphystion dağında bu adla inşa edilmiş bir heykeli bulunmaktaydı (Paus. ix. 34. 4).

2. Trakya kralı Lykourgos'u Dionysos'a ihbar etmesinin ardından ödül olarak tahta geçirilen ve bazı sırlar verilen bir Trakyalının adıdır.

KHARSAPANA [Budist Mitolojisi] Bodhisattva Avalokiteşvara'nın bir formu olup, bir ayın üzerinde oturan, sol eline nilüfer çiçeği tutup, sağ eliyle dilek gerçekleştirme mesajı veren, beyazlar içerisine güler yüzlü bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

KHARUN [Etrüsk Mitolojisi] Yeraltında yaşayan ve ölü ruhlara kılavuzluk eden bir erkek iblisin adı olup, elinde çekiç taşıyan, akbaba burunlu, benekli kulaklı, saçları yılan formunda kanatlı bir yaratık olarak tasvir edilmektedir. Yunan mitolojisindeki kayıkçı Kharon ile ilişkilendirilse de farklı özelliklere de sahip olduğu anlaşılan Kharun, kanatlı yeraltı dünyası tanrıçası Vanth ile birlikte tasvir edilmekteyse de ölüler dünyası tanrısı Aita'dan da farklı bir karakterdir.

KHARONTES [Etrüsk Mitolojisi] Ölüm iblisinin adı olup, Kharun ve Yunan mitolojisindeki Khraon ile ilişkili olmalıdır.

KHARYBDİS [Yunan Mitolojisi] İtalya ile Sicilya'yı birbirinden ayıran Messina boğazı yakınlarında yaşayan deniz tanrısı Poseidon ile yer tanrıçası Gaia'nın kızı olduğuna inanılan oburluğuyla tanınan bir canavarın adıdır. Herak-

les, Geryoneus'un sürülerini buradan geçirirken bazı hayvanları çalarak yediği için Zeus tarafından gönderilen bir yıldırımla çarpılmış ve denize atılarak başka türlü bir canavara dönüşmüştür. Homeros'a göre Messina boğazında Skylla'nın karşısında bulunan Kharybdis günde üç kez deniz suyunu yutarak civardaki gemileri de midesine indirmekteydi. Odysseus, Messina boğazından geçerken Kirke'nin tavsiyesine uyarak Kharybdis'in değil bir ok atımı mesafede yaşayan diğer canavar Skylla'nın önünden geçmiş, ikinci seferde ise Kharybdis'in mağarasının girişindeki bir incir ağacına tutunarak canını zor kurtarmıştır (Hom. Od. xii. 73, 235).

KHASA [Hint Mitolojisi] Dakşa'nın kızı, Kaspaya'nın eşi ve orman ruhlarının lideri olan bir tanrıçanın adıdır.

KHASKA [İnka Mitolojisi] Venüs gezegeninin kişileştirilmiş formu olan şafak tanrıçasının adıdır. Güneşin hizmetkârı Khaska genç kızların koruyucusu kabul edilmektedir.

KHASM Bkz. Aeşma

KHAT [Mısır Mitolojisi] İnsanın bedensel varlığına verilen isim olup, gözler dışında geri kalanı mumyalanmaktaydı. Bkz. Ka

KHAY [Maya Mitolojisi] Kakkhiquel halkının inanışında tapım sırasında kesi işleri için kullanılan obsidyen taşından yapılma bir bıçağın adıdır.

KHEBİOSO Bkz. So (2)

KHEİRON Bkz. Khiron

KHELİDON [Yunan Mitolojisi] Bir Attika efsanesine göre Atina kralı Pandion'un kızı ve Aedon'un kız kardeşidir. Yunanca khelidon 'kırlangıç', aedon ise 'bülbül' anlamına gelmektedir.

KHELONE [Yunan Mitolojisi] Hera ile Zeus'un düğününe tüm canlılar davetli olduğu halde katılmayıp evinde oturan bir genç kızın adı olup, Hera durumu fark edince kızı suya atmış ve sırtını evinde taşıyan bir kaplumbağaya dönüştürmüştür.

KHEM [Mısır Mitolojisi] Bereket, hasat, tarım, bitkisel yaşam tanrısının adı olup, mumya olarak tasvir edilmiş bir baba tanrıdır. Yunan panteonunda Pan ile özdeşleştirilmiştir.

KHEN MA [Budist Mitolojisi] Tibet halkının inanışında yeryüzündeki iblisleri kontrol edebilen bir tanrıçanın adı olup, bir koçun sırtına binmiş vaziyette yüzünde sekiz kırışıklık bulunan bir kadın olarak tasvir edilmektedir.

KHEN PA [Budist Mitolojisi] Tibet halkının inanışında cennetteki iblisleri kontrol edebilen bir tanrının adı olup, beyaz bir köpeğin sırtına binmiş, elinde kristal bir asa taşıyan beyaz saçlı, beyaz giysili yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir.

KHENSİT [Mısır Mitolojisi] Aşağı Mısır'da yirminci bölgede (nome) tapınılan koruyucu bir tanrıça olup, adı placenta anlamına gelmektedir. Uraeus yılanı formunda tasvir edilen Khensit, Sopdu'nun karısı ve Ra'nın kızı olarak görülmekteydi.

KHENSU Bkz. Khonsu

KHENTAMENTET [Mısır Mitolojisi] Abydos şehrinin yerel tanrısı olup zamanla Osiris ile özdeşleştirilmiştir.

KHENTEKTAİ [Mısır Mitolojisi] Yunanlılarca Khenti-Kheti'ye verilen isim olup, başlangıçta timsah formundayken sonradan şahin olarak düşünülmüştür. Başlangıçta Athribis'in siyah boğası Kemwer ile sonrasında Osiris ile ilişkilendirilmiştir.

KHENTİ AMENTİ [Mısır Mitolojisi] Erken dönem Mısır mitolojisinde çömelmiş köpek veya çakal başlı tasvir edilen ölüm tanrısı olup, Osiris ile ilişkilendirilmekteydi. Khenti Amentiu'nun adı Ölüler dünyasının bulunduğuna inanılan yere atfen "Batı'nın en uzağında olan" anlamına gelmekteydi. Piramit yazıtlarında bir firavunun Khenti Amenti'ye dönüşmek ve Ölüler dünyasını yönetmek istediğine dair bir yazı bulunmuştur.

KHENTİ İRTİ [Mısır Mitolojisi] Letopolis kentinin Horus'la özdeşleştirilen yerel tanrısı olup, adalet ve düzeni sağladığına inanılmakta ve şahin formunda tasvir edilmekteydi.

KHENTİ KHETİ [Mısır Mitolojisi] Şahin tanrının adıdır. Orijinal formunun timsah olduğu ve Athribis'in kara boğası Kemver ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

KHEPERA Bkz. Khepri

KHEPRİ [Mısır Mitolojisi] Doğan güneş veya sabah güneşi ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, skarab (bokböceği) olarak tasvir edilmekteydi. Eski Mısır'da hayvan gübrelerini top yapıp yuvarlayan bokböceğinden (Latince: Scarabaeus sacer) esinlenilerek böceklerin güneşi dünyanın etrafında yuvarladığı düşünülmekteydi. Khopri, Khepera veya Khepri'nin kendine özgü bir kültü olmayıp, kendi kendine var olduğuna veya güneş tanrısı Ra'nın formlarından birisi olduğuna inanılmaktaydı. Heliopolis'te başlangıç tanrısının görünümü kabul edilen Khepri, Mısır sanatında bokböceği başlı insan veya bizzat böceğin kendisi formunda tasvir edilmiş, önce Atum sonradan Ra ile özdeşleştirilmiştir.

KHERTİ [Mısır Mitolojisi] Koç başlı yeraltı tanrısı ve ölü ruhları taşıyan kayıkçının adı olup özellikle Letopolis civarındaki dikilitaşlarda bahsi geçmektedir. Piramitlerde bulunan yazıtlarda firavunun kendine tehdit oluşturan Kherti'ye karşı tanrı Ra'dan yardım aldığı kayıtlıdır.

KHERUBİM [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Cenneti koruyan yarı insan yarı hayvan formunda kanatlı ruhların adı olup, bedensiz sadece baş ve kanatta oluşan varlıklardır. Eski Ahit'te Ezekiel (1: 5) ve Yeşaya kitaplarında adları geçmekte ayrıca Tekvin'de (3: 24) Cennet bahçesinin koruyucusu olarak gösterilmektedirler. Ortaçağ Yahudi folklorunda Kherubimler güzel erkek varlıklar, Avrupa folklorunda ise tombul yüzlü çocuklar olarak düşünülmüşlerdir. Kherubim kelimesinin Asurca "büyük, kudretli" anlamlarına gelen karibu (Akadca kuribu, Babil'de karabu) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Ortadoğu'da insan başlı kanatlı aslan formunda tasvir edilen sphinx benzeri Lammasu

heykelleri tapınak girişlerine koruyucu olarak konulmakta olup, Kherubimlerin öncüsü olmalıdırlar. İslam inancında en yüksek dereceli melekler olarak Kurabi adıyla bilinmektedirler (Kur'ân 40:70).

KHESİAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı İmbraso'nun karısı ve Okyroe'nin annesi olan bir su perisidir.

2. Sisam adasında Khesion kentinde bulunan tapınağından dolayı Artemis'e verilen isimdir.

KHETRPAL [Hint Mitolojisi] Bengal halkının inanışında yeryüzü tanrısının adı olup, Hint bereket tanrısı Bhumiya ile ilişkili olmalıdır.

KHİ-DİMME-AZAGA [Mezopotamya Mitolojisi] Ea'nın kızı olan bir Babil tanrıçasının adıdır.

KHİDİ [Arap Mitolojisi] İyiliksever bir su ruhunun adıdır.

KHİETSUM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Khehalis halkının inanışında bilge şef Seloyum'un cadı Tatlashea tarafından yenilmek için Pauk adlı bir erkek çocuk ile birlikte kaçırılan kızının adıdır. Koruyucu kartal ruhunu kaçıran kız kartalın gösterdiği taş bıçakla hapsedildiği sepeti keserek Pauk ile birlikte kaçmayı başarmıştır. Skookumkhuck nehrine ulaşan çocuklar burada Kloque adlı doğaüstü kadının yardımıyla cadıyı atlatmışlardır.

KHİKOMEKOATL [Aztek Mitolojisi] Mısırın kişileştirilmiş dişi formu olan tarım ve bereket tanrıçası olup adı "Yedi Yılan" anlamına gelmekteydi. Yağmur, tarım ve ateş tanrısı Tlalok'un ablası, Tezkatlipoka'nın karısı mısır tanrısı Kenteotl'un dişil eşdeğeri olan tanrıça, sembolü püsküllü mısır koçanı olduğundan saçlı anlamına gelen "Xilonen" adıyla da bilinmekteydi. Tanrıça genellikle mısır koçanları taşıyan genç bir kız, kucaklayarak ölüm getiren bir kadın ve güneşi kalkan gibi kullanan bir kadın formlarında tasvir edilmekteydi.

Tanrıça onuruna her biri mısır bitkisinin tarımı ile ilişkili birden çok festival düzenlenmekteydi. Her yıl 5 Nisan günü düzenlenen başka bir festivalde evler üzerlerine kan serpilmiş çiçeklerle süslenir, herkes tarlalara giderek mısır filizleri çiçeklerle süslenerek bereketli hasat için tanrıçaya yakarılırdı. Temmuz ayının ortasında rüzgârın yardımıyla mısır tozlaşma zamanı düzenlenmekte, kadınlar saçlarını serbest bırakır, hep birlikte mısır lapası yenilip neşeyle eğlenilirdi. Bu sırada tapınakta yüzü kırmızıya boyanmış bir köle kadın tüm gün ve gece boyunca dans ettirildikten sonra şafak vakti kalbi yerinden çıkarılarak kurban edilirdi.

Eylül ayında tanrıçaya benzetilen bir genç kız kafası kesilerek Khikomekoatl onuruna kurban edilmekte, kızın kanı saklanıp, yüzülen derisi rahiplerce giyilmekteydi.

KHİKOMOZTOK [Aztek Mitolojisi] Tepanek ve Akolhua gibi Nahuatl dili konuşan halkların söylencelerinde başlangıçta Xokhimilka, Tlahuika, Akolhua, Tlaxkalan, Tepaneka, Khalka ve Mexika adlı Aztek kabilelerin yaşadığı 7 mağaraya verilen isimdir. Bunlar Khikomoz-tok'tan çıkarak Meksika'nın kuzeyinde yer alan Aztlan veya Aztatlan olarak anılan bölgeye gelip, yerleşmişlerdir. Bir yoruma göre Azteklerin yeraltı dünyası Miktlan olduğu ve Kiçelerin Tulan Zuiva'sı ilişkili olduğu sanılan olan bu mağaralardan tekneler üzerinde Huitzilopokhtli'nın liderliğinde ayrılınmıştır.

Khikomoztok'un 7 mağarası (1554)

KHİKONQUİAHUİTL [Aztek Mitolojisi] Akşam yıldızı tanrısı Xolotl Huetzi onuruna düzenlenen festival sırasında bu tanrının kılığına sokulan kölelerin adıdır. Dominiken rahibi Fray Diego Durán'ın (1537–1588) Tanrılar ve Ayinleri adlı kitabına göre (1576) festival sırasında başka köleler de başka tanrıları taklit etmekteyse de festivalden sonra tümü kurban edilmekteydi.

KHİMAİREUS [Yunan Mitolojisi] Khelaino'nun iki oğlundan birisi olup, kardeşi Lykos ile birlikte Truva'da gömülüdür. Lakodaimon'da başlayan bir veba salgınının sona erdirmek isteyen Menelaos bir kehanet üzerine iki kardeşin mezarı üzerinde soylu bir Lakedaimonluyu kurban etmiştir.

KHİMALMAT [Aztek Mitolojisi] Kiçe Mayalarının yaratılış söylencesini içeren Popol Vuh'a göre Vukub-Kaquix'in karısı ve Zipakna (heyelan) ile Kabraka'nın (Deprem) anasıdır.

KHİMERA [Yunan Mitolojisi] Bir aslanın kafasına, dişi keçinin gövdesine ve ejderhanın kuyruğuna sahip ateş soluyan bir yaratığın adıdır. Kimi zaman biri arsan diğeri keçi iki kafalı tasvir edilen yaratık, Hesiod'a göre ise Ekhinda (engerek) ile Typhon'un her biri ayrı bir hayvana ait olan üç başlı yavrusu, Kerberus, Hydra ve Orthrus'un kardeşi olup (Hes. Theog. 319) bu yüzden trikephalos veya trisômatos olarak da bilinmekteydi. Khimera, Karia kralı Amisodares tarafından büyütülmüş, Batı Anadolu'da Patara'da yaşamış ve Lykia kralı İobates'in isteğiyle kanatlı at Pegasus'a binen Bellerophon tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. vi. 180, xvi. 328; Ov. Met. ix. 646).

Söylenceye göre Bellerophon mızrağının ucuna kurşun eklemiş Khimera'nın ağzından çıkan alevle eriyen kurşun yaratığın üzerine akarak

ölümüne sebep olmuştur. Bazı yazarlar Khimera'nın yedi başlı ejderha Hydra'nın yavrusu olduğunu belirtmiş, Yaşlı Pliny ise Khimera'nın Anadolu'da Likya yolu üzerinde bulunan Yanartaş mevkiinde yaşadığını belirtmiştir. Khimaera kelimesinin Yunanca "Genç dişi keçi" anlamına gelmesi yaratığın tanrısal kökenine atıfta bulurken MS 4. yüzyılda Servius Honoratus, ateş püskürten Khimera'nın gerçek bir varlık değil Lycia civarında bir yanardağ olabileceğini iddia etmiştir. Francesco Inghirami (1772-1846) Monumenti Etruschi (1824) adlı çalışmasında geleneksel yorumların dışına çıkarak Bellerophon'u güneş arabasını kullandığını Khimera'nın ise Arslan Burcu'na denk geldiğini ağzından püskürttüğü alevlerin ise yaz mevsimini temsil ettiğini iddia etmiştir. Son olarak İngiliz yazar Robert Graves'de (1895-1985) Yunan Mitolojisi (1955) adlı çalışmasında astronomik bir açıklama getirerek yaratığın üç kafasının üç parçalı (mevsime bölünmüş) takvimi sembolize ettiğini iddia etmiş, Bellorophon'un Khimera'yı öldürmesiyle de tarih öncesinde Ay tanrıçasının hâkim olduğu anaerkil toplumdan güneş kralının hâkim olduğu ataerkil dünyaya geçişinin sembolize edildiğini iddia etmiştir. Efsanenin köklerinin Ortadoğu mitolojisi ile ilişkili olması da muhtemel olup, Babil savaş tanrısı Ninurta'nın kanatlı aslan Anzu'ya (veya Zu) karşı mücadelesi bu açıdan dikkat çekicidir.

Geç Hitit Dönemi (MÖ 850-750) Khimera kabartması (Anadolu Medeniyetleri Müzesi

KHİMİNİ PAGUS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça ve Muyskaya halklarının söylencelerinde başlangıçta her yer karanlıkken yeryüzüne ışığın getirildiği kutu olup, Çiminigagua adıyla da bilinmekteydi. İnanışa göre Khimini Pagus'taki ışık demetleri yeryüzüne siyah kuşların gagalarında dağıtılmıştı.

KHİN-ORT [Sibirya Mitolojisi] Ostia halkının inanışında hastalık getiren bir iblisin adıdır.

KHİONE [Yunan Mitolojisi] **1.** [Yunan mitolojisi] Boreas ve Oreithyia'nın kızı, Eumolphos'un annesinin adıdır.

2. Daedelion'un, tanrıları bile kendine âşık edecek denli güzel kızının adı olup, Artemis tarafından öldürülmüştür. Apollon'dan Philammon'u, Hermes'ten Autolykos'u doğurmuştur.

3. Nil nehrinin tanrısı ile Okeanos'un kızı Kallirroe'nin kızının adı olup, bir köylünün kötü muamelesinden Hermes tarafından kurtarılmış ve bulutların üzerine taşınmış, buradan toprağa kar olarak yağmaya başlamıştır.

KHİPA [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında koruyucu bir tanrının adıdır.

KHLOE [Yunan Mitolojisi] Tarım tanrısı Demeter'in 'filiz' anlamına gelen takma adıdır.

KHLORİS [Yunan Mitolojisi] **1.** İlkbaharın kişileştirilmiş formu ve batı rüzgârının tanrısı Zephyrus'un karısı olan çiçeklerin tanrıçasıdır. Roma panteonunda ki karşılığı Flora'dır (Ov. Fast. v. 195).

2. Amphion ile Niobe'nin kızı olup, gerçek adının Melioba olduğu ve kardeşi Amyklas ile birlikte Apollo ile Artemis'in öfkesinden kurtulduğuna dair bir söylence kayıtlıdır. Kardeşler Argos'taki Leto tapınağını inşa etmişlerdir (Paus. ii. 21. 10.).

3. Orkhomenos kralı Amphion ile Minyas'ın kızı Persephone'un kızı, Pylos kralı Neleus'un karısı, Nestor, Khromius, Periklymenos ile Pero'nun annesidir (Hom. Od. xi. 281, Apollod. i. 9. 9).

KHİRON [Yunan Mitolojisi] At kılığına giren Kronos ile Okeanos'un kızı Philyra'nın oğlu olan bir kentaur olup, diğer kentaurlardan farklı olarak zeki, uygar ve bilge bir karakter olarak tasvir edilmiştir (Hom. Il. xi. 831). Ölümsüz olan Khiron diğer kentaurlar gibi Teselya'daki Pelion dağında yaşamakta olup, su perisi Khariklo'dan Hippe (Melanippe veya Euippe), Endeis ve Okyrhoe adlı üç kızı ve Karystus adlı bir oğlu olmuştur. Khiron şifa ustası olmasının yanı sıra prens ve kahramanların öğretmeni olarak da ünlenmiştir. İason'u Altın Post'un peşine düşmeden önce o eğitmiş, Herakles'in 12 görevini tamamlamasına yardı etmiş, İlyada'nın büyük kahramanı Akhilles'e savaşmasını (Il. xvi. 143, xix. 390), Aktaeon'a avlanmasını, Asklepius'a ise şifacılığı öğretmiştir. Khiron, Herakles'in 12 görevi sırasında kentaurlarla savaşında kahramana yardım etmişse de yanlışlıkla Herakles'in zehirli okuyla yaralanmış, yarası bir türlü iyileşmediğinden, Zeus'un onayıyla Prometheus tarafından ıstırabına son vermek için öldürülmüştür (Ovid. Fast. v. 397, Hygin. Poet. Astr. ii. 38). Khiron ölümünden sonra Zeus tarafından Sagittarius kuyruklu yıldızına dönüşmüştür.

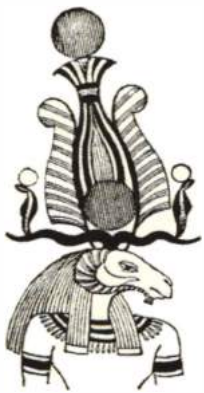
KHİTAKA [Hint Mitolojisi] Durga'nın silahlarından birisi olan sopasının adıdır.

KHNEMU Bkz. Khnum

KHNOUMİS Bkz. Khnum

KHNUM [Mısır Mitolojisi] Başlangıçta Nil nehriyle özdeşleştirilen, Nil nehri deltasını tarım için bereketli kıldığına inanılan bereket ve su tanrısı olup, Heket'in eşiydi. Khnum aynı zamanda insan ve tanrıların vücuduna şekil verdiğine inanılan, insanoğlu ve tüm yaşayan canlıların yaratıcısı kabul edilen tanrı olup, koç başlı ve

insan gövdeli olarak tasvir edilmekteydi. Özellikle Elephantine adası ile Esna Luxor'un güneyinde Esna'da (antik Latopolis) adlı iki nehir kenarı yerleşimi Khnum kültünün kutsal kült merkezleri olmuştur. Nil nehrinin yıllık taşmasının kaynağını oluşturduğuna inanılan bölgedeki mağaralar kutsal kabul edilirken soğuk su dağıttıklarına inanılan Satet (Satis) ve Anuket (Anukis) isimli iki tanrıçaya da aynı tapınaklarda tapınılmıştır. Doğumun koruyucusu kurbağa tanrıça Hekat dışında savaş tanrıçası Neith ile aslan tanrıça Menhyt'inde Khnum'un eşleri olduğuna inanılmaktaydı. MÖ 2-3. Yüzyıllarda bazı gnostik taşlar ve papirüslerde Khnum tasvirlerine rastlanmıştır.

Atef tacı takan Khnum (Whitney, 1902).

Bazı yarı Hıristiyan mezhepler tarafından MS 2-3. yüzyıla dek tapınılmıştır. Khnum'un adı su testisi formunda bir hiyeroglifle yazılmakta olup, tanrının boynuzları arasındaki bu testinin sallanmasının tufana yol açacağına inanılmaktaydı. Khnum ölü firavunların yukarı gökyüzüne doğru çıkabilmesi için bir merdiven yapmış burada bir tekne onları olarak öteki dünyaya nehir yoluyla taşımıştır.

KHO Bkz. Kaggen

KHOE [Yunan Mitolojisi] Ölüler için sunulan adakların adı olup, kesilen hayvanlar, şarap, yiyecek ve tütsüleri kapsamaktadır. Tanrılara sunulan adakları taşıyan din adamları 'Khoephoros' Dionysos onuruna yapılan bir şarap festivali ise 'Khoe günü' olarak anılmaktaydı.

KHOİKHOİ MİTOLOJİSİ Güneybatı Afrika'nın yerli halkı olup, konuştukları Khoisan diline özgü tıkırdama sesleri yüzünden Hollandalı göçmenlerce "kekemeler" anlamına gelen Hottentotlar olarak da adlandırılmışlardır.

Khoikhoi halkının inanışında yaratıcı tanrı Gamab gökyüzünde yaşamakta ve eceli gelen insanları okuyla vurarak öldürmektedir. Diğer önemli tanrılar ise insanoğlunun soyunu kurutmaya çalışan kötülük tanrısı Gunab ile büyücülerin koruyucusu sayılan yağmur ve yıldırım tanrısı Tsui'dir.

Şafak zamanı insanların karşısına çıkan canavar Aigamuxa'nın gözlerinin ayaklarının altında olduğuna inanılmaktadır. Bu canavar etrafını görmek istediğinde ayaklarından birisini yukarı kaldırmakta tam bu sırada kaçmak gerekmektedir.

Ga-gorib adlı yaratık ise büyük bir çukurun kenarında durarak insanları kendine taş fırlatmaları için cesaretlendirmekte taşlar yaratığa ulaşamazken canavar tarafından öldürülmektedirler. Sonunda Heitsi-Eibib adlı kahraman bu yaratığı öldürebilmiştir. Hai-Uri adlı yaratık ise tek kol ve tek bacaklı olup, neredeyse görünmez olmasından faydalanarak dikkatsiz insanları yakalayıp öldürmektedir.

Khoikhoi halkının en önemli kültürel kahramanı avcıların koruyucusu, mükemmel bir savaşçı ve yetenekli bir büyücü olarak tavsiye edilen Heitsi-Eibib olup, bir inek ile yediği sihirli otun oğlu olduğuna inanılmaktadır. Ga-gorib'in çukuruna çekmek istediği kahraman canavarı güreşte yenerek çukura fırlatarak öldürmüştür.

KHOLUMODUMO [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da Lesotho bölgesinde yaşayan Sotho halkının inanışında hamile bir kadın dışında tüm insan ve hayvanları yutan korkunç bir canavarın adıdır. Kholumodumo tüm insan ırkını yemişse de bu kadının doğurduğu ikizlerden Moşanyana yaratığı öldürmüş, yaratığın karnını yararak yuttuğu canlıların dışarı çıkmasını sağlamış, böylece insanoğlu tekrar yeryüzünü kaplamıştır.

KHON MA [Tibet Mitolojisi] Bir koç üzerinde seyahat eden yaşlı bir kadının adı olup, elinde altın bir kement taşımakta, altın sarısı kıyafetler giymektedir.

KHONS Bkz. Khonsu

KHONSU [Mısır Mitolojisi] Amon ve Mut'un oğlu olan ay tanrısının adı olup, anne ve babasıyla birlikte Thebes üçlemesini oluşturmaktaydı. Kom ve Ombo'da ise Sobek ile Hathor'un oğlu olarak tapınılmaktaydı. Khons ve Khensu adlarıyla da bilinen tanrı zamanın efendisi olup Djeheuty (Yunan mitolojisinde Thoth) ile özdeşleştirilirmiştir. Kuzey Mısır'da Ptah ve Sekhmet'in oğlu olarak kabul gören Khonsu için Yeni krallık (MÖ 1100) döneminde Teb'de Karnak tapınak kompleksi inşa edilmiştir. Khonsu erken dönem tasvirlerinde daha küçük tanrıları boğarak kalplerini yiyen korkunç bir varlık olarak gösterilmiş olup, ün ve gücü yüzden iblis ve kötü ruhlara karşı ona yakarılmıştır. Zamanın Efendisi olarak da adlandırılan Khonsu Thots ile birleştirildiğinden ibis başlı kimi zaman Horus gibi şahin başlı ama genellikle kafasında hilal veya dolunay figürü boynunda menat kolyesi ve elinde firavun asası taşıyan genç bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Thebes'te Orta Krallık döneminde yerini Mut'un oğlu olup, hilal ile sembolize edilen savaş tanrısı Monthu'ya bırakmıştır. Khonsu'nun kutsal hayvanı babun maymunu olmakla birlikte tanrı zaman zaman kaz, koç veya iki timsah ile birlikte tasvir edilmiştir. Khonsu'nun ilkbahar yağmuru olarak tasvir edilen formu 'Khonsu-Hor' olarak anılmaktaydı.

KHONTAMENTİ Bkz. Khenti-Amentiu

KHONVUM [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının en önemli tanrısının adı olup, gökyüzü ile ilişkilendirilmekte her güneşin doğmasını sağlayıp, geceleyin yıldızlar oluşacak şekilde binlerce parçaya ayırdığına sabahleyin bunları bir araya getirdiğine inanılmaktaydı. Yaratıcı olarak görülmesinin yanı sıra iki yılandan yapılmış bir yay taşıyan av tanrısı da olan Khonvum, insanlarla bukalemunlar aracılığıyla iletişim kurmaktaydı.

KHOPRİ Bkz. Khepri

KHORİ TUMED [Sibirya Mitolojisi] Bakire Kuğu ile evlenen bir adamın adı olup, çiftin Galzuut, Khalbin ve Khovduud dâhil 11 oğulları olmuştur.

KHORİKOS [Yunan-Roma Mitolojisi] Güreş sanatını keşfeden Pleksippos ile Enetos'un babası olan Arkadia kralının adıdır. Kız kardeşi Palaistra sevgilisi Mercurius'a (Hermes) bu sanattan bahsedince o gizlice bu sanatı öğrenip geliştirmiş dahası kendine mal ederek insanlara öğretmeye başlamıştır. Gençler, Khorikos'a durumu anlatınca kral Mercurius'un ellerinin kesilerek cezalandırmasını emretmiş bunun üzerine Zeus, Khorikos'un derisini yüzüp tulum yapmıştır.

KHORS [Slav Mitolojisi] Rus halkının inanışında güneş, kaos ve karanlık ile özdeşleştirilen çelişkili özelliklere sahip bir tanrı olup köpeğe benzer boynuzlu bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. MS 980'e tarihlenen Kiev prensi I. Vladimir'in kroniklerinde prensin sarayının dışında yer alan ahşap tanrı putlarından birisi olarak bahsi geçmektedir. Bir iddiaya göre Khors, Fars güneş tanrısı Khursun'un İskitler ve Sarmatlardan ödünçlenmiş formu olmalıdır. Çoğu yazar Khors'u hasat ve güneş ile ilişkilendirilen iyi bir tanrı olarak görmektedir.

KHOSER ET HASİS Bkz. Bn-Ym

KHOSODAM [Sibirya Mitolojisi] Sivrisineklerin yaratıcısı kabul edilen ölüler dünyasının yamyam tanrıçasının adıdır.

KHOUSORUS [Fenike Mitolojisi] Mokhus'un yaratılış söylencesine göre Oulomos'un oğludur.

KHOVAKİ [Sibirya Mitolojisi] Tunguz halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KHRESMOS [Yunan Mitolojisi] kâhinlerin ağzından çıkan ama Tanrılara ait olduğuna inanılan sözlere verilen isimdir.

KHRONOS [Yunan Mitolojisi] Sokrat öncesi düşünürler zamanında zamanın kişileştirilmiş formuna verilen isim olup, uzun gri sakallı yaşlı bir adam olarak tasvir edilmekteydi. İsim benzerliğine karşın bir titan olan Kronos'tan farklı bir karakter olan Khronos Greko-Roman mozaiklerinde burçlar kuşağı çarkını çevirirken tasvir edilmiştir. Sonsuz zaman ile ilişkilendirilen Aion ile zıt özellikler gösteren Khoronos özellikle Rönesans Avrupası'nda popüler olmuştur.

KHRUT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında tapınakların civarında rastlanılan sihirli bir kuşun adı olup, Endonezya ve Hindistan'da 'garuda' adıyla bilinmekteydi. Yoksulların koruyucusu ve Saurva'nın rakibi olan bu tanrıya yılın altı ayı adanmıştır.

KHRYSANTİS [Yunan Mitolojisi] Demeter'e kızının nasıl kaçırıldığını anlatan Argolisli bir kadının adıdır (Pausanias, I, 14, 2)

KHRYSAOR [Yunan Mitolojisi] Gorgo Medusa ile Poseidon'un oğlu olan bir devin adıdır. Perseus, Medusa'nın kafasını kestiğinde Khrysaor elinde altın bir kılıçla anasının kafasız bedeninden dışarı çıkmıştır. Okeanos'un kızı Kallirroe ile dev Geryoneus ile Ekhinda adlı iki çocukları olmuştur.

KHRYSAOROS [Yunan Mitolojisi] Zeus, Artemis, Apollon ve Demeter için kullanılan bir lakap olup, Yunanca 'altın kılıç' anlamına gelmektedir.

KHRYSE [Yunan Mitolojisi] Limni adasının yerel bir tanrıçasının adı olup, Athena ile özdeşleştirilmiştir.

KHRYSEİS [Yunan Mitolojisi] Apollon rahiplerinden Khryses'in kızı olup, Troya savaşında Agamemnon tarafından köle olarak alınmıştır. Gerçek adı Astynome olan Khryseis'in Agamemnon'dan İphigenia ve Khryses adlı iki çocuğu olmuştur.

KHRYSES [Yunan Mitolojisi] Troya yakınlarındaki Kryse'de bulunan Apollon tapınağının rahibi ve Khryseis'in babasıdır.

KHRYSİPPOS [Yunan Mitolojisi] Pelops ve su perisi Aksiokhe'nin oğlu olup üvey kardeşleri Atreus ile Thyestes tarafından öldürülmüştür.

KHRYSOPELİA [Yunan Mitolojisi] Arkas tarafından üzerinde yaşadığı ağaç sel sularına kapılmak üzereyken kurtarılan bir ağaç perisinin (hamadryad) adıdır. Arkas'la birlikteliğinden Elatos ile Aphidas doğmuştur.

KHRYSOTBENEİS [Yunan Mitolojisi] Agamemnon'un kızlarından birisinin adıdır.

KHRYSOTHEMİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Agamemnon ile Klytemnestra'nın kızı olup savaşçı kız kardeşi Elektra'nın aksine uysal yaratılıştaydı.

2. Giritli Karmanos'un kızı ve Philammon'un annesi olup ilk müzik yarışmasını kazanan kişidir.

KHŞATRA VAİRYA [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın maiyetindeki yedi tanrıdan (Ameşa Spentas) birisi olup 'arzu edilen egemenlik' anlamına gelmekte metallerle ilişkilendirilmektedir.

KHTONİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Phoroneus veya Kolontas'ın kızı ve Klymeneus'un kız kardeşi olan bir Demeter rahibesinin adıdır.

2. Erethkheus'un kızlarından birisi olup, kardeşleri kurban edilince intihar etmiştir.

3. [Eski Yunan] Tüm toprak tanrıçaları (Demeter, Kybele) için düzenlenen toprak festivalinin adıdır.

KHTONİK TANRILAR [Yunan Mitolojisi] Başta Hades olmak üzere Pluto, Persephone, Demeter, Dionysus, Hekate ve Hermes gibi Ölüler diyarıyla ilişkili tanrıların genel adıdır.

KHU [Mısır Mitolojisi] İnsanın elle tutulmayan, aura gibi parıldayan ölümsüz bir parçası olup "Ka" ile benzer şekîde tabut içine hapsedilmekte, yuva yapmış kuş formunda tasvir edilmekteydi.

KHUBİLGAN [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının ruha verdiği isim olup, hayvan formunda görünüp, şamanların koruyucusu olduklarına inanılmaktaydı.

KHUBUR [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında ölüler dünyası Aralu'da akan bir nehrin adı olup, Arad-Ea kayığıyla nehir üzerinden ölüleri öteki dünyaya taşımaktadır.

KHUDJANA [Afrika Mitolojisi] Transvaal bölgesi halkının inanışında Ribimbi'nin oğlu olan bir yaratıcı tanrının adıdır.

KHULLPA Bolivya ve Peru'da yaşayan Aymara halkının inanışında kutsal olduğuna inanılan ata mezarlarının adıdır.

KHULUPPU [Mezopotamya Mitolojisi] Babillilerin dünya ağacına verdiği isim olup, Fırat nehri kıyısında olduğuna inanılmakta, odunu şifacılıkta kullanılmaktaydı.

KHUMBANDA [Hint Mitolojisi] Virudhaka liderliğindeki bir 8 iblisten oluşan bir grubunu adıdır.

KHUMBUİ YULHA [Tibet Mitolojisi] Şerpa halkının inanışında Himalayalardan Khumbila'nın zirvesinde yaşayan en önemli tanrının adıdır.

KHUN-ANUP Bkz. Güzel Konuşan Köylü

KHUN BOROM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Laos halkının inanışında İndra tarafından yeryüzüne gönderilen bir kültürel kahramanın adıdır.

KHUNA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland'da cennete verilen isimdir.

KHUNO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya halkının inanışında kar fırtınası tanrısına verilen isimdir.

KHUNUBİS 1. [Mısır Mitolojisi] Sürü ve çobanların koruyucu tanrısının adı olup, koç formunda tasavvur edilmekteydi.

2. [Roma Mitolojisi] Aslan başlı bir yılan tanrının adı olup, Roma döneminde Mısır ve Yunan tanrılarının karışımıyla oluşturulmuştur.

KHUPİNG KNAM [Hint Mitolojisi] Singpho halkının inanışında sis ve bulutlardan doğduğuna inanılan ilk kadının adı olup, kar çocukları olarak anılan biri kız diğer erkek iki çocuğu olmuştur. Kar çocukları birbirleriyle evlenerek yeryüzü tanrıçası İnga ile gök tanrı Mu'yu dünyaya getirmişlerdir.

KHURAN-NOJON [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında 3 gün süren yağışlara sebep olan bir yağmur tanrısının adıdır.

KHURDHİD [Pers Mitolojisi] Hvarekhşaeta'nın habercisi olan eski bir güneş tanrısının adıdır.

KHURİ EDZHİN [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında insanlara müzik sanatını öğreten bir ruhun adıdır.

KHUSAV [Kafkas Mitolojisi] Oset ve Sarmat halklarının inanışında en önemli tanrının adı olup, Osetlerin Hıristiyanlığa geçmesinin ardından tanrıyla özdeşleştirilmiştir.

KHUSOR [Yakındoğu Mitolojisi] Sami halkının inanışında denizcilik ve büyü tanrısının adıdır.

KHUZWANE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kuzeyinde yer alan Transvaal bölgesinde Bantu kabilelerinden Lovedu halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KHVAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında bedenden ayrılıp tekrar geri dönebilen ruha verilen isimdir.

KHYUNG GAİ MGO KAN [Tibet Mitolojisi] Bon dininde bir kuş tanrının adı olup, güneş ve Hint mitolojisindeki Garuda'nın bir formu kabul edilen efsanevi kuş Khyung ile ilgilidir.

KIBLE [İslam Mitolojisi] Müslümanların namaz kılarken yüzlerini döndükleri Mekke'de bulunan Kâbe'nin (21° 25' 24' N, 39° 49' 24' E) bulunduğu yöndür. Bazı yazarlara göre başlangıçta Kudüs olan bu yön Muhammed'in MS 624 yılında Medine hicreti sırasında Mekke'de bulunan Kâbe ile yer değiştirmiştir. Kimi yazarlar bu değişikliğin Medine Yahudilerinin de Kudüs yönünde dua etmelerinden dolayı bir ayrım gereksiniminden kaynaklandığını iddia etmişlerdir. Eğer namaz kılmayı isteyen kişi kıblenin yönünü bilmiyor ve çevresinden öğrenemiyorsa seccadesini herhangi bir yöne çevirip orasının Kâbe olduğunu farz ederse kıldığı namaz dinen geçerli kabul edilmektedir.

KIDAY [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında ateş cinlerine verilen isim olup, demirciliği onların keşfettiğine inanılmaktaydı.

KIDAY BAHSI [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında demircilerin koruyucusu kabul edilen yeraltı dünyasına ait bir ruh olup, hiç bir varlığın egemenliği altında değildir.

KILIÇ OTU [Hıristiyan Mitolojisi] Sarı kantaron, Mayasıl otu ve Koyunkıran olarak da bilinen 30-100 cm boyunda çok yıllık bir bitki türü olup İsa'nın gerildiği çarmıhın altında büyüdüğüne inanıldığından Ortaçağ Avrupa'sında cadı olduğundan şüphelenilen kişilere işkence yapmadan önce Şeytan ile yaptığı anlaşmayı bozması için bu otun suyu içirilmekteydi.

KILIÇLAR Efsane ve masallarda kılıçlar çoğu zaman sıradan cansız silahlar olmanın ötesinde kahramanların yoldaşı ve kendi ruhuna sahip varlıklar olarak tasvir edilmektedir. MÖ 2 binli yıllardan bu yana üretilmekte olan kılıçlar bronz veya çelikten değişik form ve boyutlarda yapılmakta olup, kahraman ile kılıcı arasında görünmez bir bağ olduğuna inanılmaktadır. Sözgelimi Arnavut kahraman İskender Bey'in kılıcı yiğit birisinin elinde keskinleşirken korkak birisinin elinde ise körleşip hasmını kesmemektedir. Pek çok efsanede kendiliğinden sihirli bir güce sahip olduğuna ve sahibinin güç ve yeteneğini arttırdığına inanılan kılıçların özel bir adı olması da Eski Yunan'dan itibaren sık karşılaşılan bir durumdur. Ortaçağ Avrupa'sında bir erkek ile kadının yatarken aralarına kılıç koymaları durumunda onları cinsel ilişkide bulunmayacaklarına inanılmakta olup, bu tema özellikle şövalye öykülerinde sıkça tekrarlanmıştır. Kılıç pek çok efsanede kendiliğinden sihirli bir güce sahip ve sahibinin güç ve yeteneğini arttırdığına inanılan silah türü olup, kahramanlar ve kendileri kadar ünlü kılıçlarının listesi alfabetik sırayla şöyledir:

- Ali (Zülfikar)
- Agrikan (Trançera)
- Angantyr (Tyrfing)

- Antar (Djamy)
- Arthgallo (Chrysaor)
- Beowulf (Hruntung, Nagelring)
- Biausdous (Honorée)
- Brahma (Asi)
- Charlemagne (Flamberge, Joyeuse)
- Cuchulainn (Caladin)
- Dietlieb (Welsung)
- Dietrich von Bern (Nagelring)
- Doolin (Merveilleuse)
- Ecke (Eckesax)
- El Cid (Colada, Tizona)
- Fergus MacRoich (Caladcholg)
- Finn mac Cool (Mac an Luin)
- Frey (Keskinlik Kılıcı)
- Frithiof (Angurvadel)
- Gassire (Dama Ngile)
- Gwrnach (Dyrnwyn)
- Heimdall (Hofud)
- Heime (Blutgang, Miming)
- Hogni (Dainslef)
- Hrolf Krakki (Skofnung)
- İring (Waske)
- İzanagi (Ame-no-vo-ha bari)
- Kanyarundi (İnkoto)
- Kari (Can alan)
- Kral Arthur (Caleburn, Chastiefol, Excalibur, Marmyadose, Sequence)
- Kral Ban (Courchouse)
- Koll (Gri Çelik)
- Lugh (Answerer, Claidhimh Soluis, Fragarach, Freagarthach, Işık kılıcı)
- Manannan (Answerer, Dioltach, Fragarach, Freagarthach)
- Mimingus (Mistillteinn)
- Mo-li Ch'ing (Mavi Bulut)
- Hz. Muhammed (El batar, Da'hul Fakar, Hatef, Medham)
- Ogier (Cortana, Courtain, Sauvagine)
- Oliver (Glorious, Hauteclaire)
- Ortnit (Rosen, Rosse)
- Otuel (Corrouge)
- Partinal (Grail Kılıcı)
- Peleus (Adı verilmeyen sihirli bir kılıcı vardı)
- Rhydderch (Dyrnwyn)
- Rinaldo (Flamberge, Floberge, Fusberta)
- Rogero (Balisardo)
- Roland (Durindana)
- Siegfried (Nothung)
- Sigmund (Balmung, Gram, Nothung, İhtiyaç Kılıcı)
- Sir Bevis (Morglay)
- Sir Galahad (Taş kılıcı, Tuhaf kılıç, Girdles)
- Sir Gawain (Galatine)
- Sir Lancelot (Arondight, Secace)
- St George (Ascalon, Askalon)
- Susanoo (Kursanagi-no-tsurugi)
- Tethra (Orna)
- Thoralf Skolinson (Quernbiter, Ayak mesafesi)
- Vişnu (Nandaka)
- Wittich (Miming)
- Yamato (Kusanagi, Murakumo)
- Yorimasa (Şişi-o)

Ayrıca Ortaçağ Avrupa'sında bir erkek ile kadının yatarken aralarına kılıç koymaları durumunda bu silahın onları cinsel ilişkiden koruyacağına inanılmakta olup, bu tema özellikle şövalye öykülerinde sıkça tekrarlanmıştır.

KIMIZ MURUNDUK Bkz. İsiah

KIPÇAK MELİK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut kitabında Kara Budak'ın amansız düşmanlarından birisi olup, demir bir yay kullanmaktaydı.

KIR AT [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinde kahramanın en önemli yardımcısı olup, bir varyasyonda kanatlı olarak tasvir edilmiştir. Yakut ve Altay Türklerinde atların güneşten yeryüzüne indiklerine inanılmaktadır. Türkmen Köroğlu'sunda denizaygırıyla bir çöl atının birleşmesinden doğmuş çirkin bir at yavrusu olmakla birlikte Dede Korkut'un büyüsü sayesinde olağanüstü özellikler kazanıp kır at olmuştur. Köroğlu'nun Kır atı neredeyse tüm varyantlarda Hazret-i Ali'nin Düldül'ü, Şah İsmail'in Kamer Tay'ı, Hızır'ın Boz atı, Kiziroğlu Mustafa Bey'in Alapaça atı ve Esbali'nin Küheylânı gibi doğaüstü niteliklere sahip tasvir edilmiştir. Kır at, bir söylenceye göre her on beş günde bir Şampazarı'nda satılıp sahip değiştirmekte, bir başkasına göre ise her ay İstanbul'da kör bir sakanın yardımına gitmektedir. Kaftancıoğlu varyantında kişnediği zaman yer gök inlerken, bir Bolu türküsünde (Bolu, 1948 derlemeleri) üstü kaplan postlu olarak tasvir edilen, bir başkasında Bolu Beyinin yanına giderken şekil değiştirdiği için tanınmayan doğaüstü yeteneklere sahip bir yaratıktır. Özbek varyantında Guroğlu'nun yengesi Hol Ayim'i kaçıran Reyhan Arap'ın olağanüstü güzellikteki atı ile amcasının kısraklarından birisinin çiftleşmesinden doğan ve Guroğlu tarafından beslenip, büyütülen bir at olarak geçmektedir.

KIRGIS HAN [Sibirya Mitolojisi] Tatar halkının inanışında mutluluk getiren bir tanrı olup Kuday'ın torunudur.

KIRIK KILIÇ Babası veya atalarından kalan kırık bir kılıcın parçalarını yeniden birleştirip döv(dür)erek yeni bir kılıç yapan kahramanın öyküsünü içeren bir motif olup, İskandinav ve Anglo Sakson efsanelerinde sıkça geçmektedir. Kahraman çoğu zaman sihirli güçlere sahip olarak tasvir edilen bu silah yardımıyla hak ettiği tahtı ele geçirmekte, düşmanlarını yenmekte veya zorlu bir yolculuğa çıkmaktadır.

Töton mitolojisinde Wotan (İskandinav Odin) tarafından bir ağaca saplanan Gram adlı kılıcı sadece tanrının oğlu Sigurd yerinden çıkarabilmektedir. Völsunga Saga'da Odin'in karısı Frigg Sigurd ile kız kardeşi Siglinde'den nefret ettiğinden kocasını kardeşlere karşı kışkırtmış, Odin bir çarpışmada Sigurd'un kılıcını kırarak ölmesini sağlamıştır. Yıllar sonra Sigurd'un oğlu Siegfried kılıcı onaracak ve valkür Brunhild'i kurtarmayı başaracaktır. Kral Arthur efsanesinde ise 2 kırık kılıç yer almakta olup ilki bir savaş sırasında Arthur'un kırılan isimsiz kılıcı diğer ise Grail kabı efsanesiyle ilişkili Excalibur'dur. Excalibur, Arimathealı Joseph bir Arapla çatışırken kırılmış

olup, Haçlılar başlangıçta bu silahı onarmayı başaramamışlarsa da kusursuz bir savaşçı olarak tasvir edilen Sir Galahad kılıcı döverek yenilemiştir. Kırık kılıç motifi modern edebiyat ve popüler kültüründe konusu olmuş, Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi (1954-55) ve Poul Anderson'un Kırık Kılıç (1954) romanlarında kullanılmıştır.

KIRIM CADILARI Doğu Karadeniz Bölgesinde yaygın inanışa göre Kırım cadıları (cazilari) en kötü ve en tehlikeli cadı türü olup, yamyamdırlar. Geceleri uçarak ya da kayığa binerek Karadeniz'i aşmakta (gözlerini kapatıp ve 'Püsni Handa' dedikleri anda istedikleri yere giderler) ve Kırım'a gitmekte orada insanların yüreklerini söküp kavanozlara koyup getirmekte, getirdiklerini çoluk çocuk yemektedirler.

KIRK Kutsallığına inanılan bu rakam neredeyse tüm tanrılı inançlara girmiştir.

1. [Yahudi Mitolojisi] Davut 40 yıl krallık yapmış (2. Samuel, 5, 4), Nuh sel tufanının kırkıncı gününde tanrıyla anlaşmış, İsrail kavmine kızan tanrı onları 40 yıl çölde dolaştırmış, Musa, tanrı ile 40 yaşında konuşmuş, Tanrı yeryüzüne 40 gün 40 gece yağmur yağdırmıştır (Yaratılış 7, 4).

2. [İslam Mitolojisi] Muhammed'e kırk yaşında vahiy gelmiş olup inanışa göre Mehdi de 40 yaşında ortaya çıkacaktır.

3. [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinde Kaftancıoğlu varyantında (1979) Bolu Beyi Köroğlu'na 40 gün su vermemektedir. Aynı şekilde efsanenin çeşitli varyantlarında kırkta bir bac alma, kırk gece toy düğün etme, aslanın 40 yıl dağda kalması 40 çadır, 40 deve, 40 kişinin kaldırdığı taş, 40 yerden belin kırılması, 40 gün mühlet isteme şeklinde sembolik kullanımına rastlanmaktadır. Bkz. Kırk Namert

KIRK NAMERT [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Dirse Han'ı oğlunu öldürmesi için, Boğaç Han'a iftira atarak aklını çelen adamdır.

KIRK YEDİ RONİN [Japon Mitolojisi] Efendileri Asano Naganori'nin hile ile öldürülmesinin ardından Ronin durumuna düşen eski samuraylarının Kira Yoşinaka'yı öldürerek efendilerinin öcünü almalarını anlatan 18. Yüzyıla özgü efsanenin adıdır.

KIRK YİĞİT [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Boğaç Han'ın kendisi gibi mert ve güçlü adamlarının adıdır.

KIRKAYAK [Japon Mitolojisi] Biva gölü civarında yaşayan insan yiyen bir canavarın adıdır. Ejderha kral tarafından bir çuval pirinçle ödüllendirilen efsanevi kahraman Hidesato tarafından oklanarak öldürülmüştür.

KIRKITTAR [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında yeryüzü tanrıçası Aan Alahçın Hatun'un kızının adıdır.

KIRKLAR [Türk Mitolojisi] Ölümsüz ve tanrıya çok yakın olduklarına inanılan varlıkların adıdır. Altay Türklerinde ise 'Eren', 'İren' gökten inen güçlü şamanların adı olarak bilinmektedir. Pek çok sözlü anlatımda Köroğlu'nun ölümünün ardından Kırklara karıştığı bildirilmiştir.

KIRLANGIÇ Kutuplar hariç dünyanın her tarafında yaşayabilen ötücü bir göçmen kuş türünün adıdır. Yahudi folklorunda kırlangıcın tanrıyı yılan için yeryüzünde en iyi yemeğin insan değil kurbağa olduğunu ikna ettiğine, kandırıldığını anlayan yılanın dalda tüneyen kırlangıcı ısırmak için hamle yaptığında ancak kuyruğunu yakalayabildiğinden bu kuşun çatal formunda bir kuyruğu olduğunu anlatan bir öykü bulunmaktadır.

1. [Yunan-Roma Mitolojisi] Aphrodite (Venüs) ile ilişkilendirilmektedir.

2. [Mısır Mitolojisi] Ana tanrıça İsis ile ilişkilendirilmektedir.

3. [Yakındoğu Mitolojisi] Nina ile ilişkilendirilmektedir.

KIRMIZI BAŞLIKLI KIZ Küçük bir kız ile bir kurt arasındaki olayları anlatan bir çocuk masalının adı olup, kökeni belirsiz öykü Aarne-Thompson sınıflamasında 333 numarayla kayıtlı olup, ilk olarak Fransız folklorundan derlenip Charles Perrault tarafından yayınlanmışsa da popüler formu 19. yüzyılda Grimm kardeşler tarafından *Rotkäppchen* yazıya geçirilmiştir.

Grimm Kardeşlerin versiyonuna göre kırmızı başlıklı bir pelerin veya kukuleta giyen küçük bir kız annesinin verdiği yiyecekleri hasta olan büyükannesine götürmekle görevlendirilmiş ve yolda durmaması tembih edilmiştir. Ormanda yürüyen kızı gören bir kurt kızla bir yandan arkadaş olmaya çalışırken diğer yandan yeme planları yapar ve kıza büyükanne için çiçek toplamasını tavsiye edip vakit kazanırken kızdan önce eve giderek büyükanneyi yutar. Büyükannenin geceliğini giyerek yatağa giren kurt kızı da kandırıp yutmasına rağmen eve giren bir oduncu kurdun karnını yararak iki kurbanı da kurtarır. Öyküye kırmızı başlık ekleyerek kızın sosyal statüsünü belirten Perrault, öykünün sonunda kızın ölümüyle genç kızları uyarmaktadır. Uzakdoğu'da "Kaplan Teyze" adıyla bilinen masalın yeryüzüne dağılmış varyantlarında çıplaklık ve yamyamlık gibi temalar da kullanılmıştır.

KIRMIZI CÜCE Normandiya halkının inanışında evde insanlarla birlikte yaşayan, özellikle balıkçılarla iyi geçinen yaramaz karakterli bir cin olup Fransızca Nain Rouge (Kırmızı cüce) adının yanı sıra 'Le petit homme rouge' (Küçük kırmızı adam) olarak da bilinmekteydi.

KIRMIZI ŞAPKA İskoç halkının inanışında kötü niyetli bir cinin adı olup kırmızı şapkası ve ateş rengi kırmızı gözleri ve beyaz sakalıyla kolayca tanınabilmektedir. Söylenceye göre şapkasının kırmızı rengine öldürdüğü insanların kanının bulaşması sebep olmuştur. İngilizce 'Red cap' olarak bilinen Kırmızı Şapka ayaklarına demir botlar giymesine rağmen hızlı koşabilmekte, elleri kartal pençesi şeklide olup kurbanlarını bu pençeleri kullanarak öldürmektedir. İngiliz-İskoç sınırındaki kalelerde yaşayıp sınırı gözetlemeyen bu cini kaçırmanın tek yolu kutsal kelimeleri mırıldanmaktır.

KISAN-TENGERE [Sibirya Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında dokuzuncu cennette yaşayan bir tanrının adıdır.

KISIRCA YENGE [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabının Bamsı Beyrek öyküsünde bahsi geçen bir kadın kahramanın adıdır.

KITFİR [İslam Mitolojisi] Yusuf peygamberi evlatlık olarak yanına alan varlıklı tüccarın adı olup, karısı Züleyha Yusuf'a âşık olmuş, çocuktan yüz bulamayınca iftira atarak peygamberin hapsedilmesine sebep olmuştur.

KIYAMET [İslam Mitolojisi] Ölülerin dirilip tekrar cesetlerine döneceklerine inanılan dünyanın sonuna verilen isimdir. Kıyamet dört büyük melekten birisi olan İsrafil'in sur borusunu çalmasıyla başlayacaktır. Her insanın günah ve sevaplarının yazılı olduğu defterleri açılacak, günah ve sevaplar 'mizan' adı verilen bir terazide tartılacak, günahkârlar cehenneme, müminler cennete gönderilecektir. Kıyametin ne zaman gerçekleşeceğini Tanrı bilmekle birlikte bazı işaretlerinin olduğuna inanılmaktadır. Bunlar:

1. Deccal'ın çıkması
2. Yecüc ve Mecüc'ün çıkması
3. İsa'nın yeryüzüne inmesi
4. Dabbet-ül Arz yeraltından çıkacak
5. Yeryüzünü bir duman kaplayacak
6. Adi suçlar ve sarhoşluk artacak

KIYAN SELÇUK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Deli Dündar'ın babası olan bir Oğuz beyidir.

KIYANLAR Bkz. Ak Kızlar

KIYAZ [Türk Mitolojisi] Manas destanında Kançora Han ile birlikte Semetey'i öldürmüşse de babasının intikamını almak isteyen Semetey'in oğlu Seytek tarafından öldürülmüştür.

KIZAĞAN TENGERE [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinde 17 kattan oluşan gökyüzünün dokuzuncu katında ikamet eden savaş tanrısının adıdır. Kırmızı yularlı bir deveye binmiş elinde gökkuşağından bir asa taşıyan yaşlı adam formunda tasvir edilmekte, orduların yönetilmesi ve düşmanlarını yenmekte insanlara yardımcı olmaktadır.

KIZBÖCEĞİ Pek çok alt türü olan bu böcek dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı inanışların konusu haline gelmiş, batıda olumsuz doğu da ise genelde olumlu özellikler atfedilmiştir. Sözgelimi Çin'de yaz mevsimi ve zayıflık, Japonya'da ise mutluluk, cesaret ve başarı ile özdeşleştirilirken, İtalya'da cadılar, İngiltere'de ise şeytan ile özdeşleştirilmişlerdir.

KIYAMET CANAVARI [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'in son kitabı olan Apokalips'te adı geçen ejderha gibi konuşan iki boynuzlu ve 666 rakamını taşıdığından Amerika'da 'Yaratığın sayısı' (the number of the beast) olarak da bilinen yaratığın adıdır. Bkz. Mahşerin Dört Atlısı

KIYAMET MİTLERİ Yaratılış efsanelerinden farklı olarak insanoğlu, evren hatta tanrıların yok oluşunu içeren efsanelerin genel adı olup, tanrıların kötülerle savaşarak, insanoğlunun ise bir sel tufanı, deprem veya yanardağ patlaması sonucu yok oluşu temalı mitlere pek çok kültürde rastlanmaktadır. Kıyametin oluş nedeni kültürden kültüre değişmektedir. Ortadoğu efsanelerinden (Yahudi-Hıristiyan geleneğinden) etkilenen Batı dünyasına göre insanlar günahları yüzünden sel tufanıyla art arda cezalandırılacak ve kıyamet günü tanrıya hesap vereceklerdir. Doğu'da ise Hindu dininin manvantara ilkesinde olduğu gibi ölüm ve yaşam, son ve başlangıç birbirini artarda tamamlayan döngüler olup, her kıyamet yeni bir yaşamın başlangıcı olacaktır. İskandinav kıyamet miti Ragnarök'de ise insanların ihaneti Jotun adlı buz devlerinin Aesir tanrılarını yenmesine sebep olmuş, eski dünya yok olurken daha adil yeni ve yeşil bir dünya doğmuştur. Tanrı ve insan soyundan gelen az miktarda kişiye bu yenidünyada yeniden yaşama şansı tanınmıştır.

KIYAMETİN DÖRT ATLISI Bkz. Mahşerin Dört Atlısı

KIYAN SELÇUK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Deli Dündar'ın babası ve Basat'ın ağabeyi olan bir Oğuz beyidir. Tepegöz tarafından öldürülmüşse de kardeşi Basat yaratığı önce kör edip ardından başını keserek intikamını almıştır.

KIYANLAR Bkz. Ülgen

KIYATLAR Bkz. Ülgen

KIZGIN AKROBAT İranlı şair Sadi'nin Gülistan adlı eserinde ahlaki bir mesaj vermek isteyen öykülerinden birisinin bahsi geçen (II, 43) kahramanıdır. Bir din adamı etrafında akrobatın neden öfkeli olduğunu sorup "birisi ona hakaret etmiş" karşılığını aldığında "koca ağırlıkları kaldırırken ezilmemiş de bir sözden mi incinmiş" cevabını vermiştir.

KIZIL CÜCE Bkz. Kırmızı Cüce

KIZIL ELMA Türk ve Balkan halk söylencelerinde, 16. Yüzyıl sonrası Osmanlı yazılı kaynaklarında Türk fetihlerinin son noktası kabul edilebilecek gerçek (İstanbul, Viyana, Roma) ve hayali kentler için kullanılan bir terimdir. Kimi yazarlar Vatikan'daki St. Peter bazilikasının kastedildiğini kimileri ise daha eski bir Türk söylencesine dayanıp Akhunların Dağıstan kentinde tahta çıkma törenine atıf yapıldığını iddia etmiştir.

KIZIL ERİK Bkz. Leif Ericsson

KIZILAĞAÇ 1. [Kelt Mitolojisi] Kehanet ile ilişkilendirilen bir ağaç türü olup, ev ve mobilya yapımında kullanılan kızılağacın dallarını yakmanın kötü şans getireceğine inanılmaktaydı. Ağaçların Savaşı adlı Galler destanında Gwydion, Bran'ı taşıdığı kızılağaç sürgünlerinden tanımıştır.

2. [Yunan Mitolojisi] Canlanmanın sembolüdür.

3. [İskandinav Mitolojisi] İlk kadın Embla kimine göre karaağaç kimine göreyse kızılağaçtan yaratılmıştır.

Kİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer yeryüzü tanrıçasının adı olup, Enlil'in annesi, gökyüzü tanrısı An'ın ikizi ve karısının adıdır. Başlangıçta Ninhursag ile özdeşleştirilecek denli güçlü görülen tanrıçanın oğlu Enlil büyüyüp güç sahibi oldu-

ğunda annesi eski güç ve saygınlığını kaybetmiştir.
Bkz. Ninhursanga

Kİ APOD [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupari halkının inanışında kutsal ruhlara verilen isimdir.

Kİ-CA [Kore Mitolojisi] Efsanevi Kore imparatorunun adı olup, MÖ 12. Yüzyılda yaşadığı ve gerçekte Kore'ye sürgün gelen bir Çinli asil olduğu sanılmaktadır.

KİA-POD [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupari halkının inanışında sadece şamanların iletişim kurabileceği öbür dünya ruhlarının adıdır. Bkz. Pagab

KİAKLO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında yeraltı dünyasına gidip dönebilen bir kahramanın adıdır.

KİANDA [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Kimbundu halkının inanışında bir deniz tanrısının adı olup, evlenme teklif ettiği bir kız kurukafa görünümündeki yüzünden dolayı kendisini reddetmiştir.

KİANTO [Maya Mitolojisi] Mexico-Guatemala sınırında yaşamış Lakandon bölgesi Mayalarında hastalık ve yabancıların tanrısının adıdır.

KİAVARİ [Endonezya Mitolojisi] Java halkının ölülerin ruhlarına verdiği isimdir.

KİBABA [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının hırsızlardan korunmak amacıyla kullandığı bir tılsımın adıdır.

KİBAKİBA [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının inanışında ölüler diyarına açılan iki mağaradan birisidir (Diğeri: Drakulu).

Kibele

KİBELE [Anadolu Mitolojisi] İdaea Mater adıyla da bilinen Frigya kökenli tabiat ve bereket tanrıçası olup, Kubaba ile ilişkili olmalıdır. Yunan kültürüne Rhea adıyla girmiş, kısmen yeryüzü tanrıçası Gaia, Rhea ve Demeter ile birleştirilmiş, Frigya'da Magna Mater (Tanrıların anası) olarak anılan ana tanrıça Roma kültürüne Cybele adıyla kabul edilmiştir. Hitit ve Hurrilerin ana tanrıçası Kubaba, tartışmalı da olsa Kibele'ye öncülük eden figürlerden biri sayılmaktadır. Dinsel bilincin başlangıç aşamasında kadının yeni bir canlıyı dünyaya getirmesi olağanüstü bir olay olarak algılanmış dolayısıyla analık kutsanmış ve 'ana tanrıça' formuyla güç kazanmıştır. Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılarda ana tanrıça kültürünün MÖ 6500-7000'lere kadar uzandığını ortaya çıkartmıştır. Şişman, sakin görünümlü, yaşı belirsiz güçlü bir kadın olan Kibele bazen doğum yaparken yanında iki leopar veya aslan gibi heykellerle birlikte tasvir edilmiştir. Kibele analığı, dolayısıyla bereket, üretkenlik ve hayatın sürmesini yanındaki leopar veya aslanlar ise tanrıçanın doğa üzerindeki sınırsız egemenliğini simgelemektedir.

Bereket sembolü olduğuna inanılan siyah renkli tılsımlı taşlar kullanan Frigyalı Kibele rahipleri kendilerini hadım etmekteyse de hadım geleneğinin Yunan ve Roma dönemlerinde sürdüğüne dair bir kanıt bulunmamaktadır. Siyah taşların tanrıçalar ve bereket ile ilişkilendirilmesi inancı ise Yunanlıların yanı sıra Araplar tarafından da kabul edilmiştir.

Söylenceye göre Attis, Kibele'ye evlenme sözü vermesine karşın Pessinus Kralı'nın kızını evlenmeye kalkışmışsa da düğün gecesi Kibele'nin davete geldiğini görünce pişmanlıktan erkeklik organını kesip atmıştır. Sevdiği insanın çektiği acıya dayanamayan Kibele Attis'i yaprakları hep yeşil kalan çam ağacına dönüştürerek sonsuz yaşam sağlamıştır. Pessinus Kibele tapınağında her yıl yapılan törende rahip olmak isteyen erkekler hadım edilir ve kesilen cinsel organları bir çam ağacının dibine gömülürdü. Sonradan bu gelenek Ortadoğu toplumlarında sünnet adı verilen ve erkeklik organının tamamı değil de uç kısmının kesilmesi şeklinde sürdürülmüştür.

Romalı kâhinler Kartacalılara karşı zaferin Frigyadaki Pessinus Kibele tapınağından, tanrıçanın kara heykelinin Roma'ya getirilmesi halinde mümkün olacağı kehanetinde bulununca Kibele heykel ve kültürü Roma'ya taşınmıştır.

Kibele'nin taş olarak ortaya çıkmış haline Adgos adı verilmekte olup, Zeus kaya formundaki tanrıçaya tecavüze yeltenmiş, başarılı olmamışsa da yere dökülen spermleriyle döllediği tanrıça hermafrodit Agdistis'i doğurmuştur.

KİBU [Melanezya Mitolojisi] Ölüler Dünyası'na verilen isimdir.

KİBUKA [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Baganda halkının inanışında Manema Mairva ile Nagadya veya Nambubu'nun oğlu, Mukasa'nın kardeşi olan bir savaş ve fırtına tanrısının adıdır. Esir ettiği kadınlara evini verdikten sonra savaşa gitmiş, bir ağacın tepesinde öldürülmüştür.

KİBUNVASİ [Afrika Mitolojisi] Zanzibar halkının inanışında hilebaz bir tanrının adıdır.

KİBVEBANDUKA [Afrika Mitolojisi] Tanzanya halkının inanışında halkını bugün yaşanılan vatanlarına getiren bir kahramanın adıdır.

KİDİLİ [Aborijin Mitolojisi] Batı Avustralya'da yaşayan Mandjindja halkının inanışında ay adamın adı olup, Kutjara tarafından yaralanmış ardından küçük bir göle düşüp ölmüştür.

KİDRON VADİSİ [Yahudi Mitolojisi] Filistin'de eski Kudüs'ün doğusunda bulunan bu vadide kıyamet gününde ölülerin dirilip toplanacağına ve ölüleri diriltecek borunun çalınacağına inanılmaktadır.

KİED KİE JUBMEL [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında bereketli av için onuruna ren geyiği kurban edilen bir tanrının adı olup, taş heykelciklerinin basitliğinden insan mı, hayvan mı yoksa ikisinin karışımı mı olduğunu anlamak mümkün değildir. Kied Kie Jubmel, İsveç diline Storjunka (Büyük Efendi) olarak geçmiştir.

KİEV DESTAN SERİSİ [Slav Mitolojisi] Kiev prensi Vladimir ile bogatyri adı verilen atlı savaşçılarının maceralarını anlatan manzum destan dizisinin adıdır. Modern yazarlarca Kral Arthur ile Prens Vladimir pek çok açıdan kıyaslanmışsa da ilkinin yaşadığı yani tarihi bir karakter olduğu şüpheli ikincisinin ki ise kesindir. Büyük Vladimir veya I. Vladimir adıyla bilinen kahraman 956-1015 yılları arasında yaşamış olup, Novgorod prensi ünvanıyla da tanınmaktaydı. Güçlü bir karakter olarak tasvir edilen Vladimir'in Hıristiyanlığa geçişi destanlarda pek ele alınmasa da Ortodoks kilisesi tarafından aziz ilan edildiği bilinmektedir. Bu dönemde Rus prensinin Bulgarlara ama özellikle Moğollara karşı amansızca mücadelesi bilini adı verilen destanların esas temasını oluşturmuştur. Benzer soylu amaçların peşinden koşmalarına, kralın düşmanları ve çeşitli canavarlarla cesurca savaşmalarına karşın Kral Arthur'un asil yuvarlak maşa şövalyelerinden farklı olarak bogatyrlerin çok azı varlıklı ve soylu olup, Rus halkının tüm katmanlarını sembolize eder niteliktedirler. Bunlardan Dobrynya Nikitiç asillerin, Alyoşa Popoviç rahiplerin, İlya Muromets ise köylülerin sembolik temsilcisi olarak yer almaktadır.

Bkz. İlya Muromets, Dobrynya Nikitiç, Alyoşa Popoviç

KİEVA [Kelt Mitolojisi] Pryderi'nin karısının adıdır.

KİFVEBE [Afrika Mitolojisi] Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yaşayan Songe halkının dini ayinlerinde kötü ruhları kaçırmak ve salgın hastalıkları önlemek amacıyla kullandığı ahşap hayvan maskelerinin (zebra, aslan, kirpi, timsah) adıdır.

KİGARE [Afrika Mitolojisi] Doğu Afrika'da yaşayan Banyoro halkının inanışında sığır sürülerinin koruyucu tanrısının adıdır.

KİGATİLİK [Eskimo Mitolojisi] Şamanlara musallat olan vahşi bir iblisin adıdır.

KİGVA [Afrika Mitolojisi] Ruanda halkının inanışında atalardan bir kahramanın adıdır.

KİGVALUUTCHİK [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da yaşayan İnupiaq halkının söylencelerinde göç eden kazlara özenerek güney gitme hayalleri kuran bir kızın adıdır. Büyüyüp genç ve güzel bir kız olduğunda gözetlendiklerini gören iki erkek kaz tarafından kaçırılmış, kazlarla birlikte seyahat etmişse de kaz sürüsünün bir parçası olmamış geride bıraktığı ailesini özlemiştir. Kıza acıyan yaşlı bir kaz dalgaların karaya attığı odunlardan kendine bir sal yapıp dört gün içerisinde köyüne dönebileceğini söylemiş, kazın tavsiyesine uyan kız yas tutan ailesinin yanına giderek tekrar insan formuna bürünmüştür.

KİHANGA [Afrika Mitolojisi] Burundi halkının inanışında Kanyarundi, Katva ve Kinyarvanda'nın babası olan ilk insanın adı olup, teni zebra gibi siyah ve beyaz renkleri içermekteydi.

KİHE-VAHİNE [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında cinlerin ve kertenkelelerin koruyucu tanrısının adıdır.

KİHO [Polinezya Mitolojisi] Tuamotu adalarında kendini yoktan var ettiğine inanılan en önemli tanrı olup, Kiho Tumu olarak da bilinmekteydi.

KİHUAKOATL [Aztek Mitolojisi] Bereket, doğum ve yeryüzü tanrıçası olup, adı "Yılan Kadın" anlamına gelmekte ayrıca Quauhkiuatl (Kartal kadın), Yoakiuatl (Savaşçı Kadın) ve Tzitziminkiuatl (Şeytan Kadın) olarak da bilinmektedir. Kihuakoatl'ın Aztek uygarlığı öncesinde bir orman ruhu iken sonradan sürekli kurban isteyen korkunç bir savaş tanrıçasına dönüştüğü sanılmaktadır. Kihuakoatl özellikle ebeler ve ebelerce gerçekleştirilen ter banyoları ile ilişkilendirilmiş ve kimi zaman Quilaztli ile eşleştirilmiştir. Khalmeka halkı tarafından Kulhuakan kentinin koruyucu kabul edilen tanrıça Quetzalkoatl'a geçmişte yaşamış olanların kemiklerini kanla karıştırıp bugünkü insan ırkını yaratmasında yardım etmiştir. Tenokhtitlan'da içinde sürekli ateş yanan bir mağara tapınağı bulunan obsidyen kulaklıklar takan tanrıçanın kurbanları için istekli olduğu ağzı açık heykelleri yapılarak tasvir edilmiş olup, ona diğer tanrılara olduğundan daha çok kurban sunulmaktaydı.

Ayrıca Bkz. Koatlikue

KİHUATETEO [Aztek Mitolojisi] Çocuk doğururken ölen tanrıça olup, adı "Kutsal Kadın" anlamına gelmekte ayrıca *Kiuapipiltin* (Onurlu Kadın) olarak da bilinmektedir. Aztek inancında çocuk doğururken ölen kadınlar savaşta ölen savaşçılara eşit derecede saygı görmekte olup, ayrıca bunların ruhlarının yeryüzünde ağlayarak dolaştığına inanılmaktaydı. Kinkalko (Mısır Evi) adı verilen cennette yaşadığına inanılan Kihuateteolar 52 günde bir altın rengi kaşlı beyaz tenli varlıklar olarak bedenlenip insanlara görünmekteydi. Kimi söylencelerde kafataslarını ellerinde taşıyan, hayvan pençelerine sahip korkunç yaratıklar olarak tasvir edilen Kihuateteoların belirli günlerde Tamoankhan adı verilen Batı Cennetinden çıkarak hastalık getirip, çocuklarını kaçırmasından korkan insanlar, dörtyol ağızlarına inşa ettikleri tapınaklarda onurlarına kelebek şeklinde çörekler sunmakta, kelebek formuna bürünen Kihuateteolara yakalanmamaları için çocuklar evden dışarı çıkarılmamaktaydı. Meksika folklorunda *La Llorona* (İnleme), *Ağlayan Kadın* ve *Beyazlı Kadın* adlarıyla bilinen düşşel yaratığın öncülünün Kihuateteo olduğu sanılmaktadır. Söylenceye göre Maria adında güzel bir kadın iki çocuğunu boğarak öldürmesinin ardından kendini nehre atarak intihar ettikten sonra Araf'ta kalmış, o günden sonra sonsuza kadar yeryüzünde dolaşarak çocuklarına ağıt yakmaya mahkûm edilen ruhu La Llorona olarak adlandırılmıştır. Fransisken rahip Bernardino de Sahagún (1499-1590) notlarında

Aztek tanrıçası Kivakoatl (Khalmekakiuatl veya Tonantzin) ile Ağlayan Kadın söylenceleri arasındaki benzerliğe ilk dikkat çeken kişi olmuştur. ABD'nin güneybatı eyaletlerinde kaydedilen söylencelerde gece yarısı nehir veya göl kenarında yalnız başına yürüyen bir kadına rastlanıldığı peşinden gidenler tarafından asla yakalanamadığına dair pek çok söylence bulunmaktadır.

KİHUAKOATL [Aztek Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası, doğumun ve kadınların koruyucusu olan bir ana tanrıça olup, adı "dişi yılan" anlamına gelmektedir. Quetzalkoatl'a ilk insanı yaratmasına yardım eden tanrıçanın kült merkezi Meksiko'da Tekskoko gölü civarında yer alan Kolhuakan'dı.

KİHUNAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Kaliforniya'da yaşayan Hupa halkının inanışında insanlardan önce yaşayan yeryüzünü sakinlerinin adıdır. Hupa efsanelerinde dört ana yön doğrultusunda uzaklarda hala varlıklarını sürdürmektedirler ve kuzeydeki Kihunailerin liderinin adı Yimantuving-yai'dır.

KİİR [Afrika Mitolojisi] Nuer halkının inanışında Nil nehrinin koruyucu tanrısının adıdır.

KİJİ [Japon Mitolojisi] Ölmüş bir kadına ait olduğuna inanılan sülün ruhunun adıdır.

KİJO [Japon Mitolojisi] Ormanlık alanlarda yaşayan insan yiyen bir devin adıdır.

KİKAZARU [Japon Mitolojisi] Üç gizemli maymundan birisi olup, elleriyle kulaklarını kapamakta ve kötülüğü duymamaktadır.

KİKHYROS [Yunan Mitolojisi] Sevgilisiyle bir korulukta buluşan Anthippe adlı genç kızı yanlışlıkla öldüren Khaoniğa kralının oğlu olup, yaptığını fark edince intihar etmiştir.

KİKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çocukların bakım ve beslenmesine yardım eden bir tanrıçanın adıdır.

KİKİ MANİTU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında dünyayı yaratan en önemli tanrının adıdır.

KİKİMORA [Slav Mitolojisi] Sobanın arkasında ya da kilerde yaşayan dişi bir ev ruhunun adı olup, bazı hikâyelerde Domovoilerle evli olduğu belirtilmiştir. Çeşitli büyüklük ve şekillerde tasvir edilen Kikimora'yı geceleri yün eğirirken gören kişinin öleceğine inanılmakta bu yönüyle İrlanda folklorundaki bansheeyi andırmaktadır. Kikimora bir evin ruhu olmaya karar verdiğinde ilk iş olarak evin tavuklarını korumaya almakta ardından ev sakinleri uyuduktan sonra ev işlerine yardım ederek ev hanımının sırtındaki yükü azaltmaktadır. Kikimora rahatsız olduğunda önce uyumak isteyen insanları gıdıklayarak veya ıslık çalarak sıkıntısını belli etmektedir. Kikimora'nın öfkesini yatıştırmanın tek yolu iyice temizlenen evdeki tüm tabak, çanak ve tavaları eğrelti otu çayında yıkamaktır.

Kikimora (Ivan Bilibin, 1934)

Bazı masallarda vücudu dal kadar ince, kafası yüzük kadar ufak, tavuk ayaklı bir yaratık kimisinde ise başı örtülü normal kadın ebatlarında tasvir edilir. Nadiren bataklık veya ormanlarda yaşayan, pis ve eski elbiseler giymiş kambur ve yaşlı bir kadın olarak da tasvir edilmiştir. Bkz. Mora

KİKİRN [Eskimo Mitolojisi] Kılsız ve devasa bir köpek formunda insanlara görünen korkunç ama aptal bir ruhun adıdır. Bkz. Karakoncolos

KİKU-JİDO [Japon Mitolojisi] Gençlik Çeşmesi'nde yaşayan ölümsüz birisinin adıdır.

KİKUYU [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Bantu halkının inanışında tanrı Murungu'nun üç oğlundan birisi olup (Diğerleri: Masai ve Kamba), kendi adıyla anılan kabilenin atası kabul edilmektedir. Söylenceye göre bir dağın zirvesinde yaşayan tanrı oğulları için 3 ayrı hediye hazırlayarak seçimlerine sunmuştur. Kikuyu, kazmayı seçerek tarımcı, Kamba yayı seçerek avcı, Masai ise mızrağı seçerek sığır çobanı olmuş, çocukların atası olduklarına inanılan Kikuyu, Kamba ve Masai kabilesi de sırasıyla bu meslekleri sürdürmüştür. Tanrı bir incir ağacının altında yaşayan Kikuyu'ya Moombi adlı bir kadın vermiş çiftin 9 kızı olmuştur. Kikuyu tanrıya kendisine oğul vermesi için yalvarmışsa da tanrı ona kızlarını evlendirmesi için 9 damat göndermiş, başlangıçta kızlar birden çok erkekle evlenmişse de erkeklerin isyan ederek durumu tersine çevirmiştir.

KİLATTAS [Mezopotamya Mitolojisi] Hurri halkının inanışında Şauşkas'ın maiyetindeki tanrılardan birisinin adıdır.

KİLDİSİN [Fin Mitolojisi] Gök tanrı İlmarinen'in karısının adıdır.

KİLEMBE [Afrika Mitolojisi] Kahraman Sudikambambi'nin doğduğu gün ortaya çıkan sihirli bir ağacın adıdır.

KİLİ [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında pirinç tanrıçası Sri'nin adlarından birisidir.

KİLİMA [Afrika Mitolojisi] İnsanın iradesini ele geçiren bir ruhun adı olup, gittiği yere hastalık getirmektedir.

KİLİSE İbadet etmek amacıyla Hıristiyanlarca inşa edilmiş halka açık yapıların adı olup, Yunanca ekklesia 'topluluk, meclis' kelimesiyle ilişkilidir. İlk kilise Antakya'daki Saint Pierre Kilisesi olup, Romalı askerlerden kaçan Hıristiyanlar tarafından kurulmuştur. Başlangıçta yapının temizliği ve bakımı ile görevli kişiler arasında zamanla hiyerarşik örgütlenme oluşmuş ve ruhban sınıfı ortaya çıkmıştır.

Kilin

KİLİN [Çin Mitolojisi] Efsanevi at Tekboynuz (Unicorn) benzeri bir yaratığın adı olup, akıl, adalet ve dürüstlükle özdeşleştirilmektedir. Kilin, Ejderhanın başı (tek boynuzlu), aslanın yelesi, geyiğin gövdesi, öküzün kuyruğuna sahip pullu veya kıllı olarak tasvir edilmektedir. Erdem örneği kabul edilen, son derece sessiz hareket eden Kilin yaşayan varlıklara karşı bir böceği bile incitmekten sakınarak yere basacak denli saygılıdır. Kilin hakkında ilk kayıt MÖ 5. Yüzyıla tarihlenen Zuo Zhuan kroniğinde bulunmakta olup, ayrıca MÖ 122'ye tarihlenen Feng Şen Bang ile Sima Qian'ın (MÖ 145-86) notlarında bahsi geçmiştir. Ming Hanedanı (1368–1644) döneminde Çin'e Doğu Afrika'dan zebra ve zürafa gibi egzotik hayvanlar getirilmeye başlandıktan sonra Kilin tasvirleri değişerek bu hayvanlara benzetilmeye başlanmıştır. Kilin, Japonya'da Kirin olarak adlandırılmaktadır.

KİLİX [Yunan Mitolojisi] Sidon kralı Agenorile Telephassa'nın oğlu, Kadmos, Thasos ve Europe'nin kardeşi olup, Zeus tarafından kaçırılan kardeşi Europe'yi aramaya gitmiş, bulamayınca adını vereceği Kilikya'da kendi krallığını kurmuştur (Herod. vii. 91; Apollod. iii. 1. 1).

KİLLA [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın yeğeni olup, Laomedon ile Strymo'nun kızı, Mounippos'un annesidir. Troyalı kâhin Aisakos doğacak bir çocuğun Troya'ya felaket getireceğini bildirdiğinde Priam kehaneti yanlış değerlendirip Paris yerine Mounippos ile Killa'yı öldürtmüştür (Apollod. iii. 12. 8).

KİLLAS [Yunan Mitolojisi] Lydia kralı Pelops'un araba sürücüsünün adı olup, kralla birlikte bir yarış için Peloponisos'a giderken boğularak ölmüştür (Pausanias, V, 10,7).

KİLLENİUS [Yunan Mitolojisi] Peloponnesus yarımadasında bulunan Killene dağında bir mağarada doğduğu için Hermes'e verilen isimlerden birisidir.

KİLOMBA Bkz. Agogwe

KİLOT [Filipinler Mitolojisi] Ölüler dünyasının adı olup, sağ el gökyüzündeki cennete giderken, sol el Kalaloa burada İkamet etmekteydi.

KİLU [Pasifik Mitolojisi] Hawaii'de efsanelerin danslar eşliğinde canlandırıldığı bir festivalin adıdır.

KİLUNGE [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Vapare halkının inanışında düşmanlarla yapılacak savaşlarda korumasına sığınmak için yalvarılıp adak adanan gök kubbenin adıdır.

KİLYAKAİ [Endonezya Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında kötü huylu orman ruhlarının adıdır.

KİM AJİ [Kore Mitolojisi] Kore'de yaygın olarak kullanılan üç soyadından birisi olan Şilla ailesinin kurucusudur. Efsaneye göre altın bir sandık bulmuş ve bu sandığın içinden bir erkek çocuk çıkmıştır.

KİM SURO [Kore Mitolojisi] MS 1. yüzyılda yaşamış Kaya krallığının kurucusudur. Efsaneye göre Kore yarımadası -henüz bir kralı yokkenyedi yaşlı tarafından yönetilmekteyken cennetten bir ses, Kuji bölgesinde bulunan bir kaç yüz kişi ve iki yaşlıya dağın tepesine tırmanıp toprağı kazmalarını, dans edip şarkı söylemelerini emretmiştir. Kazılan çukurda bir ip ve ipin ucunda bir altın sandık bulmuşlar, sandığı açan bir yaşlı içinde bulduğu altı altın küreden birisini eve götürmüş evde ise altın küre sonradan kral olacak bir bebeğe dönüşmüştür.

KİMA [Japon Mitolojisi] Yenoki'nin ruhunun tecavüz ettiği ilk bakirenin adıdır.

KİMAT [Filipinler Mitolojisi] Luzon'da yaşayan Tinguia halkının inanışında şimşek tanrısı Tadaklan'ın yıldırım köpeğinin adı olup, ısırdığı evlerde yangına sebep olmaktadır.

KİMBUGVE [Afrika Mitolojisi] Buganda halkın inanışında krallarını doğdukları andan itibaren koruyan bir ruhun adıdır.

KİMBUJİ [Afrika Mitolojisi] Angola'da bir yeraltı dünyası canavarının adı olup, dev bir balık ya da timsah formunda tasvir edilmekteydi. Kimbuji, Sudika-mbambi'yi yutmuşsa da kurbanının kardeşi Kabundungulu tarafından öldürülmüştür.

KİMİDİN [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen bir kötü ruh grubunun adıdır.

KİMERA [Afrika Mitolojisi] Baganda halkının inanışında Kintu'nun torunu olan efsanevi bir kralın adıdır.

KİMMEROİ [Yunan Mitolojisi] Dünyanın sonunda, güneş görmeyen bir ülkede sis ve karanlık içerisinde yaşayan efsanevi bir halkın adıdır. Genellikle Karadeniz'in kuzeyindeki ovalarda yaşadıkları iddia edilmekte olup,

yazarlar Kimmerlerin İskit ve/veya Keltlerin ataları olduğuna inanmaktaydı.

KİMMU TENNO [Japon Mitolojisi] İmparatorluk hanedanının kurucusu olan ilk ve efsanevi Japon imparatorunun adıdır.

KİMNARALAR Bkz. Kinnaralar

KİMON Japonya'da bir bahçede kuzey yönüne açılan kapının adı olup, kötü ruhların içeri girmemesi için önüne bir tapınak inşa edilmekteydi.

KİMPASİ [Afrika Mitolojisi] Bakongo halkının gerçekleştirdiği cenaze töreninin adı olup, köydeki ailelerin en geç çocukları ellerinde ince sopalarla yere konulan ölüye vurmaktadır.

KİMPURUŞALAR [Hint Mitolojisi] Refah tanrısı Kubera'nın hizmetkârı olan bir ruh grubunun adı olup, insan başlı at görünümünde tasvir edilen Kimpuruşalar, Yakşalarla birlikte ormanda gezmekte ve Gandharvalar gibi güzel şarkı söylemektedir.

KİMSENE Azeri halkının inanışında evin koruyucu ruhunun adı olup, eve girildiğinde evde kimse olmazsa bile bu ruhun hatırına içeri girildiğinde evin beti bereketi kaçmasın diye selam verilirdi.

K'İN [Maya Mitolojisi] Güneş tanrısının adıdır.

KİN-AN-EV [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı Kolorado'da yaşayan Ute halkının inanışında hilebaz bir kurt karakterinin adıdır.

KİN-ŞU-PAO [Çin Mitolojisi] Tang Hanedanı döneminde binaların girişinde bulunan ikili yolu (Men-Şen) koruduğuna inanılan iki tanrıdan birisidir.

KİNAALDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının kızların ergenlik dönemini kutladıkları 4 günlük ayinin adı olup, Değişen Kadın kült ve söylencesi ile ilişkilidir. Değişen Kadın, bir gün ilk erkek ve kadın olan ebeveynlerine adet kanaması geçirdiğini söylediğinde bu olay kutlanmış öylece gelenek haline dönüştürülmüştür.

KİNÇAKU Japonya'da Çocukları kaybolmaktan ve kazalardan koruduğuna inanılan içine tılsım konulmuş torbaların adıdır.

KİNDOKU Afrika'nın bazı bölgelerinde büyücülerin gizli bilgisine verilen isimdir.

KİNGALUDDA [Sümer Mitolojisi] Enlil'in habercisi olan bir tanrının adıdır.

KİNHARİNGAN [Endonezya Mitolojisi] Borneo halkının inanışında karısı Munsumundok ile birlikte okyanusun ortasındaki bir kayadan ortaya çıkan yaratıcı bir tanrının adıdır. Çift çiçek hastalığı ruhu Bisagit'ten aldığı toprakla yeryüzü, ay, yıldızlar, güneş ve insanoğlunu yaratmışsa da bir süre sonra Bisagit yaratılanlardan pay iddia edince insanlar 40 yılda bir ölmeye böylece payını almaya başlamıştır.

KİNE PRATİE Bkz. Bunyip

KİNGU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad söylencesi Enuma Eliş'te okyanusun tuzlu suyu veya Kaos'un suyunun kişileştirilmiş hali dişi ejderha Tiamat'ın ikinci eşi olan bir iblisin adıdır. Karanlığın gücü olarak görülen Kingu, Tiamat'ın verdiği Kader Tabletlerini alabilmek için tanrı Marduk tarafından öldürüldükten sonra Ea, Kingu'nun kanından insanoğlunu yaratmıştır.

KİNİK AHAU Bkz. Ah Kin

KİNİ'JE [Sibirya Mitolojisi] Zamanı kontrol ettiğine inanılan bir ruhun adıdır.

KİNİK KAKMO Bkz. Ah Kin

KİNNARALAR [Hint Mitolojisi] Refah tanrısı Kubera'nın taraftarları olan kutsal müzisyenlerin adı olup, Hindistan'da yarı insan yarı at, Güneydoğu Asya'da yarı insan yarı kuş formunda tasvir edilmektedirler. Bir tür Gandharva olan Kinnaralar, Kubera'nın sarayında Guyyaka, Kimpuruşa ve Yakşalarla birlikte krala hizmet etmekteydiler. Kaşpaya'nın oğulları olan Kinnaralar Brahma'nın ayak parmaklarından çıkmışlardır. Erkek olan Kinnaraların dişil karşıtlarına Kinnoriler adı verilmektedir.

KİNNARİLER [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland'da orman ve göl kenarlarında dans edip şarkı söylediklerine inanılan kuş kadınlara verilen isim olup, Hindu inanışındaki Kinnorilerin bir varyantıdırlar. Kinnariler, kimi zaman insanlarla kısa süreli birlikteliklerde yaşamakta olup, su perisi Apsaralar ile ilişkili oldukları sanılmaktadır.

KİNNO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupari halkının inanışında Aroteh ve Tovapod'ın liderliğinde toprağı kazarak yeraltına inen ve bir daha dışarı çıkmayı başaramayan bir grup insanın adıdır. Yeryüzünde yaşayan insanların soyu tükendiğinde Kinno halkının yeryüzüne çıkıp insan neslinin sürmesini sağlayacağına inanılmaktadır.

KİNTAMANİ [Hint Mitolojisi] Sahibinin her isteğini yerine getiren büyülü bir taşın adı olup, Sanskritçe 'Dilek Taşı' anlamına gelmekteydi.

KİNTARA [Japon Mitolojisi] 'Altın Çocuk' olarak da bilinen bir kahramanın adı olup, prenses Yaegiri'nin oğludur. Ormanda tek başına yaşayan, hayvanlarla konuşabilen büyük ağaçları ince dallar gibi eğebilen Kintaro zehirli dev bir örümcek kılığına giren bir iblisi bir ağacı kökünden söküp ezerek öldürmüş, ardından efsanevi kahraman Raiko'nun maiyetine katılmıştır.

KİNTEOTL [Toltek-Aztek Mitolojisi] Quetzalkoatl'ın görünümlerinden birisi ve Tlazoteotl'un oğlu kabul edilen bir mısır tanrısının adı olup, Maya mitolojisindeki eşdeğeri Yum Kaaks'tır. Tanrı E olduğu ve gecenin efendilerinden birisi kabul edilen tanrının başlangıçta yine mısır ile ilişkilendirilen bir tanrıça olduğu sanılmaktadır.

KİNTU ile NAMBİ [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Buganda halkının inanışında ilk insan çiftinin adı olup, gökyüzü tanrısı Gulu'nun uyarısına rağmen cennetten yeryüzüne inmiş bu sırada Nambi'nin kardeşi Ölüm de peşlerinden gelmiştir. Yeryüzünde pek çok çocukları olan çiftin evleri bir gün Ölüm tarafından ziyaret edilmiş, kendine yiyecek sunulmasını istemiş, dileği kabul edilmeyince çiftin çocuklarını öldürmeye başlamıştır. Bununla birlikte Gulu'nun isteğiyle Nambi ile Ölüm'ün kardeşi Kaizuki yeryüzüne inerek Ölüm'e karşı savaşmış, has-

mını yok etmeyi başaramamışsa yeraltına kaçırmayı başarmıştır.

KİNYRAS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon'un oğlu, Kıbrıs kralı ve varlığını Aphrodite'e adamış bir rahibin adı olup, Adonis ile Myrrha'nın babasıdır. Kıbrıs'ta, sanatın ve müzikal enstrümanların özellikle flütün mucidi olarak saygı görmüştür. Suriye kökenli olduğu sanılan tanrı demir eritme, büyü ve müzikle ilişkilendirilmiş olup, adının kinnor (lir, arp) kelimesiyle ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

KİO [Pasifik Mitolojisi] Tuamotu adaları söylencelerinde bir kadın hayaletin adıdır. Kocası Tu ile birlikte istiridye avına çıkan Rio adlı bir kadın kocasının avı bırakma isteğine karşın, daha derine dalınca Kio tarafından yakalanarak bir kayanın altında esir edilmiştir. Kio, kadının kılığına bürünerek yukarı çıkmış, adamın evine giden yaratık yemek isteyen çocukların tabaklarına dışkısını yapınca adam durumu anlamıştır. Tu, kulübesini ateşe vererek Kio'yu kovmayı başarmışsa da karısı geri dönmemiştir.

KİPAKTONAL [Aztek Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olan bir timsah tanrıçanın adı olup, iki tanrı tarafından parçalanan bedeninden hayat fışkırmış, gövdesinin üst kısmından gökyüzü, alt kısmından yeryüzü, gözleri ve ağzından mağaralar, pullu derisinden dağlar, alt derisinden otlar oluşmuştur.

KİPAKTLİ [Aztek Mitolojisi] Evrenle birlikte başlangıçtan beri var olan bir deniz yaratığının adı olup, gece tanrısı Tezkatlipoka ayağını bu balık- timsah yaratığa kurban etmiştir.

KİPRİANO Doğu Ermenistan'da içinde sihirli kelimeler geçen dualaların yazıldığı dürülmüş kâğıtlardan oluşan bir çeşit muska olup, yılan ısırmasına, büyücülere, nazara karşı etkili olduğuna inanılmaktadır.

KİPUTYTTÖ [Fin Mitolojisi] Yeraltı tanrısı Tuoni'nin kızı olan ağrı tanrıçasının adıdır. Adı "Ağrı Bakiresi" anlamına gelen Kiputyttö bir dağda her biri ayrı bir hastalık olan 7 çocuğuyla birlikte yaşamaktadır.

KİR [Türk Mitolojisi] Doğu Sibirya'da yaşayan Saka halkının inanışında yeraltında yaşayan tek gözlü, kel kafalı, tek ayaklı varlıkların adıdır. Yakutlar bu yaratıklara 'Abaası' adını vermişlerdir.

KİRA [Japon Mitolojisi] Kırk Yedi Ronin efsanesinin temel kahramanlarından birisi olup, tam adı 'Kira Kodzuke no Suke Yoşinaka'dır. Kira öğrencisi Asano'yu kıskanmıştır.

KİRAPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montana'da yaşayan Krov halkının inanışında hilebaz yaşlı Koyote'nin arkadaşı olup 'genç kardeş' anlamındadır.

KİRATA N TEREREİ [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adaları halkının atası olduğuna inanılan bir kahramanın adı olup, Teariki-n-tarawa ile ağaç tanrıçası Na Te-reere'nin oğluydu.

KİRATALAR [Hint Mitolojisi] Dağlarda yaşayan efsanevi bir soyun adı olup, dişilerinin insanları baştan çıkaran bakireler erkeklerinin ise insan eti yiyen kaplanlar olduğuna inanılmaktadır.

KİRAZ Neredeyse tüm kültürlerde kadın güzelliği ile ilişkilendirilmektedir.

1. [Japon Mitolojisi] Japonya'da zenginlik ve refahın sembolü olan ağaç kutsal kabul edilmekte aşk ve evlilik tanrısı Musubi-no-Kami'nin Kanzakura adlı kutsal kiraz ağacında yaşadığına inanılmaktadır.

2. [Fin Mitolojisi] Marjatta bir kiraz çekirdeğinden hamile kalmaktadır (Kalevala, 50).

KİRİ AMMA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Seylan adası halkının inanışında sütanne, büyükanne, sütnine gibi isimlerle de bilinen bir grup tanrıçanın adı olup (genellikle 7 tane) kimi zaman tek bir varlık olarak da anılmaktadır.

KİRİN Bkz. Kilin

KİRKE [Yunan Mitolojisi] Persies ile Helios kızı olup, Odysseia ve Altın Post söylencelerinde bahsi geçen sihirli değneğini kullanarak insanları hayvana dönüştüren bir cadıdır.

Odysseus, İtalya kıyılarında ilerlerken gemisini Aia adasına yanaştırmış ve tayfalarını Eurylokhos'un yönetiminde adayı keşfe göndermiş, orman içinde ilerlerken bir saray görüp içine giren adamlar, Kirke tarafından yemeğe davet edilip bu sırada çeşitli hayvanlara dönüştürülmüşlerdir. Sadece Eurylokhos saraya girmemiş ama olan biteni görüp ava çıkan Odysseus'a yetiştirmiştir. Hermes, Odysseus'a görünerek cadıyı alt etmek için Kirke'in yanına gitmesini ve kendisine sunulan içeceklerin içine 'molu' adı verilen sihirli bitkiden koyarsa büyüden etkilenmeyeceğini bildirmiştir. Odysseus denileni yaparak arkadaşlarını kurtarmakla kalmamış, kendine âşık olan Kirke ile birlikte bir ay (veya bir yıl) adada kalmış, kadından Telegonos adlı bir oğlu (ve Kassiphone adlı bir kızı?) olmuştur. Arkadaşları Odysseus'a yurtlarına dönmek zorunda olduklarını hatırlatınca Kirke kahramana yolda karşısına çıkacak tehlikelerden nasıl korunacağını anlatmıştır.

Kirke'nin kimliği ve yaşadığı ada çeşitli yazarlarca tartışma konusu yapılmış olup, günümüzde İtalya'nın Circeo burnu adlı bölgesinde Roma döneminde tapınılan Feronia isimli tanrıça ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

KİRTİ [Hint Mitolojisi] Keseva'nın saktilerinden birisi olan bir tanrıçanın adıdır.

KİRTTİMUKHA [Hint Mitolojisi] Asuralardan Jalamdhara kendisine meydan okuyunca Şiva tarafından yaratılan aslan kafalı bir canavarın adı olup, Şiva tapınaklarının kapısını beklemektedir. Rahu'yu yemeye kalkınca Şiva tarafından kendi etini yemesi emredilmiş o da el ve ayaklarından başlayarak, tüm gövdesi ve en son kafasını yiyerek kendini yok etmiştir.

KİS [Mısır Mitolojisi] Kusae bölgesinin yerel tanrısının adı olup, elleriyle zürafa ve yılan tutar şekilde tasvir edilmekteydi.

KİSANE [Ermeni Mitolojisi] Hint kökenli bir tanrı olup kardeşi toprak ve bereket tanrıçası Demeter ile birlikte özellikle Muş çevresinde tapınılmaktaydı.

KİSANGAN TENGRİ [Moğol Mitolojisi] Orduları zafere götüren bir savaş tanrısının adıdır.

KİSİMBİ [Afrika Mitolojisi] Bakongo halkının inanışında yapısı sudan olduğu için gözle görülmeyen, hastalık getiren ruhlara verilen isimdir.

KİSİRANİ [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının inanışında kötü şans getiren bir ruhun adıdır.

KİSKANU [Sümer Mitolojisi] Kutsal bir ağacın adıdır.

KİSKİL LİLLA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında tanrıça İnanna'nın Haluppu ağacında yaşayan bir gece iblisinin adıdır. Gılgamış tarafından aşağı indirilen iblisin Akad karşılığı Lilitu'dur. Kiskill Lilla'nın Sümerce gece anlamına gelen lilu kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

KİSSARE Bkz. Kişar

KİSSASSZONY Bkz. Szepasszony

KİSSEUS [Yunan Mitolojisi] Hekabe veya Theano'nun babası olan bir Trakya kralının adıdır (Hom. il. vi. 295, xi. 223, Virg. Aen. vii. 720).

KİSSOS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'a sarmaşık tanrısı olmasına atfen verilmiş bir isimdir.

KİŞA MANİDO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wisconsin eyaletinde yaşayan Menomini halkının inanışında yaratıcı büyük ruhun adıdır.

KİŞAR [Mezopotamya Mitolojisi] Akad efsanesi Enuma Eliş'te Lahmu ile Lahamu'nun kızı ve gökyüzü tanrısı Anşar'ın karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır. Damaskius kaynaklı Babil yaratılış söylencesinde Kissare adıyla anılmıştır.

KİŞELAMAKANK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenape halkının inanışına başlangıçtan beri var olan yaratıcı tanrının adıdır.

KİŞELEMUKONG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Delaware havzasında yaşayan Munsi halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KİŞİ [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Kimbundu halkının inanışında birisi kafasının önünde diğeri arkasında iki yüzü (bazı varyantlarda iki kafası) olduğuna inanılan, dağlarda yaşayan bir yaratığın adıdır. Önden görülen yüzü yakışıklı bir erkeğe ait olup kadınları cezp ederek yanına çekmektedir. Arka yüzü ise bir sırtlana ait olup baştan çıkardığı kadınları bu yüzüyle yemektedir.

KİŞİ BOJİN Bkz. Kişimojin

KİŞİJOTEN [Japon Mitolojisi] Şans tanrıçası ve Bişamon'un kız kardeşi olan şans ve güzellik tanrıçasıdır. Kişijoten, şarkı söyleme, dans etme ve geyşaların koruyucusudur.

KİŞİMOJİN [Budist Mitolojisi] Japonya'da küçük çocukların koruyucusu kabul edilen bir doğum tanrıçasının adıdır. Japonca 'cinlerin ana tanrıçası' anlamına gelip, orijini Hint efsanelerinde çocukları yiyen bir dev anası olarak bahsi geçen Hariti ile ilişkili olmalıdır. Söylenceye göre çocukları kaçırıp yiyen bu yaratığı Buda doğru yöne çevirmiştir. Kişimojin bir yandan elinde aşk ve bereketin sembolü kabul edilen nar meyvesi taşırken öte yandan bebeğini emziren bir anne olarak tasvir edilmektedir.

KİT-BOLON-TUM [Maya Mitolojisi] Şifa tanrısının adıdır.

KİT KA OSİTİYİ QA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında karga formunda düşünülen en önemli tanrının adıdır.

KİTALTONAK Bkz. Ometeotl

KİTAP NGELMU [Endonezya Mitolojisi] Java adası kökenli bir büyü kitabının adıdır.

KİTEZH [Slav Mitolojisi] Rusya'da Nizhny Novgorod Oblast bölgesinde yer alan Voskresensky civarında efsanevi bir kentin adıdır. Söylenceye göre Prens II. Georgy Volga Nehri bir kenarına önce Maly (küçük) Kitezh kentini, ardından Svetloyar Gölü kenarına Bolşoy (büyük) Kitezh kentini kurmuştur. MS 1237 yılında yağmaya gelen Moğollara karşı surları olmayan kentin halkı kendini savunmamış topluca tanrıya kurtulmak için dua etmiştir. Moğollar tam kente girmek üzereyken toprağın içinde sayısız pınar açılıp, her taraf su ile kaplanmış, işgalciler adacık haline gelen kentin suyun içine batarak kaybolduğunu görmüşlerdir. En son katedralin kubbesi gözden kaybolduktan sonra geriye sadece dalgalar kalmıştır.

KİTLALİNUKUE [Aztek Mitolojisi] Bereket tanrıçası Omekihuatl veya İlamatekuhtli'nin adlarından birisidir.

KİUAPİPİLTİN Bkz. Kihuateteo

KİT CARSON (1809-1868) Amerikan folklorunda pek çok efsaneye konu olan sınır sakini ve avcı olup, özellikle Amerikan yerlilerine karşı giriştiği mücadele ile ünlenmiştir. Missouri'den 16 yaşında ayrılan Kit batıya California'ya giderek dağlarda avcılık yapmaya başlamış burada evlenerek Arapaho ve Çeyen kabileleri arasında yaşamıştır.

Kölelik karşıtı politikacı ve subay John C. Fremont'a kılavuzluk yaparken dönemin romanlarında kahramanlaştırılmış, Willa Cather'ın *Başpiskoposun Ölümü* ile Joaquin Miller'in *Kit Carson's Ride* adlı baladı sayesinde büyük üne kavuşmuştur.

KİTAB-I MUKADDES Eski ve Yeni Ahit'i içerip, Hıristiyan inanışının temelini oluşturan ve Hıristiyanlarca kutsal sayılan kitaptır. Katolik Kilisesi 3. Yüzyılda 39 bölümden oluşan, Tevrat ve Zebur'u da kapsayan Yunanca yazılmış Yahudi din kitaplarını İsa'nın sağlığında veya ölümünden sonra Havariler, Hıristiyan din adamları ve âlimleri tarafından yazılmış inciller ile birleştirerek Kitab-ı Mukaddes'i oluşturmuştur. 4. yüzyılda St. Jerome'un hazırladığı *Vulgata* adı verilen Latince sürümü asırlarca kanonik olarak kullanılmışsa da ilk olarak Martin Luther bu kitapta apokrif metinler olduğunu ileri sürerek 1522-1534 arasında İbranice ve Yunanca orijinal metninden halkın anlayabileceği Almanca bir çeviri yapmıştır. 1611 tarihli King James sürümü ise özellikle İngilizce konuşan Hıristiyanlarca hatasız olarak kabul edilmektedir.

İsa'nın yaşam ve ölümünü konu alan dört kutsal metinden (Aziz Matta, Aziz Markos, Aziz Luka, Aziz Yuhanna) her birinin yanı sıra Yeni Ahit'in tamamı da Türkçe incil olarak adlandırılmaktadır. Hıristiyan inancında Yahudiler tanrıya verdikleri sözü tutmamış bu yüzden vatanlarından

sürülerek cezalandırılmışlardır. Yeni Ahit merhamete gelen Tanrının Yahudilere verdiği ikinci bir şans ve Filistin'i tekrar elde edebilmeleri için yeni bir anlaşmadır. Kurân'da incil Tevrat, Zebur ve Kurân'la birlikte dört kutsal kitaptan birisi olarak anılmaktadır (5:110, 9:111, 45:29).

KİTAMBA [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Mbundu halkının inanışında karısının ölümünün ardından tüm ülkede sürekli yas ilan eden bir kralın adıdır. İnsanlar yas yüzünden işinden gücünden olunca yaşlılar heyeti kabilenin büyücüsünü Ölüler dünyasına göndererek kadını geri getirmekle görevlendirmiştir. Büyücü ile oğlu toprağı günlerce kazarak ölüler dünyasına ulaşarak kadınla görüşmüşse de kadın geri dönmesinin imkânsız olduğunu söyledikten sonra bileziğini büyücüye vererek kocasına göndermiştir. Büyücü yukarı çıkıp durumu anlatınca Kitamba yası sona erdirmiştir.

KİTANİTOWİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'nın doğusunda yaşayan Algonkin halkının başlangıçtan beri var olan, sonsuz, ebedi ve her yerde olduğuna inandığı yaratıcı büyük ruha verdiği isimdir. Gözle görünmemesine karşın tüm dünyayı kucakladığına inanılan Kitanitowit ortasında nokta yer alan ve dört ana önün işaretlendiği daire veya oval formda tasvir edilmekteydi.

KİTHAERON [Yunan Mitolojisi] **1.** Plataia kralı olup, kurnazlığıyla Zeus ile Hera'nın kıskançlık kavgalarına son verip barışmasını sağlamıştır.

2. Erinye Teisiphoe'ye yüz vermeyen çok yakışıklı bir delikanlının adı olup, tanrıça saçının bir telini yılana dönüştürüp, delikanlıyı sokmasını sağlayarak, Kitharion'u öldürmüştür.

KİTHAERON ASLANI [Yunan Mitolojisi] Kendisini azarlayan müzik öğretmeni Linos'u öldürdüğü için, Attika ile Boeotia arasındaki Kithareon dağına çoban olarak sürgün gönderilen Herakles tarafından öldürülen aslanın adıdır.

KİTHARİS [Yunan Mitolojisi] Hermes'in kaplumbağa kabuğundan yaptığı yedi telli enstrümanın adı olup, bir mızrap yardımıyla çalınmaktaydı.

KİTİPATİ [Budist Mitolojisi] Dans eden iskeletler olarak tasvir edilen biri kadın diğeri erkek iki mezarlık cinine verilen isim olup, "Mezarlığın efendisi" anlamına gelmektedir. Özellikle Tibet'te ki yaygın inanışa göre meditasyon yaparken hırsızlarca öldürülen bu çift hırsızların amansız düşmanı kabul edilmektedir.

KİTLALATONAK [Aztek Mitolojisi] Yaratıcı tanrının olup, karısı Kitlalikue ile yıldızları da yaratmıştır.

KİTALİKUE [Aztek Mitolojisi] Kitlalatonak'ın eşi olan yıldız tanrıçasının adı olup, eşiyle birlikte yıldızları yaratmıştır.

KİTPUSİAGANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mikmak halkının inanışında kültürel bir kahramanın adı olup, Gluskap'tan sonra en güçlü ikinci varlık olarak görülmekteydi.

KİTCHİ MANİTOU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çipeva, Muskwari ve Ojibwa halkının inanışında en önemli tanrı olup "Büyük Ruh" anlamına gelmekteydi. Büyük ruhun yeryüzünü ateş ve sel tufanı göndererek iki defa yok ettiğine inanılmaktaydı.

KİTSUNE Japonca 'tilki' anlamına gelmekte olup, masallarda olağanüstü zeki, uzun ömürlü ve sihirli güçlere sahip bir hayvan olarak tasvir edilen bir iblis olarak tasvir edilmektedir. Japon masallarında çoğunlukla hilebaz nadiren ise kötü yürekli bir karakter olarak tasvir edilir ve insan kılığına girdiğinde kuyruğunu saklamakta güçlük çektiğinden bahsedilmektedir. Kitsunelerin genç kız, güzel kadın veya yaşlı adam formlarında insan kılığına girebildiğine, inşalarla arkadaş, eş, muhafız olabildiğine rüyalarda görülebildiğine, illüzyon yaratabildiklerine inanılmaktadır. Kitsune, başlangıçta habercisi olduğu pirinç tanrısı İnari ile ilişkilendirilmiş ve bu tanrının habercisi olduğu düşünülmüştür. Bazı masallarda bir çeşit Yokai olarak geçen Kitsune dokuz kuyruklu bir tilki ruhu olarak tasvir edilmektedir. Japon 'Kyubi no kitsune' (Dokuz kuyruklu tilki) sınırsız bir öngörüye sahip olup, Kore'de (Kumiho adıyla daha kötü yürekli bir versiyonu) ve Çin'de de aynı şekilde dokuz kuyruklu bir karakterdir.

Japonya'da iki tür tilki yaşamaktadır:

1. Hondo kitsune (Honşu adasında yaşayan Kızıl Tilki. Latince: Vulpes Japonica)
2. Kita kitsune (Hokkaido adası tilkisi. Latince: Vulpes Sçrenki)

KİTTU [Mezopotamya Mitolojisi] Şamaş ile Aa'nın oğlu, Giru, Meşaru ve Nusku'nun kardeşi olan bir Babil tanrısı olup, gerçeğin kişileştirilmiş formudur.

KİUKOATL [Aztek Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçasının adıdır.

KİUTEOTEO [Aztek Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Kiukoatl'ın korumasında yaşayan yeraltı ruhlarının adıdır.

KİVA 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının ata ruhları kaçinalara tapınma ibadetlerini gerçekleştirdiği dairesel formda geleneksel ayin odalarının adıdır. Kiva genellikle yerde sipapu adı verilen küçük bir delik de ihtiva etmekte bunun insanoğlunun yeryüzüne toprağın içinden geldiği inancıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. [Polinezya Mitolojisi] Tüm kabuklu hayvanların anası olduğuna inanılan efsanevi varlığın adıdır.

KİVATATEO [Aztek Mitolojisi] İnsanlara ıssız yollarda saldıran ve tanrılara hizmet ettiklerine inanılan vampirlere verilen isimdir.

KİVATİ [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Washington civarında yaşayan Quinault halkının inanışında hilebaz bir tanrının adıdır.

KİVİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında ışık tanrısı Tane'nin su kabağından yarattığına inanılan uçamayan büyük bir kuşun adıdır (Latince: Apteryx spp.).

KİVUTAR [Fin Mitolojisi] Istırap tanrıçasının adı olup, Tuoni ile Tuonetar'ın kızı, Kipu-Tytto, Loviatar ve Vammatar'ın kardeşidir.

KİYO Bkz. Kiyohime

KİYOHİME [Japon Mitolojisi] Bir söylenceye göre Hidaka nehri kıyısında yer alan Masago'da köyünün çayevinde çalışan bir hizmetçi kadının bir başkasına göre Şoji adlı derebeyin kızı veya dul eşinin adıdır. Kiyohime, Dojoji manastırından Ançin adlı bir rahibe âşık olmasına rağmen, rahip cinsel tutkularını frenleyerek kadını yüzüstü bırakarak Kumano'ya hacı olmaya gitmiştir. Kiyohime intikam almak için Kompera manastırına giderek büyücülük sanatını öğrenmiş, kendini bir ejderhaya dönüştürerek, papazın bulunduğu manastıra uçarak gitmiş, ardından rahibi öldürmüştür. Kiyohime'nin öyküsü No oyunlarından birisine konu edilmiştir.

KİYOMARİ [Japon Mitolojisi] Tairaların lideri olan bir kahramanın adı olup, Yoşitomo'yu öldürüp karısıyla evlenmiştir.

KİZİN [Maya mitolojisi] Yukatek bölgesinde ölüm tanrısının adı olup 'Pis kokulu' anlamına gelmekteydi. Metnal adı verilen öteki dünyaya giden ölü ruhları Kizin'in yaktığına inanılırdı.

KİZİROĞLU MUSTAFA BEY [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Behçet Mahir rivayetinde bahsi geçen kahramanın adı olup, Köroğlu ile güreşecek denli güçlü bir yiğittir.

KKOA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da yaşayan Kauri halkının inanışında insanların hayatını kontrol eden dev bir kedinin adı olup, dolu yağışı getirmekteydi.

KLAEA [Yunan Mitolojisi] Messenia'da Kalathium dağında bulunan kutsal mağarada tapınağı olan bir su perisinin adıdır.

KLARİUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un takma adlarından birisi olup, Kolophon yakınlarında Klarus'ta bulunan Apollon tapınağına atfen konulmuş olmalıdır. Bununla birlikte aynı zamanda Zeus'un da lakabı olup Tegea'da bulunan Klarius tepesi bu yüzden kutsal sayılmaktaydı (Paus. vii. 3. 1, ix. 33. 1, viii. 53. 4).

KLAAS VAAK Bkz. Sandman

KLAUBAUF Bkz. Krampus

KLEESTO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho söylencelerinde bahsi geçen dev yılanın adıdır.

KLEİNİS [Yunan Mitolojisi] Hiperborlular ülkesinde Apollon'a yoldaşlık eden zengin bir Babilli olup, Harpe'nin kocası Lykius, Ortygius, Harpasus ve Artemikha'nın babasıdır. Hiperborlular ülkesinde eşek kurban edildiğini görüp aynı şeyi ülkesinde de gerçekleştirmeye kalkıştığında Apollon tarafından sadece koyun, keçi veya düve kurban etmesi şeklinde uyarılmışsa da oğulları Lykius ile Harpasus eşek kurban etmeyi sürdürünce saygısızlıkları eşek tarafından parçalanmaları sağlanarak cezalandırılmıştır. Ailenin durumuna acıyan diğer tanrılar Kleinis, karısı ve oğullarını çeşitli kuşlara dönüştürülmüştür: Kleinis kartala, karısı Harpe ve oğlu Harpassos şahine, oğlu Lykios kargaya, oğlu Ortygios baştankaraya, kızı Artemikhe ispinoza dönüşmüştür (Anton Lib. 20).

KLEİO [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Mnemosyne'nin kızları olan dokuz ilham perisinden tarihi konulardan sorumlu bir tanesi olup, elinde bir su saati ile tasvir edilmektedir. Makedonya kralı Pierus'tan Hyakinth adlı bir oğlu olmuştur.

KLEİSİTHERA [Yunan Mitolojisi] İdomenus ile Meda'nın kızı olup, babasının evlatlığı olan Leukos ile nişanlanmışsa da İdomenus Troya'ya savaşmaya gittiğinde Leukos nişanlısını ve annesini öldürerek tahtı ele geçirmiştir.

KLEİTE 1. [Yunan Mitolojisi] Troya'da Amazon kraliçesi Penthesilea'ya katılan ve İtalya'da Klete şehrinin kurucusu olarak bilinen kadının adıdır.

2. Argonautlar tarafından öldürülen Kral Kyzikos'un üzüntüden kendisini asan karısının adıdır. Ardından ağlayan su perilerinin gözyaşlarından oluşan pınar Kleite olarak adlandırılmıştır (Apollon. Rhod. i. 967, 1063).

KLEİTOR [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da kendi adını taşıyan bir kent kuran Arkas'ın torunu Azan'ın oğlunun adıdır.

KLEİTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Mantius'un oğlu ve Melampus'un torunu olup, şafak tanrıçası Eos tarafından kaçırılmış bu birliktelikten Koiranos adlı bir oğlu olmuştur (Hom. Od. xv. 250).

2. Aegyptus'un Kleite tarafından öldürülen oğludur (Apollod. ii. 1. 5).

3. Peisenor'un oğlu olup Teukrus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xv. 445).

KLEOBİS Bkz. Biton

KLEODAEUS [Yunan Mitolojisi] Heraklidlerden Hyllus'un oğlu olup Peloponnesus seferine katılmıştır (Apollod. ii. 8. 2)

KLEODORA [Yunan Mitolojisi] Poseidon'dan Parnassus'u doğuran bir su perisinin adıdır.

KLEOKHAREİA [Yunan Mitolojisi] Lelex'ten Eurotas'ı doğuran bir naiadın adıdır.

KLEOMEDES [Yunan Mitolojisi] 72. Olimpiyat oyunları sırasında rakibi İos'un zırhlı eldiven dövüşünde öldürmesine karşın dürüstlüğü sorgulanıp galip ilan edilmeyince, delirip bir okulu yıkarak altmış çocuğun ölümüne sebep olan Astypalaialı bir kahramanın adıdır. Halk öfkeyle peşine düşmüşse de ortadan kaybolmayı başarmıştır.

KLEONE [Yunan Mitolojisi] Asopus'un kızlarından birisi olup, Peloponnesus'ta bulunan Kleonae kasabasının ad vericisidir (Paus. ii. 15 1).

KLEOPATRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Boreas ile Oreithyia'nın kızı, Phineus'un karısı, Zetes, Kalais ve Khione'nin kardeşi, Pleksippos ile Pandion'un annesidir.

2. İdas'ın kızı ve Meleagros'un karısının adı olup, kocasının ölümüne üzülerek kendini asmıştır.

KLEOSTRATUS [Yunan Mitolojisi] Her yıl bir gencin kurban edildiği ejderhayı öldürmeyi başaran Thespiaili bir kahramanın adı olup, üzerinde demir kancaları bulunan bir zırhla canavarın kendisini yutmasına izin vererek canavarın boğulmasına sebep olmuştur.

KLERMEİL [Haiti Mitolojisi] Nehirlerin taşmasına sebep olan beyaz bir adam olarak tasvir edilen bir ruhun adıdır.

KLESONYMOS [Yunan Mitolojisi] Amphidamas'ın oğlunun adı olup, babası Patroklos ile

girdiği zar oyununda yenilince, Patroklos tarafından öldürülmüştür.

KLETA [Yunan Mitolojisi] Kharitelerden bir tanesinin adıdır.

KLETE [Yunan Mitolojisi] Amazon kraliçesi Penthesileia'nın dadısı olup, kraliçenin Troya savaşında ölmesi üzerine ülkesine dönerken çıkan fırtınada gemisi İtalya'ya savrulmuş, burada Kelete adlı kenti kurmuştur.

KLİENG [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Dayak halkının inanışında bir ağacın budağından doğduğuna inanılan şekil değiştirebilen savaşçı kahramanın adıdır.

KLİNG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Myanmar, Tayland, Laos, Kamboçya ve Vietnam'da pek çok oğlu bulunan bir şahin tanrıçanın adıdır. Bu çocuklar kendilerini iple uçurtmalara bağlayarak havalanarak düşmanlarına saldırmaktaydı.

KLİNGSOR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un annesi ve gizemli bir şatonun sahibi olup, Eschenbach'ın Parzival'inde adı geçmektedir.

KLİO [Yunan Mitolojisi] İlham perilerinden (Muse) birisi olup, tarihi olayları konu alan şiirler için ilham getirmektedir. Makedonya kralı Pierus veya Sparta kralı Oebalus'dan, Hyakinth isminde bir oğlu olan Klio'nun Helikon veya Parnassos dağından yaşadığına ve Fenike alfabesini Yunanistan'a getirdiğine inanılmaktaydı.

KLİODNA [Kelt Mitolojisi] Cork bölgesi söylencelerinde bahsi geçen bir İrlanda peri kraliçesinin adıdır.

KLİPEUS Antik Çağ'da Yunan ve Roma askerlerince düşman askerlerinin attığı silahlardan korunmak için kullanılan yuvarlak formda ortasında sivri başlı demir bir plaka yer alan büyük kalkanın adıdır.

KLİTY [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Apollon'u görünce âşık olan bakışlarını tanrıdan ayıramadığı için ayçiçeğine dönüşen köylü kızının adıdır.

KLİVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında bir rüzgâr ruhunun adıdır.

KLONİA [Yunan Mitolojisi] Hyrieus'tan Nykteus ile Lykus'un annesi olan bir su perisinin adıdır.

KLOTHO [Yunan Mitolojisi] Kader tanrıçaları olan Fatelerden en küçüğü olup, adı Yunanca 'iplik eğiren' anlamındadır. Bkz. Moires

KLU [Tibet Mitolojisi] Bon dininde bitkilerde yaşayan ruhların genel adı olup, sekiz tanrıdan birisi olan dMu'ya aittirler.

KLU MO [Tibet Mitolojisi] Bon dininde ilk varlığın adı olup, başından gökyüzünün, bedeninden yeryüzünün, sağ gözünden ay, sol gözünden güneşin, dişlerinden yıldızların oluştuğuna, gözyaşlarının yağmura, sesinin gök gürültüsüne, dilinin ise yıldırımlara dönüştüğüne inanılmaktaydı.

KLUDDE Belçika'da yaşayan Flaman halkının inanışında kötü niyetli bir su veya ağaç ruhunun adı olup, gün batımı veya şafak vakti masum yolculara saldıran bir yaratıktır. Kludde genellikle arka ayakları üzerine yürüyebilen kanatlı dev bir siyah köpek formunda tasvir edilmekte, ağaçlara yılan gibi tırmanabildiğine, kara kedi veya karakuş kılığına girebildiğine, boynunda demir bir zincirle dolaşan bu canavardan kaçış olmadığına inanılmaktaydı. Söylenceye göre Schelle kasabasındaki küçük köprü civarında yaşayan Kludde bir gece bir kadının sırtına atlayıp, yapışmışsa da kadın evine ulaşmayı başarınca kadını bırakıp karanlığa karışmıştır. Bir başka Flaman canavarı insan bağlı boğa formunda tasvir edilip, yolcu ve balıkçılara musallat olan su ruhu Osschaart'tır. Bir söylenceye göre Kludde hakkında konuşan bir çift birden bire yakınlarında zincir sesi duyunca komşuları olan bir kasabı yardıma çağırmış o da yaratığı bıçakla yaralayınca canavar Schelle'yi bir daha dönmemek üzere terk etmiştir.

KLURİKANE [Kelt Mitolojisi] Gizli bir hazineye sahip, kötü huylu bir İrlanda elfinin adı olup, insanlara yüzü buruş buruş olmuş yaşlı insan formunda göründüğüne inanılmaktadır.

KLYMENE [Yunan Mitolojisi] **1.** Tethys ile Okeanos'un kızı, İapetos'un karısı, Atlas, Prometheus, Epimetheus ile Menoitios'un annesidir (Hesiod. Theog. 351, 507).

2. Helios'un karısı ve Phaeton'un annesinin adıdır (Ov. Met. i. 756).

3. Orkhomenos kralı Minyas'ın kızı, Phylakos'un karısı, İphiklos ile Atalanta'nın annesidir.

4. Nereus ile Doris'in kızının adıdır.

5. Girit kralı Minos'un büyük kızı ve Palamedes'in annesinin adıdır.

KLYMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Boeotialı Presbon'un oğlu olup, Orkhomenos kentinde hüküm sürmekteydi. Oğlu Erginos Thebaililer tarafından taşlanarak öldürülen Klymenos'un öcünü onları haraca bağlayarak almıştır.

2. Olympia oyunlarının kurucusu olan Girit'in Kydonia kentinden bir kahramanın adı olup, Kardys'in oğludur.

3. Arkadia kralı Teleus veya Skhoineus'un oğlu olup öz kızı Harpalyke ile ensest ilişki yaşadıktan sonra, kızını kocası Alastor'dan ayırmıştır. Harpalke babasından intikam almak için erkek kardeşi ya da oğlunu pişirip babasına yedirince adam önce kızını öldürmüş ardından intihar etmiştir.

KLYSONYMOS [Yunan Mitolojisi] Patroklos'un bir kavgada öldürdüğü bir arkadaşının adıdır.

KLYTAEMESTRA [Yunan Mitolojisi] Leda ile Tyndareus'un kızı, Helen'in yarı üvey kardeşi (Çünkü tanrı Zeus'un kuğu kılığına girerek Leda'ya tecavüz etmesi sonrasında Helen doğmuştur) ve Agamemnon'un karısının adıdır. Önce Thyestes'in oğlu Tantalos'la evlenmişse de Agamemnon hem kocasını hem de çocuklarını öldürmüş, Dioskurlar Agamemnon'un peşine düşünce kral Klytaimnestra ile evlenmek zorunda kalmış, bu evlilikten pek çok çocukları olmuştur. Kâhin Kalkas Troya zaferi için Agamemnon ile Klytaimnestra'nın kızı İphigenia'nın kurban edilmesinin gerektiğini bildirince, Agamemnon kızı Akhilleus ile nişanlamak bahanesiyle yanına çağırıp, karısına sezdirmeden öldürmüştür. Agamemnon, Troya'da savaşırken Aigisthos'la

aşk yaşayan Klytaimnestra kocasının dönüşünde kocasının aşığı tarafından öldürülmesine yardım etmiş (kimi yazarlara göre bizzat kendisi öldürmüş) yedi yıl sonra Orestes kadını öldürerek babasının öcünü almıştır (Apollod. iii. 10. 6).

KLYTİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon'a âşık bir okeanidin adı olup, Apollon Leukothoe'ye âşık durumu kızın babasına bildirmiştir. Adam Leukothoe'yi diri diri gömmüşse de kız ölümünün ardından siğil otuna dönüşmüştür (Ovid IV, 206, Hes. Theog. 352).

2. Güneş tanrısı Helius'a olan aşkından eriyip tükenerek güneş çiçeğine (kediotu) dönüşen bir su perisinin adıdır (Ov. Met. iv. 305.).

3. Tantalus'un karısıdır.

4. Phoenix'in sevgilisidir.

5. Panderos'un kızıdır (Paus. x. 30. 1.).

KLYTİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Laomedon'un oğlu, Kaletor ile Prokleia'nın babasıdır (Hom. Il. iii. 147, xv. 419).

2. Oekhalia kralı Eurytus'un oğlu bir Argonautun adı olup Herakles'in seferi sırasında ölmüştür (Apollon. Rhod. i. 86).

KMUKAMTÇ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Modok halkının inanışında yaratıcı ama hilebaz bir ruhun adı olup insanoğlunu yaratmıştır. Klamath halkı ise Kmutatç'ı yeryüzünü ateşle yakmaya çalışan bir iblis olarak görmektedir.

KNAGEUS [Yunan Mitolojisi] Aphidna savaşında Dioskurlarla birlikte savaşan bir Lakonialı kahramanın adı olup, tutsak edilip Artemis'e köle olarak verilmiştir.

KNANİNJA [Aborijin Mitolojisi] Gökyüzünde yaşadığına inanılan ata ruhlarına verilen isimdir.

KNECHT RUPRECHT Alman folklorunda Yılbaşı öncesi Saint Nicholas veya İsa'ya hizmet eden bir şövalye veya uşağın adıdır. Yazılı kaynaklarda ilk olarak 17. Yüzyılda Nuremberg'de rastlanan Ruprecht 19. Yüzyıla dek uzun çizmeler giyip, sarı peruk ve maske takan beyaz elbiseli bir adam tarafından Noel arifesinde (5 veya 6 Aralık) canlandırılmıştır. Knecht Ruprecht kılığına giren kişi İsa tarafından gönderildiğini ve çocuklara hediyeler getirdiğini söyleyerek ailelere çocuklarının iyi huylu olmadığını sorarak evet cevabı aldıklarının çocuklarına çeşitli hediyeler vermekte, hayır cevabı aldıklarına ise bir kamçı ve sopa yardımıyla şakacıktan vurmaktaydı. Knecht Ruprech, çeşitli bölgelerde Hans Ruprecht, Rumpknecht, Mittelmark'da De hêle Christ (Kutsal İsa), Mecklenburg'da Ru Clas (Sert Nicholas), Alsace'de Hans Trapp, Doğu Frizya'da ise Bur and Bullerclas adlarıyla bilinmekteydi.

KNİGHTS TEMPLAR Bkz. Tapınak Şövalyeleri

KNOCKER İngiltere'de madenlerde yaşadığına inanılan, iyi huylu bir Kobold varyasyonudur. Madenciler yemeklerinden bir miktar onlara da verirse mutlu olur aksi takdirde kötü şans getirirler. Galler'de 'Coblynau' ve 'Buccas' adlarıyla bilinmektedirler.

KNPUA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii'de Tahiti sınırında parıldayan gökyüzünde yaşadıklarına inanılan yarı tanrılara verilen isim olup, Akua adlı gerçek tanrılarla bir tutulmamaktaydılar.

KO-GOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında bir canavarın adıdır.

KO PALA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma söylencelerinde ölümünden sonra yengece dönüşen bir kralın adıdır. Varisi olmayan bir kralın ölümünden sonra yeni kral olarak seçilen Ko Pala ülkeyi iyi idare edemeyince bir sepet içerisinde ıssız bir adaya bırakılarak ölüme terk edilmiştir. İnsan olarak ölümünden sonra yengece dönüşen Loi Pu Kao'ya gitmiştir.

KO NO HANA [Japon Mitolojisi] Dağ tanrısı Oho-Yama'nın kızı, Amaterasu'nun torunu pirinç tanrısı Ninigi'nin karısı olup, Çiçek prenses adıyla da bilinmekteydi. Ko No Hana hayatın narin ve kırılgan yönlerini sembolize etmekteydi. Ninigi, Oho-Yama'dan Ko-no-Hana ile evlenmek için izin istemiş, dağ tanrısı ona büyük kızı İha-Naga'yı teklif etmişse de âşıklar evlenmiştir. Bununla birlikte kıskanç Niniga eşini ormanda bir kulübeye kapatmış, kulübe yanınca Ko-no-Hana içinde yanarak ölmüştür.

KOATLİKUE [Aztek Mitolojisi] Ateş ve yeryüzü tanrıçası olup, tüm tanrıların, güneş, gökyüzü ve yıldızların anası olan dev bir yılan olarak tasvir edilmekteydi. Koatlikue, *Teteoinan* (Tanrıların Anası), *Toci* (Büyükanamız) ve *Khiuakoatl* (Yılan Kadın) adlarıyla da bilinip, doğum sırasında ölen kadınların koruyucusu kabul edilmekteydi. Koatlikue, kimi yazarlarca haklarında pek bir şey bilinmeyen Tonantzin (Anamız), İlamatekuhtli (Eski Tanrıça), Tlaltekuhtli (Taş bıçak yutan Yer Kurbağası), Temazalteki (Banyo Büyük anası), İtzpapalotl (Obsidyen Kelebek) adlı tanrıçalar ile özdeşleştirmiştir.

Yeryüzü tanrıçası görünümünde kıvrılmış yılanlardan oluşan etek giyip insan kalp, el ve kafataslarından oluşan bir kolye takan tanrıça, hamile olduğu için sarkmış göğüsleri ve pençe formundaki ayakları ve yüzündeki iki yılanla oldukça ürkütücü görünüm arz etmektedir. Adı "Yılan etek giyen" anlamına gelen Koatlikue'nin sırtından asılan salyangoz motifli 13 deri ip gökyüzü cennetini sembolize etmekteydi. Ayrıca Koatlikue'nin tahıl tanrıçası görünümü Kenteotl adıyla anılmakta olup, çok göğüslü sarı yüzlü kurbağa formunda tasvir edilmekte, onuruna düzenlenen festivallerde fallus figürleri taşıyan rahipler tanrıçadan bereketli bir mahsul dilemekteydi.

Bir söylenceye göre tapınakta ağlarken sihirli bir tüy topu veya yakuttan hamile kalınca hemen *Quetzalkoatl* ile *Xolotl* adlı tanrıları doğurmuş, ardından can verince rahminden tepeden tırnağa silahlı Huitzilopokhtli çıkmıştır. Huitzilopokhtli kardeşlerini kılıçtan geçirirken öldürdüğü Koyolxauhqui'nin kestiği kafası gökyüzüne fırlayıp ayı oluşturmuştur. Koatlikue onuruna her yıl yaz mevsimi sonunda bir festival gerçekleştirilmekte tanrıçanın maskesini takan yaşlı bir kadın ile

ona eşlik eden bir rahip, izleyicilerine kanlı bir gösteri sunmaktaydı.
Bernardino Sahagún, *Historia general de las cosas de Nueva España* adlı çalışmasında Koatlikue'nin insanlara yoksulluk, acı ve sıkıntı verdiğini bildirirken, Diego Durán ise *Historia de las Indias de Nueva España e islas de tierra firme* adlı çalışmasında II. Montezuma'nın Azteklerin atalarını bulması için bir rahibi görevlendirdiğini onun da 7 mağaralı bir dağda yaşlı ve çirkin bir kadın olan Koatlikue'ye rastladığına dair bir söylenceyi aktarmıştır.

KOBLYNAU Galler madenlerinde yaşayan ve madenciler kılavuzluk eden, kızdırıldıklarında insanlara taş atan küçük insanlardan oluşan çirkin fakat genellikle iyi huylu yaratıkların adıdır.

Kobold (Dictionnaire Infernal, 1863)

KOBOLD Alman halkının inanışında madenler veya evde oturan, insanlara küçük şakalar yaparak sıkıntı vermekten hoşlanan düzenbaz karakterler olup, tam olarak kötü oldukları da söylenmektedir. İskoç varyantı Brownie, İngiliz varyantı Robin Goodfellow karakterleri ile benzer özellikler taşımaktadır. Koboldların tıpkı Brownieler gibi insanlara ait evlerde oturup ev işlerine yardım karşılığında yemek artıklarıyla beslendikleri eğer yemek kırıntıları verilmezse kötüleşeceklerine inanılmaktadır. Koboldlar ev işlerine yardım etmenin yanı sıra ev sahiplerini hırsızlara karşı uyarmakta hatta ahırdaki sığır sürüsüne göz kulak olmaktadır. 16-17. yüzyıllarda yapılan Koboldların küçük şeytani varlıklar olarak tasvir edildikleri görülmektedir.

KOBONG [Aborijin Mitolojisi] 'Totem' anlamında kullanılan kelimedir.

KOCA AYAK Kuzey Amerika folklorunda Kuzeybatı Pasifik kıyısındaki ormanlarda yaşayan dev bir maymun veya hominidin olup, Kanada'da bölgenin yerli halkı Salişlerden ödünçlenmiş Sasquatch adıyla da bilinmektedir. Amerikan yerlileri ve oduncular arasında yaygın olan söylentilerde yaratık vücudu kıllarla kaplı, olağanüstü güçlü ve 2-3 m boyunda insanımsı bir maymun olarak tasvir edilmekte, Kanada'nın büyük göller ve Rocky dağları ile ABD'nin kuzeybatısını içine alan ormanlık bölgede yaşadığına inanılmaktadır. Koca ayak efsanesinin Yeti, Al ve Karakoncolos gibi yaratıklarla benzerliği ortada olup, söylencenin yerli kültüründen mi ödünçlendiği yoksa Avrupalı göçmenlerce mi getirildiği tartışma konusudur. Batı Washington'da yaşayan Lummi halkının söylencelerinde *Ts'emekwes* adlı bir Koca ayak varyantı yer alırken, bölgede *Stiyaha* veya *Kwi-kwiyai* adı verilen geceleri ortaya çıkan, adlarını bile telaffuz etmenin uğursuzluk getirdiğine inanılan bir ırkın ve *Skoocoom* doğaüstü güçlere sahip Washington'daki St. Helen dağında yaşadıklarına inanılan yamyam bir ırkın varlığına dair söylenceler (1847) de kaydedilmiştir. 1924'de Albert Ostman'ın British Columbia'da bir Sasquatch tarafından kaçırıldığını, 1941'de aynı bölgede Jeannie Chapman'ın 2.3 m boyunda bir maymun gördüğünü, 1951'de Eric Shipton'un Yeti'nin ayak izinin fotoğrafını çektiğini ama en önemlisi 20 Ekim 1967'de Roger Patterson ve Robert Gimlin'in California'nın Bluff Krik bölgesinde yaratığa ait bir kısa film çektiğini iddia etmesiyle konu popüler hale gelmiştir. Filmi çeken kişiye atfen *Patty* olarak da adlandırılan yaratığın maymun kostümü giyen bir insan olduğu iddia edilmişse, ikiliden Patterson 1972'de ölene dek, sonrasında Koca Ayak konulu konferanslar veren Gimlin ise çekimin şaka olduğu suçlamasını sürekli reddederek gerçek olduğunu iddia etmiştir.

British Columbia'da Kızılderililer için ayrılmış Chelalis arazisinde öğretmenlik yapan J.W. Burns Kızılderili masallarında ormanda yaşayan kıllı büyük yaratıklar için kullanılan Sasquatch kelimesini 1920'lerde ilk olarak kaydetmişse de Loren Coleman ile Jerome Clark kelimenin orijinal formlarının 'sokqueatl' ve 'soss-q'tal' olduğunu Burns'ün bunları birleştirerek yeni bir kelime yarattığını ileri sürmüşlerdi. Bugüne değin bilim dünyasında yaratığın, 30.000 yıl öncesine kadar varlığını sürdürdüğü sanılan ve Ortadoğu, Kuzey Afrika, Avrupa ve Orta Asya'nın batısında izlerine rastlanan Homo Sapiens'in eski formu Neandertal insan, hatta Çin'de 1 milyon yıllık fosiline rastlanan dev maymun Gigantopithecus blacki (Hindistan'da 6-9 milyon yıllık diğer bir fosile ise Gigantopithecus bilaspurensis adı verilmiştir) ile ilgisi olup olmadığı tartışılmışsa da Koca ayak akademik çevrelerde genellikle kriptozoolojinin ilgi alanına girmesi gereken bir yanlış yorum ya da şaka olarak görülmüştür.

Bkz. Yeti, Karakoncolos

KOCA AYAKLI BERTHE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın babası Pepin tarafından kurulan Karolenj hanedanının kuruluş öyküsünü anlatan bir destanın adıdır. Saray nazırıyken çeşitli entrikalarla Frank krallığını ele geçiren Pepin, Macaristan kralının kızı Koca Ayaklı Berthe ile evlenmiştir. Prensesin dadısı kendi kızını Bertha diye gerdeğe sokmayı başarmış ve gerçek prensesin bir köylünün yanına sığınmasına

sebep olmuştur. Prenses sandığı dadının kızından Eldrik ve Renfred adlı iki oğlu doğan kral, köylü kızı sandığı Berthe ile tesadüfen tanışıp âşık olmuş, ondan da Charlemagne doğmuştur. Bir süre sonra gerçeği öğrenen kral, Berthe ve oğlunu saraya getirmiş ilk karısını ise manastıra kapatmıştır. Eldrik ve Renfred annelerinin öcünü almak için babaları ile Berthe'yi zehirlemişlerse de Charlamagne saraydan ve ağabeylerinden kaçmayı başarmıştır.
Bkz. Bertha

KOCA KAFALAR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hudson nehri vadisinde yaşayan İrokua halkının inanışında bir iblis grubunun adıdır.

KOCA MEŞE İspanya'nın Kantabria bölgesi halkının inanışında diğer bitkilerden farklı olarak yürüyebilen kötü ruhlu bir ağacın adıdır. Roblon olarak bilinen ağaç sıradan yaşlı bir meşe ağacıyken yağan yağmurdan ıslanan bir bakire kız dallarının altına sığınmış üşüyen kızı dallarıyla saran ağaç onu boğarak öldürmüş ve kanını emmiştir. Bu olaydan sonra hızla büyüdüğünü ve yürüyebildiğini keşfeden ağaç Cantabria ormanlarında başıboş dolaşmaya başlamıştır.

KOCAOĞLU ALP EREN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabının Kazılık Koca Oğlu Yegenek öyküsünde bahsi geçen bir Oğuz beyi olup, Koca Oğlu Dülek Evren adıyla da bilinmekteydi. Kocaoğlu'nun Aygır Gözler Suyu'ndan at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini aldığı söylenmektedir.

KOCAKARI FIRTINASI [Anadolu Mitolojisi] Mart ayı içinde hava sıcaklığının aniden düştüğü günün adı olup, bir koca karının Nisan ayının yaklaşıp havaların ısınmasıyla coşarak, Mart ayıyla alay etmesine kızan Mart'ın Şubat ayından bir günü ödünç alıp koca karıyı cezalandırması inancı yüzünden bu adı almıştır. Ermeni halkının inanışında Şubat ayı karakoncolos türünden canlı bir varlık olarak görülmekte, Şubat ayı bitip Mart ayının başlamasıyla köylüler ellerinde bir çalı süpürge, eski bir çamaşır veya pöstekiyle evin duvarlarına vurarak 'Şubat dışarı, Mart içeri' diyerek bu uğursuz yaratığı kovarlardı. İslam ülkelerinde genellikle soğuk ve yağmurlu geçen Şubat ayının son üç günü ile mart ayının ilk dört günü benzer şekilde 'Koca Karı Günleri' veya 'Eyyam el-Acuz' olarak adlandırılmaktaydı.

KOÇ Bkz. Koyun

KOÇİMETL [Aztek Mitolojisi] Ticaret tanrısının adıdır.

KODAMA Japonya'da ağaçlarda yaşadığına inanılan ruhların adı olup, bu yüzden ağaç kesmenin uğursuzluk getireceğine inanılmaktaydı.

KODOMO-NO-İNARİ Japon çocuk masallarında bahsi geçen bir tilki tanrıdır.

KODOYANPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Maidu halkının yaratılış söylencesinde Koyote ile birlikte sel tufanından kurtulan yaratıcı tanrının adıdır. Koyote ile birlikte yaptıkları ahşap figürlerden insanoğlunu yarattıktan sonra aralarında anlaşamayınca doğuya doğru gitmiştir.

Kodrus'un öldürülmesi

KODRUS [Yunan Mitolojisi] Melanthos'un oğlu olup, babasıyla birlikte Pylos'ton kovulduktan sonra Atina'ya yerleşmiş, burada Thymoites'ten sonra önce baba ardından Kodrus Atina tahtına çıkmayı başarmıştır. Vatanseverlik ve fedakârlığın sembolü olan kahraman krallığının Peloponnisoslular tarafından ele geçirilmesini kendini feda ederek önlemiştir.

KOEM [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde tufandan mağaralara sığınarak veya ağaçlara tırmanarak kurtulmayı başaran üç kardeşten (diğerleri: Hermitten ve Krimen) birisinin adıdır.

KOEULLA [Kore Mitolojisi] Samseong efsanesinde adı geçen iki kardeş tanrıdan birisidir.

KOERANUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bir balıkçıdan satın aldığı yunus balığını serbest bırakan, ardından geçirdiği deniz kazasında diğer yolcular boğulurken yunuslar tarafından kurtarılan bir Miletoslunun adıdır.

2. Troya'da Hektor tarafından öldürülen bir arabacının adıdır.

KOEUS [Yunan Mitolojisi] Phoebe'nin kocası, Leto'nun babası ve Asteria, Artemis ve Apollon'un dedesi olan titanlardan birisinin adıdır. Yunanca koeus 'akıllı' anlamına gelir.

KOEVASİ [Pasifik Mitolojisi] Melanezya halkının inanışında yaratıcı yılan tanrıçanın adı olup, konuşması insanlar tarafından kolayca anlaşılmamış tanrıçayı taklit etmek isteyen insanların sayesinde bugünkü dil ve lehçeler oluşmuştur.

KOEVİAK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Mato Grosso ve Para arasında yaşayan Xingu halkının inanışında çok uzun saçlı ve uzun boylu bir adamın adıdır. Tanrılar ona gittiği her yerde ateş yakması görevi vermiş bu sayede insanoğlu ateşle tanışmıştır.

KOFRİT [Haiti Mitolojisi] Bir Haiti loasının adı olup, Fransızca confrère 'kardeş' kelimesiyle ilgili olmalıdır.

KOFGODAS Anglosakson halklarının inanışında ev halkının koruyucu tanrılarının adı olup, Alman 'koboldları' ve Latin 'penatesi' ile benzerlik göstermektedir.

KOFTİM Babil kulesinin inşa edildiği ve insan dillerinin birbirine karıştığı dönemde yaşamış bir kralın adı olup Misraim'in oğluydu.

KOGAZ [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında yaratıcı tanrı Kaang'ın iki oğlundan birisinin adıdır.

KOHARA [Polinezya Mitolojisi] Tüm ton balıklarının annesi olduğuna inanılan bir varlıktır.

KOHİN [Aborijin Mitolojisi] Herbert nehri havzasında yaşayan halkların inanışında Samanyolunda ikamet eden savaşçı karakterdeki şimşek tanrısının adı olup, Birral ve Maamba ile ilişkilidir. Makquaria kabilesince Koin olarak adlandırılmaktadır.

KOİ [Aborijin Mitolojisi] Çalılık ruhlarına verilen genel isimdir.

KOİN Bkz. Kohin

KOJİKİ [Japon Mitolojisi] imparatoriçe Gemmei'nin emriyle O no Yasumaro tarafından 712 yılında yazılan kutsal Şinto yazmalarını da kapsayan, Japon tarih ve Japon mitolojisine ait temel kaynağın adıdır. Kojiki, dünyanın İzanagi ve İzanami adlı tanrılar (kami) tarafından yaratılışıyla başlar ve İmparatoriçe Suiko dönemine kadar geçen dönemi anlatır. Budizmin Japonya'ya hızla yayılması üzerine İmparator Temmu (673–686) yerel Şinto inançlarının derlenmesini emretmiştir. Eser, pek çok Japon efsanesini ve Çince karakterlerle (Manyogana) yazılmış Japon şarkısını içermekte olup, Kamitsumaki, Nakatsumaki ve Şimotsumaki adlı üç bölümden oluşmaktaydı. Kojiki dışında Nihongi veya Nihonşoki adıyla bilinen Japon kronikleri 720'de tamamlanmış olup, Kojiki'nin iki katı uzunluğunda olmasına karşın mitoloji konusunda daha az bilgi vermektedir.

KOJİN [Japon Mitolojisi] Şinto inancında ateş, kalp ve mutfak ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, 3 yüzlü, 6 kollu, ok, yay, kılıç, mızrak, testere ve çan taşır formda tasvir edilmekte evlerde mutfak sobasının yanında bir sunağı bulunaktaydı. Sambo-Kojin veya Sanbo-Kojin adıyla da bilinen kami değişken tabiatlı olup, yıkıcı gücünü ateşten almakta kimi zaman Fudo Myo-o'nun vücut bulmuş hali kimi zaman ise Kamado-gami gibi dişil olarak tasvir edilmekteydi.

KOKALUS [Yunan Mitolojisi] Sicilya adasında bulunan Kamikos kentinin kralının adıdır. Girit'ten kral Minos'un öfkesinden kaçan Atinalı Daedalus'un Sicilya'ya sığınmasına izin vermiştir. Minos, Girit'e gelmiş ve kurnazlıkla Daedalos'un burada bulunduğunu Kokalos'un ağzından almışsa da, Minos'un banyo yaparken haşlanarak ölmesini sağlayarak konuğunu kurtarmıştır. Bazı yazarlar ise Minos'u Kokalus'un Kokalides olarak bilinen kızlarının öldürdüğünü kaydetmiştir (Ovid VIII, 261, Diod. iv. 78, 80, Hygin. Fab. 44).

KOKALİDES Bkz. Kokalus

KOKATU [Melanezya Mitolojisi] Kravata adlı bir kadından doğan bir kuş ruhu olup, kadınların fırınlarda pişirdikleri ekmekleri çalmaktadır.

KOKİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da Hausa ve Sierra Leone'de Temne halklarının peygamberdevesi böceğine verdiği isim olup, efsanelerde örümceğin eşi olarak geçmektedir.

KOKİDİUS [Kelt Mitolojisi] Britanya'da Silvanus'a eş tutulan avcı bir tanrının adıdır.

KOKO 1. [Sibirya Mitolojisi] Bering boğazı kıyısında yer alan Çukçi yarımadasında yaşayan Çukçi halkının inanışında dağlarda yaşayan Kelye adlı kıllı vahşi insanların meyve toplarken kaçırdığı genç bir dul kadının adıdır. Kelye halkı dağlarda kızı kendileriyle birlikte yaşamaya zorlamışsa da vücudu tüylerle kaplı olmayan Koko üşüdüğü için ortama adapte olamamış, serbest bırakılıp köyüne döndüğünde ise bebek olarak bıraktığı oğlunun yetişkin bir erkek olduğunu görmüştür.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo'da yaşayan Zuni halkının inanışında güneş tarafından yönetilen maske tanrılarının (kendilerini ayin maskeleriyle gösterirler) genel adıdır.

KOKO MAKUE [Haiti Mitolojisi] Kendi kendisine yürüyebilen bir sopanın adıdır. Sopanın sahibi onu düşmanlarını cezalandırmak için uzaklara gönderebilir. Eğer sopa düşmana vurmaya başarabilirse adam sabah olmadan ölecektir.

KOKOMAHT ile BAKOTAHL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Yuma halkının inanışında başlangıç sularından ortaya çıkan ikiz tanrıların adıdır. Yaratılıştaki ikiliği temsil eden ikizlerden Kokomaht iyilik, Bakotahl ise kötülük ile ilişkilendirilmiştir.

KOKOMAMA [İnka Mitolojisi] Yapraklarından kokain elde edilen koka bitkisinin tanrıçasının adı olan sağlık, mutluluk, kalp ve neşe ile ilişkilendirilmekteydi Koka ağacı formunda tasvir edilmekte şafak ile özdeşleştirilen Kokomama bakire kızların koruyucusu kabul edilmekteydi. Söylenceye göre Kokomama başlangıçta önüne gelenle yatan bir kadın olduğu için aşığı tarafından öldürülmüş, kadının vücudundan ilk koka (Latince 'Erythroxylum coca') ağacı çıkmıştır. Özellikle erkekler tarafından cinsel ilişki öncesinde yaprakları çiğnenen koka bitkisinin insanlara sağlık ve mutluluk getireceğine inanılmakta ayrıca Pakhamama onuruna düzenlenen hasat öncesi ayinlerinde tüketilmekteydi.

KOKOPELLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo'da yaşayan Zuni halkının inanışında güneybatı yönünü temsil eden yağmur getiren bir kambur flütçünün, Hopi Kızılderililerinde çocuk getiren bir ruhtur.

KOKUENA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru, Ekvator ve Bolivya arasında yer alan Puna de Atacama bölgesinde yaşayan Keçuva halkının inanışında vicuña adı verilen lama benzeri hayvanların koruyucu tanrısının adıdır. Beyazlar giymiş ve geceleri seyahat eden bir adam olarak tasvir edilmektedir.

KOKUGO [Budist Mitolojisi] Japonya'da Buda'nın görünümlerinden birisi olarak tasvir edilen bir tanrının adıdır.

KOKUZO Bkz. Akasagarbha

KOKYANGWUTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi ve Zuni halklarının inanışında

yeryüzü tanrıçası olarak görülen örümcek kadının adıdır. Söylenceye göre Güneş tarafından İlk Dünya'dan İkinci Dünya'da kendi aralarında savaşan insanlara önderlik etmesi için gönderilmiş o da Üçüncü Dünya'da insanlara uyum içinde yaşamanın yanı sıra, çömlekçilik ve dokumacılık sanatlarını öğretmiştir.

KOKYTUS [Yunan Mitolojisi] Hades'in beş nehrinden birisi olup, soğuk suları Styx'e paralel Akheron'a doğru akmakta adı Yunanca 'ağlama nehri' anlamına gelmekteydi.

KOLEDA Bkz. Colleda

KOLA [Afrika Mitolojisi] Şilluk halkının yaratılış söylencesinde kutsal beyaz ineğin oğlu ve Ukwa'nın dedesi olup, Şilluk halkının atası kabul edilmekteydi.

KOLAENİS [Yunan Mitolojisi] Artemis'in lakaplarından birisi olup, Attika kralı Kolaenus ile ilişkiliydi.

KOLAENUS [Yunan Mitolojisi] İlk Attika kralı olduğuna inanılan kahramanın adı olup, Amphiktyon tarafından tahttan indirilince Myrrina'ya kaçmış ve orada ölmüştür (Pausanias I, 31).

KOLAKRETAİ [Yunan Mitolojisi] Tapınaklarda tanrılar onuruna kurban kesmekle görevli rahiplerin adıdır.

KOLANTHES [Mısır Mitolojisi] Mısır'ın Panoplis kentinde tapınılan bir gençlik tanrısına Yunanlılarca verilen isim olup, İsis ile Osiris'in oğlu olarak görülmekteydi.

KOLBRONDE [İskandinav Mitolojisi] Danimarka efsanelerinde Warwickli Guy tarafından öldürülen bir devin adıdır.

KOLEL KAB [Maya Mitolojisi] Bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

KOLİADA Bkz. Colleda

KOLİAS [Yunan Mitolojisi] Kolias buruna bulunan heykelinden dolayı Aphrodite'ye takılan isimlerden birisidir (Paus. i. 1. 4).

KOLO KOLO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında devasa büyüklükte bir tüylü sıçan, yılan veya kertenkele formunda tasvir edilen efsanevi bir yaratığın adıdır. Yılan yumurtası üzerine tavuk kuluçkaya yatarsa çatlayan yumurtadan çıkan yaratık insanların yaşadığı bir eve yerleştikten sonra ev sakinlerini yiyerek beslenmektedir. Maupuçe şamanları olan maçiler bu yaratığın yerleştiği eve giderek yaratığı kovmakta ya da evi yakma pahasına öldürmekteydiler.

KOLOK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mevok halkının inanışında bazen kanatlı olarak tasvir edilen dev bir yamyamın adıdır.

KOLOP YU YİÇKİN [Maya Mitolojisi] Bir gök tanrının adıdır.

KOLOSSUS Bkz. Dünyanın yedi Harikası

KOLPİA [Fenike Mitolojisi] Bybloslu Philo'nun yaratılış söylencesinde Baau'nun kocası, Aion ile Protogonos'un babası olan rüzgâr tanrısının adıdır.

KOMAİTHO [Yunan Mitolojisi] **1.** Taphia kralı Pterelas'ın savaş halinde olduğu Thebaili general Amphitryon ile aşk yaşayan kızının adıdır. Amphitryon, Taphialılarla savaşırken, Komaitho babasının altın saçlarını keserek onu ölümlü hale getirir ve sevdiği adamın zafer kazanmasını sağlar. Bununla birlikte Komaitho'nun ihaneti takdir edilmemiş ve sevdiği adam tarafından öldürülmüştür.

2. Melanippos adlı delikanlıyla aşk yaşayan Patraslı bir Artemis rahibesinin adıdır. Sevgilisiyle Artemis tapınağında seviştiği için ülke salgın bir hastalığa maruz kalmış iki âşık bu günahın bedeli olarak kurban edilmiştir.

KOMAŞTAMHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yuma halkının inanışında boşluktan var olan iyi tanrı Kokomaht'ın dişisi olmadan dünyaya getirdiği erkek çocuğun adı olup, aynı zamanda ilk insandır.

KOMATAS [Yunan Mitolojisi] Musalara sürüsündeki hayvanları kurban eden Thurili bir çobanın adı olup, sürü sahibi tarafından ceza olarak canlı canlı bir tabuta kapatılmıştır. Musalar gönderdikleri arılarla onun balla beslenmesini sağlamış, üç ay sonra tabut açılana kadar canlı kalmasını sağlamışlardır.

KOMBA [Afrika Mitolojisi] Pigme (Baka) halkının inanışında bir orman tanrısının adıdır.

KOMBE [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Asobos'un kızı olup, kocası Sokos'tan çok sayıda çocuğu olmuş, kocasının zulmünden dolayı Girit'e kaçmış, ölümü sırasında güvercine dönüşmüştür.

KOMDEİ MİRGAN [Türk Mitolojisi] Tatar söylencelerinde kafası kopmasına karşın yerine gelip dirilen bir kahramanın adıdır. Komdei-Mirgan, ölüler dünyasının hâkimi Erlik Han'ın kızı kara tilkiyi kovalarken karşısına çıkan Yelbegen adlı 9 kafalı, 40 boynuzlu öküz kahramanın kafasını koparmıştır. Bununla birlikte kahramanın kız kardeşi Kubaiko Ölüler dünyasına giderek çeşitli maceralardan sonra Hayatı Suyunu (Bkz. Abı Hayat) ele geçirerek kardeşini hayata döndürmeyi başarmıştır.

KOMEİ Bkz. Zhuge Liang

KOMETES [Yunan Mitolojisi] Diomedes'in Troya savaşına giderken ailesini emanet ettiği Sthenelos'un oğlu olup, emanete hıyanet ederek Diomedes'in karısı Aigialeia ile aşk yaşamıştır. Âşıklar savaş sonrasında geri dönen Diomedes'i yurdundan göç etmek zorunda bırakmıştır.

KOMOKU [Japon Mitolojisi] Dört ana yönün bekçilerinden güney yönüyle özdeşleştirilenin adıdır.

KOMORKİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının inanışında ay tanrıçasının adıdır.

KOMPİRA [Budist Mitolojisi] Japonya'da Şugendo mezhebinde daha çok denizciler tarafından tapınılan Kotohira dağı tanrısının adıdır. Yanlışlıkla fırtına tanrısı Susanvo ile özdeşleştirilmişse de büyük ihtimalle Hint refah tanrısı Kubera'nın bir varyasyonudur.

KOMÜNYON İsa'nın eti ve kanını temsilen ekmek ve şarabın kutsandığı ayin olup, Aşai Rabbani veya Ekmek Şarap ayini olarak da bilinmektedir. Yahudi ve pagan adetlerinin

mirası olup, Orpheus, Osiris, Mithra, Attis ve Dionysus tapımından izler barındıran ayine dair ilk kayıt Yeni Ahit'te St. Paul'un Korintliler'e ilk mektubunda bulunmaktadır (I. Kor. 11: 2–26). Latin kilisesince komünyon kuralları 16. Yüzyılda Trent konsili kararıyla düzenlenmiştir.

KON [İnka Mitolojisi] Yağmur ve güney rüzgârı tanrısının adı olup, en önemli tanrı İnti'nin oğlu ve Paçakamak'ın erkek kardeşidir.

KON MA DAU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam'ın yerli halkı olan Annameselerin inanışında çiçek hastalığından ölen kişilerin ruhunun adıdır.

KON TRAM NU'OK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam'da yaşayan Annamese halkının inanışında olağanüstü niteliklere sahip bir su bufalosunun adıdır. Bu hayvanın saçından bir parçayı elinde tutan nehirler üzerinden ayakkabıları ıslanmadan geçebilir.

KON TİKİ Bkz. Virakokha

KONAKADSET [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Alaska civarında yaşayan Tlingit halkının inanışında kuvveti ile ünlü bir kahramanın adı olup, bazen katil balina ya da suda yaşayan bir çeşit kurt olarak tasvir de edilir ve Haida halkı tarafından Vasko adıyla bilinir.

KONAKİ JİJİ [Japon Mitolojisi] Görünüm ve büyüklüğünü değiştirebilen bir canavarın adı olup, Japonca 'Bebek gibi ağlayan yaşlı adam' anlamına gelmektedir. Bir bebek görünümünde yol kenarında yolcuları bekleyen yaratık yoldan geçenlerden birisi onu kucağına aldığında orijinal boyutlarına dönüp kurbanını parçalamaktadır.

KONCOLOZ Bkz. Karakoncolos

KONDOR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Wyot ve Yokut halklarının inanışında kız kardeşiyle birlikte bir sepet içerisinde tufandan kurtulan Nuh benzeri bir karakterin adıdır.

KONDYLEATİS [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da Kaphyes kentinde bulunan bir Artemis heykelinin adıdır. Kutsal korulukta bulunan bu heykelin boğazına oyun için ip geçiren çocukları bağnaz halk taşlayarak öldürünce kadınlar ölü doğum yapmaya başlamış, kâhinler çocukların öldürülmesine tanrıların kızdığını öldürülen çocukların gerekli saygıyı görmeleri ve gerektiği gibi gömülmeleri gerektiğini söylemişlerdir.

KONFÜÇYÜS MÖ 551- 479. Zhou Hanedanlığı döneminde Çin'de yaşamış, Konfüçyüsçülüğün kurucusu ünlü filozof ve politik teorisyenin lakabı Kong-(fu)-zi'nin Latinize formu olup, Üstat Kong anlamına gelmektedir.

Hayatı

Konfüçyüs'ün hayatı hakkında temel kaynak Si Ma Çien adlı tarihçinin Lün Yüy adlı eserinde yer alan Konfüçyüs'ün öğrencileriyle yaptığı konuşmaları kronolojik sırayla verdiği biyografi olmakla birlikte bu eserlerin büyük ölçüde sahte olduğu ve Konfüçyüs'ün ölümünden sonra filozofun öğrencilerinin akıllarında kaldığı kadarının aktarıldığı anlaşılmaktadır. Konfüçyüs, Kong Qiu adıyla Zou (bugünkü Qufu) şehrinde Lu ordusunda subay olan Şuliang He ile karısı Yan Zhengzai'nin oğlu dünyaya gelmişse 3 yaşındayken babası ölünce yoksulluk içerisinde büyümüşse de iyi bir eğitim almış, 19 yaşında soyadı Qiguan olan bir kızla evlenmiş ve Kong Li bir oğulları olmuştur.

Aristokratlar ile sıradan insanlar arasında yer alan Şi sosyal sınıfından olan Kong, çobanlık, rahiplik ve muhasebecilik yaparak geçimini sağlamaya çalışırken 23 yaşında annesini kaybedince geleneklere uygun olarak 3 yıl boyunca yasını tutmuştur. İç savaş sırasında komşu devlet Qi'ye sığınan Kong, Şu ailesinin yönetimindeki Lu'ya geri döndüğünde bir sarayda hızla yükselmiş adalet bakanlığı ve Başbakan vekilliği yaptığı söylense de iddianın doğruluğu şaibelidir. MÖ 500'de Hou Fan'ın, Şu ailesine başlattığı isyandan 2 yıl sonra kesin olarak bilinmeyen bir nedenle bir çömeziyle birlikte sürgüne gönderilmiş bu sırada ülkeyi gezme fırsatı bulmuştur. MÖ 484'de Lu'ya geri dönmüş ve hayatının son 5 yılını burada geçirmiştir.

Konfüçyüs'a atfedilen eserlerin hiçbirisini filozofun bizzat yazmadığı düşünülmekte olup, Lün Yüy'de eski gelenekleri insanlara öğretmekten başka bir amacı olmadığını açıkça belirtmiştir. Öyleyse biyografisinde kendi gelişimi konusunda *"On beş yaşındayken kendimi okumaya vermiştim. Otuzunda artık iyice durmuş oturmuştum. Kırkında artık inancım tamdı. Altmışımda duyduğumu anlıyordum. Yetmişimde kalbimin eğilimlerine uyarak yasalara, buyruklara karşı gelmiyordum"* açıklamasını ve maddi dünyanın değerlerini önemsemeyen mütevazı bir anlayışa sahip olduğunu ifade ettiği *"Yiyecek pirince, içecek kadar suya sahip olduğum ve kolumu başımın altında yastık gibi kullanabildiğim sürece başıma gelebilecek her şeye karşı koyabilecek güçte olacağım. Haksızlıkla elde edilen zenginlik ve şerefler benim için gökte belirip kaybolan bulutlar gibidir"* sözlerini öğrencilerinin hayallerinde yaşattıkları filozofu tasvir etmek için aktardıkları şeklinde yorumlamak doğru olacaktır.

Konfüçyüsçülük, Konfüçyanizm

Konfüçyüs tarafından geleneksel Çin dininin tabiatüstü unsurlardan temizlenerek, pratik ahlak kuralları ilave edilmesiyle kurulmuş, tanrıyı inkâr etmeyen ama kişisel tanrılara da yer vermeyen dini sistemin adıdır. Çin tarihine ve eski geleneklere ilgi duyan filozof neredeyse göçebe gibi yaşadığı yaşamı boyunca bilgisini müritleriyle paylaşarak öğretisinin yayılmasını sağlamıştır. Konfüçyüs, Taoizm'in kurucusu Lao-Tseu'den farklı olarak ilahi bir kuvvetin elçisi olduğunu iddia etmemesine hatta din konusunda pek konuşmamasına rağmen zamanla kutsallaştırılmıştır. Konfüçyüsçülük'ta erkeklerin ata ruhlarına ibadet geleneğini devam ettireceğine inanıldığından bir erkeğin evlenmemesi dahası bir oğul sahibi olmadan ölmesi yerilmemiştir. Söylenceye göre Konfüçyüsçülük veya Konfüçyanizm, filozofun mezarına bizzat giderek

saygısını sunan Çin İmparatoru Vu Ti (MÖ 156-187) zamanında devletin yapı taşlarından birisi olarak kabul edilmiş ve resmi devlet dini statüsü 1912 yılında Çin Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dek sürmüştür.

Konfüçyüsçülük insanın uyması gerektiğini ileri sürdüğü yedi erdem üzerine kurulmuştur:

1. Çung: Kendine olduğu kadar başkalarına da bağlı olmak
2. Çu: Kendisi için istemediği bir şeyi başkaları içinde istememek
3. Yen: Mükemmel insanlık
4. Yi: İnsana yakışan davranışlar sergilemek; geleneklere saygı
5. Çe: Kavrayış, zekâ
7. Hi-Sin: Doğruluk

KONGMİNG Bkz. Zhuge Liang

KONGO 1. [Haiti Mitolojisi] Miskin, kalın kafalı ama güzel görünüşlü bir ruhun adıdır.

2. [Japon Mitolojisi] Dağ tanrısı Koya-no-Myoin'a ait olan ve karanlıkta ışık saçan üçayaklı bir sopanın adıdır. Hint mitolojisindeki dağ tanrısı İndera'ya ait olan ışık saçan mücevher (Sanskritçe) Vajra ile ilgili olmalıdır.

KONİRAYA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru sahilinde yaşayan Huaroçiri (Waraçiri) halkının inanışında yaratıcı güneş tanrı olup, Kun'un görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır. İspanyol misyoner Francisco de Avila'nın 1608 tarihli *Huarokhiri, Mama ve Khakla halklarının inanışında Yanlış Tanrılar ve diğer Hurafeler* adlı kitabında Koniraya'nın yaşlı dilenci kılığında dolaşırken bir ağacın altın örgü ören Kavillaka adlı kıza âşık olduğunu kaydetmiştir. Tanrı ağaçtan bir meyveyi kızın yanına düşürmüş, kız meyveyi yiyince hamile kalmıştır. Kavilla'nın doğurduğu çocuk babasının dilenci kılığını görüp küçümseyince ana oğul taşa dönüştürülmüşlerdir. Ardından Pakha Kam'ın iki kızından büyük olanla birlikte olmuşsa da küçük kız güvercine dönüşüp kaçmıştır. Koniraya daha sonra Kuzko'ya giderek krala batıdaki düzlüklere akbaba, şahin ve kırlangıcı gözcü olarak göndermesini tavsiye etti. 5 gün sonra dönen kırlangıç düzlüklerin yerleşime uygun olduğu haberini getirince Huayna Kapak İnka halkının bölgeye yerleşmesine izin vermiştir.

KONİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un adlarından birisi olup

KONO HANA SAKUYA HİME [Japon Mitolojisi] Kaya tanrıçası ha-Naga'nın kız kardeşi olan kiraz tanrıçasının adı olup, âşık olduğu Ninigi kardeşini seçince kardeşinin doğacak çocuklarını bir çiçek kadar kısa ömürlü olmaları için lanetlemiştir.

KONSEİ DAİ MYOJİN [Japon Mitolojisi] Şinto inanışında penis formundaki doğal taşlara verilen isimdir.

KONSTANTİNE [Hıristiyan Mitolojisi] (280–337) I. Konstantine, Büyük Konstantine ve Aziz Konstantine adlarıyla bilinen ilk Doğu Roma İmparatorunun (306-337) adı olup, Hıristiyanlara din özgürlüğü tanımakla kalmamış, tüm imparatorluğun pagan inanç sistemini terk ederek yerine bu tek tanrılı dini getirdiği için aziz ilan edilerek kutsanmıştır. Sonradan 293'te Caesarlığa dek yükselecek Romalı subay Flavius Valerius Constantius ile eşi Helena'nın oğlu olan Konstantine, 330'da kısa süre için Latince Nova Roma ölümünden sonra kendi adıyla anılacak Konstantinopolis kentini kurdurmuş, imparatorluk içerisinde hızla yayılan Hıristiyanlığı tanıyarak ülke içinde yükselen siyasi ve toplumsal gerginliği dindirmeye çalışmıştır. Roma kaynaklarına göre I. Konstantine'in bizzat kendisi devlet dini yaptığı Hıristiyanlığı benimsememiş bir söylenceye göre ancak ölüm döşeğindeyken vaftiz edilebilmiştir. Eusebius'un Konstantine'in Hayatı ve Vita Beati Silvestri adlı eserlerinde imparator hakkında anlatılan çeşitli söylencelere yer verilmektedir. Söylenceye göre Roma İmparatorluğu'nun tek hâkimi olması için tam 18 yıl buyunca diğer tetrarklarla mücadele eden Konstantine, bir gece rüyasında son rakibi Maxentius'u yenilgiye uğratabilmesi için Hıristiyan haçına göstermesi gerektiğini görmüş gerçekten de 312'de Saxa Rubra savaşında hasmını yenilgiye uğrattıktan sonra imparatorluğun kartal sembolünü chirho monogramıyla değiştirmiştir. Bir başka söylencede ise imparatorun cüzam hastalığına yakalanınca pagan rahiplerin kendisine 3 bin Hıristiyan çocuğu kurban etmesi halinde iyileşeceğini bildirince çocuklar toplanmışsa da annelerin çığlıklarını işiten Konstantine masum insanların katledilmesindense ölmeyi tercih edeceğini bildirerek serbest bırakılmalarını sağlamıştır. O gece rüyasına giren St. Paul ile St. Peter kendilerinin İsa tarafından gönderildiklerini ve Roma piskoposu Sylvester'ın hastalığına şifa sağlayacak bir göle getirerek iyileşmesini sağlayacağını bildirmiş, imparator gerçekten iyileşince Konstantine Hıristiyanlığı kabul etmiştir.

KONUŞAN KAFATASI Batı Afrika'da yaygın olarak anlatılan bir öykünün adı olup, bir yolcu yol kenarında bir kafatası görünce kendi kendine "bunu burada kimin getirdiğini merak ediyorum" deyince kafatası "konuşmak beni buraya getirdi" cevabını vermektedir. Adam koşarak kabile şefinin yanına gitmiş ve kafatasından bahsetmiştir. Şef, adamın peşine takılarak kafatasının yanına gitmişse de kafatası hiçbir şekilde konuşmamış kandırıldığını düşünen şef adamın kafasını kesmiştir. Böylece talihsiz adamın kafası kafatasının yanına düşmüş ağzından "konuşmak beni buraya getirdi" cümleleri dökülüvermiştir.

İngiliz folklorunda ise özellikle Cumbria, Derbyshire, Dorset, Lancashire, Somerset, Suffolk, Sussex ve Yorkshire bölgelerinde çığlık atan kafataslarıyla ilgili derlenmiş korku hikâyeleri bulunmaktadır. Dorset varyasyaonuna göre bir kâhya ölmeden önce efendisine cesedinin vatanı olan Batı Hint Adalarına gömülmesini istediğini söylemişse de ev sahibi bu isteği yerine getirmemiş, adamın cesedi yerel mezarlığa gömülmüştür. Bir süre sonra mezardan çığlık sesleri gelmeye başlamış ve evde yaşa-

yanlara salgın hastalıklar musallat olmuş, durumu anlayan ev sahibi adamın cesedini çıkartarak ülkesine gönderince çığlıklar duyulmaz olmuş, evdekiler sağlığına kavuşmuştur. Bununla birlikte kafatası bulunamadığından çeşitli söylencelerin konusu olmaya devam etmiştir.

KONUŞAN TANRI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında doğa güçlerinin kişileştirilmiş formu olan Yeii'lerin liderinin adıdır.

KOOKİNBERROK ile BERROKBORN [Aborijin Mitolojisi] Pundjel'in yarattığı iki erkeğin adı olup, Kunewarra ve Kuurook adlı kadınlarla evlenmişlerdir.

KOOPOO [Aborijin Mitolojisi] Kedilerin benekli oluşunu açıklamaya yönelik efsanede bahsi geçen bir kangurunun adıdır. Kedi Jabbor, Koopoo'dan kanguruların gizli törenleri hakkında bilgi sahibi olmak için Koopoo'nun üzerine saldırınca diğer kangurular tarafından mızraklarla yaralanmış böylece postu lekeli hale gelmiştir.

KOPAKATİ [İnka Mitolojisi] Peru Bolivya sınırında yer alan Titicaca gölü kenarında yer alan Tiahuanako adlı tarihi kentte tapınılan bir göl tanrıçasının adı olup, diğer tanrıların tapınaklarını göllün dibine çektiğine inanılmaktaydı.

KOPALA Doğu Gürcistan'da dağlarında yaşayan pagan toplulukların tapındığı, kötü ruhları parçalayıp yok eden bir tanrı olup elinde bir gürz taşımakta hatta kendisi gürz şekline girmektedir. Adını bu gürzden almış olmalıdır. Şekil değiştirebilen bu varlık içlerine kötü cinlerin girdiği insanların ruhlarının kurtulmasına yardım eder.

KOPEKHO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yupa halkının inanışında yeryüzünü sıcaktan kavrulmaktan kurtaran bir kadının adıdır. Söylenceye göre başlangıçta iki güneş insanın yaşayabileceğinden fazla ısı saçmaktayken Kopekho, müstehcen danslar yaparak güneşleri kendine çekmiş ve birisinin düşüp aya dönüşmesine sebep olmuş, bu yüzden suya fırlatılarak cezalandırılan kız da yeryüzündeki ilk kurbağaya dönüşmüştür.

KOPREUS [Yunan Mitolojisi] Pelops'un oğlu ve Periphetes'in babası olup, İphitus'u öldürdüğünden yurdunu terk etmiş, Elis'ten kaçarak, Miken kralı Eurystheus'un yanına sığınmıştır. Atinalılara elçi olarak gönderildiği sırada küstahça tavırları yüzünden geleneğe aykırı biçimde öldürülmüştür (Hom. Il. xv. 639).

KORA [Yunan Mitolojisi] Demeter'in kızı Persephone'nin lakabı olup 'genç kız' anlamına gelmektedir.

KORAVAS [Endonezya Mitolojisi] Java halkının inanışında kör kral Drestarata'nın yüz oğlunun adıdır.

KORDAKA [Yunan Mitolojisi] Elis'te Artemis'e takılan bir lakap olup, Pelops için zafer sonralarında gerçekleştirilen kordax adlı dansa atfen konulmuş olmalıdır.

KORE [Yunan Mitolojisi] Yeraltı tanrıçası Persephone'nin takma adlarından birisi olup, Yunanca 'bakire, kız' anlamlarına gelmektedir.

KORE ARETHUSA [Yunan Mitolojisi] Siraküza ve Kartaca sikkelerinde yer alan bir tanrıçanın adı olup, Fenikelilerce Astarte-Tinnit'in bir formu olarak görülmekteydi.

KORE MİTOLOJİSİ Avrasya Şamanizm'i, Budizm, Konfüçyüsçülük ve Taoizm'in özgün bir sentezi olan Kore inançları pek çok düşsel yaratık ve kültürel kahramanın maceralarını içeren efsaneleri barındırmaktadır. Bu yüzden öteki dünya ve insanın yaratılışını açıklayan üç ayrı (Şamanist, Taoist ve Budist) efsane bulunmaktadır.

KORİNNOS [Yunan Mitolojisi] Söylenceye göre Homeros'tan önce yaşamış Troyalı bir şairin adı ve İlyada destanının gerçek yazarıdır.

KORİNTHUS [Yunan Mitolojisi] Zeus veya Marathon'un oğlu olan bir kahramanın adı olup Korinthos kentinin ad vericisiydi (Paus. ii . 1. 1).

KORİRO [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının tanrısı Maui için kullanılan bir takma ad olup 'zeki keyifli, şen' anlamlarına gelmektedir.

KORKA MURT ile KORKA KUZO [Baltık Mitolojisi] Lapon söylencelerinde bahsi geçen bir ev ruhunun adı olup, çoğunlukla ev sahibinin kılığında ortaya çıkmaktadır. Diğer ev ruhları gibi genelde iyi huylu olup ev işlerine yardım eden bu ruhlar kızdırıldıklarında insanların kâbus görmesine sebep olmakta, uyuyanların saçlarını birbirine dolamakta hatta evde yalnız bırakılan çocukları kaçırıp peri çocuklar ile değiştirebilmektedir. Korka-Murt ile Korka-Kuzo'nın öfkesini yatıştırabilmek için bu ruhlara bir kara koyun kurban etmek gerekmekteydi. Bir diğer ev ruhu ise Obin-Murt olup ahırı yangın, fırtına ve diğer tehlikelerden korumaktaydı.

KORKU NEDİR BİLMEYEN ÇOCUK Hemen her kültürde mevcut bir masal tipi olup, meraklı ve cesur bir çocuğun giriştiği maceralar özellikle Avrupa ve ABD'de "Korku nedir bilmeyen çocuk", "korku nedir bilmek isteyen çocuk" ve "Titremeyen çocuk" gibi isimlerle yaygın olarak anlatılmaktaydı. Korkusuz çocuk terk edilmiş bir kilisede Şeytan veya iblislerle kâğıt oyunu oynamakta, tüm bir geceyi mezarlıkta geçirip hortlakları seyretmekte, Şeytan'ın tırnaklarını süslemekte, canavar kedileri yenmekte, hayalet-lerin kıyafetlerini çalmaktadır. Tüm bu maceralara rağmen korku duymayan çocuğun kız arkadaşı veya -ileride evlendikten sonra- karısı korkusuzluk böbürlenmesinden sıkılınca uyuyan kahramanın yatağını buzla doldurup boynuna yılan balığı dolamıştır. Böylece çocuk uyandığında korku ve titremeyi aynı anda yaşamıştır.

KORKUNÇ İVAN [Slav Mitolojisi] (1530–1584) IV. İvan veya Ivan Groznyi olarak da bilinen acımasızlığıyla ünlü Rus çarının adıdır. 1564 yılında bir danışmanının ihanetinden sonra Opriçnik adlı muhafızlarını aleyhinde olanları öldürmekle görevlendirmiş, bylinalara göre aralarında kendi oğlu da olan pek çok günahsız kişiyi de öldürtmüştür.

KORNMUTTER Bkz. Tahıl Ana

KORO-POK-GURU [Japon Mitolojisi] Aynur halkının inanışında yeraltında yaşayan küçük yaratıkların adı olup Ainu dilinde 'kırmızı kel otunun altındaki insanlar' anlamına gelmekteydi.

KOROBONA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Warrau halkının inanışında kadınlara girmesi yasaklanan bir göl kıyısında kız kardeşi Korobonako ve ağabeyleri ile birlikte yaşayan bir kızın adı olup, yasağı delip göle girince orada su tanrısının tecavüzüne uğrayıp hamile kalmış ve insan formunda bir bebek doğurmuştur. Bir süre sonra göle yeniden girip yeniden hamile kalan kadın bu sefer yarı yılan yarı insan bir bebek doğurunca dehşete kapılan kızın ağabeyleri tarafından öldürülmüştür. Kız ölü bebeği emzirerek hayata döndürmeyi başarmışsa da durumu fark eden ağabeyleri bebeği parçalara bölmüş bunun üzerine acılı anne bebeğin parçalarını toprağa gömmüştür. Bir süre sonra topraktan bir savaşçı çıkmış ve ağabeyleri göl kıyısından uzaklaştırmıştır.

KOROEBUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Frigya kralı Mygdon'un oğlunun adı olup, Troya'ya Kral Priam'a yardım etmeye gelmişse de Neoptolenus veya Diomedes tarafından öldürülmüştür (Vergilius II, 341, 424, Paus. ix. 27. 1).

2. Kızı Psamathe'nin Apollon'dan doğan oğlunu köpeklerine parçalatıp kızını öldüren Argos kralı Krotopos'u cezalandırmak için Apollon'un Argos'a gönderdiği çocukları yiyen Poine adlı canavarı öldüren kahramanın adıdır. Koroibos, canavarı tanrı Apollon'un gönderdiğini anladığında yaptığına pişman olmuştur.

KORONİDES [Yunan Mitolojisi] Orion'un ülkelerini bir salgın hastalıktan kurtarmak için kendilerini gönüllü kurban eden Metiokhe ile Melippe'nin adlı kızlarının ortak adıdır.

KORONİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phlegyas'ın kızı olup, Apollon'dan hamile kalarak Asklepius'u doğurmuştur. Adı Yunanca 'karga' anlamına gelmektedir (Ov. Fast. i. 291).

2. Dionysos'un dadılarından birisi olan bir su perisinin adıdır.

KORONUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lapith kralı Kaineus'un oğlu ve Argonautlardan birisi olup, Herakles, Lapithlere karşı savaşırken Koronus'u da öldürmüştür (Apollod. ii. 7. 7).

2. Apollo ile Khrysorthe'nin oğlu, Korax ile Lamedon'un babasıdır (Paus. ii. 5. 5).

3. Argonaut Kaeneus'un babasıdır (Apollod. i. 9. 16).

4. Thersander'in oğlu olup Koroniea kentinin kurucusuydu (Paus. ix. 34. 5).

KORRAVAL [Hint Mitolojisi] Tamil halkının zafer tanrıçası olup, Krişna'nın sarışın kardeşi Silappadikaram'ın karısıdır.

KORRAWİ [Hint Mitolojisi] Tamil halkının savaş ve zafer tanrıçasının adıdır. Aynı zamanda orman tanrıçası olarak kabul edilmekte olup, ormanların derinliklerinde, insan etiyle beslenen iblislerce korunduğuna inanılan onuruna inşa edilmiş tapınaklar bulunmaktadır. Ormanın Hanımı adıyla da bilinen Korravai veya Korrawi'nin oğlu Murukan'da av ve savaş tanrısıdır.

KORRİGANLAR [Kelt Mitolojisi] Bretonların güzel sarı saçlı, beyaz tenli, parlak gözlü, transparan kanatlara sahip cüce dişi ruhlar olarak tasvir ettiği periler olup, kuyu ve pınarlarda yaşadıklarına inanılmakta, adları Keltçe "Küçük cücecikler" anlamına gelmektedir. Korrigan adı zamanla Hıristiyanlıktan, kiliselerden ve rahiplerden nefret eden pagan rahibe anlamını da kazanmıştır. Korriganların su kenarında yakaladıkları erkekleri ama özellikleri rahipleri baştan çıkardıktan sonra boğarak öldürdüklerine dair pek çok öykü bulunmaktadır. Bir söylenceye göre Korriganlar ölüm şekilleri yüzünden sonra ruhları lanetlenerek yeryüzünde kalan kişiler olup, atları gıdıkları, hazinelere bekçilik ettikleri, insanlara uykularında musallat olarak kâbus görmelerine sebep olduklarına ilişkin anlatılar da mevcuttur.

KORKUT ATA Bkz. Dede Korkut

KORUPİRA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi halkının inanışında bir orman ruhunun adı olup, kimi zaman avcılara şifalı bitkileri öğreterek yardım etmekteyse de avcıların bir hayvanın yaralayıp peşine düşmeden bırakmasından rahatsız olmaktadırlar. Bir söylencede Korupira yetenekli bir avcıya sihirli bir yay hediye ederken kuş avlamamasını tembihlemiş, arzusu yerine getirilmeyince avcıyı parçalamıştır. Bir süre sonra pişman olan Korupira avcının parçalarını balmumuyla birleştirerek hayata döndürmüş ardından adama sıcak bir şey yememesini tembihlemiştir. Bununla beraber avcı söylenileni yapmayınca mumlar erimiş ve yeniden ölmüştür. Korupira, genellikle kırmızı renkli bir çocuk olarak tasvir edilmekte ve avcıların ormanda kaybolmasına yol açtığına inanılmaktadır.

KORUS [Yunan Mitolojisi] Küçümsemenin kişileştirilmiş formu olup Hybris'in oğluydu

KORUYUCU RUH Cadı veya büyücülerin hizmetinde olduklarına inanılan ruhların adı olup, özellikle İngiltere'de 17. Yüzyıl başlarında görülen cadı davalarında adları sıkça anılmış, Şeytan'ın her cadıya bir yardımcı ruh (Latin familiar) verdiği iddia edilmiştir. Avrupa folklorunda koruyucu ruhlar kedi, köpek, kuş gibi hayvan görünümünde tasvir edilmektedir.

KORVARE [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'nin kuzeybatısında özellikle Sarera (Geelvink) körfezi bölgesinde yapılan, ataları tasvir eden ahşap oyma heykellerin adıdır. Ataların ruhunu barındırdığına inanılan bu heykeller ayakta ya da oturur pozisyonda ama kollar mutlaka dizlerin üzerinde, kafa bedene oranına göre aşırı büyük formda yapılmaktaydı.

KORYBANT [Yunan Mitolojisi] Frigya ana tanrıçası Kybele'nin hadım papazlarına verilen isimdir. Kybele Rhea adıyla Yunanistan'a ardından Roma'ya da geçmiş orada rahipleri Galli olarak tanınmıştır. Korybantlar ayinler sırasında hafif müzik eşliğinde cinsel içerikli danslar yapmaktaydı.

KORYPHASİA [Yunan Mitolojisi] Athena'ya Zeus'un başından doğmasına atfen konulan isimdir.

KORYTHOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Paris ile su perisi Oinone'nin oğlunun adıdır. Oinone, Paris'in sadakatsizliğine kızarak oğlunu Yunanlara kılavuzluk etmesi için göndermiştir. Bir söylencede çok yakışıklı bir genç olan Korythos'a Helen'in âşık olduğu, oğlunu tanımayan Paris'in kıskançlıkla Korythos'u öldürüldüğü anlatılmaktadır.

2. Bir Tegea kralının adı olup, annesinin Partheion dağına terk ettiği Telephos'u büyütmüştür.

3. Tanrı Zeus ile Elektra'nın oğlu, İason ile Dardanos'un babası olup sirenlerin hükümdarıdır.

KOSANZEANA Romen masallarında tüm perilerin en güzeli olup, gözlerinin güneş, vücudunun denize, elbiseleri çiçek bahçesine benzemektedir. Masallarda kimi zaman kocasından dayak yiyen bir kadın kimi zaman ise savaşçı kadınlar diyarının kraliçesi olarak tasvir edilmektedir.

KOSÇEY Bkz. Kostçei

KOSSUTH Bkz. Lajos Kossuth

KOSTÇEİ [Slav Mitolojisi] Ölüm ve büyünün sembolü olan bir sihirbaz veya yarı tanrı olup, Baba Yaga'nın eril formudur. Kosçey, Katsçel ve Polonya'da Kosciej olarak da bilinen büyücü ruhunu bir yumurtanın içinde saklayarak ölümsüzlük kazanmıştır. Büyücü bu yumurtanın yok edilmesi halinde ölebilecek olsa da yumurta bir ördeğin içinde, ördek tavşanın içinde, tavşan demir bir kutunun içinde, demir kutu yeşil bir meşe ağacının altına gömülü olup, meşe ağacı ise okyanusun üzerindeki Bujan adasında bulunmaktadır. Kostçei, anneleri, bakireleri, ev kadınlarını kaçırarak çeşitli yerlerde hapsetmesiyle ün kazanmıştır. 3x9 tane uzak ülkede oturduğuna, yeraltı tanrısı Vij'in oğlu olduğuna, kasırga şeklinde yolculuk ettiğine ve harp çaldığına inanılırdı. Stravinksy'nin 'L'Oiseau de feu' (Ateşkuşu) balesinde İvan bu yumurtayı bularak büyücünün ölmesini sağlamıştır.

KOSTROBUNKO Bkz. Kostroma

KOSTROMA [Slav Mitolojisi] Doğu Slavlarında bereket tanrıçasının adı olup, onuruna her yıl Haziran ayı başlangıcında Semik adı verilen festival düzenlenmekteydi.

Volga nehri havzasında gerçekleştirilen bu festivalin başlangıcında Kostrubonko veya Kostromo'nun Cenazesi adı verilen bir ayin düzenlenmekte, bir paltonun içi samanla doldurulup insan formu verilmekte, etrafını halka şeklinde saran kalabalık "Kostroma (veya Kostrubonko) öldü, sevdiğimiz öldü" diye ağlaşmaktadır.

Ardından bir kız korkuluğu yerden kaldırırken herkes topluca "Kostromamız hayata dönsün" diye bağırmaktaydı. Korkuluk iki sopa üzerinde omuzlarda taşınarak dolaştırıldıktan sonra cenaze töreni yapılıp gömülmekteydi. Bu ve benzeri törenler zirai gelişmelere göre düzenlenmiş mahalli takvimlerde yıldan yıla yinelenen bir döngü içinde düzenlenmekte, toprağın tekrar yeşerip, yeniden mahsul vermesini gerçekleştirme amacını taşımaktadır.

Kostroma'nın Cenazesi (Lubok, 19. Yüzyıl)

KOSTRUBONKO Bkz. Bkz. Kostroma

KOŞİ'NİN SEKİZ BAŞLI EJDERHASI [Japon Mitolojisi] 8 başlı ve sekiz kuyruklu bir ejderhanın adıdır. Genç bakireleri yemeyi seven ejder sekiz tepeyi kaplayacak kadar büyüktür. Her yedi yılda bir prenses yemektedir. Sekizinci prensesi yerken bir savaşçı tarafından öldürülür. Ejderi pirinç rakısı ile sarhoş edip uyumasını sağlayan savaşçının canavarın kafalarını tek tek kestiği kılıç Japonya'da Atsuta tapınağında saklanmaktadır.

KOŞİN [Japon Mitolojisi] Korkunç görünümlü, 6 veya 8 kollu, 3 yüzlü ve çatık kaşlı tasvir edilen bir yol tanrısının adı olup, kendisine biraz saman adayan yolcuları seyahatleri boyunca koruduğuna inanılmaktaydı. Koşin'e çoğu zaman 3 maymunun yanı sıra bir horoz ve tavuk da eşlik etmekteydi.

KOŞPİK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tierra del Fue-go'da yaşayan Yaghan halkının inanışında, doğudaki sonsuz krallığa doğru yola çıkacak ölü insan ruhlarının adıdır.

KOT BOYUN [Slav Mitolojisi] Rus masallarında Üçüncü Dokuzuncu ülkenin krallığında yaşadığından bahsedilen konuşan bir kedinin adıdır. Petruşka'nın güzel karısı Maşa'ya göz diken bir çar kahramanı Kot Boyun'u bulmaya göndererek ondan kurtulmayı denemiştir. Maşa durumu anlayınca kocasına bu imkânsız görevi başarabilmesi için 3 şapka, 2 kerpeten ve 3 metal çubuk vermiş kahraman bu aletleri kullanarak kediyi yakalamış ve çarın huzuruna getirmiştir. Çar, Petruşka'yı yalanlamak için kedinin Kot Boyun olduğunu iddia edince kedi adamın suratına atlamışsa da kahraman tarafından kurtarılmış, Kot Boyun bir kafese atılırken Petruşka karısını Çar'dan kurtarıp eve götürmeyi başarmıştır.

KOTAR [Yakındoğu Mitolojisi] Mimari, inşaat ve şiir ile de ilişkilendirilen demircilik tanrısının adı olup, Ugarit yazıtlarında tüm sanatların koruyucusu olarak anılmıştır. Baal'a bir saray inşa etmenin yanı sıra deniz tanrısı Jamm ile savaşması için silah da yapmıştır. Kotar, Khusor ve Kinyras ile ilişkilendirilmiştir.

KOTAVİ [Hint Mitolojisi] Çıplak ve vahşi tasvir edilen bu tanrıça savaş meydanlarında Daityala-

rın koruyucusu olup, Devi Kumari tarafından öldürülen iblis Banasur'un annesiydi. Güney Hindistan'da Korravai adıyla bilinen benzer bir tanrıça da çoğu zaman çıplak nadiren zırhlarla kaplı olarak kadın davulcuların eşliğinde savaş meydanında dolaşıp, tuttuğu tarafında kazanmasına yardım etmekteydi.

KOTÇPİHLAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yokut halkının Ülker yıldız kümesi (Pleiadlar) verdiği isim olup, söylenceye göre yiyecek bulmak için altı kız kardeş sanrı görmelerini sağlayan bir bitki çayı içtikten sonra havanın soğuk olduğunu düşünüp akbabalar gibi güneşe doğru uçmaya karar vermiş, gökyüzünde yıldız olarak yerlerini almışlardır. İnanışa göre her yıl bahar aylarında yeryüzündeki kocalarına dönmeye çalışan kızların kanat çırpışları yağmur yağmasına sebep olmaktaydı.

KOTHAR WA HASİS [Ugarit Mitolojisi] Zanaat ve silah yapımcılığı tanrısı olup adı "Becerikli ve bilge" anlamına gelmekteydi. Mısır'da ikamet eden tanrı Baal'ın Yamm'a karşı kullanması için "sürücü" ve "kovucu" adlı iki sopa yapmıştır.

KOTHARAT [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Kenan halkının inanışında ayın hilal formu ve kehanet güçleriyle ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır. Yeni evli çiftlere bereket ve bolluk getiren tanrıça "bilge tanrıça" adıyla bilinmekte ve genç kızların koruyucusu kabul edilmekteydi.

KOTHLUVAVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'da yaşayan Zuni halkının inanışında tanrıların toplandığı cennete benzeyen bir yerin adı olup, kelime 'tanrıların dans ettiği yer' anlamına gelmektedir.

KOTİ 1. [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında yaban hayvanlarının koruyuşu kabul edilen avcılık tanrıçasının adıdır.

2. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Alabama ve Georgia'da yaşayan Krik halkının inanışında yardımsever ve cömert bir ruh olduğuna inanılan su kurbağalarına verilen isimdir.

KOTTUS [Yunan Mitolojisi] Hekatonkhire adı verilen yüz kollu canavarlardan birisinin adıdır.

KOTTYTO [Yunan Mitolojisi] Thrak halkının sefahat ve küstahlık tanrıçasının Yunan kültürüne adapte olmuş formunun adıdır. Kottyto'nun rahiplerine 'Baptes' adı verilmekteydi.

KOTOKUTEN Bkz. Benten

KOTYS [Trak Mitolojisi] Yunan kaynaklarına göre kültü Yunanistan ve İtalya'ya dek yayılan Trakya kökenli bir tanrıça olup sefahat ve ayyaşlığın hamisi kabul edilmekte, onuruna Kotyttia adlı bir festival düzenlenmekteydi.

KOURETES [Yunan Mitolojisi] Aitolia'da yaşayan bir halkın adı olup, Peloponnesus'tan gelen Aitolos tarafından yurtlarından sürgün edilmişlerdir. Çeşitli söylencelerde Zeus ile Hera'nın veya Apollon ile Danais'in oğulları oldukları geçmektedir.

KOUZİNN [Haiti Mitolojisi] Ticaret ile ilişkili bir ruhun adı olup, eşi Azaka ile birlikte tapınılmaktadır.

KOYA-NO-MYOİN [Japon Mitolojisi] Kutsal Koya dağının tanrısının adı olup iki tazı köpeğinin eşlik ettiği bir avcı olarak tasvir edilir.

KOYA-ŞONİN [Japon Mitolojisi] Bir Budist azizinin adı olup Kyoto'da Rokuharamitsu-Ji tapınağını (MS 963) inşa etmiş, bir salgın hastalığı durdurmuştur.

KOYAN [Aborijin Mitolojisi] Onuruna mızraklar sunulan iyi bir ruhun adıdır.

1978'de Templo Mayor kazısında bulunan Koyolxauhqui diski

KOYOLXAUHQUİ [Aztek Mitolojisi] Koatlikue ile Mixkoatl'ın kızı, Tezkatlipoka'nın kardeşi, Güney Yıldız Tanrılarının (Kentzon Huitznahuas) lideri yeryüzü ve ay tanrıçası olup adı "Altın çanlar" anlamına gelmekteydi. Annesi Koatlikue'nin hamileliği tüm çocuklarını utandırmış, kadın tapınağı temizlerken birkaç sinekkuşunun tüyleri içine kaçınca kadının rahminden savaşçı Huitzilopokhtli dışarı çıkıp, Koyolxauhqui ile 400 kardeşini öldürmüştür. Acı içindeki annesi Koyolxauhqui'nin kesilen kafası gökyüzüne yerleştirerek geceleri parıldayan ayı oluşturmuştur.

KOYOPA [Maya Mitolojisi] Kakulha'nın erkek kardeşi olan, yıldırım tanrısıdır.

KOYOTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amerikan çakalı olarak da bilinen koyote köpekgiller (Canidae) familyasının Kuzey Amerika'da rastlanılan bir üyesi olup, Apaçi Akhomawi, Aşokhimi, Maidu, Navaho, Sia, Tuleyone, Yana, Yokut ve Navaho halkı söylencelerinde düzenbaz bir kültürel kahraman olarak rol oynamaktadır. Koyote bu öykülerde bazen yaratıcı, bazen haberci, bazen hilebaz bir dolandırıcı, bazen de aptal karakterine bürünmüş olup, yemek ve seks konusunda doymak bilmeyen bir iştaha sahip tabulara aldırış etmeyen bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Yaratıcı tanrının Krov halkınca 'Yaşlı adam Koyote', Navaholarca ise 'ilk azarlayan' olarak bilinmesi, California'da yaşayan Miwok halkınca ise doğrudan yaratıcı ve en önemli ruh olarak görülmesi dikkat çekicidir. Bir söylencede ise yaratıcı tanrının hayvanları ahşap kuklalara dönüştürmesini engellediği

kaydedilmiştir. Kaliforniya'da yaşayan Aşokhimi halkının yaratılış söylencesinde tüm insanları öldüren bir sel tufanından sonra Koyote kuşlardan kopardığı tüyleri toprağa ekerek insan bedenleri elde etmeyi başardığı anlatılmaktadır. Aynı zamanda kültürel bir kahraman olan Koyote, İktome (örümcek), Ananse ve karga gibi ilkörnek düzenbaz figürlerinden birisidir.

KOYUN Ortadoğu, Yakındoğu ve Akdeniz bölgesinde, Çatalhöyük'te, Eski Mısır dininde, Fenike geleneği ve İbrahimi dinlerin tümünde koyunun önemli bir rol oynadığı görülmekte olup, İbrahim, İshak, Yakup, Musa, Davud hatta İslam peygamberi Muhammed'in çoban olması dikkat çekicidir. MÖ 8 binlerde Çatalhöyük'te boğanın yanı sıra koçbaşının dini amaçlı kullanımının yanı sıra Eski Mısır dininde Khnum, Heryşaf ve Amun gibi tanrıların, Babil tanrıçası İştar'ın, Fenike tanrısı Baal Hamon'un, Babil tanrısı Ea Oannes'in koç ile ilişkilendirilmesi bu inanışın bilinen en eski örnekleridir. Mısır'da Amun-Ra onuruna yılda bir kez koç kurban edilmekte, hayvanın postu tanrı heykelinin önüne bırakılarak tanrının koç olarak bedenlenmesi beklenmekteydi.

Eski ve Yeni Ahit'te yer alan çok sayıda örnekten de anlaşılacağı gibi koyun ile yavrusu kuzu Antik Ortadoğu'da kurbanlık hayvan olarak görülmüştür. İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban edeceği sırada Tanrı'nın oğlu yerine kurban etmesi için bir koç indirmiştir (Tekvin 22: 13). Yeni Ahit'te İsa Tanrı'nın Kuzusu olarak tanımlanmış (Yuhanna 1: 29), ilk dönem Hıristiyan tasvirlerinde havariler kuzu olarak gösterilmiştir. Vahiy Kitabında kuzu tapımına dair izler bulunmaktaysa da 692'de toplanan Trullo konseyinde İsa'nın kuzu ile özdeşleştirilmesi yasaklanmıştır.

Koyun Yunan mitolojisinde de önemli yer kaplamış olup Khrysomallos (altın postlu koç) bilinen en eski Yunan söylencelerinden birisini oluşturmaktadır. Ayrıca Yunan burçlar kuşağının ilk burcu Aries olarak adlandırılan koç olup, Çin'in hayvanlı takviminde ise koyun 12 hayvandan birisini oluşturmaktadır. Madagaskar adasın halkı ise atalarının beden bulmuş formu oldukları koyunlara büyük saygı gösterip etini yememektedir.

KOYUN YÜZÜ Bkz. Saya

KOZAANA ile HUİKHAANA [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Zapotek halkının inanışında yaratıcının eril ve dişil görünümlerinin adıdır. Güneş tanrısı Kozaana kara hayvanlarını su tanrıçası Huikhhaana ise su canlılarını yaratmıştır.

KOZMİK YUMURTA Hint, Japon, Mısır, Yunan, Finlandiya, Borneo ve Tibet halklarına ait yaratılış söylencelerinde evren boşluğunda gizemli bir şekilde ortaya çıkan tohum veya yumurtanın bahsi geçmektedir. Örneğin Hint Mitolojisinde Brahma mitinde yedi kat yeryüzü ile yedi kat gökyüzünün bir başlangıç varlığı olan kozmik yumurtadan çıktığından bahsedilmektedir.

Bybloslu Philo'nun aktardığı Fenike yaratılış söylencesinde ise Rüzgâr ile Arzu'nun Mot adlı bir başlangıç yumurtası yavrusu olduğundan bahsetmiştir.

KOZMOGONİ Dünya ve evrenin kökenini araştıran öğretinin adı olup, farklı kültürlerde çeşitlilik gösteren yaratılış mitolojileri doğrudan ilişkilidir. Sözgelimi Eski Yunan'da her şeyin kaostan doğduğuna ve ilk olarak Gaia, Tartaros, Eros'un var olduğuna inanılmaktaydı.

KOZMOLOJİ Dünyanın oluşumu ve gelişim ve kaderi ile uğraşan bir bilim olup, adı Yunanca "evren bilim" anlamına gelmektedir. Fiziksel kozmolojiden farklı olarak dini kozmoloji ya da mitolojik kozmoloji yaratılış ve yok oluş inanç ve literatürünü dini, ezoterik ve mitolojik açıdan incelemektedir.

KÖBEŞ HAN [Türk Mitolojisi] Manas destanında Manas'ın üvey kardeşinin adıdır.

KÖLE ile EFENDİ İranlı şair Sadi'nin Gülistan adlı eserinde yer alan bir öykünün adı olup, kölesine âşık olan bir bey en yakın arkadaşına durumunu anlatınca ondan aşk ile efendi - köle ilişkisinin aynı anda sürdürülemeyeceği cevabını almıştır.

KÖNDÖS [Fin Mitolojisi] Buğdayın kişileştirilmiş hali olması muhtemel tarım tanrısının adı olup, Hristiyanlığın kabul edilmesinden sonra Baltık bölgesinde tarım, şarap ve ekili toprakların koruyucusu St. Urban ile özdeşleştirilmiştir.

KÖPEK Evcil bir memeli hayvan olup çeşitli kültürlerde iyi veya kötülük ile ilişkilendirilmiştir.

1. [Çingene Mitolojisi] Beyaz köpeklerin ruhun vücudu terk etmesini, dolayısıyla ölümü kolaylaştırdığına inanılır bu yüzden Çingene kabileleri tarafından beklenirler. Yine beyaz köpekler kutsal dağların tepesinde bulunduğuna inanılan Ölüler ülkesinin bekçisidirler. Transilvanya Çingenelerinin inanışında Momorod ile Almas arasında yer alan dağda dört gözlü dişi bir köpeğin yaşadığına inanılmaktadır. Bu köpeğin dereden su içmesi neticesinde uzun süre yağmur yağacağına, köpeğin dışkısına basan kişinin şansının yaver gideceğine inanılmaktadır. Wlislocki, bu köpekle Hint tanrısı Şiva'nın Sarama adlı dişi köpeği arasında bağlantı kurmuştur. Yine Çingene söylencelerinde cadı ve büyücüler tarafından insan gövdeli köpek başlı Juklanuş adlı yaratıklara dönüştürülen bir tütün bahsi geçmektedir.

2. [Hint Mitolojisi] Yağmur tanrısı İndra'nın Şarama adlı bir köpeği tanrının sürüsünün peşinde koşmakta olup, ayrıca yeraltında Yama'nın sarayı Kaliçi'yi bekleyen Sabala ve Syama adlı dört gözlü köpekler de Şarama'nın soyundan gelmekteydi.

3. [Maya Mitolojisi] Maya Pek adlı köpeğin yıldırımları kontrol ettiğine inanılmaktaydı.

4. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnuit efsanelerinde Kuikuern adlı sekiz ayaklı bir köpeğin bahsi geçmektedir.

5. [Çin Mitolojisi] T'ien Kou adlı tanrısal köpek-kuyruklu yıldız formunda olup güneşi yutmaya çalışmaktadır.

Ayrıca Bkz. Pan Hou

6. [Mısır Mitolojisi] Köpekler, ölüler diyarının bekçisi çakal başlı tanrı Anubis ile ilişkilendirilen kutsal hayvanlar olarak kabul edilmekteydi. Yeraltı dünyasının kralı köpek formundaki Khenti-Amentiu'ydu.

7. [Okyanusya Mitolojisi] Aborijin halkının inanışında Marindi ilk kertenkele ile dövüşmüşse de ölmüş ve kanı kayaları kırmızıya boyamıştır.

8. [İskandinav Mitolojisi] Tanrıça Hel'in yeraltı krallığı Helheim'ı koruyan Garm ve Gurme adlı köpekleri, Frithiof'un ise Bran adlı bir köpeği bulunmaktadır.

9. [Mezopotamya Mitolojisi] Yeni Babil dönemine ait kudurru ve diğer yazıtlarında şifa tanrıçası Gula'nın sembolü olarak görülmekteydi. Esi Babil'de Girsu (modern Tello) kentinde bulunan köpek figürleri ise Ninisina (Gula) ile ilişkilendirilmiştir.

10. [Yunan Mitolojisi] Ölüler diyarına açılan kapıyı koruyan 3 başlı köpek Kerkerus'u ancak iki ölümlü Orpheus ve Hercules geçmeyi başarabilmişti.

11. [Kelt Mitolojisi] Galler masallarında bahsi geçen Kırmızı gözlü, kırmızı kulaklı beyaz gövdeli Annwn tazıları (Cwn Annwn) Ölüler diyarından gelen doğaüstü yaratıklardır.

12. [Filipinler Mitolojisi] Tinguian halkının inanışında şimşek tanrı Tadaklan'ın yardımcısı Kimat adlı bir köpek olup, Tadaklan'ın yeryüzüne gönderdiği şimşeklerle özdeşleştirilmektedir.

13. [Pers Mitolojisi] Cennete giden Çinvat köprüsünü koruyan iki tane dört gözlü köpek bulunmaktadır.

14. [Budist Mitolojisi] Cehennemde köpekler ceza verici olarak kullanılmakta ayrıca ölüm tanrısı Yama iki köpeğini başıboş dolaşan ruhları bulmaları için göndermektedir.

15. [Aztek Mitolojisi] Ölen kralların ruhunun öteki dünyada yolunu bulmasına yardım etmesi için kırmızı bir köpek kurban edilmekteydi.

16. [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Anuak halkının söylencelerinde köpeğin kendisine yağmurda yanına sığınma imkânı sunan insana ateşi hediye ettiği anlatılmaktadır. Bir İgbo söylencesinde ise insanlar ölümlü olmaktan kurtulmak amacıyla Tanrı Çuku'ya haberci olarak bir köpek göndermiş bununla birlikte daha hızlı davranan kurbağa tanrıya mesajın tersini taşıyıp insanoğlunun ölümlü olmasını sağlamıştır.

KÖPEK ATA Bkz. Pan Hou

KÖPEK İLE YANSIMASI Çeşitli varyasyonları Avrupa ve Asya koleksiyonlarında yer alan Ezop masallarından birisinin adı olup, köpeğin birisinin kasaptan çaldığı et parçasını yemek için güvenli bir yer ararken geçtiği deredeki yansımasını görünce başka bir köpek sandığı yansımasının ağzındaki eti de kapmak için ağzını açında kendi etini dereye düşürüp kaybetmesini anlatmaktadır.

KÖPRÜ Nehir ve vadi gibi geçilmesi güç bir engelin iki kıyısını bağlayan yapılar olan köprüler çeşitli kültürlerin masal ve efsanelerde iki diyarı birleştiren semboller olarak önemli yer tutmaktadır.

1. [İnka Mitolojisi] Ölülerin ruhlarının cennet diyarı Hanan Pakha'ya ulaşmak için insan saçından örülmüş bir köprüyü geçmesi gerekmektedir ki ancak iyi olanlar bunu başarabilmektedir.

2. [İskandinav Mitolojisi] İnsanların yaşadığı Midgard ile tanrılar diyarı Asgard arasında tanrılar ırkı Aesir'in gökkuşağı renklerinden bilgelik ve büyü ile oluşturduğu Bifrost adı verilen bir köprü yer almaktaydı. İnanışa göre kıyamet günü Ragnarök geldiğinde Bifrost yıkılacaktır.

3. [İskandinav Mitolojisi] Gjoll nehri üzerinde yer alan altın çatılı bir köprü olup, insanların dünyasını Ölüler diyarı Hel'e bağlamaktaydı.

4. [Türk Mitolojisi] Erlik Han'ın yönettiği Ölüler diyarına saçtan ince bir tel köprü vasıtasıyla ulaşılmakta olup, köprünün altında bulunan deniz geçmeyi başaramayan şamanların kemikleriyle doluydu.

5. [Pers Mitolojisi] Ölülerin cennete ulaşmak için Çinvat adı verilen iyiler için geniş kötüler içinde kılıçtan keskin, iplikten dar bir köprüyü geçmesi gerekmekteydi. İslam sonrasında bu köprü Sırat köprüsü olarak adlandırılmıştır.

6. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malezya'da yaşayan Semang halkının inanışında Mampes adlı bir gardiyanın koruduğu Balan Baçam adlı köprünün okyanus ortasında bir ada olan Ölüler Diyarı Belet'e ulaştığına inanılmaktaydı. Sakai halkı ise içi su dolu bir kazanın üzerinde yer aldığına Menteg adlı köprüye kötü insanların düşüp iyilerin geçmeyi başardığına inanmaktaydı.

7. [Japon Mitolojisi] Yeryüzü ile cennet arasında bulunan yüzen köprü tanrıça Uzume ve yol tanrısı kocası tarafından korunmaktadır.

KÖR ADAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Tsimşian halkının inanışında efsanevi bir kahramanın adıdır.

KÖR ÇOCUK [Eskimo Mitolojisi] Hudson körfezi halkları söylencelerinde bir kahramanın adıdır.

KÖROĞLU Balkanlardan, Kafkasya'ya oradan Orta Asya'ya dek yayılmış Anadolu Türk folklorunun en tanınmış ozanı olup, haksızlığa karşı çıkan, zulme direnen, zalimlere karşı hayatı bahasına mücadele eden bir halk kahramanı olarak tasvir edilmektedir. Muhtemelen daha eski bir kahraman veya kahramanlara ait motif ve öyküler yanlışlıkla 16. yüzyılda yaşamış Ruşen adlı bir Celâlî'ye mal edilmiştir. Bu açıdan Köroğlu'nun kılık değiştirerek derviş kıyafetiyle Bolu Beyi'nin çadırına padişahın ve Mısır valisinin saraylarına girerken sadece kıyafetlerini değiştirdiği anlaşılmakla birlikte Türk ya da Anadolu söylencelerinden şekil değiştirme yeteneğine haiz bir hilebazın kalıntısı olduğu da düşünülmüştür.

Efsaneye göre Bolu Bey'i seyisi Yusuf'a kendisine cins atlar bulmasını emretmişse de seyisinin cinsi iyi diye getirdiği atın cılız olduğu iddiasıyla adamın gözlerine mil çektirmiştir. Yusuf'un oğlu Ruşen babasının gözlerinin açılmasını sağlaya-

cak üç köpüğü bulmaya Aras ırmağına gider ama köpükleri kendisi içerek yiğitlik kazanmış ve babasının intikamını almaya yemin etmiştir. Sonraları kır at olarak tanınacak babasının cılız atını besleyerek yağız bir at haline getirmiş. Çamlıbel'e yerleşip Bolu Bey'ine karşı savaşa girmiş, Deli Hoylu, Demircioğlu, Kiziroğlu Mustafa Koca Bey, Reyhan Arap, Köse Kenan adlı yiğitlerinden kendine yandaş bulmuş ve halkın gözünde kahramanlıklarıyla ünlenmiştir. Köroğlu ile geleneksel silahlarla donanmış ordusu, ateşli silahlar kullanan düşmana yenilmiş bu durum 'tüfek icat oldu, mertlik bozuldu' deyişinin kaynağı olmuştur. İnanışa göre Köroğlu bir mağarada Kırklara karışmış, ölümsüz olmuştur.

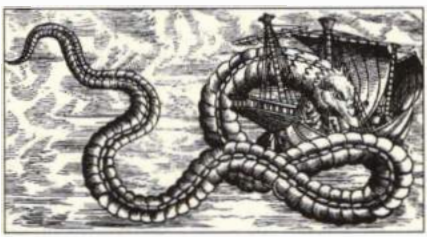
Behçet Mahir rivayetinde Bolu, Çamlıbel, Erzincan, Tokat, Zile, İstanbul kentlerinin yanı sıra Kemah dağları, Akçadağ yaylaları ve Çırpıcı Çayırları, Kaftancıoğlu varyantında Sivas, İstanbul, Çamlıca, Çardaklı Çamlıbel, Erzurum, Bozkule'de, M.H. Tahmasp'ta Erzincan, Kars, Tokat ve Aggaya'da, Boratav'da ise coğrafi mekân isimleri net verilmemekle birlikte İstanbul ve Çamlıbel adları Köroğlu efsanesine mekân oluşturmaktadır. Boratav'a göre 34 ayrı Köroğlu varyantı bulunmakta olup bu öykülerde kahraman Guroğlu (Özbek), Küroğlu, Kuroğlu, Rencum Ruşen ve Karaoğlu gibi isimlerle de tanınmıştır. Köroğlu'nun olağanüstü gücü ve yenilmezliğinin sebebi sadece ab-ı hayat suyundan içmesi değil aynı zamanda Tanrının topraktan yarattığı her şey karşı saygılı olmasındadır ki hayati durumlarda bile savaşçılarını ekili tarlalara sokmamış, mahsullerin heba olmasına izin vermemiştir. Bkz. Guroğlu

KÖSE [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Anadolu ve Azeri varyantlarında Kökse Kenan ve Köse Emmi adlarıyla da bahsi geçen bir kahramanın adıdır.

KÖSTEBEK Yeraltında, kazdığı tünellerde yaşayan keskin burunlu, küçük gözlü ve küçük dişli bir memeli olup, Eski Mısır'da körlüğün, Hıristiyanlıkta ise dünyevi nimetlere düşkünlük ve paragözlükle sembolize edilmiştir. Bir Anadolu söylencesinde bir Yahudi ile Müslüman arasında çıkan arazi kavgasında Yahudi'nin tarlanın kime ait olduğunu toprağa sorma teklifini kabul eden Müslüman'ı kandırmak için toprağın altına girerek 'tarla Yahudi'nin' diye bağırarak yalancı şahitlik yapan arkadaşını Tanrı köstebeğe dönüştürmüştür. Ortaçağ Avrupa'sında ölü bir köstebeğin kalbini yiyen insanların kehanet yeteneği kazanacağı inanışı yaygındı.

KÖTÜ ÜVEY ANNE Pek çok masal ve efsanede özellikle gerçek annenin doğumdan kısa bir süre sonra ölmesi üzerine babanın evlendiği üvey anne motifi ortak olup, çoğunlukla kötü olarak tasvir edilmektedir. Cinderella masalında olduğu gibi bazı masallarda üvey anneye üvey kardeşler de eşlik edebilmekte, üvey annenin kendi çocuklarını kayırıp, evin gerçek çocuğundan esirgediği şefkati kendi evlatlarına karşı göstermesi ilk bakışta çelişkili görünse de kötülüğünün bir parçası olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte Pamuk Prenses masalında olduğu gibi şeytani ve üvey kızını kıskanan üvey anne motifleri de bulunmaktadır. Çocuk psikolojisinde eve davetsiz olarak gelen kadın hele ki üvey kardeşlerle sahip olduklarını paylaşmak zorunda kalınması bu masal motifinin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Grimm Kardeşler'in "Hansel ve Gretel" masalında ise üvey anne çocukların babasını ikna ederek onları ormanda ölüme terk etmekle birlikte öykünün orijinal formunda gerçek anne olduğu sonradan üvey olarak değiştirildiği anlaşılmaktadır.

KRAGELEUS [Yunan Mitolojisi] Dürüstlüğüyle tanınan çoban Dryops'un oğlu olup Artemis, Apollon ve Herakles'e bir anlaşmazlık sırasında hakemlik etmiş, Ambrakia kentinin Herakles'in olması gerektiğine karar vermiş bu yüzden Apollon tarafından taşa dönüştürülmüştür.

Kraken

KRAKEN [İskandinav Mitolojisi] Ortaçağ söylencelerinde bahsi geçip, balık dağı olarak da adlandırılan yılan formunda dev bir deniz yaratığının adıdır. Kraken, genellikle deniz dibinde vakit geçirmekle birlikte nadiren yüzeye de çıkmakta olup, o kadar büyüktür ki denizcilerin onu ada sanıp demirlediği anlatılmıştır. Gemi büyüklüğünde dokunaçları olan yaratığın su yüzeyine çıkmasının dünyanın sonunun geleceğine işaret sayılmaktaydı. Yazılı kayıtlarda kraken adına Piskopos Pontoppidan'ın (1752) *The Natural History of Norway* (Norveç'in Doğal Tarihi) adlı eserinde rastlanmıştır.

KRAL ARTHUR MS 6. yüzyılda yaşadığı sanılan lideri, efsanevi Britanya kralının adı olup, Yuvarlak Masa Şövalyelerinin lideri olarak Sakson işgaline karşı koymuştur. En eski Galce metinlerde Arthur için hiç bir zaman kral sıfatı kullanılmaması, ondan *'dux bellorum'* (savaş lideri) olarak bahsedilmesi Ortaçağ Gal metinlerinde ise tam tersine *'amerauder'* (imparator) sıfatıyla anılması kafaları karıştırmaktadır. Gildas adlı rahibin MS 4. Yüzyılda Britanya'da Latince yazdığı *'Britanya'nın Yıkılışı'* adlı çalışmada ülkeyi istila eden Germen kabilelerine karşı Ambrosius Aurelianus önderliğinde direniş gösterildiği ve halkın savaş ortamından nasıl etkilendiği detaylarıyla anlatılmaktadır. Gildas, Britanyalıların Mons Badonicus mevkiinde düşmanlarına galip gelip, barış imzalandığı yıl doğduğunu iddia etmekte ama eserin tamamında Arthur'un adı geçmemektedir. Efsanevi ve tarihi Kral Arthur arasındaki farklar bilim adamları arasında tar-

tışma konusu olmuştur. Bazıları onun MS 5. yüzyılın sonları ile 6. yüzyılın başlarında yaşayan bir Katolik olup, pagan Saksonlara karşı savaştığını gücünün sınırlarının Galler ve Güneybatı İngiltere'de yer alan Cornwall'ı pek aşmadığını iddia etmekte hatta Geoffrey Ashe ile Leon Fleuriot gibi bazı araştırmacılar Arthur'u Breton kralı Rithamus ile özdeşleştirmektedirler. Yine bir grup akademisyen ise Arthur'un MS 2. yüzyılda yaşamış, Britanya'da kazandığı askeri zaferler asırlar sonra bile hatırlanan Romalı Lucius Artorius Castus olduğu iddiasındayken, bir diğeri Arthur'un unutulmuş bir Kelt tanrısının kişileştirilmiş hali olduğunu ya da Beowulf gibi tarihsel kökü olmayan tamamen kurgu bir karakter olduğunu ileri sürmektedir.

Arthur'un nerede yaşadığı ve meşhur Camelot'un gerçek anlamda bir saray mı yoksa bir Roma kalesi mi olduğu da belli değildir. 1190'da Güney İngiltere'de Glastonbury'de Arthur'un olduğu iddia edilen bir mezar bulunmuş, Rönesans döneminde kraliyet ailesi Tudor hanedan tarihlerinin Arthur ile başlangıcını iddia ederek tahttaki varlığını güçlendirmek istemiştir.

Arthur'un adı ilk olarak Gododdin (MS 594) ve Aneirin (MS 535-600) gibi Galce yazılmış şiirlerde adı geçmekteyse de Galli rahip Nennius'un MS 830 tarihinde yazdığı Historia Britonum'da bir kraldan çok savaş lordu olarak tasvir edilmiştir. Bir savaşta tek başına 960 kişi öldürdüğü ileri sürülen tarihi Arthur Annales Cambriae'ye göre Camlann Savaşı (MS 537) sırasında öldürülmüştür.

Geoffrey de Monmuth'un '*Historia Regum Britanniae*' adlı eserinde Bkz. Kral Arthur Efsanesi uzun uzun anlatılmıştır.

Kral Arthur Ortaçağ kahramanlı öyküleriyle yoğrulmuş idealize dilmiş bir kahraman olup, yaşam ve ölümünün, havarilere atfen kılıcı taştan çıkararak gerçekleştirdiği mucize, 12 Yuvarlak masa şövalyesi, sevdikleri tarafından ihanete uğraması, ölümünün düşmanlarının elinden olması gibi temaların İsa peygamberin hayatı ile benzerlikler göstermesi tesadüf değildir.

KRAL ARTHUR EFSANESİ Ortaçağ Batı Avrupa edebiyatının en verimli temasını içeren külliyatın öyküleri kısmen ilişkili olduğu Merlin ve Grail kabı hikâyeleri bir kenara bırakılırsa efsanevi Britanya Kralı Arthur'un hayatı, Yuvarlak Masa Şövalyeleriyle birlikte atıldığı maceralar, eşi Kraliçe Guinevere'in şövalye Sir Lancelot ile yaşadığı yasak aşk, kralın ölümü ve döneceği kehanetlerini konu almaktadır. Keltçe konuşan Cornwall, Brittany ve Gallerde popüler olan hikâyeler İngiliz tarihi Monmouthlu Geoffrey (ö. 1155) tarafından 11. yüzyılda yazıya dökülmüştür. Öykünün en eski yazılı versiyonları Latince veya Gal dilinde yazılmış olup, sonradan Troyes, Wace, Layamon ve Malory gibi Ortaçağ yazarları İsa'nın kâsesi ile ilişkili efsane ve öyküleri külliyata eklemişlerdir. Alfred Tennyson (1809-1892) ve T. H. White (1906-1954) gibi modern yazarlar da Arthur'u konu alan eserler vermişlerdir. Güneydoğu Galler doğumlu Gal veya Breton orijinli tarihçi Geoffrey de Monmouth 1129-1151 yılları arasında Oxford'da görev yapmış, bu sırada kaleme aldığı eserlerden Latin dilinde yazılan üç tanesi günümüze ulaşabilmiştir. Her üçünde de Kral Arthur'dan bahsedilmektedir. Bunlar sırasıyla:

a. Prophetiae Merlini (Merlin'in Kehanetleri)
b. Historia Regum Britanniae (Breton Krallarının Tarihi, 1135-1139)
c. Vita Merlini (Merlin'in Hayatı)

Fransız şair Chrétien ise Troyes (1165-1180) beş Arthur hikâyesi yazmıştır: Erec, Cligès, Lancelot, Ywain, Perceval.

Normandiyalı şair Wace (1100-74), *Roman de Brut* (1155) ve *Roman de Rou* (1160-74) adlı iki çalışmasında Arthur'dan bahsetmiştir.

12. yüzyılda Worcestershire'da yaşayan İngiliz papaz-şair Layamon, *Brut* (1200) adlı eserinde Troyalı Aeneas'ın büyük torunu Brutus'un Breton Bölgesi'ne ayak basmasından Saksonların Bretonları yendiği 689 yılına dek geçen dönem anlatılmakta ve Arthur'un bahsi geçmektedir.

İngiliz yazar Sir Thomas Malory (1405-1471) 15. Yüzyılda nadir bulunan Fransız kaynaklarını tarayarak, birbirinden bağımsız öyküleri birleştirerek Le Morte Darthur (Arthur'un ölümü) adlı kapsamlı eserini oluşturmuştur. Malory'nin çalışmasında Yuvarlak masa şövalyelerinin katıldıkları turnuvalarda yaptıkları tüm karşılaşmalar detaylarıyla aktarılmıştır. Victoria dönemi yazarlarından Lord Tennyson Alfred (1809-1892) *The Charge of the Light Brigade* ve *Maud* adlı eserlerinde külliyat katkıda bulunmuştur. T.H. White'ın 1958'de Malory'nin çalışmasını temel alarak yayınladığı *"Önceki ve Sonraki Kral"* adlı romanı, 1960 tarihli Broadway müzikali Camelot ve 1980 yapımı *Excalibur* filmi konunun günümüzde de popüler olmasını sağlamıştır.

Söylence

Britanya kralı Uther Pendragon ile Cornwall düşeşi İgraine'nin oğlu olan Arthur, kral büyücü Merlin'in yardımıyla kadının kocası Dük Gorlois kılığında İgraine'in yatağına girince bu ilişkiden evlilik dışı olarak dünyaya gelmiştir. Doğumdan sonra Merlin çocuğu gizlice Sir Ector'a büyütmesi için vermiş, Arthur burada Ector'un gerçek oğlu Kay ile birlikte büyümüştür. Uther bir turnuva sırasında ölünce Kay, Arthur'u bir kılıç bulması için göndermiş o da bir kayaya saplı duran efsanevi bir kılıcı çıkarmış böylece Uther'in oğlu ve İngiltere tahtının mirasçısı olduğu ortaya çıkmıştır. Taşa saplı kılıçla ortaya çıkan Arthur etrafına toplanan kalabalığa durumu açıkladıktan sonra Sir Ector ile arasında kendisine krallığın yolunu açacak şu diyalog gerçekleşmiştir.

"Yarışlardan birinde, Kay'ın kılıcı kırıldı ve benden çadırdan başka bir kılıç getirmemi istedi. Çadıra gittiğimde ne kadar dikkatli aradıysam da kılıç bulamadım. Neyse ki taştaki kılıcı anımsadım. Kay'ın bir kılıcı olmasının ne kadar önem-

li olduğunu biliyordum, onun için hemen atıma binip buraya geldim ve bu kılıcı onun için aldım. Kolay oldu, elimi kabzaya koyunca kılıç hemen taştan çıktı."

Sör Ector, 'Sen bunu yaparken burada şövalye yok muydu?' diye sorunca ise Arthur:

"Kimse yoktu. Hepsi turnuvaya gitmiş olmalı." Cevabını vermiştir.

"Arthur" dedi Ector, "Ne yaptığını biliyor musun? Bana Breton'un meşru kralının sen olduğunu söylüyorsun."

"Neden böyle bir şey söylüyorsun?" dedi Arthur. "Bunun anlamı yok, olacağı da yok!"

Bunun üzerine Sir Ector saygıyla evlatlığına açıklamıştır:

"Sör, Breton'un meşru kralı sensin, çünkü Tanrı seni bu en büyük onur için seçti. Yalnızca bu ülkenin meşru kralı kılıcı taştan çıkarabilir. Şimdi kılıcı yerine saplayıp tekrar çıkarışını seyredeyim."

"Kolay iş" dedi Arthur, kılıcı taşa sağladı, tekrar çekip çıkardı ve Ector'a verdi.

Sör Ector da kılıcı çıkarmayı denedi. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın kılıç kıpırdamadı. Mermer taşa sıkı sıkıya girmişti.

"Şimdi bir daha dene" diye Kay'a emretti Ector.

Sör Kay bütün gücüyle kılıcı çıkarmaya çalıştı ama o da kıpırdatamadı.

Arthur kılıcı bir kez daha kolayca çekip çıkarınca, Sör Ector ve Sör Kay hemen önünde diz çöktüler.

"Hayır" diye bağırdı Arthur; "sevgili babam ve kardeşim, benim önümde diz çökmeyin. Ben Breton kralı değil, sizin oğlunuzum" dedi Sör Ector'a, "senin kardeşinim" dedi Kay'a.

"Hayır, Arthur, ben senin baban değilim. Gerçekte senin akraban da değilim. Sen daha bebekken, ulu kâhin Merlin bir gece evimize geldi ve kollarında seni getirdi. Bana senin kimin çocuğu olduğunu söylemedi, ama seni oğlum gibi yetiştirmemi istedi, ben de öyle yaptım" cevabını vermiştir.

Arthur kraliyet tacını takarken bir uğultuyla ortaya çıkan Gölün hanımı kendisine Excalibur adlı kılıcı vermiş o da bu kılıcın gücünü kullanarak Saxon işgalcileri ülkesinden kovmayı başarmıştır. Leodegraunce'ye İskoçya kralı tahtını elinden almak isteyen kardeşi İrlanda kralı Ryance'a karşı yardıma giden Arthur Ryance'ı öldürmeyi başarırken diğer yandan Leodegraunce'in güzel kızı Guinever'e âşık olmuştur. Merlin, Brittany seferinden önce kralın evlenmesine itiraz etmişse de başarılı seferin ardından Camelot'ta düğün töreni gerçekleşmiş, Arthur bu sırada meşhur yuvarlak masayı düğün hediyesi olarak almıştır. Bu sırada kendisine isyan eden 12 şövalyeyi yenilgiye uğratan Kral Arthur Camelot sarayına Lancelot, Gawain, Perceval gibi ülkenin en yetenekli şövalyelerini toplamış, üvey kardeşi Kay'ı ise saray kâhyası yapmıştır. Kral tüm şövalyelerine eşit önem verdiğini göstermek için hepsini yuvarlak bir masanın etrafında toplamış, kötülüğe karşı savaşan bu onurlu insanlar sonradan Grail kabının peşine düşmüşlerdir. Yuvarlak Masa şövalyelerinin sayısı kimi söylencelerde İsa'nın havarileri gibi 12 olarak geçerken kimilerinden 100'den fazla olduğu bildirilmiştir. Savaş meydanlarında yenilmeyen Arthur için en büyük darbeyi eşi kraliçe Guinevere'in en iyi şövalyesi Sir Lancelot ile yaşadığı gizli aşkı öğrenmesiyle almıştır. Guinevere Arthur'dan bir çocuk doğurmadığından kralın tek mirasçısı aynı zamanda bir cadı olan yarı kız kardeşi Morgan le Fay'dan (veya Morgan'ın kız kardeşi Orkney kraliçesi Morgause'den) doğan gayrimeşru oğlu Mordred olmuştur. Mordred, Arthur'un ölümünü beklemeden sorun çıkarmak için Camelot'a gelerek Guinevere'nin sadakatsizliğini işleyerek Yuvarlak Masa Şövalyelerinin Modredçi ve Arthurcu olarak ikiye bölünmesini sağlamıştır. Krala ihanetle suçlanan Guinevere kazığa bağlanarak yakılmak suretiyle ölüme mahkûm edilmişse de sevgilisi Lancelot, Arthur ile bağını koparma pahasına kadını alevler ona ulaşmadan kaçırmayı başarmıştır. Arthur ve Morderd'in orduları Camlann'da karşı karşıya gelmiş savaş sırasında Morderd öldürülüp askerleri bozguna uğramışsa da Arthur'da ölümcül bir yara almıştır. Ağır yaralı Arthur aniden ortaya çıkan 4 gizemli kraliçe tarafından bir kayığa bindirilerek büyülü ada Avalon'a taşınmıştır. İnanışa göre burada sonsuz bir uykuya dalacak olan Arthur bir gün Britanya'nın kendisine ihtiyacı olursa uyanıp geri dönecektir. Böylece Ortaçağ Avrupa'sının diğer soylu kahramanları gibi bir halkın kurtarıcısı ve ülkenin bütünlüğünü sağlayan efsanevi lideri olarak görülen Arthur'un ölüp gitmesindense bir gün yeniden geri döneceğine dair umut birazda ulusun birliğine sağlayacağı katkı yüzünden hep sıcak tutulmuştur.

KRAL ARTHUR'UN SAVAŞLARI Monmouthlu Geoffrey'in 1136'da yazdığı Historia Regum Britanniae adlı eserinin 56. bölümünde Arthur kral değil de savaş lideri ünvanıyla anılmış olup 12 savaş kazandığı bildirilmiştir. Saxon Kralı Hengist'in ölümünün ardından oğlu Octha Britanya'nın kuzeyinden gelerek Kent krallığına girdiğinde Arthur şövalyelerini toplayarak düşmana karşı koymuştur. 1. Savaş Glein Nehri ağzında, 2., 3., 4 ve 5. Savaşlar Linnuis bölgesinde Dunglas Nehrinde, 6. savaş Bassas Nehrinde, 7. savaş Celidon Ormanında, 8. Savaş Guinnon ormanında, 9. Savaş Legion kentinde, 10. Savaş Tribruit nehri kıyısında, 11. Savaş Agnet Dağında, 12. Savaş ise Badon Dağında gerçekleşmiştir.

KRAL LEAR [Britanya Mitolojisi] Monmouthlu Geoffrey'in Britanya Kralları Tarihi adlı çalışmasına göre efsanevi bir Britanya kralının adı olup, Bladud'un oğludur. Söylenceye göre babalarına ihanet eden kızları ve damatları tahtı ele geçirmek için krala savaş açmışlarsa da yapılan muharebeden Lear zaferle ayrılmıştır. W. Shakespeare, Kral Lear oyununu yazarken efsanenin varyasyonlarından birini içeren Holinshed Kroniğinden esinlenmiştir.

KRAL MARK'IN AT KULAKLARI Kral Mark'ın devasa kulaklarının varlığından sadece berberi haberdar olmakla birlikte kral adamı sırrını açıklaması halinde ölümle tehdit etmiştir. Adam taşıdığı sırrın sıkıntısından hasta olunca doktor adamın rahatsızlığının psikolojik olduğunu anlamış ve içindekileri kırlara çıkıp açık alanda haykırmasını tavsiye etmiştir. Kuzey Galler'de Maelgwn Gwynedd bölgesinde sırrını haykıran berberin sözleri bu bölgeden çıkarılan sazlardan yapılan gaydalarda kullanılınca, tüm gaydalar "Merichionlu Kral Mark'ın kulakları At Kulakları" adlı şarkıyı kendiliğinden çalmışlardır.

Bkz. Midas'ın Eşek Kulakları

KRAL WATZMANN Bavyera'da Berchtesgaden civarında bulunan ikisi büyük yedisi küçük zirveli bir dağın adı olup, çeşitli efsanelere konu olmuştur. Söylenceye göre avlanmaya meraklı zalim kral olan Watzmann karısı ve 7 çocuğu ile birlikte ava çıkmış, bu sırada kralın tazılarından birisi yoksul bir köylünün çocuğunu yaralamış, çocuğun babası oğlunu kurtarmak için köpeği öldürmüştür. Öfkelenen kral tüm köpeklerini salarak köylünün üzerine salmış adam ölürken krala beddua edince Watzmann ile ailesi taşa dönüşmüşlerdir.

KRALİÇE MAB Bkz. Mab

KRALİÇE OLARAK DOĞAN KIZ Tibetli yoksul bir köylü çiftin olağanüstü özelliklere sahip bir kız çocuğu sahibi olmalarının ardından değişen talihlerini anlatan bir masalın adıdır. Kızın babası değişen talihini kızın doğumu ile ilişkilendirmeyip kendi çalışmasına bağlamış ve duruma itiraz eden kızı evden kovmuştur. Kız büyük bir şehre doğru yola koyulmuş, kayalar arasında bulduğu turkuaz bir kolye bulmuş, kral kızı saraya çağırarak kolyeyi elinden almıştır. Bununla birlikte kraliçe ve prenses kolyeyi takıp hasta olunca danışmanları kolyeyi kızın takması ve kraliçeliğin yine kızın hakkı olduğunu söylemişlerdir.

KRAMPUS [Germen Mitolojisi] Alp dağları civarında bulunan ülkelerin folklorunda (Avusturya, Bavyera, Güney Tyrol, Macaristan, Slovenya, Çek ve Slovak cumhuriyetleri) yılbaşı zamanında 5 Aralık günü ortaya çıkan keçi postlu, belinde dev çıngıraklar taşıyan karakoncolos varyantı bir karakterin adıdır. Çocuklara hediye getiren bu karakter St. Nicholas (Noel Baba) ve Çocuk İsa (Christkindl) ile özdeşleştirilmişse de kökeni karakoncolosa dek uzanmakta olup, boynuzlu çirkin bir karakter olarak tasvir edilmektedir.

Krampus gecesi St. Nicholas, iyi çocuklara hediyeler dağıtırken azizin yanında dolaşan Krampus kötü çocukları elindeki kamçı veya zincirle dövmekte hatta yanında taşıdığı torbaya atıp uzaklara götürmektedir. Günümüzde her yıl 5 Aralık gecesinde krampus kılığına giren gençler şehrin sokaklarında dolaşıp ellerindeki zincirler ve kırbaçlarla şakadan etraftaki insanlara vurarak Krampuslauf adı verilen yürüyüşü gerçekleştirmektedir. Avusturya'da yılbaşı günü pazarlarda Trabzon hurması, kayısı ve kuru erikten yapılan *Zwetschkenkrampus* (erik Krampus) adı verilen figürler satılmaktadır. Söylenceye göre 19. Yüzyılda Avusturya'ya göçen Yunanlı bir ailenin çocuğu kuru meyvelerden yılbaşı günü 15-20 cm boyundaki bu figürleri yaparak satarken Yunanca kurutulmuş anlamına gelen krampos adını vermiş zamanla bu isim yaygınlaşmıştır.

19. Yüzyılda Almanya'da *Krampuskarten* adı verilen *Krampus'tan Selamlar* (Gruß vom Krampus) temalı çoğunlukla şiir veya bilmece içeren posta kartları gönderilmekteydi. Krampus, Güney Almanya'da Pelzebock veya Pelznickel, Avusturya'da Klaubauf, Bartl, Bartel, Niglobartl ve Wubartl Silezya'da Gumphinckel İsviçre'de Schmutzli adlarıyla bilinmekteydi. Bkz. Kurent, Karakoncolos, Kukeri

KRANAUS [Yunan Mitolojisi] Kekrops'tan sonra Attika tahtına geçen Gaia'nın (Yeryüzü) oğullarından birisi olup Deukalion döneminde hüküm sürmüş, Pedias'tan Kranae, Kranaekhme ile Atthis'in babası olmuştur (Apollod. iii. 14. 5, Paus. i. 2. 5, 31. 2).

KRANEİA [Yunan Mitolojisi] Kiraz ağacında yaşayan bir hamadryadın adıdır.

KRANON [Yunan Mitolojisi] Teselya'da bulunan Kranon kentine adını veren Pelasgos'un oğlunun adıdır.

KRANTOR [Yunan Mitolojisi] Aegina kralı Peleus'a rehine olarak verilip krala binicilik eğitimi veren bir Epiruslunun adı olup, kentaura karşı savaşırken ölmüştür.

KRAOSA Bkz. Sraoşa

KRATAEGONUS [Yunan Mitolojisi] Psyllus ile su perisi Ankhiroe'nin Libya kralı oğlu olup Dionysus'un Hintliler'e karşı savaşına katılmıştır (Nonn. Dionys. xiii. 378).

KRATAEİS [Yunan Mitolojisi] Skylla'nın annesidir (Hom. Od. xii. 124).

KRATTİ [Fin Mitolojisi] Antik Scratti ile alakalı doğaüstü bir ruhun adı olup insanların mal ve mülklerinin koruyucusu kabul edilmekteydi.

KRATUS [Yunan Mitolojisi] Gücün kişileştirilmiş formu olup, Pallas ile Styx'in oğlu kabul edilmekteydi (Hes. Theog. 385).

KRAUSE Güneydoğu Asya'da tenha köylerde kanlı dişlerini göstererek dolaşan sadece kafası ve bağırsakları bozulmamış durumda olan bir hayaletin adı olup, Malaysiya'da Puntianak adıyla bilinmekteydi.

KRATTİ [Yunan Mitolojisi] **1.** İokaste'nin erkek kardeşi, Menoekus'un oğlu, Antigone'nin amcası olan Thebai kralının adıdır. Oğlu Oidipus tarafından öldürülen Laios'un yerine tahta çıkmışsa da verdiği söz üzerine kente musallat olan Sphinks'i öldüren Oidipus lehine krallığından feragat etmiştir (Apollod. iii. 5; Paus. ix. 10).

2. Argonautların lideri İason'la evlenen Kreusa'nın Korinth kralı olan babası ve Lykaithos'un oğlunun adıdır. İolkos'tan kovulan İason ile Medea, Kreon'a sığınmışlarsa da kral, karı kocanın ayrılmasını sağlamış ve kızı Glauke'yi İason'la evlendirmiştir. Medea'da rakibesinden öç almak için kadına büyülü bir kıyafet hediye etmiş, Glauke elbiseyi giydiğinde vücudu alev

alıp yanmış, kızına yarıma giden babasının da sonu farklı olmamıştır.

KRAVYAD [Hint Mitolojisi] Etobur bir iblisin veya vahşi bir yaratığın adıdır.

KRİEMHİLD [Germen Mitolojisi] Ortaçağ destanı Nibelungenlied'de Gunther'in kız kardeşi ve Siegfried'in karısının adı olup, Wagner'in Nibelungen Yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) adlı operasında Gutrune olarak anılmıştır. Asırlarca sözlü kültürde varlığını sürdüren destanı içeren metin 1755'de keşfedilmişse de ancak Richard Wagner sayesinde popüler kültürün parçası olabilmiştir. Kriemhild ile İskandinav söylencesi Volsunga Saga'da bahsi geçen Gudrun'un öyküleri arasındaki benzerlik yadsınamaz olup, Sigurd değil Siegfried, kardeşi Gunnar değil Gunther, annesi Grimhild değil Uta adlarıyla anılmıştır.

KRENAEAE [Yunan Mitolojisi] Pınar perilerinin genel adıdır.

KRENAEUS [Yunan Mitolojisi] Pan ile su perisi İsmenis'in oğlu Thebai'ye yürüyen Yediler'in savaşında Boetia'yı savunmuştur.

KREON [Yunan Mitolojisi] **1.** İokaste'nin erkek kardeşi, Menoekus'un oğlu, Antigone'nin amcası olan Thebai kralının adıdır. Oğlu Oidipus tarafından öldürülen Laios'un yerine tahta çıkmışsa da verdiği söz üzerine kente musallat olan Sphinks'i öldüren Oidipus lehine krallığından feragat etmiştir (Apollod. iii. 5; Paus. ix. 10).

2. Argonautların lideri İason'la evlenen Kreusa'nın Korinth kralı olan babası ve Lykaithos'un oğlunun adıdır. İolkos'tan kovulan İason ile Medea, Kreon'a sığınmışlarsa da kral, karı kocanın ayrılmasını sağlamış ve kızı Glauke'yi İason'la evlendirmiştir. Medea'da rakibesinden öç almak için kadına büyülü bir kıyafet hediye etmiş, Glauke elbiseyi giydiğinde vücudu alev alıp yanmış, kızına yarıma giden babasının da sonu farklı olmamıştır (Apollod. i. 9. 28).

KREONTİADES [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Megara'nın oğlu olup, Herakles'in delilik anında kardeşleriyle birlikte öldürülmüştür.

KREOUSA Bkz. Kreusa

KRES [Yunan Mitolojisi] Zeus ile İda dağında yaşayan bir perinin oğlu olup, Minos'tan önce yaşamış ve Girit'e adını vermiştir (Paus. viii. 53. 3).

KRESİUS [Yunan Mitolojisi] Argos'ta Dionysus'a verilen isimlerden birisidir (Paus. ii. 23. 7).

KRESPHONTES [Yunan Mitolojisi] Aristomakhos'un oğlu, Temenos ile Aristodemos'un kardeşi olup, Peloponnesus'u fethetmiş ama Messinia'da hüküm sürmüştür (Apollod. ii. 8. 4).

KRETE [Yunan Mitolojisi] Girit adasına adını veren bir su perisinin adı olup, muhtemelen Yunanca krato 'saltanat' kelimesiyle ilişkilidir. Bazı efsanelerde Asterion'un kızı ve Girit kralı Minos'un karısı olarak da geçmektedir (Apollod. iii. 1. 2; Diod. iv. 60).

KRETEUS [Yunan Mitolojisi] Minos ile Pasiphae'nin oğlu olan Girit kralının adı olup kendi oğlu Althemenes'in ölümüne sebep olmuştur (Apollod. ii. 1. 2, Paus. viii. 53. 2).

KRETHEİS [Yunan Mitolojisi] Smyrna (İzmir) kentinde yaşayan bir su perisinin adı olup, Eugaeon'a göre nehir tanrısı Meles'ten Homeros'u doğurmuştur.

KRETHEUS [Yunan Mitolojisi] Aiolus ile Enarete'nin oğlu, Tyro'nun kocası, Aison'un annesi olan Efir kralının adı olup İolkos kentinin kurucusudur (Hom. Od. xi. 236, 258).

KRETHON [Yunan Mitolojisi] Diokles'in oğlu, Orsilokhus'un kardeşi olup, Troya savaşında Aeneas tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 542, Paus. iv. 30. 2.).

KREUSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Korinth kralı Kreon'un kızının adı olup bazı kaynaklarda Glauke olarak geçmektedir. İason ile Medea, Korinth'e geldiğinde İason karısının boşayıp Kreusa ile evlenmiştir. Medea intikamını genç kadına zehirli bir elbise hediye ederek almıştır. Kreusa bu elbiseyi giyince yanarak ölmüştür.

2. Erethkheus ile Praxithea'nın kızı olup, Apollon'un tecavüzüne uğrayınca İon'u doğurmuştur. Daha sonra evlendiği Xuthus'tan Diomedes ile Akhaios'u doğurmuştur (Apollod. i. 7. 3, iii. 15. 1; Paus. i. 28. 4, vii. 1. 1).

3. Okeanos ve Gaia'nın kızı olan Teselyalı bir su perisinin adı olup, nehir tanrısı Peneus'tan Hypseus ile Stilbe'yi doğurmuştur (Pind. Pyth. ix. 30; Diod. iv. 69).

4. Priam ile Hekabe'nin kızı ve Aeneas'ın karısı olup, Troya'dan kaçarken kocasının izini kaybetmiştir (Virg. Aen. ii. 725, 738, 752, 769, 775).

KRİKSİ [Slav Mitolojisi] Rus söylencelerine göre geceleri ortaya çıkan ve çocuklara işkence eden kocakarı olup Noknitsa adıyla da bilinmekteydi.

KRİMEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani yaratılış söylencesinde Koem ve Hermitten'in kardeşi olan bir kahramanın adı olup, tufan sırasında ağaçlara tırmanarak veya mağaralara saklanarak hayatta kalmayı başarmıştır.

KRİMHİLD [Germen Mitolojisi] Nibelungenlied'de Gunther'in kız kardeşi olup sihir yardımıyla Siegfried ile evlenmiştir. Krimhild, Wagner'in Nibelungen Yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) operasında Gutrune, Volsung Saga'da Grimhild adlarıyla anılmıştır. Thidrek Saga'da Kral Gunnar'ın kız kardeşi olan Gudrun, valkür Brynhild'e âşık olup, Andvarinaut adlı yüzüğü hediye eden Sigurd'u büyüleyip ile evlenmemekle kalmamış ağabeyi Gunnar'ın da Brynhild ile evlenmesine yardım etmiştir.

KRİMİSUS [Yunan Mitolojisi] Ayıya dönüşerek Aegesta ile birleşen Sicilyalı bir nehir tanrısının adı olup, bu ilişkiden Akestes doğmuştur.

KRİNİS [Yunan Mitolojisi] Krinis halkını tarlalarını basan farelerden kurtaran bir kahramanın adı olup, kentte bir Apollon tapınağının yapılmasını sağlamıştır.

KRİSAMİS [Yunan Mitolojisi] Kos adasının kralı olup, sürüsündeki koyunlardan birisi denizden

çıkan dev bir yılan yutunca koşup yılanı öldürmüş ama rüyasında uyarılmasına karşın yılanı gömmeden ortada bırakınca kendisi de ölmüştür.

KRİSUS [Yunan Mitolojisi] Phokos ile Asteria'nın oğlu olup Krisa veya Kirrha kentinin kurucusudur. Anthipatia ile evlenmiş ve Stophios adlı bir oğlu olmuştur (Paus. i. 29. 4).

Arjuna'nın savaş arabasını kullanan Krişna

KRİŞNA [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun 10 avatarından sekizinci ve en önemlisi olup, Vişnu'nun en mükemmel bedenlenmesi olduğuna inanılmaktadır. Mahabharata ve Harivamşa'da pek çok macerası anlatılan kahraman flüt çalan yakışıklı bir genç görünümünde tasvir edilmekte, Gaudiya Vaişnavi ekolü ise Krişna'nın tanrının ta kendisi olduğuna inanmaktadır. Mahabharata'ya göre Yayati'nin oğullarından birisi olan Yadu'nun soyundan gelen kahramanın ailesi destanın sonunda bir içki içme yarışması sırasında kavgaya tutuşarak yok olmuştur.

Geleneksel anlatıya göre Vasudeva ile Mahtura kralı ve bir iblisin oğlu olan Kamsa bir gün kuzeni Devaki'nin oğullarından birisinin kendini öldüreceği kehanetini duyunca Devaki'nin ölüm emrini vermişse de adam canını kurtarmak için oğullarını kendiliğinden krala gönderince vazgeçmiştir.

Mahabharata'nın 10. ve 11. kitaplarında kuzeni Devaki'nin çocuklarından birisinin kendisini yok edeceğini kâhinlerden öğrenen Kamsa'nın çocukları öldürmeye çalışması anlatılmaktadır. Kamsa, Devaki'nin ilk 6 çocuğunu öldürmüşse de yedinci doğum sırasında Vişnu embriyoyu Devaki'nin rahminden çıkararak Vasudeva karısı Rohini'nin rahmine taşıyarak Balarama'nın dünyaya gelmesini sağlamıştır. Devaki sekizinci kez ise dünyayı kurtarmayı amaçlayan Vişnu'nun beden bulacak formu Krişna'ya hamile kalmış, kendisiyle aynı zamanda doğum yapan Yasoda'nın kızı ile Krişna'yı değiştirerek Kamsa tarafından öldürülmesini önlemiştir. Böylece Krişna Yamona ırmağının ötesinde bulunan Vraka'ya kaçırılıp burada sığır çobanlarının başı Nanda ile karısı Yasoda tarafından büyütülmüştür. Şakacı ve sevimli karakteriyle herkese kendisini sevdiren Krişna daha o dönemde çeşitli cin ve canavarları yok etmiş, delikanlılığında sığır çobanlığı yapmış ve flüt çalmaya başlamıştır. 1200 civarında Jayadeva tarafından yazılan erotik aşk şiiri Gita-Govinda'ya göre flüt sesiyle *gopi* adıyla bilinen çoban kızları kendisine âşık eden Krişna'dan tutkulu bir âşık olarak bahsedilmekteyse de kahramanın en büyük aşkının Radha adlı evli bir kadın olduğu bilinmektedir. Gopiler yüzünden 16.000 kadar karısı olduğundan bahsedilen Krişna ile çoban kızların aşkını anlatan danslara Manipuri adı verilmekte olup, Kuzey Hindistan'da

Mahabharata'da Pandavaların dostu olarak bahsi geçen Krişna, Arjuna ile birlikte Khandava ormanını yakmıştır. Yudhiştira tahta çıkarken Krişna'ya hediyeler bahşedince Çedi kralı kahramanı aşağılayınca öfkelenen Krişna diskiyle adamın kafasını koparmıştır. Ayrıca Pandavalar karıları Draupadi'yi zar oyununda kaybettiğinde Kurular kadını soyup aşağılamaya çalıştığında Krişna kadını giydirmiştir.

Yine bir söylenceye göre ermiş Narada cennetteki Paricata ağacından bir çiçek alarak sevgilisi Rukmini'ye vermesi için Krişna'ya hediye etmiştir. Bununla birlikte Krişna'nın diğer eşlerinden Satyanhama kıskançlık krizine girince tanrı ağacı kökünden koparıp kadına getirmek için cennete gitmiş ve İndra ile kavga etmiştir. İndra ile Krişna'nın mücadele etmesine vesile olan bu efsane Vedik inançların Vişnuculuk ile yer değiştirdiğini göstermektedir.

Kauravalar ile Pandavalar arasında çıkan savaşta Pandavalardan Arjuna'nın rehberi ve savaş arabasının sürücüsü olmuştur. Krişna bizzat savaşmasa da Pandavaların savaşı kazanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Mahabharata'ya sonradan eklendiği sanılan Bhagavatgita'da Krişna, savaştan çekinen Arjuna'ya cesaret aşıladıktan sonra, evren ve yaratılış hakkında detaylı bilgi vermiştir.

Krişna, savaştan sonra Dvaraka'ya sarayına dönerse de Yadava şefleri arasında çıkan savaşta kardeşi Baladeva ve oğlu öldürülünce yas tutmak amacıyla ormana gitmiş, bu sırada onu geyik sanan Jaraas adlı bir avcı tarafından tek zayıf noktası olan topuğundan vurularak öldürülmüş, ruhu Goloka'ya gitmiştir. Bu büyük savaşçının topuğundan vurularak öldürmesi motifinin Yunan kahraman Akhilles ile benzerliği dikkat çekicidir.

Krişna, Hindularca en büyük tanrı olarak görülmesi oldukça geç bir dönemde gerçekleşmiş, daha önce Vişnu için kullanılan Hari lakabı onada yakıştırılınca Hare Krişna olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

KRİSS KRİNGLE Alman folklorunda Noel arifesinin adı olup, Christkindl'ın (Çocuk İsa)

bozuk formudur. Kriss Kringle gecesi çocuklar ellerinde mumlarla sokaklarda dolaşarak İsa'nın kendilerine hediye getirmesi için dua ederler. Bkz. Krampus, Kalandar

KRİŞNADVAİPAYANA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun kısmi avatarlarından biri olarak da görülen Veda ve Puranaların yazarı Vyasa'nın adlarından birisi olup, Sanskrit "Siyah Adalı" anlamına gelmektedir.

KRİTA [Hint Mitolojisi] Hint yaratılış söylencesinde bahsedilen 4 yugadan şu anda yaşandığına inanılan ilk çağın adı olup 4.800 kutsal yıl (1.728.000 yıl) süreceğine inanılmaktaydı.

KRİTHEİS [Yunan Mitolojisi] Melos ırmağı tanrısıyla birleşerek Homeros'u doğuran bir su perisinin adıdır.

KRİTTİKAS [Hint Mitolojisi] Taurus takımyıldızında bulunan yıldızlar, altı başlı savaş tanrısı Karttikeya ile özdeşleştirilmiştir.

KRİUS [Yunan Mitolojisi] Gök tanrısı Uranüs ile yer tanrısı Gaia'nın oğlu, Astraeus, Pallas ve Perses'in babası olan bir titanın adıdır (Hesiodos. Theog. 375).

KRODHADEVATAS [Budist Mitolojisi] Budist öğretinin düşmanlarını korkuttuklarına inanılan tanrılar olup, adları "öfkeli tanrılar" anlamına gelmekteydi. Krodhadevatalar, kırmızı tenli, üç gözlü, yılanlar ve kafatasları ile süslenmiş korkunç yaratıklar olarak tasvir edilmekteydiler.

KROKALE [Yunan Mitolojisi] Artemis'in hizmetindeki bir su perisinin adıdır.

KROKEATAS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un isimlerinden birisi olup, Lakonia'daki Krokeae bölgesine adını vermiştir (Paus. iii. 21. 4).

KROKON [Yunan Mitolojisi] Triptolemos'un oğlu, Koiron'un kardeşi, Saisara'nın kocası olan bir Eleusis kralının adıdır (Apollod. iii. 9. 1).

KROKUS [Yunan Mitolojisi] Su perisi Smilax'a olan karşılıksız aşkının ardından sevgilisi tanrılarca ıcırotuna (smilax) dönüşürken kendisi de safran olan delikanlının adıdır (Ov. Met. iv. 283).

KROMUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu olup, Korinth bölgesinde Kromyon kentine adını verdiğine inanılmaktadır (Paus. ii. 1. 3).

KROMMYONİA DOMUZU Bkz. Phaea

KRONİDES [Yunan Mitolojisi] Kronus'un oğlu olmasına atfen Zeus'a verilen isimdir (Hom. Il. i. 528, ii. 111)

KRONİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus'un su perisi Himalia'dan doğan oğlunun adıdır (Diod. v. 55.)

2. Hippodameia ile evlenmeye talip olmuşsa da Oenomaus tarafından öldürülmüştür (Paus. vi. 21. 7).

KRONOS [Yunan Mitolojisi] Gökyüzü tanrısı Uranos ile yeryüzü tanrıçası Gaia'nın en küçük oğlu olup, Titanlardan birisidir. Karısı da bir Titan olan Rhea olup Demeter, Hestia, Hera, Hades, Poseidon ve Zeus bu evlilikten doğmuştur. Kronos, çocuk doğurmaktan bıkan ve babasından öç almak isteyen annesine yardım eden tek titan olup annesinin verdiği orakla Kronos'un testislerini kesmiştir. Babasının, Tartaros'a attığı kardeşleri Hekatogkheirler ile Kyklopları önce annesinin arzusuyla serbest bırakmışsa da zamanla ne kadar tehlikeli olduklarını anlayarak tekrar aynı yere göndermiştir. Kronos kız kardeşi Rea ile evlenmişse de annesinin çocuklarından birisinin kendi tahtını ele geçireceği kehaneti üzerine çocuklarını doğar doğmaz yutmaya başlamıştır. Rea, Zeus'u Girit'te gizlice doğurmuş, Kronos'a bebek Zeus'un yerine bir kayayı kundaklayıp yutturarak oğlunu gizlemiştir. Zeus delikanlılık çağına geldiğinde babasına kusturucu bir ilaç yutturarak kardeşlerini kusmasını sağlamış, kardeşleri olan diğer tanrılarla birlikte isyan ettiği babası Kronos ve Titanlara karşı ölüm kalım mücadelesi başlatmışlardır. On yıl üstünlük sağlanamayan savaşın ardından Zeus, babasının Tartaros'a hapsettiği Kyklop ve Hekatogkherleri çıkartıp kendi saflarına katınca tanrılar Titanlara karşı zafer kazanmış, bu sefer Titanlar Tartaros'a gönderilmiştir. Kronos'un Reia'dan doğan çocuklarının (tanrıların) yanı sıra Philyra'dan Kheiron adlı bir kentaur oğlu daha vardır. Kronos, Roma mitolojisine Satürn adıyla bilinmektedir. Kronos elinde her şeyi kesebildiğine inanılan adamantine adlı bir maddeden yapılmış bir orak ile tasvir edilmekteydi.

KROTON [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Geryoneus'un sığırlarını çalan Lakinios'un yanında yanlışlıkla öldürdüğü, Sicilya'da ki Kroton kentinin kurucusu bir kahramanın adıdır.

KROTOPUS [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Agenor'un oğlu, Sthenelas ile Psamathe'nin babası olup, kızının doğurduğu Linos adlı çocuğun babasının tanrı Apollon olduğuna inanmayıp torununu köpeklere parçalatıp, kızını da öldürmüştür. Oğlunun öldürülmesine öfkelenen Apollon Argos kentinde kıtlığa yol açmış ve Krotopos'un kentten sürülmesini saplamıştır.

KROTUS [Yunan Mitolojisi] Pan ile Eupheme'nin oğlu olup (Hygin. Fab. 224), tüm Musaların sütkardeşidir. Kardeşlerinin avcılıktaki başarısını takdir etmek için alkışlamayı icat etmiş, Zeus tarafından bir takımyıldıza dönüştürülmüştür.

KRU Şifacılığıyla ünlü Kamboçya bir şamanın adı olup, hastalığa sebep olan kötü ruhları defederken şifalı otlar ve panzehir taşı kullanmaktaydı.

KRUBİ [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Illawarra bölgesi halkının inanışında yakışıklı genç Bhamai ile aşkı yaşayan güzel bir genç kızın adı olup, sevgilisini kaybedip üzüntüsünden öldükten sonra kırmızı çiçekler açan waratah ağacına dönüştüğüne inanılmaktadır.

KRUM KU DART BONEİT [Aborijin Mitolojisi] İnsanları gece uykularından uyandırarak yorgunluktan ölene dek zıplamalarına sebep olan kötü ruhların adıdır.

KSAMABA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Heikum halkının cömert ve yaratıcı tanrısının adıdır.

KSAMAN EK [Maya Mitolojisi] Küçük ve kalkık burunlu kuzey yıldızı tanrısının adı olup tüm tüccarların koruyucu tanrısıdır.

KSANAS Kuzeybatı İspanya masal ve efsanelerinde bahsi geçen bir su perisinin adı olup, olağanüstü güzellikte saçlara sahip, güzel sesleriyle büyüleyici şarkılar söyleyen ve nehir kenarlarında yaşayan varlıklardır.

KSEKOTKOVAÇ [Maya Mitolojisi] Hurakan'ın ilk insanları yok ettiği tufan zamanı ortaya çıkan efsanevi kuşun adıdır.

KSELAS [Maya Mitolojisi] Puget Sound bölgesinde yaşamış Lumni halkının şekil değiştirebilen kültürel kahramanının adıdır.

KSHANDADA CHARA [Hint Mitolojisi] Geceleri ortaya çıkan kötü ruhların adıdır.

KSİTİGSRBHA [Budist Mitolojisi] Uzakdoğu'da Budist rahibi formunda tasvir edilen bir Bodhisattva olup, Çin'de Di-zang veya Ti Tsang, Japonya'da Jizo, Vietnam'da Dia Tang adlarıyla bilinmektedir. Çince Ti Tsang Sanskritçe ksiti "yeryüzü" ve garbha "rahim" kelimelerinin kısaltılmış formu olup, yeryüzünün rahmi anlamına gelmektedir. Genç bir Brahman olan Ksitigarbha Buda'nın müridi olmuşsa da yeryüzündeki cehaletin boyutlarını görünce Samsara nehrinden Mutlu Diyar'a geçmeyi reddetmiş, "Cehennemler boşalmadıkça Buda olmayacağım; Tüm varlıklar kurtarılmadıkça aydınlanmaya ulaşmayacağım!" şeklinde yemin etmiştir ki bu yüzden cehennemdeki varlıkların bodhisattvası olarak kabul edilmektedir. Ksitigarbha daha çok çocuk ölümleriyle ilişkilendirilmekte çocuğunu kaybeden anneler çocuğun önlüğünü Kshitigarbha heykellerinin boynuna asmaktadır.

KSİUHKOATL [Aztek Mitolojisi] Kuraklık veya yangın sonucu ölümün kişileştirilmiş sembolü kabul edilen ateş yılanının adıdır.

KSMUKANE ile KSPİAYOK [Maya Mitolojisi] İlk insanı yaratan ana ve baba tanrıların adıdır.

KSU [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika, Namibya Buşmen halkı mitolojisinde her şeye gücü yeten gök tanrının adıdır. Av ve uzun yolculuklar öncesinde korunması istenir, yağmur getirilmesi ve hastalıkları önlemesi için yakarılırdı.

KŞATHRA [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın 7 yardımcısından birisi olup, hâkimiyeti temsil etmekteydi.

KŞİRA SAGARA [Hint Mitolojisi] Başlangıçta var olduğuna inanılan süt okyanusunun adıdır.

KTEATUS [Yunan Mitolojisi] Molione ve Aktor'un oğlu olup kardeşi Eurytos ile birlikte Herakles tarafından öldürülmüşlerdir.

KTESİPPUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles'in Deianeira ve Astydameia'dan birer oğlunun adıdır (Apollod. ii. 7. 8; Paus. ii. 19. 1, iii. 16. 5).

2. Penelope'nin taliplerinden birisi olup, Polytherses'un oğludur ve sığır çobanı Philoetius tarafından öldürülmüştür (Hom. Od. xx. 288).

KTESİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus'un Phlyus'taki lakabı olup, 'mülkün koruyucusu' anlamına gelmektedir.

2. Odysseia'da bahsi geçen gerçek bir kahramanın adıdır (Hom. Od. xv. 413).

KTESYLLA Bkz. Hermokhares

KTİMENE [Yunan Mitolojisi] Antikleia ile Laertes'in kızı, Odysseus'un kardeşi ve Eurylokhos'un karısıdır.

KU Bkz. Tu

KUAÇAĞ İskoçya'nın dağlık bölgesinde bir su ruhunun adı olup, 'bukleli saçlı kız' anlamına gelmektedir.

KUADES Bkz. Qedeşet

KUAİGUERRY [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella ve Kolombiya'da yaşayan Akhagua halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KUALA [Fin Mitolojisi] Votjak (Udmurt) halkının evleri içinde bir köşede bulunan mabetlerinin adı olup, evin koruyucu ruhları veya ataların ruhları için yapılmıştır.

KUAMTA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Kşosa halkının en önemli tanrısının adı olup, dua eden herkesin bir taş eklediği taş tepeciklere onun adına tapınılırdı.

Kuang Çeng-Tzu

KUANG CHENG TZU [Çin Mitolojisi] Kötü ruhları kontrol ederek savaşların kazanılmasını sağlayan yaşlı bir bilgenin adı olup, kollarını birbirine kavuşturup, yukarıya doğru bakan üzerinde I Khing'in 3 harfli trigramını barındıran bir madalyon taşır formda tasvir edilmektedir.

KUAN Tİ [Çin Mitolojisi] Ölümünden sonra tanrılaştırılan General Çang Şeng'e verilen isim olup savaş ve edebiyat tanrısı olarak görülmekteydi. Şansi eyaletinde tecavüzcü bir memuru öldürdükten sonra bir süre kaçak hayatı yaşamışsa da yakalanıp idam edilmiştir. 1594 yılında imparator Wan Li Kuan Ti'ye "Cennetin Koruyucusu" unvanını vermiştir.

KUAN YİN Bkz. Guan Yin

KUANG Şİ [Çin Mitolojisi] Canton bölgesinde bir çeşit zombie olarak tasavvur edilen hayata dönmüş ölülere verilen isimdir.

KUAOAR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Tongva halkının inanışında yaratıcı tanrısının adıdır.

KUBABA [Yakındoğu Mitolojisi] Hatti halkının inanışında bir dağ tanrıçası olup, Khipa ve

Khebe olarak da bilinen adının Kybele ile ilişkili oluğu ortadadır. Kubaba bir aslana binmiş veya iki aslan arasında durur pozisyonda tasvir edilmekteydi. Yukarı Mezopotamya'da Gubaba olarak bilinen ve Hurri aşk tanrıçası Şauşka ile bir tutulan tanrıçanın kült merkezi Karçemiş olup, ayna ve nar ile sembolize edilmekteydi.

KUBAYKO [Türk Mitolojisi] Komdey-Mirgan'ın kız kardeşi olan bir Tatar kahramanın adıdır. Yebegen kardeşinin kafasını kesince, Erlik Han'ın verdiği görevleri tamamlayıp kafayı ve içene yeniden yaşam veren hayat suyunu almayı başarmıştır.

KUBERA [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte Yakşa adı verilen tabiat ruhlarının kralı ve Riddhi'nin (Zenginlik) kocası refah tanrısının olup, Dhanapati 'Zenginliğin efendisi' adıyla da anılmaktadır. Çektiği çileler yüzünden Brahma, Kuberayı tanrılarla eş tutmuş, Dik-pala olarak bilinen kuzeyin kral naipliği ve dünyanın (Lokapala) koruyuculuğunun yanı sıra Puspaka adlı hava arabasını da hediye etmiştir. Kubera'nın diğer yarı tanrısal varlıkların da efendisi olarak tanımlandığı Yakşaraca (Yakşaların Kralı), Mayuraca (Kinnaraların Kralı), Naracaca (İnsanların Kralı), Rakşasendra (Rakşasaların Kralı) gibi pek çok takma adı olup, bir sopa ile para kesesi taşıyan şişman bir adam olarak tasvir edilmektedir. Vedik dönem metinlerinde kötü ruhların lideri Puranalarda ve epik dönemde ise tanrı olarak anılmıştır. Başlangıçta Lanka adasını yöneten Kubera, üvey kardeşi iblis Ravana tarafından tahtından indirildikten sonra Himalayalarda bulunan Alaka'ya yerleşmiştir. Bununla birlikte Ravana, Kubera'nına tahtı ve arabası Puspaka'yı elinden almakla kalmamış, yaprakları mücevherler, çiçekleri cennet kızlarından oluşan Çitraratha ormanını yakmış, yardımcısı Suryabhanu'yu da öldürmüştür. Kubera, Vaisravana adıyla Budist ve Sarvanubhuti adıyla Caynacı panteonlarına da taşınmıştır.

Kubera, Hint sanatında 3 bacaklı, bedeni yaşlılıktan deforme olmuş, 8 dişli ve beyaz saçlı bir adam olarak tasvir edilmekteyse de Hindularca tapınılmamakta ama Japon Budistlerce tapınılmaktadır.

KUBJA [Hint Mitolojisi] Kıvrak ama kambur dansöz ve masajcı bir kadının adı olup, hazırladığı yağ karışımları ile ünlenmiştir. Bir gün Krişna ile karşılaşan Kubja, tanrıya ilk görüşte âşık olmuş, ünlü karışımlarını hediye ederek tanrının kalbini kazanmayı başarmıştır. Krişna, Kubja'nun kamburunu düzelterek onu güzel bir kadına dönüşmesini sağlamıştır.

KUBJİKA [Hint Mitolojisi] Ganeşa'nın eşi olan bir yazı tanrıçasının adıdır.

KUBUDDHİ [Hint Mitolojisi] Ganeşa'nın eşi olan bir tanrıçanın adıdır.

KUÇİNİNAKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Laguna Pueblo (Kawaik) halkının tek başına yaşayan bir kız olup, adı *Sarı Kadın* anlamına gelmektedir. Bir gün avladığı tavşanların pişerken çıkardığı kokuyu alan yaban kadını Şkuyo çıkagelip kızdan tavşanlardan birisini, başlık, çarık ve elbisesini kendine istemiştir. Kız korkusundan istenilen her şeyi vermişse de Şkuyo, sonunda Kuçininako'yu da yemek istemişse de kızın çığlıklarına yetişen iki avcı tarafından kurtarılmıştır.

KUD [Kore Mitolojisi] Karanlık ve kötülüğün kişileştirilmiş hali olup Palk'ın karşıtı ve can düşmanıdır.

KUDA SEMBRANİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında suda yüzebilip, havada uçabilen olağanüstü bir atın adıdır.

KUDAY [Türk Mitolojisi] Kırgız, Başkurd, Altay, Karakalpak ve Sibirya Türklerinin inanışında 'tanrı' anlamında kullanılan bir kelime olup Huday, Kıday veya Hüday formları da kayıtlıdır. Kuday ayrıca Tatar halkının inanışında Kara-Han, Pırehak-Han, Tos-Han ve Suilap'ın babası olan en önemli tanrı olarak görülmekte ve gökyüzüyle ilişkilendirilmekteydi. Ayrıca Bkz. Pajana, Umay

KUDEYAR Nikolay Kostomarov'un aynı isimli romanının (1875) ana karakteri olan Rus halk kahramanının adıdır. Efsaneye göre Korkunç İvan'ın ağabeyi olup, çocukken Kazaklar tarafından kaçırılmış, büyüdüğünde korkusuz bir kahraman olmuştur.

KUDLİVUN [Eskimo Mitolojisi] Sonsuz eğlence ve mutluluğun hüküm sürdüğü öteki dünyanın adıdır.

KUEİ HSİNG [Çin Mitolojisi] Büyük Efendi Kui ve Büyük Yıldız Prensi Kui adlarıyla da bilinen edebiyat tanrısının adıdır. Daoist gelenekte edebiyatın sembolü kabul edilen bir su ejderhasıyla birlikte dolaşan çirkin ve kambur bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

KUERO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dev ahtapot formunda bir deniz canavarının adıdır.

KUEYEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında Ayın kişileştirilmiş formu olup, Güneşin kişileştirilmiş formu Antu'nun karısı olarak düşünülmektedir.

KUGGUN [Aborijin Mitolojisi] Ngulugwongga (Mulluk Mulluk) halkının inanışında tüm arıların anası olduğuna inanılan bir varlık olup sinek Vamar ile evlenmiştir.

KUĞU Pek çok kültürde zarafet ve saflığın sembolü olup, Avrupa masallarında genç ve güzel kızların kuğuya dönüşmesi sık rastlanan bir durumdur.

1. [İskandinav mitolojisi] Valkürler bazen kuğu formunda dolaşmaktadır.

2. [Germen Mitolojisi] Lohengrin ile Kuğu Şövalye efsanesinde Godfrey bir kuğuya dönüşmekte, Lohengrin gümüş bir kuğunun çektiği arabaya binmektedir.

3. [Slav Mitolojisi] Sırpların vila adını verdiği su ruhları bazen kuğu formunda insanlara görünmektedir.

4. [Yunan Mitolojisi] Zeus, Eurotas nehrinde Leto ile kuğu formunda birleşmiştir. Bu ilişki sonucunda Leto'nun doğurduğu yumurtalardan Helen, Kastor ve Polydeukes dünyaya gelmiştir. Kuğu, ilham perileriyle dolayısıyla Apollo ile

ilişkilendirilmişse de Sparta'da Aphrodite'in sembolü kabul edilmekteydi. Geç dönem söylencelerinden birisinde Helen ile Akhilles'in Pontus'un ısısız bir adasında aşk yaşadığı bu sırada kendilerine kuğuların hizmet ettiği kaydedilmiştir.

5. [Hint Mitolojisi] Brahma genellikle bir kuğu üzerine seyahat etmektedir.

KUĞU KADIN [Türk Mitolojisi] Tatar söylencelerinde bahsi geçen doğaüstü bir varlığın adı olup, ruhunu altın bir kutuda onu da altın kutuyu, dokuz kat yeraltında, bakır bir kayalığın altındaki siyah bir tabut içerisinde saklamaktaydı. Ruhu bedeninde olmadığı için öldürülemeyen kadın ile savaşan Kartaga'nın akıllı atlarından birisi yaşlı bir adam formuna bürünüp tabutu açmayı ve içinde barınana yedi küçük kuşu azat ederek Kuğu kadının ölümlü olmasını sağlamıştır. Kahraman kuşların hepsini öldürdüğünde Kuğu kadın olduğu yere yığılıp, ölmüştür.

KUHRAMİ [Hint Mitolojisi] Maria halkının inanışında ilk kadının adı olup, kardeşi ile birlikte başlangıç okyanusu üzerinde bir su kabağı üzerinde seyahat etmekteydi. Su kabağı bir gün karaya oturmuşsa da üzerinde hiçbir canlı yaşamayan toprak üzerine basamayacak kadar da sıcak olduğundan çocuklar karaya çıkmamıştır. Bunun üzerine tanrılar yeryüzünü yaşanılabilir hale getirip, bitki ve hayvanlarla doldurmuş dahası kardeş oldukları için birbirlerine yaklaşmayan kardeşlere de çiçek hastalığı musallat ederek yabancılaşmalarını böylece insanoğlunun üremesini sağlamışlardır.

KUİ [Polinezya Mitolojisi] Kör ve yaşlı yeryüzü tanrısının adı olup İna'nın babasıdır.

KUİ XİNG Bkz. Kuei Hsing

KUİLA-MOKU [Hawaii Mitolojisi] Bir şifa tanrısının adıdır.

KUİNYO [Aborijin Mitolojisi] Ölümün kişileştirilmiş formu olan kötü bir ruhun adı olup, iğrenç bir kokusu vardı.

KUJAKU MYOO [Budist Mitolojisi] Japonya'da insanoğlunu kötü ruhlardan koruduğuna inanılan bilge krallardan birisi olup, özellikle ezoterik Şingon mezhebinde büyük saygı görmekteydi. Budist sanatında yelpaze formunda tavus kuşu tekerleği ile çevrili olarak tasvir edilmekte Hindistan'da Mahamayuri, Çin'de Kongque Mingwang adıyla bilinmektedir.

KUJATA [İslam Mitolojisi] 4 bin gözü, kulağı, burun deliği ve ayağı olan dev bir boğanın adı olup, bir kulağından ötekine yürüyerek gitmek 500 yıl sürecek denli uzaktaydı. Sırtına her meleğin taşığı kaya büyüklüğünde kırmızı bir yakut bulunan Kujata'nın dev balık Bahamut ve Hint mitolojisindeki Akupera ile benzer özellikler göstermekteydi.

KUJİGA [Kore Mitolojisi] Kaya halkının dokuz yaşlısının Kral Suro çağırdığında söylediği şarkının adıdır.

KUJU [Sibirya Mitolojisi] İnsanlara yiyecek sağlayan bir gökyüzü ruhunun adıdır.

KUJUM CHANTU [Hint Mitolojisi] Kuzeydoğu Hindistan'da Arunaçal Pradeş eyaletinde yaşayan Apa Tanis halkının inanışında başlangıçta var olan dev bir kadının adı olup, midesinde bulunan tüm canlılara hayat vermek için ölmüş, ölümünden sonra bedeni yeryüzüne, gözleri ay ve güneşe dönüşmüştür.

KUK ve KAUKET [Mısır Mitolojisi] Hermopolis kentinin sekiz tanrısından (Ogdoad) ikisinin adı olup, birlikte karanlık ve başlangıç kaosunu temsil etmektedir. Işığın yaratılmasının ardından şafak ve alacakaranlığı yaratmışlardır.

KUKA Brezilya masallarında timsaha benzeyen bir cadının adı olup, çocukları taşa çevirmektedir.

KUKALİMOKU [Pasifik Mitolojisi] Hawaii Savaş tanrısının adı olup, korkunç bakışlı, savaş başlıklı, ışıldayan gözlere ve kafasında kırmızı tüylerle tasvir edilir.

KUKERİ Bulgaristan'ın Pazarcık bölgesinde üstlerine hayvan postları giymiş, yüzlerine hayvan maskesi takmış, boynlarına çok büyük sığır çanları asmış erkek dansçıların adı olup, köydeki tüm evleri tek tek dolaşır ve her evde bir şeyler yer içer gibi yapar, dolaşırken bellerindeki çıngıraklardan mümkün olduğunca ses çıkarmaya çalışarak geldiklerinin duyulmasını isterlerdi. Bir karakoncolos varyantı olan Kukeriler tarım, ekim, ölüp dirilme ve döllenme ile ilgili sembollerin kullandığı gösteriler yaparak kışın bitişi ve baharın gelişinin kutlanmasına aracı olurlardı.

KUKLACI ÖYKÜLERİ Teorik olarak ilk insanların mağaralarda ateş karşısında ellerinin gölgelerini duvara yansıtarak kurguladığı oyunlara dek geri götürülebilen kuklacılığa farklı formlarda dünyanın her bölgesinde rastlanmakta olup, bu tür oyunlarda çoğunlukla izleyiciler (çocuklara ve yetişkinler) salt eğlendirilmemekte aynı zamanda sosyal, dini ve politik içerikli mesajlarda verilmektedir. Kuklalar el, çubuk, ip, gölge veya bunların birleşimleri şeklinde hazırlanmaktadır.

Avrupa'nın en ünlü kuklası Punchinello veya Mr. Punch adıyla bilinmekte olup, İngiltere'de 1600'lü yıllardan bu yana sergilenen Punch ve Judy adlı gösterilerde soytarı elbisesi giyen koca burunlu ve kambur kukla Mr. Punch'ı seslendiren kuklacı ağzındaki düzenek sayesinde törpü gibi ses çıkarmaktadır. Punch ile Judy gösterileri temelde değişmemekteyse de Avrupa'nın diğer ülkelerinde yöresel adlar almakta olup, Almanya'da Kasper ve Grete Hollanda'da Jan Klaassen ile Katrijn, İtalya'da Pulcinello ile Pulcinella, Danimarka'da Mester Jackel, Fransa'da Guignol, Rusya'da Petruşka ve Romanya'da Vasilaçe olarak bilinmektedir. Yunanistan ve Türkiye'de popüler olan Karagöz ve Hacivat gölge oyununun da Punch ve Judy kukla oyunuyla ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

Japonya'da kuklacılık (ningyo-joruri) köklü bir geleneğe sahip olup, Kabuki ve Karakuri geleneklerinden etkilenen Bunraku kukla oyununun da Punch ve Judy öyküleri ile benzerliği bulunmaktadır.

İndonezya'da gölge tiyatrosu (Wayang kulit), ipli ahşap kuklalar (Wayang golek) ve düz ahşap kuklalar (Wayang klitik) vasıtasıyla anlatılan öykülerde Hint efsanelerinin yerel versiyonları aktarılmaktadır. Dalang adı verilen tek bir kuklacı uzunca bir oyunda 100-500 arasında kukla kullanmaktadır. En eski kukla oyunu öykü dizisi wayang pura olup, Hindu dini öncesindeki yerel tarım, bereket, ölüm ve savaş (devlerle tanrılar arasında) motiflerini içermektedir.

Çin'de ipli kuklacılığın köklü bir geçmişi ve zengin öykü çeşitlemesi bulunup bu tür kuklalar gösteri dışında aynı zamanda kötü ruhları kovmak ve tanrılara şükran sunmak amacıyla da kullanılmaktadır. Çin gölge oyunları efsane, masal ve yerel tarihle ilgili konuları işlerken, nispeten daha yeni olan el kuklaları çoğunlukla popüler Çin romanlarını anlatmakta Avrupa'dakinden farklı olarak Çin kuklacılığı çocukları eğlendirmekten ziyade bir gösteri sanatı olarak sunulmakta ve algılanmaktadır. Bkz. Gölge Oyunu

KUKSU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Maidu halkının inanışında Dünya başlatan tarafından yaratılan ilk erkeğin adı olup, Sabahyıldızı kadının kocasıydı. Kaliforniya'da yaşayan Pomo halkının inanışında ise yaratıcı tanrı Marumda'nın kardeşi ve danışmanı olmakla kalmayıp yeryüzünü ateş ve sel sularıyla iki kez yok etmeyi denemiştir.

KUKU LAU [Polinezya Mitolojisi] Serap tanrıçasının adı olup, yolcuların ufukta var olmayan köyler (ülkeler) görerek yollarını kaybetmelerine sebep olur.

KUKU-NO-Şİ [Japon Mitolojisi] İzanagi ile İzanami'nin oğlu olan bir ağaç tanrısının adıdır.

KUKULKAN [Maya Mitolojisi] Tüylü yılan olarak da bilinen en önemli tanrının adı olup, hem dört temel elementin efendisi hem de yaratıcı tanrı kabul edilmekteydi. Tolteklerden ödünç alınan Kukulkan, Kiçe Mayalarının Kukumatz ve Azteklerin Quetzalkoatl adlı tanrılarıyla ilişkiliydi. MS 11. Yüzyılda Orta ve Güney Meksika'da yaşamış Tolteklerin efsanelerinde yaratıcı tanrı olarak görülmenin yanı sıra kanunları, balıkçılığı, şifacılığı, takvimi ve tarımı öğreten bir kültürel kahramanın adı olarak da geçmekteydi.

Kukulkan'ın kült merkezi Çiçen İtza olmakla birlikte zaman Yukatan yarımadasına hatta Guatemala yaylalarına dek yayılmıştır. Piskopos Bartolomé de Las Casas'ın *Batı Hint Adaları Apolojetik Tarihi* (Historia apologética de las Indias Occidentales) adlı çalışmasında Çiçen İtza'da en büyük tanrı olarak görülen Kukulkan'ın tapımına tanıklık ettiğini kaydetmiştir. Çiapa halkının inanışında Kukulkan güneş tanrısının evcil yılanı olarak görülmekteydi. Mitologlarca Tanrı B olarak da adlandırılan tanrının sembolleri mısır, balık, ateş, meşale ve kertenkeleydi.

Kukulkan

KUKUMATZ [Maya Mitolojisi] Mayaların kutsal kitabı Popol Vuh'a göre yılan, kartal, kaplan veya diğer hayvan formlarına bürünebilen gök tanrının adı olup, insanlığa medeniyet getirmiş, tarım yapmayı öğretmiştir. Kukumatz, Tepeu ile birlikte insanlar ve hayvanları, Hurukán ve Tepeu ile birlikte yeryüzünü yaratmıştır. Kiçe halkının en önemli tanrısı olan Kukumatz, Yukatan Mayalarının Kukulkan, Azteklerin ise Quetzalkoatl adlı tanrılarına eş tutulmaktadır. Kimi araştırmacılara göre yaratıcı bir tanrı olan Kukumatz çift cinsiyetli olup, Kiçe halkının güneş tanrısı Tohil ile ortak köke sahip olmalarına karşın zamanla ayrışarak kendi rahiplerini oluşturdukları sanılmaktadır.

KUKUMATZ ile TOÇİPA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohave halkının inanışında Toprak ile Gökyüzü'nün ikiz oğulları olan yaratıcı tanrıların adıdır. Kukumatz, tüm insanların boğulmasına sebep olan tufanı başlatmışsa da Toçipa'nın kızı Pukeheh babası tarafından bir ağaca bağlandığı için kurtulmayı başarmıştır. Pukeheh Güneş ışınları ve Şelale'den hamile kalarak yeni bir insan ırkının doğmasını sağlamıştır. Bir Walapai söylencesinde ikizler Hokomata ve Tokhopa adlarıyla anılmış olup, birbirini kıskanıp kavga eden kardeşlerden Hokomata'nın insanoğluna çeşitli sanatları öğreten kardeşine öfkelenerek yeryüzüne bir tufan göndererek kendi kızı Pukeheh dışındaki tüm insanları öldürdüğü anlatılmaktadır. Puketeh Güneş'ten bir oğul, Şelale'den ise bir kız çocuğu doğurarak yeryüzünde insan varlığının sürmesini sağlamıştır.

KUKUNOÇİ-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Şinto kökenli bir ağaç tanrısının adıdır.

KUKUTH [Arnavut Mitolojisi] İnsanlara hastalık getiren ve salgına sebep olan dişi bir iblisin adı olup, hayatlarında cimri olan kişilerin öldükten sonra yeryüzünde dolaşan ruhları olduklarına inanılırdı.

KUL 1. [Sibirya Mitolojisi] Ziryen ve Ostyak halklarının inanışında su ruhlarının adı olup, göl ve nehirleri yönetirler.

2. [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında yarı balık yarı insan formunda kötü bir ruhun adıdır. Fin Vedenhaltija ve Rusça Vodyanoi olarak adlandırılan varlıklarla benzerdir.

KULAM Filipinlerde büyücülüğe verilen isim olup, aynı kökten türetilen Kulamin 'uğursuzluk', Mangkukulam ise 'büyücü' anlamına gelmektedir. Mangkukulam, eziyet etmek istediği kişiyi temsil eden bir bebeğe iğneler batırıp sihirli sözler söyleyerek büyüsünü yapmaktadır.

KULEDEKİ PRENSES Bir kuleye yalnız başına hapsedilerek bir kahraman tarafından kurtarılmayı bekleyen prenses motifine en eski masallarda bile rastlanmaktadır. Açık bir girişi olmayan kule çoğunlukla taştan bazen cam gibi diğer materyallerden yapılmış olabilmektedir. Bu masal türünün bir varyantı da kulede esir tutulan prens veya prensesin kurtarılmayı beklemeden kaçması ve kaderini değiştirecek çeşitli maceralar yaşamasıdır. Bu masal türünün bilinen en eski örneği MÖ 1. binyılda yazıya dökülen Mısır masal "Kaderine Terkedilen Prens" veya "Prens ile 3 Kısmeti" adlarıyla bilinmekte, babası tarafından kötü kaderinden korunması için kuleye hapsedilen Mısır prensini konu almaktadır. İrlandalı kadın kahraman Deirdre tarafından kurtarılan Erin'in öyküsünü anlatan "Erin'in üç kötü kısmeti" ise aynı temanın Kelt versiyonu olarak kayıtlıdır. Bazı Avrupa masallarında camdan bir dağın tepesinde camdan yapılmış bir kule de hapsedilen prenses hatta halktan sıradan bir kız dağa tırmanarak kendisini kazanacak bir kahraman tarafından kurtarılmaktadır. Grimm Kardeşler'in kurtarıcısına uzun saçlarıyla kuleye buyur eden masal kahramanı Rapunzel'de bu masal türünün örneklerinden birisidir.

KULHWCH ile OLWEN [Kelt-Britanya Mitolojisi] Başta Mabinogion olmak üzere Ortaçağ Galler efsanelerinde bahsi geçen ve Kulhwch adlı kahraman ile devlerin kralı Yabaddaden'in kızı Olwen'in aşkını konu alan bir öykünün adıdır. Ysbaddaden, Kulhwch'dan kızıyla evlenebilmesi için imkânsız bazı görevleri yerine getirmesini istemiş, Kral Arthur'un da yardımıyla bu görevleri tamamlayan genç şövalye sonunda muradına ermiştir.

KULLERVO [Fin Mitolojisi] Kalevala'da Kalervo'nun talihsiz oğlu olarak bahsi geçen (31–36) huysuz, karanlık işlere eğimli ve suratsız bir karakterin adıdır. Kullervo'nun babası bir kavgada kardeşi Untamo tarafından öldürülmüş, hamile karısının doğurduğu çocuk ise İlmarinen ile karısı Pohjola Bakiresi'ne köle olarak satılmıştır. Güçlü ama aptal bir delikanlı olan Kullervo intikam yemini etmekle kalmamış, kölelikten kaçmayı başarıp, Laponya sınırında annesi bulmuşsa ama kız kardeşinin kayıp olduğunu görmüştür.

Yıllar sonra güzel bir kızla tanışıp sevişen Kullervo, genç kızın yıllar önce kaybolan kız kardeşi olduğunu öğrenince utanmış, kız ise kendisini bir nehre atarak intihar etmiştir. Babasının intikamını almak ve hayatındaki olumsuz gidişata dur demek isteyen Kullervo, amcası Untamo ile ailesini öldürmüşse de evine döndüğünde kendi ailesini de ölü bulunca o da intihar etmiştir. Kullervo'nun öyküsü Finli besteci Jean Sibelius'un 1892 yılında yazdığı bir senfonik şiirin ilham kaynağı olmuştur.

KULİMİNA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Aravak halkının inanışında kadınların yaratıcısı olup, erkeklerin yaratıcısı Kururumany ile birlikte çalışır.

KULİNG [Pasifik Mitolojisi] Aborijin halkının inanışında şimşek tanrısı Kohin'in ikamet ettiğine inanılan Samanyolu'na verilen isimdir.

KULİTTA [Mezopotamya Mitolojisi] Müzik tanrıçasının adı olup İştar'ın hizmetindedir.

KULSU [Etrüsk Mitolojisi] Yeraltı dünyasının girişini koruyan, yanan bir meşale ile insanların yaşam ipini kesmekte kullandığı makasla sembolize edilen dişi bir cinin adıdır. Kulsu genellikle Kulsanlarla birlikte tasvir edilmiştir.

KULŞEDER Bkz. Kulşedra

KULŞEDRA [Arnavut Mitolojisi] Sarkık göğüslü bir cadı veya ağzından alev püskürten ejderha görünümünde tasvir edilen bir iblisin adı olup, kuraklığa neden olduğuna inanılmakta paganizm döneminde onuruna insan kurban edilmekteydi. Kuşedra'nın eril formu Kulşeder adıyla bilinmekteydi.

KULTANA [Aborijin Mitolojisi] Güney Avustralya halklarının inanışında jiridja adı verilen soğuk rüzgârları yöneten bir kadının adı olup, Rüya zamanında batıya giderek ölü ruhları oraya çekmek için ateşler yakmışlardır.

KULULLU [Mezopotamya Mitolojisi] Asur'da su ruhlarının adı olup, 'Balık Adam' anlamına gelmektedir. Dişilerine Kuliltu adı verilmektedir.

KUM ADAM Kuzey Avrupa'da geceleri çocukların gözüne bir miktar büyülü kum saçarak yorgunluk ve uyku verdiğine inanılan zararsız hayali bir karakterin adı olup, Hollanda'da Klaas Vaak adıyla bilinmektedir. Hans Christian Andersen, Ole Lukøje (1841) olarak andığı Kum Adam'ın geceleri sessizce ve görünmeden çocukların yanına sokularak gözlerine bir miktar kum saçtıktan sonra çocukların başları öne düşene dek hafifçe enselerine üflediğini böylece uyumalarını sağladığını bildirmektedir.

KUMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da yaşayan Yaruro halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, yeryüzünü yarattıktan sonra tanrı Puana'dan hamile kalarak güneş, ay, yılan ve jaguarı doğurmuştur. Tanrıçanın dünyaya gönderdiği çocukları ip ve kanca kullanarak insanları yaşadıkları çukurdan yeryüzüne çıkarmıştır. Kuma, şaman gibi giyinmekteyse de üzerindeki altın süslemelerin bolluğu onun sıradan bir şamadan ziyade tanrıça olduğunu göstermektedir.

KUMARA SAMBHAVA [Hint Mitolojisi] MS 5. Yüzyılda Kalidasa tarafından yazılan Sanskritçe manzum destanın adı olup, Kavya şiirinin en önemli örneklerinden birisi sayılmaktadır. Şiva ile karısı Parvati'nin aşkını ve oğulları Kumara'nın doğumunu anlatan erotik içerikli destan

İngilizce'ye Savaş Tanrısının Doğumu (The Birth of the War God) başlığıyla çevrilmiştir.

KUMARBAZ İLAHİSİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da yer alan ilahi zar oyunu oynayarak tüm servet ve ailesini kaybeden bir kumarbazın kötü alışkanlığından duyduğu pişmanlık dile getirilmektedir.

KUMARBİ [Anadolu-Mezopotamya Mitolojisi] Hitit ve Hurri panteonlarında tüm tanrıların babası olarak tasvir edilen bir tanrının adı olup, kimi zaman Enlil ile de özdeşleştirilmiştir. Ullikummi destanına göre kendisinden önceki Anu gibi o da Alalu'ya 9 yıl hizmet ettikten sonra isyan etmiş, Anu'yu hadım ettikten sonra penisi yutmuş ve erkek olmasına rağmen hamile kalarak üç yeni tanrı yaratmıştır. Bunlar fırtına tanrısı Teshub, Dicle nehrinin kişileştirilmiş formu Aranzahus ve Tasmisus'tur. Kumarbi, Aranzahus ile Tasmisus'u Kanzuras dağına tükürmüşse de oğlu Teşub tarafından tahttan indirilmiştir. Bu olaydan sonra taş savaşçı Ullikummi'nin de yardımıyla oğlunu tahttan indirmeye çalışmışsa da başarılı olamamıştır.

KUMARİ [Hint Mitolojisi] Rama'nın karısı Sita ile Şiva'nın eşi Durgha (Parvati) için kullanılan takma isim olup, 'genç kız' anlamına gelmekteydi.

KUMARİ DEVİ Nepal'de Nevari halkının yaşadığı Şakya kalesi içinden buluğ çağı öncesi yaşta bir kız seçilerek Kumari Devi adıyla tanrıça ilan edilmekte, Budistler tarafından kutsal kabul edilip tapılmaktadır. İnanışa göre tanrıça Taleju kızın vücudunda (reenkarne olarak) hayat bulmakta ve menstruasyon (adet kanaması) zamanına dek barındığı vücudu terk etmektedir. Kumari geleneğinin gerçekleştirildiği pek çok yer olup özellikle Katmandu'da ki ünlüdür. Titizlikle gerçekleştirilen yapılan seçmeler sonucunda seçilen tanrıça şehrin merkezinde Kumari Ghar adı verilen mevkide otururdu. Hindu geleneğinde 2600 yıldır bakirelere tapınıldığı bilinmekteyse de Nepal'de Kumari geleneği 17. yüzyıldan sonra gerçekleştirilmiştir. Sağlık sorunu olmayan, önemli bir hastalık geçirmemiş, cildi kusursuz ve eksik dişi olmayan kızların arasından 22 geleneksel ölçüte göre seçim yapılmaktadır.

KUMARİ KANDAM [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da Kanyakumari bölgesinde sulara gömülerek battığına inanılan kıta büyüklüğünde bir kara parçasının adı olup, modern çağda Lemuria ile özdeşleştirilmiştir.

KUMBABA Bkz. Humbaba

KUMBHA [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışta yeraltı tanrılarının genel adıdır.

KUMBHAKARNA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanına göre Ravana'nın kardeşlerinden bir Rakşasa olup, adı "Testi Kulaklı" anlamına gelmektedir. Gücünü göstermek için pek çok Hindu rahibini yemekle birlikte genelde iyi huylu devasa büyüklükte, sürekli aç dolaşan bir karakter olarak tasvir edilmiştir.

KUMBHANDA [Hint Mitolojisi] Şekilsiz cüce ruhların adı olan bir alt tanrı grubunun adı olup, kimi zaman yakşa ile eşanlamlı kullanılmaktadır. Budist inanışta Dört Cennet Kralından (Sanskritçe "Katurmaharajikakayika") Güneyin bekçisi Büyük Kral Virulhaka'nın emrindeki tanrılar düşünülmüştür. Kumbhira bun grubun liderlerinden birisidir. Ayrıca Şiva'nın hizmetkârları olan Kuşmandalar ile de ilişkili oldukları sanılmaktadır.

KUMİHO Şekil değiştirebilip genç kız kılığına girerek erkekleri kandırabilen kötü huylu dişi bir ruh olup, adı Korece 9 kuyruklu tilki anlamına gelmekteydi.

KUMKUMA Hintlilerin sosyal ve dini amaçla kullandığı işaretlemeyi yaptıkları safran veya hintsafranının sönmüş kireç ile karıştırılmasıyla elde edilen tozun adıdır. Hindularca 7 şakradan altıncısına denk gelen ve 3. Göz olarak tanımlanan alın bölgesine kaşların arasında kumkuma ile işaretlenmekte ayrıca Şakti ve Lakşmi adlı tanrıçalar onuruna düzenlenen festivaller ile bahar festivali Holi'de rengârenk kumkuma tozları havaya fırlatılmaktadır.

KUMO [Japon Mitolojisi] Gövdesi insandan daha büyük, uzun bacaklı, fincan tabağı büyüklüğünde gözleri ve keskin dişleri olan örümceklerin adıdır. Kumolar ıssız terk edilmiş kalelerde yaşar ve yolunu kaybederek bu kalelerde geceleyen talihsiz yolcuları yiyerek beslenmekteydi.

KUMOKOMBA [Endonezya Mitolojisi] Likhambene'nin oğlu olan bir kader tanrısının adıdır.

KUMOKUMS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Modok halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Tule gölünün dibinden çıkardığı çamurla önce yeryüzünü ardından insanoğlu ve diğer canlıları yaratmıştır. Kumokums "Yaşlı adam" ve "Kumuş" adlarıyla da bilinmekteydi.

KUMONG [Kore Mitolojisi] İyi bir okçu olan tanrısal kahramanın adı olup, attığı okla kaosta çatlak oluşmasına böylece gökyüzü ile yeryüzünün ayrılmasına yol açmıştır. Kumong daha sonra iki ay ve güneşten birisini vurarak yeryüzünü yaşanılır bir yer haline getirmiştir.

KUMPARA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru ve Ekvator'da yaşayan Jivaro halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Çingaso'nun kocası, Etsa'nın (Güneş) babasıdır. Söylenceye göre Kumpara bir gün ağzında bir çamur parçası hissedip oğluna doğru tükürünce kızı Nantu (Ay) ortaya çıkmıştır.

KUMU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ute halkının inanışında insanları öldürmekten hoşlanan ayılara olağanüstü güç veren sıcak kaya gücünün adıdır. Kurt ayının mağarasını suyla doldurarak bu gücü zayıflatmış ve ayının insanları öldürmesini engellemiştir.

KUMU HONUA ile LALO HONUA [Polinezya Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında tanrı Kane'in yarattığı ilk insan çiftidir. Bununla birlikte Kumu ile Lalo'nun yasak meyveyi yedikleri için mutluca yaşadıkları güzel bahçeden kovulmaları hikâyesi Hıristiyanlıktan sonra yakıştırılmış olmalıdır.

KUMU TONGA I TE PO [Pasifik Mitolojisi] Mangaia yaratılış söylencesinde yeraltı dünyası tanrısı Miru'nun kızının adıdır.

KUMULİPO Bkz. Poele ile Kumulipo

KUMUŞ Bkz. Kumokums

KUN 1. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Titikaka gölü civarında yaşayan Keçuva halkının inanışında dağların karlı zirvesinde yaşayan rüzgâr kadar hızlı gök gürültüsü tanrısının adıdır.

2. [Fin Mitolojisi] Bir ay tanrısının adıdır.

3. [Çin Mitolojisi] Bazı kaynaklarda sonradan dev kuş P'eng Niao'ya dönüşen bir deniz yaratığının adıdır.

4. [Hint Mitolojisi] Bir bereket tanrısının adıdır.

KUN-LUN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte kral King Mu of Zhou tarafından keşfedilmiş Batı Çin'de bulunan sıradağların adı olup, Taoist kozmolojide 10 kıta ve 3 adadan birisi ve cennet olarak kabul edilmektedir.

KUNANANGUANG [Eskimo Mitolojisi] Grönland söylencelerinde tüm köy kışlık kampı terk ederken üvey annesi tarafından kandırılarak köyde yalnız bırakılan yetim bir kızın adıdır. Kız kendine barınacak bir kulübe inşa etmişse de köyde yiyecek olmadığı için aç kalmışsa da bir deniz kuşu kendini kayak adıyla bilinen Eskimo kayığına dönüştürerek kızı dost insanların yaşadığı bir köye ulaşarak kurtulmasını sağlamıştır.

KUNAPİPİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Arnhem Land bölgesinde yaşayan halkların inanışında ana tanrıça olup, insan, bitki ve hayvanların yaratıcısı, tüm kahramanların koruyucusu kabul edilmekteydi. Waramurungundju ve İmberombera adlarıyla da bilinen Kunapipi, tüm dünyayı gökkuşağı yılanı, kadın ve erkek kahramanlarla birlikte gezmiştir. Ayrıca Roper nehri havzasında Kunapipi'nin insan yiyen bir dev kadın olduğu rağmen şahin Bunhill kadının karnını yararak kurbanlarını kurtardığına dair bir söylence kaydedilmiştir.

KUNAVABİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Arizona, Güney Neveda ve Güneydoğu Kaliforniya'da yaşayan Paiute halkının inanışında gece ve hastalığı getiren ruhun adıdır. Masallarda hilebaz bir karakter, riskli maceralara giren bir kumarbaz olarak adı geçmektedir.

KUNDA [Budist Mitolojisi] Mahaparinibbana Sutta'ya göre Buda'ya son yemeğini ikram eden bir demircinin adıdır. Bununla birlikte ağır hasta olan Buda yardımcısı Ananda'yı yemeği kendisinin yerine Kunda'nın yemesi konusunda ikna etmiştir. Buda Parinirvana'ya kavuşmadan önce hastalığından kurtulmuştur.

KUNDALİNİ DEVİ [Hint Mitolojisi] İnsan bedenine bürünen bir tanrıça olup, 10 şakranın en altındakinde yaşamaktaydı. Yoga yöntemlerini bulan Şiva'nın eşi olan tanrıça lingam (Hindu yıkım ve üreme tanrısı Şiva'nın sembolü olan fallik obje) etrafında sarılmış yılan formunda gösterilmekteydi.

KUNDRAV [Pers Mitolojisi] Efsanevi su canavarı Gandareva'nın Şehname'de geçen adıdır.

KUNDUZ Pliny'nin Historia Naturalis adlı eserinde bu kemirgen memelinin bir avcı tarafından kovalandığında avcının sihirli bir ilaç yapmak için testislerinin peşinde olduğunu sanıp kendini hadım ettiğine ilişkin bir Roma halk inanışı kaydedilmiştir.

1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeydoğu Amerika'da bulunan ormanlık alanda yaşayan Algonkin halkının inanışında ailesini nehirde kaybeden kederli bir baba kunduza dönüşmüştür.

2. [Eskimo Mitolojisi] Şifacılık bilgisine sahip, insan eti ile beslenen bir dev olup 'Kunduz doktor' veya 'Kunduz adam' olarak bilinmektedir.

KUNDUZ KIZ ile SALYANGOZ ÇOCUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Osage halkının inanışında birlikteliklerinden kabilenin atası Osage dünyaya gelen kahramanın anne ve babasının adıdır.

KUNG KUNG [Çin Mitolojisi] Çin yaratılış söylencesinde kafasını çarparak cennet sütunlarını deviren böylece yeryüzünde sel tufanına sebep olan bir ejderhanın adıdır.

KUNGVA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Kannuku halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

KUNİNWA WATTALO [Aborijin Mitolojisi] Gece ortaya çıkarak kurbanlarını iple boğarak öldüren kötü ruhların adıdır.

KUN TU BZAN PO [Tibet Mitolojisi] Bon dininde en önemli tanrının adı olup, dünyayı bir çamur topağından, canlıları ise yumurtadan yaratmıştır. Bkz. Samantabhadra

KUNİ-TOKO-TAÇİ [Japon Mitolojisi] Fuji dağında yaşayan yaratıcı yeryüzü tanrılarından bir tanesinin adıdır.

KUNOMAGLUS [Kelt Mitolojisi] Yunan tanrısı Apollon'un Kelt tanrısı Kernussos ile birleştirilmiş formudur.

KUNTİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre Suira'nın kızı, Vasudava'nın kardeşi, Kuntibhoja, Pandu ile Surya'nın karısı, Arjuna, Bhima, Karna ve Yudhişthira'nın annesi olan ana tanrıçanın adıdır. Kunti, güneş tanrısından evlilik dışı hamile kalınca doğan çocuğunu uzak bir yerde terk etmişse de, bebeği vahşi hayvanlardan önce bir arabacı bulmuştur. Farklı tanrılardan çok eşli Draupadi'nin kocalarını doğuran tanrıçanın Kuzey Hindistan'da çok sayıda tapınağı bulunmaktadır.

KUNU [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

KUO TZU-İ [Çin Mitolojisi] 7. Yüzyılda yaşamış bir adamın adı olup, ölümünden sonra mutluluk ile ilişkilendirilip tanrılaştırılmıştır. Çin sanatında Kuo Tzu-i oğlu Kuo-ai ile birlikte saraya doğru giderken mavi bir elbise içerisinde tasvir edilmektedir.

KUPALA Bkz. Kupalo

KUPALO [Slav Mitolojisi] Göl ve nehirlerin koruyucusu ve bitkilerin yeşillenmesinden sorumlu yaz gündönümü tanrıçasının adıdır. Her yıl yaz dönümü zamanında onuruna Kupala (yıkanmak) adlı bir festival düzenlenmekteydi. Hıristiyanlığın kabulünden sonra bu pagan gelenek tam olarak unutulmamış olup, Sir

James Frazer'e göre Kupala Gecesi veya İvan Kupala Günü adıyla bilinen kutlamalarının başlangıcı olmuştur. Kupala günü sabahı Kupalo'nun müritleri önce şafak vakti tanrıça ile ilişkilendirilen ve kökünün kötülükleri uzaklaştırdığına, şans getireceğine kadınları cezbedeceğine inanılan kırmızı kan çiçeği (Lythrum salicaria) toplamakta ardından tanrıça figürleriyle nehirde yıkanmakta böylece her türlü hastalıklardan aranılacağına inanılmaktaydı. Ayrıca bu sırada nehre atılan ekmekler tanrıçaya şifa getirmesi karşılığında sunulmaktaydı.

Kupala Gecesi, Ukrayna, Belarus, Polonya ve Rusya'da 23/24 Temmuz gecesi (Ortodoks Kilisesince halen kullanılan Julian takviminde 6/7 Temmuz) kutlanmakta olup, Koroçun adıyla bilinen kış dönümünün karşıtıydı. Rusya ve Ukrayna'da genç erkek ve kadınlar bu gece bir şenlik ateşi yakıp üzerinden atlar, ertesi gün tüm köy ahalisi nehirde yıkanarak kötülüklerden arınmaya çalışırdı. Sırbistan'da güzel bir cübbe giydirilen ağaç yeşil saçlı bir kadınmışçasına süslenilerek kadınlarca tapınılırdı.

Baltık Slavlarında ise kadınlar bir huş ağacının kestikten sonra dal ve yapraklarından temizler, çiçeklerle süsler, tanrıça onuruna bir horozu kurban ederdi.

KUPUA [Polinezya Mitolojisi] İnsanları aldatan bir tanrı grubunun olup, önemli Kupualar, Hırsız 'İva', Ünlü 'Maui', Büyücü 'Ono' ve Fare avcısı 'Pekoi' adlarıyla bilinmekteydi.

KUPAY Bkz. Supay

KUR 1. [Sümer Mitolojisi] Ölüler diyarında akan bir ırmağın adıdır.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Ereşkigal tarafından kaçırılan bir ejderha olup, Enki ile Ninurta tarafından öldürülmüştür.

3. [Hint Mitolojisi] Tamil halkının inanışında insanlığa ölüm, korku, üzüntü getiren dişi bir ruhun adıdır.

KURA [Pasifik Mitolojisi] Cook adalarında yaşayan Mangaia halkının söylencelerinde kız kardeşiyle birlikte çiçek toplarken ağaçtan düşünce, yarılıp ortadan ikiye ayrılan toprak tarafından hapsedilip kör bir kadın tarafından esir tutulan bir kızın adıdır. Kura'nın peşinden yeraltı dünyasına inen vefakâr kocası çeşitli zorlukların ardından kadını kurtarmayı başarmıştır.

KURA-OKAMİ [Japon Mitolojisi] Yağmur ve kar tanrısının adı olup, ejderha formunda tasvir edilmektedir.

KURABİ Bkz. Çerubim

KURAN [İslam Mitolojisi] İslam inancında Allah tarafından MS 610-632 arasında gönderilen âyetleri vahiyler şeklinde Cebrail adlı melek aracılığıyla İslam Peygamberi Muhammed'e indirilen en son kutsal kitabın (kitâb-ı semâvi) adıdır. Müslümanlara göre insan ve peygamber kabul edilen Âdem ile başlayıp, diğer peygamberlere de gönderilen ilâhî mesajlar, Kur'an'ın Muhammed'e indirilmesi ile sona ermiştir. Bu yüzden Müslümanlar, İncil, Tevrat ve Zebur'u Allah tarafından insanlara gönderilen kutsal kitaplar olarak görmekte ama tahrif edilmiş olduklarına ancak Kur'an'ın Allah tarafından kıyamete dek korunacağına ondan başka bir kitap gönderilmeyeceğine inanmaktadır.

Kur'an kelimesi Arapça "Okunan şey" anlamına gelmekte olup, 114 sure ve 6.236 ayetten (112 Bismillah sayılırsa 6.348) oluşmaktadır. İslam öncesinden günümüze en önemlisi Mu'allakat olan sadece 5 Arapça yazıt ulaştığı göz önüne alınırsa Kuran'ın Arap literatüründeki önemi de ortaya çıkmaktadır. MS 610 yılında Ramazan ayının Kadir Gecesi'nde Mekke'deki Nur Dağı'nın Hira Mağarası'nda Muhammed'e indirilmeye başlanılan Kur'an metninin tamamlanması 12 yılı Mekke, 11 yılı da Medine'de olmak üzere 23 yılda tamamlanmıştır.

Muhammed'in ölümünden hemen sonra gerçekleşen Yemâme savaşlarında (Mayıs-Haziran 633) Kuran'ı ezbere bilip, sözlü olarak aktaran pek çok hafız ölünce Ashabdan Ömer bin Hattab, halifeye başvurarak hafızların toplanmasını istemiş böylece Zeyd bin Sâbit başkanlığında bir komisyon oluşturularak Kuran nüshaları bir araya getirilmiştir. Zeyd bin Sâbit, elinde yazılı "Kur'an" metni olan herkesin bu metinleri şahitler eşliğinde getirmesini isteyerek "İmam Mushaf" adı verilen bir asli örnek oluşturmuş, İmam Mushaf ile uyuşmayan bazı sahabelerin mus'haflar ise sonradan Osman bin Affan döneminde yakılmışlardır. Kuran-ı Kerîm bugünkü dizilişi ile yazılması ise halife Osman döneminde gerçekleştirilmiş olup, Kur'an sureleri kronolojik sıraya göre değil, Ebu Bekir döneminde bir araya getirilen İmam Mushaf'a göre sıralanmıştır. Günümüze ulaşan en eski Kur'an mushafı 9. yüzyıla tarihlenen Semerkand Kuran'ı olup, Özbekistan'ın Taşkent şehrinde Eski Eserler Müzesi'nde metal bir sandık içinde muhafaza edilmektedir.

Kuran bir din kitabı olmanın ötesinde İslam'ın, toplum düzeni, ekonomi, askerlik üzerine görüş ve yasalarını da barındırmaktadır. Özellikle Şafi mezhebince benimsenen bir söylenceye göre Kuran yeryüzüne inmeden önce cennette bulunan Umm al-Kitab adlı mükemmel kitabın kopyası olup, ipekle bağlı, cennet taşlarıyla süslü bu kutsal metin Cebrail aracılığıyla Muhammed'e verilmiştir.

Kuran veya Kur'an-ı Kerîm, çeşitli ayetlerde "el-Furkân" (Furkân, 1), "ez-Zikr" (Hicr, 9), "en-Nûr" (Nisâ, 174), "er-Rûh" (Şûrâ, 52) anılmış olmakla birlikte Müslümanlarca Furkân-ı Hâkim, Mushâf-ı Şerif, Kelâmullah, Kitâbullah gibi isimlerle de anılmaktadır.

KURANGAİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında kuş kadın formunda bir canavarın adıdır.

KURBAĞA İribaşlıktan erişkinliğe görünümleri şaşırtıcı bir şekilde değişen ve deri değiştiren kurbağalar pek çok kültürde masal ve efsanelerin konusu olurken özellikle bereket ve yenilenmenin sembolü olmuşlardır. Kurbağalar Amerika ve Avustralya yerlilerince yağmur Hindistan'da

ise şimşek ile özdeşleştirilmiş, yağmur yağdırabileceklerine inanılmıştır.

1. [Eski Mısır] Büyük saygı gören, tapınaklarda heykelleri bulunup, mumyalanan kurbağalar özellikle Nil nehrinin taşmasından sonra sayıca olağanüstü boyutlarda artmaktaydı. Doğum tanrıçası Heket'in sembolü olduğu için kurbağa motifleri kadınlarca nazarlık olarak takılmaktaydı. Heket dışında Ogdoad'ın dört tanrısı da kurbağa başlı olarak tasvir edilmekteydi.

2. [Aztek Mitolojisi] Ana tanrıça Tlaltekuhti yarı insan yarı kurbağa formunda tasvir edilmekteydi.

3. [Ortaçağ Avrupası] Eski Yunan ve Roma yazarlarınca dile getirilen kurbağaların garip güçlere sahip olduğu fikri Ortaçağ Avrupası'nda da sıkça dile getirilmiş hatta kurbağaların kafasında kurbağa taşı adı verilen sihirli bir taşın bulunduğuna, bunun kolye veya yüzükte kullanılması durumunda çevresindeki zehirlerin varlığını renk değiştirerek haber verdiğine inanılmaktaydı. Avrupa folklorunda cadıların büyü yapmasına yardım eden küçük şeytanlar olarak tasvir edilen kurbağalar aynı değişimin sembolü olarak kabul edilmiştir. "Kurbağa Prens" masalı bu inanışın en ünlü örneği olup, bir prens tarafından öpülünce üzerindeki büyü bozulup prense dönüşen kurbağa öyküsünün tam tersi yani kurbağa prenses masalı da bulunmaktadır. Bu masala göre köylü bir kadın (Rus varyantında çar), oğullarını uzaklara göndererek gelin adaylarıyla dönmelerini istemiş ağabeylerinden farklı olarak bir kurbağaya evlenme teklif eden küçük oğul iyi huyunun ödülü olarak kurbağanın insana dönüşmesiyle çok güzel bir prensese dönüşmüştür.

4. [Hint Mitolojisi] Sanskritçe manduka adıyla bilinen kurbağalar kuraklık zamanı sessiz yağmur yağdığında vrakladığı için brahmanlarla özdeşleştirilmiştir.

5. [Yunan-Roma Mitolojisi] Aphrodite ve Venus ile ilişkilendirilmekteydi.

6. [Hıristiyan Mitolojisi] Şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

7. [Afrika Mitolojisi] Ölüm ile özdeşleştirilen pek çok söylenceye konu olmuştur. Bunlardan Nijerya'da yaşayan İgbulara ait birisinde insanlar yaratıcı tanrı Çuku'ya ölümsüzlük kazanmaları için bir köpeği elçi olarak göndermişse de konuşulanlara kulak misafiri olan kurbağa köpekten hızlı davranarak tanrıya mesajın tam tersini iletmiş böylece nefret ettiği insanlar ölümlü olarak kalmıştır.

KURBAĞA İLAHİSİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da yer alan ilahide (VII: 103) yağmur yağdırmaları için kurbağalara yakarılan bir ilahinin adıdır. Yağmur yağdığında kurbağalar vrakladığı için bu ilişki kurulmuş olmalıdır.

KURBAĞA ile ÖKÜZ Ezop masallarından birisi olup, baba kurbağa bataklıkta öküz görüp de canavar gördüğünü sanıp korkan oğlunu yatıştırmak için gördüğünün sıradan bir hayvan olduğunu isterse kendisinin de o kadar büyük olacağını söylemiş, çocuğun o daha büyüktü sözleriyle coşarak kendini şişirdikçe şişirince patlayarak ölmüştür. Fablın mesajı kendini beğenmenin kendini yok etmeye götüreceği üzerinedir.

Nineveh sarayı kabartmalarında
Aşurbanipal bir aslanı öldürürken

KURBAN Pek çok kültürde tanrı veya tanrılara yakarmak, bunlardan bir dileğin gerçekleşmesi için yardım dilemek için canlı hayvan veya insanın genelde özel bir sunak veya tapınakta çoğunlukla keserek kanının akıtılarak öldürülmesi eyleminin adıdır. Ayrıca sadece tanrılara değil ölü atalar için düzenlenen libasyon törenlerinde şarap ve biranın yanı sıra hayvan veya insan kanının da kullanıldığı da bilinmektedir.

1. [Yahudi Mitolojisi] İbrahim (Abraham), Tanrı Yahweh'in talimatıyla oğlu İshak'ı kurban etmeye hazırlanmışsa da yerine bir hayvanı kurban etmesi istenmiştir. Yine Yahudilerin günah keçisi geleneği de tanrıya sunulan bir kurbandır.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] İnsanoğlunun tanrıların yeme içme gibi dünyevi ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğuna inanılmakta bu yüzden tapınak mutfaklarında hazırlanan yemekler sunaklardaki tanrı heykellerinin önüne konulmaktaydı. Koyun ve keçiler bu amaçla kurban edilmekte ayrıca balık ta sunulmaktaydı. Babil'de insanlara musallat olan kötü ruhları ve salgın hastalıkları kovmak için keçi kurbanı geleneği sonradan "günah keçisi" adıyla Yahudilerce de benimsenmiştir (Levililer 16: 8, 10, 21). Ur kentinde Sir Leonard Woolley tarafından yapılan kazılarda Sümerlerin erken dönemlerinde büyük ölçüde insan kurban ettiğini göstermekteyse de bu gelenek uzun sürmemiştir. Bununla birlikte MÖ 7. Yüzyılda Asur kralı ve eşinin ölümünün yaklaştığı hissedilince onların yerine seçilen bir insan çiftinin kurban edildiği anlaşılmıştır.

Neo Asur döneminde ise Kral Aşurbanipal (MÖ 668-627) aslan kurban edildiği bu hayvanın kanının libasyon törenlerinde kullanıldığı saray kabartmalarından anlaşılmaktadır.

3. [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte hayatın ilk insan Puruşa'nın fedakârlığıyla ortaya çıktığına inanılmaktaydı.

4. [İslam Mitolojisi] Zilhicce ayının onuncu günü, hac sırasında ya da adak amacıyla Allah'a sunulan, eti yenilen hayvanlara verilen isim olup, İbraniceden ödünçlenmiştir.

KURÇE [Prusya Mitolojisi] Bereket tanrısının adı olup, 2 Şubat 1249'da pagan Prusya klanları ile Töton şövalyeleri arasında imzalanan Christburg antlaşmasında bahsi geçmiştir. Kurçe adının Litvanya dilinde yaratmak anlamına gelen kurti kelimesiyle ilişkili olabileceği iddia edilmiştir.

KURDALAEGON [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında tanrıların demircisi olduğuna inanılan bir ruhun adıdır. İnanışa göre ölüler öbür dünyaya yapacakları yolculuğa çıkmadan önce Kurdalegon'u ziyarete gitmekteydi.

KURENT [Slav Mitolojisi] Slovenya'da bir karakoncolos varyantına verilen isim olup, koyun postu giydirilip, bellerine büyük çıngıraklar takmış, bacaklarında kırmızı veya yeşil tozluklar, sol ellerinde uzun bir sopa taşıyan maskeli adamlar yaptıkları gürültüyle sembolik olarak kış mevsimini kovarak, baharın gelişini müjdelemektedirler. Kurentlerin katıldığı Kurentovanje adı verilen festival Slovenya'nın en eski kenti Ptuj'da Paskalya'dan 50 gün, Büyük Perhiz Çarşambasından ise 46 gün öncesine denk gelen Pazar (Quinquagesima) günü öğleden sonra düzenlenmekteydi.

Bkz. Kukeri, Karakoncolos, Krampus

KURETLER [Yunan Mitolojisi] Helenistik dönem öncesinde Girit'te yaşayan tabiat cinlerine verilen isim olup, Korybantes ile eşanlamlı kullanılmaktaydı. Kuretler, yağmur yağdırmak istedikleri zaman kalkanlarını birbirine çarparak gök gürültüsü taklidi yapmaktaydı. Bir söylenceye göre bebek Zeus'u Kronos'tan korumak için gürültülü savaş dansları yapmışlardır.

KURGAL Bkz. Adad

KURİBU [Mezopotamya Mitolojisi] Ea'nın koruyucu bir tanrı olarak görünümlerinden birisinin adıdır.

KURİKABERİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Batı Mexico bölgesinde yaşayan Taraskan halkının inanışında gök ve güneş tanrısının adı olup, yağmur ve bereket tanrıçası Cueravaperi'nin kocasıdır.

KURİS [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında büyücülerin Noel ile yılbaşı arasında yolculuk yaptıklarına inanılan bir ülke adıdır. İron kabilesi tarafından Kuris, Digorlar tarafından Burku olarak isimlendirilir. Bu büyücülere Kuriszeute (Burkuzeute) adı verilir. Büyücüler yolculukta en iyi atları kullanır ya da uyumakta olan gençlerin (kız veya erkek) at gibi sırtına binerler. Bu gençler ertesi sabah hasta olarak uyanırlar. Kuris ülkesi ölülere ait bir çayır olup burada yeryüzünde mevcut meyvelerin yanı sıra büyücülerin toplayıp ülkelerine getirdiği mutluluk ve felaketlerin de tohumları çimlenmekteydi.

KURKİL [Sibirya Mitolojisi] Moğol asıllı halkların inanışında karga formunda tasvir edilen yaratıcı tanrının adı olup, yeryüzünün ardından insanoğlunu yaratıp ona çeşitli sanatlar öğretmiştir.

KURMA [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte Tufan söylencesinin ikinci bölümüne göre Vişnu'nun ikinci beden bulmuş görünümü olan kozmik kaplumbağanın adıdır. Matsya gibi Kurma'da Satha Yuga döneminde gerçekleşmiştir. Kurma'ya adanan tapınaklar Andhra Pradeş eyaletinin Çittor bölgesine yakın Kurmai köyünde bulunmaktadır. Kurma tufan sırasında sırtına Naga Vasukiş'in dolandığı bir dağ bulunduğu halde suyun dibinde beklemiştir.

Bkz. Kaplumbağa

KURMES [Sibirya Mitolojisi] Şamanların fetiş olarak kullandığı resimlerin adıdır.

KURNAZ PETAR Kurnaz, nükteli, zeki yoksul bir Bulgar köylüsü olarak tasvir edilen bir fıkra kahramanının adı olup zenginler, asiller, din adamları ve Osmanlı yöneticileri ile eğlenceli mücadelesini konu alan sayısız öyküsü Nasreddin Hoca fıkraları ile benzerlik göstermektedir. 16-17. Yüzyıllarda Osmanlı yönetimi sırasında geliştiği ya da Anadolu'dan ödünçlenildiği sanılan karakterin öyküleri ilk olarak 1873 yılında İlya Blaskov tarafından kayıt altına alınmıştır.

KURRA [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında (30) Lemminkainen'in arkadaşı olarak bahsi geçen bir kahramanın adıdır. Lemminkainen Pohjola Bakiresini elde etmek için Kuzey Diyarı'na giderken arkadaşından kendisiyle birlikte gelmesini istemiştir. Louhi'nin oğlu Pakkanen ikilinin kayıkla yol aldığı gölü dondurunca donma tehlikesi geçiren arkadaşlar, Lemminkainen'in dualarının sayesinde kurtularak karaya kadar yürümüş, önce kaybolmuşlarsa da evlerinin yolunu bulmayı başarmışlardır.

KURRİWİLBAN [Aborijin Mitolojisi] Bir kadın yamyamın adı olup, kocası Yaho erkekleri yerken Kurriwilban avladığı erkekleri yemekteydi.

KURŞUN DÖKME Eritilmiş kurşunun nazar olduğuna inanılan kişinin başı üzerinde tutulan su dolu bir kaba dualar eşliğinde dökülerek alınan kurşunun aldığı şekle göre kehanette bulunma sanatıdır. İslam ülkelerinin yanı sıra Ortaçağ Avrupa'sında da aynı amaçla uygulanmıştır.

KURT ile KUZU Pek çok kültürde varyantları bulunan bir masal olup, aç bir kurt dere kenarında oynaşan küçük bir kuzuyu yemeyi aklına koyunca hayvanı öldürmek için mazeret arayışına girmiş, kuzu kurdun suçlamaların hepsini mantıklı bir şekilde çürüten cevaplar verince öfkelenen kurt sen yapmamışsan baban yapmıştır diyerek hasmını mideye indirmiştir. Öykü Buda'nın önceki hayatlarını anlatan Jatakalarda bir panter ile henüz çocuk olan Buda arasında geçmektedir.

KURT ile TURNA Dünyanın pek çok kültüründe varyantları bulunan bir masalın adı olup, pek çok hayvanı yiyen kurdun boğazına küçük bir kemik parçası saplanınca acı içinde kendini bu durumdan kurtaracak birisini aramış, sonunda turna kuşunu bulmuştur. Turna, uzun gagasıyla kurdun boğazındaki kemik parçasını çıkardıktan sonra yaptığı işi karşılığında bir ödül isteyince

kurt öfkeyle bağırmıştır: "Nankörsün! Bir kurdun ağzına kafanı sokmana rağmen hala yaşıyorsun, çocuklarına anlatacak güzel bir hikâyen var, fikrimi değiştirmeden kaybol karşımdan". Öykü Buda'nın önceki hayatlarını anlatan Jatakalarda kurt yerine aslan kullanılmış, kurt Devaddatta ile özdeşleştirilirken Buda turna kuşu olarak boy göstermiştir.

KURTADAM Kurt veya kurt benzeri bir canavara dönüşüp insanlara saldırdıktan sonra yeniden insan formuna bürünebilen yaratıkların adıdır. İngilizce werewolf olarak adlandırılan bu yaratığın adı Eski Saksonca wer 'adam' + wolf 'kurt' kelimelerinden oluşmakta dolayısıyla inancın Britanya adasına Germen kavimleri sayesinden taşındığını düşündürmektedir. Hint Avrupa dillerinde kurt anlamına kullanılan wlkwos kelimesiyle ilişkili vulcolaca (Eski Slavca), vukodlak (Slovakca), wilkolak (Lehçe), vrykolokas (Yunanca) kelimelerinin ilgili kültürlerde aynı zamanda kurtadam ve kurtpostu anlamlarına kullanılması da dikkat çekicidir.

Kökler

Yunanca lykanthrope 'hayvana dönüşme' adıyla da bilinen durumun Avrasya Şamanizm'i ve cadı kültüyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Muhtemelen ilkel kabilelerin dini liderleri olan şamanlar transa geçerek Ölüler Diyarına yaptıkları yolculuklarında kurt postu giyerek veya bu hayvana ait bazı parçaları kullanarak onun gücünden faydalanıyor belki de bu yolculuğu kurt formunda yaptıklarını düşünüyorlardı. Benzer şekilde Kuzey Amerika yerlileri ayı adam, kurt adam, tilki adam benzeri varlıkların hikâyelerini anlatmaktadır. Avrasya ve Amerika'nın erken dönem medeniyetlerinde ilk tanrıların yarı insan yarı hayvan formunda olduğu görülmektedir. Eski İskandinav dillerinde ulfhedhnar (kurt kıyafetli) ve berwerker terimleri kurt ve ayı postu giyen savaşçıları tanımlamaktadır. İzlanda'da MS 900'da yazıya geçirilen Hrafnsmal destanında Norveç'in Ulfedhnar adlı savaşçıları anılırken üzerlerinde vargstakkar adı verilen kurt postu dışında başka bir kıyafetlerinin ve zırhlarının olmadığı anlaşılmaktadır. Kurt ruhu taşıdıklarını düşünen Ulfedhnarlar korkunç katliamlar gerçekleştirdikten sonra yaptıklarını öz benlikleriyle ilişkilendirmediklerinden vicdan azabı da çekmiyorlardı. Eski Germen topluluklarında kabile içerisinde işlenen bir cinayetin "tapınakta kurt var" anlamına gelen "vargr i veum" sözüyle duyurulması da bu gelenekle bir şekilde ilişkili ilginç bir ayrıntıdır. 13. Yüzyılda yazıya dökülen İskandinav destanı Volsunglar'da Sigmund ile oğlu Sinfjotli'nin kurda dönüşmesi ve bu halde intikam için pek çok insan öldürmeleri ama sonunda postlarını çıkarıp yakarak bu formdan kurtulmaları dikkat çekicidir. Bu öykünün derlendiği İzlanda'da kurt yaşamaması da ilginç bir özellik olup, inancın adaya Kuzey Avrupa'dan taşındığı sanılmaktadır.

MÖ 5. Yüzyılda Herodot, proto-Slavlar olması muhtemel Neuroi halkından bahsederken bunların yılın belirli günlerinde kurda dönüştüklerinden bahsetmiştir. Ukrayna ve Belarus folklorunda kurt adam kültü yaygın olup, bu yaratıkların kedi, köpek hatta çalı formuna girerek şekil değiştirdiklerine inanılmaktadır. Baltık ve Slav halkları da bu dönüşümün sihirli bir kemer veya bir kurt postu giyilmesi sonucu gerçekleştiğine inanmaktadır. Bazı kültürlerde sözgelimi Macaristan'da şamanların kurtların çocuğu olduğu ya da kurtlarca büyütüldüğü söylenceleri de kurt adam inanışı ile şaman kültü arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir.

Kurt adamlar Yargılanıyor

Kurt adamların varlığına dair ilk resmi kayıt 1407 yılında İsviçre'nin Basel kentinde tutulmuş, 1520-1630 yılları arasında sadece Fransa'da 30.000 civarında kurt adam vakası kayda geçmiştir, bunların çoğu ağır işkenceler sonucu itirafa zorlanmış ve genellikle ölüme mahkûm edilmiş, sağ bırakılanlar ise lanetlenmeleri için özel bir işaretle damgalanmışlardır. Avrupa'da ilk olarak 1521 yılında Poligny'de üç adam aileleriyle birlikte kurt adam olmakla suçlanmış ve yakılarak öldürülmüştür. 1603'de sadece 13 yaşında olan Jean Grenier kurt adam olup çocukları kaçırıp yemekle suçlanmış, çocuk mahkemede kurt adam olduğunu ve şekil değiştirebildiğini iddia etmişse de hâkim deli olduğu gerekçesiyle öldürülmesine değil de bir manastırda hapsine karar vermiş, Grenier kapatıldığı hücrede 7 yıl sonra ölmüştür. Almanya'da ise Peter Stubbe 1589'da 15 kişiyi öldürmekle suçlanmış sevgilisi ile kızı yardım ve yataklı gerekçesiyle bir kazığa bağlanıp yakılarak kendisi ise işkence yapıldıktan sonra kafası kesilerek öldürülmüştür.

Özellikler

Kurt adamlar, vampirlerden farklı olarak ölü olmayıp, güneş ışığından ve haç sembolünden etkilenmemektedirler. Hint-Avrupa folklorunda bir insanın iki sebepten ötürü kurt adama dönüştüğüne inanılmaktadır:

1. Kudretli büyücülerin düşmanlarına saldırabilmek için kara büyü yardımıyla kurt formuna dönüşmeleri.
2. Büyücülerin masum insanlardan intikam alma amacıyla onları yine kara büyü yardımıyla kurda dönüştürmesi.

Bununla birlikte bazı Ortaçağ büyü kitaplarında birisini kurt adam yapabilmek için çırılçıplak soyulup, tüm vücuduna yeni öldürülmüş bir hayvan yağı ile bazı bitkilerin karışımı bir kremin sürülmesi dahası beline insan veya kurt derisinden kemer takılması gerektiği kayıtlıdır. Kurgusal edebiyat ve filmlerce beslenen popüler kültürde ise kurt adam tarafından ısırılma veya bir Çingene'nin lanetinin inanı kurda dönüştüreceği, dolunay zamanı bu dönüşümün gerçekleşeceği ve gümüş bir kurşunla öldürülebilecekleri inancı yayılmıştır.

Louis Stevenson'un Dr. Jekyll ve Mr. Hyde (1886) romanı içinde vahşi bir yaratık taşıma durumu üzerine ilk edebi kurgu eser olma özelliği taşırken babasının öcünü almak isteyen bir Navaho halkından bir yerli kızın kurda dö-

nüşmesini konu alan ilk kurt adam filmi "The Werewolf" 1913 yılında ABD'de çekilmiştir.

KURTBOĞAN OTU Bkz. Akonite

KURU 1. [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Kaurava ve Pandavaların atası olan ay prensinin atasıdır.

2. [Hint Mitolojisi] Dünyanın dokuz bölgesinden en kuzeyde yar alanının adıdır.

3. [Afrika Mitolojisi] Sierra Lione'de yaşayan Temne halkının inanışında

KURUBA [Hint Mitolojisi] Mensuplarını daha çok çobanların oluşturduğu bir Hindu kastının adı olup, Kuruma veya Gowda olarak da bilinmekte daha çok Andhra Pradeş, Karnataka, Maharaştra ve Tamil Nadu eyaletlerinde bulunmaktadır.

KURUKULLA [Budist Mitolojisi] Aşk ve refah tanrıçasının adı olup, insanlar ve tanrıları büyüleyerek kendisine hizmet ettirdiğine inanılmaktaydı. Tibet'te refah tanrıçası olarak görülen Kurukulla kırmızı lotus, ok ve yay ile kimi zaman aşk tanrısı Kama ile birlikte tasvir edilmekteydi.

KURUMA 1. Bkz. Kuruba

2. Japonca 'tekerlek' anlamına gelen kelime önemli bir semboldür. Budist felsefede acının günahın tıpkı bir tekerleğin öküzü takip ettiği gibi ardından gittiği sık tekrarlanan bir deyiştir.

KURUMBA [Hint Mitolojisi] Kerala'da cinsellikle ilgili şarkılar söyleyerek onurlandırılan bir tanrıçanın adı olup, müritleri tapınma sırasında kendilerini kılıçlarla kesmekte, çiçek hastalığından korunmak için tavuklar kurban etmekteydi. Caynacıların Kannaki olarak adlandırdıkları tanrıçanın sembolü halhaldır.

KURUPİRA Bkz. Korupira

KURURUMANİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Arawak halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, Kulimina kadını yaratırken o erkeği yaratmıştır. Kururumany bir süre sonra yeryüzüne inince insanların zayıflığı bozuk ahlakını görüp, onları ölümlü kılmakla kalmamış, böcek, yılan gibi tehlikeli hayvanlar ve diğer kötülükleri musallat etmiştir.

KUSAG [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında rahiplerin koruyucusu olan tanrının adıdır.

KUSANAGİ [Japon Mitolojisi] Ame no Murakumo no Tsurugi (kümelenmiş bulutların cennetinin kılıcı) veya Kusanagi-no- tsu-rugi (Çayır kesme kılıcı) adlarıyla da bilinen iki kenarlı, kısa ve düz formda efsanevi bir kılıcın adıdır.

KUSARİKKU [Mezopotamya Mitolojisi] Belden aşağısı boğa belden yukarısı insan formunda olan bir tanrının adı olup, Akad karşılığının adı Gudelim'dir. Bazen kanatlı tasvir edilir ve bulunan heykelleri genellikle kapı koruma görevini üstlenmiştir. Bkz. Lamassu, Lahmu

KUSAY BİN KİLAB [İslam Mitolojisi] Kâbe'yi yeniden inşa edip, Kureyş kabilesini birleştiren Kusay kabilesinin lideri ve Muhammed'in beşinci dereceden atasının adıdır.

KUSİTAWAQARİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şoşonea halkının inanışında gökyüzündeki yıldızlara verilen isim olup, adları "Kadın Kavgası" anlamına gelmektedir. Söylenceye göre hilebaz Koyote'nin tecavüzüne uğramak istemeyen kızları o zamana dek bol olan gökyüzüne kaçarak yıldızlara dönüşmüşlerdir.

KUSUG [Mezopotamya Mitolojisi] Babil tanrılarına hizmet etmekle görevli yüksek rahiplerin adıdır.

KUSVA Bkz. Kasva

KUŞ 1. [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde Agni bazen kuş (Pakşin) olarak çağrılmış, bazen kuş formunda ve Garutmat düşünülen güneş ise Vişnu'nun binek hayvanı olarak düşünülmüştür. Ayrıca kuşlar insan ruhunun sembolü olarak düşünülmüştür.

2. [Mısır Mitolojisi] İnsan ruhu (ba) insan başlı bir kuş olarak tasvir edilmekte ayrıca Horus, Ra, Thoth, Geb ve İsis gibi tanrılar çeşitli kuşlarla ilişkilendirilmekteydi.

3. [Yahudi Mitolojisi] Söylenceye göre Âdem ile Havva'nın yasak meyveyi yedikten sonra tüm hayvanlara sunmuş ancak sadece kuş yemeyi reddetmiştir.

KUŞ DİLİ İskoçya ve Rusya'da farklı varyasyonları bulunan bir masalın adıdır. Dört kuş yavrusunu fırtınadan kurtaran delikanlıya kuşların annesi kendi dillerini öğretmiş, akşam eve giden genç dışarıda öten bir bülbülün kendisine bir gün kral olacağını, zengin bir tüccar olan babasının ise ona hizmet edeceğini söylediğini duyar. Durumu babasına açıkladığında evden kovulan genç türlü maceralardan sonra kendi krallığını kurmuş, bu arada tüm servetini kaybeden babası tesadüfen krallığına iş aramak için gelerek bilmeden oğlunun hizmetine girmiş böylece bülbülün kehaneti gerçekleşmiştir.

KUŞ PARİ [Ermeni Mitolojisi] Kanatlı bir perinin adı olup, Türkçe 'kuş' ve Farsça 'peri" kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.

KUŞ TANRILAR [Mezopotamya Mitolojisi] Gudea dikilitaşında saçları traş edilmiş rahiplerin kuş başlıklı ve kanatlı bir tanrıya hizmet ettiği görülmekte olup, bunun İmdugud adlı aslan başlı kuş kılığına bürünmüş Ningirsu (Ninurta) olduğu sanılmaktadır. MÖ 9. Yüzyıla tarihlenen kanatlı disk ve kuş kuyruğuyla birlikte tasvir edilen Asur tanrılarında kimi yazarlara göre Ninurta ile kimine göreyse güneş tanrısı Şamaş (Utu) ile ilişkilidir.

KUŞ YOLU [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında ölülerin Dausos'a seyahat ettiği Samanyolu'na verilen isimdir.

KUŞAPATŞİKAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Quebec ve Labrador'da yaşayan İnnu halkının inanışında yıllık hasat törenlerinde ren geyiği ruhlarıyla ilişki kurmak için şamanların çadırları sallama suretiyle gerçekleştirdiği ayinin adıdır.

KUŞİEL [Yahudi Mitolojisi] Kişileri cehennemde cezalandırmakla görevli bir melek olup, adı İbranice 'Tanrı'nın sertliği' anlamına gelmektedir.

KUŞKAFTAR [Kafkas Mitolojisi] Dağıstan halkının inanışında uzun dağınık saçlı, iri göğüs-

lü, keskin dişli şeytani bir kadının adı olup kızlarıyla birlikte ormanda yaşamakta ve çocukları kaçırarak yemektedir. İbn-i Batuta seyahatnamesinde Kuşkaftar'ın insanların görünce bayıldığı sihirbaz kadınların adı olup, bu yarattığın bayılan insanların ciğerini yediğinden bahsedilmiştir..

KUŞMANDA Bkz. Kumbhanda

KUŞUH [Anadolu Mitolojisi] Hurri ay tanrısının adı olup, proto-Hatti ay tanrısı Kaşku ile benzerlik göstermekteydi. Bir söylenceye göre fırtına tanrısı tarafından yaralanınca şifa tanrısı Kamruşepa tarafından iyileştirilmiştir.

KUT 1. [Sibirya Mitolojisi] Yakut halkının canlı ve cansız varlıkların özünü oluşturduğuna inandığı ruha verdiği isimdir. Ruhun 3 bölümden oluştuğuna inanılmaktadır: Anya-Kut, Buor Kut, İya Kut. Kut'un Kuti ve Kutçi kelimeleriyle olan benzerliği dikkat çekicidir.

2. [Kore Mitolojisi] Kötü ruhları kovma ve arınma ayinlerine verilen isimdir.

KUTÇİ [Aborijin Mitolojisi] Dieri kabilesi şifacılarının doğaüstü güçlere verdiği isim olup Muramuralar ile benzerdirler.

KUTİ [Afrika Mitolojisi] Nupe halkının ruhani güçlere verdiği isimdir.

KUTJARA [Aborijin Mitolojisi] İnsanoğlunun iki erkek atasından birisinin (Diğeri 'Wati') adı olup, aynı zamanda insanlara Rüya Zamanıyla bağlantı kurabilmeyi öğreten bir kültürel kahramandır.

KUTNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Masallarda bahsi geçen bir bilge kadın karakterinin adıdır.

KUTKİNNAKU [Sibirya Mitolojisi] Kamçatka yarımadasının kuzeyinde yaşayan Koryak halkının inanışında kültürel kahraman olan yardımsever karga tanrının adı olup, insanlığa balıkçılık, avcılık ve ateş yakmayı öğretmiş, şamanlara çalmaları için davul vermiştir.

KUTSABUKWİ OYİKAGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tewa Pueblo halkının inanışında başlangıçtan beri var olan bir varlık olup, adı "Kış Ana" anlamına gelmektedir. Kış Ana su halkıyla birlikte suyun altında yaşarken ikiz kardeşi Yaz Ana bulut halkıyla birlikte gökyüzünde yaşamaktadır.

KUTSA [Hint Mitolojisi] Yedi bilgelerden (Saptarişi) birisi olduğuna inanılan Vedik bir ermiş olup bazı ilahilerin yazarıdır. İndra ile arası iyi olmasa da Şushna adlı iblisle mücadelesinde bu tanrının yardımını görmüştür.

KUTSAL ÇALILIK Litvanya'da kutsal kabul edilen çalılıklarda gerçekleştirilen ibadet orman ruhları ve ağaç tapımı ile ilişkilidir. Bkz. Djinn

Son Akşam Yemeği'nde İsa ile Kutsal Kâse
(Juan de Juanes, 1570)

KUTSAL KÂSE İsa'nın son akşam yemeğinde şarap içtiğine ve ölümünden sonra peygamberin akan kanının Aramatyalı Yusuf tarafından içinde toplandığına inanılan doğaüstü güçlere sahip efsanevi kâsenin adıdır. Kral Arthur efsane serisine göre Grail ya da Graal kâsesi, Büyük Britanya'ya getirilerek saklanmış, bir şatoda şifasız bir yaradan mustarip 'Balıkçı Kral' adlı bir muhafız tarafından korunmaktaydı. Başlangıçta mucizevi şifa gücüne sahip kutsal bir kâse olarak bahsi geçen Grail kabının adı Eski Fransızca (Ortaçağ Latincesi) Graal (tabak) kelimesiyle ilişkiliydi. Öykünün kaynağının ise Galler kralı Bran'ın ölüleri dirilten kazanında olduğu gibi doğaüstü niteliklere sahip nesnelere sıkça rastlanan Kelt mitolojisi olduğu sanılmaktadır. Grail, 12. yüzyılda Chrétien de Troyes tarafından yazılıp, şövalye Percival'in maceralarını konu alan 'Le Conte du Graal' adlı dinî hikâyede ilk kez Hıristiyanlıkla özdeşleştirilmiştir. Burgonyalı Robert de Boron'un 1202-1212 arasında yazdığı 'Joseph d'Arimathe', 'Merlin' ve 'Perceval' şiir üçlemesinde Nikomedia gospelin-den alıntılar yaparken Aramatyalı Yusuf'un İsa'nın kanını doldurmak için kullandığı kabı İngiltere'ye getirdiğini belirtmiştir. 1215–1230 arasında anonim bir Fransız yazar tarafından yazılan Lancelot adlı nesirde Grail kabı Sank-greal (Eski Fransızca sang real 'kutsal kan') olarak geçmektedir. Sir Thomas Malory'nin 1485 tarihli Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur) adlı eserinde ise Grail Camelot'ta Yuvarlak Masa Şövalyelerinin bulmaya yemin ettiği sihirli bir obje olarak ortaya çıkmıştır. Kutsal Kâseyi arayan şövalyelerden Malory'nin sözünü dinleyen Lancelot, Grail'e ulaşamazken oğlu Galahad ve Perceval ulaşmış ama gördükleri anda ölmüşlerdir. Sadece kralın akrabalarından Bors Grail'i kabı görmesine rağmen yaşamayı başarmışsa da öykünün sonunda topraktan çıkan bir el Grail'i alıp cennete götürmüştür.

Kutsal Kâse'nin aranması Kral Arthur ve Yuvarlak Masa şövalyelerinin başlıca uğraşıyken, bazı öykülerde Tapınak Şövalyeleri'nin Grail'i koruduğu konu alınmıştır. Hıristiyan sembolizminde ise kâsenin aranması motifi gerçekte kişinin nefsine karşı verdiği mücadeleyi, kabın elde edilmesi ise aydınlanmayı sembolize etmekteydi. Gerçekten de Arthur romansında 13. Yüzyılda Perceval'ın yerini alan Galahad'ın ancak saf akılla (pura mens) erişilebilecek en yüksek kutsal sır bilgisine ulaştığı oysa Perceval ve Bohort'un Grail kabına daha alt kademe olan sezgiyle yaklaştıkları teması ön plana çıkarılmıştır. Bununla birlikte Grail öyküsünün Kelt mitolojisinde Ceridwen'in sihirli kazanı Amen hatta İskandinav söylencelerindeki Kvasir ve Soma mitleri ile de ilişkili olduğu iddia edilmektedir.

KUTSAL KORU Pek çok kültürde çeşitli pagan ayinlerin yapıldığı ya da yapılmış olduğu efsanevi ormanların adıdır. Anadolu, Hint, Japon, Batı Afrika, Akdeniz ve Kuzey Avrupa'da çok sayıda kutsal orman bulunmaktadır.

KUTSAL MASUMLAR GÜNÜ Bethlehem'de çocuk İsa'yı öldürme uğruna Kral Herod'un emriyle katledilen (Matta 2:16–18) 2 yaş altı çocukların hatırasını yaşatmak için her yıl 28 Aralık günü kutlanılan bir Hıristiyan bayramının adıdır. Tarihsel açıdan böyle bir olayın gerçekliği şüpheli olmakla birlikte çocuklar Kilise tarafından Hıristiyan şehitleri sayılmaktadır. Ortaçağ İngiltere'sinde Kutsal Masumlar Günü *Childermass* olarak adlandırılmaktaydı.

KUTSAL SALI [Hıristiyan Mitolojisi] Paskalya'dan hemen önceki Salı gününe verilen isim olup, İsa'nın havarilerinin ayaklarını yıkaması (Yuhanna 13:1–17) ve son akşam yemeği yemelerinin hatırası yâd edilmektedir. Ortaçağ boyunca piskoposlar Kutsal Salı günü 12 dilencinin veya hacının ayaklarını yıkamaktaydı ki sonrasında da İngiltere kralı VIII. Henry hatta Kraliçe Elizabeth'in bile yoksulların ayaklarını yıkadığı bilinmektedir.

KUTSAL YASA [Yahudi Mitolojisi] Tanrının Musa peygambere verdiği, insanların uymakla yükümlendirildiği yasaların adıdır.

KUTSAL YOL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico ve Arizona'da yaşayan Navaho halkının şifa dağıtmayı amaçlayan dinsel ayinlerinin adıdır.

KUTYAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Kahuilla halkının inanışında son derece tehlikeli bir gece ruhu olup kendini kasırga olarak gösterir.

KUVE [Pasifik Mitolojisi] Molkka halkının inanışında bir kertenkele tanrıçanın adıdır.

KUVERA Bkz. Kubera

KUWANLELENTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi tanrıçalarından birisi olup, Ayçiçeği kabilesinin koruyucu ana tanrıçasıdır.

KUYAPALİTSA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni ve Hopi halklarının inanışında genç bir kız olarak tasvir edilen doğum ve av tanrıçası olup, *Sarı Kadın* adıyla da bilinmektedir.

KUYEN Bkz. Kueyen

KUYKHA [İnka Mitolojisi] Güneş tanrı İnti ile ay tanrıçası Mama Quilla'nın hizmetkârı olan gökkuşağı tanrıçasının adıdır.

KUYRUK ÖYKÜLERİ Aptal bir hayvanın daha zeki bir başkası tarafından kandırılarak kuyruğunu kaybettiği öykü tipi olup, Kuzey Avrupa'dan Hindistan'a dek yayılan coğrafyada bilinmekteyse de en yaygın ve ünlü versiyonu Norveç ve İngiltere'de derlenmiştir. Öyküye göre uzun ve gösterişli bir kuyruğa sahip olan ayı tilkiden kışın balık yakalamanın en iyi yolunun buzda bir delik açarak kuyruğunu olta gibi bu delikten donmuş nehre sokulması olduğunu duyunca denemeye karar vermiş ama kuyruğu deliğe sıkışınca kurtulmak için geride bırakmak zorunda kalmıştır.

KUYRUKLU YILDIZ Bilimsel olarak kuyruklu yıldızın ne olduğunun anlaşılmasına hatta 17. Yüzyılda İngiliz astronom Edmund Halley'in bunlardan birisine adını koymasına karşın kuyruklu yıldızlar Antik Çağ'dan günümüze felaket habercisi olarak algılanmışlardır. Sözgelimi 16. Yüzyıl İsviçre'de yazılan Lucerne kroniğinde Halley yıldızının geçişiyle depremlerin oluştuğu, kırmızı yağmur yağdığı, iki başlı hayvanların doğduğu ve etrafa hastalık yayıldığı iddia edilmiştir. Halley kuyruklu yıldızının dünyaya yakın geçtiği 1985-86 arasında da yıldızın dünyaya çarpacağı ve tüm insanlığın yok olacağına dair bir söylenti yayılmıştır.

KUZEY IŞIKLARI Kuzey yarımkürede kutuplara yakın bölgede gökyüzünde görülen renkli ışıklar (Aurora Borealis) çeşitli kültürlerde farklı şekilde yorumlanmıştır. Finliler kuzey ışıklarını ölülerin uçuşan ruhları, Laponlar savaşta ölenlerin ruhları, İskandinavlar Valkürlerin kalkanlarından yansıyan güneş ışınları, Kuzey Amerikan yerlileri ise ölüm ruhları olduklarına inanmaktaydı. Sibirya'da yaşayan Ostyak halkı kuzey ışıklarını balık tanrı Teman'ın yolculara yol göstermek amacıyla yaktığı ateş olduğuna, Rusya'da yaşayan Çukçiler ise zalimce öldürülen insanların cennetteki evlerinden yansıyan ışıklar olduğunu düşünmekteydi.

KUZİMU [Afrika Mitolojisi] Svahili halkının inanışında yer altı dünyasının adı olup, ruhların hareketlerinin depremlere sebep olmaktadır.

KUZU Bkz. Koyun

KÜÇÜK AVESTA [Pers Mitolojisi] Avesta'nın Zerdüşt'ten önce yazıldığı sanılan 21 şarkıdan (yaşt) oluşan ilk formunun adıdır.

KÜÇÜK İLYADA [Yunan Mitolojisi] Troya Savaşı destan dizisine dâhil manzum eserlerden birisi olup, Yunanca İlias Mikra kronolojik olarak bilinmekte, MÖ 7. Yüzyılda yazılan eserin orijinali kayıptır. Pyrrhalı Leskhes, Spartalı Kinaethon, Erythraeli Diodorus ve Phokaealı Thestorides gibi yazarlara hatta bizzat Homer'in kendisine atfedilen eser MÖ 5. Yüzyılda Yunan filozof Proclus Diadokhus'a tarafından Khrestomatheia adıyla özetlendiği için Küçük İlyada'nın içeriği hakkında fikir edinilebilmektedir. Küçük İlyada'da Homer'in eserinde bahsedilmeyen olaylar anlatılmakta olup, çalışma Troya serisinde Aethiopis'ten sonra İliou Persis'ten (Troya'nın Yağmalanması) öncesinde yer almaktaydı.

Küçük İlyada, Akhilles'in ölümünden sonra Ajax ile Odysseus'un kahramanın zırhı için yarışmasıyla başlamaktadır. Akhilles'in cesedini savaş sırasında geri almayı başaran Odysseus zırhı almaya hak kazanınca Ajax çıldırmış ve şaibeli bir şekilde intihar etmiştir. Odysseus, Priam'ın oğlu ve Troyalıların kâhini prens Helenos'u tutsak almayı başarmış ve adam Yunanlıların kenti nasıl ele geçireceğine dair kehanetler yapması için zorlanmıştır. Kehanetler doğrultusunda Limni'ye giden Odysseus ile Diomedes burada Philoktetes adlı kahramanı bularak Paris'i öldürmesi için Troya'ya getirmişlerdir. Odysseus aynı zamanda Akhilles'in oğlu Neoptolemos'u Troya'ya getirerek kendisine babasının zırhını hediye etmiştir. Akhilles'in hayaleti çocuğa görünerek savaşması için cesaretlendirmiş Neoptolemos savaş meydanında Troyalı savaşçı Eurypylos'u öldürmeyi başarmıştır. Odysseus daha sonra Troya'ya bir dilenci gibi girerek casusluk yapmış kendisini gören Helen adamı tanımışsa da kimseye bahsetmeyince güvenle Akhaların kampına dönmeyi başarmıştır. Son olarak tanrıça Athena'nın kılavuzluğuyla Yunanlılar tahta bir at inşa ederek en iyi savaşçılarını içine koyduktan sonra kamplarını boşaltarak Tenedos adasına (Bozcaada) çekilmişlerdir. Yunanlıların ayrıldığına inan Troyalılar kent duvarlarını açarak tahta atı içeri alıp, kutlamalara dalınca attan çıkan savaşçıların kent kapısını açarak Akha ordusunu içeri almasıyla Yunanlıların kanlı zaferi bir gece içerisinde gerçekleşmiştir.

KÜÇÜK KAPLUMBAĞA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kansas'ta yaşayan Wyandot halkının inanışında güneşin yaratıcısının adıdır.

KÜÇÜK OĞUL Masallarda genellikle kahraman olarak bahsi geçen, ailenin en küçük (genellikle aynı zamanda üçüncü) erkek çocuğudur. Masalın başlangıcında gücü, yetenekleri ve aklı ağabeyleri tarafından küçümsenmesine karşın (bazı varyantlarda gerçekten aptaldır) kardeşlerinin başaramadığı bir görevlerin (genellikle temiz kalbi veya büyülü güçleri olan birinin yardımı sayesinde) ustalıkla üstesinden gelmektedir.

KÜHEYLAN [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Behçet Mahir rivayetinde Esebali'nin bindiği yaşlı atın adıdır.

KÜLKEDİSİ Bkz. Cinderella

KÜLTÜREL KAHRAMAN Mitolojik kahramanların bir alt grubu olan kültürel kahramanlar dünyayı değiştirecek bir icat ya da keşif yapmış (Tarımı [bazen sadece sabanı], ateşi, gelenekleri, dini şarkıları, yazıyı, denizciliği) ya da sadece yiyecek bulmayı öğreterek insanların yaşamlarını kolaylaştıran insan, hayvan bazen ikisinin karışımı varlıklardır. Pek çok ilkel toplumda kültürel kahraman o halkın atası (genellikle yönetici hanedanın da kurucusu) ya da inanılan dinin temelini atan kişi olarak saygı görmekte, kimi toplumlarda geri dönmesi beklenmektedir. Bazı yaratılış söylencelerinde kültürel kahramanlar tanrıya yardım etmekte ardından topluma dini kuralları öğretmekle görevlendirilmektedirler. Afrika, Avustralya ve Amerikan Yerlilerinin inanışında çoğunlukla kültürel kahraman ve düzenbaz figürleri birleştirilmiştir.

Yunan mitolojisinde tanrılardan ateşi çalan Prometheus kahramanlara özgü tüm özellikleri taşımaktayken Kuzey Amerika Yerlilerinin efsanelerinde tanrılardan ateşi çalan Koyote (Çakal) ise kahramandan çok hilebazdır. Hilebaz kültürel kahramanlar yaratıcı tanrılık ile masum aptallığın, yok edici bir canavarlık ile çocuksu şakacılığın karışımı, genellikle hayvan ruhu ile sembolize edilen kahramanlar (Batı Afrika'da örümcek Ananse, Amerikan yerlilerinde karga, tavşan veya çakal) olarak bilinse de Yunan mitolojisinde yarı-üvey kardeşi Apollo'un sığır sürüsünü çalan Hermes'te hilebaz sınıfına dâhil edilebilir. Tarihi karakterler de kültürel kahramana dönüştürülmekte olup, New York civarında yaşamış Onondaga halkının uzlaştırıcısı Hiawatha, Hintli lider Mahatma Gandhi, Amerikan kahramanları George Washington, Benjamin Franklin, Davy Crockett hatta Musa, İsa peygamberler ile Buda bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Çeşitli kültürlerden kültürel kahramanlara örnekler:

- Abenaki mitolojisi: Bedig-vajo, Ktaden,
- Aborijin mitolojisi: Bunjil, I'vai, Vurrunna
- Aşanti mitolojisi: Anansi
- Banks Adası mitolojisi: Kat
- Kelt mitolojisi (İskoç, İrlanda, Galler): King Arthur, Cúchulainn, Fionn mac Cumhail (Finn McCool)
- Çin mitolojisi: Huang Di, Yao, Şun, Fu Hsi, Guan Yu, Lao Tzu, Tamo, Zhang Sanfeng
- İbrahimi dinler (İslam, Hıristiyanlık, Yahudilik): İbrahim (Abraham), Nuh (Noah), Davut (David)
- Mısır mitolojisi: Osiris, Thoth
- Etrüsk mitolojisi: Tarçon, Tyrrehenus
- Fin mitolojisi: İlmarinen
- Yunan mitolojisi: Kadmos, Dioskuri, Herakles, Palamedes, Perseus, Phoroneus, Prometheus, Triptolemos
- Hint mitolojisi: Rama, Lakşman, Krişna, Balarama, Hanuman, Arjuna, Bhima, Yudhiştira
- İnuit (Eskimo) mitolojisi: Apanuugak
- Lakota mitolojisi: İktomi, José de San Martín, Eugenio María de Hostos
- Maori mitolojisi: Tagaro
- Maya mitolojisi: Kukumatz, Kahraman İkizler
- Mbuti mitolojisi: Tore
- Mezopotamya mitolojisi: Gılgamış, Enkidu
- Navaho mitolojisi: Diyin dine
- Ojibve mitolojisi: Nanabuş
- Pers mitolojisi: Rüstem, Sohrab
- Polyinezya mitolojisi: Atonga
- Roma mitolojisi: Herkül, Janus, Romulus/Kuirinus
- Solomon adaları mitolojisi: To-Kabinana
- Ute mitolojisi: Cin-an-ev
- Vinhayek mitolojisi: Ahutsetajvaj, Tapiatsa
- Zuni mitolojisi: Yanauluha

KÜLTÜRLEŞME Diğer kültürlerden ödünç alınan veya uyum sağlanılan davranış, inanç, değer ve diğer maddi kültür ögeleri sebebiyle

genellikle zorlama yoluyla değil de toplumsal, ekonomik, düşünsel gelişmeler sayesinde gerçekleşen bireysel veya toplu kültürel değişimin adı olup, entegrasyon, asimilasyon, ayrışma ve marjinalleşme formlarında 4 ayrı tipi söz konusudur. Kavramın temelleri 1954 yılında H. G. Barnett ve arkadaşları tarafından atılmış, 1979 yılında Amerikan Bilim İlerleme Derneği'nin sempozyumunda rapor halinde yayınlanmıştır.

KÜN [İslam Mitolojisi] Tanrının evreni yaratmak için verdiği buyruğun adı olup, Ali İmran suresinin 47. Ayetinde geçmekte ve 'ol' anlamına gelmektedir.

KÜRKLÜ ALABALIK Kuzey Amerika'da Göller Bölgesi, Kanada, Montana, Wyoming, Colorado civarındaki soğuk nehirlerde yaşadığına ve soğukla baş edebilmek için böyle bir evrim geçirdiğine inanılan hayali bir yaratığın adıdır.

KVAKVAKALANOOKSİVAE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Kvakiutl halkının inanışında Hamatsa dansında canlandırılan hilebaz karga karakterinin adıdır. British Columbia'da yaşayan Kvakiutl halkınca Kvekvaksave adıyla anılmaktadır.

KVAKU ANANSE Bkz. Ananse

KVANYİP [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Ona halkının inanışında kötü Çenuke'yi ve insan yiyen siyah devi (ölümü sembolize ediyor olabilir) yenmeyi başarmış bir kahramanın adıdır.

KVASİR [İskandinav Mitolojisi] Tüm insanların en bilgesi olduğuna, her sorunun cevabını bildiğine inanılan bir şairin adıdır. Aesir ve Vanir tanrılarının barış döneminde birlikte tükürdükleri bir kazandan doğduğuna inanılan Kvasir, insanlar arasında dolaşarak onları bilgilendirmeye çalışırdı. Kvasir'in kanının balla karıştırılması halinde içenlere bilgelik vereceğine inanıldığından Fjalar ve Galar adlarında iki cüce, Kvasir'i öldürüp kanını Odhrerir adlı tılsımlı bir kazana akıtmışlardır. Kvasir'in aynı zamanda Slav dillerinde "mayalı içecek" anlamına gelen kvass kelimesi ile ilişkili olduğu ve Hint mitolojisindeki soma içeceğinin bir varyantı olduğu sanılmaktadır.

KVATİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Puget halkının inanışında insanların yaratıcısı ve canavarların düşmanıdır.

KVATYAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouer Adası ve Flattery burnunda yaşayan Nootka halkının inanışında Tihtipihin'in ağabeyinin adıdır.

KVEKVAKSAVE Bkz. Kvakvakalanooksivae

KVEN [Çin Mitolojisi] Cennette bir havuzda yaşayan olağanüstü bir balığın adıdır.

KVİKUMAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Yuma halkının inanışında okyanustan doğmuş yaratıcı tanrının adıdır.

KVİRİA [Kafkas Mitolojisi] Doğu Gürcistan'da yaşayan dağ topluluklarının en büyük tanrısı olan Morige'nin yardımcısı olan ikinci büyük tanrının adıdır. Erkek zürriyetinin koruyucusu ve hukuk düzeninin sağlanmasından sorumludur. Pagan dönemine ait bir inanışın olmakla birlikte Hıristiyanlık sonrası ad değiştirerek Aziz Kyriakus'un adını almış olmalıdır.

KVORROM [Afrika Mitolojisi] Housa halkının inanışında evini ağaçların kökleri altına kurup yaşayan bir ruhun adıdır.

KWANNON [Budist Mitolojisi] Japonya'da anne ve çocuğun koruyucusu kabul edilip merhamet ile ilişkilendirilen bir ana tanrıçanın adı olup, Çin'de Kuan-Yin, Hindistan'da Avalokiteşvara olarak bilinmektedir. Japonya'da 33 tapınağı olan Budist merhamet tanrıçası ayrıca Şo (Bilge), Juiçimen (11 yüzlü), Senju (Bin elli), Bato (At kafa) ve Nyoirin (Herşeye gücü yeten) adlarıyla bilinmekteydi.

KWANYİN Bkz. Kwannon

KWATEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Hint tanrısı Agni'den geliştirilen bir ateş tanrısına verilen isim olup, dört kollu ve sakallı yaşlı adam formunda, elinde bir bambu sopası, bir su kabı ve alev üçgeni ile tasvir edilmektedir. Kwaten, Japonya'ya Hint mitolojisinden taşınan 12 tanrı ve tanrıçadan (Jiu No O) birisidir.

KWEİ [Çin Mitolojisi] Ata ruhlarına verilen isim olup 20. Yüzyılda Mançu hanedanı yıkılana dek tapınılmışlardır.

KWİ KWİYAİ Bkz. Koca ayak

KWOİAM [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine'de Torres boğazı civarında yaşayan halkların inanışında öldürdüğü kör annesi tarafından lanetlenen çirkin bir çocuğun adı olup, çok sayıda insanın öldürüp kafataslarını biriktirmişse de sonunda yorgun düşüp, taşa dönüşmüştür. Kaplumbağa kabuğundan yapılmış iki hilal formundaki Kwoiam sembolü adadaki iki kabileyle özdeşleştirilmektedir.

KWOTH [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Nuer halkının inanışında fakir ve mutsuzları koruyan iyi huylu bir tanrı olup, evren ve insanın yaratıcısıdır. Tutgar adıyla da bilinen Kwoth, Nilotik dillerde "ruh" anlamına gelmekteydi.

KYALA [Afrika Mitolojisi] Ngonde halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

KYANE [Yunan Mitolojisi] **1.** Ausonların kralı Liparos'un Aiolos ile evlenen kızının adıdır (Diod. v. 7).

2. Hades'in Persophone'yi kaçırmasına karşı koyan Sicilyalı bir su perisinin adı olup, Hades tarafından bir gölete dönüştürülmüştür (Diod. v. 4; Ov. Met. v. 412).

KYANEA [Yunan Mitolojisi] Maeandrus nehrinin kızı, Kaunus ile Byblis'in annesi olan Karialı bir su perisinin adıdır.

KYANEAİ [Yunan Mitolojisi] Birbirlerine çarparak aralarından geçen kayıkları batırdığına inanılan İstanbul Boğazı'nda bulunan kayaların adıdır.

KYANİPPOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aigialeus'un oğlu ve Adrastos'un torununun adıdır (Paus. ii. 18. 4).

2. Karısı Leukone'yi talihsiz bir kaza sonucu kaybeden Teselyalı bir delikanlının adıdır. Avcılığa meraklı olduğundan karısını ihmal edince kocasını gizlice takip eden Leukone ormanda kocasının köpekleri tarafından parçalanmış, karısının cesedini bulan koca intihar etmiştir.

KYATHUS [Yunan Mitolojisi] Oeneus'un hizmetkârı olup, Herakles tarafından öldürülmüştür.

KYBELE Bkz. Kibele

KYDİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Kleobis ile Biton'un annesi olan Hera rahibelerinden birisin adıdır.

2. Hegetoria ile Okhimus'un kızı, Kerkaphus'un karısının adıdır.

3. Nereus ile Doris'in kızları olan Nereidlerden birisinin adıdır.

KYDNUS [Yunan Mitolojisi] Adını Kilikya'da bulunan Kydnos nehrine veren Agkhiale'nin oğullarından birisinin adıdır.

KYDOİMUS [Yunan Mitolojisi] Savaş ve karmaşanın kişileştirilmiş formudur.

KYDON [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Akakallis'in oğlu olup, Girit adasındaki Kydonia kentinin kurucusudur ((Paus. viii. 53. 2).

KYKHREUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile kaçırdığı Salamis adlı genç kızın oğlu ve Khrariklo'nun babası olup, ada halkına musallat olan bir yılanı öldürünce mükâfat olarak adanın kralı yapılmıştır (Apollod. iii. 12. 7; Diod. iv. 72).

KYKLOP [Yunan Mitolojisi] Alınlarının ortasında tek bir gözleri bulunan, tanrılardan korkmayan insan etiyle beslenen, merhametsiz devler olup, adları Yunanca 'yuvarlak göz' anlamına gelmektedir.

Hesiodos'a göre, Uranos ve Gaia'nın Arges, Brontes ve Stropes adlı üç oğlu Kyklop'tur. Uranos tarafından zincire vurulduktan sonra, Kronos tarafından önce serbest bırakılıp sonra Tartaros'a atılmışlar, babası Kronos ve diğer Titanlara karşı savaş açan Zeus tarafından müttefik olmaları şartıyla tekrar serbest bırakılmışlardır.

Homeros'a göre Sicilya'da kırsal alanda yaşayan, koyun çobanlığı yapan, mağaralarda oturan, şarabı tanımayan yamyam bir ırktır. Odysseus, deniz tanrısı Poseidon'un oğlu olan Polyphemus adlı Kyklop tarafından bir mağarada tuzağa düşürülmüş, pek çok adamı öldürülen Odysseus yaratığı kör ederek kaçmayı başarmıştır. Oğlunun kör edilmesine kızan Poseidon ise Odysseus'u üzerine çeşitli deniz felaketleri göndererek cezalandırmıştır (Hom. Od. vi. 5, ix. 106, 190, 240, x. 200). Bir başka söylencede kykloplar Apollon'un oğlu sağlık tanrısı Asklepios'u öldürünce tanrı oğlunun öcünü almak için tüm kyklopları öldürmüştür. Kykloplar geç dönem söylencelerinde demircilik tanrısı Hephaistos'un tanrılar ve kahramanlar için zırh imal eden yardımcıları olarak gösterilmişlerdir.

KYKNOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Kalyke'nin oğlu olup (Hygin. Fab. 15), Troya savaşında Priam'a yardıma gelmiş, tam Akhilleus tarafından boğularak öldürülecekken babası Poseidon tarafından bir kuğuya dönüştürülmüştür (Ovid XII, 64).

2. Ares ile Pelopeia'nın olan kan dökücü dev bir haydudun adıdır. Yolcuları soyarak topladığı paraları babası savaş tanrısı Ares'e adak olarak sunmaktaydı. Delphi'deki Apollon tapınağına giden hacıları soyduğu için Apollon, Herakles'i haydudun üzerine göndererek haydudun ölmesini sağlamıştır.

3. Phaeton'un yakın arkadaşı olan Liguria kralı Sthenelus'un oğlunun adıdır. Arkadaşının Zeus'un yıldırımıyla ölmesine çok üzülüp kuğuya dönüşmüştür.

4. Poseidon'un Kalykia, Harpale veya Skamandrodike'den doğan oğlu olup Troas'daki Kolonae kentinin kralıdır (Hygin. Fab. 157). Troya savaşında Akhilleus tarafından öldürülmüştür.

5. Ares ile Pyrene'nin oğlu olup, Herakles'e İtone'de meydan okumuşsa ve öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 11).

KYALABRAS [Yunan Mitolojisi] Likyalı bir çobanın adı olup, Phaselis kentinin kurucusudur.

KYLLAROS [Yunan Mitolojisi] **1.** Güzelliğiyle ünlü bir kentaurun adı olup, Hylonome'nin kocasıdır. Pirithoos'un düğününde öldürülmüştür (Ov. Met. xii. 393).

2. Kastor'un atının adıdır (Virg. Georg. iii. 90).

KYLLENE [Yunan Mitolojisi] **1.** Lykaon'un karısı veya annesi olan bir su perisidir (Apollod. iii. 8. 1).

2. Peloponnesus'ta (Mora yarımadası) Akhaia ile Arkadia arasında bir dağ adı olup, tanrıların habercisi Hermes'in doğum yeridir.

3. Menephron'un kızının adıdır.

KYLLENEİUS [Yunan Mitolojisi] Hermes'in diğer adlarından birisidir ki Hermes'in doğum yeri Kyllene dağına atfen konulmuş olmalıdır.

KYLLİKKİ [Fin Mitolojisi] Lemminkainen tarafından kaçırılıp, evlenmeye ikna edilen aşk tanrıçasının adıdır. Kıza savaşmaya gitmeyeceğine dair söz veren kahraman sözünü tutamayınca ev işlerinden sıkılan Kyllikki durumu fırsat bilip kaçmıştır.

KYMOPOLEİA [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un kızı olup, yüz elli Briareus ile evlenmiştir.

KYNAMOLGİ İlk olarak Yunan filozof Strabon'un konuşmak yerine havlayan köpek kafalı bir halk için kullandığı terim olup, Ortaçağ'ın Avrupalı seyyahları tarafından (Marco Polo, Bengal körfezinde) asırlar sonra tekrar kullanılmıştır.

KYNTHİA [Yunan Mitolojisi] Delos adasındaki Kynthus dağından kaynaklanan Artemis'in takma adı olmakla birlikte aynı zamanda Apollon'un da doğum yeri olduğundan nadiren de olsa tanrı Apollon içinde kullanılmıştır.

KYNTHİUS Bkz. Kynthia

KYNURUS [Yunan Mitolojisi] Perseus'un oğlu olup, Argos'tan Kynuria'ya giden kolonistlere liderlik etmiştir (Paus. iii. 2. 3)

KYONE [Yunan Mitolojisi] Tecavüzüne uğradığı babasını bir sunakta öldüren genç kızın adıdır.

KYNORTES [Yunan Mitolojisi] Amyklas ile Diomede'nin oğlu, Hyakinthos'un kardeşi olan Lakonialı bir kahramanın adıdır. Kardeşinin ölümünden sonra Sparta kralı olmuş, Oebalus ve Perieres adlı oğulları dünyaya gelmiştir (Paus. iii. 1. 3, 13. 1).

KYNOSURA [Yunan Mitolojisi] Girit'te bulunan İda dağında yaşayan perilerden ve Helike ile birlikte Zeus'un dadılarından birisidir. Ölümünden sonra Zeus tarafından Büyükayı takımyıldızı formuna dönüşmüştür (Hygin. Poet. Astr. ii. 2).

KYNUS [Yunan Mitolojisi] Opus'un oğlu, Hodoedokus ile Larymna'nın babası olup, Lokris'teki Kynus kentine adını vermiştir (Paus. ix. 23. 4).

KYOİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Merkez Kaliforniya'da yaşayan Sinkyone halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KYÖPELİNVUORİ [Fin Mitolojisi] Bakire ölen kadınların gideceğine inanılan cennet benzeri yerin adıdır.

KYPARİSSOİ [Yunan Mitolojisi] Orkhomenos kralı Eteokles'in kızlarının adları olup, dans ederken bir pınara düşüp boğulmuşlarsa da Gaia tarafından servi ağacına dönüştürülmüşlerdir.

KYPARİSSA [Yunan Mitolojisi] Kelt asıllı Boreas adlı bir Trakya kralının kızının adı olup, Yunanca 'servi' anlamına gelmektedir. Kızının mezarı üzerine ölülere adanan servi ağacını dikmiş ve bu ağaç o günden sonra kızın adıyla anılmaya başlanmıştır.

KYPARİSSUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Telephus'un oğlu olup, Apollo, Zephyrus veya Silvanus'un tarafından sevilmişse de Apollon'un kendisine hediye ettiği bir geyik tarafından öldürülmüştür. Kyparissus, tanrılar tarafından keder ve hüzünle özdeşleştirilen selvi ağacına dönüştürülmüştür (Ov. Met. x. 120).

2. Minyas ile Orkhomenos'un kardeşi olup Kyparissos kentinin adıdır.

KYPRİA [Yunan Mitolojisi] MÖ 650'lerde Kıbrıslı Stasimus veya Miletli Arktinus'un yazdığı sanılan hatta kimilerince bizzat Homer'e atfedilen Troya Savaşı efsaneleri serisinden olup, Troya savaşının Homer'ce anlatılmayan ilk 9 yılını konu etmektedir. Orijinal eser kayıp olmakla birlikte MÖ 5. Yüzyıla tarihlenip Yunan filozof Proclus Diadokhus'a atfedilen Khrestomatheia adlı özeti günümüze ulaşmıştır. Kypria, tanrıça Aphrodite'nin isimlerinden birisi olup destanın önemli karakterlerinden birisi olarak esere ismini vermiştir.

Kypria, tanrı Zeus'un Thetis'e kur yapmasına karşı kadın Peleus ile evlenince amacına ulaşamaması ile başlamakta, altın elma ve Paris'in Athena, Hera ve Aphrodite arasındaki güzellik yarışmasında hakem olup yaptığı seçim ile devam etmektedir. Paris'in Aphrodite'i seçmesi ile tanrıça Sparta kralı Menelaos'un güzel karısı Helen'in adama âşık olmasını sağlamıştır. Paris'in Helen'in kaçırmasının ardından Menelaos ile kardeşi Agamemnon'un Yunan güçlerinin başında Troya'ya savaş ilan etmesine sebep olmuştur. Bu sırada Agamemnon, Artemis'i mutlu ederek gemilerinin denize açılabilmesi için kızı İphigenia'yı kurban etmiştir. Yunanlılar karaya çıktıklarında Helen ile çeyizini geri istemişlerse de ret cevabı alınca kuşatma başlamıştır. Savaşın ilk 9 yılında kesin bir sonuç alınamamış olup, Kypria Hektor'un ölümü ve cenaze töreninin anlatılmasıyla son bulmaktadır.

KYPRİS [Yunan Mitolojisi] Kpria, Kyprigeneia ve Kyprogenes formlarında da bilinen Aphrodite'nin takma adı olup Kıbrıs adası civarında denizden çıkmasına atfen yakıştırılmıştır (Hom. Il. v. 458; Pind. Ol. i. 120, xi. 125).

KYPSELOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadia kralı Aipytos'un oğlu ve Merope'nin babası olup, Basilis kralıdır (Paus. iv. 3. 3).

2. Eetion'un oğlu ve Periandros'un babasının adıdır.

KYRENE [Yunan Mitolojisi] Kreusa ile Lapith kralı Hypseus'un kızı olan Teselyalı bir su perisinin adıdır. Kendisine aşık olan Apollon tarafından Pelion dağından Libya'ya götürülmüş, orada Aristaeus'u doğurmuştur (Pind. Pyth. ix. 5).

KYRKOGRİM İsveç halkının inanışında kiliselere musallat olan kötü ruhların adı olup, genellikle 'kara köpek' bazen de küçük şekilsiz siyah insanlar olarak tasvir edilmektedirler. Kiliselerin çanlarını çalarak eğlendiklerine inanılan bu yaratığın varyantlarına İngiltere'de Church Grim (kilise suratsızı), İskoçya'da Kirk Grim, Finlandiya'da Kirkonwäki adı verilmektedir.

KYRNUS [Yunan Mitolojisi] Kyrnus (Korsika) adasına adını veren efsanevi bir kahramanın adıdır (Herodot. i. 167).

KYTHERA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'nin denizde doğduktan sonra Girit'teki Kythera kentinde karaya çıkmasına atfen aldığı isimdir (Hom. Od. viii. 288, Paus. iii. 23. 1).

KYTİSSORUS [Yunan Mitolojisi] Phrixus ile Khalkiope veya İophossa'nın oğludur (Apollod. i. 9. 1).

KYUMBE [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Zaramo halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

KYZİKUS [Yunan Mitolojisi] Argonautlar efsanesinde adı geçen Propontisli (Marmara Denizi) bir kahramanın adı olup, Aineus ile Eusorus'un kızı Ainete'nin oğludur. Dolioslular, fırtınaya yakalanıp kıyıya vuran Argonautları korsan sanıp savaşmış bu sırada Kyzikos, İason tarafından öldürülmüştür (Apollon. Rhod. i. 948).

L

L [Maya Mitolojisi] Yüzü siyaha boyanmış dişsiz bir yaşlı adam formunda tasvir edildiğinden "Yaşlı siyah tanrı" olarak da adlandırılmakta, Ekhkuah ile özdeşleştirilmektedir.

Jean de La Fontaine

LA FONTAİNE, JEAN DE (1621–1695) Fabllarıyla tanınan Fransız bir şairin adıdır. Château-Thierry'de doğan La Fontaine avarelik yıllarında Paris'e yerleşmiş, başarısız bir evlilik geçirdikten sonra 20 yıl boyunca patronlarından Madame de La Sablière'in evinde kalmıştır. La Fontaine 1668 yılında 20 kitap halinde yayınlanan "Fables Choisies, Mises en Vers" (Nazım formunda seçilmiş fabllar) adlı 230 fabldan oluşan eseri günümüzde bir başyapıt sayılmaktadır. Fabların bazıları Ezop'tan alınırken diğerleri Fransız folklorundaki taşlamalardan derlenmiştir. Yazarın diğer bir önemli eseri ise basımı 10 yıl süren (1664-1674) 4 ciltlik mizahi şiirleri "Contes et Nouvelles en Vers" (Nazım formunda Öykü ve romanlar)dir.

LA LLORONA Bkz. Kihuateteo

LA'A MAOMAO [Polinezya Mitolojisi] Rüzgâr tanrısının adıdır.

LABAN [Yahudi Mitolojisi] Yakup'un dayısının adı olup, Tanrı'ya inandığı halde putperest kalmıştır.

LABARTU [Mezopotamya Mitolojisi] Geceleri insanları rahatsız eden dişi bir iblisin adı olup, cennet tanrısı Anu'nun yedi kızından birisi olmalıdır. Bkz. Utukku

LABBU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad söylencelerinde gök kubbeyle özdeşleşmiş bir su canavarının adı olup, yılan veya ejderha formunda tasvir edilmekteydi. Samanyolu ile ilişkilendirilen Labbu savaş tanrısı Tişpak tarafından öldürülmüştür.

LABDAKUS [Yunan Mitolojisi] Kadmos'un oğlu Polydorus ile Nykteis'in oğlu ve Oidipus'un atası olan Sparta kökenli Thebai kralının adı olup, soyundan gelenlere Labdakidler denilmektedir (Paus. ix. 5. 2).

LABE 1001 Gece Masallarında bahsi geçen bir büyücü kadının adı olup insanları hayvanlara dönüştürmekteydi.

LABİRENTLER Çok sayıda karmaşık yol veya geçit içeren yapı veya bahçelere verilen isim olup, mitolojide labirent ruhsal yolculuğun sembolü sayılmaktadır. Labirentler insanlık tarihi kadar eski olup, Mısır firavunu III. Amenemhat'ın (MÖ 1860-1814) mezarında 3 bin oda bulunmaktaydı. Yunan efsanelerinde Girit kralı Minos yarı insan yarı boğa bir canavar olan Minotaur'u hapsetmek için bir labirent inşa ettiğinden bahsedilmektedir. Bunlar dışında Akdeniz bölgesinde İtalya'nın Toskana bölgesinde Chiusi'de ve Ege Denizi'nde Limni adasında da birer labirent olduğu bilinmektedir. Ayrıca Ravenna'daki San Vitale ve Fransa'daki Chartres katedralinde olduğu gibi bazı Ortaçağ kiliselerinin tabanında ve Londra'da Hampton bahçesinde olduğu gibi bahçe ve avlulara da dini, fonksiyonel veya estetik nedenlerle labirentler yapılmıştır.

LABOR [Roma Mitolojisi] Emeğin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Ponus'un karşılığıdır.

LABRANDEUS [Yunan Mitolojisi] Zeus Stratius'a Labranda'da bulunan tapınağına atfen verilen isimdir (Herodot. v. 119).

LABRANDUS [Yunan Mitolojisi] Kouret halkından bir savaşçının adı olup arkadaşları ile Karia'da bir nehrin yanında uyuduğundan nehre Heudonos 'uyumak' adı verilmiştir.

LABRUS Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

LACİNİA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakabı olup Lacinius adlı kahramana atfen konulmuş olmalıdır.

LACİNİUS [Roma Mitolojisi] Hercules'in İtalya seyahatince karşılaştığı bir haydudun adı olup, Geyones'in öküzlerini çaldığı için kahraman tarafından öldürülmüştür. Hercules, adamı öldürdükten sonra arınmak için Juno Lacinia adlı bir tapınak inşa ettirmiştir (Serv. ad Aen. iii. 552).

LACTANS [Roma Mitolojisi] Tarladaki genç fidanları koruyarak hasadın bereketli olmasını sağladığına inanılan tarım tanrısı olup Lacturnus ve Lacturcia adlarıyla da bilinmekteydi (Serv. ad Aen. i. 315).

LACTURCİA Bkz. Lactans

LACTURNUS Bkz. Lactans

LADA [Slav Mitolojisi] Gençlik, aşk ve güzellik tanrıçası olup, Lado olarak da bilinmekte bir başka yoruma göreyse Lada ile Lado evlilik ve neşenin eril ve dişil ikiz formudur. Bir söylenceye göre Güneş tanrısı gümüş kürekleri olan altın bir kayıkla dolaşan kıza âşık olmuşsa da kızın deniz tanrısı olan babası evliliği uygun görmemiştir. Bunun üzerine güneş tanrısı kızı kandırmak için nehir kenarına muhteşem kıyafetler sermiş, aldanıp karaya çıkan Lada'yı gökyüzüne kaçırmayı başarmıştır. Öfkeli baba fırtınalar

çıkarmışsa da Lado'yu geri alamamış çiftin İarilo adlı bir oğlu olmuştur. Hıristiyanlığın kabulünden sonra Lada Meryem Ana ile özdeşleştirilmiştir. Lada aynı zamanda Cinderella adlı masal kahramanının Slav versiyonunun adıdır.

LADO Bkz. Lada

LADOGENES [Yunan Mitolojisi] Ladon'un kızı Daphne'nin takma adıdır (Paus. x. 7).

LADON [Yunan Mitolojisi] **1.** Konuşma yeteneği olan, hiç uyumayan yüz başlı bir ejderhanın adı olup, Hesperidlerin altın elmaları barındıran bahçesini korumaktaydı. Typhon ile Ekhidna'nın (veya Phorkys ile Keto) yavrusu olan Ladon bahçedeki elmaları çalan Herakles tarafından öldürüldükten sonra Hera tarafından Drako takımyıldıza dönüştürülmüştür ki bu takımyıldız Batı Samilerince Lotan, Hititlerce İlluyanka ile özdeşleştirilmiştir (Hes. Theog. 333; Apollon. Rhod. iv. 1396; Hygin. Poet. Astr. ii. 6).

2. Okeanos ile Tethys'in oğlu, Stymphalis'in kocası ve Daphne ile Metope'nin babası olan Arkadialı bir nehir tanrısıdır (Hes. Theog. 344).

3. Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

LADRA Bkz. Adna

LADY GODİVA Bkz. Godiva

LADY SHALOTT Bkz. Shalott Hanımı

LAELAPS [Yunan Mitolojisi] Avını asla elinden kaçırmayan efsanevi bir köpek olarak kişileştirilen bir fırtınanın adı olup, Zeus tarafından Europa'ya hediye edilmiştir.

LAERKES [Yunan Mitolojisi] Kurban törenlerinde hayvanların boynuzlarını altın yaldızıyla boyayan sanatçılara verilen isimdir (Hom. Od. iii. 425).

LAERTES [Yunan Mitolojisi] İthaka kralı Arkesius ile Khalkomedusa'nın oğlu ve Odysseus'un babasıdır (Hom. Od. iv. 755, xi. 85). Bazı yazarlara göre Kalydon domuzu avına ve Argonautların efsanevi yolculuğuna katılmış olan Laertes, Odysseus uzun yolculuğundan geriye döndüğünde hayatta olup, Athena tarafından sihirli bir banyo ile gençleştirilerek oğluna krallığını geri alması ve karısının taliplerini öldürmesi için yardım etmiştir.

LAETHUSE [Yunan Mitolojisi] Trakya kralı Lynkeus'un karısı ve Prokne'nin arkadaşıdır.

LAESTRYGON [Yunan Mitolojisi] Dev yamyamlar kabilesinin adı olup, İthaka dönüşünde Odysseus'un 12 gemisinden 11'ini attıkları kayalarla batırarak adamlarını yemişlerdir. Laestrygonların başkenti Lamus tarafından kurulan Telepylus olup, kralının adı Antiphates'ti.

LAGA [İskandinav Mitolojisi] Kuyu ve pınarların tanrıçası ve Odin'in iyi arkadaşlarından birisiydi.

LAGUA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Haida halkının inancında Şaman'ın dişleriyle ısırarak yakaladığı bir ruhun adı olup, ayin sırasında şamanla konuşmaktadır.

LAHAMA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer söylencelerinde Enki'nin hizmetindeki su iblislerine verilen isim olup, Babil söylencelerindeki Lahmu ile kız kardeşi Lahamu ile benzerlik dikkat çekicidir.

LAHAMU Bkz. Lahmu

LAHANA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da lahana saplarının periler tarafından savaş arabası olarak kullanıldığına inanılmaktaydı.

LAHAR [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında insanoğluna hayvanları evcilleştirip beslemeyi öğreten bir kültürel kahraman ve hayvan sürülerinin koruyucu tanrıçasının adıdır. Enlil tarafından yaratıldığına inanılan Lahar dişi bir koyun formunda tasvir edilmekteydi.

LAHAŞ [Yahudi Mitolojisi] Musa'nın Tanrı ile görüşmesini engellemeye çalışan bir iblisin adı olup, yardımcılarıyla birlikte zincire vurularak cezalandırılmıştır.

LAHATALA [Pasifik Mitolojisi] Cenneti yarattığına inanılan bir gökyüzü tanrısının adıdır.

LAHMU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad halkının inanışında Lahamu'nun kız kardeşi, Apsu ile Tiamat'ın oğlu, Anşar ile Kişar'ın babası olup, "kıllı" anlamına gelmekteydi. Sümerlerde adı "çamurlu" benzeri bir anlama geldiği sanılan Lahmu sakallı bir adam formunda tasvir edilmekte, çoğu zaman boğa adam Kusarikku ile ilişkilendirilmekteydi. Lahmu, Eridu'da bulunan Enki tapınağının kapısını korumaktaydı. Lahmu ile kız kardeşi Lahamu Babil yaratılış destanı Enuma Eliş'te başlangıç tanrıları olarak anılmışlardır. Damaskius kaynaklı yaratılış söylencesinde Lahamu kardeşi ise Lahame olarak anılmıştır.

LAHURATİ [Yakındoğu Mitolojisi] İran'ın Kuzistan bölgesinde yaşayan Antik Elam halkının inanışında Sümer yağmur ve bereket tanrısı Ninurta'ya verilen isimdir.

LAİAS [Yunan Mitolojisi] Elis kralı Pieria ile Oksylus'un oğludur (Paus. v. 4. 4).

LAİNDJUNG [Aborijin Mitolojisi] Kahraman Banaidja'nın babası olup, Mavi Çamur körfezinde denizden doğduğuna inanılmaktadır.

LAİLAA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında kimi zaman Haumea ile özdeşleştirilen ve kaostan doğduğuna inanılan ilk kadının adı olup, gökyüzü ile birlikteliğinden insanoğlu ortaya çıkmıştır.

LAİLAH [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da bahsi geçen "gece meleği"nin adı olup, diğer kadınlardan topladığı spermlerle hamile kaldıktan sonra Yehova'ya doğacak çocuğunun kaderini sormuştur.

LAİME [Baltık Mitolojisi] Litvanya ve Letonya'da doğum, evlilik, ölüm, doğurganlıkla da ilişkilendirilen şans tanrıçasının adı olup, aynı zamanda hamile kadınların koruyucusu kabul edilmektedir. Laime gibi kız kardeşleri Karta ve Dekla'da kader ile ilişkilendirilmekte olup, İskandinav mitolojisinde Nornlar ve Yunan mitolojisinde Moira adıyla bilinen kader tanrıçası üçlemeleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Laime, Muza Mate (Hayatın Anası) olarak da adlandırılmakta, yeni doğan her çocuğa ömür biçtiğine, kardeşleriyle birlikte insanların hayat ipini hazırlayıp, gerektiğinde kestiklerine inanılmakta bu yüzden yeni doğum yapan anneler tanrıçaya kuşak

sunmaktaydı. İyi talih anlamına gelen Laima-Dalia olarak anılan tanrıçanın şans getireceğine ama guguk kuşu kılığına girip karşısına çıktığı insanları kötü bir kaderin beklediğine inanılan Laime'nin Leton dilindeki karşılığı Dekla idi. Güneş tanrıçası Saule'de kaderi kontrol ettiğinden kimi zaman Laime ile karıştırılmakta ayrıca Laime ile orman perisi Laume arasındaki ilişki belirsizliğini korumaktadır.

LAİNO [Bask Mitolojisi] Dumanın kişileştirilmiş formu olup, Odei'nin kız kardeşidir.

LAİSTRYGONES [Yunan Mitolojisi] Lamus tarafından yönetilen yamyam bir dev ırkının adı olup, Telepylos civarında Odysseus'un ki hariç filodaki tüm gemileri büyük kayalar fırlatarak batırmışlar, ölen denizcilerin cesetlerini yemişlerdir. Ülkeleri İtalya'da Campania sınırındaki Formiae bölgesi olmalıdır (Odysseia X, 106, 119, 199).

Laius'un ölümü

LAİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai kentinin kuruluşunda önemli bir şahsiyet olarak adı geçen bir kralın adı olup, Oedipus'un babası, İokasta'nın kocası ve Labdakos'un oğludur. Laius oğlancılık âdetinin efsanevi öncülerinden birisi olup öğrencisi Khrysippus'u kaçırarak tecavüz etmiştir. İnanışa göre bu kabahati yüzünden Laius ve halkı tanrılar tarafından cezalandırılmıştır. Olympos tanrılarının kraliçesi Hera Thebai halkının üzerine sfenks göndermiş, kral kendi oğlu Oidipus tarafından öldürülmüştür. Khrysippus'a tecavüz ettikten sonra Oidipus'un annesi olacak Jokaste ile evlenmiş; bir kâhinden oğlunun kendisini öldürüp annesiyle evleneceğini öğrenince çocuğu ormanlık bir alanda ölüme terk etmiştir. Oidipus bir çoban tarafından bulunmuş ve büyütmeleri için Korinth kralı Polybos ile kraliçe Merope'ye verilmiştir. Laius, Delphoi kâhinine danışmaya giderken yolda Oidipus tarafından öldürülmüştür. Laius, Plataea kralı Damisistratus tarafından Parnassus dağına gömülmüştür (Herodot. v. 59; Paus. ix. 5. 2; Apollod. iii. 5. 5, &c.; Diod. v. 64).

2. Arkadaşları Aegolius, Keleus ve Kerberos ile kutsal bir mağaraya bal çalmak için giren Giritlinin adı olup, hep birlikte Zeus tarafından yıldırımla çarpılarak öldürülmüşlerdir (Anton. Lib. 19; Plin. H. N. x. 60, 79).

LAJNAN [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya halklarının inanışında solucan formunda tasvir edilen yaratıcı bir tanrının adıdır

LAJOS KOSSUTH (1802–1894) Macar söylencelerinde milli kahraman olarak gösterilen avukat, gazeteci ve politikacı olup, 1848-49 devrimi sırasında Macaristan Krallığının Başkan naipliğini de yapmıştır. Hükümetin düşmesinden sonra sürgüne gönderilen Lajos çeşitli söylencelerde 1703-11 arasında Habsburg hanedanına karşı özgürlük mücadelesi veren Prens Ferenc Rákóczi'nin (1676-1735) ülkenin kendisine ihtiyacı olduğunda yeniden hayata dönen reenkarnasyonu olarak gösterilmiştir.

LAK LONG QUAN ile AU KO HANIM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkı inanışında bir deniz ejderhası ile bir dağ perisi olan karısının adıdır. Au Ko bu evlilikten içinde 100 yumurta bulunan bir çuval dünyaya getirmiş olup bunlardan bir tanesi kültürel kahraman Hung Vuong'dur.

LAKA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında refah, sağanak yağmur, dans ve şarkı tanrıçasının adı olup, yabani çiçeklerle süslü sarı elbiseler giyerek kendine ibadet eden Hula dansçılarının koruyucusu kabul edilmektedir. Laka, bereket tanrıçası Kapo'nun kızı veya kız kardeşi olarak görülmekte çoğu zaman aynı şekilde tasvir edilen iki tanrıça özdeşleştirilmektedir.

LAKASTADES [Yunan Mitolojisi] Hippolytos'un oğlu olan bir Sikyon kralı olup, Phalkes ile ortak hüküm sürmüştür.

LAKEDAEMON [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Atlas'ın kızı Taygete'nin oğlu, Eurotas'ın kızı Sparta'nın kocası, Amyklas ve Eurydike'nin babası olup, halkına adını veren kahraman Lakonia'da Kharitler tapımını başlattığına inanılmaktaydı (Apollod. iii. 10. 3, Paus. iii. 1. 2).

LAKHE ile LAKHUS Bkz. Lakmu

Klotho, Atropos ve Lakhesis

LAKHESİS [Yunan Mitolojisi] Üç kader tanrıçasından (Moira) birisinin (Diğerleri: Atropos ve Klotho) adı olup, insan ömrünün uzunluğunu ölçmektedir. Lakhesis, Yunanca 'Tahsis eden, ayıran' anlamına gelmektedir.

LAKİ TENANGAN [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Kaya halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, 'Dali Matei 'adlı Ruhlar diyarının efendisidir.

LAKİNİA [Yunan Mitolojisi] Hera'nın adlarından birisi olup, Lakinia kentindeki tapınağına atfen verilmiştir.

LAKİNİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles, Geryoneus'un sürüleriyle Erythia'dan dönerken sığırlarını çalan bir eşkıya olup, Herakles tarafından öldürülmüştür. Herakles, haydudu öldürdüğü yere Hera için tapınak inşa etmiştir (Diod. iv. 24).

2. Kyrene'nin oğlu ve Bruttialıların kralının adı olup, bazı yazarlara göre Hera için Lakinia tapınağını o inşa ettirmiştir.

LAKİUS [Yunan Mitolojisi] Delphoi kâhininin direktifiyle Phaselis kentini kuran Attikalı bir kahramanın adıdır (Paus. i. 7. 1).

LAKMU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer inanışında Apsu ile Tiamat'ın birleşmesinden doğan iki yılandan dişi olanının adı (diğeri: Lakamu) olup, birlikte güneş tanrısı Marduk tarafından yok edilmişlerdir.

LAKUS [Yunan Mitolojisi] Kral Lapathos'un iki oğlundan birisi olup Lakonia bölgesine adını vermiştir.

LAKŞAMANA [Hint Mitolojisi] Ramayana efsanesinde Daşaratha ile Sumitra'nın oğlu, Şatrugha'nın ikiz, Rama'nın ise üvey kardeşi ve yoldaşı olarak bahsi geçen kahramanın adıdır. Hindu geleneğinde Vişnu'nun sekizde biriyle doğduğuna inanılan Lakşmana'nın Rama'nın ikincil avatarı veya Nagaların kralı Şeşa'nın görünümlerinden birisi olduğuna da inanılmaktadır. Lakşamana canı kadar sevdiği kardeşi Rama ve yengesi Site ile ormana sürgün edildiğinde burada dişi Rakşasa Şurpanakha (Yelpaze Tırnak) Rama'ya âşık olmuşsa da reddedilmiştir. Öfkelenen iblis Sita'ya saldırınca Lakşmana tarafından burnu ve kulakları kesilmiş o da gidip durumu kardeşi Ravana'ya şikâyet etmiştir. Ravana, Sita'yı Seylan adasına kaçırınca da Ramayana destana konu olan mücadele başlamıştır. Rama öldüğünde Lakşamana Sarayu nehrine atlayarak intihar etmiş, tanrılar üzerine çiçekler yağdırıp cennete kabul etmişlerdir.

LAKŞANA [Budist Mitolojisi] Buda'nın taşıdığına inanılan işaretlerin adıdır.

LAKŞMİ [Hint Mitolojisi] Okyanus dalgalarının köpüğünden doğmuş, bereket, talih ve güzellik tanrıçasının adı olup, aşk tanrısı Kama'nın annesi ve Vişnu'nun vücut bulmuş formu Narayana'nın eşidir. Ayrıca Vişnu Purana'da Bhrigu ile Khyati'nin kızı olduğu kaydedilmiştir. Maha Lakşmi, Thirumagal ve Sri adıyla da bilinip, iyi şans getirdiğine inanılan altın tenli tanrıça Lakşmi müritlerince çeşitli çiçekler, yapraklar ve şaraplarla onurlandırılmakta ayrıca Cayna tapınaklarında da tasvirlerine rastlanılmaktadır.

En eski söylencelere göre başlangıç okyanusunda yüzen tanrıça Lakşmi suyun Asuralarla savaşan tanrılarca çalkanmasından sonra doğup, suyun içinden boyunda inci kolyeler, kolunca bilezikler ve başında taçla birlikte çıkmıştır. Tüm tanrılar kendisiyle evlenmek istemişse de elinde nilüfer çiçeği taşıdığı için Padma olarak da bilinen tanrıça Vişnu'yu seçmiştir. Lakşmi tıpkı Vişnu gibi farklı beden ve isimlerle pek çok kez doğmuş ve her seferinde Vişnu'nun karısı olmuştur: Vişnu cüce Vamana iken Padma veya Kamala, Parasurama iken Dharani, Rama iken Sita son olarak tanrı Krişna iken Lakşmi önce kendisine inek kız Radha olarak eşlik etmiş ardından Rukmini adlı karısı olmuştur.

Lakşmi

Lakşmi onuruna pek çok festival düzenlenmekteyse de bunların en önemlisi Ekim-Kasım aylarında kutlanılan Divali adlı refah ve ışık festivali olup, festival süresince lambalar tanrıçanın cömert davranması için yakılmakta, müritleri gümüş paralar sunduktan sonra, havai fişek gösterileri düzenlemektedir. Lakşmi, bir elinde nilüfer tutan dört kollu ve güzel bir kadın olarak tasvir edilmekte olup, Jaladhija (Okyanus doğumlu) ve Lola (Kararsız) lakaplarıyla da tanınmaktaydı.

LAKYON [Yunan Mitolojisi] Apollon ve Poseidon'un rahibi ve Priam ile Hekuba'nın oğlu olan Troya kralının adıdır.

LAL TAŞI Arap halkının inanışında insanları karabasandan koruduğuna ve deri hastalıklarına iyi geldiğine inanılan kırmızımtırak şeffaf bir taş olup tılsım olarak taşınmaktaydı.

LÂLA [Türk Mitolojisi] Köroğlu efsanesinin Behçet Mahir rivayetinde bahsi geçen bir kahramanın adıdır.

LALAHON [Filipinler Mitolojisi] Ateş, yanardağ ve hasat tanrıçasının adıdır.

LALİTA [Hint Mitolojisi] Devi veya Tripurasundari'nın bir formu olup, güzel bir kadın görünümünde evrensel bilinci temsil etmektedir. Mahavidyalar olarak bilinen 10 tanrıçadan birisi olan Lalita'nın adı "Oynayan" anlamına gelmekte ayrıca Tripura Sundari (Üç şehrin güzel tanrıçası), Şodaşi (Onaltı), Rajarajeşvari (Kraliçelerin kraliçesi) olarak da bilinmekteydi.

LALİTAVİSTARA [Budist Mitolojisi] MS 2. Yüzyılda yazıldığı sanılan Buda'nın yaşam öyküsünün adıdır.

LAM-ANG [Filipinler Mitolojisi] İlokano halkının 'Biag ni Lam-ang (Lam-ang'ın hayatı) adlı

manzum destanının efsanevi kahramanının adı olup, destan ancak Pedro Bucaneg tarafından 1640 yılında yazıya dökülebilmiştir.

LAMA 1. [Anadolu Mitolojisi] İnnara olarak da bilinen Hitit koruyucu tanrısının adı olup, kibri yüzünden Ea tarafından cennetten kovulmuştur.

2. Bkz. Lamassu

LAMARİA [Kafkas Mitolojisi] Svan halkının inanışında evdeki ocağın tanrıçası olup, Hıristiyanlığa geçen halk eskiden inanılan farklı isimdeki bir ruha Aziz Maria'nın (Meryem) adını vermiş olmalıdır. Kadınların içlerinden dua ettikleri bu tanrıça aynı zamanda büyükbaş hayvanların da koruyucusudur.

Lamassu (British Museum)

LAMASSU [Yakındoğu Mitolojisi] Yardımsever ve koruyucu özellikleri ön plana çıkarılan güçlü kanatlarıyla uçma yeteneğine sahip yarı aslan yarı insan dişi bir iblisin adı olup, Sümerlerde Lama adıyla bilinmekteydi. Asur tapınak ve saraylarının kapı girişlerine Lamassu ile eril karşılığı yarı boğa yarı insan Şedu'nın heykelleri koruyucu olarak yerleştirilmekteydi. Kanatlı, insan başlı yaratığın gövdesi aslan yerine boğa olarak tasvir edilirse kusarikku olarak adlandırılmaktaydı. Asur krallarından II. Assurnasirpal (MÖ 883-859) ile Esarhaddon (MÖ 680-669) arası dönemde tapınak girişlerinde bolca rastlanan heykellere Aşurbanipal (668-627) döneminde rastlanmaması o dönemde büyük taş blokların temin edilmesinde sıkıntı yaşandığı şeklinde yorumlanmaktadır.

LAMAŞTU [Yakındoğu Mitolojisi] Yeni doğum yapmış kadınlara kanlarını içerek veya bebeklerini kaçırarak kötülük yapan dişi iblis veya yarı tanrıların adı olup, Gök tanrı Anu'nun kızıydı. Lamaştu, dişi aslan başlı, eşek diş ve kulaklı, uzun parmak ve tırnaklı, kuş ayaklı ve pençeli bedeni kıllı bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. Bir eşeğin yanında, köpek veya domuz bakan elinde yılan tutan bir varlık olarak tasvir edilen Lamaştu ile Lilith arasında dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır.

LAMBA CİNİ En ünlü örneği Binbir Gece Masallarından Alaeddin'in Lambası adlı öyküde bahsi geçen lamba içine hapsedilmiş cindir. Lambaya sahip olan kişi kandili elleriyle ovalayınca dışarı çıkacak, ancak lamba sahibinin üç dileğini yerine getirdikten sonra özgür kalabilecektir.

LAMECH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Kabil'in altıncı kuşak soyundan Methusael'in oğlu, Adah ile Ziilah'ın kocası, Jabal, Jubal ve Tubalkain'in babası olup, hayvancılık, bronz ve demir savaş silahlar ve müzik enstrümanlarını icat etmiştir (Tekvin 4: 19–22).

LAMEDON [Yunan Mitolojisi] Kronos'un oğlu, Koraks'ın kardeşi, Pheno'nun kocası ve Zeuxippe'nin babası olan bir Sikyon kralının adıdır. Koraks'ın oğlu olmadığı için tahta kardeşinden sonra geçmiştir.

LAMİA 1. [Bask Mitolojisi] Güzel kadın görünümünde bir iblisin adı olup, insan olmadığı ancak bir ördeğinkine benzeyen perdeli ayaklarından anlaşılabilmektedir. Nehir kenarında altın bir fırça ile saçlarını tarayan Lamialar (Baskça çoğul formu: Lamiak) erkekleri cezbederek tuzağına düşürdükten sonra öldürmektedir. Yunan mitolojisindeki Lamia karakteriyle ilişkili olmalıdır. País Vasco bölgesinde genellikle kadın nadiren erkek gövdesinin belden yukarısı insan belden aşağısı ise balık formunda görünen yaratıklara Lamiña adı verilmekte olup, yaratığın bir varyantı olmalıdır. Lamiaların kendilerine cömert davranıldığında yardımsever olduklarına dair çeşitli öyküler de vardır. Sözgelimi bir köylü nehir kenarına Lamialara yiyecek bıraktığında ertesi sabah bazı çiftlik işlerinin tamamlandığını görmüştür. Yine Bask ülkesindeki bazı tarihi köprülerin Lamialar tarafından inşa edildiği, dolmenlerin onlar tarafından dikildiği inancı da yaygındır. Bir söylenceye göre genç bir adam esrarengiz ama çok güzel bir kadına âşık olup evlenme teklif etmiştir. Kadın ise delikanlıya ancak yaşını doğru tahmin ederse kendisiyle evlenebileceğini söylemiştir. Adamın köyünden bir kadın gence yardım etmek için kadının yaşadığı mağaraya gitmiş ve kadının "105 yıllık ömrümde böyle manzara görmedim" sözünü işitmiştir. Genç şaşırmakla birlikte kadının yanına gidip yaşını söylemeye niyetlendiğinde Lamia'nın ördek ayağını görmüş ve yere düşüp ölmüştür.

2. [Yunan Mitolojisi] Çocukları kokutmak için adı telaffuz edilen dişi bir iblisin adı olup, insan etiyle beslenen, belden aşağısı yılan, yukarısı insan, ön ayakları pençeli, arka ayakları toynaklı, kadın başlı doğaüstü bir varlık olarak tasvir edilmekteydi. Belus ile Libya'nın kızı olan Lamia, geç dönem söylencelerinde Lybia kraliçesi ve Zeus'un güzel sevgilisi olarak geçmektedir. Zeus'un karısı Hera, kıskançlığından Lamia'nın bu birliktelikten doğan çocuğunu öldürünce dişi cin Skylla hariç önüne çıkan her çocuğu öldüre-

rek intikam almıştır. Atinalı sofist Lucius Flavius Philostratus (170–247) Lamia ile aşk yaşayan Lykius adlı bir gencin öyküsünü anlatmış olup, kadının yılan olduğunu anlayınca Lamia kaçmış, Lykius ise ölmüştür. Bir söylenceye göre Zeus kadına gözlerini istediğinde çıkarıp yeniden takma yeteneği vermiş olup, Lamia gözlerini çıkarıp bir kaba koyup uyuduğu zaman tehlike saçmamakla birlikte diğer zamanlarda avlayacak çocuk aramaktaydı. Lamia ile genç erkeklerle birlikte olduktan sonra uykularında kanlarını emen Empusa adlı varlıkların birbiriyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

LAMİNA Bkz. Lamia (2)

LAMİNAK [Bask Mitolojisi] Yeraltında güzel kalelerinde yaşayan küçük adamların adıdır.

LAMMAS Britanya'da her yıl 1 Ağustos günü yılın ilk buğday hasadını kutlamak için düzenlenen festivalin adı olup kiliseye yeni mahsulden yapılmış lammas ekmeği denen somunları getirmek adettendir. Bu ekmek parçalara ayrılarak ahırın dört bir köşesine dağıtılmakta böylece haneye bereket geleceğine inanılmaktadır. Aynı gün St. Peter'in hapishaneden mucizevi kurtuluşunu kutlamak için kuzuların kilselere götürülüp kutsandığı bir festival daha yapıldığı için kimi zaman ikisi birbirine karıştırılmaktadır.

LAMORAK DE GALİS [Britanya Mitolojisi] Pellinore'un oğlu ve Perceval'in kardeşi ve Orkney kraliçesi Morgause'nin aşığıdır.

LAMPALUGUA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Araukania halkının inanışında insanları ve hayvan sürülerini parçalayarak yiyen dev bir kertenkelenin adıdır.

LAMPETİA [Yunan Mitoloji] **1.** Güneş tanrısı Helios ile su perisi Neaera'nın kızının adı olup, kız kardeşi Phaetusa ile birlikte Thrinakia adasında babasının öküzlerine çobanlık etmiştir. Odysseus'un arkadaşları öküzlerin bazılarını öldürünce durumu babasına bildirmiştir (Hom. Od. xii. 132, 375).

2. Asklepios'un eşi, Makhaion, İaso, Panakeia ve Podalirios'un annesidir.

LAMPETUS [Yunan mitoloji] İros'un oğlu olan Lesboslu bir kahramanın adı olup Akhilleus tarafından Methymna'nın alınışı sırasında öldürülmüştür.

LAMPSAKE [Yunan Mitolojisi] Pityousa şehri kralı Mandron'un kızının adı olup Phokisliler'e kenti ele geçirmelerinde yardım ederken ölmüş bu sebeple muzaffer tarafça saygı gösterilip kente adı verilmiştir.

LAMPUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Şafak tanrıçası Eos'un atlarından birisinin adıdır.

2. Troya kralı Laomedon'un oğlu ve Dolops'un babası olup, Lamponeia kentine adını vermiştir (Hom. Il. iii. 147).

3. Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

LAMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Laestrygones adlı yamyam devler kabilesinin kralının adı olup, Formiae (Latium bölgesinde bugünkü Formia) kasabasının efsanevi kurucusudur (Ovid XIX, 233, Hom. Od. x. 81).

2. Herakles ile Omphale'nin oğullarından birisi olup Lamia kentine adını vermiştir.

LAN KAİ HE Bkz. Ho Hsien-Ku

LAN TSAİ HO Bkz. Ho Hsien-Ku

LAN YEİN Bkz. A Mong

LANCELOT Yuvarlak Masa Şövalyelerinden Fransız kökenli bir şövalyenin adı olup, Arthur'un yakın arkadaşı olmasına rağmen karısı Guinevere ile yasak aşk yaşamıştır. Efsanenin Fransız varyasyonlarında Lancelot, Kral Arthur'un en değerli şövalyesi olarak gösterilmekteyse de Geoffrey de Monmouth'un kayıtları gibi efsanenin eski versiyonlarında Lancelot'nun adı geçmemektedir. Lancelot'un adı muhtemelen Keltçe olup, 'Lot'un oğlu Lance' anlamına gelmektedir. Breton kralı Ban'ın oğlu olan Lancelot, babası Claudus tarafından yenilgiye uğrayıp, annesi Elaine birlikte ülkesinden kaçmak zorunda kalırken bir göl kenarına bırakılmıştır. Gölün Hanımı olarak da bilinen bir peri olan Viviane tarafından bulunup, Avalon'a götürülüp orada büyütülmüş bu yüzden Lancelot du Lac (Göl'ün Lancelot'u) olarak adlandırılmıştır.

Turnuva şampiyonu büyük bir şövalye olan Lancelot, Graal kabını bulmak için pek çok maceraya atılmış bu sırada âşık olduğu kraliçe Guinevere yerine kandırılarak Elaine ile birlikte olunca bu birlikten Galahad doğmuştur. Arthur, gözde şövalyesi ile karısının ilişkisini öğrendiğinde iki tarafın güleri çarpışmışsa da Lancelot Sir Gawain'i öldürünce çatışma sona ermiştir. Kahraman Arthur'un sarayına ulaştığında kralın öldüğünü kraliçenin ise rahibe olduğunu öğrenmiş, bir manastıra kapanarak keşiş hayatı yaşamaya başladıktan bir süre sonra o da ölmüştür. Söylenceye göre Gölün hanımı Lancelot'a sahibinin aldığı yaraları hemen iyileştirip ona üç savaşçının gücünü veren sihirli kalkanın hediye etmiştir.

12. yüzyılda Chrétien de Troyes'in *Erec ve Enide* adlı eserinde Lancelot adına ilk olarak Kral Arthur'un sarayındaki şövalyeleri içeren bir listede 3. Sırada rastlanmış ayrıca aynı yazarın *Cligès, Lancelot* ve *Le Chevalier de la Charrette,* Malory'nin *Morte d'Arthur,* Tennyson'un *Idylls of the King,* E. A. Robinson'un *Lancelot* adlı şiirlerinde de bahsi geçmiştir.

LANDVAETTİR [İskandinav Mitolojisi] Bir ülke veya bölgenin koruyucu ruhlarına verilen isimdir.

LANET Büyülü sözler ya da hazır formüllerle yapılan bir kişiye, yere veya nesneye zarar verme büyüsünün adı olup, lanetin başarısızlık, hastalık hatta ölüm getirmesi amaçlanmaktadır. İlkçağdan bu yana pek çok kültürde lanetin varlığına inanılmakta olup, Tevrat, İncil ve Kuran gibi kutsal kitaplarda da bahsi geçmektedir. Sözgelimi Hristiyan toplumlarda yaratılan ilk kadın olduğuna inanılan Havva'nın işlediği günah yüzünden lanetlendiği için kadınların adet gördüğüne inanılmaktadır. Eski Mısır ve Hindistan'da hedef kişilerin kil, ahşap hatta kıyafet giydirilmiş heykelcikleri yapılarak lanet amacıyla kullanılmaktaydı. Eski Yunan'da "kata-

desmoi", Roma'da "tabulae defixiones" adı verilen kurşun bir levha üzerine beddualar yazıldıktan sonra düşmanın yaşadığı yere yakın bir yere gömülerek lanet gerçekleştirilmekteydi. MÖ 4. Yüzyılda Platon "Devlet" adlı çalışmasında insanların düşmanlık beslediklerı kişilere kötülük yapmak için büyücülere bir miktar para vererek tanrıların kendi amaçlarına hizmet etmesini sağladığını kaydetmiştir. Kral James'in Daemonologie (1597) adlı çalışmasından anlaşıldığı kadarıyla Ortaçağ Avrupa'sında sadece cadılık değil kil ve balmumundan heykeller vasıtasıyla kötü ruhlarla iletişim kurmayı amaçlayan her tür çaba da ölüm ile cezalandırılmıştır. Afro-Amerikan halk büyüsünde (hodoo) jinx adı verilen lanet çeşitli objeler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ortadoğu ve Akdeniz kültüründe lanetin kıskanma ve haset duygusundan kaynaklandığına inanılıp nazar olarak adlandırılmaktadır.

Tarih boyunca lanetlenmiş olduğuna inanılan pek çok kişi, yer ve nesne var olmuştur. Mısır firavunu Tutankhamun'un mezarını ziyaret edenlerin lanetleneceğine dair bir yazıt bizzat mezarlıkta yer almaktaydı. 1922'de firavunun mezarını bulan arkeolog Howard Carter ile kazıyı finanse eden Earl Carnarvon'un kısa süre sonra beklenmedik şekilde ölmeleri bu lanet ile ilişkilendirilmiştir. Masal ve efsaneler de lanet önemli bir yer tutmakta olup, "Uyuyan Güzel" ve "Kurbağa Prens" adlı masallar bunların en ünlüleridir. Anadolu'da ilenç ve beddua olarak anılan lanetlemenin özellikle birisi üzerinde hakkı olan sıradan kişilerce de kötü sözler sarf edilince gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

LANG, ANDREW (1844–1912) İskoçyalı bir şair, gazeteci, roman yazarı ve eleştirmen olup, aynı zamanda 1889 – 1910 arasında ilki Mavi sonuncusu Leylak adını taşıyan 20 ciltlik bir masal derlemelerini yayınlamıştır. S.H. Butcher ile birlikte 1879'da Homer'in Odysseia'sı 1883'te ise Walter Leaf ve Ernest Myers ile İlyada'yı İngilizceye çevirmiştir. Lang, efsaneleri antropolojik bakış açısıyla inceleyerek 1884'de Gelenek ve Efsane (Custom and Myth), 1887'de Efsane, ayin ve Din (Myth, Ritual, and Religion) ve 1898'de Dinin Yapısı (The Making of Religion) adlı çalışmalarını yayınlamıştır.

LANGE WAPPER Flaman masallarında Antwerp kenti civarındaki Scheld nehri kıyısında yaşayıp insanları rahatsız eden düzenbaz bir devin adıdır. Su kenarlarını seven ve şekil değiştirebilen Lange Wepper hakkında derlenebilen en eski masal 16. Yüzyıla aittir. Lange Wapper evlerin üzerinden atlayarak, pencerelerinden içeriyi gözetleyerek, yolları bükerek, ayyaşlara küçük numaralar yaparak insanları rahatsız etmekten hoşlanmaktadır. Bazen küçülerek çocuk kılığına giren dev çocuklara iğrenç numaralar öğretmekte bazen anlaşılmaz bir nedenle deniz kıyısına koşarak balıkçı teknelerini direklerinden tutup açıklara fırlatmaktadır. Bazen zarif bir mendil kılığına girerek kadınların cebine girmekte ya da yeni doğmuş bebek kılığına girerek kadınların kendini emzirmesini sağlamaya çalışmaktadır. Masal kahramanı Lange Wapper 1963 yılında Antwerp kenti tarafından Albert Poels tarafından yapılan bronz bir heykeli ile onurlandırılmıştır.

LANGİT [Endonezya Mitolojisi] Bir gök tanrının adıdır.

LANGSUYAR [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında dişi bir vampirin adı olup, çocuk doğururken ölmüş güzel bir kadının ruhudur. Geceleri baykuş kılığına da bürünebilen bu iblisin insanlarla birlikte olup, çocuk doğurduğuna dair anlatılar da bulunmaktadır.

LANKA [Hint Mitolojisi] Ramayana ve Mahabharata'da kral Ravana'nın kalesinin bulunduğu adanın adı olup Sanskritçe "ada" anlamına gelmekte, bugünkü Sri Lanka (Seylan) adasının kastedildiği sanılmaktadır.

LANTARON Kuzey İspanya'da yer alan Kantabria bölgesi halkının inanışında sirenlerin babası olan yakışıklı ve güçlü bir deniz kralının adıdır. İnsan görünümünde olmasına karşın ayak parmakları perdelidir, cildi ise yosun rengidir.

LANZELET 13. yüzyılda Ulrich von Zatzikhoven tarafından Almanca yazılan ve Lancelot'nun hayatını anlatan 9.400 satırlık manzum destanın adıdır.

LAO JUN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte Dao-de jing adlı kitabın yazarı Lao-tse'nin idealize edilerek tanrılaştırılmış formudur.

LAO LANG [Çin Mitolojisi] Ölümünden sonra tanrılaştırılan Çuang Taung'a yakıştırılan isim olup, aktörlerin koruyucusu sayılmakta, saray kıyafetleri içerisinde, başında ejderha tacıyla tasvir edilmektedir.

LAO MU [Çin Mitolojisi] Budist Beyaz Lotus geleneğinde "Büyük ana", "Büyük Buda" ve "İlahi ana" isimleriyle tanınan ve Nüwa'nın anası kabul edilen bir tanrıça olup, bilgisizliğin hâkim olduğu yeryüzüne bilge insanlar göndererek insanların aydınlatılmasını sağlamıştır. 19. Yüzyılın ortalarına dek Singapur'da yaşayan Çinliler Lao-mu'ya saygılarından cinsellikten uzak durup vejetaryen besleniyordu.

LAO TZU Taoizmin kurucusu ve Tao Te Khing kitabının yazarı Çinli filozofun adı olup, zamanla tanrılaştırılmıştır. Lao Tzu simyacı ve çömlekçilerin koruyucusu ve 3 San Khing'den birisi kabul edilmektedir.

Lao Tzu, Laotze, Lao Tse veya Lao Zi adlarıyla bilinen filozof, muhtemelen MÖ 6. Yüzyılda Çu Devletinin (Henan eyaleti) Ku (Luyi) kasabasında zengin bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiş, uzun süre Lo-Yang'da Zhou Hanedanlığının imparatorluk kütüphanesinde arşivcilik yaptıktan sonra 80 yaşında insanoğlunun riyakârlığına kızarak Çin'i terk ederken bir muhafızın uyarısı üzerine öğretisini kaleme alarak, Tao Te Khing kitabını yazdığına inanılmaktadır. Bir söylenceye göre Lao Tzu'nun annesi ışıktan hamile kalmış, 72 yıl süren hamileliğinin ardından kadının koltukaltından aksakallı ve konuşma yeteneğine sahip bir çocuk olarak doğurmuştur ki Lao Zi Çince *ihtiyar çocuk* anlamına gelmektedir.

Lao Tzu

Lao Tzu'nun Konfüçyüs'ün çağdaşı olduğuna inanılmakta olup Çin sanatında Çin dinî geleneğinin iki kolunu temsil eden iki büyük filozofun karşılaşması temasını işleyen çok sayıda eser bulunmaktadır. Söylenceye göre Lao Tzu, ayinler hakkında tartışmak için yanına gelen Konfüçyüs'a "Tao'yu buldun mu?" sorusunu sorunca "27 yıl aradım ama bulamadım" cevabını alınca "Bilge insan karanlığı sever ama gereksiz işlere kendini kaptırmaz, zamanı ve şartları değerlendirir. Ancak yer ve zaman elverişliyse konuşur, değilse susar. Hazinesi olan biri, onu herkese göstermez. Demek ki gerçek bilge hikmetini her gelene açıklamaz. Kendini beğenmişliğini, kendini yeterli, ihtiyaçsız ve zengin görme huyunu, nefsini, arzularını, gayretkeş görüntünü yok et! Bunların, kişiliğine bir faydası yoktur. İşte sana söyleyeceklerimin hepsi bu" öğüdünü almıştır. Üzüntüyle talebelerinin yanına dönen Konfüçyüs Bütün hayvanları tanırım; kuşlar nasıl uçar, balıklar nasıl yüzer, dört ayaklı hayvanlar nasıl koşar bilirim. Ancak size ejderhanın bulutların ve rüzgârın üstünde göğe nasıl çıktığını anlatamam. Bugün Lao Tzu'yu gördüm, onu ancak bir ejderha ile kıyaslayabilirim" demiştir. Bu buluşmanın gerçekliği şüpheli olmakla birlikte anlatı iki dinin temsil ettiklerinin uyuşmazlığını göstermesi açısından sembolik bir öneme sahiptir.

LAO Zİ Bkz. Lao Tzu

LAODAMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai kralı Eteokles'in oğlu olup, Gilssas savaşında Aigialeus'u öldürdükten sonra ölmüştür.

2. Phaeakia kralı Alkinous'un oğludur.

LAODAMEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Korinth'in kurucusu Bellerophon'un kızı ve Zeus'tan Sarpedon'un annesi olup, dokuma yaparken kendisine öfkelenen Artemis tarafından oklanarak öldürülmüştür (Hom. İl. vi. 197-205).

2. İolkus kralı Akastus'un kızı ve Troya savaşında ilk ölen Yunanlı Protesilaus'un karısıdır. Daha yeni evlendiği kocasını kaybedince tanrılardan üç saatliğine onu canlandırmalarını istemiş, dileği kabul edilince kocasıyla geçirdiği üç saatin ardından adam Hades'e dönerken kadın da beraberinde gitmek için kendini öldürmüştür (Ov. Heroid. xiii.). Geç dönem söylencelerde ise Protesilaus'un ikinci sefer ölümünden sonra kadın kocasını hatırlatan ahşap bir heykel yapmışsa da babası Akastus'un heykeli yaktığı kızın üzüntüsünden kendisini ateşe atıp öldüğü kaydedilmiştir (Hygin. Fab. 103, 104.).

3. Alkmaeon'un kızı ve Peleus'un karısıdır.

4. Amyklas ile Diomede'nin kızı, Arkas'ın karısı ve Triphylus'un annesidir (Paus. x. 9. 3).

LAODİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Priam ile Hekuba'nın kızlarının en güzeli olup Helikaon'un karısıdır. Troya'ya Helen'i geri istemek için Diomedes ile birlikte elçi olarak gönderilen Theseus oğlu Akamas'a âşık olan kız adamla Philebia'nın evinde buluşunca Mounios adlı bir oğlu dünyaya gelmiştir. Laodike sonradan Antenor ile Mysia kralı Telephus'un oğlu Helikaon ile evlenmiş, Troya düşerken kendini kulelerden birinden aşağı atmış, inanışa göre yer tarafından yutulmuştur (Hom. Il. iii. 123; Paus. x. 26).

2. Kıbrıs kralı Kinyras'ın kızı, Elatos'un karısı olup, Stymphalus ile Pereus'un annesidir (Apollod. iii. 9. 1, 14. 3.).

3. Troya seferinden dönerken fırtına yüzünden yolu Kıbrıs'a düşüp burada Paphos kentini ve bir Aphrodite tapınağı kuran Arkadialı Agapenor'un kızıdır.

4. Agamemnon ile Klytaemnestra'nın kızı olmakla (Hom. Il. ix. 146) birlikte Elektra adıyla da anılmıştır.

5. Phoroneus'tan Apis ile Niobe'yi doğuran bir su perisinin adıdır (Apollod. ii. 1. 1.)

LAOKOON [Yunan Mitolojisi] **1.** Antenor'un (veya Akoetes'in) oğlu Troyalı bir Apollon veya Poseidon rahibinin adı olup, ahşap ata doğru bir mızrak atarak Troyalıları uyarmışsa da Akhaları destekleyen Poseidon veya Athena denizden iki dev yılan göndererek Laokoon ile iki oğlunu öldürmüştür. Bu durumun sebebi Laokon'un bir keresinde tapınaktaki kutsal heykelin önünde Ethron ve Melanthotus (veya Antiphas ile Thymbraios) adlı iki oğul sahibi olduğu karısı Antenor ile sevişince tanrının öfkesini üzerine çekmesidir.

Yunanlılar gemilerine binerek geri çekilme numarası yaptıkları vakit rahip Laokoon düşmanların yolda fırtınaya yakalanması dilemek için sahil kurban keserken denizden çıkan Porke ve Khariboia adlı iki yılan oğullarına saldırmış, yılanlar çocuklarını kurtarmak isteyen adamı da boğmuşlardır. Olayı seyreden Troyalılar Laokoon'un tanrıyı öfkelendiren günahını bilmediğinden olaydan hemen önce insanlara atın içinin boş olduğunu göstermek için tahta ata fırlattığı mızrağa ve atın yakılmasını öğütlemesine yormuşlardır (Virg. I. c. 229, ii. 199-227; Hygin. Fab. 135).

2. Argonautlardan birisinin adıdır (Apollon. Rhod. i. 192.).

LAODOKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon ile Phthia'nın oğullarından birisi olup kardeşleri

Doros ve Polypoites ile birlikte Kouretler ülkesinde hüküm sürmüştür (Apollod. i. 7. 6).

2. Bias ile Pero'nun oğlu, Talaus'un kardeşi olup, Argo seferi ile Thebai'ye yürüyen yedilerin savaşına katılmıştır (Apollod. iii. 6. 4; Apollon. Rhod. i. 119).

3. Antenor'un oğludur (Hom. Il. xvii. 699)

LAOMEDON [Yunan Mitolojisi] İlus'un oğlu olan ilk ve efsanevi efsanevi Troya krallarından birisi olup, Tithonus ile sonradan Kral Priam adıyla tanınacak Podarkes ile Astyokhe, Killa, Klytius, Hesione, Hiketaon, Lampus ve Tithonus'un babası Strymo'nun (veya Rhoeo'nun) kocasıdır. Apollon ile Poseidon'a Aeakus'un da yardımıyla Troya surlarını yaptırmışsa da tanrılara ücretlerini ödemediği için ülkesinin üzerinden sıkıntılar eksik olmamıştır. Bu yüzden Poseidon ceza olarak kent üzerine bir deniz canavarı göndermiş, Herakles bu canavarı öldürüp Hesione'yi kurtardığından kendisine vaat edilen ilahi atlar verilmemiş kahraman bu yüzden bir ordu toplayıp 18 gemiyle kenti ele geçirmiş, Laomedon ile Priam dışındaki tüm oğullarını öldürmüştür. Laomedon oğullarıyla birlikte Scaen kapısı önüne gömülmüş olup, bir söylenceye göre bu mezarlar sağlam kaldığı süreçte Troya düşman eline geçmeyecekti.

LAONAME [Yunan Mitolojisi] Bir söylenceye göre Herakles'in kız kardeşi olup Euphemos veya Polyphemos adlı bir Argonaut ile evlenmiştir.

LAONYTUS [Yunan Mitolojisi] Oidipus ile İokaste'nin oğullarından birisi olup, kardeşi Phrastor ile birlikte Minyaililerle savaşırken ölmüşlerdir.

LAOTHOE [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın arkadaşlarından Altes'in kızı ve Lykaon'un annesidir (Hom. İl. XXI, 85).

LAOZİ Bkz. Lao Tzu

LAPİS [Roma Mitolojisi] Roma'da Jüpiter'in lakaplarından birisi olup lapis taşından yapılmış bir Jüpiter Lapis heykeline atfen konulmuş olmalıdır.

LAPİS MANALİS [Roma Mitolojisi] Yer altı dünyasının girişini örten bir taşın adıdır.

LAPİTHAE [Yunan Mitolojisi] Teselya'da Peneus vadisinde başlangıçta Pinde, Pelion Ossa dağları civarında yaşayan vahşi bir halkın adı olup, tıpkı Myrmidonlar ve diğer Teselya kabileleri gibi Helen kökenli değillerdir. Bölgenin ilk yerlileri olan Pelasgosları kovan Lapithler Kentaurlar'la hem komşu hem de akraba sayılmaktaydılar ki bir söylenceye göre iki soyun ataları Apollo ile su perisi Stilbe'nin ikiz oğulları Lapithes ile Kentaruros'tur (Hom. Il. xii. 128; Diod. iv. 69, v. 61). İxion, Pirithous, Kaeneus ve Koronus gibi savaşçıların yanı sıra kâhin İdmon ve Mopsus'ta Lapithlerin soyundan gelmekteydi. İlyada destanında Lapithlerin Troya savaşına Pirithous'un oğlu Polypoetes komutasında içi savaşçı dolu 40 gemi gönderdiği kayıtlıdır. Ayrıca Asterion, Kaineus, Koronos, Leonteus, Mopsos, Phaleros, Pirithoos, Polyphemos, Polypoites adlı Laipthlerin gerek Kalydon yaban domuzu avına gerekse Argo seyahatine katıldığı bilinmektedir. Lapith kralı Pirithous'un düğününde, gelin Hippodamia, Kentauroslar tarafından kaçırılınca savaştıkları insan başlı atlar olan Kentaurları tamamen yok etmişlerdir (Ovid XII, 210. Odysseia XXO, 297), Pompeii'de bulunan antik bir freskin yanı sıra Olympia Zeus tapınağı ile Bassa'de Apollon tapınaklarında mızraklı Lapith savaşçılarına karşı kayalar ve ağaç dallarıyla karşı koyan Kentaurların mücadelesi tasvir edilmiştir. Bu savaş zamanla uygar insanın ile barbarlar çatışması ve zaferinin sembolü haline getirilmiştir.

Lapith ile Kentaur (Gayley, 1893)

LARA 1. [Roma Mitolojisi] Ovid'in Fasti adlı eserinde Almo nehrinin kızı olarak bahsi geçen Latiumlu bir su perisinin adıdır. Jüpiter ile yakın arkadaşı Juturna arasındaki aşka ihanet edince Jüpiter tarafından dili kesildikten sonra Mercury'ün eşliğinde yeraltı dünyasına gönderilerek cezalandırılmıştır. Bununla birlikte Mercury kıza âşık olup yolda tecavüz etmiştir. Lara, evlerin koruyucu ruhları olarak bilinen Lareleri doğurduktan sonra, ormanda Jüpiter'in kendisini bulamayacağı küçük bir kulübeye saklanmıştır (Ovid, Fasti 2, V. 599; Lactantius, The Divine Institutions, I. 20). Larunda ise Sabin halkının inanışında bir tanrıçanın adı olup, kimi kaynaklarda Lara ile özdeşleştirilmiştir.

2. [Kelt Mitolojisi] Kelt yaratılış söylencesine göre Tufan'dan kurtulmayı başaran Fintan ile karısı Balma'nın tufandan kurtulan oğlunun adıdır.

LARAN [Etrüsk Mitolojisi] Savaş tanrısının adı olup, adak figürlerinde elinde Yunan karşılığı Ares gibi sürekli miğfer kuşanmış, elinde mızrak ve kalkan taşıyan, üzerinde khlamys adlı pelerin bulunan çıplak ve sakallı bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Laran ayrıca tanrılar ile devlerin savaşını konu edinen bir ayna süslemesinde Celsclan'ı kovalarken tasvir edilmiştir.

LARENTA [Roma Mitolojisi] Dea Tacita adıyla da bilinen yeryüzü tanrıçasının adı olup, her yıl 23 Aralık tarihinde onuruna Larentalia adı verilen bir festival düzenlenirdi.

LARES [Roma Mitolojisi] Ev ve tarlaların koruyucu ruhları olup, kahraman ataların ruhları olduklarına inanılmakta, Geniiloci adıyla da bilinmekte, ev ve yol kavşaklarında tapınılmaktaydılar. Hermes ile Lara'nın oğulları olduklarına inanılan Larlar antik Romalıları derinden etkilemiş, döşemeden uzak evlerin yüksek yerlerine hatta çatılara küçük heykelleri dikilmiştir. Larların eski Latin ata kültürüyle ilişkili bir inanış olup, ev ve tarlaya bereket sağlamayı amaçladığı düşünülmektedir. Larlar çoğunlukla bir ellerinden boynuz kupa diğerinde çanak taşıyan dans eden genç erkekler olarak tasvir edilmekte ayrıca kendilerine bereketi sembolize eden yılanlar eşlik etmektedir. Larlara neredeyse her Roma evinde bulunan ve Lararium adı verilen ibadet yerlerinde tapınılmakta özellikle festival ve bayram günlerinde sunu sunulmaktaydı.

Larların korudukları yerlere göre çeşitleri:

1. Lares Compitales (Yol Kavşakları)
2. Lares Domestici (Ev)
3. Lares Familiares (Aile)
4. Lares Patrii
5. Lares Permarini (Deniz)
6. Lares Praestitis (Devlet)
7. Lares Privati
8. Lares Rurales (Toprak)
9. Lares Viales (Yolcular)

MÖ 450'de 12 Levha Kanunları ('Leges Duodecim Tabularum' veya 'Duodecim Tabulae') ile yasaklanana dek Romalılar ölülerini kendi evlerine gömmekte, bunların ruhunun evin koruyacaklarına inanılmaktaydı. Lararium adı verilen Lar tasvirlerine sabah kahvaltısında masadan bir parça yemek sunulurken dua da edilmekteydi. Lare heykellerine tütsüler, çiçekler hatta hayvan kurbanları sunulmakta, compita adıyla bilinen yol kavşaklarında *lares compitales* veya *vicorum* adı verilen sunaklar dikilmekteydi. İyi ruhlar olarak görülen ve yılda 4 kez düzenlenen Compitalia festivalinde anılan Larelerin karşıtları kötü ruhlar ise Larvae veya Lemurlar olarak adlandırılmaktaydı. Bkz. Penates

LARİLARİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] And Dağları halklarının inanışında kötü bir ruhun adıdır.

LARİNOS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Geryoneus'un sığırlarından bazılarını hediye ettiği Epeiroslu bir çobanın adıdır.

LARİSSA [Yunan Mitolojisi] Pelasgus'un annesi (veya kızı) olup Teselya ve Peneus'da iki şehir onun adıyla anılmıştır (Paus. ii. 24. 1).

LARUNDA Bkz. Lara

LARVAE [Roma Mitolojisi] Ölü ataların ruhlarına verilen isim olup, ev yakınlarında bulunan bu kötü huylu ruhların ev halkına korku verir. Halk 9, 11 ve 13 Mayıs tarihlerinde Larvaelerle barışabilmek için Lemure festivali adlı bir tören düzenlerdi. Ev sahibi etrafa kara fasulye taneleri saçar veya gürültü yaparak kötü ruhları kovalardı. Kötü huylu Larvaelerin karşıtı iyi huylu Larlardı.

LAS [Yunan Mitolojisi] Taygetos'ta yaşayan bir kahramanın adı olup çeşitli söylencelerde Patraklos ya da Akhilleus tarafından öldürüldüğünden bahsedilmiştir.

LASA [Etrüsk Mitolojisi] Aşk tanrıçası Alpan'ın da Lasa adıyla çağrılması kelimenin tanrıça ile eş anlamlı kullanıldığını düşündürmektedir. Helenistik dönem aynalarında genellikle çıplak ve kanatlı kadınlar olarak tasvir edilen Lasaların aşk tanrıçası Turan'ın maiyetinde oldukları sanılmaktadır. Sonradan Toskana folklorunda çiçeklere düşkün güzel bir kadına dönüştürülen varlık çoğul olarak mezarlara bekçilik yapan dişi ruhlar olarak da düşünülmüştür.

LASAİR [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da ekinlerin büyümesi, olgunlaşması ve hasadı ile ilişkilendirilen üç kardeş tanrıçadan en büyüğünün adıdır. Kırmızı bir kalede yaşayan, uzun siyah saçlı ve gümüş taçlı güzel bir kadın olarak tasvir edilir. Lassar Fhína ve Lasairíona adlarıyla da bilinen eski Kelt efsanesi Hıristiyanlığın kabulünden sonra azizeye dönüştürülmüş ve her yıl 1 Mayıs tarihinde adına Bealtaine festivali düzenlenmektedir. Geleneksel anlatıya göre Inghean Bhuidhe ve Latiaran adlı kız kardeşleriyle birlikte Douglas ve Scáthach'ın çocuklarıdır.

LASEO [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında denizden geldiğine inanılan güneş tanrısı ve kültürel bir kahramanın adıdır. Laseo'nun oğullarını adada yaşayan Napu ve Luaa halklarını yönetmesi için göndermiştir.

LASKOWİCE [Slav Mitolojisi] Kurt veya bir kurtun sırtına binmiş erkek geyik olarak tasvir edilen kurtların efendisi ve tüm hayvanların koruyucusu olan bir orman ruhunun adıdır. Doğu ve güney Slavlarında Laskowice, Polonya'da Leszy, Çeklerce Borowiec olarak adlandırılır.

LASSAR [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da bir gölde balık tutarken ölüleri canlandıran sihirli bir kazan bulan bir devin adıdır. Tuatha Dé Danaan hazinelerinden birisi kabul edilen kazan Brân ve Matholwch'in savaşmasına sebep olmuştur.

LAT [Arap Mitolojisi] Uzzat ve Menat ile birlikte Kâbe'de putları yer alan İslam öncesi tapınılmış üç önemli tanrıdan birisinin adıdır.

LATARİUS [Roma Mitolojisi] Latium kentinde en önemli tanrı olan Jüpiter'in takma adıdır.

LATERANUS [Roma Mitolojisi] Tuğla inşa ocaklarının koruyucusu olup zamanla Vulcan ile özdeşleştirilmiştir.

LATİALİS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisi olup Latium kentinin koruyucusu kabul edilmekte, her yıl onuruna Latimnae adlı bir festival düzenlenmekteydi.

LATİARAN [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da ekinlerin büyümesi, olgunlaşması ve hasadı ile ilişkilendirilen üç kardeşten (diğerleri: İnghean Bhuidhe ile Lasair) en küçüğü olan hasat tanrıçasının adıdır. County Cork'da Cullen kentinde onuruna dikilmiş bir anıt bulunmakta olup, Hıristiyanlığın kabulünün ardından her yıl 25 Temmuz tarihinde bu bölgede tanrıça onuruna bir festival düzenlenmekteydi.

LATİNUS [Roma Mitolojisi] Hesiod'un Theogony adlı eserine göre Odysseus ile Kirke'nin,

Vergil'in Aeneid adlı eserine göreyse Faunus ile Marica'nın oğlu olup, Latium şehrinin kralı ve Latin ırkının atası kabul edilmekteydi. Latinus sürgünden dönen Aeneas'ı iyi karşılamış ve kızı Lavinia ile evlendirmişse de Aeneas ile Turnus arasındaki mücadelede taraf olmaktan kaçınmıştır (Vergilius VII, 45, 52, 69).

LATİNUS SİLVİUS [Roma Mitolojisi] Askanios'tan sonra gelen dördüncü Alba kralının adıdır.

LATKAKAWAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Klamath gölü kıyısında 5 erkek kardeşi ile birlikte yaşayan kabilenin dişi atası olup, genç veya yaşlı görünebilmek özelliğine sahiptir. Kardeşleri avdayken kaçırılan kız çeşitli işkencelere maruz kalmışsa da kaçıran erkeklerden kendisine iyi davranan birisine âşık olmuştur. Kardeşleri tarafından kurtarılan Latkakawas'ı somon balığı kılığında izleyen âşık genç, durumun farkında olmayan kardeşler tarafından avlanarak öldürülmüştür. Latkakawas'ın acısını dindirmek isteyen kardeşler balığa cenaze töreni düzenlemiş, büyücü Kumaş da ölü genci hayata döndürmeyince kız gencin yandığı ateşe atlayarak intihar etmiştir.

LATMİKAİK [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya halklarının inanışında yaratıcı kabul edilen istiridye tanrıçanın adı olup, Tpereakl'ın karısıdır. Latmikaik ile Tpereakl başlangıçta yanardağların doruğunda tüm varlıkların ruhlarıyla birlikte yaşarken, bir dalganın istiridyenin kabuğunu açmaya zorlamasının ardından tüm canlıların yeryüzüne dağıldığına inanılmaktadır.

LATONA Bkz. Leto

LATREUS [Yunan Mitolojisi] Kaeneus tarafından öldürülen bir kentaurun adıdır.

LAUKOSARGAS [Prusya Mitolojisi] Tahıl ve tarlaların tanrısıdır.

LAUKPATİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında tarım alanlarının koruyucu tanrısının adıdır.

LATURE DANÖ [Endonezya Mitolojisi] Pulau Nias adası halkının inanışında salgın hastalık getiren ölüler tanrısının adı olup, gök tanrı Lowalangi'nin erkek kardeşidir. Karanlık, siyah ve kırmızı renklerle özdeşleştirilen tanrının sembolleri ay ve yılandır.

LAUFAKANAA [Pasifik Mitolojisi] Tonga halkının inanışında rüzgârın efendisi olup, dünyaya babası Tamapo tarafından gönderilmiştir.

LAUFEİA [İskandinav Mitolojisi] Bir dev kadının adı olup, kimine göre Farbauti'den Loki'yi doğurmuştur.

LAUKE MATE [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında köylülerce tapınılan bereket ve tarım tanrıçası olup, adı "sürülmüş tarlanın anası" anlamına gelmekteydi.

LAUME [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında yoksul ve yetimlerin koruyucusu kabul edilen bir tabiat tanrıçasının adı olup, başlangıçta bir gökyüzü tanrısı iken insan gibi yaşamak istediğinden yeryüzüne inerek insanoğlunun kaderini paylaşmıştır. Laume, Prusya'da Natangia bölgesinde bulunan Lumygarbis dağında yaşamakta yün eğirmek, örgü örmek ve banyo yapmaktan hoşlanmaktadır. Leton karşılığı Lauma olup, "beyaz hanım" olarak da bilinen, bir kedinin eşlik ettiği uzun saçlı, koca göğüslü bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçaya kimi geceler bir köprü veya çalılıklar içinde rastlanabilmektedir. Söylenceye göre Laume evleri ziyaret ederek çalışkan insanları ödüllendirmekte tembelleri ise yutan tanrıça bazı varyantlarda birden çok dişil tabiat ruhu olarak tasvir edilmiş ve Laumeler olarak adlandırılmıştır.

LAUNFAL [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak Masa Şövalyelerinden birisinin adı olup, Thomas Chestre'in manzum bir destanı onun hikâyesini anlatmaktadır.

LAURİNA [Roma Mitolojisi] Latinus'un kızı, Locrus'un karısıdır.

LAUSUS [Roma Mitolojisi] **1.** Caere kralı Mezentius'un oğlu olup, Turnus kuvvetleriyle birlikte Aeneas'a karşı savaşırken ölmüştür (Virg. Aen. vii. 649, x. 790).

2. Numitor'un oğlu, İlia'nın kardeşi olup Amulius tarafından öldürülmüştür (Ov. Fast. iv. 55).

LAVALAVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Quebec civarında yaşayan Koos halkının inanışında geceleri ortaya çıkan küçük yaratıkların adıdır. Dere kenarlarında yaka izleri görülebilen bu varlıklar rastladıkları insanlarla güreşmek ister ve evlere taş fırlatırlar.

LAVATİA [Roma Mitolojisi] Mart ayının yirmi yedinci gününün adı olup, Kybele festivalinin altıncı gününe denk gelmekte, Tanrıçanın heykelleri tapınaktan çıkarılıp deniz veya derelerde yıkanmaktaydı.

LAVERNA [Roma Mitolojisi] Kanunsuzca elde edilen kazancın tanrıçası olup, hırsız ve dolandırıcıların koruyucusudur. Bedensiz bir kadın başı formunda tasvir edilip, yeraltı dünyasının kraliçesi olduğu sanılan tanrıçanın tapınağı Roma'da Porta Lavernalis'te bulunmaktaydı.

LAVİNİA [Roma Mitolojisi] Latinus ile Amata'nın kızı olup Rutuli kralı Turnus ile nişanlıyken bir kâhinin kızının yabancı bir prens ile evleneceği kehanetine atfen babası tarafından Aeneas ile evlendirilmiştir. Turnus'la Aeneas arasında geçen amansız mücadelenin sonunda Turnus ölmüş, Lavinia Aeneas'ın ikinci karısı olmuştur. Aeneas'ın ölümünden sonra Ascanius tiranına kaçarak adamdan Aeneas Sylvius adlı bir oğul dünyaya getirmiştir.

LAWRENCE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Nuremberg ve Cenova kentleri ile öğrenci, aşçı, çamaşırcı ve camcıların koruyucusu sayılan Latiumlu bir azizin adı olup, yortu günü 10 Ağustos'dur. Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasına göre papaz yardımcısı olan Lawrence, kilisenin parasını putperestlerin eline geçmemesi için yoksularla dağıtmış, Romalılar tarafından yakalanıp işkence edilmesine karşın kimlere verdiğini söylemeyince şehit edilmiştir.

LAZ [Mezopotamya Mitolojisi] Nergal'in karısı olan bir Babil tanrıçasının adıdır.

LAZA [İslam Mitolojisi] Daru el-Bawar adıyla da bilinen cehennemin ikinci tabakası olup, Hristiyanlar buraya gönderilecektir.

LAZARUS [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te İsa'nın ölüyken dirilttiği arkadaşı (Yuhanna 11:1–57) ve Zengin ile Lazarus adlı meselde (Luka 16:19–31) bahsi geçen bir dilencinin adıdır.

Bunların ilkinde zengin ama çok cimri bir kişi, dilenci Lazarus'a masasındaki ekmek kırıntılarını dahi vermeyi çok görmüştür. İkincisinde ise Bethanyli Meryem ile Martha kardeşleri Lazarus'un hasta olduğunu bildirmiş, İsa bulunduğu yerde iki gün daha kaldıktan sonra arkadaşını iyileştirmek için gitmişse de Lazarus'un öldüğünü dahası 4 gündür gömülü olduğunu görmüştür. İsa, kız kardeşlerinin acısından etkilenerek Lazarus'un gömülü olduğu mağaranın girişine giderek "Lazarus dışarı çık" diye bağırmış, bunun üzerine elleri, ayakları ve yüzü bezle sarılmış olan Lazarus dirilerek dışarı çıkmıştır.

LE EYO [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Masai halkının inanışında insanoğlunun ölümsüzlük yetisini kaybetmesine sebep olan atanın adıdır. Le eyo çocukluğunda Tanrı'dan ölüp gömüldüğünde hayata yeniden dönebilmesi için "İnsan ölür ama hayata döner, ay ölür ama hayata dönemez" sözünü duymuşsa da ölüm günü heyecanla tam tersini söyleyince sadece kendisi değil tüm soyu da ölümlü hale gelmiştir.

LEA Bkz. Leah

LEAGROS [Yunan Mitolojisi] Argos'tan Palladion adlı heykeli çalıp Lakedaimon kralına hediye etmiştir.

LEAH [Yahudi Mitolojisi] Esi Ahit'e göre Laban'ın büyük kızı, Rakhel'in ablası, Yakub'un iki karısından birisi olup, 12 İsrail Kabilesinden altısına adlarını veren Reuben, Simeon, Levi, Judah, İssakhar ile Zebulun'un annesidir. Kardeşi Esav'ın kendisini öldürmesinden korkan Yakup, annesi Rebeka'nın kardeşi Lavan'ın memleketine gitmiş, burada bir pınar başında gördüğü Rahel'e âşık olmuştur. Lavan, Yakup'a kendisi için 7 yıl çalışırsa kendisini kızla evlendireceği sözünü vermiştir. Lavan 7 yıl sonra düğün günü büyük kızı evlenmeden küçüğünü evlendirmenin adetlere uymadığı iddiasıyla Rahel yerine ablası Leah'ı Yakup ile evlendirmiş ve küçük kız için 7 yıl daha çalışması gerektiğini belirtmiştir. Hasidik metinlere göre Leah ile Rakhel'in rekabeti evlilik kıskançlığından öte olup, Yakup'tan daha çok çocuk sahibi olabilmek için hizmetçilerini dahi Yakup'a sunmuşlardır. Leah'ın hizmetçisi Zilpa Yakup'tan doğurduğu Gad ve Aşer adlı oğulları 12 Kabileden ikisine liderlik etmiştir.

LEAK Bali adası halkının inanışında gündüz normal bir hayat sürmesine karşın geceleri mezarlıklarda dolaşarak cesetlerin bağırsaklarını çalan insanlara verilen isim olup, istediklerinde kaplan veya ateş kuşuna dönüşebilmektedirler.

LEANAN SİDHE [Kelt Mitolojisi] Genç erkeklerin rüyalarına girerek baştan çıkardıktan sonra öldüren öteki dünyaya ait güzel bir kadının adıdır. Ağına düşürdüğü gençlerle yorgunluktan öldürünceye kadar sevişmekte Leanan Sidhe'den kurtulup evine dönmeyi başarabilenler ise yaşam arzularını kaybetmektedirler.

LEANHAUN SHEE İrlanda folklorunda insanlarla aşk yaşayan peri kadınların adı olup, âşıklarının gücünü bir vampir gibi emip ölümlerine sebep olmaktadır.

LEAR Bkz. Kral Lear

LEARKHUS [Yunan Mitolojisi] Orkhomenus kralı Athamas ile İno'nun iki oğlundan birisi olup, deliren babası tarafından yanlışlıkla öldürülmüştür.

LEBAİ MALANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kötü talihin kişileştirilmiş formunun adıdır.

LEBE [Afrika Mitolojisi] Mali'de yaşayan Dogon halkının inanışında ata kabul edilen sekizinci tanrı olup aynı zamanda ilk ölümlü olduğuna inanılmaktadır. Yaratıcı tanrı Amma tarafından Lebe'den önceki atalar ise ölümsüz kabul edilmektedir. Dogonlar tapınaklarının kapısını kuzeye doğru açmakta olup aynı şekilde ölülerini de başları kuzeye bakacak şekilde gömmektedir.

LEBEADOS [Yunan mitolojisi] Lykaon'un Zeus'u sınamak için ona insan kurban etme törenine katılmayan iki oğlundan birisi ve Eleuther'in kardeşi olup, bu sayede canlı kalmış, kaçarak Lebeados kentini kurmuştur.

LEBERMEER [Germen Mitolojisi] Yeraltında bulunduğuna inanılan ölüler diyarına verilen isimdir.

LEBİEN-POGİL [Sibirya Mitolojisi] Yeryüzünün koruyucusu kabul edilen bir ruhun adıdır.

LEBROS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisidir.

LEDA [Yunan Mitolojisi] Aitolia kralı Thestius ile Eurythemis'in kızı olan Sparta kraliçesi kuğu kılığına giren Zeus'un tecavüzüne uğramış, bu birliktelikten dünyanın en güzel kızı kabul edilen Troyalı Helen doğmuştur (Apollod. iii. 10. 5; Paus. iii. 13. 8). Başka söylencelerde ise Leda Thespius, Thyestes hatta Glaukus'un Laophonte, Deidamia, Leukippe, Eurythemis veya Paneidyia ile birlikteliğinden doğduğu kaydedilmiştir. Bunlardan Sisyphus'un oğlu Glaukus Lakedaimon'dan geçerken Pantidyia ile birlikte olmuş ama kız bu ilişkiden hemen sonra Thestios ile evlendikten kaçamak aşkın meyvesi olarak Leda'yı doğurmuştur. Bir başka söylencede ise Hippokoon tarafından Lakedaimon'dan kovulan Tyndareos, Leda'nın babasının sarayına sığındığında gençler birbirlerine âşık olup evlenmiş, sonrasında Leda ülkesine geri dönen kocasıyla birlikte Lakedaimon'a gitmiştir. Leda, Helen dışında Klytemnestra ile Dioskuri olarak bilinen Kastor ve Polydeukes kardeşlerin de annesidir.

Söylenceye göre tanrıça Nemesis kaz kılığına girerek Zeus'tan kaçmayı denemişse de kuğuya dönüşen tanrı tarafından yakalanmış ve bir yumurta yumurtlamıştır. Yumurtayı bulan bir çoban Leda'ya götürmüş, kraliçe tarafından bir çekmecede saklanmıştır. Leda, yumurtadan çıkan güzel Helene'i kendi kızı gibi yetiştirmiştir.

Leda kelimesinin Lykia dilinde kadın anlamına gelen lada kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

LEGARAU Trinidad adası halkının inanışında bir kurt adam varyantının adıdır.

LEGBA [Afrika-Haiti Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında yaratıcı gök tanrının zekâsıyla ünlü hilebaz küçük oğlunun adı olup, penis veya penisine bakan bir genç olarak tasvir edilmektedir. Sembolü haberci olarak kullandığı köpek olan Legba bir keresinde babasının sandaletlerini giyerek tatlı patateslerini çalmışsa da Gök tanrı kandırıldığını anlamıştır. Fa kehanetleriyle de ilişkilendirilen Legba tapınımı Afrika'dan Haiti, Brezilya, Trinidad, Küba hatta New Orleans'a dek yayılmıştır. Legba, Vudu dininde tüm dilleri anlayabilen, eski kıyafetler giymiş bir yaşlı adam olarak düşünülmekte olup, düzenlenen ayinlerde ilk yardımı istenilen tanrıdır. Kırmızı Mezhep adlı bir Vudu tarikatı Legba'yı İsa ile özdeşleştirmekte hatta ayinlerinde çarmıha gerilmiş tasvirlerini kullanmaktadır.

LEGUA Bkz. Legba

LEİ HAİ-KİNG [Çin Mitolojisi] Müzisyenlerin koruyucu tanrısının adıdır.

LEİ KUNG [Çin Mitolojisi] Taoist inanışta bir baykuşun gaga, kanat ve pençelerine sahip, davul çalan mavi gövdeli, maymun kafalı bir insan formunda tasvir edilen bir elinde çekiç ötekinde demir keski taşıyan şimşek tanrısının adıdır. Lei Kung, Lei Gong (Şimşek tanrısı) ve Lei Şen adlarıyla da bilinmekte olup, Lei Zi'nin kocası ve Lei Tsu'nun oğluydu.

LEİ Zİ [Çin Mitolojisi] T'ien Mu veya Dian Mu (Şimşeğin anası) olarak da bilinen fırtına ve şimşek tanrıçasının adıdır. Lei Kung'un karısı olan Lei Zi ekmek pişirenlerin koruyucusu olmasının yanı sıra insanlara ipek böceği yetiştirmesini öğretmiştir.

LEİB OLMAİ [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında avcıların koruyucusu kabul edilip, yakarıldığında avın bereketli geçmesine yardım eden bir ayı ruhunun adıdır.

LEİF ERİCSSON [İskandinav Mitolojisi] (MS 970–1020) Amerika Kıtası'na ilk ayak basan Avrupalı olduğu kabul edilen kâşifin adı olup, İskandinav halkının Grönland'a yerleşmesini sağlayan Kızıl Erik'in (950-1003) oğludur. Thorgunna adında bir kadın ile evlenmiş ve bir oğlu olan Leif Ericson Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Norveç kralının hizmetinde Grönland'ın batı kısımlarını görmek için keşif gezisine çıktığında iddiaya göre Kanada'nın Newfoundland bölgesini keşfetmiştir. Kızıl Erik Saga adlı söylencede anlatılan detaylara göre Vinland adı verilen bölgede bir süre kalan İskandinav denizcilerden Thorfinn Karlsefni ile karısı Gudrid'in çocuğu Snorri burada doğmuştur. 19. Yüzyıl boyunca Ericsson'un Kolomb'dan önce Amerika kıtasını keşfettiğine ilişkin sayısız teori atılmış hatta 15. yüzyıla ait olduğu iddia edilen ve özellikle Kuzey Amerika'daki Viking keşiflerinin gösterildiği *Vinland Haritası* adlı bir harita da ortaya çıkmıştır. Leif'in gezisi gizemini korumakla birlikte haritayı elinde tutan Yale Üniversitesi 1974 yılında haritanın sahte olduğunu açıklamıştır.

LEİMON [Yunan Mitolojisi] Apollon ile sohbet eden Skepheros'u kıskançlıkla öldüren bu yüzden Artemis tarafından bir okla vurulan Peloponisoslu bir kahramanın adıdır.

LEİMONE [Yunan Mitolojisi] Bir söylenceye göre Atina kralı Hippomes'in bekâret yeminini bozan kızının adı olup, boş bir eve aç bir atla birlikte bırakılmış ve açlıktan deliren at tarafından öldürülmüştür.

LEİPEPHİLE [Yunan Mitolojisi] İolaos'un kızı, Herakles'in yeğeni, Phylas'ın karısı ve Hippotes'in annesidir.

LEİPPYA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da ölü bedenin üzerinde kelebek gibi uçtuğuna inanılan insan ruhuna verilen isimdir. Yaşayan bir insanın bedeninden ruhun ayrılması kişinin hastalanmasına yorulur böyle kişilerin cadılarca kontrol edildiklerine inanılırdı. Burmalılar ölen annenin ruhunun kundaktaki bebeğin de beraberinde götüreceğine inandığından çocuğun yanında bir ayna bulundurmaktaydı.

LEİPTER [İskandinav Mitolojisi] Elivagar adlı 12 nehirden birisi olup, Niflheim'de yer almaktadır.

LEİTOS [Yunan Mitolojisi] Alektryon'un oğlu olan Thebaili bir kahraman olup, Troya savaşında Hektor tarafından yaralanmıştır.

LEJMAN [Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları halkının inanışında Vellub'un eşi, Lanej and Levoj'un annesi olan ilk kadının adıdır.

LELEKS [Yunan Mitolojisi] İlk Lakonia kralı, Myles ve Polykaon'un babası olup Leleg halkına adını vermiştir.

LELWANİ [Yakındoğu Mitolojisi] Hitit halkının inanışında yeraltı tanrısının adı olup, başlangıçta kral ve erkek olarak düşünülmüşse de zamanla Ereşkigal kültünün etkisiyle tanrıçaya dönüştürülmüştür. Böylece yeraltı tanrıçasına dönüştürülen Lelwani onuruna Babil kentindeki tapınağında onuruna İnara festivali düzenlenmekteydi.

LEMBA [Afrika Mitolojisi] Kongo halkının inanışında bir tanrı adı olup, kölelik vasıtasıyla Haiti ve Brezilya'da da taşınmıştır.

LEMMİNKAİNEN [Fin Mitolojisi] Fin milli destanı Kalevala'da bahsi geçen müziğe karşı olağanüstü yeteneğe sahip, dalgalı kızıl saçlı yakışıklı ve cesur bir kahramanın adıdır. Lemminkainen başka kızlarla flört etmesine rağmen Kyllikki'ye kur yapmakla kalmamış, kızı kaçırarak evlenmişse de hevesi çabuk geçmiştir. Kyllikki'yi terk eden Lemminkainen Louhi'nin kızı olan Pohjola Bakiresi'nin peşine düşmüş, bir çoban hariç tüm Pohjolalıları muhteşem şarkı söyleme yeteneğiyle büyülemiştir. Bununla birlikte Lemminkainen Louhi'den kızını istediğinde adam kendisinden iblisin geyiğini, iblisin iğdiş edilmiş alev soluyan atını ve dünyanın sınırında yer alan Tuonela nehrinde yaşayan kara kuğuyu avlaması gibi imkânsız görevleri yerine getirmesini istemiştir. Lemminkainen ilk iki görevi başarmışsa da Tuonela nehrine vardığında burada kendi-

sine tuzak kuran Pohjolalı çoban tarafından öldürülmüştür.

Çoban, Lemminkainen'ın bedenini parçalayarak nehre atmışsa da oğlunun kaderinden haberdar olan annesi nehre giderek oğlunun parçalarını toplayıp bir araya getirerek dikmiştir. Kadın tanrılara sunular sunduktan sonra bir arıya tanrı Ukko'nun yanına giderek bir damla yaşam sağlayan bal getirmesi için yalvarmış böylece oğlunun yeniden hayata dönmesini sağlamıştır. Bununla birlikte yaşadıklarından ders çıkarmayan Lemminkainen geri döndüğünde Pohjola Bakiresi'nin demirci İlmarinen tarafından kazanıldığını öğrenince davetli olmadığı halde düğüne giderek sorun çıkarmıştır. Kyllikki'yi unutmak için Saari adasına giden Lemminkainen evine döndüğünde evin yakılmış, annesinin de kayıp olduğunu görünce Pohjolalılardan intikam almak istemiş, arkadaşı Kurra ile yola çıkmışsa da Louhi yaptığı bir büyü ile denizi dondurarak böylece gencin evine geri dönmesini sağlamıştır. Lemminkainen daha sonra Vainamoinen ve İlmarinen'in sihirli sampoyu çalmasına yardım etmiştir.

Lemminkainen, Lieto (pervasız), Kaukomieli ve bir zamanlar tanrı olduğunu düşündürecek şekilde Ahto adlarıyla da anılmıştır.

LEMPİ [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında Lemminkainen'in babasının adı olup, Fince "aşk" anlamına gelmekte ve günümüzde de erkek adı olarak kullanılmaktadır. Destanda Lempi'nin karısının adı belirtilmemişse de kelimenin dişil karşılığı Sukkamielli'dir.

LEMURES [Roma Mitolojisi] Geceleri iskelet formunda etrafta dolaşan, bedenleri ölü insanların ruhlarının adı olup, insanların delirmelerine sebep olmaktaydılar. Her yıl 9, 11 ve 13 Mayıs tarihlerinde Lemuria veya Lemuralia adı verilen bir bayramda bu ruhlara dua edilir, tapınaklar kapatılır ve evlilik törenleri yasaklanırdı. Ovid'in Fasti adlı eserinin 5. Kitabında anlatıldığına göre bayram gecesi ailenin erkeği çıplak ayakla evin dışında çıkarak ellerini bir kaynak suyuyla yıkarken karanlığa doğru bakla veya fasulye tanelerini fırlatırken 'ailemin zekâtını ödeyeceğim' demekte, bu sürede Lemurların bakla tanelerini topladığına inanılmaktaydı.

LEMURYA [Tamil Mitolojisi] Hint okyanusunda sulara gömüldüğüne inanılan kıta büyüklüğünde bir kara parçası olup, 'Kumari Kandam' ve 'Mu' olarak da adlandırılmıştır. 1864 yılında coğrafyacı Philip Sclater 'The Quarterly Journal of Science' dergisinde yayınladığı The Mammals of Madagaskar (Madagaskar'ın Memelileri) makalesinde Madagaskar ve Hindistan'da yaşayan lemurlara (bir çeşit küçük maymun) Afrika ve Ortadoğu'da rastlanmadığına dikkati çekerek Hindistan ve Madagaskar'ın bir zamanlar bir bütün olduğunu iddia ederek bu oluşuma bahsi geçen maymun türünden esinlenerek Lemuria adını vermiştir.

Tamil halkının efsanevi batık kıtası Kumari Kandam'ın, Sclater'in Lemuria'sı olup olmadığı tartışma konusudur. Tamil manzum destanları olan Şilappadikaram ve Manimekhalai'de Puhar isimli bir şehrin sulara batmasından bahsedilmektedir. Augustus Le Plogeon (1826-1908) ve James Churchward'ın 'Mu' adını verdiği sulara gömülmüş kıta hayallerine muhtemelen Lemuria ilham vermiştir. Gizemcilere göre Lemuryalılar, bilim ve teknolojide ilerlemiş Avrupalı genetiğine yakın Atlantislilerin tam aksine sanat ve müzik ve spiritüalizm alanında son derece ilerlemiş Asyalılara özgü fiziksel özellikleri gösteren bir ırktı dahası Şamballa ile ilişkili ve Sanksrit dilinin de doğum yeriydi.

LENAPİZKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İllinois'te yaşayan Peoria halkının inanışında amfibik bir canavarın adıdır.

LENAXAAİDAQ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında kıvırcık saçlı, uzun tırnaklı tasvir edilen doğaüstü güçlere sahip bir orman kadını olup, sırtına çocuğuyla dolaşmaktaydı. Yaban kadını, kendini kovalayan kişilerin üzerine tırnaklarını geçirmekte olup, inanışa göre tırnak izinin oluşturduğu yara kabuğu iyi şans getirmektedir.

LENEAE [Yunan Mitolojisi] Atina'da Gamelion (Ocak) ayında Dionysos onuruna düzenlenen bir bahar festivalinin adıdır.

LENAEUS [Yunan Mitolojisi] Şarap imalathanelerinin efendisi olan Dionysos'un adlarından birisidir.

LEODEGRANCE [Kelt Mitolojisi] **1.** Bran'ın lakaplarından birisi olup, Galler dilinde "kaptan, kılavuz" anlamlarına gelmekteydi.

2. Güneybatı İngiltere'de Carmelide (veya Cameliard) kralı olup, Arthur'un eşi kraliçe Guinevere'nin babasının adıdır. Arthur'un biyolojik babası Uther Pendragon'un hizmetinde olan Leodegrance Uther'in ölümü sırasında Yuvarlak Masa'yı saklamışsa da sonradan kızıyla evlenen Arthur'a düğün hediyesi olarak vermiştir.

LEONARD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmaya göre yortu günü 6 Kasım olan bir azizin adı olup, mahkûm, köle ve hayvan sürülerinin koruyucusuydu. Hamile olmasına karşın ormanda geziye çıkan Fransa kraliçesinin doğum sancılarını Tanrıya dua ederek hafifletince kral kendisini altın ve gümüş bağışlayarak mükâfatlandırmak istemişse de Leonard paranın yoksullara dağıtılmasını istemiştir. Kral bunun üzerine ormanı Leonard'a bağışlamış din adamı da bu arazide Nobiliacum adlı bir manastır kurmuştur.

LEONASSA [Yunan Mitolojisi] Hyllos'un kız torunu, Neoptolemos'un karısı, Argos, Danae, Dorieus, Eurylokhos, Genoos ve Permagos'un babasıdır.

LEONTEUS [Yunan Mitolojisi] Kronos'un oğlu ve Kaineus'un torunu olan bir Lapith lideridir. Helen'in taliplerinden birisi olduğu gibi 40 gemilik bir filonun başında gittiği Troya savaşında tahta atın içinde yer almıştır (Hom. Il. ii. 745, xii. 130, xxiii. 837).

LEONTİKHOS [Yunan Mitolojisi] Sisamlı bir delikanlının adı olup, sevdiği kız Radine ile

birlikte kızın nişanlısı olan Korinth kralı tarafından öldürülmüş, talihsiz âşıkların mezarları sonradan âşıkların dilek ve dua ziyaretgâhı olmuştur.

LEONTOPHONOS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un talipleri öldürmesinin ardından gittiği Aitolia'da evlendiği Euippe'den doğan kızının adıdır.

LEOPAR Kedigiller (Felidae) familyasından Panthera cinsinden yırtıcı bir hayvan olup, Yunan ve Roma mitolojilerinde Dionysus ve Bakkhus, Eski Mısır'da Osiris, Ortaçağ Hıristiyanlarınca ise günah, lüks hayat, zalimlik ama özellikle siyah leopar Şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

LEOPAR ADAMLAR Eski Mısır'da ölüleri yargılayan yeraltı tanrısı Osiris ile özdeşleştirilen, pek çok Afrika kültüründe totemleri yapılan ve bir tanrı gibi saygı gören leoparları örnek alan, Batı Afrikalı (özellikle Nijerya ve Sierra Leone) savaşçı topluluklarının oluşturduğu birliklerin adıdır. Düşmanlarını bıçak ve demir pençeleriyle parçalayarak öldürüyor, düzenledikleri ayinlerde insan kanı içip insan eti yiyorlardı. Düşmanlarının bağırsaklarından hazırladıkları borfina adlı iksirin onlara insanüstü güç sağladığına ve leopara dönüştürdüğüne inanmaktaydılar. Egbo adıyla da bilinen leopar adamlar yakaladığı insanları Amerika kıtası ile ticaret yapan Avrupalı köle tacirlerine satmaktaydı. 1930'larda gücünün doruğunda olan topluluğun üyeleri leopar postu giyerek onun gücünü kazandığına inanmaktaydı.

1946 yılında 48, 1947'de 43 leopar adam kültüne ilişkin cinayet rapor edilmiştir. Geceleri orman içinde kan içip insan eti yeme ayinleri yapan Mau-Mau adlı bir grup 1950'li yıllarda Avrupalı yerleşimcilerin yerli halkı kendi topraklarında topraksız işçiye dönüştürmesine ve aynı işe beşte bir ücrete karşı isyan hareketi olarak başlatmış, sadece Kenya'da aralarında İngiliz ailelerinde bulunduğu 2.000 civarında kişiyi (63 tanesi beyazdı) öldürülmüştür. Doğu Nijerya'da yerel idareci Terry Wilson, Nagogo adlı bir yerli şefinin evinde bir leopar maskesi, leopar derisinden elbise ve demir pençe bulmayı başarmıştır. Şefin evinin etrafında 13 kurbanın cesetlerinin artıklarına rastlanmış, Şef tutuklanmış ve tehditlere rağmen meselenin üzerine gitmeye karar veren Wilson sayesinde 1948 yılında 73 leopar adam yakalanmıştır. Leopar adamlardan 39'u Abak hapishanesinde asılarak ölüme mahkûm edilmiştir. Bkz. Mau-Mau

LEOS [Yunan Mitolojisi] Orpheus'un oğlu, Klyanthos, Euboule, Theope ve Phasithea'nın babası olup, bir kıtlık sırasında kâhinlerin arzusu üzerine üç kızını (Praxithea, Theope, Eubule) kurban etmiştir (Paus. i. 5, 2).

Leprekhaun (Croker, 1862)

LEPREKHAUN [Kelt Mitolojisi] İrlanda halkının inanışında küçük yaşlı bir adam görünümünde ayakkabı yapımıyla uğraşan bir perinin adı olup, Keltçe luachar-ma'n 'cüce' kelimesiyle ilişkilidir. Leprekhaunların çiftlikler ve şarap mahzenlerinde yaşadığına, başında yanları kalkık kırmızı üniforma şapkası, ayağında gümüş rengi buruşuk ayakkabılar olduğuna, eski moda yeşil elbiseler giyip, önlük taktığına inanılmaktadır. Leprekhaunlar, insanlara küçük şakalar yapmaktan hoşlanmaktaysa da zeki ve hızlı davranan birisi tarafından ele geçirilirse kurtulmak için gizli hazinesinin yerini söylemektedir. Bununla birlikte bir insanın göz açıp kapayıncaya dek ortadan kaybolan bu yaratıkları yakalaması olağanüstü büyük bir başarıdır ki İrlanda masalları Leprekhaunlar tarafından kandırılan insanların öyküleriyle doludur. Kimi öykülerde ayakkabı tamircisi olarak tasvir edilen Leprekhaun ayakkabılarını çift olarak değil tek olarak üretmesi sık işlenen bir temadır.

LEPREUS [Yunan Mitolojisi] Kaukon (veya Glaukon veya Pyrgeus) ile Astydameia'nın oğlu olup, kral Augeias'a ahırını temizleyen Herakles'e parasını ödemeyip tutuklamasını tavsiye etmiş, Herakles tarafından teke tek dövüşte öldürülmüştür (Paus. v. 5. 4)

LERADH [İskandinav Mitolojisi] Asgard'da Odin'in sarayının girişinde bulunan ağacın adıdır.

LERNA [Yunan Mitolojisi] Herakles'in öldürdüğü Hydra'nın yaşadığı efsanevi bataklığın adıdır.

LERNA HYDRASI [Yunan Mitolojisi] Herakles tarafından öldürülen Typhon ile Ekhidna'dan doğma bir canavar olup Lerna bataklağında yaşamaktaydı. Canavarın zehirli kanını Herakles oklarına sürerek kullanmıştır.

LESBOS Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda bulunan, dağlık bir Yunan adası olan Midilli'nin Yunanca adıdır. Hemcinslerine ilgi duyan kadın şair Sappho'nun doğum yeri olduğundan lezbiyen kelimesinin de kaynağı olmuştur. Adanın adını buraya sürgün gönderilip adanın kralı

Makareus'un kızıyla evlenen Lapithes'in oğlundan almıştır.

LESİY Bkz. Leşi

LESSİNG, GOTTHOLD EPHRAİM (1729–1781) Alman Edebiyatının ilk önemli eleştirmenlerinden ve Aydınlanma Çağı'nın önde gelen temsilcilerinden birisi olan yazar, filozof, gazeteci olup, özellikle drama üzerine yoğunlaşmış 1779 yılında en önemli çalışması olan Bilge Nathan'ı kaleme almıştır. Lessing aynı zamanda 1759'da *Fabeln* adlı bir fabl koleksiyonu yayınlamıştır.

LEŞAÇİKA Bkz. Leşi

Leşi

LEŞİ [Slav Mitolojisi] Düzenbaz karakterli, şekil değiştirebilen kötü niyetli doğa ruhlarının adı olup, orman ve vahşi hayvanların koruyucusu kabul edilmektedirler. Ağaç kadar uzun veya yaprakların altına saklanabilecek derecede küçülebilecekleri gibi baykuş, rüzgâr, kurt hatta üzeri kürklerle kaplı yaşlı bira adam kılığında görülebilen Leşiler bir çeşit yaban adamı olup, Yunan mitolojisindeki Satyr ve Faunların Slav versiyonlarıdır. Leşiler, insan şekline girebilirse de damarlarında dolaşan mavi kanın sebep olduğu mavi ten renklerinden, soluk gözlerinden, ot yeşili sakal ve bıyıklarından dolayı kolaylıkla tanınmaktadırlar. Leşilerin elbiselerini geriye doğru, ayakkabılarını ise ters ayaklarına giydiğine inanılmaktaysa da bir Leşi'yi duymak görmekten daha kolaydır. Ormandaki tüm bitki ve hayvanların efendisi olan Leşi avcıların başarılı olup olamayacağına karar vermekte, ormanın kanunlarına saygısızlık edenleri fırtınalar çıkartarak ya da üzerlerine ağaç devirerek cezalandırmaktadır. Leşilerin iblislerin kadınlarla birleşmesi sonucu dünyaya geldiğine inanılmakta olup, kimi zaman kadınları baştan çıkarıp kandırarak tecavüz etmektedirler. Bununla birlikte insan kadınlarla evlendikleri de görülmekte olup, Leşilerin karılarına *Leşaçika* bu evlilikten doğan çocuklara ise *keşonki* adı verilmektedir. Ekim ayında birdenbire kaybolan Leşiler ilkbahar geldiğinde yeniden görünmeye başlamakta bu durum kış uykusuna yatmaları veya ölüp yeniden dirilmelerine yorulmaktadır.

Bir Güney Rusya masalında leşi insan kılığında bir köye giderek hacı olduğunu misafirperverlik beklediğini söylemiş, bir köylü de kendisine sıcak yemek ve geceyi geçirmesi için evinde rahat bir yatak vermiştir. Çiftçi esrarengiz misafirine ertesi gün otlamaya giden hayvanlarının vahşi hayvanlarca parçalandığından şikâyet edince leşi çiftçiye hayvanlarını takip etmeyeceğine söz verirse bir yardımcısını bu soruna çözüm bulması için görevlendireceğini söyleyerek evden ayrılmıştır. Gerçekten de 3 yıl boyunca hayvanları ormanda kaybolmayan hatta iyice semiren çiftçi bir gün dayanamayıp sürüsünü izleyince eli bastonlu bir kocakarının hayvanlarına ninni söyleyip göz kulak olduğuna şahit olmuştur. Bununla birlikte Leşi'nin yardımcısı olan kadın birdenbire yok olmuş, dahası sözünü tutmayan çiftçinin sürüsü o gece eve dönmemiş ve bir daha ortalarda görünmemiştir.

LEŞİ ile TERZİ İşsizlikten yakınan genç bir terzi Kazan şehri yakınlarında perişan halde dolaşırken ağzından "keşke dikecek işveren birisi olsaydı leşi bile olsa razıyım" sözleri çıkınca karşısına yaşlı bir adam çıkmış ve kulübesinde bulunan koyun postunun onarılmaya ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Terzi yaşlı ve adam ile karısının kulübesine giderek postu dikkatle onarmışsa da aylar geçtiği halde parası ödenmemiş, alacağını hatırlattığında yaşlı adam kendisine evlenmesi için genç ve güzel bir kız, kızın çeyizi olarak da üç at tarafından çekilen bir araba vermiştir. Adam Kazan'a döndükten bir süre sonra yaşlı bir adam terziye hediye edilen atların kendisinin olduğu iddiasıyla ortaya çıkınca Leşi genç terziye yardım için kente inmiştir. Leşi yaşlı adama atlarını hatırladığını ama ormanda bıraktığı kızını hatırlamadığı için söylenmiş kendi büyüttüğü kızı genç ve çalışkan terzi ile evlendirdiğini hırsızlıkla suçladığı adamın damadı olduğunu söylemiştir.

LEŞOVİK Bkz. Leşi

LETAO [Kuzey Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları halkının inanışında Vulep'in kafasında doğmuş hilebaz karakterli bir tanrının adı olup, kardeşi Jameluit 'gökkuşağı' ile birlikte büyülü ada Eb'de doğmuştur. Babasından çaldığı bir sepet çamurdan okyanustaki adaları yaratmıştır.

LETHAİA [Yunan Mitolojisi] Güzelliğiyle övünüp tanrıçaları gücendirdiğinden kocası Olenos ile birlikte taştan heykele dönüştürülen bir kadının adıdır (Ovidius, Met. X, 8).

LETHE [Yunan mitolojisi] **1.** Hades'in krallığının içinden akan bir nehrin adı olup, bu nehrin suyundan içen ölüler geçmiş hayatlarına dair bildiklerini unutmaktadırlar. Vergil'in Aeneid adlı eserinde ölülerin bu nehrin suyundan içtikleri Ovid'in Metamorphoses'unda ise nehrin Uyku Mağarası civarında olduğu bildirilmiştir.

2. Eris'in kızı ve bir geleneğe göre Kharitlerin annesinin adı olup, unutmanın kişileştirilmiş formudur (Hesiod, Theog. 227).

Leto

LETO [Yunan Mitolojisi] Phoebe ile Koios adlı titanların kızı, Asteria ile Ortygia'nın kız kardeşi olup, Zeus'tan Apollon ile Artemis'i doğurmuştur (Hesiod, Theog. 406, 921). Leto ikizlerine hamile kaldığında kıskançlığıyla tanınan Hera yeryüzünün her yerine Leto'yu barındırmayı yasaklanmışsa da o güne dek su üzerinde başıboş yüzen Delos adası bu yasağa uymayarak Poseidon'un da yardımıyla Leto'nun doğurmasını sağlamış, bu davranışından ötürü öncesinde Ortygia adıyla bilinen ada ödül olarak dört sütunla karaya sabitlenmiştir. Niobe, kendi çocuklarının Leto'nunkilerden güzel olduğunu iddia ettiğinde Artemis kadının tüm çocuklarını öldürmüş, Leto'ya tecavüze etmeye yeltenen Tityus adlı dev ise sonsuza dek kalmak üzere yeraltı dünyasına gönderilmiştir.

LETTİR DALLAN Eski İrlanda efsanelerinde bahsi geçen bir canavarın adıdır. Sarhoşken bir deniz canavarıyla birleşen bir kızdan doğan ve insana benzeyen, soğan biçimde gövdeli bir canavardır.

LETUM [Roma Mitolojisi] Yeraltında yaşayan bir canavar olarak düşünülen ölümün kişileştirilmiş formunun adıdır.

LETUS Bkz. Letum

LEUCETİOS [Kelt Mitolojisi] Galya şimşek tanrısının adıdır.

LEUCROTTA Bkz. Sırtlan

LEUKADİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** İkaros ile Polykaste'nin oğlu, Alyzeus ile Penelope'nin kardeşi olup, Leukades kentine adını vermiştir.

2. Apollo'nun lakaplarından birisi olup Leukas'taki bir tapınağa atfen konulmuştur (Serv. ad Aen. iii. 274)

LEUKARİA [Yunan Mitolojisi] Kral İtalos'un karısı ve Auson'un annesidir.

LEUKASPİS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in üç başlı dev Geryoneus'u öldürdükten sonra Sicilya'da rastlayıp savaştığı ve çok sayıda adamıyla birlikte öldürdüğü bir Sicani prensinin adıdır.

LEUKATAS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon'un aşkından kaçmak için sonradan adı verilecek olan Leukates adasında uçurumdan atlayarak intihar etmiştir.

LEUKE [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in kızı olan bir su perisi olup Hades tarafından Ölüler Diyarına kaçırılmış, daha sonra akkavak ağacına dönüştürülmüştür. Leuke aynı zamanda Karadeniz'de (Pontus Euksenios) Tuna nehrinin ağzında bulunan Beyaz Ada'nın eski adıdır.

LEUKİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Persephone'ye Hades tarafından kaçırıldığı sırada eşlik eden bir su perisinin adıdır.

2. Laomedon'un annesi ve İlus'un karısıdır (Hygin. Fab. 250).

3. Thestius'un karısıdır (Hygin. Fab 14).

4. Orkhomenoslu Minyas'ın kızıdır.

LEUKİPPİDES [Yunan Mitolojisi] Messenia prensi Leukippus'un kızları Phoebe ile Hilaeira'nın adı olup, Athena ve Artemis rahibeleriydiler.

LEUKİPPUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dioskuri tarafından kaçırılan Phoebe ile Hilaera adlı kızların babası olan Messinia kralının adıdır (Ovid VIII, 306).

2. Pisa kralı Oinomaos'un oğlunun adı olup, Daphne'ye olan aşkı yüzünden kız kılığına girmesi ölmesine sebep olmuştur (Paus. viii. 20. 2).

3. Sikyon kralı Thourimakhos'un oğlu, Kalkhania'nın babasıdır. Oğlu olmayan kral Poseidon'dan Peratos adlı bir oğul dünyaya getiren kızı Kalkhania'nın çocuğunu evlat edinerek tahtını bırakmıştır (Paus. ii. 5. 5).

4. Perieres ile Gorgophone'un oğlu, Philodike'nin kocası, Aphareus'un kardeşi, Arsinoe, Phoebe ve Hilaeira'nın babası olup, Kalydonia avında bahsi geçmekte Messinia'da hüküm süren kahramanın Boeotia kasabası Leuktra'ya adını verdiğine inanılıyordu (Paus. iii. 26. 3; Ov. Met. viii. 306; Apollod. iii. 10. 3).

5. Naxus'un oğlu, Smerdius'un babası olan bir Naxos kralının adıdır (Diod. v. 51)

LEUKON [Yunan Mitolojisi] Poseidon veya Athamas ile Themisto'nun oğlu, Erythrios, Skhoineus ve Ptoos'un kardeşidir (Paus. vi. 21. 7, ix. 34. 5).

LEUKOS [Yunan Mitolojisi] Talos'un oğlu olmasına karşın terk edilince İdomeneus tarafından bulunup büyütülmüş bir Giritli olup, Troya savaşına giderken kendisine tahtını emanet eden İdomenus karısı ve çocuklarını öldürüp tahta çıkmış, ülkesine geri dönen eski kralı da kovmuştur.

LEUKOSİA [Yunan Mitolojisi] Güney İtalya'nın batı sahilinde yer alan Paestum körfezinin karşısında bulunan adaya adını veren bir sirenin adıdır.

LEUKOTHEA [Yunan Mitolojisi] Thebai kralı Kadmos'un kızı, Agave, Autonoë, Polydorus ve Semele'nin kız kardeşi, Orkhomenus kralı Athamas ile Harmmia'nın karısı olan İno'nun deniz tanrıçasına dönüştükten sonra aldığı isim olup "Beyaz tanrıça" anlamına gelmektedir. Leukothea ile Athamas kız kardeşi Semele'nin ölümünden sonra yeğeni Dioniysos'u yanına alınca kıskanç Hera karı kocayı delirtmiş, kadın küçük oğlu Melikerthes'i sıcak su dolu bir kazana

atarken Athamas ise Leukothea'yı geyik zannederek bir mızrak ile öldürmüştür. Ovid'in Metamorphoses adlı eserine göre İno yaptığının farkına varınca Melikerthes'in cesediyle birlikte denize atlayarak intihar etmişse de deniz tanrıları kadına acıyarak onu bir deniz tanrıçasına oğlunu ise Palaimona dönüştürmüşlerdir. Roma'da Mater Matuta ile özdeşleştirilmiş olup Forum Boarium'da bir tapınağı bulunmaktaydı.

LEUTOGİ [Pasifik Mitolojisi] Tonga kralına ikinci karısı olması için gönderilen Samoalı bir prenses olup, kötü karşılanıp sürekli hakarete uğrayan kız bir gün bir yarasa yavrusunu kurtarıp sağlığına kavuşmasına yardım etmiştir. Kral ailesi bir talihsizliğin sorumlusu olarak Leutogi'yi gösterip yakılarak ölüme mahkûm edince kızın iyiliğini hatırlayan binlerce yarasa ateşi idrarlarıyla söndürmüştür. Kızın kurtulduğunu gören Tongalılar bu sefer kızı ıssız bir adada açlıktan ölmesi için bırakmış ama yarasalar bu seferde Leutogi'ye çok miktarda meyve taşıyarak yeniden hayatını kurtarmıştır.

LEVALEVU [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının inanışında ölüler diyarı Bulu'da hüküm süren yer altı tanrıçasının adıdır.

LEVANA [Roma Mitolojisi] Yeni doğan çocukların koruyucusu olan bir tanrı olup adını babalarının yeni doğan bebeklerini yerden almaları geleneğine böylece onu öldürmeyeceklerini belli eden sembolik harekene atfen konulmuştur.

LEVE [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Mende halkının inanışında Ngewo olarak da bilinen gök tanrısının adı olup, insanoğluna arzu edilen her şeyi vermesine rağmen açgözlü olduklarını fark edince yeryüzünden ayrılmıştır.

LEVİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrail'in 12 kabilesinin babası Yakup'un üçüncü oğlunun ve kabilelerden birisinin (Levililer) adıdır.

LEVİATHAN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te adı geçen (Mezmurlar 74:13-14; Eyüp 41; Yeşaya 27:1), kaos döneminden kalma yarı yılan yarı timsah bir su canavarının adı olup, İbranice 'bükülmüş, sarılmış' anlamına gelmektedir. Söylenceye göre denizlerin efendisi olan bu yaratığın dişisi Yehova tarafından öldürülünce tek başına kalmıştır. Bazı yorumculara göre tarif edilen yaratık yılan değil balina olsa da, zamanla kıyamet günü ölecek kötülüğün sembolü haline dönüştürülmüştür. Leviathan, Ugarit yazıtlarında Lotan geçen ve Baal tarafından öldürülen yedi başlı dev yılanla ilgili olmalıdır. Bir söylenceye göre Leviathan Lilith'in kızıdır.

LEVİLİLER Bkz. Levi

LEXUWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ümit Burnu civarında yaşayan Yamana halkının inanışında başlangıçta var olan iklim tanrıçası aynak (ibis) kuşu kadının adı olup, insanları bir sel tufanı ile öldürmek istemiştir.

LEYLA ile MECNUN MS 7. yüzyılda Emeviler döneminde Arabistan'da yaşamış Kays ibni Mülevvah'ın hayat hikâyesini konu alan, Mesnevi konusu olmuş bir aşkın kahramanlarının adıdır. Efsaneye göre Leyla ile Kays birbirlerini küçük yaştan itibaren sevmektedir. Kays'ın yazdığı aşk şiirlerin, kızını dillere düşürdüğünü iddia eden babası kızını Kays'a vermez hatta Kays'ı kızını rahatsız ettiği bahanesiyle halifeye şikâyet ederek iki sevgilinin görüşmesini yasaklatır. Kays ailesiyle başka bir kasabaya göçmek zorunda kalırken Leyla'da başkasıyla evlendirir. Kays aşkından mecnun olur çöllere düşer, aklını yitirir, vahşi hayvanlarla yoldaşlık eder ve ayrılık acısına dayanamayan Leyla'dan bir gün sonra o da ölür.

LEYLEK Avrupa folklorunda özellikle Almanya ve civarında ev üzerinde uçan bir leylek aileye yeni bir çocuk geleceğine işaret olarak algılanmaktaydı.

1. [Afrika Mitolojisi] Bkz. Lueji

2. [Yunan-Roma Mitolojisi] Hera (Juno) ile ilişkilendirilmekteydi.

LEZA [Afrika Mitolojisi] Kuzey Zimbabwe'de yaşayan Bantu halklarının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman olarak da görülen yaratıcı tanrının adı olup, gökyüzü ve dünyayı yaratmış, insanlara gelenekleri öğretmiştir. Cinsiyetsiz ve bedensiz bir varlık olarak düşünülmesine karşın "tüm hayvanların anası" olarak da tanımlanan Leza yeryüzüne yağmur göndererek bereket ile de ilişkilendirilmiştir. Bir söylenceye göre bir balkuşu ile insanoğlunu üç sukabağı göndermiş insanlar bunların ikisini açıp içindekilerden faydalanırken meraklı kuş içinde ölüm ve hastalık tohumları bulunan üçüncüsünü açarak insanoğluna felaket getirmiştir. Zambiya'da yaşayan İla halkı ise ölümün insanoğluna Leza tarafından kasıtlı olarak verildiğine inanmaktadır.

LHA [Tibet Mitolojisi] Bon dininde tanrı kelimesinin karşılığı olup, Sanskritçe Deva'nın özdeşidir.

LHA MO [Tibet Mitolojisi] Budist inancına mensup olanları ve Dalai Lamaları koruduğuna inanılan bir tanrıça olup, üzeri alevlerle kaplanmış bir kadın formunda kanla dolu bir gölü geçerken tasvir edilmektedir. Lha Mo'nun Budist olmak istemeyen oğlunu öldürdükten sonra derisinden eşeği için semer yaptığına dair bir söylence bulunmaktadır. Laha Mo aynı zamanda Dharmapala adı verilen koruyucu tanrılardan birisi olarak görülmekteydi.

Lİ 1. [Afrika Mitolojisi] Ngbandi halkının inanışında çocukları çalıp yiyen kötü bir ruhun adıdır.

2. Bkz. Zhu Rong

Lİ BAN [Kelt Mitolojisi] Tara kralının kızı olup adı Keltçe "Kadınların en iyisi" anlamına gelmektedir. Birisi kutsal kuyunun üstünü kapatınca taşan pınar suyu Li Ban'ın ailesini öldürürken kız bir su köpüğü içinde hayatta kalmayı başarmış, etrafındaki somon balıklarına özenip onlardan birisi olmayı isteyince denizkızına dönüşmüştür. Asırlar sonra İrlanda'da Hıristiyanlık egemen olduğunda denizkızı Li Ban, Murgen (Denizde doğan) adıyla vaftiz olmuş, ölümünden sonra azize ilan edilmiştir.

Lİ Kİ [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel kitabından birisi olup, Konfüçyüs'ün hayat ve öğretilerini temel almakta ve "Ayin kitabı"

anlamına gelmekteydi. 46 bölümden oluşan Li-Ki 2. Yüzyılda derlenmiştir.

Li Tien Kuai

Lİ TİEN KUAİ [Çin Mitolojisi] Taoist söylencede 8 Ölümsüz Pa-Hsien'den (Ba Xian) birisi ve Lao-zi'nin öğrencisi kabul edilen yakışıklı bir adam olarak tasvir edilmektedir. Bir söylenceye göre Li Tien'in ruhu bedenini terk edip 6 gün dönmeyince, öğrencileri ustanın bedenin, korunmasız bırakıp annesinin cenazesine gitmiş, 7. gün dönen usta bu yüzden bedenine geri dönememiş, yaşlı bir dilencinin içine girmiştir. Li Tien Çin sanatında at veya kurbağa üzerine binmiş yaşlı bir dilenci formunda tasvir edilmekte olup, Japonya'da Ri-Tekkai adıyla bilinmekteydi. Li Tien Kuai, şansın sembolü yarasa ve demir bir koltuk değneği ile birlikte tasvir edilmekteydi. Çince 'demir koltuk değnekli Li' anlamına gelmekte olup, koltuk değneğini ayağındaki apseyi iyileştiren Hi Vang-mu vermiştir.

LİA FAİL [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da kader taşı adıyla da bilinen, adaya ilk olarak Tuatha Dé Danann tarafından getirilen efsanevi kayanın adıdır. Bir tahtın gerçek sahibi olan hükümdar Lia Fail'in üzerine bastığında neşe ile gürleme sesi çıkartmaktadır. 'Tanist taşı' ya da 'Jacob taşı' olarak da bilinen efsanevi kayanın bir parçasının Scone yakınlarında olduğuna inanılmakta ve İskoç kralları bu taş üzerinde taç giymekteydi. İngiltere kralı I. Edward (MS 1272-1307) tarafından 1296 tarihinde sökülüp Londra'da Westminster Abbey'e götürülmüşse de 1950 yılının Noel arifesinde İskoç milliyetçiler tarafından çalınmış, Şubat 1952'de bulunup tekrar yerine konulmuştur.

LİADAN [Kelt Mitolojisi] Efsanevi kadın şairin adı olup, İrlanda'yı denizi sol omuz tarafına alacak şekilde baştan aşağı dolaşmış bu sırada tanıştığı bir başka ozan Cuirithir'a âşık olmuştur. Geçimini sağlamak için rahibe olunca sevdiği erkek rahip olmuş, ilişkileri ortaya çıkınca Cuirithir sürgüne gönderilmiş, ayrılığa dayanamayan çift bu süreçte kederden ölmüştür.

LİANJA [Afrika Mitolojisi] Nkundo halkının inanışında İtonde ile Mbombe'nin oğlu, Ntsongo'nun ikiz kardeşi ve kocası, Likinda'nın babası olan bir tanrının adıdır.

LİAT [Pasifik Mitolojisi] Caroline Adaları'ndan Ponape adası halkının inanışında dev bir ırkın adıdır.

LİBANZA [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Upotos halkının inanışında ölümden de sorumlu tutulan gök tanrının adı olup, ilk tanrı olarak görülmemekle birlikte tanrıların en önemlisi olduğuna inanılmaktadır. Lotenge ile Ntsombobelle'nin oğlu olarak yeryüzüne gelen Libanza erkek kardeşi dâhil pek çok kişiyi öldürünce annesi Libanza ile kız kardeşi Ntsongo'yu terk etmiştir. O günden sonra doğuya yerleşen Libanza batıya yerleşen kız kardeşini görmek için batıya gittiğinde insanlar hasta olup ölmüştür.

LİBATİO Bkz. Spondi

LİBAYE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meskalero Apaçilerinin inanışında Gahe adı verilen dağ tanrılarının en önemlisidir.

LİBENTİNA [Roma Mitolojisi] Venüs'ün lakabı olup cinsel zevk ile ilişkilendirilmekteydi (Cic. de Nat. Deor. ii. 23).

LİBER [Roma Mitolojisi] Liber Pater (Özgür Baba) adıyla da bilinip bağcılık ile ilişkilendirilen bereket ve tarım tanrısı olup, Dionysos'a benzer bir karakterdir. Onuruna 17 Mart'ta Liberalia festivali düzenlenen tanrı koruyucusu olduğu pleblerce Ceres ve Libera ile birlikte Aventine tarım tanrıları üçlemesini oluşturmaktaydı.

LİBERA [Roma Mitolojisi] Kökeni belirsiz bereket ve şarap tanrıçası olup, Ceres ve kocası Liber ile birlikte Aventine tarım tanrıları üçlemesini oluşturmaktaydı. Zamanla Prosperina (Yunan "Persephone") ile özdeşleştirilen tanrıça onuruna her yıl 17 Mart günü Liberalia adlı festival düzenlenmekte, tanrıçanın rahibeleri ballı krep pişirip dağıtmaktaydı.

LİBERALİTAS [Roma Mitolojisi] Cömertlik tanrısının adıdır.

LİBERATOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakabı olup Yunan mitolojisindeki Eleutherios'un karşılığı olan tanrı onuruna Augustus tarafından Aventine tepesinde bir tapınak inşa edilmiştir (Tac. Ann. xv. 64, xvi. 35).

LİBERTAS [Roma Mitolojisi] Başlangıçta kişisel özgürlük tanrıçasının adıyken sonraları Roma devletinin başkentte 3 tapınakta tapınılan koruyucu tanrıçası olmuştur. Roma dönemi paralarında pileus (kölelerin özgürlüklerini kazandıklarında taktıkları şapka) giymiş, defne dalından çelenk takmış ve mızrak taşıyan bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

LİBERTİNA [Roma Mitolojisi] Venüs'ün adlarından birisi olup tensel zevklerle ilişkisine atfen verilmiştir.

LİBİTİNA [Roma Mitolojisi] Cenaze ayinlerini gözeten tanrıçanın adı olup, zamanla adı ölümle özdeşleşmiştir. Libitina'ya adanan kutsal koru (lucus) Esquiline tepesinde bulunmakta olup ayrıca Servius Tullius tarafından onuruna bir

tapınak da inşa ettirilmiştir. Kimi yazarlar Libitina'nın özgün bir varlık olmayıp, Venüs'ün takma adlarından birisi olduğunu (Venus Libitina) kimisi ise Latin kökenli şehvet düşkünü, bahçe ve şarap bağlarıyla ilişkili bir tanrıça olduğunu iddia etmektedir. Libitina korusunda bulunan Venüs tapınağında her yıl 19 Ağustos günü bir ayin düzenlenmekte olup, MS 65 yılında çıkan salgında ölen 30 bin kişinin buraya gömüldüğü bilinmektedir.

LİBUŞE [Slav Mitolojisi] MS 8. yüzyılda kaydedilen bir efsaneye göre Çek halkının efsanevi anasının adıdır.

LİBYA 1. [Yunan Mitolojisi] Mısır kralı Epaphus ile Memphis'in kızı olup, Kuzey Afrika'da bir bölgeye adını vermiştir. Poseidon ile birlikteliğinden Agenor, Belus ve Lelex dünyaya gelmiştir (Paus. i. 44. 3, Apollod. ii. 1. 4).

2. Palamedes'in kızı olup, Hermes'ten Libys'i doğurmuştur (Hygin. Fab. 160).

LİBYS Bkz. Libya (2)

LİBYSTİNUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'ya Sicilya'da takılan lakap olup, Sicilya'ya saldıran Afrikalıların gemilerini yok etmesine atfen konulmuş olmalıdır.

LİCHO Bkz. Dolya

LİDAH BUMİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında efsanevi bir bitkinin adı olup, kulağa doğru götürüldüğünde gelecek dahil her şeyi bilen dünyanın sesi duyulmaktadır.

LİDERK Macar halkının inanışında insanlara uykularında musallat olup, rüyalarında onlarla cinsel ilişkiye girerek yorgunluktan öldüren küçük iblislerin ortak adıdır. Liderkler insan veya tavuk formunda görünebilirse de bir ayakları her zaman kazayağı şeklinde kalmaktadır. Kara bir tavuğun ilk yumurtası eğer bir insanın koltukaltında saklanırsa bu yaratığın ortaya çıkacağına ve bu yaratıkların sahiplerine servet kazandıracağına inanılmaktaydı. Bununla birlikte bu yaratıkları hizmetçi olarak tutmak zor olup, sıkıldıklarında çoğu zaman efendilerini de öldürmekteydiler. Bu durumda Liderk'e gökyüzündeki yıldızları veya sahildeki kum tanelerini saymak gibi yerine getirmesi mümkün olmayan görevler yükleyerek sürekli meşgul olmasını sağlamak gerekmektedir ki sonunda pes etmesi veya hiddetinden ölmesi beklenir. Yine inanışa göre tıpkı vampirler gibi Liderkleri de sarımsak kullanarak uzak tutmak mümkündür.

LİEKKİÖ [Fin Mitolojisi] Tüm bitki, ağaç ve otların koruyucusu olan bir ruhun adı olup, ormana gömülmüş bir çocuğun ruhudur.

LİETUVEN [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında vahşice öldürülen insanların ruhlarına verilen isimdir.

LİEU HAHN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının inanışında babası Yakut imparatorunun şarap kadehini kırdığı için sürgüne gönderilen bir tanrıçanın adıdır. Mütevazı bir hayat sürüp bir de oğul dünyaya getiren Lieu Hahn ölüp de cennete gidince hatırlarından kurtulamamış flüt çalan güzel bir kız kılığında dünyaya geri dönmüştür.

LİEH TZU [Çin Mitolojisi] Taocu öğütler vermekten hoşlanan yarı efsanevi bir bilgenin adı olup, rüzgâr üzerine seyahat ettiğine inanılmaktaydı.

LİFT ile LİFTHRASİR [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre Ragnarök savaşının ardından Hodmimir ormanında sağ kalmayı başarabilen karı kocanın adı olup, yeni insan ırkının atası olacaklardır.

LİFE [Kelt Mitolojisi] Dublin'in merkezinden geçen Liffey nehri ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adı olup, bir söylenceye göre doğum yaparken ölen çalışkan ve iyi huylu bir köylü kadın bir başkasına göre kocası tarafından adı nehre verilen bir Pikt kadınıdır. İrlandalı roman yazarı James Joyce'un 1939 tarihinde yayımlanan Finnegans Wake adlı romanında "Ana Livia" karakterine dönüştürülmüştür.

LİGEİA [Yunan Mitolojisi] Akhelous ile Kalliope'nin kızı, Leukosia ve Parthenope'nin kız kardeşi olan bir sirenin adıdır.

LİGOUBUBFANU [Pasifik Mitolojisi] Truk adaları halkının inanışında insanoğlu dâhil tüm canlıları doğuran ana tanrıçanın adıdır.

LİGYRON Bkz. Akhilleus

LİGYS [Yunan Mitolojisi] Geryoneus'un ülkesinden sığırlarla dönen Herakles'e sürüyü ele geçirmek için saldıran bir kahramanın adıdır.

LİJAKVE [Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları halkının inanışında Ebon gölünde yaşayan çok güzel bir kadının adı olup, gölde yıkanırken güneş günbatımının en güzel renklerini ortaya çıkarmaktaydı.

LİKHAS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in bir hizmetçisinin adı olup, ona Nessus'un zehirli kanına batmış sabahlığını getirince ceza olarak Lokris kıyısında denize atılmış, Likhadia adlarına adını vermiştir (Ovid IX, 211, Hygin. Fab. 36).

LİKHO [Slav Mitolojisi] Rus masallarında bahsi geçen tek gözlü, uzun boylu, cılız, çarpık bir cadı olup, kötülüğün kişileştirilmiş formu ve Dolya'nın (Kader) iblis görünümüdür. Dolya ailenin koruyucusu kabul edilirken Likho insanlara felaket getirmektedir. Bir söylenceye göre bir terzi ile demirci uzun bir arayıştan sonra Likho'nun evine ulaşmışlarsa da cadı terziyi öldürüp, demirciye yemek olarak sunmuştur. Demirci canını kurtarmak için cadıya isterse kör olan gözünü iyileştirebileceği ama kıpırdarsa çekicinin kazayla kendisine çarpabileceği uyarısıyla bir iple bağlanması gerektiğini söylemiştir. Cadı sağlam bir ip getirince demirci cadının öteki gözünü de kör ettikten sonra koyun postuna bürünerek kaçmış ama peşinden gelen cadıyı atlatmak için elini altın bir baltayla kesip geride bırakmak zorunda kalmıştır.

LİKNİTES [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un takma adlarından birisi olup, bereket tanrısı özelliği ön plana çıkarılır.

LİKUNDU [Afrika Mitolojisi] Bangala halkının inanışında kötülük tanrısının adıdır.

LİKYMNİUS [Yunan Mitolojisi] Elektryon ile Frigyalı köle Mideia'nın oğlu, Alkmene'nin yarı-üvey kardeşi, Perimede'nin kocası, Oeonus, Argeius ve Melas'ın babası olup, Herakles'e yolculuklarında eşlik etmiştir (Apollod. ii. 8. 2, ii. 4. 5).

LİL [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer tanrıçası Aruru'nun kocası olup, hadım edildikten sonra ye altı dünyasında hapsedilmiştir.

LİLA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun eşi Lakşmi'nin görünümlerinden birisi olup "Kutsal oyun" anlamına gelmektedir.

LİLAEA [Yunan Mitolojisi] Kephissus nehir tanrısının kızının adı olup, Phokis bölgesinde yer alan Lilaia kasabasına adını vermiştir.

LİLİOS [Yunan Mitolojisi] Ay tanrıçası Selene'ye tapınıp diğer tanrıları ihmal eden Hintli bir çobanın adı olup, tanrılar onu iki aslana parçalatmışlardır.

LİLAVATU [Pasifik Mitolojisi] Tonga halkının inanışında en önemli tanrıçanın adı olup, hastalık da getirebilen bir şifa tanrıçası olarak düşünülmektedir.

LİLİTH [Yakındoğu Mitolojisi] Dişi bir gece cininin adı olup, gökyüzünde uçarak boğmak ya da kaçırmak için yeni doğmuş çocuklar aramakta, ayrıca uyuyan erkeklere musallat olup, sadistçe seks yaparak cin çocuklar doğurmaktadır. İlk olarak MÖ 3. bin yılın ortalarına tarihlenen Sümerlerin Gılgamış destanında *Lilutu* adıyla anılmış, İnanna tarafından dikilen bir ağacı işgal etmişse de kovulunca çöle yerleşmiştir. Babil söylencelerinde *Ardat Lili* ve *Irdu Lili* ile birlikte bir grup fırtına ruhundan birisi olarak anılmıştır.

Lilith Babil döneminde köpek ve domuzların kanını emip, salgın hastalık getiren *Labartu* ile sonrasında ise Hieronymus (MS 347-420) tarafından çocukları kaçırarak kanlarını içen kadın başlı yılan *Lamia* ile özdeşleştirmiştir. Efsaneye göre Libya kraliçesi veya prensesi olan Lamia ile aşk yaşayan Zeus'u kıskanan Hera kraliçeyi canavara dönüştürmüş ve çocuklarını öldürmüştür. Lamia'da o günden sonra intikam için başkalarının çocuklarını çalıp öldürmeye başlamıştır. Lilith'in Sümer panteonundaki aşk, bereket ve savaş tanrıçası İnanna ile ilişkili olduğu da iddia edilmiştir.

Orijinal adı Akad dilinde Lilitu 'rüzgâr' olup, Lilu adlı bir cin grubuna mensuptur. İbraniceye Lilith formunda geçmiştir.

Eski Ahit'te Lilitu adı (Yeşaya 34:14) sadece bir defa geçmiş ve baykuş anlamında kullanılmıştır. Ayrıca Eski Ahit'in ilk kitabında (Tekvin 1:27) Âdem'in kaburga kemiğinden Havva'nın yaratılmasından önce (Tekvin 2:22) bir karısı olduğu ima edilmekte, Talmudları yorumlayan bazı teologlar Âdem'in ilk karısının Lilith olduğuna inanmaktadırlar. Söylenceye göre Lilith, Âdem ile aynı anda (ya da daha önce) yaratılmış, Âdem'in birleşme teklifini kabul etmişse de eşit olduğu gerekçesiyle adamın altına uzanmayı reddetmiştir. Bu olaydan sonra Yehova'nın yanına giden Lilith tanrıyı kandırarak gizli adını öğrenmeyi başarmış böylece kanatlanarak batıdaki çöllere doğru uçmuştur. Lilith burada doğa ruhlarıyla birleşerek çok sayıda iblis çocuk doğurmuştur. Tanrı ise Âdem'e yeni eş olarak Havva'yı (Eve) yaratmıştır. Bununla birlikte Lilith geceleri Âdem'in rüyalarına girerek adamla birleşerek aralarında Samael'in de bulunduğu iblisleri doğurarak intikamını almayı başarmıştır.

Lilith, gösterişli saçları, kanatları ve ayak yerine pençeleri olan bir kadın formunda tasvir edilmekte olup, güzelliğiyle genç erkeklere musallat olmaktaydı. Yeni doğan çocuklara da musallat olduğundan Yahudi anneler çocuklara "Sen Sam San" yazılı bir muska takmaktaydı. Ortaçağ'da yeni evli Yahudi çiftler yataklarına 4 madeni para attıktan sonra *"Âdem, Havva, sen defol git Lilith"* dedikten sonra yatağa girerlerdi. Geceleri gelen Lilith bebeklerin ayağını gıdıklamakta çocuk kıkırdadığında yaratık tarafından boğulmaktaydı. Bu yüzden anneler çocuklarının güldüğünü duyarsa çocuğun burnuna 3 kez vurarak Lilith'i uzaklaştırmaya çalışırlardı.

Kabala'ya göre Lilith'in erkeği Samael ile diğer kaynaklara göre Asmodeus adlı iblis olup, bir söylenceye göre Kudüs tapınağı yıkıldığında Yehova'nın gelini olmuştur. Sembolü baykuş olan Lilith'in kültü Filistin üzerinden Yunanistan'a yayılmış ve orada Hekate ile birleştirilmiştir.

LİLİU [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de kutsal kabul edilen efsanelere verilen isimdir.

LİLURİ [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye'de dağ tanrıçasının adı olup iklim tanrısı Manuzi'nin karısıdır. Her iki tanrı uğruna da boğa kurban edilmekteydi.

LİMA Bkz. Limentinus

LİMA VAKTU [Endonezya Mitolojisi] Sasak halkının namaz için kullandığı terim olup, bu halk namaz kılmak dışında İslam dininin diğer farzlarını benimsememiştir.

LİMBA [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında kayalık alanlarda yaşayan doymak bilmez iştahıyla insanları parçalayıp yiyen bir loanın adıdır.

LİMDUJANJİ [Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları inanışında yaratılan ilk kadının adıdır.

LİMENTİNUS [Roma Mitolojisi] Evin eşiğini (limen) koruyan bir tanrı olup Limentina ve Lima adlarıyla da bilinmekteydi.

LİMİ [Afrika Mitolojisi] Mulungu'nun adlarından birisi olup, 'güneş' anlamına gelmektedir.

LİMU [Polinezya Mitolojisi] Tonga halkının inanışında ölüler diyarı tanrısının adı ve Kel'nin eşidir.

LİMUS [Yunan Mitolojisi] Eris'in kızı olduğuna inanılan açlığın kişileştirilmiş formunun adıdır (Hesiod, Theog. 227).

LİN KİUN [Çin Mitolojisi] Bugünkü Doğu Siçuan'ın eski adı olan Pa ülkesinde yaşamış barbar Man halkının atası kabul edilen bir kahraman olup, Tçong Li dağındaki bir mağarada güç ve yeteneklerini ispat ederek tüm kabilelerin kralı olmuştur.

LİNDA [Baltık Mitolojisi] Estonya masallarında kaz yumurtasından doğan bir kız olup, adı "Şık Hizmetçi" anlamına gelmektedir. Kız kardeşi Salme ise tavuk yumurtasından doğmuş olup, söylenceye göre iki yumurtayı bulan dul bir kadın kızları derisinin altına saklamış zamanı gelince de doğurmuştur. Büyüdüklerinde kız kardeşlere güneş, yıldız ve ay talip olmuş, Salme yıldız ile Linda ise kuyruklu bir yıldız ile birlikte olmuştur.

LİNDUS [Yunan Mitolojisi] Rodos adasında bir kente adını veren kahramanın adıdır.

LİNDVURM Alman halkının inanışında ayak ve bacakları olmayan kanatlı bir ejderhanın adıdır. Pullarla kaplı sarı-yeşil gövdeli yaratık saklı hazineleri korumaktadır. Savaş ve salgın hastalıkları sembolize eden canavar, sığır ve insanları yemekteydi.

LİNG HSİAO BAO DAN [Çin Mitolojisi] Yuhuang ve diğer tanrıların önemli meseleleri konuşmak için toplandığı kutsal bir mekânın adı olup, kutsal gardiyanlar olan Tian Bing ile Tian Jiang tarafından korunmaktadır.

LİNG BAO TİAN ZONG [Çin Mitolojisi] Taoist inanışta Şang-qing adlı cennetin yöneticisidir.

LİN GUAN [Çin Mitolojisi] Yu-huang'ın sarayının bekçisinin adıdır.

LİNG PAİ [Çin Mitolojisi] Ölü ruhları öteki dünyadan çağırmak için ayinlerde kullanılan beyaz kâğıt veya bez flamanın adı olup, Çince "beyaz ruh" anlamına gelmektedir.

LİNGADUA [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının adası halkının inanışında -savaş ilan etmek içinde çalınan- davulların tek kollu tanrısının adıdır.

LİNGAM [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın kutsal cinsel organının adı olup, erkekliğin sembolü kabul edilip, Sanskrit "işaret" anlamına gelmektedir. Lingam çoğu zaman dişil yaratıcı enerjinin sembolü yoni ile birlikte sergilenmekte ikisi birden tüm yaşam kaynağı olan kadın ve erkek birlikteliğinin bölünmezliğini temsil edilmekteydi. En ünlüsü Himalayalardaki Amarnath mağarasında bulunan Şivalingam tapımlarında, çoğunlukla taş, inek gübresi, sandal ağacı, tereyağı veya diğer maddelerden yapılan erkeklik organı figürlerine yaratıcılığın sembolü olarak tapınılır, tapımdan sonra kırılmaktadır. Ayrıca tapınaklarda lingam figürünün yanı sıra yoni adı verilen kadın cinsel organına tapınılmaktadır. Güney Hindistan'da Lingayat adı verilen bir Hindu mezhebi üyeleri boyunlarında lingam figürlerini kolye gibi taşımaktadır. Lingam tapımını açıklamaya yönelik pek çok söylenceden birisinde Şiva kendisiyle alay eden bir kıza tecavüz edince Şiva'nın karısı aşkını ispatlamak için kendini kurban etmiş, bir başka söylencede ise Şiva ibadet eden kutsal insanların karılarıyla ilişkiye girince din adamlarınca lanetlenerek penisi yere düşmüştür.

LİNGLESOU [Haiti Mitolojisi] Dar vadi ve kayalıklarda yaşayan Limba ile ilişkili olması muhtemel bir loanın adı olup, kendini rahatsız edenleri öldürmektedir.

LİNSHUİ [Çin Mitolojisi] Guanyin'in bir yaprağa damlayan kanından hamile kalan Ge Hanım'ın kızı olan şaman kadın Çen Jinggu 13. yüzyılda Linşui adlı tanrıçaya dönüştürülmüştür. Liu Qi adlı bir adam Guanyin ile evlenmek isteyince kadını elde etmek için üzerine gümüş tozu serpmiş, tozun bir kısmı kadının saçlarına isabet ederken bir kısmı ise dereye düşünce ortaya korkunç bir yılan çıkmıştır. Daha genç kız iken Şamanizm, şifacılık ve savaş sanatları öğrenen Çen Jinggu hayat boyu düşmanı olan yaratıkla 3 kez savaşmıştır. İlk seferinde kraliçe formuna bürünüp kralı tehdit eden yılan kadın şaman tarafından üç parçaya bölünmüş ve parçalar farklı bölgelerde saklanmıştır. Daha sonra parçalardan biri kaçmayı başarıp yeniden kadınla savaşmış sonunda yılanın başı güzel bir kadın formuna bürünerek Liu Qi ile sevişmiştir. Daha sonra Çen Jinggu ile Liu Qi evlenmişse de hamile kadınlar şaman olamayacağı için hamile kaldığında kendini çocuğunu düşürmeye zorlamıştır. Bununla birlikte çıkan çocuğa yılan saldırarak yutmuş, öfkeye kapılan Çen Jinggu yılanı öldürmüş, kendisi de kanamadan ölmüştür. Öteki dünyada oğlunu bulup tanrıya dönüştürdüğüne inanılan Çen Jinggu'nun bedeni Daqiao kasabasında yılanın artıklarıyla birlikte mumyalanmıştır.

LİNUS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon ile ilham perisi Urania'nın (veya Psamathe veya Khalkiope) yakışıklı oğlunun adı olup, bir müzik yarışmasında sırasında meydan okuduğu babası tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 3. 2; Paus. i. 43. 7, ii. 19. 7, ix. 29. 3). Eski Yunan'da Linus ile Psamthe onuruna düzenlenen ve salgın hastalıkları önlemeyi amaçlayan yasa törenler Linus töreni olarak anılmaktaydı.

LİOGAT Müslüman Arnavutların inanışında bir vampirin adı olup, üzeri kefenle örtülü olmasının yanı sıra yüksek topuklu ayakkabılar giymektedir. Bir kurt tarafından ayağından ısırılması yok edilmesinin tek yoludur.

LİOMURE [Polinezya Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında demirden dişleri olan büyülü güçlere sahip korkunç bir dişi iblisin adıdır.

LİPARUS [Yunan Mitolojisi] Auson'un oğullarından birisi olan efsanevi İtalya kralının adıdır.

LİPS [Yunan Mitolojisi] Güneybatı rüzgarı tanrısının adıdır.

LİPSİSİP [Melanezya Mitolojisi] Yeni Hebrid adaları halkının inanışında kayalık alanlar ve ağaçlarda yaşayan cüce ruhların adı olup, kendilerini rahatsız eden insanları parçalayarak öldürürler.

LİR [Kelt Mitolojisi] Tuatha de Danann kabilesinin en cesuru kabul edilen deniz tanrısına İrlanda'da verilen isim olup, Galler'de Llyr adıyla bilinmekteydi. Lir ilk karısı Aebh'ten Fionguala, Aed (veya Hugh), Conn ve Fiachra'nın babası olmuştur. Lir'in ikinci karısı Aeife kıskançlıkla çocukları komşu ülkenin kralı Kızıl Borve'ye göndermiş orada çocuklar büyü kullanılarak kuğulara dönüştürülmüştür. Lir çocuklarını

arayıp bulmuşsa da çocukları insanı döndürmeyi başaramamış olup efsaneye göre geri dönüşüm tam 900 yıl sürmüştür. Bir Hıristiyan keşişin yardımıyla çocuklar insan formuna dönüşmüşlerse de oldukça yaşlı olduklarından hemen vaftiz edilmişler ardından ölmüşlerdir. Shakespeare'in Kral Lear adlı oyununa adını veren kahramanın Lir ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

LİRİOPE [Yunan Mitolojisi] Beotia bölgesinde yaşayan bir su perisinin adı olup, nehir tanrısı Kephissus'un eşi ve Narkissus'un annesidir.

LİSA [Afrika Mitolojisi] Dahomey'de yaşayan Fon halkının inanışında güneş ve gökyüzü tanrısının adı olup, yaratıcı tanrıça Mawu'nun ikiz kardeşi ve kocası, Nana Buluku ile Dan'ın oğlu, şimşek tanrısı Xevioso'nun babasıdır. Demir ikizler olarak adlandırılan Lisa ile Mawu insanoğluna ilk alet ve silahları hediye etmiştir.

LİSUNKİ [Slav Mitolojisi] Ormanlarda yaşadığına inanılan kıllı ve sarkık koca göğüslü bir kadının adı olup, çocuklarını gelişigüzel ortada bırakan Lisunki'nin çocuğunu bulan kişinin çocuğun üzerini örtüp ilgilenmesi halinde geri dönen kadın tarafından ödüllendirilmekteydi.

LİTAE [Yunan Mitolojisi] Tövbe ve duanın kişileştirilmiş formu olup, Zeus'un kız kardeşleri kabul edilmekteydiler (Hom. Il. ix. 502).

LİTAVİS [Kelt Mitolojisi] Romalılarca Mars Cicolluis ile özdeşleştirilen bir tanrının adıdır.

LİTROPİ Doğu Karadeniz bölgesinde yöreden yöreye değişmekle birlikte 22 Haziran, 22 Temmuz hatta 15 Ağustos tarihlerine denk getirilen bir dönem olup, yazın en sıcak dönemi kabul edilmekte ev deniz suyuyla yıkanma ile tüm hastalıkların tedavi edilip kötü ruhların uzaklaştırılacağına inanılmakta bu yüzden yediden yetmişe tüm insanlar suya girdiği gibi başta sığırlar olmak üzere evcil hayvanlar da yıkanmak üzere deniz kıyısına götürülmekteydi. Ege bölgesinde yakın zamana dek 19 Ağustos günü kutlanılan deniz bayramı da bir çeşit litropiydi. Litropi, Yunanca kentin yıkanması anlamındaki Litropoli kelimesinin bozuk formu olmalıdır.

LİTUR [İskandinav Mitolojisi] Balder'in cenaze töreni sırasında canlı bırakılan cücelerden birisidir.

LİTVANYA YARATILIŞ SÖYLENCESİ Pramzimas adlı kahraman Tufan sırasında gökyüzünden düşüp bir kayığa dönüşen ceviz kabuğuna binerek hayatta kalmıştır. Söylencenin farklı varyantlarında kahramanın yanında başka insan ve hayvanlarla birlikte mahsur kaldığı dağdan büyülü bir gemiye binerek kurtulduğu veya henüz çocukken yaşlı bir çift tarafından kurtarıldığı anlatılmıştır.

LİTYSERSES [Yunan Mitolojisi] Frigya kralı Midas'ın oğlunun adı olup, Herakles tarafından öldürülene kadar hasat şenliklerine katılan her misafire meydan okumuştur.

LİU BEİ [Çin Mitolojisi] Sepet yapımcıları ile saz ayakkabı satıcılarının tanrısıdır.

LİU LİNG [Çin Mitolojisi] (MÖ 300–221) Yedi Ölümsüz Çu-lin Çi-Hsien'den birisi kabul edilen bilgenin adı olup elinde kitap yaşıyan, yanında kendisine şarap sunan hizmetkârıyla birlikte tasvir edilmektedir. Liu Ling, Japonya'da Keiko adıyla bilinmektedir.

LİVY, TİTUS (LİVİUS) (MÖ 59 - MS 17) 142 kitaptan oluşan Roma Tarihi adlı çalışmasında Roma'nın kuruluşundan Augustus dönemine dek anlatılmakta olup, Romulus ve Remus'un öyküsü dâhil Roma efsanelerine büyük ölçüde yer verilmiştir.

LİYA [Yahudi Mitolojisi] Yakup peygamberin eşi ve Levi'nin annesinin adıdır.

LJEŞİ Bkz. Leşi

LJUBİ [Arnavut Mitolojisi] Muhteşem bir bahçe içerisinde yaşayan dişi bir iblisin adı olup, suyu kurutarak kuraklık getirildiğine inanılmakta ve öfkesini yatıştırmak için kendisine bakire kurban edilmekteydi.

LLAMHİGYN Y DWR Bkz. Su sıçratan

LLAWEREİNT [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Nuda ve Argetlam ile bir tutulan Britanya nehir tanrısı Ludd'un lakaplarından birisi olup "Gümüş elli" anlamına gelmekteydi.

LLEU LAW GYFFES [Kelt Mitolojisi] Tanrıça Arianrhod'un genellikle güneş tanrı Lugh ile ilişkilendirilen oğlunun adı olup, Britanya'da kültürel kahraman olarak görülmekteydi. Arianrhod Lleu Law Gyffes'i çiçeklerden yaratılmış bir kadın olan Blodeuwedd ile evlendirmiştir. Bununla birlikte bir süre sonra aldatıldığını anlayan Llew Llaw Gyffes, karısının aşığı Goronwy'i öldürmüş, karısını ise bir baykuşa dönüşmüştür. Galya'da Lugus adıyla bilinen kahraman Lyons (Lugdunum) kentinin kurucusu kabul edilmekteydi.

LLİANNAN Şİ Man adası halkının inanışında erkeklere musallat olan dişi bir perinin adı olup, onunla konuşan erkeği hayatı boyunca takip etmesine rağmen konuştuğu erkek dışında başkaları tarafından görülmeyecektir.

LLYON LLİON [Kelt Mitolojisi] Kelt yaratılış söylencesinde taşarak sel tufanına sebep olan göl olup, Dalga gölü adıyla da bilinmekteydi. Dwyvan ve Dwyvach, Nefyed Nav Nevion'un yaptığı gemiye binerek tufandan kurtulmayı başarmışlardır.

LLYR Bkz. Lir

LO-LOL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında bir canavarın adıdır.

LOA [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde tabiat güçlerinin kişileştirilmiş hali veya ölü ataların ruhları olan tanrılara verilen isimdir. Kökleri Batı Afrika'ya uzanan Vudu inancında en önemli tanrının adı 'Damballa' olup, sayısız loanın babası kabul edilmektedir. Bazı loalar özel bir bölgenin (yol kavşağı, deniz, mezarlık) koruyucu tanrısı olarak saygı görmektedir. Vudu ayinleri hizmeti karşılığında küçük hediyeler alan bir rahip (hungan) rahibe (mambo) veya büyücü (bokor) tarafından yönetilmektedir. Loa ayin sırasında içine girdiği kişinin tüm davranışlarını kontrol edebilmekte, bilincini yitiren kişi bu sırada at (cheval) olarak adlandırılmakta, doğasına yakın davranışlar gösterebilmektedir.

Sözgelimi yaşlı bir adamın içine giren genç bir loa onu gençlere özgü davranışlar sergilemeye itebilmektedir. Loa kelimesinin kaynağı belli olmamakla birlikte Fransızca yasa anlamına gelen *loi's* kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

LOANGO VİNTİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Surinam'da yaşayan Saramakka halkının inanışında büyük saygı gösterilen bir ruhun adıdır. Loango, Güneybatı Kongo'da Kouilou ile Niari nehirleri arasında muhtemelen MS 1485 öncesinde kurulmuş bir devletin adı olup, Afrika'nın bu bölgesinden köle olarak getirilen insanlar bu adı Amerika'ya taşımışlardır.

LOCH NESS CANAVARI İnverness şehrinin 37 km güneybatısında yer alan İskoç Galcesinde Loch Nis (Loch Gölü) adıyla bilinen İskoçya'nın ikinci büyük (56.4 km²) tatlı su gölünde yaşadığına inanılan 12-15 m uzunluğunda bir su yaratığı olup, yörede Nessie ve Niseag adlarıyla da bilinmektedir.

Ness gölünde bir canavar ya da dev bir hayvanın varlığına dair asırlardır çeşitli efsaneler anlatılmaktaysa da, bazı şüpheciler yerel folklora ait bu öğenin turizmi canlandırmak amacıyla abartıldığını ileri sürmüşlerdir.

Göl canavarının varlığına dair ilk yazılı kayıt 7. yüzyılda Adomnán tarafından yazılan St. Columba'nın hayatını anlatan bir eserde geçmekte olup, İskoçya'nın Hıristiyanlaşmasında önemli bir rol oynayan azizin MS 565'de bu canavarla savaşırken tasvirini içermekteydi. Canavar Ness Nehri'nde yüzen bir adama saldırıp öldürmüş, peşinden giden aziz haç işareti yaparak insanlara saldırmaması için uyardığı yaratık bir daha dönmemek üzere gitmiştir. Eleştirmenler Ortaçağ Hıristiyan söylencelerinde aziz-canavar karşılaşmalarının yaygın bir motif olduğunu ödünç alınan öykünün bölgeye adapte edildiğini iddia etmektedir.

Bununla birlikte önce 27 Ağustos 1930'da üç İskoç balıkçı 10 m boyunda bir canavarın sudan çıkıp teknelerine saldırdığını iddia etmiş, ardından 2 Mayıs 1933 tarihinde Inverness Courier adlı yerel gazete göl yüzeyinde olağanüstü büyüklükte bir hayvanın görüldüğünü haber yapmıştır. Bu haberler Londra gazetelerinin dikkatini çekmiş ve canavarı yakalayana 20.000 pound ödül vadedilmiştir. Aynı yıl, 11 Ağustos 1933 tarihinde A.H. Palmer sabah 7.00'de canavarı önden gördüğünü, 35-45 cm büyüklüğünde bir ağzı olduğunu belirtmiştir.

19 Nisan 1934 tarihinde cerrah R.K. Wilson tarafından yaratığın fotoğrafı çekilip yayınlanmıştır. 12 Mart 1994 tarihinde Marmaduke Wetherell bu fotoğrafın sahte olduğunu Dialy Mail tarafından fotoğrafın güvenirliliğini arttırmak amacıyla Wilson'un adının kullanıldığını iddia etmiştir. Loch Ness canavarını gördüklerini iddia eden pek çok insan gazeteleri mektup yağmuruna tutmaya başlayınca, 1962'de Loch Ness Araştırma Bürosu yaratık hakkında araştırma yapmak üzere harekete geçmiş, 1964'te göl kenarına kameralar ile göl içerisine ise su altı dinleme cihazları yerleştirilerek canavarın varlığını araştırılmıştır.

27 Temmuz 2003 tarihli 'Nessie mevcut değil' başlıklı BBC haberinde 600 ayrı sonar vasıtasıyla gölün tarandığını ama canavarın izine rastlanmadığını, gölün canavarı olmasa da ziyaret etmek için güzel bir yer olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte efsanede yılan kafalı ve kuyruklu bir yaratık olarak tasvir edilen yaratığın eski zamanlarda yaşayan ve şimdi soyu tükenen bir deniz canlısı olabileceği de belirtilmiştir. Bkz. Mhorag

LODDİS EDNE [Fin Mitolojisi] Batı Samilerinin inanışında koruyucu bir tanrıçanın adı olup, kış mevsimi için avlanıp saklanan kuşların göç yollarını kontrol etmektedir.

LODGERDA [İskandinav Mitolojisi] Ragnar Lodbrok'ın ilk karısı olan bir savaşçı kadının adıdır.

LODUR [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Völuspa şiirinde üç yaratıcı tanrıdan birisi olarak adı geçmesine karşın, modern yazarlarca Loki, Vé, Vili ve Freyr ile özdeşleştirilmiştir. Bu teorilerden birisine göre Lodur Eski Nors dilinde "parıldayan" anlamına gelmekteydi ve Loki'yi tanımlamaktaydı.

LOEBASİUS [İskandinav Mitolojisi] Sabin halkının Liber'e verdiği isimdir (Servius, ad Virg. Georg. i. 7).

LOFN [İskandinav Mitolojisi] Yasak aşk ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

LOGOBOLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşiyan halkının inanışında düzenbaz kargaanın çirkin kardeşinin adı olup, içme sularının tükenmesinden sorumluydu.

LOGOS Yunanca bir kelime olup, ağızdan çıkan söz ve sözün çağrıştırdığı düşüncenin akıl ile kavranması anlamına gelmektedir. Kelimeyi felsefi bir kavram olarak ilk kez kullanan Sokrat öncesi filozoflardan Herakleitos, evrene hakim olan, her şeyi yöneten düzeni sağlayan ve değişmeyen yasa anlamlarını yüklemiştir. Bu anlamıyla evrenle birlikte ve evrensel oluşun içinde yer alan logos Anaksagoras'ın (MÖ 500-428) ilk hareket ettirici neden olarak açıkladığı evrene dışardan gelen "nous" dan (ruh, akıl) farklıdır. İskenderiyeli Philo Logos'u kişileştirmiş, Yeni Ahit'te ise Tanrı'nın oğlu olarak tanımlanan İsa ile özdeşleştirilmiştir. Sonradan ezoteristler kelimeyi Tanrı katında itibar gören kıdemli ruhların yaşadığı âlemi tanımlamak için kullanmışlardır. Tanzanya'da yaşayan Wapangwa halkının inanışında Hıristiyan yaratılış öyküsünü destekler nitelikte bir söylencede her şeyden hatta güneş ve aydan önce evrende sadece sözün bulunduğu ve onun yaratılışı harekete geçirdiği anlatılmaktadır.

LOHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Klamath kabile şefinin güzel kızının adı olup, kendisiyle evlenmek isteyen ölüler dünyası halkının şefini reddedince hayalet şef Şasta volkanın püskürterek kızın kabilesini yok etmeye çalışmıştır.

LOHEDUR Bkz. Lodur

LOHENGRİN [Germen Mitolojisi] Alman şair Wolfram von Eschenbach'ın 1210'da yazdığı Parzival adlı eserinde bahsi geçen bir şövalyenin adıdır. Kuğu Şövalyesi olarak da bilinen Lohengrin, Parzifal ile Conduiramour'un oğlu olup, Kutsal Grail kabının koruyucularından birisi olduğu için babası tarafından adını kimseye söylememesi tembih edilmiş o da Barabant prensesi Elsa'ya adını sormaması şartıyla evlenme sözü vermiştir. Lohengrin, Frederick adlı şövalye tarafından erkek kardeşini öldürtmekle suçlanan Else'yi korumak için adamla düello yapıp kazandıktan sonra kızla Antwerp'te evlenmiştir. Bununla birlikte Elsa merak duygusuna yenik düşünce Lohengrin "Aşk sadakat olmadan yaşanmaz" diyerek kuguların çektiği bir arabayla krallığı terk ederek Kutsal Dağ'a geri dönmüştür. Efsane Wagner'in 1847 tarihli Lohengrin adlı operasıyla tanınmıştır.

LOK SNEDWEJAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Modok halkının inanışında gündüzleri güzel bir kadın geceleri ise ayı formunda dolaşan bir kadının adı olup, yaşadığı dağ civarında avalanan bir gence âşık olmuştur. Genç ailesinin karşı çıkmasına karşın kızla evlenmişse de Lok Snedwejas'ın geceleri ayıya dönüştüğünü keşfedince dehşete kapılmıştır. Bununla birlikte kızın evine dön teklifini reddetmiş ve birlikte yaşamaya devam etmiştir. Bir süre sonra bir oğulları olan çift gencin ailesini ziyarete gidince kız oğullarını diğer çocuklarla yalnız bırakmaması konusunda kocasını uyarmışsa da babasının bir anlık dikkatsizliği sonucu ayıya dönüştüğü görülen çocuk öldürülmüştür.

LOHOLİÇO [Çingene Mitolojisi] Şeytanın hizmetine girmiş kötü ruhlu insanların adı olup, hizmet sürelerinin dolmasının ardından kıllı vücutlu, uzun kulaklı, çöp bacaklı, uzun kollu yaratıklara dönüşmektedirler. Loholiçoların topuklarındaki tüylerin yakılması tüm güçlerini kaybetmelerine sebep olmaktadır. Kadınları olmayan bu yaratıklar kaçırdıkları genç kızları idrarlarıyla kısırağa dönüştürür ve cinsel ilişki sırasında işkence ederek öldürürlerdi. Kralları kanatlı olup istediği yere rüzgâr hızında uçarak gidebilir ve periler kraliçesiyle evlidir. Kral, kraliçeyi perilerini (keşali) yiyeceği tehdidiyle evliliğe ikna etmiş, bu evlilikten insanlara musallat olan 9 hastalık cini doğmuştur. Hastalık cinlerinin dokuzuncusu olan Poreskoro'nun görünüşü kralı dehşete düşürmüş Ana kraliçe ile bir anlaşma yaparak 99 (ya da 999) yaşına basan Keşalileri adamlarına teslim etmeleri şartıyla ayrılabilecekleri sözünü vermiştir.

LOHOLT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Guinevere veya Lyonors'dan doğan oğlu olup, Yuvarlak Masa Şövalyelerinden birisidir.

LOHRASP [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehname'sinde Keyhüsrev'in oğlu ve Güştasb'ın babası olarak bahsi geçen efsanevi İran kralının adıdır.

LOKALOKA [Hint Mitolojisi] Yeryüzünü ebedi karanlıktan ayırdığına inanılan dağ kuşağının adı olup, en dıştaki yedi denizin ardında bulunmaktadır. Lokaloka Çakra-vada veya Çakra-vala adlarıyla da bilinmektedir.

LOKANA [Budist Mitolojisi] Vairokana veya Aksobhya'nın eşi kabul edilen bir tanrıçanın adı olup, beyazlar içerisinde tasvir edilmekte bir çark ve barış ile ilişkilendirilmekteydi.

LOKAPALA [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte dünyanın dört köşe bekçisine (Yama "güney", Kubera "kuzey", Varuna "batı" ve İndra "doğu") verilen isim olup, Puranalarda bu tanrılara Agni "güneydoğu", Vayu "kuzeybatı", Soma "kuzeydoğu" ve Surya'da "güneybatı" eklenerek sekiz tane oldukları belirtilmiştir. Dikpala (Yönlerin Efendileri) adıyla da bilinen Lokapalalara Diggajas olarak bilinen Airavata, Pundarika, Vana, Kumuda, Anjana, Puşapadanta, Sarvabhauma, and Supratika adlı yön filleri eşlik etmekteydi.

LOKASENNA [İskandinav Mitolojisi] Loki'nin Taşlaması anlamına gelen bir destan olup, Aegisdrekka (Aegir cümbüşü) adıyla da bilinmekteydi.

Loki'nin cezalandırılması (Louis Huard, 1813-1874)

LOKİ [İskandinav Mitolojisi] Buzdevi Farbauti ile dev kadın Laufey veya Nal'in oğlu olup, tüm sahtekârlıklardan sorumlu tutulan kötülük ve ateş tanrısının adıdır. Aynı anda hem tanrı hem de buz devi (Jotun) olan Loki kurnazlığıyla ünlü olup, şekil (somon balığı, at, sinek, at, kuş) hatta cinsiyet değiştirebilen bir varlık olarak görülmektedir. Danca, İsveçce ve Norveçce Loke, Almanca Lohho, Norveç'te Lokkje adlarıyla bilinen Loki veya Loptur Richard Wagner'in Nibelungen Yüzüğü operasında Loge olarak anılmıştır. Loki'nin adı Eski Nors dilinde "harlı ateş" anlamına gelen *log* (Almanca *lohe*) keli-

mesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Savaş sonrası henüz bir bebekken ortada kalan Loki, Odin tarafından evlat edinilip, Asgard da Thor ile birlikte kardeş olarak büyütülerek Aesir tanrıları arasına kabul edilmişse de ateş tanrısı sürekli farklı olduğunun bilinciyle hareket etmiştir. Loki'nin Angrboda ile evliliğinden Jormungand (Deniz yılanı), Fenrirulfr (Dev kurt) ve Hel (Ölüler diyarı tanrıçası) adlı üç, Sigyn ile olan evliliğinden ise Narfi ve Vali adlı iki çocuğu olmuştur.

Loki Aesir tanrılarına oyunlar oynayarak eğlenen karmaşık karakterli bir düzenbaz olup, bunlardan birisinde karanlık ve kış ile ilişkilendirilen kör tanrı Hodr'ı kandırarak, ok atarken kazayla Odin'in diğer oğlu ışık ve barış tanrısı Balder'in öldürülmesini sağlamıştır. Bu olaydan sonra Odin tarafından evlatlıktan reddedilen Loki yeraltındaki bir mağaraya hapsedilmiş, burada öldürülen oğlu Narfi'nin bağırsaklarıyla bir taşa bağlanmıştır. Loki'nin tepesindeki sarkıtlara dolanmış dev yılanın ağzından akan zehir düzenbaz tanrının gözlerine damlamaktaysa da eşi Sigyn zehri elindeki tahta kapta biriktirerek Loki'yi korumaya çalışmaktadır Bununla birlikte kap dolduğu zaman, kadın boşaltmak için uzaklaştığında Loki zehirden etkilenmektedir ki tanrının acıdan çırpınışın depremlere sebep olduğuna ve bu durumun Ragnarök'e dek süreceğine inanılmaktadır. Ragnarök günü geldiğinde Loki ile Heimdall dövüşecekse ama ikisi de ölecektir.

LOKMAN [İslam Mitolojisi] Kur'an ve İslam öncesi Arap efsanelerinde Allah tarafından kendisine ilim ve hikmet ihsan edilen bir veli olarak bahsi geçen, peygamber olup olmadığı tartışma konusudur. Kuran'da kendisine hikmet verildiği belirtilen Lokman'dan Lokman Suresi'nde bahsedilmekte, oğluna verdiği Allah'a şirk koşmaması öğüdü verdiği bildirilmektedir (Lokman 12, 13). Hızır gibi kurgusal bir karakter olduğu sanılan Lokman bir söylenceye göre Süleyman çağında iken ölümsüzlüğü sağlayacak ilacın sırrını çiçeklerin aralarında konuşmasından duyarak kâğıda dökmüşse de ama bu kâğıdı Ceyhan ırmağı üzerindeki Misus köprüsünden düşürüp kaybetmiştir. Söylencenin başka versiyonlarında Lokman'ın eline yazdığı ölümsüzlük formülü yağmurda silindiği ya da iksirin, Allah'ın emriyle Cebrail tarafından yok edildiği kaydedilmiştir. Bazı yazarlar bilgeliğine karşın çirkin bir köle olan iki karakter Lokman ile Ezop arasında bağlantı kurmaya çalışmıştır. Lokman hakkında pek çok fabl anlatılmakta olup, bunların 40 tanesi 13. Yüzyılda derlenmiştir. Bir öyküde Davud peygamber Lokman'dan bir koyun keserek kendisine en iyi yerinden iki parça et getirmesini isteyince Lokman'ın koyunun yüreğini ve dilini getirmesi bir başka gün en kötü yerinden iki parça et istenilince Lokman'ın aynı parçaları getirmesine şaşıran peygamberin "dil ve yürek iyilik için kullanıldığında iyi, kötülük için kullanıldığında kötüdür" cevabını alması anlatılmaktadır. Söylenceye göre 7 kartalın ömrü kadar yaşamış ve yedinci kartalla birlikte ölmüştür. Arapça 'al-hakim' (bilge) lakabıyla anılan Lokman hakim sözcüğünün Türkçe'ye hekim olarak geçmesiyle doğaüstü bir şifacı gibi algılanmış ve bu yönüyle pek çok söylenceye konu edilmiştir. Anadolu söylencelerinde mezar yeri Amasya olarak gösterilen hekim sözde ölüme de çare bulmuş ama bir köprüden geçerken yanına yaklaşan eline vurarak kitabından ölüme karşı yazdığı reçetenin sayfası nehre düşüp kaybolmuştur. Ayrıca Bkz. Purto

LOKO [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında Ayaba'nın kardeşi olan bir ağaç tanrının adıdır.

LOKO ile AYİZAN [Haiti Mitolojisi] Bitki ve şifacıların koruyucusu kabul edilen ilk Vudu rahip (hungan) ve rahibeleri (mambo) olup, şifa sağlayıcı bir loa çiftidirler.

LOKRUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos kralı Proetus'un kızı Maira ile Zeus'un oğlu olup, Zeus ile Amphion'a Thebai kentinin kuruluşunda yardım etmiştir.

2. Lokris halkına adını veren Physkos veya Amphiktyon ile Physkius'un oğludur.

LOLOK [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında yaşayan Minahasa halkının inanışında küçük adamlardan oluşan bir halkın adıdır. Lolokların kaygan olduklarından dolayı elle yakalanamayacağına, yakalandıklarında ise kurtulmak için bol miktarda pirinç ve et vaat ettiklerine inanılmaktadır.

LOMA [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Bongo halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

LOMBARDİYANIN DEMİR TACI 591'da Lombardiya tahtına çıkan Agilulph'a Papa Büyük Gregory tarafından verilen tacın adı olup, Charlemagne tarafından da takılmıştır. İsa'nın çarmıhına çakılan demir çiviler Bizans imparatoru Konstantine'in annesi St. Helene tarafından eritilerek tacın iç bölümü yapıldığı için Demir Tac adını almış, 1805'de Napoleon tarafından da kullanılmıştır. Lombardiya krallarından sonra İtalyan krallığının sembolü olan tac günümüzde Milan yakınlarındaki Monza katedralinde saklanmaktadır.

LONA [Polinezya Mitolojisi] Ay tanrıçasının adı olup, ölümlü insan Ai Kanaka ile evlenmiştir.

LONG [Çin Mitolojisi] Efsanevi ejderhanın adı olup, Çin folkloru ve sanatında yardımsever/uğurlu bir güç olarak algılanmaktadır. Erkeksi Yang kavramının somut hali olup, yağmur getirdiğine inanılıp hava durumu ve su ile özdeşleştirilmektedir. Batıda ejderhalar Çin'in milli sembolü olarak kabul edilmekle birlikte Çin Halk Cumhuriyeti'nde ejderha eski monarşik yapıya ait bir sembol olarak görüldüğünden şiddetle reddedilmektedir. Çin ejderhasının her ayağında 5'er ayak parmağı olmasına karşın, Endonezya ejderhasında 4, Japon ejderhasında 3 ayak parmağı bulunmaktadır. Long, aynı zamanda Çin burçlar kuşağındaki 12 hayvandan birisinin adıdır. Çin folklorunda ejderhalar hava durumuyla ilişkili olduğuna ve kendilerini su

üzerinde kasırga olarak gösterdiğine ve Çin'in etrafındaki dört denizin ayrı birer ejderhası olduğuna inanılmaktadır.
Çin mitolojisinde 9 ayrı ejderha tipi bulunmaktadır:
1. Tianlong: Kutsal ejderhalar tanrıların ikametgâhına bekçilik ederler.
2. Şenlong: Ejderha ruhları rüzgâr ve yağmura hükmederler.
3. Dilong: Yeraltı ejderhaları
4. Yinglong: Kanatlı ejderhalar
5. Qiulong: Boynuzlu ejderhalar
6. Panlong: Suda yaşayan helezon biçimli ejderhalar.
7. Fukanglong: Hazinelere bekçilik eden ejderhalar
8. Huanglong: Sarı ejderha, Luo nehrinde ortaya çıkar
9. Ejderha kral

LONG JUJU [Afrika Mitolojisi] Köle ticaretinin en yoğun olduğu dönemde ortaya çıkan Nijeryalı bir peygamberin adı olup, kehanet yeteneğinin yanısıra gizli güçleri olduğuna inanılmaktaydı. Bir mağara ağzında burnundan konuşarak insanlara öğütler veren Long Juju sonunda köle olarak satılmıştır.

LONG SAŞ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tewa halkı söylencelerinde bahsi geçen aynı zamanda kültürel kahraman olan büyük bir savaşçı ve şefin adıdır. Halkına uzun ve çileli bir yolculuk sırasında gökyüzündeki yıldızlara bakarak başarıyla önderlik etmiştir.

LONG VANG [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte her biri dört ana yönden birisi ile özdeşleşmiş efsanevi ejderha kralların adı olup, Yuan-Şi tarafından yönetilmektedirler. Bulutlar ve yağmuru yönetebildiklerine, insan şekline bürünebildiklerine, kristal saraylarda yaşayıp, karides askerler ve yengeç generaller tarafından korunduklarına inanılmıştır.
Ejderha krallar:
Doğu'nun ejderha kralı: Ao Guang
Güney'in ejderha kralı: Ao Kuin
Batı'nın ejderha kralı: Ao Run
Kuzey'in ejderha kralı: Ao Şun

LONGAR [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Dinka halkının inanışında "Mızrak Ustaları" topluluğunun kurucusu Aiwel'in elde ettiği bir öküzün adı olup, kahraman o günden sonra Aiwel Longar olarak anılmıştır.

LONGİNUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa çarmıha geriliyken bir mızrakla gövdesini deşerek İsa'nın 5 kutsal yarasından birisini oluşturan Romalı bölük komutanının (centrion) adıdır. Yeni Ahit'te mızrağı kullanan askerin adı bildirilmemekle birlikte zamanla efsane almış başını yürümüş, hatta Longinus'un İsa'nın çarmıha gerildiği anda imana gelerek İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğuna inandığı, bu olaydan sonra Hıristiyan olduğu iddia edilmiştir. Longinusun mızrağı Kral Arthur efsanesinde Grail kabı törenlerinde kan akıtmak için sivri ucu kullanılan kutsal bir silah olarak anılmıştır. Longinusun mızrağının sahip olanın gücüne güç katacağı söylencesi Ortaçağ'a sıkışıp kalmamış, bir iddiaya göre ordularını zafere taşımak isteyen Alman diktatörü Adolf Hitler tarafından II. Dünya Savaşı sırasında ısrarla aranmıştır. Kilisenin aziz ilan etiği ve 15 Mart günü yortusu yapılan St. Longinus Hıristiyan sanatında Ortaçağ'da şövalye sonrasında mızraklı bir Roma askeri olarak tasvir edilmiştir.

LONGORİK [Polinezya Mitolojisi] Bilgi ve navigasyon tanrısı Alulueı'nin oğlu ve Longolap'ın kardeşidir.

LONO [Pasifik Mitolojisi] Hawaii'de şarkı ve tarım tanrısının adı olup dünyanın yaratılmasından önce var olan dört temel tanrıdan birisi kabul edilmekteydi. Maori halkının tarım tanrısı Rongo ile benzer veya özdeş olduğu sanılmaktadır.

LOO WİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Multnomah ve Klikkitat halklarının inanışında Washington Eyaleti'nin güneyinde yer alan St. Helens Yanardağı ile özdeşleştirilen bir tanrıçanın adıdır. Gökyüzü tanrısının emriyle püskürerek Multnomah ve Klikkitat halklarının arasındaki rekabete son verip, barış içerisinde yaşamalarını sağlamıştır.

LOPU MATE [Baltık Mitolojisi] Leton kökenli sığır sürülerinin tanrıçasının adı olup, Marsa ve Marsava adlarıyla da bilinir.

LORELEİ Ortaçağ Alman folklorunda insanları söylediği şarkılarla büyüleyip ölmelerine sebep olan bir kayanın adıdır. Söylenceye göre aşığının sadakatsizliğinden umutsuzluğa düşüp kendini nehre atan güzel bir bakire Almanya'da St. Goar yakınlarında Ren nehri üzerinde 133 m yükseklikteki bir kayalığın üzerinde şarkı söyleyen bir sirene dönüşmüştür. Lorelei'nin Yunan sirenleri ve Slav rusalkaları ile benzerliği dikkat çekicidir.

LOROK [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında Loa tarafından güneyi yönetmesi için yaratılan bir tanrının adıdır.

LOROP [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya'da yer alan Yap adası halkının inanışında yaratıcı tanrıça Liomarar'ın aynı özelliğe sahip kızı olup, okyanusa kum fırlatarak adaların oluşmasını sağlamıştır. Üç oğlunu denize dalıp gittiği yeraltı dünyasından aldığı gıdalarla besleyen tanrıçanın sırrını bir gün annesini takip eden küçük oğlu keşfetmişse de sırrı ortaya çıkınca yeryüzüne dönemeyen kadın oğullarının beslenebilmesi için her gün bir balık göndermeyi ihmal etmemiştir.

LORRAİNE HAÇI Doğu Fransa'da bulunan Lorraine bölgesine özgü iki dikey çubuğa sahip bir haç formudur. Başlangıçta Fransızların milli kahramanı Jean D'arc tarafından kullanılmakta ve Fransa'yı işgal eden İngilizlere karşı direnişin sembolü olarak görülmekteydi. 1871-1918 ve 1940-44 yılları arasında Almanya sınırlarına dâhil olan bölgeyi temsil eden haç bu dönemde Fransız vatanseverlerinin de sembolü olmuştur.

LORRİDE [İskandinav Mitolojisi] Thor ile Sif'in oğlu, Thrud'un kardeşidir.

LOSI [Sibirya Mitolojisi] Yaratıcı kabul edilen gök tanrı Otshirvani'nin dev kartal Garide formuna girdikten Sumbur dağına götürüp yediği

kötülüğü sembolize eden dev bir yılanın adı olup, Orta Asya'da *Abırga* olarak bilinmekteydi.

LOSNA [Etrüsk Mitolojisi] Bir ay tanrıçasının adı olup, okyanus ve dalgalar ile de ilişkilendirilmekteydi. Yunan deniz tanrıçası Leukothea ile bağlantısı olduğu sanılmaktadır.

LOT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Malory'nin Arthur'un Ölümü adlı çalışmasında karısından Gwain, Agravaine, Gaheris ile Gareth, Arthur'un kız kardeşi Margawse'den ise Gareth adlı çocukların babası olan Orkney kralıdır. Monmouth Geoffrey'in Britanya Tarihi adlı çalışmasında Arthur'un kayınbiraderi ve müttefiği olarak bahsi geçen Kral Lot sonunda arasının açıldığı Arthur tarafından yenilgiye uğratılmıştır. İskoçya'daki Lothian bölgesinin ad vericisi kabul edilmektedir.

LOTİS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un kızı olan bir su perisinin adı olup, peşine düşen Priapos'tan kurtulmak için lotus ağacına dönüşmüştür (Ovid, Met. ix. 347).

LOTOFAJİ [Yunan Mitolojisi] Kuzey Afrika yakınlarında bir adada yaşayıp, lotus ağacının meyveleriyle beslenen bir halkın adıdır. Bu ağacın meyvelerinin uyuşturucu özelliği ada halkının sürekli uyuşuk ve uyku halinde yaşamasını sağlıyordu. Troya'dan dönen Odysseus, adaya vardığında iki adamını adayı incelemeleri amacıyla göndermiş de adamlar da lotus ağacının meyvelerinden yediğinden görevlerini unutup adada kalmışlardır. Türlü maceralardan sonra Odysseus adamlarını tekrar gemiye bindirmeyi başarmıştır (Odysseia IX, 84). Herodot Tarih'inde Lotofaji halkının Libya'nın batısında yaşadığını bildirirken Pliny Doğa Tarihi adlı çalışmasında lotus meyvesinin Süryani eriği (Cordia myxa) olduğunu bildirmiştir.

LOTUS Bkz. Nilüfer

LOUHİ [Fin Mitolojisi] Soğuk ve kasvetli Kuzey ülkesi Pohjola'da bir kulübede yaşayan şekil değiştirebilme gibi doğaüstü yeteneklere sahip dişsiz bir cadıdır. Güneş ve ayı bir mağaraya kapatabilecek denli güçlü bir büyücü olan Louhi bu sayede kuzeyin soğuğunu kontrol edebilmektedir. Louhi'nin biri güzel diğeri çirkin iki kızı bulunmaktadır. Bunlardan hiçbir destanda adı verilmeyip *Pohjola Bakiresi* olarak anılan güzel bir kızı, Vainamoinen, Ilmarinen ve Lemminkainen tarafından elde edilmeye çalışılmışsa da Louhi, kızın taliplerinden yerine getirilmesi olanaksız görevleri gerçekleştirmelerini talep etmiştir. Ilmarinen, Pohjola'yı refaha kavuşturacak sihirli değirmen sampoyu Louhi'ye vererek güzel kızla evlenmek istemiştir. Bununla birlikte büyücü Vainamoinen demirci İlmarinen'i ikna ederek kendi ülkelerinde kullanmak için sampoyu geri almayı denemiş, Louhi'yi yenmeyi ve sampoyu çalmayı başarmışlarsa da büyük bir kuş kılığına giren cadı takip ettiği ikilinin dönüş yolundaki teknesine kayalar fırlatarak saldırmıştır. İnanışa göre kargaşada denize düşen sampo çalışmaya devam ettiğinden tuz öğütmeye devam ettiğine inanılmaktadır. Louhi öfkeye kapılarak Vainamoinen'in ülkesine salgın hastalık göndermişse de kahraman büyü yaparak salgını önlemiştir. İntikam peşindeki cadı bunun üzerine önce hayvan sürüleri üzerine dev bir ayı göndermiş o da engellenince son olarak güneş ile ayı çalmıştır. İnsanlar gök tanrı Ukko'nun gönderdiği bir şimşek sayesinde ateş yakarak ısınmayı başarmış ardından İlmarinen Louhi için pranga dövmeye başlayınca korkan cadı güneş ile ayı serbest bırakmıştır.

LOUİS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1214-1270) Kutsal Toprakların ele geçirilmesi uğrunda gösterdiği çabaya atfen aziz ilan edilen Fransız kralı olup, yortu günü 25 Ağustos'tur.

LOXİAS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon'un isimlerinden birisidir.

LOWALANGİ [Endonezya Mitolojisi] Nias halkının inanışında insan ırkının yaratıcısı olan gökyüzü ve rüzgâr tanrısının adıdır. Her yerde ve her şeyi bilen bir varlık olup, iyiliğin kaynağı kabul edilen Lowalangi'nin en büyük düşmanı ağabeyi Lature Danö'ydu.

LOVAR [İskandinav Mitolojisi] 12 cüce kabilesinden birisi olup (diğerleri: Ai, Alfr, Eikinsjalldi, Fith, Fjalar, Frosti, Ginnar, Skandar, Skirflir, Virfir ve Yingvi) haklarında başka bir şey bilinmemektedir.

LOWA [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya halklarının inanışında bir bacağında ilk erkek ve kadın çifti Wulleb ile Limdunanij'i yaratan tanrının adıdır. Çiftin iki çocuğu olmuşsa da bunlardan birisi babaları Eulleb'i öldürmeye çalışınca adam yeryüzüne inmiş burada onun da bacağından pek çok insan ortaya çıkarak yeryüzüne dağılmıştır.

LOZ [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yeraltı dünyası Meslam'ı Nergal ve Ninmug ile yöneten bir tanrının adıdır.

LÖNNROT Bkz. Elias Lönnrot

LU DONGBİN Bkz. Lu Tung pin

LU HSİNG [Çin Mitolojisi] Saygınlık ve statünün sembolü olan yıldız tanrısının adı olup, iyi şans getiren üç yıldız tanrısından (San-hsing) birisinin adıdır.

LU PAN [Çin Mitolojisi] Gongşu Ban adıyla da bilinen ünlü bir mimarın olup, MÖ 770-476 arası dönemde yaşamıştır. Lu Pan zamanla marangoz ve duvar ustalarının saygı duyduğu tanrıya dönüştürülmüştür.

LU TUNG PİN [Çin Mitolojisi] Taoist inanışda sekiz ölümsüz Pa-Hsien'den birisinin adı olup, 8. Yüzyılda münzevi bir yaşam süren bilge Tang Hanedanı döneminde 50 yaşında ölümünün ardından tanrılaştırılmıştır. Song Tarihi adlı kitapta tarihi bir karakter olarak bahsi geçen Tung-pin geleneksel ezoterik öğreti Neidan'ın en eski ustalarından birisi kabul edilmekteydi. Lu Dongbin adıyla da bilinen bilge sırtında kötülükleri defetmek için bir kılıç taşır formda tasvir edilmekteydi.

LUA [Roma Mitolojisi] Askerlerin savaş sırasında ele geçirdikleri silahları uğruna törenle yaktıkları tanrıça olup Lua mater veya Lua Saturni adlarıyla da bilinmekteydi (Liv. viii. 1, xlv. 33).

LUA-O-MİLU [Polinezya Mitolojisi] Ölüler diyarında ölülerin ikamet ettiği yerin adı olup, ölüler tanrısı 'Milu'nun mağarası' anlamındadır.

LUANDA MAGERE [Afrika Mitolojisi] Kenya ve Tanzanya'da yaşayan Luo halkının inanışında olağanüstü güçlere sahip bir savaşçının adıdır. Bir gün karısına tüm gücünü gölgesinden aldığını söyleme gafletinde bulunmuş söylenti dilden dile yayılınca düşmanları Luanda'nın gölgesine saldırarak kahramanı öldürmeyi başarmışlardır.

LUBAALE [Afrika Mitolojisi] Güney Uganda'da Viktorya gölünün kuzeybatısında yaşayıp Bantu dilini konuşan Ganda halkının inanışında tanrıların genel adı olup, her tanrı için ayrı rahip, medyum ve tapınak inşa edilmiştir.

LUBENTİNA Bkz. Libentina

LUCANİA [Roma Mitolojisi] İtalus'tan Roma'yı doğuran bir kadındır.

LUCERİUS [Roma Mitolojisi] Lucetius ve Lucetia givi Jüpiter ile Juno'nun lakabı olup ışık veren anlamına gelmekteydi.

LUCETİA Bkz. Lucetius

LUCETİUS [Roma Mitolojisi] Jüpiter ile Juno'nun lakabı olup, ışığın kaynağı olarak kabul edilmekteydi.

LUCHTAİNE [Kelt Mitolojisi] Fomoryalılarla savaş halinde bulunan Tuatha de Danann kabilesi için Goibniu ve Credne ile birlikte silah (mızrak ve kalkan) yapan oduncu bir tanrının adıdır.

LUCİFER 1. [Roma Mitolojisi] Venüs gezegeninin kişileştirilmiş hali ve şafak tanrıçası Aurora'nın oğlu olup, Yunan mitolojisindeki Phosphorus'un karşılığıdır.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağda tanrıya karşı ayaklanan meleklerin liderine verilen isim olup, Latince "ışık getiren" anlamına gelmektedir. Kilise babalarınca Şeytan ile özdeşleştirilen Lucifer diğer isyankâr meleklerle birlikte cehenneme gönderilmiştir. Lucifer adının MS 4. yüzyılda Jerome tarafından incilin Latinceye tercümesi sırasında Heilel ben-şaçar (Heilel 'Venüs gezegeni' + ben-şaçar 'parlak olan, sabahın oğlu') kelimesinin yerine (Luka, 10: 18) ve Nebuchadnezzar yerine mecâzi olarak da kullanılmıştır (Yeşeya 14:4,12). Lucifer, Dante'nin İlahi Komedyası'nda Cehennemin kralı, John Milton'un Kayıp Cennet adlı şiirinde ise Şeytan ile özdeş kullanılmıştır. Bazı Gnostik mezhepler Lucifer'i Tanrı'nın ilk oğlu olarak görmüşlerdir.

LUCİNA [Roma Mitolojisi] Uçuçböceği ile özdeşleştirilip, ağrıları dindirdiğine inanılan doğum tanrıçasının adı olup, kutsal korusu Cispius'taydı. Yunan mitolojisindeki karşılığı Eileithyia olan Lucina zamanla Juno ve Diana ile birleştirilip, Juna adıyla da tanınan tanrıça Hıristiyanlığın kabulünden sonra Lucy adıyla bir azizeye dönüştürülmüştür.

LUCİRİNA [Roma Mitolojisi] Venus'un lakabı olup Lucrine gölü yakınlarında Baiae'de bir tapınağı bulunmaktaydı.

LUCİUS [Britanya Mitolojisi] Ortaçağ İngiliz tarihçisi Geoffrey de Monmouth'a göre Coillus'un oğlu ve ilk Hıristiyan Britanya kralının adıdır.

LUCRETİA [Roma Mitolojisi] Lucretius'un kızı ve Kral Tarquinius'un akrabalarından Tarquinius Collatinus'un karısının adı olup, Tarquinius'un oğullarından Sextus'un tecavüzüne uğramasının ardından durumu babasına anlatıp intihar etmiştir. Livy'in Roma tarihi ile Ovid'in Fasti adlı eserlerine göre Lucretia'nın ölümü halkın öfkeyle isyanına sebep olmuş, krallık yıkılarak cumhuriyet kurulmuş, o günden sonra Tarquinius ailesinden hiç kimse yönetimde söz sahibi olamamıştır.

LUCRETİUS [Roma Mitolojisi] (MÖ 95-55) Romalı şair ve filozof olup tam adı Titus Lucretius Carus'tur. En önemli eseri Epikürcülük hakkında detaylı bilgi veren 6 ciltlik De rerum natura (Doğa Üzerine) adlı manzum yapıttır. Hiçten hiçbir şeyin çıkmayacağı ve hiçbir şeyin ortadan kaldırılamayacağını ileri süren filozof Ovid ve Horace gibi yazarların da ilham kaynağı olmuştur.

LUCUMO [Roma Mitolojisi] Romulus'a Sabinlere karşı savaşmasında yardım eden bir Etrüsk şefinin adı olup sonradan Tarquinius Priscus olarak adlandırılmıştır.

LUCTUS [Roma Mitolojisi] Keder veya yasın kişileştirilmiş formu olup Aether ile Terra'nın oğlu olarak düşünülmekteydi. İnsanların yaşam enerjisini tüketen Luctus yeraltı dünyasında yaşamaktaydı (Virg. Aen. vi. 274).

LUCY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 3. yüzyılda Sirakuaza'da yaşamış bir azizenin adı olup, hizmetçi kızların, kâtip, noter ve terzilerin koruyucusu sayılmaktaydı. Yortusu 13 Aralık günü yapılan azizeye genellikle göz ve boğaz hastalıkları için yakarılmaktaydı. Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasına göre bekâret yemini eden azize Hıristiyan olduğu için tutuklandıktan sonra vali Paschasius'un emriyle çok sayıda erkeğin tecavüz girişiminde bulunduğu kız olağanüstü bir güçle direnince boğazı kesilerek şehit edilmiştir.

LUD [Fin Mitolojisi] Kahraman ataların ruhlarının yaşadığına inanılan kutsal bir korunun adı olup, her kabilenin kendi korusu bulunmaktaydı. Lud ruhları onuruna bir tay veya kara koyun kurban edilmekteydi.

LUDAS MATYİ Bkz. Kaz Çocuk Matyi

LUDİ PUBLİCİ [Roma Mitolojisi] Rahipler tarafından yönetilen spor oyunları (Ludi scaeni) ile tiyatro oyunlarından oluşan dini festivallerin adıdır.

LUDD Bkz. Nudd

LUDKİ [Slav Mitolojisi] Bir zamanlar Sırbistan'da yaşadıklarına inanılan koca kafalı, patlak gözlü, kırmızı şapkalı cüce ırkın adı olup, Hristiyanlığın yayılmasıyla çan seslerinden rahatsız olup bölgeyi terk etmişlerdir. Müzik ve şarkı söylemeye konusunda doğuştan yetenekli olan Ludkiler insanlara kehanet sanatını öğretmişlerdir. Ludkiler Polonya'da kransnoludki Macaristan'da ise lutki adlarıyla bilinmektedir.

LUDOVİK [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin oğlu olup, babasının yerini doldurmakta güçlük çekmiştir.

LUEJİ [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika'da yaşayıp Bantu dilini konuşan Lunda ve Bemba halklarının inanışında ay tanrıçasının adı olup, karnının alt kısmı beyaz üstü siyah bir leylek formunda tasvir edilmektedir. Siyah leylek bedenine bürünüp gökyüzünde uçarken çırptığı kanatlarıyla küçük gölleri kuruttuğuna inanılan tanrıça kuraklık ve çoraklık ile ilişkilendirilmekte yine gökkuşağı ile de bir bağının olduğu düşünülmekteydi.

LUES [Roma Mitolojisi] Veba hastalığının kişileştirilmiş formudur.

LUG [Kelt Mitolojisi] Galya efsanelerinde Gallıens Lugdunum kentine (modern Lyon) adını veren Lugh'un diğer adı olup, Romalılar tarafından Mercury ile özdeşleştirilmiştir. Sembolü karga olan Lug veya Lugus savaş veya büyü ile ilişkilendirilmiş, İrlanda söylencelerinde Lamfada ve Samildanach (Her şeyi yapabilen) adlarıyla nılmıştır.

LUGALBANDA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer kenti Uruk'u yönetenleri içeren kral listesinde 3. sırada bahsi geçen bir kahraman olup, karısı tanrıça Ninsun ile birlikte en ünlü Sümer kralı Gılgamış'ın ebeveynidir. Söylenceye göre Lugalbanda 3. Hanedan döneminde MÖ 2111–2004 arasında tam 1200 yıl tahtta kalmıştır. Genç Lugalbanda'nın kahramanlıkları pek çok Sümer şiirinde özellikle "Lugalbanda ile Dağ mağarası" ile "Lugalbanda ile Ateşkuşu" destanlarında ana kahraman olarak yer almıştır.

Lugalbanda ile Dağ mağarası

Güneş Tanrı Utu'nun oğlu olan kral Enmerkar döneminde o ve sekiz kardeşi Aratta dağındaki asi krallık üzerine bir saldırı düzenlemiştir. 7. Gün kardeşler dağa girmeye muktedir olmuşlarsa da en küçük kardeş Lugalbanda ciddi şekilde rahatsızlanmış, bedenini kıpırdatamayan doğru dürüst nefes alamayan gencin öleceği düşünülerek dağ içindeki bir mağaraya bırakılmıştır. Lugalbanda tanrı Utu'ya yardım etmesi için dua edince tanrılar gence tekrar hayat vermiş, ayağa kalkarak kendisine mezar olması beklenen mağarada yaşam mücadelesi vermiş, ot yiyip, nehir suyu içerek vahşi hayvanları avlayarak hayatta kalmayı başarmıştır.

Lugalbanda ile Ateşkuşu

Lugalbanda, Enmerkar'ın ordusu ile Uruk'tan Aratta'ya doğru yola çıktıktan sonra Lugalbanda Zabu dağlarında gruptan ayrılarak tanrıların lütfunu kazanmak için yırtıcı kuş Anzu'yu yakalamaya çalışmıştır. Lugalbanda kuşun yuvasına ulaştığında Anzu uzakta yavrusu için yabani boğa avladığı için adam yuvada sadece kuşun yavrusunu bulmuştur. Lugalbanda Anzu'nun yavrusuna dostça davranmış, yoğurduğu hamurun içine bal katarak ve koyun keserek kuşu beslemiş dahası kuşu güzelleştirmek için kuşun gözlerine sürme çekip, kuşun başına sedir ağacı kokusu sürmüştür. Anzu yuvasına dönerken attığı çığlığa karşılık gelmeyince yavrusunun kaçırıldığını düşünüp telaşlandıysa da yavrusunun iyi durumda olduğunu görüp, Lugalbanda'nın dostluğunu kabul etmiş, mükâfat olarak kahramanın bacaklarına dayanıklılık ve sürat kollarına ise karşı konulmaz bir güç vermiştir. Lugalbanda dağdan ayrılıp babasının ordusuna katılmışsa da bir yıldır Aratta kentini kuşatan Enmerkar'ın umutsuz durumda olduğunu görünce tanrıça İnanna'dan yardım almak için uruk kentine dönmüştür. Tanrıça olağanüstü hızlı bacaklarının sayesinde 7 dağı bir günde aşan kahramana Aratta'yı fethetmesini sağlayacak bir yol göstermiştir. Lugalbanda geri dönüp basına göl kenarındaki bir ılgın ağacını kesip bunu kova şeklinde oyarak Aratta'nın yaşam gücünün kaynağı olan özel bir balığı avlayıp, pişirdikten sonra tanrıça İnanna'ya sunmasını söylemiş, Enmerkar da denilenleri harfiyen yapınca orduları muzaffer olabilmiştir.

LUGELİAN [Polinezya Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında hindistan cevizi ağacıyla sembolize edilen bilgi tanrısının adı olup, insanlara tarım yapmayı ve dövme sanatını öğretmiştir.

LUGH LAMH FADA [Kelt Mitolojisi] Cian ve Ethne'nin oğlu, Diancecht'in torunu olup, Tuatha Dé Danann kabilesinin Fomorlara karşı zafer kazandığı Mag Tuireadh savaşına katılmıştır. Avrupa kıtasındaki Keltlerce Lugus adıyla bilinmektedir ki Lyon kentinin adıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

LUMAWİG [Melanezya Mitolojisi] Luzon adasında yaşayan Boutak halkının inanışında halkına uygarlaştıran bazı adetleri öğreten kültürel bir kahramanın adıdır.

LUGNASAD [Kelt Mitolojisi] Britanya'da Lugh onuruna Ağustos ayı başında kutlanılan bir Kelt festivalinin adı olup, İrlanda'da Brontroghain adıyla bilinmekteydi. Diğer önemli Kelt festivalleri Oimelc, Samhain ve Beltaine'dir.

LUGULBANDA [Mezopotamya Mitolojisi] İki şiirde, Uruk kentini 1200 yıl boyunca yönetenleri içeren Sümer kral listesinde 3. sırada geçen bir kahramanın adıdır.

LUGUS Bkz. Lugh

LUHDEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının inanışında zamanın başında doğudan çıkıp gelen panter kadının adı olup, evlilik ve kadınların koruyucusu kabul edilmektedir.

LUİDEAG Bkz. Glaistig

LUK [Polinezya Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

LUKA [Hıristiyan Mitolojisi] Müjdeci Luka veya Evanjelist Luka olarak bilinen aziz, Pavlus'un arkadaşlarından ve İsa'nın takipçilerinden birisi olmasına karşın 12 havariden birisi değildir. Erken dönem kilise babaları, Helenistik Antakya kentinin yerlisi olan Luka İncili ve Elçilerin İşleri kitaplarının yazarlığını Luka'ya atfetmişlerse de bu eserlerin yazarlarının gerçek kimliğine ait

tartışmalar devam etmektedir. Pavlus'un Koloseliler'e mektubunda bir hekim olarak anılan Luka, erken dönem Hıristiyanlar tarafından şehit edilmiş bir aziz olarak kabul edilmiştir. Batı kilisesi Luka'nın St. Andrew ile birlikte Patras'ta çarmıha gerilerek şehit edildiğini Doğu Kilisesi ise eceliyle öldüğünü iddia etmektedir. Aziz Luka'nın yortusu 18 Ekim olan azizin sanatçı ve hekimlerin koruyucusu olduğuna inanılmaktadır.

LUKA İNCİLİ [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'in ilk dört bölümünü oluşturan incillerin üçüncüsünün adı olup, Luka tarafından yazılmıştır. İbret verici kısa hikâyelerden oluşan Luka İncili Vaftizci Yahya'nın doğumundan İsa'nın göğe yükselişine kadar olan yaklaşık 35 yılı kapsamakta olup, MS 60'lı yıllarda kaleme alındığı tahmin edilmektedir.

LULUMOY [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da Neiva vadisinin batısında yer alan Organos bölgesi halkının inanışında 3 kafalı, 6 kollu ve 6 bacaklı bir tanrının adıdır.

LUKE, St. Bkz. Luka

LUMBU [Afrika Mitolojisi] Bakongo halkının inanışında Nzambi tarafından yaratılan ilk insanın adıdır.

LUMERAİ [Aborijin Mitolojisi] Çağlar boyunca dünyanın merkezinde yaşadıktan sonra yüzeye doğru sürünerek ilerleyen bu sırada geçtiği yerlerde dağ, nehir, ova ve göller gibi yeryüzü şekillerinin oluşmasına sebep olan gökkuşağı yılanının adıdır.

LUMİNUUT [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasının kuzeyinde yaşayan Minehassa halkının inanışında kayadan doğmuş ve güneş tanrısı rahibi Toar'dan (veya rüzgârdan) hamile kalmış ilk tanrıçanın adıdır.

LUN YU [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel kitabından altıncısı olup "seçmece" anlamına gelmekteydi.

Luna

LUNA [Roma Mitolojisi] Ayın kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adı olup, Sol adıyla tanrılaştırılan güneşin dişil karşılığı olarak görülmüştür. Proserpina ve Hekate ile birlikte bir tanrıça üçlemesi (diva triformis) oluşturan Luna kimi zaman diğer tanrıçalar için lakap olarak kullanılmıştır. Roma mitolojisinde Diana ve Juno'da ay tanrıçası olarak görülmekteydi. Roma sanatında hilal formunda tasvir edilen Luna'nın 3 tapınağı olmasına karşın onuruna adanmış bir festival olmaması da dikkat çekicidir. En ünlü tapınağı Aventine tepesinde bulunan tanrıça Yunan tanrıçası Selene ve Artemis ile benzerlik göstermekteydi.

LUNG-RTA [Budist Mitolojisi] Tibet'te rüzgârın sembolü sayılan olağanüstü bir atın adı olup, şans getirdiğine inanılmaktadır.

LUNG WANG [Çin Mitolojisi] Çin'de ejderha anlamında kullanılan kelime olup, "ejderha kral" anlamına gelmektedir. Bkz. Dragon

LUNULA [Roma Mitolojisi] Kız çocuklarının boyunlarına nazarlık olarak takılan hilal formunda altın bir tılsımın adı olup, erkek çocuklarca takılan "bulla"nın karşılığıydı. Kız evlendiğinde diğer çocukluk eşyalarıyla birlikte lunulasını da yakmaktaydı. Lunula adı arkeologolarca sonradan Neolitik, Kalkolitik ve Erken Dönem Bronz Çağ'da Avrupa ve Britanya'da takılan hilal ay formundaki ince altın tabakadan hazırlanan kolyeleri tanımlamak için de kullanılmıştır.

LUONNOTAR Bkz. İlmatar

LUOT HOZJİT [Fin Mitolojisi] Sami halkının inanışında ilk ve sonbaharda ren geyiklerini insanların yaşadığı alanlara doğru sürmesi için yakarılan ren geyiklerinin koruyucu ruhunun adı olup, özellikle yaz mevsiminde ormanda serbestçe dolaşan geyik postuna sarılmış güzel bir kız olarak tasvir edilmektedir.

LUPA [Roma Mitolojisi] Roma'nın kurucuları kabul edilen Romulus ve Remus'u bulup bir incir ağacının altında emziren dişi kurdun adıdır. Ağacın bulunduğu alanın tanrıça Rumina'ya adanan kutsal koru olması ve "lupa" kelimesin Latin argosunda "fahişe" anlamına gelmesi dikkat çekicidir. Her yıl 15 Şubat günü Lupercalia adı verilen ve Juno'ya adanan festivalde Lupa'da anılmaktaydı.

LUPERCA Bkz. Lupa

LUPERCALİA [Roma Mitolojisi] Şubat ayının 13-15. günleri arasında kenti kötü ruhlardan temizlemek ve bereketi arttırmak amacıyla kutlanılan bir festivalin adı olup, Arkadia'da Pan adına kutlanılan Yunan festivali Lykea (Yunanca lykos 'kurt') ile alakalı olmalıdır.

LUPERCUS [Roma Mitolojisi] Tarım ve çobanların tanrısının adı olup, aynı zamanda tabiat ve bereket tanrısı Faunus'un da takma adıdır. 13-15 Şubat tarihinde düzenlenen Lupercalia festivalinde adına iki keçi ile bir köpek kurban edilmekteydi. Lupercal bölgesi, efsanevi ikizler Romulus ve Remus'un dişi bir kurt tarafından emzirildiği mağaraya ev sahipliği de yapmıştır.

LUPUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Fransa'nın Sens kentinin piskoposu olan azizin çok sayıda putperesti vaftiz ettiği ve körlerin görmesini sağladığına dair çok sayıda efsane bulunmaktadır.

LUR [Bask Mitolojisi] Bereket ve verimle ilişkilendirilen yeryüzü tanrıçasının adı olup, Bask dilinde "toprak" anlamına gelmekte, Ekhi (güneş) ile İlazki'nin (ay) anası kabul edilmekteydi. Lurra, Lurbira ve Lurgor adlarıyla da bilinmekteydi.

LURBİRA Bkz. Lur

LURGOR [Bask Mitolojisi] Roma kaynaklarında Pirene bölgesinde tapınıldığı kayıtlı olan bir tanrıçanın adı olup Bask dilinde "kızıl toprak" anlamına gelmekte, yeryüzü tanrıçası Lur'un adlarından veya varyasyonlarından birisi olmalıdır.

LURRA Bkz. Lur

LUSİADAS Vasco de Gama'nın deniz yoluyla Hindistan yolculuğuyla gidişini konu alan Portekizce destan adını Portekiz'in Latincesi Lusitania'dan almış olup, 16. yüzyılda Luiz Vas de Camoëns tarafından yazılmıştır. 1524'de Lizbon'da doğan Camoëns daha bebekken babasını bir deniz kazasında kaybetmiş, Coimbra Üniversitesi'nde okuduktan sonra kralın metresi Dona Catarina de Atayde'ye âşık olunca Santarem'e sürülmüştür. Bir savaş sırasında bir gözünü kaybetme bahasına yararlılık gösterince saraya tekrara çağrılsa da saray içi entrikalar yüzünden 1553'te Hindistan'a sürülmüştür. İspanyol işgalindeki ülkesine ancak 1569'da dönebilen yazar 1572'de Lusiadas'ı yayınlayabilmiştir. Lusiadas, kafiyeli kıtalardan oluşan 10 şarkıyı içeren eser Gama'nın yolculuğunu son derece gerçekçi bir dille anlatmakta Homer ve Virgil'in destanlarına göndermeler yapsa da gücünü Camoëns'in vatanına duyduğu büyük bağlılık ve sevgiden almaktadır.

LUT [Yahudi Mitolojisi] Abraham'ın Sodom şehrinde yaşayan yeğeni ve Harran'ın oğludur. Tanrı ona hem melekler göndermiş (Tekvin 19:1) hem de yıkılan Sodom'dan kurtarmıştır (Tekvin 19:16). İslam inancında Lût gölü yanındaki Sedûm şehrine gönderilen bir peygamber olarak görülmektedir (A'râf 80, 81).

LUTHER Bkz. Martin Luther

LUTİN 1. Fransız halkının inanışında şekil değiştirebilme yeteneğine sahip küçük ve zararlı düzenbaz yaratıkların adı olup insanlara küçük oyunlar oynadıklarına inanılmaktadır. İngiliz folklorundaki Puck'un Fransız karşılığı olan yaratığın izine Kanada'nın Fransız bölgesinde de rastlanmaktadır. Çifçi veya çobanlara musallat olan yaratık erkek, kadın, çocuk, keçi, saban hatta sopa gibi her türlü şekle girebilmekteyse de iğne olamamakta denediği zamanlarda ise kadınlar tam iğneyi eline alıp dikmeye başladığında orijinal formuna geri dönmektedir. Çobanların ahıra soktuğu hayvanları tekrar dışarı salarak eğlenen Lutin hakkında sıkça anlatılan bir masal şöyledir. Adamın birisi geceleyin yüksek sesle meleyen bir koyuna rastlayınca sürüden ayrılmış olduğunu düşünerek sahibini bulma ümidiyle hayvanı sırtına alarak yoluna devam etmiştir. Biraz yürüdükten sonra "Neredesin?" diye bir ses duyulmuş ardından koyun "Eşeğin sırtında" diye cevap verince adam sırtındakinin Lutin olduğunu anlamış, koyunu fırlatıp olanca hızıyla korkuyla kaçmıştır.

2. Haiti vudu inanışında vaftiz edilmeden ölen çocukların ruhlarına verilen isimdir.

Lutin (Godo, 2011)

LUXOVİUS [Kelt Mitolojisi] Galya'da yer alan Luxeuil bölgesi halkının inanışında su tanrısının adı olup, Bricta'nın kocasıdır.

Lü Dongbin

LÜ DONGBİN [Çin Mitolojisi] Tang Hanedanı döneminde Lü Yán adıyla Jingz-hao'da doğan (MS 796) Çinli alim ve şairin adı olup, Taoistlerce ölümünden sonra tanrılaştırılarak sekiz ölümsüz tanrının (Ba Xian) Zhongli Quan'dan sonra gelen fiili lideri kabul edilmiştir. Berberlerin koruyucu tanrısı olan Lü Dong-bin bir âlim gibi giyinir ve iblislerle savaşmak için kılıç taşımaktaydı.

LYAEUS [Yunan Mitolojisi] Şarap ve bereket tanrısı Dionysos'un (Bakkhus) takma adlarından birisidir.

LYGKOS [Yunan Mitolojisi] Demeter tarafından buğday tarımını yeryüzüne yaymak için gönderilen Triptolemos'u öldürmeye niyetlenince Demeter tarafından vaşağa dönüştürülen bir İskit kralının adıdır.

LYANGOMBE [Afrika Mitolojisi] Kongo halkının inanışında kültürel bir kahraman ile tanrı karışımı bir varlığın adıdır.

LYÇİE Bkz. Leşi

LYDUS [Yunan Mitolojisi] Atys'in oğlu olup, Anadolu'da Lydia bölgesinin ad vericisidir (Herod. i. 7, 94).

LYKAİA [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da bulunan Lykaion dağı eteklerinde Mayıs ayının ilk günlerinde Ephebosların düzenlediği bir inisiasyon töreninin adı olup, kurtlar gibi davranılıp yamyamlık gösterileri yapılmaktaydı.

LYKAON [Yunan Mitolojisi] **1.** Melioba veya Kyllene adlı su perisi ile Pelasgos'un oğlu olan efsanevi bir Arkadia kralının adıdır (Apollod. iii. 8. 1). Farklı kadınlardan 50 oğlu olan kral, kendini beğenmişliği yüzünden Zeus'u öfkelendirince kurda dönüştürülmüştür. Söylenceye göre Lykaon ile oğullarının dinsizlikleriyle ile ilişkili dedikoduları duyan tanrı Zeus durumu gözleriyle görmek için yoksul bir adam kılığında kralın ziyaretine gelmiştir. Konuğunun gerçekten tanrı olup olmadığını anlamak isteyen Lykaon Zeus'a bir çocuğun etini yemek olarak sununca öfkelenen tanrı yıldırımlarıyla kral ile oğullarını öldürmüş ama en küçük oğlu Nyktimos Gaia tarafından kurtarılmış ve babasının ardından kral olmuştur. Söylencenin başka bir versiyonuna göre baba ile oğulları kurda dönüştürülmüştür (Ovid I, 163). Lykaon efsanesi gerek Yunan tanrılarının insan kurbanına karşı olduğunu göstermek gerekse bir tufanın hazırlayıcı sebebi olduğu için önemli bir temadır (Apollod. l. c).

2. Troya kralı Priam ile Laothe'nin oğlu olup, Troya Savaşı sırasında meyve bahçesinde çalışırken Akhilleus'un tutsağı olmuş, Lemnos'da köle olarak satılmıştır. İmbroslu Eetion tarafından fidye karşılığında serbest bırakılıp gizlice Troya'ya sokulan genç ilk seferinden on iki gün sonra Akhilleus ile Skamandros ırmağı kıyısında tekrar karşılaşınca fidye teklif etmesi ve yalvarmasına rağmen öldürülmüştür (İlyada XXI, 35).

LYKAEUS [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da Lykaeum dağında tapınılan tanrılara verilen isim olup Zeus ile Apollo bunların başlıcalarıdır (Paus. viii. 2. 1, 38. 4).

LYKASTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares ile Phylonome'nin terk edilen oğlu olup, çobanlar tarafından bulunup büyütüldükten sonra Arkadia'da kral olmuştur.

2. Minos ile İtone'nin oğlu, İda'nın kocası, Lykastus kentinin ad vericisi olan Girit kralıdır (Diod. iv. 60).

LYKEGENES [Yunan Mitolojisi] Lydia'da doğmasına atfen Apollo'ya takılan bir lakaptır (Hom. Il. iv. 101, 119).

LYKEİA [Yunan Mitolojisi] Artemis'in lakaplarından birisi olup, Troezene'de Hippolytus tarafından inşa edilen Artemis Lykeia tapınağı bulunmaktaydı (Paus. ii. 31. 6).

LYKİOS Bkz. Kleinis

LYKO [Yunan Mitolojisi] Lakedaimon kralı Dion'un kızlarından birisi olup, Karya'nın kâhin kız kardeşinin adıdır.

LYKOMEDES [Yunan Mitolojisi] **1.** Ege denizinde Skyros adasında bulunan Dolopes kentinin kralı olup, Deidamea'nın babası, Pyrrhus ile Neoptolemos'un dedesidir (Apollod. iii. 13. 8).

2. Kreon'un oğlu olup Troya'da savaşan Yunan savaşçılardan birisiydi (Hom. Il. ix. 84).

3. Apollo ile Parthenope'nin oğludur (Paus. vii. 4. 2).

LYKON [Yunan Mitolojisi] **1.** Hippokoon'un oğlu olup, Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. iii. 10. 5).

2. Bir Troyalının adıdır (Hom. İl. xvi. 335).

LYKOPEUS [Yunan Mitolojisi] Agrios'un oğlu, Thersites, Onkhestos, Prothoos, Keleutor ve Melanippos'un kardeşi, Tydeus'un amcası olup, Diomedes tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 8. 6).

LYKOPHRON [Yunan Mitolojisi] Hektor tarafından Troya savaşında öldürülen Mastor'un oğludur (Hom. Il. xv. 430).

LYKOREUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon ile su perisi Korykia'nın oğlunun adı olup, adını verdiği Lykoreia'nın kralı olmuştur (Paus. x. 6. 2).

2. Apollo'nun Parnassus dağı veya Lykoreia'da takılan lakaplardan birisidir (Apollon. Rhod. iv. 1490).

LYKORİAS [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Nereus ile Doris'in kızı olan bir su perisinin adıdır

LYKURGOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aleos ile Neaira'nın oğlu, Kepheus ve Auge'nin kardeşi, Kleophile, Eurynome veya Antinoe'nin kocası, Ankaeus, Epokhus, Amphidamas ve Jasus'un babasıdır (Apollod. iii. 9. 1).

2. Trakya'da yaşayan Edon halkının kralı olup, ülkesine dadılarıyla birlikte gelen çocuk Dionysos'u kovunca Zeus tarafından kör edilerek cezalandırılmıştır (Hom. Il. vi. 130).

3. Pheres ile Periklymene'nin oğlu, Admetus'un kardeşi olan Nemea kralının adı olup, Eurydike veya Amphithea ile evlenmiş, Opheltes'in babasıdır (Apollod. i. 9. 14, iii. 6. 4).

4. Pronax'ın oğlu ve Adrastus'un karısı Amphithea'nın kardeşi olup, Thebai'ye yürüyen yediler arasında yer almıştır Amyklae'de Amphiaraus ile nişanlanan Lykurgus, Asklepius'un ölümden sonra hayata döndürdüğü kişiler arasında yer almaktadır (Apollod. iii. 10. 3).

5. Hippodameia'nın taliplerinden birisi olup, Oenomaus tarafından öldürülmüştür (Paus. vi. 21. 7).

LYKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Boetia kralı Hyrieus'un oğlu olup, misafir olarak geldiği Thebai

kentinde kral Labdakus'un koruyucusu olmuştur.

2. Atina kralı Pandion'un oğlu, Aegeus, Nisus ve Pallas'ın kardeşi olup, Güneybatı Anadolu'da kendi adıyla anılacak Lykia krallığını kurmuştur (Herod. i. 173, vii. 92).

3. Mariandyn kabilesinin kralı Daskylus'un oğlu olup, Argonautları ve Herakles'i dostça karşılamıştır (Apollon. Rhod. ii. 139).

4. Deniz tanrısı Poseidon ile Kelaeno'nun oğludur (Apollod. iii. 10. 1).

5. Hermes'in satir oğullarından birisi olup, Dionysos'un habercileri Pherespondus ile Pronomus'un kardeşiydi.

LYMPHAE [Roma Mitolojisi] Su tanrıçalarının adı olup, zamanla Yunan su perileriyle özdeşleştirilmiştir.

LYNKEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aegyptus'un elli erkek çocuğundan birisinin adı olup, Danaos'un elli kızından birisi olan Hypermnestra ile evlenen Argos kralı olup, annesi Argyphia'nın oğlu Abas'dır (Apollon. Rhod. i. 125).

2. Messinia kralı Aphareus ile Arene'nin oğlu, Perseus'un torunu olup ve İdas'ın kardeşi olup, Argo seferine katılmış, Kalydon yaban domuzu avında Pollux tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 8. 2, 4. 17,i. 8. 2, iii. 11. 2).

LYNKUS [Yunan Mitolojisi] Triptolemus'tan ziraat yapmayı öğrenen İskit kralının adı olup, ziraat tanrıçası Demeter tarafından vaşağa çevrilmiştir (Ovid Met. V. 650).

LYONESSE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur Efsanesinde bazen Avalon ile özdeşleştirilip, Tristan'ın doğum yeri olduğuna da inanılan batık bir ülkenin adı olup, Cornwall'ın güneybatısında bulunmaktaydı. Kuzeybatı Fransa'da yer alan Brittany'nin batık şehri Ys'ten farklı olarak Lyonesse halkının günahları yüzünden değil de bir felaket sonucu sulara gömülmüştür. 11 Kasım 1099 yılında büyük bir fırtına ile birlikte gelen dev dalgalar kentin su altında kalmasına sebep olmuş, söylenceye göre bu felaketten beyaz atına atlayarak yüksekteki bir mağaraya sığınan Trevilian adlı tek bir kişi kurtulabilmiştir. Bir söylenceye göre Lyonesse, Kral Arthur'un ölümcül yara aldığı son savaşını yaptığı mevki olarak geçmekte hatta Merlin'in hayaletinin Arthur'un peşine düşen Mordred'in ordusunu bu bölgeyi batırarak yok etmiştir. Cornwall halkının söylencelerinde fırtınalı havalarda batık kentin çanlarının sesinin duyulabildiği iddia edilmektedir. Bununla birlikte Lyonesse adlı bir batık kentin varlığına dair arkeolojik bir kanıt bulunamamıştır.

LYR Bkz. Lir

LYRKUS [Yunan Mitolojisi] Phoroneus'un oğlu, İnakhos tarafından Zeus'un kaçırdığı İo'nun peşinden gönderilmiş, kızı bulamayınca Argos'a dönmeden Kaunos'a yerleşmiştir. Burada kral Aigialos'un kızı Hilebie ile evlenmiş, çocukları olmayınca Dodone kâhinine akıl danışmaya gidince ondan karşısına çıkan ilk kadınla birlikte olması öğüdünü almıştır. Evine dönerken Kral Staphylos'un konuğu olunca sarhoş edilip kralın kızı Hemithea ile birlikte olmuştur. Olayı duyan Kral Aigialos Lyrkos'u sürgüne göndermişse de iki tarafında yandaşları arasında çıkan iç savaşta Lyrkos galip gelmiş, tahtı ele geçirmiştir.

LYSİDİKE [Yunan Mitolojisi] Pelops'un kızı, Mestor'un karısı ve Hippothoe'nin annesi (Apollod. ii. 4. 5) olmakla birlikte Alkaeus'un karısı ve Amphitryon'un annesi olduğu da kaydedilmiştir (Paus. viii. 14. 2).

LYSİMAKHE [Yunan Mitolojisi] Abas'ın kızı, Talaus'un karısının adıdır (Apollod. i. 9. 13).

LYSİPPE [Yunan Mitolojisi] Tiryns kralı Proitos'un Hera tarafından delirtilen kızlarından birisinin adıdır.

LYSİTHEA [Yunan Mitolojisi] Okeanos'un kızı olup, Zeus'un sevgililerinden birisidir.

LYSİUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un Korinth ve Sikyon'da kullanılan takma adıdır (Paus. ii. 2. 5).

LYTAEA Bkz. Aegleis

LYSİZONA [Yunan Mitolojisi] Artemis ile Eileithyia'ya Atina'da verilen isim olup, 'kuşak çözen' tanrıça olarak da bilinmektedir (Theocrit. xvii. 60).

LYSSA [Yunan Mitolojisi] Çılgınlık tanrıçasının adıdır.

LYTUVONİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında bir yağmur tanrısının adıdır.

LYTERİUS [Yunan Mitolojisi] Pan'ın takma adı olup, 'kurtarıcı' anlamına gelmektedir. Troezene'de başlayan bir salgın hastalığı önlediğine inanıldığından burada bu isimde bir tapınağı inşa edilmiştir (Paus. ii. 35. 5).

M

M [Maya Mitolojisi] Azteklerin gezgin seyyahların koruyucu tanrısı Yiakatekuhtli'nin karşılığı olduğu sanılan bir tanrı olup, kara tanrı Ek Ahau ile ilişkili olduğu sanılmaktaydı.
Bkz. Ek Khuah

M-DA-VİLH-AK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında Gluskap'ın köpeklerinden biri olan önemsiz bir ruhun adıdır.

M-SKA-GVE-DEMOOS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında bataklıkta yaşayan bir kadının adı olup, yosundan elbiseler giydiğine ve saçlarının da yosundan olduğuna inanılmaktadır.

MA 1. [Anadolu Mitolojisi] Kapadokya ve Frigya'da bereketin kişileştirilmiş formu olan ana tanrıçaya verilen isim olup kültü zamanla Kibele ile birleştirilmiştir. Savaşçı özellikleri de olduğu sanılan tanrıça Romalılarca Bellona ile özdeşleştirilmiştir.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümerce "toprak" anlamına gelen kelimenin aynı zamanda yeryüzü tanrıçası ve başlangıç dönemindeki yeryüzünü tanımlamak için kullanıldığı iddia edilmektedir.

MA EMMA [Baltık Mitolojisi] Estonya yeryüzü ve bereket tanrıçasının adı olup, onuruna süt, tereyağı ve yün sunulmaktaydı. Finlandiya'da Maan Ema adıyla bilinen tanrıça onuruna düzenlenen yaz ortası şenliklerinde büyük ateşler yakılırken hayvan sürüleri bu ateşin dumanında kutsanmakta, ekin ve sürülerine bereket getirmesi için yakarılmaktaydı.

MA KİELA [Afrika Mitolojisi] Bakongo halkının inanışında tanrılaştırılan ölümlü bir kadının adıdır.

MA MİAN [Çin Mitolojisi] Yeraltı dünyasının yöneticisi olup, adı Çince 'At yüzlü' anlamına gelmektedir.

MA MO [Tibet Mitolojisi] Sekiz yerel tanrı grubundan bir tanesinin adı olup, hastalık getiren siyah tenli dişi şeytanlardır.

MA MUANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bir mango tanrıçasının adıdır.

MA TSU [Çin Mitolojisi] Tayvan adalarından birisine adını veren Taoist yeryüzü ve deniz tanrıçası olup, T'ien Fei ve T'ien Hou olarak da bilinmekte, Çince Ma zu "Ana ata" anlamına gelmektedir. Sekiz yaşında dini metinler okuyabilip, gördüğü rüyalara göre kehanette bulunan Ma Tsu bir gün rüyasında balıkçı kardeşlerinin denizde boğulduğunu görünce denizin dalgalarını sakinleştirerek, elleriyle kardeşlerini, ağzı ile ise babasını yakalamıştır. Bu sırada annesi kızının trans durumunda olduğu gören annesi uyandırmaya çalışmış, başaramayınca Ma Tsu'nun öldüğünü sanarak feryat etmeye başlamıştır. Annesinin çığlıklarını duyan kız annesine seslenince ağzından babasını düşürmüşse de iki erkek kardeşinin güvenle eve dönmesini sağlamıştır. Babalarını kaybeden kardeşler kurtuluşlarını anlatınca kızın gerçekleştirdiği mucize ortaya çıkmıştır. Denizciler tapınılan tanrıça 16 yaşında hava şartlarını da kontrol etmeyi öğrenerek çeşitli mucizeler gerçekleştirmiş, böylece çok sayıda insanın hayatını kurtarmıştır. Çin ay takviminin 3. ayının 23. günü Ma Tsu'nun doğum günü olarak Mazu festivali adıyla kutlanmaktadır.

Ma Tsu

MA VANG [Çin mitolojisi] Atların koruyucu ruhudur.

MA ZU Bkz. Ma Tsu

MAA-EMAE [Fin Mitolojisi] Bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

MAAHES [Mısır Mitolojisi] Bubastis kentinde tapınılan Nubia kökenli aslan başlı bir tanrının adı olup, geç dönemde Memphis'te Bastet ile Ptah'ın oğlu olarak saygı görmüştür.

MAAHİSET [Fin Mitolojisi] İnsanlara dostça davranan cüce yeraltı ruhları olup, adları "yeryüzünde yaşayanlar" anlamına gelmekte ayrıca "yeraltındakiler" anlamında Maanalaiset olarak da bilinmekteydiler. Maahiset, Litvanya panteonundaki Kaukaslara benzerlik göstermektedir.

MAAKAH [Yahudi Mitolojisi] Yehudalı iki kadının adı olup, her ikisi de kral annesidir. İlk Maakah kral David'in karısı ikincisi ise Kudüs'e Aşerah kültünü getiren kişidir. Bununla birlikte Maakah'ın oğlu Asa ve torunu Jehoşaphat dönemlerinde annelerinin yaptığı da dâhil olmak üzere Aşerah putları yakılmış ve kült yok edilmek istenmiştir. Bununla birlikte Jehoşaphat'ın oğlu Aşerah tapınaklarını onararak tanrıça kültünün yok olmasını engellemiştir.

MAAMBA [Aborijin Mitolojisi] Herbert nehri havzasında yaşayan halkların söylencelerinde bahsi geçen kültürel kahramanın adı olup, Birral ve Kohin ile ilişkilidir.

MAANHALTİJA [Fin Mitolojisi] Meyve ağaçlarının koruyucu ruhlarına verilen isimdir.

MAAT [Mısır Mitolojisi] Günlük hayatın ve firavunun yasalarının temel dayanağı olan adalet, düzen ve gerçekle özdeşleştirilen tanrı-

ça, Osiris'in ölüm mahkemesinde bir devekuşu tüyüne dönüşerek ölülerin kalbini tartmakta kalbin hafif olması durumunda ruh yaşamaya devam ederken tersi olursa Ammut tarafından yutulmaktadır. Maat, Thoth'un karısı olup, tanrıdan aralarında Amon'un da olduğu Hermopolis'in yeryüzünü yaratan sekiz tanrısını doğurmuştur. Maat'ın sembolü tüy olup kafasında tek bir tüy taşıyan bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Çeşitli çizilerde firavunlar da çoğu zaman yendikleri düşman ordularının önünde elinde adalete teslimiyetin sembolü olarak Maat'ın tüyünü tutar şekilde gösterilmekteydi. Tanrıçanın bir sembolü de bir parça toprak veya tahtın kaidesi Maat'ın evrenin oluşumundaki rolü böylece anlatılmak istenmekteydi. Bilgelik tanrısı Thoth genellikle bir Maat resmi taşırken tasvir edilmektedir. MÖ 15. yüzyılda özellikle Hatşepsut ve III. Thutmose dönemlerinde firavunlar çeşitli ayinlerde Amun, Atum, Horus, Osiris, Ptah, Re, Thoth ve Seth gibi tanrılara küçük Maat figürleri sunmaya başlayarak gerçeği yolundan ayrılmayacağını taahhüt etmekteydi. MÖ 1315–1201 arasında 19. hanedan döneminde tanrıça günlük hayatla daha fazla içli dışlı olurken, "Batıdaki Cennet'in Hanımı", "Mezarlıkta hizmet eden" gibi yeni lakaplar kazanmıştır.

Maat

MAB [Kelt Mitolojisi] Perilerin kraliçesinin adı olup, çoğunlukla ahırdan süt ve evlerden bebek çalan hilebaz bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Shakespeare'in Romeo ve Juliet adlı oyununda Kraliçe Mab adıyla perilerin ebesi olarak bahsi geçen karakterin adının Mabel kelimesinin de kaynağı olan Latince amabilis (sevimli) olduğu sanılmaktadır. Bkz. Medb

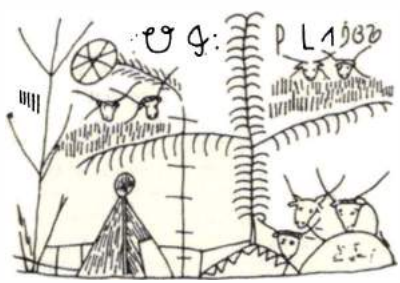
MABİNOGİON Ortaçağ efsaneleri, Hıristiyan öncesi Kelt mitolojisi ve eski gelenekler hakkında fikir veren öyküleri içeren Rhydderch'in beyaz kitabı ve Hergest'in kırmızı kitabı adlı yazmalardan derlenmiş bir koleksiyonun adıdır. Galler'de öncesinde sözlü olarak aktarılan öykülerden 14. yüzyılda yazıldığı sanılan eser 1838'de Lady Charlotte Guest tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir. Eser bağımsız dört bölümden oluştuğundan "Dört dal" adıyla da bilinmektedir. Bunlardan "Culhwch ve Olwen" Kral Arthur'dan bahseden en eski Galler kaynağıdır.

MABON [Kelt Mitolojisi] Tanrıça Modron ile Ruien'in oğlu, Owain'in kardeşi olan Gallıer güneş tanrısının adı olup avcılık yeteneğiyle ünlenmiştir. Kral Arhur efsane serisinde ise Arthur'a Twrch Trwyth domuz avında yardım etmek üzere hapishanede salınan bir mahkûm olarak bahsi geçmektedir.

MAC DONALD, GEORGE (1824–1905) İskoçyalı roman yazarının adı olup C.S. Lewis ve J.R.R. Tolkien'i de etkileyen fantezi edebiyatı tarzında çok sayıda eserler vermiştir. İskoçya'nın Aberdeenshire bölgesinde bir Kalvinist bir çiftçinin oğlu olarak doğan George MacDonald Aberdeen Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Londra'ya cemaat papazı olma umuduyla Highbury College'de eğitim almaya gitmiştir. 1850'de Arundel'de bulunan Üçlü Cemaat Kilisesi'nde rahip olarak göreve başlayan Mac Donald bir süre sonra sağlık sorunları yüzünden İngiltere'yi terk etmek ve kuru havası için Kuzey Afrika'da Cezayir'e yerleşmek zorunda kalmıştır. Kalvinist kilisede evrensel sevgiden ve kimsenin Tanrı tarafından cezalandırılmayacağından bahsettiği için pek sevilmeyen rahip yeniden İngiltere'ye döndüğünde Anglikan Kilisesi'ne geçmiş, bu süreçte İngiltere ve ABD'de pek çok konferans vermiş fantezi edebiyatı türünde eserler yaratmıştır. Bunların en önemlileri 1858'de Phantastes, 1871'de Kuzey Rüzgârının Ardında (At the Back of the North), 1872'de Prenses ve Gülyabani (The Princess and the Goblin) ve 1895'te Lilith'tir.

MAC GREİNE [Kelt Mitolojisi] Bir İrlanda tanrısı olup, adı "güneşin oğlu" anlamına gelmekte savaşçı Mac Cuill ve "saban demirinin oğlu" Mac Cecht ile bir üçlü oluşturmaktaydı. Tam adı Ceathur mac Gréine adı olan tanrı İrlanda'nın koruyucu tanrısı Eriu'nun kocasıydı.

MAC OC Bkz. Aengus

Macar Dünya ağacı Vilafga

MACAR MİTOLOJİSİ Büyük ölçüde geçen yüzyılda derlenen masal ve halk şarkılarının yanı sıra Ortaçağ kronikleri ve arkeolojik bulgular Macar efsane ve tanrıları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

Kozmoloji

Macar kozmolojisinde dünya tanrıların yaşadığı ve İsten'in hüküm sürdüğü Üst Dünya (Felső

világ), insanların yaşadığı Orta Dünya ve Ölülerin yaşayıp Ördög'ün hüküm sürdüğü Alt Dünya (Alsó világ) adlı üç tabakadan (révülés) oluşmakta olup, bunların ortasında altın elmalar veren Hayat Ağacı (*Világfa* veya *Életfa*) yer almaktaydı.

Macarların en önemli tanrısı *İsten* dünyayı ve insanların kaderini kontrol eden, gökyüzünden insanları gözetlerken yıldırımlar göndererek uyaran kudretli bir varlık olmasına karşın yeryüzünü tek başına değil kötü karşıtı Ördög'ün yardımıyla yaratabilmiştir. İnsanlar için iyi ve güzel olan her şeyi İsten, kötü ve zararlı olan her şeyi ise Ördög yaratmıştır. Sonradan *Boldogasszony* (Kutsal Hanım) olarak da anılan İsten'in karısı *Istenanya* (Ana tanrıça) Hıristiyanlığın kabulünün ardından Meryem Ana ile özdeşleştirilmiştir. Ayrıca savaş tanrısı Hadur, her ikisi de dişi varlıklar olarak tasvir edilen güneş ile ay diğer önemli tanrısal varlıklardır.

Yeryüzünde insanların yanı sıra çeşitli doğaüstü varlıklar da yaşamakta olup, denizkızları (sellő), Rüzgâr Ana Szélanya, Rüzgâr Beyi Szélkirály, korkunç ejderha Sárkány, hayaletler (lidérc), cinler (manók), periler (tündérek), cadılar (bábák), devler (Óriások) ve cüceler (törpék) bunların başlıcalarıdır.

Din

Macarların eski dininin tüm Türk ve Moğol halklarının bilinen ilk inancı olan Tengricilik ya da Gök Tanrı dini olduğu, tanrı İsten'e ibadet etmenin yanı sıra Animizm, Şamanizm, Totemizm bu inancın ana hatlarını oluşturduğu iddia edilmektedir. Táltos adıyla bilinip, doğumsal anomalisi olan kişiler arasında seçilen Macar şamanlar şifacılık yeteneklerinin yanı sıra Üst, Orta ve Alt dünyalar arasında seyahat etmekte ruhlar âlemiyle insanlar arasında köprü görevi görmekteydiler. Ölümden sonra ruhun bedenden ayrıldığına inanılır, beden doğuya bakacak şekilde bir nehir kenarında yakılır, eğer ölen kişi iyiyse sonsuz huzurun hüküm sürdüğü Öteki Dünya'ya kötüyse Ördög'ün yanına gideceğine inanılırdı. Bkz. Magyar

MACHA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın County Armagh bölgesindeki Eamhain Mhacha kalesiyle ilişkilendirilen bereket, at ve savaş tanrıçasının adı olup, kimi yorumculara göre Morrigan'ın üç görünümünden birisidir. Adı Proto-Keltçe "Ovanın" anlamına gelen *makaja* olan tanrıçanın öldürdüğü düşmanlarının başlarını yiyerek beslendiğine inanılmaktadır. Yazılı kaynaklarda beş ayrı Macha'nın bahsi geçmekte olup aralarında bir ilişki olup olmadığı bilinmemektedir. Bunlar:

1. Lebor Gabála Érenn şiirinde tufan sonrası İrlanda'ya ilk yerleşenlerin lideri Partholón'un kızıdır.
2. Tufan'dan sonra İrlanda'ya yerleşen ikinci kafilenin lideri Nemed'in karısı olup, Armagh'a (Ard Mhacha "Macha'nın Büyük Sarayı") adını vermiştir.
3. Tuatha Dé Danann kabilesinden Ernmas'ın kızı, Badb ve Morrigu'nun kız kardeşi olup, Anand olarak da anılmaktadır. Üç kız kardeş birlikte savaş tanrıçaları üçemesini oluşturmaktadır.
4. Áed Rúad'ın kızı olup, Kızıl Yele Macha (Macha Mong Ruad) adıyla da bilinmektedir.
5. Sainrith mac Imbaith'ın kızı ve Ulsterli çiftçi Cruinniuc'un karısıdır.

MACİES [Roma Mitolojisi] Hastalık sırasında zayıflamanın kişileştirilmiş formudur.

MACKİNELY [Kelt Mitolojisi] Demirci Gavida'nın kardeşi, Ethe'nin kocası olup Cian ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

MAÇANU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında ölüler dünyasına uzanan gölün bekçisi olan yarı balık yarı tanrı yaratığın adıdır.

MAÇUNE MANUŞA Bkz. Balık Adamlar

MAÇİ Şili ve Arjantin'de yaşayan Mapuçe halkının yaşlı kadınlar olan şamanlara verdiği isim olup, kara büyü ile uğraşan Kalku adlı büyücülerin kötülüklerini engellemenin yanı sıra, su kabağından yaptığı davul ve çıngıraklı tokmağıyla katıldıkları Maçitun adlı ayinleri düzenleyerek hastalara şifa da sağlamaktaydılar. Bkz. Mapuçe Mitolojisi

MADDER AKKA [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında bereket tanrıçasının adı olup, Sar-Akka, Juks-akka ve Uks-Akka adlı 3 doğum ve kader tanrıçasının annesidir. Fin Samileri Sar-Akka'yı sadece doğum ile ilişkilendirirken İsveç Samilerinin panteonunda en önemli mevkiye sahip olan yaratıcı tanrıça olarak da onurlandırılmaktaydı. Lapon kadınların adet kanamaları döneminde tapındığı Madder Akka kadınların ve ren geyiklerinin rahimlerinde yeni yavrular oluşmasını sağlayarak bereket getirmekteydi. Madder Akka'nın kızlarından Sar akka kadın, ren geyiklerine doğumlarında yardım ederken, Juks Akka ana karnındaki yavruların cinsiyetini belirler, yeraltında yaşayan Uks Akka ise yavruyu doğum sırasında korumaktaydı.

MADER ATÇA [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında Mader Akka'nın kocası ve Sarakka'nın babası olan yaratıcı bir tanrının adıdır.

MADHİGHARİANİ [Hint Mitolojisi] Koca siyah gözleri, altın ağzı ve gümüş diliyle tasvir edilmekte olup, Rayagada kentinin yerel tanrıçasıyken zamanla Durga'ya asimile edilmiştir.

MADİRA [Hint Mitolojisi] Okyanus tanrısı Varuna'nın karısı olan şarap tanrıçasının adı olup, *Varuni* olarak da bilinmekteydi.

MADLEBE [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Afrika'da yaşayan Svazi halkının inanışında Madlisa'nın kardeşi olan kahraman bir kralın adıdır.

MADOR [Britanya Mitolojisi] Patrise'nin kuzeni olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesi'nin adıdır.

MADRİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da Pandu'nun ikinci karısı ve Nakula ile Sadaheva'nın annesi olan Madra prensesinin adıdır.

MADUMDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Pomo halkının inanışında yaratıcı bir tanrının adı olup, Kuksu'nun ağabeyidir.

MAE [Malanezya Mitolojisi] Yeni Hebrid Adaları halkının inanışında Banks adalarında yaşayan efsanevi bir yılanın adıdır.

MAE KHAU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının inanışında pirincin gelişimine yardım eden bir tanrıçanın adı olup, bereketle ilişkilendirilmekte, hasat zamanı onurlandırılmaktaydı.

MAE NAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland'ın Phrakhanong bölgesi halkının inanışında kocası askerdeyken karnındaki bebeğiyle birlikte ölen ama koca döndüğünde, doğmuş çocuğuyla birlikte hayata geri dönen güzel bir kadın hayaletin adıdır.

MAE PHOSOP [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında kulaklarının pirinçten olduğuna inanılan en önemli pirinç tanrıçasının adı olup, tahılın gelişim sürecinde tanrıçanın hamile kaldığında ürün verdiğinde ise doğum yaptığı düşünülmekteydi. Mae Poh Sop, eliyle birisini çağırır pozisyonda bir kadın olarak tasvir edilmektedir.

MAE PHRA KHONGKHA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında dere, göl ve su kanallarının tanrıçası olup, her yıl Kasım ayı dolunay zamanında adına 'Loi Krathonga' olarak bilinen bir festival düzenlenmektedir. Hintçe Ganj olarak bilinen nehre adını veren tanrı ile ilişkili olmalıdır.

MAE PHRA THORANEE [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, günümüzde 'Tayland Demoktarik Partisi' tarafından sembol olarak kullanılmaktadır.

MAEL DUİN 10. Yüzyıl sonlarında Eski İrlanda dilinde yazılan Mael Duin'in Seyahati (Immram Maele Dúin) adlı eserin kahramanının adıdır. Savaşçı bir kabile şefinin bir rahibeye tecavüzü sonucu dünyaya gelen Mael Duin'in babası Ailill savaşında bazı çapulcular tarafından öldürülünce annesi oğlunu Eoganacht kraliçesine besleme olarak büyütmesi için göndermiştir. Büyüdüğünde kıskanç bir gençten gerçek bir prens değil de besleme olduğunu öğrenince hayal kırıklığına uğramış, gerçek anne ve babasının kim olduğunu öğrenince babasının katillerinin peşine düşmüştür. Bu amaçla 17 adamla birlikte çıktığı yolculukta yaşadığı ilginç maceralar Immram Maele Duin'in konusunu oluşturmuştur.

MAENAD Bkz. Bakkhalar

MAENAM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında ülkenin merkezinde bulunan kutsal nehrin adı olup, tanrıça Djao Phraya (Suların Anası) tarafından yönetilmekteydi.

MAEON [Yunan Mitolojisi] **1.** Haemon'un oğlu olup, Thebai kentini kuşatan yedi kahramana karşı savaşmış, Lykophontes ile birlikte Tydeus'u pusuya düşürmüştür (Hom. Il. iv. 394).

2. Homeros'un aile lakabı ve efsanevi babasının adı olup, su perisi Kritheis'in kocasıdır.

MAERA [Yunan Mitolojisi] **1.** Atinalı İkarus'un kızı Erigone'nin tazısının adıdır. Dionysos'un takipçilerinden olan İkarus bir seyahati esnasında bazı çobanlarca öldürülüp eve dönmeyince havlayarak Erigone'yi babasının parçalandığını haber vermiştir. Kız, Maera'nın peşinden babasını aramaya çıkmış, Maera, İkarus'un cesedini bulunca üzüntüsünden kendisi asmış, Maera ise uçurumdan aşağı atlamıştır. Olayı duyan Dionysus üçünü de gökyüzüne alarak Erigone'yi Virgo, İkarus'u Boötes, Maera'yı ise Prokyon takımyıldızına dönüştürmüştür.

2. Atlas'ın kızı ve Lykaon'un oğlu Tegeates'in karısı olan bir Arkadialının adıdır. Pausanias'a göre Odysseus'un Hades'te gördüğü kadınlardan birisiydi (Paus. viii. 12. 4, 48).

3. Proteus ile Antenia'nın kızının adı olup tanrıça Artemis'in arkadaşıdır. Kimine göre Zeus'tan Lokrus'u doğurduktan hemen sonra kimine göreyse bakire ölmüştür (Hom. Od. xi. 325, Paus. x. 30. 2).

MAERO [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında vücutlarının üzeri kıllarla kaplı, sıska uzun parmaklı, uçları çentikli tırnaklı tasvir edilen, insanlarla ölümüne savaşan, çocuk kaçırıp, avlarını pişirmeden yiyen yabani bir halkın adıdır.

MAEV Bkz. Medb

MAFDET [Mısır Mitolojisi] "Kale Hayatının Hanımı" olarak da anılan bir erken dönem tanrıçası olup, özellikle yılan tarafından sokulanlarca tapınılmaktaydı. Akrep ve yılan zehirlenmelerinde tedaviye yardım etmekte olan kedi veya panter formunda tasvir edilmiştir. Bkz. Vaşak

MAFUİE [Polinezya Mitolojisi] Samoa adaları halkının inanışında deprem tanrısının adıdır.

MAG MELL [Kelt Mitolojisi] Milezyalılarca mağlup edilen Tuatha Dé Danann kabilesi liderlerinin kaçtığı yerlerden birisinin (diğerleri: Hy-Brasil ve Tir-nan-Beo) adı olup "Mutluluk tarlası" anlamına gelme, Denizin dibinde bulunduğu varsayılmaktaydı. İrlanda inanışındaki Mag Mell pek çok açıdan İskandinav Valhalla'sı ile benzerlik göstermekte ve 'Tir na nÓg' adıyla da bilinmekteydi.

MAG TUİREADH [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Fomoryalılar ile Tuatha Dé Danann klanı arasında iki savaşın gerçekleştiği mevkinin adı olup "Kuleler alanı" anlamına gelmekteydi. Burada Fomoryalılar yenilgiye uğrarken Balor öldürülmüştür.

MAGANDA [Filipinler Mitolojisi] Yaratılan ilk kadının olup, adı 'güzel' anlamına gelmekteydi.

MAGBA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında en önemli tanrı ve kültürel kahraman olarak görülen Şango'nun başrahibine verilen isimdir.

MAGDALALI MERYEM Bkz. Mecdelli Meryem

MAGEN DAVİD Bkz. Davud'un Kalkanı

MAGİ 1. [Pers Mitolojisi] Med kabilesinden bir rahip kastının adı olup, en azından MÖ 4. Yüzyıldan itibaren Zerdüşt'ün öğretisini izleyen, yıldızların konumundan anlam çıkarıp kehanette bulunabilen Pers din adamlarının adıdır. Kelime Yunanca'ya magos formunda geçmiş ve Akdeniz dünyasında "bilge adam" anlamında kullanılmış-

tır. Matta incilinde Doğudan gelen (Magi'nin) bebek İsa'yı ziyaret ederek ona altından armağanlar, tütsüler ve geçmişte ilaç yapımı ve cenaze törenlerinde kullanılan bir reçine türü olan mür hediye ettiği bildirilmektedir. İncilde kaç Magi olduğu bildirilmemişse de sözlü gelenekte 3 kişi oldukları Batı Kilisesine göre Caspar, Melchior ve Balthasar Doğu Kilisesine göre ise Larvandad, Hormisdas ve Guşnasaph adlarını taşıdıklarına inanılmaktadır. Zerdüştlüğün kurucusu büyük bir kâhin ve dini lider olan Zerdüşt muhtemelen ilk Magi rahibi olmuştur. MS 637'de Arapların İran'ı işgaliyle birlikte İslam dini Zerdüşt inancının yerini alırken Magiler de yok olmuştur. Bununla birlikte İran ve Hindistan'da Farsi olarak bilinen küçük Zerdüşt toplulukları hala varlıklarını sürdürmektedir.

2. [Hıristiyanlık] Yeni Ahit'te 'Üç bilge adam' veya 'Doğu Kralları' olarak bahsedilen, Kudüs'e gelerek doğuda bir yıldız gibi ortaya çıkan bebek İsa'nın bir gün Yahudilerin kralı olacağını söyleyen efsanevi kişilerdir (Matta 2: 1–12). Söylenceye göre üç bilge yıldızı izleyerek Yahuda'ya gelmiş, Kral Herod'un huzuruna çıkarak soylu çocuğun nerede olduğunu sormuş cevap alamayınca yıldızı izlemeye devam ederek sonunda Betlehem'e Meryem ile Yusuf'un evine ulaşmışlardır. Matta gospelinde 'magi apo anatolon' (Doğu'dan Magiler) olarak adlandırılan bilgeler için net bir sayı verilmediği gibi Magi formuyla cinsiyet bildirmeden bir tanımlama yapılmaktadır:

"Altıncı melek tasını büyük Fırat Irmağı'na boşalttı. Gündoğusundan gelen kralların yolu açılsın diye ırmağın suları kurudu" (Vahiy 16: 12)

Herodot, 'Magi' kelimesini Medlerin Zerdüşt rahipleriyle özdeşleştirmiştir. (Bkz. Magi 1)

İngiltere'de 1611 yılında kral I. James zamanında basılmış olan İngilizce İncil'de Yunanca magos kelimesi 'bilge adamlar' olarak tercüme edilmiştir. Almanya'da Cologne katedralinde üç bilgeye ait olduğu iddia eden kafalar yer almaktadır. Bunlar Caspar (Beyaz), Melchior (Işık Kralı) ve Balthazar (Hazine Kralı) olarak adlandırılmaktaysa da çeşitli söylencelerde Apellius, Amerus ve Damascus; Magalath, Galgalath ve Sarasin; Alor, Sator ve Peratoras; Shem, Ham ve Japeth olarak anılmışlardır.

Hıristiyan geleneğinde her yıl 6 Ocak günü *Epifani yortusu* adıyla Doğu Krallarının İsa'yı ziyaretlerinin adına kutlanmaktadır.

MAGİGİ [Mikronezya Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında insanoğlunun işlediği bir günah sonucu yok olan dünyadan geriye kalan ve insanoğlunun yeniden üremesini sağlayan karı kocadan dişi olanın adıdır.

MAGİLUM [Mezopotamya Mitolojisi] Ölüleri öteki dünyaya taşıyan geminin adıdır.

MAGNA MATER [Roma Mitolojisi] Frigya ana tanrıçası Kibele ile Rhea'ya verilen isim olup, Pön savaşları (MÖ 264-146) sırasında Kartaca'ya karşı kazanılan zaferde katkısı bulunduğuna inanıldığından Roma senatosun da desteğiyle kültü yaygınlaşmıştır. Romalı yazarlarca Troyalı bir tanrıça olarak kabul edilen tanrıça aynı zamanda Zeus'un annesi Rhea'nın da adıdır. Kybele kültürü MÖ 6-4. yüzyıllar arasında Anadolu üzerinden Yunanistan'da yayılmış MS 204 yılından itibaren Sibylline kâhinlerinin etkisiyle Roma kültürüne adapte olmuş, Magna Mater onuruna 4-9 Nisan arasında *Megalesia* adlı bir festival düzenlenmeye başlanmıştır. Bununla birlikte galli adı verilen Magna Mater rahiplerinin kendilerini hadım etmesi ayini Roma'da yasaklanmış, tanrıça onuruna köle kurban edilmekle yetinilmiştir. Hıristiyanlığın kabulünün ardından bazı Magna Mater ayin ve sembolleri Meryem Ana ile özdeşleştirilirken Basilica di Santa Maria Maggiore'de olduğu gibi bazı tapınakları kiliseye dönüştürülmüştür.

MAGNES [Yunan Mitolojisi] **1.** Aiola ile Enarete'nin oğlu, Polydektes ile Diktys'in babası, Makednos'un kardeşi olan Teselyalı bir kahraman olup, adı bilinmeyen bir su perisi (naiad) ile evlenmiştir. Magnes, Magnesia (Manisa) kentinin ilk kralı olup, adını bu kente vermiştir. Başka söylencelere göre Zeus ile Thyia'nun veya Argos ile Perimele'nin oğlu, Perseus, Diktys, Polydektes, Pierus ve Eioneus'un babası olarak anılmıştır. Söylenceye göre Magnes bir madenin üzerinde yürüdüğünde tırnakları manyetize olmaktaydı ki bir zamanlar kölesi olduğu ve Medea tarafından mıknatısa dönüştürüldüğüne inanılmaktaydı.

2. Penelope'nin taliplerinden birisi olup Zakynthosludur. Diğer taliplerle birlikte Odysseus tarafından öldürülmüştür.

MAGNİ [İskandinav Mitolojisi] Thor ile Jarnsaxa'nın oğlu, Modi'nin erkek kardeşi olup, iki kardeş ellerinde Thor'un çekici Mjolnir olduğu halde Ragnarök'ten sağ olarak çıkmayı başarmıştır.

MAGNUS [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in adlarından birisi olup 'büyük' anlamına gelmekteydi.

MAGO [Kore Mitolojisi] MS 4. Yüzyılda Silla hanedanının kütüphanecisi Bak-Zhe Sang tarafından yazılan BuDoZhi (Cennet'in Nizamı kenti) adlı eserinde dünyayı yaratan ana tanrıçanın adı olarak geçmektedir. Mago'nun GungHee ve SoHee adlı iki kızı olduğuna bunların her birinin de ikisi kız ikisi erkek dörder çocuğu olduğuna inanılmaktaydı. Başlangıçta zamandan bile önce sadece müziğin olduğuna Mago'nun bu sırada Cennet'in Nizamı kentini kumuş ve etrafında sulama kanalları açarak tarım yapılmasını sağlamıştır. Mago bundan sonra torunlarına insanları doğurmalarını emretmiş onlarında üç erkek ve üç kızdan altışar çocuk doğurmuş, birkaç nesil sonra BuDoZhi'de 3 bin kişi yaşamaya başlamıştır. Bir gün ZhiSo adlı bir adam tanrıçanın balkonuna tırmanarak üzümlerini yiyince dişleri uzamış ve tükürüğü zehirli hale gelmiştir. O günden sonra tüm günahkârlar ile çiğ et yiyen vahşiler kentten kovulmuştur.

MAGOG 1. Bkz. Gog ile Magog

2. [Britanya Mitolojisi] Gog ile birlikte Britanya'nın eski dev ırkından son kurtulan 2 kişiden birisidir.

MAGORA [Japon Mitolojisi] Yirmi sekiz Nijuhaçi-Buşu'dan birisi olan koruyucu bir tanrının adıdır.

MAGUAYEAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler halkının inanışında denizden esen meltemlerin tanrıçası olup, karaların rüzgâr tanrısı Kaptan'a âşık olmuştur. Bir yaratılış söylencesine göre ilk kadın Sicauay bu çiftin çocuğudur.

MAGYAR [Macar Mitolojisi] Macar halkına adını veren güneş tanrısının adı olup, gök tanrı ile toprak ananın oğlu kabul edilmekte, aynı zamanda Macar dilinde "insan" anlamına gelmekteydi.

MAH [Pers Mitolojisi] Ay tanrısının adı olup, Yazatalardan birisi kabul edilmekte ışık saçtığı için bereket ile de ilişkilendirilmekteydi. Mah, Ameşa Spentalardan birisi olan Vohu Manah'ın yardımcısı olup, inek formunda tasvir edilmektedir. Her ayın yedinci günü tanrı Mah'a adanmıştır.

MAH KU [Çin Mitolojisi] Doğu yönü ile ilişkilendirilen tanrıça sonradan Taoist gelenekte insanların yiyeceklerini çalan ahlaksız bir memurun kızı ile ilişkilendirilmiştir. Mah Ku köylülerle birlik olup, babasının işlerini engellemeye başlayınca adam kızını bir odaya hapsedip bağlamıştır. Babası cezalandırmadan önce ormana kaçan Mah Ku sonunda keşiş olmuştur.

MAHA DEVA 1. [Hint Mitolojisi] Şiva'nın takma isimlerinden birisi olup, 'Büyük Tanrı' anlamına gelmekteydi. Şiva'nın Sakti olarak da bilinen eşlerinden Parvati benzer şekilde "Büyük Tanrıça" anlamına gelen Maha Devi adıyla bilinmekteydi.

2. [Budist Mitolojisi] Uttar Pradeş bölgesinde yer alan Mathuralı bir rahibin adı olup, MÖ 320 yılında Mahasamghika okulunu kurduğuna inanılmaktadır.

MAHA DEVİ Bkz. Maha Deva

MAHA KALA [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte Şiva'nın yıkıcı görünümlerinden birisi olup, Sanskrit 'Büyük Zaman' anlamına gelmektedir. Mahakala aynı zamanda Nandi ile birlikte Şiva'nın yardımcılarından birisi olup, Kuzey Hindistan'daki Şiva tapınaklarının kapı önlerinde heykelleri yer almaktadır. Vajrayana Budizm'inde Dharma'nın koruyucusu (Dharmapala), Japonya'da Daikokuten, Çin'de ise Daheitian adıyla 4 hiyerarşi tanrısından birisi kabul edilmektedir.

MAHA YUGA [Hint Mitolojisi] Hint yaratılış söylencesine göre yuga adıyla bilinen dört çağdan birisi olup 12 bin tanrı yılına (1 tanrı yılı = 360 insan yılı) eşittir. 1.000 Maha yuga bir Kalpa veya Brahma gününe eşit olarak kabul edilmekteydi.

MAHABALA [Budizm] Amitabha'nın korkunç görünümlerinden ve Dikpalalardan birisi olup dünyanın kuzeybatı köşesinin koruyucusudur.

MAHABHARATA [Hint Mitolojisi] Sanskritçe yazılmış on sekiz kitap (parvan) ve 220.000 manzum mısradan oluşup, Hintlilerin Ramayana'dan sonra gelen ikinci büyük kahramanlık destanının adıdır. Dünya edebiyatındaki en uzun destan olan Mahabharata iki ayrı anlama gelmekte; Sanskritçe *maha* 'büyük' + *bharata* 'atalar' olarak düşünüldüğünde "Hindistan halkının büyük öyküsü" veya Bharata'nın efsanevi Hindistan kralının adı olduğu göz önüne alındığında "Büyük Kral Baharata" olarak çevrilebilmektedir.

MÖ 6. Yüzyılda Vedik dönem inanışının egemen olduğu bir dönemde yazıldığı sanılmasına karşın, sonradan Vişnu'da destana eklendiğinden Mahabharata'yı tam tarihlendirmek zor olup MÖ 5- MS 2. Yüzyıl arasında son halini aldığı sanılmaktadır. Krişna'nın Arjuna'ya okuduğu 'Tanrısal Şarkı'nın (Bhagavadgita) da yazarı belli olmayıp esere sonradan eklendiği sanılmaktadır. Söylenceye göre Hindu bilgelik tanrısı Ganeş bilge adam Vyasa'ya dikte ederek yazdırmıştır. Yine bir inanışa göre Hintli saz ozanlarının en bilgesi Vaisampaya'nın anlattığı destan Ugrasravas tarafından derlenmiş ve diğer saz ozanlarınca nesiller boyunca sözlü olarak aktarılmıştır. Mahabharata çok sayıda efsane, masala hatta Hint yasalarını içeren içeren geniş bir çalışma olmakla birlikte özellikle Bhagavad Gita adlı bölümü Hinduizm'in temel doktrinini örneklerle özetleyen dini motifler içermektedir.

Destanın Konusu

18. kitabın 10 tanesinde MÖ 9. yüzyılda yaşadıkları sanılan iki akraba kralın oğulları arasındaki anlaşmazlık ve savaş, araya başka öyküler sokulup yer yer dini tartışmalar eklenerek konu edilmektedir. Efsaneye göre Kuru Sarayında yaşayan, Bharata ülkesi kralı Şantanu'nun Ganj Nehri tanrıçasından Bhişma adlı oğlu olmuştur. Kral yeniden evlenmek istemekle birlikte oğlunun doğuştan gelen geleneksel hakları adamın evlenmesine engel olmaktadır. Bunun üzerine Bhişma evlenmeme sözü vererek özveride bulunarak babasının prenses Satyavati ile evlenmesini sağlamıştır. Bununla birlikte önce Şantanu ardından kadından doğan oğulları Çitrangada ile Viçi artlarında mirasçı bırakmadan ölmüşlerdir. Satyavati, Bhişma'ya oğullarının dul karıları ve aynı zamanda Kral Kasi'nin kızları olan Ambika ve Ambalika ile birlikte olmasını teklif etmişse de adam yeminini bozmayınca kadın bu sefer aynı teklifi gayrimeşru oğlu Vyasa'ya yapmıştır. Dul kadınlar adamın yabani görünümünden ürkmüş büyük olanı ilişki sırasında gözlerini kapatınca kör Dhritasahtra, küçük olanın beti benzi atığı için adı "solgun" anlamına gelen Pandu'yu doğurmuş, ayrıca Vyasa'nın kadınların kölelerinden bir kızdan Vidura adlı oğlu dünyaya gelmiştir.

Pandu Kunti (Pritha) ve Madri adlı iki kadınla evlenmişse de muhtemelen cüzzamdan mustarip olduğu için bunlarla ilişkiye girmemiştir. Himalayalarda inzivaya çekilmiş kadınlar tanrılarla ilişkiye girerek 5 oğul dünyaya getirmişler-

dir. Kral Pandu'nun Pandavalar adıyla bilinen bu 5 oğlu ile kör kral Dhritaraştra'nın Dhartaraştralar adıyla bilinen 100 oğlu birbirleriyle kuzen olmalarına karşın Bharata krallığı için birbirleriyle kıyasıya savaşmıştır. Pandu'nun ölümünden sonra Dhritaraştra yönetimi ele geçirmişse de 1 yıl sonra tahtı Yudhişthira'ya bırakmıştır. Bununla birlikte Kuravalar, düzenledikleri suikastla Pandavalar'a ormana kaçırmayı başarmıştır. Destan boyunca yaşanan türlü maceralar sırasında Yudhişthira, Bhima, Arjuna, Nakula ve Sahadeva adlı 5 Pandava öykü boyunca tanrılardan yardım görürken, 100 Dhrtaraştra ise iblislerin beden bulmuş formları olarak tasvir edilmiştir.

Kuru Savaşı

Mahabharata'nın en önemli karakteri tanrı Vişnu'nun avatarı olan Krişna Vasudeva olup, savaş boyunca öykünün kahramanı Arjuna Pandava'nın arkadaşı ve yol göstericisi olmuştur. Dhartaraştralar zar oyununda en yaşlı Pandava Yudhişthira'yı yenerek oyunu kazanınca 5 Pandava ile ortak karıları olan tanrıça Şri'nin beden bulmuş formu Draupadi 12 yıllığına ıssız bir bölgeye sürülmüş sonrasında ise 13 yıl boyunca kimliğini gizlemek zorunda kalmışlardır. Hatta Duryodhana Pandavaları toptan ortadan kaldırmak için evlerini yakmış, hasımlarının öldüğünü düşünülen kardeşler ormana kaçmayı başarmıştır. Kardeşler ormanda yaşarken Kral Draupada'nın swayamvara adıyla bilinen ve kazananın kralın kızıyla evleneceği bir turnuva düzenleyeceği haberini almışlardır. Kuravalardan sakınmak için Brahman kılığında yarışmaya katılan kardeşlerden Arjuna turnuvanın galibi olmuş ve gelini kazanmışsa da annesinin isteği üzerine kızı kardeşleriyle paylaşmıştır.

13. yılın sonunda Dhartaraştraların lideri Duryodhana Pandavaların krallığın yarısını yönetmek için geri dönmelerine izin vermemiş böylece savaş başlamıştır. Kuru'nun tarlasında karşılaşan iki ordu 18 boyunca savaştıktan sonra önemli miktarda kayıp vermesine karşın Pandavalar kazanan taraf olmuş, sadece 5 kardeş ile kuzenleri Krişna sağ kalabilmiştir. Savaştan hemen sonra Dhritaraştra ile eşi Gandhari hatta Pandavaların annesi Kunti ormanda yaşamış ve bir yangında ölmüş, Krişna Vasudeva ile kabilesi sarhoş durumdayken katledilmiş ve Krişna'nın ruhu Vishnu 'ya geri dönmüştür. Bu kara haberleri alan Pandavalar üzüntüyle dünyadan ayrılma vaktinin geldiğini anlamışalardır.

Pandavaların Yolculuğu

Pandavalar böylece kuzeye doğru yol alarak karlı dağları ve yüksek yaylaları geçmiş ilk olarak Yudhişthira ile köpeği cennetin kapısına ulaşmıştır. Yudhişthira, yol boyunca kendisini perişan durumda kalmasına aldırış etmeyen köpeği cennete alınmayınca kendisi de girmeyi reddetmiştir. Bu asil davranış üzerine gerçekte Dharma'nın beden bulmuş formu ve Yudhişthira'nın babası olan köpek insan formuna dönerek testi geçen oğlunu kutlamıştır. Cennete giren Yudhişthira, Dhartaraştraların tümünü karşısında görüp, kardeşlerinin cehennemde olduğunu öğrenince kendisi de cehenneme gitmeyi talep ederek bir testi daha geçmiş, erdemli birisi olduğuna karar verilerek cennete kabul edilmiştir.

Mahabharata'nın bölümleri (18 parva)

1. Adi-parva: Prenslerin doğumu ve yetiştirilmesi
2. Sabha-parva: Sarayda hayat. Pandavaların sürülmesi
3. Aranyaka-parva: Ormanda 12 yıl sürgün hayatı
4. Virata-parva: Viranta sarayında geçirilen sürgün günleri
5. Udyoga- parva: Savaş hazırlıkları
6. Bhişma-parva: Savaşın ilk bölümü. Kauravaların kumandası Bhişma'da
7. Drona-parva: Drona'nın komutanlığı
8. Karna-parva: Karna'nın komutanlığı
9. Şalya-parva: Şalya'nın komutanlığı
10. Sauptika-parva: Aşvattama'nın Pandava'nın ordusunu uykuda yakalaması
11. Stri-parva: Gandhari ve diğer kadınların matemi
12. Şanti-parva: Bhişma'nın öğrencisi Yudhisthira'nın taç giymesi
13. Anusasana-parva: Bhişma'nın öğretisi
14. Aşvamedhika-parva: Yudhisthira'nın düzenlediği kraliyet töreni
15. Aşramavasika-parva: Dhritaraştra, Gandhari ve Kunti'nin kutsal ayin düzenlemek için ayrılmaları
16. Mausala-parva: Gürzlü Yadavalarla çarpışma
17. Mahaprasthanika-parva: Yudhişthira ve kardeşlerinin büyük yolculukları (Mahaprasthana)
18. Svargarohana-parva: Pandavaların ruhani dünyaya geri dönmeleri

MAHADEO [Hint Mitolojisi] Merkez Hindistan'da yaşayan Gond halkının inanışında Parvati'nin kocası Şiva'nın görünümlerinden birisine verilen isim olup, Sanskritçe Mahaveda (Büyük tanrı) kelimesiyle ilişkilidir.

MAHAGİR [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının inanışında bir doğaüstü ruhun adı olup, bir elinde kılıç diğerinde yaprak yelpaze ile tasvir edilmekte, onuruna evlerin sundurmaların bir Hindistan cevizi asılmaktaydı.

MAHAKİNARATA Bkz. Ekajati

MAHAKUTAH [Maya Mitolojisi] Rüzgâr ve fırtına tanrısı Hurakan'ın sel tufanının ardından mısır lapasından yarattığı üçüncü insanın adı olup, Maya dilinde 'Seçkin İsim' anlamına gelmektedir.

MAHALATH [Yahudi Mitolojisi] 478 danscı iblis çetesinin kraliçesi olup, kıyamet günü tüm iblisleriyle birlikte çöle giderek en büyük rakibesi Lilith ile amansız bir savaşa girecektir. Söylencede savaşın sonucu belirtilmemiş olup, Mahalath'ın şiddetle dönerek düşmanını dehşete

düşürdüğüne inanılmaktaydı. Mahalath'ın Agrat Bat Mahalath adlı bir kızı vardı.

MAHAMAYA [Hint Mitolojisi] Sakya kralı Sudhoona'nın karısı ve Buda'nın anasının adıdır.

MAHAMERU [Endonezya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında tanrıların zirvesinde yaşadığı bir dağın adıdır.

MAHARAJİKAS [Hint Mitolojisi] Sayılarının 220-236 arasında olduğu sanılan küçük tanrıların adıdır.

MAHAPRABHU [Hint Mitolojisi] Doğu Hindistan'da Orissa bölgesinde yaşayan Bondo halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, Sanskritçe "büyük efendi" anlamına gelmekteydi.

MAHARAURAVA [Hint Mitolojisi] Naraka adıyla bilinen cehennemin katmanlarından birisi olup, 4.725.000 km genişliğinde bakırdan yapılan bir kazan olup, insanlar elleri ve ayakları bağlı olarak kaldığı, altında ateş yanan olağanüstü sıcak bir yer olarak tasvir edilmektedir.

MAHARİŞİ Hindu ruhani liderleri için kullanılan terim olup, Sanskritçe "en büyük bilge" anlamına gelmekte, insan soyunun öncülü kabul edilen Prajapatiler ile ilişkili olduğuna inanılmaktadır.

MAHASTHAMAPRAPTA [Budist Mitolojisi] Amitabha ve Avalokitesvara (Guanyin) ile birlikte bir üçleme oluşturan bir Bodhisattva Mahssattva olup adı "büyük gücün gelişi" anlamına gelmektedir. Mahasthamaprapta, Çin'de Taşih Çih, Japonya'da ise Daiseişi olarak bilinmektedir.

MAHATALA [Endonezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Ngadju Dayak halkının inanışında yaratıcı bir tanrının adı olup, Jata ile Satang'ın babasıdır. Güneş ve ay krallığının prensi adıyla da bilinen tanrının gökyüzünün 43. Katında yaşayıp insanlara gergedan boynuzlu kuş (Buceros rhinoceros) formunda göründüğüne inanılmakta ayrıca Tingang olarak da bilinmekteydi.

MAHATMA Hindistan ve Tibet'te kutsal kabul edilen, evrensel bilgiye sahip olduklarına inanılan insanlara takılan lakap olup, Sanskritçe 'en büyük ruh' anlamına gelmekteydi.

MAHAVİDYALAR Bkz. Daşa-Mahavidya

MAHAŞİVARATRİ [Hint Mitolojisi] Şiva onuruna Ocak- Şubat aylarında düzenlenen bir festivalin adı olup, 'Şiva'nın büyük gecesi' anlamına gelmekteydi.

MAHAVİRA [Hint Mitolojisi] (MÖ 540-468) Caynacı inanışta 24 Tirthankara'dan birisi ve sonuncusu kabul edilen Vardhamana için kullanılan övgü ifadelerinden birisi olup, Sanskritçe "büyük kahraman" anlamına gelmekteydi. Mahavira'nın Buda'nın çağdaşı ve Cayna manastır topluluğunun kurucusu olduğuna inanılmaktadır. Mahavira'nın hayatı Caynacılığın kutsal kitabı Kalpa Sutra'da anlatılmış olup, Buda gibi Brahmanların ayin usullerinden hoşlanmayan, ruh göçüne inanan, kanlı kurban törenleri ve kast sistemine açıkça karşı çıkmıştır. Bununla birlikte Mahavira'nın Caynacılığı dünyaya ve maddî menfaate değer vermeme ve kendi nefsine işkence konusunda Budizm'den daha aşırı uygulamalara sahiptir. Gerçek adı Vardhamana olan Mahavira, öncülü kabul edilen Parsva ve Buda gibi kşatriya (prensler ve savaşçılar) kastından olup, bu üç liderin hayatları, inançları ve eserleri arasında benzerlikler bulunmaktadır.

Söylenceye göre Mahavira, bir Brahmin'in karısı olan annesi Devananda'nın rahminde belirince kadın fil, boğa, aslan, tanrıça Sri'nin yağlanması, çelenk, ay, güneş, bayrak, vazo, nilüfer çiçeği gölü, okyanus, kutsal ev, mücevher yığını ve alev konulu birbirinden ilginç 14 rüya görmüş, tüm bu rüya sembolleri olağanüstü birisinin dünyaya geleceğine yorulmuştur. Delikanlılık çağında gelince Yaşoda adlı bir kadınla evlenip, Riyadarşana adlı bir kız babası olan Mahavira bir süre sonra dünyevi uğraşlardan sıkılarak çileci yaşama başlamış, 12 yıl boyunca eski bir tapınağın yanındaki tik ağacının altında oruç tutup ve meditasyon yaparak hareketsiz durmuştur. 30. gün aydınlanan bilge 30 yıl vaaz verdikten sonra nirvanaya ulaşmış ve tanrıların yanına gitmiştir. Jina (fatih) adıyla da bilinen Mahavira'nın sembolü aslandır.

MAHAYANA Kaynağı Hint yarımadası olan iki büyük Budist okulundan birisinin adı olup, MS 1. Yüzyılda Çin ve Orta Asya'ya oradan Kore, Japonya, Vietnam ve Tayvan'a dek yayılmıştır. Mahayana, Sanskritçe 'Büyük Araç' anlamına gelmekte olup, görünen dünyanın aldatmaca olduğunu ileri süren okul, Buda'nın doğası ve Budizm'de izlenmesi gereken ideal konularında ayrıştığı Budizm'in Ortodoks kolu Theravada'yı (eskilerin yolu) küçümseyerek Hinayana (küçük taşıt) olarak adlandırmaktadır. Theravadacılar Buda'nın yolunu izleyerek nirvanaya ulaşarak arhat olmaya çabalarken, Mahayanacılar insanın sadece kendisinin aydınlanmasının bencilce bir eylem olduğunu, aydınlanmış ama yeryüzündeki tüm canlılar aydınlanmadan samsara adı verilen ölüm döngüsünden ayrılmayı reddeden Bodhisattva idealini benimsemişler, böylece şefkat (Karuna) erdemini Ortodoks yolun bilgeliğine üstün tutmuşlardır.

MAHEO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeyen halkının inanışında yeryüzündeki tüm ruhları yaratan büyük ruhun adıdır.

MAHES [Eski Mısır] Nil deltasında tapınılan, yaz sıcağının kişileştirilmiş formu olup, aslan formunda tasvir edilmekteydi. Mısırlılarca Katliamın efendisi adıyla da bilinen tanrı Yunanlılarca Mios olarak adlandırılmıştır.

MAHİ [Hint Mitolojisi] Gucerat eyaletinde aynı adlı nehirle ilişkilendirilen dik kafalı bir nehir tanrıçası olup deniz ile evlenmek istemişse de babası karşı çıkınca evden kaçıp batıya doğru yola koyulmuştur. Batının tehlikelerle dolu ormanlarını, doğunun kayalıklarına giden tanrıça deniz kenarında siyah derili bir kadınla karşılaşınca evine geri dönmüştür. Burada üzerine saldıran taştan yapılmış bir orduyu yenince deniz tanrısının gönlünü kazanmış ve evlenmeyi başarmıştır.

MAHİH NAH TLEHEY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının söylencelerinde düzenbaz kahraman Koyote'ye şekil değiştirdiği için verilen isimlerden birisidir.

MAHİKİ [Polinezya Mitolojisi] Ruhlar diyarı Lua-o-Milu'ya giden yolun adıdır. Kimine göre bu yol deniz kenarındaki bir mağaraya kimine göreyse güneşe doğru uzanmaktadır.

MAHİNA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii ay tanrıçasının adı olup Hera'nın annesiydi.

MAHİŞASURA Tanrıça Durga tarafından öldürülen bir iblis olup, Asura-Mahişa (Manda biçimli kötü ruh) olarak da bilinmektedir. Asuralar kralı Rambha ile lanetlenerek bir mandaya dönüştürülen Penses Şymala'nın oğludur. Durga mandanın boynunu kestikten sonra içinde çıkan asurayı öldürdüğünden Mahişamardini (Mahişa'yı öldüren) olarak da anılmıştır. Bkz. Mahişi

MAHİŞİ [Hint Mitolojisi] Durga tarafından öldürülen boğa başlı yeşil bir iblisin adıdır. Söylenceye göre üç tanrıça birlikte zevk düşkünü Lila olarak beden bulmuş, kendisi gibi beden bulmuş üç tanrıyla birden evlenmiştir. Lila'nın kocası sıkılıp keşiş olmaya karar verince tatmin olamayan kadın lanetlenerek Mahişi adlı korkunç bir canavar olarak yeniden doğmuştur.

MAHİUKİ [Polinezya Mitolojisi] Yeraltı dünyasının efendisinin adıdır.

MAHKEME-İ KÜBRA [İslam Mitolojisi] Ahirette insanların amel defterlerinin tartılıp geçmişte yaptıklarının hesabını verecekleri büyük mahkemenin adıdır.

MAHKHİRA GÖLÜ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Orinoko bölgesinde yaşayan Karib halkının inanışında ölümden sonra insan ruhunun gittiğine inanılan bir gölün adı olup, burada yılanlar ruhları sonsuz eğlencenin bulunduğu cennete taşımaktaydılar.

MAHLÛK [İslam Mitolojisi] Arapça 'yaratılmış' anlamına gelen terim, Tanrı'nın yarattığı tüm varlıkları tanımlamakta olup, çoğul formu mahlûkattır.

MAHMUD [İslam Mitolojisi] Yemen valisi Ebrehe'nin Kâbe'ye gönderdiği ordusunda bulunan bir filin adı olup, Kâbe'yi yıkmaya çalışırken düşüp ölmüştür.

MAHNU [Mezopotamya Mitolojisi] Akad inanışında tanrılarla insanlar arasında aracılık eden medyumların adıydı.

MAHOHRAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron halkının inanışında sekiz yaşında olmasına karşın olağanüstü bilge ve yeryüzündeki tüm canlıların sevgisini kazanmış bir kızın adıdır. Bir gün çaresiz bir hastalık yüzünden hayatını kaybedince babası gökyüzündeki tanrıça Ataensik'in yanına giderek kızını yeniden hayata döndürmesi için yalvarmışsa da başarılı olamamış, tanrıça kız ve babasını yıldıza dönüştürmüştür.

MAHORA NUİ A RANGİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda halkının inanışında şekilsiz bir başlangıç tanrıçasının adı olup, suyun kişileştirilmiş formu Matu ile birlikteliğinden ilk tanrılar ortaya çıkmıştır.

MAHR [Slav-Germen Mitolojisi] Ölü atalara verilen isim olup Sırp ve Çek halklarının inanışında geceleri ruhları bedenlerinden ayrılmakta ve uyuyan insanların kanını içmekteydiler. Mahrlar bazı kaynaklarda Karpat Dağlarında yaşayan dev vampirlerden oluşan bir halkın adı olarak geçmektedir. Mahr tarafından ısırılan kurbanın vücudu yaratığın yeni evi olacaktır. Mahr, Polonya'da *Mora*, Bulgaristan'da *Morava* adlarıyla bilinmekteydi. Snorri Sturluson tarafından Eski Nors dilinde yazılmış Heimskringla'da kralın rüyasında bir *Mara* tarafından ölmesi için lanetlendiği bildirilmiştir.

MAHRACH [Aborijin Mitolojisi] Kara Hayalet adıyla da bilinen kötü bir ruhun adı olup, ölümü yaklaşan insanlara görünmekteydi.

MAHREM [Afrika Mitolojisi] Etiyopya kökenli savaş tanrısının adı olup Astar ve Beher'le birlikte en önemli üç tanrıdan birisinin adıdır. Etiyopya'da Aksum krallığı (MS 100–940) döneminde Hıristiyanlığın kabulüne dek krallar kendilerini Mahrem'in oğulları olarak adlandırmaktaydı.

MAHŞERİN DÖRT ATLISI Yeni Ahit'in vahiyler bölümünde kıyamet (Apokalypse) öncesinde ortaya çıkacakları bildirilen dört atlının adı olup, inanış havari Yuhanna'nın Patmos adasında gördüğü bir hayale dayandırılmaktadır. Bu atlardan beyaz olan ölümü, kırmızı olan savaşı, siyah olan ölüme yakınlığı, soluk renkli olan hastalığı sembolize etmekteydi.

MAHUİKE [Pasifik Mitolojisi] Polinezya adaları halkının inanışında ateş, deprem ve korkunç bir yer olarak tasvir edilen yeraltı dünyası tanrı veya tanrıçasının adıdır. Bir gün torunu Maui annesi Taranga'nın uyarısına rağmen anneannesinin gücünü azaltmak istemiş kadının yanına giderek bir parça ateş istemiş Mahui İki'de tırnaklarından birisini vermiştir. Maui gizlice ateşi söndürdükten başka bir parça istemiş bunu kadının son tırnağı kalıncaya kadar devam etmişse de Mahui İki durumu anlayınca öfkelenerek yeryüzünü ateşe vermiştir. Maui, yangını söndürmek için yağmuru çağırarak yeryüzündeki ağaçları kurtarmayı başarmıştır.

MAHYA BABA Kırklareli'nde köylülerin yıl boyunca yaptıkları iyilikler ve kurdukları dostluklardan hoşnut olduğu zaman ayçiçeklerinin bol ürün vermesini sağlayan bir ermişin adıdır

MAİA 1. [Roma Mitolojisi] Roma'da yılın 5. ayı olan Mayıs'a adını veren tanrıçanın adı olup, 1 Mayıs günü düzenlenen bir festival ile onurlandırılmaktadır. Roma'da Metal işçiliği tanrısı Vulcan'ın maiyetindeki önemsiz tanrıçalardan birisi olan Maia, Flora ve Feronia ile birlikte büyüme ve sıcaklıkla ilişkilendirilmekteydi. Latince maia "dişi domuz" kelimesinden kök alıp, eski İtalyan tanrıçaları Maia Maiestas, Fauna, Bona Dea ve Ops ile ilişkiliydi.

2. [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da Kyllene dağındaki bir mağarada yaşayan utangaç bir kız olup, Zeus'la yaşadığı aşkın meyvesi olarak Hermes'i doğurmuştur. Maia, Pleione ile Atlas'ın Pleiadlar (Ülker yıldız kümesi) adıyla anılan kızlarından

birisi olup, aynı zamanda ana tanrıça Kybele'nin adlarından birisiydi. Yunanca maias "ebe" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

MAİANDROS [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in oğlu olan bir nehir tanrısının (Büyük Menderes) adıdır.

MAİDE Bask halkının inanışında evlere bacalarından giren kötü yürekli bir cinin adı olup, bir kez içeriye girerse içeride bulunan her şeyi yok etmeğe çalışır bu yüzden şömine ateşi sönmesine fırsat verilmeden sürekli yakılmaktadır.

MAİDERE [Türk Mitolojisi] Sibirya Tatarlarının Budist gelecek Budası Maitreya'dan ödünçlediği bir kahramanın adı olup, dünyanın sonu geldiğinde kötü tanrı Erlik Han'a karşı savaşarak Ülgen'in de yardımıyla insanoğlunu kurtarmıştır.

MAİDİKDAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Modok halkının inanışında komşu kabilenin şefinin oğullarıyla evlendirilen iki karkuşu kızın annesinin adıdır. Kızlarını evlenmek için komşu kabilenin kamp yerine gönderirken yolda karşılarına çıkabilecek tilki Wus'a karşı uyarmışsa da kızlar uzun ve güvenli yol yerine kısa yolu tercih edince tilki ile karşılaşmışlardır. Wu, kendisiyle kalmaya ikna edemediği kızları paçavralar giyen yaşlı kadınlara dönüştürmüş, kızları bu halde gören gençler evlenmekten vazgeçmiştir. Bununla birlikte durumdan şüphelenen şefin küçük oğlu geri dönüş yolunda gizlice izlediği kızların bir süre sonra eski hallerine döndüğünü görmüş, kızları yeniden köyüne davet edince evlilikler gerçekleşmiştir.

MAİDU YARATILIŞ SÖYLENCESİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Maidu halkı Talvolte ile Peheipe yaratıcı tanrı ve Koyote'nin sağladığı bir kano sayesinde sel tufanından kurtulmayı başardıktan sonra yeryüzü cennetinde yaşamaya başlamışlardır. Bir başka söylenceye göre tufandan Kodoyanpe ile Koyote kurtulmayı başarmış, yaptıkları ahşap figürlerden insanoğlunu yarattıktan sonra kavga eden ikiliden Koyodanpe ayrılarak doğuya gitmiştir.

MAİESTA [Roma Mitolojisi] Onur ve saygı tanrıçasının adı olup, ateş ve demircilik tanrısı Vulcan'ın karısıdır. Bkz. Maia

MAİHUN [Mikronezya Mitolojisi] Caroline adalarında denizcileri tuzağa düşürüp yiyen kötü ruhların yaşadığı bir mercan resifinin adıdır.

MAİLKUN [Aborijin Mitolojisi] Koen'in karısı olan kötü bir ruh olup, Tipakalleum adıyla da bilinmekte, ağıyla yakaladığı insanları öldürmektedir.

MAİNA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Luyia halkının inanışında ata kabul edilen tanrının oğlunun adıdır.

MAİNADLAR [Yunan Mitolojisi] Şarap tanrısı Dionysos'un maiyetindeki Bakkhaların adı olup, çıplak bedenlerini ince tüllerle örtülü ve başlarında sarmaşıktan taç takarken tasvir edilen güzel ve ilahi niteliklere sahip kadınlar olarak tasvir edilmişlerdir.

MAİNAKA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında bahsi geçen üzeri ağaçlar ve meyvelerle dolu bir dağın adı olup, Kailasa'nın kuzeyinde yer alan bu dağ Himavat ile Menaka'nın oğlu kabul edilmekteydi. Söylenceye göre İndra yeryüzündeki tüm dağların kanatlarını kesip yere sabitlerken Mainaka kaçmayı başarıp, kanatlarını korumayı başarmıştır. Sita'yı arayan Hanumana buradan uçarak geçmiştir.

MAİNALOS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un büyük oğlunun adı olup Arkadia'daki Mainalon kentine adını vermiş, söylenceye göre tanrı Zeus'a insan eti yedirmeye kalkan babasıyla birlikte tanrının gönderdiği birer yıldırımla öldürülmüştür.

MAİNAKİNİ [Hint Mitolojisi] Bir söylenceye göre gökyüzünde rüzgârla savrulan çıplak bir ruhun penisinin küçüklüğüne gülünce ruh tarafından lanetlenip kısır kalan Sinhala prensesinin adıdır.

MAİNET [Fransız Mitolojisi] Karolenj destanlarının en önemlisi olup Charlemagne'ın çocukluk ve gençlik çağını anlatmaktadır.

MAİRE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde sel tufanına sebep olan bir güç veya varlığın adı olup, her biri bir kabilenin atası kabul edilen Koem, Hermitten ve Krimen ağaçlara tırmanarak veya mağaralara saklanarak kurtulmayı başarmıştır.

MAİRENN [Kelt Mitolojisi] Bir söylencede bahsi geçen altın saçlı İrlanda kraliçesinin adıdır. Altından bir başlığı kafasından hiç çıkarmayan kadın kralın diğer eşi Mugain'in rakibesinin dazlak olduğunu düşünmesine sebep olmuştur. Bu yüzden kadın bir soytarıyı ayartarak Mairenn'in başlığını düşürmesini sağlayarak kadını küçük düşürmek istemiştir. Buna karşın başlık yere düştüğü anda Mairenn'in başı birden bire altın rengi saçlarla dolmuştur. Bu olaydan sonra Mugain kıskançlığı yüzünden lanetlenmiş, çocuk doğurmadan önce koyun ve somon balığı dünyaya getirmiştir.

MAİRİN RUA [Kelt Mitolojisi] Olağanüstü şartlarda dünyaya gelen çirkin bir kızın adı olup, adı Keltçe "Kırmızı Mairin" anlamına gelmektedir. Söylenceye göre İrlandalı bir kadın 3 kez yaşlı bir cadı tarafından ziyaret edilmiş ve her defasında hamile kalmıştır. Cadıyı ilk iki sefer iyi karşılayan kadın güzel çocuklar doğurmuşsa da son defasında cadıyı lanetleyince kızıl saçlı ve sakallı Mairin dünyaya gelmiştir. Mairin, büyüyünce çirkinliği yüzünden insan içine çıkarılmayıp ev işlerine koşulmuşsa da bir gün kızı gören yaşlı bir gezgin kadın birisinin âşık olması halinde kızın birdenbire güzelleşeceği kehanetinde bulunmuştur. Bir süre sonra babaları ölünce geçim sıkıntısı geçen kız kardeşler talihlerini aramak için yola koyulmuş, çeşitli maceralardan sonra Mairin'in zekâsı sayesinde bir şatoda rastladıkları bir devi öldürmüş ve sonunda kralın sarayına ulaşmışlardır. Kralın 2 oğlu Mairin'in güzel ablalarına âşık olmuşsa da üçüncü prens sakallı Mairin'i beğenmemiştir. Kızı başından savmak isteyen prens, kıza yerine getirmesi gereken (bir devin pelerin, ışık kılıcı ve altın kesesini getirmek) 3 imkânsız görev vermişse

de Mairin'in zekâ ve cesaretiyle zor işlerin üstesinden geldiğini görünce kıza hayran kalarak evlenmiştir. Evlilikten sonra kızın üzerindeki lanet kalkmış ve Mairin çok güzel bir kadına dönüşmüştür.

MAİSO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Arawak halkının Paressi kabilesinin inanışında her şeyi üreten ana tanrıça olup "Taş kadın" adıyla da bilinmektedir.

MAÎT CARREFOUR [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında yol kavşakları ve büyücülerin tanrısı olup, Kalfu adıyla da bilinmektedir. Gece iblislerini yöneten bu loaya yakarılarak kötülüklerden korunmaya çalışılmaktaydı.

MAÎT GRAN BOIS [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında ormanları yöneten bir loanın adıdır.

MAÎT SOURCE [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında göl ve nehirlerin koruyucusu kabul edilen bir loanın adıdır.

MAİTAGARRİ [Bask Mitolojisi] Bir göl tanrıçasının adıdır.

MAİTRESE DELAİ [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında tef çalanları takip eden bir loanın adıdır.

MAİTREYA [Budist Mitolojisi] Buda'nın henüz olgunlaşmamış hali veya bu dünyanın gelecek Budası olup genç bir Hint prensi olarak tasvir edilmektedir. Budist inanışa göre çağımızın Budası Gautama Buda'nın ardılı kabul edilen Maitreya gelecekte dünyaya gelecek, tam aydınlanmaya erişecek bir Boddisattva olup, beş dünyevi Buda'nın sonuncusudur. İnanışa göre Yeryüzüne geleceği güne kadar, Tuşita adı verilen kendisine ait göksel âlemde yaşayan Maitreya yeryüzünde indiğinde inanlarına üç vaaz verecektir. Diğer Bodhisattvalardan farklı olarak ayakları bitişik tasvir edilen Maitreya'nın çoğu heykelinde sol elinde bir su kabı bulunmaktadır. Adı ilk kez Theravada okulunun Pali derlemesindeki Suttapitaka'da geçen Maitreya inancı Mahayana ve Tibet Budizmlerinde önemli bir figür olup, Tibet'in ilk Budist manastırı olan Samye tapınağı Maitreya'ya adanmıştır. Maitreya, Çin'de Mi-lo Fo, Tibet'te byams-pa, Japonya'da Miro Veya Miroku, Moğolistan'da Maidari Hutuktu adıyla anılmaktaydı.

MAİYARAB [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında yeraltı dünyası Patal'ın kralıdır.

MAİYUN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çayen halkının en önemli tanrı olarak gördükleri büyük ruha verdiği isimdir.

MAİYUNTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çayen halkının kişinin koruyucu ruhuna verdiği isimdir.

MAJAS GARS [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında kendisine küçük sunular yapılıp dua edilmesi karşılığında kötü ruhları evden uzak tuttuğuna inanılan evin koruyucu ruhunun adıdır.

MAJESTAS [Roma Mitolojisi] Saygı, heybet ve onur tanrıçasının adı olup, Onur ile Reverentina'nın kızı olarak görülmekteydi. Vulcan ile ilişkilendirilen tanrıça kimilerince tanrının karısı olarak görülmüştür.

MAJHİMA-NİKAYA [Budist Mitoloji] Pali dilinde yazılmış Sutta Pitaka'nın 152 vecizesini (sutta) içeren orta ölçekli koleksiyonunun adıdır.

MAJU [Bask Mitolojisi] Yılan formunda tasvir edilen şimşek tanrısının adı olup, eşi Mari ile birlikte insanların üzerine dolu yağdırıp korkunç fırtınalar göndermekteydi.

Bkz. Sugaar

MAKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında başlangıçtan beri var olan yeryüzü tanrıçasının adı olup, gök tanrı ışığı yaratınca çıplak olduğunu fark etmiş, nehirlerle toprağı parçalara ayırmış, bitki ve hayvanları yaratmıştır.

MAKAN GADUNGAN [Endonezya Mitolojisi] Java halkının inanışında kaplanın gövdesinde insanın ruhuna sahip olan bir yaratığın adıdır.

MAKANAİMA Bkz. Makunaima

MAKAR [Yunan Mitolojisi] **1.** Teselya'da bulunan Magnesia kralı Aeolus'un oğlu olup, kendi kız kardeşi Kanake'ye aşık olunca intihar etmiştir (Hygin. Fab. 238).

2. Odysseus'un bir arkadaşının adıdır (Ovid XIV, 159).

3. Güneş tanrısı Helios'un Heliadae adlı 7 oğlundan birisi, Rodos'un oğlu ve Lesbos (Midilli) adasının kralı olarak bahsi geçen bir kahramandır (Hom. Il. xxiv. 544, Diod. v. 56).

4. İason ile Medeia'nın oğlu olup, Mermerus veya Mormorus adıyla da bilinmekteydi (Hygin. Fab. 239).

5. Peirithous'un düğününde çıkan savaşta kentaur Erigdupus'u öldüren Latiphin adıdır (Ov. Met. xii. 452).

MAKARA 1. [Hint Mitolojisi] Varuna dağı civarında yaşayan bir deniz canavarının adı olup, yarı kara (timsah, fil veya geyik) yarı balık formunda tasvir edilmektedir. Makara, Ganj nehri tanrıçası Ganga ile deniz tanrısı Varuna'nın binek taşıtı (vahana) ve aşk tanrıçası Kamadeva'nın sembolüdür. Hindu ve Budist tapınaklarının giriş yollarında tasvir edilen Makara aynı zamanda burçlar kuşağında oğlak burcu ile özdeşleştirilmekteydi. Makara ayrıca Jala-rupa (su köpüğü) ve Asita-danştra (kara diş) adlarıyla bilinmekteydi.

2. [Aborijin Mitolojisi] Başlangıçta emu kuşlarının atalarına verilen isim olup, o dönemde Wanjin adıyla bilinen yabani köpekler (dingo) tarafından kovalanmaktaydılar. Emular uçarak uzaklara gidebildiğinden dingolar kuşların kayalık bir alanda yaptığı yuvayı ateşe vererek kanatlarının yanmasına sebep olmuşsa ama bu sırada kendi ayakları da yanmıştır. O dönemde sonra emular uçamamasına rağmen dingoların da bacak boyu kısaldığından kuşları avlamakta zorluk çekmeye devam etmişlerdir.

3. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya halkının inanışında fil benzeri hortumu olan aslan formunda bir canavarın adıdır.

Makara

MAKAREUS 1. Bkz. Makar (I)

2. Mytilini'de bir Dionysos rahibinin adı olup tapınağa emanet edilen altınları zimmetine geçirince altınların sahibi tarafından öldürülmüştür.

MAKARİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles ile Deianeria'nın yedi kızından birisinin adı olup, Euripides'in oyunu 'Heraklidae' (Herakles'in çocukları) oyunun da kahramanıdır (Paus. i. 32. 6).

2. Hades'in kızının adıdır.

MAKARDİT [Afrika Mitolojisi] Dinka halkının inanışında kötü şans tanrısının adıdır.

MAKARONAS Yunanistan'da karnaval zamanı tahtadan yapılan bir kuklanın adı olup, başına bir su kabı koyulup, phallus takılmaktadır. Seyirlik bir köy oyunun kahramanı olan makaronas bütün makarnaları yediği için hastalanınca, doktor çağrılır ama hastadan umut kesilince bir cenaze töreni düzenlenir. Açık saçık şarkılar söylendikten sonra makaronas kuklası parçalanarak tören sona erdirilirdi.

Bkz. Cicimama, Babra Bubrik

MAKE MAKE [Pasifik Mitolojisi] Paskalya adası (Rapanui) halkının inanışında sembolü deniz kırlangıcı olan yaratıcı deniz tanrısının adıdır. Adadaki kaya resimlerinden kuş adam kültünün parçası olduğu anlaşılan tanrı, kuş kültünün koruyucusu ve insanoğlunun yaratıcısı olarak görülmekte, onuruna her yıl düzenlenen festivalde yumurta sunulmaktaydı. Make Make'nin Polinezya tanrısı Tangaroa'nın bir varyasyonu olduğu sanılmaktadır.

MAKEA-TUTARA [Polinezya Mitolojisi] Maui'nin babası ve ölüler dünyasının efendisi olan tanrının adıdır.

MAKEDON [Yunan Mitolojisi] Genellikle Zeus ile Thyia'nın bazı söylencelerde ise Aiolos veya Lykaon'un oğlu, Magnes'in kardeşi olarak geçen ve Makedonya'ya adını veren bir kahramanın adıdır. Diodorus Siculus'a göre ise Anubis'in kurt postu giyip, kurt maskesi ile dolaşan kardeşiydi.

MAKELLO [Yunan Mitolojisi] Damon'un kızlarından birinin adı olup, kız kardeşi Deksithea Minos ile evlenmiştir.

MAKENAİMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella-Brezilya sınırında yaşayan Orinoko halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup dünyayı başlangıçta cennet olarak yaratmıştır.

MAKH [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'un eşi olan bir Babil bakire tanrıçasının adıdır.

MAKHAEREUS [Yunan Mitolojisi] Delphili Daitas'ın oğlu bir Apollon rahibi olup bir tartışma sırasında Akhilles'in oğlu Neoptolemos'u öldürmüştür.

MAKHİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arakuan şamanlarına verilen isimdir.

MAKHAON [Yunan Mitolojisi] Şifa tanrısı Asklepios'un oğlu, Akesis, Aegle, Hygieia, İaso, Janiskus, Panakea ve Podalirius kardeşi, Antikleia'nın kocası, Alexanor, Nikomakhos ve Gorgasos'un babasıdır. Makhaon, Helen'in taliplerinden birisi olup, Troya savaşına otuz gemilik Selanikli bir grubun komutanı olarak katılmış, savaş sırasında hekimlik yapmış, bazı yazarlara göre tahta atın içinde yer alan savaşçılardan birisi olmuş, sonradan tanrılaştırılmıştır.

MAKHİMOS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

MAKHU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil rüya tanrıçasının adıdır.

MAKİHİKİ [Pasifik Mitolojisi] Lono onuruna düzenlenen 4 ay süren bir festivalin adıdır.

MAKİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Pomo halkının sudan gelip insanoğluna uygarlık getirdiğine inanılan kültürel bir kahraman olup, kuş kavminin lideri Dasan'ın babasıdır.

MAKİSTUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Athamas'ın oğlu ve Phrixus'un kardeşi olup, Triphylia'daki Makistus kentinin ad vericisiydi.

2. Makistus kentindeki tapınağına atfen Herakles'e verilen isimlerden birisidir.

MAKİŞİ [Afrika Mitolojisi] Angola'da insan eti yiyen canavarlara verilen isimdir.

MAKKATU Bkz. Aya

MAKON [Yahudi Mitolojisi] Yedi cennetten birisinin adı olup, yağmur, kar, dolu, çiy gibi tüm yağışların deposu kabul edilmekteydi.

MAKONAURA Bkz. Anuanaitu ile Makonaura

MAKRİS [Yunan Mitolojisi] Aristaios'un kızlarından birisi olup, babasıyla birlikte Euboia'da çocuk Dionysos'u balla besleyerek büyütmüştür (Apollon. Rhod. iv. 540, 990).

MAKUİLXOKHİTL Bkz. Xokhipilli

MAKUNAİMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Karib halkının efsanelerinde sıkça adı geçen zeki ve güçlü ikiz kahramanlardan birisi olup, Pia'nın kardeşidir. Yaratıcı

tanrı olan Makunaima önce kuşlar ile vahşi hayvanları yaratmış, oğlu Sigu bu canlıların yöneticisi olmuştur. Sigu bir gün babasının ektiği büyük bir ağacı kökünden sökünce büyük bir tufan oluşmuş, Sihu hayvanları korumak için bazılarını mağaralara bazılarını ise ağacın tepesine taşımıştır. Ayrıca Guyana ve Venezeula civarında yaşayan Akawaio halkından Makunaima ile oğlu Sigu'nun önemli rol oynadığı yaratılış, dünya ağacı ve tufan ile ilişkili söylenceler kaydedilmiştir. Brezilyalı yazar Mario de Andrade'nin (1893–1945) 'Macunaima' adlı romanı ise kişiliği olmayıp, gecenin çocuğu olarak adlandırılan çocuğun öyküsü anlatılmakta olup, 6 yaşında konuşmayı başaran Makunaima ilk olarak "Çok tembelim" sözlerini sarf etmiştir.

MAKUTU Polinezya'da cadılık sanatının adı olup, uzun yıllar süren bir eğitimi gerektirmekteydi.

MAL [Hint Mitolojisi] Tamil halkının inanışında yaratıcı tanrı olup adı "en büyük" ve "karanlık" anlamlarına gelmekteydi. Sonradan Krişna ile eş tutulan tanrı banyan ağacı ile ilişkilendirilmekteydi.

MALAHAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouver adasında yaşayan Nootka halkının inanışında kötü yürekli orman tanrıçasının adıdır. Çaldığı çocukların gözyaşlarından Andaokut adlı şekil değiştirebilen varlık doğmuş hemen büyüyerek Malahas'ı öldürüp çocukları kurtarmıştır.

MALAKAS [Filipinler Mitolojisi] Dünyanın yaratılışının ardından insanlar tarafından kaplanmasını anlatan bir efsane ve bu efsaneye adını veren ilk erkeğin adı Maganda'nın kocasıdır. Malakas sadece ilk insan olmakla kalmayıp aynı zamanda güç ile ilişkilendirilen bir tanrı olarak görülmekteydi.

MALAKBEL [Yakındoğu Mitolojisi] Kuzey Arabistan'da Palmyra kenti ve civarında güneş, bereket ve bitkilerle ilişkilendirilen bir tanrı olup, ilkbaharın kişileştirilmiş formuydu. Kartal formunda tasvir edilen Malakbel genellikle ay tanrısı Aglibol ve tanrıça Allat ile birlikte resmedilmekteydi.

MALAKHİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in Neviim (peygamberler) adlı 12 bölümünden sonuncusun yazarı kabul edilen bir peygamberdir. Malakhi adı İbranice 'Habercim' anlamına gelmekte olup, kitapta Baptist John ve İsa'nın geleceği bildirilmektedir.

MALANGGAN [Melanezya Mitolojisi] Bismark adalarından Yeni İrlanda'da atalara tapınma ve genç erkeklerin topluma kabul törenlerini birlikte içeren bir seremoninin adıdır.

MALARA [Polinezya Mitolojisi] Sabahyıldızına (Venüs) verilen isim olup, güneş tanrısı Maelare'nin kızları Eau ile Havoa'yı ilk görüşte beğenip ikisiyle birden evlenmiştir.

MALEİVA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezüella'da yaşayan Goajiro halkının inanışında evren, bitkiler, hayvan ve insanları yaratan tanrının adı olup, aynı zamanda insanlara ateşi, yağmuru, ahlak kurallarını öğreten kültürel bir kahramandır.

MALESK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşian halkının masal ve efsaneler anlamına kullandığı kelimedir.

MALEVOLUS [Roma Mitolojisi] Mercury'nin "kötü niyetli" anlamına gelen lakabıdır.

MÂLİK [İslam Mitolojisi] Cehennem meleklerinin en önemlisi olup, adı Arapça 'sahip' anlamına gelmektedir. Aynı zamanda İslam öncesinde Kuzey Arabistan'da tapınılan tanrılardan birisi olduğu sanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de günahkârların Mâlik'e, Allah'ın kendilerini yok etmesi isteğiyle seslenmesine rağmen meleğin Mâlik 'Siz kalacaksınız' cevabı verdiği kayıtlıdır (Zuhrûf 74-77).

MALİNA [Eskimo Mitolojisi] Grönland ve civarında yaşayan İnuit halkının inanışında güneş tanrıçasının adıdır. Bir zamanlar Aningak adlı erkek kardeşi ile birlikte yaşayan güzel bir kız olup, gizlice kendisiyle birlikte olan kardeşi tarafından kovalanınca gökyüzüne kaçmış peşinden gelen kardeşi Aya Malina ise güneşe dönüşmüştür.

MALİNALKSOKHİ [Aztek Mitolojisi] Savaş ve güneş tanrısı Huitzilopokhtli'nin büyücü olan kız kardeşinin adı olup, zehirli yılan ve böcek ısırmalarını tedavi edebilmektedir.

MALİNGEE [Aborijin Mitolojisi] Gece ruhunun adı olup dizlerini ses çıkaracak şekilde birbirine çarparak yürümekte, tahrik edildiğinde insan ve vahşi hayvanları taş baltasıyla öldürdüğüne inanıldığından geceleri gürültü yapılmamaktaydı.

MALKANDROS [Yunan Mitolojisi] Bir Babil kralının adı olup, kızı İsis tarafından büyütülmüştür.

MALORY, SİR THOMAS (1405-1471) Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur, 1469) adlı eserin yazarı veya derleyicisi olup, hakkında çok az şey bilinmektedir. Orta sınıf bir İngiliz ailesinden gelmesine karşın 1442'de şövalyelik nişanı alan Malory, politik görüşleri yüzünden 1451'de soygundan tecavüze dek pek çok suçlamayla birlikte hapse atılmıştır. 1485'te William Caxton tarafından basılan Le Morte d'Arthur'un orijinal nüshası 1934'de William Oakeshott tarafından bulunmuş ve 1947'de Eugène Vinaver'in editörlüğünde basılmıştır. Vinaver detaylı bir incelemeden sonra Malory'nin birbirinden farklı çok sayıda Arthur hikâyesini derleyip toplayarak yekpare bir eser oluşturduğunu iddia etmiştir.

MALSUM Bkz. Gluskap ile Malsun

MALSUN Bkz. Gluskap ile Malsun

MAMA **1.** [Kore Mitolojisi] Çiçek hastalığı tanrıçasının adı olup, hastalığın beşinci gününde bir kadın şaman (Bkz. Mudang) Mama'nın hasta kişinin bedenini terk etmesi için bir ayin düzenlenmekteydi.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer ve Akad halklarınca "ebe" olarak da bilinen ana tanrıçaya verilen isim olup, ilk insanın kil ve kandan yaratılmasına yardım etmiştir.

MAMA ALLPA [İnka Mitolojisi] Hasat ve yeryüzü tanrıçasının adı olup, bereket ile ilişkilendirilmekte ve çok göğüslü olarak tasvir etmişti.

MAMA COCHA [İnka Mitolojisi] Peru sahil halklarının inanışında en insanlara balık sağlayan bir balina formundaki deniz tanrıçası olup, adı "Deniz Ana" anlamına gelmektedir. İnka inanışında Virakokha'nın karısı olan tanrıçaya özellikle balıkçı ve denizcilerin tapınmaktaydı.

MAMA NONO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Antiller'de yaşayan Karib halkının inanışında bir ana tanrıçanın adı olup, toprağa taş ekerek insanoğlunun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

MAMA OKLLO HUAKA Bkz. Mama Oello

MAMA OELLO [İnka Mitolojisi] Bereket ile ilişkilendirilen ana tanrıça olup, Mama Ogllo, Mama Okllo ve Mama Cora Ocllo adlarıyla da bilinmekteydi. Bir söylenceye göre Güneş tanrısı İnti ve ay tanrıçası Mama Killa bir başkasına göre ise Virakokha (Wiraqucha) ile Mama Qucha'nın kızıdır. Kuzko'yu birlikte keşfettikleri Manko Kapak'ın kız kardeşi ve karısı olan tanrıça kadınlara ip eğirmeyi ve dokumacılığı öğretmiştir. Söylenceye göre tanrıça Poque halkından birisini öldürdükten sonra göğüs kafesini açıp akciğerlerini çıkarıp yemiştir. Tanrıça bu olayın ardından Poque köylerine saldırıp kaçırdığı bu halkın yerine kendi halkını yerleştirmiştir ki bu söylence İnkaların kendilerinden önceki halkın topraklarını istilasını da açıklar niteliktedir.

MAMA PAKHA Bkz. Pakhamama

MAMA QUİLLA [İnka Mitolojisi] Ay ve güneş tutulmaları sırasında onuruna ayin düzenlenen bir tanrıça olup, güneş tanrısı İnti'nin kız kardeşi ve eşiydi. Adı "Ay Ana" anlamına gelen tanrıça aynı zamanda evli kadınların koruyucusu kabul edilmekteydi. İnkalar bir jaguarın ayı yemeye çalışmasının tutulmaya sebep olduğuna inandığından gürültü yaparak hayvanı kaçırmaya çalışmaktaydı ki bu gelenek günümüzde Peru folklorunda yaşatılmaya devam etmektedir. Başta İnka imparatorluğunun başkenti Kuzko'da ki Korikança tapınağı olmak üzere onuruna pek çok tapınak inşa edilmiş olup, ilk İnka imparatoru Manko Kapak'ın İnti ile Mama Quilla'nın oğlu olduğuna inanılmaktaydı.

MAMALDİ Bkz. Hadu ile Mamaldi

MAMALOİ [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde rahibelere verilen isim olup erkek karşılıklarına Paparloi adı verilmekteydi.

MAMAN BRİGİTTE [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde haç ile işaretlenen mezarları koruyan bir ölüm tanrıçasının adı olup, erkek karşılığının adı Ghede'dir. Pek çok loanın annesi olduğuna inanılan tanrıça mezarlıkların sahibesi olarak bilinmekteyse de adına inşa edilmiş bir tapınak bulunmamaktaydı. Maman Brigitte'ye söğüt veya karaağaç altında ibadet edilmekte ve çoğunlukla düşmanların cezalandırılması istenirdi. Baron Samedi'nin eşi olduğuna inanılan Maman'un sembolü siyah bir horoz olup, içine biber katılmış rom içen loanın sembolü ateş olan İrlandalı azize St. Brigid ile ilişkilendirilmekteydi.

MAMANDABARİ [Aborijin Mitolojisi] Babaoğul veya iki kardeş olarak tasvir edilen iki kültürel kahramanın adı olup, kuzeyde ortaya çıktıktan sonra güneye doğru giderken insanlara çeşitli ayin ve gelenekleri öğrettiklerine inanılmaktadır.

MAMARAGAN [Aborijin Mitolojisi] İyi havalarda göl ve su birikintilerinde yaşayıp kötü havalarda ise kara bulutların üzerinde seyahat eden, insan ve ağaçlara yukarıdan yıldırım fırlatan şimşek adamın adıdır.

MAMBO 1. [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Lovedu halkının ata olarak kabul ettiği bir kahramanın adıdır.

2. [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde hungan adlı erkek rahiplerle birlikte tanrılardan (loa) yardım dilenen ayinleri yöneten kadın rahiplerin adıdır.

MAMBU MUTU [Afrika Mitolojisi] Brundi halkının inanışında Tanganyika gölünde yaşayan uzun saçlı, beyaz tenli, yarı balık yarı genç ve güzel kadın formunda bir denizkızının adıdır. Mami Vata adıyla bilinen yaratık insanları etkisi altına alarak suyun altına çekmekte, boğarak ve kanlarını emerek ölmelerine sebep olmaktadır.

MAMERCUS [Roma Mitolojisi] **1.** Pythagoras'ın oğullarından birisinin adı olup, lakabı 'unutulur' anlamına gelen Aemilius'dur (Plut. Num. 8).

2. Çoban kılığına giren savaş tanrısı Mars'ın Septimus Marcellus'un karısı Silvia'dan doğan oğlunun adı olup, Mars kadına bir mızrak vermiş, bunun oğlunun olduğunu söylemiştir. Dayılarını öldüren oğluna kızan Silvia bu mızrağı yakınca çocuk ölmüştür.

MAMERS [Roma Mitolojisi] Osci halkının Mars'a verdiği isimdir.

MAMİ [Mezopotamya Mitolojisi] İnsanoğlunu yaratan Babil tanrıçasının adıdır.

MAMİTU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad kökenli yemin tanrıçasının adı olup, zamanla yeni doğanların geleceğini belirleyen kader tanrıçası, Nergal'in karısı ve ölüler dünyasının keçi başlı yargıcına dönüşmüştür.

MAMLAMBO [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında nehir tanrıçasının adıdır.

MAMMETU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil mitolojisinde kader ve talih tanrıçasının adıdır.

MAMMON İbranice 'para' anlamına gelen kelime Yahudi geleneğinde maddi zenginliğin (servet, para, mülkiyet, kar) kişileştirilmiş formu olup, Yeni Ahit'te de İsa tarafından "Tanrıya ve Mammon'a hizmet edemezsin" sözünde aynı anlamda kullanılmıştır (Luka 16: 9-11; Matta 6:24). Hıristiyan folklorunda kelime zamanla şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

MAMMUYON [Filipinler Mitolojisi] kâhinlik özelliğiyle ünlenmiş, 'buyon' adı verilen büyücülük sanatına hâkim bir cadının adıdır.

MAMMYWATA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika sahili boyunca tapınılan bir su tanrıçası olup, 15. Yüzyıl sonrasında Avrupalı denizcilerin etkisiyle yerli kültüre kabul edilmiştir. İngilizce "Suların Anası" anlamına gelen "Mother of Waters"

kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Bölgedeki yerli Hıristiyanlarca iblis, Müslümanlarca ise cin olarak görülmektedir.

MANA Polinezya ve Melanezya'da bitkilerin şifa vermesi, canlıların büyüyüp gelişmesi, başarı, mutluluk, öfke gibi pek çok olayı açıklayan madde dışı cinsten doğaüstü bir gücün adıdır. Belli bir nesneye özgü olmayan mana, ilk olarak İngiliz misyoner R. H. Codrington (1830-1922) tarafından tanımlanmış, fiziksel bir müdahale olmaksızın iyilik ve kötülük için hareket eden bir kuvvete duyulan inanış olduğu dahası Melanezya dininin yararlanmak ya da yararlandırmak için mana edinmekten ibaret olduğunu iddia etmiştir. Gözle görülmeyen mananın ömrü içine girdiği varlığın ömrüyle bağlantısızdır, içine girdiği varlık yok olsa da mana -öncesiz ve sonrasız olduğundan- hep var olacaktır. Mana, içine girdiği her canlı veya cansız nesneyi etkin ve güçlü kılmakta olup, totemlerin bu gücün maddeleşmiş formu olduğu düşünülebilir. Mauss (1872-1950) büyücülüğün temelinin manaya davrandığını ileri sürerken Durkheim, mananın ilkel halkların doğada sezdikleri yaratıcılığın gücü olduğunu, güneşe, aya, yıldıza tapınmanın bunların kendilerinde var olan bir güçten gelmediğini kendilerine katılan mana gücünden ötürü kutsallaştırıldıklarını iddia etmiştir. Polinezya ve Melanezya'da 'mana' adıyla bilinen inancın benzerleri, Kuzey Amerika yerlilerinden Lakotalarca 'Vakan', Siularca 'Vakanda', İrokualarca 'Orenda', Algonkinlerce 'Manitu', Afrika'da Kongo'da 'Elima' Pigmelerce ise 'Megbe' adlarıyla bilinmekteydi.

MAMPES [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında Ölüler dünyasına giden ve 'Balan Bakham' adı verilen köprünün bekçisinin adı olup sadece iyi ruhların Belet adı verilen cennete girmesine izin verir.

MAMUR İspanya'da bazen boynuzlu olarak tasvir edilen, kırmızı şapkalı kısa boylu ev cinlerinin adıdır. Yıl boyunca görünmez olan Mamurların St. John gününden önce (23-24 Haziran) görülebileceğine hatta bir böğürtlen çalısının üzerine konulan iğne kutusunun içine girdiklerinde yakalanılabileceklerine inanılmaktaydı.

MAMURİUS [Roma Mitolojisi] Roma kralı Numa'nın kendisine gökten inen kalkanı hırsızlardan korumak için bu kalkana benzer on bir kalkanı yapma görevi verdiği Osk'lunun adıdır.

MANA GENİTA [Roma Mitolojisi] Pliny ve Plutarch'ın bahsettiği belirsiz bir tanrıçanın adı olup onuruna dişi köpek kurban edilmekteydi.

MANABOZHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Menomeni halkının inanışında en önemli mitolojik kahraman olup, aynı anda hem şekil değiştirebilen hilebaz hem kurtarıcı hem de kültürel kahramandır. Adı Algonkin dilinde "Büyük tavşan" anlamına gelen Manabozo top oyununu keşfetmiş, kötü ruh Anamaqkius ile savaşmıştır. Potawatomi söylencelerinden birisinde dört kardeşin en büyüğü olan Manabozho, doğum sırasında annesini öldüren en küçük kardeşi Flint'i öldürünce tanrıları öfkelendirmiş, ceza olarak diğer kardeşi de onlar öldürmüşlerdir. Manabozho intikam için tanrılara savaş açmışsa da hatasını anlamış tanrılar kahramanı Midewiwin adlı gizli bir şifacılık topluluğuna sokarken ölen kardeşi de hayata döndürmüş ama yeryüzüne göndermeden ölüler dünyasını yönetme görevini vermişlerdir.

MANAF [Arap Mitolojisi] İslam öncesi dönemde daha çok kadınlar tarafından tapınılan bir tanrının adıdır.

Ay tazısı Managarm (Willy Pogany, 1920)

MANAGARM [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre bir dev kadından doğma kurt formunda kötü yürekli bir dev olup, adı ay tazısı anlamına gelmekte ayrıca Hati Hródhvitnisson (Düşmanından nefret eden) olarak da bilinmekteydi. Gylfaginning'de geceleyin gökyüzünde ayı kovalayan Managarm bu açıdan gündüz güneşi kovalayan kurt Sköll ile benzerlik göstermekte olup, söylenceye göre kurtlar Ragnarök zamanına dek bu görevi yerine getireceklerdir.

MANAGİLUNOD [Filipinler Mitolojisi] Şanssızlık getiren bir cadının adıdır.

MANAGTANEM [Filipinler Mitolojisi] Kulam adıyla bilinen büyücük sanatında maharetli bir cadıdır.

MANANANGGAL [Filipinler Mitolojisi] Uzun saçlı, deli bakışlı bir cadının adı olup, dolunay zamanı kanatları çıkmakta Bagono savaşçılarını koruyan kötü ruh Mandarangan ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

MANANNAN MAC LİR [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Tuatha Dé Danann klanından daha yaşlı olmasına karşın onlardan birisi kabul edilen deniz ve bereket tanrısının adıdır. Deniz tanrısı Lir'in oğlu olup Man Adasında Mannan adıyla bilinen Mananaan, Fand ve Uchtdelbh'ın kocası, Mongan ve Niamh'ın babasıdır. İrlandalı ve Man adalı denizcilerin koruyucusu olan Manannan'ın bir at gibi kendiliğinden gidebilen "Dalga temizleyicisi" adlı bir gemi üzerinde seyahat ettiğine inanılmaktaydı. Galler'de 'Manawydan ap Llyr' adıyla bilinen tanrının kendini görünmez yapan bir pelerin giydiğine ve sihirli bir araba üzerinde seyahat ettiğine inanılmaktadır. Manannan, Kelt dininde ayrıca ölüleri yeryüzünden ölüler diyarına (Tir na nog) götüren bir varlık olarak görülmekte çok sayıda söylencede bahsi geçmektedir. "Cormac için Üç Çağrı" adlı söylencede Manannan İrlanda kralı Cormac mac Airt'i kışkırtarak Ölüler dünyasına inmesini sağlamışsa da adam karısı ve çocuklarını kaybetmiştir. Manannan, kralın ailesini hayata döndürmekle kalmamış ona etrafta 3 yalan

söylendiğinde kırılacak 3 doğru söylendiğinde yeniden tek parça haline gelecek sihirli bir kupa hediye etmiştir. Ulster efsane serisinden Cuchulainn'in hasta yatağında (Serglige Con Culainn) ise Manannan'ın karısı Fand, İrlandalı savaşçı Cuchulainn ile talihsiz bir ilişki yaşamış, kahramanın karısı Emer'in kocasına olan sevgisini görünce pişmanlık duyarak Manannan'a geri dönmüştür.

MANAS [Türk Mitolojisi] Manas adlı kahramanın maceralarıyla birlikte Kırgız halkının tarih, gelenek ve inançlarını anlatan yarım milyon dizeden oluşan manzum destanın adı olup, bu haliyle Homeros'un Odysseia'sından 20 kat daha uzundur. MS 9-15. yüzyıllar arasında Kırgız halkının Uygurlara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesini konu alan destan 1885 yılında yazıya geçirilmiştir (V. Radlov, Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme/1866-1907, 10 cilt).

Müellifler destanın başlangıç zamanı konusunda MS 7-9. ve 11-12. yüzyıllar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Üç bölümden oluşan destan Kırgız literatürünün en önemli eseri olup festivallerde üç telli kopuz adlı çalgının eşliğinde okunmaktadır.

MANASA [Hint Mitolojisi] Yılanlar (Naga) kralı Vasuki'nin kız kardeşi ve bilge Jagatkaru'nun eşi olan yılan tanrıça çocukların koruyucusu ve bereket tanrıçası kabul edilmekte, özellikle yılan ısırığının tedavisi için ona yakarılmaktaydı. Kuzeydoğu Hindistan ve Bengal'de tapınılan tanrıça söylenceye göre Şiva bir göl kenarında meditasyon yaparken bir nilüfer çiçeği gördüğü zaman ortaya çıkmıştır. Manasa ile ilişkili söylenceler tanrıçanın kötü huyu ve mutsuzluğunu vurgulamakta olup, ayrıca babası ve kocası Şiva tarafından reddedilmesi ile nefret ettiği üvey annesi Çandi arasındaki ilişkiyi konu almaktadır. Bazı yazıtlarda bilge Kaşyapa'nın kızı olarak gösterilen tanrıça müritlerine şefkatle kendine tapınmayanlara ise öfkeyle yaklaşmaktadır. Manasa'nın Budist karşılığı Janguli'dir.

MANAT [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap toplumunda kader ve kısmet tanrıçasının adı olup, akşam yıldızının kişileştirilmiş hali olup, Al-Lat ve Uzza ile birlikte Alilah'ın 3 kızından birisi kabul edilmekteydi. 3 kız kardeşin en büyüğü kabul edilen Manat'ın Mekke ve Medine arasında Qudayd mevkiindeki bir tapınağı bulunmaktaydı. Buraya gelen hacılar saçlarını traş ettikten sonra siyah bir taşın önünde tapınmaktaydı. Bu tapınak ve taş İslam peygamberi Muhammed'in emriyle Ali tarafından tahrip edilmiş, içindeki hazinelere ve biri sonradan "Ali'nin kılıcı" olarak ünlenecek 2 mücevher süslemeli kılıca el konulmuştu.

MANAWYDON Bkz. Manannan

MANCHAKHİCOJ Arjantin'in Tucumán, Salta ve Catamarca bölgeleri halklarının inanışında bir iblis ile cadının oğlu olan küçük ve şekilsiz doğaüstü yaratığın adıdır.

MANDA [Hint Mitolojisi] Güneş tanrısı Surya ile Çaya'nın oğlu olup sefalet ve sıkıntı verdiğine inanılan Satürn gezegeninin kişileştirilmiş formu olan bir tanrıdır. Sani adıyla da bilinen Manda sekiz alaca at (veya karga, akbaba) tarafından çekilen bir araba üzerinde seyahat eden çirkin yaşlı ve topal bir adam olarak tasvir edilmekteydi.

MANDA D-HİİA [Yakındoğu Mitolojisi] Irak ve Güneybatı İran'da Madea adlı Baptist John ve Mesih'e inanan gnostik bir mezhebin temel öğretisine adını veren kurtarıcı tanrı olup, 'hayat bilgisi' anlamına gelmektedir.

MANDAH [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında toprağı sulayan ve koruyucu özellikleri olan bir grup tanrının adıdır.

MANDALA Hinduizm ve Budizm'de genellikle meditasyona yardımcı olmak amacıyla kullanılan evreni sembolize eden renkli dairelerin adıdır. Genellikle yarıçapsal bir denge içinde bulunan mandalaların basit formu merkezinde bir daire yer alan T formunda 4 kapılı bir kareden oluşmaktaydı. Bazı mandalalar evreni detaylı tasvir etmekte, Bodhisattvalar, tanrılar, dağ ve denizler hatta burçlar kuşağına yer verecek denli detaylı çizilebilmekteydi.

MANDARANGAN Bkz. Mananaggal

MANDRAKE Bkz. Adamotu

MANDU Bkz. Mon

MANDULİS [Mısır Mitolojisi] Sudan'ın kuzeydoğusunda yer alan Nubia bölgesinde Antik Çağ'da tapınılan bir tanrının adı olup, Philae şehri kültünün merkeziydi. Merulis adıyla da bilinen tanrı Roma döneminde gök ve güneş tanrısı olarak kabul edilmiştir. Nubia'da bulunan Kalabşa tapınağın Horus ile bir tutulan ve şahin formunda tasvir edilen bu tanrının onuruna inşa edilmişti. Mandulis koçboynuzlu, yılanlı ve tüylü bir güneş diski başlığıyla veya insan başlı bir şahin formunda tasvir edilmekteydi.

MANDYLAS [Yunan Mitolojisi] Komşusunun koyununu çalan bir çobanın adı olup, koyunu çalınan çoban kutsal kabul edilen meşe ağacına koyununun akıbetini sorunca suçlunun Mandylas olduğunu öğrenmiştir.

MANES 1. [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Gaia'nın oğlu olduğu söylenen ilk Maeonia (Lydia) kralının adı olup bölgeye adını vermiştir. Herodot Tarih'inde Tyrrhenia kolonizasyonundan bahsedilirken Atys'in babası (1: 94) olarak anılmışsa da aynı eserin dördüncü kitabında oğlunun adı Kotys olarak verilmiştir.

2. [Roma Mitolojisi] Ataların tapınılan ölü ruhlarına verilen isim olup, Latince 'İyi olanlar' anlamına gelmekte, Roma döneminden kalma mezar taşlarında D.M harfleri Dis Manibus 'Atalara adanmış' anlamında adları geçmektedir. Lares ve Manes, Tanrıça Mania'nın evlatları olup, her yıl 18-21 Şubat arasında düzenlenen Feralia festivalinde tapınaklar kapatılarak mezarlıklara gidilmekte Di Manes onuruna kara koyun, domuz veya öküz kurban edilmekteydi.

MANETUVAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Leni Lenape halkının inanışında tüm varlıkların özünde bulunan yaşam ruhunun adıdır.

MANGALA 1. [Hint Mitolojisi] Mars gezegenini temsil eden bir yıldız tanrısının adıdır.

2. [Afrika Mitolojisi] Mali'de yaşayan Mande halkının inanışında ilk insan ikizleri Faro ve Pemba'yı yaratan tanrının adıdır.

MANGALA BULAN [Endonezya Mitolojisi] Batak halkının inanışında en önemli tanrı olan Mulajadi na Bolon'ın karısı Manuk Patiaraja'nın yumurtalarından çıkan üçüncü çocuğun adıdır.

MANGAİA [Polinezya Mitolojisi] Cook adalarının güneyinde Rarotonga'dan sonra ikinci büyük ada olup, Polinezya dillerinde 'Öteki dünya' anlamına gelmektedir.

MANGAR KUNJER KUNJA [Aborijin Mitolojisi] Aranda halkının inanışında kertenkele tanrının adıdır.

MANGGAGAVAY [Filipinler Mitolojisi] Hastalık tanrıçasının adıdır.

MANGKUKULAM [Filipinler Mitolojisi] Ateş tanrısının adıdır.

MANGO-ROA-I-ATA [Pasifik Mitolojisi] Maori kozmolojisinde Samanyolu için kelime olup 'şafaktaki uzun köpekbalığı' anlamına gelmektedir.

MANİ 1. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] José Viera Couto de Magalhaes'in *O Selvagem* adlı eserinde anlatılan Brezilya'nın yağmur ormanlarında kaydedilmiş kültürel bir kahramanın adı olup, halkına pek çok sanat öğrettikten sonra ölmeden hemen önce halkına 1 yıl sonra mezarına geldikleri takdirde bir ahzine bulacaklarını söylemiştir. Gerçekten de 1 yol sonra Mani'nin mezarının üzerinde o zamana dek bilinmeyen ama kökünde bol miktarda nişasta bulunduğu için yerlilerin beslenmesinde büyük önem taşıyan manyok (manihot esculenta) bitkisinin yetiştiği görülmüştür. Söylencenin Tupi halkı arasında yaygın bir varyantında ise kabile şefinin kızı hamile kalmasına karşın çocuğun babasının kim olduğunu açıklamamış, şefin ısrarlı sorularına hiçbir erkekle birlikte olmadığı yanıtını vermiştir. Kız, 9 ay sonra Mani adını vereceği bembeyaz tenli kapkara gözlü bir kız çocuğu doğurmuş, o zamana dek beyaz bir çocuk görmeyen tüm kabileler kızı ziyarete gelmişlerdir. Mani 1 yaşına girdiği gün hastalanıp, ölmüş mezarının üzerinden o zamana dek bilinmeyen bir bitki yetişmiş bunun tadına bakıldığında lezzet ve kıymeti anlaşılarak ziraatı yapılmıştır. Tupi halkı bu bitkiye "Mandi'nin evi" anlamına gelen *mandioca* adını vermiştir. Söylence açıkça görüldüğü gibi manyok bitkisinin ad ve kökeni açıklamaya yönelik üretilmiştir.

2. [Pers Mitolojisi] Eski Ahit'i reddeden, ahlakçı, düalist bir din olup Hıristiyanlık, paganizm ve gnostik öğretilerin bir sentezi olup İran'da yayılan Manikeizm'in Babil doğumlu efsanevi kurucusunun adıdır (MS 216-276).

3. [İskandinav Mitolojisi] Nesir ve Manzum Edda'ya göre ayın kişileştirilmiş formu olup, Mundilfari'nin oğlu ve güneşin (Sol) erkek kardeşidir. Mani, geceleri atların çektiği bir savaş arabasıyla gökyüzünde dolaşmakta olup, Nesir Edda'ya göre Hjúki ve Bil kendisine gökyüzünde eşlik etmektedir. Ragnarök zamanı gelip, dünya yıkıma sürüklendiğinde bir kurt Mani'yi yiyecektir. Litvanya ay tanrısı Menulis'in de Mani ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

3. Gnostik inanışta yaratılan her şeyin iyi ile kötü, aydınlık ile karanlık arasında yaşanan savaşın tarafı olduğunu iddia eden bir filozofun adıdır.

MANİA 1. [Yunan – Roma Mitolojisi] Deliliğin kişileştirilmiş formu olup, dini adetleri yerine getirmeyenlerin üzerine gidip onlara felaket getirdiklerine inanılmaktaydı. Roma'da kapılara Mania resim ve tasvirleri asılırsa hayaletlerin insanları rahat bırakacağına inanılır, Dea Dia adı verilen festivalde Mania onuruna 2 koyun kurban edilir, kurban etlerini yemekte kullanılan tabaklar bir daha asla kullanılmazdı. Bkz. Erinyeler

2. [Etrüsk Mitolojisi] Ölüler dünyası tanrısı Mantus'un yardımcısı ve ölüler dünyasının bekçisidir.

MANİAİ Bkz. Mania, Erinyeler

MANİBOZHO Bkz. Algonkin Mitolojisi

MANİSİLAT [Filipinler Mitolojisi] Karı kocanın boşanmış olduğu durumlardaki evlerin koruyucu tanrısıdır.

MANİTU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının gözle görülmez, gizemli bir güç olarak düşünüp, canlı cansız her şeyin içinde bulunduğuna inandığı kutsal varlığın adıdır. İnanışa göre kabile şamanları insanlara yardım amacıyla bu güçle irtibat kurabilmektelerse de sıradan insanlar da rüyalarında manituyu görüp, özel güçler ve tanrının himayesini kazanabilmekteydi. Büyük Ruh veya Kitçi Manitu, Siu halkınca "Wakan" İroquoa halkınca "Orenda" olarak bilinmekteydi. Wakanların lideri ve evrensel bir tanrı olan güneş *wakan tanka kin* adıyla anılmaktaydı.

MANJET KAYIĞI [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Ra'nın sabahları üzerinde yolculuk yaptığı kayığın adıdır.

MANJUGOŞA [Budist Mitolojisi] Nepal ve Bengal'de bir Bodhisattva'nın adı olup, bir aslan üzerinde oturan sarı renkli bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

MANJUŞRİ [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde Buda'nın insan aklını aşan bilgeliğinin kişileştirilmiş formu olup, Ezoterik Budizm'de bir meditasyon tanrısı olarak görülmekte, adı Sanskritçe "büyüleyici prens" anlamına gelmektedir. Manjuşri, Çin'de Wenşu, Japonya'da Monju, Tibet'te Jampelyang, Moğolistan'da Zogelen Egsigtu olarak bilinmektedir. Bir Çin söylencesinde Wenşu, Buda'nın kader çarkını döndürmekle görevlendirdiği bir Bodhisattva olup, Şan-şi eyaletinde her biri elmas, safir, zümrüt, yakut ve lapis lazuliden (lacivert taşı) oluşan 5 doruklu bir dağın üzerinde görevini yerine getirmekteydi. Bilgi kılıcı ve Prajna paramita kitapları ile ilişkilendirilen tanrı Tibet Ölüler kitabında safran sarısı renginde elinde mavi Utpala çiçeği tutarken tasvir edilmekteydi.

Manjuşri

MANKO KAPAK [İnka Mitolojisi] Mama Quilla ile güneş tanrısı İnti'nin oğlu ve Pakha Kamak'ın kardeşi olan güneş ve ateş tanrısının adıdır. İnkaların kültürel kahramanı olan Manko Kapak, İnka halkının atası kabul edilmekte olup, yanındakilerle birlikte kuzey Kuzko (Hanan Kuzko) kentini kurarken kraliçe ile beraberindekiler ise Güzel Kuzko'yu (Hurin Kuzko) kurmuştur. Yarım kan İnka olan Garcilaso de la Vega'nın 1609'de yazdığı *Comentarios reales de los Incas* adlı kitapta vahşi hayvanlar gibi yaşayan insanların durumuna acıyan güneş tanrısı İnti'nin Manko Kapak ile Mama Oello'yu Titicaca gölünün köpüğünden yarattıktan sonra yeryüzüne göndererek insanların yaşamlarını kolaylaştırmalarını istemiştir. İnti çocuklarına altın bir dal vererek, bereketli bir yerde toprağa gömerek, orada şehir kurmalarını istemiş, çocuklarda İnka medeniyetinin yeşereceği Kuzko kentinin kurulacağı yerde dalı toprağa gömmüşlerdir. José de Acosta'nın 1590'da yazdığı Historia natural y moral de las Indias adlı kitap bu söylenceyi doğrularken, Ramos Gavilan'ın 1621'de yazdığı *Historia del celebre Santuario de Nuestra Señora de Copacabana* adlı kitapta ise Manko Kapak'ın altın renginde elbiseler giyerek halkı tanrısal bir kökeni olduğuna inandıran bir insan olduğu iddia edilmiştir.

MANKURT [Türk Mitolojisi] Geçmişi ve kimliği hakkında her şeyi unutarak sadece yapması gereken günlük işlere odaklanmış köle anlamına gelmekte olup, bir insanın nasıl Mankurt yapılacağına dair bir Kırgız efsanesi bulunmaktadır. Cengiz Aymatov'un *Yüz Yıldan Fazlanın Son Günleri* adlı romanı bu efsaneyi işlemektedir. Günümüzde yerel dil ve kültürünü unutup Rusçayı ana dil olarak benimsemiş eski Sovyet vatandaşlarını tanımlamak için kullanılan bir deyime dönüşmüştür.

MANMAN BRİGİT Bkz. Maman Brigitte

MANN [Germen Mitolojisi] Yeryüzünde var olduğuna inanılan ilk insanın adı olup, bir devin oğluydu.

MANNAN Bkz. Manannan mac Lir

MANNHEİM Bkz. Midgard

MANNEGİŞİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Krov halkının inanışında insana benzeyen saçsız, büyük gözler ve koca bir kafaya sahip küçük yaratıkların adı olup, insanlara küçük şakalar yapmaktaydılar.

MANNUMBO Filipinlerde 'sumba' adı verilen kara büyü sanatını bilen kötü yürekli cadıların adıdır. Bkz. Mammuyon

MANO CORNUTA Bkz. Şeytan Boynuzları

MANOA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Efsanevi El Dorado kentinin merkezinin adı olup, orada evlerin içinin ağzına kadar altınla dolu olduğuna inanılmaktaydı.

MANODARİ [Hint Mitolojisi] Malabar bölgesinde çiçek hastalığı tanrıçasının adı olup, bir zamanlar Kali tarafından öldürülen bir iblisin karısı olduğuna inanılmaktaydı. Manodari kocasını kurtarmak için didinirken yeryüzünde kıtlığa sebep olunca Şiva kadına bir iyilikte bulunmuş, tanrıçanın terine olağanüstü özellikler katmıştır. Manodari, kocasını öldüren Kali ile karşılaştığı zaman ona dokunduğu yerde sivilceler çıkaran hastalıklı terini bulaştırmıştır. Kali hastalanınca Şiva verdiği hediyenin kullanım amacına öfkelenmiş ve bir kahramanın kılığında yeryüzüne inerek Kali'nin vücudunu çiçek kabarcıklarından temizlemiştir. Bununla birlikte kardeşinin yüzünü yalamamış, dirilen Kali Manodari'nin kol ve bacaklarını keserek cezalandırmıştır.

MANTA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Araukan halkının inanışında ağladığında suyun kaynamasına, diğer deniz hayvanlarıyla birleşerek ortaya yeni canavarların çıkmasına sebep olan devasa bir mürekkep balığının adı olup, suya girenleri aşağı çekip yemekteydi.

MANTAR Eski Mısır'da halkın kutsal sayılan mantar yemesi hatta mantarlara dokunması bile yasaklanmıştı. Kuzey Avrupa'da ise mantarlar üzerinde geceleri perilerin dans ettiği inanışı yaygındı.

MANTEUMA [Yunan Mitolojisi] Tanrıların sözlerine verilen isim olup, Delphi'deki Apollon tapınağı kâhinleri tarafından yorumlanmaktaydılar.

MANTİKORE [Pers mitolojisi] Ünü Ortaçağ Avrupası, Hindistan, Endonezya ve Malaysiya'ya dek yayılmış bir canavarın adı olup, mavi insan yüzü ve kırmızı derili aslan gövdesi ile akrep kuyruğuna sahip olmasına karşın güzel bir sesi olduğu ve müzikten hoşlandığı iddia edilmektedir. Olağanüstü hızlı hareket edip, kuyruğundan alevli oklar fırlatabilen mantikore sivri dişleriyle avını kolayca parçalayabilmektedir. İlk olarak Fars sarayında çalışan Yunan hekim Ktesias tarafından (MÖ 5. yüzyıl) martikhoras "insan yiyen"adıyla kaydedilmiş ardından MÖ 77'de Yaşlı Pliny'nin Doğa Tarihi Kitabında Aristoteles'in metinlerinde ve Ortaçağ Avrupası'nın fantastik kitaplarında bahsi geçmiştir. Aslan dışındaki tüm hayvanları yenebilen bu yaratık yeraltındaki kovuklarda yaşamakta genel anlamda tüm hayvanları avlayabilen bir etebur

olmakla birlikte özellikle insan etini tercih etmektedir.

Mantikore

MANTO 1. [Yunan Mitolojisi] Thebaili Tiresias'ın kâhin kızının adı olup kör babasını elinden tutarak gezdirir, tıpkı babası gibi gaipten haberler verirdi. Anadolu'da Klaros kentini kurup, Giritli Rakios ile evlendiği bilinmekteydi (Paus. ix. 10. 3).

2. Kâhin Polyeidus'un kızı ve Astykrateia'nın kız kardeşi olup iki kardeşin mezarı Megara'da Dionysus mabedinin girişinde bulunmaktaydı (Paus. i. 43. 5.).

3. Herakles'in kızı olan kâhin kız Mantua kentinin ad vericisiydi.

MANTUA Bkz. Manto

MANTUS [Etrüsk Mitolojisi] Ölüler dünyasının tanrısı olup, adı Mantua şehriyle ilgiliydi. Mantus'un yardımcısı Mania adını taşımaktaydı.

MANTYO Filipinler halkının inanışında yaklaşık 3.5 m boyunda, uzun saçlı, çıplak veya eksik giyimli kadın ve erkek insana benzeyen devlerin adıdır. Genellikle insanlara dostça davranmakta, geceleri dolaşmakta ve büyük ağaçlar altında yaşamaktadırlar.

MANU [Hint Mitolojisi] İlk insanın adı ve Sanskritçe kanun kuralları Manusmrti'nin hazırlayıcısı olup, "adam" ve "düşünmek" anlamlarına gelen 'man' kelimesiyle ilişkilidir. Hindular insanoğlunun 14 atası olduğuna ve bunların her birinin manu adı verilen 4.320.000 yıl süren bir devre hükmettiğine inanmaktadır. Yaşadığımız dönem Vivasvân ile karısı Samjnâ'nın oğlu 7. Manu Vaivasvata Manu tarafından yönetilmektedir. Gerçek adı Satyavrata olan Vaivaswata (Güneşten Doğan), MÖ 8-6. yüzyıllara tarihlenen Satapatha Brahmana adlı esere göre Vişnu'nun Matsya avatarının kendini "büyük bir kayık inşa etmesi" uyarısıyla insanoğlunu büyük tufandan kurtarmıştır (I: 8,1). Söylenceye göre Vaivaswata, ellerini yıkarken bir balık yakalamış, balık bilgeye "beni korursan ben de seni korurum" demiştir. Bilge neden koruyacağını sorduğunda ise balık bir tufanın yaklaştığını kendine bir gemi inşa etmesini tavsiye etmiştir. Gemiyi inşa eden bilge tufan sırasında bir halatı balığın boynuzuna bağlayarak tehlikeden kurtulmuştur. Yeryüzündeki tüm insanlar öldüğü için Vaivaswata soyunu sürdürmek için çocuk yapmak istemiş, bilgeyle birlikte yolculuk eden bir kadın kızını adama sunmuştur. İnanışa göre ilk manu kendi kendine dönen ve Brahma ile özdeşleştirilen Svayambhuva olup, 10 Prajapati'nin diğer bir deyişle Maharşi adıyla da bilinen insanoğlunun atasıdır.

Sırasıyla 14 Manu'nun adları şöyledir:

1. Svayambhuva
2. Svarocişa
3. Auttami
4. Tamasa
5. Raivata
6. Çakşuşa
7. Vaivasvata
8. Savarna
9. Dahşasavarna
10. Brahmasavarna
11. Dharmasavarna
12. Rudrasavarna
13. Rauçya
14. Bhautya

MANU YASALARI Manava Dharmasastra veya Manusmrti olarak da bilinen MÖ 200-MS 200 tarihleri arasında manuların ilki Svayambhuva tarafından yazıldığına inanılan Vedik ayetlerin adıdır. Bu kanunlardan Vedik yaratılış söylencesi de dâhil olmak üzere pek çok söylence ve Brahman hakkında bilgi edinmek mümkündür.

MANUK PATİARAJA [Endonezya Mitolojisi] Batak halkının inanışında en önemli tanrı Mulajadi na Bolon'un karısının adı olup, sonradan tanrı olacak üç çocuğunu yumurtlayarak doğurmuştur.

MANUKHİHİR [Pers Mitolojisi] Şehname'de bahsi geçen bir kahramanın adı olup, İran kralı Feridun'un büyük kızının oğludur. Feridun'un oğulları Tur ile Salm'ı savaş meydanında öldürdükten sonra İran kralı olacaktır.

MANUNA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Winnebago halkının inanışında başlangıçta tek başınayken yeryüzünü yaratan ve Dünya yapan olarak da bilinen büyük ruhun adıdır.

MANUNGAL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer, Babil ve Akad halklarının inanışında bir yer altı tanrıçası olup, Nungal adıyla da bilinmekte ayrıca hapishanelerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Yeraltı tanrısı Birdu'nun (Bubutu) karısı olup, "Ekur'un Hanımı" lakabını taşıyan tanrıçanın kıyamet günü insanları suçlu-suçsuz diye yargılayıp ikiye ayıracağına inanılmaktaydı.

MANVANTARA [Hint Mitolojisi] Hint yaratılış söylencesine göre Manu'nun yönettiği Kalpa'nın 14. bölümünün adıdır. Her manvantara Brahma tarafından yaratılan özel bir Manu tarafından yönetilmekte olup, 71x12.000x360 insan yılına tekabül etmekteydi.

MANYU [Hint Mitolojisi] Rigveda'da adına iki ilahi yazılan Vedik bir savaş tanrıçasının adı olup, Sanskrit "öfke" anlamına gelmekte, ateş gibi yanan bu tanrının İndra'nın öfkesinin kişileştirilmiş formu olduğu sanılmaktadır.

MANZAŞİRİ [Moğol Mitolojisi] Kalmuk halkının inanışında dünyanı bedeninde biçimlendiği tarihin başlangıcında var olan yaratığın adıdır. Gözleri güneş ve aya, kanı suya, vücut sıcaklığı ateşe dönüşmüştür. Mahayana Budizm'inde bir Bodhisattva olup, 'yumuşak' anlamına gelen

Manju-sri'nin bozuk telaffuzu olduğu sanılmaktadır.

MANZUM EDDA [İskandinav Mitolojisi] MS 8 veya 9. yüzyıla tarihlenen İskandinav söylencelerini içeren şiir koleksiyonu olup, *Eski Edda* veya *Saemund'un Eddası* adlarıyla da bilinmektedir. Şiirler ilk olarak 1270'lerde Konungsbok (Codex Regius) adıyla Eski İskandinav diliyle yazıya geçirildikten sonra 1643'de Skálholt piskoposu Brynjólfur Sveinsson'un (1605–1675) dikkatini çekmiş, çalışmanın doğruluğu tartışma konusu olunca din adamı derlemeyi 12. yüzyılda yaşamış bir rahip olan Bilge Saemund'a (1056–1133) atfetmiştir.

Brynjólfur Sveinsson, 1643'de derlemeyi Danimarka kralı IV. Christian'a göndermiş, yazma bu tarihten sonra bundan sonra Kraliyet Kitabı olarak adlandırılmıştır. Asırlarca Kopenhang Kraliyet Kütüphanesinde saklanan yazma 1971'de İzlanda'ya geri gönderilmiştir. Kitabın ilk bölümünde yaratılış ve tanrılar hakkında bilgi vermekte ikinci bölümde Sigurd, Brynhildr ve Gunnar gibi İskandinav kahramanlarına dair efsaneler anlatılmaktadır. Manzum Edda'nın en önemli bölümü Völuspa adlı şiir olup, tanrının bir kâhini ziyaret ettikten sonra yeryüzünün yaratılışı, bugünkü durum ve Ragnarök adıyla bilinen yıkımı ve sonrası hakkında bilgi edinmesini içermektedir.

Vezin değişikliği göstermeyen ve dörtlüklerden oluşan Edda şiirleri türdeş görünmekle birlikte içerik ve üslup bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Kimisinde tanrılar arasındaki konuşmalar soru cevap tarzında verilirken kimisi artarda gerçekleşen olayları anlatan ve araya konuşmalar sıkıştıran balad tarzındadır.

Codex Regius'ta yer alan şiirler:

1. Völuspá (Bilge kadının kehaneti)
2. Hávamál (Yüce olanın söyledikleri)
3. Vafthrúdnismál (Vafthrúdnir'in baladı)
4. Grímnismál (Grímnir'ın baladı)
5. Skírnismál (Skírnir'ın baladı)
6. Hárbardsljód (Hárbard'ın şarkısı)
7. Hymiskvida (Hymir'in şiiri)
8. Lokasenna (Loki's kavgası)
9. Thrymskvida (Thrym'in şiiri)
10. Völundarkvida (Völund'un yeri)
11. Alvíssmál (Alvís'in baladı)

MAOHİ [Polinezya Mitolojisi] Sözlü gelenekte Polinezyalıların atalarının adı olup bazen Maori olarak da tanımlanır.

MAOİLİN [Kelt Mitolojisi] Sevmediği bir adamla evlendirilmek istenince evden kaçıp County Cork bölgesinde Duhallow civarındaki sihirli bir kayanın yanına gidip ortadan kaybolan bir genç kızın adıdır. Kızın parmak izlerinin hala kaya üzerinde görüldüğü iddia edilmekte olup bir başka söylenceye göre bir tanrının sevgilisi olan kız buradan öteki dünyaya kaçırılmıştır.

MAORİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabve'de yaşayan Makoni halkının inanışında ilk insan çifti Mwuetsi ile Massassi'yi yaratan gök tanrının adıdır. Maori, önce ilk erkek Mwuetsi'yi yaratmış, içi sihirli yağ ile dolu bir boynuz hediye ederek yaşaması için denizin dibine göndermişse de o toprağın üzerinde yaşamayı seçmiştir. Maori, ilk insanın isteğini kabul ettikten sonra arkadaşlık edebilsin diye önce ateş yakabilme kabiliyetine sahip ilk kadın Massassi'yi yaratmış, sihirli yağa dokunup kadının parmağına dokunduğunda ise hamile kalmasını sağlamıştır.

MAOU Bkz. Mawu

MAPONOS [Kelt Mitolojisi] Gençlik tanrısının adıdır.

MAPUÇE MİTOLOJİSİ Merkez ve Güney Şili ile Güneybatı Arjantin'de yaşayıp doğa ruhları (Bkz. Ngen) ile ata ruhlarına tapınan Mapuçe halkı bölgenin yerlisi olup, yaratılış söylencesi dâhil pek çok efsaneyi kuşaktan kuşağa günümüze dek aktarmayı başarmıştır. Mapuçe dininde maçi adı verilen ve yaşlı kadınlardan oluşan şamanlar kötülükleri kovmak, yağmur yağdırmak için ayin düzenlemekteydi. Şifalı otları kullanma konusunda da nesiller boyu aktarılan bilgiye sahip olan maçilerin düzenlediği şifa ayinlerine maçitun adı verilmekteydi. Admapu adını verdikleri sözlü yasalara bağlı olarak yaşayan Mapuçe halkı çok sayıda tanrıya inanmakta, Kalku adlı büyücü ve cadıların kötülüklerinden korunmak için de maçilere ihtiyaç duymaktaydı.

MARA 1. [İskandinav Mitolojisi] İnsanların kötü rüyalar görmesine sebep olan şeytani bir kadın ruhunun adı olup, İngilizce kâbus anlamına gelen "nightmare (gece + mara)" kelimesiyle de ilişkilidir. Mara yatak odasına anahtar deliğinden girdikten sonra uyuyan kişinin göğsüne oturarak nefes almasını zorlaştırmakta, korkunç kâbuslar görmesine sebep olmaktadır. Snorri Sturluson'un Ynglinga Saga'sında Vanlandi Svengidirsson'un kötü talihi anlatılırken maradan bahsedilmektedir. Sagada Vanlandi Finli karısı Driva'ya geri döneceğine dair söz vermesine karşın sözünü tutmayınca kızan kadın Huld adlı bir cadıyla kocasını geri getirmesi için anlaşmıştır. Büyü yapıldıktan sonra Vanlandi Finlandiya'ya gitmek için büyük bir istek duymuşsa da arkadaşları durumu anlayıp büyünün etkisiyle dönmesine engel olmuşlardır. Bunun üzerine Vanlandi uyurken mara yanına gelmiş adamın ayaklarını kırdıktan sonra yüzüne oturarak nefes almasını engelleyerek adamın ölmesini sağlamıştır.

Bkz. Karabasan, Baku

2. [Baltık Mitolojisi] Leton inancında sığır sürülerinin koruyucusu olan bereket tanrıçası olup, güneş tanrıçası Saule'nin kızlarından birisi kabul edilmekte ve Mars gezegeni ile özdeşleştirilmektedir. "Tanrı masa, Mara ise ekmek yapar" Leton atasözü tanrıçanın bereket getiren gücünü vurgulayan önemli bir örnek olup, tanrıçanın siyah renkli böcek, yılan veya tavuk formunda insanlara göründüğüne inanılmakta, her yıl 15 Ağustos günü bir şölen ile onurlandırılmaktadır.

Mara

3. [Budist Mitolojisi] Defalarca Buda'yı öldürmeye teşebbüs etmesine karşın her seferinde başarısız olan büyücülükte mahir kötü yürekli bir ruhun adı olup, 'Duyguların efendisi' olarak da bilinmekte fil üzerinde yüzlerce kollu bir iblis formunda tasvir edilmektedir. Ayrıca Mara'nın son derece şehvetli kızları Buda'yı baştan çıkarmaya çalışmış ama onlarda yenilgiye uğramıştır. Mara, Hint mitolojisinde fırtına tanrısı İndra'ya karşı savaşan Namuçi veya Vritra adlı iblisten ödünçlenmiştir.

MARAKİHAN [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında bir balığın gövdesiyle insanın kafasına sahip deniz yaratığının adıdır. Marakihan, boru şeklinde uzun dili sayesinde kanoları tutarak ağzının içine çekerek parçalamaktaydı.

MARE [Roma Mitolojisi] Denizin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Thalassa'nın karşılığıdır.

MARAE [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının dini toplantılarını yaptığı, önemli ziyaretçilerini karşıladığı (hui 'buluşma') kutsal mekânların adıdır. Kaptan Cook'un Raiatea'da keşfettiği 81x20 m genişlik ve 15 m yüksekliğindeki ziggurat benzeri neolitik yapı bilinen en önemli maraedir.

MARAMA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının ay tanrıçasının adı olup, bazı efsaneler göre ölüler dünyası ile ilgisi bulunmaktadır.

MARASSA [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında ikiz tanrıların adı olup en önemlisi ölü ikizlerin ruhu Marassa Jumeauks'tur.

MARASTA [Haiti Mitolojisi] Vudu inanışında ikizleri temsil eden bir loanın adıdır.

MARATHON [Yunan Mitolojisi] Sikyon kralının oğlu ve Sikyon ile Korinthos'un babası olup, babasının ölümünün ardından Sikyon ve Korinthos kentlerini birleştirip hükmetmiştir.

MARATHOS [Yunan Mitolojisi] Dioskurların Attike seferinde bir kâhinin kentin alınabilmesi için bir kurban gerektiği kehaneti üzerine gönüllü olarak kendini kurban eden Arkadialı bir kahramanın adıdır.

MARAVA [Melanezya Mitolojisi] Düzenbaz bir örümcek tanrının adı olup, Tanrı Kuat gibi insan yaratmaya çalışmışsa da başaramamıştır.

MARCASSA [Kelt Mitolojisi] Breton söylencelerine göre hastalıklara şifa veren sihirli kuşuyla birlikte uzak bir diyarda yaşayan bir prensesin adıdır. İki ağabeyi prensesi bulma uğruna kaybolmuşken babasının amansız hastalığına çare için küçük prens Luduenn yola çıkmaya karar vermiştir. Luduenn görevine başlarken ağabeylerinin ölmediğini görevlerini yerine getiremeyince ülkelerine geri dönmeyip uzak topraklarda yeni bir yaşam kurduklarını öğrenmişse de arzusundan vazgeçmemiştir. Luduenn kızı bulmakla kalmayıp, sihirli kuşu da çalmayı başarmış bu sırada öptüğü kız ise hamile kalmıştır. Genç prens neşeyle öten kuş sayesinde babasını iyileştirmeyi başarmakla kalmamış, çocuğunu doğurduktan sonra prensin ülkesine gelen Marcassa ile evlenmiş, çift bir süre sonra ülkenin kral ve kraliçesi olmuştur.

MARCUS CURTİUS [Roma Mitolojisi] MÖ 362 yılında Roma Forumu'nda devasa bir yarık oluşmuş, kâhinler bu deliğin Roma'nın en kıymetli hazinesi içine atılmadan kapanmayacağını iddia etmişlerdir. Yiğit bir genç olan Curtius, Roma'nın en değerli şeyinin 'gençliği ve ordusu' olduğunu düşünüp, Roma'nın en iyi atının sırtında tüm silahlarını donanmış olarak kendini bu deliğe atarak feda etmiştir (Livius VII, 6).

MARDOLL [İskandinav Mitolojisi] Freyja'nın adlarından birisi olup, "Deniz üzerinde parıldayan" anlamına gelmekteydi.

MARDUK [Yakındoğu Mitolojisi] Babil şehrinin baş tanrısı olup, başlangıçta şimşek tanrısıyken MÖ 18. yüzyılda Hammurabi döneminde Fırat Vadisinin politik merkezi olduğunda, sadece bereket tanrısına dönüştürülmekle kalmamış aynı zamanda en yüce tanrı ilan edilmiştir. Kısaca Bel (Efendi) adıyla da bilinen Marduk, Enuma Eliş adlı manzum yaratılış destanında Tiamat ile Kingu adlı kaos ejderhalarını yenmiştir. Marduk adının Sümerce "Güneş Tanrısı Utu'nun danası" anlamına gelen Amar-Utuk kelimesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sarpanitu'nun kocası olan tanrının sembolü Jüpiter gezegeni olup, bereket dışında su, adalet ve büyü ile de özdeşleştirilmekteydi.

Babil yaratılış destanı Enuma Eliş'e göre başlangıçta henüz gök ve yerin adı yokken sadece boşluk Apsu ile Tiamat yani kaos bulunduğu onların karışan sularından dalgaların gürültüsü Mummu ile Lakhmu ve Lkhamu adlı yılanlar ortaya çıkmıştır. Bunlar ilk iki tanrı Anşar ile Kişar'ı doğurmuş, onlardan da Anu, Ea ve Marduk'un yanı sıra gök tanrıları İgigi ve yeraltı tanrıları Anunnaki adlı iki tanrı grubu doğmuştur.

Marduk

Yeni ortaya çıkan tanrıların yaptığı gürültüden rahatsız olan Apsu karısı Tiamat'a öfkesini anlatırken Ea Apsu'nun tanrıları öldürmek istediğine dair planladıklarını duymuş ardından Apsu ile Mummu'yu yakalamıştır. Ea'ya öfkelenen Tiamat evlatlarının üzerine çeşitli canavarlar gönderince Ea babası Anşar'dan yardım istemiş o da Ea'ya destek için Tiamat'a karşı savaşması için kahraman tanrı Marduk'u göndermiştir.

Marduk kendine bir yay yaparak omzuna asmış, sol elinde ise zehri yok eden bir bitki taşırken ayrıca yanın Tiamat'ı yakaladığında içine sokmak için ağ almıştır. Tiamat'ın kaçamaması için, çevresine dört farklı yöndeki rüzgârları yerleştiren kahraman rüzgârı, hortumu, kasırgayı, dört katlı rüzgârı, yedi katlı rüzgârı, siklonu ve benzeri olmayan rüzgârı bir araya getirerek yedisini birden tuzlu suların tanrısı olan Tiamat'ın içini karıştırmak için göndermiştir. Ardından korkunç bir zırh giyip, kafasına korkunç ışık haleleri yerleştiren, dudaklarına, şeytani güçlere karşı büyülü koruma sağlayan kırmızı bir macun süren Marduk son olarak en güçlü silahı olan tahrip edici yağmur fırtınasını çağırmıştır. Tiamat ve Marduk teke tek savaşmış, Marduk, hasmını etkisiz hale getirmek için ağını fırlatmış, Tiamat, Marduk'u yakıp yok etmek için ağzını açtığında Marduk onun ağzını açık tutması için kötü rüzgârı yollamış, diğer rüzgârlar Tiamat'ın gövdesine girmiş ve onu iyice genişletip açmıştır. Hasmını dize getiren Marduk son olarak Tiamat'ı yayıyla vurmuş, midesine giren ok canavarın gövdesini yırtıp kalbini parçalayarak ölümüne sebep olmuştur.

MAREİKURA [Polinezya Mitolojisi] Yaratıcı tanrı İo'nun hizmetinde bulunan perilerin adı olup, İo'nun habercisi ve ruhların koruyucusuydular.

MARAREWANA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arawak halkının yaratılış söylencesinde beraberindekiler ile birlikte bir kanoya binerek sel tufanından kaçmayı başarmıştır.

MARGARET, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Batı Kilisesince Antepli Margaret, Bakire Şehir Margaret, Doğu Kilisesince ise Aya Marina adıyla bilinen azizenin tarihi bir karakter olduğu şaibelidir. Jacobus de Voragine'in 13. Yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasında soylu bir ailenin kızı olan Margaret'in, ailesi tarafından evlendirilmek üzereyken erkek kılığında kaçarak bir manastıra sığındığı, burada erkek kılığında rahip gibi yaşadığı, rahibelerden birisi hamile kalınca suçun üzerine atılıp yıllarca bir mağaraya tıkıldığı, ölmek üzereyken yazdığı bir mektup ile gerçek kimliğini açıkladığı kaydedilmiştir. Bir başka söylencede ise Aedesius adlı pagan bir rahibin kızı olan Margaret annesinin ölümünden sonra üvey annesinin etkisiyle Hıristiyan olmuştur. Bölgenin Romalı valisi Olybrius kıza evlenme teklif ettiğinde dini gerekçelerle reddeden Margaret çeşitli işkencelere maruz kalmış, Şeytan'ın kılık değiştirmiş formu olan bir ejderha tarafından yutulan kız canavarın karnında haçını çıkarınca kusulmuş, böylece kurtulmuştur. 304 yılında Antep'te başı kesilerek şehit edilen Margaret'in yortu günü Ortodokslarca 17 Temmuz, Katoliklerce 20 Temmuz günü yapılmaktadır.

MARGAWSE Bkz. Morgause

MARİ 1. [Hint Mitolojisi] Köylerin koruyucu tanrıçasının adı olup, yağmur getirip, insanları çiçek veya kolera hastalığına karşı korumaktadır. Mariyamma adıyla da bilinen bu tanrıçanın bin gözü olduğuna inanılmakta potaraja adı verilen travesti rahiplerce hizmet edilmektedir. Söylenceye göre en düşük kasttan bir genç yüksek kasttan bir kadına âşık olmuşsa da kadının ölümüyle yıkılmış, yaşadığı acıdan kadının kıyafetlerini giyerek sokak sokak dolaşarak tanrıça Lakşmi'ye dua etmiştir.

2. [Bask Mitolojisi] Şimşek ve rüzgâr ile de ilişkilendirilen yeryüzü tanrıçasının adı olup Maju'nun karısıdır. Adı Bask dilinde 'kraliçe' anlamına gelen Mari beyaz bir bulut veya gökkuşağı üzerinde dört atın çektiği bir araba içinde veya bir koç üzerinde tasvir edilmekteydi.

MARİA MAGDALENA Bkz. Mecdelli Meryem

MARİA MAGDALENA [Filipinler Mitolojisi] Makiling dağının koruyucu tanrısının adıdır.

MARİAMMA Bkz. Sitala

MARİAN [Kelt Mitolojisi] Sherwood ormanında yaşayan efsanevi soyguncu Robin Hood'un sevgilisinin adı olup, bir bereket tanrıçasının folklorik izi olduğu sanılmaktadır. İngiltere'de Staffordshire yakınlarındaki Abbots Bromley köyünde her yıl sonbahar başlarında düzenlenen festivalde gerçekleştirilen boynuz dansında haç formunda elbiseler giymiş erkekler bakire Marian adıyla çağrılan bir kızdan topraklara bereket getirmesini istemekteydiler. Geç dönem baladlarında ortaya çıkan Maid (Hizmetçi) Marian erkek komi kılığında Robin Hood'un adamlarının arasında karışmışsa da bir süre sonra gerçek kimliği ortaya çıkmış, Robin ile

Hıristiyan adetlerine uygun bir düğün töreni ile evlenmiştir.

MARİANDYNUS [Yunan Mitolojisi] Bithynia'da yaşayan Mariandyn halkının ad vericisi kabul edilen Aiolialı bir kahraman olup Phineus, Titius veya Phrixus'un oğluydu.

MARİCA [Roma Mitolojisi] Tabiat ve bereket tanrısı Faunus'un eşi ve Latinus'un annesi olan su perisi olup, kimi yazarlar Diana veya Venüs'ün bir formu olduğunu iddia etmiştir. Latium ile Campania sınırında yer alan Miturnae ormanında yaşayan peri bu bölgedeki bir göle de adını vermiştir (Vergilius VII, 47; Livius XXVII, 37, 2).

MARİCİ [Budist Mitolojisi] Üç başlı şafak tanrıçası olup, müritlerince hırsızlık ve düşmanlarına karşı koruma sağladığına inanılmakta, kimi zaman savaşçı görünümünde tasvir edilmekteydi. Çin'de Mo li ji adıyla bilinen tanrıça yedi yabandomuzu tarafında çekilen bir araba içerisinde etrafı ışık haresiyle çevrili olarak tasvir edilmekteydi.

MARİD [İslam Mitolojisi] Cinlerin en güçlü sınıfının adı olup, ardından İfrit ve Şeytan gelmekteydi.

MARİE DE FRANCE 12. Yüzyılda yaşamış Fransız bir şairin adı olup, fabldan aşk ve macera romanlarına dek çok çeşitli türde eser vermişse de şövalyelerin aşk öykülerini içeren 12 uzun kafiyeli şiirli öyküyü içeren Breton lais adlı derleme başyapıtı sayılmaktadır. Hakkında çok az şey bilinen yazar Ysopets adlı 103 fabldan oluşan çalışmasında adı ve ülkesini yazmışsa da araştırmacılar onun kuzeybatı Fransa'nın Brötonların yaşadığı Brittany bölgesinden olduğu kanaatindedir.

MARİKORİKO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında ilk kadının adı olup, ilk erkek Tiki'nin karısıdır.

MARİNDİ [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'da sıkça bulunan kırmızı kayaların oluşumunu açıklamaya yönelik bir söylencede kuru bir dere yatağından geçerken büyücü kertenkele Adnoartina tarafından kurnazlıkla öldürülen bir köpek olup, dökülen kanı kayaların kızarmasına sebep olmuştur.

MARİNETTE [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında güçlü ve hiddetli bir loanın adıdır.

MARİŞA-TEN [Japon Mitolojisi] Işık, güneş ve cennet tanrıçasının adıdır.

MARİŞİTEN [Budist Mitolojisi] İkisi yumuşak sol taraftaki korkunç toplam üç yüze sahip, bir kaplan, yaban domuzu ya da ejderha üzerinde tasvir edilen savaşçı görünümlü Japon ışık tanrıçasının adıdır. Gökyüzü kraliçesi olarak da bilinen sekiz kollu tanrıça ellerinde güneş ve ayın yanı sıra savaş yelpaze, ok, yay ve mızrak gibi silahlar taşımaktaydı.

MARİURRİKA [Bask Mitolojisi] Aynı anne babadan doğduğu halde ağabeyi İbon'u kardeş olarak kabul etmeyip öldürmek isteyen kötü ruhlu bir kızın öyküsünün adıdır. Bir hizmetçiyle bir olup İbon'u şarapla sarhoş edip, uykusunda üzerine kaya atarak öldürmüşlerdir. Herkes olayın kaza olduğuna inanırken, gece iblisler evin şöminesinden içeri girerek kızı yaptığı kötülükten dolayı suçlamışlardır. Söylenceye göre Mariurrika o gece ölmüş ve bir ateş topuna dönüşerek dağdan dağa dolaşmaya başlamıştır.

MARİYAMMAN Bkz. Mari

MARJATTA [Fin Mitolojisi] Kalevala'ya göre yediği kırmızı yabanmersini meyvesinden hamile kalan bir kızın adı olup, sonradan Karelia kralı olacak güzel bir erkek çocuk doğurmuştur. Kuzey diyarında yaşayan Marjatta ormanda dolaşırken bir guguk kuşunun tavsiyesiyle kopardığı bir yabanmersinini yiyince hamile kalmış, Marjatta'nın iffetsizliğine kızan ailesi kızı evden kovmuştur. Bir ahıra sığınan Marjatta burada doğum yapmışsa da uyandığında çocuğun ortadan kaybolduğunu görmüştür. Güneş Marjatta'ya çocuğun bataklığa gittiğini söyleyince Sluggard adını verdiği ama yabancılarca başlangıçta Floweret olarak adlandırılacak oğlunu bulabilmiştir. Dünyaya doğaüstü bir şekilde geldiği için dışlanan hatta babası olmadığı vaftiz edilmemiştir. Vainamoinen çocuğun öldürülmesini teklif etmişse de bilgeyi azarlayan çocuk vaftiz olmakla kalmamış, kral olmuş ve azarladığı Vainamoinen'i ülkesinden kovmuştur. Bir yoruma göre Vainamoinen paganizmi, çocuk ile Karelia'ya yeni yayılan Hıristiyanlığın sembolüdür.

MARK, St. Bkz. Markos

MARKHOSİAS Ortaçağ Hıristiyanlarınca yılan kuyruklu ve kanatlı bir griffin formunda tasvir edilen, Satan'ın hizmetindeki cehennem prenslerinden birisi olduğuna inanılan önemli bir iblisin adıdır. 17. yüzyılda yazılan en önemli demonoloji çalışmalarından birisi olan Süleyman'ın Küçük Anahtarı'nda (Clavicula Salomonis Regis) Markhosias hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Süleyman 30 iblis lejyonuna komuta eden Markhosias'ı bağladıktan sonra iblise 1200 yıl sonra tekrar gökyüzüne dönebileceğini söylemiştir.

MARKO Bkz. Mezarcı Marko

MARKO KRALJEVİCH (1335–1394) Güney Slavlarınca ulusal kahraman kabul edilen Sırp kralı olup, 'Prens Marko' adıyla 14. Yüzyılda çok sayıda destan ve söylenceye konu edilmiştir. Söylencelerde sadık atı Şaratz ile birlikte Ortodoks Hıristiyanların özgürlüğü için Osmanlı hâkimiyetine karşı savaşan gözüpek ve zeki bir kahraman olarak gösterilmiştir. Vila'nın oğlu olan Marko'nun ölmeyip Urvina mağarasında atıyla birlikte derin bir uykuya daldığına inanılmaktaydı.

MARKOS [Hıristiyan Mitolojisi] Barnabas'ın kuzeni ve İsa'nın havarisi Petrus'un (Simun) yakın arkadaşının adı olup, Yeni Ahit'in ilk dört bölümünü oluşturan kanonik incillerden ikincisine adını vermiştir. Markos incili, Markos tarafından Aziz Petrus'a dayanarak MS 60'ların sonu ile 70'lerin başlarında yazılmış olup, incillerin en eskisi olduğu hatta Matta ve Luka İncillerine kaynak teşkil ettiğine inanılmakta, Vaftizci Yahya'dan İsa'nın göğe yükselişine kadar olan

kısmı anlatılmaktadır. Markos, İsa bahçede tutuklanırken kaçan genç bir adam olup, (Markos 14:51–52) Elçilerin İşleri'nde Yuhanna Markos ile aynı kişi olduğu sanılmaktadır (12:12). Söylenceye göre Markos, Mısır'ın İskenderiye kentinin ilk piskoposu olup burada gösterdiği mucizeler yüzünden putperestlerce büyücü olmakla suçlanmış, tanrı Serapis onuruna düzenlenen bir festivalde zincire vurulmuş, ölene dek işkence edilerek şehit edilmiştir. Yortusu 25 Nisan'da yapılan Aziz Markos, Venedik kentinin yanı sıra zamcı ve noterlerin koruyucu kabul edilmektedir.

MARMARİNUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun lakabı olup, tanrının Carystus'taki mermer ocaklarındaki tapınağına atfen konulmuştur.

MARMANHİG Filipinler halkının inanışında evin tavan arasında saklanan, 10 insan gücüne sahip yaşayan ölülere verilen isimdir. Marmanhig, kurbanının söylediği her kelimeyi tekrarlar ve gıdıklayarak katılmasına sebep olarak öldürse de üzerine su dökülerek kolayca yaralanabilmektedir.

MARMAX [Yunan Mitolojisi] Oenomaus'un öldürdüğü Hippodameia'nın taliplerinden birisi olup, Parthenia ve Eripha adlı atlarıyla birlikte gömülmüştür (Paus. vi. 21 6).

MARON [Yunan Mitolojisi] Dionysus ile Ariadne'nin torunu, Evanthes'in oğlu olup, Trakya'da Maroneia kentindeki Apollo tapınağının rahibiydi.

MARPESSA [Yunan Mitolojisi] Evenus ile Alkippe'nin kızı olup İdas ile nişanlıyken Apollon tarafından kaçırılmasına rağmen tanrıların araya girmesiyle kendi isteğiyle nişanlısına dönmüş Kleopatra adlı bir kızı olmuştur (Hom. Il. ix. 557).

MARRALANG [Aborijin Mitolojisi] Aynı erkekle evlenen iki kız kardeşin adı olup, ölüm -yaşam, yaz-kış gibi karşıtlıkları simgelemektedir.

MARRE [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında bir loa ile yakın bağ kurabilmeyi ifade eden terim olup 'bağlamak' anlamına gelmekteydi.

MARRUNİ [Melanezya Mitolojisi] Deprem tanrısının adıdır.

MARS [Roma Mitolojisi] Başlangıçta bereket tanrısı ve sığır sürülerinin koruyucusu iken zamanla savaş ve tarım ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır. Mars, Juno ile Jüpiter'in oğlu, Rhea Silvia'dan Remus ile Romulus'un babası, dolayısıyla kendilerini "Mars'ın oğulları" olarak adlandıran Romalıların atasıydı. Mars, Roma panteonunda Jüpiter ve Neptün'e göre daha düşük statüde olsa da Roma ordusunca en önemli tanrı olarak görülmekte, onuruna askeri seferler ile tarım sezonlarının başlangıç ve sonuna denk gelen Mart ve Ekim ayında çeşitli festivaller düzenlenmekteydi. Bunların en önemlisi 27 Şubat, 14 Mart ve 15 Ekim'de düzenlenen Equirria olup, bu festivallerde flamen martialis adlı rahipler ve salci adı verilen dansçılar görev almaktaydı. Her beş yılda bir onuruna dei suovetaurilia adlı resmi bir festival düzenlenen tanrının rahipleri ayin boyunca dans ettikleri için *salii* (atlayanlar) olarak adlandırılmaktaydı. Latince Martius olarak bilinen yılın üçüncü ayı Mart bu yüzden adını Mars'tan almıştır. Ayrıca tanrıça Dea Dia ile birlikte Mayıs festivalinde Mars'a da tarlaları kutsaması için yakarılması tanrının Latin köklerinden kopmadığını göstermektedir.

Mars

Mars, Romalıların Yunanistan'ı feth etmesinden sonra Yunan savaş tanrısı Ares ile özdeşleştirilmiş, Ares'e dair söylenceler Roma kültürüne dolayısıyla Mars'a atfedilmeye başlanmıştır. Sunağı Campus Martius'ta bulunan Mars, Jüpiter ve Quirinus ile birlikte Capitoline üçlemesini oluşturmakta, üç tanrının Roma halkının koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı. Savaş meydanında hızlı adımlarla yürüdüğüne inanıldığından Gradivus olarak adlandırılan tanrı mızrak, kurt ve ağaçkakan ile sembolize edilmekte, Roma askerlerinin *Mars vigila!* (Mars Uyanık) adlı savaş çığlığında tanrıya atıf yapılmaktaydı. Mars'ın gökten düştüğüne inanılıp, imparatorluğun devamlılığının şartı olarak görülüp kutsal kabul edilen ancile adlı kalkanı Forum'da pontifex maximus'ta saklanmakta ayrıca boğa, kurt ve ağaçkakan (Picus) ile de ilişkilendirilmekteydi. Romalılar fethettikleri ülkelerdeki tanrıları kendi tanrılarıyla kıyaslamış, Galya'nın çeşitli bölgelerinde rastladıkları yerel savaş tanrıları Camulos, Segomo ve Smertrios'u Mars ile özdeşleştirmişlerdir.

MARS CARİOCECUS [Kelt Mitolojisi] Lusitanya savaş tanrısının adıdır.

MARSİLİO [Fransız Mitolojisi] Roland destanında bahsi geçen İspanya kralının adı olup, Charlemagne'in ezeli düşmanıdır.

MARSK STİG Danimarka'nın zalim kralı V. Eric'e karşı ayaklanma başlatan grubun lideri olan soylu bir kahraman olup tam adı Stig Andersen Hvide'dır. 1270'lerde general ve savaş bakanı (marsk) olan Hvide 1282' ayaklanmasına öncülük etmişse de 1286'da pozisyonu kaybetmiş 1293'de ölmüştür.

MARSYAS [Yunan Mitolojisi] Armoninin mucidi Hyagnis'in oğlu Frigyalı kökenli bir satir (silenos) olup, ustalıkla çaldığı iki borulu kavalı icat ettiğine inanılmaktaydı. Flütü bir geyik kemiğini

delerek icat edip çalan tanrıça bir ırmakta yanaklarının şeklinin aksini görünce veya bu durumu Hera ve Aphrodite tarafından alay konusu yapılınca bozulduğunu düşünerek enstrümanı fırlatıp atmış, bulacak olanı da lanetlemiştir (Pausanias x.30.9). Olaydan haberi olmayan Marsyas adlı çoban kırlarda dolaşırken flütü bulmuş, çalmaya başlayınca sesine hayran kalmış, kısa sürede enstrümanı büyük bir beceriyle kullanmayı başlamıştır. Marsyas'ın ünü müziğin tanrısı Apollon'a kadar ulaşmış, çoban daha iyi müzisyen olduğu iddiasıyla kendisini kıskanan tanrıya meydan okuyunca Kral Midas başkanlığındaki bir heyet önünde kazananın kaybedeni cezalandıracağı bir yarışma gerçekleştirilmiştir. Apollon liriyle muse korosu eşliğinde ezgilerini çalarken, Marsyas kavalıyla altta kalmamış, jüri Apollon'un öfkesinden korkarak oyunu Apollon'dan yana kullanma eğilimindeyken, Kral Midas adil davranarak iki puan sayılan oyunu Marsias'a vererek çoban ile tanrının berabere kalmasını sağlamıştır. Bunun üzerine bir söylenceye göre liri tersten çalmış bir başkasına göreyse lir çalarken şarkı söylemeye başlamış ve rakibinden yaptığını kavalla gerçekleştirmesini istemiştir. Kavalı tersten çalamayan ya da kaval çalarken şarkı söyleyemeyen çoban yenilince, Frigya'da Calaenae yakınlarında bir mağarada bir çam ağacına astırıp diri diri derisini yüzdürüp öldürmüş çobanın kanından Marsyas nehri oluşmuştur (Apollodorus, Bibliothekei. 4.2; Xenophon Anabasis, 1.2.8). Tanrının öfkesi çobanın ölümüyle yatışmamış ayrıca kendisine oy vermeyen Midas'ı da iyi işitmediği iddiasıyla kulaklarını uzatıp eşekkulaklarına çevirmiştir.

MARTTANDA [Hint Mitolojisi] Vedalarda bahsi geçen bir güneş tanrısının adı olup Aditi'nin oğluydu.

MARTHA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Luka ve Yuhanna incillerinde Meryem ile Lazarus'un ortanca kardeşi olarak bahsi geçen Bethany köyünden bir kadın olup, Lazarus ile birlikte İsa'nın dirilişene şahit olmuştur. Martha, İsa'nın annesi Meryem ve Mecdelli Meryem ile birlikte, Yeni Ahit'teki üç önemli kadın figüründen birisi kabul edilmektedir. Tertullian ve diğer eski kilise babaları Bethanyli Meryem ile Maria Magdalena'yı özdeşleştirmekle birlikte bu önerme günümüz yazarları tarafından kabul edilmemektedir. Luka incilinde İsa'nın birbirine zıt karakterde iki kız kardeşi ziyaret ettiği Martha'nın işlerinin çokluğundan ötürü telaş içindeyken Meryem'in misafirin ayakları dibine oturmuş konuşmasını dinlediği, Martha'nın kardeşinin hizmet işlerinden kendisini yalnız bırakmasından söylenmesi üzerine İsa'nın kadına boşuna telaşlandığını, Meryem iyi olanı seçtiğini bildirmiştir. Kilise tarafından azize ilan edilen Martha aşçı ve evhanımlarının koruyucusu olup, yortusu 29 Temmuz günü yapılmaktaydı.

MARTİN LUTHER (10 Kasım 1483 - 18 Şubat 1546) Protestanlık mezhebi ve Lütercilik akımının kurucusu olan Alman keşiş ve teologdur. Erfurt Üniversitesi'nde okuduğu sırada yolda yıldırım çarpmasından son anda kurtulunca keşiş olmaya karar veren Luther henüz 21 yaşında Aziz Augustin tarikatına bağlı bir manastıra girip ilahiyat eğitimine başlamıştır. Wittenberg Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayarak ders vermeye başlayan Luther ilk iş olarak endüljans adıyla bilinen Orta Çağ Avrupa'sında bir tür günah çıkarma ve ölümden sonra cennete gitmek için Papa'nın görevlendirdiği din adamlarınca satılan af belgelerinin varlığına karşı çıkmış, 31 Ekim 1517 günü "Endüljansın Kuvvetine Dair Tezler" başlıklı, 95 maddeden oluşan bir eleştiri yazarak civardaki piskoposlara göndermiştir. Luther'in bildirisi Almanya ve civarında endüljans satışlarını bitime noktasına getirdiği gibi Hıristiyan reformunun başlangıç noktasını oluşturmuştur. Ertesi yıl Roma'da gıyabında yargılanan din adamı Papa tarafından aforoz edilmiş ve kendisine ifade vermek üzere Roma'ya gelmesi emredilmiştir. Bununla birlikte Luther kendine ulaştırılan belgeyi halkın arasında yırtmasının ardından Saksonya Dükü III. Frederick'in himayesine sığınmıştır. 1520'de "Von der Freiheit des Christenmenschen" (Hıristiyan Kişinin Özgürlüğü Üzerine) isimli kitabını Papa X. Leo'ya yönelttiği bir açık mektupla birlikte yayımlayıp ülke çapında büyük ün kazanınca İmparator V. Charles tarafından Worm'a ifade vermeye çağrılmıştır. Yeni Ahit'i Almanca'ya çeviren, dini ayinlerin Almanca yapılmasını için çaba gösteren ama en önemlisi "Wider das Papsttum zu Rom vom Teufel Gestiftet" (Roma'da Şeytan Tarafından Kurulmuş Papalığa Karşı) eseriyle papalık kurumunu şiddetle eleştiren teolog 1546'da doğum yeri Eisleben'de eceliyle ölmüştür.

Martin Luther'in mürekkep lekesi

1591 yılına tarihlenen bir söylencede Şeytan'ın Martin Luther'e kutsal kitabı Almanca'ya çevirdiği için bir mürekkep hokkası fırlattığı daha geç döneme ait bir söylencede ise tersine din adamının hokkayı sinek kılığında etrafında dolaşan Beelzebub üzerine fırlattığı anlatılmıştır. 1706 yılında Luther'in Wittenberg'deki odasında bu olay sonunda oluşan mürekkep lekesinin görülebilir durumda olduğu bildirilmişse de kelenin din adamının Eisenach'da Wartburg şatosundaki odasında olduğu da iddia edilmiştir.

MARTİN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (316-397) Fransa'nın Tours kentinde piskopos olarak çalışmış, yortusu 11 Kasım günü yapılan bir aziz olup, dilenci, bakırcı, zırh yapımcısı, evcil hayvanlar, değirmenciler, şarap tüccarları ve terzilerin koruyucusu kabul edilmekteydi. İmparator Konstantine döneminde Paniyonya'da putperest bir ailenin oğlu olarak doğan Martin, Galya seferine subay olarak katıldığı sırasında soğuktan donmak üzere olan bir dilenci yardım isteyince pelerinini kılıcıyla ikiye bölerek yarısını dilenciye vermiştir. Aynı gece İsa Martin'e görünmüş Hıristiyanlığı seçen genç adam ordudan ayrılarak din adamı olmayı seçmiştir. St. Martin, Hıristiyan sanatında çoğunlukla at sırtına pelerininin yarısını kılıcıyla ikiye bölerek yarısını bir dilenciye veren bir Roma askeri olarak tasvir edilmektedir.

MARTU [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının Amurru (Amori) halkının tanrısına verdiği isim olup, Akadlarca Amurru olarak bilinmekteydi. Ninab kentinin koruyucusu ve gök tanrısı An ile karısı Beret-Şeri'nin oğlu olan Martu bozkırlar ve verimsiz topraklar ile ilişkilendirilmekteydi. İnsanlara yıkım ve ölüm getiren Martu'nun Adad ile ilişki olduğu sanılmaktadır.

MARTUMMERE [Aborijin Mitolojisi] Güney Avusturalya'da yaşayan Narrinyeri kabilesinin kültürel kahramanı olup Nurrendere ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

MARU [Polinezya Mitolojisi] Aynı zamanda savaş tanrısı ve cennetin efendisi olarak bilinen yaratıcı tanrının adıdır.

MARUL Papatyagiller ailesinden geniş yeşil yapraklı, yıllık veya altı aylık bir ılıman iklim sebzesinin adı olup, Avrupa'da akciğer hastalıklarını hafifletmek, deniz tutmasını engellemek gibi olumlu etkilerinin yanı sıra erkekleri kısır bırakacağına da inanılmaktaydı. Bu inanışlarla çelişecek şekilde Eski Mısırlılar tanrı Set'in cinsel gücünü arttırmak için, Kuzey Amerikan yerlileri ise loğusa kadınların sütünü çoğaltmak için marul yediğine inanmaktaydı.

MARUMDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının yaratılış söylencesinde kardeşi Kuksu ile birlikte yeryüzünü yaratmakla kalmamış, ateş ve suyla iki defa yoketmeye de çalışmıştır.

MARUNOGERE [Pasifik Mitolojisi] Kiwai Papua halkının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman olarak görülen bir tanrı olup, insanoğlunun faydalanması için domuz ve hindistan cevizi ağacını yaratmış, ev yapımı ve dini ayinleri o keşfetmiştir.

MARUSYA Büyüklerinin sözünü dinlemeyince başları belaya giren biri kız diğeri erkek iki kardeşin öyküsünü anlatan Grimm kardeşlerin tarzına benzer bir Ukrayna masalının adıdır. Anne ve babası pazara giderek Marusya ile küçük erkek kardeşi Vasilko'yu evden dışarı çıkmamaları aksi halde yaban kazları tarafından kaçırılabilecekleri şeklinde uyarmışlarsa da sıcak havadan bunalan çocuklar bir süre sonra evin dışında çıkmıştır. Kaz sesi gelmesi halinde hemen içeri kaçma konusunda anlaşan çocuklardan Vasilko susayıp ablasından su isteyince, kızın içeri girmesini fırsat bilen bir kaz çocuğu kapıp götürmüştür. Kız, kaz ile kardeşinin izini sürmüş, Kisel bal nehrini geçip, meyve pudingi sahiline ulaşınca nehre kazları görüp görmediğini sormuş, aldığı cevabı takiben ormana dalmış, burada bulduğu elma ağacını cevap konusunda ikna ettikten sonra ormanın derinliklerinden eski bir soba bulmuştur. Sobayı temizleme karşılığında kardeşinin yerini öğrenen Marusya gece karanlığında kardeşini kaçırmayı başarmışsa da kaz peşlerine düşünce sobanın içine saklanmışlar, soba kendine çocukların yerini soran kazı yanlış yöne gönderdikten sonra ortaya çıkan çocuklar geldikleri yoldan evlerine dönmeyi başarmışlardır.

Marut tasviri, Kamboçya

MARUTLAR [Hint Mitolojisi] Rigveda'da İndra'nın hizmetkârı ve Rudra'nın Prişni adlı inekten doğma oğulları olarak geçen önemsiz fırtına tanrılarının adıdır. Marutagana adıyla da bilinen Marutlar, vahşi ve saldırgan davranan demir dişli, altın silahlarla donanmış, aslan gibi kükreyen, altın savaş arabalarına binip, kuzeyde ikamet eden, sayıları 27 ile 60 (Rigveda'da 3 x 60) değişen varlıklar olarak tasvir edilmişlerdir. Marutların en önemlileri Vayuvega (rüzgâr hızı), Vayubala (rüzgâr kuvveti), Vayuha (rüzgâr yokedici), Vayumandala (rüzgâr dairesi), Vayujvala (rüzgâr alevi), Vayuretas (rüzgâr tohumu) ve Vayucakra'dır (rüzgâr diski).

Vedik mitolojide Marutlar, İndra'ya eşlik eden genç savaşçılardan oluşmuş bir grup olup, mitolojist Georges Dumézil onları İskandinav mitolojisindeki yalnız savaşçı grubu Einherjar ile ilişkilendirmiştir. Ramayana'da ise Marutların İndra'nın Diti'yi şimşeğiyle 49 parçaya ayırması sonucunda Marutların oluştuğu anlatılmaktadır. Söylenceye göre Diti'den geriye kalan et parçalarını görünce üzülen Parvati kocası İndra'dan onları çocuk haline getirmesini istemiş, tanrıda onları şekillendirip, can vererek Marutlar'a dönüştürmüştür. Parvati, çocukların ağlamalarını duyunca kocasına susmalarını sağlamasını söylemiş bu yüzden çocuklara Ma Rodih (ağlamayan) adı verilmiştir.

MARWE [Afrika Mitolojisi] Kenya ve Tanzanya'da yaşayan Waçanga ve Çaga halklarının efsanelerinden bahsi geçen bir kızın adıdır.

Söylenceye göre ailesinin fasulye ekili bahçesinde bekçilik eden Marwe susayınca su içmek için yakındaki bir göle giderken yerine küçük kardeşini bırakmış ama bir maymun küçük kızı korkutarak bahçedeki tüm mahsulü yemiştir. Geri dönüp durumu gören Marwe utancından kendisini göle atarak intihar etmişse de gölün dibinde kendini misafirperverlikle karşılayan bir köy bulmuştur. Kız burada kendisine verilen güzel yemekleri yemeyi yeryüzünde insanların daha kötü beslendiği gerekçesiyle reddetmiştir. Bu köyde yaşlı bir kadının evinde kalmaya başlayan Marwe sürekli huysuzluk yapınca kadın kıza ilerdeki gübre yığının üzerine atlarsa evine dönebileceğini bildirmiştir. Kız denileni yapınca kendini yanında gümüş zincirler ve en kaliteli fasulyelerle birlikte evinde bulmuştur. Marwe'nin kazandığı servete özenen köyden bir başka kız gölün dibindeki köyü ve yaşlı kadını bulmuşsa da kız yüksek ateş ve büyük acılarla eli boş olarak dönünce üzüntüsünden intihar etmiştir. Marwe'nin öyküsü küçük farklılıklarla Kamerun'da Mbango adıyla anlatılmaktadır.

MARZANA [Slav Mitolojisi] Hasat ve cadılıkla ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır. Ölüm tanrıçası Mara ile ilişkisi belirsiz olup Ortaçağ'a ait Çek kaynaklarında kış ve ölümün sembolü olarak gösterilmesi dikkat çekicidir. Gerçekten de Slav dillerinde mor 'bozukluk, kâbus, ölüm' anlamlarını veren bir köktür. Marzana için yapılan ayinler Hıristiyanlığın kabulünün ardından Maslenitsa adıyla kutlanmıştır.

MASABAKES Kuzey İspanya'da bulunan Cantabria halkının inanışında şehvetli bir dişi cinin adıdır.

MASAL Genellikle kıssadan hisse çıkarılan cadılar, hayaletler ve şeytanlarla dolu mucize ile gerçeğin sınırının ortadan kalktığı, bitki ve hayvanların insan karakterine bürünebildiği olağanüstü serüvenlerin adıdır. Masallar gerçek olaylardan yola çıksa bile, cansız doğa canlandırılarak, bitki ve hayvanlar konuşturularak, devler, cinler ve periler gibi doğaüstü varlıklar eklenerek süslenmektedir.

MASAL TİPİ Bkz. Motif İndex

MASAL İÇİNDE MASAL Adından da anlaşılacağı gibi içinde ana öyküden ayrılan daha küçük anlatılar içeren masal türünün adı olup, bilinen en eski örnekleri Sanskritçe destanlar Mahabharata ile Ramayana, Hint filozof Syntipas'ın Yedi Bilge Efendi ve Vişnu Sarma'nın Pançatantra en ünlü örnekleri ise 1001 Gece Masalları, Dekameron ve Canterbury Öyküleridir.

MASEWİ ile OYOYEWİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Akoma Pueblo halkının inanışında ana tanrıçanın gökyüzüne güneş yerleştirmek, yağmurların şiddetini azaltmak, çeşitli canavarları öldürerek yeryüzünü insanlar için güvenli hale getirerek klanlar oluşturmak amacıyla yeryüzüne gönderdiği ikiz oğullarının adıdır.

MASİS Bkz. Amasis

MASKARA Büyük perhiz öncesi yapılan maskeli karnaval eğlencelerine katılan kişileri tanımlayan kelime İtalyanca maschera (eğlendiren) kelimesiyle ilişkilidir. Karnaval eğlenceleri Hıristiyanlık öncesi inançlarla ilişkili olup, maske takılarak yapılan eğlencelerin amacı kötü ruhlardan korkulmadığını göstererek kötülükten korunacağına dair inançtır.

MASKİ-MON-GVE-OS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kaplumbağa formunda bir canavarın adı olup, kadın kılığına girerek çocuk ve erkekleri tuzağına düşürdükten sonra parçalayıp yemektedir.

MASKİNGANNA Sardinya halkının inanışında şekil değiştirerek ağlayan bir bebek, yakışıklı bir genç veya güzel bir kadına dönüşebilen bir orman iblisinin adıdır.

Köylü çocuklar ile Maslenitsa (Rus Etnografya müzesi, 1914)

Korkuluk Karnavalı. "Sovyet Etnografya" Dergisi, 1936 № 2, s. 107

MASLENİTSA [Slav Mitolojisi] Büyük perhizin arifesi ve ondan önceki günah çıkarılan iki gün boyunca yapılan apokria eğlencelerinin ve bu eğlencelerin bir kızak üzerinde köylülere gözleme dağıtan mutlu ve şişman bir kadın olarak kişileştirilmiş formunun adıdır. Maslenitsa festivali büyük kamp ateşlerinin yakılıp, yiyeceklerin oburca tüketildiği, Hıristiyanlık öncesi kış mev-

siminin sembolik olarak bitişi ile ilişkili pagan bir geleneğin kalıntısı olarak kutlanmaktadır.
Rus köylüleri festival sırasında saman ve paçavradan saman kız adını verdikleri bir korkuluk hazırlamakta, tarlaları dolaştırdıktan sonra şarkı ve danslar eşliğinde yakmaktadır. Ardından topluca yemekler yenilerek yeryüzünden bereket talep edilmektedir.

MASLUM Bkz. Malsum

MASSASİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de yaşayan Wahungwe halkının inanışında ilk erkek Mwuetsi'nin eşi olan ilk kadının adıdır. Adam kadınla nasıl ilişkiye gireceğini bilmediği için eline yağ sürüp onu kullanmış bunun üzerine kadın ölmüştür. Üzülen erkeğin durumunu gören yaratıcı tanrı bu sefer Morongo (akşam yıldızı) adlı bir başka kadın yaratmış, bu kadın Mwuetsi'ye sevişmeyi öğretmiştir.

MASSİM-BİAMBE [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Mundang halkının inanışında yaratıcı bir tanrının adıdır.

MAŞİA ile MAŞİANE [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dini yaratılış söylencesinde ilk insan Gayomart'ın ağaç formunda doğan çocuklarının adı olup, Maşya ve Maşyane olarak da bilinmekteydiler. Çift yaratıcı tanrı Ahura Mazda'nın öğretilerinden uzaklaştıkları için cehenneme gönderilmiştir.

MAŞONGAVUDZİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de yaşayan Mtawara halkının inanışında en önemli tanrı Mwari'nin karısının adıdır.

MAŞURDALO [Çingene Mitolojisi] Ormanlık alanlarda ve ıssız yerlerde yaşayan, insanlara ve hayvanlara pusu kurarak avlayıp etlerini yiyen, pek akıllı olmadığından insanlar tarafından kolaylıkla aldatılıp sakladığı hazinelerine el koyulan devlerin adıdır. Her Maşurdalo'nun bir tavuğu vardır ve bu tavuğun yumurtaları sahibinin hayatını korumaktadır. Dolayısıyla bir dev öldürmek isteyen öncelikle devin tavuğunu öldürmeli ve yumurtalarını kırmalıdır.

MAT-GVAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında ilk şaman olarak kabul edilen tavşan ruhunun adıdır.

MATA UPOLA [Polinezya Mitolojisi] Güneş tanrısı Maui'nin kontrol ettiği doğu rüzgârının adıdır.

MATABİRİ Papua Yeni Gine halkının inanışında şiş göbekli çökük yanaklı çirkin bataklık ruhlarının adıdır.

MATAGAİGAİ Papua Yeni Gine halkının inanışında insana benzeyen ruhların adı olup, hasta insanlara görünmektedirler. Matagaigailerin dokundukları insanın öleceğine inanmaktadır.

MATAGİ [Polinezya Mitolojisi] Rüzgârın kişileştirilmiş formu olup, hafif meltem Fisaga dışındaki tüm rüzgârlar güneş tanrısı Maui tarafından kontrol edilmektedir.

MATAKAU [Endonezya Mitolojisi] Moluk adalarında meyve ağaçlarına asılan bir tılsımın adı olup, bu meyveleri çalanlara hastalık ve ölüm getireceğine inanıldığından hırsızları uzak tutmaya yaramaktadır. Matakau, 'kırmızı gözler' anlamına gelmektedir.

MATALİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre tanrı İndra'nın arabacısının adı olup, tanrılar Arjuna'nın silahlarını hazırlarken Matali kahramanı gökyüzüne İndra'nın yanına taşımıştır. Ramayana destanında ise İndra'nın isteğiyle Ravana'ya karşı savaşan Rama'nın arabasını kullanmış ve kahramanı düşmanını yenmesi için cesaretlendirmiştir.

MATAMOROS [Hıristiyan Mitolojisi] İspanya'nın koruyucu azizi St. James'in adlarından birisi olup, Kuzey Afrikalı Müslümanlarla (Moor) savaşan Hıristiyanlara yardım ettiğine inanıldığından 'Moor katili' anlamına gelen bu isimle adlandırılmıştır.

MATARA Bkz. Ambika

MATARİKİ [Polinezya Mitolojisi] Tarımı yöneten ve denizcilere yol gösteren yedi tanrının adı olup, kelime anlamı 'küçük gözler'dir.

MATARİŞVAN [Hint Mitolojisi] Rigveda'da kimi zaman kurban ateşi tanrıçası Agni ile özdeşleştirilen, kimi zaman ise güneş tanrısı Vivasvat'ın habercisi olarak bahsi geçen bir hava tanrıçasının adıdır. Rigveda'da Agni'nin Tanunapat adlı tohumdan gelişip önce Naraşamsa son olarak ise Matarişvan formunu aldığından bahsedilmektedir (III: 29, 11). Veda yorumlarını içeren Sayana kitabında rüzgâr, sonradan Atharvaveda'da ise hava ile özdeşleştirilmiştir. Matarişvan aynı zamanda Şiva'nın adlarından birisidir.

MATAY [Anadolu Mitolojisi] Afyonkarahisar'ın Yazılıkaya köyüne yerleşmiş Karaçay halkının inanışında kâfir memleketlerine dehşet saçan Müslüman bir savaşçının adı olup, Battal Gazi söylencesi ile ilişkili olmalıdır. Söylenceye göre Hıristiyan aileler çocuklarını 'seni Matay'a veririm' diyerek korkutmaktaymış. Bir anne çocuğunu korkutmak için pencereden dışarı çıkartıp seni Matay'a veririm derken, o sırada oradan geçmekte bulunan Matay çocuğu almış ve tüm köleler bu çocuğun soyundan türemiştir.

MATC HAVATUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wisconsin'de yaşayan Menomini halkının inanışında cömert yaratıcı tanrının adıdır.

MATE [Baltık Mitolojisi] Letonca anne anlamına gelen kelime aynı zamanda sayıları altmışı bulan tanrıçaların tümü için kullanılan genel bir terim olup bunların en önemlileri Uguns mate (ateş ana), Juras mate (deniz ana), Ogu mate (meyve ana), Mera mate (salgın hastalık ana) ve Joda mate'dir (Şeytan ana).

MATER MATUTA [Roma Mitolojisi] Roma'da her yıl 11 Temmuz tarihinde Forum Boarium'de evli kadınların katılımıyla onuruna Matralia bayramı kutlanılan şafak tanrıçasının adı olup, Auroa ve Yunan şafak tanrıçası Eos ile benzerlik göstermektedir. En önemli tapınağı Satricum'da bulunan ve kült merkezi Latium olduğu sanılan tanrıçanın Servius Tullius tarafından yaptırılan Forum Boarium'da bulunan tapınağı MÖ 506'da yıkılmışsa da MÖ 396'da Marcus Furius Camillus tarafından yeniden inşa edilmiştir. Deniz seyahatleri ile ilişkilendirilip, denizcilerin koruyucusu

sayılan tanrıça kimi yazarlarca Yunan Leukothea ile de özdeşleştirilmiştir.

MATER TURİTTA [Roma Mitolojisi] Ana tanrıça Kybele'ye başında taşıdığı yüksek başlıktan dolayı takılan lakabı olup, Latince 'kuleli' anlamına gelmektedir.

MATH HEN [Kelt Mitolojisi] Mathonwy'nin oğlu, Danu'nun kardeşi ve Amathaon'un amcasıdır.

MATH MATHONWY [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerinde ana tanrıça Don'un erkek kardeşi olarak bahsi geçen büyücü bir tanrının adıdır.

MATHOLWCH [Kelt Mitolojisi] Mabinogi'nin ikinci dalında İrlanda kralının adı olup, Branwen'in kocasıdır. Efnysien'in etkisiyle karısına kötü davranınca kayınbiraderi Bran üzerine yürümüş, savaşta pek çok İrlandalıyla birlikte Matholwch öldürülürken, oğlu Gwern Efnysien tarafından yakılmıştır. Savaştan sonra Branwen muzaffer kardeşiyle birlikte ülkesi İngiltere'ye dönmüştür.

MATMAZEL CHARLOTTE [Haiti Mitolojisi] Avrupa kökenli beyaz kadınlara ait özellikler taşıyan bir loa (tanrı) olup, vudu ayini sırasında içine girdiği Haitili kadının zarif bir Avrupa Fransızca konuşmasını sağlamaktaydı.

MATİ SYRA ZEMLİA [Slav Mitolojisi] Antik Slav halklarında muhtemelen başlangıçta yeryüzü tanrıçası olup, sonradan ölüler dünyası tanrıçasına dönüşmüştür. Hıristiyanlığın kabulünden asırlar sonra bile I. Dünya Savaşı arifesinde Rusya'da yaşanan kolera salgınında tanrıçaya yakarıldığı bilinmektedir.

MATOWELİA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Colorado nehri havzasında yaşayan Mohave halkının inanışında bir kültürel kahramanın adı olup, ölülerin ruhuna Beyaz Dağlar'a yolculuklarında eşlik etmektedir.

MATRES Bkz. Deae Matres

MATRİKALAR [Hint Mitolojisi] Birlikte tasvir edilen yedi tanrıçanın adı olup, Saptamatrikalar (Yedi analar) olarak da bilinmekteydiler. Mohenjo-daro'da bulunan heykellerden "Yedi ana" inanışının kökleri İndus Vadisi'ne dek uzandığı anlaşılmıştır. Hindu inanışında Matrikaların önemli Hindu tanrılarının eşleri olduğunda inanılmaktadır:

1. Brahmani (Brahma'nın kadın görünümü)
2. Vaişnavi (Vişnu'nun eşi)
3. Maheşvari (Şiva'nın eşi)
4. İndrani (İndra'nın eşi)
5. Kaumari (Skanda'nın eşi)
6. Varahi (Varaha-Vişnu'nun eşi)
7. Çamunda (İskelet formundaki bu tanrıçanın eşi olmayıp Devi'nin bir formudur)
8.

Başta Orissa olmak üzere tüm Hindistan'da tapınılan tanrıçalara ait pek çok tapınak olup, eğer bir tapınak tek bir matrikaya adanmışsa Varahi veya Çamunda olarak adlandırılırdı ki bunlara özellikle Nepal'de rastlanmaktaydı. Çoğunlukla iyiliksever ve koruyucu tanrıçalar olmalarına rağmen kötü özelliklerde yakıştırılan anlatılar da bulunmaktadır. Hastalık getiren veya tersine iyileştiren, savaşlarda kurbanlarının kanının içen Matrikaların yeni doğum yapan kadınların çocuklarına da saldırdıklarına inanılmaktaydı. İyi Matrikalar tarafından dengelenseler de kötü Matrikalardan Jara iki çocuğu düşürterek yemiş ama bunlardan birisi kendi içinde gelişimini tamamlayıp doğmuş, Putana adlı dev anası ise bebek Krişna'yı zehirli sütüyle emzirip öldürmek istemişse de başarılı olamamıştır.

MATRONAE AUFANİAE Bkz. Aufaniae, Deae Matres

MATRONALİA [Roma Mitolojisi] Mars ve doğum tanrıçası Juno Lucina onuruna evli kadınlarca düzenlenen festivalin adı olup, Romulus tarafından oluşturulan Roma takviminin tanrı Mars'ın adını taşıyan Mart (Martius) ayının ilk günü gerçekleştirilmekteydi.

Matronen tasviri (Rheinisches Landesmuseum)

MATRONEN [Germen Mitolojisi] Almanya'nın Roma işgaline uğradığı dönemde ithal edilmiş olması muhtemel tanrıça üçlemesinin adı olup, Almanca "Anneler" anlamına gelmektedir. Roma lejyonlarının yerleştirildiği Ren bölgesinde rastlanan bu üçleme Hıristiyanlık sonrası Beten veya Jungfrauen adıyla bilinip, Güney Troll, Bavyera, Baden ve Rhileland'da izlerine rastlanan üç azize inanışının da öncülü olmalıdır.

MATRONİT [Yahudi Mitolojisi] Kabalacı ezoterik öğretiye göre Yehova'nın (YHWH) masum kızı olup, Makhut adıyla da bilinmekteydi. İnanışa göre YHWH'yı oluşturan harflerden Y baba, H anne, W oğul, H ise Matronit adlı kızı temsil etmekteydi. Yakup ve Musa ile evlendiğine inanılan bu tanrıçanın gerçek sevgilisinin kardeşi W olup, çift Kudüs'te Süleyman tarafından yaptırılan tapınağın bir odasında cuma günleri nikâhsız olarak birlikte kalmaktaydı. İsrailliler günaha boğulduğunda İsrail kralı Lilith ile Matronit ise yılan formuna bürünen Matronit ile birlikte olacak, kıyamet gününe dek sürecek bu durum insanların günahlarını yüklenen bir günah keçesinin uçurumdan atılmasıyla son bulacaktı.

MATSU Bkz. Ma Tsu

MATSYA [Hint Mitolojisi] **1.** Su perisi Adrika ile bir kralın ikiz çocuklarından kız olanın adı olup, "Balık doğan" anlamına gelmektedir. Söylenceye göre bir kral kazayla bir yaprağın üzerine boşaldıktan sonra yaprağı koparıp bir papağana vererek kraliçeye ulaştırmasını tembihlemiştir. Yolda bir şahinin saldırısına uğrayan kuş yaprağı düşürünce balık formundaki su perisi Adrika tarafından yutulmuş, kız bir süre sonra kucağında Matsya ile ikiz erkek kardeşini doğurmuştur. Kral oğlunu yanına alırken, Matsya'yı yanına almamış o da balıkçılarla birlikte yaşamıştır. Balık temizlediği için pis kokan kız Gandhavati (pis kokan) olarak adlandırılan Matsya bir gün nehirden gelen bir bilge ile birlikte olup hamile kalmıştır. Bu olaydan sonra bilgenin büyü etkisindeki bir kral olduğu anlaşılmış, adam normal haline dönüşerek Matsya'yı kraliçesi yapmıştır. Babası tarafından terk edilmenin acısıyla Matsya adamdan doğacak çocuklarını mirasçı yapmasını isteyince adam önceki eşinden olan çocuklarını kovmuş, bu yüzden oğulları lanetlenip asla evlenememişlerdir.

2. Tanrı Vişnu'nun 10 avatarından ilki olup, Şatapatha Brahmana'da (I. 8.1) bahsi geçen Tufan efsanesinde insanoğlunun atası Manu'yu selden kurtarmıştır.

MATŞİŞKAPEU [Eskimo Mitolojisi] Evrendeki en güçlü ruh olup adı 'Osuran adam' anlamına gelmekteydi. Bir keresinde Karibuların efendisi Kanipinikassikueu kendisine karibu eti yemeyi yasaklayınca o da hasmının kabız olmasını sağlamış, istediğini alınca da acılar içerisindeki Kanipinikassikueu'yu iyileştirmiştir.

MATTA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın on iki havarisinden birisi ve Yeni Ahit'i oluşturan dört gospelden Matta İncilinin yazarıdır. Matta, İbranice "efendimizin hediyesi" anlamına gelmekte olup, başlangıçta İbranice yazıldığı sanılan Matta İncili, İsa'nın soyağacı ile başlayıp, hayatı ve dinî faaliyetlerini, havarilerin seçimi ve İsa'ya katılışlarını anlatmaktadır. Levi ile Mata'nın aynı kişi olduğu sanılmakta olup, İsa'nın diriliş ve göğe yükselişine bizzat tanık olmuştur. Celile valisi Herod Antipas için çalışan bir vergi memuru olan Alpheus'un oğlu Matta'nın incilinin diğer 3 incilden daha fazla Eski Ahit referansı içermesi İsa'nın düşüncelerini Yahudi toplumu içinde yaymak istediğini düşündürmektedir. Matta'nın nasıl olduğu tartışmalı olup, Avrupa'da yaygın bir söylenceye göre Etiyopya'da şehit edilmiş, bir Yunan söylencesine göre Domitian döneminde eceliyle ölmüştür. Aziz Matta vergi toplayıcıları ve bankerlerin koruyucusu kabul edilmekte olup, yortu günü 21 Eylüldür.

MATTE ELOHİM [Yahudi Mitolojisi] Musa ve Harun'a tanrı tarafından verilen mucize gerçekleştirebilme gücünün adı olup İbranice Elohim 'Tanrı'nın asası' anlamına gelmektedir. İbranice 'matte' Eski Mısır dilindeki 'madew' (kraliyet asası) kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

MATUKU [Polinezya Mitolojisi] Şimşek ve gök gürültüsü tanrısı Tawhaki'nin oğlu Wahiero'yu başından ısırarak öldüren köpek balığı formunda yamyam bir yarı tanrı olup Matuku-tangotango olarak da bilinmekteydi. Putawarenuku mağarasında yaşayan bir dev boyutlardaki Matuku Wahiero'nun oğlu Rata tarafından öldürülmüştür.

MATUTA [Roma Mitolojisi] Şafak tanrıçasının adı olup, zamanla yeni doğan çocukların ve limanların koruyucusu kabul edilip Mater Matuta olarak anılmıştır. Her yıl 11 Haziran tarihinde sığır pazarında (Boarium) adına şenlik (Matralia) düzenlenmekteydi.

MATUTİNUS [Roma Mitolojisi] Janus'un lakaplarından birisidir.

MATUU [Polinezya Mitolojisi] Kuzey rüzgârının kişileştirilmiş formu olup, güneş tanrısı Maui'nin kontrolü altındadır.

MATYAS [Macar Mitolojisi] (1440–1490) 1458 yılında henüz 14 yaşındayken Macaristan kralı olan Matthias Corvinus ölene dek tahtta kalmış, hükümranlığı döneminde Platon'un filozof kral idealine yaklaşmaya çalışmış, adil uygulamalarıyla başta köylüler olmak üzere tebaasının saygısını kazanmış, eğitim, sanat ve bilime büyük önem vermiştir. Ölümünden sonra Macar halkı arasında kralı yücelten çok sayıda söylence yayılmış, tıpkı Kral Arthur ve Süleyman gibi Matyas'ın da bir gün Macaristan'a döneceği ve güzel günlerin yeniden yaşanacağına inanılmıştır.

MAU MAU Bkz. Leopar Adamlar

MAUDGALYAYANA [Budist Mitolojisi] Sakyamuni Buda'nın en yakın iki müridinden birisi olup (diğeri: Sariputra) Kolita'da doğmuştur.

MAUİ [Pasifik Mitolojisi] Düzenbaz bir karakter olarak tasvir edilen yarı tanrı Polinezya'nın en önemli kültürel kahramanı olup, güneş ve ateşi çalıp insanoğluna hediye etmiş, ölümsüzlüğü de çalmak üzereyken ölmüştür.

Maui, doğum sonrasında öleceği sanılarak annesi Hina (veya Taranga) tarafından saçlarına sarılıp denizin ortasına bırakılarak terkedilmiştir. Sağ kalmayı başaran Maui annesine geri dönmüş ve bir kahraman olarak yetiştirilmiştir. Maui'nin en önemli macerası güneşi tuzağa düşürmek olup, annesi Hina güneşin gökyüzünde hızlı hareket etmesi yüzünden çamaşırlarını kurutamadığından dahası insanların balık tutmaya fırsat bulamadığından şikâyet edince güneşi yavaşlatmanın bir yolunu bulmayı aklına koymuştur. Güneş Evi olarak da bilinen Haleakala dağında yaşayan kör anneannesine danışmak için gittiğinde kadını muz pişirirken bulmuş, kadın kendisine Hina'nın saçlarından 16 ip ve ilmek dokumasını önermiştir. Maui'de yaptığı kementlerle güneşi yakalayıp gökyüzünde insanların işini görebilmesine fırsat verecek denli yavaş hareket etmesi için güneşi ikna etmiştir. Bununla birlikte bir kadın güneşin yeryüzüne çok yakın olduğundan şikâyet edince Maui olağanüstü gücünü kullanarak güneşi şimdiki pozisyonuna yerleştirmiştir.

Güneşi yakalayan Maui

Hawaii mitolojisinde Maui'nin yeraltında bulunan ölüler diyarına inerek atalarına ait bir çene kemiğinden manai ikalanai adıyla bilinen sihirli bir olta yaptığı sonra yeryüzüne dönerek alae adlı sihirli kuşu yakaladığına dair bir öykü bulunmaktadır. Maui kardeşlerine bir kayığa binerek kendisiyle denizin ortasına gelmelerini söyledikten sonra sihirli kuş ile birlikte oltasını derinlere salmış Hina'nın da yardımıyla deniz dibinin devasa yaratığı Yaşlı Tekdiş'in ağzına yerleştirmiştir. Kardeşler oltayı çekmeye başlayıp kayıkla birlikte hareket ettiklerinde arkalarında devasa bir kum yığının ortaya çıktığını görmüşlerdir ki inanışa göre Polinezya adları böyle yaratılmıştır.

Maui, başta Hawaiililer olmak üzere tüm Polinezyalıların en önemli tanrısı olup, ayrıca Amorşashiki, Ma-tşikt-şiki, Mosigsig, Maaui-tikitiki (Maoriler) ve Motikitik adlarıyla da bilinmektedir.

MAULEON Filipinler halkının masal ve efsanelerde bahsi sıkça geçen bir devin adıdır.

MAURİ [Polinezya Mitolojisi] Ölümsüz olduğuna inanılan ruh ve hayalet anlamında kullanılan bir terimdir.

MAURİCE, St. Bkz. Agaunum Şehitleri

MAUT Bkz. Mut

MAUVAİS [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında insanları kem gözleriyle öldürebilen kötü insanlara verilen isimdir.

MAVİ SAKAL Charles Perrault tarafından 1697 yılında yazılan "Contes de ma mère l'oye" adlı masal derlemesinde 'Mavi sakal' (La Barbe Bleue) adlı öykünün kahramanı olup, evlendiği pek çok kadını öldüren şiddet düşkünü ve psikoz hastası bir soylu olarak tasvir edilmektedir. Öykünün benzerlerine Avrupa ve Binbir Gece Masallarında olduğu gibi Doğu folklorunda da rastlanmaktaysa da Charles Perrault'un 1697'de yayınlanan *Contes de ma mère, l'oye* çalışmasında yer alan en ülü versiyonunda 15. Yüzyılın seri katili Gilles de Rais'ten de etkilenildiği sanılmaktadır. Öyküye göre Mavi Sakal, çirkin ve korkunç mavi sakalı yüzünden etrafındaki insanlara korku salan zengin bir soylu olup, önceki 3 evliliğinin nasıl bittiği ve kadınlara ne olduğu konusunda kimse hiçbir şey bilmemektedir. Kadınların evlenmek istemediği Mavi Sakal bir gün komşularından birisini ziyaret eder ve kızlarından birisi ile evlenmek isteğini bildirir. Kız kardeşler evlenmemek için birbirileriyle yarışırken kaybeden küçük kardeş Fatima olur ve adamla evlenmek zorunda kalır. Kardeşleri Fatima'yı düğünden sonra ziyaretine gelecekleri sözüyle Mavi Sakal'ın şatosuna uğurlarlar. Adam düğünden bir süre sonra karısına bir seyahate çıkacağını bildirirken ona şatonun tüm kapılarının anahtarını verir ama küçük bir odaya girmemesi için özellikle tembihler. Kız, kendisini ziyarete gelen kız kardeşlerinin kışkırtmasıyla kilitli küçük odaya girince yerlerin kanla kaplı olduğunu duvarlarda ise Mavi Sakal'ın önceki eşlerinin cesetleri asılı olduğunu görür. Dahası odanın anahtarı da kana bulanır ve kız ne kadar uğraşırsa uğraşsın anahtarı temizlemeyi başaramaz. Mavi Sakal şatoya dönüp durumu anladığında karısını öldüreceğine yemin etmişse de kız kardeşler kendilerini şatonun en yüksek odasına kitlemeyi başarınca yetişen erkek kardeşleri tarafından kurtarılmış, bu sırada Mavi Sakal'da öldürülmüştür.

Öykü Grimm Kardeşler'in ilk koleksiyonunda yer almaktaysa da *Bakire Meryem'in çocuğu* ve *Fitcher'in kuşu* öyküleriyle konu benzerliği yüzünden sonraki baskılardan çıkarılmış olmalıdır. 1866'da Jacques Offenbach'in Barbe Bleue opereti, 1907'de Fransız besteci Paul Dukas'ın "Ariane et Barbe-Bleue" ve 1911'de Macar müzikolog Béla Bartók'un "Mavi Sakal'ın Şatosu" adlı eserleri Mavi Sakal öyküsünden alınan ilhamla oluşturulmuşlardır. Ayrıca Mavi Sakal deyimi 20. Yüzyıl Avrupa'sında eşlerini öldüren kocalar ile eşanlamlı olarak kullanılacak denli popülerlik kazanmıştır.

MAVİ DAĞLAR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında güneyde bulunan ve şafak güneşinin ikametgâhı olan kutsal dağların adıdır.

MAVİ DÜNYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında ruhların gökyüzünde yer alan öteki dünyaya giderken geçtikleri 4 dünyadan birisinin adı olup, burada kırlangıç adamlar yaşamaktaydı.

MAVİ EJDERHA [Japon Mitolojisi] Doğunun koruyucusu olan yaratık aynı zamanda bilgeliğin sembolüdür.

MAVİ KARGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohavk halkının inanışında İoi'nin kardeşi olan bir kültürel kahraman ve hilebaz tanrının adıdır.

MAVİ NİLÜFER [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında bir gök tanrıçasının adıdır.

MAVİ TENGU [Türk Mitolojisi] Sibirya'da bereket tanrısı Tengu'nun görünümlerinden birisine verilen isimdir.

MAVORSV [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars'ın destanlarda geçen eski adlarından birisidir (Vergilius VIII, 630).

MAVUTSİNİM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kamaiura halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, bir deniz kabuğundan kadını yaratmış ve ondan ilk erkek olan bir oğul sahibi olmuştur. Oğlu uzağa gidince annesi bir göle giderek tekrar kabuğa dönüşmüştür.

MAWEJA [Afrika Mitolojisi] Kongo halkının inanışında en önemli tanrılardan birisinin adıdır.

MAWU [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Fon halkının çift cinsiyetli tanrısının adı olup, büyük yılan Aido-Hwedo ile birlikte yeryüzü ve ruhları (mawuviwo "Tanrının çocukları") yaratmıştır. Aido-Hwedo yılan formu yeryüzünün tepe ve vadilerine şekil verdikten sonra çift cinsiyetli tanrıça Mawu'nun emriyle yeraltına inmiş ve başlangıç denizinde yüzmeye başlamıştır. İnanışa göre Aido-Hwedo'nun yeraltında hareket etmesi o günden sonra depremlerin sebebi sayılmaktadır. Mawu daha sonra su ve kili karıştırarak insanları yaratmış, yeterince kil bulamadığı zamanlarda ise ölüleri diriltmiştir ki bu yüzden bazı insanlar atalarına benzemektedir. Mawu'nun çocuklarından yeryüzünde su tanrıları olacak ikizler Nyohwe Ananu ile erkek kardeşi Da Zodji'dan sonra doğan So adlı çift cinsiyetli gök tanrı olmuştur. Bir süre sonra insanoğlu kibirli davranışlar sergilemeye başlayınca Mawu gökyüzüne çıkarak insanların ulaşamayacağı bir mevkiye yerleşmiştir. Bir söylenceye göre Mawu'nun yeryüzünden ayrılmasının nedeni düzenbaz oğlu Legba'nın annesinin bahçesindeki yiyecekleri çaldıktan sonra annesinin sandaletleriyle kadının bahçesinde yürüyerek suçlu arayan kadının bu işi bizzat kendisinin yaptığının sanılmasını sağlayarak annesini küçük düşürmesidir.

Bir başka söylencede Mawu, yaratıcı baş tanrı Nana Buluku'nun kızı olup, güneş tanrısı Lisa'nın eşi ve ikiz kız kardeşidir. Bu söylenceye göre Gun ile gök gürültüsü tanrıçası Xevioso, Mawu ile Lisa'nın ikiz kızlarıdır.

MAYA 1. [Budist Mitolojisi] Vedanta felsefesinden dişiliğin beden bulmuş haline verilen isim olup, Brahma içindeki yaratıcı gücü temsil etmektedir. Budist inanışta Bodhisattva Şakyamuni'nin kraliçe annesi olarak MS 5. yüzyılda beden bulmuş, oğlunu doğurmadan önce rahmindeki küçük beyaz bir fil olarak görmüş ve doğumdan bir hafta sonra ölmüştür. Maya'nın yaşamı süresince dokunduğu kişilerin mutsuzluk ve hastalıklarını düzelttiğine inanılmakta olup, özellikle Buda'nın doğduğu Kapilavastu civarında pek çok hac yeri bulunmaktadır. Hindularca insanın gerçek bilgiyi görmesini engelleyen örtüye adlandırmak için kullanılan Maya Budizm'de Gautama Buda'nın annesi olarak kişileştirilmiştir.

2. [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Pandavaların sarayını inşa eden iblislerin lideridir.

3. [Bask Mitolojisi] Lur'un diğer adıdır.

MAYA ALFABETİK TANRILARI [Maya Mitolojisi] Maya yazıtlarında bahsi geçen isimsiz tanrıları ayırmayı kolaylaştırmak için Paul Schellhas'ın 1904 tarihli Maya El Yazmalarındaki Tanrıların Sunumu ('Representation of Deities of the Maya Manuscripts') adlı eserinde kullandığı harf sisteminin adı olup, sonradan mitolojiyle ilgilenen neredeyse tüm yazarlarca benimsenmiştir. İspanyol istilacılar Maya medeniyeti önemli ölçüde tahrip ettiği için tam adı tespit edilemeyen Maya tanrıları A - I ve K – P arasındaki alfabetik harflerle tanımlanmaktadır. Schellhas'ın sınıflaması şöyledir:

A: Ah Puh (Ölüm tanrısı)
B: Khak veya Kukulkán (Yağmur ve şimşek)
C: Xaman Ek (Venüs yıldızı)
D: Kukulkán veya Itzamná (Ay tanrısı)
E: Yum Kaxx (Mısır tanrısı)
F: Xipe (Savaş tanrısı)
G: Kukulkán (Güneş tanrısı)
H: Kukulkan? (Yılan)
I: İxkhel (Su tanrıçası)
K: Itzamná? (Rüzgâr tanrısı)
L: Yaşlı görünümlü siyah tanrı
M: Ex Khauah (Gezginlerin koruyucusu)
N: Eski yılı temsil eden yaşlı tanrı
O: Tek dişli yaşlı tanrıça
P: Kurbağa tanrı

MAYA KAHRAMAN İKİZLERİ [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe Mayalarının kutsal kitabı Popol Vuh'ta yer alan en eski efsanelerden birisine göre yaratıcı tanrı Hun Hunaphu ile bir bakirenin ikiz oğulları Hunahpu ve Xbalanque ölüler diyarına inerek Hun Kame ve Vukub Kakuiks adlı iblisleri öldürmüştür. Söylenceye göre Hun-Hunahpu top oynarken ölüler dünyası Xibalba'ya gelmiş buranın efendileri tanrıya meydan okumakla kalmamış, işkenceyle öldürdükten sonra kafasını da bir ağaca asmışlardır. Bir süre sonra Xquik adlı bir bakire bu ağacın meyvelerinden yerken kafatasından damlayan salyalar avuçlarına bulaşmış, böylece kız Hunahpu ve Xbalanque adını vereceği ikizlere hamile kalmıştır. İkizler babalarının intikamını almak için ölüler dünyasına inmiş, sırasıyla Kasvet, Bıçaklar, Jaguarlar ve Yarasalar evlerine girdikten sonra vampir tanrı Kamazoztz ile karşılaşmışlardır. Gece boyunca kardeşlerin etrafında yarasalar uçmuş, Kamazoztz sabahleyin yanına gelen Hunahpu'nun kafasını kesip ağaca asmışsa da başı yeniden çıkmış sonunda kardeşler ölüler dünyasının efendilerini öldürmeyi başarmıştır.

MAYA MİTOLOJİSİ Günümüzde Guatemala, Güney Meksika ve Yukatan Yarımadası, Belize, El Salvador ve Batı Honduras'ın bulunduğu coğrafyada hüküm süren Mezo-Amerikan uygarlığı olan Mayaların adı Yukatan yarımadasında kurulmuş Mayapan'dan gelmektedir. Maya mitolojisi doğa güçlerinin kişileştirilmiş formları, tanrılar ve kahramanlarla ilgili söylencelerinden

oluşmaktadır. Maya mitolojisi hakkında en önemli yazılı kaynak 16. Yüzyılda Kiçe Mayalarının yaratılış söylencesi ve kahraman ikizlerin öykülerini yazıya dökülmüş Popol Vuh'tur.

Maya dini ve tanrılar

MS 4-9 yüzyıllar arasında en parlak dönemini yaşayan bir Orta Amerika medeniyeti olan Mayalar başta güneş tanrısı olmak üzere toprak, yağmur, yeraltı, buğday tanrısı gibi tabiat tanrılarına tapınmaktaydılar. Güneşe 'baba', aya 'anne' diyen Mayalar da törenlerinde insan kurban etmekle birlikte bu durumu Aztekler gibi başlı başına bir amaç haline getirmemişlerdir. Önemli Maya tanrıları şunlardır: A, Alaghom Naum, B, Bakabs, C, Kauak, Khak, D, E, Ekhuah,
F, G, Ghanan, H, Hunab-ku, İ, İtzamna, İx, İxazalvoh, İztat İx, K, Kabul, Kan, Kinikh-Ahau, Kukulkan, L, M, Mulak, N, O, P, Patol, Yum Kaax, Zamna, Zotzilaha Khimalman.

Maya Yaratılış söylencesi

Popol Vuh'a göre insan ortaya çıkmadan önce Maya evreni bir başlangıç denizi, gökyüzü ve Tepeu Kukumatz'dan oluşmaktadır. Hurakan, Tepeu Kukumatz'a gelmiş ışık ve yaşam hakkında akıl danıştıktan sonra birlikte yeryüzünü yaratmışlardır. Önce yeryüzü, dağlar ve vadiler meydana gelmiş ardından nehirler oluşup dağların arasından akmaya başlamıştır. Yeryüzü bitki ve hayvanlarla dolmuş, bunlar dağ ve ormanların her tarafına yerleştirilmişlerdir. Son olarak ilk insan balçıktan yaratılmışsa da tanrılarca dengesiz, dayanıksız, hareketsiz ve güçsüz olduğu fark edilince sarı ve beyaz mısır öğütülerek Xmukane tarafından büyülü dokuz içecekle karıştırılarak insanlara çeviklik ve güç verecek kan, yağ ve kasları oluşturulmuştur. Tepeu Kukumatz son olarak sihirli bir kelime söyleyerek insan atasının yaratılmasını emretmiştir. İnanışa göre insan eti sadece sarı ve beyaz mısırdan oluşmuştur, insanların el ve ayakları hep mısırdandır.

MAYAHUEL Bkz. Mayauel

MAYARİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler'de Luzon adası halkının inanışında bir ay tanrıçasının adı olup, babası olan yaratıcı tanrının ölümünden sonra erkek kardeşi güneş tüm gücü eline almak istemişse de Mayari karşı koyunca iki kardeş yeryüzünü gece ve gündüz ayrı ayrı hüküm sürmek üzere aralarında paylaşmışlardır.

MAYAUEL [Aztek Mitolojisi] 400 memeli gök ve yer tanrıçasının adı olup, yıldızları emzirdiğine inanılmakta ve sarhoşluk ile ilişkilendirilmekteydi. 400 sarhoşluk tanrısının anası olan tanrıça yılan ve kaplumbağalarla dolu bir tahta çıplak otururken müritlerine fermente agave bitkisinden yapılan *pulque (Ometochtli)* adlı alkollü içeceği ikram ederken tasvir edilmektedir. Bir söylenceye göre Quetzalkoatl tarafından gökyüzünden kaçırılan tanrıça karanlık iblislerince parçalara ayrılmış, cesedindeki kemiklerden yeryüzünün ilk agave bitkisi filizlenmiştir. Bir başka söylenceye göre Mayauel, Ehekatl'ın karısı Mayahuel olmayıp, sıradan bir çiftçinin karısıydı. Bir fareyi kovalarken hayvanın bir bitkiyi yiyince sarhoş olduğunu görerek içkiyi bulmuşsa da hilebaz tanrı Tezkatlipoka tarafından öldürülmüştür.

Mayauel

MAYAHUEL Bkz. Mayauel

MAYDANOZ Yenilebilir bu yeşil ot türü Eski Yunan ve Roma'da ölüm ve diriliş ile ilişkilendirilmiş olup, mezarların üzeri maydanoz çelenkleriyle kaplanmaktaydı.

1. [Yunan Mitolojisi] Onuruna Nemea oyunları düzenlenen Akhemorus, dev bir yılan tarafından öldürülürken akan kanından maydanoz bitkisinin ortaya çıktığına inanılmaktaydı. Nemea oyunlarının galiplerinin başına bu yüzden maydanoz çelenkleri takılmaktaydı. Odysseus'un uğradığı Kalypso'nun büyülü adasında her tarafın maydanozlarla kaplı olması bu bitkinin ayrıca sihir yapmak için veya afrodizyak olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

MAYIS YEDİSİ Karadeniz bölgesinde Samsun ile Artvin illeri arasında her yıl Mayıs ayının yedinci günü denize yakın köylerde oturanların deniz kenarında önceden belirlenmiş bir bölgeye, iç bölgelerde oturanların ise suyunun şifalı olduğuna inanılan bir dere ya da göl kenarına sabah erken saatlerde giderek, aile fertlerini hatta evcil hayvanlarını bile yıkaması, denize gidenlerin kayıkla gezerek yedi dalga aşması veya yedi dere ağzı geçmesi, suyun taşlanması, dilek tutulması, varsa ziyaret yerlerinin gezilmesi, toplu piknik ve müzik eşliğinde horonlar oynanılarak gerçekleştirilen bir festivalin adıdır.
Osmanlı döneminde tüm köylerce toplu olarak gerçekleştirilen bu adet günümüzde Karadeniz Sahil Yolu'nun yapımı, metropollere göç veren köylerin boşalması, Mayıs Yedisi inançlarının hurafe olarak görülmesi gibi faktörler yüzünden yerel belediye ve devlet desteği gördüğü birkaç bölge dışında unutulmak üzeredir. Giresun, Beşikdüzü, Perşembe Mayıs Yedisini en geniş katılımla kutlayan bölgelerdir. Göreleliler Derekulağı, Tirebololular Acısu, Şalpazarlılar Sazlık Suyu, Artvinliler Çoruh nehri gibi önceden seçilmiş bölgelere gitmektedir.

En kapsamlı katılımın gerçekleştiği, devlet destekli etkinlik olan Giresun'da çevre köy ve kentlerden gelen kadınlı-erkekli binlerce insan, ilçe merkezinin 5 km uzağında bulunan Aksu ırmağının Karadeniz'e boşaldığı delta etrafından toplanmakta, kadınlar içlerinden bir dilek tutarak suya yedi çift bir tek taş atmaktadır. Tutulan dilekler çoğunlukla basık çocukların çabuk büyümesi, bekâr kız ve dul kadınların koca bulması, çocuğu olmayan anaların gebe kalması, çaresiz hastaların şifa bulması, ayrılanların kavuşması, aralarında soğukluk bulanan eşlerin barışması gibidir. Havanın açık olduğu bir güne rastlaması durumunda Giresun adası motorlara binilerek ziyaret edilir, kimileri ada üzerinde Aksu deresinden getirilen su ile tekrar el, yüz yıkanırken kimileri de adanın batısında bulunan ve Hamza Taşı adı verilen büyükçe bir kayabaşında dua ederler. Çocukların suya sokulamasalar bile kucağa alınarak yedi kez dalgaların üzerinden geçirilmesi de yaygın bir uygulamadır.

Mayıs Yedisi suya girerek gerçekleştirilen arınma töreni ya da taş atarak gerçekleştirilen adakların temel amacı Tanrı'dan istenen bereketin ve tutulan dileklerin gerçekleşmesinin karşılığını sembolik olarak verebilmektir. Mayıs Yedisinin Bulgar Ortodokslarca 6 Mayıs'ta kutlanılan Gergiovden adlı yaz başlangıcı festivaliyle ilişkisi açıktır. Ortodoks inancından geleneğe adını veren St. George yaz mevsimini getirmektedir ki benzer şekilde St. Dimitri kış mevsiminin getiricisi kabul edilmekte 26 Ekim günü Dimitrovden adlı festivalde kış mevsiminin gelişi kutlanmaktadır. Geleneğin pagan inançlardan kök aldığı ve öncesinde başka ad ve görünümlerle kutlanması mümkündür. Geleneğin ayın yedinci gününe denk getirilmesi tanrı Apollon dolayısıyla güneşe tapınma kültüyle ilişkisini göstermektedir.

Helenik gelenekte Apollon'un doğum günü (Thargalia), Yahudilikte Musa'ya On Emrin indiği gün (Şavuot), Hıristiyanlıkta Kutsal Ruh'un Havarilerin üzerine çöktüğü gün (Pentikost) ile aynı dönemde kutlanılan Ortadoğu kökenli bir hasat öncesi bayramı olmalıdır.

Bkz. İemanja, Thargalia, Pentikost, Deniz Bayramı, Litropi, Şavuot, Sopatros, Gergiovden, Dimitrovden, Alaturbi

MAYİN [Sibirya Mitolojisi] Yenisey nehri civarında yaşayan Tunguz halkının mitolojisinde adı 'Hayat Veren' anlamına gelen bir tanrının adıdır. Mayin, ruhları yeni doğan çocukların bedenine gönderirken ölenlerinkini cennetine kabul etmektedir.

MAYİSA Trabzon yöresinde cadılara verilen isimlerden birisi olup, Anadolu'da ki cadı varyantlarıyla benzer özellikler gösteren Mayisaların köydeki komşu kadınlar hatta aile içinden çıkabilmesi dikkat çekicidir. Komşu ahırlardaki ineklerin sütlerini çalan Mayisalardan alınan yağ ve peynirlerin bir hafta içinde insan dışkısına dönüşeceğine inanılmaktadır. Kimi varyantlarda Çalı süpürgeleri üzerinde yüzlerine insan pisliği sürerek uçabilen Mayisalar kimi öykülerde alev saçlı olarak tasvir edilmekteydi.

MAYMUN 1. [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında Brahma'nın emriyle Vişnu'ya yardımcı olmaları için yaratılan yaratıklar arasında Apsaralar, Nagalar, Yakşa, Viyadhara, Kinnara ve ayıların yanı sıra maymunlar da bulunmaktadır. Tanrılardan İndra Vali'yi, Güneş tanrısı Sugriva'yı, Brihaspati Tara'yı, Kubera Gandhamadana'yı, Vişvakarma Nala'yı, Agni Nila'yı, Aşvinler Mainda ile Dvivida'yı, Varuna Suşena'yı, Parcanya ise Sarabha'yı yaratmıştır. Maymunlar liderleri etrafında toplandıktan sonra yeryüzünü kaplamış ve Ravana'ya karşı Rama'ya yardım etmişlerdir. Sanskrit vanara olarak adlandırılan maymunlar Rigveda'da (X:86) yaramazlıkları yüzünden İndrani tarafından kovalanmışlarsa da İndra'nın sevgisini kazanmışlardır. Ramayana'da uçarak Lanka adasına giden ve burada Sita ile görüşen Hanuman en ünlü maymundur.

2. [Budist Mitolojisi] Sarı kürklü, koca kulaklı ve 10.000'den çok kılığa girebilen bir hayvan olarak tasvir edilmektedir. Ele avuca sığmaz meraklı yaratılışından dolayı tanrıları rahatsız edince Kutsal şeftali ağacını korumakla görevlendirilmiştir. Maymun'un merakından şeftalilerin tadına baktığını gören Buda kızmış ama maymunu test etmeye karar vermiştir. Buda maymuna dünyanın köşesini bulursa dünyadaki tüm şeftalileri yiyebileceğini söyleyince hayvan tüm dünyayı dolaşmıştır. 7. Yüzyılda Hindistan'dan Çin'e yanında bir maymun olduğu halde uçan bir rahibe ilişkin sayısız öykü anlatılmaktadır.

3. [Eski Mısır] Köpek kafalı maymun tanrı Thoth'a ölülerin ruhunu tartarken yardım etmekteydi.

4. [Yahudi Mitolojisi] Kötü şans getiren hayvanlar olarak görülmekle kalmayıp bir söylenceye göre Babil Kulesini inşa edenlerin bir kısmı tanrı tarafından maymuna dönüştürülen insanlardı.

MAYOKHİNA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Meksiko'da yaşayan Akoma halkının inanışında yaz mevsiminin ruhunun adıdır.

MAYON [Hint Mitolojisi] Tamil söylencelerinde Krişna'ya verilen isimdir.

MAYUP MAMMAN Kuzeybatı Arjantin'in Tukumán, Salta ve Katamarca bölgeleri halkının inanışında nehir balıklarının koruyucusu olan doğaüstü bir yaratığın adı olup, 'Nehrin anası' olarak da bilinmekteydi. Kanoyla dolaşan açık renk saçlı bir kadın görünümünde tasvir edilen Mayup Mamman aşırı miktarda balık avlayan balıkçıları lanetleyerek kayıklarının batmasına sebep olmaktaydı.

MAZU Bkz. Ma Tsu

MAZZİKİN [Yahudilik] Eski Ahit ve Talmud'da istediği şekle girebilen kanatlı küçük yaratıklar olarak bahsi geçen kötü ruhlara verilen isimlerden birisi olup insanlığa kin gütmekteydiler (Levililer 16: 10; I. Samuel 16:14-16). Mazzikinler ayrıca Ruakh Hara, Malakh Maşkhit, Şedim ve Şeid adlarıyla da bilinmekteydi.

MBA KUY [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Dayak halkının inanışında kendini yiyecek dolu bir fıçıya dönüştüren bir tanrıçanın adıdır.

MBERE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Bantu halkının inanışında insanı kilden yaratan tanrının adıdır. Mbele önce kilden bir kertenkele yaratıp denize bırakmış sekizinci gün denizden çıkan kertenkele insana dönüşmüştür.

MBİR [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guarayú halkının inanışında başlangıçtan beri var olan ve insanı yaran solucan tanrının adıdır.

MBOKUMU [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Ngombe halkının inanışında gökyüzünde yaşayan başlangıç kadının adı olup, gökyüzü tanrısı Akongo'yu kızınca iki çocuğu ile birlikte yeryüzüne kovulmuştur. Toprağa tohum ekerek yeryüzünde ilk kez tarım yapan kadın dünyanın daha çok insana ihtiyacı olduğunu anlayınca çocuklarından üremelerini istemişse de kızı bir gün eve ormanda tanıştığı kıllı bir yaratığı getirmiştir. Adam traş edilince insana benzemişse de gerçekte bir büyücü olup, böylece kızdan doğan ilk çocukla birlikte büyücülük yeryüzüne yayılmıştır.

MBOMBA [Afrika Mitolojisi] Kuzey Zaire'de yaşayan Mongo halkının yaratıcı tanrısının adı olup, yaşam ve ölümün efendisi, ay, güneş ve insanoğlunun babasıdır.

MBON [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Kaçin halkının inanışında bir rüzgâr ruhunun adı olup, özellikle hasat zamanı tapınılmaktaydı.

MBOTUMBO [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde yaşayan Baule halkının inanışında halkın koruyucusu olan maymun tanrının adıdır.

MEAMEİ [Aborijin Mitolojisi] 7 kız kardeş olduklarına inanılan bir yıldız grubunun adı olup bedenlerinin buz sarkıtlarıyla örtülü olduğuna inanılmaktaydı. Erkeklere ilgi duymadan yalnız dolaşan kızlar yaşlı bir adam tarafından yakalanmış, adam kızların bedenlerindeki buzları eriterek bal elde ermeye çalışmışsa da kardeşler gökyüzüne kaçarak yıldıza dönüşmüşlerdir.

MEANDERİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında gölevez (taro) ve şekerkamışını bulan başlangıç kadının adıdır.

MEBERE [Afrika Mitolojisi] Fang halkının inanışında ilk insan çiftini kilden kertenkele formunda yaratan tanrının adıdır.

MEBUYAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinlerde yaşayan Bagobo halkının inanışında ölen bebeklerin sütten kesilmemesini sağlamak için bedeni meme uçlarıyla kaplı bir ölüm tanrıçasının adıdır. İnanışa göre ölen insanların ruhları öteki dünyada Mebuyan tarafından bedenlerinden ayrılmaktadır ki eğer bu iş yapılmazsa cesetler tekrar canlanmaktadır.

MECDELLİ MERYEM [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'in Markos ve Yuhanna İncillerine göre çarmıha gerildikten sonra dirilen İsa peygamberi görünce imana gelmiş bu yüzden kilise tarafından ermiş ilan edilen bir kadındır (Yuhanna 20:11–17). Luka inciline göreyse İsa tarafından kötü huylarından arındırılan bir kadın olarak bahsi geçmektedir. Luka'ya göre İsa bir gün Ferisilerden Simun'un evine yemeğe gittiğinde günahkâr bir kadın odaya girerek İsa'nın ayaklarını gözyaşları ile ıslatıp saçları ile sildikten sonra güzel kokulu bir yağ ile ovmuştur. Simun, İsa'nın kadının nasıl birisi olduğunu anlamadığını düşünerek peygamberliğinden şüphe edince İsa önce Simon'a bir öykü anlatmış ardından kadına dönerek günahlarının bağışlandığını ve imanının kendisini kurtardığını söylemiştir. Luka incilinde kadının adı verilmemişse de bu kadının Magdalalı (Mecdelli) Meryem olduğu kabul edilmektedir. Bir söylenceye göre ise fahişelik yaptığı için taşlanarak ölüm cezasına çarptırılan kadını linç etmek için toplanan kalabalığa hitap eden İsa "ilk taşı hiç günahı olmayan birisinin atmasını isteyince" kalabalık dağılmıştır. Meryem bu olaydan sonra minnettarlıkla tövbe ederek Hıristiyanlığı benimsemiştir. Apokrif metinlerde de Mecdelli Meryem'in hayatına ilişkin bazı detaylara rastlanmaktadır. Macian incilinde İsa'nın Magdalalı Meryem'den 7 iblis kovduğunu bildirirken, Peter incili kadını mür taşıyıcısı olarak niteleyip, İsa'nın mezarına giderek peygamberin bedeninin olmadığını keşfettiğini yazmaktadır. Gnostik literatürde önemli bir yeri olan kadın Philip incilinde İsa'nın yoldaşı diğer bazı metinlerde ise İsa'nın karısı olarak geçmektedir. 1896'da Mısır'da bulunan Meryem incilinde ise Meryem'in bazı gizli bilgi ve sırlara vakıf önemli birisi olduğu izlenimi edinilmektedir. Bazı modern yazalar Meryem'in eski bir Kenan dininin taşıyıcısı ve rahibesi olduğunu, İsa ile evlenerek onu aydınlattığını ileri sürerken kimi yazarlar Kutsal Grail kabının gerçekte bu kadının bedeni ya da sembolik mirası olduğunu iddia etmiştir.

Erken dönem kilise babalarının aksine modern yazarlar İsa tarafından ziyaret edilen iki kız kardeş Martha ve Meryem'den küçük kardeş olan Meryem'in günahkâr Meryem ile aynı kişi olmadığını savunmakta, bu adı taşıyan ve bahsi geçen söylencelere konu olan 3 farklı kişinin olduğunu düşünmektedirler.

22 Temmuz Hıristiyanlıkta Aziz Mecdelli Meryem Günü olarak kabul edilmekte olup, özellikle Fransa'da adını azizeden alan ve ilk olarak Mecdelli Meryem'e bağlı bir manastırda üretildiği sanılan Madeleine çöreği aynı gün içinde büyük oranda tüketilmektedir.

MECÜC Bkz. Gog ile Magog

MEDARD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 6. Yüzyılda Fransa'nın Noyon kentinde yaşamış bir kadın olup bir gün aniden bastıran bir sağanak yağmurda herkesin aksine üstünde kanatlarını açarak dolaşan bir kartal sayesinde hiç ıslanmamış bu yüzden Yağmurun Efendisi (maître de la pluie) olarak anılmış, ölümünün ardından azize ilan edilmiştir. Salency Gül Festivalinin kurucusu olan Meard'ın yortu günü 8 Haziran olup, akılsızlar, deliler ve kısır insanlarca yakarılmaktaydı.

MEDB [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane serisinde Connacht kraliçesi olup, adı "bal likörü" veya "sarhoşluk" anlamına gelmekte ayrıca Maeve, Maev veya Maive olarak da bilinmektedir. Başlangıçta Medb Lethderg (Kırmızılı Medb) adıyla bilinen Tara bölgesi merkezli bereket tanrıçası iken sonradan 9 kralla evlenen efsanevi bir kraliçeye dönüştürülmüştür. Cuchulain efsane serisinde Cruachan'ın efsanevi kurucusu olan kraliçe Ailill mac Máta'nın karısı, Fergus'un sevgilisi ve Conchobar mac Nessa'nın düşmanıdır. Medb'in bahsinin geçtiği en önemli söylence Ulster'in damızlık boğa ödülünün çalınmasını konu alan Táin Bó Cúailnge (Cooley'in sürü baskını) efsanesidir. Medb, omuzunda kuş ve bir sincap bulunan, kırmızı pelerinli elinde alevli bir mızrak taşıyan bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Britanya folklorunda periler kraliçesi Mab adıyla hovarda bir kadın olarak bahsi geçen Medb, inanışa göre erkeklerle sevişerek onların güçlerini azaltmaktaydı. Bkz. Mab

MEDEİA [Yunan Mitolojisi] Kolhis kralı Aietes ile Okeanid Eidyia veya büyücü Hekate'nin kızı, büyücü Kirke'nin yeğeni, güneş tanrısı Helios'un torunu, Absyrtus ile Khalkiope'nun kardeşi, İason'un karısı, Mermerus, Pheres, Thessalus, Alkimenes ve Tisander'in annesi olan Kolhis prensesidir (Apollod. i. 9 23; Hes. Theog. 961; Diod. iv. 45). Kimi yazarlar Medea'nın 7 kız 7 erkek toplam 14 çocuğu olduğunu iddia ederken, diğerleri Medus (veya Polyxemus) ile Eriopis adlı iki oğlunun adını anmıştır (Apollod. i. 9. 28; Diod. iv. 54). Altın Post'u bulmak için Argo gemisiyle Kolhis'e gelen İason'a görevini tamamlamasında yardım etmiş, ardından birlikte Yunanistan'a kaçarak evlenmiştir.

Büyücü Medeia, İason'a bir merhem vererek onu Hephaistos'un boğalarının yakıcı nefeslerinden korumayı başarmış, altın postu koruyan ejderhayı büyüleyerek uyumasını sağlamıştır. Aphrodite'in âşık olmasını sağladığı İason'dan altın postu elde etmesine yardım etmesi karşılığında evlenme sözü almış, postun ele geçirilmesinin ardından Argo gemisiyle kaçmıştır. Hekate rahibesi olan Medea kaçarken öz kardeşi Apsyrtos'u öldürerek parçalarını denize atarak peşlerine düşen gemilerin kendilerini takip etmesini geciktirmiştir. Aietes'in gemileri Argo'ya Alkinoos'un ülkesinde yetişince kralın elçileri kardeşini öldüren Medea'yı geri istemiş, Alkinoos da teklifi kabul etmişse de Arete'nin kurnazlığıyla İason ile Medea birlikte olmuş, kız bekâretini yitirdiği için elçilere teslim edilmemiştir. Çift Iolkos'a döndüğünde Medeia sihirli otları kaynatarak İason'un babası Aeson'u gençleştirmeyi başarınca Pelias'ın kızları aynı şeyi babaları için yapmak istemiş ama adamı haşlayıp öldürmüşlerdir. Medeia, bir canlıyı öldürmenin tam tersini bir kazan içerisinde gerçekleştirmiş, parçalanmış koçu koyduğu kazandan genç bir kuzu çıkarıp Pelias'a göstererek adama yeni bir yaşam vaat ederek adam ve kızlarını ustaca kandırmıştır. İason ile Medea bu cinayet yüzünden Pelias'ın oğlu Akastos tarafından Korinth'e sürülmüş, çiftin burada araları açılmış, İason Medea'yı terk edip ülkenin prensesi Glauke veya Kreusa ile birlikte olmuştur. Medea, kıskançlıkla İason'nun sevgilisi ile babasını öldürmekle kalmamış İason'dan doğan iki oğlu Mermerus ve Pheres'in de canına kıymıştır. Korintos söylencelerine göre kardeşi Aspyrtos'u korkunç bir şekilde kurban eden Medeia'nın çocukları lanetlendikleri için ya ölü doğmuş ya anneleri tarafından öldürülmüşlerdir.

Medea ile Pelias'ın kızları (Gayley, 1893)

Diodoros'un aktardığı Euhemerist bir varyasyona göre ise Medeia ülkesine gelen tüm yabancıları öldüren babasına muhalefet eden vicdan sahibi bir kız olduğu için babası tarafından hapse atılmış, kız bir yolunu bulup hapisten kaçtığı sırada Kolhis'e gelen Argonautlarla kader birliği yapmıştır. İason'un altın postu ele geçirmesine yardım eden kız karşılığında evlenme sözü almış, adam tarafından yüzüstü bırakılınca intikam için her yolu denemiştir.

Medea cinayetlerinden sonra bir çift ejderhaya koştuğu bir araba ile Atina'ya gitmiş, burada kral Aegeus ile evlenmişse de adamın oğlu Theseus'u öldürmek isteyince yine kaçmak zorunda kalmıştır. Bir söylenceye göre Medeis, Med halkının atası Medos ile birlikte Asya'ya gitmiş oradan Perses'in tahttan indirdiği atayurdu Kolhis'e ulaşmıştır. Burada babası Aietes'i tahtından indiren Perses'i öldürerek babasını yeniden kral yapmıştır. Bir söylenceye göre İtalya'ya giden Medea Marrubialılara büyü sanatını ve yılanlara boyun eğdirmeyi öğretmiş, bölgede Anguitia veya Angitia olarak adlandırılmıştır (Serv. ad Aen. vii. 750). Teselya kökenli tanrıça Hekate'nin zamanla Medea'ya dönüştüğü düşünülmektedir.

MEDEİA Bkz. Medea

MEDEİNE [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında Zvoruna ('köpek' veya 'canavar') olarak da bilinen orman tanrıçasının adı olup ağaç anlamındaki *medis* kelimesiyle ilişkilidir. Orman, avcılık ve yaban hayvanları ile ilişkilendirilen tanrıçanın sembolü yaban tavşanıydı.

1261'e tarihlenen John Malalas'ın günlüğünde Zvoruna ve 3 farklı tanrının adı anılmış, Hypatian Codex'te de 1252'de Litvanya kralı Mindaugas'ın taptığı pagan tanrılar arasında bir yaban tavşanı tanrıçasının olduğu kaydedilmiştir.

MEDEİUS Bkz. Medus

MEDEKOLİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin söylencelerinde Gluskap tarafından yenilgiye uğratılan büyücü soyunun adı olup Medeoulin ile ilişkili olmalıdır.

MEDEOULİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında ruhlar dünyasına sıradan insanlardan daha yakın olan, hastalıkları şifalı otlar kullanarak tedavi eden şamanlar için kullanılan genel bir terimdir.

MEDİTRİNA [Roma Mitolojisi] Şifa ve şarap tanrısının adı olup, her yıl 11 Ekim tarihinde onuruna Meditrinalia adlı festival düzenlenmekteydi. Zamanla yerini Aesculapius'a bırakmıştır.

MEDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Lokris kralı Oileus'un oğlu ve Ajax'ın üvey kardeşi olup, Troya savaşında Meliboea kralı Philoktetes'in adamlarının liderliğini yapmış, Aeneas tarafından öldürülmüştür Aeneas (Hom. Il. ii. 727, xv. 332).

2. Odysseus'un İthaki tahtı ve karısına talip olanları öldürürken Telemakhos'a kurulan komployu Penelepe'ye ihbar ettiği için canını bağışladığı talip veya taliplerin habercilerinden birisinin adıdır (Hom. Od. iv. 677, xxii. 357).

MEDUS [Yunan Mitolojisi] Media ile Aigeus'un oğullarından birisinin adı olup, annesiyle birlikte Atina'dan kaçtıktan sonra amcası Perses tarafından esir edilmişse de ejderhaların çektiği bir araba ile çıkagelen Medeia tarafından kurtarılmış ve amcasını öldürüp tahtını ele geçirmiştir. Kherion tarafından büyütülen Medus, Medeius adıyla da bilinmekteydi (Hes. Theog. 1001).

MEDR [Afrika Mitolojisi] Etiyopya kökenli yeryüzü ruhunun adı olup cinsiyeti belli değildir.

MEDUSA [Yunan Mitolojisi] Phorkys ile Keto'nun Gorgon adı verilen yılan saçlı korkunç görünümlü üç kızından birisi ve tek ölümlü olanıdır. Söylenceye göre bir zamanlar güzel bir bakireyken Athena'dan daha güzel olduğunu söyleyerek övününce öfkelenen tanrıça Athena tarafından iğrenç bir canavara çevirmiştir. Seriphos tiranı Polydektes'in emri ve Athena'nın öğüdüyle kahraman Perseus Medusa'nın yaşadığı mağarayı bulmuş, Hermes'in hediyesi uçan sandaletlerin sayesinde, cilalı kalkanının yüzeyini ayna gibi kullanarak bakarak taş olmaktan kurtulduğu Medusa'nın kafasını havaya yükselerek kesmeyi başarmıştır. Athena Medusa'nın başını kalkanı aigisin ortasına takmış, Perseus ise canavarın sol damarından zehirli, sağ damarından ise şifa veren kanlarını ayrı ayrı toplamıştır. Medusa'nın kafası kesilirken boynundan denize sıçrayan iki damla kandan Khrysaor ve Pegasus doğmuştur ki iki çocuğun da babası Poseidon'dur. Bazı kaynaklarda ise canavarı Poseidon'un hamile bıraktığı kayıtlıdır. Perseus, Medusa'nın kafasını bakanları taşa çevirdiği için bir süre silah olarak kullandıktan sonra Athena'ya vermiş, bir başka söylenceye göre Argos'ta pazaryerine gömmüştür.

Medusa başı (Napoli Müzesi)

MEEK-MOOS-AK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kadınları baştan çıkaran bir çift ruhun adı olup, ayarttıkları kadınlar lanetlenmekte ve evlenememektedirler.

MEFİTİS [Roma Mitolojisi] Zehirli duman ve gazların kişileştirilmiş formu olup, kükürtlü kaplıcalarla ilişkilendirilen bir tanrıçanın adı olup, özellikle bataklık alanlar ve yanardağların civarında tapınılmaktaydı. Roma kentinde Esquilinus tepesinde bir tapınağı bulunmaktaydı.

MEGAPENTHES [Yunan Mitolojisi] **1.** Sparta kralı Menelaos'un Aetolialı köle Pieris veya Teridae'den doğan oğlunun adıdır. Spartalı Alektor'un kızıyla evlenen Megapenthes babasının ölümünden sonra Helen'i Argos'tan kovmuştur (Hom. Od. iii. 188, Paus. iii. 19. 2).

2. Proetus'un oğlu, Anaxagoras ile İphianeira'nın babası olan Tirnys kralının adıdır (Paus. ii. 18. 4, Diod. iv. 68).

MEGARA [Yunan Mitolojisi] Thebai kralı Kreon'un kızı olup, Herakles'le evlenmiş ama Hera'nın delirttiği kocası tarafından çocukları tarafından öldürülmüştür (Hom. Od. xi. 269).

MEGAREUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Boeotia'da bulunan Onkhestus kentinin kralı ve Hippomenes'in babası olup, Apollon veya Aigeus'un oğludur. Minos'un kuşattığı Nisa kentinin kralı Nisos'a yardıma gitmiş bu sırada öldürülmüştür.

2. Thebaili Eurydike'nin oğlu olup Thebai'ye yürüyen Yediler'e karşı kentini savunmuştur.

MEGAİRA Bkz. Erinyeler

MEGAKLO [Yunan Mitolojisi] Midilli kralı Makar'ın lir çalmakta usta olan kızlarından birisidir.

MEGARUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un Sithnia veya Megaralı bir su perisinden doğan oğlu olup, Deukalion sırasında kargaların çığlıklarından şüphelenip Gerania dağına tırmanarak sel sularından kurtulmayı başarmıştır (Paus. i. 40. 1).

MEGES [Yunan Mitolojisi] Auegeas kralı Phyleus ile Ktimene'nin oğlunun adı olup, Troya kuşatması sırasında Epealılar veya Dulikhialıların

lideridir. Helen'in taliplerinden birisi olup, Troya savaşında Pedaios, Amphiklos ve Kroismos'u öldürmüştür (Hom. Il. ii.625, v. 69, xiii.692, xv.520, xix.269).

MEGHAMALİN Bkz. Parsva

MEGHAZAŞ [Kafkas Mitolojisi] Nart okyanus tanrıçası Psethe Gase'nin kızı olup, iki kız kardeşiyle birlikte her gece altın ağaca giderek insanların çocuk yapmasını sağlayan meyvelerini çalmaktaydı. İnanışa göre bu ağacın yarısı kırmızı yarısı beyaz olan meyvelerinden beyaz tarafı ısıranlar kız, kırmızı tarafı ısıranlar erkek çocuk sahibi olmaktaydı. İnsan soyunun tükenmeye başlaması üzerine kahraman Pizighaş, Meghazaş'i vurarak olgun meyvelerin tükenmesini engellemek istemişse de kıza âşık olunca tedavisine yardımcı olmuş ardından evlenmiş, çiftin 3 kız 3 erkek çocuğu olmuştur.

MEGİN GİORD [İskandinav Mitolojisi] Thor'un giydiğinde gücünü iki katına çıkaran sihirli kemerinin adıdır.

MEGİNGJARDİR Bkz. Megin Giord

MEH-TEH Bkz. Yeti

MEHDİ [İslam Mitolojisi] Kıyamet öncesinde yeryüzüne gelerek eşitlik ve adalet açısından mükemmel toplumu oluşturacak kurtarıcı kişi olup, kelime anlamı "hidayete erdiren' anlamına gelmektedir. Mehdi'nin Kur'ân-ı Kerim'de bahsi geçmemekteyse de bazı sahihlerin kaydettiği hadislerde anılmakta Ahir zamanda gelerek İslam'ın tüm dünyaya yayılmasına vesile olacağı bildirilmektedir. Şiiliğin inanç esaslarından biri kabul edilen mehdi inancının Yahudi-Hıristiyan geleneğindeki "Mesih" öğretisinin etkisiyle zamanla geliştiği düşünülmektedir. İmam Suyuti'ye göre İsa, Mehdi zamanında gökten inecek ve Ashabı-Kehf'in de yardımıyla Deccal'e karşı birlikte savaşacaklardır.

MEHET WERET [Mısır Mitolojisi] Tanrıça Neith'in görünümlerinden birisi olup, adı "Büyük Tufan" anlamına gelmekte Nil'in her yıl taşarak tarlalara bereket getiren sularıyla ilişkilendirilmekteydi. Koca göğüslü hamile bir kadın veya lotus taşıyan inek başlı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

MEHEN [Mısır Mitolojisi] Efsanevi yılan tanrının "sarmal olan" anlamına gelen adı olup, güneş tanrısı Ra'nın geceleri ölüler dünyasına yolculuk ettiği kayığın koruyucusu kabul edilmekteydi. Ra'nın kamarasını çevreleyen yılan koç başlı tanrıya canavar Apophis'in zarar vermesini önlemeye çalışırdı.

MEHER Bkz. Mihr

MEHEURET Bkz. Mehet-Uret

MEHET-URET [Mısır Mitolojisi] Başlangıç okyanusundan çıkan ve güneşi boynuzlarında taşıdığına inanılan devasa bir sığır formunda tasvir edilen gökyüzü tanrıçasının adı olup, büyük tufan anlamına gelmekteydi. Yunanlı tarihçi Plutarkh tanrıçayı Methyer adıyla anılan ana tanrıçanın Neith ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

MEHİT [Mısır Mitolojisi] İlk hanedanın başkenti Thinis kentinde Onuris'in (veya Anhur'un) karısı olarak görülüp tapınılan bir aslan tanrıçanın adıdır. Tefnut ile ilişkilendirilmektedir.

MEHREGAN [Pers Mitolojisi] Ekim ayının dokuz veya onunda Mehr adıyla bilinen Mithra onuruna kutlanılan bir sonbahar festivalidir. Aile ve dostlar arasında şükran ve fakirlere yardım amaçlı kutlanmakta ve sembolik olarak büyük bir kamp ateşinin yakılmasıyla sona ermektedir.

MEİDİAS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı Eurydamas'ın babasının adıdır.

MEİDEN [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında yaban hayvanlarının koruyucusu kabul edilen orman tanrısıdır.

MEİGAS İspanya'nın Galiçya bölgesinde cadılara verilen isimdir.

MEKALA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ve Peru'nun dağlık alanlarında yaşayan Aymara halkının inanışında tarlalara zarar veren ve evcil hayvanlarını öldüren dişi ruhların adıdır.

MEKE MEKE Bkz. Make Make

MEKİR Kuzeydoğu Anadolu'da özellikle Kars ve Tokat yöreleri anlatılarında bahsi geçen geceleri mezarlıklarda dolaştığına inanılan bir cinin adıdır. Mekir'in adının Arapça makr (hile) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmakta olup, bu durumda Al karısının adının Farsça 'kırmızı'nın yanı sıra 'aldatmak, hile' anlamına gelmesi de dikkat çekicidir.

MEKİSTEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Talos ile Lysimakhe'nin oğlu, Euryalus'un babası ve Adrastus'un kardeşi olup, Thebai kentine Yedi önderin düzenlediği saldırıya katılıp bu sırada ölmüştür (Hom. Il. ii. 566; Apollod. iii. 6. 3).

2. Ekhius'un oğlu olup, Troya'da Teucer'in arkadaşlarındandı.

MEKON [Yunan Mitolojisi] Demeter'in gelincik çiçeğine dönüştürdüğü Atinalı sevgilisinin adıdır.

MEKSTLİ [Aztek Mitolojisi] Huitzilopokhtli adıyla da bilinen bir zamanlar yüzlerce insanın uğruna kurban edildiği savaş ve fırtına tanrısının adıdır.

MELAGKRAİRA [Yunan Mitolojisi] Apollon rahibeleri olan Sibyllelere takılan bir ad olup, 'kara kafa' anlamına gelmekteydi.

MELAMPUS [Yunan Mitolojisi] Amythaon ile İdomene'nin oğlu, Bellerophon'un kuzeni bir Teselyalı kâhin olup, Proitos'un kızı Ephianeira ile evlenmiştir. Yunanca 'kara ayaklı' anlamına gelen Melampous'un adını bebekken annesi tarafından gölgede uyutulurken ayaklarının güneşte kalması sonucu aldığı söylenmektedir. Çocukluğunda bulduğu ölü bir yılana cenaze töreni düzenlediği için yılanın yavruları ona minnettar kalmış ve adamın kulaklarını yalayarak hayvanların dilini öğrenmesini sağlamışlardır. Bu surette Melampous geleceği insanlardan önce gördüğüne inanılan hayvanlarla haberleşerek kehanet ve şifacılık yeteneği kazanmıştır. Kardeşi Bias ile Pylos'a amcası Neleus'un yanına gitmiş burada Bias Neleus'un kızı Pero'ya âşık olunca, Neleus evliliğe ancak iki kardeşin İphikos'un sürülerini çalıp kendine getirme şartıyla izin vermişti. Bu işi yaparken yakalanıp hapsedilen Melampous İphiklos'un iktidarsızlığına çare

bulunca, kral sürüleri kardeşlere vermiş ve Bias, Pero ile evlenebilmiştir. Kral Proitos'un deliren kızlarını iyileştirmiş (abla İphinoe bu sırada öldü), ödül olarak kardeşiyle birlikte, iyileşen kızlarla evlendikten sonra Tiryns tahtına ortak olmuştur.

MELAMPYGOS [Yunan Mitolojisi] Anneleri tarafından Kerkoplara 'kara kıçlı adam' olarak anlatılan Herakles'in lakaplarından birisidir.

MELANEZYA MİTOLOJİSİ Batı Pasifik'te Avustralya'nın kuzeyinde ve Endonezya'nın doğusunda yer alan Yeni Gine, Bismarck takımadaları, Louisiade takımadaları, Salomon, Santa Cruz, Fiji adaları, Yeni Kaledonya ile Vanuatu adalarıyla onlara bağlı adalardan meydana gelen bölge Melanezya olarak adlandırılmaktadır. Binlerce adadan oluşan Melanezya'da yaşayan çok sayıda halk farklı tanrılara tapınmakta ve farklı söylenceler anlatmakta olup, bölgeyi birleştiren tek bir din veya mitolojiden söz etmek mümkün değildir. Avrupalı kolonistlerin adalara ulaşması Melanezya'da "kargo kültü" adı verilen bir dini akımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Melanezyalılar Avrupalı kolonistlerin sahip olduğu zenginliği sihir yoluyla elde ettiğini düşünmüş ve bu sihir bilgisini elde etmeye çalışmıştır.

İnançlar

Yılanlar pek çok kültürde olduğu gibi Melanezya'da da bereket ve güçle ilişkilendirilmekte olup, Yeni Gine'de yaşayan Arapeş halkınca *marsalai* adıyla bilinen yılanlar belirli bölgelerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Ayrıca insan yiyen devler ve bunları öldüren kahramanlarla ilgili pek çok söylence anlatılmaktadır. Büyü Melanezya din ve söylencelerinde özellikle ruhları harekete geçirmek önemli bir yer tutmakta olup, Trobriand adasında insanoğluna sihir yapmayı öğreten Tudava örneğinde gibi pek çok kültürel kahraman çeşitli amaçlarla büyü yapmaktaydı. İkizler Melanezya söylencelerinde sıkça karşılaşılan bir tema olup, biri akıllı diğeri aptal To-Kabinana ile To-Karvuvu adlı ikiz erkek kardeşler bunlara örnek gösterilebilir. Ölümden sonra hayata inanılmakta olup, öteki dünya Papua Yeni Gine'de yaşayan Kiwai halkınca Adiri, Vanuatu adalarında Banoi adıyla bilinmekte ölüm tanrısının adı da benzeri şekilde adadan adaya değişmekteyse de Papua'da Tumudurere olarak bilinmekteydi. Vanuatu'da insanın iki ruhu olduğu birisinin öteki dünyaya giderken diğerinin yeryüzünde kalarak bitki, hayvan veya herhangi bir nesneye dönüşeceğine inanılmaktaydı. Fiji adalarında öteki dünyaya giden yolun tehlikelerle dolu olup ancak gerçek savaşçılarca ulaşılabileceğini iddia ederken diğer bölgelerde usulünce yapılan bir cenaze töreni yolculuk için yeterli görülmekteydi.

Yaratılış Söylencesi

Neredeyse her adanın kendi inanç, efsane ve tanrıları bulunmaktaysa da birkaç istisna dışında hiçbirisinde dünyanın kökenine ilişkin bir söylencenin olmaması dikkat çekmektedir. Bu yüzden dünyanın başlangıçta da bugünkü görünümüne sahip olduğu düşünüldüğü sanılmaktadır. Amiral adaları söylencelerinden birisinde başlangıçta her yerin denizle kaplı olduğu ve kendisine yuva arayan dev bir yılan "resif yükselsin" diye bağırmış, bir anda karalar yükselerek adalar ortaya çıkmıştır. Kendisine eş arayan Manuel adlı bir adam elinde baltayla ormana giderek bir ağaç keserek ahşaptan bir kadın heykeli yontmuştur. Manual işini bitirdiğinde "Heykel kadına dönüşsün" demiş ve ahşap canlanmıştır. Banks adalarında söylence Amiral adalarına göre daha detaylı kaydedilmiş olup, ilk insan Qat draceana ağacından üç günde üçü erkek üçü kadın toplam 6 heykel oyduktan sonra önlerinde dans edince heykellerin canlanmasına sebep olmuştur. Qat, canlanan heykelleri eşleştirmişse de Marawa adlı kötü niyetli, kıskanç adam Qat'ı gizlice seyredip yaptığını bazı hatalarla tekrarlayınca insanoğlu ölümlü olmuştur. Yeni Gine'de yaşayan Ayom halkı gökyüzünde yaşayan Tumbrenjak'ın av ve balıkçılık için sık sık aşağıda indiğini ama bir keresinde tırmandığı ip kopunca yeryüzünde mahsur kaldığını, karısının yukarıdan fırlattığı meyvelerin kadınlara dönüştüğünü, tanrı ile bu kadınlardan doğan çocukların çeşitli halkların atası olduğunu anlatmaktadır.

MELANİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Amazon kraliçesi Hippolyta'nın kız kardeşinin adı olup, Herakles tarafından kaçırılmışsa da kardeşi tarafından kurtarılmış ama barış tekrar bozulunca Telamon tarafından öldürülmüştür (Diod. iv. 16).

2. Aeolosun'un annesi ve Hippotes'in karısıdır (Diod. iv. 67).

3. Amphiktyon'un oğlu İtonos'un karısı olan bir su perisinin adıdır.

4. Kheiron'un kızı olup Euippe adıyla da bilinmekteydi.

MELANTHİUS [Yunan Mitolojisi] Dolius'un oğlu, Melantho'nun kardeşi ve Odysseus'un İthakili keçi çobanlarından birisidir. Odysseus, İthaki'ye döndükten sonra tıpkı kız kardeşi Melantho gibi efendisine ihanet edip taliplerin tarafını tutmuşsa da taliplerin öldürülmesinin ardından kulakları, burnu kesilip köpeklere yedirildikten sonra öldürülmüştür (Hom. Od. xvii. 212, xxi. 176, xxii. 474).

MELANTHO [Yunan Mitolojisi] **1.** Tufanda sağ kalmayı başaran Phthia kralı Deukalion'un kızlarından birisinin adı olup, yunus balığı kılığına girip kendisiyle çiftleşen Poseidon'dan Delphos'u doğurmuştur (Hom. Od. xviii. 321).

2. Dolius'un oğlu, Melanthius'nun kardeşi ve Odysseus'un karısı Penelope'nin hizmetçisi olup, Odysseus'un dönüşünden sonra taliplerin tarafını tuttuğu için, taliplerin katlinden sonra diğer ihanet edenlerle birlikte asılmıştır ((Hom. Od. xviii. 321).

MELANTHUS [Yunan Mitolojisi] Andropompos'un oğlu olup, Heraklesoğulları tarafından Pylos'tan uzaklaştırıldıktan sonra gittiği Attike'de, Atina kralının adına Thebai kralıyla teke tek dövüşüp

kazanınca, tahttan feragat eden kralın yerine Atina tahtına geçmiştir.

MELAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles ile Omphale'nin oğlu olup savaş borusunu ilk kullanan kişidir.

2. Poseidon ile Khioslu bir su perisinin oğlu olup, Agelus'un kardeşidir (Paus. vii. 4. 6).

3. Phrixus ile Khalkiope'nin oğlu olup, Eurykleia'nın kocası, Hyperes'in babasıdır (Apollod. i. 9. 1).

MELEAGER [Yunan Mitolojisi] Kalydon kralı Oeneus (veya Ares) ile Althaea'nın oğlu, Deianeiras, Gorge ve Toxeus'un kardeşi, Kleopatra'nın kocası ve Polydora'nın babası olup, Argonautlardan birisi ve Kalydon yaban domuzu avına katılanların lideridir. Kalydon kralı Oineus'un hasat mevsiminde diğer tanrılara kurban sunarken Artemis'i ihmal edince tanrıça öfkelenip ülkeye tüm ekin tarlalarını bozan dev bir yaban domuzunu musallat etmiş, kralın oğlu Meleager komşu sitelerden topladığı savaşçılarla birlikte domuzu avlamaya çalışmışsa da adamlarının çoğunu domuzun dişlerine kaptırdıktan sonra hayvanı öldürmeye muktedir olmuştur. Artemis'in öfkesi yatışmayınca hayvanın postunun paylaşımı konusunda Aitolialılar ile Kuretler arasında kavga çıkarmıştır. Evli olmasına karşın erkeklerden nefret eden bir bakire olan Atalanta'ya âşık olup, geleneğe aykırı olarak postu ava katılanlar arasında paylaşmak yerine kıza hediye eden Meleager, karşı taraftaki dayılarını öldürünce annesi tarafından yanına çağrılıp kendi formundaki bir tahta parçası ateşe atılarak lanetlenmiştir. Meleager, annesinin lanetinden korkarak savaş alanına gitmeyince üstünlük karşı tarafa geçmiştir. Kuretler kent surlarına dayanınca Aitolialıların en yaşlısından en yakın akrabalarına dek pek çok kişi Meleager'i yeniden savaş meydanına döndürmeye çalışmıştır. Savaşçı olmasına karşın karısının haremine sığınarak tüm gelenekleri altüst eden Meleager ancak düşman kent içine girince karısı Kuretlerin eve girerse ailesine neler olacağını düşünmesi gerektiği sylemesi üzerine zırhını giyip savaşa yeniden dâhil olmuştur. Ülkesini değil evini savunmak için ortaya çıkan Meleager, düşmanı kovmayı başarmışsa da aldığı yaralar yüzünden ölmüştür.

MELEAGERİDES [Yunan Mitolojisi] Meleager'in kız kardeşlerinin adı olup, kardeşlerinin ardından yas tutan bu kızları tanrıça Artemis Afrika tavuğuna dönüştürmüştür (Ovid VIII, 534).

MELEAGROS Bkz. Meleager

MELEAGUA [Yunan Mitolojisi] Cüzzam ve hastalıklara karşı koruyucu tanrıça olarak tasarlanan Artemis'e takılan isimlerden birisidir.

MELEK Çeşitli kültürlerde Tanrı ile insanlar arasında aracılık ettiklerine inanılan tanrının habericisi olmalarının yanı sıra insanlara birşeyler öğretmek, emir vermek kader hakkında bilgilendirmek ya da yardım etmek çeşitli görevleri yerine getiren ruhsal varlıkların adıdır. Yahudi, Hıristiyan, Zerdüştlük ve İslam mitolojilerinde kanatlı insan formunda tasvir edilen göksel varlıklar olan melekler Yunanca "elçi" anlamına gelen Angelos kelimesinin ödünçlenmesiyle batı dillerine kabul edilirken yardımsever varlıklar olarak kabul görmüşlerdir.

Zerdüşt dininde Ahura Mazda ile Ahriman arasında gerçekleşen iyilik ve kötülük güçlerinin savaşında iyi olan melekler iblislere karşı yeralmaktaydı.

Eski Ahit'te İbranice Mal'akh adıyla anılan melekler Yahveh tarafından yaratılmış cinsiyetsiz, günahsız varlıklar olup gökyüzünde tanrıyla birlikte yaşamaktalardı. Melekler insiyatif kullanmadan yerine getirdikleri görevleri gereği insan formuna büründüklerinden cinsiyet sahibi gibi de görünebilmekteydirler.

Hıristiyanlıkta Michael (Mikhail), Gabriel (Cebrail), Raphael, Uriel, Chamuel, Jophiel ve Zodkiel adlı 7 büyük melek bulunmaktaysa da Mukaddes Kitap'ta sadece Michael ve Gabriel'in adı geçmekte Raphael Apokrypha'da diğerleri ise Enokh'ta anılmaktadır. Düşkün melekler olarak kabul edilen bir melek kategorisi bir zamanlar tanrının hizmetindeyken isyan edince statülerini kaybeden ve cehenneme gönderilen varlıkları tanımlamaktadır. Hıristiyan inancından liderlerinin Lucifer, Satan veya Şeytan olarak anılan düşkün meleklerin yeryüzünde kıtlık, açlık, kuraklık ve salgın hastalıklara sebep olduğuna inanılmaktadır.

İslam dinine göre melekler iradeleri olmakla birlikte insandan farklı olarak Allah'ın emrine karşı çıkamaz, kendilerine verilen görevlerini yerine getirmektedir. Kuran'da ve hadislerde kaç melek olduğu ve sayıları net olarak belirtilmemişse de Cebrâil, Mîkâîl, İsrâfil ve Azrâîl dört büyük melek olarak kabul edilmektedir.

MELES [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina'da yaşanmış eşcinsel aşkın sembolü iki gençten birisinin adıdır. Kendisini seven Timagoras'ın aşkına karşılık vermemiş, delikanlı umutsuzluğa kapılıp aşkını ispatlamak için kendini kayalık bir uçurumdan aşağı atınca, pişman olan Meles'de aynı uçurumdan atlayarak intihar etmiştir.

2. Lydia nehir tanrısı olup Eugaeon'a göre su perisi Kretheis'ten Homeros'un babası olmuştur.

MELETE [Yunan Mitolojisi] Boeotialı üç ilham perisinden birisi olup, Aoide ile Mneme'nin kız kardeşidir (Pausanias, ix. 29. 2).

MELİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos'un kızı, İsmenos'un kardeşi, İnakhus'un karısı, Phoroneus ile Aegealeus'un annesi olan bir su perisinin adıdır.

2. Seilenus'tan Dolion'u doğuran Bithynialı bir su perisidir.

3. Korykialı bir su perisi olup Apollo'dan Keos'u doğurmuştur.

MELİADES [Yunan Mitolojisi] Dişbudak ağacı perilerinin adı olup, tıpkı Gigantlar ve Erinyeler gibi Uronos'un Kronos tarafından kesilen genital organlarından akan kanın toprağı döllemesiyle doğmuşlardır.

MELİAE Bkz. Meliades

MELİBOEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Niobe'nin Artemis tarafından öldürülmeyen tek kızının adı olup, kardeşlerinin üzüntüsünden dolayı Khloris 'solgun olan' adıyla da çağrılmıştır (Apollod. iii. 5. 6; Paus. ii. 21, 10).

2. Okeanos'un kızı, Pelasgos'un karısı ve Arkadia kralı Lykaon'un annesidir (Apollod. iii. 8. I).

3. Ajax'ın annesi, Theseus'un karısıdır.

4. Alexis adlı bir gence âşık olan Efesli bir kızın adı olup, ailesi tarafından başka birisiyle evlendirilmek üzereyken sevgilisine kaçmıştır. Birbirlerine kavuşan sevgililer şükran için Aphrodite onuruna Automate adlı bir tapınak inşa etmiştir (Serv. ad Aen. i. 724).

MELİLİ [Mezopotamya Mitolojisi] Benani'nin karısı ve Marduk'a karşı Tiamat'ın safında savaşan Babil gece canavarlarının anasıdır.

MELİBOİOS [Yunan Mitolojisi] Oidipus'u bırakıldığı dağda bulup büyüten çobanın adıdır.

MELİK TAVUS Tanrının varlığının iyi ve kötü formda ikiye ayrıldığına inanan Yezidiler tarafından tanrısal varlığın kötü parçası olan şeytana verilen isimdir. Yezidiler, tanrının şeytanı kıskandığı için cennetten kovduğuna inanmalarına karşın şeytana bağlılık göstermektedir.

MELİSENDA [İspanyol Mitolojisi] Cervantes'in Don Quixote adlı eserinin ikinci bölümünde aktarılan bir söylencede Charlemagne'ın kızı ve Gayferos'un kızı olup, Araplar tarafından kaçırılıp 7 yıl esir edilmişse de sonunda kocası tarafından kurtarılmıştır.

MELKART [Fenike Mitolojisi] Tyre kentinin koruyucusu olmasına rağmen Kartaca ve Kadiz'de de (İspanya) tapınılan bir tanrının adıdır. Deniz ve denizcilik ile ilişkilendirilen Melkart'ın adı "Şehrin tanrısı" anlamına gelmekteydi. Fenike sikkelerinde denizatı formunda tasvir edilmişse de sonradan güneş tanrısına dönüştürülmüştür. Zeus Demaros'un oğlu ve Tyre kentinin Baal'ı olduğu iddia edilmiştir.

MELKHİZEDEK [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Salem kralı ve El Elyon rahibinin adı olup, Lot'u kurtardıktan sonra geri dönen İbrahim'e ekmek ve şarap getirerek kutsamıştır (Tekvin 14:18). Yeni Ahit'in Yahudilere Mektuplar bölümüne göre İsa Melkhizedek'in mezhebine sonuna dek bağlı bir rahip olduğu ileri sürülmüştür (5:6). Ortaçağ Hıristiyanları bu yüzden Melkhizedek'i İsa'nın öncülü olarak görmüşlerdir.

MELİKERTES [Yunan Mitolojisi] Limanların koruyucu tanrısının adı olup, Athamas ile İno'nun oğlu, Learkhus'un erkek kardeşidir. Babası Athamas tarafından kaynar su dolu bir kazana atılarak öldürüldüğü ya da İno ile kaçarken denizde boğulduklarına dair söylenceler bulunmaktadır.

MELİSSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Girit kralı Melisseus'un kızı olan bir su perisi olup, adı Yunanca 'bal arısı' anlamına gelmektedir.

2. Tanrıça Demeter'in bazı gizli bilgilerini aktardığı bir rahibesinin adı olup, sırlarını paylaşmayınca öldürülmüştür.

3. Artemis'in lakaplarından birisidir.

4. Epidamnus'un kızı olup, Poseidon'dan Dyrrhakhius'u doğurmuştur.

MELİSSEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Amalthea'dan Adrastea ve İda'nın babası olan efsanevi Girit kralının adıdır. Melisseus, tanrılara kurban geleneğini başlatan ilk insan olarak görülmekteydi (Apollod. i. 1. 6).

2. Khersonneos krallarından birisinin adı olup, ülkesinden sürgün edilen Triopas'ı konuk etmiştir.

MELİSSOS [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Phidon'un Korinthos'dan kovduğu bir bir Argoslunun adıdır.

MELİTE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereus ile Doris'in kızı olan bir Nereid'in adıdır (Hom. Il. xviii. 42).

2. Aegaeus'un kızı olan bir su perisinin adı olup, Herakles'ten Hyllos adlı bir oğlu olmuştur (Apollon. Rhod. iv. 538).

MELLONA [Roma Mitolojisi] Arıların ve balın koruyucusu olan bir tanrının adıdır.

MELPOMENE [Yunan Mitolojisi] Zeus ve Mnemosyne'nin kızları kabul edilen dokuz ilham perisinden (Muse) birisi olup, trajedinin koruyucusudur (Hes. Theog. 77). Adı Yunanca şarkı söylemek anlamına gelen melpein kelimesiyle ilişkili olan Melpomene çoğunlukla elinde bir maske tutarken tasvir edilmekteydi. Melpomene aktörlerin giydği yüksek ökçeli kothurni adlı ayakkabıyı giyen, asma yapraklarından yapılmış bir çelenk taşıyan maskeli bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

MELU [Filipinler Mitolojisi] Bagobo halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, dişlerini ve derisini temizlediğinde ortaya çıkan artıklardan yeryüzünü yaratmıştır.

MELUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kıbrıs'a yerleşen ve orada kral Kinyras'ın akrabalarından Pelia ile evlenen Deloslu bir genç olup, kralın oğlu Adonis'in bir av sırasında ölümü, Pelia ile Melos'un üzüntülerinden intiharı üzerine Aphrodite tarafından Delos'a gönderilmiş orada iktidarı ele geçirip Melos kentini kurmuştur.

2. Manto'nun oğlu olup, Midilli adasındaki Apollo tapınağının ad vericisiydi.

MELUSİNE [Kelt Mitolojisi] Ortaçağ Avrupası öykü ve efsanelerinde tatlı sularda yaşadığına inanılan dişil bir ruhun adı olup, belinden aşağısı yılan veya balık, bazen de kanatlı olarak tasvir edilen denizkızı benzeri bir yaratıktır.

Öykünün en eski kaydı 1405'e Fransız gezgin ozanı Couldrette'e ait olup, Fransız ve Lüksemburg adlı iki varyantı bulunmaktadır. Fransız varyantına göre Arnavutluk kralı Elinas orman içlerindeki bir pınar başında şarkı söyleyen peri kızı Pressina'nın sesini duyunca çok etkilenip kıza âşık olmuştur. Pressina, peri eş masallarında sıkça rastlandığı gibi kocasına bir konuda yasak koyan bir anlaşma yapmıştır. Anlaşmaya göre kocası doğum sırasında Pressina'nın yanına gelmemesi konusunda söz verdirmişse de kadın Melusina, Meliot ve Palatina adlı üçüz kızlarını doğururken heyecanına yenilen kral dayanamayıp doğum odasına girince Pressina ile kızlar

birdenbire ortadan kaybolmuşlardır. Bir adada gözden uzak büyüyen kızlar 15 yaşına geldiklerinde babalarından annelerine verdiği sözü tutmamanın intikamını almaya karar vermişlerdir. Kızlar adamı Brandelois dağında tuzağa düşürerek öldürünce olan biteni öğrenen anneleri öfkeyle kışkırtıcı olmakla suçladığı Melusina'yı haftanın Cumartesi günleri belden aşağısı yılan olan bir yaratığa dönüştürmüştür. Annesi gibi Melusina'da adı Raymond olan bir insana âşık olmuş, o ise kocasına Pazar günleri odasına girmeme yasağı koymuştur. Benzer şekilde adam merakına yenilip yasağı delince kız ortadan kaybolmuştur.

Bir söylenceye göre Meusine Raymond Poitou'da bulunan Colombiers ormanında karşılaştığı bir adamla evlenmişse de adamdan Cumartesi günleri yanına gelmeyeceğine dair söz almıştır. Bununla birlikte Raymnon'un kuzeni adamın aklını karıştırarak Cumartesi günleri karısının ne yaptığını merak etmesini sağlamıştır. Gizlice karısını gözetleyen Raymon karısının Cumartesi günleri belden aşağısı yılan olan bir canavara dönüştüğünü görünce bu sırrı saklamayı başaramamıştır. Kız evi terk ederken kıyamet gününe dek yeryüzünde avare bir hortlak gibi dolaşacağını söylemiş, adam ise üzüntüsünden hayatının sonuna dek bir manastırda keşiş olarak yaşamıştır. Lüksemburg varyantında ise Lüksemburg kontu Siegfried'in eşi olan Melusine evlenirken kocasına ayda bir gün ve gece boyunca yalnız bırakmasını istemiş ve adam kabul etmiştir. Bununla birlikte Siegfried merakına yenilip karısını yasak günde gözetleyip yarı insan yarı yılan olduğunu fark etmiştir. Kadın kocasının yeminini bozduğunu öğrenince üzüntüsünden pencereden aşağı Alzette nehrine atlamış ve bir daha görünmemiştir.

MEM LOİMİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintun halkının inanışında su kaynaklarını da yöneten yeryüzü tanrıçası olup, dünya yandığında alevleri söndürmek için suları serbest bırakmışsa da gökyüzüne ulaşan sular kurbağa kadın Yoholmit Pokaila ile diğer ruhları rahatsız etmiş onlar da Mem Loimis'i yeraltına hapsetmiştir.

MEMBEE [Afrika Mitolojisi] Kamerun'da yaşayan Bulu halkının inanışında başlangıçta dünyayı yerinde tutan varlığın adıdır.

MEMBLİARUS [Yunan Mitolojisi] Kardeşi Europe'yi arayan Kadmos'a eşlik eden bir Fenikelinin adı olup, Thera veya Kalliste adasındaki kolooninin başına geçmiştir (Herod. iv. 147).

MEMEMBEL [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Ngulugwongga (Mulluk Mulluk) halkının söylencelerinde denizde yaşayan bir domuzbalığının adı olup, kendi yavrularını beğenmeyince karaya çıkıp kanguru Manark'ın oğlunu kaçırmıştır. Durumu fark eden Manark bir sopa ile Memembel'in kafasına vurarak yavrusunu kurtarmak istemişse de öfkelenen domuzbalığı kangurunun ön kollarını kırmıştır. İnanışa göre o günden beri kangurular yavrularını kolları yerine karın bölgelerindeki ceplerinde taşımaktadırlar.

Memnon (Gayley, 1893)

MEMNON [Yunan Mitolojisi] Tithonus ile Eos'un oğlu ve Emathion'un Hesperidler tarafından büyütülen kardeşinin adı olup, Troya kuşatması sırasında Etiyopya kralı olarak savaşçılarıyla birlikte amcası Priam'a yardıma gelmiştir. Savaş meydanında Nestor'un oğlu Antilokhus'u öldürmeyi başarmışsa da arkadaşının intikamını almak isteyen Akhilleus tarafından öldürülmüştür. Eos (Şafak) Zeus'a yalvararak oğlu için ölümsüzlük istemiş, arzusu kabul görünce oğluyla birlikte Etiyopya'ya uçmuştur. Söylenceye göre Eos'un oğlu için döktüğü gözyaşları sabah bitkilerin üzerinde oluşan çiğ tanelerini oluşturmuştur (Hes. Theog. 984; Hom. Od. iv. 188, xi. 522).

MEMPHİS Nil nehrine adını veren tanrının kızı, Epaphos'un karısı ve Libye'nin annesi olup, Eski Mısır'ın başkenti bugünkü Kahire yakınlarında yer alan antik İneb-Hedj kenti (Beyaz duvarlı kent) Memphis kentine adını vermiştir.
Yunanlılarca Memphis olarak anılmıştır.

MEMPHİS ÜÇLEMESİ [Mısır Mitolojisi] Ptah, Sekhmet ve İmhotep'ten oluşan tanrılardan biri bazen Nefertum ile yer değiştirmekteydi. Ayrıca Ptah, Seker ve Osiris başka bir üçleme oluşturmaktaydı.

MEN [Anadolu Mitolojisi] Frigya ay tanrısının adı olup, cennet ve yeraltı dünyasına hükmetmesinin yanı sıra sağlıklı hayvan sürüleri ve bereketli hasattan sorumlu tutulmaktaydı. Men, Lydia dilinde efendi anlamına gelen *tyrannos* adıyla da bilinmekteydi.

MEN BRAYUT [Endonezya Mitolojisi] Bali halkının inanışında anneliğin kişileştirilmiş formu olan bir karakter olup, 'Bereketli ana' anlamına gelmekteydi.

MEN ŞEN [Çin Mitolojisi] Kamu binalarının kapılarını koruyan iki tanrının adı olup, Çince 'Kapı girişi Tanrıları' anlamına gelmektedir. Söylenceye göre bu tanrılar Tang hanedanının iki generali Kin Şu-bao ile Hu Jing-de'dir. Baltalı kargı, yay ve ok taşıyan bu koruyucu tanrıların resimleri yeni yılda ev kapılarına da asılmaktaydı.

MENA [Hint Mitolojisi] Dünyanın en yüksek dağının zirvesine altın bir sarayda yaşayan büyülü kuşlar ve maiyetindeki kızlarla birlikte yaşayan bir kraliçe olup, Himavat'ın (Himalaya) eşidir. Bir Batı Bengal söylencesine göre Sati'ye 27 yıl boyunca tapınan kadın tanrıçanın lütfuna mazhar olmuş ve biri kız tam 101 çocuk doğurarak mükâfatlandırılmıştır.

MENAKA [Hint Mitolojisi] İbadetle meşgul rişi Viswamitra'yı ayartması için gönderilen bir Apsara olup, adamdan Şakuntala'yı doğurmuştur.

MENAŞE [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Hezekiah'ın oğlu olup, 12 yaşında 14. Yahuda kralı olarak tahta çıkmış, 55 yıllık hükümranlığı ile en uzun dönem Yehuda krallığı yapan hükümdar olmuştur (2. Krallar 21:1–18). Menaşe, babası Hezekiya'nın dini reformlarına son vermekle kalmayıp, Tapınak'ta çok tanrıcı ibadeti geri getirmiş ve bu tanrılar için sunaklar inşa ettirmiştir. Tarihler kitabında sadakatsizliği yüzünden zincire vurularak Asur kralının önüne çıkarılmasına karşın tahtına geri gönderildiği yazmaktaysa da bu olay Asur kaynakları hatta Krallar kitabında yer almamaktadır. Tarihler kitabında ayrıca Menaşe'nin bu küçültücü tutsaklık döneminden sonra tövbe ederek, putperestliği bıraktığı kaydedilmiştir (2 Tarihler 33:16). Menaşe ayrıca Yusuf'un ilk oğlunun da adıdır (Tekvin 41: 51).

MENDACİUM [Roma Mitolojisi] Yalanın kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Pseudologus'un karşılığıdır.

MENDES [Mısır Mitolojisi] Kutsal koç Ba Neb Djedet'in (Djedet'in koç tanrısının mülkü) adlarından birisi olup Banaded olarak kısaltılmışsa da Yunanlılarca Mendes olarak tanınmıştır. Aynı zamanda Eski Mısır şehri Djedet'in de Yunanca karşılığıdır.

MENEHUNE [Pasifik Mitolojisi] Büyü yapma yeteneğine kadir küçük insanların adı olup, bir söylenceye göre Hawaii adasında Pu'ukapele dağının eteklerindeki ormanın derinliklerinde yaşamaktadırlar. Çeşitli söylencelerde boyları 15 cm-1 m arasında değişen Menehunelerin kısa olmalarına karşın olağanüstü güçlü olduklarından bahsedilmektedir. Polinezyalılar genellikle iyi huylu ve zeki yaratıklar olarak tanımlanan Menehunelerin insanlarla birlikte yaşayıp onları koruduklarına ve kılavuzluk ettiklerine inanmaktadırlar. Kendilerinin gırtlaktan konuştukları özgün bir dilleri olmasına karşın insanlarla insan dilinde konuştuklarına, ormanlarda veya yüzen bir adanın üzerinde yaşadıklarına, dans edip şarkı söylemekten hoşlandıklarına inanılan Menehuneler genellikle beyaz ya da hafif kızıl tenli, uzun dağınık saçlı küçük insanlar olarak tasvir edilmektedirler. Usta zanaatkârlardan oluşan Menehune topluluğu sihirli güçleri olup, kendine itaat etmeyenleri taşa dönüştürebilen bir veya birden fazla şef tarafından yönetilmektedir.

Modern yazarlar Hawaii adalarına gelen ilk Polinezyalı yerleşimcilerin buralarda kendilerinden önce yaşamış halklarca bırakılmış ev, tapınak ve sulama kanalı gibi insan yapısı izleri görünce bunu Menehune adını verdikleri bir halka mal ettiklerini hatta bu halk ile karşılaşıp ev yapma gibi yerleşiklere özgü bazı gelenekleri edindiklerini iddia etmektedir. Bazı söylencelerde Hawaiililer ataları ile Menehunelerin evlenerek ortak bir soy oluşturduğuna dair izler de bulunmaktadır.

MENEKŞE [Yakındoğu-Yunan Mitolojisi] Yaban domuzu tarafından öldürülen Attis'in yere dökülen kanından ortaya çıkan bir çiçeğin adı olup, ana tanrıça Kybele ile evlenmiştir.

MENELAUS [Yunan Mitolojisi] Miken kralı Atreus ile Giritli Aerope'nin oğlu, Anixibia, Pleisthenes ve Agamemnon'un küçük kardeşi, Troya'ya kaçırılan güzel Helen'in kocası, Hermione'nin babasının adıdır. Sparta kralı olmasına karşın ayrıca Helen ile evlenince ve karısının vatanı Lakedaemon'a da hükmetmiştir. Dokuz yıllık bir evliliğin ardından karısı Helen'in Troya kralı Priam'ın oğlu Paris tarafından kaçırılması Troya savaşının çıkmasına sebep olmuştur.

Menelaus, Patroklus'un cesedi ile (Gayley, 1893)

Menelaus, ağabeyi Agamemnon kadar şan ve şeref düşkünü olmadığından, yiğit bir savaşçı olmasına karşın geri planda kalmayı seçmiş ve Troya'ya altmış gemilik bir grubun başında gitmesine rağmen Yunan kuvvetlerinin başkomutanlığı kardeşine verilmiştir.

Homeros'un İlyada destanının henüz başında Paris ile kazananın Helen'i alacağı bir düello yapmış hatta hasmını yaralamayı başarmışsa da tanrıça Aphrodite bir toz bulutuna sardığı Paris'i kaçırmış bunun üstüne bir de Pandaros attığı bir okla Menelaos'u yaralayınca savaş kaçınılmaz hale gelmiştir. Menelaus, savaş sırasında Pisandros, Dolops ve Thoas'ı öldürmüş, Patrak-

los'un cesedini savaş alanı dışında taşımış, tahta atın içinde gizlenerek Troya'ya giren savaşçıların arasında yer almıştır. Savaş ganimeti olarak esir edilen karısı kura çekilmeden Menelaos'a teslim edilmiş ama o karısını öldürmektense barışmayı tercih etmiş ve birlikte Sparta'ya dönmüştür. Menelaus ile Helen'e Sparta yakınlarındaki Therapne'de tapıldığı bilinmektedir.

MENESS [Baltık Mitolojisi] Letonya'da asker ve yolcuların koruyucusu ve güneş tanrıçası Saule'nin kocası olan ay tanrısının adıdır. Savaşla da ilişkilendirilen tanrıçaya özellikle askeri seferlerden önce yakarılmaktaydı.

MENESTHEUS [Yunan Mitolojisi] Erethkheus'un torunu, Peteus'un oğlu olup Dioskurlann Attike seferi sırasında Atina tahtına çıkanlmış, Troya savaşında Atinalılara Tyndaris'in yardımıya önderlik etmiştir. (Hom. Il. ii. 552)

MENESTHİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Polydora ile nehir tanrısı Sperkheios'un oğlu, Akhilleus'un yeğeni olup Troya'da savaşmıştır (Hom. Il. xvi. 173).

2. Areithous ile Philomedusa'nın oğlu olan Boeotialı savaşçı Troya'da Paris tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. vii. 9).

MENG TZE [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel eserinden birisi olup, Konfüçyüs'tan 150 yıl kadar sonra yaşayan filozof Meng-Tzu'nun hayatı ve düşüncelerini konu almaktadır.

MENG JİANG JYU [Çin Mitolojisi] Çin folklorundaki pek çok benzeri gibi olağanüstü yollarla dünyaya gelen bir kadın kahramanın adıdır. Söylenceye göre çocukları olmayan Meng ve Jiang aileleri evleri arasındaki yolun tam ortasında bir karpuz bulmuş, içinden güzel bir kız çocuğu çıkınca Meng-Jiang adını verdikleri kızı birlikte büyütmeye karar vermişlerdir. İyi bir kız olan Meng-Jiang mutlu bir çocukluk geçirdikten sonra köyden bir genç ile evlenmiş ama kocası yaz mevsimi geldiğinde imparatorun emri ile Çin Seddi inşasında çalıştırılmak üzere batıya gitmek zorunda kalmıştır. Aylar sonra kocasının kışlık kıyafetleri olmadığı için üzülen kız adamın peşinden batıya doğru yol almış, Sarı nehri geçerken tam boğulmak üzereyken nehir tanrısı tarafından kurtarılmıştır. Sonunda kocasının inşaat sırasında öldüğünü ve kemiklerinin duvarın bir yerine gömüldüğünü öğrenince üzüntüsünden ağlamaya başlamış, o ağlayınca da duvar yıkılmıştır. Ortaya binlerce kemik çıkınca kız kendini yaralayıp kan akmasını sağlamış, etrafa saçılan kanlar sadece kızın kocasının kemikleri tarafından emilince Meng-Jiang işaretli kemikleri toplayarak geleneklere uygun bir cenaze töreni düzenleyebilmiştir.

MENGLAD Bkz. Menglod

MENİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Orion'un kızı ve Metiokhe'nin kız kardeşi olup, babalarını öldüren Artemis tarafından her iki kardeşe de olağanüstü güzellik, Aphrodite tarafından ise dokumacılık yeteneği bahşedilmiştir.

2. Peneius'un kızı, Pelasgus'un karısı ve Phrastor'un annesidir (Dionys. i. 28).

3. Nereus ile Doris'in kızıdır (Hes. Theog. 260.)

MENGLOD [İskandinav Mitolojisi] Tanrıça Frejya'nın görünümlerinden birisi olan *Güneş Bakiresi*, Orvandel ve Groa'nın oğlu ve bir görüşe göre Odur'un görünümlerinden Svipdag tarafından Fiolsvid'in kalesinden kurtarıldıktan sonra çift Asgard'da evlenmiştir. 17. Yüzyılda yayınlanan Fjölsvinnsmál şiirinde Svipdagr'ın ölü bir cadı olan annesi Groa'nın yardımıyla zalim üveyannesinin verdiği görevlerin üstesinden gelmesi, bir dağın zirvesindeki kaleye ulaştığında, adını gizlemek istediği gözcü Fjölsvidr ile giriştiği soru cevap oyunundan sonra esir kız Menglöd'ü kurtarması anlatılmaktadır.

MENHİT [Mısır Mitolojisi] Latopolis (bugünkü Esna) kentinde tapınılan aslan formunda tasvir edilen savaş tanrıçasının "öldüren" anlamına gelen adı olup, koçbaşlı tanrı Khnum'un karısı ve Hike'nin annesidir.

MENİL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kahuilla halkının inanışında ay tanrıçasının adı olup, başlangıçta her yerin karanlık olduğu dönemde ikiz tanrılar tarafından gökyüzünü aydınlatması için yaratılmış, yine ikizler tarafından yaratılan insanlara şarkı söylemek, eğlence düzenlemek, ok ve yay kullanmayı öğretmiştir.

MENOEKEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pentheus'un babası, Hipponome, Jokaste veya Epicaste ile Kreon'un babası olan bir Thebailinin adıdır (Apollod. ii. 4. 5).

2. Korinthos kralı Kreon'un oğludur. Ünlü kâhin Teiresias Yedi önderlerin Thebai seferinde kentin ancak Menoikeus'un kurban edilmesi ile sağlanabileceğini bildirince, Kreon oğluna kaçmasını bildirmiş ama oğul gönüllü olarak yiğitçe ölüme gitmiştir.

MENOETES [Yunan Mitolojisi] Keuthonymus'un oğlu ve Hades'in Erythea adasındaki bir çobanı olup Geryon'u Herakles'in hayvanlarını çaldığı konusunda uyarmıştı (Apollod. ii. 5. 10).

MENOETİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Opus kralı Aktor ile Aigina'nın oğlu ve Patroklos'un babası olup, Argonautlardan birisidir (Hom. Il. xi. 785, xvi. 14, xviii. 326).

2. İapetos ile Klymene'nin dört oğlundan birisinin ve Atlas, Prometheus ve Epimetheus'un kardeşinin adı olup, Zeus'u kızdırdığı için Trphyle dağında bir şimşekle öldürülmüş veya Tartaros'a atılmıştır (Hes. Theog. 507).

MENORAH [Yahudi Mitolojisi] Yahudi halkının en eski sembollerinden birisi kabul edilen yedi kollu büyük bir şamdanın adıdır. Eski Ahit'te Mişkan'ın en önemli sanatçısı Bezalel'in saf altından 7 kollu bir şamdan yaptığı (Çıkış 37:17–23) bildirilmektedir. Sözlü gelenekte Menaroha'ın ateş almasına karşın bitip tükenmeyen bir çalılığı sembolize ettiğine, Kudüs tapınağı yıkılana dek içindeki menorahın hiç sönmediğine inanılmaktadır. 9 kollusuna Hanukiah adı verilen bu şamdanlar her sinagogda bulunmakta özellikle Hanukkah (Işıklar Bayramı) adlı Yahudi festivalinde kullanılmaktadır.

Menorah

MENS [Roma Mitolojisi] Akıl ve bilinç tanrıçasının adı olup, her yıl 8 Haziran tarihinde Capitoline tepesinde adına bir festival düzenlenmekte ayrıca Güney İtalya'da Paestum kentinde bir tapınağı daha bulunmaktaydı (Ov. Fast. vi. 241; Liv).

MENTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Troya savaşı sırasında İthakalı Taphialıların liderinin adıdır (Hom. Od. i. 105, 181).

2. Troya savaşı sırasında Kikonelilerin liderinin adıdır (Hom. Il. xvii. 73).

MENTHE [Yunan Mitolojisi] Hades'in âşık olduğu bir Kokythialı su perisinin adı olup, kıskanç Persephone tarafından taciz edilince Hades kızı bir naneye dönüştürmüştür.

MENTHU [Mısır Mitolojisi] Savaş ile ilişkilendirilen bir güneş tanrının adı olup, şahin başlı bir adam formunda tasvir edilmekteydi. Çoğu zaman Ra ile birleştirilerek Menthu-Ra olarak adlandırılmış ve Ra'nın Menvis boğası ile özdeşleştirilmiştir. Menthu, Yunanlılarca Apollo'nun karşılığı olarak görülmüştür.

MENTOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Alkimos'un oğlu ve Odysseus'un kendisinden yaşça büyük bir arkadaşı olup, Troya'ya giderken haklarını koruma işini Mentor'a devretmiştir (Hom. Od. ii. 226).

2. Eurystheus'un oğlu olup kardeşleriyle birlikte Heraklid ve Atinalılara karşı savaşmıştır (Diod. iv. 57)

3. Herakles ile Asopis'in oğludur (Apollod. ii. 7. 8.).

MENUİS Bkz. Merur

MENULİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında güneşin kocası olmasına karşın aynı zamanda sabahyıldızı ile de birlikte olan ay tanrısının adıdır. Bkz. Mani

MENUO [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da üzerinde yıldız motifleri olan bir elbiseyle arabasıyla gökyüzünde yolculuk yapan ay tanrısının adı olup, güneş tanrıçası Saule ile evlidir. Karısını şafak tanrıçası Ausrine ile aldattığı için şimşek tanrısı Perkunas tarafından cezalandırılmıştır. Leton mitolojisinde karşılığının adı Meness'tir.

MENUQET [Mısır Mitolojisi] Sazlık diyarının ilk bölgesi Amenti'nin tanrıçasının adıdır.

MENVİS Bkz. Mnevis Boğası

MENVRA [Etrüsk Mitolojisi] Yunan bilgelik tanrıçası Athena'nın Etrüsk panteonundaki benzerinin adı olup, miğfer, mızrak ve kalkan taşıyan bir genç kız olarak aynı formda tasvir edilip aynı zamanda Roma tanrıçası Minerva'nın selefidir. Menrva, Tinia ve Uni ile birlikte tanrıça üçlüsü oluşturmaktaydı.

MEPHİSTO Bkz. Mephistopheles

MEPHİSTOPHELES [Hıristiyan Mitolojisi] Kitab-ı Mukaddes'te bahsi geçmemekle birlikte özellikle Ortaçağ ve Rönesans dönemi Avrupa edebiyatında şeytan ile özdeşleştirilen bir iblisin adıdır. Etimolojisi tartışmalı olup, Yunanca 'Işığı sevmeyen' veya İbranice "Yalancı öldüren" olduğu iddia edilmiştir. Mephistopheles, 1592'de Almanca bir kitabın Doktor John Faustus'un Lanetli yaşamı ve hak ettiği Ölümü (The Historie of the Damnable Life, and Deserved Death of Doctor John Faustus) başlığıyla P.F. tarafından İngilizce'ye çevrildikten sonra ise Marlowe'un The Tragical History of Doctor Faustus oyunu ve Goethe'nin Faust trajedisinde ayrıca Franz Liszt, Ferruccio Busoni, Thomas Mann ve Eugene Delacroix'in eserlerinde yer alınca büyük ün kazanmıştır.

MEPHİTİS [Roma Mitolojisi] Yanardağlara yakın oturan halkın tapındığı bir tanrıçanın adı olup, insanları volkandan çıkaran zehirli gazlara karşı koruduğuna inanılmaktaydı. Mephitis'in Esquiliae'de bir koru ve tapınağı bulunmaktaydı.

MER Bkz. Wer

MERA Bkz. Maera

MERAU [Polinezya Mitolojisi] Ölüm ve Ölüler Dünyası tanrıçasının adıdır.

MERCİMEK Baklagiller familyasından tohumları Neolitik çağdan beri yenilebilen bir bitki türü kahverengi, kırmızı, sarı ve yeşil mercimek tipleri bulunmaktadır. Arkeolojik kanıtlar mercimeğin ilk olarak Ortadoğu'da ekildiğini ve 9500-13.000 yıl önce insanlar tarafından yenildiğini göstermektedir ki Eski Ahit'te Esau'nun doğum hakkını kardeşi Yakup'a bir tas mercimek çorbası için sattığı kayıtlıdır (Tekvin 25: 29–34). Hindistan'da su içerisinde filizlendirilmiş mercimekler tapınaklara götürülerek tanrılara sunulmaktadır. İslam'ın Şiî Mezhebinde mercimeğin İsa ve Muhammed dâhil 7 peygamber tarafından kutsanmış bir besin olduğuna dair bir inanış bulunmaktadır. Grimm masallarından Cinderella'da kızın üvey annesi kahramana baloya gidebilmesi için küllerin arasına döktüğü bir tas mercimeği toplaması şartını koşmuştur. İtalya ve Macaristan'da Noel arifesinde mercimek yemenin yeni yılın bereket getireceğine yorulmakta olup, bir yoruma göre mercimek taneleri ile bronz sikkeler arasındaki benzerlik böyle bir geleceği başlatmıştır.

MERCURİUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (224–250) Dönek Julian tarafından şehit edilen savaşçı azizin adı olup, Ortodoks kilisesinde yortusu 25 Kasım günü yapılmaktaydı. Roma ordusunda görev yapan İskit subayının oğlu olan Mercurius'un doğum sırasındaki adı Philopater olup, Kapadokya'da doğup büyümüş babasının ölümünden sonra o da askerliği meslek olarak seçmiştir. MS 249 yılında imparator Hıristiyanlara eziyete başlamış, Mercurius'un pagan tanrılara saygı göstermediğini görüp adamdan Hıristiyan olduğu itirafını da duyunca işkence edilerek

öldürülmesini emretmiştir. Bu olaydan sonra bir söylenceye göre St. Basil rüyasında Meryem Ana'yı görmüş kadın ona Mercurius'u uyandırmasını onun dönem Julian'ı öldüreceğini söylemiştir. Aziz, genç savaşçının mezarında gittiğinde tabutunun boş olduğunu görmüş bir süre sonra ise genç adamın elleri kanlı olarak geri dönüp mezarına girdiğine şahit olmuştur. Tarihi kayıtlara göre imparator savaş meydanında kimin attığı belli olmayan bir mızrakla vurularak öldürülmüştür.

MERCURİUS Bkz. Mercury

MERCURY [Roma Mitolojisi] Dii Consentes olarak anılan 12 büyük tanrıdan birisi kabul edilen ticaret, kazanç ve güzel söz söyleme sanatı tanrısının adı olup, tüccar ve yolcuların koruyucusu aynı zamanda ruhların ölüler dünyasına ulaşmasına aracılık eden bir kılavuzdur. Jüpiter ile Maia'nın oğlu olarak düşünülen tanrının adı Latince merx (mal) ve mercari (ticaret) kelimeleriyle ilişkilidir. Mercuryi başlangıçta Etrüsk tanrısı Turms ile ilişkili olsa da sonradan iyice Yunan tanrısı Hermes ile özdeşleştirilmiştir. Virgil'in Aeneid destanında Mercury, Aeneas'a Roma şehrini kurma görevini hatırlatırken, Ovid'in Fasti adlı eserinde ise su perisi Larunda'ya ölüler dünyasına giderken rehberlik etmiştir. Aventine tepesindeki Circus Maximus'ta Mercuriales adıyla bilinen tüccar loncası kurulmuş bir tapınağı bulunmakta olup, her yıl 15 Mayıs günü onuruna bir festival düzenlenmekteydi. Mercury tıpkı Hermes gibi Mercurius'da caduceum adlı asayı taşırken, geniş kenarlı bir şapka takar ve bir kese taşırken tasvir edilmekteydi. Romalılar fethettikleri topraklardaki ticaret tanrılarını Mercury ile özdeşleştirmiş olup, İskoçya'da yaşayan Piktlerin Adsmerius, Galya'da yaşayan Lingone ve Mediomatrici halklarının Clavariatis adlı tanrıları bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Mercury

MERE AMA [Fin Mitolojisi] Okyanus, dere ve göllerle ilişkilendirilen su tanrıçasının adıdır.

MERET [Mısır Mitolojisi] Müzik ve neşe ile ilişkilendirilen bir su tanrıçası olup, adı "Hazine kraliçesi" anlamına gelmekte, Nil nehrinin kuzey ve güney yönünde gerçekleşen sel baskınları ile ilişkilendirilmekteydi. Mert veya Meret'in iki ayrı tanrıçanın (İsis ve Nephtys) birleşik formu olduğu sanılmaktadır.

MERETSEGER [Mısır Mitolojisi] Vadilerde bulunan kralları koruyup gözeten dağ tanrıçası olup, adı 'Sessizliği Seven' anlamına gelmekteydi. Yerine göre merhamet gösteren veya cezalandıran sarmal formunda üç başlı (yılan, insan, akbaba) yılan veya insan başlı yılan formunda tasvir edilen Thebes tanrıçasının İsis veya Hathor'un görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır.

MERİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'nın doğusunda yaşayan Tupinamba halkının en önemli tanrısının adı olup, kardeşi 'Ari' ayı temsil ederken 'Meri' güneşi temsil etmektedir.

MERİONES [Yunan Mitolojisi] Troya savaşında sırasında İdomeneus'un arabacısı ve silah arkadaşı olan bir Giritlidir. Meriones aynı zamanda Helen'in taliplerinden birisiydi (Hom. Il. xiii. 249, viii. 264, x. 58, xiii. 275)

MERLİN [Britanya Mitolojisi] Geoffrey de Monmouth'un Historia Regum Britanniae (Britanya Krallarının Tarihi) adlı eserinde Kral Arthur'un akıl danıştığı güçlü bir büyücünün adı olarak geçmektedir. Yazarın Kral Arthur ile hiçbir bağlantısı olmayan Myrddin Wyllt (Merlinus Caledonensis) adlı bir kâhin ile Britanya kökenli bir Romalı olan Ambrosius Aurelianus adlı iki karakterin öykülerini birleştirerek Merlin Ambrosius'u oluşturduktan sonra Arthur efsanesinin içine kattığı sanılmaktaysa da Hıristiyanlığın kabulünden sonra büyücülüğe indirgenmiş bir Kelt tanrısı olma ihtimali de söz konusudur.

Geoffrey'nin yarattığı Merlin karakteri sonradan en az Arthur kadar popüler olmuş, hakkında büyücülüğü yanında, simyacı, hokkabaz hatta bir çeşit peygamber olduğuna dair yeni söylenceler yaratılmış, farklı bakış açılarıyla farklı Merlin portreleri tasvir edilmiştir. Genelde Merlin'in bir çeşit incubus ile ilişkiye giren ölümlü bir kadının oğlu olduğu, büyü ve entrikaları sayesinde Arthur'un kral olmasını sağladığı kabul görmektedir. Geleneksel öykü ise Merlin'in Uther Pendragon ile Cornwalllı İgraine'in buluşmasını sağlayarak Arthur'un doğumunu bizzat ayarladığı, sonrasında ise zamanı geldiğinde tahtın yasal varisi olarak ilan edeceği çocuğu yetiştirmesi için gizlice Sir Ector'a vermesi söz konusudur. Marion Zimmer Bradley'in 1982 tarihli *Avalon'un Sisleri* (The Mists of Avalon) adlı çalışmasında efsane feminist bakış açısıyla yorumlanırken bir druid (pagan Kelt rahibi) olan Merlin'in öğrencisi Arthur'un tahta çıkmasını sağlayarak Hıristiyanlığın kabulünden sonra gizlice varlığını sürdüren eski Kelt dininin rahat bir nefes almasına hizmet ettiği iddia edilmiştir. T.H. White 1958 tarihli *Geçmiş ve Gelecek Kral* (The Once and Future King) adı çalışmasında ise Merlin'in zamanda yolculuk yaptığından gelecek hakkında fikir sahibi olduğunu kaydetmiştir.

Söylenceye göre Merlin, Arthur döneminden önce Vortigern adlı bir komutana inşa ettiği kalenin geceleri neden yıkıldığını keşfetmesine yardım etmiştir. Merlin komutana toprağı kazmasını söylediğinde yeraltında bir mağarada savaşan bir çift ejderha olduğunu görülmüş, bunların gelecekte Britanya tahtına geçecek iki büyük kral olan Uther ve Arthur'u sembolize ettiği anlaşılmıştır. White'ın anlatısında Merlin hayatının son günlerinden Nimue (veya Viviane) adlı bir büyücü kadın tarafından baştan çıkarılmış, kadın tatlı dilini kullanarak Merlin'in büyücülük sırlarını öğrendikten sonra adamı bir ağaç veya mağara içine hapsetmiştir. Böylece Arthur'un krallığının üzerine kara bulutlar çöktüğü zaman kral Merlin'in desteğinden yoksun kalmıştır. İnanışa göre büyücü burada ölmüştür ya da Arthur'un yeryüzüne döneceği güne dek orada hapis kalacaktır. Ortaçağ'da yayılan bir başka söylencede ise Merlin'in Solway Firth savaşından sonra aklını kaçırdığı, kılıcını kırarak ormanda nehir kıyısında bir evde yaşamaya başladığını anlatılmaktadır.

Merlin'in pek çok sihirli eşyaya sahip olduğu söylenmekte olup, bunlar arasında en önemlileri içen kişiye yaşam enerjisi veren, pis dudaklara değdiğinde içindekini taşıran sihirli bir kupa ile kişiye istediğini görme imkânı veren sihirli bir aynadır.

MERMERUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Medeia ile İason'un torunu, Pheres'in oğlu, İlus ve Ephyra'nın babası olup, zehir hazırlamakta ustaydı (Hom. Od. i. 260).

2. Medeia ile İason'un oğlu, Pheres'in erkek kardeşi olup, Makareus ve Mormorus adlarıyla da anılmıştır (Hygin. Fab. 239). Medeia tarafından İason'un sadakatsizliği bahanesiyle kardeşi Pheres ile birlikte Korinth'te öldürülmüştür. Pausanias'a göreyse Korinthlilerce taşlanarak öldürülmüştür (Paus. ii. 3. 6).

MERODAKH Bkz. Marduk

MEROPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Atlas ile Pleione'nin Pleiades adı verilen yedi kızından birisinin adı olup, Khios'ta yaşamaktaydı. Orion'un aşkını geri çevirerek Sisyphos adlı ölümlüyle evlenmiştir (Apollod. i. 9. 3, iii. 10. 1; Ov. Fast. iv. 175).

2. Arkadia kralı Kypselos'un kızı ve Kresphontes'ın karısı olup, bir ayaklanma sırasında kocası Kresphontes ile iki oğlunu öldüren Polyphontes, Merone ile zorla evlenmiştir.

3. Oidipus'un besleme annesi ve Polybos'un karısının adıdır.

4. Okeanos'un kızının adı olup bazı kaynaklarda Helios veya Klymenus'tan Phaeton'un annesi olduğu yazılıdır (Hygin. Fab. 154).

MEROPS [Yunan Mitolojisi] **1.** Helios'tan Phaeton'u doğuran Klymene'nin kocası olan Etiyopya kralının adıdır.

2. Çanakkale Boğazı yakınlarında bulunan Perkote veya Rhindakus kralının adı olup tüm oğulları (Kleite, Arisbe, Amphius ve Adrastus) Troya savaşında Diomedes tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 831, xi. 329).

3. Eumelus'un babası olan Kos kralıdır. Karısı Ethemea'nın Artemis tarafından öldürülmesinden sonra avutulamayınca Hera tarafından yıldızların arasına yerleştirilmiştir.

4. Aeneas'ın kampına saldırıda Turnus tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Virg. Aen. ix. 702).

MERROW İrlanda masallarında bir çeşit deniz cininin adı olup, kırmızı tüylü bir şapka giymektedir.

MERSEBURG TILSIMLARI Alman folklorunda sıkça bahsi geçen tılsımların ilki yaralara şifa sağlamakta diğer ise hapishaneden kurtulmayı sağlamaktaydı.

MERSİN AĞACI Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü yerlerde, özellikle kıyı kesimlerde görülen maki grubundan çalı formunda bir bitkidir.

1. [Yunan Mitolojisi] Aphrodite ile ilişkilendirilmiştir.

2. [Roma Mitolojisi] Romalılarca evliliğin sembolü kabul edilen bitkinin çiçekleri gelinlerce takılmaktaydı. Mersin ağacı özellikle Venüs ile ilişkilendirilmiştir.

3. [Yahudi Mitolojisi] Yahveh'in sembollerinden birisidir.

MERT Bkz. Meret

MERT-SEKERT [Mısır Mitolojisi] İsis veya Hathor'un adlarından birisi olup, yeraltı tanrıçası olarak saygı gösterilmektedir.

MERETSEGER Bkz. Mertseger

MERU DAĞI [Hint Mitolojisi] Yer ekseni (axis mundi) ve evrenin merkezinde bulunduğuna, İndra'nın cenneti ve tanrıların ikametgâhı olduğuna inanılan altın bir dağın adıdır. Bu yüzden Hemadri (altın dağ) olarak da bilinen Meru dağı, Sanskritçe Sumeru (Kusursuz Meru) ve Mahameru (Büyük Meru) olarak da bilinmekte ayrıca Budist ve Caynacılarca fiziksel ve ruhsal evrenin merkezi dahası Brahma ve yarı tanrıların da yurdu kabul edilmekteydi. Matsya Purana ve Bhagvata Purana gibi Hindu metinlerinden Meru dağının 84 bin yoan yani 1 milyon 82 bin km) yüksekliğinde olduğu kayıtlıdır. Her ikisi de tanrıların evi olarak anılan Meru dağı ile Yunan mitolojisindeki Olympos dağları arasındaki ilişki dikkat çekicidir.

MERULİS Bkz. Mandulis

MERUR [Mısır Mitolojisi] Heliopolis'te Ra'nın boğa formunda bedenlenmiş görünümünün adı olup, Menuis, Merwer veya Meroe boğası adlarıyla da bilinmekteydi.

MERVE Bkz. Safa ve Merve Tepeleri

MERWER Bkz. Merur

MERYEM 1. Bkz. Mecdelli Meryem

2. Bkz. Meryem Ana

3. Mısırlı Meryem, St.

MERYEM ANA [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın annesinin adı olup, İbranice Miriam, Latince Maria adlarını taşımakta Meryem Ana ve Bakire Meryem olarak da blinmektedir. Yeni Ahit'te Meryem'in kimliği ve ailesi hakkında çok az şey anlatılmakla birlikte MS 145'de yazıldığı sanılan James gospelinde Meryem'in anne ve babası

Joakhim ile Anne adlarıyla anılmıştır. Söylenceye göre Meryem daha doğmadan önce erkek olacağı varsayılarak Süleyman Mabedi'ne adanmış, doğumundan sonra tüm hayatını İsrail'de geçiren Meryem 3 yaşında tapınakta yaşamaya başlamıştır. Ergenlik çağına geldiğinde bekâret yemini etmesine karşın ebeveynleri tarafından bir dul olan Nazaretli Joseph ile nişanlanmıştır. Bir melek tarafından ziyaret edilip kızın kendi rızasıyla (fiat) hamile kalmasından sonra Joseph kızın başka bir erkek tarafından hamile bırakıldığından şüphelenince aynı melek onu da ziyaret ederek Meryem'in masum olduğunu söylemiştir. Doğum sırasında kızlık zarı bozulmayan Meryem çocuğunu Bethlehem'deki (Beytüllahim) doğum sancısı çekmeden doğurmuş ardından 3 bilge tarafından ziyaret edilerek kendisine altın, buhur ve sarı sakız (mür) hediye edilmiştir. Romalıların kukla hükümdarı Herod, kâhinlerinden ileride Yahudilerin kralı olacak bir erkek çocuğun dünyaya geldiğini duyunca 2 yaşından küçük erkek Yahudi çocuklarının öldürülmesini emretmiştir. Melekler Meryem ve Joseph'i bu konuda uyardığı için çift Mısır'a giderek çocuklarının hayatını kurtarmıştır. Oğlu İsa'nın çarmıha gerilmesine şahit olan kadın acıyla ülkesini terk etmiş ve ölene dek Ephesus'ta yaşamıştır. Ölümünden sonra bedeni çürümeyen Meryem'in oğlu gibi cennete yükseldiğine inanılmaktadır.

Meryem'in hayatı konusunda Hıristiyan dünyası ikiye bölünmüş olup, Katolikler Meryem'in ölene dek bakire kaldığına inanırken Protestanlar İsa'nın günahsız doğumunu kabul etmekle birlikte Meryem'in bakire olarak yaşadığına dair incilde bir kanıt bulunmadığını iddia etmektedir. İncil'de İsa'nın 4 kardeşinin daha bulunduğu belirtilmekle birlikte kimi din adamları bunların kardeş değil yakın akrabalar olduğunu iddia etmektedir. Hıristiyanlığın ilk yıllarında Meryem'in İsa'yı tanrının çocuğu olarak, bekâretini kaybetmeden doğurduğuna inanıldığından (Luka 1:31–33) Theotokos (Tanrı taşıyıcı) olarak adlandırılmıştır. Meryem Ana kültü Anadolu ve Avrupa'ya yayılırken İsis, Diana, Ceres ve Rhea gibi tanrıçalara özgü inançlar, özellik ve ayinlerle birleştirilmiştir. Ortaçağ Avrupa'sında Portekizlilerin güneşi "Tanrının anası", Fransızların ayı "Hanımımız (Notre Dame)", Sicilya'da İsa ile Meryem'in ay ve güneş ile ilişkilendirilmesi bu kaynaşmanın izleridir.

İslam inancında da Meryem önemli bir konuma sahip olup, Kuran'a göre, İmran'ın kızı (Al-i İmran 33-42) ve Harun'un kız kardeşidir (Meryem Suresi:28). İslami yorumculara göre Musa ve Harun'un babası olan İmran ile Meryem'in babası İmran farklı zamanlarda yaşamış farklı kişilerdir. Meryem'in İsa'yı doğuracağı kendisine Cebrail tarafından müjdelenmiş, kadın bir hurma ağacı altınca çocuğu dünyaya getirmiştir. Çocuğun bir babası olmadığı için toplumda iffetsizlikle suçlanan kadını teselli etmek konuşarak kendisinin peygamber olduğunu söyleyen bebek İsa'ya düşmüştür (Meryem Suresi, 19:16-34).

Kimi modern yazarlar Meryem'in tarihi bir karakter olmayıp, MS 325 yılında İmparator Konstantin tarafından Roma İmparatorluğunda resmi din olacak Hıristiyanlığın tartışılması için toplanılan 1. İznik Konsilinde tanrıça İsis'ten esinlenerek yaratıldığını iddia etmektedir. Günümüzde her yıl 25 Aralık günü öncesinde putperestlerce kış gündönümü (gece ile gündüzün eşit olduğu gün) kutlanılan Saturnalia festivali Noel (İsa'nın doğum yortusu) olarak kutlanmaktadır. Yine Avrupa'da 2 Şubat'ta arınma, 1 Mayıs'ta "Mayıs Kraliçesi" ve 165 Ağustos'ta hasat festivali gibi eski putperest bayramları Meryem Ana ile ilişkilendirilerek onun onuruna dini anlamlar yüklenerek kutlanmaktadır.

MERYEM YORTUSU GÜNÜ [Hıristiyan Mitolojisi] Noelden 40 gün sonra 2 Şubat günü kutlanılan yortu olup, *Candlemas*, *İsa'nın Takdimi* veya *Bakire Meryem'in Arınması* adlarıyla da bilinmekte olup, geleneğin kökü Yahudi inanışında anne ve bebeğin kırk gün izole edilmesi (Kırklama) geleneğine dayanmaktadır.

MERYEM'İN ELİ Bkz. Abbas'ın Eli

MERYEM'İN GÜNAHSIZ GEBELİĞİ Meryem'in ilk günah ile birlikte doğdukları için vaftiz olmak zorunda olan diğer insanlardan farklı olarak günahsız doğduğu, vaftiz edilmesine gerek olmadığı doktrininin adıdır. Söylenceye göre ilk olarak Fransisken teolog Joannes Duns Scotus (1265–1308?) tarafından St. Thomas Aquinas'ın düşüncelerine karşı dile getirilmiş ve immaculata olarak adlandırılmıştır. İmmaculata ancak Papa IX. Pius tarafından 8 Aralık 1854'te Ineffabilis Deus olarak bilinen bir papalık fetvasıyla resmî olarak ilan edilmiş olup, Katolik Dünyası'nda 8 Aralık Günahsız gebelik yortusu olarak kutlanmaktadır.

MESEDE [Melanezya Mitolojisi] Okçuluk tanrısı olup, Abere'nin oğlunu bir timsahtan kurtardıktan sonra ödül olarak kızını almışsa da karısı eve getirilen kızı öldürmüştür. Kadın kızın kafasını keserek denize atmış bir süre suda kalan kafayı bulan Morave ondan ilk tören davulunu yapmıştır.

MESEKTET KAYIĞI [Mısır Mitolojisi] Ra'nın akşamları gökyüzünde yol aldığı kayığının adıdır.

MESENET Bkz. Meskhenet

MESEPİ [Kafkas Mitolojisi] Megrel halkının inanışında yer ve gökteki tüm hayvanların efendisi, kadın-erkek her iki cinsiyetin koruyucusu bir tanrının adıdır. 28 Ekim-3 Kasım arasında kullarının durumunu görmek için dünyayı dolaşmaktadır.

MESH Tıbbi veya kozmetik amaçlı bedeni yağlamanın adı olup, Mezopotamya'da özellikle yeni gelinlerin, ev alan veya yaptıranların ama özellikle azad edilen kölelerin başı sembolik olarak susam yağı kullanılarak rahipler tarafından mesh edilmekteydi.

MESİH Yahudi inancında gelmesi beklenen söz verilmiş kurtarıcının adı olup, Hıristiyan inancın-

da bu kurtarıcı Nasıralı İsa'dır. İsa'nın Batı dillerindeki Yunanca adı Christ (Hristos) aslında İbranice Messiah (Kutsanmış olan) kelimesinin Yunanca tercümesidir. Eski Ahit'te Messiah kelimesi Khristos olarak Yunancaya çevrilirken Yeni Ahit'te Yunanca form 'Mesias' kayıtlıdır (Yuhanna 1: 41, 4: 25). İslam inancında Mehdi figürü Mesih ile benzerlik göstermekle birlikte İsa'dan farklı olduğu ortada olup, o yeni bir barış çağ açacak kişi olarak beklenmektedir.

MESKHENET [Mısır Mitolojisi] Doğum ve kader tanrıçasının adı olup, başında iki halka ile tasvir edilmekte ve bir ineğin rahmi ile özdeşleştirilmektedir. Çocukların ruhlarının bir parçası olan Ka'nın yaratıcısı olan tanrıça doğum sırasında bunu çocukların içine üflemektedir. Eski Mısır'da kadınlar doğum tuğlaları adı verilen iki tuğlanın üzerine çıkıp çömeldikten sonra doğum yaptıkları için Meskhenet bu tuğlalarla özdeşleştirilmekteydi. Günümüzde Berlin Müzesi'nde saklanan Westcar papirusuna göre 5. Hanedanın ilk firavunları olan Userkaf, Sahure ve Neferirkare Kakai'nin her birinin doğumundan sonra Meskhenet'in doğan çocuğun firavun olacağı kehanetini yaptığı yazmaktadır. Tanrıça başında bir tuğla veya hiyeroglif işaretiyle kimi zaman ise rahim veya rahim benzeri boynuzları olan öküz formunda tasvir edilmektedir.

MESS BUACHALLA Bkz. Esa

MESKHONİ [Mısır Mitolojisi] Kadın başlı tuğla olarak tasvir edilen bir tanrıça olup, ev işleri ve doğum ile ilişkilendirilmekteydi. Eski Mısır'da doğum sancısı çeken kadınlar bir tuğla üzerine çömelmekte olup, bu yükseklik ebelerin çocuğu alması için yeterli mesafeyi sunmaktaydı. Doğumdan sonra ise Meskhoni ile Ermutu adlı tanrıçalar onurlandırılmaktaydı. Mısır sanatında başında böcek anteni benzeri palmiye dalları taşır formda tasvir edilen tanrıçanın adı "kehanet" anlamına gelmekte olup, bu durum Meskhoni'nin görevinin doğumdan sonra da devam ettiğini düşündürmekteydi.

MESLAM [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yeraltı dünyasının adı olup Nergal ile yardımcısı Loz tarafından yönetilmekte ayrıca Aralu olarak da bilinmekteydi.

MESLAMTAEA [Mezopotamya Mitolojisi] Başlangıçta ölüler dünyası tanrısı Nergal'in savaşçı özelliklerde tasvir edilmiş formlarından birisiyken sonradan Lugalirra ile birlikte yeraltı dünyasının bekçilerine dönüştürülmüştür. Meslamtaea girişin solunu, Lugalirra ise sağını korumaktaydı.

MESNEVİ Arap, Fars ve Osmanlı edebiyatında kendi aralarında uyaklı beyitlerden oluşan, aruz ölçüsüyle yazılan şiir biçiminin adı olup, şairlerin neşrettikleri birer "Mesnevi" bulunmaktaysa da en ünlü ve önemlisi Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin 13. yüzyılda Farsça yazdığı 6 cilt, 27,000 beyitten oluşan mesnevisidir. Rumi'nin ilk kitabı 54 yaşındayken 1258'de yazdırmaya başladığı ve 1273'de ölene dek eser üzerinde çalıştığı bilinmekteyse de son cilt tamamlanamamıştır. Mesnevi'nin 1- 2. kitapları "nefs", 3-4. kitapları "gerçek ve bilgi", 5-6. kitapları ise kişinin fiziksel varlığını inkâr edip Tanrı'nın varlığını kavramasına odaklanmıştır.

MESSAPUS 1. [Yunan Mitolojisi] Boiotia'da bulunan Messapion dağına adını veren bir kahramanın adıdır.

2. [Roma Mitolojisi] Neptune'un oğlu ve Etruria kralı olup, atları terbiye etmesiyle ünlüydü (Virg. Aen. vii. 691).

MESSENE [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Triopas'ın kızı ve Polykaon'un karısının adı olup, kocasını fethetmeye teşvik ettiği Messenia'ya adı verilmiştir. Messenia'da Zeus tapımı ve Eleusis gizemciliğini onun getirdiğine inanılmaktaydı (Pausanias 4. 1. 1 - 2, 2. 2, 3. 9, 31. 11).

MESSOR [Roma Mitolojisi] Tarım tanrısının adı olup, özellikle ekin biçim safhasının koruyucusudur.

MESTHA Bkz. İmset

MESTİ Bkz. İmset

MESTRA 1. [Yunan Mitolojisi] Teselya kralı Erysikhthon'un kızı, Triopas'ın torunu olup, sevgilisi Poseidon'un kendisine bahşettiği şekil değiştirme yeteneği sayesinde babasını Demeter'in hışmına uğrayıp düştüğü sefil hayattan kurtarmıştır (Ov. Met. viii. 847, 872).

2. Bkz. Metra

MEŞE Dünyanın pek çok bölgesinde bulunan, 25 m boy ve 2 m gövde genişliğine ulaşabilen, yaz-kış yapraklarını dökmeyenleri de bulunan kerestesi dayanıklı bir ağacın adıdır. Meşe ağacı neredeyse tüm eski kültürlerde kutsal kabul edilmiş, Eski Yunan'da Zeus, Mezopotamya'da Baal, İskandinavya'da Thor ile ilişkilendirilmiş, Kuzey Amerika Yerlileri, Keltler, Yahudiler ve daha pek çok halk tarafından saygı görmüştür.

1. [Yahudi Mitolojisi] Tanrı, Nuh'a gemisini meşe ağacından yapmasını emretmiştir.

2. [Yunan Mitolojisi] Dodona'da bir meşe ormanı içerisinde yer alan Zeus tapınağında çeşitli konular için bilgilerine başvurulan rahibeler meşe ağacının yapraklarının hışırtısını dinleyerek kehanette bulunurlardı. Tıpkı Zeus gibi Roma mitolojisindeki eşdeğeri Jüpiter de meşe ağacı ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca her iki toplumda insanoğlunun ilk besinin meşe palamudu olduğuna inanmaktaydı.

3. [Baltık Mitolojisi] Letonya'da Perkons, Litvanya'da Perkunas ve Prusya'da Perjuns adıyla bilinen Baltık panteonunun en önemli tanrısı gök gürültüsü tanrısının sembolüdür.

4. [Kelt Mitolojisi] Gök gürültüsü tanrısı Taranus'un sembolü olarak kutsal kabul edilen ağaç Keltçe "druid" olarak adlandırılmıştır ki bu aynı zamanda Kelt rahiplerinin de ismidir. Hristiyanlık öncesinde druid rahipleri ayinlerini meşe ormanlarında gerçekleştirmekteydi. Hıristiyanlık sonrasında ise meşe ağaçlarına eski dini kötülemek için olumsuz nitelikler yakıştırılarak iblis, ejderha ve cücelerin yaşam alanı olarak görülmüşlerdir. Keltler meşe ağaçlarına zarar verenleri bu ağaca bağladıktan sonra karnını deşip, bağırsaklarını ağaca dolayarak cezalandırırdı.

5. [Anadolu Mitolojisi] Trabzon'da Ağaç dallarının ve yapraklarının sallanması ibadet telakki edilir, yaprakları az sallanan meşe ağaçlarının, Allaha ibadet etmediklerine inanılırdı ki bu inanç İslam sonrası eski tanrıyı olumsuzlama örneği olmalıdır. Lermioğunca aktarılan 19. yüzyılda Akçaabat ilçesi, Mersin köyünden bir avcının, köylülerin kragen denilen bir ağaca tapındıklarını gördükten, sonra ağacı kesince köylülerce "evliyayı kesti" denilerek karakola şikâyet edilmesi vakası da dikkat çekicidir. Rize Hemşin'de ağaç dallarının namaz kıldığına inanıldığından bayramdan önce üç gün ve bayram boyunca yaş dal kesmeme inancı bulunmaktadır.
6. [Slav Mitolojisi] Sırp halkının Slava törenlerinde badjak adını verdiği meşe ağacı odunu yakmaktaydı.
7. [Anglosakson Mitolojisi] Kutsal kabul edilen meşe ağaca berrok adıyla bilinmekteydi.
Bkz. Ağaçlara tapınma, Balmung, Batonay, Daronvy, Druid, Gernikako Arbola, İrminsul, Kara Annis, Koca Meşe, Koşçei, Mandylas, Perun, Philemon, Roblon, Robur, Roikos, Yeşil Adam, Thor'un Meşesi, Zinez

MEŞE ADAMI Bkz. Karakoncolos

META [Yunan Mitolojisi] Hoples'in kızı ve Atina kralı Aegeus'un ilk karısının adı olup, çiftin çocuğu olmamıştır (Apollod. iii. 15. 6).

METABUS [Yunan Mitolojisi] Volski halkının kralı olan Privernumlu bir Etrüsk kralının adı olup, Sisyphus'un oğlu, Kamilla'nın babasıdır. Güney İtalya'da yer alan Metapontum kentinin ad vericisi kabul edilmekteydi (Serv. ad Aen. xi. 540).

METAMORFOZLAR Romalı şair Ovid (MÖ 43 - MS 17) tarafından MS. 8 yılında tamamlanan ve 15 kitaptan oluşan Yunan ve Roma efsanelerini içeren destansı şiir türünde bir edebiyat eserinin adıdır. Eserdeki her öykü metamorfoz bir karakter veya konunun değişimiyle ilişkilidir. Bazı Apollo'dan kaçan Daphne'nin defne ağacına dönüşmesi gibi değişimler kahramanın ölüm ya da kötü bir kaçarken başına gelirken bazıları kötü davrananlara tanrılarca verilen ceza sonucu gerçekleşmektedir. Daedalus'un oğlu İkarus ile Girit'ten kaçışlarını anlatan öykünün bilinen en eski versiyonu Ovid'e ait olup, eseri pek çok erken dönem efsaneyi içerdiği için eşsiz bir kaynak kabul edilmektedir.
Metamorfoz kitapları ve konuları şöyledir:
I: Cosmogony, İnsan Çağı, Devler, Daphne, Io
II: Phaëton, Kallisto, Jüpiter ile Europa
III: Kadmus, Aktaeon, Ekho ve Pentheus
IV: Pyramus ile Thisbe, Perseus ile Andromeda.
V: Phineas, Proserpina'ya Tecavüz
VI: Arakhne, Niobe, Philomela ile Prokne
VII: Medea, Kephalus ve Prokris
VIII: Nisos ile Skylla, Daedalus ile İkarus, Baukis ile Philemon
IX: Herakles, Byblis
X: Eurydike, Hyakinth, Pygmalion, Adonis, Atalanta, Kyparissus
XI: Orpheus, Midas, Alkyone ile Keyx
XII: İphigeneia, Kentaurlar, Akhilles; Aesakus
XIII: Troya'nın yağmalanması, Aeneas
XIV: Skylla, Aeneas, Romulus
XV: Pythagoras, Hippolytus, Aeskulapius, Caesar.

METATRON [Yahudi Mitolojisi] Kabala'ya göre en önemli meleğin adı olup, Tanrı ile insanlar arasında arabuluculuk yapıp, cennete özgü sırların korumaktaydı. Ortaçağ Yahudileri Metatron'un Nuh'un atalarından Enokh olduğuna inanmaktaydı ki Eski Ahit'te ölmeyen ama tanrı tarafından gökyüzüne alınan (Tekvin 5:24) adam bu inanışa göre bir meleğe dönüşmüştü. Ayrıca Yahudi folklorunda Metatron'un Mısır'dan çıkan İsrailoğullarını çölde gözettiği inanışı Eski Ahit'te Yahveh'in kılavuzluğu kaydıyla çelişmekteydi (Çıkış 12: 5). Metatron ayrıca 'Ozhiya' adıyla da bilinmekteydi.

METHUSELAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Enokh'un oğlu ve Nuh'un dedesi olup, 969 yıllık ömrüyle bugüne dek yaşamış en uzun ömürlü insandır (Tekvin 5: 27). Yahudi geleneğinde Nuh Tufanından 7 gün önce öldüğüne inanılmaktadır.

METHYER Bkz. Mehet-uret

METHYMNA [Yunan Mitolojisi] Makar'ın kızı, Lepetymnos'un karısı, Helikaon ile Hiketaon'un annesinin adı olup, Midilli adasındaki Methymna kentine adını vermiştir.

METİOKHE [Yunan Mitolojisi] Orion'un iki kızından birisinin adı olup, bir salgın hastalığı önlemek için kendini feda etmiştir.

METİOKHOS [Yunan Mitolojisi] Umutsuz bir aşkın kahramanı olan Frigyalı bir gencin adıdır. Sevdiği genç kız Parthenope bekâret yemini ettiğinden delikanlıyla birlikte olamamış ve İtalya'ya sürgüne gitmiş, Napoli kentine adını vermiştir.

METİON [Yunan Mitolojisi] Erethkheus ile Praksithea'nın oğlu, Alkippe'nin kocasının adı olup, Metionidae adı verilen oğulları kuzenleri Atina kralı Pandion tarafından sürgün edilmiştir (Paus. i. 5. 3).

METİS [Yunan Mitolojisi] Bilgeliğin kişileştirilmiş formu olan bir tanrıça olup, Okeanos ile Tethys'in kızı ve Zeus'un ilk karısı olduğuna inanılmaktaydı. Zeus kardeşlerini yutan babası Kronos'u kusturtmak için Metis'in hazırladığı tatlı ama mide bulandırıcı bir içkiyi Kronos'a vermiştir. Bunula birlikte Zeus sonradan Metis'in hamile olduğunu öğrendiğinde tahtını elinden alabilecek kendisinden daha güçlü bir çocuk doğurabileceği korkusuyla karısını da yutmuştur. Kutsal bilgi ve aklın beden bulmuş formu olan kadını hamile olarak yuttuğundan bir süre sonra akıl ve sanat tanrıçası Athena, Zeus'un başından zırhıyla çıkmıştır (Apollod. i. 3. 6; Hes. Theog. 886).

METRA [Pers Mitolojisi] Ay ve bereket tanrıçası olup Mestra adıyla da bilinmekteydi.

METRAGYRTOİ [Anadolu Mitolojisi] Kybele kültünün tüm Akdeniz bölgesine yayılmasını sağlayan, flüt ve tef çalarak dilenen rahiplerin adıdır.

METSANNETSYT [Fin Mitolojisi] Ormanda yaşayan doğaüstü güçlere sahip, iyi giyimli güzel bir yaban kadınının adı olup, kendine iyi davranan insanlara yardım ederken tehdit edildiğinde tehlikeli olabilmekteydi. Kelime anlamı 'orman bakiresi' olan Metsannetsyt'i yakalamak isteyen erkekler kızı tam yakaladıkları anda kucaklarında bir ağaç kütüğü bulmaktadırlar.

METUS [Roma Mitolojisi] Korkunun kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Deimus'un karşılığıdır.

METUN [İslam Mitolojisi] İmam Gazali'nin Bidayetül Hidaye adlı eserine göre yalan haber ve iftiranın yayılmasına sebep olan bir cinin adıdır.

METZLİ [Aztek Mitolojisi] Ay tanrı veya tanrıçası olup, gece ile ilişkilendirilmekteydi. Yohaultiketl, Koyolxauhqui ve Tekkiztekatl ile ilişkilendirilen tanrı gündüz ateş yakarak kendisi ve Nanahuatzin'in yanmasına sebep olmuş ama bu sırada güneş oluşmuştur. Bir yoruma göre ayın dişil formu Metzli, eril formu ise Tekkiztekatl olarak gösterilmekteydi.

ME'WA [İslam Mitolojisi] Cennet bahçesinin beşinci tabakasının adı olup, sığınak anlamına gelmekteydi.

MEZA MATE [Baltık Mitolojisi] Leton kökenli daha çok avcılar ve ağaç kesen ormancılar tarafından tapınılan orman ve ormanda yaşayan canlıların koruyucusu olan tanrıça olup, adı 'Ormanın anası' anlamına gelmekteydi. Meza Mate'nin orman tanrısı olan eril karşılığı ise Meza Virs, Meza Devs ve Meza Dievs adlarıyla bilinmekteydi.

MEZARCI MARKO [Slav Mitolojisi] Ortaçağ'da Kutsal mezarlık Kilisesi'nde görevli bir Rus keşişin adı olup ölüleri diriltebilme gücüne sahip olduğuna inanılmaktaydı. Ölüler kiliseye getirildikten sonra Marko cesetten kendi kendisini yağlamasını ister ölü bir süre için dirilir denileni yaptıktan sonra yeniden ölürdü ki Marko'nun bazen cesetlere kendi mezarlarını kazdırdığı bile anlatılmaktaydı. Günümüzde Mexico civarında yaşayan Otomi halkı Metzli adını verdiği ayı *Gecenin Kraliçesi* ve *Yaşlı ana* olarak adlandırıp, *Yaşlı baba* olarak anılan güneşin karısı olduğunu düşünmektedir.

MEZENTİUS [Roma Mitolojisi] Roma'nın 50 km kuzeybatısında yer alan Caere'nin (bugünkü Cerveteri) Etrüsk kralı ve Lausus'un babasının adı olup, Aeneas tarafından öldürülmüştür (Vergilius VII, 648; VIII, 482; X 786, 907).

MEZETHA [Kafkas Mitolojisi] Çerkezler'de orman (Mez) ve Av tanrısının (Tha) adıdır.

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİ Günümüzde Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Suriye ve Kuveyt'in bulunduğu Fırat ve Dicle havzalarında MÖ 4200- MÖ 1000 arasında yaşamış Sümerler, Doğu Samileri (Akad, Asur, Babil) ile sonradan bölgeye gelen Arami ve Haldiya halklarının çok tanrılı inanç ve söylencelerinin konusudur. Yunanca "iki nehir arası" anlamına gelen Mezopotamya'yı kabaca kuzeyde başkenti Aşur güneyde ise başkenti Babil olan ikiye ayırmak mümkün olup iki bölge arasında Bağdat'ın biraz kuzeyinde bir sınır hattı yer almaktaydı. Arkeologlar Eski Babil'i güneyde Sümer ile kuzeyde Akad adlı ikiye ayırmakta Sümer veya Sumerum'da günümüz dillerinden hiçbirisiyle ilişkilendirilemeyen eklemeli dil Sümerce konuşulurken Akad dili Sami dil ailesine (Arapça, İbranice, Aramice, Fenikece ve Ugaritce) dâhil edilmekteydi. Mezopotamya'da MÖ 6. binli yıllarda Sümerler ardından Akadlar, Babilliler ve Asurlular gibi Sami kökenli halklar büyük uygarlıklar kurmuşlardır.

Tanrılar

Çok tanrıcı Mezopotamya dinleri Yahudilik, Mani dini ama özellikle Hıristiyanlık ve MS 7. Yüzyılda İslam'ın ortaya çıkışıyla MS 1. Yüzyıldan sonra çöküş sürecine girip birkaç yüzyıl içinde büyük ölçüde ortadan kalkmışsa da gnostik Asur inançları içerisinde kısmen varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Mezopotamya dininde en önemlileri Anu, Ea, Enlil, İştar (Astarte), Aşur, Şamaş, Şulmanu, Tammuz, Adad, Sin (Nanna), Kur, Dagan, Ninurta, Nisrokh, Nergal, Tiamat, Bel ve Marduk olan 2100 farklı tanrıya Assur, Nineveh, Ur, Uruk, Mari ve Babyl gibi kült merkezlerinde tapınılmıştı. Pek çok yazar çeşitli arkeolojik delillere dayanarak Mezopotamya dinlerinin dünyanın en eski dini olduğunu dahası kendilerinden sonraki Eski dünya inançlarını önemli ölçüde etkilediğini ispatlamaya çalışmıştır. Tersine Mısır din ve panteonu, ölümden sonra hayat düşüncesi, kozmolojisi, hayvan formundaki tanrı anlayışı, coğrafi yakınlık, politik ve kültürel ilişkiler sayesinde Mezopotamya kültürlerince de kısmen ödünçlenmiştir. Bununla birlikte Mısır tanrıları içerisinde fiziksel formunu koruyarak tüm Yakındoğu'da kabul gören tek tanrı Bes'tir. Kanatlı disk formunun da kökeninin Mısır olduğu sanılmakta ayrıca Mısır'da hayatı sembolize eden ankhın da seyrek olsa da Mezopotamya sanatında kullanıldığı görülmüştür.

Keşif

17. yüzyıl başlarında İtalyan asilzadesi Pietro della Valle Venedik'ten Filistin yoluyla Bağdat'a oradan İsfahan ve Ahameniş imparatorluğunun başkenti Persepolis'e gitmiş burada rastladığı kama formundaki el yazısının üç formunu kopyaladıktan sonra Roma'ya dönmüştür. 1700 yılında Oxford'da Prof. Thomas Hyde bu işaretleri konu aldığı makalesinde bugün çivi yazısı denilen bu işaretleri konu almışsa da Valle'nin Eski Farsça, Elam ve Babil dillerinde olduğu anlaşılan bulguları ancak 1802'de Alman Georg Friedrich Grotefend tarafından çevrilebilmiş, 1838'de İngiliz Henry Creswicke tarafından bir makale halinde sunulmuştur. 1843 yılında Paul Emile Botta MÖ 8. Yüzyılda II. Sargon tarafından inşa edilen Korsabad kazılarına başlanıp çeşitli rölyefler çıkartılırken, 1845'te Austen Henry Layard MÖ 879'da II. Aşurnasirpal'in Nemrut'ta bulunan Calah kenti kazılarında Asur inançları hakkında önemli bulgular elde etmiştir. O dönemde değin Asurlular Kitab-ı Mukaddes'te

haklarında söylenildiği şekilde zevk ve eğlenceye düşkün, kibirli, yağmacı haydutlar olarak görülmekteydi. Layard bulgularını 1849 yılında yayınladığı "Ninova ve kalıntıları" adlı çalışmasında paylaşmış, 1951'de ise bulunan Asur eserleri Londra'da sergilenmiştir. 1853'de Asur kazıları fonu oluşturularak Uruk kazıları için sponsor bulunmuşsa da çivi yazısı tabletleri ancak 20 yıl sonra okunup yorumlanabilmiştir. British Museum'da çalışan George Smith Ninova'daki Aşurbanipal kütüphanesinden toplanan 80 tableti "Mitolojik ve mitsel" adıyla derleyip çevirmeye başladığında Tevrat'taki Tufan hikâyesinin daha eski bir versiyonunu keşfettiğinin farkına varmıştır. Smith'in 1872'de İncil Arkeoloji topluluğun sunduğu makale coşkuyla karşılanmış, eksik tabletleri bulmak için birkaç kez bölgeye giden araştırmacı şans eseri olarak Yaratılış Destanı adlı söylencenin parçalarıyla geri dönmüştür. 1902 yılında Alman Asur bilimci Friedrich Deitzsch "Babil ve incil" adlı bir konferansta Kitab-ı Mukaddes'in sanıldığı gibi dünyanın en eski kitabı olmadığını dahası orijinal olmadığını iddia edince din ve bilim camiasında büyük tartışma yaratmıştır.

Destanlar

- Gılgamış destanı (12 tablet, 3000 satır): Ur, Sippar, İşçali, Ninova ve Aşurbanipal'de bulunmuştur.
- Yaratılış destanı (7 tablet, 1000 satır): Ninova, Aşur, Kiş ve Sultantepe'de bulunmuştur.
- Erra destanı (5 tablet, 750 satır): Asur'da Ninova, Aşur, Sultantepe ile Babil'de Babil, Ur, Tel Haddad
- Etana (450 satır): Aşur, Ninova
- Adapa (120 satır): Ninova
- Anzu (3 tablet, 720 satır): Tarbişu, Sultantepe, Ninova
- İştar'ın Ölüler Diyarına inişi (150 satır): Aşur, Ninova
- Nergal ve Ereşkigal (750 satır): Sultantepe
- Atrahasis (3 tablet, 1245 satır): Sippar, Ninova

Kozmoloji

Evren gökyüzü (An) ve yeryüzü (Ki) olmak üzere iki parçadan oluşmakta ölüler dünyasının bulunduğu yeraltı dünyası da (Du-Ku) yeryüzü içerisinde kabul edilmekteydi. Başlangıçta her iki âlemde de sadece tanrılar bulunmakla birlikte sonradan insanoğluna yer açmak için An ve Ki birbirinden ayrılmışlardır. Bir tablette bulunan haritadan anlaşıldığı kadarıyla Babilliler dünyayı etrafı tuzlu sularla çevrili düz daire formunda düşünmekte, denizin ötesinde ise birisine Tufan'dan kurtulan Utnapişti'nin (Ziustra) sığındığı sekiz ayrı bölge (nagu) olduğuna inanmaktaydı. Gökyüzü ise en altta yıldızlar, ortada İgugu'nun evi ve en üstte An'ın evi olmak üzere üç ayrı katmandan oluşmaktaydı.

Yaratılış

Tanrıların anası Nammu, Gökyüzü (An), yeryüzü (Ki) ile diğer tanrıları doğurmuş, tanrılar da kendi aralarında birleşerek sayılarını arttırmışlardır. Bunlardan, Enki ile Ninhursaga'nın sekiz tanrı çocuğu olurken, Enlil ile Ninlil'in Nanna adlı bir oğlu olmuştur. Bir Sümer söylencesine göre önce An ile Ki doğal bitki örtüsünü ardından Enlil ve Kur yaz ve kış mevsimlerini yaratmıştır. İnsan bir söylenceye göre Nammu, Aruru veya Enki tarafından toprağa şekil verilerek bir başkasına göreyse Qingu adlı öldürülen tanrının kanından yaratılmıştır.

MEZUZAH Tevrat'tan alıntı iki ayetin yazılı olduğu parşömen tılsım olup, Yahudi evlerinde kapı pervazına asılan muhafaza içinde saklanmakta, İbranice'de mezuza kapı pervazı anlamına gelmektedir. Dindar Museviler evden çıkarken ve girerken bu mezuzaya parmaklarıyla dokunup öpmektedir. Mezuzalar, Sofer adlı hattatlar tarafından kaşer bir hayvanın derisi üzerine mürekkep ile kamış kalemle yazılmaktadır. Soldan sağa dürülen parşömenin dış yüzeyinde Şaday (Her Şeye Kadir) kelimesi yazmakta olup, mezuzalar evin tuvalet hariç tüm kapılarının sağ perva ucuna dua eşliğinde çakılmaktadır. Eski Ahit'in Tesniye (6:4-9 ve 6:8–9) kitabında İsrailoğullarına kapı dikmelerine mezuzalar çakmaları emredilmiştir.

MEZYTKHA [Kafkas Mitolojisi] Avcılık ve bereket ile ilişkilendirilen bir tanrı veya tanrıça olup özellikle hamile kadınlarca tapınılmaktaydı.

MFUZİ Bkz. Funzi

MHORAG İskoçya'da Morar gölünün (Loch Morar) derinliklerinde (yaklaşık 300 m) yaşadığına inanılan bir canavarın adıdır. Bkz. Loch Ness Canavarı

MISIR ANA Bkz. Tahıl Ana

MISIR MİTOLOJİSİ Eski medeniyetlerin en uzun ömürlüsü olan Eski Mısır uygarlığının dini, MÖ 3.400 ile MÖ 30 yılları arasında pratiği yapılan ve bugünkü İlahî dinlerin tümünü derinden etkilemiş pek çok gelenekten oluşan bir kraliyet dini ve çok tanrıcı inanç sistemiydi. Başlangıçta Mısır'ın bugünkü Berberilerin atası olması muhtemel Afro-Asyatik Hamidik göçmenlerin yurdu olduğu sanılmaktadır. Hanedanlık öncesi dönem denilen MÖ 4 binlerde Nil civarında toplanan topluluklar tarım alet ve teknikleri geliştirerek ziraat yapmış ayrıca çömlek ve heykel sanatlarını geliştirmiştir. Daha bu dönemde öteki dünya ve güneş kültü inancının bulunduğu arkeolojik bulgulardan anlaşılmakta olup, MÖ 3400 sonrasından itibaren ölülerin özenle dekore edilmiş mezarlara gömüldüğü görülmüştür. Öncesinde nehir, rüzgâr, yağmur gibi tabiat güçlerine tapınan Mısırlılar, Nil vadisi boyunca sıralanan kentlerinde insan-hayvan karışımı güçlü tanrılar yaratmış, zamanla bu tanrıların işlevleri de artmıştır. MÖ 3100'lerden itibaren firavunlar başkent Memphis'te hüküm sürmeye başlarken Narmer veya Aha döneminde ilk hiyeroglif yazı kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde firavun tarafından yeryüzünde temsil edilen evrenin yöneticisi şahin başlı tanrı Horus başta olmak üzere Ra, Ptah, Aton, İsis ve Osiris büyük saygı görmüştür. İkinci Haneden dönemi sonunda kuzey ve güney de ikiye ayrılan krallık MÖ 2800'lerde Heliopolis kenti

merkez yapılarak birleşmiş ve Atum veya Ra en önemli tanrı olarak görülmeye başlandığı Eski Hanedan dönemi (3-6.Krallıklar) başlamıştır. 3. Krallık döneminde MÖ 2650 civarında firavun Djoser için Saqqara'da büyük bir firavun inşa edilmesinin ardından Giza'da Kahfre (MÖ 2558-2532) için bir başkası büyük sfenks ile birlikte inşa edilmiştir. Eski Hanedan döneminde din Heliopolis merkezli olmakla birlikte yanı sıra Memphis, Hermapolis, Herakleopolis ve Akhetaton kült merkezlerinden de etkilenmiştir. Mısır tarihinde Akhenaten döneminde kısa bir süre için tanrı Aten'e odaklanmış monoteizm yaşanmış hatta Akhetaton (Amarna) adlı yeni bir kent inşa edilmişse de firavunun ölümünden sonra yerine geçen Tutankhamun yine çoktanrılı eski dini yerine getirmiştir.

Eski Mısırlılar tanrı ve tanrıçaların insanın yaşamının her anına, her aşamasına katıldıklarına inanmakta din ile iç içe geçmiş bir hayatı yaşamaktaydılar. Ölümden sonraki hayata büyük önem verir, bazı hayvanların tanrısal nitelikleri olduğuna inanırlardı. Öteki dünyanın Mısır'dan bile zengin bir ülke olduğunda inanmakla birlikte, mumyalayıp bezlere sarılmış ölüleri kumaş, giysi, yiyecek ve mücevherlerle gömerler, mezarlara ölülerin ruhlarının korunması için papirüsler üzerine yazılmış 'Ölüler Kitabı' nüshaları bırakırlardı.

Eski Mısır'ın büyük Tanrıları 5 farklı grupta incelenmektedir:

1. Ennead (Heliopolisli dokuz tanrı): Aton, Şu, Tefnut, Geb, Nut, Osiris, İsis, Seth, Nephthys

2. Ogdoad (Hermopolisli sekiz tanrı): Nun ile Naunet (Başlangıç denizi), Huh ile Hauhet (Sonsuz uzay), Kuk ile Kauket (karanlık), and Amon and Amaunet (Gizli güçler)

3. Khnum-Satet-Anuket (Elephantineli üçlü)

4. Amon-Mut-Khons (Thebai üçlüsü)

5. Ptah-Sekhmet-Nefertem (Memphis üçlüsü)

Yaratılış Söylencesi

Mezopotamya ve Mısır yaratılış söylenceleri arasında şaşırtıcı bir benzerlik var olup her ikisinde de başlangıç okyanusundan bahsedilmektedir. Başlangıç tanrısı Atum büyük bir tufana sebep olmuş ardından Nun veya Nu tarafından sular şimdiki durumuna getirilmiştir. Yaratılış söylencesinin çeşitli varyantları bulunmakta olsa da basitçe özetlemek gerekirse güneş sulardan çıkması, ışınlarını yeryüzüne ulaştırdıktan sonra gökyüzü ile yeryüzü dört sütun ile birbirinden ayrılması anlatılmaktadır. Hermopolis varyantına göre bundan sonra Thot ile Nu'nun Khnemu ve Ptah'ın yardımıyla çok sayıda tanrı ve evrenin geri kalanını yaratmıştır. Sais varyantına göreyse kendi kendini yaratan bakire tanrıça Neith Ra'yı doğurmuş o da diğer tanrıları yaratmıştır. Mısır söylencelerinde en az iki tufan efsanesinden bahsedilmekle birlikte Atmu'nun yarttığı tufandan kurtulan bir Nuh varyantının olmaması dikkat çekicidir. Diğer tufan efsanesi ise Ra'nın Hathor ile ateş tanrıçası Sekhmet'e verdiği emir ile gerçekleşmiştir.

MISIR ÖLÜLER KİTABI Bkz. Ölüler Kitabı

MISIRLI MERYEM, St. [Hıristiyan Mitolojisi] St. Jerome'un İskenderiye'de rastladığı bir hayat kadının adı olup, 17 yıl boyunca günahın ter türlüsünü işledikten sonra ani bir arzuyla Kudüs'e gelerek Hıristiyan olmuştur. Suriye çöllerinde 47 yıl çile dolduran kadın St. Zosimus tarafından farkedilmiş ve Kutsal Topluluğa kabul edilmiş, azizin Ürdün çölünü geçmesine yardım etmiştir. Aziz bir aslanın yardımıyla ertesi yıl ölen Meryem'in mezarını kazmış, kadın ölümünden sonra azize ilan edilmiştir. Kimi zaman Mecdelli Meryem ile karıştırılan azize Hıristiyan sanatında elbiseleri lime lime olmuş, uzun saçları bedenini örten harap durumda bir kadın olarak tasvir edilmektedir.

MIZRAK USTALARI Bkz. Aiwel

Mİ LO FO [Çin Mitolojisi] Çin'de Bodhisattva Maitreya'ya verilen isimlerden birisi (diğer Pu Sa) olup, ellerinde gülllerden yapılmış bir çelenk ile çanta tutan, çömelmiş, güleryüzlü şişman bir keşiş formunda tasvir edilmekteydi.

Mİ TOŞİ [Japon Mitolojisi] Şinto inancında bir tarım tanrısının adı olup, O-Toşi ile Kagayo'nun oğludur.

MİACH [Kelt Mitolojisi] Şifacı Dianchech'in oğlu olup, kız kardeşi Airmid'in yardımıyla Kral Nuda için gümüşten yapay bir el yapmıştır.

MİAO YACHİO [Çin Mitolojisi] İnsanın gölge, sudaki yansıması ve bedeninde barındırdığı üç ayrı ruha sahip olduğuna inancının adıdır.

MİÇE Bkz. Yeti

Midas

MİDAS [Yunan Mitolojisi] Frigya kralı Gordius'un veya tanrıça Kybele ile bir satirin (Hygin. Fab. 274) oğlu ve Orpheus'un öğrencisi olup, Dionysos tapınımlarını organize eden sadık bir mürit ve zengin bir kraldır (Herod. i. 14; Paus. i. 4. 5). Midas, Silenus'a yardım edince Dionysos krala "istediği dileği yerine getirebileceği" sözünü vermiş o da tanrıdan dokunduğu her şeyin altın olmasını istemiştir. Bununla birlikte Midas yiyeceği yemeklerin bile altına dönüşüp aç kalınca yaptığı hatayı anlamış ve tanrıdan hediyesini geri almasını istemiş, Paktolus nehrinde yıkanarak bu özelliğinden arınmıştır (Plut. Purall. Min. 5; Ov. Met. xi. 90; Hygin.

Fab. 191). Başka bir söylencede ise tanrı Apollo ile Marysas'ın müzik yarışmasında hakemlik yapıp oyunu satirden yana kullanınca Apollo tarafından kulakları eşekkulaklarına dönüştürülerek cezalandırılmıştır.

MİDAS'IN EŞEKKULAKLARI [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollo'nun müzik zevkini küçümseyen Frigya kralı tanrının gazabını üzerine çekmiş ve kulakları eşekkulaklarına dönüştürülmüştür. MÖ 738-696 arasında yaşayan gerçek bir karakter olan Midas'ın boğa kanı içerek öldüğünü ve dokunduklarını altına dönüştürdüğü konulu başka efsaneler de bulunmaktadır. Modern yazarlar Midas'ın kalıtsal bir hastalık yüzünden kulaklarının asimetrik yapıda olabileceğini, bundan dolayı kulaklarını örten başlıklar takan kral hakkında çeşitli söylenceler uydurulmuştur.

Söylenceye göre Tanrıça Athena kaval çalarken derede yüzünün çirkinleştiğini görünce (veya Hera ile Aphrodite kendisiyle alay edince) kavalı yere atmış ve enstrümanı çalanı cezalandıracağına ant içmiştir. Olaydan haberi olmayan Marsyas kavalı bulup eline aldıktan sonra Apollon'a bile meydan okuyacak dek iyi çalmaya başlamıştır. Kazananın kaybedene istediğini yapması şartıyla gerçekleştirilen yarışmada Marsyas kavalı tersten çalmayı beceremeyince yenilmiştir. Yarışmayı izleyen Frigya kralı Midas, Marsyas'ın çalışını daha çok beğendiğini söyleyince kızan Apollon Midas'ın kulaklarını eşekkulaklarına dönüştürürken Marysas'ı bir ağaca asıp derisini yüzerek öldürmüş, sonra pişman olup bir dereye dönüştürmüştür. Bir başka söylenceye göre ise yarışma Apollon ile Pan arasında gerçekleşmiş, yarışmayı Apollon'un kazanmasını haksız bulan Midas fikrini açıkça söyleyince kızan Apollon kralın kulaklarını eşekkulaklarına dönüştürmüştür. Bu olaydan sonra kral kulaklarını gizlemek için uzun Frig külahı takmaya başlamıştır. Kralın saçları uzayınca ister istemez kraliyet berberi durumu öğrenmişse de Midas'ın sırrını açıklaması durumunda ölüm cezası alacağını bildiğinden bir süre ağzını tutmayı başarmıştır. Bununla birlikte sırrı taşımaktan bunalan adam içini rahatlamak için bir dere kenarında bir çukur açarak içine "Midas'ın kulakları eşekkulakları" diye bağırdıktan sonra yeniden toprakla kapatmıştır. Zamanla çukurun üzerinde otlar bitince rüzgârın etkisiyle sallanırken berberin sözlerini etrafa fısıldamışlardır. Söylenti etrafa yayılınca Midas önce berberi ölüme mahkûm etmiş ardından kendisi de boğa kanı içerek intihar etmiştir (Ov. Met. xi. 146; Aristoph. Plut. 287; Plut. De Superst. 7). Çeşitli kültürlerde benzer temalı pek çok öykü anlatılmakta olup, Galler'de "Kral Mark'ın At Kulakları" Sırbistan'da "İmparatorun Keçi Kulakları", Hindistan'da "Prensin Öküz Kulakları" masalları bunların en ünlüleridir.

MİDER Bkz. Midir

MİDGARD [İskandinav Mitolojisi] Yggdrasil'in ortasında, tanrılar diyarı Asgard ile buz devlerinin ülkesi Jotunheim'ın arasında, etrafı kimsenin geçemeyeceği sonsuz denizle çevrili yer alan insanların yaşadığı yere verilen isim olup, Eski Nors dilinde Orta Dünya (Mid 'orta' + gardr 'avlu, dünya') anlamına gelmekteydi. Midgard'ı çevrelen okyanusta Jormungand adlı büyük deniz canavarının yaşadığına inanılmaktaydı. Midgard dev Ymir'in ölü bedeninden oluşmuş olup, devin kanını denize, kemikleri dağlara, dişleri taşlara, saçları ise agaçlar ve diğer bitkilere dönüşmüştü. Midgard aynı zamanda "İnsanlar diyarı" anlamına gelen Mannheim adıyla da bilinmekteydi.

MİDGARD YILANI Bkz. Jormungand

MİDHUSA [Hint Mitolojisi] İndra ile İndrani'nın oğludur.

MİDİR [Kelt Mitolojisi] İrlanda mitolojisinde Ölüler Dünyası Mag Mor'un efendisinin adı olup, Dagda'nın oğlu, tanrı Aengus'un öğretmenidir. Tuatha Dé Danann kabilesinin Milezyalılar'a yenilmesinin ardından Brí Léith'te yaşamıştır.

MİDRAŞ [Yahudi Mitolojisi] İbranice dini metinlerine Yahudi din âlimleri tarafından yapılan yorumların adı olup, haftalık sinagog toplantılarında okunmaktaydı. İslam kültüründe tefsirlere eşdeğer olan midraşlar Yahudi inançlarının sözlü kural ve söylencelerini içermekte, bu öyküler tarihi aydınlatmaktan ziyade ders vermek amacı taşımaktaydı. Midraş öykülerinden birisinde İbrahim'in tapınaktaki en büyük put dışındaki tüm putları kırınca babası ve toplumun ileri gelenleri bunu neden yaptığını sormuştur. İbrahim, putlara yemeleri için bir öküz (veya bir tabak un) verdiğini ama onların aralarında anlaşamayıp kavgaya tutuştuğunu, büyük putun diğerlerini parçaladığını anlatmıştır. Sinagoglarda dini eğitim verilen okullara da midraş adı verilmekte olup, Arapçe medrese ve müderris kelimeleri de aynı kökten gelmektedir. Halahik (yasal) ve Aggadik (yasal olmayan) olmak üzere iki ayrı konuda yazılmış midraşlar (çoğul formu midraşim) bulunmaktadır.

Klasik Çalışmalar:

A- Tannaitik:

1. Mekhilta: Eski Ahit'in ikinci kitabı Çıkış'ın yorumlarını içeren çalışmanın iki versiyonu vardır: Mekhilta de Rabbi İşmael, Mekhilta de Rabbi Simeon ben Yohai.
2. Sifre: Eski Ahit'in üçüncü kitabı Levililer'in yorumlarını içerir.
3. Sifre: Eski Ahit'in dördüncü kitabı Sayılar ve beşinci kitabı Tesniye'nin yorumlarını içerir.
4. Sifre Zutta: Eski Ahit'in dördüncü kitabı Sayılar yorumlarını içerir.

B-Talmud Sonrası:

1. Midraş Kohelet: Ekklesiastes'in yorumlarını içerir (MS. 9. yüzyıl)
2. Midraş Esther: Esther/Ketuvim'in yorumlarını içerir (MS 940)
3. Pesikta: Tevrat üzerine yorumları içerir (MS 8. yüzyıl)
4. Pirke Rabbi Eliezer: Tevrat üzerine yorumları içerir (MS 8.yüzyıl)
5. Tankhuma/Yelammedenu: Tevrat üzerine yorumları içerir (MS 9. yüzyıl)

6. Midraş Şemuel: I ve II. Samuel'in yorumlarını içerir.
7. Midraş Tehillim: İlahilerin yorumlarını içerir.
8. Midraş Mişle: Eski Ahit'in Süleyman'ın Özdeyişlerinin yorumlarını içerir.
9. Seder Olam Rabbah: Evrenin yaradılışından Kudüs'teki 2. tapınağın inşasına kadar geçen zamanı anlatır.
10. Yalkut Şimoni: (MS 13. yüzyıl)
11. Tanna Devei Eliyahu

MİELİKKİ [Fin Mitolojisi] Hayvanların koruyucusu olduğuna inanılan orman ve avcılık tanrıçasının "İyi Hanım" anlamına gelen adı olup, çeşitli öykülerde orman tanrısı Tapio'nun karısı veya kızı olarak tasvir edilmiştir. Kalevala'da kahramana Lemminkäinen Hiisi geyiğini yakalayabilmek için Tapio ile Mielikki'ye altın ve gümüşler sunarak, dua etmiştir. Şifacı özelliği de bulunup özellikle ayı kültü ile de ilişkilendirilen Mielikki'nin bir diğer orman ruhu Tellervo ile aynı karakter olduğu sanılmaktadır.

MİFEİ [Çin Mitolojisi] Doğu'nun tanrısının kızı olup, Lo nehrinin kıyısında mantar toplarken kıza âşık olup, kendisine isteyen nehir tanrısı tarafından boğulduktan sonra bir ay tanrıçasına dönüşmüştür. Kızla bir süre gönül eğlendiren tanrı daha sonra Mifei'yi terk ederek başka kızların peşinden gitmiştir. Mifei ise nehir kenarında erkekleri baştan çıkararak seviştikten sonra boğan bir yaratığa dönüşmüştür.

MİGOİ Bkz. Yeti

MİHR [Ermeni Mitolojisi] Ermeni panteonunun en önemli tanrısı Aramazd'ın oğlu ve tanrıça Nana'nın erkek kardeşi olan güneş tanrıçasının adıdır. Siyah bir karganın kendisine eşlik ettiğine ve yeryüzünde ateş olarak göründüğüne inanılan Mihr bir mağarada yaşamakta, savaşlarda kahramanlara kılavuzluk yapmaktaydı. Pers tanrısı Mithra'dan kök alan Mihr kültü zamanla Ermenistan'ın güneş tanrısı Vahagn ile birleştirilmiştir. Mihr tapınaklarında bir fener yıl boyunca yakılmakta olup, yılda iki kez onuruna festival düzenlenir, insanlar el ele tutuşarak ateş etrafında dans ederdi. Söylenceye göre Mihr, Ormitz'in yarattığı boğayı kurban ederek kanını yeryüzüne akıtmış böylece toprak bereket kazanmıştır. Tıpkı Mithra gibi Mihr'in de doğum günü olan 25 Aralık sonradan İsa'ya yakıştırılmıştır.

MİHOS [Mısır Mitolojisi] Bastet ile Ptah'ın oğlu olan bir aslan tanrının adıdır.

MİKA-HİYA-Hİ [Japon Mitolojisi] Kagu-Tsuki'nin oğlu olan bir Şinto tanrısının adıdır.

MİKAH [Yahudi Mitolojisi] MÖ 750-698 tarihleri arasında yaşadığı sanılan, Samari ve Kudüs'ün yıkılacağı kehanetinde bulunan bir peygamberin adı olup, Eski Ahit'te bulunan onbeş kehanet kitabından altıncısıdır. Zengin ve güçlüye karşı fakiri savunan, liderliğin adaletsizliğinden dem vuran Mikha Siyon merkezli bir dünya beklentisini ifade etmiştir.

MİKÂİL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrail ülkesi ve Yahudi halkının koruyucusu olarak anılan baş meleğin adıdır (Danyal 10: 13-21, 12: 1). Yahudi, Hristiyan ve İslam inançlarında dört büyük melekten biri kabul edilmekte, Batı Kilisesinde 29 Eylül "Michaelmas günü" olarak adlandırılıp, yortusu yapılmaktadır. Yeni Ahit'te Mikail'in diğer meleklerle birlikte Şeytan'a karşı savaştığı (Apokalips 12:7-9) benzer şekilde Yahuda'nın Mektubu'nda Musa'nın bedeninde hak iddia eden Şeytan'a karşı durduğu anlatılmaktadır. Mikail'in 5. Yüzyılda Galgano dağında bir mağarada, 6. Yüzyılda Roma'da, 8. Yüzyılda insanlara göründüğü söylenceleri Hıristiyan dünyasındaki şöhretini arttırmıştır. Müslümanlarca tabiat olaylarına, insan, bitki ve hayvanlara, rızka ve yağmura nezaret ettiğine inanılan Mikail, Kuran'da Bakara suresinde ise Cebrail ile birlikte iki baş melekten birisi ve doğa güçlerinin efendisi olarak anılmıştır.

MİKAL [Fenike Mitolojisi] Daha çok Kıbrıs adasında tapınılan bir tanrının adı olup, salgın hastalıklarla özdeşleştirildiği sanılmaktadır.

MİKÇİÇ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Quebec civarında yaşayan Mikmak halkının inanışın Gluskap'ın hilebaz kaplumbağa amcasının adıdır.

MİKE FİNK (1770–1823) ABD folklorunda yarı efsanevi bir nehir kayıkçısının adı olup, "kayıkçılar kralı" olarak da anılan güçlü, kavgacı ve sıkı içici mizaçlı bu meslek mensuplarının sembolü haline dönüştürülmüştür. Kırık diş ve Şipşak kaplumbağa lakaplarıyla tanınan Fink David Crockett gibi 19. Yüzyıl kahramanlarına özgü özellikler taşımakta olup, hakkında anlatılan söylenceler ilk olarak 1821 yılında yazıya geçirilmiştir.

MİKELATS [Bask Mitolojisi] Ana Tanrıça Mari'nin kötü yürekli oğlunun (bazı varyantlarda kızı) adıdır. Ormanlık alanlarda gerçekleşen toprak kayması, fırtına gibi doğal afetlerden sorumludur.

MİKEN DİNİ Helenlerden önce başta Girit olmak üzere Yunanistan'da yaşayan Hint-Avrupa kökenli olmayan halkların dinî inançları hakkında pek fazla bir şey bilinmemektedir. Artemis ve Athena'nın Miken kökenli olması kuvvetle muhtemel olup, Yunan mitlerinde rastlanan Olympos Tanrıları ile Titanlar arasındaki savaş teması Yunan ve Miken inançlarının çatışmasını temsil ediyor olmalıdır.

MİKHABO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında yeryüzü ve insanoğlunun yaratıcı tanrısı olup, adı 'en büyük yaban tavşanı' anlamına gelmekteydi.

MİKHAİLO İVANOVİCH POTOK [Slav Mitolojisi] Rus bilinalarında bahsi geçen ve olağanüstü gücüyle dikkat çeken bir bogatyrin adıdır. Karısıyla kim ölürse diğerinin de onunla birlikte mezara gireceğine dair bir anlaşma yapan Potok karısının ölümü üzerine atıyla birlikte karısının mezarına girmişse de her ihtimale karşın belki vazgeçerim diye kilisenin çanına bir iple bağlanmayı ihmal etmemiştir. Gece olduğunda mezara pek çok yılan gelmiş bunlardan ağzından ateş saçan bir tanesini öldüren Potok

canavarın kanını karısının yüzüne sürerek kadını canlandırmış, çana bağlı ipi çekerek insanları haberdar ettikten sonra karısıyla birlikte canlı olarak yukarı çıkmayı başarmıştır.

MİKHALGABİRTAE [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında koruyucu bir ruh olup, adına yapılmış iki tapınak bulunmuştur. Bu ruhun adına her yıl 6 Aralık günü her evde bir koç kurban edilerek şenlik yapılır.

MİKRONEZYA MİTOLOJİSİ Papua Yeni Gine'nin doğusunda yer alan Gilbert, Marshal, Mariana, Caroline ve Pelew adacıklar grubunun olduğu bölge Yunanca "küçük adalar" anlamına gelen Mikronezya adıyla bilinmektedir. Mikronezya din ve mitolojisi Melanezya ve Polinezya gibi diğer Okyanusya kültürlerinden etkilenmişse de bölgede tek bir inançtan söz etmek güç olup her adanın kendi din ve tanrılarına sahip olduğunu söylenebilir. Bununla birlikte neredeyse her adada ateşin kökenini açıklamaya yönelik bir söylencenin varlığı dikkat çekmektedir. Teika (balık) adlı çocuk okyanusa düşen güneş ışığını yakalamış, güneşin alevi okyanusu yakmaya başlayınca okyanusun efendisi köpekbalığı kral çocuğu karaya sürgün etmiştir. Çocuk ölmüşse de kral çocuğun bedenine sürttüğü çubuklara bulaşan ateşi elde etmeyi başarmıştır.

MİKTLAN [Aztek Mitolojis] Ölüler dünyasının en alt tabakasının adı olup, Miktlantecuhtli ile karısı Miktlancihuatl tarafından yönetilmekteydi. Doğum sırasında ölen kadınlarla savaş meydanında ölen savaşçılar dışında herkesin Miktlan'a gittiğine inanılmaktaydı.

MİKTEKAKİHUATL [Aztek Mitolojisi] Kötü ruhların can sıkıntısı içinde ikamet ettiği Öteki dünyanın dokuz nehrinin yönetici olan tanrıçanın adı olup, yüz yerinde kafatası kemikleri bulunmaktadır. Aztek yaratılış söylencesinde Aztlan'dan kayıklarla ayrılmayı başaran 5 kabilenin sığındığı Khikomoztok olarak bilinen 7 odalı mağara ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

MİKTLANTEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Cehennemin en alt tabakası Miktlan'ın (Miktlankalko) efendisi ölüm tanrısının adı olup, burayı karısı Miktekakihuatl ile birlikte yönetmektedir. Miktlantekuhtli ölü ruhları yutmaya hazır bir canavar gibi ağzı açık kafatası formunda tasvir edilmekle birlikte baykuş ile de ilişkilendirilmiştir. Aztek yaratıcı tanrısı hilebaz Tezkatlipoka'nın görünümlerinden birisi olduğu sanılan tanrı Tzontemok adıyla da bilinmekte, kuzey yönünün koruyucusu kabul edilmekteydi. Tenokhtitlan Büyük Tapınağı'nın kuzeyindeki kartal kapısında 2 toprak heykeli bulunan Miktlantekuhtli tapınımlarında insan kurban edilmenin ötesinde insan eti yendiği bilinmektedir. Bir söylenceye göre Quetzalkoatl ve Xolotl diğer tanrılar tarafından atalarının kemiklerini çalmaları için yeraltına Miktlantekuhtli'nin yanına gönderilmişlerse de dönüş yolunca Quetzalkoatl kemikleri yere düşürüp kırınca bu parçalardan insanoğlunu yaratmışlardır.

MİKULA SELYANİNOVİÇ [Slav Mitolojisi] Novgorod bilina serisinde aynı zamanda çiftçilik yapan bir bogatyr olup, adı "Köylünün oğlu Mikula" anlamına gelmekteydi. Selyaninoviç'in olağanüstü gücünün kaynağı tanrı Volos'un sonradan kahramanlaştırılmış insan formu olmasına atfedilmektedir. Şahin bakışlı, karakaşlı kara gözlü yakışıklı bir erkek olarak tasvir edilen kahramanın ahşap sabanını bir bölük asker yerinden bile oynatamazken o yeryüzü tanrıçası Mati-Syra-Zemlya'nın kahramana âşık olduğu için tek eliyle toprağı sürebilmektedir. Mikula'nın başlangıçta bir tarım tanrısı olup, ağaçları kökünden sökerek köylülerin ekim yapması için tarlalar hazırlarken zamanla haksızlıklara başkaldıran Slav köylüsünü temsil eden mitolojik bir kahramana dönüştüğü düşünülmektedir.

MİKUMARİ [Japon Mitolojisi] Minato'nun kızı olan bir Şinto su tanrıçasının adıdır.

MİKUMVESU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının yaratıcı tanrısı Gluskap'ın ağabeyinin adıdır.

MİLET MASALLARI MS 2. yüzyılda Miletoslu Aristerides tarafından yazılan, eğlenceli öykü ve fabılları içeren bir kitap olup, Yunanca 'Milisiaka' adıyla bilinmektedir. MS 1. Yüzyılda Romalı tarihçi Lucius Cornelius Sisenna tarafından Latinceye çevrilerek 'Milesiae fabulae' adıyla yayınlanmıştır.

MİLETUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ile Giritli Areia'nın (veya Deione'nin) oğlu olup, Minos tarafından kovulunca Anadolu'ya gidip Milet kentini kurmuş, Menderes nehrinin kızı Kyane ile evlenmiş, Kaunos ile Byblis adında iki çocuğu olmuştur (Apollod. iii. 1. 2, Paus. vii. 2. 3, Ovid Met. ix. 442).

MİLEZYALILAR [Kelt Mitolojisi] Eski bir İrlanda efsanesine göre İrlanda'yı işgal edip yerli halkı yok ettikten sonra adaya yerleşen halkın adıdır. Kimilerince Anadolu'daki Milet kenti ile ilgili olduğu iddia edilmişse de gerçekte adayı işgal eden İspanya kralı Milesius'un adına atıf yapılmıştır.

MİL'İN OĞULLARI [Kelt Mitolojisi] İrlanda'ya Akdeniz'den bir ihtimal İber yarımadasından geldikleri söylenen Milezyalılar'a verilen isimlerden birisidir. Milezyalılar İrlanda'ya ayak bastıkları anda gönderdikleri elçi Tuatha Dé Danann tarafından öldürülmüşse de iki ordu arasında çıkan savaşta Milezyalılar galip gelmiştir.

MİLİSİAKA Bkz. Milet Masalları

MİLİTES [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars'ın savaşçı anlamına gelen lakabıdır.

MİLONE D'ANGLANT [Fransız Mitolojisi] Karolenj destanında bahsi geçen bir yoksul şövalyenin adı olup, Roland'ın babası, Prenses Berthe'nin kocasıydı.

MİLUCRA [Kelt Mitolojisi] Kız kardeşi Aine ile birlikte kahraman Fionn mac Cumhaill'a delicesine âşık olan bir tanrıçanın adıdır. Fionn'u büyüyle yaşlandırarak kız kardeşinin adamı beğenmemesini sağlamaya çalışmışsa da bir

grup savaşçıyla birlikte kadını yakalayan Fianna, Fionn'un gençliğine dönmesini sağlamıştır.

MİLAREPA [Budist Mitolojisi] Tibet'in en ünlü şair ve yogisinin adı olup, Kagyu okulunun kurucusu Marpa Lotsawa'nın öğrencisiydi. Batı Tibet'te Kya Ngatsa köyünde doğan Milarepa babasının ölümünden sonra tüm servetini amcasına kaptırınca annesinin isteğiyle kara büyü öğrenmiş, yıllar sonra intikamını amcaoğlunun düğününde bir dolu fırtınası çıkartarak 35 kişinin ölümüne sebep olarak almıştır. Bununla birlikte amcası ile karısı hayatta kalmayı başarmış dahası köylüler ekinlerini mahveden dolu yüzünden öfkeye kapılıp, Milarepa'nın peşine düşmüşlerdir. Zamanla yaptığına pişman olan Milarepa bu dönemde Gungthang kralı Thri Namgyal De'nin desteğiyle çok sayıda şiir yazmıştır. Milarepa sağ eli sağ kulağında yazacağı şiirler için esin kaynağı olarak boşluğun sesinin dinlerken tasvir edilmektedir.

MİLEZYALILAR [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın işgali söylencesinde Keltler'e verilen isimlerden birisi olup Mil'in oğulları olarak da bilinmekteydiler.

MİLKOM [Yahudi Mitolojisi] Bir Antik Sami kabilesi olup Doğu Ürdün'de yaşayan Ammonitlerin en önemli tanrısı olup, adı Sami dilinde kral anlamına gelen 'milk' veya 'melek' kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Eski Ahit'te Süleyman döneminde kendisine tapınıldığından bahsedilmektedir (1 Krallar 11: 33).

MİLOMAKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Küllerinden Brezilya palmiyesinin (Iriartea exorrhiza) oluştuğuna inanılan bir kültürel kahramanın adı olup, güneş tarafından yeryüzüne gönderilmiş, söylediği şarkılardan etkilenen insanlar ölünce cinayetle suçlanarak yakılmıştır.

MİLOŞ [Slav Mitolojisi] Potıraşin ile Voukaşin adlı iki kardeşi olan bir Sırp kahramanıdır.

MİLU [Polinezya Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında Lua-o-Milu adıyla bilinen ölüler dünyasının efendisi olan tanrının adıdır.

MİM Bkz. Mimir

MİMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Amykus ile Theona'nın oğlunun adı olup, Aeneas'a İtalya yolculuğunda eşlik etmişse de Mezentius tarafından öldürülmüştür (Virg. Aen. x. 702).

2. Gaia'nın Herakles tarafından öldürülen dev oğlunun adıdır.

3. Zeus, Ares ya da Hephaistos tarafından öldürülen devlerden birisinin adı olup, cesedinin Sicilya yakınlarındaki Prokhyte adasında olduğuna sanılmaktaydı (Sil. Ital. xii. 147).

4. Argo seferi sırasında Kastor tarafından öldürülen Bebryx kabilesinden bir adamın adıdır (Apollon. Rhod. ii. 105).

MİMİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Arnhem bölgesi halkının inanışında kayalık alanlarda yaşadığına ince yapılı ruhların adı olup, rüzgârlı havalarda insanları ısırmaktaydılar. Mimiler aynı zamanda bölgedeki mağaralardaki tasviri bulunan yok olmuş veya göç etmiş eski bir halkla da özdeşleştirilmektedir.

MİMİNG [İskandinav Mitolojisi] Hothbrod'un oğlu, Gevar'ın üvey oğlu olan bir troll olup ormanda yaşamaktaydı. Söylencenin Töton versiyonunda Hodur'un demircilik tanrısı Weyland tarafından oğlu Heime için dövdüğü ama sonradan Mimig'ir eline geçen kılıç Balder'i öldürdüğü kaydedilmiştir.

MİMİR [İskandinav Mitolojisi] Dünya ağacı Yggdrasil'in köklerinde yaşayıp bilgelik pınarını veya sihirli kazan Odhrerir'i koruyan bir devin adı olup, alfabeyi, harfleri büyülü bir içkinin içerisinde eriterek yeğeni Odin'e öğretmiştir. Mimir koruduğu kuyu veya kazandan bolca içtiğinden geçmişte, şu anda veya gelecekte olan her şeyi bilme yeteneğine sahip bir varlık olarak görülmektedir. Nesir Edda'ya göre Mimir devlerle tanrılar arasındaki savaşta rehin alınarak Vanir'e getirilmiş burada kafası kesilmişse de Odin amcasının kesik kafasını bularak, devi hayata döndürmeyi başarmış ardından ona önemli konuları danışmıştır. Manzum Edda'da ise Völuspa ve Sigrdrifuma şiirinde Odin gözlerinden birini Mimir'in kuyusunda feda ettiği söylence anlatılmaktadır.

Min

MİN [Mısır Mitolojisi] Hasat zamanı onurlandırılan bereket ve yağmur tanrısının adı olup, aynı zamanda doğu çölünde seyahat eden yolcu ve kervanların koruyucusuydu. Min, pek çok formda ama daha çok sol elinde asa, sağ elinde harman döveni veya kamçı tutan, başında uzun tüylü bir şapka taşıyan, cinsel organı sertleşmiş siyah derili bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Kült merkezleri Koptos ile Akhmim (Panopolis) olan tanrıya verilen önem Orta Krallık döneminde artmış ve Min-Horus adıyla Horus ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Min festivallerinde İsis rolünü oynayan kraliçesi Mısır tören sırasında Min-Horus'un tecavüzüne uğramaktaydı. Amsu adıyla da bilinen Min daha sonraki dönemlerde Amun-Ra, Yunanlılarca ise Pan ile özdeşleştirilmiştir. Kamutef (Anasının boğası) adıyla da bilinen tanrı onuruna hasat zamanının il tahıl demeti sunulmaktaydı. Afrodizyak etkisi

olduğuna inanılan marul tanrının sembollerinden biri kabul edilirken, Yunanlılarca Pan veya Priapos ile özdeşleştirilmekteydi.

MİNA [İslam Mitolojisi] Mekke kentinin kuzeyinde bulunan ve Kurban bayramı sırasında hacca giden hacıların geceyi geçirip şeytan taşladıkları mevkinin adı olup, bu gelenek İslam öncesi Arap adetleriyle ilişkilidir. Mina'da bulunan üçtaş yığınından ilkine (Cemre-tül ulâ) kurban kesilmeden önce yedi taş, diğer ikisine (Cemre-tül vustâ, Cemre-tül akabe) kesimden sonra yedişer taş fırlatılmaktadır.

MİNAKHİAMMAN [Hint Mitolojisi] Madurai bölgesinin yerel tanrıçası olup, tapınaklarını kapatan bir kraldan intikam almak için küçük bir kız olarak beden bulduğuna inanılmaktadır. Kralın sarayın kraliçenin bileziğinin bir kopyası bileğinde ortaya çıkan kızı evlat edinmemesi yönünde kendini uyaran kâhinlerini dinleyen kral kızı nehre bırakmıştır. Bir tüccar tarafından bulunup, yetiştirilen kız büyüyüp güzelleşince Şiva'nın dikkatini çekmiş, Kaveri nehri civarında yaşayan yoksul bir köylü olarak bedenlenen tanrı kızla tanışıp evlenmiştir. Yoksulluk çeken çift bir süre sonra kızın bileziğini satmak zorunda kalınca adam kraliçenin bileziğini çalmakla suçlanıp ölümle cezalandırılmıştır. Öfkeden çılgına dönen Minakhiamman Thurgai adlı iblis formunda dönerek kralı öldürmüştür.

MİNAKŞİ [Hint Mitolojisi] Şiva'nın eşi Parvati'nin avatarlarından birisi olup, özellikle Güney Hindistan'da balıkçılar tarafından tapınılmaktadır. Onuruna büyük bir tapınak inşa edilen birkaç tanrıçadan birisi olan Minakşi'nin kurban ateşinden ve üç göğüslü olarak doğduğuna inanılmaktaydı. Minakşi genellikle bir balığın üzerinde seyahat eder formda tasvir edilmektedir.

MİNAMOTO NO YORİMİTSU [Japon Mitolojisi] (948–1021) Minamoto no Raiko veya kısaca Raiko olarak da bilinen, kardeşi Yorinobu ile birlikte pek çok devi öldürdüğüne dair efsanelere konu edilen bir kahramanın adıdır. Raiko, bu söylencelerden birisinde insan kanıyla beslenen Şuten-doci (Ayyaş çocuk) adlı devi sarhoş ettikten sonra kafasını keserek öldürmüştür.

MİNAWARA ile MULTULTU [Aborijin Mitolojisi] Orta Avustralya'da yaşayan Nambutji halkının iki ata ve kültürel kahraman olarak kabul ettiği iki kanguru kardeşin adıdır. Büyük tufandan sonra hayatta kalan kardeşler Nambutji dini ayinlerini insanlara öğretmişlerdir.

MİNDİ [Aborijin Mitolojisi] İnsanoğluna *Mindi'nin tozu* olarak da bilinen çiçek hastalığı ve diğer salgın hastalıkları musallat eden yılan formunda kötü bir ruhun adıdır.

MİNERVA [Roma Mitolojisi] Bilgelik, şifa, sanat, bilim, ticaret, el sanatları ve savaş tanrıçasının adı olup, Etrüsk kökenli olmasına ve Numa döneminde (MÖ 715–673) Roma panteonuna kabul edilmesine karşın zamanla Yunan tanrıçası Athena ile özdeşleştirilmiştir. Jüpiter'in kızı olan bu tanrıça adına her yıl 19-23 Mart tarihinde Quinquatria'da festival düzenlenmekte ve Capitoline ile Aventine tepelerinde birer tapınağı bulunmaktaydı. Juno ve Jüpiter ile birlikte Capitoline üçlüsünü oluşturan tanrıça için başlangıçta festival düzenlenmemekteyse de sonradan 18 veya 19-23 Mart tarihleri arasında Quinquatrus arınma ve sanat festivali düzenlenmiştir. Minerva festivalleri sırasında tapınaklarda sunu sunulmakla birlikte kan akıtılmamakta, ilk 4 gün boyunca gladyatör dövüşleri düzenledikten sonra son gün tören alayı kent sokaklarında dolaşmaktaydı. Etrüsk sanatında Minerva Perseus ve Herakles gibi kahramanları korumanın yanı sıra aşk şifa ve doğum sahnelerinde hatta bir grup çocuğa bakıcılık yaparken de tasvir edilmiştir.

Minerva

MİNERVA MEDİCA [Kelt Mitolojisi] Roma şifa tanrıçası Minerva'nın –ki kökeni Yunan savaş tanrıçası Athena'ya dayanır- Keltlerce ödünç alınan formu olup, daha çok su özellikle kaplıcalarla ilişkilendirilmiştir. İngiltere'de Galler sınırında yer alan Chester bölgesinde River Dee nehri yakınlarında bir taş ocağında bulunan bir kabartmada Athena'ya ait baykuş ve gorgon başı sembolleriyle birlikte tasvir edilmiştir. Bkz. Belisama

MİNGANJİ Kongo'da yaşayan Pende halkının şef seçilme ya da şefin evini inşa etmek gibi törenlerde gerçekleştirilen dini ayinler sırasında kullandığı maskelerin adı olup, amaç sembolik olarak kabilenin topraklarını korumaktır. Gitenga maskesi ise aynı törende takılmasına karşın minganjilerden faklı şekilde tek bir kişi tarafından giyilmekte koruyucu rolü değil hayatı ve yeniden doğuşu simgelemektedir.

MİNNESANG Almanya'da 12-14. yüzyıllar arasında Minnesänger adı verilip, Fransız troubadourlar ile benzerlik gösteren gezgin ozanlar tarafından söylenilen aşk konulu halk şarkılarının adıdır. Yüksek Almanca mine "aşk" anlamına gelmekte yazılan şiirlere ise minneliet adı verilmektedir. Bunlardan Kral Arthur efsanesindeki Perceval'ı konu alan Wolfram von Eschenbach'ın Parzival adlı şarkısı bu türün en ünlü örneğidir. Ayrıca Richard Wagner Tannhäuser (1845) ve Guntram (1894) operalarını Minnesang şarkılarından esinlenerek yazmıştır.

MİNNETTAR ÖLÜ Avrupa'da Hıristiyan ama özellikle Yahudi folklorunda yaygın olarak rastlanan bir öyküdeki hayal kahramanının adı olup, beyaz kefene sarılmış veya üzerinde beyaz örtü bulunan bir insan figürü formunda tasvir edilmektedir. Türkiye'de Sefarad Yahudilerinden derlenen bir varyantında bir gezgin yolda borcu yüzünden ölünün gömülmesine izin verilmeyen bir cenazeye rastlamış ve ölünün borcunu ödeyerek gömülmesini sağladıktan sonra yoluna devam etmiştir. Adama minnettar olan ölünün ruhu gezgini takip ederek onu tehlikelerden korumuş hatta üzerine bir de hazine bulmasını sağlamıştır.

MİNOS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus ile Fenike prensesi Europa'nın oğlu, Rhadamanthys ile Sarpedon'un erkek kardeşi, Pasiphae'nin (veya Krete'nin) kocası ve Ariadne, Androgeus, Deukalion, Phaedra, Glaukus, Katreus, Akakallis ve Xenodike'in babası efsanevi Girit kralının adıdır. Söylenceye göre Troya savaşından üç kuşak önce yaşayan Minos kimi yazarlara göre bilge bir kral kimine göreyse merhametsiz bir tiran olmasına karşın Knossos sarayını ortaya çıkaran İngiliz arkeolog Arthur Evans (1851-1941) 1900 civarında Girit'in bulduğu köklü uygarlığa onun adını vermiş ve bu isim diğer yazarlarca da kabul görmüştür.

Girit halkını uygarlaştırıp, adaya adalet getiren bir kral olarak anılan Minos ölümünden sonra Hades yargıçlarından birisi olmuştur (Hom. Il. xiii. 450). Söylenceye göre Minos, her dokuz yılda bir Zeus'un büyütüldüğü Girit'teki İda dağına giderek önemli konularda tanrıdan nasihat almaktaydı.

Minos, Asterion'un ölümünün ardından kardeşlerini bir kenara iterek tahtı ele geçirmiş, Poseidon'a bir kurban sunduktan sonra kendisine denizden bir boğa çıkarmasını istemiştir. Tanrının gönderdiği boğayı kurban edecek yerde damızlık olarak kullanmak isteyince Poseidon öfkelenip Minos'un karısı Paisphae'yi azdırarak boğa ile çiftleşmesini sağlamıştır. Bu ilişkiden kadın yarı insan yarı boğa bir yaratık olan Minoatur'u dünyaya getirmiş, durumu öğrenen Minos ise canavar çocuğu hem cezalandırmak hem de hapsetmek için ünlü mimar Daidalus'a içine girenin dışarı çıkmasının mümkün olamayacağı bir labirent inşa ettirerek Minoatur'u hapsetmiştir. Minos ayrıca çok sayıda aşk macerasına karıştığı için karısı Pasiphae tarafından büyülenmiş olup, birlikte olduğu kadınlar kralın vücudundan çıkan yılan ve akrepler tarafından öldürmeye başlanmıştır. Minos sonumda bu büyüyü prokris adlı büyü bozan bir bitkiyi kullanarak engellemiştir. Minos'un ayrıca Pareia adlı su perisinden Eurymedon, Nephalion, Khryses ve Philolaus adlı çocukları dünyaya gelmiştir.

Minos ayrıca Atina'ya düzenlediği askeri bir seferin ardından kentin kralı Aegus'u her 9 yılda bir kez yedi genç kız ve erkeği göndermeye mecbur kılmış, bu kurbanlar Daedalus'un icadı bir labirentte Minoatur'a yem olarak sunulmuştur.

Minos'un "Kral "anlamına geldiği ileri sürülmüş olup kelimenin Eski Mısır'da ilk hanedanın kurucusu *Menes*, Germen yaratılış söylencesine bahsi geçen *Mannus*, Hint söylencelerinde insanoğlunun atası *Manu* ve ilk Maeonia (Lidya) kralı *Manes* ile benzerliği dikkat çekicidir.

MİNOTAUR [Yunan Mitolojisi] Girit adasında yaşamış, insan gövdesinin üzerinde bir boğanın başına sahip bir yaratık olup, adı Yunanca "Minos'un Boğası" anlamına gelmekteydi. Minotaur, kraliçe Pasiphae ile Poseidon'un kurban edilmesi için gönderdiği beyaz bir boğanın yavrusu olup Girit kralı Minos'un deniz tanrısına adada egemen olması gereken kişinin kendisi olduğuna dair bir işaret göndermesi için yalvarınca ortaya çıkmıştır. Minos'un duası biter bitmez Poseidon dalgalar üzerinden olağanüstü güzellikte beyaz bir boğa göndermiştir. Minos böylesi güzel bir yaratığı kurban etmenin yazık olduğunu düşünerek sürüsüne katarken onun yerine başka bir boğayı kurban etmiştir. Poseidon, Minos'un verdiği sözü tutmadığını öğrenince sinirlenerek Minos'un karısı Pasiphae'nin boğaya âşık olmasını sağlamıştır. Kadın âlim Daedalus'tan kendisi için ahşap bir boğa inşa etmesini istemiş, ahşapın içine girerek boğanın kendisini döllemesini sağlamış, bu ilişkiden Minotaur adlı belden yukarısı insan aşağısı boğa formundaki yaratık doğmuştur.

Minotaur büyüdükçe etrafında zarar vermeye başlayınca yaratık Daedalus'un inşa ettiği ve kaçmanın mümkün olmadığı büyük bir yeraltı labirentine hapsedilmiştir. Minotaur'un öfke ve açlığını engellemek mümkün olmadığınca Minos 9 yılda bir kez her yıl Atina'dan getirilen 7 delikanlı ile 7 genç kızın yaratığa verilerek kurban edilmesine karar vermiştir. Atina kralının cesur oğlu Theseus, Girit'e gönderilen kafileye gönüllü katılarak labirente girmiş ve yaratığı öldürmeyi başarmıştır. Minos'un kızı Ariadne, Theseus'a aşık olduğundan bir sicim topu vererek yaratığı öldürdükten sonra labirent girişini bulup, geriye dönmesini sağlamıştır. Theseus, Girit'ten ayrılırken kızı da yanına almışsa da Atina'ya vardığında terk etmiştir (Paus. i. 24. 2, 27; Apollod. iii. 1. 4, 15).

Theseus ile Minotaur (Vatikan müzesi)

MİNSTREL Ortaçağ Avrupa'sında insanları eğlendirmek amacıyla kale ve köyleri gezen profesyonel müzisyen, şarkıcı, soytarı, jonklör ve öykü anlatıcıların genel adı olup, çoğu bu

meziyetlerden bir kaçına birden sahipti. Minstrel kelimesi orta dönem Fransızca "idare etmek" anlamına gelen menestrier (İngilizce: 'to minister') ile ilişkiliydi. Kimi minstrel kendi şarkı ve öykülerini uydururken kimisi gösterilerinde anonim eserleri veya diğer minstrellerden öğrendiklerini kullanmaktaydı. 1350'li yıllarda İngiliz minstreller lonca teşkilatı kurup yabancı kökenli veya amatör minstrellerin ülkede çalışmasını engellemeye yönelik bir tüzüğü kabul etmiştir. Rönesans döneminde İngiliz kralların bazıları bu tüzüğü kabul ederken kimisi reddetmiş hatta I. Elizabeth döneminde serseri ve hırsız kabul edilmişlerdir.

Tarihi gerçekliği şaibeli bir söylenceye göre İngiltere kralı I. Richard haçlı seferinden dönerken Dük Leopold tarafından Viyana'da esir edilmiş, efendisinin geri dönmediğini gören sadık uşağı Blondel çeşitli ülkeleri gezgin bir minstrel olarak dolaştıktan sonra efendisinin izini bulmayı başarmıştır. Hemen ülkesine dönen uşak İngilizlere krallarının esir olduğunu haber verince Richard serbest bırakılmıştır.

MİNTHA Bkz. Menthe

MİNUÇEHR [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesine göre Feridüddin'in yerine tahta çıkan babası İreç'i öldüren amcaları Silim ile Tur'u aynı şekilde cezalandırıp tahta çıkan İran hükümdarının adıdır. Halk tarafından sevilen Minuçehr 120 yıl hüküm sürdükten sonra kâhinlerinin uyarısıyla oğlu Nauder'i varis gösterdikten hemen sonra eceliyle ölmüştür.

MİNYADLAR [Yunan Mitolojisi] Orkhomenos kralı Minyad'ın Leukippe, Arsippe ve Alkithoe adlı üç kızının adıdır. Dionysos'a bayramı sırasında dağlarda dans eden kadınların aksine evlerinde yün eğiren Minyadlar tanrı tarafından delirtilerek cezalandırılmışlardır.

MİNYAS [Yunan Mitolojisi] Orkhomenos kralı olup, Orkhomenus, Eteokles veya Khryses'in oğlu, Tritoleneia, Klytodora veya Phanosyra'nın kocası, Orkhomenus, Presbon, Athamas, Diokhthondas, Eteoklymene, Periklymene, Leucippe, Arsinoë ile Alkithoe'nin babası ve Minyai halkının atası kabul edilmektedir. Kimi yazarlara göre Poseidon'un oğlu veya torunu olup Dionysos tarafından delirtilen ve Minyades olarak tanınan üç kızının söylencesi bilinmektedir (Paus. ix. 36. 3).

MİRCEA ELİADE (1907–1986) Bükreş doğumlu Romen din tarihçisi, filozof, mit ve sembol yorumcusu olup, geleneksel ve çağdaş toplumlardaki kutsallığın algılanış ve görünüş biçimlerini incelediği Ebedi dönüş mitosu (Le Mythe de l'Éternel Retour) adlı kitabıyla büyük ün kazanmıştır. 1928 yılında Bükreş Üniversitesi'nde tez konusu olarak İtalyan Rönesans dönemi filozoflarını seçerek felsefe dalında yüksek lisans yapan Eliade sonrasında Sanskritçe öğrenmek ve Hint felsefesi okumak için 3 yıllığına Kalküta'ya gitmiştir. Yoga'nın farklı açılardan analizi niteliğindeki 'Yoga: Hint Mistisizminin Kökenleri Üzerine Bir Deneme' adlı teziyle felsefe doktoru olan Eliade 1940'ta Romanya kültür ataşesi olarak Londra'ya gitmiş, ertesi yıl ise Portekiz'in Lizbon kentinde kültür müşaviri olmuştur. Savaş sonrasında Romanya'nın Sovyet kontrolüne geçmesinin ardından hocası Nae Ionescu'nun sağ kanatla olan bağlantısı nedeniyle ülkesine dönemeyen yazar 1945'te Paris'e geçmiş Sorbonne Üniversitesinde misafir profesör olarak Ecole des Hautes Etudes'te insan bilimleri konulu dersler vermiş, çalışmalarını çalışmalarını Fransızca olarak yazmış ve yayınladığı bu dönemde 1950 yılında Cristinel Cotrescu ile evlenmiştir. Yazar ölümünden sonra yayınlanan "Les Moissons du Solstice, Memoire II, 1937-1960"ta Nazizm ve Faşim ile sıkı bağları olan, etnik temizliği de öneren milliyetçi bir harekete düşünsel açıdan bağlı olduğunu itiraf etmiştir. 1951'de "Samanlık ve Vecdin Eski Teknikleri" (Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase) adlı eseri yayınlanmıştır. 1956'da ABD'ye giden Eliade, 1958'de Chicago Üniversitesi'nde Dinler Tarihi kürsüsü başkanı olmuş, 1961'de History of Religions adlı Karşılaştırmalı Dinler Tarihi alanında hazırlanan uluslararası bir dergi yayınlamaya başlamıştır. Eliade, kutsal ile kutsal olmayan ayrımı yaparak dinler tarihini incelerken ilahiyat, mitoloji ve felsefi perspektifleri bir arada kullanmayı deneyen insanın kutsal ile ilişkisini yorumlamıştır. Yazar, *"dinsiz insan dini bilinçli olarak yaşama yeteneğini ve böylece onu anlama ve üstlenme olanağını kaybetmiştir; fakat varlığının derinliklerinde hâlâ bunun anısını muhafaza etmektedir"* sözleriyle insanoğlunun köklerinde modern zamanların 'din dışılığına son derece aykırı bir şekilde arkaik bir zeminin varlığına işaret etmiş, kutsal olanın kaybından doğacak boşluğun yerinin doldurulamadığına dikkat çekmiştir. Eliade, çalışmalarında deni fenomeni kendi açısından değil dini deneyimin idealize edilmiş, zorunlu nesnesi olarak gördüğü dindar insanın anladığı şekilde yorumlamaya çalışmıştır. Dinlerin bir evrim geçirdiği varsayımını zorunlu tutan genellikle mana inancından başlayarak ilerlemeci bir vizyonla tek tanrı inancına varan evrimci bakış açısını doğru bulmayan Eliade, dindar insanın bilinç halinin her zaman aynı özellikleri gösterdiğini savunarak çağdaş ve ilkel düşünce arasında fark olmadığını göstermek istemiştir.

MİRİ Himalayalarda Arunakal Pradeş bölgesinde yaşayan Adi halkının ruhlarla temas kuran, tavuk ciğerine bakarak kehanette bulunan, hastalıkları sağaltan kadın şamanlarına verilen isimdir.

MİRİAM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Amram ile Jokebed'in kızı ve Musa ile Harun'un ablası olup, ilk olarak Çıkış bölümünde (2:1–10) bahsi geçmektedir. Firavun'un yeni doğam erkek çocukların öldürülmesini emretmesinin ardından Miriam annesinin emriyle kardeşi Musa'yı bir sepet içerisinde nehre bırakmıştır. Bununla birlikte kardeşini terk etmeyen kız nehir boyunca sürüklenen sepeti gizlice takip edince çocuğun Firavunun kızı tarafından bulunup evlat edinilmesine şahit olmuştur. Prensesin yanına

giden kız bebeğe bir sütanne bulmasını tavsiye ederek bunu Jokebed'in yapabileceğini bildirerek Musa'nın annesinden ayrılmamasını sağlamıştır. Eski Ahit'in Çıkış kitabında yer alan Deniz Ezgisi veya Meryem Ezgisi (Az Yaşir Moşe) adlı şiir Miriam'a mal edilmekte olup, İsrailoğulları Kızıldeniz'i geçip güvenliğe kavuştuğu zaman, denizi geçmeye çalışan Mısır ordularının yıkılmasından sonra söylendiği sanılmaktadır. Miryam, Musa'nın Etiyopyalı siyahi bir kadın olan Sippora ile evliliğine karşı çıktığı için bir deri hastalığına (cüzzam?) yakalanmışsa da babası tanrıya dua edilince 7 gün sonra iyileşmiştir (Sayılar 12:1–16). Söylenceye göre Miriam 5 yaşında kehanet yeteneğine kavuşmuş olup, annesi ile birlikte kardeşi Musa'ya ebelik yapmıştır.

MİROKU BOSATSU [Budist Mitolojisi] Japonya'da Maitreya'ya verilen isim olup, Buda Tuşita cennetinden ayrılırken Miroku'yu varisi olarak bırakmıştır. Bkz. Maitreya

MİRO Bkz. Maitreya

MİRSA [Kafkas Mitolojisi] Gürcü halkının inanışında ateş ve ışığın koruyucu ruhudur. Megrelce 'Bors', Svanca 'Meysari', Guria bölgesinde ise 'Moysari' olarak bilinen tanrının adının Fars tanrısı Mithra'dan ödünçlendiği sanılmaktadır.

MİRU [Pasifik Mitolojisi] Mangaia adası yaratılış söylencesinde bir yeraltı tanrısının adı olup, güneşe karşı bir uçurumun tepesine çıkarak gelen dalgaların üzerine atlayan ölü ruhlar arasından kötü olanları ağ ile yakalayıp zehirli bir suyun içerisine bırakmaktadır.

MİRZA SAHİBA Pencab bölgesinde, Jaranvala'da yaşayan Kharal kabilesi lideri Vanjhal Han'ın oğlu olan efsanevi kahramanın adıdır.

MİS [Kelt Mitolojisi] Savaş alanında babasının cesediyle karşılaşınca aklını kaçırıp babasının kanını içen ardından dağlara giderek yaban hayatı yaşayan genç bir kızın adıdır. Bir gün ormanda dolaşırken duyduğu harp sesinden etkilenmiş ve tanıştığı genç müzisyene âşık olmuşsa da bir süre sonra sevdiği adamın babasının katili olduğunu fark etmiştir.

MİSEKE [Afrika Mitolojisi] Bir Ruanda söylencesinde sihirli bir kız çocuğunun adı olarak geçmektedir. Annesi Miseke'yi doğurmadan hemen önce tanrılara evden ayrılan asker kocasının geri gelmesi için dua edince Yıldırım ve Şimşek kadına kızını Yıldırım'a eş olarak verirse dileğinin gerçekleşeceğini bildirmiştir. Miseke dünyaya geldikten sonra güldüğünde dudaklarının arasında mücevherler çıkaran sihirli bir bebek olduğu anlaşılmış, eve dönen baba da kızını Yıldırım'a gelin olarak vermeyeceğini söyleyerek eve kilitlemiştir. Büyüyüp genç kız olan Miseke bir gün evde kitli kalmaktan bunalıp dışarı çıkmış ve nehir boyunca koşmaya başlamış, gördüğü diğer kızlarla oyuna dalmıştır. Akşam olmadan önce Yıldırım ortaya çıkmış ve kızlar arasından dudaklarında mücevher taşıyan Miseke'yi seçerek beraberinde gökyüzüne götürmüştür. Gökyüzünde pek çok çocuk doğuran kız bir süre sonra evini özleyince Yıldırım kızın yeryüzüne dönmesine izin vermişse de yolda kötü ruhların saldırısına uğrayan Miseke gökyüzüne geri dönmek zorunda kalmış ve bir daha ayrılamamıştır.

MİSENUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un bir arkadaşı olup, Aeneas'ın donanmasında dümencisiyken Poseidon'un oğlu Triton'a meydan okuyunca tanrı denize atılıp boğulmuştur. Misenos, İtalya'da Baiae'nin 5 km güneyinde yer alan Campania'daki antik Misenum limanının ad vericisidir (Virg. III, 239; VI, 173, 212, 234).

MİSOR [Fenike Mitolojisi] Tuzu keşfeden bir tanrının adıdır.

MİST [İskandinav Mitolojisi] Bir valkürün adı olup "sis" anlamına gelmektedir.

MİŞA Bir Rus masal kahramanın adı olup, babasından kalan mirası ağabeyi ile eşit paylaşmasına karşın kısa sürede sıfırı tüketen Mişa borç istemek için ağabeyinin evine gittiği sırada yemek sırasında şarkı söylediğinde kendisine eşlik eden ikinci bir sesi keşfetmiş ve bunun keder olduğunu anlamıştır. Mişa işlerini bozan kendisine kürkü ve kızağını sattırarak votka almaya teşvik eden Keder ile seyahat ederken bir taş altında büyük miktarda para bulmuş, parayı aldıktan sonra oyuna getirdiği Keder'i taşın altına hapsederek kaçınca refah ve mutluluk içerisinde yaşamaya başlamıştır. Bununla birlikte başından geçenleri anlattığı ağabeyi kendisi de zengin olur umuduyla gidip taşı kaldırınca Keder bu sefer ona musallat olmuş ama oda bir gün saklambaç oynama bahanesiyle Keder'i bir fıçıya hapsettikten sonra nehre atıp kurtulmayı başarmıştır.

MİŞKAN [Yahudi Mitolojisi] İsrail halkının Mısır'dan çıktıktan sonra Vadedilmiş Topraklar'a ulaşmadan 40 yıl boyunca çölde ibadet ettiği çadır tapınağın adı olup, MÖ 950 yılında Kudüs'te Süleyman tapınağı inşa edildikten sonra yıkılmıştır. Eski Ahit'e göre küçük bir bina etrafındaki geniş bir alandan oluşan Mişkan'ın nasıl inşa edileceği Tanrı tarafından bildirilmiştir. Mişkan'ın önünde yer alan kare alanlardan birisinde sunak diğerinde ise Ahit sandığı bulunmaktaydı.

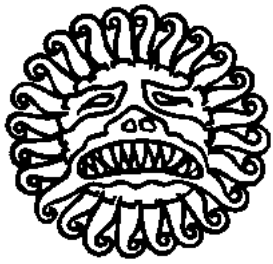
MİT Bkz. Mitos

MİTHRA Hint-Avrupa halklarının en önemli tanrılarından birisidir.

1. Mithra (Vedik) Rigveda'da bir tanrı olarak geçmektedir
2. Mithra (Avesta) Zerdüşt kutsal yazıtlarından bir yazata olup, Modern Farsça Mehr ile özdeştir
3. Maitrey (Budizm) Aydınlanmış bir bodhisattvadır
4. Mithras (Pers Mitolojisi) Bkz. Mithras

MİTHRA GİZEMCİLİĞİ Bkz. Mithraizm

MİTHRAİZM Pers ışık ve bilgelik tanrısı Mithra kültüne dayanan Roma İmparatorluğu'nda Hıristiyanlık öncesinde MS 1-4. yüzyıllar arasında benimsene bir dinin adı olup, Eleusis ve İsis gizemciliği gibi diğer ezoterik inançlarda olduğu gibi bir külte kabul edilenlere açıklanan bir sır etrafında gelişmiş bir mistik Roma kültüdür.

Mithra

Mithra, Yazata adı verilen Pers tanrılarının şefi olup, kutsal boğayı kurban edince dünya, insanoğlunun ihtiyaçlarına cevap verecek bitki ve hayvanları oluşturacak kutsal kanla kaplanmıştır. MÖ 7-6. yüzyıllardan itibaren güneş tanrısına dönüşmüştür. Anadolu'da Helios ile özdeşleşerek Yunan kültürüne girmiş ve özellikle Kilikyalı korsanlar ve Romalı askerler sayesinde 'Deus sol invictus' (fethedilemeyen güneş) adıyla tanınıp İmparatorluk topraklarında yayılmaya başlamıştır. Roma imparatoru Commudus döneminde (MS 177-192) Roma'da Mithra kültünün varlığına dek kanıtlar bulunmuştur. Büyük Konstantine'in (MS 275-337) Hıristiyanlığı benimsemesinin ardından (MS 312) gücünü yitirmeye başlamış, Julius döneminde tekrar canlanmasının ardından (MS 331-363) yok olmuştur. Mitra gizemciliğiyle ilgili bugüne dek ilgili hiçbir yazılı belge ele geçmemişse de çok sayıda arkeolojik bulgu tespit edilip yorumlanmıştır. Bugün Roma civarında 50 civarında Mithra tapınağı görülebilir durumdadır.

Mithra ayinleri, 'Mithraeum' adı verilen mağara tapınaklarda gerçekleştirilmekteydi. Mağara tavanı yıldızlı gökyüzüne benzetilmekte, kenarlarda ayine katılanların yemek yiyebilecekleri masalar bulunmaktaydı. Tapınağın ortasında Frigyalılara özgü bir kıyafet giymiş (Pelerinli, tunikli, uzun pantolon ve kenarları kıvrık şapkalı) bir boğayı öldüren Mithra rölyefi bulunmaktaydı. Carl Jung, Mithra'nın kurban ettiği boğanın bizzat Mitra'nın kendisi olduğunu iddia etmekle kalmamış bu fedakârca tavrın İsa'nın çarmıha gerilmesi düşüncesine ilham verdiğini kaydetmiştir. Jung'dan önce erken dönem Hristiyan yazarlardan Tertullian (160-225) Mithraizm ile yeni yayılan Hıristiyanlık arasında benzerliklerin de bulunmasına dikkat çekmiş, 19. Yüzyılda Fransız yazar Ernest Renan da benzer eleştiriler getirmiştir. Genel kanıya göre alçak gönüllük, kardeşçe sevgi, toplu ayinler, kutsal su ve hatta 25 Aralık olan Mithra'nın doğum günü olarak kutlanması bile Hıristiyanlığa adapte edilmiştir. Bununla birlikte kadınların ayinlere katılmaması gibi bazı gelenekler Hıristiyanlıktan farklıydı. Mithra dini İmparator Konstantine'in Hıristiyanlığı devlet dini ilan etmesinin ardından yok olmuştur.

MİTHRAS [Pers Mitolojisi] Tanrılar ile insanlar arasında aracılık eden ışık, güneş ve bereket tanrısının adı olup, kötü ruh Ahriman'a karşı savaşan Ahura Mazda'ya yardım ettiğine inanılmaktaydı. Avesta'ya göre Mithra 10 bin kulak ve göze sahip olup, beyaz atlarla çekilen bir arabada seyahat etmekte, yağmur yağdırarak bitkilerin büyümesine sebep olmaktaydı. Zerdüşt dininde Mithra'nın yeminlerin tutulmasını ve sözleşmelere uyulmasını denetlemenin yanı sıra her şeyi gördüğüne, gerçek, sığırlar, hasat ve suyun koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı. Zerdüştlük öncesinde Mithra ile Ahura'nın *Payuthworeştara* adlı ikiz gök tanrıları olup, evrenin yaratıcısı ve koruyucuları oldukları sanılmaktaydı. İlk yazılı dokümanının MÖ 1400 yılına ait olduğu Mithra kültürü doğuda Hindistan'dan batıda İspanya, Britanya ve Almanya'ya dek yayılmış, Hintliler, Persler, Romalılar ve Yunanlılarca güneş tanrısı olarak benimsenmiştir. Anadolu'da Apollon ve Helios'un özelliklerini alan Mithra dini Roma döneminde gizemciliğe dönüşmekle kalmamış Roma ordusu tarafından da benimsenmiştir.

MİTİ [Sibirya Mitolojisi] Çukçi halkının inanışında yaratıcı bir tanrıçanın adı olup, yeryüzüne attığı taşlardan insanlar oluşmuştur. Miti daha sonra çobanları, insanların barınması için yosundan kulübeleri ve ısınmaları için ateşi yaratırken kocası olan Karga ise yeryüzünde bulduğu dal parçalarını ren geyiklerine dönüştürmüştür.

MİTKİ [Hint Mitolojisi] Madhya Pradeş bölgesi söylencelerinde kocası ve kardeşleriyle birlikte yaşayan bir kadın olup, bölgeyi tehdit eden bir su bendi yıkılmasın diye kardeşleri kocasını kurban edince kadın da üzüntüsünden kendisni gölete atıp boğulmuştur.

MİTMİT Su kenarlarında yaşadığına inanılan küçük insanlara Macaristan'da verilen isim olup, çalıların arkasından bir anda görünüp insanlara göz kırpıp saklanırlar.

MİTNAL [Maya Mitolojisi] Tanrı Hunhau'nun yönettiği ölüler ülkesinin adı olup, yeraltı dünyasının en soğuk, en karanlık ve en aşağıdaki dokuzuncu katmanında yeralmaktaydı.

MİTOGRAFİ Efsanelerin eleştirel derlemeleri, kültürel antropoloji, ilahiyat veya sanatla ilgili mitolojik konuların sunumuna verilen isim olup, Yunanca μυθογραφία "öykü yazma" kelimesiyle ilişkilidir. Klasik mitlerin kökeni üzerine ilk yorum ve rasyonelleştirilmesine dair ilk girişimler Xenophanes, Akusilaos, Pherekydes, Hellanikos, Herodotos ama özellikle MÖ 4. yüzyılda Makedon sarayında çalışan ve efsanelerin kuşku ile incelenip sistematize edilmesini öneren Euheme-rus tarafından yapılmıştır. Aynı dönemde Platon (MÖ 427-347), "Devlet" adlı eserinde geleneksel efsanelerin yalanlarla dolu olduğu için ideal devlet vatandaşları için tehlikeli olduğunu bildirmişse de bu yorumların mitografiye katkısı olduğunu söylemek güçtür. Yunan düşünürler, din ve metafiziği efsaneden akıllıca ayırarak mite karşı gerçeği galip kılmayı başarırken, efsanelerin gelenekler, zamanla biçim değiştirmiş ve şiirsel dille ifade edilmiş tarihi olaylardan kaynaklandığı Euhemerism teorisi

ortaya çıkmıştır. Ovid'in Yunan şair ve şifacı Klaroslu Nikandros MÖ 2. yüzyılda sonradan Metamorphoses'un kullandığı ve Antoninus Liberalis'in Georgica'sında özetlediği Heteroeumena (Değişimler) adlı çalışmasında türlerin kökenini efsanevi değişimlerle ilişkilendirmiştir. MS 3. yüzyılda Yeni Platoncuların efsanelerin düşünceleri somut hale getirmek için uydurulduğunu iddia ettiği alegori teorileri özellikle Roma dönemi boyunca büyük ilgi görmüştür. Voltaire (1694-1778) gibi filozoflar efsanelerin gerçekten yaşanmış olaylar olmadığını iddia ederken Aydınlanma ile birlikte Hıristiyan inancı mercek altına alınmış ve Eski Ahit'in gerçekliği şüpheli efsaneleri ile pagan Avrupa dönemi adetlerinin dinin içinde yer aldığı eleştirileri yüksek sesle ifade edilmiştir. Fransız yazar Charles de Brosses (1709-1777) "Eski Mısır ve Nijerya dinleri arasında tanrı veya fetiş tapınımı benzerliği" (Du culte des dieux fétiches ou Parallèle de l'ancienne religion de l'Egypte avec la religion actuelle de Nigritie) adlı çalışmasında fetişçi kültlerle klasik mitler arasındaki yakınlığı ortaya koyarken kısmen de olsa karşılaştırmalı mitolojinin sahasına girmiştir. Mitografi bir bilim dalı olarak 19. yüzyılda ortaya çıkarken, efsanelerin olduğu gibi aktarılması yerine edebi, antropolojik hatta psikoanalitik açılardan incelenmesini beraberinde getirmiştir. Alman filolog ve oryantalist Max Müller (1823-1900) karşılaştırmalı din, Alman folklorist Wilhelm Mannhardt (1831-1880) Baltık mitolojisi ve güneş teorisi, İskoç antropolog Andrew Lang (1844-1912) masal derleme ve yorumlarıyla bu disiplinin gelişmesinde öncü adımları atmışlardır. Bu dönemde mitoloji terimi daha çok Avrupa Eski Çağ tarihini nitelemek için kullanılırken, Yunan ve Roma mitleri arasındaki yakınlık keşfedilmiş özellikle Hint-Avrupa dil ailesinin keşfedilip, filologlarında tartışmalara dâhil olmasıyla mitolojilerin ilk örneği olan bir ari mitolojisinin olması gerektiği iddia edilmiştir. Fransız filolog Michel Bréal (1832–1915) ve Alman meslektaşı Max Müller mitolojide temel rolü dilin üstlendiğini iddia ederken, Fransız arkeolog Salomon Reinach (1858–1932), Andrew Lang ve İngiliz yazar James Frazer (1854-1941) efsanelerin ilkel zihniyetin ürünü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fransız arkeolog ve oryantalist Clermont-Ganneau (1846–1923) efsanelerin astronomi ve iklim değişiklikleri gibi göksel olaylarla ilişkisini ortaya koyarken ikonografya yorumlarında alegorilerden faydalandı. Bazı modern yazarlarca efsane ve ayin ilişkisini açıklamakta yeterince derin çalışmadığı iddia edilse de karşılaştırmalı antropoloji, din ve folklor çalışması Altın dal (The Golden Bough, 1890) adlı çalışmasıyla tanınan Sir James Frazer en önemli mitograflardan birisi kabul edilmektedir. Carl Jung'un çalışmalarını Karşılaştırmalı din modelleri (Patterns in Comparative Religion, 1958) adlı kitap çalışmasında kullanan Mircea Eliade (1907–1986) ise farklı toplumlardaki efsaneler arasındaki benzerlikleri ortaya çıkarmıştır. Melanezya toplumunu inceleyen antropolog Bronislaw Malinowski (1884–1942) geleneklerin ve gündelik alışkanlıkların efsanelerle açıklandığına dikkat çekerek Eliade ve Frazer'in düşüncesini bir adım daha ileri götürmüştür. Malinowski, İlkel psikolojide mit (Myth in Primitive Psychology, 1926) adlı eserinde "efsanelerin şimdiki yaşamı, insanlığın yazgısını ve tekinliklerini belirleyen bir gerçeklik" olduğunu dile getirmiş ayrıca işlevselliği açıklarken kişisel ve toplumsal gereksinimlerin yanı sıra mitolojinin bir grubun bütünlüğünü sağlama rolü sütlendiğini iddia etmiştir. Amerikan yerlilerinin mit çeşitleme ve karşıtlıklarını inceleyen Fransız antropolog Claude Lévi-Strauss (1908–2009) 4 ciltlik "Mitoloji Bilimine Giriş" (Introduction to a Science of Mythology, 1964–1971) adlı çalışmasında en ilkel kabilelerin bile son derece karmaşık efsanelere ve inanç sistemlerine sahip olabileceğini göstermiştir. Strauss, efsanelerin masal veya roman gibi bütünlük gösteren bir süreç izlemediğini, her zaman eklenebilecek bir şey olduğunu, mitlerin bitimsiz olduğunu iddia ederken, insan zekâsına özgü süreklilik gösteren bir bilginin mitlerin oluşum sürecindeki varlığını araştırmıştır. Rus folklorist Vladimir Propp (1895–1970) ise yapısalcılık üzerine eğilerek efsaneleri hikâye tarzını oluşturan unsurların sırasını açıklamaya çalışmıştır. Propp, efsaneye konu olan kahramanın evden ayrılışı, büyülü bir eşya bulması, düşmanıyla karşılaşması gibi eylemleri söz konusu efsane içinde arayıp ayrıştırmıştır. Yazar bu eylemlerin tümünü işlevler olarak adlandırdıktan sonra çalışmalarını "Halk masallarının yapısı" (Morphology of the Folktale, 1968) adlı eserinde özetlemiştir. Avusturyalı sinir hastalıkları uzmanı Sigmund Freud'un (1856–1939) Rüyaların Yorumlanması (1899) ve Musa ve Tektanrıcılık (Der Mann Moses und die monoteistische Religion, 1939) adlı çalışmalarının da mitografinin önünü açtığı söylenebilir. Freud, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların benzer deneyimler yaşadıklarından benzer rüyalar gördüklerini iddia etmiş, Freud'un "tipik rüyalar" adını verdiği benzerlik mitologların "benzer efsaneler" tezini güçlendirmiştir. Freud ayrıca rüyaların bilinçaltıyla ilişkili olduğunu iddia etmiş ve Oedipus kompleksi (erkek çocuğun annesine cinsel ilgisi ve babasından kıskanması) teorisi ile efsanelerin yaratılmasında insan doğasının önemini göstermiştir. Psikolog Carl Jung (1842–1896) Mitolojinin özüne giriş (Einführung in das Wesen der Mythologie, 1948) ve önceki eserlerinde Freud'un kuramına toplumsal bilinçaltı kuramını da ekledikten sonra rüya sembollerinin kalıtımla geçen bir miras olduğunu dahası farklı toplumlarda benzer şekilde rastlanan bilge adam ve ana tanrıça gibi inanç sembollerinin ortak insan aklının ürünü olduğunu iddia etmiştir. Amerikalı mitolojist Joseph Campbell'in (1904-1987) Bin Yüzlü Kahraman (The Hero With a Thousand Faces, 1949) adlı çalışmasında coğrafi açıdan birbirinden uzak bölgelerde varlığını sürdüren toplumların kahramanlarının

ölüm motiflerinin benzerliğini ortaya çıkarmıştır. Amerikalı antropolog ve folklorist Paul Radin (1883-1959) söylencelerin, bireylerin yiyecek bulma ve var olma korkusunu sömürerek iktidarlarını sağlama olma niyetinde olan dini ve siyasi önderler tarafından yaratılıp yaygınlaştırıldığını iddiasıyla mitlerin kökeninin iktidar ve egemenlik kavramlarıyla ilişkisini sorgulamıştır. Tüm bunlara ek olarak 20. yüzyılda gelişen feminizm efsanelerdeki kadın ve erkeğin yerini sorgulamada yeni bir bakış açısı geliştirmiş tek tanrılı dinlerin temel inançlarından Âdem ile Havva'nın yaratılışı efsanesinin erkek egemen toplumun önyargılarını yansıttığını ve kadını itaatkâr rolüne razı eden ögeler içerdiğini göstermiştir.

MİTOKHT [Pers Mitolojisi] Kötü ruh Ahriman'ın oğlu olan yalan iblisinin adıdır.

MİTOLOJİ Belirli bir din, halk veya uygarlığa ait, genellikle rahip veya ozanlar tarafından kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılarak varlığını sürdürmüş, insanlık ile evrenin yaratılış ve doğasını, geleneklere özgü inanç ve uygulamaların sebebini, yaşanmış veya tasarlanmış olağanüstü olaylar ve kahramanlar yardımıyla açıklamaya yönelik, kökeni belirsiz söylencelerin tümüne verilen isimdir.

Mitoloji, Batı dillerine Fransızca (mythologie) veya geç dönem Latince üzerinden geçmesine karşın Yunanca (μυθολογία) kökenlidir ve tam karşılılığı "efsane anlatmak"tır. Orijinal anlamı "konuşma, söylev" olan ve zamanla anlam genişlemesine uğrayarak "efsane, öykü" olarak kabul gören Yunanca mithos (μυθος) ve "anlatmak" anlamına genişleyen logos (λογος) "kelime, sebep" terimlerinin birleşiminden oluşmuştur.

Konu itibariyle mitoloji, tanrılar, doğaüstü yaratıklar veya bir halkın tarihinin ilk zamanlarında yaşamış olağanüstü güç ve yeteneklere sahip, yüceltilmiş kahraman atalarının, tanımlanmamış bir geçmiş zamanda geçen eylemlerinden oluşmakta, tabiat olaylarını, evren veya insanın (genellikle kendi halkının) yaratılışını, gelenek ve göreneklerin kökenini açıklamaya çalışmakta böylece ortak inançlara sahip bir toplumun müşterek bir kimlik oluşturmasını da sağlamaktadır. Söylenceler günümüze oranla çok daha basit toplumlar tarafından hatta uygarlığın henüz başlangıç döneminde yaratılmış bile olsalar "ben kimim, nerede ve neden yaşıyorum, varlığımı nasıl sürdürebilirim, hayatımın bir amacı var mı?" gibi bugün bile cevabını aradığımız soruları yanıtlama çabası gütmekte, kişilere toplum içinde kabul edilebilir bir yaşam sürdürmeleri için örnek alabilecekleri hazır modeller sunmaktadır. Krallar, asiller, derebeyler, kabile şefleri gibi hiyerarşik yapıların ve farklı sosyal sınıfların bulunduğu kompleks toplumların panteonu da aynı ölçüde karmaşık olmaktadır. Mitolojinin temeli olan söylenceler, genelde kabul gören bir yoruma göre, zaman içinde ilgili halkın asimilasyonu, tapınılan dinin terkedilip dini kurumların lağvedilmesi, uygarlığın çöküşü gibi dramatik olaylar sonucunda geleneksel bağların yitirilmesi, kahramanların maceralarının gerçeklik iddiasını kaybetmesi, kültür değişiminin zaruri hale gelmesiyle dejenere olmakta ve masallara dönüşmektedir.

İlk insanların tabiat ve toplumu yorumlamak amacıyla yarattığı efsanelerin doğruluk ve yararlılığı tek tanrılı dinlerin (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam) ortaya çıkışı ve yayılışıyla birlikte sorgulanmış, eski kültür ve dine ilişkin pek çok öge gibi yok olmuş ya da yeni dinin kabul edebileceği şekilde form değiştirmiştir. Bununla birlikte Avustralya Aborijinleri, Amerikan yerlileri, bazı Asya ve Afrika halkları gibi toplumlarda geleneksel öykü ve efsaneler, din ve kültürün temel ögesi olarak günümüze dek varlıklarını sürdürebilmeyi başarmışlardır. İlkel toplumlarda atalar ve geçmişin kutsal kabul edilmesi tanrılar ile doğaüstü yaratıkların varolduğu başka bir dünyanın varlığına dahası onların yaşanan dünyayı biçimlendirdiği düşüncesine neden olmuştur. Geçmişin efsanelerle gizemli, kutsal ve dokunulmaz kılınması "zamanın başlangıcından itibaren yapıldığı iddia edilen" gelenek, ayin ve dinlerin sorgulanmasını engellemiştir. Evrensel ve sosyal modelleri barındıran efsaneler özellikle kıtlık, savaş, iktidar değişikliği gibi kargaşa zamanlarında anlatılarak toplum üzerinde sakinleştirici etki yaratması beklenmiştir. Efsane kahramanları topluma örnek olarak sunulan davranış modelleri olmakla birlikte her zaman saf iyi ve kötü olduklarını söylemek mümkün olmayıp sözgelimi Zeus ve Odin'in zaman zaman hata yaptığı ve adaletten sergilendiği görülmektedir.

Mit, Efsane ve Masal

Mitlerin uzak geçmişte yaşandığı iddia edilen ve bir kültürün inancını açıklamak için anlatılan kutsal öyküler olup, efsaneler ise daha yakın (en azından tarihlendirilebilir) geçmişte yaşanmış, yerel ve tarihsel olay ve kahramanların doğru veya uydurma öykülerini barındırmaktadır. Masal ise tamamen kurgulanmış bir edebiyat tarzı olup, cadılar, prens ve prensesler, krallar, çobanlar, yetimler gibi genel karakterlerin öykülerinden oluşmaktadır. Sonuçta mitler ve efsaneler kimi zaman masallarla karıştırılmakta ise de bu türlerin arasındaki sınırlar bellidir. Sözgelimi masalların geçtiği kale, ülke, köy veya dağın tam olarak coğrafi konumu belli değilken Ağrı Dağı efsanesinde olduğu gibi efsaneler de coğrafi ögeler gerçektir. Doğaüstü olay ve varlıklar mit, efsane ve masalların tümünde görülebilmekteyse de öykülerdeki varlık amaçları farklılık göstermektedir. Sözgelimi mitlerde bir tanrı ejderhayı öldürüp bedeninden yeryüzünün yaratılmasını sağlarken, efsanelerde gerçek bir kahraman sözgelimi St. George bir köy veya ülkeyi kurtarıp, Hıristiyanlığı yaymak için, masallarda ise anonim bir prens veya çoban âşık olduğu prenses ile evlenebilmek için aynı eylemi gerçekleştirmektedir.

Mitolojik temalar

Halkların birbirinden farklı detay ve kahramanlara sahip efsaneleri olmakla birlikte mitografi biliminin gelişimiyle ortaya konulduğu gibi bunlar arasında yaratılış, zaman, kökler, toplumsal kurumlar, kıyamet gibi kavramları açıklamaya yönelik anlatıların birbiriyle ortak motifler içerdiği anlaşılmıştır. Pek çok kültürde mitolojik olayların altın çağ adı verilen insanların mükemmel şartlar altında uzak geçmişte yaşandığına sonradan yozlaşıldığına inanılmaktadır. Kökler teması evrenin, dünyanın, coğrafi bölgelerin, hayvan ve insanların başlangıcıyla ilişkili olup, hayat ve ölümün anlamını da içermektedir. Bazı kültürlerde tanrıların kötülerle yaptığı bir savaş sonucu kaybetmeleri veya büyük bir sel tufanı sonucu gerçekleşen kıyamet mitleri de yer almaktadır. Bazen yanlış anlama, şaka, hurafeler de mit ve efsanelerin ortaya çıkıp gelişmesine sebep olmaktadır ki bunlar daha çok şehir efsaneleri ve kriptozoolojinin konusunu oluşturmaktadırlar.

Bkz. Yaratılış Mitleri, Kıyamet Mitleri

MİTOS Yunanca 'uydurulmuş söz' anlamındaki 'mythos' kelimesinden Batı dillerine giren terim Türkçe içerisinde mit ve efsane ile eşanlamlı kullanılmaktadır. Yunanlılar mitos kavramını zamanla geliştirmiş olup, Homeros'un döneminde sözlerin edebi tarzda düzenlemesi olarak algılanırken Plato döneminde mecazi öykü, Aristoteles döneminde "tema" sonrasında ise neredeyse drama anlamına genişlemiştir.

MİTRA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da tek bir ilahide (III: 59, 6) yakarılan önemli bir Hint-İran tanrısının adı olup, çoğu zaman adı Varuna ile birlikte bir grup güneş tanrısı olan Adityalar arasında anılmakta, düzenin (Rta) koruyucusu kabul edilmektedir. Pers dininde varlığına rastlanmayan Varuna'nın Rigveda'da Mitra ile eşleştirilmiş olması (1: 136, 137, 151-153; 5: 62-72; 6: 67; 7: 60-66; 8:25; 10: 132) dikkat çekicidir ama Atahrveda'da iki tanrı birbirinden ayrılmaktadır. Rigveda sonrası Vedik yazıtlarda ise dürüstlük, arkadaşlık ve anlaşmanın koruyucu tanrısı olarak ortaya çıkmaktadır. Hindularca Upasthaana olarak adlandırılan gündoğumu duasında yakarılan Mitra tıpkı Pers görünüşünde olduğu gibi güneş tanrılı olarak düşünülmüş olup, adı başlangıçta "yemin, antlaşma" geç dönemde ise "dost, arkadaş" anlamına gelmekteydi.

Herodot Mitra adlı bir gökyüzü tanrıçasından bahsetmekte olup, Yunan tanrıçası Aphrodite ve Arap tanrıçası Al-Lat ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

MİXKOATL [Aztek Mitolojisi] Av ve savaş tanrısının adı olup, ana tanrıça Kihuakoatl'un oğlu, Kuetzalkoatl'ın (Ksokhikuetzal'dan) ve Huitzilopokhtli'nin (Koatlikuedan) babasıdır. Adı Aztek dilinde "bulut yılanı" anlamına gelen Mixkoatl veya İztak Mixkoatl (Beyaz bulut yılanı) Yemaxtli, Yoamaxtli olarak da bilinmekte ve genellikle düzenbazı yaratıcı tanrı Tezkatlipoka ile karıştırılmaktadır. Uğruna insan kurban edilen, Samanyolu ve kutup yıldızı ile ilişkilendirilen Mixkoatl günümüzde Meksika'da yaşayan Otomi halkının ve Çiçimek halkının soyundan geldiğini iddia eden pek çok kabilenin koruyucu tanrısıdır. Mixkoatl, Aztek panteonunda Huitzilopokhtli'ye kıyasla daha önemsiz bir tanrı olarak görülmesine karşın, Huejotzingo ve Tlaxkala'da Kamaxtli adıyla bilinen en önemli tanrıydı. İspanyol keşiş Fray Diego Durán'ın 1576 tarihli Tanrılar ve Ayinleri adlı çalışmasında Mixkoatl'ın avcılığı keşfedip insanlığa armağan ettiği belirtilmektedir. Uzun saçlı, kara gözlü, tüylü bir başlık giyen tanrı bir elinde yiyecek sepeti ötekinde ok ve yay tutarken tasvir edilmekteydi.

Mixkoatl (Telleriano-Remensis kodeksi, 17. yüzyıl)

MİYOLANGSANGMA [Tibet Mitolojisi] Dünyanın en yüksek dağı Everest'te dört kız kardeşiyle birlikte yaşadığına inanılan bir tanrıça olup, bir kaplana binen, bir kâse arpa taşıyan Miyolangsangma'nın yanında mücevher tüküren bir firavun faresi bulunmaktaydı.

MİYAMOTO MUSAŞİ Japonya'nın en ünlü savaşçısı olan efsanevi kılıç ustası ve samurayın adıdır (1584-13 Haziran 1645) 30 yaşına geldiğinde 60'tan fazla dövüşte rakiplerinin tümünü yenmiş, ölmeden hemen önce Kyuşi dağında inzivaya çekildiği bir mağarada savaş sanatı öğretisinin temel kaynaklarından Go Rin No Şo (Beş Çember Kitabı) adlı kitabını yazmıştır. Gerçek adı Şinmen Musaşi No Kami Fuji-vara No Genşin olan samuray, Tokyo'nun güneybatısında bulunan Musaşi bölgesinin Miyamoto köyünde doğmuş olup 'Fujivara' adlı soylu bir ailenin üyesiydi (No Kami: Asalet unvanı) Yedi yaşındayken babası Munisai ölünce bir rahip olan dayısı tarafından büyütülmüştür. Şogun Toyotomi Hideyoşi'nin Japonya'yı birleştirmek için uğraştığı isyan ve şiddet dolu günlerde büyüyen Musaşi'nin daha on üç yaşındayken mızrak ustası Arima Kihei'yi basit bir sopa kullanarak öldürdüğü bilinmektedir. Macera peşinde hiç kesmediği saçları ve nadir yıkanmasının da verdiği rezillikle çift kılıç kuşanmış olarak Japonya'yı dolaşarak kılıç sanatında ustalaşmaya çalışmıştır. İeyasu Şogun olunca rakip saflarda Aşikaga'nın ordusunda savaşmış, muharebeden

ve yenik düşen bir orduya karşı başlatılan sürek avından kurtulmayı başarmıştır. Kan davalı olduğu Yoşioka ailesinin iki oğlunu öldürüp birini ağır yaralamıştı. Hozoin tapınağında mızrak dövüşünü incelemiş, Şişido Baikin adlı orak ve zincir ustasını öldürmüş, tahta kılıç kullanarak Matsudaria efendinin kılıcını kırdıktan sonra hocalığını yapmış, Sasaki Kojro gibi pek çok kılıç ustasını yenilgiye uğratmış ve ünü tüm Japonya'ya yayılmıştır.

MİYAZU-HİME [Japon Mitolojisi] Hükümdarlık tanrıçasının adı olup, fırtına tanrısı Susanovo'nun karısıdır.

MİZBEAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te topraktan (Çıkış 20:24) veya yontulmamış taştan (Çıkış 20:25) yapılan sunakların adı olup, İbranice 'öldürmek' kelimesiyle ilişkilidir. Eski Ahit'e göre ilk altar Nuh tarafından dikilmiş olup (Tekvin 8:20) ardından İbrahim (Genesis 12:7; 13:4; 22:9), İshak (Tekvin 26:25), Yakup (Tekvin 33:20; 35:1, 3) ve Musa (Çıkış 17:15) tarafından başka sunaklar dikilmiştir.

MİZUHAME-NO-MİKUTE [Japon Mitolojisi] Ana tanrıça İzanami'nin en küçük çocuğu olan bir tanrıçanın adıdır.

MJER JEMA [Ural Mitolojisi] Estonya ve Letonya'da yaşayan Livon halkının inanışında deniz tanrıçasının adı olup, yeni tekne yaptıranlar tarafından denize bir bardak likör dökülerek, yılın ilk balığını tutanlar tarafından ise çeşitli armağanlarla onurlandırılmaktadır. Mjer-jema aynı zamanda Mjer-titard adıyla bilinen denizkızlarının da annesidir.

MJER TİTARD Bkz. Mjer-jema

MJÖLLNİR [İskandinav Mitolojisi] Şimşek tanrısı Thor'un Brok ve Eitri adlı cüceler tarafından büyülü maddelerden yapılan çekicinin adı olup "parçalayıcı" anlamına gelmekteydi. Çekicin yapımı sırasında Loki sinek kılığına girerek cüceleri rahatsız edince Mjöllnir'in sapı olması gerekenden daha kısa bitirilmiştir. Çekiç öylesine ağırdır ki ancak Thor ve babası Odin tarafından kaldırılabilir. Thor, çekici demir eldivenlerle tutmakta ayrıca gücünü iki katına çıkaran bir kemer de takmaktadır. Thor, çekici her atışında Mjöllnir sahibine geri dönmektedir. Ölümünden sonra oğulları Magni ile Modi'te miras kalmıştır. Hıristiyanlık öncesi İskandinav geleneğinde Mjöllnir yıkımı değil yeniden canlanmayı sembolize etmektedir. MS 10. yüzyılda 'Thrym'in Şarkısı' adlı şiirde Mjölnir'in Thrym adlı bir dev tarafından çalışına dair bir hikâye anlatılmıştır. Thor, sabah uyanıp çekicini bulamayınca Loki'den yardım istemiş, Loki'de Freya'nın şahin tüylü pelerinini alarak Jotunheim'e uçmuş ve Thrym'in çekici neden aldığını öğrenmiştir. Dev, Freya ile evlenmeden çekici geri vermeyeceğini söyleyince Thor kadın kılığına girerek başında bir duvakla Devler ülkesine giderek Thrym ile akrabalarını öldürmüş, çekicini geri almıştır.

MNEMOSYNE [Yunan Mitolojisi] Hafızanın kişileştirilmiş formu olan bir titanidin adıdır. Gaia ile Uranos'un kızı olup tanrı Zeus'tan dokuz ilham perisini (Musalar) doğurmuştur. Atina'da bir tapınağı bulunmakta ve Trophonius'ta kutsal bir pınar adıyla anılmaktaydı (Hes. Theog. 54, 915; Diod. v. 67; Paus. ix. 39. 4).

MNEME [Yunan Mitolojisi] Üç Museden birisi olup (diğer kardeşleri: Aoide, Melete) hafıza ile özdeşleşmiş, Boeotia'da Askra'da tapınılmıştır (Paus. ix. 29. 2).

MNEMON [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un annesinin oğlunu Troya'ya gönderirken yanına kattığı bir hizmetkârın adı olup, Akhilleus'un savaş sırasında Apollon'un bir oğlunu öldürmeye kalkması halinde Troya'da öleceği üzerine bir kehanetin olduğundan savaşçının öldüreceği kişilerin geçmişini sürekli ona hatırlatmakla görevlendirilmiştir. Buna karşın Akhilleus bilmeden Tenes'i öldürünce görevini yapmadığı için Mnemon'u da bir mızrak vuruşuyla öldürmüştür.

MNESTHEUS [Yunan Mitolojisi] Memmi halkının atası kabul edilen bir Troyalı olup Aeneas'a İtalya seyahatinde eşlik etmiştir (Virg. Aen. v. 117).

MNEVİS BOĞASI [Mısır Mitolojisi] Heliopolis kentinde tanrı olarak tapınılan kutsal siyah boğaya (Wer-mer) Yunanlılarca verilen isimdir. Boynuzları arasında güneş diski taşıyan kimi zaman boğa başlı insan formunda da tasvir edilen Mnevis'e güneş tanrısı Ra'nın bir temsilcisi veya beden bulmuş formu olarak saygı gösterilir ve onuruna pek çok festival düzenlenirdi.

MO-Hİ-HAİ [Çin Mitolojisi] Su tanrısının adıdır.

MO Lİ Jİ Bkz. Marici

MOAB [Yahudi Mitolojisi] Ölüdeniz civarında, Edom sınırlarında kurulmuş eski bir krallığın adıdır.

MOASAM BEPS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Modok halkının inanışında güneydoğu rüzgârı ruhunun adı olup, kış ayazında insanlara aç kalmamaları için küçük balık sürüleri ve çam fıstıkları sağlamaktadır. Söylenceye göre evlendiği insana ayağından hiç çıkarmaması sözü karşılığında kışın tüm zorluklarına dayanabilmesini ağlayan bir çarık hediye etmişse de adam sözünü unutunca bir ayazda donarak can vermiştir.

MOBAD [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininde Yasna ayinlerinde görev alan başrahiplere verilen isim, siyasi görevleri de vardır.

MOBUNG [Aborijin Mitolojisi] Dini ayinler düzenleyen kabile büyücülerinin adıdır.

MODEİNA [Slav Mitolojisi] Polonya'da ormanların bekçisi olan bir tanrının adıdır.

MODGUD [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sının Gylfaginning bölümünde bahsi geçen bir dev kızın adı olup, Ölüler diyarında Gjöll nehri üzerinde yer alan Gjallarbrú köprüsünün koruyucusudur. Yeni ölenlerin ruhları yer altı dünyasının yollarını, dünya ağacı Yggdrasil'in köklerini çevreleyen mağaraları geçtikten sonra Modgud ile yardımcısı Frith'in beklediği her tarafı altınla döşenmiş bu köprüye ulaşabilmekteydi.

MODİ [İskandinav Mitolojisi] Thor ile Jarnsaxa'nın oğullarından birisi olup adı kızgın anlamına gelmekteydi. Modi'un yanı sıra erkek

kardeşi Magni (Güçlü) ile kız kardeşi Thrud'un (Dayanıklılık) adları babalarının özelliklerine atıf yapar niteliktedir.

MODİUS FABİDİUS [Roma mitolojisi] İtalya'nın yerli halkı Reateların Quirinus için yaptığı bir bayram sırasında dans eden bir genç kız bir tapınakta tanrıdan hamile kalmış, hızla büyüyen bir erkek çocuğu dünyaya getirmiştir. Modius Fabidius olarak adlandırılan genç Cures şehrini kurucusu kabul edilmekteydi.

MODRON [Kelt Mitolojisi] Afallach'ın kızı olan bir Galler tanrıçasının adı olup, Kelt tanrıçası Matrona ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kral Arthur efsanesindeki Morgan le Fay'ın ilkörneği olduğu iddia edilen tanrıça, tanrı Maponus ile kral Urien'in annesidir. Cornwall'da şifa kaynağı olarak görülüp Azize Modron adını taşıyan bir pınarın da aynı tanrıça kültünün Hıristiyanlık sonrası izlerinden biri olduğu sanılmaktadır.

MODU MODU Erzurum ve civarında kurak geçen Nisan-Mayıs aylarında gerçekleştirilen bir yağmur duası uygulamasının adı olup, babra bubrik ve istiska gelenekleriyle benzerlik göstermekteydi. Çocuklar, gündüz bir korkuluk hazırlayıp kıyafet giydirip, bir sığırın ucuna bağladıktan sonra ev ev dolaştırılarak yağ, un, bulgur gibi yiyecekler toplamaktaydı. Ziyaret edilen her ev bir kova suyla korkuluğu ıslatırken, çocuklar yağmur arzularını tekerleme ile ifade etmekteydi.

MOEA [Afrika Mitolojisi] Sotha halkının inanışında ruh anlamına gelen terim olup, insanın yüreğinde yaşayan bir varlık olduğuna inanılmaktaydı.

MOELO [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Buşongo halkının inanışında gökyüzünden gelen beyaz tenli tanrı Bomazi'nin ikizlerinden birisi ve Woto'nun kardeşidir.

MOG RUİTH [Kelt Mitolojisi] Gökyüzünde bronz savaş arabası ile dolaşan tek gözlü İrlanda güneş tanrısının adıdır.

MOGGALLANA Bkz. Maudgalyayana

MOGUİ [Çin Mitolojisi] Doğaüstü güçlere sahip bir ırkın adı olup, insanlara zarar verebilmekteydiler.

MOĞOL ÖLÜM SOLUCANI [Moğol Mitolojisi] Gobi çölünde yaşadığına inanılan bir canavar olup, daha çok kriptozoolojinin ilgi alanına girmektedir. Canavarın varlığı Batı literatüründe ilk kez Roy Chapman Andrews'in 1926 tarihli "Eski insanın izinde" (On the Trail of the Ancient Man) adlı çalışmasında yer almıştır. Moğolca 'alhoi horhoi' yani bağırsak kurdu anlamına gelmekte ve şişman, dev büyüklükte, açık kırmızı renkli olarak tasvir edilmektedir.

MOHİ Japonca dolunay anlamına gelmekte olup, aynı zamanda pirinç unundan yapılan bir kekin de adıydı. İnanışa göre ayda yaşayan bir yaban tavşanı sürekli mohi hazırladığından tatlı bu şekilde adlandırılmıştır.

MOHİNİ [Hint Mitolojisi] İblisler başlangıç okyanusunun çalkalanması sırasında ortaya çıkan nektarı güzelliğinden etkilendikleri bu peri kadına vermişlerdi. Vişnu süt nehri kıyısında Şiva'yı tahrik etmek için şehvet düşkünü Mohini formuna bürünmüş, bir ağacın gölgesinde yatan çiftin birlikteliğinden çift cinsiyetli Ariharaputiran doğmuştur.

MOİR [Anadolu Mitolojisi] Til'in kız kardeşinin adı olup, bir yılan tarafından sokularak öldürülmüştür.

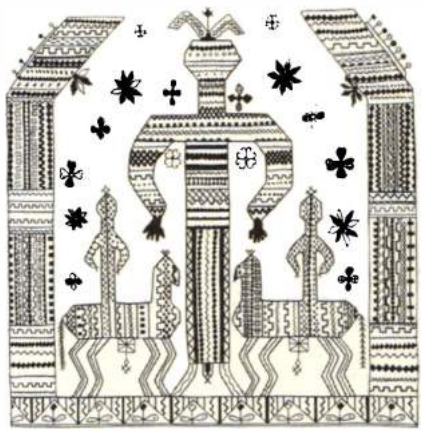
MOİRALAR [Yunan Mitolojisi] Doğum ve ölüm saatini belirleyen üç kader tanrıçasının adı olup, Roma panteonunda bulunan benzerleri *Parcae*, İskandinav panteonunda ise *Norn* adıyla bilinmekteydi. Tanrıçalardan Klotho ipliği tutarken, Lakhesis yaşam ağını örer, Atropos ise Zeus'un emri üzerine yaşam ağını keserdi. Hesiod, Moiraların Zeus ile Themis'in kızları olduğunu iddia ederken geç dönem yazarları Erebus ile Gece, Kronos ile Gece'nin hatta Ge ile Okeanus'un kızları olduklarını iddia etmiştir.

MOKKO [Kelt Mitolojisi] Yaban domuzu avcılarının koruyucusu kabul edilen domuz görünümlü bir tanrı olup, Romalılarca Mercury ile özdeşleştirilmiştir.

MOKO [Polinezya Mitolojisi] Sihirli güçlere sahip olan kertenkele tanrı olup, Yeni Zelanda'da yaşayan Maori'lerde bir tür yüz dövmesi de aynı şekilde adlandırılmaktadır. Bkz. Pili

MOKOİ [Aborijin Mitolojisi] Murngin halkının inanışında kötü bir ruhun adı olup, rastladığı insanları hareketsiz bırakacak bir güce sahiptir.

MOKOİRO [Pasifik Mitolojisi] Mangania halkının inanışında adayı birlikte yönettiği Rangi'nin kardeşi ve Angarua'nın kocasının adıdır.

Kuzey Rusya'da bir nakışta Mokoş motifi (19. Yüzyıl)

MOKOŞ [Slav Mitolojisi] Bereketin yanı sıra örgü, dikiş ve dokuma gibi kadınlara özgü faaliyetlerin koruyucusu olan ana tanrıçanın adı olup, Perun'un karısı kabul edilmekte Kiev kroniklerinde (MS 1113) bahsi geçmektedir. Rus masallarında Mokusa olarak anılan Mokoş'un adı verilerek edilen yeminlerin bozulamayacağına inanılmaktaydı. Tanrıça, Rus imparatoru I. Vladimir'in MS 980'de diktirdiği bir heykelle onurlandırılmışsa da kısa bir süre Hıristiyanlığı kabul eden imparator tarafından yıktırılmıştır. Yağmurun tanrıçanın sütü olduğuna inanılmakta

olup özellikle kuraklık zamanlarında yakarılmaktaydı. Hıristiyan kroniklerine göre 16. Yüzyılda bile Rus halkı tarafından saygı gördüğü anlaşılan tanrıça ile ilişkilendirilen meme şeklinde kayalar Mokoş taşları olarak adlandırılmakta olup, yakın zamana dek şifa ve refah dilemek amaçlı kullanılmışlardır. Mokoş kültü Hıristiyanlığın kabulünden sonra Meryem Ana'nın ki ile birleştirilmiştir.

MOKŞA [Hint Mitolojisi] Caynacı öğretide ruhun kötülükten azat edilmesi anlamına gelmekte olup, kozmik devin kafasındaki bir taçla sembolize edilmekteydi.

MOKUSA Bkz. Mokoş

MOLAY, JACQUES DE Tapınak Şövalyelerinin yaşamış en büyük üstadının adıdır. Fransa kralı Güzel Philippe ve Papa V. Clemens ile birlikte Tapınakçılar tarikatını şeytana taptıkları gerekçesiyle dağıtmış (MS 1307) ve Molay'ın servetine el koymuşlardır. 1312 yılında ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Molay, mahkemede papa ve kralı yalancılıkla itham edince yakılarak öldürülmüştür.

MOLEKH Bkz. Moloh

MOLİMON [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Upoto halkının inanışında ölü insanların ruhlarına verilen isimdir.

MOLLY PİTCHER (1754-1832) ABD folklorunda pek çok efsaneye konu olmuş Mary L. Hays McCauley'in takma adı olup, Monmouth savaşında (1778) bir top mermisi yüzünden ölen kocasının yerini alarak yorgun askerlere su taşımış bu yüzden "Molly Pitcher" olarak adlandırılmıştır. Gösterdiği kahramanlık üzerine General Washington tarafından astsubay yapıldığı için Çavuş Molly olarak da anılan kadının Pennsylvania'daki mezarının üzerinde bir bayrak direği ile top bulunmaktadır.

MOLEK Bkz. Moloh

MOLİONE [Yunan Mitolojisi] Molos'un kızı, Aktor'un eşi olmasına karşın Poseidon ile birleşip Molionları (Eurytus ile Kteatus) doğurmuştur.

MOLİONLAR [Yunan Mitolojisi] Elis kralı Augias'ın kardeşi Aktor ile Molione'nin oğulları olan Eurytos ile Kteatos adlı ikizlerin adı olup, tanrısal babalarının Poseidon olduğuna inanılmaktaydı. Molionlar, Aktoridae veya Aktorpione olarak da adlandırılmışlardır (Hom. Il. xxiii. 638, Ov. Met. viii. 308)

MOLOH [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Kenan halkının güneş tanrısı Molek'in (Malek veya Melek) İbranice formu olup, bazı yazarlarca Sümer tanrısı Baal ile özdeşleştirilmesine karşın boğa başlı tasvir edilen Moloh tamamen kötüdür. MÖ 8-6 yüzyıllar arasında Hinnom vadisinde (Kudüs'ün güneydoğusunda) İsrailli ailenin doğan ilk çocuğu bu tanrıya kurban edilmekteydi (2 Krallar 23: 10). Kartacalılarda da rastlanılan bu adette amaç güneş tanrısına güneşin ateşinin gücünü arttırabilmesi için destek olmaktı. Moloh'un koçbaşlı, eli tırpanlı Kartaca tanrısı Baal Hammon olduğu sanılmaktadır. Bazı kaynaklara göre ise Moloh bir tanrı olmayıp sadece çocukların tanrıya kurban töreninin adıdır.

MOLORKHUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Nemea aslanını öldürmeye gittiğinde kahramanı evinde konuk eden bir çobanın adı olup, Molorkhia'nın kurucusu kabul edilmekteydi (Apollod. ii. 5. 1).

MOLOSSUS [Yunan Mitolojisi] Pyrrhus veya Neoptolemus ile Andromakhe'nin oğlu ve Akhilleus'un torunu olup, Molossia'nın ad vericisi kabul edilmekteydi. Annesi Andromakhe savaş sırasında ölen Troyalı Hektor'un eski karısı olup, savaş sonunda Neoptolemos'un payına düşmüştür. Annesi tarafından Phthia'da terk edilen çocuk Neptolemos tarafından bulunup geri getirilmiş olsa da Neptolemos'un karısı Hermione kıskançlıkla çocuğu öldürmek istemiş bu sırada Peleus tarafından kurtarılmışlardır (Paus. i. 11. 1).

MOLPADİA [Yunan Mitolojisi] Attika'ya saldırıp, Antiope'yi oklayarak öldüren bu sırada Antiope'nin kocası Theseus tarafından öldürülen Amazon'un adıdır. Mezarı Atina'da bulunmaktaydı (Plut. Thes. 27, Paus. i. 2. 1).

MOLPİS [Yunan Mitolojisi] Ülkesinde ortaya çıkan kıtlığı sona erdirebilmek için kendini tanrıların arzusuna uyarak kurban eden Elisli bir kahramanın adıdır.

MOLPUS [Yunan Mitolojisi] Üvey annesi tarafından tecavüz iftirası atılan Tenos'a karşı yalancı şahitlik yapan bir flütçünün adıdır.

MOLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Tufanda sağ kalmayı başaran Deukalion'un Giritli oğlu ve Merios'un babasıdır (Hom. Il. x. 269).

2. Ares ile Demonike'nin oğlu, Thestius'un kardeşidir (Apollod. i. 7. 7).

MOLY [Yunan Mitolojisi] Kirke'nin büyülerinden korunması için Hermes tarafından Odysseus'a verilen, büyüye karşı direnci arttıran Homeros'a göre siyah köklü beyaz çiçekli bir bitkinin adıdır (Hom. Od. x. 302–306). Odysseus'un gemisi Aea adasında karaya oturunca adamlarının yarısı büyücü Kirke tarafından domuza dönüştürülmüş, Odysseus bu bitkiyi yediği için büyücüye direnebilmiştir.

MOMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Uitoto halkının yaratıcı ve ata olarak gördükleri tanrının adı olup, onun ölümüyle yeryüzü ve insanoğlu ölümle tanışmıştır.

MOMBU [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde şiddetli yağmur ve fırtına getirdiğine inanılan bir loanın adıdır.

MOMONA Bkz. Atabei

MOMOS Bkz. Momus

MOMOYE Efsaneye göre Kobo adlı bir Japon hat sanatçısı yazısındaki karakterlerden birisini sumo güreşçisine benzeterek alay etmiş, o gece kapısı bir güreşçi tarafından çalınıp sabaha kadar dayak yemiştir. Sanatçı ertesi gün yazıda alay ettiği 'Momoye' adlı karakterin olmadığını görmüştür.

MOMMU Bkz. Mummu

MOMOTARO [Japon Mitolojisi] Şeftali çocuk adıyla da bilinip masal ve efsanelerde sıkça adı

geçen bir kahramanın adı olup, beraberinde bir maymun, köpek ve sülünle birlikte dolaşmaktaydı. Efsaneye göre yaşlı kadın nehrin kenarında çamaşır yıkarken suya büyük bir şeyin düştüğünü görmüş ve bir bambu parçasıyla nehirden çıkardığında bunun büyük bir şeftali olduğunu görmüştür. Kadın şeftaliyi yıkadıktan sonra kocasıyla birlikte yemek için eve götürmüştür. Yaşlı kadın şeftaliyi ikiye böldüğünde çekirdeğinde bir bebeğin olduğunu görmüş olup çocuğa "Ailenin en küçük oğlu şeftali" (Japonca momo 'şeftali'+ taro 'ailenin en küçük oğlu') anlamına gelen Momotaro adı verilmiştir. Çift çocuğu büyük özenle yetiştirmiş, Momotaro güçlü ve akıllı bir delikanlı olmuştur. Momotaro, yaşlı adam ve eşine cinlerin yaşadığı adaya seyahat ederek servet kazanma düşüncesini anlamış, büyüklerinin onayını aldıktan sonra kadının yol için hazırladığı meyveli böreği cebine koyarak yola çıkmıştır. Yolda Momotaro'nun karşısına bir köpek çıkmış ve kahramana kemerinde ne taşıdığını sormuştur. Momotaro, köpeğe yanında Japonya'nın en iyi darı böreğinin olduğunu söyleyince hayvan kendisine de biraz vermesi şartıyla kahramana katılabileceğini söylemiş, daha sonra aynı şartlarla sırasıyla bir maymun ve bir sülün de Momotaro'nun yolculuğuna eklenmiştir. Şeytanlar adasına ulaşan kahraman ve yandaşları kalabalık bir iblisler grubuyla karşılaşınca amansız bir dövüş başlamıştır. Momotoro adil bir dövüşte iblislerin lideri Akandoji'yi yendikten sonra hasmını iple bağlamıştır. Akandoji, elindeki tüm hazineleri Momotaro'ya vermeye razı olunca kahraman yoldaşlarıyla birlikte evine dönmüş, ailesiyle birlikte refaf ve mutluluk içerisinde uzun bir ömür geçirmiştir.

Çok sayıda benzer öykünün kahramanı olan Momotaro başka bir macerasında bir adada cinlerin elinde esir tutulan iki prensesi kurtarmıştır.

MOMOY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çumaş halkı halüsinasyon gördürücü özelliğe sahip tatula bitkisinin (Datura stramonium) özünü Momoy adlı dişil bir ruh olarak düşünmekteydi.

MOMUS [Yunan Mitolojisi] Hesiodos'a göre Nyx'in oğlu ve eleştiri, alay, taklit, hakaret tanrısının adı olup, yazar ve şairlerin koruyucusudur. Başta Hephaestus'un işleriyle, Aphrodite'nin gıcırdayan sandaletleri olmak üzere tanrılarla dalga geçtiği için Olympos dağından kovulmuştur (Hes. Theog. 214.). Momus, Yunan sanatında elinde küçük bir figür tutarken maskeli bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

MON [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının inanışında yaratıcı tanrı İmra'nın ilk yarattığı ilk ilahi varlık olup, cinlere karşı kazandığı zaferlerin anlatıldığı efsanelerin de kahramanıdır. Prasun halkınca Mandu olarak bilinen Mon altın bir ok kılıfı taşımaktaydı.

MONAN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi-Guarani halkının inanışında yeryüzünü bir kez tufan bir kez de ateşle yok edip yeniden yaratan tanrının adı olup, günahkâr insanları da hayvanlara dönüştürmüştür.

MONDAMİN Bkz. Tahıl Ana

MONEİBA [Afrika Mitolojisi] Kanarya adalarından Hierro adası halkının inanışında bir kayada yaşadığına inanılan kadınların koruyucu tanrıçasının adıdır. Erkeklerin koruyucu tanrısı ise Eranoranhan adıyla bilinmekteydi.

MONETA [Roma Mitolojisi] Capitolium'un kuzeyindeki tepede tapınağı bulunan Juno'nun lakaplarından birisi olup, 'haberci' anlamındadır. Para basımı yapılan bu tapınak tanrıça Juno tarafından korunmaktaydı.

MONGFHİNN [Kelt Mitolojisi] Esir tuttuğu hamile Britanya prensesi Cairenn'i açık alanda doğum yapmaya zorlayan zalim Tara kraliçesinin adıdır. Cairenn sonradan kral olacak Niall'ı doğurmuşsa da 1 Kasım günü (Samhain) canına kıymış sonradan her yıl bu günde Mongfhinn festivali düzenlenmiştir.

MONGHOLUN NİÇUA TOPÇAA Bkz. Alan Hoa

MONGVİ KAÇİNUM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında Kaçina adı verilen ata ruhlarının lideridir.

MONİKA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (332–387) Evli kadınlar ve annelerin koruyucusu kabul edilen bir azizenin adı olup, yortu günü 4 Mart'tır. İtiraflar adlı otobiyografisinde oğlu Augustine'in uzun süre Hıristiyan olmamakta direnmesine karşın St. Monika'nın gördüğü bir rüya ve Tanrıya ettiği dualar sayesinde oğlunun imana geldiğini anlatmıştır. St. Monika Hıristiyan sanatında rahibe kıyafeti içerisinde oğluyla birlikte tasvir edilmektedir.

MONİZM Her şeyin tek bir ilkenin, madde veya enerjiden yaratıldığını savunan öğreti olup, düalizmin karşıtıdır. Felsefe de ilk temsilcisinin Parmenides olduğu bilinen görüş genellikle tek tanrı inanışı ile ilişkilendirilmişse de inanç alanında özellikle Hinduizmin Brahman kavramıyla uyuşmaktadır.

MONJU Bkz. Manjuşri

MONMOUTHLU GEOFFREY 12. yüzyılda Britanya krallarının kroniklerini yazan, Kral Arthur efsanesini derleyen yazarın adıdır (MS? 1100-55). Gallerli bir Benediktin rahibi olan Geoffrey 1152'de Asaph piskoposu olmuştur. Historia Regum Britanniae'de (Britanya Kralları Tarihi) Troyalı Aeneas'ın torunu Brutus'tan itibaren tüm Britanya krallarının, 'Vita Merlini'de ünlü kâhin Merlin'in hayatını ele almıştır. Geoffrey, eserlerinden kendinden önceki tarihçiler Bede ile Nennius'in eserlerinden yararlanmakla birlikte Galler efsanelerini bir şekilde derleyip detaylı olarak yazıya dökmeyi başarmış, Kral Arthur efsanesinin tüm Avrupa'ya yayılmasını sağlamıştır.

MONO [Japon Mitolojisi] Hayvan ruhlarını tanımlamak için kullanılan eski bir terimdir.

MONOCEROS [Yunan Mitolojisi] Yaşlı Pliny'ye göre bir tek boynuz (unicorn) çeşidi olup, geyiğin kafası, atın vücudu, filin ayağı ve yaban domuzunun kuyruğuna sahiptir.

MONOGATARİ Yer yer manzum kıtalar içeren düzyazı tarzında Japon destanlarının genel adıdır.

MONOGENESİS Bkz. Tek Köken

MONOLATRİ Birden çok tanrının varlığına inanmakla birlikte tek bir tanrıya tapınma durumu olup, İsraillilerin Kenan ülkesinde bu türden bir inanç taşıdığı anlaşılmaktadır.

MONOLİTH MÖ 1. Milenyuma tarihlenip kıta Avrupası'nın neredeyse tamamına yayılmış olan bir türlü şekillendirilmiş tek parça taştan yapılmış abideler türlü efsane ve inanışların konusu olmuşlardır. Halk hikâyeleri çoğunlukla monolithlerin günahları yüzünden taşa dönüşen insan veya devler olduğu temasını işlemektedir. Monolithlerin belirli bir sıra halinde daire formunda dizilmiş formuna ise özellikle İngiltere, İrlanda, İskoçya ve Kuzey Fransa'da Brittany bölgesinde rastlanmaktadır. Bunların en ünlüleri İngiltere Wiltshire'da Stonehenge, Avon'da Stanton Drew, Cornwall'da Men-An-Tol, İskoçya'da Orkney adalarında Yetnasteen, Kuzey Uist adasında Na Fir Bhreige'dır.

MONOMYTH Joseph Campbell'in dünyanın pek çok bölgesinden toplanan söylenceleri karşılaştırarak bulmaya çalıştığı evrensel kahramanın ilkörnek yolculuğunu konu alan efsane olup, "Kahraman'ın yolculuğu" olarak da adlandırılmıştır. Campbell'in, "Bin yüzlü kahraman" (The Hero with a Thousand Faces, 1949) adlı eserinde sıkça kullandığı terimi İrlandalı yazar James Joyce'un "Finnegans Wake" adlı romanından ödünç aldığı bilinmektedir. Campbell'ın mitolojik çevrim olarak adlandırdığı kahramanın yolculuğunun aşamaları dünyanın her yerinde benzer bir kalıpta ortaya çıkmakta olup, bunlar sırasıyla evden ayrılıp "yola çıkış", bilinmeyen bir dünyada yaşanan "maceralar" ve yeni bilgiler kazanmış olarak eve "dönüş"tür.

Yola çıkış

Mucizevi bir şekilde gerçekleşen gebeliğin ardından doğan kahraman -ki genellikle bir bakire tarafından ona en çok ihtiyaç duyulan kara bir dönemde doğurulmuştur- yeni bir çağ ya da başlangıç için umut haline dönüşmektedir. Gizli bir mekân da (orman, mağara, baraka) büyüyen kahraman genellikle (bir kral, iblis veya üvey veya gerçek ana/baba gibi) bir düşman tarafından tehdit edilmekteyse de kahraman daha çocukken kendini ispatlayarak tehlikeyi bertaraf etmektedir. Maceraya Çağrı evresi kahramanın benliğin uyanmasını anlatmakta, bazen bir haberci ile gelen macera çağrıları ki savaşılması gereken düşmanı ya da bir sorunu bildirmektedir bu hazırlık dönemini sona erdirmektedir. Haberci, izleyiciyi öyküye çeken çatışmanın ilk ögesi olarak ortaya çıkmakta ve kahramanı harekete geçirmektedir. Kahraman kimi zaman yeni kimi zaman ise önceden reddettiği ya da gönülsüz olduğu zorlu bir görevi bir akıl hocası tarafından cesaretlendirildikten sonra üstlenerek yolculuğuna başlamaktadır.

Macera

Yolculuk aşaması pek çok evrensel motifi içermekte olup bunların ilki 'arayış'tır. Kahraman kayıp ya da kendine güç kazandıracak bir şey veya kimseyi aramakta, bu süreçte yoluna yardımsever dostlar ile durmaksızın mücadele edeceği düşmanlar (dev, ejderha, büyücü ya da kötü krallar) çıkmaktadır. Çatışmadan hemen önce kahraman kötü güçlere karşı tılsım ya da tılsımlar sağlayan koruyucu ve doğaüstü bir figür ile karşılaşmakta (çoğu zaman kendini cesaretlendiren akıl hocasıdır) dahası onun tarafından fiziksel ve ahlaki açıdan eğitilerek savaşa hazırlanmaktadır. Kahraman sihirli bir eşikten geçerek Balinanın Karnı veya rahim olarak da tanımlanan kendini de dönüştürecek yolculuğa tamamen ve geri dönüşü olmayacak şekilde girmektedir. Kahraman birçok sınavdan geçerek yeteneklerini sergilemektedir. Kahraman tüm engelleri aştıktan sonra anne ve eşi temsil eden "Tanrıçayla Karşılaşma" aşamasına girmekte, bu süreçte kahraman ile tanrıçanın evliliği kahramanın yaşam ustalığı ve babaya karşı üstünlük sağlaması yorumlanmaktadır. Kimi zaman kahramanlar başarısının doruğundayken son sınavından hemen önce babasının yolundan giderek veya eskiden onun olduğu gibi olmaya çalışarak baba figürü ile uzlaşmaktadır. Kahraman son sınavda tüm görevlerini yerine getirdikten sonra gerçekten veya mecazi olarak ölmekte böylece tanrılaştırılmaktaysa da özellikle eski öykülerde öteki dünya iblislerine köke söktürdükten sonra genellikle yeniden doğarak yeryüzüne dönmeyi yani yeniden doğmayı başarmaktadır. Sonuç olarak kahraman kaderine razı olmuş, kazandığı kesin zaferle babasının intikamını almış veya babasıyla uzlaşmış olarak hem fiziksel dünyada arzuladığı nesneyi (iksir, güç, kayıp eşya) bulurken hem de yaptığı ruhsal yolculukla edindiği içgörü sayesinde çifte ödül kazanmaktadır.

Dönüş

Macera sona erdiğinde yolculuğun geri dönüşü başlamaktaysa da kimi zaman kahraman eski durumunda (fiziksel veya manen) olmadığından geri dönmekte isteksiz davranmakta, kahramanın geri dönmeme olasılığı öyküye gerilim katmaktadır. Bazen kahraman geri dönüşe bir şekilde zorlanmakta kazandığı ödülden dolayı yarı tanrısal bir güç olarak evine büyülü bir şekilde (mesela iksir içip uçma gücü kazanarak) dönmektedir. Kahraman gizemli serüvenden yaşadığı topluluğa yeni nimetler kazandırmak için geri dönerken kimi zaman kazandığı tüm güçleri geride bırakarak kendisini halkına veya babasına adayan sıradan bir adama kimi zaman ise hem yaşadığı dünyanın hem de gidip geldiği maceralar dünyasının hâkimi olarak ilham verici hatta başka kahramanlara akıl hocalığı yapacak bir karaktere dönüşmektedir.

Joseph Campell'in yaptığı analizlerle hazırladığı monomyth modern edebiyat ve sinema yazarlarına şablon hazırlamakla kalmamış, bir hikâyenin kurgusunda neyin eksik kaldığının da açıkça görülebilmesini sağlamıştır.

MONOTEİZM Bkz. Tektanrıcılık

MONTALBAN [Fransız Mitolojisi] Gaskonya prensesi Renaud'un çeyizi olarak Renaud de Montauban'a getirdiği şatonun adı olup, bir büyücünün etkisine giren Charlemagne tarafından başarısız bir şekilde kuşatılmıştır.

MONTU [Mısır Mitolojisi] Hermonthis kentinde savaş işe ilişkilendirilip tapınılan şahin başlı tanrının adı olup, Thebai kentinde beyaz bir boğa ile ilişkilendirilip Amun'un hizmetindeki koruyucu tanrılardan birisi olarak görülmekteydi.

MOO ROO BULL [Aborijin Mitolojisi] Kurbanlarını nehrin dibine çekip boğan kötü bir ruhun adıdır.

MOOGİE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı ABD'de Ozark dağlarında yaşadığına inanılan dev kertenkelenin adıdır.

MOOL-SEM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında Gluskab'ın köpeklerinden beyaz renkli birisinin adı olup, kendini büyütüp küçültebilmektedir.

MOOMBİ [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Kikuyu halkının inanışında ilk dişi ata ve kabileye adını veren ilk erkek Kikuyu'nun karısının adıdır. Kikuyu'nun ilk tarımcı erkek kardeşleri olan Masai ve Kamba'nın ise ilk çoban ile ilk avcı olduğuna inanılmaktaydı. Dokuz kızı olan Moombi tanrılara sunu sunduktan sonra kızlarına dokuz koca bulmuş böylece Kikuyu kabilesinin temeli atılmıştır.

MOOİNANEA [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında erkek kardeşleriyle birlikte bilinmeyen bir dünyadan yeryüzüne geldiğine inanılan ejderha tanrıçanın adıdır.

MOOİNAARKW [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında hilebaz kurt adam Lox tarafından ateşle kör edilen bir kızın adıdır. Ailesinin kendisine yemeğin en kötü kısımlarını verdiğini bir gün kafasının diğer deliklerini kesip açarak göz gibi kullanmaya başladığında fark etmiştir.

MOOS-BAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında vizon ruhunun adı olup, Gluskab tarafından evlat edinilen yaman bir okçudur.

MOPSUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebaili Teiresias'ın kızı Manto ile Apollon'un oğlu ünlü bir kâhin olup, Mallos kentinin kurucusu kabul edilmekteydi.

2. Ampyx veya Ampykus ile su perisi Khloris'in oğlu olup Teselyalı Lapithlerden birisi olarak hem Kalydonia domuzu avına hem de kâhin olarak Argonaut seferine katılmıştır (Apollon. Rhod. i. 65, Hygin. Fab. 14).

MOR [Kelt Mitolojisi] Keltçe "en büyük olan" anlamına gelen terim pek çok yeryüzü tanrıçasının ad ve lakabıdır.

MORA [Slav Mitolojisi] Sırp halkının inanışında kurbanlarının kanını emen bir cadı olup, başıboş saman parçası formunda dolaşmakta, kelebek kılığında uyuyan insanların dudaklarına konarak kötü rüyalar görmelerine sebep olmaktaydı. İki ruhlu yaratıklar olan moralar çeşitli bitki ve hayvanların şeklinde bürünebilmekteyse de insan formundayken gür kaşlarından tanınmaktaydılar. Rus folklorundaki Kikimora ile ilişkili olan cadının bir zamanlar kader tanrıçası olarak saygı gördüğü sanılmaktadır.

MORALD [Fransız Mitolojisi] Tristan ve İsolde destanında bahsi geçen İrlanda kraliçesinin ağabeyi, İrlanda kralının elçisi ve İsolde'nin amcasının adıdır.

MORAND DE RİVİERE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ı kapandığı manastırdan çıkaran dostunun adı olup, birlikte İspanya'ya kaçıp Müslüman kralın sarayına sığınmışlardır.

MORDEKAİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Esther'in amcası ve babasının ölümünden sonra koruyucusudur. Mordekai, İbranice 'Marduk'un hizmetçisi' anlamına gelmektedir (Esther 2:5–7).

MORDRED [Britanya Mitolojisi] Arthur'un güç kaybetmesine sebep olan hain ayaklanmanın lideri, Yuvarlak Masa şövalyesi, Orkney kraliçesi Margawse'nin oğlu, Gawain ve Agravain'in üvey kardeşidir. Kral Arthur, Gawain ile Lancelot'a karşı savaşırken Breton'u emanet ettiği yeğeni Mordred, Arthur'un tahtını ele geçirip kendini kral ilan etmiş ve kraliçe Guinevere ile evlenme planları yapmaya başlamıştır. Arthur'un uzakta olmasını fırsat bilen Modred Britanya baronlarından bazılarının da desteğiyle toparladığı askerlerle Arthur'un ordusuyla Dover'de (Richborough) karşılaşmış ilk çarpışma da Mordred çekilmek zorunda kalmışsa da Camlann'da gerçekleşen ikincisinde Arthur tarafından öldürülmüş ama Arthur'da ölümcül bir yara almıştır.

Modred'in öyküsü Monmouthlu Geoffrey'un çalışmalarının yanı sıra, Layamon'un *Brut*, Sir Thomas Malory'nin *Arthur'un ölümü* ve anonim bir Fransız yazara ait olan aynı adlı eserde geçmektedir.

MOREMİ [Afrika Mitolojisi] Yoruba söylencelerinden kendi ve ailesinin hayatını riske atarak kabilesini büyük bir sıkıntıdan kurtaran bir kadın kahramanın adıdır. Söylenceye göre İfe yeni kurulduğu dönemde İle-İgbo adlı yoksul bir Yoruba kenti daha bulunmakta ama iki yerleşimin birbirinden haberi bulunmamaktaydı. İle-İgbo kentinden bir avcı ormanda yolunu kaybedince İfe'nin zengin tarım alanlarını keşfetmiş, hemen geri dönerek gördüklerini halkına anlatmıştır. İle-İgbolular atalarının ruhları gibi giyindikten sonra İfe'ye saldırmış insanları korkutarak yiyecek stoklarını yağmalamışlardır. Bu yağma birkaç kez daha tekrarlanınca korkudan dehşete düşen insanlardan farklı akıllı bir kız olan Moremi hayaletlerin yiyecek çalmasının anlamsızlığını sorgulamıştır. Kabile liderine giderek saldırı sırasında İfe'yi terk etmek istemediğini saldırganların hayalet olmadığına inandığını eğer yanılıyorsa oğlunu tanrılara kurban edeceğini söylemiş ve geride kalma izni almıştır. Hayalet kılığındaki İle-İgbolular yeniden yağmaya geldiğinde kenti terk etmeyen kızı yakalamıştır. Saldırganların lideri kızın güzelliğine vurulup karısı olarak almaya karar vermiş ve

beraberinde İle-İgbo'ya götürmüştür. Bir süre sonra dilenci kılığına girerek kaçmayı başaran kız ormanda birkaç gün geçirdikten sonra İfe'ye ulaşmayı başarmış, olan biteni anlatınca İfe halkınca kahraman ilan edilmiştir. İle-İgboluların bir sonraki saldırısı püskürtüldükten sonra Moremi yemini unutmamış ve oğlunu kurban etmek için nehir kenarına götürmüştür. Söylenceye göre ana oğul nehre ulaştıklarında gökyüzünden bir zincir inmiş ve onları yukarı tanrılar diyarına almıştır.

MORGAN Bkz. Morgan Le Fay

MORGAN LE FAY [Britanya Mitolojisi] Geoffrey de Monmouth'un MS 1150 tarihli Vita Merlini (Merlin'in Hayatı) adlı eserinde Kral Arthur'un kötü huylu düşmanı olarak tasvir edilen yarı üvey kardeşi ve İgraine ile Gorlois'in kızı olup, Elaine ve Morgause'in de kız kardeşidir. Morgan le Fay, sözlü gelenekte Peri Morgan adıyla bilinmekte olup, büyücü bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Geoffrey'in çalışmasında Morgan Avalon adasını yöneten 9 kız kardeşten birisi ve şekil değiştirebilen bir şifacı olarak tasvir edilmiştir.

12. yüzyılda Fransız yazar Chrétien de Troyes Arthur ölümcül yara aldığında Aavalon'a getirildiğinde Morgan tarafından iyileştirildiğini kaydetmiştir. Bazı araştırmacılar başlangıçta iyiliksever bir karakter olan Morgan'ın 13. Yüzyıldan itibaren Ortaçağ Hıristiyanlığının da etkisiyle karanlık ve kötü olarak tasvir edildiğini iddia etmektedir. Britanya'da Hıristiyanlığın yayıldığı dönemde paganizmi savunduğu için sonradan kötü özellikler yakıştırıldığı savunulan Mogan Le Fay öykülerde genellikle güzel bir kadın olarak tasvir edilmekteyse de bazen yüzünün yarısı yanmış, topal ve yüzünü gizlemek için altın maskeyle dolaşan bir cadı olarak da gösterilmiştir. Bazı yazarlar Morgan'ın Arthur ile Guinevere'nin düşmanı haline geldiğinde şövalyelerin üstesinden gelmek için sihirli iksirler hazırladığını hatta Lancelot'u ayartmaya çalıştığını kaydetmiştir. Sir Thomas Malory'nin 1485 tarihli Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur) adlı çalışmasında âşıklarından birisini öldüren Arthur'dan nefret edip, hasmını öldürmek için sihirli güçlerin yanı sıra silahlı adamlarını da seferber eden hiddetli bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Morgan bu amaçla Excalibur'u çalarak Arthur'u öldürmesi için aşığına vermiştir. 20. Yüzyılda öyküye Morgan'ın yarı kardeşi Arthur ile seviştiği ve ondan Mordred adlı sonunda kralı ölümüne sebep olacak kötü huylu bir oğlu olduğu motifi de eklenmiştir. Bununla birlikte en eski kayıtlarda Morgan'ın ablası Morgause'ın Arthur ile seviştiği ve Mordred'in annesi olduğu kaydedilmiştir. Yakın zamanda feminizmin popüler olmasıyla bazı kadın yazarlar Morgan'ı bir Kelt tanrıçası olarak yorumlamışlardır. Arthur söylence dizisinin ortak tarafı Arthur'un tüm düşmanlarının ölümüne karşın Morgan le Fay'ın hayatta kalmasıdır.

Morgan Le Fay, Ariosto'un Orlando Furioso ve Boiardo'nun Orlando Innamorato adlı eserlerinde konu edilmekte olup, Longfellow'un şiirinde Fata Morgana, Danimarkalı Ogier'in kahraman olduğu Holger Danske destanında ise Morgue le Faye olarak anılmıştır.

Bkz. Dahut, Fata Morgana, Uçan Hollandalı

MORGAN MYWNOAWR [Kelt Mitolojisi] Sahibinin her istediği yere gidebilen bir arabanın sahibi olan Manannan'a Galler'de verilen isimdir. Bran ile Matholwch arasında gerçekleşen savaşta hayatta kalabilen 7 savaşçıdan birisi olan Mywnoawr sonradan Rhiannon ile evlenmiştir.

MORGAUSE [Britanya Mitolojisi] Sir Thomas Malory'nin 1485 tarihli Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur) adlı çalışmasında Kral Arthur'un ölümünde önemli rol oynayan Gawain ile Mordred'in annesi olarak gösterilen kadın aynı zamanda Arthur'un yarı-üvey kız kardeşi, Orkney kralı Lot'un karısı, Gareth, Gaheris ve Agravaine'in de annesidir. Margawse olarak da anılan Morgause, Geoffrey de Monmouth'un 12. Yüzyılda yazdığı Historia Regum Britanniae adlı eserinde Anna, Tennyson'un Krallara Şiirler adlı eserinde Bellicent, Wolfram von Eschenbach'ın Parzival'ın da ise Sangive adlarıyla anılmıştır. Morgause, Sir Lamorak ile ilişkisini öğrenen oğlu Gaheris tarafından öldürülmüştür.

MORGANTE [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Luigi Pulci'nin 1483 tarihli *// Morgante Maggiore* adlı mizahi şiirine göre Orlando sayesinde Hıristiyanlığı seçen korkunç bir devin adıdır. Morgante, Orlando'ya çeşitli maceralarında yardım ettikten sonra bir yengeç ısırığı yüzünden ölmüştür.

MORGAUSE [Kelt Mitolojisi] Thomas Malory'nin 15. yüzyılda kaleme aldığı Arthur'un Ölümü (Le Morte d'Arthur) adlı çalışmasında Arthur'un yarım üvey kardeşi, Morgan Le Fay'ın kardeşi, Gawain ile Mordred'in annesi olarak tasvir edilen ihtiraslı kraliçenin adıdır. Arthur ile bilmeden ensest ilişkiye giren kadın aynı zamanda Orkney kralı Lot ile evli olup ondan da Gareth, Agravain ve Gaheris'i doğurmuştur. Arthur, Mordred'in kendini öldüreceğini anlayınca önce o çocuğu öldürtmek istemiş ama atik davranan kadın Orkney adasına kaçmayı başarmıştır. Burada kral Lot ile evlenen Morgause, Mordred'i Arthur'a karşı kin dolu büyütmüş böylece Camelot'un çöküşünü hazırlayan olaylar dizisi gelişmiştir.

MORGES [Roma Mitolojisi] Kral İtalos'un halefi olup Taranto ile Paestum arasında hüküm sürmüştür.

MORGUE LE FAYE Bkz. Morgan Le Fay

MORİA [Yunan Mitolojisi] Zehirli bir yılan tarafından ısırılıp öldürülen kardeşi Tylos'u olağandışı bir yöntemle diriltmeyi başaran Lydialı bir su perisinin adıdır. Efsaneye göre bir yılan tarafından yüzünden ısırılan Tylos'un öldüğünü göre Moria dev Damasen'i yardıma çağırmış, Damasen'de kökünden söktüğü bir ağaçla yılanı ezerek öldürmüştür. Yılanın dişisi bir süreliğine ağaçların altında kaybolduktan sonra ağzında 'balis' otuyla geri dönmüş ve erkek yılanın burun deliklerine bu otu sürerek

canlanmasını sağlamıştır. Moria'da aynı otu aynı yöntemle kullanarak Tylos'u diriltmiştir.

MORİGE [Kafkas Mitolojisi] Doğu Gürcistan'da yaşayan dağ topluluklarının Hıristiyanlığa geçmeden önce tapındığı en önemli tanrı olup, adı 'düzenleyen' anlamına gelmekteydi. İnanışa göre tüm evreni yaratmış olan Morige göklerde olup biten her şeyden sorumlu tutulmaktaysa da birlikte gücünün bir kısmını karadaki vekili olan Kviria'ya devretmiştir.

MORİTAMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'da yaşayan Alkoma halkının inanışında ilkbahar ruhunun adı olup kış ruhunu kovalayıp kaçırmaktaydı.

MORİUS [Yunan Mitolojisi] Zeytin ağaçlarının koruyucusu olmasına atfen Zeus'a takılan bir isimdir.

MORKUL KUA LUAN [Aborijin Mitolojisi] Otların koruyucu ruhunun adı olup, gaga burunlu varlık ot tohumları kaçmasın diyen gözleri yarı kapalı dolaşmaktaydı.

MORMO 1. [Yunan Mitolojisi] Çocukları korkutan önemsiz bir hayalet tanrıçanın adıdır. Büyücü Hekate'nin emrinde olduğuna inanılan hayalet yaramaz çocukları ısırarak topal kalmalarına sebep olmaktaydı. Aristophanes'in bazı oyunlarının (Acharn. 582, Pax, 474) yanı sıra Bizans dönemi hakkında bilgi veren Alexiad'da Mormo'nun bahsi geçmekteydi.

2. [Aborijin Mitolojisi] Kıllı hayalet olarak da bilinen yaratıkların adıdır.

MORMOLYKE [Yunan Mitolojisi] Akheron'un dadısı olduğu sanılan dişi kurt formunda bir iblis olup adı çocukları korkutmak için kullanılmaktaydı.

MORONGO [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de yaşayan Wahungwe halkının inanışında ilk insan Mwuetsi'ye gönderilen ikinci kadın olup adı "akşam yıldızı" anlamına gelmekteydi.

MORPHEUS [Yunan Mitolojisi] Uyku Tanrısı Hypnos ile gece tanrıçası Nyx'in oğlu, rüya tanrısının adı olup, insanların rüyalarına girip, şekillendirebilme ve insanlara rüyalarında görünebilmedir. Morheus'un kardeşlerinden İcelus hayvanların Phantastus ise cansız varlıkların rüyalarını yönetmektedir. Ovid'in Metamorphoses adlı eserine göre Morpheus loş bir mağaradaki abanoz ağacından yatağında etrafı gelincik çiçekleriyle çevrili olarak tasvir edilmektedir. Morpheus, Yunanca "şekil veren, biçimlendiren" anlamına gelmektedir.

MORRİGAN [Kelt Mitolojisi] Savaş, ihtilaf ve bereket tanrıçasının adı olup, Keltçe 'Büyük Kraliçe' veya "Hayalet Kraliçe" anlamına gelmektedir. Tuatha Dé Danann kabilesinden olan tanrıça şekil değiştirebilmekte, kimi zaman savaşçıların başları üzerinde uçan leş kargası, Ulster efsaneleri dizisinde ise yılanbalığı, inek ve kurt formlarında tasvir edilmektedir. Morrigan, Germen mitolojisindeki Valkürler ile benzer özellikler göstermekle birlikte inek formundaki tasviri ayrıca toprak ve bereket ile de ilişkilendirildiğini göstermektedir. Morrigan kimi zaman Badb, Macha ve Nemain (veya Badb, Macha ve Anand) adlı kız kardeşler üçlüsü ile ilişkilendirilmekte bunların Morrigan'ın farklı görünümleri olduğu iddia edilmektedir. Kehanet yeteneği olan Morrigan'ın söylediği şarkılar savaşçılara zafer getirdiğine inanılmaktaydı. Beğendiği savaşçıyı tuzağa düşüren tanrıça eğer reddedilirse savaş alanında adamın aleyhine çalışmakta tersi durumda ise korumasına almaktaydı. Genç ve güzel bir kız veya çirkin ve yaşlı bir kadın formlarında görülebilen tanrıça "Hayalet Kraliçe" ve "Ölüm Kraliçesi" adlarıyla da bilinmektedir.

MORRİGU Bkz. Morrigan

MORRİS DANSI Rönesans Avrupa'sında Akdeniz bölgesinde oynanan danslardan ödünçlenmiş oyucuların sopa, kılıç ve mendiller taşıdığı bir halk dansının adı olup, İngiltere'de ilk olarak 1448 yılında oynanıldığı kayıtlıdır. Ritmik adımlarla oynanan dansın Latince mor 'gelenek' kelimesiyle ilişkili olduğu iddia edilmekteyse de Latin kökenli olduğu göz önüne alındığında Moorish 'Kuzey Afrikalı' etimolojisi de ihmal edilmemelidir. Fransa, İtalya ve İspanya'da benzeri danslar tespit edilmişse de Almanya'da *Schwerttanz* adıyla bilinen kılıç dansıyla hatta daha öncesiyle Tacitus'un notlarında Avusturya'da Germen savaşçıların çıplak olarak kılıç ve mızraklarıyla antreman için yaptığı bir dansla ilişkili olduğu da iddia edilmiştir.

MORS [Roma Mitolojisi] Ölümün kişileştirilmiş formu olan bir tanrı adı olup, Yunan ölüm tanrısı Thanatos'un adından türetilmiş olmalıdır.

Mors

MORTA [Roma Mitolojisi] Kader tanrıçaları Parcae'erden birisi olan ölüm tanrıçasıdır.

MORUS [Yunan Mitolojisi] Kötü son ve felaketin kişileştirilmiş hali olup, Erebos ile Nyx'in oğlu ve Thanatos'un erkek kardeşidir.

MOSKHEL [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında sığırların koruyucu tanrısının adı olup, Mara Marsava varyasyonlarından birisi olmalıdır.

MOSOLEUM Bkz. Dünyanın Yedi Harikası

MOŞANYANA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Sotho halkının inanışında insan

ve hayvanları kaçırıp yutan Kholumolumo adlı canavarı öldüren kahramanın adıdır. Canavardan kaçan hamile bir kadın bir mağaraya sığınıp çocuğunu doğurmuş, Moşanyana adlı çocuk büyüdüğünde canavarı öldürerek o ana kadar yuttuğu tüm insan ve hayvanları serbest bırakmıştır. Bazı köyler kahramanı kıskanıp öldürme teşebbüsünde bulunmuşlarsa da ilk üçünde büyü yaparak ellerinden kurtulmuş, dördüncüsünde ölmüştür.

MOŞTO [Çingene Mitolojisi] İyi ve güzel olan her şeyin yaratıcısı olan tanrının adı olup Zerdüşt dinindeki Ahura Mazda ile benzerlik göstermektedir. Moşto'nun üç oğlu olup büyüğü yeni şeyler yaratırken, ortancası var olanları onarır, küçük olan ise var olanı yok etmektedir.

MOT [Ugarit Mitolojisi] Hava ve Kaos'un (veya Rüzgâr ve Arzu) yumurtasından çıkan ölüm ve kuraklık tanrısının adı olup, Baal'ın baş düşmanıydı. Tanrıça Anat yeraltı dünyasına inerek Mot'u kılıcıyla parçalara ayırmış böylece Baal'ın yeniden hayat bulmasını sağlamıştır. Mokhus'un Fenike yaratılış söylencesinde Oumolos tarafından Uranos ile Gea'yı birbirinden ayırırken üretildiği aktarılmıştır. Ayrıca Arap yaratılış söylencesinde bu yumurtadan Gaddar adlı bir iblisin çıktığından bahsedilmiştir.

Bkz. Kozmik yumurta, Khnemu, Narayana

MOTHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Masal ve efsanelerde kız kardeşi Mungo ile birlikte adı sıkça geçen bir kadın kahramandır.

MOTHONE [Yunan Mitolojisi] Kalydon kralı Oineus'un kızı olup, öncesinde Pedasa olarak bilinen kente adını vermiştir (Paus. iv. 35. 1.).

MOTİF Söylencelerde öykü veya anlatım düzeni içerisinde yer alan ve verilen temayı güçlendirmeye yarayan en küçük birimin adı olup, tek başına anlam içermemektedir. Mitolojide motif genellikle "ilkörnek" terimiyle eşanlamlı kullanılmaktaysa da motifler ilkörnekleri somutlaştırmaya yaramasını sağlamaktadır.

MOTİF İNDEX Öykü, masal ve destan derleyip bunları analiz edip yorumlamak isteyen halkbilimcilere çalışmalarında kolaylık sağlamak amacıyla öykü içerisinde yinelenen olaylar dizisi şablonlarının kategorize edilerek listelenmesi işini tanımlayan bir tasnif sisteminin adıdır. Folklor araştırmalarında Motif index ilk olarak Amerikalı araştırmacı Stith Thompson (1885–1976) tarafından öykü motiflerini ilk kez kapsamlı bir şekilde ortaya koyan Finlandiyalı folklorist Antti Aarne'nin (1867–1925) çalışmaları temel alınarak hazırlanıp kullanılmıştır. Aarne–Thompson masal tipi sınıflandırılması olarak anılan sistem (kısaca "AT") 1910, 1928 ve 1961'de gözden geçirildikten sonra bugünkü halini almıştır. Antti Aarne 540 belirgin masal tipini ayırdıktan sonra sonradan eklenebilecek diğer öykü tipleri için yaklaşık 2 bin motiflik yer bırakmıştır. Öykü tipi sayısını 3,228'e çıkaran indexte Thompson alfabenin harflerini temel kategoriler olarak belirlerken, kategorilerin yanına eklediği rakamlarla öykü motiflerini belirtmiştir. Örneğin B harfi hayvan kategorisini, B0-B99 Efsanevi hayvanları, B100-199 Sihirli Hayvanları tanımlamakta kategorinin sağına eklenen ikinci hatta üçüncü rakamlar ise tema çeşitliliğini ifade etmektedir. Örneğin B81 denizkızını, B81.2 denizkızının bir erkekle evlenmesini, B81.2.1 ise denizkızının bu adamdan bir oğlu olmasını ifade etmektedir.

Thompson'un listesinde küçük değişiklikler yapılmış güncel folklorik Motif İndex kategorileri şöyledir:

A. Mitolojik Motifler
B. Hayvanlar
C. Tabular
D. Büyü
E. Ölü
F. Mucizeler
G. Devler
H. Testler
J. Bilge ile Aptal
K. Aldatma
L. Talihin dönmesi
M. Gelecek takdir etmek
N. Şans ve Kader
P. Toplum
S. Ödül ve Cezalar
R. Tutsaklarla ve Kaçaklar
S. İnsanlık dışı zulüm
T. Seks
U. Hayatın doğası
V. Din
W. Karakter Özellikleri
X. Mizah
Z. Çeşitli

MOTİKİTİK [Pasifik Mitolojisi] Maui adası halkının söylencelerinde tanrılaştırılmış bir kahraman olup, okyanustaki adaları kancasıyla tutmaktaydı.

MOTORE [Polinezya Mitolojisi] Mangaia'da tapınılmakla birlikte kurban sunulmayan fakat kendisini rahatsız eden kişiyi öldüren bir tanrı adıdır.

MOU NJAMİ [Sibirya Mitolojisi] Sayılamayacak kadar gözü olduğuna inanılan, postu yeşil çizgili dev bir hayvan formunda tasvir edilen bir yeryüzü tanrıçası olup, kadınlar hamile kaldıklarında doğacak çocuğun gözlerini Mou Njami vermektedir.

MOUMMOU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer sonsuzluk tanrısının adı olup, Apsu ile Tiamat'ın oğludur.

MOUNİKHİA [Yunan Mitolojisi] Mounikhion (Nisan) ayının 16. günü Artemis Mounikhia onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

MOUT Bkz. Mut

MOYE [Çin Mitolojisi] Kocası Ganjiang ile ölümle tehdit edilerek bir kılıç dövmeye zorlanan bir kadının adıdır. Ganjiang 5 dağdaki 10 mevkiden altın ve demir getirmişse de karısı tanrılara kurban sunmayı akıl etmeden önce metalleri dövmeyi başaramamıştır. Moye kocasının başarısı için kendini ocağın içine atarken 300 genç körükle yanmasını sağlamıştır.

MOYMİS [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde Tauthe ile Apsu'nun kızının adı olup genellikle Mommu ile karıştırılmaktadır.

MOYNA [Afrika Mitolojisi] Yukarı Volta ve Mali'de yaşayan Dogon halkının inanışında boğa kükremesine benzer bir ses çıkarıp kadınların alınmadığı, erkeklerin ise maske takarak katıldığı gizli ayinlerde kullanılan metal veya ahşap düdüğü icat eden kültürel kahramanın adıdır.

MOZORRO [Bask Mitolojisi] İnsanlara küçük işler yaparak yardım eden kısa boylu cinlerin adıdır.

MR. PUNCH Bkz. Kuklacı Öyküleri

MRART [Aborijin Mitolojisi] Mezarlık civarında bulunduklarına inanılan kötü ruhlara verilen isimdir.

MRİTYU [Hint Mitolojisi] Brahma'nın kaşlarını çatması sonucu doğan ölüm tanrıçasının adı olup, yaşamı yok etmekle görevlendirilmiştir. Doğduğu andan itibaren mutsuz olup, gözleri ağlamaktan "sarı" adlı kıyafeti kadar kırmızı olan tanrıçanın köylerin hemen dışında yer alan mezarlıklarda yaşadığına inanılıp, burada kendisine yiyecek sunulup, köyü ziyaret etmemesi istenilirdi.

MRİZALA [Germen Mitolojisi] Güzel ama zor beğenen genç bir kızın adı olup, kendisiyle evlenmek isteyen her adayı çeşitli bahanelerle reddetmiş, dayanamayan annesi kendisine bir kız kurusu olarak öleceğini söyleyince de "Keşke Ölüm gelip benimle evlense" cevabını vermiştir. O anda kapı çalmış ve çok yakışıklı ve hoş bir delikanlı içeri girmiştir, gelenin Ölüm olduğunu anlamayan Mrizala birkaç güzel gün geçirdiği çocuğa âşık olmuşsa da arada bir kaybolan gencin ne yaptığını merak edip, kiliseye doğru giden adamı takip edince bir bebeği kızartıp yediğini görmüştür. O anda münasebetsiz dileği aklına gelen kız sıranın kendisine geleceğini anlamıştır. Ertesi gün kiliseye giderken takip edildiğini anlayan adam kıza ne gördüğünü sorduğunda hiçbir şey cevabını vermiş ama birer gün sırayla babası ve annesi ölmüş, ardından sıra her seferinde adama aynı cevabı veren kıza gelmiştir. Kız gömüldükten sonra mezarında bir gül bitmiş tesadüfen civardan geçen bir prens şapkasına takmak için beğendiği gülün yolunup sarayına getirilmesini emretmiştir. Prens, o günden sonra her gece rüyasında gördüğü kıza âşık olmuş ve geceleri gülün Mrizala'ya dönüştüğünü keşfedip kızı yeniden yaşayanların arasına döndürmeyi başarmıştır. Çift evlendikten sonra bir süre mutlu bir hayat sürmüşlerse de hamile kalan Mrizala ilk çocuğunu doğurduğu anda genç adam kılığındaki Ölüm yeniden ortaya çıkmış, boğduğu çocuğu pişirip yemiş kıza yönelttiği her zamanki ne gördün sorusuna hiçbir şey cevabını alınca sıranın prenste olduğunu söylemiştir. Mrizala bunun üzerine gördüğü her şeyi anlatmış, Ölüm almak istediği cevabı alınca kıza hatıra olarak altın bir yüzük vererek yanından ayrılmıştır.

MTAWARA MİTOLOJİSİ Zimbabve'de yaşayan Mtawara halkı yaratıcı tanrılarını Mwari adıyla anmakta, Maşongavudzi ve Yağmur tanrıçası adlı iki eşi olduğuna inanılmaktaydı. Tanrının ilk eşi yeryüzünü kocasıyla birlikte yönetirken ikincisine kuraklık zamanında yakarılmaktaydı.

dMU [Tibet Mitolojisi] Bon dininde gökyüzünde yaşadığına inanılan ve sekiz kategoriye ayrılan yerel tanrılar olup, Lha adıyla da bilinmekteydiler.

MU GONG [Çin Mitolojisi] Taoist ölümsüzlük tanrısının adı olup, doğunun efendisi ve Yang ilkesinin beden bulmuş formu kabul edilmekteydi. Mu Gong, batının efendisi ve Ying ilkesinin beden bulmuş formu tanrıça Xi Wang'ın kocası olup, birlikte dünyayı, cenneti ve var olan tüm canlıları yaratmışlardır.

MU KUNG [Çin Mitolojisi] Alıç yapraklarından bir elbise içerisinde tasvir edilen orman ruhunun adı olup, Wu Lao olarak bilinen tabiatın 5 gücünden birisi kabul edilmekteydi.

MU MONTO [Sibirya Mitolojisi] Buryat söylencelerinden bahsi geçen bir kahramanın adı olup, ölüler dünyasına gidip geri dönmeyi başarmıştır. Mu Monto, Ölüler Dünyasında hırsız, yalancı ve zina yapanların acı çektiğini, zenginleri fakir gibi, yoksulların ise refah içerisinde yaşadığını gördükten sonra babasını gömerken mezarında kurban ettiği atına binerek geri dönmeyi başarmıştır.

MUBİD [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininin rahiplerine verilen isimdir.

MUCİS SCAEVOLA [Roma Mitolojisi] Roma şehrini Lars Porsena'nın kumandasındaki Etrüsk kuşatmasından kurtaran (MÖ 509) bir kahramanın adıdır. Düşman kampına sızıp kral Lars Porsena'yı öldürme teşebbüsü başarısız olunca tutuklanmış ve ağır işkenceler görmesine karşın hiçbir korku ve acı belirtisi göstermemiştir. İşkence sırasında sağ kolu yakıldığı için daha sonraları Scavola (sol el) adıyla tanınmıştır.

MUCİZE İnsan aklının alamayacağı şekilde gerçekleşen veya peygamberler gibi insanüstü niteliklere sahip kişilerce gerçekleştirilebilen doğaüstü olayların adıdır. Musa peygamberin Kızıldeniz'i yarıp İsrail oğullarını geçirmesi, İsa peygamberin bir ölüyü diriltmesi mucize örnekleridir. İslam inanışında peygamberler, Hıristiyanlıkta ise hem peygamber hem de ermişler mucize gerçekleştirme yeteneğine sahiptir.

MUDANG Kore dininde kut adı verilen danslı ayinlerini yöneten kadın şamanlara verilen isimdir. Kore şamanizmi günümüzde Mugyo (Mu dini) veya Şingyo (Tanrıların dini) olarak bilinmekte olup, insanlarla ruhlar âlemi arasında bağ kurduklarına inanılan ve çoğunlukla kadın olan şamanlar ise Mudang ve Tangol adlarıyla adlandırılmaktadır. Mudanglar ayinlerde insanlara yapışan kötü ruhları uzaklaştırarak veya yerel tanrıları sakinleştirerek hastalıkları iyileştirmekte, insanların bahtlarını açmaktadır.

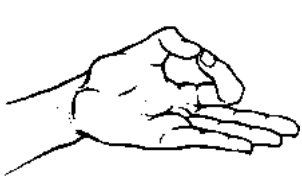

Dans eden Mudang tasviri (Şin Yunbok, 1805)

MUDGEGONG [Aborijin Mitolojisi] Baiame tarafından yaratılan kötü bir ruhun adı olup, Baiame'nin çocuklarına musallat olunca tanrı çocuklarını vahşi hayvanlara dönüştürmüştür.

MUDRA Hinduizm ve Budizm'de iki elin belirli bir pozisyonda birbirine kenetlenmesi şeklinde gerçekleştirilen sembolik ve ayinsel işaretin adı olup, Tantrik ayinlerde 108 ayrı mudranın kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca her tanrının ibadet edenlerce taklit edilen farklı bir mudrası olduğuna inanılmaktadır. Belli başlı mudralar şöyledir:

Yoga sırasında yogilerin kullandığı mudralar:

1. Çin Mudra: Vajrasana pozisyonunda otururken başparmak ve işaret parmağı O şeklidnde birleştirilmiş diğer parmaklar uzatılmış durumdadır.
2. Çinmaya Mudra: Vajrasana pozisyonunda otururken başparmak ve işaret parmağı O şeklidnde birleştirilmiş diğer parmaklar yumruk formundadır.
3. Adi Mudra: Vajrasana pozisyonunda otururken başparmak avuç içine katlanmış diğer parmaklar onun üzerine oturtulmuştur.
4. Brahma Mudra: Vajrasana pozisyonunda otururken Adi Mudra formundaki el göbek seviyesinde tutulmakta, iki elin küçük parmak eklemleri birbirine dokunmaktadır.
5. Prana Mudra: Siddhasana pozisyonunda meditasyon sırasında yapılan bir mudra olup, ellerin pozisyonu Chin Mudra'ya benzemektedir.

Budist mudraları ise şunlardır:

1. Abhaya Mudra: Barış ve yardımseverlik mudrası
2. Bhumisparsha Mudra: Buda'nın dünya tanıklığı mudrası
3. Dharmacakra Mudra: Aydınlanma sonrası Buda mudrası
4. Dhyana Mudra: Meditasyom mudrası
5. Varada Mudra: Şimşek mudra
6. Vitarka Mudra: Tartışma mudrası
7. Jnana Mudra: Bilgi mudrası
8. Karana Mudra: Kötü düşünceleri kovma mudrası

MUGASA [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika pigmelerinden Bambuti halkının inanışında insanoğlunun atası kabul edilen gökyüzü tanrısının adı olup, Vamara'nın oğludur. Mugasa başlangıçta ilk insanlar olan çocuklarıyla birlikte cennet benzeri bir diyarda yaşamaktaydı. Kulübesinde yalnız yaşamak isteyen tanrı insanoğlunca rahat bırakılmayınca gökyüzüne gitmiş o günden sonra insanlar ölümlü olmuşlardır.

MUHAMMED [İslam Mitolojisi] (MS 570 - 8 Haziran 632). Müslümanlarca Allah'ın insanlığa gönderdiği son peygamber kabul edilen, Arapların politik birliğinin kurucusu Mekkeli dini, politik ve askeri liderin adıdır. Muhammed'in peygamberliğinden ölümüne kadar bildirdiği vahiyler ölümünden sonra Kuran adıyla kitaplaştırılmıştır. Mekke şehrinde dünyaya gelen Muhammed'in babası Kureyş kabilesinden Abdullah, dedesi Abdülmuttalib, annesi ise Zuhrah kabilesinden Amine olup, Arapça Muhammed 'tekrar tekrar övülmüş, methedilmiş' anlamına gelmektedir. Müslümanlar peygamberin adını andıktan sonra "Sallallâhu aleyhi ve selem" (Allah'ın selamı onun üzerine olsun) sözlerini söyler eğer yazılarak anılmışsa aynı anlamda s.a.v yazarak kısaltma kullanmaktadır.

İslam inancına göre Muhammed'in geleceği Tevrat'ta ve İncil'de bildirilmişse de Eski ve Yeni Ahit'te bu iddiayı doğrulayacak cümleler olmaması İslam âlimlerince bu kitapların tahrif edilmesine yorulmuştur. Muhammed daha doğumundan önce babasını kaybetmiş, Halime adlı bir sütannesi tarafından bakılmışsa da 6 yaşında ise annesini de kaybedince amcası Ebu Talib tarafından büyütülmüştür. 25 yaşındayken Mekkeli zengin bir kadın olan 40 yaşındaki Hatice bint Hüveylid evleninceye dek çobanlık ile geçimini sağlamıştır. Evliliğin ardından karısının kervanlarını idare ederek ticaretle uğraşmaya başlayan Muhammed 40 yaşındayken Hira dağındaki bir mağarada, Ramazan ayının 27. Günü Cebrail ile karşılaşmış ve peygamber olduğunu öğrenmenin yanı sıra 'oku' emrini almıştır. Muhammed, Tanrıdan vahiy yoluyla aldığı emirleri anlatıp yeni dini yaymaya kalkıştığında çoktanrıcı Mekke ileri gelenlerinin tepkisiyle karşılaşmış hatta kendisine peygamberlik iddiasından vazgeçmesi için para teklif edilmiştir. Mekke'nin iler gelenlerinden Ebu Cehil'in planladığı bir suikast teşebbüsünden kurtulduktan sonra önce bazı takipçilerini Habeşistan'a göndermiş ardından 622 yılında diğer inananlarıyla birlikte Medine kentine Hicret etmiştir. Bu olay Hicrî takvim olarak da bilinen İslami takvim'in başlangıcı kabul edilmektedir. Hicret sonrasında Medine ve Mekke arasında 8 yıllık bir savaş süreci başlamış sonunda Muhammed takipçileriyle birlikte 630'da Mekke'ye girerek

kentin kontrolünü ele geçirmekle kalmamış, Kâbe'ye girerek buradaki tanrı heykellerini de kırmış, 6 Mekkeli infaz edilmiş gerisi İslam yapılmıştır. Muhammed 632 yılında Veda Haccı'nı ve Arafat dağında 40 bin kişiye hitaben son büyük vaazını gerçekleştirdikten sonra Medine'ye dönmüş ve burada ölmüştür.

İslam inancında Muhammed ile ilgili çok sayıda söylence anlatılmakta olup, bunlar en önemlileri ayı ortadan ikiye bölmesi (Şakkı-kamer) ve gökyüzüne yükselerek Tanrı ile konuşmasıdır (Mirac).

Muhammed ile Hatice'nin iki oğlu ile dört Zeynep, Rüheyya, Ümmü Gülsüm ve Fatima adlı dört kızı dünyaya gelmişse de oğulları erken yaşta ölmüşlerdir. Fatima daha sonra kuzeni Ali ile evlenmiş çiftin Hasan ve Hüseyin adlı iki oğlu dünyaya gelmiş, bunlardan Hüseyin'in Kerbela'da öldürülünce İslam defakto olarak iki mezhebe ayrılmış, Fatima'nın soyu Şiiliğin kurucusu olarak görülmüştür.

MUİLEARACH [Kelt Mitolojisi] Kuzey İskoçya'da yaşayan Pict halkının söylencelerinde 'Denizin yaşlı kadını' adıyla da geçen, batıdan gelen fırtınayla özdeşleştirilmiş mitolojik bir varlıktır. Alnının ortasındaki tek gözüyle her şeyi gördüğüne inanılan Muilearach mavi-gri yüzlü, al yanaklı, kel kafalı, çentikli dişli olarak tasvir edilir. Bazı söylencelerden aynı zamanda su altında yaşayan ve balsam dolu çanağındaki merhemiyle insanlara şifa dağıtan bir ana tanrıça olduğu anlaşılmaktadır.

MUİRDRİS [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da Rudraige gölünde yaşadığına inanılan korkunç bir deniz canavarının adıdır. Geç dönem tarihi metinlerde Sinach adıyla geçen yaratık Fergus mac Léti tarafından öldürülmüştür.

MUİREARTACH [Kelt Mitolojisi] Kuzey İskoçya'da yaşayan Pikt halkının 'Denizin yaşlı kadını' adıyla da bildiği, batıdan gelen fırtınayla özdeşleştirilmiş efsanevi bir varlıktır. Muireartach, alnının ortasında tek gözüyle her şeyi gören, al yanaklı, kel kafalı, çentikli dişli olarak tasvir edilmekteyse de Morrigan'ın görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır.

MUJAJİ [Afrika Mitolojisi] Transvaal bölgesinde yaşayan Lovedu halkının inanışında Mugede ile Mujaji'nin kızı olan yağmur tanrıçasının adıdır.

MUJİNGGA Bkz. Kalwadi

MUJİNTO [Japon Mitolojisi] Japonya'nın güneydoğusunda yer alan ve bir zamanlar 2.7 m boyunda, 300 yıl ömre sahip dev bir ırkın üzerinde yaşadığına inanılan otuz volkanik adadan oluşan adalar topluluğunun adıdır.

MUK KARNAİ [Aborijin Mitolojisi] Orta ve Kuzey Avustralya'da yaşayan Arunta halkının atalarına verdiği isim olup, insan hayvan karışımı varlıklar olarak tasvir edilmekteydiler.

MUKALİNDA [Hint Mitolojisi] Efsaneye göre dev bir yılan kralın adı olup, Buda'nın aydınlanmasının 3. haftasında yardım için Buda'nın başını korumak için gölgelik olarak kendi kukuletasını kullanmıştır.

MUKASA [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Buganda halkının inanışında savaş tanrısı Kibuka'nın kardeşi olan bir yarı tanrının adıdır. Mukasa henüz çocukken ailesinin verdiği yemekleri yemeyi reddetmiş ölen bir öküzün kalbi, ciğeri ve kanını isteyince tanrı soyundan olduğu anlaşılmıştır.

MUKURU [Afrika Mitolojisi] Namibya'da yaşayan Buşmen halkının inanışında cömert ve yardımsever yaratıcı tanrının adıdır. Mukuru'nun yağmur yağdırıp, hastalıkları iyileştirdiğine ayrıca kabile şeflerinde vücut bulduğuna inanılmaktaydı.

MULA DJADİ [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Toba-Batak halkının aynı zamanda yaratıcı kabul edilen en önemli tanrısının adı olup, Batak dilinde 'en büyük tanrı' anlamına gelmekteydi. Gökyüzünün yedinci ve en yüksek katında yaşayan tanrı iki kırlangıç habercisi sayesinde insanlarla iletişim kurmaktaydı. Mula Djadi ile karısı Manuk Patiaraja'nın üç yumurtasından Batara Guru, Mangala Bulan ve Soripada adlı üç çocuğu olmuştur.

MULA SEM KABACA Bkz. Başsız Katır

MULAK [Maya Mitolojisi] Her biri ayrı bir yönle ilişkilendirilen Bakab adlı dört devden kuzeyi simgeleyen ve beyaz renkle özdeşleştirilen bir tanesinin adıdır.

MULAN [Çin Mitolojisi] İmparator ordusuna her aileden bir erkeğin katılmasını emrettiğinde ailenin tek erkeği olan yaşlı babasının yerine erkek kıyafetleri giyerek orduya katılan genç kızın adıdır. Savaşta erkek kimliğiyle büyük yararlılık gösteren hatta general rütbesine yükseltilen Mulan ailesinin yanına dönüp eski kıyafetlerini giydiğinde adamları komutanlarının kadın olduğunu anlayıp şaşırmışlardır.

MULANİMA Kuzeybatı Arjantin'de Tucumán, Salta ve Catamarca bölgeleri halklarının inanışında uygunsuz ilişkiler içinde olan kadınları cezalandırarak çeşitli şekillere sokan doğaüstü bir yaratığın adıdır. Mulanima'nın kurbanı olan kadınlar sırasıyla 3 ayrı varlığa dönüşmektedir:

1. Bir çeşit bogey 'kötü ruh' olup geceleyin etrafta dolaşıp erkekleri baştan çıkardıktan sonra parçalayarak öldürür.
2. Boynunda zincir olan bir katıra dönüşerek geceleyin gittiği yere yıldırım düşmesine sebep olur.
3. Son olarak ateşten dişleri olan dev bir kara köpeğe dönüşür.

MULCİBER [Roma Mitolojisi] Demircilik tanrısı Vulcan'ın unvanı olup, kızgın metalleri döverek yumuşattığı için verilmiş olmalıdır.

MULİTTA [Mezopotamya Mitolojisi] Yeryüzü ve rüzgâr tanrısı Enlil'in eşi olan Babil tanrıçasının adıdır. Antik Nippur (bugün Güneydoğu Irak'ta yer alan 'Niffer/Nuffar') kentinde tapınılan tanrıçanın adı Sümerce 'Ninlil', Yunanca 'Mylitta'dır.

MULLAGHMART KONTU GERALD [Kelt Mitolojisi] Kildare'de bir kalenin mahzeninde adamlarıyla birlikte uyuduğuna inanılan bir soylunun adıdır. Bkz. Uyuyan Prensler

MULLO [Kelt Mitolojisi] Katır sürücülerinin koruyucu tanrısı olup, göz hastalıklarına da şifa sağladığından Romalılarca Mars ile özdeşleştirilmiştir.

MULO [Çingene Mitolojisi] Balkan Çingenelerinin inanışında ölü doğan bebeklerden türeyen vampir benzeri bir yaratık olup, 30 yaşına kadar büyüyüp daha sonra Ölüler Ülkesi'ne geri dönmektedir. Dağlarda yaşayıp çaldıkları hazinelere bekçilik eden Muloların her iki elinin orta parmakları eksik ve vücutları kemiksizdir. Ocak başı sohbetlerinde anlatılan hikâyelerin başkahramanı olan Mulolar Batı ve Orta Avrupa Çingenelerinde bütün hortlak çeşitlerini tanımlamak için kullanılmakta ve Çingene dilinde artık kullanılmayan mar 'ölmek' fiilinden türediği sanılmaktadır

MULOPO [Afrika Mitolojisi] Kongo'da tanrı anlamına kullanılan bir sözcüktür.

MULTULTU Bkz. Minawara ile Multultu

MULUNGU [Afrika Mitolojisi] Kuzeyde Kenya'da yaşayan Kamba halkından güneyde Tanzanyalı Nyamwezi halkını da kapsayan geniş bir bölgede pek çok kabile tarafından yaratıcı olarak görülüp mumbi" yaratıcı" olarak da bilinen gök tanrıya verilen isimdir. İnsanlar ile haberleşmek için bir bukalemun kullanan Mulungu ölümsüz olduğunu sanan insanlara bir kuş göndererek öleceklerini bildirmiştir. Asai Mumbu ve Mvatuangi adlarıyla da bilinen tanrı inanışa göre insanları teselli ederek onların yiyecek bulmasına yardım etmekte, 'Yaratığım insanları seversem gelişirler, reddedersem ölürler' diye düşünmektedir.

MUM Antik çağdan günümüze değin din ve büyü amaçlı kullanılan bir nesnedir. Özellikle pek çok dinde ölenin hatırasına saygı amaçlı dini ayinlerde mum ışığından faydalanılmaktadır. Eski Romalılar, güneşi, ayı ve yıldızları kontrol ettiğine inanıp 'ışığın anası' olarak adlandırdıkları Juno Lucina'yı onurlandırmak için veya yeni doğan çocuklarına adak olarak mum yakmaktaydı. Orta Çağ'da kırmızı mumlar aşık etmek, siyah mumlar ise lanetlemek amacıyla büyücülükte kullanılmıştır. Eritilmiş mumun suya damlatılarak oluşan şekillere göre kehanette bulunma sanatı da oldukça eski ve yaygın bir falcılık yöntemidir.

MUMA PADURA [Slav Mitolojisi] Romanya ormanlarında yaşadığına inanılan bir orman ruhunun adı olup yolunu kaybeden çocuklara yardım ettiğine inanılmaktaydı.

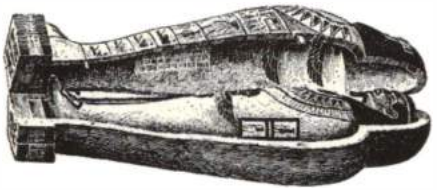
MUMBİ [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Kikuyu halkının aynı zamanda kültürel kahraman olarak gördüğü ilk insanın adı olup, yaratıcı tanrı Ngai tarafından Gikuyu ve Mumbi'nin dekatkısıyla yaratılmıştır.

MUMMU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil zanaat tanrısının adı olup, teknik becerinin kişileştirilmiş formu olup Apsu ile Tiamat'ın veziriyken Apsu, Ea tarafından öldürülünce onun hizmetine girmiştir.

MUMYA Çürümesini engellemek için çeşitli işlemler uygulanmış insan veya hayvan cesetlerine verilen isim olup, Arapça veya Farsça mumiyah (yer sakızı) kelimesiyle ilişkilidir. Bilinen en eski mumyalama örnekleri MÖ 3300 dolaylarına aittir -ki insanın yanı sıra kedi ve timsah da mumyalanmıştır- ve Mısır'da bulunmuştur. Eski Mısır'da ölülerin öteki dünyada dirilip tekrar eski bedenlerini kullanacakları inancı mumyalamanın başlıca nedeniydi. Mısırlılar, çakal ve köpeklerin toprağı kazarak cesetleri çıkarıp yediğini bildiğinden cenaze töreninde önce çakal başlı tanrı Anubis'e sunular sunarak gönlünü almaktaydı. Mısır'da iç organlar çıkarılıp kavanozlara alınmakta, beyin kızgın bir demir vasıtasıyla burundan çıkarıldıktan sonra çeşitli yağlar ve ilaçlar, reçine, sodyum karbonat benzeri maddelerle beden mumyalanmaktaydı. Mumyalama işlemi 70 güne kadar sürebilmekte olup, mumyalar yağlı tabutlar ya da taş lahitlere yerleştirilerek saklanırdı.

Mumyalanmış kutsal boğa Apis, Eski Mısır

Lahit içinde mumya (Morey, 1903)

Mumya, Eski Mısır

Mumyalama sadece Mısırlılara özgü olmayıp Asya, Afrika ve Amerika kıtasında pek çok kültürde izleri bulunmuştur. Herodot, Karadeniz'in kuzey kıyısında yaşayan İskitlerin şeflerini gömerken mumyaladıklarını bildirmiştir. Yere açılan bir çukura ölünün karnı kesilerek iç organları boşaltıldıktan sonra karın bazı bitki ve tohumlarla doldurulmakta ardından ceset ince bir kum tabakasıyla kaplanıp mücevherlerle süslü bir sandık içinde gömülmekteydi. Konya civarında bulunan Selçuklu mumyaları bu gelenekle ilişkili olmalıdır. Mumyaların popüler kültüre mal olması ise 1922'de Tutankhamun'un mumyasının bulunmasıyla başlamıştır.

MUMYA SAKLAMA KAPLARI Bkz. Kanopus Kapları

MUNDİLFARİ [İskandinav Mitolojisi] Glaur ile evlenen ve ondan Mani 'Ay' ile Sol 'Güneş' adlı çocuklara sahip olan bir devin adıdır. Tanrılar bu güzel çocukları kıskanmış ve birer savaş arabasına koyarak gökyüzüne göndermişlerdir.

MUNDUS [Roma Mitolojisi] Yeraltı dünyasına açıldığına inanılan bir kuyunun adı olup, Roma kentinde Palatine tepesinde Comitium bölgesinde bulunmaktadır. Latium ve Etririum kentlerinde aynı nitelikte benzerleri bulunmaktadır. Plutarkhos, Latince 'dünya' anlamına gelen mundus kelimesinin Etrüsk dilinde yılın ilk meyvelerinin depolandığı kuyuları tanımladığını bildirmiştir. Romalılar yılda üç kez 24 Ağustos, 5 Ekim ve 8 Kasım günleri kuyunun üzerindeki taşı kaldırarak içine ölülerin yemesi için çeşitli meyveler atmaktaydı.

MUNDZİR [Arap Mitolojisi] Hilal'in oğlu, Cabir ile Cübeyr'in babasıdır.

MUNGALİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Warramunga halkının totemlerine verdikleri isim olup, Dieri halkı Murdu, Narrinyeri halkı ise Mgaitye terimlerini aynı anlamda kullanmaktadır.

MUNGAN NGANA [Aborijin Mitolojisi] Kurnei halkının inanışında insanoğluna balık ağı, alet edevat, kano ve çeşitli silahların yanı sıra çeşitli sanatları ve isim verme geleneğini öğreten kültürel kahramanın addır. Mungan Ngana ayinlerin yaratıcısı ve Kurnei halkının atası kabul edilen Tundun'un üvey babasıdır.

MUNİN Bkz. Hugin ve Munin

MUNT Bkz. Menthu

MUNYKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Panteukles'in oğlu olarak bilinen bir Attike kralının adıdır.

2. Dryas'ın oğlu, Lelante'nin kocası, Alkandros, Megaletor, Philaios ile Hyperippe'nin babası olan bir Molos kralıdır. Kâhinliğiyle tanınan kral haydutlar tarafından soyulmuş ve uçurumdan aiağı atılarak öldürülmüşse de Zeus tarafından şahine dönüştürülmüştür.

MUNYTUS [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam'ın kızı Laodike ile Theseus'un oğlu Akamas'ın oğludur. Troya'nın düşmesinin ardından babasıyla Yunanistan'a gitmiş Teselya'da bir av sırasında yılan ısırması sonucu ölmüştür.

MURA [Hint Mitolojisi] Krişna'nın alevli diskiyle binlerce yavrusuyla birlikte yakılarak öldürülen bir iblisin adıdır.

MURA-MURA Bkz. Rüya Zamanı

MURCİA [Roma Mitolojisi] Bazen aşk ve güzellik tanrıçası Venüs ile özdeşleştirilmesine rağmen hakkında pek az şey bilinen bir tanrıça olup, Livy'e göre antik Roma şehrinin kurulduğu yedi tepeden Aventino ile Palentino tepeleri arasında yer alan vadide bir tapınağı bulunmaktaydı (Livy, Ab urbe condita, 1:33). Murcia'nın adı Latince mersin ağacı anlamına gelen myrtus kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

MURDAD [Pers Mitolojisi] Temmuz ayının 17. Günü adına şenlik düzenlenen bir ağaç meleği olup, Avesta'da ölümsüzlük anlamına kullanılan kelime aynı zamanda Temmuz ayına da adını vermiştir. Murdad aynı zamanda 1001 Gece Masallarında ölüm meleğinin adı olarak geçmektedir.

MURİAS [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann'ın İrlanda'ya geldiği 4 kentten birisi olup (diğerleri: Falias, Gorias and Findias) batıda yer aldığına ve sulara gömülüp battığına inanılmaktaydı. Buradan Tuatha Dé Danann'ın dört hazinesinden Dagda'nın sihirli kazanı Undry getirilmiştir. Murias, Galler'de Morvo, Fransa'da ise Morois adıyla anılmaktaydı.

MURİGEN [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli bir göl tanrıçasının adı olup, Morrigan'ın görünümlerinden birisi olmalıdır. Sel tufanı sırasında kurtulabilmek için somon balığına dönen Murigen'in öyküsü ile Fion Mac Cumhaill'in bilgi somonunu yakaladığı öykü ile ilişkili olmalıdır.

MURİLE [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Çaga halkının inanışında insanoğluna ateşi getiren kültürel kahramanın adıdır.

MURİMURİA [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında cennet ile cehennem arasında yer alan bir çeşit Araf olup, ölü ruhlar burada cezalandırılır veya ödüllendirilirlerdi.

MURİRANAGA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında yamyam tanrıçanın sihirli güçler atfedilen çene kemiğine verilen isim olup, yarı tanrı Maui tarafından insanoğluna hediye edilmiştir.

MURNA [Kelt Mitolojisi] Kaçırılıp tecavüze uğrayan kadın tecavüzcünün evlilik teklifini kabul etmemiş oğlu Fionn mac Cumhaill'i kız kardeşlerinin de yardımıyla tek başına büyütmüştür.

MURONA JUBMEL Bkz. Aijeke

MURUGAN Bkz. Murukan

Murukan

MURUKAN [Hint Mitolojisi] Seylan adasında avcılık ve savaş tanrısı olup, adı "genç" anlamına gelmekte ayrıca Ceyon (Kırmızı) olarak da bilinmekteydi. Murukan, genellikle tavus kuşu veya file binmiş, boynunda Katampu ağacının kırmızı çiçeklerinden bir çelenk ve elinde mızrak taşıyan, etrafı güzel perilerle çevrili yakışıklı bir delikanlı olarak tasvir edilmekteydi.

Katampu ağacına atfen Katampan adıyla da bilinen Murukan ayrıca Kataragama olarak adlandırılan tanrı ile de benzerlik göstermekteydi.

MURYAN Bkz. Karıncalar

MUSA 1. [Yahudi Mitolojisi] İsrail halkını Mısır'da firavunun zulmünden kurtaran peygamber, lider ve kanun koyucunun adı olup, Levi kabilesinden Amram'ın (İmran) oğlu, Meryem ile Harun'un kardeşidir. Mısır'da doğan ve kendisine Tevrat indirilen Musa, Kızıldeniz'i asasını kullanarak ikiye ayırarak İsrailoğullarını Mısır'dan çıkararak Filistin'e getirmiş, 120 yıl yaşadıktan sonra Nebo'da ölmüştür. Yahudiler dışında Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Bahailerce de peygamber kabul edilen Musa'nın hayatı ile ilgili özellikle Tevrat'ın Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye bölümleri detaylı bilgi verilmektedir.

Eski Ahit'in Çıkış ve Tekvin bölümlerine göre İsrailoğulları Nil Deltası'nın doğusunda firavun Tutankhamon'a kölelik etmekte ve en ağır işlerde çalışmaktaydı. Firavun, İsrailoğullarının Kenan ülkesine göç etme isteğine karşı çıkmakla kalmamış, rüyasında o yıl doğan bir erkek çocuğun kendisini tahttan indireceğini görünce, İsrailoğullarına yeni doğmuş ve yıl boyunca doğacak çocukların öldürülmesi emrini vermiştir. Bu emir üzerine pek çok kadın çocuğunu Nil nehrine atarken, Jokhebed 3 ay bakabildiği bebeğini bir sandığın içinde Nil nehrine bırakmış, Firavun'un kızı Thermuthis ile hizmetkârları bebeği bulmuş (Kuran'a göre karısı) evlat edinmişlerdir. Musa'nın ablası Meryem sandığı takip ettiğinden saraya gittiğini görmüş, bebeğin İbrani olduğu ortaya çıkınca firavun başta çocuğu sarayında istemez ise sonradan kabullenmiş bebeğe Musa adı verilip bir sütannesi aranırken Meryem çocuğu sütannesi bulma bahanesiyle gerçek annesine geri götürmüştür.

Musa, genç yaşta cinayet işleyip kaçtığı çölde çobanlarla birlikte yaşarken Yetro'nun kızı Zipporah ile evlenmiş ve Gerşom adlı oğlu dünyaya gelmiştir (Çıkış 2:11–22). Bir gün Sina yarımadasında koyun güden Musa tanrı Yahveh'in sesini duymuş, peygamber olduğunu öğrenirken kendisine halkını Mısır esaretinden kurtarıp Kenan ülkesine götürme görevi verilmiştir (Çıkış 3:2). Musa bunun üzerine kardeşi Harun ile birlikte firavunun karşısına çıkarak halkını özgür bırakmasını istemiştir. Firavun başlangıçta izin vermemişse de Yahveh'in Mısır üzerine gönderdiği felaketler fikrini değiştirmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte İsrailoğulları Mısır'ı terk edince öfkelenip ordusu peşlerine takmış, Musa kendisine Yahveh tarafından verilen asa ile Kızıldeniz'i ikiye ortadan ayırıp halkını geçirmeyi başarırken firavunun askerleri boğulmuştur (Çıkış 14:21).

Musa halkıyla birlikte Kenan ülkesine doğru çöllerde kırk yıl süren bir yolculuğa çıkmış, insanlarını bıldırcın ve kudret helvasıyla beslemekle kalmamış asasıyla vurduğu bir kayadan su çıkarmayı da başarmıştır. Sina dağına çıkıp burada 3 ay dolaşan Musa Yahveh'ten 10 Emir alarak aşağı inmiş, bu sırada kardeşi Harun'un halkın tapınması için yaptığı altın dana heykelini görünce öfkesinden tabletleri ve heykeli kırmıştır (Çıkış 20:1–17). Bir süre sonra Musa Pisgah dağında halkını Vadedilmiş topraklara ulaştıramadan ölmüş, kavminin liderliği Yeşua'ya geçmiştir.

2. [Afrika Mitolojisi] Yukarı Nijer'de yaşayan Songhay halkının inanışında insanoğluna çeşitli sanatları öğreten gezgin bir ruhun adıdır.

MUSA'NIN ASASI [Yahudi Mitolojisi] Musa'nın kayınbabası Yetro, Firavun'un sarayında bulduğu Yusuf'un asasını alıp bahçesine gömmüş, bahçede toprağa kök salan asayı kimse sökmeyi becerememiştir. Firavun'un sarayından kaçıp Yetro'ya sığınan Musa, asanın Tanrı'nın Âdem'e verdiği asa olduğunu anlayınca kolaylıkla yerinden sökmüş, böylece ilk mucizesini gerçekleştirmiştir. Musa'nın asasını kök saldığı topraktan sökerek peygamber olduğunu ispatlaması ile Kelt Mitolojisinde Kral Arthur'un kılıcı excaliburu saplandığı kayadan çıkararak kral olduğunu ispatlaması temaları arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

MUSAEUS [Yunan Mitolojisi] Müziğiyle insanlara şifa veren, Eleusis Demeter ayinlerinde kullanılan şiirlerin yazarı bir ozan ve kâhinin adı olup, Orpheus'un arkadaşı, oğlu ya da ustasıydı. Musaeus'un Eleusis tapımında kullanılan ve Peisistratus döneminde Onomacritus tarafından derlenen ilahileri bestelediği sanılmaktadır. (Herodot, vii. 6; viii. 96; ix. 43; Diod. iv. 25).

MUSAGETES Bkz. Apollon

MUSE [Yunan Mitolojisi] Hesiod'un Theogony adlı eserine göre Zeus ile bellek tanrıçası Mnemosyne'nin kızları olan dokuz tanrıçanın ya da ilham perisinin adı olup, şair, filozof ve müzisyenlere ilham vermekteydiler. Trakyalı ve Boeotialı olmak üzere iki gruba ayrılan ilham perileri efsanelerde, Tanrılara ait büyük şenliklerde şarkı söyleyip ortamı neşelendiren varlıklar olarak geçmekteydi. Başlangıçta tek bir Muse varken sayıları zamanla üçe (Aoede, Melete, Mneme) daha sonra ise dokuza çıkmıştır. Bunlar:

1. Euterpe (Müzik)
2. Kalliope (Destan)
3. Klio (Tarih)
4. Erato (Şarkı sözü)
5. Melpomene (Trajedi)
6. Polyhymnia (Kutsal şiir)
7. Terpsikhore (Dansçılık)
8. Thalia (Komedi)
9. Urania (Astronomi)

Olympos dağı eteklerindeki Pieria'da yaşayan ilham perilerinin Roma mitolojisindeki karşılığı Camenae'dir.

MUSEVİLİK Musa peygamberin kurucusu olmasına atfen Yahudi dinine verilen isimdir. Bkz. Yahudilik

MUSHAF [İslam Mitolojisi] Arapça iki kapak arasına alınmış sayfalar anlamına gelen terim Ebu Bekir döneminden sonra Kur'ân için de kullanılır olmuştur. Muhammed döneminde ağaç kabukları, deri parçaları ve yassı taşlara yazılan ayetlerin tek bir kitapta toplanması gerekliliğini Ömer, Ebu Bekir'e kabul ettirmiş o da Zeyd bin Sabit'i bu işle görevlendirmişti. Derlenen ayetle-

rin Peygamberden öğrenildiğine dair iki şahit gösterilmesi şartıyla bir araya getirilmesiyle ilk yazılı kitap oluşturulmuş ve Kuran için Mushaf veya Mushaf-ı Şerif terimi bu tarihten itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

MUSHAF-I FÂTIMA İmami inanışında Muhammed'in ölümünden sonra kızı Fâtıma ile amcaoğlu Ali'ye bir melek aracılığıyla gönderilen ve Kur'ân'ın devamı niteliğindeki kitabın adıdır.

MUSHAF-I REŞ Yezidilerin iki kutsal kitabından birisinin (diğeri: Kitab-ı Cilve) adı olup, Arapça 'Kara Kitap' anlamına gelmektedir. Yezidi dininin temel emir ve yasaklarını anlatan kitabın nerede, ne zaman ve kimin tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Kitapta Âdem, Şit, Nuh, Yunus, İsa ve Hasiye adlı peygamberlerden de bahsedilmektedir.

MUSİSİ [Afrika Mitolojisi] Namibya'da yaşayan Ovambo ile Angola'da yaşayan Ndonga halklarının inanışında insanoğluyla babası olan yaratıcı tanrı Kalunga arasında arabuluculuk yapan bir tanrının adıdır.

MUSKA Hastalık sağaltma ya da kara büyüye karşı taşınan koruyucu maddelerin adı olup, Arapça 'yazılı şey' anlamına gelmektedir. Bir çeşit tılsım olan muskalar bir kâğıda ya da deriye yazılan Tanrıya sığınma ve yakarış içeren cümlelerden oluşmaktadır. Muskalar, eskime ve yırtılmalarını önlemek için çoğunlukla üçgen formunda deri veya maden içine konulup boyun ya da omuza asılarak kullanılırlar.
Bkz. Hamayıl, Tılsım, Nazarlık, Cin

MUSPELLHEİM [İskandinav Mitolojisi] Buzdan oluşan ve buzların erimesi sonucu yaşamın ilk kez ortaya çıktığı Niflheim'den farklı olarak alevler ve ateşten oluşan, ateş iblisi Surt ile karısı Sinmore'nin yönettiği bir diyarın adıdır. Surt'un alevli kılıcıyla koruduğu Muspellheim'ın ateşi dünyanın yaratılmasına yardım etmiş olsa da, Ragnarök sırasında yıkımını da sağlayacaktır.

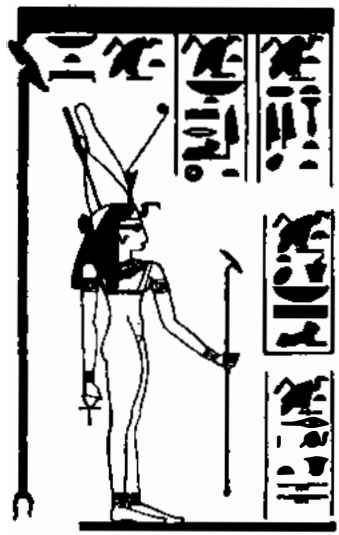
MUSSO KORONİ [Afrika Mitolojisi] Nijer'de yaşayan Bambara halkının inanışında yaratılan ilk kadının adı olup, aynı zamanda kargaşa tanrıçası ve Pemba'nın karısıdır.

MUSTAMHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Colorado nehri havzasında yaşayan Mojave halkının inanışında toprak ana ile Gök babanın torunu olup, ilk Mojave insanının yaratıcısıdır. Mustamho, sel tufanı sırasında sular geri çekilene dek diğer insanlara yardım etmiştir.

MUSUBİ-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Aşk ve evlilik tanrısının adı olup, Kanzakura adlı kutsal kiraz ağacında yaşayan yakışıklı bir genç olarak tasvir edillmekteydi.

MUŞUSSU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil kökenli üç başlı bir ejderhanın adı olup, Tiamat'ın emrindedir.

MUT [Mısır Mitolojisi] Yaratıcı ana tanrıçanın adı olup, dişi aslan, akbaba ve taçlı bir kadın olarak tasvir edilmekte Nil nehrinin yıllık taşkınıyla ilişkilendirilmekteydi. En önemli tapınağı Karnak kentinin güneyinde yer alan tanrıça Thebes'de Amon'un karısı, Khons'un anası olarak görülmekteydi. Tanrıçanın Bast ile birleştirildiği Mut-Bastet adlı bir formu bulunmaktadır. Bazı yazarlar Mısır dilinde 'anne' anlamına gelen Mut'un sonradan icat edilen bir tanrıça olduğunu iddia etmişlerse de Thebes'in en eski koruyucu tanrıçalarından birisi olması bu düşünceyi çürütmektedir. Mut, Mısır sanatında başında Aşağı ve Yukarı Mısır'ın taçlarını taşıyan, bir elinde hayat işareti ankh diğerinde papirüs asası taşır formda tasvir edilmekteydi. Mısır'da Yer Ana, Ra'nın Gözü, Tanrıçalar Kraliçesi, Gökyüzünün Hanımı, Tanrıların Anası, Doğuran gibi lakaplarla da anılan Mut Mısırlılarca gök tanrıça Hathor ve yılan tanrıça Uto, Yunanlılarca Hera ile özdeşleştirilmiştir.

Mut

MUTA [Roma Mitolojisi] Ovid'in Fasti adlı eserinde bahsi geçen sessizlik ve sükûnetin kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adıdır.

MUTFAK TANRISI Bkz. Zao Jun

MUTHUMARİAMMAN [Hint Mitolojisi] Tamil'de Pudukherry bölgesinin tarım tanrıçasının adı olup, onuruna 10 gün süren bir yaz festivali düzenlenmekte, insanlar müzik ve havai fişek gösterileri eşliğinde ellerinde tanrıçanın resimleri ile sokaklarda gezmektedir.

MUTİNUS TİTİNUS Bkz. Mutunus Tutunus

MUTJİNGGA [Aborijin Mitolojisi] Murinbata halkının inanışında tüm varlıkları yaratan ana tanrıça olup aynı zamanda insan yiyen dev kadın öykülerinin de kahramanıdır. Bir gün köylüler çocuklarını Mutjingga'ya emanet edip köy dışına çıkmışlarsa da döndüklerinde kimseyi bulamamış, kadının izini sürdükten sonra mızraklayıp öldürerek henüz nefes alabile çocukları karnından çekip çıkarmışlardır.

MUTU [Yakındoğu Mitolojisi] Asur yeraltı tanrısı ve ölümün kişileştirilmiş formu olup ejderha başlı bir insan olarak tasvir edilirdi.

MUTUNUS TUTUNUS [Roma Mitolojisi] Erkeklik organı formunda tasvir edilen evlilik tanrısının adı olup, genellikle Yunan tanrısı Priapus ile ilişkilendirilmekte, çocuk doğurmak isteyen

kadınlarca yakarılmaktaydı. MS 1. Yüzyılda yıkılan Velian tepesinde bulunan tapınağının Roma'nın kuruluşu sırasında inşa edildiğine inanılmaktaydı. Kilise babalarının yorumuna göre pagan Romalı gelinler Mutunus'un cinsel organı üzerine oturur gibi yaparak bekâretlerini kaybetmenin provasını yapmaktaydı.

MUUT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir Nukatem çeşidi olup, baykuş formunda insanlara görünen ölümün habercisidir.

MUYİNGVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona'da yaşayan Hopi halkının inanışında tohumların çimlenmesinden sorumlu tanrının adıdır.

MUYSKAYA YARATILIŞ SÖYLENCESİ Kolombiya'da yaşayan Muyskaya ve Çibça halklarının inanışında evrende hiçbir şey yokken ışığın Çimini Pagus adlı bir kutu içerisinde yeryüzüne getirilerek iki karganın gagasıyla etrafa dağıtılmış böylece hayat başlamıştır. Ay tanrıçası Çia yeryüzünde büyük bir sel tufanına sebep olmuş ancak birkaç kişi Boçika, Nemquetkha ve Sua'nın liderliğinde dağlara sığınarak ölümden kurtulabilmiştir.

MUZZU KUMMİK QUAE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Anişinaubae halkının yeryüzü tanrıçasının adı olup, tufandan etkilenen insanlara yaşlı bir kadın kılığında görünerek çeşitli ilaçlar vermiştir.

MÜBAREK GAZİ [İslam Mitolojisi] Bengal Müslümanlarınca orman ve vahşi hayvanların koruyucusu olduğuna inanılan efsanevi kişinin adıdır.

MÜCEVHER BÖCEĞİ [Mısır Mitolojisi] Larva evresinde tahtalara delikler açan zararlı yanardöner yeşil, mavi, kırmızı ve altın renklerine sahip böcek türü olup (Buprestidae) Osiris'in sembolü kabul edilmekteydi.

MÜJDE 1. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa peygamberin ölümü ve dirilişiyle gerçekleşeceğine inanılan kurtuluş haberini tanımlayan terimdir.

2. [Çingene Mitolojisi] Tıpkı Yahudiler gibi Çingeneler de kendilerini seçilmiş bir halk olarak görmekte, bir gün dünyaya özgürlük ve kardeşlik üzerine kurulu bir Altın Çağ getireceklerine inanmaktadırlar. İnanışa göre firavun efsanesinde Çingeneler işledikleri suçtan dolayı lanetlenip yurtlarını terk etmelerinin üzerinden 2000 sene geçince tekrar ülkelerine döneceklerdir.

MÜNKER ile NEKİR [İslam Mitolojisi] Ölenleri gömüldükleri ilk gece mezarlarında sorguya çeken iki meleğin adıdır. Münker ve Nekir'in kabrine geldikleri ölülere Muhammed'in kim olduğunu sorup, "Peygamber ve Allah'ın elçisidir" cevabını verenlere sağ taraflarında bir pencere açarak kıyamete kadar huzur içinde yatmalarını, veremeyenlerin ise sol tarafında bir pencere açarak kıyamete kadar azap içerisinde yaşamalarını sağladığına inanılmaktaydı. Kıyamet Günü geldiğinde ise ölüler günah veya sevaplarına göre Cennet veya Cehenneme gönderileceklerdir. Bir inanışa göre Cuma günü ölenler Münker ile Nekir tarafından sorgulanmayacaktır.

MVİNDO [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının Nyanga efsanesinde Yeraltı Dünyası'na yolculuk eden bir kahramanın adıdır.

MWAMBU ile SELA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Lyia halkının inanışında Wele tarafından yaratılan ilk erkek ve kadının adıdır. Wele, insanlar için güneş ışığını, su içmeleri için gölleri beslenmeleri için çeşitli bitki ve hayvanları yaratmış, bir merdiven ile yeryüzüne inen Mwambu ile Sela çok sayıda çocuk sahibi olmuştur. Bununla birlikte yeryüzündeki canavarlardan korkan çift gökyüzüne çıkarak merdiveni yukarı çekmişse de çocukları çoğalarak yeryüzüne dağılmıştır.

MWARİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabve'de yaşayan Mtawara halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, Maşongavudzi ve Yağmur tanrıçası adlı iki karısı vardır.

MWUETSİ 1. [Afrika Mitolojisi] Zimbabwe'de yaşayan Makoni ve Wahungwe halklarının inanışında ilk insan olup adı "ay" anlamına gelmekteydi. Karısı olan ilk kadın sabahyıldızı Massassi adını taşımaktaydı.

2. [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında ayın kişileştirilmiş formudur.

MY CHAU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının söylencelerinde kanından denizdeki incilerin oluştuğuna inanılan hain bir prensesin adıdır. Babasının yenilgiye uğrattığı komşu ülkenin kralıyla evlenen kız babasının sihirli yayının kocasının eline geçmesine dolayısıyla babasının krallığının işgal edilmesine sebep olmasını canıyla ödemiştir.

MYATCELİ [Kafkas Mitolojisi] İnguş halkının inanışında Tamazerda ve Amgamaerda ile birlikte üç kardeş ruhtan birisi olup, her biri onuruna her yıl üç ayrı şenlik düzenlenmekteydi. İnsanlar Haziran sonu ya da Temmuz başında yanlarında yiyecek ve kurbanlık hayvanlarla Myata dağına giderek Myatceli onuruna şenlik düzenlemekteydi.

MYEE [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Yeni Güney Galler bölgesi halkının inanışına göre rengârenk kanatları olan bir güvenin adı olup, uyarılmasına karşın dağların neden parıldadığını merak ederek yükseklere doğru uçmuş, buradaki kar eriyip, yağmur mevsimi başlayınca kanatlarındaki renkler eriyip kaybolur. Söylenceye göre o günden sonra tüm güvelerin rengi mat gri olmuştur.

MYENOS [Yunan Mitolojisi] Telestor ile Alphesiboia'nın oğlu olup, üvey annesi tarafından iftira edilince bir dağa sığınmış, babası peşine düşünce bir uçurumdan atlayarak intihar etmiş, ölümünden sonra sığındığı dağa adı verilmiştir.

MYESYATS [Slav Mitolojisi] Ay tanrısının adı olup, Polonya'da Miesiak adıyla bilinmektedir.

MYGDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Bithnia'da yaşayan Bebrykes halkının kralı Amykus'un kardeşi olup, Kendisine karşı savaşan Lykus'a yardım eden Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 9).

2. Troya kralı Priam ve Otreus ile birlikte Amazonlara karşı savaşan Frigya kralının adı olup, Akmon'un oğluydu (Hom. Il. iii. 186).

MYİAGRUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ve Athena'ya adanan kurbanların etine üşüşen sinekleri kaçırmaya yarayan tanrı olup, adı Yunanca 'geçici tanrı' anlamına gelmekteydi (Paus. v. 14. 2, viii. 26. 4).

MYKENEUS [Yunan Mitolojisi] Phoroneus'un torunu, Sparton'un torunu olup Miken kentinin isim babasıdır.

MYLES [Yunan mitolojisi] Lelex'in oğlu, Polykaon'un kardeşi, Eurotas'ın babası olan Lakedaemon kralının adı olup, Lakonia efsanelerinde değirmenin mucidi olarak geçmektedir (Paus. iii. 1. 1, 20. 2, iv. 1. 2).

MYLİTTA [Yakındoğu Mitolojisi] Babil-Asur halkının inanışında bereket ve doğum tanrıçasının adı olup, sonradan Yunan kültüründeki karşılığı Aphrodite olmuştur. Mylitta'ya tapınanlar saçlarını ergenlik döneminde kısa kestirip, bedenlerini tanrıçanın onuruna tapınağa gelenlere sunmaktaydı.

MYOO [Budist Mitolojisi] Vajrayana Budizm'inde Buda ve Bodhisattvalar dışında üçüncü bir tanrı formuna Japonya'da verilen isim olup, Sanskritçe Vidyaraja (Bilge Kral), Çince ise Mingwang adıyla bilinmektedirler. Bunlar Buda'nın cehalet ile savaşan 5 korkunç görünümü olup adları Dai-itoku-Myo-o, Fudo-Myo-o, Gonzanze, Kongoyaşa-Myo-o ve Aizen-Myo-o'dur.

MYRDDİN [Kelt Mitolojisi] Emrys adıyla da bilinen bir kahramanın adı olup sonradan büyücü Merlin'e dönüştürülmüştür.

MYRİKE [Yunan Mitolojisi] Kıbrıs kralı Kinyras'ın ılgın ağacına dönüşen kızının adıdır.

MYRİNA [Yunan Mitolojisi] **1.** Atlantislilere savaş açan bir Amazon'un adı olup, üç bin piyade ve yirmi bin atlıyla birlikte Okyanus kıyısındaki Kerne adlı Atlantis kentini işgal etmiş, kentin adını Myrina olarak değiştirmiştir. Atlantislilerle barış yapan Myria, Gorgolarla olan savaşlarında bu halka yardım etmiş, bir başka söylenceye göre daha sonra Libya'yı fethetmiştir.

2. Kretheus'un kızı ve Thoas'ın karısı olup Limni adasında Myrina kentine adını vermiştir.

3. Teuker'in kızı ve Dardanus'un karısıdır (Hom. Il. ii. 814).

MYRMEX [Yunan Mitolojisi] Sabanı icat ettiğini iddia ederek Athena'yı gücendiren ve tanrıça tarafından karıncaya dönüştürülen Atinalı bir kadının adıdır (Virg. Aen. iv. 402).

MYRMİDON [Yunan Mitolojisi] Karınca kılığına giren Zeus'un Kleitos'un kızı Eurymedusa'dan oğlu olup bu yüzden adı Yunanca "karınca" anlamına gelmekte, Teselya'da Myrmidonlar olarak bilinen halkın atası sayılmaktadır. Myrmidon, Aiolos'un kızlarından Peisidike ile evlenmiş çiftin Antiphus ve Aktor adlı iki oğlu ile Eupolemia adlı bir kızı dünyaya gelmiştir (Apollod. i. 7. 3; Apollon. Rhod. i. 56).

MYRMİDONLAR [Yunan Mitolojisi] Güney Teselya'da Aegina adasında yaşayan bir halkın Yunanca karıncalar anlamına gelen adı olup, haklarında karıncalardan yaratıldıkları veya Zeus'un oğlu Myrmidon'un soyundan geldiklerine dair iki efsane bulunmaktadır. İkinci söylenceye göre salgın bir hastalık adanın yerli ahalisini öldürünce Kral Aeakus babası Zeus'a çare bulması için dua etmiş, bunun üzerine Zeus karıncaları insana çevirerek bu sorunu gidermiştir. Myrmidonlar Troya Savaşında Aeakus'un torunu Patraklus'un komutasında Akhilleus ile birlikte savaşmışlardır. Bkz. Myrmidon

MYRRHA [Yunan Mitolojisi]Ovid'in Metamorphoses'una göre Kıbrıs kralı Kinyras ile Kenhhreis'in kızı olup, sarhoş ettiği babasından hamile kalmış, adam kızının yaptığını öğrenince Myrrha'yı öldürmek istemişse de kız Sabaea'ya kaçmış orada Adonis'i doğurmuştur. Myrrha, ölümünden sonra mür ağacına dönüşmüş, gözyaşları sarı sakız reçinesi olarak gövdesinden akmıştır.

MYRSOS [Yunan Mitolojisi] Aretos'un oğlu olup, kardeşleri Lykos, Glaukos, Periphas ile Menelaos gibi o da dilsizdir.

MYRTİLUS [Yunan Mitolojisi] Hermes'in oğlu ve Pisa kralı Oenomaus'in arabacısıdır. Oenomaus'un krallığının yarısını vadeden Pelops'un sözüne kanıp, Oenomaus'un arabasının civatasının vidalarını gevşeterek efendisine ihanet etmiştir. Oenomaus'u araba yarışında yenerek Mora kralının kızı Hippodameia ile evlenen Pelops ise sözünde durmayarak Myrtilus'u denize fırlatmıştır. Hermes, denizde boğulurken Pelops'u lanetleyen oğlunu yıldızların arasına yerleştirmiştir (Apollon. Rhod. i. 755; Paus. ii. 18. 2, v. 1. 5, viii. 14. 8).

MYRTO [Yunan Mitolojisi] Menoitios'un kızı, Herakles'in karısı ve Eukleia'nın annesi olup, Myrtoa denizinin ad vericisidir (Paus. viii. 14. 8).

MYSKELOS [Yunan Mitolojisi] İtalya'da bulunan Krotone kentinin kurucusu olan Rypesli bir kahramanın adı olup, Pitagoras öğretisini bu kentte yaymıştır.

MYSTERİA [Yunan Mitolojisi] Gizli dini ayin ve tapımların genel adı olup, çoğunluğu Demeter ve Dionysos ile ilişkilidir.

N

N [Maya Mitolojisi] Yılsonunda takvime eklenen 5 fazla gün ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

N-DAM-KENO-VET [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nehirlerde yıkanan kadınlara saldıran yarı balık yarı insan formunda uzun saçlı bir yaratığın adıdır.

NA AREAN Bkz. Nareau

NA ATİBU [Pasifik Mitolojisi] Gilbert Adaları efsanelerinde yaratıcı tanrının adı olup, ölümünden sonra sağ gözü güneşe, sol gözü aya, beyni yıldızlara, kol ve bacakları ise okyanusa dağılarak adalara, kemikleri ağaçlara dönüşmüş, omurgasından ise kutsal ağaç Kai-n-tiku-abu oluşmuştur. İnsanlar bu ağacın dallarından meyve gibi ortaya çıkmış, Koura-abi adlı bir adam ağacın dallarını kesince insanlar yeryüzüne dağılmıştır. Yeni Hebrid adalarında ise yaratıcı tanrı Nareau'nun önce Nei Teakea adlı kadını ardından bir kayadan Na Atibu adlı adamı yarattığına dair bir söylence kaydedilmiştir.

NA BO NOKO [Çin Mitolojisi] Güney Szeçuan'da yaşayan Çuan Miao halkının inanışında gökyüzüne adını yazınca bir güneş tanrıçasına dönüşen bir kadının adıdır.

NA KAA [Polinezya Mitolojisi] Gilbert Adalarında Tabakea'nın kardeşi olan bir başlangıç tanrısının adıdır.

NA KİKA [Polinezya Mitolojisi] Gilbert Adalarından Kribati'de ahtapot tanrının adı olup, Na Atibu ile Nei Teuke'nin oğludur.

NA NGUTU [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Bakongo halkının inanışına ölüler tanrısının adıdır.

NAAKİ Bkz. Nakki

NAAMAH [Yahudi Mitolojisi] Antik Çağ'da Astarte için kullanılan terim "canayakın" anlamına gelmekte olup, bir Yahudi söylencesinde güzelliğiyle meşhur bir iblis kraliçesi için kullanılmıştır. Naamah, melekleri müziğiyle etkileyip tahrik ederek spermlerini çalarak iblis çocuklar peydahlamaktadır. Kabala'ya göre denizde yaşayıp tahrik ettiği canavarlar tarafından kovalanan Naamah bir söylenceye göre Nuh'un karısı bir başkasına göreyse şamdan adlı bir iblisin karısı olup, tıpkı Lilith gibi uyuyan bebekleri boğazladığına inanılmaktaydı.

NABANGATAİ [Polinezya Mitolojisi] Fiji adası halkının inanışında ölüler diyarında ruhların istirahat ettiği köyün adıdır.

NABENDE [Afrika Mitolojisi] Uganda'da en önemli tanrının adıdır.

NABİA [Kelt Mitolojisi] Lusitanya bölgesi nehir ve su tanrıçasının adıdır.

NABİATA [Pasifik Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Opo'nun habercisinin adıdır.

NABOT [Yahudi Mitolojisi] İsrail kralı Ahab'ın üzüm bağını elde etmek için öldürdüğü bir köylünün adı olup, İlya peygamber bu yüzden krallığın yıkılacağı kehanetinde bulunmuştur.

NABU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil yazı ve bilgelik ve konuşma tanrısının adı olup, Marduk ile Sarpanitum'un oğlu, Ea'nın torunu ve Taşmetu'nun kocasıdır. Kült merkezi Borsippa olan Nabu, Eski Ahit'te Nebu adıyla anılmıştır (İşeya 46: 1). British Museum'da Asur kralı III. Tiglathpileser tarafından Calah'a diktirilmiş bir Nabu heykeli sergilenmektedir. Babilli astronomlar Nabu'yu Merkür gezegeni ile ilişkilendirirken sonradan, Yunanlılar Apollo veya Hermes, Romalılar ise Mercury ile özdeşleştirmiştir.

NACHAİLİAVANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] İfaluk halkının inanışında yaratıcı ana tanrıçanın adı olup, ıhlamur ağacı yüzünden çıkan bir tartışmadan sonra kız kardeşine kızarak yaşadığı yerden ayrılmış, okyanus üzerinde gezerken kucağındaki Hindistan cevizlerinden dökülen kumlardan atol ve adaları yaratmıştır.

NADAP [Yahudi Mitolojisi] **1.** Eski Ahit'e göre Jerobam'ın oğlu ve halefi olan İsrail kralının adı olup, iki yıllık saltanatın ardından generallerinden Baaşa tarafından bir suikast sonucu öldürülmüştür (1 Krallar 14-15)

2. Harun oğlu ve Abihu'nun kardeşi olup iki kardeş tanrı için yaktıkları kurban ateşinde yanarak ölmüşlerdir (Sayılar 3:2, 26:60 Levililer 10:6-7).

NADDİDAİ [Hint Mitolojisi] Parenga tanrıçası Gongadai'nin kız kardeşi olup, ilk aybaşı kanamasını geçirdikten sonra çamaşırlarını derede yıkarken bir tanrı kendisine tecavüz etmek istemiştir. Kız kaçarken kolyesi yere düşünce kırmızı ve siyah boncuklar karıncalara dönüşüp tecavüzcü tanrıya saldırmışsa da adam niyetinden vazgeçmeyince, kızın saç bağı yere düşerek yılana dönüşmüş ve tanrıyı ısırmıştır. Tanrı pişmanlık duyup Naddidai'den özür dileyince tanrıça saldırganı affetmişse de karınca ve yılanlar yeryüzünde yaşamaya devam etmiştir.

NADRO Artvin ve civarı halkının inanışında bebeklerin uykusuzluk çekmesine sebep olan cinlerin adı olup, bu durumu engellemek için Perşembe günü öğle ezanı zamanında çocuk kapı önüne çıkarılarak 'Nadrolar, suda, dağda, taşta beldede misiniz? Bebeğimin (ya da çocuğun adı söylenerek) uykusunu getirin' diye bağırılırdı.

NAENİA [Roma Mitolojisi] Cenaze törenlerinin koruyucu tanrıçasının adı olup, Roma şehir duvarlarının dışında bir tapınağı bulunmaktaydı.

NAFANUA [Polinezya Mitolojisi] Samoa adası halkının inanışında ölüler dünyası Puotu tanrısı Saveasiuleo ile Tilafaiga'nın kızı Taema'nın kız kardeşi olan savaşçı bir prensesin (Toa Tama'ita'i) adıdır. Savai adasıın batısında yaşayan prenses adanın doğusu ve batısı arasında yaşanan savaşta amcasını yenerek adaya barış getirmiştir.

NAGA [Hint Mitolojisi] Bhogavati şehrinin altında Patala adı verilen sulak bölgelerde yaşayan yarı yılan yarı insan bir ırkın adı olup, nehir, pınar ve kuyuların koruyucusu olduklarına inanılmaktaydı. Geçmişte insanlar kuraklık dönemlerinde nagaların yardımını istemekteydi

ki yağmur ve bereket getirmeleri Güney Hindistan'da için bugün bile kendilerine tapınılmaktadır. Kraliçeleri Ananta-Şeşa'nın 1.000 başı olduğuna ve bir gün Nagaların dünyayı ateşe vereceğine inanılmaktadır. Sanskrit naga kelimesi kobra yılanı anlamına gelmekte olup aynı zamanda tüm yılan türlerini de ifade etmekteydi ki İngilizce snake, Almanca seneka gibi Hint Avrupa dillerinde aynı anlama gelen kelimelerle de ilişkiliydi.

Vedik dönem sonrası Hint mitolojisinde kobra yılanının efsaneleştirilmesiyle ortaya çıkan Nagalar tamamı yılan, yılan başlı insan ya da insan başlı yılan olmak üzere 3 farklı formda tasvir edilmekte, dişileri Nagi veya Nagini olarak adlandırılmaktaydı. Bazı söylencelerde nagaların insan formuna girerek kadınlarla evlendikleri ve insan görünümlü çocuklu oldukları kaydedilmiştir. Yılan formunda olduklarında zehirli olan nagalar nadiren ve ancak kendilerini savunmak zorunda kalırlarsa insanlara zarar vermektedirler. Kötü varlıklar olmamalarına rağmen kızdırıldıklarında çok fazla yağmur yağdırarak tufana sebep olabilirler. Nagaların göksel sarayı korumak, yağmur yağdırmak, nehirlerin akmasını sağlamak ve hazineleri beklemek gibi her biri ayrı bir görevi ifa eden göksel, kutsal, yersel ve gizli olmak üzere 4 sınıfı bulunmaktadır. Nagalar Burma'da yarı insan yarı timsah, Malaysiya'da çok başlı ejderha, Tayland ve Java adasında 5 başlı ejderha olarak tasvir edilmekte ve neredeyse tüm varyantlarda bir hazinenin koruyucusu olduğuna inanılmaktadır.

Hint mitolojisinde yeraltı dünyasının temsilcileri olup, karanlıkla özdeşleştirilen Nagalar ile güneşin temsilcisi göksel kuş Garuda can düşmanları olarak tasvir edilmektedir. Nagaların, ermiş Kaşyapa'nın karılarından Kadru'nun 1.000 yumurtasından çıktığına inanılmakta olup, bir söylencede Gandharvaların işgaline uğrayan yurtlarını kız kardeşleri Narmada nehrinin yardımıyla geri almayı başardıkları anlatılmıştır.

NAGAKUMARA [Hint Mitolojisi] Yağmur ile şimşeği getirip, su ile ilişkilendirilen Caynacı Bhavanavasin tanrılardan birisi olup adı "yılan prens" anlamına gelmektedir.

NAGAİTKHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Kato halkının inanışında bir yaratıcı tanrının adı olup Şimşek ile birlikte içindeki tüm canlılarla birlikte yeryüzünü yaratmışlardır. İnsanoğlunu toprak ve sopa kullanarak yapan tanrı daha sonra bir sel tufanı ile tümünü yok etmiştir. İnsanoğlunu yeniden yaratmışsa da bu sefer yeryüzünde hayvan olmadığı için birbirini yiyen bu nesli de ateşle yakarak cezalandırmıştır. Üçüncü dünyayı yok etmeyen tanrı arada bir depremler göndererek insanoğlunun doğru yoldan ayrılmaması için uyarmıştır. Nagaitko diğer Amerikan yerlilerince Taikomo, Kato Nagaitko, Kyoi ve Sinkone Kyoi adlarıyla da bilinmekteydi.

NAGİ TANKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının yaratıcı tanrı için kullandığı kelimelerden birisi olup, 'En büyük ruh' veya 'En büyük sır' anlamına gelmektedir.

NAGİNİ [Hint Mitolojisi] Kasyapa ile Kadru'nun yavrusu kabul edilen yarı tanrı yılan kadınların adıdır. Hint mitolojisinde yılanlar ama özellikle kobralar kutsal kabul edilmekte Muson zamanı ortaya çıktıkları için su ile özdeşleştirilmektedirler. Muson ayında düzenlenen festivallerde ipek ve kurdelalarla süslenmiş Nagini resimleri taşınmakta ayrıca Naginilere yiyecek sunulmaktadır.

NAGLFAR [İskandinav Mitolojisi] Buz devlerinin çivileri ölü insanların tırnaklarından yapılmış gemisinin adı olup kaptanlığını Hrim veya Ymir yapmaktaydı. Manzum Edda'ya göre Naglfar, Ragnarök sırasında Vigrid'e yelken açarak devleri tanrılarla savaşmaya götürecektir. Adını yapımcısı ve Nott'un ilk kocası olan bir cüceden aldığı sanılan Naglfar, Freyr'in gemisi Skidbladnir'den büyük ama Balder'in gemisi Hringhorn'dan ufak tasvir edilmiştir.

NAGO ŞANGO Bkz. Şango

Khatino taşında jaguara dönüşen adam tasviri

NAGUAL [Aztek Mitolojisi] Kendini sihirle hayvan formuna (eşek, hindi, köpek, jaguar, dağ arslanı) dönüştürebilen insanlara verilen isimdir. Hayvana dönüşen insanlara ilişkin tasvirler Nagual kültünün Olmekler gibi en eski şamanist Amerika kültürlerinde varlığını sürdürdüğü bilinmekte olup günümüzde bölge halklarının folklorun da varlığını sürdürmeye devam etmektedir. İnsanların bazen rüyalarında kendi Naguallarını gördüklerine, tanrıların bile kendi naguallarına olduğuna inanılmaktaydı. Örneğin Huitzilopokhtli'nin naguali sinek kuşu, Quetzalkoatl'ın ise tüylü bir yılandı.

NAGUMVASUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Maine ve New Brunswick bölgesinde yaşayan, Passamakuoddi halkının inanışında utangaç ve çirkin bir perinin adı olup, insanlardan kendini gizlemesine rağmen balık tutmalarında ve avcılıkta yardımını esirgememekteydi.

NAHHUNDİ [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Elam halkının güneş tanrısı olup, Akadlarca Nahhunte olarak adlandırılmıştır. MÖ 12. Yüzyılda Elam kralı Şutur Nahundi adını bu tanrıdan almıştır.

NAHUELİTO Adını Arjantin'in Patagonya bölgesinde bulunan Nahuel Huapi gölünden alan bir su canavarının adı olup, görgü tanıkları tarafından genellikle Loch Ness gölü canavarı gibi sırtında kamburu bulunan dev bir yılan formunda tarif edilmiştir.

NAHUM [Yahudilik] Eski Ahit'in Asur başkenti Nineveh'in düşüşünü anlatan 7. Kitabına adını veren önemsiz peygamberlerden birisidir. MÖ 726-698 tarihleri arasında peygamberlik yaptığı sanılan Nahum'un adı 'avutucu' anlamına gelmektedir.

NAHURAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında insanlarla birlikte yaşayan 5 hayvan ruhu olup, önem sırasıyla Pahuk, Nakiskat, Tsurapako, Kitsa-vitsak ve Pahua adlarını taşımaktaydılar.

NAİ [Afrika Mitolojisi] Gana halkının inanışında refah tanrıçası Aşiakle'nin babası olan deniz tanrısının adıdır.

NAİ-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Deprem tanrısının adıdır.

NAİAD [Yunan Mitolojisi] tatlı su kaynakları olan pınar, nehir ve göllerde yaşadığına inanılan dişi su perilere verilen isimdir. Naiadlar Nereidler (Akdeniz su perileri) ve Okeanidlerle (Okyanus su perileri) birlikte üç su perisi grubundan birini oluşturmakta ayrıca kendi içlerinde yaşadıkları bölgelere göre Krinaeae (çeşmeler), Eleionomae (bataklıklar), Limnade (göller), Pegaeae (pınarlar) ve Potameide (nehirler) olarak adlandırılmaktaydı. Naiadlar uzun ömürlü olmakla birlikte ölümlü olup yaşadıkları su kaynağının tanrısal karakterini temsil etmedirler. Aynı derede birden fazla naiad yaşıyorsa da bunların kardeş olduğu düşünülmekteydi. Ayrıca naiadların şifa verici bir güce sahip olduklarına, kendilerini gören insanların tutsakları olacağı ya da aklını kaçıracağına inanılmaktaydı.

NAİM [İslam Mitolojisi] Cennet bahçesinin altıncı katı olup "Lezzet bahçesi" olarak da bilinmekte beyaz gümüş işe sembolize edilmekteydi.

NAİN ROUGE ABD folklorunda 1805 Detroit yangını çıkardığına inanılan kızıl yüzlü bir hayalet olup, adı Fransızca "Kızıl Cüce" anlamına gelmekteydi. Olayın üzerinden 2 asır geçmesine rağmen 75 cm boyunca, koyu kırmızı ciltli, parlak kırmızı gözlü kızıl cüce hakkında pek çok söylence günümüze dek ulaşmıştır.

NAİNİNEN [Sibirya Mitolojisi] Bir yaratıcı tanrı olup, Narninen adıyla da bilinmekteydi.

NAİNUEMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Uitoto halkının inanışında ilk tanrılardan birisi olup, yeryüzüne tükürerek ormanları yaratmıştır.

NAGLFAR [İskandinav Mitolojisi] Buz devlerini Ragnarök zamanı Aesir tanrılarına karşı savaşmak için kullandığı bir geminin adı olup, ölü insanların tırnaklarından yapıldığına inanılmaktaydı.

NAHİ [Arap Mitolojisi] Hicaz civarında yaşayan antik Thamud halkının yardımsever karakterde koruyucu tanrısının adıdır.

NAHKEETA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Washington'un batısında yer alan Sutherland gölü tanrıçası olup, göl kıyısındaki ormanda yaşadığına inanılmaktaydı. Söylenceye göre bir zamanlar insan olan Nahkeeta ormanda yürürken bir ağacın kıyısında uykuya dalmış ertesi gün ailesi kızın vahşi bir yaratığın pençeleriyle parçalanmış bedenini bulmuştur. O gün kızın kanının Sutherland gölünü oluşturup, sonradan gölün çeşitli hayvanlarla dolduğuna inanılmaktaydı.

NAHOOKOZ BAADİİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında dişil atanın olup, Cassiopeia takımyıldızı ile özdeşleştirilen tanrıça "Ateşi sepetinde taşıyan" adıyla da bilinmekteydi.

NAİJOK Bkz. Ajok

NAİMİŞA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'da bahsi geçen bir ormanın adı olup, Pradeş bölgesinde Gomati nehri havasında bulunmaktaydı.

NAİN ROUGE Bkz. Kırmızı Cüce

NAİNA DEVİ [Hint Mitolojisi] Bilaspur göz tanrıçasının adı olup, yeryüzüne olağanüstü bir inek getirmiş, ineğin sütü yeryüzünde sel baskınlarına sebep olmuştur.

NAİNEMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Uitoto halkının inanışında rüyasında yeryüzünü yaratan yaratıcı tanrının adıdır.

NAİRAMATA [Budist Mitolojisi] Akşobhya'nın görünümlerinden birisi olan bilgelik tanrıçasının adıdır. Heruka veya Hevajira'nın saktilerinden birisi olup, üç gözlü ve 5-6 kollu tasvir edilmekteydi.

NAİRYO SANGHA [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda'nın habercisi olup, tanrı ile insanlar arasında aracılık yapmaktadır. Ateş ile ilişkilendirilen tanrının Avesta'da ki Atar ile ilişkili olduğu sanılmakta olup genellikle 7 Ameşa Spentadan birisi olan Sraoşa ile birlikte tapınılmaktaydı.

NAİTEROKOP [Afrika Mitolojisi] Masai halkının inanışında Masai ve Bantu kabilelerinin atası sayılan kültürel kahramanlar Maasinda ile Ol Meek'in annesi olup iki çocuğuyla birlikte gökyüzünden inmiştir.

NAJADE [Slav Mitolojisi] Su perilerine verilen isim olup, Yunan mitolojisindeki su perileriyle ortak özelliklere sahiptirler.

NAJARA [Aborijin Mitolojisi] Gençleri ıslık çalarak büyülediği gençleri kabilelerinden uzaklaştıran, dillerini unutmalarına yol açan kötü bir ruhun adıdır. Söylenceye göre başlangıçta Djauan bölgesinde yaşayan bir avcı olan Najara bir emu avladıktan sonra dingo adı verilen vahşi köpeklerce parçalanmıştır. Najaranın cesedinden arta kalanları ay tanrısı Deert bulup gömmüş, 3 gün sonra bu mezarda bir gül bitmiş ve

Najara'nın ruhu yeryüzünde dolanmaya başlamıştır.

NAKA [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Sonjo halkının yaratıcı tanrısı olup, sadece insanoğlu ve hayvanları değil sonradan kıskanıp başka bir dünyaya kaçmasına sebep olduğu kız kardeşi Nebele'yi de yaratmıştır.

NAKA-YAMA-TSU-Mİ [Japon Mitolojisi] Adı 'dağ gövdesi' anlamına gelen bir dağ tanrısı olup ateş tanrısı Kagutsuçi'nin gövdesinden ortaya çıkmıştır.

NAKAA [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adası söylencelerinde başlangıçtan beri var olduğuna inanılan kutsal ağacın koruyucusunun adıdır. Nakaa, kadınlara ait olan kutsal ağaca erkeklerin dokunmasına izin vermemekle birlikte bir süreliğine uzaklara gidince kendisine verilen söz tutulmamış, döndüğünde ağaç üzerinde erkeklerin saçlarını bulunca öfkeyle yeryüzüne ölümü getirmiştir.

NAKAHİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkınca 19. Yüzyılda geliştirilen Papahiruhia kültünde bir yılan tanrının adıdır.

NAKATSU-HİME [Japon Mitolojisi] Adı 'Orta Dünyanın Hanımefendisi' anlamına gelen bir tanrıçanın adıdır.

NAKAWE [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huikhol halkının inanışında bir yağmur tanrıçasının adı olup, insanoğlu ateş tanrısının hışmını korumayı başarmıştır. Yaratılış sırasında yılanlar suda yüzen insanlara saldırınca Nakawe gökyüzündeki yıldızların yılanların üzerine düşmesini sağlamış bu sırada sonradan tanrıların anası olacak gebe bir yılanın hayatta kalmasına izin vermiştir.

NAKAYİ CAZU Karagöz oyunlarından Cazular'da Çelebi'nin cadı olan annesinin adıdır. Zenne'nin cadı anası Azraka Banu tarafından eşek haline dönüştürülen oğlunun istediği üzerine önce Zenne'yi sonra Karagöz'ü çarparak eşek haline sokmuştur.

NAKAZUTSUMO [Japon Mitolojisi] Munakatano-kami olarak bilinen 3 deniz ve balık tanrısından birisinin adıdır.

NAKH Bkz. Nakk

NAKİNEİN [Baltık Mitolojisi] Estonya halkının inanışında su içinde kendi sığır sürüsüne sahip olup, koca memeli güzel bir kız formunda dişi bir su ruhunun adıdır.

NAKİNEİU Bkz. Nakk

NAKİSAVAME [Japon Mitolojisi] Ölen karısının yasını tutan İzanagi'nin gözyaşlarından doğan bir tanrıçanın adıdır.

NAKK [Fin Mitolojisi] Şekil değiştirebilen su cinlerine verilen isim olup, genç kız ve delikanlı formlarına bürünerek söyledikleri şarkılarla kurbanlarını büyüleyerek dere ve göllerde boğulmalarına sebep olurlar. Estonya'da Nakh adıyla bilinmekte, gri saçlı yaşlı bir adam formunda tasvir edilmektedir. Nakk'ın dişil formu sarı açlı yarı balık yarı insan güzel bir kız olarak tasvir edilip, Nakk'ın kızı (Nakineiu; Estonya'da Nakinein) olarak adlandırılmaktaydı.

NAKŞATRA [Hint Mitolojisi] Dakşa'nın kızları, Ay tanrısı Çandra'nın karıları ve İndra'nın hizmetkârı olarak görülen yıldızların adıdır.

NAKULA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında 5 Pandava kardeşten dördüncüsü ve Sahadeva'nın ikizi olup, mitolojik babası Nasatya Aşvin'dir. Kunti ile Pandavalar Hastinapura'ya gittiğinde Nakula, Drona'nın gözetiminde okçuluk ve kılıç eğitimi almış gösterdiği başarı yüzünden Maharathi unvanını almıştır. Nakula ayrıca iyi bir at bakıcısı, astrolog ve Ayurveda uzmanı olarak anılmıştır. Nakula'nın kardeşleriyle ortak karıları Draupadi'den Satanika, sonradan evlendiği Khedi prensesi Karenumati'den ise Niramitra adlı oğlu olmuştur. Nakula Rajasuya kurban töreni için Yudhişthira tarafından batı krallıklarına boyun eğdirmesi amacıyla gönderilen Nakula İndraprastha tahtına çıktıktan sonra Rohitaka, Sairishaka, Mahetta ülkelerini ele geçirmiş, ardından Dasarna, Sivi, Trigarta, Amvaşta, Malava, Karnatalar, Madhyamakeya, Vattadhana ve Utsava-sanketa adlı küçük kabilelere boyun eğdirmeyi başarmıştır. Söylenceye göre Nakula, seferden sonra İndraprastha'ya 10 bin deve yükü ganimetle dönmüştür. Yudhişthira'nın zar oyununda kaybetmesinin ardından kardeşleriyle birlikte 13 yıllığına sürgüne çıkan Nakula burada Draupadi, Sahadeva ve Yudhişthira ile birlikte Brahmin kılığına giren Jatasura tarafından kaçırılmışsa da Bhima tarafından kurtarılmış, çıkan arbede sırasında Nakula Kşemankara, Mahamaha ve Suratha'yı öldürmeyi başarmıştır. Sürgünün son yılında seyis kılığına giren Nakula, Granthika adıyla Virata takma adıyla kralın ahırında at bakıcısı olarak çalışmıştır. Kurukşetra savaşı sırasında Nakula Pandava ordusunun komutanı olmak istemişse de Yudhişthira ve Arjuna Dhristadyumna'yı tercih etmiştir. Savaş meydanında altın sırtlı kırmızı bir geyik figürünü bayrak olarak kullanan Nakula aralarında Karna'nın oğullarından Çitrasena, Suşena ve Satyasena'nın da bulunduğu pek çok düşman savaşçısını öldürmüş, savaş sonunda hak ettiği terfiyi almıştır.

NAKVUBE [Afrika Mitolojisi] Kenya halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

NALA [Hint Mitolojisi] **1.** Şatçakravarthin adı verilen 6 efsanevi imparatordan birisinin adıdır. Mahabharata'da anlatılan öyküde Vidarbha prensesi Damayanti, kendisine İndra, Agni, Varuna, Yama gibi büyük tanrıların talip olmasına karşın bir insan olan Nişadha kralı Nala'yı seçmiştir. Aşağılandıklarını düşünen tanrılardan Dvapara, Kali ve Şani, Nala'nın yolunu şaşırtmış, adam hileli bir zar oyununda krallığı ile birlikte tüm servetini kaybetmiş ve ormana sürgüne gitmiştir. Kendine saygısını da kaybeden Nala karısını da ormanda terk ederek kaçmıştır. Bu dönemde kral Niturpa'nın arabacılığını yapan Nala ideal eş özellikleriyle tasvir edilen Damayanti'nin sadakat ve zekâsının yardımıyla zar oyununun inceliklerini de öğrenerek krallığını ve karısını tekrar elde etmiştir. Destanda öykü

benzer şekilde krallığını kaybedip, sürgüne gönderilen Pandavaların ağabeyi Yudhişthira'ya moral vermek için anlatılmaktadır.

2. Ramayana destanında Hint yarımadası ile Seylan adası arasında Ramasetu veya Nalasetu köprüsünü kurduğuna inanılan bir kişi olup, imparator Nala (Nala Çakravarti) adıyla da bilinmekteydi. Tanrı Vişvakarma'nın oğlu olan Nala'nın yaptığı köprü sayesinde Rama, Ravana'yı öldürerek karısını kurtarmayı başarmıştır.

NALQ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşian halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup, yeryüzünde yaşayan insanların gürültüsünden rahatsız olan tanrılar aşağı sihirli ve yapışkan bir tüy göndererek insanları yok etmeye çalışmış, bu kırımdan sadece Nalq ile uyardıkları çocukları olmuştur.

NALUBAALE [Afrika Mitolojisi] Doğu Afrika'da Uganda ve civarında Victoria Gölü tanrıçasına verilen isim olup, Luganda dilinde "dişi tanrı" anlamına gelmektedir.

NALUL [Aborijin Mitolojisi] Uzun süre çölde yolculuk ettikten sonra bulduğu bol ağaçlı sulak bir alanda yerleşen bir adamın adı olup, gökkuşağı yılanının kızlarından birisini su kenarında yakalayıp, uzun süre mücadele ettikten sonra karısı yapmıştır. Naul kıza Nyal-Warrai-Warrai (Sudan gelen kız) adı vermişse de bir gün birlikte ülkenin öbür ucuna kızın akrabalarını görmeye gittiklerinde Nyal ortadan kaybolmuştur.

NAMA [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin tufan söylencesinde bahsi geçen yarı-kör bir kahramanın adı olup, Ülgen tarafından bir gemi yapması konusunda uyarıldıktan sonra Sozun Oğul, Sar Oğul ve Balıka adlı üç oğlu ile birlikte gemiyi inşa etmiştir. Nama karısı, oğulları, dostları ve hayvanlarını yanına alarak sel tufanından kurtulmayı başarmıştır. Bir süre sonra karısı Nama'ya beraberindeki tüm insan ve hayvanları öldürüp hep birlikte ölüler dünyasına gitmeyi önermişse de Nama'nın büyük oğlu Sozun Oğul babasına bunun hata olacağını söylemiştir. İyice yaşlanan Nama karısını öldürmüş ardından kendisi yaşlılıktan vefat etmiş yeryüzü oğullarına kalırken kendisi ölüler dünyasına Jaik Han adıyla hükümdar olmuştur.

NAMAKA [Polinezya Mitolojisi] Yanardağ tanrısı Pele'nin kız kardeşi olan deniz tanrıçasının adıdır.

NAMATARU Bkz. Namtar

NAMATUNA [Aborijin Mitolojisi] Kadınların cinsel ilişki yoluyla değil de atalarının ruhlarından hamile kaldığına inanılmakta olup, mezarlığından yakınlarından geçen kadına atalarca fırlatılan dölleme gücüne sahip ruhun adıdır.

NAMBALİSİTA [Afrika Mitolojisi] Angola ve Namibya'da yaşayan Ambo halkının inanışında bir yumurtadan doğan ilk insanın adı olup, büyüyünce büyük bir savaşçı olmuşsa da kendiliğinden ortaya çıktığını iddia edince yaratıcı tanrı Kalunga'yı hayal kırıklığına uğratmış bu yüzden esir edilmişse de hayvanlarca kurtarılmıştır.

NAMBİ [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Baganda halkının inanışında Ggulu'nun kızı, Kaizuku ile Valumbe'nin kız kardeşi ve Kintu'nun karısı olan ilk kadının adıdır. Gökyüzünde yaşayan Nambi, yeryüzünde yaşayan Kimbu'ya âşık olunca aşağı inerek adamla sevişmiştir. Ggulu kızının aşığını cezalandırmak için Kimbu'nun ineğini çalarak gökyüzüne kaçırmış böylece adamı aç bırakmak istemiştir. Kimbu ineğini aramak için gökyüzüne çıkmış, Nambi'nin yardımıyla hayvanını bulmuştur. Ggulu kızına talip olan Kintu'yu caydırmak için önüne bazı imkânsız görevler koymuşsa da adam hepsini kolaylıkla başarınca kızıyla evlenmesine razı olmak zorunda kalmıştır.

NAMİTA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında başlangıçtan beri var olan ana tanrıçanın adıdır. Namita ayak başparmağıyla kendi kendini hamile bırakmış, doğurduğu ikizler insanoğluna çeşitli sanatları öğretmişlerdir. Emu benzeri uçamayan bir kuş (Casuarius) ile özdeşleştirilen Namita intihar ederek kanından insanoğlunun var olmasını sağlamıştır.

NAMMU [Yakındoğu Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olduğuna inanılıp bereket ile ilişkilendirilen Sümer deniz tanrıçası olup, An (Yeryüzü) ve Ki (Gökyüzü) adlı tanrıları doğurduktan sonra dünya ile gökyüzünü yaratmış ve Ninmah'ın ilk insanı şekillendirmesine yardım etmiştir. Aşnan sarhoş olup tanrılara yiyecek getiremeyince Nammu'nun oğlu insanoğlunu yaratarak ölümsüzlere hizmet etmelerini sağlamıştır. Nammu zamanla güçlerini Enki'ye terk etmiş olup, Tiamat'ın ilk formu olduğu sanılmaktadır.

NAMNİ [Anadolu Mitolojisi] Hurri dağ tanrısının adı olup, Hazzi'nin kardeşidir.

NAMO [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'ın emrine ordusunu vererek yardım eden Bavyera dükasının adı olup, Charlemagne'nin tacını geri almasının ardından danışmanı olmuştur.

NAMORA [Melanezya Mitolojisi] Papua-Yeni Gine halklarının inanışında Maruka Akore'nin annesi olan ilk kadının adıdır.

NAMTAR [Yakındoğu Mitolojisi] Kader ile ilişkilendirilen Sümer kökenli salgın ve ölümcül hastalık getiren bir yeraltı tanrısı olup adı "kesilebilir" anlamına gelmekteydi. Muhtemelen yeraltı tanrısı Ereşkigal'ın insanlara ölüm getiren habercisiydi. Namtar, Enlil ile Ereşkigal'in oğlu olup, babası Ninlil'e tecavüz etmeden önce doğmuş olmalıdır. Namtar, her biri insan farklı bir bölgesine nüfuz eden 60 farklı hastalık iblisine komuta etmekteydi. Namtar kültür fetih sonrası Asur ve Babil kültürlerine de geçmiştir.

NAMTİLLAKU [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'un lakaplarından birisi olup, 'yaşam tanrısı' anlamına gelmektedir.

NAMUÇİ [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra tarafından öldürülen Asuralar'ın en büyüklerinden birisi olup, aynı zamanda Dasa olan bu iblisin bahsi Rigveda, Yacurveda ve Brahmanalarda geçmektedir. İndra iblislerle savaşırken Namuçi tarafından esir edilmiş, ardından tanrıyı

kendisini gece veya gündüz, havada veya suda öldürmesi şartıyla serbest bırakmıştır. Bununla birlikte İndra iblisi şafak vakti yani gece ve gündüzün arasında ve köpük içerisinde yani su ve havanın arasında öldürmeyi başarmıştır.

NANA 1. [Yakındoğu Mitolojisi] Venüs gezegeniyle ilişkilendirilen bu erken dönem Arap tanrıçasının adı Uruk kentinde İnanna ile birlikte anılmaktaydı. Nana, Sümer'de İnanna, Babil'de İştar tarafından büyük ölçüde özellikleri asimile edilmesine karşın kısmen özgün kimliğini koruyarak varlığını sürdürmeyi başarmış olup, MÖ 636'de Asurlular tarafından yağmalanan Elam kenti Susa'da Nana kültünün devam ettiği bilinmektedir. Ayrıca cenaze işleri ile ilişkilendirilen İran tanrıçası Armaiti'nin Nana ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

2. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba ve Benin'de yaşayan Fon halklarının inanışında yeryüzü tanrısı Obaluwaye'nin karısı ve Omulu'nun annesi olan bir yeryüzü tanrıçasının adıdır. Nana kültü kölelik vasıtasıyla Brezilya ve Küba'ya dek yayılmıştır. Afrika'dan gelen kölelerin çalışmaya getirdiği Brezilya'da Nanan olarak anılmıştır.

3. Bkz. Nanna

4. [Ermeni Mitolojisi] Kybele'nin formlarından birisi kabul edilen ana tanrıçanın adı olup, en önemli tanrı Aramazd'ın kızıydı. Savaş, bilgelik ve annelik ile ilişkilendirilen Nana veya Nane Yunan tanrıçası Athena gibi elinde mızrak ve kalkan tutan genç bir kadın formunda tasvir edilmekteydi. Anahit kültüyle de ilişkilendirilen tanrıça Hıristiyanlık sonrasında özellikle Pavlusçulukta varlığını sürdürmüşse de Kelkit nehri kıyısındaki Thil kentinde bulunan tapınağı Hıristiyanlaşma döneminde yıkılmıştır. Bazı yazarlar, Nana'nın Akad tanrıçası Nanaja ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

5. [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Saggarios'un kızı olup, Agdistis'in cinsel organında yetişen bir ağaçtan düşen sihirli bir meyveyi (bademʔ) göğsüne yaslayınca Atys'e hamile kalmıştır.

NANA BULUKU [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında Mawu ve Lisa'nın annesi olan yaratıcı tanrıçanın adıdır. Afrikalı köleler aracılığıyla Amerika'ya taşınan tanrıça Brezilya'da Nanan adıyla bilinmekte St. Anne ile özdeşleştirilmekte inananları kırmızı, beyaz ve mavi boncuklar takmaktadır. Küba'da ise Nanan Buluku adıyla bilinmekte Saint Emilius veya Carmel Dağı Bakiresi ile özdeşleştirilmektedir.

NANA-ULA [Polinezya Mitolojisi] Binlerce yıl önce halkına Kahiki'den (Tahiti) Hawaii'ye 4.000 km boyunca giderken rehberlik eden efsanevi denizcinin adıdır. Nana-Hawaii'nin ilk kralı ve kraliyet hanedanının kurucusudur.

NANABOZHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ojibva halkının inanışında aynı zamanda kültürel bir kahraman olan düzenbaz bir yaban tavşanın adıdır. "Büyük Tavşan" adıyla da anılan ve istediği zaman şekil değiştirebilen Nanabozho diğer Algonkin kabilelerince Gluskap veya Mikhabo olarak bilinmekteydi.

NANAHUATL Bkz. Nanahuatzin

NANAHUATZİN [Aztek Mitolojisi] Güneşin parlaklığını sürdürebilmesi uğruna kendisini ateşe kurban edenlerin tanrısı olup, adı "yaralarla dolu" anlamına gelmekteydi. Nanahuatl veya Nanahuatzin, İtzpapalotl ile Kuzkamiahu veya Tonan'ın oğlu olmasına karşın Piltzintekuhtli ile Xokhiquetzal tarafından evlat edinilmişti. Borgia kodexinde ateşten doğan adam formunda tasvir edilen tanrı yamyamlıkla da ilişkilendirilmiştir.

NANAJA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer ve Akad halklarının inanışında cinsellik ve savaş tanrıçasının adı olup, başlangıçta İştar zamanla Taşmetu ile ilişkilendirilmiş, kültü Helenistik dönemde Suriye ve İran'a dek yayılmıştır.

NANAMBURUKU Bkz. Nana Buruku

NANAN Bkz. Nana (2)

NANAN BULUKU Bkz. Nana Buruku

NANAS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı Pelasgların kralı Teutamides'in oğlu olup, Yunan istilası sonucu ülkelerinden kaçıp İtalya'ya Cortona kentine yerleşmişlerdi.

NANDA 1. [Hint Mitolojisi] Harivamşa ve Puranalara göre Kutsal Gwallar veya Gopalar adlarıyla bilinen bir çoban kabilesinin iyi kalpli lideri olup, Yasoda ile evlenmiştir. Krişna'nın babası Vasudeva oğlunu düşmanlarından korumak için çocukluğunda Nanda ile karısına emanet etmiştir.

2. [Budist Mitolojisi] Bir söylenceye göre yüzlerce ineğin sütünün karışımından olağanüstü lezzetli bir krema hazırlayıp sunmasına karşın aydınlanma dışında hiçbir dünya nimetiyle ilgilenmeyen Buda tarafından reddedilen bir kadının adıdır.

3. [Budist Mitolojisi] Buda'nın üvey kardeşinin adı olup, Buda'nın babası kral Şuddhodana ile teyzesi Mahapajapati Gotami'nin oğludur.

NANDA DEVİ [Hint Mitolojisi] Parvati'nin görünümlerinden birisi olup, Sanskritçe "Mutluluk tanrıçası" anlamına gelmektedir. Nepal sınırı yakınlarında yer alan Nanda Ghunti (Nanda'nın Duvağı) veya Nanda Kot (Nanda'nın Kalesi) olarak bilinen dağ tanrıçanın adını taşımakta, bu bölgedeki tapınaklar her yıl ellerinde tanrıçanın resimlerini taşıyan binlerce hacı tarafından ziyaret edilmektedir.

NANDAGOPA Bkz. Nanda (1)

NANDAKA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun kılıcının adı olup, Sanskritçe 'neşe kaynağı' anlamına gelmekte, genellikle 4 kollu tasvir edilen tanrının sağ elinde yer almaktaydı.

NANDARYU [Japon Mitolojisi] 28 Nijuhaçi-Buşu'dan birisi olan bir koruyucu tanrının adıdır.

NANDHİ Bkz. Nandi

NANDİ [Hint Mitolojisi] Hinduizm'in en önemli tanrılarından birisi olup, Şiva'nın üzerine binip yolculuk ettiği süt beyazı renkli boğa formunda tasvir edilmekte adı "memnun" anlamına gelmektedir. Mezopotamya Cennet Boğası ile ilişkili olan Nandi inanışının kökleri İndüs vadisi uygar-

lığına dek uzanmakta, kimi yazarlarca hayvan sürülerinin koruyucusu Pasupati ile özdeşleştirilmektedir. Puranalarda Nandikeşvara adıyla da anılan tanrı boğa başlı 4 kollu olarak tasvir edilirken bedeni Şiva'ya benzetilmekte, bir elinde balta (parasu) diğerinde antilop (mruga) tutmakta diğer iki eli anjali (saygı ifadesi) pozisyonunda birleştirilmiş durmaktadır.

Hindistan'da sadece Nandi'ye adanmış tapınaklar bulunduğu gibi hemen her Şiva tapınağının ana tapınma yerinin bir köşesinde bir Nandi heykeli de yer almaktadır. Nandi, tüm 4 ayaklı hayvanların koruyucusu kabul edilmekte olup, Şiva tandava dansı yaparken efendisine eşlik etmektedir. Nandi, Nadin veya Viraka (Küçük kahraman) adlarıyla da bilinmekteydi.

NANDİN Bkz. Nandi

NANE [Ermeni Mitolojisi] Aramazd'ın ikinci kızı, Anahit ile Mihr'in kız kardeşi olan bir tanrıçanın adı olup, annelik ve evin koruyucusu kabul edilmekteydi. Yahudi mitolojisinden etkilenen kimi kaynaklarda ise erkek olarak geçse de Sümer tanrıçası Nanna hatta Yunan tanrıçası Athena ile ilişkili bir savaş tanrıçası olması muhtemeldir.

NANEN [Güneydoğu Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya halklarının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

NANG KVAK Eve para getirdiğine inanılan bir ruhun adı olup, diz çökmüş sağ eliyle para veren bir kadın görünümündeki heykeli Tayland ev ve dükkânlarında bulunmaktadır.

NANG LHA [Tibet Mitolojisi] Ayinlerinde içecek sunulan bir ev tanrısının adı olup, domuz kafalı bir insan bedenli bir varlık olarak tasvir edilmekteydi.

NANGANANGA [Pasifik Mitolojisi] Fiji adası halkının inanışında bir ceza tanrıçasının adıdır.

NANGHAİTYA [Pers Mitolojisi] Memnuniyetsizliğin kişileştirilmiş formu olan Daevalardan birisinin adı olup, Armaiti'nin karşıtıdır.

NANİMULAP [Pasifik Mitolojisi] Caroline adaları halkının inanışında bereket ve festival tanrısının adı olup, kaplumbağa ile özdeşleştirilen Nanimulap çocukların, hayvanların, bitkilerin büyümesini sağlamaktaydı.

NANKİLSLAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia, Queen Charlotte adaları ve Alaska'da yaşayan Haida halkının düzenbaz karga karakterine verdikleri isimdir.

NANKOMALA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kosta Rika'da yaşayan Guaymi halkının inanışında sel tufanından kurtulan bir kültürel kahramanın adıdır. Suların çekilmesinden sonra karşılaştığı su kız Rutbe'den doğan ikiz çocukları ay ve güneş insan soyunun atası olmuştur.

NANNA 1. [Yakındoğu Mitolojisi] MÖ 3. Binyılda Sümer halkının inanışında Enlil ile Ninlil'in oğlu ve Ningal'ın kocası, İnanna, Utu ve İşkur'un babası olan ay tanrısı olup Nanna-Suen, Enzu ve Nannar adlarıyla da bilinmekteydi. Nanna'nın kült merkezi güney Mezopotamya'da (bugünkü Irak'ta) bulunan Ur olup, çivi yazısı tabletlerde 30 rakamıyla temsil edilmekteydi. Aşimbabbar veya Kaderin efendisi adlarıyla da bilinmekteydi. Enlil ve Ninlil mitinde Nanna-Suen'in doğumundan bahsedilmekte ayrıca tanrının babası tarafından kutsanmak için Ur kentinden Nippur'a yaptığı seyahati anlatan Nanna-Suen'in Nippur'a Seyir defteri adlı yazıtta Nanna'dan bahsetmektedir. Efsane Nanna-Suen'in bir kayık inşa etmek için Nippur'a gitmeye karar vermesi ile başlamakta, bir yandan diğer tanrılardan kayığını inşa etmek için kereste ve diğer gerekli malzemeleri isterken diğer yandan kendisi sunu için hayvan toplamaktadır. Kayığı yapan Nanna yola koyulmuşsa da Nippur'a 6 köy kala kayıktan inerek kara yolundan devam ederek yedinci gün Nippur'da ki Enlil tapınağına varmıştır. Nanna-Suen, babası tarafından iyi karşılanmış ikili birlikte yemek yedikten sonra oğul Ur kentine geri dönmüştür. Bu efsanenin 7 gün süren bir çeşit hac geleneğiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Nanna'nın MÖ 2. Binlerde kullanılan Akadca karşılığı Sin'dir.

2. [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un 13. yüzyılda yazdığı Nesir Edda'sına göre Nepr'in kızı, Forseti'nin anası ve Baldr'ın karısı olan bir tanrıçanın adı olup, ailesiyle birlikte Aesir'de Baldr'ın evi olan Breidablik'te yaşamaktaydı. Baldr'ın ölümünden sonra üzüntüsünden kocasının cesediyle birlikte yanmak istemiş, cenaze töreninde kocasının yakıldığı gemide bindirilerek Hel'e doğru uğurlanmıştır. Nanna'nın öyküsü Sümer tanrıçası İnanna ve Mısır tanrıçası İsis ile benzerlikler göstermesi dikkat çekicidir. Saxo Grammaticus'un 12. yüzyılda yazdığı Gesta Danorum'da Kral Gevar'ın insan kızı olan Nanna'ya âşık olan yarı tanrı Baldr ile insan Hödr'ün yaptığı düelloda evlenmek istediği Hödr'ün kazanmasını istediği belirtilmiştir.

3. [Hint Mitolojisi] Tamil Nadu halkının inanışında ay tanrısı olup, adı Hintçe ve Urduca 'anne-anne' anlamına gelmektedir.

NANNAKOS [Yunan Mitolojisi] Deukaliondan önce yaşamış, tufanı önceden haber aldığı için felaketi önleyebilmek için toplu ayinler düzenlemiş bir Frigya kralının adıdır. Halkı tarafından çok sevilen Nannakos'un üç yüz yıl ömür sürmüşse de öldükten hemen sonra olan tufanda halkının büyük kısmı ölmüştür.

NANNAR Bkz. Nanna

NANOOK [Eskimo Mitolojisi] Doğum tanrısının adıdır.

NANOM-KİA-PO-DA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında depremlere sebep olan bir yeraltı ruhunun adıdır.

NANOS [Yunan Mitolojisi] Odsseus'un Tyrren halkının dilindeki adı olup, 'gezgin' anlamına gelmekteydi.

NAOİSE [Kelt Mitolojisi] Ulster kralı Conchobar mac Nessa'nın yeğeni, Usnech (Uisliu)'nin oğlu olup, âşık olduğu Deirdre ile kaçınca Conchobar tarafından öldürülmüştür.

NANŞE [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer şehri Nina'nın (Bugünkü Irak'ta Surghul şehri) kehanet ve rüya yorumlama ile özdeşleştirilen tanrıçasının adı olup, yaratıcı tanrı Enki'nin kızıydı.

Babil'de ise rüya yorumu, kehanet ve bilgelikle özdeşleştirilen bir su tanrıçası olup her yıl kayıklarla onuruna geziler tertip edilmekteydi. Dul ve yetimlerin koruyucusu olarak görülen Nanşe, yeni yılın ilk günü insanların bir önceki yılı nasıl geçirdiklerini hesaplayıp yargılamaktaydı.

NANTOSUETTA [Kelt Mitolojisi] Galya'da tapınılmış bir bereket tanrıçasının adıdır.

NANTOSVELTA [Kelt Mitolojisi] Lusitania'da tapınılmış bir tabiat tanrıçasının adıdır.

NANTU Bkz. Kumpara

NANTOSUELTA [Kelt Mitolojisi] Galya'nın koruyucu su tanrıçasının adı olup, aynı zamanında ölüler diyarı ve Sucellos ile de ilişkilendirilmiştir. Nantosuelta, aynı zamanda koruyucu bir tanrıça olarak görüldüğü Mediomatrici halkınca elinde küçük bir ev tutan bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

NAOS [Yunan Mitolojisi] Eleusis kralı Eumolpos'un torununun oğludur.

NAO'TSİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında Utk'tsiti'nin kızı ve La'tiku'nun kardeşi olan bir yaratıcı tanrıçanın adıdır.

NAPAEAE [Yunan Mitolojisi] Dağ ve vadi perilerinin adıdır.

NAPE [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

NAPİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman ve hilebaz olan yaratıcı bir tanrının adıdır. Yaşlı adam olarak da anılan Napi, ilk insan çiftini çamurdan yaratıp bir nehir kenarına yerleştirdikten sonra, ilk kadın kendisinden sonsuza dek yaşamayı dileyince kadına bir ağaç parçasını nehre atmasını yüzerse dileğini kabul edeceğini batarsa ölümlü kalacaklarını bildirmiştir. Kadın dal yerine bir taş parçası alıp nehre atınca insanoğlu o günden sonra ölümlü olmuştur.

NAPİR [Yakındoğu Mitolojisi] Elam ay tanrısı olup, adı 'parıldayan' anlamına gelmekteydi. Napir'in MÖ 13. Yüzyılda yaşayan Untaş-Napirişa'nın da aralarında bulunduğu en az üç Elam kralına adını verdiği bilinmektedir.

NAPKİRALİ [Macar Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Arany Atyacska 'Altın Baba' ile karısı Hajnal Anyacska 'Şafak Anne'nin oğlu olan güneş tanrısının adıdır.

NAR Ilıman iklimlerde yetişen, Akdeniz havzasında birkaç bin yıldır ekilmekte olan kabuklu, meyve gövdesi içerisinde yüzlerce çekirdekli tanecik bulunan bir meyve türünün adıdır. Yahudi ve Hıristiyan folklorunda doğruluğu simgelemekle birlikte, Âdem ile Havva'ya yasak olan cennet meyvesinin elma değil, nar olduğu inancı da yaygındır. Yunan mitolojisinde Hades tarafından Yeraltı dünyasına kaçırılan Persephone birkaç nar tanesi yediği için yeryüzüne dönememiştir.

Narada, viba adlı çalgısıyla birlikte (Çizim: 19. Yüzyıl)

NARADA [Hint Mitolojisi] Rigveda ilahilerinin bir kısmını yazdığına inanılan bilge Prajapatilerden ve Yedi Ermiş'ten birisi kabul edilmekte olup, adı Sanskrit "Akıl Veren" anlamına gelmektedir. Puranalarda özellikle Bhagavata Purana ve Ramayana destanında önemli bir rol oynayan ermiş Vaişnava rahiplerinin dua kitabı Panjaratra'nın da yazarıdır.

Rigveda'ya göre Kanva ailesinde, Vişnu Purana'ya göre Kaşyapa ile Dakşa'nın kızlarından birisinin oğlu olup, Gandharva adıyla bilinen göksel müzisyenlerin lideri ve vina adlı telleri çalınarak çalınan lavta türünden geleneksel bir Hint çalgısını onun icat ettiğine inanılmaktadır. Narada, farklı ülke hatta cehennem ve diğer gezegenleri ziyaret eden gezgin bir keşiş olarak tasvir edilmiş olup, Vişnu için söylediği dua, ilahi ve şiirlere vinası ile eşlik etmiştir.

Harivamşa'da Vrişni kralı Kamsa'yı Vasudeva'nın karısı Devaki'nin sekizinci oğlu olan Krişna'nın kendisini öldüreceğini söyleyerek uyardığı, Vişnu'nun avatarı olan Krişna'nın gerçekten de büyüyünce kralı öldürdüğü anlatılmaktadır.

NARAH [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında cin benzeri varlıkların adıdır.

NARAKA Bkz. Cehennem (8)

NARANARAYANA [Hint Mitolojisi] Urvaşi'nin babası olan bir bilgenin adıdır.

NARASİMHA [Hint Mitolojisi] Purana ve Upanişadlarda bahsedildiğine göre Vişnu'nun dördüncü vücut bulmuş formu olup, yarı aslan yarı insan olarak tasvir edilmektedir. Rakşasa Hiranyakşa'nın ağabeyi Daitya kralı Hiranyakaşipu kardeşini öldüren Vişnu'ya savaş açmış, babası inancından dolayı oğlu Prahlada'ya her türlü işkenceyi yapmışsa da Vişnu Narasimha avatarına bürünerek düşmanıyla savaşmıştır. Vişnu Purana'ya göre (I. 17-19) Hiranyakaşipu saray salonunun sütunlarda Vişnu'yu ararken birdenbire ortaya çıkan tanrı hasmını parçalara ayırmayı başarmıştır.

NARASİNHA Bkz. Narasimha

NARAYANA [Hint Mitolojisi] Vedik dönem eseri Şatapatha Brahmana'da yaratıcı tanrı Brahma'ya verilen isimlerden birisi olup, Sanskritçe "Suda hareket eden" anlamına gelmektedir. Sonraki dönemlerde Vişnu içinde kullanılan Narayana lakabı Şesanaga adı verilen başlangıç okyanus yılanın, vücudunda yatan ilahi varlığının da olup kimi kaynaklarda ise ilk insan olarak kayıtlıdır. Bir söylenceye göre bir muz yaprağı üzerinde sürüklenen ve sonsuzluğun sembolü sayılan ayak parmağını emen tanrı kendi enerjisinden evreni şekillendirmiştir.

NARBROOİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halklarının inanışında hasta ruhları alıp götüren bir orman ruhunun adıdır.

NARCİSSUS Bkz. Narkissos

NAREAU [Pasifik Mitolojisi] Yeni Hebridler, Mariana adaları ve Gilbert adalarından Kribati'de bir evrenin biri genç diğeri yaşlı iki yaratıcısı olup, 'Örümcek Tanrı' olarak da bilinmektelerdi. Nareau'nun evrenin başlangıcından beri karanlıkta varolduğu veya Karanlık (Te Bo Ma) ile Birlikte Ayrılanların (Te Maki) birlikteliğinden ışık ve yıldırım doğduğuna inanılmaktaydı. Yaşlı Örümcek deniz kabuğu veya midyeden dünyayı yarattıktan sonra su ile kumu birleştirerek Nakika (ahtapot), Riiki (yılan balığı), Nareau (Genç Örümcek) dünyaya gelmesini sağlamış, Genç Örümcek ise kardeşlerinin yardımıyla insanoğlunu yaratmıştır.

NARGUN [Aborijin Mitolojisi] Taştan yapılmış öldürülemeyen yarı insan yarı hayvan şeytani yaratıkların adıdır.

NARİ 1. [Slav Mitolojisi] Slav ülkelerinde ölü çocukların ruhları olduklarına inanılan iblis ve cinlere verilen isimdir. Bulgaristan'da Nariler kuş formunda tasvir edilmekteydi.

2. Bkz. Narvi

NARİ-MARİAMA [Hint Mitolojisi] Bir bereket tanrıçasının adıdır.

NARİN BATAKLIK YAKAMOZLARI Britanya folklorunda yolcuları yanlış yola sokarak çoğunlukla tehlikeli bataklıklara doğru çeken ışıkların adı olup, kimi zaman insan formunda görünmektedirler. İngilizce Will-o'-the-Wisp olarak bilinen bu ışıklar bir inanışa göre yeteri kadar iyi olamadığından Cennet'te yer bulamamış, Cehennem'e atılmak içinde fazla iyi bulunup kabul edilmeyince dünyada kalmaya mahkûm olup, lanetlenmiş insanların ruhlarıdırlar.

NARİSAH [Pers Mitolojisi] Mani dininde egemenlik, bilgelik, zafer, mahkûmiyet, saflık, doğruluk, inanç, sabır, dürüstlük, şefkat, adalet ve ışık adı verilip herbiri Burçlar Kuşağının işaretlerine denk gelen 12 ışık bakiresinin babası kabul edilen ışık tanrısıdır.

NARKİSSOS [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Kephissus ile su perisi Leiriope'nin oğlu olan yakışıklı bir delikanlının adıdır. Suda gördüğü yansımasına âşık olunca kendisini arzulayan tüm su perilerini reddetmiş, bunlardan Ekho öylesine kırılmıştır ki üzüntüsünden eriyip gitmiş bir ses yankısına dönüşmüştür. İntikam tanrıçası Nemesis perinin hüzün dolu fısıltılarına kulak verip Narkissos'u nergis adıyla bilinecek bir çiçeğe dönüştürmüştür (Ovid Met. iii. 341). Söylenceye göre Narkissus doğduğu zaman ailesi bir kâhine danışmış adam çocuğun kendi yüzüne bakmaması halinde uzun süre yaşayacağını iddia etmiş, gerçekten de genç bir av sırasında su içmek için eğildiğinde kendi yüzünü görüp âşık olduğunda kaderini bağlamıştır.

Latin şair Ovid'in bu öyküsünün son bölümü (Ekho ile Narkisssus) daha önce duyulmamış olduğundan öyküye kendisinin eklediği sanılmaktadır. Daha eski bir Boeotia varyasyonunda ise Thespiae şehrinde yaşayan Narkissus, Ameinias adlı genç bir erkeğin aşkını reddetmiştir. Bunun üzerine Ameinias kendini kılıçlayarak Narkissos'un kapısının önünde öldürürken aşkını lanetlemiştir. Bu lanet yüzünden bir gün sudaki aksini görüp kendine âşık olan Narkissus umutsuzluğa kapılıp intihar etmiştir.

NARMADA [Hint Mitolojisi] Aynı isimli nehirle özdeşleştirilen nehir tanrıçasının adı olup, tıpkı Ganj nehri gibi Narmada nehrine giren kişilerinde günahlarından arınacaklarına hatta bizzat Ganj'ın siyah bir sığır formunda gelip bu nehirde yıkandığına inanılmaktaydı.

NARNİNEN Bkz. Naininen

NARRU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer tanrısı Enlil'e verilen isimlerden birisi olup zamanla Marduk ile özdeşleştirilmiştir.

NART EFSANELERİ [Kafkas Mitolojisi] Devlerden oluşan bir ırkın hikâyelerinin konu edildiği Kuzey Kafkasya efsanelerinin genel adıdır. Yunan mitolojisinde Prometheus'un zincire vurulmasına benzer bir öykünün de Kazbek dağında geçtiği Nartların bazıları basit hikâyelerken bazıları yaratılış mitleri bazıları çok değerli eski dini metinlerdir. Nart efsaneleri Kabardiyan yazar Şora Begmurzin tarafından 1835–43 yılları arasında Rusça olarak yazıya geçirilmiş se de ancak 1861 tarihinde basılabilmiş, 1866 yılında ise Adolf Bergé tarafından Almanca'ya tercüme edilmişlerdir. Efsaneler başta Kabardey halkı olmaz üzere Oset, Çeçenleri hatta Karaçay Balkar, İnguş ve Abhaz halklarının kültür ve tarihini aydınlatmaktadır. Tüm Nartların anası Satanaya (Osetçe Şatana), Sosruka (Osetçe Soslan) ve Sirdon adlı düzenbazlar ile demircilik tanrısı Tlepş (Osetçe Kuyrdalegon) en önemli Nart kahramanlarıdır.

NARTEKS [Yunan Mitolojisi] Prometheus'un tanrılardan çaldığı taşımak için kullandığı bitkinin adıdır. Uzun ve kalın sopa formundaki bitkinin iç kısmı uzun süre yanabilen pamuksu liflerden oluşmakta bu yüzden kor halindeki ateşin hemen sönmemesini sağlamaktaydı. Antik Çağlarda ateş söndürmenin uğursuzluğa neden olacağı düşünülmekteydi bu yüzden köy meydanında yakılan ateş narteks içerisinde taşınarak evlere dağıtılırdı.

NARVİ [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre bir buz devinin (Jotun) adı olup, hilebaz ateş tanrısı Loki ile karısı Siguna'nın oğludur. Tanrılar Loki'yi esir ettiği zaman erkek kardeşi Vale tarafından öldürülmüştür.

NARVOJE [Endonezya Mitolojisi] Papua-Yeni Gine adası halkının inanışında çocukları kaçıran bir bulut ruhunun adıdır.

NAS [Kelt Mitolojisi] Dublin yakınlarındaki Naas kentine adını veren bir tanrıçanın adı olup, hakkında pek az şey bilinmektedir.

NASCİO [Roma Mitolojisi] Pek çok doğum tanrıçasından birisinin adıdır.

NASKAKİYETL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında bir yaratıcı tanrının adıdır.

NASR [İslam Mitolojisi] Kuran'da Nuh peygamber döneminde tapınılan putların adı olarak geçmekte (71:23) ve Arapça 'akbaba' anlamına gelmekteydi.

NASNAS [Pers-İslam Mitolojisi] Yarı insan bir iblisin adı olup, kafası göğsünde, tek kollu, tek bacaklı ve kuyruklu bir yaratıktır. Bir nehrin kıyısında oturan Nasnas, nehri geçmek için yoldan geçenlerden yardım istemekte, kabul edilenlerin omuzlarına çıkıp yolun yarısında boğulmalarına sebep olmaktadır.

NASREETTİN HOCA [Türk Mitolojisi] 13. yüzyıl Anadolusu'nda yaşadığına inanılan mizah ustası bir halk bilgesinin adı olup, Türk folklorunun en önemli fıkra kahramanıdır. İnsanın varoluşu ve çevresiyle ilişkilerinin yanı sıra toplumsal sorunları da Bektaşi anlayışıyla yorumlayan Hoca'nın Konya'da medrese eğitimi gördükten sonra bir müddet kadılık yaptığı sanılmaktadır. Anadolu varyantlarında eşeğe ters binmesi gibi Hıristiyanlığı çağrıştıran motiflere karşın Horasanlı olduğu varsayılan bu satirik sufi karaktere ait fıkra ve hikâyelere Arap, Fars, Afgan, Azeri, Kürt, Özbek ve Türk (Anadolu) öykülerinde rastlanılmaktadır.

Sürekli borçlu, karısı ve alacaklılarıyla başı dertte, aklından geçeni ince nüktelerle çekinmeden söyleyen, her kurumu eleştiren Nasreddin Hoca'nın bazı hikâyeleri sufi dervişleri tarafından özellikle öğretiyi yaymak amacıyla yayılmış olmalıdır. İranlı sufi İdris Şah (1924-1966), 'Molla Nasreddin, yaşamı bir an için durdurup, belirli zihinsel durumların ortaya çıkmasını sağlar. Bir Nasreddin fıkrası dünyevi yaşamla bilincin dönüşümü arasındaki boşluğu doldurur; hem de henüz hiçbir edebi biçimin şu ana kadar başaramadığı bir şekilde. Bu da, mistik bir deneyimi, Sufi bir bilinci mümkün kılar" sözleriyle fıkraların mistik gücünü açıklarken derlediği şu örneği vermiştir:

'Bir gün Molla bir dükkâna girer. Dükkân sahibi ona yaklaşıp, ne istediğini sorar. Nasreddin, "Dur bakalım der, her şey sırayla; sen benim dükkânına girdiğimi gördün mü?" Satıcı, "Evet" diye yanıtlar, "Elbette!" Nasreddin, "Peki sen beni daha önce görmüş müydün?" diye sorar; "Hiç görmedim" yanıtını alır. Molla'nın cevabı: "Öyleyse ben olduğumu nereden biliyorsun?"

Folklorik Hoca karakterinin yanı sıra tarihî bir şahsiyet olarak var olduğu ('Seyyid Mahmûd Hayrâni' [Hicri 655] ve 'Hacı İbrahim Sultan' [Hicri 659] vakıfnamelerinde şahit olarak hâkim huzuruna çıktığı) (Köprülü: 22) ya da 19. yüzyılda yaşamış Sivrihisar müftüsü Hüseyin Efendi'nin Mecmua-i Maarif adlı eserinde Sivrihisar'ın Hortu köyünden Abdullah Efendi ile Sıdıka Hatun'un oğlu olduğu iddia edilmişse de her iki iddianın da doğrulukları şaibelidir.

Anadolu'da Nasreddin Hoca'nın varlığına dair en eski yazılı belge 1480 (Ebu'l Hayr-i Rumi'nin Saltuknamesi) ve 1571 yıllarına aittir. Selçuklu döneminde yaşamış derviş Behlül-ü Dânâ, Bulgar ve Makedon Hitar Petar (16-17. yüzyıl), Sicilyalı Giufà ve Alman Till Eulenspiegel (14. yüzyıl) adlı öykü karakterleriyle şaşırtıcı benzerliklere sahip olması tüm bu karakterlerin ortak bir atadan doğduğunu düşündürmektedir. Uygurcada bile Eski Yunanca kökenli 'eğitim görmüş kişilere verilen unvan' (TDK, 673) anlamına gelen Efendi adıyla bilinmesi karakterin Türk dünyasına Anadolu'dan ihraç edilmiş bir kahraman olduğuna dair sağlam bir delildir. Bununla birlikte M. René Basset, Nasrettin Hoca fıkralarını Arap fıkra kahramanı Cuha, Azeri araştırmacılar M.A. Sultanov ve M.H. Tahmasp İranlı bilgin Nasirettin Tusi (1201- 1274) ile ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

Folklorik Nasreddin Hoca Akşehir ile özdeşleşmiş gibidir: "Hocam dünyanın ortası neresi" sorusuna bastonunu toprağa batırarak; "Dünyanın ortası burasıdır, inanmazsanız ölçün", deyişi ile Akşehir'i dünyanın merkezi yapmış, Akşehir gölünü "ya tutarsa" diyerek birkaç kaşık yoğurtla mayalamıştır. Hoca'nın fıkralarında dine meydan okuyan, İslam öncesi inanışların etkisiyle yapılan yorumlar, cinsellik yüklü kelime ve olaylar kuşaktan kuşağa anlatılırken törpülenerek yok edilmiş olmalıdır. Bununla birlikte halkın günlük dilinin kullanıldığı "Eşeğin sözüne mi inanacaksın benimkine mi?", 'Parayı veren düdüğü çalar' benzeri deyişlerinin vurucu gücü pek az değişime uğramış olmalıdır. Nasrettin Hoca fıkraları *"Parayı veren düdüğü çalar", "Bindiği dalı kesmek", "Dostlar alışverişte görsün", "Yorgan gitti kavga bitti"* gibi günümüz Türkçesinde de kullanılan deyimleri Türkçe'ye kazandırmış dahası günümüze dek yaşatmıştır. Moğol işgali altında kıvranan Anadolu halkının çaresiz yazgısının sembolü yine Nasreddin Hoca olmuş, yazılı basının olmadığı bir dönemde yöneticiler ve kamu düzeninin eleştirisi Hoca'nın ağzından dile getirilmiştir. Saltukname sonrası kaynaklarda hocanın bilgeliği ve kerametlerinden bahsedilmemesini Boratav, dinin zaman geçtikçe kurumlaşarak inanç alanında hâkimiyetini genişletmesine bağlamıştır.

Nasreddin Hoca hikâyelerinden 55 tanesi 1911 yılında Özbek folklorist Albert Wesselski tarafından Der Hodscha Nasreddin (Weimar: Duncker, 1911) adıyla yayınlanarak batı dillerine kazandırılmıştır.

Nasreddin Hoca popüler kültürü de etkilemiş olup Amerikalı kukla sanatçısı Ricard Merril'in, Nasreddin Hoca'nın Farsça varyantlarını derleyen İranlı sufi İdris Şah'ın bir derlemesinden esinlenerek geliştirdiği yersiz yurtsuz, aptal görünüşlü bilge karakter Nasruddin bunlardan

birisidir. Sanatçı Nasruddin.org adresli web sitesinde "Nasruddin bazen aptalca davranabilir. Evet ama bu farklı bir aptallıktır: Hedefi olan bir aptallık. Bu aptal, dinleyenin zihinsel savunma mekanizmalarını aşar ve zekâsını bir hançer gibi kalbe saplar" sözleriyle orijinal Nasreddin Hoca'nın sufi karakterine gönderme yapmıştır.

Nasrettin hoca Terminolojisi

Türkçe, Farsça: Nasreddin Hoca, Hoca, Efendi
Arapça: Hoca, Molla, Efendi, Hacı, Giufa
Arnavutça: Nostradin Hoca
Azerice: Molla Nasreddin
Boşnakça: Nasrudin Hoca
İran: Molla Nasr al-Din
Özbekçe: Nesriddin Afendi, Afendi
Kazakça: Koja Nasreddin
Kürtçe: Meşhur Molla
Sefarad Yahudileri: Coha
Tacikçe: Efendi
Türkmence: Ependi
Uygurca: Efendi (Yang, J.C.)

Ayrıca Bkz. Till Eulenspiegel, Eşeğe ters bindirilmek, Herşele Ostropoler, Ludas Matyi, Nasruddin, Giufa

NASU [Pers Mitolojisi] Ölülerin ruhlarını ele geçiren sinek formunda bir iblisin adı olup, çürüme, ayrışma ve kirliliğin kişileştirilmiş formudur. Kimi yazıtlarda dişi bir iblis olarak anılan Nasu, Nas veya Drıj Nasu'yu kovmak için köpek bakışı anlamına gelen *Sag did* ayini yapılmaktaydı.

NASUKİ [Hint Mitolojisi] İndra ile kavga edip lanetlenen Şiva yeryüzüne yağmur yağdıramayınca Nasuki adlı tanrısal yılanı ip gibi kullanarak ucuna dağları bağlayıp sallamak suretiyle denizi köpürterek yeryüzüne su sağlamak işinde kullanmıştır.

NAT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma halkının hava, su, rüzgâr, gökyüzü, nehir, tepe, göl, tarla ve ev ruhlarına verdiği isim olup, iyi veya kötü karakterdeki tüm doğaüstü güçleri kapsamaktadır. Bir yoruma göre ölü insan ruhları olan natların en ünlüsü Thagya Min olup, yeryüzüne indiği gün Burma mahalli takviminin başlangıcı kabul edilmektedir. İnsan vücudunun içinde yaşayan natlar olduğu gibi deniz, orman ve dağları hatta tapınak ve manastırları koruyanlar da bulunmaktaydı.

NATA ile NENA [Aztek Mitolojisi] Karı-koca kültürel kahramanların adı olup, Tezkatlipoka (veya Titlakahuan) kendisini gelen sel tufanı konusunda Nata'yı uyarıp bir tekne inşa etmesini istemiştir. Bkz. Nuh

NATARAJA Bkz. Şiva Nataraja

NATHA [Hint Mitolojisi] Bodhisattva Avalokiteşvara'ya Seylan adasındaki adı olup, gelecek Buda'sı Maitreya ile de ilişkilendirilmekte ve Tara'nın kocası kabul edilmekteydi. Natha koruyucu anlamına gelen Sinhala olarak da bilinmekteydi.

NATHAN [Yahudi Mitolojisi] Davut ile Süleyman peygamberler zamanında yaşamış bir peygamberin adı olup, Davut'u Uriah kralının karısı Bathşeba ile zina yapmakla suçlamıştır. (2. Samuel 7:2-17, 12:1-25).

NATİGAY [Sibirya Mitolojisi] Tatarların çocuklar, tahıllar ve hayvan sürülerini koruduğuna inandıkları yeryüzü tanrısının adı olup, Marko Polo'nun anılarında bahsi geçmekte, Ötüken'in kelimesinin varyasyonu veya yanlış kaydı olduğu sanılmaktadır.

NATOS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının inanışında bir güneş tanrısı olup, Kokomikeis adlı ay tanrıçasının kocası, sabahyıldızı Apisuahts'ın babasıdır.

NATOSUELTA [Kelt Mitolojisi] Başlangıçta Trent nehri ile ilgili bir ırmak tanrıçası olduğu sanılan bir dişi ruhun adı olup, evlerin koruyucu kabul edilmektedir.

NAUM [Maya Mitolojisi] Akıl ve düşünceyi yaratan tanrının adıdır.

NAUMANN, HANS (1886–1951) Alman filolog ve folklorist olup, 1920'lerde halkbilimine "İlkel komünal ürünler" ve "Gömük kültürel ürünler" adlı iki yeni kavram kazandırmış, ilkel geleneklerin toplumun yüksek tabakaları ile kırsal toplum geleneklerinde yaşatılmaya devam ettiğini iddia etmiştir. Naumann, Nazi partisi üyesi olmasına hatta kitap yakımını desteklediği iddialarına rağmen çağdaşlarınca Alman köylüsünü yeterince yüceltmediği için eleştirilmiştir.

NAUNET [Mısır Mitolojisi] Hermopolis kentinin sekiz ilahi varlığından (Ogdoad) birisinin adı olup, başlangıçta var olan yeraltı dünyasının tanrıçasıdır. Erkek karşılığı ise kocası Nun'dur.

NAUPLİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Amymone'nin oğlu, Damastor ile Proetus'un babası olup, Argolis koyundaki antik Nauplia kentinin efsanevi kurucusu ve ad vericisidir (Apollon. Rhod. i. 136, Paus. ii. 38. 2, iv. 35).

2. Argo seferine katılan Euboea kralının adı olup, Palamedes, Oeax ve Nausimedon'un babasıdır. Troya'da Yunanların tarafında savaşan oğlu silah arkadaşları tarafından taşlanarak tarafından öldürülünce, intikam için adasında büyük ateşler yakarak Yunan gemilerini şaşırtmış ve pek çok geminin batmasına sebep olmuştur.

3. Argonautlardan Klytoneus'un oğlu olup Nauplius'un (1) soyundan gelmekteydi (Apollon. Rhod. i. 134).

NAUSİKAA [Yunan Mitolojisi] Phaeakia kralı Alkinoos ile Arete'nin kızının adı olup, Odysseus'un gemisi Skheria sahilinde batıp da adaya sığınınca kız tarafından bulunup babasının sarayında konuk edilmiştir. Nausikaa, kahramana âşık olmuşsa da Odysseus'un bir an önce karısına dönmek istediğini görünce duygularını açığa vurmamıştır (Hom. Od. vi. 16). Geç dönem yazarları Nausika'nın Odysseus'un oğlu Telemakhus ile evlenip, Perseptolis ve Ptoliporthus'u doğurduğunu kaydetmişlerdir.

NAUSİNOUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus ile Kalypso'nun veya Odysseus ile Kirke'nin oğlu, Nausithous'un kardeşidir (Hes. Theog. 1017).

NAUSİTHOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kral Eurymedon'un kızı Periboea ile Poseidon'un oğlu

olup, Hyperia'da yaşayan Phaeakialıların kralıdır (Hom. Od. vi. 7).

2. Minoatur ile dövüşmek üzere Girit'e giden Theseus'un kaptanıdır.

3. Odysseus ile Kalypso'nun veya Kirke'nin oğludur (Hyginus, Fabulae, 125, Hes. Theog. 1017).

NAUTES [Yunan Mitolojisi] Aineias'a Sicilya'dan Latium'a gitmesini tavsiye eden ve yol boyunca eşlik eden yaşlı bir Troyalı din adamının adıdır.

NAUTSİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Meksiko'nun güneybatısında yaşayan Akoma halkının inanışında kız kardeşi İatiku ile birlikte insanoğlunun yaratılmasından sorumlu dişi bir ruhun adıdır.

NAXUS [Yunan Mitolojisi] Endymon ile Selene'nin, Apollon ile Akakallis'in veya Polemo'nun oğlu ve Leukippus'un babası olup, Dia adasının adını kendi adıyla değiştirmiştir.

NAV [Slav Mitolojisi] Hayatı yakın bir zamanda trajik olarak sonlanmış insanların ruhlarına verilen isimdir.

NAVADURGA [Hint Mitolojisi] Tanrıça Durga'nın dokuz görünümüne verilen isim olup bunlar Şailaputri, Brahmaçarini, Çandraghanta, Kuşmanda, Skandamata, Katyayani, Kalaratri, Mahagauri ve Siddhidatri'dir. Hindular her yıl sonbahar mevsiminde 9 gün süren Navaratri festivalinde her gün sırasıyla bu tanrıçalara tapınmaktadır.

NAVARANA [Eskimo Mitolojisi] Kocasının eziyet ettiği bir kadının adı olup, her fırsatta aşağılanıp dayak yediği için babasının evine dönünde kadının yaşadıklarını gören kardeşleri kocasına bir ders vermeye karar vermişlerdir. Bir süre sonra ailenin evinin kapısı çalmış, erkek kardeşler hatırladıklarından daha kısa olan kocayı karşılarında görünce konuşmaya bile gerek görmeden ölümüne dövmüşlerse de dayak yiyenin adamın kendi kılığına soktuğu köpeği olduğu anlaşılmıştır. Erkek kardeşler şaşkınlığını atamadan adam sinsice eve sokulmuş ve kayınbiraderlerinin tümünü öldürmüştür.

NAVASARD [Ermeni Mitolojisi] Aramazd'ın başkanlık ettiğine inanılan yeni yıl festivaline verilen isim olup, Farsça 'Nevruz' (yeniyıl) kelimesiyle ilişkili olmalıdır..

NAVKY [Slav Mitolojisi] Bebekliğinde boğulan çocuklar ölümlerinden sonra 7 yıl boyunca ailelerine hayalet olarak göründükten sonra yolculara musallat olup öldüren iblis kadınlara dönüştüklerine inanılmaktaydı.

NAWANGWULAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Java adası söylencelerinde ölümlü bir erkek ile evlenen kuğu kız olarak bahsi geçen aşk, bereket ve ay tanrıçasının adıdır. Kocasında kendisini tek bir pirinç tanesinden tüm ailesini doyuracak kadar yaptı pilavı pişirirken gözetlememesi konusunda şart koşmuşsa da adam kendini tutamayınca Nawangwulan kaçmıştır.

NAZAR Bir insan veya başka varlığın başına kötü şans, hastalık kaza hatta ölüm gelmesine sebep olduğuna inanılan bakışın adı olup, özellikle çocuk, hamile ya da hayvanların etkilendiğine inanılmaktadır. İnsanlık tarihi kadar olan eski inanışa neredeyse tüm kadim kültürlerde rastlanmakta olup, Eski Romalılarca fascinum, Yahudilerce ayin harah, Fransızlarca mauvais veil, Almanlarca boser blick, İtalyanlarca malocchio, Yunanlılarca baskania veya matiasma Türkçe'de kem göz veya nazar olarak adlandırılmaktadır.

Slav folklorunda çocuklarına nazarı değdiği için kendini kör eden bir adama dair anlatılan bir masal "nazar" inanışının ne derece güçlü olduğunu göstermektedir. Pek çok kültürde gözün nesneleri çatlatabilecek hatta insanları öldürebilecek denli güçlü olduğuna inanılmakta bu yüzden mavi boncuk üzerine işlenen göz resminin bu kötü enerjiyi içine çekerek sahibini koruyacağına inanılmaktadır. Bask halkının inanışında gözde birikmiş nazar gücü 'betadur' olarak adlandırılmaktaydı. Eski Yunanlılar ise gemilerin pruvasına büyükçe bir göz resmi çizerek nazarı engelleyeceklerine inanmaktaydı. İtalyanlar nazara karşı corno (boynuz) ve figga adını verdikleri nazarlıkları Ortadoğu'da hamsa (Fatima'nın eli), nazar boncuğu ve muska gibi nesneler kişilerin (özellikle çocukların) üzerinde taşınmaktaydı. Bazı Asya toplumlarında yine nazara karşı çocukların gözlerinin etrafına siyah boya sürülmekte, Hindistan'da ise yeni evlenen çiftler kem gözlerden korunmak için –muhtemelen bakanı şaşırtmak amacıyla- karşı cinsin kıyafetlerini giymektedir. Bazı Afrikalı kabileler ağız açıkken ruhun vücudu terk etmesinin daha kolay olduğuna inandığından nazarın yemek yerken insanı daha çok etkilediğini düşünmekte bu yüzden yemekler asla açık alanda veya yabancıların yanında yenilmemektedir.

Anadolu'da kötü bir olayın gerçekleşmesi doğaüstü bir sebebe yüklenmekte ve nazar değmesi olarak adlandırılmaktadır. Nazar sadece insanlara değil, mala mülke, hayvanlara da değebilmekte bu yüzden 'nazarlık' veya 'nazar boncuğu' adı verilen tılsımları kullanmak gerekmektedir. Nazar, sadece kötü niyetten ve kıskançlıktan kaynaklanmayıp, aşırı hayranlık ve sevgide nazar değmesine yol açabilmekte, özellikle mavi gözlülerin potansiyel nazar gücü olduğuna inanılmaktadır.

NAZARLIK Nazar değmesine karşı kullanılan tılsımların genel adı olup, Anadolu'da bunlar çitlembik ağacı kabuğu, kurt dişi, deniz kabuğu, kaplumbağa yavrusu kabuğu, yeşil kahve tanesi, şap parçası yapılması ve taşınması en kolay nazarlık çeşitleridir.

NDARA [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adası halkının inanışında Ölüler diyarı tanrısının adıdır.

NDAUTHİNA [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında denizci ve balıkçıların koruyucu tanrısı olup, adı Fiji dilinde 'meşale taşıyan' anlamına gelmekteydi. Hilebaz bir tanrı olan Ndauthina'nın başına annesi çocukluğunda ışık saçan çubuklar bağlamış, geceleri denizcilere yol göstermesini sağlamıştır.

NDENGEİ [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında yılan formunda tasvir edilen yaratıcı tanrının adı olup, Kalou-Vu olarak bilinen yerel tanrıların lideridir. Hareket etmesinin depremlere yol açtığına inanılıp, domuz kurban edilen Ndengei'nin oğlu Rokomautu ise insanoğluna ateşi veren bir kültürel kahraman olarak görülmektedir.

NDJAMBİ [Afrika Mitolojisi] Namibya'da yaşayan Herero halkının inanışında iyi olan her şey ile ilişkilendirilen gökyüzü tanrısının adıdır.

NDRİANANAHARY [Afrika Mitolojisi] Madagaskar'da yaşayan Malagasi halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, Ataokoloinona'nın babasıdır.

NDVANGA [Afrika Mitolojisi] Mukasa'nın karısı olan bir piton kadının adıdır.

NE HWAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Passamaquoddy halkının denizkızlarına verdiği isim olup, Söylenceye göre göl kıyısında yaşayan bir aile kızlarını suya girmemeleri kıyısında uyarmışsa da bir gün izinsiz girdikleri gölde yüzmek için açılan kızlar geri dönmemiştir. Babaları çocuklarını aramak için göle geldiğinde çocuklarının bacaklarının yüz ve gövdelerinin değişmemekle birlikte yılana dönüştüğünü dahası artık sudan çıkamayacaklarını anlamıştır.

NEAERA [Yunan Mitolojisi] **1.** Güneş Tanrısı Helios'tan Lampetia ile Phaetusa adlı çocukları olan bir su perisinin adıdır (Hom. Od. xii. 133).

2. Pereus'un kızı, Aleus'un karısı, Auge, Kepheus ve Lykurgus'un annesidir (Apollod. iii. 9. 1).

3. Zeus'tan Aegle'yi doğuran bir su perisinin adıdır.

4. Lydia'da Sipylus dağında yaşayan bir peri olup, Theiodamas'dan Dresaeus'u doğurmuştur.

NEB-ER-TCHER [Mısır Mitolojisi] Osiris'in adlarından birisi olup, 'Evrenin efendisi' anlamına gelmekteydi.

NEBAİOTH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsmail'in oğlu olarak bahsi geçmektedir (Tekvin 25: 12-16).

NEBELE [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Sonjo halkının yaratıcı tanrıçasının adı olup, ağabeyi Naka tarafından yaratılmış ardından kıskanç ağabeyinden kurtulmak için başka bir dünyaya kaçmıştır.

NEBTHET Bkz. Nephtys

NEBO [Mezopotamya Mitolojisi] Eski Ahit'te Babil akıl tanrısı Nabu'ya verilen isimdir.

NEBTUU [Mısır Mitolojisi] Esneh (Latopolis) kentinde Khnum ile birlikte tapınılan bir tanrıça olup, adı "tarlaların kraliçesi" anlamına gelmekteydi.

NEBUKADNEZAR II [Yakındoğu Mitolojisi] (MÖ 630-561) Babil İmparatorluğu'nun kurucusu Nabopolassar'ın oğlu ve halefi olup, "Yenilmez" ünvanıyla anılmıştır. Hammurabiden sonra en önemli Babil kralı olup, eski dünyanın yedi harikasından birisi kabul edilen 'Babil'in asma bahçelerini' yaptırmış, Bel tapınağını onartmış, ülkesinin sınırlarını Suriye'den Mısır'a dek genişletmiş, Kudüs'ü ele geçirerek (MÖ 587) Yahudileri bölgeden sürmüştür. Eski Ahit'te Danyal'in rüyasını yorumlaması anlatılan kralın başarılarından dolayı delirdiğini düşündüren öküz gibi ot yediği, saçlarının kartal tüyü, tırnakları kuş pençesine benzetilmesi gibi ifadeler yer almaktadır (Danyal, 4: 33). Yunan kaynaklarında Nabukhodonosor adıyla geçmektedir.

Nebukadnezar (Çizim: William Blake)

NECCAR [İslam Mitolojisi] Nusayri söylencelerinde Hatay'ı ele geçiren İslam orduları komutanı Ebu Übeyd'in kahraman bayraktarının adı olup, kuşatma sırasında başı uçurulup bir mızrağın ucunda Antakya kalesinin surlarına dikilmesine karşın, inanışa göre arkadaşlarına yol göstermeye devam etmiştir. Türbesi Hatay il merkezi yakınlarında bulunan Silpiyus tepesi üzerindedir. Bir başka söylenceye göre Neccar ilk Hıristiyanlardan birisi olup İslamlaşmanın ardından efsane değiştirilmiştir. Hz. İsa tarafından Hıristiyanlığı yaymak için Karya'ya gönderilen Butras ve Lukas'ı misafir edip yemek veren bu arada Hıristiyanlığı kabul eden Neccar taşlanarak öldürülmüş ve Silyipus tepesinde kafası kesilmiştir.

NECESSİTAS [Roma Mitolojisi] Kader tanrıçasının adı olup, Yunan mitolojisindeki Ananke ile benzerdir.

NED KELLY (1854–1880) 19. yüzyılda pek çok öykü, film ve şarkıya konu edilen bir halk kahramanı olup, İrlanda kökenli Avustralyalı bir kanun kaçağıydı. Kimilerine göre soğukkanlı bir katil olan Ned kimine göre ise ülkenin yönetici sınıfı olan İngilizlere karşı İrlandalı göçmenlerin direniş sembolü kabul edilmekteydi. Kardeşi Dan ve iki arkadaşıyla birlikte oluşturdukları "Kelly Çetesi" adlı grup, Avustralya polisi ile 1878-80 arasında pek çok kez çatışmışsa da Glenrowan Oteli'nde kuşatılıp ele geçirilmiş, 11 Kasım 1880'de henüz 25 yaşındayken asılmıştır. Kelly'nin idamı binlerce taraftarı tarafından protesto edilmiş olup, günümüzde bile İrlanda kökenli Avustralyalılarca halk kahramanı olarak anılmaktadır.

NEDA [Yunan Mitolojisi] Reia'nın Arkadia'da Zeus'u doğurduktan sonra Gaia'nın çocuğu yıkaması için topraktan fışkırttığı su kaynağına adını veren bir su perisinin adı olup, Theisoa ve Hagno ile birlikte bebek Zeus'a dadılık etmiştir (Paus. viii. 38. 3).

NEDAMİK [Güney Amerika yerlileri Mitolojisi] Çako halkının inanışına bir su kuşu görünümünde olan kültürel bir kahramanın adıdır.

NEDOLYA Bkz. Dolya

NEDU [Mezopotamya Mitolojisi] Akad halkının inanışında bir yeraltı tanrısının adıdır.

NEE-BEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında yaz mevsiminin kişileştirilmiş formudur.

NEFER Eski Mısır'da yarı değerli taşlardan yapılan güzellik ve iyiliğin sembolü olarak kullanılan bir tılsımın adı olup, özellikle mide ve akciğerleri koruduğuna inanılmaktaydı.

NEFERHOR [Mısır Mitolojisi] Nekhmetawaj ve Thoth ile birlikte bir üçlü oluşturan bir tanrının adıdır.

NEFERTEM [Mısır Mitolojisi] Lotus çiçeği ve lezzet ile özdeşleştirilen genç bir tanrının adı olup, MÖ 2350'ye tarihlenen bazı piramit yazıtlarında kendisinden "Ra'nın burnundaki lotus çiçeği" olarak bahsedilmektedir. Yeni krallık (MÖ 1539-1075) döneminde öneminin arttığı ve aynı zamanda sabah güneşi ile özdeşleştirildiği de bilinmektedir. Annesi aslan tanrıça Sakhmet olan Nefertem de genellikle aslan başlı olarak tasvir edilmekteydi.

NEFERTİTİ (MÖ 1370-1330) Firavun IV. Amenhotep'in (Akhenaton) eşi, Tutankhamun'un kayınvalidesi olan Mısır kraliçesi kocasıyla birlikte Aten kültünü yaymak için çalışmıştır. Kimi tarihçilere göre kocasının ölümünden sonra, Tutankhamun'un tahta çıkmasına dek ülkeyi firavun yetkilerine sahip kraliçe (Neferneferuaten) olarak yönetmiştir. Nefer-titi'nin mezarı Krallar Vadisi'nde bulunmuş olup, kraliçenin en çok kopyalanmış eski Mısır eseri unvanına sahip ünlü büstü Berlin Yeni Müze'de (Neues Museum) sergilenmektedir.

NEFERTUM Bkz. Nefertem

NEFİLİM [Yahudi Mitolojisi] Sami dilindeki 'NFL'den kökünü alan Nefilim kelimesi 'aşağı, yani dünyaya atılmak' anlamına gelmektedir. Bazı erken dönem Yahudi bilginlerin eserleri cennetten atılmış ve dünyada bulunan bu ilahî varlıklardan söz etmektedirler. Eski Ahit'te (Tekvin 6:4) adları geçmekte olup, Nuh tufanından önce yeryüzünde bulunan bu 'Tanrı oğulları'nın insan kızları'yla evlenmeleri sonucunda güçlü ve kahraman bir ırk meydana gelmiştir.

Bkz. Anunnaki

NEFTİS [Mısır Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Geb ile gök tanrıça Hathor'un kızları, Osiris'in kardeşi ve Seth'in karısı olan bir tanrıçanın adıdır.

NEFYED NAV NEVİON [Kelt Mitolojisi] Dwyvan ile karısı Dwyvach'a sel tufanından kurtulmaları için bir tekne yapan ustanın adıdır. Kelt yaratılış söylencesinde bahsi geçen Nefyed ile İrlanda'ya yerleşen göçmenler arasında adı geçen Nemed'in aynı kişi olduğu sanılmaktadır.

NEGAFUK [Eskimo Mitolojisi] Soğuk hava tanrısının adıdır.

NEGOOGUNOGUMBAR [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının inanışında çocukları kaçırıp yiyen bir devin adıdır.

NEGUN [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer tanrısı Asai'nin (Marduk) kız kardeşi olan bir tanrıçanın adıdır.

NEHALENNİA [Germen - Kelt Mitolojisi] Töton veya Kelt kökenli olduğu sanılan Frizya bereket, denizcilik ve ticaret tanrıçası olup özellikle Hollanda'nın Zeeland bölgesinde çok sayıda sunağı bulunmuştur. MÖ 2- MS 3 yüzyıllar arasında tapınılan tanrıçanın en önemli tapınakları 1647 yılında bir fırtına sonrası keşfedilen 28 kitabeyi içeren Domburg (Walcheren) ve 1971-72'de keşfedilen Cologne-Deutz tapınaklarıydı. Tanrıça 21 sunağından 13'ünde ayakları dibinde iyi huylu tazı cinsinden ölülerin bekçisi olması muhtemel bir köpekle birlikte tasvir edilmesi dikkat çekicidir. Daha çok deniz ticareti yapanlarca tapınılan tanrıçanın resimlerinde tekne, kürek, dümen, deniz kabukları, balık, yunuslar ve deniz canavarları gibi deniz ile ilgili semboller yeralmaktadır.

NEHEBKAU [Mısır Mitolojisi] Ölüler Diyarı Duat'ın kapısını bekleyen iki başlı yılan tanrının adı olup, güneş tanrısına kayığıyla eşlik etmekteydi. Nehebkau'nun başlangıçta zaman ve ölüm ile ilişkilendirilen bir tanrı olduğu sanılmaktadır.

NEHEM AUİT [Mısır Mitolojisi] Adı "Şiddeti Uzaklaştıran" anlamına gelen bir bilgelik tanrıçası olup zamanla Hathor ile özdeşleştirilmiştir.

NEHEMİAH [Yahudi Mitolojisi] İran kralı I. Artakseres'in esaretinden kurtulduktan sonra MÖ 5. yüzyılın ortalarında Kudüs'ün tekrar inşasına liderlik eden kişi olup, Eski Ahit'in 16. kitabına adını vermiştir.

NEHES [Mısır Mitolojisi] Uykusuzluk tanrısının adı olup, her gece Ra'nın teknesinde seyahat etmekteydi.

NEHİRLER [Hint Mitolojisi] Vedik dönemin en önemli eseri Rigveda'da aralarında Ganj, Paruşni, Sarasvati, Sarayu, Sindhu, Vipaş ve Yamuna gibi 21 kutsal nehrin adı anılmaktadır. En önemlisi tanrıça Sarasvati olan bu nehirlerin tümü dişi olarak düşünülmüştür. Epik dönemde dini önemlerini kaybetmeyen nehirlerin şifa verici ve günahlardan arındırıcı özellikte olduğu inanışı günümüze dek ulaşmıştır. Hindular günümüzde de kutsal nehirlere koyun, inek, yiyecek ve içki gibi armağanlar sunularak tapılmaktadır.

NEHMETAVAY [Mısır Mitolojisi] Thoth'un eşi ve bazı kaynaklara göre Neferhor'un annesinin adıdır.

NEHRİN ANASI Bkz. Mayup Mamman

NEİ AUTİ [Pasifik Mitolojisi] Böcekleri yeryüzüne gönderip insanoğlunun başına bela eden bir tanrıçanın adıdır.

NEİKEA [Yunan Mitolojisi] Kavga ve kargaşa tanrısı Eris'in kavga ve şikayet ile ilişkilendirilen kızı olup, adı Yunanca 'çatışma' anlamına gelmektedir.

NEİ TİTUAABİNE [Pasifik Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında bir ağaç tanrıçasının adı olup, Auriaria adlı ölümlü bir kabile şefine âşık olmuşsa da çiftin çocuğu olmamış ama Nei Tituaabine'nin bedeninden çeşitli bitki ve meyveler fışkırmıştır.

NEİ MARENA [Polinezya Mitolojisi] Kribati adaları halkının inanışında ilk varlıklar kabul edilen Na Atibu ile Nei Teuke'nin kardeşi olan tanrıçanın adıdır.

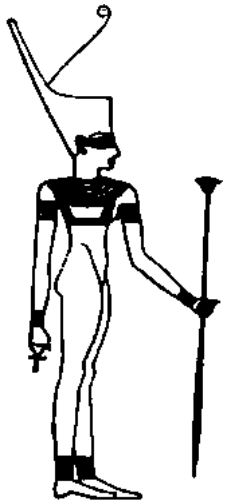
NEİ NGUİRİKİ [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında atalardan bir kadının adı olup, Bakoa'nın karısı ve Taburimai ile Teanoi'nin annesidir.

NEİ TEUKE [Polinezya Mitolojisi] Kribati adaları halkının inanışında ilk kadının adı olup, örümcek tanrı Nareau tarafından ilk erkek Na Atibu ile birlikte yaratılmıştır.

NEİ TİTUAABİNE [Polinezya Mitolojisi] Kribati adaları halkının inanışında bitkilerin büyümesini sağlayan tanrıçanın adı olup, kırmızı derili, gözleri ışık gibi parıldayan bir bakire olarak tasvir edilmekteydi. Nei Tituaabine'nin ölümünden sonra mezarında üç ağaç yetişmiş, alnından Hindistan cevizi, topuklarından pandanus, göbeğinden ise badem ağacı sürgün vermiştir.

NEİLEUS [Yunan Mitolojisi] Nil nehrinin tanrısının adı olup, Okeanos'un oğlu olduğuna inanılmaktadır.

NEİS [Yunan Mitolojisi] Zethus ile Aedon veya Thebe'nin veya Amphion ile Niobe'nin kızı, kimine göre Endymion'un karısı olup, Thebai kentinde Neitia kapısının ad vericisiydi. Pausanias'a göre Neis Zethus'un kızı değil oğludur (ix. 8. 3).

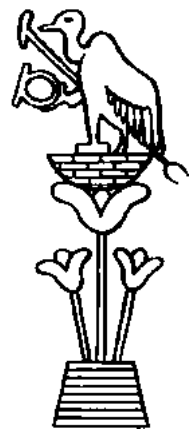
Neith

NEİTH [Mısır Mitolojisi] İlk Hanedan (MÖ 3100) döneminden beri varlığı bilinen bir tanrıçanın adı olup, bu dönemde kraliyet ailesinde isim olarak da kullanılmıştır. Düzenli bir eşi olmamakla birlikte bazı söylencelerde koçbaşlı tanrı Khnum ile eşleşmiştir. Diğer tanrılar gibi Neith'in de birbiriyle ilişkisiz birden çok görünümü bulunmaktadır. Kökeni Libya olmasına karşın Nil nehrinin her yıl gerçekleşen taşkınıyla ilişkilendirilen bu tanrıça aynı zamanda Aşağı Mısır'ın koruyucusuydu. Neith, Yunan tanrıçası Athena ile eş zamanlı olarak dokumacılık, avcılık ve savaş sanatları tanrıçası kabul edilmiştir. En eski kayıtlarda savaşçı özelliklerine atfen tanrıçanın iki yay birden taşıdığı görülmekteyken sonradan bereket özelliği de yakıştırılarak bir çift bokböceği ve bir çift ok ile birlikte tasvir edilmiştir. Ayrıca Ra'dan aldığı güçle çocuk doğumunu keşfettiğine inanılan tanrıça şifacı ve ebe olarak saygı görmüştür. Geç dönemde timsah tanrı Sobek ile güneş tanrı Re'nin annesi olarak kabul edilen tanrıça MS 1. yüzyılda gizemli bir yaratıcı varlığa dönüştürülmüştür. Horus ile Seth Mısır'a egemen olmak için babaları Osiris'in tahtı için yarışırken Neith hakem seçilince Horus'u desteklemiştir. Neith'in kült merkezi başlangıçta Sais iken sonradan Memphis'e taşınmıştır. Herodot'a göre tanrıça onuruna Lambalar Bayramı olarak adlandırılan büyük bir festival düzenlenerek kent tüm gece aydınlatılmaktaydı.

NEJMA Tüm şifacı ruhların lideri olduğuna ve Fas'ta d'El Makta mağarasında yaşadığına inanılan doğaüstü bir varlığın adıdır.

NEKEDZALTARA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Athapaskan halkının inanışına Tenaranide'nın maiyetindeki ruhların adıdır.

NEKHBET [Mısır Mitolojisi] Yukarı Mısır'da bulunan Nekheb şehrinin yaratıcı akbaba tanrıçası olup "Anaların anası, babaların babası" lakabıyla anılmaktaydı. İlk hanedan döneminden itibaren tüm Yukarı Mısır'ın koruyucu tanrıçası olmuştur. İlk tapınağı El Kab kazı alanında bulunmuş olup, Mısır'ın birleşmesinin ardından kralın Nekhbet koruyucusu olmuştur. Nekhbet ile Neb-ti "İki Hanım" lakabıyla anılmaktaydılar. Mısır sanatında akbaba veya akbaba başlığı giyen bir kadın olarak tasvir edilen tanrıça Yunanlılarca Eileithyia ile özdeşleştirilmiştir.

Nekhbet

NEKHEBİT Bkz. Nekhbet

NEKHMETAWAJ [Mısır Mitolojisi] Hermopolis'te tapınılan bir tanrıçanın adı olup, Thoth'un dişil karşılığıdır. Thot'tan Neferhor adlı bir oğlu olan tanrıça geç dönemde Hathor ile birleştirilmiştir. Yunan tarihçi Plutarkhos tanrıçayı Dikaiosyne adıyla anmıştır.

NEKTAR Bkz. Ambroisa

NEKYSİA [Yunan Mitolojisi] Ölülere adanan eşya ve kurbanlara verilen isimdir.

NELEUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon veya Kretheus ile Salmoneus'un kızı Tyro'nun oğlu ve Pelias'ın ikiz kardeşinin adı olup, Messenia'ya giderek Pylos kralı olmuştur (Ovid II, 689).

NEMAN Bkz. Nemain

NEMAİN [Kelt Mitolojisi] İrlanda savaş tanrıçası olup, bir görüşe göre Badb ve Morrigan ile üçleme oluşturan ayrı bir varlık bir başkasına göre ise Morrigan'ın görünümlerinden birisidir. Diğer Kelt savaş tanrıçaları gibi leş yemeyi bekleyen karga formunda tasvir edilen Nemain savaş sırasında insanları paniğe sevk ederek çıldırmalarını ve arkadaşlarını düşman zannedip zarar vermelerine sebep olmaktaydı. Nemon (Zehirli) ve Nemain adlarının yanı sıra Bath'da Nemontana olarak da bilinmekteydi.

NEMED [Kelt Mitolojisi] İrlanda'yı işgal eden gruplardan birisi olan Nemedyalıların babası kabul edilip, Partholon'un varisi olmuş, Fomoryalılarla yaptığı savaşta öldürülmüştür. Bkz. Nefyed Nav Nevion

NEMANOUS [Yunan Mitolojisi] Biblos kralının karısının adı olup, sarayının çatısında duran Osiris'in tabutunu arayan İsis'e yardım etmiştir.

NEMAUSUS [Kelt Mitolojisi] Güney Fransa'da Langue-doc-Roussillon bölgesinde yer alan Nimes kentinin tanrısı olup, başlangıçta kent civarındaki bir su kaynağının tanrısıdır.

NEMEA ASLANI [Yunan Mitolojisi] Nemea vadisinde yaşayan büyük ve vahşi bir yaratığın adı olup, yüz başlı Typhonile Ekhidna ile Orthos'un yavrusudur. Bir efsaneye göre Ay tanrıçası Selene tarafından emzirilmiş olup, Herakles tarafından öldürülmüştür.

NEMESİS [Yunan Mitolojisi] İlahi adalet ve öç tanrıçasının adı olup, Marathon'un kuzeyindeki Rhamnous kentinde bulunan tapınağı yüzünden Rhamnousia ve Adrasteia adlarıyla da bilinmekteydi. Erebus veya Okeanus ile Nox kızı, Ker, Aether, Rüya, Hemera, Hypnos, Momus, Thanatos ve Kharon'un kardeşi olan Nemesis'i kendisine âşık olan Zeus'tan kaçmak kaz şekline dönüşmüşse de Zeus'ta kuğuya dönüşerek Nemesis ile çiftleşmeyi başarmış, böylece Helen dünyaya gelmiştir. Tanrıça sadece öç ve intikamı temsil etmez aynı zamanda tanrılara karşı yapılan saygısızlığı, Yunanca hubris olarak adlandırılan küstahlık ve kendini beğenmişliği de cezalandırmaktaydı. Attika'da bulunan Rhamnus dışında Smyrna'da önemli bir kült merkeziydi. Helenistik dönemde her türlü spor yarışmasının koruyucu tanrıçası olarak görülmüştür.

Nemesis

NEMESTRİNUS [Roma Mitolojisi] Orman tanrısının adı olup, Latince nemus (orman) kelimesiyle ilişkilidir.

NEMİSSA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron gölü civarında yaşayan Algonkin halkının inanışında *Bulut Taşıyan* adlı yakışıklı bir avcıyla birlikte olmak için yeryüzüne inen bir yıldız kızın adıdır. Gökyüzündeki evine davet ettiği genci orada ailesiyle birlikte kalması için ikna eden kız, bir süre sonra avcının evini özlemesiyle sevdiğinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Yeryüzüne dönen avcı başka kadınlarla evlenmişse de evlendiği her kadın kısa bir süre sonra ölmüş, sonunda Nemissa dışında başka birisi ile birlikte olamayacağını anlamıştır.

NEMTEREKUETEBA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çibça halkının İspanyol istilası öncesinde yaşadığına inandığı uzun saçlı, sakallı yaşlı bir adam formunda tasvir edilen efsanevi bir kahramanın adıdır.

NEMETONA [Kelt Mitolojisi] Galya bölgesinde tapınılan kutsal koru ve tapınakların tanrıçası olup, adı Keltçe nemeton 'tapınak' kelimesiyle ilişkilidir. Keltler kapalı alanlarda ibadet etmediklerinden kastedilen tapınak ağaçlık bir alan olmalıdır. Güneybatı İngiltere'de Bath kenti civarında Treveri halkınca tanrıçaya adanmış bir sunak bulunmuş olup, kitabesinden Mars ile özdeşleştirildiği anlaşılmıştır.

NEMON Bkz. Nemain

NEMQUETÇA Bkz. Nemterequeteba

NEMRUD [İslam Mitolojisi] İbrahim peygamberi odun ateşinde yakmaya çalışan kralın adı olup, yangın tanrı tarafından söndürülürken kral beynine bir böcek sokularak cezalandırılmıştır. Nemrud'un kız kardeşi Sarah daha sonra İbrahim ile evlenmiştir.

NEMTEREQUETEBA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının

İspanyol istilası öncesinde yaşadığına inandığı uzun saçlı, sakallı yaşlı bir adam formunda tasvir edilen kültürel bir kahramanın adıdır. Huitaka'nın peşine düştüğü kahraman şekil değiştirerek baykuş formuna bürünerek kaçmayı başarmıştır. Nemterequeteba kimi söylencelerde tanrı Boçika kimilerinde ise yaratıcı tanrı Çiminigagua'nın habercisi Çimizapagua ile özdeşleştirilmiştir. Muskaya halkınca kahraman Nemquetça karısı ay tanrıçası Hunthaka olarak anılmıştır.

NEMU [Melanezya Mitolojisi] Yeni Gine'de yaşayan Kai halkının inanışında insanlar var olmadan önce yeryüzünde yaşayan yarı-tanrı soyunun adı olup, insanlardan daha güçlü, tarımı, çeşitli sanatları ve ev yapmayı bilmekteydiler. Öldüklerinde taşlara veya çeşitli hayvanlara dönüşen Nemuların sonunu büyük bir sel tufanı getirmiştir.

NENNİUS [Kral Arthur Efsanesi] Kuzey Galler'de Bangor kentinde yaşamış bir keşişin adı olup, Historia Brittonum'da adı geçmekteydi.

NENUN [Mısır Mitolojisi] Horus'un adlarından birisi olup, 'sonu görünemeyen' anlamına gelmekte, gökyüzü ilişkilendirilip şahin başlı olarak tasvir edilmektedir. Kus kentinin yerel tanrısı olan Nenun veya Nenwen sonradan Haroeris ile özdeşleştirilmiştir.

NENWEN Bkz. Nenun

NEOGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında güney rüzgârının kişileştirilmiş formu olup, yavru geyik olarak tasvir edilmekteydi.

NEOPTOLEMUS [Yunan Mitolojisi] Akhilleus ile Deidameia'nın oğlu ve Peleus'un torunu olup, tıpkı babası gibi Pyrros ('kızıl saçlı') lakabıyla da anılmıştır. Akhilleus'un öldürülmesinin ardından, Yunanlar Neoptolemus'a Troya'ya gelip savaşa katılmazsa savaşı asla kazanamayacaklarını bildirmişler, o da Troya'ya gitmek üzere yola çıkmış, bu arada uğradığı Lemnos adasından Herakles'in silahlarına sahip olan Philoktetes'i alarak yoluna devam etmiştir. Troya'da büyük yararlılıklar gösterdikten sonra tahta atın içinde kente girmiş, Elasos, Astynoos, Astyanaks'ı öldürmüş -bir söylenceye göre Priam'ın küçük kızı Polyksene'yi babası Akhilleus'un mezarı üzerinde kurban ettikten sonra- Hektor'un dul eşi Andromakhe'yi onur ödülü olarak almıştır. Karısının eski nişanlısı Orestes'in Delphi'de düzenlediği bir ayaklanma sırasında öldürülmüştür (Apollod. iii. 13. 8; Hom. Od. xi. 491).

NEPER [Mısır Mitolojisi] Arpa ve kırmızı buğday ile özdeşleştirilen hububat tanrısı olup, tahıl tanrıçası Nepit'in eril formu, Renenutet'in oğludur. Nepra veya Nepri olarak da bilinen tanrının bedeni Mısır sanatında tahıl tanelerini temsilen benekli olarak tasvir edilmekteydi.

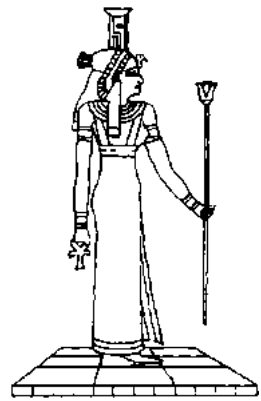
NEPHALİON [Yunan Mitolojisi] Minos ile su perisi Paria'nın oğlu, Eurymedon, Khyrses ve Philolaos'un kardeşi olup, Amazon kraliçesi Hippolyte'nin kemerini almaya giden Herakles tarafından Paros'da öldürülmüştür.

NEPHELE [Yunan Mitolojisi] **1.** Orkhomenus kralı Athamas'ın ilk karısı ve Phrixus ile Helle'nin annesi olan su perisinin adıdır. Nephele'nin adı Yunanca 'bulut' anlamına gelmektedir.

2. Tanrı Zeus'un Hera şekline soktuğu ve İksion'un çiftleştiği bulutların adı olup, Kentaurlar Nephele'den bu olay sonrası doğmuştur.

NEPHİTLER [Hıristiyan Mitolojisi] Mormon Kitabına göre Amerika kıtasına yerleşen 4 gruptan birisinin (diğerleri Lamanitler, Jareditler ve Mulekitler) adı olup, MÖ 600'de Kudüs'ten ayrılan Mormon peygamberi Lehi'nin oğlu Nephi'nin soyundan geldiklerine inanılmaktaydı. MÖ 589'da Amerika'ya ulaşan Nephitler özlerinde iyi insanlar olmakla birlikte inançsızlık ve kötülüğün hâkim olduğu bir devlet kurmuşlar, sonunda Lamanitler tarafından MS 385'de yok edilmişlerdir. İnanışa göre İsa tarafından kutsanmış 3 Nephite ölümü tatmamış, olup hala insanlar arasında dolaşmaktadır.

NEPHİ [Hıristiyan Mitolojisi] Mormon kitabına göre Nephit kabilesinin kurucusu olan bir peygamberin adıdır.

Nephthys veya Nebthet

NEPHTYS [Mısır Mitolojisi] Ölü gömme ayinleriyle ilişkilendirilen bir tanrıçanın daha sık kullanılan Yunanca adı olup, Mısır dilindeki orijinal adı Nebthet'tir. Nephthys, yer tanrısı Geb ile gök tanrıça Nut'un kız kardeşi ve kaos tanrısı Seth'in karısıdır. Heliopolis Dokuzlusu (ennead) olarak bilinen tanrılardan birisi olup, adı "evin hanımı" anlamına gelmektedir. İsis gibi Nephthys de cenaze merasimleriyle ilişkilendiren bir yas tanrıçası olmakla birlikte çoğunlukla İsis'in karşıt özelliklerini taşımakta, Seth'in dişil karşılığını oluşturmaktadır. İsis yaşam gücü ve yeniden doğumun, Nephthys ölüm ve günbatımı ile ilişkilendirilmekte İsis bereket tanrısı Osiris'in eşiyken Nephthys kötülük ve kaos tanrısı Seth'in karısıdır. Kocası Seth kısır olduğu için çocuk isteyen Nephthys, İsis gibi davranarak Osiris'i içkiyle sarhoş ederek birlikte olmuş akabinde çakal başlı tanrı Anubis'i doğurmuş ama kocası Seth'in korkusundan bebeği terk etmiştir. Seth sonrasında Osiris'i öldürünce Nephthys Seth'i terk ederek kız kardeşi İsis'in Osiris'i yeniden hayata döndürmesine yardım etmiştir. Söylenceye göre Nephthys ile İsis Osiris'i bağlamış

ardından İsis, Neith ve akrep tanrıça Serket ölünün başında durarak cesedi korumuştur.
Mısır sanatında Nephthys çoğunlukla kadın kimi zaman ise kanatlı yırtıcı bir kuş formunda, çoğunlukla İsis ile birlikte özellikle tabut üzeri çizimlerde tasvir edilmekteydi. Hiyeroglif yazıda bir evin üzerinde sepet formunda ifade edilen tanrıça Nebthet adıyla da bilinmekte olup, MÖ 2513'e tarihlenen bir tapınak yazıtında *'vajinasız temsilci"* lakabıyla anılmıştır. Belirli bir kült merkezi olmayan tanrıça Nephthys Yunanlılarca Aphrodite ve Nike ile ilişkilendirilmiştir.

NEPİT [Mısır Mitolojisi] tahıl tanrısı Neper'in dişil karşılığı olan tahıl tanrıçasının adıdır. Nepit genellikle insan formunda başında bir tahıl demetiyle nadiren yılan formunda tasvir edilmekteydi.

NEPRA Bkz. Neper

NEPRİ Bkz. Neper

Neptune (Anthon, 1891)

NEPTUNE [Roma Mitolojisi] Tatlısu ve deniz tanrısının adı olup, Yunan panteonundaki Poseidon'un karşılığı, Jüpiter ve Pluto'nun kardeşidir. Neptune'ün Yunan etkisinden önce denizle ilişkilendirilmeyen bir tatlı su ve yağmur tanrısı olduğu bilinmektedir. Neptune'ün Roma'da ki tek tapınağı Circus Maximus vadisinde Palatinus ile Aventinus arasında bulunmaktaydı. Neptunus adına her yıl 23 Temmuz tarihinde deniz kenarındaki basit barakalarda Neptunalia adlı kutlama düzenlenmekteydi. Bununla birlikte Poseidon'un Yunan denizciler üzerindeki etkisiyle kıyaslanınca Neptün'ün Romalı denizciler üzerindeki etkisi sınırlı sayılmaktadır. Neptüne tıpkı Poseidon gibi at tanrısı olarak görülmüş, Neptunus Equester adıyla at yarışlarının koruyucusu kabul edilmiştir.

NEPTUNUS Bkz. Neptune

NER TAMİD [Yahudi Mitolojisi] Her sinagogda Tevrat'ın bulunduğu kabinde yakılan ateşin adı olup, İbranice 'sonsuz alev' anlamına gelmektedir.

NEREİDLER [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Nereus ile deniz tanrıçası Doris'in sayıları 50-100 arasında değişen kızları olan denizde yaşayan su perilerinin adıdır. Bazen su yüzeyinde eğlenirken görülen Nereidler, babalarının yanında bir sualtı sarayında yaşamakta, çoğunlukla deniz tanrısı Poseidon'a eşlik etmekte, sirenlerin tersine denizcilere karşı dostça davranıp, fırtına sırasında yardım etmektedirler. Nereid Yunanca 'ıslak olan' anlamına gelmekte Yunan sanatında, yunus balıklarının sırtına binip süren, altın renkli saçları ve başlarında taçları bulunan varlıklar olarak tasvir edilmektedirler. Ayrıca Roma mezarlarında nereid tasvirlerine rastlanması onların ruhların öteki dünyaya göçünde yardımcı bir rol oynadıklarını da düşündürmektedir.

Nereid (Bulfinch, 1897)

Nereidlerin başlıcaları Kymothoe, Spio, Glaukonome, Nausithoe, Halie, Erato, Sao, Amphitrite, Eunike, Thetis, Eulimene, Agave, Eudore, Doto, Pherusa, Galatea, Aktaea, Pontomedusa, Hippothoe, Lysianassa, Kymo, Eione, Halimede, Plexaure, Eukrante, Proto, Kalypso, Panope, Kranto, Neomeris, Hipponoe, İanira, Polynome, Autonoe, Melite, Dione, Nesaea, Dero, Evagore, Psamathe, Eumolpe, İone, Dynamene, Keto, ise Limnoria'dır. (Apollodorus, Kütüphane 1.2.7; Ayrıca Nereid isimleri için Homeros, İlyada 18.40; Hesiodos, Theogonia 235; P. Vergilius Maro, Georgics 4.387).
Herodot, neredeyse tüm tanrı isimlerinin Eski Yunan'a Mısır'dan geldiğini belirtirken aralarında Nereidleri de saymıştır (Herodot, Tarih 2.50.1). En ünlü Nereid Poseidon'un karısı ve Akhilles'in annesi olan Amphitrite'dir.

NEREUS [Yunan Mitolojisi] Denizin derinliklerinde karısı Doris ve kızları Nereidlerle birlikte yaşayan deniz tanrısının adı olup, yeryüzü tanrıçası Gaia ile deniz tanrısı Pontus'un oğludur. Tüm deniz tanrıları gibi kehanet ve her türlü hayvana dönüşebilme yeteneği olan Nereus'un Nerites adlı bir oğlu olduğuna dair bir efsane de bulunmaktadır. Hesiodos, onu denizin yaşlı adamı olarak tanımlamıştır (Hom. Il. xviii. 141, Od. xxiv. 58, Hes. Theog. 233-36).

NEREUS, ACHİLLEUS ve DOMİTİLLA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Katolik Kilisesince şehit kabul edilen azizler olup yortu günleri 12 Mayıs'tır. Jacobus de Voragine'nin 13. yüzyılda kaleme aldığı Altın Efsane adlı çalışmasında Roma döneminde Flavia Domitilla adlı zengin bir kadının kâhyaları olan Nereus ile Akhilleus'un kadının Hıristiyanlığı kabul etmesinin yanı sıra iffet yemini de etmesini sağlamışlardır. Kadınla evlenme planları yapan Aurelian durumu öğrendiğinde kâhyaların ikisini de öldürtmüş, kadını ikna etmesi için gönderdiği adamları da Hıristi-

yanlığı seçince üzüntüsünden ölmüştür. Aurelian'ın kardeşi Luxurius olanları öğrendiğinde Domitilla ve hanesindeki tüm Hıristiyanları yakarak öldürmüştür.

NERGAL [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında karısı Ereşkigal ile birlikte ölüler dünyasını yöneten tanrının adı olup, insanlara salgın hastalık, yıkım ve savaş getirmekteydi. Nergal ile Ereşkigal adlı Babil efsanesinde Nergal yeraltı dünyasının kralı olarak bahsi geçmektedir. Söylenceye göre Nergal tarafından hakarete uğrayan Ereşkigal Nergal'ı ölümle tehdit etmiştir. Babası Ea ve 7 tanrı tarafından korunan Nergal Yeraltı dünyasına inen Nergal'ı babası kendine ikram edilenleri kabul etmemesi ve Ereşkigal çıplak banyo yaparken görürse cinsel istek duymaması yönünde uyarmıştır. Nergal gerçekten de ikramları geri çevirmeyi başarmışsa da Ereşkigal'ın çekiciliğine karşı koyamamış ve tanrıça ile 6 gün boyunca sevişmiştir. Yedinci gün yeryüzüne çıkmak için izin isteyen Nergal'e tanrıça izin vermemişse de tanrı iki dünya arasındaki kapıyı bekleyen bekçiyi kandırarak yeryüzüne kaçmayı başarmıştır. Ea, Ereşkigal'ın oğlunun peşine düştüğünü görünce Nergal'i topal ve çirkin bir adam kılığına sokarak gizlemiştir. Üzüntüyle geri dönen Ereşkigal yardımcısı Namtar'ı gökyüzüne elçi olarak göndererek bekâretini verdiği Nergal'i koca olarak istediğini isteği kabul edilmezse Yeraltı dünyasının kapılarını açarak ölüleri yeryüzüne göndereceği tehdidinde bulunmuştur. Çaresiz kalan Nergal yeraltı dünyasına inerek Ereşkigal'a sarılmış çift 7 gün 7 gece seviştikten sonra Nergal Yeraltı dünyasının kralı ve Ereşkigal'in kocası olmuştur. Avcılığın koruyucusu kabul edilip, kutsal kenti Kutha olan Nergal Babil sanatında taç giymiş olarak 14 hizmetçisiyle birlikte tasvir edilmekteydi.

NERİDA [Aborijin Mitolojisi] Trajik ölümüyle kırmızı nilüfere dönüşen bir genç kızın adıdır. Söylenceye göre çocukluğundan beri sevgilisi Birwan ile bir su canavarının yaşadığı bir gölde buluşan kıza âşık olan canavar yaşlı kadın kılığına girerek kızı kandırmış ve gölde boğulmasını sağlamıştır. Kızın suda boğulduktan sonra nilüfere dönüştüğünü gören gözü yaşlı sevgilisi de intihar etmiş o da sazlıklara dönüşmüştür.

NERİGAL Bkz. Nergal

NERİMAN [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in babası Şam'ın babasının adı olup, 'yiğit, güçlü' anlamına gelmekteydi.

NERİO [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars'ın eşi olan önemsiz bir tanrıçanın adı olup, bazı efsanelerde Minerva ile özdeşleştirilmiştir.

NERİOSANG [Pers Mitolojisi] Antik İran'da insanlarla tanrılar arasında aracılık eden haberci tanrının adıdır.

NERİTES [Yunan Mitolojisi] Nereus ile Doris'in kendisine tanrıça Aphrodite'yi âşık eden olağanüstü yakışıklı oğlunun adıdır. Aphrodite tanrılar dağı Olympos'a çıkarken Nerites'i yanında götürmek istemiş ancak o denizi Olympos'a tercih edip kanatları olduğu halde tanrıçanın peşinden Olympos'a uçmamış bu yüzden tanrıça onun kanatlarını aldıktan sonra, kayaların üzerine yapışıp kalan kabuklu bir deniz hayvanına çevirmiştir.

NERİVİK [Eskimo Mitolojisi] Tüm deniz yaratıklarının anası kabul edilen daha çok balıkçı ve avcıların tapındığı bir deniz tanrısının adıdır.

NERO, CLADİUS CAESAR (MS 37-68) Julio-Claudia hanedanının son imparator üyesi olup, amcası Claudius tarafından evlat edinilerek, varisi olarak gösterilmiş, amcasının ölümünden sonra 54 yılında tahta çıkmıştır. Ünlü filozof Seneca'nın öğrencisi olan imparator hakkında anlatılan en önemli efsane hiçbir tarihsel dayanağı olmayan Roma yanarken keman çalması olmakla birlikte, Nero yangından Hıristiyanları sorumlu tutmuştur. Nero yangından sonra parkta suni bir gölün yanında Domus Aurea'yı (Altın Ev) inşa ettirmiştir. Nero'nun kuzeni Britannicus'un hakkı olan tahta çıkmak için amcasını annesi Agrippina'ya öldürttüğü ardından annesini öldürttüğü ise diğer bir söylencedir.

NERRİVİK Bkz. Sedna

NERTHUS [Germen Mitolojisi] Töton halkının inanışında yeryüzü, bereket, barış ve refah tanrıçasının adı olup, Kuzey Denizi civarında tapınılmış büyük ihtimalle hermafrodit karakterde bir tanrıçanın adıdır. Romalı tarihçi Tacitus'un MS 1. Yüzyılda kaleme aldığı Germania adlı eserinde Suebi kabilesince büyük saygı gösterilen tanrıçanın kutsal korusunda sadece rahiplerin dokunmasına izin verilen ve ineklerce çekilen bir araba içerisinde tasvirinin bulunduğunu bildirilmiştir. Tacitus'un, Toprak Ana (Mater Terra) adıyla da andığı tanrıçayla ilişkili arkeolojik kanıtlar genellikle Danimarka civarında bulunmuştur. Bir göl kıyısında tanrıça onuruna düzenlenen festival sırasında insanlar konukseverlikle evlerinin kapısını açık bırakmakta, köleler tanrıçanın heykel ve arabasını yıkamakta ardından kurban sunulmaktaydı. Kimi araştırmacılar Nerthus'un İskandinav tanrıçası Freyja veya görünümlerinden birisi olduğunu kimisi ise Nerthus adının yeryüzü anlamına gelen Erda ile ilişkili olduğunu iddia edilmektedir. Kimi yazarlar Nerthus'un İskandinavya'da erkeğe dönüştürülerek Njörd olarak bilindiğini iddia etmiştir.

NESİR EDDA [İskandinav Mitolojisi] Genç Edda veya Snorri'nin Eddası olarak da bilinen çalışma 13. yüzyılda İzlandalı şair Snorri Sturluson (1179–1241) tarafından yapılan İskandinav mitolojisi derlemelerini kapsamaktadır. Norveç kralı Hakon Hakonarson'un hizmetinde casusluk yapan yerel siyasi önder Sturluson ülkesinin edebiyatı hakkında derin bilgiye sahip bir entelektüel olup, genç şairlere yol gösterme amacıyla halkının söylencelerini mitoloji kitabı olarak derlemiştir. İskandinav halk ozanları skaldların tarzıyla Viking dönemine özgü öyküleri anlatan derleme Giriş, 20 bin kelimelik *Gylfaginning* (Gylfi'nin kandırılması), 50 bin kelimelik

Skáldskaparmál (şiirsel diksiyon) ve 20 bin kelimelik *Hattatal* (ölçü hesabı) adlı 4 bölümden oluşmaktadır. Nesir Edda, Manzum Edda ile birlikte çoktanrılı panteona sahip İskandinav mitolojisinin en önemli kaynağını oluşturmaktadır.

NESNAS Bkz. Nasnas

NESSA [Kelt Mitolojisi] Ulster efsane dizisinde Ulaid kralı Eochaid Sálbuide'nin kızı ve Conchobar mac Nessa'nın annesi olan bir prensestir. Bir gün bir druide o gün yapılacak en iyi işin ne olduğunu sorunca bir krala hamile kalabileceğini öğrenmiş, o an için etrafındaki tek erkek olan Cathbad ile yatarak Conchobar'a hamile kalmıştır.

NESSHOUSE [Afrika Mitolojisi] Benin'de tapınılan bir nehir tanrısının adıdır.

NESSUS [Yunan Mitolojisi] **1.** İksion ile Nephele'nin oğlu olan bir Kentaurun adı olup, Euenos ırmağında sandalcılık yaparken Deianeira'ya tecavüze yeltenince Herakles tarafından zehirli bir okla vurularak öldürülmüştür. Bununla birlikte kentaur Herakles'ten öç almak için ölmeden hemen önce Deianeira'ya sözde bir sır vermiştir. Yarasından akan kanla spermlerinin karışımından oluşan bir sıvıyı kadına vererek, kocasının kendisine olan ilgisi azaldığında bu sıvıyı bulayacağı bir gömleği Herakles'e giydirmesini söylemiştir. Bu zehri bir çeşit aşk iksiri sanan saf kadın bir gömleğe bulayıp kocasına giydirince Herakles zehirlenmiş, gömleği çıkarmaya çalışırken etleri kopmuş, acıdan kendini yakarak öldürmek zorunda kalmıştır (Apollod. ii. 7. 4).

2. Trakya'da yer alan Nestus nehrinin tanrısı olup, diğer nehir tanrıları gibi o da Okeanus ile Tethys'in oğluydu (Hes. Theog. 341).

NESTEİA [Yunan Mitolojisi] Demeter onuruna düzenlenen Thesmophoria festivalinin ikinci gününe verilen isim olup, yas ve oruç tutularak geçirilmekteydi.

NESTİNARİ Dionysos ayinleriyle bağlantılı eski bir Trak geleneğinin uzantısı olan ateş dansçılarının adı olup, 21 Mayıs günü (St. Konstantin günü) Güneydoğu Bulgaristan'da Istranca dağları bölgesi halkı tarafından yanan odun ve kömürlerin üzerinden atlanarak gerçekleştirilmektedir.

NESTOR [Yunan Mitolojisi] Neleus ile Khloris'in Herakles tarafından öldürülmeyen, olağanüstü uzun ömür sürmüş en küçük oğulları olan Pylos kralıdır. Eurydike (veya Anaxibia) ile evlenmiş, Peisidike, Polykaste, Perseus, Stratius, Aretus, Ekhephron, Peisistratus, Antilokhus ve Thrasymedes'in adlı çocukları dünyaya gelmiştir (Hom. Od. iii. 413, 452, 464, xi. 285). Herakles, Neleus'un ülkesini fethettiğinde adamın tüm çocuklarını öldürmesine karşın Nestor'un canını bağışlamıştır. Nestor, Troya savaşında Menelaos'a yoldaşlık edip akıl vermiş, Akhilleus ile Agamemnon arasındaki kavga sırasında Yunan kampındaki dirliğin bozulmaması için çırpınmış, Lapithlerle Kentaurların savaşına, Kalydon avına hatta bir varyasyona göre Argo seferine katılmıştır (Ov. Met. viii. 313). Nestor, Menelaus'a savaş açma fikrini ortaya atan olmakla kalmamış, Patraklus'a Akhillesi'n kıyafetleriyle savaşması gibi Akhaların savaşın kaderini değiştiren bazı taktikler de vermiştir. Söylenceye göre tanrı Apollo öldürdüğü Niobe and Amphion'un ömürlerini yeğenleri Nestor'a bağışlamış, bu yüzden geç dönem yazarlara göre Nestor 300 yıl yaşamıştır.

NESTOR YAZMASI Bkz. Geçmiş Zaman Masalı

NET İN Bkz. Neith

NET NET [Aborijin Mitolojisi] El ve ayaklarında parmak yerine pençe bulunan küçük, kıllı ve vahşi bir insan ırkının adıdır.

NETAMİ GHO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenni Lenape halkının inanışında ana tanrıçanın adı olup yeryüzündeki iyi olan her şeyi onun yaratmıştır.

NETCHENSTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tahlian halkının inanışında tüm varlıkların anası kabul edilen yaratıcı tanrıçanın adıdır.

NETER [Mısır Mitolojisi] Tanrı anlamına gelen kelime hiyeroglif olarak ahşap saplı boğa kafası formunda ifade ediliyordu.

NETHUNS [Etrüsk Mitolojisi] Başlangıçta kuyu ve içme sularıyla ilişkilendirilmekteyken zamanla Poseidon'a benzetilen Umbria kökenli bir deniz tanrının adıdır. Nethuns'un Kelt tanrısı Nechtan ve Pers/Hint tanrısı Apam napat ile birlikte ortak köklere sahip olduğunu proto Hint Avrupa nepots "yeğen, torun" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Nethuns, bir aynada güneş tanrısı Usil, şafak tanrısı Thesan ile birlikte tasvir edilmiştir.

NETİ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında yeraltındaki ölüler dünyasının kapı bekçisinin adıdır.

NETON [Kelt Mitolojisi] Antik İspanya'da Lusitanya ve Kelt-İberyalılarca tapınılan savaş tanrısının adı olup, Keltçe neto 'savaşçı' kelimesiyle ilişkili olmalıdır. Romalılarca Mars ve Apollo ile ilişkilendirilen tanrının adı Botorrita bölgesindeki bronz bir tabakada bulunmuştur. Neton'un İrlanda savaş tanrısı Neit ile ilişkili olduğu iddia edilmiştir.

NEULAM KURRK [Aborijin Mitolojisi] Güneybatı Victoria'da Fiery Krik bölgesinde yaşayan halkların inanışında mağara ve kraterlerde yaşayan yaşlı kadın formunda kötü bir ruhun adı olup, kaçırdığı çocukların etiyle beslenmektedir.

NEVİNBİMBAAU [Pasifik Mitolojisi] Malezya'da Güney Malekula halkının efsane ve masallarında adı sıkça geçen korkunç görünümlü yamyam bir dev kadının adı olup, dev bir istiridye kabuğunun içine toprak doldurarak adaları yaratmıştır.

NEVYN [Kelt Mitolojisi] Ivan Morgan adlı Gallerli bir adama âşık olan bir denizkızının adı olup, Nevydd ve Eilonwy adlı iki çocuğu olmuştur. Çift annelerinin denizkızı olduğunu çocuklardan saklamakla birlikte durumu öğrenen oğulları Nevydd intihar etmiş, kız ise tam intihar

ederken annesinin soyundan bir deniz prensi tarafından kurtarılmıştır.

NEVYD Bkz. Nefyed Nav Nevion

NGA [Sibirya Mitolojisi] Yurak (Nenet) halkının inanışında ölüm tanrısının adıdır.

NGA-ATUA [Polinezya Mitolojisi] Şimşek tanrısı Tavhaki'nin karısı Tangotango'nun yaşadığı altıncı cennetin adıdır.

NGAİ [Afrika Mitolojisi] Kenya ve Tanzanya'da yaşayan Kamba, Kikuyu ve Masai halklarının yaratıcı tanrısının adı olup kelime anlamı 'yağmur'dur. Başlangıçta bir iklim tanrısı olduğu sanılan Ngai'nin öfkeliyken kırmızı keyfi yerindeyken siyah bulut olarak göründüğüne ve Kenya'daki Kirinyaga dağında yaşadığına inanılmaktadır. Söylenceye göre Enkai ve Mwemai adlarıyla da bilinen tanrı bir ağacı üç parçaya bölerek Kamba halklarının ilk atalarına avlanmaları için ok ve yay, Masailerin ilk atasına çobanlık yapması için bir sopa, Kikuyularınkine ise toprağı ekmesi için bir çapa vermiştir. Masailer Ngai'yi güneş ve aşk ile ilişkilendirerek ay tanrıçası Olapa'ın kocası olarak düşünmüş Hıristiyanlığın kabulü bile Ngai'ye gösterilen saygıyı azaltmamıştır.

NGALALBAL [Aborijin Mitolojisi] Dev Baiame'nin karısı ve yaratıcı tanrı Daramulum'un annesinin adıdır.

NGALLENYOOK [Aborijin Mitolojisi] Kabile şifacılarının yok edemediği kötü bir ruhun adı olup insanlar üzerine salgın hastalıkları musallat etmektedir.

NGALYOD [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Arnhem Land bölgesi halkının inanışında Rüya zamanı var olan yaratıcı bir tanrıçanın adı olup, gökkuşağı yılanı varyasyonlarından birisidir. Waramurungundji adlı kadın görümünde olan tanrıça kocası Wuragog'un ilgisizliğinden sıkılınca yılan kılığına girerek başka erkeklerle ilişkide bulunmuş, ardından ilk insanları doğurarak onlara toplum düzeni içerisinde yaşamayı öğretmiştir. Bkz. Gökkuşağı yılanı

NGANAOA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında üç deniz canavarını öldüren ve bunlardan birisinin midesinde uzun süre önce kaybolan annesi ve babasını bulan bir kahramanın adıdır.

NGANGA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında dolu yağışı tanrısının adıdır.

NGANİ VATU [Polinezya Mitolojisi] Fiji söylencelerinde bahsi geçen insan yiyen dev bir kuşun adı olup, Arap söylencelerindeki Rok ile benzerdir.

NGARAN [Aborijin Mitolojisi] Yaşlı okaliptüs ağaçlarının köklerinde yaşayan insana benzer görünümlü saçı sakalı birbirine karışmış kötü yaratıkların adı olup gece ortaya çıkıp yakaladıkları insanları yemektedirler.

NGARİMAN [Aborijin Mitolojisi] Bagadjimbiri adlı iki kardeş tanrıyı öldüren kedi adamın adı olup, yeryüzü tanrısı Dilga'nın sütünde boğularak cezalandırılmıştır.

NGARU [Polinezya Mitolojisi] Mangaia adası söylencelerinde tufana sebep olan yeraltı dünyası tanrısı Miru'yu yenen ve sörf tahtasını keşfeden kültürel bir kahramanın adıdır. Nagaru ayrıca Amaite-Rangi'yi yenmiş, köpekbalığı kral Tumu-I-Te-Are-Toka'ya meydan okumuştur.

NGEN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mapuçe halkının doğa ruhlarına verdiği isim olup, ngen "sahip" kelimesiyle ilişkilidir. Doğanın çeşitli özelliklerini temsil eden ngenler evrensel ruh Pu-am tarafından yaratılmıştır.

NGENDİ [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında insanlara ateş kullanmayı öğreten bereket tanrısının adıdır.

NGEWO Bkz. Leve

NGOC HOANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Çin mitolojisindeki Yeşim imparatoru Yu'nun Vietnam varyantının adı olup, yeryüzü ile gökyüzünün birbirinden ayrılmasından sonra insan ve hayvanları yaratmıştır.

NGOMBA [Afrika Mitolojisi] Kongo ve Angola'da yaşayan Bakongo halkının söylencelerinden bir kadın kahramanın adıdır. Kabilesinden 3 kızla birlikte balık tutarken vücudu yara bere içinde olduğu için arkadaşları tarafından suya atılmış, bir süre çırpındıktan sonra bir adam tarafından yakalanmıştır. Adam, Ngomba'yı pek çok esirin bulunduğu evine götürünce kız adama yaralarını iyileştirebilirse hizmetkârı olacağını bildirmiştir. Kızın yaraları birdenbire iyileşirken, güzelliği ortaya çıkmış ama o andan itibaren adamın cariyesi olmuştur. Bununla birlikte kız kaçmayı kafasına koyduğu için hızlı bir kayık inşa etmiş, bir gün diğer esirler ve adamın hazinesi ile birlikte kayığa binerek kaçmayı başarmıştır. Adam kızı köyüne dek takip etmiş, köy halkına kızın kendi gelini olduğunu söyleyerek kızı alıp gitmek istemiştir. Köylüler ile birlikte adam bir oyun oynayan kız, adamı gördüğüne sevinmiş gibi yaptıktan sonra bir çukura düşürülüp öldürülmesini sağlamıştır.

NGUOİ RUNG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam'da yaşayan Yeti benzeri bir yaratık olup, 'Orman Adamı' adıyla da bilinmektedir. 1.80 m boyunda dizleri, avuç içleri ve yüzü dışında tüm vücudu gri-siyah kıllarla kaplı bir yaratığın adıdır.

NGUNUNG [Aborijin Mitolojisi] Wotjobaluk halkının inanışında sadece erkeğin varolduğu dünyaya denge getirmek için ilk kadını yaratan bir yarasanın adıdır.

NGUNZA [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Mbundu halkının inanışında ölümü esir eden bir kahramanın adıdır. Erkek kardeşinin ölüm tarafından alıp götürüldüğünü annesinden öğrenen Ngunza'nın tuzak kurup yakaladığı ölüm serbest bırakılmak için yalvarmış dahası ölmelerinin insanların kendi kabahati olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Ngunza ile ölüm öteki dünyaya gitmiş orada Ngunza'nın kardeşinin dünyadakinden daha iyi koşullarda yaşadığını görmüş, yeryüzüne çeşitli bitki tohumlarıyla dönmüştür.

NGURAİ [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında bir tanrı adı olup fare formunda tasvir edilmekteydi.

NGURUNDERİ [Aborijin Mitolojisi] Ngurunderi halkının Rüya Zamanına verdiği isim olup Nurrundere olarak da bilinmekteydi. Bkz. Bunjil

NGURUVİLU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin pampalarında yaşayan Mapuçe halkının inanışında nehirde yaşayan yılan ile tilki karışımı bir yaratık veya su tanrısının adıdır. Nguruvilu, nehirden geçmek isteyen insanları su taşkını ve girdaplar oluşturarak boğmaya çalışmaktaysa da zararlı etkileri maçi adı verilen şamanlarca engellenebilmektedir.

NHA-SAN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında rüzgâr ve fırtına tanrıçasının adıdır.

NHANG [Ermeni Mitolojisi] Nehirde yüzenlere musallat olup, kanlarını içerek öldüren, kadın veya suda yüzebilen bir hayvan görümündeki korkunç bir yaratığın adıdır.

NİANKUE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenape halkının inanışında vahşi kedi görünümünde bir ruhun adıdır.

NİBHAZ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bahsi geçen (2 Krallar 17:31) ve I. Şalmaneser döneminde tapınılan bir tanrının çığırtkan anlamına gelen adı olup, muhtemelen Zabialıların köpek formunda tasvir ettiği iblistir.

NİHON ŞOKİ Bkz. Nihongi

NİHONGİ [Japon Mitolojisi] Japonya tarihine dair yazılmış ikinci en eski eser olup Kojiki'nin ayrıntılı bir yorumu niteliğindedir. Nihon Şoki adıyla da bilinip o dönemin diğer tüm resmi evrakları gibi Klasik Çince yazılan metin MS 720'de bitirilmiş olup, Şintoizm'in en önemli kutsal metinlerindendir. İmparator Jimmu Tenno'nun Kyuşu'daki Hyuga eyaletinden yola çıkarak Yamato eyaletini fethederek Kaşiharagu sarayında tahta çıkmasına kadar geçen olayları anlatılmaktadır. Nihongi, Japon yaratılış söylencesiyle başlamakta, evrenin kökeni ve tanrıların Kunitokotaçi ile başlayan ilk 7 kuşağı ve diğer söylenceler anlatılmaktadır.

NİAMH [Kelt Mitolojisi] Deniz tanrısı Manannan Mac Lir'in kızı ve sonsuz gençlik diyarı 'Tir na n-Og'un kraliçesi olup altın rengi saçlarına hiçbir erkeğin karşı koyamadığı söylenmektedir. Sadb'ın ozan oğlu Oisin'e âşık olan kraliçe Tir Tairnigiri (Vaat Diyarı) adlı adada yaşamaktadır. Bir gün Oisin evini özleyip kraliçeden İrlanda'ya gitmek için izin isteyince kadın sevgilisini bir atın sırtına bindirdikten sonra asla yere dokunmaması konusunda uyardıktan sonra yola çıkarmıştır. Bununla birlikte Oisin attan düşünce periler diyarında geçirdiği yıllar birdenbire etkisini göstermiş ve hızla yaşlanarak ölmüş, toza dönüşmüştür.

NİAMYE [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahili'nde yaşayn Baule halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, tanrıların anası adı verilen bir varlıktan doğan Niamye önce kendine bir eş ardından insan ve hayvanları yaratmıştır. Bir süre sonra Cennet rahat yaşanmayacak denli kalabalık olmaya başlayınca Niamye insan ve hayvanlar için yeryüzünü yaratmıştır.

NİBELUNGEN DESTANI Bkz. Nibelungenlied

NİBELUNGEN YÜZÜĞÜ Richard Wagner'in İskandinav ve Germen mitolojisinden beslenen Almanca epik dörtlüsü Ren Altını (Das Rheingold, 1869), Valkür (Die Walküre, 1870), Siegfried (1876) ve Tanrıların Çöküşü (Götterdammerung, 1876) adlı 4 operadan oluşmaktadır.

Das Rheingold

Öykü Ren nehrinde yüzen ve Ren bakirleri olarak bilinen üç su perisinin Voglinde, Vellgunde ve Flosshilde) yoldan geçerken kendilerine aşkını ilan edip, nafile yere yakalamaya çalışan yeraltındaki cüce krallığı Nibelung'un kralı Alberich ile alay etmesi ile başlamaktadır. Bu sırada çirkin cüce su perilerinin koruduğu Ren altınını görmüş ve kızlara ne olduğunu sorunca altından yüzük yapıp parmağına takan kişinin büyük bir güce sahip olacağı ama buna karşılık olarak aşkından vazgeçmesi gerektiğini söylerler. Kızlar kendilerine büyük aşkla bağlı olduklarını sandıkları cücenin altınla ilgilenmeyeceğini sanmışlarsa da adam kayalara tırmanıp aşkından vazgeçtiğini ilan ettikten sonra, kızların haykırışları arasında altını alıp kaçmaya başlamıştır.

Tanrılar diyarı Valhalla'da Tanrılar kralı Wotan kendisine bir saray inşa etmeleri için Fasolt ve Fafnir adlı dev kardeşleri karısı Fricka'nın kardeşi Freya'ya verme karşılığında tutmuştur. İnşaat bitince tanrı eşine verdiği sözü hatırlatınca Fricka itiraz ederek Freya'nın bahçesinde yiyenlere ölümsüzlük sağlayan altın elmalar yetiştirdiğini, kızın bahçeye bakmaması durumunda tanrıların yaşlanıp öleceklerini bildirmiştir. Bunun üzerine Wotan karısına hem kutsal mızrak üzerine yazılan yeminini bozmayıp hem de devleri aldatmanın bir yolunu bulduğunu söylemiştir. Ateş Tanrısı Loge devlere cüce Nibelung kralı Alberich'in nasıl Ren Altını'nı nasıl ele geçirdiğini dahası bu altından yapılan yüzüğün gücünü anlatınca devler fikir değiştirerek, Wotan'dan Freya yerine altını istemişlerdir. Wotan yüzüğün gücünü anlayınca devlerin teklifini geri çevirerek anlaşmada olduğu gibi Freya'yı vermiş devler ayrılırken altını getirirlerse tanrılara kızı geri verebileceklerini söylemeyi ihmal etmemiştir. Devler ayrılınca Loge, Wotan'a hatalı davrandığını söyleyince, Wotan Loge'ye Ren Altınını nasıl ele geçirebileceklerini sorunca iki tanrı yeraltına inerek Alberich'in Ren Kızlarından çalmış olduğu altını geri almaya karar vermişlerdir.

Alberich'in emriyle giyen kişinin görünmez olma ve istediği kılığa girebilme yeteneği kazandığı büyülü "Tarnhelm" miğferini yapan cüce Mime, başta miğferi yüzüğü ele geçirmek için kendi kullanmak istemişse de kralından korkusundan vazgeçerek Alberich'e vermiştir. Miğferi başına takan Alberich birden gözden kaybolmuş, bu sırada mağaraya giren Wotan ve Loge'yi tanımadan Tarnhelm'in özelliklerini anlatıp böbürlenmeye başlamıştır. Cüce kral yabancılara önce miğferin kaybolma özelliğini göstermiş ardından ejderha formuna dönüşmüştür. Loge, cüceye kurbağa kılığına girmesinin mümkün olup

olmadığını sorunca Alberich kurbağa dönüşmesinden faydalanan Wotan kurbağanın üzerine basarak yakalar, kurbağayı bağlayan tanrılar mağaradaki altınları alarak Valhalla'ya doğru yola çıkarlar.

Valhalla'da Wotan ve Loge, Alberich'i alaya alırken cüce kral özgürlüğü karşılığında altın ve miğferden vazgeçmeye hazır olduğunu bildirmekle birlikte yüzükten vazgeçemeye yanaşmamıştır. Wotan son olarak cücenin parmağından yüzüğü çekerek zorla alınca öfkelenen Alberich yüzüğü lanetlemiş ve takan kişinin kısa sürede ölmesini dilemiştir. Tanrılar, devlere köle olarak verdikleri Freya'yı geri almak için aldıkları altını teklif etmiş, devler altına ek olarak yüzüğü de geri isteyince önce isteksiz davranan Wotan yeryüzü tanrıçası Erde'nin yanına gelerek yüzüğün lanetli olduğunu bildirmesiyle teklifi kabul etmiştir. Gerçekten de yüzüğün laneti hemen kendini göstermiş, devlerden Fafner, Fasolt'un elindeki yüzüğü ele geçirmek için arkadaşını öldürmüştür. Bununla birlikte yüzük kısa bir süre için de olsa tanrıların elinde bulunduğu için onlarda sonradan lanetten etkilenecektir.

Die Walküre

Wotan, Alberich'in yüzüğü tekrar elde etmek için her türlü yola başvurmak isteyeceğini bildiğinden Valhalla'yı korumak amacıyla Valkür adıyla bilinen kızlarını savaş alanlarını dolaşarak insanlar arasındaki kahramanları seçmekle görevlendirmiştir. Wotan yeryüzündeki oğlu Siegmund'un dev bir sürüngene dönüşen yüzüğün bekçisi Fafnir'i öldürerek yüzüğü alabileceğini ummaktadır.

Öykünün başında yaralı ve bitkin halde olan Siegmund düşmanlarıyla savaşırken kılıcı kırılınca kaçmak zorunda kalmış, bir kulübeye sığınarak ocak başında uyuya kalmış, bir süre sonra ev sahibesi Sieglinde tarafından fark edilmiştir. Huglind'in karısı olan kadın delikanlıya su verdikten sonra kocası içeri girmiş, yemek sırasında şüpheyle süzdüğü delikanlıdan öyküsünü anlatmasını istemiştir. Siegmund, Waelsung halkından olup, Waelse adlı kadının oğlu Wehwald olduğunu bir gün babasıyla avdan döndüğünden evinin yakılmış, kız kardeşinin ise kaybolmuş olduğunu gördüğünü anlatmıştır. Delikanlının, sevmediği bir adamla evlendirilmek istenen bir kızı savunmak için kendi akrabalarıyla dövüştüğünü anlayan Hunding, ertesi gün gücünü toplayacak delikanlıyla dövüşeceğini bildirmiştir. Sieglinde, kocasını uyku ilacı vererek uyuttuktan sonra kendisinin de sevmediği birisiyle evlenmek zorunda kaldığını anlatmış, düğün gecesi yaşlı bir adamın gelerek ortadaki ağaç kütüğüne bir kılıç saplayarak her kim çıkarabilirse kılıcın ona ait olduğunu söylemiştir. Sieglinde daha önce kimsenin yapamadığı bir şeyi yapmış oracıkta kılıcı yerinden çekip çıkarmıştır. Böylece Siegmund'un tanrılar kralı Wotan'ın oğlu ve Sieglinde'nin erkek kardeşi olduğu ortaya çıkmış, yıllar sonra birbirine kavuşan iki kardeş hasretle kucaklaşmıştır.

Wotan, Valkürlerin lideri olan kızı Brünhilde'ye Siegmund ve Huglind arasındaki dövüşü Waelsunglardan oğlu Siegmund'un kazanması için yardımcı olmasını emrederken karısı ve evlilik tanrıçası Fricka kız kardeşi olsa da Sieglinde'yi kocasından ayırarak evliliğin kutsallığını bozan Siegmund'un cezalandırılması için çaba göstermiş sonunda kocasını da ikna etmeyi başarmıştır.

Wotan, Brünhilde'ye Siegmund'un öldürülmesini emredince kız babasının ayaklarına kapanarak kararından vazgeçmesi için yalvarırsa da adamı ikna etmeyi başaramaz. Brünhilde saklandığı mağaradan çıkarak Siegmund'a dövüşte kaybedeceğini ve Valhalla'ya gideceğini haber verirse de o sırada uyuyan kız kardeşinin kendisiyle gelemeyeceğini öğrenince kaderine razı olur ve dövüşe girmekten çekinmez. Brünhilde babasının emrine karşı çıkarak kalkanıyla kardeşini korumuşsa da Wotan mızrağını savunarak Siegmund'un kılıcını kırınca Hunding fırsattan yararlanarak silahsız genci öldürünce, Brünhilde kırık kılıcı ve perişan durumdaki Sieglinde'yi yanına alarak kaçmıştır. Brünhilde diğer valkürleri bularak onlardan Sieglinde için yardım istemişse de babalarından korkan kızlar yardıma yanaşmayınca Sieglinde'yi canavara dönüşmüş Fafner'in yaşadığı ormana götürüp, kırık kılıçla birlikte bırakır ve ona ileride büyük bir kahraman olacak bir erkek çocuk doğuracağını adını Siegfried koymasını tembihler. Kızının saygısızlığına kızan Wotan Brünhilde'yi gerçek bir kahraman tarafından uyandırılıncaya dek Valkür kayalıklarında uyumaya mahkûm etmiştir. Wotan kollarında uyuyan kızın üzerini kalkanıyla örttükten sonra ateş tanrısı Loge mızrağını kayaya saplar ve mızrağımızdan korkan ateşi geçmesin diye haykırarak insanların kıza ulaşmaması için bir ateş büyüsünü gerçekleştirir.

Siegfried

Tarnhelm miğferi sayesinde ejderhaya dönüşen Fafnir'in sakladığı yüzüğü ele geçirmek isteyen cüce Mime mağarasındaki ocağında kılıç döverken içeri avladığı bir ayı ile giren Siegfried cücenin yaptığı kılıcı bir vuruşta parçalayarak daha sağlam bir kılıca ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Cüce delikanlının tavrına içerlemesine karşın Siegfried Mime'den kendisinin kim olduğunu anlatmasını isteyince ona ormanda bulup, mağarasına getirdiği Sieglinde'nin kendisini doğurduktan sonra öldüğünü anlattıktan delil isteyen kahramana babası Siegmund'un Wotan tarafından kırılan kılıcının parçalarını göstermiştir. Delikanlı Mime'den bu kılıcı tamir etmesini istedikten sonra ormana doğru yol alırken mağaraya akıl dağıttığını ve her soruyu bildiğini iddia eden bir yolcu girer ve Wotan'ın kırdığı kılıç olan Nothung'un ancak korku bilmeyen birisi tarafından tamir edilebileceğini söyledikten sonra uzaklaşmıştır. Siegfried kılıcı tamir etmeye koyulurken Mime delikanlının Fafner'i öldürüp yüzüğü ele geçirmesi halinde yüzüğü kendine almak için çocuğu öldürebileceği bir zehri gizlice hazırlamıştır. Karanlık bir gecede Wotan ve

Alberich yüzüğün peşinde ormanda dolaşırken birbirleriyle karşılaşmışlarsa da Fafner'i bir kılıç darbesiyle öldürmek Siegfried'e nasip olmuş, dev son nefesinde çocuğu yüzüğün lanetine karşı uyarmıştır. Eline ejderha kanı bulaşan delikanlı bu kandan bir damla diline değdirince kuşdilini anlamaya başlamış ve bir kuşun kendisine canavarın mağarasındaki miğfer ve yüzüğü almasını söylediğini duyup, denileni yapmıştır. Aynı kuş bu sefer kendisine Mime'ye dikkat etmesini söyleyince delikanlı kendisine bir boynuz içinde zehir getiren cüceyi bir kılıç darbesiyle öldürmüştür. Alberich lanetinin etkisini uzaktan gülerek seyrederken kuş kahramana son olarak ileride sevgilisi olacak valkür Brunhilde'yi uyandırmasını söylemiştir. Delikanlı valkür kayalıklarında uyuyan kızın yanına giderek kalkanı üzerinden sıyırarak almış, eşi olmasını teklif etmiş, aşkı kabul görmüştür.

Götterdammerung

Gibichunların Kralı Gunther'in sarayında Alberich'in oğlu Hagen, Gunther ve Gutrune'nin evlenmemiş olmalarından şikâyet ederek kraliyet soyunun kurumaması için evlenmeleri gerektiğini üstelik yaptığı plan sayesinde Gunther'in Brünnhilde, Gutrune'nin ise Siegfried ile evlenebileceğini söylemiştir. Gizlice yüzüğü ele geçirmek isteyen Hagen'in planına göre Siegfried büyülü bir içki içince Brünnhilde'yi unutup Gutrune'yi sevecektir. Bir süre sonra Brünnhilde'nin uçan atıyla birlikte Gunther'in sarayına gelen kahramana Gutrune bir boynuz içinde geçmişini unutturacak içkiyi sununca kahraman sevdiği kadını unutmakla kalmamış, kan kardeşi olduğu Gunther'e Brünnhilde'yi getireceğine dair kralın mızrağı üzerine de yemin etmiştir.

Kayalar üzerinde oturarak Siegfried'i düşünen Brünnhilde'in yanına gelen valkür Waltraute babaları Wotan'ın yüzüğü Ren kızlarına vermesi gerektiği mesajını iletir ama olumlu cevap alamaz. Siegfried'in borusuyla birlikte miğferi sayesinde Gunther'in kılığına giren kahraman ortaya çıkar ve unuttuğu Brünnhilde ile mücadele ederek yüzüğü almayı başarmıştır. Brünnhilde kahraman tarafından saraya getirildiğinde bir yandan parmağında yüzük bulunan Siegfried'in kendisini tanımamasından dehşete düşerken diğer yandan kendisinden yüzüğü Gunther'in aldığını sandığından kafası iyice karışmış, Gunther ve Gutrune'yi lanetlemiştir. Hagen mızrağını uzatarak neler olduğunu anlamayan Siegfried'in Brünnhilde ile evlenmeyeceğine dair yemin etmesini isteyince kahraman bu isteği tereddütsüz yerine getirince Brünnhilde durumu anlayıp bir intikam planı hazırlar. Ertesi gün ava çıkan topluluktan Siegfried Ren kızlarıyla sohbete dalınca kızlar ondan boş yere yüzüğü istedikten sonra kahramana güneş batmadan önce öldürüleceğini bildirirler. Av sırasında kahramanı lafa tutan Hagen bir fırsatını bulup Siegfried'i sırtından mızrakla öldürür ve cesedi beraberinde saraya Gunther'in huzuruna getirir. Kral, Hagen'in başından beri tüm düşüncesinin yüzüğü ele geçirmek olduğunu evlilik planları ve Siegfried'i öldürmesinin bu amaca yönelik olduğunu anlayıp adamı cezalandırmaya karar vermişse de daha atik davranan Hagen, Gunther'i de öldürmüştür. Her şeyi gören Brünnhilde yüzüğü sevgilisinin elinden alarak kendini Ren nehrine atarak intihar etmiş, peşinden suya atlayan Hagen de boğulmuş, yüzük sonunda Ren kızlarının eline geçmiştir. Bu sırada Tanrıların son şafağı gelmiş, Valhalla yanıp yıkılmaya başlamıştır.

Siegfried Brunhilde ile güreşirken

NİBELUNG [İskandinav Mitolojisi] Volsunga Saga'da Hogni ile Giuki'nin torununun adı olup, kelime sonradan Sigurd (Siegfried) gibi Nebel adı verilen sisler diyarında yaşayan cüce ve elflerin hazinesinin peşine düşenler için kullanılmıştır.

Bkz. Nibelungenlied, Nibelungen yüzüğü

NİBELUNGENLİED 13. Yüzyılda anonim bir Avusturyalı şair tarafından yazılan 2.327 dörtlük ve 39 bölümden oluşan destanın adıdır. Ren Nehri kıyısında, eski Worms şehri civarında geçen destan pagan inançların yanında Hıristiyan Ortaçağ'a ilişkin motifler de taşımaktadır. Siegmund ve Siegelinde'nin oğulları Siegfried adlı kahraman genç yaşta babasının şatosunu terk edip yollara düşmüş, kılıcı olmadığından demirci Mimir'in yanına çırak olarak girmiştir. Mimir çırağın eline en ağır çekici vermiş, Siegfried kendi kılıcını döverken olağanca gücüyle vurup örs toprağa gömünce kızan ustası kendisinden kurtulmak için ormanın öteki ucundan kömür almaya göndermiş bu ara yol üzerindeki ejderha tarafından öldürüleceğini ummuştur. Siegfried yolda ejderhanın saldırısına uğramışsa da kökünden söktüğü bir ağacı canavarın kafasına geçirdikten sonra ateşe vererek yakmayı başarmıştır. Yanan ejderhanın bedeninden akan yağ Siegfried'in bir parmağına değdiğinde derisinin boynuz kadar sert olduğunu fark etmiş, bunun üzerine vücuduna silah işlememesi için elleriyle tüm vücudunu yağlamış ama iki omuzun arasına düşen bir yaprak yüzünden bir yeri yağlanmadan kalmıştır. Kömürcünün yanına giden Siegfried bundan sonra ağzından ateş saçan başka bir ejderhanın yaşadığı, Schilbung ve Nibelung adlı kralların hüküm sürdüğü Nibelungen ülkesine gitmiş, ejderhayı yendikten sonra kendisine hakaret eden iki kralı ve cüce Alberic'i altederek Nibelungen hazinesini ele geçirmişse de içinden sadece bir yüzüğü almıştır. Bu olaydan Kuzey ülkelerine seyahat eden kahraman maceradan maceraya koşmuş, bir

keresinde bir dağın tepesinde yükselen alevlere doğru gidince şatonun içine girdiğinde, zırhlar içinde uyumakta olan bir genç kız ile karşılaşmış, Brunhilde adlı kızı dudaklarından öperek uyandırmış, kızın hikâyesini dinledikten sonra yüzüğünü vererek şatodan ayrılmıştır. Siegfried daha sonra on iki şövalye ile birlikte Ren Nehrinin ötesindeki Burgond ülkesine giderek güzelliyle meşhur prenses Krimehild ile tanışarak evlenirken aynı anda Burgond kralı Gunther ve Brunehild'in de evlenmesine yardım etmiştir. Bununla birlikte Brunehild, Gunther ile yatmamış, adamı havaya kaldırıp duvardaki bir kancaya asarak geceyi geçirmiştir. Siegfried görünmezlik sağlayan pelerini Tarnkappe'yi takarak Gunther'in Brune-hild'e sahip olmasını sağlamıştır. Worms'ta yapılan bir turnuvada yan yana oturtulan Brunehild ve Krimehild birbirlerine kocalarını methedip ardından hakaretleşmeye başlayınca Krimehild rakibesine Siegfried tarafından kandırıldığını anlatmış, çılgına dönen kadın olayı Hagen'e aktarmış o da av sırasında bir tuzak kurarak kahramanı bedenindeki tek zayıf yeri olan iki omuzu arasından yaralayarak öldürmeyi başarmıştır. Krimehild kahramanı Hagen'in öldürdüğünü anlamış, Nibelungen hazinesini önüne gelene dağıtmaya başlamışsa da Gunther ve Hagen hazineyi kadının elinden almış, Gernot'un önerisiyle Ren nehrine atılmıştır. Siegfried'in ölümünden 13 yıl sonra, Hun kralı Etzel'in karısı ölmüş adam Burgond ülkesine elçi göndererek eş olarak Krimehild'i istetmiş, dul kadın, Hagen'in karşı çıkmasına karşın Siegfried'in öcünü alabilmek için teklifi kabul etmiştir. Kriemhild, düğünden 7 yıl sonra Hagen'i sarayına davet edip, suçunu itiraf ettirdikten sonra Burgondlar ile Hunların savaşmasına sebep olmuş, sonunda Krimehild, Balmung adlı kılıçla Hagen'in kafasını keserek intikamını almış ama o da Hildebrand tarafından öldürülmüştür. Destan Alman şairleri arasında hızla yayılmış, 1810 yılında Friedrich Heinrich Karl La Motte-Fouqué, Kuzeyli kahraman başlığı altında üç romanlık (Ejderha avcısı Sigurd, Sigurd'un intikamı, Aslauga) çalışmasını yayınlamış; ayrıca Ernst Raupach'in Nibelungen definesi, Emanuel Geibel'in Brunhild, Christian Friedrich Hebbel'in Nibelungen çalışmaları ama en önemlisi Richard Wagner'in Nibelungen yüzüğü (Ring des Nibelungen) adlı operası destanının ününü günümüze dek taşımıştır.

NİBELUNG YÜZÜĞÜ Alman besteci Richard Wagner'in (1813–83) Ren Altını (Das Rheingold), Valkürler (Die Walküre), Siegfried ve Götterdämmerung'dan oluşan opera serisinin adı olup, konusu İskandinav mitolojisindeki "Nibelungenlied" sagasından almıştır. Yüzük serisi olarak da bilinen operalar dizisi ilk olarak 13-17 Ağustos 1876'da Bayreuth'da üç gün süren bir festivalde halka sunulmuştur. Wagner serinin libretto ve müziğini 1848-1874 arasında tam 26 yıl süren bir dönemde yazıp tamamlamıştır.

1. Ren Altını (Das Rheingold): Yüzüğün hazırlanması ve lanetlenmesinin öyküsü fantastik yaratıklarla dolu bir evrende anlatılmaktadır.

2. Valkürler (Die Walküre): Siegmun ile Votan'a ihanet eden Brunhilde'nin öyküsü anlatılmaktadır.

3. Siegfried: Siegfried'in kahramanlıkları, Fafnir adlı ejderhayı öldürmesi, yüzüğü elde etmesi ve Brunhilde'yi kurtarması anlatılmaktadır.

4. Götterdämmerung: Yüzüğün lanetinin Siegfried ile Brunhilde'nin ölümüne sebep olmasını konu almaktadır.

NİBİRU [Mezopotamya Mitolojisi] Babilde Jüpiter gezegenine verilen isim olup, tanrı Marduk ile ilişkilendirilmekteydi. Zecharia Sitchin, Sümer efsanelerine dayanarak 3.600 yılda bir güneş sistemimize giren efsanevi bir gezegenin bu adı taşıdığını bildirmiştir.

NİCHOLAS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (MS 270-343) Çocukların ve denizcilerin koruyucusu kabul edilen aziz Myra piskoposu olup, yortusu 6 Aralık günü yapılmaktaydı. Çok sayıda efsanenin konusu olup, mucizeler gerçekleştiren aziz, Noel Baba olarak da bilinen Santa Claus karakterinin öncülü olmalıdır. Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı ve azizlerin hayatını anlattığı Altın efsane adlı çalışmasında din adamının çeyizleri olmadığı için hayat kadını olmak zorunda kalan kızları altın vererek kurtardığı, fırtınaları durdurarak denizcileri kurtardığı anlatılmaktadır.

NİCK Bkz. Yaşlı Nick

NİÇANT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montana'da yaşayan Aani (Gros Ventre) halkının inanışında yeryüzünü ateş ve suyla yok eden bir tanrının adıdır.

NİDABA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında insanoğluna tarımı ve çeşitli el sanatlarını öğreten bir kültürel kahraman ve tahıl tanrıçasının adıdır.

NİDAVELLİR [İskandinav Mitolojisi] Hreidmar'ın hüküm sürdüğü cüceler ülkesinin "Karanlık ev" anlamına gelen adı olup, kimi yazarlarca Nitafjoll (Karanlık Kayalar) olarak bildirirken Völuspa'da ise Nidavöllum (Karanlık arazi) olarak anılmıştır.

NİDHOGG [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sının Gylfaginning bölümüne göre Dünya Ağacı Yggdrasil'in en derin köklerinde yaşayıp ağacın köklerini kemiren korkunç bir ejderhanın adıdır. Viking toplumunda cinayet işleyen, zina yapan ve yemin bozan kişiler toplumun en alt tabakasını oluşturmakta olup, utanç verici *nidh* adıyla anılmaktaydı.

NİDİM Bkz. Ea

NİDRA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın dişil formu olan bir uyku tanrıçasının adı olup, sarı ve koyu mavi ipek kıyafetler içerisinde dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş kara derili bir kadın formunda tasvir edilmektedir. Söylenceye göre Kamsa dünyayı yok etmeye kalkıştığında Vişnu Devaki'nin kardeşi Nidra ise Yasoda'nın rahminde yeryüzüne inmiştir. Kamsa bebekleri karıştırınca Vişnu sandığı Nidra'nın kafasını bir kaya ile

parçalamış, tanrıça yeniden gökyüzüne dönerken hayatta kalan Vişnu Krişna formunda iblisi yenmiştir. Bir başka söylenceye göre Nidra başlangıç okyanusunun çalkalanması sırasında tanrılar ile iblisler Amrita için kavga ederken ortaya çıkmıştır.

NİELS EBESSEN 14. yüzyıl Danimarka aşk şarkılarına konu olan geçen halk kahramanı bir bey olup, Alman kontu Holstein'ın zulmüne karşı koymuştur.

NİFLHEİM [İskandinav Mitolojisi] Sisle kaplı, soğuk ve karanlık kuzey ülkesinin adı olup, evrenin en alt tabakasında Dünya Ağacı Yggdrasil'in üçüncü kökünün altında yer almaktaydı. Dokuz dünyadan birisi kabul edilen Niflheim'in bahsi Gylfaginning ve Hrafnagaldr Odins'te geçmekte, içinden dokuz nehir geçen buzlarla kaplı bu diyarda Buz devleri (Jötunn) yaşamaktaydı. Niflheim'de ayrıca 12 nehrin birden aktığı Hvergelmir pınarı bulunmaktaydı.

NİGLOBARTL Bkz. Krampus

NİHON SHOKİ Bkz. Nihongi

NİHONGİ Şinto dininin kutsal metni Kojiki'nin MS 720'de tamamlanan ve daha çok efsane varyantı içeren bir yorumu olup, Japonya'nın tarihine dair yazılmış ikinci en eski eser niteliğindedir. Mitolojik olaylarla başlayıp tarihi olaylarla devam eden eserde Jimmu'nun Kyuşu'dan yola çıkmasıyla başlayıp Yamato eyaletini fethetmesi ve Kaşihara-gu sarayında tahta çıkmasına kadar geçen olaylar yöneticilerin başarı ve hatalarına odaklanarak anlatılmaktadır.

NİJUHAÇİ BUŞU [Japon Mitolojisi] Kuyruklu yıldızları sembolize eden 28 tanrının adıdır. Bunlar:

Aşira-o, Basosennin, Bişamon-ten, Daibenzaiten, Daibonten, Gobujo, Hibakara-o, Karura-o, Kendatsuba, Kinnara-o, Kompira-o, Konda-o, Konşikikujaku, Magorao, Makeşura, Mansen-o, Mansenşao, Mawaraten, Misşakukongo, Nadaryu-o, Naraen, Sanşi-taişo, Şakarao, Şimmoten, Teişakuten, Tohoten, Zokhoten.

NİKAEA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Sangarios ile tanrıça Kybele'nin kızı olan bir su perisinin adıdır. Kendisine âşık olan Frigyalı çoban Hymos'u, çobanın ısrarcılığı üzerine okla vurarak öldürmüş, bu davranışa kızan Eros, Dionysos'u kıza âşık etmiştir. Nikaia tanrıyı vurmakla tehdit etmişse de, Dionysos kızın su içtiği pınarın suyunu şaraba dönüştürüp sarhoş olan kıza sahip olmuş, Telete ve Satyros adlı iki çocukları olmuş, tanrı sevgilisinin şerefine Nikaea (İznik) kentini kurmuştur (Nonnus, Dionys. xvi).

NİKAYA Pali dilinde yazılmış beş kitaptan oluşan Budist kitap koleksiyonun adı olup 'cilt' anlamına gelmekteydi.

1. Digha Nikaya
2. Maijhima Nikaya
3. Samyuttanikaya
4. Anguttaranikaya
5. Khuddakaanikaya

NİKE [Yunan Mitolojisi] Dalgalanan bir elbise giymiş, kanatlı, çelenk veya sopa taşıyan genç bir kız formunda tasvir edilen zafer tanrıçasının adı olup, Roma panteonundaki karşılığı Victoria'dır. Çok hızlı koşma ve uçma yeteneğine sahip, güzel bir kadın olan Nike, titan Pallas ile Styx'in kızı, Kratos (dayanıklılık), Bia (güç) ve Zelus'un (rekabet) kardeşidir. Olympos tanrılarından önceki kuşaktan olan Nike geç dönem söylencelerinde Pallas Athena'nın değişmez arkadaşı olarak tanımlanmaktadır (Hes. Theog. 382, Apollod. i. 2. 2). Oysa Nike ve çocuklarının hepsi, Zeus'un eşleridir. Nike, Atina'da yalnızca tanrıça Athena'nın sıfatlarından birisi olmasına karşın, zamanla zaferin kişileştirilmiş formu olarak ortaya çıkmış, Romalılar San Teodoro tepesine yakın bir yere Zafer Yokuşu (Clivius Victoriae) kenarına tapınağını dikmişlerdir. En ünlü Nike heykeli ise 1863 yılında Semadirek adasındaki (Samothraki) tapınak kompleksinde bulunup, MÖ 3. Yüzyıla tarihlenen, 1884 yılından beri de başsız ve kolsuz bir biçimde Paris'teki Louvre Müzesi'nde sergilen heykeldir.

Nike (Bulfinch, 1897)

NİKEPHORUS [Yunan Mitolojisi] Zeus, Aphrodite ve Athena'nın lakabı olup, Yunanca 'zafer taşıyan' anlamına gelmekteydi (Paus. ii. 19. 6).

NİKİTİCH Bkz. Dobrynya Nikitiç

NİKKAL [Ugarit Mitolojisi] Yeryüzü, bereket ve ay tanrıçasının adı olup, yaz tanrısı Hiribhi ısrarlı kurlarına karşılık kendisine cömertçe altın, gümüş ve mücevherler sunan ay tanrısı Yarikh (Jarih) ile evlenmiştir. Yaz tanrısı Yarikh'in aklını çelmek için ona Baal'ın Pidray ve Ybrdmy adlı iki kızını teklif etmişse de başarılı olamamıştır. Katihirat adlı şiirde evliliğine dair bilgi verilen Nikkal'ın Sümer panteonundaki karşılığı Ningal'dır.

NİKKO-BOSATSU Bkz. Bosatsu

NİKOBO Japonya'da Nikaido bölgesi yöneticisinin karısını korkunç bir hastalığın pençesinden kurtaran ünlü bir üfürükçünün adıdır. Söylence-

ye göre bölgenin beyi onu ödüllendireceğine öldürünce kısa bir süre sonra sebebi anlaşılmayan bir hastalıktan ölmüştür.

NİKODEMUS [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın gizli müritlerinden bir Ferisi'nin adı olup, İsa'nın gömülmesine yardım etmekle kalmamış cenazeye cesedin yağlanması için mür ve sarısabır bitkisi getirmiştir (Yuhanna 19:39).

NİKOMAKHUS [Yunan Mitolojisi] Asklepios'un oğlu Makhaon ile Diokles'in kızı Antiklea'nın kızının adıdır. Kardeşi Gorgasos ile birlikte Pheres kentinde hüküm sürmüştür.

NİKOSTRATE [Yunan Mitolojisi] **1.** Euandros'un annesinin adlarından birisi olup, Roma'da Carmenta olarak tanınmaktaydı.

2. Oebalus'un karısı, Hippokoon'un annesidir.

NİKOSTRATUS [Yunan Mitolojisi] Güzel Helen ile Menelaos'un oğlu olup, Homer'e göre Troya savaşından sonra doğmuştur (Apollod. iii. 11. 1). Kimi yazarlara göre ise Menelaus'un Pieris adlı köle bir kadından doğan oğludur (Paus. iii. 18. 7, 19. 9).

NİKRİNTANA [Hint Mitolojisi] Naraka olarak adlandırılan cehennemin bir tabakası olup, Sanskrit "kesiliş" anlamına gelmekte bir çömlekçi tekerleği üzerine oturan insanlar ölüm tanrısı Yama'nın yardımcısının hazırladığı tellerle başlarından aşağı doğru kesilmekteydi.

NİLAKANTHA [Hint Mitolojisi] Hinduizm'in en önemli tanrılarından Şiva'nın takma isimlerinden birisi olup 'Mavi Gırtlak' anlamındadır. Bkz. Okyanusun Çalkalanması

NİLAVATİ [Endonezya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında bir ejderha tarafından esir edilmiş bir su perisi olup, adı 'Çivit Otu' anlamına gelmektedir. Kral Manumayasa'nın oğlu Bambang Kalingga Sakutren yılanı öldürüp kızla evlenmiş, çiftin Sakri adında bir oğulları olmuştur.

NİLUS [Yunan Mitolojisi] Nil nehrinin kişileştirilmiş formu olup, Eski Mısır karşılığı Hapi olup, sonradan Roma kültürüne de aynı adla adapte edilmiştir.

NİLÜFER Yeryüzüne yayılmış elliyi aşkın türü olan bir suçiçeğinin adıdır.

1. [Mısır Mitolojisi] Çiçekleri gündüz açılıp, hava kararmaya başlayınca suyun altına batan mavi nilüfer ile çiçeğini gece açıp, sabah kapatan beyaz nilüfer çiçekleri eski Mısır'da Osiris ile İsis ile ilişkilendirilerek hayat ve ölümsüzlüğün sembolü olarak görülmüşlerdir. Bu iki çiçeğin kalıntıları II. Ramses'in mezarında bulunmuş olup, Mısır'da mumyaların ellerine yeni yaşamın sembolü olarak nilüfer çiçekleri tutuşturulmaktaydı.

2. [Hint Mitolojisi] Vişnu nilüfer göbekli, Brahma ise nilüfer doğumlu olarak anılmakta, Hindular nilüferi çakraların sembolü olarak görmekteydi.

NİMAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Arizona'da yaşayan Hopi halkının inanışında Temmuz ayında 9 gün boyunca 'ata ruhları' kaçinalara tapınılan dini töreninin adıdır.

NİMİBATAPA [Hint Mitolojisi] Arunaçal Pradeş bölgesinde yaşayan Şerdukpen halkının inanışında kocasıyla tartışırken cinsel organı sayesinde gökyüzünde şimşekler oluşturan bir tanrıçanın adıdır. Bu sırada kadını kovalayan adamın ayak sesleri ise gök gürültüsüne sebep olmaktadır.

Bkz. Halia, Çigum-Erum, Dorak

NİMUE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesinde Arthur'a sihirli kılıç Excalibur veren Gölün Hanımı ve Merlin'in sevgilisi (kimine göre Morga Le Fay'dır) bu adla anılmıştır. Bazı varyantlarda Arthur'un ölümünün ardından Nimue'nin kılıcı geri aldığı yazmaktadır. Bkz. Gölün Hanımı

NİMUŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Babil kaynaklarında Şurrupak kralı ve papazı Utnapiştim'in gemisinin sel tufanı sonrasında karaya oturduğu dağın adıdır. Bkz. Nisir

NİN [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerce 'tanrıça', 'sahibe', 'hanım' anlamına gelen bir kelime olup Ninkhursanga, Ningal, Ninsun gibi tanrıça isimlerinde ilk hece olarak kullanılmıştır.

NİNA [Mezopotamya Mitolojisi] Ea'nın kızı ve Ningirsu'nun kız kardeşi olan tanrıça yeryüzündeki tatlı sular ile ilişkilendirilmektedir. Nineveh'te bir tapınağı olan tanrıça deniz tanrıçası Oannes ile benzer olup kültür zamanla İştar ile birleştirilmiştir.

NİNANNA Bkz. İnanna

NİNATTA [Mezopotamya Mitolojisi] Asur ve Babil savaş ve bereket tanrıçası İştar'ın hizmetkârı olan müzik tanrıçasının adıdır. İştar'ın sevgilisi Tammuz için söylediği aşk şarkılarına eşlik etmektedir.

NİNAVA [İslam Mitolojisi] Eski Asur krallığının başkenti Nineveh'in Arapça adı olup, bu kentin halkına doğru yolu göstermek için Yunus Peygamber (Kur'ân 37:147) gönderilmiştir.

NİNAZU [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında ölüler dünyası tanrısının adı olup şifa ile de ilişkilendirilmekteydi. Enlil ve Ninlil veya Ereşkigal ve Gugalana'nın oğlu, Ninsutu'nun kocası, Ningiszida'nın babası olan Ninazu, Eşnunna kentinin koruyucusu kabul edilmekteydi. Adı Sümer dilinde "şifanın efendisi" anlamına gelen tanrı Nergal'den farklı olarak sevimli ve yardımsever bir varlık olarak tasvir edilmekteydi.

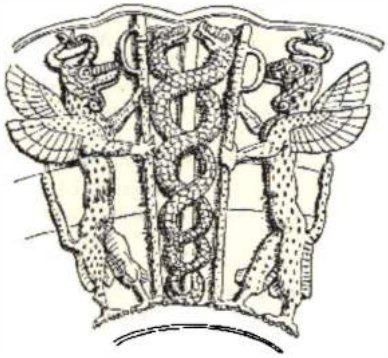
NİNDUKUGGA [Mezopotamya Mitolojisi] Yeraltı dünyasında yaşayan atalara ait iki tanrıdan birisinin adıdır (diğeri: Endukugga).

NİNELLA Bkz. Damkina

NİNGAL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında sazlık ve bataklık tanrıçası Ningikuga'nın kız kardeşi olan bir tanrıça olup adı "büyük kraliçe" anlamına gelmekteydi. Ningal'e kur yapan ay tanrısı Nanna (veya Sin) kadına lacivert taşından (lapis lazuli) bir kolye hediye etmiş dahası aşkından çölleri meyve bahçelerine dönüştürmüştür. Zirru adıyla bilinen tanrıçanın baş rahibelerinin Ningal'in beden bulmuş formu olduğuna inanılmaktaydı. Zirru tanrıçaya günlük yiyecek ve bira sunumunu yönetmekle görevliydi. Ningal'ın Fenike panteonundaki karşılığı Nikkal'dır.

NİNGİRİM [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında büyü tanrıçasının adı olup, sonradan güç erkek tanrılara geçince bu tanrıça ortadan kaybolmuştur.

NİNGİRSU Bkz. Ninurta

Ningişzida ile ejderha Mushussu, MÖ 21. yüzyıl

NİNGİSHZİDA [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrılar kralı Anu'nun kapıcısı Belili'nin kocası ve Ninazu'nun oğlu olan yeraltı dünyası tanrısı olup, adı Sümerce "Ağacın Efendisi" anlamına gelmekteydi. Sümer efsanelerinden Adapa'da Dumuzi ile birlikte Anu'nun kutsal sarayını koruyan iki muhafızdan birisi olarak gösterilmiştir. Ningişzida kimi zaman insan başlı bir yılan çoğu zaman ise boynuzlu yılan formunda sembolize edilmekteydi. Ningişzidda'nın Ölüler Dünyası'na Yolculuğu adlı efsanede Ereşkigal'ın bir başka söylencelerde Anu'nun hatta Ninazu ile Ningiridda'nın oğlu olarak anılmıştır. Ningişzida'nın kült şehri Lagaş ile Ur arasında yer alan Gişbanda idi. Azimua'nın kocası ve Amaşilam'ın ağabeyi olan tanrı Gılgamış'ın atalarından birisi kabul edilmekteydi. Akad panteonunda *Basmu* olarak bilinen bir bereket tanrısı olup, başlangıçta 20 m uzunluğunda, birden çok çenesi ve dili olan dev insan başlı yılan olarak tasvir edilmiş, şifa ve büyü güçlerine sahip olduğuna inanılmıştır. Ningişzida'nın Hermes'in Asası Kaduceus, Asklepios'un Asası ve Musa peygamberin asaları ile de ilişkili olduğu sanılmaktadır.

NİNGYO [Japon Mitolojisi] İnsanları kaza ve kötülüklerden koruyan bir denizkızının adı olup insan bedenli, balık kuyruklu bir varlık olarak tasvir edilmekteydi.

NİNHURSAG Bkz. Ninhursanga

Ninhursag, Ninhursanga

NİNHURSANGA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında aynı zamanda ana tanrıça kabul edilen yeryüzü ve bereket tanrıçası olup, adı Sümerce "(Kutsal) Dağın Kadını" anlamına gelmekte kimi kaynaklarda Nintu (Doğumun Hanımı), Mama (Ana), Ninmah (Büyük Kraliçe), Belet-Ili (Tanrıların Hanımı) ve Ki (yeryüzü) olarak da anılmıştır. Tapınak yazıtlarında kendisinden "Cennetin gerçek ve en büyük Hanımı" olarak bahsedilirken Sümer krallarının Ninhursanga'nın sütünü içerek büyüdüklerine inanılmaktaydı. Sonradan bereket tanrıçası İnanna ve İştar ile özdeşleştirilmiştir.

Sümer efsanesi Enki ile Ninhursanga'da ölüm ve hastalıkların bilinmediği bakir bir coğrafya, bir çeşit cennet olarak tasvir edilen Dilmun'da insan medeniyetinin temellerinin atılışı konu alınmaktadır. Yeraltı su kaynaklarının tanrısı Enki ana tanrıça Ninhursanga ile birleşerek, hamile bırakmış, 9 gün (insanoğlunun zaman birimine göre 9 ay) sonra tanrıça Ninsar (bitki kadın) adlı bir kız doğurmuştur. Enki daha sonra kızı Ninsar'a tecavüz etmiş bu sefer Ninhurra (Dağ kadını) adlı bir başka tanrıça dünyaya gelmiştir. Enki onu da hamile bırakınca dokumadan sorumlu örümcek tanrıça Uttu doğmuştur. Ninhursanga, Uttu'yu Enki konusunda uyarmışsa da adam bir bahçıvan kılığına girerek kızı kandırmış ve onunla da birlikte olmayı başarmıştır. Hamile kalan kız acıyla Ninhursanga'ya gidince ana tanrıça Enki'nin semenini dışarı çıkarmış, toprağa düşen semenlerden 8 çeşit bitki üremiştir. Açgözlü Enki bu bitkileri de yiyince Ninhursanga tanrıyı yaptıklarından dolayı lanetlemiştir. Metnin bundan sonrası bozuk olup, bir tilkinin ortaya çıkarak hasta olan Enki'ye kendisini ödüllendirirse tanrıça ile arasını yeniden düzeltebileceğini iddia etmiş, teklifi tanrı tarafından kabul görmüştür. Sonunda Ninhursanga hasta Enki'nin yanına gelerek neresinin ağrıdığını sormuş tanrı bedeninden 8 ayrı bölümün ağrıdığı cevabını vermiş, Tanrıça tüm hastalıklı parçaları yeniden yaratarak Enki'ye şifa sağlamıştır. Enki iyileşince 4 kızı arasında bitkileri korumak, insanlara neşe vermek, Dilmun'u yönetmek ve bir aylık zamanı düzenlemek gibi görev bölüşümü yapmıştır.

Akad prenses ve rahibesi Enheduanna'nın yazıtında Ninhursag olarak anılmakta Nammu'nun kızı ve en önemli tanrıça olarak tasvir edildiği, erkek kardeşi Anu ile birlikte Nammu'nun başlangıç okyanusu rahminden doğdukları anlatılmaktadır. Atrahasis efsanesinde insanoğlunu yaratması için tanrılar tarafından seçilmiş ana (Mami) olarak seçildiği, Ninhursag'ın kil parçalarını öldürülen küçük bir tanrının et ve kanıyla karıştırarak kendi rahminde 10 ay beklettikten sonra ilk insanların doğduğu anlatılmaktadır. Atrahasis'ten farklı olarak diğer yaratılış yazıtlarında ise insanoğlunun başlangıç okyanusu Nammu'dan doğduğu Ninhursag'ın sadece ebelik yaptığı yazmaktadır.

Oğlu fırtına tanrısı Ninuta'nın annesinin onuruna diktiğine inanılan dağa atfen Ninhursag "Dağ

eteğindeki tepeciklerin Hanımı" olarak da adlandırılmıştır. MÖ 3 binli yıllarda omega (Ω) ile sembolize edilen tanrıçanın E'Saggila adı verilen (Sümerce E "Ev" + Sag "kutsal" + Akadca İla "tanrıça") tapınağının Eridu'da bir tepede bulunmaktaydı. Arkeologlar ise yakız zaman önce Suriye Irak sınırında bulunan Tell Harriri (antik Mari) kentinde bu tanrıçaya adanmış bir tapınak bulunmuştur. Tanrıça kat kat etek giyip, boynuzlu başlık takan kimi zaman elinde bir yay taşıyan, kimi zaman ise bir aslan yavrusunu yularından tutan, tepesinde bir omega sembolü bulunan bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

NİNİ MUNİ Endonezya'da Ruhlar ormanı olarak da bilinen Kaseteran'da yaşayan korkunç ve yaşlı bir cadının adıdır.

NİNİB [Yakındoğu Mitolojisi] Yaz güneşi ve fırtına tanrısının adı olup, bahar güneşi ve bereket ile ilişkilendirilen tanrı Marduk'un karşıtıydı. Savaş ve yeraltı dünyası tanrısı Nergal ile benzer özelliklere sahip olan Ninib'in Kalah kentinde Aşur tarafından inşa ettirilen tapınağından Eski Ahit'in Tekvin bölümünde (x.11) bahsedilmiştir. Ningirsu ve Enurta adlarıyla da bilinen tanrının Gula ve Bau (Baba) adlı iki eşi vardır.

NİNİGİ [Japon Mitolojisi] Güneş tanrıçası Ameterasu'nun ile Takami-Musubi'nin torunu ve Japon imparatorluk ailesinin atası olduğuna inanılan Şinto pirinç tanrısının adıdır. 4. yüzyılda yaşadığı sanılan efsanevi imparator, aynı zamanda Japon halkına pirinç tarımını öğreten bir kültürel bir kahramandır. Bkz. Takamimusubi

NİNİNSİNA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında aynı zamanda İsin kentinin yerel tanrıçası olup, İnanna ile de ilişkilendirilmekteydi. Babil döneminde şifa tanrıçası olarak görülmüş olan tanrıça Akadlarca Gula ve Ninkarrak adlarıyla bilinmekteydi.

NİNKARRAK Bkz. Nininsina

NİNKASİ [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında alkollü içeceklerin özellikle üzüm ve şarabın koruyucu tanrıçası olup, adı "iyi üzüm sapı" anlamına gelmekteydi. Bira tanrısı Siris'in de dâhil olduğu 7 çocuğun annesi olan tanrıçanın efsanevi Sabu dağında yaşadığına inanılmaktaydı. Sümerler bu dönemde birayı daha az medeni olarak gördükleri dağlıların içkisi olarak şaraptan daha düşük sınıflara hitap eden bir içki olarak görmekteydi. Kimi yazarlar Ninkasi'nin Siduri'nin görünümlerinden birisi olduğunu iddia etmişlerdir.

NİNKHARSAG Bkz. Ninhursanga

NİNKİ NANKA [Afrika Mitolojisi] Gambiya halkının inanışında insanları bir lokmada yutabilecek denli büyük, at suratlı efsanevi bir ejderhanın adı olup, bir bataklıkta yaşamaktadır. Hakkında pek çok öykü olmasına karşın görgü tanığı olmayan yaratık muhtemelen kriptozoolojinin konusu olmakla birlikte 2006 yılında bir grup bilim adamı tarafından varlığı araştırılmış ve 14 Temmuz 2006 tarihinde BBC'de J. T. Downes Memorial Gambia Expedition (Gambiya Keşif Hatıraları) 2006 (Gambiya Keşif Hatıraları) adıyla yayınlanmıştır.

NİNLİL [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer-Babil yeryüzü, cennet, hava ve tahıl tanrıçasının adı olup, rüzgâr ve fırtına tanrısı Enlil'in karısı olduğundan 'Rüzgâr Kraliçe' adıyla da bilinmekteydi. Arpa tanrıçası Ninşebargunu'nun kızı olan Ninlil, Nippur kentinin koruyucu tanrıçası kabul edilmekteydi. Ninlil, Akadlarca Belit adıyla bilinmekteydi. Babil'de İştar kültünün yayılmasıyla birlikte Ninlil, İştar ile birleştirilerek özgün kimliğini kaybetmiştir. Bir söylencede yalnız başına banyo yapan Ninlil'e Enlil'in tecavüz etmiş (bir yoruma göre bu olay annesi Ninşebargunu tarafından planlanmıştır) sonrasında Enlil yeraltı dünyasına sürgün gönderilirken, Ninlil'de adamı takip etmiştir.

NİNMAH [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer ve Akad haklarının inanışında lacivert taşından taç takan yaratıcı ana tanrıça olup, 'En büyük kraliçe' adıyla da bilinmekteydi. Bir çömlekçi gibi kilden kendi suretlerini yapan Ninmah insan figürlerinden yedisini sağ yedisini ise sol eline aldıktan sonra dizi arasında sıcak bir tuğla koyduktan sonra figürlere can vererek sağ elindekiler erkek, sol elindekiler ise kadın olmak üzere ilk insanları yaratmıştır. İnsanları yarattıktan sonra yaptıklarını göstermek için tanrıları davet eden tanrıça sarhoşken de artan kil parçalarını yoğurmaya devam edince kısır kadınlar, hadım erkekler ve ne olduğu tam belirlenmeyen 4 insan tipi daha yaratmıştır. Enki eşinin yaptıklarından heyecan duyup, kendisinin de sarhoş olmasına aldırmadan toprağı yoğurunca o da kötürüm ve geri zekâlı insanlar yaratmış, yaptığının farkına varıp da eşine düzeltmesi için yalvarmışsa da tanrıça tarafından yaratılmış bir şeyin değiştirilemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir.

Doğum sırasında özellikle ikinci çocuğun doğumunda Ninmah'ın adı anılmakta olup, tanrıçanın "Hanım ana" anlamına gelen adı Ninmah aynı zamanda erken dönem doğum tanrıçası Ki'nin lakaplarından biriydi. Kimi yazarlar, Ninmah ile Ninhursag'ın özdeş olduğunu iddia etmişlerdir.

NİNMUG [Mezopotamya Mitolojisi] Nergal'ın eşi ve yeraltı dünyası kraliçesi olup Ereşkigal veya Allatu adlarıyla bilinmekteydi.

NİNNİLER Annenin çocuklarını uyutmak için kendine özgü bir ezgiyle söylediği çoğu zaman kafiyesiz ve ölçü birliği olmayan geleneksel şiirlerin genel adıdır. Ninniler kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü kültürün bir parçası olduğu için içlerinden eski inançların izleri olan koruyucu ruhlar ve sembollerin bahsi geçebilmektedir.

Ankara'dan bir ninni

Huu hu hu kuşu
Derenin tepenin baykuşu
Enginlerde yuvası
Mamalar getirir babası
Yavrum yesin büyüsün
Hem büyüsün hem yürüsün

Huu hu hu kuşu
Ben çıkamadım yokuşu
Yokuş bülbülyuvası
Mamalar pişirir hanım ninesi
Yavrum yesin büyüsün
Hem yürüsün hem büyüsün
Mini mini yavruma ninni
Küçücük yavruma ninni

NİNOS [Yunan Mitolojisi] Belos ya da Kronos'un oğlu olarak kabul edilen Ninova kentinin ve Babil imparatorluğunun kurucusunun adıdır.

NİNŞAR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer doğum tanrıçasının adıdır.

NİNTU Bkz. Ninhursanga

NİNURRA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında çömlek yapımcılarının koruyucu tanrıçasının adı olup, başlangıçta erkek bir tanrı olarak tasvir edilirken sonradan tanrıçaya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır.

NİNSUNA [Yakındoğu Mitolojisi] Dumuzi ile Gılgamış'ın ve daha pek çok Sümer kralının annesi ve Lugalbanda'nın karısı olan tanrıça "Yaban sığırlarının Hanımı" adıyla da bilinmekteydi. Gılgamış destanında oğlunun rüyalarını yorumlayıp, yol gösteren tanrıçanın Rimat-Ninsun "Hürmet edilen inek" ve "Bilginin bilge muhafızı" lakaplarıyla bahsi geçmiştir. Bilgeliğiyle öne plana çıkan tanrıçanın kült merkezi Uruk kentiydi.

NİNTU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer rahim tanrıçası ve tanrıların annesi Belet-İli'nin görünümlerinden bir tanesidir.

NİNTUR [Mezopotamya Mitolojisi] Akad doğum tanrıçası olup, Sümer panteonundaki ana tanrıça Ninhursag'ın karşılığıdır.

NİNURTA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer-Akad halklarının inanışında yağmur, bereket, savaş, avcılık, fırtına, sel ve güney rüzgârının tanrısının adı olup, Enlil veya Bel ile İnnini'nin oğludur. Ningirsu, Nimurta, Nimuraş adlarıyla da bilinen Ninurta'nın kelime anlamı 'Yeryüzünün efendisi'dir. Çok sayıda efsanede Sümer halkını düşmanlarına karşı koruyan savaş tanrısı Ningirsu adıyla da bilinmekteydi. Sümer efsanesi Lugale, Ninurta'nın olağanüstü gücünü överek başlamakta ve tanrının şimşek ve tufanlarla kendine isyan eden bölgeleri cezalandırdığından bahsedilmektedir. Ninurta onuruna düzenlenen bir festival sırasında yer ile gökyüzünün oğlu, etine mızrak ve balta işlemeyen bir iblis olan korkusuz Asag'dan kötü bir mesaj almıştır. Böylece bitki halkının kralı ve taştan yapılan askerlerden oluşan acımasız bir ordunun komutanı olan Asag'ın Ninurta'nın krallığını ele geçirme planları ortaya çıkmıştır. Ninurta hemen harekete geçerken önce Asag'ın ordusu üzerine çok büyük bir kasırga göndererek askerlerinin telef olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte tanrının konuşma yeteneğine sahip asası Şarur düşman ordusunun dağda beklediğini fırtınanın diğer birlikler üzerinde etkili olduğunu söylemiştir. Şarur'u dinlemeyen Ninurta düşmanın üzerine saldırmaya niyetlenince Asag gerçek kuvvetleriyle karşı saldırıya geçmiş, durumun vahametini gören Şarur, Nippur'a uçarak Ninurta'nın babası Enlil'den yardım istemiştir. Enlil gökyüzünü kontrol eden asasını oğluna gönderince Ninurta savaş alanına hâkim olmuş ve Asag'ı öldürmeyi başarmıştır. Zaferden sonra Ninurta, dağlardaki su kaynaklarını Dicle nehrine yönlendirerek su hacmini arttırmış, dahası Asag'ın kırılan taş askerlerinden arta kalan taşları kullanarak tarlalara suyolları ulaştırmış böylece ülkesinde kıtlık olmasını engellemiştir. Böylece insanoğlu rüzgâr tanrısı Enlil'in oğlu Ninurta'ya verimli tarlaları ve üzerinde yaşama şansı elde eden canlıları borçlanmıştır. Ninurta dağlarda bu işleri yaparken, annesi Ninmah oğlunu özleyip yanına gelince kadının adı da "Dağın Hanımı" anlamına gelen Ninhursag olarak değişmiştir.

Kanatlı aslan üzerindeki Ninurta aslan başlı kuş tanrı Anzu'ya karşı

Ninurta, Anzu efsanesinde Me (tanrıların medeniyet yaratma gücü) ve Giş-hur'dan (tanrıların medeniyet planları) oluşan kader tabletlerini çalan Anzu adlı kuş formundaki bir iblisten geri alarak insan uygarlığını hatta tanrıları koruyan bir kahraman olarak tasvir edilmiştir. Ninurta bu efsanede Kuliana ejderhasını, Alçıtaşı'nı, Bakır devi, Altı başlı koçu, Samanana'yı, Dev boğayı, Palmiye Ağacı kralını ve Muşmahhu adlı 7 başlı yılanı öldürmeyi başarmıştır.

Ninurta ile Kaplumbağa adlı efsanede kader tabletlerini geri almayı başaran kahraman dünyayı yönetme planları yaparken bile tanrı Enki kilden bir kaplumbağa yaratıp, yeraltındaki tatlı suların çıkış noktasına yerleştirerek oğlunu engellemek istemiştir. Enki'nin kazdığı çukura düşen Ninurta'nın ayağını yakalayan kaplumbağa pençeleriyle kahramanın dışarı çıkmasını engellemiştir. Bu sırada Enki oğluna dağları yok eden gücünün, kahramanlığının nereye gittiğini sorup alay ederek ona bir ders vermek istemiştir. Sonunda aklı başına gelen Ninurta tuzaktan kurtulmayı başarmıştır. Kimi yazarlar Ninurta'nın Eski Ahit'te Nimrod adıyla anıldığını (Tekvin 10: 9) iddia etmişlerdir.

NİNŞUŞİNAK [Yakındoğu Mitolojisi] Elam ülkesinin milli tanrısının adı olup, özellikle başkent Susa'nın koruyucusudur. Sümerce "Su-

sa'nın efendisi" anlamına gelen tanrı Akad panteonunda Şuşinak adıyla geçmektedir

Nİ-O [Budist Mitolojisi] Japonya'da tapınak kapılarını beklediklerine ve kötü ruhları uzak tutuklarına inanılan korkunç bakışlı bekçi tanrıların adıdır.

Niobe

NİOBE [Yunan Mitolojisi] **1.** Lidya'da bulunan Sipylus kralı Tantalos ile Diona veya Taygete'nin kızı ve Thebai kralı Amphion'un karısıdır (Ov. Met. vi. 174; Hygin. Fab. 9). Niobe ile Amphion'un Niobidler olarak bilinen Apollodorus ile Euripides'e göre yedi kız, yedi erkek toplam on dört (Herodotus 4, Homer 12, Hesiod 20, Alcman ve Hellanicus 6, Sappho 18 rakamlarını vermiştir) çocuğun annesidir. Niobe bir gün çocuklarının sayısıyla böbürlenip sadece iki çocuğu olan Leto'yu küçümseyince, tanrıça Leto çocukları olan Apollon ve Artemis'e öcünü almaları emrini vermiş onlar da çocukların on ikisini oklayarak öldürüp sadece Neleus'un karısı ve Nestor'un anası Khloris'i sağ bırakmıştır. Erkek çocukları Apollon, kız çocukları ise Artemis tarafından öldürülmüş, cesetleri Olympos tanrılarınca yakılırken Niobe ise acısından taşa dönüşmüş, söylenceye göre bu taş bugünkü İzmir yakınlarında bulunan Sipylus dağı eteklerinde bir kayadır (Hom. İlyada xxiv. 603-617; Apollod. iii. 5. 6; Ov. Met. vi. 155) Gözlerinden yaş aktığına inanılan bu kaya günümüzde 'Yaslı kaya' olarak bilinmektedir.

2. Phoroneus ile su perisi Teledike'nin kızı olup, Zeus'tan Argos ve Pelasgos'u dünyaya getirmiştir (Apollod. ii. 1. 1; Paus. ii. 22. 6).

NİOBİDLER [Yunan Mitolojisi] Niobe ile Amphion'un yedisi yakışıklı erkek (Sipylos, Eupinytos, İsmenos, Damasikhton, Agenor, Phaidimos, Tantalos) ve yedisi güzel kız (Ethodaia, Kleodoksa, Astyokhe, Phthia, Peloia, Astykratia, Ogygia) olan on dört (Homeros'a göre on iki) çocuğunun adıdır.

NİPİNOUKHE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Doğu Kanada'da yaşayan Montagnai halkının ilkbahar ruhuna verdiği isimdir.

NİPPEL Çek cumhuriyetindeki Bayerische Wald ormanlık alanının koruyucu ruhunun adı olup, ormanda yaşayan canlıların, fakir ormancıların dostu avcıların düşmanıdır.

NİPPONG [Hint Mitolojisi] Abor halkının inanışında kadınların çocuk düşürmelerine ve regl zamanı aşırı kan kaybetmelerine sebep olan bir su ruhunun adıdır. Ayrıca erkeklerin cinsel içerikli rüyalar görerek ölmelerine sebep olduğuna inanılmaktadır.

NİRAH [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında, Der şehrinin koruyucu tanrısı Sataran'ın habercisi kabul edilen bir yılan tanrının adıdır.

NİRANTALİ [Hint Mitolojisi] Orissa halkının inanışında yaratıcı tanrıçası olup, insanlara türban hediye ederken ay tanrıçasını unutmuştur. Hatasını anlayan Nirantali aya bir ziyafet vermesi karşılığında türban hediye edebileceğini söylemiş, ziyafet sonrasında da söz verdiği türbanın yanı sıra sürekli yanında taşımasını tavsiye ettiği bir yavru tavşan da hediye etmiştir. İnanışa göre dolunay zamanında ayın yüzünde bu tavşan görülebilmektedir. Nirantalinin elinde başka türban kalmadığı için güneşe ışınlarını saçmasına yardım edecek bir taç hediye etmiştir.

NİRAYA [Budist Mitolojisi] Yeraltı dünyasının Pali dilindeki adıdır.

NİREUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kharopos ile Aglaea'nın Syme adasında (Sömbeki) hüküm süren oğlu olup, aynı zamanda Helen'in taliplerinden birisi olduğundan Troya kuşatmasına katılmıştır. Troya'da kocasının yanında çarpışan Telephos'un karısı Hiera'yı öldürmüşse de kadının oğlu Eurypylos tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 671, Hygin. Fab. 270).

2. Aşkına karşılık bulamayınca kendini Leukatas kayasından aşağı atan Kataniali bir gencin adıdır.

3. Herakles'in oğullarından birisi olup babasının Helikon dağında aslan öldürmesine yardım etmiştir.

NİRJARA Bkz. Amrita

NİRRTA Bkz. Nirriti

NİRRİTİ [Hint Mitolojisi] Yıkımın kişiselleştirilmiş formu olan hastalıklı ve yaşlı bir kadın formunda tasvir edilen Vedik kötülük tanrıçasının adıdır. Başta cüzzam olmak üzere çeşitli hastalıklardan korunmak için tapınılan tanrıçanın siyah kıyafetli rahipleri taşa su döküp, güneybatı yönüne fırlatarak kötülük ve hastalıkları Nirriti'nin omuzlarına yüklemekteydi. Rigveda'da bir ilahide (X: 59) adı pek çok kez anılmış, Atharva Veda'da (V.7.9) altın kilitleri olduğu, Taittiriya Brahmana'da (I.6.1.4) koyu renk giysiler giydiği, Şatapatha Brahmana'da (X.1.2.9) ise ağrıdan sorumlu tutulmaktaydı. Habercisi güvercin olup Siyah renk ve güneybatı yönüyle ilişkilendirilen tanrıçanın adı "yıkım" anlamına gelmekteydi.

NİRRTA [Hint Mitolojisi] Nirriti'nin erkek formu ve kocasıdır.

NİRVANA İnsan ruhunun meditasyon sayesinde aydınlanarak ulaşabileceği acı ve arzunun olmadığı, en yüksek düzeyde sükûnet ve mutluğun bulunduğu son aşamasıdır. Sanskritçe "dışarı esmiş" anlamı gelen kelimede manevi kurtuluşa atıf yapılmaktaysa da Hindularca kişinin yeryüzünde tekrar doğma ihtiyacından kurtulacak derecede olgunlaşmış, Budistlerce ise geçici dünyasal unsurlardan arınmış, ıstırapları, acıları, nefreti sönmüş kişilerin ulaştığı bilinç hali kastedilmektedir.

NİSABA [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer tahıl, yazı ve bilgelik tanrıçasının adı olup, gök tanrı An'ın karısıdır. İnsanlara kanunları öğreten tanrıçanın Sümer krallarına edebiyat, matematik ve astroloji hakkında değerli bilgiler içeren bir tableti verdiğine bir mimar gibi tapınak planlarını bizzat çizdiğine inanılmaktaydı. Yılan formunda tasvir edilen tanrıça aynı zamanda bereket ve kehanet ile ilişkilendirilmiştir.

NİSAN 1 Aile içinde ve arkadaşlar arasında birbirlerine sulu şakalar yapma âdetinin uygulandığı güne verilen isimdir. Britanya ve ABD'de 'April's fool' ve 'All Four Days', Fransa'da 'un poisson d'Avril', İskoçya'da 'gowk' (guguk-kuşu) adıyla bilinen geleneğin benzerinin Hindistan'da 31 Mart'ta 'Huli Festivali' adıyla kutlanması âdetin yayıldığı coğrafyanın genişliği ve muhtemel kökünün ne derece eskiye gittiğine dair ipuçları vermektedir. Eski Roma'da 25 Mart'ta kutlanılan, kökleri tanrıça Kybele-Attis hatta İsis-Osiris kültüne dek inen Hilaria festivali de aynı geleneğin bir varyasyonu olmalıdır. Tüm kuzey yarımkürede 21 Mart'ta gerçekleşen ilkbaharın geliş zamanı dolayısıyla meydana gelen ani iklim değişikliğinin insan organizması üzerindeki sarsıcı etkisi bu etkinliğin başlangıcına sebep olmuş olabilir.

NİSİEN [Kelt Mitolojisi] Penarddun ile Eurosswydd'nun oğlu ve Efnisien'in kardeşinin adıdır.

NİSİR [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer kaynaklarında sel tufanının ardından Utnapiştim'in gemisinin karaya vurduğu dağın adıdır. Bkz. Nimuş

NİSROK [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te (2. Krallar 19:37, Yeşeya 37: 38) adı geçen bir Asur tanrısının adı olup, Sennakherib tapınağında ibadet edilmekteydi.

NİSUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Megara kralı Pandion'un oğlu olup, Nisea limanını yaptırmıştır (Ov. Met. viii. 6,35). Bir söylenceye göre kızı Skylla Minos'un aşkı uğruna babasına ihanet etmiştir.

2. Hyrtakus'un oğlu ve Aeneas ile Euryalos'un arkadaşıdır. Rutuller savaşı sırasında Euryalos'u öldürülenlerden intikam almak isterken ölmüştür (Virg. Aen. ix. 176, 199, 234, 444).

3. Dulichiumlu bir asil olup, Penelope'Nin taliplerinden Amphinomus'un babasıdır (Hom. Od. xvi. 395, xviii. 126, 412).

NİŞANU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arikara halkının inanışında gökyüzüne hükmeden büyük şefin adı olup, gökyüzüne ektiği mısırlardan doğan Mısır ana yeryüzüne inerek tarımı başlatmıştır.

NİT [Arap Mitolojisi] Güneşin anası olduğuna inanılan bir tanrıçası olup, Libya civarında tapınılmıştır.

NİTHAVELLİR Bkz. Nidavellir

NİTHAD [Germen Mitolojisi] Völundar Kvida destanında zalim bir kralın adı olup, Thidrekssaga'da Nidung, Deor ve Waldere gibi Anglosakson şiirlerinde ise Nidhad olarak anılmıştır. Nithad, Völünd tarafından baştan çıkarılan Bodvild'in babasıydı.

NİTTEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Hint tanrıçası Surya ile ilişkili olması muhtemel bir güneş tanrıçasına verilen isim olup, Hint panteonundan ödünçlenmiş 12 tanrıdan (Jiu No O) birisidir.

NİU VANG [Çin Mitolojisi] Sığır sürülerinin koruyucu tanrısının adıdır.

NİU YOU [Çin Mitolojisi] Yama krallarının koruyucu ruhlarının adıdır.

NİVATA KAVAÇA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre sayıları 30 milyonu bulan deniz devlerinin adı olup, su altında yaşayan bu yaratıkların bedenleri hiçbir silahın işlemediği bir zırhla kaplıydı.

NİXİ Bkz. Nixus

NİXUS [Roma Mitolojisi] Kadınların çocuk doğurdukları sırada harcadıkları çabayı temsil eden ve diz çökmüş formda tasvir edilen üç tanrıçanın adıdır. Nixus, Latince nitor (doğurmak) kelimesiyle ilişkilidir.

NİXİE [İskandinav-Germen Mitolojisi] Almanya ve civarındaki Kuzey Avrupa ülkelerinde şekil değiştirebilen ama çoğunlukla güzel kadın formunda bulunan su perilerine verilen isimdir. Erkek olanları insanlara pek görünmemekle birlikte dişilerine güneş altında su kenarında otururlarken rastlanabilir. Bakire nixler uzun saçlı, mavi gözlü güzel kızlar olmakla birlikte dişi ya da erkek tüm nixler balık ve yılan şekline bürünebilirler. Eğer bir erkek, dişi Nixlerin güzelliğini gizlice gözetlerse, nixin söylediği şarkılar aklını kaybetmesine veya boğulmasına sebep olabilmektedir. Nixlerin İskandinav varyantı näcken, dere kenarlarında çaldığı keman ezgileriyle çocuk ve kadınların boğulmasına sebep olmakta bu özelliğiyle bir çeşit Kelpie formu olduğu düşünülmektedir. Usta dansçılar olan nixlerin insanlarla da dans edebildiklerine, bununla birlikte eldivenlerini çalmanın ölümlerine sebep olacağına ve aynı gün yaşadıkları nehrin kanıyla kırmızıya dönüştüğüne dair anlatılar bulunmaktadır. İnsanların nadiren de olsa nixlerle evlendiği efsane ve masallar bulunmaktaysa da su perisi evlendiği kişiye gerçek kimliğini kimseye anlatmaması için yemin ettirmekte sözün ihlali halinde bir anda ortadan kaybolmaktadır. Nixler ile Slav folklorundaki Rusalka ve Japon folklorundaki Ningyo karakterleri arasında çeşitli benzerlikler bulunmaktadır.

NİVAŞİ [Çingene Mitolojisi] Tombul gövdeli, kızıl saçlı ve sakallı, at toynaklı su cinlerinin adı olup, insanları köprülerden aşağı çekerek boğ-

makta, ruhlarını çömleklerin içine hapsetmekte, uyuyan kadınlarla cinsel ilişkiye girerek onların büyücü olmalarını sağlarlardı. Dişi nivaşiler ise uzun saçlı gür saçlı güzel kadınlar olup, çıplak dolaşıp kırmızı ayakkabılar giyerlerdi. Göllerin dibindeki saraylarda yaşayan nivaşilerin kadınlar kocalarıyla birlikte ölmek zorundadırlar. Erkek nivaşiler yaşlandıklarında arkadaşları tarafından yenilirdi. Becerikli bir insan tatula adlı bitkinin tohumuyla dişi nivaşeleri büyüleyip ayağındaki ayakkabıları çıkartmayı başarırsa kendine eş olarak alabilirdi. Bkz. Succubus

NİWAREKA [Pasifik Mitolojisi] Ölüler dünyasından gelen bir kız olup ünlü Maori savaşçısı Mata ile mutlu bir evlilik gerçekleştirmişse de adamın sabırsız davranışları yüzünden kız geldiği yere dönmüşse de yeraltına inip kızı ve kızın yeraltında dövmecilik yapan babasını ikna etmeyi başaran kahraman karısını yeryüzüne geri götürmeyi başarmıştır.

NİZİR [Mezopotamya Mitolojisi] Babil yaratılış söylencesinde tufan sırasında sığınılan geminin sel suları çekildikten sonra karaya vurduğu mevkinin adıdır.

NJİNYİ [Afrika Mitolojisi] Kamerun'da yaşayan Bamum halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, sağlıklı olarak yarattığı insanların zamanla öldüğünü görünce Ölüm'e kızmışsa da Ölüm kurnazlıkla tanrıyı insanların gerçekten ölmek istediği konusunda kandırmayı başarmıştır.

NJORD [İskandinav Mitolojisi] Vanir ailesine mensup rüzgâr, deniz ve ateş tanrısının adı olup, Nerthus'tan Freyr ve Freyja'nın babası olmuştur. Deniz ve avda şans getirdiğine inanılan Njord, Asgard'a gittiğinde Skadi ile evlenmişse de kız Thrymheim'e babasının yanına dönünce o da Noatun'a (gemilerin cenneti) gitmiştir. Kimi yazarlar Njord'un Germen tanrıçası Nerthus veya kahraman Hadingus ile ilişkisine kimisi ise Heimskringla'da bahsi geçen eski İsveç krallarından birisinin tanrılaştırılmış formu olduğunu iddia etmiştir. Köylülerin iyi hasat, balıkçıların ise iyi av yapmasına yardım eden tanrı bereket ile de ilişkilendirilmekteydi. Njörd'ün dişil formu Nerthus (Hertha) adıyla bilinen bir yeryüzü tanrıçasıydı.

NKOSİ YAMAKOSİ [Afrika Mitolojisi] Zimbabve'de yaşayan Ndebele halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

NO NO KAMİ [Japon Mitolojisi] Tarla ve ürünlerin koruyucu tanrısının adıdır.

NOATUN [İskandinav Mitolojisi] Njord'un gökyüzündeki evinin adıdır.

NOH 14. yüzyıldan beri maskeli oyuncularca oynanan bir Japon müzikal drama türünün adı olup, kadın rolleri de maskeli erkek oyunculara oynatılmakta, oyunlar Budist-Şinto inançları etkisini taşıyan söylenceleri veya Heike kabilesinin öyküsünde olduğu gibi dindışı söylenceleri de konu almaktadır. Noh oyunları mai (dans), hayaşi (müzik) ve utai (söz) adlı üç bölümden oluşmakta olup, bunların en ünlüleri 14. yüzyılda Zeami Motokiyo tarafından yazılan Prens Genji'ye âşık olan prenses Rokujo'nun hayaletinin prenses Aoi'ye musallat olmasını konu alan "hayaletin intikamı" ve iki çam ağacı üzerinde yaşayan tanrıları konu alan Takasago'dur.

NOEL [Hıristiyan Mitolojisi] Her yıl Batı Kiliselerinde 25 Aralık günü İsa peygamberin Beytüllahim'de (Bethlehem) bir ahırda gerçekleşen doğumunu anmak için kutlanılan yortusu olup, Christmas, Doğuş Bayramı, Kutsal Doğuş, Milât Yortusu adlarıyla da bilinmektedir. Doğu Kiliseleri Jülyen takviminde 25 Aralık'a denk gelen 7 Ocak günü kutlama yapmaktadır.

Kitab-ı Mukaddes'te yalnızca Luka (1:26, 2:40) ve Matta (1:18) İncillerinde Bethlehem kentinde kocası Yusuf'un (Joseph) yardımıyla Meryem'in oğlu olarak dünyaya geldiğinden bahsedilen İsa peygamberin kış mevsiminde dünyaya geldiği şüpheli olup, tersine Luka'da (2:8) İsa'nın doğduğu zaman çobanlar çayırlarda sürülerini otlattığı kayıtlıdır. Kilise liderleri MS 440 yılında toplanarak İsa peygamberin doğum günü olarak pagan dönemde güneş tanrının onurlandırıldığı kış gündönümünü özellikle seçmiştir. Sözün özü Noel kutlamalarının geçmişi Hıristiyanlıktan çok daha eskilere dayanmakta olup, Eski Mısır'da bu gün güneş ışığını temsil eden yeni doğmuş bir çocuk kurban edilirdi. Sonradan Roma tarafından da benimsenen Mithra inancında da 25 Aralık günü *'Solis İnvicti'* (yenilmez güneş) günü adıyla güneş tanrısının doğum günü olarak kabul edilip kutlanılmıştır. Günümüzde iyice ticarileşen Noel kutlamaları hediye alıp vermeye vesile olduğu için dini içeriğinden soyutlanarak tüm dünya halk ve kültürleri tarafından benimsenmiştir. Noel kelimesi Latince natalis (doğum) ile alakalı olup, Fransızcaya geçerken değişime uğramış, Türkçe'ye de Fransızca'dan ödünçlenmiştir. Noel günü 25 Aralık öğleden sonrası Noel Yemeği hazırlanmakta, aile fertleri masa etrafında bir araya gelip yemekte, çocuklar Noel Baba adlı hayali bir varlığa hediye getirmesi için mektuplar yazmakta, Noel ağacı adı verilen bir çam ağacı ışık ve süslerle donatılmaktadır. İskandinavya'da Noel Ağacı geleneğinin bir varyasyonu olan pagan dönemden miras Yule kütüğü yakılması geleneği bulunmaktadır. Noel'de ayrıca Roma döneminde *strenae* olarak bilinen insanların birbirine değerli taş, para, pasta ve lamba gibi eşyalar hediye etme geleneği de devam ettirilmiştir. Bu hediyeler Rusya'da Babuşka (Büyükanne), Kuzey ülkelerinde Thor, Avrupa folklorunda ise çocukların koruyucu azizi St. Nicholas (Yortu günü 5 Aralık) tarafından dağıtılmaktayken günümüzde Santa Claus (Noel Baba) adlı hayali bir karakter bu görevi üstlenmiştir.

Bkz. Yalda, Yılbaşı, Dies Natalis Solis Invicti, Yule, Yirminci Gece

NODENS [Kelt Mitolojisi] Güneybatı Britanya'da bulunan Severn nehrinin tanrısının adı olup, Nuada ile ilişkili olmalıdır.

NODUTUS [Roma Mitolojisi] Köylülerin tahıl saplarından demetler yapmasına yardım eden bir tanrının adıdır.

NOEL ATEŞİ İskandinav ülkelerinde güneşin geriye dönüşünü hatırlatma amaçlı gece boyunca bir kütük yakma geleneğinin adıdır. Bkz. Yule

NOEL BABA Bkz. Santa Claus, Pere Noel

NOEL KÜTÜĞÜ Noel geleneği ile ilişkili tüm Katalonya'da bilinen mitolojik bir karakter olup Katalanca Tió de Nadal adıyla bilinmekteydi. 30 cm boyunda, iki küçük ağaç dalının üzerinde duran ve üzeri kırmızı bir çorapla örtülü bir kütüğün ön yüzeyine insan yüzü çizilerek Tió de Nadal yapılmaktadır. Hıristiyan geleneğinde Meryem'in kutsal ruhtan hamile kaldığı gece olan 8 Aralık tarihinde Tió'ya biraz yemek verilir ve üşümesin diye üzeri bir battaniye ile örtülürdü. Sonrasında Noel günü partisi sırasında ateşin kenarına getirilen Tió hep birlikte şarkılar söylenirken sopalarla vurularak dövülürdü.

NOEL ZAMANI Noel'in 12 günü olarak da adlandırılıp Noel arifesi 25 Aralık ile epifani arasında yer alan 12 günlük süreyi kapsayan dönemin adı olup, İsa'nın doğumu kutlanmakta Ortaçağ Avrupa'sında hizmetçiler dâhil tüm Hıristiyanlar dinlenip, eğlenmekteydi.

NOGGLE İngiliz halkının inanışında eğerli gri at kılığına girmiş bir iblisin adı olup, sırtına binen kişiyi su kenarına götürüp boğulmasını sağlamaktadır.

NOGOMAİN [Aborijin Mitolojisi] İnsanların çocuk sahibi olmasını sağlayan ruhtur.

NOKNİTSA Rusya, Polonya, Sırbistan ve Slovakya'da geceleri ortaya çıkıp, çocuklara işkence eden yaşlı bir cadının adıdır. Bazı bölgelerde kadınlar bebeklerini bu cadıdan korumak için beşiğe bir bıçak koyarlar. Noknitsa'nın Bulgar varyantının adı 'Gorska Makva'dır.

NOKOMİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında 'mısır kız' Oniata'nın annesi olan bir yeryüzü tanrıçasının 'Büyük Ana' anlamına gelen adı olup, insan ve hayvanlar için yiyecekleri yaratmıştır. Dışarda çiy toplamaya çıkan Oniata, kötü bir ruh tarafından yeraltına kaçırılmışsa da güneş tarafından bulunarak kurtarılmıştır. Bkz. Agaskw

NOMİA [Yunan Mitolojisi] Ölümünden sonra adını Nomia dağlarına veren bir su perisi olup, Daphnis'e âşıktır.

NOMHEWENA POKAİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintun halkının inanışında bitki kökü toplayarak yaşayan yaşlı bir kadının adı olup, bir gün bir bitkinin kökünü kazarken çocuk ağlaması duymuş, biraz daha kazmaya devam ettiğinde bir bebek bulmuştur. Birkaç hafta içerisinde yetişkin bir erkek olacak denli büyüyen Tulkhuherris adlı çocuk kendini yetiştiren kadının tüm ailesinin bir yamyam tarafından yenildiğini öğrenince gidip yamyamı öldürmüş, yamyamın beden parçalarından güneş ve ay oluşmuştur.

NOMİSUKUNE [Japon Mitolojisi] Sumo güreşçilerinin koruyucu tanrısının adıdır.

NOMKUBULVANA [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının gök tanrıçasının adı olup, kendine iman edenlere beyazlar giymiş bir bakire kılığında görünerek, geleceğe dair öğütler verip, kehanetlerde bulunurdu.

NOMMO Bkz. Nummo

NOMOİ [Polinezya Mitolojisi] İnsanoğlunu tayfunlardan koruyan bir tanrının adıdır.

NONA [Roma Mitolojisi] Hamilelik tanrıçasının adı olup, gebelik dokuz ay sürdüğü için Latince nona (dokuzuncu) kelimesiyle ilişkilidir.

NONADEY [Baltık Mitolojisi] Litvanya panteonunda tanrıların liderinin adıdır.

NONOSQUA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola halkının inanışında tüm çiçeklerin anası olduğuna inanılan bir tanrıça olup her ilkbaharda çiçeklerin büyümesini sağlamaktaydı.

NOOTAİKOK [Eskimo Mitolojisi] Buzdağı tanrısının adıdır.

NORMAL FORM Bir söylence veya masalın ilk duyulan veya kaydedilen, başka bir deyişle olması gereken, değiştirilmemiş haline Alman folkloristlerce verilen isimdir.

NORNLAR [İskandinav Mitolojisi] Tanrı ve insanların kaderine hükmeden yarı-tanrı kader tanrıçalarına verilen isimdir. Bir çeşit *disir* oldukları sanılan Nornlar Yunan-Roma mitolojisindeki kader tanrıçaları (Moirai ve Parcae) ile benzerlik göstermektedir. Nornlar kendi kuyularından taşıdıkları su ile Dünya ağacı Yggdrasil'in kökünü kumlu su ile sulayarak canlı kalmasını sağlamakta, ağacın kökleri arasında yaşamaktaydı. Geleceği görebilen Nornlar kimi zaman Norn adıyla tek bir varlık olarak da düşünülmüşse de Snorri Sturluson'un Manzum Edda'nın ilk şiiri Völuspá üzerine yaptığı yoruma göre Nornlar Urd (Wyrd) 'Kader', Verdandi 'İhtiyaç' ve Skuld 'varoluş' adlı üç kız kardeşten oluşmaktaydı. Manzum ve Nesir Edda'nın yanı sıra, Richard Wagner'in Götterdämmerung ve Der Ring des Nibelungen operalarında da Nornların bahsi geçmiştir.

NORTİA [Etrüsk Mitolojisi] Kader ve şans tanrıçasının adı olup, uzun tırnaklı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Her yeni yıl başlangıcında Nortia adına yapılmış tapınaklara gidilerek tırnaklar duvara sürülerek yılın şanslı geçirileceği ve hasadın bereketli olacağına inanılırdı. Toskana folklorunda Norcia adıyla bilinip, yermantarlarını avcılardan koruyan cadının bu tanrıça ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Nortia'nın sembolü geniş bir çivi olup, Volsini tapınağında düzenlenen yeni yıl ayinlerinde bir çekiç yardımıyla eski yıl üzerine bu çivi çakılmaktaydı.

NORWAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintun halkının inanışında güneş ve yeryüzünün kızı olan çiçek saçlı yeryüzü tanrıçasının adıdır. Norwan kendisiyle evlenmek istemeyen taliplerini çarpık ağızlı, öfkeli ya da kötü kokulu oldukları gerekçesiyle reddetmişse de Norbis Kiemila adlı dağınık saçlı ve garip görünüşlü adamı beğenip birlikte olmuştur. Tanrıça sonradan ışık ve güzellik tanrıları tarafından baştan çıkarıldığını gören Norbis Kiemila ile erkek kardeşi Olelbis savaşçılarını toplayarak ikiz tanrılara karşı dünyanın ilk savaşını başlatmıştır.

NOSFERATU Romanyalı çift cinsiyetli bir vampirin adı olup, kurbanlarını bir yandan cinsel yönden tatmin ederken diğer yandan kanlarını emmektedir. Nosferatu'yu öldüren kişi de vampire dönüşmekte, vampirin birlikte olduğu kadınlar ileride cadı veya büyücü olacak çocuklar doğurmaktadır. Yunanca nosophoros (hastalık taşıyan) kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

NOSTOİ [Yunan Mitolojisi] Troizenli Agias adlı bir ozan tarafından MÖ 7. yüzyılda yazılan ve Troya savaşını anlatan ve 'dönüş' veya 'Yunanlıların dönüşü' anlamına gelen 5 kitaplık bir şiirin adıdır. Bir uzun iki kısa hece ölçülü altı ayaklı manzum eserin şairi bilinmemekte olup Agias, Homer ve Eumelos'a atıf yapılmıştır.

NOSTRADAMUS, MİCHEL (1503–1566) Fransız hekim, eczacı, kâhin ve astrolog olup, 1550'den itibaren gök cisimleri esas alınarak yapılmış kehanetler içeren bir almanak yayımlamaya başlamıştır. Şifreli yazdığı kehanetlerini her biri yüzer dörtlükten oluşan Centuries adlı kitapta toplayarak 1555'te Lyon'da yayınlayan kâhinin ünü giderek artmış, 1560'da saray hekimliğine atanmışsa da 1581'de kehanetlerinden dolayı Kilise tarafından aforoz edilmiş, 1781'de çalışmaları papa tarafından yasaklanmıştır. Gerçek adı Michel de Notre olan Nostradamus'un belirsiz bir dil kullandığı kehanetleri günümüzde bile ilgi görmekte ve çeşitli felaketler ile ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır. Yahudilikten Katolikliğe geçen kâhin 1559 yılında II. Heinrich'in ölüm tarihini bilmesi ona büyük ün kazandıracak ve kral IX. Karl'ın özel doktoru olmuştur.

NOSTROİ [Yunan Mitolojisi] Troezeneli Agias tarafından eser Troya Savaşı destanı dizine dâhil olup, Atreus oğulları Agamemnon ile Menelaus'un tartışmasıyla başlamakta, Agamemnon adak adayarak fırtınaları yatıştırıp savaşa gitmeye hazırlanırken Mısır'a giden kardeşi burada tutuklanmaktadır. Öyküde Agamemnon'un savaş sonrasında geri döndükten sonra katledilmesi ve oğlu Orestes'in intikamını alması da anlatılmaktadır.

NOSTU NOPANTU [Hint Mitolojisi] Garo halkının inanışında büyük tanrının yaratılışı sağlaması için yeryüzüne gönderdiği dişi bir ruhun adıdır.

NOTHAİN [Kelt Mitolojisi] Savaş sırasında aklını kaçıran bir kadının adı olup, savaşa alışkın birisi olmasına karşın ailesinin büyük bölümü gözleri önünde öldürülünce çıldırmış, ormanlık alanda kendi başına yaşamaya başlamıştır. Babası tarafından bir yıl sonra acı ve sefalet içerisinde bulunan kız sadece babasının sağ kaldığını öğrenince kederinden ölmüştür.

NOTHUNG [Germen Mitolojisi] Wagner'in 'Die Walküre' adlı eserinde Siegfried tarafından kullanılan kılıcın adı olup, Gram ve Balmung adlarıyla da bilinmekteydi.

NOTOS [Yunan Mitolojisi] Ilık ve nemli güney rüzgârı tanrısının adı olup, Eos ile Astraeus'un oğlu, Boreas ile Zephyros'un kardeşidir. Roma panteonunda karşılığı Auster'dir.

NOTT [İskandinav Mitolojisi] Manzum ve nesir Edda'lara göre gecenin kişileştirilmiş formu olup, Narvi'nin kızı ve Hrímfaxi (soğuk yele) adlı atın sahibidir. Nott üç kez evlenmiş ve her kocasından birer çocuğu olmuştur ki bunlar (Naglfari'den) Aud, (Annar'dan) Jord 'Yeryüzü', (Delling'den) Dagr 'Gün' adlarını taşımaktadır.

Nox

NOX [Roma Mitolojisi] Kaos ile karanlığın kızı olarak görülen gecenin kişileştirilmiş formudur (Vergilius V, 721) Bkz. Nyx

NOVENA [Kelt Mitolojisi] Kraliyet ailesinde gerçekleşen doğumun ardından tüm toplumun 20 gün inzivaya çekilmeye zorlanması âdetinin adı olup tıpkı erkek loğusalığı gibi bir geasa çeşididir.

NOVENSİLUS [Roma Mitolojisi] Romalılar 9 Etrüsk tanrısını Di Novensilus olarak anmaktaydı.

NSİA [Afrika Mitolojisi] Ashanti söylencelerinin değişmez düzenbazı Örümcek Anansi'nin ve Akan panteonun en önemli tanrısı yaratıcı gök tanrı Nyankonpon'un annesinin adı olup, Nyankopon ile Ananse arasındaki ilişki çözülememiştir. Akan kültüründe Nsia aynı zamanda bir mevki adı olup "Altıncı doğum" anlamına gelmekte, bu halkın geçmişte Nubia'dan (Khanit) göç ettiği göz önüne alınırsa eski Mısır ve Nubia kozmolojisiyle ilişkili olduğu iddia edilmektedir.

NTOA [Afrika Mitolojisi] Akan halkının inanışında Venüs gezegeniyle özdeşleştirilen bereket tanrıçasının adıdır.

NTSE [Çin Mitolojisi] Güney Çin'de yaşayan Miao halkının inanışında bir tufan felaketinden sonra ilk insan çiftini doğuran ana tanrıçanın adıdır.

NTSEE TYEE [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Çin, Vietnam, Laos ve Tayland'da yaşayan Hmong halkının inanışında eşiyle birlikte büyük bir kayadaki çatlaktan doğduğuna inanılan ilk kadının adıdır. Aynı çatlakta sürgün veren bitkiyi yiyip tohumlarını eken çift, tarlada yetişen tahıllarca anne ve baba olarak adlandırılmıştır.

NU KUA [Çin Mitolojisi] İnsanoğlunu sarı topraktan yaratan ana tanrıça ve kültürel kah-

ramanın adı olup, Ağustos imparatoru Fu Xi'nin kız kardeşi ve karısıydı. Şekil değiştirebilme yeteneğine karşın genellikle kocası gibi yılan formunda düşünülen tanrıça dünya ile cenneti birbirinden ayırmış ve ilk insanları -asilleri sarı topraktan, yoksulları çamurdan- yaratmıştır.

NUADA Bkz. Nudd

NUBA [Afrika Mitolojisi] Sudan halkının inanışında gökyüzü tanrısının adıdır.

NUBERU İspanya'nın Asturias bölgesi halkının inanışında bir çeşit rüzgâr ruhu olan koyu ciltli, parlak gözlü, kıllı vücutlu, koca kulaklı, kocaman bir şapka ve pelerin giymiş küçük bir yaratığın adıdır.

NUDD [Kelt Mitolojisi] İrlanda kökenli şifa, güneş, doğum, gençlik, güzellik, yazı, büyü, silah, savaş ve okyanus tanrısının adıdır. Ayakları yüzgeç biçiminde olan bir at görünümünde tasvir edilip nefesinin ekinleri kuruttuğuna inanılan tanrı yenilmez bir kılıca sahiptir. Ellerinden birisini takma gümüş bir el ile değiştirdiğinden Argetlam (gmüş elli) olarak da anılıp, Tuatha de Danann kabilesinin kralı ve Londra kentinin kurucusu kabul edilen Nudd, Galler'de Ludd adıyla bir deniz tanrısı olarak bilinmekteydi. Londra'da St. Paul katedrali yakınında bir tapınağı bulunmakta olup, Ludgate tepesi de adını bu tanrıdan almıştır.

NUDİMMUD Bkz. Nidim, Ea

NUGA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Kiwai halkının inanışında timsah atanın adı olup, İpila adlı bir adam tarafından ağaçtan oyulduktan sonra yüzüne süt sürülerek canlandırılmıştır. Nuga, İphila'dan kendine eşlik edecek 3 insan daha yaratmasını istemişse de insanlar yeryüzündeki hayvanları avlamaya başlayınca öfkelenen İphial dünyayı Nuga'nın omuzları üzerine koyarak taşımaya zorlamıştır.

NUGKUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Peru'da Marañón nehri havzasında yaşayan Aguaruna (Awajún) halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, ekilebilir bitkileri besleyerek tarım yapılmasını ve kil sağlayarak çömlek yapımını sağlamaktaydı. Söylenceye göre başlangıçta bataklık alanlarda kötü şartlarda yaşayan insanlara yardım edebilmek için önce kızı Ciki'yi gönderip yemek yapma ve bahçeciliği ardından bir kadının rüyasına girerek kilden çömlek yapıp, güneşte kurutmayı öğretmiştir.

NUH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Methuselah'ın torunu ve Lameç'in oğlu olup, tüm dünyayı kaplayacak bir sel tufanından ailesini ve tüm hayvanlardan birer çifti inşa ettiği gemiye toplayarak kurtarmıştır (Tekvin 6–9). Nuh'un hikâyesi Eski Ahit ve Kurân'da anlatılmaktadır. Nuh, Eski Ahit'e göre 950 yıl yaşamış, Şem, Ham ve Yafes adlarında üç çocuğu olmuştur (Tekvin 5:32). Nuh'un karısının adı standart İncil'de geçmemekle birlikte Yahudi geleneğinde Emzara (Jübile kitabı) ve Naamah (Yaşer kitabı) olarak anılmaktadır.

Eski Ahit'e göre insanların ahlakı günden güne bozulunca tanrı bir sel baskınıyla insanlığı yok etmeye karar verir (Tekvin 6:7) ve Nuh ile bir anlaşma yaparak ona bir gemi inşa etmesini buyurmuştur (Tekvin 6:14-16). Tufan sonrasında gemisi Ağrı dağına oturan Nuh bir kuzgun ile güvercini uçurarak suların yüksekliğini kontrol etmiş, güvercin bir zeytin dalı ile geri dönünce felaketin sona erdiğini anlamıştır. Nuh gemiden indikten sonra tanrı için bir sunak dikerek kurban sununca Yahveh onu ve oğullarını kutsamıştır.

Âdem'in 10. Kuşaktan torunu kabul edilen Nuh İnsanoğlunun ikinci babası sayılmaktadır. Nuh Tufanı efsanesi Sümerlerin Gılgamış destanı ile önemli benzerlikler göstermekte olup, Yahudilerin Babil sürgünü sırasında öğrenilip ödünçlendiği sanılmaktadır.

İslam inanında Nuh peygamber kabul edilmekle birlikte Eski Ahit'e göre tufan tüm dünyayı etkilemişken, Kurân'da sadece Nuh'un halkını etkileyen yerel bir felaket olarak gösterilmektedir. Sümer-Babil mitolojisinde tanrıların tufandan önce seçtiği Ziasudra (Utnapiştim) adlı kahraman ile Nuh'un öyküsü arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

Bkz. Nuh'un Gemisi

Nuh gemisini inşa ederken (Foster, 1860)

NUH'UN GEMİSİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te (Tekvin 6-9) Sel tufanı öncesinde tanrının emriyle Nuh'un inşa ettiği devasa büyüklükte geminin adı olup, tufan sırasında ailesinin yanı sıra her cinsten hayvandan birer çifti barındıracaktır. Gemi, İbranice 'goper' adı verilen ve anlamı açık olmayan bir ağaç türünden yapılmıştır. Katranla kaplanan gemi 300 kubit boyunda, 50 kubit genişliğinde ve 30 kubit yüksekliğindedir. Bu durumda bahsi geçen antik ölçü birimi eğer Mısır kubiti ise gemi 129-165 m uzunluk, 21.5-27 m genişlik, 12.9-16.5 m yükseklik ölçülerinde eğer Sümer kubiti ise 155.2 m uzunluk, 25.9 m genişlik, 15.5 m yükseklik ölçülerindedir. Nuh'un gemisi pek çok Anadolu söylencesine konu edilmiş olup, bunlardan birisinde Şeytan bir eşeğin sırtında gizlice gemiye binmeyi başarmış ve memnuniyetini belirtmek üzere insanlara kürek çekmeyi öğretmiştir. Kerem ile Aslı söylencesinde Nuh'un gemisinin Erzincan yakınlarında Gemi-Beli adı verilen bir geçitte karaya oturduğu bildirilmiştir.

Çeşitli kaynaklarda Nuh'un gemisinin parçalarının çeşitli yapılarda kullanıldığına dair öykülere rastlanmıştır ki bunlardan birisi İstanbul'da Ayasofya kilisesinin giriş kapısıdır. Bkz. Tufan

NUHKOMOSS MUNİMQEHS Bkz. Agaskw

NUJALİK [Eskimo Mitolojisi] Avcılık tanrıçasının adıdır.

NUKALAVİ İrlanda masallarında Yunan kentaurlarına benzer insan başlı atların adı olup, nefesinin salgın hastalık getirdiğine inanılmaktaydı. İskoç masallarında ise salgın hastalıkların yanı sıra kuraklık ve hastalıklı ekinlerden sorumlu tutulan korkunç bir deniz elfinin adıdır.

NUKATEM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Kahuilla halkının inanışında eski devirlerde yaşadığına inanılan daha büyük canlıların adı olup, mamutlar gibi soyu tükenmiş tarih öncesi memelilerin kastedildiği sanılmaktadır.

NULES MURT [Fin Mitolojisi] İnsan formunda ama tek gözlü bir orman ruhunun adı olup, şekil ve boyut değiştirme güçlerine sahiptir. Ormanın derinliklerinde altın, gümüş ve kıymetli taşlardan oluşan hazinesi ile devasa sığır sürüsünü beklemekte Unt-Tongk ve Mis Khun adlarıyla da bilinmektedir.

NUKUMİ Bkz. Agaskw

NULİJAUK Bkz. Sedna

NUM [Sibirya Mitolojisi] Samoyed halkının inanışında gökyüzü ve cennet tanrısının adı olup, ay, güneş ve yeryüzünün yaratıcısı, geyik çobanlarının koruyucusu kabul edilmekteydi.

NUM TORUM [Sibirya Mitolojisi] Vogul (Mansi) halkının inanışında gökyüzü tanrısının adı olup, gökyüzünün yedinci katında, Axis mundi ile özdeşleştirilen bir sütunun tam önünde altın ve gümüşten yapılmış bir tahtta oturmaktadır. Kuzeybatı Sibirya'da yaşayan göçebe Ostyak (Ugriya) halkı tarafından Num-Tu-rem adıyla bilinir.

NUMA POMPİLİUS [Roma Mitolojisi] Romulus'un halefi, Titus Tatius'un kızı Tatia'nın kocası olan ikinci Roma imparatorunun adı olup, Sabin asıllıdır. Roma dininin kurumlaşması ve Romulus'un 'Quirinus' adıyla tanrılaştırılmasında önemli katkıları olmuştur.

NUMBAKULLA [Aborijin Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olduğuna veya kendi kendini yarattığına inanılan gökyüzü tanrısının adı olup, insanları şekilsiz varlıklardan yaratmıştır.

NUMEN [Bask Mitolojisi] Kuzey İspanya'da tüm ruhlar ve tabiatüstü varlıklar için kullanılan genel terimdir.

NUMİTOR [Roma Mitolojisi] Procas'ın oğlu ve Rhea Silvia'nın babası Alba Longa kralının adı olup, kardeşi Amulius tarafından tahttan indirilmiş, oğulları Remus ile Romulus amcalarını öldürerek Numitor'un öcünü almışlardır (Livius I, 3; Vergilius VI, 768).

NUMMA MOİYUK [Aborijin Mitolojisi] Arnhem Land bölgesi halkının inanışında kendini şişman bir kadın formunda yaratan bir okyanus tanrıçasının adıdır. Başlangıç okyanusundan çıkan tanrıça önce göl ve tatlı suları ardından insanoğlunu yarattıktan sonra onlara çeşitli el sanatlarını öğretmiş, son olarak kendi bedenini yarattıklarının beslenebilmesi için feda etmiştir.

NUMMO [Afrika Mitolojisi] Mali, Sudan ve Yukarı Volta'da yaşayan Dagon halkının inanışında dev bir yumurta biçiminde hayal edilen evrenin bütünlüğünü simgeleyen yeşil, kıllı, yarı insan yarı balık formunda, çift cinsiyetli ata ruhlarının adıdır. Nummoların ilki "Suyun efendileri", "Gözetleyenler" ve "Öğretmenler" adlarıyla da anılmakta olup, gökyüzü tanrısı Amma tarafından yaratılmışsa da o hemen dört ikizini oluşturmuştur. Gökyüzünde demircilik yaptıklarına hatta insanoğluna bu mesleği ve dokuma gibi başka sanatları da öğrettiklerine inanılan Nummolar bu yönleriyle aynı zamanda kültürel kahramandırlar.

NUMOKH MUKANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Dakota civarında yaşayan Mandan halkının inanışında ilk insanın adıdır.

NUN [Mısır Mitolojisi] Dünyayı çevreleyen ve tüm her şeyin ondan yaratıldığı başlangıç okyanusunun kişileştirilmiş formu olup, "yorgun" veya "durgun" anlamına gelmektedir. Güneş tanrısı Re ile yaratıcı tanrı Atum'un Nun'un sularından çıktığına inanılmakta olup, bu yüzden "Tanrıların Anası" olarak da adlandırılmıştır. Nun'ın Naunet adı verilen bir dişil karşılığı da bulunmakta olup, yapmacık sakallı, tepesinde günün 24 saatini temsil eden bir güneş sembolü taşıyan bir adam olarak tasvir edilmekteydi. Evrenin oluşmasından sonra Nun göklerin ötesine gitmiş olup, Mısır inancına göre bir gün evrenin sonu geldiğinde Nun yine geri dönecektir.

NUNDE [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında düzenbaz tanrı Legba'nın karısı olup, başka bir adam âşık olan karısına yaptığının nedeni sorunca kadın Legba'nın penisi küçük olduğu için tatmin olmadığı cevabını almıştır. Bunun üzerine Legba penisini büyütecek özel bir yemek yemiş, köy ortasında herkesin gözü önün de karısıyla birleşerek hakkındaki dedikodulara son vermiştir. Bu olaydan sonra Nunde, Legba'nın yokluğunda başka bir erkek aramamıştır.

NUNGAL Bkz. Manungal

NUNNE ÇAHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Muskogi (Krik) halkının yaratılış söylencesinde tufandan sonra ortaya çıkan ilk toprak parçası olduğuna inanılan büyük bir tepenin adıdır. Esaugetuh Emissi burada ikamet etmiş ve ilk insanları bu tepenin ıslak çamurundan yaratıp can vermiştir. Çoçtaw halkı ise atalarının tufanı bu dağın mağaralarına sığınarak atlattıklarına inanmaktaydı.

NUNNEHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında uzun boylu, dazlak ve tüysüz bedenli tasvir edilen ölümsüz bir ruh topluluğunun adı olup, Çeroki dilinde "Hiçbir yerde yaşamayan insanlar" veua "Ölümsüzler" anlamına gelmektedir. Nunnehi ırkı hayalet ve doğa ruhlarından tamamen farklı olup, Avrupa folklorundaki perilere benzerlik göstermektedir.

Apalaş dağlarının güneyinde yeraltında yaşadıklarına inanılan bu ruhlar cenazelere katılmayı ve dans etmeyi sevmekte, insanlara yardım etmek için köyleri 7 gün 7 geceliğine ziyaret etmekteydiler.

NUNYUNUWİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında insan yiyen taştan yapılmış korkunç bir devin adıdır.

NURE ONNA [Japon Mitolojisi] Tüm kötülüklerin kişileştirilmiş formu olan bir kadın hayaleti olup, Japonca "ıslak kadın" anlamına gelmekte, ıslak uzun saçlı, titrek dilli olarak tasvir edilmektedir.

NURELLİ [Aborijin Mitolojisi] Wiimbaio halkının inanışında insanlara kanun ve toplum düzenini öğreten bir kültürel kahramanın adı olup, her biri ikişer mızrak taşıyan iki kadınla evlenmiş, görevini tamamlayınca gökyüzüne yükselerek kuyruklu yıldıza dönüşmüştür.

NURİKABE Japon halkının inanışında yolcuların önüne çıkan küçük el ve ayaklara sahip büyük ve görünmez bir duvarın adıdır.

NURRUN [Aborijin Mitolojisi] Ngulugwongga (Mulluk Mulluk) halkının inanışında Rüya Zamanı var olan bir hindinin adı olup, ateş yakma bilgisine sahip Manor adlı bir adamla evlenmiştir. Ateş yakmayı doğru dürüst beceremeyen Nurrun önce adamı yakmış, Manor'un yokluğunda ise kendi yakmış, korkuyla kanatlarını çırpıp havaya doğru atlarken bugünkü görünümüne dönüşmüştür.

NURRUNDERE Bkz. Bunjil, Nurrun

NURTUNJA [Aborijin Mitolojisi] Arunta halkının inanışında varlıklarının kabile üyelerine güç verdiğine inanılan kutsal eşya ve totemlerin adıdır.

NUSB [Arap Mitolojisi] İslam öncesinde Kabe içerisinde bulundurulan ve tanrılar için kesilen kurbanların kanının sürüldüğü taşların adıdır.

NUSKU [Yakındoğu Mitolojisi] Asur ışık ve ateş tanrısının adı olup, rüzgâr ve fırtına tanrısı Enlil'in (Sin'in) oğlu ve habercisi, ateş tanrısı Gibil'in babasıdır. Cadı ve iblislerin düşmanı olan tanrının sembolü lambaydı.

Nut

NUT [Mısır Mitolojisi] Heliopolis'in dokuz tanrısından birisi, gökyüzünün kişileştirilmiş formu ve Şu ile Tefnut'un kızı olan gök tanrıçasının adıdır. İnek veya kadın formunda tasvir edilen tanrıça kocası yer tanrısı Geb ile babası hava tanrısı Şu'nun üzerinde yay gibi uzanmış formda veya kafasında su dolu bir vazo taşır formda tasvir edilmektedir. İnanışa göre her akşam Nut güneşi yutmakta tanrıçanın bedeni içinde yoluna devam güneş ertesi sabah tekrar doğmaktadır. Geb ile Nut aynı zamanda öteki dünya ile de ilişkili olup, çift ölenlerin ruhlarını cennete taşımakla yükümlüdür. Bu yüzden ölülerin koruyucu kabul edilen tanrıçanın tasvirleri tabut ve lahitlerin iç bölümünde yer almaktaydı. Re, Nut'u lanetleyerek yılın herhangi bir gününde çocuk doğurmasını engellemişse de ay tanrısı Thoth bir masa oyununu kaybederek Nut'un yılın 5 gününü kazanmasını sağlamıştır. Tanrıça bu 5 günde kardeşinden hamile kalarak İsis, Nephthys, Seth, Osiris ve Horus'u doğurmuştur. Kutsal ağacı firavun inciri olan Nut, Yunan mitolojisinde tanrıların Titan anası Rhea ile özdeşleştirilmiştir.

NUTRİX Bkz. Tanit

NUWA Bkz. Nu Kua

NUWAKANDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ruha dönüşen İowa kabilesinden bir kadın olup, söylenceye göre erkek kardeşinin ayağından çıkarılan bir kıymık yerinden çıkarılınca Thiogrita'mi (Ayaktan Doğan) adlı sihirli güçlere sahip bir kız bebeğe dönüşmüştür. Erkek kardeşlerini öldüren yamyam bir ruhu yenmeyi başardıktan sonra ruha dönüşmüştür.

NÜ CHİ [Çin Mitolojisi] Erken dönem yaratıcı tanrıçalarından birisi olup, haklarında pek bir şey bilinmeyen Batıdaki ormanlarda yaşayan yıkım tanrıçası Nü Mieh ve alev tanrıçası Nü Çien ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

NÜ CHOU [Çin Mitolojisi] Suların yükselip toprağa zarar vermemesi için düzenli aralıklarla kendini kurban eden yaşlı kadın formunda bir olağanüstü varlığın adı olup, sürekli yeşil kıyafetler giyen yengeç gövdeli, deforme ellere sahip olarak tasvir edilmekteydi.

NÜ GUA Bkz. Nu Kua

NÜ PA [Çin Mitolojisi] Nehirleri kurutarak nehir havzalarında yaşayan insanlara açlık ve hastalık getiren bir tanrıçanın adıdır. Gizli silahıyla yağmur tanrısını yok ederek savaş tanrısıyla mücadele eden babasına yardım etmiştir.

NÜ SHİH [Çin Mitolojisi] Dünyanın merkezinde yaşadığına inanılan bu tanrıçanın adı "ceset kız" anlamına gelmekle birlikte hakkında pek az şey bilinmektedir. Söylenceye göre Nü Şih ölünce küsküt (bağbozan) adlı klorofilsiz bir asalak bitki cinsine dönüşmüş olup, bu bitkiyi yiyenlerin cinsel açıdan karşı konulmaz bir cazibeye sahip olacaklarına inanılmaktaydı.

NÜWA [Çin Mitolojisi] En önemli yaratıcı tanrıçanın adı olup, söylenceye göre yalnızlıktan sıkılınca Sarı Nehir kıyısındaki çamurdan elleriyle şekillendirdiği insanları yaratmıştır. Bununla birlikte elleriyle insanları şekillendirmenin uzun zaman aldığını fark eden tanrıça bir ipi çamura batırdıktan sonra sallayarak etrafa saçılan çamur damlalarının insana dönüşmesini sağlamıştır. Nüwa'nın başlangıçta kendi elleriyle

şekillendirdiği insanları asilleri, çamur damlaları ise köylüleri oluşturmuştur. İnsan başlı kıvrık kuyruklu yılan formunda düşünülen tanrıça genellikle kardeşi ve eşi Fu Xi ile birlikte tasvir edilmekteydi.

Üreme ile ilişkilendirilip, kutsal çöpçatan Şenmei olarak nitelendirilen tanrıçanın bağırsaklarından 10 tanrının doğduğuna inanılmaktaydı. Bir ejderha gökyüzünün düzenini bozduğunda Sarı nehir ve Yangtze nehri kıyısındaki 5 temel renkten taşları toplayıp eriterek gökyüzünü yeniden inşa eden tanrıça ayrıca flütü icat etmiş ve evlilik kurumunun temellerini atmıştır.

NUXİU [Çin Mitolojisi] Ülkeye adını veren Çin halkının dişil atası kabul edilen ana tanrıçanın adı olup, siyah bir kuş tarafından gökyüzünden getirilen bir yumurtayı yiyerek hamile kalarak, Qin hanedanın ilk üyesini doğurmuştur.

NYAİ LARA KİDUL [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Java adası halkının inanışında denizin altında üzeri kıymetli mücevherle döşenmiş altın bir sarayda yaşadığına inanılan başlangıç yılanının adı olup, Hindu tanrıçası Durga ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Adanın güney sahilinde balıkçılar tarafından Roro Kidul veya Ratu Kidul adlarıyla bilinen varlık halkın İslamlaşmasına karşın hala büyük saygı görmektedir.

NYAKAE [Afrika Mitolojisi] Uganda halkının inanışında en önemli tanrı olan Okwa'nın timsah tanrıçası olan karısının adı olup, Buganda'nın piton yılanı tanrıçası Nalwanga ile benzerlik göstermektedir.

NYALE [Afrika Mitolojisi] Yukarı Nijer vadisinde Qya'nın kız kardeşi olan bir tanrıça olup, leopar formunda görünüp, dünyaya renk getirdiğine, yabani yerleri yönettiğine inanılmaktadır.

NYALİTÇ [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Dinka halkının inanışında en önemli tanrısı olan gök ve yağmur tanrısının adıdır.

NYAMA [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Mandingo halkının inanışında sihirli güçlere sahip olduğuna inanılan yabani bir hayvan grubunun adıdır.

NYAMBE [Afrika Mitolojisi] Zambiya'da yaşayan Malozi halkının inanışında başlangıçtan beri var olan bir tanrı olup, karısı Nasilele ile birlikte yeryüzünü, insan ve diğer canlıları yaratmıştır.

NYAME [Afrika Mitolojisi] Togo ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Aşanti ile Gana'da yaşayan Akan halklarının inanışında her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten yaratıcı tanrının adı olup, kimi yazarlarca erkek veya çift cinsiyetli olduğu iddia edilip tartışılmıştır. Nyame'nin eril görünümü güneş dişil görünümü ise ay ile özdeşleştirilmektedir. Yıldırımlar, Nyame'nin baltası olarak adlandırılmakta bu yüzden taş baltalar kapılara asılmakta ve ayinlerde Nyame'ye sunulmaktadır.

NYAMUGONDHO [Afrika Mitolojisi] Gölge yaşarken bir balıkçı tarafından oltayla yakalanıp, adamın karısı olan sihirli bir kadının adıdır. Birdenbire ortaya bir sığır sürüsü çıkagelmiş adam böylece zengin olmuşsa da yeni karısının kıymetini bilmeyip hoyratça davranınca Nyamugondho peşinde sığır sürüsü olduğu halde göle geri dönmüştür. Kadını durdurmaya çalışan balıkçı göl kenarında bir ağaca dönüşürken, Nyamugondho kadınlara kötü davrananlardan öç almaya yemin eden Simbi adlı bir ruh olarak yeniden doğmuştur.

gNyan [Tibet Mitolojisi] Bon dininde dağlık ve ormanlık alanlarda yaşayan ruhların adı olup, insanlara ölüm ve salgın hastalık getirdiklerine inanılmaktaydı.

NYANGA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının kahramanlık destanlarından birisinin adı olup, Mvindo'nun yeraltındaki ölüler dünyasına yolculuğunu konu almaktadır.

NYANKOPON Bkz. Nyame

NYİ POHACİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya'da yaşayan Sunda halkının inanışında yılan tanrıça Antaboga'nın kızı olan bir tanrıçasının adıdır. Kızının evlenip gitmesini istemeyen anası Nyi Pohaci'ye cennet ağacının meyvelerinden yedirmişse de kız ölmüş, bedeni çeşitli bitkilere (gözleri pirince, uylukları bambuya, başı ise hindistancevizi ağacına) dönüşmüştür.

NYİKANGO [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Şilluk halkının efsanevi atası ve kraliyet hanedanının kurucusudur.

NYKTEUS [Yunan Mitolojisi] Antiope'nin babası, Lykos'un kardeşi ve Klonia ile Hyrieus'un oğlu olan Thebai kralının adıdır (Apollod. iii. 10. 1).

NYKTİMENE [Yunan Mitolojisi] Lesbos kralı Epopeus veya Aithiopia kralı Nykteus'un babasıyla ensest ilişkiye giren kızının adı olup, utancından ormana kaçmış ve Athena tarafından baykuşa dönüştürülmüştür (Hygin. Fab. 204, Ov. Met. ii. 590).

NYKTİMUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğullarından birisinin adı olup, Gaia'nın ricasıyla Zeus tarafından öldürülmemiş, Deukalion tufanından önce Arkadia tahtına çıkmıştır.

NYMO [Afrika Mitolojisi] Liberya'da yaşayan Kru halkının söylencelerinde bahsi geçen bir hilebazın adıdır.

NYMPH [Yunan Mitolojisi] Genç ve güzel kadın görünü-münde tabiat ruhları veya önemsiz tanrıların adı olup, yaşamlarıyla bağlı oldukları su kaynakları, dağlar ve nehirlerin koruyuculuğunu yaptıklarına inanılmaktaydı. Müziksever, şehvetperest ve zarif varlıklar olarak tasvir edilen nympler rahatsız edildiklerinde insanlara zarar verebilmekteydiler.

Nymphler yaşadıkları ortama göre 4 gruba ayrılabilmektedir:

1. Kara perileri: Aldeid (Vadi), Napaea (Vadi), Auloniad (Yayla), Leimakid (Mera), Oread (Dağ), Minthe (Nane), Hesperid (Bahçe)

2. Su perileri: Helead (Bataklık), Okeanid (Okyanus), Nereid (Akdeniz), Naiad (Tatlı su)

3. Ağaç perileri: Dryad (Meşe), Leuke (Kavak), Meliae (Dişbudak), Epimeliadlar (Elma)

4. Yeraltı dünyası perileri (Lampadeler)

Homeros'a göre Zeus'un kızları olan nymphalara insanlar tarafından saygı gösterilip dua edilmekteydi. Yunan kültüründen beslenen Romalı

şairler Juturna ve Fon adını verecekleri Latin su ruhları ile Lymphae adlı su tanrıları grubunu oluşturmuşlardır.

Yunan mitolojisinde bahsi en çok geçen nymphler, Thetis ve Ekho'dur.

Kalypso dünyayı sırtında taşıyan Titan Atlas'ın kızı olup, maiyetiyle birlikte İyonya denizinde yer alan efsanevi Ogygia adasında yaşamaktadır. Troya savaşından ülkesinde dönen Odysseus'un gemisi bu adada karaya oturunca kadın Yunanlı kahramana aşık olmuş ve 7 yıl boyunca adadan ayrılmasına izin vermemiştir. Odysseus'un kadının kendisine vadettiği ölümsüzlük ve sonsuz gençlik teklifini kabul etmeyen kahraman İshak'ta kendisini sabırla bekleyen karısının yanına dönmüştür.

Thetis, deniz tanrısı Nereus'un kızı olup, Zeus bu kızın bir tanrıdan çocuğu olursa kendini tahtından indireceği kehanetini duyunca kardeşi Poseidon ile birlikte Thetis'e ölümlü bir adam olan kral Peleus ile evlenmesini teklif etmişlerdir. Thetis teklifi kabul etmeyince Peleus, bilge kentaur Khiron'un fikrini alarak kıza tuzak kurmaya karar vermiştir. Kızı deniz kenarında uyurken yakalayan Peleus, Thetis'in birkaç kez şekil değiştirmesine karşın kızı tutmayı bırakmamış ve onu evlenmeye razı etmiştir. Çift oğullarına sonradan kahramanlık ve gücüyle ünlenecek Akhilles adını koymuş, Thetis çocuğunu topuğundan tutarak Styx nehrine sokarak topuğu duşunda bedeninin geri kalan kısmının yararlanamaz olmasını sağlamıştır.

Ekho ise kendini beğenmiş bir nymph olup, sudaki yansımasına âşık olunca derdinden eriyip bitmiş geriye sadece sesinin yankısı kalmıştır.

NYROAİ [Budist Mitolojisi] Japonya'da Buda'nın tüm görünümlerini adlandırmak için kullanılan terimdir.

NYRCKES [Fin Mitolojisi] Avcılarca tapınılan dişi bir orman ruhu veya tanrıçasının adı olup, orman ruhu Tapio'nun eşidir.

NYSA [Yunan Mitolojisi] Nysa dağında Dionysos'u büyüten bir su perisi olup Aristaeus'un kızı ve pek çok kentin ad vericisidir (Diod. iii. 69)

NYSAEUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'a adını veren efsanevi dağ veya yerleşimin adı olup, Arabistan, Trakya hatta Hindistan'da bulunduğu iddia edilmişse de tam olarak nerede olduğu bilinmemektedir.

NYSUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un babalığının adı olup, evlatlığına adını vermiştir. Dionysos, Hindistan seferine çıkarken Thebai kentini babalığına emanet etmişse de Nysos sonradan kenti geri vermek istemeyince bir fırsatını bulan Dionysos iktidarı ele geçirmiştir.

NYUNGU [Aborijin Mitolojisi] Güvercin formunda tasvir edilen atalara ait totemik bir figürdür.

NYX [Yunan Mitolojisi] Gecenin kişileştirilmiş hali olan tanrıçanın adı olup, Kaos'un kızı, Hypnos (uyku) ile Thanatos'un (ölüm) annesidir. Roma panteonunda karşılığı Nox'dur.

NZAMBİ [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Bakongo halkının inanışında yaratıcı güneş tanrıçasının veya çift cinsiyetli bir tanrının adıdır. Bir söylenceye göre yaşlı bir kadın kılığında kucağında çocuğuyla dolaşan Nzambi'ye bencil kadınlar yardım etmezken, bir adam elinde su dolu bir kapla gelip çocuğa su verince kadın ertesi gün adama aynı noktaya gelmesini söylemiştir. Ertesi gün adam aynı noktaya geldiğinde içi balıkla dolu büyükçe bir göl bulmuş yaşlı kadın ona bencil kadınların balıklara dönüştüğünü söylemiştir. Bir başka söylencede ise Nzambi biricik güzel kızını gökyüzünden ateşi alıp getirecek olana vereceğini bildirince düzenbaz örümcek ilk davranıp tanrıçaya küçük bir parça ateş getirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte diğer hayvanların örümceğin hile yaptığı konusunda serzenişte bulununca tanrıça sözünü geri almıştır. Gabon ve Ekvator Ginesi'nde yaşayan Pangwe (Fang) halkınca yağmur istenildiğinde yakarılan tanrı, Nzame adıyla bilinmekteydi.

NZAME Bkz. Nzambi

NZAPA [Afrika Mitolojisi] Ngbandi halkının inanışında bir yaratıcı tanrının adıdır.

NZE [Afrika Mitolojisi] Ngbandi halkının inanışında Ketua ile Lomo'nun oğlu olan bir ay tanrısının adıdır.

NZEANZO [Afrika Mitolojisi] Sudan halklarının inanışında yağmur, şifa, tahıl, bereket ve demircilik tanrısının adıdır.

NZUADİA [Afrika Mitolojisi] Mbundu halkının inanışında gökyüzü tanrısının kızı ile evlenen ve Kabundungulu ile Sudika-Mbambe adlı ikizlerin babası olan bir kahramanın adıdır.

O

O [Maya Mitolojisi] Bir başlangıç tanrıçasının adı olup kader ile ilişkilendirilmekteydi. Bkz. İx Khel

O-ANA-MOÇİ [Japon Mitolojisi] Fiji dağının kraterinin sahibi olduğuna inanılan bir ruhun adıdır.

O GONÇO [Japon Mitolojisi] Beyaz bir ejderhanın adı olup, elli yılda bir altın bir kuşa dönüşmekte, çığlığının kıtlığa yol açacağına inanılmaktadır.

O İKAZUÇİ [Japon Mitolojisi] İkazuçi adıyla anılan sekiz gök gürültüsü tanrısınından birisinin adıdır.

O Kiku (Hokusai, 1831)

O KİKU [Japon Mitolojisi] Banço Sarayaşiki adlı efsanenin kahramanı olan bir genç kız hayaletinin adıdır. Söylenceye göre Aoyama Tessan adlı zengin bir samurayın hizmetçisi olan O Kiku'ya âşık olmuşsa da birliktelik teklifi reddedilince kıza emanet ettiği kıymetli tabaklardan birini saklayarak kıza şantaj yapmıştır. Adam, tabağı kaybolmasının suçunu bağışlamasının karşılığında kıza yeniden birliktelik önermiş, tekrar reddedilince kızı bir kuyuya atarak öldürmüştür. O günden sonra O Kiku'nun Onryo adıyla bilinen intikamcı hayalete dönüşerek geceleri dışarı çıktığına, cinayet mahallinde birden dokuza kadar tabakları saydığına inanılmaktadır. Söylencenin başka bir varyantında tabağı gerçekten kız kırmış ve adamın çirkin teklifinden kurtulmak için kuyuya atlayarak intihar etmiştir. Söylence daha eski olmakla birlikte ilk olarak Banço Sarayaşiki adıyla 1741 yılında Toyotakeza tiyatrosunda yazıya geçirilmiş, 1824 yılında Kabuki versiyonu sahnelenmiştir.

O NÜ [Çin Mitolojisi] Dağ ve Deniz Klasiği'nde bahsi geçen erken dönem tanrıçalarından birisi olup, adı "Sevimli kız" anlamına gelmekteydi. Yıldırım tanrıçası Lei Zu'nun kız kardeşi olan O Nü'nun doğurduğu oğlu büyük bir kahraman olarak anılacaktır.

OA ROVE MARAİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Makeo ve Roro halklarının inanışında değişim ile ilişkilendirilen kültürel bir kahramanın adıdır.

O SOMAL [Japon Mitolojisi] Amaterasu'nun sihirli aynası Kagami ile özdeşleştirilen pirinç kekinin adıdır.

O TOŞİ [Japon Mitolojisi] Susanowa ile Kamu-O-İçi'nin oğlu olduğuna inanılan bir Şinto hasat tanrısının adıdır.

OAKLEY, ANNİE (1860–1926) Buffalo Bill'in Gerçek Vahşi Batı Şovu'nda (Original Wild West Show) gösteri yapan nişancılığıyla ünlü bir kadın olup, bir keresinde 1890-91 Avrupa turnesinde kendisini ziyarete gelen Alman veliaht prensi Wilhelm'in elindeki sigaranın ucunu vurmayı başarmıştır. Söylenceye göre 29 Ekim 1901'de gösteri yaptıkları atlardan beşi vahşice öldürülünce üzüntüsünden bir gecede saçları bembeyaz olmuştur.

Oannes

OANNES [Yunan Mitolojisi] Sümer-Babil tatlı su tanrısı Ea'nın Yunan panteonuna girmiş formu olup, yarı insan yarı balık olarak tasvir edilmiştir. Babilli rahip ve tarihçi Berosus, Oannes'in adını Erithre denizinde yaşayan bir varlığın adı olarak kullanmış, insanoğluna el sanatlarını öğreten bir kültürel kahraman olduğunu bildirerek, Haldiya kültürüne etkisini vurgulamıştır. Oannes'in adının Akad dilinde efendi anlamına gelen *ummanu* kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

OAXUS [Yunan Mitolojisi] Ankhialos'un oğlu olup, Girit adasındaki Oaksos kentine adını vermiştir.

OAZTARGİ [Bask Mitolojisi] Işığın kişileştirilmiş formlarından birisinin adıdır.

OBAKE Bkz. Bakemono

OBA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında önemli bir Orişa ve nehir tanrıçasının adıdır. Şango'nun karılarından birisi olan tanrıçanın en önemli rakibi kocasının diğer hanımı olan işveli Oşun'dur. Söylenceye göre Şango'yu paylaşamayan iki kadından Oşun kulağını keserek yaptığı mantar yemeğiyle adamın aklını alıp

uzaklara götürmek isterken Qba üzerine atılmış iki kadın kavgaya tutuşunca bugün Nijerya'da bulunan nehirlere dönüşmüşlerdir. Afrikalı köleler tarafından Küba'ya taşınan tanrıça burada dansçıların koruyucusu olarak saygı görmüş ve tek kulağını örten bir eşarp takan bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

OBA DO [Afrika Mitolojisi] Osun'un annesinin adıdır.

OBA JUMU [Afrika Mitolojisi] Osun'un babasının adıdır.

OBADİAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bahsi geçen önemsiz peygamberlerden dördüncüsü olup, adı "Yah'a tapınan' veya 'Tanrının hizmetkârı' anlamlarına gelmekteydi.

OBALUYAVE [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında adı 'Evrenin sahibi' anlamına gelen bir tanrı olup, Nana'nın kocası ve Omolu'nun babasıdır.

OBAMBU Orta Afrika'da çalılıklarda yaşadığına inanılan bir hayaletin adı olup, geceleyin köy kadınları tarafından şarkı ve danslarla anılmaktadır.

OBARATOR [Roma Mitolojisi] Sabanla tarla sürmenin koruyucu tanrısıdır.

OBASSİ NSİ ile OBASSİ OSAW [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Ekoi ve İbibio halklarının inanışında en önemli iki tanrının adı olup, her şeyi birlikte yarattıktan sonra gökyüzünde yaşamaya karar vermişlerdir.

OBATALA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının en önemli tanrılarından birisi olup, babası Olorun insanın ruhunu yaratırken çift cinsiyetli Obatala ise insanın bedenini yaratmıştır. Afrikalı köleler vasıtasıyla Brezilya ve Küba'ya da taşınan Obatala Brezilya'da Oşun, Oya ve Ymoja ile birlikte 4 büyük tanrıdan birisi Küba'da ise bereket ve nehirlerle ilişkili güçlü bir savaş tanrıçası olarak görülmüştür. Küba'da "Merhamet Hanım" olarak da adlandırılıp, beyaz renk ile ilişkilendirilen Obatala'nın birlikte olduğu bir kayıkçıdan ateş ve kaos tanrısı Şango'yu doğurduğuna inanılmaktadır. Obatala'nın ilk Yoruba kenti İfe'yi kurduğuna inanılmaktadır.

OBEAH Batı Hint Adaları'nda Afrika kökenli büyücülük ve cadılık uygulamalarının genel adıdır.

OBED EDOM [Yahudi Mitolojisi] Davut'un hizmetkârlarından birisi tarafından öldürülmesinin ardından, 'On Emir'i aylarca muhafaza eden kişinin adıdır (1. Samuel 6).

OBERON Ortaçağ ve Rönesans dönemi Batı Avrupa folklorunda perilerin kralı olduğuna inanılan düşsel yaratığın adı olup, William Shakespeare'in "Bir Yaz Gecesi Rüyası" adlı eserinde (1595-96) bahsi geçmekte, İskandinav mitolojisindeki Alberich'in folklorik izi olduğu sanılmaktadır. Oberon'un adlı ilk 13. Yüzyılda Bordoeauxlu asil Huon'un Kahramanlıkları (Les prouesses et faits du noble Huon de Bordeaux) adlı destanda sıradan cüce bir perinin adı olarak geçmektedir. Shakespeare'in bu kahramana perilerin kralı unvanını yakıştırıp, popüler hale getirdiği Ben Jonson'un Peri Prensi Oberon (Oberon, The Fairy Prince 1611) adlı oyunu ve İngiliz şair Robert Herrick'in Oberon'un Şapeli: Peri Tapınağı (The Fairy Temple; Oberon's Chapel) adlı şiirinde benzer şekilde tasvir edilmesinden de anlaşılmaktadır.

OBIDA [Türk Mitolojisi] Çuvaş halkının inanışında büyük memeli, uzun saçlı çıplak bir kadın formunda tasvir edilen kötü huylu bir orman ruhu olup Al Kadını varyantlarından birisidir. Ayakları arkaya doğru dönük olduğundan bindikleri hayvanları da tersine yürüten Obıdalar insanları şaşırtıp kandırmaktadır.

OBİN MURT Bkz. Korka-Murt ile Korka-Kuzo

OBİZOTH Yahudi halkının inanışında çocukları boğan dişi bir cinin adıdır.

OBO Sibirya'da dağ başları ve geçilmesi zor geçitlerde rastlanılan taş yığınlara Yakut halkının verdiği isim olup, yolcuların bölgeden sağ salim geçebilmek için o bölgenin ruhuna sundukları sembolik kurbandırlar.

OBRİGABİBİKVA [Afrika Mitolojisi] Pigme halkının inanışında yılan şekline dönüşebilen bir cücenin adıdır.

OBUMO [Afrika Mitolojisi] Güney Nijerya'da yaşayan İbibio halkının inanışında evren ve tüm canlıların yaratıcısı olarak görülen gök gürültüsü tanrısının adıdır. Gökyüzünde yaşayan Obuma yağmur mevsimi başlangıcında yeryüzü tanrıçası olan karısı Eka Abassi'ye kur yapmak için şahin kılığında aşağıya inmektedir.

OCCATOR [Roma Mitolojisi] Asap bozukluğu ve sıkıntının kişileştirilmiş formunun adıdır.

OCNUS [Roma Mitolojisi] Tiber nehrinin tanrısı Tiberinus ile Manto'nun oğlunun adı olup, Mantua (Mantova) şehrinin kurucusu kabul edilmektedir. Başka bir söylenceye göre ise Gelsina'nın kurucusudur (Vergilius X, 198).

OCRİSİA [Roma Mitolojisi] Kral Servius Tullius'un annesi ve Corniculum'un kızı olup, köle olarak Roma'ya getirilmiş, Tarquinius'un evinde hizmetçi olarak çalışmış bu sırada Servivus Tullius'u doğurmuştur.

OÇUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında aşk tanrıçasının adıdır. Oçun'un çocuklarını doyurabilmek için fahişelik yaptığını duyan diğer tanrılar (Orişalar) çocuklarını elinden alınca tanrıça delirmiştir.

ODA [Afrika Mitolojisi] Edo halkının inanışında bir tanrının adıdır.

ODAİNSKAR [İskandinav Mitolojisi] Mimir tarafından yönetilen mutluluk ülkesinin adı olup, burada yaşayanların ölümsüz olduğuna inanılmaktaydı.

ODDUDUA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında yaratıcı yer tanrıçasının adı olup, kendisinden genç muhtemelen oğlu olan tanrı Orişanla'nın eşidir. İnce uzun memeleriyle bir çocuğu emzirirken tasvir edilen tanrıça kimi zaman erkek veya çift cinsiyetli olarak düşünülmüştür. Afrikalı köleler tarafından taşındığı Küba'da yeryüzüyle birlikte yaratılan bir başlangıç varlığı olarak eşi Obatala ile birlikte diğer tanrıları yarattığına inanılmaktadır. Bir söylence-

ye göre Oddudua, erkek Obatala ile dişi Yemmu adlı iki ayrı parçadan oluşmaktadır.

ODEİ [Bask Mitolojisi] Fırtına bulutlarının kişileştirilmiş formu bir yıldırım cini olup, 'Ozkarri' adıyla da bilinmekteydi.

ODHRERİR [İskandinav Mitolojisi] İçene şairlik yeteneği veren sihirli bir bal likörü karışımıyla dolu bir ibriğin adı olup, Fjalar ve Galar adlı cücelerce büyük bilge Kvasir'in kanı ile bal karıştırılarak doldurulmuştur. Manzum Edda'da Havamal şiirinde (107, 140) 2 kez anılmış olup, Odin bu içeceği ele geçirebilmek için yılan kılığına girerek Suttung adlı dev ile kızı Gunlod'un yaşadığı mağaraya gitmiş, 3 gün boyunca kızın koynunda iksiri içtikten sonra kartal kılığında kaçarak Asgard'a uçmuş burada içtiklerini bir kaba kusarak boşaltmıştır. Snorri Sturluson Nesir Edda'da Odhrerir adını Kvasir'in kanının bal ile karıştırıldığı kab olarak bildirmişse de İskandinav halk ozanlarının (skald) şiirlerinde kaptan ziyade içecek ile eşanlamlı kullanılmış bu yüzden bazı yazarlar Odhrerir'in Sturluson'un kendi icadı olduğunu iddia etmiştir.

Odin

ODİN [İskandinav Mitolojisi] Evrenin yaratıcısı ve Aesir'in en önemli tanrısının adı olup, Bor ile dev kadın Bestla'nın oğludur. Annelik ve evliliğin koruyucu tanrıçası olan karısı Frigg'den Balder, Hod ve Hermod, tanrıça Jord'dan Thor ve dev kadın Grid'den ise Vidar adlarında çocukları olmuştur. İskandinav yaratılış söylencesinde kardeşleri Vili ve Ve ile birlikte Ymir'i öldürdüğü anlatılmıştır. Savaş ve bilgelikle ilişkilendirilen Odin, Kuzey Almanya'da Wotan, güneyde Wodan, Eski Yüksek Almanca'da Wotan adıyla bilinmekte olup bu isimler Almanca wut 'öfke' ve wüten 'hiddetlenmek' kelimeleriyle alakalıdır. Odin, yaşlı, uzun boylu, tek gözlü, uzun mavi paltolu bir adam olarak tasvir edilmekte sağ elinde 'Gungnir' adlı mızrağını taşımaktadır. Evrende olan biten her şeyi gören Odin, Valhalla'da Hlidskjalf adıyla bilinen tahtında oturmakta, düzenbaz Loki'nin yavrusu sekiz ayaklı Sleipnir adlı ata binmekte, omuzlarında kendisine haber taşıyan Huginn (düşünce) ve Munin (hafıza) adlı iki karga taşımakta, ayaklarının dibinde domuz etiyle beslediği iki kurt Geri ile Freki uzanmaktadır. Bilgelik, adalet ve şiir tanrısı olan Odin güvenilmez, karışık duygular besleyen bir karakter olup, muhtemelen başlangıçta büyücü bir kral iken zamanla tanrılaştırılmıştır.

Odin, İskandinav Âdem ve Havva'sı olan Ask ve Embia'yı dişbudak ağacı kütüğünü oyarak yaratmış, yazıyı icat edip insanlara hediye etmiştir. Söylenceye göre bilgeliğini kendini Dünya Ağacı'na asıp burada 9 gün 9 gece boyunca asılı kalarak ve vücudu kendi mızrağıyla delik deşik edilirken kazanmıştır. Bu sıkıntılı sürecin sonunda eski Germen alfabesinin sırrını öğrenmiş, Dünya ağacının *Ygg'in ati* anlamına gelen Yggdrasil'e atfen Ygg lakabıyla da anılmıştır. Odin'in bilgeliğe ulaşma ihtirası bu kadarla kalmamış, içene bilgelik kazandıran Mimir Kuyusu'nun suyundan içme pahasına bir gözünü feda etmekten çekinmemiştir. Tek gözünü kaybeden tanrının hırsı tükenmemiş savaşçı bir erkek için öğrenme ve kullanması pek yakışık almayan *sied* adı verilen büyücülük yöntemlerini de öğrenmiştir. Son olarak bir yaz boyu bir çiftlikte tarım işçisi olarak çalışarak içine şairlik yeteneği bahşeden mayalandırılmış bal ve su ile yapılan alkollü ve büyülü bir içkiyi kazanmıştır. Odin aynı zamanda çatışmayı kışkırtan bir savaş tanrısı olarak tasvir edilmekte, savaşçı kızları Valkürlerin muharebelerden sonra savaş meydanını dolaşarak kahramanca ölen savaşçıları Odin'in yanına Valhalla'ya götürdüklerine inanılmaktaydı.

Odin tapımında insan kurban edilmiş olup, ayrıca bazı inananları ayinlerde tanrının mızrakla yaralanmış olduğu halde kendini ağaca asmasını taklit ederek aynı eylemi gerçekleştirmekteydi. 11. yüzyılda Bremenli Adam Uppsala yakınlarında kutsal bir koruda yer alan bir tapınakta kutsal ağaçlara asılmış çok sayıda insan bedeninin varlığını bildirmiştir.

İnanışa göre insanoğlu kıyamet günü Ragnarök geldiğinde Odin'in yanında savaşacaktır. Ragnarök günü geldiğinde Odin, zincirlerinden kurtulan Fenrir adlı kurt tarafından parçalanarak öldürülecektir. Tanrıların Tanrısı unvanını taşıyan Odin'in çok sayıda lakabı olup, Baleyg (alev gözlü), Gagnrad (zaferi belirleyen), Gaut (yaratıcısı), Har (ulu), Herjan (savaş tanrısı), Veratyr (insanlığın efendisi), Sigfather (zaferin babası), Thridi (üçüncü), Ygg (korkunç) bunların bazılarıdır.

ODİN ÜÇLEMESİ [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'nın ikinci bölümünde tanrılar önemlerine göre yüksekten alçağa Har, Janfar ve Thridi adlarıyla sınıflandırılmışlardır.

ODOAKER [Germen Mitolojisi] Batı Roma İmparatorluğu'nu yıkan Herulların efsanevi kralının adı olup, Ostrogot kralı Teodorik tarafından yenilmiştir.

ODQAN [Moğol Mitolojisi] Bir ateş ruhunun adı olup, Yalun eke'nin (Ateşin anası) erkek karşılığıdır. Moğolca'ya Türkçe'den geçen Odqan "ateş kral" anlamına gelmekteydi.

ODOMANKOMA [Afrika Mitolojisi] Aşanti halkının inanışında evrenin yaratıcısı kabul edilen tanrının adıdır.

ODRAS [Kelt Mitolojisi] Başlangıçta bir gölün koruyucu tanrıçası olan genç kız sonradan hayalet kraliçe Morrigan'a bir inek uğruna kafa tutan gözü pek birisine dönüştürülmüş, İrlanda'da County Roscommon civarındaki bir göle dönüşerek adını vermiştir.

ODRYSAL [Yunan Mitolojisi] Orpheus, Boreas ve Tereus'un lakabı olup, Odrysisli anlamına gelmektedir.

ODUDUA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında siyah renkle ilişkilendirilen aşk, bereket ve yeryüzü tanrıçasının adıdır. Oduduwa veya Olofin Adimula olarak da bilinen tanrıça Yoruba halkınca krallarının atası olarak görülmekteydi.

Odysseus veya Ulysses

Odysseus, Troyalılardan palladiumu çalarken

ODYSSEUS [Yunan Mitolojisi] Leartes (veya Sisyphus) ile Antikleia'nın oğlu, Penelope'nin kocası, Telemakhus'un babası Troyalı Helen'in taliplerinden ve Troya savaşının önde gelen Yunan savaşçı ve liderlerinden birisi olan maceraperest İthaka kralı aynı zamanda Odysseia adlı eserine adını evren efsanevi kahramandır. Latince 'Ulysses', Etrüskce 'Nanos' adlarıyla bilinen kahraman zekâsı ve kurnazlığıyla ön plana çıkmıştır.

Herakles'in arkadaşı İphitus'un kudretli yayını babası Eurytus'tan alan Odysseus, zekâ ve gücünü daha çocukken göstermiş kendisini ziyarete gelen dede ve büyükannesini bir yabandomuzu saldırısından kurtarmışsa da dizinde hayat boyu taşıyacağı bir yara izi kalmıştır. Yetişkin bir erkek olduğunda babası Laertes tahtını Odysseus'a terk etmiştir. Kahraman gençliğinde Tyndareos'un kızı Helen ile evlenme girişiminde bulunsa da taliplerin çokluğundan umutsuzluğa düşmüş, Sparta kralı Menelaus'un kızı kazanmasından sonra Helen'in kuzeni ve İkaros'un kızı olan Penelope ile evlenmiş, bu evlilikten Telemakhus adlı bir oğlu olmuştur.

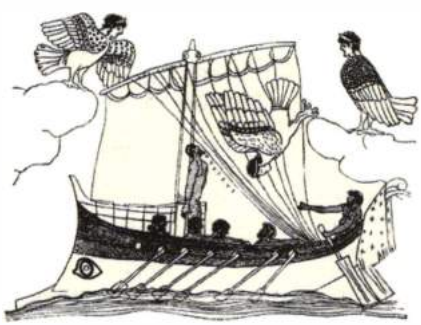
Yunanlılar arasında savaş istemeyen Odysseus, Tyndareos'a Helen'in taliplerine yapacağı seçime saygı duymaları ve seçilen talibe karısını elinden almaya kalkana karşı yardım edeceklerine dair yemin ettirmeyi önererek taliplerin sonradan aralarında anlaşmazlığa düşmemesini sağlamıştır. Paris, Helen'i kaçırdığında Menelaus karısını geri almak için zamanında söz veren taliplerin toplanarak kendine yardıma gelmesini istediğinde Odysseus savaşa katılmamak için deli rolü yapmışsa da henüz bebek olan oğlu Telemakhos'u sabanın yolu üzerine koyan Palamedes tarafından hilesi ortaya çıkarılınca istemeden de olsa gitmek zorunda kalmıştır. Troya'ya on gemilik bir grubun komutanı olarak giden Odysseus ilk savaşta önemli bir rol oynamamış, sadece Telephos'un yarasının yarayı açan tarafından iyileştirilebileceği kehanetini yorumlamıştır. Başlangıçtaki isteksizliğine rağmen Troya kuşatması sırasında ise sadece yiğit bir savaşçı olarak değil, danışman ve elçi olarak da Yunan ordusuna büyük yarar sağlamıştır. Troyalı kâhin Helenus esir alındığında Yunanlılara savaşı kazanabilmeleri için Akhilles'in oğlu Neoptolemus'un askere alınması, Herakles'in yay ve okunun ele geçirilmesi ve Athena'nın Troya'yı koruyan heykeli Palladium'un elde edilmesi kehanetlerinde bulunmuş, Odysseus bu üç görevin de gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca Troya prensi Paris ile karısını kaçırdığı Menelaos arasındaki teke tek dövüşün düzenleyicisi de odur. Odysseus, Troya savaşı sırasında Demokoon, Kairane, Alastor, Khromios, Alkandros, Halios, Noemon, Prytanis, Pidytes, Molion, Hippodamos, Hyperokhos, Deiopites, Thoon, Ennomos, Khersidamas, Kharops ve Sokos adlı Troyalı savaşçıları öldürmeyi başarmıştır. Bununla yetinmeyen kahraman son olarak Yunanlı savaşçıların bir tahta içerisinde kente girip, Troya'nın düşmesini sağlayan fikrin de sahibidir.

Odysseus Troya'dan Homeros'un Odysseia destanında anlatılan tam 20 yıllık bir yolculuğun ardından ülkesine dönebilmiştir. Karısı, oğlu ve birkaç sadık hizmetkârı dışında herkes Odysseus'un Troya veya dönüş yolunda öldüğünü düşünmüş hatta sayıları yüz sekiz olan soylu taliplerin, hala güzelliğini koruyan Penelope ile evlenerek kahramanın sarayına ve mirasına göz koyduklarını görmüştür. Penelope Odysseus'un yolunu beklerken üç yıl boyunca kayınpederi

Laertes'e bir kefen ördüğü bahanesiyle taliplerin hiçbirine olumlu cevap vermeden oyalamayı başarmıştır. Bununla birlikte dördüncü yılda bir hizmetçisi taliplere gerçeği söyleyince kadın kefeni bitirmek zorunda kalmıştır. Athena bir yandan delikanlılık çağına gelmiş olan Telemakhos'a vahiy göndererek babasının kaderini öğrenmesini isterken diğer yandan Odysseus'a domuz çobanı Eumaios'un yanında dilenci kılığında saklanmasını öğütlemiştir. Kahramanı tanımayan çoban Odysseus'un yokluğunda kentin durumunun kötüye gittiğini ve dönmesini dört gözle beklediğini anlatmasına rağmen Odysseus kimliğini gizlemiştir. Dilenci kılığına giren Odysseus, saraya gitmiş burada bekleyen taliplerce aşağılanırken karısı tarafından tanınmamıştır. Penelope hizmetçilerine dilenciye banyo yaptırılması ve rahat bir yatak verilmesini emretmiş, adamın ayaklarını yıkayan yaşlı hizmetçi Euryklea kahramanın çocukken Parnassus dağı eteklerinde domuz avı sırasında oluşan yarasını görünce şaşkınlıktan bayılacak gibi olmuş tam çığlık atacakken Odysseus kadının ağzını kapatmıştır. Penelope, dilenci sandığı kocasının yanına giderek "rüyasında bir kartalın tepeden süzülerek yirmi yazın üzerine çullanıp hepsini öldürdüğünü" gördüğünü söyleyen bunu yorumlamasını isteyince adam rüyanın gerçek olduğunu ve kocasının geri döneceğini söylemiştir. Kadın bunun üzerine taliplerden kocasının zamanında yaptığı gibi sırayla dizdiği on iki balta başının içinden Odysseus'un meşhur okuyla birer ok geçirmesini isteyeceğini, kazanan ile evleneceğini böylece kendisi ve oğlunu bu ıstıraplı bekleyişten kurtarmak istediğini söylemiştir. Ertesi gün Penelope taliplere Odysseus'un yayını getirerek yarışma kurallarını açıklarken Telemakhos'da sarayın salonunu yarışma için hazırlamıştır. Talipler hevesle işe koyulsa da değil hedefi vurmak çoğu yayı germeyi bile başaramaz. Taliplerin iki önemli isminden Eurymakhos başarısız olunca diğeri Antinous yarışmaya ertesi gün devam edip eğlence faslına geçilmesini önermiştir. Odysseus yarışmaya kendisinin de katılmak istediğini bildirince taliplerin aksine Penelope başvuruyu onaylarsa da Tlemakhos tarafından odasına gönderilmiştir. Odysseus, yıllardır kullanmadığı yayını eline alıp on iki balta ucunun arasında geçirmeyi başardıktan sonra şaşkınlık içinde kalan taliplerden Antinius'un gırtlağına ikinci bir ok fırlatmıştır. Talipler kahramanın etrafını sarınca Odysseus kimliğini açıklamış, oğlu ve iki sadık adamıyla birlikte kalabalık grupla savaşmaya başlamıştır ki Athena imdadına yetişip tüm hasımların teker teker yere düşmesini sağlamıştır. Odysseus bu olayın ardından kendisini karısına ve babasına tanıtarak ülke ve ailesini yeniden kazanmıştır. Yıllar sonra büyücü Kirke'den doğan oğlu Telegonos babasını bulmak için İthaki'ye gelmiş burada Odysseus'un sürülerini güden çobanlarla kavga ederken, adamlarının yardımına gidince Odysseus kendini tanımayan oğlu tarafından öldürülmüş, kahramanın cesedi Kirke'nin yanına götürülmüştür.

Odysseus, atletik yapılı, bilge, kurnaz ve cesur bir karakter olarak Eski Yunan'da ideal bir erkekte olması gerektiği düşünülen tüm özelliklere sahip olarak tasvir edilmiştir.

ODYSSEUS'UN YAYI [Yunan Mitolojisi] Olağanüstü büyüklükteki bu yayı tek gerebilen kişi sahibi Odysseus olup, kocasının öldüğünü sanan Penelope sayıları yüz sekizi bulan taliplerine bu yayı gerebilen kişi ile evleneceğini bildirmiştir. Bununla birlikte yoksul bir yabancı kılığında geri dönen Odysseus dışında kimse yayı germeyi başaramamıştır.

Odysseus'un gemisine musallat olan sirenler (Gayley, 1893)

ODYSSEİA [Yunan Mitolojisi] Homeros'un MÖ 9 veya 8. Yüzyılda yazdığı Odysseus adlı Yunan kahramanının Troya savaşından İthaka'ya 20 yıl süren dönüş yolunda maceralarını anlatan manzum destanının adıdır. Muhtemelen sonradan 24 bölüme ayrılan destan Kahramanın yokluğunda öldüğünü düşünen İthaka'nın bazı ileri gelenlerinin Odysseus'un karısı Penelope'nin etrafını sarıp kısa süre içerisinde yeniden evlenmesi için baskı yapmasıyla başlamaktadır. Athena bu durumda araya girerek Odysseus ile Penelope'nin oğlu Telemakhus'un babasının kaderini çizmesini sağlamıştır.

Kyklop Polyphemus

Odysseus, Troya'dan ayrılırken deniz tanrısı Poseidon'u kızdırınca çıkan bir fırtına onu Agamemnon'un gemilerinden ayırmış böylece Homeros'un Odysseia adını verdiği olağanüstü serüvenler dizisi başlamıştır. Fırtına sırasında Trakya'da Kikonlar ülkesine sığınarak İsmaros kentini zapt etmiş, burada Apollon rahibi Maron'dan daha sonra esir düşeceği Kyklop Polyphemus'u sarhoş etmekte kullanacağı olağanüstü lezzette on iki küp şarabı almıştır. Trakya'dan ayrılıp güneye doğru yol alınca Lotophagoslar ülkesine varmış, burada 'lotos' adlı yemesi bağımlılık yapan bir meyveye alışan adamlarını zorla adadan ayırmayı başarmıştır. Daha sonra uğradığı Kykloplar ülkesinde tek gözlü dev Polyphemos'a esir düşüp bazı adamlarını kaybetmesine karşın, devi şarapla sarhoş edip bir kazık vasıtasıyla kör edip kurtulmuştur.

Aiolia adası

Odysseus daha sonra Zeus'un rüzgârları kontrol etme gücü bahşettiği kral Aiolos'un hüküm sürdüğü Aiolia adasına varmış, burada iyi karşılanmış hatta ayrılırken kral kendisine deri bir içerisinde gerektiğinde kullanması için sert rüzgârları hediye etmiştir. On günlük yolculuktan sonra İthaka'ya yaklaşan Odysseus yorgun düşüp uyuya kalınca Aiolos'un ne hediye ettiğini merak eden, verilenler hazineyse bölüşmeleri gerektiklerini düşünen arkadaşları deri torbayı açarak rüzgârları serbest bırakmışlardır. Çıkan fırtınada gemi yeniden Aiolia adasına dönmüşse de kral Aiolos olanları öğrenince tanrıların öfkesine sebep oldukları gerekçesiyle Odysseus ve adamlarını ülkesinden kovmuştur.

Kirke'nin adası

Aiolia adasından ayrıldıktan sonra Laistrygonia adasında gemisini yaratıklarca parçalanmaktan zor kurtaran Odysseus hayatta kalan arkadaşlarıyla birlikte Aeaea adasına ulaşmışlardır. Yorgun ve moralsiz olan denizciler iki gün boyunca sahilde yattıktan sonra üçüncü gün Odysseus adayı keşfe çıkmış ve ileride bir tepede yükselen dumanları görmüşse de yalnız başına gitmemiş arkadaşlarının yanına dönerek gördüklerini anlatmıştır. Tayfayı iki gruba ayıran Odysseus çekilen kura neticesinde gemide kalırken Eurylokhos liderliğindeki grup tepeye doğru yola koyulmuş, yolda rastladıkları kurt ve aslanların büyü ile hayvana dönüştürülen insanlar olduğunu fark etmeden Kirke'nin evine ulaşmayı başarmışlardır. Büyücü kadın grubu içeri çağırmış kadına güvenmeyen Eurylokhos dışındakiler davete icabet etmişlerdir. Kadın adamlara ikram ettiği yemeğin içine bir ilaç karıştırarak hepsini domuza çevirmiş ardından sopasıyla vura vura ağılına götürmüştür. Eurylokhos durumu görünce koşarak Odysseus'a haber vermişse de kahramanı Kirke'nin evine kadar götürmeye korkmuş, bunun üzerinde Odysseus yola yalnız başına çıkmıştır. Odysseus, yolda genç bir adam kılığına girmiş Hermes ile karşılaşmış ve ondan moli (μῶλυ) adı verilen (muhtemelen kardelen çiçeğinin soğanı) sihirli bir bitkinin büyüye karşı panzehir olarak kullanılabileceğini hatta büyücüyü nasıl yenebileceğini de öğrenmiştir. Odysseus, Hermes'in öğütlerini yerine getirerek Kirke'nin arkadaşlarını yeniden insana dönüştürmesini sağlamakla kalmamış, kadınla birlikte olmuş adada keyifli bir yıl geçirmiştir. Sonunda Odysseus, mürettebatın İthaka'yı özlemesi üzerine yola çıkmaya karar verirse de Kirke'nin uyarısıyla yola çıkmadan önce yeraltı dünyasına inerek Thebaili kâhin Tiresias'a danışmaya gitmiştir.

Yeraltı dünyasına iniş

Odysseus, Okeanos nehrini geçerek Persephone'un kavak korusunun yanına demirledikten sonra toprağı kazarak içini ölülerin şerefine süt, su, şarap ve bal dökmüş ardından bir keçi ile siyah koyun kurban etmiştir. Ölüler kan kokusunu alınca kan içmek için çukurun başına üşüşünce Odysseus kılıcını çekip gelenleri uzaklaştırarak Theireas'ın ruhunun gelmesini beklemiştir. Bununla birlikte kahramanın yanına ilk önce Kirke'nin evinden ayrıldıkları gün çatıdan düşerek ölmesine rağmen ekibin acelesi olduğundan uygun cenaze töreni düzenleyemedikleri Elpenor gelince adama yarım bıraktıkları işi tamamlayacağına dair söz vermiştir. Kâhin Teiresias'ın kandan içmesine izin veren kahraman adamdan Thrinakie'de Güneş'e sığırları çaldırmazsa evine dönebileceğini söylerken karısını rahatsız eden açgözlü taliplerin varlığından da bahsetmiştir. Odysseus istediğini öğrendikten sonra diğer hayaletlerin de yaklaşmasına izin vermiş bu arada annesi, Agamemnon, Akhilleus ve Herakles ile de konuşmuş, bir dağın tepesinden kaya yuvarlayan Sisyphos ile boğazına dek sular içerisinde ıstırap çeken Tantalos'u da görmüştür.

Sirenler

Yeraltı dünyasından panik içinde ayrılan kahraman demir alıp Kirke'nin adasına dönmüş, kadından seyahati boyunca karşılaşacağı zorluklar hakkında bilgi aldıktan sonra yola çıkmıştır. Kirke'ye göre gemisinin geçeceği bir adanın civarındaki sirenler söyledikleri güzel şarkılarla denizcilerin aklını başından alarak ölümlere yol açmaktaydı. Odysseus adamlarının kulaklarını balmumuyla tıkamasına karşın kendisini gemi direğine bağlayan Odysseus kulaklarını tıkamayınca sirenlerin şarkısından etkilenip adamlarına durmaları emrini vermişse de kimse kendisini duymadığından kaza yapmadan bölgeyi terk etmişlerdir. Bu olayın ardından Odysseus Skylla ve Kharybdis adlı canavarların meskeni olan dar bir geçitte Kharbydis'e bir yatak hediye ederek gönlünü almayı başarmışsa da Skylla'nın kayasının altından geçerken altı arkadaşını canavara kaptırmıştır.

Güneş'in sığırları

Apollon'un iri cins sığır sürülerini barındıran Thrinakie adasına yaklaşan Odysseus gerek Kirke gerekse kâhin Teiresias'ın uyarısına rağmen kaybedilen arkadaşlarının verdiği moralsizlik ve yol yorgunluğu ile adaya demirlemek ve geceyi geçirmek zorunda kalmıştır. Adamlarına adadaki sığırlara dokunmayacakları konusunda söz verdiren Odysseus rüzgârların birden bire yön değiştirmesiyle 1 ay kadar adada mahzur kalmıştır. Erzak tükenince uzun süre açlığa direnen denizciler Odysseus'un yokluğunda sığırlardan bir kaçını çalmış ve tanrılara adarsak öfkelerini çekmeyiz mantığıyla pişirip yemişlerdir. Odysseus geri döndüğünde işin işten geçtiğini anlamış, birkaç güne fırtına yatışınca adadan demir almışlardır. Bununla birlikte tanrılar adadan ayrıldıktan kısa bir süren sonra kopan fırtınada tekneyi batırıp tüm mürettebatın ölmesini sağlayarak intikam almış, geminin batmayan parçalarına tutunan Odysseus ise sağ kalmayı başarmıştır.

Kalypso

Odysseus, dalgalarla Ogygia adasına sürüklenmiş burada kendisine âşık olan su perisi Kalypso'nun adasında 7 yıl boyunca esir tutulmuştur.

Evine dönem isteği azalmayan kahraman ancak Athena'nın Zeus'u ikna etmesi sonucu, Hermes'in adaya gidip Kalypso ile görüşmesiyle kadın tarafından gönülsüzce salıverilmiştir. Kalypso'nun yardımıyla bir sal inşa eden Odysseus İthaka'ya doğru yoluna devam etmiştir. Bununla birlikte Polyphemus'u kör ettiği için kahramana kızgınlığı devam eden Poseidon yine korkunç bir fırtına yaratarak Odysseus'un salının parçalanmasına sebep olmuştur. Bu sırada su perisi İno kahramana duvağını vererek beline sarmasını ve barışçı insanlar Phaeakialıların ülkesine doğru yüzmesini söyleyerek hayatını kurtarmıştır. Burada öyküsünün anlatınca kendisine acıyan prenses Nausikaa'nın yardımıyla ülkesi İthaka'ya dönebilmiştir. Böylece Troya savaşının bitiminden 10, evden ayrılışının ise 20 yıl sonrasında dikkat çekmemek için bir dilenci kılığına bürünen Odysseus ülkesine varabilmiştir. Oğluyla buluşan kahraman karısının taliplerini öldürmek ve bir zamanlar kralı olduğu ülkeyi yeniden yönetebilmek için bir plan yapmış, güç ve kurnazlık kullanarak düşmanlarının üstesinden gelmeyi başarmıştır.

ODZİHOZO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında yaşadıkları bölge Champlain gölünü yaratan ruh olup, 'Kendini yaratan adam' adıyla da bilinmekteydi.

OEBALUS [Yunan Mitolojisi] Gorgophone'un kocası, Hippokoon, İkarius ve Tyndareus'un babası olan bir Sparta kralının adıdır.

Oedipus ile Sphinx

OEDİPUS [Yunan Mitolojisi] Bilmeden öz babasını öldürüp annesiyle evlenen Thebai kralının adı olup, Kadmos soyundan Labdaktos'un oğlu Laios ile Epikaste'nin (İokaste) oğludur.

Kaderin kaçınılmazlığını konu alan Oedipus efsanesinin Sophokles versiyonuna göre bir kâhin Thebai kralı Laios'a bir gün oğlu olursa büyüdüğünde kendisi ve ailesinin mahvolacağını bildirmesine karşın adamın karısı bir erkek çocuk doğurmuştur. Söylencenin farklı versiyonlarında Laios'un çocuğu öldürmesini emrederek bir çobana verdiği veya ellerini ve ayaklarını delerek bir kayışla birbirine bağlayarak bir yere bıraktığı veya bir sepete koyup denize bıraktığı anlatılmaktadır. Bir yoruma göre kral çobana çocuğun bir yere kımıldayamaması için ayaklarını delmesini emretmiştir ki Oedipus'un "ayaklı şiş" anlamına gelen adı bu emre atfen konulmuştur. Ne var ki çoban çocuğu öldürmeye kıyamamış ama emre de karşı gelmek istemediğinden bebeği vahşi hayvanların parçalaması için Kithaeron dağında bir ağacın dalına asarak evine dönmüştür. Bununla birlikte Korinth (veya Plataia, Sikyon, Anthedon) kralına hizmet eden başka bir çoban bebeği bularak efendisine getirmiş, çocukları olmayan kral Polybus ile karısı Merope çocuğu evlat edinerek Oedipus adını takmışlardır. Oedipus, delikanlılık çağında tesadüfen evlatlık olduğunu öğrenip gerçek anne babasının kim olduğunu öğrenmek üzere Delphoi kâhinine danışmaya gitmiş burada kendisine babasını öldürüp öz annesiyle evleneceğini bildirmiştir. Gerçek babasının kim olduğunu bilmeyen Oedipus kâhinin Polybus ile Merope'den bahsettiğini sanarak kaderini değiştirmek için Korinth'i terk etmiştir. Uşağıyla birlikte bir arabayla Delphi'ye giden Laius üç yolun birleştiği dar bir yol üzerinde tanımadığı oğlu ile karşılaşmıştır. Kral Laios'un kılavuzu Polyphontes gence krala yol açmasını emretmiş ama delikanlının emre uymakta acele etmediğini görünce Oedipus'un atlarından birisini öldürmüş, bu olay üzerine öfkeye kapılan genç kılavuzu ve tanımadığı babasını öldürmüştür. Oedipus yoluna devam edip, Thebai kentine ulaştığında burada yoldan geçenlere bilmeceler soran ve bilmeyenleri yiyen kadın başlı aslan gövdeli canavar Sphinx'le karşılaşıp yaratığın sorduğu bilmeceyi doğru olarak yanıtlayınca Sphinx üzüntüsünden kendini kayalardan aşağı atmıştır. Sphinx, gence "sabahleyin 4, öğlenleyin 2, akşamleyin 3 ayağı üzerinde gezen hayvanın adını" sormuş, Oedipus "insan" cevabını vererek bebekliğinde emekleyen, yetişkinliğine yürüyen yaşlılığında baston kullandığı açıklamasını eklemiştir. Thebai halkı kendilerini canavardan kurtaran Oedipus'un kim olduğunu bilmeden minnettarlık göstergesi olarak kral Laios'un dul eşiyle evlendirip kendilerine yeni kral olarak seçmiştir. Bu evlilikten yıllar sonra kente tarlaları verimsiz kadınları kısır bırakan bir salgın musallat olunca, Oedipus kayınbiraderi Kreon'u Delphi kâhinlerine danışmaya göndermiştir. Sophokles'in Oidipus Tyrannos adlı tragedyası bu kıtlık felaketi ile başlamaktadır. Kreoan Kâhinler Laios'un katilinin ortaya çıkarılıp, ölümünün öcü alınmadan lanetin sona ermeyeceğini bildirmişlerdir. Katil olduğunu bilmeyen Oedipus kör kâhin Teiresias'ın yardımını isteyince adam genç krala babasını öldürüp annesiyle evlendiği gerçeğini söylemiştir. Oğluyla evlendiğini öğrenen İokaste intihar ederken, Oedipus da annesinin süs iğnesiyle gözlerini kör ettikten sonra kızları Antigone ve İsmene ile Attika'ya giderek orada ömrünün sonuna dek dilendikten sonra eceliyle ölmüştür.

Psikoanalitik Kuram'ın kurucusu Avusturyalı nörolog Sigmund Freud (1856-1939) fallik dönem olarak adlandırdığı kişilik gelişiminin 3-5

yaş dönemindeki erkek çocuğun annesine karşı duyduğu aşk nedeniyle babası tarafından cezalandırılıp kısırlaştırılacağı korkusuna Yunan mitolojisinden esinlenerek Oidipus kompleksi adını vermiştir.

OENGUS Bkz. Aengus

OENONE [Yunan Mitolojisi] İda dağında yaşayan Frigyalı bir su perisinin adı olup, nehir tanrısı Kebren'in kızıdır. İda dağında çobanlık yapan Troyalı Paris tarafından kaçırılıp onun ilk karısı olmuş, hatta çiftin Korythus adında bir çocukları da olmuşsa da Paris, tanrıçaların güzellik yarışmasında hakemlik yaptıktan sonra Helen'in aşkı yüzünden Oenone'yi bırakmıştır. Bu olaydan sonra Oenone öfkesinden oğlu Korythus'u Yunanlılara kılavuzluk yapmakla görevlendirmiştir. Paris, yıllar sonra Troya savaşında Philoktetes'in attığı okla yaralanınca, Apollon'dan şifacılık sanatını öğrenen Oenone'yi yardımına çağırmışsa da kadın başlangıçta kalbi kırık olduğu için gitmeyi reddetmiş, pişman olup gittiğinde ise sevdiği erkeğin yakılmak üzere olan cesediyle karşılaşınca intihar etmiştir (Apollod. iii. 12. 6).

OENUS [Yunan Mitolojisi] Koşu yarışında Olympia'nın ilk galibin adı olup, Likymnius'un oğludur (Pind. Ol. xi. 76, Apollod. ii. 7).

OEOLYKUS [Yunan Mitolojisi] Spartalı Theras'ın oğlu, Aegeus'un kardeşidir (Herodot. iv. 149).

OEONUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in kuzeni, Argolisli Likymnios'un oğlu olup, Hippokoon'la oğulları tarafından öldürülünce, Herakles Sparta'ya saldırarak intikamını almıştır.

OG [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Başan'ın dev kralının adı olup (Tekvin 14:5) adı batı dillerinde insan yiyen dev anlamına gelen "Ogre" kelimesinin de kaynağıdır. Og'un adının İslam kaynaklarında Yecüc ve Mecüc, Yahudi-Hıristiyan kaynaklarında (Tekvin 10:2) Gog ve Magog'da olarak geçen atalardan ilki ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

OGBOİNBA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İjaw halkının söylencelerinde bir kadın kahramanın adı olup, en iyi arkadaşıyla birlikte tanrıça Woyengi'den bazı hediyeler istemiştir. Ogboinba psişik güçler dilerken arkadaşı bol çocuk dileyince istekleri kabul edilmiş ama bu güçlerin sonuçlarına katlanmaları gerekecekleri de kendilerine bildirilmiştir. Gerçekten de psişik güçleri günden güne artan Ogboinba'nın çocuğu olmamış bu duruma üzülen kadın tanrıçaya yeniden dua edince bu sefer gücü elinde alınarak yeniden dünyaya gönderilmiştir. Söylenceye göre o günden sonra Ogboinba hamile kadınların gözlerinin içinde saklanan bir ruha dönüşmüştür.

OGBUİDE [Afrika Mitolojisi] Güneydoğu Nijerya'da yaşayan İgbo halkının inanışında tatlı suların (Nne Msiri) koruyucu tanrıçasının adı olup, söylencelere göre Nijer ve Uraşi nehirlerinin birleştiği noktada bulunan Oguta gölünde ikamet etmekteydi. Göl kenarına gelen aç insanlara yiyecek sağlayan ve cömertliğiyle tanınan güzel ve doğurgan bir kadın olarak tasvir edilmekte toprağın bereketi, hamilelik ve doğumla ilişkilendirilmekteydi.

OGDOAD [Mısır Mitolojisi] Mısırlılarca Şmun olarak da anılıp kaos güçlerinin sembolize eden sekiz başlangıç yaratığının adı olup bunlar 4 dişi yılan veya yılan başlı kadın (Naunet, Kauket, Hauket ve Amaunet) ile 4 erkek kurbağadan oluşmaktaydı.

OGHENE [Afrika Mitolojisi] Güney Nijerya'da yaşayan İsokoko halkının inanışında tapınak ve rahipleri olmayan, insan anlayışının ötesinde bir varlık olarak tasvir edilen yaratıcı tanrının adıdır. Oghene ile Oyise adlı habercisi vasıtasıyla ilişki kurulup yakarılmaktadır.

OGHUZ [Pers Mitolojisi] Bir Aryan iblisin adı olup 'Azhi Dahak'ın karşılığı olmalıdır. 'Oğuz' kelimesi benzerliği dikkat çekicidir.

OGİER Bkz. Danimarkalı Ogier

OGİRİ Pigme halkının inanışında insan yiyen gezgin büyücülerin adıdır. Pigmeler, ogirileri evlerinden uzaklaştırmak için bir dua okumaktaydı:

'Sen ki dünyada insan yerdin Ogiri!
Kulübelerimize yaklaşma Ogiri!
Karanlık gecede gözlerinin parladığını gördük, Ey Ogiri!
Kra kra diye ses çıkaran dişlerinin sesini duyduk, Ey Ogiri!
Sen ki dünyada insan yerdin
Biz seni iyi biliriz ey Ogiri!
Kulübelerimize yaklaşmaya kalkışma.'

OGMA [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde bahsi geçen bereket, şifa, savaş, kehanet, öğrenme ve zarif sözler söyleyebilme tanrısı olup, Dagda ile Danu'nun oğlu ve Tuatha Dé Danann klanının önde gelen üyelerinden birisidir. Etain ile evliliğinden Cairbe, MacCecht, MacCool, MacGreiné ve Tuirenn adlı çocukları dünyaya gelmiştir. "Güneş yüzlü" olarak da bilinen Ogma, Fomoryalılar ile savaşmış ve krallarının kılıcını el edebilme başarısını göstermiştir. MS 4. yüzyıldan itibaren kullanılan antik Ogham alfabesinin Ogma'nın yarattığına inanılmaktadır. Ogma, Romalı yazarlarca Herkül ve Merkür ile özdeşleştirilmiştir.

OGMA'NIN KAMÇISI [Kelt Mitolojisi] Güneş tanrısı Ogma'nın mızrağının adı olup, güneşin yolculuğuna kılavuzluk etmektedir.

OGMİOS [Kelt Mitolojisi] Antik Galya'da İrlanda tanrısı Ogma'nın karşılığı olup, Druidlerin runik yazılı dilini icat ettiğine inanılmaktaydı. Ogmios, kel kafalı, buruşuk ciltli, elinde yay ve sopa taşıyan bir adam formunda tasvir edilmekteydi. MS 2. yüzyılda Lukianos, Ogmios'u Herakles ile bir tutmuştur.

OGOPOGO British Columbia'da Okanagan gölünde yaşadığı farz olan bir göl canavarının adı olup, kriptozoolojinin ilgi alanına girmektedir.

OGRE Fransız masal ve efsanelerinde kötü huylu, insan eti yiyen devlerin adı olup, ilk olarak Hperrault'un *Histoires ou Contes du Temps Passé* (1697) adlı eserinde bahisleri

geçmiştir. İskandinav masallarında insan eti yiyen zalim ve acımasız insanımsı yaratıklara da ogre denilmekte olup, aynı zamanda korkak ve yarım akıllı tasvir edilmektedirler. Şekil değiştirebildiklerine inanılan erkek ve dişi ogreler kimi varyantlarda yeraltı mağaralarında kimilerinde ise saray ve şatolarda yaşamaktaydı. Ogre kelimesinin Latince orcus kelimesinden kök aldığı düşünülse de Uygur veya Hungar (Hun, Macar) kelimeleriyle de ilişkili olabilir.

OGOUN [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde rom ve tütüne bayılan savaş, demir, entrika ve şimşek tanrısının adı olup, demirci ateşinin koruyucusudur. Kutsal rengi kırmızı ve favori içeceği rom olan loa kimi zaman St. George ile özdeşleştirilmektedir. Bkz. Ogun Onire

OGUN ONİRE [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında yakın zamaana dek onuruna insan kurban edilip, köpek etinin yenildiği 3 günlük bir festival düzenlenen demir ve savaş tanrısı olup, Ogun nehri tanrıçası Yemoja'nın kocası, demirci ve avcıların koruyucusudur.

OGUVU [Afrika Mitolojisi] Edo halkının inanışında ölüm tanrısının adıdır.

OGYGES [Yunan Mitolojisi] **1.** Bir söylenceye göre Poseidon ile Alistra'nın bir başkasına göre ise Boeotus'un oğlu olan Boeotia kralının adıdır. Sel tufanı Ogyges'in Boeotia kralı olduğu dönemde meydana gelmesine atfen Ogygia Tufanı adıyla da bilinmekteydi.

2. Zeus tarafından yeryüzündeki hâkimiyetlerine son verilen Titanların kralının adıdır.

OGYGİA [Yunan Mitolojisi] Kalypso adlı bir su perisinin hâkimiyetindeki ağaçlarla kaplı, iç karartıcı soğuk bir adanın adıdır. Kalypso, Odysseus'u tutuklu bir köle ve koca olarak bu adada tam yedi yıl boyunca alıkoymuştur.

OGYRVAN [Kelt Mitolojisi] Britanya hazineleri arasında sayılan sihirli bir kazanın adı olup babası tarafından Ceridwen'e verilmiştir. Bir başka söylencede ise kazan Guinevere'in babası Leodegrance'ye aitti.

OĞLAK BURCU Burçlar kuşağının 10. İşareti olup, güneşin 22 Aralık-20 Ocak tarihleri arasındaki pozisyonunu ifade etmekte üst kısmı keçi alt kısmı balık görünümlü bir varlık olarak sembolize edilmektedir. Bir söylenceye göre Zeus ile su perisi Aegipan veya Boetis adlı dişi bir keçinin oğlu olup, keçi tanrı Pan'ın görünümlerinden birisi veya Zeus'u besleyen keçi Amalathea ile ilişkilendirildiği anlatılar da bulunmaktadır.

OĞUZ KAĞAN [Türk Mitolojisi] Türklerin birleşip devletleşmesini sağlayan efsanevi atanın adıdır. Ay Kağan'ın oğlu olup iki ayrı kadından Gün, Ay, Yıldız ile Gök, Dağ ve Deniz adlı üçer oğlu olmuştur. Bu çocukların ilk üçü batıya yayılmış olup Bozoklar, doğuya giden diğerleri Üçoklar olarak adlandırılmış, bunlarında dörder oğlu olunca hep birlikte 24 boyluk Oğuz halkını meydana getirmişlerdir.

Bozoklar

1. Gün Han (Kayı, Bayat, Alkavlı Avul, Kara Avul)
2. Ay Han (Yazır, Döğer, Durdurga, Yapurlı)
3. Yıldız Han (Avşar, Kızık, Beğdili, Karkın)

Üçoklar

1. Gök Han (Bayındır, Becene, Çavuldur, Çepni)
2. Dağ Han (Salur, Eymür, Alayıtlu, Ürügür)
3. Deniz Han (Yigdir, Bügdüz Han, Yiva, Kınık)

Anadolu, Türkmenistan, Irak ve İran'a dağılmış göçebe bir Türkmen topluluğu olan Oğuz halkının atası olduğuna inanılan efsanevi karakteri anlatan öyküler Oğuz Kağan Destanı'nın konusudur.

OĞUZ KAĞAN DESTANI [Türk Mitolojisi] Yenisey yazıtlarında izine rastlanılan, MS 9. yüzyıla dek Şamanist olan Oğuzların Müslüman olmalarıyla İslamî motiflerinde eklendiği (Oğuzname ve Dede Korkut Kitabı gibi) destan Oğuz Türklerinin tarihine ışık tutmaktadır.

OHE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Egede halkının inanışına en önemli tanrının adıdır.

OHNİVAK Bkz. Phoenix

OHO-KUNİNUŞİ [Japon Mitolojisi] Kitzuki bölgesi halkının inanışında geceleri bronz bir ata binerek dolaşan bir tanrının adı olup, 'Toprağın Sahibi' adıyla da bilinir.

OHO-NAMOÇİ [Japon Mitolojisi] Yeryüzü tanrısının adıdır.

OHO-YAMA [Japon Mitolojisi] İha-Naga ile Kono-Ha-na'nın babası olan bir dağ tanrısının adıdır.

OHOYO-OŞ ÇİŞBA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çibça halkının inanışında bir tahıl tanrısının adı olup, hasadın koruyucusudur.

OHRMAZD Bkz. Ahura Mazda

OHTAS Bir kız çocuğunun mısır kabuklarından yapılmış bir bebekle tek başına dans ettiği geleneksel bir Leni Lenape ayinin adıdır.

Oİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Ksin-gu halkının inanışında omuzlarında uzun sapanlar taşıyan, insanları gözetleyen ama kesinlikle saldırgan olmayan efsanevi bir halkın adıdır.

OİAGROS [Yunan Mitolojisi] Trakya kralı ve muhtemelen bir ırmak tanrısı olup, ilham perisi Kalliope ile evliliğinden Orpheus doğmuştur.

OİAX [Yunan Mitolojisi] Nauplos ile Katreus'un kızı Klymene'nin kızlarından birisinin adı olup, Palamedes ile Nausimedon'un kardeşidir.

OİBALOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bir Sparta kralının adı olup, Pausanias'a göre Kynortsas'ın oğlu, Apollodoros'a göre ise oğlu değil dünürüdür.

2. Kapri'de bir krallık kuran Telon ile Sebethis'in oğludur.

OİKLES [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Amphiaraus'un babası, Hypermnestra'nın kocası ve Antiphates'in oğlu olup, Herakles'e Laomedon'la olan savaşında yardım ederken ölmüştür.

OİKOTYPE İsveçli folklorist Carl Wilhelm von Sydow'in (1878-1952) bitkilerin çeşitli coğrafyalarda özel çevre şartlarına adapte olmak için gösterdiği değişimi tanımlayan ekotype adlı

biyolojik konseptten esinlenerek kültürel öğelerin de benzer şekilde farklı coğrafyalarda yerel nitelikler kazanarak farklılaştığını iddia ederek bu duruma oikotype (Yunanca "oikos "ev, aile" + type "tip, tür") adını vermiştir.

OİLEUS [Yunan Mitolojisi] Argo seferine katılmış, hatta Stymphalos kuşlarının fırlattığı tüylerden birisiyle omuzundan yaralanmış Lokris kralının adı olup, Hodoidokos ve Laonome'nin oğlu Aias ile Medon'un babasıdır (Apollod. v. 10, Apollon. Rhod. i. 74, Orph. Argon. 191).

OİMELK [Kelt Mitolojisi] Şubat ayında gerçekleşen önemli bir festivalin adı olup (diğerleri: Beltaine, Lugnasad ve Samhain) İrlanda'da Earrach olarak bilinmekteydi.

OİNEUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un ilk üzüm fidanını hediye ettiğine inanılan Kalydon kralının adı olup, Yunanca 'şarap' anlamına gelmektedir. Bir başka söylencede ise kralın Orista ya da Staphylos adlı bir çobanı o güne dek bilinmeyen üzüm meyvesini toplamış ve Akheloos ırmağının suyuyla karıştırarak bir içecek elde etmiş, kralın adı bu içeceğe verilmiştir. Porthaon ile Euryte'nin oğlu olup önce Thestios'un kızı Althaia sonra Hipponoos'un kızı Perioboia ile evlenmiştir.

OİNOKLOS [Yunan Mitolojisi] Ülkesini kasıp kavuran bir kıtlığın sona ermesi için halkı tarafından taşlanarak öldürülen Ainia kralının adıdır.

OİNOMAOS [Yunan Mitolojisi] Elis'te bulunan Pisa kentinin kralı, savaş tanrısı Ares ile Sterope'nin oğlu ve Hippodamia'nın babasıdır. Bir kâhin damadı tarafından öldürüleceğini söylediğinden kızı Hippodamia'yı ancak kendisini araba yarışında geçebilen kişi ile evlendireceğini bildirmiştir. Oinomaos, Zeus'a bir koç kurban ettikten sonra Ares'in kendisine hediye ettiği atlarla damat adayını yarış sırasında öldürmekteydi. Kafataslarını evinin kapısına astığı on iki talipten sonra Pelops çıkıp gelmiş, kız Pelops'a yardım için Oinomaos'un arabasını ayarlayınca babası ölmüş, Hippodameia ile Pelops evlenmişlerdir.

OİNOPİON [Yunan Mitolojisi] Ariadne ile Dionysos veya Theseus'un oğlu Khios kralının adı olup, adaya şarapçılığı getirmiş, kızıyla evlenmek isteyen Orion'un gözlerini oymuştur.

OİNOSKOPİA [Yunan Mitolojisi] Kuşların uçuş yönlerine bakılarak kehanette bulunma sanatının adıdır. Yüzünü kuzeye dönen falcı, kuşun doğusundan uçması durumunda falın sonucu olumlu batısından uçması durumunda ise olumsuz bulunurdu. Oinoskopia için çoğunlukla tanrılarla özdeşleştirilen üç kuş seçilmekteydi: Kartal (Zeus), atmaca (Apollon), baykuş (Athena).

OİNOTROPAE [Yunan Mitolojisi] Delos'ta bulunan Anius kralının üç kızından birisinin adıdır. Her şeyden şarap elde etme gücüne sahip olup, adı Yunanca 'şaraba dönüşenler' anlamına gelmektedir.

OİNOTROS [Yunan Mitolojisi] Arkadia kralı Lykaon ile Kyllene'nin iki oğlundan birisi ve Peuketios'un kardeşi olup, İtalya'da Oenotria kentinin ad vericisiydi.

OİON [Yunan Mitolojisi] Zeus'un Oionion dağının altında ezerek öldürdüğü bir devin adıdır

OİSİN Bkz. Ossian

OİTİA [Yunan Mitolojisi] Herakles'in yaralarının ıstırabından kurtulmak için kendisini yakarak öldürdüğü dağın adıdır.

OİZYS [Yunan Mitolojisi] Hesiodos'a göre (Theogonia, 214-215) ağrı ve ıstırabın kişileştirilmiş formu olup Nyx'in kızıdır.

OJANKANU Kuzey İspanya'da yer alan Kantabria bölgesi halkının inanışında mağaralarda yaşayan tepegöz benzeri dev canavarın adı olup, kan içmeyi seven karısı Ojankana da kocası kadar çirkin ve vahşidir.

OJİN [Japon Mitolojisi] İmparatoriçe Jingo'nun Homutawake veya Hondawake adıyla da bilinen oğlu olup 15. Japon imparatoru olarak kabul edilmekteydi. MS 3. yüzyılda yaşadığı sanılan imparator Şinto panteonunda önemli bir yere sahip olup, Haçiman adıyla tanrılaştırılmıştır.

OK Kuzey Amerika Yerlileri tarafından kendi kabilesinden birisini öldüren savaşçıların arındırılması gibi dini törenlerde kullanılırken, Arabistan'da bedende kan akışının düzenlenmesi için taşınmakta, Afrika'da Buşmenler tarafından nehirlerde yaşadıklarına inandıkları atalarına hediye olarak sunulmakta, Tibet'te 5 renge boyanmış oklar iblislere tapınmak amacıyla kullanılmaktaydı.

1. [Türk Mitolojisi] Oğuz Kağan destanında Türk boylarını sembolize eden nesnedir. Oğuz Kağan iki ayrı kadından doğan üçer oğlunu Bozoklar ve Üçoklar olarak adlandırmış, bunların da dörder oğlu olunca Türklerin atası kabul edilen yirmi dört Oğuz boyu meydana gelmiştir. Sibirya'da yaşayan Buryaklar ise Gök tanrısı Tengeris'in iblislerle savaşırken fırlattığı alevli okların yıldırım olarak göründüğüne inanmaktadır.

2. [Yunan Mitolojisi] Güneş ışınları Apollon'un, ay ışıkları ise Artemis'in okları olarak düşünülmüştür.

3. [Hint Mitolojisi] Aşk tanrısı Kama ve savaş tanrısı Karttikeya'nın sembolü oktur.

4. [Aztek Mitolojisi] Kuetzalkoatl ve Mikskoatl ile özdeşleştirilmektedir.

OKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bakairi halkının inanışında bir jaguar ruhunun adı olup, Kame ile Keri'nin babasıdır.

OKE Bkz. Okeus

OKEANİD [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in kızları olup, sayıları 3.000'i aşan, utangaç ama tutkulu âşık deniz göl ve akarsu tanrıçalarıdırlar. Okeanus ile Tethys'in aynı zamanda her biri nehir tanrısı olup Potamoi adıyla bilinen 3.000 oğlu bulunmaktaydı.

Okeanus

OKEANUS [Yunan Mitolojisi] Hesiodos'a göre Uranos ile Gaia'nın çocuğu olan titanlardan birisinin adı olup, karaların etrafını saran uçsuz bucaksız okyanusun kişileştirilmiş halidir. Hesiod'a göre tüm nehirlerin tanrısı kabul edilen Okeanos'un kız kardeşi Tethys'ten 3 bin su perisi kızı doğmuş olup, bunların bazıları şunlardır:

Neikos, Alpheios, Eridanos, Strymon, Meandros, İsros, Phasis, Resos, Akheloos, Nessos, Rodios, Haliakmon, Heptaporos, Granikos, Aisepous, Simois, Peneus, Hermos, Kaikos, Saggarios, Ladon, Parthenios, Euenos, Ardeskos, Skamandros (Hesiodos, Theogonia 133).

Eski Yunan düşüncesinde okyanus yeryüzünü oluşturan yuvarlak bir kara parçasını saran sonsuz bir su kütlesi olarak tasavvur edilirken zamanla coğrafya bilgisi artınca sadece Atlantik okyanusunu tanımlamak için kullanılır olmuştur. Homer, güçlü bir tanrı olarak andığı Okeanus'un soy ağacını vermemişse de Tethys'ten Thetis, Eurynome ve Perse adlı 3 kızı olduğunu bildirmiştir (Il. xiv. 302, xviii. 398, Od. x. 139).

OKEUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Virginia civarında yaşayan Povhatan halkının inanışında iyi tanrı Ahone'nin kötü ve eşdeğer güçteki karşıtının adıdır. Okeus Avrupalı misyonerlerce şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

OKELİM [Ugarit Mitolojisi] El tarafından Baal ile savaşması için gönderilen yaratıkların adı olup, Aququim olarak da bilinmekteydiler.

OKHİMUS [Yunan Mitolojisi] Helios ile su perisi Rhodos'un oğlu, Kerkaphos'un oğullarından birisi, su perisi Hegetoria'nın kocası ve Kydippe'nin babası olup, Rodos adasında hüküm sürmüştür (Diod. v. 56, 57).

OKALEİA [Yunan Mitolojisi] Mantineus'un kızı, Abae şehrinin kurucusu Abas'ın karısı ve Akrisius ile Proetus'un annesidir (Apollod. ii. 2. 1).

OKİKU Bkz. O kiku

OKKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında yaşam gücünün kişileştirilmiş formu olup, bu totemler Lakota dilinde 'Vakanda', Algonkin dilinde ise 'Manitu' adlarıyla bilinmektedir. Huron halkı tarafından ise aynı zamanda güneş tanrısı olarak kabul edilmekteydi.

OKLATABAŞİH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çoktav halkının inanışında insanlığı yok eden sel tufanından kurtulan yalnız bir savaşçı olup, adı 'Halkın yaşlı kişisi' anlamına gelmektedir.

OKNANİKİLLA [Aborijin Mitolojisi] Kuzey ve Merkez Avustralya'da yaşayan Arunta halkının tapınaklarına verdiği isimdir.

OKNUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Ölüler diyarı Hades'te büktüğü ipin bir ucunun dişi bir eşek tarafından kemirildiğine inanılan efsanevi bir karakterin adıdır.

2. Tiberis ile Manto'nun oğlu olup, Mantua kentinin kurucusu kabul edilmekteydi. Kimi yazarlara göreyse Auletes'in oğlu veya kardeşi olup Galya'da yer alan Cesena kentinin kurucusuydu (Serv. ad Aen. x. 198.).

OKO [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında bir tarım tanrısının adı olup, Aganju ile Yemoja'nın oğludur.

OKONOROTE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Warau halkının inanışında başlangıçta gökyüzünde yaşayan insanları yeryüzüne indiren kahramanın adıdır. Genç bir avcı olan Okonorote bir gün attığı oku ararken bulduğu gökyüzünde bulduğu bir delikten yeryüzüne inmekle kalmamış halkını da ikna ederek peşinden sürüklemiş ama şişman bir kadın deliğe sıkışınca insanların gökyüzüne geri dönmesi mümkün olmamıştır.

OKSOKE [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının Orişa adını verdiği iyi tanrılar grubundan bir av tanrısının adıdır.

OKULAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çinook halkının inanışında açgözlü devlerin adıdır.

OKULİ Nikaragua'da şamanlara verilen isimdir.

OKUNİNUŞİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde büyü ve şifa tanrısının adıdır. Gökyüzünden kovulan fırtına tanrısı Susuno'nun Japonya'nın İdzumo bölgesinde bir yılandan kurtarıp evlendiği bir kadından doğan çocuklarının en büyüğü olan oğludur. Okuninuşi yeraltı dünyasına giderek Susano'yu alt etmiş ve silahlarını çalmıştır.

OKYANUSUN ÇALKANMASI [Hint Mitolojisi] Puranalar'a göre Tanrılar, ölümsüzlük nektarı Amrita'yı ortaya çıkarmak için Mandara dağını kutsal bir kaplumbağanın üzerine oturtup çalkalama çubuğu olarak kullanarak, etrafına da yılan Vasukiyi dolayarak okyanusu çalkalamışlardır. Sanskrit *Samudra manthan* veya *Kşira Sagara Mathanam* adıyla bilinen efsane Bhagavata Purana, Mahabharata ve Vişnu Purana detaylarıyla anlatılmıştır. Efsaneye göre Vişnu çalkalama işini yapan tanrı ve iblislere güç bağışlarken, okyanustan önce ay ve güneş, ardından sırasıyla tanrıça Şri, beyaz at Uççaihşravas, Kaustubha mücevheri, fil Airavata ve dünyayı yok edebilecek Kalküta zehri ortaya çıkmıştır. Şiva mavi renkli bu zehri içerek evreni kurtarmışsa da boynu maviye boyandığından bu olaydan sonra Nilakantha adıyla da anılmıştır. Okyanustan son olarak içi Amrita ile dolu bir kabı taşıyan Dhanvantari ortaya çıkmış, iblisler ve tanrılar nektara sahip olmak için mücadele etmiş, çıkan savaşı tanrılar kazanmıştır. Tanrılar

Mandara dağını yerine koyarken İndra, Amrita'yı saklaması için Vişnu'ya vermiştir.

OKYRHOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos ile Tethys'in kızı olup, Helios'tan Phasis adlı oğlunu dünyaya getirmişse de oğlu tarafından öldürülmüştür (Hes. Theog. 360).

2. Nehir tanrısı İmbrasos ile su perisi Khesias'ın kızı olan bir su perisinin adı olup, Samos adasında yaşamaktadır. Apollon'dan kaçmak için bir tekneye binmişse de tanrı tekneyi taşa kaptanını ise balığa dönüştürmüştür.

3. Sangarius nehri perisi olup, Hippomedon'dan Hippasus'u doğurmuştur.

4. Kolisli bir peri olup güneş tanrısı Helios'tan Phasis'i doğurmuştur.

5. Kentaur Kheiron'un kızıdır (Ov. Met. ii. 638).

OKYPETE [Yunan Mitolojisi] Dört harpyden birisinin adı olup, 'hızlı kanat' olarak da bilinmektedir. Bkz. Harpyiai

OKYRHOE [Yunan Mitolojisi] Teselyalı şifa tanrısı Khiron ile su perisi Khariklo'nun kâhin kızının adı olup, Apollon tarafından kısrağa çevrilmiştir (Ovid II, 633).

OLA NORDMANN Norveç'in kişileştirilmiş formunun adı olup, Ola Norveç'te sık rastlanan bir erkek adı, Nordmann ise Norveçli anlamına gelmektedir. Kari Nordmann ise kelimenin daha nadir kullanılan dişil varyantıdır.

OLAF, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (995–1030) Norveç kralı II. Olaf Haraldson daha gençken kral Ethelred'in yanında Danlara karşı savaşmış, Hıristiyanlığı kabul ettiği gibi halkını da döndürdüğü için ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Snorri Sturluson'un Heimskringla adlı çalışmasında hayatı anlatılan St. Olaf'ın yortusu 29 Temmuz günü yapılmaktadır.

OLCAY HAN [Türk Mitolojisi] Reşidüddin'in Oğuznamesinde Nuh'un oğullarından birisi olan Yefs'in adı olup, Türk soyunun atası olarak gösterilmektedir. Bkz. Yâfes

OLE LUKOJE Bkz. Kum Adam

OLELBİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintun halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, 'Olelpanti' adı verilen cennette iki yaşlı kadınla birlikte kendi inşa ettiği güzel bir evde yaşadığına inanılmaktadır. Olelbis insanoğlunu yaratmadan önce Hus adı verilen iki şahini yeryüzüne göndererek yerden gökyüzüne taştan bir merdiven yapmalarını emretmiştir. Olelbis insanlara yaşlandıkları zaman bu merdivene tırmanarak gökyüzüne çıkmalarını buradaki sular ile banyo yapıp, içtikten sonra gençleşerek yeniden yeryüzüne döneceklerini bildirmiştir. Bununla birlikte ölen ilk insan çifti hilebaz Koyote tarafından kandırılınca yeryüzüne dönmek istememiş bu yüzden insanoğlu ölümlü olmuştur. Doğduğu gibi koçmaya başlayan Olifat bir gün gökyüzüne baktığında babasını görmüş ve yanına ulaşmak için hindistancevizlerini tutuşturup çıkan dumanın üzerinde gökyüzüne yükselmiştir. Gökyüzünde büyük bir evi inşa eden işçiler görmen Olifat, işçilerce kurban etmek istenmişse de türlü maceralardan sonra kurtulup yeryüzüne dönmeyi başarmıştır.

OLEMUKPAGHAM Bkz. Omelumma

OLEN [Yunan Mitolojisi] Herodot'un notlarında pek çok dini ilahinin yazarı olarak bahsi geçen Likyalı bir ozanın adı olup, Homeros'un metinlerinde katkısı olduğu da iddia edilmiştir.

OLENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Karısıyla birlikte İda dağında yaşayan bir adamın adıdır. Karısı tüm tanrıçalardan daha güzel olduğunu iddia ettiği için ikisi de taşa dönüştürülmüştür (Ov. Met. x. 68).

2. Zeus ile Danaidlerden Anaxithea'nın oğlu olup Akhaia'da ki Olenus kentinin ad vericisiydi.

3. Hephaestus'un oğlu, Aege ile Helike'nin babası olup Aetolia'da ki Olenus kentinin ad vericisiydi (Hygin. Poet. Astr. 13).

OLENTZERO [Bask Mitolojisi] Her yıl 24 Aralık tarihinde kasabaya gelip çocuklara hediyeler dağıtan efsanevi bir kişinin adıdır. Bask dilinde 'iyi olanın zamanı' anlamına gelen Olentzero'ya ilişkin ilk yazılı kaynak 16. yüzyılda yazılmış 'Lope de Isasi'de kayıtlıdır. Efsaneye göre binlerce yıl önce yaşamış Jentillak adlı devler kabilesinin bir üyesi olup, Pirenelerde Navarra bölgesindeki Lesaka köyünde oturmaktadır. Bir gün Jentillak halkı gökyüzünde parlak bir yıldız bir görmüş yaşlı ve kör olan bir tanesi bu durumu Hz. İsa'nın doğum müjdesi olarak algılayıp açıklamıştır. Devlerden tek sağ kalan Olentzero elinde bir orakla 24 Aralık öncesinde çok fazla yemek yiyenlerin kafalarını vahşice kesmektedir. Hıristiyanlığın etkisiyle iyi yürekli ve yardımsever bir karaktere dönüştürülmüştür.

OLİFANT [Fransız Mitolojisi] Charlemagne tarafından gerektiğinde yardım çağırması için Ronceveaux geçidinde Roland'a verilen sesi çok uzaklardan duyulabilen büyük fildişi borusunun adıdır. On adamı ile birlikte baskına uğrayan Roland boruyu çalıp kralı çağırmışsa da Charlemagne ordusuyla yetişene dek tüm şövalyeler öldürülmüş, Olifant ise Roland ile birlikte gömülmüştür.

OLİFAT [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya'da Truk (Çuuk) ve Yap adaları halklarının inanışında gökyüzü tanrısı Luk'un (Lugeilan) ölümlü bir kadından doğan oğludur. Hilebaz karakterli bir kültürel kahraman olan Olifat cennetten getirdiği ateşi insanlara hediye etmekle birlikte onları aldatmaktan geri kalmayan düzenbaz bir karakterdir.

OLİMPİYAT [Yunan Mitolojisi] İda dağında yaşayan beş Daktyl'in adını verdiği, bu yüzden beş yılda bir düzenlenen spor karşılaşmaları olup, spor gereçlerinin Olympos dağında saklanmasına atfen bu adı almıştır.

OLİVER [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinde Kutsal Roma Germen İmparatoru Charlemagne'in gözde şövalyesi ve Roland'ın (Orlando) yakın arkadaşı olup, Cenova dükü Regnier'in oğlu, Roland'ın nişanlısı Aude'nin kardeşi, Aquilant ile Griffon'un babasıdır. Roncevaux geçidi savaşında Roland ile birlikte ölen kahramanın atının adı 'Ferrant d'Espagne', kılıcının adı ise 'Hauteclaire'dir. Fransız destanı *Chanson de Roland*'ın yanı sıra, Luigi Pulci'nin *Il*

Morgante Maggiore, Matteo Maria Boiardo'nun *Orlando Innamorato* ve Ludovico Ariosto'nun *Orlando Furioso* adlı eserlerinde bahsi geçmektedir.

OLLANTAY [İnka Mitolojisi] Tanrı Uirakoşa onuruna düzenlenen bir tiyatro oyununun adı olup Keçuva dilinde yazılmıştır.

OLMAİ [Fin Mitolojisi] Lapon halkınca Tanrı anlamında kullanılan terim Leib-Olmai (Ayı Tanrı), Biegg-olmai (Rüzgâr Tanrı) gibi tanrıları adlandırmak için kullanılmıştır.

OLMOLUNGRİNG Bkz. Şambhala

OLLE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tuleyone halkının yaratılış söylencesinde insanoğlunu Sahte adlı kötü bir ruhun sebep olduğu büyük yangın ve sel tufanından kurtaran büyük ruhun adı olup genellikle Koyote ile özdeşleştirilmekteydi.

OLO KEU [Pasifik Mitolojisi] Kardeşi Olo-i-Namo ile birlikte bir yılan ve kuş tarafından öldürülmek üzere olan baykuş görünümündeki orman tanrısını kurtardığından, iki kardeş istedikleri zaman ormandan ağaç keserek tekne yapmak hakkını elde etmiştir.

OLO-İ-NAMO Bkz. Olo Keu

OLOFAT Bkz. Olifat

OLODUMARE Bkz. Olorun

OLOKUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında (İfa dininde) deniz tanrıçası olup, çift cinsiyetli olduğu da iddia edilen tanrının adı 'Okyanusun Sahibi' anlamına gelmektedir. Zamanın başından beri var olduğuna inanılıp, suyu ve bataklıkları yöneten Olokun'un adı aynı zamanda Yemaja'nın takma isimlerinden birisidir. Söylenceye göre tanrı Obatala gökyüzünden Olokun'un yönettiği sular diyarına inerek yeryüzünü yaratınca kendisinden izin alınmamasına içerleyen tanrıça bir tufan oluşturarak yaratılan toprakları sular altında bırakmış, çok sayıda insanın ölümüne sebep olmuştur. İnsanlar gökyüzündeki ruhlara (Orişa) dua edip sunular vererek yardım isteyerek tufanın etkilerinden kurtulmak istemişse de Olokun pes etmemiş, insanlara yardıma gelen Olorum'a meydan okumuşsa da yenilgiyi kabul edip sınırlarına dönmüştür. Okyanus'un dibinde bir yeraltı sarayında insan ve balık hizmetkârlarıyla birlikte yaşayan Olokun, Afrika sanatında mercan elbiseli, çamur balığı benzeri ayaklı ellerinde kertenkeleler tutan formda tasvir edilmektedir.

OLORUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Obatala 'cennet' ve Odudua 'yeryüzü' tanrılarının babası kabul edilen barış, ahenk ve gök tanrısının adıdır. Gökyüzünün kralı (Oba Orun), Sonsuzluğun sahibi (Olodumare), Yaratıcı (Elada), Efendi (Oluwa) ve Gökyüzü tanrısı (Orişa Oke) adlarıyla da bilinen Olorun, Obatala ve Oduduva'nın babası ve Olokun'un kardeşidir. Yardımcısı Obatala'yı yeryüzünü yaratması için yarattıktan sonra Obatala tarafından yaratılan insan figürlerinin içerisine hayat üflemiştir.

OLRİK, AXEL (1864–1917) Danimarkalı folklorist ve ortaçağ tarihçisi olup, sözlü anlatı metodolojisinin öncüsü kabul edilmektedir. Olrik, 1909 yılında halk şiirlerinin kurallarını, açılış, kapanış ve tekrarlamaların çeşitli formüllere göre yazıldığını, sahne başına iyi-kötü, büyük-küçük gibi kontrast teşkil eden en çok 2 öznenin kullanıldığını iddia etmiştir.

OLURUN Bkz. Olorun

OLUS [Roma Mitolojisi] Jüpiter Optimus Maximus tapınağı için temel kazan işçiler toprağın altından o güne dek görülmemiş büyüklükte bir kafatası çıkarmışlar, bu kafatasının Olus adlı bir deve ait olduğu iddia edilmiş bu yüzden kazılan tepeye 'Caput Oli' adı verilmiş zamanla Capitolium'a dönüşmüştür.

OLVALDİ [İskandinav Mitolojisi] Tanrılara karşı savaş açan buz devlerinden birisinin adıdır.

OLWEN [Kelt Mitolojisi] Mabinogion'da Culhwch ve Olwen öyküsünün kadın kahramanı olan kız, çirkin dev Ysbaddaden'in kızı ve Goreu'nun kuzenidir. Sarı uzun saçlı, altın gerdanlıklı, düzinelerce yüzüğü olan kız güzel bir kız olarak tasvir edilen Olwen yürüdüğünde ayak izlerinden çiçekler fışkırmaktaydı. Babasının olağanüstü gücünün kaynağı olan Olwen'in gücü evlendiği zaman kocasına geçeceğinden Ysbaddaden kızının Culhwch ile evlenmesine karşı çıkarak, damat adayının karşısına 13 engel çıkarmıştır. Bununla birlikte Culhwch tüm engelleri aşmayı başararak kız ile evlenmeyi başarmıştır.

OLYMBRUS [Yunan Mitolojisi] Gaia ile Uranos'un oğullarından birisi olarak bir söylencede geçmesine karşın Hesiodos tarafından bildirilmemiştir.

OLYMPİA [Yunan Mitolojisi] Peloponnesus'un kuzeybatısında çam ormanlarıyla çevrili bir düzlüğün adı olup, Olimpiyat oyunları burada gerçekleştirilmekteydi.

OLYMPİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus, Herakles hatta ilham perilerinin lakabıdır (Hom. Il. i. 353, Herod. ii. 44, Olympiades, Il. ii. 491).

OLYMPOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zirvesi tanrılar kralı Zeus ve diğer önemli tanrıların ikametgâhı olan Yunanistan'ın en yüksek dağının adıdır. Eski Yunan'da bu isim pek çok dağ için kullanılmakla birlikte tanrıların ikametgâhı olan Olympos Makedonya ile Teselya sınırında, Selanik'in 48 mil güneyinde bulunmaktadır. 2.980 metre yükseklikteki zirvesine ilk olarak 1913 yılında İsviçreli ve Yunan dağcılardan oluşan bir grup tarafından ulaşılabilmiştir.

2. Kres'in oğullarından birisinin adı olup, devleri Zeus'a karşı kışkırttığı için Zeus tarafından bir yıldırım gönderilerek öldürülmüştür.

3. Sonradan İason ile evlenecek olan Kybele'nin ilk kocasının adıdır.

4. Apollon tarafından öldürülen Marsyas'ın oğlu (veya babası veya öğrencisi) olan bir flütçünün adıdır.

5. Kius'un babası olup, Mysia'da ki Olympos dağının ad vericisidir.

6. Herakles ile Euboea'nın oğludur (Apollod. ii. 7. 8).

7. Marsyas'ın basbasıdır (Apollod. i. 4. 2.).

OLYMPOS TANRILARI [Yunan Mitolojisi] Kuzey Yunanistan'da yer alan Olympos dağının zirvesindeki saraylarında yaşadığına inanılan on iki Olymposlu ya da Olymposlular olarak da bilinen tanrılar grubunun adı olup, evrenin kendilerinden önceki efendileri olan Titanları "Tanrıların kralı" unvanını taşıyan Zeus liderliğinde savaşarak mağlup etmeyi başarmışlardır (Hom. Od. vi. 42, Il. xi. 76). Romalıların *Di majorum gentium* olarak adlandırdığı 12 Olympos tanrısı şunlardır: Zeus (Jüpiter), Hera (Juno), Poseidon (Neptune), Demeter (Ceres), Apollo (Apollo), Artemis (Diana), Hephaestus (Vulcan), Pallas Athena (Minerva), Ares (Mars), Aphrodite (Venus), Hermes (Mercury), Hestia (Vesta), Pluto veya Hades (Orkus veya Dis). Olympos tanrıları Titan soyundan gelen Birinci kuşak ve Zeus'un çocukları olan başlıca İkinci kuşak olmak üzere iki gruba ayrılmaktaysa da Aphrodite ve Hephaistos'un durumları tartışmalıdır. Olympos tanrılarının sayısının 12 olarak verilmesi kadim bir gelenek ile ilişkili olup, Yahudilikte 12 İsrail kabilesi, Hristiyanlıkta İsa'ın 12 Havarisi, Ortaçağ Avrupa'sında Charlemagne'nin 12 paladini, Şii İslam'da 12 İmam inanışları dahası 13 sayısının uğursuz kabul edilmesi dikkat çekicidir. Sayıyı on ikiye sabitlemek için Dionysos tanrılar arasında katıldığında Hestia Olympos'u terk ederek insanlar arasına inmiştir.

OLYNTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kral Strymon'un oğlu olup, bir av sırasında bir aslan tarafından parçalanmıştır.

2. Herakles ile Bolbe'nin oğlu olup, Trakya'da bir kente ve Haldiya'da bir nehre adını vermiştir.

Devanagari yazı karakterleriyle Aum (Om)

OM Hinduizm, Budizm ve Caynacılık gibi Hindistan'a özgü inanç sistemlerinde dua veya yemin ederken veya dini kitapları okumaya başlarken kullanılan dinsel ya da mistik etkisi olduğuna inanılan bazı mantraların en kutsalı olup, ilk olarak Vedik metinlerde isimleri A-U-M harfleri ile başlayan üç Hint tanrısını (Agni "Ateş", Varuna "Su", Marut "Rüzgâr") temsil ederek anılmıştır. Om, yeryüzü, gökyüzü ve gök katlarından oluşan üç dünyayı; Vişnu (a), Şiva (u) ve Brahma'dan (m) oluşan üç büyük Hindu tanrısını (trimurti); Rig, Yacur ve Sama adlı üç kutsal veda metnini simgelemektedir. Rigveda (I: 164, 39) ve Atharvaveda'da (V: 28, 8) ve Aitareya Brahmana'da (VII:18) geçmekle birlikte özellikle Upanişadlarda tüm anlamlarıyla birlikte kullanılmıştır. Om mantrası Hindu ayinlerinde dua, ilahi ve meditasyonun başlangıç ve sonunda Budist ve Caynacı ayinlerinde ise bir kurala bağlı olmadan kullanılmaktadır.

OM MANİ PADME HUM [Budist Mitolojisi] Tibet Budizm'inin temel dualarından birisinin adı olup, yeryüzüne Buda'nın geldiğini müjdelemektedir.

OM PARVAT [Hint Mitolojisi] Himalayalarda Hindistan'ın Pithoragarh bölgesinde yer alan ve Adi Kailaş, Çhota Kailaş, Baba Kailaş adlarıyla da bilinen 4.700 m yüksekliğinde bir dağın adı olup, kutsal kabul edildiğinden bir Hindu mantrasına adını vermiştir.

OMADİUS [Yunan Mitolojisi] Khios ile Tenedos'ta Dionysos'a verilen 'çiğ et yiyici' anlamındaki takma isimdir (Orph. Hymn. 51. 7).

OMAKATL [Aztek Mitolojisi] Zenginlerce tapınılıp, onuruna ziyafetler verilen neşe, mutluluk ve festival tanrısının adı olup, yaratıcı tanrı Tezkatlipoka'nın görünümlerinden birisidir. Fray Bernardino de Sahagun'un *Historia general de las cosas de Nueva España* (1570–1582) adlı çalışmasında onuruna verilen festivaller hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

OMAMAMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kri halkının inanışında yeryüzüyle ilişkilendirilen bir ana tanrıçanın adı olup, sırasıyla yıldırımkuşu, büyücü kurbağa, kahraman Weesakayjac, kurt ve kunduzu doğurmuştur.

OMANG [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının usta hırsızlar olarak gördüğü küçük insanlardan oluşan hayali bir halka verdiği isimdir.

OMBVİRİ [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika'da Gabon ve civarında yaşayan kabilelerin koruyucu ata ruhlarına verdiği isimdir.

OMEKİHAUATL [Aztek Mitolojisi] Yaratıcı tanrıçanın adı olup yaratıcı tanrı Ometekuhtli'nin karısıdır. Doğurduğu obsidyen bıçak yeryüzüne düşünce kırılmış ve ortaya 1600 tanrı çıkmıştır. Mayalar tarafından İx Khebel Yax adıyla bilinen tanrıça Popol Vu'da Alom ve Xmukane adlarıyla anılmıştır.

OMELUMMA [Afrika Mitolojisi] İgbo halkı söylencelerinde kız kardeşi Omelukpagham ile birlikte bahsi geçen bir kadın kahramanın adıdır. İki kız köle olarak satılırken Omelumma'yı alan adam kızın değerini görmüş ve onu karısı yaparken Omelukpagham'u alan adam ona zalimce davranıp eziyet etmiştir. Omelumma bir oğlan çocuk dünyaya getirdiğinde kocası kim olduğunu bilmediği Omelukpagham'ı satın alarak çocuğa bakıcı yapmıştır. Araya uzun zaman girdiğinden kız kardeşler de birbirini tanımamışsa da bakıcısı bir gün huysuzlanan çocuğa kendi hayatını anlatan hüzünlü bir şarkı söyleyip çocuğu sakinleştirince duruma şahit olan bir komşu kadın Omelumma'ya gerçeği anlatarak kız kardeşini tanımasını sağlamıştır.

OMETEKUTHLİ Bkz. Ometeotl

OMETEOTL [Aztek Mitolojisi] Aztek panteonundaki en önemli tanrısı olan kendini yoktan var eden yaratıcı ateş tanrı olup, Tloque Nahuaque, Ometeotl veya Kitlatonak adlarıyla da bilinmekteydi. Ometeotl, eril Ometekuhtli ile dişi Omekihuatl adlı iki görünüme sahip olduğu Ometekuhtli'nin karısı Omekhihuath'tan 1600

çocuğu doğmuş olup bunlar yeryüzünün ilk sakinleri olmuştur. Ayrıca çiftin mavi Huitzilopokhtli, beyaz Quetzalkoatl, siyah Tezkatlipoka ve kırmızı Xipe-Totek adlı dört tanrı oğlu olmuştur ki bu çocuklar Tezkatlipoka adıyla da bilinmektedir. Her şeyin kaynağı kabul edilen tanrının Maya karşılığı Hunab Ku'dur.

OMİTSUNU [Japon Mitolojisi] Japonya'nın batı sahilinde yer alan İzumo bölgesinin efsanevi kralının adı olup, fırtına tanrısı Susano'nun büyük torunu kabul edilmekteydi.

OMODAMUS Bkz. Sabaktes

OMOKAGE-NO-İDO [Japon Mitolojisi] İdoji yakınlarında bulunan kutsal bir pınarın adı olup, efsaneye göre MS. 8. yüzyılda Kobo adlı rahibin asasının toprağa vurması sonucu açılmıştır. Bu pınarı ziyaret eden kişi su içerken su yüzeyinde Kobo'nun yüzünün suretini görürse şansı yaver gidecektir, görmemesi ise hastalık ve felaketlerin geleceğine delalettir.

OMONGA [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi Adasında yaşayan Tomori halkının inanışında ayda ikamet eden pirinç tanrısının adı olup, bu tanrı için ambarda bir miktar pirinç ayrılmaktaydı.

OMPHALE [Yunan Mitolojisi] Lidya kralı İardanos'un kızı ve bir boğa tarafından boynuzlanarak öldürülen Tmolus'un karısı olan efsanevi Lidya kraliçesinin adı olup, İphitus'u öldüren Herakles, kefaret olarak bir müddet Omphale'ye dizinin dibinde yün eğirerek hizmet etmiştir. Diodoros'a göre Omphale'nin Herakles'ten Lamon adlı bir oğlu olmuştur (Apollod. i. 9. 19, ii. 6. 3, 7. 8).

OMPHALOS TAŞI [Yunan Mitolojisi] Delphoi şehrinde bugün müze olan Apollon tapınağının ortasında bulunan konik bir taş olup, başlangıçta Python'un mezar taşı iken sonradan dünyanın merkezini temsil ettiğine inanılmıştır. Yunanca omphalos 'göbek' anlamına gelmekteydi.

ON [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da Nigeri dağlarında yaşayan Toda halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, karısı Pinakur ile birlikte Toda halkını ve sığırları yaratmıştır.

ON EMİR Eski Ahit'in 2. kitabı Çıkış'a göre tanrının Sina dağında Musa'ya vahiy ettiği ve iki taş tablete yazılan emirlerdir. On Emrin Eski Ahit'in 2. ve 5. kitaplarında geçen iki benzer versiyonu vardır (Çıkış 20:1-17, Tesniye 5:6-21).

On Emir (Çıkış 20, 1-17)

1 O vakit Allah tüm şu sözleri söyledi:**2** Ben, Mısır ülkesinden, esaret evinden seni çıkaran Allah'ım, Rabbim.
3 Yüzüm önünde başka ilahların olmayacaktır. **4** Kendine yontulmuş bir imge ne yukarıda gökteki bir şeyin, ya da aşağıda yerdeki bir şeyin ya da yerin altındaki sularda ki bir şeyin şeklinde olan hiçbir şey yapmayacaksın. **5** Onların önünde secde etmeyeceksin ve onlara hizmet etmeyeceksin; çünkü ben, senin Allah'ın olan Rab, kıskanç bir Allah'ım; benden nefret edenlerin üçüncü ve dördüncü kuşağına kadar babaların günahını oğulları üzerinde cezalandıran, **6** ve beni sevenlere ve buyruklarımı koruyanlara, bin kuşağa kadar, merhamet eden bir Allah. **7** Allahın olan Rabbin adını, boş yere ağza almayacaksın; çünkü Rab, kendi adını boş yere ağza alan kimseyi cezasız bırakmaz. **8** Şabat gününü kutsamak için onu hatırında tut. **9** Altı gün çalışacaksın ve bütün işini yapacaksın.**10** Fakat yedinci gün, Allah'ın olan, Rabbini dinleme günüdür: hiç bir iş yapmayacaksın; ne sen ne oğlun, ne kızın, ne hizmetkârın, ne cariyen, ne hayvanların, ne kapındaki yabancı. **11** Çünkü altı günde Rab gökleri, yeri, denizi ve onların içindeki her şeyi yarattı, yedinci gün dinlendi, bu nedenle Rab dinlenme gününü kutsadı ve onu kutsal kıldı.
12 Babana ve anana saygı göster ki Allah'ın olan Rabbin sana verdiği ülkede günlerin uzun olsun.
13 Öldürmeyeceksin
14 Zina yapmayacaksın
15 Hırsızlık yapmayacaksın
16 Komşuna karşı yalan tanıklık yapmayacaksın.
17 Komşunun evine göz dikmeyeceksin; komşunun karısına göz dikmeyeceksin, ne hizmetkârına, ne cariyesine, ne öküzüne, ne eşeğine, ne ona ait olan hiç bir şeye.

ON FELAKET [Yahudi Mitolojisi] Tanrının Firavun'un İsrailoğullarını serbest bırakmasını sağlamak için Mısır'a gönderdiği on felaketin adıdır. Bunlar:

1. Harun asasıyla Mısır'da bulunan su kanalları ve nehirler üzerine dokunduğunda sular kan rengine döner, insanlar su içemezler ve balıklar ölür (Çıkış 7).

2. Harun değneğini uzatınca tüm Mısır kurbağalar tarafından istila edilir (Çıkış 8).

3. Harun asasını toprağa vurunca yerdeki tozlar tatarcık olup, tüm ülkeyi kaplar (Çıkış 8).

4. At sineği sürüleri Firavun ve kullarının evlerini istila eder, tüm ülke harap olur (Çıkış 8).

5. At, eşek, deve, sığır ve koyun sürülerine salgın hastalık girer tüm hayvanlar ölür (Çıkış 9).

6. Musa ve Harun avuçlarını ocak külü ile doldurup Firavun'un karşısında göğe doğru saçtılar tüm Mısırlılarda içi irin dolu çıbanlar çıktı (Çıkış 9).

7. Mısır üzerine o güne dek görülmemiş şiddette dolu ve yağmur yağar, açıkta kalan tüm hayvan ve insanlar ölür (Çıkış 9).

8. Rab, doğudan tüm gece süren bir estirir ve sabahleyin tüm Mısır'ı çekirge sürüleri kaplar. Tüm otları ve ağaların doludan kurtulan meyvelerini yiyerek ülkede hiç yeşillik bırakmazlar ölür (Çıkış 10).

9. Hz. Musa elini göğe uzatır ve Mısır'ın üzerine üç gün boyunca koyu bir karanlık çöker ölür (Çıkış 10).

10. Ülkede insan ve hayvanların ilk doğan çocukları ölürken bu felaketten İsrailoğulları etkilenmez (Çıkış 11).

ONAMUJİ [Japon Mitolojisi] Yeryüzü tanrısının adı olup, fırtına tanrısı Susano'nun oğludur. Susano, torunu Ninigi'nin Amaterasu'nun tahtına çıkması için Futsunuşi ile Takemikadzuçi'yi Onamuji'ye karşı göndermişse de başarılı olamamıştır. İzumo geleneğinde Onamuji, Sukunabiko adlı cüce bir tanrıyla birlikte Japon adalarının yaratılışına katkıda bulunmuştur.

ONAN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Yahuda'nın ikinci oğlu olup, kardeşinin dul kalan karısıyla evlenmeyi reddetmiştir (Tekvin, 38).

ONATHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında tahıl ve hasat tanrısının adıdır.

ONBİR Bkz. Agned, Aquarius, Yusuf

ONBİR KUDRETLİ YARDIMCI [Mezopotamya Mitolojisi] Babil söylencelerinde Tiamat tarafından Marduk ile savaşmaları için görevlendirilip Kingu tarafından yönetilen Engerek yılanı, Parıldayan yılan, Devasa Aslan, Açgözlü köpek, Akrep Adam, Fırtına rüzgârları, Keçi balığı ve Lakhmu gibi toplam 11 varlığın adı olarak geçmektedir.

ONBİRLER [Hıristiyan Mitolojisi] Yahuda İskaryot'un ölümünden sonra, Yahuda'nın yerine Matiya seçilene dek geçen dönemde İsa'nın havarilerine verilen isimdir.

ONDÖRT KUTSAL YARDIMCI [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ söylencelerinde Almanya, Macaristan, Bohemya, İtalya ve Fransa'da 8 Ağustos günü adlarına yortu düzenlenerek onurlandırılan bir grup azizin adıdır. Bunlar Akhatius (22 Haziran), Barbara (4 Aralık), Blaise (3 Şubat), İskenderiyeli Catherine (25 Kasım), Christopher (25 Temmuz), Cyriacus (8 Ağustos), Denis (9 Ekim), Erasmus (2 Haziran), Eustace (20 Eylül), George (23 Nisan), Giles (1 Eylül), Margaret (20 Temmuz), Pantaleon (27 Temmuz), Vitus'tur (15 Haziran).

ONDÖRT MASUM [İslam Mitolojisi] Şii ve Alevilerin Muhammed, Fatma ve On iki İmam'a verdikleri isimdir.

ONEİRİ [Yunan Mitolojisi] Kâbus ve rüyaların kişileştirilmiş formu olup, batı okyanusu kıyısında yaşadıklarına inanılırdı (Hom. Od. xxiv. 12). Tekil formda Oneirus olarak bilinen rüyaların en önemlileri rüyalar kralı Morpheus olup, İkelus, Phobetor ve Phantasos adlarında kardeşleri vardı.

ONETOR [Yunan Mitolojisi] **1.** İda dağında yaşayan Zeus rahiplerinden birisinin adıdır (İlyada xvi. 605).

2. Menelaos'un dümencisi Phrontis'in babasının adıdır (Paus,. x. 25. 2).

ONİ [Japon Mitolojisi] Keskin dişli, iki boynuza sahip dörtgen kafalı, koca ağızlı, elleri pençe formunda kaplan derisinden pantolon giyen, genellikle 2 bazen 3 gözlü tasvir edilen devlere verilen isim olup, kötü karakterli bu yaratıkların ve dilediklerinde uçabilmek ve şekil değiştirebilmek gibi doğaüstü güçleri olduğuna da inanılmaktaydı. Günahkârları yakalayıp alevli bir araba üzerinde ölüler tanrısına götürmekle görevli olan Oni Budizm vasıtasıyla Çin üzerinden taşınmış olmalıdır.

ONİKİ HAVARİ Bkz. Havari

ONİKİ İMAM [İslam Mitolojisi] Şii inancında Ali'den itibaren 12 imam halife kabul edilmekteyken, Aleviler bunların peygamber niteliğinde olduğuna inanmaktaydı. Sırasıyla:

1. Ali: Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır.
2. Hasan: Ali'nin büyük oğlu
3. Hüseyin: Ali'nin ikinci oğlu
4. Zeynelabidin: Hüseyin'in oğlu
5. Muhammed Bakır: Zeynelabidin'in oğlu
6. Caferi Sadık: Muhammed Bakır'ın oğlu
7. Musa Kazım: Caferi Sadık'ın oğlu
8. Ali Rıza: Musa Kazım'ın oğlu
9. Muhammed Taki: Ali Rıza'nın oğlu
10. Ali Naki: Muhammed Taki'nin oğlu
11. Hasan Askeri: Ali Naki'nin oğlu
12. Muhammed Mehdi: Hasan Askeri'nin oğlu

Haydari tarikatının on iki imamın sembolü olarak on iki dilimli külah adlı bir başlık takılmaktaydı. Ayrıca on iki koyun ile on iki imam ile eşanlamlı kullanılırken tarikatların görev aşamaları da her biri bir imamı simgeleyen on iki post terimi ile ifade edilmekteydi. 12 imam gibi veya 12 kapı gibi semboller yılın 12 aya bölünmesi inanışla ilişkili olup Alevilikten daha eski bir geleneği temsil etmekteydi.

ONİKİ OLYMPOSLU Bkz. Olympos Tanrıları

ONİKİ PALADİN [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinde imparatorun sarayında görev yapan 12 gözüpek şövalyenin adı olarak sıkça bahisleri geçen bu savaşçılar Arap atılılarına karşı Hıristiyanların kahramanlıklarını sembolize etmekteydi. Bunlar:

1. Roland (Orlando): Charlemagne'ın yeğeni
2. Rinaldo (Renault): Roland'ın Montalbanlı kuzeni
3. Namo (Nami): Bavyera dükü
4. Salomon (Solomon): Brittany kralı
5. İngiliz Astolpho
6. Turpin: Başpiskopos
7. Florismart
8. Malagigi (Maugis): Büyücü
9. Ganelon (Gan): Hain
10. Danimarkalı Ogier
11. Fierambras (Ferumbras): Arap
12. Oliver.

ONİKİLER Bkz. Havari

ONJANA Bkz. Anjana (4)

ONKHESTUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu olup, Onkhestus kentinin kurucusudur (Paus. ix. 26. 3).

ONKUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un oğlu olup, Arkadia'da bulunan Onkeium kentinin kurucusudur.

ONNİONT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Huron halkının inanışında da ve kayaların takılı olduğu boynuzlara sahip yılan formunda bir tanrının adıdır.

ONO Bkz. Rongo

ONO PAKAKOTİ [İnka Mitolojisi] Güneş ve fırtına tanrısı Virakoça'nın yeryüzünde yaşayan devleri öldürmek için gönderdiği sel tufanının adı olup, yeni bir insan ırkı yaratmak için içlerinden iki tanesini hayatta bırakmıştır.

ONOEL Bkz. Anael

ONTOLOJİK MİTLER Varoluşun doğasını nihai gerçeklik ile açıklamaya çalışan söylenceler olup, Mircea Eliade Ebedi dönüş mitosu adlı eserinde konu edilmişlerdir.

ONURİS [Mısır-Yunan Mitolojisi] Su aygırı görünümündeki savaş ve avcılık tanrısına This kentinde verilen isim olup Abydos'ta Anhur veya Anhuret (uzağı getiren) adıyla bilinmekteydi. Aynı zamanda kraliyet askerlerinin sembolize edildiği savaşçı kahraman olan Onouris veya Anhuret başında dört tüy, elinde mızrak bulunan bir adam formunda tasvir edilmekte ve "Katliamın efendisi" lakabıyla da tanınmaktaydı. Onuris geç dönemde Sebennytus kentinde Şu ile birleştirilmiş ve Hathor'un oğlu olarak görülmüştür.

ONÜÇÜNCÜ CUMA [Hıristiyan Mitolojisi] Cuma gününün uğursuzluğu bir Ortaçağ Avrupası Hıristiyan inanışı olmakla birlikte ilk olarak 17. Yüzyıl kayıtlarında rastlanmış, 19 ve 20. yüzyıllarda inanış tüm dünyaya yayılmıştır.

ONYANKOPON [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti halkının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup, başlangıçta yeryüzünde insanlarla birlikte yaşarken yaşlı bir kadın tatlı pateslerini ezince kızıp bir daha geri dönmemek üzere gökyüzüne dönmüştür. Onyankopon, Otumfoo (Kudretli), Otomankoma (Sonsuz), Borebore (yaratıcı) ve Ananse Kokroko (Bilge örümcek) adlarıyla da bilinmekteydi.

OOCHİGEASKW [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mikmak halkının inanışında görünmez adamla evlenen bir kız olup adı "Kaba yüzlü kız" anlamına gelmektedir. Söylenceye göre kız ablaları tarafından kor haindeki kömür ile vücudu dağlanması suretiyle işkence görmekteyken köyde yaşayan görünmez abla kardeşin evine kaçarak kurtulmuş, görünmez kadın tarafından sihirle geline dönüştürüldükten sonra burada görünmez adam ile evlenmiştir.

OO-KWA-WE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Onondaga halkının inanışında dişil ata Onehatah'ın çocukları ayı, kurt ile geyiğin buldukları insan çocuğunu yetiştirmesi için getirdikleri ayı kadının adıdır. Bir gün ayı kadın Onehatah'ın gördüğü kötü bir rüya üzerine çocuğu uyarmış gerçekten de ayı kadın ve çocukları bir avcı tarafından vurulmuş, vuran kişinin Oo-kwawe'nin gerçek babası olduğu ortaya çıkmıştır.

OONAWİEH UNGGİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında bir rüzgâr tanrısının adı olup "en eski rüzgâr" anlamına gelmekteydi.

OOSSOOD [Slav Mitolojisi] Sırbistan'da yeni doğmuş çocukların kaderine doğumlarının yedinci akşamı karar veren bir yaratığın adıdır. Bir çeşit vila olan Oossood'un varlığı sadece bebeğin annesince hissedilmektedir.

OPET Bkz. Taurt

OPHANNİM [Yahudi Mitolojisi] Tanrı'nın tahtının çevresinde bulunan melek ve diğer yaratıkların adı olup, sadece Yahudi gizemcilerin görebildiğine inanılmaktadır.

OPHELTES [Yunan Mitolojisi] Nemea kralı Lykurgos ile karısı Eurydike'in oğludur. Geçmişte Limni adasının kraliçesi olan Hypsipyle'yi esir eden Lykurgos kadını oğlu Opheltes'e dadılık etmekle görevlendirmiştir. Bir gün Hypsipyle kucağında çocukla kırlarda dolaşırken Thebai'yi kuşatmaya giden yedi kahramanı görmüş, savaşçılar kadına susuzluklarını giderebilecek bir pınar göstermesini rica etmişlerdir. Kadın, pınarı tarif etmek için çocuğu yabani kerevizlerin üzerine koyunca bir yılan çocuğu boğmuştur. Korinth Arkeoloji müzesinde bu olayı tasvir eden bir kabartma da bulunmaktadır. Bir söylenceye göre Nemea oyunları Opheltes'i onurlandırmak için yapılan cenaze töreninde başlamıştır (Apollod. i. 9.14, Paus. ii. 15. 3).

OPHİON [Yunan Mitolojisi] Yunanca 'yılan' anlamına gelen kelime Titanlardan birisinin adı olup, efsaneye göre eşi Eurynome ile birlikte Olympos dağında hüküm sürerken Kronos tarafından yenilgiye uğratılıp Tartarus adı verilen ölüler diyarına gönderilmiştir (Apollon. Rhod. i. 503). Syroslu Pherekydes MÖ 6. yüzyılda Heptamykhia adlı eserinde Ophion'dan ilk bahseden yazar olup, titanın öyküsü sonradan Orfik şiirlerde popüler bir konu haline getirilmiştir.

OPHİTE [Yunan Mitolojisi] MS 2. ve 3. Yüzyıllarda Anadolu'da yayılan yılan tapımı dinine verilen isimdir.

OPHİUS [Yunan Mitolojisi] Kombe'nin babasının adıdır.

OPHOİS Bkz. Upuaut

OPİİRA [Pasifik Mitolojisi] Babası Tangeroa ile birlikteliğinden insan soyunun doğduğu bir tanrıçanın adı olup, Tahiti'de Opeera adıyla bilinmektedir.

OPOKHTLİ [Aztek Mitolojisi] Balıkçılık, avcılık ve ağla kuş avlama tanrısı olup, olta ve zıpkını onun icat ettiğine inanılmaktadır. Başı gül formunda taç ve kuş tüyleri ile süslü, beyaz sandaletli çıplak siyah tenli bir adam formunda tasvir edilen tanrı sol elinde kırmızı bir kalkan ile dört taç yapraklı beyaz çiçek sağ elinde ise bir kupa taşımaktaydı. Tenokhtitlan döneminden beri var olan tanrı sonradan Huitzilopokhtli ile birleştirilmiştir.

OPOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Protogeneia'nın oğlu olan Epeialıların kralının adıdır (Pind. Ol. ix. 85).

2. Zeus veya Lokrus ile Kambyse'nin oğludur.

OPS [Roma Mitolojisi] Antik çağda Tiber nehrinin doğusunda yaşayan Etrüsk kökenli Sabin halkının inanışında bereket, hasat ve refah tanrıçasının adı olup, zamanla Roma kültürüne adapte edilmiştir. Rhea ile birleştirilen tanrıça Vesta'nın kızı ve Ceres'in kız kardeşi kabul edilmektedir.

Capitolium'da büyük bir tapınağı olan Ops'un kocası tanrı Saturn olup, tapınaktaki heykellerinde ve sikkelerde genellikle bir tahıl başağı ve asa taşırken tasvir edilir. Bu tanrıça adına 'Opiconsivia' ve 'Opalia' adı verilen 25 Ağustos (Ops Consiva) ve 19 Aralık (Ops Opalia) tarihlerinde iki ayrı festival düzenlenmekte, ayrıca 23 Ağustos'ta Volcanalia festivalinde de tapınılmaktaydı.

OR Bkz. Işık

ORA Arnavut halkının inanışında her insanın doğumundan itibaren sahip olduğu dişil bir koruyucu ruhun adı olup, cesur ve çalışkan insanların Ora'sı beyaz tembel ve korkak insanların ki siyah renkteydi.

ORAHAN [Afrika Mitolojisi] Kanarya Adaları halkının inanışında, Hirguan adlı, vücudu kıllarla kaplı iblisin amansız düşmanı olan, savaşçı gökyüzü tanrısının adıdır.

ORABLE [Fransız Mitolojisi] Guillanum d'Orange'a âşık olup, sevdiği erkek uğruna dinini değiştirerek Hıristiyan olan ve Guilburc adını alan Müslüman bir Arap prensesinin adıdır.

ORANG MAWAS [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malaysiya'nın güneyinde yer alan Johor yağmur ormanlarında yaşadığına inanılan efsanevi maymun adamın adı olup, Mawas, Orang Dalam ve Hantu jarang gigi (çapraşık dişli hayalet) adlarıyla da bilinmektedir. Bölgede yaşayan Orang Asli halkı tüm vücudu kıllarla kaplı, 2.4-3 metre boyunda ve 45 cm ayak izine sahip yaratığın muson yağmurları döneminde ve ağaçların meyve verdiği zamanlarda ortaya çıktığını bildirmektedir. Yaratığın varlığına dair ilk yazılı kayıt 1871'de tutulmuş olup, Filipinler söylencelerindeki Muwa adlı yaratıkla benzerliği dikkat çekicidir. Yaratığın Gigantopithecus adıyla bilinip 9 milyon-100 bin öncesi arasında yaşadığı sanılan dev maymun türünün son örnekleri veya yanlış rapor edilmiş iri bir Malaya ayısı olduğu sanılmaktadır.

ORANG PENDAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşadığına inanılan orangutana benzeyen bir maymun cinsinin adı olup, kısa boylu bir insan görünümünde olduğundan 'küçük adam' veya orangutan 'orman adamı' olarak da adlandırılan bir kriptiddir. İlk olarak Marco Polo'nun 1292 yılında adayı ziyareti sırasında kayda geçen 1818 yılından itibaren çok sayıda Avrupalı kâşifin bahsettiği yaratıktan, 1916 yılında yaptığı folklor derlemelerinde Dr. Edward Jacobson bir Hollanda dergisinde yayınlandığı makalesinde bahsetmiştir.

ORANYAN [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında Oduduwa'nın oğlu olduğuna inanılan kültürel kahraman ve Yoruba halkının ilk kralının adıdır. Bir festival sırasında sarhoş olan Oranyan yaşlı bir adamın köyünün saldırı altında olduğunu söylemesi üzerine atına binerek köyüne gitmiş kendi halkından önüne geleni öldürmüş hatasını anlayınca pişman olmuşsa da karısıyla birlikte taşa dönüşmüştür.

ORBONA [Roma Mitolojisi] Çocuksuz çiftlerin çocuk edinmek amacıyla tapınıp yakardığı bir tanrıça olup aynı zamanda yetimlerin koruyucusu kabul edilmektedir. Ayrıca çocuklarını kaybeden çiftler Orbona'ya diğer çocuklarının sağlığı için kurbanlar adamaktaydı.

ORCUS [Roma Mitolojisi] Ölüm, yemin ve cehennem tanrısının adı olup, Yunan panteonundaki Hades ile özdeşleştirilmişse de uğruna siyah hayvanlar kurban edilen Dis Pater'in bir formu olduğu sanılmaktadır. Roma'da bir tapınağı da bulunan Orcus Etrüsk mezarları üzerinde saçı başı dağınık bir dev formunda tasvir edilmiş, Romalı yazarlarca Gaullilerin yeraltı tanrısı olarak tanımlanmıştır. Vergil'in Aeneid destanında Aeneas'ın Harpy ve Gorgon gibi canavarların yaşadığı Orcus kapısından geçtiği bildirilmiştir. Orcus, Ludovico Ariosto'nun (1474-1533) 'Orlando Furioso' adlı destanında 'Orca' adlı canavara ve İngiliz yazar J. R. R. Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi* adlı roman üçlemesinde Ork ırkına adını verip ilham kaynağı olmuştur.

ORDAL Tanrı'nın kararı anlamına gelen bir terim olup, Ortaçağ Avrupa'sında cadılıkla suçlanan kişilere uygulanan bir dizi testi (su, ateş, kan, ısırık) tanımlamakta, sanık eğer masumsa Tanrı tarafından bu testleri geçerek kurtarılacağına inanılıyordu.

ORDOG [Macar Mitolojisi] Sonradan şeytanla özdeşleştirilmiş bir iblisin adıdır.

OREAD [Yunan Mitolojisi] Homeros'a göre Zeus'un kızları olan dağ ve mağara perilerine verilen isim olup, Aphrodite'nin maiyetindeydiler. Parnassos dağından Daphnis, Kithaeron dağından Ekho, Kalathion dağından Klaea ve İda dağında yaşayan Adrasteia, Kynosura ve Helike Oreadların en ünlüleridir.

OREHU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Arawak halkının inanışında dişi bir su ruhunun adı olup, su kenarından geçen bir Arawak'a o zamana dek bilinmeyen sukabağını ardından beyaz çakıl taşlarını vererek kabilenin şifacıları Semecihilerin Yauhau adlı iblisleri kovmak için kullandığı sihirli çıngırakların yapmasını tavsiye etmiştir.

OREİTHYİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kralı Erethkheus ile Praxithea'nın kızının adı olup, Boreas tarafından kaçırılmış ondan Kleopatra, Khione, Zetes ve Kalais'i doğurmuştur (Apollod. iii. 15. 1).

2. Makedon'un karısı, Kekrops'un kızı ve Europos'un annesidir.

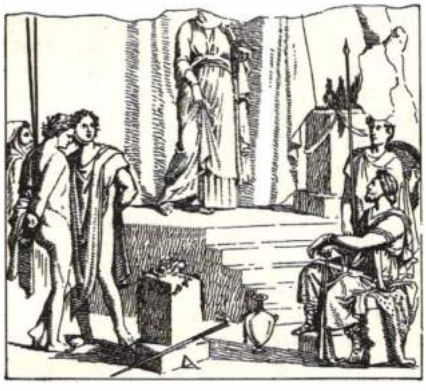
3. Nereidlerden birisidir (Hom. Il. xviii. 48).

4. Lübnan dağı perisi olup Belus'tan Theias'ı doğurmuştur.

ORENDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında güzel ve iyi olan her şeyle özdeşleşmiş bir ruhun adı olup, kötü tasvir edilen Otkon'un tam karşıtıdır. Bkz. Manitu

ORESTES [Yunan Mitolojisi] Myken kralı Agamemnon ile Klytemnestra'nın oğlu ve Khrysothemis, Laodike (Elektra) ve İphianas-sa'nın kardeşidir (Hom. Il. ix. 142). Homer'e göre Orestes'in yokluğunda, Klytemnestra'nın aşığı

Aegisthus, Troya'dan dönen Agamemnon'u öldürüp tahtı ele geçirmiş, o sırada 12 yaşında bir çocuk olan Orestes, kız kardeşi Elektra ile birlikte Phokis kralı Strophius'un sarayına sığınmış, yetişkin bir erkek olduğunda babasının intikamını annesi ve aşığını öldürerek almıştır. Phokis'e gelişinden 7 yıl sonra Orestes ile erkek aşığı Kral Strophius'un oğlu Pylades, Delphi'deki Apollon kâhinin yanına gittiğinde babasının öcünü alması gerektiği kendisine söylenmiştir. Bunun üzerine Pylades ile birlikte kılık değiştirerek Argos'a giderek, öldüğü söylentisini yayıp hasmına gardını düşürdükten sonra önce Aegisthus'u öldürmüş, ardından tam annesini öldürecekken tereddüt edince kendisine kâhinin sözlerini hatırlatan Pylades merhamete gelmesini engellemiştir. İşlediği cinayetten sonra Orestes'in peşine düşen intikam ruhları Erinyeler kahramanın Apollon ve Athena tarafından yargılanıp beraat etmesinden sonra Athena tarafından sakinleştirilmiştir. Bu olaydan sonra Apollon, Orestes'e Tauris' giderek Artemis'in heykelini almakla görevlendirmiştir (Eurip. Iph. Taur. 800, 1327).

Orestes ve Pylades (Gayley, 1893)

ORESTES İLE ELEKTRA [Yunan Mitolojisi] Babası katledilen bir evladın intikam için annesini öldürmekten başka yolunun kalmadığı bir Yunan trajedisidir. Kardeşi Menelaus'un karısı Paris tarafından kaçırılınca Troya seferine çıkan Yunan ordusuna komuta eden Miken kralı Agamemnon ülkesinden uzakta savaşırken karısı Klytemnestra Aegisthus ile aşk yaşamış, Agamemnon geri döndüğünde kadın ile aşığı kralı öldürmüştür. İkili Agamemnon'un oğlu ve tahtın mirasçısı Orestes'i de öldürmeyi planlamakla birlikte Elektra küçük kardeşini kurtarmayı ve amcası Strophius'a göndermeyi başarmıştır. Orestes ile Strophius'un oğlu, Pylades yakın arkadaş olurken, Elektra kardeşine babasının öcünü alıp tahtını geri alması için sürekli baskı yapmıştır. Orestes anne sevgisi ile babasının öcü arasında sıkışıp kalarak delikanlılık çağına girmiş, sonunda kaderini kabul ederek ülkesine geri dönmüş, Aegisthus ile Klytemnestra'yı öldürmüştür. İntikam tanrıçaları Erinyeler Orestes'in peşine düşünce delikanlı arkadaşı Pylades ile birlikte diyar diyar gezmiş, sonunda Atina'da bir Athena tapınağına sığınarak tanrıçadan korunma talep etmiştir. Orestes'e acıyan tanrıça delikanlıyı Erinyelerden korurken kaderine tanrılar Mahkemesinin vermesini sağlamış sonuçta çocuk suçsuz bulunmuştur. Öykünün bir versiyonunda Elektra, Orestes'in arkadaşı Pylades ile evlenmiştir. Aeskhylus, Euripides ve Sophokles'in farklı versiyonlarını anlattığı öykü 1909'da Richard Strauss'un Elektra adlı operasında da konu olmuştur.

Orestes ile Elektra (Serapis Tapınağı, Pozzuoli)

ORESTHEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Deukalion'un oğlu, Pronoos ile Marathonios'un kardeşi, Phytios'un babası, Oineus'un dedesi olan Aitolia kralının adıdır (Paus. x. 38. 1).
2. Lykaon'un oğlu ve Oresthasium kentinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 19).

ORFİZM Helenlerden önce Yunanistan ve Anadolu'da yaşayan Trak halkının inandığı dine, Yunanlarca sonradan Hades'e inip geri dönmeyi başaran ve Dionysos gizemlerini keşfeden Trakyalı müzisyen ve kâhin Orpheus'a atfen bu ad verilmiştir. Hint dinleri ile belirgin benzerlikleri olan ve erken dönem Hıristiyanlığı etkilemesi muhtemel bu dinde ruh göçüne inanılmaktadır. Bütün varlıkların tanrı olduğu görüşünde olan Orpheus bir söylenceye göre çiğ et yenilmesine karşı çıktığı için Bakkhalar tarafından parçalanarak öldürülmüştür.

ORGELMİR Bkz. Ymir

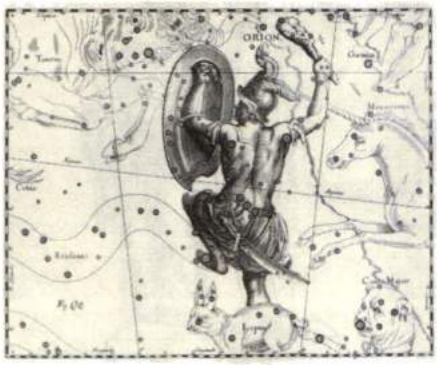
ORGİA [Yunan Mitolojisi] Tanrı Dionysos onuruna çılgınca dans edilip, şarkı söylenip, içki içilerek gerçekleştirilen toplu âlemlerin adıdır.

ORHAN [Türk Mitolojisi] Yavku Han'ın dört oğlundan birisi olup, Oğuzların efsanevi atalarından birisidir. Bkz. Yasef

ORİKHALKUM [Yunan Mitolojisi] Platon'un *Kritias* adlı diyalogunda adı geçen kıymetli metalin adı olup, Atlantis'te bol miktarda bulunmaktaydı.

ORİON [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Euryale'nin ya da Hyrieus'un oğlu olan, deniz üzerinde yürüme yeteneğine sahip, güçlü ve yakışıklı dev bir avcının adıdır. Babası Poseidon'dan deniz üzerinde yürüme yeteneğini alan Orion'un

karısı, Side güzelliğiyle böbürlenince Hera tarafından Tartaros'a atılmış, bunun üzerine Orion'da yurdunu terk edip Khios (Sakız) adasına gitmiştir. Burada Oinopion tarafından kızı Merope'ye tecavüz ettiği ya da etmek istediği ya da babası kızını kendisine layık görmediği için uyurken geçici olarak kör edilmiştir. Bu olaydan sonra Orion, Hephaistos'un demirci ocağına giderek Kedalion adlı bir çocuğu omuzuna almış ve kendisini doğan güneşe doğru götürmesini istemiş, bunun üzerine birdenbire yeniden görmeye başlamıştır.

Orion (Johannes Hevelius, 1690)

Öç almak için Oinopion'u aramışsa da Hephaistos'un yeraltında yaptırdığı bir odaya sığınan kralı yakalamayı başaramamıştır. Bu olaydan sonra Aurora adlı kızla gittiği Delos'ta Hyperborealı bakire Opis'e veya bizzat Artemis'e tecavüze yeltendiği için tanrıça tarafından gönderilen bir akrep tarafından sokularak öldürülmüş, ardından hem akrep hem de Orion birer burca dönüştürülmüştür. Bir başka söylenceye göre Orion'a âşık olan Artemis, adamı Eos'tan kıskandığı için akrebi göndermiş, bir başkasına göreyse kazayla oklayarak öldürmüştür.

ORİSNİTSİ [Slav Mitolojisi] Beyaz pelerinli üç kız kardeş olarak tasvir edilen Bulgar kader tanrıçalarının adı olup, dünyanın sonunda yaşadıklarına ve her doğan bebeğin geleceğini belirlediklerine inanılmaktaydı.

ORİŞA [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında Olodumare adı verilen Tanrı'nın görünümlerinden birisine verilen isim olup, tüm ata ruhları, yarı tanrılar ve diğer tanrıları da ifade edebilmektedir.

ORİŞA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında tarım tanrısının adı olup Şango'nun yakın arkadaşıydı.

ORİŞA NLA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında en önemli tanrı Olorun tarafından insanoğlunu, yeryüzü ve diğer canlıları yaratması için yetkilendirilen gök tanrının adıdır.

ORİTHYİA Bkz. Oreithyia'yı

ORİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Oxylus ile Hamadryas'ın babasıdır.

2. Polyphonte'nin bir ayıdan hamile kalıp, doğurduğu iki oğlundan birisinin adıdır (diğeri: Agrius).

ORKHU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arawak halkının inanışında insanlara sukabağını getirip, kabağın içine taşlar koyup enstrüman yapıp ayinlerde kullanmayı öğreten kutsal bir kadının adıdır.

ORKO [Bask Mitolojisi] Şimşek tanrısı olup adı Bask dilinde Perşembe anlamına gelen Orkegu-na kelimesiyle ilişkilidir.

ORKO MAMMAN Arjantin'de Tucumán, Salta ve Catamarca bölgeleri halklarının inanışında ormanın derinliklerinde yer alan gümüş, altın ve diğer metallerin koruyucusu güzel bir kadın görünümünde doğaüstü bir yaratığın adı olup, 'Dağın Anası' olarak da bilinmekteydi.

ORLANDO [Fransız Mitolojisi] Kutsal Roma Germen imparatoru Charlemagne'in 12 kahraman şövalyesinden (paladin) birisi olan Roland'a İtalya'da verilen isimdir.

ORM Bkz. Ejderha

ORMAN ADAMI Bkz. Germakoçi, Karakoncolos, Meşe Adamı, Nguoi Rung, Voşeska Manuş

ORMAN BAKİRESİ Bkz. Metsannetsyt

ORMAN PERİ ve CİNLERİ Ağaç kök veya yaprakları altında yaşayıp ve yaşadıkları ağacın koruyucusu olan dişi ve erkek doğaüstü yaratıkların adıdır.

ORMAN SAHİBİ Bkz. Orman İyesi

ORMAN İYESİ [Türk Mitolojisi] Her ormanın bir koruyucu ruhu olup, Kazan Türklerinde 'Urman Öyesi' Tunguzlarca 'Ure amaka', Buryatlarca 'Oin ecen', Yakutlar 'Tıa iççite' adlarıyla bilinmekteydi.

ORMANIN ANASI Bkz. Meza Mate

ORMANIN BABASI Bkz. Saçayoj

ORMANIN EFENDİSİ Bkz. Yum Kaaks

ORMANIN YÜZLERİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hudson Nehri civarında yaşayan İrokua halkının inanışında orman içinde ağaçların üzerinde göründüğüne inanılan bedensiz insan kafalarına verilen isimdir. Bu ruhlar şeytani olmayıp biraz yemek hatta tütün karşılığında mutlu olmaktaydılar.

ORMENUS [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un torunu ve Kerkaphus'un oğlu olan Teselyadaki Ormenium kentinin efsanevi kurucusunun adıdır (Hom Il. ii. 734, ix. 448, x. 266).

ORMUZD Bkz. Ahura Mazda

ORNEA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Asopus'un kızı olan bir su perisi olup Sikyonia kenti Orneae kentinin ad vericisiydi.

ORNEUS [Yunan Mitolojisi] Erekhtheus'un oğlu, Peteus'un babası, Menestheus'un dedesi olup Orneae kentinin ad vericisiydi (Hom. Il. ii. 571; Paus. ii. 25. 5).

ORNYTİON [Yunan Mitolojisi] Sisyphos'un oğlu, Phokus ile Thoas'ın babası olan bir Korinthlinin adıdır (Paus. ii. 4. 3).

ORO [Polinezya Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında yaratıcı tanrı Tangaroa ile yeryüzü tanrıçası Hina-Tu-a-Uta'nın oğlu olan savaş ve barış tanrısı olup barış zamanı Oro-i-Te-Tea-Moe

(Yatık mızraklı Oro) olarak da adlandırılmaktaydı. Çiftin, Toi-Mata (Balta Göz), Ai-Tupuai (Kafa yiyen) ve Mahu-Fatu Rau (Yüz taştan kurtulan) adlarında üç kızı ile Hoa-tapu (Yeminli arkadaş) adlı bir oğlu vardır. Cook adalarında yaşayan Rarotongan halkının atası kabul edilmektedir.

OROÇİ [Japon Mitolojisi] Susanoo tarafından öldürülen sekiz başlı yılan formunda bir canavarın adıdır.

OROKİT [Aborijin Mitolojisi] Dişi ve erkek cinsinden olabilen kötü bir ruhun adıdır.

ORONGO Bkz. Rongo

OROTALT [Arap Mitolojisi] Herodotos'a göre İslam öncesinde tapınılan bir tanrı olup, Nabataealıların en önemli tanrısı Dusares'in bir formu olduğu sanılmaktadır. Orotalt Yunanlılarca Dionysos ile eş tutulmuştur.

ORONTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Dionysos'un Hindistan seferi sırasında öldürdüğü, Hint kralı Didnasos'un kumandanlarından birisi olup, adı cesedinin düştüğü Suriye'deki Oronte ırmağına vermiştir.

2. Suriye'de bulunan Oronte nehrinin tanrısı olup, Okeanos ile Tethys'in oğlu kabul edilmekteydi.

ORPAH [Yahudilik] Eski Ahit'te bahsi geçen bir kadın olup, Moab halkından Ruth'un görümcesi ve Khilion'un karısıdır (Ruth 1:4; 4:10).

ORPHEUS [Yunan Mitolojisi] Efsanevi bir müzisyen, şair ve kâhinin adı olup, Yunan sanatında Traklara özgü kıyafetler içinde genellikle Olympos'ta şarkı söyler pozisyonda tasvir edilmesi onun Trakyalı veya Asyalı olduğunu düşündürmektedir. Apollo ile ilham perisi Kalliope'nin (veya Oeagrus veya Kleio) oğlu olup, kendisine Apollo tarafından verilen sihirli liri sadece insan ve tanrıları değil bitki, hayvan hatta cansız varlıkları bile büyüleyecek düzeyde iyi çalmaktaydı ki bu yüzden Pindar tarafından "şarkıların babası" olarak adlandırılmıştır (Pindar, Pythian Odes, 4.4.315, Pseudo-Apollodorus, Bibliotheke 1.3.2, Argonautica 1.23, Pindar fragment 126.9). Argo seferinde kürekçibaşı olarak görev yapan kahraman, sirenler Çarpışan Kayalarda söyledikleri şarkılarla Argonautları baştan çıkartmaya çalışırken o güzel sesiyle sirenlerin nağmelerini bastırarak gemicileri kurtarmıştır. Orpheus, Argonautların altın postu alıp geri dönüş yoluna geçtiğinde su perisi Eurydike ile evlenmişse de Trakya'da bir ırmak kenarında arıcı Aristaeus'un tecavüzünden kaçan karısı yılan ısırması sonucu öldüğünde tarifsiz bir acıya kapılmış ve Hades'e inerek Eurydike'yi kurtarmak istemiştir.

Orpheus ve Eurydike (Gayley, 1893)

Orpheus, lirinin nağmeleri ve olağanüstü şarkılarıyla başta Pluto ve Persephone olmak üzere ölüleri duygulandırıp, Eurydike'ye olan aşkını ispatlayınca, Hades ona yeryüzüne çıkana dek arkasına bakmaması şartıyla karısını yanında götürebileceği söyler. Bununla birlikte Orpheus, tam yukarıya çıkmak üzereyken arkasından karısının gelip gelmediğini merak edip, başını geriye çevirince Eurydike ebediyen ortadan kaybolmuştur. Karısını bir kez daha ebediyen kaybeden Orpheus Trakya'da amaçsız bir şekilde gezinirken Rhodope dağı eteklerinde Dionysos'un takipçisi Trakyalı Maenadlar tarafından öldürülmüştür. Kimi kaynaklar Aeskulapius'a atfedilen tıp, Kadmus'a atfedilen yazı hatta tarımı Orpheus'un insanoğluna armağan ettiğini ileri sürmüş, Delphi'de kendi inisiyatik organizasyonunu kuran eski inanışlardaki tanrılara (sözgelimi Dionysos) ezoterik anlamlar yükleyerek kendi öğretisi içinde eritme yöntemini seçmiştir. Bu açıdan bakıldığında Orpheus'un evliliği ve yeraltına inmesi dâhil yaşadığı tüm söylenceler sürekli olarak tekrar doğuş ilkesine hizmet eden birer sembolden ibarettir. Ezoteristler 'Orpheus'un Yumurtası' deyimiyle tabiatın doğurganlığını ifade etmekte olup, Kybele gibi yeryüzü tanrıçalarının bir yumurtadan doğduklarına inanmaktadırlar.

ORPHEUS'UN YUMURTASI Bkz. Orpheus

ORPHİK DİN Bkz. Orfizm

ORPHNE [Yunan Mitolojisi] Ölüler Diyarı Hades'te yaşayan bir su perisi olup, Akheron'dan Askalaphus'u doğurmuştur.

ORSEİS [Yunan Mitolojisi] Yunanların atası Helen'in karısı, Aeolos, Dorus ve Xuthus'un annesi olan Teselyalı bir su perisinin adıdır.

ORSİLOKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Alpheius ile Telegone'nin oğlu olan bir nehir tanrısının adı olup, Diokles'in babasıdır (İlyada v. 545, Od. iii. 489).

2. İdomeneus'un oğullarından birisidir (Hom. Od. xiii. 259).

3. Orsilokhus'un (1) aynı adı taşıyan torunu olup, kardeşi Krethon ile birlikte Aenias tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 542).

ORTHAEA Bkz. Aegleis

ORTHANES [Yunan Mitolojisi] Fallik Atina tanrılarından birisi olup, Priapus'un maiyetindedir.

ORTHİA [Yunan Mitolojisi] Dor tanrıçası Orthia ile Artemis'in birleştirilmiş formu olup Sparta'ya Limni adasından taşındığı sanılmaktadır.

ORTHOPOLİS [Yunan Mitolojisi] Sikyon kralı Plemnaios'un tanrıça Demeter sayesinde büyütülen ve bu sayede hayatta kalabilen oğlunun adı olup, Khrysorthe'nin babasıdır.

ORTHOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Geryon'un köpeğinin adıdır.

2. Dionysos'un takma isimlerinden birisidir.

ORTHOSİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Sparta'da Artemis'e verilen isimlerden birisidir.

2. Mevsim tanrıçasından birisinin adıdır.

ORTHRUS [Yunan Mitolojisi] Geryon'un sürüsünü koruyan iki başlı köpek şeklinde bir canavar olup, Ekhidna ile Typhon'un yavrusudur. Orthrus aynı zamanda üç başlı köpek Kerberos'un kardeşi olup, Herakles tarafından öldürülmüştür (Theogonia 293, Apollod. ii. 5. 10).

ORTYGİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Delos kenti bıldırcınlarıyla (ortyks) anıldığı için bu kentte doğan Artemis'e takma isimlerinden birisidir.

2. Apollo ile Artemis'in bakıcısının adıdır.

ORTZADAR [Bask Mitolojisi] Gökkuşağının kişileştirilmiş formu olup, ölen insanların bedenden ayrılan ruhlarının aya ulaşmasına yardım etmekteydi.

ORTZANTZ [Bask Mitolojisi] Şimşek ruhunun adıdır.

ORUNGAN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Aganju ile Yemaja'nın öğlen güneşiyle ilişkilendirilen oğluna verilen isimdir.

ORUNMİLA [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında gök tanrı Olorun'un en büyük oğlu olan merhamet ve kehanet tanrısının adıdır. Orunmila aynı zamanda "kehanette bulunmak" anlamına gelen İfa adıyla da bilinmekte olup, hindistan cevizi veya deniz kabuklarına bakarak babasının niyeti hakkında tahmin yürütmekteydi. İnsanoğlunun bildiği tüm dilleri konuşabilen Orunmila insanlara yardım etmek için yeryüzüne inip tüm dünyayı gezdikten sonra İle-İfe kentine yerleşmiş, babası ile insanlar arasında aracılık yapmaya başlamıştır.

ORUNŞA [Aborijin Mitolojisi] Arunta halkının inanışında yarı hayvan yarı insan, iğrenç görünümlü yaratıklar olarak tanımlanan kötü ruhların adıdır.

ORWANDİL [İskandinav Mitolojisi] Thor tarafından öldürülen bir devin adı olup, tanrı tarafından kestiği parmaklarından birisi gökyüzüne atılan parmağı bir yıldıza dönüşmüştür.

ORYNTUS [Yunan Mitolojisi] Arkadialı bir kahramanın adı olup, gemilerinin başında Troya'ya giderken rüzgârların ters esmesi nedeniyle geri dönmüş kendisine Melas formunda görünüp yola devam etmesini isteyen tanrıça Athena'yı kılıcıyla yaralamıştır. Döndüğünde kenti kıtlıkla yüz yüze gelince bir kâhinin sözünü dinleyip kalçasından yaralanmış bir Athena heykeli diktirmiştir.

ORYONGGEO [Kore Mitolojisi] Güneş ve cennet tanrısı Haemosu'nun cennetten yeryüzüne inmek için kullandığı rüzgâr hızındaki savaş arabasının adı olup, '5 Ejderha arabası' anlamına gelmektedir.

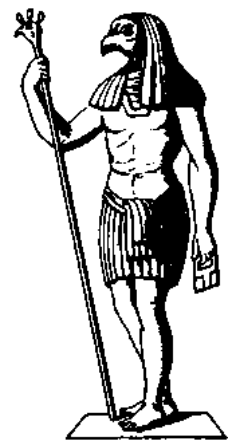
OS LUSİADAS Bkz. Lusiadas

OSA [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Edo halkının inanışında yeryüzünde yaratıcısı kabul edilen gökyüzü tanrısının adı olup, hastalık getiren kötü tanrı Osanoha'nın karşıtıdır. Osa insanları yaratırken Osanoha insanoğluna rakip olarak hayvanları yaratmıştır.

OSAWA [Afrika Mitolojisi] Kamerun ve Güneydoğu Nijerya'da yaşayan Ekoi halkının inanışında gökyüzü tanrısının adı olup, yeryüzüne önce ölümü haberi veren kurbağayı ardından ölüleri yeniden yaşama döndüren ördeği haberci olarak göndermişse de ördek yolda oyalanınca insanoğlu ölümlü olarak kalmıştır.

OSE ŞANGO [Afrika Mitolojisi] İlk Yoruba kralı ve şimşek tanrısı Şango'nun tılsımının adı olup, iki taraflı balta formunda tasvir edilmekteydi.

OSİNUS [Roma Mitolojisi] Etrüsk kralı Tarkhon'un, Turnus'a karşı topladığı orduya katılan Clusiuum prensinin adıdır.

Osiris

OSİRİS [Mısır Mitolojisi] Ölüler dünyasının yöneticisi olan cenaze tanrısı Mısır tanrılarının lideri olup, adına ilk olarak 5. Hanedan döneminde (MÖ 2513–2374) rastlanmış başlangıçta korkunç bir tanrıyken zamanla iyi huylu bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Yeşil veya kara derili bir mumyalanmış bir adam formunda tasvir edilen tanrının beyaz ve uzun bir taç taktığı görülmektedir. Osiris'in cildinin yeşil renkte tasvir edilmesi tanrının aynı zamanda bereket ve bitkilerin büyümesinden sorumlu

olduğuna inanılması ile ilişkilidir. Yunanlılarca Asar, Ausar veya Ser adlarıyla bilinen Osiris İsis'in kardeşi ve kocası, Set ve Nephthys'in kardeşi Horus'un babasıydı. Mısır mitolojisinde Osiris babası gök tanrı Şu'dan sonra çocukları olan gök tanrıça Nut, yer tanrısı Geb ile birlikte Mısır'a hükmetmişse de erkek kardeşi Seth tarafından öldürülmüştür.

Osiris'in mahkemesi

Plutarkh'ın İsis ve Osiris adlı çalışması yazarın Eski Mısır inançları hakkındaki hatalı yorumlarına karşın ölümü yenen Osiris'in sonradan tanrılaştırılan bir insan kral olarak anlatıldığı ve tanrı hakkında en geniş bilgiyi içeren kaynaktır. Osiris'in Mısır kralı olduğu dönemde tanrının insanları uygarlaştırmaya çalıştığı kanunları, dini ayin düzenlemeyi, çeşitli zanaatları ve hayvan beslemeyi öğrettiğine böylece ülkeyi göz alıcı bir refah ve uygarlık seviyesine taşıdığına inanılmaktadır.

İsis ile Nephthys tanrının cansız bedenini çakal başlı tanrı Anubis'e götürmüş ve Osiris'in yeniden hayata dönmesine yardım etmişlerdir. Böylece Osiris, Ölüler Dünyası'nın kralı olurken oğlu Horus amcası Seth ile Mısır tahtı için mücadele etmiş ve sonunda zafere ulaşabilmiştir. Osiris kültü tüm Mısır'a yayılmış olmakla birlikte en önemli kült merkezleri delta üzerinde yer alan Busiris ile Orta Mısır'da Abydos'tur. Osiris, Abydos'un çakal başlı tanrısı Khenti Amentiu ve Memphis'in şahin başlı tanrısı Sokar gibi çeşitli yerel tanrıların isim ve özelliklerini absorbe etmiş, Roma döneminde ise Apis boğası ile birleştirilerek Serapis'in en önemli tanrısı olmuştur.

Un veya Unno adıyla da bilinen Osiris, gökyüzünde Orion takımyıldızı, Sirius yıldızı ve kutup yıldızıyla hatta güneş tanrı Re'nin ruhu "ba" ile ilişkilendirilmiştir.

Mısır sanatında Osiris genellikle boynunda menat adlı nazarlığı taşıyan beyaz taçlı, sakallı bir mumya olarak tasvir edilmekteyse de karma formlarına da rastlanmaktadır:

- Asar-Hep veya Serapis-Osiris Aah: Osiris'in boğa tanrı Apis ile birleşmiş formu olup, Unnefer olarak da bilinmekteydi.
- Osiris-Horus: Osiris'in oğlu ile birleşmiş formu olup, doğan güneş olarak tasvir edilmekteydi.
- Osiris-Neb-Heu: Phoenix başlı mumya formundadır.
- Osiris-Neper: Osiris'in tahıl tanrısı Nepra ile birleşmiş formudur.
- Osiris-Ra: Osiris'in gündüz ve geceyi temsil eden formudur.
- Osiris-Sah veya Osiris-Orion: İsis-Sept'in eril karşıtıdır.
- Osiris-Seb: Osiris ile dünyayı evrensel yumurtadan oluşturan yaratıcı tanrının birleşmiş formudur.
- Osiris-Seker: Şahin başlı mumya formundadır.

OSSİAN [Kelt Mitolojisi] Finn Mac Cumhaill ve Fianna Éireann adlı savaşçıların öykülerinden oluşan Fenian destanının yaratıcılarından İrlandalı bir savaşçı ve şairin adıdır. İskoçyalı şair James Macpherson 18. yüzyılda, MS 3. yüzyılda yaşamış Oisin adlı bir şairin Galce yazılmış kayıp eserini bulmuş ve yayınladığını iddia etmişse de 19. yüzyılda yapılan çalışmalar, metinlerin sahte olduğunu ve İskoç milliyetçiliğini güçlendirmeyi amaçladığını göstermiştir. Buna rağmen şiirler dönemin Avrupalı entelektüellerini derinden etkilemiş, Alman romantikleri Ossian'ı Homeros seviyesine yükseltirken, Goethe'nin Werther ve James Joyce'un Ulysses adlı eserlerinde bahsi geçmiştir.

OSKHOPHORİA [Yunan Mitolojisi] Pyanepsion ayında (Ekim-Kasım) Dionysos onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

OSSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Söylenti ve rivayetin kişileştirilmiş formu ve Zeus'un habercisiydi (Il. ii. 93, Hom. Od. i. 282, ii. 216, xxiv. 412).

2. Olympos tanrılarına karşı savaşlarında Titanların gökyüzüne ulaşmak için üst üste koyduğu iki dağdan birisinin adıdır (diğeri: Pelion).

OSSCHAART Flaman halkının inanışında Kludde adı su ruhunun bir formu olup, özellikle sarhoş yolcuların sırtına atlayarak hareket etmelerini engellemektedir. Ellerinde zincir bulunan insan başlı boğa formunda görünmesine karşın başka hayvan formlarına da bürünebilmekte varlığı zincir sesinden hissedilmektedir.

OSTARA [Germen Mitolojisi] Yılın dördüncü ayıyla (Eostremonat veya Ostaramanoth) ilişkilendirilip, pınar, dere ve diğer su kaynaklarının koruyucusu kabul edilen bir bahar tanrıçasının adıdır. Ostara, Eski İngilizce Estre veya Eastre Batı Saksonlarında ise Eostre adıyla bilinmekteydi. İngiliz rahip Bede'nin 8. Yüzyılda kaleme aldığı *De temporum ratione* adlı eserinde Nisan ayı ile özdeşleştirilmiş ve paganların onuruna festival yaptığından bahsedilmiştir. Boyalı yumurtalar sunulan tanrıçanın adının İngilizce Easter (Paskalya) kelimesin de kaynağı olduğu sanılmaktadır. Ostara'nın Yunan tanrısı Eos ile Roma tanrısı Aurora ile benzerlikler gösterdiği ve doğan güneşin kişileştirilmiş formu olduğu sanılmaktadır. Kimi yazarlar Ostere'nin Babil bahar tanrıçası İştar ile de ilişkili olduğunu iddia etmiştir.

OSTOTS [Bask Mitolojisi] Yıldırımın kişileştirilmiş formu olup, Maju ile birleştirilmiştir.

OSTRİ [Bask Mitolojisi] Başlangıçta gökyüzünün kişileştirilmiş formu iken zamanla cennetle özdeşleştirilmiştir.

OSTROPOLLU HERŞEL Etrafına olur olmaz şakalar yapan ve bir gün zengin olmayı düşleyen yoksul bir Yahudi'nin adı olup, öyküleri

Ukrayna'nın Ostropol kasabasında geçmektedir. Nasreddin Hoca ile Till Eulenspiegel varyantlarından birisi olmasına karşın 19. Yüzyılda yaşamış Haham Boruç adlı tarihi bir karakter olduğu iddia edilmiştir.

OSWALD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (605–642) St. Aidan'ın yardımıyla İona'da vaftiz olduktan sonra tüm halkının Hıristiyanlığa geçmesini sağlayan Northumbria kralının adı olup, yortusu 5 Ağustos günü yapılmaktadır. Söylenceye göre Kral Oswald yemek yerken kapıya gelen dilencilere gümüş tabakla yemek gönderince yanında oturan St. Aidan elini tutarak "bu el asla kurumasın" demiş, kral Masefield savaşında paganlarla savaşırken ölürken kopan sağ eli Bamborough kalesine götürülmüş ve kralın bedeni çürümesine karşın bozulmadan kalmıştır.

OSURAN ADAM Bkz. Matşişkapeu

OŞALLA [Afrika Mitolojisi] Güneşin oğlu ve yeryüzü tanrıçasının kocası kabul edilen bir tanrının adıdır.

OŞAYA [Yahudi Mitolojisi] Talmudlarda adı geçen bir hahamın adı olup, Sefer Yetzirah bilgisini Sabbath günü yenilecek bir Golem dana yaratmak için kullanmıştır.

OŞHAMAHO DAĞI [Kafkas Mitolojisi] Çerkezlerin 'Elbru' olarak da adlandırdığı kutsal bir dağ olup, zirvesinde tanrıların şölenler düzenlediğine inanılmaktadır. Nart bilgesi Nesren Jake, Nartlardan ateşi çalan Pako tarafından Oşhamaho'nun tepesinde kayalara zincirlenir ve bir kartal tarafından her gün kalbi gaga darbeleriyle oyularak yenilirken, Bataraz adlı bir kahraman tarafından kurtarılmıştır. Bkz. Proteus

OŞOSSİ [Afrika Mitolojisi] Güneybatı Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında orman ve avcılık tanrısının adı olup, ayinlerinde dansçılar ellerinde ok ye yay taşımaktadır.

OŞUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında içme suyu, aşk, keyif ve güzellik ile de ilişkilendirilen bir nehir tanrıçasının adı olup, gök gürültüsü tanrısı Şango'nun karısıdır. Kaderi kontrol eden bu tanrıça deniz kabukları kullanılarak yapılan kehanetleri de yönetmektedir. Oşun, her yıl onuruna düzenlenen İbo-Osun adı verilen bir törenle anılmakta, kabilenin kadınları tanrıçaya kendilerini beğendirebilmek için vargüçleriyle dans etmekte içlerinden birisi seçilerek yıl boyunca şifacılık ve aile içi arabuluculk yapmakla görevlendirmektedir. Güneybatı Nijerya'da yer alan Oşogbo bölgesinin en önemli tanrıçası olan Oşun pirinç ve bakır sunularak onurlandırılmakta özünde bir şifa tanrıçası olarak kabul edilmektedir. Ayrıca İjesa bölgesinde de halkın koruyucusu kabul edilen tanrıça Oşun adına kurulmuş, kabilenin kadınlarına öncülük etmekle yükümlü İyalode adlı gizli bir kadın cemiyeti bulunmaktadır.

Oşun'un cinsel isteklerini yaşlı kocası Orumbila karşılayamayınca tanrıça kendini Ogun'un kollarına atmış, bir süre sonra sıkılıp kocasına dönen tanrıça ayrıca Şango ile de bir ilişki yaşamıştır.

Afrikalı köleler vasıtasıyla getirildiği Brezilya'da su tanrıçası Oxun adıyla anılan Oşun mücevherler takmış, bir ayna ile yelpaze taşıyan bir kadın olarak tasvir edilmekte sunaklarına bakır bilezikler ve yelpazaler bırakılmaktadır. Küba'da ise adanın koruyucusu ve Havana'nın özel tanrıçası olarak büyük saygı gören tanrıça güzel ve zarif bir melez kadın olarak tasvir edilmekte sarı renk, tavus kuşu, altın ve bal onunla özdeşleştirilmektedir. Oşun, Küba'da pek çok görünüm ve kimlik kazanmış olup, hayırsever Akuaro, nakışçı Alolodi, davulcu Ana, hüzünlü Awe, cinselliğin koruyucusu Doko, zarif ev sahibesi Ede, bereket getiren Fuike, yaşlı hoca Fune, büyücü Kole, savaşçı Yumu, fahişelerin koruyucusu Pançagara bunların başlıcalarıdır.

OŞUNMARE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında dev gökkuşağı yılanına verilen isim olup, kültü kölelik vasıtasıyla Güney Amerika ve Karayipler'e dek taşınmıştır. Benin'de Aidohvedo olarak adlandırılmaktaydı.

OT [Moğol Mitolojisi] Evlilik tanrıçası ve ateş kraliçesinin adıdır. Ot, Ezi'nin dişi olarak düşünülen bir varyasyonu olup, Teleütlerde 'ot ene (ana)' adıyla bilinmektedir.

OT ANA Bkz. Pozo Mama

OT EZİ [Türk Mitolojisi] İnsanı kötülüklerden ve hastalıklardan koruduğuna ve gökten geldiğine inanılan 'ateş ruhu'nun adıdır. Gelecekten haber almak amacıyla kullanıldığı gibi hayvan (koyun, kısrak) kurban edilir, yeni evliler tarafından yağ, içki içenler tarafından içtiklerinin bir kısmı içine dökülerek onurlandırılır. Yakut dilindeki karşılığı ot İççite'dir.

OTHAGVENDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında Juskaha'nın ikiz kardeşinin adı olup, İrokua dilinde 'çakmaktaşı' anlamına gelmektedir. Othagvenda anneannesi tarafından doğumdan hemen sonra evden atıldıysa da kardeşi tarafından bulunup geri getirilmiştir.

OTHREİS [Yunan Mitolojisi] Othrys dağından yaşayan bir perinin adı olup, Apollon'dan Phagrus'u Zeus'tan Meliteus'u doğurmuştur (Anton. Lib. 13.)

OTHRYONEUS [Yunan Mitolojisi] Troya savaşında Priam'ın yardımına koşan Trakya kralının adı olup savaş sırasında İdomeneus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xiii. 363, 772).

OTKON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında insan yüreğinde yaşayan kötü ruhun adı olup, iyi ruh 'Orenda'nın karşıtıydı.

OTOGO ZOŞİ [Japon Mitolojisi] Japon efsanelerini özellikle Budizm konulu hikâyelerin derlendiği bir kitabın adıdır.

OTOHİME [Japon Mitolojisi] [Japon Mitolojisi] Deniz tanrısı Ryujin'in güzelliğiyle meşhur kızı olan bir tanrıçanın adıdır. Otohime, Hoori ile evlenmiş ve ona bir çocuk doğurduktan sonra babası gibi bir ejderhaya dönüşerek Toyotama adıyla anılmıştır. Gemisi batan maceraperest Uraşima bir su kaplumbağası tarafından kurta-

rıldıktan sonra ejderha tanrıçanın huzuruna getirilmiş, bir süre aşk yaşamışlarsa da adam memleketini özleyince kadın gitmesine izin vermiş, bu arada sevgilisine içine asla bakmamasını tembihlediği bir de küçük kutu vermiştir. Uraşima evine döndüğünde tanıdık kimseyi göremeyince zamanın kendisi için farklı aktığını kendisi uzaktayken aradan asırlar geçtiğini fark etmiştir. Umutsuzluğa kapılan Uraşima verdiği sözü unutup kutuyu açınca birdenbire yaşlanmaya başlamış ve kısa sürede toza dönüşmüştür.

OTOMANKOMA Bkz. Onyankopon

OTOMAT Kendiliğinden hareket eden mekanik veya elektro-mekanik düzeneklerin adı olup, Akdeniz ve Ortadoğu öykülerinde sözgelimi Kral Süleyman söylencesinde ve Binbir Gece Masallarında pirinçten imal edilmiş örneklerinin bahsi geçmektedir.

OTOROŞİ [Japon Mitolojisi] Tapınak ve türbeleri dine saygısız kişilere karşı koruduğuna inanılan efsanevi bir hayvanın adıdır.

OTOS [Fenike Mitolojisi] Damaskius kaynaklı Babil yaratılış söylencesinde Aer ile Aura'nın yavrusu olup, sebep anlamına gelmektedir.

OTRERA [Yunan Mitolojisi] Bir Amazon kraliçesinin adı olup, savaş tanrısı Ares'ten Penthesilea ile Hippolyta'yı doğurmuş, Ephesus'taki Artemis tapınağını yaptırmıştır (Hygin. Fab. 225).

OTREUS [Yunan Mitolojisi] Priam'a Amazonlarla mücadelesinde yardım eden Frigya kralı olup Dymas'ın oğullarından birisiydi (Hom Il. iii 186).

OTSO [Fin Mitolojisi] Kutsal bir hayvan olarak kabul edilen ayı ruhunun adı olup, Ohto, Kontio, metsän kuningas (orman kralı) ve mesikämmen (balpençe) olarak da bilinmekteydi.

OTŞİRVANİ [Moğol Mitolojisi] Sibirya Moğollarının inanışında yeryüzü, insanlar ve hayvanları zehirleyen yılan formundaki dev iblis Losi'yı göl kenarından Dünya dağı Sumer'e dek kovaladıktan sonra Garide kuşuna dönüşerek yenen yaratıcı tanrının adıdır. Otşirvani, bazı Sibirya halklarınca Çağan Şukutı ile özdeşleştirilirken kimisince ayrı bir tanrı olarak görülmektedir.

OTUMFOO Bkz. Onyankopon

OTUS [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon ile İphimedeia'nın oğlu olup, kendisi gibi dev olan kardeşi Ephialtis ile birlikte Aloadae adıyla bilinmekteydi (Hom. Il. v. 385, Od. xi. 305). İki kardeş Olympos dağını kuşatmaya, Zeus'u tahttan indirip, Artemis'e tecavüz etmeye karar vermekle kalmamış, savaş tanrısı Ares'i yakalayıp bir kavanozun içinde 13 ay esir etmiştir. Artemis, Otus'a Ares'i serbest bırakması karşılığında yatmayı teklif edince kardeşi Ephialtis kıskanmış, iki dev arasında kavga çıkmıştır. Devler, geyiğe dönüşüp kaçmayı deneyen ortalarındaki Artemis'e mızraklarını fırlatırlarsa da tanrıça çeviklik gösterip kaçınca mızraklar birbirlerine saplanmış ve oracıkta ölmüşlerdir.

OUİOT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney California'da yaşayan Luisengo halkının inanışında ay tanrısının adı olup, ölümünden üç gün sonra insanoğluna geri döneceğini söylemiş ve yapmıştır.

OUKALEGON [Yunan Mitolojisi] Priam'ın arkadaşı olan yaşlı bir Troyalının adıdır.

OUMOLOS [Fenike Mitolojisi] Mokhus'un yaratılış söylencesinde Ether ile Aer'in yavrusu olup, Khousorus'u yaratmış ondan da başlangıç yumurtası çıkmıştır.

OUMPHOR [Haiti Mitolojisi] Nuh'un gemisiyle özdeşleştirilen Vudu tapınaklarına verilen isim olup tüm ayinler *poteau-mitan* adlı beton dairesel kaide merkez bölümde gerçekleştirilmekteydi.

OURANOS Bkz. Uranus

OUREA [Yunan Mitolojisi] Dağların kişileştirilmiş formu ve Gaia'nın çocukları olan ilk (Protogenoi) tanrılardandırlar (Hesiodos, Theogonia 129-131, Argonautika 1.498).

Ouroboros (Theodoros Pelecanos, 1478)

OUROBOROS [Yunan Mitolojisi] Tamamlanmışlığın, bitmişliğin, mükemmelliğin sembolü olup, kendi kuyruğunu yutan daire şeklinde bir yılan formunda tasvir edilmekteydi. Ouroboros, sonradan ezoteristlerce tekrar doğuş ve sonsuzluk ile ilişkilendirilmiştir.

OUSOOS [Fenike Mitolojisi] Bibloslu Philo'nun yaratılış söylencesinde Ateş'in adı olup, Hyposouranios'un düşman kardeşidir.

OVDA [Fin Mitolojisi] Rusya'da yaşayan Finlilerin inanışında ayakları geriye dönük, koşarken sarkık göğüslerini omuzlarından arkaya doğru atan bir orman kadınının adıdır. Ormanın derinliklerinden bir mağarada yaşayan Ovda insanlar tarafından rahatsız edildiğinde fırtına çıkarabilmekteyse de sol koltukaltına dokunulursa felç edilerek yakalanabileceğine inanılmaktaydı.

OVİA [Afrika Mitolojisi] Benin'de fırtına tanrısı Şango'nun karısı olan nehir tanrıçasının adıdır.

OVİD Romalı şair Publius Ovidius Naso'nun (MÖ 43- MS 17) takma adıdır. İtalya'nın Sulmo (Sulmona) kentinde aristokrat bir ailenin oğlu olarak doğan Ovid, Roma ve Atina'da hukuk ve hitabet okurken şair olmak istediğine karar vermiştir. Macer adlı şairle birlikte Ortadoğu ve Sicilya'yı gezdikten sonra Roma'ya dönerek

avukatlık yapmaya başlamış, kısa bir süre sonra avukat ve yargıç olarak mesleğinde ün yapınca esas ilgi alanı olan şiire yönelmeye başlamıştır. Aralarında Corinna adlı bir hanıma duyduğu aşkı anlattığı Amores'in de yer aldığı ilk şiirleri büyük ilgi görmüş, mitolojik âşıkların birbirine gönderdiği aşk mektuplarını içeren Heroides ve ardından Ars Amatoria (Aşk Sanatı) adlı çalışmalarıyla da ile iyice ünlenmiştir. Zamanının öykü anlatıcılarının olduğu kadar günümüz mitologlarının da başucu kaynaklarından birisi olan 15 ciltlik Metamorphoses ise 22 yaşındaki Ovid'in başyapıtı olarak ortaya çıkmıştır. Dünyanın yaratılışından Julius Caesar'ın yüceltilmesine dek geçen dönemi anlatan şair eserinde Yunan ve Roma efsanelerindeki karakterlerin değişimleri üzerinde durmuştur. Ovid MS 8. yüzyılda imparator Augustus tarafından bilinmeyen bir sebeple ölene dek yaşamını sürdüreceği Karadeniz kıyısında bir balıkçı köyü olan Tomi'ye (Köstence), sürgüne gönderilmiştir. Kimi tarihçiler aynı zamanda sürgün edilen Augustus'un torunu Julia ile ilgili bir skandalın Ovid'i de yurdundan ettiği kanısındadır. Ünlü şair sürgünde boş durmamış ve Tristia (Ağıtlar) ile Epistulae ex Ponto (Pontus Mektupları) adlı çalışmalarını yayınlamıştır.

OXUN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Şango'nbun ikinci karısı olan denizkızı tanrıçanın adıdır.

OXYLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Haimon'un (veya Andraemon) oğlu olup, disk atarken kazayla kardeşi Thermios'u öldürdüğü için ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve Elis'e sığınmıştır. Sürgün süresi dolduğunda ülkesi Aitolia'ya geri dönmüş, buradan topladığı kuvvetlerle Elis'i kan dökmeden almayı başarıp tahta çıkmıştır. Elis'te Pieria ile evlenip Aitolos ve Laias adlı iki oğlu olmuştur (Apollod. ii. 8. 3).

2. Orius'un babası, Hamadryadların babasıdır.

3. Ares ile Protogeneia'nın oğludur (Apollod. i. 7. 7.).

OXYNİOS [Yunan Mitolojisi] Hektor'un iki oğlundan birisinin adı olup, kardeşler Troya savaşı sırasında Lydia'ya gönderilmişlerdir.

OXYRRYNKHOS [Eski Mısır] Osiris'in erkeklik organını yiyen ve Nil nehrinde yaşayan bir balığın Yunanca adı olup, kutsal kabul edilmiştir.

OXYNTES [Yunan Mitolojisi] Demophon'un oğlu, Apheidas ile Thymoites'in babası olan bir Atina kralının adıdır.

OVAİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur Efsanesi serisinde Rheged prensi Urien'in oğlu olup, ismi Romalı adı 'Eugenius'un karşılığıdır.

OVATATSUMİ [Japon Mitolojisi] Bir deniz tanrısının adıdır.

OVİNNİK Rus ve Ukrayna halklarının inanışında kötü niyetli bir ev ruhunun adıdır. Evi ateşe vermemesi için Ovinnik'e düzenli olarak horoz ve bliny (Rus usulü gözleme) ikram etmek gerekir. Ev halkı yılbaşı gecesinde Ovinnik'in kendilerine dokunmasına izin verir ki inanışa göre soğuk dokunuş yıl boyu şanssızlık, sıcak dokunuş ise şans getirecektir.

OYA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında ateş, rüzgâr ve savaş ile ilişkilendirilen tanrıçanın adı olup, kızgın olduğunda insanların üzerine fırtına ve kasırgalar gönderdiğine inanılmaktadır. Afrikalı kölelerce taşındığı Brezilya'da çift cinsiyetli savaşçı bir tanrıça olarak görülüp Yansan adıyla anılmaktadır. Kimi yazarlara göre yıldırım tanrısı (Orişa) Şango'nun kız kardeşi ve eşi kimilerine göreyse Şango ve Oya aynı tanrının farklı cinsiyetteki görünümleridir. Söylenceye göre güçlü bir düşmanı tarafından öldürülen Şango'yu kendi enerjisini kullanarak dirilten Oya karşılığında adamın kendisiyle evlenmesini istemiştir. Oya, adamın ruhunu İku'ya gönderince İku'yu kandıran Oşun Şango'yu özgürlüğüne kavuşturmuşsa da yıldırım tanrısı Oya'yı Oşun'a tercih etmiştir. Adalet ve hafızanın koruyucusu kabul edilen yıldırım, gökkuşağı ve rüzgâra hükmeden Oya elinde bir meşale tutarken tasvir edilmektedir. Trinidad'da Oya'nın rüzgâr içinde yaşadığına inanılmakta olup, yeşil ve kırmızı renklerle ilişkilendirilen tanrıça onuruna Cuma günleri mısır sunulmaktadır. Hıristiyanlıkla birlikte tanrıça Brezilya'da St. Barbara'ya Trinidad'da ise St. Catherine'e dönüştürülmüştür.

OYA-ŞİMA-GUNİ [Japon Mitolojisi] Japon kozmolojisinde sekiz Japon adasının adı olup, başlangıç okyanusunun ilk kara parçalarının bu adalar olduğuna ve gök tanrısı İzanagi ile yeryüzü tanrıçası İzanami tarafından şekillendirildiğine inanılmaktaydı.

OYAMATSUMİ [Japon Mitolojisi] Bir dağ tanrısının adıdır.

OYNYENA MARİA [Slav Mitolojisi] Şimşek tanrısı Perun'un "Korkunç" lakaplı danışman ve yardımcısı olup başlangıçta bir ateş tanrıçası olduğu sanılmaktaydı.

OYOYEWİ Bkz. Masewi ile Oyoyewi

OZAENA İspanya'da kötü kokulu bir ahtapot türünün adı olup dev büyüklükte olanlarının denizde yüzenlere saldırıp dibe çekip batırdıklarına dair pek çok öykü bulunmaktadır.

OZHİYA Bkz. Metatron

OZKARRİ Bkz. Odei

OZYMANDİAS [Mısır Mitolojisi] Diodorus Siculus'un kendini kralların kralı olarak tanımlayan Mısır firavunu II. Ramses için kullandığı terim olup, İngiliz şair Shelley'in bir şiirine adını vermiştir.

Ö

ÖCÜ Küçük çocukları korkutarak bazı tehlikeli işlerden sakınmalarını sağlamak amacıyla uydurulmuş hayali bir yaratığın adıdır. Neredeyse tüm kültürlerde benzer varyantları olan öcülerin ortak özelliği belirli bir görünüşünün tanımlanmayıp, çocuğun hayal gücüne bırakılmasıdır. Bir teoriye göre Öcü kelimesinin kaynağı Nuh peygamber döneminde yaşamış, yemek karşılığında köylülerin tarlalarında çalışan Uc'tu. Uc, 40 günde bir ancak iki kaşının arasına baltayla vurularak uyandırılabilmekteydi.

Anadolu'da umacı ve gogo, ABD ve İngiltere'de bogeyman, Arabistan ve İslam ülkelerinde ecinni adlarıyla bilinen varlıklar birer öcü varyantıdır.

Öcünün ziyareti (Francisco Goya, 1799)

ÖĞLEN HANIMI Doğu Avrupa folklorunda rastlanan bir cadı olup, Lehçe, Slovakça ve Sırpça Poludnika, Çekçe Polednike, Rusça ve Bulgarca Poludnitsa, Brandenburg civarında yaşayan Slav azınlıkça ise Almanca Mittagsfrau (Öğlen Hanımı) adlarıyla bilinmekte, sıcak yaz günlerinde öğle vakti tarlada çalışan insanlara musallat olarak kalp krizi geçirmelerine veya çıldırmalarına sebep olmaktaydı. Elinde bir orakla genç kız veya yaşlı kadın kılığında ortaya çıkan cadı tarlada karşısına çıkan insanlara zor sorular sormakta yanlış cevap verenler veya konuyu değiştirmeye çalışanları hasta ediyor hatta öldürüyordu. Çek şair Karel Jaromír Erben'in (1811-1870) Kytice (Buket) adlı dehşet verici halk şiirinde bir kadının yaramazlık yapan çocuğunu uslu durması için Polednike'nin adını anarak tehdit etmesinin ardından ortaya çıkan cadının çocuğu öldürmesi anlatılmakta olup, bu tema Dvorák'ın aynı adlı senfonik şiirine de ilham kaynağı olmuştur.

ÖKSE OTU Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da rastlanan, köklerinin yardımıyla elma, armut, kiraz, kavak, çam ve köknar gibi yumuşak odunlu ağaçlarda asalak olarak yaşayan, yeşil yapraklı, sarı çiçekli, beyaz renkli nohut büyüklüğündeki meyvelerinin içi yapışkan ve zehirli bir maddeyle dolu bir sarmaşık türünün adıdır. Ökseotu, daha çok yaşlanan ağaçlara musallat olup, yerleştiği ağacın bir kaç yıl içerisinde kuruyup çökmesine yol açmaktadır. Kutsal meşe ağaçlarına musallat olduğundan Keltlerce kutsal kabul edilen bitki kış dönümünden 5 gün sonra düzenlenen bir festivalde druidlerce altın oraklarla kesilmekte, yeni yıl gelirken kötülüklerden korunmak için kullanılmaktaydı. Evlere asılan ökse otunun barış ve mutluluk getireceğine ve bereketi arttıracağına inanılmaktaydı. Ökseotu altında öpüşmenin âşıkları barıştıracağına inanılırken, Fransa'da Yeni yıl için ökse otu toplanıp biriktirilmekte, bebek hırsızlarını kovmak için kullanılmaktaydı. Avrupa'da bereket ve ölümsüzlükle ilişkilendirilmesinin yanı sıra Ortaçağ'dan 1950'li yıllara dek sedatif olarak kullanılan ökse otu Anadolu'da Urfa, Gaziantep ve Van'da meyveleri ezilerek romatizma ağrılarını gidermek ve cerahatli yaraları açmak, Trabzon'da ise sadece yaprağı ezilerek, sedef hastalığına şifa sağlaması için geleneksel tıpta kullanılmaktadır. Ökseotu ayrıca İskandinav mitolojisinde Baldur'un ölümü, Roma mitolojisinde Aeneas tarafından koparılan altın dal ile ilişkilendirilmiştir.

ÖLVALDİ Bkz. İvaldi'nin Oğulları

ÖLÜ TANRILAR Bkz. Tanrıların Ölümü

ÖLÜ YARGIÇLARI 1. [Mısır Mitolojisi] Ölüleri Osiris yargılamakta, Thoth ise kendisine kâtip olarak yardım etmektedir.

2. [Yunan Mitolojisi] Ölüleri Aiakos, Minos ve Rhadamanthys yargılamaktadır.

ÖLÜLER DÜNYASI Pek çok halkın inanışında yeraltında bulunan, bir tanrı veya tanrıçanın yönettiği, ölü ruhların gittiği ayrı bir dünyanın adıdır. Yeraltı dünyasına genellikle yeryüzünden ulaşılabilen bir geçit ya da nehir bulunmakta (Bkz. Styks) olup, bu giriş genellikle bir canavar (Bkz. Garm, Kerberos) tarafından korunmaktadır.

Eski Yunan'da Demeter'in halkı olarak bilinen ölüler başlangıçta ata ruhlarına tapınılma geleneğinin bir parçası olarak saygı görürken zamanla hastalık getiren hortlaklar olarak algılanmışlar, ölülerin ruhları kuş, kelebek, yılan formunda tasvir edilmiştir.

Ölüler Dünyası Terminolojisi:

Hades (Yunan ve Roma), Duat (Eski Mısır), Naraka (Hint), Helheim (Alman), Uca Paça (İnka), Miktlan (Aztek), Mitnal, Ksibalba (Maya), Sid (Kelt), Rüzgâr Dağları (Çingene)

ÖLÜLER KİTABI 1. [İslam] Muhammed'in hadislerinden yola çıkan sufi Abdurrahman İbn-i Ahmet El-Kadı'nın ölümden sonra ruhun yolculuğunu anlatan kitabıdır.

2. [Maya Mitolojisi] Evrenin, ölen kişilerin ruhları dünyada yeni bedenler bulamadan yok

olacağına inanan Maya uygarlığına ait bir kitabın adı olup, Paris Codex'inde mevcuttur. Kitapta ölen kişinin ruhunun güneş görmeyen dünyaya ulaşması, orada insanı görünümünü tamamen kaybetmesi ve tekrar doğmak üzere bir kadının rahmine konana kadar geçen süre anlatılmaktadır.

Mısır Ölüler Kitabı

3. [Eski Mısır] Papirüs üzerine yazılmış birden fazla kopyası bulunan bir kitabın olup, ölüm törenlerinde gerçekleştirilen ayinlerde okunan ilahi ve duaları içermekte, *rw nw prt m hrw* (Günden Dışarı Gidenler) adıyla bilinmekteydi. Çalışmaya Ölüler Kitabı anlamında Kitâb al-Mayyit veya Kitâb al-Mayyitun adı içeriği hakkında bir şey bilmeyen mezar soyguncuları tarafından 19. Yüzyılda konulmuştur. Mısır inanışına göre ruhun yaşamını sürdürebilmesi için ölen kişinin bedeninin mumyalanması gerekmektedir. Ölüler kitabında bedeni mumyalanan ruhun, Osiris'in hüküm sürdüğü Ölüler Ülkesi'ne gidip, Ölüler Mahkemesi'nde yargılanması, mumyalama sırasında bedende bırakılan tek iç organ olan kalbinin diğer kefesinde bir tüy olan bir terazide tartılıp terazinin dengesinin bozulması durumunda bir yaratık tarafından yutulması, kalbin hafifliği durumunda Duat adı verilen öteki dünyanın 12 bölgesine giriş izninin çıkması ve oradaki düzenden bahsedilmektedir. Kitabın içerdiği tüm tılsım ve dualar her cenaze için her seferinde okunmaz, ölünü sosyal statü ve zenginliğe göre farklılık gösterirdi.

Ölülerin yargılanması

Napoleon'un Mısır Seferinde kopyalanan çalışma ilk olarak 1822'de Jean Francois Champollion tarafından çevrilmeye çalışılmışsa da Alman bilim adamı Karl Richard Lepsius tarafından 1842'de tüm hiyeroglifleri çevirmeyi başarıp kitaba "Ölüler Kitabı" adını vererek yayınlamayı başarmıştır.

4. [Tibet Mitolojisi] Padmasambhava tarafından Tibet dilinde yazılan kitap, bedeni meydana getiren beş temel elementin çözülüp, bilincin dünyevi bağlarından kurtulmasıyla başlayan ölümden sonra ruhun yeni bir bedene girmesine geçen süreyi anlatmaktadır.

ÖLÜLER ORDUSU Amerikan folklorunda İç Savaş sırasında öldürülen Konfederasyon ordusu askerlerinin ruhlarının zaman zaman Charleston sokaklarında topluca uygun adım yürüdüklerine dair öyküler anlatılmaktadır. Irkçı Ku Klux Klan örgütü hayaletler gibi beyaz başlıklı kıyafetler giyerek siyahlara korkutmaya çalışırken Ölüler Ordusuna atıf yapmaktaydı.

ÖLÜLER YORTUSU [Hıristiyan Mitolojisi] Her yıl 2 Kasım günü ölenlerin hatırasına düzenlenen bir Hıristiyan yortusu olup, Batı kiliselerinden Azizler yortusundan bir sonraki gün gerçekleştirilmektedir. 10. Yüzyılda Cluny başkeşişi St. Odilonun aktardığı bir söylenceye göre Kutsal topraklara giden bir hacı burada Araf benzeri bir adada acı çeken Hıristiyanların kendileri için dua edilmesi istediğini duyunca tüm manastırlarda geçmiş ölülerin ruhuna dua edilmişse de yortunun Batı (Latin) kilisesinde kurumsallaşıp yaygınlaşması ancak 13. Yüzyılda gerçekleşmiştir.

ÖLÜLERE TAPINMA Bkz. Atalara Tapınma

Ölüm, Uyku ve Hermes bir mezarın başında (Gayley, 1893)

ÖLÜM Canlı varlıkların yaşamlarının sona ermesi durumunun adı olup, ölüm korkusu ve hayatın sona erişinin sorgulanması pek çok dinin varlık sebebidir. Tek tanrılı dinlerde ölüm, ruhun bedenden ayrılması anlamına gelmektedir. İbrahimî dinlerde ilk insanlar olan Âdem ile Havva'nın ilk günahı işlemelerinden önce ölümsüz olduklarına bu olaydan sonra Tanrı tarafından ölümlü olmakla cezalandırıldığına inanılmaktadır. Tek tanrılı dinlerde ölümden sonra ruhun Öteki Dünya adı verilen başka bir âleme yolculuk edeceğine inanılırken Budistler reenkarnasyona yani ruhun başka bir bedene bürünüp yeniden dünyaya döneceğine inanmaktadır. Ölüye dokunmak Yahudilikte tabudur ve dokunan kişinin yedi gün süreyle murdar olacağına inanılmaktadır. Yine Yahudiler ölen kişinin 'Şeol' adlı bir dünyaya gideceğine, matem tutan yakınlarının ise yedi gün evde kalıp taziyeleri kabul etmeleri gerektiğine inanmaktadır.

MS 628 tarihli Suei vakayinamelerinde Türklerin mezar dikmeye başlamadan önce ölülerini yaktıkları bildirilmektedir. Ölüler gömülmeye

başlandıktan sonra Altay Türklerinde olduğu gibi ölüler önce cenaze çadırında teşhir edilmekte, ziyaretlerin ardından ceset kefene koyulmakta ve cenaze töreniyle toprağa gömülmekteydi. Ölünün ardından ağlanmakta hatta bıçakla yüz, kulaklar hatta saçlar kesilmekteydi. Kimi topluluklarda cenaze toprağa hemen verilmez çoğu zaman ilk veya sonbahar mevsimi beklenmekte, ölüler nehir kıyıları, tepe üstleri veya ormanlık alanlara gömülürdü. Cesetlerin gömülmeden hemen önce nehre sokulup çıkarılması ya da mumyalanması da sıkça uygulanmıştır. Mezarların etrafında savaşçının öldürdüğü ve öbür dünyada kendisine hizmet edeceğine inandığı düşmanları simgeleyen genellikle taş parçasına oyulmuş balbal adlı figürler dikilmekteydi ki bu geleneğin en çok bin yıl kadar geriye gittiği sanılmaktadır.

ÖLÜM DANSI Ortaçağ Avrupası'nda ölümün yaşı ve mesleği ne olursa olsun herkesin bir gün öleceğini vurgulayan ahşap baskı veya resimler olup, iskeletler gündelik hayatta yapılan işleri yaparken tasvir edilmekteydi. Fransızca Danse macabre, Almanca Totentanz adıyla bilinen resimlerin kökeni resimli hutbe metinleri olup, ayrıca 1424–25'e tarihlenen bazı örnekleri Paris'te Masumlar Mezarlığının duvarlarında yer almaktadır.

ÖLÜM İLAHİSİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da art arda yer alan (X: 14-18) ve ölümden sonraki yaşam hakkında bilgi veren 5 ilahinin adıdır. Hindular cenaze törenleri sırasında ölünün cesedini yakmakta, ayrıca Agni ile Soma'ya cesedi böcekler ve çeşitli hayvanın yememesi için yakarılmaktadır.

ÖLÜM KRALİÇESİ Bkz. Morrigan

ÖLÜME MAHKÛM EDİLEN PRENS [Mısır Mitolojisi] 18. Hanedan zamanında I. Seti veya II. Ramses döneminde (MÖ 1314–1237) tarihlenen bir öykünün adı olup, orijinali günümüzde British Museum'da Papirüs Harris 500 adıyla muhafaza edilmektedir. Öykü oğlu olmadığı için üzüntü duyan bir Mısır kralının tanrılara dua etmesinden sonra eşinin bir erkek çocuğa hamile kalmasıyla başlamaktadır. Mısır kader tanrıçaları (7 Hathor) krala çocuğunun yılan, köpek veya timsah tarafından öldürüleceğini bildirmişlerdir. Oğlunu kaybetmekten korkan baba dağ başında iyi korunan bir kule inşa ettirerek çocuğu tehlikelerden izole etmeye çalışmıştır. Çocuk bir gün köpekli bir adam görünce babasına bir köpek sahibi olmak istediğini söyleyince kral çocuğunu üzmemek için bir köpek hediye etmiştir. Prens delikanlılık çağına geldiğinde kaderiyle yüzleşmek için ülkesini terk ederek Suriye'de Naharin'e (Mitanni) gitmiştir. Burada bir prensesin kalbini çalmak isteyen bir grup genç ile karşılamış ve kızın bulunduğu kuleye tırmanarak kendine âşık etmeyi başarmıştır. Kızın babasından gerçek kimliğini gizleyerek bir arabacının oğlu olduğunu, üvey annesi yüzünden evden kovulduğunu söylemiştir. Krala da kendini sevdiren delikanlı prenses ile evlendikten sonra kimliğini ve hakkında söylenen kehaneti açıklamıştır. Bunun üzerine kız kocasına köpeğini öldürmesini söylemiş ama prens yavruyken edindiği ve çok sevdiği köpeğinden ayrılmak istememiştir. Kız kocası uyurken nöbet tutmuş, prensi ısırmaya gelen yılanı bira içirip sarhoş ettikten sonra keserek parçalara ayırmış böylece 3 tehlikeden birisi savuşturulmuştur. Bu sırada prensi Mısır'dan Suriye'ye dek takip eden bir timsah civarda bir göle yerleşmişse de gölün iblisi tarafından alıkonulmuştur. Bir gün gezintiye prens "Senin kaderinim" şeklinde gaipten bir ses duymuş göle doğru kaçmaya başlayınca timsahla karşılamıştır. Timsah prense kendisini iblisten kurtarırsa yaşamasına izin vereceğini söyleyince prens kabul etmiştir. Masalın buradan sonrası kayıptır ama prensin anlaşmanın şartlarını yerine getirip, köpeğinden de kurtulup hayatta kaldığı sanılmaktadır.

ÖLÜMÜ ALDATMAK Pek çok kültürde ölüm (veya Azrail'i) aldatarak canını kurtarmayı hatta yerine bir başkasının ölmesini sağlamayı konu alan masal ve efsaneler bulunmaktadır. Yunan mitolojisinde Orpheus, Sümer mitolojisinde Gılgamış'ın öykülerinde bu tema kullanılmıştır. Ayrıca Hint destanı Mahabharata'da birbirlerini delice seven Satyavan ve Savitri'nin aşkı ise yukarıdaki kahramanların aksine mutlu sonla bitmemiş, kahramanlar ölüm tanrısı Yama'yı aldatamamışlardır.

ÖLÜMÜ ESİR ALMAK Bazı masal ve efsanelerde ölüm yakalanıp esir edilerek kişi kendi veya sevdiği birisinin hayatını kurtarabilmektedir. Bir İskoç masalında annesini yaşatmak isteyen bir kahraman ölümü esir etmeyi başarmışsa da kadının yaşlılık ve hastalıktan acı çektiğini görünce yeniden serbest bırakmıştır. İslam sonrası Türk söylencelerinde ise kut adı verilen canı almaya gelen kırmızı kanatlı Azrail ile mücadele edildiği, Tanrı ile pazarlık edildiği veya eski bir Moğol geleneklerinde olduğu ve Dede Korkut Kitabı öykülerinde rastlandığı gibi kendi yerine canını verecek bir gönüllü aramaya girişirlerdi.

ÖNG WUHTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi, Zuni, Keres ve Akoma halklarının inanışında yeryüzü ve bereket ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır. Başlangıçta denizde yaşayan tanrıça sahillerin insanlarla dolması üzerine

dağlara çekilmiş hatta burada küçük göller oluşturmuştur.

ÖRDÖG [Macar Mitolojisi] Kötülük ile ilişkilendirilen bir tanrının adı olup Hıristiyanlığın kabulünden sonra Şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

ÖRÜMCEK 1. [Afrika Mitolojisi] Nijerya ve civarında yaşayan halkların masal ve efsanelerinde adı geçen düzenbaz bir karakterin adıdır. Bunlardan örümcek adam Yiyi adlı kültürel kahraman ağıyla gökyüzüne tırmanıp tanrılardan ateşi çalıp insanoğluna getirmiştir. Bkz. Anansi

2. [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Athena'nın yanı sıra Harmonia, Persephone, Kader tanrıçaları (Moirai) ile ilişkilendirilmiştir. Athena kendisine örgü yarışmasında meydan okuyan Arakhne'yi örümceğe çevirmiştir.

3. [Mısır Mitolojisi] Tanrıça Neith ile özdeşleştirilmektedir.

4. [Yakındoğu Mitolojisi] İshtar ve Atargatis ile özdeşleştirilmektedir.

5. [İskandinav Mitolojisi] Kadınlara özgü el sanatlarının koruyucusu Holda ve kader tanrıçaları (Norn) ile ilişkilendirilmiştir.

6. [Pasifik Mitolojisi] Nauru adaları halkının inanışına göre yeryüzü örümcek tanrı Areop-Enap tarafından yaratılmıştır.

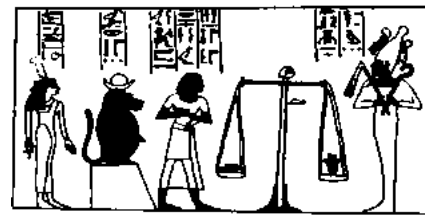
ÖRÜMCEK KADIN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi, Navaho ve Çeroki halkının inanışında yaratılış söylencesinde önemli rol oynayan kültürel kahramanın adı olup yeryüzü ile özdeşleştirilen tanrıça benzeri bir figürdür. Rahminde sakladığı insanoğlunu yeryüzüne çıkaran Örümcek Kadın onlara nasıl hayatta kalabileceklerini ve örgü örmeyi öğretmiştir.

ÖRÜMCEK TANRI Bkz. Nareau

ÖTEKİ DÜNYA Ölen insanların ruhlarının barındığı mekân için çeşitli din ve kültürlerde kullanılan genel terimdir. Neredeyse tüm kültürlerde insan yaşamının sona erdiğinde ruhunun bir şekilde yaşamaya devam edeceği inancı bulunmaktadır. İlk kültürlerde çoğunlukla cennet cehennem ayrımı yapmadan tek bir mekân düşünülen öteki dünya genellikle yeraltında tasavvur edilmiştir. Babil, Asur ve diğer Eski Mezopotamya toplumları "Karanlık Dünya" olarak adlandırdıkları öteki dünyanın yeraltında olduğuna inanmış, pek çok mağara, çukur hatta gölün girişi olduğu sanılmıştır.

Bazı halklar ise öteki dünya denizle özdeşleştirmiş olup sözgelimi ölülerin toprak altındaki su dolu dünyaya indiğine inanan Amerikan yerlilerinden Navaho halkı ile ölülerin ruhlarının Pasifik okyanusunun altında yaşamaya ve çalışmaya devam ettiğine inanan Melanezya halkları bu düşüncededir.

Bazı toplumlar ise öteki dünyanın gökyüzü veya yıldızlarda olduğuna inanmaktadır. Örneğin Amerikan yerlisi Pueblo halkı ölülerin yağmur bulutu olduğuna inanırken bazı Güney Amerika yerlileri ölülerin gökyüzünde ve batı yönünde (güneşin battığı yön) olduğunu düşünmektedir. Benzer şekilde Polinezya adaları halkları da atalarının bir zamanlar batıdaki bir adadan geldiğine öldüklerinde ruhlarının bu adaya yolculuk yaptığına inanmaktadır.

Ölüler Kitabı'nda yürekleri tartan tanrıça Maat

1. [Mısır Mitolojisi] Bilinen en eski inanç sistemi olan Mısır dininde öteki dünya inanışı önemli bir rol oynamaktadır. Antik Mısır literatüründe öteki dünya kavramına ilk olarak Kemet'te rastlanmış olup, dünyada gerçekleştirilen doğru davranışların "Wehem ankh" olarak anılan öteki dünyada ölümsüzlükle mükâfatlandırılacağı bildirilmiştir. Ayrıca piramit yazıtlarında, tabut yazıtlarında, Ölüler Kitabı'nda ve Yeraltı dünyası gibi ezoterik çalışmalarda öteki dünya inancı hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Beden öldüğünde "ka" (ruh) ile "ba" (kişilik) Ölüler krallığına gitmekte, ruh Aaru diyarı adı verilen cennete vardığında Osiris ölüden korunma karşılığı çalışma talep etmektedir. Ölüler kitabında öteki dünyada işkence görmekten kurtulabilen günahsız bir kalbin bilmesi gereken sözler ve sırlar kaydedilmiştir. İki Gerçek Koridoru'nda ölenin kalbi bir teraziye konup karşı kefeye "Şu" adı verilen tüy konulmakta, kalbi tüyden hafif gelenler Aaru'ya kabul edilirken, gelmeyenler Ammit adlı iblis tarafından parçalanmaktaydı. Mısırlılar aynı zamanda ölenleri mumyalayıp lahite yerleştirerek öteki dünya yolculuğuna hazırlamaktaydı. Bu halde Mastaba adı verilen mezarlara yerleştirilen cesetlerin Yalu diyarında güneşe eşlik edeceği düşünülmekte, tabuta ölünün ihtiyaç duyacağına inanılan Ölüler Kitabı, yemekler ve mücevherler konulmakta, ölünün ağzı açık bırakılmaktaydı.

2. [Afrika Mitolojisi] Afrika halklarının büyük kısmı ölümden sonra ruhun yer altında bulunup bir tanrı tarafından yönetilen öteki dünyaya gittiğine burada da tarla ekmek, yemek hazırlamak gibi benzer işler ile meşgul olduğuna inanmaktadır. Sözgelimi Etiyopya'da yaşayan Oromo halkı ölümden sonra insanın gölgesinin Ekera adını verdikleri öteki dünyada yaşamaya devam edeceğine inanmaktadır. Nijeryalı İbo halkı ise ölenlerin yeraltı dünyası tanrıçası Ala'nın rahmine kabul edildiğine inanmaktadır. Ölenin bedeni toprağa gömülerek sembolik olarak yeryüzü tanrısı ve tanrıçası (Ala, Ama) ile birleşeceği ruhun ise dünyayı terk edeceği inancı neredeyse tüm toplumlarda ortaktır. Bazı halklar ölü ruhların Djakomba, Gamab, Gaona, Xu adlarıyla bilinen Yaratıcı Tanrı'nın ikamet ettiği gökyüzündeki cennete gideceğine inanmaktadır. Sözgelimi Kung halkının inanışında tanrı Gaona ölenlerin ruhunu yeryüzünden

yanına almakta ve evinin alt katına yerleştirmektedir. Nijeryalı Edo halkı ölülerini ayakları Batı yönünde okyanusa dönük olarak gömmekte böylece ruhlarının bir kanoya binerek denizin ötesindeki gök kubbedeki cennete ulaşacağına inanmaktadır.

3. [Japon Mitolojisi] İlk Şinto efsanelerinde insanların ölüm sonrası ne yaptıklarına dair bilgi verilmemişse de Japon yaratılış efsanesinde yeraltında bulunan iğrenç görünümlü Yomi adlı öteki dünyada kurtların cesetleri yediği ve iblislerin hüküm sürdüğü anlatılmaktadır. Bununla birlikte Budizmin benimsenmesi Şintoizmin kasvetli öteki dünya anlayışını yumuşatmıştır. Japon Budist inanışında ölüler biz düzlüğü geçip, yüksek bir dağı tırmandıktan sonra "Sanzu no Kawa" adlı nehrin açtığı 3 geçide ulaşmaktadır. Yaşamı boyunca iyilikten ayrılmayanlar köprüyü kullanırken, hem iyi ve hem de kötü yanları davranışları olanlar nehrin sığ tarafından geçmekte kötüler ise canavarların yaşadığı derin suları aşmak zorundadır. Nehrin öteki yakasında yolcuları yaşlı bir karşılayıp temiz kıyafetler vermekte ve Emma-O adı verilen yeraltı dünyasına göndermektedir. Yolcular burada önceki hayatlarında gerçekleştirdikleri eylemlere göre yeniden doğmadan önce hatalarını telafi etmek için çalışmak zorunda kalmaktadır. Başlangıçta Şinto inancında ölümden sonra cezalandırılma olmadığı halde Budizm'le birlikte girmiş olup günümüz Japonya'sında ölüm konulu ayinlerde Budist törenlerin Şinto geleneğinden daha fazla uygulanmasının da sebebi olmalıdır.

4. [Yunan-Roma Mitolojisi] Yunanlılar ölülerin tanrı Hades'in yönettiği yer altı dünyasında yaşamaya devam ettiğine inanmaktaydı. Tanrıların habercisi Hermes ölü ruhları yaşam ile ölüm arasında uzanan Styx nehri kıyısına bırakmakta Kharon adlı kayıkçı 1 altın karşılığında ruhları karşı kıyıya taşımaktaydı. Bu yüzden Yunanlılar cenaze töreni sırasında ölünün ağzına Kharon'a geçiş ücreti olarak ödemesi için bir altın sikke koymaktaydı. Hades'e varan ruh önce Aeakus, Rhadamantus ve Minos tarafından yargılanmakta ardından Elysium, Tartarus veya Asphodel Çayırı'na gönderilmektedir. İyi insanların gidebildiği Elysium Çayırı yeşil tarlalar, vadi ve dağlardan oluşan güneşin sürekli parladığı güzel bir yer olup, sakinleri barış ve mutluluk içinde yaşamaktadır. Tartarus ise kötü ve tanrılara karşı affedilmez suçlar işleyen insanların gönderildiği karanlık ve sıkıntı dolu bir yerdir. Asphodel Çayırı ise iyi ve kötü yönleri eşit olan sıradan insanların gönderildiği bir yerdir. Yunan mitolojisinde Hades'in girişini koruyan üç başlı köpek Kerberus'u yakalamak Herakles'in görevlerinden birisi olarak anlatılmakta ayrıca Cicero'nun Scipio'nun rüyası ve Virgil'in Aeneid destanında yeraltı dünyasına inen kahramanların serüvenleri işlenmektedir. Roma inançları da benzer olmakla birlikte Hades, Pluto olarak adlandırılmaktaydı.

5. [İskandinav Mitolojisi] Manzum ve nesir Eddalarda Valhalla, Niflhel ve Hel adlı 3 öteki dünyanın bahsi geçmekte olup bunların Yunan-Roma mitolojisindeki Elysium, Tartarus ve Asphodel ile benzerliği dikkat çekicidir. Valhalla savaş sırasında kahramanca ölen cesur savaşçılar ile dolu bir cennet, Niflhel yemini bozmak ve kadın kaçırmak benzeri suçlar işleyenlerle Hel ise hayatı boyunca iyi veya kötü bir şey yapmayanlarla doluydu.

6. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Amerika halkları tanrıların yeryüzündeki hayat üzerinde büyük, öteki dünya üzerinde ise sınırlı bir etkisi olduğunu düşünmektedir. Ölüyü yemek, çanak çömlek ve çeşitli eşyalarla birlikte gömen İnkalar ölümden sonra gidildiğine inanılan Hanak-paka adlı soğuk ve karanlık yeraltı dünyasında yeryüzündekine benzer bir çeşit hayatın olduğuna inanmaktaydı. Çibça halkı ise ölülerin örümcek ağından yapılmış teknelere binerek yeryüzünün merkezine yolculuk ettiğine inanmaktaydı.

7. [Maya Mitolojisi] Ölüleri Öteki dünyada çeşitli testleri geçmek zorunda olup, Maya kutsal kitabı Popul Vuh'ta Kahraman İkizlerin babaları ve amcalarını kurtarmak için yeraltı tanrıları ile giriştiği mücadele Mayaların ölümden sonra yaşam inancı hakkında detaylı bilgi vermektedir.

8. [Çin Mitolojisi] Çinlilerin ölümden sonra hayat düşüncesi din değişimiyle paralel olarak çeşitli dönemlerde değişikliğe uğramıştır. Başlangıçta Çinliler için öteki dünya hayatı yeryüzündekinden farklı olmayıp, sözgelimi imparatorlar öteki dünyada da hüküm sürmeleri için para, silah ve diğer eşyalarıyla gömülmekteydi. Budizmin kabulüyle birlikte tüm ruhların reenkarne olup dünyaya yeniden gelmeden önce cehennemde günahlarının cezasını çekeceği inancı yaygınlaşmıştır. Budist mezheplerinde kişinin günah miktarına göre gideceği sayıları 8-128 arasında değişen cehennemler Taoistlerce 10'a sabitlenmiştir. Qin Guang Wang ve Feng Du Dadi Taoizmin öteki dünya ile ilişkili tanrıları olup, Çin düşüncesinde Cehennem kavramı Batıdan farklı olarak yeni bir hayata başlamadan önceki arınma yeri olarak görülmektedir.

9. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wisconsin'de yaşayan Menomini halkınca anlatılan "Karısını Ruhlar Diyarı'nda takip eden Adam" adlı efsaneye göre bir adam karısına kendinden önce ölmesi durumunda öteki dünyaya birlikte gideceği sözünü vermiştir. Gerçekten de bir gün karısı ölen adam akrabalarının engellemesine karşın kendi isteğiyle karısının yanına gömülmüştür. Ölüler Diyarına giden karısını takip eden adam kadının izlerini takip ederek batıya doğru yol almıştır. Ölüler Dünyasına ulaşan adamın karşısına girişteki büyük bir çadırda bulunan yaşlı bir adam "Neden geldin?" diye sorunca adam "karısını çok sevdiğini ve geri götürmek istediği" cevabını vermiştir. Yaşlı adam işinin zor olduğunu söylediği adama yardım sözü verirken, karısından saklanmasını tembihlemiş ve dans etmeye başlamıştır. Yaşlı

adamı gören insanlar çadıra doluşmuş ve dansa katılmış bir süre sonra kadın da çadıra gelmiştir. Yaşlı adam flüt büyüklüğünde bir nesne çıkararak kadını kocasına doğru itmiştir. Adam nesneyi kocaya verirken adamı karısı ne derse desin dışarı çıkmasına izin vermemesi konusunda uyarmıştır. Adam kadını sıkıca tutarak yaşlı adamın çaldığı davulu dinlemiş, davul sustuğunda karısıyla birlikte gömüldükleri yerde üstelik bedenlerinin içinde olduğunu fark etmiştir. Adamın annesi karı-kocayı canlı görünce olan bitene inanmamış ve korkuyla ağlayarak kocasının yanına koşmuştur. Köy halkı mezarları kazıp şaşkınlıkla boş olduklarını fark ettiğinde çifte bir cenaze çadırı yaparak yerleşmelerini sağlamıştır. Kadın uzun süre ağladıktan sonra konuşmaya başlamış, insanlar da karı kocanın hikâyesine inanmışlardır.

10. [Mezopotamya Mitolojisi] İnsanların ölümden sonra ruh haline yeraltı dünyasında yaşamaya devam ettiğine inanılmakta olup ölülerin yakınları mezarlarına yiyecek, içecek ve yağ sunmaktaydı. Gılgamış destanında ölen arkadaşı Enkidu'yu görmek için yeraltı dünyasına inen Gılgamış'ın arkadaşının hayaletine (gidim) ölüler dünyası hakkında sorular sormuş, usulüne uygun gömülenlerin kabul edildiği yere ateşte yanan insanların gelmediği onların ruhlarının dumana dönüşüp gökyüzünde dolaştığını öğrenmiştir.

11. [Türk Mitolojisi] Ölümden sonra gökyüzüne bir kuş veya Er Töştük destanında olduğu sinek formunda uçularak gidileceğine inanılmaktadır. 11. yüzyılda Farsça cennet anlamına gelen 'uçmak' sözcüğü bu inançla paralellik gösterdiğinden aynı anlamda Türkçe'ye kabul edilmiştir. Gökyüzünde insanların yeryüzündekine benzer bir yaşam sürdüreceğine inanıldığından oraya at, silah hatta uşakları da gömerek beraber götürmenin gerekli olduğuna inanılmaktaydı. Türkler ve Moğollar toplum içinde yapılan hataları şiddetle cezalandırdığından öteki dünyaya bırakacak bir hesaplaşma bırakmamakta ölüm sonrası ödül ve ceza kavramları bilinmemekteydi. Bu yüzden Tamul veya Tamuk olarak adlandırılan cehennem inanışının sonradan ve diğer dinlerin etkisiyle kabul edildiği sanılmaktadır.

ÖTEKİ DÜNYAYA AKAN NEHİRLER [Yunan Mitolojisi]

Neredeyse her kültürde mitolojinin konusu olan pek çok nehir bulunmakta hatta bu nehirlerin bazılarının bu dünyada bulunmadığı anlaşılmaktadır. Yunan mitolojisinde Akheron, Kokytus, Lethe, Phlegethon ve Styx yeryüzü ile yeraltı dünyası arasında bağlantı oluşturan, her birinin farklı bir özelliği bulunan nehirler olarak anılmaktadır.

- Akheron, kayıkçı Kharon'un ölüleri Hades'e taşıdığı nehrin adı olup, buraya gelen insanlar artık yaşam özelliklerini kaybettikleri için Istırap ırmağı olarak da anılmaktaydı.
- Lethe, Unutuş ırmağı olarak da bilinmekte olup, bu nehrin suyundan içen insanlar geçmiş hayatta yaşadıklarını unutuyorlardı.
- Phlegethon, Ateş ırmağı olarak da bilinmekteyse de insanları yakmıyordu.
- Styx, Yeraltı dünyasını 9 kez dolaşan nehir yeryüzü ile Ölüler dünyasını birbirinden ayırmaktaydı.

ÖTÜKEN [Türk Mitolojisi] Orta Asya'da Tiyanşen dağları civarında bulunan bir ormanlık alanın adı olup, yabancıların kutsal kabul edilen bu bölgeye girmesinin Türklerin sonunu getireceğine inanılmaktaydı. Bir yoruma göre Ötüken toprak anaya verilen isimlerden birisiydi.

ÖY ÖYESİ Bkz. Ev iyesi

ÖYKÜLÜ ÖRTÜ Üzerinde işlemeyle çeşitli söylence ve öykülerin aktarıldığı dekoratif amaçlı kullanılan bezlerin adıdır. Sözgelimi 1970'lerde Laos'tan savaş yüzünden göç eden Hmong halkının savaş ve göçü tasvir ettiği dokumalar sadece dekoratif amaçlı değil, yastık örtüsü, cenaze giysisi ve diğer amaçlarla kullanılmaktaydı.

P

P [Maya Mitolojisi] Tlalok'un çocuklarından birisi olduğu sanılan bir tarım tanrısı olup, kurbağa gibi perde ayaklı ve su içerisinde ve yakınlarında tasvir edilmekteydi.

P-SKİG-DEMO-OS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında erkek ve çocuklara saldırarak öldüren dişil bir canavarın adıdır.

P-SON-EN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kanatlarını çırparak kar yağdıran kuş formunda bir ruhun adıdır.

PA [Çin Mitolojisi] Kuraklık tanrıçasının adı olup, Huang Ti'nin kızıdır.

PA ÇA [Çin Mitolojisi] Çiftçileri çekirge sürülerinden koruyan tanrının adıdır.

PA Çİ HSİANG Bkz. Aşta-mangal

PA-DON-Gİ-AK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında şimşek ve gök gürültüsü ruhlarının adı olup, yarı kuş yarı insan formunda beyaz tenli altın sarısı saçlı yedi kardeştiler.

PA HSİEN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte 'sekiz ölümsüz' anlamına gelen ve en iyi bilinen tanrılar olup, her biri 'gençlik, yaşlılık, yoksulluk, zenginlik, halk, asalet, erkek ve dişi' özelliklerden birisini temsil etmektedir. Ba Hian olarak da adlandırılan Sekiz Ölümsüz tanrı grubu Çungli Çüan, Çang Kuo-lao, Lu Tung-pin, Tsao Kuo-çu, Li Tien-kuai, Han hsiang Tzu, Lan Tsai-ho ve Ho Hsien-ku'dan oluşmaktadır.

PA PANDİR Öğütlenen her şeyin tam tersini yapan, düşünmeden hareket eden düzenbaz bir karakter olup, Malay dilinde adı 'Aptal Baba' anlamına gelmekteydi.

PABİD [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupi halkının ölülerin ruhuna verdiği isim olup, kişinin ölümünden sonra bedenden ayrılarak iki dev yılan veya timsahın sırtında Mani Mani nehrini geçerek ölüler dünyasına gittiğine inanılmaktaydı. Burada Patobkia adlı baş büyücü tarafından karşılanan pabidlerin erkek olanları dev kadın Vaughen, kadın olanları ise Mpokalero ile birlikte olmaklaydı.

PABİLSANG [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer rüzgâr tanrısı Enlil'in oğlu ve şifa tanrıçası Nininsina'nın kocasıdır. Pabilsang, Babil yağmur, bereket ve savaş tanrısı Ninurta ile eşdeğerdir.

PABUJİ [Hint Mitolojisi] Rajastan manzum destanlarında bahsi geçen bir kahramanın adıdır.

PADMASAMBHAVA [Budist Mitolojisi] MS 8. yüzyılda Tibet Budizmi'ni kuran Hintli gurunun adı olup, İkinci Buda olarak da anılmaktadır. Söylenceye göre insan rahminden doğmayan Padmasambhava, Kuzeybatı Pakistan'da Oddiyana kenti yakınlarındaki bir gölde bir nilüfer çiçeğinin üzerinde mükemmel bir surette ortaya çıkmış, İndrabhuti kralının evlatlık oğlu olarak yetişmiştir. Kralının bakanlarından birisinin oğlunu öldürünce sürgüne gönderilen Padmasambhava önce Hindistan'ın klasik beş bilimini ardından astroloji öğrenmiş, Prabahasti tarafından keşiş olarak görevlendirildiği sırada Hungkara, Manjuşrimitra, Nagarjuna, Prabhahasti, Dhanasamskrita, Vimalamitra, Rombuguhya ve Şantigarba gibi sekiz büyük bilgenin öğretilerini öğrenmiştir. Tantrik güçleri yardımıyla soğuk ülkelerin iblis ve şeytanlarını boyunduruğu altına alabilen Padmasambhava İlk Budist manastırı Samye'nin kuruluşuna yardım etmiştir. 50 yıl boyunca Tantra-Yogacara doktrinini öğreten ve Guru Rinpoçe (Kıymetli efendi) olarak adlandırılan Padmasambhava birdenbire ortadan kaybolmuş bu durum kimlerince iblis kral Me-wal'ın bedenine girdiği şeklinde yorumlanmıştır.

PADMANARTEŞVARA [Budist Mitolojisi] Bodhisattva Avalokiteşvara'nın bir formu olup, tek kafalı, 2-10 arasında kollu, kırmızı bedenli sol elinde kırmızı bir lotus tutarken sağ eliyle bir dans hareketi yaparken tasvir edilmekteydi.

PADMAVATİ [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta bir yılan tanrıçanın adı olup, yamyam babasının ordusundan kaçan bir kralı korumak için bir hayalet ordusu oluşturarak yamyamın ordusunu kaçırmayı başarmıştır.

PAEAN 1. [Yunan Mitolojisi] Şifa tanrısının adı olup, sıklıkla hastalık ve talihsizliğe karşı koruyucu görevi olan diğer tanrılarla (Apollon, Asklepius, Dionysos, Zeus) karıştırılmıştır. Homer'e göre Olympos tanrılarının şifacısı olmakla birlikte daha geç dönemde şifa tanrısı Asklepius'un lakabı olarak kullanılmıştır (Hom. Il. v. 401, 899, Virg. Aen. vii. 769).

2. Apollon'un şifacılığını ön plana çıkaran sıfatlarından birisi ve Apollon'a şükran için söylenilen ilahilerin adıdır.

3. Nestor'un torunu ve Antilokhus'un oğludur (Paus. ii. 18. 7).

4. Endymion'un oğlu, Epeius, Aetolus ve Eurykyde'nin kardeşi olup, Makedonya'nın Paeonia bölgesinin ad vericisiydi (Paus. v. 1. 2).

PAGAB [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tupari halkının inanışında şamanların 'kiapod' adlı cennet ruhlarından aldığı sihirli sarı tohumların adıdır. Bu tohumlar kabilenin düşmanlarını ipnotize etmek veya aldatmak hatta öldürmek amacıyla kullanılırdı.

PAGAN Kökleri kadim doğa dinlerine uzanan bir inanç biçimi olan paganizmin taraftarlarına verilen isim olup, İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi İbrahimi dinlerin dışında kalan politeizm, şamanizm, animizm veya panteizm gibi çok sayıda dinin inananlarını içerecek denli geniş bir terimdir. Latince "kırsal" anlamına gelen paganus kelimesinden türeyen kelime neredeyse "ilkel" kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

PAGANALİA [Roma Mitolojisi] Taşra bölgelerinde her yıl Ocak ayında yapılan Ceres onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

PAGASAEUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun lakabı olup tanrının Trophonius'un Teselya'daki Pegasae kentine yaptırdığı heykeline atfen verilmiştir.

PAGGAİOS [Yunan Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares ile Kritoboule'nin oğlu olup, bilmeden öz kızına tecavüz ettiği için intihar etmiştir.

PAGHAT [Ugarit Mitolojisi] Ana ile ilgili söylencelerde bahsi geçen bir kadın kahramanın adıdır. Anat, Paghat'ın erkek kardeşi Aqhat'ı yayına el koymak için öldürünce babası Danel oğlunun intikamını almak istemişse de kızı tarafından vazgeçirilmiş, daha sonra Paghat kardeşinin intikamını almamakla kalmamış üstüne genci yeniden hayata döndürmeyi de başarmıştır.

PAGKRATİS [Yunan Mitolojisi] Aloeus ile İphimedieia'nın kızı, Aloadlar'ın kardeşi olup annesiyle birlikte Trakyalılar tarafından kaçırılmış, kral Agassamenos'un payına düşmüştür. Kardeşleri tarafından kurtarılmışsa da bir süre sonra ölmüştür.

PAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında ay tanrısının adıdır.

PAHALALİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Serrano halkının inanışında çok ağladığı için annesi tarafından evden atılan küçük bir kızın adıdır. Bir kaya ruhu tarafından evlat edilen kız büyünce bir sincaptan gerçek kimliğini öğrenmiş ve yaşadığı mağaradan çıkarak gerçek annesinin yaşadığı köye dönmüştür. Annesi tarafından iyi karşılanan kızı geri almak için geri dönen kaya ruhu ile köylüler arasında kavga çıkmıştır.

PAHET [Mısır Mitolojisi] Kedi tanrıçanın adı olup, yanlışlıkla aslan tanrıça Sekhmet ile karıştırılmıştır.

PAHHLEEOH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tigua halkının inanışında ay tanrıçasının adı olup, bitki, hayvan ve insanların yaratıcısı kabul edilmekteydi.

PAHHUR [Anadolu Mitolojisi] Hititlerin yaratıcı olduğuna inandıkları ateş tanrısının adıdır.

PAHTO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yakima ve Klikitat halklarının inanışında Adams dağı ile ilişkilendirilen bir dağ tanrıçası olup, güneş tanrının beş karısından birisidir. Kıskançlığından diğer eşleri öldürmekle kalmamış diğer dağların yemiş ve balıklarını da çalmaya kalkışınca Klah Klahnee'nin şikâyetiyle tanrılar tarafından kafası taşları vurularak koparılmış, çaldıklarını geri vermesinin ardından alçak gönüllü tavırlar sergilemeye başlayınca ise gök tanrı tarafından kendisine yeni bir kafa verilerek ödüllendirilmiştir.

PAHUANUİAPİTASİTERAİ [Polinezya Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında Arematapopoto (kısa dalga), Arematararoroa (uzun dalga) ve Puatutahi (mercan kayası) gibi deniz cinlerinden birisi ve en önemlisinin adı olup "gökyüzünü açan" anlamına gelmektedir.

PAİ LUNG [Çin Mitolojisi] Dört ejderha kraldan birisinin adı olup, et yumrusu formunda doğmuş, kıtlığa yol açan beyaz bir ejderhaya dönüşmüştür.

PAİDİA [Yunan Mitolojisi] Oyunun kişileştirilmiş formu olup, Aphrodite'in hizmetçilerinden birisiydi.

PAİAN Bkz. Paean (1)

PAİON Bkz. Paean (4)

PAİREKSE [Sibirya Mitolojisi] Cennet tanrısının oğlunun adıdır.

PAİTİTİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paraguay, Uruguay ve civar ülkelerde yaşayan Guarani halkının inanışında El Gran Mokso tarafından yönetilen altın ülkesinin adıdır.

PAİVA [Fin Mitolojisi] Güneş tanrısının adıdır.

PAİDVA [Hint Mitolojisi] Aşvinlerin Pedu'ya hediye ettiği beyaz atın adı olup, Ahihan (Ejderha Öldüren) olarak da bilinmekteydi.

PAİKEA [Polinezya Mitolojisi] Deniz canavarlarının tanrısının adı olup, yeryüzünün kişileştirilmiş formu tanrıça Papa ile Rangi'nin oğludur.

PAİRİKA [Pers Mitolojisi] Kötü ruh Ahriman'ın hizmetinde olan büyücü kadın görünümde iblislerin adıdır.

PAİVA ile KUU [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında güneş ve ayın adları olup, ikisi de Kyllikki (Adaların çiçeği) adlı kıza kur yaparak evlenmek istemişse de kız güneşi çok sıcak olan Paivala'da ayı ise çok soğuk olan Kuutola'da yaşamak istemediği için reddetmiş sonunda Lemminkainen adlı kahraman tarafından kaçırılmıştır.

PAİVATAR [Fin Mitolojisi] Gökkuşağı kavsinden günışığını ören güneş bakiresinin adı olup, altından bir elbise içinde tasvir edilmektedir. Louhi tarafından kaçırılıp saklanan kız şair Vainamoinen tarafından kurtarılmıştır.

PAJAİNEN [Fin Mitolojisi] Büyük bir boğa veya domuzu kurban eden kasap görünümünde tasvir edilen tanrının adı olup, Lapon şimşek tanrısı Pajonn ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

PAJANA [Türk Mitolojisi] Sibirya'da yaşayan Kara Tatarların inanışında yaratıcı tanrının adı olup, yeryüzünü oluşturduktan sonra insan bedenleri için ruh sağlamaları için Kuday'a (7 kader tanrısı) gitmiştir. Pajana'nın yokluğunu fırsat bilen kötü tanrı Erlik bekçi köpeğini kandırıp atlattıktan sonra bedenlere dokunarak kirletmiş döndüğünde durumun farkına varan Pajana bedenleri tersyüz etmişse de insanların içine kötülük bir kez yerleşmiştir.

PAJE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Ksingu halkının inanışında olağanüstü şifacılığıyla tanınan bir şamanın adıdır.

PAJON [Fin Mitolojisi] Gökyüzünde yaşayan Lapon şimşek tanrısının adı olup, paddi "yukarısı" kelimesiyle ve Slav tanrısı Perun ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

PAK HYEOKKEOSE [Kore Mitolojisi] Şilla'nın efsanevi ilk kralının adıdır.

PAKA'A [Polinezya Mitolojisi] Hawaii efsanelerinde yelkeni icat edip denizcilere hediye eden rüzgâr tanrısının adı olup, yaratıcı tanrı Loa'nın büyük torunuydu.

PAKARİNA [İnka Mitolojisi] Ölü atalara verilen isimdir.

PAKHAKAMAK [İnka Mitolojisi] Peru'da yaşamış Yunka halkının yaratıcı tanrısının adı olup, zamanla İnka kültürüne kabul edilmiştir. Pakharurak ve Pakhakamak adlarıyla da bilinen tanrının karısının adı Mama Paça olup, Virakoça ile

Manko Kapak adlarında iki kardeşi vardır. Pakhakamak ilk insan çiftini yaratmasına rağmen onlara yemek vermeyi unutunca erkek ölmüş, bu yüzden kadın tanrıyı lanetleyip, ihmal ile suçlayınca Pakhakamak kadına doğurma yeteneği vermiştir. Pakhakamak kadının büyük oğlunu öldürüp cesedini parçalara ayırdıktan sonra her parçadan ayrı bir meyve ya da sebze yaratmıştır. Kadının küçük oğlu Wikhama kaçmayı başarırken tanrı bu sefer kadını öldürmüşse de çocuk ailesinin intikamını alarak Pakhakamak'ı okyanusa kovmayı başarmış, yeryüzünü yakarak insanları taşa dönüştürmüştür.

PAKHAMAMA [İnka Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının inanışında dağların altında yaşayıp depremlere sebep olan ejderha formunda bir yeryüzü tanrıçasının adıdır. Yeryüzündeki tüm varlıkların anası olan Tanrıça tarımın koruyucusu kabul edilmekte ekim ve hasat zamanları yakarılıp onurlandırılmaktaydı. Günümüzde Katolik olan Keçuva halkının inanışında bereket tanrıçası Toprak Ana veya Paçamama adıyla bilinen tanrıçayı Meryem Ana ile özdeşleştirmektedir.

PAKARİ [İnka Mitolojisi] Peru halkının geleneksel dinlerini kuran 4 atanın (Pakhakamak, Virakokha, Manko kapak ile adı bilinmeyen bir başkası) yaşadığı 4 mağaranın adıdır.

PAKCHUSO POKAİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintun halkının inanışında yeryüzü yaratılmadan önce yaratıcı tanrı Olelbis'ın bilikte yaşadığı ve büyükanne olarak da bilinen iki yaşlı kadının adıdır. İnsanlar yeryüzünü ateşe verdiğinde büyükanneler yeni bir dünya yaratmıştır.

PAKHET [Mısır Mitolojisi] Erken dönem aslan tanrıçalardan en korkunç ve saldırganlardan birisi olup, adı "kaşınan", "hırpalayan" anlamına gelmektedir. Artemis Mağarası (Speos Artemidos) adı verilen çöl bölgesinde tapınılan tanrıçanın buradaki tapınağında tıpkı Bubastis'teki Bastet tapınağında olduğu gibi kutsal kedilerin gömüldüğü bir mezarlık bulunmuştur.

PAKKU [Mezopotamya Mitolojisi] İştar'ın Gılgamış'a verdiği kutsal davulun adıdır.

PAKOK [Maya Mitolojisi] İtza hanedanının koruyucu tanrısı ve sembolü olan savaş tanrısının adıdır.

PAKOLET Fransız masallarında bahsi geçen, kanatlı ahşap bir at üzerinde uçabilen bir cücenin adıdır.

PAKROKİTAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Serrano halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, sürekli kavga ettiği erkek kardeşi Kukitat omzundan doğmuştur. Pakrokitat dünya ve insanları Kukitat ölümü yaratmış, insanları kavga etmeleri için birbirinden farklı halklara bölmüştür.

PAKSUS [Yunan Mitolojisi] Plutarkhos'a göre tanrı Pan'ın ölümünü sahilden geçen denizcilere duyuran adanın adıdır.

PAKTOLOS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Leukothea'nın oğlu Euryanassa'nın babası bir nehir tanrısı olup, Anadolu'da aynı isimli ırmağa adını vermiştir. Yanlışlıkla kız kardeşiyle birlikte olunca kendini Khrysorroas ırmağına atmış, ölümünden sonra bu ırmak Paktalos adıyla anılmıştır. Paktalos günümüzde Sart Çayı olarak bilinmekte olup, Midas efsanesinde de bahsi geçmektedir. Dionysos'un dokunduğu her şeyi altına çevirme yeteneği kazandırdığı kral Midas pişman olup tanrıya yalvarınca Paktolos ırmağında yıkanmasının derdine çare olacağı cevabını almıştır. Bu yüzden ırmağın sularının altın taşıdığına inanılmaktaydı.

PALADİNLER Bkz. Oniki Paladin

PALAEMON [Yunan Mitolojisi] **1.** Athamas ile İno'nun oğlu olup Fenike kökenli tanrı Melkart ile ilişkili bir deniz tanrısı olduğundan, Melikertes adıyla da bilinmekteydi. Söylenceye göre kocasından kaçan Kadmos'un kızı İno, oğlu Melikertes ile denize atlayınca kadın deniz tanrıçasına, çocuk ise Palaemon adıyla bir deniz tanrısına dönüşmüştür (Apollod. iii. 4. 3, Hygin. Fab. 2, Ov. Met. iv. 520, xiii. 919).

2. Aitolos, Lenus veya Hephaustus'un oğlu olup, Argonautlardan birisidir (Apollod. i. 9. 16, Apollon. Rhod. i. 202).

3. Herakles ile Autonoe'nin oğullarından birisinin adıdır.

4. Troya kralı Priam'ın oğullarından birisidir (Hygin. Fab. 90)

PALAEPHATUS [Yunan Mitolojisi] Homeros ile Hesiodos'dan önce yaşamış Atinalı bir ozanın adı olup, Suidas'a göre (günümüze ulaşamayan) 5.000 dizelik Kosmogonia adlı manzum destanın yazarıdır. Hayatı hakkında çok az şey bilinen yazar Aktaeus ile Boeo veya İokles ile Metaneira'nın oğlu olduğu iddia edilmiştir.

PALAESTİNUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu ve Haliakmon'un babası olup, babasının ölümünden kahrolup kendisini Strymon nehrine atarak intihar etmiştir. Bu olaydan sonra Strymon nehrinin adı Palaestinus olarak değiştirilmiştir (Plut. De Fluv. 11).

PALAİSTRA [Yunan Mitolojisi] Kephallinialı Pandokos'un kızının adı olup, yakışıklı tanrı Hermes'e aşık olunca yoldan geçenleri evine davet edip öldüren babasının önce davranması konusunda tanrıyı uyarmıştır.

PALAKİ [Yunan Mitolojisi] Zeus ile su perisi Thalia'nın ikiz oğullarının adı olup, Sicilya'da kahraman olarak saygı gösterilen yeraltı dünyası tanrılarıdır (Ov. Met. v. 406, Diod. xi. 89, Virg. Aen. ix. 585).

PALAKSOS [Yunan Mitolojisi] Labrandos ve Panamoros ile birlikte Labranda kentinin kurucularından birisinin adıdır.

PALAMEDES [Yunan Mitolojisi] Euboea kralı Nauplius ile kraliçe Klymene'nin üç oğlundan birisinin adı olup, Poseidon'un torunudur. Menelaos'un da kuzeni olup, karısı Helen kaçırıldığında onu teselli etmiş ve Troya savaşı hazırlıklarında aktif olarak yer almış, savaşa katılmamak için deli taklidi yapan Odysseus'u görmeye gitmiş, tarlaya tuz ekerek delirdiği izlenimini vermeye çalışan Odysseus'un oğlunu sabanın önüne koyarak kahramanın yalanını ortaya çıkarmıştır. Odysseus, Palamedes'in oğlunun

hayatını tehdit edilmesini hiç unutmamış, Troya'da adama bir tuzak kurarak hain gibi görünmesini sağlayarak, Agamemnon'un emriyle taşlanarak öldürülmesini sağlamıştır (Ov. Met. xiii. 56). Farklı kaynaklarda Odysseus'un Diomedes'i içinde hazine olduğu yalanıyla bir kuyuya indirdikten sonra kendi taşlayarak öldürdüğü (Dict. Cret. ii. 15) veya balık tutarken (Paus. x. 31. 1) veya Paris tarafından okla vurularak öldüğü kayıtlıdır.

PALANS [Roma Mitolojisi] Euandros'ın kızı Dyna ile Herkules'in oğlunun adı olup, Palatinus kentine ismini vermiştir (Halikarnassoslu Dionysos, 1937: I, 32).

PALANTO [Roma Mitolojisi] Hercules'in birlikte olduğu Hyperborlu bir genç kızın adı olup, sonradan kral olacak Latinus adlı bir çocukları doğmuştur.

PALATİDAİ [Yunan Mitolojisi] Atina kralı Pandion'un torunları, Aigeus'un yeğenleri, Theseus'un kuzenleri olan Pallas'ın elli oğlunun adıdır. Aiges'in bir çocuğu olduğunu bilmeyen Palatidailer Theseus'un babası tarafından tanınması ve yeni Atina kralı ilanı üzerine kuzenleriyle savaşa girmişlerse de yenilip öldürülmüşlerdir.

PALATİNUS MONS [Roma Mitolojisi] Roma'nın yedi tepesinden birisi olan Palatinus üzerinde Romulus'un kurduğuna inanılan efsanevi kentin adı olup, Roma'nın öncülü olduğuna inanılmaktadır.

Palden Lhamo (L. Austine Waddell, 1895)

PALDEN LHAMO [Budist Mitolojisi] Zamanla Lamaizm'in koruyucu tanrıçası haline dönüştürülen dişi bir iblisin adı olup, kahverengi bir katıra binmiş 3 gözlü, uzun dişli, belinde öldürdüğü insanların yüzdüğü derisinden bir kuşak takar formda tasvir edilmekte ayrıca dişi iblis insan kafatasından kan içerken kolanı yılanlarla dolu katırın ayakları altında derisi yüzülmüş insanların cesetleri uzanmaktadır. Mahakala'nın karısı olan Palden Lhamo sadece Tibet'in koruyucusu olarak görülmekle kalmaz aynı zamanda Moğolistan'da Ukin Tengri veya Remati, Sanskritçe Şri Devi olarak bilinip saygı görmektedir.

PALES [Roma Mitolojisi] Koyun sürülerinin koruyucusu olan bir tanrıça olup, cinsiyeti hala tartışma konusudur. Çobanlar her yıl Roma'nın kuruluş gününe denk gelen 21 Nisan tarihinde bu tanrı adına büyük ateşlerin yakıldığı *Palilia* adı verilen bir festival düzenlemekteydi. Marcus Atilius Regulus'un MÖ 267'de Salentini zaferi sonrası Palatine tepesinde bir zafer anıtı ile Pales'e adanmış bir tapınak inşa ettirmiş, burada 7 Temmuz günleri Palibus duobus adlı bir festival düzenlenmiştir.

PALİ KONGJU [Kore Mitolojisi] Tüm şamanların atası kabul edilen bir prensesin adıdır. Pali Kongju'nun babası kral Upbi kötü şans getireceği kehanetine rağmen evlenmeye karar vermiştir. Prenses henüz yedi günlük iken babası kızın okyanusa atılmasını emretmiş, gözü yaşlı annesi kızın bir mücevher kutusuna konulmasını sağlamıştır. Kızı denizde bulan altın kaplumbağalar uzak bir sahile dek taşımış, burada bebeği bulan bir köylü çift Pali Kongju'yu evlat edinmiştir. Kız yeni ailesiyle mutlu bir çocukluk geçirerek büyürken uzakta kral ve kraliçe çaresiz bir hastalığa tutulmuş, kâhinler ancak Pali Kongju'nun Batı Cenneti'nden şifalı su getirmesi halinde iyileşebileceklerini bildirmişlerdir. Kız haberi alınca hemen cennet kuyusunun çirkin gardiyanını bularak su istemişse de suyun karşılığını ödeyecek parası olmadığından tanrıyla evlenmek zorunda kalmış, dahası tam yedi çocuk doğurmuştur. Sonunda suyu alan prenses ülkesine gitmişse de geç kalmış, ancak anne ve babasının cenaze törenine yetişebilmiştir.

PALİCİ [Roma Mitolojisi] Jüpiter ile Hephaestus'un kızı su perisi Thaleia'nın ikiz oğullarının adı olup, Etna dağının yakınlarında bulunan Palica kentinde tapınılan ilk zamanlar insan kurban edilen bir yeraltı tanrısıdır.

PALİKOİ [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus ile Thaleia'nın ikiz oğullarının adı olup, tanrıça Hera'dan korkan Thaleia hamileyken çocuklarını korumak için yeraltına saklanmış ve burada doğum yapmıştır. Sicilyalıların üzerlerine yemin ettikleri ikiz tanrıların kült merkezi Lago di Naftia gölü civarıydı. Köylüler, ettikleri yeminlerini bir tabletin üzerine atıp dibinden sıcak sular fışkıran bu göle fırlatırlar suya batmazsa yeminin doğruluğu, batarsa yalan olduğu ortaya çıkardı.

PALİLİA Bkz. Pales

PALİNDROM Kabalacılıkta kullanılan bir terim olup, tersten okunduğunda farklı bir anlamı olan kelimeler için kullanılmaktadır.

PALİNURUS [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın dümencisinin adı olup, Kartaca'dan ayrılan Troyalılar Scylla ile Kharybdis arasında fırtınaya yakalandığında uyku tanrısının etkisiyle gözlerini kapatınca Lucaina sahili yakınlarında denize

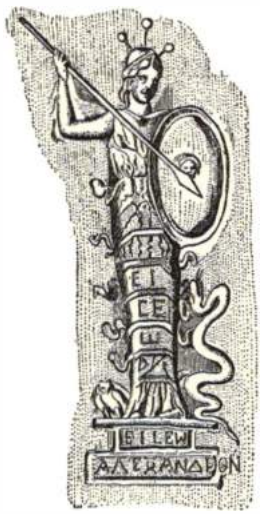
düşmüş, ayılıp sahile kadar yüzmüşse de Lucanialılar tarafından öldürülmüş, bölgedeki Palinuro dağına adı verilmiştir. Ölümünden sonra cenaze töreni yapılamadığı için Styx ırmağını geçemeyen Palinurus yeraltı dünyasına inen Aeneas ile kâhin kadının yardımını görmüştür (Virg. Aen. iii 202, vi. 337; v, 858; vi, 381).

PALİOXİS [Yunan Mitolojisi] Savaş meydanından geri çekilmenin (ricat) kişileştirilmiş formudur.

PALİS [Pers Mitolojisi] Çölde uyuyanlara saldıran kurbanının ayak tabanından tüm kanını içerek öldüren bir iblisin adı olup, çölde seyahat edenler ayaklarını kumaşlarla sararak başlık formu vermekte böylece iblisin ayak bulamayıp iki kafalı insanlarla karşılaşıp, ayrılacağını düşünmekteydiler.

PALİULİ [Polinezya Mitolojisi] Hawaii efsanelerinde adı geçen ve her yerin ekmek ağaçlarıyla dolu olduğu bir çeşit cennetin adıdır.

PALK [Kore Mitolojisi] Güneşin kişileştirilmiş formu olup, cömert ışık krallığının kurucusu ve tüm Korelilerin atası olarak kabul edilmektedir. Palk'ın karşıtı ve düşmanı Kud ise karanlık ve kötülük ile özdeşleşmiştir. Palk tapımı ve sunumları dağ tepelerinde gerçekleştirilmekteydi.

Palladium (Bulfinch, 1897)

PALLADİUM [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Pallas Athena'yı sembolize eden ve bazı sihirli güçlere sahip olduğuna inanılan heykellerin adıdır. Homeros'un destanlarında adı geçmemesine karşın, farklı yazarlara göre Athena Pallas heykeli Troya kentini on yıl boyunca korumuştur. Bu yüzden başka kentlerde aynı heykele sahip olduklarını iddia ederek güç ve şöhretlerini arttırmak istemiş, dolayısıyla pek çok Pallas heykeli ve her biri için ayrı bir efsane ortaya çıkmıştır. Bir söylenceye göre Odysseus ile Diomedes savaş sırasında bu heykeli kent dışına kaçırdıkları için Troya'nın bahtı kararmıştır. Vergilius'a göre Aeneas bu heykeli beraberinde Troya'dan Roma'ya getirmiş, burada Vesta tapınağında saklanmıştır. Bir başka söylenceye göre Palladion, Elektra'nın Troyalılara hediyesi olup, iki tanedir ki birisini Elektra'nın oğlu Dardanos evlenirken eşi Khryse'ye çeyiz olarak getirmiştir (Paus. ii. 23. 5, Ov. Fast. vi. 421).

Bkz. Pallas, Diomedes

PALLADİON Bkz. Palladium

PALLANTİA [Yunan Mitolojisi] Evander'in Herakles'in sevgilisi olan kızıdır. Roma'da Palatine tepesine gömülünce adı bu mevkiye verilmiştir (Serv. ad Aen. viii. 51).

PALLANTİUS [Yunan Mitolojisi] Pallas'ın torunu olan Evander'in lakabıdır (Ov. Fast. v. 647).

PALLANTİAS [Yunan Mitolojisi] Pallas'ın kızı Aurora (Eos) ile Athena için kullanılan lakaptır.

PALLAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Tanrıça Athena'nın ayinlerde kullanılan sıfatıdır. Bkz. Pallas Athena

2. Krius aile Eurybia'nın oğlu ve Styks'in kocası olan Titanlardan birisi olup, Perseus ile Astraios'un kardeşi, Zelus, Nike, Kratos ve Bia'nın babasıdır (Hes. Theog. 376, 383; Paus. vii. 26. 5).

3. Lykaon'un oğlu, Khryse'nin babası ve Evander'in dedesi olup, Arkadia'da Pallantium kentinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 1, 44. 5).

4. Euandros'un oğlu olup Palatinus'a adını vermiş ve Turnus tarafından öldürülmüştür (Virg. Aen. viii. 104, 514).

5. Pandion'un küçük oğlu ve Aegeus, Nisus ile Lykus'un kardeşi olup, elli oğluyla birlikte amcaları Atina kralı Theseus'a karşı ayaklanmışsa da hepsi öldürülmüştür (Apollod. iii. 15. 5; Paus. i. 22. 2, 28).

6. Tanrılarla Titanların savaşında Athena tarafından öldürülüp, derisi yüzülen bir devin adıdır (Apollod. i. 6. 2).

7. Megamedes'in oğlu, Selene'nin babasıdır (Hom. Hymn. in Merc. 100).

8. Hercules ile Evander'in kızı Dyna'nın oğlu olup, Romadaki Palatine tepesine adını vermiştir (Dionys. i. 32).

PALLAS ATHENA [Yunan Mitolojisi] Pallas kelimesinin 'bakire' demek mi yoksa öldürdüğü bir devin adından mı geldiği tartışma konusu olmuşsa da tanrıçanın Parthenios (bakire) adlı başka bir sıfatının olması ilk düşünceyi güçlendirmektedir. İkinci efsaneye göre ise Athena Triton'un kızı olan arkadaşı Pallas'ı bir kavgada yanlışlıkla öldürmüş, üzüntüsünden arkadaşının bir heykelini yapıp Olympos'a dikmişse de Zeus heykeli Troya'ya doğru fırlatıp atmış, ünlü 'Palladion' heykeli bu suretle ortaya çıkmıştır. Alternatif bir izah tarzı ise Pallas'ın Athena öncesinde var olmuş bir tanrıça olup, zamanla unutulup yerini bu tanrıçaya bıraktığıdır.

PALLENE [Yunan Mitolojisi] Khersonnesos kralı Sithon ile Neilos'un kızı Ankhiroe'nin kızının adıdır. Sithon, kızını evlendireceği erkeğin teke tek dövüşte kendisini yenmesini arzuluyor ama tüm talipleri de mücadele sırasında öldürüyordu. Yaşlanıp güçten düşünce taliplerin birbiriyle

dövüşmesini istemiş, Dryas ile Klitos adlı gençler de ölümüne dövüşmüşlerdir. Pallene, Klitas'a aşık olduğundan hile ile rakibini yenmesini sağlamışsa da babası durumu öğrenince kızına ölüm cezasını uygun görmüş; tanrıça Aphrodite araya girerek gençlerin evlenmesini sağlamıştır.

PALLİAN [Aborijin Mitolojisi] Yaratıcı tanrı ve kültürel kahraman Pundjel'in erkek kardeşi olup, insanoğlunu kilden yaratmasına yardım etmiştir.

PALLOR ile PAVOR [Roma Mitolojisi] Savaş tanrısı Mars'a eşlik eden iki yoldaşı olup adları sırasıyla "solgun" ve "korku" anlamlarına gelmektedir. Roma sanatında Pallor darmadağınık saçlı bir erkek çocuk, Pavor ise saçları korkudan diken diken olmuş bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

PALMİYE Tropik iklimde yetişen herdem yeşil konik gövdeli bir ağacın adı olup, Yakındoğu Asya halklarının mitolojilerinde genellikle dünya ağacı olarak düşünülmüş, Eski Ahit'te ise İsrail krallığı ile özdeşleştirilmiştir (Yeşeya 19: 15).

PALO MAYOMBE Orta ve Güney Amerika'da özellikle Surinam ile Brezilya'da Afrika kökenliler tarafından sürdürülen animist karakterli gizli bir dinin adıdır. Palo medyumları diğer dünyalar ve ölülerin ruhları ile temasa geçerek gelen mesajları yorumlarlar. Palo 'ince dal' anlamına gelmekte olup, ayin yapmak için ataların kemikleri ve toprakla birlikte bu ince dallar bir kazana doldurularak Palo ayinleri gerçekleştirilmektedir. Kolombiya ve Venezüella'da Palo dini Hıristiyanlıkla birleşmiş ayinlerde haç ve benzeri Hıristiyan sembolleri de kullanılmaya başlamıştır.

PALONGAHOYA [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında güneş tanrının oğlu ve Pokuanghoya'nın ikiz kardeşi olan kültürel bir kahramanın adıdır.

PALUGA [Hint Mitolojisi] Andaman adaları halkının inanışında şimşek ve rüzgâra hükmeden gök tanrının adıdır.

PALULUKON [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında tüylü bir yılan olarak tasvir edilen bir bereket tanrısının adıdır.

PALULOP [Polinezya Mitolojisi] Caroline adalarında bilgi ve navigasyon tanrısı Aluluei'nin babası olan bir deniz tanrısının adıdır. Palulop, 'Kano kaptanı' adıyla da bilinmekteydi.

PAMBA Bkz. Pemba

PAMBOEOTİA [Yunan Mitolojisi] Boeotia'da yılın 10. ayında MÖ 3. yüzyıldan sonra Athena İtonia onuruna kutlanılmaya başlanan festivalin adıdır.

PAMOLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin söylencelerinde kötü ruhlu bir gece ruhunun adı olup kültürel kahraman Gluskap tarafından mağlup edilmiştir.

PAMPHAGUS [Yunan Mitolojisi] Aktaeon'un köpeklerinden birisinin adıdır.

PAMPHOS [Yunan Mitolojisi] Eski çağlarda Demeter, Artemis, Eros, Poseidon, Kharitler ve Atinalılar için hymnos ve şiirler yazmış bir şairin adıdır (Pausanias, II, 28).

PAMPHYLUS [Yunan Mitolojisi] Aegimius'un oğlu, Dymas'ın kardeşi ve Orsobia'nın kocası olup, Pindus dağı eteklerinde yaşayan Dorların kralıydı. Dor klanlarından Sikyonialılar Pamphylos'un ardından Pamphyli adıyla anılmıştır (Apollod. ii. 8. 3, Paus. ii. 28. 3, Herod. v. 68).

PAMPLON [Fransız Mitolojisi] Şövalye Roland'ın hayatını konu eden destanlardan birisinin adıdır.

PAMURİ-MAHSE [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Tukano halkının inanışında Abe'ye yeryüzü ve hayvanları yaratmasında yardım yarı-tanrı kültürel kahramanın adıdır.

Pan

PAN [Yunan Mitolojisi] Tarlalar, hayvan sürüleri, ormanlar ve çobanların yarı keçi-yarı insan görünümlü koruyucu tanrısının adı olup, başlangıçta Aigipan (Keçi Pan) adıyla Arkadialı çobanlar tarafından tapınılmışsa da kültürü tüm Yunanistan'a yayılmış hatta Helen dünyasının dışına taşmış, Roma panteonunda orman tanrısı Sylvanus, İnuus ve Faunus ile özdeşleştirilmiştir. Homeros'un adını pek anmadığı tanrıya ilişkin söylencelerin çoğu geç dönemlere ait olmakla birlikte Homerik olduğu kabul edilen bir şiire göre Hermes ile Dryope (Hom. Hymn. vii. 34) veya Penelope bir başkasına göre Zeus ile Hydris'in veya Kallisto'nun (Schol. ad Theocr. i. 3) oğludur. Annesi ucube bir yaratık doğurduğunu görünce telaş içinde Olympos'a götürmüş ve başta Zeus olmak üzere tüm tanrılara göstermişse de tanrılar –özellikle Dionysos- çocuğu çok sevmiş ve ona Pan adını koymuşlardır. Pan'ın doğumuna ilişkin bir başka söylence ise Odysseus'un karısı Penelope'nin kocasının yokluğu sırasında çok sayıda âşık edindiği, kahramanın karısının başta Antinoos olmak üzere ilişkilerini öğrenince taliplerle hesaplaştıktan sonra kadını İkarios'a geri gönderdiğini iddia etmektedir. Bu söylenceye göre Penelope, Mantineia'da koç kılığındaki Hermes ile ilişkiye girmiş ve Pan'ı doğurmuştur (Herod. ii. 145).

Su perileri tarafından büyütülen (Paus. viii. 30. 2) Pan Yunan ve Roma sanatında genellikle ereksiyon halinde, belden aşağısı keçi formunda boynuzlu ve sakallı bir adam tasvir edilmekte, ormanların kuytu köşeleri ile serin pınar başlarını sevmektedir. Çalılıklara gizlenerek su perilerini gözetleyen, bitmez tükenmez cinsel iştahıyla

su perilerinin yanı sıra genç erkeklerin de peşine düşen hatta kimseyi bulamadığında kendi kendini tatmin eden Pan ancak öğle sıcağı bastırınca uykuya dalmaktadır (Eurip. Rhes. 36).

Pandeon ya da syrinx adlı 7 kamışlı flütü icat ettiğine inanılan Pan'ın öyküleri şiirlerle doludur. Plutarkhos'un *Kehanetler Üstüne* adlı kitabında bildirdiğine göre Ege denizinde Paksos adası civarından geçen denizciler bu adadan gelen bir haykırış duymuşlar: "*Epiros'a gidince bildirin ki Yüce Pan öldü*". Denizciler Epiros'ta duyduklarını söyleyince doğadaki tüm canlılar, hatta taşlar ve tepeler bile yürek paralayıcı bir sesle Tanrılarının ölümüne ağlamışlardır.

PAN HOU [Çin Mitolojisi] Heou Han Çou'nun (Sonraki Hanların Tarihi) adlı eserde yer alan bir Güney Çin efsanesinde bahsi geçen köpek atanın adıdır. Efsanevi hükümdar Kao-sin ülkesine dehşet salan Jong köpek barbarlarının başını getirene arazi, para ve küçük kızını gelin olarak vereceğini bildirmiştir. Bununla birlikte düşmanın başını getiren imparatorun 5 renkli köpeği olunca adam sözünden dönmemiş ve kızını köpeğe teslim etmiştir. Pan Hou, prensesi sırtına alıp Güney dağında bir mağaraya götürmüş olup burada çiftin altısı kız altısı erkek tam bir düzine çocuğu olmuş bunlar da kendi aralarında evlenerek Man adı verilen bir kabileyi meydana getirmişlerdir. Söylencenin bir varyasyonuna göre Pan Hou, evliliğe şüpheyle bakan prenses ve imparatora kendisini altın bir çanın içine koyup 7 gün beklerlerse insana dönüşeceği garantisini vermişse de sabırsız prenses 6. Günü çanı kaldırınca Pan Hou köpek kafalı ama boynundan aşağı insan formunda bir varlık olarak kalmıştır. Pan Hou ile kozmik karakter Pan Ku arasındaki ilişki olup olmadığı bilinmemektedir.

PAN JİN LİAN [Çin Mitolojisi] Zina ve fahişelik tanrıçasının adı olup, kocasının erkek kardeşi ile birlikte olan ve daha sonra aşığı tarafından öldürülen genç bir duldur. Ölümünden sonra tüm fahişelerin koruyucusu olmuştur.

PAN KU [Çin Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olduğuna inanılan insanoğlunun yaratıcısının adıdır. Pan ku, üst kısmı cennette (Yang) alt kısmı yeryüzünde (Yin) şekillenen kozmik bir yumurtadan doğmuş, getirdiği hafif maddeler gökyüzünü ağır olanlar ise yeryüzünü oluşturmuştur. Yumurtadan bir cüce olarak çıkan Pangu günde 3.5 m büyüyerek olağanüstü büyüklüğe ulaşmış 13.000 veya 18.000 yıl sonra patlayarak gözleri ay ve güneşi, kafası kutsal dağları, kanı deniz ve nehirleri, saçları at ve ağaçları, nefesi rüzgârı, teri yağmuru, sesi gök gürültüsünü oluşturmuş, derisindeki pireler ise insanoğlunun ataları olmuştur. Çin sanatında Pan ku elinde yin ve yang sembollerini taşıyan ayı postu veya yapraklar içerisinde bir dev olarak tasvir edilmiştir.

PANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnuit halkının inanışında ölü ruhları yeni bedenlerine girmeden önce koruyan ruhun adıdır.

PANAKEA [Yunan Mitolojisi] Tüm hastalıklara iyi gelen bir otun adı olup, Asklepios ve Epione'un şifa tanrıçası kızı, olarak kişileştirilmiştir. Panakea'nın her biri Apollo'nun ayrı bir sanatını icra eden Hygieia (sağlık, temizlik), İaso (iyileşme), Akeso (iyileşme süreci), Aglea (güzellik ve ihtişam) adlı dört kız kardeşi ve Podaleirus, Makhaon, Telesphoros ve Aratus adlı dört erkek kardeşi vardı. Panakea'nın Ororpus'ta bir tapınağı bulunmaktaydı (Paus. i. 34. 2; Aristoph. Plut. 702).

PANARKRİDE [Yunan Mitolojisi] Girit adasında büyüyen bebek Zeus'a adanın en güzel ballarını taşıyan arının adıdır.

PANAS Sardinya halkının doğum yaparken ölen kadınların ruhlarına verdiği isim olup, gece yarısı nehir kenarlarında kanlı elbiselerini yıkayıp ninni söylerken rastlanıldığına inanılmaktaydı.

PANATHENAEA [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Athena'nın doğum günü onuruna düzenlenen bir yaz festivalinin adı olup halk kafile halinde Kutsal Yol üzerinden Parthenon'a gidip ayine katılır, tanrıçaya hatta Poseidon ve diğer tanrılara da sunulular sunulurdu. İlk büyük Panathenaea şenliği MÖ 566'da Peisistratos döneminde düzenlenmiş olup, şenlik sırasında gerçekleştirilen atletizm yarışmaları Olimpiyat oyunlarının öncülü olmuş ayrıca müzik ve şiir yarışmaları da tertiplenmiştir.

PANÇAJANA [Hint Mitolojisi] Prabhasa okyanusunun dibinde kabuklu bir deniz hayvanı görünümünde yaşayan bir iblisin adı olup, bir gün Krişna'nın askeri eğitmeni Sandipani'nin oğlunu kaçırmıştır. İblis çocuğu kabuğun içinde saklamışsa da Krişna iblisi öldürüp, çocuğu kurtarmayı başarmıştır. Pançajana'nın kabuğu Krişna tarafından alıkonarak hasımlarına ölümlerinin yakın olduğunu haber vermek için çaldığı boru olarak kullanılmış, zamanla tanrının sembollerinden birisine dönüşmüştür.

PANÇATANTRA MS 3. yüzyılda Bidpai (Bilge adam) veya Vişnu Şarma adlı bir Brahman tarafından yazıldığı sanılan, Sanskritçe "5 ilke" anlamına gelen 5 ciltlik fabl koleksiyonunun adıdır. Eser, sonsuz güce sahip bir kralın birbirinden budala üç oğlunu eğitip kendilerini bekleyen vazifelere hazırlamak için 6 ay içerisinde hazırlanmıştır. Kral gibi davranma, yönetme, arkadaş ve yardımcı seçme konusunda tavsiyelerde bulunan aralarına şiirler serpiştirilen metinlerden oluşan 5 cildin her biri ayrı bir temayı işlemekte, her metnin sonunda mutlaka bir ahlaki öğüt verilmektedir.

MS 1199'da standart metin haline getirilip, 17. yüzyılda Avrupa dillerine çevrilen Pançatantra'nın 5 cildi şunlardır:

1. Arkadaşların Kaybı (30 masal)
2. Arkadaş Kazanma
3. Kargalar ve Baykuşlar
4. Kazançların Kaybı (12 masal)
5. Hatalı Davranışlar (11 masal)

PANCRAS St. [Hıristiyan Mitolojisi] Çocukların koruyucusu sayılan bir din şehidinin adı olup, yortusu 12 Mayıs günü düzenlenmekteydi.

Söylenceye göre 14 yaşında olan zekâsı ve imanı ile dikkat çeken Pancras, imparator Diocletian'un emriyle kafası kesilerek şehit edilmiş olup, Jacobus de Voragine'in 13. yüzyılda yazdığı Altın Efsane adlı çalışmasında St. Peter heykeli önünde masum oldukları konusunda yemin eden iki kişiyi sorgulayan iki kişinin aynı işi St. Pancras'ın önünde tekrarlayınca yalan söyleyenin düşüp öldüğünü bildirmiştir.

PANÇAMUKHA [Hint Mitolojisi] Beş başlı olmasına atfen Şiva'ya verilen isim olmakla birlikte çeşitli tapınaklarda beş başlı Ganapati, Hanuman ve Bhairava kabartmalarına da rastlanmaktadır.

PANÇAMUKTİ MARUTİ [Hint Mitolojisi] Batı Hindistan'da Şiva ile özdeşleştirilen bir kahramanın adı olup, Pançamukhi veya Pançamukha "beş yüzlü" anlamına gelmekteydi.

PANDA [Afrika Mitolojisi] Kongo'da nehir tanrıçası Yemaja'ya verilen isimdir.

PANDARA [Budist Mitolojisi] Amitabha'nın eşi olan bir ana tanrıça olup, aşk ve ateş ile ilişkilendirilmekte adı "beyaz olan" anlamına gelmekteydi.

PANDAREUS [Yunan Mitolojisi] Merops'un oğlu, Aedon'un babası ve Tantalus'un arkadaşı olup, Girit'teki Zeus tapınağından bronz bir köpek çalmıştır. Kimi kaynaklara göre Sicilya'ya kaçmış kimine göre hırsızlığından dolayı taşa dönüştürülmüştür.

PANDAİSİA [Yunan Mitolojisi] Ziyafetin kişileştirilmiş dişil formu olup Aphrodite'in yardımcılarından birisiydi.

PANDARUS [Yunan Mitolojisi] **1.** İda dağında Zeleia'da yaşayan Lykialıların Priam'a yardım için Troya'ya gönderdikleri birliğin komutanı olup, Zeleialı Lykaon'un oğludur. Pandarus, Apollon'un ok atmayı öğretip yayını hediye ettiği ünlü bir okçu olup, Athena'nın teşvikiyle Paris ile teke tek dövüşen Menelaos'u yaralayarak Yunanlarla Troyalılar arasındaki ateşkesin bozulmasına sebep olmuştur. Savaşta Diomedes veya Sthenelus tarafından öldürüldükten sonra Lykia'nın Pinara kentinde kahraman olarak onurlandırılmıştır (Hom. Il. ii. 824, v. 290, Serv. ad Aen. v. 496, Philostr. Her. iv. 2).

2. Aeneas ile birlikte Troya'dan İtalya'ya giden Alkanor'un ikiz oğullarından birisi ve Bitias'ın kardeşi olup, Turnus tarafından öldürülmüştür (Virg. Aen. ix. 672, 758).

PANDAVA [Hint Mitolojisi] Kral Pandu'nun iki karısından doğan oğullarının adı olup, 5 kardeşten Yudhişthira, Bhima ve Arjuna'yı Kunti, Nakula ile Sahadeva'yı ise Madras kralı'nın kız kardeşi Madri doğurmuştur. Sanskritçe 'Pandu oğulları' anlamına gelen Pandava kardeşlerin hepsi birden Draupadi adlı kadın ile evlenmişse de hepsinin ayrıca başka karıları da vardı. Mahabharata destanında iki Bharata ailesi olan iyi Pandavalar ile kötü Kauravaların savaşı anlatılmıştır. Hintlilerin geleneksel ahlak değerleri ve geleneklerini yücelten destanın kahramanların MÖ 10. Yüzyılda gerçekte yaşadığı sanılmaktadır.

PANDEİA [Yunan Mitolojisi] Önemsiz bir ışık tanrıçası olup, Zeus ile Selene'nin kızıydı. Bir Atina söylencesinde Antiokhus'un karısı olan Pandia'nın başlangıçta Selene'nin lakabı olduğu sanılmaktadır.

PANDİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Yarı insan yarı yılan olan Atina kralı Kekrops ile Metiadusa oğlu olup, sekizinci Attike kralıdır. Atina'dan sürülünce Megara'ya kaçmış, Pylas'ın kızı Pylia ile evlenmiş ve buranın hükümdarı olmuştur (Apollod. iii. 15. 1, Paus. i. 5. 2, 29. 5).

2. Atina kralı Erikhthonios ile Praksithea'nın oğlu olup, teyzesi Zeuksippe ile evlenmiş ondan Eretkheus, Boutes, Prokne ve Philomene'nin babası olmuştur. Thebai kralı Labdakus'a karşı savaşan Phokisli Tereus tarafından yardıma çağrılmış, hizmeti karşılığında Prokne ile evlendirilmiştir. Atina krallığı sırasında Dionysos ve Demeter'in Attika'yı ziyaret ettiği söylenmekteydi (Apollod. iii. 14. 6, Paus. i. 5. 3).

3. Phineus ile Kleopatra'nın oğlu olup üvey annesi tarafından iftira edilince babası tarafından kör edilmiştir (Apollod. iii. 15. 3).

4. Aegyptus ile Hephaestine'in oğludur (Apollod. ii. 1. 5).

PANDOKUS [Yunan Mitolojisi] Palaistra'nın Hermes tarafından öldürülen babasının adı olup, Yunanca 'konuksever' anlamına gelmektedir.

PANDORA [Yunan Mitolojisi] Prometheus'un tanrılardan ateşi çalıp insanlara hediye etmesine kızıp hem Prometheus hem de insanoğlundan intikam almak isteyen Zeus'un emriyle ateş tanrısı Hephaistos ile Athena'nın topraktan yarattığı ilk kadının adıdır. Söylenceye göre ilk kadına Aphrodite güzellik, Apollon müzik, Hermes ikna yeteneği gibi özellikleri hediye etmiştir ki bu yüzden Pandora'nın adı Yunanca 'bütün tanrıların armağanı' anlamına gelmektedir.

Hesiod'a göre Prometheus'un erkek kardeşi Epimetheus, kardeşinin Zeus'tan armağan kabul etmemesi yönündeki uyarısını dikkate almamış ve Zeus'un gönderdiği Pandoranın güzelliğine kapılarak kadınla evlenmiştir. Pandora'nın beraberinde içerisinde ne olduğunu bilmediği her türlü kötülüğün olduğu bir küp ile birlikte koca evine gelmiştir. Kadın yeryüzüne ayak bastığı andan itibaren içini kemiren merak duygusunu yenemeyerek küpün ağzını açmış ve kötülüklerin yeryüzüne insanların üzerine yayılmasını sağlamıştır (Hes. Theog. 571). Bununla birlikte kaçmadan önce küpün kapağını kapattığından en dipte bulunan umut dışarı çıkacak zamanı bulamamıştır. Söylencenin farklı bir varyasyonu ise küpün Zeus'un Epimetheus'un düğün hediyesi olup içinin iyiliklerle dolu olduğunu ama kadın kapağını erkenden açınca tümünün havaya uçup tanrılar diyarına geri döndüğünü bildirmektedir. Pandora ile Epimetheus, sonradan kocası Deukalion ile birlikte – Eski Ahit'teki Nuh tufanını anımsatır biçimde- Zeus'un gönderdiği tufanda sağ kalmayı başaracak Pyrrha adlı bir kız çocuk sahibi olmuşlardır.

Pandora

PANDORUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kralı Erekhtheus ile Praxithea'nın oğullarından birisi dolasıyla Pandion'un torunu olup, Euboea kolonisinin kurucusu kabul edilmekteydi (Apollod. iii. 15. 1).

2. Yeryüzünün kişileştirilmiş formuna takılan isimlerden birisidir.

PANDROSUS [Yunan Mitolojisi] Yarı insan yarı yılan olan Kekrops ile Aktaios'un kızı Aglauros'un üç kızından birisi, Erysikhthon, Herse ve Aglaurosa'nın kardeşidir. Kız kardeşleriyle birlikte tanrıça Athena'nın Erikhthonios'u sakladığı sepeti açınca ölümle (bir yoruma göre Akropolden aşağı atlayarak bir diğerine göre korkudan taş kesilerek) cezalandırılmıştır. Kimi yazarlara göre Hermes'ten Keryx'i doğuran Pandrosus'a Atina'da Thallo ile birlikte tapınılmaktaydı (Apollod. ii. 14. §2, 6, Paus. i. 2. 5, 27. 3, ix. 35. 1).

PANDU [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre Vyasa ile Viçitravirya'nın oğlu, Dhritaraştra ile Vidura'nın kardeşi ve destanda Pandavalar adıyla geçen 5 prensin babası olup, Sanskrit 'Solgun Olan' anlamına gelmektedir. Mükemmel bir okçu olan Pandu, Hastinapur imparatoru olarak taç giymesine rağmen Dasarnas, Kaşi, Anga, Vanga, Kalinga ve Magadha topraklarını da ele geçirerek ülkesinin sınırlarını genişletmiştir. Önce Kunti ardından Madra kralının kızı Madri ile evlenen Pandu bir gün ormanda avlanırken yanlışlıkla ermiş Kindama ile karısını vurunca, ölümcül yara alan ermiş tarafından lanetlenince kısır kalmıştır. Bununla birlikte eşlerinin tanrılara yalvarması sonucu Pandu, Pandavalar adıyla bilinen beş erkek çocuk sahibi olmuştur.

PANE NA BOLON [Endonezya Mitolojisi] Batak halkının inanışında yılan veya ejderha formunda bir tanrının adıdır.

PANEİAS [Yunan Mitolojisi] Harmon dağında bulunan Pan tapınağının adıdır.

PANEROS [Yunan Mitolojisi] Kısır kadınlara doğurganlık gücü kazandıran bir taşın adıdır.

PANG CHU [Çin Mitolojisi] İnsan yaşadığı sürece beden içerisinde bulunduklarına inanılan üç tanrıçanın adı olup, yeşil, beyaz ve kırmızı elbiseler içerisinde Budist rahibesi kılığında tasvir edilmektedirler. Pang Çu ölümden sonra bedeni terk ederek tanrılara kişinin yaşamı boyunca gerçekleştirdiği günahları anlatmaktadır.

PANGCARAKŞA [Budist Mitolojisi] Köyleri koruyan ve insanlara uzun ömür veren beş tanrıçanın ait olduğu bir grubun adıdır. Söylenceye göre Gautama Buda'nın bizzat telaffuz ettiği beş sihirli koruyucu formülün kişileştirilmiş formlarıdırlar.

PANGU [Çin Mitolojisi] Kozmik yumurtadan doğduğunda inanılan yaratıcı tanrının adı olup İlk insan veya İlk doğan adıyla da bilinmekteydi.

PANGUNİ THEERTAM [Hint Mitolojisi] Tamil'de Ayyavazhilerin tanrı Vaikundar onuruna Panguni (Mart-Nisan) ayında düzenlenen festivalin adıdır.

PANHELLENİUS [Yunan Mitolojisi] Teselya'dan Aegina'ya taşınan Dodonaea Zeus'unun lakabıdır.

PANİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında bitkilerin büyümesini sağlayan tanrıçanın adı olup, cennetten tatlı patates tohumlarını çaldıktan sonra testislerinde saklayan bir adamdan hamile kalıp, sihirli bir bitki doğurmuştur.

PANİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da İndra'nın düşmanı olarak bahsi geçen (10.108) bir iblis grubunun adı olup, çaldıkları inek sürüsü İndra'nın köpeği Sarama tarafından kurtarılmıştır. Adları Sanskritçe "cimri" anlamına gelen Panilerin Aryaların düşmanı kabul edilen Hindistan'ın yerlileri olduğu, Rasa nehrinin ardından yaşadıkları, kimi yazarlarca ise İskit kabilesi Parni hatta kuzeydoğu İran'da yer alan Parthia'ya adlarını veren Partlar ile ilişkili oldukları iddia edilmiştir.

PANİDES [Yunan Mitolojisi] Amphidamas'ın kardeşi olan Khalkis (Euboia'da) kralının adıdır. Kral, ağabeyinin cenaze töreninde düzenlenen destan okuma yarışmasında Hesiodos ile Homeros'un yarışında, Hesiodos'u seçmişse de halk Homeros'u beğenince ödül Homeros'a verilmiştir. Bununla birlikte kralın adı, Eski Yunan'da zevksiz beğeniler için kullanılan 'Panides'in kararı' deyime konu olmuştur.

PANNYKHİS [Yunan Mitolojisi] Gece yapılan festivallerin kişileştirilmiş dişi hali olup, Atina vazolarında Aphrodite'in maiyetindeki kadınlardan birisi formunda tasvir edilmekteydi.

PANOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereus ile Doris'in kızlarından (Nereidlerden) birisinin adıdır (Hom. Il. xviii. 45).

2. Thespius'un kızıdır (Apollod. ii. 7. 8).

PANOPEİA Bkz. Panope (1)

PANOPEUS [Yunan Mitolojisi] Phokus ile Asteropaea'nın oğlu, Krisus'un kardeşi, Thebaili General Amphitryon'un arkadaşı ve Epeus'un

babası olup, Panopeia kentine adını vermiştir. Kalydonia avcılarından birisi olan Panopeus, Amphitryon'un Taphia veya Teleboa seferine katılırken Ares ve Athena'ya ganimetten kendine pay almayacağına dair yemin etmişse de sözünden cayınca ceza olarak oğlu Epeius barışsever bir mizaca mahkûm edilmiştir (Hom. Il. xx.iii. 665, Apollod. ii. 4. 7, Paus. ii. 29. 4, x. 4. 1).

PANOPTES [Yunan Mitolojisi] Güneş Tanrısı Helios ve yüz gözlü canavar Argus için kullanılan bir lakap olup 'her şeyi gören' anlamındadır.

PANTHEON [Yunan Mitolojisi] Tüm Yunan tanrıları için yapılan tapınaklara verilen isim olup, Yunanca 'Tüm kutsallar' anlamına gelmekteydi.

PANTHEİSMA [Yunan Mitolojisi] Tüm varlıkların Zeus olduğu inanışının adı olup, Eski Yunan'da Stoacılar tarafından savunulmuştur. Doğadaki tüm nesnelerin canlı ve Tanrı'nın bir parçası olduğu inancı olan panteizmin ilk varyasyonlarından olan, Tanrı kavramını icat eden animistlerin kaydettiği felsefî bir aşama olan bu inanç Tanrı'nın soyutlaştırılmadan önce doğayla özdeşleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

PANTHOUS [Yunan Mitolojisi] Phrontis'in kocası, Euphorbus, Polydamas ile Hyperenor'un babası ve Priam'ın arkadaşı olan Delphoi asıllı Apollon rahibi yaşlı bir Troyalının adı olup Troya kenti ele geçirilirken öldürülmüştür (Hom. II. iii. 146, xiv. 450, xvii. 24, 40, 81).

PANTOKRATOR [Yunan Mitolojisi] Zeus ve Hermes'in lakaplarından birisi olup 'yüce' anlamına gelmekteydi.

PANULAY Filipinlerde kötü ruhlar için kullanılan bir terim olup, geceleyin hayvanların huzursuzluğu ve olağandışı davranmalarından varlıkları hissedilmektedir.

PANYOKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] San Juan'da yaşayan Tewa pueblo halkının inanışında yaz tanrıçasının adıdır.

PAO ÇEN [Çin Mitolojisi] Ölüler ülkesine gelen ölüleri yargılayan yeraltı tanrısının adı olup, MÖ 9. Yüzyılda yaşadıktan sonra tanrılaştırılmış gerçek bir yargıç olduğu sanılmaktadır.

PAO SZE [Çin Mitolojisi] Hea Hanedanın yıkılışını açıklayan bir söylencede bahsi geçen ejderha kızın adıdır. Efsaneye göre 3 hanedan önce yaşamış bir ejderhadan arta kalan bir parça sarayda bir kutu içinde saklanan kutu bir gün açılmış, kutunun içinden siyah bir kertenkele fırlayarak pullu derisini etraftaki kızlardan birisine sürterek hamile kalmasını sağlamıştır. Kız bebeğini ıssız bir alanda terk etmişse de çocuksuz bir çift tarafından bulunan bebek Pao Sze adı verilerek büyütülmüştür. Bununla birlikte saray büyücüleri ejderha kızın varlığını sezince çift kızı da yanlarına alarak komşu Pao krallığına kaçmıştır. Burada ülkenin kralı tarafından beğenilen ejderha kız Pao kraliçesi olmuştur. Kral sürekli üzgün görünen karısını neşelendirmek için her yolu denemiş, son olarak bir şaka yapmak istemişse de şaka ciddiye alınınca kral sarayı basan düşmanları tarafından esir alınmış, Pao Sze ise esir alınmıştır. Bununla birlikte kız akabinde ejderha formuna bürünerek kaçmayı başarmıştır.

PAORO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında yankı tanrıçasının adı olup, ilk kadın Marikoriko'ya sesini vermiştir.

Papa tasviri (Auckland Müzesi)

PAPA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında dişi bir tanrıçanın adı olup, yeryüzünün kişileştirilmiş formudur. Papa, gökyüzünün kişileştirilmiş formu Rangi ile evlenmiş, çiftin Tangaroa ve Rongo dâhil pek çok çocukları olmuştur.

PAPA ELHANAN [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ Yahudilerine ait bir söylencede Elhanan adlı bir Yahudinin papa olarak seçildiği kaydedilmiş olup, tarihçiler bu kişinin 1130-38 arasında papalık yapan Yahudi kökenli II. Anakletus olduğunu iddia etmiştir.

PAPA LEGBA [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde insanlar ile tanrılar (loa) arasında arabuluculuk yapan bir ruhun adı olup, kavşakların koruyucusu kabul edilmekteydi.

Bkz. Legba

PAPAN ile MA PAPAN [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nikaragua'da yaşayan Sumu halkının inanışında yaratıcı tanrılar olarak görülen iki kardeşin adıdır.

PAPARLOİ [Haiti Mitolojisi] Vudu rahiplerine verilen isim olup rahibeler ise Mamaloi adıyla bilinmekteydi.

PAPARE [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Orokolo halkının inanışında ay tanrısının adıdır.

PAPAS [Anadolu Mitolojisi] Frigya'nın en önemli tanrısı olup bir taşı hamile bırakarak hermafrodit Agdistis'in doğmasına sebep olduğuna inanılmaktaydı.

PAPATYA Küçük bir ay çiçeği görünümünde olan bu kır çiçeğin taç yaprakları güneş görünce açılıp akşamları kapandığı için neredeyse tüm kültürlerde güneş ile ilişkilendirilmiştir.

1. [Roma Mitolojisi] Meyve bahçelerinin koruyucu tanrısı Vertumnus tarafından kovalanan su perisi Belides tecavüzden kurtulmak için papatyaya dönüşmüştür.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Aziz Yuhanna günü toplanılan papatyaların akıl hastalıkları için şifa kaynağı olduğuna inanılmaktaydı. Bir başka inanış ise geçmiş günahları için gözyaşı döken St. Mary Magdalene'nin gözyaşlarının toprağa değince papatyaya dönüştüğüdür.

PAPSUKKAL [Yakındoğu Mitolojisi] Cennette yaşayan Babil tanrılarının habercisi ve gözcüsü olup Şamaş'a İştar'ın Aralu'da tutsak edildiğini bildirmiştir.

PAPAYA [Anadolu Mitolojisi] İsdustaya ile birlikte iki Hatti kader tanrıçasından birisidir.

PAPHİA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in lakaplarından birisi olup, Kıbrıs'ın Paphos kentinde tapınılmasının yanı sıra Lakonia'da bir heykeli bulunmaktaydı (Paus. iii. 36, Tac. Hist. ii. 2).

PAPHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Paphos (Baf) kentine adını veren bir su perisinin adı olup, tanrı Apollon'dan Kinyras adlı bir oğlu olmuştur.

2. Kephalus ile Aurora'nın oğlu ve Kıbrıs adasındaki Paphos kentinin kurucusudur.

3. Pygmalion'un oğlu ve Paphus kentinin ad vericisidir (Ov. Met. x. 290).

PAQOK [Maya Mitolojisi] Geceleri kadınlara saldıran iblislerin adıdır.

PARA Finlandiya'da ev halkıyla birlikte yaşayan kedi, kurbağa, yılan ve tavşan gibi hayvan formlarına bürünebilen insanlara ait eşyaları çalan ev ruhlarına verilen isimdir. Para kendisine iyi davranıldığında evin bereketini arttırmaktadır. Bkz. Pukis

PARAGÖZ ile KISKANÇ Hint masalları Pançatantra koleksiyonu da dâhil olmak üzere neredeyse tüm dünyaya yayılmış bir Ezop masalı olup, insanın kötü alışkanlıklarının kendisine verilebilecek en büyük ceza olduğu mesajını vermektedir. Masala göre biri paragöz diğeri kıskanç iki komşu tanrı Zeus'a giderek gönüllerinden geçenleri kendilerine ihsan etmesi için yalvarmışlardır. Tanrı adamların huyunu bildiği için bir şart koşmuş ve kendileri için istedikleri şeyin iki katını ötekine vereceğini bildirmiştir. Bunun üzerine paragöz altın dolu bir oda istemiş aynı anda komşusu altın dolu iki odaya sahip olmuştur. Sıra kıskanç olana geldiğinde bir gözünün çıkarılmasını isteyerek komşusunun tamamen kör olmasını sağlamıştır.

PARAİBİOS [Yunan Mitolojisi] Babası Hamadryadların barındığı bir ağacı keserek ağaç perilerinin ölümüne sebep olduğu için lanetlenen Trakyalı bir ailenin oğludur. Phineus'un tavsiyesiyle periler için bir tapınak inşa ederek lanetin kalkmasını sağlamıştır.

PARALOS [Yunan Mitolojisi] İlk savaş gemisini icat eden Atinalının adıdır.

PARAMAŞVA [Budist Mitolojisi] Kırmızı tenli, dört yüzlü ve sekiz başlı bir tanrı olup adı "atların en soylusu" anlamına gelmekteydi.

PARAMEŞTİN [Hint Mitolojisi] Vedalarda Prajapati'nin oğlu için kullanılan terim ayrıca tanrılar ve kılık değiştiren insanlar için de kullanılmış olup, Sanskritçe "Yüksek yerde duran" anlamına gelmektedir.

PARANJA [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'nın kılıcının adıdır.

PARAPARAVA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya ve Surinam'da yaşayan Trio halkının yiyecek toplamaktan tarım yapmaya geçişini anlatan bereket konulu efsanesinin adıdır. Paraparava, hayatın daha kaliteli hale getirmek için nasıl yiyecek yetiştirilmesi gerektiğini konu almaktadır.

PARASKEVA [Slav Mitolojisi] Roma imparatoru Diokletian döneminde ölüme mahkûm edilen bir genç kızın adı olup, Hıristiyanlarca dini şehit sayılıp azize ilan edilmiştir. Adı Yunanca "Cuma Günü" anlamına gelen ve 28 Ekim'de onurlandırılan St. Paraskeva'nın gerçekte yeryüzü tanrıçası Mokoş'un folklorik izi olduğu sanılmaktadır.

PARASU RAMA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun altıncı avatarı olup adı "Baltalı Rama" anlamına gelmektedir. İndra'nın müritleri olan Kşatriyalar ile 21 kez savaşmış, babasının buyruğuyla baltasını (parasu) kullanarak annesini öldürmüş, ardından onun yeniden canlanması için yalvarmıştır.

PARAŞARA [Hint Mitolojisi] Vaşista'nın torunu, Şakti Maharşi'nin oğlu ve Veda Vyasa'nın babası olan kâhin ve ermişin adı olup, Dharmaşastra ile Vişnu Purana'nın yazarı kabul edilmekte, Rigveda yazarlarından Kapila'nın öğrencilerinden birisi olduğu sanılmaktadır.

PARAŞURAMA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun altıncı avatarı olup, Renuka ile saptarişi Camadagni'nin beşinci oğludur. Treta Yuga döneminde Camadani'nin oğlu olarak dünyaya gelen Paraşurama Hinduizm'in 7 ölümsüzünden birisi kabul edilmekte, elinde bir balta ile tasvir edilmektedir.

Mahabharata'da Arjuna'ya silah kullanmayı öğrettiği ve Bhişma ile dövüştüğü, Karna ile Drona'ya danışmanlık yaptığı, Ramayana'da ise aynı zamanda yeryüzünde bulunduğu Vişnu'nun diğer avatarı Rama'yı kıskandığı anlatılmaktadır. Bhargava Paraşurama Bhumihar, Çitpavan, Daivadnya, Mohyal, Şukla, Awasthi ve Tyagi adlı Brahmin topluluklarınca mezheplerinin kurucusu kabul edilip, tapınılmaktadır. Paraşurama'nın amacı Brahmanları askerlerin saygısız tavırları ve zalim yönetiminden korumaktı.

PARCAE [Roma Mitolojisi] Başlangıçta Decuma ve Nona adlı bir çift doğum tanrıçasının adı olmakla birlikte Yunan kader tanrıçalarının etkisi ve ölüm tanrıçası Morta'nın da eklenmesiyle kader tanrıçalarına dönüştürülmüşlerdir. Parcae'nin fonksiyonu Yunan kader tanrıçaları Moirai'nin yanı sıra İskandinav panteonundaki Nornlarla da benzerlik göstermekteydi.

PARE [Pasifik Mitolojisi] Maori söylencelerinde Hutu adlı delikanlı tarafından aşkı reddedilince gururu kırılıp kendini asan genç bir kızın adıdır. Pare'nin intiharından kendini sorumlu tutan Hutu kızın peşinden yeraltındaki Ölüler dünyası-

na inmiş ve kızın gönlünü almayı başararak birlikte yukarı çıkmayı başarmışlardır.

PAREDROS [Yunan Mitolojisi] Yunan panteonunda yer alan küçük tanrıları tanımlayan bir terimdir.

PAREGOROS [Yunan Mitolojisi] Megara'da ki Aphrodite tapınağında tanrıçanın heykeli altında yazan isim olup 'yatıştırıcı' anlamına gelmekteydi (Paus. i. 43. 6).

PAREİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Lakonia'da ki Athena heykelinde tanrıça için kullanılan isim olup, heykelde kullanılan Paria mermerine atıf yapılmış olmalıdır.

2. Minos'tan Eurymedon, Nephalion, Khryses ve Philolaus'u doğuran bir su perisinin adıdır (Apollod. iii. 1. 2).

PARENTALİA [Roma Mitolojisi] Yılda bir kez ölü ataların ruhunu anmak amacıyla düzenlenen bayramın adıdır.

PARİAKAKA [İnka Mitolojisi] Peru sahilinde yaşayan Huarokhiri (Warakhiri) halkının inanışında su, yağmur ve fırtına tanrısı olmasının yanı sıra yaratıcı tanrı olarak da saygı görür. And dağlarında tapınılmış olan bu tanrı başlangıçta şahin formundayken zamanla insan olarak tasvir edilmiştir. Katolik rahip Francisco de Avila'nın 1608 tarihli *Yerlilerin Sahte Tanrıları* adlı kitabında Büyük Tufan sırasında Kondorkoto dağında beş yumurta bulunduğunu bunlardan beş şahin yavrusunun çıkıp insana dönüşerek Pariakaka ile dört erkek kardeşinin ortaya çıktığını kaydetmiştir. Kardeşler kötü yürekli ateş tanrısı Hulallallo Karuinço'ya karşı mücadele etmiş, Huagaihusa adlı köyde rastladıkları tanrıyı Amazon ormanına kaçmaya zorlamış, Karuinço, kuşa dönüşerek önce Takilluka dağına yerleşmiş, orada da barındırılmayınca yeniden ormana sığınmıştır.

PARİJATA [Hint Mitolojisi] Okyanusun çalkalanması sırasında ortaya çıktığına inanılan bilgi ağacının adıdır.

PARİKAS Bkz. Peri

PARİKİA [İnka Mitolojisi] Peru civarında tapınılmış bir tanrının adı olup, insanoğlundan yeterli saygı görmediği için üzerlerine sel tufanını göndermiştir.

PARİMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] 16. yüzyılda derlenen bir efsaneye göre Eldorado adlı hayali bir ülkede bulunduğuna inanılan altınla dolu bir gölün adıdır.

PARİKŞİT [Hint Mitolojisi] Mahabharata ve Puranalara göre Yudhişthira'nın yerine Hastinapur tahtına çıkan Kuru kralının adı olup, Arjuna'nın torunu, Abhimanyu ile Matsya prensesi Uttara'nın oğlu ve Kanamekaya'nın babasıdır. Abhimanyu Kurular tarafından öldürüldükten sonra babasının öcünü almak isteyen Aşvattama Uttara'nın rahmini deşerek doğmamış Parikşit'i öldürmek istemişse de çocuk Krişna tarafından kurtarılmıştır. Söylenceye göre ormana avlanmaya giden Parikşit'in karşısına Kali Yuga'nın cisimleşmiş formu Kali çıkmış ve ormana girebilmesi için 5 yerde (kumar, alkol tüketimi, fahişelik, hayvan öldürme ve altın) yerleşme hakkı kazanmıştır. İblis Kali, Parikşit'in altın tacının içine girerek adamın düşüncelerini karıştırmaya başlamıştır. Parikşit, ormanda Samika adlı bir ermişin kulübesine girmiş, derin meditasyon sırasında bulduğu adamı birkaç kez selamlamışsa da karşılık alamayınca bulduğu ölü bir yılanı adamın ensesine atmıştır. Durumu gören ermişin oğlu Sringin kralı lanetleyince Parikşit 7 gün sonra yılan ısırması sonucu ölmüştür.

PARİS [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile karısı Hekuba'nın Aleksandros olarak da bilinen ikinci oğlu olup, Helen'i kaçırarak Troya savaşının başlamasına sebep olmuştur. Hekabe henüz hamileyken rüyasında bir meşale doğurduğunu ve meşalenin tüm Troya'yı ateşe verdiğini görünce rüyası Priam'ın Arisbe adlı bir başka kadından doğan kâhin oğlu Aesakus veya Kassandra (Eurip. Androm. 298) veya bir Sibyl (Paus. x. 12. 1) tarafından kötüye yorulmuş, bunun üzerine bebek öldürülmemiş ama kralın emriyle İda dağına bırakılmıştır. Dağda 5 gün boyunca dişi bir ayı tarafından emzirilen çocuk ardından Agelus adlı bir çoban tarafından bulunup kendisine Paris adı verilmiştir. Bir başka söylencede çocuk çok sayıda çoban tarafından bulunmuş tanrılar tarafından korunduğu düşünülerek kendisine "Korunan adam" anlamında Aleksandros adı verilmiştir.

Henüz delikanlılık çağındayken Troya'da kraliyet ailesinin öldüğü sanılan Paris adlı oğullarının anısına düzenlenen bir cenaze şenliğinde kim olduğunu bilmediği kardeşlerini yenmiştir. Yenilgiye öfkelenen Deiphobos kılıcını çekip Aleksandros öldürmek isteyince Zeus tapınağına sığınan kahraman burada Kassandra tarafından tanınınca kimliği açığa çıkmış, kral öldüğü sandığı oğlunu karşısında görünce bağrına basmış böylece Paris yeniden saraya kabul edilmiştir Apollod. iii. 12. 5; Hygin. Fab. 91; Serv. ad Aen. v. 370).

Tanrılar, Thetis ile Peleus'un düğünü için toplandıklarında Eris (nifak) tanrıçaların arasına altın bir elma atmış, bunun en güzel tanrıçaya ait olduğunu söylemiştir. Tanrıçalar elmayı paylaşamayınca Zeus, Hermes'i, Hera, Athena ve Aphrodite'i İda dağına götürmek ve Paris'i güzellik yarışmasına hakem tayin etmekle görevlendirmiştir. Her üç tanrıça da Paris'e en güzel seçilmeleri durumunda korumaları altına almayı ve olağanüstü hediyelerle ödüllendirmeyi önermiş ama genç adam kendisine Güzel Helen'in aşkını vaat eden Aphrodite'i seçmiştir. Paris, su perisi Oinone'yi terk ederek Sparta'ya gitmiş, Aphrodite'in yardımıyla Katreus'un cenaze töreni için Girit'e giden Sparta kralı Menelaos'un yokluğunda karısı Helen'i baştan çıkarmıştır. (Detaylar için Bkz. Paris'in Seçimi) Daha İda dağında çobanlık yaparken nehir tanrısı Kebren'in kızı Oinone adlı bir periyle evlenmiş hatta Korythus adlı bir oğlu dünyaya gelmiş olan Paris'i kehanet yeteneği olan karısı Yunanistan'a gitmemesi için uyarmıştır (Hom. Il. v. 64).

Oenone, Paris'i uyarırken (Gayley, 1893)

Helene yanına toplayabildiği kadar hazineyi alıp, 9 yaşındaki kızı Herminoe'yi geride bırakarak Paris ile kaçmıştır (Hom. Il. iii. 174). Paris yanında Helen olduğu halde Troya'ya döndüğünde Hekate'nin doğum öncesi rüyası hatta Kassandra'nın felaket kehanetine rağmen Priam tarafından iyi karşılanmış, Helen aileye gelin olarak kabul edilmiştir. Farklı yazarlarca bir festival sırasında Helen'in Paris tarafından zorla kaçırıldığı da iddia edilmiştir (Lycoph. 106; Serv. ad Aen. i. 526).

Menelaos, ağabeyi Agamemnon ve zamanında yardım için kendilerini yeminle bağlayan Helen'in taliplerinin de dâhil olduğu büyük bir orduyla Troya önlerine gelip karısını istediğinde adet üzerine Paris ve Menelaos kazananın Helen'i alacağı bir düello gerçekleştirmiştir. Çarpışmada Paris yenilmek üzereyken Aphrodite tarafından bir bulut içerisine gizlenince savaş başlamış (Hom. İlyada iii. 380), Hektor tarafından zorla çatışmaya götürülen Paris burada Menesthios, Eukhenor ve Deikos'u öldürmüştür.

İyi bir okçu olan Paris, Troya Savaşı sırasında Apollon'un yardımıyla Skaia kapısında ayağına attığı bir okla ağabeyi Hektor'u öldüren Akhilleus'u topuğundan vurarak öldürmüşse (Hom. Il. xxii. 359) de sonradan Herakles'in yayını taşıyan Philoktetes tarafından teke tek çarpışmada kasığından vurularak ölümcül bir yara almıştır (Soph. Philoct. 1426). Paris, Helen uğruna terk ettiği Oinone'den yarası için bir ilaç istemiş kadın kıskançlıkla önce kabul etmemişse de fikir değiştirdiğinde kahraman çoktan ölmüştür (Apollod. iii. 12. 6).

İlyada dışında Paris'in doğumu ve hayatı hakkında Euripides'in (MÖ 5. yüzyıl) *Andromakhe*, *Helena* ve *Troyalı kadınlar*, Apollodorus'un *Epitome* (MÖ 2. yüzyıl) ve Hyginus'un (MÖ 1. yüzyıl) Fabulo adlı eserleri bilgi vermektedir.

PARİS'İN KARARI [Yunan Mitolojisi] Troya Savaşının başlamasının en önemli sebebi olayı gösterilen bir efsane olup, Troya kralı Priam'ın o sırada çobanlık yapan oğlu Paris'in Hera, Athena ve Aphrodite'in hangisinin daha güzel olduğu konusunda hakemlik yapmasını konu almaktadır. Zeus, ölümlü kahraman Peleus ile deniz tanrıçasının düğün törenine tüm tanrıları çağırırken bir sorun çıkmaması için nifak tanrıçası Eris'i davet etmemişse de tanrıça öfkeyle düğüne gelmiş, davete katılmasına izin verilmeyince salonun ortasına en güzel olan için olduğunu belirttiği altın bir elma atmıştır. Tüm tanrıçalar elmayı sahiplenmek istemişse de sonunda Hera, Athena ve Aphrodite arzularında ısrarcı olmuş ve hangisinin en güzel olduğu konusunda kararı Zeus'un vermesini istemişlerdir. Karısı ve kızları arasında böyle bir seçim yapmaktan çekinen tanrı Hermes'i çağırarak tanrıçalarla birlikte İda dağına giderek seçimi Paris'e yaptırmasını emretmiştir. İda dağında tanrıçaların her biri Paris'e kendisini seçmesi halinde genç çobana çeşitli vaatlerde bulunmuş; Hera, Avrupa ve Asya'nın krallığını, Athena bilgelik ve savaş becerisi, Aphrodite ise dünyanın en güzel kadınının aşkını vaat etmiştir. Paris, Aphrodite'in teklifini kabul ederek Akhaların düşmanlığını kazanmak pahasına Menelas'un karısı Spartalı Güzel Helen'in aşkını tercih etmiş, kadını kendi isteğiyle ülkesine kaçırınca Troya Savaşı'nın başlamasına sebep olmuştur. Paris, Hera ve Athena'yı gücendirdiği için savaş boyunca iki tanrıça Yunanlılara savaşı kazanmaları için yardım etmiştir. Paris'in Kararı teması Antik Çağ'da vazo resimleri ve kabartmalarda sıkça tasvir edilmekle kalmamış ayrıca Cranach, Rubens, Watteau, Renoir ve Dali'ye ait çağdaş sanat eserlerinde işlenmiştir (Hom. İl. 24.25–30; Ovid Heroides 16.71ff, 149–152, 5.35f; Lucian Tanrıların Konuşmaları 20; Bibliotheca Epitome E. 3. 2; Hygin. Fab. 92).

PARJANYA [Hint Mitolojisi] Rigveda'nın iki ilahisinde (5.83 ve 7.101) yakarılan bir gök tanrısı olup, adı Sanskrit yağmur bulutu anlamına gelmektedir. Yağmur yağdıran tanrıya gök gürültüsü ve şimşekler eşlik etmekte, bitkilerin yeşermesine yardım etmekte dolayısıyla bereket ile de ilişkilendirilmektedir.

PARKA [Roma Mitolojisi] Yunan Moiralarıyla özdeşleştirilen kader tanrıçalarının adı olup, başlangıçta doğumla ilgili cinler olmaları muhtemeldir. Aynı Moiralar gibi biri doğuma, diğerleri evlilik ve ölüme nezaret eden üç kız kardeştirler.

PARLAK YILDIZ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pawni halkının tanrıça olarak kabul ettiği Venüs gezegenine verdiği isimdir.

PARMAK ÇOCUK Rus masallarında "Parmaktan Küçük" adıyla bahsi geçen ve adı gibi bir parmağın boyundan kısa ama iyi huylu bir düzenbaz olup, kek yaparken kazayla serçe parmağını kesen bir kadının parmağının sihirli bir şekilde bir çocuğa dönüşmesi suretiyle dünyaya gelmiştir. Büyüdüğünde bile uzamayan Parmak çocuğun boyu çocukları doğal yollarla olmayan anne ve babasının neşesini bozmamıştır. Ebeveynleri gibi iyi huylu bir insan olan Parmak çocuk ailesinin yoksulluğunun farkına varmış ve bu durumu düzeltmenin yollarını aramıştır. Babasına kendisi için iyi para isteme-

sini söyleyen çocuk saban süren atın üzerine çıkıp komutlar vererek bir araziyi sürmesini sağlamış, atın kendi başına hareket ettiğini sanıp hayrete düşen bölgenin zengin toprak sahibi önce bolca altın verip atı ardından durumu anlayınca çocuğu da satın almıştır. Adamın cebinden kaçmayı başaran çocuk ormana sığınmışsa da burada önce bir kurt tarafından bütün halinde yutulmuştur. Bir varyanta göre kurt pişman olup çocuğu kusmuş, bir başkasına göre taraflar bir anlaşma yapmış bir diğerine göreyse çocuk kurdu öldürmüştür. Masalın sonunda evine dönmeyi başaran parmak çocuk ailesiyle birlikte mutluluk içerisinde yaşamıştır. Ayrıca Bak. Tom Thumb

PARNASAVARİ [Hint Mitolojisi] Budist inanışta yaprak kıyafetli kabile kadını olarak da bilinen şifa tanrıçası olup, hasta insanları bitkiler ve büyü yoluyla iyileştirdiğine inanılmaktaydı. Adı 'Yaprakların Savari'si anlamına gelen Parnasavari sarı veya yeşil renklerde tasvir edilmekte, yanında taşıdığı bir kementle hastalıkları sığır sürüsü gibi gütmekteydi.

PARNASSUS [Yunan Mitolojisi] Su perisi Kleodora ile Kleopompus veya Poseidon'un oğlu olup, Atina'nın kuzeybatısında Delphi yakınlarındaki yer alıp, Apollo, Dionysos ve ilham perileriyle ilişkilendirilen Parnassos dağına adını vermiştir. Delphi kâhinliğinin ve kuşların uçuşuna bakarak kehanette bulunma sanatının kurucusudur (Paus. x. 6. 1).

PARNETHİUS [Yunan Mitolojisi] Attika'da bulunan Parnes dağındaki bronz heykeline atfen Zeus'a verilen isimlerden birisidir (Paus. i. 32. 2)

PARNOPİUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun Atina Akropolisindeki bir heykelinde yazılı lakabı olup lokustları (parnopları) kovmasına atfen konulmuştur (Paus. i. 24. 8).

PAROREUS [Yunan Mitolojisi] Trikolonus'un oğlu olup, Arkadia'da Paroria kentinin ad vericisiydi (Paus. viii. 35. 6).

PARRASİOS [Yunan Mitolojisi] Arkadia'ya adını veren Arkas'ın babası ve Parrasia kentinin kurucusu olup, Lykaon veya Zeus'un oğlu olduğu sanılmaktadır.

PARRHASİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollo'nun lakabı olup Lykeius dağındaki tapınağında her yıl düzenlenen epikürcü festivale atfen verilmiştir.

2. Lykaon'un oğlu olup Arkadia'daki Parrhasia kentinin ad vericisiydi.

PARRY LORD TEORİSİ Harvard Üniversitesinde doçent olarak çalışan Milman Parry (1902-1935) ile asistanı Albert Lord'un (1912-1991) 1933-35 arasında Yugoslavya'da gusle adlı telli çalgı eşliğinde Sırp-Hırvat sözlü destan geleneğini yaşatan guslari adlı halk ozanlarından derlediği eserleri inceleyerek bunların belli kalıp veya formüllere göre düzenlendiği iddia etmiştir. Parry'nin ölümünden sonra Lord 1960 yılında yayınladığı "Öykülerin şarkıcısı" (The Singer of Tales) adlı kitabında teoriyi Homer, Bizans hatta Eski Fransız destanlarını da kapsayacak şekilde genişletmiştir.

PARSVA [Hint Mitolojisi] Yirmi dört Tirthamkaras'ın sondan bir öncekinin adı olup, iblis Meghamalin'e karşı yedi yılan başlı kral Dharana tarafından korunmaktadır. Sembolü yılan olan Parsva başında üzerinde yedi yılan bulunan bir başlık taşımaktadır. Parsva'nın Mahavira'dan 250 yıl önce yaşayıp, Nirgrantha mezhebini kuran bir prens dolayısıyla tarihi bir karakter olduğunda inanılmaktadır.

PARSAVANATHA [Hint Mitolojisi] MÖ 8. yüzyılda yaşadığı sanılan bir bilgenin adı olup, Vaynacı öğretinin kurucusu sayılmaktadır.

PARSİFAL Alman şair Wolfram Von Eschenbach (1170-1220) bir eserinin adıdır. Munsalvasche kalesinde şövalyeler ve bakireler tarafından korunan bir mücevher olan Gral, Kral Amfortas'ı amansız hastalığından kurtarmıştır.

PARSONDES [Yunan Mitolojisi] Med kralı Artaios'un gözde savaşçılarından birisinin adı olup, efemine Babil şatrabı Nanaros'un makamın göz dikince, şatrapın adamları tarafından sarhoş edilip yakalanmıştır. Nanaros, savaşçıyı haremağalarına teslim etmiş, tıraş ettirip, kadın kıyafetleri giydirerek yedi yıl boyunca hareminde kadın gibi yaşatmıştır. Yedi yılın sonunda bir haremağası sayesinde kral Artaios'a mesaj gönderip varlığından haberdar etti ve serbest kalmayı başardı. Bununla birlikte kral Nanaros'un hediyelerine kanıp şatrapı cezalandırmayınca Parsondes üç bin adamıyla Kadusialılar ülkesine giderek, çetin bir mücadelenin ardından Kadusia kralı oldu ve eski kralına savaşa ilan etti (Diodorus, Sicilius II, 33).

PARŞAM Bkz. Baal Şamim

PARTHAON [Yunan Mitolojisi] Agenor'un oğlu ve Oeneus'un babası olan Kalydon kralıdır.

Parthenon kabartmalarından detay

PARTHENON Atina Akropolünde Athena Parthenos onuruna MÖ 447'de Kallikrates ve İktinus adlı mimarlarca başlanılan inşaatı MÖ 438'de bitirilen Dor üslubundaki tapınak, Atina demokrasisinin sembolü ve Yunan mimarisinin en büyük eseri olarak kabul edilmektedir. Parthenon, Perslilerin MÖ 480'de eski Athena tapınağını yok etmesinden sonra inşa edilmiş olup, heykeltıraş Phidias (MÖ 490-415) tarafından fildişi ve altın kullanılarak yapılan Athena heykeli ile Elgin mermerlerini barındırmakta olup, pek çok tapınak gibi o da hazine olarak kullanılmıştır. MS 6. yüzyılda Bakire Meryem'e adanan bir kiliseye dönüştürülen tapınak 1456-58 arasındaki Osmanlı fethi sonrasında cami olarak kullanılmıştır. Osmanlılarca barut deposu olarak kullanılan tapınak Francesco Morosini liderliğindeki Venedik kuvvetleri tarafından 26 Eylül 1687'de top ateşiyle vurulunca oluşan patlamada tapınak kısmen harap olmuştur.

PARTHENİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Artemis ile Hera'nın lakabı olup 'bakire' anlamına gelmekteydi.

2. Samus'un karısı olup, öncesinde Samos adası Parthenia adıyla bilinmekteydi.

PARTHENOPAEUS [Yunan Mitolojisi] Thebai kentine karşı akın düzenleyen yedi kahramandan birisinin adı olup, Ares ile Atalante veya Melanion'un Meleager ile Atalante veya Talaus ile Lysimakhe'nin oğludur. Annesi oğlunun öleceğini önceden anlamış Thebai'ye gitmesini engellemeye çalışmıştır (Apollod. iii. 9. 2, 6. 3, Hygin. Fab. 70, 79, Paus. iii. 12. 7).

PARTHENOPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanus'un karısı olup, Europa ve Thrake'nin annesidir (Tzetz. ad Lyc. 894).

2. Akhelous ile Kalliope'nin kızı, Ligeia ve Leukosia'nın kardeşi bir sirenin adıdır. Odysseus'u öldürmeyi başaramayınca kız kardeşleriyle birlikte denize atlayarak intihar eden sirenin mezarı cesedinin sahile vurduğu yerde bugün Napoli kenti sınırları içerisinde kalan aynı adlı Yunan yerleşimindedir. Parthenope'de ad vericisinin onuruna her yıl meşale yarışları düzenlenmekteydi (Tzetz. ad Lyc. 894).

3. Samos kralı Ankaeus ile Samia'nın kızı olup, Apollo'dan Lykomedes'i doğurmuştur (Paus. vii. 4. 2).

4. Stymphalus'un kızı olup, Herakles'ten Eueres'i doğurmuştur (Apollod. ii. 7. 8).

PARTHENOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina'da bulunan ünlü tapınak Parthenon'a adandığı Athena'nın lakaplarından birisi olup 'bakire' anlamına gelmektedir (Paus. i. 24, v. ii. 5).

2. Apollo veya Staphylos ile Khrysothemis'in kızı, Roio ile Molpadia'nın kardeşidir. Baba Staphylos, Molpadia ile Parthenos'u şaraplarına göz kulak olmakla görevlendirmiş, kardeşler uyuya kalınca domuzlar kilerdeki şarap küplerini kırmışlar, korkan iki kız kendilerini uçurumdan aşağı atıp intihar ederken Apollon tarafından kurtarılmış, gökyüzüne yıldızlar arasına gönderilmişlerdir (Hygin. Poet. Astr. 25).

PARTHOLON [Kelt Mitolojisi] İrlanda yaratılış söylencesinde adanın ikinci işgalcileri olarak bahsi geçen bir kabilenin adı olup, toprağı ekmekle kalmamış, İrlanda'ya öncesinde bilinmeyen çeşitli gelenekleri de getirmişlerdir.

PARTULA [Roma Mitolojisi] Önemsiz bir doğum tanrıçasının adıdır.

PARUKSTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında yeryüzüne yaşam gücü kattığına inanılan şimşek ve fırtınanın kişiselleştirilmiş formu olup "harika" anlamına gelmekteydi.

PARVATİ [Hint Mitolojisi] Yıkım tanrısı Şiva'nın karısının isimlerinden birisi olup, dağ tanrıçası görünümündedir. Özellikle evli kadınlar tarafından kocalarına sağlık ve uzun yaşam dilemesi için tapınılırdı. Ganeşa ve Skanda (Kartikeya) gibi tanrı ve tanrıçaların anası olan Parvati Şiva'nın ilk karısı Sati'den farklı özelliklere sahip olup kimi bölgelerde Vişnu'nun kardeşi ve Himalayaların kişileştirilmiş formu kar tanrısı Himavan'ın kızı olarak da düşünülmekteydi. Şiva kadını teni esmer diye ayıplayınca üzüntüsünden ormana kaçan Parvati burada sadelik içerisinde yalnız başına yaşamaya başlamıştır. Brahma'nın sevgisini kazanan kadının cildinin altın ile kaplanması dileği kabul edilince Uma (Ana) ve Gauri (sarı, parlak) adlarını alarak hasat tanrıçasına dönüşmüştür.

PASİFİK MİTOLOJİSİ Pasifik Okyanusundaki binlerce ada ve atol ilk olarak 22 bin yıl kadar önce avcı ve balıkçı, 4 bin yıl sonrasında ise tarımcı toplulukların yerleşimiyle iskân edilmiştir. Pasifik efsaneleri arasında ortak motifler bulmak ve tanrılarını hiyerarşik açıdan sınıflandırmak zor olsa da en küçük atollerden Avustralya kıta adasına dek neredeyse tüm kültürlerde bir ana tanrıçanın varlığına rastlanması, yeryüzü, güneş ve ayın da çoğunlukla tanrıça olarak kişileştirilmesi dikkat çekicidir. Yakın zamanda büyük ölçüde Avrupalılarca kolonize edilen Avustralya'da Aborijin adlı 550 kültürel grubun varlığına karşın, Papua Yeni Gine'nin doğusu tamamı yerli 850 kadar topluluğu, Avrupalıların 1840'da adım attığı Yeni Zelanda ise sadece Maorilerin ana vatanıdır. Pasifik'in geri kalan bölümü Mikronezya, Melanezya ve Polinezya olarak adlandırılan sayısız adadan oluşmaktadır. Bu bölgelerde ata ruhu olarak düşünülen ve totem olarak adlandırılan çeşitli böcek, hayvan, sürüngen ve bitki figürlerine tapınılmaktadır. Ayrıca Kaptan James Cook'un 1777'de Tonga adasından derleyerek başta İngilizce olmak üzere dünya dillerine armağan ettiği dini yasak anlamındaki tabu kelimesi de bölgenin dini inançlarında önemli bir yer kaplamaktadır.

Ayrıca Bak. Aborijin Mitolojisi, Rüya Zamanı

PASİPHAE [Yunan Mitolojisi] **1.** Güneş tanrısı Helios ile Okeanid Perse'nin kızı, Kirke ve Aeetes'in kardeşi, Girit kralı Minos'un karısı, Androgeos, Katreus, Deukalion, Glaukus, Minotaurus, Akalle, Xenodike, Ariadne ve Phaedra'nın annesidir (Apollon. Rhod. iii. 999; Apollod. i. 9. 1, iii.

1. 2; Ov. Met. xv. 501; Paus. v. 25. 9). Kral Minos, deniz tanrısı Poseidon'a gönderdiği beyaz boğayı kurban etmeyerek hakaret etme talihsizliğinde bulununca Poseidon, Pasiphae'nin bir boğaya âşık olmasını ve ondan Minoatur adlı yarı insan yarı boğa canavarı doğurmasını sağlayarak intikam almıştır. Boğaya âşık olan Pasiphae ihtirasını tatmin etmek için Daidalos'a tahtadan bir inek heykeli yaptırmış, bu heykelin içine girerek boğayla çiftleşmeyi başarmıştır. Pasiphae bu ilişkiden yarı insan yarı boğa formunda insan etiyle beslenen Minotaur adlı canavarı doğurmuş, Daedalus bu canavarı inşa ettiği bir labirente hapsetmiştir. Pasiphae'nin kardeşi Kirke ve yeğeni Medeia gibi büyücü olduğu hatta kocası Minos'a büyü yaptığı, Minos'un sevиştiği kadınları bedeninden çıkan yılanlara yedirdiği söylenmekteydi.

2. Atlas veya Amykas'ın kızı olduğuna inanılan bir kehanet tanrıçası olup, kült merkezi Lakonia'da Thalamae'deki tapınağı önünde uyuyan insanlar rüyalarında tanrıçanın kendilerine yol göstermesini isterdi (Plut. Agis, 9; Cic. De Dir. i. 43).

PASKALYA İlkbahar'da kutlanılan bir Hıristiyan bayramının adı olup, her yıl Mart ayının 14. gününü izleyen ilk Pazar günü, İsa'nın çarmıha gerildikten sonra 3. günde dirilişi kutlanmaktadır. St. Bede Paskalya bayramının İngilizce karşılığı olan Easter kelimesinin kökenini Anglosakson tanrıçası Eostre ile ilişkilendirmişse de benzer şekilde Yunan tanrısı Adonis'in her ilkbaharda diriliş tarihiyle Hıristiyanların Paskalya bayramının denk gelmesi tesadüf olmamalıdır. Paskalya kelimesi ise İbranice Hamursuz Bayramı anlamındaki "pesah" kelimesinin Aramice'ye ondan da Yunanca'ya paskha formunda geçmesiyle oluşmuş, Türkçe'ye Yunanca pashalia kelimesinden geçmiştir. Yahudilerin dini takvimlerinin ilk ayının 14. günü Mısır'dan ayrılışlarını kutlamak için düzenledikleri hamursuz bayramı ile ortak köklere sahip olmalıdır. 325 yılında toplanan Nikea Kon-sili'nde, Paskalya'nın ilkbahar ekinoksundan (21 Mart) sonraki ilk dolunayın ardından gelen Pazar günü kutlanması kararı alınmış olup, Kıyam Yortusu, Diriliş Pazarı ya da Diriliş Günü olarak da adlandırılan Paskalya Günü Doğu ve Batı kiliseleri arasında farklı zamanlarda Mart sonundan Nisan sonuna den gelen (22 Mart-25 Nisan arasında) bir Pazar günü kutlanmaktadır. Paskalya bayramı Büyük Perhiz adı verilen perhizle geçen beş haftalık bir hazırlık dönemi ile Kutsal Hafta olarak adlandırılan son haftayı kaplayıp, Diriliş Günü ile sona ermektedir. Ortodokslar ayinden önce kilise dışında bir ayin alayı düzenlemekte ardından kilisede İsa'nın dirilişini simgelemek için mumlar yakmaktadır. Katolikler ise paskalya mumu yakıp ateşi kutsarken, Yeni Ahit'ten bölümler okunmakta ve vaftiz törenleri gerçekleştirilmektedir. Ayrıca tüm Hıristiyanlar evlerinde Paskalya Günü için Paskalya Çöreği pişirmekte, haşlanmış yumurtaları boyayıp süslemekte, mumlar yakılıp, dualar okumaktadır.

PASKALYA YUMURTASI Hıristiyanlık öncesi yumurtalar üzerine çeşitli süslemeler yapmak suretiyle gerçekleştirilen bir pagan âdeti olup, Hristiyanlık sonrasında paskalya yumurtası olarak adlandırılarak devam ettirilmiştir. Polonya'da 'pisanka' adıyla bilinmekte olup, yumurtanın üzeri hangi renk elde edilmek isteniyorsa ona uygun tabii bitkilerle birlikte kaynatılarak boyanmaktaydı ki bu iş için soğan kabuğu (kahverengi), Meşe, kızılağaç veya ceviz kabuğu (siyah), çavdar filizi (yeşil), ebegümecinin çiçek yaprakları (menekşe), kadife çiçeği veya genç elma ağacı kabuğu (altın sarısı) kullanılmaktaydı.

PASKALYA ADASI MİTOLOJİSİ Büyük Okyanus'un güney doğusunda Şili sahilinden 3700 km, Tahiti'den ise 4000 km uzakta yer alan izole ada, Moai diye adlandırılan dev taş heykelleriyle ünlüdür. MS 11-17 yüzyıllar arasında ada yerlileri tarafından çölü atalarıyla iletişim kurmak ve onlardan bereket, sağlık, şans gibi şeyler dilemek amacıyla yapıldığı sanılan boyları 1-20 m arasında değişen heykellerden 638'i numaralandırılmışsa da öncesinde binden fazla oldukları sanılmaktadır. Paskalya adası yerlileri yaratıcı tanrılarını Meke Meke adayı ise Rapanui olarak adlandırılmaktaydı. Ada halkınca anlatılan en eski söylence Büyük Kulaklar ile Küçük Kulakların mücadele öyküsünü içermekte olup, Büyük Kulaklı halkın heykellerde tasvir edilen Melanezya kökenli adanın ilk yerlilerini kastettiği sanılmaktadır.

Söylenceye göre adaya iki kano insanla birlikte gelip ilk yerleşen kişi Hotu Matu'a adlı efsanevi büyük şef (ariki mau) Hiva adı verdikleri ama bugün neresi olduğu tam kestirilemeyip çeşitli araştırmacılarca Markiz adalarıyla ilişkilendirilen bir yerden geldiğine inanılmaktaydı.

Adanın doğal kaynakları tükenmeye başlayınca Moai heykellerinin yapımı durmuş ve savaş dönemi başlamış olup, bu dönemden yerli halkın Katolik Hıristiyanlığı benimsemesine dek Tangata manu (kuş adam) adlı bir kültün sürdürüldüğü bilinmektedir.

PAŞUPATİ [Hint Mitolojisi] Şiva'nın beden bulmuş formlarından birisi olup "hayvanların efendisi" kabul edilmekte, milli tanrı olarak görüldüğü Nepal'de Şri Paşupatinah adıyla da bilinmekteydi. Paşupati lakabı Vedik dönemde Rudra için de kullanılmıştır. Söylenceye göre antilop kılığına bürünen Paşupati'nin kırılıp düşen boynuzlarından birisi tanrının cinsel organı (linga) olarak saygı görmüştür.

PATAGON Bkz. Devler (7)

PATAL [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Java, Bali ve Tayland'da halklarının inanışında iblislerin yaşadığı cehennemin diyarının adıdır.

PATALA [Hint Mitolojisi] Hindu kozmolojisinde toprağın altında bulunan evrenin en alt 7 tabakasının adı olup, Nagalar, Daityalar (Diti'nin oğulları), Danavalar (Danu'nun oğulları), Yakşalar ve diğer kötü ruhlu varlıkların ikametgâhı kabul edilmekteydi. Hindular evreni Svarga (Gökyüzü), Prithvi (Yeryüzü) ve Patala (Yeraltı)

üç kısma ayırmakta olup, Vişnu Purana'ya göre Patala'da Atala, Vitala, Nitala, Gabhastimat, Mahatala, Sutala, Patala adlı 7 bölümden oluşmaktaydı.

PATALENA [Roma Mitolojisi] Çiçeklerin koruyucu tanrısının adıdır.

PATALLU Bkz. Pikullus

PATANA [Roma Mitolojisi] Cadı üvey annesi tarafından bir kulede hapsedilen Toskanalı bir kızın adı olup, sonradan aynı adlı bir tarım tanrıçası ile de ilişkilendirilmiştir. Bir prens kazayla cadının sürahisini kırınca kadın tarafından Patana'yı bulana dek âşık olamama lanetine maruz kalmasına rağmen türlü maceralar sonunda kızı bulmuş ve evlenmeye karar vermiştir. Cadı bir büyüyle prensin kızı unutmasını sağlamışsa da sonunda hafızası yerine gelmiş ve çift evlenmeyi başarmıştır.

PATEKATL [Aztek Mitolojisi] Şifa ve bereket tanrısının adı olup, Mayahuel'in kocası Kentzon Totohin'in babasıdır.

PATEKE Herodot'un bildirdiğine göre Fenike gemilerinin pruvasına bağlanan koruyucu bir tasvirin adıdır. Geç dönem Mısır sanatında vahşi hayvanlara ve kötü ruhlara karşı koruyucu özellikleri olduklarına inanılıp Ptah'ın oğulları kabul edilen cüce benzeri varlıkların tasvirleri de aynı adla adlandırılmışlardır.

PATER ANDRON TE THEON [Yunan Mitolojisi] Zeus'un unvanı olup 'Tanrıların ve insanların' babası anlamına gelmektedir.

PATHOS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite ile Ares'in oğlu olan tutku tanrısının adıdır.

PATOL [Maya Mitolojisi] Tzental halkının inanışında Alaghom Naum veya İztat İx'in kocasıdır.

PATRİCK, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (373–464) 5. Yüzyılda İrlanda'ya misyoner olarak gönderilen Britanyalı piskoposun adı olup, İrlanda Havarisi lakabıyla bilinmekte Brigit ve Columba ile birlikte adanın koruyucu kabul edilmekteydi. Azizin yortusu 17 Mart'ta yapılmakta olup, İrlanda'da Saint Patrick Günü adıyla ulusal tatildir. Söylenceye göre St. Patrick İrlanda'nın tüm yılanlarını denize doğru sürmüş, emrine itaat etmeyi reddeden bir yılanı ise kandırıp bir kutuya kilitledikten sonra denize atmıştır.

PATRİZİO'NUN KUYUSU [Hıristiyan Mitolojisi] İrlanda'da Hıristiyanlığı yaymaya çalışırken kimseyi kendisine inandıramayınca İsa'dan yardım isteyen din adamı Patrizio'nun (İngilizce Patrick [MS 390-461]) efsanesi ve bu efsaneye adını verip, cennet ve cehennemin bulunduğu dünyanın merkezine inen mağaranın adıdır. İsa, Patrizio'ya yardım için mağaranın yerini göstermiş o da ancak gerçekten iman sahibi olanların bu kuyuya inip cennet ve cehennemi görerek geri dönebilecekleri iddiasını halk arasında yaymış, sadece Owen adlı bir şövalye kuyuya inip, imanı yardımıyla dışarı çıkabilmeyi başarmıştır.

PATROKLUS [Yunan Mitolojisi] Lokris'te bulunan Opus kentinin kralı Menoetius ile Sthenele, Periapis veya Polymele'nin oğlu, Helen'in taliplerinden birisi (Apollod. iii. 10. 8.), Akhilleus'un kuzeni ve Troya Savaşı sırasında Hektor tarafından öldürülen en yakın arkadaşının adıdır (Hom. Il. xi. 608; Ov. Her. i. 17; Hygin. Fab. 91).

Daha çocukken kemik oyunu sırasında öfkeyle arkadaşı Klitonymos'u öldürünce sürgüne mahkûm edilen Patraklos, Peleus tarafından sahiplenilip, oğlu Akhilleus ile birlikte büyütülmüştür.

Patroklos, Troya Savaşı sırasında yiğitliğini gösterme fırsatı bulmuş son olarak Agamemnon'a kızıp savaş alanını terk eden dostu Akhilleus'un zırhıyla Myrmidonların başında Troyalılara saldırmıştır. Patroklus savaş boyunca sırasıyla Pyraikhmes, Areilokos, Proonoos, Thestor, Erylas, Erymas, Amphoteros, Epaltes, Tlepolemos, Ekhios, Pyris, İpheus, Euippos, Polymelos, Sapedon, Thasydemes, Sthenelas, Adrastos, Autonoos, Epheklos, Perimos, Epistor, Melanippos, Elas, Moulios ve Hektor'un arabacısı Kebrion'u öldürmüşse de tanrı Apollon'un yardımıyla Hektor tarafından öldürülmüştür. Patroklus'un cenaze ateşinde 12 Troyalı soylu kurban edilmiş olup, geç dönem söylencelerinde küllerinin Akhillesinkiler ile karıştırıldıkları söylenmektedir.

PATRON [Yunan Mitolojisi] **1.** Alontion kentinin kurucusu kabul edilen Akarnalialı bir kahramanın adı olup, Agkhises'in cenaze töreni oyunlarına katıldığı bilinmektedir.

2. Euandros'un Romalı bir arkadaşının adıdır.

PATRUS [Yunan Mitolojisi] İonia'da tanrı Apollon'un unvanı olup 'baba' anlamına gelmekte, tanrı Zeus yerine Apollon için kullanılmaktadır.

PATTİNİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malezya ve Seylan'da yaşayan Tamil halkının inanışında tek göğüslü tasvir edilen bir tanrıçanın adı olup, tüm çocukların anası ve evliliğin koruyucusu kabul edilmektedir. Kilappatikaram (Gümüş Halhal) destanında örnek bir eş olarak bahsi geçen tanrıça bir mangodan doğmuş ve Kovalan adlı bir tüccar ile evlenmiştir. Karısıyla hiç birlikte olmayan adam sonunda Madavi adlı bir hayat kadını uğruna Pattini'yi evden kovmuştur. Karısının gümüş halhalını satmak için kuyumcuya getiren Kovalan, kraliçenin çalınan halhalını çaldığı sanılarak idam edilmiştir. Kovalan'ın ölümünden habersiz kocasının bağışlanması için krala yalvarmaya giden Pattini durumu öğrenince acısından tek göğsünün kesip fırlatmış, şehir alevler içerisinde kalırken kadın gökyüzüne çağrılarak bir tanrıçaya dönüşmüştür.

PATTY Bkz. Kocaayak

PATUEK [Bask Mitolojisi] İnsanlar için ufak tefek işleri yapan küçük şeytanların adıdır.

PAUL BUNYAN ABD'nin Büyük Göller ve Kuzeybatı sahili civarında çok sayıda efsanenin konusu olmuş devasa fiziğe ve inanılmaz bir güce sahip efsanevi bir oduncunun adıdır. Efsaneye göre Paul Bunyan ve koca bir ormanı olduğu gibi sürükleyebilecek kadar güçlü mavi öküzü Babe (Babe the Blue Ox) Amerika kıtasında silinmez izler bırakmış, Puget Sound, Grand Canyon ve Black Hills'i yaratmıştır.

Paul Bunyan'ın kendisine beşik dayanmayacak denli hızlı büyüdüğü hatta 1 aylık olduğunda boyunun 6 metreye dayandığı söylenmekteydi ki anne babasının bu konudaki bitmez tükenmez şikâyetlerinden usanan kahraman evi terk etmiş ve odunculuğa başlamıştır. Hot Biscuit Slim, Little Merry, kamp sekreteri Johnny Inkslinger ve eski kovboy Galloping Kid Paul Bunyan'ın maceralarında bahsi geçen yoldaşlarıdır.

Kimi yazarlar Bunyan efsanesinin Kanada-Fransız kökenli olduğunu kimileri ise kereste şirketinin uydurmacası kurgulardan birisi olduğunu iddia etmiştir. Sözlü anlatılar ilk olarak Oregon'da bir yaz kampında oduncu olarak çalışan öğretmen Edward O. Tabor tarafından kaydedilmiştir. Bunyan hikâyelerinin bazıları James MacGillivray tarafından Detroit News-Tribune gazetesinin 24 Temmuz 1910 nüshasında aşçı "The Round River Drive" Başlıklı yazısında yayınlanmış, ardından 1914'de W. B. Laughead *Paul Bunyan ve Büyük Mavi Öküzü* (Paul Bunyan and His Big Blue Ox) adıyla kitapçık olarak basılmıştır.

Bkz. Babe

PAUL, St. Bkz. Pavlus

PAVENTİA [Roma Mitolojisi] Çocukları ani korkulardan koruyan bir tanrıçanın adıdır.

PAVİMANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkı söylencelerinde bahsi geçen ve "Su kız" olarak bilinen bir Oraibili genç kızın adıdır. Kızkadrdeşiyle birlikte Lenva pınarından su çekmeye giden bir kız burada kaçına dansı yapan bir örümcek görmüş ve alıp evine götürmüştür. Bir gün yağmur sırasında taşan sular örümceği alıp götürünce Pavimana şarkı söyleyen böceğin peşinden Duwanasavi'ye dek gitmiş, burada yakışıklı bir gençle tanışmıştır. Kız adama örümceğini aradığını söylediğinde "-O örümcek benim, adım Hicanavaiya" cevabını almıştır. Burada tanıştığı Örümcek kadın Kokyangwuti ile birlikte yola koyulan kız buzlu dağlarda kaçınaların anası Angwuşahai ile tanışmış, kendini sınayan kadının güvenini kazandıktan sonra Hicanavaiya ile evlenmesine ve Oraibi'ye dönmesine izin verilmiştir.

PAVLUS [Hıristiyan Mitolojisi] Pavlik Kiliselerin kurucusu, ilk Hıristiyan keşiş ve ermişin adı olup, Havarilerinin döneminin en önemli karakteri kabul edilmektedir. Şam yolunda İsa'nın kendisine görünmesiyle Hıristiyan olan aziz MS 1. yüzyılın ortalarında Hıristiyanlık inancını yaymak için Anadolu'yu adım adım dolaşarak çok sayıda kilise kurmuştur. Aiz Pavlus dokumacılar, sepet yapımcıları ve din adamlarının koruyucusu sayılmakta yılan ısırmalarında şifa sağlaması için yakarılmaktaydı. Pavlus'un hayatı Yeni Ahit'te Luka tarafından yazılan Elçilerin İşleri kitabında yer aldığı gibi Pavlus'un mektupları adlı bölüm (Romalılar, 1. ve 2. Korintliler, Galatyalılar, Efesliler, Filibeliler, Koloseliler, 1. ve 2. Selanikliler, 1. ve 2. Timoteos, Titus ve Filimon'a gönderilen mektuplar) Yeni Ahit'te önemli bir yer tutmaktadır. Yahudi cemaatine mensup olup, Şam'a bir grup Hıristiyan'ı alıp Kudüs'e götürmekle görevlendirdiği sırada gökte büyük bir ışık kümesi görmüş ve kendisine seslenen İsa'nın "Neden bana acı çektiriyorsun" sözlerini duyduktan sonra vaftiz olmuştur. Romalılarca tutuklanıp yargılanmak üzere Roma'ya gönderilen gemisi Malta açıklarında batmış bu sırada zehirli bir yılanın ısırığından mucizevi bir şekilde kurtulmuştur. Altın Efsane adlı kitaba göre Roma'da Nero tarafından büyücü olduğu iddiasıyla kafası kestirilerek şehir edilen azizin hayaletinin imparatoru delirttiği kaydedilmiştir.

PAWANG Malaysiya'da sihirli yetenekleri olduğuna, insanlarla tabiatüstü varlıklar arasında iletişim kurabildiklerine inanılan şamanlara verilen isim olup, *bomor* adlı şifacılardan faklı olarak hayvanları, ruhları ve diğer varlıkları kontrol edebilmekteydiler. Bir çeşit şaman ve cadı doktoru olan pawang ile dinsel yasaklar ve tabular için kullanılan *pantang* kelimeleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

PAWANG PUKAT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Domuz balığına dönüşen talihsiz bir büyücünün adıdır. Efsaneye göre büyücü mangrovdan topladığı çok sayıda yaprağı suya attıktan sonra üzerlerine safranlı pirinç dökerek sihirli sözler söyleyince çeşitli türlerde çok sayıda balık yakalamayı başarmışsa da ikinci denemesinde kendisi balığa dönüşmüştür.

Pax

PAX [Roma Mitolojisi] Barış tanrıçasının adı olup, Yunan mitolojisindeki Eirene'nin karşılığı olarak görülmüş, ayrıca Salus ve Concordia'yla da ilişkilendirilmiştir. Özellikle MS 1. yüzyılda baş gösteren iç savaşlar sırasında başarılı Galya seferi dönüşünden sonra imparator Caesar Augustus tarafından adına Roma'da Mars arazisinde Ara Pacis Augustae adlı bir anıt yaptırılan tanrı her yıl 3 Ocak günü onurlandırılmaktaydı. Pax, Roma sikkelerinde tahıl çelengi, bereket boynuzu (cornucopia) ve zeytin dalıyla birlikte genç bir kadın formunda tasvir edilmiştir.

Paynal (Floransa kodex)

PAYNAL [Aztek Mitolojisi] Fray Bernardino de Sahagún'un Yeni İspanya Tarihi adlı çalışmasında (1570–1582) bahsi geçen Tenokhtitlan şehrinin en büyük tanrısı Huitzilopokhtli'nin habercisinin olup, Paynalton (Küçük Paynal) olarak da bilinmekteydi.

Pazuzu

PAZUZU [Yakındoğu Mitolojisi] Asur halkının inanışında insanlara korku veren çölde yaşayan kanatlı bir iblis olup, akrep kuyruklu, kartal kanatlı, aslan pençeli, şekilsiz kafalı ama çatık kaşlı olarak tasvir edilmektedir. Güneydoğudan esen rüzgâr ve fırtınanın kişileştirilmiş formu olduğu sanılan pazuzunun hastalıkları iyileştirme gücüne sahip bir ateş cini olduğuna da inanılmaktaydı.

PE [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Pigme halkının inanışında bereket ile ilişkilendirilen ay tanrıçasının adıdır.

PE-BEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kış mevsiminin kişileştirilmiş formu olan ruhun adıdır.

PECOS BİLL Texas'ın Pecos nehri bölgesinde yaşadığına inanılıp, pek çok söylenceye konu edilen olağanüstü özelliklere sahip efsanevi bir kovboyun adıdır. Edward O'Reilly'nin *Pecos Saga of Pecos Bill* adlı çalışması 1923 yılında Century dergisinde yayınlanmış olup, karakterin yazar tarafından yaratılan bir fakelore ürünü olduğu sanılmaktadır. Paul Bunyan gibi idealize edilen Pecos Bill karakteri, kovboy kültürüne ait tüm davranış kalıpları, kültür ve hayat tarzını, şarkılar, yeminler ve kahramanlık öykülerinin şahsında yüceltildiği bir kahramandır. Pecos Bill, altıpatlar tabancayı icat etmesi, Kuzey Amerika çayır kurdu koyoteler tarafından büyütülmesi, kement kullanmada olağanüstü maharet göstermesi, 3.5 m boyunda bir çıngıraklı yılanı öldürüp kamçı kullanması, atı yaralanınca bir dağ aslanını dize getirip onun üzerine bindiği hatta kasırgaları ehlileştirmesi sayısız abartılı öyküye konu edilmiştir. Kahramanın, Slue-Foot Sue adlı bir kız arkadaşı, Widow-Maker (Dul Bırakan) adlı bir atı bulunmaktadır.

PEDAMMA MARİAMMA [Hint Mitolojisi] Bir karınca tepesinde açmış bir yasemin çiçeği görünce kuş formuna bürünerek çiçeğin üzerine tüneyerek üç yumurta bırakan bakir bir tanrıçanın adıdır. Yumurtalardan birisi boş diğerlerinden evren ve tanrılar çıkmış, tanrılar yeterli olgunluğa erişince tanrıça onlara dua etmeyi öğretmiş ve her biriyle birleşmek istemiştir. Brahma ve Vişnu tarafından reddedilen tanrıçanın dileği Şiva tarafından kabul edilmiş, Pedamma-Mariamma hediye olarak tanrıya üçüncü bir göz vermiştir. Şiva, kazandığı yeni gücü kullanıp kadının yaşlanmasını sağlayarak cinsellikten soğumasını sağlamış, o andan sonra tanrıça vaktini iblisleri öldürmeye adamıştır. Yeryüzü iblislerin kanıyla kirlenince tanrıça tarafından diliyle temizlenmiş, bu sırada ortaya çıkan bir bizon iblisiyle savaşmış ve onu da yenmeyi başarmıştır.

PEDASUS [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un atlarından birisinin adıdır.

PEDN ile MANOİD [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Negrito halkının inanışında tanrısal bir çiftin adı olup yeryüzüne indikten sonra sahip oldukları çocuklar insanoğlunun atası olmuştur.

PEDRO (1334–1369) Ortaçağ İspanyol baladlarında Kastilya kralı olarak bahsi geçen bir kahramanın adı olup, asiller tarafından pek sevilmediği için Zalim Pedro olarak da bilinmekteydi. Pedro karısı Kraliçe Blanche ile üç kayınbiraderini öldürtmüşse de bir savaş sırasında kafası kesilerek öldürülmüştür.

PEG O'NELL [Kelt Mitolojisi] Kuzey İngiltere'de yer alan Ribble nehrinde boğulduğuna inanılan hizmetçi bir kızın adı olup, içi kendisini kurtarmayan insanlara hınçla dolu hayaleti her 7 yılda bir dirilerek geceleri önüne çıkanı öldürmekteydi. Bu yüzden Peg'in Gecesi adı verilen bu özel günde çeşitli hayvanlar nehir kenarına sunu olarak bırakılır ve Peg O'Nell'in gönlü alınmaya çalışılırdı. Ribble nehri Roma dönemi ve öncesinde Kelt nehir tanrıçası Belisama'nın adını taşımakta ve kıyısında tanrıça adına inşa edilen bir tapınağı barındırmaktaydı.

PEG POWLER Yeşil derili, uzun saçlı, keskin dişli çirkin ve yaşlı bir cadı kadının adı olup, nehir dirseklerinde yaşadığına inanılmaktadır. Nehirde yüzen kurbanlarını suyun altına çekip boğarak öldürmektedir.

PEGAİS Yaşlı Pliny'nin notlarında bahsi geçen, bir atın kafasına sahip olan beyaz bir kuşun adıdır.

PEGASİS [Yunan Mitolojisi] Pegasos'un toynağını yere vurması sonucu oluşan Hippokrene pınarının koruyucu perisinin adıdır.

Pegasus ile su perileri (Bulfinch, 1897)

PEGASUS [Yunan Mitolojisi] Ölümsüz kanatlı bir atın adı olup, Perseus tarafından öldürülen - Poseidon'dan hamile kalmış- Gorgon Medusa'nın karnından fırlayarak doğduğuna inanılmakta olup, bu yabani ata sadece tek bir insan binebilmiştir.

Khimera'yı öldürmek isteyen Bellerophontes Pegasus'u Pirene'de bir kuyudan su içerken Athena'nın hediyesi altın bir boyunduruk kullanılarak yakalamayı başarmıştır. Bellerophon, Helikon dağında yabani atın sırtına binerek evcilleştirmeye çalışmış, bu sırada Pegasus'un attığı bir çiftenin toprağa değmesiyle şairlere ilham veren Hippokrene pınarı ortaya çıkmıştır. Atı evcilleştirmeyi başaran kahraman Pegasus'un yardımıyla Khimaira'yı öldürdükten sonra Olympos dağına uçmasını emredince ölümlü Bellerophon'un küstahlığına hiddetlenen Zeus atı uçan bir böceğin sokmasını sağlayarak binicisini sırtından atmasını sağlamıştır. Bellerophon yere düşerken, Pegasus uçmaya devam etmiş ve gökyüzüne kendi adıyla anılacak bir takımyıldıza dönüşmüştür.

PEHAR Bkz. Pekar

PEHEİPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Kaliforniya'da yaşayan Maidu halkının söylencelerinde bahsi geçen bir kültürel kahramanın adıdır.

PEHLEVİ METİNLERİ İran'da MÖ 3. yüzyıldan, MS 7. yüzyılda İslamiyet'in kabulüne değin kullanılan Arami orijinli Pehlevi alfabesiyle yazılan metinlerin adı olup, Zerdüştlüğün kutsal metni Avesta bu dile çevrilmiştir.

PEİJAİNEN Finlandiya'da geçmişte uygulanmış bir ayı gömme ayininin adı olup, bir ayı öldürmek topluluğun savaşçıları arasına katılma ayrıcalığını getiriyordu. Öldürülen ayının eti yenmez, kafatası ise genç bir ağacın dalına ya da bir mızrak ucuna takılırdı. Bkz. Hayvan Tapımı

PEİRAEUS [Yunan Mitolojisi] İthakalı Klytius'un oğlu, Telemakhus'un arkadaşıdır (Hom. Od. xv. 539)

PEİRANTHUS [Yunan Mitolojisi] Argus ile Evadne'nin oğlu, Kallirrhoe, Argus, Arestorides ve Triopas'ın babasıdır (Apollod. ii. 1. 2)

PEİRAS Bkz. Peirasus

PEİRASUS [Yunan Mitolojisi] Argus'un oğlu olup Heraeum'da bir Hera heykelinde bahsi geçmiştir (Paus. ii. 17. 5).

PEİREN [Yunan Mitolojisi] **1.** Bir söylenceye göre Zeus'un âşık olduğu İo'nun babasının adıdır (Apollodoros, Bibliotheke II, 1, 3).

2. Korinthos kralı Glaukos'un oğlu, Bellorophontes'in erkek kardeşi olup, ağabeyi tarafından kazayla öldürülmüştür (Apollod. ii. 3. 1).

PEİRENE [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Asopos'un kızlarından birisi olup, Poseidon'dan Lekhes ile Kenkhrias adlı çocukları olmuş, adı Korinthos'ta bir su kaynağına verilmiştir (Paus. ii. 2. 3, Diod. iv. 74).

PEİRİDES [Yunan Mitolojisi] Şarkı söylemekte usta olduklarından ilham perileriyle (Musa) rekabet etmeye kalkışan Pieros ile Euippe'nin dokuz genç kız olup, Nikandros'a göre Kolymbas, İygks, Kenkhris, Kissa, Khloris, Akalanthis, Nessa, Pipo, Grakontis adlarını taşımaktaydılar. Peiridler, Helikon dağına gidip ilham perilerine meydan okumuş ama yapılan şarkı yarışmasında yenilince rakipleri tarafından kuşa dönüştürülmüşlerdir.

PEİROOS [Yunan Mitolojisi] Aenuslu İmbrasus'un oğlu olup Trakyalıların komutanı olarak Troya'nın müttefiki olarak savaşırken ölmüştür (Hom. Il. ii. 844, xx. 484)

PEİRİTHOUS [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Dia ile Zeus veya İxion'un oğlunun adı olup, Minotaur tarafından öldürülen Theseus'un en iyi arkadaşı olan Teselyalı bir kahramanın adıdır (Hom. Il. ii. 741, xiv. 17, Apollod. i. 8 2). Meleagros'un misafiri olarak Kalydon domuzu avına katılmış, Hippodameia ile evlenmiş, Kentaurlarla dövüşmüş, Theseus ile arkadaş olup Helen'i kaçırmış, Hades'in karısı Persophone'u kaçırmak için Theseus ile Cehenneme gitmiş ama arkadaşı Herakles tarafından kurtarılırken Peirithoos orada Erinyelere yakalanıp, bir yer altı taşına oturtularak mahsur kalmıştır.

PEİROUN [Çin Mitolojisi] Tayvan yaratılış söylencesinde tufanın yaklaştığını yakındaki tapınaktaki Awun ve İnfoniwoo heykellerinin yüzlerinin kırmızıya dönmesinden anlayıp insanları uyaran bir kahramanın adıdır.

PEİSANDER [Yunan Mitolojisi] **1.** Maemalus'un oğlu olup Akhilles'in komutasındaki Myrmidonlardan birisidir (Hom. Il. xvi. 193).

2. Polyktor'un oğlu olup, Penelope'in taliplerinden birisiydi (Hom. Od. xviii. 298).

3. Antimakhus'un oğlu, Hippolokhus'un kardeşi olan bir Troyalı olup Agamemnon tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xi. 122, xiii. 601).

PEİSENOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Ops'un babası, Odysseus'un dadısı Eurykleia'nın dedesiydi (Hom. Od. i. 429).
2. İthaka'da Telemakhus'un habercisidir (Hom. Od. ii. 38).
3. Bir kentaurun adıdır (Ov. Met. xii. 303).
4. Troyalı Kleitus'un babasıdır (Hom. Il. xv. 445).

PEİSİDİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Lesbos adasında Methymna kentinin kralının kızının adı olup, kenti kuşatan Akhilleus'a âşık olunca kahramana kendisiyle evlenmeye söz verirse kentin kapılarını açtıracağını söylemiş, Akhilleus önce teklifi kabul etmesine karşın, Peisidike'nin babasına ihanetinden tiksinerek kapıların açılmasının ardından kızı askerlerine linç ettirmiştir.
2. Nestor ile Anaksibia'nın kızının adıdır (Apollod. i. 9. 9).
3. Aelus ile Enarete'nin kızlarından birisi olup, Myrmidon ile evliliğinden Antiphus ve Aktor'u dünyaya getirmiştir (Apollod. i. 7. 3.).
4. Troas'ın Monenia kentinin kralının kızı olup, kenti kuşatıp saldırı hazırlığı yapan Akhilleus'a kentin susuzluktan teslim olmak üzere olduğunu bir pusula ile bildirince, Akhilleus kenti kolayca ele geçirmiştir (Apollodorus, Bibliotheke I, 9, 10).

PEİSİSTRATUS [Yunan Mitolojisi] Pylos kralı Nestor ile Anaxibia'nın en küçük oğlu olup, Telemakhos'a Pylos'tan Sparta'ya giderken eşlik etmiştir (Hom. Od. iii. 36, 48, xv. 46).

PEİTHO [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos ile Tethys'in kızlarından birisidir (Hes. Theogonia 349).
2. Sikyon agorasında bir tapınağı bulunup tanrı olarak tapınılan iknanın kişileştirilmiş formu olup, Hermes ile Aphrodite'in kızı olarak düşünülmekteydi. (Herod. viii. 11, Paus. ii. 7. 7). Petho, Romalılarca Suada veya Suadela adıyla bilinmekteydi.
3. Dionysus ile Aphrodite'in üç kızından birisi, Pasithea ve Aglaia'nın kardeşi olan bir Kharitin adıdır (Nonnus, Dionysiaca, 24.261, Paus. ix. 35. 1).
4. Phoroneus'un karısı, Aegialeus ile Apia'nın annesidir

PEKAR [Tibet Mitolojisi] Bon dininde kuzeyde hüküm süren bir prensin adı olup beyaz bir aslan binen tanrısal bir figür olarak tasvir edilmekteydi.

PEKLO [Slav Mitolojisi] Ölüler dünyası olarak görülen yeraltına verilen isim olup, Slav dillerindeki pech (pişirmek) kelimesiyle ilişkilidir.

PEKO [Fin Mitolojisi] Arpa tanrısı olup adı Fince tarla anlamına gelen pelto kelimesiyle ilişkilidir. Estonya'da başta arpa olmak üzere tüm tahılların koruyucu tanrısının adı olup, balmumundan yapılmış tasvirlerine tapınılmakta, onuruna bira içilip dua edilmekteydi. Finlandiya'da Hıristiyanlığın kabulünden sonra Pellonpekko adıyla bilinen tanrı St. Peter ile özdeşleştirilmiş, St. Peter günü azizin onuruna bira içilerek kutlanmaya başlanmıştır.

PEKOLS Bkz. Bkz. Pikullus

PELAGON [Yunan Mitolojisi] **1.** Phokisli Amphidamas'ın oğludur (Apollod. iii. 4. 1).
2. Hippodameia'nın taliplerinden birisidir (Paus. vi. 21. 7).
3. Asopus ile Metope'nin oğludur (Diod. iv. 72).
4. Kalydonia avına katılan kahramanlardan birisi Sarpedon'un arkadaşı olan bir Lykialıdır (Hom. Il. v. 695).

PELARGE [Yunan Mitolojisi] Potneus'un kızı, İsthmiades'in karısı olup Boetia'daki Cabeiri ayinlerinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. ix. 25. 6).

PELASGLAR [Yunan Mitolojisi] Olympus dininin kurucusu ve Yunanistan'ın ilk sakinleri olup, kozmik bir yumurtadan doğan bir tanrıça tarafından yaratıldıklarını düşünmekteydiler.

PELASGİS Teselya'da Hera ile Argos'ta ise Demeter'in lakabıdır (Apollon. Rhod. i. 14)

PELASGUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Niobe ile Zeus'un oğlu ve (su perisi Kyllene, Deianeira veya Okeanos'un kızı Melioba'dan) Lykaon'un babasıdır. Arkadia efsanelerine göre Lykaon'un babası Pelasgos Arkadia'da yaşamış ilk insan olup, Pelasgos kabilesinin atasıdır (Apollodorus, Bibliotheke, II,1,1) Yunanların gelişinden önce Anadolu'da yaşamış Pelasglar adlı halkın Girit ve Sicilya ve Etruria'da da yaşamış olup, bir ön-Hint Avrupa dili konuştuğu sanılmaktadır.
2. Triopas ile Sois'in oğlu İasos ile Agenor'un kardeşi olan bir Argoslunun adıdır (Pausanias, I,14).
3. Larissa ile Poseidon'un oğlu, Akhaios ile Phthios'un kardeşi olup, üç kardeş Peloponnisos'tan ayrılıp Teselya'yı işgal etmişlerdir.

PELE [Pasifik Mitolojisi] Hawaii adalarında doğum tanrıçası Haumea'nın kızı, güç ve yıkımın kişileştirilmiş sembolü ateş ve volkan tanrıçasının adı olup, lav püskürmelerine sebep olduğuna inanılmaktadır. Günümüzde de tapınılan tanrıça kardeşleri ve köpeğiyle birlikte Kilauea yanardağının içinde yaşayan, şekil değiştirebilen büyüleyici güzellikte bir kadın olarak tasvir edilmekte ve Hula dansçılarının koruyucusu kabul edilmektedir. Pele'nin kendi büyüttüğü en küçük kardeşi Hi'iaka'yı çok sevdiğine ve Kilauea civarında beyaz köpeğiyle dolaşırken ara sıra görülebildiğine inanılmaktadır.
Kimi zaman genç kız kimi zaman ise yaşlı bir kadın görünümünde, saçları ise yaşına göre siyah, gri veya beyaz ama kızgın olduğunda kırmızı olarak tasvir edilen tanrıça daha çok Pele Hanım olarak çağrılmaktadır. Kılık değiştirerek evleri dolaşan tanrıça kendisine kaba davranılır veya başka bir saygısızlık görürse öfkelenerek Kilauea yanardağının püskürttüğü lavlarla yerleşim yerlerini harabeye dönüştürmektedir. Pele ayrıca Hawaii'nin popüler sporu holua oyunlarını kazananların şanslarının yaver gittiğini söylemeleri yerine kendileriyle övünmelerini de hoş karşılamayıp üzerlerine lav parçaları atarak taşa dönüşmelerine yol açmaktadır. Puna, Ka'u ve Kona bölgelerinde bulunan pek çok kayanın Pele'nin cezalandırdığı insanlara ait olduğuna inanılmaktadır.

Pele'nin Hawaii'ye nasıl ve nereden geldiği üzerine pek çok anlatı bulunmakta olup, tüm varyantlarda tanrıçanın uzak bir diyarda doğduktan sonra adaya geldiği Niihau veya Kauai adasından başladığı yolculuğun sonunda Kilauea yanardağı kraterini kendine ev seçmesi ortak motif olarak işlenmektedir. Bir söylenceye göre rüyası veya yolculukları sırasında gördüğü Kauai halkının yakışıklı lideri Lohiau'ya âşık olan tanrıça Hiiaka'yı adamı alıp getirmesi için göndermişse de uzun yolculuk sırasında Hiiaka ile Lohiau birbirlerine âşık olmuştur. Pele'nin önünde durumu anlatan çift birbirine sarılınca tanrıça hiddetle Lohiau'yu öldürmüşse de, Hiiaka adamı yeniden hayata döndürerek evlenmeyi başarmıştır. Başka bir söylencede ise Oahu adasının şekil değiştirebilen domuz tanrısı Kamapua'ya Pele'ye kur yapmak için Hawaii'ye gelmişse de tanrıça tarafından reddedilmiştir. Aşkında ısrarcı olan Kamapua Pele'nin kız kardeşleri tarafından adadan kovulmasına rağmen sonunda tanrıçanın gönlü çalmayı başarmış ve çift sonunda evlenerek birlikte yaşamaya başlamıştır. Bununla birlikte Pele bir süre sonra Kamapua'nın öfkesi ve şakalarından bunalmıştır. Pele'nin lav, Kamapua'nın su büyüleri kullandığı ciddi bir kavga yaşandıktan sonra ayrılan çift Hawaii'nin yeşil kuzeyi tanrıda güneyi ise tanrıçaya kalacak şekilde adayı bölüşmüştür.

PELEUS [Yunan Mitolojisi] Aegina kralı Aeakus'un ile Endeis'in oğlu olup, Teselya'da bulunan Phthia kentinin dolayısıyla Myrmidonların kralıdır (Hom. Il. xxiv. 535). Peleus, aynı zamanda İason'a Altın Post macerasında eşlik eden Argonautlardan birisi ve Akhilleus'un babasıdır.

Söylenceye göre öz kardeşi Telemon ile birlikte kıskandıkları Aeakus'un nereid Psamathe'den doğan üvey kardeşleri Phokos'u öldürmek için kuraya başvurmuş, kurayı çeken Telamon Phokos'u başına bir disk atarak öldürmüştür (Hom. Il. xvi. 15, xxi. 189; Ov. Met. vii. 477, xii. 365). Bir başka kaynağa göre ise Telamon, Peleus'un kardeşi değil sadece arkadaşıdır (Apollod. iii. 12. 6.). Neticede Aeakus, cinayeti öğrenince iki oğlunu sürgüne göndermiştir (Apollod. iii. 12. 6). Sürgünde Aktor'un kızı ile evlenmiş, ama Kalydon avında kazayla kayınpederini öldürünce bu sefer İolkos'a Akastos'un sarayına sürgün gitmiştir. Akastos'un karısı Astydameia, Peleus'a âşık olmuş ama aşkı reddedilince hem kocasına tecavüze uğradığı yalanını bildirmiş hem de Peleus'un karısına, Peleus'un Akastos'un kızı Sterope ile evlenme üzere olduğuna dair bir mektup göndererek kadının intihar etmesine sebep olmuştur. Akastos, konuğunu bizzat öldürmenin doğru olmayacağını düşünerek onu av bahanesiyle Pelion dağına götürüp, Peleus uyurken silahını saklayarak dağ başında yalnız bırakarak silahsız kalınca Kentaurlar tarafından yakalanıp öldürüleceğini ummuştur. Peleus uyanınca Kherion'un yardımıyla kendisini bu güç durumdan kurtarmayı başardığı gibi (Apollod. iii. 13. 3) İason ve Disokurların yardımıyla Akastos'un kentini ele geçirip, Astydameia'yı linç ettirmiştir.

Daha sonra Nereus'un kızı Thetis ile evlenmiş, karısının doğan çocuklarını ölümsüz kılmaya çalışırken ölmelerine sebep olduğunu fark edip küçük oğlu Akhilleus'u kurtarmıştır. Oğlu Akhilleus Troya'da savaşırken Akastus'un oğulları tarafından saldırıya uğrayınca Kos adasına kaçmış ve burada eceliyle ölmüştür.

PELEUS [Yunan Mitolojisi] Av veya savaş sırasında kullananın gücünü arttırdığına inanılan sihirli bir kılıcın adıdır.

PELİADES [Yunan Mitolojisi] İolkos kralı Peleus'un kızları olup, büyücü Medeia'dan öğrendikleri bir yöntemle babalarını bir kazanda pişirerek gençleştirmek isterken öldürmüşlerdir (Eurip. Med. 9, Hygin. Fab. 24).

PELİAS [Yunan Mitolojisi] Tyro ile Poseidon'un oğlu ve Neleus'un ikiz kardeşinin adıdır (Hygin. Fab. 12). Tyro, çocuklarının doğumunu saklayıp onları terk edince at tüccarları tarafından bulunup büyütülmüşlerdir. Peleus delikanlılık çağına gelince Neleus ile birlikte annelerine zulmeden üvey anneleri Sidero'yu Hera tapınağında öldürmüştür. Daha sonra iktidar için aralarında mücadele eden iki kardeşten Peleus galip gelince kardeşi Messinia'ya kaçmıştır. Pelias'ın deniz kıyısında Poseidon'a kurban töreninde gördüğü yeğeni İason'un, bir kâhinin bahsettiği kendini tahtından edecek kişi olduğunu anlayınca ona: 'kral olsaydın, seni tahtından edecek kişiye ne yapardın?' sorusunu sormuş, 'altın postu bulmaya gönderirdim' cevabını alınca gencin tavsiyesine uyarak İason'u Argo seferine göndermiştir. Pelias, yeğenini Karadeniz'e göndermesinin ardından üvey kardeşi Aison'u boğa kanı içerek ölmeye zorlamıştır. İason'un annesi Alkimede ise kralı lanetleyerek kendisini asmıştır. Dört ay sonra beraberinde Medea ile dönen İason intikam planları yapmaya başladıysa da bu işi büyücü eşine bırakmış, karısı Medea, Pelias'ın kızlarına yaşlanan babalarını gençleştirebilecek bir yöntem öğreteceğini söylemiştir. Bir koyunu parçaladıktan sonra bazı otlarla kaynattığı kazandan genç bir kuzu çıkararak kızların güvenini kazanmış, büyücü kadına inanan kızlar babalarını parçalayıp bir kazanda kaynatarak öldürdükten sonra hatalarını anlayıp ülkeyi terk etmişlerdir. Pelias'ın oğlu Akastus durumu öğrenince İason ile Medea'yı İolkos krallığından kovmuştur.

PELİKAN [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında dindarlığın ve özverinin sembolü olup, St. Jerome'un notları ile Dante'nin İlahi Komedya'sında İsa ile özdeşleştirilmiştir.

PELİON [Yunan Mitolojisi] Gigantların Tanrılar ile yaptıkları savaşta Olympos ve Ossa dağlarının üzerine koyarak merdiven olarak kullandığı efsanevi dağın adı olup, kentaurların yurdudur.

PELLAM [Britanya Mitolojisi] Gral kabının koruyucularından birisi olup, 'Suite du Merlin' hikâyesinde adı geçmektedir. Pellam, Pelles ile Pellinore'un babası olup, Balin tarafından kutsal

bir mızrakla yaralanmış ve Galahad tarafından iyileştirilmiştir.

PELLAS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde olağanüstü gücüyle ünlü yuvarlak masa şövalyelerinden birisidir.

PELLEN [Yunan Mitolojisi] Phorbas'ın oğlu olup, Akhaia'da ki Pellene kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. vii. 26. 5).

PELLERVOİNEN [Fin Mitolojisi] Tarlaların ve mahsulün koruyucusu kabul edilen önemsiz bir tanrının adıdır.

PELLES [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde Arimathealı Joseph'in soyundan gelen, Pellam'ın oğlu Pellinore'nin kardeşi, Corbenicli Elaine'in babası ve Galahad'ın dedesidir. Listeneiseli Pelles Bazı kaynaklarda Balıkçı Krallardan birisi olarak geçmekteyse de bu durum şaibelidir.

PELLİNORE [Britanya Mitolojisi] Pelles'in kardeşi ve Lamorak'ın babası olan Adalar (Isles) kralıdır.

PELLONPEKKO Bkz. Peko

PELOPEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Thyestes'in kızı olup, babasıyla girdiği ensest ilişkiden Aegisthus'a hamile kalmış, bu sırada Atreus ile evlenmiştir (Hygin. Fab. 88).

2. Amphion ile Niobe'nin kızıdır (Apollod. iii. 5. 6).

3. Ares'ten Kyknus'u doğuran bir kadındır (Apollod. ii. 7. 7).

4. Pelias'ın kızıdır (Apollod. i. 9. 10).

PELOPİDAE Bkz. Pelops

PELOPS [Yunan Mitolojisi] **1.** Sipylos kralı Tantalos ile Atlas'ın kızı Dione'nin oğlu, Zeus'un torunu, Niobe'nin kardeşi, Atreus ile Thyestes'in babası olup, Peloponnese bölgesinde Mykenae kentinde hüküm sürmüş Pelop hanedanının kurucusudur (Hygin. Fab. 8). Pelops, Anadolu'dan hazineleri ve Firigyalı göçmenleriyle birlikte Yunanistan'a göçerek yerleşmiştir.

Bir söylenceye göre Tantalos bir kıtlık sırasında oğlu Pelops'u tanrılara kurban edip, yahni olarak pişirmişse de Hermes gencin bedenini yeniden bir araya getirerek tekrar hayat vermişlerdir. Bu sırada tanrıça Demeter, insan eti olduğunu bilmeden ısırdığı omuz parçasının yerine fildişinden bir parça eklemişlerdir. Pelops, Hippodameia'ya âşık olmuş, bu yüzden kızın babası Oenomaus ile araba yarışı yapmış, öncesinden rakibinin arabacısı Myrtilus'u ayarladığı için yarışı kazanmayı başarmıştır. Pelops, yarıştan sonra Myrtilus'u öldürerek sırının ortaya çıkmasını engellemiştir. Pelops ile Hippodameia'nın Atreus, Thyestes, Dias, Kynosurus, Korinthus, Hippalmus, Hippasus, Kleon, Argeius, Alkathus, Aelius, Pittheus, Troezen, Nikippe ve Lysidike adlı çocukların sahibi olmuştur (Apollod. ii. 4. 5). Troya Savaşı sırasında kentin alınabilmesi için Pelops'un omuz kemiğinin kente getirilmesi kehanet edilince Pisa'dan Troya'ya getirilmiştir.

2. Agamemnnon ile Kassandra'nın oğludur (Paus. ii. 16. §5)

Pelops yarışı kazanırken (Gayley, 1893)

PELOR [Yunan Mitolojisi] Kadmus'un Thebes'te toprağa gömdüğü ejderha dişlerinden ortaya çıkan bir Spartalının adıdır (Apollod. iii. 4. 1, Paus. ix. 5. 1).

PELORİA [Yunan Mitolojisi] Köleler ve sahiplerinin bir günlüğüne de olsa eşit haklara sahip olduğu bir bayramın adı olup, Teselya'da Zeus Pelorios onuruna düzenlenmekteydi.

PELORİOS [Yunan Mitolojisi] Yunanca 'dev' anlamına gelen kelime Zeus'un unvanlarından birisidir.

PELZEBOCK Bkz. Krampus

PELZNİCKEL Bkz. Krampus

PEMBA [Afrika Mitolojisi] Mali'de yaşayan Mande ve Bambara halklarının inanışında boşluktan ortaya çıkıp yeryüzü ve insanoğlunu yaratan tanrının adı olup, su tanrısı Faro'nun ikiz kardeşidir. Pemba, yeryüzüne bir akasya ağacı tohumu olarak inmiş ve filizlenip ağaca dönüşmüştür. Pemba, ilk kadın Musso-koroni'yi ağaçtan yarattıktan sonra onunla birleşerek insan ırkının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

PEMPHREDO [Yunan Mitolojisi] Üç yaşlı kadın olan Gri Kadınlar'dan (Graeae) birisinin adı, Phorkys'in kızı ve Enyo ile Dino'nun kardeşidir (Hes. Theog. 273; Apollod. ii. 4. 2).

PEMTEMVEHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Kahuilla halkının inanışında toynaklı hayvanların efendisi olup, geyik avlamak isteyen avcılar tarafından tapınılırdı.

PENANNGGA LAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında çocuk doğururken öldükten sonra hayaleti küçük çocuklara musallat olan vampir bir kadının adıdır.

PENARDUN [Kelt Mitolojisi] Llyr'in ilk karısı ve Evnisien'in annesinin adıdır.

PENATES [Roma Mitolojisi] Başlangıçta depo ve ardiyelerin koruyucusu iken zamanla Larlar gibi ev halkının koruyucu kabul edilmiş bu tanrıların ölü ataların ruhları olduğuna inanılmaktaydı. Roma evlerindeki mabedlerinde genellikle 1 Lar'a karşılık 2 Penate figürü bulunmaktadır. Romalılar günlük yemeklerinin bir kısmını Penatelere sunmakta olup bu ruhlar kalp tanrıçası Vesta ile ilişkilendirilmekteydi. Roma devletinin kendi koruyucu tanrısının adı ise *'Penates Publici Romani'* olarak bilinmekte, prens Aeneas tarafından Troya'dan İtalya'ya getirildiğine inanılmaktaydı. Oturan iki adam formunda tasvir edilip, balmumu, gümüş, fildişi veya topraktan tasvirleri yapılan Penatların Velia'da bir tapınağı bulunmakta, onurlarına başta üzüm olmak üzere çeşitli meyveler su-

nulmakta hatta koyun, keçi gibi hayvanlar kurban edilmekteydi. Bkz. Lares

Penelope

PENELOPE [Yunan Mitolojisi] İthaka kralı Odysseus'un vefakâr karısı olarak bahsi geçen kadın, İkarius ile Spartalı Periboea'nın (veya Asterodia) kızı ve Troya savaşının başlamasına sebep olan Güzel Helen'in kuzenidir (Hom. Od. i. 329; Apollod. iii. 10. 6). Odysseus pek istekli olmamakla birlikte Troya savaşına katılmak için gittiğinde karısını henüz çocuk olan Telemakhus ile birlikte bırakmış (Od. xi. 447, xxi. 158) aradan yıllar geçmesine rağmen dönmeyince kentin ileri gelenleri uzakta savaşan kralın öldüğünü düşünmeye başlamıştır. Bu yüzden çok sayıda ısrarcı talip artık dul kaldığını düşündükleri Penelope ile evlenerek Odysseus'un yerine tahta çıkma hayali kurmuştur. Troya savaşına katılan ardından gemisi Akdeniz'de kaybolan kocasını yaşadığı umuduyla yirmi yıl boyunca sadakatle bekleyen Penelope taliplerin hiçbirisiyle evlenmek istememişse de adamların isyan çıkaracağından korkan kadın yaşlı kayınpederi Laertes için ördüğü kefeni bitirdiğine aralarından birisini seçmeye söz vermek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte kadın gündüz ördüğü ipleri geceleri çözdüğünden örgüsü bitmek bilmemiş bu da kocasına evine dönecek zamanı kazandırmıştır. Türlü maceralar atlatıp 20 yıl sonra ülkesine kılık değiştirerek gelen Odysseus geri dönüp karısına talip olan rakiplerini öldürdükten sonra kendisini karısına tanıtmıştır. Homeros sonrası dönemlere ait destanlarda Penelope'nin kocasına sadık kalmadığı hatta 129 talibin hepsiyle sırayla birlikte olduğu ve tanrı Pan'ın bu ilişkilerden doğduğu anlatılmaktadır (Lycoph. 772; Schol. ad Herod. ii. 145; Cic. De Nat. Deor. iii. 22). Bir söylencede ise Odysseus'un kendisine sadık kalmayan karısını kovduğu, kadının Sparta'ya gidip orada öldüğü, bir başkasında ise Odysseus'un dönüşünden sonra çiftin Ptoliporthes adlı bir oğulları olduğundan bahsedilmektedir.

PENEİOS Bkz. Peneus

PENELEOS [Yunan Mitolojisi] Hippalkimos ile Asterope'nin oğlu olan Boetialı bir kahramanın adı olup, Argo seferine ve Troya savaşına katılmıştır. Helena'nın taliplerinden birisi olan (Apollod. i. 9. 16, iii. 10. 8) Peneleos, Troya'da İlioneus ile Lykon'u öldürmüş, Polydamas tarafından yaralanmış, bir söylenceye göre Telephus'un oğlu Eurypylos tarafından öldürülmüş bir başkasına göre tahta atın içinde kente girmiştir (Paus. ix. 5. 8, Hom. Il. ii. 494, xiv. 487).

PENEUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı bir nehir tanrısının adı olup, Okeanos ile Tethys'in oğlu, naiad Kreusa'dan ve Hypseus, Stilbe ve Daphne'nin babasıdır (Hom. Il. ii. 757, Hes. Theog. 343, Ov. Met. i. 568, Diod. i. 69). Peneus, Herakles'in ırmak yatağını değiştirmesi sonucu kral Augias'ın ahırlarının bir günde temizlenmesine başka bir diğer nehir tanrısı olan Alpheios ile birlikte yardım etmiştir.

PENG-LAİ [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte Doğu Çin'de yer alan ve ölümsüzlerin yaşadığına inanılan bir adanın adıdır.

PENG-Zİ [Çin Mitolojisi] Uzun ömrü sembolize eden efsanevi bir karakterin adıdır.

PENİA [Yunan Mitolojisi] Yoksulluğun kişileştirilmiş formu olup, fakirler tarafından tapınılan bu tanrıça bir ziyafetin ardından yararlılık tanrısı Porus ile evlenmiş ve Eros'u doğurmuştur (Platon, Symposion 203).

PENİS KILIFI Melanezya, Güney Amerika ve bazı Afrika yerlilerince cinsel organlarını nazar ve büyüden korumak amacıyla takılan yaprak, kamış, mercan, kabak veya bazı bitki kabuklarının kullanılması suretiyle penisin üzeri bir kılıfla kaplanmaktaydı.

PENİSİNİ AVUÇLAMAK Felaketler ve ciddi sorunlardan söz ederken pantolon üzerinden nazar değmesi ihtimaline karşın erkeklik organının avuçlanması batıl inancı İtalya'da yaygın olup 'İo mi tocco' adıyla bilinmektedir.

PENİS YEMEK Çingenelerinin inanışında penis uğur getiren kutsal bir sembol olup, geçmişte en bağlayıcı ve en ciddi yeminler penis üzerine edilmekte, penisini yiyeyim anlamına gelen 'Hav co kar' sözü tılsım olarak kullanılmaktaydı. Felaketlere karşı bir çeşit tılsım olarak evde çalı dikeninden yontulmuş bir fallus heykeli mutlaka bulundurulur ve sıkıntı zamanlarında bu puta dua edilmekteydi. Sırp inançlarına da giren bu adet Çingene kökenli olduğu gibi, günümüzde uygulamada fallusun yerini çivi almıştır. Örneğin

Macaristan Çingenelerinde gelin kocasının cinsel gücünü arttırmak için yataklarına çivi çakmaktaydı.

PENTAGRAM Beş köşeli yıldızın adı olup, Yunanca pentagrammos kelimesinin isim hali olan pentagrammon (beş çizgi) kelimesinden doğmuştur. Antik Yunan ve Babil'de bilinen bir sembol olan Pentagram'ı bazı yazarlar altı köşeli Süleyman mührüyle karıştırmışlardır. İlk pentagram sembolü (MÖ 3000) Mezopotamya'da Sümer yazıtlarında bulunmuştur. Pythagoras, pentagram için hygieia (sağlık) kelimesini kullanmış ve onda matematiksel kusursuzluk bulmuştur: $\varphi = (1+\sqrt{5})/2 = 1.618$

Pentagramın açıları düzgün çizildiğinde her çizgi küçük segmentlere bölündüğünde uzun parçalar küçük parçalara bölündüğünde φ değeri bulunmaktaydı.

Ortaçağ neo-Pythagorasçıları pentagramın beş ucunu beş temel elementle özdeşleştirmişler ve her ucu bir harfle adlandırmışlardı (υ-γ-ι-ει-α):

1. Hydro 'su'
2. Gaia 'toprak'
3. Idea, Hieron 'düşünce/tanrısal olan'
4. Heile 'ateş'
5. Air 'hava'

Hıristiyanlar ilk dönemlerde pentagramı İsa'nın beş yarasını sembolize ettiği anlamını yüklemiş ve beş duyunun sembolü olarak bu işareti kullanmışsa da pentagram Satanizmle özdeşleşmiştir.

Satanistler iki daire ve Baphomet'in başını pentagramın içine çizerek, Neo-paganlar beş temel elementin (toprak, hava, ateş, su ve ruh) temsil etmiştir.

PENTHESİLEİA [Yunan Mitolojisi] Homeros sonrası destanlarda Ares ile Otrera'nin kızı olan bir Amazon kraliçesinin adıdır (Hygin. Fab. 112, Serv. ad Aen. i. 491). Hektor'un ölümünden sonra Priam'ın yardımına gelip, Troya'da Yunanlara karşı yiğitçe çarpışmışsa da Akhilleus tarafından öldürülmüştür. Akhilleus, öldürdüğü kişinin erkek değil kadın olduğunu anlayınca oturup ağlamış, bu sırada kendisiyle alay eden Thersites'i öldürmüştür (Dict. Cret. iv. 2; Schol. ad Hom. II. ii. 219). Akhille kadının güzelliğinden etkilenmiş ve Penthesilea'nın cesedini münasip bir cenaze töreni düzenlenmesi için Priam'a götürmüştür.

PENTHEUS [Yunan Mitolojisi] Kadmos'un kızı Agave ile Ekhion'un oğlu, Thebai kralının adı olup, Dionysos kültünün yayılmasına karşı çıkmışsa da Kithaeron İno ve Autonoe tarafından yanlışlıkla hayvan sanılarak parçalanmıştır. Euripides'in Bacchai oyununda Dionysos tapımının uç noktasına ulaşan Maenad adlı kadınların Dionysosçu eğlence ve çılgınlıkları anlatılmaktaydı. Dionysos, Semele'yi Zeus'un öldürdüğüne yakarak inanmayan ailesini cezalandırmak için Thebai'ye gelmiştir. Thebaili kadınlar Kithairon dağına giderek şarap içip, hayvan ve yılanları parçalayıp yiyerek kendilerinden geçmişçesine çığlıklar atarak Dionysos'a tapınmaya gitmişlerdir. Dionysos kadınları cezalandırmak için Agave'nin oğlu Pentheus'u delirtmiş ve kadınları izlemek üzere peşlerinden dağa gitmesine sebep olmuştur. Pentheus'u gören kadınlar parçalamış hatta çocuğun kopmuş başını aslan başı zanneden öz annesi Agave yanında Thebai'ye getirmiştir. Ayıldığında yaptığını anlayan kadın Dionysos'un gücünü görmüş ve hatasıyla yüzleşmiştir (Eurip. Phoen. iv. 942; Paus. ix. 5. 2; Ov. Met. iii. 513).

PENTHİLUS [Yunan Mitolojisi] Orestes ile Erigone'nin oğlu, Ekhelatus ile Damasias'ın babasının adı olup, Lesbos (Midilli) adasının soylu ailelerinden Penthilid soyunun efsanevi atasıydı.

PENTHUS [Yunan Mitolojisi] Keder ve hüznün kişileştirilmiş formunun adı olup, Zeus tanrılara görev dağıtımı yaparken sona kalmış olduğunda ona sadece ölülerin ardından dökülen gözyaşı ve keder duygusuna sahip çıkma görevi kalmıştır.

PENTİKOST İsa'nın ölüp, dirilip, göğe yükselişinden sonra, Kutsal Ruh'un Havarilerin üzerine çöktüğü güne verilen isimdir. İbranilerin Şavut bayramı ile ilişkili olan Pentekost günü Aziz Petrus'un çağrısıyla gerçekleşen üç bin kişinin katıldığı tarihin ilk toplu vaftiz olayı Batı ve Doğu Kiliselerine bağlı Hıristiyanlara ilham kaynağı olmuş ve pek çok ülkede gelenek haline gelmiştir.

PENYAKİT Malaysiya'da 'hasta eden' adıyla da bilinen kötü bir ruhun adıdır.

PEPAKİJİSE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Menomini halkının inanışında su altında yaşadığına inanılan 'Panter Kadın' olup, sualtı ve gök halkları arasında çıkan savaşta önemli rol oynamıştır.

PEPARETHOS [Yunan Mitolojisi] Dionysos ile Ariadne'nin dört oğlundan birisi olup, Thoas, Staphylos ve Dinopion'un kardeşiydi.

PEPİN [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in babası olan Frank kralının adı olup, aynı zamanda Karolenj hanedanının kurucusudur.

PEPROMENE [Yunan Mitolojisi] Kaderin kişileştirilmiş dişil formu olup Aesa, Moira, Moros, Ananke, Adrasteia ve Heimarmene ile eşanlamlı kullanılmaktaydı (Hom. Il. iii. 309, Paus. viii. 21. 2).

PEPSY Falkland adalarının 230 km kuzeyinde bulunduğuna inanılan bir hayalet adanın adıdır. İlk olarak Ambrose Cowley tarafından muhtemelen Falkland adalarıyla karıştırılarak rapor edilmiştir.

PERAHERA Seylan'ın Kandy kentinde her yıl Ağustos ayında düzenlenen bir fener alayının adı olup, Buda'nın yadigârlarından birisi bir siyah filin sırtında taşınmaktadır.

PERATUS [Yunan Mitolojisi] Leukippos'un oğlu olan bir Sikyon kralının adıdır.

PERCHTA Bkz. Bertha

PERCHTEN Bkz. Bertha

Perceval (Louis Rhead)

PERCİVAL [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatından Malory'nin Arthur'un ölümü (Le Morte d'Arthur) öyküsünde adı geçen yuvarlak masa şövalyelerinden birisi olup, Sir Pellinore'in oğlu, Sir Lamorak'ın kardeşidir. Kahramanın adı ilk olarak 12. yüzyılda Fransız şair Chrétien de Troyes *le Conte du Graal* adlı eserinde ardından Wolfram von Eschenbach'ın *Parzival* ve Sir Thomas Malory'in *Le Morte d'Arthur* adlı çalışmalarda anılmıştır. Söylenceye göre babasının ölümünden sonra ormana getirilen Percival 15 yaşına geldiğinde ormandan geçen bir grup şövalyeyi etkilemeyi başarınca saraya götürülüp yetiştirilmiş, yuvarlak masa şövalyesi olduktan sonra Grail kabının peşine düşmüştür. Eschenbach'ın şiirinden etkilenen Wagner'in Parzival adlı eserinde kahraman Galahad ile birlikte kutsal kâse Gral kabını bulmuş, arkadaşının ölümünden sonra bir manastıra kapanıp, burada ölmüştür.

PERDE [Yahudi Mitolojisi] Kudüs tapınağında kutsal yer ile tanrı huzurunu sembolize eden en kutsal yerler arasında bulunan perdenin adıdır.

PERDİX [Yunan Mitolojisi] Atinalı mimar ve mucit Daedalus'un yeğeninin (veya kızının) adı olup, 20 yaşında amcasının çırağı olmuştur. Zeki ve başarılı bir genç olan Perdix'i kıskanan Daedalus, yeğenini Akroplisten aşağı atmış, tanrıça Athena genç adamı düşerken kekliğe dönüştürmüştür. Perdix, Yunan sanatında testere, keski, çömlekçi çarkı gibi aletlerin mucidi olarak gösterilmiştir (Ovid. Met. viii. 241; Paus. i. 21. 6, 26. 5; Diod. iv. 76).

PERE [Polinezya Mitolojisi] Adaları çevreleyen okyanus suları tanrıçasının adıdır.

PERE NOEL İngiltere'de 'Father Christmas', Amerika'da 'Santa Claus' olarak bilinen Noel Baba'nın Fransız karşılığıdır. Modern Santa Claus'tan farklı olarak sırtında torba yerine bir üzüm sepeti taşımakta, uzun bir palto giymekte başına yaprak dalından taç sarılmış bir kukuleta takmaktadır.

PEREDUR [Kelt Mitolojisi] Galler söylencelerinde Gloucester cadıları tarafından eğitilmiş soylu bir şövalyenin adıdır. Olwen ve Grail kabı söylencelerinde bahsi geçen kahraman Percival (kap arayan) adıyla da anılmıştır.

PERENDİ [Arnavut Mitolojisi] Güneydoğu İtalya'da Adriyatik Denizi kıyısında yer alan antik İllyria bölgesi halkının inanışında şimşek tanrısının adı olup, Arnavut panteonuna da girmiştir. Litvanya'da Perkunas, Letonya'da Perkons adıyla bilinmektedir.

PEREPLUT [Slav Mitolojisi] İçki ve talih değişiminin tanrıçası olup, bir boynuzdan içki içilerek saygı gösterilirdi.

PERGAMUS [Yunan Mitolojisi] Pyrrhus veya Neoptolemos ile Andromakhe'nin küçük oğlu olup, Anadolu'ya gitmiş, Teuthrania kentinin kralı Areius'u teke tek dövüşte öldürerek yerine kendi geçmiş ve Teuthrania adını Pergamos (Bergama) olarak değiştirmiştir (Paus. i. 11. l).

PERKUNATELE [Slav Mitolojsi] Polonya halkının inanışında gök gürültüsü tanrısı Perkun'un annesi olup, Baltık kökenli olduğu sanılmaktadır. Hıristiyanlığın kabulünden sonra kültü *Maria Percunatele* adıyla Meryem Ana kültüyle birleştirilmiştir.

PERİ [Pers Mitolojisi] Doğaüstü güçlere sahip dişi yaratıkların adı olup, çok tanrılı dinlerde bulunan ve zamanla unutulan ikincil tanrıçaların destan ve masallarda yaşayan izleri oldukları sanılmaktadır. Farsça'dan diğer İslam ülkelerinin folkloruna peri adıyla geçen kelime Hint mitolojisinde pari olarak anılmaktadır. Peri inancının kökeni Zerdüşt dininde Daeva adı verilen iblislerle savaşan, insanlara doğru yolu gösteren olağanüstü güzelliğe sahip kadın formunda paraiaka adlı doğaüstü yaratıklardır. Bir söylenceye periler göre bir zamanlar cennetten kovulmuş melekler olmalarına karşın çoğu zaman insanlara yardım etmeye devam etmektedirler. Perilerin en zayıf noktası demir madenine karşı olup, yakalanırlarsa demir kafes içerisinde tutulabildiklerine inanılmaktadır.

Orta Asya, İran ve Afganistan folklorunda Kaf Dağı'nın ardında yer aldığı düşünülen Peri ülkesinde yaşadıkları ve bir peri padişahı tarafından yönetildiklerine inanılmaktadır. Bazı masallarda yaban keçilerinin perilere ait olduğundan bunları öldüren avcıların cezalandırıldığı anlatılmaktadır. Bazı masallarda ise insanlar

gönüllü, tesadüfen veya kaçırılarak perilerin törenlerine katılmakta nadiren de olsa insan-peri evliliği yaşanmakta ve mutlu sonla bitmektedir. Çoğunlukla bir süre sonra peri kızı insan kocasını terk ederek halkına geri dönmektedir.

2. [Macar Mitolojisi] Dağların tepelerinde sihirli kedi ve kuşlar tarafından inşa edilen kalelerde kaygısızca yaşayan dans etmek ve dikiş dikmekten hoşlanan periler iyi ve kötü olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmakta iyiler Firtos, kötülerse Tartod adı verilen kraliçeleri tarafından yönetilmekteydi. Peri kızı İrma ile yakışıklı Zelemir'in trajik aşkını anlatan masalda olduğu gibi peri kadınların insanlar ile aşk yaşaması iki tarafa da ölüm getirmekteydi. Bkz. Firtos

PERİ ANA Yoksul veya kimsesiz çocuklara yardım etmeye söz veren perilere verilen isim olup, en ünlü örnekleri Charles Perrault'un "Cinderella" ve aynı masalın Fransız versiyonu Perrault'un "Peau d'Ane" masallarında yer almaktadır. Zarif bir hanım olarak tasvir edilen Peri Ana, bir kabağı at arabasına, fareleri arabacıya, Cinderella'yı ise zarif bir hanımefendiye dönüştürerek üvey annesinden zulüm gören kızın saraydaki baloya gitmesini sağlamıştır. Peri Ana motifi bazı kültürlerde kız çocuğun ölen annesinin ruhu hatta Yahudi folklorunda olduğu gibi İlyas peygamber tarafından üstlenilmiştir.

PERİ EBE Ölümlü bir kadının tarafından esrarengiz bir diyarda insan olmayan veya yarı-insan bir çocuk doğurmasına yardım eden peri (bazen iblis) kadınların adıdır. Gece yarısı gizemli bir adam ebenin kapısını çalarak yardımını istemekte kadını yanına alarak başka bir diyar veya mağaraya götürmektedir. Kelt öykülerinde insan olarak tasvir edilen hamile kadın doğaüstü bir yaratıktan hamile kalırken, Yahudi öykülerinden tersine dişi bir iblis ölümlü bir erkekten hamile kalmaktadır. Peri ebe doğum sonrasında önce bebeğin sonra kendi gözlerine sihirli bir krem sürmekte sonrasında ödüllendirilerek evine güvenle gidebilmesi sağlanmaktadır.

PERİ VAFTİZANASI Bkz. Peri Ana

PERİBOEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Telamon ile Alkathous'un kızı, Ajax ile Teucer'in annesinin adıdır (Apollod. iii. 12. 7).

2. Hipponous ile Oeneus'un kızı ve Tydeus'un annesinin adıdır (Apollod. i. 8. 4).

3. Korinth kralı Polybos'un karısının adıdır.

4. Penelope'nin annesi ve İkarius'un karısı olan bir su perisinin adıdır (Apollodorus, Bibliotheke III 10, 6).

5. Eurymedon'un kızı olup, Poseidon'dan Nausithous'u doğurmuştur (Hom. Od. vii. 56)

6. Akessamenus'un kızı olup, nehir tanrısı Axius'tan Pelagon'u doğurmuştur (Hom. Il. xx 142).

PERİERES [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] **1.** Aeolus ile Enarete oğlu, Aphareus, İkarios, Leukkippos ve Tyndareos'un babası olan Messinia kralının adıdır.

2. Thebai kralı Menoekeus'un arabacısı olup, Minyai kralı Klymenos'u öldürerek Thebaililer ile Minyaililer arasında savaş çıkmasına sebep olmuştur (Apollod. ii. 4. 11).

3. Borus'un babası, Polydora'nın kocasıdır (Hom. Il. xvi. 177).

PERİGUNE [Yunan Mitolojisi] Theseus tarafından öldürülen hırsız Siris'in kızının adı olup, Theseus'tan Melanippos adlı oğlu olmuştur.

PERİKLYMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Teiresias'ın kızı Khloris'in oğlu olup Thebai kentine yürüyen yedi kahramanın saldırısına karşı kenti savunmuş, Parthenopairos'u öldürmüşse de Zeus'um emriyle toprak tarafından yutulmuştur (Apollod. iii. 6. 8; Paus. viii. 18).

2. Neleus ile Khloris'in Argo seferine katılan oğlu olup dedesi Poseidon'dan şekil değiştirme yeteneğini miras almıştır. Nestor'un kardeşi olan Periklymenus, Herakles'in Pylos seferinde arı ya da kartala dönüşmüşse de Athena'nın uyarısıyla Herakles tarafından öldürülmüştür (Hom. Od. xi. 285, Apollod. i. 9. 15, Ov. Met. xiii. 556).

PERİLAUS [Yunan Mitolojisi] İkarius ile Periboea'nın oğlu, Penelope'nin kardeşidir (Apollod. iii. 10. 6).

PERİLER Doğaüstü güçlere sahip dişi yaratıkların adı olup, çok tanrılı dinlerde bulunan ve zamanla unutulan ikincil tanrıçaların destan ve masallarda yaşayan izleri olmaları muhtemeldir. Orman, mağara ve pınarlarda ikamet eden periler, çoktanrıcılık döneminden farklı olarak tek tanrıcılık döneminde kötü varlıklar sayılmışlardır. İngilizce peri kelimesinin karşılığı Latince fatua (kadın) veya fatum "kader" kelimeleriyle ilişkili olan Eski Fransızca "feie"den ödünç alınan "fairy"dir. Bkz. Peri

PERİMEDE [Yunan Mitolojisi] **1.** Aeolus ile Enarete'nin kızı, Hippodamas ile Orestes'in annesidir (Apollod. i. 7. 1).

2. Oeneus'un kızı olup, Phoenix'ten Europa ile Astypalaea'yı doğurmuştur (Paus. vii. 4. 2).

3. Amphitryon'un kız kardeşi, Likymnius'un karısıdır (Apollod. ii. 4. 6).

PERİMELE [Yunan Mitolojisi] **1.** Amythaon'ın kızı ve İksion'un annesidir.

2. Alkestis ile Admetos'un kızı, Argos'un karısı, Magnes'in annesi ve Eumolos'ın kardeşidir.

3. Hippodamas'ın kızı olup nehir tanrısı Akheloos'a âşık olunca babası tarafından denize atılmışsa da Poseidon tarafından bir adaya dönüştürülmüştür.

PERİPHAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dürüstlüğü ile meşhur Attika kralının adı olup, Apollon'a karşı fazlaca hürmet gösterdiği için Zeus tarafından bir kartala dönüştürülmüştür (Ov. Met. vii. 400).

2. Epytus'un oğlu ve Troyalı Aeneas'ın habercisidir (Hom. Il. xvii. 323).

3. Lapithes'in oğludur (Diod. iv. 69, v. 61).

4. Aetolialı Okhesius'un oğludur (Hom. Il. v. 842).

PERİPHETES [Yunan Mitolojisi] **1.** Antiklea ile Hephaistos'un oğlu olan Argolisli bir hayduttur. Düşmanlarını demir bir çubukla öldürmekte olduğundan 'sopa taşıyan' adıyla da bilinirdi. Thesseus, Attike'den dönerken bu haydutla

karşılaşıp öldürülmüş, bronz değneğini de almıştır.

PERİSTAN Orta doğu, Orta Asya ve Güney Asya folklorunda perilerin yaşadığı Kaf dağının tepesinde yer aldığına inanılan hayali ülkenin adıdır. Günümüzde Pakistan'ın Hindikuş dağları civarındaki Çitral bölgeside perilerle ilişkilendirildiğinden aynı adla anılmaktadır.

PERİSTERA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in maiyetindeki su perilerinden birisinin adı olup, Yunanca 'güvercin' anlamına gelmektedir. Aphrodite ile Eros çiçek toplama yarışı yaparken, çiçek toplayarak Aphrodite'nin galip gelmesini sağlamış, bu yüzden Eros tarafından güvercine dönüştürülmüştür.

PERİSTİARKHOS [Yunan Mitolojisi] Eleusis ayinlerinde günahtan arınma törenlerini yöneten din adamlarının adıdır.

PERİT Arnavut halkının inanışında olağanüstü güzelliğe sahip, tepeden tırnağa beyaz kıyafetler içinde yardımsever dişi yaratıkların adıdır. Peritler, yere ekmek atıp günah işleyen insanları kamburlaştırarak cezalandırmaktadırlar.

PERKELE [Fin Mitolojisi] Şimşek tanrısı Ukko'nun görünümlerinden birisi iken zamanla şeytana dönüştürülmüştür. Perkele'nin adı ile Baltık panteonundaki Perkunas'ın ilişkili olması muhtemeldir.

PERKONS [Baltık Mitolojisi] Letonya'da Perkos, Litvanya'da Perkunas, Prusya'da Percunis, Rusya'da Perun adıyla bilinen şimşek tanrısının adıdır. Perkons, yağmur getirdiği için aynı zamanda bereket ile de ilişkilendirilmekteydi. Bkz. Perun

PERKUNAS [Baltık Mitolojisi] Şimşek, yağmur ve bereket tanrısının adı olup, aynı zamanda ateş, meşe ağacı ve adalet ile de ilişkilendirilmektedir. Gökyüzünde sürdüğü arabasında elinde baltasıyla iblislere karşı savaş verdiğine inanılmaktadır. Bkz. Pekons, Perun

PERO [Yunan Mitolojisi] **1.** Neleus ile Khloris'in erdemliliği ve güzelliğiyle ünlü kızının adı olup, kuzeni Bias ile evlenmiştir (Hom. Od. xi. 286, Paus. x. 31. 2, Apollod. i. 9. 9).

2. Poseidon ile birlikteliğinden nehir tanrısı Asopus'u doğuran kadının adıdır (Apollod. iii. 12. 6).

PERRAULT, CHARLES (1628–1703) Fransız saray memuru, entelektüel yazar olup, derlediği çocuk masalları ile ün kazanmıştır. 12 Ocak 1628'de Paris'te varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğan Perrault önce Beavuais Koleji'ne ardından hukuk tahsili için Orleans'ta öğrenim görmüş, 1651'de hukuk fakültesinden mezun olup, Paris barosuna kayıt olarak babası ve ağabeyi gibi avukatlık yapmaya başlamıştır. Perrault'un yazmaya ve şiire karşı yeteneği kral XIV Louis'in sanat ve inşaattan sorumlu bakanı Jean-Baptiste Colbert tarafından fark edilmiş, genç avukata entelektüel kapasitesini ve sanatsal duyarlılığını kullanabileceği fırsatlar sunulmuştur. Pek çok edebi çalışması bulunan yazarın en büyü başarısı kaba dilde yazılmış köylü masallarını sarayda okunabilecek düzeyde edebi nitelikte yeniden yazmasıdır. 1695'te masalları şiir formunda düzenlemek isteyen yazarın bu girişimi başarısız olunca, çalışmasını 2 yıl sonra "Kısadan Hisseli Geçmiş Zaman Masalları: Kaz Ana'dan Masallar" (Histoires ou contes du temps passé, avec des moralités: Contes de ma Mère l'Oye) adıyla düzyazı olarak yayınlamıştır. Bu çalışma Uyuyan Güzel, Kırmızı Başlıklı Kız, Çizmeli Kedi, Periler, Külkedisi, Cinderella gibi günümüzde iyi bilinen öyküleri içermektedir. Perrault kaynakları hakkında bilgi vermemekle birlikte masalların kendi eseri olmadığı sanılmaktadır.

PERS MİTOLOJİSİ İslam öncesi inanç ve efsaneler ve özellikle Zerdüştlüğün düalist yapısı pek çok tanrı ve doğaüstü yaratıkların hikâyesini barındırmaktadır. Zerdüşt dinin en önemli tanrısı ışık ve hayatın kaynağı iken karşıtı Angra Mainyu (Ahriman) kötülük ve karanlıkla özdeşleştirilmektedir. Pers efsanelerinin en önemli kahraman Zaloğlu Rüstem olup maceraları Şehname adlı manzum destanın konusunu oluşturmuştur. Diğer bir kahraman ise Zahnak'ın kötülük ve despotizmine karşı savaşan Demirci Kava'dır. Fars folklor ve mitolojisi periler, ejderhalar ve Simurg adlı kuş gibi pek çok doğaüstü yaratığı da içermektedir.

PERSAEUS Bkz. Perses

PERSE [Yunan Mitolojisi] Okeanidlerden birisinin adı olup, güneş tanrısı Helios'tan Kalypso, Aeetes, Kirke, Pasiphae ve Perses'in annesi olmuştur (Hom. Od. x. 139, Hes. Theog. 356, 956). Neira (hilal) adıyla da bilinen perse veya Perseis'in ay tanrıçasının yer altı ile ilişkilendirilen formu olduğu sanılmaktadır.

PERSEİDES [Yunan Mitolojisi] Perseios veya Perseiades gibi Perseus'un soyundan gelenleri tanımlamak için kullanılan aile adıdır. Amphitryon, Sthenelos ve Herakles bu ailenin en ünlüleridir.

PERSEİS Bkz. Perse

PERSEPHASSA Bkz. Persephone

PERSEPHATTA Bkz. Persephone

PERSEPHONE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Demeter'in (veya Styks'in) kızı ve Hades'in karısı olan Ölüler Dünyası tanrıçasının adıdır (Hom. Il. xiv. 326, Od. xi. 216; Hes. Theog. 912). Yeraltına inmeden önce Kore (bakire) adını taşıyan buğday kız, amcası Hades tarafından Sicilya'daki Enna ovasında nergis çiçeği toplarken derin bir yarığın içinden çıkan dört siyah atın çektiği bir arabaya atılarak kaçırılmıştır. Burada Persephone adını alan kız (Yunanca pherein phonon "ölüm getiren") ayrıca çeşitli kaynaklarda Persephassa, Persephatta, Phersephatta, Pherrephassa, Pherephatta ve Phersephoneia Romalılarca ise Proserpina (Latince proserpere "uzağa atmak) olarak anılmıştır (Cic. de Nat. Deor. ii. 26). Persephone'nin çığlıklarını sadece Hekate duymuş, tecavüze uğradığını ise yalnızca güneş tanrısı Helios görmüştür. Kızının çığlıklarının dağlardaki yankısı Demeter'e ulaştığında acılı anne tanınmamak için başına bir örtü takarak insanların arasına karışmış, yemeden içmeden

yeryüzünü dokuz yıl boyunca umutsuzca aramışsa da kızının izine rastlamamıştır.

Bir gün Helios, Demeter'e Hades'in Persephone'u kaçırıp ölüler ülkesine götürdüğünü anlatınca Demeter öfkeyle Olympos'u terk ederek insanlar arasında yaşamaya başlamış, yaşlı bir kadın kılığında Eleusis'e gitmiş ve burada Kral Keleos'un oğlu Demophon'un dadısı olmuştur (Hesiod Theog. 914; Hygin. Fab. 146.). Demeter çocuğu ölümsüz yapmak için geceleri çocuğun bedenini ambrosia ile sıvayıp yanmakta olan ateşe tutmuşsa da çocuğun annesi bir gece bu sahneye tanık olup çığlık atınca tanrıça çocuğu şaşkınlıkla ateşe düşürmüştür. Demeter böylece gerçek kimliğini açıklamak zorunda kalmış, Eleusis halkı tanrıçayı onurlandırmak için kendisine bir tapınak inşa etmiştir. İnsanlar arasında vakit geçirirken toprağı verimli kılma görevini ihmal eden böylece yeryüzünde açlık çekilmesine sebep olan tanrıça, tanrıların öfkesini üzerine çekmişse de toprağı verimli kılmak için ısrarla kızını görmek şartını öne sürmüştür. Zeus bunun üzerine habercisi Hermes'i yeraltı dünyasına göndererek kızı alıp getirmesini istemiştir. Hades, Hermes vasıtasıyla getirilen emri duyunca ağabeyine itaat edip Persephone'yi yeryüzüne göndermişse de kurnazlıkla kıza bir nar tanesi yedirerek geri dönmek zorunda kalmasını sağlamıştır. Nar tanesi yüzünden yeryüzüne dönme şansını kaybetmesine rağmen, Demeter'in ısrarları sonucunda Zeus araya girerek kızının kış dönemi hariç yılın kalan kısmını yani yılın üçte ikisini yeryüzünde annesinin yanında geçirmesini sağlamıştır. Bazı anlatımlarda Demeter nar tanesini yediği için Hades'e âşık olmuştur. Eski Mısır efsanelerinde yeraltına inen Osiris'in yeryüzüne dönememesi motifi başka Yunan söylencelerinde de bulunmaktadır. Yunan sanatında Persephone güzel bir kız olarak bereket boynuzu, buğday demeti, tasvir edilmekte, horoz, nar (yeniden doğuş) ve meşale gibi semboller ile birlikte tasvir edilmekteydi. Korinth, Megara, Sparta ve Lokri'de tapınakları bulunan tanrıçaya Boeotia'da olduğu gibi ayrıca Demeter ile birlikte de tapınılmakta olup (Paus. ix. 25. 5) ekim ve hasat dönemlerinde onuruna 2 ayrı festival düzenlenmekteydi (Diod. v. 4).

Persephone'nin yeraltı ve yeryüzünde süren yaşamı mevsimlerin oluşumuna atıf yaparken, kaçırılmak suretiyle annesinden ayrılarak bir erkekle evlenmesi kız çocukların büyüdüklerinde evlerinden kalıcı olarak ayrılmaları ve bir eş olarak kendi ailelerini kurmaları, topluma farklı bir statüyle yeniden adapte olması sürecinin gerekliliği motifi evliliği neredeyse "ölüm" ile sembolize ederek sunulmaktadır.

PERSEPTOLİS [Yunan Mitolojisi] Telemakhus'un Nestor'un kızı Polykaste veya Alkinous'un kızı Nausikaa'dan doğan kızının adıdır (Dict. Cret. vi. 6.).

PERSES [Yunan Mitolojisi] **1.** Titan Krios ile Eurybia'nın oğlu, Asteria'nın kocası, Pallas ile Astraios'un kardeşi, Hekate'nin babasıdır (Hes. Theog. 377, 409).
2. Kolhis kralı Aites ile büyücü Kirke'nin kardeşi veya Helios ile Perseis'in oğlu olarak adı geçmektedir (Apollod. i. 9. 28, Hygin. Fab. 244).
3. Perseus ve Andromeda'nın oğlunun adı olup, Pers ulusunun kurucusudur (Herod. vii. 611, Apollod. ii. 4. 5).

Perseus, Medusa'nın başını tutarken (Gayley, 1893)

PERSEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Athena ile Hermes'in yardımıyla Medussa'yı öldüren, Andromeda'yı bir deniz canavarının elinden kurtaran bir kahramanın adı olup, Zeus ile Danae'nin oğlu, Akrisius'un torunudur (Hom. Il. xiv. 310).
Danae'nin babası Akrisios, bir kâhinden torunu tarafından öldürüleceğini öğrenince kızını yeraltında yaptırdığı tunçtan bir odaya hapsettirmiş ama tanrı Zeus tavandaki bir yarıktan altın yağmur damlası formunda içeri süzülerek kızı hamile bırakmıştır (Soph. Ant. 947; Lycoph. 838; Horat. Carm. iii. 16; Met. v. 250). Akrisios, kızının tanrı Zeus'tan hamile kaldığına inanmayıp, önce kızın dadısını öldürmüş, ardından kızıyla torununu bir tahta sandığa koyarak denize bırakmıştır. Zeus sandığın güvenle Kyklad adalarından Seriphos'a ulaşmasını sağlamış, ana-oğul, adanın kralı Polydektes'in erkek kardeşi Diktys adlı bir balıkçı tarafından bulunmuştur. Perseus büyüyüp güçlü ve yakışıklı bir delikanlı olmuş ama annesine kur yapan Polyfektes'e kızdığından düşüncesizce krala Hippodameia'ya düğün hediyesi olarak Gorgon Medusa'nın kafasını getireceği sözünü vererek başını belaya sokmuştur (Tzetz. ad Lyc. 838). Kral, Danae'ye göz koyduğundan niyetini gerçekleştirmek için Perseus'un amacı uğruna öleceğini düşünerek delikanlıdan sözünü tutmasını istemiştir. Perseus, önce Graeae kardeşlerin yanına giderek tek diş ve tek gözlerini alarak kendine yardım etmeye zorlamış, yaşlı kadınlar

kahramanı su perilerine göndermiş, periler de Perseus'a kanatlı sandaletler, bir çanta ve takanı görünmez yapan Hades'in miğferini temin etmiştir (Hygin. Poet. Astr. ii. 12; Hes. Scut. Her. 220, 222). Perseus bunlara ek olarak Hermes'in verdiği orak ile Athena'nın verdiği aynanın da yardımıyla Gorgo Medusa'nın kafasını keserek bir çuvala koymayı başarmıştır. Dönüş yolunda önce dostça karşılandığı Hyperborluların yanına uğramış, ardından kendisine yardımı reddeden Atlas'ı Medusa'nın başını göstererek taşa dönüştürmüştür. Perseus yolda deniz kenarında bir kayaya zincirlenmiş halde gördüğü Andromeda'ya âşık olmuş, kızı parçalamaya gelen deniz canavarını öldürdükten sonra kızı babasının rızasıyla yanına alarak adaya dönmüştür. Perseus ayrıca düğün töreninde kızın kendisine meydan okuyan eski talibini ve tüm davetlileri de taşa dönüştürmüştür. Perseus adada kral Polydektes'in Diktys ile Danae'yi bir tapınağa sığınmak zorunda bıraktığını görünce saraya gidip kral ve maiyetindekilere Medusa'nın yılan saçlı kafasını göstererek taşa dönüşmelerini sağlamış, arından krallığı manevi babası Diktys'e vermiştir. Perseus'un Andromeda ile evliliğinden Alkaeus, Sthenelus, Heleius, Mestor, Elektryon, Gorgophone ve Autokhthe adlı çocukları dünyaya gelmiştir (Apollod. ii. 4; Ov. Met. iv. 606).

Perseus daha sonra Argos'ta Larissa kralı Teudamides'in ölen babası onuruna düzenlediği oyunlara katılarak attığı diskle kazayla dedesi Akrisios'u öldürerek kehaneti doğrulamıştır. Dedesinden boşalan Argos kentinin krallığını istemeyi cüretli bulduğundan kuzeni Megapenthes'in hüküm sürdüğü Tiryns kentiyle Argos'u değiş tokuş ederek Tiryns kralı olmuşsa da Megapenthes tarafından öldürülmüştür. Perseus, bir süre kaldığı Argos'ta Bakha orjilerini başlatmakla kalmamış ayrıca Mideia ve Mykenae kentini de kurmuştur. (Paus. ii. 15. 4) Argos ve Mykenai arasındaki yerleşimlerde ayrıca Serpihos adasında kahraman olarak kabul edilip tapınılmakta hatta Mısır'da Khemnis'te bile bir tapınak ve heykel bulunmaktaydı (Herodotus ii. 91; Paus. ii. 18. 1).

2. Nestor ile Anaxibia'nın oğludur (Hom. Od. iii. 414; Apollod. i. 9. 9).

PERSO [Yunan Mitolojisi] Phorkys ile Keto'nun kızları olan Graelerden ('Griler') birisidir (Ov. Met. iv. 773).

PERUDA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani yaratılış söylencesinde 3 yaratıcı tanrıdan birisi olup (diğerleri: Guaracy ile Jacy) insanların yaratılış ve çoğalmasıyla ilişkilendirilmekteydi.

PERUN [Slav Mitolojisi] Doğu Slavlarında özellikle Ruslarda Hıristiyanlık öncesi fırtına, gök gürültüsü ve savaş tanrısının adı olup, Prokopius'un De Bellum Gothicum (MS 6. yüzyıl) adlı eseri, Kiev ve Helmod kroniklerinde bahsi geçmektedir. Litvanya'da Perkunas, Letonya'da Perkons, Bohemya'da Peranu, Sırbistan'da Peroon adıyla bilinen tanrı gümüş saçlı, altın bıyıklı gökyüzünde alevler saçan bir savaş arabası üzerinde dolaşırken bir adam olarak tasvir edilmiştir. Meşe ağaçları, kartal ve dağ, atlar, silahlar, savaş ve ateş, iblisleri yıldırımlarla vurarak taşlara dönüştüren Perun'un görünüm ve sembolleri kabul edilmekteydi. Georges Dumézil, Perun'un aynı zamanda savaş tanrısı olduğunu iddia etmiş, ayrıca bazı yazarlar Rus halk kahramanı İlya Muremets'in Perun'un bazı özelliklerine sahip olduğunu kaydetmiştir. Perun, Hıristiyanlığın kabulünün ardından Gök gürültücü Elias (İlyas) adıyla bir azize dönüştürülmüştür. Kiev'de açık alanda bir Perun heykeli bulunmaktaysa da MS 988'de Rusya'nın resmen Hıristiyanlığı kabul etmesinin ardından kesilerek nehre atılmıştır. Perun'un Baltık mitolojisindeki Perons ve Perkunas ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

PERUWA Bkz. Pirwa

PERYTON Atlantis ile alakalı olduğuna inanılan yarı geyik-yarı kuş bu yaratık insanlığın düşmanı olup, Roma'nın düşüşünden de sorumlu tutulmaktadır. 16. yüzyılda Fez kentinden (Fas) bir hahamın bugün kayıp olan el yazmasında Cebelitarık Boğazı'nda seyreden denizcilere saldırdıklarından bahsedilmekteydi. Yaratığa ilişkin detaylı bilgi Arjantinli yazar Jorge Luis Borges'in (1899-1986) 'Hayali Yaratıklar' adlı çalışmasında bulunmaktadır.

PESAH Fısıh veya Hamursuz adlarıyla da bilinen bir Yahudi bayramının adı olup, Mısır'da kölelikten kurtarılan İsrail halkının antik İsrailli-lerin göçünün anısına her yıl 14-21 Nisan arasında koyun sürülerinin ilk kuzularını verdiği gün Purim'den bir ay sonra kutlanmaktadır. Pesah, Şavuot (Hamsin Yortusu) ve Sukot ile birlikte üç mevsimsel hac festivalinden (Şaloş Regalim) birisi kabul edilmekte olup, Eski Ahit'te hakkında detaylı bilgi verilmekte, yedi gün boyunca hamursuz ekmeği yenilmesi, bayağı işlerden kaçınılması ve yedi gün boyunca tanrıya ateşte yapılmış, pişirilmiş bir armağan sunulması emredilmektedir (Levililer 23:5).

Pesah öncesinde evdeki bütün mayalı yiyecekler dışarı çıkarılmakta, bahar temizliğinin ardından, 'matza' adlı hamursuz ekmek pişirilmekte, temiz bir koyun ya da keçi 14 Nisan'da kurban edilmekte, iç organları çıkarılmayan hayvan hamursuz ekmek ve acı baharatlarla birlikte yenilmektedir. Ayrıca evin en büyük oğlu Pesah arifesinde üç gün oruç tutmaktadır.

Pesah adı İbranice 'üzerinden geçmek, atlamak' anlamına gelmekte olup, Tanrının İsrail halkına eziyet eden Mısırlıların evlerine felaket yağdırırken Yahudilerinkilere dokunmadan atlamasına istinaden konulmuştur. İnanışa göre Mısır'dan alelacele ayrılan İsrailoğulları ekmeklerini mayalayacak zaman bulamayıp, yolda mayasız ekmek yediklerinde dolayı Pesah bayramında mayasız ekmek yenilmektedir.

PESSİNUNTİA [Yunan Mitolojisi] Kybele'nin lakabı olup, Galatia'da ki Pessinus kentine atfen verilmiştir (Liv. xxix. 10).

PEŞDADİA [Pers Mitolojisi] MÖ 600 yılından önce yaşamış efsanevi bir hanedan olup, Firdevsi'nin Şehname'sinde bahsi geçmektedir.

PEŞENG [Fars Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehname'sinde Tur halkının lideri ve ilk Turan kralla-rından olup Feridun'un oğlu ve Efrasiyab'ın babasıdır.

PEŞOSESKRO [Çingene Mitolojisi] Çingene dilinde 'şeytan elması veya boru çiçeği (Latince: Datura stramonium) adlı zehirli bitkiye verilen isim olup, bu bitkiden insanı sarhoş eden, keyif verici bir madde edilmekte aynı zamanda kehanet ve cinlerin kovulması gibi işlemlerde de kullanılmaktaydı. Çingenelerin kökeniyle ilgili bir efsanede de bu bitkinin önemli bir rolü bulunmaktaydı. Söylenceye göre bilge ve iyiliksever bir adam kendisine hiç karşı gelmeyecek bir kadınla evlenmiş, kadına evlenirken eğer kendine karşı gelirse onu lanetlemek zorunda olacağını da bildirmiştir. Yıllar sonra çiftin pek çok çocuğu olduktan sonra kadın kocasına karşı gelince adam onu 'tüm insan ve hayvanların sakındığı bir bitki olması, meyvelerinin içinde, dünyaya getirdiği çocukların sayısı kadar çekirdek olması; çocuklarının tüm dünyayı dolaşması' şartıyla lanetlemiş, böylece kadın sözde Çingenelerin anası olan bu kadın boru çiçeğine dönüşmüştür.

PET Bkz. Amenti

PETA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya ve Venezuela'da yaşayan Yanomamö halkının inanışında küçük bir kuşun bacağından doğduğuna inanılan ilk kadının adıdır. Dört erkek kardeşle aynı anda evlenmişse de bir süre kardeşler arasında kadınla kimin yatacağı konusunda tartışma çıkmaya başlamıştır. Peta, bir okla ayı vurunca ay tutulması yaşanırken, yeryüzünde seller olmuş ayın kandamlalarından Yanomamö halkı ortaya çıkmıştır.

PETASOS [Yunan Mitolojisi] Geniş siperlikli alçak bir şapka türünün adı olup, kanatlı petasos Hermes'in sembolüydü.

PETAVATTHU [Budist Mitolojisi] Geleneksel hayalet hikâyelerinden oluşan bir koleksiyonun adıdır. Theravada mezhebi literatüründe önemi bir yer tutan 51 öykü kötü davranışların hayaletler (peta) dünyasında mutsuz yaşama yol açtığını vurgulamaktadır.

PETBE [Mısır Mitolojisi] İntikam tanrısının adı olup, Ptolemyus hanedanı döneminde ön plana çıkmıştır.

PETEOS [Yunan Mitolojisi] Orneus'un oğlu, Menestheus'un babası olup, Aegeus tarafından Atina'dan kovulmuş, Phokis'te Stiris kentini kurmuştur (Hom. Il. ii. 552, iv. 338; Paus. ii. 25. 5).

PETER, St. 1. Bkz. Petrus

2. [Hıristiyan Mitolojisi] (1205–1253) Veronalı Peter olarak da bilinen bir aziz olup, engizisyon mahkemesi üyeleri ile ebelerin koruyucusu sayılmakta, yortusu 29 Nisan günü yapılmaktadır. Yahudi ve dini sapkınlara kan kusturan bir vaiz olan Peter Coko'mdan Milano'ya giderken yolda saldırıya uğramış Söylenceye göre bir balta veya kılıç ile kafası kesilerek öldürülmesine rağmen kanıyla yere Havari Amentüsünü (Symbolum Apostolorum) yazmayı başarmıştır.

PETER RUGG Amerikan folklorunda bir türlü ölmeyip yıllarını New England civarında iki tekerlekli hafif arabasıyla amaçsızca dolaşarak geçiren inatçı ve sinirli bir adamın adı olup, öyküsü William Austin'in (1788-1841) "Kayıp Adam Peter Rugg" (1824) adlı öyküsünde anlatılmıştır. 1730'larda doğduğu sanılan adam söylenceye göre Boston katliamı (1770) sırasında arabasını fırtınanın içine doğru sürünce sonsuza dek lanetlenmiş olup, Boston civarındaki yollarda yanında bir çocukla seyahat ederken görüldüğü rivayet edilmektedir.

PETESUKHOS [Mısır Mitolojisi] Helenistik dönem ve sonrasında Fayum kentinde tapınılan bir timsah tanrının adıdır.

PETRA LOA [Haiti Mitolojisi] Kolayca sinirlenen ve bir kamçı ile sembolize edilen bir grup ruhun adı olup, Dominik Cumhuriyeti'nin başkenti Santo Domingo'dan Don Pedro adlı bir adam tarafından köleliğin dayatılmasına tepki olarak sunulmuştur. İnsanlara acı çektirmekten hoşlanan kırmızı gözlü bir varlık olan Petra Loa, ağırbaşlı ve merhametli tanrı Rada loa'nın karşıtıdır.

PETRAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanidlerden birisidir.

2. Skylla'nın lakabıdır (Hes. Theog. 357).

PETRAEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Peirithous'un düğününe katılan kentaurlardan birisidir (Ov. Met. xii. 330).

2. Poseidon'a Teselya'da takılan lakap olup kayaları birbirinden ayırmasına atfen konulmuştur (Pind. Pyth. iv. 246).

PETRO SİMBİ [Haiti Mitolojisi] Vudu büyücülerinin koruyucusu kabul edilip, onuruna keçi ve domuz kurban edilen bir tanrı olup, merhametli ama kızdırıldığında saldırgan bir loa olarak düşünülmektedir.

PETRUS [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın on iki havarisinden birisi olan aziz Yeni Ahit'te "Havarilerin Prensi" ünvanıyla anılmakta, balıkçı, fırıncı, kasap, duvarcı, ağ yapımcıları ve çömlekçilerin koruyucusu kabul edilmekte, yortusu 29 Haziran günü yapılmaktaydı. İsa, Petrus'u ilk kez gördüğünde Kilisenin Kayası (Kifas) olarak anmıştır (Matta 16:18) ki Petrus, İsa'nın yakalanıp çarmıha gerilmesine kadar yanından hiç ayrılmamıştır. Petrus Yahudi baş kâhinin avlusunda kalabalıktan korkması nedeniyle üç kez İsa'yı inkâr etmek zorunda kalmışsa da İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra İsrail'de, Antakya ve İncil'i yaymıştır. Petrus ilk Hıristiyan piskopos olup, Katolik Kilisesince aynı zamanda ilk Papa olarak da kabul edilmektedir. Yeni Ahit'e göre gerçek adı Simon olan Petrus, Beyt Sayda köyünden balıkçı John veya Jonah'ın oğludur Petrus'un balıkçılık yapan kardeşi Andrew de on iki havariden birisi olup, Galile denizine (Lut Gölü) kardeşler Vaftizci Yahya'nın müridi iken İsa'nın kendilerine "Beni izleyin sizi insanların

balıkçısı yapayım" sözleri üzerine takipçisi olmuştur (Markos 1:16).

Petrus hakkındaki en önemli söylence 13. Yüzyılda Altın Efsane adlı çalışmada kaydedilmiş olup, büyücü Simon Magus ile ilişkili olup, büyücü Petrus'un gerçekleştirdiği mucizelerden korkup Roma'ya kaçmışsa da aziz peşinden gitmiştir. Roma'da Neron'un gözüne girmeyi başaran Simon imparatora Tanrı'nın oğlu olduğunu söylemekle kalmamış kafasının kesilmesi halinde 3 gün sonra yerine yenisinin çıkacağını iddia etmiş, bir illüzyonla kendi kafası yerine bir koç kafasının kesilmesini sağlayıp, 3 gün saklandıktan sonra ortaya çıkarak Nero'yu kandırmayı başarmıştır. Bir süre sonra Simon başka bir illüzyonla Neron'u Cennet'e uçrak gideceğine ikna etmiş imparator gösteriyi izlemesi için Petrus'u da davet etmiştir. Petrus, "Şeytan'ın melekleri ya da bu adamı kim havada tutuyorsa sana efendim İsa adına bırakmanızı emrediyorum" deyince büyücü yere düşüp ölmüştür. Aziz Petrus, Hıristiyan sanatında genellikle cennetin anahtarını kimi zaman ise balık veya horoz tutarken tasvir edilmiştir.

PETRUŞKA 1. Rus halk kukla tiyatrosunun (rayok) temel kahramanı olup, koca burunlu, kırmızı sivri şapka (kolpak) takıp, aynı renkte giyinmiş bir soytarı formunda tasvir edilmektedir. Petruşka Rusça "maydanoz" anlamına gelmekle birlikte aynı zamanda Pyotr (Peter) adının küçültülmüş formudur. Petruşka karakterinin ilham kaynağının Çariçe Anna Ioannovna'nın (1693-1740) saray soytarısı İtalyan asıllı Pietro-Mira Pedrillo olduğu sanılmaktadır.

2. Canını bağışladığı beyaz bir güvercin sayesinde büyük servet ve makam sahibi olan bir Rus masal kahramanının adıdır. Çar'ın sofrası için ormanda yaban hayvanları avlayan Petruşka'nın bir gün şansı yaver gitmemiş saraya eli bol dönmek üzereyeken gördüğü beyaz bir güvercini yaralamış, yanına gidip yerden kaldırırken hayvan dile gelerek avcıya canını bağışlanması karşılığında kendisini ödüllendireceğini söylemiştir. Güvercinle birlikte kulübesine giden avcı hayvanı pencere kenarına uyuması için bırakırken kanadına dokunduğu güvercinin birdenbire Rusya'nın en güzel kızına dönüştüğünü görmüştür. Adının Maşa olduğunu söyleyen kız adamla evlenmemekle kalmamış onun zengin olmasını da sağlamıştır. Petruşka'ya 100 rublelik ipek topları almasını söyleyen Maşa bir gece içerisinde ipekleri örerek dünyanın en güzel halılarına dönüştürerek adamın bir günde 5 bin ruble kazanmasını söylemiş ama halıları Çar'ın sarayı için satın alan saray danışmanı Maşa'yı görünce güzelliğinden çok etkilenmiş, saraya giderek ballandıra ballandıra anlatınca Çar kendisini Petruşka'yı ortadan kaldırarak kızı kendisine getirmekle görevlendirmiştir. Danışman bunun üzerine Petruşka'yı ölmesi için sırasıyla önce Ölüler Dünyasına Çar'ın babasını görmek, ardından Üçüncü Dokuzuncu Krallığa konuşan kedi Bayun'u getirmek ve son olarak "Bilinmeyen Diyar'a Bilinmeyen bir şeyi almaya göndermiş kahramana Maşa'nın verdiği tavsiye ve sihirli eşyalar sayesinde tüm görevleri tamamlayıp geri dönmeyi başarmıştır. Sonunda Çar'ın danışmanı kaba kuvvete başvurmuş, Petruşka'yı öldürmeleri için önce 10 adamını ardından tüm ordusunu göndermiş kahraman Bilinmeyen Diyar'dan aldığı sihirli sopayla orduyu yok etmekle kalmamış, çok telli sihirli çalgısı gusliyi çalarak çarın donanmasını da perişan etmiştir. Hasmının kudretinden şaşkına dönen çar pişmanlıkla danışmanını ölene dek dövdürmüş ve Petruşka ile iyi arkadaş olmuştur.

Petruşka eldiven kukla (19. Yüzyıl sonu)

PEUÇE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Mapuçe ve Çilote halklarının inanışında şekil değiştirebilen bir yaratığın adı olup, çoğunlukla hayvan ve insanları korkunç bakışıyla felç ettikten sonra kanını emen dev bir sinek formunda tasvir edilmektedir. Peuçeler ancak maçi adı verilen kadın şamanlarca uzaklaştırılabilmektedir.

PEUKE [Yunan Mitolojisi] İster nehri ağzında yer alan bir adanın perisi olup, Peukon'un annesidir.

PEUKON [Yunan Mitolojisi] Peuke'nin oğlu olan İskit savaşçısı, Perses ile birlikte Kolhis kralı Aeetes'e karşı savaşmıştır.

PEUKETİUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğullarından birisi olup, kardeşi Oenotrus ile birlikte Arkadia'dan İtalya'ya gelmiştir. Peuketia halkının atası olduğuna inanılmaktaydı (Dionys. Hal. i. 11, Apollod. iii. 8. 1).

PEY [Hint Mitolojisi] Seylan adasında yaralı savaşçıların kanını içen, dağınık saçlı şeytani bir yaratığın adı olup, cesetleri üzerlerinde kendinden geçercesine dans ederek parçalayan Pey'in dişil karşılığının adı ise Peymakilir'dir.

PEYGAMBER Tanrı tarafından kullarına haber götürmek ve dinî öğretiyi yaymakla görevlendirildiğine inanılan seçkin insanlara verilen isim olup, kendilerine işaret veya mucize denilen doğaüstü güç veya olaylar atfedilmektedir. İbrahimi dinlerde peygamberlerin tanrı ile vahiy adı verilen mesajlar aracılığıyla iletişim kurduğuna inanılmaktadır. Farsça 'haber getiren' anlamına gelen terimin Arapça karşılıkları aynı anlamdaki resul (haberci) ve anlamındaki nebî (elçi) kelimeleridir.

PEYGAMBERDEVESİ Batı kültüründe dua ettikleri gerekçesiyle saygı gösterilen bu böcekler Fransızlara göre kaybolan çocuklara evlerini bulmada yol göstermektedir. İslam inancında peygamberdeveleri dua etmekle kalmayıp bu sırada yüzlerini de Mekke'ye dönmektedir. Güney Afrika'da ise bir peygamberdevesinin insanın üzerine konmasının büyük şans getireceğine inanılmaktadır. Afrika'da yaşayan Buşmen halkı ise Kaggen adlı yaratıcı tanrılarını peygamberdevesi formunda tasvir etmekteydi.

PHAEA [Yunan Mitolojisi] Theseus tarafından öldürülen bir yaban domuzunun adı olup, Megara ile Korinth arasındaki Krommyonia köyü civarında yaşamasına atfen Krommyonia domuzu adıyla da bilinmekteydi. Phaea, Apollodorus'a göre Ekhidna ile Typhon'un kızı yetiştirdiği domuza kendi adını vermiş olup Strabo'ya göre bu domuz Kalydonia domuzunun annesiydi (Apollodorus, Epitome 1; Strabo, 8.6.22; Hyginus, Fabulae 38).

PHAEAX [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Kerkyra'nın oğlu olup Phaeakia halkının ad vericisidir (Diod. iv. 72).

PHAEDİMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Amphion ile Niobe'nin oğludur (Apollod. iii. 5. 6).

2. Troya dönüşünde Menelaus'u dostça karşılayan Sidonia kralının adıdır (Hom. Od. xv. 117).

PHADREA [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Minos ile Pasiphane veya Krete'nin kızı, Akakallis, Androgeus, Ariadne, Katreus, Deukalion, Euryale, Glaukus, Lykastus ile Xenodike'nin kız kardeşi, Theseus'un karısı, Akamas ile Demophon'un annesinin adıdır (Apollod. iii. 1. 2). Thesus ile evliyken adamın Antiope veya Hippolyte'den oğlu Hippolytus'a âşık olmuş, aşkı reddedilince delikanlıya iftira atarak ölümüne sebep olmuştur. Theseus'un oğlunu kovmakla yetinmeyip, tanrılara cezalandırması için dua da edince çocuk Poseidon tarafından öldürülmüştür. Hippolytos'un ölümüne sebep olduğu ve çocuğun masumiyeti ortaya çıkınca taşıdığı vicdan azabına dayanamayıp, kendisini asarak intihar etmiştir (Hom. Od. xi. 325).

PHAEAK [Yunan Mitolojisi] Phaeax'ın soyundan gelen denizci bir halkın adı olup, Odysseus'a Troya'dan İthaki'ye yolculuğu sırasında yardım etmişlerdir. Phaeak halkının kralı Alkinous, Odysseus'a İthaki'ye ulaşmasını sağlayacak bir gemi verince Poseidon'un öfkesini üzerine çekmiş, gemiyi kayaya dönüştürüp, Phaiakların etrafını dağlarla çevirmişti.

PHAEAX [Yunan Mitolojisi] Poseidon and Kerkyra'nın oğlu olup, Phaeak halkının ad vericisiydi (Diodorus iv. 72). Alkinous and Lokrus'un babası olduğunu iddia edilmiştir (Conon, Hikâyeler 3).

PHAENNA [Yunan Mitolojisi] Kharitlerden birisidir (Paus. ix. 35. 1).

PHAENON [Yunan Mitolojisi] Prometheus'un yarattığı güzel bir genç olup, Zeus âşık olduğu Phaenon'u yanına gökyüzüne alarak, Satürn gezegenine dönüştürmüştür.

PHAENOPS [Yunan Mitolojisi] Abydoslu Asius'un oğlu, Xanthus, Phorkys ve Thoon'un babası ve Hektor'un arkadaşıdır (Hom. Il. v. 152, xvii. 312, 582).

PHAESPHORUS Bkz. Phosphorus

PHAESTOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Rhopalus'un oğlu, Herakles'in torunu olan Sikyon kralı olup, krallığında öncesinde sadece kahraman olarak kabul edilen Herakles'i tanrılaştırarak tapımını başlatmıştır (Paus. ii. 10. l).

2. Tarneli Borus'un oğlu olup, Troya'da İdomeneus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 431).

Phaethon

PHAETHON 1. [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Apollo veya Helios ile Klymene'nin oğlu olup adı Yunanca 'Parıldayan' anlamına gelmektedir (Homer İlyada xi. 735, Od. v. 479). Annesi tarafından babasının kim olduğunu bilmeden büyütülen Phaethon'a ergenlik çağına vardığında gerçek açıklanmış, o da buna inanmak için babasından bir işaret olarak arabasını sürmesini istemiştir. Phaethon, babasının arabasını önce yere çok yakın sürerek yangın tehlikesi yaratmış, ardından çok yüksekten sürerek yıldızları rahatsız etmiş bu yüzden Zeus tarafından gönderilen bir yıldırımla çarpılarak öldürülmüş, cansız bedeni Eridanos veya Po nehrine düşmüştür. Phaethon, kuğuya, ardından ağıt yakan kız kardeşleri üç Heliad ise söğüt ağaçlarına dönüştürülmüştür (Ov. Met. i. 755; Eurip. Hippol. 737; Hygin, Fab. 152, 154).

2. [Yunan Mitolojisi] Kephalus ile Eos'un oğlu olup, Aphrodite tarafından kaçırılarak tapınağında bekçi olarak görevlendirilmiştir (Hes. Theog. 986).

3. [Yunan Mitolojisi] Kolhis kralı Apsyrtus'un takma adıdır (Apollon. Rhod. iii. 245.).

4. [Yunan Mitolojisi] Eos'un atlarından birisinin adıdır (Hom. Od. xxiii. 246).

5. [Mitolojik Yerler] Mars ile Jüpiter arasında yer aldığı Heinrich Wilhelm Matthäus Olbers tarafından ileri sürülen (1802) bir gezegenin adı olup, Olbers'e göre yok olarak asteroit kuşağına dönüşmüştür. Bazı bilim adamları ve bilimkurgu yazarları bu gezegeni Tiamat olarak adlandırmışlardır.

PHAETHONTİDES [Yunan Mitolojisi] Phaethon veya Helios'un kızları olup Heliadlar olarak da bilinirlerdi.

PHAETHUSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Phaethontiadlardan (Heliadlar) birisiydi (Ov. Met. ii. 346).

2. Güneş tanrısı Helios ile Neaera'nın kızı olup kız kardeşi Lampetia ile birlikte babasının sığır sürüsüne çobanlık etmekteydi (Hom. Od. xii. 132).

PHAGRUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile su perisi Othreis'in oğluydu (Anton. Lib. 13).

PHAJANAK Tayland'da yaşayan Lao halkının inanışında Mekong nehrinde yaşadığına inanılan, suda yüzenleri yutup daha sonra köle olarak kullandığına inanılan efsanevi bir yılanın adıdır.

PHALAEKUS [Yunan Mitolojisi] Artemis'in gönderdiği bir aslan tarafından parçalanan Ambrakia tiranının adı olup, Ambrakia halkı nefret ettikleri tirana tuzak kuran tanrıçaya sevgisini Artemis Agrotera heykeli dikerek göstermiştir (Anton. Lib. 4.).

PHALAGKS [Yunan Mitolojisi] Arakhne'nin erkek kardeşinin adı olup, silah sanatında ustaydı. Kardeşiyle ensest ilişkiye girince tanrıça Athena her ikisini de birer hayvana dönüştürmüştür.

PHALANTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Messenia savaşı sırasında İtalya'ya kaçan bir Spartalının adı olup, Tarentum kentinin (bugünkü Taranto) efsanevi kurucusu kabul edilmektedir (Paus. 10. 10. 6; Virg. III, 551).

2. Thebes kentini Yedilerin kuşatmasına karşı savunan Tanagralı bir savaşçı olup Hippomedon tarafından öldürülmüştür (Statius, Thebaid, 9.103).

3. Agelaus'un (veya Stymphalus veya Elatus veya Arkas) oğlu olup Arkadia'nın ad vericisiydi (Pausanias, 8. 35. 9.).

PHALEROS [Yunan Mitolojisi] Attika bölgesindeki Phaleros liman kentine adını veren kahramanın adı olup, Alkon'un oğludur. Argo yolculuğuna katılmış ve Theseus ile birlikte Kentaurlara karşı savaşmıştır.

PHALKES [Yunan Mitolojisi] Temenus'un oğlu dolayısıyla babalarını öldüren Heraklidlerden birisinin adı olup Sikyon kentini zorla ele geçirmişse de iktidarı eski kral Lakestades ile paylaşmıştır. Babasını kız kardeşi Hyrnetho ile birlikte öldüren Phalkes, Sikyon'da ki Hera Prodromia tapınağını inşa ettirmiştir (Paus. ii. 6. 4,ii. 29. 3).

PHALES [Yunan Mitolojisi] Erkeklik organının kişileştirilmiş formu olup, Baküs orjilerinde kullanılmaktaydı.

PHALLOPHERİA [Yunan-Roma Mitolojisi] Dionysos'un sembolü olarak kabul edilen İncir ağacından yapılmış erkeklik organlarına tapınma festivalinin adıdır.

PHANES [Yunan Mitolojisi] **1.** Orfik gizemci inanışta Kronos'tan ortaya çıkan dünyevi bir yumurtadan doğan tanrısal yaratığa verilen isim olup "görünen" anlamına gelmekteydi. Tüm tanrıların atası ve insanoğlunun yaratıcısı kabul edilen Phanes, Eros, Erikapaeus, Metis ve Protogonus adlarıyla da bilinmekteydi.

2. Thebai'den Sikyon'a Dionysus Lysius tapımını getiren bir Thebailinin adıdır (Paus. ii. 7. 6).

PHANOTEUS [Yunan Mitolojisi] Orestes'in Phokialı bir arkadaşıdır (Soph. Elect. 45, 660).

PHANOTHEA [Yunan Mitolojisi] Atinalı İkarius'un karısının adı olup altı ayaklı dizeli şiiri bulduğuna inanılmaktaydı.

PHANTASUS [Yunan Mitolojisi] Hypnos'un oğullarından birisi olup, rüya tanrıları Oneiroilerden birisi olup, adı Yunanca 'hayalet' anlamına gelmektedir (Ovid XI, 641).

PHAON [Yunan Mitolojisi] Lesbos (Midilli) adasının Mytilene kentinden yaşlı ve çirkin bir kayıkçının adı olup, Aphrodite'i kim olduğunu bilmeden ücret almadan kayığıyla taşıyınca ödül olarak aldığı bir merhem sayesinde genç ve yakışıklı bir erkeğe dönüşmüştür. Efsanevi şair Sapho Phaon'a olan aşkına karşılık bulamayınca kendini Leukas adasında bir kayalıktan aşağı atarak öldürmüştür (Aelian, V. H. xii. 18).

PHARAMOND [Fransız Mitolojisi] MS 8. Yüzyılda Karolenj hanedanı öneminde yazılan Liber Historiae Francorum'a (Gesta regnum Francorum) göre ilk efsanevi Frank kralı olup, Troya kökenli olduğu iddia edilmiş, geç dönem literatüründe Tristan ve Kral Arthur efsane serisine yuvarlak masa şövalyesi olarak dâhil edilmiştir.

PHARİS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Danaid Philodameia'nın oğlu ve Telegone'nin babası olup, Messenia civarındaki Pharae kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. iv. 30. 2, vii. 22. 3).

PHARMAKEİA [Yunan Mitolojisi] Attika'da İlissus nehri civarında bulunan suyu zehirli bir kuyunun perisi olup, Oreithyia'nın oyun arkadaşıydı.

PHARMAKİDES [Yunan Mitolojisi] Herakles'in doğumuna yardım eden şifacı kadınların adıdır (Paus. ix. 11. 2).

PHARUS [Yunan Mitolojisi] Troya savaşının ardından Menelaos ile Helen'i Sparta'ya götüren geminin kaptanıdır. Söylenceye göre Nil nehrinin Akdeniz'e döküldüğü adacıkta zehirli bir yılan tarafından sokularak öldüğünden adaya adını vermiştir (Hom. Od. İv. 355).

PHARYGAEA [Yunan Mitolojisi] Hera'nın lakabı olup, Lokris'te bulunan Pharygae kentindeki tapınağına atfen konulmuştur.

PHASİS [Yunan Mitolojisi] Kolhis'te bulunan aynı isimli nehrin tanrısı olup, Helios ile su perisi oğludur. Annesini zina yaparken yakalayınca öldürmüş ardından kendini Arkturos nehrine

atarak intihar etmiş, o günden sonra nehrin adı Phasis olarak değişmiştir.

PHEGEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Arsinoe, Pronous ile Agenor'un babası, Phoroneus'un kardeşi olan Phegeus kentinin kurucusu ve kralıdır. Alkmaion annesini öldürdükten sonra Erinyeler peşine düşünce Phegeus'a sığınmış, Phegeus tarafından günahlarından arındırılıp kızı Arsinoe (ya da Alphesiboia) ile evlendirilmiştir (Paus. vi. 17. 4).

2. Dares'in oğlu olup, Troya'da Hephaestus rahibi iken Diomedes tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 9).

PHEİDİPPUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in torunu, Thessalos'un oğlu ve Antiphos'un kardeşi olup, Güzel Helen'in taliplerinden birisidir. Troya seferine Sporadların komutanı olarak otuz gemilik bir filoyla katılmış, ayrıca tahta atın içinde kente girenler arasında yer almıştır (Hom. Il. ii. 678).

PHEME [Yunan Mitolojisi] Gaia'nın kızı olan haber ve şöhret tanrıçasının adıdır.

PHEMİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Odysseiae'de adı geçen iki şarkıcıdan Odysseus'un İthaka'da bulunan sarayında yaşayan mahir bir tanesi olup, Terpius'un oğluydu (Hom. Od. i. 154, xxii. 330).

2. Ampyx'in oğlu olup, Arnaea'da Phemiae kentinin kurucusu sayılmaktaydı.

3. Aegeus'un babası, Theseus'un dedesiydi.

PHEMONOE [Yunan Mitolojisi] Tanrı Apollon'un kızı ve Delphi kentindeki Apollon tapınağının Pythia adı verilen ilk papazlarından birisinin adıdır. Ünlü bir kâhin olup Delphoi tapınağının 'Kendi kendini bil!' deyişini o söylemiş, kehanetleri manzum olarak ifade etmek için 'heksametrus' adlı nazım ölçüsünü o geliştirmiştir.

PHENEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pheneos kentinin kurucusu kabul edilen bir Arkadialının adıdır (Paus. viii. 14. 4).

2. Melas'ın oğlu olup Tydeus tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 8. 5).

PHENG [Japon Mitolojisi] Arap masallarında bahsi geçen Rok adlı dev kuşun benzeridir.

PHERAEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Pherae, Argos ve Sikyon'da yer alan tapınaklarından dolayı Artemis'e takılan bir lakaptır (Paus. ii. 10. 6, 23. 5).

2. Teselya'nın Pherae kentinde tapınılan Hekate'nin lakabı olup Zeus and Pheraea'nın kızı olmasına atfen konulmuştur.

PHEREBOİA [Yunan Mitolojisi] Atinalıların Girit kralı Minos'a vergi olarak Theseus ile birlikte gönderdiği Atinalı gençlerden birisi olan güzel bir kızın adıdır.

PHEREKLUS [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] Paris'in Helen'i kaçırdığı gemiyi inşa etmiş olan Troyalı bir marangozun adıdır. Harmonides'in oğlu olan Phereklus Troya savaşı sırasında öldürülmüştür (Hom. Il. v. 59, Plut. Thes. 17).

PHERES [Yunan Mitolojisi] **1.** Kretheus ile Tyro'nun oğlu, Aeson ile Amythaon'un kardeşi ve Periklymene'nin kocası, Admetus, Lykurgus, Eidomene ile Periapis Admetus'un babasının adı olup Teselya'da bulunan Pherae kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Hom. Od. xi. 259, Apollod. i. 9. §11, 14, iii. 10. 4).

2. İlyada da adı geçen Kentaurlardan birisinin adıdır (Hom. İl. i. 268, ii, 743).

3. Medeia ile İason'un oğlu olup kardeşiyle birlikte annesi tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 28, Paus. ii. 3. 6).

PHERESPONDUS [Yunan Mitolojisi] Hermes'in oğlu olan bir satyr olup, kardeşleri Lykus ve Pronomus gibi o da Dionysus'un habercisiydi.

PHERSİPNAİ [Etrüsk Mitolojisi] Yeraltı tanrıçasının adı olup, yeraltı tanrısı Aita'nın (Yunan Hades) karısıdır. Sonradan Ferspnai olarak anılan tanrıçanın adı Yunan mitolojisinden ödünçlenmiş olup, Yunan tanrıçası Persephone ve Roma tanrıçası Proserpina ile ilişkilidir. Phersipnai, bir Etrüsk aynasında Prosepnai adıyla da etiketlenmiştir.

PHERUSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nereidlerden birisinin adıdır (Hom. Il. xviii. 43).

2. Pherusa adıyla da bilinen bir mevsim tanrıçasıdır (Hygin. Fab. 183.).

PHİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland'da "hayalet" anlamına gelmekte olup çok sayıda söylence ve masala konu edilmiş zengin bir hayalet çeşitliliği söz konusudur.

- Çao Kam Nai Wen: Geçmiş hayatında yaptığı kötülükler yüzünden hortlayan kişilerdir.
- Khamot: Parıldayan bir hayalettir.
- Khwai Thanu: Manda formunda bir hayalettir.
- Krahang: Geceleri uçabilen erkek hayalettir.
- Krasue: Boynundan aşağısı iç organlardan ibaret bir kadın hayalettir.
- Kuman Thong: Topuz saçlı, tarihi kıyafetler giyen çocuk hayaletlerin adıdır.
- Mae Sue: Çocukların koruyucusu dişi ruhtur.
- Nang Ta-khian: Hopea odorata veya Ta-khian adlı ağaçta yaşayan bir hayaletin adıdır.
- Nang Tani: Dolunay zamanı muz ağaçları yakınlarında avlanan bir hayalettir.
- Phi Am: gece uyuyan insanların göğsüne çıkarak nefes almalarına engel olan bir hayalettir.
- Phi Hua Khat: Elinde kesik kafasını taşıyan hayalettir.
- Phi Ka: Açgözlü bir hayalettir.
- Phi Lang Kluang: Sırtı yaralı bir hayalettir.
- Phi Ma Bong: At ile insan karşımı bir varlık olup Tikbalang'a benzemektedir.
- Phi Ngu: Yılan formunda bir hayalettir.
- Phi Phrai: Hamileyken veya doğum sırasında çocuğuyla birlikte öldükten sonra hortlayan hayalettir.
- Phi Phong: Karanlık bölgelerde yaşayan pis kokulu bir hayalettir.
- Phi Pop: İnsanların bağırsaklarına yerleşen ve insan etiyle beslenen dişi bir hayalettir. Bir hayalet doktoru tarafından 'girdap dansı' adı verilen özel bir ayin sayesinde yerleştiği insanın bağırsaklarını terk etmektedir.

- Phi Pu Thao: Yaşlı adam formunda bir hayalettir.
- Phi Pluak: Karınca hayalettir.
- Phi Song Nang: Genç erkekleri hipnotize edip öldüren dişi bir hayalettir.
- Phi Tai Thang Klom: Doğum sırasında ölen intikamcı bir hayaletin adıdır.
- Phi Ton Mai: Bkz. Ton Mai
- Phi Thale: Deniz ile ilişkilendirilen hayalet balıkçılara musallat olmaktadır.
- Pret: Zayıf ve uzun boylu bir hayaletin adıdır.
- Phi Dip Çin: Tarihi kıyafetler giyip yüzünde bir yazı taşıyan Çin kökenli bir hayalettir.
- Phi Tabo: Göz çukurları boş kör bir hayalettir.
- Pu Som Fao Sap: Yaşlı adam formunda tasvir edilen bir hazinelerin koruyucusudur.
- Rak-Yom: Kuman Thonglardan iki tanesinin bir arada dolaşması halidir.
- Suea Saming: Dişi kaplan formuna bürünen bir hayalettir.

PHİALE [Yunan Mitolojisi] Artemis'in maiyetindeki bir perinin adıdır.

PHİGALUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğullarından birisi olup, Arkadia'da ki Phigalia kentinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 1).

PHİLAEUS [Yunan Mitolojisi] Ajax ile Tekmessa'nın oğlu ve Atinalı Philaid ailesinin atasıdır.

PHİALUS [Yunan Mitolojisi] Bukolion'un oğlu, Simus'un babası olup Arkadia'daki Phigalia kentinin adını Phialeia olarak değiştirmiştir (Paus. viii. 1. 5).

PHİLAMMON [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] Apollo ile Khione, Philonis veya Leukonoe'nin oğlu olan Trakyalı bir kâhin ve müzisyenin adı olup, su perisi Argiope'den, Thamyris ile Eumolpus'un babasıydı (Hom. Od. xix. 432). Apollo tapımıyla ilişkilendirilen Philammon, Phelgyalılara karşı savaşan Delphoslulara yardım ederken ölmüştür. Ayrıca Pherekydes, Argonautlara eşlik eden müzisyenin Orpheus değil Philammon olduğunu iddia etmiştir (ap. Schol. ad Apollod. Rhod. i. 23).

PHİLANDRUS [Yunan Mitolojisi] Bir Girit söylencesine göre Apollon'un oğullarından birisinin adıdır (Paus. x. 16, 5).

PHİLEMON 1. [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Hermes'i kulübesinde misafir eden basit bir köylünün adı olup, tanrıların insanoğlunun hürmetkârlığını denemek için yaptığı bu testten karısı Baukis ile birlikte başarıyla geçmiş, çift ölümlerinden sonra meşe ile ıhlamur ağaçlarına dönüştürülerek mükâfatlandırılmıştır (Ov. Met. viii. 611).

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te yer alan bir mektup olup, adını St. Paul'un kendisini görmek için kaçan bir köleyi affetmesi için mektup yazdığı -muhtemelen Kolossae'de yaşayan- bir kişiden almıştır.

PHİLESİUS [Yunan Mitolojisi] Didyma'da Apollo'nun lakabıdır.

PHİLİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadaşlığın kişileştirilmiş dişil formudur.

2. Atlas ve Aethra'nın kızları olan Hyad adlı perilerden birisidir.

Odysseus'un sığırlarına bakmakla sorumlu bir çobanın adı olup, diğer iki çobanın (Eumaios ile Melanthios) aksine efendisine sadık kalmıştır. Yıllar sonra geri dönen Odysseus'u tanımadığı halde evine aldı ve kimliğini öğrenince taliplerden kurtulması için ona yardım etmiştir.

PHİLİP, St. Bkz. Filip

PHİLLYRA [Yunan Mitolojisi] Hypseus'un annesidir.

PHİLOKTETES [Yunan Mitolojisi] Teselya sahilinde yer alan Meliboea kentinin kralı Peos ile Demonassa'nın oğlu ve Herakles'in yakın bir arkadaşı olup, Troya savaşının son evresinde mahir bir okçu olarak ünlenerek, önemli rol oynamış kahramanlardan birisidir (Hom. Od. iii. 190, viii. 219; Hygin. Fab. 102). Herakles'in Oeta dağındaki cenaze töreninde Odysseus veya Neoptolemus Herakles'in yayını Philoktetes'e vermişlerdir. Helen'in talipleri arasında yer almış, Menelaos'a verdiği sözden dolayı Methone, Thaumakia, Meliboea ve Olizonlu savaşçıları taşıyan yedi gemilik bir grubun başında Troya'ya giderken Teledos'ta bir yılan tarafından sokulup, ayağında iflah olmaz bir yara çıkınca on yıllığına Lemnos adasında bırakılmıştır. Yunanlılar Troyalı kâhin Helenus'u ele geçirip ondan Herakles'in yayının kendilerine zafer getireceğini öğrenince on yıl sonra savaşın son döneminde Troya'ya çağrılmış, burada Asklepius'un oğlu Makhaon tarafından tedavi edildikten sonra Paris'i oklayarak öldürmüştür.

PHİLODAMEİA [Yunan Mitolojisi] Danaus'un kızlarından birisi olup Hermes'ten Pharis'i doğurmuştur (Paus. iv. 30.2).

PHİLODİKE [Yunan Mitolojisi] İnakhus'un kızı, Leukippus'tan Hilaeira ile Phoebe'yi doğurmuştur (Apollod. iii. 10. 3).

PHİLOETİUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un sığırlarına bakmakla sorumlu bir çobanın adı olup, diğer iki çobanın (Eumaios ile Melanthios) aksine efendisine sadık kalmıştır. Yıllar sonra geri dönen Odysseus'u tanımadığı halde evine aldı ve kimliğini öğrenince taliplerden kurtulması için ona yardım etmiştir. (Hom. Od. xx. 24, 185, 254)

PHİLOLAUS [Yunan Mitolojisi] **1.**Minos ile su perisi Pareia'nın oğullarından birisidir.

2. Asklepius'un lakabı olup Lakonia'da bu adı taşıyan bir tapınak bulunmaktaydı (Paus. iii. 22. 7).

PHİLOMELA [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kızı Pandion ile Zeuxippe'nin kızı ve Prokne'nin kız kardeşidir (Apollod. iii. 14. 8). Kız kardeşi Prokne, Trakya kralı Tereus ile evlenerek İtys'i doğurmuştur. Kral, baldızı Philomela'yı Trakya'ya uydurma bir sebeple çağırdıktan sonra tecavüz edip, kimseye anlatmaması için dilini kesip hapsetmiştir. Başından geçenleri ördüğü bir duvar örtüsüne işleyerek kız kardeşine ulaştırınca Prokne 5 yaşındaki oğlu İthys'i öldürüp pişirerek öğlen yemeğinde kocasına yedirmiş, akşam yemeğinde ise çocuğun kafasını yemek masasına koymuştur. Tereus, durumu öğrenip iki kadını da öldürmeye karar vermişse

de tanrılar Tereus'u 'ibibik, Prokne'yi 'kırlangıç', Philomela'yı ise 'bülbül'e dönüştümüştür.

2. Homeros'un Polymele olarak andığı Patroklus'un annesi için Hyginus'un kullandığı isimdir (Hygin. Fab. 97).

3. Aktor'un kızı, Peleus'un karısı olup, kimine göre Akhilles'in annesidir (Schol. ad Apollon. Rhod. i. 558).

PHİLOMELEİDES [Yunan Mitolojisi] Lesbos (Midilli) adasının yolculara zulmeden kralı olup, bir güreş yarışmasında yenildiği Odysseus ya da Diomedos tarafından öldürülmüştür (Hom. Od. iv. 343, xvii. 134).

PHİLOMELUS [Yunan Mitolojisi] İason ile Demeter'in oğlu, Parias'ın babası ve Plutos'un kardeşi olup, savaş arabalarının mucidi olarak görülmekteydi (Hygin. Poet. Astr. ii. 4).

PHİLONOE [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] **1.** Bellerophonun eşi ve İobates'in kızının adıdır (Apollod. ii. 3. 2).

2. Sparta kralı Tyndareus ile Leda'nın kızı olup ay tanrıçası Artemis tarafından ölümsüzleştirilmiştir (Apollod. iii. 10. 6).

PHİLONOME [Yunan Mitolojisi] Nyktimus ile Arkadia'nın kızı, Ares'ten Lykastus ile Parrhasius'u doğurmuştur.

PHİLOTES [Yunan Mitolojisi] Sevginin kişileştirilmiş formu olup Nyx'in kızı, Apate, Geras ve Eris'in kız kardeşiydi.

PHİLOTİS [Roma Mitolojisi] Romalı bir köle kadının adı olup, işlek zekâsı ve yaptığı planla Roma'yı Latinlerin istilasından kurtarmıştır. Plana göre Philotis'in de aralarında bulunduğu güzel köle kadınlar hür kadın kılığına girerek Latinleri oyalamak amacıyla düşmana gönderilecek, düşman askerleri uykuya dalınca Philotis bir incir ağacına lamba asarak Roma askerlerine işaret gönderecek onlar da gece baskını düzenleyecektir. Bu kıyım ve Roma kentinin kurtuluşu şerefine her yıl Caprotine Nona adlı bayram kutlanmaktaydı.

PHİLYRA [Yunan Mitolojisi] **1.** Okeanos ile Tethys'in kızının adı olup, kimi yazarlara göre pek çok çocuk doğurduğu Nauplius'un eşi kimine göre oğlu Khiron'u doğurduğu Kronos'un metresidir. Kâğıdı icat ettiğine inanılıp güzellik, güzel koku, şifa ve yazı tanrıçası olarak saygı görmektedir (Pind. Nem. iii. 82, Apollon. Rhod. ii. 1241).

2. Nauplius'un karısı olup, Palamedes, Oeax ve Nausimedon'un annesiydi. Hesione veya Klymene adlarıyla da bilinmekteydi (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca, 2. 1. 5).

3. Asopus nehrinin kızı olup, Peneius'tan Hypseus'u doğurmuştur.

PHİNEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Tyros kralı Agenor'un oğlu olan Trakya kralının adı olup, Apollon ona kâhinlik yeteneği vermiştir (Apollon. Rhod. ii. 178, 237). Bir başka söylenceye göre ise Agenor'un torunu, Phoenix ile Kassiepeia'nın oğlu olup (Schol. ad Apollon. Rhod. ii. 178), Kleopatra ile evliliğinden Oryithus ile Krambis'in, ardından İdaea (veya Eurytia veya Dia) ile evliliğinden Thynus ile Mariandynus'un babası olmuştur (Apollod. iii. 15. 3).

2. Kepheus'un kardeşi olup ve yeğeni Andromeda'ya aşıktır. Kızı Perseus'a kaptırmamak için bir komplo düzenlemişse de Perseus'un elinde tuttuğu Medusa başına bakınca taşa dönüşmüştür.

3. Arkadia kralı Lykaon'un oğlu olup Zeus'un gönderdiği bir yıldırımla öldürülmüştür (Apollod. iii. 8. 1).

PHLEGETHON [Yunan Mitolojisi] Ölüler Diyarı Hades'in içinden lav akan beş büyük nehrinden birisinin adı olup Kokytos ile birleşerek Akheron'u oluşturmakta, ailelerine karşı suç işleyenler buraya atılmaktaydı (Virg. Aen. vi. 265, 551). Dante'nin İlahi Komedya'sında Akheron ve Styx ile birlikte günahkârların kanlarıyla sulanan 3 nehirden birisi olarak anılmıştır.

PHLEGON [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrısı Helios'un dört atından birisidir (Hygin. Fab. 183, Ov. Met. ii. 154).

PHLEGYAS [Yunan Mitolojisi] Savaş tanrısı Ares ile Khryse'nin oğlu, İxion ile Koronis'in babası ve Teselyalı Phlegya halkının efsanevi atası kabul edilen Lapith kralının adıdır. Phlegyas, Apollon'un kızı Koronis'e tecavüz ettiğini duyunca öfkesinden tanrının Delphi'deki tapınağını yakınca tanrı tarafından oklanarak öldürülmekle kalmamış Ölüler Dünyasında da başının üzerine her an üzerine düşebilecek büyük bir kaya yerleştirilmiştir (Hom. Hymn. xv. 3; Pind. Pyth. iii. 14).

PHLEON [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un lakabı olup tanrının bereket ile ilişkisine atfen konulmuştur (Aelian, V.H. iii. 41).

PHLİAS [Yunan Mitolojisi] Dionysus ile Khthonophyle'nin Argonautlar arasında adı geçen Sikyon kralının oğlunun adıdır. Phlius adıyla da bilinen Phlias, Pausanias tarafından Keisus ile Minyas'ın kızı Araithyrea'nın oğlu, Androdamas and Hyginus'un babası olarak gösterilmiştir. Phlias, Phliontes kentinin kurucusuydu (Apollon. Rhod. i. 115, Paus. ii. 12. 6).

PHLİUS Bkz. Phlias

PHLOGİUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı Deimakhos'un oğullarından birisinin adı olup, iki kardeşi ile birlikte Herakles'in Amazon seferi sırasında, Sinop yakınlarında kahramandan ayrılmış, sonradan yine Sinop civarından geçen Argo gemisine binmişlerdir.

PHOBETOR [Yunan Mitolojisi] Hypnos'un oğlu ve Oneiroi adıyla bilinen rüya tanrılarından birisi olup adı 'korkunç' anlamına gelmekte, rüyalarda hayvan formunda görünerek insanları korkutmaktaydı (Ovid XI, 640).

PHOBUS [Yunan Mitolojisi] Korku ve dehşetin kişileştirilmiş formu olup, Latince Metus adıyla bilinmekteydi. Savaş tanrısı Ares ile Kythereia'nın oğlu, Deimos'un kardeşi olan Phobus Ares'e savaş meydanlarında eşlik etmekteydi. Phobus, Agamemnon'un kalkanında bir aslan başıyla birlikte tasvir edilmiştir (Hom. Il. xi. 37, xiii. 299, xv. 119).

PHOEBE [Yunan Mitolojisi] **1.** Uranos ile Gaia'nın kızı olup, kardeşi Koeus ile evlenmiş, Leto ile Asteria'yı doğurmuştur (Hes. Theog. 136, Apollod. i. 1. 3, 2. 2).
2. Zamanla Ay tanrıçası Artemis ile özdeşleştirilen dişi bir Titan'ın adıdır (Ov. Heroid. xx. 229).
3. Tyndareos ile Leda'nın kızı ve Klytaemnestra'nın kız kardeşinin adıdır.
4. Herakles tarafından öldürülen bir Amazon'un adıdır (Diod. iv. 16.)
5. Leukippus'in kızı ve Hilaeira'nın kız kardeşi olan bir Athena rahibesinin adıdır. Dioskurlar tarafından kız kardeşiyle birlikte kaçırılmış, Polydeukes'ten Mnesileos'u doğurmuştur (Apollod. iii. 10. 3, Paus. ii. 22. 6)
PHOEBUS [Yunan Mitolojisi] Güneş tanrıçası Apollo'nun lakaplarından birisi olup, Apollo'nun büyükannesi Phoebe ile ilişkilidir (Hom. Il. i. 43, 443).

Phoenix tasviri, F.J. Bertuch (1747-1822)

PHOENİX [Mısır Mitolojisi] Etiyopya'da yaşadığına inanılan ve güneşe tapınma ile ilişkilendirilen efsanevi bir kuşun adı olup, Mısır'da çoğunlukla *benu* adıyla bilinen balıkçıl kuşu, nadiren ise kartal formunda tasvir edilmiştir. Güneş tanrısı Re ile ilişkilendirilen Phoenix'in 500 veya 1000 yılda bir yanarak küllerinden yeniden doğacağına inanılmaktadır. Bu yüzden Mısır Phoenix'i altın sarısı ve parlak kırmızı renklerden oluşmakta olup, akşam ölüp, sabah dirilmesine atfen hem güneşi hem de ölümsüzlük ve yeniden dirilişi sembolize etmektedir. Yunan Phoenix'i ise güneş tanrısı Apollo'nun görünümlerinden birisi kabul edilmekte ve Arabistan'da yaşadığına inanılmaktaydı. Söylenceye göre tüyleri ateş kırmızısı, açık mavi, koyu kırmızı ve altın sarısı renklerinde olan bu kuşa Mısır'a giderken başka kuşlardan bir kafile eşlik etmekteydi. Bir başka söylencede Mısır'da güneş kenti Heliopolis tapınağına babasının ölüsünü götüren kuşu gören tapınak rahibi kutsal kitaba bakarak bu kuşun Phoenix olduğuna ikna olursa ölü Phoenix'in cesedini yakmaktaydı.
Erken dönem Hıristiyan geleneğinde Phoenix ölümsüzlük ve yeniden dirilişin sembolü olmuştur. Hint mitolojisindeki Garuda, Çin mitolojisindeki Feng-huang ile Slav mitolojisindeki Ohnivak adlı kutsal kuşların da Phoenix miti ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Bkz. Rok, Anka kuşu, Simurgh
2. [Yunan Mitolojisi] Agenor'un Agriope veya Telephassa'dan doğan oğlu yani Europa'nın kardeşi olmakla birlikte Homer tarafından Europa'nın babası olarak anılmıştır (Hom. Il. xiv. 321). Zeus tarafından Afrika'ya kaçırılan kız kardeşini aramak için Kuzey Afrika'ya gidince bu ülkenin halkı olan Fenikelilere adını vermiştir.
3. [Yunan Mitolojisi] Amyntor'un Kleobule veya Hippodameia'dan doğan oğlu olan Dolop halkının kralıdır. Kalydonia avına ve Peleus'un arkadaşlarından biri olup, Akhilles'in Troya seferine katılmıştır (Hygin. Fab. 173, 257, Ov. Met. viii. 307, Apollod. iii. 13. 8).
PHOETİUS [Yunan Mitolojisi] Devler savaşında Hera ile savaşan devin adıdır.
PHOKAS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Bahçıvan Phokas veya Sinoplu Phokas adıyla bilinen din şehidi Doğu ve Batı kiliselerince aziz kabul edilmekte olup, yortusu 3 Temmuz günü yapılmaktaydı. Din adamının hayatına ilişkin bilgiler Antepli, Sinoplu ve Bahçıvan lakaplarıyla tanınan üç ayrı Phokas'a ilişkin söylencelerin birleştirilmesinden oluştuğu sanılmaktadır. Karadeniz kıyısında yer alan Sinop kentinde bahçıvanlık yapan Phokas, Diokletian döneminde zulüm gören Hıristiyanlara karşılıksız yardım etmekle kalmamış, kendisini infaz etmeye gelen askerlere de konukseverlik gösterince adamlar vicdan azabı çekerek komutanlarına kendisini görmedikleri cevabı vereceklerini bildirmişlerdir. Kendi mezarını kazan Phokas askerlerin önerisini reddederek boynunu açmış ve başının kesilmesini istemiş, böylece şehit edilmiştir. Bahçıvanların koruyucusu sayılan aziz Bizans sanatında elinde kürek tutan yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir.
PHOKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon'un soyundan gelen Korynthoslu Ornytos'un oğlu olup, Phokis bölgesine adını vermiştir (Paus. ii. 4. 3, 29. 2).
2. Boiotialı Kallirroe'nin babasının adı olup, kızına talip olan otuz damat adayı hakkında kararını vermekte gecikince talipler tarafından öldürülmüştür.
3. Aegina kralı Aeakus ile Nereid Psamathe'nin oğlu, Asteria veya Asterodia'nın kocası, Panopeus ile Krissus'un babası olup, kardeşleri Telamon ile Peleus tarafından savaş talimi sırasında veya bir kavga sırasında öldürülmüştür (Hes. Theog. 1094, Ovid VII, 477, Apollod. iii. 12. 6, Paus. ii. 29. 7).
PHOLUS [Yunan Mitolojisi] İxion veya Seilenus ile su perisi Melia'nın oğlu bir olup, diğer kentaurlardan farklı olarak, Erymanthos yaban domuzunu avlamaya giden Herakles'e konukseverlik göstermişse de yanlışlıkla Herakles tarafından öldürülmüştür. Pholus, Arkadia ile Elis arasındali Pholoe dağının ad vericisiydi (Ovid XII, 306, Apollod. ii. 5. 4).
PHONİ [Yunan Mitolojisi] Eris'in oğlu kabul edilen cinayetin kişileştirilmiş formudur.

PHORBAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Rodos adasını istila eden yılanlardan kurtardığı için kahraman kabul edilen bir Teselyalının adı olup, Lapithes ile Orsinome'nin oğlu, Periphas'ın kardeşi olduğuna inanılmaktadır (Diod. v. 58).

2. Panapeia'da yaşayan bir haydut olup yoldan geçenleri yumruklarıyla öldürmekteyken karşısına bir çocuk görünümüyle çıkan tanrı Apollon tarafından öldürülmüştür.

3. Argos ile Kriasus'un oğlu, Peirasus'un kardeşi, Euboea'nın kocası ve Messene ile Triopas'ın babası olan bir Argoslunun adıdır (Paus. ii. 16. 1, iv. 1. 2).

4. Kriasus ile Melantho'nun oğlu, Ereuthalion ile Kleoboea'nın kardeşi, Arestor'un babasıdır.

5. Akhilles'in kaçırdığı Diomede'nin babasıdır (Hom. Il. ix. 665).

PHORKİDES [Yunan Mitolojisi] Phorkys ile Keto'nin çocuklarına verilen isim olup, bunlar Graeae, Gorgonlar ve Ekhidna'dan oluşmaktaydı (Ov. Met. iv. 742, 774, v. 230).

PHORKYS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pontus ile Gaia'nın oğlu olan bir deniz tanrısının adı olup, çeşitli yazarlara göre Hesperidlerin, Skylla ile Thoosa adlı su perisinin, Graeaelerin, Gorgonların, Ladon adlı ejderhanın babası ve tepegöz (Kyklop) Polyphemus'un dedesidir (Hom. Od. i. 71, xiii. 96, 345, Hes. Theog. 237, Apollod. i. 2. 6). Phorkys veya Phorkus, Atlas tarafından boğularak öldürülmüşse de ölümünden sonra arkadaşları tarafından tanrı gibi saygı görmüştür.

2. Phaenops'un oğlu olup, Troya savaşı sırasında Priam'a yardıma gelen Askanialı Frigyalıların lideridir. Savaş sırasında Aias Tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 862, xvii. 218, 312).

PHORMİON [Yunan Mitolojisi] Tindareos'un oturduğu eve yerleşen bir Spartalının adı olup evine misafir gelen Dioskurları misafir etmiş ama kızının odasını vermeyince kızı ortadan kaybolmuştur.

PHORONEUS [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı İnakhus ile Okeanid Melia veya Arkhia'nın oğlu, Aigileus ile Phegeus'un ağabeyi, Laodike'nin kocası ve Niobe, Apis ile Kar'ın babası olan Peloponnesus kralının adıdır. Hera kültünü onun yerleştirdiğine, ilk ateşi keşfettiğine inanılarak Prometheus ile eşdeğer tutulmaktaydı (Hygin. Fab. 143, Apollod. ii. 1. 1, Paus. i. 39. 4).

PHORONİS [Yunan Mitolojisi] Phoroneus'un kardeşi olmasına atfen İo'ya takılan bir lakaptır (Ov. Met. i. 668, Hygin. Fab. 145)

PHOSPHORUS [Yunan Mitolojisi] Heosphoros adıyla da bilinen Sabahyıldızının (Venüs) kişileştirilmiş formu olup, kanatlı ve çıplak bir genç olarak tasvir edilmekteydi (Hom. Il. xxiii. 226, Virg. Gerg. i. 288, Ov. Met. ii. 115) Astraeus ile Eos'un (Hes. Theog. 381), Kephalus ile Eos'un Hygin. Poet. Astr. ii. 42) oğlu olarak görülen Phosphorus'un Latince karşılığı Lucifer'di. Yunanca Phosphorus "ışık getiren" anlamına geldiği için Artemis, Hekate ve Eos gibi ışık tanrıçası için lakap olarak da kullanılmıştır.

PHOUREİMA [Hint Mitolojisi] Pirinç tanrıçasının adı olup, ambarda bir çömleğin içinde pirinçlerden yapılmış bir yatağa uzanmış olarak tasvir edilip, siyah bir taş ile özdeşleştirilmekte, kıtlık yaşanmaması tapınılmaktadır. Frigya'da ana tanrıça Kibele ve Arabistan'da tanrıça Allat'ın kara bir taş ile özdeşleştirilmesi Phoureima'nın da başlangıçta aynı özelliği taşıdığını düşündürmektedir. Bkz. Allat

PHRA VARUN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland halkının inanışında batıdaki toprakların koruyucusu olan tanrının adıdır.

PHRASİUS [Yunan Mitolojisi] Kıbrıslı bir kâhinin adı olup, Mısır'da başlayan bir kıtlığa ancak bir yabancının kurban edilmesiyle çözüm bulunacağını açıklayınca Mısır kralı ilk kurban olarak onu seçmiştir (Apollod. ii. 5. 11).

PHRATİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un unvanı olup, 'ataların tanrısı' anlamına gelmekteydi.

Phrixus ile Helle (Bulfinch, 1897)

PHRİXUS [Yunan Mitolojisi] Athamas ile Nephele veya Themisto'nun iki çocuğundan birisi, Helle'nin kardeşidir. Athamas, ikinci karısı İno'nun kışkırtmasıyla Phrixus ile kız kardeşi Helle'yi Zeus'a kurban etmek üzereyken Zeus altın postlu ve kanatlı bir koç göndererek çocukların koyunun sırtında kaçmasını sağlamıştır. Bu koç iki çocuğu deniz üzerinde doğuya taşırken Helle denize düşerek boğulmuş, Phriksos ise Kolhis kralı Aietes'in yanına ulaşmıştır. Kral, çocuğu iyi karşılamış ve kızı Khalkiope ile evlendirmiş, o da koçu Zeus'a kurban ederek postunu krala armağan etmiş, yerleştiği Kolhis sarayında yaşlanarak eceliyle ölmüştür (Apollon. Rhod. ii. 653, 1123, 1141).

Phrixus'un Khalkiope'den Argus, Melas, Phrontis, Kytisorus ve Presbon adlı çocukları olmuşsa da bir kâhinin sözüne kanan kayınpederi tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 1, ii. 1151, Hygin. Fab. 3, 14).

PHRONİME [Yunan Mitolojisi] Girit adasında Aksos kenti kralı Etearkhos'un kızı, Polymnestos'un karısı ve Kyrene kolonisini kuran Bottos'un annesinin adıdır. Üvey annesi tarafından iftiraya uğrayınca babası tarafından denize atılarak boğulması sözüyle Themison adlı bir

tüccara verilmiş ama tüccar sözünü tutmayıp kızı Thereda adasına götürerek Polymnestos'la evlenmesini sağlamıştır.

PHRONTİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phrixus ile Khalkiope'nin oğlu, Kolhis kralı Aeetes'in torunudur (Apollod. i. 9. 1).

2. Onetor'un oğlu, Menelaus'un dümencisidir (Hom. Od. iii. 282).

PHRYGİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Kekrops'un kızı olup, Frigya'nın ad vericisi kabul edilmekteydi (Plin. v. 32).

2. Kybele'nin lakabıdır (Virg. Aen. vii. 139).

3. Frigya'da getirilen Palladium heykeline atfen Athena (Minerva) için lakap olarak kullanılmıştır (Ov. Met. xiii. 337).

PHRYGİOS [Yunan Mitolojisi] Phobios'un ardılı olan bir Milet kralının adı olup, Myonteliler ile olan savaşı Miyonteli Pieria ile evlenerek sona erdirmiştir.

PHTHİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebesli Amphion ile Niobe'nin Niobid adıyla bilinen kızlarından birisidir. (Apollod. iii. 5. 6.)

2. Apollo'dan Dorus, Laodokus ile Polypoetes'i doğuran bir kadının adıdır (Apollod. i. 7. 6).

3. Amyntor'un sevgilisi olup Klytia adıyla da bilinmekteydi.

4. Phoroneus'un kızıdır.

PHTHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Larissa'nın oğlu olup, Phthia kentine adını vermiştir (Dionys. i. 17).

PHTHONUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos ile Nyx'in oğlu ve arzu, istek, kıskançlık duygularının kişileştirilmiş formu olup evlendiği pek çok kadını aldatıldığından şüphelendiği için öldürmüştür.

PHURBU Lama adı verilen Tibetli Budist rahiplerin cinleri kazığa vurmak ya da kovmak amacıyla kullandıkları 20-25 cm uzunluğunda üçgen şeklinde ahşap takozun adıdır.

PHUVUŞ [Çingene Mitolojisi] Yeraltındaki şehir ve köylerde yaşayan vücutları sık tüylerle kaplı ufak tefek, çirkin yaratıkların adıdır. Genelde insanlara karşı iyi davranmalarına karşın kadınları kaçırmaktan da geri durmamaktadırlar. Yaşam güçlerinin kara bir tavuğun yumurtası içinde gizli olduğuna ve bu yumurtanın suya atılması veya kırılması durumunda phuvuşların öleceğine inanılmaktadır. Phuvuşlar tıpkı Nivaşiler gibi kadın büyücülere sihir ve şifa yöntemlerini öğretmektedir. Phuvuşlar, yeryüzüne çıktıklarında eğer başlarındaki üç sırma teli şapkayla örtmezlerse insanlara görünmemekte, yeraltındaki şehirlerinin yeryüzüne çıkış noktaları büyük kayalar ve ısırgan otlarıyla kaplıdır. Bu yüzden yüzeye çıktıklarında bu girişi açmak için kırmızı ve şehirlerinin yolunu bulmak için beyaz renkli birer yumurta taşımaktaydılar.

PHYE [Yunan Mitolojisi] Atinalı tiran Peisistratos'un MÖ 6. Yüzyılda kente girerken tanrıça Athena gibi giydirerek halkın tanrıça olduğuna inanmasını sağladığı çiçekçi bir kadının adıdır.

PHYLAKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Deion ile Diomede'nin oğlu, Periklymene veya Klymene'nin kocası, İphiklus ile Alkimede'nin babası Teselyalı bir kahramanın olup, Phylakaia kentinin kurucusuydu (Hom. Il. ii. 705, Apollod. i. 9. §4, 12).

2. Perslerin kentine saldırısını bir deve dönüşerek püskürten Delphili bir kahramanın adı olup, kentte onuruna bir tapınak inşa edilmişti (Paus. x. 23. 3, 8. 4).

3. Leitus tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xvi. 181)

4. İphiklus'un oğlu olup dedesinin adını taşımaktaydı.

PHYLAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Polymela'nın babası, Eudoros'un dedesidir (Hom. İl. 16. 180-195).

2. Antiokhus'un oğlu olup, İolaus'un kızı Leipephilene ile birlikteliğinden Hippotes ile Thero'nun babası olmuştur (Paus.9. 40. 6)

3. Herakles tarafından Delphi tapınağına saldırdığı için öldürülen Dryop kralının adıdır. Herakles, Phylas'ın Medeia ve Astyokhe ile birlikteliğinden Antiokhus ve Tlepolemus adlı çocukların babası olmuştur (Paus. 4. 36. 9, Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 2. 7. 6)

PHYLEİDES Bkz Phyleus

PHYLEUS [Yunan Mitolojisi] Kral Augeias'in oğlu olup, Herakles ile babasının savaşında karşı tarafı tuttuğu için babası tarafından Ephyra'dan Dulikhium'a sürgün edilmişse de babasının ölümünün ardından Herakles krallığı Phyleus'a vermiştir. Phyleus, Ktimene veya Timandra'dan Meges'in babası olmuş, soyu Phyleides (Phyleidler) olarak anılmıştır (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 2. 5. 5. & 2. 7. 2).

PHYLİUS [Yunan Mitolojisi] Kyknos ('kuğu') adlı yakışıklı bir gence aşık olan bir kahraman olup, gencin dikkatini çekmek için bir aslanı silahsız öldürmüş ve sevdiğine hediye etmiştir (Ov. Met. 7. 371).

PHYLLİS [Yunan Mitolojisi] Umutsuz aşkı yüzünden canına kıyan Trakyalı bir prensesin adı olup Trakya kralı Lykurgus veya Phyleus'un kızı, Dryas'ın kız kardeşidir. Akamas ya da Theseus'un oğlu Demophon, Troya savaşından dönerken gemisi Trakya'da Strymon nehrinin (bugünkü Karasu) denize döküldüğü yerde karaya vurunca burada tanıştığı Sithon prensesi Phyllis ile evlenmiş, çiftin Munitus adlı oğulları dünyaya gelmiştir. Atina'ya dönmek üzere tekrar yelken açan kahraman geri bir ay sonra dönmeyince kız kederinden kendisini asmış, sonradan badem ağacına dönüşmüş, kocası geri döndüğünde bu ağaçla karşılaşmıştır (Lucian, De Saltat. 40; Hygin. Fab. 59).

PHYLONOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Tyndareus ile Leda'nın Artemis tarafından ölümsüz kılınan kızıdır (Apollodorus, Bibliotheca 3. 10. 6).

2. İobates'in kızı ve Bellorophon'un ilk karısı olup, farklı yazarlarca Alkimedousa, Antikleia, Pasandra veya Kassandra adlarıyla da kaydedilmiştir (Apollodorus, Bibliotheca 2. 3. 2, Pindar, Olympian Ode 13. 61.).

PHYNNODDERİ Man adası halkının inanışında olağanüstü güçlü tasvir edilen bir gulyabani varyantının adıdır.

PHYSADEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Danaus'un kızı olup Argos yakınlarındaki bir kuyuya adını vermiştir.

2. Pirithous'un kız kardeşidir.

PHYSİS [Yunan Mitolojisi] Doğa'nın kişileştirilmiş formu olup, Orfeusçularla tanrı gibi görülmekteydi.

PHYTALİDAİ [Yunan Mitolojisi] Demeter rahiplerine verilen isim olup ata kabul edilen Phytalus'a atıf yapılmaktaydı.

PHYTALUS [Yunan Mitolojisi] Eulisis'te saygı gösterilen Attikalı bir kahramanın adı olup, kayıp kız kardeşini arayan Demeter'e konukseverlik göstermiştir. İncir bahçelerinin koruyucusu kabul edilen Phytalus'un Demeter rahiplerinin atası olduğuna inanılmaktaydı (Paus. i. 37. 2).

PHYXİUS [Yunan Mitolojisi] Teselya'da Zeus ve Apollo'nun lakabı olup, kaçakların koruyucusu olmalarına atfen konulmuştur (Paus. ii. 21. 3, iii. 17. 8).

PIRASA Yılın her mevsiminde veya iki senede bir yetişen bir sebze olup, başlangıçta Akdeniz kıyısındaki çorak topraklarda yetiştiği sanılmaktadır. Pirasa Eski Mısır ve Yunanistan'da iştah açıcı ve uykuyu kolaylaştırıcı yiyecek olarak görülmüş olup, Mısırlılarca evrenin sembolü sayılıp, her tabakası cennet ve cehennem ile Romalılarca ise tanrı Apollo ile özdeşleştirilmiştir.

Pİ-HSİ [Çin Mitolojisi] Yarı-ejderha yarı-kaplumbağa formunda tasvir edilen bir nehir tanrısının adı olup, Ejderha kralın 9 oğlundan birisiydi.

PİA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında kayaların denizde mantar gibi yüzdüğüne inanılan buz diyarının adı olup, muhtemelen Antarktika kastedilmekteydi.

PİAİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının dilinde 'şaman' anlamına gelen bir kelime olup, Page veya İppaye olarak da bilinmekteydi.

PİASA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Cizvit misyoner Jacques Marquette'in (1637-1675) notlarında Illinois'te Alton kasabası civarında bulduğu Amerikan yerlilerine ait iki kaya yazısında insanları parçalayan bir kuşun adı olarak geçmektedir.

PİASUS [Yunan Mitolojisi] Kızı Larissa'ya tecavüz etmeye kalkan bu sırada kızı tarafından bir şarap fıçısına itilip boğulan bir Teselya kralının adıdır.

PİCUMNUS [Roma Mitolojisi] Kardeşi Pilumnus ile birlikte bereket ve tarladaki ekinlerin büyümesinden sorumlu önemsiz bir tanrı olup, Sterquilinus adıyla da bilinmekteydi.

PİCUS [Roma Mitolojisi] Saturn'un oğlu, Faunus'un babası ve Canens'in kocası olan bir tarım tanrısının adıdır. Ovid'e göre aşkına karşılık bulamayan büyücü Kirke tarafından ağaçkakana dönüştürülen bir Latium kralıydı. Picus, başlangıçta kehanetle ilişkilendirilen bir orman iblisi olmasına karşın zamanla çiftçilerin koruyucusu kabul edilmiştir. İtalya'nın yerlileri Sabin-lerin bir kolu olup, MÖ 269 yılında Roma'ya karşı ayaklanan Picent halkı Picus'un oğulları olduklarına inanmaktaydılar. Ayrıca ağaçkakanın aynı zamanda Mars'ın sembollerinden birisi olması da dikkat çekicidir.

PİÇVUÇİN [Sibirya Mitolojisi] Çukçi halkının inanışında bir fareye binecek denli küçük ama bir devin gücünde bir varlık olarak tasvir edilmekteydi.

PİDARİ [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da tapınılan bir yılan tanrıçanın adı olup, üç gözlü, alev saçlı kadın formunda ellerinde kötü ruhları kovmak için bir davul ve yakalamak için bir kement ile tasvir edilmektedir.

PİDRAİ [Ugarit Mitolojisi] Baal'ın kızı olan yağmur ve bulut tanrıçasının adıdır.

PİE [Haiti Mitolojisi] Sel baskınlarına sebep olan bir tanrının (loa) adı olup, nehir ve küçük göllerin dibinde yatan ölü bir asker olduğuna inanılmaktaydı.

PİEN CHENG [Çin Mitolojisi] Yeraltında bulunan altıncı cehennemin yöneticisinin adıdır.

PİEN CHİAO [Çin Mitolojisi] Ölümünden sonra şifa tanrısı olarak tanrılaştırılan bir hancının adı olup, kadavrayı tıbbi amaçlarla inceleyen ilk insan olduğuna inanılmakta, Japonya'da *Henjaku* adıyla bilinmekteydi.

PİERİA [Yunan Mitolojisi] Danaos'un karısının adı olup, Apollodorus'a göre Aegyptus'un 50 oğluyla evlenecek 50 kız çocuk sahibidirler. Danaos kızlarını kocalarını öldürmekle görevlendirmişse de kardeşlerinin aksine Hypermnestra kararı uygulamamıştır.

PİERİDES [Yunan Mitolojisi] İlham perilerinin (Bkz. Muse) lakabı olup Trakyalıların Olympos dağı civarında ki Pieria kentinde bunlara ilk kez tapınmalarına atfen konulmuş olmalıdır (Hes. Theog. 53). Bkz. Pimpleides

PİERİS Bkz. Pierides

PİERUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Trakyalı Magnes ile Meliboia'nın oğlu olup, ilham perisi Klio'dan Hyakinthus adlı bir oğlu olmuştur (Apollod. i. 3. 3).

2. Makedon'un oğlu ve Amathos'un kardeşi olup, kuşlara dönüştürülen dokuz bakire Peirid'in (Kolymbas, Iyngx, Kenkhris, Kissa, Khloris, Akalanthis, Nessa, Pipo ve Drakontis) babasıydı (Paus. ix. 29. 2, Ov. Met. v. 295).

PİETAS 1. [Roma Mitolojisi] Tanrılara, akrabalara, ülkeye ve ebeveynlere karşı duyulan sadakat ve saygının kişileştirilmiş formu olup, Roma senatosu tarafından aç, susuz hapsedilen yaşlı babasını kendi sütüyle besleyen bir kadından ilham alınarak MÖ 181'de Roma'da adına bir tapınak inşa edilmiştir. Eski sikkelerde zafer simgesi olarak da kabul edilen hurma dalı ve bir asa taşıyan genç bir kadın olarak tasvir edilir.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Pietas aynı zamanda çarmıha gerilmiş İsa'nın bedeninin önünde yas tutan Meryem Ana figürüne Katolik Hıristiyanlarca verilen isimdir.

PİGOBARA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'ye bağlı Yeni Britanya adasının merkezinde yaşayan Lakalai halkının inanışında doğum

sırasında ölen bir kadının ruhu olup, korkunç ve kanlı bir hayalet olarak geri dönmüş insanlara dehşet saçmaktadır.

PİGUERAO [İnka Mitolojisi] Peru'da yaşayan Huamakhuko halkının inanışında Guamansuri'nin oğlu ve Apokatequil'in ikiz kardeşi olup adı "Beyaz kuş" anlamına gelmekteydi.

PİGWİDGİN Galler'de Küçük boyutlarda neşeli mizaçlı perilere verilen isim olup, ilkbaharla özdeşleştirilmekte, Pigwiggen veya Pillywiggins olarak da bilinmekteydiler.

PİKOİ [Polinezya Mitolojisi] Bir okla 40 sıçanı birden vurabilecek denli keskin nişancı olduğuna inanılan bir avcının adıdır.

PİKOLOUS [Yunan Mitolojisi] Tanrıların devlerle yaptıkları savaşta Kirke adasına kaçan devin adı olup, Kirke'nin babası tarafından öldürmüş, devin kanı büyücülükte kullanılan beyaz çiçekli *molu* ('kardelen') adlı soğanlı bitkiye dönüşmüştür.

Widewuto'nun bayrağında Perkunas, Potrimpo ve Patollu (1584)

PİKULLUS [Germen Mitolojisi] Antik Prusya'da öfkeli mizaçlı kötü bir varlık olarak düşünülen yeraltı dünyası tanrısı olup Pekols veya Patollu adlarıyla da bilinmekteydi. Patollu adı ilk olarak 1418'de Warmia piskoposunun Papa'ya gönderdiği bir mektupta anılmışsa da Preussische Chronik'in yazarı Prusyalı tarihçi Simon Grunau (1529) tanrı hakkında daha detaylı bilgi vermiştir. Grunau, Patollu'nun Kral Widewuto'nun bayrağında tasvir edilen üç pagan tanrıdan birisi olup, Batı Sabiya'daki Rickoyoto (Romuva) tapınağında tapınıldığını bildirmiştir. Hıristiyanlığın kabulünden sonra Pikullus veya Pikuls kelimeleri 'şeytan' anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

PİKULS Bkz. Pikullus

PİKVAHAHİRAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı Kaliforniya'da yaşayan Karok halkının inanışında insandan önceki dönemi tanımlamak için kullanılan terimdir.

PİKVUKİN [Sibirya Mitolojisi] Çukçi halkının inanışında avcılık ve vahşi hayvanların koruyucu tanrısı olup, bir farenin çektiği ot üzerinde yolculuk yapacak kadar küçük ama bir dev kadar güçlü bir varlık olarak tasvir edilmekteydi.

PİLATE Bkz. Pontius Pilate

PİLATUS Bkz. Pontius Pilatus

PİLİ [Polinezya Mitolojisi] Başta Yeni Kaledonya olmak üzere tüm Polinezyalıların atalara ait ruhları temsil ettiğine inandığı geko (bir çeşit kertenkele) tanrının adıdır.

PİLLAN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili ve Arjantin'de yaşayan Araukan ve Mapuçe halklarının inanışında büyük saygı gösterilen güçlü bir eril ruhların adıdır. Wenumapu adlı iyi ruhlar grubuna dâhil olup, genellikle insanlara karşı merhametli davranan bu ruhlar kızdırıldıklarında sel taşkını, deprem ve salgın hastalıklara sebep olabilmektedirler. Bu yüzden Arakuanlarca şimşek ile de ilişkilendirilerek, felaket tanrısı olarak görülmüştür.

PİLTZİNTEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Doğan güneş ve şifa tanrısı olup, adı "Genç Prens" anlamına gelmekte Tonatiuh ile ilişkilendirilmekteydi. Günün üçüncü saatinin efendisi olan tanrı ilk insan çifti Oxomoko ile Kipaktonal'ın oğlu kabul edilmekteydi.

PİLUMNUS [Roma Mitolojisi] Picumnus'un erkek kardeşi olup yeni doğan çocukların büyümesi, hastalıklardan ve Silvanus adlı iblisten korunmasından sorumluydu. Ayrıca insanoğluna tahıl öğütmeyi öğreten Pilumnus, İntercidona ve Deverra adlı tanrıçalarla birlikte tarladaki ekinlerin büyümesine yardım etmekteydi. Pilumnus, Danae'nin kocası, Danaus'un babası ve Turnus'un atası olarak görülmekteydi.

PİLWİZ Bkz. Bilwis

PİM-SKVA-VAGEN-OVAD [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında suda yaşayan ve insanlara çimdik atarak rahatsız eden küçük doğaüstü yaratıkların adıdır.

PİMPLEİDES [Yunan Mitolojisi] Pieria'da ki Pimplias dağının kutsal kabul edilmesine atfen ilham perilerine yakıştırılan bir lakaptır. Bkz. Pierides

PİNAKA Bkz. Ajagava

PİNDUS [Yunan Mitolojisi] Makedon'un oğullarından birisinin adı olup, bir av sırasında kendisini ısırmayan bir yılana yiyecek vererek dost olmuş, Pindos kardeşleri tarafından öldürülünce bu yılan da katilleri öldürmüştür (Khiliades 4.338).

PİNGA [Eskimo Mitolojisi] İnuit halkının inanışında av, şifa ve cesaret tanrıçasının adı olup, ölü ruhları cennete taşımakla görevlidir. Ren geyiği formunda tasvir edilmesine ve tüm hayvanların koruyucusu kabul edilmesine karşın insanlara görünmemeye dikkat eden tanrıçanın denizin dibinde yaşadığına inanılmaktaydı.

PİNG TENG [Çin Mitolojisi] Ölüler Dünyası Ti Yü'nun sekizinci cehenneminin yöneticisinin adıdır.

PİNİKİR [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Elam halkının ana tanrıçasının adı olup, yeryüzü tanrısı Humban'ın eşidir. Pinikir, Kirişşa ile eş tutulmuş ve Babil mitolojisindeki İştar ile ilişkilendirilmiştir.

PİNKOY Bkz. Pinkoya

PİNKOYA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şihi halkının söylencelerinde bahsi geçen büyüleyici güzellikte bir siren olup bereketten sorumludur. Pinkoya, sahilde dans ederken insanlara gözünü dikerek bakarak, avın bereketli ya da

kötü geçmesi gerektiğine karar vermekte, kocası Pinkoy ile birlikte balıkların ve deniz kabuklularının lezzetli ve bol olmasını sağlamaktaydı.

PİNON [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halklarından Uape kabilesinin yaratılış söylencesinde Temioua'nın bir yılanın gövdesine sarılı formda doğan oğlunun adı olup Orion takımyıldızına dönüşmüştür. Ülker yıldız kümesinin 7 yıldız tanrıçası Pinon'un kız kardeşleri olarak kabul edilmektedir.

PİPOUNOUKHE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montagne halkının inanışında onuruna Ahiteskatoneh adlı ayinin düzenlenen ilkbahar ruhunun adıdır.

PİPRU [Hint Mitolojisi] Rigveda'da İndra tarafından yok edilen iblislerden birisinin adı olup, hem Asura hem de Dasa olarak anılmıştır.

PİRAMİT YAZITLARI 5. Hanedana mensup Unas ve sonrasında 6. Hanedana ait diğer firavunların öteki dünyaya yolculuğunu kolaylaştırmak için piramit duvarlarına işlenmiş çeşitli dua ve sihirli sözlere verilen isimdir. Metin içeriklerinin Neolitik dönemden itibaren sözlü olarak aktarılan büyü, söylence ve inanışları da içerdiği düşünülmektedir.

PİRENE [Yunan Mitolojisi] Korinth akropolünde yer alan ve kutsal sayılan bir su kaynağının adı olup, Muse adı verilen ilham perilerinin ikametgâhı olduğuna inanılmaktadır. Efsaneye göre Bellerophon adlı kahraman kanatlı at Pegasus'u burada su içerken yakalamıştır.

PİRİ Bkz. Cin

PİRİLİ [Aborijin Mitolojisi] Yaşlı bir adamın aşkını reddedince adamın tecavüz etmek için kovaladığı genç ve güzel bir kızın adıdır. Gökyüzüne kaçan kız Samanyolu ve Yedi kız kardeş adlı yıldız grubunca saklanmış ve saldırgan ölümle cezalandırılmıştır. Bir başka söylenceye göre kız ve aşığı kötü kalpli bir adam tarafından kovalanıp, öldürülmüş dökülen kanları kırmızı renkli bahar çiçeklerine dönüşmüştür.

PİRİNÇ Dünya nüfusunun yarısından fazlası için beslenmede büyük önem taşıyan tahıl cinsi güney ve güneydoğu Asya ile Afrika'da yaygın olarak yetiştirilmektedir. Hindistan'da bereketin sembolü sayılan pirinç taneleri düğün törenleri sırasında havaya saçılmaktadır. Java adasında ise pirinçler çiçek açmadan önce çiftçiler tarlada eşleriyle cinsel ilişkiye girmekte böylece verimin artacağını düşünmektelerdi.

PİRWA [Anadolu Mitolojisi] At formunda tasvir edilen bir Hitit tanrısının adı olup, Hititçe peruna (uçurum, sarp kayalık) kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

PİSAİOS [Yunan Mitolojisi] Adını Pisa kentinden alan bir Etrüsk kahramanının adıdır.

PİSAKHA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın insanoğlunu yaratırken kullandığı suyun damlamasıyla oluşmuş kötü karakterli iblislerin adıdır.

PİSANKA Bkz. Paskalya

PİSKEY Bkz. Pixie

PİSKY Bkz. Brownie

Piskopos çocuk ile çocuk papazlar korteji

PİSKOPOS ÇOCUK Ortaçağ Avrupa'sında çoğunlukla Katedral korosundan seçilen bir çocuğa piskopos diğer çocuklara rahip kıyafetleri giydirilerek gezdirilmesi suretiyle düzenlenen bir festivalin adı olup, Aptallar Festivali ve Eşekler Festivali gibi diğer mizahi eğlencelerle benzerlik göstermekteydi. İngiltere'de piskopos çocuk 6 Aralık günü çocukların koruyucusu sayılan St. Nicholas yortusu sırasında seçilmekte ve 28 Aralık Kutsal Masumlar gününe dek görevde kalmaktaydı. Piskopos çocuk bu süre zarfında şarap ve ekmeğin kutsanması töreni dışındaki tüm ayinleri yönetmekteydi. Bu gelenek İngiltere'de önce 1542'de VIII Henry tarafından kaldırılmış, I. Mary döneminde yeniden uygulanmışsa da 1552'de I. Elizabeth döneminde uygulamaya kesin olarak son verilmiştir. Piskopos çocuk dışında Fasulye Kralı, Akılsız Başrahip, Abbas Stultorum, King of Misrule (Karışıklık Kralı) aynı geleneğin çeşitli varyasyonlarını oluşturmaktaydı.

PİSTİS [Yunan Mitolojisi] Gerçeğin kişileştirilmiş dişil formudur.

PİSTİS SOPHİA 1773'de keşfedilen, MS 3-4.yüzyılar arasında yazıldığı sanılan, İsa'nın Eonlara yaptığı yolculuğu anlatan gnostik metnin adı olup, 1905 yılında Almanca'ya çevrilip yayınlanmıştır. Soyut bir varlık olarak düşünülen Pistis Sophia tanrıyla eş tutulmakta "İlk ve son" kurtarıcı olduğuna inanılmaktaydı. Kimi yazarlarca Kutsal Ruh ile özdeşleştirilen Pistis Sophia, Roma döneminin en önemli gnostik akımlarından Sethinistler tarafından Barbelo adıyla anılmıştır. Yunanca 'akıl' anlamına gelen sophia kelimesi kelime Yahudi Gnostikler tarafından iyi huylu bir aziz olarak tanımlanmıştır.

PİSTİUS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisi olan terim sadakat ve inanç ile ilişkilidir.

PİSTOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in heykeli dikilen sıfatlarından birisi olup 'ekmekçi, fırıncı' anlamına gelmektedir. Efsaneye göre Capitolium Galyalılar tarafından kuşatılıp, erzakların tükenmekte olduğu bir sırada tanrı Jüpiter askerlerin rüyasına girip düşmana ekmek atmalarını tavsiye etmiştir. Romalı askerler ellerinde

kalan ekmeklerini son düşmana atınca Galyalılar düşmanın erzak stokunun iyi durumda olduğunu sanıp kuşatmayı kaldırmışlardır.

PİSUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Elis'te (İlia) bulunan Pisa kentine adını veren Perieres'in oğlu ve Olympia'nın kocasının adıdır.

2. İtalya'daki Pisa kentine adını veren Kelt kralının adıdır.

PİŞAÇALAR [Hint Mitolojisi] Vedalarda adı geçen kana susamış orman cinlerinin adı olup, suda parladıkları ve etlerini yemek için insanların yaşadıkları köyleri ziyaret ettiklerine inanılmaktadır. Kökleri hakkında çok az şey bilinen şişkin damarlı, çıkık kırmızı gözlü çirkin yaratıklar olan Pişaçalar'ın Brahma tarafından yaratıldıkları, Krodha'nın oğulları oldukları söylenmekteyse de bataklık gazlarının ateşinin (ignis fatuus) kişileştirilmiş formu olmaları muhtemeldir. Rigveda'da tanrı İndra'ya Raksaşa ile Pişaçi'yi öldürmesi için yakarılmış (I: 133,5) olup, diğer iblis gruplarından Asurlar tanrıların, Raksaşalar insanların, Pişaçalar ise ataların (Pitri) düşmanı olarak tasvir edilmiştir. Atharvaveda'da çiğ et yiyici (kravyad) olarak anılan Pişaçaların etini yediği bir hastayı iyileştirmesi için Agni'ye yakarılmaktadır (V: 29, 5).

Budistlerce Yakşalar, Hindularca ise Vedik dönem sonrasında Raksaşalarla özdeşleştirilen Pişaçaların adının Mahabharata'da Pisaka halkı olarak geçen ve günümüzde kuzeybatı Hindistan'da yaşayan Nuristaniler ile ilişkili olması da muhtemeldir.

PİŞAUÇLAR Erkeklerin rüyalarına girerek onlarla cinsel ilişkiye giren dişi iblislere Hindistan'da verilen isimdir. Bkz. Succubus

PİŞUMİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Meksiko'da yaşayan Akoma halkının inanışında hastalık, çürüme ve ölüm getiren bir ruhun adıdır.

PİTANATİS Artemis'in lakabı olup, Lakonia'daki Pitana kentindeki tapınağına atfen konulmuştur (Paus. iii. 16. 9).

PİTANE [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Eurotas'ın kızı olup, Poseidon'dan Euadne adlı bir kızı olmuş, Pitana kentine adını vermiştir (Pind. Ol. vi. 46).

PİTRİYANJA Hindistan'da evin reisinin tanrılara adamak zorunda olduğu beş hediyeden birisi olan içkinin konulduğu sunağın adıdır.

PİTRU-GANAS [Hint Mitolojisi] Pitruloka'da yaşayan ölü ruhların adıdır.

PİTTHEUS [Yunan Mitolojisi] Pelops ile Dia'nın oğlu, Atreus ile Thyestes'in kardeşi olan Troizen kralının adıdır. Bilge ve kehanet yeteneğine sahip olup, Aigeus'un sarhoş olmasını, geceyi kızı Aithra ile geçirip torunu Theseus'un doğmasını sağlamıştır Theseus ile Phaedra evlendiğinde Pittheus, Hippolytus'u evine almıştır (Paus. i. 22. 2, ii. 30. 8, i. 27. 8).

PİTUA [Polinezya Mitolojisi Maori halkının inanışında bir iblisin adıdır.

PİTYOKAMPTES [Yunan Mitolojisi] Theseus'un öldürdüğü haydut Sinis'in lakabı olup, 'çam ağacını büken' anlamına gelmektedir.

PİTYREUS [Yunan Mitolojisi] Dor işgali öncesi Epidauros'u savaşmadan Deiphontes'e bırakıp Atina'ya giden son Peloponnesus kralı olup, Prokles'in babasıydı (Paus. ii. 26. 2, vii. 4. 3).

PİTYS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Pan'ın aşırı ilgisinden kurtarabilmek için tanrılar tarafından köknar ağacına çevrilen bir su perisinin adıdır.

PİVA [Hint Mitolojisi] Su tanrısının adı olup, Aşkeyasa'nın görünümlerinden birisidir.

PİXİE Güneybatı İngiltere (Somerset, Devon, Cornwall) bölgesi halkının inanışında elflere benzer küçük periler olup Piskey adıyla da bilinmektedirler. Benekli kulaklı olan Pixieler, yeşil kıyafetler giyer, ay ışığında cırcır böceği sesleri ve kurbağa vıraklamarının eşliğinde dans etmekten hoşlanırlar. Pixieler, suyla oynayarak, mumları söndürerek, kızları korkutarak, yolunu kaybedenlere yanlış yol göstererek insanlara küçük numaralar yaparlardı. Tüm bunlara karşın Pixie karakteri tam olarak kötü değil, hem kötü hem de iyi özelliklere sahip bir düzenbazdır. Ortaçağ Dartmoor masallarında pixielerin başlangıçta insan olmakla birlikte ölümlerinden sonra cennet veya cehenneme kabul edilmedikleri için dünyada kalan ruhlar ya da Hristiyan inancını reddeden druidler olduklarına inanılmaktadır. Folkloristler pixieleri brownie ve Leprikonlar gibi periler sınıfına dâhil etmektedirler. Yine Dartmoor'da pixielerin yollarını şaşıranlara havada ışıklı işaretlerden bir yol göstererek iyice kaybolmalarını sağladıklarına inanılmaktaydı. Bu durumda pixieden kurtulmanın yolunun kişinin paltosunu çıkarıp ters giymesi olduğuna inanılmakta olup, kimi anlatılarda ışık yolunun sonunda kişinin evine çıktığına da rastlanmakta kiminde ise pixie ışığına yakalanan kişiden bir daha haber alınamamaktadır.

PİTARAH [Hint Mitolojisi] İnsan ırkının atalarına verilen isim olup, ilk üçü 'arupa-pitris' adıyla bilinen güneş grubuna, diğer dördü 'lunar pitris' adlı ay grubuna dâhil edilen 7 sınıftan oluştuklarına inanılmaktadır.

PİTARAS [Hint Mitolojisi] Atharvaveda'ya göre ölümsüz kutsal varlıklar olan ölü atalara verilen isim olup" babalar" anlamına gelmekteydi.

PİYUŞA Bkz. Amrita

PİZAMAR [Slav Mitolojisi] Müzik, dans ve diğer sanatlarla ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır. Ölümlü bir kadınla birlikte olmak istemeyen Tanrı Svarozhiç'e (Dazhdbog) umutsuzca âşık olan bir genç kızın olan Pizamar, kendini defalarca uçurumda atarak canına kıymak istemişse de her seferinde peri Noçnitsa tarafından kurtarılmıştır. Sonunda kıza acıyan Khors ile Lada adlı tanrıçalar Podaga'dan içene ölümsüzlük sağlayan bal likörünü çalıp, Pizamar'a uykusunda içirerek tanrıçaya dönüşmesini sağlamışlardır.

PİZNAİ [Yahudi Mitolojisi] Erkeklerle gece rüyalarında ilişkilerinde ilişkiye giren dişi bir iblis olup, kurbanlarının spermleriyle iblis çocuklarını beslemektedir.

PLA-WEEN-NOO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında bir kap-

lumbağa ruhunun adı olup, Gluskab'ın annesidir.

PLAKSY Rus masallarında bahsi geçip özellikle geceleri ortaya çıkan yaşlı bir cadının adıdır. Bkz. Noknitsa

PLANKTAE [Yunan Mitolojisi] Gemilerin batmasına sebep olan bir grup kayanın adı olup, sadece Thetis ile Nereidlerin kılavuzluk ettiği Argo gemisi aralarından başarıyla geçmiştir.

PLASENTA Anne ve cenine ait iki dolaşım sistemini birbirinden ayıran bir organ olup doğum sonrasında anne vücudundan atılmakta, doğum kordonu adıyla da bilinmektedir. Plasenta çeşitli toplumlarda doğum ritüellerinin önemli bir öğesi olarak algılanmakta olup, çeşitli sebeplerle gömülmekte veya saklanmaktadır.

Yeni Zelanda'da Maoriler yeni doğan çocuğun plasentasını bir ağacın altına gömerek hem insanla toprağın ilişkisini güçlendirmeye çalışmakta hem de ağacın ömrü ve gelişimiyle insanınkini birleştirmektedir.

Kuzey Amerika yerlileri Navaholar da benzer sebeplerden aynı işlemi yaparken özellikle ölü doğan çocukların doğum kordonu ve plasentası özellikle bu iş için seçilmiş bölgelere gömülmektedir.

Kamboçya ve Kosta Rika'da plasentayı gömmenin anne ve çocuğun hayatını koruyacağına, Bolivyalı Aymaralarda ise plasenta gizli bir yere gömülürse annenin ruhunun çocuğa verdiği hayatı geri almak için dönemeyeceğine inanılmaktadır.

Kanada'nın batısında yer alan İngiliz Kolombiya'sında yaşayan Kwakiutl halkı kızların plasentasını gömerek yenilebilir deniztarağı toplama yeteneklerinin erkek çocuklarınkini ise kargalara vererek kehanet yeteneklerinin gelişeceğine inanmaktaydı.

Ukrayna, Romanya, Japonya ve Türkiye'de plasenta ve doğum kordonunun gömüldü yerin çocuğun geleceğini şekillendireceğine inanılmaktadır. Güneydoğu Asya'da yaşayan Hmonglar çocuk erkekse plasentası evin temel direğinin altına gömülmekte kızsa ebeveynlerin yatağının altına saklanmaktadır. Doğu Sibirya'da yaşayan Yukaghir halkı plasentayı eğer çocuğa aitse minyatür av silahlarıyla kız çocuğa aitse dikiş malzemeleriyle birlikte bir geyik derisine sararak saklamayarak çocukların bu alanlardaki yeteneklerinin artacağına inanmaktaydı.

Bazı toplumlarda plasentanın bebekle ilişkili yaşayan bir obje olduğu düşünülmekte olup, Hawaii yerlileri bebeğin bir parçası, Nepal'de bebeğin bir arkadaşı olduğu, Malysiya'da yaşayan Orang Asli halkı bebeğin kardeşi olduğuna inanırken Nijeryalı İbolar bebeğin ölü ikizi olduğuna inandıkları plasenta için bir cenaze töreni bile düzenlemektedir. Uganda'da yaşayan Baganda halkı da ölü ikiz olduğu plasentayı bir çömlek içerisine koyarak bir ağacın altına gömmektedir. Ağacın zarar görmesi veya kabile dışından birisinin ağacın meyvelerinden yemesi durumunda ağaçta yaşadığına inanılan ruhun ayrılacağına ve yaşı kaç olursa olsun insan ikizinin de öleceğine inanılmaktadır. Bu durumda kabilenin kralı ikizden "kimbugwe" adı verilen küçük bir tapınak inşa ederek ayda bir gece tereyağına buladığı plasenta parçasını aya göstererek ruha geri dönmesi çağrısı yapmasını istemekle görevlendirecektir. Fin-Ugor halkları ise plasentayı ormanda bir ağaca astıktan sonra çocuğun sağlıklı büyümesi için çeşitli armağanlar sunmaktaydı.

Endonezya'da özellikle Java adasında plasentanın çocuğun koruyucu ruhu olduğu düşünülmekte bu yüzden evin yakınlarına gömülmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bazı kabileler ise plasentayı çeşitli meyve ve çiçeklerle süslenen bir kanodan ataların ruhunu taşıdıkları timsahlara yem olarak vermektedir.

Avustralya yerlileri de khoi adıyla andıkları plasentanın ruhun bir parçası olduğunu düşünmekte ağaç dallarıyla işaretledikleri bir tümseğe gömmekte, bereket ruhu Anjea'nın plasentayı aileye yeni bebek getirmek için kullanacağına inanılmaktadır.

Hayvanların yeni doğan yavrularının plasentasını yemesinden esinlenen bazı toplumlar kurutulmuş insan plasentasını geleneksel şifacılıkta kullanmakta olup, Çinlilerin bazı kronik hastalıklar, tedavisi, kısırlık ve iktidarsızlık için kullandığı "Ziheçe" bunlardan birisidir. Yahudiler de plasentayı yaktıktan sonra küllerini çiçekler veya süt ile karıştırarak cadıların büyülerine karşı koruyucu madde olarak kullanmaktaydı.

PLATANOS [Yunan Mitolojisi] Aloadların kız kardeşinin adı olup, kardeşleri ölünce çınar ağacına dönüşmüştür.

PLEİAD [Yunan Mitolojisi] Atlas ile Pleione'nin Arkadia'da Kyllene'de doğan yedi kızı olup, Hyadların yarı üvey kız kardeşleriydiler (Ovid XIII, 293). Ay tanrıçası Artemis'in bakire refakatçileri olan Pleiadlar, peşlerine Orion adlı dev düşünce gökyüzüne giderek adlarıyla anılan şu yıldızları oluşturmuşlardır: Alkyone (kar fırtınası), Elektra, Kelaeno (karanlık), Maia (bereket), Sterope (Asterope), Merope (ölümlülük) ve Taygete (Lakedaemon dağ perisi)

PLEİONE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Tethys'in kızı olan Okeanidlerden birisinin adı olup, Atlas'tan Pleiadların annesi olmuştur (Apollod. iii. 10. 1).

PLEİSTHENES [Yunan Mitolojisi] **1.** Pelops ile Hippodameia'nın oğlu, Atreus ile Thyestes'in kardeşidir (Pindar Olympian 1.144).

2. Atreus ile Aerope'nin oğlu olup, Hesiod'a göre Dias'ın kızı Kleolla ile evliliğinden Agamemnon, Menelaus ve Anaxibia dünyaya gelmiştir.

3. Thyestes ile Aerope'nin oğlu olup kardeşi Tantalus ile birlikte Aerope'nin kocası Atreus tarafından öldürülmüştür (Hyginus, Fables 246).

4. Menelaus ile Helen'in en küçük oğlu olup, Helen tarafından Troya'ya giderken beraberinde götürülmüştür (Cypria fr. 9).

PLEMNAEUS [Yunan Mitolojisi] Orthopolis'in babası, Peratos'un oğlu olan Sikyon kralı olup, babasının yaşayan tek oğlu olduğu için Demeter

onuruna bir tapınak inşa ettirmiştir (Paus. ii. 5. 5, 11. 2).

PLEROMA Evreni dolduran ilahî güçlerin ve tanrının ikametgâhı olan ruhani evren anlamında kullanılan gnostik bir terimdir. Hıristiyan inancında İsa'nın taşıdığı tanrısal parça için kullanılan kelime Yunanca 'doluluk' anlamına gelmekteydi.

PLEXİPPUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Thestius'un oğlu ve Althaia'nın kardeşi olup, Kalydon domuzu avında Meleager tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 7. 10).

2. Phineus ile Kleopatra'nın oğludur (Apollod. iii. 15. 3).

3. Aegyptus'un oğullarından birisidir (Hygin. Fab. 170.).

PLEURON [Yunan Mitolojisi] Aetolos ile Prone'nin oğlu, Kalydon'un kardeşi, Xanthippe'nin kocası, Agenor, Sterope, Stratonike ve Laophonte'nin babası olup, Pleuron kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. iii. 13. 5).

PLEXAURE [Yunan Mitolojisi] Bir Okeanid veya Nereid'in adıdır (Hes. Theog. 353, Apollod. i. 2. 7).

PLUR NA mBAN [Kelt Mitolojisi] Tir na n-Og kraliçesi Niamh'ın kızının adı olup zamanla peri tanrıçası Beltaine'ye dönüşmüş her yıl 1 Mayıs tarihinde adına festival düzenlenmiştir.

PLUTO 1. [Yunan Mitolojisi] Okeanus ile Tethys'in kızı olup, Persephone'un arkadaşlarından birisiydi (Hes. Theog. 355).

2. Kronos veya Himantes'in kızı olup, Tmolus veya Zeus'tan Tantalus'u doğurmuştur (Paus. ii. 22. 4, Hygin. Fab. 155).

PLUTON [Roma Mitolojisi] Ölüler diyarı tanrısının ayinlerde kullanılan lakabı olup Yunanca 'zengin' anlamına gelmekteydi. Pluton, tarım tanrısı Satürn'ün oğlu, Jüpiter ve Neptün'ün kardeşi, yeraltına kaçırdığı Proserpina'nın (Yunanca Persephone) kocasıdır. Yunan mitolojisindeki Hades adıyla bilinmekteydi (Lucian, Tim. 21).

PLUTOS [Yunan Mitolojisi] Başlangıçta tarımsal bereket ile ilişkilendirilirken zamanla bolluk ve refahın kişileştirilmiş formuna dönüştürülen bir tanrı adı olup, tarım ve evlilik tanrıçası Demeter ile Titan İasion'un oğludur (Hes. Theog. 969). Zeus tarafından kör edildiği için insanları layık olup olmadıklarını görmeden gelişigüzel ödüllendirdiğine inanılmaktaydı (Aristoph. Plut. 90). Hyginus'a göre Philomelus'un kardeşi olan (Poet. Astr. ii. 4) tanrı elinde bereket boynuzu taşıyan genç bir erkek formunda tasvir edilmekte olup, Thebes'te Tykhe, Atina'da Eirene, Thespiae'de ise Athena heykellerinin yanında bu tanrıların yanında çocukları gibi gösterilmiştir.

PLUVİUS [Roma Mitolojisi] En önemli tanrı Jüpiter'in takma isimlerinden birisi olup, 'yağmur yağdıran' anlamına gelmekteydi.

PO [Polinezya Mitolojisi] Gece tanrısının adıdır. Bkz. Ao

PO SANDY ABD folklorunda yakalanmaktansa ağaca dönüşmeyi tercih eden bir kölenin adı olup, Afrika inançlarının izini taşıyan bu söylence Afro-Amerikan yazar Charles W. Chesnutt'ın (1858-1932) 1888 tarihinde yayınlanan aynı isimli çalışmasında yayınlanmıştır.

PODALEİRİOS [Yunan Mitolojisi] Asklepios ile Epione'nin (veya Arsinoe) oğlu, Makhaon'un kardeşi olup, Helen'in taliplerinden birisidir. Podaleirios kardeşiyle birlikte Troya savaşına Teselyalı Trikkalıların lideri olarak katılmışsa da hekim olarak görev yaptığından şifacı olarak ün kazanmıştır (Hom. Il. ii. 729, Apollod. iii. 10. 8, Paus. iv. 31. 9).

PODARGE [Yunan Mitolojisi] Harpielerden birisinin adı olup, rüzgâr tanrısı Zephyrus'dan, Akhilleus'un atları olan Xanthus ile Balius adlı iki yavru doğurmuştur.

PODARKES [Yunan Mitolojisi] **1.** İphikles'in oğlunun adı olup, kardeşi Protesilaus'un ölümünden sonra Troya'da savaşan Phylakialıların lideri olmuştur. Amazon kadın Klonia'yı öldürmüşse de Penthesileia tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 695).

2. Troya kralı Priam'ın gençliğinde kullandığı adıdır (Apollod. ii. 6. 4).

PODALİRİUS [Yunan Mitolojisi] Asklepius'un oğlunun adı olup, kardeşi Makhaon gibi ünlü bir hekimdir. Troya savaşına Teselya'nın Trikka kentinden katılan 30 geminin lideri olarak katılmıştır. Troya'ya sokulan tahta at içerisindeki Yunanlı savaşçılardan birisi olan Podalirius savaş sırasında Philoktetes'i iyileştirmiş, Amphimakhus, Kalkhas, Leonteus ve Polypoetes ile birlikte Kalkhas'ın öldüğü Kolophon'a seyahat etmiştir (Hom. Il. II, 729–, Quintus Smyrnaeus, 12. 321, Bibliotheca, 4, 5. 8 - 4, 6. 2).

PODES [Yunan Mitolojisi] Patraklos'un ölümünden hemen sonra Menelaos tarafından öldürülen bir Troyalı olup Hektor'un arkadaşıydı.

POEAS [Yunan Mitolojisi] Thaumakos ya da Phylakos'un oğlu, Methone'nin kocası, Philoktetes'in babası olup, Argonautlardan birisi, Herakles'in arkadaşıydı. Herakles'i yakmak için kullanılan odun yığınını yakmaya cesaret edebildiği için onun oku ve yayıyla ödüllendirilmiştir (Apollod. i. 9. 16, ii. 7. 7).

POELE ile KUMULİPO [Polinezya Mitolojisi] Hawaii yaratılış söylencesinde başlangıç karanlığında doğan kadın ile erkeğin adıdır. Kumilopo aynı zamanda 2 bin mısradan oluşan Hawaii yaratılış söylencesinin anlatıldığı dini şarkının da adıdır. Yeni Zelanda Maorilerinde benzer bir şarkının adı Vharevananga'dır. Baştan sona ve tüm geleneksel ritüelleriyle en son söylenen görkemli Kumulipo töreni 1879'da Kaptan Cook onuruna, yerliler tarafından tanrı Lono zannedildiği için düzenlenmiştir.

Kumilipo'nun içeriği iki zaman dönemini kapsamaktadır.

1. Po: Dünya ve evrenin karanlıkta olduğu, insan bilincinin algılamayacağı yaratılış öncesi dönem.

Ao: Işığın ortaya çıkmasıyla, tanrıların insan ve hayvanlara şekil vermesiyle başlayan dönem.

POEMANDER [Yunan Mitolojisi] Khaeresilaus aile Stratonike'nin oğlu, Aeolus veya Asopus'un

kızı Tanagra'nın kocası, Ephippus ile Leukippus'un babasıdır. Poemandria adıyla da bilinen Tanagra kentinin kurucusu kabul edilmekteydi. Troya savaşına katılmayı reddettiği için krallığı Akhilleus'un saldırısına uğramış, bu sırada yanlışlıkla öz oğlu Leukippos'u öldürüp kenti terk etmek zorunda kalmışsa da Elephenor tarafından günahından arındırılmıştır (Paus. ix. 20. 2).

POENA [Yunan Mitolojisi] **1.** Öç almanın kişileştirilmiş dişil formudur (Paus. i. 43. 7).

2. Apollon'un oğlu Linus'un ölümünden sorumlu tuttuğu Argos halkı üzerine gönderdiği dişi ejderhanın adıdır.

POHAHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tewa söylencelerinde bahsi geçen savaşçı bir kızın adı olup, kadın uğraşları yerine avcılık ve yağma ile ilgilendiği için başta alaya alınmışsa da zamanla savaşçıların lideri olmuştur. Savaş sırasında bir tarafı sarı diğer tarafı mavi bir maske takan Pohaha'nın maskesi ölümünden sonra kutsal bir eşya gibi saklanmıştır.

POHJAN AKKA [Fin Mitolojisi] Cinayete kurban gidenlerin ruhlarının sonsuza dek ikamet ettiği Pohjan'ın (Kuzey Evi) kan renginde bir elbiseler giyen sahibesi olan bir Sami tanrıçasının adıdır.

POHJOLA BAKİRESİ [Fin Mitolojisi] Kalevala destanında kötü yürekli bir cadı olan Pohjola Hanımının iki kızından büyük ve güzel olanının lakabı olup, söylencede kızın gerçek adı anılmamaktadır. Louhi, kültürel kahraman Vainamoinen'e kendisine ülkesini refaha kavuşturacak sihirli sampoyu getirmesi halinde güzel kızı ile evlendireceği sözünü vermiş, bunun üzerine kahraman demirci İlmarinen'e kendisi için bu sihirli aleti yapmasını istemiştir. Vainamoinen kızı evliliğe ikna etmeyi başaramayınca İlmarinen şansını denemiş başta razı olmayan kız demircinin sihirli sam poyu yapmasından etkilenerek evet cevabı vermiştir. Bununla birlikte kız Kullervo adlı hizmetçi tarafından öldürülecek Vainamoinen ile İlmarinen sampoyu Pohjola'dan kendi ülkelerine kaçırmayı denerken yolda denize düşürüp kaybedeceklerdir.

POİMANDRES MS 2-3. yüzyıllarda Yunanca olarak yazılan ve Hermetika adıyla da bilinen hermetik çalışma Corpus Hermeticum'da bir bölümün adı olup, Yunanca "insan çobanı" anlamına geldiği sanılmaktadır. Hermes Trismegistus bu bölümde Poimandres adlı öğrencisine Mutlak Gücün aklı (Nous), gerçeklik ve Tanrı'nın doğasını öğretmektedir.

POK-VEJİ-MEN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında dişbudak ağacının kabuğundan yaratılmış küçük yaratıkların adıdır.

POKOHARUA TE PO [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında fırtına tanrısının ve diğer iklim tanrılarının anası kabul edilen rüzgâr tanrıçasının addır.

POKAHONTAS (1595–1617) Kuzeydoğu Amerika'da Algonkin kabilesi şeflerinden Powhatan'ın kızı adı Matoaka'nın 'şımartılmış' anlamına gelen takma adıdır. Kaptan John Smith'in Genel Tarih (Generall Historie) adlı kitabına göre Pokahontas, 1612 yılında İngilizlerce kaçırılıp, 1 yıl kadar Jamestown'da esir olarak tutulduktan sonra kendisini kurtarma sözü veren İngiliz tüccar John Rolfe ile evlenmiştirç. Böylece ilk defa bir şef kızı bir İngiliz ile evlenmiştir. 5 Nisan 1614 tarihinde Rebecca Rolfe adını alan Pokahontas 2 yıl sonra Londra'da vaftiz olarak Hıristiyanlığı kabul etmiş, Thomas adlı bir de çocuk doğurmuşsa da de Avrupa'da bağışıklık sisteminin alışık olmadığı hastalıklara dayanamamış, 1617 yılında henüz 21 yaşındayken ölmüştür. Rolfe'un evlilik teklifinin hem Trinidad'da yaptığı tütün sömürgeciliğinde çalışacak yerli işçiler bulmak hem de Powhatan'ı İngilizlerin dost olduğuna inandırmak amacıyla yapıldığına şüphe olmayıp, Smith'in kitabında adamın bu işi İngiliz menfaatleri, kendi işletmesinin kurtuluşu ve kızı İsa'nın dinine döndürmek amacıyla gerçekleştirdiğini Virginia valisine itirafı kayıtlıdır.

POLDUNİCA [Slav Mitolojisi] Doğu Avrupa'da rüzgârla birlikte gelip, elinde kırbaç veya orak taşıyan beyaz giyimli ekinlerin koruyucu tanrıçası olup, köylüler öğle yemeğine gittiğinde tarlalarına giren insanları bir dokunuşuyla öldürdüğüne inanılmaktadır.

POLEDNİCE Bkz. Öğlen Hanımı

POLEİDUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phyleus'un kızı Eurydameia'nın kocası, Eukhenor ile Klitos'un babası olan Korinthoslu bir kâhindir. Oğlu Eukhenos'a Troya'ya giderse savaş alanında öleceğini, gitmezse evinde hasta yatağında öleceğini önceden bildirmiş, gerçekten de oğlu Agamemnon ile savaşa gidince Paris tarafından öldürülmüştür.

2. Eurydamas'ın oğlu, Abas'ın kardeşi Troyalı bir kâhin olup Troya savaşı sırasında Diomedes tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 148).

POLEVİK [Slav Mitolojisi] Tarla ve ekili alanların ruhu olarak kabul edilen varlıkların adı olup, insanların yollarını kaybetmesine özellikle tarlada çalıştıktan sonra sarhoş olup sızanların ölümlerine sebep olmaktaydı. Polevik'in sempatisini kazanmak için köylüler yaşlı ve artık ötmeyen bir horozun altına iki yumurta koyarlardı. Polevik beyazlar (nadiren siyah) içerisinde renkli gözlü, saçları yerinde yeşil çayırlar olan bir varlık olarak tasvir edilmekte olup, Poludika'nın bir varyantı olduğu sanılmaktadır.

POLİAHU [Pasifik Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında bir kar bakiresinin adı olup, Mauna Kea yanardağının tanrıçası kabul edilmektedir. Bir söylenceye göre şef Aiwohikupua ile evlenmeye karar verip düğün günü etrafa soğuk saçan beyaz bir elbise giydiği halde kardeşleriyle düğün törenine giden Poliahu, tam evlilik öncesinde bir kadının şefi kendisiyle evlenme sözü vermekle suçlaması üzerine kadını önce dondurup sonra yakarak yaptığına pişman etmişse de töreni terk edip dağına dönmüştür.

POLİAS [Yunan Mitolojisi] Atina ve Akropolis'in koruyucusu bilgelik tanrıçası Athena'nın takma adlarından birisi olup, Yunanca 'şehirden' anlamına gelmekteydi (Paus. i. 27. I).

POLİDARİUS Bkz. Podalirius

POLİEUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakabı olup 'şehrin koruyucusu' anlamına gelmekte Akropolis'te bu adı taşıyan bir sunak bulunmaktaydı (Paus. i. 24. 4, 28. 11).

POLİNEZYA MİTOLOJİSİ Melanezya ve Mikronezya ile birlikte Büyük Okyanus'taki üç büyük ada öbeğinden birisi olan Polinezya büyük ölçüde yanardağ kökenli dağlık adalar ile alçak mercan adalarından oluşmaktadır. Polinezya ve Mikronezya halkı kendini 'adalılar' olarak tanımlamakta ve atalarının Hawaii'den geldiğine inanmaktadır. Gerçekten de bu tezi sınamak için on yedi kişilik geleneksel bir kano ile Hawaii'den yola çıkan dalgalar ve yıldızlara bakarak yönlerini belirleyen bir ekip 4 Haziran 1976 tarihinde Tahiti'ye ulaşmayı başarmıştır. Deniz ve balıkçılık yaşamsal öneme haiz olduğundan Polinezya kültürü ve inanç sistemini derinden etkilemiştir. Polinezya mitolojisi iyi-kötü, gökyüzü-yeryüzü, gece gündüz, aydınlık-karanlık gibi düalist anlayış ile çok sayıda tanrının varolduğu animist inancın etkisi altında gelişmiştir. Gök ve yeryüzünün evliliğin anlatıldığı Rangi ve Papa efsanesi farklı isimlerle nerdeyse tüm adalarda anlatılmaktadır. Polinezya söylencelerinde Rangi'nin soyundan gelen Matao-Anu, Mate-Anu, Whakarere-Anu ve Whakatoro-Anu adlı 4 fırtına tanrısının adı geçmektedir.

POLİPORTHES [Yunan Mitolojisi] Odysseus ile Penelope'nin, Odysseus'un Troya savaşından İthaki'ye dönüşünden sonra dünyaya gelen oğullarının adıdır.

POLİTES [Yunan Mitolojisi] **1.** Priam ile Hekabe'nın hızıyla ünlü oğlu olup Troya'nın düşüşü sırasında, sarayın sunağında babasının gözleri önünde Neoptolemus tarafından öldürülmüştür (Hom. İl. ii. 791, xiii. 533, xxiv. 250).

2. Odysseus'un bir arkadaşının adı olup büyücü Kirke tarafından hayvana dönüştürülmüştür. İtalya'nın Temesa kentinde Polites'e kahraman olarak tapınılmıştır (Hom. Od. x. 224).

POLLUX Bkz. Dioskurlar

POLONG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bir insan tarafından kişisel kullanım için kara büyü kullanılarak köleleştirilen ruhlara verilen isim olup, Hantu Raya ve Toyol gibi bir efendisi bulunmaktadır. Bir parmak boğumu boyunda, rüzgârın götürdüğü yere uçabilen varlıklar olan polonglar öldürülmüş bir insanın geniş tabanlı ama ince boyunlu bir kapta 7-14 gün bekletilen kanından sihirli sözlerle ruh çağrılarak yapılmaktadır. Beklenilen sürenin sonunda kabın içinden kuş cıvıldaması sesleri gelmekte, büyücü parmaklarından birini hafifçe kesip kanattıktan sonra şişenin içine soktuğunda polong sahibinin kanını içmektedir. Sahibinin arzusuyla birisine saldırarak ciddi zararlar verebilen polong sahibini anne veya baba olarak bilmekteyse de çoğu zaman şifacı ve büyücüler saldırıya uğrayan insanı iyileştirmektedir. Şifacıların başarılı olamaması durumunda ise kurban 1-2 gün can çekiştikten sonra ağzından köpükler gelerek ölmektedir.

POLOVOİ [Slav Mitolojisi] Rus halkının inanışında tarla ve diğer ekili alanların koruyucu ruhunun adı olup, saçları ot gibi yeşil insan formunda tasvir edilmekteydi.

POLTERGEİST Almanya'da etrafta dolaştığı çıkardığı seslerden anlaşılan hayaletlere verilen isimdir.

POLTYS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu, Sarpedon'un kardeşi oğlu olan Trakya'nın Poltyobria (veya Aeneus) kralının adıdır. Troya savaşında Troyalılara yardım karşılığında Helen'i istemiş, hatta üstüne iki de kadın vermeyi önermiştir. Polytys, ülkesine gelen Herakles'e konukseverlik göstermişse de kardeşi Sarpedon kötü davranınca kahraman tarafından öldürülmüştür (Strabon, 7. 6, Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca, 2.5.9, Plutarch, Regum et imperatorum apophthegmata, 13).

POLUDAMAS [Yunan Mitolojisi] Kehanet gücü ile deliren Troyalı bir bilginin adı olup Hektor'un arkadaşı ve danışmanıdır.

POLYBOTES [Yunan Mitolojisi] Gökyüzüne tırmanmak istediği için Poseidon tarafından Kos adasında ezilerek öldürülen ve Nisyros adasına dönüşen bir devin adıdır (Apollod. i. 6. 2, Paus. i. 2. 4).

POLYBUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Oidipus'u büyüten Korinth kralı olup, Periboea veya Merope'nin kocasıydı (Apollod. iii 5. 7).

2. Troya savaşının ardından Menelaos'un bir süre sarayında kaldığı Thebai (Mısır) kralı olup, Alkandra'nın oğluydu (Hom. Od. iv. 126).

3. Hermes ile Khthonophyle'nin oğlu olan bir Sikyon kralı ve Adrastus'un dedesidir.

4. Antenor'un oğlu olan bir Troyalıydı (Hom. Il. xi. 59).

POLYDAMAS [Yunan Mitolojisi] Panthous ile Klytios'un kızı Phorontis'in oğlun ve Euphorbus'un kardeşi olup, Troya savaşında Mekistos ile Otos'u öldürmüş, Peneleos'u yaralamış, Hektor'un ölümünden sonra Helen'i geri vermeyi Priam'a o tavsiye etmiştir (Hom. Il. xi. 57, xvi. 535, xvii. 40).

POLYDAMNA [Yunan Mitolojisi] Mısır kralı Thon'un karısının adı olup, kocası Troyalı Helen'e askıntı olmasın diye kadını Pharos adasına götürmüş, ayrıca kadının melankolik havasını değiştirecek bir ilaç hediye etmiştir (Hom. Od.

iv. 228). Richard Strauss'un *Die Aegyptische Helena* (1928) operasına ilham kaynağı geç dönem bir söylenceye göre Troya'ya gerçek Helen değil onun bir kopyası gitmiş Helen hep Mısır'da kalmıştır.

POLYDEGMON [Yunan Mitolojisi] Hades'in lakabı olup, 'çok alan' anlamına gelmekteydi.

POLYDEKTES [Yunan Mitolojisi] Seriphos adasının kralı olan Magnes'in oğlunun adıdır. Efsaneye göre Danae oğlu Perseus ile birlikte Seriphos adasına sığındığında, kadına aşık olmuş, Perseus'u uzaklaştırmak için Medusa'yı öldürmeye göndermiş, Perseus geri döndüğünde Medusa'nın başını kullanarak Polydektes'i taşa çevirmiştir (Apollod. i. 9. 6, Paus. i. 22. 6).

POLYDEUKES [Yunan Mitolojisi] Pollux adıyla da bilinen Dioskurlardan birisi olup, Kastor'un ikiz kardeşiydi.

POLYDORA [Yunan Mitolojisi] **1.** Peleus ile Polymela veya Antigone'nin kızı olup, nehir tanrısı Sperkheios veya Borus'tan Menestios adlı bir oğlu olmuştur (Hom. Il. xvi. 176, Apollod. iii. 13. 4).

2. Meleager ile Kleopatra'nın kızı, Protesilaus'un karısıdır (Paus. iv. 2. 5).

3. Danaus'un kızı, Peneius'un karısı, Dryopların anasıdır (Anton. Lib. 32).

POLYDORUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kadmos ile Harmonia'nın oğlu, Nykteis'in kocası, Labdakos'un babası, Oidipus'un dedesi olan Thebes kralıdır (Hes. Theog. 978, Paus. ii. 6. §2, ix. 5. 1).

2. Priam ile Laotoe'nin oğlu olup, Akhilleus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xx. 406). Romalı şairler ise Priam'ın en küçük oğlunu bir hazine ile birlikte Trakya kralı olan damadı Polymestor'a emanet ettiğini, ama Polymestor'un hazineye göz diktiği ya da Yunanlardan korktuğu için delikanlıyı öldürüp denize attığını anlatmaktadırlar. Ceset, Troya kıyılarına vurunca anne Hekabe tarafından tanınmış ve Polyksene'nin yanına gömülmüştür (Virg. Aen. iii. 49, Ov. Met. xiii. 432).

3. Hippomedon'un oğlu olup Epigonoilerden birisidir (Paus. ii. 20. 4).

POLYGONUS [Yunan Mitolojisi] Proteus ile Torone'nin oğlu, Poseidon'un torunu ve Telegonos'un kardeşi olup, haydutluk yapan iki kardeş Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 9).

Polyhymnia

POLYHYMNİA [Yunan Mitolojisi] Kutsal şiirler, dans ve etkili söz söyleme ile ilişkili bir ilham perisinin (Musa) adı olup, Zeus'un kızlarından dokuz Muse'den birisiydi. Oeagrus'tan Orpheus'un anası olan Polymnia veya Polyhymnia, uzun bir pelerin giymiş bazen bir parmağını ağzına götürmüş, düşünceli bir kadın görünümünde tasvir edilmekteydi (Hes. Theog. 78, Schol. ad Apollon. Rhod. iii. 1).

POLYİDUS Bkz. Poleidus

POLYKAON [Yunan Mitolojisi] **1.** Lelex ile Peridea'nın küçük oğlu, Myles'ın kardeşi ve Argoslu Triopas'nın kızı Mesene'nin kocası olup, Andania kentinin kurucusu ve ilk Messenia kralı kabul edilmekteydi (Paus. iii. 1. 1, iv. 1. 1).

2. Butes'in oğlu, Euaekhme'nin kocasıydı (Paus. iv. 2. 1).

POLYKASTE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nestor ile Anaxibia'nın kızlarından birisi, Telemakhos'un karısı ve Perseptolis'in annesidir (Hom. Od. iii. 464).

2. Lygaeus'un kızı, İkaros'un karısı ve Penelope'nin annesidir.

POLYKRATES [Yunan Mitolojisi] (MÖ 538-522) Samos adasının zenginliği ile ünlü, sanatsever tiranının adı olup, Aeakus'un oğludur. Herodot'a göre son derece başarılı bir yönetici olan Polykrates ile ittifak yapan Mısır firavunu 2. Amasis, tirana bir gün şansının dönmemesi için en değerli eşyasını denize atmasını öğütlemiş, o da yüzüğünü denize atmıştır. Birkaç gün sonra büyük bir balık yakalayan bir balıkçı bunu tirana hediye etmiş o da balığı yerken karnında yüzüğü bulmuştur. Bu olayı firavuna anlatınca, Amastris bu kadar şanslı bir insanın sonunun felaket olacağını düşündüğünden ittifakı hemen bozmuştur. Polykrates, şansına rağmen sonradan Pers valisi Oroetes tarafından çarmıha gerilmiş, yüzüğü ise Roma'da Concordia tapınağında muhafaza edilmiştir.

POLYKRİTE [Yunan Mitolojisi] Naksos adası kralı Polykles'in kız kardeşinin adı olup, Miletliler ile yapılan savaş sırasında düşmana esir düşmüş, bu sırada edindiği bilgileri bir çöreğin içine

gizlediği tabletin kardeşine ulaşmasını sağlayınca zafer Naksosluların olmuştur.

POLYKRİTUS [Yunan Mitolojisi] Lokrisli bir kadınla evlenip evliliklerinden dört gün sonra ölen bir Aitolialının adıdır. Kadın dokuz ay sonra hem dişi hem erkek cinsiyetli bir bebek doğurunca halk dehşete düşerek kadın ve çocuğunu ülke sınırları dışında yakmayı düşünmüşler, bu sırada cehennemden geldiğini söyleyen Polykritos çıkagelmiş ve bebeğin kafası dışındaki tüm gövdesini yedikten sonra tekrar kaybolmuştur.

POLYKTOR [Yunan Mitolojisi] **1.** Pterelaus ile Amphimede'nin oğlu olup, Kephalliana'dan İthaka'ya göçmüş, Polyktorium kentini kurmuş, bölgenin su kaynaklarının kullanımını düzenlemiştir (Hom. Od. xvii. 207).

2. Aegyptus ile Kaliadne'nin oğludur (Apollod. ii. 1. 5).

POLYMEDE [Yunan Mitolojisi] Autolykus'un kızı, Aeson'un karısı ve İason'un annesi olup, kocası Pelias tarafından intihar etmeye mecbur bırakılınca kendini asarak öldürmüştür (Apollod. i. 9. 16). Alkimede adıyla da anılmıştır (Apollod. i. 233).

POLYMELA [Yunan Mitolojisi] **1.** Rüzgâr tanrısı Aeolos'un kızı olup Odysseus'un bir süre metresi olmuş ardından kardeşi Diores ile evlenmiştir.

2. Phylas'ın kızı olup Hermes'ten Eudoros'u doğurmuş, daha sonra Ekhekles ile evlenmiştir (Hom. Il. xvi. 180).

3. Peleus'un kızı, Menoetius'un karısı ve Patroklus'un annesidir (Apollod. iii. 13. 8).

POLYMESTOR [Yunan Mitolojisi] Trakyalı bir kralın adı olup, Troya savaşının sonu yaklaşırken Priam'ın kendini koruması için büyük miktarda mücevher ile birlikte gönderdiği en ufak oğlu Polydorus'u hazinesine konmak için okyanusa atarak öldürmüştür. Bununla birlikte sonunda Hekuba çocuğunun öcünü almıştır.

POLYMNİA Bkz. Polyhymnia

POLYMNOS [Yunan Mitolojisi] Ölüler Diyarı'na inmek isteyen Dionysos'un yol sorduğu bir köylünün adıdır. Köylü karşılığında bir lütuf istemiş, tanrı dönüşünde gerçekleştireceği sözünü vermiş ama dönüşünde köylünün öldüğünü görmüştür. Bunun üzerine Dionysos incir ağacından bir penis figürü yontmuş ve köylünün mezarı üzerinde bu penisi sembolik tatmin etme hareketi yaparak borcunu ödemiştir. Polymnus, Prosymnus olarak da bilinmekteydi.

POLYNEİKES [Yunan Mitolojisi] Oidipus ile İokaste'nin oğlu ve Eteokles ile Antigone'nin kardeşinin adıdır. Oğullarını saygısızlıklarından dolayı lanetleyen babaları tacını oğullarına ülkeyi birer yıl dönüşümlü olarak yönetmeleri şartıyla vermiştir. Eteokles zamanı gelince tahtı kardeşine devretmeyince Polyneikes altı arkadaşıyla Thebai kentini ele geçirmek için yola çıkmış, iki kardeş birbirinin kollarında ölmüştür (Hom. Il. iv. 377).

POLYPHEİDES [Yunan Mitolojisi] **1.** Troya savaşı sırasında hüküm süren yirmi dördüncü Sikyon kralının adıdır.

2. Mantios'un oğlu, Kleitus'un kardeşi, Theoklymenos ile Harmonide'nin babası olan bir kâhinin adıdır. Agamemnon ile Menelaus, Atreus'un ölümünden sonra dadılarını Polypheides'e emanet etmiştir.

Polyphemus

POLYPHEMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Deniz tanrısı Poseidon ile su perisi Thoosa'nın çobanlık yapan korkunç bir kyklop olan oğlu olup, Homeros'un Odysseia destanındaki anlatısı Yunan literatüründeki en eski yamyamlık vakasıdır. Troya dönüşünde Lotus yiyenlerden yeni kurtulan Odysseus tek gözlü kyklopların koyun ve keçi çobanlığı yaptığı bereketli toprakları bulunan bir adaya uğrayarak, yerli halk ile tanışmak için karaya çıkmıştır. Arkadaşları ile Polyphemus'un yaşadığı mağaraya giden Odysseus, kyklop gün boyu koyunlarını otlattığı için akşama dek mağarada beklemiş günbatımında inine gelen, girişe devasa bir kaya yerleştirdikten sonra yaratık misafirlerine nereden gelip, ne iş yaptıklarını sormuştur. Polyphemus, Odysseus'un arkadaşlarından bir kaçını eline alıp yemiş ardından derin bir uykuya dalmıştır. Odysseus devi uykusunda bıçaklayıp öldürmeyi düşünmüşse de mağaranın girişini koruyan kayayı kaldırmaya gücü yetmeyeceğinden çaresiz sabahı beklemiştir. Ertesi sabah kahvaltıda iki denizciyi daha yiyen dev mağara girişini kapatarak koyun otlatmaya gittiğinde Odysseus kurtulmak için bir plan yapmıştır. Akşam mağaraya gelen deve yanındaki şarabı ikram ederek sarhoş olmasını sağlayan kahraman, adını soran yaratığa Yunanca "hiç kimse" anlamına gelen Outis cevabını vermiştir. Odysseus mağara içinde bulup önceden ısıtarak sağlamlaştırdığı bir dal parçasını sızıp derin uykuya dalan yaratığın gözüne sokunca Polyphemus can havliyle uyanır ve diğer kyklopladan yardım istemek için bağırmış ama gelen komşuları kendisine kimin zarar verdiğini sorduklarında Odysseus'un kelime oyununun kurbanı olduğunu fark etmeyen dev Outis (hiç kimse) cevabını verince dağılıp gitmişlerdir. Ertesi sabah Odysseus ve adamları kendilerini koyunların altına bağlaya-

rak gözü görmeyen devin kendi elleriyle açtığı mağaradan sürüyle birlikte dışarı çıkmış ve teknelerine gitmeyi başarmışlardır. Dönüş yolunda kyklopla alay eden kahraman ve arkadaşlarının sesini duyan Polyphemus sesin geldiği yere doğru kayalar fırlatmışsa da tekneyi ıskalamıştır.

Akis ile deniz perisi Galatea'nın dramatik öyküsünde ise kızı kıskanan Kyklop rakip olarak gördüğü Akis'i bir kaya ile ezerek öldürmüştür.

2. Elatos veya Poseidon ile Hippe'nin oğlu olan bir Lapith'in adı olup, Herakles'in kız kardeşi Laonome ile evliydi. Kios'un kurucusu kabul edilen Polyphemus, Argo seferine katılmış, Herakles'in Hylas'ı aramasına yardım etmişse de Mysia'da geride bırakılmıştır (Hom. Il. i. 264).

POLYPHETES [Yunan Mitolojisi] Melampus'un konuk olduğu bir kralın adı olup, bir kurban töreni sırasında ölen bir yılanı gömmesi için Melampus'a emir vermiş, adam da gömdüğü yılanın yavrularını büyütünce kehanet yeteneğiyle ödüllendirilmiştir.

POLYPHONTE [Yunan Mitolojisi] Triballi kralı Hipponous ile Thrassa'nın kızı olup, Artemis'le arkadaş olup Aphrodite'i gücendirince, tanrıça onu bir ayıya âşık ederek intikamını almıştır. Polyphonte babasının evinde Agrios ve Orios adlı iki yabani çocuk doğurmuş, bu çocuklar büyüdüklerinde insan etiyle beslenmeye başlamıştır. Zeus, habercisi Hermes'i çocukları cezalandırmaya karar verince Ares, Orios'u vahşi bir kuşa, Agrios'u ise akbabaya dönüştürerek kurtarmıştır (Ant. Lib. 21).

POLYPHONTES [Yunan Mitolojisi] Autophonus'un oğlu olan bir savaşçı olup, Polynikes'in tacını kardeşi Eteokles'ten geri almak için açtığı savaşa katılmıştır

POLYPOETES [Yunan Mitolojisi] **1.** Pirithous ile Hippodamia'nın oğlu ve Troya savaşına katılan Teselyalı Lapithlerin liderinin adı olup, Patroklus'un cenaze oyunlarında demir küre fırlatma yarışını kazanmıştır (Hom. Il. ii. 738, xxiii. 836).

2. Apollo ile Phthia'nın oğlu, Dorus ile Laodokus'un kardeşi olup, Aetolus tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 7. 6).

3. Penelope'nin taliplerinden birisidir (Apollod. iv. 7. 26).

4. Odysseus ile Kallidike'nin oğlu olup, annesinin ölümünden sonra Thesprotialıların kralı olmuştur (Apollod. İv. 7. 35).

POLYTEKHNUS [Yunan Mitolojisi] Aedon'un kocası ve İtys'in babası olup, mükemmel arabalar inşa etmekteydi. Bununla birlikte baldızına tecavüz edip, karısına söylememesi için kızın dilini koparınca, karısı ve baldızı intikam için oğlunu pişirerek adama yedirmiştir (Antoninus Liberalis ii. 70-72).

POLYXENA [Yunan Mitolojisi] Priam ile Hekabe'nin en küçük kızının adı olmasına karşın Homeros'un İlyada'sında bahsi geçmemektedir (Apollod. iii. 12. 5). Akhilleus'un Polyxena ile karşılaşıp âşık olmasına dair birbirinden farklı söylenceler bulunmaktadır. Bir söylenceye göre Troilos atına su verirken kız pınar başına gelmiş bu sırada Troilos'un izini süren Akhilles çıkagelmiş hasmını öldürürken Polyxena'yı görüp âşık olmuş ama kız kaçmayı başarmıştır. Diğer bir söylencede ise Polyxena ağabeyi Hektor'un cesedini babasıyla birlikte Akhilleus'tan istemeye gitmiş, adam Priam'ın yalvarmalarına aldırış etmemişse de kız savaşçıya kölesi olmayı önererek kalbini yumuşatmış, böylece ağabeyinin cesedi Troyalılara gömmeleri için teslim edilebilmiştir (Serv. ad Aen. iii. 322). Helenistik döneme ait bu söylenceye göre Akhilleus, Polykxsena ile evlenebilmek için savaşı bırakıp ülkesine dönmeyi hatta Yunanlılara ihanet ederek Troya saflarına katılmayı bile göze almışsa da bu sırada Thymbra Apollon tapınağında Paris tarafından topuğundan vurulup öldürülecek (Hygin. Fab. 110), ardından Polyxena Akhilleus'un mezarı üzerinde kurban edilecektir (Paus. i. 22. 6).

POLYXENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Augeias'ın torunu, Agasthenes'in oğlu, Amphimakhus'un kocası ve Helen'in taliplerinden birisiydi. Epeialıların lideri olarak Troya savaşına katıldıktan sonra ülkesine geri dönebilmiştir (Hom. Il. ii. 623).

2. İason ile Medeia'nın oğullarından birisinin adıdır (Paus. ii. 7).

3. Bir Elis kralıydı (Apollod. ii. 4. 6).

POLYXENA [Yunan Mitolojisi] Troya kralı Priam ile Hekuba'nın en ufak kızının adı olup, Yunanlılar ile Troyalıların barış yaptığı dönemde Akhilleus ile birbirlerine aşık olmuşlardır. Priam'ın oğulları bir tuzak kurup Akhilleus'u öldürmüş, Troya'nın düşmesinden sonra Akhilleus'un mezarını ziyarete giden kızı Akhilleus'un oğlu Neoptolemus öldürmüştür (Apollod. iii. 12. 5, Ov. Met. xiii. 448).

POLYXO [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles'in oğlu Tleptolemos'un Argoslu karısının adı olup, kocasıyla birlikte Rodos'a kaçmış ve adanın kraliçesi olmuştur. Polyxo, kendisine sığınan Helen'in intihar etmesini sağlayarak Troya'da öldürülen kocasının intikamını almıştır (Paus. iii. 19. 10).

2. Nykteus'un karısı ve Antiope'nin annesinin adıdır (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 3. 10. 1).

3. Hyadlardan birisidir (Hygin. Fab. 182).

4. Nil nehri tanrısı Nilus'un kızlarından birisi olan bir naiad olup, Danaus'tan 12 kız (Autonoe, Theano, Elektra, Kleopatra, Eurydike, Glaukippe, Anthelea, Kleodora, Euippe, Erato, Stygne ve Bryce) doğurmuştur.

5. Hypsipyle'ye dadılık yapan Limnili bir kadının adı olup, erkeksiz kalan adanın kadınlarına Argonautlardan çocuk yapmalarını öğütlemiştir (Apollonius Rhodius, Argonautica, 1. 668, Hyginus, Fabulae, 15).

POMERİUM Eski Roma'da kentin içine kötülükleri sızdırmaması için çizilen kutsal sınırların adı olup, bir çeşit büyü çemberidir. Etrüsk kökenli bu inanışa göre çizginin içinde kalan bölge güvenli sayılmakta, askerler bile bu sınırı savaş kıyafetleri ile geçmemekteydi.

POMOLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında de soğuk havaya getiren bir gece ruhunun adı olup, söylenceye göre Maine'de bulunan Katadhin dağında (1.606 m) yaşamaktaydı.

POMONA [Roma Mitolojisi] Meyve ağaçlarının koruyucu tanrıçası olup, adı Latince meyve anlamına gelen *pomum* kelimesiyle ilişkilidir. Orman perisi olduğu söylenen tanrıça Ovid'in eserlerinde çoğunlukla Silvanus ve Picus gibi kırsal kökenli tanrıların sevgilisi olarak gösterilmekle birlikte kendisini aldatmayı başaran mevsim tanrısı Vertemnus ile evlenmiştir. Vertemnus ile Pomona onuruna her yıl 13 Ağustos günü bir festival düzenlenmekte, ağaç budama bıçağı ille sembolize edilen tanrıçanın rahiplerine *Flamen Pomonalis* adı verilmekteydi.

Pomona

PON [Sibirya Mitolojisi] Doğu Sibirya'da yaşayan Yukagir halkının inanışında yağmur getirdiğine ve gece ile gündüzün oluşmasını sağladığına inanılan gök tanrısının adıdır.

PONG LALONDONG [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında yaşayan Toraja halkının inancında ruhlar diyarı Puya'nın efendisi olan tanrının adı olup, 'efendi' anlamına gelmektedir.

PONNİYAMMAN [Hint Mitolojisi] Tamil Nadu eyaletinde Yedi Bakire kız kardeşten birisi kabul edilen pirinç tanrıçanın adı olup, tarlalara yerleştirilen taşlarla sembolize edilmekte, ayinlerinde onuruna pirinç yemekleri yapılmaktadır. Bkz. Phoureima

PONTİANAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malaysiya'da insan kanı özellikle doğum yapmış kadınlarınki ile beslenen dişi bir vampirin adıdır. Güzel bir kadın kılığında ıssız bir yolda kurbanlarının kendisine yaklaşmasını bekler ardından güzelliğine aldananları parçalayıp yer.

PONTİFEX MAXİMUS Collegium Pontificum'un başrahibinin ve Roma devletinin en yüksek rütbeli dini görevlisinin unvanıdır. Augustus döneminde 16 üyeli siyasi yetkilerle donatılmış, dinin hukukun yorumlanması ve uygulanması işiyle görevli Pontifex kuruluna başkanlık etmekteymiş. İlk papa Roma piskoposu 1. Damascus'un da (366-384) bu unvanı kullandığı bilinmektedir.

PONTİOİ [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrılarının genel adı olup, Roma panteonundaki karşılığı Marini'dir.

PONTİUS PİLATUS [Hıristiyan Mitolojisi] Tiberius döneminde MS 26 - 36 arasında, Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye (Judaea) eyaletinin valisi olup, İsa'nın yargılanıp, çarmıha gerilmesini emreden kişi olarak bilinmektedir. İsa, Yahudi halkının beklediği Mesih olduğu iddiasıyla ortaya çıkınca halkı isyana teşvik etmek suçuyla tutuklanmış, Yeni Ahit'e göre Pilatus, İsanın masum olduğunu anlamasına rağmen çarmıha gerilmesi yönünde karar vermiştir. İsa Roma vatandaşı olmadığı için vatandaş olanların muaf tutulduğu çarmıha gerilerek öldürülme cezasına çarptırılmıştır. Yeni Ahit'in tüm incilleri valinin dolayısıyla Romalıların İsa'nın katlindeki rolünü küçümseyerek sorumluluğu Yahudi din adamlarına yıkmaya çalışmıştır. Pontius'un karısı Claudia Procula'nın rüyasında masum olduğu halde acı çeken İsa'yı gördüğü ve eşine adamı affetmesi için yalvardığına dair bir söylence olup, Ortodokslar buna ilaveten kadının İsa'nın öğretisini benimsediğini de iddia ederek azize olarak kabul etmişlerdir. Pontius Pilatus, Hıristiyan sanatında genellikle ellerini yıkarken tasvir edilmiş olup, İsa'nın ölüm cezasına çarptırılması kararının ardından valinin ellerini yıkayarak "Bu adamın kanından ben sorumlu değilim" (Matta 27: 24) demesine atıf yapılmaktadır. Bu yüzden Pilatus, geç dönem efsanelerinin kiminde iyi bir insan kiminde ise kötülüğün sembolü olarak anılmıştır.

PONTUS 1. [Yunan Mitolojisi] Denizin kişileştirilmiş ilk eril formu olup, Gaia ile Aether'in oğlu, kendi anasından Nereus, Thaumas, Phorkys, Keto ve Eurybia'nın babasıdır. Zamanla Okeanos ve Poseidon'a dönüştürülmüştür (Hes. Theog. 132, 233, Apollod. i. 2. 6).

2. [Fenike Mitolojisi] Ouranos ile Ge'nin oğlu, Atlas, Baitulos, Dagon ve Zeus Demaros'un kardeşi olarak görülen denize verilen isimdir.

POOKA [Kelt Mitolojisi] Başlangıçta bir tanrı olduğu halde zamanla cüceler ile ilişkilendirilip sonradan gobline dönüştürüldüğü Britanya folklorunda Puck olarak anılan varlığında adıdır.

POOKJİNSKWES [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonquin söylencelerinde bahsi geçen şekil değiştirme yeteneğine sahip bir veya bir grup cadının adıdır. Cadı ağaç kılığına girdiğinde kahraman Gluskap eline bir balta alıp ağacı kesmişse de kadın ölmemiş sivrisinek kılığında kaçarak insanlara musallat olmaya devam etmiştir.

POP Bkz. Phi

POPOKATETEPETL [Aztek Mitolojisi] Meksika'nın iki ünlü yanardağı Popokatépetl ve İztakkihuatl'ın oluşumunu açıklamaya yönelik bir Aztek efsanesinin kahramanlarından birisidir. Popokatepetl, imparatorun güzel kızı İztakkihuatl'a (Beyaz Hanım) âşık olan genç bir savaşçının adı olup, genç âşıklar kızın babasına evlen-

me izni için yalvarmışlarsa da imparator delikanlının statüsünü yeterli bulmayıp önce evlenme izni vermemiş, sonradan fikir değiştirip Popokatepetl'in düşman kabilenin topraklarını zapt edip, liderlerinin kafasını kendisine getirmesi şartını koşmuştur. Genç savaşçının yeteneğini küçümseyen veya bu zorlu görevde öleceğini düşünen imparator böylece kızın talibinden kurtularak bu imkânsız görevle evliliğe engel olabileceğini düşünmüştür. Aylar sonra Popokatepetl'den hoşlanmayan bir başka savaşçı yalan yere gencin ölüm haberini saraya getirince kız üzüntüsünden ölmüştür. İmparator kızı için cenaze töreni hazırlarken Popokatepetl söz verdiği gibi seferden zafer ve düşman liderin kafatası ile dönmüştür. Genç âşık sevdiği kızın cesedini dağlara götürmüş burada o da kederinden ölünce tanrılar âşıklara acıyıp ikisini de birer dağa çevirmiştir.

POPOL VUH [Maya Mitolojisi] 16. yüzyılda İspanyol işgalinin başlangıç yıllarında kadim zamanlardan beri aktarıla gelmiş Maya sözlü geleneğini yazıya geçirerek kültür zenginliklerini korumak isteyen Mayalı soyluların girişimiyle yazılan efsanevi bir kitabın adıdır. Guatemala'nın batısındaki dağlık alanda yaşayan Kiçe dilinde 'Topluluk Kitabı' anlamına gelen Popol Vuh, Maya halkının yaratılış efsanesi, tufan miti, kahraman ikizler Hunahpú ve Xbalanqué'nin destansı öyküleri ile antropomorfik ataların seceresinden oluşmaktadır. Latin harfleriyle Kiçe dilinde yazılan eser 18. yüzyıl başlarında Dominik rahibi Francisco Ximénez tarafından kopyalanarak İspanyolca'ya çevrilmiştir. 1830'da Guatemala'da San Carlos Üniversitesi'nde bulunan el yazması, 1860'larda bir Fransız rahip tarafından Paris'e 1860'da ise bir başkası tarafından Chicago'da Newberry Kütüphanesi'ne götürülmüş olup halen burada muhafaza edilmektedir. Dört bölümden oluşan Popol Vuh tanrıların dünyaya şekil vermek için bir araya gelmesi ile başlamakta, 3 kez başarısızlığa uğrayan insanı yaratma girişiminin sonunda sırasıyla 1 Hunahpu ile 7 Hunahpu, 1 Hunahpu ile Kan Kadın son olarak da Kahraman İkizler olarak da bilinen Hunahpu ile Xbalanque adlı insan ikizler yaratılmaktadır. Mayalar, mevsimlerin gökyüzündeki tanrıların hareket ve yer değiştirmeleri sonucu ortaya çıktığını düşünmekte olup, İkizlerin maceraları mevsimler ve astronomik döngülerle doğrudan ilişkilidir. 1 Hunahpu ile 7 Hunahpu'nun ölmek için yeraltı dünyasına gittikten sonra, 1 Hunahpu'nun kafatasındaki tükürüğünden hamile kalan Kan Kadın'ın doğurduğu çocukları yeraltına inerek buradaki tanrıları yenmeyi başarmış, böylece güneş ve ay gökyüzünde yükselmiştir. Tanrılar tam olarak insan olarak kabul edilmeyen Kahraman ikizlerden sonra dördüncü denemelerinde başarılı olarak Kiçe halkının ataları olan Jaguar Quitze, Jaguar Gece, Mahukutah ve Gerçek Jaguar'ı yaratmıştır.

PORENUTİUS [Slav Mitolojisi] Saxo Grammaticus'a göre Baltık Denizinde bulunan Rügen adasında tapınılan dört başlı bir tanrının adı olup, her yüzü dört ayrı ana yöne bakmaktaydı. Rugievit, Svantovit ve Triglav ile benzer özellikleri olan tanrı Porevit adıyla da bilinmekteydi.

PORESKORO Bkz. Hastalık Cinleri

POREVİT Bkz. Porenutius

PORKUNT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya ve Doğu Nevada'da yaşayan Şoşone halkının inanışında doğaüstü geçlere verilen isim olup, bir tür mana olarak da tanımlanabilmektedir.

PORO Sierra Leone ve Liberya'da sadece erkeklerin katılabildiği gizli cemiyetin adı olup, geleneğin ilk olarak Mande halkı tarafından MS 1000 civarında başlatıldığı sanılmaktadır. Gençler ergenlik sonrası düzenlenen kabul töreniyle üyeliğe kabul edilmekte olup cemiyetler yaşlıların üst sıralarda yer aldığı sıkı hiyerarşik kurallarla yönetilmektedir. Kadınların da poro benzeri gizli bir cemiyeti olup, *Sande* adını taşımaktaydı.

PORPHYRİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Tanrılara karşı savaşan devlerden birisinin adı olup, Uranus ile Ge'nin oğluydu. Hera'ya saldırmaya niyetlenince önce Zeus'un yıldırımlarıyla çarpılmış ardından Herakles (veya Apollon) tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 6. 1).

2. Bir geleneğe göre Attika'ya Aphrodite tapımını getiren ilk Atina kralının adıdır (Paus. i. 2. 5, 14. 6).

PORT KUVA [Ural Mitolojisi] Çeremi halkının inanışında eve salgın hastalık musallat olmadıkça insanların gözle göremedikleri evin koruyucu ruhunun adıdır. Ev hanesinden birinin hakaretine uğraması ailenin başına bir felaket geleceğinin habercisi olmakla birlikte siyah hayvanların kurban edilmesi, ekmek ve kekler sunulması, evin sürekli temiz tutulması gibi cömert pişmanlık belirtileri Port Kuva'nın gönlünü almak için yeterli olmaktadır.

PORTHAON [Yunan Mitolojisi] **1.** Agenor ile Epikaste'nin oğlu, Euryte'nin kocası, Oineus, Agrios, Alkathoos, Leukopeus, Melas, Sterope'nin babasıdır (Hom. Il. xiv. 115).

2. Periphetes'in oğludur (Paus. viii. 24)

PORTHEUS [Yunan Mitolojisi] Yunanlılarca Troya'ya bırakılan tahta attan ilk çıkan ama yere atlarken düşüp ölen Ekhion'in babasıdır.

PORTUNES 1. Tilburyli Gervase'nin (1150 – 1228) tarif ettiği çiftliklerde yaşayan kırışık yaşlı insan yüzlerine sahip parmak büyüklüğünde yardımsever perilerdir.

2. Bkz. Portunus

PORTUNUS [Roma Mitolojisi] Evlerin giriş kapısıyla (portus) ilişkilendirilen tanrının adı olup zamanla Roma'nın çıkış kapısı kabul edilen Tiber bölgesiyle dolayısıyla tahıl dolu ambarların koruyucusu liman tanrısına dönüştürülmüştür. Yunan tanrısı Palaemon veya Melikertes ile benzerdir. Her yıl 17 Ağustos tarihinde adına Portunalia adı verilen festival düzenlenir, insanlar iyi şans getirmesi için ev anahtarlarını festival sırasında yakılan ateşe atarlardı.

PORUS [Yunan Mitolojisi] Metis'in oğlu olan bereketin kişileştirilmiş formudur. Platon'un

Şölen adlı yapıtına göre Penia (yoksulluk) ile evlenince bu evlilikten Amour (aşk) doğmuştur.

Poseidon, hippokampuslar üzerinde

POSEİDON [Yunan Mitolojisi] 12 Olympos tanrısından birisi olup, Kronus ile Rheia'nın oğlu, Zeus, Demeter, Hades, Hera ve Hestia'nın kardeşidir (Hom. Il. xiv. 156, xv. 187; Hes. Theog, 456). Erken dönem Yunan şiirlerinde gücü neredeyse Zeus'a denk bir deniz tanrısı olarak tasvir edilmiş, özellikle Yunanlıların hâkim olduğu Akdeniz ve Karadeniz ile ilişkilendirilmiştir (Hom. Il. viii. 210, xv. 165; Od. xiii. 148). Poseidon aynı zamanda depremlere sebep olmakta ve atların koruyucusu kabul edilmekte, deniz tanrısı olarak bereket, deprem tanrısı olarak ise yıkım getireceğine inanılmaktaydı (Homeros, Odysseia 4.365; Ovid, Metamorphoses 6.75).

Gücünü trident asa ile sembolize edilen Poseidon'un, Roma panteonundaki karşılığı Neptün olup, adını Etrüsk tanrısı Nethuns ile de ilişkiliydi.

Poseidon, Nereus'un kızı Amphitrite ile evli olup, birlikte denizin dibinde Euboea yakınlarında ki Aegae açıklarında altından bir sarayda yaşamakta, atlarca çekilen altın bir araba üzerinde suyun altında ve üzerinde seyahat etmekteydi (Hom. Od. v. 381).

Poseidon, sadece dalgalara hükmetmekle kalmayıp aynı zamanda fırtınalar yaratabilen, gücü nehir, dere ve göllere dek uzanabilen kudretli bir tanrıdır. Bununla birlikte Athena ile Atina kentini kimin yöneteceği konusunda girdiği yarışı kaybetmiştir: Poseidon mızrağını bir taşa saplayarak çok sayıda at üretmişse de kente zeytin ağacını hediye eden Athena kabul görmüş, bir başka deyişle barışın sembolü zeytin savaşın sembolü ata tercih edilmiştir. Poseidon, Amphitrite'den Triton, Rhode ve Benthesikyme'nin babası olmakla birlikte tıpkı Zeus gibi aralarında Gaea, Demeter, Aphrodite ve Gorgon Medusa'nın da bulunduğu çok sayıda kadın ile birlikte olmuş, bu ilişkilerden sayısız evladı dünyaya gelmiştir.

Bir söylenceye göre Poseidon, Apollon ve İakos ile birlikte Troya surlarının inşasında bir yıl süreyle çalışmış ama Laomedon'dan parasını alamayınca, bir deniz canavarını Troya üzerine göndererek pek çok kişinin ölümüne sebep olmuştur (Hom. İl. vii. 452, xxi. 443; Eurip. Androm. 1014). Laomedon, tanrının öfkesini yatıştırabilmek için kızı Hesione'yi bu canavara kurban olarak sunmuşsa da kız Herakles tarafından kurtarılmıştır. Öfkesi dinmeyen tanrı bu olayı unutmamış, Troya savaşı sırasında Yunanlıların tarafında yer almış, bu yüzden Apollon bile amcasına karşı savaşmaktan çekinmiştir (Hom. Il. xx. 23, 34, 57, 67, xxi. 436).

Yunus balığı, trident ve atlarla sembolize edilen tanrının en bilinen en eski kült merkezi Akhaia'da Aigai ve Helike'dir.

POSEİDON'UN ÇATALI Bkz. Trident

POSEİDONİA [Yunan Mitolojisi] Deniz tanrısı Poseidon onuruna düzenlenen festivallerin adıdır.

POŞAİYANKAYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının yaratılış söylencesinde tufan sırasında halkına mağaralara sığınmalarında önderlik eden bir kahramanın adıdır.

POTAMEİDES [Yunan Mitolojisi] Nehirlerde yaşayan perilere verilen isimdir.

POTAMİ [Yunan Mitolojisi] Okeanus ile Tethys'in oğulları olan nehir tanrılarına verilen isimdir.

POTAMOİ Bkz. Okeanid

POTOS Bkz. Pothos

POTHOS 1. [Yunan Mitolojisi] Aşk, arzu ve şehvetin kişileştirilmiş formu olup, Kronos ile Aphrodite'nin oğludur. Eros ile Himerus'un arkadaşı olan Pothos onlarla birlikte Megara'daki Aphrodite tapınağında ünlü heykeltıraş Skopas'ın (MÖ 395-350) elinde tasvir edilmektedir (Paus. i. 43. 6; Pliny, Historia Naturalis xxxvi. 4, 7).

2. [Fenike Mitolojisi] Başlangıç güçlerinin kişileştirilmiş formu olup, Omikhle (karanlık) ile birlik oluşturduğuna, bu çiftin Aer (manevi temizlik) ve Aura adlı iki çocuğunun olduğuna inanılmaktaydı.

POTİFAR [Yahudi Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre firavunun muhafızlarının komutanı olup, Yakup peygamberin 11. oğlu Yusuf'u esir pazarından satın alıp evinde hizmetçi olarak kullanmıştır. Potifar'ın karısı Züleyha Yusuf'a aşık olmuşsa da delikanlı kadının aşkına karşılık vermeyince kadının iftirası yüzünden tutuklanmıştır (Tekvin 37: 36-9). İslamî gelenekte Butifar karısı ise Zeliha olarak bilinmekteydi (Yusuf 23-35).

POTKOOROOK [Aborijin Mitolojisi] Balıkçılara çeşitli oyunlar oynayıp, zarar verebilen ruhların adıdır.

POTNİA [Yunan Mitolojisi] Miken kültürünün en önemli tanrıçasının 'hanım' anlamına gelen adı olup, tanrıçadan bahseden bronz tabletler Konossos ve Pylos'ta (MÖ 1600-1100) bulunmuştur.

POTOK Bkz. Mikhailo İvanoviç Potok

POTOYAN [Aborijin Mitolojisi] Ateşle korkutulup uzaklaştırılabilen bir kötü ruhun adıdır.

POUA KAİ [Polinezya Mitolojisi] Maori söylencelerinde insan etiyle beslenen dev bir kuşun adı olup, Fiji adası söylencelerindeki Ngani-Vatu ve Arap söylencelerindeki Rok ile benzerlik göstermekteydi.

POUTİNİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Taranaki halkının inanışında Tuhua (Mayor) adasında erkek kardeşi Tama ile birlikte yaşayan bir tanrıçanın adı olup, ada halkıyla arası açılınca kardeşiyle birlikte yeşim taşlarını yanına alarak kanosuyla adayı terk ederek Kotorepi'ye gitmiştir.

POZA MAMA [Sibirya-Türk Mitolojisi] Kalp ateşinde yaşayıp ailenin birlik ve mutluluğunu koruduğuna inanılan bir tanrıça Tunguz kökenli Ulçiler her yemeğin ilk lokmasını tanrıça onuruna ateşe atarken, Altay ve civarında yaşayan Türk kabileleri Ot Ana (Ateş Ana), Otuz Pastu (30 başlı) Ot Ana, Altın Tondu (Altın ceketli) Ot Ana veya Kız Ana adı verdikleri tanrıçaya büyük saygı duymaktaydı. Kambur ve yaşlı bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçanın hayatı vermekle kalmayıp, yaşamın sürmesine de yardım eden hayvan tanrıçası olarak görülmekte ve avcıların avlarını bulmasına yardım etmekteydi.

PRADHANA Bkz. Prapancesvari

PRADYUMNA [Hint Mitolojisi] Srimad Bhagavatam'da bahsi geçen bir karakter olup, Krişna ile Rukmini'nin oğlu ve Vişnu'nun vücut bulmuş hali olduğuna inanılmaktadır. Henüz altı günlük bebekken Sambara adlı iblis tarafından kaçırılıp okyanusa atılan Pradyumna bir balık tarafından yutulmuşsa da balık kahramanı Sambara'nın evine kadar taşıyıp orada kusmuştur. Sambara'nın metreslerinden Maya-devi (Maya-vati) adlı bir kadın tarafından büyütülen çocuk, kâhin Narada'dan gerçek kimliğini öğrenince iblisi öldürmüştür. Bir söylencede aşk tanrısı Kama Mahabharata'ya göre Brahma'nın oğlu olarak gösterilen Pradyumna babasının Dawaraka'daki sarayında çıkan bir kavgada öldürülmüştür.

PRAHLADA [Hint Mitolojisi] Vişnu Purana'da (I: 17-19) bahsi geçen bir öyküde anılan ermiş bir çocuğun adı olup, inançsız babası Hiranyakaşipu, Vişnu'ya tapınan oğluna işkence etmişse de çocuk inancını terk etmemiştir.

Vaişnava mezhebinde mahajana (En dindar kişi) ünvanıyla onurlandırılan Prahlada Hiranyakaşipu ile Kayadu'nun oğlu olup, kötü ruhlu babası çocuğunu inancından dolayı zehirlemiş, fillerin ayakları altına atmışsa da çocuk yaşamayı başarmış, son olarak ateşten etkilenmeyen halası Holika'nın kucağında ölü yakılan odun yığını içine bırakılan çocuk Vişnu'ya dua edince ortaya çıkan yarı insan-yarı aslan Narasimha tarafından kurtarılmıştır. Hindistan ve Nepal'de yaşayan Hindular bu olayı her yıl Şubat-Mart aylarında 3-7 gün süren Holi (Renkler Festivali) festivali düzenleyerek kutlamaktadır.

PRAJAPATİ [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "Yaratıkların Efendisi" anlamına gelen terim sadece Brahma'nın lakabı olmayı aynı zamanda aklından kök alan ilahi yaratıkların Vedalarda yaşamın koruyucusu kabul edilen İndra, Agni, Soma ve Savithi gibi pek çok tanrıyı tanımlamak için de kullanılmıştır. 7-21 arasında varlık Prajapati adını taşısa da terim daha çok Hiranyagarbha ile özdeşleştirilmiş, Rigveda'da uğruna kurban verilmesi gereken, yer ve göğü yaratan bir başlangıç tanrısı olarak anılmışsa ve genellikle (X. 121) çocuk sahibi olmak için yakarılmıştır (X: 85.43). Ayrıca Vedik dönem sonrası Prajapati adı Vişnu, Şiva hatta Brahma tarafından yaratılan insanoğlunun 10 atası (Angiras, Atri, Bhrigu, Kratu, Mariçi, Narada, Praçetas, Pulaka, Pulastya, Vasistha) için de kullanılmıştır.

PRAJNA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde on mükemmellikten (paramitas) birisi olup 'bilgelik' anlamına gelen dişil ilkenin adıdır.

PRAJNAPARAMİTA [Hint Mitolojisi] Özellikle Seylan'da tapınılan bir tanrıça olup, altın derili ve ışık saçan bir kadın formunda tasvir edilmekte zamanın başlangıcından beri var olup, evrenin yaratıcı anası olduğuna inanılmaktadır.

PRAKRİTİ 1. [Hint Mitolojisi] Bhagavad Gita'da "başlangıçtaki itici güç" olarak tarif edilen kelime, Samkya okulunda her şeyin oluşum halinin adı olup, Sanksritçe 'tabiat; sonsuz dayanak' anlamına gelmektedir. Hindu düşüncesinde dişil güç Maya, Sakti ve Prakrtii adlı birbiriyle ilişkili üç felsefi kavramdan oluşmakta bunlardan Prakriti, saflık, etkinlik ve uyuklama niteliklerine sahip olarak tasvir edilmektedir. Söylenceye göre tanrıça ortaya bir yumurta koyup bunu yedi kat kendi varlığıyla sarmış, yumurtanın içinde Brahma ile diğer ilahi varlıklar büyümüş, tanrıların doğumundan sonra Prakrti'nin rahmi başlangıç okyanusuna dönüşmüştür. Prakrti'nin eril karşılığı "bilinç" anlamına gelen Puruşa'dır.

2. [Budist Mitolojisi] Buda'nın müritlerinden Ananda'ya âşık olan düşük kasttan bir kadının adı olup, Ananda ile birlikte Buda'nın öğretisini takip etmiştir.

PRAMZİMAS [Baltık Mitolojisi] Kültürel kahraman ve tanrı olup, tufan sırasında denize fırlattığı midye içerisine sığınan bir insan çiftinin hayatta kalmasını sağlamıştır.

Prana

PRANA Sanskrit "yaşam gücü" anlamına gelen terim Atharvaveda'da (XI: 4.12) Prajapati için, Upanişadlarda "soluk" ve "yaşam" anlamlarında geçmektedir. Yoga, Oryantal Tıp ve Uzakdoğu Savaş Sanatlarında ise "kozmik enerji" veya "evrensel enerji" anlamlarında kullanılıp kaynağının güneş olduğu düşünülmekte, sadece solunan havada ve güneş ışınlarında değil aynı zamanda içilen su ve yenilen yemeklerde de bulunduğuna inanılmaktadır. Yogiler, bedenlerindeki tüm organların prana enerjisi sayesinde işlevlerini sürdürdüğüne inanmakta, bu yüzden pranayı zihinsel denetim altına alarak hastalığa sebep olabilen enerji kanallarının tıkanmasını önlemeye çalışmaktadırlar.

PRAPANCESVARİ [Hint Mitolojisi] Tantrik bir tanrıça olup adı "Beş parçalı dünyanın hanımı" anlamına gelmekteydi. Pradhana (Özün kabı) ve Prakrti adlarıyla da bilinen tanrıçanın toprak, hava, ateş, su ve eteri yönettiğine inanılmaktaydı.

PRASENA Tibet'te kâhinlere verilen isimdir.

PRATYEKA BUDA [Budist Mitolojisi] Sanskritçe *'Bağımsız Buda'* anlamına gelen terim, Pali dilinde *Pakkeka Buha* olarak bilinmekte, bir öğretmene ihtiyaç duymadan herkesin kendi gayret ve enerjisiyle aydınlanabileceği prensibini tanımlamaktadır.

PRAXİDİKAE [Yunan Mitolojisi] Ogyges'in öç ve adalet ile ilişlilendirilen Alalkomenia, Thelxinoea ve Aulis adlı üç kızına verilen isim olup, Boeotia'da Haliartus civarında tapınılmaktaydılar (Pausanias, viii.15.3).

PRAXİTHEA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı Kephisos'un kızı ve Erethkheus'un karısının adıdır.

2. Eleusis kralı Keleos'un eşi, Demophon ile Triptolemos'un annesinin adıdır.

PREAS EYN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Antik Kamboçya'da Khmer halkının şimşek tanrısının adı olup Hint tanrısı İndra ile benzerlikler göstermekte üç başlı bir filin üzerinde seyahat ederken yıldırımları fırlatmaktaydı. Gökyüzü krallığının yeryüzündeki kopyası sayılan Angkor Wat tapınak kompleksini bizzat Preas Eyn'in inşa ettiğine inanılmaktaydı.

PREAS EYSSAUR [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Antik Kamboçya'da Khmer halkının ölüm tanrısının adı olup, aynı zamanda hayat verdiğine de olduğuna inanılmakta Hint tanrısı Şiva ile benzerlikler göstermektedir. Khmer krallığındaki dikilitaşlar Preas Eyssaur'in sembolü sayılmaktaydı.

PREAS PROHM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Antik Kamboçya'da Khmer halkının inanışında başlangıçta var olan yaratıcı tanrının adı olup, Hint tanrısı Brahma ile benzerlikler göstermektedir.

PREİDDEU ANNWFN [Britanya Mitolojisi] Taliesin kitabında Galler dilinde yazılmış 6 mısralık gizemli bir şiirinin adı olup, Kral Arthur ve arkadaşlarının büyülü bir kazan için bir şehre -muhtemelen öteki dünyaya- girmelerini anlatmaktaydı.

PRENDE [Arnavut Mitolojisi] Antik İllirya halkının Cuma günlerini onuruna adadığı aşk tanrıçasının adı olup, zamanla Arnavut panteonunda yer almıştır. Bölgenin Hıristiyanlığa geçmesiyle önemsiz bir Katolik azizesine dönüştürülmüşse de yerel folklorda "güzel kraliçe" (zoja e bukuris) adıyla bilinip büyük saygı görmektedir.

PRESBON [Yunan Mitolojisi] **1.** Kolhis kralı Aites'in kızı İophassa ile Phrixus'un oğlu, Bouzyge'nin kocası ve Klymenos'un babasıdır (Paus. ix. 34. 5, 37. 2).

2. Minyas'ın oğludur (Apollon. Rhod. i. 230.).

PRESTER JOHN 12. Yüzyıl Avrupa söylencelerinde Doğu'da Müslüman ve pagan halkların arasında Hıristiyanların yaşadığı bir ülkenin kralı kral ve patriği olarak bahsi geçen hayal kahramanının adıdır. Matat incilinde de bahsi geçen Doğu'nun 3 kralının soyundan geldiğine inanılan John zengin insanların yaşadığı, bilinmeyen sefaletin, hırsızlığı, yalan ve ahlaksızlığın olmadığı, derelerinden bal ve süt akan bir ülkeyi yöneten erdemli bir adam olarak tasvir edilmekte, Yeryüzü Cenneti'ne komşu olan krallığında *İskender'in kapısı* ve *Gençlik pınarı* da bulunmaktaydı. John'un krallığı başlangıçta Hint Okyanusu kıyısında düşünülmüşse de Türk ve Moğolların Batıya göçünden sonra Orta Asya'da son olarak da ise Portekizli kâşiflerin Etiyopya'nın MS 4. yüzyıldan beri Hıristiyan olduğunu bildirmeleriyle Afrika'da olduğu ileri sürülmüştür. Prester John ve gizemli ülkesi Ortaçağ Avrupa'sında romantik kâşiflerin macera hırsını kamçılamakla kalmamış aynı zamanda Kilisenin evrenselliğinin sembolü olarak da algılanmıştır.

Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis patriği Nestorius'un tanrının oğlu olmayan sıradan bir insan olduğunu iddia edince görevden alınmış hatta sürgün edilmişse de da düşünceleri kendine taraftar bulmuş, Nestorius ve takipçileri Hindistan'a kadar gitmiştir. Asırlar sonra 1122'de Hindistan'dan Roma'ya ulaşan bir

rahip Nesturilerin elçisi olduğunu söyleyince Vatikan gerçekte sayısı birkaç bin kişiyi bulan bu topluluğa Prester John adlı hayali bir kralın hükmettiği yalanı uydurulmuştur. 1145'de Suriye piskoposu Papa'ya bir mektup göndererek doğudaki bir Hıristiyan krallığının kutsal toprakların geri alınmasında yardımcı olmak için bir ordu hazırladığı söylencesini yazınca 1221'de yeni bir haçlı seferi için çağrı yapılmıştır. Filistin'e doğru yola çıkan binlerce haçlı şövalye ölünce Prester John'un sadece bir efsane olduğu ortaya çıkmıştır.

PRETALAR [Hint Mitolojisi] Geceleri mezarlıkları dolaşarak ölüleri dirilterek eğlenen bir tür hayaletin adı olup, yeni ölmüş ataların (Pitri) aç ruhları olduklarına inanılmaktadır.

Bhuta ve Pişaçalar ile birlikte dolaşan Pretalar Budist gelenekte insan formunda, şiş göbekli küçük ağızlı olarak tasvir edilmekte, tanrı seviyesinde görülen atalara göre daha aşağı yaratıklar oldukları düşünülmektedir. Pretaların önceki yaşamlarında kıskanç ya da açgözlü insanlar olduğuna inanılmakta kötü karmalarından dolayı insan eti hatta dışkısı gibi bir maddeye karşı açlık duyduklarına inanılmaktadır. Sanskrit preta "ölü kişi" anlamına gelmekte olup, bu hayaletler Pali dilinde Peta, Tibet'te Yidak, Tayland'da Pret, Japonya'da gaki, Çin'de ise Egui (Aç Hayalet) olarak adlandırılmaktadır.

PREUGENES [Yunan Mitolojisi] Agenor'un oğlu, Patreus ile Atherion'un babasının adı olup, Patras kentinin kurucusudur.

PRİAPEİA [Roma Mitolojisi] Priapus için düzenlenen şenliklerin ve bu şenliklerde okunan şiirlerin adıdır.

PRİAM [Yunan Mitolojisi] Troya'nın son kralı olup, Laomedon ile Strymo veya Placia'nın oğlu, Hektor, Paris ve Kassandra'nın babasıdır.

Söylenceye göre Herakles, Troya'yı ele geçirmesinin ardından Priam ile kız kardeşi Hesione'yi esir etmiş, Hesione'yi arkadaşı Telamon ile evlendirirken geline bir düğün hediyesi vermek isteyince Hesione kardeşinin özgürlüğünü istemiştir. Herakles de o güne dek Podarkes olarak bilinen erkek kardeşini Hesione'ye sembolik bir ücret karşılığı satmış böylece Podarkes o tarihten sonra 'satılmış' anlamına gelen "Priam" olarak adlandırılarak kendisine Troya emanet edilmiştir (Apollod. ii. 6. 4, iii. 12. 3). Priam ilk olarak Merops'un kızı Arisbe ile evlenmiş çiftin Aesakus adlı oğulları dünyaya gelmiştir.

Homer'in İlyada'sında Priam onurlu, saygıdeğer ve tanrılara saygılı bir adam olarak tasvir edilmekte olup, karısı Hekabe ve diğer kadınlardan aralarında Hektor, Paris, Deiphobus, Helenus, Pammon, Polites, Antiphus, Hipponous, Polydorus, Troilus, Kreusa, Laodike, Polyxena ve Kassandra'nın bulunduğu en az 50 kızı ve 50 oğlu olduğu bilinmektedir (Apollod. iii. 12. 5; Hygin. Fab. 90).

Helen'i kaçırarak Yunanlıların Troya'ya gelmesine yol açan Paris, Priam'ın küçük, Hektor ise Priam'ın büyük oğlu olup, savaş zamanı oldukça yaşlı olan Priam savaş meydanına inmemiştir. Hektor teke tek karşılaştığı Akhilles tarafından öldürüldükten sonra kral, Hermes'in eşliğinde savaşçının çadırına kadar giderek cenaze töreni düzenleyebilmek için oğlunun cesedini yalvararak istemiştir (Hom İl. xxiv. 470). Homeros, Priam'ın ölümünü vermemekle diğer şairler Zeus Herkeius sunağının önünde oğlu Polites'i izleyip öldüren Pyrrhus tarafından öldürüldüğünü kaydetmişlerdir (Virg. Aen. ii. 512; Paus. ii. 24. 5, iv. 17. 3).

PRİAPUS [Yunan-Roma Mitolojisi] Dionysus ile Aphrodite'in oğlu olan bereket tanrısı, bahçelerin, şarap bağlarının, denizcilerin ve erkek cinsel organının koruyucusu kabul edilmekte, genital bölgesini açıkta bırakan uzun bir elbise giymiş olarak tasvir edilmektedir (Paus. ix. 31. 2; Diod. iv. 6). Roma'da Lutinus ve Mutinus adlarıyla da tapınılıp Yunanistan'da olduğundan daha popüler olmuş, onuruna 80 şiirden oluşan 'Carmina Priapea' adlı literatürü oluşturulmuş, Roma sanatında kırmızı ve olağanüstü büyüklükteki erekte penisiyle tasvir edilmiştir. Başlangıçta Çanakkale boğazı (Hellespont) bölgesi tanrısı olan Priapus kültü Yunanistan, İtalya hatta İskenderiye'ye dek yayılmış, büyük penisleri yüzünden eşekler Priapus'un sembolü kabul edilmiş ve tanrı onuruna kurban edilmişlerdir. Ayrıca meyve bahçelerinin ilk ürünleri, süt, bal, çörek, balık hatta koyun da Mutunus olarak adlandırılan tanrıya sunulmuştur (Ov. Fast. i. 391, 416).

Söylenceye göre Sevgilisi Dionysos'un Hindistan seyahati sırasında Aphrodite Adonis ile birlikte olmuşsa, tanrının geri dönmesinden sonra da Hellespont kıyısındaki Lampsakus'a giderek Priapus'u doğurmuştur. Bununla birlikte Aphrodite'in sadakatsizliğinden memnun olmayan Hera hamile kadına dokunarak karnındaki bebeği dünyanın en çirkin ama en büyük cinsel organına sahip çocuğuna dönüştürmüştür. Başka söylencelerde Priapus, Hermes'in (Hygin. Fab. 160) veya Dionysus ile bir Naiad veya Khione'nin oğlu olup, Priapus adlı kente adını vermiştir (Strab. xiii. s. 587).

Bir söylenceye göre Priapus, Poseidon'un kızı olan su perisi Lotis'e tecavüze yeltenmişse de kadın lotus ağacına dönüşerek Priapus'tan kurtulmuştur.

PRİŞNİ [Hint Mitolojisi] Yeryüzü ve karanlık tanrıçasının adı olup, Rudra'nın karısı, Marutlar adıyla bilinen küçük fırtına tanrılarının annesidir.

PRİTHİVİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da (V: 84) bir ilahide tek başına diğer bölümlerde gök tanrı Dyaus ile birlikte anılan yeryüzü tanrıçasının adı olup, Hindu ve Budistlerce memeleri süt dolu kozmik bir inek olarak tasvir edilip, kutsal kabul edilmektedir. Dhra, Dharti ve Dhrithri adlarıyla da bilinen tanrıça depremlerin kaynağı olmakla birlikte, yağmur getirip, yeryüzünü yeşerten cömert bir bereket tanrıçası olarak da görülmektedir. Rigveda'da birlikte anıldığı gök tanrı Dyaus ile birlikte ikisine Dyavaprthivi adı verilmektedir. Prithvi, İndra ile Agni'nin annesi olup,

söylenceye göre İndra Dyaus Pita'yı öldürünce Prithivi ile evlenmiştir. Prithivi, inek formunda tasvir edilmekte olup, Vişnu'nun avatarlarından Prithu tarafından sağıldığına bir başka söylencede ise Prithvi Devi adıyla tanrı Vişnu'nun iki karısından birisi (diğeri: Lakşmi) olduğuna inanılmaktadır.

Hinduizm'in yayılmasıyla güç ve popülerliğini kaybeden yeryüzü tanrıçası günümüzde İbu Pertiwi adıyla Endonezya'nın milli sembolü kabul edilmektedir.

PRİYAVRATA [Hint Mitolojisi] Bhagavata Purana'ya göre Tanrı Brahma'nın oğlunun adı olup, güneşin yeryüzünün sadece tek bir yüzünü aydınlattığını görünce alev arabasına binerek dünyanın çevresini yedi kez dolaşmış, böylece gece ve gündüzün oluşup, güneşin yeryüzünün her iki yarısını da sırayla aydınlatmasını sağlamıştır.

PROCAS [Roma Mitolojisi] Alba Longa kralının adı olup, Amulius ile Numitor'un babasıdır (Virg. vi. 767; Liv. i. 3. 9).

PROCULA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa peygamberin çarmıha gerilerek öldürülmesi emrini veren Yudea valisi Pontius Pilates'in karısı olup St. Claudia olarak da bilinmekteydi. Procula, rüyasında İsa'yı görerek peygamberin acısını paylamış ve kocasından onu bağışlamasını istemiştir. Ortodoks kiliselerin de azize kabul edilmekte olup yortusu Doğu Ortodokslarında 27 Ekim, Etiyopya Ortodokslarınca 25 Haziran günü yapılmaktadır.

PROCULUS [Roma Mitolojisi] Romulus'un tanrılaştıktan sonra göründüğü ve kendisine Quirinus adıyla ibadet edilmesini bildirdiği Albalı bir asil olup, İulius Proculus adıyla da bilinmekteydi.

PROETİDES [Yunan Mitolojisi] Tiryns kralı Proitos ile Stheneboia'nın kızlarının adı olup, iki (Lysippe, İphianassa) veya üç (+İphinoe) kişi olarak geçmekteydiler. Kendilerini inek sanarak sokakta dolaşacak derece çıldıran kızları büyücü Melampus iyileştirilmiş hatta içlerinden birisiyle evlenmiştir.

PROETUS [Yunan Mitolojisi] 1. Abas ile Okaleia'nın oğlu ve daha anne karnında kavga etmeye başladığı Akrisios'un ikiz kardeşi olup, miras kavgasında yenilip Argos'tan sürgün edilmişse de Tiryns kralı olmuştur (Paus. ii. 25. 6). Bellerophontes istemeyerek işlediği bir cinayetten sonra Proitos'un sarayına sığınmış ama Proetus'un karısı Stheneboia kahraman âşık olup beklediği karşılığı alamayınca, Bellerophontes'e iftira atmıştır. Çiftin Proetides olarak bilinen iki veya üç kızı bir de babasından sonra tahta çıkan Megapenthes adlı oğlu olmuştur. Perseus, Akrisios'u istemeden öldürdükten sonra kendi krallığını Megapenthes ile değiş tokuş etmiş, böylece Megapenthes Argos kralı olmuştur (Apollod. ii. 2. 2).

2. Thersander'in oğlu, Maera'nın babasıdır (Paus. x. 30).

PROKLEİA [Yunan Mitolojisi] İlus kralı Laomedon'un kızı, Kyknus'un karısı, Tennes ile Hemithea'nın annesidir (Paus. x. 14. 2).

PROKLES [Yunan Mitolojisi] Aristodemos ile Argia'nın oğlu, Eurysthenes'in ikiz kardeşi, Lathria'nın kocası ve Soos'un babasıdır (Apollod. iii. 14. 8).

PROKNE [Yunan Mitolojisi] Atina kralı Pandion'un kızı, Tereus'un karısı ve İtys'in annesinin adı olup, bülbüle dönüştürülmüştür. Bkz. Philomel

PROKRİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Atina kralı Erethkheus'un kızı ve Deion'un oğlu Kephalos'un karısıdır. Kocasını kendisine altın bir taç hediye eden Pteleon ile aldatmış, kocası durumun farkına varınca Minos'un yanına sığınmış, Minos'un karısı Pasiphae'nin kıskançlığından çekinip geri dönüp kocasıyla barışmıştır (Apollod. iii. 15. 2).

2. Thespius'un kızıdır (Apollod. ii. 7. 8)

PROKRUSTES [Yunan Mitolojisi] Antik Attika'da, Megara yolu üzerinde yaşayan efsanevi haydut Damastus'un (veya Polypemon) lakabı olup 'sedye' anlamına gelmekteydi.

Poseidon'un oğlu olan haydut yakaladığı yolcuları biri kısa biri uzun demir yataklarından birisine yatırmakta ve kurbanlarını yatağın boyuna uydurana dek eklemlerini esnetmek ya da sıkıştırmak suretiyle öldürmekteydi. Prokrustes, Minotaur'u da öldüren Phaidra'nın kocası Theseus adlı kahraman tarafından Kephissus'ta kendi yatağında öldürülmüştür (Plut. Thes. 11; Paus. i. 38. 5; Ov. Met. vii. 438).

PROMAKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** İolkus kralı Aeson ile Alkimede'nin oğlunun adı olup, kardeşi İason Altın Postu bulmak için Kolhis'e gittiğinde babasıyla birlikte Pelias tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 7).

2. Parthenopaeus'un oğlu ve Thebai kentine yürüyen yedi kahramandan (Epigoni) birisi olup, saldırı sırasında ölünce Teumessus kenti yakınlarında gömülmüştür (Apollod. iii. 7. 2, Paus. x. 10. 4.).

3. Eşcinsel bir aşkın kahramanı olan Giritli iki delikanlıdan birisinin adıdır. Leukokomas'ın, aşkını sınamak için türlü bahaneler bulmasına öfkelenen delikanlı bir gün başka birisine ilgi gösterir gibi yapınca Leukokomas kendini kılıcıyla öldürmüştür (Conon, 15).

4. Boeotialı Alegenor'un oğlu olup, Troya'da savaşırken Akamas tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. 14. 475–505).

5. Herakles ile Psophis'in oğlu ve Ekhephron'un kardeşidir (Paus. 8. 24. 2).

6. Penelope'nin İthakalı taliplerinden birisidir (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca 4, 7. 26).

7. Yunanca 'şampiyon' anlamına gelen terim, Atina'da Athena, Thebes'te Herakles (Paus. ix. 11. 2), Tanagra'da Hermes (Paus. ix. 22. 2) için kullanılmaktaydı.

PROMETHEUS [Yunan Mitolojisi] Zeus önderliğindeki tanrılar tarafından devrilene dek evrenin yöneticileri olan titanlardan birisi olan kültürel kahraman, Olympos dağından ateşi çalarak

insanlığa hediye etmiş, ayrıca tıp, navigasyon, yazı ve metal işçiliğini de icat etmiştir.

Titan İapetus ile tanrıça Themis veya Okeanid Klymene'nin oğlu, Atlas, Epimetheus ve Menoetius'un kardeşi, Hesione'nin kocası, Deukalion'un babası olan, Prometheus'un adı Yunanca "önceden düşünen" kardeşi Epimet-heus'un ki ise "sonradan düşünen" anlamına gelmekteydi (Hes. Theog. 528; Apollon Rhod. iii. 1087; Aesch. Prom. 560). Zeus ile diğer tanrıların isyanı sırasında Prometheus ile kardeşi Titanları yüzüstü bırakarak Zeus'un tarafında yer almış, bu yüzden savaş sonrasında diğer Titanlar gibi Tartarus'a hapsedilmemişlerdir. Bir efsaneye göre Titan kardeşler insan ve hayvanların yaratılışında da görev almış Prometheus ilk insanı çamurdan şekillendirirken Athena kilden figürlere üfleyerek can vermiştir. Bundan sonra da Prometheus kardeşi Epimetheus'a yeryüzündeki yaratıklara hız, güç gibi özelliklerini kazandırmasını buyurmuştur (Apollod. i. 7. 1; Ov. Met. i. 81). Sıra insana geldiğinde Epimetheus'un elinde verecek kaliteli niteliklerden pek bir şey kalmayınca Prometheus insanı tanrılar gibi dik durabilecek hale getirmiş ve tanrılardan ateşi çalarak insanoğlunun uygarlaşmasının yolunu açmıştır. Tüm bu yaptıklarına karşın Yunan düşüncesinde Prometheus'u yaratıcı bir tanrıdan çok insanoğlunun koruyucusu olarak görmek daha doğrudur. Tüm ailesi Tartarus'a gönderilen Prometheus insanoğlunu tüm tanrılardan çok daha yoğun bir sevgi beslemekteydi. Zeus tüm insanlara öldürdükleri her hayvanın bir parçasını tanrılara sunmasını buyurunca Prometheus bir sığırı iki parçaya ayırmış derisinin içine kemiklerini işkembesinin içine ise etlerini sakladıktan sonra Zeus'a parçalar arasında seçim yapmasını söylemiştir. Zeus aldanıp deriyi seçince Prometheus etleri insanlara götürmüştür. Aldatıldığını anlayıp, Prometheus'un kurnazlığına ve ölümlü insanları korumasına kızan Zeus insanlara ateş göndermeyi kesmiştir. Bunun üzerine Prometheus bir meşale ile ateş alıp, güneşten ateş tohumlarını çalarak insanlara getirmiş, Zeus yine öfkelenerek hem insanlığı hem de Prometheus'u şiddetle cezalandırmıştır. Zeus ayrıca insanoğlunu Pandora adlı kadının kutusunun açılarak dünyaya kötülük ve hastalık yayılmasını sağlayarak insanoğlunu cezalandırmıştır. Bir başka söylencede Prometheus'un ateşi Hephaistos'un demirci ocağından çaldığı söylenmektedir. Kahraman, Zeus tarafından Kafkasya'nın bir dağında bir kayaya kırılmaz zincirlerle bağlanılarak ciğerinin her gün Typhon ile Ekhidna'nın oğlu olan bir kartal tarafından yenilmesi cezasına çarptırılmıştır. Gündüz yenilen karaciğeri her gece yeniden oluşmuş ve işkence aralıksız devam etmiştir. Şifası olmayan bir yara alınca acı içinde kıvranarak tanrılara kendini öldürmeleri için yalvaran ölümsüz Kentaur Kheiron'dan farklı olarak çektiği acıya karşın asla pes etmeyen Prometheus'un özgür kalmasının yolu bir insanın kendisi için ölmesi veya bir kahramanın kartalı öldürerek, zincirleri kırmayı başarmasıydı. Kâhinlik yeteneği olan Prometheus kahraman Herakles'e Hesperidlerin elmalarını Atlas'a toplatabileceğini söyleyerek yardım edince kahraman da kartalı bir okla öldürüp Prometheus'u kurtarmıştır. Herakles böylece sembolik olarak insanoğlunun kurtarıcısına (ve yaratıcısına) karşı borcunu ödemişse de Prometheus adaletsizliğe ve zorbalığa karşı mücadelenin sembolü olarak modern kültürde yerini almıştır.

PROMİTOR [Roma Mitolojisi] Çiftlik ambarından hasadı dışarı çıkarma sırasında tapınılan bir tanrının adıdır.

PROMNE [Yunan Mitolojisi] Yaralı İphikles'i konuk edip iyileştiren Arkadialı bir kadın olup, Bouphagos'un karısıdır.

PRONAEA [Yunan Mitolojisi] Delphi'de Athena'ya verilen isim olup (Herod. i. 92) aynı zamanda Hermes tarafından da lakap olarak kullanılmaktaydı.

PRONAX [Yunan Mitolojisi] Talaos ile Lysimakhe'nin oğlu, Adrastos ile Eriphyle'nin kardeşi, Lykurgus ile Amphithea'nın babasıdır. Bir söylenceye göre Nemea oyunları onun onuruna yapılmaktaydı (Apollod. i. 7. 13, Paus. iii. 18. 7)

PRONOS [Yunan Mitolojisi] Kephallinia'da hüküm süren zalim bir tiranın adıdır. Evlenmek isteyen tüm genç kızların önce kendi yatağına girmesine dair bir kanun koymuş, kadın kılığına giren Antenor tarafından öldürülmüştür.

PRONOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phegeus'un oğlu, Agenor'un kardeşi olup, Alkmaeon'u öldürmüştür (Apollod. iii. 7. 6)

2. Patroklus tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xvi. 399)

PROPHASİS [Yunan Mitolojisi] Bahane kişileştirilmiş formu olup, Epimetheus'un (sonradan akla gelen düşünce) kız kardeşiydi.

PROPODAS [Yunan Mitolojisi] Demophon'un oğlu olan bir Korinth kralı olup Dildaş ile Hyanthidas'ın babasıydı (Pausanias ii. 4. 3).

PROPOİTİDES [Yunan Mitolojisi] Kıbrıs adasının Aamthus kentinden Propoetus'un kızları olup Aphrodite'yi inkâr ettikleri için önce tanrıça tarafından tatmin edilmeyen cinsel arzularla cezalandırılıp, fuhuş yapmaya yöneltilmiş ardından taşa dönüştürülmüşlerdir (Ov. Met. 10.238).

PROPP, VLADİMİR (1895–1970) 1928 tarihli *Halk hikâyesinin yapısı* (Morfologija skazki) adlı çalışmasına Rus masallarını inceleyerek anlatı ögelerini basite indirgeyip sınıflandıran Alman asıllı Sovyet halkbilimcinin adıdır. A. N. Afanasiev tarafından derlenen 100 hikâyeyi inceleyen Propp, öykülerde 31 işlevin yinelendiğini tespit etmiş, çalışması aynı metodu Kuzey Amerika Yerlilerinin öyküleri için Alan Dundes kullanmıştır.

PRORSA POSTVERTA [Roma Mitolojisi] Kadın rahminde bulunan henüz doğmamış çocukların koruyucusu olan bir tanrıçanın adı olup, bazı kaynaklarda Carmenta'nın bir görünümü olduğu da yazmaktadır.

PROSKYNESİS Eski Yunan'da tanrılar veya tanrıların elçisi olarak görülen kralların önünde secde etme eyleminin adıdır.

PROSPERİNA [Roma Mitolojisi] Yunan panteonundaki yeraltı tanrıçası Persephone'nin Roma karşılığı olup, tahılların büyümesine atıf yapılarak Latince proserpere 'meydana çıkmak' kelimesinden türetilmiş olmalıdır. Tarım tanrıçası Ceres ile Jüpiter'in kızı olan Prosperina zamanla Liber'in eşi bereket tanrıçası Libera ile özdeşleşmiştir.

PROSYMNA [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Asterion'un üç kızından birisinin adı olup, kardeşleriyle birlikte Hera'ya dadılık yapmıştır.

PROSYMNUS Bkz. Polymnus

PROTE [Yunan Mitolojisi] Helios'tan Phaethon'u doğuran bir kadının adıdır.

PROTESİLAUS [Yunan Mitolojisi] Teselyalı İphiklos ile Astyokhe'nin oğlu ve Podarkes'in kardeşinin adı olup, Helen'in taliplerinden birisi ve bir kâhinin de önceden belirttiği gibi Truva savaşında ilk ölen Yunan kahramandır. Teselya'dan yelken açan gemilere komuta eden Protesilaus'un Hektor, Akhates, Aeneas veya Euphorbos tarafından öldürüldüğü iddia edilmiştir (Ovid xii. 68).

PROTEUS [Yunan Mitolojisi] Mısır'da Pharos adasında ikamet ettiğine inanılan, şekil değiştirme ve kehanet yeteneğine sahip, deniz hayvanlarının bakımıyla görevli bir deniz tanrısının adıdır (Hom. Od. iv. 355, 365, 385, 400). Homeros'un *Denizin Yaşlı adamı* olarak adlandırdığı tanrı Virgil'e göre Girit ile Rodos arasında Karpathos adasında yaşamaktaydı (Virg. Georg. iv. 387, 392) Öğle vakti sudan çıkıp, geceleri kayalar üzerinde uyuyan Proteus'a deniz canavarları eşlik etmekte, bu sırada denk gelinirse gelecek hakkında kendine sorulan soruları yanıtlamakta, ardından tekrar suya dalmaktaydı (Hom. Od. iv. 410, 455, 570). En eski Yunan söylencelerinde Poseidon'un rolünü oynayan tanrı sonradan Poseidon veya Okeanos'un oğlu, Psamathe (Eurip. Hel. 7) veya Torone (Tzetz. ad Lyc. 115) adlı karısından Telegonus ve Polygonus (veya Tmolus) adlı iki oğul sahibi bir Mısır kralı olarak düşünülmüş, Mısırlılarca Cetes olarak adlandırılmıştır (Apollod. ii. 5. 9).

PROTHOENOR [Yunan Mitolojisi] Areilykus'un oğlu olup,

PROTHOENOR [Yunan Mitolojisi] Areilykus ile Theobule'nin oğlu, Arkesilaus'un kardeşi olup, sekiz gemilik filonun komutanı olarak Troya'da savaşan Boeotialı liderlerden birisiydi. Polydamas tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 495. xiv. 450, Hyginus, Fabulae, 97, Diod. Sic. 4. 67. 7).

PROTHOUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Teselyalı Tenthredon ile Eurymakhe veya Kleobule'nin oğlu olup, bir söylenceye göre Pelion dağında yaşayan Magneteli savaşçıların lideri olarak katıldığı Troya savaşından dönerken Kapheros boğazında bir kaza geçirip ölmüş bir diğerine göre Libya'ya gidip yerleşmiştir (Hom. Il. ii. 758, Tzetzes - Lycophron, 899-902).

2. Aetolialı Agrius'un oğlu olup, Diomedes tarafından öldürülmüştür (Apollod. 1. 8. 6).

3. Thestius'un oğlu ve Althaea'nın kardeşi olup, Kalidonia avı katılımcılarındandı (Paus. 8. 45. 6).

4. Thebai'ye yürüyen Argoslu Yedilerin ordusundan bir savaşçı olup, Opheltes onuruna düzenlenen oyunlarında savaş arabalarının sırasını belirlemiştir (Statius, Thebaid, 6. 389).

5. Penelope'nin taliplerinden birisidir (Apollod. 4, 7. 28).

PROTOGENEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Deukalion ile Pyrrha'nın kızı olup, adı Yunanca 'İlk doğan' anlamına gelmekteydi. Lokrus ile evliliğinden çocuğu olmamışsa da bir söylenceye göre Zeus'tan Opus, Aethlius ve Aetolus bir başkasına göreyse Endymion'u doğurmuştur (Apollod. i. 7. 2, Pind. Ol. ix. 8.5, Conon, Narrations 14).

2. Kalydon ile Aeolia'nın büyük kızı olup Ars'ten Oxylus'u doğurmuştur (Apollod. i. 7. 7).

3. Erekhtheus ile Praxithea'nın kızlarından birisi olup, Erekhtheus Khthonia'yı kurban ettiğinde kız kardeşi Pandora ile birlikte intihar etmiştir.

PROTOGONUS [Fenike Mitolojisi] Bibloslu Philo'nun yaratılış söylencesinde Baau ve Kolpia'nın oğlu, Aion'un kardeşiydi. Yunanca "ilk doğan" anlamına gelen Protogonus aynı zamanda Phanes ve Eros'un da lakabıydı.

PROVİDENTİA [Roma Mitolojisi] Öngörü ve basiret tanrıçasının adıdır.

PRULLİYA [Anadolu Mitolojisi] Tarım tanrısı Telepinus onuruna ilkbaharda düzenlenen festivalin adıdır.

PRUSYA MİTOLOJİSİ Litvanya ve Letonya gibi diğer Baltık ülkelerinin inanç sitemleriyle yakından ilişkili olan Prusya'nın yerli halklarının çoktanrılı dini Töton Şövalyelerinin bölgeyi fethine dek devam etmiştir. Prusyalılar 18. yüzyılda büyük ölçüde Almanlaştıklarından pek çok söylence yok olmuşsa da eski dinlerine dair bazı bilgileri Ortaçağ kroniklerinde bulmak mümkündür. Hristiyan dinine geçişin başladığı 13. yüzyıl öncesine ait yazılı bir kaynak bulunmamakta olup, en önemli kaynak 16. yüzyıla ait yazarı anonim Sovodya kitabı ile Simon Grunau'nun Prusya tarihini konu alan Preussische Kroniği'dir.

Töton Şövalyeleri ile Prusyalılar arasında 1249'da gerçekleştirilen Christburg barış antlaşmasında Kurçhe adlı bir hasat tanrısının adı anılmaktadır. 1418 tarihli bir Collato Episcopi Varmiensis memorandumunda Warmia piskoposu Papa 5. Martin'e Hıristiyanlığa geçen Prusyalıların artık Patollu ve Natrimpe adlı tanrılara tapmadığını bildirmiştir. Sudovya Kitabı'nda Ockopirmus (Gök tanrısı), Swayxtix (Işık tanrısı), Auskhauts (Hastaların tanrısı), Autrimpus (deniz tanrısı), Potrimpus (nehir tanrısı), Bardoayts (gemilerin tanrısı), Pergrubrius (bitkilerin tanrısı), Pilnitis (yokluk tanrısı), Parkuns (şimşek tanrısı), Peckols ile Pockols (ölüm tanrıları), Puschkayts (yeryzü tanrısı) ve Barstucke ile Markopole (Puschkayts'in hizmetindeki tanrılar) Prusya tanrıları olarak anılmıştır.

PRYDERİ [Kelt-Britanya Mitolojisi] Ölüler dünyası Arawn'ın kralı Pwyll ile Büyük Kraliçe Rhiannon'un oğlunun adı olup, doğumu sırasında Teyrnon Twry Bliant tarafından kaçırılmış, adamın Wye ile Usk arasında krallığında Gwri (altın saçlı) adı verilerek büyütüldükten sonra ailesinin yanına dönmüştür. Babasının ölümünden sonra Dyfed kralı olan Pryderi Ortaçağ Galleri yazması Mabigoni'nin dört öyküsünde de yer alan tek karakterdir. Britanya kralı Gwydion ile giriştiği mücadele sırasında öldürülen Pryderi bazı yazarlarca Kral Arthur söylencesindeki öyküsü Perceval karakterinin öncüsü kabul edilmektedir.

PRYLİS [Yunan Mitolojisi] Hermes ile su perisi İssa'nın oğlu Midilli adasından bir kâhinin adı olup, Troya'ya giden Yunanlara kenti tahta bir at sayesinde ele geçirebileceklerini bildirmiştir.

PSALAKANTHA [Yunan Mitolojisi] İkaria adasından bir su perisinin adı olup, Ariadne'nin gönlünü kazanmak isteyen Dionysus'a yardım sözü vermişse de tanrıyı kendi arzuladığı için iftira atınca psalakanthos adlı bitkiye dönüştürülmüştür.

PSAMATHE [Yunan Mitolojisi] **1.** Argos kralı Krotopus'un kızının adı olup tanrı Apollon'dan Linus'un annesi olmuştur.

2. Proteus'un karısı olmasına karşın Aeakus'tan Phokus'u doğuran nereidin (deniz perisi) adıdır (Ovid XI, 398).

PSATİNA [Kafkas Mitolojisi] Nart destanlarında Kahraman Warzameg'in devin elinden kurtarıp evlendiği genç bir kızın adı olarak geçmekle birlikte geçmişte bereket tanrıçası olarak tapınılan bir varlık olduğu sanılmaktadır. Meghazaş'ın atını miras olarak alan Warzameg, Psatina'nın düğünü sırasında bir dev tarafından kaçırıldığını öğrenince kızı esir eden devle dövüşmüş yaralanmasına rağmen kızı kurtarmış dahası evlenen çiftin pek çok çocuğu olmuştur.

PSEKAS [Yunan Mitolojisi] Artemis'in maiyetindeki perilerden birisidir.

PSEUDOLOGİ [Yunan Mitolojisi] Yalanın kişileştirilmiş formu olup Eris'in oğlu kabul edilmekteydi.

PSEZPOLNİKA [Slav Mitolojisi] Sırpça 'Öğle vakti hanımı' anlamına gelen kelime siyah uzun saçlı bir cadının adı olup, kimi zaman hortum olarak da ortaya çıkmakta, Polonya'da 'Poludnika' olarak bilinmektedir. Psezpolnika, hasat zamanı öğle saatlerinde ortaya çıkar insanları çıldırtıp, kol ve bacaklarını yavaşlatmakta hatta elindeki orakla kafalarını kesmektedir.

PSİLAS [Yunan Mitolojisi] Amyklae'de Dionysus'a takılan lakap olup, 'kanat veren' veya ' sakalsız' anlamlarına gelmekteydi (Paus. iii. 19. 6).

PSOPHİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Arkadia'da yer alan Psophis kentine adını veren Lykaon'un oğullarından Arrhon'un oğluydu.

2. Sikani kralı Eryks veya Xanthus'un kızı olup Herakles ile evlenmiş, bu ilişkiden doğan Ekhephron ile Promakhos, kurdukları kente annelerinin adını vermişlerdi (Paus. viii. 24. 1).

PSYKHAGOGUS [Yunan Mitolojisi] Apollon ve Hermes'in lakabı olup, Yunanca 'ruh yöneten' anlamına gelmekteydi.

PSYKHE [Yunan–Roma Mitolojisi] İnsan ruhunun kişileştirilmiş formu olup, antik Yunan vazolarında bazen sakallı, insan kafalı ve kuş gövdeli bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. Bir kralın üç kızından birisi olan Psykhe güzelliğiyle çok sayıda erkeği kendine hayran bırakmasına rağmen kızı elinde tutamayacakları korkusuyla kimse kendisiyle evlenmeye yanaşmamış dahası Aphrodite (Venüs) tarafından kıskanılıp çirkin bir canavara âşık olmakla cezalandırılmıştır (Apuleius Metamorpheseis iv. 28). Kızın babası bir kâhine danıştıktan sonra kızını gelin gibi giydirip bir kayanın üzerine bırakınca aşk tanrısı Amor (Eros veya Cupid), tarafından kaçırılarak gizlice evlenmiştir.

Psykhe

Bununla birlikte kız gündüz gözüyle bakmamaya söz verdiği sevgilisinin kanatlarını lambanın ışığında görünce tanrı kaçıp gitmiştir. Bir Venüs tapınağına gelen genç kız umutsuzca kıskanç tanrıçanın verdiği olanaksız görevleri yerine getirmişse de sonunda tuzağa düşüp ölmüşse de Amor'un tanrılar nezdindeki girişimlerinin de yardımıyla gökyüzüne sevgilisinin yanına tırmanmıştır. Birbirlerine yeniden kavuşan çiftin *Aşk* ve *Lezzet* adlı iki çocuğu olmuştur.

PSYKHOPOMPUS [Yunan Mitolojisi] Hermes'in takma adlarından birisi olup, 'lider, ruhun kılavuzu' anlamına gelmekteydi.

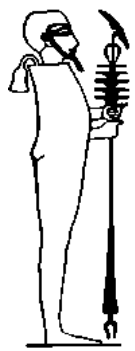
PSYLLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Amphithemis ile bir su perisinin oğlu olan Kyrene kralının adıdır.

2. Libya'da yaşayan Psyilli halkının kralı olup, su perisi Ankhiroe'den Crataegonus'un babası olmuştur (Nonn. Dionys. xiii. 378).

PSZENİCZNA MATKA Bkz. Buğday Ana

PTAH [Mısır Mitolojisi] Dünyaya kalbi ve dili ile şekil verdiğine inanılan Memphis kentinin yaratıcı tanrısının adı olup, başta heykeltıraşlar olmak üzere sanatçıların koruyucusudur. Ptah, başlangıçta bir tarım tanrısıyken Memphis'in

başkent olmasıyla baş tanrı olmuş, Sekhmet ve Nefertum birlikte tanrılar üçlüsünü oluşturmuştur. Ptah'ın eşi aslan tanrıça Sekhmet oğlu ise Nefertem olup, tanrıça Hathor, koku tanrısı Nefertum ile basamaklı Djoser piramidinin mimarı İmhotep çiftin çocukları olarak kabul edilmekteydi. Ptah, Mısır sanatında tüylü elbise giydirilmiş, elinde bir çeşit asa tutan, sakallı ve üzerinde güneş diski ve koçboynuzları bulunan mavi şapkalı, ensesi püsküllü bir mumya adam olarak tasvir edilmekteydi. Zamanla Ptah'ın kimliği başlangıç okyanusundan doğan tepelerin (başlangıç höyüğü) kişileştirilmiş hali Tatanen ile birleştirilmiştir. Bir söylenceye göre ise yaratıcı tanrının yüzü Amun iken gövdesi Ptah'tan oluşmaktadır. "Zanaatların yaratıcısı" ve "Yılların Efendisi" ve Gerçeğin (Maat) Efendisi" lakaplarıyla tanınan Ptah bazı kaynaklarda Mısır'ın "İki diyarın hâkimi" ünvanıyla ilk firavunu olarak gösterilmektedir.

Ptah (Morey, 1903)

Tüm Mısır'da tapınılan Ptah'ın kült merkezi Memphis olup, buradaki tapınağı Hut-Ka-Ptah (Ptah'ın Ruhunun İkametgâhı) adıyla bilinmekteydi. Bu tapınak aynı zamanda Yunanca Aigyptos dolayısıyla İngilizce Egypt (Mısır) kelimelerinin de kaynağıdır. Yunanlar ise Ptah'ı ilahi demirci Hephaistos olarak adlandırmışlardır.

PTAH-SEKER-OSİRİS [Mısır Mitolojisi] Ptah, Seker ve Osiris (Asar) adlı tanrıların birleşik formu olan bir cenaze tanrısıdır.

PTEHEHİNKALASANVİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey ve Güney Dakota'da yaşayan Lakota halkına tütün içmek için kullanılan kutsal çubuğu ve yedi kutsal ayini öğreten ruhun adı olup, 'Beyaz Buffalo Kadın' anlamına gelmekteydi.

PTELEA [Yunan Mitolojisi] Karaağaç ağacında yaşayan bir hamadryadın adıdır.

PTERAS [Yunan Mitolojisi] Delphili efsanevi bir sanatçının adı olup, kentteki ikinci Apollo tapınağını inşa ettiğine inanılmaktaydı. Bir söylenceye göre Girit'te bulunan Apteraei kentinin ad vericisiydi (Paus. x. 5. 5).

PTERELAUS [Yunan Mitolojisi] Hippothoe ile Taphios'un oğlunun adı olup, Amphytryon'a karşı savaşırken kızı Komaitho gönlünü düşmana kaptırınca, Pterelaos'un başındaki büyülü saç telini kopartarak ölümüne sebep olmuştur.

PTOKHEİA [Yunan Mitolojisi] Sefaletin klşileştirilmiş formudur.

PTOLEMAEUS [Yunan Mitolojisi] Peiraeas'ın oğullarından birisi olup Troya savaşında Agamemnon'un arabacısı olarak görev yapmıştır (Hom. II. iv. 228).

PTOLİPORTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Ares, Akhilleus ve Odysseus için kullanılan bir isim olup, 'şehirleri yok eden' anlamındadır.

2. Telemakhos ile Nausikaa'nın oğullarından birisinin adıdır.

PU HSİEN [Budist Mitolojisi] Çin'in Sze Çuan bölgesinde yer alan Omei dağının yeşil yüzlü, sarı elbiseli, kırmızı yakalı bir kıyafet giyip fil üzerinde seyahat eden koruyucu tanrısının adıdır.

PU NGOE NGA NGOE [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Laos'ta yaşayan Lao halkının inanışında aynı zamanda ata olarak görülen kültürel bir kahramanın adıdır.

PU SA Bkz. Mi-lo Fo

PU TAİ HO ŞANG [Budist Mitolojisi] Çin'de gelecek Budası Maitreya'nın görünümü kabul edilen ilginç bir rahip olup, adı "Bez çuval" anlamına gelmekte, ayrıca Budai veya kısaca Pu Tai, Japonya'da Hotai, Vietnam'da Bo Dai olarak da bilinmektedir. Elinde bez bir torba taşıyan şişman, güleç yüzlü kimi zaman etrafı çocuklarla çevrili bir adam olarak tasvir edilen Pu Tai heykelleri Batı'da yanlışlıkla Buda zannedilmektedir.

PUA TU TAHİ [Polinezya Mitolojisi] Tahiti söylencelerinde deniz altında yaşayan bir iblisin adı olup 'Yalnız duran mercan kayası' anlamına gelmektedir.

PUANA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela'da yaşayan Yaruro halkının inanışında yaratıcı yılan tanrının adıdır. Puana yeryüzünü yarattıktan sonra erkek kardeşi jaguar tanrı İtkiai suyu, kız kardeşi tanrıça Kuma ise insanları yaratmıştır.

PUANG MATOWA [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında yaşayan Toradja halkının inanışında ata kabul edilen gökyüzü tanrısının adı olup, Laseo'nun oğullarından birisidir.

PUKHİ YUŞUBAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çoktavs halkının Tufan söylencesinde bahsi geçen kuş kadının adı olup, insanoğlunun dişil atası sayılmaktaydı. Söylenceye göre büyük tufan sel suları üzerinde yaptığı salın üzerinde yol alan tek bir adam dışında tüm insanları yok etmiştir. Adam suyun üzerindeyken başının üzerinde önce siyah bir kuş belirip ötmüş bir süre sonra ise kendisine yol gösteren mavi bir kuş ortaya çıkmıştır. Pukhi Yuşubah (Kayıp Güvercin) adlı bu kuşu izleyen adam bir adaya ulaşmış, kuş burada kadına dönüşünce birlikte insanoğlunun atası olmuşlardır.

PUCK [Germen Mitolojisi] Kuzey Almanya ve İskandinavya'da bir çeşit goblinlerin adı olup, Güney İngiltere'de Pixielere benzeyen ama olumlu özellikler taşıyan küçük perilerdir. Norveç'te Pukje, Baltıklarda Pukis adıyla bilinen Puck, evcil hayvanlarla ilgilenmeyip, vahşi tabiat ve hayvanlara yardım etmekteydi. Puck, diğer periler gibi insanları aldatmaya yönelik küçük numaralar ve bakire kızların âşıkları tarafından küçümsenmesini sağlayacak şakalar yapmaktaydı. Flüt sesiyle dans etmekten hoşlanan bu periler Shakespeare'in 'Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası' adlı oyununda Robin Goodfellow adıyla geçmekteyse de, Robin Goodfellow karakteri daha çok bir hobgoblin sayılmaktadır.

PUDDOCKY Grimm kardeşler tarafından derlenen masallarda bahsi geçen bir Alman perisinin adı olup, Cherry adlı perinin kiraza düşkünlüğü gibi o da maydanoza düşkündü.

PUDİCİTİA [Roma Mitolojisi] Alçak gönüllük, tevazu ve erdemin kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adıdır. Pudicitia, pelerinli ve peçeli anaç bir figür olarak tasvir edilmekteydi.

PUE Dİ SONGİ [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında yaşayan Toraja halkının en önemli tanrısının adı olup, yeryüzünün düzeninden sorumluydu.

PUEULLA [Kore Mitolojisi] Samseong efsanesinde adı geçen üç yarı tanrı erkek kardeşin adıdır.

PUGES [Ural Mitolojisi] Ost ve Vogul halklarının inanışında doğan çocukların ruhlarını yaratıp, cinsiyetlerine karar veren gökyüzü tanrıçasının adıdır.

PUGU [Sibirya Mitolojisi] Yukagir halkının inanışında Pugu adıyla da bilinen güneş tanrısı olup, kanunların, nezaketin ve masumların koruyucusuydu. Pugu adaletin sembolü olup şiddet ve zorbalığı cezalandırmaktaydı.

PUGUT Filipinlerde yaşayan Aeta halkının inanışında arka ayakları üzerinde yürüyebilen, insanlardan daha uzun boylu insan eti yiyen siyah bir canavarın adıdır. Geceleri ortaya çıkan yaratık siyah kedi ya da köpek formuna da girebildiği gibi kafasız ve alev ve duman çıkartan formlarda da görünebilmektedir

PUHSİEN Bkz. Puşan

PUİKANİ [Afrika Mitolojisi] Malavi'de yaşayan Anyanja halkının inanışında ay tanrısının karısı kabul edilen tarım tanrıçasının adıdır.

PUJA Hinduların tanrılar ve gurularına gösterdikleri saygıyı ifade eden bir terim olup, Sanskritçe 'saygı, onur, hayranlık' anlamlarına gelmektedir.

PUKA İrlanda halkının inanışında değişik hayvan formlarında insanlara görünen zararsız bir koboldun adıdır.

PUKİ Bkz. Aitvara

PUKİS [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında efendisine çaldığı eşyaları getiren hızla uçabilen küçük bir ateş topu görünümündeki bir ev ruhunun adı olup, Finlandiya'da 'Para', Litvanya'da 'Aitvaras' adı verilen ruhlarla benzerlikler göstermektedir. Germen kökenli olup Puck ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

PUKJE Bkz. Puck

PUKKİNEGAK [Eskimo Mitolojisi] Doğum ve elbise dikimi ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

PUKWİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Bathurst ve Melville adalarında yaşayan Tiwi halkının inanışında Rüya zamanı dünyayı yaratan güneş tanrıçanın adı olup, okyanus idrarından oluşmuştur.

PULASTYA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın aklından türeyen 10 Prajapati'den ve ilk Manvantara döneminde yaşamış Yedi Büyük Rişi'den (Saptarişi) birisi kabul edilen ermişin adıdır. Bazı Puranaları medyumluk yeteneğiyle insanlara ulaştırmıştır ki Tanrı Brahmana'dan öğrenip Paraşara'ya aktardığı sanılan Vişnu Purana bunlardan en önemlisidir. Vişravas, Kubera ve Ravana ve tüm Raksaşaların babası olduğuna inanılmaktadır.

PULOMAN [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra tarafından öldürülen bir iblis olup, İndra'nın karısı Saçi ve Sivasri'nin babasıdır.

PULOWİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya ve Venezuela'da yaşayan Wayuu (Guajiro) halkının inanışında yeraltında yaşadığına inanılan bir tanrıça olup, yaban hayvanlarının koruyucusu kabul edilmekteydi. Çeşitli hayvan formlarına bürünebilen tanrıça av hayvanlarının hayatını koruyabilmek uğruna avcıları baştan çıkararak işinden alıkoymaktaydı.

PULUGA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bengal körfezinin güneydoğusunda konumlanmış Andaman adaları halkının inanışında nefesi rüzgâr, sesi şimşek olan yaratıcı tanrının adıdır. Takımadaların kuzeyinde ise Buluga'nın dişil karşılığı Biliku'nun yaşadığına inanılmaktadır.

PUMA YILANI ile JAGUAR YILANI [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mixtek halkının inanışında bir tanrı çiftinin adı olup, erkek Puma yılanı ile kız kardeşi jaguar yılanı başlangıçta insan formunda girerek kaosun sona ermesini sağlamışlardır.

PUN MİAPA ile HALAİ AUNA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Yana halkının inanışında Ay'ın kız kardeşi olan karısı Sabahyıldızını (Halai Auna) kazanmak için mücadele etmiş bir kahramanın adıdır.

PUNA [Polinezya Mitolojisi] Rata adlı kahraman tarafından öldürülen bir tanının adıdır.

PUNCH İLE JUDY Bkz. Kuklacı Öyküleri

PUNÇAU [İnka Mitolojisi] Güneş tanrısının adı olup, elinde küçük mızraklar tutan bir savaşçı olarak tasvir edilmekte, Arakuntan halkının savaş tanrısı Epunamun ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

PUNDJEL [Aborijin Mitolojisi] Güneydoğu Avustralya'da yaşayan Aborijinlerin inanışında kil ve ağaç kabuğu kullanarak biri koyu diğeri açık renk ciltli Kookinberrook ve Berrokborn adlı ilk insanları yaratan tanrının adıdır. Pundjel'in kardeşi Pallian Kunewarra ve Kuurook adlı iki kadın yaratmış bunlar iki kardeş ile evlenmiş,

çok sayıda çocuk sahibi olmuşlardır. Bununla birlikte bir süre sonra iki kardeş tanrı kötü huyları yüzünden çocukları öldürüp parçalamış ama rüzgârın dağıttığı parçalardan yeniden oluşan insanoğlu yeryüzüne dağılmıştır.

PUNOTSİHYO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Montana'da yaşamış Karaayak halkının inanışında yeryüzünün sahibi kabul edilen 'Yer Adam'ın lakabı olup, uğruna kurbanlar verilip büyük saygı gösterilirdi.

PUNTAN [Pasifik Mitolojisi] Mikronezya halklarının inanışında yeryüzü ve gökyüzünden önce var olan bir tanrının adı olup, dünya onun bedeninin parçalarından yaratılmıştır. Putan'ın göğüs ve sırtından yeryüzü ile gökyüzü, gözlerinden ay ve güneş, kaşlarından gökkuşağı oluşmuştur.

PURA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Guyana'da yaşayan Arikana halkının inanışında ay ile ilişkilendirilen yaratıcı tanrının adıdır.

PURAH [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ metinlerinde adı geçip Şabat ile ilişkilendirilen unutkanlık meleğinin adı olup, Torah prensinin rakibidir. Polonya kökenli Amerikalı yazar Isaac Bashevis Singer'in (1902-1991) *Caşid ve Cedide* adlı öyküsünde adı geçmektedir.

PURANALAR [Hint Mitolojisi] Eski efsaneleri içeren ve MÖ 2. yüzyılda şair Vyasa tarafından yazıldığı sanılan otuz altı kitaplık bir koleksiyonun adı olup, Sanskrit purana "Eski Devirlerden" anlamına gelmektedir. Hindu, Caynacı ve Budistlerce kutsal kabul edilen 18 Purana'da evrenin yaratılış, yıkımı, kralların soyu, kahraman ve ermişlerin hayat hikâyeleri, felsefi ve coğrafi bilgiler içeren eski öykü ve efsaneler anlatılmaktadır. Hindu Puranaları, Sattva (gerçek ve saflık), Rajas (tutku), Tamas (karanlık) adlı 3 karakteristik özellik (guna) göstermekte ve 5 temel bölümden oluşmaktadır:

1. Kâinatın yaratılışı (Sarga)
2. Kâinatın yenilenmesi ve yok oluşu (Pratisarga)
3. Tanrıların soy ağacı (Vamşa)
4. Manuların egemenliği (Manvantarani)
5. Güneş ve Ay ırkı hikâyeleri (Vamşanuçarita)

Mahabharata'nın anlatıcısı Vyasa Puranaların derleyicisi kabul edilmekle birlikte bu metinlerin gerçek yazarları Suta adıyla bilinen ozanlar olup, bu yüzden metinlerde halkın anlayabileceği bir dil kullanılmıştır. Toplam 429 mısradan oluşup, Mahapuranalar 18 Purana kitabı olup, bunların tümü aynı zamanda yazıya döküldüğünden bir sıra dâhilinde değerlendirilmeleri mümkün değildir.

Mahapuranalar ile Konuları listesi (Mısra sayısı):

1. Agni: Vastu Şastra hakkında (14. 500)
2. Bhagavata: Vişnu'nun 10 avatarı (18 bin)
3. Bhavişya: Manu'nun kanunları (14.500)
4. Brahma: Godavari hakkında (10 bin)
5. Brahmanda: Lalita Sahasranamam (12 bin)
6. Brahmavaivarta: Devi, Krişna ve Ganeşa'ya ibadet (17 bin)
7. Garuda: Ölüm ve sonrası (19 bin)
8. Kurma: (17 bin)
9. Linga: Şiva'nın sembolü Lingam (11 bin)
10. Markandeya: Devi Mahatmya (9 bin)
11. Matsya: Vişnu'nun Matsya avatarı (14 bin)
12. Narada: Vedalar ve Vedangalar (25 bin)
13. Padma: Bhagavad Gita (55 bin)
14. Şiva: Şiva'ya ibadet (24 bin)
15. Skanda: Şiva'nın oğlu Skanda (81.100)
16. Vamana: Kurukşetra (10 bin)
17. Varaha: Vişnu'ya ibadet (24 bin)
18. Vişnu: Vişnu'nun kahramanlıkları (23 bin)

PURGİNE-PAS [Baltık Mitolojisi] Rusya'da Mordvinia bölgesinde yaşayan Mordvin halkının inanışında şimşek getiren bir ruhun adı olup, Litvanya şimşek tanrısı Perkunas ile ilişkili olmalıdır.

PURİEL [Hıristiyan Mitolojisi] Kilise tarafından doğruluğu kabul edilmeyip MS 1-2 yüzyıllara tarihlenen İbrahim'in vasiyetnamesinde bahsi geçen bir meleğin adıdır.

PURİM [Yahudi Mitolojisi] MÖ 5. yüzyılda Pers İmparatorluğunda yaşayan Yahudileri yok etmek isteyen Haman'ın komplosunun gerçekleşmemesinin anısına neşe ile kutlanılan bir bayramın adıdır. İnanışa göre kraliçe Ester Yahudi kavmiyle birlikte üç gün oruç tuttuktan sonra Kral Ahveroş'un karşısına çıkmış ve vezir Haman'ın Yahudileri katletme planını engellemiştir. Hadar ayının 14. günü bu yüzden bayram ilan edilmiştir ve özellikle adı Ester olan kadınlar bugünü oruç tutarak geçirmekteydi.

PURTO [Ermeni-Anadolu Mitolojisi] Lokman Hekim söylencesinin Ermeni varyasyonunun ve söylenceye adını veren genç avcının adıdır. Av sırasında yolunu kaybeden Purto tesadüfen gövdesi yılanbaşı insan formunda olan yılanlar kralı Şah Mar'ın mağarasını bulmuş, Şah Mar'ın güvenini kazanmakla kalmamış, evlat edinilmiştir. Purto, Şah Mar'ın hediyesi değerli bir taşı satıp 40 koyunluk bir sürü almışsa da hikâyesi dilden dile dolaşmış, mide hastalığında muzdarip Kilikya hükümdarı Kayen'in doktorunun kulağına gitmiştir. Doktor, Purto'ya işkence yaparak Şah Mar'ın yerini öğrenmiş, alacağı mükâfatı düşünerek yılan kral ile avcıyı Kayen'i iyileştirmeleri için saraya doğru yola zorla çıkarmıştır. Navriz (Nemrut?) dağından geçerken Şah Mar bazı bitkileri yemiş, Purto'ya Purto'ya 7 yıl boyunca bitkilerle şifa sanatını öğretmiştir. Şah Mar ardından Purto'ya kafasını kesip kanından biri zehirli diğeri şifa kaynağı iki iksir hazırlamasını söylemiş, avcı denileni yaptıktan sonra zehirli olanı doktora şifalı olana Kayen'e vermiştir. Doktor ölüp, kral iyileşirken Purto Kayen'in saray hekimi olmakla kalmamış adı da Lokman Hekim olarak değişmiştir. Bir süre sonra krallarının öldürüldüğünü anlayan yılanlar Adana kentini basmışsa da Lokman Şah Mar'ın ciğerinden yaptığı bir iksiri sürerek yılanların mağarasına gitmiş ve kendini yılanların yeni kralı olarak kabul ettirmeyi başarmıştır.

PURURAVAS [Hint Mitolojisi] Somavamşa veya Aila hanedanının ilk kralı olup, Rigveda (X: 95),

Şatapatha Barahmana (XI: 5.1), Ramayana (VII: 56), Harivamşa ve Puranalarda da anlatılan peri kızı Urvaşi ile aşkının öyküsü Hint edebiyatının en eski ve tanınmış örneklerinden birisidir. Efsaneye göre soyu Pururavas Surya (Güneş) ile Şafak'a (Uşa) dayanan kral için Rigveda'da çift cinsiyetli tanrı İla'nın dindar oğlu olduğu bildirilmiştir.

PURUŞA Hint felsefesinde ruh veya insan benliği için kullanılan kelime olup, Vedik dönemde yaşam ilkesidir. Rigveda'ya göre ise evrenin yaratılmasından önce var olan bir devin adı olup, yaratılış onun kurban edilmesiyle başlamış, gövdesi ve kesilen uzuvlarından evren, yeryüzü ve insanlar yaratılmıştır. Puruşa söylencesi aynı zamanda Hint toplumunu oluşturan 4 kastın varlığını da açıklar nitelikte olup, Vedik ilahiye göre ölen devin ağzından Brahman (din adamı), kollarından Kshatriyalar (savaşçılar), bacaklarından Vaişyalar (tüccarlar), ayaklarından ise Şudralar (işçiler) oluşmuştur. Puruşa, Brahma için, Pruşottoma (İnsanların en iyisi) ise Vişnu için lakap olarak kullanılmaktadır.

PUSA Buda anlamına gelen kelime Çin'de tüm tanrılar için kullanılmaktadır.

PUSAİT [Baltık Mitolojisi] Litvanya kökenli bir orman ruhunun adıdır.

PUSARİ [Hint Mitolojisi] Vedik güneş tanrı formlarından birisidir.

PUSAT TASİK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Raja Naga'nın sarayının bulunduğu okyanusun en derin bölümünün adı olup, Malay dilinde 'Okyanus'un merkezi' anlamına gelmekteydi.

PUSHKİN, ALEKSANDR SERGEYEVİCH (1799–1837) Modern Rus edebiyatının en önemli isimlerinden olan şair ve yazar geleneksel Rus masallarını yeniden yazmanın yanı sıra özgün öyküler de yaratmıştır. Aristokrat ama yoksul bir ailenin oğlu olarak Moskova'da doğan yazar 19. yüzyılda aristokrat Rus aileleri Fransızca konuştuğu için ana dilini mürebbiye ve hizmetçilerinden öğrenmiştir. İlk şiirini 14 yaşında yazan şair, Tsarskoe Selo'daki imparatorluk Lisesinde iken "Ruslan ve Ludmila" adlı masalı kaleme almıştır. 1817'de Saint Petersburg'da görev yaparken Çarlık karşıtı fikirlerle tanışan yazarın Ruslan ve Ludmila adlı çalışması 1820'de yayınlanmışsa da politik görüşleri yüzünden aynı yıl yasaklanmıştır. 1823'de Eugene Onegin adlı romanı basılmış ve büyük ilgi görmüş hatta Pyotr Ilyich Tchaikovsky bu romanı temel alarak bir opera yazmış, prömyeri Moskova'da 1879 yılında yapılmıştır. Pushkin'in politik dili başının sürekli otorite ile belada olmasına yol açmış, 1824 yılında ailesinin yanına Mikhailovskoeye sürgüne gönderilmişse de babasına karşı çıkarak kaçmış hatta 1825 yılındaki çar karşıtı ayaklanmanın içinde bulunmuştur. Pek çok arkadaşı asılır veya Sibirya'ya sürgüne gönderilen yazar 1826'da Çar'a sürgünden affını rica eden bir mektup göndermiş, ricası kabul edilmişse de başkente dönmesine izin verilmemiştir. 1829'da henüz 16 yaşındaki Natalya Nikolayevna Gonçarova'ya âşık olmuş ve 2 yıl sonrada evlenmiştir. Yazar bu dönemde her biri birer başyapıt olan Tamahkâr Şövalye, Mozart ile Salieri, Taş Görevi, Kolera Günlerinde Ziyafet ve 1831'de en önemli eserlerinden Boris Godunov'u ve 1834'de Maça Kızı'nı kaleme almıştır. Yazarın eşinin adı baron Georges d'Anthès ile aşk dedikodularına karışınca onurunu korumak için adamı düelleyo davet eden yazar düello sırasında ağır yaralanmış ve 10 Şubat 1937'de ölmüştür.

PUSKARA [Hint Mitolojisi] Nala efsanesinde, Nala'nın tahtı ve paralarını kumarda kazanan kardeşinin adıdır.

PUŞAN [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde sığır sürülerinin koruyucu tanrısı olup, bereketin yanı sıra sonradan güneşle de ilişkilendirilen tanrı Adityalardan birisi kabul edilmekte, yolculara kılavuzluk ettiğine, evliliğin ve hokkabazların koruyucusu olduğuna ve ölülerin ruhlarını yönettiğine inanılmaktaydı. Rigveda'da 8 ilahide yakarılan tanrı altın bir mızrak, üvendire ve tığ taşıyan, arabası keçilerce çekilen sakallı ve örgülü saçlı bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Şatapata Barahmana'da Şiva tarafından dişleri söküldüğü de bildirilen tanrının en sevdiği yiyecek ise sulu yulaf lapasıydı. Puşan kültü, MS 300'lerde Puhsien adıyla tanındığı Çin'e yayılmıştır.

PUŞPA DANTA [Hint Mitolojisi] Sekiz yönün koruyucu fillerinden birisi ve Şiva'nın sonradan insan olarak yeniden doğacak yardımcılarından birisidir.

PUŞPAKA [Hint Mitolojisi] Havada giden devasa bir araç olup, Brahma tarafından Kubera'ya hediye edilmişse de arabaya üvey kardeşi Ravana sahip çıkmış, Ramayana'nın kahramanı Rama karısını kaçıran Ravana'yı öldürdükten sonra bu arabayı kullanarak Seylan'dan Hindistan'a dönmüştür. Rama, karısı ve dostları ile birlikte ülkesine döndükten sonra Puşpaka'yı gerçek sahibi Kubera'ya geri vermiştir.

PUT Tek tanrı inancı olmayan ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılıp tapınılan resim ve heykellerin adıdır. Putlara tapınma sadece paganizm ve çoktanrıcılığa da özgü olmayıp Hıristiyan inancına özgü haç ve ikonlar da Putperestliğin izlerini taşımaktadır. Musa'ya inen on emirden birisi put yapmayı ve putlara tapınmayı yasaklarken, Kur'ân-ı Kerîm'de de putlara tapınmayı yasaklamıştır (Zümer, 44; Tevbe, 33).

PUTA [Roma Mitolojisi] Budanan ağaç ve üzüm asmalarını koruyan bir tanrıçanın adıdır.

PUTANA [Hint Mitolojisi] Daitya kralı Bali'nin kızı, bir iblisin adı olup, çocukların hastalanmasına ve düşüklere sebep vermektedir. Zehir dolu göğüsleriyle emzirdiği bebek Krişna'yı öldürmeye çalışmışsa da göğüslerini emerek kurutan kahraman tarafından öldürülmüştür.

PUTAWİ [Pasifik Mitolojisi] Maori söylencelerinde bir yamyam tarafından ormana kaçırılan sevgilisi Wetenga'yı kurtarmak için ormana giden bir kızın adıdır. Putawi ormanda kaybolmuşsa da burada karşılaştığı Manoa adlı ruh

evlenme sözü karşılığında kendisini kurtarmayı teklif etmiştir. Çaresiz kız teklifi kabul etmişse de bir süre sonra kaçarak eski sevgilisini bularak köyüne dönmüş ve çift evlenmiştir. Putawi bir süre sonra Manoa'dan bir ruh çocuk doğurup, bakmışsa da biraz büyüyen çocuk gerçek babasının yanına giderek annesinin köyünü terk etmiştir.

PUTERİ GUNUNG LEDANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] İlk Malakka sultanının karısı olup, Ophir prensesi adıyla da bilinmektedir. Kocası öldüğünde Ophir dağına giden prensesin şekil değiştirme yeteneğine sahip olduğuna ve birbirinden farklı binlerce kadın görünümüne bürünebildiğine inanılmaktaydı.

PUTİA [Aborijin Mitolojisi] Arunta halkının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman olarak tanımlanan efsanevi atalarının adıdır. Büyü yapmak için hazırlanan şuringa yapımını insanlara o öğretmiştir.

PUTUPERERERKO [Melanezya Mitolojisi] Yeni Britanya adasında yaşayan Lakalai halkının inanışında insanları parçalayarak yiyen, büyük testisli olarak tasvir edilen bir iblisin adıdır.

PUYA [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasının güneyinde yaşayan Toroja halkının inanışında yeryüzünün altında güneybatı yönünde bir mevkide olduğuna inanılan ruhlar diyarının adıdır. Bir kişi öldüğünde ailesi ruhunu öteki dünyaya taşıması için bir öküz kesmekte, ölenin bedeni küçük bir mağaraya (bebekse bir ağaç kovuğuna) yerleştirilmekte ve kirli ruhu arındırmayı amaçlayan bir cenaze töreni düzenlenmektedir. Ölü ruh Puya'ya ulaştığında öteki dünyanın efendisi Pong Lallondong tarafından yargılanmakta, hakkında verilen karar olumlu olduğunda Bamba Puang dağına tırmanmasına ve yaşayan insanların koruyucu hamilerinden birisi olmasına izin verilmektedir.

PUZUR-AMURRİ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer sel tufanı efsanesinde Şurrupak'ın bilge kralı ve papazı Utnapiştim'in gemisinin dümencisinin adıdır.

PWYLL [Kelt Mitolojisi] Galler'de bulunan Dyfed kralının adı olup Yeraltı dünyası (Annwn) kralı Arawn'ın arkadaşı olup, krallıklarını bir yıllığına değiştirmişlerdir. Pwyll'in oğlu Pryderi yeraltı dünyasından aldığı domuzları Galler'e götürmüştür.

PYAN RAS GSİGS [Budist Mitolojisi] Tibet'te beş Dhyani-
Bodhisattva'dan biri kabul edilen Merhamet Budası Avalokiteşvara'ya verilen olup, Çin'de Kuan Yin, Japonya'da Kwannon adıyla bilinmektedir.

PYANİTSA PRASKOVİA [Slav Mitolojisi] Rus hasat tanrıçasının adı olup, onuruna festival düzenlenen Cuma günü kadınlar yün eğirmemekte, dokuma ve dikme işlerini yapmamaktaydılar.

PYANOPSİA [Yunan Mitolojisi] Atina'da tanrı Apollon onuruna Pyanepsion (Ekim) ayının 7. Günü düzenlenen festivalin adı olup, adını tanrıya sunulan fasulye güvecinden almıştır.

PYERUN Bkz. Perun

Pygmalion

PYGMALİON [Yunan Mitolojisi] **1.** Fildişinden oyarak yaptığı kadın heykeline âşık olan Kıbrıs kralının adı olup, Metharme'nin babasıydı (Apollod. iii. 14. 3). Pygmalion, tanrıça Aphrodite'den bu heykele can vermesini istemiş, eve döndüğünde heykelin Galatea (süt beyazı) adlı bir kadın olarak canlandığına şahit olmuştur. Galateia ile evlenen Pygmalion'un bu ilişkiden Paphos adlı bir kızı olmuştur. Bu efsanenin Latin şairi Ovid'in hayal gücünün ürünü olduğu iddia edilmektedir (Ov. Met. x. 243).

2. Belus'un oğlu, Dido'nun kardeşidir (Virg. Aen. i. 347).

PYGMAEUS Bkz. Pygmie

PYGMİE [Yunan Mitolojisi] Mısır'ın güneyi ya da Hindistan civarında yaşayan küçük insanlardan oluşan bir halkın adıdır (Hom. İl. iii.3-5). Pigme halkının Dorus'un oğullarından Pygmaeus'un soyundan geldiğine ve tarım ile uğraştıklarına inanılmaktaydı. Herakles, Pigme ülkesinde saldırıya uğramışsa da kahraman tüm orduyu sadece sol elini kullanarak durdurabilmiştir (Philostr. Icon. ii. 21).

PYLADES [Yunan Mitolojisi] Phokis kralı Strophius ile Anaxibia, Kydragora veya Astyokhea'nın oğlu olup, Agamemnon'un oğlu Orestes'in yakın arkadaşı ve kız kardeşi Elektra'nın kocasıdır (Paus. ii. 16. 5, 29. 4, Pind. Pyth. xi. 23).

PYLAEMENES [Yunan Mitolojisi] Troyalılara yardım eden bir Paphlagonya kralının adı olup, Akhilleus veya Menelaos tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. ii. 851).

PYLAEUS [Yunan Mitolojisi] Lethos'un oğlu Hippothoos'un kardeşi olup, Troya savaşına katılmıştır.

PYLAS [Yunan Mitolojisi] Amcası Bias'ı öldürdükten sonra Messinia'da Pylos kentini kuran bir Megara kralının adı olup, Kteson'un oğlu, Leleks'in torunudur (Apollod. iii. 15. 5; Paus. i. 39. 6).

PYLENOR [Yunan Mitolojisi] Herakles tarafından Lerne Hydrasının kanına bulanmış okla vurulan bir kentaurun adıdır.

PYLİA [Yunan Mitolojisi] Megara kralı Pylas'ın kızı ve Atina kralı II. Pandion'un karısının adıdır.

PYLİUS [Yunan Mitolojisi] Ateş tanrısı Hephaistos'un oğlu olup, Philoktetes'in yarasını tedavi etmiştir.

PYLOS [Yunan Mitolojisi] Neleus'un oğlu Nestor'un kralı olduğu Messinia'da ki liman kentinin adı olup aynı zamanda kurucusu Pylas'ın da lakabıydı.

PYRAEKHMES [Yunan Mitolojisi] **1.** Herakles tarafından yenilgiye uğratılıp atlara parçalatılan Euboia kralının adıdır.

2. Troya kralı Priam'a yardıma giden Paeonia komutanlarından birisi olup Eudoros'u öldürmüşse de Patraklos tarafından öldürülmüştür (Hom. II. ii. 848, xvi. 287).

PYRAKMON [Yunan Mitolojisi] Bir kyklopun adıdır.

PYRAMUS Bkz. Thisbe

PYREİON Zerdüştlerin sürekli yanan ateşinin bulunduğu kutsal yerlerine Yunanların verdiği isimdir.

PYRENE [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Geryoneus'un sürülerini ele geçirmeye çalışırken, konuk olduğu kral Bebryks'in kızının adı olup, sarhoş Herakles'in tecavüzüne uğramış ve bir yılan doğurmuştur.

PYRENEUS [Yunan Mitolojisi] [Yunan Mitolojisi] İlham perilerini kovalarken ölen Daulis kralının adıdır.

PYRİAS [Yunan Mitolojisi] Korsanların esir ettiği bir adama yardım eden sandalcının adı olup, adamın amforalarından mücevher çıkınca zengin olmuştur.

PYRİPHLEGETHON [Yunan Mitolojisi] Yeraltı ülkesi Hades'te akan suları alevli bir ırmağın adıdır (Hom. Od. x. 513).

PYRRHİKHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Mızrak, kalkan gibi silahlarla yapılan bir savaş dansını icat eden kişinin adı olup, Giritli veya Lakonialı hatta bebek Zeus'u koruyan Kuret adlı cinlerden birisi olduğu sanılmaktadır.

2. Malea'da Silenus'un lakaplarından birisidir.

PYRRHUS [Yunan Mitolojisi] Akhilleus'un oğlu Neoptolemos'un lakabı olup, Yunanca 'kızıl' anlamına gelmekteydi. Akhilleus, Troya savaşına katılmamak için kadın kılığına girip saklandığı adada 'Pyrros' adıyla tanındığı için bu ad oğluna da verilmiştir (Hom. Od. xi. 491).

PYROEİS [Yunan Mitolojisi] Mars gezegeni ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

PYRRHA [Yunan Mitolojisi] **1.** Prometheus'un kardeşi Epimetheus adlı titan ile Pandora'nın kızı ve Deukalion'un karısı olup, adı Yunanca 'kızıl' anlamına gelmektedir.

2. Thebes kralı Kreon'un kızıdır.

PYRRHA ile DEUKALİON [Yunan Mitolojisi] Çift, Zeus'un insanları yok etmek ve Bronz çağını sona erdirmek için gönderdiği sel tufanından Parnassus dağına çıkarak kurtulmuş, Deukalion ile evlenerek birlikte yeni bir insan ırkının temelini atmıştır. Tufandan sonra dağdan inip Delphi tapınağına adalet ve düzen tanrıçası Themis ile danışmaya giden çifte tanrıça annelerin kemiklerini omuzlarından aşırtmalarını söylemiştir. Çift anne kelimesinden yeryüzü tanrıçası Gaia'nın kastedildiğini ve tanrıçanın kemiklerinin taşlar olduğunu düşünerek omuzlarından aşağı taş atmış yere düşen taşlar insanlara dönüşmüştür. Deukalion ile Pyrrha'nın oğlu Hellen'in Yunanlıların atası olduğuna inanılmaktaydı. Bkz. Akhilleus

PYTHAEUS [Yunan Mitolojisi] Argos'ta bir Apollon tapınağı kuran Apollon'un oğullarından birisinin adıdır.

Pythia

PYTHİA [Yunan Mitolojisi] Delphi'de Parnassus dağında yer alan Apollon tapınağının kehanetleriyle ünlü rahibesinin adıdır. Pythia adı Yunanca 'çürümüş anlamına gelen pythein kelimesinden gelmekte olup, Apollon'un Delphi'de bir mağarada oklayarak öldürdüğü Python adlı ejderhanın çürüyen bedenine atıf yapılmaktaydı. Pythia, üçayaklı bir sehpanın üzerine çıkarak yerden sızan zehirli bir bataklık gazını koklayarak kehanette bulunmakta, kadının gazın etkisiyle söylediği anlamsız sözler Apollon rahiplerince yorumlanmaktaydı. Pythia, her biri yılan formunda olan üçayaklı bir tabure üzerinde oturan genç bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

PYTHİAS Bkz. Damon ile Pythias

PYTHİUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun 'Pytholu, Pythia kentinden' anlamına gelen lakabı olup Delphi'nin eski adının Pythia olmasına atfen konulmuştur.

PYTHON [Yunan Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Gaia'nın oğlu dev bir kâhin yılanın adı olup, Dekalion tufanından kalan çamurdan yaratılmıştır. Hera'nın Typhon'un bakımını emanet ettiği Python'u öldürmeden Apollon'un Delphoi tapınağını kurması mümkün olmadığından, Parnassus dağında bir mağarada bulunan canavar Apollon tarafından gümüş bir yay ve tek bir altın ok kullanılarak öldürülmüştür (Apollod. i. 1). Bkz. Pythia

Q

QADEŞ Bkz. Qedeşet

QAMAİTS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola halkının inanışında yeryüzünü yaratan savaşçı bir tanrıçanın adı olup, doğudan gelirken ve yanında hastalık, açlık ve ölümü de getirmiştir.

QANDİŞA Bkz. Ayşe Kandişa

QAT [Melanezya Mitolojisi] Banks adası halkının inanışında ağaç, hayvan ve dağların yanı sıra bir ağaç kütüğünden ilk erkek ve kadını yaratan yaratıcı tanrı ve kültürel kahramanın adıdır. Qat veua Quat en yakın arkadaşı Örümcek Marawa gibi bir hilebazdır. Marawa, Qat gibi ahşap insanlar yaratmışsa da bunları bir çukura doldurup yaktığı için insanoğlu ölümle tanışmıştır.

QAYDUKH [Kafkas Mitolojisi] Nart destanlarında sığır hırsızı Psabida'nın geceleri elindeki elmas yüzüğüyle gökyüzünü aydınlatarak hırsızlıktan dönen kocasının yolunu bulmasına ve derin bir nehir üzerindeki ip köprüden geçmesine yardım eden karısının adıdır. Adam bir karısına yardımı olmadan yolunu bulabileceğini söylemişse de nehire düşerek ölmüş, Qaydukh kocasını gömüp, yasını tuttuktan sonra Sosruquo adlı kahramanla evlenmiştir.

QAYNAN [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Güney Arabistan'da tapınılan demircilik tanrısının adıdır.

QATGORO [Pasifik Mitolojisi] Melanezya halkının inanışında başlangıçta bir taş olmasına karşın, hızla büyüyüp patlayarak tanrı Qat'ı doğuran ana tanrıçanın adıdır. Qat, bir ağa dalı parçasından ilk kadın İro Vigale'yi yaratmıştır.

QEBHSNEUF [Mısır Mitolojisi] Horus'un her biri dört ana yönden birisiyle ilişkilendirilen tanrı oğullarından birisi olup Batı'nın efendisidir. Qebhsneuf aynı zamanda mumyalanan kişilerin iç organlarının saklandığı 4 kutudan bağırsakların konulanın koruyucusu kabul edilmekteydi.

QEDEŞET [Mısır Mitolojisi] Suriye kökenli bir sağlık tanrıçası olup, Mısırlılarca Hathor'un görünümlerinden birisi ve Min'in eşi olarak görülmekteydi. Qedeşet, Kedeş, Qodsu veya Qadeş, yürüyen bir aslanın üzerinde sol elinde bir ayna ile nilüfer çiçekleri, sağ elinde ise iki yılan tutar formda tasvir edilmekteydi. Qedeşet'e 17 ve 18. Hanedanlar döneminde "Gökyüzü Hanımı, Tanrıların Hanımı ve Ra'nın Gözü gibi adlar takılmış, Hathor'un başlığıyla tasvir edilmesinin yanı sıra Amsu ve Reşpu ile de ilişkilendirilmiştir.

QEUXU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Snuqualmi halkının inanışında yeryüzünü doyuran ana tanrıçanın adı olup, dört somon balığı kız kardeşi bir insan çocuğu kaçırdıktan sonra büyütüp kendilerine koca yapmış ve çok sayıda çocuk sahibi olmuşlardır.

QİPORQUAT [Eskimo Mitolojisi] Büyük bir avcı ama aynı zamanda zalim bir koca olan Qissuk'un sürekli döverek eziyet ettiği karısıdır. Her seferinde evden kaçan kadın adamın tatlı dili ve hediyelerine kanarak geri dönmüşse de eziyet devam etmiş, adam kaçmaması için kadının elbiselerini çıkartarak yastık gibi kullanınca Qiporquat çözümü kendini asmakta bulmuştur. Kadının cesedini bulan iki mors adamı takip ederek Qiporquat'ın intikamını almıştır.

QORMUSTA [Moğol Mitolojisi] Moğol halkının inanışında tüm tanrıların (Tengri) en önemlisinin adı olup, ateşle ilişkilendirilmekte ve yeryüzünün merkezinde ikamet ettiğine inanılmaktaydı.

QUABSO [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Sandawe halkının inanışında şifa ve bereket ile ilişkilendirilen yaratıcı ay tanrıçasının adıdır.

QUAHOOZE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'nın batı kıyısında yaşayan Nootka (Tahkaht) halkının inanışında savaş tanrısının adı olup, savaşçılarca çarpışma öncesi sağlık ve zafer için yakarılmaktaydı.

QUAMTA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Xhosa halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, kendisine taş höyüklerde tapınılmaktaydı.

QUAT Bkz. Qat

QUDŞU [Ugarit Mitolojisi] Ahtirat için kullanılan bir isim olup" Kutsal olan" anlamına gelmektedir. Qudşu Filistin'de bir şey sunar gibi iyice açtığı elleriyle bir aslana binmiş pozisyonda, Mısır'da ise çıplak olarak aslana binmiş, yılan ve çiçekler taşır pozisyonda tasvir edilmeydi. Kimi yazarlar bağımsız bir Hitit tanrıçası olduğunu iddia etmiştir.

QUEEVET Bkz. Aharaigikh

QUES [Roma Mitolojisi] Sessizlik tanrıçasının adı olup, Latium ve Roma'da saygı görmekte, çoğu zaman durgunluk tanrıçası Murcia ile birlikte anılmaktaydı.

QUESTİNG BEAST Bkz. Beste Glatissant

QUETZALKOATL [Aztek Mitolojisi] Aztek, Toltek gibi Kolomb öncesi Orta Amerika halklarının inanışında vücudu tüylerle kaplı bir yılan olarak tasvir edilen doğaüstü varlık sabahyıldızı, rüzgâr ve yaratıcı gök tanrısının adıdır. Maya dilinde *kuetzal* 'yeşil tüylü kuş' *ko* 'sürüngen' Nahuatl dilinde *atl* 'su' anlamına gelmekte, Ketzalkoatl'ın yılanla sembolize edilen toprağı, kuş ile sembolize edilen havayı ve suyu birleştiren efsanevi bir varlık olduğu sanılmaktadır.

Teotihuacan kentinde Quetzalkoatl'a dair ilk izler MÖ 1-MS 1. Yüzyıla arasına tarihlenmekteyse de tanrının tapımının MÖ 400-MS 600 arasında gerçekleştirildiği sanılmaktadır. MS 600-1519 arasında Quetzalkoatl'ın kült merkezi Meksika'nın Khoula bölgesi olup, Maya eşdeğerinin Maya dilinde "tüylü yılan" anlamına gelen *Kukulkan* ve *Kukumatz* olduğu sanılmaktadır. İspanyol istilası dönemindeki yazılı kaynaklar Quetzalkoatl ile Toltek tanrısı *Ke Akatl Topiltzin* birbirine karıştırılmıştır.

İnsanlar arasında bir süre yaşayıp, onlara doğru yolu gösterip, takvim ve tarım gibi çeşitli sanatları öğrettikten sonra gökyüzüne dönen Quetzalkoatl'ın kalbi sabahyıldızına dönüşmüşse de

bir gün Atlas Okyanusu'ndan çıkarak geri döneceğine inanılmaktadır.

İki ayrı efsanede adı geçen Ketzakoatl ilkinde sarhoş olup kız kardeşiyle cinsel ilişkiye girmiş ardından alevlerin içine atlamış ikincisinde Tezkatlikopa tarafından sarhoş edilmesinin ardından kendini ve halkını yok edecek bu günahı işlemiştir. Quetzalkoatl çeşitli söylencelerde ketzal kuşunun yeşil tüylerinden yapılma bir pelerin giyip, kafasına Jaguar kürkünden bir şapka, boynuna deniz kabuklarından bir kolye ve ayaklarına çıngıraklı bir zincir takan iri yarı bir adam olarak tasvir edilmiştir.

Quetzalkoatl. Codex Borgia (Eddo, Wikimedia)

Quetzalkoatl, Aztek yaratılış söylencesinde de önemli bir rol oynamakta olup, ilk insan çifti Kipaktonal ile karısı Oxomuko'un yaratıldıktan sonra çiftin doğan oğlu için ana tanrıça Zokhiquetzal'ın bir tüyünden eş yaratılmıştır. İnsanoğluna hayat verecek güneşin yarısını Quetzalkatl yaratmışsa da yeterli ışık oluşmayınca tanrı kardeşleriyle birlikte güneşin diğer yarısını tamamlamaya çalışırken sabredemeyen Tezkatlipoka kendini önce güneşe dönüştürmüş, ardından kaplan olup yeryüzündeki devleri yok edip düzen getirmiş son olarak Büyükayı takımyıldızı olmuştur. Quetzalkoatl kardeşleriyle birlikte yeryüzünü bir kaç kez sel tufanı gönderip yok ettikten sonra kendi etinden bir kadının yardımı olmaksızın doğan oğlunu büyük bir ateşe atarak yeniden güneş yaratmış ardından Tlalok aynı şekilde kendi oğlunu alevlere atarak ayı oluşturmuştur. Quetzalkoatl ayrıca Tlapallan olarak da bilinmekteydi.

QUİLLA Bkz. Mama Kuilla

QUİRAKUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Sırtından bıçaklandıktan sonra kafası kesilerek şehit edilen Ostia piskoposunun adı olup, yortusu 23 Ağustos günü kutlanmakta, Ortaçağ sanatında kesik kafasını elleri arasında tutan bir din adamı olarak tasvir edilmektedir.

QUİNDECİMVİR Eski Roma'da uzun seferlere çıkılmadan önce Senato'nun emriyle girişilecek eylem hakkında kehanette bulunmakla görevlendirilen rahipler topluluğuna verilen isim olup, Latince 'on beş kişi' anlamına gelmektedir.

QUİRİNALİA [Roma Mitolojisi] Her yıl 17 Şubat günü Quirinus onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

QUİRİNUS [Roma Mitolojisi] Kökeni belli olmayan ve hakkında pek az şey bilinen bir tanrının adı olup, Kuzeydoğu İtalya'da yaşamış Sabin halkı tarafından tapınılmıştır. Sabinlerin Roma yakınlarına yerleşmesinin ardından Quirinus, Jüpiter ve Mars'la birlikte devlet tanrıları üçlemesine dahil olmuş, Roma civarındaki tepelerden birisi olan Quirinalis adını ondan almıştır. Resmi kıyafetler içinde sakallı bir adam olarak tasvir edilen tanrının sembolü mersin veya murt ağacıydı. Quirinus, Roma İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Romulus ile özdeşleştirilmiş hatta Romulus'un karısı Hestia da Hora Quirini olarak adlandırılmıştır (Vergilius I, 292).

Jüpiter ve Mars'la birlikte Roma dininin Hint Avrupa köklerini temsil eden üç önemli tanrıdan birisi kabul edilmektedir. G. Dumézil "Jüpiter, Mars, Quirinus" (1941) adlı eserinde Quirinus'un başlangıçta savaş değil çiftçileri koruyan bir tarım tanrısı olduğunu ileri sürmüştür.

QUİRİTİS [Roma Mitolojisi] Sabine halkının inanışında koruyucu ana tanrıçanın adı olup, Juno ile ilişkilendirilmiştir. Bkz. Quirinus

QUORK QUORK [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yağmur ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adı olup yeşil kurbağa formunda tasvir edilmiş ve kurbağa sesine atfen adlandırılmıştır. Quork Quork, şimşek tanrıçası Bumerali, yağmur tanrıçası Tomituka ile şimşek adam Pakadinga'nın anası kabul edilmekte olup, insanlar tarafından rahatsız edilip öldürülmelerinin çocuklarını kızdırarak zamansız yağmur ve taşkınlara sebep olacağına inanılmaktadır.

QUTRUP Bkz. Quzah

QUZAH [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inanışında, kült merkezi Mekke olup, dolu tanelerinden oluşan oklar fırlatan şimşek ve fırtına tanrısı veya erkek bir cinin adıdır. Qutrup adıyla da bilinen Quzah elinde yay ve ok taşır formda tasvir edilmekte, yayını astığı bulutlara hükmettiğine inanılmaktaydı.

QYA [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında Nijer nehri üzerine oluşan fırtınaları yöneten bir tanrıça olup, adı "hırpalayan" anlamına gelmekte Nijer'de bulunan dokuz haliçe atfen "Dokuzun anası" olarak da bilinmektedir. Qya özünde savaşçı bir tanrıça olup kadınları lideri ve koruyucusu kabul edilmektedir. Demircilik tanrısı Ogun ile evli olan tanrıça savaş tanrısı Şango tarafından takip edilmiş su ve göğün birleştiği noktada yakalanmıştır. Şango aynı zamanda zevk düşkünü tanrıça Oşun ile de birlikte olduğundan iki kadın arasında rekabet

hâsıl olmuş, Şango'nun gönlünü kazanmak için yapılan yemek yarışmasından sonra kavgaya tutuşan kadınlar kendi adlarını taşıyan nehirlere dönüşmüştür. Nijerya'da bulunan iki nehrin birleştiği yerde bu yüzden türbülans olduğuna inanılmaktadır. Kesik kulakla yemek söylencesi aynı zamanda Oba için de anlatılmaktadır.

Benin'de yapılmış bir Qya yontusu

R

RA 1. [Mısır Mitolojisi] Öğle güneşinin kişileştirilmiş formu olan güneş tanrısı Mısır panteonundaki en önemli varlık olup, kendini dünyayı çevreleyen başlangıç denizi üzerindeki bir adadan yaratmış, ardından hava (Şu) ve nemi (Tefnut) yaratmıştır.

Mısır'da Ra dışındaki diğer önemli tanrılar da güneşin görünümlerinden oluşmaktaydı. Güneşin süreklilik arz eden doğuş ve batış süreci yüzünden Mısır halkı geceleyin güneş tanrının ölüp, sabahleyin tekrar dirildiğine inanmaktaydı. Ra, yaratıcı tanrı olmasının yanı sıra diğer tanrıların ve Mısır'ın da ilk kralı olarak görülmekteydi. 4. Hanedandan firavun Djedefre (Khaf-Ra "Ra'ya benzeyen") döneminde (MÖ 2584–2576) Mısırlılar Ra'nın oğulları olarak bilinmekte olup, bu dönemden itibaren firavunlar onun soyundan olduklarını iddia etmiş, firavunun soyundan doğan her çocuk Ra'nın bedenlenmiş formu olarak görülmüştür.

Beşinci hanedan döneminde Ra'nın yerine Osiris geçmişse de Seth, Osiris'i öldürerek yerini almaya kalkışınca Osiris'in oğlu Horus ile Seth, Ra'nın hakemliğinde Mısır tahtı için mücadele etmiştir. Sonunda babasının öcünü alan Horus firavun olurken Re-Horus (Ra-Horakty) adını almıştır. Altıncı hanedan döneminde Osiris yüceltilmiş, pozisyonu iyice gerileyen Ra'nın özellikleri ona atfedilir olmuştur.

Ra'nin bilinen bir eşi olmamasına karşın Hathor, Tefnut, Sekhmet ve Maat olarak tecessüm ettiği sanılmakta, kendi kendini yaratmasına karşın bazı kaynaklarda tanrıça Neith'in annesi olduğu iddia edilmektedir. *Ra'nın Duası* gibi edebi metinlerde 24 ayrı görünümde olduğu belirtilen Ra çoğunlukla yaşlı bir adam olarak veya şahin başlı insan formunda, gece güneşi hali ise koçbaşlı olarak tasvir edilmekte, her durumda baş kısmında mutlaka bir güneş diski bulunmaktaydı.

Güneşin yolculuğunu açıklamaya yönelik bir söylenceye göre gök tanrıçası Nut her sabah güneşi doğurmakta, akşam ise yutmaktadır. Bir diğerine göre ise okyanus Nun ufuk çizgisiyle oynadığı için Re bir güneş kayığı üzerinde doğudan batıya doğru Duat adlı öteki dünyaya gitmek için yolculuk etmekte, bu sırada kendisine sabahları Matet, akşamları Mesektet eşlik etmekteydi. Ra yolculuk sırasında karanlığı temsil eden Apep (Apophis) adlı yılanı öldürmekte, akşam olduğunda Nun'un gövdesi üzerinde ama yeryüzünün altında yol almaktadır. Bir söylencede Ra Hathor ile kavga ettikten sonra tanrıça Mısır'ı terk etmiş ve kendine yaklaşan her şeyi yok eden bir dişi aslana dönüşmüştür. Ra, tanrıçayı özleyince Thoth'un hazırladığı bir iksiri içmesini sağlayarak dişi arsalanın yeniden Hathor'a dönüşmesini sağlamıştır.

Ra

Kült merkezi Heliopolis olan Ra'nın popülaritesi Thebai'nin başkent olmasıyla azalarak yerini Amon'a bırakmışsa da zamanla iki tanrı birleştirilerek Amon-Ra ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte firavun IV. Amenhotep, Akhenaton (Tel-el-Amara) kentini kurarak bir başka güneş tanrısı Aton'u baş tanrı ilan etmiştir.

Bkz. Aton, Horus, Hathor

2. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında yağmur getiren gökkuşağı ruhunun karısı olan şimşek tanrıçasının adıdır.

RA HORAKHTİ Bkz. Harakhti

RA'NIN GÖZÜ Bkz. Horus'un gözü

RA TEM Bkz. Atum

RAA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının güneş tanrısının adı olup, serap tanrıçası Arohirohi'nin kocasıdır.

RAB [İslam Mitolojisi] Allah'ın isimlerinden birisi olup, 'terbiye eden, sahip' anlamına gelmektedir ki İslam öncesi Arap toplumunda tapınılan putlar için de aynı kelimeyi kullanmaktaydı.

RABASA Bkz. Rabisu

RABBAH BAR HANA [Yahudi Mitolojisi] Uzun yolculuklar yapmış, olağanüstü maceralar yaşamış, dev hayvanlarla ve deniz cinleriyle mücadele etmiş Babilli bir Yahudi olan macera-perest Talmudcunun adıdır. Rav Yokhanan'ın öğrencisi olan Hana Babil Talmudunun 5. bölümü Bava Batra'yı oluşturan Agadah öykülerinin yazarı kabul edilmektedir.

RABİA [İslam Mitolojisi] (714–801) Tam adı Rabia el-Edeviyye Kaysiyye olan erken dönem sufi şairlerinin en önemlilerinden Basralı bir kadın olup hayat hikâyesi 13. yüzyıl sufilerinden Feriüddin Attar'ın, evliyaların hayatları ve özlü sözlerini derlediği 'Tezkiret'ül Evliya'da adlı eserinde yer almaktadır. Yoksul bir ailenin dördüncü kızı olarak doğan Rabia bir süre kaçırılıp köle olarak satılmış, başarısız kaçma denemelerinden sonra kendisine acıyan efendisi tarafından serbest bırakılmıştır. Çok sayıda hayranı ve takipçisi olmasına karşın evlenme tekliflerini reddeden, ölmeyecek kadar yemek yiyip münzevi bir hayat yaşayan Rabia hakkında

anlatılan söylencelerin en önemlisi hac sırasında ölüp, sorgu melekleriyle karşılaşmasına karşın kendini yeniden hayata döndürmesidir.

RABİES [Roma Mitolojisi] Öfkeden deliye dönmenin kişileştirilmiş formu olup, Yunan mitolojisindeki Lyssa'nın karşılığıdır.

RABİKAN [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Ariosto'nun Orlando Furioso adlı eserinde hava ile beslendiği için olağanüstü hızlı bir atın adı olarak geçmektedir.

RABİSU [Mezopotamya Mitolojisi] Akad söylencelerinde bahsi geçen iblis veya vampir ruhun adı olup, karanlık köşelerde veya ev girişlerinde saklanarak, insanlara saldırmak için pusuda beklemekteydi. Rabasa olarak da anılan varlığa karşı koymanın en etkili yolunun tuzlu deniz suyu olduğuna inanılmaktaydı. Rabisular, Cehennemde, Kemikyolu ile Ölüler kenti arasında yer alan Anguiş Çölü'nde yaşamakta yeni gelen ruhlara saldırmaktaydı.

RACÎM [İslam Mitolojisi] Arapça Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış anlamına gelen kelime Şeytan'ın sıfatlarından birisiydi.

RADANDE [İskandinav Mitolojisi] İsveç halkının inanışında Yunan mitolojisindeki Dryad ve hamadryadlara benzeyen ağaç ruhlarının adı olup, kaderleri ağacın ömrüyle bağlantılıdır.

RADEGAST [Slav Mitolojisi] Batı Slavlarında Radigost, Redigast, Riedegost veya Radogost adlarıyla da bilinen eski bir tanrı olup, adının 'sevgili misafir' anlamına geldiği iddia edilmektedir. Siyahlar içerisinde miğfer giymiş mızraklı savaşçı formunda tasvir edilen tanrı savaş, ateş, gece ve gökyüzü ile ilişkilendirilmekteydi. Bremenli Adam'ın Gesta Hammaburgensis Ecclesiae (1073-76) adlı eserinde Radgosc kentinde yaşayan Luticia Slavlarının bu tanrıya ibadet ettiğini bildirmiştir.

RADEGUND, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (520–587) Arzusu dışında evlendirilmesine karşın sadık bir eş olmaya çalışan Radegund genç yaşta ölmüş, bir süre sonra mezar hırsızları birlikte gömüldüğü nikâh yüzüğünü almaya çalışmışlarsa iskeletin parmağından çıkaramamışlardır. Bu durum mucize olarak yorumlanmış, kız azize ilan edilmekle kalmamış Avusturya'nın Graz kenti yakınlarındaki bir yerleşime de adı verilmiştir.

RADHA [Hint Mitolojisi] Krişna'nın sevgilisi olan bir çoban kızın adı olup, tanrıyla ilişkisi Brahma Vaivarta Purana, Garga Samhita ve Brihad Gautamiya'da yazmaktadır. Bununla birlikte bazı yazarlar Krişna'nın hayatı hakkında detaylı bilgi veren Bhagavata Purana, Vishnu Purana ve Mahabharata'da adı geçmediği için Radha'nın varlığına şüpheyle bakmaktadır. Söylenceye göre Vişnu'nun Krişna olarak doğmasıyla birlikte eşi Lakşmi'nin de Radhi, Radhika veya Radhika Devi adıyla bilinen çoban kız (gopi) formunda doğmuştur. Diğer gopiler gibi geceleri Krişna ile dans eden Radha diğer kızlarca toplum dışı bir parya olduğu ve Krişna'ya hastalık bulaştırdığı iftiralarına maruz kalmışsa da bir bilgenin önerisiyle tanrıya şifalı su kaşıyarak masumiyetini kanıtlamıştır. Radha'ya özellikle Kuzey Hindistan'da Krişna ile birlikte tapınılmaktadır.

Radha ile Krişna

RADHİKA Bkz. Radha

RADU Bkz. Ruda, Arsu

RAET [Mısır Mitolojisi] Re ile ilişkili bir güneş tanrıçasının adı olup, sıklıkla kendisi gibi iki öküz boynuzu olan Hathor ile karıştırılmıştır. Her yıl hasat zamanından sonra onuruna bir festival düzenlenmekteydi.

RAEİT NGABAL [Endonezya Mitolojisi] Orman tanrısının adıdır.

RAGANA [Baltık Mitolojisi] Leton masal ve efsanelerinde kehanet yeteneğine ve doğaüstü olayları kontrol etme gücüne sahip olduklarına inanılan cadılara verilen isimdir. Raganalar ormanın derinliklerinden insan yerleşimlerine gelerek bebekleri çalmakta ayrıca genç erkekleri kendileriyle cinsel ilişkiye girmeye zorladıktan sonra öldürüp yemektedirler. Şekil değiştirip yılan veya karakurbağası formuna bürünebilen raganalara genellikle bir baykuş eşlik etmekte olup, kırmızı değneklerinin yardımıyla fırtına çıkarabilecek kadar havayı kontrol edebildiklerine inanılmaktadır. Uzun pençeli, dişlek, yaşlı ve çirkin kadınlar olarak tasvir edilen raganalar tuzlu sudan hoşlanmadıkları için bebekler deniz suyuyla yıkanmakta, insanlar kendilerini korumak için karakurbağası tılsımları takmakta, avcılar ormanda bereketli bir av geçirmek için ilk yakaladıkları hayvanı ona sunmaktadır. Ayrıca pagan dönemde bir tanrıça olarak görülmesinin izi olarak kadınlar taştan yapılmış ragana heykelciklerine yumurta, yağ ve saç sunmaktadır. Ragana onuruna düzenlenen ayinler güneş ışıklarının oğlak dönencesine dik geldiği ve kuzey yarıkürede kışın başlangıcı sayılan Kış Gündönümünde (yaklaşık 21 Aralık) yapılmakta olup, bu açıdan bakıldığında başlangıçta bu tanrıçanın yaz gündönümüyle ilişkilendirilen güneş tanrısı Saule'in tam tersi özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir.

RAGGİMU [Mezopotamya Mitolojisi] Kehanet yeteneği olan Akad rahiplerine verilen isimdir.

RAGNARÖK [İskandinav Mitolojisi] Evrenin, tanrılar ve insanların tanrılar ve devler arasında Vigrith'de (savaş meydanı) gerçekleşen son bir savaşla yok oluşunu anlatan bir efsanenin adıdır. Manzum Edda'nın Völuspa bölümünde ve

Wagner'in Götterdämmerung operasında da konu edilen Ragnarök bir kıyamet öyküsü olmakla birlikte aynı zamanda bir Tufan varyantıdır. Kehanet gibi görünmekle birlikte kimi modern yazarlarca geçmişte gerçekleşmiş doğal felaketlerin hatırasını taşıdığı da iddia edilmiştir. Ragnarök, güneşin ısıtmadığı, rüzgârın yıkıcı etkiye sahip olduğu, aşırı soğuk kış mevsiminin ardından gerçekleşmiştir. Kötü ruh Loki, tanrıların muhafızı Hennard'ı etkisiz hale getirerek tüm tanrıların yok olacağı süreci başlatmış, Fenrir güneşi karartmış, yeryüzü sarsılarak sulara gömülerek batmış, tüm insanlar yok olmuştur. Surt'un liderliğinde Aesir'e saldıran buz devler, Bifrost köprüsünü yıkmış, Heimdall tanrılara saldırıyı haber vermek için boynuzu Gjallar'a üflemiş, Odin akıl almak için Mimir kuyusuna giderken, dünya ağacı Yggdrasil sarsılmış, Aesirliler Odin liderliğinde buz devleriyle karşılaşmıştır. Odin, Fenrir, Freyr ise Surt tarafından öldürülürken, Thor orta dünya yılanı Jormungard ile savaşmış, yılanı öldürmeyi başarmışsa da hayvanın zehrinden etkilenip kendisi de can vermiştir. Loki ile Heimdall birbirlerini öldürürken Vidar Fenrir'i öldürmekle kalmamış Surt'un ateşe verdiği dünyada kardeşi Vali ve Thor'un iki oğlu Modi ve Magni ile birlikte hayatta kalmayı da başarmıştır. Nesir Edda'ya göre bir süre sonra yeryüzü tekrar deniz yüzeyinde belirecek, Baldur ve Hodur Ölüler dünyası Hel'den geri dönecek, Lifthrasir ve Lif çifti sayesinde insanoğlu tekrar soyunu sürdürecektir.

RAGNO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının inanışında yaşlı ana tanrıça olup, Kuksu ile kardeşi Marumda'yı cehaletlerinden kurtarmıştır.

RAHAB 1. [Yahudi Mitolojisi] Ortaçağ Yahudi söylencelerinde dünyanın yaratılmasına karşı çıktığı için Yehova tarafından öldürülen evrensel bir deniz canavarı olup, Talmud'da 'Denizin prensi' adıyla geçmektedir. Leviathan'ın isimlerinden birisi olduğu sanılan ve Kızıl deniz ile de ilişkilendirilen kelime (Eyüp 9: 13; 26: 12) İbranice 'küstahlık ve gurur' anlamlarına gelmekte olduğu gibi aynı zamanda çeşitli şiirlerde Mısır'ın takma adı olarak da kullanılmıştır.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'in Yeşu kitabında Eriha kentinde yaşayan bir hayat kadınının adı olup, kentin işgali sırasında zorda kalan Yahudilere yardım etmiştir. Hıristiyan yazarlarca Booz'un annesi ve İsa'nın atalarından birisi olarak gösterilen Rahab imanı yüzünden övülmüştür (Matta 1:5, Yeşu 2:1-7).

RAHEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Yakup peygamberin karısı, Yusuf (Yosef) ile Bünyamin'in (Benyamin) annesi, Lavan'ın küçük kızı ve Lea'nın kardeşinin adıdır. Lavan, Yakup'a yedi yıl kendisine hizmet etmesi karşılığında kızıyla evlenmelerine izin vereceğine söz vermesine karşın, düğün günü Rahel yerine kardeşi Lea'yı vermiştir (Tekvin 35:20). Aynı zamanda Yakup'un dayısı olan Lavan damadına büyük kızını evlendirmeden küçüğünü evlendiremeyeceğini isterse bir hafta sonra diğer kızıyla da evlenebileceğini ama buna karşılık Yakup'un yedi yıl daha yanında çalışması gerektiğini söylemiştir. Yakup'un Lea'dan 4 çocuğu olmasına karşın Rahel hiç cocuk doğuramayınca kardeşini kıskanmış, kocasına hizmetçisi Bila'yı sunarak ondan çocuk yaparak bir aile kurmayı önermiştir. Yakup'un Bila'dan Dan ve Naftali adlı iki oğlu doğmuş, bu arada Lea da yeniden hamile kalmışsa da sonunda Rahel kocasına en sevdiği oğlu olan Yosef'i doğurmayı başarmıştır. Yakup, Yosef'in doğumundan sonra 2 karısı ve 11 oğlunu yanına alarak Kenan ülkesine dönmeye çalışmışsa da Lavan adamı takip ederek yakalamış ve kendisini putlarını çalmakla suçlamıştır. Putları kocasından gizli çalan kişi Rahel olup üzerine oturduğu devenin semerine saklamış durumu bilmeyen kocası da putları çalan kişiyi lanetlemiştir. Adet döneminde olduğunu söylediğinden oturduğu yerden kalkmayan kadının sakladığı putlar bulunmayınca Lavan kafileyi bırakmak zorunda kalmışsa da Yakup'un laneti tutmuş ve Rahel ikinci oğlu Benyamin'i doğururken ölmüştür. Yol üzerinde gömülen Rahel'in mezarı Betlehem ile Kudüs arasıdaki Gilo muhitinde bulunmakta olup, günümüzde önemli bir ziyaret yeridir.

RAHKOİ Lapon halkının inanışında ayın evreleri üzerinde etkili olan bir ruhun adıdır.

RAHU [Hint Mitolojisi] Vişnu Purana'ya göre sekiz siyah atın çektiği bir arabada gökyüzünde dolaşan ve güneş ve ayı yutmak için ağzını sonuna kadar açarak ay ve güneş tutulmasına sebep olan bir iblisin (asura) adıdır. Abhrapisakha (Gökyüzü iblisi) ve Kabandha (Başsız) adlarıyla da bilinen Rahu genellikle gövdesi olmayan bir ejderha kafası formunda tasvir edilmektedir. Söylenceye göre Okyanusun Çalkalanması (Samudra manthan) sırasında Asura Rahu kutsal nektar amritadan içince güneş ve ay, Vişnu'nun dişi avatarı Mohini'yi uyarmış nektar daha iblisin boğazından geçmeden tanrı diskini fırlatarak iblisin kafasını ardından kollarını kesmiştir. Bununla birlikte iblisin kafası ölümsüzlük iksirinin etkisinde kaldığından parçaları canlılığını korumuş, Rahu'nun ejderha kafası, kuyruğu ise Ketu olarak uzayda dolaşmaya başlamıştır. Rahu, sekiz siyah at tarafından çekilen bir araba ile güneş ve ayı takip etmekte yakalayıp yutmayı başardığı zaman güneş ve ay tutulmalarına sebep olmaktaydı. Rahu aynı zamanda Budist tanrıça Marici'nin arabasında da tasvir edilmekteydi.

RAİ Bkz. Raj

RAİÇO Japon halkının inanışında ekin kargası görünümünde korkunç bir sese sahip olan gök gürültüsü kuşunun adı olup, bir çam ağacı üzerinde yaşamaktaydı.

RAİDEN [Japon Mitolojisi] Keskin pençelere sahip, boynuzlu, domuz dişli, koca ağızlı, kırmızı bir iblis olarak tasvir edilen, devasa bir davul taşıyan gök gürültüsü (rai) ve şimşek (den) tanrısının adı olup, MS 1274 tarihindeki Moğol istilasını önlediğine inanılmaktadır. Banyo yapan neşe tanrıçası Uzume'yi gözetlerken yakalanan

tanrı göbek yemeyi sevdiğinden Japonlar çocuklarının karın bölgesini açıkta bırakmazlardı.

Raiju (Ban Koke, 1806)

RAİJU [Japon Mitolojisi] Japonca 'Şimşek hayvanı' anlamına gelen bir iblisin adı olup, Raiju, Şinto şimşek tanrısı Raijin'in arkadaşıydı. Kedi, porsuk veya gelincik formunda tasvir edilen Raiju'nun ağaçlara düşen yıldırımların izlerini pençesiyle yaptığına, çığlıklarının ise gök gürültüsü olarak duyulduğuna inanılmaktaydı.

RAİKO Bkz. Minamoto no Yorimitsu

RAİTARO [Japon Mitolojisi] Gök gürültüsü çocuk olarak da bilinen doğaüstü bir varlığın adıdır. Bimbo adlı bir köylü kuraklık zamanı Buda'ya yağmur için yakarınca şiddetli bir gök gürültüsünün ardından yağmur yağdığına şahit olurken çayırlar üzerinde bir bebek bulunca çocuğa Raitaro adını vermiştir. Raitaro, büyüyene kadar istediği zaman yağmur yağdırarak Bimbo'nun hep bereketli mahsul almasını sağlamış, on sekiz yaşına geldiğinde ebeveynine kendisine iyi baktığı için teşekkür ederek evden ayrılmış ve beyaz bir ejderhaya dönüşmüştür.

RAJ [Slav Mitolojisi] Batı Slavlarınca okyanusun ötesinde güneşin altın meyve ağaçlarıyla dolu evi olarak düşünülen cennete verilen Islm olup Buyan adası ile benzerdir.

RAJA ANJİN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay rüzgâr tanrısının adı olup, 'rüzgârın kralı' anlamına gelmektedir.

RAJA CİN PERİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında periler kralı adıyla da bilinen bir ruhun adıdır.

RAJA HANTUEN [Endonezya Mitolojisi] Borneo adasında yaşayan Dayak halkının inanışında hayaletler kralı adıyla da bilinen bir iblisin adıdır.

RAJA İNDAİNDA [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının inanışında gök gürültüsü tanrısının adı olup, tanrılarla insanlar arasında aracılık etmekteydi.

RAJA NAGA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında deniz yılanlarının kralının adı olup, denizlerin en derin yeri olan 'Pusat Tasik'te yaşayan okyanusun en büyük ejderhasıydı.

RAJİ [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'yı tahtından eden bir iblisin adı olup, Brahma tanrılarla iblisler arasındaki savaşta zaferin Raji'nin destekleyeceği taraf olacağını ilan edince tanrılar iblise kendi taraflarından savaşırsa İndra'nın yerine kendisini kralları olarak kabul edecekleri teklifini yapmıştır. Raji teklifi kabul etmiş, gerçekten de zaferden sonra tanrılar kralı olarak anılmışsa da bir süre sonra kendi ülkesine dönerek gökyüzünü yeniden İndra'ya bırakmış, ölümünden sonra 500 kadar oğlu babalarının tahtında hak ilan etmişse de İndra tarafından kovulmuşlardır.

RAKA 1. [Hint Mitolojisi] Dolunay ile ilişkilendirilen bir ay tanrıçasının adıdır.

2. Bkz. Raka Maomao

RAKA MAOMAO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında rüzgâr tanrısının adı olup, Samoa adasında Fa'atiu, Hawaii'de La'a Maomao adıyla bilinmekteydi.

RAKAN Zen Budizm'de aydınlanarak Nirvana'ya ulaşmış Japon Budist rahipleri için kullanılan bir terim olup, özellikle Budizm'in kurucusu Sidharta Gautama'nın (MÖ 563-483) ilk 500 öğrencisini tanımlamaktadır.

RAKEMBARANU [Afrika Mitolojisi] Madagaskar'da yaşayan Bara halkının inanışında bir su tanrıçasının adı olup Sihanaki kabilesin atası kabul edilmekteydi.

RAKİA [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'gökkube' anlamına gelen terim, dünyanın suları ile cennetin sularının birbirinden yaratılmasını tanımlamak için kullanılmaktadır.

RAKİOS [Yunan Mitolojisi] Giritli Lebes'in oğlu, Manto'nun kocası ve Mopsos'un babasıdır.

RAKŞASA [Hint Mitolojisi] Hindu ve Budist inanışında kötü ruhlu bir iblis soyu olup, adları Sanskritçe "yok edenler" anlamına gelmekte ayrıca insan yiyenler (Nri-chakshas) veya *Kravyadlar* olarak da bilinmekte, dişilerine *Rakşasi* eğer insan görünümüdeylerse *Manuşya Rakşasi* denilmektedir. Ravana liderliğinde yaşayan Rakşasaların kökeni belirsiz olup, Brahma'nın ayağından türedikleri veya ölüm tanrıçası Nirriti veya Khasa'nın (Surasa) çocukları olduğu iddia edilmektedir. Ramayana destanında maymun kral Hanuman Rama'nın karısı Sita'yı kaçıran Ravana'nın hüküm sürdüğü Lanka adasına gittiğinde her şekil ve çeşitte Raksaşa'nın evlerinde uyuduğunu görmüştür. Şekil değiştirerek kuş, köpek veya iskelet şekline girerek insanlara zarar veren, güzel kadın kılığında erkekleri ayartarak parçalayan Rakşasalar iblis formunda olduklarında ten renkleri mavi, sarı, yeşil hatta diğer renklerdedir. Keçe saçlı, şiş göbekli ve keskin bakışlı olarak tasvir edilin bu iblisler insan eti yedikleri gibi ölüleri canlandırabilme gücüne de sahiptir. Pek çok masalda Rakşasalardan kandırılabilen aptal yaratıklar olarak bahsedilmekte, insanların Rakşasa ile karşılaştığında onlardan birisi olduğu iddia edip, iblisin kafası karıştırıp, kaçılabildiği anlatılmaktadır.

Rigveda'da Rakşasaların erkek ve dişi olabildiği, kuş veya köpek hatta insan formunda görünebildikleri, yeni doğan çocuklara zarar verdikleri, kurban törenlerini bozdukları, ineklerin gizlice sütlerini içtikleri, insan ve hayvan eti yedikleri bildirilmiş olup, çeşitli ilahilerde İndra ve Agni'ye insanları Rakşasaların kötülüklerinden korumaları için yakarılmıştır.

Atharvaveda'da Rakşasalar insan benzeyen ama ayaklarının geriye dönük olması, birden çok uzva (kafa, ayak, kol, bacak, göz) veya boynuz gibi insanda sahip olmayan organlara sahip olma gibi canavarlara özgü farklılıklar taşıdıkları anlatılmaktadır. Rakşasaların, kardeş, koca veya baba kılığında insanlara yaklaşarak zarar verdikleri, geceleri köylere inerek evlerin etrafından dans ettikleri, gelinlere, hamile ve gebelere yaklaşarak çocuklarına zarar verdikleri, etle beslenen kötü ruhlu ama öldürülebilen yaratıklar oldukları anlaşılmaktadır.

Mahabharata destanında Alambuşa, Alayudha, Baka, Catasura, Hidimba ve Kirmira gibi Rakşasaların adı anılmakta Bhima ile Hidimba'nın öyküsünden bu iblislerin güçlerinin gece arttığı anlaşılmaktadır. Ramayana'da ise İndracit, Kumbhakarna, Marica, Ravana, Şurpanakha, Trişiras ve Vibişana gibi çeşitli özellik ve kılıklarda Rakşasaların bahsi geçmektedir.

Endonezya'da el değmemiş ormanlarda yaşayan insan yiyen dev bir iblis de Raksasa veya Reksoso adlarıyla bilinmekteydi.

RAKTAVİJA [Hint Mitolojisi] Bir asura olup, Şumbha ve Nişumbha ile birlikte Durga ile Kali veya Çamunda adlı tanrıçalara karşı savaşmıştır. Raktavija'nın en önemli özelliği toprağa damlayan her damla kanından kendinin eşi bir blisin daha oluşmasıydı.

RALUVİMBHA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Bavenda halkının inanışında yağmur tanrısının adı olup, depremler, sel baskınları, şimşek çakması ve salgın hastalıklar onunla ilişkilendirilmekteydi. Kabile şeflerince "büyükbaba" olarak da anılan tanrının adı kartal anlamına gelen *luvimbha* kelimesiyle ilişkilidir.

RAM [Pers Mitolojisi] Hava ruhlarına verilen bir isim olup, Hindistan'da ise genel olarak tüm tanrılar için kullanılmaktadır.

RAMA [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun yedinci avatarının adı olup, Valmiki tarafından yazıla Ramayana manzum destanının başkahramanıdır. Destana göre Ayodha kenti kralı Daşaratha uzun bir süreden sonra at kurbanı töreni sayesinde 3 karısından 4 erkek çocuk (Rama, Bhrata ve ikiz olan Lakşamana ile Satrughana) sahibi olmuştur. Delikanlılık çağına gelen Rama, Videha'nın Kralı Janaka'nın Şiva'nın yayını germeyi başaran kişiye kızı Sita'yı verme sözünü duyunca katıldığı yarışmada yayı kolayca germiş ve kız ile evlenmeyi başarmıştır. Kral Daşaratha tahta kendi yerine Rama'nın geçmesini isterse de sözde köle bir kızın kehanetlerini dinleyen üvey annesi kralın halefi olarak oğlu Bharata'yı göstermesini istemiştir. Böylece prens Rama, üvey annesi Kaikeyi ile üvey kardeşinin yalanlarına inanan babası kral Daşaratha tarafından ülkesinden kovulunca, karısı Sita ve kardeşi Lakşmana ile birlikte Dandaka ormanında yoksul ve münzevi bir hayat sürmeye başlamıştır. 14 yıllık bu sürgün sırasında kahramanın karısı Sita iblisler (Rakşasalar) kralı 10 başlı Ravana tarafından Lanka (Seylan) adasına kaçırılınca Maymunlar kralı Sugriva, kahramana arabacısı Mahali'yi veren tanrı İndra ve Hanuman'ın yardımıyla düşmanının peşinden giderek 7 gün 7 gece süren bir mücadelenin ardından Ravana'yı öldürüp karısını kurtarmayı başarmıştır. Ülkesine dönen Rama karısının sadakatinden şüphe edince kadın bir cenaze ateşi hazırlatarak yakılmak istemiş, alevler kendisine dokunmayınca onurunu ve kocasını yeniden kazanmıştır.

Rama, Ahalya'yı lanetinden kurtarırken
(Çizim: Anonim, 1910)

Babasının verdiği söze karşı çıkmamak için sürgüne gitmekten çekinmeyen, özü sözü doğru, cesur ve yiğit bir savaşçı olan kral Rama Hint düşüncesinde ideal erkek profili olarak betimlenmiş, başına gelenlere rağmen doğru bildiği yoldan şaşmayan kahraman sonunda ülkesine dönerek babasının tahtını elde etmiştir. Rama, Sita, sadık bir eş modeli olarak gösterilen karısı Sati'nin ölümünden sonra çok yaşamamış cennete giderek tekrar Vişnu haline gelmiştir.

RAMA ÇANDRA Bkz. Rama

RAMAKİEN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Hindu destanı Ramayana'nın temel alınmasıyla oluşturulan Budist gelenekten etkilenen ve çeşitli yerel ögeler de eklenen bir Tayland destanının adıdır. Ramaiken'de tıpkı Ramayana gibi dans, drama, kukla ve gölge oyunu yöntemleri kullanılarak nesiller boyu halka anlatılmıştır. Ramayana'da Hindu tanrısı Vişnu'nun avatarlarından birisi olan Rama Ramaiken'de önceki hayatında Buda olan bir Tayland prensi olarak tasvir edilmekte

karısı Sita ile birlikte sürgün edildikten sonra maymun tanrı Hanuman'dan yardım görmektedir. Ramayana'daki iblisler kralı Ravana'nın Ramakien karşılığı Tosakanth daha az korkunç ve cana yakın bir karakterdir. Hint kültürü MS 1. yüzyıldan itibaren Güneydoğu Asya'ya yayılmakla birlikte Ramayana'nın Tayland folkloruna ne zaman kabul edildiği tam olarak bilinmemektedir. Ramaiken'in pek çok çeşitlemesi bulunmakta olmakla birlikte en popüler olanları 18. Yüzyılda kral I. Rama ile oğlu II. Rama dönemlerinde yazılmıştır.

RAMAYANA [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu'nun bir avatarı olan Rama'nın Ravana adlı rakşasa tarafından Seylan adasına kaçırılan karısı Sita'yı kurtarma çabasını anlatan manzum destanın adı olup, 24 bin dizelik 7 bölüm ile 500 şarkıdan (sarga) oluşmakta, yazarı belli olmayan yapıtı ermiş Valmiki'nin yazdığı söylenmektedir.

Tahtında oturan Rama ile karısı Sita, çocukları Lava ve Kuşa. Tahtın arkasında Lakşamana, Bharat ve Şatrugha. Solunda Valmiki ve yerde Hanuman (Çizim: Ravi Varma Pressi 1910'lar)

Destan'ın bölümleri:

1. Bala Kanda (Çocukluk): Ayodhya kralı Dasaratha çocuk sahibi olmak için tanrılara yalvarmış ve büyük bir sunu töreni hazırlayınca Brahma, Vişnu'nun Rama formunda bedenlenerek kralın doğacak dört oğlundan birisi (diğerleri: Bharata, Lakşamana ile Satru-ghna) olmasına karar vermiştir. Vişnu krala kurban töreni ateşinden çıkarak görünerek, çocuk sahibi olabilmesi için bir çeşit kudret suyu vermiştir. Rama daha çocukken bilge Viswamitra'yı iblislerden kurtarmış, dişi iblis Taraka'yı öldürmüştür. Rama burada kralın kızı Sita ile evlenmek istemiş, şart olarak Şiva'nın bükülemez denilen yayını bükerek kendini ispatlaması istenince önceden kimsenin bükemediği yayı kırmış ve kızla evlenmiştir. Bu sırada Rama'nın kardeşlerinden Lakşmana Sita'nın kız kardeşi Urmila, Bharata ile Satru-ghna ise Sita'nın kuzenleri Mandavi ve Sruta-kriti ile evlenmiştir.

2. Ayodhya Kanda (Ayodhya şehri): Rama ile kardeşleri karılarıyla birlikte Ayodha'ya döndüklerinde kral tahtını Rama'ya bırakmak istemişse de Bharata'nın annesi olan karısı Kaikeyi kralın arzusuna karşı çıkmış, ona geçmişte kendisine verdiği söz sadık olmamakla suçlamıştır. Kral karısına kızmışsa da sözünü tutmak için Rama'yı 14 yıllığına sürgüne göndermiş bu sırada taht Bharata'ya kalmıştır. Rama, karısı ile Lakşamana'yı Dandaka ormanında bıraktıktan bir süre sonra Dasa-ratha ölmüş, Bharata Rama'dan geri dönmesini istemişse de kahraman verdiği sözü bozamayacağı gerekçesiyle 14 yıllık sürgününü tamamlayacağını bildirmiştir. Bununla birlikte Bharata, abisine saygısından tahta çıkmamış Rama'nın bir çift ayakkabısını tahtın üzerine koymuştur.

3. Aranya Kanda (Orman): Rama yıllarını münzevi bir keşiş gibi ormanda dolaşarak geçirmiş, son olarak gittiği Vidhya dağlarındaki Argastya adlı bilgeden iblislerin bolca bulunduğu Pançavati'de yaşaması tavsiyesini almıştır. Burada dişi bir iblis Ravana adlı iblis kralın kız kardeşi Surpanakha Rama'ya âşık olmuşsa da kahraman tarafından reddedilince kadın intikam için Sita'ya saldırmıştır. Çılgına dönen Rama, Surpanakha'nın burun ve kulaklarını kesince iblis arkadaşlarını yardıma çağırmış ama Rama hepsini yok etmiş bunun üzerine kadın Ravana'nın yanına sığınmıştır. Ravana, Sita'nın güzelliğinden etkilenince, geyik kılığına giren Mariça adlı dişi bir iblis Rama'yı meşgul ederken sihir kullanarak Sita'yı kaçırmıştır.

4. Kişkindha Kanda (Kişkindha): Rama ile Lakşamana, Ravana'nın peşine düşmüş, yolda başsız iblis Kabandha'yı öldürmüş ve maymunlar kralı Sugriva ile uçan maymun Hanuman'dan görevleri için yardım almışlardır.

5. Sundara Kanda (Güzel): Hanuman, Ravana'nın yaşadığı Lanka adasına Ramasetu adlı bir köprü kurarak Rama ile maymunlar ordusunu geçirmeyi başarmıştır.

6. Yuddha Kanda (Savaş): Rama ve yoldaşları zorlu bir savaşın neticesinde Ravana'yı öldürmüş, Lanka adasını ve Sita'yı ele geçirmeyi başarmıştır.

7. Uttara Kanda (Son): Sita'nın kendisine sadık kalmadığından şüphelenen Rama karısı ile ikizleri Kusa ve Lava'yı bilge Valmiki'nin yanına münzevi bir hayat yaşaması için göndermiştir. 15 yıl sonra Kusa ve Lava tesadüfen Ayodha'ya gittiğinde Rama çocuklarını tanımakla kalmamış Sita'nın geri dönmesini istemiştir.

Hint mitolojisi hakkında detaylı bilgi veren destan "anustubh" adı verilen 32'lik hece ölçüsüyle yazılmış olup, Hint edebiyat ve kültürünü derinden etkilemiştir. Mahabharata gibi Ramayana'da sadece bir öyküden ibaret olmayıp, Vedik ermişlerin öğretilerini kinayelerle süsledi-

ği, karakterlere sembolik anlamların yüklendiği dini ve felsefi derinliği olan bir yapıttır. Ramayana sadece Hindistan'da değil Nepal, Tibet, Laos, Tayland, Kamboçya, Moğolistan, Çin, Japonya, Malezya, Seylan ve Java adasına dek yayılmış, bu bölgelerin kültürlerini derinden etkilemenin yanı sıra yerel ögelerin de katılımıyla farklı anlatımlar kazanmış, törenlerde sergilenen oyunlara, film ve kitaplara konu olmuştur. Rama ile Sita'nın öyküsü Hindistan'da her sonbaharda 10 gün süren kutlamalarda canlandırılmakta, festival sonunda Ravana ve iblislerine ait heykel ve figürler yakılmaktadır.

RAMAZAN [İslam Mitolojisi] Müslümanların oruç tutmakla yükümlü olduğu dokuzuncu hicrî ayın adıdır. Kuran'ın indirilmeye başlandığına inanılan bu ayda bir ay süreyle oruç tutulması gerektiği Bakara suresinde (183) bildirilmektedir.

RAMBHA [Hint Mitolojisi] Okyanusun çalkalanması sırasında ortaya çıkan Apsaralar kraliçesi dans, müzik ve sevişmekte becerikli olağanüstü güzellikteki bir kadın olup, Vişnu tarafından ermiş Vişvamitra'yı baştan çıkarması için gönderilmiş ama başarılı olamamıştır. Ermişin lanetlediği Rambha 10 bin yıllığına taşa dönüşmüştür. Ramayana destanında Kubera'nın oğlu Nalakuvara'nın karısı olan Rambha iblis Ravana'nın tecavüzüne uğramıştır.

RAMBUT SEDANA [Endonezya Mitolojisi] Bali adası halkının inanışında refah tanrıçasının adı olup, 'salang' adı verilen yaldızlı ve saça benzeyen pek çok ipin asılı olduğu bir maskeyle temsil edilmekteydi.

RAMMAN [Mezopotamya Mitolojisi] tufan ile ilişkilendirilen Babil rüzgâr, şimşek ve fırtına tanrısının adı olup Adad ile benzerdir. Eski Ahit'te Rimmon adıyla anılan tanrıya Asur yazıtlarında Hammurabi tarafından yakarıldığı kayıtlıdır.

RAMNES [Roma Mitolojisi] Nisus tarafından uykusunda öldürülen Rutul ordusunun kâhininin adıdır (Virg. Aen. ix. 325, 359).

RAN [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sına göre Okyanusun dibinde bulunan ölüler diyarında hüküm süren bir deniz tanrıçası olup, deniz tanrısı Aegir'den 9 çocuğu olmuştur. Snorri'nin ifadesine ve Manzum Edda'da Völsunga saga'da yer alan Reginsmál şiirine göre Ranb bir elinde gemileri tutarken diğerinde tuttuğu ağ ile insanları yakalayıp, denizin dibine çekip boğulmalarına sebep olmaktaydı. Denizciler sefere çıkmadan önce gerektiğinde tanrıçaya adayıp boğulmaktan kurtulabilecekleri inancıyla ceplerinde altın para taşımakta, Hıristiyanlık öncesinde uğruna insan da kurban edilmekteydi. Hıristiyanlığın kabulünden sonra masallarda rastlanılan ve deniz kenarında saçlarını tararken görülebilen bir sirene dönüştürülmüş olup, İsveç folklorundaki *Sjöran* adlı ruhun da Ran ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Tanrıçanın kızları olarak görülen dalgalar Dalga Bakireleri veya *Ran'ın Pençeleri* olarak adlandırılmaktaydı.

RAN DENG [Budist Mitolojisi] Çin'de dilenci kadın formunda tasvir edilen bir Budanın "yanan lamba" anlamına gelen adı olup, topladığı parayla Buda sunaklarına lamba almaktaydı.

RANA NEİDA [Fin Mitolojisi] Güney Samilerinin inanışında ren geyiklerinin beslenebilmesi için tepeleri otlarla kaplayan ilkbahar tanrıçasının adı olup, gönlünü almak için sunağına üzerine kan dökülmüş çıkrık konulmaktaydı.

RANDA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında Batoyi'nin karısı olan ateş tanrıçasının adıdır.

RANGADA [Hint Mitolojisi] Erkek gibi büyütülüp, usta bir avcı ve savaşçı olan genç bir kızın adı olup, bir av sırasında yerde uyuyan Arjuna'ya takılarak düşmüş, yakışıklı kahramanı uyandırmaya kıyamayan kız adamın topuklarının dibinde oturup uyanmasını beklemiştir. Arjuna uyanında kız açıksözlülükle kahramandan hoşlandığını belli etmişse de adam erkek kıyafetleri giyen bu garip kızı pek beğenmemiş bekâret yemini ettiğini söyleyerek başından savmıştır. Evine dönen Rangada ipek kadın kıyafetleri giyip, parfümler sürerek Arjuna'nın çadırına geri dönerek adamın aşkını kazanıp yeminini bozmak için büyük çaba harcamış ve emeline ancak 13 ay sonra ulaşabilmiştir. Bir süre sonra kızın köylüleri savaş yeteneklerini övdükleri Rangada'yı ziyarete gelip köyünü korumasını isteyince, Arjuna sevgilisinin aynı zamanda korkunç bir savaşçı olduğunu da anlamıştır.

Bali kukla tiyatrosunda Rangda karakteri

RANGDA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bali'de Durga'nın öğrencisi olduğuna inanılan bir tanrıçanın adı olup, adı büyücüye çıktığı için kızlarıyla kimsenin evlenmek istemediği dul bir kraliçe olduğu söylenmektedir. Bir çeşit cadı olan Rangda, Tjalon Arang adlı oyunda Barong adlı ejderha ile birlikte erkek ve kadınların cinsel tavırlarını sembolize etmektedir.

RANGİ [Polinezya Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında gökyüzü tanrısının adı olup yeryüzü tanrıçası Papa ile birlikte Tangaroa ve Tane gibi diğer tanrılara liderlik eden ilk tanrı çiftini oluşturmaktaydı.

RANİERİ, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1100–1161) Pisa kentinin koruyucu azizinin adı olup yortusu 17 Haziran günü yapılmaktadır. Günlerini zevk ve sefa içerisinde sevgililerine lir çalarak geçiren Ranieri kendisine acıyarak bakan adamdan etkilenerek adamın yolunu takip etmekle kalmamış, Kudüs'e dek gitmiş olup, hakkında pek çok söylence anlatılmaktadır. Bunlardan birisi Messine'da sulandırılmış şarap satan bir hancının maskesini şarap fıçılarının arasında saklanan yarasa kılığındaki şeytanı dışarı çıkarması suretiyle düşürmesiyle ilgilidir.

RANJİNG MAHATALA LANGİT [Melanezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Nigaju-Dayak halkının yaratılış söylencesinde bahsi geçen yaratıcı tanrısı gergedan kuşun adı olup Altın Dağ'ın zirvesinde yaşamaktaydı. Söylenceye göre başlangıçta kendi bedenine dolanan su yılanının ağzında yer alan Mücevher dağı ile Altın dağ birbirlerine çarpmaya başlamış, ilk çarpmada şimşekler çakmış ve bulutlar ortaya çıkmış, sonraki çarpışmalarda ise sırasıyla dağlar ve kayalar, güneş ve ay ortaya çıkmıştır. Son çarpışmalarda ise şimşekler Ranjing Mahatala'nın sahibi olduğu bir gök şahini haline gelmiş ardından Langit balığına dönüşmüştür. Anjing Mahatala Langit, Tambon veya Kata adlı dişisini çağırmış birlikte dünya nehrinin kıyısında oturan insanoğlunu yaratmıştır.

RANNUT Bkz. Renpet

RANORO [Afrika Mitolojisi] Madagaskar'da yaşayan Antehiroka halkının inanışında Andriana adı verilen su ruhlarından güzel bir tanrıçanın adıdır. Kabilenin atası Ranoro'yu gördüğü zaman güzelliğine vurulmuş ve hemen evlenmek istemiştir. Kız adama kendisine asla tuz vermemesi ve hatta tuzun adını bile anmaması konusunu sıkı sıkı tembihlemişse de bir gün adam verdiği sözü unutunca Ranoro yaprağa dönüşerek suya düşmüş bir daha asla görünmemiştir.

RAPHAEL [Yahudi Mitolojisi] Şifa ile ilişkilendirip, insanlığın koruyucusu sayılan baş meleğin adı olup, Müslümanlarca İsrafil adıyla bilinip dört büyük melekten birisi sayılmaktadır. Eski Ahit'in apokrif kabul edilen Tobit Kitabı'nda bahsi geçen (12:15) melek Tobit'in oğlu Tobias'ın Sara adlı kadınla evlenmesini engellemiş, böylece kadının öncesinde yedi kocasını da öldüren iblis sevgilisi Asmodeus'un çocuğu öldürmesini engellemiştir. Raphael, Hıristiyan sanatında genellikle elinde bir asa ve Sara'nın büyüsünü bozmak için kullandığı balık ile birlikte Tobias'a yol gösterirken tasvir edilmektedir.

RAPİTHWİN [Pers Mitolojisi] Öğle vakti sıcağı ve yaz mevsiminin kişileştirilmiş formu olup, güney yönünün koruyucusu kabul edilmekteydi. Yeni yıl başlangıcında kutlanılan nevruz festivalinde doğanın dirilişine önayak olduğu için Rapithwin resmi bir törenle onurlandırılırdı.

RAPUNZEL Grimm kardeşlerin 1812'de *basılan Çocuk ve Ev Masalları* adlı kitabında yer alan Rapunzel isimli masalın kahramanı olan uzun saçlı bir genç kız karakteridir. Gerçekte Fransız yazar Charlotte-Rose de Caumont de La Force'un (1654–1724) 1698 tarihli Persinette adlı masalının bir uyarlaması olan masal Aarne–Thompson sınıflamasında 310 numaralı "Kuledeki Kız" motifinde ve 10. yüzyılda yazılmış Şehnamedeki Rudaba masalı ile benzerlikler göstermektedir. Fakir bir köylü hamile olan karısı aşerince komşu kadının bahçesinden marul çalmaya başlamışsa da ikinci seferde yakalanmıştır. Bununla birlikte gerçekte bir cadı olan komşu kadın aileyi doğacak çocuklarını kendine vermeleri şartıyla cezalandırmayacağını söylemiş, yeni doğan kızı yanına alıp Rapunzel (Almanca marul) adını koymuştur. Gothel Ana adlı cadı, kızı büyüdüğünde ormanın ortasındaki bir kuleye kapatmışsa da ama Rapunzel uzayan saçlarını örüp kuleden sarkıtacak, bu sayede kuleye tırmanan bir prens tarafından kurtarılacaktır.

ROROG [Slav Mitolojisi] Hortum tanrısının adı olup şahin, doğan hatta ara sıra cüce formunda insanlara görünmekteydi.

RASETSU TEN [Budist Mitolojisi] Hint mitolojisinden Japon kültürüne adapte edilen 12 tanrıdan (Ji No O) birisi olan iblisler kralı sağ elinde kılıç taşıyan dik saçlı ve sakallı bir adam olarak tasvir edilmektedir.

RASOALAO Bkz. Rasoalavavolo

RASOALAVAVOLO [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında Andriana adı verilen su ruhlarından birisi olup, su altında yaşayıp çocukların dualarına karşılık veren uzun saçlı güzel bir kız olarak tasvir edilmektedir. Yeşil saçları yüzünden "Yeşil prenses" adıyla da bilinen varlığın yeşil tenli ve yana benzeri gözlü olduğu düşünülmektedir.

Bkz. Hızır, Yeşil Adam, Andriana

RAŞNU [Pers Mitolojisi] Adalet ve dürüstlüğün kişileştirilmiş formu olan bir meleğin adı olup, Yazatalardan birisi ve Astad adlı meleğin yardımcısıdır. Ölümden üç gün sonra kişinin günah ve iyiliklerini altın bir terazide tartmakta böylece kişi hakkında Ayrılık köprüsünü geçip geçmemesi konusunda köprüdeki kızın karar vermesini sağlamaktadır.

RAT [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Ra'nın karısı olup, tanrıların anası olarak da bilinmekteydi. Geç dönemde ortaya çıkan tanrıça Mısır sanatında başında güneş diski, uraeus ve boynuzlarla tasvir edilmekteydi.

RAT TANİT Bkz. Tanit

RAT TAUİ [Mısır Mitolojisi] Bir tanrıça olup adı "İki toprağın güneşi" anlamına gelmekteydi. Month'un karısı ve Harpre'nin anası olan Rat Taui akbaba kafalı, inek gibi boynuzları olup kafasına güneş diski takan insan bedenli bir varlık olarak tasvir edilmekteydi. Yunanlılarca Ratus olarak adlandırılan tanrıça Leto ile özdeşleştirilmekteydi.

RATA [Polinezya Mitolojisi] Denizci Tahaki'nin torunu olup, türlü maceraların ardından Puna tarafından kaçırılan annesi Tahiti Tokerau'yu kurtarmayı başarmıştır.

RATATÖSK [İskandinav Mitolojisi] Dünya ağacı Yggdrasill üzerinde bir aşağı bir yukarı koşturan bir sincabın adı olup, ağacın kökleri arasında yaşayan ejderha Nidhogg ile tepesindeki kartal arasındaki haberleşmeyi sağlamaktaydı.

RATİ [Hint Mitolojisi] Cinsel arzu tanrıçasının adı olup güneş tanrısı Dakşa ile aşk tanrıçası Kama'nın kızı, aşk tanrısı Kamadeva'nın iki karısından (diğeri: Priti) birisidir. Tapınaklarda eşi Kama ile birlikte tasvir edilip, tapınılan tanrıçanın adı birçok cinsel teknik ve pozisyona adını vermiştir. Şiva, Kama'yı yakarak küle dönüştürdüğünde kocasının küllerini kendi vücuduna süre kadın Bhagavata Purana'ya göre ağlayıp kefarette bulununca Kama'nın yenden dirilmesi sözü verilmiş, gerçekten de Rati Sambara'nın evinde beklerken Kama Krişna'nın oğlu Pradyumna olarak dünyaya gelmiştir. Rati ayrıca Kama-priya (Kama'nın sevgilisi), Ragalata (Aşk şarabı), Mayavati (Düzenbaz), Kelikila (Ahlaksız) ve Subhangi (Güzel uzuvları olan) adlarıyla da bilinmekteydi.

RATİH [Endonezya Mitolojisi] Bali adası kökenli bir ay tanrıçasının adıdır.

RATNAPANİ [Budist Mitolojisi] Mahayana ve Vajrayana (Tantrik) Budizm'de yaratılmamış beş varlık olan Dhyani-Bodhisattvalardan önemsiz birisinin adı olup, yeşil renkli ve sağ elinde sihirli bir mücevher sol elinde ise nilüfer çiçeği tutacak formda tasvir edilmektedir.

RATNASAMBHAVA [Budist Mitolojisi] Çin'de Bao Sheng Fo adıyla bilinen bir Dhyani Buda olup, sarı renk, ilkbahar ve dört temel yönden güney ile ilişkilendirilmekteydi. Bir at veya iki aslan tarafından çekilen bir araba üzerinde tasvir edilen Ratnasambhava'nın dizine yasladığı sol elinin avucu gökyüzüne dönük durmaktaydı.

RATRİ [Hint Mitolojisi] Şafak tanrıçası Uşas'ın kız kardeşi olan gece tanrıçası olup, her gece yıldızlarla süslü siyah elbisesiyle yeryüzünde yürüdüğüne inanılmaktaydı. Ezoterik gelenekte aydınlanmayı temsil eden tanrıça Kali'nin beden bulmuş formlarından birisi olup, hırsızlar, kurtlar ve gecenin getireceği diğer tehlikelerden korunmak isteyenlerce tapınılmaktaydı.

RATU KİDUL Nyai Lara Kidul

RATU MAİ MBULU [Melanezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında yılan formunda tasvir edilen, yılın bir ayının ithaf edildiği ölüler tanrısının adı olup, bereket ile ilişkilendirilmekte bir mağarada yaşamaktaydı.

RATUMENA [Roma Mitolojisi] Adını Roma kentinin 'Porta Ratumena' adlı kapısına veren Etrüsklü bir arabacının adıdır. Efsaneye göre MÖ 534-510 yılları arasında hüküm süren Etrüsk kökenli Roma İmparatoru Tarquinius Superbus sürgüne giderken yeni inşa edilen Jüpiter Capitolinus tapınağının tepesine konulmak üzere Vei kentinden pişmiş topraktan bir savaş arabası sipariş etmiş, Veililer arabayı tamamladıktan sonra vermekten vazgeçmişler, Ratumena adlı sürücünün kontrolünde yarışlara sokmuşlardı. Yarışmalarda arabasıyla birinci olan Ratumena daha birincilik tacını takamadan atlar kontrolünden çıkmış ve Roma kentine doğru hızla yol alarak, Jüpiter heykelinin önüne dek gelmişti. Ratumena burada yorgunluktan ölmüş, heykel ise tapınağa dikilmiştir.

RATUS Bkz. Rat-taui

RAUDAN [Fin Mitolojisi] Lap halkının inanışında gök şimşek tanrısı Horagalles'in karısı olan bir tanrıçadır. Adı üvez ağacı anlamına gelen Raudna Fin tanrıçası Rauni ile benzerdir.

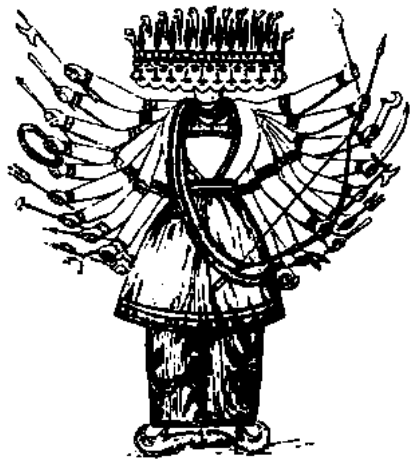
RAUHNACHTE Bkz. Vahşi Geceler

RAUNİ [Fin Mitolojisi] Gök gürültüsü tanrısı Ukko'nun karısı olan bir tanrıça olup, adı İzlanda dilinde reynir, İsveççe rönn olarak bilinen üvez ağacı (Latince: Sorbus aucuparia) anlamına gelmektedir. Yeryüzünde bitkileri getirdiğine inanılan tanrıçanın onuruna ren geyiği kurban edilmekteydi. Bkz. Raudna

RAUSCH KARDEŞ Alman folklorunda insanların sarhoş olmasına sebep olduğuna inanılan bir ev ruhunun adı olup, İngiliz folklorunda Friar Rush olarak bilinmektedir. Söylencenin en eski kaydı 1448 yılına ait olup, özellikle 16-17. Yüzyıllarda Almanca, Danca, Hollandaca, İsveççe ve İngilizce olarak basılıp dağıtılmıştır. Broder Rusche, Bruder Rausch ve Broder Ruus adlarıyla bilinen Rausch 16. yüzyıl Almanyasında tıpkı Till Eulenspiegel, Faust ve Marcolf gibi popüler kültürün gözde karakterlerinden birisi olmuştur. Rausvh kardeşin Alman folklorunda bir kobold varyantı olan *Hödekin* ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

RAVANA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında Lanka (Seylan) adasının iblis (Rakşasa) kralının adı olup, Kefaret ve bağlılığından dolayı Brahma veya Şiva tarafından tanrılar veya iblisler tarafından yaralanmaz hale getirilen Ravana ancak bir kadın yüzünden öldürülebilirdi. Rama ile kardeşi Lakşmana kız kardeşi Surpanakha'nın burnunu kesince, intikam için Rama'nın karısı Sita'yı kaçırmışsa da öykünün sonunda Rama tarafından öldürülmüştür. Ravana'nın çığlıklarını duyan Vişnu bile yeryüzüne inmiş, Rama iblisin kafasını ve kollarını keskin oklarıyla kopardıktan sonra, hasmını önce göğüs ardından sırtından vurmuş ve toprağa ölü olarak düşmesini sağlamıştır.

Nikasa ile Vişravas'ın oğlu, Pulastya'nın torunu olan Ravana Yakşaların kralı olan üvey kardeşi Kubera'yı Lanka adasından kovmuştur. Şekil değiştirebilen bu iblis Ramayana'ya göre 10 başlı ve 20 kollu bir yaratık olup saf altın ve elmaslarla süslü parlak bir elbise giyen beyaz dişli, koca ağızlı dev bir yaratık görünümündeydi. Mandodari ile evli olan Ravana'nın Kumbhakarna, Vibhişana ve Şurpanakha adlı 3 kardeşi ve Aksa, Atikaya, Devanaka, İndracit, Narantaka, Ravani ve Trişira adlı 7 oğlu bulunmakta, puşğaka adlı uçan arabasıyla gökyüzünde seyahat etmekteydi.

Ravana

RAVİ [Hint Mitolojisi] Ayların koruyucusu kabul edilen 12 Adityadan birisidir.

RAVİYOYLA [Slav Mitolojisi] Prens Marko'nun kan kardeşi Miloş tarafından kazayla ağır yaralanan bir vilanın adı olup, şifacılık bilgisi sayesinde kendisini iyileştirmeyi başarmıştır.

RAVOLA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında av ve vahşi hayvanların tanrıçası Rasolao'nun kız kardeşi olup, sığır sürüleri ve evcil hayvanların koruyucusu ve Vazimba grubu tanrılardan birisidir.

RAWOTTONEMD Bkz. Ahone

RAYMOND, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1175-1275) Ölümünden sonra aziz ilan edilmiş, XI. Gregory'nin Dini Hükümleri'nin yazarı olan İspanyol rahip, kilise kanunlarının koruyucusu sayılmakta, 23 Ocak günü yortusu yapılmaktadır. Dominiken Mezhebine mensup olan aziz, sert vaazlarıyla Arapların İspanya'dan kovulmasında önemli bir rol oynamıştır. Raymond'un hayat öyküsü azizler hakkında bilgi veren Küçük Bollandistler (Les Petits Bollandistes) anlatılmakta olup, burada Raymond'un pelerinini kullanarak 160 deniz mili yol aldığını bir efsane de bulunmaktadır.

RAYMOND NONNATO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1204-1448) Çocukların, evcil hayvanların ve kader kurbanlarının koruyucusu kabul edilen bir azizin adı olup, İspanya'da yortusu 31 Ağustos günü yapılmaktadır. Araplara esir düşen Hıristiyanları kurtarmaya çalışan Merhamet Tarikatından olan Raymond kendisi de esir düşmüş, esaretine aldırmadan vaaz vermeye devam edince önce kamçılanmış ardından dudakları kızdırılmış bir asma kilitle dağlanmak suretiyle susturulmuştur. Yıllar süren esaretinden kurtulmayı başaran din adamı İspanya'ya geri dönmüş ve tarikatının başına geçmiştir.

RAZANA [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında aynı zamanda tanrı olan atalara verilen isimdir.

RAZANA-JANAHARİ [Afrika Mitolojisi] Madagaskar panteonunda Andriamanitra'nın oğlu olan gök tanrının adıdır.

RAZİEL [Yahudi Mitolojisi] Sırların Koruyucusu veya Gizem meleği olarak da adlandırılan bir baş melek olup, Yahudi gizemciliğinin (Kabala) öğreticisi kabul edilmektedir. Ortaçağ'da Doğu Avrupa Yahudileri arasında popüler olan Melek Raziel adlı kitabın yazarı olduğuna inanılan meleğin cennetten kovulan Âdem'e bazı sırlar verdiği ve bunların kuşaktan kuşağa Süleyman'a dek aktarıldığına inanılmaktaydı.

RE Bkz. Ra

REAHU [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Khmer halkının inanışında gökyüzünde güneş ve ayın peşinden giderek onları yutmaya çalışan kara iblisin adıdır.

REBEKA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in Tekvin bölümüne göre Laban'ın kız kardeşi, İshak'ın vefâkar karısı, Esay ile Yakup'un annesi olup, tıpkı Sarah gibi kehanet gücü olan güzel bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Rebeka ve İshak, Âdem ile Havva, İbrahim ile Sarah ve Yakup ile Leah ile birlikte Filistin'in Batı Şeria bölgesindeki El Halil kentindeki Mahpelah mağarasında (İbrahim camiinde) gömüldüğüne inanılan dört ata çiftten birisi kabul edilmektedir.

İbrahim yaşlandığında oğlu İshak'ı evlendirmek istemiş ve uygun gelin adayını bulması için hizmetkârı Eliezar'ı memleketi Haldea'ya göndermiştir. Eliezar, Nahor kenti yakınlarında Yahveh'e dua ettikten sonra kendisine su veren ilk kızı uygun bulmaya karar vermiş, karşısına Rebeka çıkmıştır.

RECARANUS [Roma Mitolojisi] Gelecekte Roma kentinin kurulacağı mevkide sığır sürüsünü haydut Cacus'a çaldıran devasa kahramanın adıdır. Kral Euandros durumu öğrenince kölesi Cacus'u hayvanları sahibine geri vermeye zorlamış, Recaranus'ta sevincinden Aventinus tepesinde Jüpiter adına bir sunak inşa ettirerek sürüsünün onda birini de kurban etmiştir (Serv. ad Aen. viii. 203, 275).

RED CAP Bkz. Kırmızı Şapka

REDERATOR [Roma Mitolojisi] Tarlaları ikinci kez sabanla sürmenin koruyucu tanrısıdır.

REDİCULUS [Roma Mitolojisi] Düşmanları amaçlarından caydırmaya yardım eden bir tanrının adı olup Porta Capena civarında bir tapınağı bulunmaktadır ki Kartacalı Hannibal'ın buraya dek gelip Roma'ya bakıp geri döndüğüne inanılmaktaydı. Ayrıca Appian yolu üzerinde Roma'dan iki mil taşı uzaklıkta bir mevki Campus Rediculi olarak bilinmekteydi (Plin. H. N. xliii. 60. 122).

REDİGAST Bkz. Radegast

REDUX [Roma Mitolojisi] Fortuna'nın lakaplarından birisi olup yolcuların evlerine dönmesine yardım etmesine atıf yapmaktaydı.

REEM [Yahudi Mitolojisi] Bazıları sel tufanı sırasında yok olmuş bazılarıysa halen yaşamakta olan altıncı günde yaratılan yaratıklardan birisinin adıdır.

REENKARNASYON Ölü ruhun yeni bedenlerde tekrar tekrar bedenlendiğine dair inanışın adı olup, çeşitli kültürlerde küçük farklılıklarla ama özellikle Hinduluk ve Caynacılığın yanı sıra Dürzîlik ve Nusayrîlik gibi bazı Orta Doğu dinlerinde de mevcuttur. Eski Mısır, Kelt, Maya ve İnka dinlerinde kabul gören ruh göçü inancı Antik Yunan'da Pisagor ve Platon gibi filozoflarca dillendirildikten sonra Roma döneminde Mithracılar, Ortaçağ'da ise özellikle gnostik mezhepler ve sufilerce benimsenmiştir.

Herodot'a göre Yunan uygarlığındaki ruh göçü (metempsycose) inanışın kökeni eski Mısır olup, Yunanistan'da MÖ 8-6. yüzyıllar arasında yaygınlaşmıştır. Platon "Phédon" adlı eserinde Sokrat'ın ağzından "Yeniden yaşamak... Eminim ki gerçekten böyle bir şey var; bu, ölüden çıkan bir yaşam" sözlerini sarf etmişse de Xenophon'un Sokrat'tan ruh göçüne inanan biri olarak söz etmemesi bu düşüncenin Platon'a ait olduğunu düşündürmektedir.

Kuzey Asya'da yaşayan Yakut, Çukçi ve Yukagir gibi halkların Şamanist inanışında insanın 3 ayrı canı olduğuna ölüm gerçekleşince bunların birinin mezarda kalacağına, birinin aşağıya ruhlar diyarına birinin ise göğe çıktığına inanılmaktaydı. Ölüler diyarında yeryüzündekine benzer bir yaşam süren kişi bir süre sonra yeniden yeryüzünde doğabilirdi. Şamanlar ölü insanlara ruhlarının ölüm sonrasında çıkacağı yolculukta karşılaşacağı zorlukları aşmak için Gölgeler diyarına yardıma gidip, iblislerden korunmalarına ve zor köprülerden geçmelerine yardım etmektedir.

Kuzey Amerika Yerlilerinin inançları da Asya Şamanizmiyle benzerlik göstermekte olup, gölge ve bedenin ölümden sonra birbirinden ayrıldığına, Ruhlar âleminde ruhun gölgeyle yeniden birleştikten sonra yeni bir varlığın ortaya çıkarak yeryüzünde yeniden doğduğuna inanılmaktaydı.

Avustralya Aborijinleri insan ruhunun efsanevi Rüya Zamanı'nda yaşamış atalara ait olduğuna inanmakta olup, insandan ayrılan ruhlar Ruhlar diyarına giderek gireceği yeni bir beden aramaktadır.

Kıyamet inanışına sahip Musevilikte Ruh göçü bulunmamakla birlikte gerek Esseni mezhebinde gerekse ezoterik Kabala geleneğinde bu inanca rastlanmakta ve İbranice "Gilgulei Ha Neşamot" terimiyle ifade edilmekteydi.

Bazı Afrika kültürlerinde sözgelimi Yoruba halkı da Aborijinler gibi ataların ruhunu taşıdıklarına inanırken, Zulular ruhun böcek ve hayvan formlarından sonra insan bedenine girdiğine inanmaktadır.

Hinduizm ve Budizm'de kişinin hayatı boyunca yaşadığı olayların ruhunun gelecekte gireceği bedeni belirlediğine inanılmaktadır.

İskandinav Mitolojisinde tanrıların öleceği ve bilinen evrenin yıkılacağı son savaş Ragnarök'ten sonra evren ve insan ırkı sil baştan yenilenecektir. Ayrıca manzum Edda'da Helgakvida Hjörvardssonar adlı şiirde Helgi Hjörvardsson ile sevgilisi valkür Sváfa'nın öldükten sonra Helgi Hundingsbane ve valkür Sigrún olarak yeniden doğduğu, ruh göçünün İskandinav inancında sıra dışı bir durum olmadığı anlaşılmaktadır.

REFAİM [Fenike Mitolojisi] Yeraltı dünyasına ait yaratıkların adı olup, bereket ve ölümle ilişkilidirler. Daha sonra Yahudi efsanelerinde bir zamanlar Kenan ülkesinde yaşayan yarı tanrı devlerin adları olarak yer almışlardır (Tekvin VI, 4).

REFİDİM [Yahudi Mitolojisi] Sina yarımadasında Musa peygamberin kayanın içerisinden su çıkararak bir mucize gerçekleştirdiği yerin adıdır.

REGİFUGİUM [Roma Mitolojisi] Her yıl Şubat ayının 24. Günü kutlanılan bir festival olup, Fugalia (Kralın kaçışı) adıyla da bilinmekteydi. Ovid'e göre festival son Roma kralı Tarquinius Superbus'un MÖ 510'da geri çekilmesinin anısına kutlanılmaktaydı.

REGİN [İskandinav Mitolojisi] Volsunga Saga'ya göre Hreidmer'in küçük oğlu, Fafnir ile Otter'in kardeşi ve Sigurd'un üvey babası olan kılıç ustası cüce, Sigurd'u eğitmiş ve özel yapım bir kılıç hediye etmiştir. Nibelung altınından başka bir şey düşünmeyen ağabeyi Fafnir tarafından kovulan Regin, insanoğluna çeşitli sanatları öğretmiştir. Thidrek Saga'da ise Siegfried tarafından öldürülen bir ejderha olduğu kayıtlıdır.

REGİNA [Roma Mitolojisi] Latince "kraliçe" anlamına gelen tanrıça Juno'nun lakabı olup aynı zamanda Vesta tapınağının baş rahibesinin unvanıydı.

REGULUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Ölümünden sonra aziz ilan edilen Senlis piskoposunun adı olup, yortusu 30 Mart günü yapılmaktaydı. Azizin içine şeytan giren insanları kurtardığı hatta kurbağaların vraklamasını kestirdiğine dair çeşitli söylenceler anlatılmaktadır.

REHUA [Polinezya Mitolojisi] Rangi ile Papa'nın oğlu, Tane'nin kardeşi ve Kaitangata'nın babası olan bir yıldız tanrısının adıdır. Maori halkının en önemli kültürel kahramanı Mau'nin atası olan Rehua, onuncu cennet Rangi Tuarea'da bulunan Te Putahi-Nui-o-Rehua'da yaşamaktadır.

REİTİA [Roma Mitolojisi] Kuzeydoğu İtalya'da Adriyatik kıyısında çeşitli yazıtlarda adına rastlanan şifa verme gücüne sahip bir tanrıça olup, adı Hıristiyanlık öncesi bölgede konuşulan Venedik dilinde rectia/regetia (yöneten/inşa eden) kelimeleriyle ilişkilidir. Romalılar Sahnate (şifacı) ve Pora (iyi) lakaplarıyla da tanınan bu tanrıçayı Jüpiterin karısı ve evlilik tanrıçası Juno ile özdeşleştirmişlerdir.

RELBEO [Kelt Mitolojisi] Nemediyalı bir kızın adı olup, kralı adına Fomoryalılar arasında casusluk yaparak İrlanda'nın işgaline yardım etmiştir.

RELİQUES Bkz. Kalıntılar

REMANTA [Hint Mitolojisi] Cennetin doğusundaki çeyrek arazinin ve at tanrıların kralının adı olup, kırmızı bir at üzerinde kırmızı bir bayrak

taşırken şahin ve akbabaların eşliğinde tasvir edilmekteydi.

REMUS [Roma Mitolojisi] Romulus'un ikiz kardeşinin adıdır. Bkz. Romulus ile Remus

REMUS AMCA Joel Chandler Harris tarafından yaratılan hayal kahramanı siyahî bir kölenin adı olup, öyküleri "Remus Amca: şarkılar ve deyişler" koleksiyonunda yer almaktadır.

REMUTE Bkz.Renpet

REMY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (430–533) 496'da Frank kralı Cloviz'i vaftiz ettiği için aziz ilan edilen Rheims kenti piskoposu olup, yortusu 1 Ekim günü yapılmaktaydı. MS 9. yüzyılda Hinomar'ın St. Remi'nin Hayatı adlı çalışmasında kenti tehdit eden bir yangını haç işareti yaparak kent dışına gönderdiğine dair bir söylence aktarılmıştır.

REN 1. [Çin Mitolojisi] Masal kahramanı bir tilki kızın adıdır. Söylenceye göre Zheng adlı yoksul ve yakışıklı bir köylü güzel bir kızla tanıştıktan sonra köyün en uzak ucunda bulunan kızın evine giderek kızla birlikte olmuştur. Zheng, ertesi gün kızın evinin bulunduğu alana gittiğinde evi bulamadığı gibi etrafta yer alan dükkân sahipleri delikanlının bahsettiği mevkide hiç ev ya da insan yapısı bir şey olmadığını ama tilkilerle dolu olduğunu söylemişlerdir. Umutsuzca kızı arayan Zheng bir gün pazarda kendisinden saklanan Ren'i bulmuş ve gerçekte bir tilki olduğunu itiraf ettirmiştir. Zheng, kız ile evlenmiş ve bir süre sonra zengin olmuştur. Zheng, bir gün kıza başkente gideceğini kendisini de getirmek istediğini söyleyince Ren'den "kötü şans getireceği" cevabını almışsa da ısrarını sürdürünce genç çift yola koyulmuştur. Yolda adam kızla kavga edince Ren tilki formuna dönüşmüş bunun üzerine köpekler peşlerine takılarak kızı parçalamışlardır. Zheng, kızı unutmamış ve hayatı boyunca bir daha evlenmemiştir.

2. [Mısır Mitolojisi] Mısırlılarca insan ruhunun parçalarından birisi kabul edilen kişinin adı olup, kişiye doğum sırasında takılan adın onun yaşamını etkileyeceğine inanılmaktaydı. Mısırlılar insan ruhunun İb (kalp), Şeut (gölge), Ren (isim), Ba (kişilik), Ka (yaşam kıvılcımı) adlı 5 ayrı parçadan oluştuğuna inanmaktaydı.

RENAUD DE MONTABAN Bkz. Rinaldo

RENAULT Bkz. Rinaldo

RENENET Bkz. Renenutet

RENENUTET [Mısır Mitolojisi] Şans ve kısmetin kişileştirilmiş formu ve bereketli tarlalar için sunu sunulan tarım ve hasat tanrıçasının adı olup, "Erzak Hanımı" adıyla da bilinmekteydi. Kobra yılanı başlı bir kadın olarak tasvir edilen tanrıça firavunun, doğum ve çocuk bakımının yanı sıra üzüm bağlarının koruyucusu kabul edilmekte olup, şarap imalathanelerinde sunakları bulunmaktaydı. Mısır dilinde adı "Gıda yılanı" anlamına gelen Renenutet, Renenet veya Ernutit ayrıca Yunanlılarca Thermuthis veya Hermouthis olarak bilinmekte, yazıtlarda genellikle kader tanrıçası Şai ile bir çift olarak anılmaktaydı.

RENFRET [Fransız Mitolojisi] Charlemagne'nin farklı bir anneden doğan kardeşlerinden birisinin adıdır (diğeri: Eldrik). Babası kral Pepin'i zehirleyerek Fransa tahtına oturmuşsa da çetin mücadelelerden sonra kardeşi Charlemagne tarafından öldürülmüştür.

RENPET [Mısır Mitolojisi] Bahr ve gençlik tanrıçası olup elinde palmiye yaprağı taşıyan bir kadın formunda kişileştirilmekte ve "Sonsuzluğun Hanımı" adıyla anılmaktaydı.

RENUKA [Hint Mitolojisi] İdeal kadın düşüncesinin somutlaştırılmış formu olan Renuka, söylenceye göre bir bilgenin sadık ve hürmetkâr eşidir. Okçuluk alıştırması yapan kocasının attığı okları toplayan kadın bir ara ortadan kaybolunca kocası kadının kendini aldattığından şüphelenmişse de araştırınca kadının sıcaktan bunalıp bir ağacın gölgesine sığındığını keşfetmiştir. Mahcup olan adam karısını korumak için güneş tanrısını ok ile vurmaya kalkışınca güneş kadına bir güneş şemsiyesi ile bir çift sandal hediye etmiştir. Renuka, Puducherry civarında hastalıklara şifa sağlayan bir tanrıça olarak tasavvur edilmiş olup, onuruna üç ayrı festival düzenlenmektedir.

REPHAİM [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye'de yer altı dünyası ve bereket ile ilişkilendirilen varlıkların adı olup ölü atalar veya dev bir ırk oldukları sanılmaktadır. Eski Ahit'te İsrail'in demir çağı halkı olan devler soyunun adı olarak Rephaim veya tekil Rephait formunda bahisleri sıkça geçmiş (Tekvin 14:5, 15:20, Tesniye 2:10-11, 1:18-21, 3:11...) ayrıca Ürdün'ün doğusuna denk gelen Moab Rephaim diyarı olarak anılmıştır (Tesniye 2:18-21).

RERET Bkz. Taurt

RERT Bkz. Taurt

REŞEF [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer şehri Uruk'ta tapınılan bir fırtına tanrısının adı olup, Gılgamış destanında kuzeyin tanrısı olarak geçmekteydi. İlkbahar tanrısı Amurru ve Reşpu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

REŞPU [Fenike Mitolojisi] Yıldırım, savaş ve yeryüzüne ölümcül hastalıkları yayan salgın hastalık tanrısı olup, adı "ateş" veya "hastalık" anlamına gelmekte ayrıca "Ebedi prens", "Büyük efendi" ve "Okların efendisi" olarak da bilinmekteydi. Eski Ahit'te reşep formunda anılan (Tesniye 32: 24, Zebur 76: 4). Etrafına ölüm saçan tanrı Mısırlılarca savaş tanrısı olarak ödünçlenmiştir. Reşp kentinde bulunan bir kabartmada Reşpu veya Reşef'in topuz ve kalkan taşıyan ceylan başlı bir savaşçı olarak tasvir edildiği görülmüştür.

REVATİ [Hint Mitolojisi] Krişna'nın erkek kardeşi Balarama'nın karısının adı olup, çiftin iki oğlu olmuştur.

REYNARD Bkz. Tilki Reynard

REX [Roma Mitolojisi] Latince kral anlamına gelmekte olup, aynı zamanda ikiyüzlü kapılar tanrısı İanus'un tapınağında başrahiplerinin unvanıydı.

RHADAMANTHYS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Europa'nın üç oğlundan birisi, Sarpedon ile Girit

kralı Minos'un kardeşi, Alkmene'nin kocası, Erythus ve Gortys'in babasıdır (Hom. İl. xiv. 322). Bir anlatıya göre ise Kyklad kralı olmasına karşın Minos yüzünden Girit'i terk edip, Boeotia'ya gitmiş burada Alkmene ile evlenmiş ardından dürüst kişiliğinden dolayı yeraltı dünyasının yargıçlarından birisi olmuştur (Apollod. iii. 1, ii. 4; Hom. Od. iv. 564).

RHAKİOS [Yunan Mitolojisi] Argoslu bir korsan olup, Apollon'dan sonradan ünlü bir kâhin olacak Mopsus'a gebe kalmış Kolophon tapınağı rahibesi Manto'yu kaçırarak evlenmiştir.

RHAMNOUSİA [Yunan Mitolojisi] Nemesis'in takma adlarından birisi olup, Attika'da ki Rhamnus kentindeki tapınağına atfen verilmiştir (Paus. i. 33. 2, vii. 5. 3; Strab. ix. s. 396).

RHAMPSİNİTUS'UN HAZİNESİ Herodot'un aktardığı iki öyküde bahsi geçip (Historiae, II, 121-124), Keops firavunlarının atası olan hayali bir Mısır firavununun adıdır. İlk öyküde iki hırsızın firavunu soyduktan sonra birisinin ölüp diğerinin kurtulmayı başarması diğerinde ise firavunun ölüler dünyasını ziyareti anlatılmaktadır.

RHANİS [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Artemis'in maiyetindeki su perilerinden birisinin adıdır.

RHARİAS [Yunan Mitolojisi] Demeter'in takma adlarından birisi olup, Eleusis'te bulunan Rharian ovasında tapınılmasına atfen verilmiştir (Paus. i. 38. 6).

RHARUS [Yunan Mitolojisi] Kranaos'un oğlu ve Triptolemus'un babasıdır (Paus. i. 14. 2). Eleusis civarında bulunan ve ilk olarak buğday tarımının gerçekleştirildiğine inanılan 'Raros Ovası'na adını vermiştir.

RHEA [Yunan Mitolojisi] Göktanrı Uranos ile yeryüzü tanrıçası Gaia'nın kızı olup, kardeşi Kronos ile evlenmiş ve Demeter, Hades, Hera, Hestia, Poseidon ve Zeus adlı tanrıların annesi olmuştur (Hesiod Theogony, 133, 446, 453). Sonradan Yunanlılarca Anadolu ana tanrıçası Kybele, Romalılarca Magna Mater ve Ops ile özdeşleştirilmiştir. Kronos, Rhea'dan doğan tüm çocuklarını yutmuşsa da kocasına bebek Zeus yerine bir kayayı yutması için veren kadın oğlunu saklamayı başarmıştır. Güçlü bir kültü bulunmayan Rhea'ya özellikle Girit'te tapınıldığı bilinmekte, tanrıça meşe ağacıyla ilişkilendirilmekteydi (Schol. ad Apollon. Rhod. i. 1124). Rhea genellikle iki yanında aslanlar bulunan bir tahtta oturur vaziyette ya da aslanlarca çekilen bir araba üzerinde tasvir edilmekteydi.

RHEA SİLVİA [Roma Mitolojisi] Alba Longa kralı Numitor'un kızı olup, savaş tanrısı Mars'tan Remus ve Romulus adlı efsanevi ikizleri doğrudan Vesta bakirelerinden birisidir. Amcası kıza çocuklarını boğmasını emretmişse de Tiber nehri tanrısı Tiberinus ile evlenen Rhea Silvia çocuklarını kurtarmayı başarmıştır (Livius I, 3).

RHEDA [İskandinav Mitolojisi] MS 8. yüzyılda Bede'nin *De temporum ratione* adlı eserinde Anglo Saksonlarca tapınılan bir tanrıça olarak gösterilmiş ve onuruna bir festival düzenlenen Mart ayı (Rhedmonth veya Hrethmonath) ile ilişkilendirilmiştir. Muhtemelen bir bahar tanrıçası olmalıdır.

RHESUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Strymon (veya Eioneus) ile Kalliope veya Euterpe'nin oğlu, Arganthoe'nin kocası olan Trakya kralının adıdır. Savaşın onuncu yılında birbirinden hızlı atlarıyla Troyalılara yardıma gelmiş bir gün içinde pek çok Yunanlı öldürdükten sonra geceleyin kampına gizlice sızan Diomedes ile Odysseus tarafından öldürülmüş bu arada kar kadar beyaz ve rüzgâr kadar hızlı olduğu söylenen meşhur atı da çalınmıştır (Homeros, İlyada X, 435, 495).

2. Bithynialı bir nehir tanrısının adı olup, Okeanus ile Thetys'in oğullarından birisidir (Hes. Theog. 340; Hom. Il. xii. 21).

RHETİA [Yunan Mitolojisi] Apollon'dan Semadirekli Korybantes'i doğuran kadının adıdır.

RHEXENOR [Yunan Mitolojisi] Phaeakia kralı Nausithous'un oğlu, Khalkiope'un babalarından biri ve Alkinous'un kardeşidir (Apollod. iii. 15. 6, Hom. Od. vii. 64).

RHİANNON [Kelt Mitolojisi] Galler Ortaçağ yazması Mabinogion'da Hyfaidd Hen'in kızı, Dyfed kralı Pwyll'in eşi (Sonradan Manawydan ile evlendi) ve Pryderi'nin annesi olarak bahsi geçmektedir. Rhiannon kelimesinin Galce Büyük kraliçe anlamına gelen Rigantona kelimesiyle ilişkili olduğu ve kadının at tanrıça Epona'nın bir varyasyonu olduğu sanılmaktadır.

Mabinogion'un ilk bölümünde Arberth tepesinde bir mucizeye şahit olmayı bekleyen Pwyll'in güneş ışığında parıldayan beyaz bir ata binen güzel bir kızı görüp, yakalamak için peşine düşmesiyle başlamaktadır. Genç adam ne kadar hızlı giderse gitsin kadını yakalamayı başaramamış, ertesi gün de aynı olaylar tekrarlanınca 3. gün hızla uzaklaşan kadınına ardından "hanımım Tanrı aşkına beni bekleyin" diye bağırmıştır. Kız adama memnuniyetle bekleyeceğini, daha önceden sorsaydı atının boşuna yorulmayacağını bildirmiştir. Adının Rhiannon olduğunu söyleyen kız Pwyll'e âşık olmuş ve babası Hyfaidd Hen'in seçtiği kişi yerine kendi seçtiğiyle evlenmeye karar verince çift ertesi yıl evlenmiştir. Düğün günü törene bir yabancı gelerek Pwyll'den kendisine bir iyilik yapmasını istemiştir. Gerçekte kıza babasının bulduğu diğer damat adayı Gwawl olan adamın ne isteyeceğini bilmeyen Pwyll safça yabancının dileğini safça kabul etmiştir. Bunun üzerine kimliğini açıklayan adam Rhiannon'un kendisiyle evlenmesini isteyince kız adama evlilik kararını bir yıl sonra düzenlenecek bir ziyafette vereceğini söylemiştir.

Bir yıl sonra Pwyll'in adamları bostanda saklanırken kendisi eski püskü kıyafetlerle dilenci kılığına girmiş ve Gwawl'ın yanına giderek çantasını meyve ile doldurtmak istediğini bildirmiştir. Gwawl istediği kabul edince Pwyll adama çantanın içine soylu bir kişi girmedikçe asla dolmayacağını bildirmiştir. Gwawl çantanın içine girince Pwyll iple ağzını bağlayarak adamı esir almış ve ancak intikam almamaya ve kızın peşini bırakmaya söz verdikten sonra serbest

bırakmıştır. Bu olaydan sonra Pwyll ile Rhiannon evlenmiş, çiftin Pryderi adlı bir oğulları olmuştur.

Rhiannon'un hizmetçileri kadına komplo kurarak kadının hayvan kanı dökerek kendi oğlunu öldürmekle suçlanmasına sebep olmuşlardır. Yalan habere inanan Pwyll kadını 7 yıl boyunca her gün Arberth surlarının dışında bir atın sırtında oturarak beklemeye mahkûm etmiştir. Bununla birlikte çocuk ölmemiş kral Teyrnon tarafından ahırların dışında bulunmuş, kralın öz oğlu gibi büyütülmüştür. Pryderi delikanlılık çağına geldiğinde kral ve eşi çocuğa gerçek kimliğini açıklamış, o da Pwyll ile Rhiannon'un yanına dönmüştür.

Mabinogion'un ikinci bölümünde Branwen destanında Rhiannon kızın ağabeyi Manawydan'ın karısı olarak yer almaktadır. Öyküde ayrıca Harlech'te çok güzel öten 3 kuşta Rhiannon'un öten kuşları olarak tanımlanmaktadır.

Pryderi ile Rhiannon (Çizim: Albert Herter)

RHİBUS Bkz. Ribhu

RHODE [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Amphitrite'nin kızı olup, Helios'tan Phaeton ile kız kardeşlerini doğurmuştur (Apollod. i. 4. 4).

2. Danaidlerden birisi olup, Rodos adasının ad vericisiydi (Apollod. ii. 1. 5).

RHODEİA [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Thetys'in kızı ve Persephone'un arkadaşlarından birisidir (Hesiodos, Theogonia 351).

RHODOPE [Yunan Mitolojisi] Ay ve av tanrıçası Artemis'in yoldaşı olan bekâret yemini etmiş Efesli bir genç kızın adıdır. Artemis'i kıskanan Aphrodite tarafından avcı Euthynikos'a aşık edilince, Artemis kızı çiftin birlikte olduğu mağaradan fışkıran Styks adlı bir kaynağa dönüştürmüştür. Bu su kaynağı zamanla bekâret yemini etmiş kızların dürüstlüğünü sınamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. İnanışa göre suya giren bakirelerin topuklarından yukarısı ıslanmazken, su seviyesi yalan söyleyenlerin boğazına kadar çıkıyordu. Bir başka söylenceye göre yaşamı boyunca bakire kalacağına yemin etmesine karşın aşık olduğu Haemus'un karısı olmuş, bu yüzden Artemis tarafından cezalandırılarak kendi ismiyle anılacak bir dağ silsilesine dönüşmüştür.

RHODOPİS [Yunan Mitolojisi] Mısırlı genç ve güzel bir kızın adı olup, efsaneye göre yıkanırken sandallarından birisini bir kartal kaparak Kral Psammetikhos'un önüne atmış, Kral da sandaletin sahibini bulup onunla evlenmiştir (Strabon, xvii. 808). Bkz. Cinderella

RHODOS [Yunan Mitolojisi] Genellikle Güneş tanrısı Helios'un karısı olarak tanımlanmakta ise de bazen Aphrodite'in bazen de Poseidon ile Halia'nın kızı olarak geçmekte, Rodos adasına adını verdiği bilinmektedir.

RHOEKUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Bahçesinde bulunan yaşlı meşe ağacını yaptığı desteklerle yıkılmaktan kurtaran böylece ağaçta yaşayan ağaç perilerinin (Hamadryad) ölmesini engelleyen bir gencin adıdır. Davranışı karşılığında periden kendisiyle birlikte olmasını istemiş, bununla birlikte kızın kendisine haberci olarak gönderdiği arıyı kovalayıp, saygısızlık ettiğinden kör edilmiştir.

2. Atalanta'nın Arkadia'da oklayarak öldürdüğü kentaurlardan birisinin adıdır (Apollod. iii. 9. 2).

RHOEO [Yunan Mitolojisi] **1.** Staphylus ile Khrysothemis'in kızı olup Apollon'un aşklarından birisidir. Babası Rhoe'yi kucağında çocuğuyla bulunca bir sandığa koyarak denize bırakmıştır. Sandık Euboea veya Delos'a ulaşmış, kız burada Anius'u doğurmuş (Diod. v. 62) ardından karşılaştığı Zareks ile evlenmiştir.

2. Nehir tanrısı Skamander'in kızı olup, Tithonus'tan Laomedon'u doğurmuştur.

RHOETEİA [Yunan Mitolojisi] Trakya kralı Sithon ile Akhiroe'nin kızı, Pallene'nin kız kardeşi olup, Troya'da ki Rhoeteium burnuna adını vermiştir.

RHOETUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Peirithous'un düğününde Dryas tarafından yaralanan bir kentaurun adıdır (Ov. Met. xii. 300).

2. Phineus'un arkadaşlarından birisi olup, Perseus tarafından öldürülmüştür (Ov. Met. v. 38.).

3. Bakkhus tarafından öldürülen devin olup, Eurytus adıyla da bilinmekteydi (Apollod. i. 6. 2)

4. [Roma Mitolojisi] İtalya'da yaşayan Marrubia halkının efsanevi kralı olup, oğlu Anchemolus ikinci karısı Casperia ile birlikte olduktan sonra Kral Daunus'un yanına kaçmıştır (Serv. ad Aen. x. 388).

RHOLKUS [Yunan Mitolojisi] Bir ağacın devrilmesine engel olarak o ağacın perisinin hayatını

kurtaran kahramanın adıdır. Periye aşık olmuşsa da perinin habercisi bir arıyı yanlışlıkla öldürünce kör edilerek cezalandırılmıştır.

RHONGOMİANT [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un Wolfordlu Sir Thomas'ı yenerken kullandığı efsanevi mızrağının adıdır.

RHOPALUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Phaistos'un oğlu ve Hippolytos'un babası olan Sikyon kralının adıdır.

2. Herakles'in oğlu ve Phaestus'un babasıdır (Ptolem. Heph. 3).

RHPİSUNT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Haida halkı söylencelerinde koruyucu kabul edilen bir kız olup, Kutu kabilesinin şefinin kızı olduğu halde bir ayıyla evlenmiş ve insan başlı ayı gövdeli yavruları olmuştur.

RHYTON Eski Yunan'da Spondi adı verilen tanrıların şerefine şarabın toprağa dökülmesi törenlerinde kullanılan, üzeri koçbaşı formunda süslenmiş şarap içme çanağının adıdır. Farsça 'takuk' adıyla bilinen çok sayıda altın veya gümüş rhyton Yunanların Perslere karşı zaferinden sonra Atina'ya getirilmiştir.

RIDVAN [İslam Mitolojisi] Cenneti bekleyen meleğin adı olup cehennemi bekleyen eşdeğeri Mâlik'tir. İnanışa göre Muhammed ile doğumu sırasında konuşmuştur.

RİBHU [Hint Mitolojisi] İnsanlara dostça davranan 3 hava tanrısının (Ribhuksan, Vaca ve Vibhvan) adı olup, Sanskritçe ribhu "yetenekli" anlamına gelmektedir. İndra ile Tvastar'ın kızı Saranyu'nun oğulları olan Ribhular bir anlatıya göre insan kökenli önemsiz tanrılar olup, İndra ve Aşvinlerin arabalarını hazırlamak benzeri yaptıkları güzel işler sebebiyle tanrılaştırılmışlardır. Rigveda (1. 20, 110, 111, 161, 3. 60, 4. 33-37, 7. 48) ve Atharvaveda'da anılan Ribhular Angiras'ın soyundan gelen Sudhanvan'ın (başka kaynaklarda İndra veya Manu'nun) oğlu olup, Vişnu Purana'ya göre Ribhu grubun lideridir. Güneş kadar parlak miğfer ve kıyafetler giyen tanrılar olarak tasvir edilen Ribhular güçlü atlarca çekilen arabalar kullanmaktaydı. Vedik metinlerde Ribhu terimi tekil olarak İndra, Agni veya Adityalar için sıfat olarak da kullanılmıştır.

RİCA-UL GAYB [İslam Mitolojisi] Sayılarının yedi ya da kırk kişi olduğuna inanılan, Tanrının dünyanın manevi düzenini sağlamakla görevlendirdiği Gayb Erenlerinin verilen isimlerden birisidir.

RİCHARD Bkz. Aslan Yürekli Richard

RİG VEDA Bkz. Rigveda

RİGENMUKHA [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Baining halkının inanışında gökyüzünde bulutların üzerinde yalnız yaşayan bedensiz bir varlık olarak tasavvur edilen en önemli tanrının adı olup, yeryüzü ve insanoğlunu yaratmıştır.

RİGSTHULA [İskandinav Mitolojisi] Heimdall'ın bazı felaketlerden sonra thrall (köle), Karl (özgür insan) ve jarl (şef) adlı üç sınıftan insanın babası olduğunu anlatan bir Edda olup "Rig bahsi" anlamına gelmekteydi.

RİGVEDA [Hint Mitolojisi] Hinduizm'in kutsal metinleri olan Veda'ların en eski ve en önemlisinin adı (diğer üçü: Yacur, Sama, Atharva) olup aynı zamanda dünyanın en eski dini yazmasıdır. Sanskritçe rig 'dua' veda ise 'bilgi' anlamına gelmekte olup, tanrılara şükür ve saygı için yazılıp, dünyanın yaratılışı ve tanrılar hakkıdan çok sayıda efsane içeren Rig-Vedalar 10 bölüme (mandala) ayrılmış, 1028 ilahiden (sukra) meydana gelmiştir. Erken Vedik dönem olarak bilinen MÖ 1700-1100 arasında Kuzeybatı Hindistan'da oluşturulan yapıtın Avesta ile benzerlik göstermesi her iki dini yapıtın MÖ 2200-1660 arasında denk gelen Erken Andronovo ve Sintaşha-Petrovka kültürlerinin ortak mirası olduğunu düşünülmektedir. Yapıtın orijinal hali 1017 ilahi olup, sonradan 8. Kitaba 11 ilahi daha eklenerek Rigveda bugünkü halini almış, Hindistan ve komşu ülkelerin kültürünü büyük ölçüde etkilemiştir. Kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılan ilahilerin Krişna Dwaipayna tarafından derlendiği sanılmaktadır. 19. yüzyılda Alman araştırmacı F. Max Müller, Vedaları ilk inceleyip yorumlayan Batılı yazar olmuştur.

Rigveda'da tüm tanrılara sunulan ilahiler olduğu gibi, iki tanrıya birden veya tek bir tanrıya yakarılan ilahilerde bulunmakta olup, yapıtın en gözde tanrıları sırasıyla İndra (250 ilahi), Agni (200 ilahi) ve Soma'dır (120 ilahi).

Rigveda'nın bölümleri:

1. Mandala: Agni, İndra, Varuna, Mitra, Aşvinler, Marutlar, Usalar, Rbhular, Rudra, Vayı, Brhaspati, Vişnu, Gök ve Yer adına yakarılan 191 ilahiden oluşmaktadır.
2. Mandala: Agni ve İndra adına yakarılan 43 ilahiden oluşmakta ilahilerin çoğu için ermiş Grtsamada Saunahotra'ya atıf yapılmaktadır.
3. Mandala: Agni, İndra ve Vişvedevalara (tüm tanrılara) yakarılan ve 62 ilahiden oluşan kitapta yer alıp Gayatri Mantra olarak bilinen 3.62.10 mısra, Hindularca büyük önem verilmekte, ilahilerin çoğu için ermiş Visvamitra Gathina'a atıf yapılmaktadır.
4. Mandala: Agni, İndra, Ribhular, Aşvinler, Brhaspati, Vayu, Usalar ve diğer tanrılara yakarılan 58 ilahiden oluşmakta, ilahilerin çoğu için ermiş Vamadeva Gautama'ya atıf yapılmaktadır.
5. Mandala: Agni, İndra, Vişvedevalar (tüm tanrılar), Marutlar, Mitra-Varuna ikizlerine, Uşalar ve Aşvinlere yakarılan 87 ilahilerin çoğu Atri kabilesine atfedilmektedir.
6. Mandala: Agni, İndra, Pusan, Aşvinler ve pek çok tanrıya yakarılan 75 ilahiden oluşan kitap Angiras kabilesinden Barhaspatya'ya atfedilmektedir.
7. Mandala: Agni, İndra, Vişvedevalar (tüm tanrılar), Marutlar, Mitra-Varuna, Aşvinler, Uşalar, Vayu, Vişnu ve Sarasvatilere yakarılan 104 ilahinin çoğu Vasistha Maitravaruni'ye atfedilmektedir.

8. Mandala: Çeşitli tanrılara yakarılan 103 ilahiden 8.49 - 8.59 arasındakiler esere sonradan eklenmiş olup, 1–48 ve 60–66 arasındakiler Kanva kabilesine atfedilmektedir.
9. Mandala: Soma Pavamana'ya yakarılan 114 ilahiden oluşmaktadır.
10. Mandala: Agni, İndra, Vişvedevalar, Aşvinler ve diğer tanrılara yakarılan 191 ilahiden oluşmaktadır. Kitapta yer alan Nadistuti sukta coğrafya, Puruşa sukta Hindu sosyal sınıfları, Nasadiya sukta yaratılış hakkında detaylı bilgi vermekte, ayrıca evlilik (10.85) ve ölüm (10.10–18) ilahileri özellikle Grhya ayinleri için önem arz etmektedir.

İndra'ya (Rig-Veda'dan)

1. Doğduğundan beri tanrıların ilki olan, tanrıları kudretiyle kuşatan; başarılarının büyüklüğü, atılganlığı altında dünyaları titreten: İşte o, ey insanlar, İndra'dır!...
2. Kayar gibi olan toprakları yerlerine yerleştiren, öfkeli dağları tutup durduran, atmosferleri ölçerek uzaklarda göklere destek vuran: İşte o, ey insanlar, İndra'dır!...
3. Ejderhayı öldürerek yedi nehri akıttıran, inekleri Vala mağarasından dışarı çıkaran iki taşın arasında ateşi meydana getiren ve savaşlarda ganimetleri toplayan: İşte o, ey insanlar İndra'dır!...
4. Her şeye ilk adımını attıran, Dasaların ırkını şaşkına çevirerek gizlenmek zorunda bırakan, kumarda ortaya sürülen bütün paraları kazanan bir kumarbaz gibi zenginliklerini cimriden alan: İşte o, ey insanlar İndra'dır!...
5. Zayıflara, imdadına koşulmasını isteyen mutsuz brahmana cesaret veren, değirmen taşının dönmesi için beygiri koşanlara ve güzel dudaklı tanrı 'soma'nın suyunu sıkıp çıkaranlara yardım eden: İşte o, ey insanlar İndra'dır!...
6. Atların, ineklerin ve öküzlerin, insan topluluklarıyla arabaların emrinde bulunduğu, güneşle suların kılavuzu tan kızıllığını yaratan: İşte o, ey insanlar İndra'dır!...
7. İnsanların yenemediği, cenkçilerin yardıma çağırdıkları, her şeyin üstünden gelen ve kıpırdamayanı harekete getiren: İşte o, ey insanlar İndra'dır!...
8. Gökler de, yeryüzü de onun önünde eğilirler; somayı içtiği zaman, kollarında ve elinde yıldırımı tuttuğu zaman atılganlığı karşısında dağlar titrer: İşte o, ey insanlar İndra'dır!... (Moran: 61-62)

RİİKİ ile RİGİ [Polinezya Mitolojisi] Gökyüzünün havada asılı kalmasını sağlamak için onu tutan iki tanrının adıdır.

RİİNİ [Pasifik Mitolojisi] Soloman adaları söylencelerinde savaşçı bir kadın kahramanın adı olup, Raronaia ve Araanaia adlı kadınları kaçıran yamyam ruhları alt ederek kurtarmayı başarmıştır. Kadınları kaçıran pek çok erkek savaşçı bu uğurda hayatını kaybederken uçan yamyamların adasını bulan Riina ilk hayaleti büyü ikincisini ise bumerangıyla öldürmüştür.

RİİTİ [Polinezya Mitolojisi] Gilbert adaları halkının inanışında yılan balığı tanrısının adıdır.

RİKANA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında hastalık getiren bir yıkım tanrıçasının adı olup, özellikle göz hastalıklarından kurtulmak isteyenler onuruna siyah bir tavuk kurban etmekteydi.

RİM-SİN [Mezopotamya Mitolojisi] Antik Babil'in merkezi şehirlerinden biri olan Uruk'un 32 km güneydoğusunda yer alan Larsa kralının adı olup, Euphrates (Fırat) nehrini elleriyle kazarak açan bir dev olduğuna inanılmaktaydı.

RİMENANVE [Pasifik Mitolojisi] Marshall adaları halkının inanışında kısa boylu bir insan ırkının adı olup, insanlara sürekli küçük şakalar yapar ve bir şeyler çalarlar.

RİMMON [Yakındoğu Mitolojisi] Martu (Amori) ve Kur-Ga (Büyük dağ) olarak da bilinen Babil-Asur fırtına tanrısının adıdır. Hititlerce Hadad veya Ada olarak bilinen Rimmon Eski Ahit'te (2. Krallar 5:1–18) anılmıştır: Suriye ordusunun cüzamlı komutanı Naaman, Elişa tarafından iyileştirilmesinin ardından Hadad yerine Yahveh'e tapınmıştır. Babil tufan söylencesinde Şala adlı kadının kocası olarak gösterilen Rimmon sol elinde yıldırım çıkarttığı asası sağ elinde ise balta taşır formda tasvir edilmekte, boğa ve selvi ağacı ile ilişkilendirilmekteydi.

RİMU [Polinezya Mitolojisi] Ölüler diyarı tanrılarından birisinin adıdır.

RİNALDO [İtalyan-Fransız Mitolojisi] Charlemagne'in yeğeni Dük Aymon'un dört oğlundan birisi, Richard, Alard ve Guiscard'ın kardeşi, büyücü Maugris'in (Malagi) kuzenidir. Rinaldo, 12. yüzyıl Fransızca kahramanlık destanı Chanson de geste'de Renaud de Montauban, Hollanda söylencelerinde *Reinout van Montalbaen* olarak anılmıştır. Bir düelloda kralın yeğenini öldürünce Charlemagne ile arası açılan Renaud veya Rinaldo, Gaskonya kralının kız kardeşi Claris ile evlenince düğün hediyesi olarak Montonban şatosunu almıştır. Charle-magne'nin saldırısını püskürttükten sonra kral ile barışman ve Kudüs'e giderek hacı olup, kendini dine veren Rinaldo geri dönüp Köln kilisesinin yapımında duvarcı ustası olarak çalışırken ölmüştür.

Charlemagne'ın 12 şövalyesinden (paladin) birisi olan Rinaldo'nun *Bayard* adlı sihirli bir atı ve Froberge (Fusberta) adlı muhteşem bir kılıcı vardı. Ortaçağ söylencelerinin yanı sıra Rönesans dönemi İtalyan yazarlarının da gözdesi alan kahramanın bahsi Luigi Pulci'nin *Morgante*, Ludovico Ariosto'nun *Orlando Furioso* ve Matteo Maria Boiardo'nun *Orlando Innamoratoa* eserlerinden geçmiştir. Orlando Furioso'da aşk çeşmesinin suyundan içen Rinaldo güzel Angelica'ya âşık olmuşsa da kız başka bir çeşmeden su içip Orlando'ya âşık olduğundan ümitsizce Orlando ile rekabete girişmiştir. Rinaldo sonunda başka bir sihirli çeşmenin suyundan içince Angelica'yı unutmuştur (Orlando Furioso I: 78, XLII: 63). Rinaldo, Fransa'yı savunmak için

Charlemagne tarafından Britanya'ya gönüllü toplamak için gönderilmiş, kız kardeşi Bradamante'yi Afrikalı şövalye Ruggiero ile evlendirmiştir. Torquato Tasso'nun 'Kudüs teslim' (1580) adlı eserinde bahsi geçen aynı adlı kahraman yanlışlıkla Rinaldo di Montalbano ile karıştırılmakta olup, 1. Haçlı Seferi döneminde yaşayan ve Bertoldo ve Sophia adlı kişilerin oğlu bu kişinin Rinaldo'nun kız kardeşi Bradamante'nin soyundan geldiği sanılmaktadır.

RİND Bkz. Rindr

RİNDA Bkz. Rindr

RİNDR [İskandinav Mitolojisi] Doğudan gelen bir dev kadın, tanrıça veya insan prensesin adı olup, Odin'den kahraman Vali'yi doğurmuştur. Eski Nors dilinde adı sarmaşık anlamına geldiği sanılan Rindr, Snorri Sturluson'un Nesir Eddasında bir tanrıça (ásynjur), Saxo Grammaticus'un adlı eserinde ise Rinda adıyla Ruthenia prensesi olarak gösterilmiştir. Baldr'ın ölümünden sonra oğlunun intikamını almak isteyen Odin asker kılığında yardım istemek için kızın sarayına gitmişse de reddedilmiş, ertesi yıl demirci kılığında aynı sonucu almıştır. Son olarak şifacı kılığına giren tanrı kızın bir hastalığına şifa verince Rindr'in gönlünü kazanıp, yatağına girmeyi başarmıştır.

RİNPOÇE Tibetli Budistlerin Lama ve başrahiplere taktığı bir lakap olup, Tibet dilinde 'değerli taş, mücevher' anlamına gelmekteydi.

RİND İslam tasavvufunda tanrıya ulaşmak dışında hiçbir dünya meselesine ilgi duymayan dervişlere verilen isimdir. Sünni mezheplerince berduş, halk tarafından ise sarhoş olarak görülen rindler özellikle Bektaşi ve Mevlevi tarikatlarında kabul görmüştür.

RİP VAN WİNKLE Amerikalı yazar Washington Irving'in (1783-1859) 1819'da yayımlanan kısa hikâyelerinden birisine adını veren kahramanın adıdır. Geoffrey Crayon'un Karalama Defteri (*The Sketch Book of Geoffrey Crayon*) adlı koleksiyonda yayınlanmıştır. Winkle Hollanda kökenli Amerikalı bir köylü olup köyün dışında Catskill dağlarında gezerken karşılaştığı hayaletler ona kendi içtikleri sihirli bir likörden ikram etmiştir. İçkiden sonra gölgeli bir ağacın dibinde uykuya dalan Winkle tam 20 yıl sonra uyanmış, kasabasına dönünce kendisinin yaşlandığını ve her şeyin değiştiğini fark etmiştir. Karısının öldüğünü öğrenen Winkle yetişkin bir kadın olan kızı ile birlikte yaşamaya başlamış ve yeni arkadaşlar edinmiştir. Bkz. Uraşima Taro

RİPHEUS [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Troya yıkılırken kenti terk eden Aeneas'ın yanında yer almış, çok sayıda Yunanlıyı öldürmeyi başarmışsa da kaçmayı başaramadan ölmüştür.

2. Pirithous ile Hippodameia'nın düğünü sırasında çıkan kavgada Theseus tarafından öldürülen kentaurlardan birisinin adıdır.

RİSİS [Hint Mitolojisi] Vedalarda bahsi geçen şafak vaktinden önce şarkı söyleyen kutsal şarkıcıların adıdır.

RİSUS [Roma Mitolojisi] Kahkahanın kişileştirilmiş formudur.

RİSE Bkz. Jotunn

RİŞABHA [Hint Mitolojisi] Kurtuluşun ilk habercisi (Tirthamkara) kabul edilen Caynacılığın kurucusunun adı olup altın rengi bir boğa ile sembolize edilmekteydi.

RİŞİ [Hint Mitolojisi] Prajapatis ile ilişki halinde bulunan ver her biri Büyükayı takımyıldızının bir yıldızıyla ilişkilendirilen yedi efsanevi kâhinin adı olup, tanrılarla insanlar arasında arabulucuk yaptıklarına inanılmaktaydı. İnsanlardan hatta zaman zaman tanrılardan bile üstün olduklarına ve zamanın başlangıcından beri kutsal ilahileri söylediklerine inanılan rişilere Vedik dönem sonrasında Daşya ve Kaşyapa'da eklenmiştir. Rişi, Sanskritçe 'bilge' anlamına gelmektedir. Hindistan'a İndus vadisinden taşınan Hindu öncesi kültürün ögelerinden olan Rişiler Veda ilahilerinin yazarları kabul edilmektedir. Rişiler (kadınsa Rişika) kendini Yogini veya Yogi olarak yetiştirebilen bilgeler olup, Yoga ile önce ruh ve beden bağımsızlığını gerçekleştiriyor (samprajñata samadhi) ardından evrende her şeyle birlik olma durumuna geçerek (Asamprajñata Samadhi), bilgiyi evrensel kaynaklardan ruhunun içine çekmektedir. Hindu kaynaklarında 200 civarında rişinin adı geçmektedir.

RİŞYAŞRİNGA [Hint Mitolojisi] Kaşyapa soyundan gelen rişi Vibhandaka ile gök kadın Urvasi'nin kâhinliğiyle ünlü oğlu olup, altında bir geyik boynuzuyla doğmuştur. Ramayana ve Mahabharata (III:110-113) destanlarında anlatılan öyküye göre kral Romapada ülkesindeki kuraklığı sona erdirecek yağmuru yağdırabileceğine inanılan Rişyaşringa'yı babasından başka insan görmeden yaşadığı münzevi bir hayatı terk edip getirebilmesi için kızı Şanta'yı görevlendirmiştir. Kız basit bir sal üzerinde yaşayan Rişyaşringa'nın yanına bir gemi vasıtasıyla ulaşmış, çocuğun babasının yokluğunu fırsat bilerek cilveleriyle baştan çıkartıp kendine âşık etmeyi başarmıştır. Şanta ile birlikte yola çıkan Rişyaşringa ile daha kızın ülkesine girdiği anda güçlerini kullanarak sağanak yağmur yağdırmayı başarmıştır.

RİTUPARNA [Hint Mitolojisi] Nala'nın krallığını kumarda ele geçirip, kendine arabacı yapan Ayodha kralının adıdır.

RİTUS Latince dinî alışkanlık anlamına gelen Eski Roma'ya özgü terim tüm Batı dillerinin yanı sıra Türkçeye de 'rit' formunda aynı anlamda kabul edilmiştir.

RİVALEN [Fransız Mitolojisi] Tristan'ın babası ve prenses Blanchefleure'in kocasıdır.

ROBERT, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 11. yüzyılda Auvergne'de Chaise-Dieu manastırını kuran ve ölümünden sonra aziz ilan edilen piskoposun adı olup, yortu günü 17 Nisan'dır. Bir söylenceye göre manastırda rahiplerin yiyeceği bir şey kalmayınca St. Robert tanrıya dua etmiş, az sonra gökten süzülen dev bir kartal rahiplerin tümünü doyuracak denli büyük bir balığı kilisenin bahçesine düşürmüştür.

ROBİGALİA [Roma Mitolojisi] Buğday pası hastalığını önlediklerine inanılan Robigo ve Robigus onuruna düzenlenen dini törenin adıdır.

ROBİGO [Roma Mitolojisi] Tahılları küften koruması için yakarılan bir tanrıçanın adı olup, Robigus'in dişil formudur. Tanrıça onuruna her yıl 25 Nisan günü Numa'nın başlattığı Robigalia adlı festival düzenlenmekte tütsü, koyun ve köpek sunulmaktaydı (Ov. Fast. iv. 907, 911).

ROBİGUS Bkz. Robigo

ROBİN HOOD İngiliz folklorunda okçuluk ve kılıç kullanma yeteneğiyle tanınan kanun kaçağı bir halk kahramanının adıdır. Robin Hood anlatılarında 19. yüzyılın başlarından itibaren zenginden çalıp yoksullara dağıttığı iddiası ön plana çıkarılmışsa da Ortaçağ'a ait ilk kayıtlardan pek de cömert olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerçek bir Robin Hood yaşamış olsa bile kahramana mal edilen hikâye ve özelliklerden hangilerinin orijinal olduğunu saptamaya imkân yoktur.

Kayıtlar

Modern Robin Hood karakteri oyun yazarları tarafından 16-17. yüzyıllarda yaratılmışsa da, kahramana ilişkin ilk yazılı kayıt William Langland'ın "Piers Plowman" (1377) adlı eserinde yer almaktadır: *"I ken rimes of Robin Hood"* (Robin Hood şiirini biliyorum). Bir başka kayıt ise 1420 tarihli bir İskoç kroniğidir: *"Lytil Jhon and Robyne Hude Wayth-men ware commendyd gude: In Yngil-wode and Barnysdale Thai oysyd all this tyme thare trawale"*

John Fordun'un Scotichronicon (1377-1384) adlı eserinin bir bölümünde ise 1266 yılında Robert Hood adlı bir haydudun Little John ve diğer arkadaşlarının kaba saba sözlerle dolu hikâyelerinin gezgin ozanlar tarafından anlatıldığı bildirilmiştir.

İngiliz şairleri-Eski baladların açıklamalı baskısı (The Annotated Edition of the English Poets-Early Ballads) adlı kitapta (Londra, 1856, s. 70) 1247 yılına ait olduğu iddia edilen bir şiirde de kahramanın adı geçmektedir:

> Hear undernead dis laitl stean
> Lais Robert Earl of Huntingtun
> Near arcir der as hie sa geud
> An pipl kauld im Robin Heud
> Sic utlaws as hi an is men
> Vil England nivr si agen.
> 'Obiit 24 Kal Dekembris 1247'

Folklorik Robin Hood

Hepsi yetenekli okçular olan "Neşeli adamlar" (Merry man) adlı 100 adamının yanı sıra Küçük John, Keşiş Tuck, Will Scarlet, Allan-a- Dale, George-a-Greene ve Bakire Marian adlı dostlarıyla Nottinghamshire bölgesinde Sherwood ormanında kanundışı yaşam sürmek zorunda kalan Robin Hood, soyluların baskısına karşı yoksul halkın direniş sembolü olmuştur. Kahraman Nottingham şerifi tarafından topraklarında istenmeyip, yasadışı ilan edilmişse de eski balladlarda şerifin bahsi geçmediği gibi öykü de Sherwood ormanında değil 80 km kuzeyinde Barnsdale'de (Pontefract ile Doncaster arasında) geçmektedir. Ayrıca Bununla birlikte Robin Hood'un Bakire Marian (Maid Marian) ile aşkı da oldukça geç bir dönemde öyküye eklenmiştir. Yeşil kıyafetli, tüylü şapkalı, okuyla attığını vuran kahraman zamanla Saksonların Norman saldırılarına direnişinin sembolüne dönüştürülmüştür. İlk öykülerinde bir çiftçi olarak tasvir edilen kahraman sonradan soylu haline getirilmiş hatta Haçlı seferi dönüşünde topraklarına şerifin el koyduğunu görüp mücadeleye girişen Robert Fitzooth adlı Huntingdon dükü olarak tasvir edilmiştir. Robin bir söylenceye göre Nottinghamshire'da bir rahibe tarafından bir başkasına göre Evesham savaşında Küçük John ile birlikte savaşırken öldürülmüştür.

ROBLON Bkz. Koca Meşe

ROBUR [Kelt Mitolojisi] Galya meşe ağacı tanrısının adı olup, Latince 'meşe' anlamına gelmekteydi.

ROCABARRAİGH İskoç efsanelerinde adı geçen hayalet bir adanın adı olup, insanlara üç defa görüneceğine sonuncu ortaya çıkışının dünyanın sonuna sebep olacağına inanılmaktaydı.

ROCH, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 14. yüzyılda Fransa'da yaşamış azizin yortusu 6 Ağustos olup, mahkûm ve salgın hastalık kurbanlarının koruyucusu kabul edilmektedir. Montpellierli soylu bir aileye mensup olan Roch babasının ölümünden sonra veba salgını sırasında Roma'ya gitmişse de hastalığı kapmaktan kurtulamamıştır. Montpellier'e dönen Roch burada casus sanılıp tutuklanmış ve yargıç olan amcası tarafından zindana atılmıştır. Hapiste unutulan Roch'un beş yıl sonra odasına giren gardiyan "her kim ki veba olursa benim adımı anıp, Tanrı'ya dua ederse iyileşecektir" notunu bulmuştur.

ROD [Slav Mitolojisi] Köylülerce tapınılan en eski tanrılardan birisi olup, adı "akraba" anlamına gelmektedir. Rod, evrenin yaratılışı ve Pravda (gerçek) olarak bilinen ilahi yasaların oluşumu ile ilişkilendirilmiştir.

RODERİCK [İspanyol Mitolojisi] Ortaçağ İspanyol baladlarında 711'de Araplarca öldürülen son Vizigot kralının adı olarak geçmekte, bir söylenceye göre ölmemiş, ihtiyaç duyulduğunda halkına yardım etmek için geri dönecektir.

RODOMONT [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Ariosto'nun Orlando Furioso adlı eserinde ihanetle suçladığı Ruggiero tarafından öldürülen bir Arabın adıdır.

RODOKOLA [Melanezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında insanlara denizde yön bulmayı ve seyahat etmeyi öğreten bir tanrı olup marangoz ve tekne yapımcılarının koruyucusu kabul edilmekteydi.

RODOS HEYKELİ Bkz. Dünyanın Yedi Harikası

RODYANİTSE [Slav Mitolojisi] Ölü kadın atalara verilen isim olup, bir çeşit kader tanrıçası olarak da dikkate alınmaktaydı.

ROHALT [Fransız Mitolojisi] Sonradan Yuvarlak masası şövalyesi olacak Tristan'a yetim kalınca kol kanat gererek büyüten kahramanın adıdır.

ROHE [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında en önemli tanrı olan Maui'nin karısının adıdır.

ROHİNİ [Hint Mitolojisi] Krişna'nın babası Vasudeva'nın ikinci karısı olup, Balarama ile Subhadra annesidir. Yılanların anası Kadru'nun beden bulmuş formu olan Rohini Devi Krişna'nın yetiştirilmesinde de rol oynamıştır. Vasudeva aynı anda Devaki ile evli olup, düğünün hemen ertesinde bir kâhin Devaki'nin sekizinci oğlunun erkek kardeşi Kansa'yı öldüreceğine dair kehanette bulunmuştur. Bunun üzerinde Kansa kadının ilk altı oğlunu öldürmüşse de yedinci çocuk Devaki'nin rahminden Rohini'ninkine nakl olmuş ve Balarama adıyla doğmuştur. Balarama büyüdüğünde küçük kardeşi Krişna gibi ünlü bir savaşçı olmuştur.

RHOEO [Yunan Mitolojisi] **1.** Staphylus ile Khrysothemis'in kızı ve Hemithea'nın kardeşinin adı olup, Apollo veya Zeus'tan hamile kalınca babası tarafından bir sandık içinde açık denize bırakılarak cezalandırılmıştır. Sandık Euboa'ya ulaşmış, kadın burada doğum yapmış ardından da Zarex adlı birisiyle evlenmiştir.

2. Nehir tanrısı Skamander'in kızı olup Laomedon'dan Tithonus'u doğurmuştur.

ROK [Arap Mitolojisi] Olağanüstü büyüklük ve güce sahip, fil gibi büyük hayvanları bile yuvasına taşıyıp parçalayabilen bir kuşun adıdır. 1001 Gece Masallarında Denizci Sinbad'ın 2. macerasında kuş hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Sinbad masalları Fars, Hint ve Arap folkloruna ait öğeleri barındırmakta olup, muhtemelen MS 9. yüzyılın dünyasını yansıtmaktadır. Öyküye göre ticari amaçlı bir yolculukta, bir adada konaklayan Sinbad uyandığında adamlarının yok olduğunu görür. Rok'un yuvasını bulup burada önce kubbeli beyaz bir bina sandığı dev bir yumurta gören Sinbad, yumurtayı bir yere saklar. Yavrusunun kaybolduğunu göre kuş intikam almak için gemileri batırmak için üzerlerine kayalar attıktan sonra yuvaya geldiğinde Sinbad kendini sarığıyla kuşun bacağına bağlamıştır. Bu kuştan 13. yüzyılda gezgin Marco Polo'da Madagaskar adasını anlatırken bahsetmiştir. Polo'ya göre kuşun kanat açıklığı 14.5 m olup rengi beyazdır. Modern yazarlar bahsi geçen dev kuşun 18. Yüzyıl sonlarına dek Madagaskar'da varlığını sürdüren devekuşu benzeri filkuşu (Aepyornis maximus) olduğunu sanmaktadır.

Çeşitli kültürlerde Rok benzeri efsanevi kuşlara rastlanmaktadır: Anka (Arabistan, Türkiye), Simurgh, Akra, Samru (İran), Garuda (Hindistan), Bennu (Mısır), Phoenix (Mısır, Yunanistan), Şimşek kuşu (Kuzey Amerika Yerlileri), Ngani-Vatu (Fiji), Poua-Kai (Polinezya), Zu (Babil), Ganu veya Garuda (Hindistan) gibi.

ROKSENE [Afrika Mitolojisi] Gambia'da yaşayan Serer halkının en önemli tanrısının adıdır.

Roland

ROLAND Milo dükü Aigland ile Kutsal Roma Germen İmparatoru Charlemagne'in (MS 768-814) kız kardeşi Bertha'nın oğlu olan Roland'ın yeğeni olduğu imparatorun 12 şövalyesinden birisidir. Tarihi Roland, Fransa'da bulunan Breton bölgesi markizi olup, 15 Ağustos 778 tarihinde Roncevaux geçidi savaşında Basklılar tarafından öldürülmüştür. Folklorik Roland ise tarihi karakterden halk ağzında anlatılan manzum kahramanlık destanlarında farklılaşmıştır. Roland'ın Oliver adlı bir yoldaşı ve Alda adlı nişanlısının yanı sıra Jutmundus adlı devden aldığı *Olivant* adlı fildişi borusu ve bir zamanlar Troyalı kahraman Hektor tarafından kullanılmış olan, kayaları bile ikiye bölebilen *Duranda*l isimli bir kılıcı vardır. Ortaçağ söylencelerinde 2.5 m boyunda dev yapılı, gözüpek, saf ve temiz bir yiğit olarak tasvir edilmiştir. Charlemagne İspanya'da bulunurken Saragossa'nın Arap kralı Marsilius'a Ganelon'u elçi olarak göndermişse de adam bir Hıristiyan ordusunun yolda olduğunu krala söyleyerek ihanet etmiş, bu yüzden Roland'ın başında bulunduğu 20 bin kişi 100 bin Arap askeri tarafından pusuya düşürülüp kuşatılmıştır. Roland Arapların hepsini öldürüp 50 askeriyle kurtulmayı başarmışsa da 50 bin Arap daha ortaya çıkıp dağlardan üzerine gelince olivantı çıkarıp çalan kahraman, çıkardığı gök gürültüsü sesiyle düşmanların korkup kaçmasını sağlamış ama bu savaş sırasında aldığı yaralar yüzünden ölmüştür. 11. yüzyılda bu yenilgi 'Chanson de Roland' (Roland'ın şarkısı) adıyla manzum bir destana dönüştürülerek Roland Müslümanlarla savaşırken ölmüş bir Hıristiyan şehidi olarak tasvir edilerek efsaneleştirilmiştir. Roland, Katalonya efsanelerinde Rotllà adıyla olağanüstü güçlü bir deve dönüştürülmüştür. Bkz. Roland'ın Şarkısı

ROLAND'IN ŞARKISI [Fransız Mitolojisi] Kutsal Roma Germen imparatoru Charlemagne'in (MS 768-814) yeğeni ve en önemli on iki

savaşçısından birisi olan Breton bölgesi markizi Roland'ın adını taşıyıp (Chanson de Roland), 11. yüzyıla tarihlenen destan Charlemagne ile şövalyelerinin maceralarını konu almaktadır. Tarihi Roland, düşmanla anlaşan Ganelon adlı sahtekârın ihanetine uğrayınca 15 Ağustos 778 tarihinde Roncevaux geçidi savaşında Basklılar tarafından öldürülmüştür. Özünü Roland'ın yanındakilerle birlikte pusuya düşürülmesi oluşturan destan 300 yıl sonra yazıldığı için Basklılar ile Saraken adı verilen Müslüman Araplar yer değiştirmiş, Roland Müslümanlarla savaşırken ölmüş soylu bir Hıristiyan şehidi olarak tasvir edilerek efsaneleştirilmiştir.

Roland'ın Şarkısı (Chanson de Roland) laisse adı verilen 298 dörtlük ile 4 bin satırdan oluşmakta olup, son satırda Turoldus adı verilmekle birlikte bu adın yazara mı yoksa orijinal metnin kopyasını çıkaran kişiye mi ait olduğu bilinmemektedir. Kimi yazarlar Katalonya efsanelerinde Rotllà adıyla olağanüstü güçlü bir deve dönüştürülen Roland'ın İlk Haçlı seferi döneminde Müslüman karşıtı propaganda aracı olarak kullanıldığını iddia etmiştir. İtalyan söylencelerinde Orlando olarak anılan kahraman Boiardo'nun *Orlando Innamorato* (Âşık Orlando) ve Ariosto'nun *Orlando Furioso* adlı eserlerinde boy göstermiştir. Orlando Furioso'da Cathay prensesi Angelica'ya âşık olan Roland kız Medero adlı bir Arap ile kaçınca aklını kaçırmıştır.

ROLANDSLİED [Alman Mitolojisi] Ortaçağ Fransız destanı Roland'ın Şarkısının (La Chanson de Roland) MS 1170'de kendini Rahip Konrad olarak adlandıran bir kişi tarafından yapılan Almanca çevirisinin adıdır. Öykü Charlemagne'nın kız kardeşi Bertha'nın ağabeyinden izinsiz evlendiği için sürgünü ile başlamakta, kadın Roland adlı bir çocuk doğurup evladını yoksul ama mutlu bir yuvada büyütmektedir. Delikanlılık çağında rakip tanımayan yiğit bir delikanlı olan Roland cesaretle Charlemagne'ın sarayına giderek kendini tanıtmış, saray mutfağında yiyecek ve içecek alarak annesine götürmüş, imparator da bir süre sonra yeğeninin hatırına kız kardeşini affetmiştir. Rolandslied, Roland'ın Şarkısı ile büyük ölçüde benzer olmakla birlikte Roland'ın ölmediğini ağır yaralandığını iddia etmesi ve kahramanın Almanya'ya nişanlısı Aude'nin yanına döndüğü iddiasıyla orijinalinden farklı bir sona sahiptir. Almanya'ya dönen Roland kızın kendisinin öldüğünü sanarak rahibe olarak manastıra kapandığını öğrenince üzüntüsünden Rolandseek'te bir keşiş kulübesi yaptırmıştır. Bir süre kız ardından Roland ölmüş kahraman yüzü sevdiği kadının mezarına bakacak şekilde Rolandseek'e gömülmüştür.

ROM ROM ANA Artvin ve civarında dağda ve ormanda yolunu kaybeden insanlara yardım ettiğine inanılan, tüm hayvanların koruyucusu sayılan efsanevi bir yaratığın adıdır.

ROMA [Roma Mitolojisi] **1.** Roma şehrinin kişileştirilmiş formu olup, bir tahtta oturan ellerinde bir kılıç ve mızrak olan mihver takmış genç bir kadın formunda Minerva veya Amazon savaşçısı görünümünde tasvir edilmektedir. Söylenceye göre Roma kenti Romulus tarafında MÖ 21 Nisan 753 günü Palatium, Cermalus, Velia, Oppius, Cispius, Fagutal ve Sucusa adlı yedi tepe üzerine kurulmuştur. Roma veya Dea Roma, Roma devletinin sembolü olarak sikkelerin üzerinde tasvir edilmiş, imparator Hadrian'ın Venüs ve Roma adına inşa ettirdiği büyük bir tapınakla onurlandırılmıştır. İlk olarak MÖ 269 yılında Roma şehri, MÖ 204 yılında ise Locri (Calabria) şehri sikkelerinde yer almış, Valia tepesindeki (Roma) tapınağını bulunmaktaydı.

Efsaneye göre Roma, Odysseus ile Aineias İllyria'dan dönerken, Tiberis kıyılarında yanlarında taşıdıkları Troyalı kadın tutsaklardan birisinin adıydı. Roma, yolculuktan yorgun düşmüş diğer kadınları gemileri yakmaya ikna edince hep birlikte Palatinus'a yerleşmiş, bu durum kentin gelişimini hızlandırmıştır. Bir söylenceye göre yerli birisiyle diğerlerine göre Aeneas, Romulus veya Remus ile evlenmiştir.

2. Arkadaşlarıyla birlikte İtalya sahilde gördüğü Yunan gemilerini ateşe veren bir Troyalının adıdır (Plut. Romtul. 1).

3. İtalus ile Lucania'nın kız, Aeneas veya Ascanius'un karısı olup Roma kentinin ad vericisidir (Plut. Romul. 2.).

ROMA DESTANLARI Büyük ölçüde Yunan destanlarından etkilenen Romalı yazarlar özellikle İlyada ve Odyssesy'i pek çok kez Latince'ye çevirmiştir. Bu yazarlardan birisi olan Livius Andronicus'un MÖ 3. yüzyılda yazdığı Roma tarihi konulu destan günümüze ulaşmamıştır. Naevius'un (MÖ 270 – 201) Kıbrıs İlyada'sı, Ennius (239-169) Roma'nın Kuruluşu, MÖ 2. yüzyılda Hostius'un Bellum Histricum adlı Publius Terentius'un Argonautica'nın Latin çevirisi ve Virgil'in (MÖ 43-MS 18) Troyalı Aeneas'ın beraberinde bir grup Troyalı ile Anadolu'dan İtalya'ya gelip yerleşmesini konu alan Aeneid, Lucan'ın (MS 39-65) Caesar ve Pompey arasındaki rekabeti konu alan Pharsalia ve Statius'un (MS 45-96) Thebais ile Achilleis destanları bunların en önemlileridir.

ROMA MİTOLOJİSİ Yerli Latium ve Sabin inançlarının komşu Etrüsk, Yunan ve Doğu dinleriyle etkileşimiyle gelişmiştir.

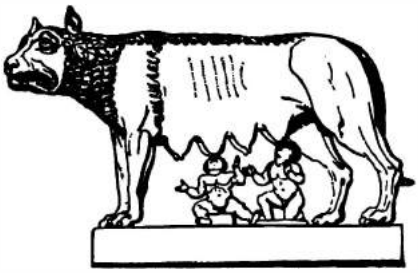
Din

Roma İmparatorluğu'nun yedi tepeli başkentini Rea Silvia'nın savaş tanrısı Mars'tan doğan iki oğlu Remus ve Romulus'un kurduğuna inanılmaktadır. Romalılar atalarının Anadolu'dan Aeneas komutasında Latium'a gelen Truvalılar olduğuna inanmaktaydılar. Romalılar yabancı ülkeleri fethettikçe inanç ve gelenekleri de farklılaşmış olup, çok tanrıcı Roma bu sebeple dini dört tarihi kategoride incelenebilir:

1. Latin-Sabin dönemi
2. Etrüsk ve Yunan etkisi
3. Roma ve Yunan dinlerinin kaynaşması
4. Sinkretik dönem

Romalılar, tanrılarını Yunanlardan farklı düşünüp tanımlamışlarsa da fethettiği ülkelerin halklarıyla

birlikte dinlerini de özümsediklerinden neredeyse dünyanın tüm tanrılarına tapınmışlardır.

Romulus ve Remus

Roma tanrılarının Yunan karşılıkları:

Roma	Yunan
Jüpiter, Jove	Zeus
Juno	Hera
Neptune	Poseidon
Pluto	Hades
Ceres	Demeter
Vesta	Hestia
Minerva	Athena
Apollon	Apollon
Diana	Artemis
Mercury	Hermes
Mars	Ares
Venus	Aphrodite
Vulcan	Hephaistos
Nox	Nyks
Terra, Tellus	Gaia, Gaia, Ge
Coelus	Uranos, Ouranos
Saturn	Kronus
Ops, Magna Mater	Rhea
Cupid, Amor	Eros
Latona	Leto
Trivia	Hekate
Proserpina	Persephone
Liber	Dionysos, Bakkhos
Sol	Helius
Luna	Selene
Aurora	Eos
Juventas	Hebe
Lucina	Eileithyia
Parcae	Moerae
Furieler	Erinyeler
Bellona	Enyo
Discordia	Eris
Mors	Thanatos
Somnus	Hypnos
Morpheus	Morpheus
Aesculapius	Asklepius
Salus	Hygeia
Herkules	Herakles
Castor-Pollux	Kastor-Polydeuces

Kişileştirilmiş formlar:
Aequitas (adil anlaşma)
Clementia (merhamet)
Fides (dürüstlük)
Fraus (ihanet)
Honus (askeri onur)
Liberalitas (cömertlik)
Libitina(ölüm)
Muta (sessizlik)
Pietas (tanrıya hürmet)
Providentia (basiret)
Spes (umut)
Tempestas (fırtına)
Terminus (sınır)
Virtus (askeri cesaret)

ROMANUS [Hıristiyan Mitolojisi] Tüccarların koruyucusu sayılan Rouen başpiskoposunun adı olup, 7. yüzyılda ölümünden sonra aziz ilan edilen din adamının yortu günü 23 Ekim'dir. Romanus'un bölge halkına zarar veren bir Gargonille'i bir katilin yardımıyla öldürmesine dair bir söylence bulunmakta olup, katil hizmetinden dolayı serbest bırakılmakla kalmamış, o günden sonra Rouen'de Fransız devrimine dek ölüm cezaları uygulanmamıştır.

ROMİS [Yunan Mitolojisi] Etrüsklü göçmenleri Latium'dan kovan bir Latin kralının adıdır (Plutarkhos, Rom.2).

ROMULUS ile REMUS [Roma Mitolojisi] Alba Longa Kralı Numitor'un kızı Rhea Silvia ile savaş tanrısı Mars'ın MÖ 753'de Roma kentinin kuran ikiz oğullarının adıdır. Numitor'un kardeşi Amulius tahtı ele geçirmekle kalmamış, Vesta bakiresi olan Rhea Silvia'yı doğumdan hemen sonra hapsetmiş, ikizleri ise Tiber nehrine atmıştır. Bununla birlikte Romulus ve Remus nehirde boğulmamış dişi bir kurt tarafından emzirilen çocuklar Faustulus adlı bir çoban tarafından bulunulup, büyütülmüştür. İkizler büyüdüğünde dedeleri Numitor'un hakkı olan tahtını geri kazanmasını sağlamış ardından Palatine tepesinde Roma kentini kurmuşlardır. Efsanenin başlangıcında iki kardeş birbirine sevgiyle bağlıdır hatta Alba'da tutsak edilen Remus'u kurtarmak için Romulus şehre bir sefer düzenlemiştir. Alba tahtını büyükbabaları Numitor'a teslim eden kardeşler birlikte bir şehir kurmaya karar vermişler ama başlangıç noktası konusunda anlaşamamış bu yüzden Romulus Palatinus'a, Remus ise Aventinus'a yerleşmiş kararlarını etkileyecek bir işaret beklemişlerdir. Gökyüzüne bakan kardeşlerden Romulus on iki, Remus ise altı akbaba görünce Romulus'un dediği olmuştur. Gökyüzünün kardeşini tercih etmesine öfkelenen Remus kardeşine saygısızca davranınca çıkan kavgada öldürülmüştür (Livius I, 5). Capitolium tepesinde krallığını ilan eden Romulus şehrine mülteci kabul edip Sabine kadınlarıyla birleştirerek nüfusunu arttırmış, tam 40 yıl hüküm sürdüğü Roma'da ölmüştür.

ROMUS Bkz. Remus

RONA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında ayın kız kardeşi ve balık tanrısının kızı olup kimi söylencelerde erkek olarak bahsi geçmekte ve ayı rahatsız ettiği için lanetlenmektedir.

RONGELAP ile RONGERİK [Polinezya Mitolojisi] Caroline adaları efsanelerinde bahsi geçen iki kahramanın 'Büyük yanak ile Küçük yanak' anlamlarına gelen adları olup, iki adanın ad vericisiydiler.

RONGO-MAİ [Polinezya Mitolojisi] Büyük bir balina formunda tasvir edilen su, deniz ve yıldız tanrısının adıdır.

RO'O [Polinezya Mitolojisi] Tahiti efsanelerinde gök tanrı Atea'nın hasta insanlar tarafından tapınılan şifa tanrısının oğlunun adıdır.

RORAİMA DAĞI Brezilya'da Tepuy Roraima ve Cerro Roraima adlarıyla da bilinen dağ Pakarama düzlüğü içerisinde yer alan dört yanı 400 m yüksekliğinde duvar formundaki kayalıkla çevrili olup, yerli halkların inanışında üzerinde beyaz jaguarlar, beyaz kartallar ile *didi* adlı yarı insan-yarı maymun yaratıklar yaşamakta ve iblisler tarafından korunmaktaydı.

RONGO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının tarım, barış ve tatlı patates tanrısının adı olup, yağdırdığı yağmurlarla bitkilerin büyümesini sağlamaktadır. Gökkuşağı formunda insanlara görünen Rongo Paskalya adasında ise yaratıcı tanrı kabul edilmektedir. Rongo veya Orongo Hawaii adasında Longo, Tahiti'de Ro'o, Samoa adasında Lo'o adıyla, Markiz adalarında Ono adlarıyla bilinmektedir. Rongo, ebeveynleri Rangi ve Papa'dan daha düşük düzeyde bir tanrı olup, Tu, Tane, Tane Mahuta, Tawhirimatea, Tangaroa ve Haumia-tiketike'nin kardeşidir. Maori dilinde adı barış anlamına gelen Rongo gerçekten de kanlı sunulardan tiksinen müzik ve danslı festivallerden hoşlanan bir tanrıdır. Kumara adıyla bilinen tatlı patatesin yaratıcı olan Rongo'nun küçük heykelciklerine tarlalarda rastlamak mümkündür.

RORİ [Polinezya Mitolojisi] Dev bir deniz canavarının adıdır.

RORO KİDUL Bkz. Nyai Lara Kidul

ROSALİA Yunanistan'ın Efir bölgesinde Mayıs ayının ilk haftasında kutlanılan bir bayram olup, Gül bayramı adıyla da bilinmektedir. Rosalia şenliklerinde Hıristiyanlar ve Müslüman Türkleri temsilen iki takım oluşturulduktan sonra sözde bir savaş yapılmakta, Türkler yenilip paşaları esir edildikten sonra kutlama faslına geçilmekteydi. Benzer bir bayram Anadolu Ermenileri tarafından Vartavar adıyla aynı dönemde kutlanmaktadır.

ROSALİA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Palermo kentinin koruyucusu olan azize 12. Yüzyılda yaşamıştır. Özellikle salgın hastalıklara karşı yakarılan St. Rosalia'nın yortusu 4 Eylül günü yapılmaktadır. 16 yaşında evden ayrılıp bir mağaraya kapanıp tüm vaktini ibadetle geçirmiş, öldükten sonra bedeni mağaradaki kireç yüzünden heykele dönüşmüştür. Asırlar sonra 1624 yılında Palermo'da veba salgını baş gösterince kızın cesedi mağaran çıkarılarak kent merkezine götürülüp, salgını önlemesi için yakarılmıştır. Salgından sonra kızın yaşadığı mağaraya küçük bir şapel inşa edilmekle kalmamış, Katolik kilisesince Rosalia azize ilan edilmiştir.

ROSAMUND [İtalyan Mitolojisi] Gepid kralı Cunimond'un kızı olup, babasını öldüren Lombardiya kralı Alboin ile zorla evlendirilmiştir. Rosamund, Perideus adlı aşığına kocasını öldürttükten sonra Ravenna'ya kaçmışsa da olan bitenden haberdar olan Perideus'un efendisi Helmekhis kadını bulup zehir içirerek ölmeye zorlamıştır.

ROSE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1568–1617) Güney Amerika ve Filipinlerin koruyucusu kabul edilen Perulu bir azizenin adı olup, yortusu 30 Ağustos günü yapılmaktadır. Gerçek adı Isabel de Flores y de Oliva olan Rose Lima'da yoksul bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmişse de başına sardığı dikenli gül dalı tacından dolayı "gül" anlamına gelen Rose lakabını almıştır. Dominiken mezhebine giren Rose, ölene dek İspanyolların zorla köleleştirdiği yerli halkın sorunlarıyla ilgilenmiştir. Söylenceye göre 1671'de azize olması teklifini yerli birisine bu ünvanı veremeyeceğini gerekçesiyle reddeden Papa X. Clement bir mucize sonucu başından aşağı gökten gül yaprakları yağınca kararını değiştirmiştir.

ROSETTA TAŞI İskenderiye'nin 56 km kuzeydoğusunda Rosetta (Raşid) kasabasında bulunan siyah granit bir taş kitlesinin adı olup, 1799 yılında Boussard adlı bir Fransız tarafından bulunmuş, Mısır hiyerogliflerinin çözülüp anlaşılmasını sağlamıştır. 114 cm yüksekliğinde 72 cm genişliğinde oluşan taşta aynı metin Yunanca ve Mısır hiyeroglifleriyle (birisi demotik olmak üzere iki ayrı hiyeroglif formunda) yazıldığından, Jean-François Champollion (1790–1832) Yunancadan faydalanarak o güne dek okunamayan hiyerogliflerin sırrını çözmüştür. 1802 yılından itibaren British Museum'da saklanan yazıt Memphisli rahipler tarafından 5. Ptolemy Epiphanes'i (MÖ 205-180) övmek için yazılmıştır.

ROSMERTA [Kelt Mitolojisi] Kuzeydoğu Galya ve Rheinland'da ateş, şifa, samimiyet ve bereket tanrıçasının olup, su kaynaklarının yanı sıra ölümle de ilişkilendirilmiştir. "En büyük temin edici" olarak da adlandırılan tanrıça Galya'da nadiren yalnız başına çoğunlukla tarım tanrısı Esus'un eşi olarak tanrıyla (kimi yazarlara göre Roma tanrısı Mercury ile) birlikte tasvir edilmiştir. Rosmerta bir kazan, çanta ve sunu tabağıyla birlikte tasvir edilmiş olup, tıpkı Epona gibi kültü kıta Avrupa'sına yayılmış popüler bir tanrıça olmakla birlikte hakkında kaydedilmiş bir söylence mevcut değildir. Burgonya'da Autun kenti yakınlarında (Kelt şehri Aeudi) bereket boynuzu taşıyan Rosmerta ile eşini yan yana tasvir eden, Rheinland'da Eisenberg'de ise çiftin ayakta durduğu bir başka kabartma bulunmuştur.

ROUA [Polinezya Mitolojisi] Sosyete adaları halkının inanışında yıldızların babası olarak bilinen bir tanrının adıdır.

ROŞ HA ŞANAH [Yahudi Mitolojisi] Tişri (Eylül ve Ekim) ayının ilk ve ikinci günü ölülerin onuru-

na yenilen yeni yıl kutlama yemeğinin adıdır. Roş Ha Şanah yemeğinde şofar adıyla bilinen koçboynuzuna üflenmekte böylece Sina dağında Musa'nın duyduğu boru ve yıldırım sesinin hatırası yâd edilmektedir (Çıkış 19: 19).

ROTHENBURG İÇKİSİ Almanya'nın Bavyera eyaletinde, Franconia bölgesinde, iyi korunmuş Ortaçağ eski şehri olan Rothenburg 30 yıl savaşları sırasında düşman komutan tarafından ele geçirilmiştir. Komutan kendisine ikram edilen şarabı devasa bir kupanın içine doldurduktan sonra halktan birisinin bu kupayı bir keresinde bitirmesi halinde şehri ve halkının hayatını bağışlayacağını bildirmiş, kentin eski belediye başkanı bu zorlu görevi tamamlayıp halkını ve Rothenburg'u kurtarmıştır.

ROTKÄPPCHEN Bkz. Kırmızı Başlıklı Kız

ROUA [Polinezya Mitolojisi] Sosyete adaları söylencelerinde Fati gibi yıldızların babasının adı olup Taonoui'nin de kocasıydı.

ROXANA [Yunan Mitolojisi] Pers kralı Artakserses'in oğlu Medos'un tecavüz ettiği Kordyas'ın kızının adıdır. Medos ceza korkusuyla kendini Ksarandas nehrine atarak boğulmuş, nehrin adı Euphrate (Fırat) adını alana dek Medos olarak bilinmiştir.

ROYOT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Evrenin yaratılışını açıklayan bir efsanede bahsi geçen bir genç kızın adıdır. Evrenin tek parça olduğu ve tanrıların yeryüzünde yaşadığı başlangıç zamanında yanlışlıkla bir aşk iksiri içen kardeşi Jarai ile ilişki yaşayıp, çocuğunun doğumu esansında ölmüştür. Bu olaydan sonra evren parçalara ayrılmış, insan, bitki ve hayvanlar birbirlerinin dilini anlamaz olmuşlardır.

ROZANİCA [Slav Mitolojisi] Rod'un karısı olan bereket ve doğum tanrıçası olup, adı "doğum veren" anlamına gelmektedir. Öncesinde bozkır toplumlarınca avcılık ile ilişkilendirildiği sanılan tanrıça boynuzlu olarak tasvir edilmekteydi. Topluca kış gündönümü zamanı ve her aile çocuklarının doğum günlerinde tanrıça onuruna ekmek, köy peyniri ve bal likörü sunulmaktaydı.

ROZHENİTSA Bkz. Rozanica

RTA [Hint Mitolojisi] Güneşin doğup batması, nehirlerin akması, ağaçların büyümesi canlıların doğması ve ölmesi gibi olaylardan oluşan evrensel düzen için kullanılan kelimedir.

RU ŞOU Bkz. Gou Mang

RUA [Polinezya Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında sanatçı ve zanaatçıların tanrısı olup, kelime anlamı 'uçurum'dur.

RUA-TAPU [Polinezya Mitolojisi] Rüzgâr tanrısı Hau'nun bir cinayete kurban giden babasının adı olup, kelime anlamı 'yasak yol'dur.

RUAD [Kelt Mitolojisi] Öteki dünyada yaşayan bir kızın adı olup, dünyada bir sevgili bulmak için İrlanda'nın County Sligo bölgesinde kendi adıyla anılan bir çağlayandan yeryüzüne çıkmışsa da sirenlerin sesinden korkup geri dönmüştür.

RUALKİ Slovak halkının inanışında insanların kollarında son nefeslerini verdikleri bir iblisin adıdır.

RUAN CHİ Bkz. Juan Çi

RUAU-MOKO [Polinezya Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Papa'nın henüz annesinin karnında bulunan doğmamış en ufak çocuğunun adı olup depremlere sebep olarak Ruau-Moko'nun annesinin karnında hareket etmesi gösterilir.

RUBEN [Yahudi Mitolojisi] Yakup ile Leah'ın on iki oğlundan en büyüğü ve Reuben adlı İsrail kabilesinin kurucusu olup, Yusuf'un öldürülmesini engellemiştir.

RUD DEDET [Eski Mısır] İlk firavunun annesinin adı olup, Güneş tanrısı Ra'nın eşi kabul edilmekteydi.

RUDA [Arap Mitolojisi] Kuzey Arabistan'da İslam öncesi inanışta hem dişi hem de erkek olarak tasvir edilen akşam yıldızı tanrısı olup, adı "zarafet" anlamına gelmekteydi. Radu veya Ruda, Palmyra'da Arsu adıyla eril bir tanrı olarak bilinmekte, Reşeph ile birlikte iki koruyucu tanrıdan birisi kabul edilmekteydi. Ruda'nın varlığına dair ilk yazılı kayıt Asur imparatoru Esarhaddon'un (MÖ 681-669) kroniğinde Ru-ul-da-a-a-ú formunda Arapların tanrısı olarak geçmekteydi.

RUDABAH [Pers Mitolojisi] Şehname'de güneşten daha güzel, bedeni yakut saçları ise kehribara benzetilen bir kadın kahraman olarak bahsi geçmektedir. Zal'a âşık olan kadın gül toplama bahanesiyle kahramanın kampına yaklaşıp adamı esir almış ve ancak sarayında birlikte bir gece geçirmeleri şartıyla serbest bırakacağını bildirmiştir.

RUDİANOS [Kelt Mitolojisi] Antik Galya'da yerel bir savaş tanrısı olup, adını aldığı rudio kelimesi Keltçe "kırmızı" anlamına gelmekteydi. Rudianos, Romalılarca Mars ile özdeşleştirilmiştir.

RUDRA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da 3 ilahide yakarılıp "korkunç" (ghora) lakabıyla da anılan rüzgâr, fırtına ve avcılık tanrısının adı olup, küçük rüzgâr tanrıları olan Marutların babası kabul edilmektedir. Sanskritçe 'uluyan' veya "kırmızı olan" anlamlarına gelen Rudra, aynı zamanda insan ve sığırlara hastalık bulaştıran bir ölüm tanrısı olarak da kabul edilmektedir. Örgülü saçlı, elinde silah taşıyan, altın takılar takan güçlü kuvvetli bir erkek olarak tasvir edilen Rudra, Şiva'dan farklı olarak kötü ruhlarla savaşmamaktadır. Rigveda'da Agni de bir kereliğine Rudra adı ile anılmıştır (II:1.6). Vişnu Purana'da Rudra'nın Brahma'nın alnından çıkıp, kendisini erkek ve dişi olarak ikiye böldükten sonra iyi ve beyaz ile siyah ve kötü parçalardan oluşan 11 tanrıyı oluşturduğu yazmakta olup, bu söylence rudra kelimesinin aynı zamanda 11 sayısı anlamına gelmesiyle çıkmış olmalıdır.

RUDRAKŞA [Hint Mitolojisi] Sankritçe "Rudra'nın Gözleri" anlamına gelen terim Himalayalarda yetişen Elaeocarpus ailesinden yaprak dökmeyen geniş yapraklı bir ağaç türünün adı olup, Hindular bu ağacın tohumlarından tespih yapmaktadır. Tanrı Rudra'nın gözyaşları olduğuna inanılan bu tespihler dua etmenin yanı sıra boyunda kolye olarak da takılmaktadır. Hindular

Rudrakşa dışında Bhadrakşa, İndrakşa ve Sahasrakşa adlı tespihleri de kullanmaktadır.

RUGGİERO [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinden Ariosto'nun Orlando Furioso ve Tasso'nun Kudüs teslim adlı eserlerinde bahsi geçip, Roger adıyla da bilinen bir Arap savaşçının adı olup, dişi bir aslan tarafından büyütüldüğüne inanılmaktaydı. Ruggiero, Atlantes adlı büyücünün kendisine hediye etiği sihirli kalkanı kullanmanın mertliğe sığmadığı gerekçesiyle bir kuyuya atacak denli cesur bir savaşçıdır. Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Arap ordularına karşı savaşmış, Charlemagne'nın yeğeni Bradamant ile evlenmiş, hatta düğün töreninde kendisini halkına ihanetle suçlayan bir başka Arap savaşçı olan Rodomont'u öldürmüştür.

RUGİEWİT [Slav Mitolojisi] Bir zamanlar Slav kökenli Rani halkının yaşadığı Rügen adasında tapınılmış bir savaş tanrısının adı olup, Danimarkalı tarihçi Saxo Grammaticus tarafından belinde yedi kılıç taşıyan, elinde bir kılıç tutan yedi başlı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Davor ve Rujevit olarak da bilinen tanrının adının "Rügen'in Efendisi" olduğu sanılmaktadır.

RUH ARABASI Bkz. Ruh Kayığı

RUH GÖÇÜ [Çingene Mitolojisi] Sırbistan ve Türkiye Çingenelerinin inanışında Butyakengo adı verilen koruyucu ata ruhlarının babadan en büyük oğula, anneden en büyük kıza geçmesi sürecinin adıdır.

RUH KAYIĞI [Çin Mitolojisi] Çinli asillerin cenaze törenlerinde ruh arabasıyla birlikte kullanılan bir araç olup, geleneğin Çin hanedanlarının başlangıçta krallarını gemileriyle birlikte gömen denizci bir halkın mensupları olduğunu düşündürmektedir.

RUHANGA [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Ankore ve Banyoro halklarının inanışında aynı zamanda Kazooba adıyla güneş ve Mukameiguru adıyla gökyüzü ile özdeşleştirilen yaratıcı tanrının adı olup, başlangıçta insanların ölmesine izin vermemekle birlikte bir kadının saygısızlığına kızarak ölümü tekrar yeryüzüne getirmiştir.

RUİDOSO Amerikan folklorunda geceleri başıboş dolaşırken karşılaştığı insanlara felaket ve ölüm getiren bir boğanın adıdır.

RUJEVİT Bkz. Rugiewit

RUKİ [Pasifik Mitolojisi] Kribati mitolojisinde Na Atibu ile Nei Teuke adlı ilk yaratıkların oğlu olan bir deniz yılanının adıdır.

RUKMİNİ [Hint Mitolojisi] Dwaraka kralı Krişna'nın karısının adı olup, Bhagavata Purana'ya göre

RUMİA Bkz. Rumina

RUMİLİA Bkz. Rumina

RUMİNA [Roma Mitolojisi] Süt emen çocuk ve hayvanların koruyucu olan bir tanrıçanın adı olup, erkek karşılığı Ruminus ile birlikte iki tanrı için Palatine tepesinde bir sunak bulunmaktaydı. Sembolü incir ağacı olan tanrıça kimi modern yazarlarca Roma kentinin efsanevi kurucuları Romulus ve Remus'u emziren dişi kurt ile ilişkilendirilmiştir. Adını Latince göğüs anlamına gelen ruma kelimesinden alan tanrıça onuruna şarap değil süt sunulmaktaydı.

RUMOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in habercisi olan haber tanrıçası zamanla Yunan panteonundan ödünç alınan Fama ile özdeşleşmiştir.

RUMPELSTİLTSKİN Avrupa masallarında bir kıza ip eğirmesinde yardım etmesi karşılığında ilk doğacak çocuğunu alma sözü verdiren bir cüce olup, Tit-Tot-Tom, Titeliture, Riodin-Riodon ve dansçı Vargaluska adlarıyla da bilinmektedir. En ünlü varyantı Grimm Kardeşler'e ait olan Rumpelstiltskin masalı sihirli bir yaratığın fayda sağladığı kişi tarafından sorduğu bilmecenin bilinmesi konulu 520 sayılı masal tipini oluşturmaktadır. Kız çaresizlikle cücenin teklifini kabul etmişse de çocuğu doğduğu zaman pişmanlık duymuş ve cüceye kendisine bir şans daha vermesini istemişti. Bunun üzerine o zamana dek kendini tanıtmayan cüce adını üç gün içerisinde adını bilebilirse kızın verdiği sözü unutacağını söylemiştir. Kız tüm hizmetkârlarını cücenin adını tahminle görevlendirmiş, zamanı geldiğinde de çok kullanılan Alman erkek isimleri olan Kunz ve Heinz adlarından sonra Rumpelstiltskin adını telaffuz ederek, yaratıktan kurtulmuştur.

RUNCİNA [Roma Mitolojisi] Hasat ile ilişkilendirilen ekin biçme tanrısı olup, Ops'un lakaplarından birisi olduğu da iddia edilmiştir.

RUNDAS [Anadolu Mitolojisi] Hitit av ve talih tanrısının adı olup, pençelerinde yaban tavşanı taşıyan çift başlı bir kartal olarak tasvir edilmekteydi.

RUNESOCESİUS [Kelt Mitolojisi] Lusitania okçuluk tanrısının adıdır.

RUNİK YAZI Kuzey Avrupa ve Almanca konuşulmuş bölgelerde ahşap, taş veya metal üzerine sert bir cisimle kazınarak oluşturulmuş yazıtlarda rastlanılan Germen alfabesi olup, Got dilinde gizem anlamına gelen "run" kelimesiyle ilişkilidir. Romalı yazar Tacitus MS 98'de Germania adlı eserinde pagan rahiplerin runik yazı içeren ahşap parçalarını kehanette bulunmak için kullandığını bildirmiştir.

RUPA Sanskritçe 'form, şekil' anlamına gelen ve 'arupa'nın (şekilsiz) karşıtı olan terim insan bedenine ait maddi öğeleri tanımlamaktadır.

RUPADHATU [Budist Mitolojisi] Tanrıların dört katlı ikametgâhına verilen isimdir.

RUSALKA [Slav Mitolojisi] Cinayet gibi doğal olmayan yollardan ölen genç kadınların su perisine dönüşen ruhlarına verilen isimdir. Erkekleri suyun dibine çekip boğmaya çalıştıklarına hatta işkence ederek öldürdüklerine inanılmakta, rusalkanın acı kahkahasını duyan kişinin yaşam şansını yitirdiği düşünülmekteydi. Bir söylenceye göre özellikle aşkının ihanetine uğrayınca göle atlayarak intihar eden kızlar rusalkaya dönüşmektedir. Genellikle yeşil saçlı (bazen açık sarı hatta siyah saçlı) güzel kadınlar olarak tasvir edilen rusalkaların onuruna geçmişte *Rusali* veya *Rusalnaia nedelia* adı verilen festivaller düzenlenmekteydi. Festival sırasında

evler kayın ağacının taze dallarıyla süslenirken, genç kızlar ağaçları çelenklerle süslemekte ve khorovod adlı geleneksel halk dansını yapmaktaydı. Bu pagan dönem inanışa göre rusalkanın gölden ve diğer su kaynaklarında tarlalara su taşınmasını sağlayarak bereket getirmekteydi. Bazı anlatılarda rusalkaların su kuşlarına dönüştüğü ve ayaklarının perdeli olduğundan bahsedilmekte, geceleri ay ışığı altında şarkı söyleyip dans eden bu varlıkların saçlarının kuruması durumunda öleceğine inanılmaktadır. Slav masallarında sıkça rastlanılan rusalka kimi varyantlarda Yunan mitolojisindeki sirenler veya Alman Lorelei gibi insanların ölümüne sebep olan tamamen kötü yaratıklar olarak kiminde ise erkeklere gerçekten âşık olan çekici kızlar olarak tasvir edilmiştir. Rusalki Bulgaristan'da samovily olarak adlandırılmakta olup, vaftiz olmadan ölen kızların ruhlarının öteki dünyaya gitmeyip bu varlığa dönüşeceğine inanılmaktaydı. Nikolay Rimsky-Korsakov'un *Mayıs Gecesi* (1878) ve Anton Dvorkák'ın *Rusalka* (1901) adlı operaları Slav folklorundaki Rusalka karakterinden etkisinde yazılmıştır.

RUSOR [Roma Mitolojisi] Tellumo'nun (Tellus) arkadaşlarından birisi olup tarlaları ve mahsulü koruyan bir tanrı olarak görülen doğanın kişileştirilmiş gücüdür.

RUSTAM Bkz. Zaloğlu Rüstem

RUTBE [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kosta Rika'da yaşayan Guaymi halkının inanışında ilk insan Nankomala'nın karısı olan kültürel kahramanın adıdır.

RUŞEN [Türk Mitolojisi] Köroğlu'nun doğaüstü güçler kazanıp bu adı almadan önceki gerçek adıdır. Özbek varyant Guroğlu'nda ise Guroğlu'nun babasının adının Rövşan olması ve Guroğlu'nun adının bir mezarda doğduğu için doğum anında verilmesi soru işaretlerine sebep olmaktadır.

RUTH [Yahudi Mitolojisi] Davud'un büyükbüyükannesi ve Hristiyan geleneğinde İsa'nın atalarından kabul edilen Moavlı bir genç kız olup, Boaz adlı İsrailli bir adamla evlenmiştir. MÖ 400'lü yıllarda yazıya geçirilen bu öykü ırklar arası evlilikleri cesaretlendirmiştir. Tanah'ın Ketuvim kitabının içinde bulunan 5 megiladan birisi olan Rut kitabı Eski Ahit'te Hâkimler kitabı ile 1. Samuel kitabı arasında yer almaktadır. İsrail'de kıtlık yaşandığı bir dönemde Beytüllahimli Elimelek, karısı Naomi ile oğulları Mahlon ve Kilyonu yanına alıp komşu ülke Moav'a göç etmişse de buraya vardığında ölmüştür. Burada Mahlon Ruth, Kilyon ise Orpa adlı Moavlı kızlarla evlenmişse de bir süre sonra iki erkek de ölünce Naomi gelinlerine yeniden evlenmelerini tavsiye ederek ülkesine dönmeye karar vermiştir. Bununla birlikte Ruth, kayınvalidesini bırakmayacağını belirterek "Seni bırakıp geri dönmemi isteme! Sen nereye gidersen ben de oraya gideceğim, sen nerede kalırsan ben de orada kalacağım. Senin halkın benim halkım, senin Tanrın benim Tanrım olacak. Sen nerede ölürsen ben de orada öleceğim ve orada gömüleceğim. Eğer ölümden başka bir nedenle senden ayrılırsam, RAB bana daha kötüsünü yapsın" demiştir. Böylece iki kadın Beytüllahim'e dönmüş, Ruth kaynanasına bakabilmek için kocasının yakın akrabası olan Boaz adlı bir adamın tarlasında çalışmaya başlamıştır. Boaz ile Ruth ile evlenmişler ve Davud'un büyükbabası olan Ovet adında bir oğulları olmuştur.

RUTİ [Mısır Mitolojisi] Letopolis kentinde tapınılan bir çift aslanın adı olup, Şu ve Tefnut ile ilişkilendirilmekte ve ölüleri beselemekle görevlendirildilerine inanılmaktaydı.

RUTUL [Roma Mitolojisi] Orta İtalya'da Ardaia ve civarında yaşayan yerli halkın adı olup, İtalya'ya yerleşmeye çalışan Troyalıların lideri Aeneas'a karşı Turnus'un komutasında ayaklanmışlardır (Vergilius, Aeneid VII).

RÜBEZAHL Çek Cumhuriyeti ile Güneybatı Polonya arasında yer alan Karkonosze dağlarında yaşadığına inanılan kötü bir ruhun Almanca şalgam (rübe) ilişkili adı olup, Lehçe Liczyrzepa, Çekçe Krkonoš olarak bilinmektedir. Alman halkbilimci Johann Karl August Musäus'un (1735 – 1787) "Rübezahl adını nasıl aldı?" adlı öyküsünde yaratığın şalgam seven bir prensesi kaçırdıktan sonra yalnızlık çeken kızın eğlenmesi için şalgamları arkadaşlarına dönüştürdüğü aktarılmıştır. Kız, Rübenzahl'dan tarladaki şalgamları saymasını istemiş yaratık sayma işini yaparken (Almanca "zahlen") kız kaçmayı başarmış ama yaratık şalgam sayan anlamındaki adını almıştır.

RÜSTEM [Pers Mitolojisi] Firdevsî'nin Şehnâme'sinde (MS 1010/Hicri 400) Zal'ın oğlu olarak adı geçen kahraman Menuçehr'in hükümranlığı döneminde doğmuş, çocukluğundan itibaren cesareti ve mertliğini ispatlamış, filleri ve devleri öldürerek ün kazanmıştır. Menuçehr'in sarayında eğitim gören Rüstem daha 10 yaşındayken serbest kalarak insanlar için tehlike arz eden bir fili tek yumrukta öldürerek güç ve yiğitliğini göstermiştir. Delikanlılık çağında *Rakuş* adlı bir aygırı evcilleştirmiş akıllı at Rüstem'in iblis ve ejderhalarla olan savaşlarında bile sahibinin yanından ayrılmamıştır. Bir gün atı çalının kahraman atın ayak izlerini takip edince bilmediği bir kente varmış ve kralın kızı Tamine ile karşılamıştır. Tamine, atı kahramanı kendine getirmek için çaldığını ve Rüstem'in karısı olmak istediğini itiraf etmiştir. Prenses ile evlenen Rüstem iblislere karşı savaşına devam ederken, karısı Sohrab adlı bir oğul dünyaya getirmiştir. Yıllarca süren savaşlardan olayı evine dönemeyen Rüstem Zerdüşt dinini kabul etmemiş İsfendiyar adlı bir komutanı öldürmüşse de daha sonra babalarını öcünü almak isteyen oğulları tarafından kurulan bir pusuda hayatını kaybetmiştir. Rüstem ölmeden önce bir çatışmada bilmeden kendi oğlunu da öldürdüğünü öğrenmiştir.

Kral Keykavus bir gün Mazinderan kralının üzerine yürümüşse de hasmı Beyaz iblisi yardıma çağırmış, o da gönderdiği dolu fırtınası ile bir gecede Keykavus'un ordusunun büyük

kısmını yok etmiş dahası kralı da esir almıştır. Rüstem, kralı kurtarmak için yola çıkmış, Rakuş adlı atının da yardımıyla ormanda bir aslanın saldırısından kurtulmuş, gölde dev bir yılanı öldürmüş, bir vahada karşısına güzel bir kadın kılığında çıkan Kara iblisi kılıcıyla ikiye bölmüş, Aulad adlı yiğidi teke tek mücadelede yenip ondan kral Keykavus'un esir tutulduğu yeri öğrenmiştir. Sonunda yanında Aulad olduğu halde Yedi dağlar (Halt-koh) adlı bölgeye giren Rüstem burada 400 iblisin arasında geçmeyi başararak Beyaz iblisin mağarasını bulup, yaratığı öldürmüş, iblisin kalbini sökerek onu önceden iblislerce kör edilen Keykavus'un görme yeteneğini kazanması için kullanmıştır.

RUTİ Bkz. Aker

RÜBENSCHWANZ Almanya'da dağ hayaletlerinin adı olup, kısmen Wotan, kısmen Slav cinlerinin etkisiyle geliştirildiği sanılmaktadır.

RÜKÜŞ HANIM Ev sahibi olarak kabul edilen cin cinsinden yaratıkları çağırmamak için adlarını söylemektense başta 'iyi sıhhatte olsunlar' olmak üzere başka terimler kullanılmaktadır. Kadın cinsiyetine sahip bu varlıklara İstanbul'da 'Ibrık kalfa', Konya'da 'rüküş hanım' denmektedir.

RÜYA YİYEN Bkz. Baku

RÜYA ZAMANI [Aborijin Mitolojisi] Animist inanç sisteminde, günümüzde yeraltında yaşadığına inanılan Djanggawul ve kız kardeşleri gibi ata ruhlarının, uzun zaman önce şekillendirilen yeryüzünde şarkılar söyleyerek dolaştığı, insanoğlunu yarattığı, yeryüzünde bazı kutsal obje ve işaretler bıraktığı, klanlar oluşturup, insanlara totem, tabu ve dini ayinleri öğrettiği dönemin adıdır. Aruntalar gibi Merkez Avustralya'da yaşayan Aborijinler Rüya Zamanını Alchera veya Alcheringa, kuzeyde Arnhem Land bölgesinde yaşayanlar Bamum, Batı ve Güney Avustralya'da ise Tjukui, Güney Avustralya'da yaşayan Dieri halkı ise Mura-Mura olarak anmaktadır. Bkz. Aborijin Mitolojisi

RÜZGÂR Bkz. Kolpia

RÜZGÂR ANASI Sardinya halkının inanışında rüzgâra yön ve hareket veren öfkelendiğinde fırtınalar yaratan doğaüstü bir ruhun adı olup güzel bir kadın formunda tasvir edilmekte ve Sardinya dilinde 'Sa Mama e su Entu' olarak bilinmekteydi.

RÜZGÂR DAĞLARI [Çingene Mitolojisi] Orta Avrupa Çingenelerinin inanışında ölüler dünyasının bulunduğu mevkinin adı olup, dokuz beyaz köpek tarafından korunmaktaydı. Çingene halkının inanışında beden çürümeden önce ruh yolculuğuna başlamamaktadır.

RÜZGÂR KRALI [Çingene Mitolojisi] Yer ve Gök'ün beş oğlundan en güçlü olanının adı olup, tüm yüksek dağların sahibidir. Günahkâr insanların Ölüler ülkesine gitmeden önce kara kedi formunda cezalarını çektikleri Kedi Dağı da onun yönetimindedir. Bulan insana şans getiren Yıldırım taşlarının oluşmasını sağlamakta, çocuklarıyla birlikte Ateş Kralı'nın çocukları olan yıldırımları önlerine katıp kovalamaktadır.

RÜZGÂR TANRILARI [Yunan Mitolojisi] Eos ile Astreus'un Boreas, Euros, Notos ve Zephyros adlı dört oğlun olup, her biri ayrı bir yönden esen rüzgâra hükmetmekteydi.

RYANGOMBE [Afrika Mitolojisi] Baziba halkının inanışında tanrı Wamara'nın oğlu olup, sığır sürülerini koruyucu tanrısı kabul edilmekteydi.

RYONS [Britanya Mitolojisi] Yendiği düşmanlarının sakallarını koleksiyonuna katan bir kralın adı olup, Kral Arthur tarafından Balin ve Balan'ın yardımıyla öldürülmüştür.

RYUGİN [Japon Mitolojisi] Denizlerin kralı olarak da bilinen bir ejderhanın adıdır.

RYTİA [Yunan Mitolojisi] Apollon'un oğulları olarak kabul edilen Samothrakeli dokuz Korybant'ın annelerinin adıdır.

RYUGU [Japon Mitolojisi] Deniz tanrısı Ryo-Vo'nun denizin dibinde yer alan kırmızı ve beyaz mercandan yapılmış ve ejderhalar tarafından korunan sarayının adı olup Ruy Ku adalarının yakınında yer almaktadır.

RYUHWA [Kore Mitolojisi] Su tanrısı olan kıskanç babası tarafından kimse tarafından küçük bir odaya hapsedilerek herkesten saklanan tanrıçanın adıdır. Bununla birlikte güneş ışınları odaya girerek kızı hamile bırakmayı başarmıştır. Kız bir yumurta dünyaya getirmişse de babası bunu köpeklere atmış, köpekler yemeyince adam bu sefer domuzlara vermiş onlar da istemeyince yola atmış ama atlar yumurtayı ezmektense etrafından dolaşmayı tercih etmişlerdir. Kralın son olarak tarlaya bıraktığı yumurtayı kuşlar kanatlarıyla korumaya alınca adam vazgeçerek kızına geri vermiş, bir süre sonra kabuğu çatlayan yumurtadan okçu tanrı Kumong dünyaya gelmiştir.

RYUJİN [Japon Mitolojisi] Ejderha Kral adıyla da bilinen deniz tanrısının adı olup denizin dibinde Ryugu adı verilen sarayında yaşar; gelgit dalgalarını kontrol eder ve kaplumbağaları haberci olarak kullanırdı.

S

SA [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Kono halkının yaratıcı tanrısı olup adı "ölüm" anlamına gelmektedir.

SA NA DUNİYA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Hausa halkının söylencelerinde dünyayı boynuzları arasında tuttuğuna inanılan ilahi öküzün adıdır.

SAA [Mısır Mitolojisi] Aklın kişileştirilmiş formu olan tanrı Heliopolis dokuzlusunda da yer almakta ve Memphis kozmolojisinde Ptah'ın kalbine eşdeğer olduğu sanılmaktadır. Sia adıyla da bilinen tanrı yazı ile de ilişkilendirildiğinden genellikle papirüs tomarı taşıyan bir adam formunda tasvir edilmiştir.

SAB-DAG Tibet halkının inanışında kötü huylu bir ev ruhunun adı olup, eğer istekleri tatmin edilmezse sorun çıkarmaktadır.

SABA-LEİPPYA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Taungthus ve Savngtung Karen halklarının inanışında çeltik tarlaları üzerinde uçarak, ekili alanları koruyan kelebek formunda bir ruhun adıdır.

SABAHYILDIZI KADIN Bkz. Kuksu

SABAKTES [Yunan Mitolojisi] Özellikle çömlekçilere musallat olan yıkıcı iblislerden birisinin adıdır (diğerleri: Asbetus, Omodamus, Smaragus ve Syntribus)

SABALA Bkz. Kamadhenu

SABAN ALAYI Almanca konuşulan Güney Tyrol'de kış bitimini kutlamak için kutlanılan karnaval (Fasnacht) sırasında gerçekleştirilen bir geçit töreni olup Almancası "Pflugumziehen"dir. Saban alayının baharın dolayısıyla tarlalara bereket gelişini kutlamanın yanı sıra tarlada yaptığı işlerin zorluğunu vurguladığını şüphe olmasa da geçide katılanların iblis kıyafetleri giymesi dikkat çekicidir. Kostümler arasında en popüler olanı uzun saçlı, ayı benzeri görünümlü ellerinde sopa taşıyan gürültücü yaban adamı olup, Bulgar folklorundaki kukeri veya Anadolu-Yunan karakoncolos karakteriyle benzerliği dikkat çekicidir.

SABAZİOS [Yunan-Anadolu Mitolojisi] Trakya veya Frigya kökenli ata biner formda tasvir edilen gök tanrısının adı olup, kültürü MÖ 5. yüzyılda Yunanistan'a MÖ 2. yüzyılda Roma'ya dek yayılmıştır. Frigya'da Rhea veya Kybele'nin Yunan mitolojisinde ise yılan formuna giren Zeus ile Persephone'nin oğlu olduğuna, insanoğluna tarım ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrettiğine inanılmaktaydı. Frigya'da tarım ve ebelik ile ilişkilendirilen tanrı, Bassareus olarak da bilinmekteydi. Sabazios veya Sabos Romalılarca Dionysos ile ilişkilendirilerek Dionysos Sabazius adıyla anılmış, Titanlarca 7 parçaya ayrıldığına inanılmıştır (Aristoph. Av. 873, Cic. de Nat. Deor. iii. 23). Hint-Avrupa dil ailesi Frig dilinde –zios ekinin tanrı anlamına geldiği ve Latince deus, Yunanca Zeus kelimelerinin karşılığı olduğu sanılmaktadır. Bulgaristan'da Kırcaali'nin 15 km kuzeydoğusunda antik Thrak kenti Perperikon'daki tapınağın Sabazios'a ait olduğu sanılmaktadır.

Sabazios'un eli, MS 1-2. Yüzyıl (British Museum)

SABBE [Yunan Mitolojisi] Beresos ile Erymanthe'nin kızı olan İbrani kökenli bir tanrının adıdır (Pausanias X 12,9).

SABİN [Roma Mitolojisi] İtalya'nın en eski halklarından birisi olup Apennine dağlarında ve Roma'nın kuruluşundan önce Latium'un kuzeyinde yaşamaktaydılar. Söylenceye göre Roma'nın kuruluşundan sonra Sabin halkının bir bölümü kente yerleşerek asimile olurken geri kalanları dağlarda kabileler halinde yaşamaya devam etmiş ama Roma tarafından fethedilmelerinin ardından aynı kaderi paylaşmışlardır.

SABOS Bkz. Sabus, Sabazios

SABRİNA [Kelt Mitolojisi] İngiltere'nin güneybatısında bulunan Severn nehrinin tanrıçasının adıdır. Prenses Gwendolen ile evli olan kral Humber, Estrildis'e âşık olmuş ve kadından Sabrina adlı kızı dünyaya gelmiştir. Bir süre sonra kralın çekindiği kayınpederi hayatını kaybedince karısını ülkesine gönderen Humber, Estrildis ve Sabrina'yı yanına aldırmışsa da eski karısı babasının ordusuyla üzerine yürüyüp, anne kızı Severn nehrinde boğdurmuştur.

SABUS [Roma Mitolojisi] Sabin halkının ad vericileri olarak kabul edip, tanrı gibi tapındığı ilk kralı Sancus'un oğludur.

SAÇAYOJ Kuzeybatı Arjantin'de Tukuman, Salta ve Katamarca bölgeleri halkının inanışında çok uzun beyaz saçlara sahip, elinde uzun bir baston taşıyan tabiatüstü bir varlığın adı olup, 'Ormanın babası' adıyla da bilinir. Yerliler bir ağacı gereksiz yere keserlerse o ağacın kaybolmasını sağlayarak onları cezalandırmaktadır.

SAÇSIZ BAKİRE Bkz. Ho Hsien-Ku

SAD-EL [Yakındoğu Mitolojisi] El'in arazisi anlamına gelip cennet ile ilişkilendirilen terim Mısır söylencelerindeki Sekhet-Aaru'nun karşılığı olmalıdır.

SADB [Kelt Mitolojisi] Babasının bir düşmanı tarafından büyüyle geyiğe dönüştürülen bir kızın adı olup, rüyalarına girdiği kahraman Fionn mac

Cumhaill'e âşık olmuş, rüyasında hamile kaldığı adamdan bir de oğul dünyaya getirmiştir. Bir söylenceye göre kendisine büyü yapan adam tarafından öldürülmüş bir başkasına göre Fionn'un acımasız birisi olduğunu öğrenince kederinden ölmüştür.

SADHU [Hint Mitolojisi] Kendini dünya nimetlerinden soyutlamış, meditasyon yoluyla evrensel ruha karışmak isteyen Hindu çilekeşleri olup, Sanskritçe sadhu "İyi adam; kutsal adam" anlamına gelmekte ayrıca Yogi ve Sanyasi adlarıyla da bilinmektedirler. Saç ve sakalı birbirine dolaşmış şekilde dolaşan Hindistan ve Nepal'de mağara, orman ve tapınaklarda yaşayan Sadhular özveriyi (Sanyasa) simgeleyen safran rengi kıyafetler giymekte, alınlarında mezheplerine göre işaretler taşımakta olup, kadın olanlarına Sadhi denilmektedir. Hindistan'da sayıları 4-5 milyon arasında bulunduğu sanılan Sadhular halk tarafından kutsal görülüp, beddualarından korkulmakta ve "Baba" olarak adlandırılmaktadır. Şaiva ve Vaişnava adlı 2 büyük Sadhu mezhebi olup, ilki Şiva diğeri ise Vişnu ile avatarları uğruna özveride bulunmakta, her iki mezhep te Nagalar adı verilen ayrıca militan kollar barındırmaktadır.

SADHYA [Hint Mitolojisi] Büyük tanrılara yapılan ibadet ve ayinlere bekçilik eden önemsiz bir grup tanrı olup, sayıları 12-17 arasında değişmekte yeryüzü ile güneş arasında yaşamaktadır.

SADIK DOST Masal ve efsanelerde kahramanın ihanet nedir bilmez, dostları uğruna ölümü göze almaktan çekinmeyen yardımcısı veya yoldaşıdır. Babil destanı Gılgamış'ta bulunan Enkidu karakteri sadık dost motifinin yazılı tarihteki ilk örneği olup, Gılgamış'a pek çok macerasında eşlik ettikten, Gılgamış'ın kbiri yüzünden tanrılar tarafından öldürülmüştür. Hint destanı Ramayana'da Rama'nın kardeşi Lakşamana ağabeyinin en yakın arkadaşı ve yoldaşı olmuş, ikili Rama'nın karısı Sita'yı iblisler kralı Ravana'dan kurtarmışlardır. Alman masalı "Sadık John" da bir prensesi kurtarmaya çalışan prensin yoldaşı olan John, kuşdili bildiği için kargalarla konuşarak tehlikelerden önceden haberdar olmuş böylece pek çok kez kendi prensin hayatını kurtarmıştır. Kargalar John'a prensin limana yanaşan teknede bulunan ata binmesi düşerek ve gelinin ise düğün günü kıyafetini giydiğinde zehirlenerek öleceğini bildirmişlerdir. Atı öldüren veya kıyafeti yakan dahası bunları neden yaptığını söyleyen kişide tepeden tırnağa taşa dönüşecektir. Düğün günü gelin düşüp bayılınca kadını kurtarmak için sağ göğsünden 3 damla kan akıtan John prensesin hayatını kurtarmış ama taşa dönüşmemek için durumu prense anlatamamıştır. Prens eşinin göğsünü kanattığı için kızdığı John'a idam cezası vermiş, adam son anda nasıl olsa öleceği için durumu olduğu gibi anlatmıştır. John taşa dönüşürken gözyaşları içerisinde kalan prens hatasını anlamıştır.

SADİ (1184–1263) Ahlaki öğüt ve kıssadan hisselerle dolu Gülistan ve Bostan adlı eserleriyle tanınan İranlı şair Muslih Addin'in takma adı olup, Bağdat'ta eğitim almış, Haçlılar tarafından bir süre esir tutulmuştur.

SADKO [Slav Mitolojisi] Novgorod kökenli bir Rus manzum destanının (bylina) ve bu destanın kahramanının adıdır. Sadko, geçimini düğünlere giderek gusli adlı beş ya da yedi telli geleneksel enstrümanı gusli çalarak sağlamaktadır. Bazı nedenlerden dolayı zenginler onu düğünlere çağırmaktan vazgeçince, onuru kırılmış ve İlmen gölü kenarında hüzünlü bir şekilde enstrümanını çalmaya başlamıştır. Sadko'nun müziğini dinleyip beğenen su halkının kralı Morskoi, Sadko'ya altın tüylü balığı yakalamayı öğretir ve zengin tüccarlara giderek altın bir balık gördüğüne bahse girmesini tembihler. Sadko canı karşılığında dükkânlar olmak üzere altın balığı getireceğine dair bahse girmiş ve bahsi kazanarak zengin olmuştur. Pek çok ülkeye gidip ticaretten iyi para kazanan Sadko'nun gemisi bir gün rüzgârsız havada Volga nehrinin ortasında kalınca kahraman, denizcilerin su kralına hiçbir sunmadıklarını fark etmiş ve geminin yola devam edebilmesi için kendini denize atarak kurban etmiştir. Sadko'nun fedakârlığından sonra birden rüzgâr çıkmış, gemi sağ salim Novgorod'a varmıştır. Bununla birlikte Sadko ölmemiş, Morskoi'nin sarayına yüzerek, kral ve eşini müziğiyle eğlendirmiştir. Kral, Sadko'nun kendileriyle sonsuza dek kalmasını istemiş ve kızı Volkhova (Çernava) ile evlenmesine karar vermiştir. Prensese hala karısı Lubava'yı sevdiğini söyleyen Sadko su halkını uyutan esrarengiz bir rahip veya azizin sayesinde kaçmayı başarmıştır. Her seferinde mutlaka bir gemiye binerek mallarını satmak üzere yabancı ülkelere yelken açan Sadko öykünün sonunda karısına kavuşmuş ve birlikte mutlu bir yaşam sürmüştür.

SAE-NO-KAMİ Bkz. Dosojin

SAEHRİMNİR [İskandinav Mitolojisi] Valhalla'da yaşayan kahramanlar için tanrıların aşçısı Andhrimnir tarafından sihirli kazan Eldhrimir'de pişirilip yenilen sihirli domuzun adıdır. Söylenceye göre Saehrimnir her gün yakalanıp kesilip pişirilip yenilmekte ertesi gün yeniden yaşama dönüp aynı döngünün devam etmesi sağlanmaktaydı.

SAFA [Kafkasya Mitolojisi] Oset halkının inanışında silahlarla da ilişkilendirilip, ev içinde ateş yakılan ocağın koruyucusu kabul edilen bir tanrının adıdır.

SAFA ve MERVE TEPELERİ [İslam Mitolojisi] Mekke'de yer alan iki tepenin adı olup, Safa Ebu Kubeys dağının eteğinde Mescid'-i Haram'ın kuzeydoğusunda ondan daha kısa olan 400 m uzaklıktaki Merve ise Kuaykan dağının eteklerinde Harem'-i Şerif'in kuzeybatısında bulunmaktadır. İnanışa göre Hacer, oğlu İsmail'e su bulmak için iki tepe arasında koştururken Allah tarafından sınanmıştır. Kuran'da Bakara suresinde (2, 158) Safa ve Merve tepeleri arasında

say etmenin hac ve umrenin parçası olduğu bildirilmektedir. Bir başka söylenceye göre Safa tepesinde İsâf adlı bir erkek heykeli Merve tepesinde ise Nâile isimli bir kadın heykeli bulunmakta olup, Kâbe'nin bulunduğu alanda günah işledikleri için taşa dönüştürüldüklerine inanılmaktaydı. İslam öncesi dönemde Araplarca tanrı olarak görülüp tapınılan heykeller Müslümanların Mekke'yi ele geçirmesinin ardından yıkılmışlardır.

SAFEKH AUBİ Bkz. Seşat

SAFİY [İslam Mitolojisi] Muhammed'in savaş ganimetinin dağıtımından önce ganimet içinden seçip aldığı silah, at, zırh gibi eşyaların adı olup, Zülfikar adlı kılıç da Bedr savaşının ardından peygamberin eline bu yolla geçmiştir.

SAFURA Bkz. Zipporah

Odin ile Saga

SAGA [İskandinav Mitolojisi] **1.** Destan, şairlik ve tarih tanrıçasının adı olup, Sökkvabekkr (Batık Sahil) mevkiinde yaşamaktaydı. Manzum Edda'da Saga ile Odin'in Sökkvabekkr dalgalara karşı neşeyle içeceklerini yudumladıkları ayrıca Saga'nın misafirlerine altın kuplarda içecek ikram ettiği kaydedilmiştir. Saga'nın ayrı bir varlık mı yoksa Frigg'in görünümlerinden birisi olup olmadığı tartışmalıdır.

2. 12. yüzyıldan sonra çoğunlukla İzlanda'da yazıya geçirilmiş İskandinav efsanelerinin genel adı olup, İzlanda dilinde 'anlatılan' anlamına gelmektedir.

SAGAN HAN Bkz. Ak Han

SAGAPGİA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir efsaneye göre deniz ruhları tarafından çocuklarıyla birlikte esir alınan bir kadının adıdır.

SAGARİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lokrisli Aeas'ın oğlu ve Sybaris kentinin kurucusudur.

2. Sakarya nehrine adını veren kral Midas'ın oğlunun adıdır.

3. Yunan kaynaklarında Persler, İskitler (Herodot 1.2.15, 4. 5), Amazonlar (Aristarkhus 2.12 ii 10) ve Mossynoeci kabilelerinin kullandığı iki taraflı savaş baltasının adıdır.

SAGARİTİS [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Kybele'ye bakir kalacağına söz veren bereket tanrısı Attis'in birlikte olduğu perinin adıdır. Kybele, duruma öfkelenince Attis'i delirterek kendini hadım etmesine sebep olmuş, Sagaritis'in yaşadığı ağacı keserek perinin ölümüne sebep olmuştur (Ovid. Fast. IV 229)

SAGBATA [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında çiçek hastalığı ile ilişkilendirilen bir tanrının adı olup, Yoruba halkının tanrısı Şankpanna ile benzerdir.

SAGREMOR [Britanya Mitolojisi] Konstantinopolis İmparatoru'nun yeğeni olan bir Yuvarlak Masa şövalyesinin adı olup, Mordred tarafından öldürülmüştür.

SAGUENAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında kuzeyde bulunan, halkı zengin, sarışın insanlardan oluşan bir krallığın adıdır. Efsane, Algonkin halkının şefi Donakona'nın Fransa'ya esir olarak getirilmesinin ardından kendisinden (1530) derlenmiş olup, Kolomb öncesi Amerika kıtasına Avrupa kıtasından muhtemel bir yerleşimin kanıtlarından biri olabilir.

SAHABE [İslam Mitolojisi] Muhammed'e yetmiş iki seferinde eşlik eden arkadaşlarının adı olup, inanışa göre peygamberin söz ve davranışlarını sonraki kuşaklara aktarmışlar ve cennetle ödüllendirilmişlerdir.

SAHADEVA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre Pandava kardeşlerin en küçüğü olup, insan babası Pandu efsanevi babası Aşvinler annesi Madri, ikiz kardeşi ise Nakula'dır. Destanda yumuşak huylu, utangaç ve erdemli bir genç olarak bahsi geçen Sahadeva'nın kardeşleriyle ortak eşleri olan Draupadi'den Srutakarma adlı oğlu olmuşsa da daha sonradan Madra kralının kızı Vijaya ile evlenmiş ondan da Suhotra adlı bir başka oğlu olmuştur. Yudhişthira, Rajasuya özverisi için küçük kardeşini İndraprastha kralı yaptıktan sonra güneye göndermiş, Sahadeva'da bölgedeki krallara boyun eğdirip topraklarını genişletmeyi başarmıştır. Sahadeva, Kurukşetra savaşında Pandava ordusunun komutanı olmak istemişse de Yudhisthira ile Arjuna bu göreve Dhristadyumna'yı uygun bulmuştur. Bununla birlikte savaşta arabasında beyaz kuğu tasvirli bir bayrak taşıyan genç savaşçı yıllar önce hileli zar oyunu sırasında ettiği yeminini tutarak savaşın 17. günü Şakuni'yi yenmeyi başarmış, ayrıca Şalya'nın oğlu Rukmarantha'yı da öldürmüştür.

SAHSNOT [Anglosakson Mitolojisi] Sakson halkının milli tanrısı olup, adı "kılıç taşıyıcısı" anlamına gelmekte ayrıca Seaxneat veya Saxnot olarak anılmaktaydı. Sahsnot'un Tacitus'un onuruna kılıç dansları yapılan Töton tanrısı Tiwaz ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

SAHTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tuloyene halkının söylencelerinde yeryüzünü ateşe veren kötü bir ruhun adı olup, Koyote (veya Olle) sel tufanı yaratıp yangını söndürerek insanoğlunu yok olmaktan kurtarmıştır.

SAHU [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'na göre Khat'tan gelişen ruhsal bedene verilen isim olup öteki dünyada ölü tarafından kullanılacaktır.

SAJİGOR [Hint Mitolojisi] Hindukuş bölgesinde yaşayan Kalas halkının sembolü bıçak olup,

savaşla ilişkilendirilen en önemli tanrısının adıdır.

SAİR [İslam Mitolojisi] Dar el-Bawa adıyla da bilinen Cehennemin dördüncü katı olup, Mandeistler'in ceza çekmesi için ayrılmıştır (Kur'ân 4:11).

SAİTİS [Yunan Mitolojisi] Argopolis'te Lerna yakınlarındaki Pontinus dağında tapınağı bulunan Athena'ya verilen isimdir (Paus. ii. 36).

SAKA KUŞU Muhtemelen diken yemesine atfen Ortaçağ Avrupa'sında İsa'nın çarmıha gerilirken çektiği acılarla ilişkilendirilmiş, Rönesans döneminde İsa kimi zaman elinde bu kuşu tutarken tasvir edilmiştir.

SAKİ Brezilya masallarında bahsi geçen, avuçlarının ortasında birer delik olan tek bacaklı, kamışla sigara içen, istediği zaman görünmez olmasına sebep olan sihirli kırmızı bir başlığa sahip bir cücenin adıdır. İnsanlara zarar veren tehlikeli ve kötü niyetli bir yaratık olmasına rağmen başlığını çalanın arzularını yerine getirmektedir. Üç farklı Saki bulunmaktadır:

1. Saki Saçurá: kırmızı gözlüdür
2. Saki Pererê: kara derilidir
3. Saki Trikue: melezdir (mulatto)

SAKİ PERERE Brezilya halkının inanışında haylaz küçük melez veya zenci bir çocuk olup büyü yaparak kasırgaya dönüşebilen insanların eşyalarını saklamaktan hoşlanan, onları korkutmak için küçük şakalar yapan küçük bir çocuk veya cücedir.

SAKAR [İslam Mitolojisi] Cehennem Daru el-Bawar'ın büyücü ve falcılar için ayrılan beşinci katının adıdır adı olup, (Kur'ân 54:48) Arapça 'Yakıcı sıcak' anlamına gelmektedir.

SAKAT KRAL Bkz. Amfortas

SAKATUNİMA [İslam Mitolojisi] Güneş ve ay tutulmalarını açıklamak için üretilmiş bir söylenceye göre Allah'ın emriyle Cebrail tarafından öldürülen bir yılanın adı olup, melek yılanın baş ve gövdesini gökyüzüne atmış kuyruğunu ise yeryüzünde bırakmıştır.

SAKHAR [Yahudi Mitolojisi] Süleyman'ın kılığına bürünen bir iblisin adıdır. Söylenceye göre Süleyman kral Sidon'u öldürmekle kalmamış kızı Cerde'yi de cariyesi olarak alıkoymuşsa da kız uzun süre babasının yasını tutunca Süleyman kızı teskin etmek amacıyla cinlerine ölü kralın bir heykelini yapmalarını emretmiş ve kızın odasına koydurmuştur. Bununla birlikte bir süre sonra veziri Asaf'tan kız ve hizmetçilerinin heykele tapındığını öğrenince öfkeyle heykeli kırdırmış ve hatası için çöle giderek tanrıdan af dilemiştir. Bununla birlikte tanrı Süleyman'ı heykele tapınılan süre olan tam 40 gün boyunca Sakhar adlı cini onun kılığına sokarak Süleyman'ı ise kimsenin tanımadığı bir insanın kılığına sokarak cezalandırmıştır. Süleyman, ellerini yıkarken yüzüğünü çıkarıp hizmetçisi Emine'ye verip unutmuş, bir süre sonra Sakhar, Süleyman'ın kılığında ortaya çıkıp yüzüğü almış böylece krallığın tümüne hâkim olmuştur. 40 gün sonra ceza süresi dolunca yüzüğü nehre atan Sakhar kaçmış, başka insan kılığında dolaşan Süleyman bir balığın karnında rastladığı yüzüğü bulunca eski görünüm ve gücüne kavuşmuştur.

SAKHMET Bkz. Sekhmet

SAKIZ ADAM Bkz. Anansi

SAKRADHANUS [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'nın yayının adıdır.

SAKLAP [Türk Mitolojisi] Uruz Bey'in oğluna Oğuz Kağan tarafından verilen isimdir.

SAKPATA [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında çiçek hastalığı tanrısının adıdır.

SAKRE [Bask Mitolojisi] Kendisine zarar veren insanları lanetleyen kötü bir perinin adıdır.

SAKSAĞAN Kargagiller familyasından siyahbeyaz uzun kuyruklu bir kuşun adı olup, Avrupa folklorunda karga gibi saksağanda kötülük ve hastalığın alâmeti sayılırken tersine Çin'de iyi şans ile ilişkilendirilirdi. İskandinav mitolojisinde saksağanların ölü ruhları taşıdıklarına inanılmaktaydı.

SAKTİ Bkz. Şakti

SAKU İKAZUÇİ [Japon Mitolojisi] Sekiz şimşek tanrısından (İkazuçi) birisinin adıdır.

SAKUNİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Gandhari'nin kardeşi, Duryodhana'nın amcası olarak bahsi geçen kötü yürekli bir kumarbazdır. Yeğeninin Pandava ailesinden Kral Yudhiştira'nın tahtını hileli bir zar oyununda kazanmasını sağlamıştır. Sakuni, Kurukşetra savaşında yeğeninin yanında yer almış, Sahadeva şavaşında Pandavalardan birisi tarafından öldürülmüştür.

ŞAKUNTALA [Hint Mitolojisi] Bilge Viwamitra ile apsara Menaka'nın kızı olup Kral Duşyanta ile aşkı Abhijnana Şakuntalam adlı öyküde anlatılmıştır.

SAKYA [Budist Mitolojisi] **1.** Eski Hindistan'da, Budizmin kurucusu Siddhartha-Gautama'nın da mensup olduğu bir kabilenin ve Buda'nın babasının adıdır. Sakya aynı zamanda 4 önemli Tibet Budizmi okulundan birisinin adıdır (Diğerleri: Nyingma, Kagyu, Gelug). Sakya kelimesi 'solgun dünya' anlamına gelmekte ve güney Tibet'te Şigatse yakınlarında yer alan Sakya manastırının gri renkli manzarasına atfen kullanılmaktaydı.

SAKYAMUNİ Siddhartha Gautama'nın adlarından birisi olup 'Sakya kabilesinin rehberi' anlamına gelmektedir.

SALACİA [Roma Mitolojisi] Deniz dibinin tuzlu sularını yöneten bir deniz tanrıçasının adı olup, deniz tanrısı Neptune kendisiyle evlenmek isteyince Atlantik okyanusuna kaçmıştır. Neptune tanrıçayı bulması içi bir yunus balığı göndermiş, balık tanrıçayı sırtında geri getirmiş, evlenmiş ve üç çocukları olmuştur. Romalılarca Yunan tanrıçası Amphitrite ile ilişkilendirilmiştir. Deniz tanrıçası Venilia ise sığ kıyı sularından sorumluydu.

SALAMBO [Yunan Mitolojisi] Babil'de Aphrodite yerine tapınılan Astarte'nin adlarından birisidir (Etymologicum Magnum 1848:747).

SALAMİS [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Asopos'un kızlarından birisinin adı olup, deniz

tanrısı Poseidon tarafından Salamis adasına kaçırılmış, çiftin Kykhreus adlı bir oğulları olmuştur (Paus. i. 35. 2; Apollod. iii. 12. 7; Diod. iv. 72).

SALBATANU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de Mars gezegeninin kişileştirilmiş formu olan bir tanrının adıdır.

SALEM [Ugarit Mitolojisi] Akşam yıldızı Venüs gezegenine verilen isim olup, El'in oğlu kabul edilmekteydi. Salem aynı zamanda ABD'de Massachusetts körfezinde bulunan bir kent adı olup, ilk Püriten kolonilerinden birisidir. 1688-1700 yılları arasında kötü geçen hasat ve bir iki kişide görülen epilepsinin önayak olmasıyla yüz elli kişinin cadılık suçlamasıyla zindana atıldığı, elli beş kişinin sakat kalana dek işkence gördüğü ve yirmi kişinin idam edildiği cadı mahkemelerine ev sahipliği yapmıştır.

SALGANEUS [Yunan Mitolojisi] Apollon'un takma adı olup, Boeotia'da bulunan Salganeus kentiyle ilişkilidir.

SALI SALLANIR Anadolu'da salı günü çamaşır yıkamak, bazı ev işlerini yapmak ve yeni bir işe başlamanın hayır getirmeyeceğine inanılmaktadır. Ortaçağ'da Hıristiyanlar için kutsal kabul edilen İstanbul'un, Müslümanlar tarafından fethedilmesi başta Ortodoks Rumlar olmak üzere Hıristiyanlar tarafından acı ve yasla karşılanmış olup, Rumların zamanla İslamlaşmalarıyla bu inanış Anadolu Türkleri tarafından ödünçlenmiş olmalıdır.

SALİ HAÇAU [Moğol Mitolojisi] Butaçihan'ın dördüncü kuşaktan torununun adı olup, Aucan Boroul'un oğludur.

SALİH [İslam Mitolojisi] Thamudit kavmine gönderilen bir peygamber olup, halkını Allah'ın varlığına inandırmamış, kendisinden doğruyu söylediğini ispatlaması için bir mucize göstermesi beklenmiştir. Yonda İbn Amru adlı kabile lideri kendisine bir dişi deve ile kaya göstermiş bunların bir yavrusu olursa kendisine inanacağını ilan etmişse de Salih tanrıya dua ederek bu mucizenin gerçekleşmesini sağlamıştır. İbn Amru, yavruyu gördükten sonra Salih'e inanmışsa da halkının büyü bir bölümü inanmayınca tanrı tarafından yok edilerek cezalandırılmıştır.

SALİOS [Yunan Mitolojisi] Aeneas'ın yol arkadaşlarından birisinin adı olup Romalı Salien rahiplerine ve savaş danslarına adını vermiştir.

SALMAİL Bkz. Sammael

SALMAKİS [Yunan Mitolojisi] Halikarnassos yakınlarında (bugünkü Bodrum Bardakçı suyu ile ilişkilendirilen bir pınarın perisinin adı olup, tanrılar tarafından aşığı Hermaphrodite ile tek bir bedende birleştirilmiştir.

SALMAN [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Kuzey Arabistan'da tapınılan bir tanrının adı olup, Arapça 'barış, huzur' anlamına gelmektedir.

SALOME [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre Zebedee'nin karısı, James ile Yuhanna'nın annesi olup, İsa'nın çarmıha gerilmesine şahit olmuştur (Markos 15: 40). Hıristiyan söylencelerinde ayrıca İsrail'in Galilee bölgesinin yöneticisi Herodot Antipas'ın yeğeninin olduğu ve dans etmesi karşılığında Vaftizci Yahya'nın başının kesilmesini sağladığı kaydedilmiştir.

SALUKA JATAKA Buda'nın geçmiş hayatlarının anlatan masal koleksiyonu Jatakalardan 268 sayılı masalın adı olup, kıskançlığın anlamsızlığını vurgulamaktadır. Benares kralı Brahmadatta döneminde Buda büyük kırmızı ceket adlı bir boğa olarak gözde müridi Ananda ise kardeşi olan başka bir boğa olarak bedenlenmiştir. Küçük kırmızı ceket adlı kardeşiyle bir çiftlikte diğer ahır hayvanlarıyla birlikte yaşayan Buda bir gün Ananda'nın "bize ottan başka bir şey vermiyorlar ama Kereviz adlı domuzu pirinç lapasıyla besliyorlar" şikâyetine tanık olmuştur. Bunun üzerine Buda kardeşine sabırlı olmasını çiftlik sahibinin kızının düğün günü domuzun pişirilip yenileceği için besleneceği söylemiş gerçekten de birkaç gün sonra düğün günü geldiğinde domuz kesilip misafirlere ikram edilmiştir.

SALUS [Roma Mitolojisi] Devletin zenginliğinin (salus publica) kişileştirilmiş formu olan sağlık ve refah tanrıçasının adıdır. Yılan ve kâse gibi sembollerle birlikte tasvir edilen Salus'un Quirinal'da MÖ 320 yılında inşa edilmiş (Livius X, 1, 9) bir tapınağı bulunmaktaydı. Etrüsk kökenli olan Salus, zamanla Yunan mitolojisindeki sağlık tanrıçası Hygeieia ile özdeşleştirilmiş, Spes ve Diana ile ilişkilendirilmiştir.

SALMONEUS [Yunan Mitolojisi] Aeolus ile Enarete'nin oğlu, Sisyphus'un kardeşi olan Elis kralının adıdır. Salmone kentinin kurucusu olup, ilk karısı Alkidike'den Tyro adlı bir kızı olmasının ardından karısı ölünce Sidero ile evlenmiştir. Kaldırımları tunçtan bir yol inşa ettirip, etrafa alevli meşaleler (Zeus'un şimşeklerini taklit edercesine) fırlatarak kendini tanrı Zeus'la bir tutunca Zeus tarafından bir şimşekle vurularak öldürülmüş, Salmone şehri de yok edilmiştir (Apollod. i. 7. 3, i. 9. 8, Vergilius VI, 585, Hom. Od. xi. 235).

SALSABİL [İslam Mitolojisi] Cennette müminlerin suyundan içtiği bir çeşme ya da pınarın adıdır (Kur'ân 76:18).

SALTUKNÂME [Türk Mitolojisi] 13. yüzyılda Ebül Hayr Rumi adlı bir yazar tarafından derlenen Sarı Saltuk adlı dervişin hayatını konu alan efsane ve masal kitabının adı olup, Anadolu'da İslam'ın yayılışı ile ilgili pek çok efsaneyi barındırmaktadır.

SALUR [Türk Mitolojisi] Oğuzname'ye göre Dağ Han'ın en büyük oğlu ve yirmi dört Oğuz boyundan on altıncısının adıdır.

SALUR KAZAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre Kara Güne ile Koca Uruz'un ağabeyi, Burla Hatun'un kocası ve Uruz'un babası olan Oğuz beyinin adıdır. Bayındır Han'ın damadı ve 'İç-Oğuzlar' boyunun hükümdarı olan Salur Kazan, oğlu kâfirlere esir düşünce onu kurtarmak için Bamsı Beyrek, Deli Dündar gibi namlı Oğuz yiğitleriyle birlikte savaşa gitmiş ve kâfir kralı Kara Tuga'yı yenip, Uruz'u kurtarmayı başarmıştır.

SALYANGOZ HANIM İnsana dönüşebilen bir hayvanla evliliği konu alan bir Kore masalının adıdır. Yalnız yaşayan genç bir çiftçi tarlasında dolaşırken "keşke yemeğimi paylaşacak birisi olsaydı" şeklinde mırıldanınca derinden bir kadın sesinin "yemeğini benimle paylaşabilirsin" cevabını verdiğini duymuş ama ne kadar aradıysa sesin sahibini bulamamıştır. Bu olay birkaç kez tekrarlandıktan sonra pek düşünmeden bir salyangozu kil çanağına koyup evine götürmüş, ertesi sabah uyandığında kendisini mükemmel bir kahvaltı masasının beklediğini görmüştür. Akşam yemeğinde de aynı sahne tekrarlanınca ertesi sabah çok erken kalkmış ve çanağın içerisinden güzel bir kadının çıktığını görmüştür. Kadına evlenme teklif edince salyangoz kadın tamamen insan formuna bürünmüş ve birlikte mutlu bir yaşam sürmeye başlamışlardır. Bununla birlikte bölgede adamlarıyla birlikte geçen ülkenin kralı kadının güzelliğinden etkilenip kendine istemiş, çiftçiye krallığı karşılığında karısını ortaya koyması şartıyla üç aşamalı bir yarışma önermiştir. Karısı çiftçiye yüzüğünü vererek bunu denize atması açılan kapıdan babası Ejderha kralın yanına giderek kayınpederinden yardım istemesini öğütlemiş, genç adam da denileni yapmıştır. Çiftçi ağaç kesme, at ve kano yarışmalarında kralın yaptığı hilelere karşı Ejderha Kralın görünmez ayrımı sayesinde başarılı olarak, ülkenin tahtına oturmaya hak kazanmıştır.

Bkz. Kunduz Kız ile Salyangoz Çocuk

SAM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Nuh'un oğullarından en büyüğü ve Yafes'in ağabeyi ve Elam, Asur, Aram, Arpakşat ve Lut'un babası olup, Sami halkının atası kabul edilmektedir (Tekvin 10: 21). Sam, oğlu Arpakşat'ın Tufan'dan 2 yıl önce gerçekleşen doğumu sırasında 100 yaşında olmasına karşın 500 yıl daha yaşamış yani 600 yaşında ölmüştür (Tekvin 11: 10).

SAM AMCA Amerika Birleşik Devletleri yurttaşları ve hükümetinin takma adı ve sembolüdür. Redingot giyen, Amerikan bayrağı renk ve sembolleriyle dolu uzun bir şapka takan, beyaz saçlı, keçi sakallı zayıf ve beyaz tenli Amerikalı bir erkek formunda tasvir edilir. Terim ilk olarak 1812 yılında New Englandlı muhaliflerce federal hükümetin politikalarına tepki olarak aşağılayıcı bir lakap olarak kullanılmıştır. Ardından 1832 yılı karikatürlerinde görülmüş, 1961 yılında Amerikan kongresi tarafından milli sembol olarak kabul edilmiştir. James Montgomery Flagg'in 1. Dünya savaşı için asker toplama amaçlı hazırladığı "seni istiyorum" (I want You) propaganda posteri Sam Amca'nın dünya çapında üne kavuşmasını sağlamıştır.

SAM HART ABD'nin New Foundland bölgesi folklorunda şeytanla at yarışı yapıp kazanan kurnaz bir atlının adıdır. Rahip kıyafeti giyen siyah bir atlı ile yarışa girişen Woburnlu Sam Hart rakibinin şeytan olduğunu anlayınca kilise arazisine girmiş ve kiliseye yaklaşınca huysuzlaşan siyah atın hasmını sırtından atmasını sağlamış, böylece şeytanın parasını ve atını almaya hak kazanmıştır.

SAMA BOLOWA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nzema (Akan) halkının inanışında yeraltı tanrıçasının adıdır.

SAMA VEDA [Hint Mitolojisi] Dört Veda grubundan birisinin adı olup, Soma törenlerinde kullanılan ilahileri içermektedir.

SAMAEL Bkz. Sammael

SAMAİN 1 Kasım günü İskoçya ve İrlanda'da kış mevsimi ile de ilişkilendirilen ölüm tanrısını onurlandırmak için kutlanılan Kelt festivalinin adı olup, insan ve hayvan kurbanını da içermekteydi. Julius Caesar, Galyalıların Dis Pater'i olarak adlandırdığı ölüm tanrısı kutlamaları hakkında bilgi vermiştir. Papa IV. Boniface döneminde Samain festivalinin kutlandığı gün içeriği değiştirilerek Batı Kilisesince Azizler günü olarak kutlanmaya başlanmıştır.

SAMANTABHADRA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde beş Dhyani-Bodhisattva'dan birisi olup, meditasyon ve ilahi nezaketle ilişkilendirilmektedir. Samantabhadra, Şakyamuni Buda ve Bodhisattva Manjusri ile birlikte Şakyamuni üçlemesini oluşturmaktadır. Fil üzerinde elinde mücevher bir tomar kâğıt taşır formda tasvir edilen Samantabhadra, Avatamsaka Sutra'ya göre Boddhisattvaların on büyük yemininin hazırlayıcısıdır. Samantabhadra Tibet'te ilk Buda Adhibuddha ile özdeşleştirilen Samantabhadra, Kun-tu-bzanpo, Çin'de Buxian, Japonya'da Fu-gen adıyla bilinmektedir.

SAMAN YAVKUY [Türk Mitolojisi] Oğuzname'de Samânilerin atası olarak geçen efsanevi kişinin adıdır.

SAMANTABADRA [Hint Mitolojisi] Adaletin kişileştirilmiş formu olup, Kakrapani adıyla da bilinmekteydi.

SAMANYOLU 1. [Roma Mitolojisi] Hercules'i emziren Juno'nun memesinden gökyüzüne dökülen süt damlalarından oluştuğuna inanılmaktaydı.

2. [Maya Mitolojisi] Dünya ağacı Yax İmix Khe (ilk yeşil ipek pamuk ağacı) Samanyolu ile özdeşleştirilmekteydi.

3. [Fin Mitolojisi] Linnunrata (kuşların yolu) adıyla bilinmekte, kuşların tepsi şeklindeki dünyanın uç noktası olan Lintuko-to'ya kadar uçup geri döndükleri sanılmaktaydı.

4. [Kelt Mitolojisi] Caer Gwydyon adıyla bilinmekte ve ölü ruhların gittiğine inanılmaktaydı.

5. [Çin Mitolojisi] Han adıyla bilinmekteydi.

6. [Mısır Mitolojisi] Hathor, Nut ile birlikte Samanyolu ile ilişkilendirilmekteydi.

Ayrıca Bkz. Amana, Amano Kawa, Aryaman, Çinvay, İka-Roa, Mixkoatl

SAMARİT Bkz. Samiriler

SAMBA [Hint Mitolojisi] Krişna ile Jambavati'nin yakışıklı, sevimli ama adı dine saygısızlığıyla kötüye çıkmış oğlunun adı olup, bir keresinde hamile kadın kılığına girerek üç kutsal adama doğacak çocuğunun cinsiyetini sormuştur. Bilgeler çocuk değil demir bir sopa doğuracağını bu sopayla Yadu'nun soyunu kurutacağı ama

senin Samba'nın da felaket getireceği kehanetinde bulunmuştur. Gerçekten de demir sopanın ok ucu olarak kullanılan bir parçası sonradan Jaras tarafından Krişna'yı öldürmek için kullanılmıştır. Babası tarafından lanetlenip, cüzzam olan Samba güneş tanrısı Surya'ya dua edip, Çandrabhaga nehrinde yıkanınca iyileşmiş bu yüzden şükran ifadesi olarak Surya onuruna bir tapınak inşa etmiştir.

SAMBARA [Hint Mitolojisi] **1.** Divodasa'ya yardım eden İndra tarafından 99 kalesi yıkıldıktan sonra yüzüncü kalesinin içinde bulunup öldürülen bir iblisin (asura) adıdır.

2. Hindu aşk tanrıçası Mayavati ile evlenmiş, Krişna ile Rukmnin çocuğu Pradyumna'ı kaçıran kötü bir karakterin adı olup, çocuk esaretten kurtulduktan sonra Sambara'yı öldürüp karısıyla evlenmiştir.

SAMBATA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan Gallas halkının inanışında dini tatil günlerinin tanrılaştırılmış formunun adıdır.

SAMBO-KOJİN Bkz. Kojin

SAMHOGAKAYA [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde en önemlisi Amita olan tanrısal Budaların adı ve üç trikayadan (diğerleri: Dharmakaya, Nirmanakaya) birisidir.

SAMDZİMARİ [Kafkas Mitolojisi] Gürcü kahraman Giorgi'nin kız kardeşi olup, Kadzhia adlı demirciler tarafından esir edilmişse de ölü bir atın derisinden yaptığı kıyafetle haydutların inine girip tümünü öldürmeyi başarmış, demircilerin eşyalarına el koyup, kız kardeşini kurtarmıştır. Başlangıçta evlilik tanrıçası olan Samdzimari'ye sonradan Hıristiyanlığın etkisiyle kötü nitelikler yakıştırılmış, karılarının kılığına girerek erkekleri baştan çıkardığına dair öyküler kaydedilmiştir.

SAMEBİTO Japon masallarında bahsi geçen parlak yeşil gözlü, sivri sakallı, siyah tenli bir canavarın adı olup, Totara adı kahraman tarafından okyanustan kovulmuştur.

SAMHAİN [Kelt Mitolojisi] Kış başlangıcında Kelt takviminin başlangıcına denk getirilerek kutlanılan bir festival olup, İrlanda'da Geimredh, Cornwall'da Allantide adlarıyla bilinmekteydi. Ayrıca Bkz. Beltaine, Lugnasad, Oimelc.

SAMİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı Maeander'in kızı, Ankaeus'un karısı ve Samos'un annesidir (Paus. vii. 4. 2).

2. Hera'nın bir tapınağını barındıran Samos adasına atfen konulan takma adlarından birisidir (Paus. vii. 4. 4).

SAMİASA [Yahudi Mitolojisi] Ölümlü bir kadın ile birlikte olduğu için burnu delinerek yeryüzünde mahsur bırakılmış bir meleğin adı olup, ay ve güneşi hareket ettirme gücüne sahiptir. Lord Byron'un manzum dramlarından Yeryüzü ve Gökyüzünde bahsi geçen melek çeşitli Yahudi söylencelerinde Azza ve Uzza olarak da anılmıştır.

SAMİL Bkz. Sammael

SAMİRİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya ve Peru'da yaşayan Aymara halkının atalarının ruhlarının hala yaşadığına inanılan tepe, göl ve göllerin adı olup, kutsal kabul edilen bu mekânlar güç kazanmak amacıyla Aymaralarca ziyaret edilmekteydi.

SAMİRİLER [Yahudi Mitolojisi] MÖ 722 yılında Babil sürgünü sırasında Yahudilerin arkalarında bıraktıkları topraklara Asur kralı tarafından özel olarak gönderilip yerleştirilen halk olup, yerleştirildikleri Gerizim dağı çevresindeki bölgeye Samiriye adı verilmekteydi. Tanah'a göre Samiriler bölgede yaşayan aslanların saldırılarından bunalıp, sorunun topraklarına yerleştirildikleri halkın dini inançlarını benimseyerek aşılacağını düşünmüştür. Samiriler, Asur kralından bu konuda yardım isteyince Yahudi sürgünlerin arasından bir hahamı yeni yerleşimcilere Tanah'a dayalı dini kuralları aktarmıştır. Günümüzde var olmayan bu Yahudi topluluğu kendisini Bene-Yisrael (İsrail'in çocuğu) ve Şamerim (dikkatli olanlar) olarak adlandırmaktaydı.

SAMİRİYELİLER Bkz. Samiriler

SAMİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un takma adı olup, Elis'te Samikus kenti ve Samos adasında bulunan tapınaklarına atfen konulmuştur (Paus. vi. 25. 5).

SAMJNA [Hint Mitolojisi] Güneş'in karısının adı olup kocasının parlaklığından bunalınca kısrak kılığına girerek ormanda saklanınca güneş kendisini aygıra dönüştürerek Samjna ile birleşmeyi başarmış, bu birliktelikten Aşvin adıyla bilinen at kafalı ikiz tanrılar, ölüm tanrısı Yama ve kız kardeşi Yami doğmuştur. Samjna güneş ışınlarının gücünün yarı yarıya azaltılmasından sonra gökyüzüne dönmeye ikna olmuştur. Benzer öykü Saranyu ve Uşsas için de anlatılmaktadır.

SAMMAEL Yahudi folklorunda ve MS 3. Yüzyıl yazılı kaynaklarında ölüm meleğine verilen isimlerden birisi olup (diğerleri: Satanil, Samil, Salmail), genellikle kötü olmasına karşın kimi zaman cömert ve yardımsever olduğu da görülmektedir. Yeryüzünde henüz ölüm yokken tanrıdan tüm varlıklar için öldürme yetkisi almış ama tanrının verdiği yaşam süresine saygı göstereceği sözünü vermişse de tutmayıp ailesini iki tilkiyi de öldürmeye kalkmıştır. Zeki hayvanlar ailelerinin yeni öldürüldüğünü kendilerinin de öldürüldüğü iddiasıyla Sammael'den suya bakmasını istemiş tilkilerin sudaki yansımasını görüp bunların boğulmuş iki farklı tilki olduğunun sanan melek tilkilerin gitmesine izin vermiştir. Lilith ile cinsel ilişki yaşayan melek sonradan Şeytan ile özdeşleştirilmiştir.

SAMMASAMBUDHA [Budist Mitolojisi] Yedi uyurlardan birisi olarak görülen Buda için kullanılan unvandır.

SAMMURAMAT Bkz. Semiramis

SAMNİTLER [Roma Mitolojisi] İtalya'nın yerli halklarından birisi olup, Hirpini, Caudini, Caraceni ve Pentri kabilelerinden oluşmaktaydı. Sabin halkının soyundan geldiği sanılan Samnitler MÖ 354'de Galyalılara karşı Roma ile ittifak yapmışlarsa da sonradan karşı tarafa geçmiş hatta Pyrrhus ve Hannibal'a yardım sağlamışlar-

sa da MÖ 82'de Sulla tarafından tarih sahnesinden silinmişlerdir.

SAMON [Yunan Mitolojisi] Hermes ile Arkadaia'daki Kyllene dağının perisi Rene'nin oğlu olup, Dardanos ile birlikte gittiği Samothrake adasına yerleşmiştir.

SAMPAİT [Kelt Mitolojisi] İrlanda'da bir mevki adı olup, söylenceye göre adını Crechmael adlı birisi tarafından tecavüz edilmek istenen koyun çobanı güzel kızdan almıştır. Sampait hasmını domuz gibi bağlamayı başardıktan sonra kafasını ezerek öldürmüştür.

SAMPATİ [Hint Mitolojisi] Ramayana destanına göre Surya'nın arabacısı Aruna, iki oğlundan birisi (diğeri: Jatayu) olan akbabanın adı olup, çocukluğunda kardeşiyle yarışırken kardeşini kurtarmak için güneşe fazla yaklaşınca yanan kanatlarını kaybetmiştir. Bununla birlikte Rama ile dostça geçinen maymunlara Sita'nın Ravana tarafından Lanka adasına kaçırıldığını söylediğinde kanatları yeniden çıkmıştır.

SAMPO [Fin Mitolojisi] Fin manzum destanı Kalevala'da (1835) büyücü Vainamoinen'in isteğiyle demirci İlmarinen tarafından Kuzey diyarı Pohjola'nın büyücü hanımı Louhi için yapılan ve sahibine şans getirdiğine inanılan sihirli bir objenin adıdır. Tam olarak ne olduğu bilinmeyen Sampo'nun yapımı sırasında kuğu tüyü, arpa, bir fıçı inek sütü ve dişi bir koyunun yünü kullanılmış olup, Kalevala'daki ifade ve çizimlerden samponun tahıl, altın ve tuz öğüten üç yüzlü bir el değirmeni olduğu anlaşılmaktadır. Sampo, Pohjola diyarının hanımı Louhi'ye kızının karşılığı olarak verilmişse de Pohjola tarlalarının bereketi artarken diğer ülkelerde toprağın verimi düşünce Vainamoinen ile arkadaşları sampoyu çalmaya karar vermişlerdir. Vainamoinen bir gemi inşa ederken, İlmarinen'de kahraman için bir kılıç dövmüş ardından Lemminkainen'de ekibe katılmasıyla hep birlikte kuzey diyarına doğru yola çıkmışlardır. Bir öküzün yardımıyla sampoyu çalmayı başaran kahramanlar geri dönüş yolunca kendilerini dev bir kuş formuna girerek Louhi'den kurtulmak isterken sampoyu kayıktan denize düşürmüşlerdir. Söylenceye göre sampo çalışmaya devam etmekte ve tuz öğüterek denizi suyunun tuzunu arttırmaktadır.

SAMRU Bkz. Simurg

SAMSHİN HALMONİ [Kore Mitolojisi] Üç doğum tanrıçasının adı olup, doğum günleri kutlanırken bu tanrıçalara pirinç lapası, şarap ve soya sosu ikram edilmekteydi.

SAMPSA [Fin Mitolojisi] Bütün kışı uyuyarak geçiren bitkilerin filizlenmesi ve büyümesinden sorumlu tutulan tanrı olup, adı "kamış, saz" anlamına gelmekteydi. Kış boyunca uyuyan Sampsa Pellervoinen ilkbaharda uyanarak orman, bataklık, çayırlık hatta kayalık alanlarda bitkilerin ekimine başlamaktaydı.

SAMSAME [İslam Mitolojisi] Sahabelerden birisi kabul edilen Arap komutan Halid bin Said'in kâfirlere korku salan kılıcına verilen isimdir.

SAMSARA Hinduizm, Budizm, Caynacılık ve Sihizm dinlerinde yeniden doğum döngüsünün adı olup, Sanskritçe 'dünya' anlamına gelmekteydi. Samsara'nın sonsuz ölüm ve yeniden doğum çarkından çıkış Budistlere göre aydınlanma (bodhi) Hindular'a göre ise kurtuluş (Mokşa veya Mukti) yöntemleri ile gerçekleşmektedir.

SAMSEONG [Kore Mitolojisi] İnsanlardan önce Yangeulla, Koeulla ve Pueulla adlı üç yarı tanrının yaşadığı Doğu Çin Denizi'nde yer alan Çeju adalarına (Çju-do) ilk yerleşimi anlatan bir efsanenin adıdır.

SAMSON [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit (Yargıçlar 13-16) ve Yeni Ahit'te (İbraniler 11:32) bahsi geçen olağanüstü güçlü bir Nasıralının adı olup, Filistinli yerlilere karşı mücadele eden Yahudi göçmenlerin gücünün sembolüdür.

Uzun süre çocuksuz yaşayan Danoğulları kabilesinden çiftçi Manoah ile kısır karısının bir melek tarafından doğacağı ve gelecekte İsrailoğullarına liderlik edeceği müjdelenen oğlu olan Samson saçını kesmemek, şarap içmemek ve ölüye el sürmemek üzere ant içip kendini Tanrı'ya adamıştır. 300 tilkinin kuyruğuna yanan dallar bağlayıp saldığı Filistin topraklarını ateşe veren, bir eşeğin çene kemiğiyle bin Filistinliyi öldüren Samson yakalanıp bağlanmışsa da olağanüstü gücüyle bağlı olduğu Gazze kentinin kapılarını sökerek kaçmayı başarmıştır. Bununla birlikte Samson'un Filistinli kadınlarına olan düşkünlüğü yüzünden andına ihanet etmesi mahvına yol açmıştır. Timna kentinde gördüğü Filistinli bir kızla evlenen kahraman düğün sırasında kız tarafıyla kavga etmiş, karısının geri götürülmesi üzerine Timna'ya inip çok sayıda Filistinliyi öldürmüştür. Sorek vadisinden bir başka Filistinli kadın Dalilah'a âşık olan Samson olağanüstü gücünün kaynağının saçları olduğunu ağzından kaçırınca kadın kahramanın uykusunda saçlarını kesmeyi başarmış, böylece gücünü yitiren Samson Filistinliler tarafından bir zindana atılmıştır. Kapatıldığı zindandan çıkarıldığında yalvarmasını duyan Yehova tarafından saçları yeniden uzatılarak gücü iade edilmiş, götürüldüğü Dagon tapınağının sütunlarını yerinden sökerek çökmesini sağlamış, kendisiyle birlikte kendisini esir alanları da öldürmüştür (Hakimler 16:4-30). Samson adı, İbranice şemeş 'güneş' kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

SAMUDRA MANTHAN Bkz. Okyanusun Çalkalanması

SAMUEL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te adını verdiği 1 ve 2. Samuel kitaplarına göre İsrail halkının liderlerinden birisi olup, Elkanah ve Hannah'ın oğludur. Kuran'da adı anılmamakla birlikte peygamber kabul edilmekte ve İslamî karşılığının İsmail olduğu sanılmaktadır (Kur'ân 2: 246-7). Daha çocukken bir gece Yahveh'in sesi duyan Samuel Musa'dan sonra halkına uzun süre bir araya tutmuş, ardından halkının arzusuna uygun olarak Saul'u İsrail kralı olarak kutsamıştır.

SAMUKAN [Mezopotamya Mitolojisi] Gılgamış Destanı'nda vücudu kıllarla kaplı bir çoban olup, sığırların tanrısı olarak bahsi geçmektedir.

SAMULAYO [Polinezya Mitolojisi] Fiji savaş ve ölüm tanrısının adı olup, yeraltında yaşadığına inanılmaktaydı.

SAMVARA 1. [Budist Mitolojisi] Tantrik Budizm'in kabul töreni tanrısının adı olup dört yüzlü, yirmi kollu tacında beş kafatası taşıyan bir varlık olarak tasvir edilmekteydi. Sembolü yılan dişil karşılığı Vajravarahi olan Samvara, Kakrasamvara adıyla da bilinmekteydi.

2. [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışta Tattva olarak da bilinen temel gerçekliklerden birisi olup, ruh bilincine gerekli karmanın girişinin tıkanması halini ifade etmektedir.

SAN HUANG [Çin Mitolojisi] MÖ 2852-2696 veya 2592-2490 yılları arasında hüküm sürmüş Fu Hsi, Şen-Nung ve Yen-ti adlı üç efsanevi Çin imparatorunun adı olup, kelime anlamı 'üç soylu'dur.

SAN KİNG [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte üç cennetin bu cennetlerde yaşayan üç tanrının adıdır. Bu cennetlerden Yu-king'de Yuan-şi tianzong, Şang-king'de Ling-bao tian-zong ve Taiking'de Tao-de tian-zong yaşamaktaydı.

SAN PHRA PHUM Her Tayland evinde bulunan eve bereket ve sükûnet getirdiğine inanılan ev ruhlarının adıdır.

SANA [Kafkas Mitolojisi] Nart efsanelerinde tanrılar tanrısı Tha'nın fıçısında saklanan tanrıların içeceği olarak bahsi geçen, ruhu kanatlandırıp, cesareti arttırdığına inanılan lezzetli bir içkinin adıdır. Söylenceye göre güzel bir savaşçı kız olan Sana âşık olduğu genci tanımayıp savaş meydanında öldürünce aynı silahla kendi canına da kıymış, iki gencin kanları karışıp, içenlere cesaret ve güç veren bir pınara dönüşmüştür. Sana'nın tanrıça Setenaya'nın bir formu olduğu sanılmaktadır.

Yılda bir kez Mutluluk Dağı'nda yaşayan yaşam tanrısı Psatha'nın yanına giden orman ve avcılık tanrısı Mezitha, ev tanrısı Sosreş, demircilik tanrısı Tkepş ve bereket tanrısı Thagelec yanlarına yeryüzünde yaşayanların en cesur ve güçlüsünü çağırıp, bir boynuz ikram edilerek Sana adlı kızın adıyla bilinen bu pınarın suyunu hep birlikte içmekteydi. Nart kahramanı Sosruko Mutluluk Dağına çıktığında içi sana dolu fıçıyı Mutluluk Dağı'ndan aşağı fırlatarak tüm insanların içkiyi tanımalarını sağlamıştır.

SANAM [İslam Mitolojisi] İslam öncesi Arap inançlarında bir tanrı adı olup, Kur'ân-ı Kerim'de (7:138) kâfirlerin tapındığı bir tanrı olarak anılmaktadır. İsrail ve Suriye'de yapılan arkeolojik kazılarda bu tanrıya ait heykeller bulunmuştur.

SANAKA [Hint Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Brahma'nın zihninden doğup Kumara adıyla bilinen dört oğlundan birisinin (diğerleri: Sanatana "ebedi", Sananda "neşeli" ve Sanatkumara "ebedi gençlik") adı olup, "eski" anlamına gelmektedir.

SANANDA Bkz. Sanaka

SANANE [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında insan yerleşimlerinin uzağında çalılık alanlarda ikamet ettiğine inanılan avcılık tanrıçasının adıdır. Kuş tanrıça Komifilo'nun kız kardeşi olan cesur ve güçlü tanrıçaya özellikle avcılar tapınmaktaydılar.

SANAPE [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Karadeniz seferi sırasında Paflagonya'ya kaçarak hayatta kalabilmiş bir Amazon kadınının adı olup, orada bir kralla evlenmiştir. Şarapla arası iyi olan kadına Paflagonya dilinde sarhoş anlamına gelen Sanape adı verilmiş daha sonra adı Sinope'ye dönüşen Sinop kenti için kullanılmıştır (Apollod. Argonautica, 2. 946).

SANATANA Bkz. Sanaka

SANATKUMARA Bkz. Sanaka

SANBİKİ SARU Bkz. Üç Bilge Maymun

SANCAYA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında kör kral Dhritaraştra'nın danışmanı ve arabacısı olup savaş öncesinde Pandava ve Kurular arasında aracılık yapmıştır. Ermiş Vyasa'nın bağışladığı kehanet yeteneği sayesinde savaştan önce Kuruların Arjuna ve Krişna tarafından yok edileceğini görmüş, Dhritarştra'ya Kurukşetra savaşını dolayısıyla Bhagavad Gita'yı anlatmıştır ki Bhagavad Gita öyküsü "Sancaya dedi ki" (Sanskritçe 'Sanjaya uvāca') sözleriyle başlamaktadır.

SANCUS [Roma Mitolojisi] İtimat, güven ve yemin tanrısının adı olup, Sabin kökenli tanrı Romalılarca Apollo veya Jüpiter ile özdeşleştirilmiş, Semo Sancus, Dius Fidus ve Fidius olarak da anılmıştır (Ovidius Fast. VI, 213).

SANDAKUS [Yunan Mitolojisi] Suriye'den Kilikya'ya göçüp burada Kelenderis kentini kuran bir kahraman olup, Astynous'un oğlu, Phaethon'un torunu, Pharnake'nin kocası ve Kinyras'ın babasıdır (Apollod. iii. 14. 3).

SANDALPHON [Yahudi Mitolojisi] Bir ayağı yerde başı gökyüzünde cennetin kapısına dek uzanan bir meleğin Yunanca 'sandalet giyen' anlamına gelen adı olup, bazı dini metinlerde baş melek olarak geçmektedir.

SANDARAMET Bkz. Spandaramet

SANDMAN Bkz. Kum Adam

SANG GALA RAJA [İslam Mitolojisi] Malay halkının söylencelerinde Hint tanrısı Şiva'nın cin haline dönüştürülmüş bir formu olup, Habil ile Kabil'in kanından veya Cebrail tarafından öldürülen Sakatimuna adlı dev yılanın cesedinden oluştuğuna inanılmaktaydı.

SANGARİUS [Yunan Mitolojisi] Anadolu'da bulunan Sakarya nehrinin tanrısının adı olup, tüm nehirler gibi o da Okeanos ile Tethys'in oğludur.

SAN HSİEN SHAN [Çin Mitolojisi] Doğu denizinde bulunduğuna inanılan P'eng-lai, Fang Çang ve Ying-Çou adlı üç kutsal ada olup, buraya ulaşabilen insanlar ölümsüzlük kazanmaktaydı.

SAN YU [Çin Mitolojisi] Erik, çam ağacı ve bambu üçlüsünün adı olup, çeşitli söylencelerde üç arkadaş olarak bahsi geçen bu bitkiler aynı

zamanda Taoizm, Konfüçyüsçülük ve Budizm'in de sembolüdür.

SANDAN [Anadolu Mitolojisi] Tarsus civarının yerel ateş tanrısı olup, çift başlı balta ve yanında bir aslanla birlikle tasvir edilmekteydi. Sonradan Herakles ile özdeşleştirilmiştir. zamanla verilen isimdir.

SANDAS Bkz. Şanda

SANDE Liberya, Sierra Leone ve Gine ve Fildişi Sahili'nde yaşayan Yassi ve Bundu halkları kadınlarının gizli derneklerinin adı olup, aynı halkların erkek topluluğu olan Poro'nun karşılığıdır. İlk olarak Hollandalı coğrafyacı Olfert Dapper tarafından Liberya'da görülüp tanımlanmışlardır. Ergenlik dönemine gelen kızların inisiasyonu hasat sonrasında birkaç haftadan birkaç aya dek kızın yaşı ve ırkına göre değişen süre içerisinde tamamlanmaktadır. Majo veya Mende adı verilen bir kadın kızların klitorisini keserek sünnet etmektedir. Kadınlar ayin sırasında siyah palmiye yaprağından yapılmış 'şovo' adı verilen sembolik bir başlık takmaktadır. Şovo'nun takılış şekli semboliktir: Tüm başı kaplarsa 'bilgelik', kuş formunda olursa 'insan ve ruhlar arasında habercilik', salyangoz formunda olursa 'refah' gibi...

SANGARİUS [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in oğlu, Metope'nin kocası, Hekabe'nin babası olan bir nehir tanrısının adıdır. Rhea'yı gücendirince suya dönüştürülmüş ve Frigya'da ki Sangarius (Sakarya) nehrini oluşturmuştur. (Hes. Theog. 344, Apollod. iii. 12. 5). Başka bir söylenceye göre ise Sangarius'un kızı Nana (Magna Mater) bir bademağacının meyvesinden hamile kalarak Attis'i doğurmuştur.

SANGHA Buda'nın müritlerince oluşturulan Budist manastır düzeninin adı olup, geleneksel olarak rahipler, rahibeler, rahip olmayan erkek ve kadınlar gibi dört gruptan oluşmaktadır.

SANGHYANG VİDHİ VASA Bali adasına yerleşen Hıristiyan misyonerlerin yerlilere tek tanrının varlığını tebliğ etmek için uydurduğu bir kelime olup, Sang Hyang Vidhi formunda da söylenmekte ve 'Hepsi tek Tanrı' anlamına gelmekteydi.

SANGİA MAMA Bkz. Ja Neba

SANGRAİL Bkz. Kutsal Kâse

SANGS-PO BUM-KRİ [Tibet Mitolojisi] Bon dininde içinde bulunduğumuz çağa hükmeden tanrının adıdır.

SANİ Bkz. Manda

SANJNA Bkz. Saranyu

SANOPİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Koyote tarafından kendisiyle alay ettiği için öldürülmek istenmişse de rakibini tuzağa düşürmeyi başaran bir kahramanın adıdır.

SANSAR Bkz. Gelincik

SANSENJİN [Japon Mitolojisi] Bir yaban domuzuna binmiş olarak üç başlı altı kollu bir savaşçı formunda tasvir edilen üç savaş tanrısının adıdır.

SANŞİLYONG [Kore Mitolojisi] Bir dağ tanrısının adıdır.

SANTA CLAUS [Hıristiyanlık] İngilizce Father Christmas, Saint Nicholas, Saint Nick, Kris Kringle adlarıyla da bilinen ve kaynağını St. Nicholas adlı Anadolulu bir Hıristiyan azizinden alan karakterin adıdır. St. Nicholas adına Hollanda'da her yıl 5 Aralık'ta düzenlenen Sinterklaas adlı festivalden adını almış ve İngiliz, Kuzey Amerika kültürüne adapte olmuştur. Modern Santa Claus karakteri MS 4. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, cömertliği ve fakirleri gözetmesiyle tanınan Myra piskoposu St. Nicholas ile 17. yüzyıl İngiliz folklorunda 'Father Christmas' adıyla rastlanan uzun yeşil kıyafetler giyen sakallı yaşlı bir karakterin sentezidir. Bazı yazarlar bu ikinci karakterin İskandinav tanrısı Odin'den geliştiğini iddia etmişlerdir. İngiltere'de Plymtree papazı Richard Smart'ı (1435-1477) ziyaret edenlerle rahip arasında geçen bir diyalogda ilk defa 'Sir Christmas' adı geçmiştir. Türkçe Noel Baba olarak anılan bu karakter pagan bereket tanrıları ve karakoncolos ile ilişkili olmalıdır.

Bkz. Joulupukki, Noel

SANTARAMET [Ermeni Mitolojisi] Yeraltı tanrıçasının ve tanrıça ile özdeşleşen ölüler dünyasının adı olup, Pers mitolojisinde 7 Ameşa Spenta'dan birisi olan Armaiti ile ilişkili olmalıdır.

SANTERİA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kölelik vasıtasıyla Batı Afrika'dan başta Küba olmak üzere Güney Amerika'ya taşınan çok tanrılı bir din olup, 'Regla de Okha' veya 'La Regla de Lucumi' adlarıyla da bilinmekteydi. En önemli Santeria (Azizlerin Yolu) tanrısının adı Oludumare'dir. Köleler, Katolik Kilisesi'nce vaftiz edilmelerinin ardından yerli din ve gelenekleri yasaklandığından kendi Tanrılarını Katolik azizlerle özdeşleştirme yoluna gitmişledir.

SANTES, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 14. yüzyılda Monte Fabri'de yaşamış gönüllü bir Fransisken rahibinin adı olup, ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Yortu günü 6 Eylül olan azize dair bir söylenceye göre Santes aşai rabbani ayini sırasında birdenbire dizleri üzerine çökmüş, kilise duvarlarının aralanmış böylece parlak bir ışık arasında cenneti görmüştür.

SANTO Bkz. Şan Tao

SANYUXAV [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Yuma halkının inanışında güneş tanrıçası olup, adı "Batıda batan" anlamına gelmektedir. Sanyuxav'ın ikiz oğulları önce kuş ve kertenkele formlarına bürünmüşlerse de sonradan insan bedeninde yeryüzüne yerleşmiş, annelerinin söğüt ağacından yaptığı kavalı kullanarak cezbettikleri ikiz kız kardeşlerle birlikte olmuşlardır. Kızları kıskanan Sanyuxav düzenlenmesine önayak olduğu düğün töreninde kızlardan birisini öldürmüş diğerini de şahine dönüştürünce köy halkı tarafından sürgün edilmiştir.

SAON [Yunan Mitolojisi] **1.** Boetia'yı kasıp kavuran bir kuraklık sırasında Pythia'nın emriyle Delphili kâhin Lebade'ye ne yapılabileceğini soran kahramanın adıdır (Pausanias, IX 40, 2).

2. Samothrake (Semadirek) adasından bir kanun adamının adı olup, Zeus ile bir su perisinin veya Hermes ile Rhene'nin oğlu kabul edilmekteydi (Diod. v. 48).

SAONE Bkz. Souconna

SAOSİS [Mısır Mitolojisi] Çoğunlukla Hathor ile karıştırılan bir tanrıçanın adı olup, güneş tanrı Atum'un dişil karşılığı olarak düşünülmüş ve akasya ağacı ile ilişkilendirilmiştir.

SAOŞYANT [Pers Mitolojisi] Eskatolojik bir kahraman ve gelmesi beklenen kurtarıcı olup, Avesta'da Saoşyant, Pehlevi dilinde Sosyans, Soşans, Soşyoş adlarıyla anılmıştır. Saoşyant, bizzat Zerdüşt tarafından yazıldığına inanılan Gathalar adlı on yedi kutsal ilahide bahsi geçen, dünyayı yenileyip insanlığı kurtaran cömert varlıkların adı olarak geçmektedir. 'Huşıdar', 'Huşıdar-Mah' ve 'Suşıant' adlı üç Saoşyant'ın olduğu ve bin yıllık dönemlerde dünyaya gelecekleri bildirilmektedir (Bundaheş 32). Saoşyant, Hadayoş adlı boğayı kurban etmekle kalmamış hayvanın yapından içen insan ölümsüzlük sağlayan Haoma içeceğini hazırlamıştır.

SAPS [Ugarit Mitolojisi] Güneş tanrısının Fenike panteonundaki adı olup, Akad tanrısı Şamaş ile benzerlik göstermekteydi.

SAPTAKŞARA [Budist Mitolojisi] Heruka'nın formlarından birisi olup, "yedi heceli" anlamına gelmekte, her birinde üç göz bulunan üç kafalı, altı kollu, mavi tenli tacında çifte şimşek ve hilal figürleri bulunan bir adam formunda yanında altı tanrıçayla birlikte tasvir edilmekteydi.

SAPTAMATRİKA Bkz. Matrikalar

SAPTARİŞİ Bkz. Yedi Ermiş

SARA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer kenti Umma'nın koruyucu tanrısının adıdır.

SARADA DEVİ [Hint Mitolojisi] 22 Aralık 1853 –20 Temmuz 1920. 19. yüzyılda yaşamış Bengalli gizemci şair ve ruhani lider Ramakrişna Paramahamsa'nın karısı ve ruh eşi olup, gerçek adı Saradamani Mukhopadhyaya'dı. Gelişiminde büyük rol oynadığı Ramakrişna mezhebince Kali veya Durga'nın beden bulmuş formu kabul edilmekteydi. Sarada 6 yaşında evlendirilmişse de 16 yaşından sonra kocasıyla birlikte yaşamaya başlamış 32 yaşında dul kalmıştır. Evlilikleri süresince kocasıyla cinsel birlikteliği olmaması kimilerince ruhani karakterine atfedilirken kimi yazarlar bu durumun Ramakrishna'nın eşcinsel olmasından kaynaklandığını iddia etmişlerdir.

SARAH [Yahudi Mitolojisi] İbrahim (Abraham) peygamberin eşi ve İshak (İsaak) peygamberin annesi olup İslam kaynaklarında Sare adıyla anılmaktadır. Keldani (Babil'de eski bir Sami halkı) prensesi olan kadının ilk adı Sarai olmakla birlikte Hagar'ın Abraham'ın ilk oğlu İsmail'i doğurmasından sonra tanrı tarafından adı Sarah olarak değiştirmiştir (Tekvin, 17: 15). Abraham ile birlikte Mısır'a giden kadının güzelliğinden etkilenen firavun silahlı adamlarını göndererek Sarah'ı kaçırmıştır. Sarah firavuna Abraham'ın kardeşi olduğu yalanını söyleyerek kocasının hayatını kurtarırken firavun Abraham'a büyük bir servetin yanı sıra kendi kızı Hagar'ı köle olarak vermiştir. Bununla birlikte firavun Sarah ile yatmaya çalışınca bir melek tarafından cüzzam hastalığı bulaştırılarak sakat bırakılmıştır. Firavun iyileşme şartıyla Sarah'ı Abraham'a vermeye ikna olmuştur. 100 yıl boyunca çocuğu olmayan Sarah, Yehova'nın Abraham'a karısının hamile kalacağından söz etmesine karşın kuşku duymuşsa da oğlu İsaak'ın doğumuyla yeniden gençleşmiş ve güzelleşmiştir.

Protestanlarca apokrif kabul edilen Tobit kitabında 7 kez evlenen Sara adlı bir kadının adı geçmekte olup, düğün töreninin hemen ardından bir iblis damadı öldürmüştür. Sara'ya âşık olan Tobias bir melekten iblisi bir balığın iç organlarını yakarak kaçırabileceğini öğrendikten sonra Yehova'ya dua ederek kızı iblisten kurtarmayı başarmıştır.

SARAKURA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaya ve Ges halklarının inanışında Anatiwa'nın yarattığı sel tufanından insanoğlunu Tupimare adında bir tepe oluşturarak kurtaran bir su tavuğunun adıdır.

SARAMA [Hint Mitolojisi] Rigveda'ya göre İndra'nın tanrıya iblis Panilerce çalınan sığır sürüsünü bulmakta yardım eden bir başlangıç tanrıçasının adı olup, Brahma'nın kızı Şatarupa yeryüzünü nüfusunu arttırmak için kendini parçalara bölerken ortaya çıkmıştır. Sarama, Sanskrit sri 'koşmak' kelimesiyle ilişkilidir. Rigveda'da Sarama'nın dış görünüşü tasvir edilmemekle birlikte geç Vedik dönem eserlerinde dişi bir köpek olduğu hatta tüm köpeklerin anası hatta bir metine göre tüm vahşi hayvanların anası olduğu ileri sürülmüştür. İblislerce çalınan kutsal inekleri bulmak için yeryüzüne gönderilen tanrıça izini sürdüğü iblislerce süt ve tereyağı önerilerek kandırılmak istenmişse de teklifi kabul etmeyip, yanına tanrıları da alarak kayıp sürünün geri dönmüştür.

SARAMEYALAR [Hint Mitolojisi] Yama'nın koruyucusu olan Sarama'nın iki yavrusunun adı olup, dörder gözlü ve köpek formunda tasvir edilmişlerdir.

SARANDİB [İslam Mitolojisi] Cennetten kovulan Âdem'in yeryüzünde indiği mevkinin adı olup, Seylan adası ile özdeşleştirilmektedir. Cebrail kendisini avutmaya gelene kadar burada ağlamış ve Mekke'de Havva ile buluşana dek Cebrail yolda kendisine rehberlik etmiştir.

SARANYU [Hint Mitolojisi] Tvaştri'nin kızı, güneş tanrısı Surya'nın karısı, Yama ile Yami'nin anası olan bulut tanrıçasıdır. Adı "vicdan" anlamına gelen tanrıça Saranya, Saraniya, Sanjna ve Sangya adlarının yanı sıra Dyu-mayi (akıllı) ve Maha-virya (güçlü) lakaplarıyla da bilinmekteydi. Bir gün güneşin ışınlarının parlaklığına dayanamayıp kocasından ayrılınca güneş karısını geri dönmeye razı edebilmek için bazı ışınlarından vazgeçmiş Vişnu'nun diski, Şiva'nın üççatallı mızrağı, Kartikeya ve Kubera'nın silahları bu artık ışınlardan yapılmıştır. Yunan mitolojisindeki ikizler Dioskurların Hint karşılığı Manu'nun (Yama ve Yami'nin) annesi olan Saran-

yu, çeşitli yazarlarca yine Demeter hatta Troyalı Helen'in eşdeğeri olarak düşünülmüştür. Saranyu, Puranalarda Sanjna olarak anılmıştır.

Sarasvati

SARASVATİ [Hint Mitolojisi] Yazma, öğrenme ve konuşmanın koruyucusu, bilgi, müzik, sanat ve bilim tanrıçası olan bir nehir tanrıçasıdır. Brahma'nın eşi olup, Lakşmi ve Parvati ile birlikte bir tanrıça üçlüsü oluşturmakta ve Brahma, Vişnu ile Şiva'dan oluşan tanrı üçlemesine evrenin yaratılış, düzen ve yıkımını sağlamakta yardım etmektedir. Sanskrit dilini ve Devanagari alfabesini bulduğuna inanılıp, Caynacıların da saygı gösterdiği tanrıça Budistlerce Gautama Buda'nın öğretisinin koruyucusu olarak görülmekte, Brahma'nın karısı olduğu için Brahmi de denilmekte, Burma'da ise Thurathadi adıyla bilinmektedir.

Sarasvati, enstrüman çalan ince uzun boylu, beyaz tenli ay başlıklı güzel bir kadın olarak bir tavus kuşu veya kuğunun üzerine oturur pozisyonda tasvir edilmektedir.

Sularını göksel okyanustan aldığına inanılan Sarasvati'nin tüm nehirlerin en büyüğü ve anası olup, 7 kız kardeşi vardır. Günahlardan arındırıcı ve saflaştırıcı özelliği olan tanrıça paviravi (Şimşeğin Kızı), Asurya (Kutsal) ve Subhaga (Cömert) adlarıyla bilinmektedir. Bengal'de Ocak-Şubat aylarında kutlanılan Vasant Pançami (Bahar Bayramı) sırasında tanrıça Sarasvati heykeli önüne kalem, defter, kitap gibi armağanlar koyup, tapınılırken onun güzel söz söyleme ve bilgelik nitelikleri yüceltilmektedir.

SARAWNİYA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında kadınları kısır erkekleri iktidarsız yapan bir tanrıçanın adı olup, Malam Alhaji adlı Müslüman adı taşıyan bir adamın karısıydı.

SARDANAPALUS [Yunan Mitolojisi] Kniduslu Ktesias'ın Persica adlı çalışmasına göre Medler tarafından yenilince kendini ateşe atarak intihar eden son Asur kralının adıdır (Diodorus II. 27).

SARDO [Yunan Mitolojisi] **1.** Sardeis kentine adını veren Sthenelos'un kızlarından birisinin adıdır (Hygin. Fab. 275).

2. Sardinya adasına adını veren Tyrreno'un karısıdır.

SARDUS [Yunan Mitolojisi] Libya ve Mısır'da Herakles'e verilen isim olup, önceden İehnoousa adıyla bilinen adaya askerleriyle gittikten sonra adanın adı Sardinya olmuştur. Bir başka söylenceye Herakles değil Maceris'in oğludur (Pausanias, X 17,2).

SARI KADIN Bkz. Kuçininako, Kuyapalitsa

SARI KIZ [Anadolu Mitolojisi] Çeşitli söylencelerde Kazdağları veya başka mevkilerde yaşadığı anlatılan insanlara yardımcı güzel, iyi kalpli, şifacı ve ermiş özellikleri vurgulanan bir genç kızın adıdır. Çeşitli söylence ve türkülere konu edilen, Amasya, Ordu, İçel, Gümüşhane gibi bölgelerde özgün türküsü eşliğinde kız ve erkek oynanılan bir halk oyununa adını vermiştir. Sarı kızın adını saçlarının renginden mi yoksa dağda yaşamasına mı (Ermenice sağrı "dağlı") atfen aldığı ve Doğu Anadolu bölgesinde popüler Sarı gelin türküsünün kahramanıyla ilişkili olup olmadığı belli olmasa da Tahtacılar veya diğer kabileler vasıtasıyla doğudan batıya taşınmış olması muhtemeldir. Bir söylenceye göre Edremit'in Güre köyünde doğduğuna inanılan yardımsever ve güzel bir genç kız hakkında asılsız çirkin söylentiler çıkınca yanına bir miktar kaz alarak dağda çobanlık yapmaya gitmiştir. Toplumdan uzak yaşamak zorunda kalan kızını ziyaret eden baba, yorulup kızından su isteyince kız dağın tepesinden Ege denizinde tasını doldurup babasına vermiştir. Kızının erdiğini anlayan baba kızın önünde namaz kılınca kız ölmüşse de adı Kaz Dağı'nın zirvesine verilmiştir. İftiraya uğrayıp dışlanan genç kız motifi zamanla İslam inancıyla sentezlenmiş ve kız Muhammed'in torunu yani Fatma'nın kızı olarak tasavvur edilmiştir. Mezarı her yıl Ağustos ayının sonu veya Eylül başlarında Yörükler tarafından ziyaret edilmektedir. Türk halkbilimci P. N. Boratav, Edremit'in Tahtakuşlar köyünde gerçekleşen ilginç bir bayram hakkında detaylı bilgi vermesi Sarı kızın aynı zamanda dini bir figür olarak algılandığını düşündürmektedir: Yazar, 22 Ağustos sabahı Sarı kız onuruna her evde kurban kesildiğini, ertesi gün Sarı kızın babası, üçüncü gün ise, 'Üç Taşlar' için her ev ayrı veya bir kaç ailenin birleşerek ortak kurban kestiğini bildirmiştir. Her seferinde kesilen etler pişirilip konuklarla birlikte yenmekte ardından 'hayır dağıtma' töreniyle komşu evlere meyve dağıtılmaktaydı.

SARI ÖKÜZ [Türk Mitolojisi] Düz olarak tasavvur edilen dünyayı yakuttan iki boynuzu arasında taşıyan 70 bin ayaklı bir öküzün adı olup, iki ayağı arasında binlerce yıl zaman farkı bulunmaktaydı. Özbek yazar İmami'nin 17. yüzyılda kaleme aldığı Hanname'de Yecüç ve Mecüç'ün Karn ül-Bakar ('Öküz boynuzu') adlı dağlarda yaşadığını bildirmiştir.

SARI SALTUK [Türk Mitolojisi] 12. yüzyılda yaşamış bir dervişin adı olup, rüyasında gördüğü peygamberden aldığı emirle Edirne'ye gittiğine, kırk bin Hıristiyan'ı İslam'a döndürdüğüne,

Dobruca beyinin kızını bir ejderhadan kurtardığına inanılmaktaydı.

SARIMSAK Ortaçağ Avrupa'sında bu keskin kokulu bitki nazara karşı çocukların boynuna asılır, vampirlere karşı savunma aracı olarak görülür, denizciler tarafından şans getirmesi için küçük keselere doldurularak yanlarında taşınırdı. Ayrıca vampir söylencelerine göre, ölümsüz olan vampirler ağızlarına sarımsak koyup gömülürlerse ruhlarını ölüler diyarına teslim ederlerdi. Meksika'da değerli bir hediyelik eşya iken, Eski Roma askerleri tarafından koruyucu olduğuna inanıldığından savaş sırasında taşınmaktaydı. Eski çağlarda yapılan tanrıçalara adanan bereket ayinlerinde sarımsak yemenin tapınmanın etkisini arttıracağına inanılmaktaydı. Ortaçağ Avrupa'sında ayrıca sarımsağın mıknatısların çekim gücünü yok edeceğine inanılmaktaydı.

SARİEL [Yahudi Mitolojisi] Aramca 'Tanrı'nın emri' anlamına gelen kelime yedi baş melekten birisinin adıdır. Kimi zaman Metatron ile de özdeşleştirilen Sariel'in adı Suriel, Serakuel, Uriel, Ariel kelimeleriyle ilişkili olmalıdır.

SARİTOR [Roma Mitolojisi] Tarladan yabani otları ayıklama ve tarla çapalama işinin koruyucu tanrısıdır.

SARKANY [Macar Mitolojisi] Yedi veya dokuz başlı bir su ruhunun adı olup, insanları taşa dönüştürebilen bir yeraltı yaratığı olarak tasvir edilmekteydi. Adı Macarca ejderha anlamına gelen sarkany, gittiği yere yanında fırtına götürmekte ayrıca seyahatlerinde genellikle kendisine bir büyücü de eşlik etmekteydi.

SARON [Yunan Mitolojisi] Althepos'un ardılı olan Troezen kralının adı olup, efsaneye göre denize giren bir geyiğin peşinden uzun süre yüzdükten sonra boğulmuş Artemis için yaptırdığı tapınağa gömülmüş, boğulduğu koya Saronikos körfezi adı verilmiştir (Paus. ii. 30. 7).

SARONİS [Yunan Mitolojisi] Troezene'de her yıl onuruna Saonia adlı bir festival düzenlenen Artemis'e verilen isimdir (Paus. ii. 30. 7, 32).

SARPANİTUM Bkz. Zarpandit

SARPEDON [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Europa'nın oğlu, Minos ile Rhadamanthys'in kardeşi olup, Minos tarafından Anadolu'ya sürülmüş, burada Likya kralı olmuştur (Herod. i. 173; Apollod. iii. 1. 2).

2. Zeus ile Laodamia'nın (veya Evander ile Deidameia'nın) oğlu olup, Likya kralı olmuş, kardeşi Priam'a Troya savaşı sırasında yardıma gitmiş, Yunan kampına baskın sırasında o ve yeğeni Glaukus düşman hatlarını ilk aşan askerler olmuştur. Bununla birlikte Patroklus tarafından öldürülmüş cesedi tanrı Zeus veya Apollon tarafından Likya'ya taşınmıştır (Hom. İl. V, 471; XVI, 419).

3. Poseidon'un oğullarından birisi olup, Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 9).

SARPEDONİA [Yunan Mitolojisi] Kilikya'da Sarpedon burnunda bulunan tapınağına atfen Artemis'e verilen isimdir.

SARRAS [Britanya Mitolojisi] Galahad'ın Grail kabını aradığı Lancelot-Grail döngüsünde Arimatyalı Yusuf ve beraberindekiler Britanya'ya dönerken uğradığı efsanevi bir adanın adıdır.

SARU ÇOBAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Kazlık Koca oğlu Yegenek öyküsünde bahsi geçen bir Oğuz beyinin adıdır.

SARUTOHİKO OKAMİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde yeryüzü kamilerinin lideri ve Ninigi'nin ordusunun başkomutanı olup, Cennet ile yeryüzü arasındaki köprünün yanı sıra tüm patika ve yol kavşaklarının bekçiliğini yapmaktadır. Daimyojin (Büyük erdemli tanrı) lakaplı Sarutuko, neşe, dans, ev kadınlığı ve sağlık tanrıçası Ama-no-Uzume no Mikoto'nun kocasıdır. Erkekliğin sembolü ve gözlerinden ışık saçan, koca burunlu kırmızı yüzlü, sakallı ve değerli taşlarla süslü bir mızrak taşır formda tasvir edilmektedir.

SASABONSUM [Afrika Mitolojisi] Yolculara musallat olup, tuzağa düşürdüklerini parçalayıp yiyen bir iblisin adı olup kimse tarafından tapınılmamaktadır. Albay Elli'in notlarında tüm tanrılara rahiplerce hizmet edildiği ve tapınıldığı halde Sasabonsum'a sadece kara büyü ile uğraşan suhmanların tapındığını bildirmiştir. Sasabonsum aynı zamanda ağaç perisi Srahman'ın kocası olarak görülmekteydi.

SASQUATCH Bkz. Kocaayak, Yeti

SASTA Bkz. Aiyanar

SASUNLU DAVİD [Ermeni Mitolojisi] Ermenilerin MS 8-10 yüzyıllar arasında Anadolu'ya giren Araplara karşı mücadelesinin anlatıldığı Sasunlu Yiğitler destanının en önemli karakteri olan kahramanın adıdır. Doğu Anadolu'da Batman bölgesinde yer alan Sasun yöresinin dağ köylerinden olan kahramanın destanı nesiller boyunca sözlü olarak aktarıldıktan sonra 1873'de Ermeni Apostolik Kilisesinden Garegin Servantstian tarafından Muş'un Ermeni köylerinden birisinde Gurbo adlı birisinden derlenerek kayıt altına alınmış, ertesi yıl İstanbul'da yayınlanmıştır. Eser 4 bölümden oluşmaktadır.

Sanassar ile Baghdassar

Putperest kral Senakerim bir zamanlar Kudüs'ü kuşatmışsa da ordusu meleklerce yok edilmiş, adam dönüş yolunca ülkesine sağ salim dönmesi halinde Sanassar ile Baghdassa adlı oğullarını kurban edeceğine dair yemin etmiştir. Senakerim, yurduna döndüğünde kocasından gizli Hıristiyan olan karısı niyetini anlayarak oğullarını kaçmaları için uyarmıştır. Yanına gittikleri Kraput-Koch kralı çocukların tahtını ele geçireceğinden endişe ettiğinden onları askerleriyle dövüştürerek yiğitliklerini sınamak istemiş kardeşler tüm adamlarını devirince krallığından ayrılmaları gerektiğini söylemiştir. Kral kızını Sanassar ile evlendirirken kardeşlerin kendilerine yeni bir kent inşa etmek için yardım talebini de kabul ederek Sasun'u kurmaları için işçi göndermiştir. Bu sırada ülkesini özleyen Baghdassar babasının yanına gidince her gece rüyasında keçi bir tanrının oğullarını kendisine kurban etmesi gerektiği sözünü hatırlatan rüyalar gören adam genci yakalatıp keçi tanrının sunağına getirmiştir. Senakerim, tam oğlunun

kafasını keseceği sırada çocuk kurnazlıkla tanrıya karşı nasıl saygı göstermesi gerektiği sormuş adam keçi putunun önünde eğilince Baghdassar babasını öldürerek yerine tahta çıkmıştır.

Sasunlu David

Baghdassar'ın güç ve yiğitliğiyle göz dolduran oğlu Davis bir arkadaşıyla birlikte babasının sığır sürüsüne çobanlık ederken devler buzağılarını çalıp götürmüşlerdir. İzleri takip eden David devlerin yaşadığı bir mağaranın önüne geldiğinde önce içerdekilerin ödünü patlatan bir nara atmış ardından 40 devi meşe sopasıyla dövmüş, kafalarını ve kulaklarını kestikten sonra cesetlerini yakıp hazinelerini ele geçirmeyi başarmıştır. Çok sayıda macera yaşayan David sonunda babasının Müslüman bir kızla ilişkisinden doğan gayrimeşru kardeşi tarafından öldürülmüştür.

Lion-Mher

Türklere karşı tek başına dövüşen Lion-Mher'in maceralarını içermektedir.

Davith-Mher

Mısır kraliçesi ile evlenip Misra-Malik adlı bir oğlu olan Davith-Mher'in maceralarını içermektedir.

SASUNLU YİĞİTLER Bkz. Sasunlu David

SASUNTİ TAVİT [Ermeni Mitolojisi] 13. yüzyılda yazıya döküldüğü tahmin edilen ve Ermeni tanrıları hakkında bilgi veren bir destanın adıdır.

SAT GURU [Hint Mitolojisi] Sih geleneğinde her şeyin yaratıcısı olup adı "Gerçek öğretmen" anlamına gelmektedir. Bkz. Wahiguru

SATAN Eski Ahit'e göre (Eyüp 1:6–7) Cennetteki meleklerin lideriyken tanrıya karşı ayaklanmış ve bu davranışı yüzünden cennetten kovulmuştur. Adı İbranice "düşman" anlamına gelen Satan Yeni Ahit'te ve Hıristiyan geleneğinde kötülüğün kişileştirilmiş formu olup, insanoğlunun kıskanç düşmanı olarak tasvir edilmiş (Apokalips 12:7–9) genellikle yılan veya ejderha formunda tasvir edilmiştir. Apokrif kitap Henokh'ta Satan'ın Tanrı'ya isyan edip Mikail adlı melek tarafından boşluğa atılması anlatılmaktadır. Satan, Arapçaya el-Şeytan adıyla geçmiştir. Detaylı bilgi için Bkz. Şeytan, Beelzebub, Belial

SATANAYA [Kafkas Mitolojisi] Nart efsanelerinde bahsi geçen en önemli tanrıça olup, aynı zamanda Nartların anası kabul edilen bir bereket sembolüdür. Söylenceye göre yaşlı ve çirkin Warzameg genç ve güzel Satanaya'nın sarayına gelerek Satanaya ile evlenmek istediğini dile getirmişse de reddedilince domuz çobanı Argwana komutasındaki askerlerine yağma emri vermiştir. Halkını kurtarmak için adama evet demek zorunda kalmışsa da daha düğün hazırlıkları tamamlanmadan Argwana'nın tecavüzüne uğramıştır. Warzameg, yeni evlendiği karısının vücudundaki morlukları görüp nedenini öğrenince adamlarını Argwana'nın evine göndermiş 80 gün süren mücadelenin sonunda öldürülen adamın kafası Satanaya'nın önüne atılmıştır. Satanaya tecavüz bebeğini doğurduktan sonra avcı Şebatin'in karısına vererek kocasının çocuğu öldürmesini engellemiş ardından pek çok aşığı olmuş ve onlardan pek çok çocuk doğurmuştur.

Kehanet yeteneği bulunan tanrıçanın o zamana dek yabani olarak yetişen gül bitkisini bahçe bitkisi haline getirdiği, şifa dağıtan bir elma ağacının sahibi olduğu ve alkollü içecekleri icat ettiğine inanılmaktaydı.

SATANİL Bkz. Sammael

SATARAN [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer şehri Der'in koruyucu tanrısının adı olup, ilahi bir yargıç ve şifacıdır. Geç dönemde yılan tanrı Nirah Sataran'ın habercisi olacaktır.

SATARUPA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın dişil yarısı olup eril yarısı Pruşa'nın karşıtıdır.

SATET Bkz. Sati (2)

SATİ 1. [Hint Mitolojisi] Dakşa'nın kızı olup ve Devi'nin beden bulmuş formlarından birisi kabul edilen inanılan bir tanrıçadır. Uma adıyla da bilinen Sati babasının isteğiyle Şiva'nın beden bulmuş formu Rudra ile evlenmişse de Şiva babasına kötü davranınca kendini Himalayalarda yer alan bir volkan olan kutsal ateşe (Jwalamukhi) atıp yanarak ölmüştür. Şiva eşinin kavrulmuş cesediyle dans etmeye başlamışsa da Vişnu kızın bedenini parçalayarak yeryüzüne dağıtarak her yeri kutsamışsa da kadın Parvati olarak yeniden doğmuştur.

2. [Mısır Mitolojisi] Khnum'un ilk karısı ve ikinci karısı Anuket'in kız kardeşi olan bereket tanrıçası olup, her yıl Nil nehrinin taşmasından sorumlu tutulmaktaydı.

SATİH BİN RABİA [Arap Mitolojisi] Kafası olmayan, gözleri göğsünde olan bir kadın kâhinin adı olup, Musa'nın Sina dağında Tanrı ile yaptığı konuşmaya şahit olmuş, Arap kabilelerinin bir gün birleşerek büyük bir devlet kuracağını bildirmiştir.

Satir (Gayley, 1893)

SATİR [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un maiyetindeki dağ ve orman tanrılarının adı olup belden aşağı kısımları kuyrukları ve toynakları ile keçi görünümünde, yarı hayvan yarı insan yaratıklardır. Attik vazolarda düz burunlu, kuyruklu, uzun saçlı insanımsı yaratıklar olarak tasvir edilen satirlerin lideri Silenus adlı bereket tanrısıdır. Şaraba, kadınlara ama özellikle su

perilerine düşkünlükleriyle tanınan satirler Latin efsanelerinde *faun*, Slav efsanelerinde *Ljeschi* adıyla anılmışlardır.

SATİRMU Filipinler halkının inanışında tahıl tarlalarının yanmasına sebep olan bir yaratığın adı olup, ateş topu formunda tasvir edilmekteydi.

SATİS [Mısır Mitolojisi] Nil nehrindeki şelalelerin kişileştirilmiş formu ve Khnum'un karısı olan okçuluk tanrıçası olup, adı "ok hızında koşan" anlamına gelmektedir. Sothis (Sirius) yıldızının hareketleri ile Nil nehrinin yıllık taşkını arasında bir bağ kurulmuş olduğundan Yukarı Mısır'ın koruyucusu kabul edilmekteydi. Firavunun düşmanlarını oklarıyla öldüren Satis, Elephantine kraliçesi adıyla da bilinmekte, iki antilop boynuzlu Yukarı Mısır tacı takarken tasvir edilmekteydi.

SATURN [Roma Mitolojisi] Tohumların ekiminden sorumlu tarım tanrısının adı olup, Jüpiter, Ceres ve Juno'nun babası ve tanrıça Rhea'nın (Ops'un) kocasıdır. Söylenceye göre İtalya'da Aborijinlerin yaşadığı dönemde sonradan Roma kentinin kurulacağı Capitolium'a yerleşmiş ve İanus'un başlattığı medeniyet projesini devam ettirerek halka tarım yapmayı öğretmiştir. Romalılarca MS 3. yüzyıldan sonra Yunan tanrıçası Kronus ile özdeşleştirilen Saturn onuruna MÖ 497'de Capitoline tepesinde bir tapınak inşa edilmiş olup, her yıl burada 17-23 Aralık tarihleri arasında Saturnalia festivali gerçekleştirilmekteydi. Bu festival sırasında insanların birbirine özellikle efendilerin kölelerine hediyeler sunması geleneği sonraki yılbaşı adetletlerini de etkilemiştir.

Saturn

SATURNİA [Roma Mitolojisi] Saturnus'un kızının adı olup aynı zamanda Juno ve Vesta'nın da lakabıydı (Virg. Aen. i. 23, xii. 156; Ov. Fast. i. 265, vi. 383.)

SATURNALİA [Roma Mitolojisi] 17-23 Aralık tarihleri arasında (gündüzün en kısa olduğu dönem) tarım tanrısı Satürn'ün adına düzenlenen festivaldir. MS. 4. yüzyılda 25 Aralık İsa'nın doğum günü olarak ilan edilip bu günün tail olması kararlaştırıldığında, o zamana kadar Paganlar tarafından Saturnalia nedeniyle zaten tatil olarak bilindiğinden yeni Hıristiyan olanların yeni kültüre kolay adapte edilmesi sağlanmıştır.

SATURNİUS [Roma Mitolojisi] Saturnus'un oğlu olup, aynı zamanda Jüpiter ve Neptune'ün de lakabıydı (Virg. Aen. iv. 372, v. 799.).

SATURNUS Bkz. Saturn

SATURNUS AFRİCANUS [Afrika Mitolojisi] Roma döneminde Kuzey Afrika'da tapınılan gökyüzü ve tarım tanrısının adı olup, Kartaca'da tapınılmış Fenike tanrısı Baal ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kutsal tanrı (deus sanctus) ve meyvelerin tanrısı (deus frugum) olarak da bilinen tanrı sakallı bir adam olarak tasvir edilmekte orak, köknar kozalağı ve aslan ile sembolize edilmekteydi.

SATYAVAN [Hint Mitolojisi] Satviri'nin yiğit ve yakışıklı kocasının adıdır.

SATYAVRATA [Hint Mitolojisi] Vişnu'ya Haya-Griva ile mücadelesinde yardım eden Dravidia kralının adıdır. Bkz. Manu

SATYR Bkz. Satir

SATYRİA [Yunan Mitolojisi] Girit kralı Minos'un kızı olup Poseidon ile beraber olmuş ve Taras adlı bir erkek çocuk dünyaya getirmiştir.

SAUBHADRA Bkz. Abhimanyu

SAUL [Yahudi Mitolojisi] MÖ 11. yüzyılda yaşadığı sanılan ilk İsrail kralının adıdır. Benjamit kabilesinden Kiş'in iri yapılı, herkesten uzun oğlu olan Saul kendisini Ammonit ve Filistinlilerle savaşırken ispatlamış bu yüzden Samuel tarafından kutsal yağla mesh edilerek kral ilan edilmiştir (1. Samuel 9–31). Yahveh'in gönderdiği kötü bir ruhun işkence ettiği Saul bir süre sonra Davud'un savaş meydanında kendisinden daha başarılı olmasından dolayı çıkarılan dedikodulardan etkilenip, bunalıma girmiştir. Gilboa dağında Filistinliler'e karşı savaşırken oğlu Jonatan'ı kaybedip, ağır yaralanan Saul düşman tarafından öldürülmektense kendi kılıcıyla intihar ederek yaşamına son vermiştir. Bununla birlikte Filistinliler baba oğulun cesetlerinin kafasını keserek bedenlerini Aştaroth kapısına çivilemiştir. Saul'un ölümünden sonra önce oğlu İşboşet ardından o da ölünce Davud İsrail kralı olmuştur. Saul, Kuran'da Talut olarak anılmıştır (Bakara, 2: 247).

SAULE [Baltık Mitolojisi] Bereket, ölüm ve yaşam ile ilişkilendirilen güneş tanrıçası olup, aynı zamanda Yetim ve talihsiz insanların koruyucusudur. Ay tanrısı Menulis ile evlenmiş çiftin dünya gezegeninin de aralarından bulunduğu sayısız gezegen ve yıldız çocukları olmuştur. Güneş ışınları *Saules Meita* adıyla anılıp, güneşin kızı olarak kabul edilmekteydi ki Saule bir gün Menulis'in Meita'ya tecavüz ettiğini görünce adamın yüzüne vurarak yaralamış, ay yüzeyinde bugün bile görülen izleri oluşturmuştu. Saule o gün kocasını yanından kovmuş böylece ay ile güneş gökyüzünde ayrı dolaşır olmuşlardır. Saule, gökyüzündeki tepelerin ardındaki şatosunda yaşayan, altın rengi elbiseler giyen, bakır tekerlekli bir arabaya binen, elinde taşıdığı sürahiden ışık saçarak gökyüzünde yolculuk eden bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Güneş

tanrıçası adına yılda iki kez yaz ve kış gündönümlerinde sırasıyla Ligo ve Kaledos adı verilen festivaller düzenlenmekteydi.

SAULES MEİTA [Baltık Mitolojisi] Güneş tanrıçası Saule'nin kızları olup, Letonca "küçük güneş" anlamına gelmekte ve yıldızlarla ilişkilendirilmekteydi. Saules Meitalar toprağı kazarken gök tanrısı Dievs'in Dieva Deli adıyla bilinen oğulları toprağa tohum ekmekteydi.

SAURUS [Yunan Mitolojisi] Elis bölgesini haraca kesen bir haydudun adı olup Herakles tarafından öldürülmüştür (Pausanias VI, 21,3).

SAURVA [Pers Mitolojisi] Daeva adı verilen yedi cinden birisinin adı olup Khşathra vairya'nın ezeli düşmanıydı.

SAUŞKA [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında güzelliğiyle canavarları bile büyüleyen kanatlı bir tanrıçanın adıdır. Dünyayı tehdit eden su canavarı Hedammu'yu bir aşk iksiriyle kendine bağladıktan sonra öldürerek yeryüzünü kurtarmıştır. Ana tanrıça Hannahannah'ın bir görünümü olan Sauşka Anadolu krallarından büyük saygı görmüş olup, kehanet ve rüyaların yanı sıra Mezopotamya aşk tanrıçası İştar gibi bereket ve şifa ile de ilişkilendirilmiştir.

SAXO GRAMMATİCUS (MS 1150 – 1220) Saxo cognomine Longus olarak da bilinen Danimarkalı tarihçi Gesta Danorum adlı Danimarka tarihinin yazarı olup, Danimarka kralı I. Valdemar'ın danışmanlarından Lund başpiskoposu Absalon'un kâtip veya sekreteri olduğu sanılmaktadır. 1150'de Zealand'da (Sjælland) doğan yazarın eserinden eski bilimler ve teoloji hakkında derin bilgisi olduğu anlaşılmakta, bu yüzden muhtemelen Paris'te önemli bir üniversitede eğitim gördüğü tahmin edilmektedir. Latince tahsil görmüş anlamına gelen Grammaticus lakabını bu dönemden sonra aldığı sanılmaktadır. 1201'de ölen başpiskopos Absalon'un önerisiyle Danimarka tarihini yazmaya koyulan Saxo başlangıçta kendi dönemini anlatmakla işe koyulmuşsa da çalışması zamanla efsaneler çağından 1187'ye dek tüm Danimarka tarihini kapsayacak denli genişlemiştir.

Gesta Danorum 16 bölümden oluşmakta olup, ilk 9 bölüm büyük ölçüde eski şiir, runik yazıt ve sagalardan derlenen efsanelere dayanırken son 7 bölüm yazarın çağı ve yakın dönemi konu almaktadır. Balder'in ölümü gibi İskandinav efsanelerini içeren Gesta Danorum'un mitolojik içeriği son derece değerli olup, İsviçreli kahraman William Tell'in Dan öncülü Palnatoki ve Shakespeare'in Hamlet'ine ilham kaynağı olan Dan prensi Amleth öykülerinde olduğu gibi içerdiği pek çok motif sonradan ödünçlenmiş veya geç dönem yazarlara esin kaynağı olmuştur.

SAVA [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında kız kardeşi 'İ' ile birlikte Savai adasına yaşayan bir gencin adı olup, çocuklarından Polinezya halkının ataları olmuştur.

SAVALİ [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında aynı zamanda yaratıcı tanrı kabul edilen okyanus tanrısının habercisinin adıdır.

SAVE SUMBESKRO KAŞT Bkz. Tüm Tohumların Ağacı

SAVİTR [Hint Mitolojisi] Rigveda'da 11 ilahide anılan ve yılın aylarının koruyucu kabul edilen 12 adityadan birisi olup zaman zaman güneş tanrısı Surya ile de özdeşleştirilmiştir. Bedeni ve arabası altından olan tanrı saçtığı güçlü ışınları ile yeryüzünü aydınlatmakta, iblisleri uzaklaştırıp, insanları günahlardan arındırmakta, diğer tanrılara önderlik etmektedir. Veda yorumcularından Syana Rigveda'nın bir beyitine dayanarak (V: 81.4) güneşin doğana dek Savitr, doğduktan sonra ise Surya adını aldığını bildirmiştir.

SAVİTRİ [Hint Mitolojisi] Kocasını ölümden kurtaran bir kadın kahraman ve güneş tanrıçasının adı olup, aynı zamanda Brahma'nın kızı ve karısıdır. Gökyüzünde altın bir arabayla seyahat eden bu Vedik tanrının adı "uyarıcı" anlamına gelmekte, gökyüzünden insan ve hayvanların hareketlerini denetlemekteydi. Mahabharata'ya göre Kral Aswa-pati'nin kızı olan Savitri, Satyavan adlı gençle âşık olmuşsa da kehanet için göründüğü bir bilgeden kocasının bir yıl sonra öleceğini öğrenmiştir.

SAWOYE [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Çaga halkının inanışında cilt rahatsızlığı kültürel kahraman Marwe ile evlenince geçen bir adamın adıdır.

SAXNOT [Germen Mitolojisi] Sakson halkının inanışında İskandinav tanrısı Tyr'in varyantı olduğu sanılan bir tanrının adı olup, Doanr ve Wodan ile birlikte anılmaktaydı.

SAYA [Pers Mitolojisi] İslam öncesinde kış ortasında kutlanılan ve 100 anlamına gelen 'sadağ' veya 'sädä' adlı bir ateş bayramı bulunmaktaydı. İlk insan kabul edilen Gayomard'ın yüz yaşını doldurduğu gün, 50'si erkek 50'si kız çocuklarının sayısı, nevruz denilen yılbaşına o günden itibaren 100 gün kalması ya da mitolojik karakter Hûşeng'in öldürdüğü bir ejderhadan çıkan kıvılcımlardan ateşi keşfettiği gün günümüzde bir çoban bayramı olarak kutlanılan saya bayramının kökeni düşünülmektedir. Anadolu'da koç katımından yüz gün sonra kuzuların ana karnında tüylenmeye başladığına inanılmakta ve çobanlar tarafından 'Koyun Yüzü', 'Davar Yüzü', 'Saya' ve 'Sede Pez' adlarıyla kutlanmaktadır. Kışın en soğuk günlerine rastlayan Saya günü Hıristiyan Rumların 18 Ocak'ta kutladığı Epifani yortusuna denk gelmekte ve bazı araştırmacılar tarafından kışın bitiminin kutlandığı gün olarak ortak köklere sahip olduğu düşünülmektedir.

SAYA GEZMESİ Anadolu'da Şubat ayı ortalarında koyun ve keçi çobanlarınca gerçekleştirilen bir geleneksel oyunun adıdır. 'Saya kocası' adı verilen aksakallı başı sarıklı, kambur, bastonlu ve kollarında ikişer küçük çan taşıyan adamla, kadın kılığına girmiş 'gelin' adlı iki karakterin oyunun kahramanlarıdır. Davul-zurna eşliğinde tüm evleri sırayla dolaşıp seyirlik oyunlar oynar, çocukları korkutur ve evlerden bulgur, yağ, yumurta gibi besin maddeleri toplarlar. Ev gezmesi sırasında oğlakların ölü doğmaması için sayacılar hiç konuşmazlar.

Toplanılan malzemenin bir kısmı yemek yapılıp yenirken, kalanı hasta ve fakirlere verilmektedir.

SAYNDAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Oklahoma'da yaşayan Kiowa halkının inanışında aynı zamanda kültürel bir kahraman olan düzenbaz bir karakterin adıdır.

SAYHUN [İslam Mitolojisi] Sidrat-al-Muntaha ağacının altından geçen dört nehirden birisinin adıdır.

SAYROMATEA [Yunan Mitolojisi] Herodot'a göre Amazonlar ile İskitlerin birleşmesinden doğan çocuklar ve bu suretle meydana gelen halkın adıdır.

SAZAN BALIĞI [Japon-Kore Mitolojisi] Gençlik, cesaret, güç, direnişin sembolü olup, Japon efsanelerine göre Biva gölünde 2.75 m büyüklüğünde insan yiyen sazanlar yaşamaktaydı.

SCAEVOLA Bkz. Gaius Mucius Scaevola

SCALA SANTA [Hıristiyan Mitolojisi] Roma'ya Kudüs'ten getirilen ve İsa'nın Çile gününde tırmandığına inanılan 28 basamaklı merdivenin adıdır.

SCATHACH [Kelt Mitolojisi] İskoçya'nın Skye adasında bulunan bir savaş akademisinin kadın yöneticisi olup adı "Gölgeli" anlamına gelmektedir. Kahraman Cuchulainn kadınla günler boyu dövüşmesine rağmen yenişmeyi başaramamıştır.

SCEAF [İskandinav Mitolojisi] Danimarka'dan İskandinav yarımadasına bir tahıl sapı demeti üzerinde geçmiş bir çocuk kralın adı olup, burada (bir varyasyona göre Scani adasında) kendi krallığını kurmuştur.

SCELUS [Roma Mitolojisi] Suçun kişileştirilmiş formunun adıdır.

SCHİLD BURGERS Alman folklorunda aptal hikâyeleriyle ünlenmiş Schildburg kenti halkı için kullanılan terim, ilk olarak 16. yüzyılda Schildburgluların tarihi adlı çalışmada kullanılmıştır. Schildburg muhtemelen Schilda veya Schildau adlı kent için kullanılmışsa da Almanca'da aptalca davranışlar hala Schildbürger terimiyle ifade edilmektedir. Alsaklı Jörg Wickram'ın (1520–1560) *Fasnacht* (Karnaval) adlı çalışmasında Schildburg halkının penceresi olmayan evler inşa ettikten sonra ev içine güneş ışığını sokmak için kullandığı komik yöntemler anlatılmaktadır. Bir başka öyküde ise Schildburglular ayrıca yeni belediye binası yapmak için bir dağın tepesindeki ormandan kesilen keresteleri omuzlarında kente taşımış, son kesilen ağaç yanlışlıkla tepeden aşağı yuvarlanıp kente hızla varınca bu yöntemi kullanmanın daha akılcı olduğunu anlayan halk keresteleri yeniden sırtlarında dağa taşıyıp, tümünü tepeden aşağı yuvarlamışlardır.

SCHLARAFFENLAND Bkz. Cockaigne

SCHMUTZLİ Bkz. Krampus

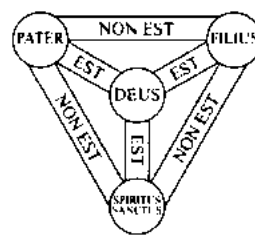
SCOMALT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Okanogan ve Saliş halklarının söylencelerinde denizin ortasında bir adada yaşayan beyaz tenli savaşçı bir devler ırkının kralının adıdır. Bir savaşta tüm bir erkek ve kadın dışında tüm dev ırkı yok olmuş, çift denize açılıp uzun süre sonra geldikleri verimli toprakları olan bir ülkeye yerleşmişlerdir. Güneşte kalan devlerin cilt rengi koyulaşırken yeni ülkede doğan çocukları da kendilerinden kısa olmuştur.

SCONE TAŞI *Kader taşı*, *Yakup'un yastığı* veya *Taç giyme töreni taşı* olarak da bilinen kırmızı kumtaşı bloğu önce İskoçya ardından İngiltere'de kraliyet ailesinin taç giyme töreninde kullanılmıştır. İskoçya'da Perth kenti yakınlarında günümüzde harabe halindeki Scone manastırında bulunan taşın Eski Ahit'te bahsi geçen ve Yakup'un Bethel'de yastık olarak kullandığı taş olduğuna inanılmaktadır. Ortaçağ söylencelerine göre taş Mısır üzerinden, İspanya oradan İrlanda ve İskoçya'ya taşınmış, 1297 yılında taşı İskoçlardan alan İngiltere kralı I Edward tarafından taç giyme töreni sırasında kullanılmıştır.

SCOTA [Kelt Mitolojisi] İrlanda halkı "Scoti" veya "Scot" olarak anıldığı için başlangıçta Kaledonia olarak bilinen toprakların adı sonradan İskoçya'ya (Scotland) dönüşmüştür.

SCOTİA [Kelt Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olduğuna inanılan ve İskoçya'ya adını veren bir tanrıçanın adı olup, domuz dişli yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmekte, adı 'Her şeyin Anası' anlamına gelmekte ve Cailleach ile özdeşleştirilmekteydi.

SCRATCH İngilizce Şeytan'ı tanımlamak için kullanılan bir kelime olup büyük ihtimalle İskandinav dillerinde canavar, iblis anlamındaki 'skratta' kelimesiyle ilişkilidir. Yaşlı Scratch (Old Scratch) veya Yaşlı Nick (Old Nick) formları da kullanılmaktaydı.

SCUTUM FİDEİ Hıristiyanlıkta Baba (Latince Pater), oğul (Latince Filius), kutsal ruh (Spiritus Sanctus) üçlemesini (Trinity) anlatabilmek için kullanılan geleneksel sembolün adı olup 'Üçlü Kalkan' anlamına gelmekteydi. Üçgenin ortasında Tanrı (Deus) kenarlarında baba, oğul ve kutsal ruh bulunmakta 12 farklı şekilde okunabilmekteydi.

SEANACHAİ İrlanda ve İskoçya'da Ortaçağ gezgin ozanlarına verilen isim olup, Kelt dilinde masalcı anlamına gelmektedir. Seanachailer köy köy dolaşarak akşamları köy halkına anlattığı destan ve masallarla Kelt sözlü geleneğinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli rol oynamışlardır. 16. yüzyıldan sonra İngilizler İrlanda'da Kelt dili ve yerli kültürüne baskı uygulamaya başlayınca Seanachailer büyük ölçüde ortadan kaybolmuştur.

SEAXNEAT Bkz. Sahsnot

SEB Bkz. Geb

SEBA MELİKESİ Bkz. Belkıs

SEBALD, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 8. yüzyılda yaşadığı sanılan aziz Nuremberg kentinin koruyucusu kabul edilmekte, yortusu 19 Ağustos günü yapılmaktadır. Sebald'ın kimliği tartışmalı olup, 1280'de kaydedilmiş bir söylenceye göre 11. yüzyılda yaşamış Frenk kökenli bir soylu olup İtalya seyahatinden sonra Nuremberg'de vaaz vermeye başlamış bir din adamıdır.

Bir başka söylencede 8. yüzyılda Eichstatt piskoposu Willibald ve Hahnenkamm manastırında keşişlik yapan Winibald ile İtalya'da buluştuktan sonra Sebalder Reichswald'da misyonerlik faaliyetlerinde bulunan bir Frenktir. Bunlar dışında kayda değer bir söylence ise Danimarka prensi olup, Paris'te öğrenim gördükten sonra Fransız bir prenses ile evleneceği dün kızı ve soylu hayatını terk edip, keşiş olma kararıyla Roma'ya gitmesi ardından Nuremberg'e bizzat Papa tarafından gönderilmesine ilişkindir. Sebald, yakacak odunu biten bir köylüyü buz sarkıtlarını yakarak ısıtması ve askerlerce kör edilen arabacısının gözlerini iyileştirmesine dair mucizeler kaydedilmiştir.

SEBASTİAN Bkz. Don Sebastian

SEBASTİAN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 3. Yüzyılda Sebastia (Sivas) kentinde yaşamış bir azizin adı olup, yortusu 20 Ocak günü yapılmaktaydı. 13. yüzyılda kaleme alınan Altın Efsane adlı çalışmaya göre İmparator Diokletian'ın muhafız komutanlarından birisi olan Hıristiyan olduğu ortaya çıkan Sebastian önce inancını inkâr etmeye zorlanmışsa da direnç gösterince çeşitli işkencelerin ardından taşlanarak öldürülmüştür.

SEBEK [Mısır Mitolojisi] Bazen Ra, hatta Seth ile karıştırılan, Ra ile birleştirilip Sebek-Ra olarak da adlandırılan timsah başlı tanrının adı olup, firavunların gücünün sembolü kabul edilmiş, Yunanlılarca Sukhos olarak anılmıştır. Sebek veya Sobek, Mısır sanatında çoğunlukla güneş diski ve kobra figürlü bir başlık taşıyan timsah başlı bir insan formunda nadiren tamamen timsah formunda tasvir edilmiştir. Kült merkezleri Yukarı Mısır'da Kom Ombo ve Fayum'da Krokodilopolis olan tanrı, Neith'in oğlu olarak görülmüştür.

SEBEP AÇIKLAYAN ÖYKÜLER Bir coğrafi yapının oluşumunu, bir bitki veya hayvanın öne çıkan özelliğini veya bazı davranış, tabu ve geleneklerin kökeni açıklamak için anlatılan masal, efsane hatta kahramanlık öykülerinin adıdır.

SEBETTU [Yakındoğu Mitolojisi] Akad halkının inanışında salgın hastalık tanrısı Erra'ya hizmet eden ve ay tutulmasına sebep olan yedi kötü niyetli iblisin "yedi" anlamına gelen adı olup, gök tanrı An'ın çocukları kabul edilmekteydiler. Sebettu aynı zamanda Akadların Pleiadlar'a (Ülker yıldız kümesi) verdiği isimdir.

SEBİTU [Anadolu Mitolojisi] Urartu tanrılarından birisi olup, hakkında pek bir şey bilinmemekte, Sebettu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SEBRUS [Yunan Mitolojisi] Hippokoon'un oğlu olup, Sparta'da kahraman kabul edilip tapınılmakta, buradaki tapınağı Sebrium olarak anılmaktaydı (Paus. iii. 15. 1).

SECÂH [İslam Mitolojisi] Muhammed'in ölümünden sonra peygamberlik iddiasında bulunan bir Arap kadının adıdır. Tam adı Ümmü Sâdır Secâh bint el-Hâris b. Süveyd et-Temîmiyye olan kadının peygamberlik iddiasında bulunmadan önce Hıristiyan olduğu ve kâhinlik yaptığı iddia edilmektedir. Temim kabilesinin diğer kolları İslam'a bağlı kalırken Secâh'ın Yerbu ve Malik kabileleri zekât vermek istemediklerini ilan ederek birliği bozunca kabileler arası barış bozulmuş sonunda çadırında Müseylime ile görüşüp onunla evlenen Secâh peygamberlik iddiasından vazgeçmiştir.

SECİA [Roma Mitolojisi] Bir tarım tanrısının adıdır.

SECURİTAS [Roma Mitolojisi] Güvenlik ve teminatın kişileştirilmiş formu olan tanrıçanın adı olup, Roma imparatorluğunun kalıcılığı için yakarılırdı. Securitas, Roma sikkelerinde genellikle bir sütuna yaslanmış bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

SEDİ BAKUP [Hint Mitolojisi] Pakistan'da yaşayan Komakr halkının inanışında gök tanrı Melo Baloat'ın karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır. Başlangıçta karı koca birbirlerine çok yaşadığı için insan ve hayvanlar çok dar bir alanda yaşamak zorunda kalmışlarsa da Sid-Diyor adlı cesur bir ruh gök tanrıyı döverek uzağa kovalamıştır. Gökyüzünün uzaklaşmasından sonra yeryüzü tanrıçası ay ve güneşe dönüşecek Bong ve Bomong adlı iki kız doğurmuştur.

SEDİ ile MELO Bkz. Sedi Bakup

SEDİR AĞACI Yaprak dökmeyen bu ağaç çeşitli kültürlerde sadakat, erkeksi güç ve babalığın sembolü olarak görülmüştür. Hıristiyan mitolojisinde İsa'nın sembolü olan sedir ağacı Asur'da tanrı Ea ile ilişkilendirilmekteydi.

SEDNA [Eskimo Mitolojisi] İnuit halkının inanışında deniz canlılarını yaratan, denizin dibinde yer alan Adlivun adlı mevkide yaşayan bir deniz tanrıçası olup, ayrıca Nuliajuk, Grönland'da Arnakuagsak, Alaska'da ise Nerrivik adlarıyla bilinmekteydi. Fok balıklarını avlayabilmek için av öncesi İnuit şamanları ayin düzenleyip, çeşitli armağanlar sunarak Sedna'nın öfkesi yatıştırılmaya çalışırlardı.

Sedna'ya ait söylence Franz Boas tarafından 1884-85 yıllarında Kanada'da Baffin adasında Okomiut ve Akudnirmut halklarından derlenmiş ve 1888 tarihinde The Central Eskimo'da yayımlanmıştır. Söylenceye göre ıssız bir adada babası ile birlikte yaşayan Sedna adlı genç ve güzel kızı beğenen bir fırtına kuşu insan kılığına girerek kızı kendisine âşık ettikten sonra içi ayı postları ve balıkla dolu sıcak bir kulübede yaşama vaadiyle kandırarak beraberinde ülkesine götürmüştür. Kız kendisine olmayacak vaatlerde bulunan yabancıyla birlikte kuş ülkesine gidince çiğ balıktan başka yemek olmayan, pis kokulu

bir kuş yuvası olan yeni evinde sıkıntı dolu günleri geçirirken geldiğine pişman olmuştur. Ertesi yıl denizi kaplayan buzlar eriyince babası Anguta kayağına binip kızını ziyarete gitmiş, Sedna'yı kandıran kuş adamı da öfkeyle öldürdükten sonra kızını alıp ülkesine götürmek istemiştir. Bunla birlikte intikam peşindeki kuş adamın arkadaşları dönüş yolunda baba kızı taşıyan kayağa saldırınca Anguta kuşlardan kurtulmak için kızını denize atmış üstüne birde can havliyle kayağa tutunan kızının parmaklarını da bıçakla kesmiştir. Söylenceye göre boğulan Sedna'nın kesilen parmakları fok ve mors balıklarına dönüşmüştür. İnanışa göre örgülü saçlarını tarayacak parmakları olmayan Sedna o günden beri denizin altında yaşamakta sadece deniz canlılarını değil ölüleri de yönetmektedir. Sedna deniz canlılarını sadece iyi insanların avlamasına izin vermekte, İnuitlerin avladığı kara ve deniz hayvanlarını ayrı ayrı pişirmesini arzu etmektedir. Bu tabunun çiğnenmesi halinde saçları karışmakta ve hayvanların İnuit avcılarınca yakalamasını engellemektedir. Bu gibi durumlarda İnuit şamanları Adlivun'a ruhsal bir seyahat gerçekleştirerek, Sedna'nın saçlarını tarayıp, tanrıçayı sakinleştirmek zorunda kalırlardı.

SEDU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında insanlara yardım eden bir cinin adı olup, Asur döneminde Lamassu ile birlikte tapınakları koruyan kanatlı boğa figürleriyle tasvir edilmiştir.

SEELİE Britanya adalarında perilere verilen isim olup, Galler'deki Tylwyth Teg gibi yalnız veya İrlanda'da Daoine Sidhe grup halinde yaşamaktaydılar.

SEELİE COURT Fakir ve düşkünlere yardım eden iyi huylu perilere ev sahipliği yapan bir bahçenin ve bu bahçede bulunan perilerin adı olup, 'Kutsal bahçe' anlamına gelmektedir. Tam karşıt özelliklere sahip iblislerin ve bulundukları bahçenin adı ise Kutsal olmayan bahçe anlamına gelen 'Unseelie Court'dur. Seeliiler (Kutsal bahçe perileri) bazen şafak vakti görülebilen, zarif, genellikle iyi ve yardımsever karakterde olmalarına karşın hakarete uğramaları durumunda intikam alabilirler. Gözle görülmemekle birlikte, çirkin ve kaba periler olarak tasvir edilen Unseelieler'in insanların arasının iyi olması mümkün olmamakla birlikte bu varlıkla temastan kaçınmak en iyi savunma yöntemidir.

SEFERT [Mısır Mitolojisi] Seth tarafından parçalanmasının ardından Osiris'in vücut parçalarını koruyan, şahin kafalı, aslan gövdeli, kanatlı griffin benzeri bir yaratığın adıdır.

SEGESTES Bkz. Aegestes

SEGETİA [Roma Mitolojisi] Hasat zamanı Setia ve Semonia ile birlikte tapınılan bir tarım tanrısının adıdır (Plin. H. N. xviii. 2. 2).

SEGOMO [Kelt Mitolojisi] Galya savaş ve zafer tanrısının adıdır.

SEGREK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda 'Usun Koca oğlu Segrek' öyküsüne adını veren kahramanın adı olup, Egrek'in küçük kardeşiydi.

SEİBO Bkz. Hsi Wang Mu

SEİD [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'da Odin, Gullveig ve Frejya tarafından yapıldığı kayıtlı olsa da İskandinav toplumunda daha çok kadınlarca gerçekleştirilmiş bir büyü yönteminin adıdır. Söylenceye göre kıtlık zamanı Frejya yüksekçe bir yere tırmandıktan sonra şarkılar söylemiş, seid yaparak ruhlarla konuşmayı, böylece kıtlığın ne zaman sona ereceğini öğrenmiştir.

SEİDE Lapon halkının inanışında fal bakmak ve kehanet için kullanılan özel taşların adı olup, bu fal kişinin seide taşına bir soru sorması ve ardından taşı kaldırmaya çalışmasından ibarettir. Taş eğer gelip kaldırmazsa isteğinin gerçekleşmeyeceği olarak yorumlanmaktadır.

SEİLA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te 6 yıl boyunca yargıçlık yaptığı belirtilen (Hakimler, 12:7) Jephthah'ın kızının adı olup, savaştan dönünce ilk karşılaştığı kişiyi öldüreceğine dair söz veren babasıyla yol karşılınca Jephthah yemini bozmaktansa dönüşünü tef çalarak kutlayan kızını öldürmeye karar vermiştir. Kaderine ağıt yakan kız babasından iki ay izin isteyerek sevdiği arkadaşlarıyla vakit geçirdikten sonra babası tarafında kurban edilmişse de Yehova adamı lanetleleyerek, parçalanarak ölmesine sebep olmuştur. Kitab-ı Mukaddes'te kızın adı anılmamış kendisinden Jephthah'ın kızı olarak bahsedilmemişse de MS 1. Yüzyılda yaşayan Pseudo-Philo Seila adını vermiştir.

SEİRİM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre erkek keçi formunda tasvir edilen iblisler olup, adları kıllı anlamına gelen "sair" kelimesiyle ilişkilidir. İsrailliler özellikle savaş sırasında Seirimlere sunu sunmaktaydı (Levililer 17: 7).

SEJA Bkz. Setia

SEKER [Mısır Mitolojisi] Memphis mezarlığının ölüm tanrısının adı olup, başlangıçta bereket ile ilişkilendirilen, Eski Krallık döneminde Yukarı Mısır'da (Abydos) Osiris'in ölü formu olarak tanımlanıp, insan gövdeli şahin başlı olarak tasvir edilmiştir. Seker, yaratıcı güç Ptah ve kendisi gibi ölümle ilişkili tanrı Osiris ile birleştirilerek Ptah-Seker-Osiris olarak adlandırılmıştır. Mısır sanatında şahin başlı insan formunda tasvir edilen Seker veya Sokar Yunanlılarca Sokaris adıyla bilinmekteydi.

SEKHAT HOR [Mısır Mitolojisi] Çocuk Horus'un sütannesi ve hayvan sürülerinin koruyucusu kabul edilen bir inek tanrıça olup, adı "Hatırlayan Horus"tur.

SEKHEM [Mısır Mitolojisi] Güç ve otoritenin sembolü kabul edilip dini ayinlerde kullanılan bir asanın adıdır. Sekhem aynı zamanda "güç" anlamına gelmekte ve yaşam ile ilişkilendirilmektedir.

SEKHET AARU [Mısır Mitolojisi] Mısır deltasındaki bir adada bulunduğuna inanılan ve iyi insanların ruhlarının gideceğine inanılan cennetin adıdır. Buğday ve arpa tarlalarıyla kaplı

Sekhet Aaru'da ölüler her gün güneş tanrısı Ra'yı görme imkânına sahip olacaklardır.

SEKHET HETEP [Mısır Mitolojisi] Başlangıçta Nil deltası üzerinde yer alan bir bölgenin adı olup sonradan Ölüler diyarı Amenti'nin bir bölümünü olarak anılmış, yıldızlar arasında ruhlar ve tanrıların birlikte yaşadığı bir yer olarak düşünülmüştür.

SEKHET TKHANT [Yahudi Mitolojisi] Zebur'da Zoan tarlası olarak anılan Nil deltası üzerindeki bir yerleşimin adı olup, Mısır mitolojisinde Amenti veya Sekhet-Hetep ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

SEKHMET [Mısır Mitolojisi] Savaşlarda firavuna eşlik ettiğine inanılan yıkım, savaş ve intikam tanrıçasının adı olup, kelime anlamı 'her şeye gücü yeten'dir. Üzerinde güneş diski bulunan başında kobra tacı takan aslan başlı bir kadın veya aslan olarak tasvir edilen tanrıçanın Kült merkezi Memphis kenti, sembolü ise sonradan Bastet'e yakıştırılan kalkan figürüydü. Sekhmet'in adı ilk olarak Eski Krallık (MÖ 2919–2513) döneminde firavun olarak geçmiştir.

Bir söylenceye göre Hathor formuna bürünen Sekhmet, Re'nin emri üzerine Re'ye eskiden inanıp sonradan vazgeçenleri tek tek yok edeceğine, Re'ye inanlar hatta rahipler de dâhil olmak üzere tüm insan neslini yok etmeye çalışmıştır. Pişman olan Re, Nil nehrine bira ile nar suyu döküp kırmızıya boyayarak Sekhmet'in suyu kan zannedip içmesini sağlayarak yeniden eski formuna dönmesini sağlamış böylece insan soyunun tükenmesini engellemiştir. "Salgın hastalıkların hanımı" lakabıyla da bilinen tanrıçanın gönderdiği görünmez okların insanların hasta olmasına hatta ölümüne yol açtığına inanılmaktaydı. Sekhmet rahipleri tapınaklarda insan ve hayvanlar için şifa veren ilaçlar hazırlamaktaydı. Memphis'te Ptah'ın Sekhmet'in kocası olduğuna inanılmakta dahası savaş ve koku ile ilişkilendirilen güneş tanrısı Nefertum da bu çiftin çocuğu kabul edilmekteydi. Kimi yazarlara göre Sekhmet güneş ışınlarının büyütüp, geliştiren etkisiyle özdeşleştirilen Bast'ın karşıtı olarak güneşin yıkıcı ve kuraklık getiren etkisini temsil etmektedir. Ordunun koruyucusu kabul edilen bir savaş tanrıçası olan Sekhmet'in aynı zamanda hem şifa sağlayıp hem de salgın hastalık getirdiğine inanılmaktadır. Sakhmet veya Sekhmet, Yunanlılarca Sakhmis olarak adlandırılmaktaydı.

SEKİNEK [Eskimo Mitolojisi] Güneş ruhuna verilen isimdir.

SEKİZ ÖLÜMSÜZ Bkz. Ba Hian

SELA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Luyia halkının inanışında ilk kadının adı olup, yeryüzünün canavarlarla dolu olduğu başlangıç döneminde ahşap bir kulübede yaşamaktaydı. İnanışa göre Sela'nın çocukları olan insanlar zamanla cesaretlerini toplayarak kulübeden dışarı çıkmış ve yeryüzüne yayılmışlardır.

SELAHADDİN (1137–1193) Ortaçağ söylencelerinde Suriye ve Mısır'a hükmeden Müslüman kralın adı olup, Haçlı seferleri sırasında Hıristiyanlara karşı savaşmış ve Kudüs'ü Haçlılardan geri almayı başarmıştır. Başta Tasso'un *Kudüs düştü* destanı dâhil dönemine ait pek çok eser ve söylencede anılmıştır.

SELAPHİEL [Hıristiyan Mitolojisi] Doğu Kilisesi geleneğinde yedi baş melekten birisi olmasına karşın apokrif kitap Esdras'ta (III, 5:16) Salathiel ile özdeşleştirilmekteydi.

SELCAN HATUN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Trabzon beyinin dünyalar güzeli kızının adı olup, kendisine aşık olan ve evlenmek uğruna üç canavarla güreşip öldüren Oğuz yiğidi Kanturalı'ya aşık olup evlenmiştir. Babasının askerleri kızı geri almak için peşlerine düşünce elinde kılıç Kanturalı'ya yardım için erkek gibi savaşmıştır.

SELÇUK [Türk Mitolojisi] Reşideddin'in Oğuzname'sinde Oğuzların Kınık boyundan olan Selçukluların atası kabul edilmekteydi.

SELENE [Yunan Mitolojisi] Hyperion ile Theia adlı Titanların kızı, güneş tanrısı Helios ile Eos'un kardeşi olan tanrıça gerçekte ayın kişileştirilmiş formudur (Hes. Theog. 371, Apollod. i. 2. 2). Luna Artemis, Luna, Hekate ve Persephone ile özdeşleştirilen Selene, tanrı Zeus'tan Pandeia, Ersa ve Nemea'yı, Endymon adlı yakışıklı bir çobandan ise elli kız çocuk doğurmuş, ayrıca beyaz bir koç kılığına giren Pan ile de birlikte olmuştur (Apollod. i. 7. 5, Paus. v. 1. 2, Virg. Georg. iii. 391). Özellikle hilal ve dolunay dönemlerinde tapınılan tanrıça büyücülerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Tanrıça, Yunan sanatında iki beyaz atı tarafından çekilen bir araba üzerinde başında altın taç bulunan uzun kanatlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmekteydi. Adı Yunanca ışık, parlaklık anlamına gelen selas kelimesiyle ilişkili olan Selene, ayrıca Mene (ay) olarak da adlandırılmış ve Romalılarca Luna ile eş tutulmuştur.

SELİNUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu olup Aigialia'da hüküm sürmüştür. Efsaneye göre kızı Helike'yi İon ile evlendirmiş ve bu evlilikten doğan halk İonlar olarak adlandırılmıştır (Paus. vii. 1. 2).

SELKET [Mısır Mitolojisi] Erken dönemde ay tanrıçası olmasına karşın sonradan Qebhsnuf ile birlikte ölülerin mumyalanan iç organlarının saklandığı küpleri koruyan, kadın gövdeli akrep başlı bir tanrıçaya dönüştürülmüştür. Tam adı Serket Hetu olup "nefesin boğazdan geçmesine izin veren" anlamına gelmekteydi. Yeniden doğumun sembolü kabul edilip, sihirli güçleri olduğuna inanılan Selket başta yılan ve akrep sokması olmak üzere tüm hastalıkları iyileştirebilmekteydi. Bereket tanrıçası İsis'in bir formu olduğu da ileri sürülen Selket'in varlığı İngiliz arkeologlar H. Carter ve G. Herbert'in 1922 yılında keşfettiği Tutankhamon'un mezarından altın bir heykeli çıkarılınca anlaşılmıştır.

SELKHET Bkz. Selket

SELKİE Orkney ve Sheltland adaları sahilinde yaşadığına inanılan denizayısı ile insan karışımı yaratıkların adıdır. Dişi Selkieler sahile çıktıklarında ayı-balığı postlarını çıkartıp güzel bir

kadına dönüşebilirler ki bu postu bulan kişi Selkie'yi evlenmeye zorlayabilirse de, kadın postunu bulduğu an denize geri dönmektedir. Bkz. Şekil değiştirenler

SELKİS Bkz. Selket

SELMAYİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kiowa halkının inanışında peyote adı verilen kaktüsün tomurcuklarını yiyenlerin diğer insanların duyamadığı yüksek frekanstan şarkılarını duyabildiği doğaüstü bir kadının adıdır.

SELQUET Bkz. Selket

SELU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında bitki örtüsü tanrıçasının adı olup, yalnız yaşayan yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Kadın bir gün bahçesinde toprağın üzerinde bir miktar kan görünce bunu bir kavanozda toplamış, bir süre sonra kan pıhtısı bir bebeğe dönüşmüştür. Bahçesini bir savaşçı olarak büyüttüğü çocuğun beslenmesi için fasulye ve mısırla dolduran kadın çocuğu akşam yemeği hazırlarken kendisine bakmaması konusunda uyarmıştır. Bununla birlikte merakını yenemeyen çocuk bir gün pencereden baktığında elbisesini çıkaran kadının kendisini kazıyarak tencereyi fasulye ve mısır ile doldurduğunu görmüştür. Kadın sözün yerine getirilmediğini anlayınca genci evlenmesi için uzak bir kabilenin göndermiş, yanında aldığı gelinle Selu'nun kulübesinin olduğu yere dönen genç geride hiçbir şey bulamamış dahası çocuklarına gıda bulmakta zorlanmıştır.

SELVA [Yahudi Mitolojisi] Tanrının Tih çölünde aç kalan Yahudilere armağan olarak gönderdiği kuşların adı olup bıldırcın oldukları sanılmaktadır.

SELVANS [Etrüsk Mitolojisi] Tarla ve orman tanrısı olup Roma mitolojindeki Silvanus ile benzerdir. Selavans'ın adı 26 Eylül 1877'de Piacenza'ya bağlı Gossolengo ilinde bulunup, MÖ 2. yüzyıla tarihlenen ve günümüzde Piacenza müzesinde sergilene koyun ciğeri formundaki bronz yazıtta geçmektedir.

SEMARGL [Slav Mitolojisi] İgor destanında bahsi geçen bir tanrının adı olup, metinde arpa ve aile ile ilişkilendirilmekteyse de yazarın kendi icadı olduğu sanılmaktadır.

SEMELE [Yunan Mitolojisi] Thebes kralı Kadmos ile Harmonia'nin kızı ve Zeus'tan Dionysos'un annesi olup, İno, Agave, Autonoe ve Polydorus'un kız kardeşidir. Zeus'un âşık olup sık sık ziyaret ettiği kadını kıskanan Hera, Semele'nin bakıcısı Beroe'nin kılığına büründükten sonra kadını Zeus'un kendisine tüm haşmetiyle görünmesi konusunda kandırmayı başarmıştır (Hom. Il. xiv. 323). Semele bu sebeple Zeus'un yıldırımlarıyla kendisine yaklaşmasını istemiş, alevler içinde yanarak ölmüştür. Zeus o sırada altı aylık olan oğlu Dionysus'u kadının rahminden çıkararak kendi uyluğuna yerleştirmiştir. Böylece Zeus tarafından kurtarılan Dionysos yetişkin olduğunda annesini Ölüler Diyarında bulup, beraberinde gökyüzüne götürmüş, böylece ölümsüz olan kadın orada *Thyone* adını almıştır. (Apollod, iii. 4. 3, Ov. Met. iii. 260, Hygin. Fab. 179, Pind. Ol. ii. 44). Thebai'de mezarı ve heykeli bulunduğu söylenen (Paus. ix. 12. 3) Semele'nin Trak-Frigya yeryüzü tanrıçası olmasına karşın Yunanlılarca ödünçlendiği sanılmaktadır.

SEMETEY [Türk Mitolojisi] Kırgız destanı Manas'ta destana adını veren Manas'ın oğlu olup, Taşkent'ten Talasa kadar yayılan geniş düzlükleri yönetimi altına alıp oraların hanı olmuştur.

SEMİRAMİS [Yakındoğu Mitolojisi] İnsan yüzlü balık vücutlu olduğuna inanılan bir Babil tanrıçasının adı olup, Suriye'de Askalon civarında bir çölde yaşamaktaydı. Kniduslu Ktesias'in MÖ 812-783 arasında Babil veya Suriye'yi yönettiğini bildirdiği Sammuramat'ın tanrıça değil gerçek Semiramis olduğu düşünülmektedir. Bazı yazarlar ise Şemiram adlı bir Sami tanrıçasının Semiramis'e evrildiğini iddia etmiştir.

Yunan söylencelerine göre tanrıça Aphrodite (Suriye'de Atargatis) genç bir Suriyeli erkeğe âşık olmuş ve ondan Kaystroa adlı bir çocuk doğurmuştur. Sonradan pişman olan tanrıça çocuğu terk edip babayı da öldürünce güvercinler çobanlardan çaldıkları yiyeceklerle çocuğun sağ kalmasını sağlamışlardır. Çobanlarca tarafından bulunup reisleri Simmos'a götürülen çocuğa 'güvercinlerden gelen' anlamındaki Semiramis adı takılmıştır. Semiramis, büyüyüp genç kız olduğunda önce kralın danışmanlarından Omnes (veya Menon) ile ardından kocası intihar edince kendine göz koyan Asur kralı Ninos ile evlenmiştir. Babil ovasında kendisi için bir şehir kuran kraliçe Semiramis dillere destan asma bahçelerini de buradaki şatolarından birisinin hisarı içinde yaptırmıştır. Hayatını bir erkekle paylaşmak istemeyen kraliçe ordusundaki yakışıklı askerlerle gönlünü eğlendirdikten sonra âşıklarını öldürdüğü için bölgedeki pek çok mezar "Semiramis'in Tepesi" olarak adlandırılmıştır. Yine bir söylenceye göre kraliçe, Euphrate (Fırat) ve Tigres (Dicle) nehirleri kıyısında pek çok şehir inşa ettikten sonra bir güvercine dönüşerek ortadan kaybolmuştur (Diodorus Siculus II 4-13). Semiramis ayrıca Sammuramat adıyla da bilinmekteydi.

SEMKETET [Mısır Mitolojisi] Ra'nın sabah kayığının adıdır.

SEMNAİ Bkz. Semnai Theai, Erinyeler

SEMNAİ THEAİ [Yunan Mitolojisi] Zamanla bereket ve yeryüzü ile de ilişkilendirilen intikam tanrıçaları Erinyeler'e verilen isimlerden birisi olup "Saygıdeğer Tanrıçalar" anlamına gelmektedir.

SEMNOCOSUS [Kelt-Roma Mitolojisi] Kuzey İspanya'da tapınılan bir savaş tanrısının adı olup, Romalı askerlerce de benimsenip tapınılmış onuruna savaş tutsakları ve evcil hayvanlar kurban edilmiştir.

SEMO SANCUS Bkz. Sancus

SEMON [Roma Mitolojisi] Önemsiz tanrılar ve tanrılaştırılmış kahramanlar için kullanılan bir terimdir.

SEMONİA [Roma Mitolojisi] Hasat zamanı Segetia ve Seja ile birlikte tapınılan bir tarım tanrısının adıdır.

SEMSOÇİ [Moğol Mitolojisi] Moğolların atası Bataçihan'ın 5. kuşaktan torunu olan bir kahramanın adıdır.

SENG DON MA [Budist Mitolojisi] Tibet'te aslan yüzlü bir kadının adı olup, cehaletin sembolü kabul edilmektedir.

SENECTUS [Roma Mitolojisi] Yaşlılığın kişileştirilmiş formu olup, Yunan mitolojisindeki Geras'ın karşılığıdır.

SENGEN [Japon Mitolojisi] Kutsal Fuji Yama dağının kişileştirilmiş formu olan ve çok az kişinin su içmesine izin verdiği kutsal gençlik pınarını koruyucusu kabul edilen bir çiçek tanrıçasının adıdır. Ko-No-Hana-Saku-a-Hime (Ağaç çiçeklerini açtıran prenses) adıyla da bilinen Sengen onuruna Fuji dağının zirvesinde adına yapılmış bir tapınak bulunmaktadır. Fuçi ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SENMURV Bkz. Simurgh

SENNADİUS'UN RÜYASI [Hıristiyan Mitolojisi] St. Augustine tarafından kaydedilen bir öykü olup, ruh ve kadere inanmayan Sennadius adlı bir hekimin gördükten sonra Hıristiyan olduğu bir rüyayı konu etmektedir. Sennadius'a rüyasında görünen bir melek hekimi bilmediği bir âleme götürerek ona ruhların olağanüstü güzel müziğini dinletmiş, ardından birkaç kez daha göründüğü adamın bedeni ile ruhu arasındaki ayrımın farkına varıp, imana gelmesini sağlamıştır.

SENNAKHERİB [Yahudi Mitolojisi] (MÖ 704-681) Babil'i ele geçirip yıkan Asur kralının adı olup, Hezekiah günlerinde Kudüs'e de girmeyi başarmışsa da Yahveh'in gönderdiği melekler Asur kampını yakıp yıkınca geri çekilmiştir (2. Krallar 19: 35)

SENNİN [Japon Mitolojisi] Dağlarda yaşayan ölümsüz bir münzevi bir keşişin ruhunun adı olup, ölümlülerle rüyalarına girerek konuşabilmekteydi.

SENOTLKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Amerika sahilinde yaşayan Squamiş halkının inanışında yılan formunda bir canavarın adı olup, aynı zamanda önemli bir totemdi.

SENTİA [Roma Mitolojisi] Çocuğun bilinçlenmesine sebep olan bir tanrıçanın adıdır.

SENX [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Bella Koola halkının inanışında güneşin kişileştirilmiş formu olan yaratıcı tanrının adıdır.

SEOK T'ALHAE [Kore Mitolojisi] Şilla'nın dördüncü efsanevi kralının adı olup, Hamdal kraliçesi tarafının yumurtasından çıktığına inanılmaktaydı. Kâhinler doğumun kötüye işaret olduğunu iddia edince kral T'alhae'yi yanında değerli mücevherlerle birlikte bir sandığa koyarak denize bırakmıştır. Bununla birlikte bir kırmızı ejderha sandığı bulmuş ve Şilla'ya güvenle ulaşmasını sağlamıştır. Ho adlı bir adam bebeği bularak büyütmüş, delikanlılık çağına gelen T'alhae Şilla kralı Namhae'nin gözüne girerek kızıyla evlenmeyi böylece ülkenin dördüncü kralı olmayı başarmıştır.

SEP Bkz. Sepa

SEPA [Mısır Mitolojisi] Bir yeraltı tanrısı olup adı "kırkayak" anlamına gelmekte, tehlikeli hayvanlara karşı korunulmak için yakarılmaktaydı. Zamanla ölüler diyarı tanrısı Osiris ile özdeşleştirilmiştir.

SEPET BIÇAĞI Grimm Kardeşlerin "Sihirli Masa, Altın Eşek ve Çuvaldaki Çomak" adlı masalının Kamboçya versiyonu olup, Budist rahiplerce büyütülen iki yetim kardeşin iyi bir gelecek uğruna sırayla Çin'e gitmesi büyük kardeşin başarısızlığına karşın küçüğün zekâsı ve sihirli aletlerin sayesinde ün ve paraya kavuşup, ülkenin kralına damat olmasını konu edinmektedir.

SEPHER HA RAZİM [Yahudi Mitolojisi] MS 3. yüzyılda İbrani dilinde yazılmış, göğün yedi katında oturan meleklerden bahseden bir büyü kitabı olup, adı 'Sırlar Kitabı' anlamına gelmekteydi.

SEPHER PİRKE EHALOT [Yahudi Mitolojisi] Haham Yişmael'in gökyüzüne yaptığı yolculuk ve Metatron adlı melekle buluşmasının anlatıldığı (MS 2. yüzyıl) İbrani dilinde yazılmış kitap olup, adı 'Yaratılış Kitabı' anlamına gelmekteydi.

SEPHER YETSİRA [Yahudi Mitolojisi] MS 9. yüzyılda yazıldığı sanılan, Talmudik Yetsira ile alakası olmayan kabalistik bir kitap olup, adı 'Makamlar Kitabı' anlamına gelmekteydi.

SEPT [Mısır Mitolojisi] Sirius ya da Akyıldız'a verilen isim olup, tanrılaştırılmış, yakın arkadaşı Thoth tarafından adı yılın ilk ayına verilmiştir.

SEPTERİA [Mısır Mitolojisi] Tanrı Apollon'un dev yılan Python'u öldürmesinin anısına 8 veya 9 yılda bir Delphi'de düzenlenen festivalin adıdır.

SEPTU Bkz. Sopdu

SEPTUANGİNTA Eski Ahit'in '70' anlamına geldiği için LXX formunda kısaltılan Yunanca çevirisinin adı olup, MS 3. yüzyılda İskenderiye'de Mısır'da yaşayan Yahudiler için çevrilmiştir.

SEQUANA [Kelt Mitolojisi] Kuzey Fransa'da bulunan Seine nehrinin koruyucu tanrıçasının adı olup, Kelt mirasına atfen Romalılarca *Fontes Sequanae* (Sequana pınarı) olarak adlandırılmıştır. Dijonun kuzeybatısında Châtillon vadisinde muhtemelen şifa amaçlı kullanılmış MS 2-1. Yüzyıllara tarihlenen bir tapınağı bulunan tanrıça pruvası ördek kafası formunda bir teknenin üzerinde ayakta duran elleri havada, başında taç olan bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

SER Bkz. Serapis

SERAFLAR [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Kherubimler daha sonra meleklerle ilişkilendirilen ve Babil mitolojisinden ödünçlendikleri sanılan ilahi yaratıkların adı olup, muhtemelen İbranice saraph 'uçan yılan' kelimesiyle ilişkilidir. Eski Ahit'te Yeşaya Yahveh'in tahtını anlatırken her birinin altı kanadı olup, ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüp, öbür ikisiyle de uçan serafların rabbın yüceliğinin tüm dünyayı dol-

durduğunu söylediklerini, bir tanesinin kendisine doğru uçarak elindeki koru dudaklarına sürerek günahının bağışlandığını söylediği kayıtlıdır (Yeşeya 6:2-8).

SERAPHİM Bkz. Seraflar

SERAPİON [Hıristiyan Mitolojisi] Alban Butler'ın Azizlerin Hayatı adlı eserinde cömertliğiyle ön plana çıkarılan, hatta yoksullara yardım için kendini satan veya kiralayan bir din adamının adı olup yortusu 2 Mart günü yapılmaktaydı.

SERAPİS [Mısır Mitolojisi] Ptolemy hanedanı döneminde Memphis'te ibadet edilen öküz başlı, güneş diski ve kobra figürü başlıklı tanrıya verilen isim olup, I. Batlamyos döneminde (MÖ 304-282) krallık tanrısı ilan edilmiştir. Mısırlılarca Ser, Yunanlılarca Serapis adıyla bilinen Osiris kaynaklı karma bir tanrı olup, Büyük İskender'in Mısır'ı istilası sonrasında başlayan kültünün Yunanlıların yanı sıra Mısırlılar ve sonrasında Romalıları da etkilediği bilinmektedir. Serapis başında etrafına buğday başakları dolanmış *kalathos* adlı sepet formunda bir başlık taşımaktaydı. Rufinus'un anlattığı Serapeum adıyla bilinen yüz adım yüksekliğinde duvarları bulunan ünlü Serapis tapınağı İskenderiye kentinde bulunmaktaydı. Tanrı adını Memphis yakınlarında Sakkarah'ta Serapeum adlı yerleşimden almaktaydı ki burada 1851'de 64 mumyalanmış boğa bulunmuştur. Bkz. Apis boğası

Serapis (Morey, 1903)

SERENATOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

SERESTUS [Yunan Mitolojisi] Aeneas'ın silah arkadaşlarından birisi olup aynı zamanda Troya gemilerinden birisinin de kaptanıydı (Verg. Aen. 1. 611, 4. 288, 5. 487).

SERGESTUS [Roma Mitolojisi] Aeneas'ın arkadaşlarından birisinin adı olup, Roma'nın aristokrat ailelerinden Sergiaların soyundan gelmekteydi (Virg. Aen. IV, 288).

SERİ ile HURRİ [Anadolu Mitolojisi] Hurri söylencelerinde şehir yıkıntılarında yaşayan kutsal boğanın 'Gündüz ile Gece' anlamına gelen adı olup, iklim tanrısı Te Sub'un arkadaşıydı.

SERİM [Yakındoğu Mitolojisi] Kuzey Samilerinin inanışında vücudu kıllarla dolu bir yaratığın adı olup bir çeşit cin veya iblis olduğu sanılmaktadır. Eski Ahit'ten (Levililer xvii. 7) boş arazilerde yaşadığı anlaşılan varlığın Lilith ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SERİPHUS [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Akristos'un Zeus'tan hamile kalan kızı Danae ile yeni doğan oğlu Perseus'u bir kayığa koyup denize bırakması sonucu ana-oğlun kıyısına vurduğu adanın adıdır. Perseus burada kendilerini bulan balıkçı Diktys tarafından büyütülecektir.

SERKET Bkz. Selket

SERTAPSURUHİ [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında okyanusun kızı olup, tanrıça Sauska tarafından büyülenip öldürülen Hedammu adlı su canavarının annesidir.

SERVIUS TULLİUS [Roma Mitolojisi] Söylenceye göre köle bir kadına ocaktaki külden fallus formunda kendini gösteren Etrüsk kökenli Lar'ın oğlu olan Roma'nın altıncı kralının adıdır.

SESRUMNİR [İskandinav Mitolojisi] Freyja'nın Fólkvangr'da bulunan evinin adı olup Eski Nors dilinde koltuk odası anlamına gelmekteydi.

SESTOS [Yunan Mitolojisi] Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında bir kent olup, Asya yakasındaki Abydos'un tam karşısında yer almaktaydı. Sonu trajik biten aşkın kurbanlarından Aphrodite rahibesi Hero Sestos sevgilisi Leandros ise Abydos kentinde yaşamaktaydı.

SESYMİR [İskandinav Mitolojisi] Çok koltuklu salon anlamına gelen yerin yarısı Odin yarısı ise Frejya'ya ait olup Einherjar'da yer almaktaydı.

SEŞAT [Mısır Mitolojisi] Yazı, matematik ve inşaat planlarının tanrıçası olan kütüphaneler ve tarihi kayıtların koruyucusunun adıdır. "Kütüphanenin Hanımı", Mimarlar evinin hanımı" adlarıyla da bilinen tanrıçanın yazı ve matematiği keşfettiğine, insan ömrünü palmiye yapraklarıyla ölçebildiğine inanılmaktaydı. Bilgelik ve yazı tanrısı Thoth'un kızı veya kız kardeşi olarak görülen tanrıça omuzlarında iki mürekkep hokkası bulunan ve leopar derisi giyen bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

SEŞMU Bkz. Şeşmu

SET Bkz. Seth

SETA [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Sul halkının inanışında gökyüzü Tororut'un karısı ve Topogh'un anası olan Ülker (Pleiades) yıldız kümesi tanrıçasının adıdır.

SETAİA [Yunan Mitolojisi] Yunanların tutsak ettiği Troyalı kadınlardan birisinin adı olup, Yunanistan'a gitmemek için diğer kadın esirleri gemileri yakmaya teşvik etmiş, bu sebepten sonradan Setaion olarak anılacak yerde çarmıha gerilerek öldürülmüştür.

SETEBOS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] William Shakespeare'in Fırtına adlı oyununda

Sycorax tapınılan bir tanrının adı olup adını İngiliz amiral Sir Francis Drake'in (1540 – 1596) 1577'de gerçekleştirdiği Patagonya seyahatinde bölgedeki yerlilerce tapınıldığını bildirdiği Settaboth'dan almıştır.

SETH [Mısır Mitolojisi] Osiris, İsis ve Nephthys'in kardeşi olan kaos, savaş, çöl, fırtına ve yabancı topraklar tanrısının adıdır. Yunanlılarca Typhon olarak adlandırılan Seth, kaos güçleri ile düşmanlığın kişileştirilmiş formu kabul edilmekteydi. En eski yazıtlarda iyilik ile özdeşleştirilen şahin başlı Horus ile Mısır tahtı için mücadele eden düşman kardeşi olarak bahsi geçmektedir. Seth tüm uğraşına karşın Osiris ve Horus'u yok edemeyince iyi kötüye karşı zafer kazanmış kabul edilmekteyse de çatışma sırasında Seth de yok olmamıştır. Aşağı (kuzey) Mısır firavunu kabul edilen tanrı eşek benzeri dik ve büyük kulaklı, uzun burunlu tanımlanamayan hayali bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Nil vadisinin ardında kalan çöl topraklarına hükmettiği için 19. hanedan döneminde Seth, çöl güçlerine hükmeden kervanların koruyucusu olarak saygı görmüşse de inanışa göre kum fırtınaları yaratarak bereket tanrısı Osiris ile çatışmayı da ihmal etmemiştir. Söylenceye göre Seth kardeşi Osiris'i öldürmek için bir plan yapmış, Osiris'in ölçülerine uyan bir tabut yaptırdıktan sonra bir şölen düzenleyerek tabutun içine sığan kişiye tabutu hediye edeceğini numarasıyla tabuta giren Osiris'i tabutun kapağını kapattıktan sonra Nil nehrine atarak boğulmasını sağlamıştır. Osiris'ten sonra yeğeni Horus'u da öldürmeye teşebbüs etmişse de ancak gözünü çıkarmayı başarmış ama karşılığında kendi testislerinden olmuştur. Tanrıların çoğu Horus'un Mısır tahtına çıkmasını isterken Ra onun genç olduğunu düşünerek karşı çıkmışsa da Horus'un annesi İsis'in kendini çok güzel bir genç kadına çevirdikten sonra Seth'in yanına giderek sanki başkasının başından geçmiş gibi kötü bir adamın kocasını öldürdükten sonra aile mülkünü de ele geçirmeye çalıştığını anlatarak ağlayınca durumun farkında olmayan Seth adamı yok ederek aile mülklerinin genç kadının oğluna geçmesi için ısrar ederek bilmeden kendini ayıplayınca Mısır'ı genç rakibine kaptırmıştır. Böylece Mısır'ı Horus ile Seth arasında iki eşit parçaya bölen Geb sonradan fikir değiştirerek Seth'in payını geri almıştır.

Seth gökyüzü tanrıçası Nut'un oğlu olarak gösterilmekte bazı yazıtlarda su aygırı tanrıça Nephthys ile hamilelik ve doğum tanrıçası Theouris'in eşi olduğu yazmaktadır. Seth, Heliopolis dokuzlusunun (Ennead) üyesi kabul edilmekte ve "sınırların düşmanı" lakabıyla tanınmaktadır. Ra gökyüzündeki yolculuğu sırasında Seth'in saldırgan karakterinden faydalanıp üstelik kendisine yıldırım gücünü de vererek Apep ile kavga etmesini böylece güneşi korumasını sağlamıştır. Az sayıda olsa da Horus ile Seth'in uzlaştığı düşüncesiyle oluşturulan birleşik bir Horus-Seth tanrısı hatta tapınakları da bulunmaktadır. Bununla birlikte MÖ 6. yüzyılda Mısır'ın Asurlular tarafından işgali sonrasında Seth bir tanrıdan çok iblis olarak görülmeye başlanmıştır. Sutekh ve Set olarak da bilinen kimi zaman boynuzlu olarak da tasvir edilen Seth aynı zamanda Ortadoğu'da şeytan düşüncesinin ilk örneklerinden birisidir.

Seth

SETHLANS [Etrüsk Mitolojisi] Ateş ve demircilik tanrısının adı olup Yunan mitolojisindeki Hephaistos ile Roma panteonundaki Vulcan ile benzerlik göstermekteydi. Piacenza'da bulunan bronz levhada adı yer almayan tanrı Etrüsk sanatında elinde çekiç taşıyan başında pileus veya konik şapka taşıyan bir adam formunda tasvir edilmektedir. Sethlans bir tasvirde Menrva'nın doğumunu kolaylaştırmak için Tinia'nın kafasını parçalarken, bir başkasında ise Tretu'nun yardımıyla Uni'yi esir ettiği tahttan kurtarırken görülmekte, ayrıca Populonia kenti sikkelerinde rastlanmaktadır.

SETHOS [Mısır Mitolojisi] Farelere hükmettiğine bu sebepler onları Asurluların üzerine gönderdiğine inanılan bir rahibin adıdır.

SETİA [Roma Mitolojisi] Segetia ve Semonia ile birlikte tapınılan bir tarım tanrıçasının adıdır.

SETNE KHAMWASET Bkz. Khamwaset

SETTABOTH Bkz. Setebos

SEUKHOROS [Yunan Mitolojisi] Efsanevi Babil kralının adı olup, bir kâhinden kızının doğacak oğlu tarafından tahtından edileceğini duyduğunda kızı Seukhoros'u bir kuleye kapatmıştır. Kız çocuğunu doğurduğunda gardiyanlar çocuğu öldürmek için kuleden aşağı atmışlar ama bir kartal bebeği havada yakalamış ve bir bahçeye taşımıştır. Çocuk büyüdüğünde Gılgamış adını alacak, dedesinin tahtına oturup Babil'de hüküm sürecektir.

SEYON [Hint Mitolojisi] Tamil halkının en önemli tanrılarından birisinin adıdır.

SEYTEK [Türk Mitolojisi] Kırgızların Manas destanında Manas'ın torunu ve Semetey'in oğlu olarak adı geçmektedir.

SEYYİD [İslam Mitolojisi] Muhammed'in torunları Hüseyin ve Hasan'ın soyundan gelen erkekler için kullanılan onore edici bir terimdir.

Sfenks

SFENKS Kedi veya insan yüzlü aslan gövdeli kimi zaman kanatlı tasvir edilen efsanevi yaratıkların genel adı olup, Eski Mısır'da erkek, Yunanistan'da ise dişi yaratıklar olarak düşünülmüşlerdir.

1. [Mısır Mitolojisi] aslan gövdeli ve güneş tanrının yeryüzündeki görünümü kabul edilen firavunun yüzüne sahip olan Mısır sfenkslerinin en ünlüsü Giza piramitlerinin yanı başında yer alan ve 4. Hanedandan firavun Kefren'i tasvir ettiği sanılan (MÖ 2723–2563) Büyük Sfenkstir. Mısır sembolizminde gardiyan olarak kullanılan sfenksler üç grupta incelenebilir:

a. Androsfenks: İnsan yüzlü, aslan gövdeli

b. Kriossfenks: Ram (Koç) yüzlü, aslan gövdeli

c. Hierokosfenks: Şahin kafalı, aslan gövdeli

2. [Yunan Mitolojisi] Mısır sfenkslerine göre daha küçük olarak inşa edilmiş olan kadın yüzlü aslan gövdeli çoğu zaman kanatlı bir yaratık olarak tasvir edilmekte ve sphinx adıyla bilinmekteydi. Thebes kenti yakınlarında bir kayalıkta yaşayan sfenksin Typhon veya Ekhidna'nın yavrusu olduğuna, sorduğu bilmeceleri cevaplayamayanları boğarak öldürdüğüne inanılmaktaydı. Oidipus'a 'Hangi varlığın sabahları dört, öğlenleri iki ve akşamları üçayak üzerinde yürüdüğü' sorusunu sorunca doğru şekilde insan cevabını (bebeklikte emekleme, yaşlılıkta baston kullanımı) almıştır. Aldığı cevapla yenilen canavar kendini bulunduğu kayalıktan denize atınca boğularak ölmüştür.

SHALOTT HANIMI [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane seisinden Tennyson'un 'The Lady of Shalott' şiirinde öyküsü anlatılan bir kadın olup, Sir Lancelot'a âşık olmasına karşın sevgisinin karşılığını bulamayınca üzüntüsünden ölmüştür.

SHANGRİ LA Bkz. Şambhala

SHANNON [Kelt Mitolojisi] İrlanda halkının inanışında aynı adlı nehrin tanrıçası olup, Sionainn adının Anglikanize edilmiş formudur. Sinend efsanesinde bahsi geçen tanrıçanın adı 'bilge nehir' anlamına gelmekteydi.

SHEELA NA GİG [Kelt Mitolojisi] Abartılı büyüklükteki cinsel organını gösterirken tasvir edilen bereket tanrıçasının adıdır. Hıristiyanlık döneminde cadıya dönüştürülen bu pagan tanrıça kilise, kale veya diğer binalara ilişik pek çok taş ve kaya oymasında büyük göğüslü, koca popolu, yuvarlak dizli, elleriyle cinsel organını açarken iffetsizce gülen bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Bunların en ünlüsü İrlanda'da Cunt Kerry'de Rattoo Yuvarlak kulesinde bulunmaktaysa da İrlanda'da 101, Britanya'da ise 45 Sheela na gig tasviri bulunduğu tespit edilmiştir.

SHELLYCOAT İskoç masal ve efsanelerinde bahsi geçen, dere ve nehirlerde dolaşan şakacı ve genellikle zararsız bir tür bogeyman olup, vücudu bir çeşit kabukla kaplı olduğundan yürüdüğünde ses çıkararak geldiğini belli etmektedir.

SHU Bkz. Şu

SIRAT KÖPRÜSÜ [İslam Mitolojisi] Cennete uzanan köprünün adı olup, Arapça 'el-sirat' keçi yolu anlamına gelmektedir. İnanışa göre günahkârlar için örümceğin ağ ipliğinden ince, kılıçtan keskin olan köprüyü geçemeyip, altındaki gayya kuyusuna düşerken müminler kolayca geçerek cennete gitmektedir. Sırat'ın Pers mitolojisindeki Çinvat Peretu ile ilişkili olduğu sanılmaktadır. Öteki dünyaya ulaşabilmek için bir köprü, geçit ya da nehirden geçileceği inanışı pek çok kadim kültürde mevcuttur.

SIRTLAN 1. [Afrika Mitolojisi] Tanzanya halkının inanışında büyücülerin insanları kara büyü ile sırtlanlara dönüştürdüklerine inanılmakta olup bu yüzden sırtlan öldürmenin uğursuzluk getirdiğine inanılmaktadır. Angola'da yaşayan Kimbundu halkının Kişi adı verilen tanrısının ise birisi insan diğeri sırtlana ait iki yüzü olduğuna, tanrının insan yüzüyle baştan çıkardığı kadınları sırtlan yüzüyle yediğine inanılmaktaydı. Yunanlılar, sırtlanların cinsiyet değiştirebildiğine inanırken, Ortaçağ Avrupa'sında ise dişi bir aslanın erkek bir sırtlanla birleşmesi durumunda insan gibi konuşabildiğine inanılan leucrotta adlı bir yaratık ortaya çıkmaktaydı.

2. [Mısır Mitolojisi] Sırtlanın gözünün içinde bulunduğuna inanılan bir taş çıkarıldıktan sonra dilin altına konulduğunda kişiye kehanet yeteneği kazandırdığına inanılmaktaydı.

3. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında şeytan ile özdeşleştirilen bu hayvanın insan sesi çıkararak kendine çektiği kurbanlarını parçaladığına inanılmaktaydı.

4. [Yunan-Roma Mitolojisi] Pliny'nin 'Tabiat Bilgisi' adlı eserinin 8. kitabında geyiğin kalçasına, porsuğun kafasına, aslanın göğüs ve kuyruğuna sahiptim canavarlardan daha hızlı bir yaratık olarak Leucrocotta adıyla geçmektedir. Ayrıca cinsiyet değiştirebilen bir hayvan olduğuna inanılmaktaydı.

Sİ [İnka Mitolojisi] Antik Peru'da Çimu imparatorluğu döneminde tapınılan ay tanrısının adı olup, vazo tasvirlerinde hilal formunda ay içerisinde tüylü bir taç giyerken görülmekteydi.

Sİ-BEN [Kuzey Amerika] Yaz mevsiminin kişileştirilmiş formu olan Niben'e aşık olan bir Abenaki delikanlısının adı olup, her ilkbaharda onu kuzeye getirmektedir.

Sİ BORU DEAK PARUJAR [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya'da yaşayan Batak halkının inanışında yaratıcı bir tanrıçanın adı olup, Sorbayati'nin kız kardeşidir. Kertenkele tanrı ile evlenen Sorbayati kocasının kız kardeşinin beğendiğini itirafı üzerine cennetten yeryüzüne atlayarak intihar etmiş parçalanan bedeni bambu ve yosunlara dönüşmüştür. Sorbayati'nin peşinden giden Si Boru Deak Parujar bir yılanın sırtında bugünkü dünyayı yarattıktan sonra insan görünümüne bürünen Kertenkele tanrı ile evlenmeyi kabul etmiş, çiftten doğan çocuklar insanoğlunun atası olmuştur.

Sİ DEUS Sİ DEA [Eski Roma] Latince 'İster Tanrı ol ister Tanrıça' anlamına gelen deyim bazı duaların başlangıç cümlesiydi.

Sİ JARİ Malay masallarında Raksasa adlı devi kurnazlıkla yenen bir parmak adamın adıdır.

Sİ MİNG [Çin Mitolojisi] İnsanların ihmal, hata ve günahlarını kaydeden bir tanrının adı olup, Çince 'Kaderin efendisi' anlamına gelmekteydi.

SİA Bkz. Saa

SİANACH İskoç masal ve söylencelerinde bahsi geçen büyük, saldırgan ve kötü niyetli bir geyik olup, adı Keltçe 'canavar' anlamına gelmekteydi.

SİAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ute halkının inanışında soytarı kılıklı yamyamların adıdır.

SİBU [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Panama'da yaşayan Bribri ile Borkua halklarının inanışında en önemli tanrının adıdır. Kötü tanrı Jaburu, Sibu'nun tüm bitkilerin tohumunu emanet ettiği Sura'yı öldürmekle kalmamış, tohumları da yemiştir. Bir süre sonra, Sura'nın mezarında kakao ve kalabaş (Crescentia cujete) ağaçları bitmiş, Sibu bu ağaçlardan hazırladığı bir içeceği Jaburu'yu içirerek kusmaya zorlamış böylece yeryüzü yeşillenmek için gerekli tohumlara kavuşmuştur. Sibu, önce Sura'nın dirilmesini sağlamış ardından Jaburu ile birbirlerine attıkları tohumlardan insanoğlu ortaya çıkmıştır.

SİBYL [Yunan – Roma Mitolojisi] Antik dönemde Apollo'nun armağanı kehanet ve falcılık yeteneğine sahip kadınlara verilen isim olup, 10-12 kadar oldukları sanılmaktadır. Söylenceye göre Troyalı Neso ile Daranos'un kızı Sibylle kâhinlikte öylesine ün kazanmıştır ki adı zamanla tüm kâhin kadınlar için kullanılır olmuştur. Greko-Romen dünyasında en ünlüsü MÖ 6. Yüzyılda Cumae'de yaşamış pek çok Sibyl bulunmaktaydı.

1. Cumaeli Sibyl: En ünlü Sibyl olup, kehanetlerini ağaç yapraklarına yazdıktan sonra bir mağaranın ağzına koymaktaydı. Troyalı Aeneas'a yedi kuşak boyunca yaşadığını söyleyen kadın Apollo'dan uzun yaşamın yanında daimi gençlik istemeyi unuttuğu için zamanla yaşlanmış ve küçülmüştür. "*Sibyl'in yaprakları*" deyimi bu dönemde ünlenirken 9 cilt halinde kitap haline getirilmiş zaman zaman Senato tarafından da danışılan bu eserin bir kısmı MÖ 83 yangınında yok olurken, geri kalanı ancak MS 405'de çıkan bir başka yangına dek korunabilmiştir.

2. Dephili Sibyl: Lamia ile Poseidon'un kızı olup, Parnassus dağı eteklerindeki Apollo tapınağında kehanet yeteneği ile ünlenmişti. Hakkında birbirinden farklı efsaneler bulunan Sibyl, Pausanias'a göre Troya savaşı sırasında Troad'dan Delphi'ye gelen bir deniz canavarı ile su perisinin kızı iken (10.14.1) diğer yazarlar Apollon'un kızı ya da kız kardeşi olduğu iddia etmiştir. Gücünü Gaia'dan aldığına inanılan kız çoğu zaman yanlışlıkla Apollo rahibesi Pythia ile karıştırılmıştır.

3. Libyalı Sibyl: Mısır'ın doğusunda Siwa çölünde yer alan Zeus Amon tapınağında kehanetleriyle ünlenmiş bir kadın olup, Euripides'in Lamia adlı trajedisinde Lamia'nın kızı olarak bahsi geçmekteydi.

4. Kimmeryalı Sibyl: Naevius'un Pön savaşı ve Piso kitaplarında bahsi geçmektedir.

5. Erythraealı Sibyl: İlk akrostik şiiri yazdığına inanılan kadın Erythrae kentindeki bir tapınakta kehanette bulunmaktaydı. Troya savaşı sırasında Yunanlılara İlum'a saldırmalarını tavsiye etmiştir.

6. Troyalı veya Hellepontineli Sibyl: Dardania'daki Apollo tapınağında kehanette bulunan kız Marpesses köyünden olup Solun ve Büyük Kyrus ile aynı dönemde yaşamıştı.

7. Tiburtineli Sibyl: Tibur (modern Tivoli) kentinden olan bu Sabin kâhininin imparator Augustus ile karşılaşmasını anlatan bir efsane bulunmaktadır.

SİBZİANNA [Mezopotamya Mitolojisi] Orion kuyruklu yıldızı ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

SİCASİCA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Aymara halkının inanışında bir dağ tanrıçasının adı olup, genç erkekleri ayartarak buzullara doğru götürüp, donarak ölmelerine sebep olmaktaydı.

SİCHAEUS [Roma Mitolojisi] Aeneid'de anlatılan bir efsanede Fenike kralı Sikharbas için kullanılan Latince isimdir.

SİD [Kelt Mitolojisi] Ölüler dünyası çeşitli hediye ve değerli eşyalarla donatılmış 'Sid' adlı höyüğün içerisindeydi. Sid'e gelen ruh 'Brittia' adlı okyanusun ötesindeki bir adaya götürülmekte sonra tekrar beden bulup dünyaya dönmekteydi. Keltler ruhun ölümsüzlüğüne ve ölülerin genellikle akrabanın bedeninde yeniden doğacağına inanmakta bu yüzden yeni doğan çocuğa en son ölen kişinin adı vermekteydi.

SİDA Bkz. Sido

SİDDHALAR [Hint Mitolojisi] Gökyüzünde yaşayıp, sihirli güçlere (siddhi) sahip oldukları düşünülen önemsiz bir tanrı grubunun adıdır. Rigveda'da bahsi geçen (X:90) Siddhalar Vedik dönem sonrası hayaletlere dönüştürülmüştür.

Caynacılıkta ise siddha aydınlanma mertebesine ulaşmış, sihirli güçlerle donatılmış çilekeş rahiplerin adı olup, genellikle düşük kastlara mensupturlar.

SİDE [Yunan Mitolojisi] **1.** Tauros'un kızı ve Kimolos'un karısının adı olup Pamphylia'daki antik kente adını vermiştir.

2. Danaos'un kızlarından birisinin adı olup Peloponnessos'taki Side kentine adını vermiştir (Pausanias III 22, 11).

3. Bir söylencede Belos'un karısı, Danaos ile Aegyptos'un annesidir ve Fenike'deki Sidon kentine adını vermiştir.

SİDERO [Yunan Mitolojisi] Elis kralı Salmoneus'un ikinci karısı ve Tyro'nun üvey annesinin adı olup, eziyet ettiği Tyro'nun oğulları Pelias ile Neleus tarafından Hera tapınağında öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 8).

SİDHE [Kelt Mitolojisi] İskoçya ve İrlanda'da peri anlamında kullanılan bir terim olup 'perili tepelerin insanları' anlamına gelmektedir. Tuatha Dé Danann kabilesi Malezyalılarca yenilgiye uğratılınca bunların bazılarının gömüldükleri tepelerde dolaşan hayaletleri söylencesinin Sidhelerin varlığıyla ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SİDO [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında bereket ile ilişkilendirilen bir kültürel kahraman ve düzenbaz tanrının adıdır. Sagaru adlı bir kadının aşkı yüzünden bir büyücü tarafından öldürülen Sido'nun ruhu ölüler dünyası Adiri'ye kabul edilmeyince yeryüzünde hayalet formunda dolaşmaya, kadın ve çocuklara musallat olmaya başlamıştır.

SİDRAT EL-MUNTAHA [İslam Mitolojisi] Cennetin yedinci tabakasında yer alan sedir ağacının adı olup, her yaprağında bir insanın adı yazılı olduğuna, ağaç yaprağını döktüğünde o kişinin dünyadaki hayatı sonra ereceğine inanılmaktaydı. Azrail düşen yapraktaki kişinin adını okuduktan sonra görevini yapmaya gitmekteydi.

SİDURİ [Yakındoğu Mitolojisi] Tanrısal şarap ve bira yapımcısının adı olup, Akdeniz kıyısında bir sahilde yaşamaktadır. Hurri dilinde 'genç kız' anlamına gelen kelime İştar'ın formlarından biri olmalıdır. Gılgamış destanında dünyanın sonuna doğru yola çıkan kahraman yüzü peçe ile örtülü Siduri'ye dört nehrin birleştiği bir üzüm bağında rastlamıştır. Kadın, Gılgamış'a zamanın ve hayatın güzelliklerinin hızla geçip gittiğini eğlenip dans edip, şarkı söylemesini tavsiye etmişse de kahraman kadını bırakıp yoluna devam etmiştir.

SİEGE PERİLOUS [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak masanın boş sandalyesinin 'tehlikeli koltuk' anlamına gelen adı olup, Grail kabını bulacak kişi için ayrılmıştı.

SİEGFRİED [Germen Mitolojisi] Nibelungenlied'in en önemli kahramanının adı olup, Brynhild'i uyandırdıktan sonra Krimhild ile evlenmiş ve Gunther'in Brynhild ile evlenmesine yardım etmişse de yaptıkları yüzünden Hagen tarafından öldürülmüştür. İskandinav mitolojisinde Volsung söylence dizisinde Sigurd adıyla anılmıştır.

SİEGMUND Bkz. Sigmund

SİEN TSAN [Çin Mitolojisi] İnsanoğluna tarımı öğreten kültürel kahraman olan kral Şen Nung'un karısının adıdır. İpek ile ilişkilendirilen Sien Tsan'ın öncesinde bir ana tanrıça olduğu sanılmaktadır.

SİEBA Bkz. Siva

SİEOBO Bkz. Xiwang Mu

SİEBOG Bkz. Siva

SİF [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'ya göre Thor'un altın saçlı karısının adı olup, Asynjor üyelerinden birisi, yeryüzü ve bereket tanrıçası olduğu sanılmaktadır. Sif, Nesir Edda'ya göre Thor'dan Thrud'u adı açıklanmayan bir başka babadan ise Ullr'u doğurmuştur. Söylenceye göre Loki kadının saçlarını kesmişse de Thor tarafından tehdit edilince cücelerin diyarına giderek Sif'e altın bir başlık yaptırmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte modern yazarlar tanrıçanın altın saçlarını buğday başakları ve bereket ile ilişkisine bağlamaktadır. Grimm'e göre Sif, Töton tanrıçası Sippia ve Anglosakson tanrıçası Sib ile aynı tanrıçadır.

SİGA [Fenike Mitolojisi] Bir tanrıça adı olup, Roma tanrıçası Minerva'nın atası olabilir.

SİGBİN Filipinlerde paskalyadan önceki hafta ortaya çıkan ve refakatçisi olmayan çocukları kaçırıp öldürdükten sonra kurbanının kalbinden bir çeşit tılsım yapan doğaüstü yaratıkların adıdır.

SİGEMUND Bkz. Sigmund

SİGMUND [İskandinav Mitolojisi] Volsung'un oğlu, Sieglinde'nin kız kardeşi, Sigurd'un babası olup, babasından miras kılıcını ölürken henüz doğmamış oğluna bırakmıştır. Beowulf söylencesinde bir ejderha avcısı olarak bahsi geçmiştir.

SİGRDRİFA [İskandinav Mitolojisi] Valkürlerin en akıllısı olan bu savaşçı kadın Odin'in zafer sözü verdiği bir savaşçıyı kaçırınca korkusuz bir savaşçı tarafından sahip çıkılana dek sonsuza dek dikenlerle dolu bir yatakta uyumaya mahkûm edilmiştir. Sigurd, ateşler içerisindeki dağa ulaştığında vücudu zırhlarla kaplı Sigrdrifa'yı görmüş, alevler arasında dalarak kızı kurtararak zırhını çıkarmıştır. Kızı uyandıran kahraman ondan kendisine büyücülük ve sihirli yazılar hakkında bilgi vermesini istemiş, kız istenileni yaptıktan sonra yeniden uykusuna dönmüştür. Öyküsü Manzum Edda'da anlatılan kadının adı "Zafer Getiren" anlamına gelmekte olup, kimi zaman Brynhild ile karıştırılmıştır.

SİGRUTAN [Filipinler Mitolojisi] İsneg adası halkının inanışında kurbanlarını boğazından yakaladıktan sonra boğan bir ruhun adıdır.

SİGU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arawak halkının inanışında yeryüzü ve canlıların hâkimi Makonaima'nın oğlu olup, sel tufanı sırasında hayvanları bir mağaraya kapatarak kurtarmış kendisi ise bir ağacın tepesine tırmanmıştır.

SİGUNA Bkz. Sigyn

SİGURD [İskandinav Mitolojisi] Völsunga saganın en önemli karakteri olan kahramanın adı olup, Sigmund ile Hjordis'in oğlu, Gudrun'un kocası, Sigmund, Swanhild ve Brynhild'den Awlaug'un babasıdır. Başta Ramsund oyması olmak üzere İsveç'te bulunan runik taşlarda

Völsunga saga ve kahramanın tasvirlerine rastlanmış olup, Germen Nibelungenlied destanı ile Richard Wagner'in Siegfried ve Götterdämmerung operalarında Siegfried, Ortaçağ İskandinav baladlarında ise Sivard Snarensvend olarak anılmıştır.

Balmund adlı kılıç ve Grani adlı ata sahip olan Prens Siegfried çocukluk çağında bir demircinin yanında çalışırken kendine bir kılıç yapmış, bu kılıçla öldürdüğü bir ejderhanın kanında yıkanarak bedenini silah işlemez hale getirmiş ama bu sırada bir ıhlamur ağacından sırtına düşen yaprak yüzünden iki kürek kemiği arasında kanın değmediği zayıf bir bölge kalmıştır. Nibelungenlied Destanında, Kriemhild ile evlenmişse de kadının erkek kardeşleri kahramanı tehdit olarak görmüş ve ortadan kaldırmaya karar vermişlerdir. Hagen, sözde Siegfried'i koruma bahanesiyle Kriemhild'den kahramanın zayıf noktasını öğrenmiş ve birlikte çıktıkları bir av sırasında sırtından bıçaklayarak öldürmüştür.

SİGVANA [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da Point Burnu'nda yaşayan bir İnupiat kabilesi olan Tikigaq halkının söylencelerinde Anatkuq adlı bir canavar ruhuyla evlenmeyi reddeden bir kadının adıdır. Canavar yaptığı bir büyüyle Sigvana'nın dişsiz ve beyaz saçlı yaşlı bir kadına dönüşmesini sağlamıştır. Ailesi kızın durumunu görünce dehşete kapılmış, Sigvana'ya canavarın evlenme teklifini kabul etmesi için yalvarmışlardır. Eve çağırılan Antakuq, fok balığı olarak eve gelmiş kızın büyüsünü bozduktan sonra söz verildiği üzere Sigvana ile evlenmiştir.

SİGYN [İskandinav Mitolojisi] Manzum ve Nesir Edda'ya göre Loki'nin karısı, Nari veya Narfi'nin anası olan Asynjor tanrıçalarından birisinin adıdır. Balder'in ölümünü tezgâhlayan Loki tanrılarca bağlanarak başının üzerinde zehirli bir yılan tutturulunca vefakâr kadın yılanın zehrini hergün temizleyerek esareti boyunca kocasına hizmet etmiştir.

SİHAİ [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Nia halkının mitolojisinde rüzgâr tanrısının adıdır.

SİHO İ SALO [Pasifik Mitolojisi] Solomon adaları halkının inanışında bir iblisin adıdır.

SİKANOS [Yunan Mitolojisi] Briareus'un oğlu ve Aitna'nın erkek kardeşi olup Sicilya'daki Sikan (Sicani) halkının atasıdır.

SİKAVAK [Slav Mitolojisi] Sırp söylencelerinde bahsi geçen kanatlı, gagalı ve uçabilen keseli bir yaratığın adıdır. İnanışa göre bir karatavuğun yumurtasını 40 gün boyunca koltukaltında taşıyan bir kadın bu süre içinde yaptığından kimseye bahsetmez, yüzünü yıkamaz, dua etmez ve tırnaklarını kesmezse yumurtadan sikavak çıkacaktır. Sikavak, sahibine hayvanların dilini öğretecek, komşuların ahırından süt çalıp eve getirecektir.

SİKELUS [Yunan Mitolojisi] İtalos veya Poseidon'un oğlu olduğuna inanılan, Güney İtalya'dan Sicilya'ya göçüp Sicani halkını adanın batısına süren Sikull halkının kralıdır.

SİKHARBAS [Yunan Mitolojisi] Kartaca kralı Pygmalion'un amcasının adı olup, dillere destan hazinelere sahip olmasıyla tanınmakta, aynı zamanda yeğenine kral naipliği yapmaktadır. Paralarına göz diken Pygmalion tarafından öldürülmüş olup, Latin destanı Aeneid'de aynı öyküde Sikhaneus adıyla geçmektedir.

SİKİNNOS [Yunan Mitolojisi] Satyrlerin yaptığı bir dansın adı olup, kaynağı bazen Girit'e bazen de Sikinnis adlı Firigyalı bir su perisine atfedilmektedir.

SİKYON [Yunan Mitolojisi] Atinalı Daedalus'un kardeşi, Erekhtheus'un torunu ve Metion'in oğludur. Kral Lamedon'a Argoslu düşmanlarına karşı yardım etmiş ve kızı Zeuksippe ile evlenerek Khthonohyle adlı bir kız çocuğun sahibi olmuştur (Paus. ii. 1. 1, vi. 2. 3).

SİLA 1. [Eskimo Mitolojisi] Evrenin yöneticisi kabul edilen kutsal ruhun adı olup genellikle gökyüzü ile ilişkilendirilmekte vahşi hayvanlar ile insan ruhuna hükmettiğine ve ancak şamanlarca iletişim kurulabileceğine inanılmaktaydı.

2. [Budist Mitolojisi] Budist felsefede sekiz kademeli patikanın ilk üç aşamasını ihtiva eden çekirdek kuramın adı olup, 'doğru davranış, erdem' anlamına gelmektedir.

SİLA [Eskimo Mitolojisi] En önemli tanrının adı olup, nefes alınan havada ve hareket eden her şeyin içinde bulunduğuna inanılmaktaydı.

SİLAP İNNA Bkz. Sila

SİLAPPADİKARAM [Hint Mitolojisi] Tamil halkınca Krişna'nın kardeşi Bala-Rama'ya verilen isim olup, zafer tanrıçası Korraval'ın kardeşiydi.

SİLAT [Arap Mitolojisi] İslam öncesinde yıldırım ile ilişkilendirilen dişi bir orman cininin adı olup, Amr-b-Yarbu kabilesinin atası kabul edilmekteydi.

SİLENİ [Yunan Mitolojisi] Tepe ve ormanlık alanlarda yaşayan ruhlara verilen isim olup, yarı keçi satirlerden farklı olarak yarı at yarı insan formundaydılar. Sürekli sarhoş dolaşan, çapkınlık peşindeki Sileniler, düz burunlu, at kulaklı, göbekli, kel kafalı olarak tasvir edilmekteydiler. Silenilerin en ünlüsü Dionysus'un öğretmeni olan Silenus olup, ünlü filozof Sokrates da bilgeliğinin yanı sıra çirkin birisi olduğu için silenilerle ilişkilendirilmekteydi.

SİLENTİA [Roma Mitolojisi] Somnus'un (Uyku) arkadaşı kabul edilen sessizliğin kişileştirilmiş formudur.

SİLENUS [Yunan Mitolojisi] Şarap tanrısı Dionysos'un yoldaş ve öğretmeni olup, sürekli sarhoş olduğundan bir satyre dayanmış veya eşek üzerinde tasvir edilir. Bir söylenceye göre Ouranos'un Kronos tarafından kesilen erkeklik organından damlayan kandan doğmuştur. Yassı burunlu, kalın dudaklı, göbekli çirkin bir yaratık olup, bilge birisi olduğuna ama zorlanmadıkça bilgisini paylaşmadığına inanılmaktaydı.

SİLEWE NAZARATE [Endonezya Mitolojisi] Nias adasında tapınılan ay tanrıçasının adı olup evren ve yaşayan her şeyin kişileştirilmiş formu kabul edilmekteydi. İnsanlara karşı yardımsever ve cömert olmasına karşın aynı zamanda "kor-

kulan" lakabını da taşımaktaydı. Tanrı Lowalangi'nin karısı olup gökyüzünde birlikte yaşayan tanrıça kimi yazarlarca Yunan mitolojisindeki Hera ile karşılaştırılmıştır.

SİLİLİ [Mezopotamya Mitolojisi] Gılgamış söylencesinde VI. Tabletin 57. satırında tüm atların anası olarak bahsi geçen bir tanrıçanın adıdır.

SİLİNİETS [Slav Mitolojisi] Polonya halkının inanışında iki orman tanrısından birisinin adı olup, sunağında yosun yakılmaktaydı (diğeri: Modeina).

SİLKİE [Kelt Mitolojisi] İskoçya halkının inanışında ipeksi kıyafetler giyen bir koruyucu ruhun adı olup, evlere girerek temizleyecek eşyalar aramakta bulamadığında kızarak odaları dağıtmaktadır.

SİLLA [Eskimo Mitolojisi] Nefes alınan havada ve hareket eden her şeyin içinde bulunduğuna inanılan mana veya ether benzeri bir yaratıcı tanrı veya tanrıça olup, "ruh sahibi" anlamına gelen Silap İnua adıyla da bilinmektedir. Gökyüzü, rüzgâr ve iklim tanrıçası olan Silla'nın gözlerinin sürekli insanların üzerinde olduğuna inanılmaktaydı. Gökyüzünden kayalar düşerken ve insanoğlu bitkiler gibi büyürken Sila yeryüzünü yaratmışsa da bir sel baskının iki kadın dışında tüm insanlık yok olmuştur. Silla kelimesi Eskimolarca günlük konuşma dilinde "hava" ve anlam genişlemesiyle "yaşam gücü" şamanlarca "kehanet" olarak da kullanılmakta olup, mitolojide ise Pinga ile özdeş ve Malina'nın görünümlerinden birisi olarak düşünülmektedir.

SİLMA İNUA Bkz. Sila (1)

SİLOS [Yunan Mitolojisi] Nestor'un torunu ve Alkmaion'un babası olup Herakles'in oğulları Peloponisos'u işgal ettiğinde, oğluyla birlikte Attike'ye kaçıp yerleşmiştir.

SİLTİM [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında kötü huylu bir orman cininin adıdır.

SİLVANAE [Roma Mitolojisi] Orman tanrısı Silvanus'un kızları olduğuna inanılan su perisi veya orman tanrıçaların adı olup, ağaç dalları ve çelenk gibi doğaya ait ürünleri taşır pozisyonda tasvir edilmişlerdir.

SİLVAN Ormanın ruhu ya da ormanı temsil eden her şeyi tanımlamak için kullanılan bir terim olup, Latince silva (orman) kelimesiyle ilişkilidir.

SİLVANUS [Roma Mitolojisi] Orman, koru ve ekili tarlalar, sürüler ve çobanların koruyucu tanrısının adı olup, aynı başlangıçta bereket imparatorluk döneminde park ve bahçeler ile ilişkilendirilmiştir. Faunus ile benzerlik gösterip sığır sürülerinin, bitkilerin ve sınırların koruyucusu kabul edilen tanrı onuruna geçmişte Tyrrhenialı Pelasgların bir Caere yakınlarındaki koruyu tanrıya adayıp, onuruna festival düzenlediği bilinmekteydi (Virg. Aen. viii. 600). Silvanus, Roma sanatında tarla ve çiftçileri gözetleyen bir delikanlının gücüne sahip yaşlı bir oduncu formunda tasvir edilmekteydi (Horat. Epod. ii. 22). Etrüsk mitolojisindeki Selvans ile ilişkili olduğu sanılan tanrının adı "ormanda yaşayan" olarak yapılmaktadır.

SİLVİA Bkz. Rhea Silvia

SİLVİUS [Roma Mitolojisi] Aeneas ile Lavinia'nın oğlunun adı olup, Alba Longa kralı Ascanius'un halefidir (Vergilius VI, 763).

SİMARGL [Slav Mitolojisi] Kiev'in ilk kroniklerinde yerel halkın Hıristiyan olmadan önce tapındığı tohum ve taze ekinlerin koruyucusu kabul edilen kanatlı bir köpek veya aslan formunda tasvir edilmekteydi. Simargl, Pers mitolojisindeki Simurgh ile ilişkili olmalıdır.

SİMBİ [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde üç evrensel yılandan birisi olan su yılanı tanrısıdır.

SİMEON Bkz. Şimon

SİMEON, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (390–459) Suriyeli bir keşişin adı olup Halep yakınlarındaki bir sütun üzerinde, boyundan zincir olduğu halde 37 yıl çilekeş yaşam sürmesiyle ünlenmiş, ölümünden sonra çobanların koruyucu azizi kabul edilmiştir. St. Simeon'un yortu günü Katolik kilisesince 5 Ocak, Doğu Ortodokslarında ise 1 Eylül günü kutlanmaktadır.

SİMHA [Budist Mitolojisi] Sanskritçe 'aslan' anlamına gelen kelime Buda'nın lakaplarından birisiydi.

SİMOİS [Yunan Mitolojisi] İda dağından çıkıp Troya ovasında akan aynı adlı bir nehir tanrısının olup, Okeanos ile Tehys'in oğlu, Astyokhe ile Hieromneme'nin babasıydı. İlyada'da Akhilleusus'u püskürtmek için Troyalılara yardıma gitmiştir (Hes. Theog. 342, Hom. Il. 774, xii. 22, Apollod. iii. 12. 2).

SİMON MAGUS [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te Samarialı bir büyücünün adı olup (Elçilerin İşleri 8: 9) St. Philip tarafından vaftiz edilmiş, St. Peter tarafından büyü yapması yasaklanmıştır. Canlı canlı yakılmasına karşın üç gün sonra dirildiği söylenen Simon bir söylenceye göre Peter'in düşmanı olup azizi Roma'ya dek izlemiş, bir kuleden uçmak için atlamışsa da başarılı olamayıp yere çakılarak ölmüştür.

SİMON ZEALOT [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre İsa'nın havarilerinden birisi olup diğer bir havari Yehuda Thaddeus (Taday) ile birlikte İran'da öldürülmüştür. Simon Zealot ile Yehuda Thaddeus'un yortusu 28 Ekim günü birlikte yapılmaktadır.

SİMURGH [Pers Mitolojisi] Sasani sanatında tavus kuşu kuyruğu, aslanpençesi ve köpek kafasına sahip kanatlı dev bir yaratık olarak tasvir edilen, Arap mitolojisindeki 'Rok' ve Mısır mitolojisindeki 'Phoenix'i ile bazı benzerlikler göstermektedir. Kimi zaman *Senmurv* adıyla anılıp insan yüzlü olarak tasvir edilen bu kuş benzeri yaratık söylenceye göre o kadar yaşlıdır ki tüm çağların bilgisine sahip olmanın ötesinde dünyanın yok oluşunu üç defa görmüştür. Simurgh'un zaman zaman çocukları yuvasına getirerek onları evlat edinerek büyüttüğü bilinmektedir. Söylenceye göre bir dokunuşuyla tüm yaraları iyileştirebilen Simurgh'un yuvasını Elbruz Dağları üzerinde sulak bir alanda yer alan ve tüm bitkilerin tohumlarını içeren *Gaoke-*

rena adlı sihirli bir ağaca kurduğuna inanılmaktadır. İranlı şair ve mutasavvıf Ferîdüddîn-i Attâr (1136-1221) ise Nantiq-al-Tayr (Kuşların toplantısı) adlı şiirinde Simurgh tanrının sembolü olarak gösterilmiştir.

Simurgh, İran kral ve kahramanlarının öyküleri içeren manzum destan Şehname'de önemli bir rol oynamaktadır. Zal beyaz saçlı doğunca babası kötü sanş getireceğinden korkup, dışarı bırakınca kahraman Simurgh tarafından kurtarılıp büyütülmüştür. Çocuk delikanlılık çağına gelip büyük bir kahraman olduğunda Simurgh Zal'ı babasına getirerek yeniden birleşmelerini sağlamış, ayrılırken de kendisine bir tüyünü vererek acil bir durumda yakması halinde yardım için döneceğini söylemiştir. Yıllar sonra Zal'ın eşinin başı derde girince Zal, Simurgh'un tüyünü yakarak kuşu yardıma çağırmıştır. Simurgh Zal'ın çocuğunun doğmasına yardım etmiş, doğan çocuğa sonradan büyük bir kahraman olacak olan Rüstem adı verilmiştir.

Simurgh, Sasanilerin kraliyet sembolüydü

SİMYA Kimya ilminin maddelerin içyapısının çözmeyi, değersiz metalleri felsefe taşı yardımıyla altına dönüştürmeyi amaçlayan Ortaçağa özgü formu olmasının yanı sıra insanın sonsuza dek yaşatılması çabalarını da içermekteydi. Kimyacılardan çok önce simyacılar adını atom olarak koymasalar da maddelerin bir temel yapı taşı olduğunu anlamış ve sıradan maddelerden altın üretmeye çalışmışlardır.

SİN 1. [Kelt Mitolojisi] Yaprakları domuza, suyu şaraba dönüştürebilen bir peri kızının adı olup, ailesini öldüren kral Muirchertach mac Erc'i baştan çıkardıktan sonra delirterek ölümüne sebep olmuştur.

2. [Yakındoğu Mitolojisi] En önemli tapınağı Ur kentinde inşa edilen Babil ay tanrısının adı olup, Sümer panteonunda Enlil ile Ninlil'in oğlu kabul edilmekteydi. Eski Ahit'te İbrahim Ur'dan Harran'a giderken yol boyunca ay tanrısı Sin'e adanmış tapınaklar görmüş olup, Sina dağının adının bu tanrıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır. Güney Arabistan'da Hadramut kentinde tapınılan bir ay tanrısıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır.

3. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Pasifik sahilinde yaşayan Haida halkının inanışında gök tanrısının adıdır.

SİNA [Pasifik Mitolojisi] Samoa adasında diğer Pasifik adalarında Hina veya İna olarak bilinen ay tanrıçasının adıdır. Bir söylenceye göre Sina, Laloata köyünde ailesiyle birlikte yaşayan bir kız olup, bir gün annesi su almaya gittiğinde kovasının içinde bir yılanbalığı olduğunu fark etmiştir. Balığı beraberinde eve getiren kadın hayvanı kızına hediye etmiş, gittikçe büyüyen balık zamanla sahibesi Sina'ya âşık olmuştur. Yılan balığından korkan ailesi kızı yanlarına alarak kaçmak zorunda kalınca Sina, Savai adasında Safune köyüne sığınmıştır. Kız köylülere peşinden gelen balığın kendisin öldürmek istediğini söyleyince balıkçılar yılanbalığını yakalamış, bu sırada balık kıza doğru eğer kendisini seviyorsa bir taş duvar önüne gömmesini, gömüldüğü yerde bir ağaç büyüyeceğini meyve ve yapraklarının kendisini hatırlatacağını söylemiştir. Balıkçılar yılanbalığını öldürüp etini yedikten sonra kafasını Lalota'da kızın evinin önüne gömmüşlerdir. Bir süre sonra yılanbalığının gömüldüğü noktada bir Hindistan cevizi ağacı serpilip büyümüştür.

SİNAA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Ksingu nehri havzasında yaşayan Juruna halkının ataları kabul ettikleri bir kadın ile Jaguarın oğlu olan efsanevi bir kedinin adıdır.

SİNANN [Kelt Mitolojisi] Deniz tanrısının torunu olan genç kız dedesinin bilgelik kuyusuna yaklaşma yasağından haberdar olmadığı için, buradan yakaladığı bir somon balığını yiyerek yeryüzünün en bilge insanı olmuşsa da pınar taşarak kızı denize taşımış ve boğulmasına sebep olmuştur. Bir yoruma göre kız kendisinin toprağa verim gelmesi için feda etmiştir.

SİNBAD Doğu Afrika ile Güney Asya arasında yaptığı deniz seferlerinde olağanüstü serüvenlerin kahramanı efsanevi bir kaptanın adı olup, 1001 gece masallarında 536–566. geceler arasında "Denizci Sinbad ile Hamal Sinbad" adlı masalda yedi yolculuğu anlatılmaktadır.

1. Seyahat: Varlıklı bir aileden gelen Sinbad parasını çarçur ettikten sonra para kazanmak için ticaret yapmaya karar verip denize açılmıştır. Hint okyanusunda bir adaya çıkan Sinbad ve adamları adanın balina olduğunu ancak hayvan suya dalınca fark etmiş, kahraman boğulmaktan son anda kurtulmuştur.

2. Seyahat: Sinbad başka bir yolculuğunda su almak için uğradığı bir adada uyuyakalınca geldiği gemi tarafından geride bırakılmıştır. Sinbad adada Rok kuşunun 15 m çapındaki yumurtasını bulmuş, yuvasına gelen dev kuşun pençesine tutunarak elmas vadisine gitmiş, buradan topladıklarıyla Bağdat'a tekrar zengin bir adam olarak dönmüştür.

3. Seyahat: Sinbad'ın gemisi ilkel cücelerce kaçırılıp tek gözlü yamyam bir devin yaşadığı bir adaya götürülmüş, dev burada mürettebatı teker teker yemeye başlamıştır. Sinbad kızdırdı-

ğı iki demir şişi devin gözüne sokarak kör olmasını sağlamışsa da canavarın çığlıklarına gelen iki farklı dev tayfaların büyük bölümünü öldürmüş ancak Sinbad ile iki adamı kurtulabilmiştir.

4. Seyahat: Gemisi batan Sinbad yamyamların yaşadığı bir adaya kazazede olarak düşmüş burada besiye çekilmek istenmişse de az yemek yiyerek yenilmesini geciktirmiş ve kaçmayı başarmıştır. Sığındığı bir krallıkta kendini zengin birisi olarak tanıtan Sinbad buranın prensesi ile evlenmişse de kız bir süre sonra ölünce kahraman karısıyla birlikte gömülmeye zorlanmışsa da kaçmayı başarmıştır.

5. Seyahat: Rok kuşlarının attığı taşlarla gemisini batırdığı Sinbad güzel bir adaya çıkmış burada karşılaştığı yaşlı bir adama acıyıp sırtına aldıktan sonra adamın sandığından güçlü olduğunu ve kendisini bacaklarıyla boğmaya çalıştığını fark etmiştir. Hasmının Denizin Yaşlı Adamı olduğunu anlayan Sinbad, kurnazlıkla adamı sarhoş edip öldürmeyi başarmıştır.

6. Seyahat: Sinbad bir adada rastladığı yeraltı nehrini izleyerek Serendib adlı şehre ulaşmış, edindiği servet ve şehrin kralının Halife Harun el-Reşit'e gönderdiği hediyeler ile Bağdat'a dönmüştür.

7. Seyahat: Halife Harun el-Reşid, aldığı hediyelere karşılık vermek için eşdeğer hediyelerle Sinbad'ı Serendib kralına elçi olarak göndermişse de kahraman yolda korsanlarca esir edilmiş ve bir fil avcısına köle olarak satılmıştır. Fil mezarlığını bulan kahraman hem özgürlüğüne kavuşmuş hem de önemli miktarda fildişiyle ülkesine dönmeyi başarmıştır.

SİNDRİ [İskandinav Mitolojisi] Odin'in kol bileziği Draupnir, Thor'un çekici Mjöllnir ve Frey'in altın domuzu Gullinbursti'yi yapan cücenin adı olup, Eski Nors dilinde "kıvılcım" anlamına gelmektedir. Völuspa (37) ve Skáldskaparmál'da cüce olarak bahsi geçen Sindri Vikingoğlu Thorstein sagasında (22-23) kahraman düşmanlarını alt etmesi ve hapisten kaçması için yardım etmektedir.

SİNEK MANTARI 1. [Kelt Mitolojisi] Latince Amanita muscaria olarak bilinen zehirli bir mantar tipi olup Beltane için hazırlanan ayin ateşleri yakmak için kullanılmaktaydı.

2. [Sibirya Mitolojisi] Koryak ve Tunguz halklarınca derin bir ruhani deneyime sebep olması için kullanılan maddelerden birisi olup wapaq adıyla bilinmektedir. Batı Sibirya'da sinek mantarı davul ritmi eşliğinde uzun süre dans ederek transa geçen Şamanların çabuk trans için kullandığı alternatif bir yöntemdir. Doğu Sibirya'da bu mantardan bol miktarda yiyen şamanın idrarını içen kabile mensupları da benzer bir ruhani deneyim yaşamaktadır. Koryaklar wapaqın tanrı Vahiyinin yeryüzüne düşen tükürüğünden oluştuğu inanışında olup, bu mantarı tadıp bir balinayı yuvasına taşıyan bir kargaya ilişkin bir de efsaneleri bulunmaktadır.

Sinek tanrı Beelzebub

SİNFJOTLİ [İskandinav Mitolojisi] Völsunga sagaya göre Sigmund ile Signy'nin oğlu, Sigurd, Helgi Hundingsbane ve Hamund'un yarıkardeşidir. Beowulf'ta Sigmund'un yeğeni olarak Fitela adıyla anılmıştır.

SİNGA [Endonezya Mitolojisi] Sumatra adasında yaşayan Batak halkının inanışında efsanevi bir yaratığın adı olup, yarı insan yarı bizon formundadır.

SİNGBONGA [Hint Mitolojisi] Doğu Hindistan'da Bihar ve Orissa devletlerinde yaşayan Munda halkınca onuruna beyaz horoz ve keçi kurban edilip, en önemli tanrı kabul edilen yaratıcı güneş tanrısı olup, adı "güneş ruhu" anlamına gelmektedir. Ho halkınca Thakur olarak adlandırılmakta ve gökyüzü ile Birhor halkınca ise Vişnu ile ilişkilendirilmekteydi.

SİNİS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu olarak adı geçen Korinth'li dev bir haydut olup, kurbanlarını iki çam ağacı arasına gererek öldürürdü. Thesus tarafından yakalanıp aynı yöntemle öldürülmüştür (Ovid VII, 440).

SİNLAP [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Burma'da yaşayan Kaçin halkının inanışında bilgelikle özdeşleştirilen yardımsever gök tanrının adıdır.

SİNON [Yunan Mitolojisi] Aesimus ile Sisyphus'un oğlu, Autolykus'un torunu dolayısıyla Odysseus'un torunu olan genç bir Yunan askeri olup, Troya savaşı sırasında bilerek esir düştükten sonra Yunan tarafı için casusluk yapmıştır. Yunanlar kuşatmadan vazgeçer ve ülkelerine geri dönüyormuş rolü yaparken, Sinon şehir kapısına bırakılan içi asker dolu tahta atın Troya'ya sokulduğunu haber vermekle görevlendirilmiştir. Sinon, Odysseus'tan nefret ettiğini, Yunanlıların kendisini Apollo için kurban etmek isterken kaçtığı yalanlarıyla Troyalıların güvenini kazanmış, kendisine tahta atın ne olduğu sorulduğunda bunun zamanında Yunanlılarca çalınan Palladium için kefaret amacıyla bırakıldığını söylemiştir (Virg. Aen. ii. 57,Tzetz. Posthom. 680).

SİNOPE [Yunan Mitolojisi] Asopus ile Metope'nin Karadeniz kıyısındaki Sinop kentine adını veren kızının adı olup, güzelliğinden dolayı

Apollon tarafından kaçırılmış ondan Syrus adlı bir erkek çocuk doğurmuştur (Diod. iv. 72).

SİNT HOLO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki, Çickasav ve Çoctav halkının inanışında gözle görünmeyen, boynuzlu bir yılanın adıdır.

SİNTESEPELA WİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında ava çıkan erkekleri baştan çıkardıktan sonra öldüren büyücü bir kadının adıdır. Sintesepela win bazen kadınlara rüyalarında görünerek onları manevi gücüyle etkisi altına alır ki *Winyan Nunpapika* (Çifte Kadın) olarak adlandırılan bu kadınlar o günden sonra zamanlarını büyük ölçüde erkekleri baştan çıkarmaya çalışmakla geçirmekle, şifacılık ve sanat yetenekleri artmaktadır.

SİNUHE Bkz. Sinuhe'nin Öyküsü

SİNUHE'NİN ÖYKÜSÜ [Mısır Mitolojisi] Mısırlı bir memurun bürokraside yükselişi ve maceralarını konu alan yazıtın kral I. Senwosret'in (MÖ 1971–1928) ölümünden sonra yazıldığı sanılmaktadır. Öykü kral Sehetipibre'nin (I. Amenemhat) ölümüyle başlamakta, oğlu Senwosret orduyla Libya seferinden zafer ve tutsaklarla dönerken kara haberi almaktadır. Sefer katılan diğer prenslerin kendi aralarında konuştuklarına kulak misafiri olunca hayatı hakkında endişelenen Sinuhe Bedevilerin yardımıyla ordudan ayrılarak bugünkü Suriye'de bulunup, bir zamanlar kendisini ülkesine davet eden Amunenşi tarafından yönetilen Yukarı Retjenu'ya yelken açmıştır. Amunenşi, diğer Mısırlılardan ününü duyduğu Sinuhe'nin neden ülkesine geldiğini bilmek isteyince krala yarı doğru yarı yanlış bir hikâye uydurmuştur. Amunenşi, Sinuhe'yi büyük kızı ile evlendirmiş ve çifte Yaa bölgesinde verimli araziler bahşetmiştir. Çiftin pek çok çocuğu olmuş, yıllar sonra adamlarıyla Suriye sınırlarını dağlı kabilelerin yağma ve saldırılarından koruyan Sinuhe'nin evi konvoyların güvenle uğradığı bir merkez haline dönüşmüştür. Bir gün Retjenu halkını gücendiren Sinuhe'nin karşısına bu halkın en güçlü yiğidi meydan okumuş, teke tek savaşta yendiği rakibinin tüm mal varlığı Sinuhe'nin olmuştur. Başarı ve zenginliğine rağmen yaşlanmaya başlayan Sinuhe özlediği Mısır toprağına dönme arzusunu engelleyememiş ve Senwosret'in hayatı için garanti verdiğini dahası kendisi için layıkıyla bir cenaze töreni hazırlanacağı haberini alınca memleketine doğru yola çıkmıştır. Kral Sinuhe'ye sarayda bir görev ile yeni bir ev vermiş, kraliçe adamı yeniden görmekten memnun olduğunu bildirmiştir. Sinuhe, ölene dek refah ve huzur içinde yaşadığı gibi kral kendisine bir piramit mezar, yaldızlı bir heykel ile ölüm sonrası hizmetleri için rahipler de bahşetmiştir.

SİNURQH Bkz. Simurg

SİO KALAKO Bkz. Sio Humis

SİO HUMİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında aynı zamanda yağmur tanrısı olan bir devin adıdır. Sio Kalako olarak da bilinmekteydi.

SİPAPU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şoşone halkının atalarının tufan sırasında sığınarak hayatta kalmayı başardığına inandığı efsanevi bir mağaranın adıdır.

SİPE GYALMO [Tibet Mitolojisi] Bon dininde en önemli "yeryüzünün kraliçesi" olarak da bilinen tanrıçanın adıdır. Sipe Gyalmo, kırmızı bir eşeğe binmiş formda üç gözlü, üç kafalı ve altı kollu olarak tasvir edilmekte kılıç, kafatası kâsesi, zafer bayrağı, üç uçlu mızrak ve swastika gibi sembollerle ilişkilendirilmekteydi.

SİPENDARMİDH Bkz. Armaiti

SİPROİTES [Yunan Mitolojisi] Ay tanrıçası Artemis'i bir pınarda çırılçıplak yıkanırken görünce kadına dönüştürülen Giritli bir avcının adıdır.

SİPYLUS [Yunan Mitolojisi] Amazon kraliçesi Mirin'i öldürten bir kral olup, Amphion ile Niobe'nin oğullarından birisidir (Apollod. iii. 5. 6, Ov. Met. vi. 231). Adını Manisa'da bulunan Spil dağına (1.513 m) vermiştir.

SİR PATRİCK SPENS 19. yüzyılda Amerikalı folklorist Francis James Child tarafından Çocuk Baladları (Child Ballads) adıyla derlenen 305 geleneksel baladından 58.'nin adı olup, İskoçya kökenli olduğu sanılmaktadır. Balad 7 yaşındaki İskoç prensesi Maragret'in 1290 kışında Kuzey denizinde yol alan gemisinin batışı ve tüm yolcularının kaybolmasını konu almaktadır.

SİRAO [Endonezya Mitolojisi] Sumatra yakınlarında bulunan Nias adası halkının tanrısının adı olup, dünyayı ve rüzgâr tanrısı Sihai'yi yaratmıştır.

SİREN [Yunan Mitolojisi] Apollon'un Tesalya'dan Afrika'ya kaçırdığı aslan avcısı bir güzel kızın adı olup, Sirenakya kentine adını vermiştir.

SİRENLER [Yunan Mitolojisi] Yarı kuş yarı kadın formunda deniz iblisleri olup, denizcileri söyledikleri şarkıların güzelliğiyle cezbettikten sonra kendilerinden geçen kurbanlarını kayalıklara doğru çekerek, teknelerinin batmasını sağlayıp, denize düşenleri parçalayıp yediklerine inanılmaktaydı. Naiad (deniz perisi) formunda tasvir edilen sirenler, *Sirenum Scopuli* adı verilen son derece tehlikeli bir kayalıkta yaşamaktaydı. Nehir tanrısı Akhelous'un kanından doğan kızları olan sirenlerin özellikle sekiz tanesi (Thelxiepia, Molpe, Aglaophonos, Pisinoe, Ligeia, Leuksoia, Raidne ve Teles) Yunan ve Roma efsanelerinde sıkça anılmıştır.

Romalı şair Ovid'e göre sirenler Persephone'un arkadaşları olup, Persephone'u Hades'ten boş yere çıkarmaya çalıştıkları için Demeter tarafından iblislere dönüştürülerek cezalandırılmışlardır. Odysseus ve Orpheus sirenlerle karşılaşmalarına karşı sağ kalmayı başarmış iki Yunan kahramanıdır. Homeros'un Odysseia destanında, Aeaea ile Skylla kayaları arasındaki denizde bulunan iki sirenden bahsetmiştir. Odysseus denizcilere sirenlerin yakınından geçerken kulaklarını balmumuyla tıkamalarını emretmiş, Kirke'nin öğüdü üzerine kendini gemi direğine bağlatmış böylece sirenlerin ayartmasından kurtulabilmiştir (Hom. Od. xii. 39, 166).

İason'un emrindeki Argo tayfasından olan yetenekli müzisyen Orpheus, Altın Post yolculu-

ğu sırasında gemileri sirenlerin adası civarından geçerken yaptığı müzikle sirenlerin sesini bastırmayı başarmıştır (Apollod. i. 9. 25).

Yunan sanatında sirenler belden yukarısı ve başı kadın belden aşağısı kuş formunda genellikle kanatlı varlıklar olarak tasvir edilmiştir. Yunan mezarlarında siren tasvirlerine rastlanmasının nedeni bu varlıkların ruhlara ölüler dünyasına yaptıkları yolculukta kılavuzluk ettiklerine inanılmasındandır. Strabon'a göre Surrentum civarında sirenler için yapılmış bir tapınak bulunmaktaydı.

Benzer bir şekilde Malaysiya folklorunda Pulau Dayang Bunting adasında yer alan Gua Langsuir adlı bir mağarada 3 dişi iblisin yaşadığı bunların söylediği şarkılarla denizcilerin suya düşmesini sağladıktan sonra işkenceyle öldürdüklerine inanılmaktadır. Söylenceye göre bir gün sağır bir adam bu iblislerin şarkılarını duymadığı için etkilenmeyince yaratıklar insanları artık etkilemeyi düşünerek Malaysiya'yı terk etmişlerdir.

Siren

SİRİ [Hint Mitolojisi] Karnataka bölgesinde yaşayan Tulu halkının kuşaktan kuşağa aktardığı manzum bir destanın adıdır.

SİRİN [Slav Mitolojisi] Rus masal ve efsanelerinde bahsi geçen kadın kafası ve göğüslerine sahip, gövdesi ve kuyruğuyla kuş (çoğunlukla baykuş) formunda bir yaratığın adıdır. Efsaneye göre Fırat nehri (Euphrates), Hindistan veya Cennet'te yaşamakta, azizlere güzel şarkılar söylemektedir. İnsanlar için bu kuşun olağanüstü sesini duymak son derece tehlikeli olup kendilerinden geçmeleri ve bilinçsizce Sirin'i takip ederken yaralanma ya da ölmelerine sebep olabilmektedirler. Yunan mitolojisindeki sirenler ile benzer özellikler gösteren Sirin kimi zaman Polonya söylencelerindeki neşe kuşu Wila ve hüzün kuşu Alkonost ile karıştırılmaktadır.

SİRİP [Kafkas Mitolojisi] Farz nehri kıyısındaki içi oyuk taşlarda yaşayıp, horozlara binerek seyahat eden doğaüstü küçük yaratıklara Çerkezlerin verdiği isim olup Yınıj adlı devleri yönettiklerine inanılmaktadır.

SİRİUS [Yunan Mitolojisi] Usta avcı Orion'un av köpeği olan yıldızın adıdır.

SİRİS [Yunan Mitolojisi] Kral Metapontos'un ilk karısı olup, kocası tarafından kovulduktan sonra kocasının yeni karısı Arne'nin oğulları Boiotos ile Aiolos tarafından öldürülmüştür.

SİRNİ ZAGOVEZNİ Bulgaristan'da kış mevsiminin bitimine ve ilkbaharın başlangıcına yakın gerçekleştirilen bir festivalin adı olup, Bulgarca 'günah çıkarılan Pazar günü' anlamına gelmektedir. Geçmişte Sirni Zagovezni zamanında köylerin etrafındaki tepelerde büyük kamp ateşleri yakılır, ateşin etrafına toplanan köylüler birbirlerinden hataları için özür diler, küskünler barıştırılır, ardından, ateş üzerinden atlanırdı. En uzak mesafeye atlayan gencin sonbahar mevsimi geldiğinde ilk evlenen kişi olacağına inanılmaktaydı. Bkz. Mayıs Yedizi, Hıdrellez

SİRONA [Kelt Mitolojisi] Kuzeydoğu Fransa'da yer alıp, şarap üretimi yapılan Moselle vadisinde tapınılan bir şifa tanrıçası olup, adı "yıldız" anlamına gelmekteydi. Tasvirlerinde kucağında bir köpek, taç, yeniden doğum ve bereketin sembolleri olan yumurta ve yılan taşıyan tanrıçanın Kelt dilinde Thirona veya Dirona olarak da telaffuz edilebilen adının İngiltere'deki Devon nehriyle de ilişkili olabileceği sanılmaktadır. Tanrıça Romalılarca Mercury'nin eşi olarak görülmekteydi.

SİRRUŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Babil'de İştar Kapısı duvarları üzerinde tasvir edilen kafası yılan, ön ayakları kedi, arka ayağı kuş pençesi formunda bir yaratık olup modern yazarlarca dinozor olduğu ileri sürülmüştür.

SİS KRALI [Çingene Mitolojisi] Yer ve Gök'ün beş çocuğundan birisi olup, dağ perilerinin (keşali) babasıydı. Dağların tepesinde bulunan evinin bahçesinde üstünde üç altın elma bulunan ve Köpek İnsanlarca nöbetleşe korunan bir ağaç bulunmaktaydı. İnanışa göre bu elmalardan ilkini koparan insan zengin, ikincisi koparan mutlu, üçüncüsünü koparan ise sağlıklı olur ve kopan elmanın yerini hemen yenisi almaktaydı.

SİSİUTL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pasifik sahilinde yaşayan Kwakwaka'wakw, Nuu-Khah-nulth, Squamil ve Nuxalkmk halklarının inanışında üç başlı yılan formunda bir su ruhunun adıdır.

SİSPES [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakabı olup benzer şekilde Juno için de Sispita adı kullanılmaktaydı.

SİSPİTA Bkz. Sispes

SİSYPHUS [Yunan Mitolojisi] Teselya kralı Aeolus ile Enarete'nin kurnazlığıyla tanınan oğlu, Kretheus, Athamas, Salmoneus, Deion, Magnes, Perieres, Kanake, Alkyone, Peisidike, Kalyke ve Perimede'nin kardeşi, Korinth kentinin kurucusu ve ilk kralıdır. Atlas'ın kızı Merope ile evliliğinden Glaukus, Ornytion (veya Porphyrion), Thersandrus ve Halmus dünyaya gelmiştir (Paus. ii. 4. 3, ix. 34. 5). Geç dönem yazarlarınca Autolykus'un oğlu, Sinon ve Odysseus'un

babası olarak da gösterilmiştir (Serv. ad Aen. ii. 79; Ov. Met. xiii. 31).

Konuklarını ve yolcuları soyup öldürecek denli açgözlü ve geleneklere karşı saygısız birisi olan Sisyphus, erkek kardeşinin tahtını ele geçirmiş, kuzenini baştan çıkarmış, nehir tanrısı Asopos'un kızı Aigina'yı kaçıran Zeus'u ele Asopus'un Korinth'in akropolisi Akrokorinth'te bir su kaynağı çıkarması karşılığında vererek tanrının öfkesini üzerine çekmiştir. Bir söylenceye göre Sishypos, kızının düğün günü sığırlarını çalan Autolykos'un yalanını hayvanların toynaklarına yazdığı adı sayesinde ortaya çıkarmış, dahası adamın Laertes ile evlenmek üzere olan kızı Antiklea'yı da baştan çıkarıp kendi evlenmiş ve Odysseus adlı bir çocukları olmuştur.

Sisyphus, Zeus tarafından bir yıldırımla çarpılarak cezalandırılmış ve yeraltı dünyasında sonsuza dek bir kayayı yokuş yukarı yuvarlamaya mahkûm edilmiştir.

Zeus, Hades'ten ölüm meleği Thanatos'u Sisyphus'un üzerine gönderip Ölüler dünyasında zincire vurmasını istemişse de kurnaz kral meleği kandırarak kendini zincire vurmasını sağlamıştır. Thanatos'un eli kolu bağlandığı için kimsenin canını alamayınca kimse ölmemeye başlamış, savaşın bir anlamı kalmayınca Ares duruma müdahale ederek Thantalos'u kurtararak Sisyphus'u Tartaros'a göndermiştir. Bununla birlikte Sisyphus ölmeden çok önce karısına kendisi için cenaze töreni yapmamasını ve kurban sunmamasını tembihlemiş, öldükten sonra ise hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi yer altı tanrıları Hades ile Persephone'a Merope'yi şikâyet etmiş ve görevlerini ihmal eden karısıyla konuşmak için geri dönmesine izin vermesini istemiştir. Yeryüzüne çıkıp Korinth'e varan kral geri dönmeyi reddetmişse de bir süre sonra Hermes tarafından yeniden yeraltına indirilmiştir.

SİT TU KOHANNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında buzullarda yaşadığına inanılan dişi bir ruhun adı olup, buzullar arasında dolaşılırken çığ düşmemesi için kendisine yakarılırdı.

SİTA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında refah tanrıçası Lakşmi'nin avatarı olan kadın, Vişnu'nun yedinci avatarı Rama'nın karısı ve Yer tanrıçası Bhumi'in kızı Videka kralı Janaka'nın evlatlığı olarak bahsi geçmektedir. Efsaneye göre kral Janaka tarla sürerken kız sabanın toprakta bıraktığı yarıktan çıkmış bu yüzden adı Sanskrit "Saban İzi" anlamına gelen Sita konulmuştur. Sita kelimesi ilk olarak Rigveda'da anılmış olup (IV: 57. 6) bir bereket tanrıçası olması muhtemeldir.

Ayodha prensi Rama ile evlenen Sita kocası ve kayınbiraderi Lakşmana ile sürgüne gönderilince Dandaka ormanına yerleşmiştir. Lanka adasının Rakşasa kralı Ravana, Rama ile Lakşmana'nın yokluğundan istifade ederek ormandaki kadına yaklaşıp, karısı olmasını istemiş, kadın kabul etmeyince ülkesine kaçırmıştır. Rama, Lanka'ya giderek zorlu bir mücadelenin sonunda karısını kurtarmışsa da kadının saflık ve sadakatinden şüpheye düşmüştür. Bunun üzerinde Sita kendini ateş testinden geçirerek saflığını kanıtlamak zorunda kalmış ama Rama yine tatmin olmamış ve hamile kadını ormana ermiş Vamiki'nin yanına göndermiştir. Ormanda Lava ve Kuşa'yı doğuran kadın kocasının güvensizliğine içerleyerek geldiği yer olan toprağa girerek yaşamına son vermiştir. Eşine bağlı, sevgi dolu, yumuşak huylu bir kadın olan Sita, Hint kadınlarına örnek model olarak önerilmiştir.

SİTALA [Hint Mitolojisi] Bengal halkının inanışında eşeğe binmiş çirkin bir kadın olarak tasvir edilen çiçek hastalığı tanrıçası olup, Güney Hindistan'da Mariamma adıyla bilinmektedir.

SİTAN [Filipinler Mitolojisi] Ölümden sonra gidilen yeraltı dünyasının efendisidir.

SİTARE [Pers Mitolojisi] Farsça 'yıldız' anlamına gelen kelime, Sümer yıldız tanrıçası İştar ve Fenike bereket tanrıçası Astarte'nin adıyla ilişkilidir.

SİTATAPATRA [Budist Mitolojisi] İnananlarını kara büyü ve diğer felaketlerden koruduğuna inanılan bir Hint tanrıçasının adıdır. Sitatapatra insanlarının yardımına koşturabilmesi için 1.000 ayaklı, etrafını görmek için tüm bedeni gözlerle kaplı ve elinde çocuğunu güneşten korumak için tuttuğu ipek bir şemsiye taşırken tasvir edilmekteydi.

SİTHNİDES [Yunan Mitolojisi] Megara dağının perilerine verilen isim olup, Megarus bunlardan birinin oğluydu.

SİTHON [Yunan Mitolojisi] Bir Trakya kralının adı olup, su perisi Assa ile Ares veya Poseidon'un oğlu, Ankhinoe'nin kocası, Roiteia ile Pallene'nin babasıdır. Kızı Pallene ile evlenmek isteyen Dionysos tarafından öldürülmüştür.

SİTO [Yunan Mitolojisi] Demeter'in takma isimlerinden birisi olup, tahıl ekili tarlaların koruyucu olmasına atfen konulmuştur.

SİTON Bkz. Dagon

SİUŞ [Anadolu Mitolojisi] Adaletle özdeşleştirilen Hitit güneş tanrısının adı olup, tanrı krallar listesinde adı geçmekte ve fırtına tanrısı Teşub'un dostu kabul edilmekteydi. Siuş, bir söylenceye göre denizdeki dev Ullikummi'yi fark ederek Teşub'u uyarmış, bir başkasına göre Teşub'un oğlu Telepinu kaybolunca ortaya çıkan kuraklığı engellemek için şölenler düzenlemişse ama insanların aç kalmasını engellemeyi başaramamıştır. Teşub'un isteğiyle Siuş, Telepinu'yu araması için bir kartal göndermişse de önce başarılı olamamış, sonradan bir arı Telepinu'yu bulmuş, Siuş da insanlara bu güzel olayı bir ayin düzenleyerek kutlamalarını emretmiştir.

SİVA 1. [Slav Mitolojisi] Bereket ve aşk tanrıçasının adı olup Sieba adıyla da bilinir. Siva, erkek karşılığı Siebog'un karısıydı.

2. [Endonezya Mitolojisi] Hindu yıkım Tanrısı Şiva'nın yöresel adıdır.

SİVAMALA [Hint Mitolojisi] Bilgelik tanrıçası Şatarupa'nın kocası ve babası Brahma'ya hediye ettiği tespihin adıdır.

SİVİNİ Bkz. Şimigi

SİVRİSİNEKLER 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Pasifik sahilinde yaşayan halkların inanışında sivrisinekler ailesini yediği bir genç tarafından öldürülüp yakılan bir yamyamın küllerinden oluşmuşlardır.

2. [Maya Mitolojisi] Sivrisineklerin kanını emdikleri kişiler hakkındaki tüm bilgileri öğrenen casuslar olduklarına inanılmaktaydı.

SİYONİZM 19. yüzyıl Avrupa'sında ortaya çıkan ve tüm Yahudileri Tevrat'ta bahsi geçen ve İsrail Diyarı (Eretz Yisra'el) adıyla anılan kutsal topraklara döndürmeyi amaçlayan fikir akımının adıdır. Siyasi Siyonizmin manifestosu Avusturya-Macar gazeteci Theodor Herzl tarafından, Der Judenstaat (Yahudi Devleti) adlı eserinde ilan edilmiş, 1948 yılında İsrail devletinin kurulmasıyla hedefine ulaşmıştır.

SİYUAKOTL [Aztek Mitolojisi] İnsanoğlunun atası olduğuna inanılan yılan tanrıçanın adıdır.

SJORA [İskandinav Mitolojisi] Rahatız edilmeyip, sunularla onurlandırıldığında insanları yaklaşan fırtınalar konusunda uyarıp denizcilere en iyi balık avlanma alanlarını gösteren kızdırıldığında ise insanların boğulmasına sebep olabilen bir deniz perisinin adıdır. Nadiren erkek formunda da tasvir edilen Sjora'nın kutsal toprak kullanılarak esir alınabileceğine balık yuvalarının yerini itiraf etmesi karşılığında serbest bırakıldığında dar söylenceler bulunmaktadır. Kimi yazarlar, Sjora'nın deniz tanrısı Aegir'in karısı Ran'ın folklorik formu olduğunu iddia etmiştir.

SJORAN Bkz. Sjora

SJÖFN [İskandinav Mitolojisi] İnsanlarda aşk gibi güçlü duyguları alevlendiren, erkek ve kadınların arasındaki kavgaları sona erdiren birbirlerine aşık olup evlenmelerine yardım eden bir tanrıçanın adıdır. Nesir Edda'nın 35. Bölümünde bahsi geçen Sjöfn, Asynjorlardan birisi kabul edilmekteydi.

SKADİ [İskandinav Mitolojisi] Buz devi Thjassi'nin avcılık, kayak, kış ve dağlarla ilişkilendirilen kızının adı olup, *Kar Ayakkabılı tanrıça* olarak da bilinmekteydi. Manzum ve Nesir Eddaların yanı sıra Heimskringla'da bahsi geçen Skadi, tanrı Njord'un eşi olmasına rağmen, İduna'nın sihirli elmalarını çalan Thjassi tanrılar tarafından öldürüldüğünde Asgard'a giderek intikam almak istemiştir. Loki şakalarıyla kızı güldürmeyi başardıktan sonra tanrılar genç kızın öfkesini yatıştırmak için aralarından birisiyle evlenmesini istemiş ama evleneceği kişiyi ayaklarına bakarak seçmesini şart koymuşlardır. Gözleri bağlı olan Skadi elleriyle tanrılara dokunmuş ve güzel ayaklı deniz tanrısı Njord'u Baldr zannederek kendine koca seçmiştir. Heimskringla'ya göre sonunda barış sağlanmışsa da ne Skadi denizde kocasının evi Noatun'da ne de Njord kayınpederinin dağlardaki evi Thrymheim mutlu olamamış, çift ayrılmaya karar vermiştir. Ynglinga efsanesine göre hatta Skadi sonradan Odin'le evlenmiştir. Nesir Edda'ya göre Öndurgud (Kayak Tanrıçası) ve Öndurdis (Kayak Hanım) adlarıyla da bilinen Skadi bazı mitolojistlere göre erken dönem İskandinav mitolojisinde av tanrıçasıydı.

Skadi (Foster, 1901)

SKAEA [Yunan Mitolojisi] Danaus'un kızı olup, Arkhander ile evlenmiş, erkek kardeşi ile birlikte Argos'tan Teselya'ya göçmüştür (Paus. vii. 1.3, Apollod. ii. 1. 5).

SKAEUS [Yunan Mitolojisi] Hippokoon'un oğullarından birisidir (Herod. v. 60, Apollod. iii. 10.5).

SKALD [İskandinav Mitolojisi] Eski İzlanda dilinde "ozan" anlamına gelen terim Ortaçağ'da Viking şarkıcı, öykü anlatıcı ve şairleri için kullanılmıştır. Kıta Avrupası'ndaki saz şairi ve mistrellerden farklı olarak gezgin olmayan skladlar çoğunlukla soylu ailelere mensup olup, kral ve kralların atalarını onurlandıran destan ve şarkılar söylemekteydi. Altın çağlarını MS 900-1200 arasında Norveç, İsveç, İzlanda ve Danimarka'da yaşayan skaldlarca anlatılan erken dönem öyküleri kaybolurken ancak geç dönem İzlanda sagaları kayıt altına alınabilmiştir. Kılıçların fırtınası deyişinde olduğu gibi *kenna* adı verilen mecâzi anlamlı cümleler içeren ve daha çok Thor'un maceralarını konu edinen İskandinav şiir geleneği Beowulf'ta olduğu Anglo Sakson destanlarının yapısına da etki etmiştir.

SKALDSKAPARMAL [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda adlı çalışmasının deniz tanrısı Aegir ile şiir tanrısı Bragi arasındaki diyaloglardan oluşan ikinci bölümünün adı olup "şiir dili" anlamına gelmektedir.

SKAMANDER [Yunan Mitolojisi] Troya yakınlarında bulunan aynı isimli bir nehir tanrısının adı olup, su perisi İdaia ile birlikteliklerinden Tro-

ya'nın ilk kralı Teukros doğmuştur. Suyunda yıkanan koyunların postunu kırmızıya boyadığı için ksanthos (kızıl) adıyla da bilinen Troya ovasındaki Kara Menderes nehrinin adıdır. Herakles, Troya seferinde susayınca babası Zeus ona susuzluğunu gidermesi için bir pınar oluşturmuşsa da Herakles bu kaynağı kazarak büyüterek Skamandros'un oluşmasını sağlamıştır. Skamander, Akhilleus'un Troyalıları katletmesine kızıp, kahramanı boğmak için yatağından taşmışsa da Hera'nın Akhilles'e yardım için gönderdiği Hephaistos tarafından engellenmiştir (Hom. Il. xx. 74, xxi. 136, Hes. Theog. 345).

SKAMANDROS Bkz. Skamander

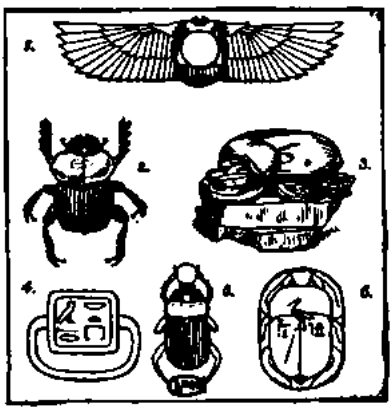
SKAMANDRİOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Troya savaşında Menelaos tarafından öldürülen Strophios'un oğlunun adıdır (Hom. Il. v. 49).

2. Troyalı Hektor ile Andromakhe'nin oğlunun adıdır (Hom. Il. vi. 402). Bkz. Astraea

SKAMBHA Bkz. Stambha

SKAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında evrene denge getiren gökyüzü tanrısının adı olup, Büyük Ruh Wakhan Thanka'nın yarattığı dört ruhtan (Wi "ışık", Skan, Maka "yeryüzü", İnyan "doğa güçleri") birisidir.

SKANDA [Hint Mitolojisi] Şiva ile Parvati'nin ilk oğlu ve tanrıların (deva) ordusunun komutanı olan altı başlı savaş tanrısının adıdır. Kartikeya (bıçakların oğlu), Murugan, Guhan, Guruguha (mağarada yaşayan), Şamunda (altı yüzlü), Dhandapani (sopalı tanrı) ve Subrahmanya (Brahmanlara yardım eden) adlarıyla da bilinen tanrı bazı metinlere göre annesiz olarak Agni'nın tohumlarının ayin ateşine sıçramasıyla doğmuştur. Skanda, Paravani adlı tavus kuşunun sırtında altı başlı, yirmi kollu, mızrak, ok ve yay taşır formda tasvir edilmektedir.

Ölümsüzlüğün sembolü Skarab figürleri

SKARAB [Mısır Mitolojisi] Akdeniz havzasındaki kum tepecikleri ve bataklıklar atrafında bolca bulunan bir bokböceği türü (Scarabaeus sacer) olup, Eski Mısırlılarca güneş döngüsünün sembolü kabul edilmekteydi. Doğan güneş ile ilişkilendirilen şekil değiştirme ve hayat yenilenmesinin sürekliliğininden sorumlu tanrı Kephri veya Kephara insan gövdeli scarab başlı olarak tasvir edilmekteydi. Mısırlılar bokböceğinin gübre parçalarını top haline getirdikten sonra yuvasına taşımasıyla küre formundaki güneşin devinimleri arasında bağ kurmuş olmalıdır. Ayakları uzatılmış formdaki bir scarab tasvirinden oluşan hiyeroglif "kheper" var olmak anlamına gelmekteydi.

SKEPHROS [Yunan Mitolojisi] Tegea kralı Tegeates ve Maera'nın oğlu, Leimon'un kardeşi olup, Apollo ve Artemis'in kışkırttığı Leimon tarafından öldürülmüştür (Paus. viii. 53. 1).

SKHEDİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Perimedes'in oğlu ve Helen'in taliplerinden birisi olup, Troya savaşı sırasında Hektor tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xv. 515).

2. İphitus ile Hippolyte'nin oğlu olup kardeşi veya babası Epistrophus ile birlikte diğer Phokialılarla birlikte Troya'da savaşmıştır (Apollodorus iii. 10. 8, Hom. Il. ii. 517).

SKHERİA [Yunan Mitolojisi] Odysseus'un boğulmak üzereyken yüzerek çıktığı Phaiak halkının yaşadığı adanın adıdır.

SKHOENEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Athamas ile Themisto'nun oğlu ve Atalanta'nın babası olan Boeotia kralının adı olup, Skhoenus kentinin ad vericisiydi (Paus. viii. 35. 8).

2. Athamas ile Themisto'nun oğludur.

3. Autonoos'un oğlunun adı olup, Zeus ve Apollon tarafından kuşa çevrilmiştir.

SKİAPODES [Yunan Mitolojisi] Olağanüstü büyüklükte ayaklara sahip bir halkın adı olup, Etiyopya ya da Hindistan'da yaşadıklarına inanılmaktaydı (Plinius, H.N. VII 2, 2, 23).

SKİDARİMA [İskandinav Mitolojisi] Tanrıların yaşamını anlatan anonim bir manzum destanın adı olup 15. Yüzyıla tarihlendirilmektedir. Destanın kahramanı cesur ve yetenekli dilenci Skidi bir gün rüyasında Odin'in kendisine Thor'u Hedin ile Högni'yi barıştırması için aracı olarak gönderdiğini görmüştür. Skidi, Högni'nin kızı ve Hedin'in karısı valkür Hildr'e evlenme teklif ederek barışı sağlamıştır.

SKİDBLADNİR [İskandinav Mitolojisi] Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sının Heimskringla bölümünde ve Manzum Edda'nın Grímnismál şiirinde bahsi geçip Freyr'in tüm Aesir'i taşıyabilecek kadar büyüyüp, gerektiğinde cebe sığabilecek kadar küçülebilen sihirli gemisinin adıdır. İvaldi'nin çocukları adıyla bilinen bir grup cüce tarafından inşa edilen gemi devlerin gemisi Naglfar ile Balder'in gemisi Hringhorn'dan küçüktü.

SKİOLD Bkz. Skjöldr

SKJÖLDR [İskandinav Mitolojisi] Odin ile Gefjon'un oğlu kabul edilen efsanevi Danimarka kralının adı olup, Nesir Edda'nın Ynglinga saga bölümü ile Saxo Grammaticus'un Gesta Danorum ve Skjöldunga sagada bahsi geçmiştir.

SKİNFAXİ [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre Dagr'ın (gün) atı olup, gün boyunca dünya çevresinde Dagr ve Nott'un arabalarını çekmekte, yelesinden ışık saçmaktadır.

SKİRA Bkz. Skirophoria

SKİRAS [Yunan Mitolojisi] Athena'nın Phaleron ve Salamis adasındaki lakabı olup, Skirophorion ayında tanrıça onuruna özellikle Atina'da düzenlenen skiraphoria festivaline atfen konulmuş olmalıdır.

SKİRNİR [İskandinav Mitolojisi] Freyr'in habercisi olup adı Eski Nors dilinde "parlak" anlamına gelmekteydi. Manzum Edda'da Skirnismal şiirinde Freyr'in aşkını güzel Gerda'ya bildirmek için Jötunheimr'e gitmiş, hizmeti karşılığında bir kılıç hediye edilmiştir. Manzum Edda'nın Gylfaginning şiirinde ise Skirnir cücelere Fenrir adlı kurtu bağlamak için Gleipnir'i yapma emrini ulaştırmıştır.

SKİRON [Yunan Mitolojisi] **1.** Pelops veya Poseidon'un Korinthli oğlunun adı olup, Megara kıyısında bir kayalıkta oturuyor, Attika ile Megaris arasında seyahat edenlere musallat olup, kurbanlarını soyduktan sonra denize atarak öldürüyordu. Skrion Troizen'den Atina'ya giden Theseus tarafından aynı şeklide öldürülmüştür (Plut. Thes. 10, Ov. Met. vii. 445, Diod. iv. 59). Skiron'un hakkında Khariko ile evli olduğu, Theseus ile akraba olduğu hatta Megara kralı Pylas'ın oğullarından birisi olduğu gibi başka söylenceler de bulunmaktadır.

2. Pylas'ın oğlu, Lelex'in torunu olup Pandion'un kızı veya Khariklo ile evlenmiş, Endeis'in babası olmuştur. Megara yönetiminde kardeşi Nisus ile anlaşmazlık yaşayınca hakem seçilen Aekus yönetimi Nisus'u Skiron'u ordunun başına getirmiştir (Paus. i. 39. 5, Plut. Thes. 10).

SKİROPHORİA Atina'da Skirophorion (Haziran-Temmuz) ayının on ikinci günü Athena ve Demeter onuruna kutlanan bir festival olup, Skira adıyla da bilinmekteydi.

SKİRUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Salamisli bir kahramanın adı olup, Theseus'a Girit'e giderken yetenekli denizciler temin etmiştir.

2. Eleusis ile Atina arasındaki savaş sırasında Dododone'ye giden ve burada ölen bir kâhinin adıdır (Pausanias, I, 36, 4).

SKJALDMÖ [İskandinav Mitolojisi] Savaşçı olmayı tercih eden savaşçı kadınların adı olup, Volsunga saga ve Hervarar saga ve Hrólfs saga gibi İskandinav mit ve folklorunda hatta Gesta Danorum gibi tarihsel kaynaklarda bahisleri geçmektedir. Brynhild ve Valkürler gibi tanrısal veya Alfhild ve Hilde gibi insanlar kadın savaşçıların en ünlülerine örnek verilmekteyse de özellikle Valkür mitinin esin kaynağı oldukları sanılmaktadır. Saxo Grammaticus'un Gesta Danorum adlı eserinde MS 750'de gerekleşen Brávalla Muharebesinde 300 Dan kadının savaştığını bildirirken ünlü Viking savaşçısı Ragnar Lodbrok'un süren bir muharebede karısı Lagertha tarafından kurtarıldığını da kaydetmiştir.

SKLUMYOA [Eskimo Mitolojisi] Batı Alaska sahilinde yer alan Nunivak adası halkının inanışında "evrenin ruhu" olan bu tanrıça yeryüzünü balık derisinden olan parkasının astarından yaratmış olup, Sila ile özdeş olmalıdır.

SKOFNUNG [İskandinav Mitolojisi] Danimarka kralı Hrolf Kraki'nin olağanüstü sert ve keskin olmasının yanı sıra 12 berserker korumasının ruhunun aşılandığı efsanevi kılıcının adıdır.

SKOGSFRU [İskandinav Mitolojisi] Avcılara musallat olan bir orman kadınının adı olup, gece kamp yerinde ateş yakan avcıları kurban olarak seçmektedir.

SKOLL ile HATİ [İskandinav Mitolojisi] Gökyüzünde güneş ve ayı kovalayan iki kardeş kurdun adıdır. Skoll veya Sköll (ihanet) güneşin (Sol) arabasını çeken Arvakr ve Alsvidr, Hati ise ayın (Mani) arabasını çeken atları gün boyunca kovalamakta olup, inanışa göre iki kardeş ancak Ragnarök zamanı muratlarına erip, ay ve güneşi yakalayacaklardır.

SKOOOCOOM Bkz. Kocaayak

SKORPİUS [Yunan Mitolojisi] Orion'un yok ettiği dev akrebin adıdır.

SKOTUS [Yunan Mitolojisi] Karanlığın kişileştirilmiş formunun adıdır.

SKOYO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında insan yiyen efsanevi yaratıkların adıdır.

SKRA [Budist Mitolojisi] Buda'nın karşısına onu sınamak için bir dilenci görünümünde çıkan bir tanrının adı olup, Buda kendisinden sadaka isteyen dilenciye verebileceği hiçbir şey olmadığından bedenini teklif edince Skra'nın takdirini kazanmıştır.

SKRİTEK Slav folklorunda sobanın arkasında veya ahırda yaşadığına inanılan bir ev ruhunun adı olup, küçük bir çocuk formunda tasvir edilmektedir. Salı günleri ve Noel'de kendisine yemek sunulduğu takdirde ev halkını tehlikelerden korumakla birlikte tersi durumda eve zarar verebilmektedir.

SKRUTSONİ Bkz. İskultone

SKRYMİR Bkz. Utgard-Loki

SKOSGRA Bkz. Buschfrauen

SKULD [İskandinav Mitolojisi] Altın ipliklerle insanların kaderini ören üç kader tanrıçası Nornlardan birisi olup, adı 'gelecek anlamına gelmektedir. Yüzü peçeli, elinde bir parşömen tomarı tutar formda tasvir edilen Skuld'un yanı sıra Urd 'geçmiş' ve Verdandi 'Şimdi' diğer Nornlardır.

SKWAKOWTEMUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Penobskot halkının inanışında ormanda yaşayan pis kokular saçan vücudu yosunlarla kaplı vahşi bir kadının adı olup, çocukları kaçırmakta, kamp ateşine gelip karşılaştığı erkekleri öldürmektedir.

SKYLAKEUS [Yunan Mitolojisi] Glakos ile birlikte Troya saflarında çarpışan bir kahramanın adı olup, savaş sonrasında yurduna dönebilen tek Lydialıydı. Kocalarının akıbetini soran Lydialı kadınlara hepsinin öldürüldüğünü söylediği zaman taşlanarak linç edilmiştir.

SKYLLA [Yunan Mitolojisi] **1.** İtalya ile Sicilya'yı birbirinden ayıran Messina boğazı yakınlarında bugünkü Calabria kentinde yer alan bir kayanın adı olup, tam karşısındaki Kharybdis kayası ile birlikte kişileştirilip denizcilere pusu kuran bir deniz canavarına dönüştürülmüştür. Homer sonrası söylencelerinde Skylla, Phorkys veya

Phorbas ile Hekate Krataeis'in, Kharybdis ise Poseidon ile Gaea'nın kızı olarak gösterilmiştir (Apollon. Rhod. iv. 828; Serv. ad Aen. iii. 420). Ovidus'a göre başlangıçta güzel bir kadın olan Skylla'ya âşık olan Glaukos büyücü Kirke'nin aşkını reddetmiştir. Kirke kıskançlığından Skylla'nın yıkandığı pınara bazı sihirli otlar karıştırarak kadının suyun içine giren gövdesinin alt kısmının 12 ayaklı, 6 boyun ve ağızlı köpeğe benzer canavara dönüşmesini sağlamıştır. Bkz. Kharybdis

2. Megara kralı Nisos'un kızının adı olup, ülkesini kuşatan Minos'a âşık olduğu için babasına ihanet ederek, babasının gücünün kaynağı olan başındaki altın bir saç telini keserek ölümüne sebep olmuştur (Apollod. iii. 15. 8). Buna karşın kadının babasına ihanetinden tiksinen Minos onu gemisinin pruvasına bağlayarak boğmuştur. Bir söylenceye göre kıza acıyan tanrılar onu tepeli balıkçıl kuşuna çevirmiştir.

Skylla (Gayley, 1893)

SKYPHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un Teselya'da bir taşı spermiyle döllemesi sonucu ortaya çıkan ilk atın adıdır.

SKYRİUS [Yunan Mitolojisi] Eğe Denizi'nde yer alan bir adanın adı olup, Akhilleus bu adada, bir kâhinin açıkladığı üzere giderse öleceğini bildiği Troya'ya gitmemek için kadın kıyafetleri giyerek saklanmıştır.

SKYRTUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un maiyetindeki satirlerden birisidir.

SKYTHES [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Ekhidna'nın oğlu, Agathyrsos ile Gelonos'un kardeşi olup, İskit halkına adını vermiş, babasının yay ve omuz kayışını ustaca kullandığından İskit ülkesinin tahtına geçmiştir. Diodoros'un aktardığı bir söylenceye göre ise çocukların babası Zeus'tur.

SLAV MİTOLOJİSİ Slav halkı dilbilim ve etnik açıdan Hint-Avrupa halklarının bir kolu kabul edilmekte, Slav dil grubu batı (Çek, Slovak, Leh), doğu (Rus, Belarus, Ukrayna) ve güney (Bulgar, Boşnak, Makedon, Karadağ, Sırp, Sloven) üç alt koldan oluşmaktadır.

Baltık ve Ege denizleri ile Asya bozkırları ve Karpat dağları arasında kalan bölge arkeolojik verilere göre MÖ 5500-3500 tarihleri arasında neolitik tarımcı toplulukların yaşam alanı olup, MÖ 1000 civarında Kelt ve Germenler gibi Hint-Avrupalı halkların gelişinin ardından yazılı tarihe göre MS 2. yüzyılda ilk Slav topluluklar ortaya çıkmıştır.

Ptolemy'nin MS 6. yüzyılda Stavanoi ve Soubenoi adlarıyla tanımladığı halklar Slav halkının varlığına dair ilk yazılı kanıtlardır. Bizans Yunancası 'Sklauenoi', Latince 'Slauini' adlarıyla çeşitli kaynaklarda bahsi geçen halkın adı slavo (konuşmak) kelimesi ile ilişkili olmalıdır ki Slavca slovene 'konuşan' anlamına gelmektedir. Slavlar MS 5-6. yüzyıllarda Hunların baskısı sonucu batıya göçen Germen ve Keltlerden boşalan bugünkü yaşam alanlarına yerleşmiş olmalıdır. MS 7. yüzyılda Avar saldırılarına karşı Slavları destekleyen Frank tüccar Samo merkez Avupa'da ilk Slav devletinin kurucusu olmuştur. Slavlar, MS 6-10 yüzyıllar arasında Hıristiyanlığa geçmişlerdir.

Slav halkları dini inançlarına göre üç gruba ayrılabilir:

1. Doğu Ortodoks Slavlar: Ruslar, Ukraynalılar, Sırplar, Belaruslular, Bulgarlar, Rusinler, Karadağlılar, Makedonlar
2. Roman Katolik Slavlar: Silezyalılar, Lehler, Çekler, Slovaklar, Slovenler, Hırvatlar, Kaşubiyalılar, Kraşhovanlar, Moravyalılar
3. Müslüman Slavlar: Boşnaklar, Pomaklar, Torbeşler (Makedon), Goranlar

Kaynaklar

Dini tercih alfabeyi de etkilemiş Doğu Ortodoks halklar kiril alfabesini, Roman Katolikler ise Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. İslam'a geçen Boşnaklar, Osmanlı döneminde kendi dillerini Arap alfabesi ile yazmakta iken 19. yüzyıldan itibaren Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Yazının geç gelişimi pek çok halk gibi Slavların da, Yunanlılar ve Eski Mısırlılar gibi kendi tarih ve efsanelerini birinci elden yazmalarını geciktirmiş ve engellemiştir. Bu yüzden Hıristiyanlık öncesi inanç ve gelenekler kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılmış, özellikle Slav kökenli olmayan misyonerler bu adet ve söylenceleri ilginç buldukları için kaydetmişler bu sayede günümüze dek ulaşabilmişlerdir. Caesarealı Prokopios'un MS 550'ye tarihlenen De Bello Gothico ('Got savaşı') adlı eseri (iii, 14) Güney Slavları hakkında bilgi veren en eski kaynak olmakla birlikte merkez Slavlar hakkında her ikisi de Çek olan 12. yüzyılda Praglı Come'nin Chronica Boemorum ve Opatovice'nin Homiliare adlı eserleri bulunmaktadır. 12. yüzyıla tarihlenen ve Rus prensi Vladimir'in tebasının pagan dini hakkında bilgi veren Nestor kroniği gibi Rus yazmaları, Merseburglu Thietmar'ın kronikleri (MS 11. yüzyıl), Slavorum kroniği (MS 12. yüzyıl) Slav mitolojisine dair bilgi edinebileceğimiz temel kaynaklardır.

Din ve mitoloji

Tarihi kaynaklarda Slavların ateşe, rüzgâra, dağlara, taş ve kayalara, nehir ve göllere,

ormana hatta çeşitli ağaç türlerine ve tapındığı yazılmakta olup, Opatovice'in Homiliaire adlı çalışmasında özellikle meşe, ceviz ve mürver ağaçlarının adı verilmiştir. Bu yüzden Slav söylencelerinde yakın zamana dek girilmesi yasak kutsal ormanlar ve kesilmesi yasak olan ağaçların varlığına rastlanmaktadır. Tek tanrılı dinleri kabul eden pek çok halkta olduğu gibi Slavlarda da pagan tanrılar folklorik kahramanlara, hatta Hıristiyan azizlerine, pagan inançlar ise Hıristiyanlıkla birleştirilerek kökeni hatırlanmayan coşkulu festivallere ve çocuk oyunlarına dönüşmüştür. Özellikle kırsal kesimin sözlü kültüründe korunan eski inanç ve anlatılar 19. Yüzyılda yazıya geçirilmişse de Slav kültür ve mitolojisine ilişkin araştırmalar 20. yüzyıl boyunca SSCB'nin dışında çok az basılmıştır.

Belobog, Dazhdebog, Khors, Kupalo, Mokoş, Perun, Rod, Rozhenitsa, Stribog, Svantavit, Svarog, Veles (Volos) ve Yarilo (Jarilo, Yaro) en önemli Slav tanrılarıdır. Ayrıca Alkonost, Ateşkuşu, Baba Yaga, Bannik, Domovoi, Leshy, Rusalka, Vila, Simargl, vampirler, kurtadamlar, sibylleri konu olan zengin söylenceler, iblis, cin ve ruhlar bu zengin mirasın günümüze ulaşan parçalarıdır. Ayrıca Buyan adası adlı cennet ve burada yer aldığına inanılan Alatuir taşı ve güzel prenses Zarya da pek çok söylence ve masalın konusu olmuştur.

SLEİPNİR [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in bindiği olağanüstü hızlı, akıllı, gri renkli ve sekiz ayaklı bir atın adıdır. Snorri Sturluson'un 13. yüzyılda yazdığı Manzum ve Düzyazı Eddalarda Loki ve Svadilfari'nin yavrusu ve atların en iyisi olarak bahsi geçmektedir. Sleipnir aynı zamanda aynı döneme ait Hervarar saga, Heidreks ve Völsunga sagada anılmakta, Saxo Grammaticus'un Gesta Danorum adlı eserinde bahsi geçen Grani adlı atın da atası olduğu kaydedilmektedir. Modern yazarlar bu ata binerek Hel'e giden Odin'in yolculuğunu İskandinav paganizminin kalıntısı ve sembolik olarak şaman ruhlarının ayinleri sırasında öteki dünyaya gitmesi ile ilişkilendirmişlerdir.

Söylenceye göre Aesir soyunun yaşadığı Asgard tanrıların Vanir ve devlerle olan savaşı sırasında iyice yıpranmış ve düşmek üzereyken taş ustası Blast adlı bir dev harap Asgard surlarını kendine Freya, güneş ve ayın mülkiyetinin verilmesi karşılığında onaracağı teklifiyle gelmiştir. Tanrılar için kabul edilemez nitelikte olan bu teklif Loki'nin Odin'in aklını çelmesi ile devin surları 6 aydan önce bitirmesi şartıyla kabul edilmiştir. Olağanüstü güçlü ve çalışkan aygırı Svadlifari ile işe koyulan Blast duvarı tanrıların umduğundan daha hızlı onarınca Odin Loki'yi öldürecek denli sinirlenmişse de Loki hiç istifini bozmamış, Blast'ın hızını düşürecek bir planı uygulamaya koymuştur. İşin büyük kısmını aygırın yaptığını fark eden Loki güzel bir kısrak kılığına girerek kızışan aygırın işi bırakarak kendisiyle uzaklara kaçmasını sağlamış, Blast böylece duvarı zamanında bitirememiştir. Aldatıldığını anlayan dev tanrılara kafa tutmuşsa da Thor tarafından bir çekiç darbesiyle öldürülmüştür. Loki ertesi yıl yanında sekiz bacaklı gri bir tayla dönmüş bu ata Sleipnir adını vermiş ve Odin'e hediye etmiştir.

SLİTH [İskandinav Mitolojisi] Devler diyarında akan bir nehrin adı olup, Nesir Edda'nın ilk şiiri Voluspa'da yeryüzünün yaratılışı sırasında doğudan akarak geldiğinden bahsedilmiştir.

SLUAGH [Kelt Mitolojisi] Kuş gibi uçabilen kötü ruhlar topluluğunun adı olup, bir İrlanda efsanesine göre günahkâr ölülerin ruhlarıdırlar.

SMAJ Sırp halkının koruyucu ruhu olup, kanatlı bir insan olarak tasvir edilmektedir.

SMARAGUS [Yunan Mitolojisi] Çömlek yapımcılarının tapındığı cinlerden birisi olup, kızdırıldığında fırındaki çömleklerin patlamasına sebep olurdu. Bkz. Sabaktes

SMERDİUS [Yunan Mitolojisi] Leukippos'un oğlu ve Naksos'un torunu olup, Karia hanedanının üçüncü kralıdır.

SMERTRİOS [Slav Mitolojisi] Galya ile bugünkü Avusturya ve Slovenya'nın bir bölümüne denk gelen Antik Noricum'da ama özellikle Treveres bölgesinde tapınılan bir savaş tanrısının adı olup, Romalılarca Mars ile eş tutulmuştur. Paris'te bulunup MS 1. yüzyıla tarihlenen gemici sütununda (Pilier des nautes) sakallı ve atletik yapılı bir adam formunda tasvir edilen tanrı elindeki sopasıyla bir yılanı kovar veya öldürürken tasvir edilmiştir. Modern yazarlar bir yandan Smertrios ile Herkül'ü kıyaslarken aynı zamanda Mars'ın Kelt varyasyonu olarak da tanımlamışlardır.

SMİERRA-GATTO Lapon halkının inanışında mutfaklardan tereyağı çalan evlerin koruyucu ruhudur.

SMERTİUS Bkz. Smertrios

SMİKRUS [Yunan Mitolojisi] Delphili Demoklos'un oğlu olup, babası tarafından kaybedilince Eritharses'in oğlu tarafından bulunmuş ve bu aile tarafından büyütülmüş büyüdüğünde Miletoslu bir kızla evlenip ondan Braghos adlı çocuğu olmuştur.

SMİNTHEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon'un takma isimlerinden birisi olup, adını Troya yakınlarındaki Smintha şehrinden almıştır (Ov. Fast. vi. 425).

2. Penthilos'un oğlu Ekhelas'ın arkadaşlarından birisinin adıdır.

SMRİTİ Sanskritçe 'gelenek' anlamına gelen terim geleneksel öğretileri içeren tüm Hindu dini yazıtlarını tanımlamaktadır.

SMYRNA [Yunan Mitolojisi] **1.** Ephesos (Efes) ve Smyrna (İzmir) kentlerinin kurucusu olan bir Amazon savaşçısının adıdır.

2. Theias ile Oreithyia veya Kinyras ile Kenkhreis'in oğlu olup, Myrra adıyla da bilinmekteydi. Smyrna kentinin ad vericisi kabul edilmekteydi (Apollod. iii. 14. 4)

SNEGUROÇKA [Slav Mitolojisi] Rus masallarında İlkbahar ile Buz'un insanlarla dostluk kurmak için can atan kızı olarak bahsi geçmektedir. Mevsim geçişlerinin doğum-ölüm olarak

görülmesinin yanı sıra Sneguroçka'nın eski bir kış tanrıçasının folklorik izi olduğu sanılmaktadır.

Masala göre uzun süredir çocuk özlemi çeken, pencerelerinde kartopu oynayan komşu çocuklarını hüzünle seyreden bir çift kardan güzel bir kız yapınca bir mucize eseri kız canlanmıştır. Sneguroçka adını verdikleri kız büyüyerek beyaz tenli çok güzel bir genç kız olmuştur. Sıcak havalarda dışarı çıkmak istemeyen kızı arkadaşları ormandan meyve toplama bahanesiyle ailesinin de ısrarıyla dışarı çıkarmıştır. Meyve topladıktan sonra kamp ateşi yakan kızların yanına başlangıçta gitmek istemeyen Sneguroçka yalnız kalınca ateşe yaklaşmış ve erimiştir. Masalın bir başka versiyonunda ise kız Lel adlı bir çobanın güzel şarkısında duyduğu aşkın ne olduğunu bilmediği için üzülünce annesi kızı için dua etmiştir. Bahar perisinin âşık olma yeteneği verdiği kız Prens Mizgyr'in dikkatini çekmiş hatta adam karısı Kupava'yı da terk etmişse de aşkı tadınca kalbi ısınan veya güneş ışınlarına maruz kalan Sneguroçka erimiştir. Mizgyr ise tanrılarca lanetlenince bir göle atlayıp intihar etmiştir.

Sneguroçka masalı Aarne–Thompson sınıflandırmasında Kar kız 703 ve Kar çocuk 1362 numaralı tiplere uymaktadır. Sneguroçka zamanla Rus Noel geleneğinin bir parçası olmuş ve Rus Noel babası Ded Moroz'un yardımcısı olarak tasvir edilmiştir. Sneguroçka Nikolay 19. Yüzyılda Rimsky-Korsakov'un bir operası ile Aleksandr Nikolayeviç Ostrovsky'ın bir oyununa adını vermiştir.

SNEEWİTCCHEN Bkz. Kar Cadıları

SNENEİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola söylencelerinde çocukları kaçıran hatta mezarları yağmalayan yamyam bir kadının adı olup, kurtların anası olduğuna inanılmaktaydı.

SNİTSMANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola halkının inanışında özellikle hastalıklara karşı koruyucu bir tanrıçanın adı olup, kız kardeşi Aialilaaxa ile birlikte insanların uykularından uyanmalarına da yardım etmekteydi.

SNO-NYSOA [Afrika Mitolojisi] Liberya'da yaşayan Kru halkının inanışında dört oğlunu boyunlarına leopar dişleri dizili birer kolye takarak yeryüzüne gönderen yaratıcı tanrının adıdır. Geri dönme vakti geldiğinde yeryüzünde yaşamı cazip bulduklarından çocukların hiçbirisi geri dönmek istememiş, çocuklarına kızan tanrı gökyüzünü yeryüzünden uzaklaştırmıştır.

SNOTRA [İskandinav Mitolojisi] Her konuda bilgiye sahip olan akıllı ve nazik tabiatlı bir tanrıçanın adıdır.

SO 1. [Afrika Mitolojisi] Gana ve Togo'da yaşayan Ewe halkının inanışında kendisini yağmur fırtınası olarak gösteren çift cinsiyetli şimşek tanrısının adı olup, eril Sogbla ile dişil Sodza'nın birleşiminden oluşmuştur. Yeryüzüne yağmur ve bereket getiren So gökyüzünde yaşamakta özellikle avcılar tarafından tapınılmaktaydı.

2. [Pasifik Mitolojisi] Togo'da yaşayan Ewe halkının inanışında yıldırım tanrısı olup Khebieso adıyla da bilinmekteydi.

SOBEK Bkz. Sebek

SOBO [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde yakışıklı bir asker formunda tasvir edilen gök gürültüsü tanrısının adıdır.

SOBRİETAS [Roma Mitolojisi] İtidalin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Sophrosyne'nin karşılığıdır.

SOCORDİA [Roma Mitolojisi] tembellik ve miskinliğin kişileştirilmiş formudur.

SODOM ve GOMORA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Kenan ülkesinin güneyinde, Ürdün nehri kıyısında yer alan iki kentin adı olup, halklarının cinsel sapkınlığın kızan tanrı Yahveh tarafından bir volkan patlaması ile yok edilmişlerdir (Tekvin 19: 1–29). Sodom ve Gomora kentleri, Admah, Zeboim ve Bela ile birlikte Ölü denizin kuzeyinde cennet bahçesi ile kıyaslanacak denli yeşil beş ova kentini oluşturmaktaydı. Eşcinsel ilişkinin yaygın olduğu kentler tanrının gazabını üzerine çekince İbrahim, Yahveh'ten 10 ahlaklı Sodomlu erkek bulabilmesi halinde kente dokunmamasını istemişse de bir tane bile bulamamıştır. Yahveh'in 3 melek Sodom kapısında Lut ile karşılaşmış, adam kimliğini bilmediği yabancıları evinde misafir etmek istemiştir. Bununla birlikte halktan bazı kişiler Lut'un kapısını çalarak evinde yabancı erkeklerin olduğunu ve onlarla birlikte olmak istediklerini bildirmişlerdir. Lut, kapıyı açmamış ama zorlama karşısında konuklarının yerine bakire kızlarını sunmuştur. Bunun üzerine melekler Lut'a gerçek kimliklerini açıklamış ve Tanrı yıkmadan önce ailesiyle birlikte kenti terk etmesini sağlamışlardır.

SOGBO [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında Mawu-Lisa'nın koç formunda tasvir edilen ikinci çocuğu olan çift cinsiyetli şimşek tanrısının adıdır. Hevioso adıyla da bilinen tanrının habercisi Wututu adlı bir kuş, en küçük oğlu ise Gbade adlı düzenbaz karakterdir.

SOĞAN Yumrusu ve yeşil yaprakları yemeklere tat vermek için kullanılan sebze Eski Mısır'da İsis ve Osiris rahiplerince ayin öncesinde bedenlerine sürülerek arınmak için kullanılmaktaydı.

SOHRAB [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesinde Rüstem'in kim olduğunu bilmeden öldürdüğü oğlunun adıdır. Büyük kahraman Rüstem Azeri prensi ile evlenmiş ama karısı doğacak çocuğunun babası gibi macera peşinde koşan bir savaşçı olmasını istemediğinden kocasına kızları olduğunu söylemiştir. Sohrap yine de büyüdüğünde savaşçı olmayı seçmiş ve Tatar kralının hizmetine girmiştir. Pers ordusunda savaşan Rüstem ile Tatarlar karşı karşıya geldiğinde birbirini hiç görmemiş baba oğul bilmeden çarpışmış, Sohrap ölümcül bir mızrak yarasıyla yere yığılmış, tanımadığı hasmına bir gün babası Rüstem'in öcünü alacağını söylediğinde büyük savaşçı oğlunu öldürdüğünü fark etmiştir. Alman mitolojisinde birbirlerini otuz yıl

boyunca görmediklerinden tanımayan Hadubrand ile babası Hildebrand'un düellosu Sohrab ile Rüstem'in öyküsüyle benzerlik göstermektedir.

SOİKAGAAKWA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında ay tanrıçanın adı olup, "Büyükanne" olarak da bilinmektedir.

SOJOBO [Japon Mitolojisi] Tengu adı verilen dağ cinlerinin beyaz saçlı kralının adı olup, aynı zamanda Japon folklorundaki en önemli savaşçı karakterlerden birisi olan Minamoto Yoşitsune'nin kılıç ve savaş sanatları hocasıydı.

SOKAR Bkz. Seker

SOKARİS Bkz. Seker

SOKKVABEKK [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'nın Gylfaginning bölümüne göre Saga'nın yaşadığı yerin adıdır.

SOKU-NO-KUMİ [Japon Mitolojisi] Yeraltı dünyası anlamına gelen bir terimdir.

SOKUS [Yunan Mitolojisi] Kombe'nin kocası ve Euboialı Korybantes'in babasıdır.

Sol

SOL 1. [İskandinav Mitolojisi] Güneşin kişileştirilmiş formu olup, *Sunna* adıyla da bilinmekteydi. Manzum ve Nesir Eddalarda ayın kişileştirilmiş formu Mani'nin kız kardeşi ve Mundilfari adlı devin kızı olup, yeryüzünde yaşayan güzel bir dokumacı olmasına karşın babasının kızının güzelliğiyle övünmesine kızan tanrılar tarafından gökyüzüne kaçırılmıştır. Sol, gökyüzünde Arvakr (Erken Kalkan) ve Alsvidr (En Güçlü) adlı atları gün boyu sürmeye mahkûm ederken Svalin (Serin) adlı kalkanı taşıyarak yeryüzünü kavrulmaktan korumaktadır. Nesir Edda'da ayrıca Glenr adlı bir adamın karısı olduğu, Ragnarök zamanı Fenris adlı dev bir kurt tarafından öldürüleceği bildirilmiştir.

2. [Roma Mitolojisi] Yunan karşılığı Helios ile tam anlamıyla özdeş bir güneş tanrısının adı olmasına karşın söylenceye göre ilk Sabin kralı Titus Tatius tarafından Roma kültürüne adapte edilmiştir. Modern yazarlara göre Suriye güneş tanrısı Elagabal ile de ilişkili olan tanrı Sol İnvictus (Yenilmez Güneş) adıyla en önemli devlet tanrısı kabul edilmiştir. Roma'nın koruyucu tanrısı olan Sol'un Quirinalis ve Circus Maximus'da birer tapınağı bulunmaktaydı.

SOLANANG [Melanezya Mitolojisi] Yeni İrlanda adası halkının en önemli tanrısının adı olup, dişil ve erkek iki ayrı formu bulunmaktaydı.

SOLANG [Polinezya Mitolojisi] Mikronezya'da marangozların tapındığı bir tanrının adıdır.

SOLARJOD [İskandinav Mitolojisi] 13. yüzyılda İzlanda'da yazılan bir Edda formunda bir şiir olup Hristiyanlığın etkilerini taşımaktadır.

SOLBON [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında elinde kementle gökyüzünde dolaşmakta atların koruyucu tanrısının adıdır. İlkbaharda Buryat halkı atların yele ve kuyruklarını tanrının onuruna kesmekte ardından ziyafet düzenlemektedir.

SOLLİCİTATİO [Roma Mitolojisi] Kaygı ve sıkıntının kişileştirilmiş formudur.

SOLMUNDAE HALMANG [Kore Mitolojisi] Güney Kore sahilinde bulunan Çeju bölgesinin ana tanrıçasıdır.

SOLNTSE [Slav Mitolojisi] Gökyüzünde 3 yatak odalı evinde kocası ay ve yıldız çocukları ile birlikte yaşayan güneş tanrıçanın adıdır.

SOLOEİS [Yunan Mitolojisi] Theseus'un Amazonlara karşı seferinde kendisine eşlik eden üç Atinalı gençten (diğerleri: Euneus, Tholoas) birisinin adı olup, Antiope'ye olan aşkı karşılık bulmayınca kendisini bir nehre atarak intihar etmiştir.

SOLOMON Bkz. Süleyman

SOLOVEY-RAZBOYNİK Bkz. Hırsız Bülbül

SOLUCAN 1. [Pasifik Mitolojisi] Samoa adalarında muhtemelen ölümden sonra karında kendiliğinden oluşan kurtçuklar yüzünden insanların solucanlardan yapıldıklarına inanılmaktadır.

2. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Guarani halkının inanışında yaratıcı tanrı bir solucan formunda tasvir edilmektedir.

3. [Hint Mitolojisi] Dhammai ve Gond halklarının söylencelerinde hayatın kaynağı olduğuna inanılan bir hayvandır.

SOLYMUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ya da Ares'in oğlu olup, Solymos adlı bir halkın atası kabul edilmekteydi.

SOMA [Hint Mitolojisi] Vedik dönem ayinlerde özellikle ateş tanrısı Agni tapımı sırasında coşarak kendinden geçmek isteyen rahipler tarafından kullanılan bir içeceğin ve bu içeceğin yapıldığı bitkinin adıdır. Rigveda'da 114 ilahide bahsi geçen içecek Avesta'da Yaşt 20 ve Yasna 9-11 bölümlerinde Haoma adıyla anılmış, Zerdüşt dini ayinlerinde benzer bir içecekle sarhoş olma hali tanımlanmıştır. Rigveda'ya göre soma içkisi içene ölümsüzlük sağlamakta (Amrita, 8.48.3) olup, özellikle Agni ile İndra tarafından bolca tüketilmekteydi. Rigveda'nın 9. kitabı tamamıyla somaya ayrılmış olup, soma içkisinin tadının tatlı, damlalarının parlak, renginin ise kahverengi, kırmızı veya koyu sarı olduğu bildirilmektedir. Kuzeyde büyük zorluklarla ulaşılabilen dağlık bölgelerde kendiliğinden yetişen üstün niteliklere sahip nadir bir bitki olan soma Adhvaryu adıyla bilinen din adamları tarafından

adri veya gravan adlı taşlarla dövülüp ezildikten sonra su, süt, tereyağı veya arpa suyu ile karıştırılıp koyun yün süzgeçlerden süzülüp, tahta fıçılara doldurulmak suretiyle hazırlanmakta ve tanrılara bazı kutsal otlar üzerinde sunulmaktaydı. Soma sadece tanrılara değil insanlara da ölümsüzlük sağlayan bir içecek olup, bu yüzden amrita olarak da adlandırılmıştır. Soma'nın tanrılarca ele geçirilmesi Taittiriya-Samhitata (VI I, 6, I), Aiteraya-Brahmana (III, 25) ve Satapatha-Brahmana (III. 6, 2, 2) bölümlerinde anlatılmıştır. Tanrılar göksel evrendeki somayı yanlarına getirebilmek için Kadru ('Dünya') ve Suparni ('Söz') adlı birbirine rakip iki kadını yaratmış, birbiriyle mücadele eden ikiliden Kapru diğerinin varlığını (atman) ele geçirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte Kadru, Suparni'ye Tanrılar için gökyüzünde bulunan somayı ele geçirmesi karşılığında atmanını geri vermeyi teklif etmiştir.

SOMANATHA [Hint Mitolojisi] Gucerat'ta Şiva'ya takılan bir isim olup "Ay'ın efendisi" anlamına gelmektedir.

SOMBOV [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının dünya dalgıcı yaratılış söylencesinde bahsi geçen yaratıcı tanrının adıdır.

SOMNİA [Roma Mitolojisi] Rüyaların kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Oneiri'nin karşılığıdır.

SOMNUS [Roma Mitolojisi] Hypnos'un eşdeğeri olan uyku tanrısı olup, Sopor adıyla da bilinmekteydi. Somnus, Aeneas'ın dümencisi Palunurus'un ölümüne sebep olmuştur (Vergilius V, 838).

SOMON Bkz. Bilge Somon

SOMTUS Bkz. Harsomtus

SON JARA Bkz. Sundiata Destanı

SONG-Dİ [Çin Mitolojisi] Üçüncü cehennemin adı olup, burada anne ve babalarına evlatlık görevini yerine getirmeyenler, vefasız sadakatsiz insanlar cezalandırılmaktaydı.

SONG-Zİ NİANG-NİANG [Çin Mitolojisi] Efsanelerde bazen Zhang Hsian'a eşlik ederken gösterilen bir karakterin adı olup Çince 'Çocuk ihsan eden hanımefendi' anlamına gelmektedir.

SONSUZ LİSTE [Arap Mitolojisi] Doğu'dan batıya, yeryüzünden cennete uzanan beyaz inciden bir levha olup, Tanrının geçmiş, bugün ve gelecekte olmuş/olan/olacak her olayı bu inci üzerinde listelediğine inanmaktaydı.

SONUZ RÜYA [Aborijin Mitolojisi] Ruhun sonsuza dek yaşadığını tanımlamak için kullanılan kavramdır.

SONWARİ [Hint Mitolojisi] Orissa bölgesinde yaşayan Kerba halkının inanışında insanoğluna ışığı hediye eden bir kadın kültürel kahramanın adıdır. İnanışa göre Sonwari gölde yıkanırken devasa büyüklükteki altın küpesini kıyıda bırakmış, göle inen büyük bir kuş küpelerden birisini gökyüzünde bulunan örümcek ağına doğru fırlatınca, ağa asılı kalan altın küpe zamanla güneşe dönüşmüştür.

SOPATRUS [Yunan Mitolojisi] Atina'da kıtlık ve kuraklığı önlemek için tanrılara boğa kurban edip, etini ziyafetle paylaşma geleneğini başlatan efsanevi kişinin adıdır. Tören sonrasında bıçak suçlu ilan edilip denize atılmaktaydı.

SOPDET [Mısır Mitolojisi] Sirius (Alpha Canis Majoris) yıldızının kişileştirilmiş formu olan bereket tanrıçasının adıdır ve Yunanca Sothis adıyla da bilinmektedir. Temmuz ayında Nil nehrinin yıllık taşma zamanı Sopdet ile ilişkilendirilir ve bir yıldız üzerinde duran uzun konik beyaz taç giymiş insan formunda tasvir edilirdi.

SOPDU [Mısır Mitolojisi] Turkuaz madeninin bulunduğu Sina yarımadasını da içine alan bir Doğu Mısır gökyüzü tanrısının adıdır. Orion takımyıldızının kişileştirilmiş formu Sah ve tanrıça Sopdet ile ilişkilendirilen Sopdu veya Septu, şahin formunda tasvir edilmekte, kült merkezi Nil deltasının kuzeydoğusunda bulunan Saft el-Henna kentinde bulunmaktaydı. Piramit yazıtlarında bahsi geçen Horus Sopdu ise Horus ile Sopdu'nun birleştirilmiş formudur.

SOPEDU Bkz. Sopdu

SOPHAX [Yunan Mitolojisi] Herakles ile katili olduğu Antaios'un dul karısı Tinge'nin oğlu olan Mauretania kralının adıdır.

SOPHİA Bkz. Pistis Sophia

SOPHROSYNE [Yunan Mitolojisi] Ölçülü olmanın kişileştirilmiş dişi formudur.

SOPONA Bkz. Şakpana

SOPOR Bkz. Somnu

SORANUS [Roma Mitolojisi] Kuzey Roma'da dağlık Soracte bölgesinde 'Kurtların Soranus'u' adıyla da tapınılan bir Sabin yeraltı dünyası tanrısının adıdır (Virg. XI, 785).

SORGUİN [Bask Mitolojisi] Yeryüzünün kişileştirilmiş formu olan tanrıça Mari'nin hizmetindeki gece ruhlarından birisinin adı olup, zamanla tüm cadıları nitelemek için kullanılan bir terim haline gelmiştir.

SORİPADA [Endonezya Mitolojisi] Batak halkının inanışında tanrı Mulajadi na Bolon'ın karısı Manuk Patiaraja'nın yardımıyla evrensel yumurtadan çıkan iyi huylu bir tanrının adı olup, yukarı dünyayı yaratmıştır.

SORORİA [Roma Mitolojisi] Juno'nun lakabı olup kız kardeşini öldüren Horatius günahından arınmak için Janus Curiatius ile birlikte tapınılan bir sunağını inşa ettirmiştir (Liv. i. 26).

SORS [Roma Mitolojisi] Bir şans tanrısının adı olup, Fortuna'nın oğlu olduğu sanılmaktaydı.

SOSE [Yunan Mitolojisi] Hermes'ten Pan Agreus'u doğuran ve kehanet yeteneğiyle tanınan bir dağ perisinin adıdır.

SOSİANUS [Roma Mitolojisi] Apollon'un Roma'da kullanılan bir lakabı olup tanrının bir heykelini Selencia'dan Roma'ya taşıtan questator C. Sosius'a atfen konulmuştur.

SOSONDOVAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında avcılık yeteneğiyle ünlü bir kahramanın adı olup, bir Kanada geyiğinin peşinden yeryüzünden cennete gitmiş bu sırada yakalandığı Şafak tanrıçasının hizmetine gözcü olarak girmiştir.

SOSPES [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

SOSPİTA [Roma Mitolojisi] Lanuvium ve Roma'da Juno'nun lakabı olup "kurtarıcı" anlamına gelmektedir. Yunan mitolojisinde Artemis ve Persephone'a takılan aynı anlamdaki Soteria kelimesinin Latince karşılığıdır.

SOSTHENES [Yunan Mitolojisi] Argonautları, Amykos'a saldırmaları için cesaretlendirerek Bosphoros'u geçmelerine yardım eden kanatlı bir adamın adıdır.

SOTERİA [Eski Yunan] Megaris, Troezene ve Boeae'de Artemis'e, Lakonia'da Persephone'a ayrıca Athena ve Eunomia'ya takılan bir lakap olup adı olup, Yunanca 'kurtarıcı tanrıça' anlamına gelmektedir. Latince karşılığı Sospita'dır.

SOTER [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus'un (Argos, Troezen ve Lakonia'da), Dionysos'un, Helios'un (Paus. viii. 31. 4) lakaplarından birisi olup, Yunanca 'kurtarıcı' anlamına gelmektedir.

2. Kurtuluşun kişileştirilmiş formunun adı olup, Praksidike'den doğan Ktesius, Homonoia ve Arete'nin babasıdır.

SOTHİS [Mısır Mitolojisi] Mısırlılar günümüzde Büyük Köpek Takımyıldızı'nda yer alan çift yıldız Sirius'u tanrıça olarak düşünmüş, Sopdet veya Sept adını vermişlerse de daha çok Yunanlılarca takılan Sothis adıyla tanınmıştır. Sah veya Khnum eşi olarak düşünülen Sothis başlangıçta inek tanrıça iken sonradan Nil nehrinin yıllık taşkını ile ilişkilendirilmiştir. Beş kenarlı yıldız takan boynuzlu bir kız olarak tasvir edilen Sothis'in doğu ufkunda belirmesi Mısırlılarca yeni yılın başlangıcı olarak görülmekteydi. Sarı renginden dolayı şairlerce güneş ile özdeşleştirilen içeceğin sarhoş edici ve cesaret verici gücü ölümsüzlük ile ilişkilendirilmesini sağlamış olmalıdır ki Tanrı İndra bile, düşmanlarından Vritra ile mücadelesi öncesinde soma içmiştir. Sothis zamanla İsis ile birleştirilmiştir.

SOUCONNA [Kelt Mitolojisi] Chalon-sur-Saône'de bulunan Saone nehrinin tanrıçasının adıdır.

SOUSSON-PANNAN [Haiti Mitolojisi] Tüm vücudu yaralarla kaplı çirkin ve kötü yürekli bir tanrının adı olup, insan kanıyla beslenmekteydi.

SOVİ [Slav-Baltık Mitolojisi] 13. yüzyıl öncesi söylencelerinde ölü yakma geleneğini başlattığına inanılan kişinin adıdır. Ölen oğlunu önce toprağa gömen Sovi akşam oğlunun ruhuna nasıl olduğunu sorunca "solucan ve böceklerin kendisini yediği" cevabını almış, ertesi gün çocuğun cesedini boş bir ağaç kovuğuna koyunca bu sefer arı ve diğer böceklerce rahatsız edildiğini öğrenmiştir. Sovi son olarak bir cenaze ateşi yakarak oğlunun cesedini yaktıktan sonra konuştuğu çocuğunun ruhundan "bebek gibi huzurlu uyuduğu" cevabını almıştır.

SOYLAR [Yunan Mitolojisi] Hesiodos'un *İşler ve Günler* adlı kitabında bugüne dek süregelen beş çağın (altın, gümüş, bronz, kahramanlar, demir) her birinde yaşamış insan soyları ilgili çağın adıyla özdeşleştirilmiştir.

SOYOKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında tüm canavarlar için kullanılan genel bir terimdir.

SÖĞÜT Kışın yaprak döken bir ağaç cinsinin adı olup, pek çok kültürde şifa ile ilişkilendirilmiştir. Günümüzde de aspirin ilacının aktif maddesi olan salisin bu ağacının kabuğundan elde edilmektedir.

1. [Yunan Mitolojisi] Artemis, Hera, Kirke, Hekate ve Persephone ile ilişkilendirilmiştir. Söğüt dalları arasında çocuğunu emziren bir kadın olarak tasvir edilen Artemis Lygodesma figüründen anlaşıldığı kadarıyla ana tanrıça kültünün bir parçasıdır.

2. [Çin Mitolojisi] Merhamet tanrıçası Kuan Yin ile ilişkilendirilmektedir.

3. [Hıristiyan Mitolojisi] Meryem Ana ile ilişkilendirilen ağaçlardan birisidir.

SÖZLÜ KALIP TEORİSİ Bkz. Parry-Lord teorisi

SPAKONA Bkz. Völva

SPANDARAMET [Ermeni Mitolojisi] Yeraltında yaşadığına inanılan ölüm tanrıçasının adı olup, evrenin yaratıcısı Aramazd'ın karısı, Anahit, Nane ve Astghik'in annesiydi. Yunan mitolojisindeki Hades ile benzer özellikler gösteren tanrıça aynı zamanda şarap bağlarının koruyucusu olarak kabul edildiği için Dionysus ile de karşılaştırılmıştır. Ermenistan'ın Hıristiyanlığı kabulünden sonra Spandaramet veya Sandaramet kelimesi cehennem ile eşanlamlı kullanılmaya başlanmıştır.

SPARTA [Yunan Mitolojisi] Eurotas ile Kleta'nın kızı, Lakedaimon'un karısı ve Amyklas ile Eurydike'nin annesi olup (Apollod. iii. 10. 3) ilk kurulan Sparta kentine adını vermiştir (Paus. iii. 1. 3).

SPARTAEUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un Rodoslu su perisi Himalia'dan doğan oğlunun adıdır (Diod. v. 55).

SPARTAKÜS MÖ 73-71 yılları arasında Roma İmparatorluğu'na karşı ayaklanmış, gladyatör ve kölelerden bir ordu kurarak pek çok Roma lejyonunu yendikten sonra 3. Servile savaşında öldürülmüş Trakyalı bir kölenin adıdır.

SPENTA MAİNYU [Pers Mitolojisi] Işık ve iyiliğin kişileştirilmiş formu olan bir tanrının adı olup, karanlık ve kötülüğün kişileştirilmiş formu Angra Mainyu'nun (Ahriman) ikiz kardeşidir. Zerdüşt inancına göre Spenta Mainyu "hayat" Angra Mainyu ise 'ölüm'den sorumlu olup Ahura Mazda'nın (Ormazd) oğlu olan bu iki kardeş sonsuza dek sürecek bir mücadeleyi devam ettirecektir.

SPARTALILAR [Yunan Mitolojisi] Kadmos'un ektiği bir ejderha dişinden çıkmış bir grup silahlı adamın 'ekili adamlar' anlamındaki adı olup, çeşitli savaşların ardından hayatta kalan beş tanesi (Khthonios, Oudaios, Peloros, Hyperenor, Ekhion) Thebai kentinin 5 ailesinin atası olmuştur (Apollod. iii. 4. l, Paus. ix. 5. 1, 10).

SPARTOİ Bkz. Spartalılar

SPERKHEUS [Yunan Mitolojisi] Tethys ile Okeanos'un oğlu olan Teselyalı bir nehir tanrısının adı olup, Peleus'un kızı Polydora'dan Menesthius'un babası olmuştur. Peleus, oğlu Akhilleus'un saçlarını Troya'dan sağ dönebilmesi

karşılığında bu tanrıya adamıştır (Hom. Il. xvi. 174, xxiii. 142).

SPES [Roma Mitolojisi] Umudun kişileştirilmiş formu olup, sebze pazarlarında bereket boynuzu ve çiçek taşıyan genç bir kadın formunda tasvir edildiği heykelleri bulunmaktaydı. Özellikle doğum, evlilik ve hasat zamanları yakarılan Spes'in Roma'da pek çok tapınağı olup, bunların en eskisi Porta Carmentalis yakınlarında konsül Atilius Calatinus tarafından MÖ 354'de inşa edilmiştir (Liv. ii. 51, xxi. 62).

Spes

SPHAERUS [Yunan Mitolojisi] Pelops'un arabacısı Killas'ın ölümümden sonra bir kahraman olarak anıldığı isim olup, Troezene civarında Sphaeria adasında bu isimde bir anıt bulunmaktaydı (Paus. ii. 33. l. v. 10.2.).

Oedipus ile Sphinx (Gayley, 1893)

SPHİNX 1. [Eski Mısır] Aslanın gövdesi ve genellikle insan (erkek) yüzüne sahip (Yunan mitolojisinde kadın yüzü) kanatlı bir yaratığın adıdır. En ünlü sfenks Giseh'e ait olan Harmakhis'dir.

Mısır sembolizminde gardiyan olarak kullanılan sfenksler üç grupta incelenebilir:

a. Androsfenks: İnsan yüzlü, aslan gövdeli

b. Kriossfenks: Ram (Koç) yüzlü, aslan gövdeli

c. Hierokosfenks: Şahin kafalı, aslan gövdeli

2. [Yunan Mitolojisi] Mısır sfenkslerine göre daha küçük olarak inşa edilmiş olan kadın yüzlü aslan gövdeli bir yaratık olarak tasvir edilmektedir. Typhon veya Ekhidna'nın kızı olduğuna, bir kaya üzerinde oturup yoldan geçenlerden sorduğu bilmeceleri cevaplayamayanları boğarak öldürdüğüne inanılmaktaydı. Apollo veya Hera tarafından Thebes kralı Laius'u cezalandırmak için gönderilmiştir. Oedipus'a 'Hangi varlığın sabahları dört, öğlenleri iki ve akşamları üçayak üzerinde yürüdüğü' sorusunu sorunca doğru şekilde insan cevabını (bebeklikte emekleme, yaşlılıkta baston kullanımı) almıştır. Aldığı cevapla yenilen canavar kendini denize atarak boğulmuştur.

Sphinx, Yunanca sfinga 'boğmak' kelimesiyle ilişkili olmalıdır. MS 2. yüzyılda Yunan gezgin ve coğrafyacı Pausanias "Yunanistan'ın Tasviri" (Periegesis tes Hellados) adlı eserinde Sphinx adlı bir kadının Phikium dağında haydutluk yaptığından bahsetmiştir. Analitik psikolojinin kurucusu İsviçreli psikiyatr Carl Gustav Jung (1875-1961) eril gücün temsilcisi Oedipus'un Sphinx'i alt etmesinin ana tanrıça kültü başka bir deyişle dişil güçlerin egemenliğini sona erdirdiğini iddia etmiştir.

SPİNİENSİS [Roma Mitolojisi] Köylülerin tarlalardan söktüğü dikenliklerden adını alan bir tanrının adı olup, spina 'diken' kelimesiyle ilişkilidir.

SPONDİ Eski Yunan'da şarap içimi sırasında bir kısmını Tanrılara armağan etme geleneği olup, Roma kültürüne libatio adıyla geçmiştir.

SPOR Slav masallarında bahsi geçen büyüme ve gelişmeyle ilişkili bir ruhun adıdır.

SPRİGGAN İngiliz masallarında bahsi geçen, istediklerinde bir devin büyüklüğüne ulaşabilen çirkin küçük yaratıkların adı olup, gizli hazinelerin bekçisidirler.

SPUNKİE İskoç masallarında, geceleri yolculara musallat olan kötü huylu bir goblinin adıdır.

SPURİUS TARPEİUS [Roma Mitolojisi] Vesta rahibesi Tarpeia'nın babası olup, Capitolium kalesinin bekçiliğini yapmıştır.

SQUANT İngiliz masallarında karada yaşayan bir deve aşık olan bir denizkızının adıdır.

SQUONK Kereste üretiminde altın çağını yaşayan Pennsylvania bölgesine 19. yüzyılda büyük çapta göçmen kabul ettiği dönemde ortaya çıkıp, Hemlock ormanında yaşadığına inanılan efsanevi bir yaratığın adıdır. Vücudu ben ve siğillerle kaplı, küçük, utangaç ve çok çirkin bir yaratık olarak tasvir edilen bu yaratığın gün boyunca ağladığına, çirkinliğinin farkında olduğundan kimseye görünmek istemediğine inanılmaktaydı. Squonk veya benzeri bir varlık inanışının ABD dışında Avrupa, Asya ve Afrika'da olmaması dikkat çekicidir. Bir söylenceye göre bir avcı bu yaratıklardan birisini yakalayıp bir çuvala koymuş ve ağzını bağlayarak evine doğru yola koyulmuşsa da sürekli ağlayan squonkun ağırlığının gittikçe azaldığını hissedince çuvalı açmış ve içerisinde sadece gözyaşı bulunduğunu hayvanın kaybolduğunu görmüş-

tür. 20. yüzyılda popüler kültürün bir parçası olmaya devam eden bu düşsel yaratığın adı 1974'de Steely Dan'ın ve 1976'da Genesis'in birer şarkısında anılmıştır.

SQUAUNT Bkz. Agaskw

SRAHMAN [Afrika Mitolojisi] Ormandan geçen yolculara şifalı otlar ve diğer orman sırlarını öğreten bir ağaç perisinin adı olup, Sasabonsum'un karısıdır.

SRAOŞA [Pers Mitolojisi] Ameşa Spenta adıyla bilinen yedi ilahi varlıktan birisinin adı olup, Ahura Mazda'nın habercisi ve itaatin kişileştirilmiş formu, öfke ruhu Aeşma'nın iyi karşılığıdır. Kroşa adıyla da bilinen Sraoşa'nın sembolü horoz olup, her ayın 17. gününün adandığı bu tanrının ezeli düşmanı Aesma Daeva'dır. MS 9-12. yüzyıllarda Orta dönem Farsça yorumlarda Saroş adıyla anılan Sraoşa'nın diğer Yazatalardan farklı olarak Sarasvati'nin Vedik dönem karşılığı olduğu sanılmaktadır.

SREKA [Slav Mitolojisi] Sırp folklorunda iplik eğiren genç kız formunda tasvir edilen kaderin kişileştirilmiş formu olup, Rus karşılığı Dolya'dır. Sreka kendisine iyi davranılması halinde aileye iyi davranırken, aksi halde gözleri kan çanağına dönmüş yaşlı kadın formundaki kötü Nesreka'ya dönüşür ve evin mahvına sebep olurdu.

SRİ 1. [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun karısı Lakşmi'nin adlarından birisi olup, Sanskritçe "güzellik, talih" anlamına gelmekte ilk olarak Şatapatha Brahmana'da geçmektedir (XI: 4.3). Sri, refah ve şans ile ilişkilendirilen Lakşmi'den farklı olarak aynı zamanda bereket ile de özdeşleştirilmekte bu yüzden gübresi bol anlamında *Karisin* adıyla da anılmaktadır.

2. [Tibet Mitolojisi] Bon dininde yeraltında yaşayan tanrı dMu'nun maiyetindeki sekiz tanrı grubundan birisinin adı olup küçük çocukları kovalayan ve cesetleri yiyerek beslenen yeraltı iblislerdir.

3. [Endonezya Mitolojisi] Hint tanrıçası Lakşmi'ye özdeş olan bir pirinç tanrıçasının adıdır.

SRİDEVİ [Tibet Mitolojisi] dPal-ldan Lhamo adıyla da bilinen korkunç bir tanrıçanın adı olup, Dalai Lama'nın koruyucusu olmanın insanların günah kayıtlarının tutulması ve ölülerin yargılanmasından da sorumlu tutulmaktaydı. Sridevi bir katırın üzerine binmiş alnında fazladan bir gözü bulunan ve elinde kafatasından yapılmış bir kadeh taşıyan bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

SRİD İCAMPRUL MO CHE [Tibet Mitolojisi] Gökyüzünde ebeveynleri ve erkek kardeşi ile birlikte yaşayan bir tanrıça olup, yeryüzünde yaşayan bir adam ile evlenerek insanoğlunun dişil atası olmuştur. Kuzeybatı Tibet'te rNam-rgyal adıyla bilinmektedir.

SRİMATİ [Hint Mitolojisi] İki ermişin âşık olduğu bir prenses olup, ermişler Vişnu'ya rakibini maymuna çevirmesi için dua edince tanrı ikisini de maymuna çevirdikten sonra kendisi yakışıklı bir delikanlı kılığına girip kızın karşısına çıkarak kızın gönlünü kazanmıştır.

SROŞ [Pers Mitolojisi] Tanrıların mesajcısı olup cennetten yeryüzüne inerek kralların ölüm saatini bildirirdi.

SRUTİ [Hint Mitolojisi] Brahmancılığın kutsal kitaplarından birisinin adıdır.

SSU LİNG Bkz. Dört Yardımsever Hayvan

STA-AU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karaayak halkının inanışında geceleri aylak aylak dolaşarak insanlara zarar veren kötü ruhlu hortlakların adıdır.

STACKER LEE Amerikan folklorunda ruhunu şeytana satan siyah bir adamın adı olup, Şeytan'ın verdiği sihirli bir şapka sayesinde istediği kılığa bürünme gücü elde etmiş, karşılığında Şeytan için Billy Lion'u öldürmüştür.

STAMBHA [Hint Mitolojisi] Gökyüzü (Svarga) ile yeryüzünü (Prithvi) birbirine bağlayan kozmik sütunun adıdır. Atharvaveda'ya göre (X: 8) gökyüzündeki stambha evren ve maddi yaradılışı destekleyen bir iskeleye benzetilmiştir.

STANİSLAUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1030–1070) Ölümünden sonra aziz ilan edilen Krakow piskoposunun adı olup, özellikle savaş sırasında askerler tarafından yakarılmaktaydı. Polonya prensi II. Boleslaus'u halka zulmettiği için aforoz eden din adamından prensin intikamı kanlı olmuş, Stanislaus kendi elleriyle kilise içerisinde katletmiş, cesedini parçalara ayırıp yemeleri için kuşların önüne attırmıştır. Söylenceye göre gökyüzünden inen dört kartal adamının cesedinin parçalarını bir araya getirmiştir. Stainislaus'un yortu günü 7 Mayıs günü yapılmaktaydı.

STAPHYLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Aitolia kralı Oineus'un çobanlarından birisinin adı olup, keçilerinden birisinin bir meyve yediğini görerek bunu kralına bildirmiş, kralı da üzüm olan bu meyvenin suyunu çıkardıktan sonra şarap yapımını keşfetmiştir. Bu yüzden çobanın adı keşfettiği üzüme (stafili), kralın adı ise şaraba verilmiştir.

2. Dionysos ile Ariadne'nin oğlunun adıdır.

3. Dionysos'un arkadaşı Silenos'un oğlunun adı olup, şarabı sulandırmayı icat etmiştir.

STARKAD [İskandinav Mitolojisi] Ortaçağ söylencelerinin en önemli kahramanlarından birisi olup Gesta Danorum dışında İzlanda kaynaklarında anılmıştır. Anglosakson destanı Beowulf'ta da Starkad söylencesinin izlerine rastlamak mümkündür. Starkad veya Starkodder'in Odin'in gözde savaşçılarından birisi olup, Kral Vikar'ın öldürülmesinden önce tanrıların ormanda gerçekleştirdiği bir toplantıya katıldığı bilinmektedir.

STARYETS Rusça 'ihtiyar' anlamına gelen terim, Rus masallarında 'ermiş' hatta 'peygamber' anlamında kullanılmaktadır.

STATA MATER [Roma Mitolojisi] İnsanları ateşe karşı koruyan bir tanrıçanın adı olup, Forum'da heykeli bulunmakta, Vesta ile özdeş olduğu sanılmaktadır.

STATANUS [Roma Mitolojisi] Karısı Statina ile birlikte küçük çocukları koruyan bir tanrının adıdır.

STATİLİNUS Bkz. Statinus

STATİNUS [Roma Mitolojisi] Bebeklerin tek başına yürümeye başladığı zaman sunu sunulan bir tanrıça olup Statilinus adıyla da bilinmekteydi.

STATOR [Roma Mitolojisi] Roma panteonunun en önemli tanrısı olan Jüpiter'in lakaplarından birisi olup, Roma şehrinde Jüpiter Stator adına inşa edilmiş iki tapınak bulunmaktaydı (Liv. i. 12, x. 37; Cic. Cat. i. 13).

STENİA [Yunan Mitolojisi] Ekim ayında Demeter Themosphoros onuruna kutlanılan Themosphoros festivalinin ilk gününün adıdır. Yaşlı bir kadının yaptığı şakalar yüzünden öldüğüne inanılan Demeter'in hatırasına atfen stenia günü kadınlar birbirlerine çeşitli şakalar yapmaktaydı.

STENKA RAZİN (1630-1671) Güney Rusya'da soylular ve Çar'ın bürokrasisine karşı isyan eden Kazak liderin adı olup, pek çok halk öyküsü ve söylenceye konu edilmiştir. Bir söylencede teknesiyle bir Pers prensesini tutsak eden Razin, kadın rüyasında hep birlikte öleceklerini rüyasında gördüğünü söyleyince dehşete kapılarak kadını öldürüp Volga nehrine atmıştır. Bu olaydan sonra Çar'ın ordularına karşı savaşmaya gitmişse de esir edilmiş ve 1671'de idam edilmiştir.

STENTOR [Yunan Mitolojisi] Troya savaşına katılan bir Yunan haberci olup, 50 insanınkine eşit sesinin gürlüğüyle ünlüdür. Tanrı Hermes'e meydan okuyunca savaş sırasında Tanrı tarafından öldürülmüştür (Hom. İl. V. 783).

STEPHEN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre ilk Hıristiyan şehidin adı olup, öyküsü Elçilerin İşlerinde (6,7) anlatılmaktadır. Kudüs'te ilk kilisede papaz yardımcısı olarak görev yapan Stephan'ın vaazları çevredeki Sinagoglarda görev yapan hahamlarca dine küfür olarak yorumlanmış ve taşlanarak ölüme mahkûm edilmiştir. Yunanca konuşabilen bir Yahudi olan Stephan'ın ölümüne sonradan Pavlus olarak anılacak havari Tarsuslu Saul tarafından da şahit olunmuştur. Stephen, Katolik, Anglikan, Lutherci ve Ortodoks kiliselerince aziz ilan edilmiş olup, yortusu 26 Aralık günü yapılmaktadır. Bir Ortaçağ söylencesine göre Stephan'ın mezarı 400 yıl boyunca gizli kalmış olup, Filistinli bir rahip olan Lucian rüyasında Gamaliel adlı Yahudi kanun adamı tarafından rüyasında ziyaret edilip, azizin gömüldüğü yer bildirilmiştir. Böylece azizin naaşı önce Konstantinopolis ardından Roma'ya götürülmüştür.

STERCULİUS [Roma Mitolojisi] Stercutius veya Sterquilinus gibi Saturnus'un lakaplarından irisi olup, gübre anlamına gelen stercus kelimesiyle ilişkiliydi. Saturnus'un insanlara tarlada gübre kullanmayı öğretmesine atfen bu lakabı aldığı sanılmaktadır.

STERCUTUS [Roma Mitolojisi] Ekili alanların bereketini sağlayan bir tanrının adı olup, Pikumnus veya Saturn'ün alternatif adlarından birisi olmalıdır. Latince stercus (gübre, dışkı) kelimesiyle ilişkilidir.

STEROPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Atlas'ın yedi kızından (Pleiades) birisinin adı olup, savaş tanrısı Ares'in karısı ve Pisa kentinin kralı Oenomaus'un annesidir (Apollod. iii. 10. 1).

2. Porthaon ile Euryte'nin kızı, nehir tanrısı Akhelos'un karısı ve Seirenlerin annesidir (Apollod. i. 7. 10).

3. İolkos kralı Akastos'un kızlarından birisinin adıdır (Apollod. iii. 13.3).

4. Pleuron ile Xanthippe'nin kızıdır (Apollod. i. 7. §7).

STEROPES [Yunan Mitolojisi] Uranus ile Gaea'nın oğlu olan 3 Kykloptan birisinin Yunanca 'parıldayan' anlamına gelen adıdır. Steropes, Zeus'a şimşeğini armağan etmiştir (Hes. Theog. 140, Apollod. i. 1. 2).

STHENELUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Perseus ile Andromeda'nın oğlu, Nikippe'nin kocası, Alkinoe, Medusa ve Eurystheus'un babası olan Miken kralı olup, Herakles'in oğlu Hyllus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xix. 116, Hygin. Fab. 244).

2. Kuğuya dönüşen Kyknus'un babası olan Liguria kralının adıdır (Ov. Met. ii. 368).

3. Androgeus'un oğlu ve Minos'un torunu olup, Herakles'in Amazonlar'a karşı düzenlediği sefere kardeşi Alkaeus ile birlikte katılmış, mükâfat olarak Herakles tarafından Thasos kralı yapılmıştır (Apollod. ii. 5. 9).

4. Kapaneus ile Evadne'nin oğlu, Kylarabes'in babası olup, Thebai ketine yürüyen Epigonilerden birisidir. Troya savaşında Diomedes'le birlikte Argos ordusuna liderlik etmiştir (Hom. Il. ii. 564, iv. 367, v. 109, xxiii. 511).

5. Aktor'un oğlu ve Herakles'in silah arkadaşı olup, Amazonlar üzerine yapılan sefer sırasında yaralanıp dönüş sırasında Paphlagonia'da ölmüş ve burada gömülmüştür.

STHENEBOEA [Yunan Mitolojisi] Lykia kralı İobates'in kızı ve Tiryns kralı Proetus'un karısının adıdır. Kente gelen yakışıklı Glaukos'un oğlu Bellerophon'a aşık olmasına karşın sevgisi karşılık bulmayınca kocası Proetus'a delikanlının kendisine tecavüze kalkıştığı söyleyerek iftira atmış, ardından ümitsizliğe düşüp, intihar etmiştir. Proetus, adamı öldürmek istemediği için Bellerophontes'in eline bir içinde 'mektubu getireni öldürün' yazan bir mektup verip Lykialı kayınpederine götürmesini rica etmiştir. Homeros kadını Antea adıyla anmıştır (Apollod. ii. 2. 1, iii. 9. 1).

STHENELAS [Yunan Mitolojisi] Krotopos'un oğlu ve Gelanor'un babası olan Argos kralının adıdır (Paus. ii. 16. 1, 19. 2).

STHENİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakaplarından birisi olup, 'güç veren' anlamındadır. Hermione'de bir kayalıkta bu isimde bir Zeus sunağı bulunmaktaydı (Paus. ii. 32. 7).

STHENNO [Yunan Mitolojisi] Yunanca 'güçlü, kuvvetli' anlamına gelen kelime üç Gorgon canavarından birisinin adıydı (Hes. Theog. 276).

STHİCH İskoç halkının inanışında yeni doğan çocukları kaçıran bir çeşit elfin adıdır.

STİGMATA [Hıristiyan Mitolojisi] Ermişler ve dindar kadınların ciltlerinde aniden beliren, İsa'nın çarmıha gerildiği gün vücudunda açılan yaralara benzer yaraların adıdır. Katolik kilisesi üç yüzün üzerindeki stigma vakasından yaklaşık elli kadarını kabullenmiştir. Yunanca stigma (yara) kökenli olan kelime Eski Roma'da kölelerin işaretlenmesini tanımlayan bir terim olarak kullanılmaktaydı.

STİHİ [Arnavut Mitolojisi] Güney Arnavutluk masallarında bahsi geçen ağzından alevler püskürten dişi bir ejderhanın adı olup, bir hazineyi koruduğuna inanılmaktaydı.

STİLBE [Yunan Mitolojsi] **1.** Teselyalı nehir tanrısı Penesios ile su perisi Kerousa'nın kızının adı olup, Apollon'dan Kentauros ile Lapithes adlı iki oğlu doğmuştur (Diod. iv. 69).

2. Eosphoros'un kızı olup, Hermes'ten Autolykus'u, Keteus'tan Kallisto'yu doğurmuştur (Hom. Il. 10. 266).

STİLBON [Yunan Mitolisi] Merkür yıldızının tanrısının adıdır.

STİLZEL Bohemya ve Bavyera halklarının söylencelerinde bahsi geçen şeytani bir yaratığın adıdır.

STİMULA [Roma Mitolojsi] Kadınlardaki şehvet duygusunu tahrik eden bir tanrıçanın adı olup, Yunan tanrıçası Semele ile benzerdir (Ov. Fast. vi. 503).

STİYAHA Bkz. Kocaayak

STM [Mısır Mitolojsi] Anubis'in rahiplerinin adı olup, törenler sırasında çakal maskesi takarlardı.

STOCKWELL HAYALETİ 1772 yılında Londra yakınlarında bulunan Stockwell köyünde ortaya çıktığı sanılıp ünlenmiş, sonradan hayalete ait olduğu sanılan tuhaf sesleri Anne Robinson adlı hizmetçi kadının çıkardığı anlaşılmıştı.

STOLİSTES Mısırlı rahiplere Yunanların verdiği isim olup, Yunanca 'süsleyen' anlamına gelmektedir.

STONEHENGE [Kelt Mitolojisi] Güneş ya da Ay'a tapınmak için Druidler tarafından kullanıldığı sanılan megalitlerden oluşmuş bir arkeolojik kült merkezinin adı olup, İngiltere'de Salisbury'nin 13 km kuzeybatısında Aveburynin 30 km güneyindeki bir düzlükte yer almaktadır. MÖ 3000 yıllarında yapıldığı sanılan Stonehenge Britanya adalarındaki çok sak sayıda taş çemberden birisi olup, 30 taştan ancak on yedisi ayakta durmaktadır. Stonehenge benzeri dikilitaşlardan oluşup, dini amaçlarla kullanılan dairesel yapılar 'Druid Çemberi' adıyla da bilinmekteydi.

Yapının ekseninin ekseni yaz dönencesine (21 Haziran) göre konumlandırılması dahası İrlanda'da aşağı yukarı aynı dönemde inşa edilen Newgrange anıtının ekseninin ise kış dönencesine (21 Aralık) konumlandırılması bilim adamlarına Stonehenge'in bir çeşit takvim olduğunu düşündürmüştür. Gizemciler ise taşların negatif enerjiyi dünyadan uzaklaştırarak yeryüzünde huzuru sağlamaya yönelik bir işlevi olduğunu iddia etmektedirler.

Monmouthlu Geoffrey MS 1135 tarihli Briton kralları adlı eserinde Stonhenge'in Afrika'dan İrlanda'ya devler tarafından getirildiğini, bugünkü yerine büyücü Merlin tarafından taşındığını iddia etmiştir. Büyücü Merlin, Kral Ambrosius'a Saksonlar tarafından öldürülen 460 asilin, Uther Pendragon ve Kral Konstantin'in bu bölgeye gömülmesini öğütleyerek, taşların sonsuza dek ayakta kalacaklarını bildirmiştir. Bu anlatından ise Stonehenge'in bir çeşit anıt mezar olduğu sonucu çıkmaktadır ki muhtemelen bu yapıya yakın mesafede gömülmek gerek dini açıdan gerekse statü açısından önemsenmekteydi. Hıristiyan folklorunda ise taşların Merlin değil Şeytan tarafından İrlanda'dan getirildiği söylenmektedir: İblis Amesbury halkı ile taşları doğru sayamayacaklarına dair bahse girerek, bir sayı söylemelerini istemişse de sonunda akıllı bir keşiş Şeytana "sayılabilecekten fazla" cevabını vererek alt etmeyi başarmıştır. Kızan Şeytan taşlardan birisini adamın üzerine atarak ezilmesine sebep olmuştur.

Bir başka söylenceye göre ise megalithler İrlandalı bir kadından satın alınıp bölgeye getirilip dikilmiş olup, bu anlatılar taşların ya da bizzat bu taş dikme geleneğinin İrlanda kökenli veya bu ülke ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

STORJUNKA Bkz. Kied Kie Jubmel

STORMALONG Amerikan folklorunda denizciler arasında popüler bir kahramanın adı olup, söylenceye göre gemisi bir fırtına sırasında Panama körfezinde kayalara çarpınca diğer gemilerin de geçebileceği Panama kanalı ortaya çıkmıştır.

STOYMİR [Slav Mitolojisi] Arkadaşlarıyla birlikte Bohemya'da Blanik dağındaki bir mağarada uyuyan bir şövalyenin adıdır. Bkz. Uyuyan Savaşçılar

STRAPAROLA, GİOVANNİ FRANCESCO (1480–1557) Caravaggiolu bir İtalyan yazar, şair ve masal derleyicisi olup, folkloru öykülerinden ilk kullanan yazarlarından birisidir. 1550-1553 arasında yazdığı Straparola'nın Şakacı Geceleri adıyla da bilinen 2 ciltlik Keyifli Gece (Le Piacevoli Notti) çalışması aralarında "Güzel ve Çirkin"in orijinal versiyonunun da bulunduğu 75 öykü ve masalı içermektedir. Straparola'nın büyü ve doğaüstü ögeler içeren çalışmasının 14. yüzyıl eserleri Decameron ve Canterbury öyküleri ile benzer bir formatta olması dikkat çekicidir.

STRATİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Nestor ile Anaxibia'nın oğludur (Hom. Od. iii. 413).

2. Ares ile Zeus'un takma adlarından birisidir (Herod. v. 119).

3. Klymenus'un oğludur (Paus. ix. 37. 1).

STRATONİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Thespius'un kızlarından birisi olup, Herakles'ten Atromus'u doğurmuştur (Apollod. ii. 7. 3).

2. Pleuron ile Xanthippe'nin kızlarından birisinin adıdır (Apollod. i. 7. 7).

3. Melaneus'un karısı ve Eurytus'un annesidir (Hes. Fragm. 48).

STRENİA Bkz. Strenua

STRENUA [Roma Mitolojisi] Sabin orijinli güç ve kuvvet tanrıçasının adı olup, Via Sacra'da bir tapınağı bulunmakta ve yeni yıl başlangıcında ibadet edilmekteydi. Her yılbaşı (1 Mart) evlerin kapılarına defne dalı ve yeni yıl parası asılarak tanrıçanın yardımı istenirdi.

STRİBOG [Slav Mitolojisi] Rüzgâr, soğuk ve çatışma ile ilişkilendirilen bir tanrı olup, ilk olarak Kiev kroniklerinde (MS 980) bahsi geçmektedir. İgor destanı adlı söylencede rüzgârların Stribog'un çocukları olduğu söylenmektedir. Stribog dışında *Varpulis* "fırtına gürültüsü", *Erisvorş* "kutsal tapınak" ve *Vikhor* "hortum" diğer önemli Slav rüzgâr tanrılarıdır.

STRİGAE [Roma Mitolojisi] Çocukları çalan kuş benzeri iblisler olup, öncesinde yaşlı kadınlar olduklarına inanılmakta, adları Latince striga (feryat eden) anlamına gelmekteydi. Makedon folklorunda küçük çocukları avlayıp yediklerine inanılan uçan dişi yaratıklar Strige adıyla anılmaktaydı.

STROFAİDA [Yunan Mitolojisi] İon Denizi'nde bulunup, gemicilerin korkulu rüyası olan kayalıkların adıdır.

STROPHİA [Yunan Mitolojisi] Kithaeron dağında yaşayan su perilerinin adıdır.

STROPHİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Krisos ile Anaksibia'nın oğlu, Kydragora, Anaxibia veya Astyokheia'nın kocası, Pylades ile Astydameia'nın babası olan Phokis kralının adıdır. Orestes, katil annesi Klytemnestra'dan saklanırken Strophius'un yanında kalmış bu sırada Pylades ile yakın arkadaş olmuştur (Paus. ii. 29. 4, Pind. Pyth. xi. 35, Hyg. Fab. 117, Eurip. Orestes, 33).

2. Pylades ile Elektra'nın oğlu, Medon'un kardeşidir (Paus. ii. 16. 7).

3. Menelaus tarafından öldürülen Troyalı Skamandrius'un babasıdır (Hom. Il. 5. 49).

STRUWWELPETER Heinrich Hoffmann'ın 1845'de yayınlanan Almanca çocuk kitabının adı olup, yaramazlığın kötü sonuçları hakkında öğüt vermeyi amaçlayan 10 resimli hikâyeden oluşmaktaydı. 1844 yılında 3 yaşındaki oğluna Noel hediyesi olarak resimli bir öykü kitabı hediye etmek isteyen Doktor Hoffmann arzuladığı gibi bir kitap bulamayınca öyküleri kendi yazmış ve resimlemiştir. Kitap 1858'de 3. Baskısında Der Struwwelpeter (Sallan kafa Peter) olarak adlandırılmış zamanla başta İngilizce olmak üzere pek çok dile çevrilmiştir.

STRYMO [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Skamandros'un kızı, Laomedon'un karısı ve Troya kentinin son kralı Priam'ın annesidir.

STRYMON [Yunan Mitolojisi] Bugün Trakya'da yer alan Struma veya Karasu adlarıyla bilinen nehre adını veren tanrının adıdır. Efsaneye göre Euterpe veya Kalliope'den doğan oğlu Resos'un Troya savaşında öldürülmesi üzerine acısından Plaistinaos nehrine atlayarak intihar etmiş, bu olaydan sonra nehrin adı Strymon olarak değişmiştir (Hes. Theog. 339, Apollod. i. 3.4).

STSTSİNAKU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Keres halkının yaratıcı tanrıçanın adı olup, yeryüzünü düşünerek kutsal ikizler Utset ve Nowutset'i ise şifa torbasından yaratmıştır.

STUPA Budist tapınaklarında etrafı toprakla kaplı rastlanılan konik formda, genellikle basamaklı duvarlı merkezinde Buda, Jina heykeli veya bir kutsal yazıt bölümünü barındıran yapıların adıdır.

STYLİTE [Hıristiyan Mitolojisi] Sütun tepelerini mesken tutan Yunan çilecileri olup, adları Yunanca stylos (sütun) kelimesiyle ilişkiliydi. Bizans imparatorluğunun ilk dönemlerinde ortaya çıkan bu dini akımın bilinen ilk ve en önemli örneği Yaşlı Simeon olup, MS 423 yılında Suriye'de bir sütunun üzerine çıkmış ve ölene dek 37 yıl boyunca orada tünemiştir.

STYMPHALİDES Bkz. Stymphalus Kuşları

STYMPHALUS [Yunan Mitolojisi] Elatos ile Kiynras'ın kızı olan Laodike'nin beş oğlundan birisi, Parthenope, Agamedes ve Gortys'in babası olup, Pelops tarafından kalleşlikle öldürülmüş, bedeni parçalarına ayrılmıştır. Bu günah yüzünden Yunanistan'da baş gösteren kıtlık Aeakus'un dualarıyla aşılabilmiştir (Apollod. ii. 7. 8, iii. 12. 6, Paus. viii. 4.3).

STYMPHALUS KUŞLARI [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da aynı isimli gölde yaşayan gagaları ve pençeleri pirinçten yapılmış, kesin metal tüylerini ok gibi fırlatabilen, ölüm ve yıkım getiren yaratıkların adıdır. Herakles'in on iki görevinden altıncısına konu edilen kuşlar insan eti ile beslenmekteydi. Herakles, Ares'in evcil hayvanları olan bu kuşları tanrıça Athena'dan aldığı bronz zilleri çalarak korkutmayı başardıktan sonra bazılarını vurmuş geri kalanlar ise Karadeniz'e doğru kaçmış, burada sonradan Argonautların karşısına çıkmıştır.

STYRUS [Yunan Mitolojisi] Medea ile evlenmek isteyen Albanialı (Kafkasya'da Dağıstan bölgesi) bir prens olup Medea ile İason'un peşine düşmüşse de Hera tarafından çıkarılan bir fırtınada boğularak öldürülmüştür.

STYX [Yunan Mitolojisi] **1.** Yeraltı dünyasında akan aynı isimli nehrin tanrıçasının adı olup, Okeanus ile Tethys'in kızı, Titan Pallas'tan Zelus (heves), Nike (zafer), Kratos (güç) ve Bia (dayanıklılık) adlı çocukları olmuştur. Styx, Yunanca stygein (nefret) kelimesiyle ilişkilidir (Hes. Theog. 361; Apollod. i. 2. 2). Styx, Titatn olmasına rağmen Tanrılarla Titanlar arasındaki savaşta Zeus'un yanında yeraltınca ödül olarak kendi adını taşıyan nehrin bekçisi yapılmıştır. Tanrılar onun adı üzerine ant içer, yeminine vefasızlık eden tanrı bir yıl boyunca ambrosiadan yoksun bırakılıp, dokuz yıllığına Olympos'tan sürgüne gönderilmekteydi. Suyu insanlar için zehirli olmakla birlikte Thetis çocuğu evladı Akhilles'i topuğundan tutarak nehre batırarak bedeninin yaralanamaz hale gelmesini sağlamıştır.

Styx nehri, Ölüler dünyası ile gerçek dünyayı birbirinden ayıran ve nerede başlayıp nerede bittiği bilinmeyen bir nehir olup, kayıkçı Kharon

ölü ruhları bu nehrin bir kıyısından alıp Ölüler dünyasına taşımaktaydı.

Yunan mitolojisinde Styx gibi yeryüzü ile Ölüler Dünyası Hades arasında akan toplam 5 nehir bulunmaktadır:

1. Akheron 'Acı nehri'
2. Kokytus 'Ağlama nehri'
3. Phlegethon 'Ateş nehri'
4. Lethe 'Unutkanlık nehri'
5. Styks 'Nefret nehri'

SU Evreni meydana getiren temel unsurlardan birisi olan su pek çok kültürde ateşin karşıtı ve tamamlayıcısı kabul edilmiştir. Su özellikle akarsular yine pek çok kültürde sağlığın sembolü olarak görülmüş bu yüzden abdest veya vaftiz gibi arındırma amaçlı dini eylemlerin parçası haline getirilmiştir. Ortadoğu kaynaklı söylencelerde içilmesi insana gençlik veya sonsuz yaşam sunun ab-ı hayat adlı pınarın varlığı dikkat çekicidir. Türk söylencelerinde balık vermesi için sunular sunulan 'su iyesi' adlı bir varlığın bahsi geçmekle birlikte Hint-Avrupa mitolojilerinden farklı olarak bir su tanrısının varlığından söz etmek güçtür.

SU AYGIRI Afrika kıtasında nehir kıyılarında yaşayan büyük memeli bir otobur hayvanın adıdır.

1. [Mısır Mitolojisi] Bir yandan kadınların çocuk doğurmasına yardım eden tanrıça Taurt'un iyiliksever diğer yandan kötü tanrı Set'in sembolüdür.

2. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bahsi geçen Behemoth kimi zaman suaygırı olarak tasvir edilmiştir.

SU BEBEKLERİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Göl ve nehirlerde yaşayan çocuk görünümlü ruhların adı olup insanların boğulmasına sebep olurlar.

SU CANAVARI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında sel tufanına sebep olan bir canavarın adı olup, Koyote çocuklarını çalmıştır.

SU GELİNİ Bkz. Çömeç gelin

SU İYESİ [Türk Mitolojisi] Suda yaşayan iyiliksever bir ruhun adı olup, suya gidildiğinde ona selam vermenin yanı sıra, suya tükürmemek veya kirletmemek gerekir. Aksi takdirde Su İyesi insanlara küsmekte hatta zarar verebilmektedir.

SU KABAĞI Antik çağdan itibaren pek çok kültürde sebze olarak yenmekten çok kurutup taşıma kabı olarak kullanılan bir bitkinin adıdır. Amerika'da ilk ekilen bitkilerden birisi olmasına karşın yenilmez su ve diğer sıvıları saklamak için kullanılırdı. Çin mutfağında içinde çorba karıştırmak için kullanılır ve 'hulu' olarak adlandırılır, ayrıca negatif enerjiyi çektiğine inanıldığından Çinli doktorlar ilaçlarını hulu içinde taşırlardı.

SU PERİSİ Avrupa folklorunda dere, göl kenarları ile pınar başlarında rastlanılan güzel kadın formunda su ruhlarıdır. Su perilerinin bir insanla evlenmesi durumunda ölümlü hale geleceklerine ama âşık olduklarında bu değişimi göze aldıkları hatta çocuk doğurduklarına dair pek çok masal ve söylence bulunmaktadır.

SU SAMURU 1. [İskandinav Mitolojisi] Volsunga Saga'da hilebaz tanrı Loki su samurunu öldürünce hayvanın insan babasını sakinleştirmek için tanrılar kendisine su samurunun bedenini kaplayacak kadar altın vermişlerdir. Bununla birlikte su samurunun kardeşi Fafnir altına konmak için babasını öldürmüş ardından kendisini ejderhaya dönüştürmüşse de Sigurd adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

2. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında şeytanla özdeşleştirilen timsahın su samurunu olduğu gibi yutmasıyla Âdem ile Havva'nın yanı sıra Eski Ahit'te bahsi geçen tüm azizleri kurtarmak için İsa'nın cehenneme inmesi özdeşleştirilmiş, böylece su samuru İsa ile özdeşleştirilmiştir.

SU SAMURU ADAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnsanları kandırmak için dönüşüm geçirerek insana benzeyen su samuru halkının adıdır. Kanoları devirerek kurbanlarını kendi ülkelerine götürür ve balık ve yosundan oluşan yiyecekler verirler. Kurbanlardan ancak yiyecekleri yemeyenler kurtulup geri dönebilir.

SU SIÇRATAN Galler söylencelerinde göllerde yaşayan kuyruklu ve kanatlı kurbağa benzeri bir yaratığın adı olup (Keltçe: Llamhigyn Y Dwr), balıkçıları parçalayarak yemekteydi.

SUA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Muyskaya halkının inanışında kültürel bir kahramanın adıdır.

SUADA [Roma Mitolojisi] İknanın kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki karşılığı Peitho'dur.

SUADELA [Roma Mitolojisi] Aşka teşvik eden bir tanrıçanın adı olup, Venüs'ün taraftarlarından birisidir.

SUAİXTİX [Germen Mitolojisi] Prusya güneş tanrısının adı olup, svaistikas (etrafını aydınlatan) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SUBAHU [Hint Mitolojisi] Kumarda her şeyini kaybeden kocasının Damayanti'ye zor zamanında yardım eden bir kraliçenin adıdır.

SUBBU KHAİ THUNG [Hint Mitolojisi] Dhammai halkının inanışında başlangıçtan beri var olan ana tanrıça Zumiang-Nui'den doğan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

SUBHADRA [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Vasudeva'nın kızı, Krişna'nın kız kardeşi ve Arjuna'nın karısı, Abhimanyu'nun annesi olup, Krişna ile ensest birliktelik yaşamıştır. Subhadra, Yogmaya veya Durga'nın avatarıdır.

SUBRAHMANYA [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da Şiva'nın oğlu savaş tanrısı Murugan'a (Karttikeya) verilen bir isimdir. Mangalore yakınlarında Dakşina Kannada bölgesinde bulunan Kukke Subramanya adlı tapınağı bu tanrı onuruna yapılmış en görkemli yapıdır.

SUBRUNCİNATOR [Roma Mitolojisi] Tarla ve ekili alanlardan yabani otların ayıklanmasının tanrısıdır.

SUCELLOS [Kelt Mitolojisi] Bir elinde küp diğerinde büyükçe bir çekiç taşıyan, kıvırcık

sakallı, şişman ve yaşlı bir adam formunda tasvir edilen, yardımsever yeryüzü, orman ve yeraltı tanrısının adıdır. Galya'da bulunan kabartma ve bronz heykelciklerde elinde olla adıyla bilinen içki kabı taşır formda tasvir edilen Sucellos, tıpkı Sarrebour sütununda birlikte yer aldığı tanrıça Nantosuelta gibi bereket ve refahla özdeşleştirilmiş, ayrıca çekicinin tarlaların verimini arttırdığına inanılmıştır. Başında kurt postu taşıyan, çıplak bedenli, sakallı tanrının adının Latince değil de Keltçe olduğu ve elindeki tokmağa atfen 'iyi vuran' anlamına geldiği sanılmaktadır.

SUCCUBUS Ortaçağ Avrupa'sında geceleri erkekleri uykularında ziyaret ederek cinsel ilişkiye girdiğine inanılan dişi bir iblis olup adı Latince succumbere (altına yatmak) kelimesiyle ilişkilidir. Succubus'un eril karşılığının adı incubustur. Ortaçağ boyunca insanların succubus ve incubuslardan çocuk sahibi olabileceğine inanılmış hatta cadı mahkemelerinde kadınlar succubus olmakla suçlanmışlardır. Yahudi mistiklerine göre incubus ve succubuslar -Havva yaratılmadan önce- ilk insan Âdem'in Lilith adlı cennetten kovulmuş dişi bir melekten olma çocuklarıdır. Succubuslar (ya da çoğul formuyla succubi) erkeklere çekici ve çok güzel kadınlar olarak görünmektedir.

SUDDHODANA [Hint Mitolojisi] Sihahanu ile Kaccana'nın oğlu, Gautama Buddha'nın babasının adı olup, Kapilavastu'da yaşayan Şakya kabilesinin lideriydi.

SUDHARMA [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'nın Svarga'da (cennet) bulunan sarayının adıdır.

SUDİCE [Slav Mitolojisi] Beyaz kıyafetler giyen, altın ve gümüş kolyeler takan akça pakça başörtülü yaşlı kadınlar olarak tasvir edilen kader tanrıçalarının adıdır. Doğum sırasında doğum yapılan odada bebeğin kaderinin mühürlediğine inanılan Sudice onuruna mum, ekmek ve tuz bulundurulmaktaydı. Çoğu zaman 3 kimi zaman tek bir varlık olarak tasvir edilen Sudice Çek ve Slovak halklarınca Sudičky, Polonya'da ise Rodzanice, Narecznice veya Sudiczki adlarıyla bilinmekteydi.

SUDİKA MBAMBİ [Afrika Mitolojisi] Angola'da yaşayan Ambundu halkının söylencelerinde kültürel kahraman Kimanaueze'ile Güneş'in kızının oğlu olan bir çocuk kahramanın adıdır.

SUDJAJE [Slav Mitolojisi] İnsanoğlunun kaderine hükmeden dişi tanrıçaların adlarıdır.

SUELİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Günümüzde Washington eyaleti sınırları dâhilinde yaşayan Skagit halkının inanışında yaratıcı ruhun adı olup, başlangıçta kardeşleri Şodelik, Swadik, Stodke ve Hode'nin de yardımıyla yeryüzü ve insanları yaratmıştır.

SUG EEZİ [Türk Mitolojisi] Hakaz halkının inanışında göl ve nehir kenarların yaşadığına inanılan bir çeşit su perisi olup, altın saçlarını altından bir tarakla tarayan güzel bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

SUGAAR [Bask Mitolojisi] Kanatlı bir ejderha veya kanatsız dev bir yılan formunda tasvir edilip, yeraltı mağaralarında yaşadığına inanılan bir yaratığın adıdır. Sugaar, Sugoi veya Suarra kimi söylencelerde Maju'nun bir formu olarak geçmekteydi.

SUGİATA [Hint Mitolojisi] Buda'ya verdiği sütlü yemeklerle ermişliğin kapısını açtığına inanılan genç kızın adıdır.

SUGRİVA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında bahsi geçen bir maymun kralın adı olup, Rama'nın Sita'yı bulmasına yardım etmiştir.

SUHUF [İslam Mitolojisi] Kitap gönderilmeyen peygamberlere (Âdem ve İbrahim'e 10'ar sayfa; İdris'e 30, Şit'e 50 sayfa) verilen emirleri içeren yazıların adı olup, Arapça 'sayfalar' anlamına gelmekteydi.

SUİJİN [Japon Mitolojisi] Her yıl 1 Aralık tarihinde adına Sui-jin-Matsuri şenlikleri düzenlenen bir su tanrısının (kami) adıdır.

SUİLEACH [Kelt Mitolojisi] Bir İrlanda efsanesine göre St. Collum Cille (MS 521-595) tarafından öldürülen Lough Swilly (County Donegal) bölgesinde yaşayan bir deniz canavarının adıdır.

SUİTEN [Budist Mitolojisi] Japonya'da Hint mitolojisinden ödünçlenmiş 12 tanrıdan (Jiu No O) birisi olan su tanrısı nın adıdır. Varuna'nın bir formu olan Suiten genellikle *makara* adlı efsanevi hayvanın üzerine oturan yaşlı adam nadiren sağ elinde kılıç sol elinde yılan tutan genç formunda tasvir edilmekteydi.

SUİTENGU [Japon Mitolojisi] Çocuk formunda bir deniz tanrısının adıdır.

SUJATA [Hint Mitolojisi] Sanskrit "İyi aileden gelen" anlamına gelen kelime Hindistan'da yaygın kullanılan bir kadın adıdır. Bunlardan birisi gördüğü bir rüyanın etkisinde kalarak gelecekte Buda olacak kişiye altın bir çanak içerisinde pirinç lapası sununca aydınlanmıştır.

SUKANYA [Hint Mitolojisi] Vaivasvata Manu'nun oğlu Shryayati'nin güzel kızının adı olup, bir karınca yuvasının üzerinde parıldayan iki nesneye dokunmak isterken farkında olmadan meditasyon yapan ermiş ile ermiş Çyavana'nın gözlerini çıkararak adamın kör olmasına sebep olmuştur. Babası tarafından ceza olarak yaşlı ve kör ermiş ile evlendirilen kız adama canla başla hizmet etmişse de bir gün yolu Aşvinler tarafından kesilerek yerinin yaşlı bir adamın yanı değil cennet olduğu söylenmiş, içlerinden birisiyle evlenmesi istenmiştir. Sadık kadın Aşvinlerin teklifini reddedince tanrılar Sukanya'yı kocasının gözlerini açıp, bedenini gençleştirerek ödüllendirmiş, dahası adamı tıpatıp kendilerine benzetmişlerdir. Bununla birlikte Aşvinler ermişi yanlarına getirerek kadından kocasını kendilerinden ayırmasını istemiş eğer başarılı olamazsa adamı yeniden kör ve yaşlı olarak geride bırakacaklarını bildirmişlerdir. Tanrıların ayak izi bırakmadığını fark eden Sukanya bir gölün kenarında yanyana duran birbirinin aynısı 3 genç adam arasından kocasını kum üzerinde bıraktığı izlerden tanıyarak ayırt edebilmiştir.

SUKHAVATİ [Hint Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde Amitabha'nın ilahi krallığı olup, Sanskritçe 'Mutluluk diyarı' anlamına gelmekteydi.

SUKHOS Bkz. Sebek

SUKOT [Yahudi Mitolojisi] Kippur ayininden sonra Teşri ayının (Eylül-Ekim) 15-22 arasında 7-8 gün süren bir bayramın adı olup, adını çatıları süsleyen çiçek ve meyvelerle süslü çardaklardan almıştır. İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra çölü geçerken keçiboynuzu ve zakkum dallarını palmiye yaprakları ile örterek hazırladıkları çardaklarda yatıp kalkmalarının anısına kutlanılan bir bayram niteliğinde olup, havalar iyiyse bayram boyunca sukkotlarda yatılmaktadır (Tesniye 16:9–12, Çıkış 34:22, Levililer 23:15–21, Sayılar 29:12–40). Sukot, Şaloş ve Regalim ile birlikte Yahudilerin Kudüs tapınağına hac için gittiği üç festivalden birisi olmakla birlikte Sonbahar gündönümüne denk gelmesi ve Müslümanların aşuresiyle bağlantısı dikkat çekicidir.

SUKRA [Hint Mitolojisi] Daityaların papazı ve öğretmeninin adı olup, Navagrahalardan birisi olan Venüs gezegeni ile ilişkilendirilmekteydi. Kaavya (Kavi'nin oğlu), Bhargava ve Daityaguru adlarıyla da bilinir.

SUKU NA BİKO [Japon Mitolojisi] Şifa, sıcak su kaynakları ve tarımla özdeşleştirilen cesaretiyle ünlü cüce bir tanrının adı olup, Kami-Musubi'nin oğlu ve İzumo kralıdır.

SUKUNABİKONA [Japon Mitolojisi] Denizin ötesinde yer aldığına inanılan efsanevi Tokoyo no Kuni'den uçan bir tekne ile gelen bu kız Okuninuşi adlı kahramana yardım ettikten sonra geri dönmüştür.

SUKUSENDAL [Fin Mitolojisi] İnsanlarla uykularında cinsel ilişkiye giren, gece geç saatlerde banyo yapanlara musallat olan bir kötü ruhun adı olup, kimi zaman evin çocuğunu cin çocuklarla değiştirmekte bu yüzden anneler bebeklerinin odasına beşiğin yanına makas ve demir bir nesne koyarlardı.

SUL [Kelt Mitolojisi] Romalıların yönetimindeki Britanya'da Kelt kökenli sıcak su banyo tanrıçası olup, kaplıca suları Sul'un onuruna Aquae Sulis olarak adlandırılmaktaydı. Romalıların Minerva hatta Salus ile özdeşleştirdiği tanrıçanın adı Kelçe güneş anlamına gelmekte olup, tıpkı Brigit gibi şifa ile ilişkilendirilmekteydi. İngiltere'de Bath kentinde Sul onuruna büyük ateşler yakılmaktaydı.

Bath kenti Stall Caddesinde 1727'de bulunan bronz Sulis heykeli

SULİKATTA [Hint Mitolojisi] Tamarra nehrinin kişileştirilmiş formu olup, yeryüzündeki tüm nehirlere hükmettiğine inanılmaktadır.

SULLA Bkz. Sul

SUMANGAT [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında uyku ve ölüm sırasında bedenden ayrıldığına inanılan insan ruhuna verilen isimdir.

SUMARS BLOT [İskandinav Mitolojisi] Hıristiyanlık öncesinde 14 Nisan günü Aesir tanrıları ama özellikle Freyr onuruna kutlanılan festival olup "Yaz sunusu" anlamına gelmekteydi.

SUMBHARAJA [Budist Mitolojisi] Mandalaların koruyucuları Krodhadevatalardan birisi olup üç gözlü, altı kollu tacında Akşobya'nın resmi bulunan bir adam formunda tasvir edilmektedir.

SUMBLA Filipinlerde 'Mannumbo' adı verilen cadıların yaptığı büyülere verilen isimdir.

SUMMANUS [Etrüsk-Roma Mitolojisi] Her yıl 2 Haziran gününün adandığı, geceleyin ortaya çıkan gök gürültüsü tanrısının adı olup, Jüpiter'in tezahürlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Summanus'un Titus Tatius tarafından Roma kültürüne adapte edilen Sabin tanrılarından birisi olduğu sanılmaktadır. Roma'da Circus Maximus'ta bir tapınağı olan tanrıya 20 Haziran günü yakarılmaktaydı.

SUMSUMARA JATAKA Buda'nın önceki yaşam öyküleri hakkında bilgi veren Jataka adlı öykülerden 208.'sinin adı olup, Buda maymun düşmanı Devadatta ile Cinca ise timsah formundaydılar. Brahmadatta Benares kralıyken Buda maymun formunda yeryüzüne inmiş ve Ganj nehri kenarındaki ormanda yaşamaya başlamıştır. Bir gün nehirde yaşayan timsah çiftinden dişi olan kocasına Buda'yı göstererek kalbini yemek istediğini söylemiştir. Timsah karısının ısrarı karşısında sahildeki maymunun yanına giderek dostça "ormandaki çürük meyveleri yemek yerine karşı sahildeki taze mangoların tadına bakması gerektiğini isterse kendisini sırtında taşıyabileceğini" söylemiştir. Maymun timsaha güvenerek hayvanın sırtına çıkmışsa da bir süre sonra timsah hızlanmış tam suya dalarken yolcusuna karısına yüreğini götürme sözü verdiğini söylemiştir. Maymun timsaha yüreğinin yanında olmadığını daldan dala atlarken düşüp kırılmasın diye onu bir incir ağacına astığını söyleyince timsah sadece yüreği istediğini onu kendisine verirse hayatını bağışlayacağı teklifini yapmıştır. Bunun üzerine maymun timsahtan kendisini kıyıya geri götürmesini istemiş karaya çıktığı gibi de hemen bir ağacın üzerine çıkarak kendini aptal gibi hisseden timsaha sağduyusu olmayan bir varlık olduğunu söylemiştir.

SUN HOU Zİ [Budist Mitolojisi] Çin'de rüzgâr tarafından döllenen bir yumurtadan çıktığına, büyü yeteneğiyle tanrıları bile aldatabildiğine inanılan kutsal bir maymunun adı olup, Sun Wukong olarak da bilinmekteydi. Maymun kralın söylendiği zaman büyüyüp küçülebilen bir sopası bulunmaktaydı.

SUN PU ERH [Çin Mitolojisi] 7 Taoist bilge arasında tek kadın olan bir tanrıçanın adı olup,

Ma Tan-yang'ın karısıdır. Cinsellikle arası olmayan tanrıça gizli bilimlere ait sırları öğrenmek uğruna wok adlı tavada kızdırılmış sıcak yağın üzerine soğuk su dökerek yüzünü yakarken bir adım bile geri atmamış böylece gizli bilimleri, yin ve yangın sırlarını öğrenme hakkı kazanmıştır. Deli kadın kılığında yiyecek dilenerek, mağaralarda uyuyarak ülkeyi gezerken yüzünün çirkinliğine rağmen iki kişinin saldırısına uğramıştır. Adamlar tecavüz emellerini gerçekleştiremeden gökten taş yağmaya başlayınca Sun Pu Erh kurtulmayı başarmıştır.

SUN WU KONG Bkz. Sun Hou-zi

Asur kralı I. Ninurta Aşur kentinde İştar tapınağı altarı önünde diz çökerken (MÖ 13. Yüzyıl)

SUNAK Adak adanan veya kurban kesilen dini yapıların adı olup, genellikle tapınak içlerinde yeralmaktadır. Günümüzde Hıristiyan, Budist, Şinto, Hindu, Taoist hatta neopagan tapınaklarında sunak bulunmaktadır. Kiliselerde ayinlerde üzerine haç ya da İsa'nın çarmıha gerilmiş halini tasvir eden ikonaların konulduğu masa da sunak veya altar adıyla bilinmektedir. Öncesinde açık alanda kaya ve toprak üzerinde bulunması muhtemel yapılardan farklı olarak Mezopotamya'da Eridu kentinde MÖ 5 binyıla tarihlenen bir tapınakta girişin hemen karşısındaki bir oyuk ve sunu masasından oluşan sunak bilinen en eski tapınak altarlarından birisidir. Orta Asur döneminde Aşur kentinde yer alan İştar tapınağında sunağın hemen üzerinde cinsel ilişki tasvirlerinin bulunması tapınaklarda bereket amaçlı gerçekleştirilen cinsel birliktelikler ve tapınak fahişeliği hakkında fikir vermektedir. Altarlarda güneş diski, boynuzlu şapka, kürek gibi ilgili tanrının sembolleri veya tanrının hayvanının tasvirleri yer almakta hatta bazı Mezopotamya sunaklarında tanrının hayvanının sırtı bizzat sunak olarak kullanılmaktaydı.

Tek tanrılı dinlerin ibadethanelerinde kökeni paganist dönemlerdeki tanrılara kurban ve hediye konulan sunaklar olup, Hıristiyanlıkta Efkaristiya yemeğinin (ekmek ve şarap) yenildiği masa da aynı adla anılmaktadır. Yahudilerde ise mizbeah olarak adlandırılan sunakların ilkinin Nuh peygamber tarafından dikildiğine sonrasında ise geleneğin İbrahim (Abraham), İsaak, Yakup (Jacop) ve Musa peygamberlerce devam ettirildiğine inanılmaktadır.

SUNDİATA DESTANI [Afrika Mitolojisi] Mali'de yaşayan Mande ve Mandinka halkının 13. yüzyılda Mali imparatorluğunu kuran imparator Sundiata'dan bahseden manzum destanı olup, tam adı Sundiata Keita'dır. Sözlü olarak nesiller boyu aktarılan eser 18. yüzyılda yazıya geçirilerek bugünkü halini almıştır. Bir kehanete göre Mandingo kralı Maghan ile kambur ve çirkin karısı Sogolon Conde'dan doğacak çocuk tüm Mali'nin en büyük kralı olacaktır. Kralın ilk karısı Sassouma kehanette bahsi geçen çocuğun kendi oğlu Dankaran Touman'ın geleceğini engelleyeceğini anlayınca oğluna kadın doğurmadan önce tahtı ele geçirmesini tembihlemiştir. Bununla birlikte Sogolon hastalıklı ve zayıf bir çocuk dünyaya getirince kadın kehanetin gerçekleşmeyeceğini düşünerek rahatlamış, Maghan'ın ölümünden sonra da Dankaran Touman tahta çıkmıştır. Bununla birlikte yeni kral ile annesi her ihtimale karşın Sogolon ve oğlunu sürgüne göndermiştir. Bununla birlikte sürgün sırasında Sundiata büyüyerek kusursuz bir savaşçı olmuş, annesinin ölümünden sonra Mali'ye dönerek hakkı olduğuna inandığı tahtı ele geçirmeye gitmiştir. Bununla birlikte yola çıktığına Sosso halkının kralı Sumanguru'nun ülkesine saldırdığını ve Dankaran Touman ile annesinin kaçtığını öğrenmiştir. Savaş için adam toplayan Sundiata 1235'te Kirina savaşında Sumanguru'yu mağlup ederek krallığını geri kazanmayı başarmıştır.

SUNG Tİ WANG [Çin Mitolojisi] Yeraltı dünyası Ti Yü'nün yöneticisidir.

SUNGREY [Kuzey Amerika Yerlileri mitolojisi] Agua Caliente'de bulunan bir sıcak su kaynağının adı olup, tüm hastalıkları iyileştirecek büyülü bir gücü olduğuna inanılmaktaydı. Bkz. Ab-ı Hayat

SUNNA Bkz. Sol

SUNYATA Bkz. Sundiata

SUNUVAVİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ute halkının inanışında, halkını bir ayı ruhundan kurtarmış bir kahramanın adıdır.

SUPARSVA [Caynacı Mitolojisi] Caynacı sembolizmde var olmanın dört aşamasını (tanrıların dünyası, insanların dünyası, hayvanların dünyası, cehennem) temsil eden ve swastika ile sembolize edilen yedinci kurtuluş tanrısının (Tirthamkara) adıdır.

SUPAY [İnka Mitolojisi] Peru'da yaşayan Keçuva halkının inanışında ölüm ile ilişkilendirilen kötü bir ruhun adı olup, günümüzde Ekvator ile Bolivya arasında yaşayan ve aynı dili konuşan Katolik yerliler tarafından 'şeytan' anlamında kullanılmaktadır. William H. Prescott'un (1796-1859) *Peru'nun Fethi* adlı eserinde günahın kişileştirilmiş formu olarak tasvir edilen ruh için kurban ve sunu yapılmadığını iddia ederken Max Fauconnet *Yeni Larousse Mitoloji Ansiklopedisi*'nde ölüm tanrısı olup onuruna çocuk kurban edildiğini bildirmiştir.

SUPERBİA [Roma Mitolojisi] Kibir ve gururun kişileştirilmiş formunun adıdır.

SUPİNALİS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

SUPRATİKA [Hint Mitolojisi] Yönleri koruyan sekiz filden (Diggaja) birisinin adıdır.

SÛR-U İSRAFİL [İslam Mitolojisi] Kıyamet günü ölüleri diriltmek için İsrafil adlı meleğin çalacağına inanılan borunun adıdır.

SURABHİ [Hint Mitolojisi] Çalkalanan okyanustan çıkan başlangıç varlıklarından birisi olan bolluk ineği olup, "Kokulu" ve Kamadhenu adlarıyla da bilinmekteydi. Brahma'nın kızı Şatarupa'nın görünümlerinden birisi ve başta Nandi ile Şiva'nın beyaz boğası Nandini olmak üzere tüm evcil hayvanların anası olduğuna inanılmaktaydı. Bkz. Kamadhenu

SURİAL [Yahudi Mitolojisi] Etiyopya Yahudilerinin (Falaşa) inanışında ölüm meleğinin adı olup, Musa'ya bildiği her şeyi o öğretmiştir.

SURİD [Arap Mitolojisi] MS 11. yüzyılda Arap yazarlarından Mesudi'nin bildirdiğine göre Tufan öncesinde yaşamış en önemli Mısır hükümdarının adı olup iki büyük piramit yaptırmış, döneminde başta astronomi olmak üzere bilime büyük değer verilmiştir.

SURMA [Fin Mitolojisi] Ölüler dünyası Tuonela ve ölüm tanrıçası Kalma'nın evini koruyan canavarın adıdır.

SURTR [İskandinav Mitolojisi] Ateş Krallığı Muspell'in efendisi ve güneyde yaşayan ateş devlerinin lideri olup, adı "siyah" veya "esmer" anlamına gelmektedir. Richard Wagner'in Götterdämmerung (1876) adlı operasında Sinmore ile evlenmesine rağmen bu evlilik hiçbir kaynakta doğrulanmadığından Wagner'in kendi yakıştırması sayılmaktadır. Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sında (1179-1241) Muspell'in sınırında ülkesini bekleyen alevden kılıcıyla tüm dünyayı yakmayı arzulayan bir varlık olarak bahsi geçmektedir. Sutr, Ragnarök zamanı geldiğinde parıldayan kılıcıyla Aesir'e saldırıp Freyr ile dövüşüp, galip gelecektir.

SURVAKARİ Bulgaristan'da yılın ilk günü köy çocuklarının evleri tek tek dolaşarak üzerinde işlemeleri olan ince bir sopayı insanlara vurarak sağlık ve sıhhat dilemeleri geleneğinin adı olup kukeri geleneği ile bağlantılıdır. Bkz. Kalandar

SURYA [Hint Mitolojisi] **1.** En önemli güneş tanrısının olup, yılın aylarının koruyucusu kabul edilen 12 Aditya'dan birisidir. Surya, Suraya ve Phra Athit adlarıyla da bilinmekte gök tanrı Dyaus (veya İndra) ile tanrıça Aditi'nin oğlu, ısı ile ışığın kaynağı olarak görülmekteydi. İran kökenli olduğu sanılmakta olup, Prithivi Matar'ın (Toprak Ana) oğludur.

Hindu astrolojisinde Navagraha adıyla bilinen gezegenlerin kralı olarak düşünülen güneş, gökkuşağını veya 7 şakrayı simgeleyen ve her biri 7 başlı 7 atın (Etaşa) koşulduğu haritah adlı bir savaş arabası kullanmaktadır. Takipçisi pek az olan Saura mezhebinde en önemli tanrı kabul edilen Surya, Smarta geleneğinde ise tanrının 5 temel formundan birisi olarak düşünülmektedir. Uşas bazı metinlerde Surya'nın annesi bazılarında ise karısı olarak gösterilmekte olup, şafak vakti Uşa'nın kucağında parıldadığına inanılmaktadır. Ramayana'da Brahma'nın oğlu, Sanjna'nın (vicdan) kocası, Manu Vaişvata, Yama ve Yami'nin babası sonrasında ise Aşvinlerin babası olarak kabul edilen tanrı Vişnu'nun diskinin, Şiva ve Karttikeya'nın mızrağının, Kuvera'nın ve diğer tanrıların silahlarının yaratıcısıdır.

2. Güneş tanrısı Surya'nın aynı adı taşıyan bir kızı olup, hakkında pek az şey bilinmektedir. Babası tarafından ay tanrısı Soma ile evlendirilmek istenmişse de onuruna düzenlenen yarışmayı kazanan ikiz tanrı Aşvinler ile evlenmiştir.

SUSANNA [Yahudi Mitolojisi] Protestanlarca apokrif kabul edilen Daniel kitabında Joakim'in güzel ve vefalı karısı olarak bahsi geçmektedir. Bununla birlikte pek çok kişi güzelliğiyle dikkat çeken kıza tecavüz etmek için fırsat kollamış kızı istemeyen erkek tarafının da desteğiyle bunlardan birisi sıcak bir günde bahçede banyo yapan kıza saldırınca Susanna tüm gücüyle bağırarak yardım istemiştir. Joakim, karısını tecavüzcüyle uygunsuz bir pozisyonda yakalayınca kıskançlıkla karısının öldürülmesini talep etmiştir. Bununla birlikte Daniel adlı bir genç kızın masum olduğunu anlayarak aile büyüklerinin yalancı tanıklığını ortaya çıkararak kızın serbest kalmasını sağlamıştır.

SUSANO [Japon Mitolojisi] Şinto dininde deniz ve fırtına tanrısının adı olup, İzanagi ile İzanami'nin oğlu, güneş tanrıçası Amaterasu'nun kardeşidir. Susano'nun İzanagi'nin denizde burnunu temizlemesinden doğduğuna inanılmaktaydı. Gökyüzünden düzenbaz karakteri yüzünden kovulan Susano, bir mağarada saklanmış, sekiz başlı yılan Oroçi'yi, canavara sekiz çanak saki (her başa bir kâse) verdikten sonra 'kusanagi' adlı büyülü kılıcını çekerek öldürmüştür. Bir söylenceye göre ormanlarla özdeşleştirilen tanrının sakal tellerinden Kore ormanları oluşmuştur.

SUSANOWO Bkz. Susano

SUSSİSTİNNAKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bir örümcek ağını harp gibi kullanıp şarkı söylerken insanoğlunu yaratan bir tanrının adıdır.

SUSURNABU Bkz. Urşanabi

SUT [Mısır Mitolojisi] İşgalci Hysos halkının Mısır'da 15-18. hanedanlar döneminde tapınılan tanrısının adı olup, Set ile özdeşleştirilmiştir. İslam sonrası Arap folklorunda Şeytan'ın oğlu olup insanları yalan söylemeye teşvik ettiğine inanılan bir cine dönüştürülmüştür.

SUTRA Hinduizm ve Budizm'de ödeyiş veya aforizma koleksiyonunun adı olup, hem Vedaları oluşturan parçalar hem de Buda'nın öğreti ve sözlerini aktardığı varsayılan metinlere verilenler için kullanılmaktadır.

SUTTA NİPATA [Budist Mitolojisi] Theravada Budizm'inde Khuddaka Nikaya'nın (Küçük koleksiyon) bir parçası olan söylev yazılarının adı olup, bir görüşe göre Budizmin en eski yazıtlarıdır. Genel kabule göre Buda'nın parinib-

banası öncesinde yazıya dökülen kitap Uraga Vagga, Cula Vagga, Maha Vagga, Atthaka Vagga ve Parayana Vagga adlı 5 bölümden oluşmaktadır.

SUTTUNG [İskandinav Mitolojisi] Gilling'in oğlu ve Gunnlond'un babası olan bir buz devinin adıdır. Fjalar ve Galar adlı cüceler Odhrerir adlı kazanında Kvasir'in kanını balla karıştırarak içen kişiye ozanlık yeteneği veren sihirli bir iksir yapmakla kalmamış bu içkiyi içip sarhoş olunca Gilling ile karısını öldürmüşlerdir. Suttung cüceleri cezalandırmaya gittiğinde kendilerini affettirmek için içene ozanlık yeteneği veren bu fermente içkiyi kendisine vermişlerdir. Suttung içkiyi kızına emanet etmişse de yakışıklı bir erkek kılığına giren Odin (Wotan) kızı kendisine âşık ederek iksiri içmeyi başarmış, ardından peşine düşen Suttung'dan kartal kılığında kaçmayı başarmıştır.

SUVALİYATTA [Anadolu Mitolojisi] Hitit fırtına tanrılarından birisidir.

SUWA [Arap Mitolojisi] Nuh döneminde tapınıldığı iddia edilen güneş tanrıçasının adı olarak geçmekteyse de putları İslam'ın gelmesiyle yıkılmıştır (Kur'ân 71: 22-23).

SUYLA [Türk Mitolojisi] İnsanların koruyucusu olan at gözlü bir kartal ruhunun adı olup, şamana ayin sırasında gökyüzüne yaptığı yolculukta üç yardımcı ruhtan (Yayık, Suyla, Karlık) birisidir.

SUYOLAK [Çingene Mitolojisi] Gövdesi sık kıllarla kaplı, şifacılık ve büyücülük yeteneği olan bir devin adıdır. İlk cinsel ilişkisi sırasında zayıf düşmesini fırsat bilen şeytanlar tarafından bir kayaya bağlanmıştır.

SÜLEYMAN Eski Ahit'te David ile Bathşeba'nın bilgeliğiyle tanınan ve İbranice Solomon adıyla oğlu olup, 3. İsrail kralıdır (2. Samuel 12: 24; 1. Tarihler 3: 5). Süleyman'ın MÖ 10. yüzyılda yaşayıp, 40 yıl hüküm sürdüğüne inanılmaktaysa da Kuran'da kral olarak değil bir Yahudi peygamberi (nebi) Süleyman olarak zikredilmiştir.

Solomon adı İbranice "barış yapan" anlamına gelen *şlomo* kelimesiyle ilişkilidir. Süleyman Hıristiyan inancında adaletli bir kral yasa koyucu olarak büyük saygı görmektedir. Süleyman'ın Eski Ahit'in Ezgiler Ezgisi, Vaiz ve Özdeyişler kitaplarının Süleyman tarafından yazıldığı kabul edilmekteyse de kendi öyküsü 1. Krallar kitabının ilk 11 bölümünde ve 2. Tarihler kitabının ilk 9 bölümünde anlatılmaktadır.

Süleyman Adaleti deyiminin kaynağı olan bir söylenceye göre biri çocuğu doğuran diğeri ise yetiştiren iki kadın bir çocukla gerçek anne olduklarını iddia ederek kralın huzuruna çıkarak adalet istemişlerdir. Süleyman çocuğu paylaşamayan kadınlara hitaben "-Biriniz bir kolundan öbürünüz diğer kolundan tutup çekin, bakalım çocuk kime kalacak?" deyince kadınlar çocuğun kollarından tutup çekmeye başlamış, çocuğuna acı duyup ağlaması üzerine çocuğu yetiştiren kadının gönlü elvermeyip çocuğun kolunu bırakmıştır. Çocuğu doğuran kadın kucağındaki çocukla umutla Süleyman'a bakmışsa da kral çocuğun canının yanmasına dayanamayan kadının gerçek annesi olduğuna hükmetmiştir (1. Krallar 3: 16–28).

Bir başka söylenceye göre Saba melikesi Belkıs'ın Güney Arabistan'daki Saba diyarı olduğu sanılan ülkesini ziyaret eden kral kadınla romantik bir ilişki yaşamış ve bu ilişkiden bir oğlu olmuştur. İslami kaynaklarda Neml ve Sebe surelerinde de bahsi geçen Süleyman'ın hüdhüd kuşu aracılığıyla Belkıs ile haberleştiğine, Süleyman Tapınağını cinlere yaptırdığına, uzun bir yaşam sürdükten sonra asasına dayanır bir pozisyonda öldüğünde asasını kurtlar kemirip kırılıncaya dek öldüğünün anlaşılamadığına inanılmaktadır. Kuzey Afrika'da 1974'e dek tahtta kalan Etiyopya kralı Haile Selassie'nin bu çocuğun soyundan geldiği söylenmekteydi. Süleyman, bilge olduğu kadar büyücüğüyle ünlü olup, kuş ve diğer hayvanların dilini anlayıp konuşabildiğine, parmağında taşıdığı, üzerinde Davud yıldızı işareti bulunan sihirli bir yüzük (İslam inancında yeşil yakuttan) sayesinde ruhlar hatta şeytanları kontrol edebildiğine inanılmaktaydı (Bkz. Süleyman Mührü). İslami söylencelerde cinlerin kralı Süleyman olarak bahsi geçen tarihi kralın bir büyü kitabı yazmadığı kabul edilmesine karşın Ortaçağ Avrupa'sında *Goetia* adlı sihir kitabı ona atfedilmekteydi.

SÜLEYMAN MÜHRÜ Ortaçağ'a ait Yahudi, İslam ve Hıristiyan efsanelerinde bahsi geçen, Kral Süleyman'ın (Solomon) sahip olduğu büyülü bir mühür yüzüğünün adıdır. Süleyman bu yüzük sayesinde cinlere hükmedip, hayvanlarla konuşulabilmektedir. Binbir gece masallarının birinde şeytani bir cinin bakır bir lamba içinde 1.800 yıl hapsedildiği, Pseudomonarchia Daemonum gibi daha sonraki dönemlerde Hıristiyan literatüründeki kitaplarda da cinleri şişeye hapsetmenin mümkün olduğundan bahsedilmektedir. Bu durum akla Süleyman'ın yüzüğünün içinde tüm cinlere hükmeden bir cinin (belki de Şeytan'ın) hapsedilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bazı masallarda yüzüğün demir ve bakır karışımından imal edilip üzerine Allah'ın adının kazındığı ve dört değerli taşla süslendiği kaydı geçmektedir. Arapça 'Hatim Süleyman' adıyla bilinen mühür zamanla Davut yıldızı olarak bilinen ve bir daire içine çizilmiş iç içe geçmiş iki üçgenle tasvir edilen sembole dönüşmüştür.

Okültistler ve ezoteristlerin makrokozmosun sembolü olarak gördüğü altı uçlu yıldızı, kabalacılar, görünen ve görünmeyen dünyayı sembolize eden iki üçgen olarak tanımlamışlardır.

Bir Arap masalında Sakhr adlı bir iblisin Süleyman'ın eşini kandırarak aldığı ve 40 gün/40 yıl hüküm sürdüğü, sonunda Sakhr'ın yüzüğü denize attığı, bir balık tarafından yutulduğu, Süleyman'ın hizmetindeki bir balıkçı tarafından bulunduğu, Sakhr'ın ise Süleyman için büyük bir tapınak yaparak suçunu affettirdiği kayıtlıdır.

SÜLEYMAN TAPINAĞI Süleyman tarafından yaptırıldığına inanılan ünlü mabedin adı olup, çeşitli halklarca defalarca yıkılmışsa da her defasında tekrar onarılmıştır. İkinci tapınağın günümüze ulaşan duvarlarından birisi bugün 'Ağlama duvarı' olarak adlandırılmaktadır. Ezoteristlere göre Masonlar bu tapınağı inşa eden usta Hiram Abif'in düşünsel mirasçısıdır. Usta Hiram'ı sakladığı sırları öğrenmek için öldüren işçiler, hazır olmadıkları bir bilgiye sahip olmaya çalışan cahil insanları temsil etmekte ve masonların bilgi birikimine dayanan hiyerarşik yapılanmasına dayanak oluşturmaktadır.

SÜMBÜL Zambakgiller familyasından kokulu çiçeğin adı olup, anayurdunun Doğu Akdeniz olduğu sanılmaktadır.

1. [Yunan Mitolojisi] Zephyr'in fırlattığı bir disk ile öldürülen bir genç olan Hyakinthus'un kanı adını vereceği bu çiçeğe (Yunanca hyakinth) dönüşmüştür. Bu olaydan sonra gencin onuruna Apollo tarafından 3 güren süren Hyakinthia festivali düzenlenmiştir. Bkz. Hyakinthus

SÜMER MİTOLOJİSİ Sami kökenli olmayan Sümerler, MÖ 4 binlerde Bereketli Hilal'de arkeoloji, din, yazı ve astronomi gibi alanlarda kendilerinden sonraki uygarlıkları derinden etkilemişlerdir. Gılgamış destanında tanrılar onuruna ziggurat adlı basamaklı piramitlerin inşa ettikleri bilinen Sümerlerin Orta Asya'dan geldiği burada MÖ 5. Binyıldan beri bölgede yaşayan Ubaidyalılar adlı yine Sami kökenli olmayan başka bir topluluk ile karışmışlardır. Sümerler, tarım, hayvancılık, çömlekçilik ve diğer le sanatlarında ustalaşan Ubaidyalıların kendilerinden önce güney bataklıklarında bulunan yerleşimleri geliştirerek Ur, Eirdu, Adab, İsin, Larsa, Lagaş, Nippur ve Unug gibi kentlerini kurmuşlardır. Sümer söylencelerinin en önemli kahramanları büyük tanrıça İnanna (sonradan İştar) düzenbaz tanrı Enki ve kahraman Gılgamış konu edilmektedir.

Yaratılış söylencesi

MÖ 3. Milenyumun sonlarında kil tabletlere yazılan "Çapanın şarkısı" (Sümerce al "çapa, kazma") veya "Çapanın yaratılışı" destanı Sümer yaratılış öyküsünü aktarmaktadır. Efsanenin yazılı olduğu tabletlerin üçü Londra'da British Museum'da (80170, 132243 ve 139993 nolu) ikisi Paris'te Louvre Müzesi'nde (AO 7087, AO 8898) biri Berlin'de Vorderasiatisches Müzesi'nde (17378) üçü ise Yale'de Babil koleksiyonunda (5487, 7070, 11941) saklanmaktadır. Efsane tanrı Enlil'in Duranki'de cennet ile yeryüzünü birbirinden ayırması ile başlamaktadır. Enlil daha sonra elinde tuttuğu ucu lapis lazuli taşında yapılıp altın sapına bir ip yardımıyla bağlanmış çapasını kullanarak günışığını yaratmıştır. Tanrı yine çapasını kullanarak sonradan "Etin geldiği yer" adı verilen kutsal bir mevkide kara topraktan ilk insanı yaratmış, Annanuki, Nisaba, Ninmena ve Nunamnir'in yardımıyla insanoğlu yeryüzündeki hayatına başlamıştır. Enki çapaya methiyeler düzerken Enlil çok sayıda parlak çapa yaratmış, insanlar tanrılara ibadet etmekle yükümlü kılınmışlardır. "Koyun ile buğdayın Tartışması" adlı bir başka şiirde ise başlangıçta toprağın çorak olduğu, insanların koyunlar gibi ot yediği, buğday, ekmeğin olmadığı, koyun ve keçinin yokluğunda dokumacılık yapılmadığından insanların çıplak dolaştığı konu edilmektedir. Enki ve Ninmah adlı efsane de yaratılış hakkında fikir vermekte yeryüzü ile cennetin ayrılmasından sonra yeryüzünde oluşan kıtlığın önüne geçmek için küçük tanrıların çiftçilikle uğraştığı kaydedilmektedir. Tanrı bir zaman uykusundan uyandığında insanoğlunu yaratmaya karar vermiş, tatlı su havzalarından elde edilen kili yoğurarak tanrıça Namma'nın rahmine yerleştirmiş, böylece ilk insanlar yeryüzüne gelmiştir. Bir gün Enki ile Ninmah arasında anlaşmazlık çıkınca Enki yoğrulmuş kili kadınların rahmine yerleştirerek insanların kendi başına çoğalmalarını sağlamıştır. Bkz. Mezopotamya Mitolojisi

SÜNNET Okyanusya, Afrika ve Güney Amerika'da yaşayan bazı ilkel kabilelerin İslam veya Yahudilik ile bir etkileşme olmaksızın farklı amaçlarla bu âdeti sürdürdüğü hatta bazı bölgelerde kızların klitorislerinin kesilerek sünnet edildiği görülmektedir. Ortadoğu'da uygulanan sünnet geleneğinin kökeninde kendilerini ana tanrıçaya adayan (Kybele gibi) erkek rahiplerin penislerini kökünden keserek kendilerini hadım etmeleri geleneğinin zamanla sembolize ederek sürdürülmesi olduğu ileri sürülmüştür.

1. [Yahudi Mitolojisi] Bir mohel tarafından sekiz günlük erkek bebeklere veya din değiştirip Yahudiliği kabul eden erkeklere uygulanan sünnet derisinin kesilip alınması işlemi İbranice 'Brit Mila' olarak adlandırılmakta olup, Tanrı ile İsrailoğulları kavmi arasındaki anlaşmanın bir parçası kabul edilmekteydi.

2. [İslam Mitolojisi] Kuran'da bahsi geçmeyen bu eylemin uygulanması hadislere dayanılarak sünnet kabul edilmektedir. İslam öncesi Arap toplumu tarafından da uygulanan bu gelenek Yahudilerden ödünçlenmiş olmalıdır.

SÜPÜRGE KRAL Anadolu Ermenilerinde bir eşeğin sırtına bindirilmiş, kafasında süpürgeden bir başlık taşıyan bir seyirlik oyun ve bu oyuna adını veren kahramanının adıdır. Bir alayın başına geçip köyün gençleriyle birlikte komşu köylere giderek üç gün boyunca dövüşmektedir.

SÜT GÖLÜ Bkz. Akgöl

SÜTÇÜ KIZIN KOVASI Hint masal koleksiyonu Pançatantra'da yer alan bir masalın adı olup, pazarda satmak için kafasının üzerinde bir kova süt taşıyan genç kızın hayal gelecek hayalleri kurarken sütü dökmesi ile yaşadığı hayal kırıklığı anlatılmaktadır. Kız, pazarda sütü satıp, tavuk almayı, tavukların yumurtalarını rahibin karısına satıp kendine yeni elbiseler alıp genç erkeklerin dikkatini çekmeyi hayal ederken, kendini ağırdan satmak için kur yapan taliplerini gördüğünde başını yana çevirmeyi hayal ederken gerçekten başını oynatmış ve kovayı devirmiş böylece hayallerinde olduğu gibi bir de üzerine eve döndüğünde azarlanmıştır.

SVADİLFARE [İskandinav Mitolojisi] Tanrıların evi Agard'ın etrafındaki duvarları onaran Blast adlı devin efsanevi aygır olup, Odin'in atı Sleipnir'in babasıdır. Nesir Edda'ya göre devler için çalışan at kısrak kılığına giren Loki tarafından kaçırılınca devler işlerini zamanında bitirememiş, tanrılar da böylece yüklü bir ödemeden kurtulmuşlardır.

SVAHA [Hint Mitolojisi] Tanrılara sunu sunulurken gerçekleştirilen haykırış veya selamlamanın adı olup "öyle olsun" anlamına gelmektedir. Svaha aynı zamanda ateş tanrısı Agni'nin karısı önemsiz bir tanrıçanın adı olup, onuruna bir parça ateş sunulmaktadır.

SVAİKHVAY [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Koviça halkının inanışında bir ayini olup, adını bir çocuğun göle dalarak ruhlar ülkesini keşfetmesi ve buradan büyülü güçlere sahip bir maske ile dönmesi efsanesinden almıştır. Bu maske kabilenin en yaşlısı tarafından tören boyunca takılmaktadır.

SVAİKSTİKS [Slav Mitolojisi] P. ve G. von Polenz (1530) hazırladığı bir listede adı geçen bir Prusya tanrısı olup Leh dilindeki swäigstun (ışık) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

SVALİN [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın Grimnismal şiirinde bahsi geçen ve güneşin önünde durarak dokuz dünyayı aşırı sıcaktan koruyan büyülü bir kalkanın adı olup, svala (soğuk) kelimesiyle ilişkiliydi.

SVANTOVİT [Slav Mitolojisi] Baltık Slavlarınca tapınılan, kader, savaş ve hasat tanrısının adı olup dört kafalı olarak tasvir edilmekteydi. İki kafa öne iki kafa arkaya baktığı için yılın dört mevsimini sembolize ettiği ileri sürülen Svantovit kılıç ve kartal taşımakta bir çeşit koruyucu tanrı kabul edilmekteydi. Kült merkezi Baltık denizinde bulunan Rugen adası olan savaş tanrısı bitkilerin büyümesinden de sorumlu tutulmakta ayrıca Sevetovid ve Svietovit (Polonya'da) olarak bilinmekteydi. Svantovit başta güneş tanrısı Dazbog ile ateş tanrısı Svarogiç olmak üzere tüm tanrıların babası kabul edilmekteydi. Tarlalardan yeterince verim alınmadığı kıtlık zamanlarında Hıristiyan esirler Svantovit onuruna kurban edilmekteydi. Rugen adasındaki tapınağı Danimarka kralı Valdemar tarafından tahrip edilmiştir. Üç kafalı Triglav, yedisi beli biri sağ elinde sekiz kılıçlı savaşçı Rugevit, altın kalkanlı savaşçı Yarovit, iki ucu keskin baltalı Radigast gibi diğer Slavik savaşçı ve tanrılarının da Svantovit'in formları olduğu sanılmaktadır. Dinyester'in kollarından Zbrucz nehri vadisinde bulunan bir put Stavovit'i temsil ettiği sanılmaktadır.

SVARBHANU [Hint Mitolojisi] Rigveda ve Brahmanalarda bahsi geçen bir asuranın adı olup, güneş tutulmasına sebep olduğuna inanılmaktaydı.

SVARGA [Hint Mitolojisi] Hindu kozmolojisinde 7 dünyadan (Loka) birisi olup, İndra'nın cenneti olarak tasvir edilmekte ve Meru dağının zirvesinde yer aldığına inanılmaktaydı.

SVAROG [Slav Mitolojisi] Demircilerin koruyucusu kabul edilen ateş tanrısının adıdır. Güneş tanrısı Dabog'un babası kabul edilen tanrı aynı zamanda evlilik kurumu ve diğer sanatkârların da koruyucusu kabul edilmekteydi. Svarog'un bahsi İpatiev manastırında bulunan 15. yüzyıla tarihlenen Hypatia yazmasında bulunmakta olup, yazma 6. Yüzyılda John Malalas tarafından Yunanca tuttuğu notlarını da içermekteydi. Hıristiyanlığın kabulünün Rus folklorunda ardından Dabog ile Svarozik adlarındaki iki oğluyla birlikte ateş cini olarak tanımlanmıştır. Doğu Slavlarınca Svarogiç, Svarozik olarak anılan ateş tanrısı kimi yazarlarca Svarog'un oğlu kimine göre ise varyantı olarak tanımlanmış, Merseburg piskoposu Thietmar (975-1018) bu tanrıya Ridegost (Rethra) kenti civarında yaşayan Ratar halkının tapındığını bildirmiştir.

SVAROZİK [Slav Mitolojisi] Svarog'un oğlu veya görünümlerinden birisi olarak görülen ateş ve savaş tanrısının adıdır. Svarozik, Yunan mitolojisindeki Hephaestus ile benzer özellikler göstermekteydi.

SVAROZİÇ Bkz. Svarog

SVARTALFAR [İskandinav Mitolojisi] Ölen Ymir'in etindeki kurtçuklardan oluşan kara elflerin adı olup, deforme organlara sahip insan formundadırlar. Svartalfheim adı verilen yeraltı dünyasında yaşarlar ve güneş ışığına maruz kalırlarsa taşa dönüşürler.

SVARTHEİM [İskandinav Mitolojisi] Kara elflerin yurdunun adıdır.

SVAVA [İskandinav Mitolojisi] Helgi'nin koruyucusu kabul edilen bir valkürün adıdır.

SVYATOGOR Rus bilinalarında bahsi geçen dev yapılı bir savaşçı (bogatyr) olup, adı Rusça 'Kutsal Dağ' anlamına gelmektedir. Bir efsaneye göre başlangıçta yeryüzündeki her şeyi kaldırabileceğini iddia edip övünen bir dev iken, tanrı tarafından kibri yüzünden cezalandırılmış, bir köylünün elindeki ağır bir torbayı kaldırmaya çalıştığında toprağa gömülerek kocaman bir dağ oluşturmuştur.

SVETOVİD Bkz. Svantovid

SWARGA [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'nın Meru dağının doğu zirvesinde yer alan cennetinin adı olup başkenti tanrıların mimarı Visvakarma tarafından inşa edilen Amaravati'dir. Hint cenneti Swarga ile Slav cenneti Svarog kelimeleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

SWASTHANİ [Hint Mitolojisi] Nepal'de evlerin koruyucusu ve ideal kadın olarak tasvir edilen en önemli tanrıçanın adı olup, Devi'nin görünümlerinden birisi kabul edilmektedir. Swasthani Vrata Katha adlı Hindistan kökenli kutsal metinde adı tanrı Şiva ile birlikte bahsi geçen tanrıçaya kadınlar 1 ay süren festivali sırasında oruç tutarak ibadet etmekte, ailenin refahı ve kocalarının iyi huylu olması için yakarmaktadır.

Korinth gümüş sikkesinde (MÖ 550-500) Swastika figürü

SWASTİKA Kolları sağa doğru açı yapmış eşkenar haç formunda saat yönünde/saate karşı yönde bakan mistik bir motifin olup, Hinduizm, Budizm ve Caynacılık'ta kutsal bir sembol olarak kabul edilmektedir. Hindu sanat anlayışında daha çok kadranında noktalı formu yaygındır. Avrasya'nın ilk yerlileri tarafından kullanmış hatta Kuzey Amerika yerlilerinin sanatında Sümerlerde, Hititlerde bile izine rastlanmışsa da en yaygın kullanım alanı (bugün bile) Hindistan tapınakları, festival ve kutlama süsleri olup, günümüzde bile uğur getireceğine inanılarak kıyafet ve eşyaların üzerinde kullanılmaktadır. Swastika, Batı kültüründe 20. yüzyılda Nasyonal Sosyalist Parti'nin Almanya'da kurulmasından ve gamalı haç adıyla sembol olarak kullanılmasıyla birlikte Nazizm ve ırkçılık ile özdeşleşmiştir.

Alman arkeolog Heinrich Schliemann'ın (1822-90) Troya'da yaptığı kazılarda bu sembolü bulup ve bunu Hint-Avrupalı (Aryan) halkların izi olarak yorumlaması dolayısıyla sembol Avrupa'da tanınmaya başlanmış, daha sonra Alfred Rosenberg (1893-1946) gibi Nazi ideologları tarafından Aryan kimliğinin sözde üstün İskandinav ırkının sembolü olarak *völkisch* hareketi gibi siyasi ideolojiye adapte edilmiştir.

Tarih öncesi çağlardan itibaren şans ve güneşi sembolize eden sembol başta Hintliler olmak üzere Hitit, Kelt ve Yunan kültürlerinde de yaygın olarak kullanılmıştır.

Ramayana destanında iblis Ravana'nın krallığı olarak tasvir edilen Kalna adasında (Seylan) swastikanın yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Swastika kelimesi Sanskritçe svastika 'şanslı, uğurlu nesne' (< Su 'iyi' + asti 'olmak' + ka 'küçültme eki') anlamına gelmektedir.

Carl Sagan, eski Çin'e ait ipek elyazmasında tasvir edilen kuyruklu yıldızlardan birisinde aynı sembolü tespit etmiş, sembolün bir kuyruklu yıldızdan esinlenilerek oluşturulduğunu iddia etmiştir.

Swastika eğer sağ el pozisyonunda ise saat yelkovanı yönünde dönmekte ve güneşi sembolize etmekteyse de tersine pozisyonda yani yüzü sola bakan (gamalı haç) ise Hindu mitolojisinde kötülüğü sembolize etmektedir.

Antik Yunan'da birbirine bağlı swastikalar dekoratif motif olarak yaygın kullanılmıştır. Çin, Kore ve Japon sanatında ise sürekli tekrarlanan bir motif olarak kullanılmakta, Japonca sayagata olarak adlandırılmaktadır.

Budizm kurulduğunda swastika'da geçmişten kalan bir miras olarak bu kültüre adapte edilmişti. Çin'de en azından Liao hanedanı (MS 947-1125) döneminden beri kullanıldığı bilinmektedir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren tüm Budist swastikaları (Hindistan dışında) Nazi sembolüyle karıştırılmamak için sola dönük şekilde tasvir edilmektedir.

İngiliz yazar Rudyard Kipling (1865-1936) Hint kültüründen Swastika'yı sembolü olarak tüm kitaplarının kapaklarına basacak kadar etkilenmişse ve bu durum Nazizm'in yükselip sembolün münasebetsiz olarak algılanmasına dek sürmüştür.

Finlandiya'da 'Lotta Svärd' adlı gönüllü kadın yardım kuruluşunun 1921 yılında Eric Wasström tarafından tasarlanan sembolünde swastika ile güller birlikte kullanılmıştır. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (National Sozialistische Deutsche Arbeiterpartei) veya NSDAP, Swastika ya da Hakenkreuz olarak da bilinen sembolü 1920 yılında parti bayrağına ve kol bantlarına adapte etmiş, kırmızı, siyah ve beyaz olan eski Alman İmparatorluğu'nun renkleriyle birlikte kullanmıştır. Adolf Hitler, Kavgam'da (Mein kampf) Nazi bayrağını pek çok denemenin ardından çizdiğini ve Swastika'yı 'Aryan halkının zafer kavgasının' sembolü olarak kullandığını yazmıştır.

Zulümden kaçan Hıristiyanların gizli haç olarak kullandıkları bu sembol, Frank Waters'ın 'Hopilerin Kitabı'nda Kuzey Amerikalı Hopi halkının göç yollarını gösteren haritanın eşidir.

SWİTHEN, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 9. yüzyılda yaşayan Winchester piskoposu Batı Saksonya kralı Egbert'in papaz ve danışmanı olup, ölümünden sonra aziz ilan edilmiştir. Söylenceye göre göre kendi yortu günü olan 15 Temmuz günü başlayacak yağmurun 40 gün süreceğini tahmin etmiştir.

SWİZA Bohemya, Avusturya ve Bavyera bölgeleri halklarının inanışında geyik gibi boynuzlarına sahip, kurt postu giyen yaşlı bir kadının adı olup, gittiği yere salgın hastalık taşıdığına inanılmaktaydı.

SYAHA Bkz. Svaha

SYBARİS [Yunan Mitolojisi] Çocukları çalan ve yiyen Lamia adlı canavarın öldürüldüğü yerden fışkıran su kaynağının adı olup, Krisa bölgesinde Kriphis dağı yakınlarında bulunmaktaydı. Güney İtalya'da Lokrisliler tarafından Tarentum körfezinde kurulan şehrin adı olmuş MÖ 510 yılında yok edilmiştir.

SYCHAEUS [Roma Mitolojisi] Dido'nun kocası olan bir Fenikelinin adı olup kıskanç kardeşi Pygmalion tarafından öldürülmüştür.

SYEN [Slav Mitolojisi] Evlerin koruyucu ruhlarına verilen isim olup insan, köpek, yılan hatta tavuk formunda tasvir edilmekteydi.

SYKE [Yunan Mitolojisi] İncir ağacında yaşayan bir ağaç perisinin (hamadryad) adıdır.

SYKEUS [Yunan Mitolojisi] Annesi Gaia'yı Zeus'un yıldırımlarından kurtarmak için yerden yıldırımların yönünü saptıran bir incir ağacı çıkartan Titan'ın adıdır.

SYKHAİOS [Yunan Mitolojisi] Fenikeli bir prens olan kraliçe Dido'nun kocasının olup, kayınbira-

deri Tyrus kralı Pygmalion tarafından parası için öldürülmüştür (Virg. Aen. i. 343).

SYLEUS [Yunan Mitolojisi] Thesselia kralı ve Poseidon'un oğlu olup, Herakles tarafından bir çapa darbesiyle öldürülmüştür. Herakles babasını öldürdüğü kızı Dikaios'un evinde görüp aşık olmuş, ardından evlenmişlerdir.

SYLLİS [Yunan Mitolojisi] Sikyonialı bir su perisinin adı olup, Apollon'dan Zeuxippus'u doğurmuştur.

SYLPH [Yunan Mitolojisi] Hava elementinin dişi ruhunun adı olup, Yunanca 'sylpha' (kelebek) kelimesiyle ilişkilidir. Sylphlerin küçükleri muhtemelen yavruları Sylphid adıyla anılmaktaydı.

SYLPHUS Bir çeşit peri olan doğa ruhlarına Keltlerce verilen isimdir.

SYLVANUS Bkz. Silvanus

SYLVİA Bkz. Rhea Silvia

SYLVİUS Bkz. Silvius

SYMAETHİS [Yunan Mitolojisi] Sicilyalı bir su perisinin adı olup, Pan'dan Akis'i doğurmuştur.

SYME [Yunan Mitolojisi] İalysos ile Dotis'in kızı olup, Glaukos tarafından kaçırılmış ve bugünkü Sömbeki (Simi) adasına adı verilmiştir.

SYMPLEGADES [Yunan Mitolojisi] İason ve Argonautların Çanakkale Boğazından geçerken rastladıkları bir kayalığın adıdır (Apollod. ii. 317-340, 549-610). İnanışa göre Çanakkale boğazının her iki yakasında bulunan bu kayalar aralarından insan geçtiği zaman korkunç sesler çıkararak birbirlerine çarparlarmış. Romalılarca 'Cyaneae İnsulae' olarak adlandırılmıştır.

SYN [İskandinav Mitolojisi] Odin'in karısı Frigg'in sarayının kapısında bekçilik yapan bir tanrıça olup, adı inkâr anlamına gelmekteydi. Her şeyi görüp, üzerine yemin edilen tanrıçaya özellikle davalılar tarafından tapınılırdı.

SYNALLASİS [Yunan Mitolojisi] İonidler olarak bilinen dört periden birisinin adıdır (Paus. vi. 22. 4).

SYNOİKİA [Yunan Mitolojisi] Atina'da her yıl 16 Temmuz günü Athena Polias onuruna düzenlenen festivalin adıdır.

SYNTRİBUS Bkz. Sabaktes

SYPHYLUS Fracastoro adlı İtalyan ozan tarafından yazılan aynı isimli destanın kahramanının adı olup, frengi (sifiliz) hastalığına adını vermiştir.

SYR [İskandinav Mitolojisi] Freyja'nın adlarından birisidir.

SYRİA DEA [Roma Mitolojisi] Suriye balık tanrıçası Atargatis (veya Astarte) Romalı yazar Lucian'ın verdiği isimdir.

SYRİGX [Yunan Mitolojisi] Arkadialı bir ağaç perisinin adı olup kendisine aşık olup peşine düşen tanrı Pan'dan korunmak için Ladon ırmağı kıyısında kamışa dönüşmüş, tanrı rüzgârda ses çıkartan bu kamışları toplayarak Syrigs 'pan flütü' olarak bilinen müzik aletini yapmıştır.

SYRNA [Yunan Mitolojisi] Karia kralı Daimathos'un kızı olup, damdan düşmüş yaralı olarak ölümü beklerken Podalirios adlı kişi kızı kollarından kan alarak iyileştirilmiş, kral da kızını bu yabancıyla evlendirmiş, kızın adı sonradan Datça yarımadasında bulunan Syrnos kentine verilmiştir.

SYRUS [Yunan Mitolojisi] Asopos ile Apollon'un kızı Sinope'nin oğlunun adı olup, Suriye halkına adını vermiştir.

SYRİNX Bkz. Pan

SZ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay söylencelerinde bahsi geçen bir çeşit unicorn olup, tek boynuzlu inek olarak tasvir edilmekteydi.

SZELKİRALY [Macar Mitolojisi] Rüzgâr ve yağmur tanrısının adı olup, Macarca 'Rüzgâr Kral' anlamına gelmektedir.

SZEPASSZONY [Macar Mitolojisi] Genç ve yakışıklı erkekleri ayartarak uzaklara götürdüğüne inanılan bir peri olup adı 'İyi Hanım' anlamına gelmekte ayrıca Kissasszony (İyi Hizmetçi) olarak da bilinmekteydi. Szepasszony beyaz elbise giymiş, uzun saçlı güzel bir kadın görünümünde tasvir edilmekteydi. Samanyolu'nun Macarca 'Szepasszony'nin keteni' olmasından hareketle geçmişte bir gök tanrıçası olduğu sanılmaktadır.

SZEUKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Arizona'da yaşayan Pima halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

Ş

ŞABAT [Yahudi Mitolojisi] dinlenme ve ibadet günü olarak görülen haftanın yedinci günü 'Cumartesi'nin adıdır. Şabat günü On Emir'in bir parçası olup, yaratılışın sona erdiği günün anısına çalışan insanlara dinlenecek fırsat sunmak ve Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki anlaşmanın sembolüdür. Şabat günü dindar Yahudiler çalışmadan dua ederek vakit geçirmekte, kabuklu deniz hayvanlarını yememekte hatta ev işlerini bile görmemektedirler.

ŞABAT NEHRİ [Yahudi Mitolojisi] Asur kralı V. Şalmaneser tarafından 10 İsrail kabilesinin ötesine sürüldüğü nehrin adıdır. Efsaneye göre nehrin gürültülü akan taşkın suları sadece Yahudilerin çalışmadığı Şabat günü sakin akmaktadır.

SAÇİHOKO [Çin Mitolojisi] Zehirli dikenlerle kaplı bir balığın gövdesi ile kaplanın kafasına sahip bir deniz canavarının adıdır. Karaya çıkınca kaplana dönüşen bu yaratık ortaçağ Japon folkloruna da girmiştir.

ŞADAY [Yahudi Mitolojisi] Yahve'nin takma adlarından birisi olup, 'Yüce Tanrı' anlamına gelmektedir. Eski Ahit'ten İbrahim, İshak ve Yakup'un tanrıyı El Şaday olarak bildiği anlaşılmaktadır (Çıkış 6: 2, 3).

ŞADRAPA [Fenike Mitolojisi] Antik Kartaca'da tapınılan şifa tanrıçasının adı olup böcek ve yılanların koruyucusu kabul edilmekte özellikle Palmyra'da tapınılmaktadır. Şadrapa Palmyra'da genç bir adam formunda yılan veya akreple birlikte tasvir edilmekte Kartaca, Yunanistan'ın bazı sahil bölgeleri ve Leptis Magna adlı Roma kentinde de saygı görmekteydi.

ŞAFAK 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında bir tanrıçanın adı olup, kendisini cennete dek takip eden avcı Sosondovah'ı yanına alıp gökyüzünün gözcüsü yapmıştır.

2. Bkz. Eos

ŞAFAK BAKİRESİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında gök tanrısı Tane'nin kızı olup, her sabah güneş doğmadan önce babasına sevgisini sunar, güneş doğunca kaybolur.

ŞAHAPET [Ermeni Mitolojisi] Orman, tarla, üzüm bağları ve zeytinliklerde yaşayan yardımsever ruhların adı olup, genellikle yılan nadiren insan formunda bulunmaktadırlar.

ŞAHAR [Arap Mitolojisi] İslam öncesi inanışta bir ay tanrıçasının adı olup Athar ve Şamşu ile gökyüzü tanrıları üçlemesini oluşturmaktaydı.

ŞAHİN 1. [Sibirya Mitolojisi] Tanrılardan ateşi çalarak insanoğluna hediye eden hayvanın adıdır.

2. [Yunan Mitolojisi] Apollon ile Hera'nın habercisinin adıdır. Hesiod'un İşler ve Günler adlı kitabında yer alan "Şahin ile Bülbül" fablında şahin açgözlü ve kötü bir kuş olarak tasvir edilmiştir.

3. [Eski Mısır] Ra, Osiris ve Horus ile özdeşleştirilen kutsal bir hayvan olup, özellikle Horus sıkça şahin başlı olarak tasvir edilmiştir. Şahin tapımının kült merkezi Hieraconpolis (Şahin Şehir) olup, Herodot tarihinde Mısır'da şahin öldürmenin cezasının ölüm olduğu bildirilmiştir.

4. [Pasifik Mitolojisi] Maui'nin beden bulmuş formu olduğuna inanılan bir hayvandır.

ŞAHİN ile BÜLBÜL Hesiod'un MÖ 8. Yüzyılda yazdığı İşler ve Günler adlı kitabında yer alan bir Ezop fablının adıdır. Şahinin birisi bir gün gökyüzünde uçan bir bülbülü yakaladıktan sonra pençeleri arasında sürekli çığlık atan bülbüle kendisine istediğini yapabileceğini boşuna çırpınıp bağırdığını söylemiştir. Fablın mesajı kendinden güçlü kişilerle savaşa tutuşanların sadece savaşı kaybetmekle kalmayıp rezil de olacağıdır.

Şahmaran (MikaelF, WP)

ŞAHMARAN [Anadolu-Pers Mitolojisi] Yılanların efendisi kabul edilen insan başlı dev bir yılanın adı olup, çeşitli sırlara vakıf bilge bir tanrıça olduğuna inanılmaktaydı.

Herodot'un İskit geleneğinde yarı kadın yarı yılan bir yaratıktan bahsetmesinin ardından (4: 219) Binbir Gece Masalları'nda (Mardrus, 1992: Vol.7, 68-131) rastlanan karakter, 1492 yılında Camasbname adıyla Sultan II. Murat için Abdi tarafından Osmanlıcaya, 1931 yılında Şahmeran Hikâyesi adıyla modern Türkçeye çevrilmiştir.

Efsaneye göre Danyal Hekim'in oğlu Camasb kötü karakterli arkadaşları tarafından bir kuyuya bırakılmış, kuyuda tünel kazarak kaçmaya çalışırken uyuyakalmıştır. Uyandığında etrafının yılanlarla çevrili olduğunu görmüş ve yılanların padişahı Şahmeran'ın huzuruna çıkarılmıştır. Şahmeran onun yeraltı dünyasından kurtulmasına yardım ederken yerini kimseye söylememesini tembih etmişse de, ülkenin hükümdarı hastalanıp şifasının tek çaresi şahmeranın eti olunca Camasb geri dönmek zorunda kalmıştır. Şahmeran'ın etini yiyen hükümdar iyileşmiş ve Camasb'ı kızıyla evlendirip veziri yapmıştır.

Adana'da aynı efsanenin bir varyasyonunda yılanlar padişahının Misis'te bir hamamda saklandığına ve yakalanıp gözleri çıkarılarak bölgenin hasta beyine yedirildiği, böylece adamın iyileştiğine inanılmaktadır.

Şahmeran gözü Anadolu efsanelerinde şifa kaynağı olarak görülmekte benzer şekilde Ortadoğu'da Yemliha olarak adlandırılan yaratığın sütünün şifa verdiğine inanılmaktadır.

ŞAKK-I KAMER [İslam Mitolojisi] Muhammed'in Mekke'de Kureyşlilerin peygamberliğini test etmek için 'Peygambersen ayı ikiye ayır' demeleri üzerine parmağının bir işaretiyle ayı ikiye ayırdıktan sonra yeniden birleştirerek gerçekleştirdiği mucizenin adıdır (Kamer suresi, 1).

ŞAKK-I SADR [İslam Mitolojisi] Muhammed'in göğsünün yarılması olayının adı olup, çocukluğunda ve Mirac'a çıkarken iki defa gerçekleşmiştir.

ŞAKPANA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında ana tanrıça Yemaja'nın öfkeli mizaçlı oğlunun adı olup, insanlara çiçek hastalığı bulaştırmakta veya delirmelerine sebep olmaktaydı. Bir Orişa olan Şakpana, Babalu-Aye ve Sopona adlarıyla da bilinmekteydi.

ŞAKRA [Hint Mitolojisi] Tanrı İndra'nın Sanskrit adlarından birisi olup, Vedalar ve Budist kaynaklarda bahsi geçmekte, Pali dilinde karşılığı Sakki'dir. Caynacı panteonunda kutsal prenslerden birisi kabul edilen Şakra'nın adı "güçlü" anlamına gelmekte ayrıca Devadhipati (Tanrıların efendisi) olarak da bilinmekteydi. Airavata adlı beyaz bir file binen, vajra adlı şimşekleri silah olarak kullanan tanrı Hindu panteonunda İndra'nın karşılığıyken Budistlerce aynı tanrının iblislere karşı savaşan Budist bir varyasyonu olarak yeniden yorumlanmıştır.

ŞAKTİ [Hint Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olduğuna inanılan kozmik enerjinin adı olup, Sanskrit kutsal güç anlamına gelmekte Hinduizm'de dişil yaratıcı güç ile özdeşleştirilmekte ve kimi zaman ana tanrıça olarak görülmektedir. Dini resimlerde kımıldamadan duran bir tanrı üzerinde kendi gayretiyle birleşen güzel bir kadın olarak tasvir edilen Şakti, Praktri ve Maya ile birlikte Vedik üçlemeyi oluşturmakta ve kadınlığın özünü temsil ettiği düşünülmektedir. Şakti hakkında pek az efsane bilinmekte olup, cinsiyetsiz tanrı Bhagavan ilk ses "Om"u çıkardığında ortaya çıkıp, hemen tanrı ile cinsel birliktelik yaşayarak Bhagavan'ın Brahma, Vişnu ve Şiva'ya bölünmesine sebep olmuştur. Vişnu tarafından "anne" olarak çağrılan tanrıça Şiva ile sevişince Vişnu tarafından aşağılanmış, o da oğlunu her biri iblislerle mücadele etmek zorunda kalan 10 avatar ile lanetlemiştir. Hint folklorunda Kamakşi en önemli Şakti kabul edilmektedir.

ŞAKUJİN Bkz. Dosojin

ŞAKUNTALA [Hint Mitolojisi] Ermiş Vişvamitra ile peri kızı (Apsara) Menaka'nın kızı, Paurava hanedanının kurucusu Duşyanta'nın karısı ve imparator Bharata'nın annesi olup, kadının ve oğlunun öyküleri Mahabharata destanında (I: 68-75) anlatılmaktadır. Ormanda doğan çocuk babası tarafından kabul edilmeyip terk edilmiş, bir süre kuşlar tarafından bakılan kız ermiş Kanva tarafından bulunup büyütülmüş, Kanva kıza etrafındaki şakunta kuşlarına atfen Şakuntala adını vermiştir. Ermiş bebeği Kotdwara kenti yakınlarındaki Malini nehrinin kaynağını aldığı Şivalik tepesindeki kulübesine götürüp kendi çocuğu gibi büyütmüştür. Yıllar sonra orman içinde askerleriyle seyahat eden kral Duşyanta av için bir geyiğin peşine düştüğünde genç kız ile karşılaşıp âşık olmuştur. Ormanda gerçekleşen evlilik töreninden sonra kral geri döneceğine söz vererek ülkesine dönmüştür. Kralın yokluğunda kızın kulübesine gelen ermiş olan Durvasa aklı kocasında olan kızdan yeterli misafirperverliği göremediği gerekçesiyle Şakuntala'yı kocası tarafından unutulmakla lanetlemiştir. Bir süre sonra nehirde yüzüğünü de kaybeden kız kocasının geri dönmemesine şaşırarak Duşyanta'nın sarayına gitmişse de tüm çabasına karşın kendini hatırlatamayınca ormana geri dönmüş ve oğlu Bharata'yı doğurup büyütmüştür. Bir gün bir balıkçı tuttuğu balıkta kraliyet yüzüğünü bulunca saraya götürmüş Duşyanta'nın hafızası yerine gelmiş, ormana giderek karısı ve oğlunu bulup, saraya getirmiştir.

Bkz. Abhijnana Şakuntalam

ŞAKURU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında güneş tanrısının adı olup, adına geleneksel güneş dansı yapılmaktaydı.

ŞAKYAMUNİ Bkz. Buda

ŞALAGRAMA [Hint Mitolojisi] Nehir yataklarından ama özellikle Ganj nehrinden çıkarılan siyah renkli bir taş cinsinin adı olup, Vişnu ile ilişkilendirilmektedir. Nepal'de Muktinah bölgesindeki Gandaki nehrinden elde edilen Şri Şaligram taşı da kutsal kabul edilmekte olup, Vişnu ve Şiva Lingam tapımında kullanılmaktadır.

ŞALAS [Yakındoğu Mitolojisi] Akad iklim tanrısı Adad veya Dagan'ın karısı olan bir tanrıçanın adıdır.

ŞALGAM SAYAN Bkz. Rübezahl

ŞALİM Bkz. Şar

ŞAMAİLİ Bir Afgan prensesi olup, baskıcı babası tarafından labirenti andıran sarayda hapsedilmiş dahası kızla evlenmek isteyen tüm talipleri de öldürülmüştür. Komşu krallığın 7 prensinden altısı kız ile evlenmek istedikleri için canlarından olmuşsa da sonunda küçük kardeş Jallad Khan kendini bir heykelin içerisine gizleyerek prensesin yatak odasına ulaşmayı başarmıştır. Jallad, kızın eline yüzüğünü taktıktan sonra yeniden saklanmıştır. Uyanan Şamaili elinde tanımadığı bir yüzük bulunca önce korkmuşsa da ardından heykelle dertleşerek kendisiyle evlenmek istediğini söylemiştir. Jallad Khan kız ile 10 gece geçirdikten sonra kralın huzuruna çıkarak evlilik arzusunu dile getirmiştir.

ŞAMAN [Türk Mitolojisi] Çuvaş ve Tunguz halklarınca insanlar ile ruhlar arasında iletişim kurarak şifa sağladıklarına inanılan kişilerin adı olup, Uygur ve Altay Türklerinde aynı anlamda 'Kam', Kırgızlarda 'Gan' veya 'Bakşı', Moğollarda

'Böğe', Çuvaşlarda 'Yum', Yakutlarda 'Oyun' veya 'Udugan' kelimeleri kullanılmaktadır. Tunguz halkı kehanet ve büyü yapma yeteneğine sahip tabiat rahiplerine şaman adını vermekteyse de şamanlık sonradan kazanılan bir yetenek olmayıp doğuştan bazı özelliklere sahip kişiler eğitimden geçerek bu aşamaya ulaşmaktaydı.

Şamanlar tütsü yakılıp dans edilen ayinlerde ruhunu bedeninden çıkartarak ölüler diyarına gönderir ve yılın bereketli geçmesini sağlardı. Şaman kısırlığı gidermek için yardımcı olmakla birlikte doğum, düğün ve cenaze törenlerinde aktif rol üstlenmezdi. Şaman, ayin başlangıcında yardımcı ruhlarını (kurt, ayı, geyik, tavşan, sığır, yer ve su ruhları, ölü ataların ruhları) çağırır onlardan kendisine yol göstermesini ve güç vermelerini ister. Altay Şamanları gökyüzüne 'Yayık', 'Suyla' ve 'Karlık' adlı üç yardımcı ruhla birlikte çıktıktan sonra kutup yıldızında Gök tanrı Ülgen'in elçisi Utkuçı ile buluşmaktaydı. Orta Asya dışında Afrika ve Kuzey Amerika'da yaşayan animist inanca mensup halklarda benzer nitelikte şifacı şamanların varlığına rastlanmaktadır. Şaman ölüler dünyasına ya da ruhlar âlemine yaptığı yolculuğu kolaylaştırmak için ayinden önce üzerine ölülere ait kemikler giymekteydi. Şamanlar, ölümünün ardından bir süre ortalıkta dolaşan ruhu öteki dünyaya göndermek, avın bereketli geçmesini sağlamak, ağır hastaları iyileştirmek ve yeri yurdu olmayan başıboş ruhları ahşap put ve totemlerin içine yerleştirmekteydi.

ŞAMAN AĞACI Bkz. Bay Terek

ŞAMANİZM Kuzeydoğu Avrupa, Kuzey Amerika ile Sibirya'nın yerli halkının inandığı yaygın bir animist dinin adı olup, gök tanrı Ülgen, yeraltı tanrısı Erlik ve bunlara bağlı iyi ve kötü ruhlarla şaman adı verilen din adamları vasıtasıyla bağlantı kurularak gerçekleştirilen kehanet ve şifa pratiklerini içermektedir. Şamanizm adını Tunguzca şaman ('coşmuş adam') teriminden almış ve Rus yazarlar sayesinde bilim terminolojisine girmişse de Türk halklarında genellikle şaman yerine kam kelimesini kullanılmaktadır. Şamanistler dünyayı gök, yeryüzü ve yeraltı olmak üzere üç kısma ayırmakta, gökyüzünde tanrı Ülgen ile iyi ruhlar, yeryüzünde insanlar, yeraltında ise Erlik ile kötü ruhlar yaşadığına inanmaktadır. İlk Çağ'ın son tarihçisi sayılan Bizanslı Theophylaktos Simokattes MS 7. Yüzyılda 'Türklerin, onlara geleceği önceden haber veren rahipleri var' sözleriyle şamanların varlığını haber verirken, İbn Sina ve Kaşgarlı gelecekten haber verirken anlaşılmaz sözler söyleyen kamlardan etkilendiğini kaydetmiştir.

ŞAMAŞ [Yakındoğu Mitolojisi] Babil-Asur-Akad güneş, şifa ve adalet tanrısının adı olup, ay tanrısı Sin'in oğlu, İştar'ın ikiz kardeşi, Aa'nın kocası, Sümer tanrısı Utu'nun karşılığıdır. Kittu (gerçek) ve Meşaru (doğruluk) adlı hizmetkârlarının da yardımıyla kış mevsimini ve fırtınaları uzaklaştırarak bereket, kötülüğü uzaklaştırarak ise adalet ve sevecenlik getirmektedir. Gılgamış destanında kahramanın arkadaşı olarak bahsi geçen Şamaş ayrıca Babbar (Parıldayan) ve Ma-Banda-anna (gökyüzü gemisi) adlarıyla bilinmekteydi.

ŞAMBA [Afrika Mitolojisi] Kongo'da yaşayan Bakongo halkının efsanevi kralı ve en önemli kültürel kahramanının adıdır. 93. Şef olduğuna inanılan Şamba, çeşitli ülkeleri gezerek öğrendiği dokumacılık, nakış işleme, tütün ekme bilgi ve sanatların yanı sıra mankala adlı bir oyunu halkına öğretmiştir. Barışçı, bilge ve yenilikçi bir kral olan Şamba silah taşınmasını yasaklayarak cinayetlerin önüne geçmiş, kabile içi şiddet ve kıskançlıkların giderilmesi için benzer radikal adımlar atmıştır.

ŞAMBARA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen iblis dasalardan birisi olup, adı İndra tarafından mağlup edilen Pipru, Susna, Sambara ve Varcin gibi diğer iblislerle birlikte anılmıştır.

ŞAMBHALA [Budist Mitolojisi] Himalayaların karlı tepeleri arasında gizli efsanevi bir krallığın adıdır. Adı Kalaçakra'nın antik döneme tarihlenen yazıtları ile Batı Tibet'in Budizm öncesi Zhang Zhung kültürü metinlerinde geçmektedir. Bon dini yazıtlarında ise benzer özelliklere sahip bir yer 'Olmolungring' adıyla tanımlanmaktadır.
Efsaneye göre insanlık savaş açgözlülüğün tuzağına düşünce, Kalki bu gizli şehirden büyük bir ordu toplayarak kötülüğe karşı savaşacak ve yeni bir altın çağı başlatacaktır. James Hilton'un 1933 tarihli Lost Horizon (Kayıp Ufuk) adlı romanında tasvir edilen hayal ülkesi 'Şangri La' Şambhala'dan esinlenilerek oluşturulmuştur.

ŞAMHAT [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış efsanesinde bahsi geçen bir fahişenin adı olup, yaban adamı Enkidu'yu baştan çıkarıp 6 gün 7 gece seviştikten sonra ceylanlarla otlayıp, sığırlarla birlikte yıkanan bu vahşi yaratığın evcilleşerek normal bir insana dönüşmesini sağlamıştır.

ŞAMS [Arap Mitolojisi] İslam öncesinde Kuzey Arabistan'da tapınılan güneş tanrısının adı olup, Mezopotamya tanrısı Şamaş ile benzerdir. Güney Arabistan'da ise güneş dişil olarak düşünülmüş olup, güneş tanrıçası Aliyat (Yüce) adıyla bilinmekteydi.

ŞAN HAY KİNG [Çin Mitolojisi] Çince 'Dağ ve denizlerin kutsal kitabı' anlamına gelmekte olup, MÖ 4. yüzyılda Yu tarafından yazıya döküldüğü sanılan pek çok efsaneyi içermektedir.

ŞAN TAO [Çin Mitolojisi] Yeteneğin koruyucusu kabul edilen bir tanrı olup, Yedi Ölümsüz'den (Çu Lin Çi Hsien) birisi kabul edilmekte ve Japonya'da *Santo* adıyla bilinmektedir.

ŞANDA [Anadolu Mitolojisi] Luvi halkının inanışında aslan formunda bir tanrı olup, Kilikya ve Lydia'da Sandas adıyla bilinmekte ayrıca Kubaba ile ilişkilendirilmekteydi. Selevkos hatta Roma dönemi Kilikya sikkelerinde bile Sandas figürü kullanılmıştır.

ŞANG Tİ Bkz. Şangdi

ŞANGDİ [Çin Mitolojisi] Gök tanrısının adı olup, Tien (Cennet) ile ilişkilendirilmekte ayrıca kısaca

Ti veya *Di* olarak da bilinmektedir. Tanrının adı Çince Şang "Gökyüzü" ve Di "imparator" kelimelerinden oluşmakta olup, sadece "gökyüzü imparatoru" anlamına gelmemekte aynı zamanda en büyük tanrı ve tanrı ata olarak düşünülmektedir.

Şango figürü 19. Yüzyıl sonları (Brooklyn Müzesi)

ŞANGO [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında en önemli Orişa ve Yoruba halkının atası, Nijer nehri tanrıçası Oya ile Oşun nehri tanrıçası Oşun'un kocası olan gökyüzü ve şimşek tanrısıdır. Afrika'da Sango, Xango, Çango, Oba Koso (asılmayan kral), Latin Amerika'da Jakuta (taş atan), Haiti'de Nago Şango olarak da bilinen tanrının önemli hizmetkârları rüzgâr "Afefe" ile gökkuşağı "Oşun Mare" sembolleri koç ve şimşektir.

Ölümlü bir insan ve Oyo halkının üçüncü kralı olarak 7 yıl hüküm süren tarihi Şango zamanla tanrılaştırılmıştır. Ateş solumak ve şimşek göndermek gibi doğaüstü güçlere sahip kudretli bir kral olan Şango yerine göz diken iki hasmını göğüs göğse mücadele de öldürmüşse de yaptığı düello cinayet olarak görülmüş, ailesi ve yakın dostlarıyla birlikte kabileden uzaklaştırılmıştır. Koso civarında bir bölgeye yerleşen Şango'nun kampı şiddetli bir fırtınada tahrip olup ailesi ölünce adam kederinden kendini bir ağaca asmıştır. Kaderi düşmanlarının alay konusu olan Şango'nun dost ve izleyicileri ölü krallarına tapınmaya başlamış ve ona kendisine saygısızlık edenleri cezalandırması için dua etmişlerdir. Bir süre sonra Şango'nun hasımlarının evleri yanmaya başlayınca tanrılaştırılan kral onuruna Koso'da bir tapınak inşa edilmiştir.

ŞANKARA MS 788-820. Advaita Vedanta'nın kurucusu olan filozof ve teoloğun adı olup, Şiva'ya taptığından bu tanrının enkarnasyonu olarak görülmekteydi.

ŞANKARANARAYANA Bkz. Hari Hara

ŞANS DAĞI [Çingene Mitolojisi] Sırbistan ve Türkiye Çingenelerinin inanışında, beklenmedik bir kısmet karşısında bu dağa gidilerek butyakengo adı verilen koruyucu ata ruhları adına kurban kesilirdi.

ŞANS ELBİSESİ [Çingene Mitolojisi] Keşali adı verilen orman perileri kendi saçlarından dokudukları insanların gözüne görünmeyen bir elbiseyi küçük bir çocuğa giydirerek çocuğun hayatı boyunca kısmetli olmasını sağlardı.

ŞANS TANRILARI Bkz. Şiçi Fukujin

ŞANSLI AVCI ile MISIR [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] 1888 yılında James Mooney tarafından kaydedilen bir Çiroki efsanesinin ve bu efsaneye adını veren kahramanın adıdır. İlk insan Kanati ile karısı Selu Şimşek Çocuklar klanının ataları olmuşlardır.

ŞAP Şeffaf alüminyum sülfat tuzlarına verilen isim olup, Eski Mısır ve Kuzey Amerika Yerlileri tarafından cadılara ve nazara karşı koruyucu olarak kullanılmıştır.

ŞAPAŞ [Ugarit Mitolojisi] Güneş tanrıçasının adı olup, 'Tanrıların meşalesi' adıyla da bilinmekte, Aşerah'ın lakaplarından birisi olduğu sanılmaktadır. Yeryüzünde hızla seyahat ettiği için Tanrıların habercisi kabul edilen Şapaş en azından bir dönem için tanrıça olarak düşünülmesine karşın bazı yazarlarca erkek bir tanrı olduğu iddia edilmiştir.

ŞAR ile ŞALİM [Yakındoğu Mitolojisi] Antik Suriye'de sabah ve akşam yıldızları ile özdeşleştirilen iki tanrının adıdır. Şar veya Şaçar kelimesi Eski Ahit'te şafak anlamında da kullanılmıştır (Yeşeya 14:12).

ŞARA [Yakındoğu Mitolojisi] Uruk'un kuzeydoğusunda yer alan Umma kentinin yerel tanrısının adı olup, savaş ile ilişkilendirilmekte, İnanna'nın (İştar) oğlu ve Lulal'ın kardeşi olarak görülmekteydi.

Şarabha kılığına giren Şiva, Narasimha'yı ayakları altına alırken

ŞARABHA [Hint Mitolojisi] Ormanda yaşayan yarı kuş yarı aslan formunda sekiz bacaklı, efsanevi bir yaratığın adı olup, bir vadiden ötekine tek bir sıçramayla gidebildiğine, fil ev aslanları öldürecek denli güçlü bir canavar olduğuna inanılmaktaydı. Mahabharata'da bir köpeğin Şarabha'ya dönüşümü anlatılmaktadır (XII: 116-118).

Şaiva mezhebi metinlerinde tanrı Şiva'nın Viṣnu'nun insan-aslan karışımı avatarı Narasimha'yı uysallaştırmak için Şarabha avatarına büründüğü kayıtlı olup, tanrının bu hali Sarabeshwara (Şarabha Efendi) veya Şarabeşwaramurti olarak adlandırılmaktaydı.

ŞARKA Kızlar Savaşı olarak da bilinen bir Bohemya söylencesinde sevgilisi Ctirad'ın sadakatsizliğine kızarak tüm erkeklere savaş açan bir kızın adıdır. Şarka aralarında Ctirad'ın da bulunduğu bir grup erkeği sarhoş ettikten sonra av borusunu üfleyip ve diğer kızları çağırmış birlikte tüm erkkeleri öldürmüşlerdir. Praglı Cosmas (1045-1125) adlı tarihçi tarafından yazılan Boëmorum kroniğinde ve 14. yüzyılda yine Çekçe yazılmış Dalimil kroniğinde kaydedilen söylence Bedrich Smetana'nın Şarka adlı senfonik şiirinin ilham kaynağı olmuştur.

ŞARKI MASAL İçinde kafiyeli şarkılar içeren nesir masal anlatımı olup, *1001 Gece Masalları* ile *Pançatantra* bu türe örnek olarak gösterilebilir.

ŞARKI SÖYLEYEN KILIÇ [Kelt Mitolojisi] İrlanda kralı Conary Mor'un kılıcıdır.

ŞARLMAN Bkz. Bkz. Charlemagne

ŞARRUMA [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında hava tanrısı Teşub ile tanrıça Hebat'ın oğlu olan bir tanrının adıdır. Boğa veya kaplan üzerine binmiş ve elinde balta taşıyan bir savaşçı formunda tasvir edilen Şarruma'nın adının kelime anlamı 'dağların kralı'dır.

ŞASANA DEVİ [Hint Mitolojisi] Caynacı inanışta her biri kendi Tirthankarasına sahip olan tanrı ve tanrıçaların adı olup, kendilerine ancak dua edilerek ulaşılabilmektedir.

ŞASTİ [Hint Mitolojisi] Çocukların koruyucu tanrıçası olup adı 'altıncı' anlamına gelmekte ayrıca bereket ile de ilişkilendirilmektedir. Şasti bir kedinin üzerinde bir eliyle bir çocuğu tutarken diğeriyle bir başkasını emziren anaç bir kadın formunda tasvir edilmektedir.

ŞATAQUAT [Ugarit Mitolojisi] Athirat'a verdiği sözü tutmadığı için amansız bir hastalığa yakalanan kral Keret'i tedavi eden şifa tanrıçasının adıdır. Söylenceye göre tüm ailesini kaybeden kral üzüntüsünden yataklara düşmüşse de tanrı El rüyasına girerek komşu krallığa saldırmasını tavsiye etmiştir. Athirat'a adak adayan kral komşu krallık üzerine yürümüş ve prenses Huriya ile evlenmek istediğini bildirmiştir. Çift evlenmesine karşın kral Athirat'a söz verdiği adağı yerine getirmeyince ülkesi yağmurdan kesilmiş, kıtlık ve salgın hastalıklar musallat olmuştur. Kral Keret kız kardeşi Thitmanat'ı toprağın bereketi için sunu sunması amacıyla görevlendirince şifa tanrıçası Şataquat devreye girerek krala yardım etmiş, toprağın bereketi yerine gelmiş, kralın hastalığı da iyileşmiştir.

ŞATARUPA [Hint Mitolojisi] Brahma'nın yarattığı ilk kadın ve Manu'nun eşi olup, Matsya Purana'da *Savitri (güneşten inen), Satarupa, Sarasvati (akan), Sandhya* ve *Brahmi* adlarıyla anılmıştır. Brahma, Şatarupa'yı yarattıktan sonra kadına âşık olmuş, peşinden gidebilmek için her biri ayrı bir yöne bakan dört ayrı kafa geliştirmiştir. Şatarupa tanrının başlarının üzerinden atlayarak izini kaybettirince diğerlerinden daha yüksekte beşinci bir baş çıkardıysa da Şiva ortaya çıkarak tanrının sonuncu kafasını keserek kızının peşinden koşmasını engellemiştir.

ŞATULKA Rusya'da üzerinde ateş kuşu, kurbağa prens gibi çeşitli masal ve söylencelere ait konuların tasvir edildiği verniklenmiş ahşap kutuların adı olup, 17. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa ülkelerinde de benzerleri yapılmaya başlanmıştır.

ŞAİ [Mısır Mitolojisi] Kaderin kişileştirilmiş formu olup, Renenutet ile birlikte insan hayatına müdahale etmekteydi. Yunan kültürüne Psasis adıyla giren Şai yılan formunda tasvir edilmekteydi.

ŞAUBARAK [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında hırsızların koruyucusu olan karanlık tanrısının adıdır.

ŞAVUOT [Yahudi Mitolojisi] İbrani takviminde Sivan ayının (Mayıs-Haziran) 6. gününe denk gelen bir festivalin adı olup, başlangıçta arpa hasadının ilk ürünleri için kutlanan bir şükran günüyken zamanla Yahudi hahamlar tarafından Yahudi halkına Sina dağından Tevrat'ın verildiği gün olarak değiştirilerek kutsallaştırılmıştır. Bu bayram, Hıristiyanlığa Pentekost adıyla geçmiş olup, aynı zamanda Bikkrum'în (ilk ürün) ilk günüdür. Bkz. Mayıs Yedisi, Pentikost, Thargalia

ŞAYA [İslam Mitolojisi] İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden birisi olup, Musa'nın dinini tebliğ etmiştir.

ŞAYAST LA ŞAVAST [Pers Mitolojisi] Pehlevi lehçesinde yazılmış bir Zerdüşt ayin metninin adı olup, Avesta'da alıntılanmış bölümlerde günahlar hakkında bilgi vermektedir.

ŞEBAOT [Yahudi Mitolojisi] İbranice 'Orduların efendisi' anlamına gelen terim Yehova'nın adlarından birisidir.

ŞE-Dİ [Çin Mitolojisi] Büyük coğrafi alanlar ve üzerinde yaşayanların koruyucu tanrılarına verilen isimdir.

ŞED [Mısır Mitolojisi] Küçük heykelcikleri özellikle vahşi hayvanlara karşı nazarlık olarak kullanılan bir tanrı olup, adı 'kurtarıcı' anlamına gelmekteydi.

ŞEDDAD [İslam Mitolojisi] Hud'un peygamberliğine inanmadığı için halkı ile birlikte yok edilen, Ad kavminin kralının efsanevi adıdır.

ŞEDİM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İsrailoğullarının ibadet edip insan kurban ettiği bir iblis veya iblis grubunun adıdır (Mezmurlar 106: 37, Tesniye 32: 17). Kelimenin insan yüzlü aslan gövdeli kanatlı Akad koruyucu tanrısı

Lamassu'nun adlarından Şedu'dan ödünçlendiği sanılmaktadır.

ŞEDU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında yardımsever bir iblisin adı olup, Asur döneminde insan yüzlü kanatlı aslan veya boğa formundaki heykelleri tapınak ve sarayların önüne koruyucu olarak yerleştirilmekteydi. Şedu'nun dişil formu Lamassu olarak adlandırılmaktaydı.

ŞEFTALİ Çin'de ilkbahar ve ölümsüzlüğün, Hıristiyanlıkta ise fedakârlığın sembolü sayılan bir meyvedir.

İranlı şair Firdevsi'nin MS 977-1010 arasında tamamladığı, ilk Pers kralı Keyûmers'in tahta çıkışından İslami fetihler sebebiyle Sasani hanedanının çöküşüne dek (MS 641) geçen dönemi dört bölümde konu edinen 50 bin dizelik manzum destanın adı olup, çok sayıda söylenceyi barındırmaktadır.

Son Sasani kralı III. Yazdgird, İran tarih ve söylencelerini Bostanname adlı çalışmada toplanmasını emretmiş ardından Gazneli Mahmud (997-1030) toplanan materyallerin manzum destan haline dönüştürülmesini istemiştir. Yedi öykü seçip bunları işlemesi yedi ayrı şaire veren hükümdar bunlardan Abu-Mansur Dagiqi adlı bir şairi beğenmiş o da krala Abu'l-Qasim Mansur adlı bir başka şairi tanıştırmıştır. Gazneli Mahmud yeni şairin yeteneğinden etkilenmiş ve adını Firdevsi olarak değiştirmiştir. Dagiki'nin 980'de ölümünden sonra eserin geri kalan bölümünü Firdevsi tamamlamış olup, şair 30 yılın sonunda emeğinin karşılığı olan altını almak için saraya gittiğinde kendisini çekemeyen baş vezir Hasan Meymendi, Sultan'ın eseri beğenmediği gerekçesiyle şaire altın yerine gümüş ile ödeme yapmak istemiştir. Öfkelenen Firdevsi ücreti bir söylenceye göre aldığı paranın yarısını bir hamamcıya yarısını da içtiği şerbetin karşılığı olarak şerbetçiye veren şair kenti terk edip Tus'a gelmiş ömrünün geri kalan kısmını burada tamamlamıştır. Bir söylenceye göre Firdevsi Sultan için ağır bir yergi şiiri yazıp bunu büyük bir caminin duvarına asınca Sultan yapılan haksızlığı öğrenmiş ve şaire altınını göndermişse de ulak ancak Firdevsi'nin cenazesine yetişebilmiştir.

İran kültür ve medeniyetinin temel taşlarından birisi olan Şehname'de Keyûmers (Gayomart), Hoşeng, Tahmûrâs, Cemşid, Zahhâk, Feridun, Menûçehr, Key Kubad, Key Kâvus, Key Hüsrev, Bahman, Dârâ, İskender, Ardaskhir, Şâpur, Hürmüz, Behram, Khosrau, III. Yazdgird gibi kralların hayat öykülerinin yanı sıra efsanevi savaşçı Zaloğlu Rüstem'in kahramanlıkları ve Efrasiyab'a ile çekişmesi anlatılmakta, eserin tümünde İran'a ait olan her şeyin üstün ve eşsiz gösterildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca büyük avcı Behram Gur, ateşi bulan Huşeng, çocuklarını Zahhak için kurban etmek istemeyip isyan eden demirci Kavah gibi kültürel kahramanların öyküleri de eserde önemli yer tutmaktadır.

ŞEHİR EFSANELERİ Günümüzde kulaktan kulağa veya gazete, dergi, TV, radyo, internet, fax cihazları gibi teknolojinin sunduğu imkânlar sayesinde yayılan doğruluğu şaibeli, abartılmış veya tamamen gerçek dışı öykülerin adıdır. Genellikle korku, vahşet ve cinsellik ögelerini barındırmalarına ve şehirde yayılmalarına rağmen bu efsanelerin kaynağının kent olması şart değildir. 20. yüzyılda yazılı ve görsel medya sayesinde çoğunlukla yerel olarak yayılan şehir efsaneleri internetin yaygınlaşması ve tüm dünyayı birbirine bağlamasıyla sayı ve çeşitlilik olarak artmıştır. New York kanalizasyon sisteminde büyük timsahların yaşadığı hatta kaybolan bazı kişilerin bu timsahlarca yenilmesi, mikrodalga fırına atılan bebek, fast food restoranlarından mide bulandırıcı ayrıntılar içeren öyküler bu türün en popüler örnekleridir. Amerikalı folklorist Jan Harold Brunvand (1933,-) sadece ABD'de 500 farklı şehir efsanesinin varlığını bildirmiştir.

ŞEHRAZAT [Pers Mitolojisi] 1001 Gece masallarının (MS 9-10. Yüzyıl) anlatıcısı olan efsanevi Pers prensesinin adı olup, gerçek mi yoksa kurgu bir karakter mi olduğu bilinmemektedir. Efsaneye göre bugün Özbekistan'da yer alan Semerkand'ın sultanı Şahriyar karısının sadaksizliğine şahit olduktan sonra hiçbir kadına güvenememiş ve pek çok kez evlendikten sonra tüm eşlerini bir bahane bularak öldürtmüştür. Sultanın sarayındaki görevlilerden birisinin kızı olan Şehrazat bir plan yaptıktan sonra ülkenin kızlarının katledilmesine son vermek isteyerek Şahriyar ile evlenmek için gönüllü olmuştur. Kız evliliklerinin ilk gecelerinde sultana bir masal anlatmak istediğini söyleyerek saatler süren ama heyecanını hiç kaybetmeyen öyküleri birbiri ardına sıralarken masallarını en can alıcı yerinde keserek ertesi gün devam edeceğini bildirerek sultanı merak içerisinde bırakmıştır. 1001 gece süren bu masal maratonunun sonunda kız Şahriyar'ın kadınları katletme huyundan kurtulmasını sağlamıştır. Öyküden ilham alan Rus besteci Nikolay Rimsky-Korsakov 1880'de Şehrazat isimli senfonik bir süit, 1898'de Fransız besteci Maurice Ravel'de aynı isimli bir beste yapmıştır.

ŞEHRİVER [Pers Mitolojisi] Madenlerin koruyucusu olduğuna inanılan bir ruhun adıdır.

ŞEKİL DEĞİŞTİRENLER Hayvan formuna bürünebilen insan benzeri varlıklar olup, dünyanın neredeyse her köşesinde pek çok halkın masal ve efsanelerinde bahisleri geçmektedir. Eski Yunan'da insanların kendilerini kurt farz ederek önlerine geleni parçaladığı psikolojik durum olan lykanthropy (lykoi "kurt" + anthropos "insan") bu formata girmemekle birlikte bu tür öykülerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Böylece Kuzey Amerika, Avrupa ve Kuzey Asya'da kurt, Afrika'da sırtlan veya leopar, Güney Asya'da ise kaplan şekil değiştirebilen insanımsı varlıkların büründüğü tehlikeli formlar olarak ortaya çıkmış, kurt adam veya kurdun yaşamadığı bölgelerde diğer yırtıcı hayvan formlarının öyküleri oluşmaya başlamıştır. Kurt dışında sık rastlanılan dönüşüm formu

tilki olup, öykülerine daha çok kadın olarak Avrupa'da ama özellikle Japonya ve Çin'de rastlanmaktadır. Japonya'da insanımsı kitsune (tilki) ve tanuki (köpek) karakterleri Avrupa'daki kurt adam inanışına tamamen zıt özellikler göstermekte, bunlar insandan hayvana değil hayvandan insana dönüşebilen değişkenler olarak görülmektedir. İskandinavya'da ise ayı öykünen vahşi hayvan olarak görülmüş olup, eski çağlarda ayı postu giyerek savaşa katılan savaşçıların varlığı bir yana günümüzde "ayı" kelimesiyle ilişkili Bern, Bernd, Bjarki, Bera ve Björn isimleri bile bu inanışın devamı niteliğindedir. Benzer şekilde Kral Arthur'un adının bile Keltçe ayı anlamına gelen *airth* kelimesinden doğduğu sanılmaktadır. Orta Asya'da yırtıcı hayvanların değil daha çok kuş ve geyik gibi hayvanların formuna bürünülmekte olup bu varlığa *kabulgak*, *kabulgan, hubılgan* olaya ise *dona dürünme* adı verilmektedir.

Denizci toplumlarda ise deniz hayvanlarına özellikle memelilere dönüşüm motifine rastlanmakta olup, İzlanda ve İskoçya folklorunda yer alan insanlarla evlendikten sonra yeniden denize dönen fok-insan Selkieler bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Kelt folklorunda yer alan *Kelpiler* ise benzersiz ve hayali bir deniz canlısı olup, at ile insan karşımı yaratıklardır. Hindistan'dan İskandinavya'ya dek yaygın bir değişken formu *dasu* kuşları ama özellikle kuğular olup özellikle kadınlara yakıştırılmaktadır. Japonya'nın dağlık ormanlarında yaşayan uzun büyük burunlu Japon cini *Tengu* veya ayrıca insan ve kedi formlarında görünen kaniçen iblisler gibi insan ve hayvan formlarına girebilen çeşitli varlık ve tanrıları yukarıdaki tanımlanan gruplardan özenle ayırmak gerekir.

Ortaçağ Avrupa'sında şekil değiştirmek şeytani bir meziyet olarak görülmekle birlikte Aarne–Thompson masal sınıflandırmasında 301 sayılı masal tipinde insan hayvan birlikteliğinden doğan ve her iki forma da bürünebilen kahramanların varlığı açık olarak görülmektedir.

ŞELARDİ [Anadolu Mitolojisi] Urartu ay tanrıçasının adı olup, Babil ay tanrısı Sin'in karşılığıdır. Ermeni dilbilimci Nicholas Adontz (1871-1942) tanrıçanın adının sielea (kadın, kız kardeş) ve ardi (güneş) kelimelerinin birleşiminden oluştuğunu iddia etmiştir.

ŞEREF ELİ Avrupa'da ama özellikle İngiltere'de kara büyü amaçlı kullanmak için idam edilmiş bir katilin cesedinden gece yarısı kesilen sağ eline verilen isim olup, daha çok evlerde kandil olarak kullanılır "Ölü adam mumluğu" adıyla da bilinmekteydi. Kesilen elin bastırılarak kanı iyice akıtıldıktan sonra toprak bir çömlekte 2 hafta bekletilmekteydi. Sürenin sonunda çanaktan çıkarılan elin üzeri güvercinotu ile kaplandıktan sonra güneşte veya bir fırında kurutulmaktaydı. Şeref elini gören herkesin derin bir uykuya dalacağına inanılmaktaydı. Almanya'da "Hırsız Işığı" adıyla bilinen Şeref Eli katil ve hamile bir kadının doğmamış çocuğunun elinden yapılmaktaydı. Kadın öldürülünce cesedin içindeki çocuğun parmakları gizlice kesilmekte İngiltere'deki gibi görenleri derin uykuya sokmak amacıyla kullanılmaktaydı.

ŞEKİNAH [Yahudi Mitolojisi] Tanrının yeryüzündeki varlığını tanımlamak için kullanılan bir terim olup, İbranice 'ortaya çıkma', 'var olma', "hayat sürme" anlamlarına gelmektedir. Talmud'a göre insan duyuları Yehova'yı (YHWH) idrak edebilecek güce sahip olmamakla birlikte onun şekinahını duyup, görüp, hissedebilmektedir. Kabala ise Yehova ile Şekinahın tasavvufi evliliğinden bahsetmekte olup, bazen bir başka önemli dişil figür olan Matronit ile de birleştirilmektedir.

ŞEM [Yahudi Mitolojisi] Nuh'un en büyük oğlu olup, sel tufanının ardından Şemitler ya da Semitler adlı soyu dünyaya yayılmıştır.

ŞEN 1. [Çin Mitolojisi] Çince tanrı, tanrılaştırılmış insan ve diğer ilahi varlıkları tanımlamak için kullanılan terim olup, Japonca karşılığı "kami"dir.

Horos'un pençeleri arasında Şen. Louvre (Blanchard, 2004 WP)

2. [Mısır Mitolojisi] İnsan ölümsüzlüğünün sembolü olup Nil kıyısında Osiris onuruna düzenlenen yıllık bir festival sırasında insanlarca taşınmaktaydı. Şen yüzüğü olarak da bilinen sembol bir daireye ile ona teğet geçen bir çizgiden oluşmakta, genellikle şahin tanrı Horus'un pençelerinde taşınırken tasvir edilmekteydi.

gŞEN LHA OD DKAR [Tibet Mitolojisi] Bon dininde "beyaz ışık tanrısı" olarak da bilinen, bilgeliğiyle ünlü bir tanrının adıdır.

ŞEN NUNG [Çin Mitolojisi] Sabanı keşfetmiş, insanoğluna tarımı ve ormanlardan faydalanmayı, şifacılığı öğreten kültürel kahraman, şifa ve sıcak rüzgârların tanrısının adıdır. "Kutsal tarımcı" olarak da bilinip, öküz başlı bir insan formunda tasvir edilen Şen Nung'un hâkimiyeti Çih Sung adlı yağmur tanrısının ortaya çıkmasıyla bitmiştir.

gŞEN RAB [Tibet Mitolojisi] Bon dininin kurucusu kabul edilen tanrının adı olup, lotus pozisyonunda oturup sağ elinde swastika sembolü taşır formda tasvir edilmekteydi.

ŞEN Yİ [Çin Mitolojisi] Elinde güneş tutar formda tasvir edilen güneş tanrısının adı olup, "kutsal okçu" olarak da bilinmekteydi. Söylen-

ceye göre bir zamanlar on tane güneş yeryüzünü sıcaktan kavururken Şen Yi okuyla bunların dokuzunu vurarak düşürmüş geri kalan tek güneşin de efendisi olmuştur. Şen Yi eril yang karısı Heng E ise dişil yin ilkesi ile özdeşleştirilmektedir.

ŞENTAİT [Mısır Mitolojisi] İnek formunda bir tanrıçanın adı olup ölülerin koruyucularından birisi kabul edilmekteydi. Zamanla bereket ile ilişkilendirilen tanrıça sonradan İsis ile birleştirilmiştir.

ŞEOL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te yeraltında ölülerin bulunduğu yer anlamında kullanılan (Tekvin 42:38, Yeşeya 14:11, Danyal 12:2, Eyüp 10:21, 22, 17:16) terim ama Hıristiyan cehenneminden farklı olarak iyi ya da kötü ruhların cezalandırılmadan gölge formunda yaşadığı mekân olarak düşünülmüştür. Şeol bu anlamda Babillilerin Aralu, Yunanlıların Hades adını verdiği ölüler dünyaları ile benzerlik göstermektedir. Şeol, Kral James incilinde yanlışlıkla cehennem anlamında çevrilmişse de sonradan standart incillerde kelime Şeol veya Hades olarak düzeltilmiştir.

ŞERİ ile HURRİ [Anadolu Mitolojisi] İklim tanrısı İşkur veya Teşub'un yoldaşları olan kutsal boğalar olup adları "gündüz" ve "gece" anlamlarına gelmekteydi.

ŞERKANO [Çingene Mitolojisi] Kalderaş halkının inanışında Tanrının insanın gücünü sınamak için evrenin yaradılışı sırasında yarattığı yılanın adı olup, adına her ilkbahar mevsiminde 'Yılan günü' adlı festival düzenlenmektedir.

Vişnu ile Lakşmi Şeşa üzerinde, (V&A Museum, 1870)

ŞEŞA [Hint Mitolojisi] Nagaların bin başlı yılan formundaki efsanevi kralı olup, Mahoraga (büyük yılan), Ananta (sonsuz), Adişeşa ve Şeşanaga adlarıyla da bilinmektedir. Bhagavata Purana'ya göre başlangıçta var olan varlıklardan birisi Narayana'nın avatarı olan kral Puranalarda Balarama, Laxmana ve Sankarşana lakaplarıyla da anılmıştır. Başlığında tüm gezegenleri tutarak evrenin dengesini koruyan Şeşa aynı zamanda yaratılışı süresince Vişnu'nun uyuması için yatak görevi görmüştür. Her çağın sonunda Şeşa ateş kusarak tüm yaratılanları yok etmiş ardından yeni bir çağ başlamıştır.

ŞESANAGA [Hint Mitolojisi] Başlangıç okyanusunda yüzen dev yılanın adı olup, aynı zamanda Naga adlı bin başlı yılan halkının kralıydı.

ŞEŞMU [Mısır Mitolojisi]] Ölüler Kitabı'na göre Osiris'in yardımcılarından birisi olan zeytinyağı ve şarap tanrısının addır. Şeşmu, kıtlık zamanında iyilere şarap sunup, kötülerin başını zeytin presinde ezmekteydi.

ŞEYH ALİ Bkz. Ali (2)

ŞEYTAN İbrahimi dinlerde insanlık ve Tanrı'nın düşmanı olan kötü ruhlara verilen isim olup, İslam ve Hıristiyanlıkta Cehennemi yöneten, iblisleriyle birlikte günahkârları cezalandıran insanları kötülüğe teşvik ederek, Tanrı'ya karşı insan ruhuna egemen olmak için kavga eden doğaüstü güçlere sahip bir varlık olarak tasvir edilmiştir.

Kökler

Şeytan kavramının evriminde insanoğlunun açıklayamadığı her tabiat olayını, hastalık ve talihsizlikleri kötülükle özdeşleşmiş doğaüstü varlığa atfetme ihtiyacı etkili olmuş olmalıdır. Dahası insanlara acı çektirmek, onları doğru yoldan ayırarak kötülük yapmaya teşvik etmek amacıyla çeşitli hayvanların hatta güzel kadın kılığına giren bir varlık olarak Şeytan ilkel hilebaz (trikster) karakterlerin de halefidir. Mısır mitolojisinde kötülük ile özdeşleştirilen tanrı Seth, iyi Horus ile savaştıktan sonra çöle sürülerek cezalandırılmış olup efsanesi bir şekilde Yahudi toplumunca benimsenmiş, İbranice Satan (komplocu) kelimesi de Latince ve diğer Batı dillerine geçmiştir.

Yahudilikte

Eski Ahit'in Eyüp kitabı bölümünde peygamber Eyüp'ün Şeytan'ın elinde yargılanışını, arkadaşlarıyla acılarının kökenini ve doğasını tartışmasını, Tanrı için mücadele edişini ve Tanrı'nın ona verdiği cevabı kapsayan hikâyeleri anlatılırken Şeytan cennet katında Tanrı'nın yanında duran, insan hareketlerini inceleyip insanların günahlarını ifşa eden semavi bir varlık olup, kötüden ziyade muhalif olarak tasvir edilmektedir. Bununla birlikte Yahudiliğin tarihsel gelişimi sırasında Yahudiler karşılaştıkları putperest halkların kültürlerinden etkilenirken Şeytan kavramı zamanla kötü ile özdeşleşmiş Yeni Ahit'te bu cennetten kovulmuş isyankâr melek, tüm kötülüklerin kaynağı ve tüm iblislerin liderine dönüşmüştür (Matt. 12:24–28).

Hristiyanlıkta

St. Thomas Aquinas, Eyüp Kitabı yorumunda Şeytan ile Behemoth'u özdeşleştirirken, dişi (succubus) veya erkek (incubus) formlarına bürünerek insanlarla ilişkiye girerek normal insanlardan daha kurnaz ve kötü ruhlu insanların doğmasına sebep olduğunu kaydetmiştir. Dante'nin İlahi Komedyası dâhil Ortaçağ Hıristiyan düşüncesinin hatta Luther gibi reformcuların da Şeytan'ı aynı paralelde düşündüğünü ve özellikle Şeytan'ın bedensel varlığının, iblisler veya cadılar aracılığıyla insanoğlunun gündelik yaşamı üzerindeki etkisine odaklandıklarını söylemek mümkündür.

İslam'da

İslam bir ölçüde Hıristiyanlarla benzer bakış açısına sahip olup, Allah'ın huzurundan kovul-

ması Araf suresinde anlatılan Şeytan insanları dinden caydırmaya çalışan melek türünden bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Ayrıca çeşitli türleri bulunup, 40 ordu oluşturan 600 bin cinin Şeytan'ın çocukları olduğuna inanılmaktaydı. Bir söylenceye göre Şeytan diğer iblisleri yumurtlamış bir başkasına göreyse ise Allah sadece şeytanı yaratmakla kalmamış ona eş olarak bir de kadın yaratmıştır. Bu kadının 3 yumurtasında çirkin, pislikle beslenen ve güneşten kaçan diğer şeytanlar ortaya çıkmıştır. İslami söylencelerde Kral Süleyman'ın cinleri gören ilk insan olduğu, sihirli yüzüğüyle bu iğrenç görünümlü yaratıkları kendine bir tapınak inşa etmeye zorladığından bahsedilmiştir. Şeytanların en tehlikeli grubu İfritler adıyla bilinmekte olup, Arap folklorunda bunların katledilen insanların yeryüzüne kalan ruhları olduğuna dair bir inanış kaydedilmiştir.

ŞEYTAN AYETLERİ Sofu Müslümanlarca Garanik olayı adıyla küfür/uydurma kabul edilen bu söylence 10. Yüzyılda yaşamış Arap tarihçi Ebu Cafer el-Taberî'ye göre (27/187-188) şöyledir; Muhammed, Kureyş kabilesinin de yaşadığı Mekke halkını İslam'a geçirebilmek için Mekke'de büyük saygı görüp Kabe'de putları bulunan Al-Lat, Uzza ve Manat'tan oluşan üç tanrıçaya saygı duyduğunu –Şeytan'ın diline düşürmesiyle- Necm suresinde "Bunlar yüce kuğu/turna (garanik) kuşlarıdır ve elbette onların şefaatleri umulur" sözleriyle ifade etmiştir. Kureyş kavmi bu sözleri duyunca secde eden peygamber ile birlikte secde etmişse de Cenab-ı Allah, Peygamber'e, "Benim indirmediğim şeyi söyledin!" deyince Muhamemd üzülüp, Allah'tan korkmuş, Necm Suresinin 19-20. ile 21-23. Ayetleri arasında bulunduğu iddia edilen yukarıda bahsi geçen sözler nesh edilmiş yani Kuran'dan çıkarılmıştır. Hint asıllı İngiliz yazar Salman Rüşdi'nin 26 Eylül 1988'de İngiltere'de basılan Şeytan Ayetleri (The Satanic Verses) isimli romanı bu söylenceyi dünya gündemine getirince Pakistan, Malezya ve İran gibi bazı İslam ülkeleri yazar ve eserine büyük tepki göstermiş, hakkında Ayetullah Humeyni tarafından ölüm fetvası verilen yazar 2007 yılında İngiltere kraliçesi tarafından şövalyelik nişanıyla ödüllendirilmiştir.

ŞEYTANIN ATLARI [Bask Mitolojisi] Cantabria bölgesinde Şeytanın, cinler tarafından sürülen yedi farklı renkte (kırmızı, sarı, portakal, sarı, beyaz, siyah, yeşil, mavi) kanatlı atının adıdır. Kırmızı at en güçlüleri olup liderleridir. İnsanlara uğur getiren dört yapraklı yoncaları gece boyunca toplayıp yok etmekle görevlendirilmişlerdir.

ŞEYTANLA ANLAŞMA Yahudi-Hıristiyan inanışında insanların dünyevi işlerinde yardım alma karşılığında Şeytan ve diğer iblislerle anlaşma yapabildiği düşünülmekte olup, özellikle Avrupa folklorunda bu konuyu işleyen çok sayıda öykü bulunmaktadır. Norveçli bir demircinin Şeytanla anlaştıktan sonra Tanrı ve Aziz Peter'in de yardımıyla Şeytan'ı faka bastırmasını konu alan "Demirci Ustası" masalı bu türe örnek olarak gösterilebilir. Demirci mesleğinde ilerlemek için Şeytan ile 7 yıllık bir anlaşma yapmış, gerçekten de ustalığı artınca dükkânının kapısına "Burada ustalar ustası bulunuyor" yazdırmıştır. Aziz Peter kendisini alçakgönüllü olması konusunda uyarınca ona 3 dileğinin kabul olması karşılığında sözünü dinleyeceğini bildirmiştir. Bu dilekler şöyledir: Bahçedeki armut ağacına çıkan birisi kendisinin yardımı olmadan aşağı inemeyecek, demircinin sandalyesine oturan yine kendisinin isteği dışında ayağa kalkamayacak ve demircinin demirden yapılmış cüzdanına giren herhangi bir şey onun isteği dışında dışarı çıkamayacaktır. Dilekleri kabul olan demirci 7 yıl sonra anlaşma süresi dolduğu gün Şeytan tarafından yayına alınmak üzere ziyaret edilmiştir. Demirci Şeytan'a armut ağacına çıkıp lezzetli ve olgun armutlardan yiyebileceğini söyleyince Şeytan ağaca çıkmışsa da adamın dileği yüzünden aşağı inememiş, 4 yıl boyunca ağaçta kalmıştır. Demirci sonradan Şeytan'ın aşağı inmesine izin verince yorulan iblisi sandalyeye oturtmuşsa da Şeytan'ın izni olmadan kalkamadığı için 4 yıl da böyle kazanmıştır. Sonunda Şeytan adamı beraberinde götürmeye kalktığında demirci Şeytan'a insanların Şeytanların istediği boyuta inebildikleri söylencesinin doğru olup olmadığını sorup, cüzdanına sığabilecek kadar küçülebileceğini göstermesini ister. Şeytan demir cüzdana girince usta tarafından ateşe atılmış ve ustayı beraberinde götürmemeye söz verene dek orada bırakılmıştır.

Polonyalı bir keşişin Şeytan'a ruhunu sattıktan sonra süresi dolduğunda son isteği olarak bir gün içerisinde Şeytan'dan kilise ile tabut yapmasını istemesi, Şeytan zamanında başaramayınca kendini kurtarması benzer temayı işleyen başka bir masaldır. Grimm Kardeşlerin "Ayı postu" öyküsü, "Jack Şeytan'ı nasıl dövdü" adlı Afro-Amerikan masalı, "Şeytan ile Tembel Adam" adlı Kanada masalı da yine insan-Şeytan anlaşmasını konu almaktadır.

ŞEYTAN BOYNUZLARI Antik Yunan kökenli, İtalyan yarımadası ve Akdeniz dünyasına yayılmış kaba bir el hareketi olup kötülüklerden koruma, şeytanı kovma niyetinde yapılmakta, İtalyanca Mano Cornuta (boynuzlu el) adıyla bilinmekteydi. İşaret ve serçe parmaklar gergin tutulurken orta iki parmak başparmakla sıkıştırılarak boynuza benzer bir görünüm ortaya çıkmaktadır. 1960'lı yıllarda müzisyen James Dio'nun İtalyan kökenli büyükannesinin sokakta yürürken insanlara bu işareti yaptığını görüp sahnede kullanmasından sonra Mano Cornuta Heavy Metal gruplarınca şeytani bir sembol ilan edilip sahiplenilmiştir.

ŞEYTAN ÇIKARMA Ayin, dua ve büyü ile kötü ruh ve iblisleri kovma işinin adı olup, tüm din ve kültürlerinde pratiği yapılmıştır. Bkz. Egzorsizm

ŞEYTAN TARAFINDAN ELE GEÇİRİLME Kilisenin dindışı her türlü düşünceyi yasaklayıp toplum üzerinde telkine dayalı baskı kurduğu Ortaçağ Avrupa'sında baskı altındaki insanlarda

görülen, kilise ve dini sembollere karşı bilinçaltında biriken öfkenin sara benzeri nöbetlerle dışa vurumunu yansıtan krizlerin adıdır.

Şİ KİNG [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel kitabından üçüncüsü olup "Övgü kitabı" anlamına gelmekte, 305 şiir ihtiva etmekteydi.

Şİ-RYO [Japon Mitolojisi] Geceleri etrafta dolaşan bir hayaletin adıdır.

Şİ-VANG-MO [Çin Mitolojisi] Ölümsüzlük iksirini Himalayaların doruğunda sakladığına inanılan iyilik tanrıçasının adıdır.

ŞİÇİ FUKUJİN Bkz. Yedi şans tanrısı

ŞİDA MATUNDA [Afrika Mitolojisi] Tanzanya'da yaşayan Nyamwezi halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

ŞİK [Arap Mitolojisi] İslam öncesi inanışında yarı iblis yarı insan olarak düşünülen, alnının ortasında tek bir gözü bulunan ve yolculara musallat olan cinlerin adı olup, insanlarla birleşerek Nasnasların doğmasına sebep olmaktaydılar.

ŞİKO-ME [Japon Mitolojisi] Küfür, kaza, salgın hastalık, yoksulluk, talihsizlik gibi insanları etkileyen felaketlerin kişileştirilmiş formu olup, Yomi-T'su-Kuni (karalık yer) adı verilen yeraltı dünyasında yaşadıklarına inanılmaktadır.

ŞİKTUR [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında yaratıcı tanrının işlerini küçümseyip baltalamaya çalışan şeytani bir karakterin adıdır.

ŞİMİGİ [Anadolu Mitolojisi] Hurri güneş tanrısının adı olup, Urartu panteonunda Sivini, Hitit panteonunda İştanu adlarıyla bilinmektedir.

ŞİMON [Yahudi Mitolojisi] İsrailoğulları'nın atalarından, Yakup'un 12 oğlundan birisi olup, aynı zamanda 12 İsrail kabilesinden birisinin de adıdır.

ŞİMŞEK Neredeyse tüm kültürlerde şimşek ve gök gürültüsü doğanın tanrıların kontrolündeki korkunç gücünün sembolü olarak görülmüştür.

1. [Türk Mitolojisi] Anadolu Türkmenleri özellikle Tahtacı ve Yörükler, gök gürlemesi ve şimşek çakmasını gökyüzünde melekler ile zebanilerin arasında çıkan kavgaya bağlamaktaydı. İslam öncesi inançlarında ise şimşek diğer kültürlerdeki gibi Tanrının kızgınlığına bağlanmaktaydı.

2. [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının elinde çift taraflı baltayla tasvir edilen Şango, Kongo'da yaşayan Bakva halkının Djakomba ve Tanzanya'da yaşayan Turkana halkının Agipie sadece şimşek ve gök gürültüsü tanrılarıydı. Çiuta, Katonda, Kwoth, Ngai, Umvelinqangi, Unkulunkulu ve Xu adlı yaratıcılar ise gerektiğinde insanları gökyüzünden cezalandırmak için şimşek gibi göksel güçleri kullanan büyük tanrılar olarak görülmekteydi.

3. [Yakındoğu Mitolojisi] Hurri tanrısı Teşub, Babil-Asur tanrıları Adad, Bel ve Marduk şimşek ile ilişkilendirilmekteydi.

4. [Anadolu Mitolojisi] Hitit/Luwi tanrısı Tarhunt şimşek ile ilişkilendirilmekteydi.

5. [Yunan Mitolojisi] Zeus, Astrape ve Bronte

6. [Roma Mitolojisi] Jüpiter, Summanus

7. [Kelt Mitolojisi] Taranis, Ambisagrus, Loucetios

8. [İskandinav Mitolojisi] Thor

9. [Slav Mitolojisi] Perun

10. [Baltık Mitolojisi] Perkunas

11. [Fin Mitolojisi] Ukko veya Perkele

12. [Etrüsk Mitolojisi] Aplu

13. [Germen Mitolojisi] Donar

14. [Çin Mitolojisi] Feng Lung, Wen Zhong

15. [Mısır Mitolojisi] Set

16. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Haokah, Şimşek Kuşu

17. [Aztek Mitolojisi] Xolotl ve Tlalok

18. [Maya Mitolojisi] Khaak

19. [İnka Mitolojisi] Apokatequil

20. [Aborijin Mitolojisi] Mamaragan

21. [Polinezya Mitolojisi] Haikili, Tawhaki, Kahai, Te Uira, Nan Sapwe, Whaitiri, Tawhirimatea

ŞİMŞEK ARABASI [İskandinav Mitolojisi] Tanngrisnir ve Tanngnjóstr adlı iki büyülü keçi tarafından gökyüzünde çekilen Thor'un savaş arabasının adıdır.

ŞİMŞEK KILIÇ [Türk Mitolojisi] Köroğlu kendisine şimşeğin oluşturduğu bir cins demirden öylesine bir kılıç yapmıştır ki inanışa göre kınından bile çıkarmadan hasmını kesme gücüne sahipti.

ŞİMŞEK KUŞU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey Pasifik sahili boyunca yaşayan halkların inanışında şimşeği sembolize eden, gözlerinden yıldırım çıkaran dev bir kuş olup, gökyüzünde uçarken görülmesinin sadece yağmur değil savaş da getireceğine inanılmaktaydı. Bkz. Rok

ŞİN EQİ UNİNNİ [Mezopotamya Mitolojisi] 19. yüzyılda Austen Henry Layard tarafından bulunan Akadca çiviyazısı tabletlerde adı geçen ve Gılgamış destanını yazıya döktüğü sanılan ozan böylece tarihin anonim olmayan ilk yazarı unvanına sahip olmuştur.

ŞİNDA [Japon Mitolojisi] Hokkaido adasında yaşayan Aynu halkının bereket tanrısının adıdır.

ŞİNE-TO-BE [Japon Mitolojisi] Rüzgâr tanrısı Şine-Tsu-Hiko'nun karısı olan yağmur tanrıçasının adıdır.

ŞİNE-TSU-HİKO [Japon Mitolojisi] Şine-To-Be'nin kocası olan rüzgâr tanrısının adıdır.

ŞİNTO Taoizm etkisiyle Japonya'da gelişmiş tabiat güçlerinin tanrılaştırılması prensibine dayanan bir dinin adıdır. Çince 'Şen Tao' kelimesiyle ilişkili Şinto dininin Japonca tam adı Kami-Nomiçi olup 'Tanrıların yolu' anlamına gelmektedir.

Tarihçe

Herhangi bir kurucusu olmayı en az MÖ 7. Yüzyıla dek eskiye dayandırılabilen Şintozim kami adıyla bilinen doğa güçleri, oluşum ve nesneleri temsil eden çok sayıda tanrının varolduğu bir tabiat dinidir. Japonya Budizm'in girmesinin ardından MS 8. yüzyılda Budist ve Şinto tapınakları her iki din tarafından ortak kullanılacak denli bütünleşince Şintoizm özünü önemli ölçüde yitirmiştir.

Şintoizm'in geçirdiği safhalar üç devrede incelenmektedir:

1. MÖ 7. Yüzyıl – MS 552 Budizm'in Japonya'ya gelişine dek geçen mitolojik dönem

2. M2 6-9. Yüzyıllar arasında Budizm – Şintozim arasında rekabet dönemi

3. Budizm'in üstünlük kazanmasından itibaren 1868 reformlarına dek geçen dönem

Günümüzde Japonya'ya nüfusunun dörtte üçü Budist, dörtte biri Şinto olmasına karşın Japon İmparatoru Şintoizm'in ruhani lideri kabul edilmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında savaştan yenik çıkıp silahsızlandırılan Japonya'nın militarist eğilimine son vermek isteyen ABD'nin baskısıyla Japon feodal kültürünü yansıtan Şinto uygulama ve öğretilerinin uygulanmasına son verilmiş, Şinto Japon devletinin resmi dini olmaktan çıkarılmıştır.

İnanç

Şinto kozmolojisi başlangıçta üç dünyadan oluşmakta diğer Kuzey Asya halkları gibi gökyüzünde (Takamanohara) tanrılar, orta dünyada (Nakatsukuni) yeraltında (Yomi) ise ölülerin yaşadığına inanılmakta, cennet Tokoyo'nun ise denizin ötesinde olduğu düşünülmekteydi. Çin kültürünün de etkisiyle öncesinde kabile bazında olan efsaneler Temmu (672–687) yaşanan ulusal bütünleşmeyle paralel olarak tüm ülkeye yayılmış, MS 8. yüzyılda yazılan yaratılış söylenceleri ve tanrılar hakkında detaylı bilgiler veren Kojiki ve Nihongi adlı Şinto adlı kutsal kitaplar milli din ve kültürün oluşumunu hızlandırmıştır. Şinto dininde Japon adalarınının ve diğer tabiat tanrılarının aynı zamanda kardeş ve karı-koca olan Gökyüzü tanrısı ile Yeryüzü tanrıçasının (İzanagi ile İzanami) çocukları olduğuna inanılmaktadır. Şinto dininde tüm tanrılara eşit saygı gösterilmekle birlikte hepsinin üzerinde bulunup Japon halkının da atası sayılan güneş tanrıçası Amaterasu'nun yeri farklıdır. Ay tanrısı Tsukiyomi no Mikoto ile yeraltı tanrıçası Susanowo'nun oğlu (dolayısıyla Ameterasu'nun torunu) Ninigi no Mikoto'nun torunu Jimmu Tenno Japonya'nın ilk imparatoru kabul edilmekte böyle kraliyet ailesi tanrı soyundan gösterilmektedir.

Bir iddiaya göre Japonya'da 8 milyon kami olup, doğa ruhları dışında her meslek sahibin de tapındığı koruyucu tanrılar bulunmakta inanışa göre tüm kamiler kendilerine yiyecek, içecek veya eşya gibi ikramlar yapılmasından mutluluk duymaktadır. Japonya'da sayıları yüz bini bulan ve tanrıların ikamet ettiğine inanılan tapınaklara pagoda adı verilmektedir. Hafif malzemeden inşa edilen küçük yapılar olan pagodalarda Şinto ayinleri tertiplenmektedir.

ŞİPTUM [Mezopotamya Mitolojisi] Akad efsanelerinde bahsi geçen bir çeşit büyünün adıdır.

ŞİT [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te tekvin bölümünde bahsi geçen, Âdem'in Habil ile Kabil'den sonra üçüncü oğlu ve ikinci peygamberin adıdır.

ŞİTATERA HİME [Japon Mitolojisi] Yeryüzü tanrısı Okuni-Nuşi'nin kızı ve Ame-No-Vakahiko'nun karısı olan bir tanrıçanın adıdır.

ŞİTENNO [Budist Mitolojisi] Dört ana yönün koruyucu krallarının adı olup, Japonya'yı da kötü ruhlara karşı koruduklarına inanılmaktadır. Hint kökenli, Hindistan'da Lokapala adıyla bilinen bu tanrılar aynı zamanda Japon imparatorlarınca yaptırılan tapınakları da korumaktaydı. Bunlar:

1. Jikoku 'doğu'

2. Komoku 'güney'

3. Bişamon 'kuzey'

4. Zoço 'batı'

ŞİTİ DAMA [Japon Mitolojisi] Ölmüş bir atanın oval kırmızı bir top formunda başıboş dolaşan ruhunun adıdır.

ŞİTTA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Birmanya'da yaşayan Kaçin halkının inanışında ay tanrısının adıdır.

ŞİVA [Hint Mitolojisi] Hindu inancında Trimurti adı verilen büyük tanrılar üçgenindeki tanrılardan birisinin adı olup, Brahma 'yaratıcı', Vişnu 'koruyucu' iken Şiva 'yıkım ve rejenerasyondan sorumludur. Vişnu inancı Kuzey Hindistan'da İndus vadisindeki Aryanlara dayanmakta olup, Vedik dönemde fırtına, şimşek ve yangın gibi doğanın yıkıcı gücünün kişileştirilmiş formu olan *Rudra* epik dönemde Şiva'ya dönüştürüldüğü sanılmaktadır. Şaivitler, Şiva'nın nihai gerçek olduğuna inanırlarken Smarta mezhebinde tanrının 5 başlangıç formundan birisi kabul edilmektedir.

Sembolü *lingam* adıyla bilinen fallik obje olup, Nandi adlı bir öküze binen tanrı, Kailaşa dağının zirvesinde münzevi bir hayat yaşayan bilge bir yogidir. Şiva, Parvati'nin (Devi) eşi olup, tanrıçadan Ganeşa ve Kartikeya adlı iki oğlu ve Aşoka Sundaria adlı bir kızı vardır.

Hint sanatında çoğunlukla derin meditasyon yaparken, karısı Devi ile birlikte Tandava dansını yaparken veya iblisleri öldürürken üç gözlü, beş yüzlü ve dört kollu korkunç bir yaratık olarak tasvir edilmektedir. Alnının ortasındaki üçüncü gözü yüzünden Triloçana (Üç Gözlü) adıyla da bilinen tanrı aynı zamanda okyanusun çalkalanması sırasında oluşan zehri içtiği için boynu maviye boyandığından Nilakantha (Mavi Boyunlu), Mahavişnu gibi puranalarda ise Paramatman (En önemli ruh) olarak adlandırılmıştır.

Şiva, Mahabharata'da en önemli tanrı olarak gösterilen Vişnu'nun ardında yer almakla birlikte Harivamşa'da iki tanrı eş seviyede görülmüştür. Destanda dağlı kılığına girerek Arjuna'ya silahlarını veren tanrının kendi silahı *trişula* adlı verilen üç uçlu mızraktır. Şiva'nın yıkıcı ve kara görünümleri Ugra (Şiddetli), Mahakala (Ölüm) ve Bhairava, yardımsever görünümleri ise Mahayogin (Büyük yogi) ve Nataraja (Dansın kralı) olarak adlandırılmaktaydı. Eril ve dişil özellikleri birlikte taşıyan Ardhanarişvara da Şiva'nın bir formuydu. Şiva, Seylan adasında İşvara adıyla da bilinmekteydi.

ŞİVA NATARAJA [Hint Mitolojisi] Dans etmesi evrendeki tüm hareketlerin sebebi olarak görülen Şiva'nın yorgun evreni yaptığı kıvrak hare-

ketlerle yıkarak Barahma'ya yeniden yaratma fırsatı vermesidir.

Dans sırasında yaratılış "davul", yıkım "ateş", koruma "el hareketi", cisimleşme "ayağın yere koyulması", kurtuluş ise "ayağı havada tutma" figürleri ile sembolize edilmekte ayrıca tanrının kol ve boynu etrafındaki kobralar da Şiva'nın diğer tehlikeli varlıklara tahakkümüne dolayısıyla gücüne atıfta bulunmaktadır.

Şiva Nataraja

ŞİWİNİ [Anadolu Mitolojisi] Urartu güneş tanrısının adı olup, Hurrilerce Şimigi olarak bilinmekteydi.

ŞKA-BAVAS [Baltık Mitolojisi] Mordvin halkının inanışında gök tanrının adıdır.

ŞKİ-PAS [Baltık Mitolojisi] Mordvin halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

ŞODEN [Japon Mitolojisi] Fil formunda tasvir edilen Vedik bilgelik tanrısı Ganeşa'nın Japonya'daki adıdır.

ŞODO ŞONİN [Japon Mitolojisi] Honşu adasındaki Nikko şehrindeki tapınağın kurucusu olan bir azizin adıdır.

ŞOJO [Japon Mitolojisi] Denizin dibinde yaşayan iyi huylu yaratıkların adı olup, kırmızı saçlı, pembe ciltli deniz yosunundan yapılma bir etek giymiş formda tasvir edilmekteydiler. 'Şiroi sake' adıyla bilinen ve iyi insanlar için şifa veren kötüleri zehirleyen bir içecek hazırlarlardı.

ŞOKİ [Japon Mitolojisi] Çin mitolojisindeki Zhong kui ile benzer öteki dünya tanrısının adı olup, 'Oni' adı verilen bir grup iblisin lideridir.

ŞOLMO [Moğol Mitolojisi] Buryat halkının inanışında kendi kendinin yaratıcısı olan insan görünümünde kötü bir ruhun adıdır. Bkz. Şudkher

ŞONEY [Kelt Mitolojisi] İrlanda ve Britanya'da ama özellikle Lewis adasında 19. yüzyıla dek balıkçılarca saygı gösterilen bir deniz tanrısının adıdır.

ŞOSŞU [Kafkas Mitolojisi] Abhaz halkının inanışında demircilik tanrısının adı olup, bu tanrıyı temsilen bir örs üzerine yemin edilmekteydi.

ŞOTOKU [Budist Mitolojisi] Siddharta'nın beden bulmuş formu olan bir Japon prensinin adıdır.

ŞOU-LAO [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte uzun yaşam ve şans tanrıçasının adı olup, uzun bir değnek ve su kabağından bir kap taşıyan koca kel kafalı bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi.

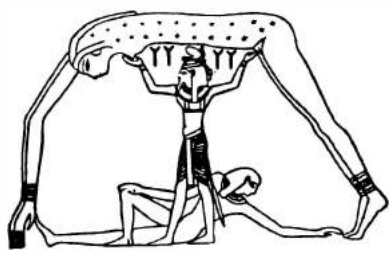
ŞÖKLİ MELİK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Kazan Bey tarafından öldürülen bir kâfir beyinin adıdır.

ŞRADDHA [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "iman" anlamına gelen terim Hinduların ataları için düzenlediği ayinlere verilen isim olup, aynı zamanda günde üç vakit (sabah, öğlen ve akşam) yakarılan bir tanrıça olarak kişileştirilmiş, Brahmananlarda Güneş'in veya Parajapati'nin kızı olarak düşünülmüştür. Hindu inancına göre oğul ölen ataları için kurban töreni düzenlenmezse ataların ruhu cennete ulaşamayıp, hayalet olarak yeryüzünde kalmaktadır.

ŞRAT [Slav Mitolojisi] Batı Slavlarının inanışında uçabilen ve ateş formunda görünen korkunç bir iblisin adı olup, muhtemelen Germen orijinli olup, Almanca scrato (Orman ruhu) kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ŞRİ Bkz. Sri

ŞTABAİ [Maya Mitolojisi] Mayaların dişi ve erkek cinler için kullandığı terim olup, geç dönemde sadece erkekleri baştan çıkararak mahvolmalarına sebep olan dişi cinler için kullanılmıştır.

Şu gökyüzünü (Nut) sırtlar pozisyonda tasvir edilmektedir

ŞU [Mısır Mitolojisi] Gökyüzü tanrısı ve havanın kişileştirilmiş formu olup, adı "boşluk" ve "kaldıran" anlamlarına gelmektedir. Heliopolis dokuzlusundan (Ennead) birisi olan Şu, Atum tarafından yaratılmış olup, aynı zamanda kız kardeşi olan Tefnut'un (nem) kocası, gökyüzü tanrıçası Nut ile Geb'in (yeryüzü) babası, Osiris, İsis, Seth ve Nephthys'in dedesidir. Şu, Tefnut gibi kimi zaman aslan çoğu zaman ise kafasında tüy bulunan yapma sakallı bir adam formunda tasvir edilmektedir. Şu, gökyüzünü elleriyle tutup kaldırarak yeryüzünden (Nut'u Geb'den) ayırmakta, bu yüzden Nut'u başının üzerinde taşır pozisyonda tasvir edilmektedir ki bu yüzden kimi yazarlarca Yunan mitolojisindeki Atlas ile karşılaştırılmıştır. Şu bu görevine yardımcı olmaları için ayrıca her çifti Nut'un bir eklemini tutan sekiz ölümsüz Ogdoad'ı yaratmıştır. Şu, Mısır'ı güneş tanrı Ra'dan sonra yöneten ikinci efsanevi kral olup, bu yüzden kimi zaman tanrıların babası olarak da anılmıştır. Şu hayat

(ankh), değişim ve dünyada sürekli tekrarlanan döngü ve olaylar ile özdeşleştirilmiş olup, rüzgârın bu tanrının ruhu (ba) olduğuna inanılmaktaydı. Şu sonradan Osiris ve Horus gibi tanrılar tarafından temsil edilmiştir.

ŞU HSİNG [Çin Mitolojisi] Tung Fang So adlı keşiş ölümünden sonra tanrılaştırılarak uzun yaşam tanrısı haline getirilmiştir. Güney kutbunun yaşlı adamı (Nan-ji Xian-weng) olarak da bilinen tanrı Çin sanatında beyaz yaşlı sakallı, yanında bir geyik bulunup, elinde bir veya birkaç şeftali taşıyan yaşlı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Söylenceye göre bir gün imparator Wu Ti gördüğü yeşil serçenin bir işaret olup olmadığını Tung Fang So'ya sorunca bilge imparatora şeftali tanrıçası Hsi Wang Mu'nun kendisine görüneceği kehanetini bildirmiştir. Gerçekten de bir süre sonra her biri yiyene 3 bin yıllık ömür veren şeftaliler yetiştiren tanrıça imparatora görünmüş ve şeftalilerinden 3 tanesini çaldığı iddiasıyla bilgeyi şikâyet etmiştir. Şu Hsing, Şu Xing Lao Tou-zi veya Şu Lao uzun yaşamın sembolü beyaz turna kuşu ile ilişkilendirilmekte, Japonya'da Tobosaku adıyla bilinmektedir.

ŞU LAO Bkz. Şu Hsing

ŞUABTİ Bkz. Uşebti

ŞUAYB [İslam Mitolojisi] Musa'nın kayınpederinin adı olup, Âdem'den sonra gelen on üçüncü peygamber kabul edilmektedir. Eski Ahit'te Yetro adıyla geçmektedir (Çıkış 3:1).

ŞUDDHODANA [Hint Mitolojisi] Gautama Buda'nın babası babasının adı olup, Kapilvastu'da yaşayan Şakya halkının MÖ 5. yüzyılda yaşayıp, adalet ve doğruluğuyla ünlenmiş kralıydı.

ŞUDKHER [Moğol Mitolojisi] Buryat halkının inanışında kötü huylu iblisler için kullanılan genel terimdir. Bkz. Şolmo

ŞUJA [Arap Mitolojisi] Orion takımyıldızına verilen isimlerden birisi, Arapça 'yılan' anlamına gelmektedir.

ŞUİ ÇİNG TZU [Çin Mitolojisi] 5 doğa gücünden (Wu Lao) birisi olan ve abanoz ağacı kabuğundan kıyafetler içerisinde tasvir edilen su ruhunun adıdır.

ŞUİ-GUAN [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte üç önemli tanrı olan Sanguanlardan birisinin adı olup insanların zorlukları aşmasına yardım eden suların efendisi kabul edilmekteydi.

ŞUİ MU NİANG NİANG [Çin Mitolojisi] 1574 yılında sulara gömülen Ssu-Çou kenti civarını yöneten su tanrıçası olup, adı "Suların yaşlı kadını" anlamına gelmektedir. Yıllarca kenti sel baskınıyla tehdit etmesine karşın insanlar bölgeyi terk etmemiş, Gök Tanrı'nın da araya girip niyetini değiştirmesini rica etmesine hatta bölgedeki fazla suyu içmesi için sihirli bir eşek göndermesine rağmen Şui Mu bölgeyi sularla doldurmuş ve çok sayıda göl yaratmıştır. Ssu-Çou kenti kalıntıları günümüzde Hung-tse gölünün altında yer almaktadır.

ŞULLAT [Mezopotamya Mitolojisi] Kötü hava ve fırtınaların ilahi habercisinin adıdır.

ŞULMANU [Yakındoğu Mitolojisi] Asur halkının inanışlında savaş ve yeraltı tanrısının adıdır.

ŞULPAE [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerlerce Jüpiter gezegeniyle özdeşleştirilen ve bazı savaşçı nitelikler yakıştırılan bereket tanrısının adı olup, şölen ve şenliklerin koruyucusu kabul edilmekteydi. Ana tanrıça Ninhursanga'nın kocası olan tanrının adı "ışıkla görünen" anlamına gelmekteydi.

ŞUMALİYA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil devletinin iki koruyucu tanrısından birisidir (diğeri: Şukamona).

ŞUN [Çin Mitolojisi] Vu-di adıyla bilinen 5 efsanevi Çin imparatorundan birisinin adıdır.

ŞUNDU MUMİ [Ural Mitolojisi] Votyak halkının inanışında "Güneş Ana" olarak da bilinen bereket tanrıçası olup, onuruna yaz mevsiminde siyah postlu hayvanlar kurban edilmektedir.

ŞURİNGA [Aborijin Mitolojisi] Arunta halkının büyü yapmak amacıyla kullandığı aletlerin adıdır.

ŞURPANAKHA [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında rakşasa Ravana'nın kız kardeşi olan bir iblis olup, adı Sanskrit "uzun tırnak" anlamına gelmektedir. Destanda sığındıkları ormanda karşılaştığı Rama ve Lakşmana'dan yüz bulamayan iblis, Sita'yı yiyeceğini söyleyince Lakşmana tarafından burnu kesilerek cezalandırılmıştır. Kız kardeşinin durumu öğrenen Ravana ise intikam için Sita'yı Lanka adasına kaçırmıştır.

ŞURDİ [Arnavut Mitolojisi] Antik İllyria halkının gök gürültüsü, fırtına ve sağanak yağmur tanrısı olup adı "sağır" anlamına gelmekte, gökyüzünde bulutlar üzerinde seyahat ederek gittiği bölgelere dolu fırtınası getirmekteydi. Şurdi'nin Trak gök gürültüsü tanrısı Zibelthiurdos ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

ŞUŞNA [Hint Mitolojisi] Yılan formunda bir iblisin adı olup, ermiş Kutsa'ya zarar vermek istemişse de İndra tarafından mağlup edilmiştir.

ŞUTU [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Basra Körfezinden gelen güney rüzgârı tanrısının adı olup, hastalık getirdiğine inanılırdı.

ŞVOD [Ermeni Mitolojisi] Evlerin koruyucu ruhunun adı olup, iyi davranılması halinde ev sahiplerine şans tersi durumda felaket getirmektedir. Ebeveynler kimi zaman küçük çocuklarını korkutmak için Şvod'un geldiğini ve kendisini cezalandıracağını söylemekteydi.

T

TA HSUCH [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel kitabından yedincisi olup, adı "Büyük öğrenme" anlamına gelmekteydi.

TA PEDN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malaysiya'da yaşayan Semang halkının inanışında gökyüzünde karısıyla birlikte yaşayan ve insanoğlunun atası kabul edilen tanrının adı olup, "büyükbaba Pedn" veya "yaşlı Pedn" olarak da bilinmekteydi.

TA TANKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzey ve Güney Dakota'da yaşayan Lakota halkının inanışında en büyük bufalo ruhunun adı olup, bakire kızların koruyucusu kabul edilmekteydi.

TA TÇESERT [Mısır Mitolojisi] Öteki dünya için kullanılan 'Kutsal Toprak' anlamında bir terimdir.

TA Yİ [Çin Mitolojisi] Han hanedanı döneminde büyük saygı gösterilen ve San-Yi üçlemesinin bir parçası olarak görülen Taoist gök tanrının adıdır. MÖ 2. binyılda Şang hanedanı döneminde yaratıcı tanrı kabul edilmiş Çu halkınca adı gökyüzü ile eşanlamlı kullanılmıştır. Zi gong adı verilen takımyıldızda mor sarayda ikamet eden tanrının adı 'en büyük olan' anlamına gelmekte ve insan kaderine hükmettiğine inanılmaktaydı. Song hanedanı döneminde (960–1279) 9 yıldız tanrısının en önemlisi kabul edilmiş ve Dokuz sarayın Tai Yi'si (Jiu-gong Tai-yi) olarak adlandırılmıştır. Taoizm'in formlarından birisi olan Tai Tao "büyük tanrının yolu" anlamına gelmektedir.

Konsantrasyon gerektirip, zihni rahatlatan, saldırı ve savunma eksersizlerini içerip, Yin-Yang uyumunun insan bedeni ve hareketlerinde gerçekleştirdiği geleneksel savaş sanatı Tai Çi Çuan, Tai Yi konsepti ile ilişkilidir. Han dönemi yazıtlarında Tai Hao olarak anılan tanrı yanlışlıkla imparator Fuxi ile karıştırılmıştır.

TAAROA [Polinezya Mitolojisi] Tahiti'de yaratıcı tanrıya verilen isim olup, uzun süre kozmik bir yumurta içinde kaldıktan sonra kırılan kabuğun içinden çıkmış önce Rumia adıyla bilinen gök kubbeyi ardından yeryüzünü yaratmıştır. Söylenceye göre henüz yeryüzü, gökyüzü ve insanlar yokken boşlukta duran Taaora etrafına seslenmiş yalnız olduğundan karşılık almayınca evren formuna girmiştir.

Polinezya yaratılış söylencesi

"Kayalar Taaroa'dır. Kumlar Taaroa'dır. Kendi adını böyle koydu o. Taaroa aydınlıktı. Tohumdur. Temeldir. Hiç bozulmayandır. Kuvvetli olandır. Büyük ve kutsal evreni yaratandır. Evren de Taaro'nın sadece kabuğudur. Evreni harekete geçiren odur. Evrenin ahengini sağlayan odur.

Siz, eksenler! Siz, kayalar! Siz, kumlar! Bu toprağı ortaya getirecek olan sizler, gelin! Taaroa onları sıkıp sıkıp eziyor. Ama bu maddeler birleşmek istemiyorlar. O zaman ilk temeli atmak için sağ eliyle yedi göğü fırlatıyor. Işık yaratılmıştır. Artık karanlık yoktur. Her şey görünüyor. Evrenin içi parlıyor. Bu sonsuzluk manzarası karşısında tanrı çok memnundur. Hareketsizlik durmuş, hareket başlamıştır. Eksenler yerlerine oturtulmuştur. Kayalar yerli yerindedir. Kumlar yerleşmiştir. Gökler dönüyorlar. Gökler yükseliyorlar. Deniz derinlikleri dolduruyor. Evren yaratılmıştır

TAAUTUS [Fenike Mitolojisi] Yazıyı icat eden tanrının adı olup, Misor'un oğluydu. Mısır tanrısı bilgelik tanrısı Thoth ile ilişkili olması muhtemeldir.

TABALDAK [Kuzey Amerika Yerlileri] Abenaki halkının inanışında çift cinsiyetli yaratıcı tanrının adıdır.

TABES [Roma Mitolojisi] Hastalıkların yarattığı aşırı zayıflık hali ile kokuşmanın kişileştirilmiş formudur.

TABİAT ANA Yeryüzünün kişileştirilmiş formu olup, pek çok antik kültürde tanrıça olarak saygı görmüştür.

TABİAT CİNLERİ Su perileri, orman perileri, ateş cinleri, rüzgâr cinleri, gnomlar gibi doğaüstü varlıkları içeren bir grubun adıdır.

TABİTİ [İskit Mitolojisi] Hayvanların koruyucusu sayılan yarı yılan yarı insan bir ateş tanrıçasının adı olup, karga ile köpek arasında bir yaratık formunda tasvir edilmekte, Karadeniz'in kuzeyindeki steplerde İskitlerin gelişinden önce ana tanrıça olarak tapınıldığı sanılmaktadır. Tabiti, Romalılarca Vesta ile eş tutulmuştur.

TABOR [Yahudi Mitolojisi] Galilee gölünün 11 mil batısında yer alan ve bugün Jebel-et-Tur olarak bilinen bir dağın adı olup, İsa yanında Petrus, Yakup ve Yuhanna olduğu halde bu dağa çıkmış ve burada giysileri göz kamaştırıcı bir beyazlığa büründükten sonra şekil değiştirmiştir (Markos 9:2-8).

TABU Kutsal kabul edilip, dokunulması bakılması hatta adının bile anılması yasak olan iş veya nesnelerin adı olup, Maori dilinde 'yasak' anlamına gelmekteydi. Tabu inanışının varlığına dair ilk kayıt James Cook tarafından 1777 yılında Tonga adasında tutulmuştur. Animist ilkeller mana ile dolu olduklarına inandıkları nesneleri kutsal veya tehlikeli addetmekte bu yüzden tabu haline getirmekteydiler. Bazı antropologlar kutsala saygı, korku ve yasak faktörleriyle var olan tabuyu din düşüncesinin oluşumunda temel faktörlerden birisi olarak görmüştür. Tabular, konuşma, işitme, görme, dokunmaya dair yasakları beraberinde getirebildiği gibi kutsal olanla kutsal olmayanı mekân ve zamanda birbirinden net olarak ayırmayı da içerebilir ki mekân ayrımı 'tapınak' inşaası zaman ayrımı ise 'bayram' geleneğini ortaya çıkarmıştır.

TABUS [Yunan Mitolojisi] Lydialı bir kahramanın adı olup Tabae kentinin ad vericisiydi.

TABUT YAZITLARI [Mısır Mitolojisi] Orta Krallık döneminde öncesinde piramit duvarlarına yazılan bazı tılsımlı sözler ahşap tabutlar içerisine yazılmaya başlanmış olup, bunların bir kısmı Yeni Krallık döneminde Ölüler Kitabı'nda da yer almıştır.

TACİTA Bkz. Dea Tacita

TAENARUS [Yunan Mitolojisi] Elatus ile Erimede'nin oğlu olup Lakonia'daki bir burna adı verilmiştir (Paus. iii. 14. 2).

TAG MAR [Budist Mitolojisi] Tibet'te kaplan başlı insan bedenli olarak tasvir edilip kötülükle özdeşleştirilen doğaüstü bir varlık olup, Kızıl Kaplan Şeytan olarak da bilinmektedir.

TAG PA [Budist Mitolojisi] Tibet halkının inanışında inanışında Tanrıların şeytanları yakalayıp bağlamak için kullandıkları ucu ilmikli ipin adıdır.

TAGALOA [Polinezya Mitolojisi] Samoa Adası halkının inanışında okyanus tanrısının adı olup, Taaroa ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

TAGARO 1. [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında Gökyüzü (Ranginui) ile Yeryüzü'nün (Papatuanuku) oğlu, Tawhirimatea, Rongo, Tumatauenga, Haumia ve Tane'nin erkek kardeşi olan deniz tanrısının adıdır. Fırtına tanrısı olan kardeşi Tawhirimatea'nın saldırısına uğrayınca denize sığınmış burada pek çok deniz yaratığının babası olmuştur. Tagaro'nun oğlu Punga'nın iki oğlundan İkatere balıkların Tu-tewehiwehi ise sürüngenlerin atası kabul edilmektedir.

2. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Melanezya söylencelerinde düzenbaz bir kültürel kahramanın adı olup, insanların yararına bir şeyler yapmaya çalışırken tersi için uğraşan kardeşi Suke-Mata ile mücadelesi pek çok öyküye konu olmuştur.

TAGBUDANGAN [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinler'de idrarı ve ayak izleriyle yeryüzündeki kayaları işaretlediğine inanılan bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

Tages

TAGES [Etrüsk Mitolojisi] Aklın koruyucusu kabul edilen bir kâhin tanrı ve kültürel kahramanın adı olup, iki bacağı yılan olan genç bir erkek formunda tasvir edilmekteydi. Efsaneye göre bir köylü tarlasını sürerken bir toprak topağının genç bir erkek çocuğuna dönüştüğünü görmüş, bu çocuk köylülere kehanet sanatı, kurban törenleri ve tanrılar hakkında pek çok şey öğrettikten sonra ölmüştür.

TAGTUG [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkınca tufan öncesinde yaşamış kültürel bir kahramanın adı olup neredeyse tanrı seviyesinde saygı görmüş, güneş tanrısı Uttu ile eş tutulmuştur.

TAĞUT [Arap Mitolojisi] Kureyş kabilesinin İslam öncesi tapındığı bir iblisin adı olup, Kurân-ı Kerîm'de Nisâ (76) ve Bakara (256) surelerinde bahsi geçmektedir. Mısır bilgelik tanrısı Thoth'un bir varyasyonu olmalıdır.

TAHAKİ [Polinezya Mitolojisi] Rata'nın dedesi, Tahiti Tokerau'nun babası olan bir kültürel kahraman ve yarı tanrıdır.

TAHCİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tunica halkının inanışında bir güneş tanrıçasının adı olup, geceleyin insan kılığına giren balıkçıl kuşu tarafından baştan çıkarılmıştır. Sabah uyandığında kendisini bir çitlembik ağacı üzerinden bulan genç kız gökyüzünde acıyla ağlamaya başlayınca tüm yeryüzünü aydınlatmıştır.

TAHEKEROA [Polinezya Mitolojisi] Yeryüzü ruhunun adıdır.

TAHIL ANA Avrupa folklorunda buğday, yulaf, mısır, arpa, Amerika yerlilerinkinde ise mısır kişileştirilerek tarlaların koruyucusu ana formunda tasvir edilmiştir. Almanya ve Doğu Prusya'da çavdar ve buğday hasadı sırasında Tahıl Ana ('Kornmutter'), Büyükana, Carlin, Carline olarak adlandırılan son demeti saran kişinin ertesi yıl yaşlı birisiyle evleneceğine inanılmaktaydı. James Frazer'ın Altın Dal kitabı ve Wilhelm Mannhardt'ın (1831-1880) çalışmalarında Kuzey Avrupa'da Tahıl Ana veya Tahıl Kız geleneğinin çeşitli varyasyonları hakkında detaylı bilgi bulunmaktadır. MS 7. yüzyılda Saint Eligius, Flander'de yaşayan pagan Germenlerin batıl inançlarını anlatırken tahıl saplarından Yaşlı Kadın (Latince Vetula) yaptıklarını aktarmıştır. Kuzey Amerika'da yaşayan Ojibwa halkının efsanelerinden birisinde yeryüzüne gelen Mondamin adlı savaşçı bir kahramanın ölüp, gömüldükten sonra insanoğluna hediye olarak bedeninden mısır bitkisinin çıktığının anlatılması gibi Kuzey Amerika Yerlilerinin önemli bir bölümünce 'Mısır Ana' bir kültürel kahraman olarak görülmektedir. Wobanakiler Mısır Ana'yı ipek gibi sarı saçlı tasvir ederken İroquoia halkı toprak ana ile eş tutmuştur.

Bkz. Buğday Ana, Hainuwele

TAHİA [Pasifik Mitolojisi] Markiz adaları halkı söylencelerinde adanın tüm gençlerinin evlenmek istediği genç ve güzel bir kızın adıdır. Bununla birlikte köyün erkekleri yiyecek bulmak için ormana gittiğinde fırsatçı bir adam kıza tecavüz ederek hamile kalmasına sebep olmuştur. Bebeğini doğuran Tahia üzüntüden yemekten kesilince ailesi kızı yakın bir adadan başka bir adamla evlendirerek mutlu olmasını sağlamaya çalışmıştır.

TAHİR ile ZÜHRE Birbirlerine umutsuzca aşık olmalarına rağmen kavuşamayınca intihar eden padişah kızı Zühre ile Tahir'in dramatik öyküsü olup, Doğu Anadolu'da Erzurum-Ağrı arasında bir yerde geçtiği düşünülmektedir. Türk ve Ermeni folklorunda çeşitli varyasyonları olan öyküde padişah ve eşi kızlarını Tahir'e vermek istemeyip genci sürgüne göndermelerinin ardından bir başkasıyla evlendirmeye karar vermişler, düğün sırasında ülkesine dönen Tahir öldürülmüş, kız da acısından sevdiğinin mezarına giderek canına kıymıştır.

TAHİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının inanışında cennetin kuzeyinde yaşayan kader tanrısının adıdır.

TAHİTİ TOKERAU [Polinezya Mitolojisi] Bir Tahiti tanrıçasının adı olup, tanrı Puna tarafından kaçırılmasının ardından Puna'yı öldüren oğlu Rata tarafından kurtarılmıştır.

TAHMURAS [Pers Mitolojisi] Firedevsi'nin Şehnamesi'ne göre Merv şehrinin kurucusu iblis avcısı kültürel bir kahraman olan üçüncü şahın adıdır. Huşeng'in oğlu olan Tahmuras veziri Şaydasp'ın önerisiyle sihir kullanarak Ahriman'a boyun eğdirmiş, at gibi kullandığı devin sırtında 10 yıl boyunca dünyayı dolaşmıştır. Güç ve sihir kullanarak kendisine isyan eden iblislerin üçte ikisini bağlayan geri kalanını topuzuyla ezen efsanevi kral devleri kölesi haline getirmeyi başarmıştır. Devlerden alfabeyi öğrenen ayrıca babası gibi insanlar için faydalı sanatlar keşfeden efsanevi yün eğirip dokumayı, hayvan evcilleştirmeyi ve şahinle avlanmayı bulup halkına öğretmiştir. 30 yıl tahtta kalan Tahmuras yerini oğlu Cemşid'e bırakmıştır.

TAHURAS Bkz. Tahmuras

TAİ HSÜAN NÜ [Çin Mitolojisi] Taoist inanışta kısa bir süre sonra öleceği kehaneti üzerine büyü sanatı eğitimi görüp sihirli güçlere sahip olan tek çocuklu dul bir keşişin adıdır. Nefesiyle orman yangınları söndürüp, bir bakışıyla karları eritip, elinin sallayarak çığ düşürebilen kadın kehanete rağmen 200 yıl yaşadıktan sonra gökyüzüne uçarak ölümsüz bir tanrıçaya dönüşmüştür.

TAİ İ Bkz. Ta Yi

TAİ SUİ XİNG [Çin Mitolojisi] Zaman ve gezegenlerin tanrıçasının adı olup Çince 'Büyük Yılın Yıldızı' anlamına gelmekteydi. Tai-sui-xing, yörüngesini 12 yılda dolaştığına inanılıp zamanın efendisi olarak kabul edilen Jüpiter gezegeni ile özdeşleştirilmekteydi.

TAİ ŞAN KUN WANG [Çin Mitolojisi] Yer altı dünyasının yedinci katının hükümdarıdır.

TAİ YİN NÜ [Çin Mitolojisi] Ölümsüzlüğün sırrını öğrenmek istediği halde bir türlü öğretmen bulamayan bir kadının adıdır. Şarapçı dükkânı açan kadın kendine bir hoca ararken gizemli bilmeceler söyleyen bir adamla tanışmış ve adamın öğrencisi olmuştur. Dükkânını kapatan Tai Yin Nü uzun süre eğitim aldıktan sonra sarhoş olduğu bir gün tam 200 yılın geçtiği halde hala genç ve güzel olduğunu fark etmiştir.

TAİ YUE [Çin Mitolojisi] Kutsal Tai-şan dağının efendisi kabul edilen en önemli dağ tanrısının adıdır.

TAİ YUAN [Çin Mitolojisi] 40 yaşına dek dağlarda tek başına yaşayan bir kadın keşişin adı olup, uzun süre bekâr yaşadığı için çift cinsiyetli bir varlığa dönüşmüştür. Havadaki nem ile beslendiğine inanılan kadın bir ışık demetinden hamile kalmış, 20 yıl sonra yeraltı dünyasının kralı olacak bir kahramanı doğurmuştur.

TAİKO MOL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yuki halkının inanışında başlangıç okyanusunun köpüğünden kartal tüylü başlığıyla doğan yaratıcı tanrının adıdır. İnsanları sopalardan yaratan Taiko Mol bir gün yanlış bir şey yapan bir insanın öldüğünü görünce onu gömmüş ertesi gün ise mezarından çıkarıp diriltmiştir. Bununla birlikte dirilen insanın diğer insanları hasta ettiğini görünce insanların ölümlü olmasına ve bir daha dirilmemesine karar vermiştir.

TAİLLEFER Norman asıllı savaşçı, hokkabaz ve ozanın adı olup, Britanya'nın Normanlarca işgali sırasında (1066) William'ın maiyetinde bu ülkeye gitmiş, askerleri kılıcı ile hokkabazlık gösterilerinin yanı sıra Roland'ın Şarkısı Destanını söyleyerek cesaretlendirmiştir. Kendisine meydan okuyan bir İngiliz askerini öldüren Taillefer ardından İngiliz hatları üzerinde doğru en önde saldırıya geçince ilk ölen Normanlardan birisi olmuştur.

TAİLTE [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann kabilesinin İrlanda'ya gelişinden önce adada ikamet eden Fir Bolg kabilesinin onuruna yaz ortası festivali düzenlediği bir tanrıçanın adıdır. Soyunun son kralı olan kocası Eochaid mac Eirc öldürülünce Eochaid Garbh ile evlemiş ve adanın merkezine göçerek verimsiz toprakları tarım için hazırlamıştır. Kadının ölümünden sonra üvey oğlu Lugh tarafından kadının onuruna Ağustos ayında düzenlenen Lughnasa festivali ve ardılları 19. Yüzyıla dek varlığını sürdürmüştür.

TAİLTİU [Kelt Mitolojisi] Tabiat güçlerinin kişileştirilmiş formu olan İrlanda kökenli yeryüzü tanrıçasının adıdır. Lugh'un sütanası olan tanrıça onuruna Lugnasad adlı festival düzenlenmekteydi.

TAİME [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kiova halkının inanışında onuruna 'Güneş Dansı' yapılan güneş ruhunun adıdır.

TAİNARON [Yunan Mitolojisi] Peloponnesus yarımadasının güneyinde bir mevki olup, aynı zamanda Herakles'in Hades'e indiği yerdi.

TAİOWA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında kendi zekâsına sahip yaratıcı nitelikte boşluğun adı olup, insanoğlunu örümcek kadın Kohyangwuti'nin yardımıyla yaratan tanrı Sotuknang'ı o yoktan var etmiştir.

TAİPAN Bkz. Gökkuşağı yılanı

TAİŞAKU TEN [Japon Mitolojisi] Hint panteonundan ödünçlenmiş 12 Budist tanrıdan (Jiu No O) birisi olup, İndra'nın üç gözlü, sağ elinde üç kollu bir şimşek tutarken tasvir edilen formudur.

TAİTA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Selknan halkının inanışında dünyanın içme sularını kontrol eden bir kadının adı olup, suyundan çalmak isteyenleri öldürmekteyse de Taiyin adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

TAKEMİKADZUÇİ [Japon Mitolojisi] Şimşek tanrısının adı olup, Futsunuşi ile birlikte Onamuji'nin Ninigi'ye boyun eğmesini sağlamıştır.

TAKAMİMUSUBİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde karısı Amaterasu ile birlikte dünyayı yöneten ve imparatorluk ailesinin koruyucu atası kabul edilen yaratıcı gök tanrının adıdır. Takamimusubi'nin torunu Ninigi gökyüzünden inerek Tenni hanedanını kurmuştur.

TAKAMAGAHARA [Japon Mitolojisi] Şinto dininde, yeryüzüne Ama-no-uki-haşi adlı köprüyle bağlı olan gökyüzünde ikamet eden gök tanrının adıdır.

TAKAMİ MUSUBİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde karısı Amaterasu ile birlikte dünyayı yöneten ve imparatorluk ailesinin koruyucusu kabul edilen yaratıcı gök tanrının adıdır.

TAKARA BUNE [Japon Mitolojisi] Şiçi Fukujin adlıyla bilinen Yedi Şans Tanrısının hazine gemisi olup, çocukların yastıklarının altına bu geminin resminin konulması halinde güzel rüyalar göreceklerine inanılmaktadır.

TAKASA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yamana halkının inanışında arkadaşı Wemarkipa ile birlikte dişi yaratıklar olarak düşünülen martıların ruhuydu.

TAKETORİ MONOGATARİ Yeryüzüne aydan inen bir perinin başına gelenlerin anlatıldığı bir Japon masalının adıdır.

TAKEMİKADZUÇİ [Japon Mitolojisi] Bir şimşek tanrısının adıdır.

TAKE TSU HİKO [Japon Mitolojisi] Yağmur tanrısının adıdır.

TAKOMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seattle'ın güneydoğusunda yer alan Rainier dağının karlarla örtülü doruğu ile özdeşleştirilen bir tanrıça olup, tatlı sular ile somon balıklarının koruyucusu sayılmaktaydı. Şişman bir kadın olarak tasvir edilen Takoma iki kız kardeşi ile birlikte tek bir kocayı paylaşmaktaydı.

TALAB [Arap Mitolojisi] Güney Arabistan'da İslam öncesinde tapınılan ay tanrısı olup adı dağ keçisi anlamına gelmekte ve kehanetle ilişkilendirilmekteydi.

TALAİONİDES Bkz. Talaus

TALASSİO [Roma Mitolojisi] Evlilik tanrıçasının adı olup, Yunan mitolojisindeki Hymen'in karşılığıdır. Romulus'un arkadaşı olup, Sabine kadınlarının kaçırılmasında rol oynadığı sanılmaktadır. Talassio kelimesi yeni gelin koca evine girdiğinde kullanılmaktaydı (Livius I, 9,12).

TALAUS [Yunan Mitolojisi] Argos kralı Pero ile Bias'ın oğlu, Lysimakhe'nin kocası, Adrastus, Parthenopaeus, Pronax, Mekisteus, Aristomakhus ve Eriphyle'nin babasıdır. Argonautlardan birisi olan Talaus, Argos krallığının Proitos bölgesinde hüküm sürmüş olup mezarı Argos kentindeydi. Kretheus'un torunu olduğu için Pausanias tarafından Kretheiades oğulları ise Homer ve Pindar tarafından Talaionides olarak anılmıştır (Paus. ii. 6. 3, 21. 2; viii. 25. 5; Hom. Il. ii. 566; Pind. Ol. vi. 24).

TALAY [Ugarit Mitolojisi] Yağmur tanrısı Baal'ın kızının adıdır.

TALEJU [Hint Mitolojisi] Nepal halkının inanışında genç ve güzel kız olarak tasvir edilen bir koruyucu tanrıçanın adıdır. Kendisine şehvetle yaklaşan ülkenin kralına aklını başına getirecek bir ders vermiştir. Kumari adlı kızlar tanrıça Taleju'nun beden bulmuş formu kabul edilmektedir.

TALESTİS [Yunan Mitolojisi] Büyük İskender'in oğlunu doğuran bir Amazon prensesinin adıdır.

TALİESİN [Kelt Mitolojisi] Sihirli güçlere sahip şair ve kâhin bir kahramanın adı olup, İrlandalı Amairgen'in Galler karşılığıdır. Taliesin aynı zamanda Ceridwen adlı bir cadı ile korkunç oğlu Morfan'ın maceralarını anlatan bir Galler masalının adı olup, Mabinogion'da Taliesin kitabında yer almaktadır.

TALLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenape halkının inanışında sel tufanı sonrasında halkına Yılan diyarına yaptıkları yolculukta liderlik eden kültürel kahramanın adıdır.

TALMUD ÖYKÜLERİ Ortodoks Yahudiliğin sözlü kanun ve geleneklerini (Mişna ve Gemara) içeren yazılı koleksiyon olan Talmud, Tevrat'ın toplumsal yaşamın düzenlenmesi konusundaki boşluklarını doldurmak amacıyla MÖ 500-MS 500 arasındaki yorumların derlendiği kitabın adıdır. Sözlü kanunlar ilk olarak MS 2. yüzyılda yaşamış Yehuda Hanasi adlı haham tarafından derlenmiş ve mişna (tekrarlayarak anlamak) olarak adlandırılmıştır. Gemara 'hukuk', Mişna, Mişna'da bulunmayan maddeler ve Midraşim 'Yorumlar' adlı dört bölümden oluşan Talmud'da yaratılış öyküsü dâhil olmak üzere pek çok efsane anlatılmaktadır.

Kitab-ı Mukaddes'in ilk 5 bölümünü oluşturan Tevrad, Musa tarafından Tanrı'nın buyrukları yazılarak oluşturulmuştur. Mişna ise o güne dek sözlü gelenekte süregelen dini ve günlük hayata dair kanunlarının yazıya dökülmesiyle oluşturulmuştur. Talmud'da yer alan öykülerde bir yandan hahamların hayat ve davranışları hakkında bilgi verilirken diğer yandan Tevrat'ta anlatılanlar genişletilerek yorumlanmaktadır. Talmud'un MS 3-5. yüzyıllarda yazılan ama daha eski yazıları da içeren Babil talmudu ve daha eski olan Filistin (Kudüs) talmudu olmak üzere iki versiyonu bulunmaktadır.

TALONHALJİTA [Fin Mitolojisi] Bir evden ilk ölen kişinin aileyi korumaya devam ettiğine inanılan ruhunun adıdır.

TALOS [Yunan Mitolojisi] **1.** Hephaistos tarafından yapılan bronz vücutlu bir devin adı olup, Hephaistus veya Europa'yı Girit'e kaçıran Zeus tarafından Girit kralı Minos'a verilmiştir. Talos, Girit adasının koruyucusu olmuş, her gün adayı üç defa dolaşıp sahile yaklaşan gemilere taşlar fırlatarak onları uzaklaşmaya zorlamıştır. Talos'un ensesinden ayak bileğine dek uzanan tek bir damarı bulunmakta ve bu da bir bronz

tırnağa bağlanmaktaydı. Argo gemisi Girit'e geldiğinde adanın bekçisi Talos gemiye büyük kayalar fırlatmıştır. Apollodorus'a göre büyücü Medea tarafından damarını tıkayan takoz görevi gören tırnağı sökülerek ölümlü hale getirilmiş, bir diğer söylenceye göre ise Argonautlardan Poeas'ın okuyla ayak bileğinden vurularak öldürülmüştür (Apollod. i. 9. 26; Apollon. Rhod. iv. 1638).

2. Daidalos'un kız kardeşi Perdix'in oğlu olup, amcası gibi çok sayıda icat yaptıysa da Daedalos tarafından kıskançlıkla Akroplis kayalıklarından aşağı atılarak öldürülmüştür. Atinalıların kahraman olarak gördüğü genç mucit (Apollod. iii. 15. 9; Diod. iv. 76) Pausanias tarafından Kalos (Pausanias i. 21. 6, 26) Hyginus (Fab. 39, 274) ve Ovid (Met. viii. 255) tarafından ise Perdix adıyla anılmıştır.

3. Kres'in oğlu, Hephaestus'un babasıdır (Paus. viii. 53. 2.).

4. Oenopion'un oğludur (Paus. vii. 4. 6.).

TALTHYBİUS [Yunan Mitolojisi] Agamemnon'un Troya savaşına katılan iki habercisinden birisi olup (diğeri: Eurybates), Agamemnon tarafından Akhilleus'un onur ödülü Briseis'i geri almak için görevlendirilmiş, zamanla, elçilerin serbestçe dolaşmasını sağlayan bir sembol ve kahraman olarak görülerek Argos ve Sparta'da adına birer tapınak inşa edilmiştir (Hom. Il. i. 320; Ov. Her. iii. 9; Paus. iii. 12. 6, vii. 23).

TALVOLTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Maidu halkının inanışında sel tufanından sağ kurtulmayı başaran kaplumbağa kabilesinin liderinin adıdır.

TAM Bkz. Tamag

TAM DİN [Budist Mitolojisi] Tibet'te at başlı öfkeli ve tehlikeli bir varlık olarak tasvir edilen Hint tanrısı Haya griva'nın bir formudur.

TAMA Japonca 'yaşayan ruh' anlamına gelmektedir. Tama insan bedeninde bulunmaktaysa da başka bedenlere veya cansız varlıklara geçebildiğine inanılmaktaydı.

TAMA NUİ-TE-RA [Polinezya Mitolojisi] Maui halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.

TAMA MATSURİ Ölülerin ruhunu yatıştırmak için düzenlenen bir Japon festivalinin adıdır.

TAMAÇA [Moğol Mitolojisi] Moğol halkının atalarından birisi olan Bataçihan'ın oğludur.

TAMAG [Türk Mitolojisi] Yeraltında bulunan ve kötü insanların cezalandırılmak amacıyla gittiği ölüler dünyası olup, Tamağ, Tamuk, Tamug ve Tamu kelimelerinin yanı sıra Moğollarca Tam adıyla bilinmekteydi. Erlik Han veya Tamı Han tarafından yönetilen bir çeşit Cehennem olan Tamag'ın karşıtı cennet varyantı Uçmag'dır.

TAMAPO [Polinezya Mitolojisi] Tonga adası halkının inanışında Laufakanaa'nın cennet tanrısı olan oğlunun adıdır. Tamapo, yeryüzüne rüzgârları yönetmesi için gönderilmiştir.

TAMAR 1. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre İsrailli kocalarından daha uzun süre yaşayan bir Kenanlı kadının adıdır. İlk kocası İsrailli Judah ile Kenanlı bir kadının oğlu olup, Yehova'yı gücendirdiği için ölmüştür. Kızın ailede kalması için bu sefer geleneğe göre Judah'ın erkek kardeşi Onan ile evlendirilmiş ama genç adam kadını hamile bırakmamak için dölünü toprağa boşaltınca Yehova tarafından öldürülerek cezalandırılmıştır. Tamar, bu sefer henüz çocuk yaşta bulunan en küçük kardeş ile evlendirilince tatmin olmayan kadın fahişe gibi giyinmeye ve hafifmeşrep tavırlar göstermeye başlamıştır. Gizlice gelinini arzulayan Judah emeline ulaşamadan Tamar babasının evine dönmüşse de yaşlı adam ev işlerine yardım bahanesiyle kızı tekrar eve çağırmıştır. Judah'ın yüzüğünü ve asasını alan Tamar adamın çocuğunu da doğurmuş, böylece İsa (Jesus) Ruth, Bathsheba ve Rehab'ın dişi atası olmuştur. Kitabı Mukaddes'te iki ayrı Tamar'ın daha adı geçmekte olup bunlardan birisi kral David'in kızı, Absalom'un kız kardeşi ve Amnon'un üvey kardeşidir (2. Samuel 13: 2). Ammon'un kıza tecavüz edince David tarafından cezalandırılmayınca Absalom üvey kardeşini tuzağa düşürüp adamlarına öldürtmüştür. Bir diğer Tamar ise Absalom'un kızıdır.

2. [Kafkas Mitolojisi] İklim olaylarını yöneten gökyüzü tanrıçasının adı olup, bir dağın tepesine leylek ve bülbüller tarafından inşa edilmiş sarayında yaşamakta, altın eyer koşulmuş bir yılanın üzerinde seyahat etmekteydi. Tanrıçanın esir tutuğu kışın efendisi sabahyıldızı Dilis Varskvlavi kaçınca yeryüzüne kar yağmışsa da Tamar tarafından yeniden yakalanmış ve yaz geri dönmüştür.

TAMARA [Afrika Mitolojisi] Nijer deltasında Bilofornlarca tapınılan en önemli tanrıçanın adıdır.

TAMARRA [Hint Mitolojisi] Hindistan'da bir nehrin adı olup, Sulikatta adlı tanrı tarafından korunmaktadır.

TAMAS [Hint Mitolojisi] Naraka olarak adlandırılan cehennemin bir tabakası olup, karanlık ve soğuk bir yer olarak tasvir edilmekte burada insanlar, açlık ve susuzluk çekip, soğukla boğuşmaktadır. Anneleri tarafından terk edilen çocuklar çöle gitmişlerse de burada Vişnu'nun beden bulmuş formu Rama tarafından öldürülmüşlerdir.

TAMAVO Filipin masallarında istediği şekle girebilmesine rağmen çoğunlukla koca gövdeli, sabit bakışlı, iri parmaklı ve koca pençeli bir adam formunda tasvir edilen bir yaratığın adıdır.

TAMAYA GOZEN [Japon Mitolojisi] Honşu adası halkının inanışında kör kadın şamanların efsanevi atası olup, Sedan-kurige adlı aygıra âşık olmuşsa da kızın babası Tamaya'nın bir atla yakışıksız ilişkisinden rahatsız olup, aygırı öldürüp, derisini yüzmüştür.

TAMAYORİHİME [Japon Mitolojisi] Başka bir diyardan gelen esrarengiz bir yaratıkla aşk yaşayıp hamile kalan bir kızın adıdır. Adamın kim olduğunu anlayabilmek için uzun bir keten ip bağlayarak peşinden gitmiş, karanlık bir mağaraya girdiğini keşfetmiştir. Mağaranın dışından sevgilisini çağırınca yeraltından "Kor-

kudan ölürsün" karşılığı gelmiştir. Kız korkusuzca içeri girince boğazında iğne saplanmış, bedeni pullarla kaplı korkunç bir yaratık dışarı çıkmıştır. Kız hemen bayılmışsa da canavar ünlü kahraman Diada'ya dönüşmüştür.

TAMBON Bkz. Djata

TAMBORA [Aborijin Mitolojisi] Kafasız dişi yaratıklar olup büyüledikleri erkekleri yaşadıkları mağaralara çekip öldürmektedir.

TAMESİS [Kelt Mitolojisi] Göl, dere ve pınar gibi içilebilir su kaynaklarıyla ilişkilendirilen bir tanrıçanın adı olup, Güney İngiltere'de yer alan adanın en büyük nehri Thames'e adını vermiştir.

TAMİL MİTOLOJİSİ Tamil Nadu adı verilen Güney Hindistan, Sri Lanka ile Maldivler'in otokton halkı olan Tamil halkının dini inançları ve mitolojisi Hindu öncesi İndus vadisi - Dravid, Vedik ve Ortodoks Hindu inançlarının karışımıdır. Neolitik dönemde çobanlık yapan Tamiller doğa güçleriyle tapınmış, en önemli tanrılarından Murugan avcılık ve savaş, Ventan ise yağmur ve sağlık ile ilişkilendirilmiştir. Murugan, Subrahmaniyam ile eş tutulmakta tavus kuşuna binen genç ve yakışıklı bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Alkol ve çeşitli uyuşturucular kullanımıyla kendinden geçip, çılgınca sevişerek tapınma ayinleri Tamil halkının en eski adetlerinden olup, Kantu adı verilen fallik taş tapınımı özellikle genç kızlar arasında yaygındı. Caynacılık, Budizm ve Hinduizmin güneye dek yayılması ile Tamil inançları ve Sangam edebiyatı özellikle MÖ 3. yüzyıldan sonra Brahmanların etkisiyle önemli ölçüde değişmiştir. MÖ 8. yüzyılda ermiş şairlerin (Şiva için Nayanar ve Vişnu için Alvar) ortaya çıkmasıyla dini edebiyat büyük gelişme kaydetmiştir. Alvarların en önemlisi 9. yüzyıl sonları ile 10. yüzyıl başlarında yaşamış ve Vişnu'nun avatarı Krişna için pek çok şiir yazmış olan Nammalvar, Nayanarların en önemlisi ise 9. yüzyılda Şiva'ya kendinden geçerek gerçekleştirilen ayinler üzerine yazan Manikavajakar'dır. Tamil Nadu'da Vişnu Ranganatha adıyla bilinirken flüt çalan Krişna ise Venugopala adıyla bilinmekteydi. 10. yüzyıldan itibaren Şiva ve Vişnu ile neredeyse eşit saygı gören tanrıça Devi (Kali) ile Murugan ve Ganeşa'da diğer önemli tanrılardır. Ramayana destanının Tamil versiyonu şair Kampan tarafından yazılmış olup, özellikle 16. yüzyıldan sonra tanrıların çocukluk dönemlerine ilişkin anlatılar Tamil edebiyatında önemli bir yer tutmuştur.

Bkz. Korraval, Mayon, Murugan, Seyon, Silappadikaram

TAMİNG SARİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay masal ve efsanelerinde Amiral Hang Tuah'a ait olup sahibini görünmez kılan büyülü bir kamanın adıdır.

TAMİR TEREK Bkz. Bay Terek

TAMMATUYUK [Eskimo Mitolojisi] Çocukları annelerinden kaçırdıktan sonra, bir iğne vasıtasıyla kafalarını delip kanlarını içerek öldüren bir canavarın adıdır.

TAMMUZ [Mezopotamya Mitolojisi] Babil-Akad halkının inanışında bitkilerin yeşillenmesinden sorumlu olan tanrının adı olup, Sümerce Dumuzi adıyla bilinmektedir. Temmuz ayına adını veren tanrı başlangıçta Ea ile Siduri'nin oğlu olan bir güneş tanrısıydı. Tanrıça İştar ile aşkı ve ölümü "İştar'ın Yeraltına inişi" adlı şiirde anlatılmıştır. Kenan ülkesinde Adonai (Efendim) olarak da bilinip onuruna festivaller düzenlenen tanrı Eski Ahit'te Ezekiel tarafından anılmış, Yahudi peygamber tapınağın kuzey kapısında Tammuz için ağlayan kadınlar gördüğünü bildirmiştir (Ezekiel 8:14). Bkz. Dumuzi

TAMON [Japon Mitolojisi] Dört ana yönden kuzey ile ilişkilendirilen bir koruyucu tanrının adı olup Bişamon adıyla da bilinmekteydi.

TAMPARAWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazonlarda yaşayan Tapirape halkının inanışında insanoğlunun atası olan ay tanrıçasının adıdır. Erkek kardeşi güneşten yediği tokat yüzünden yüzünde lekeler bulunan tanrıça Tapirape halkından bir erkekle evlenmiştir.

TAMTU Bkz. Tiamat

TAMU 1. Bkz. Keri ile Kame

2. Bkz. Tamag

TAMUNO [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Kalabari ve İjaw halklarının inanışında insanoğlunun kaderine de hükmeden yaratıcı tanrıçanın adıdır.

TAMWORTH TABAKÇISI IV. Edward'ı haydut sanan bir kahramanın adı olup, kralın muhteşem atıyla kendi kısa bacaklı binek atını üstüne para vererek değiştirmiş ama kralın atının üzerinde durmayı başaramayınca parasını geri istemiştir. Kral borusunu üfleyip adamlarını çağırınca karşısındakinin kimliğini anlayıp, astırılacağını düşünmüşse de kral kendisini affetmiş hatta Plumpton Park'ın tımarını kendisine bağışlamıştır.

TANAGRA [Yunan Mitolojisi] Aeolus veya Asopus'un kızı, Poemander'in karısının adı olup Boeotia'da Tanagra kentinin ad vericisidir (Paus. ix. 20. 2).

TANAİS [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in oğlu olan bir nehir tanrısının adıdır. Savaş tanrısı Ares'e tapınıp kadınlardan hoşlanmayan Tanais'e gücenen Aphrodite onun öz annesine aşık olmasını sağlamış, umutsuzluğa kapılan genç kendini Amazonios nehrine atarak öldürmüş, ölümünün ardından kendi adıyla anılacak olan bu nehrin tanrısı olmuştur.

TANAQUIL [Roma Mitolojisi] Tarquinius'un karısı olup sonradan tanrılaştırılmıştır.

TANCRED [Fransız Mitolojisi] İyi Otho ile Robert Guiscard'ın kız kardeşi Emma'nın oğlu Norman asıllı bir savaşçının adı olup, ilk Haçlı seferine Godfrey de Bouillon komutasında katılmıştır.

TANDO [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti ve Tşi halklarının inanışında bir nehir tanrısının adı olup, kötü yürekli nehir tanrıçası Katarviri'nin kocasıydı.

TANE [Polinezya Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Papa (Papatuanuku) ile Gökyüzü tanrısı Rangi'nin (Ranginui veya Atea) büyük oğlu, Hina'nın babası ve kocası olan yaratıcı, ışık ve orman

tanrısının olup adı "adam" anlamına gelmekte, Tane Mahuta (Ormanın efendisi) ve Tane nui a Rangi olarak da bilinmekteydi. Söylenceye göre annesi ile birlikte olmak isteyen tanrı reddedilince yarattığı varlıklarla birlikte olmayı denemiş ama hiçbirinde aradığını bulamayınca kızıl bir kayaya kadın şekli verdikten sonra canlandırarak Hina adını vermiş ve onunla birlikte olmuştur. Tane Hawaii adalarında Kane adıyla bilinmekte, penis formunda düşünülmekte ve mürekkep balığı tanrı Kanaloa ile sürekli mücadele içinde gösterilmektedir. Zanaatkârların ama özellikle tekne yapımcılarının koruyucusu olan Tane Maori halkınca batı ve güneşle ilişkilendirilmekteydi.

TANE MAHUTA Bkz. Tane

TANEN [Mısır Mitolojisi] Memphis kentinin yaratıcı tanrısı Ptah'ın yeryüzü tanrısı görünümünün adıdır.

TANG [Çin Mitolojisi] Kırlangıç görünümünde kutsal bir kurtarıcının adı olup, cehennem prensini yendikten sonra insanoğlunun geleceği için, kendi bedenini feda ederek yağmur yağdırarak kuraklığı sona erdirmiştir. Ölümünden sonra bedeni bir dut ağacına dönüşmüştür.

TANG KUANG CHEN [Çin Mitolojisi] Daha çocuk yaştayken tanrılarla birlikte yaşaması için gökyüzüne çağrılan kız, annesine bakmak zorunda olduğu gerekçesiyle bu teklifi reddetmiştir. Tanrılar kıza sihirli haplar göndererek açlık ve susuzluk duymadan, soğuk veya sıcağı hissetmeden yıllarca yaşamasını sağlamışlarsa da kız annesi ölünce dev bir kara kurbağasının sırtına binerek gökyüzündeki cennete gitmiştir.

TANGALOA [Polinezya Mitolojisi] Gökyüzünü denizden ayıran yaratıcı okyanus tanrısının adı olup, Taaroa, Tangaroa ve Kanaloa adlarıyla da bilinmektedir. Tahiti söylencelerinde ana baba yardımı olmadan kendi kendini yaratan tanrı Rumia adlı bir deniz kabuğu içerisinde barınırken, bir gün dışarı çıktığında karanlık bir boşluktan başka bir olmadığını fark etmiştir. Kubbe formundaki kabuğunu gökyüzüne dönüştüren tanrı ardından kırmızı ve sarı tüylerle süslediği çeşitli tanrıları yaratmış, bu sırada yere düşen tüyler ağaçlar ve diğer bitkileri oluşturmuştur. Bir başka söylencede Tangaloa ile Akea Wakea'nın bir çocuğu paylaşmak için tartıştıktan sonra çocuğu iki parçaya ayırdıkları gökyüzüne fırlattıkları parçaların ay ve güneşi oluşturduğu anlatılmaktadır. Markiz Adalarında rüzgâr ve balıkçılık ile ilişkilendirilen tanrı Tana'oa adıyla bilinmekte, Atea doğana dek gökyüzünde karanlığı yönettiğine inanılmaktaydı.

TANGARA [Sibirya Mitolojisi] Yakut halkının inanışında gökyüzü tanrısının adıdır. Bkz. Tengri

TANGAROA Bkz. Tangaloa

TANGİE Orkneys adaları halkının inanışında vücudu yosunla kaplı adam formunda bir deniz ruhunun adıdır.

TANGOTANGO [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında cennete yaşayan dişi bir ruhun adı olup, yakışıklı şimşek tanrısı Tavhaki'den hamile kalıp Arahuta'yı dünyaya getirmiştir.

TANGUN VANGGEOM [Kore Mitolojisi] Bugün Pyeongyang'ın bulunduğu mevkide ilk Kore krallığı Çoseon'u kuran (MÖ 2333) efsanevi kral olup, adı 'Büyük rahip kral' anlamına gelmekteydi.

TANİT [Fenike Mitolojisi] Kartaca'da tapınılan ay tanrıçasının adı olup, Roma panteonuna verimlilik tanrıçası Nutrix (sütanne) adıyla girmiştir. Fenike'nin en önemli tanrıçası olan Tanit'in Astarte veya Anat'ın lakabı veya görünümlerinden birisi olduğu iddia edilmişse de yakın zamana dek Berberilerce bağımsız bir tanrıça olarak tapınılması bu düşünceyi zayıflatmaktadır. Tanit, genellikle başı üzerinde burçlar kuşağı duran, ellerinde ay ve güneşi tutan kanatlı bir gökyüzü tanrıçası olarak tasvir edilmekte olup, kimi zaman güvercinlerle ve asa tutarken düşünülmüştür. Kartacalı Hıristiyan Romalı yazar Tertullian (MS 160-225) Tanit'in özellikle kuraklık mevsiminde yakarılan bir yağmur tanrıçası olduğu notunu düşmüştür. Tanit, Tinnit veya Thinit "Baal'ın yüzü" lakabıyla da anılmakta güvercin, nar, incir ve buğday başağı ile sembolize edilmekteydi. Mısır'da Horus'tan Harpokrates'i doğurduğuna inanılıp Rat Tanit olarak adlandırılmıştır.

TANNHAUSER Ortaçağ Alman efsanelerinde büyücü kadın Holda ile Hörsel dağında sefih bir hayat süren şair ve şövalyenin adı olup, pagan tanrıça Venüs ile büyük aşk yaşamıştır. Hörselberg'de gezinen Tannhäuser Venüs'ün şarkılarını duyunca kendisinden geçmiş, kızın yeraltındaki mağarası Venusberg'e girmiş, bir süre sonra cinsel iştahı körelince kaçmıştır.

Venus ile Tannhauser (Aubrey Beardsley)

Kadından ayrıldıktan sonra pişmanlık duyan şövalye Roma'ya gidip Papa IV. Urban'dan af dilemişse de papa asası çiçek açmadan bu dileğin kabul edilmeyeceğini belirtmiştir. Bir

mucize olup papanın asası üç gün sonra çiçek açmış papa şövalyeyi aramışsa da kahraman Venüs'e geri dönmüştür. Wagner'in Tannhäuser (1845) operası bu efsaneyi konu almaktadır.

TANO [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Aşanti ve Fildişi Kıyısında yaşayan Agni halklarının inanışında aynı adlı nehrin tanrısının adı olup, Nyame'nin iki oğlundan birisi, Bia'nın kardeşiydi. Tanrı yeryüzünü oğulları arasında paylaştırmak istediğinde verimli toprakları (Gana) çalışkanlığıyla tanınan büyük oğlu Bia'ya çorak olanları (Fildişi Kıyısı) ise Tano'ya vermeye karar vermiş ama bir keçi bu planı öğrenip Tano'ya bildirmiştir. Tano, erkek kardeşinin kılığına bürünüp Tanrı'nın yanına giderek verimli toprakları ele geçirmeyi başarmış ve bir daha geri vermemiştir. Bir başka söylenceye göre ise Tano ölümle şarkı veya koşu yarışması yapmış kaybedince insanoğlu ölümlü olmuştur.

TANOA [Polinezya Mitolojisi] Markiz adalarından Tahuata halkının efsanelerinde yaratılış öncesi karanlığın adıdır.

TANRI Tek tanrılı dinlerde evrenin yaratıcı ve yöneticisi olarak görülen doğaüstü varlığa verilen Türkçe isim olup, Tengri kelimesiyle ilişkilidir. Çok tanrılı dinler için tanrı eril bir kelime olarak algılanırken dişil karşılığı tanrıça olarak adlandırılmaktadır. Latince Deus, İbranice El, Arapça Allah, Almanca Gott örneklerinde olduğu gibi farklı dillerde tanrı kelimesiyle eşanlamlı sözcükler yer almaktadır. Tevrat'ta Tanrı'nın Yahweh özel adıyla anıldığı görülmekte olup bu durumun Kenan halkının çoktanrıcı inanışının etkisi olduğu iddia edilmektedir.

Çok tanrılı dinlerde genellikle kendisine yaratıcı nitelik atfedilen bir tanrı diğerlerinden daha üstün görülmekte ve daha çok ilk varlık olarak düşünülen güneş ya da gökyüzüyle ilişkilendirilmektedir. Bazı kültürlerde ise en önemli varlık dişi olarak düşünülen yeryüzü tanrıçası bazılarında ise kültürel kahramanlardır.

TANRI ile SULARIN YÜKSELMESİ [Yahudi Mitolojisi] Midraş'ta bahsi geçen bir öykü olup, Yeryüzündeki sular neredeyse Tanrının yanına dek ulaşacak denli kabarınca Tanrı onlara durmalarını emretmiştir. Su, Tanrıyı tüm yeryüzünü kaplamakla tehdit edince o da sulara bariyer oluşturmaları için kumu yaratıp yeryüzüne göndermiştir.

TANRI'NIN GÖZÜ Her şeyi gören göz (all seeing eye) adıyla da bilinip, çevresine ışıklar saçan bir üçgen içerisine çizilmiş bir göz sembolüyle tasvir edilen semboldür. Muhtemelen Mısır mitolojisindeki Horus'un gözü (Eye of Horus) sembolünden etkilenerek geliştirilmiş olup ilk olarak, Horus'un bulutlarla çevrili gözünden farklı olarak Hıristiyanlıktaki kutsal üçlemeye atfen (Holy Trinity) üçgen kullanımıyla 17-18. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. 1776 yılında tasarlanmış ve 1782 yılından itibaren, üzerinde Latince Annuit Coeptis (Tanrı'nın gözü) yazısıyla ABD'nin resmi mühründe kullanılmaya başlanmıştır. Tanrı'nın Gözü veya Annuit Coeptis aynı zamanda Masonik bir sembol olup Evrenin Ulu Mimarı'nı (Grand Architect of the Universe) temsil etmektedir.

TANRININ ÖLÜMÜ Pek çok mitolojide gizemli niteliklere sahip bazen aynı zamanda bir kültürel kahraman da olan bir kahramanın trajik ölümü konu alınmış bunların bir kısmında ölen başka bir varlığa dönüşmüş ya da yeniden dirilmiştir.

1. [Yakındoğu Mitolojisi] El veya Dagan'ın oğlu olarak görülen Ugarit tanrısı Baal, Ölüm'ün (Mot) ağzından içeri girmişse de tanrıça Anat'ın yardımıyla yaşama geri dönüp yeryüzüne yeniden bereket getirmiştir.

2. [Fenike Mitolojisi] İlkbahar ile ilişkilendirilen tanrı Adonis'ün ölümü sonradan yunan ve Roma söylencelerinde de yer almıştır.

3. [Mısır Mitolojisi] Osiris ölmüş ve karısı İsis'in yardımıyla Horus olarak yeniden doğmuştur.

4. [İskandinav Mitolojisi] Balder zehirli bir ok ile vurularak öldürülmüştür. Tanrı Odin'in kendisini Axis Mundi veya Dünya ağacına asarak runik yazı bilgisiyle geri dönmesi de bir sembolik ölüm ve dirilme teması olarak algılanmaktadır.

5. [Slav Mitolojisi] Işık tanrısı Yarilo öldükten sonra yeniden dirilmiştir.

6. [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın ölümü ve yeniden dirileceğine dair inanış, Yakındoğu söylenceleriyle yakından ilişkilidir.

7. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Bkz. Mayari

8. [Mezopotamya Mitolojisi] Ziusura (Utnapiştim) ölümsüz diğer tüm tanrılar ölümlü olarak tasvir edilmekte insanlardan farklı olarak tanrılar hastalık ya da yaşlılıktan değil genellikle savaşta öldürülmektedir. Babil yaratılış destanında Apsu, tehdit olarak gördüğü Ea (Enki) tarafından öldürülmekte ayrıca insanoğlu Tiamat'ın öldürülen eşi Qingu'nun kanından yaratıldığı gibi detaylar yer almaktadır. Ayrıca Tiamat'ın Marduk'un üzerine gönderdiği 11 canavarında tanrı statüsünde olduğu ve kahraman tarafından öldürüldüğü bilinmektedir. Bununla birlikte en ünlü ölü tanrılar çoban tanrı ölüp-dirilişi mevsimlerin oluşuyla ilişkilendirilen Dumuzi ile Ereşkigal'in eşi Gugalana'dır.

TANRI'NIN TAHTI [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Yeşaya ve Danyal'da tanımlanıp ve tanrının gücünün sembolü olan tahtın adıdır (Yeşaya 6; Danyal 7).

TANS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hupa halkının inanışında dağlarda yaşayan geyikleri koruyan bir tanrının adıdır.

TANSİRJO [Hint Mitolojisi] Hindistan'ın doğusunda yer alan Orissa eyaletinde Bondo halkının inanışında güneş tanrıçasının adı olup, ay tanrıçası Jonmati'nin de kız kardeşidir. İki kız kardeş çocuklarıyla birlikte aynı evde yaşamaktaysa da kardeşini kıskanan Jonmati kardeşinin çocuklarını yemiştir. Çocuklarını Jonmati'nin midesinden çıkaramayan Tansirjo öfkesinden ısınarak bugünkü haline dönüşmüştür.

TANTALUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Pluton'un veya Lidya kralı Tmolus'un oğlu, Euryanassa, Taygete veya Dione'nin kocası, Pelops, Broteas ve Niobe'nin babasıdır (Hygin. Fab. 82, 154, Ov. Met. vi. 174, Diod. iv. 74).

Tanrıların sevgi ve hoşgörüsünü kötüye kullanan Tantalus tanrıların bilgisini test etmek için canice bir plan yapmış, oğlu Pelops'u öldürüp tanrılara bir ziyafet sırasında av eti gibi sunmuştur. Demeter dışındaki tüm tanrılar durumun farkına varmayıp eti yemişse de etin bir insana ait olduğunu anlayan tanrıça çocuğu hayata döndürmüş ama omuz kemiği kırıldığı için yerine fildişinden parça konulmuştur. Tantalus, Hades'in en alt katı Tartarus'a atılmış, ensesine kadar su dolu yerde su içememek, başının üzerinde asılı binlerce tür yiyeceğe ise ulaşamamakla cezalandırılmıştır. Başka söylencelere göreyse Tantalus, Panderos'un kendisine emanet ettiği Zeus'un köpeğini Hermes'e vermemek için yalandan yere yemin ettiği veya tanrılardan ambroisa çaldığı için Zeus tarafından cezalandırılmıştır (Pind. Ol. i. 98).

2. Thyestes ya da Broteas'ın oğlu olup, Atreus tarafından öldürülmüştür (Hygin. Fab. 88, 244, 246).

3. Amphion ile Niobe'nin oğludur (Ov. Met. vi. 240.).

Tantalus, Sisyphus ve Ixion

TANTRALAR [Hint Mitolojisi] Hindu, Caynacı ve Budist ezoterik pratiklerde kullanılan ve mistik formüllerden oluşan yazıların adıdır. Sanskitçe 'öğreti' anlamına gelen kelime ilk olarak Rigveda'da kullanılmıştır (X. 71. 9). Tantraların çoğu Puranalardan sonraki döneme ait olup, çoğu Şiva'nın karısı Kali ve Durga ile Vişnu'nun karısı Radha'ya yazılmıştır.

TANTRİS [Britanya Mitolojisi] İsolde'nin eski nişanlısı Morold'u öldüren Kral Mark'ın yeğeni Tristan yaralı olduğu halde bindiği gemide kendisini şifa verici güçlerini kullanarak iyileştiren İsolde'ye verdiği sahte isimdir.

Bkz. Tristan ile İsolde

TANUKİ BOZU Japon folklorunda Budist rahibi kılığında dolaşan sake şişesine girebilen bir rakun veya porsuk ruhunun adı olup, gören kişiye şans getireceğine inanılmaktaydı.

TAO Taoizm'in ana ve temel kavramı olup Çince "yol" veya "yön" anlamına gelmektedir. Lao Tzu görüntüsü, maddesi, biçimi ve adının olmadığını savunduğu evrenin düzeninin tek gerçek olduğunu aldatıcı dünyanın ise varlıktan yoksun olduğunu iddia etmiştir. Lao Tsu ayrıca insanın kendisini tanıyarak yolunu evren ruhu ile birleştirmesi gerektiğini böylece çelişkilerinden kurtulacağını, gözlem ve düşünce ile Tao'nun bilinemeyeceğini iddia etmiştir. Bazı Taoistler dinin kurucusu Laozi'yi tanrı olarak görmüşlerdir.

TAO-DE TİAN ZONG [Çin Mitolojisi] Üçüncü cennet Tai-king'in efendisi olan tanrının adıdır.

TAO TİEH Çin halk sanatında stilize kaplan özelliklerine sahip bir dev maskesinin adıdır. Kaplanların eski mezarların korudukları inancı göz önüne alınarak ölümün sembolü olduğu düşünülmektedir.

TAO TE KİNG Lao-tzu tarafından MÖ 6. yüzyılda yazılmış Çin dini ve felsefesinin en önemli kitaplarından birisi olup, adı 'Düzen ve Erdem Kitabı' anlamına gelmektedir. Kitap, 5.000 civarında Çince karakterin kullanıldığı Tao (1-37. bölümler) ve Te (38-81. bölümler) adlı iki bölümden oluşmaktaydı.

TAONOUİ [Polinezya Mitolojisi] Cemiyet adaları halkının inanışında Roua'nın karısı ve Fati'nin annesi olan bir tanrıçanın adıdır.

TAPARİU [Polinezya Mitolojisi] Ölüm tanrıçası Miru'nun, erkekleri dans ederken ayartıp ölüler dünyasına getirmeleri için, yeryüzü ve yeraltı dünyası arasında uzanan göller vasıtasıyla dünyaya gönderdiği bir çeşit su perileri olan varlıkların adıdır.

TAPATİ [Hint Mitolojisi] Himalayaların eteklerinde yaşayan güzel bir bakirenin adı olup güneş tanrısı Surya ile karısı gölge tanrıçası Çhaya'nın kızıdır.

TAPHİUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile Hippothoe'nin oğlu ve Pterelas'ın babasının adı olup, Akarniyalı Teleboa kabilesince kolonize edilen Taphos adasındaki aynı isimli şehrinin kurucusu kabul edilmekteydi (Apollod. ii. 4. 5).

TAPINAK Dini ayin ve kurban sunumlarının gerçekleştirildiği kutsal yapıların adı olup ilgili din hatta uygulanan ibadet çeşitlerine göre farklılık göstermektedirler. Şüphesiz en ünlü tapınak Yahudilerin Tanrının dünyayı yaratmadan önce tasarladığı yedi şeyden bir tanesi olduğuna inandığı, Kudüs mabedi olup, aynı inanışa göre inşa edilmesinde görev alan herkes cennete gitmiştir.

TAPINAK ŞÖVALYELERİ MS 1119 yılında Fransız Soylusu Hugo von Payens tarafından Kudüs'te kurulan ve kendilerini 'Süleyman Tapınağı ve İsa'nın Fakir Askerleri (Pauperes commilitones Christi Templique Solomonici) olarak tanımlayıp Kudüs hacılarını korumakla görevlendiren şövalye tarikatının adıdır. Kudüs Kralı II. Baudouin, Mescid-i Aksa ve Süleyman Tapınağı kalıntılarının bulunduğu Zeytin Dağı'nda başlangıçta 9 şövalyeden oluşan ve bağışlarla geçinen tarikata yer göstermiş, üyelerin yoksulluğu ve birbirine sadakati aynı ata binen iki şövalye figürüyle sembolize edilmiştir. Kurucu şövalyelerden birinin yeğeni olan Clairvauxlu Bernard'ın Troyes konseyinde Papa'ya tarikatı anlatınca Tapınakçılar 1129'da doğrudan Papa'ya bağlanmış, tüm ülkelerin sınırlarından serbestçe geçebilme, vergi ödememe, Papa dışında hiçbir otoriteye karşı hesap vermeme gibi geniş haklara sahip olmuşlardır.

Avrupa ülkelerinde soylu ailelerce de desteklenen tarikat Arapların Kudüs'ü ele geçirmesinin ardından Fransa'ya taşınmış, zenginliğiyle kıskançlık, bağımsız yapısıyla kuşku yarattığı için 1307 yılında tarikata büyük miktarda borcu olan Güzel (IV.) Philip tarafından kâfirlik ve eşcinsellik suçlamasıyla dağıtılmıştır. IV. Philippe Papa V. Clemens'e de baskı yaparak 1312'de tarikatın ortadan kaldırılıp tüm mal varlığına el koyulmasını dahası tarikat üyeleri başta liderleri Jacques de Molay olmak üzere 1314'de kazığa bağlanarak yakılmak sûretiyle idam edilmişlerdir.

İki asır boyunca faaliyette bulunduktan sonra dağıtılan tarikatın haleflerinin olup olmadığı ve varlığını kesintisiz devam ettirip ettirmediği sır olarak kalmıştır. Kutsal Topraklar'da ve Avrupa'da birçok mevzi inşa eden tarikat üyeleri beyaz eşyaların üzerine kırmızı haç işaretiyle tanınmış, para transferinin ilkel formu olan ilk çek sistemini bularak Hıristiyan hacılara seyahatlerinde büyük kolaylıklar sağlamışlardır.

1879 yılında Hans Pruzt'un Tapınak Şövalyelerinin dava dosyalarından yola çıkarak yaptığı çalışmada muhtemel işkence altında itiraf edilmiş ya da acıdan kurtulmak için kabullenmek zorunda kalınmış bazı gnostik uygulamalara rastlamıştır. Bunlar:

1. Haça tükürmek ve tekmelemek, İsa'yı inkâr etmek, birbirlerinin edep yerlerini öpmek gibi ayinler
2. Kafa şeklindeki bir puta tapınma
3. Ayin dualarını çarpıtmak
4. Tarikat liderleri ruhban olmamalarına rağmen üyelerin günahlarını affedebilmesi
5. Doğal olmayan yoldan fuhuş

Tapınak Şövalyeleri mührü

TAPİO [Fin Mitolojisi] Orman tanrıçası Mielikki'nin kocası, orman ruhu Nyyrikki ile rüzgâr ruhu Tuulikki'nin babası olan bir orman tanrısının adıdır. Kalevala'da Tapiola veya Metsola (orman) adı verilen evinde yaşayan tanrı ormanda yolunu kaybedenlere yardım edecek denli merhametli olduğu kadar kimi zaman onların ölümüne yol açacak küçük oyunlar oynayacak denli kötü olarak da tasvir edilmekteydi. Hıristiyanlığın kabulünden sonra avcıların koruyucusu kabul edilen bir azize dönüştürülmüştür.

TAPTAKUMBA [Hint Mitolojisi] Naraka olarak bilinen cehennemin, Sanskrit "Yanan kazan" anlamına gelmekte insanlar içi erimiş demirle dolu sıcak kazanlara atılarak cezalandırılmaktadır.

TARA [Budist Mitolojisi] **1.** 10 Mahavidya'dan birisi ve Brihaspati'nin karısı olan bir yıldız tanrıçası olup, adı Sanskritçe 'kurtarıcı kadın' anlamına gelmektedir. Ay tanrısı Soma'nın tecavüzüne uğrayan kadın tanrılar ile iblisler arasında savaş çıkmasına sebep olmuş, sonunda kocasına dönmüşse de Soma'nın oğlunu doğurmuştur. Kemik süslemeler takan Tara bir ölünün üzerinde oturur vaziyette ateş gibi parlak ve mavi tenli tasvir edilmektedir. Onuruna kan akıtılıp, keçi kurban edilen tanrıçanın müritlerine her zaman cömert davrandığına inanılmaktadır. Dişi Tara, Budist kozmolojiye hâkim olan erkek figürlerden farklı olup, "Şafak Hanımı" adıyla bilinen bir Bodhisattava olarak kabul edilmektedir. Tibet'te ise dişi ata kabul edilen Tara'nın bir kaya devi ile cinsel ilişkiye giren dişi bir maymun olarak bedenlendiğine inanılmaktadır.

2. Tibet'te Kral Sron Tsan Gampo'nun tanrılaştırılan iki karısının adları olup, bunlar aralarında Beyaz ve Yeşil Tara olarak ayrılmaktaydı. Yedi gözlü Hint prensesi Wen-Çeng Moğollarca da tapınılmakta olup Beyaz Tara adıyla anılmaktaydı. Sonsuz merhamet Bodhisattvası Avalokiteşvara'nın gözyaşından doğduğuna inanılan Nepalli Yeşil Tara, yeşil tenli bir kadın olarak lotus üzerinde oturan, sol ayağında bir kolye sol elinde ise nilüfer çiçeği taşır formda tasvir edilmekteydi.

3. [Polinezya Mitolojisi] Deniz tanrıçasının adı olup, uzun örgülü saçlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

Vajra-Tara merhamet ve cömertliğin sembolüdür

TARAKA [Hint Mitolojisi] Bir Yakşa'nın kızı olup, tüm dünyaya boyun eğdirmek isteyen güçlü bir iblisin adıdır. Babası ve erkek kardeşleri bir ermiş tarafından öldürülünce tanrılardan katillerin cezalandırılmasını istemiş ama kendisi ve

çocukları önlerine çıkan her şeyi yakarak yok eden korkunç iblislere dönüştürülmüşlerdir.

TARAN Bkz. Taranis

TARANGA [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında Polinezyalı kahraman Maui'nin anasının adı olup, Samoa adasında Bua-Taranga olarak bilinir. Taranga, erken doğum yapınca prematüre oğlunu sihirli saçlarına sararak denize fırlatırken, oğlunun iblise dönüşmemesi için tanrılara sunular sunup dualar etmiştir. Tanrıların gözetiminde büyüyen çocuk eve dönüp annesiyle birlikte yaşamaya başladığında kadının her gün gizlice yeraltı dünyasına inerek oradaki bahçelerden çeşitli yiyecekler topladığını fark etmiştir.

TARANİS [Kelt Mitolojisi] Galya kökenli gökyüzü ve şimşek tanrısının adı olup, sembolü tekerlektir. Romalı yazarlarca Jüpiter ile özdeşleştirilen ve uğruna insan kurban edilen tanrıdan ilk MS 1. yüzyılda Romalı şair Lucian bahsetmiştir. Başlangıçta ölüm tanrısı olduğu sanılan Taranis'in adı, Keltçe gök gürültüsü anlamındaki 'taran' kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

TARAS [Yunan Mitolojisi] Poseidon ile su perisi Satyra'nın oğlunun adı olup, Peloponnesus'tan Güney İtalya'ya giderek Tarentum (Yunanca Taras) kentini kurmuştur (Paus. x. 10. 4, 13. 5). Bazı yazarlara göre ise kent Herakles tarafından kurulmuştur (Vergilius III, 551).

TARASQUE [Hıristiyan Mitolojisi] St. Martha efsanesinde bahsi geçen, altı bacaklı, sırtında kaplumbağa kabuğu taşıyan, pullarla kaplı bir kuyruğa sahip, at kulaklı, aslan kafalı korkunç bir canavarın adıdır. Dokunduğu her şeyi yakan canavar Onakhus gibi Tarasque'nin de Galatia'dan geldiğine inanılmaktaysa da efsanenin kökeni Güneydoğu Fransa'da bulunan Provence bölgesidir. Söylenceye göre Tarascon kralı şövalyeleriyle birlikte canavarı öldürmeye çalışmışsa da başarısız olmuş buna karşın St. Marta dua ederek canavarı ehlileştirmiş, şehrin harap olmasını önlediği için bölgede Hıristiyanlığın yayılmasında etkili olmuştur.

TARAXİPPUS [Yunan Mitolojisi] Olympia hipodromunda dolaşan ve yarışan atlarını ürküten bir iblisin adı olup, atıyla birlikte öldürülen Phlious'un kızı Dameon'un veya bir kıtlığı sona erdirmek için tanrılara kurban edilen İskhenos'un azap içindeki gezinen ruhu olduğuna dair söylentiler dolaşmaktaydı. Pausanias, Taraxippus'un Poseidon Hippius'un lakabı olduğunu belirtmiş ve Korinthos hipodromunda Sisyphos'un atlar tarafından parçalanan oğlu Glaukos'un ruhu için de aynı adın kullanıldığı kaydetmiştir (Paus. vi. 20. 8).

TARBH UİSGE İskoçya'da göl ve nehir kenarlarında yaşadığına inanılan doğaüstü bir yaratığın adıdır.

TARCHETİUS [Roma Mitolojisi] Roma'nın kuruluş söylencesi ile ilişkilendirilen efsanevi Alba kralının adıdır. İnanışa göre Tarchetius'un sürülerinin üzerinde bir penis figürü belirmiş bir kâhinin tavsiyesiyle kralın kızlarından ya da hizmetçilerinden birisi figürden hamile kalarak Romulus ve Remus'u doğurmuştur.

TARÇIN AĞACININ OĞLU Kore Tufan efsanesi varyantı olup, yardımcı hayvan masal motifleri de (Aarne–Thompson index B300–B349) içermektedir. Tarçın ağacına âşık olan bir perinin ağaçtan bir oğlu olmuşsa da peri çocuk 1 yaşına bastığında gökyüzüne geri dönmüş, bir süre sonra büyük fırtınalar çıkıp, sular yeryüzünü kapladığında tarçın ağacı yıkılmış ve üzerinde oğlu olduğu halde okyanusta sürüklenmeye başlamıştır. Yolda bir karınca ve sivrisinek grubunun yanı sıra bir erkek çocuğu da kurtarıp dallar üzerinde taşımışlardır. Sonunda fırtına dinmiş, hep birlikte yaşlı bir kadın ile iki kızının yaşadığı bir adaya çıkmışlardır. Kadın burada iki çocuğu kızlarıyla evlendirmiş birisine doğuda diğerine batıdaki bir evde yaşamaları gerektiğini söylemiştir. Karınca ve sivrisineklerin de yardımıyla doğudaki kızı seçen tarçın ağacının oğlu mutlu yaşarken batıya yerleşen çocuk mutsuz olmuştur.

TARGİTAUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Borysthenes'in kızının oğlu olup İskitlerin atası kabul edilmekteydi (Herod. iv. 5.).

TARHUHYİAVAHKU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrakua halkının inanışında gökyüzünü yukarı kaldıran devin adıdır.

TARHUNT [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında iklim tanrısı olup, adı "kudretli, fatih" anlamlarına gelmekteydi. Hitit tanrısı İşkur'un karşılığı olan Tarhunt aynı zamanda yağmur getiren bereket tanrısı olarak saygı görmekteydi. Bkz. Taru

TARIM TANRILARI 1. [Roma Mitolojisi] Tarım sadece halkın sağlıklı beslenmesi için değil aynı zamanda kentlerin ve devletin büyümesi için yaşamsal önemdeydi. Daha Roma imparatorluğu kurulmadan İtalya'nın merkezinde gelişen kültürlerde tanrı ve tanrıçalara hasat mevsiminin verimli geçmesi ve ürünün don, fırtına ve yanardağ patlamalarından etkilenmemesi, üzümü şaraba, tahılın ekmeğe dönüştürülmesi, ürünün pazara güvenle götürülmesi için yakarılmaktaydı. Başlangıçta sadece tarım tanrısı olan bazı figürlerin önemi artmış ve Roma panteonunun merkezinde yer almışlardır. MÖ 8. yüzyıldan itibaren ise çoğunlukla hasat sezonu ile ilişkili olan festivaller ülke çapına yayılmıştır ki 19 Nisan'da tahıl tanrıçası için Cerealia, 25 Nisan'da ürünleri küften koruyan tanrıça için Robigalia bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Roma Panteonundaki Tarım tanrı ve tanrıçaları şunlardır:

Bacchus: Şarap tanrısı

Bubona: Sığır sürülerinin koruyucu tanrıçası

Ceres: Tahıl tanrıçası

Consus: Tahıl ve ambar tanrısı

Dea: Büyüme tanrıçası

Epona: Atların koruyucu tanrıçası

Eventus Bonus: Zirai başarı tanrısı

Faunus: Bereket tanrısı

Faustitas: Çiftlik hayvanlarının koruyucu tanrıçası
Flora: Çiçeklerin koruyucu tanrıçası
Fornax: Ekmek ve fırıncıların koruyucu tanrıçası
Lactan: Tahılların olgunlaşmasını gözeten tanrı
Liber: Üzüm ve şarap bereket tanrısı
Lupercus: Çiftlik hayvanlarının koruyucu tanrısı
Nodutus: Tahılların hasat tanrısı
Ops: Tahılların bereket tanrısı
Pales: Çoban ve sürülerinin koruyucu tanrıçası
Pomona: Meyve bahçelerinin koruyucu tanrıçası
Porus: Bolluk tanrısı
Priapus: Koyun sürüleri ve bahçelerin bereket tanrısı
Puta: Üzüm asmalarını budama tanrıçası
Robigo: Ürünleri hastalıklardan koruyan tanrıça
Robigus: Ürünleri hastalıklardan koruyan tanrı
Runcina: Yaban otlarını ayıklama ve hasat tanrıçası
Saritor: Yaban otlarını ayıklama ve çapalama tanrısı
Saturn: Tohum ekmenin koruyucu tanrısı
Semonia: Tohum ekmenin koruyucu tanrıçası
Silvanus: Tarla ve ormanların koruyucu tanrısı
Spiniensis: Çiftçileri dikenlerden koruyan tanrı
Verminus: Sürüleri hastalık ve asalaklardan koruyan tanrı
Vertumnus: Meyvelerin olgunlaşmasının koruyucu tanrısı

2. [Japon Mitolojisi] Eski Japonya'da tarım önemli bir kültürel öğe olup, tarım ürünleri özellikle pirinç pek çok Japon efsanesi ve dini ayinlerle doğrudan ilişkilidir. Günümüzde bile tanrılara adak pirinç sunulması sık görülen bir uygulama olup Daikoku, Toyo-Uke-Bime, İnari ve Yama-Uba en önemli tarım tanrılarıydı.

3. [Çin Mitolojisi] MÖ 2840 civarında yaşadığı sayılan efsanevi imparator Şen Nong zamanından kalan efsanelerde bile Çin halkının yerleşik yaşam sürdüğü ve tarım yaptığı anlaşılmaktadır. Çin halkının büyük bölümü köylü olup, domuz ve tavuk yetiştiriciliğinin yanı sıra kuzeyde arpa ve buğday güneyde ise pirinç tarımı önem kazanmıştır. Tarladaki mahsule büyük zarar veren çekirge sürülerinden korunmak için Çekirge Tanrısı adına festivaller düzenlenmiş adaklar adanmıştır. Kuzey Çin'de "Bahar Öküzünü Dövmek" adlı bir tarım festivali düzenlenmekte olup, türlü eğlenceler arasında bir öküz heykeli tarla ortasında sopalarla parçalanmakta böylece iyi bir hasat mevsimi geçirileceğine inanılmaktadır. Lai Ço, Liu Meng Jiang-Zhun, Mang Şen, Ba Zha, Bai Zhong, Şui Fang, Şui Yong ve Si Se adlı Çin tanrıları tarım ile doğrudan ilişkilidir.

4. [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Gal halkının inanışında darı tarımı Kpele tanrılarıyla, mısır tarımı atalarla, yer elması tarımı ise Otu tanrılarıyla ilişkilendirilmektedir. Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında yeryüzündeki tüm bitkilerin gelişiminden Olodumare'nin şifacısı olan tanrı Osanyin sorumludur.

TARIM TÖRENLERİ Geçimini toprak işleyerek sağlayan halkların kültürü tarımdan ve tarımı doğrudan etkileyen iklimsel özelliklerden büyük ölçüde etkilenmekte, bu etki mevsim ve ay adlarından çocuklara konulan isimlere, basit tekerlemelerden kapsamlı sözlü edebiyat ürünlerine, halk oyunlarından tarım törenleri denilen karmaşık kısmen dini nitelikli ayinlere dek toplumsal yaşamın her alanına yansımaktadır. Tarımcı topluluklarda mevsim hatta aylar kurak, yağmurlu, dikim zamanı, hasat zamanı gibi adlar olması sık görülen bir özellik olup, sözgelimi Güney Sudan'da yaşayan Latukalar yılın aylarını "kazma zamanı", "ekme zamanı", "çamur zamanı", "tahıl zamanı" gibi isimler takarak adlandırırken pek çok kültürde "hasat", "başak", "ekin" gibi insan isimlerine rastlamak olasıdır. Tarım törenleri -bazı istisnaları olmak üzere- çoğunlukla "ekim zamanı", "olgunlaşma zamanı" ve "hasat zamanı" olmak üzere yılda 3 defa düzenlenmektedir. Ekim zamanı törenlerinde toprak, ekilecek tohumlar ve kullanılacak araç gereç hazırlanırken insanlar ürünün başarısını garantiye almak istemektedir. Sözgelimi Burkino Faso'da yaşayan Bobo halkı tabiat ruhları ve doğanın dengesini düzenlediğine inanılan yaratıcı tanrı Wuro'dan ekime başlamak için izin almak için 3 gün süren bir festival düzenlemekte ilk günkü tören sırasında yüzlerine maske takarak kötü ruhları kovmakta, akşama etrafa darıdan yapılmış kekler bırakmaktadır. Tabiat ruhlarına sunulan ertesi gün bulunamaması adakların kabul edildiğine ve ekinin tanrılar tarafından korunacağına dair işaret kabul edilmekte ve ekime başlanmaktadır. Pek çok toplumda ekim zamanı bazı davranış ve uygulamalardan kaçınılmakta olup sözgelimi Zimbabwe'de yaşayan Ndebele ve Mali'de yaşayan Dogon halkında olduğu gibi ekim yapılan bölge yakınlarında cenaze gömülmemekte, Uganda'da yaşayan İk halkı ise kadınların günlük hayatında gerçekleştirdiği pek çok işi tabu sayarken ot yakılması ve hayvan kesilmesinden de tabiat ruhlarını kızdırmamak için kaçınmaktadır. Buna karşılık pek çok halkın ekim zamanı kurban kestiği bilinmekte olup, Batı Afrika'da yaşayan Dagara halkı ise Toprak tapınağı adlı bir tapınağa ekeceği getirip, toprağa vermeden önce kutsamaktadır.

Olgunlaşma zamanı törenleri büyümeye başlayan ürünün gerektiği şekilde olgunlaşmasını sağlamaya yönelik uygulama (sulama) ve talepleri (yeterli yağmur yağması, hastalıkların, böceklerin ve ekine zarar verecek hayvanların uzak durması vs.) içermektedir. Olgunlaşma zamanı ayinlerinin en önemli ve yaygın olanı yağmur duası olup neredeyse tüm tarımcı toplumlarda ata veya dua ruhlarına sunu sunularak, topluca şarkılar söyleyerek, danslar ederek veya sadece tanrılara yakararak uygulanmaktadır. Hasat zamanı törenleri ise ürüne göre değişmekle birlikte Kuzey yarımkürede genellikle Temmuz-ekim ayları arasına denk gelmekte olup, elde edilen mahsul için şükran ve mutluluğun ifade edildiği çoğunlukla eğlence ve toplu ziyafetleri içeren törenlerdir.

TARİ [Hint Mitolojisi] Bengal halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adı olup, güneş tanrısının birliktelik teklifini reddedince tanrı kadınları yaratmış, ama insanlar tanrıçaya ibadet etmeye başlayınca yer ve güneş birbirine rakip olmuştur. 20. yüzyıl başlarına dek Bengal'e komşu bölgelerden getirilen veya esir edilen kişiler yıllarca bakılıp beslenmekte zamanı geldiğinde ilaçla uyuşturulan insanlar keskin bıçaklarla parçalanarak tanrıça Tari onuruna kurban edilmekteydi. Hindistan'da insan kurban etmek yasaklandıktan sonra aynı amaçla hayvanlar kullanılmaya başlanmıştır.

TARİNGA NUİ [Polinezya Mitolojisi] Şans getiren bir tanrının 'Koca Kulak' anlamına gelen adı olup, tehlikeyi önceden duyabilmesi özelliğinden dolayı uzun deniz yolculukları sırasında kanoların üzerinde taşınmaktaydı.

TARKHETİOS [Roma Mitolojisi] Remus ile Romulus efsanesinin bir çeşitlemesinde bahsi geçen Alba kralıdır. Efsaneye göre kral, sarayının bahçesinde topraktan çıkan bir fallus yontusunu ne yapacağını kâhinlere sorunca genç bir kız bu fallus ile çiftleştirilirse doğacak çocuğun olağanüstü işler başaracağını öğrenmiştir. Bu iş için seçilen kız utanıp hizmetçisini gönderince hamile kalan hizmetçinin doğurduğu ikizler Tarkheitos'u öldürüp tahtını ele geçirmiştir.

TARKHON [Roma Mitolojisi] Roma'nın kuzeyinde yer alan Tarqunii (Tarchonium) şehrinin kurucusu kabul edilen, beyaz saçlı doğduğu için olağanüstü bir kadere sahip olduğuna inanılan Etrüsk kahramanının adıdır. Lidyalı göçmenlerin lideri kabul edilen kahraman Troyalı kahraman Aeneas ile müttfik olmuş, kardeşi Tyrrhenus ile birlikte Etrüsk şehirler birliğini kurmultur (Virg. X, 153, 290; XI, 727, 746).

TARKŞYA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da İndra'ya armağan olarak verildiğinden bahsedilip (I.89. 6, X.178. 1), Tarkşya Ariştanemi adıyla da anılan (V.51) efsanevi bir at veya kuş olup, sonradan epik dönemde Garuda veya Garuda'nın babası (Bhagavata Purana VI.6.2, 21) ile özdeşleştirilmiştir.

TARNHELM [İskandinav Mitolojisi] Richard Wagner'in Nibelungen Yüzüğü eserinde cüce kral Alberich'e görünmezlik sağlayan miğferin adıdır.

TARNKAPPE [Germen Mitolojisi] Nibelungenlied efsanesinde Sigurd'u (Siegfried) görünmez kılan sihirli bir pelerinin adı olup, Gunnar'ın Brynhild'i elde etmesine yardım ettiği için ödül olarak Andvari'den alınmıştır. Wagner'in Nibelungen Yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) adlı operasında tarnhelm adıyla anılan pelerin başlangıçta cüce Alberich'e ait olsa Loki ve Wotan tarafından çalınmıştır.

TAROGOLO [Pasifik Mitolojisi] New Britain adasında yaşayan Lakalai halkının inanışında karşı cinsin kılığına girerek insanları ayarttıktan sonra cinsel organlarını keserek kurbanlarını öldüren bir ruhun adıdır.

TARPEİA [Roma Mitolojisi] Eski Roma'da suçluların uçurumdan aşağı itilerek öldürüldüğü Mons Tarpeius kayasına adını veren kadının adıdır. Efsaneye göre Romulus'un Capitolium'u koruma görevi verdiği garnizon komutanı Spurius Tarpeius'un Sabin kralı Tatius'a âşık olduğu için babasına ihanet ederek kaleyi düşmana teslim eden kızının adıdır. Tarpeia'nın ihaneti karşılıksız kalmış, kollarının altın bileziklerle doldurulacağını ve kralla evleneceğini sanan kadın, adını vereceği kaya üzerinde Tatius'un emriyle Sabin askerlerince öldürülmüştür.

TARPEİUS SPURİUS [Roma Mitolojisi] Tarpeia'nın babasının adıdır.

TARPEİUS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

TARQUİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında bazı yuvarlak masa şövalyelerinin esir düşmesine sebep olan hain bir şövalyenin adı olup, Lancelot tarafından öldürülmüş, böylece esir şövalyeler kurtarılmıştır.

TARQUINIUS COLLAT. [Roma Mitolojisi] Egerius'un oğlu ve Tarquinius Priscus'un yeğeni olup, amcası tarafından ele geçirilen Collatia'yı babasından sonra yönetmiştir (Liv. i. 38).

TARQUİNİUS PRİSCUS [Roma Mitolojisi] MÖ 616-MÖ 579 yılları arasında tahta çıkmış beşinci Roma kralı olup Yaşlı Tarquin veya I. Tarquin olarak da bilinmekteydi. Yunan kökenli olan Tarquinius Korinthli Bacchiadae ailesinden Etruria'da Etrüsk kenti Tarquinii kentine ticaret için yerleşen Demaratus adlı bir adamın soyundandır. Karısı Tanaquil'in önerisiyle Etrurya'dan Roma'ya göç eden Lucius Tarquinius Priscus, Roma'ya bir araba üzerinde girerken gökyüzünden gelen bir kartal şapkasını alarak uzaklaşmış ancak bir süre sonra geri dönerek şapkayı başının üzerine geri bırakmıştır. Kehanet yeteneği olan Tanaquil bu olayı kocasının geleceğinin parlak olacağına yormuştur.

TARQUİUP İNUA [Eskimo Mitolojisi] Bir ay tanrısının adıdır.

TARTARUS [Yunan Mitolojisi] Aether ile Ge'nin oğlu olup, Ge'den Gigantes, Typhoeus ve Ekhidna adlı çocukları olmuştur (Hygin. Praef. 3, Fab. 152; Hes. Theog. 821; Apollod. ii. 1. 2). Hesiod'un Theogonia'sında yeryüzünün ilk elementlerinden birisi olarak kişileştirilen (Hes. Theog. 807) Tartarus İlyada'da ölüler diyarı Hades'in de altında bulunan etrafı demir kapılarla çevrili yeryüzünün en derin bölgesi anlamıyla kullanılmışsa da (Hom. Il. viii. 13) zamanla yanlışlıkla Hades'le karıştırılıp cehennem anlamı kazanmıştır. Bu yeni anlamıyla mutlu insanların yaşadığı Elysion'un zıddı, işkence görülen bir yer olarak tasvir edilmiştir (Val. Flacc. iv. 258). Eski Yunanlılar gökyüzü ile yeryüzü arasındaki mesafenin aynen Hades ile Tartarus arasına eşit olduğuna inanmaktaydı.

Efsaneler tanrıların kuşaklar boyunca rakiplerini Tartarus'a hapsettiklerinden bahsetmektedir.

1. Uranos, Gaia'dan doğan canavar çocuklarını (Argeler, Bronteler, Kykloplar, Steropeler) Tartaros'a hapsetmiştir.

2. Kronos, Kyklops'ları annesinin istiğiyle önce serbest bırakmışsa da sonra yeniden Tartaros'a atmıştır.
3. Zeus, Kyklopları Titanlarla savaşında kendine yardım etmeleri şartıyla serbest bırakmış ve bu sefer Titanları Tartaros'a göndermiştir.
4. Zeus, Aloadları ve Salmoneus'u muhalefetlerinden dolayı Tartaros'a atmıştır. Bkz. Elysium

TARU [Anadolu Mitolojisi] Hatti halkının inanışında bitkilerin yeşermesinden sorumlu tanrı Telipinu'nun oğlu olan iklim tanrısının olup, Tarhunt ile benzerlikler göstermektedir.

TARVOS TRİGARANUS [Kelt Mitolojisi] Galya ve Roma tanrılarının kabartma tasvirlerinin yer aldığı denizci sütununun (Pilier des nautes veya Nauteler sütunu) 4. Katının bir yüzünde tasviri bulunan bir boğa tanrının adıdır. 1711 yılında Paris'te Notre-dame kilisesinin altında bulunup, MS 1. yüzyıla tarihlenen sütun bloğu Parisli (Lutetia) denizcilerce Jüpiter onuruna inşa edilmiştir. Taruos Trigaranos olarak da bilinen boğa, bitişik panelde Gal tanrısı Esus'un bir balta ile kesmeye çalıştığı aynı söğüt ağacının altında sırtında 3 turna tünemiş formda tasvir edilmekteydi. Gal dilinde Taruos 'boğa', trigaranos ise 'üç turna' anlamına gelmekteydi.

TASENETNOFRET [Mısır Mitolojisi] Horus'un karısı olan bir şahin tanrıçanın 'İyi kız kardeş' anlamına gelen adı olup, Hathor veya Tefnet'in görünümlerinden birisiydi.

TASMİSUS [Anadolu Mitolojisi] Anu ile Kumarbi'nin oğlu, fırtına tanrısı Teşub'un erkek kardeşi ve yardımcısıdır. Tasmisus rüzgâr, yağmur ve yıldırımları kontrol eden kardeşine bu işlerde yardımcı olmanın yanı sıra aynı zamanda habercisi olarak da görev yapmaktadır. Kumarbi'nin Kanzuras dağına tükürerek doğurduğu Tasmisus, Anu ve Teşub ile Kumarbi'yi yok etmek için birlik olmuş, ayrıca Teşub'un Ullikummi'ye karşı savaşında kardeşine yardım etmiştir.

TASUM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çayen halkının inanışında insan ruhunun adı olup, ölümden sonra bedenden ayrılarak gökyüzüne yükselip, Ekutşimmiyo adıyla bilinen Samanyolu'nu aştıktan sonra Gök tanrı (Yüce Ruh) Heammavihio'nun yanına ulaşmaktaydı.

TAŞ BEBEK Çanakkale civarından derlenen bir masalın adı olup, öyküye göre Ahmet'in karısı Meryem'in çocuğu olmayınca başka bir kadınla evlenmeye karar vermiştir. Meryem üzüntüsünden kendisini dağlara vurunca karşısına Hızır çıkmış ve kadına bebek biçiminde bir taş vererek, beşiğe yerleştirmesini istemiştir. Kadın taşı beşiğe yerleştirerek Tanrıya yakarınca kocasının başka kadınla evlendiği gece taş bebeğe dönüşmüş, böylece kadın da kocasını geri kazanmıştır.

TAŞ DEV [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego bölgesinde yaşayan Yahgan halkının inanışında sadece ayak tabanlarından yaralanabilen bir yaratığın adı olup, bir sinek kuşu tarafından kalbi patlatılarak öldürülmüştür.

TAŞA DÖNÜŞME Neredeyse tüm kültürlere dair söylencelerde başta insan olmak üzere canlı ve dansız varlıkların taşa dönüşmesi veya taşlaşması sıkça rastlanan motif olup, temelinde doğaüstü güçlerin bahşettiği 'ödül' ve 'ceza' yargısının sonucu gerçekleşmektedir. Anadolu söylencelerinde özellikle kayınvalidesine saygısızlık eden kadınların 'gelin taşı' adıyla taşa dönüşmelerine sıkça rastlanırken Avrupa'da kahramanların ileride kendilerine ihtiyaç duyulacak bir zamanda yeniden hayata dönmek üzere taşlaşmaları motifi yaygındır. Rus halkını sembolize eden 'soylu' Dobrinya Nikitiç, 'din adamı' Alyoşa Popoviç ve 'köylü' İlya Muromets çeşitli maceralardan sonra hep birlikte bir kayaya dönüşerek kaynaşmaları bu motifin ilginç bir örneğidir.

TAŞA SAPLI KILIÇ İskandinav ve Anglo Sakson efsanelerinde sıkça kullanılan, çoğunlukla sihirli bir kılıcın kaya veya ağaca gömülü olması ve seçilmiş olduğuna inanılan birisi tarafından çıkarılması motifinin adıdır. En bilinen taşa saplı kılıç öyküsü Kral Arthur efsanesinde bahsi geçen Excalibur'a ait olup, bu kılıcı yerinden sökebilen kahramanın Britanya kralı olacağına inanılmaktaydı. Henüz delikanlılık çağında olan Arthur kılıcı kayanın içerisinden çıkarınca çevresindeki soylular tarafından hemen kral ilan edilmiştir. Kral Arthur efsanesinde taşa saplı ikinci bir kılıcın daha bahsi geçmekte olup, büyücü Merlin tarafından bir kayaya saplanan kılıç Sir Lancelot'un oğlu Sir Galahad kılıcı sökmeyi başarmış ve böylece Kutsal Grail Kabını bulmak ve saklamak için yeterliliğini ispatlamıştır. İskandinav söylencelerinden Völsunga Saga'da tanrı Odin'in bir ağaca sapladığı kılıç da oğlu Sigurd tarafından yerinden sökülmektedir.
Ayrıca Bak. Kırık Kılıç, Kılıçlar

TAŞMETU [Mezopotamya Mitolojisi] Bilgelik tanrısı Nabu'nun karısı olan bir tanrıçanın olup, adı "duaları duyan" anlamına gelmekteydi.

TAŞMİŞU [Anadolu Mitolojisi] İklim tanrısı Tesub'un erkek kardeşi ve yardımcısıdır.

TAT Bkz. Ded

TATAVLA KARNAVALI Bkz. Apokria

TATE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında dört ana yönden esen rüzgârların (kuzey, güney, doğu, batı) babası olan rüzgâr ruhunun adıdır.

TATENEN [Mısır Mitolojisi] Başlangıç okyanusunun üzerinde tepe olarak tasvir edilen bir yeryüzü tanrısı olup adı 'Yüksek toprak' anlamına gelmekteydi. Tatenen, Tenen veya Ten, Memphis kentinde yaratıcı tanrı olarak kabul edilip, Ptah ve Horus ile ilişkilendirilir ve koçbaşlı, yeşil derili olarak tasvir edilirdi. Memphis'te Ptah ile birleştirilen formu Ptah-Tenen olarak adlandırılmaktaydı.

TATHAGATA Siddhartha Gautama'nın kendisi ve izleyenleri tarafından kullanılan onur unvanlarından birisi olup, 'Öncekiler gibi gelip geçen' anlamına gelmektedir.

TATHLUM [Kelt Mitolojisi] Mag Tuireadh savaşında Tuatha Dé Denann kabilesinin Balor'u öldürmek için bir mancınık ile fırlattığı sihirli taşın adıdır.

TATİUS [Roma Mitolojisi] Cures doğumlu, Sabin asıllı ikinci Roma kralının adıdır. Hersilia ve Sabin kadınlarının girişimiyle Sabinler ve Romalıların tek bir halk oluşturmasına karar verilince Tatius ile Romulus iktidarı paylaşmışlar, Tatius Capitolium kalesinde Romulus ise Paltinusta ikamet etmişler, 5 yıllık iktidarın ardından Tatius cinayet işleyen akrabalarını kayırınca öldürülenlerin yakınları bir kurban töreni sırasında savunmasız yakaladıkları Tacitus'u öldürmüşlerdi. Romulus, Tacitus'un cesedini Roma'ya getirip Armilustrium yakınlarında törenle gömülmesini sağlamıştır.

TATSU [Japon Mitolojisi] Hayvanların efendisi olduğuna inanışan efsanevi bir ejderhanın adıdır.

TATSUTA-HİME [Japon Mitolojisi] Sonbahar tanrıçasının adıdır.

TATU-KARAİA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Ksingu halkının inanışında yeraltında yaşayan efsanevi bir ırkın adıdır.

TATUMEN [Mısır Mitolojisi] Ölüler kitabına göre bir yer tanrısı olup insanoğlunun yaratıcı hatta kuzey, güney, doğu ve batı tanrılarının yaratıcısı olarak anılmaktaydı.

TATZELWURM Bavyera ve Avusturya Alpleri bölgesi halkının inanışında kedi kafalı, arka bacakları olmayan güdük gövdeli, ağzından alev çıkan kanatlı bir ejderha olup, Stollenwurm, Springwurm, Arassas, Bergstutzen ve Praatzelwurm adlarıyla da bilinmekteydi.

TAU-TİTİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında Ruhlar Kraliçesi Miru'nun oğlu olan bir tanrının adı olup, aynı zamanda günbatımından sonra dört genç kız tarafından Miru adına gerçekleştirilen geleneksel bir dansın da adıdır.

TAUA [Pasifik Mitolojisi] Kuzey Samoa'da yaşayan Pukapuka halkının inanışında kadınların koruyucusu olduğuna inanılan bir tanrıçanın adıdır. Taua, kadınlara kötü davranan erkeklere dokunarak koltukaltlarında kanser hastalığı taşımalarına sebep olmaktadır.

TAUERET Bkz. Tawaret

TAUİGOAD [Afrika Mitolojisi] Hottentot halkının inanışında yaratıcı yağmur tanrısının adıdır. Söylenceye göre Hottentot halkının efsanevi lideri Gaunab ile ölümüne savaşan tanrı hasmını öldürmeyi başarmışsa da dizinden yaralanmış bu yüzden "yaralı diz" anlamına gelen Taui goad adını almıştır.

TAUN Arapça 'veba hastalığı' anlamına gelen terim Anadolu'da hastalık getiren bir iblis olarak kişileştirilmiştir.

TAURALİA Eski Roma'da farklı cinslerden üç erkek hayvanın kurban edilmesi geleneğinin adı olup, Yunanca 'rittys' adıyla bilinmekteydi.

TAUREUS [Yunan Mitolojisi] Deniz kenarında otlaklarda yaşayan sığır sürülerin koruyucusu kabul edilip, onuruna boğa kurban edilen Poseidon'un lakaplarından birisidir (Hom. Od. iii. 6).

TAURİA [Yunan Mitolojisi] Tauris kıyılarında bir tapınağı bulunan Artemis formunun adı olup, Yunan denizcilerce tapınılmaktaydı.

TAURİKA THEA [Yunan Mitolojisi] Artemis'in "Taurus tanrıçası" anlamına gelen adı olup Orestes ve İphigenia tarafından Tauris'ten Brauron, Sparta veya Arisia veya taşınan bir heykeline atfen konulmuştur. Taurus tanrıçası onuruna orji içeren ayinler ve insan kurban edildiği bilinmektedir (Paus. iii. 16. 6; Herod. iv. 103).

TAURİONE [Yunan Mitolojisi] Artemis ve bazen Athena için de kullanılan lakap olmakla birlikte Tauris'te tapınılan tanrıçayı tanımlamakta ayrıca Tauro, Tauropolo, Tauropos ve Taurika Thea olarak da bilinmekteydi.

TAUROBOLİUM Roma'da MS 2-4. yüzyıllar arasında boğa kurban etme bayramının adı olup, Anadolu'da Kybele ve İran'da Mithra tapımlarından kök almaktaydı.

TAUROKEPHALUS [Yunan Mitolojisi] Orfik gizemcilerin Dionysos'a verdiği isimlerden birisi olup (Orph. Hymn. 51. 2) Taurokranos ve Taurometopos ile benzer mealdedir.

TAUROPOLİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dionysos ile Ariadne'nin oğludur.

2. Megarialı Kleson'un kızlarından birisi olup kız kardeşi Kleso ile birlikte Megara sahiline vuran İno'nun cesedini bulup gömmüştür. [Yunan Mitolojisi] **1.** Tyrus kentine düzenlediği seferde kralın kızı Europeyi tutsak etmiş ondan Minos adlı oğlu doğmuş Gortyne kentini kurmuş Knossoslu bir prensin adıdır.

2. Bir efsaneye Minotauros yarı boğa yarı insan bir canavar değil Minos ordularının başkomutanı olan Tauros adlı zalim birisinin adıydı.

3. Bir başka efsaneye göre Pasiphae'nin aşık olduğu yakışıklı bir gencin adı olup, kocası Minos'u bu gençle aldatmıştır. Bu birliktelikten doğan Minotauros'u aldatılan kral Minos kabullenmeyip dağa bırakmıştır.

TAURUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Tyrus kentine düzenlediği seferde kralın kızı Europe'yi tutsak etmiş ondan Minos adlı oğlu doğmuş Gortyne kentini kurmuş Knossoslu bir prensin adıdır.

2. Bir efsaneye Minotauros yarı boğa yarı insan bir canavar değil Minos ordularının başkomutanı olan Tauros adlı zalim birisinin adıydı.

3. Bir başka efsaneye göre Pasiphae'nin âşık olduğu yakışıklı bir gencin adı olup, kocası Minos'u bu gençle aldatmıştır. Bu birliktelikten doğan Minotauros'u aldatılan kral Minos kabullenmeyip dağa bırakmıştır.

4. Neleus ile Khloris'in oğludur (Apollod. i. 9. 9).

5. Dionysos'un lakaplarından birisi olup 'boğa' anlamına gelmektedir (Plut. Quaest. Graec. 36).

TAURT [Mısır Mitolojisi] Talih ve doğum ile ilişkilendirilen su aygırı tanrıçası olup, Taueret, Rert, Reret (dişi domuz), Rertu, Apet ve Opet adlarıyla da bilinmekteydi. Hathor ile ilişkilendirilen tanrıça Set'in dişil karşılığı olarak görülmüş ve Yunanlılarca Thoueris olarak adlandırılmıştır. Taurt, Mısır sanatında su aygırı gövdeli, aslan kuyruklu, timsah kafalı ve bir kadının ellerine sahip bir varlık olarak tasvir edilmiştir.

TAURUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dionysus'un lakabıdır.

2. Neleus ile Khloris'in oğludur (Apollod. i. 9. 9)

TAUTHE [Fenike Mitolojisi] Damaskius kaynaklı Babil yaratılış söylencesinde Tiamat veya Kaos'a verilen isim olup, tüm tanrıların anası kabul edilmekteydi.

TAVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında insanoğlunun yaratıcısı olduğuna inanılan güneş ruhunun adıdır.

TAVAF [İslam Mitolojisi] Hacerü'l-Esved'in bulunduğu mevkiden başlayarak Kâbe'nin etrafında yedi defa dolaşma geleneğinin adı olup, İslam öncesinde putperest Araplar tarafından aynı şekilde gerçekleştirilmekteydi.

TAVRİÇ [Pers Mitolojisi] Açlığın kişileştirilmiş formu olup Daeva adlı iblislerden bir tanesinin adı olup, Ameşa Spentalardan ölümden sonra hayatın kişileştirilmiş formu olan Haurvatat'ın ezeli düşmanıdır.

TAVŞAN Bu kemirgen çoğu kültürde aşırı cinsel istek ve üremenin sembolü olarak görülmektedir. Ortaçağ Avrupa'sında yaban tavşanlarının istediklerinde cinsiyetlerini değiştirebildiklerine inanılmaktaydı. Ayrıca cadılar insanları tavşana dönüştürdüğünden yol kavşaklarında bir tavşanla karşılaşmanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktaydı.

1. [Budist Mitolojisi] Buda'nın geçmiş reenkarnasyonlarından birisidir.

2. [Çin Mitolojisi] 'Tu' adıyla bilinmekte olup, uzun yaşamın sembolüdür.

3. [Hint Mitolojisi] Şaşa adlı yaban tavşanının ayda yaşadığına inanılmaktaydı.

4. [Yunan Mitolojisi] Aphrodite, Eros ve Hermes'in hayvanıdır.

5. [Roma Mitolojisi] Merkür ve Venüs'ün hayvanıdır.

6. [Afrika Mitolojisi] Düzenbaz bir karakter olarak görülmektedir.

7. [Anadolu Mitolojisi] Aleviler için temiz olmayan bir hayvan olup eti kesinlikle yenmemekteydi. Boratav'a göre bu inanış eti yenilen hayvanın fiziksel ve ruhsal özelliklerinin yiyen kişiye geçeceği düşüncesiyle hayvanın korkaklığına atfen eski avcı ve savaşçı topluluklarca benimsenmiş bir düşüncenin devamıydı.

8. [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Nyimang ve Ama halklarının inanışında ölüm ile ilişkilendirilen bu hayvanların ölen insan veya hayvanların ruhunu taşımaktaydı. Söylenceye göre bir tavşan bir avcıya zehirli bir bitki vermiş adam bu bitkinin kökünü yiyince ölmüş, böylece ölüm yeryüzüne gelmiştir.

Bkz. Tavşan Kardeş

TAVŞAN ile KAPLAN Zayıf olanın zekâsını kullanarak güçlü olanın zayıf yönünü bularak hasmını mat edebileceğini gösteren bir Kore masalının adıdır. Bir kaplan tarafından yakalanan tavşan yutulmadan önce kaplana kendinin pirinç kekleriyle birlikte daha lezzetli olacağını söylemiş, hasmının aç gözlülüğünden faydalanarak kek diye kaplana fırında ısıttığı 11 taş parçasından birisini yedirmeyi, böylece acı içinde kaçan yırtıcı hayvandan kurtulmayı başarmıştır. Bir süre sonra aynı kaplan tarafından yakalanan hayvan aynı hataya düşmek istemediğinden tavşanı hemen yutmak isteyen hasmını bu sefer başka bir numarayla kandırmış, ilerdeki kuş sürüsünü üzerine süreceğini gözünü yumup, ağzını açarak kuşların gelmesini beklemesini söylemiş ama gözlerini kapatıp ziyafetin başlamasını bekleyen kaplanı yakarak yeniden kurtulmayı başarmıştır.

TAVŞAN KARDEŞ Afrika'dan ABD'ye getirilen siyah kölelerin beraberinde getirdiği folklorik motiflerin Amerikan kültürüne adapte ettikleri bir masal kahramanıdır. Orijinal adı *Brer Rabbit* olmakla birlikte Louisiana'da Compari Lapin olarak da bilinmektedir. Joel Chandler Harris'in *Remus Amca'nın Deyiş ve Şarkıları* (Uncle Remus: His Songs and His Sayings) adlı derlemesinde Tilki Kardeş (Brer Fox) ve diğer yarım akıllı hayvanları her zaman zekâsı ile alt eden hilebaz bir karakter olarak ön plana çıkmaktadır.

TAVUK Tavuklar ve horozlar pek çok masal ve efsanede iyi ve kötü özellikleriyle konu edilmiş, batıl inanışların konusu olmuştur. Sözgelimi Almanya'da tavuk görmenin kötü şans, horoz görmenin ise iyi şans getireceğine inanılmakta, genç kızlar Noel gecesi kümesteki tavukların gıdaklamasını o yılı bekâr geçireceklerine horozun ötmesini ise evleneceklerine yormaktaydı. Macaristan'da ise Liderc adı verilen vampir karatavuğun insanların koltukaltlarında kuluçkaya yattığına inanılmaktaydı.

TAVUKAYAKLI KULÜBE Bkz. Baba Yaga

TAVUSKUŞU Pek çok kültürde gurur ve kibrin sembolüdür.

1. [Yunan Mitolojisi] Hera, Zeus'un sığıra dönüştürdüğü Io'yu gözetlemesi için yüz gözlü canavar Argos'u göndermiştir. Hermes tarafından öldürülen yaratığın gözleri Hera tarafından tavus kuşunun kuyruğuna takılmıştır.

2. [İslam Mitolojisi] Bir söylenceye göre Cennet kapısının koruyucusuyken, Şeytan'ı yiyip, içinde Cennet'e sokarak Âdem ile Havva'nın kovulmasına sebep olmuştur. Bu yüzden İblis ile özdeşleştirilmektedir.

3. [Hıristiyan Mitolojisi] Ruhun ölümsüzlüğünün sembolü olup, etinin çürümediğine inanılmaktadır.

4. [Pers Mitolojisi] Yüzleri karşıt yönlere bakan ve iyilik ve kötülüğü temsil eden iki tavus kuşu hayat ağacının hemen dibinde yer almaktadır.

5. [Hint Mitolojisi] Brahma, Kama ve Skanda'nın binek hayvanı olup, Sarasvati'nin sembolüdür.

TAWA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pueblo halkının inanışında yeryüzü ve insanoğlunu yaratan güneş ruhunun adı olup, Örümcek Kadın ile ilişkilendirilmektedir.

TAWARET [Mısır Mitolojisi] Gebelik ve doğum tanrıçasının adı olup, parşömen tomarı önünde arka ayakları üzerinde duran şiş göbekli (hamile), insan memeli bir su aygırı formunda tasvir edilmekteydi. Thoris, Tauret, Taveret veya Toeris olarak da bilinen tanrıça elinde korumanın simgesi kabul edilen Sa-lopp ile iblisleri kovmak için bir meşale de taşımaktaydı. Doğumun koruyucusu kabul edildiği için Tawaret

tasvirleri hamile kadınların üzerinde nazarlıklar olarak taşınmakta ayrıca ayrıca yatak başları ve yastıklarda süslemeleri yeralmaktaydı. Ptolemaos Hanedanı ve Roma döneminde püpüler olan tanrıçaya MS 5. yüzyıla dek tapınıldığı sanılmaktadır.

Tawaret

TAWENDUARE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının yaratılış söylencesinde kardeşi Arikute ile birlikte sel tufanından kurtulan bir kahramanın adıdır. Başka bir söylenceye göre Tawenduare gündüz kardeşi ise gece tanrısı olup sürekli mücadele eder durumdaydılar.

TAWHAKİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında Hema'nın oğlu ve Matuku'nun babası olan şifa, gök gürültüsü ve şimşek tanrısının adı olup aynı zamanda ev yapımı ve dekorasyonunu konusunda olağanüstü bir yeteneğe sahip bir kültürel kahramandır.

TAWHİRİ [Polinezya Mitolojisi] Papa ile Rangi'nin oğlu olan rüzgâr ve fırtına tanrısının adıdır.

TAWİSKARON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohawk, Huron ve Onondaga halklarının inanışında insanoğlunun yaratıcısı İoskeha'nın (Tsentsa veya Teharonhiawagon) kötü ruhlu ikiz erkek kardeşi olup, adı "ateş taşı" anlamına gelmekte, kış mevsimiyle birlikte gelen kıtlık ile ilişkilendirilmekteydi. Güneşi çalıp, insan yüzlü canavarlar yaratan Tawiskaron vahşi hayvanların insanları öldürebilmesi için bir köprü inşa etmeye çalışmışsa da girişimi Sapling tarafından önlenmiştir.

TAYBURUL [Türk Mitolojisi] Manas'ın uçan kuşlarla yarış edebilen, konuşma yeteneğine sahip atının adıdır.

TAYGETE [Yunan Mitolojisi] Atlas ile Pleione'nin kızlarından (Pleiadlar 'Ülker takım yıldızı') birisinin adı olup, kendisine âşık olan Zeus'tan kaçmak için Artemis'e yalvarmış, tanrıça da onu dişi bir geyiğe dönüştürmüştür. Bu durum Zeus'u engellememiş ve baygın bir durumda yakaladığı kadından Lakedaimon adlı bir çocukları olmuştur (Apollod. iii. 10. 1, 3). Bir söylenceye göre Tantalus'tan Pelops'u doğurmuştur (Hygin. Fab. 82).

TAYHEYKİ [Japon Mitolojisi] 14. yüzyılda Kocima adlı bir rahip tarafından yazıya dökülen destanın adı olup, iki klanın çatışmasını konu almaktaydı.

TAYUNE [Eskimo Mitolojisi] İnuit söylencelerinde zalim kocasının işkencelerine katlanmaktansa soğuktan donma pahasına tundrayı geçmeyi göze alan bir kadın kahramanın adıdır. Avcılarca saklanan karibu (Kuzey Amerika ren geyiği) etlerini bularak karnını doyuran kadın farkında olmadan dev Kinak'in vücuduna tırmanmış, kadına acıyan dev Tayune'nin geceyi nispeten sıcak olan burnunda geçirmesine izin vermiştir. Bir süre sonra köyünü özleyen kadın gücünü toparladıktan sonra geri dönmeye karar vermiş, kocası başlangıçta kendisine saygılı davranmışsa da bir süre sonra yeniden kadına zulmetmeye başlamıştır. Tayune çığlık atıp yardım isteyince Kinak çıkardığı bir kar fırtınasıyla adamı uçurarak yanına getirmiş, azğına alıp, yıldızlara doğru tükürerek karısından uzaklaştırdıktan sonra kendisi de ortadan kaybolmuştur.

TAYET [Mısır Mitolojisi] Eski Krallık döneminde tapınılan dokumacılık tanrıçasının adı olup, kralın annesi olarak düşünülmekte zaman zaman Neith ile ilişkilendirilmekteydi.

TBALAULLA [Aborijin Mitolojisi] Ataların ruhuna verilen isim olup, yerliler tarafından titreme hareketlerini içeren danslar edilerek tapınılmaktadır.

TCOXOLTCWEDİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hupa halkının inanışında topraktan doğduğuna inanılan yaratıcı tanrının adı olup. Gök gürültüsünü benzer bir sesin ardından dumanla birlikte topraktan çıkmış ve bir dağ başına yerleşmiştir.

TÇHOU WANG Bkz. Bambu Kral

TÇUE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Buşmen halkının inanışında şekil değiştirerek hayvan formlarına bürünebilen ve halkına ateş yakmayı öğreten kültürel kahraman atanın adıdır.

TE İKAVAİ [Pasifik Mitolojisi] Kribati halkının inanışında Na Atibu ile Nei Teuke'nin çocuğu olan ilk varlığın adıdır.

TE NAO [Pasifik Mitolojisi] Kribati halkının inanışında dalgaların tanrısının adıdır.

TE RONGO Bkz. Rongo

TE TOİ-O-NGA-RANGİ [Polinezya Mitolojisi] İo'nun ikamet ettiği on iki cennetin en yüksekte olanıdır.

TE TUMU Bkz. Kiho

TEA [Kelt Mitolojisi] Hakkında çok az şey bilinen bir İrlanda tanrıçasının adı olup, "Yanılmayan" adıyla da bilinmekte, Tara'nın ilk kraliçelerinden birisi kabul edilmekteydi.

TEBRUS [Yunan Mitolojisi] Hippokoon'un oğlu olup Sebrus adıyla da bilinmekteydi (Apollod. iii. 10. 5).

TEFNUT [Mısır Mitolojisi] Nem ve yağmur tanrıçasının adı olup, Geb ile Nut'un annesi, erkek ikiz kardeşi Şu'nun karısıdır. Tefnut ve Şu'nun başlangıç tanrısı Atum'un kendini tatmin ederken ağız veya burnuna kaçan dölünden tanrının hapşırması sonucu doğduğuna inanılmaktaydı.

Başlangıçta dişi aslan veya aslan başlı kadın formunda tasvir edilen tanrıça, Leontopolis'te Şu ile birlikte Ruti adıyla bilinen aslan çiftini oluşturmaktaydı. Tefnut sonradan Nut, Geb, Osiris, İsis, Nephthys ve Set ile birlikte Heliopolis yedilisini (ennead) oluşturmuştur. Şu, değişim güçleri ile Tefnut ise Maat'ın temel ilkeleri ile aynı zamanda Hathor ve Sekhmet gibi Güneş Tanrı Re'nin gözü ile ilişkilendirilmekteydi. Bazı yazıtlarda Tefnut ile Re'nin kavga ettikten sonra, tanrıçanın küserek Nubia'ya gittiği, Re'nin pişmanlık duyarak Tefnut'u ikna etmesi için peşinden bilge tanrı Thoth'u gönderdiği kayıtlıdır. Kimine göre Tefnut'un kocası olan Thoth, tanrıçayı geri getirmeyi başarmıştır. Ölüm tanrıçası olarak düşünülen Tefnut bu yüzden yeraltı dünyasının nemli havasıyla özdeşleştirilmiştir.

TEGA [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Kasene halkının inanışında Gök Tanrı We'nin karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

TEGEATES [Yunan Mitolojisi] Arkadialı Lykaon'un oğlu, Atlas'ın kızı Maera'nın kocası, Skephros ile Leimon'un babasının adı olup, mezarının bulunduğu Tegea şehrinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 1, 45. 1, 48. 4, 53. 1).

TEGLD [Kelt Mitolojisi] Ceridwen'in kocasının adıdır.

TEGYREİUS [Yunan Mitolojisi] Apollo'nun adlarından birisi olup Boeotia'daki Tegyra kentine atfen konulmuştur (Plut. Pelop. 8).

TEGYRİUS [Yunan Mitolojisi] Aithiopia'dan sürgün edilen İsmaros ve Eumolpos'u ağırlayan Trakya kralının adıdır (Apollod. iii. 15. 4).

TEHOM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre yaradılıştan önce var olduğuna inanılan sulara verilen isim olup (Tekvin, 1: 2) Yunanca karşılığı Abyss(os)'ur. Tehom, Akad dilinde aynı anlamdaki Tamtu ve Sümer dilindeki Tiamat kelimeleri ile ilişkilidir. Nuh Tufanı'na sebep olan sular (Tekvin, 7:11) ve Kızıldeniz'de firavunun ordusunu yutan (Yeşaya, 19:5) Tanrı tarafından gönderilen Tehom'un suyudur. Kabalistik öğretide Tehom aynı zamanda kötü ve şeytani ruhların ikametgâhı olan Gehenna'nın (Cehennem) 7, Qliphoth'un 10 katmanından birisinin adıdır.

TEHARONHİAWAGON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mohawk ve Onondaga halklarının inanışında büyük saygı duyulan bir tanrı olup, adı "iki eliyle gökyüzünü tutan" anlamına gelmektedir. Küçük ağaç anlamına gelen Oterongtongnia adıyla da bilinen tanrı gün ışığı ve yeryüzündeki tüm güzellikler ile özdeşleştirilmekte karanlık ve kötülüğün sembolü kötü tanrı Tawiskaron ile mücadele ettiğine inanılmaktaydı.

TEHEMTEM [Pers Mitolojisi] Zaloğlu Rüstem'in lakabı olup, Farsça 'Ejderden kuvvetli' anlamına gelmekteydi.

TEHLİKELİ SANDALYE [Britanya Mitolojisi] Yuvarlak Masa'da yeni bir çağ başlatacağına inanılan bir şövalye için boş bırakılan sandalyenin adı olup, hak etmeyen birisi oturmaya teşebbüs ettiğinde cezalandırılmaktaydı.

TEHOM Bkz. Abis

TEİRESİAS [Yunan Mitolojisi] Eueres (veya Phorbas) ile su perisi Khariklo'nun oğlu olan ünlü Thebaili kör kâhinin adıdır. Söylenceye göre Teiresias Kyllene dağında dolaşırken çiftleşen iki yılanı ayırmış bu yüzden bir kadına dönüşmüş ve yedi yıl boyunca bu halde yaşadıktan sonra aynı yerde aynı pozisyondaki iki yılanı tekrar ayırınca eski haline dönmüştür. Zeus ile Hera aşk yaparken kadının mı erkeğin mi daha çok zevk aldığı konusunda tartışırken akıllarına Teiresias'ın tecrübesi gelmiş ve kâhini bu soruyu çağırıp ona sormuşlardır. Teiresias, zevkin onda dokuzunu kadının onda birini erkeğin paylaştığını söyleyince öfkelenen Hera tarafından kör edilmiş, adama acıyan Zeus ona kâhinlik yeteneği vererek karısının hatasını onarmaya çalışmıştır. Thebai kentinin efsanevi kâhini olarak ünlenen Teiresias'ın kızı Manto ve torunu Mopsos da kendisi gibi kâhin olmuşlardır (Hygin. Fab. 75, Ov. Met. iii. 320).

TEİŞEBA [Anadolu Mitolojisi] Urartu fırtına tanrısı olup savaş ile de ilişkilendirilmiş Khaldi ve Şivini ile bir üçleme oluşturmuştur. Teyseba veya Teişebaini adlı Urartu yerleşimlerinin ad vericisi olan Teişeba Asur tanrısı Adad ve Hurri tanrısı Teşub'un karşılığıydı. Hurri tanrısı Hebat'ın karşılığı olan Huba'nın kocası olan tanrı elinde bir avuç yıldırım taşır formda bir boğanın üzerinde tasvir edilmekteydi.

TEK KÖKEN Efsane, şarkı, ayin ve diğer geleneklerin özel bir zaman ve yerde yaratıldıktan sonra yayılması yani çeşitli varyasyonları oluşan kültür ögelerinin bir orijinal kökten oluşması halidir ve Batı dillerinde *monogenesis* olarak adlandırılmaktadır. Tek Kökenin tersi olarak aynı kültür ögeleri birbirinden bağımsız olarak farklı zamanlarda farklı yerlerde oluşmuşsa bu duruma Çok Köken (polygenesis) adı verilmektedir.

TEKBOYNUZ Alnında genellikle spiral formda tek boynuzu olan efsanevi beyaz bir at olan doğaüstü bir yaratık olup, pek çok kültürde ölümsüzlük, güç, adalet ve saflığın sembolü kabul edilmekteydi. Batıda Unikorn adıyla bilinip bembeyaz Doğu'da ise renkli olarak tasvir edilen atın vatanının Hindistan olduğuna inanılmaktaydı.

MÖ 416'da Kniduslu şifacı Kteias hasta olan Pers kralı II. Darius'u iyileştirmek için İran'a davet edilmiş, bu ülkede 18 yıl geçirdikten sonra yazdığı anılarında Hindistan'da beyaz gövdeli, koyu kırmızı başlı, mavi gözlü normal atlardan daha büyük ve alınlarında 80 cm uzunluğunda tek bir boynuz bulunan yaratığı unikorn adıyla anmış, hayvanın boynuzunun toz haline getirilerek panzehir olarak kullanıldığını

bildirmiştir. Kteias'tan bir asır sonra bu sefer İyonyalı Megasthenes Hindistan'a gitmiş ve izlenimlerini 4 cilt halinde anlatmışsa da bu eser kayıp olup sadece başka yazarların bu eserden yaptığı alıntılarda yazarın Kartazoon adlı bir Hint tekboynuzunun andığı anlaşılmaktadır. Bunlardan başka MÖ 3. yüzyılda Herodot Afrika'da boynuzlu eşek bulunduğunu, Ktesias'ın eserini eleştiren Aristotle yazarın iddiasını yadsımamış hatta iki çeşit tekboynuz olduğunu vurgulamıştır. Roma imparatoru Julius Caesar, Gal Savaşı (De Bello Gallico) adlı eserinde tekboynuzların Güneybatı Almanya'da yer alan Herkynian ormanında yaşadığını iddia ederken Romalı doğa bilimci Yaşlı Pliny monoceros olarak andığı yaratığın at gövdeli, geyik kafalı, fil ayaklı, domuz kuyruklu olup alnında tek bir siyah boynuz taşıdığını kaydetmiştir.

Tekboynuz efsanesi Antik Çağ ile sınırlı kalmamış olup Hıristiyan folklorunda da yer almıştır. Kral James İncilinde unikorn adı 6 kez anılmakta olup, İbranice mecâzi olarak güç anlamında kullanılan reem kelimesinin tercümesiyle ilişkilendirilmektedir. Yahudi folklorunda tüm hayvanların en vahşisi olarak tasvir edilen tekboynuzun Cennet'ten kovulan Âdem ile Havva'ya eşlik ettiğinden bahsedilirken bazı öykülerde Nuh'un gemisinde bir çift tekboynuzun da yer aldığı ama çok yer kapladıkları için gemiden atıldıkları kaydedilmiştir. Ortaçağ söylencelerinde Cengiz Han'ın bir tekboynuza bindiği söylenegelirken Çin'den dönen Marko Polo'nun bahsettiği devasa tekboynuzun gergedan olduğu savulmaktadır. Bu dönemde Kilise tekboynuzu İsa ile özdeşleştirerek sahiplenmiş, yaratığın küçük boynuzu İsa'nın alçakgönüllülüğünün sembolik ifadesi olarak algılanmıştır. İskoç kralı III. Robert döneminde kraliyet kalkanlarında iki tekboynuz figürü arma olarak kullanılmış, 17. yüzyılda Alman astronom Johannes Kepler'in oğlu Jakob Bartsch'ın hazırladığı yıldız haritasında ilk kez Unicornu adlı bir takımyıldıza rastlanmıştır.

Çin'de tekboynuzlar büyük saygı görmüş olup, phoenix, kaplumbağa ve ejderha ile birlikte yeryüzünün yaratılmasına katkıda bulunan bu yaratığın bir çiftinin 4 bin yıl önce dünyayı şekillendiren efsanevi 5 imparatordan birisi olan Yao döneminde yaşadığına inanılmaktaydı. Çeşitli söylencelerde başka Çin imparatorlarının da tekboynuz sahibi olduğundan bahsedilmiş olup, bu yaratığın Fu Hsi'ye yazı yazmayı öğrettiği, Huang Di'nin ise uzun ve barış dolu saltanat yıllarınında onun etkisi olduğuna inanılmaktaydı. Parlak renkli Çin tekboynuzları geyik gövdeli, öküz kuyruklu, at toynaklı alnının ortasında kısa boynuzlu bir yaratık olarak tasvir edilmiş ve ki lin (erkek-dişi) olarak adlandırılmıştır. Bir başka Çin teboynuzu ise şeytanın yardımcılığını yaptığına inanılan keçi benzeri bir hayvan olan Zhi'dir. Bu efsanevi hayvanın insanların cezalandırılmasında görev yaptığına inanıldığından bir dönem Çin mahkemelerinde sembol olarak kullanılmıştır.

TEKİNSİZ Anadolu'da cin, peri gibi insanlara zarar verebilecek doğaüstü yaratıkları barındıran uğursuz mekânlara verilen isimdir.

TEKKEİTSERTOK En önemli yeryüzü tanrısı olup aynı zamanda av ile ilişkilendirilmekte, av sezonunda uğruna kurbanlar verilmekteydi.

TEKKİZTEKATL [Aztek Mitolojisi] Sırtında büyük beyaz bir deniz kabuğu taşır formda tasvir edilen ay tanrısının adıdır.

TEKMESSA [Yunan Mitolojisi] Troya savaşı sırasında toprakları Yunanlılarca tarumar edilen Frigya kralı Teleutas'ın kızı olup, Telamon'un oğlu Ajax tarafından kaçırılarak köle yapılmış, adamdan Eurysakes adlı bir oğlu olmuştur (Hom. Il. i. 138).

TEKTAMUS [Yunan Mitolojisi] Pelasgoslar ile birlikte Girit'i işgal edip krallığını ilan eden Dor klanından bir soylunun adıdır. Girit'te Kretheus'un kızıyla evlenmiş ve bu evlilikten Asterios adlı oğlu dünyaya gelmiştir (Diodorus, Siculus IV 60, V 80).

TEKTANRICILIK Tek bir tanrıya tapınma inanışının adı olup, İbrahimi üç din olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tektanrıcı veya monoteist dinler olarak adlandırılmaktadır.

TEKTAPHUS [Yunan Mitolojisi] Deriades'in hapsederek açlıktan ölmeye mahkûm ettiği Hintli bir prensin adı olup, yeni doğum yapmış kızı ziyaretine gelip süt vererek babasını beslemiş olayı duyan Deriades'in yüreği yumuşamış düşmanını serbest bırakmıştır (Panapolisli Nonnos, XXVI 101).

TEKUMBALAM [Maya Mitolojisi] Rüzgâr ve fırtına tanrısı Hurakan'ın sel tufanı ile öldürdüğü insanların cesetlerini parçalayan efsanevi bir kuşun adıdır.

TEKVİN [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in ilk beş kitabını oluşturan Tevrat'ın 50 baptan oluşan birinci kitabının Arapça adı olup 'yaratma' anlamına gelmektedir. Tekvin, İbrânice Bereşit (Başlangıç), Batı dillerin de ise Yunanca kökenli Genesis (yaradılış) adıyla bilinmektedir. Yahudilerin yanı sıra Hıristiyanlar hatta Müslümanlarca da saygı gösterilen kitap, farklı zamanlarda farklı yazarlarca kaleme alınmış olup, yaratılış ve tufan öykülerini de içermektedir.

TELAMON [Yunan Mitolojisi] **1.** Aegina kralı Aeakus ile Endeis'in oğlu, Peleus'un kardeşi olup, Aegina'dan Salamis'e göç edip burada Kenkhreus'un kızı Glauke ile evlenmiştir. Daha sonra Alkathous'un kızı Periboea veya Eriboea ile evlenmiş ve ondan Ajax'ın babası olmuştur (Diod. iv. 72; Apollod. iii. 12. 6) Telamon, İason ile birlikte Altın Post macerasına katılan Argonautlardan birisi olup, aynı zamanda Kalydonia domuzu avında da yer almıştır. Herakles ile birlikte Kral Meropes'e karşı savaşan kahraman aynı zamanda Herakles'in Amazonlar üzerine düzenlediği sefere katılmış ve Melanippe'yi öldürmüştür (Pind. Nem. iii. 65, iv. 40). Üvey kardeşi Phokos öldürülünce, kardeşi Peleus Teselya'ya Telamon ise Salamis'e sürgüne gönderilmiştir. Burada kral Kykhreus'un kızı

Glauke ile evlenmiş ve kral ölünce tahta geçmiştir.

2. Atlas'ın lakaplarından birisidir.

TELAVEL [Baltık Mitolojisi] Litvanya panteonunda güneşi gökyüzüne yerleştiren yıldız tanrısının adıdır.

TELE [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında Upolu adasında yaratılan ilk insanın adıdır.

TELEBOAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Lelex'in torunu, Pterelaus'un oğlu ve Taphius'un kardeşi olup, Leukatas (Lefka) adasını ele geçiren Teleoboa halkının atası olarak kabul edilmekteydi.

2. Arkadialı Lykaon'un oğludur (Apollod. iii. 8. 1.).

TELEDİKE [Yunan Mitolojisi] Phoroneus'tan Apis ile Niobe'yi doğuran bir su perisinin adıdır.

TELEDAMUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Homeros'un Odysseia efsanesinde Odysseus ile Kalypso'nun Ogygia adasındaki ilişkisinden doğan oğullarının adıdır.

2. Kassandra ile Agamemnon'un ikiz çocuklarından birisi olup iki kardeşte küçük yaşta öldürülmüştür.

TELEGONİA [Yunan Mitolojisi] MÖ 5. yüzyılda yaşamış Kyreneli Eugammon'un eseri, Troya Savaşı destanı dizisine dâhil olup, adını Odysseus ile Kirke'nin oğlu Telegonus'tan almaktadır. Telegonia'nın bazı ögelerinin Homer'in Odysseia'sında yer almasından Eugammon'un eski sözlü anlatıları derleyerek oluşturduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte orijinal Telegonia kayıp olup, ancak filozof Proklus Diadokhus'a ait günümüze ulaşabilmiş bir özetinden bu eser hakkında fikir sahibi olabilmekteyiz. Eser Homer'in Odysseia destanının bitiminden sonrası yani Odysseus'un İthaka'ya geri döndükten sonra karısının taliplerini öldürmesinden sonra düzenlenen cenaze töreni ve su perilerine verilen sunularla başlamaktadır. Karısıyla birlikte önce Elis ardından Thesprotia'ya giden Odysseus burada Thesprotialılar için komşu kent ile savaşırken geçmişte birlikte olduğu, Polypoites adlı oğlunun anası Kraliçe Kallidike'nin bir savaşta öldüğünü öğrenince İthaka'ya geri dönmüştür. Bu sırada büyücü Kirke'den olan oğlu Telegonus büyümüş ve annesinin kendisine verdiği Tanrı Hephaestus'un imalatı bir mızrakla Aeaea Adasından ayrılarak babasını görmek için İthaka'ya doğru yola çıkmıştır. Fırtına yüzünden gemisi rotasından çıkınca bilmeden babasının topraklarına giren delikanlı burada aç kalınca Odysseus'un sürüsünden birkaç hayvan çalmışsa da birbirilerinin kim olduğunu bilmeyen baba oğul karşı karşıya gelmiş ve çıkan çatışmada Telegonus mızrağıyla babasını öldürmüştür. Babası ölürken kimliğini öğrenen delikanlı kara talihine ağıtlar yaktıktan sonra, Odysseus'un dul eşi Penelope ve oğlu Telemakhus'u yanına alarak babasının cesedini Aeaea'ya getirmiştir. Odysseus burada gömülürken, Telegonus ile Penelope ve Telemakhus ile Kirke evlenmişlerdir.

Destanda Odysseus'un maceralarını ve Thesprotia'ya gidişini anlatırken Penelope ile evliliğinden bahsetmemekte kahramanı adı anılmayan başka bir kadınla evli olarak gösterilmesi ve Odysseus'un ölümü üzerine iki oğlunun kavgaya tutuşması gibi çelişkiler de bulunmaktadır.

TELEGONUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Odysseus ile büyücü Kirke'nin oğlu, Ardea ile Agrius'un erkek kardeşi, Latinus'un yarı üvey kardeşidir. Büyüyünce babasının kim olduğunu öğrenip onu bulmak için İthaka'ya gitmiş ve çıkan bir münakaşada kim olduğunu bilmediği babasını annesinden aldığı ucunda ölümcül vatoz balığı kılçığı bulunan mızrağıyla ağır yaralamıştır (Horat. iii. 29. 8; Ov. Trist. i. 1, 114). Kollarında ölen adamın babası olduğunu acı içinde öğrenen Telegonus babasının cesedini annesi Kirke'ye götürmüştür. Bu yolculukta kendisine eşlik eden Penelope ile evlenmiş bir söylenceye göre bu ilişkiden İtalos adlı oğulları olmuştur (Hes. Theog. 1014; Hygin. Fab. 127). Telegonus'un İtalya'da ki Tusculum ve Praeneste kentlerinin kurucusu olduğuna inanılmaktaydı (Ov. Fast. iii. 92, iv. 71).

2. İo ile evliliğinden Epaphus adlı oğlu dünyaya gelen bir Mısır kralının adıdır (Apollod. ii. 1. 3).

3. Proteus'un oğullarından birisi olup, kardeşi Polygonus ile birlikte güreşte meydan okuduğu Herakles tarafından öldürülmüştür (Apollod. ii. 5. 9).

TELEMAKHUS [Yunan Mitolojisi] Odysseus ile Penelope'un, Troya Savaşının başlamasının hemen öncesinde doğan ve babasını tanımdan büyüyen tek oğlunun adı olup, savaştan yıllar sonra geri dönen babasının tahtını ele geçirmesine yardım etmiştir (Hom. Od. i. 216). Odysseia'nın ilk dört bölümünde tanrıça Athena'nın da yardımıyla Telemakhus'un henüz savaştan dönmeyen babasını arayışı anlatılmaktadır. Odysseus'un tanrı Poseidon'un da karışmasıyla yirmi yıl süren deniz yolculuğu sırasında İthaka'da yaşayan karısı Penelope kocası öldü farz edilerek çok sayıda talip tarafından rahatsız edilmiştir. Telemakhos, yolculuğu sırasında önce Nestor'a uğramış, adamdan babasına dair öyküler dinledikten sonra Nestor'un oğlu Peisistratus ile birlikte Menelaus ile Helen'in evine gitmiş, burada da iyi karşılanıp yine babasının Troya'daki kahramanlıklarını dinlemiştir. Destanın 15. kitabında kılık değiştirerek İthaka'ya gelen Odysseus burada domuz çobanı Eumaeus'a gerçek kimliğini açıklamış ardından Athena'nın tavsiyesiyle kendini o güne kadar hiç görmediği oğluna tanıtmıştır. Baba oğul baş başa vererek Penelope'nin taliplerini ortadan kaldırma planı yaptıktan sonra Telemakhus evine dönüp babasının dilenci kılığında gelmesini beklemiştir. Bu sırada Penelope taliplerine kocasının yayı kullanılarak düzenleyeceği bir atıcılık yarışmasını kazananı seçeceğini ilan etmiş, taliplerin hiçbirisi hedefi tutturamamış, birdenbire ortaya çıkan Odysseus oğlunun da yardımıyla tüm talipleri öldürmüştür.

Çocukken denize düşen Telemakhus yunus balıkları tarafından kurtarıldığından Odysseus Troya Savaşında üzerinde yunus figürü olan bir kalkan kullanmıştır. Troya Savaşına katılmamak için deli rolü yapan Odysseus, Agamemnon kendisini sınamak için henüz bebek olan Telemakhus'u sabanının önüne koyunca rol yapmayı bırakıp oğlunu kurtarmış ama savaşa gitmek zorunda kalmıştır (Hygin. Fab. 95, Serv. ad Aen. ii. 81). Telemakhus'un adının Yunanca "savaştan uzak" anlamına gelmesi çocuğun gerçek adından ziyade Homer tarafından takılmış bir lakap olduğunu akla getirmektedir. Bir söylenceye göre bir kâhine danışan Odysseus oğlunun kendisi için tehlikeli olduğunu öğrenince Telemakhus'u İthaka'dan göndermiş o da Etruria'ya gidip Clusium kentini kurmuştur (Servius ad Aen. x. 167).

TELEMUS [Yunan Mitolojisi] Eurymus'un oğlu bir kâhinin adı olup, Kyklop Polyphemos'a Odysseus tarafından kör edileceğini bildirmiştir (Hom. Od. ix. 509, Ov. Met. xiii. 731).

TELEON [Yunan Mitolojisi] İon'un oğlu, Zeuxippe'nin kocası ve Argonautlardan Butes veya Eribotes'in babası olan bir Atinalının adıdır (Apollon. Rhod. i. 71).

TELEPHASSA [Yunan Mitolojisi] Agenor'un karısı ve Kilix, Phoiniks, Europa ile Kadmos'un annesinin adı olup, Zeus tarafından kaçırılan Europa'yı aramak için oğullarıyla yola çıkmışsa da Trakya'da yorgunluktan ölmüş, Kadmus'ta gömülmüştür (Apollod. iii. 1. 1.).

TELEPHE Bkz. Telephassa

TELEPHUS [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Tegea kralı Aleus'un kızı Auge'nin oğlu, Eurypylus'un babasının adıdır. Söylenceye göre kral, Athena Alea rahibesiyken Herakles'in tecavüzüne uğrayan kızı ile bu ilişkiden doğup, tapınakta saklanan bebek Tepehus'u bir sandığa koyarak denize salmış dalgalar sandığı içindekilerle birlikte Mysia'ya götürmüştür. Bir başka söylence de ise kral kızını denizde boğması için Nauplios'a teslim etmişse de adam kızı öldürmektense köle tüccarlarına vermiş, onlar da ana-oğulu Mysia kralı Teuthras'a satmışlardır (Paus. i. 4. 9). Tragedya yazarları ise ana-oğulu birbirinden ayırarak daha dramatik bir tablo çizmişlerdir. Kral hamile kızını öldürmesi için Nauplios'a teslim etmiş, adam kızı Mysialı tüccarlara satamadan önce kadın Parthenius dağında çocuğunu doğurup bırakmış, bebek Telephos'u bulan dişi bir geyik sütüyle beslemiştir. Çobanlar tarafından bulunan çocuk kral Korythos'a hediye edilmiş kral da onu öz oğlu gibi büyütmüştür. Kralın kızı Argiope ile evlenen Telephus kayınpederinin ölümünden sonra Mysia tahtına oturmuştur (Apollod. iii. 9. 1; Diod. iv. 33). Mysia kralı olmaktansa Tegea tahtına çıkmaya çalışan Telephus, Troya savaşı sırasında Frigya'dan önce Mysia'ya çıkan Akhalarla savaşmıştır. Bir söylenceye göre Telephus'un karısı Argiope değil Troya kralının kızı Laodike (veya kız kardeşi Astyokhe) olup, Helen'i kaçıran Paris eniştesine peşinden gelen Yunanlılarla savaşmasını istemiştir. Telephus istilacıların çoğunu öldürmüşse de Akhilleus tarafından kalçasından yaralanmış ve bu yara yıllarca şifa bulmamıştır. Sekiz yıl sonra tekrar Troya'ya gitmek isteyen Yunanlar, Apollon kâhininin öğüdüne uyarak kılavuz olarak Telephus'u çağırmış, yapılan anlaşma gereği kâhinin söylediği gibi Akhilleusus mızrağının ucundaki pası adamın yarasına sürerek bir zamanlar açtığı yaranın iyileşmesini sağlamıştır (Dict. Cret. ii. 10; Ov. Met. xii. 112). Akhalar, Telephus'un kendileri gibi Yunanlı olduğunu öğrendiğinde kahramana Priam'a karşı birlikte savaşmayı teklif etmişse de Telephus savaşa katılmamıştır. Pergamus, Arkadia'da kahraman olarak saygı gören Telephus'un Tegea'da bulunan Athena Alea tapınağında Akhilles ile savaşını konu alan bir heykeli bulunmaktaydı.

TELEPİNU [Anadolu Mitolojisi] "Soylu Tanrı" lakabıyla da anılan Hitit tarım tanrısının adı olup, bereket ve fırtına tanrısının ilk oğludur. Telepinu aynı zamanda insanoğluna tırmık, saban ve toprağı sulamayı öğreten bir kültürel kahramandır. Bir söylenceye göre insanlara kızan Telepinu uçsuz bucaksız ovalara gitmiş burada yorgunluktan uyuya kalmıştır. Telepinu olmadan tarlalar ekin vermez, çiftlik hayvanları üremez olmuş, kıtlık başlayınca insanlar açlık tehlikesiyle yüz yüze gelmişlerdir. Tanrıça Hannahanna arılarından birisini Telepinu'nun peşinden göndererek yardımını istemiştir. Arı tanrının elini sokarak uyandırınca Telepinu daha da kızmış insanların üzerine seller göndererek evlerini yıkmıştır. Sonunda tanrılar sihir ve şifa tanrıçası Kamrusepa'nın yardımıyla Telepinu'nun öfkesini dindirmeyi başarmış, evine dönen tanrı tarla ve köylere yeniden bereket getirmiştir. Bir başka söylencede ise Telepinu'nun babası oğluna deniz tanrısından güneşi alıp gelmesini söyleyince denizi korkutmayı başaran Telepinu hem güneşi hem de deniz tanrısının kızını almayı başarmıştır.

TELESPHORUS [Yunan Mitolojisi] Asklepius'un şifa gücüne sahip oğlu ve Hygieia'nın erkek kardeşi olan bir tanrının adı olup, kült merkezi antik Bergama (Pergamum) şehri olmuştur. Pelerinli ve Frigya başlıklı olarak tasvir edilen Telesphorus'un MÖ 200 tarihli sikkelerde kabartmaları mevcuttur (Pausanias ii. 11. 7).

TELEPİNU [Anadolu Mitolojisi] Hatti panteonunda bitkilerin yeşermesinden sorumlu, tarlalara yağmur getiren, şimşek ve gök gürültüsünü kontrol eden tanrısının adı olup, iklim tanrısı Taru'nun oğludur.

TELESTERİON [Yunan Mitolojisi] Demeter ile Persephone onuruna MÖ 7. yüzyılda inşa edilmiş bir tapınağın adı olup, Eleusis gizemciliğine dair sırların öğretilmekteydi.

TELESTO [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Tethys'in kızı olan bir deniz perisinin adıdır.

TELETE [Yunan Mitolojisi] Dionysus ile Nikaea'nın kızı olup Baküs ayinlerinin kişileştirilmiş dişil formudur.

TELJAVELİK [Baltık Mitolojisi] Litvanya halkının inanışında güneşe (Saul) şekil verip gökyüzüne yerleştiren demircilik tanrısının adıdır.

TELKHİN [Yunan Mitolojisi] Europs'un oğlu olup arkadaşı Thelxion ile birlikte Sikyon kralı Phoroneus oğlu Apis'i öldürmüşse de birlikte Argus Panoptes tarafından öldürülmüşlerdir (Apollodorus ii. 1. 1).

TELKHİNE [Yunan Mitolojisi] Kıbrıs, Girit ve Rodos adalarında yaşayan ve Poseidon'un (veya Thalassa) soyundan geldiklerine inanılan bir ırkın adı olup, zamanla kötü niyetli büyücülere dönüştüklerinden tanrılar tarafından yok edilmişlerdir (Diod. v. 55, Nonn. Dionys. xiv. 40). Hem denizde hem de karada yaşayan vücutlarının alt kısımlarının balık ya da yılan formunda amfibik yaratıklar olarak tasvir edilen Telkhinlerin Rodos adasını verimsizleştirmek için Styks'in suyuyla yıkadıkları bu yüzden Apollon ya da Zeus tarafından cezalandırıldıklarına inanılmaktaydı.

TELLERVO [Fin Mitolojisi] Tapio ile Mielikki'nin kızı olan bir orman tanrıçasının adıdır.

TELLUMO [Roma Mitolojisi] Tabiattaki büyüme ve gelişmenin tanrısı olup tanrıça Tellus'un eril formudur.

TELMİSSİUS [Yunan Mitolojisi] Lydia'nın Telnissus veya Telmessus kentine atfen Apollon'a takılan bir lakaptır (Cic. de Div. i. 41).

TELLUS MATER Bkz. Terra Mater

TELPHUSA [Yunan Mitolojisi] Boiotialı Ladon'un su perisi kızı olup, Arkadia'daki Telphusa kentine adını vermiştir. Apollon Hyperboea'dan dönerken Haliartod ile Alalkomenes arasında yer alan su perisinin pınarına yerleşmek istemiş, kendideğerinin azalacağını düşünen su perisi tanrıyı Delphi'nin daha güzel olduğunu söyleyerek kandırmıştır. Apollon, Delphi'ye Python'u yenilgiye uğratarak yerleştikten sonra kendini aldatan su perisini yeraltındaki bir yara yerleştirerek cezalandırmıştır.

TEM Bkz. Atum

TEMAUKL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan halkların inanışında yaratıcı tanrı olup "Xelas", "Yukarıdaki", "Baba", "İyi olan", "Gökyüzünde Öldürülen", "Yaşlı" ve "Yıldız" adlarıyla da bilinmekteydi.

TEMAZKALTEKİ Bkz. Toci

TEMBO [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Buganda halkının inanışında efsanevi ata kralın adı olup, 2 kız ve oğlunun bedenleri ölümlerinden sonra Uganda'yı sulayan nehirlere dönüşmüştür.

TEMEL KRONİK Bkz. Geçmiş Zaman Masalı

TEMENİTES [Yunan Mitolojisi] Apollon'un lakaplarından birisi olup Syrakuse'deki tapınağının etrafındaki kutsal alana (temenos) atfen verilmiştir (Thuc. vi. 75, 100)

TEMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Stymphaloslu Pelasgos'un oğlu olup tanrıça Hera'nın onuruna üç tapınak inşa etmiştir (Pausanias VIII 22, 2).

2. Aristomakhos'un oğlu, Hyllos'un torunu, Keisus, Kerynes, Phalkes, Agraeus ile Hyrnetho'nun oğludur. Diğer Heraklidlerle birlikte Peloponnesus yarımadasını ele geçirdikten sonra payına Argos düşmüştür (Apollod. ii. 8.4, Paus. ii. 28).

3. Arkadialı Phegeus şehrine adını veren kralın iki oğlundan birisinin adıdır (Pausanias, VIII 24).

TEMİOUA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkından Uape kabilesinin inanışında evinden kaçarak Yakami kabilesinin şefiyle evlenen bir kızın adı olup, adamdan iki yumurta dünyaya getirmiştir. Çatlayan yumurtalardan Ülker ve Orion yıldız kümeleri ortaya çıkmıştır.

TEMMANGU [Japon Mitolojisi] Öğrenme ve hat sanatı tanrısının adı olup insanlığa yazı yazmayı öğreten bir kültürel kahraman olarak görülmekteydi. Konfüçyüs'ün Japon karşılığı olduğu sanılan tanrı Tenjin adıyla da bilinmekteydi.

TEMON [Yunan Mitolojisi] Ainialı bir soylunun adı olup, halkının Akarnania'ya yerleşmesini sağlamıştır. Lapithler tarafından Pelasgiotis'ten kovulan Aialılar'a bir kâhin Akarnania'da bulunan İnakhos'ton bir paça toprak elde edebilirlerse tüm bölgeyi ele geçirecekleri bildirmiş, bunun üzerine Temon dilenci kılığında Aia'ya gitmiş, kraldan bir dilim ekmek istemiş, Temon'la alay eden adam ona ekmek yerine bir avuç toprak vermiş ve bu yüzden krallığından olmuştur.

TEMPUS [Roma Mitolojisi] Anın kişileştirilmiş formudur.

TEN 1. [Japon Mitolojisi] Japonca 'gökyüzü', 'cennet' ve 'tanrı' anlamlarına gelen bir kelime olup Kami 'Tanrı' ile Miçi 'Yol'u birleştirmiş en eski Japon dini Şinto ile özdeşleşmiştir.

2. Bkz. Tatenen

TENEBRAE [Roma Mitolojisi] Ölü ruhlara verilen isim olup Yunan mitolojisindeki Keres'in karşılığıdır.

TENEN Bkz. Tatenen

TENENİT [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'nda bahsi geçen bir bira tanrıçasının adıdır.

TENERUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile su perisi Melia'nın oğlu, İsmenius'un kardeşi olan bir kâhin ve Thebai'deki Apollon tapınağında rahibin adıdır (Paus. ix. 10. 5, 26. 1).

TENES [Yunan Mitolojisi] Troas'taki Kolone'de hüküm süren kral Kyknus ile Prokleşa'nın oğlunun adıdır. Prokleia'nın ölümünden sonra Kyknus, Kraugasus veya Tragnasus'un kızı Philonome ile evlenmiş, üvey oğluna âşık olan kadın sevgisinin karşılığını bulamayınca Tenes'e iftira atmıştır. Philonome'nin yalanlarına inanan kral oğlunu bir sandık içerisinde denize bırakmışsa da Tenes boğulmamış, dalgalar sandığın Leukophrys adasında karaya vurmasını sağlamıştır. Sonradan Tenes'e atfen Tenedos olarak anılacak adanın sakinleri tarafından kral ilan edilen kahramanın babası bir süre sonra hatasını anlamış hatta barışmaya çalışmışsa da oğlu tarafından affedilmemiştir. Troya seferine çıkan Yunan gemileri Tenedos adasına geldikleri zaman Tenes büyük kayalar fırlattırarak onların karaya çıkmasını engellemeye çalışmıştır. Kimi yazarlara göre bu esnada çıkan çarpışmada

kimine göre kız kardeşi Hemithea'yı Akhilleus'tan korumaya çalışırken öldürülmüştür (Paus. x. 14. 2; Plut. Quaest. Graec. 28).

TENGA [Afrika Mitolojisi] Yukarı Volta ve Şenegal'de yaşayan Mossi halkının inanışında gök tanrı Wends'in karısı olup, adalet ile de ilişkilendirilen yeryüzü tanrıçasıdır.

TENGONE [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nankanse halkının inanışında gökyüzü tanrısı Yini'nin karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

TENGRİ [Türk Mitolojisi] Türk ve Moğol halklarının inanışında kaderi kontrol edip, görünen veya görülemeyen her şeyi efendisi kabul edilen yaratıcı gök tanrı olup, Tangara, Tengeri, Tura adlarıyla da bilinmekteydi. İnanışa göre insanı ateş, su ve rüzgârdan yaratıp içine ruh üflemiştir. Moğollar Tengri'nin mavi gökyüzü görünümünün yeryüzü olaylarını, Ebedi Tengri adlı görünümünün ise insanoğlunun kaderini yönettiğini düşünmekteydi. Eski Türk dini Tengrizm, animizm, Şamanizm ve atalara tapma pratikleriyle birlikte gök tanrı Tengri ile toprak ana Eje tapınımını içermekteydi. Tengri kelimesi ilk olarak MÖ 4. yüzyıl Çin yıllıklarında Kuzey Çin'de yaşayan göçebe Xiongnu veya Hsiung-nu halkının inançlarını tanımlarken kullanılmıştır. Tengri tapımına dair en önemli yazılı kaynak aynı zamanda Türklerin efsanevi köklerine dair bilgiler de içeren 1889 yılında Moğolistan'da Orhun Vadisi'nde bulunup, MS 8. yüzyıl başların tarihlenen Göktürk Kağanlığına ait Orhun Yazıtları olup, Kül Tigin Yazıtı 732 yılında, Bilge Kağan Yazıtı 735 yılında yazılmıştır. Yazıta göre evrenin yaratıcısı olan Tengri'nin isteğiyle Göktürkler bir kağanlık kurmuş, Türklere kağanlarını bizzat Tengri vermiştir. İslami kaynaklarda Tengri adı ilk olarak 11. Yüzyılda Kâşgarlı Mahmud'un ünlü eseri Divân-ı Lügati't-Türk'de yer almış "Tanrı" anlamının yanı sıra "gökyüzü" ve "yüce" anlamlarında da kullanılmıştır:

"Yere batası kâfirler göğe Tengri derler. Yine bu adamlar, büyük bir dağ, büyük bir ağaç vs. gibi gözlerine ulu görünen her şeye Tengri derler. Bu yüzden bu gibi şeylere yükünürler (secde ederler). Yine bunlar bilgin kimseye Tengrigen derler. Bunların sapıklıklarından Tanrıya sığınırız" (Kaşgarlı, III: 377-378).

Türkçe ve Moğolca'nın yanı sıra Japonca (ten) ve Çince (tien) gökyüzü anlamına gelen kelime bu diller arasındaki ortak kökler ve etkileşime dikkat çekmektedir.

Tengrikut, Kutluğ ve Kutalmış gibi isimler taşıyan Göktürk hakanları güçlerini Tengri'den almakta ve tanrının yeryüzündeki temsilcisi olduklarını iddia etmekteydi. MS 6-9. yüzyıllar arasında Orta Asya bozkırlar halklarının en önemli tanrısı olmakla birlikte MS 8. yüzyılda Uygur hanlarının Maniheizm devlet dini olarak kabul etmesiyle önemi azalmaya başlamıştır.

Tengri her şeyi gören, kanunları koyan ama yeryüzündeki olayları vekili olan Hanlarla düzenleyen en büyük güç olup, Moğol mitolojisinde tanrılar 33 hükümdarlığı yönetip 17 gökte yaşayan büyük bir aile olarak tasavvur edilmekteydi. Benzer şekilde Buryat panteonu birbirleriyle sonsuza dek mücadele edecek 55 iyi 44 kötü tanrıdan oluşmaktaydı.

Radloff'un Altay Türklerinden derlediği bir efsaneye göre 17 kat göğün en üst katında Tengere Kayra Kan, 16. katında Ülgen, 9. katında Kızagan Tengere, Mergen Tengere ise 7. katında ikamet etmekteydi.

Tengri, Altay'da ve Buryatlarda Tengri, Tengeri ve Esege Malan Tengri (Kel kafalı Tengri), Çuvaşlarda Tura Hakazlarda Ter, Kalmıklarda Tenger, Şorlarda Tegri, Moğollarda Tenger ve Qormusta Tengri, Tuvanlarda Deer, Yakutlarda Tangara ve Urün ajı tojon (Bilge yaratıcı efendi), Azerilerde ise Tanrı olarak adlandırılmaktaydı.

Orhun yazıtlarında Eski Türkçe "Tengri" yazısı

TENGRİ HAN Kumık Türklerinin dokunulmaz saydıkları yaşlı ve yüksek bir ağaca verdikleri isim olup "Tanrı kral" anlamına gelmektedir. Ağaçların gökte var olduğu sanılan tanrının mekânı cennete uzandıklarına inanıldığından bir çeşit evliya ağaç, hayat ağacı varyasyonu olarak bu adı aldığı düşünülebilir.

TENGRİ ÜLGEN Bkz. Ülgen

TENGU [Japon Mitolojisi] Kanatlı, kırmızı yüzlü, ince ve uzun burunlu (veya gagalı) yarı kuş yarı insan, kötü olmaktan ziyade insanları kandıran düzenbaz ve haylaz bir dağ cini veya küçük bir kaminin adıdır. Tengu kafasının rengi genellikle kırmızı nadiren yeşil hatta siyah da olabilmekte, kimi zaman gagası sivri dişlerde dizili olarak tasvir edilmektedir. Tengular, şekil değiştirerek insan veya hayvan formuna bürünebilir, ağzını oynatmadan konuşabilir, kanatlarını oynatmadan bir anda bir yerden bir başkasına gidebilirdi.

Tengu, Japon tiyatrosu, sanatı ve literatürünün önemli bir öğesi olup, kökü Şinto dini ve Budizm'e dayanan geleneksel inanışlarından bir tanesidir. Tengu kimi zaman Sarutahiko, Susano ve Karura adlı tanrılarla da ilişkilendirilmiştir.

Tengu'nun çeşitli varyasyonları bulunmaktadır:

1. Karasu (karga) Tengu, Kotengu veya Küçük tengu. Diğerlerine göre daha küçük, yüzü karga şeklinde bir tengudur.

2. Daitengu 'büyük tengu': İnsan formunda kırmızı yüzlü, uzun burunludur. Geta adlı Japon sandaletlerini giyer ve kuş tüyünden yapılmış, sallandığında hortum/tornado oluşturan büyülü bir yelpaze taşır.

3. Kurama tengu 'Kurama dağının Tengusu' Konoha Tengu, Yamabuşi Tengu, Konşa Tengu veya Daitengu yaratığın daha çok insanımsı özelliklere sahip akrabalarıdır. Tengular kılıç, sopa (bo) veya bir çeşit tokmak taşımaktadır. Yumurtalardan çıkıp, dağlarda ikamet eden

özellikle Takao ve Kurama dağlarıyla özdeşleştirilen dağ cinleri olan tengunların tıpkı geleneksel Japon toplumu gibi hiyerarşik düzene tabi olduğu görülür. Sözgelimi Karasu Tengu, Yamabuşi Tengu'nun habercisi ve hizmetkârıdır. Hiyerarşinin en üst basamağında Kurama dağında yaşayan beyaz saçlı Sojobo bulunmaktadır. Japon folklorunda dağlarda dolaşan insanları (çoğunlukla kibirli ve aşırı gururlu Budist rahipleri) kandırmanın dışında, çocuk kaçırdığına, insanlarla telepati kurarak anlaştığına çok nadiren insan yediğine dair motiflere de rastlanmaktadır.

Ölümsüz ve kibirli tengular savaş sanatlarında ve kılıç kullanmada ustadırlar ki Japon folklorunun en önemli savaşçılarından 'Minamoto no Yoşitsune' kılıç kullanmasını tengu kralı Sojobo'dan öğrenmiştir.

Japonca Tengu 'cennet köpeği' anlamında olup Çin mitolojisinde adı geçen Tien Kou ('kutsal köpek') kelimesiyle ilgilidir. Bu etimolojik köken akla tengunun neden köpek formunda olmadığı sorusunu getirebilir. Akla yakın bir teoriye göre Tien Kou aynı zamanda MÖ 6. yüzyılda Çin'e düşen bir kuyruklu meteorun adıdır. Meteorun yıkım etkisinden esinlenerek kelime zamanla 'yıkıcı güç' anlamı da kazanmış olmalıdır. Japon kültürüne MS 6. yüzyılda Kore ve Çin üzerinden gelen Budizm vasıtasıyla girmiş olup, cinin adı ilk olarak MS 720 yılına ait dokümanlarda kayıtlıdır.

Japon sembolizminde Tengunun uzun burnunun yaratığın kibir ve önyargıdan nefretini ifade ettiği söylenmektedir. İkegava köyünde Tengular onuruna her yıl Kasım ve Aralık ayları boyunca 400 yıllık geçmişe sahip 'İkegava Kagura' festivali adlı düzenlenmektedir.

TENJİN Bkz. Temmangu

TENNES Bkz. Tenes

TENNİN [Budist Mitolojisi] Çin ve Japonya'da sadece münzevi keşişler tarafından dağların zirvelerinde görebileceklerine inanılan son derece güzel kanatlı peri ya da meleklerin adıdır. Dişil formlarına tennyo adı verilen bu periler havada uçarken ellerinde nilüfer çiçekleri veya çeşitli enstrümanlar taşırken tasvir edilmekte, Budist cennette Buda ve Bodhisattvalara eşlik ettiklerine inanılmaktaydı. İnanışa göre tennyolar beş renkli kuş tüyünden Hagoromo adı verilen kıyafetler giymekteydi. No oyunlarına konu olan bir söylenceye göre tennyoları gözetleyip kıyafetlerini saklayan Hakurio adlı bir balıkçı kıyafetini bir çam dalına asıp, sahilde dans eden perilerden birisinin kıyafetini alıp kendisiyle evlenmeye zorlamışsa da yıllar sonra karısına kıyafetinin yerini söylediğinde tennyo kaçmıştır.

TENNYO Bkz. Tennyo

TENNO [Japon Mitolojisi] Güneş tanrıçası Ameterasu'nun torunu olan Ninighi'nin 'imparator' anlamına gelen lakabıdır.

TENŞİ [Japon Mitolojisi] Tanrıların habercisi olan meleklere verilen isim olup, insanlara karşı yardımseverdiler.

TENTEN ile KAİKAİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili'de yaşayan Araukan halkının inanışında birbirleriyle kavgaya tutuşunca yeryüzünde sel tufanına sebep olan iki dev yılanın adıdır. Söylencenin bir başka varyantında tufana Gluekubus adlı iblisler sebep olmuşsa da Guinekhen adlı tanrı insanoğlunu yok olmaktan kurtarmıştır.

TENTİRUJO Kuzey İspanya'da Kantabria bölgesi halkının inanışında genç kızları ayartmaya çalışan sivri kulaklı kötü niyetli bir şeytanın adıdır.

TENYE TEEN [Afrika Mitolojisi] Nijerya halklarının inanışında evlilikte sadakatin koruyucusu kabul edilen aşk ve cinsellik tanrıçasının adıdır.

TEOGONİ Mitolojinin bir alt bölümü olup, bir grup tanrının ya da tanrı sistemlerinin ortaya çıkışı ve soy ağacını konu edinmektedir.

TEOYAOMİQUİ [Aztek Mitolojisi] Savaş tanrısı Miktlantekuhtli'nin günün altıncı saatiyle ilişkilendirilen savaşçı formunun adı olup, Huahuantli (Çizgili) anlamına gelmekteydi.

TEPEGÖZ [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabına göre bir pınarda eğlenen perilerden birisine tecavüz eden bir çobanın yavrusu olan bir dev olup adını alnının ortasında tek bir göze sahip olmasından almaktadır. Tepegöz ile Yunan mitolojisinde Homeros'un Odysseus destanında bahsi geçen kyklop Polyphemus önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Peri çobana bir yıl sonra bir çocukları olacaklarını söylemiş ve doğumdan hemen sonra terk etmiştir. Çirkin bebeği Oğuzlar bulup yetiştirmek için yanlarına almışlarsa da bebek emzirdiği kadınları biraz büyüyünce de oyun arkadaşlarına zarar verdiğinden kovulmuşsa da bir süre sonra insanları kendisine kocabaş hayvan ve insanlardan haraç ödemeye zorlamıştır. Peri annesinden aldığı sihirli bir yüzük sayesinde yaralanmayan dev ancak Basat adlı bir kahraman tarafından gözü çıkarılarak öldürülebilmiştir.

TEPELİ KARGA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı kıyısında yaşayan Çinok, Koos, Tilamook halklarının inanışında hilebaz bir karakterin adıdır. Bu halkların masallarda tüm diğer hayvanları kurnazlıkla yenmektedir.

TEPEU [Maya Mitolojisi] Guatemala civarında yaşamış Kiçe Mayalarının inanışında 7 yaratıcı tanrısından birisinin olup adı Aztek dilinde Totepeuh ('efendimiz') kelimesiyle ilişkilidir.

TEPEYOLLOTLİ [Aztek Mitolojisi] Depremlere sebep olan yeryüzü ve mağaraların tanrısının adı olup, "dağların kalbi" olarak da bilinmekteydi. Tezkatlipoka'nın görünümlerinden birisi olan bu gece tanrının sembolü jaguardı. Tepeyollotli, günün sekizinci saatiyle ilişkilendirilmekteydi.

Codex Telleriano-Remensis'de Tepeyollotl (16. Yüzyıl)

TEPOTATANGO [Polinezya Mitolojisi] Mangaia adasının ilk krallarından birisi olan Rangi'nin karısı olup, adı "Yeraltı dünyasının dibi" anlamına gelmekteydi.

TERAH [Yahudi Mitolojisi] Antik Sami panteonunda ay tanrısı olup, Eterah ve Jahir adlarıyla da bilinmekteydi. Yahudilerce sonradan İbrahim'in babası ve İbrani halkının atası ile özdeşleştirilmiştir (Tekvin 10, 24-32). Bkz. Âzer

TERAMBUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon'un oğlu Euseirus ile dağ perisi Eidothea'nın kaval çalmakta ve lir eşliğinde şarkı söylemekte usta çoban oğlunun adıdır. Melis'te Othrys dağında sürülerini otlatırken çaldığı Pan flüt ile lirden etkilenen Pan kendisine soğuk bir kışın yaklaştığını sürüsüyle birlikte yayladan ovaya inerek dağı terk etmesi gerektiğini söylemiştir. Terambus öğüdü tutmadığı gibi üzerine bir de su perilerine Zeus'un kızları olmadıklarını söyleyip hakaret edince kışın tüm sürüsü helak olmuş kendisi de kerambux (Büyük Teke Böceği) adı verilen bir böceğe dönüşmüştür (Ovid Met. vii. 353).

TERE [Afrika Mitolojisi] Sudan halkının inanışında insanoğluna hayvan ve bitki sağlayan tanrının adı olup, Ngakola'nın erkek kardeşiydi.

TEREİNE [Yunan Mitolojisi] Strymon nehrinin kızı olup, Ares'ten Trakyalıların ad vericisi Thrassa'yı doğurmuştur.

TERESA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1515–1582) Avilalı Teresa veya İsa'nın Azize Teresa'sı olarak da bilinen İspanyol gizemci ve Carmelite tarikatının reformist rahibelerinden birisidir. Anne tarafından Yahudi olmasına karşın son derece dindar bir Hıristiyan olan çocuk daha 9 yaşındayken Araplarla savaşmak için evden kaçmak istemiş, 1530'da annesi on çocuğunu arkasında bırakarak öldükten bir yıl sonra babası tarafından Santa Maria de Gracia'daki bir manastırda Agustinuscu rahibelere emanet edilmiştir. 1622'de ölümünden 40 yıl sonra Papa XV Gregory tarafından aziz ilan edilmiş, 1970'de ise Papa VI. Paul tarafında Kilise doktorları arasına alınmıştır. Azize Teresa'nın otobiyografisi, Mükemmellik yolu (Camino de Perfección) ve İç Kale (El Castillo Interior) adlı kitapları İspanyol Rönesans'ına yöne veren önemli unsurlardan birisi olmuştur.

TEREUS [Yunan Mitolojisi] Ares'in oğlu ve Prokne'nin kocası olan Trakya kralının adıdır. Söylenceye göre Attika kralı Pandion kendisine bir savaş sırasında yardıma gelen Tereus'e kızlarından Prokne ile evlendirmiş, çiftin İtys adlı bir oğulları olmuştur. Bununla birlikte Tereus baldızı Philomela ile de sevişmiş, olup biteni karısına anlatmasın diye kızın dilini koparmıştır. Prokne yine de durumu öğrenince kocasından intikam almak için oğlu İthys'i öldürmüştür. Böyle bir olayın olabileceğini bir kâhinden öğrenen Tereus cinayetin şüphelisi olarak yanlışlıkla kendi kardeşi Dryas'ı öldürmüşse de karısı adama ölü çocuğunu pişirip yedirdikten sonra kaçınca gerçeğin farkına varmıştır. Adam elinde baltayla kadınların peşine düştüğünde tanrılar araya girmiş Prokne bülbüle, Philomela kırlangıç, Tereus ise ibibik kuşuna dönüştürülmüştür (Ov. Met. vi. 424-675). Öykünün bir başka versiyonunda Philomela bülbül, Prokne kırlangıç, Tereus ise şahine dönüşmüş (Hygin. Fab. 45.), Megara varyasyonunda kadınları yakalayamayan Tereus kendisini öldürmüş, Attika'ya kaçan kardeşler ise bir süre sonra üzüntüden ölmüştür (Paus. i. 41. 8).

TERLEYEN DİREK Ayasofya, Muhammed'in sağlığında meydana gelen bir deprem neticesinde yıkılınca tamiri gerçekleştireler bir türlü kubbeyi yaptıramamış sonunda Hızır'ın öğüt vermesiyle peygamberin tükürüğü, Mekke toprağı ve Zemzem suyunu karıştırarak bir harç yapmış ve kubbeyi tekrar inşa edebilmişlerdir. Evliya Çelebi'nin bildirdiğine göre bahsi geçen harç terleyen direk adı verilen sütunun altında karıştırılmıştır. Yapı, camiye dönüştürüleceği zaman Hızır parmağını Terleyen Direk'te bulunan bir deliğe sokarak bu işi başarmıştır.

TERMERUS [Yunan Mitolojisi] Yolcuları soyduktan sonra kafa atarak öldüren korkunç bir haydudun adı olup, Plutarkhos'a göre Herakles tarafından öldürülmüştür (Plutarkhos, Thes. II). Termerus aynı zamanda Lykia ve Karia kıyılarının yanı sıra Kos adasını da talan eden bir korsan olup Termera şehrine adını vermiştir.

TERMİNUS [Roma Mitolojisi] Ekili alanların sınırlarını ve sınır taşlarını koruyan bir tanrının adı olup, Sabin orijinli olmasına karşın Roma dinine Romulus veya selefi Numa dönemlerinde kabul edildiği sanılmaktadır. Her yıl 23 Şubat tarihinde adına Terminalia şenliği düzenlenmekte, toprak sahipleri her sınır taşı için ayrı sunu yapmaktaydı. Tanrı Jüpiter'in de Jüpiter Terminus veya Terminalus adlarıyla sınırları koruyan formları Terminus ile ilişkilidir. Capitoline tepesinde Jüpiter Optimus Maximus tapınağının bulunduğu yerde öncesinde bir Terminus sunağı olduğu bilinmektedir.

TERPSİKHORE [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Mnemosyne'nin kızları olan dokuz ilham perisin-

den (muse) dans ve koral şarkılarından sorumlu olanın adıdır. Başında defne tacı ve sol elinde lir, sağ elinde mızrap tutarken sembolize edilen perinin Akhelus'tan sirenleri doğurduğu söylenmektedir (Hes. Theog. 78; Pind. Isthm. ii. 7).

Terpsikhore

TERRA Bkz. Terra Mater

TERRA AUSTRALİS MS 15-18. yüzyıllar arasında dünya haritalarda gösterilen ve Latince 'bilinmeyen güney toprağı' anlamına gelen bir kıtanın adıydı. İlk olarak Aristotle tarafından bahsedilmiş ardından Yunan haritacı Ptolemy MS 1. yüzyılda Hint Okyanusunun güzeyinin kara ile kaplı olduğunu bildirmiştir. Ortaçağ haritalarında da tasvir edilen bilinmeyen kıtanın keşfedilmesi İngiliz kâşif James Cook'a (1728-1779) nasip olmuştur.

TERRA MATER [Roma Mitolojisi] Toprak Ana ve Tellus Mater adlarıyla da bilinen yeryüzü, bereket ve büyüme tanrıçasının adı olup, doğum, evlilik ve deprem zamanı yakarılmaktaydı. Roma'da Forum Pacis'te MÖ 268 tarihinde inşa edilmiş bir tapınağı bulunmakta ve her yıl 15 Nisan günü Fordicidia'da uğruna gebe bir inek ile doğmamış yavrusunun kurban edildiği festival düzenlenmekte, 13 Aralık günü ise sunu sunulmaktaydı. Terra Mater'in bir efsanesi olmamakla birlikte Ceres ile yoldaş gösterilen tanrıça Yunan mitolojisindeki Gaia ile özdeşleştirilmiştir. Ayinlerinde bir parmak yeri işaret edecek şekilde tanrıça adına yemin edilmekteydi.

TERRESTRES [Roma Mitolojisi] Latince 'topraklılar' anlamına gelen terim, yer tanrı ve tanrıçalarını kapsamaktaydı.

TESLİS Arapça 'üçleme' anlamına gelen terim, Hıristiyanlıkta baba (Tanrı), oğul (İsa) ve kutsal ruhun tanrının üç ayrı görünümü olduğu inancını ifade etmektedir.

TESNİYE [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in beşinci kitabının adı olup, Musa'nın İsrail halkına Kenan toprakları Lübnan'ı İbrahim'in soyuna vermek için ant içmesiyle başlamaktadır.

TESPİH [Mezopotamya Mitolojisi] İpe dizili boncuklardan oluşup avuç içinde taşınan tespihlere Asur kralı II. Assurnasirpal'ın (MÖ 883-859) sarayındaki heykeller ile döneme ait mühürlerde bir tanrıçanın muhtemelen İştar (İnanan) eline rastlanmıştır.

TEŞUB [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında Anu ile Kumarbi'nin oğlu, Wurusemu'nun kocası olan gökyüzü ve fırtına tanrısının adıdır. Teşub veya Teşup, Kummiya ('Cennet') kralı, Hitit ve Luvilerce Taru veya Tarhun ('Fatih') adlarıyla da bilinmekte olup ayrıca Mezopotamya'da Adad, Suriye'de ise Baal ile özdeşleştirilmiştir. Sembolü boğa olan Teşub aynı zamanda savaş tanrısı olarak görülmektedir ki Boğazköy kazılarında bulunan kabartmalarında diğer erkek tanrıların önünde kabzası hilal biçimli tipik Hitit kılıcı kuşanmış, ellerinde çift taraflı balta ve yıldırım demeti taşırken tasvir edilmiştir.

İvriz kabartmasında Teşub

Teşub, Kumarbi'nin penisinden bir parça koparıp yutunca Anu, Tasmisus ve Aranzhus ile birlik olarak Kumarbi'yi yok etmeyi başarmış ve Cennet krallığını ele geçirmiştir. Teşub daha sonra diorit adlı volkanik taştan olan canavarı Ullikummi'yi ve İlluyanka adlı ejderhayı öldürmeyi başarmıştır. Bir söylencede Teşub Karanlık Dünya'ya gitmişse de ancak annesi güneş tanrıça Wuruntemu (veya Ereşkigal) yardımıyla geri dönebilmiştir.

TET 1. Çin takviminin ilk gününün adı olup, atalara yiyecek sunulan bir bayram olarak kutlanmaktadır.

2. Bkz. Ded

TETEO İNNAN [Aztek Mitolojisi] Küçük anamız (Tonantzin) olarak da bilinen koruyucu bir tanrı olup adı "tanrıların anası" anlamına gelmekteydi. Teteo İnnan kadınlarca doğum ve bebek bakımının koruyucusu kabul edilirken erkeklerce kartal kadın adlı savaşçı Quauhkihuatl ile ilişkilendirilmekteydi. Bkz. Koatlikue

TETES COUPEES [Kelt Mitolojisi] Paganist döneme ait kurukafa heykellerinin adı olup, başlangıçta bu heykellerin yerine düşmanların gerçek kafatasların evlerin duvarlarını süslediği sanılmaktadır.

TETHRA [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde Fomoryalıların kralının adı olup, aynı zamanda öteki dünya ve deniz tanrısı olarak kabul edilmekteydi.

TETHYS [Yunan Mitolojisi] Okyanusun denizin doğurgan dişiliğini temsil eden kişileştirilmiş dişi bir Titan olup, Uranus ve Gaea'nın kızı, Okeanos'un kardeşi ve karısı, Asia, Doris, Europa, Eidyia, Elektra, İnakhus, Kallirrhoe, Klymene, Klytia, Meliboea, Perseis, Pleione, Proteus, Styx ile 3 bin Okeanid'in annesidir. Erkek kardeşi Okeanos ile evlenmiş ve 3.000'in üzerinde çocukları olmuştur. Hesperidlerin ülkesinin ötesinde güneşin battığı yerde yaşadığına inanılmaktaydı (Hes. Theog. 136, 337; Apollod. i. 1. 3).

TETOGOLEE [Kuzey Amerikan Yerlileri Mitolojisi] Kanada'da Mackenzie nehri havzasında yaşayan halkların söylencelerinde zamanın başlangıcında 3 oğluyla birlikte yaşayan büyücü bir kadının adı olup, avlamak için gönderdiği oğullarına asla arkalarına eve doğru bakmamalarını öğütlemişse de çocuklar analarının sözünü dinlemeyince tümü taşa dönüşmüştür.

TETRAGRAMMATON Yunanca 'Dört Harf' anlamına gelen kelime İbranice tanrı anlamını veren 4 harf yani YHWH (Yahveh) veya JHVH (Yehova) için kullanılmaktaydı.

TEUKER [Yunan Mitolojisi] **1.** Frigyalı nehir tanrısı Skamander ile su perisi İdaea'nın oğlu ilk Troya kralı olup, Teukros adıyla da bilinmekteydi (Herod. vii. 122). Teuker, Samothrakeli Dardanus ile kızı Bateia veya Arisbe'yi evlendirmekle kalmamış tahtını da damadına bırakmıştır.

2. Salamis adası kralı Telamon ile Troya prensesi Hesione'nin oğlu, Aias'ın üvey kardeşi olup, Troya seferine katılan Yunanlılar arasındaki en iyi okçuydu (Hom. Il. viii. 281, xiii. 170). Troya'da sırasıyla Orsilokhos, Ormenes, Ophelestes, Daitor, Khoromios, Lykophantes, Amopaon, Melanippos, Gorkythion, Arkhetolemos'u öldürmüş, Glaukos'u yaralamıştır. Troya'dan geriye döndüğünde Odysseus'tan kardeşinin intikamını almadığı için babası tarafından yanından kovulmuştur. Böylece Telamon Salamis'e dönerken o Kıbrıs'a giderek burada Eune ile evlenerek Asteria'nın babası olmuştur.

TEUKROS Bkz. Teuker

TEUMESSOS TİLKİSİ [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un Thebai ülkesine dadandırdığı bu tilkiyi Amphitryon öldürmüştür.

TEUTAMİAS [Yunan Mitolojisi] Teselya'da Larissa kenti kralı olup Pelasg Lethus'un babasıydı (Apollod. ii. 4. 4)

TEUTAMUS [Yunan Mitolojisi] Asur kralı ve Ninyas'ın yirminci ardılının adı olup, Troya savaşı sırasında kral Priam'a yardım için oğlu Memnos'un komutasında 20.000 kişilik bir kuvvetin yanı sıra 200 savaş arabası göndermiştir.

TEUTARUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'e okçuluk sanatını öğreten ve yayını hediye eden Amphitryon'un İskit çobanının adıdır.

TEUTATES [Kelt Mitolojisi] Antik Galya'da insan kurban edilerek tapınılan savaş, bereket ve refah tanrısının adı olup, kelime anlamı 'Kabilenin Tanrısı'ydı. Teutates, Albiorix (savaşın kralı), Loucetios (parlayan), Caturix (savaşın efendisi) adlarıyla da bilinmekteydi. Lucanus tarafından 'Gaddar Teutates', Britanya ve Tuna havzasında bulunan yazıtlarda 'Mars Toutatis' olarak anılan tanrı, bir Roma yazıtında ise Toutas'in yanı sıra Meduris adıyla da kaydedildiğinden İrlanda tanrısı Mider ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

TEUTARUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in yayının ilk sahibinin adıdır.

TEUTHRAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kaikos (Bakırçay deresi) ırmağının Ege denizine döküldüğü bölgede hüküm süren ve Teuthrania kentine adını veren cüzzamlı Mysia kralı olup, Telephos efsanesinde bahsi geçmektedir. Teuthras, Aleus'un kızı Auge ile birlikteliğinden Telephus dünyaya gelmiştir (Apollod. ii. 7. 4; Paus. viii. 4).

2. Troya savaşında Hektor'un öldürdüğü Magnesialı bir Yunan askerinin adıdır.

3. Lakonia'da Teuthrania kentini kuran bir Atinalının adıdır.

TEVAKE [Polinezya Mitolojisi] Ruhun sembolü olarak görülen sümsük kuşunun adıdır.

TEVARAM [Hint Mitolojisi] MS 7. yüzyılda yazıya geçirilen Şiva adına yazılmış ilahilerin adıdır.

TEVRAT [Yahudi Mitolojisi] Tanah ve Eski Ahit'in ilk beş kitabının adı olup, Musa'nın Beş Kitabı, Tora veya Pentateuk olarak da bilinmektedir. Musa'ya inen bu beş kitap (Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar, Tesniye) Yahudilerce kutsal sayılmaktadır. Gelenekçi Yahudiler ve bazı Protestan gruplar Tevrat'ın tamamen Tanrı vahyi ile yazıldığına inanmakta, Müslümanlar ise Musa'ya vahiy edilen Tevrat'ın orijinalliği bozulduğunu iddia etmektedir. Tevrat'ın bir kısmının MÖ 950 civarında Güney İsrail'de Yudah adı verilen bölgede, bazı bölümlerinin Kuzey İsrail'de MÖ 850 civarında daha eski kaynaklara dayanılarak yazıldığı sonradan iki materyalin MÖ 750 civarında birleştirildiği iddia edilmektedir.

TEYRNON TWRY BLİANT [Kelt Mitolojisi] Galler'de Wye ile Usk arasındaki bölgeyi yöneten hükümdarın adı olup, çocukken kaçırıldıktan

sonra Gwri (altın saçlı) adı verilerek Rhiannon tarafından evlat edinilerek büyütülmüştür.

TEZKATLİPOKA [Aztek Mitolojisi] Büyük Ayı takımyıldızı ve gece tanrısının adı olup, Toltek halkınca hilebaz karakterli yaratıcı bir tanrı olarak görülmekte özellikle büyücü ve savaşçılar tarafından tapınılmaktaydı. Karanlık ve geceyi yöneten bu tanrı rüya ve hayaletlerin kaynağı olarak görülmekteydi. Güneşin somutlaştırılmış hali olan Tezkatlipoka jaguar ile sembolize edilmekteydi. Her yıl bir mahkûm seçilerek tanrının onuruna göğsünden kalbi sökülerek kurban edilmekteydi. Mexico bölgesinde misyonerlik yapmış Fransisken rahip Bernardino de Sahagun'un Yeni İspanya ile ilgili şeyler tarihi (Historia general de las cosas de Nueva España, 1570–1582) adlı çalışmasında bu tanrının anlaşmazlık, savaş, düşmanlık, kıtlık ve salgın hastalık getirdiğini bildirmiştir. Tezkatlipoka, Moyokoyatzin (Kesin yapar), Teimatini (insan öğüten), Telpokhtli (genç), Teyokoyani (yaratıcı), Titlakauan (köleyiz), Yaotzin (baş düşman), Yoalliehekatl (gece rüzgârı) adlarıyla da bilinmekteydi.

TJUKUİ Bkz. Rüya Zamanı

THAB İHA [Tibet Mitolojisi] Bon dininde kutsal değerlere saygısızlık edenleri ateşiyle yakan kalp tanrısının adı olup, elinde yukarda kement yaptığı bir yılan taşıyan kırmızı bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

THABATON [Hint Mitolojisi] 7 ağabeyi para kazanmak için evi terk edince yalnız kalan ve kaplan formundaki bir iblis tarafından kaçırılan Manipurlu genç bir kızın adıdır. Kaplan tarafından ormana kaçırılırken elbisesini küçük parçalara ayırarak yerde iz bırakan kızı yıllar sonra geri dönen ağabeyleri bulup kurtarmayı başarmıştır. Kız kendine yıllarca tecavüz eden iblisten intikamını tuzağa düşürdüğü yaratığı kulübeyle birlikte yakarak öldürerek almıştır.

THAİS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 4. Yüzyılda İskenderiye'de yaşamış Mısırlı tövbekâr bir fahişenin adı olup, azize ilan edildikten sonra tövbekâr ve düşmüş kadınların koruyucusu kabul edilip, her yıl 8 Ekim günü yortusu yapılmıştır. 13. Yüzyılda yazılıp azizlerin hayat hikâyelerini içeren Altın Efsane adlı çalışmaya göre kadın işlediği günahların af olması için Paphnuti adlı başrahibin yanına giderek kendisini küçük bir hücreye kilitlemesini istemiş, sürekli ibadet ettiği hücrede sadece su içerek 15 yıl yaşamıştır.

THALASSA [Yunan Mitolojisi] Akdeniz'in kişileştirilmiş formu olup, Aether ile Hemea'nın kızı, Pontus'un ve Telkhinlerin anasıdır.

THALEİA Bkz. Kharitler

THALESTRİS [Yunan Mitolojisi] Bir Amazon kraliçesinin adı olup, 300 savaşçısıyla birlikte Büyük İskender ile buluşmaya gitmiştir.

Thalia

THALLO [Yunan Mitolojisi] Mevsim tanrıçaları olan horalardan ilkbahar ile ilişkilendirilen birisi olup, Zeus ile Themis'in kızı, Auxo ile Karpo'nun kardeşidir.

THALNA [Etrüsk Mitolojisi] Gösterişli bir kıyafet içerisinde tasvir edilen doğum tanrıçasının adı olup muhtemelen gök tanrı Tin'in eşiydi.

THALPİUS [Yunan Mitolojisi] Deksamenos'un kızı Theraiphone ile Eurytos'un oğlunun adı olup, Helen'in taliplerinden birisiydi. Troya savaşına Epeialıların lideri olarak katılmakla kalmamış, tahta atın içinde saklanıp kente girenler arasında yer almıştır (Hom. Il. ii. 620).

THALYSİA [Yunan Mitolojisi] Ekinlerden ilk ürün alındığında yeryüzü tanrıçası Demeter onuruna düzenlenen bir festivalin adıdır.

THAMAR 1. [Slav Mitolojisi] Bir Rus söylencesine göre âşıklarına güzel bir gece geçirdikten sonra ertesi sabah nehirde boğduran kötü yürekli Gürcü kraliçesinin adıdır. Rus şair Mikhail Lermontov'un (1814-1841) "Thamar" adlı şiirinde kadının Terek nehri kıyısında yer alan muhteşem sarayının penceresinden yoldan geçen tüccar, savaşçı veya tacirleri içeri davet ettiği adamı baştan çıkarıp, mükellef bir yemekten sonra bir odaya kitlediği, sabaha kadar seviştiği kurbanın cesedinin sonradan nehirde yüzerken görüldüğü anlatılmaktadır.

2. [Anadolu Mitolojisi] Van gölünde bulunan Akdamar adasına ve bu adada bulunan Ermeni kilisesine adını veren kilisenin başrahibinin kızıdır. Söylenceye göre âşık olduğu delikanlı babası yüzünden suda boğulurken Tamara'da kendini suya atarak intihar etmiş, aşığının boğulmadan önceki son sözleri 'Ah Tamara' zamanla 'Akdamar'a dönüşmüştür.

THAMUATZ [Afrika Mitolojisi] Cezayir'de yaşayan Kabil halkının inanışında karanlık yeraltı dünyası Tlam'dan çıkan yeryüzünün ilk canlı varlıkları kabul edilen iki bufalodan dişi olanının adıdır (diğeri: İtherther). Çiftin oğulları Açim'i evcilleşerek insanoğluna hizmet etmiştir.

THAMYRİS [Yunan Mitolojisi] Müzisyen Philammon ile su perisi Argiope'nin oğlu olan

efsanevi Trakyalı bir halk ozanıdır. Dor tarzını icat ettiği, Linos'un öğrencisi hatta Homeros'un öğretmeni olduğu söylenen ozan, harp çalma yarışmalarında kibirli ilham perilerine karşı pek çok zafer kazanmış, bu yüzden öfkelenen tanrıçalar tarafından kör edilmiş, olağanüstü güzellikteki sesi yok edilmiş, liri kırılmıştır (Hom. Il. ii. 595; Apollod. i. 3. 3; Paus. iv. 33. 4). Yunan sanatında elinde kırık bir lir ile tasvir edilen Thamyris'in Hyakinthus'un aşığı olduğu söylenmektedir.

THAN KA Ruhani dünyayı anlamaya yardımcı olduğuna inanılan renkli dini resimlerin adıdır.

THANATOS [Yunan Mitolojisi] Yeraltı dünyasında yaşayan ölümün kişileştirilmiş formu olup, Hypnos'un (uyku) ikiz kardeşi ve Nyx'in (gece) oğlu, Aether, Ker, Rüya, Hemera, Khron, Momus, Moros ve Nemesis'in kardeşidir (Hesiod Theog. 211, 756). Thanatos, Yunan sanatında bir elinde ters çevrilmiş meşale diğerinde çelenk veya kelebek taşıyan bir genç olarak tasvir edilmekteydi. İlyada'da Thanatos ile Hypnos'un Sarpedon'un bedenini savaş alanından ülkesi Likya'ya taşıdığı kaydedilmiştir (Homeros Il. xvi. 672, xiv. 231).

THANİT Sardinya adası yeryüzü ve bereket tanrıçasının adıydı.

THARGELİA [Yunan Mitolojisi] Atina'nın en önemli festivalinin adı olup, Apollon ve kardeşi Artemis'in doğum günü olan Thargelion ayının altıncı ve yedinci günleri (6-7 Mayıs) kutlanmaktaydı. Thargelia aslında bir tarım festivali olup, arınma ve kefaret ödeme ayinlerini içermekteydi. İnsanlar yılın ilk ürünlerini aldıkları zaman tanrıya şükrederek hasat zamanı salgın hastalık ya da kuraklık gibi bir felaket göndermemesi için gönlünü almaya çalışırlardı. Festivalin ilk günü Akropolis'te Demeter Khloe'ya bir kuzu, Kader tanrıçalarına ise bir domuz kurban edilirdi. Ertesi gün ise öldürülmek için kentin farmakoi (zehirliler) adı verilen en çirkin iki kişisi (bir kadın ve bir erkek) seçilir, her tarafı iplerle bağlanmış, genital organları ada soğanı ve incir dalları ile örtülmüş kurbanlar deniz kıyısına getirilip yere yatırılırlardı. Kurbanların ellerine çörek, peynir ve meyveler verilerek bunları yemeleri istenir, bir müzisyen flüt ile 'ikpadis' adlı melodiyi çalarken, müzik eşliğinde halk tarafından öldürülünceye kadar taşlanırlardı. Kurbanların cesetleri yakılır ve külleri denize ve toprağa saçılarak bereket getirmek amaçlı bir tören düzenlenirdi. Ölen erkek Atinalı tüm erkekleri kadın ise tüm kadınları temsil etmektedir ki bazı yazarlar kurbanların denize canlı atıldığını kaydetmiştir. Törenin ardından müzik yarışmaları ve yemekli eğlenceye geçilir, yarışmanın galibine üçayaklı bir sehpa hediye edilirdi. Aristophanes (Equit. 1405) Thargelia töreninin Helios ile Horae onuruna düzenlendiğini bildirmiştir.

THARU [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Venda halkının söylencelerinde büyük kıtlık döneminde iki parçaya bölünerek insanoğlunun oluşmasını sağlayan kutsal piton yılanının adıdır. Yılanın başı (Thoho) doğuya, kuyruğu (Tsamutşila) ise batıya doğru yiyecek aramaya gitmiş, nehir ve göllerin bulunduğu bereketli bir ülkeye ulaşan Tsamutşila insanoğluna dönüşmüştür. Çok sayıda kadınla evlenip sayısız çocuğu dünyaya gelen Tsamutşila, Venda halkının ilk şefi olmuştur. Çorak toprakların bulunduğu Mozambik'e ulaşan Thoho ise burada insana dönüşerek Rongo halkının atası olmuştur.

THAUKT [İskandinav Mitolojisi] Balder'in ölüm töreninde ağlamayı reddeden bir dev kadının adı olup bu yüzden öldükten sonra ayağa kalkmaktan men edilmiştir.

THASUS [Yunan Mitolojisi] Poseidon, Kilix veya Agenor'un oğlu olup, Europa'nin peşinden gönderilmiş bu sırada Ege Denizinde yer alan Thasos adasında bir kent kurup adını vermiştir (Herod. ii. 44, vi. 47; Apollod. iii. 1. 1).

THAUMAKUS [Yunan Mitolojisi] Poeas'ın babası olup, Magnesia'da yer alan Thaumakia kentinin ad vericisidir.

THAUMAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Pontus ile Gaia'nın oğlu olan bir deniz tanrısının adı olup Okeanid eşi Elektra'dan Harpy ve İris'in babasıdır (Hes. Theog. 237, 265).

2. Bir kentaurun adıdır (Ov. Met. xii. 304.).

THEBAİ LEJYONU Bkz. Agaunum Şehitleri

THEANDROS [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Kuzey Arabistan'da tapınılan bir tanrının adı olup, Yunanca ve Latince yazıtlarda bahsi geçmektedir.

THEANEİRA [Yunan Mitolojisi] Troyalı bir kadının adı olup, Herakles'in Troya seferi sırasında köle olarak Telamon'un onur ödülü olmuş, hamile kalmasına rağmen Miletos'a kaçmış, orada Trambelos'u doğurmuş ve Miletos kralı Arion ile evlenmiştir.

THEANO [Yunan Mitolojisi] **1.** Trakya kralı Kisseus ile İlos'un kızı Teleklia'nın kızı, Troyalı Antenor'un karısı, İphidamas, Arkhelokhos, Akamas, Glaukos, Eurymakhos, Helikaon ve Polydamas'ın annesi olan İlion'daki Athena tapınağı rahibesinin adıdır (Hom. Il. v. 70, vi. 298, xi. 224).

2. İkaria kralı Metapontos'un ilk karısının adı olup, çocuğu olmadığı için çobanlardan kendisine bebek bulmalarını istemiş, onların getirdiği ikiz çocukları kocasında kendi çocukları diye takdim etmiş ama bu sırada kendi ikiz çocuklara gebe kalmıştır. Çocuklar büyüyünce öz çocuklarını evlatlıklar aleyhine kışkırtarak onları öldürmelerini istemişse de mücadeleyi evlatlıklar kazanmışlar durumu öğrenen kral karısını boşayıp Melanippe ile evlenmiştir (Hygin. Fab. 186).

3. Danaidlerden birisinin adıdır (Apollod. ii. 1. 5.).

THEBAİD [Yunan Mitolojisi] Eteokles ile Polynikes adlı kardeşler arasındaki savaşı konu alan anonim bir manzum destanın adı olup, Oedipus, Thebai'ye yürüyen Yediler ile Epigoni adı verilen oğullarının öykülerini anlatmaktadır.

THEBAİ'YE YÜRÜYEN YEDİLER [Yunan Mitolojisi] Polyneikes'e yardım amacıyla Adrastos'un komutasında Thebai kentine başarısız bir sefer düzenleyen yedi kahramanın adıdır. Adrastos dışında tümü ölen yedi kahramanın adları şöyledir: Tydeus, Polyneikes, Amphiaraos, Adrsatos, Kapaneus, Hippomedon, Parthenopaios.

Thebaili Menoikeus kendisini Zeus'a kurban ettiği için Zeus Yediler'in karşısında yer almıştır. Bununla birlikte birkaç yıl sonra Yedilerin oğulları Epigonlar savaşında kenti ele geçirmeyi başaracaklardır. Bkz. Epigoni

THEBE [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı Asopus ile Metope'nin en küçük kızının adı olup, Zeus'tan Zethus'u doğurmuş, Thebes kentine adını vermiştir (Apollod. iii. 5. 6; Paus. ii. 5. 2).

2. Zeus ile Boeotialı su perisi İodame'nin kızı, Kral Ogyges'in karısı ve Aulis'in anasıdır.

3. Adramys'in kızının adı olup, babası kendisini koşuda geçecek olanla kızını evlendireceğini ilan edince, onca talibin arasında sadece Herakles yarışı kazanmış, kızla evlenmiş, karısının adına Kilikya'daki Thebai kentini kurmuştur.

THEBES Günümüzde Luxor ile Karnak arasında yer alan Mısır kült merkezinin Yunanca adı olup adını Oedipus'un kral olduğu ünlü Yunan kentinden almıştır.

THEBES ÜÇLEMESİ Thebes kentinde Ra, Mut ve Khensu tanrılarından oluşan üçlemedir.

THEİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Gaia ile Uranos'un kızı olan önemsiz bir titanın adı olup, kardeşi Hyperion'dan Helios (Güneş), Eos (Şafak), Selene (Ay) adlı üç çocuğu olmuştur (Hes. Theog. 135, 371).

2. Okeanus'un kızı, Kerkopların anasıdır.

THEİAS [Yunan Mitolojisi] Asur kralı Belos'un oğlu, Adonis ile Myrra'nın babası ve su perisi Oreithyia'nın kocasıdır.

THEİODAMAS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in yol arkadaşı ve Argo gemisi mürettebatından Dryopia kralı Hylas'ın babasının adıdır (Apollod. ii. 7. 7).

THEİSOA [Yunan Mitolojisi] Arkadia'da Theisoa kentinde tapınılan bir su perisinin adı olup çocuk Zeus'un bakıcılarından birisi olduğuna inanılmaktaydı (Paus. viii. 38).

THEİSPAS [Anadolu Mitolojisi] Urartu halkının inanışında iklim tanrısının adı olup, Khaldi ve Artinis ile birlikte Aryan kökenli olmayan üç tanrıdan birisidir.

THEKKR [İskandinav Mitolojisi] Bir cücenin adı olup "zeki olan" anlamına gelmekteydi. Thekkr, aynı zamanda Odin'in lakaplarından birisiydi.

THEKLA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Este ve Milan kentlerinin koruyucusu kabul edilen ilk kadın Hıristiyan şehidin adı olup, yortusu 23 Eylül günü yapılmaktadır. Pavlus ve Thekla'nın İşleri adlı çalışmaya göre Pavlus'un yardımcısı olan kadının temiz imanıyla çok sayıda hastaya şifa vermiştir. Konyalı doktorlarca kıskanılıp Diana rahibesi olduğu gerekçesiyle şikâyet edilmiş, tecavüze uğrayıp öldürülmüştür.

THELXİON [Yunan Mitolojisi] Apisin iki katilinden birisi olduğu sanılan Sikyon kralı Apis'in oğlu ve Aegyrus'un babasıdır.

Themis

THEMİS [Yunan Mitolojisi] Uranos ile Gaia'nın kızlarından birisinin adı olup, adaletin kişileştirilmiş formu, bilgelik, doğru nasihat ve tanrı arzularının çevirmeni olan bir tanrıçadır (Hes. Theog. 135, 901, Apollod. i. 3. 1). Başlangıçta Titan İapetus'un eşi dişi bir titan olan kadın ardından Zeus ile evlenmiş, Horae (mevsimler), Morae (kader) tanrıçaları ile Astraea ile bir söylenceye göre Proteus'u doğurmuştur. Gözleri bağlı, elinde terazi ve bir bereket boynuzu taşıyan genç bir kadın olarak tasvir edilen tanrıça Roma mitolojisine Justitia adıyla girmiştir. Apollon'a kâhinliği öğretmiş, Zeus'un bir oğlunun Hesperides'in altın elmalarını çalacağını önceden Atlas'a haber vermiş, keçi Amaltheia'nın postunu savaş sırasında giymesini Zeus'a tavsiye etmiştir. Themis'e özellikle Thebes, Olympia, Atina'da tapınılmakta olup ayrıca Troezene'de onuruna dikilmiş bir sunak bulunmaktaydı (Paus. ii. 31. 8).

THEMİSTO [Yunan Mitolojisi] **1.** Orkhomenus kralı Athamas'ın ikinci karısı olan Lapithe Hypseus'un kızının adıdır. Kocasının ilk karısı İno'dan olan çocuğunu gece öldürmek istemiş bu sebeple kendi çocuğunu beyaz bir örtü ile örterken diğer çocuğun üzerine siyah bir örtü örtmüştür. İno durumu anlayıp örtüleri değiştirince Themisto yanlışlıkla kendi çocuğunu öldürmüştür (Apollod. i. 9. 2).

2. Nereus ile Doris'in kızıdır (Hes. Theog. 261.).

3. Arkas'ın annesi olup, zaman zaman Kallisto veya Megisto olarak da anılmıştır.

THEODOSİUS [Anadolu Mitolojisi] Yedi Uyurları (Ashâb-ı kehf) kutsamak için İstanbul'dan Efes'e giden Bizans imparatorunun adıdır.

THEOGONİA [Yunan Mitolojisi] MÖ 8. yüzyılda Yunanlı şair Hesiod tarafından yazılan Yunan yaratılış söylencesi olup, adı Yunanca 'Tanrıların doğumu' anlamına gelmekteydi. Gaia ve Ouranos ile başlayan söylence, iktidarın Kronos'a geçmesi, Kronos'un sakatlanması, Gökle yerin

birbirinden ayrılışı, ardından Zeus liderliğindeki tanrıların isyanı ve titanlara karşı kazandıkları zafer ile devam etmektedir. Detay için Bkz. Yunan Mitolojisi

THEOKLYMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Melampus'un soyundan Hyperasialı Polypheides'in oğlu Argos'lu kâhinin adı olup, Penelope'nin taliplerine Odysseus'un geleceğini ve akıbetlerini haber vermiştir (Hom. Od. xv. 256).

2. Euripides'in Helen oyununda adı geçen Proteus ile Psamathe'nin oğlunun adı olan ve acımasızlığıyla tanınan Mısır kralının adıdır (Eurip. Helen. 9).

THEONOE [Yunan Mitolojisi] **1.** Thestor'un kızı, Kalkhas ile Leukippe'nin kardeşidir. Sahilde oynarken korsanlar tarafından kaçırılmış Karia kralı İkaros'a satılmıştır. Onu sırayla kurtarmaya giden ve esir edilen babası ve kız kardeşi ile çeşitli maceralardan sonra birbirlerine kavuşup ülkelerine dönmüşlerdir (Hygin. Fab. 190).

2. Proteus ile Psammathe'nin kızı olup, Menelaus'un dümencisi Kanobus ile aşk yaşamış, Mısır'da yılan ısırığı sebebiyle ölmüştür. Euripides'in Helen oyununda, Mısır'dan kaçmasına yardım ettiği için kardeşi Theoklymenos tarafından öldürülmek istenmiştir (Hom. Od. iv. 363; Eurip. Helen. 11; Aristoph. Thesm. 897).

THEOPHANE [Yunan Mitolojisi] Trakya kralı Bisaltes'in güzel kızının adı olup, âşıkları tarafından etrafı çevrildiğinde Poseidon tarafından Krumissa adasına kaçırılmıştır. Bugünkü adı ve konumu bilinmeyen bu ada kızın talipleri tarafından bulununca Poseidon kızı koyuna dönüştürmüş, kendisi de koç kılığına bürünerek onunla birleşmiş, bu ilişki sonucunda Phrixus'u Kolhis'e taşıyan 'altın postlu koç' doğmuştur.

THEOPHANİA [Yunan Mitolojisi] Delphi kentinde kış sonunda Apollon onuruna düzenlenen festivalin adı olup, tanrının Hyperborlar ülkesinden gelişi kutlanmaktaydı.

THEOXENİUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile Hermes'in lakabı olup, bu tanrılar Theoxenia adlı bir festivalde onurlandırılmaktaydılar (Paus. vii. 27. 2).

THERAMBUS [Yunan Mitolojisi] Su perileriyle alay ettiği için böceğe dönüştürülen çobanın adıdır.

THERAPNE [Yunan Mitolojisi] Lelex ile Peridia'nın kızı olup Lakonia'daki Therapne kentinin ad vericisidir (Paus. iii. 19. 9).

THERAVADA [Budist Mitolojisi] Pali dilinde yazılan en eski öğretinin adı olup, 'yaşlıların yolu' anlamına gelmekteydi. Efsaneye göre Buda'nın ölümünden sonra 500 yaşlı Budist öğretisini yazıya dökmüştür.

THERAS [Yunan Mitolojisi] Tisamenus'un torunu, Autesion'in oğlu, Argia'nın erkek kardeşinin adıdır. Spartalı Aristodemos'la evlenen kız kardeşinin iki oğluna naiplik yaptıktan sonra çocuklar büyüdüklerinde ülkeden ayrılıp Kalliste adasına yerleşmiş ve o günden sonra bu ada Thera adıyla anılmaya başlanmıştır (Herod. iv. 14; Apollon. Rhod. iv. 1764).

THERO [Yunan Mitolojisi] **1.** Phylas'ın kızı olup Apollon'dan Khaeron adlı oğlu olmuştur (Paus. ix. 40. 3).

2. Ares'in bakıcısı olup, Sparta ile Therapne arasında bir sunağı bulunmaktaydı (Paus. iii. 19. 8).

THERSANDER [Yunan Mitolojisi] **1.** Thebai'ye saldıran Epignilerden birisi olup, Polyneikes ile Argeia'nın oğlu, Demonassa'nın kocası, Tisamenus'un babasıdır. Thebes kralı olduktan sonra, Agamemnon ile birlikte Troya'ya gitmişse de burada Telephus tarafından öldürülmüştür.

2. Agamididas'ın oğlu, Lathria ile Anaxandra'nın babasıdır (Paus. iii. 16. 5).

3. Sisyphus'un oğlu, Glaukus, Ornytion ve Almus'un kardeşi, Haliartus ile Koronus'un babasıdır (Paus. ix. 34. 5).

4. Agamedidas'ın oğlu olan bir Heraklid olup, ikiz kız kardeşleri Anaxandra ile Lathria, Aristodemus'un ikiz oğulları Prokles ve Eurysthenes ile evlenmiştir (Paus. iii 16. 6).

THERSİTES [Yunan Mitolojisi] İlyada destanında kel, topal, çarpık bacaklı ve kambur görünümüyle Yunan askerlerinin en çirkini olarak tasvir edilen, Troya Savaşı sırasında türlü maskaralıklar yaparak askerleri eğlendirmiştir. Muzipliğinin yanı sıra küstahlığıyla da dikkat çeken Thersites, Agrius'un oğlu, Thersites, Porthaon ile Euryte'nin torunu olup, Onkhestos, Prothoos, Keleutor, Lykopeus ve Melanippos adlı 5 kardeşi vardı.

Agamemnon, askerlerinin cesaretini sınamak için yalandan Troya kuşatmasından vazgeçtiğini bildirdiğinde Thersites bu fikrin ateşli destekleyicisi olmuş, hatta bir ayaklanma teşebbüsüne katılma girişiminde bulunduğundan diğer askerlerin kahkahaları arasında Odysseus'tan okkalı bir dayak yemiştir (Hom. Il. ii. 212; Apollod. i. 8. 6).

Akhilleus'un öldürdüğü Amazon kadını Penthesileia'ya olan hayranlığıyla alay edip, kadının gözlerini mızrağıyla çıkarınca, Akhilleus tarafından dövülerek öldürülmüştür.

THESAN [Etrüsk Mitolojisi] Doğumun koruyucusu kabul edilen şafak tanrıçasının adı olup, Yunan mitolojisindeki Eos ve Roma mitolojisindeki Aurora ile benzer özellikler göstermekteydi. Pyrgi'de bir bronz tablet üzerinde ve Zagreb mumya bandajlarında rastlanılan tanrıça genellikle oğlu Memnun (Yunan Memnon) ile araba sürerken veya genç bir erkeği kaçırırken (Yunan Tihhonus veya Kephalos) tasvir edilmekteydi.

THESEİA [Yunan Mitolojisi] Atina'da Pyanepsion (Ekim-Kasım) ayının sekizinci günü Theseus onuruna kutlanılan bayramın adıdır.

THESEUS [Yunan Mitolojisi] Atina kralı Aegeus ile Troezen kralı Pittheus'un kızı Aethra'nın oğlu, Hippolyte'ten Hippolytus, Ariadne'den Oenopion ile Staphylus, Phaedra'dan Akamas ile Demophon'n babasının adı olup, Demophon ile Akamas'un katıldığı Troya Savaşından bir kuşak önce yaşadığı sanılmaktadır (Plut. Thes. 6; Diod. iv. 59; Paus. i. 17. 3).

Yunan mitolojisindeki en önemli kahramanlardan birisi olan Thesus, Herakles kadar yiğit olmakla birlikte daha kibar ve uygar birisi olarak tasvir edilmiştir. Theseus, yiğitlik ve cesaretiyle olağanüstü işler başaran bir kahraman olmanın ötesinde Atina demokrasisinin oluşumu ve Attika'nın siyasi bütünlüğünü sağlayan, Panathenai festivalini kurumlaştıran büyük bir devlet adamıydı. Theseus öyküsünün temel kaynağı MÖ 2-1. yüzyıllar arasında yaşayan Plutarkhos olup, yazar hem "Hayat Hikâyeleri" adlı eserinde Theseus ile birlikte andığı Roma'nın kurucusu Romulus'tan hem de MÖ 6. yüzyıl sonlarında yaşamış Atinalı devlet adamı Klesithnes'in demokratik reformlarından esinlenmiş olmalıdır.

Theseus (Gayley, 1893)

Bir söylenceye göre Troezen kralı Pittheus, bir kehanete uyup kısır olarak bilinen Aigeus'un sarhoş olmasını sağlayarak gece kızı Aithra ile birleşmesini sağlamıştır. Aithra gece Athena'nın gönderdiği bir rüyanın tesiriyle tanrılara kurban sunmaya gidince Poseidon'un tecavüzüne uğrayarak Theseus'a hamile kalmıştır. Aethra hamileyken, Aegeus Troezen'den Atina'ya dönmüş ama ayrılmadan önce bir kayanın altınca bir kılıç ile sandalet saklamıştır. Aegeus böyle yaparak Aethra'nın erkek çocuk doğurması durumunda Pallas'ın 50 oğlu olarak bilinen yeğenleriyle mücadele etmek zorunda kalacak olan çocuğun babasının tahtı üzerinde hak iddia edebilmesi için öncelikle kayayı kaldırarak altındakileri alacak denli güçlü olduğunu kanıtlamasını istemiştir.

Daha çocukluğunda cesaret ve gücünü kanıtlayan Theseus, ergenlik çağında saçlarının tümü yerine Abant halkı gibi sadece ön kısmını tıraş ettirerek bu âdetin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Delikanlılık çağına geldiğinde kayayı yerinden kaldırarak altından sandalet ve kılıcı alan Theseus, çocukluğundan beri hayran olduğu Herakles'i taklit ettiğinden, Troezen ile Atina yolu arasında altı tehlikeli görev üstlenmiş ve her birisinde bir canavar veya devi öldürmüştür. Bunlar yanında kocaman bir topuz taşıyan topal haydut Periphetes, yolcuların bedenlerini ağaçlara bağlayarak ikiye ayıran soyguncu Sinis, tarlaları mahveden katil Krommyon domuzu, haydut Skiron, güreşçi Kerkyron ve yolcuları bir yatağa yatırıp boyları uzunsa bacaklarını kesen Prokroustes adlı kötü şöhretli bir hancıdır. Atina'ya ulaştığında pek çok haydut ve canavarı öldürdüğü için ünlenip, Phytalidae tarafından arındırılan Thesus, kentte geçmişte İason'un karısı olan büyücü Medea iksirleriyle pençesine düşürdüğü babasının yanına gitmiştir. Yaşlı adamı kısırlığını geçirip kendisine pek çocuk vereceği iddiasıyla kandıran Medea, Theseus'tan kurtulmak için önce Aegeus'u genç adamı Herakles'in Girit'ten getirdiği Marathon boğasını alt etmeye göndermeye ikna etmiştir. Theseus tüm Atina'yı birbirine katan bu yaratığa boyun eğdirmekle kalmamış tanrıça Athena'ya kurban etmek için yanında getirmiştir. Theseus'un kim olduğunu anlayan büyücü kadın bunun üzerine oğlunu tanımamakla birlikte gücünden korkan Aegeus'u genci sözde onurlandırmak -gerçekte zehirleyerek öldürmek- için yemeğe çağırmasını istemiştir. Yemeğe giden Thesus kendini hemen tanıtmayıp, zehirli kupadan içki içmeden önce eti kesme bahanesiyle babasından kalma kılıcını çekince Aegeus oğlunu tanımış, heyecanla ayağa kalkınca kazayla kadının hazırladığı zehirli kadehi devirmiş, oğlunu bağrına basmış ve karısı Medea'yı boşamıştır. Babası tarafından resmen tanınıp mirasçı ilan edilmesinin ardından Pallas'ın oğlu olan kuzenleriyle ölümüne mücadele etmiş ve pek çok can almıştır.

Efsaneye göre Girit kralı Minos oğlu Androgeus'un ölümünün ardından Atinalılardan dokuz yılda bir yedi delikanlı ve yedi genç kız istemekteydi. Atina halkını öfkelendiren ve Aegeus'a karşı kışkırtan bu talep Thesus'ta bu gençlerin arasına katılma ve Girit'e giderek yem olarak verilecekleri canavar Minotauros'u öldürme düşüncesine yol açmıştır. Girit'e gidince bir labirente hapsedilen Thesus'a ilk görüşte âşık olan Minos'un kızı Ariadne ona labirentte yolunu bulabilmesi için bir iplik yumağı vermiştir. Thesus, karanlık labirentte çıplak elleriyle savaştığı canavarı boynunu kırarak öldürmesinin ardından kendini takip etmemeleri için Giritlilerin gemilerinde delikler açarak batmalarını sağlamış, yanına Ariadne ile kurtardığı genç Atinalıları alarak Atina'ya yelken açmıştır. Bir söylenceye göre yolculuk sırasında çıkan fırtına ile Kıbrıs'a sürüklenmişler burada Ariadne doğum yaparken ölmüş, bir başkasına göreyse Theseus Ariadne'yi Dia adasında terk etmiştir. Babasına geri dönderken eğer başarılı olurlarsa beyaz bayrak açacağına söz veren kahraman limana girerekken siyah bayrağı değiştirmeyi unutunca oğlunun öldüğünü düşünen Aegeus intihar etmiştir.

Thesus daha sonra bir Amazon olan Antiope'yi kandırarak kaçırmış, Amazonların Attike üzerine yürüyerek kenti bir süre için ele geçirmelerine sebep olmuştur. Bir başka söylenceye göre ise Thesus, Phaidre ile evlenmek için Antiope'yi boşayınca Amazonların saldırısına uğramıştır. Theseus'tan yaşça çok genç olan karısı Phaedra üvey oğlu Hippolytus'u baştan çıkarmaya çalışmışsa da karşılık alamayınca delikanlıyı tecavüzle suçlamış, babasının öfkesinden kaçan Hip-

polytus bir kayalıktan denize düşerek ölmüştür. Bir süre sonra vicdan azabına dayanamayan kadın intihar etmiştir.

Theus ile yakın arkadaşı Peirithous Zeus'un kızları ile evlenmek istediklerinden Sparta'ya gidip sonradan Troya savaşının çıkmasına sebep olacak güzel Helen'i (Menelaos ile evlenmeden çok önce) kaçırmışlardır. Kız için iddiaya giren ikiliden Theseus kızı kazanmışsa da arkadaşının karısı Persephone'u Hades'ten kaçırmasına yardım etmekten çekinmemiştir. Hades, iki arkadaşı birlikte yemek yemek için masasına davet etmiş, yemek sonrası kahramanlar sandalyelere yapıştıklarını ve ayağa kalkamadıklarını fark etmişlerdir. Böylece Ölüler diyarında tutsak edilen kahramanlardan Thseus'u arkadaşı Herakles yeraltına inerek kurtarmayı başarmışsa da Peirithous ebediyen yeraltında kalmak zorunda bırakılmıştır.

Thesus, pek çok maceranın ardından Atina'da yeniden tahta çıkma umudunu kaybedince Skyros'a gitmiş ve burada bir kahramana yakışmayan bir sonla adanın kralı Lykomedes tarafından bir kayalıktan aşağı itilerek öldürülmüştür.

THESİS [Yunan Mitolojisi] Orfik kozmolojinin kişileştirilmiş formudur.

THESMOPHORİA [Yunan Mitolojisi] Pyanepsion (Ekim-Kasım) ayının 11.-13. günleri arasında evli çiftler tarafından tanrıça Demeter onuruna düzenlenen, ikinci gün oruç tutulup, üçüncü gün kurban kesilen festivalin adıdır.

THESMOPHORUS [Yunan Mitolojisi] Demeter ile Persephone'un lakabı olup "yasa getirici" anlamına gelmekte, onuruna Atina'da Pyanepsion (Ekim-Kasınm) ayında Thesmophoria adlı festival düzenlenmekteydi (Herod. ii. 171, vi. 16).

THESPEİA [Yunan Mitolojisi] Asopus'un kızı olup Boeotia'daki Thespiae kentinin ad vericisidir (Paus. ix. 26. 4).

THESPİADES [Yunan Mitolojisi] Thespius'un elli kızının adı olup, Herakles tarafından bir gecede tümü hamle bırakılmış ve kahramandan birer erkek evlat doğurmuşlardır.

THESPİS [Yunan Mitolojisi] MÖ 6. yüzyılda yaşamış bir şairin adı olup, tiyatro tarihinde korobaşıyla konuşmaya giren ilk kişi ve ilk oyuncu kabul edilmektedir.

THESPİUS [Yunan Mitolojisi] Erekthus'un oğlu olup, Boetia'da Thespiai kentinin kurucusu kabul edilmekte, soyundan gelen 50, 51 veya 52 kızına Thespiadlar adı verilmektedir (Paus. ix. 26. 4, Diod. iv. 29, Ov. Met. v. 310). Bir söylenceye göre Herakles bu kızların tümüyle bir gece boyunca birlikte olmuş, bir başkasına göre kızlardan bir tanesi kahramanla birlikte olmak istememiş geri kalanların tümü birer erkek çocuk dünya getirmiştir. Böylece Herakles'in Thespiadlardan doğan 51 oğlu Sardinya adasını kolonize etmişlerdir.

THESPROTUS [Yunan Mitolojisi] Arkadia kralı Lykaon'un oğullarından birisinin adı olup, Thyestes efsanesinde adı geçmekteydi.

THESSALUS [Yunan Mitolojisi] Teselya'ya adını veren kahramanın adı olup kimliği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır:

1. Graikos'un oğlu
2. Herakles ile Khalkiope'nin oğlu, Pheidippus ile Antiphus'un babasıdır (Hom. Il. ii. 679)
3. Haimon'un oğlu
4. Medeia ile İason'un oğlu (Diod. iv. 55.)

THESTİUS [Yunan Mitolojisi] Ares ile Demonike'nin (veya Andronike) oğlu, İphiklus, Euippus, Plexippus, Eurypylus, Leda, Althaea ve Hypermnestra'nın babası olan Pleuron krallarından birisinin adıdır.

THESTOR [Yunan Mitolojisi] İdmon (veya Apollon) ile Laothoe'nin oğlu olan Apollon rahibinin adı olup, Kalkhas, Leukippe ve Theonoe'nin babasıdır (Hom. İl. i. 69; Hygin. Fab. 128).

2. Enops'un oğlu olan bir Troyalı olup savaşta Patroklus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xvi. 401).

THETİS [Yunan Mitolojisi] Nereus ile Doris'in kızı, Peleus'un karısı ve Akhilleus'un annesi olan ölümsüz bir deniz tanrıçasının adıdır (Hom. İl. i. 538, Hes. Theog. 244). En güzel Nereid olduğundan Zeus ile Poseidon tarafından arzulanmış, ama tanrılar Themis'in, Thetis'ten doğacak çocuğun babasından üstün olacağı kehaneti üzerine küçük düşmekten çekinerek evlenmekten vazgeçmişler o da Teselyalı Myrmidonların kralı Peleus ile evlenmiştir. Bir başka söylenceye göre Prometheus Herakles tarafından kurtarılmamış Zeus'a önemli bir sır vereceğini söyleyince tanrı tarafından azat edilmiştir ki bu sır Thetis'in doğacak oğlunun babasından daha önemli bir insan olacağıdır. Bunun üzerine Zeus, Thetis'ten bir çocuğu olması düşüncesini bırakarak Peleus ile evlenmesine izin vermiş kadın da Troya savaşının büyük kahramanı Akhilleus'u doğurmuştur. Thetis başlangıçta Peleus'u beğenmemiş hatta yılan, canavar ve ateş kılıklarına girerek kurtulmayı denemişse de adamın ısrarlı sevgisi karşısında pes edip evlenmeye razı olmuştur. Thetis ile Peleus'un tüm tanrıların davet edildiği görkemli düğün töreni sırasında bir sorun çıkarmaması için davet edilmeyen ihtilaf tanrıçası Eris üç tanrıça Hera, Athena ve Aphrodite'in arasında üzerinde "ne güzel olan için" yazılı altın bir elma bırakarak, bir güzellik yarışması düzenlenmesi ile sonuçlanacak krize sebep olmuştur. Zeus'un hakem olarak seçtiği Troyalı Paris tanrıçalar arasından kendisine dünyanın en güzel kadını Helen'in aşkını vaat eden Aphrodite'i yarışmanın galibi ilan edince Troya savaşına yol açan olaylar dizisi başlamıştır (Hom. Il. xxiv. 62). Kâhin Kalkas, Thetis'e oğlu Akhilleus henüz 9 yaşındayken Troya'nın onun yardımı olmadan fethedilemeyeceğini bildirmiştir. Thetis, oğlunun Troya surları önünde öleceğini de öğrenince onu Skyros'a götürüp kral Lykomedes'in kızları arasında saklamışsa da oğlunun kaderini değiştirememiştir. Teselya'nın Pharsalus kentinde Thetis onuruna inşa edilmiş Thetideion adlı bir tapınak bulunmakta olup,

tanrıçaya ayrıca Messenia ve Sparta'da da tapınılmaktaydı (Paus. iii. 14. 4, 22. 2).

THİ KİNH [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam söylencelerinde bahsi geçen yoksul ve çirkin bir adamla evlenmesine karşın kocasına saygı ve sevgide kusur etmeyen güzel bir kadın kahramanın adıdır. Traş olup uykuya dalan kocasının çenesinden kalan tek tüyü adamı uyandırmadan kesmek isteyen kadın adamın birdenbire uyanıp, kadının niyetini yanlış anlaması üzerine, Cinayete teşebbüsle suçlanan Thi Kinh köyden kovulmuş, erkek kılığında sığındığı bir manastırda yaşamaya başlamıştır. Bu sırada bir kadın rahip erkek sandığı Thi Kinh'e âşık olmuş ama sevgisine karşılık bulamayınca başka bir adamdan hamile kaldığını çocuğunu doğurup, babasının Thi Kinh olduğu notuyla birlikte tapınak merdivenlerine bırakmıştır. Çocuğa sahip çıkan kadın manastırdan ayrılıp dilenmeye başlamışsa da açlıktan ölüm döşeğine geldiğinde tapınağa dönerek başrahibe gerçeği anlatarak çocuğu teslim etmiştir.

Thor, Loki, Thialfi ve Röskva, Skyrmir'in karşısında (Smith, 1902)

THİALFİ [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'ya göre kız kardeşi Röskva ile birlikte Thor'un hizmetkârı olan iki köylüden birisidir. Hızlı koşmasıyla ünlenen Thialfi, Thor'un Skrymir'i yenmesine yardım etmiştir. Thor, Loki'yle birlikte bir köylünün evinde konaklarken Tanngrisnir ve Tanngnjóstr adlı keçilerini yemişler ama tanrının uyarısına karşın Thialfi keçilerden birisinin ayak kemiğinin iliğini emmiştir. Bu yüzden Thor sabahleyin keçilerini diriltiğinde birisinin topalladığını fark etmiş, sebebini anladığında çiftçiden çocukları Röskva ve Thialfi'yi kendine hizmet etmeleri için almıştır. Thor ve Loki yanlarında iki çocukla birlikte Jötunheimr ormanlarına oradan da Utgard-Loki'ye gitmişlerdir.

THİASSİ [İskandinav Mitolojisi] Olvaldi adlı devin oğlu ve dev kadın Skadi'nin büyücü babası olup, kartal formuna bürünebilmekteydi. Thiassi, Loki'nin yardımıyla Aesir tanrılarına sağlık ve güç sağlayan İduna'nın altın elmalarını çalmayı başarmıştır. Durum ortaya çıkınca Loki İduna ile elmaları geri alması için görevlendirilmiş oda Frejya'nın pelerinini alarak elmaları geri almayı başarmıştır. Thiassi, Loki'yi Asgard kapılarına kadar kovalamışsa da Thor tarafından öldürüldükten sonra gözleri gökyüzüne atılınca yıldızlara dönüşmüşlerdir.

THİASUS Dionysus'a eşlik eden sarhoş ve esrik haldeki eğlence düşkünü maiyetinin adıdır.

THİDREK SAGA Nibelungenlied varyantlarından birisi olup, Siegfried Brynhild ile nişanlı olmasına karşın politik sebepler dolayısıyla Grimhild ile evlenmiştir.

THİNAN MALKİA [Aborijin Mitolojisi] Kurbanlarını üzerlerine görünmez bir ağ atıp ayaklarını dolaştırarak yakalayıp öldüren kötü bir ruhun adıdır.

THİNİT Bkz. Tanit

THİRU EADU VASİPPU Ayyavazhi tapınaklarında kutsal metin Akilat-tirattu Ammanai'nin okunma döneminde düzenlenen 3, 5, 7 ya da 17 günlük festivallerin adıdır.

THİRUKKALYANA EKANAİ Ayyavazhi dini kitabı Akilattirattu Ammanai'nin önemli bir bölümünün adı olup Ayya Vakundar'ın evrenin ruhunu temsili anlatılmaktadır.

THİRUMAL Tamil dilinde 'koruyucu' anlamına gelen tanrı Hint panteonundaki Vişnu'nun özdeşiydi.

THİSBE 1. Bkz. Thisbe ile Pyramus

2. Boeotia'da bir kasabaya adını veren su perisinin adıdır (Paus. ix. 32. §2.).

THİSBE ile PYRAMUS [Yunan-Roma Mitolojisi] **1.** Ümitsiz aşklarının Shakespeare'in *Romeo ve Juliet* adlı eserine de ilham verdiği sanılan Babilli genç kız ile delikanlının adıdır. Birbirini seven Thisbe ile Pyramus'un evlenmelerine aileleri izin vermiyor ama aileler bitişik evlerde yaşadıklarından gençler evler arasındaki bir yarıktan haberleşebiliyorlardı. Âşıklar bir gece dışarda Ninos'un mezarında buluşmaya karar vermiş, buluşma yerine ilk giden Thisbe civardaki pınardan su içmeye gelen bir aslandan korkup kaçarken eşarbını düşürmüştür. Biraz önce avını parçalamış olan aslan kızın eşarbını koklarken ağzındaki kanı eşarba bulaştırınca, eşarbı bulan genç, sevdiği kızı bir aslanın parçaladığını düşünerek kılıcını kendine saplayarak intihar etmiştir. Thisbe buluşma yerine geldiğinde sevgilisinin cesedini görünce Pyramus'un gövdesine saplı kılıcı çıkartarak kendine saplamıştır. Ovid'e göre âşıkların kanlarından kırmızı dut bitkisi ortaya çıkmıştır. (Hyginus, Fabulae 242; Ovid, Metamorphoses 4)

Thisbe (Gayley, 1893)

THOANTEA [Yunan Mitolojisi] Taurika Artemis'inin (Taurika Tea) lakabı olup, Tauris kralı Thoas'ın adı ile ilişkili olmalıdır.

THOAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Dionysos ile Ariadne'nin oğlu, Myrina'nın kocası, Hypsipyle ile Sikinus'un babası olan Lemnos (Limni) kralının adıdır. Aphrodite'in lanetlediği adada kadınlar erkekleri öldürmeye niyetlendikleri sırada kızı Hypsipyle babasını Dionysos tapınağına saklayarak kurtarmış böylece Thoas Lemnos adasının katliamdan sağ çıkan tek erkeği olmuştu. Bu durumu öğrenen kadınlar öfkelenip Hypsipyle'yi köle olarak satmışlardır.

2. İkaros ile Periboea'nın oğlu, Penelope'nin kardeşinin adıdır (Apollod. iii. 10. 6.).

3. Andraimon ile Gorge'un oğlu olan Kalydon ve Pleuron kralının adıdır. Thoas'ın adı İlyada'da Helen'in talipleri ve Troya kentine sokulan tahta atın içindeki savaşçılar arasında geçmektedir (Hom. Il. ii. 638, iv. 529, vii. 168, xiii. 216, xv. 281).

4. Sisyphos'un torunu ve Phokos'un erkek kardeşidir.

5. İason ile Hypsipyle'nin oğlu ve kral Thoas'ın torunudur.

6. Borysthenes'in oğlu olan Tauris kralıdır. İphigenia'nın kurban edilmesinde rol oynamış, Khryses tarafından öldürülmüştür (Hygin. Fab. 121).

THOKK Bkz. Thaukt

THOMAGATA Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kolombiya'da yaşayan Çibça halkının bir yıldırım tanrısının adıdır.

THOMAS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Yeni Ahit'e göre İsa'nın 12 havarisinden birisi olup, mimar, marangoz, duvarcı ve din adamlarının koruyucusu kabul edilmektedir. İsa'nın yaralı bedenine dokunana dek İsa'dan şüphe eden Thomas "Efendim ve Tanrım" sözleriyle imanını bildirmiştir (Yuhanna 20: 24–29). Matta, Markos ve Kula incillerinde kendi adıyla anılan havarinin adı Yuhanna incilinde şüphesi yüzünden Didymus (ikiz) olarak geçmiştir (Yuhanna 11: 16). Geleneksel anlatıda azizin vaaz vermek için Roma sınırları dışında çıktığı hatta MS 52'de Hindistan'ın Myziris bölgesine ulaştığı kaydedilmiş bu yüzden St. Thomas Hindistan'ın koruyucusu kabul edilmiştir. 13. Yüzyılda yazılıp azizlerin hayatı hakkında bilgi veren Altın Efsane adlı kitaba göre Thomas, Hindistan'a misyoner olarak gönderildiğinde başta itiraz etmişse de rüyasında İsa kendine görününce kararını değiştirmiş, Hindistan'da kilisesini kurmuş hatta Doğu'nun üç bilgesi ile karşılaşmıştır. Bir başka söylenceye göreyse İsa, Thomas'a Hindistan kralı Gondolforus'un yaptıracağı saray için mimar olduğunu söylemiş, kralın yanına giden aziz aldığı parayla saray yaptırmak yerine yoksullara dağıtınca hapse atılmıştır. Bu olaydan birkaç gün sonra kralın kardeşi ölmüş, dört gün sonra kralın rüyasında girerek kardeşine "cennette Thomas'ın senin için yaptırdığı altın ve gümüşten sarayı gördüğünü" söyleyince pişmanlık duyan kral Thomas'ı affetmiştir.

2. (1118–1170) İngiltere kralı II. Henry ile görüş ayrılığına düştüğü için öldürülen Canterbury başpiskoposunun adı olup, ölümünden hemen sonra Papa III. Alexander tarafından aziz ilan edilmiştir.

THOMAS, AQUİNAS St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1225–1274) Hristiyan teolojisine yaptığı katkılar yüzünden Kilise doktorlarından birisi kabul edilen, 1567'de Papa V. Pius tarafından Katolik Kilisesi'nin ululuları arasına yükseltilip, 1879'da Papa XIII. Leo döneminde ise görüşleri Katolik Kilisesi'nin resmi görüşü durumuna getirilen skolastik düşüncenin en önemli filozofudur. Yortu günü 7 Mart olan Katolik filozof, kitapçı, yazar ve öğrencilerin koruyucusu kabul edilmektedir. Hakkında pek çok Ortaçağ söylencesi bulunan aziz bir gün ibadet etmeden hemen önce bir ikonadaki İsa tasviri dile gelip en çok istediği şeyi söylemesini isteyince Thomas'tan "sizi" karşılığını almıştır. Bir başka söylencede ise Thomas'ın doğduğu gün gökyüzünde üç parlak yıldızın görüldüğünü bunlardan birisinin Thomas'a diğerlerinin Sienalı Ambrose ile Menavialı James adlı azizlere ait olduğu kayıtlıdır.

THOMAS MORE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İngiliz yazar, devlet adamı ve hukukçu olup, Ütopya adlı çalışmasında ideal hayali bir ada ülkenin siyasi sistemini tarif etmiştir. VIII. Henry'nin İngiltere kral olarak tahta çıkmasına muhalefet ettiği için vatana ihanetle suçlanıp idam edilmişse de ölümünden 4 asır sonra 1935 yılında Papa XI. Pius tarafından aziz ilan edilmiştir.

THOMPSON, STİTH (1885–1976) Amerikalı folklorist, folklor, mitoloji ve masal formları üzerine çalışmakla kalmamış akademik folklor çalışmaları için bir merkezde kurmayı başarmıştır. Thompson'un en önemli çalışması 6 ciltlik Halk Edebiyatının Motif İndexi (Motif-Index of Folk Literature) olup, 1932-1936 arasında

basılmıştır. 7 Mart 1885'te Bloomfield'de (Kentucky) doğan Thompson Wisconsin Üniversitesi İngiliz Edebiyatı bölümünden 1909'da mezun olmuştur. California Üniversitesi'nde önce master "Kuzey Amerika Yerlilerinde Avrupa Öyküleri" adlı teziyle 1921'de aynı üniversite de doktor ünvanı aldıktan sonra, Indiana Üniversitesi'nde doçent olarak göreve başlamış, 1939'da profesör, 1955'te ise emekli olmuştur. 1928'de Finli folklorist Antti Aarne's masal tipi indexini 8 Verzeichnis der Märchentypen) genişleterek İngilizceye çeviren Thompson 1961'de aynı eserin gözden geçirilmiş yeni versiyonunu, 1932'de Halk Edebiyatının Motif İndexi 1946'da ise Halk Masalları (The Folktale) adlı eserlerini yayınlamıştır. 1937-39 arasında Amerikan Folklor Topluluğu'nun başkanlığını yapan Thompson 1949'da Indiana Üniversitesi'nde folklor doktora programını kurmakla kalmamış, akademisyenler ve diğer için folkloristler için yazın hizmet veren bir folklor enstitüsünü de oluşturmuştur.

THON [Yunan Mitolojisi] Helen'e sıkıntılar içinde Mısır'a gittiği zaman, karısı tarafından Helen'e rahatlatıcı bir iksir gönderilen Mısır kralının adıdır.

THONAPA [İnka Mitolojisi] Quetzalkoatl ile benzer bir kültürel kahramanın adı olup zamanla yaratıcının tanrı oğluna dönüştürülmüştür.

THOON [Yunan Mitolojisi] **1.** Gigantomakhy (Olympos tanrıları ile devlerin savaşı) sırasında Agrios ile birlikte Moirai tarafından sopayla dövülerek öldürülen bir devin adıdır (Apollod. Bibliotheca i. 6. 2).

2. Phaenops'un oğlu olup ikiz kardeşi Xanthus ile birlikte Diomedes tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. v. 152.).

3. Troyalılara yardım eden bir Likyalı olup Odysseus tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xi. 422.).

4. Dionysus'un Hindistan seferinde Korymbasus tarafından öldürülen bir savaşçının adıdır (Nonnus, Dionysiaca, 28. 112).

5. Antilokhus tarafından Akha surlarının önünde öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xii. 140; xiii. 545).

6. Odysseus onuruna düzenlenen oyunlara katılan bir Fenikelinin adıdır (Hom. Od. viii. 113)

THOR [İskandinav Mitolojisi] Kızıl saçlı-sakallı yıldırım, yağmur ve tarım tanrısının adı olup, Odin ile Jord'un (Fjorgyn) oğlu, bereket tanrıçası Sif'in kocası olmakla birlikte Jarnsaxa (dev karısı) adlı bir metresi de vardı. Thrudvang ülkesinde 540 odalı Bilskirnir (şimşek) adlı evinde yaşayan, Richard Wagner'in Nibelungen yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) operasında Donner olarak adlandırılan kahraman, Nesir Edda'da tanrı ve insanların en güçlüsü olarak anılmıştır.

Tanrının metresinden Magni ve Modi adlı iki oğlu ile Thrud adlı bir de kızı bulunmaktaydı. Yetenekli bir savaşçı olan Thorun demir eldiveni, *Megingjard* adlı kemeri ve *Mjollnir* adlı çekici gücüne güç katmaktaydı. Thor tarafından fırlatılınca yıldırım yaratan çekiç sonra tanrının eline geri dönmekteydi. Sindri adlı cüce Mjolnir'i döverken Loki sinek kılığında kendisine musallat olduğundan sapı biraz kısa kalmıştır. Thor'un çekicinin rüzgârının bile ölüm getirdiği kadar ölüleri diriltecek gücü olduğu söylenmektedir. Fırtınalı havalar sırasında Thor'un Tanngrisni (Ayrık diş) ve Tanngnost (Azı dişi) adlı iki keçi tarafından çekilen bir savaş arabasıyla gökyüzünde dolaştığına, acıktığı zaman bu keçileri keserek yediğine ama keçilerin büyüle yeniden hayata döndüğüne inanılmaktaydı.

Sakson dilinde thunar ve Almanca donner kelimeleriyle ortak etimolojiye sahip olup "gökgürültüsü" anlamına gelen Thor'un adı aynı zamanda İngilizce Thursday 'Perşembe' günün de kaynağıdır.

Thrym adlı bir dev Thor'un çekicini çalmış ve karşılığında aşk ve güzellik tanrıçası Freya'yı istemişse de kabul edilmesi imkânsız olan teklifi reddeden Thor ve Loki çekici geri almak için bir plan yapmışlardır. Thor, Freya kılığına girerek Thrym'in evine gitmiş, dev yemeğe davet ettiği kadının durmaksızın yiyip içtiğini görünce şaşırmıştır. Loki, kadının bu davet yüzünden 9 gündür yiyip içmediğini söyleyerek durumu idare etmiş, dev gelini öpmek için hamle yapıp da kaba bir karşılık aldığında ise yine Loki araya girerek kadının uykusuz olduğu için biraz gergin olduğunu söylemiştir. Evlenmek için sabırsızlanan Thrym çekici gelinin dizlerine koyunca hayatının hatasını yapmış, kadın kılığından çıkan ve belinde gücünü ikiye katlayan sihirli kemer Megingjardir'i taşıyan Thor çekicini eline alarak devi öldürmüştür.

Yetenekli bir balıkçı olan Thor'un kuyruğu ağzında bulunan ve tüm dünyayı doladığına inanılan Midgard yılanını yakaladığını anlatan söylence bulunmaktadır. Hymir adlı kılavuz devle birlikte denize açılan Thor gerçekten de oltasına taktığı yemle yılanı yakalamayı başarmış, böylece canavarla arasında amansız bir mücadele başlamıştır. Thor tam mücadeleden galip çıkıp canavarı öldürecekken teknelerinin batacağından korkan Hymir ipi keserek canavarın kaçmasına sebep olurken, gergin ipi kesil-

mesiyle oluşan çalkantıda (bir varyasyona göre yaptığına kızan Thor tarafından atılarak) denize düşen dev boğulmuştur.

İskandinav toplumları Hıristiyanlığın kabulünden sonra bile Thor'a tapınmaya devam etmişse de 11. yüzyılda kral II. Olaf bu tanrıya ait tüm tapınak ve ahşap heykelleri yıktırmış, bu yüzden sonradan Kilise tarafından aziz ilan edilmiştir. Ragnarök zamanı Midgard yılanı ile savaşacak olan kahraman canavarı öldürmeyi başarsa da aldığı yaralar yüzünden kendisi de hayatını kaybedecektir.

Bazı modern yazarlar insan kurban edilen Odin'in iyiliksever ve cömert İskandinav soylularını, Thor'un ise sıradan insanı temsil ettiğini iddia etmektedir. Meşe ağacı ile sembolize edilen Thor, Romalılarca Hercules ve Jüpiter ile özdeşleştirilmiştir.

THOR'UN MEŞESİ [İskandinav Mitolojisi] Aşağı Saksonya ve Hesse bölgelerinde yaşamış Catti adlı Germen halkının inanışında pagan ayinlerin yapıldığı kutsal bir alanın adıdır. Thor'un Meşesi'nin MS 8. yüzyıla dek Geismar köyü yakınlarında bulunduğu sanılmaktadır.

THOR'UN ZIRHI [İskandinav Mitolojisi] Sahibine olağanüstü güç ve dayanıklılık sağlayan, sihirli bir kemer ve demir eldivenlerle birlikte kuşanılan bir zırhın adıdır.

THORA Bkz. Kaggen

THORGERD [İskandinav Mitolojisi] Olağanüstü büyücülük yeteneği yüzünden tanrılaştırılıp Gerd ile özdeşleştirilen bir kadının adı olup, sonradan Norveç kralı olan Jarl Haakon Thorgerd ile kız kardeşi İrpa onuruna bir tapınak inşa etmiştir.

THORON Bkz. Aijeke

THOOSA [Yunan Mitolojisi] **1.** Deniz tanrısı Phorkys ile Keto'nun kızı olan bir su perisinin adı olup deniz tanrısı Poseidon'dan kyklop Polyphemus'u doğurmuştur (Hom. Od. İ. 70,72).

2. Troyalı Laomedon'un karısıdır.

THOTH [Mısır Mitolojisi] Yazıyı icat eden büyü, akıl ve bilgelik tanrısının adı olup, ibis kuşu (çeltik kargası), sarı babun maymunu veya ibis kuşu başlı insan gövdeli olarak tasvir edilmekteydi. Kâtiplerin koruyucusu olduğuna inanılan Thoth, aynı zamanda ay tanrısı olarak saygı görür bu yüzden başında hilal formunda bir taç takılı olarak da tasvir edilirdi. Horus ile Seth'in Mısır tahtı için mücadelesi sırasında Thoth tarafsız yargıç olarak görev yapmıştır. Tanrıça Maat ile birlikte ölülerin kalplerinin karşı kefesinde bir tüy olan bir terazide tartıldığı ölüler mahkemesinde görevli olup, sonuçları Osiris'e ilan etmektedir. Thoth'un bilgeliği, tüm bilimlerin bilgisini kapsamakta olup, İsis'e ölüleri diriltecek bir sihir öğretmiş tanrıça bu sayede Horus'un Seth tarafından oyulan gözünün yerine yenisi getirebilmiştir. Thoth, Yeni Krallık dönemi (MÖ 2106–1786) kanunların, mimari, yazı hatta ayinlerin temel prensiplerinin kurallarının kurucusu astronomi, matematik ve şifacılığın mucidi ayrıca Ölüler kitabının yazarı kabul edilmekteydi. Zamanı ölçtüğüne de inanılan tanrı ayrıca Djehuti ve Tehuti (ölçen) olarak da anılmaktaydı.

THOTH'UN KİTABI [Mısır Mitolojisi] Nekropolis'de Prens Neferkaptah ile birlikte gömüldüğü sanılan bir kitabın adı olup, büyülü sözleri barındırmaktaydı.

Thoth-lunus

Hermopolis kenti, Thoth'un en önemli kült merkezi olup, Nun ve Amun'un da dâhil olduğu sekiz tanrıda oluşan Ogdoad'ın da kurucusuydu. Eski Mısır'da Thoth Kitabı'nın kültür ve doğa ilgili tüm bilgileri içerdiğine, bu tanrının bir kişiyi gördüğünde nasıl bir insan olduğunu kalbine bakarak anlayabildiğine inanılmaktaydı. Çeşitli kaynaklarda yazı tanrıçası Seşat'ın Thoth'un kızı veya karısı olduğu kayıtlıydı. Osiris'in koruyucusu ve ölü ruhların kılavuzu olan Thoth, bu özelliğiyle Yunan mitolojisinde Hermes'e benzetilmiştir.

THOUERİS Bkz. Taurt

THOUME KENE KİMTE KAKOUNTE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Natçez halkının inanışında insanoğlu ve tütünü yaratan tanrının adıdır.

THRAETONA [Pers Mitolojisi] Erken dönem söylencelerinde Azi Dahaka ile mücadele eden bir kahramanın adı olup sonradan Feridun olarak anılmıştır.

THRAKE [Yunan Mitolojisi] Okeanos ile Parthenope'nin kızı ve Europe'nin büyücü kız kardeşi olup, Trakya'ya adını vermiştir.

THRALL [İskandinav Mitolojisi] Heimdall'ın bir geceyi yoksul çiftçi Ai ile karısı Edda'nın yatağında geçirmesinin dokuz ay ardından Edda'nın doğurduğu erkek çocuğun adı olup 'köle' anlamına gelmekteydi. Çirkin bir çocuk olan Thrall büyüdüğünde Thir ile evlenmiş, hepsi de tarla işçisi olan dokuz çocukları olmuştur.

THRASİUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Akhilles tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xx 210.).

2. Phrasius adıyla da bilinen bir kâhinin adıdır (Hygin. Fab. 56).

THRASSA [Yunan Mitolojisi] Ares ile su perisi Tereine'nin kızı olup Trakya'ya ad vericisi kabul edilmektedir. Trak kabilesi Triballi'nin kralı Hipponous ile evliliğinden Polyphonte adlı kızı dünyaya gelmiştir (Ant. Lib. 21.).

THRASYMEDES [Yunan Mitolojisi] Pylialı Nestor ile Anaxibia'nın oğlu olup, babası ve erkek kardeşi Antilokhos'la birlikte on beş geminin komutanlığı göreviyle Troya savaşına katılmıştır. Troya'ya sokulan tahta atın içinde saklanan savaşçılardan birisi olan Thrasymedes savaş sonrasında Pylos'a gidip yerleşmiştir (Hom. İl. ix. 81, xiv. 10, xvi. 321, xvii. 378, 705).

THRENODUS Eski Yunan cenaze törenlerinde söylenilen ağıtların adıdır.

THRİAE [Yunan Mitolojisi] Apollon'u Parnassos dağında büyüten üç peri kız kardeşin adı olup, ölü küllerinin saklandığı ayaklı vazoya attıkları küçük taşlara (thriai) bakarak kehanette bulunurlardı. Bal yemeyi sevdiklerinden kâhinlik işinde ücret olarak bal kabul ederlerdi.

THRİAMBOS Dionysos alaylarında söylenilen şarkıların adıdır.

THRONİA [Yunan Mitolojisi] Poseidon'dan Abderus'u doğuran bir naiadın adıdır.

THROR [İskandinav Mitolojisi] Eddalarda bahsi geçen bir cücenin "gelişmiş" anlamına gelen adı olup aynı zamanda Odin'in lakaplarından birisiydi.

THRUDGELMİR [İskandinav Mitolojisi] Ymir'in oğlu ve Bergelmir'in babası olan buz devinin adıdır. Babası öldürüldüğünde onun kanında boğularak ölmüşse de oğlu ve gelini canını kurtarmıştır.

THRUDUR [İskandinav Mitolojisi] Thor'un kızlarından bir valkürün adı olup, Odin'in adlarından Thudr (Mükemmel) ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

THRYM [İskandinav Mitolojisi] Buz devlerinin adı "gürültü" anlamına gelen kralı olup, Manzum Edda'da yer alan Thrymskvida şiirine göre tanrılardan güzellik tanrıçası Freya'yı almak için Thor'un çekici Mjollnir'i çalmıştır. Sabah uyandığında çekicinin yerinde olmadığını göre Thor devlerin tanrılar diyarını istila etmesini engellemek için Loki ile birlikte Freya'dan istemiş ve kadının giyenin uçabilmesine olanak sağlayan kuş kıyafetlerini ödünç almışlardır. Loki kıyafeti giyip Asgard'dan devler diyarına uçmuş, yolda tesadüfen karşılaştığı Thrym'den ilk ağızdan çekicin çalınma öyküsünü de dinlemiştir. Dev, Loki'ye fidye niyetine Freya'yı istediğini aksi taktirde çekici asla geri vermeyeceğini bildirmiştir. Loki geri dönüp Thor'a durumu anlattıktan sonra iki tanrı Freya'ya giderek bir gelinlik bulup Jotunheim'e Thrym'e gelin olarak gitmesi gerektiğini söylemişlerdir. Cinsel arzularına gem vuramamasıyla tanınan Freya ilginç bir şekilde bu emrivakiye itiraz edince tanrılar aralarında toplanır ve Thor'un gelinlik giyerek kadın kılığında devlerin arasına gönderilmesine karar verilmiştir. Erkeksi, güçlü kaba saba ve çok da zeki olmayan Thor'un gelinlik giyme konusundaki isteksizliği ustaca dile getirilmiş olup, pek çok yazara tanrıyla ustaca alay edildiğini düşündüren bu satırların gerçekten orijinal bir öyküye mi dayandığı yoksa 14. yüzyıl öncesinde söylenceleri derleyen bir Hıristiyan tarafından mı araya sıkıştırıldığı henüz açıklığa kavuşmamıştır. Gelin kılığındaki Thor ile Loki Jotunheim'de sıcak karşılanmış, şölen yemeğinde iştahla yemeklere saldıran Thor'un kimliği tam açığa çıkacakken Loki Thrym'e gelinin heyecandan birkaç gündür ağzına tek lokma koymadığını o yüzden çok acıktığını söyleyerek durumu kurtarmıştır. Thrym evliliğin gerçekleşmesi için kutsal çekicin getirilmesini emredince Thor çeviklikle çekici ele geçirmiş ardından salondaki devleri yere sermiştir. Thrym'nin krallığının adı Jotunheim olmakla birlikte Hversu Noregr byggdist'te bu krallığın bugün İsveç'te bulunan Värmland olduğu bildirilmektedir.

THRYSE [Yunan Mitolojisi] Dionysos alaylarında elde taşınan ucuna çam kozalağı takılmış, etrafı asma dalıyla sarılmış sopanın adıdır.

THU [Çin Mitolojisi] Şe olarak da bilinen yeryüzü tanrısının adıdır.

THUAİ Bkz. Thurgai

THUBAN [İslam Mitolojisi] Ağzından ateş püskürten ejderha formundaki bir iblis olup ayrıca Tinnin adıyla da bilinmekteydi.

THUERİS Bkz. Taurt

THULE Antik çağ ve Ortaçağ kaynaklarında bahsi geçen, kuzey yönünde dünyanın sınırında yer aldığına inanılan efsanevi bir adanın adıdır. Adayı ilk olarak Yunan coğrafyacı Massalialı Pytheas, Britanya'nın 6 gün kuzeyinde yer alan öğle güneşinin görülemediği bir yer olarak açıklamış, Strabo ise (Coğrafya I, 4: 30) gökbilimci Eratosthenes'in yaşanabilen dünyanın sınırları hesaplamasını aktarırken, Pytheas'ın adını anmış ve adadan bahsetmiştir. MS 6. yüzyılda Procopius'ta adadan kuzeyde yer alan 25 kabilenin yaşadığı bir yer olarak bahsetmiştir. 20. yüzyılda ise Nazi mistik ve ideologları Thule adasını Aryen ırkının ortaya çıktığı efsanevi bir yer olarak tanımlamışlar hatta 1919 yılında sonradan NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) ile içli dışlı olacak Thule topluluğu adlı ezoterik bir grup da oluşturmuşlardır. Adanın İzlanda olduğu sanılmaktadır.

THUNAPA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru halklarının inanışında gereğinde Huirakokha'ya dönüşebilen bir kahramanın adıdır. Hıristiyanlığın kabulünün ardından elinde haç taşıyarak kuzeyden gelen ve eski tanrıları kovan bir azize dönüştürülmüştür.

THUNAR [Anglosakson Mitolojisi] Şimşek tanrısının adı olup İskandinav mitolojisindeki Thor'un Germen mitolojisindeki Donar'ın karşılığıydı.

THULUR Eddalarda eşanlamlı sözcük listelerine verilen isim olup, İskandinav halk ozanları olan skaldların mecâz anlatım tarzı için büyük önem arz etmekteydiler.

THURATHADİ Bkz. Saraswati

THURBER, JAMES (1894–1961) Amerikalı karikatürist, gazeteci ve fabl ve satirist oyun yazarı olup, "Zamanımızdan fabllar ve resimli şiirler" (Fables for Our Times and Famous Poems Illustrated, 1940) ve "Zamanımızdan ileri fabllar" (Further Fables for Our Time, 1956) adlı çalışmalarıyla ünlenmiştir. Kırmızı başlıklı kız masalını kendi bakış açısıyla modernize eden yazar öyküyü benzer şekilde anlattıktan sonra kızın büyükannesinin evine gittiğinde daha yatağa yaklaşmadan yataktakinin büyükannesi değil kurt olduğunu anladığını çünkü Goldwn Mayer'in aslanı Amerikan Cumhurbaşkanına ne kadar benzerse bir kurt da büyükanneye o kadar benzer sözleriyle değiştirmiştir. Kız sepetinden colt marka bir tabanca çıkarıp kurdu vurmuş Thurber kısadan hisseyi "küçük kızları kandırmak eskisi kadar kolay değil" olarak vermiştir.

THURO [Yunan Mitolojisi] Phylas'ın kızı olup Apollo'dan Thurium'un kurucusu Khaeron'u doğurmuştur (Paus. ix. 40. 3.).

THURSİR [Germen Mitolojisi] Dağınık saçlı, koca kulaklı hırsız devler olup, ayrıca insanoğluna hastalık getirdiklerine inanılmaktaydı.

THUSANDİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland'da yaşayan Palaung halkının inanışında tüm insanların atası olduğuna inanılan bir yılan kadının adıdır. Bir prensle evlenip 3 yumurta yumurtlamışsa da kocasının bir papağana âşık olup, ona mücevher ve mektup gönderdiğini öğrenince öfkesinden yumurtaların ikisine nehire birisini ise kayalara doğru fırlatmıştır. Nehre doğru fırlatılan yumurtaların kabukları kırılınca içinden soylu varlıklar çıkarken kayalara fırlatılan parçalanarak yakutlara dönüşmüştür.

THUVARAİYAM PATHİ Akilattirattu Ammanai Ayyavazhi kutsal metinlerinde Tamil Nadu eyaletinde yer alan Kanyakumari bölgesinin yaklaşık 250 km güneyinde bulunan efsanevi batık kentin adıdır.

THYADES [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un kadın takipçilerinin adıdır (Ov. Fast. vi. 514).

THYESTES [Yunan Mitolojisi] Pelops ile Hippodameia'nın oğlu, Atreus'un kardeşi, Aegisthus'un babasıdır. İki kardeş üvey kardeşlerini öldürerek Miken tahtını ele geçirmişler ama Thyestes yengesi Aerope ile sevişince birbirlerinin can düşmanı olmuşlardır. Efsaneye göre Atreus öç almak için öz kardeşinin çocuklarını kestirip pişirerek durumdan habersiz olan Thyestes'e yedirmiş, sonra çocukların kafalarını göstermiştir. Sikyon'a kaçan Thyestes'e bir kâhin öz kızından doğacak çocuğunun intikamını alabileceğini söylemiş gerçekten de Aigisthos amcasını öldürmüştür (Hom. Il. ii. 107).

THYİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Nehir tanrısı Kastalios veya Kephisseus'un su perisi kızı olup, Apollon'dan olan Delphus adlı çocuğu Delphoi'ye adını vermiştir. Söylenceye göre Dionysos onuruna ilk kurban edilen kadın olduğundan her yıl Attika'da onuruna orji içerikli ayinler düzenlenmekteydi (Herod. vii. 178; Paus. l.c. x. 4, x. 6. 2).

2. Deukalion'un kızı olup Zeus'tan Makedon'u doğurmuştur.

THYİADES Bkz. Thyades

THYMBRAEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollo'nun lakaplarından birisi olup, Thymbra'da bulunan bir tapınağına atfen konulmuştur.

2. Diomedes tarafından öldürülen bir Troyalının adıdır (Hom. Il. xi. 320.)

THYMBRİS [Yunan Mitolojisi] Zeus'tan kehanet ile ilişkilendirilen Pan'ı doğuran kadının adıdır.

THYMOETES [Yunan Mitolojisi] **1.** Aeneas'ın arkadaşı olan bir Troyalının adı olup Turnus tarafından öldürülmüştür (Virg. Aen. xii. 364)

2. Laomedon'un oğlu ve Priam'ın kardeşi veya eniştesi olup, karısı Killa'yı öldürttüğü için Troya atının kente girmesine yardım ederek Priam'dan intikamını almıştır. Söylenceye göre bir kâhin özel bir gün belirleyerek o gün doğan çocukların Troya'yı felakete sürükleyeceğini bildirmiştir. O gün Troya kralı Priam'ın Paris, Thymnoetes'in Munippus adlı oğulları dünyaya gelmiş, Paris'e dokunulmazken Priam'ın emriyle Munippus ile Kylla öldürülmüştür (Hom. Il. iii. 146, Virgil Aen. ii. 31)

3. Oxyntas'ın Attika kralı olan oğlunun adıdır (Paus. ii. 18. 7.)

THYONE 1. Dionysos'un annesinin tanrısal adı olup, bu isim Dionysos annesini Ölüler diyarından çıkarıp tanrılar diyarına getirip tanrıça olmasını sağlarken verilmiş olmalıdır. Kadının ölümlü adı ise Semele'dir.

2. Dionysus'un dadıları Hyadlardan birisinin adıdır.

THYONEUS [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un oğlu veya lakabı (Ov. Met. iv. 13) olup adı "ilham olan" anlamına gelmekteydi.

THYRSUS [Yunan Mitolojisi] Dionysos ile hizmetkârlarının taşıdığı asanın adı olup, etrafı asma yapraklarıyla uç kısmı çam kozalağı figürüyle süslüdür.

THYSA [Yunan Mitolojisi] Dionysus'un kızı olup Thyades adının kaynağıdır.

THYSİA [Yunan Mitolojisi] Tanrılara verilen kurbanların adı olup, arınmak, şükran ve yakarmak amacıyla gerçekleştirilmekteydi.

Thysiai Akrothinia: İlk ürün (tahıl, kuzu) kurbanları

Thysiai Demoteleis: Kesilip yenecek hayvan kurbanları

Thysiai Spondai: Şarap gibi içecek kurban etme

TILSIM Kötülüğü uzak tuttuğuna ve sahibine iyi şans getireceğine inanılan objelerin genel adı olup, değerli taşlar, heykeller, bozuk paralar, kolyeler, yüzükler hatta hayvan ve bitkiler ile muskalar gibi içerisinde büyülü sözler yazıldığına inanılan canlı ve cansız her türlü nesne tılsım olarak kullanılabilmektedir. Mavi rengin kötülüğü uzak tuttuğu inancı yüzünden Ortadoğu'da çoğunlukla göz formundaki cam boncuklar en yaygın kullanılan tılsım türünü oluşturmakta olup, Türkiye'de nazarlık olarak adlandırılmaktadır.

Tek tanrılı dinlerde kutsal kitaplar bir çeşit tılsım olarak kullanılmakta ağır hasta kişilerin yatağının yakınına hatta yastığının altına Tevrat/incil/kuran koymanın kötülükleri hastadan uzak tutacağına inanılmaktadır. Yahudilerin Süleyman peygamber döneminden kalma pek çok tılsımı müzelerde yer alırken, Hıristiyanlar haç ve çarmıha gerilen İsa figürünü, kutsal suyu tılsım olarak kullanmaktadır.

1. [Mezopotamya Mitolojisi] Sümerce ve Akadca "tılsım" kelimesinin karşılığı bir kelime olmamakla birlikte başta mühürler olarak pek çok objenin bu amaçla kullanılmış olduğuna şüphe yoktur. Asur krallarının tanrıları sembolize eden metal kolyeleri ile kadınların çocuklarını Lamaştu'dan korumak için boyunlarına taktıkları tanrı Pazuzu'nun portesini içeren kolyeler de aynı amaçla kullanılmaktaydı. Ayrıca göz oldukça güçlü bir tılsım olarak kabul edilmekteydi ki Kuzeydoğu Suriye'de Tell Brak'ta "Göz tapınağı'nda" kireçtaşı, kaymaktaşı veya kilden yapılmış çeşitli formlarda binlerce göz heykelciği bulunmuştur. Üç gözlü ya da biri diğerinin altında iki çift gözlü gibi örnekleri de içeren insanımsı figürlerinin bir göz tanrısı için yapıldığı ya da tanrılar değil de bizzat inananları temsil ettiği ve öteki dünyayı görünce hayretle gözlerini açarken tasvir edildiği iddia edilmektedir.

2. [Pers Mitolojisi] İran'da kötü ruhları evden uzak tutmak amacıyla kullanılan bir tılsımın Barsom adıyla bilinmekte olup, önceleri ağaç filizlerinden yapılmasına karşın günümüzde 5-33 arasında metal şeritten imal edilmektedir.

Bkz. Akhlae, Akpou, Alimagba, Anting Anting, Aşar, At nalı, Bulla, Ded, Didi, Heket, Mezuzah, Muska, Scarab.

TIRNAK Pek çok kültürde insan tırnaklarının şekli, uzunluğu hatta üzerindeki işaret ve lekeler yorumlanarak çeşitli batıl inanışların oluşmasına yol açmıştır. Tırnakları düzgün ve temiz olanların iyi, kırık ve pis olanların kötü olduğu inancı neredeyse tüm toplumlara özgü bir inanıştır. Tırnaklardaki beyaz lekeler çeşitli toplumlarda kişinin ömrünün uzunluğu, kaç çocuğu olacağı hatta bir yerden hediye geleceği şeklinde yorumlanmaktadır. Orta Asya Türkleri geceleri tırnak kesen kişilerin öleceğine inanırken Batı kültüründe bazı günler de (özellikle Cuma veya Pazar) tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine inanmaktadır.

TIRTIL İLE KARGA Kamboçya'da ahlaki mesaj vermeyi amaçlayan popüler bir fablın adı olup, yaprak üzerinde gördüğü bir tırtılı yemeye karar veren karganın tırtılın sorduğu bilmeceyi doğru cevaplarsa kendisini yemeye izin vereceğini söylemesiyle başlamakta ve karganın yanlış cevabı verip tırtılın kurtulmasıyla sona ermektedir. Tırtıl, kargaya yeryüzündeki en tatlı, en acı, en berbat ve en güzel kokulu şeyin ne olduğunu sormuş, sırasıyla bal, sirke, gübre ve yasemin çiçeği cevabını almıştır. Karga doğru cevabı verdiği düşüncesiyle tırtılı yemeye hazırlanırken yeryüzündeki en tatlı şeyin sevgi sözleri, en acı şeyin kalp kırıklığı, en berbat şeyin kötü itibar, en iyi kokunun ise iyi itibar olduğu cevabını almış karga şaşkınlık içindeyken tırtıl kaçmayı başarmıştır.

Tİ ALBERT [Haiti Mitolojisi] Tek bacaklı cüce formunda tasvir edilen bir loanın adı olup, Vudu rahiplerinin insanları delirtmesine yardım etmektedir.

Tİ JEAN QUİNTO [Haiti Mitolojisi] Vudu dininde köprü altlarında yaşayan ve polis kılığında dolaşan arsız bir ruhun adıdır.

Tİ JEAN PETRO [Haiti Mitolojisi] Çiftçilerin tanrısı Dan Petro'nun oğlu olan yılan tanrının adıdır.

Tİ MALİCE [Haiti Mitolojisi] Kreol inancında düzenbaz bir ruhun adıdır.

Tİ MU [Çin Mitolojisi] Ti-Ya adıyla da bilinen yeryüzü tanrıçasının adıdır.

Tİ TSANG Bkz. Ksitigarbha

Tİ YA Bkz. Ti-mu

Tİ YÜ [Çin Mitolojisi] Şih-Tien Yen Wang tarafından yönetilen ölüler dünyasının adı olup, 10 ayrı bölgeden oluşmaktaydı. Bunlar: Çinkuang wang, Ç'u-kuang wang, Sung-ti wang, Wukuan wang, Yen-mo wang, Pien ç'eng, T'ai-şan kun wang, P'ing-Teng, Tu-şi ve çuan-lun wang'dır.

TİA [Kuzey Amerikan Yerlileri Mitolojisi] Charlotte adalarında yaşayan Haida halkının inanışında ölüm tanrısının adıdır.

TİAMAT [Yakındoğu Mitolojisi] Babil yaratılış mitolojisinin yazıldığı Enuma Eliş'te başlangıç okyanusunun kişileştirilmiş formu olarak bahsi geçen dişi ejderhanın adı olup, yeraltı sularının efendisi Apsu'nun karısıdır. Gökyüzü ve yeryüzü var olmadan önce Tiamat ile Apsu sularını birbirine karıştırarak bir tanrılar soyu oluşturmuştur. Önce tanrı Lahmu ile tanrıça Lahamu sonra sırasıyla Anşar ve Kişar ile gökyüzü tanrısı Anu dünyaya gelmiştir. Nudimmud veya Ea adıyla bilinen bilgelik tanrısı ise en büyük tanrı kabul edilen Anu'nun oğludur. Tanrıların gürültüsünden rahatsız olan Apsu uykusuzluktan şikâyet ederek yavrularını öldürmeye karar verince, Tiamat eşini engellemek istemiş ama başarılı olamamıştır. Apsu'nun kararını duyan tanrılar önce afallamışlarsa da bilge Ea büyülü sözler sarf ederek Apsu'nun derin bir uykuya dalmasını sağlamıştır. Ea, Apsu ile başdanışmanı Mummu'yu bağladıktan sonra Apsu'yu öldürmüş, Mummu'yu ise esir almıştır.

Ea ile karısı Damkina'nın Marduk adlı bir oğlu olmuş, Anu doğum hediyesi olarak Marduk'a 4 rüzgâr güçlü vermiş, çocuk rüzgârlarla oynarken Tiamat'ı rahatsız etmiş ve yeni doğurduğu yavrusunu uyandırmıştır. Yavrusunu korumak isteyen Tiamat kızdığı Marduk'a savaş ilan etmiş dahası 12 canavar (3 boynuzlu yılan, yılan ejderha, aşırı kıllı bir yaratık, fırtına canavarı, aslan iblis, aslan adam, akrep adam, fırtına özü, balık adam ve boğa adam) doğurarak bunları aşığı Qingu'nun komutasında hasmının üzerine göndermiştir. Tiamat aynı zamanda ilahi yasalar ve insanların gündelik hayatını kontrol eden kader tabletlerini de aşığına teslim etmiştir.

Tiamat'ın gücünden ürken Ea tanrılar kralı Anşar'a yardım istemek için gitmiş, Ea'nın emriyle Tiamat'ı engellemek için harekete geçmişse de güç ve büyüsü hasmını yenmek için kâfi gelmemiştir. Sonunda Ea Marduk'u yanına çağırarak tanrılar adına Tiamat'a karşı savaşmaktan başka çaresi olmadığı söyler. Bunun üzerine Marduk, Tiamat'a meydan okumuş ve teke tek mücadelede yenmeyi başarmıştır. Tiamat'ı ağla yakalayıp, yüzüne hastalık saçan bir rüzgâr üfleyen Marduk hasmını sersemlettikten sonra, karnından oklamış ve kalbini çıkararak öldürmüştür. Tiamat'ın cesedini fırlatıp atan kahraman Qingu'yu ele geçirip kader tabletlerini almayı başarmıştır. Marduk daha sonra Tiamat'ın bedenini iki parçaya ayırarak bunların birinden gökyüzü, diğerinden ise yeryüzünün, gözlerinden Fırat ve Dicle nehirlerinin, göğüslerinden ise dağların oluşmasını sağlamıştır. Tiamat'ın 12 canavarını da yenen Marduk bunları Apsu'nun kapısına heykel olarak diktikten sonra, Qingu'yu da öldürmüş, insanoğlu Qingu'nun kanından şekillenmiştir. Tiamat, Tamtu veya Tiawat adlarının yanı sıra İbranice Tohu ve "sel" anlamına gelen Tchom olarak da bilinmekteydi.

TİAN [Çin Mitolojisi] Gökyüzünün kişileştirilmiş formu olup Şang hanedanının (MÖ 17-11. yy.) gökyüzü tanrısı Şang di ve Taoizmin en önemli tanrısı Yu di'nin kaynaşmasıyla oluşturulmuştur. Gökyüzü tapımı 20. yüzyılda değin Çin'in resmi devlet dini olup, Zhou hanedanından (MÖ 1050-256) itibaren Çin imparatorları kendilerini gökyüzünün oğlu olarak görmeye başlamışlardır.

TİAN-Dİ [Çin Mitolojisi] Evren anlamında kullanılan geleneksel terim olup, Çince 'Cennet ve Yeryüzü' anlamına gelmekteydi.

TİAN-GUAN [Çin Mitolojisi] Sanguan adı verilen üç önemli tanrıdan birisinin adı olup cennetin efendisidir.

TİAN LONG Bkz. Di-ya ile Tian-long

TİAN-VANG [Çin Mitolojisi] Meru dağında yaşayan ve dünyayı koruyan iblis görünümünde tanrıların adıdır.

TİAN ZHOU [Çin Mitolojisi] Kelime anlamı gökyüzü tanrısı olan terim günlük dilde ve dini literatürde tanrı ile eşanlamlı kullanılmaktadır.

TİAN-ZONG [Çin Mitolojisi] Taoizm'de en önemli tanrılara verilen isim olup kelime anlamı 'Göğün Uluları'dır.

TİASA [Yunan Mitolojisi] Eurotas nehrinin kızı olan Lakonya nehri su perisinin adıdır.

TİAWATH Bkz. Tiamat

TİBERİNUS [Roma Mitolojisi] Janus ve Camasena'nın oğlu olan İtalya kralının adı olup, Albula nehrinde boğulduktan sonra nehir onun adıyla anılmaya başlanmıştır. Tiberinus'un bir nehir tanrısı olup Volturnus ile aynı tanrının görüntüleri olduğu da söylenmektedir. Demir parça kullanılmadan tamamen ahşaptan yapılan tapınağı Tiber nehrindeki bir adada yer almaktaydı. Bir söylenceye göre, Aeneas ve Troyalı sürgünlerin Latium yolculuğunda onlara eşlik etmiş, değerli tavsiyelerde bulunmuştur (Virg. Aen. x. 198).

Tiberinus

TİBERİS ADASI [Roma Mitolojisi] Roma'dan kovulan Tarquiniusların tarlalarının Roma'nın kuzeyinde bulunan bölümü Savaş tanrısı Mars'a adandığı için buradan toplanan buğday nehre dökülmüş burada biriken buğday kumla karışarak Tiberis adacığını oluşturmuştur.

TİBERTUS [Roma Mitolojisi] Tiber nehrinin kollarından birisi olan Anio ırmağının tanrısının adı olup, efsaneye göre Amphiaraos'un üç oğlundan birisi ve Tibur (Tivoli) şehrinin kurucusuydu.

TİBET DİNİ Bkz. Bon Dini

TİBET MİTOLOJİSİ Tibetliler bir maymundan veya brag-srin-mo (Uçurumların dev kadını) adıyla bilinen bir dişi iblisten türediklerine inanmaktaydı. Söylenceye göre sihirli güçlere sahip bir maymun Avalokitesvara'nın huzurunda 'upasaka' olmak isteğini bildirince Tibet'e gönderilmiş orada tevekküre daldığı sırada dişi şeytanla karşılaşmıştır. Kadın kılığındaki şeytan maymunu kandırılınca Avalokitesvara'nın onayıyla evlenmiş, bu birliktelikten doğan 6 maymun bir aralarında çoğalarak Tibet halkını oluşturmuştur. Tibet evlerinde (poe-khang) kötü ruhları içeri sokmayan için erkek tanrı pholha ve evin mutfağını koruyan dişi tanrı phuklha için sunaklar bulunmaktaydı. Ayrıca beyaz yaşlı adam adıyla da bilinen gök tanrı Gyalpo Pehar ile koruyucu tanrı Zhangzhung en önemli tanrılardı.

TİBET ÖYKÜ ANLATIMI Geleneksel masal, öykü ve destanları en azından 12. yüzyıldan bu yana anlatan Tibetli gezgin ozanlar Lami manipa veya Lama mani adıyla bilinmekteyse de 1951 yılında ülke Çin işgaline uğrayınca resmi olarak işlerini yapmaları yasaklanmıştır. Yanlarında thangka adı verilen küçük tapınaklar taşıyan Tibet köylerini gezen ozanlar çoğunlukla Budist ilkeleri ve efsanelerini sembolik öykülerle anlatmaktaydı. Lami manipalar öykü anlatırken ayrıca kötü ruhları kovmak için çam, iyiliğin kötülüğe karşı kazandığı zaferi canlandırmak için ise açi lhamo adlı geleneksel dansları yapmaktaydı. Çin işgaline rağmen ozanlarca ezberden okunan büyücü kral Lingli Gesar'ın kahramanlıklarının anlatıldığı Tibet milli destanı varlığını sürdürmeyi başarmıştır. 200 kadar öyküden oluşan destanın okunması kış mevsiminde geceler boyu yaklaşık 3 ay sürmektedir.

TİEHOLTSODİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında bir su canavarının adı olup, insanlığın amansız düşmanıdır.

TİEN HOU [Çin Mitolojisi] Özellikle sahil şehirlerinde çok sayıda tapınağı olan balıkçıların koruyucusu olan bir okyanus tanrıçasının adıdır. Söylenceye göre dört denizcinin kardeşi olarak Mei Çou adıyla doğmuş olup, bir gün derin bir transa dalınca ailesi korkuya kapılıp kızı uyandırmayı başarmıştır. Bir süre sonra 3 erkek kardeş eve gelerek bir kardeşin denizde kaybolduğunu kendilerinin de tam boğulmak üzereyken Tien Hou'nun denizin üzerinde yürüyüp kurtulmalarını sağladığını anlatmışlardır. Mei Çou, gökyüzü tanrıçası Tien-Hou tarafından gökyüzüne çıkarılmış ve bir tanrıçaya dönüşmüş olup, Taoist ışık tanrıçası Çun Ti ile işbirliği yaptığına inanılmaktaydı.

TİEN MU [Çin Mitolojisi] 'Şimşeğin Anası' adıyla da bilinen yıldırım tanrıçası olup, bir başka yıldırım tanrıçası Lei Zu ile arkadaşlık ettiğine, yeşil, kırmızı ve beyaz parlak kıyafetler giydiğine inanılmaktaydı.

TİERMES Bkz. Aijeke

TİGGE [Yunan Mitolojisi] Herakles'in Sophax adlı oğlunun anası olan dev karısının adıdır. Sophax anasının adını kurduğu Tiggis (Tanca) kentine vermiştir.

TİGRANES [Ermeni Mitolojisi] Ejderha avcısı olarak ün yapmış efsanevi Ermeni kralının adı olup, Med kralı Azadhak'ın amansız düşmanıdır. Azadhak rüyasında Tigranes tarafından öldürüleceğini görmüş, felaketini önlemek için önce Tigranes'in kız kardeşi Tigranuhi ile evlenmiş ardından Tigranes'i öldürme planları yapmıştır. Azadhak niyetini karısına açıkladığında Tigranuhi durumu kardeşine anlatınca Tigranes çatal uçlu mızrağıyla hasmını öldürmüştür. Firdevsi'nin Şehnamesindeki Azi Dahaka'nın Azadhak ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

TİHTİPİHİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nootka halkının inanışında Kvatyat'ın erkek kardeşinin adı olup annesini yutan canavarın kendisini de yutmasına izin verdikten sonra canavarın midesini keserek annesiyle dışarı çıkmayı başarmıştır.

Tİİ [Polinezya Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında yaratıcı tanrı Taaroa'nın yarattığı ilk insanın adı olup, hemen ardından ilk kadın Hina yaratılmıştır.

TİKA Bkz. Tilaka

TİKBALANG Filipinlerde tenha bataklık alanlarda yaşadığına inanılan ve yolcuların kaybolmasından sorumlu tutulan yarı at yarı insan formunda bir yaratığın adıdır.

TİKDOŞE [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında insanlarla dövüşmekten büyük keyif alan kötü ruhlu bir cücenin adıdır.

TİKİ [Polinezya Mitolojisi] **1.** Bir Tanrı veya ruhun ahşap veya taş oyma suretiyle yapılan sembolünün adı olup Hawaii'de Ki'i olarak bilinmektedir.

2. Tu Matauenga veya Tane tarafından kendi formunda yarattığı ilk insanın adıdır.

TİKOKURA [Polinezya Mitolojisi] Olağanüstü bir güç ve büyüklüğe sahip olduğuna inanılıp, dalgaların yaratıcısı olarak görülen sinirli mizaçlı fırtına tanrısının adıdır.

TİLAKA Hintlilerin alınlarına statü, mezhep, kastlarını belirtmek amacıyla yaptıkları beyaz, sarı veya kırmızı renkli süslemelerin adıdır. Tilaka yapımında Hint safranı, sandal ağacı tutkalı, metal pul, ayin ateşinin külü, sığır gübresi, kil, odun kömürü veya sülügen (Pb_3O_4) kullanılabilir. Muhtemelen tanrı Şiva'nın üçüncü gözü de denilen ajna çakrasını belirtmek amacıyla iki kaş arası işaretlenir. Kadınlar tarafından yapılan tilakalara Hintçe bindi (Telugu dilinde botto) adı verilmekte, kimi zaman tika (nokta) da denilmektedir.

TİLKİ Köpekgiller ailesinden bu küçük hayvan pek çok kültürde kurnazlık ve hile ile ilişkilendirilmiş hatta sihirli güçlere sahip olduğuna inanılmıştır.

1. [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Apaçi halkının inanışında ateşböceklerinden ateşi çalıp insanlara hediye eden bir kültürel kahraman/hilebazın adıdır.

2. [Afrika Mitolojisi] Mali ve civarında yaşayan Dogon halkının inanışında kaosun bedenlenmiş formu olduğuna inanılan hilebaz bir karakterdir.

3. [Fin Mitolojisi] Kötü ve güçlü kurt ile ayıya karşı zekâsını kullanarak galip gelen hilebaz bir karakter olarak tasvir edilmektedir.

4. [Yakındoğu Mitolojisi] Tanrıça Ninhursag'ın habercisi ve kutsal hayvanıdır.

5. [Japon-Kore-Çin Mitolojisi] Zeki, kurnaz ve dişi bir ruh olup, kadın kılığına girerek erkekleri baştan çıkarmakta Japonya'da kitsune, Çin'de Huli Jing, Kore'de Kumiho adıyla bilinmektedir.

6. [Hıristiyan Mitolojisi] Şeytan'ın sembollerinden birisi olarak görülmektedir.

TİLKİ ile KARGA Perry sınıflandırmasında 124 numarada yer alan bir Ezop masalının adı olup, dalkavukların dinlemesi konusunda uyarıcı bir mesaj içermektedir. Fabl, kurnaz tilkinin bir ağacın tepesine tüneyen karganın ağzında bir peynir parçası görünce övgüye boğarak coşturduğu karganın güzel sesinin duymak istediğini söyleyerek hayvanın ağzını açmasını ve peyniri yere düşürmesini sağladıktan sonra peyniri kapıp yemiştir. İndus Vadisi'nde Lothal bölgesi kazılarında bulunan tilki ile ağzında bir balık taşıyan karga tasvirinden ve Jatakalarında benzer bir öykünün yer almasına dayanılarak masalın Doğu orijinli olduğu sanılmaktadır.

Karga ile Tilki (Ezop)

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı,
Ona nağme yapmaya başladı:
"-Ooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz!
Gözüm kör olsun yalanım varsa.
Tüyleriniz gibiyse sesiniz,
Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."

Keyfinden aklı başından gitti bay karganın.
Göstermek için güzel sesini
Açınca ağzını, düşürdü nevalesini.
Tilki kapıp onu dedi ki: "Efendiciğim,
Size güzel bir ders vereceğim:
Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir,
Bu derse de fazla olmasa gerek bir peynir."
Karga şaşkın, mahcup, biraz da geç ama
Yemin etti gayrı faka basmayacağına.

TİLKİ ile ÜZÜMLER Ezop, Phaedrus, Babrius ve La Fontaine derlemelerinde yer alan bir masalın adı olup, yüksekteki bir asmada güneşte olgunlaşmış üzümleri gören aç tilkinin elinden gelen her şeyi yapmasına karşın üzümlere ulaşamayınca "zaten canım pek üzüm istemiyordu üstelik ham görünüyorlar" sözleriyle kendini avutmasını konu almakta, "Ulaşamayacağı şeyleri ancak aptalların küçümseyeceği" mesajını vermektedir.

TİLKİ KARDEŞ ile AYI KARDEŞ Joel Chandler Harris'in *Remus Amca'nın Deyiş ve Şarkıları* (Uncle Remus: His Songs and His Sayings) adlı derlemesinde bahsi geçen hayali kahramanlar olup, kitapta Br'er Fox ile Br'er Bear olarak anılmışlardır. Bir öyküde Tilki Kardeş'in Yaşlı Kaz'ı (Ole Sis Goose) tuzağa düşürüp yemesi anlatılmaktadır. Walt Disney yapımı 1946 tarihli Güney'in şarkısı (Song of the South) adlı filmde Tilki Kardeş kötü ve zalim Ayı Kardeş ise onun yarım akıllı yardımcısı olarak tasvir edilmiştir.
Bkz. Tavşan Kardeş

TİLKİ KIZ Bkz. Ren

TİLKİ REYNARD 12. yüzyıldan itibaren Ortaçağ Avrupası öykülerinde sıkça bahsi geçen insan formundaki hilebaz bir tilkinin adıdır. Reynard öykülerinin en eski yazılı versiyonu MS 1175'e tarihlenen Eski Fransızca dilindeki "Reynard'ın Öyküsü" (Le roman de Renar) olup, Latince, Fransızca, Almanca, Hollandaca ve İngilizce literatürde yaygın olarak rastlanmasından gezgin halk şairleri tarafından tüm Avrupa'ya yayıldığı anlaşılmaktadır. Reynard, kral Aslan Leo tarafından Kurt İsengrim tarafından yapılan suçlamalara cevap vermesi için huzuruna çağrılmış, porsuk Grymbart, tarafından mahkemeye getirilmiştir. Ayı Bruin, Eşek Baldwin, Kedi Tibert de İsengrim gibi çeşitli gerekçelerle Reynard'ı suçlamışsa da tilki zekâsı ve küçük numaralarıyla tüm suçlamaları düşürmeyi başarmışsa da idama mahkûm edilmiştir. Bununla yetinmeyen Reynard kendisi için sahte bir cenaze töreni düzenleyerek düşmanlarını kandırmayı başarmıştır. Kralı gizli bir hazinenin varlığına inandırmayı başaran Reynard bu arada diğer hayvanları kandırmaya devam etmişse de ikinci defa İsengrin defa suçlanınca hasmını düelloda öldürmeyi başarmıştır. MS 13. yüzyılda Latince yazıya dökülen Ysengrimus adlı mizahi destan hatta Geoffrey Chaucer'in Canterbury Öyküleri (MS 1387–1400) adlı çalışması da bazı Reynard öykülerini barındırmaktadır. 1480'lerde Flemenkçe "Tilki Reynart'ın Tarihi" adlı çalışma yayınlanmış, 19 ve 20. yüzyıllarda da popülerliğini koruyan kahramanın öyküleri 1820'de Johann Wolfgang von Goethe tarafından Tilki Reynard (Reinecke Fuchs) adıyla Almanca, 1860'da T.J. Arnold tarafından İngilizce yayınlanmıştır.

Baykuş ve aynasıyla tasvir edilen Till Eulenspiegel, 1515

TİLL EULENSPLEGEL Söylenceye göre MS 1300 yılında Kuzey Almanya'nın Brunswick yakınlarındaki Kneitlingen köyünde doğmuş, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğunu baştan aşağı dolaşmış şakacı kişiliğini yansıtan pek çok sözlü hikâyeye konu olmuş bir soytarı ve hilebazın adıdır. 1350 yılında Mölln veya Lüneburg'da öldüğü söylenen yoksul gezginin tarihi bir karakter olup olmadığı uzun araştırmalara konu olmuştur.

Fynes Moryson, Yol (1591) adlı eserinde dikey olarak tabutu gömüldüğü için kahramana atfedilen 1350 tarihli bir mezar taşına rastladığını bildirirken, Alman Tarih profesörü Bernd Ulrich Hucker, 1980 yılında yayınlanan Till Eulenspiegel adlı çalışmasında tapu kütüğünde kahramanın adını taşıyan tek kişinin 1339 yılında 4 arkadaşıyla birlikte yol soygunu suçlamasıyla Brunswick'te hapsedilmiş olduğunu kaydetmiştir.

Eulenspiegel'in öyküleri 1510 yılında Honegger tarafından bulunup *Ein kurtzweilig Lesen von Dyl Ulenspiegel* adıyla 1515 yılında yayınlanmıştır. 95 komik öyküyü içeren kitapta 87 ağaç oyma gravür de yer almaktadır.

Yokuş çıkarken inişi düşünüp gülen, yokuş inerken de çıkışı düşünerek ağlayacak, bataklığa düştüğünde saçından kendini saçından tutup çıkaracak denli tuhaf bir karakter olan Till Eulenspiegel'in elinden düşürmediği aynası insanlara kendilerini mizah yoluyla görebilmeleri için kullandığı bir sembol ise baykuş ise insanlara bilgece uzaktan bakan hayat felsefesini temsil etmektedir. Tüccar ve hancılara küçük şakalar yapan Till Eulenspiegel'in hikâyeleri ile

aşağı yukarı aynı dönemde yaşamış olan Nasreddin Hocanınkiler arasında şaşırtıcı benzerlikler bulunmaktaysa da Eulenspiegel insanları güldürürken komik duruma düşürmeyi sevdiğinden insanların üzerinde Hoca kadar olumlu izlenim bırakmamaktadır. Almanya'da Schöppenstadt'da adına açılmış bir müze bulunan kahraman İngiltere'de Tyll Owlyglass veya Tyll Owleglass adıyla tanınmıştır.

TİLLA [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışına bir boğa tanrının adı olup, Şeri adlı diğer bir boğayla birlikte boyunduruğa vurularak iklim tanrısının arabasını çekmekteydi.

TİLO [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika, Mozambik ve Zimbabve'de yaşayan Şangaan, Thonga ve Tonga halklarının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, yarattığı sazlıktan ilk kadın ve erkek ortaya çıkmıştır.

TİLOTTAMA [Hint Mitolojisi] Uygunsuz bir dönemde banyo yaptığı için Apsara'ya dönüştürülen bir kadın Brahman'ın adı olup Şiva'nın kalbini kazanmıştır.

TİLPHUSA [Yunan Mitolojisi] Boeotia'da Apollo ile özdeşleştirilen Tilphusa pınarının perisinin adıdır.

TİMALKUS [Yunan Mitolojisi] Megara kralı Magareusun büyük oğlunun adı olup, kız kardeşlerini kaçıran Thesus tarafından öldürülmüştür.

TİMANDRA [Yunan Mitolojisi] Sparta kralı Tyndareos ile Leda'nın kızlarından birisi, Ekhemos'un karısı, Euandros'un annesidir. Aphrodite'ye yeterli hürmet etmediği için tanrıça tarafından delirtilmiş bu sırada Phyleus tarafından kaçırılmıştır (Apollod. iii. 10. 6; Paus. viii. 5. 1).

TİMOR [Roma Mitolojisi] Korkunun kişileştirilmiş formu olup Metus ve Pavor adıyla da bilinmekteydi.

TİMSAH 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tavşan tarafından kandırılarak çayırlık bir alana çekildikten sonra çimenlerin tutuşturulup alt edilen timsahın öyküsü Güney Eyaletlerinde yaşamış pek çok kabilenin folklorunda yer almaktaydı.

2. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Endonezya'da hilebaz bir geyiğin bir timsahı kandırıp köprüden bataklığa düşürerek alt etmesine dair bir öykü anlatmaktadır.

3. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Guarani halkının inanışında yeraltı tanrısının timsah formunda olması Yunan kayıkçı Kharon ile benzerlik göstermektedir. Bazı Orta Amerika kabilelerinde de insan bedenli timsah başlı tanrı tasvirlerine rastlanmıştır.

4. [Pasifik Mitolojisi] Timsah dişi şans getirmesi ve kötülüklerden koruması amacıyla özellikle hastalık ve cadılara karşı tılsım olarak kullanılmaktadır.

5. [Mısır Mitolojisi] Sebek, Set ve Horus ile ilişkilendirilmiştir. Mısırlı rahipler kutsal kabul edilen bir timsahı suni bir gölette ekmek, şarap, et, süt ve bal ile beslemekteydi.

6. [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da katillerin ölümlerinden sonra yeryüzüne timsah formunda yeninden geldiklerine inanılmaktadır.

7. [Hint Mitolojisi] Din adamlarının ölümlerinden sonra ruhlarının timsah bedeninde yeniden dünyaya geldiğine inanılmaktadır.

TİMSAH KADIN [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Şilluk halkının inanışında doğumun koruyucusu kabul edilen bir tanrıçanın adıdır.

TİN Bkz. Tinia

TİNDALO [Melanezya Mitolojisi] Solomon adaları halkının inanışında, canlılığında büyük bir güce sahip insanların bedenlerinin ölümünden sonra yeryüzünde dolaşmaya devam eden ruhlarına verilen isimdir.

TİNG JİAN Bkz. Gao Yao

TİNGANG Bkz. Mahatala

TİNGOİ [Afrika Mitolojisi] Sierra Leone'de yaşayan Mende halkının inanışında nehir kenarlarına yaşayan beyaz tenli ve güzel, dişi nehir ruhlarının adıdır.

TİNH Bkz. Tinia

TİNİA [Etrüsk Mitolojisi] Thalna veya Uni'nin kocası, Herkle'nin babası kabul edilen gökyüzü tanrısının adı olup, Roma mitolojisindeki Jüpiter ile Yunan tanrısı Zeus'un karşılığıydı. Etrüskler dokuz büyük tanrıya inanmakta olup bunlar Romalılarca Novensiles adıyla bilinmekteydi. Kuzey yönüyle ilişkilendirilen Tinia, Tin, Tinh veya Tins adlarıyla da bilinmekte olan en önemli tanrı olup, Menrva ve Uni ile birlikte oluşturduğu üçlünün tapınaklarına Etruria'nın tüm kentlerinde rastlanmaktaydı. Tinia genellikle başında meşe yapraklarından sarmaşık çelengi bulunan (Zeus'un ki zeytin çelengidir) sakallı veya sakalsız bir erkek formunda elinde bir yıldırım demeti tutarken tasvir edilmekte, kartal, yıldırım, mızrak veya asa tanrının sembolleri kabul edilmekteydi. Tinia, Etrüsk sanatında tek başına, eşi Uni ile birlikte veya Roma sanatında olduğu gibi Tinia, Uni ve Menrva üçlemesi olarak tasvir edilmekteydi.

TİNİRAU [Polinezya Mitolojisi] İnsan ve hayvan formlarına da girebilen bir deniz tanrısının adı olup, insan formu tanrıça Hina ile aşk yaşamış yakışıklı bir köylü, hayvan formu ise gemileri batıran dev bir balık veya savaş kuşudur. "Yutan" lakabıyla da bilinen tanrı ay tanrıçası Hina ile aşk yaşamıştır.

TİNNİN Bkz. Thuban

TİNNİT Bkz. Tanit

TİNS Bkz. Tinia

TİNTAGEL [Britanya Mitolojisi] Geoffrey de Monmouth'a göre (Historia Regum Britanniae, XIX) Kral Arthur'un aynı zamanda doğum yeri olan şatosunun adıdır. Aynı zamanda Uther Pendragon'un öldüğü bir kalenin adı olup, Cornwall'da halen yıkıntısı görülebilir durumdadır.

TİNTAİ [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan İsal halkının inanışında Wea'nın karısı olan yeryüzü tanrıçasının adıdır.

TİO DE NADAL Bkz. Noel Kütüğü

TİPAKALLEUM Bkz. Mailkun

TİPHYS [Yunan Mitolojisi] Agnius veya Phorbas ile Hyrmine'nin Siphai veya Tiphaeli oğlu olan Argo gemisinin olağanüstü yetenekli dümencisinin adıdır. Tiphys, Karadeniz'de Mariandynler ülkesinde bilinmeyen bir hastalıktan ölmüştür (Apollon. Rhod. i. 105).

TİPİTAKA [Budist Mitolojisi] MS 1. yüzyılda sözlü kaynaklardan derlenip yazıya geçirilen Vinaya Pitaka, the Sutta Pitaka ve Abhidhamma Pitaka adlı 3 kutsal kitaba verilen isim olup, "üç sepet" anlamına gelmektedir. Kitaplar sırasıyla rahip ve rahibelerin uyması gerekli kurallar, dini konular hakkında açıklamalar ve farkındalığın doğasını içermektedir.

TİPUA Maori halkının inanışında istedikleri şekle girebilen cinler için kullanılan genel terimdir.

TİR [Ermeni Mitolojisi] Babil mitolojisindeki Marduk'un oğlu Tanrı Nabu'dan ödünçlendiği düşünülen kehanet, akıl ve yazı tanrısının adı olup, Yunan mitolojisindeki Hermes'in de karşılığıdır. Bununla birlikte Tir'in Ormizd'in kâtibi lakabını taşıması Pers mitolojisindeki yıldız tanrısı Tiştrya'nın ödünçlenmiş formu olabileceği de iddia edilmiştir. Aramazt'ın başkatibi (kroğ) olan Tir veya Dir, sanat, edebiyat ve bilimin koruyucusu kabul edilmekteydi. Sasonlu David destanında David'in yaşlı bir kadına iyilik yapmak için mısır tarlasına dadanan kargaları öldürmek istemişse de bir ağacı kökünden söküp, otuz kargayı ağacın dallarıyla vura vura öldürünce, tüm tarlayı helak etmiş yaşlı kadın kahraman beddua ederken 'Kroğ canını alsın' demiştir. Geleneksel Ermeni takviminde ki 'Dre' ayı adını bu tanrıdan almıştır.

TİR NAN BEO [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann'ın Milezyalılara yenildikten sonra kaçtıkları uzak diyar Mag Mell'in diğer adı olup, 'Canlılar diyarı' anlamına gelmekteydi. Tir-nan-Beo çeşitli kaynaklarda Tir-nan-Og, 'Gençlik diyarı', Tir-Tairn-Gire', 'Vaadedilen diyar', Mag-Mell ve Hy-Brasil olarak da anılmıştır.

TİR NAN OG Bkz. Tir-nan-Beo

TİRAWA Bkz. Tirawahat

TİRAWAHAT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kansas'ta yaşayan Pavni halkının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup, şimşek, rüzgâr ve yağmuru habercisi olarak gönderdiğine inanılmaktaydı. Hayat veren ve görünen her şeyi yaratan Tirawahat veya Tirawa'nın insanoğluna konuşmayı, giyinmeyi, ateş yakmayı, avlanmayı, tütün içmeyi, dini ayinleri, kurban vermeyi öğrettiğine inanılmaktaydı.

TİRESİAS [Yunan Mitolojisi] Everes (veya Phorbas) ile su perisi Khariklo'nun oğlu, Khloris ve Manto'nun babası olan körlüğüne rağmen antik Yunanistan'ın en ünlü kâhiniydi (Callim. Lav. Pall. 81, Theocrit. Id. xxiv. 70, Ptolem. Hephaest. 1). Söyleneye göre iki yılanı çiftleşirken gören Tiresias ceza olarak kadına dönüştürülmüş ve hayatının 7 yılını bu şekilde geçirdikten sonra başka bir yılan çiftinden erkek olanı öldürünce tekrar erkek formuna dönebilmiştir. Zeus ile Hera aşk yapmaktan kadının mı yoksa erkeğin mi daha çok zevk aldığını tartıştığında her iki cins olarak da yaşamış Tiresias'a danışmaya karar vermişler, adam Zeus'u haklı bulup kadınların daha çok zevk aldığını iddia edince Hera tarafından kör edilerek cezalandırılmıştır. Adamın acısını hafifletmek isteyen Zeus ise Tiresias'a 7 veya 9 kuşak görecek denli uzun bir ömür ile kehanet gücü vermiştir. Bir başka söylencede ise adamın Athena'yı Hippokrene çeşmesinde yıkanırken gözetlediği için dönüştürülmüştür (Apollod. I. c., Hygin. Fab. 75, Ov. Met. iii. 320). Kimi yazarlara göre daha 7 yaşındayken bazı sırları öğrendiği için kör olan kâhin Telphusa çeşmesinin buz gibi soğuk suyunu içince öldüğü yere gömülmüşse de yeraltı dünyasına hala altın asasını kullandığına inanılmaktadır (Paus. ix. 18. 3, 33; Hom. Od. x. 492, xi. 190).

TİRTHANKARALAR [Hint Mitolojisi] Caynacı metinlerinde yer alan 24 ermişin adı olup, ilki Rişabha sonuncusu ise Mahavitra kabul edilmekte insanlara ruh kısıtlayan karmalarını yok ederek aydınlanmalarında yardım ve kılavuzluk etmekteydiler. Tirthankara "(nehirlerde) sığlık yapan" anlamına gelmekte olup ölüm ve yeniden doğum döngüsünün (samsara) nehrinde sığlık bulmayı sağlamalarına atfen bu ismi almış olmalıdırlar. Hrim hecesiyle sembolize edilen Tirthankara döngüsünün yirmi dördüncüsü Mahavira olarak adlandırılmaktaydı.

TİRYNS [Yunan Mitolojisi] Argos'un oğlu olup Tiryns kentinin ad vericisi olduğu (Pausanias ii. 25. 7) ya da tersine Bizanslı Stephanus tarafından adını bu kentten aldığı iddia edilmiştir.

TİSAMENUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Orestes ile Hermione'nin oğlu olan Sparta kralının adıdır. Heraklidler Peloponnesus'u işgal ettiğinden tahtını ve canını kaybetmiş olup, Helike'ye gömülmüştür (Apollod. ii. 8. 2,3).

2. Thersandros ile Demonassa'nın oğlu, Autesion'un babası olan Thebai kralının adıdır. Tisamenus, Troya savaşında Telephos tarafından öldürülmüştür (Paus. iii. 15. 4, ix. 5. 8; Herod. iv. 147).

TİSİPHONE [Yunan Mitolojisi] **1.** Erinyelerden Alekto ve Megaera'nın kardeşinin olup, sevdiği erkek Kithairon'u saçından kopardığı teli yılana çevirdikten sonra sokturarak öldürmüştür (Orph. Arg. 966).

2. Alkmaion ile Manto'nun Korinthos kralı Kreon'a emanet edilen ama köle olarak satılan kızının adıdır (Apollod. iii. 7. 7).

TİŞPAK [Mezopotamya Mitolojisi] Babil halkının inanışında Esnumma kentinin koruyucu tanrısının adı olup, Hurri iklim tanrısı Teşup'un Tişpak'ın ödünçlenmiş formu olduğu sanılmaktadır.

TİŞTRYA [Pers Mitolojisi] Yağmur ve bereket tanrısının adı olup, Sirius takımyıldızının kişileştirilmiş formudur. Yağmur tanrısı olarak Ahura Mazda'nın ordularına kumanda ederek iblislerin lideri Apaoşa'yı yenmiştir. Söylenceye göre Tiştrya beyaz bir at formunda denizin derinliklerine dalmış burada siyah at formunda karşısına çıkan Apaoşa ile üç gün üç gece dövüşmüş, tam

gücü tükenmek üzereyken Ahura Mazda'nın gönderdiği enerji ile düşmanını yenmeyi başarmıştır. Tiştrya'nın Ermeni mitolojisine Tir adıyla geçtiği sanılmaktadır.

TİTANİD [Yunan Mitolojisi] Dişi Titanlar'a verilen isimdir.

TİTANLAR [Yunan Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olan tabiat güçlerinin kişileştirilmiş formu tanrısal devlerin adı olup, Gaia (Yeryüzü) ile Uranos'un (Gökyüzü) altı kız altı erkekten oluşan toplam on iki çocuğuydular (Hom. Il. v. 898; Apollon. Rhod. ii. 1232). Bu 12 Titan Okeanus, Koeus, Krius, Hyperion, İapetus, Kronus, Theia, Rheia, Themis, Mnemosyne, Phoebe ve Tethys olup, sonradan Apollodorus, Dione'yi başka yazarlar Phorkys ve Demeter'i de bu gruba eklemişlerdir. Uranus, endi çocuklarından Hekatonkheires, Briareus, Kottys, Gyes, Kyklopes, Arges, Steropes ve Brontes'i Tartarus'a atmıştır (Hes. Theog. 617). Bu duruma içerleyen Gaea, Kronus'a bir orak vererek babasına isyan etmeye teşvik etmiş, Kronus'un yaraladığı Uranos'un kanından Erinnyes, Alekto, Tisiphone ve Megaera oluşmuştur. Titan adı toprakla ateşin karışımından elde edilen ve 'yanan kireç' anlamına gelen 'titanos' kelimesiyle ilişkiliydi (Aristoteles, Meteorologike, 4. 11. 389a 28). Titanlar Uronos'un tahttan indirdikten sonra Tartarus'taki kardeşlerini dışarı çıkarmış ve Kronos lider olarak seçmişlerdir. Kyklopları yeniden Tartarus'a gönderip, Rhea ile evlenen Kronos karısının doğurduğu çocukları (Hestia, Demeter, Hera, Pluto ve Poseidon) yutmaya başlamıştır. Bunun üzerine Rhea hamile olduğu Zeus'u gizlice Girit'te Dikta mağarasında doğurarak İda dağı perilerine büyütmeleri için teslim etmiştir. Zeus büyüdüğünde Titanlara isyan ederek tanrıların onların yerini almasını sağlamıştır. 10 yıl süren mücadeleden sonuç alınamayınca, Zeus, Gaea'nın tavsiyesiyle yeraltı dünyasının dibindeki Tartarus'tan Kykloplar ve Hekatonkhirleri müttefik olarak çıkarmış böylece zafere ulaşıp, hasımlarını onların yerine kapatmayı başarmıştır. Titan Prometheus, tanrıların safında yer aldığı için Tartarus'a kapatılmamış hatta mükâfatlandırılmıştır (Hom. Il. xiv. 279; Hes. Theog. 697).

TİTANOMAKHİA [Yunan Mitolojisi] Olympos tanrılarının Zeus'un liderliğinde tanrıların Titanları yenilgiye uğratıp iktidarı ele geçirmesi sürecinde 10 yıl boyunca yaşanan savaşın adı olup, sonuçta 12 tanrı zafere ulaşıp aynı sayıdaki Titan'ı yeraltı dünyasının dibinde yer alan Tartarus'a hapsetmiştir.

TİTERESİUS [Yunan Mitolojisi] Mopsus'un lakabı olup Teselya'daki Titaresius nehriyle veya kızın büyükbabası Titaron ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

TİTHA JUMMA [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Ejderha kadının yumurtasından çıkan iki kardeşten birisi ve Zaya Kumma'nın kardeşi olup, 10 yaşında ölmüş, Buda'nın zamanında yeniden doğarak onun müridi olmuştur.

TİTHONUS [Yunan Mitolojisi] Nehir tanrısı Skamandros'un kızı Styrmo ile Laomedon'un oğlu ve Priam'ın ağabeyi olan Troya prensinin adıdır (Hom. Il. xx. 237). Efsaneye göre çok yakışıklı olan Tithonos'a Şafak tanrıçası Eos âşık olmuş ve Emathion ile Memnon adlı iki oğul edindiği erkek için Zeus'tan ölümsüzlük isteyince arzusu kabul edilmiştir. Bununla birlikte ebedi gençliğe sahip olamayan Tithonos yaşlanmış ve eli ayağı tutmayınca Eos tarafından ağustos böceğine dönüştürülmüştür (Hes. Theog. 984, Apollod. iii. 12. 4).

TİTHOREA [Yunan Mitolojisi] Parnassus dağında yaşayan bir su perisinin adı olup önceden Neon adıyla bilinen Tithorea kentinin ad vericisi olduğu söylenmiştir (Paus. x. 32. 6.).

TİTİAS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Mariandynus'un oğlu olan bir kahramanın adı olup İdealı bir daktyl olduğu da iddia edilmiştir.

TİTLAKAUAN [Aztek Mitolojisi] Gece tanrısı Tezkatlipoka'nın bir görünümünün adıdır.

TİTUREL Ortaçağ söylencelerinde Kutsal Grail kabının ilk muhafızı olarak bahsi geçen bir şövalyenin adı olup, emaneti kendisinden sonra oğlu Frimutel'e devretmiştir.

TİTYUS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Elara'nın oğlu, Orkhomenus'un kızı olan dev bir canavarın adı olup, Hera'nın kıskançlığından çekinen Zeus sevgilisi hamile kalınca onu yeraltında bir mağaraya gizlemiş, kadın doğum yaparken ölünce de oğlunu sütannelik yapması için Tityos'a emanet etmiştir. Zeus'tan hamile kalan Leto Apollon ve Artemis'i doğurduktan sonra Hera rakibesini kıskanmış ve Tityos'u kadına tecavüz edip öldürmesi için üzerine saldırtmıştır. Bir söylenceye göre Zeus Tityos'u yerin dibine göndermiş bir başkasına göre ise çocukları canavarı öldürmüştür (Hom. Od. vii. 324; Apollod. i. 4. 1).

TİTYRİ [Yunan Mitolojisi] Dionysus'a eşlik eden flüt çalan satirlerin adıdır.

TİUR 1. [Ermeni Mitolojisi] Aramazd'ın kâtibi olan bir tanrının adı olup, gelecekte yargılamaları için kullanılmak üzere insanların iyi ve kötü davranışlarını kaydetmekle görevlendirilmiştir. Bazı yazarlara göre Tiur aynı zamanda yeraltı dünyası tanrısı olarak ölüleri yönetmekteydi.

2. [Etrüsk Mitolojisi] Piacenza ciğerinde bahsi geçen ay tanrıçası olup Yunan mitolojisindeki Selene ve Roma mitolojisindeki Luna'nın karşılığıydı.

TİV [Anglosakson Mitolojisi] İskandinav mitolojisindeki Tyr'in karşılığı olup, İngilizce Tuesday (Salı) gününe adını vermiştir.

TİW Bkz. Tiwaz

TİWAZ [Anadolu Mitolojisi] Luvi halkının inanışında güneş tanrısının adı olup, Pala dilinde Tijaz formunda bilinmekte, Hitit panteonundaki İştanu'ya karşılık gelmekteydi.

TJİ-WARA [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Bambara halkının inanışında tarım ile ilişkilendirilen bereket tanrıçasının adıdır.

TJİLPA [Aborijin Mitolojisi] Totemlerde sık rastlanan kedi tanrının adıdır.

TJİNİMİN [Aborijin Mitolojisi] Gökkuşağı yılanı Kunmanggur'un yarasa oğlunun adı olup, kız kardeşlerine tecavüze kalkışınca babası tarafından mızraklanarak öldürülmüştür.

TJURİNGA [Aborijin Mitolojisi] Rüya Zamanı kahramanlarını sembolize eden düz ve oval kutsal taşlarla 5 cm ile 3 m arasında değişen ve mitolojik kaynaklı süslemeler taşıyan ikon ve ahşap oymalara verilen isimdir. Tjurungalar erkeklerin katıldığı gizli ayinlerde kullanılmakta olup, kadın törenlerinde kullanılanlar az sayıda ve daha az önem arz eden figürlerdir. Yetişkinliğe geçiş törenlerinde erkek çocuklara kendi başka soyların tjurungaları tanıtılmakta inisiasyonun ardından her gence yaşamı boyunca saklayacağı, ölümü haline birlikte gömüleceği kendi tjurunga nesnesi verilmektedir.

TKİSAKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ojibva halkının inanışında çeşitli sırlara vakıf olan bir şamanın adıdır.

TLACHTGA [Kelt Mitolojisi] İrlanda efsanelerinde tek gözlü güneş tanrısı Mog Ruith ile Dron'un büyücü kızının adı olup, Druidlere ait uğraşların ve büyücülerin koruyucusu kabul edilmektedir. İtalya'ya giderek burada Simon Magus'tan uçan tekerleği inşa etmenin sırrını öğrenmiştir. İrlanda'da kendi adını taşıyan bir tepede 3 oğlu tarafından tecavüze uğrayan kadın öldükten sonra aynı yere gömülmüştür.

Tlahuizkalpantekuhtli
(Telleriano-Remensis kodexi, 17. yüzyıl)

TLAHUİZKALPANTEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Venüs gezegeninin kişileştirilmiş formu olup, adı 'Şafak evinin efendisi' anlamına gelmekteydi. Tehlikeli ve kötü niyetli bir tanrı olan Tlahuizkalpantekuhtli genellikle Quetzalkoatl ile ilişkilendirilmekteydi. Fransisken misyoner Toribio de Benavente Motolinia'nı (1482-1568) hatıraları ile Cuauhtitlan yıllığında Tolteklerin hükümdarı Topiltzin Quetzalkoatl'ın ölümünden sonra Miktlan'da dört gün bekleyip sabahyıldızına dönüştüğü kayıtlıdır. Güneşler efsanesinde Tlahuizkalpantekuhtli'nin güneş tanrısı Tonatiuh'u okla vurmaya çalışmasına karşın ıskalayıp kendini vurduğu bu yüzden obsidiyen ve soğuk ile ilişkilendirilen tanrı İztztlakoliuhqui'ye dönüştüğünden bahsedilmektedir. Aztek takviminde Tlahuizkalpantekuhtl, Trecena adı verilen 13 günlük dönem ile özdeşleştirilmekte ve ateş tanrısı Xiuhtekuhtli ile eşleştirilmekteydi.

TLALLİ İYOLLO Bkz. Toci

Tlalok (Rios kodexi, 16. Yüzyıl)

TLALOK [Aztek Mitolojisi] Yağmur, bereket, yıldırım, tarım ve ateş tanrısı olup, ayrıca içme suları, iklim olayları ve güney yönüyle ilişkilendirilmekteydi. Tlalok, Tlalokan adlı cennette suda boğulan veya yıldırım çarpması sonucu ölen insanlarla birlikte yaşamaktaydı. Yuvarlak, kocaman gözlü ve uzun azı dişleri olan bir maske takmış formda tasvir edilen tanrının figürlerine ilk olarak MS 3-8. yüzyıllar arasında hüküm sürmüş Teotihuakán kültüründe rastlanmıştır. Toltek mirası olması muhtemel bu tanrı kuzeyli savaşçı halkların Orta Meksika'yı ele geçirmesinden önce, asırlarca bölgede çiftçilik yapan halkların ana tanrılarından biri olarak varlığını korumuşsa da, yerel kültür işgalle birlikte Huitzilopokhtli ve Tezkatlipoka kültürleri ile melezleşmiştir. Aztekler Huitzilopokhtli ile Tlalok'u da en büyük tanrılar olarak benimsemişlerdir. Su tanrıçası Khalkhiuhtlikue'in (Yeşim Etekli Kadın) kocası kabul edilen Tlalok'tan kuraklık ve açlığa sebep olduğu için çok korkulur, onuruna her yıl pek çocuk suda boğularak kurban edilirdi.

TLALOKAN [Aztek Mitolojisi] Yağmur tanrısı Tlalok ile eşi Khalkhiuhtlikue'nin ikamet etiği cennetin adıdır.

TLALTEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Günün ikinci saatiyle ilişkilendirilen yeryüzü tanrısının adı olup 'Toprağın Efendisi' adıyla da bilinmekteydi.

TLAPALLAN [Aztek Mitolojisi] Aztek kültürel kahramanı Quetzalkoatl'ın adlarından birisidir.

TLAZOLTEOTL [Aztek Mitolojisi] Mexico'da yaşayan Nahuatl halkının inanışında ay, yeryüzü, doğum, kehanet ve seks tanrıçası olup, adı "pislik tanrıçası" anlamına gelmekteydi. Azteklerce eski yeryüzü tanrısı Teteo İnnan ile de

özdeşleştirilen Tlazolteotl, kumar, arınma ve büyü ile de ilişkilendirilmekte, elinde bir süpürge tutan, başı bağlı ve kulaklarında pamuk küpeler takan bir kadın formunda tasvir edilmektedir. Tlaelquani (Günah Yiyen), İxkuinan (Pamuk kraliçesi) ve Tlazolmiquiztli (Zevkten Ölüm) adlarıyla da anılan tanrıça aynı zamanda mısır tanrısı Kinteotl'un da anasıdır.

Tlazoteotl (Codex Borgia)

Tlazolteotl rahipleri özellikle cinsel suç itiraflarını dinleyip insanların günahlarından arınmasını sağlamaktaydı. Bernardino de Sahagun'un *Historia general de las cosas de Nueva España* (1570–1582) adlı eserinde tanrıçanın Tiakapán, Teiku, Tlakotl ve Xokutzin adlı dört ayrı görünümü olduğunu bildirmiştir.

TLEPOLEMUS [Yunan Mitolojisi] Herakles ile Astyokhe'nin oğlu olan Argos kralının adıdır. Tlepolemus bir kaza sonucu Alkmene'nin kardeşi Lykymnios'un kafasına sopayla vurup öldürünce Rodos adasına kaçarak orada karısı Polykso ile Lindos, İalysos ve Kamiros kentlerinden oluşan bir koloni kurmuştur (Hom. Il. ii. 658, v. 627; Apollod. ii. 7).

TLİTKAPLİTANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bella Koola halkının inanışında şifacılık ve büyü bilgisine sahip bir gök tanrıçasının adı olup, güzel sesli ama çirkin bir kadın olarak tasvir edilmekteydi.

TLİLLAN [Aztek Mitolojisi] Üç Aztek cennetinden ortadakinin olanın adıdır

TLOQUE NAHUAQUE [Aztek Mitolojisi] Yaratıcı tanrı kabul edilmesine karşın hakkında pek bir şey bilinmeyen bir tanrı olup, Ometeotl adıyla da bilinmekteydi.

TMOLUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Apollon ile Pan arasında yapılan bir müzik yarışmasında arabuluculuk yapan Lydialı Tmolus dağının tanrısı olup, Pluto'nun (veya Omphale) kocası ve Tantalus'un babasıdır (Apollod. ii. 6. 3; Ov. Met. xi. 157.)

2. Ares ile Theogone'nin oğlu olan Lydia kralının adı olup, Artemis'in nedimesi Arippe'ye tecavüz ettiği için tanrıça tarafından kışkırtılan bir boğa tarafından öldürülmüş ve gömüldüğü dağa adı verilmiştir.

3. Proteus'un oğlu olup Herakles tarafından öldürülmüştür.

TNATANTJA SIRIĞI [Aborijin Mitolojisi] Aranadan halkının inanışında ataların kullandığı büyülü bir silahın adıdır.

TNONG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malaysiya'da yaşayan Semang halkının inanışında güneş tanrının adı olup, kızböceği formunda tasvir edilmekteydi.

TO KABİNANA ile TO KARVUVU [Melanezya Mitolojisi] Yaratıcı tanrı tarafından kendi kanı kullanılarak ilk insanlar olarak yaratılan iki kültürel kahraman kardeşin adıdır. Kardeşlerden Kabinana yeryüzündeki tüm güzel şeylerin Karvuvu ise kötü şeylerin yaratıcısı olmuşlardır. Sözgelimi Kabinana yenilecek balıkları kardeşi ise köpekbalıklarını yaratmıştır.

TOAR [Melanezya Mitolojisi] Celebes adalarında yaşayan Minehassa halkının inanışında Luminunt'un ardılları olduğu varsayılan güneş rahiplerine verilen isimdir.

TOBİAS [Yahudi Mitolojisi] Tobit kitabının başkahramanı olan İsrailoğullarından dindar bir çocuğun adı olup, melek Raphael'in de yardımıyla iblislere karşı savaşmıştır.

TOBİT [Hıristiyan Mitolojisi] Büyük ölçüde St. Jerome tarafından MS 4. yüzyılda hazırlanan Latince incilde oğlu Tobias ile birlikte anılan, Protestan reformunun ardından apokrif kabul edilen bir kahramanın adıdır. Öyküye göre Nineveh kentinde sürgün olarak yaşayan dindar ve hayırsever bir Yahudi olan Tobit'in gözleri kuşlarca kör edilmiştir. Tobit oğlunu uzak bir kente borç para bulması için göndermiş, yolda genç bir adam formuna bürünmüş melek Raphael ile karşılaşan Tobias meleğin yardımıyla hem para toplamayı başarmış hem de yolda rastladığı Sarah adındaki kadının içindeki iblisi dışarı çıkararak evlenmiştir. Raphael, Tobias'ı yolda büyük bir balık tarafından yenmekten kurtarmış, çocuğa balık yakalamayı öğretmiş, balığı yerken kalp, ciğer ve safrasını ayırtmış bunları Sarah'ın içindeki cini dışarı çıkarmak ve geri geri döndüğünde babasının gözlerini tedavi etmek için kullanmıştır.

TOBOSAKU Bkz. Şu Hsing

TOCHİPA Bkz. Kukumatz ile Toçipa

TOCHOPA Bkz. Kukumatz ile Toçipa

TODOTE [Sibirya Mitolojisi] Samoyed halkının inanışında kötülük ve ölüm tanrısının adıdır.

TOERİS Bkz. Tavaret

TOHAR-TSİEREUR [Afrika Mitolojisi] Gana'da kadınların koruyucusu kabul edilen bir tanrıçanın adıdır.

TOHİL [Maya Mitolojisi] Guatemala'da yaşayan Kiçe halkının inanışında ateş tanrısının adı olup, Popul Vuh'da anlatılan yaratılış söylencesinde bahsi geçmekteydi.

TOHU [Yahudi Mitolojisi] Başlangıç kaos canavarının adı olup Tamtu ve Tiamat ile eş tutulmuştur.

TOKEBİ Kore'de cinlere verilen isimdir.

TOKOYO-NO-KUNİ [Japon Mitolojisi] Japonca 'Sonsuz Ülke' anlamına gelen cennetin adıdır.

TOKPELA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hopi halkının inanışında başlangıçtan beri var olan sonsuz boşluğun adıdır.

TOKPODUN [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında Naete ile Agbe'nn kızı olan su ve gökyüzü tanrıçasının adıdır. Bir söylenceye göre hep birlikte denizde yaşadığı erkek kardeşlerinin kabalığından bıkınca kendisini nehre dönüştürmüş ve bir daha dönmemek üzere denizi terk etmiştir.

TOKUTARO-SAN Japonya'da iki yaşında çocuk büyüklüğündeki oyuncak bebeklerin adı olup, evlerin koruyucu ruhunu temsil etmekteydi.

TOL HARUBANG [Kore Mitolojisi] Jeju adasında bulunan fallik bir heykelin adı olup, Beoksumeori adıyla da bilinmekte 'Taş dede' anlamına gelmektedir.

TOLETOLEBEN [Pasifik Mitolojisi] Marshall Adaları halkının inanışında düzenbaz Letau'nun küçük erkek kardeşi olan başı bulutlara erişen boyda bir devin adıdır.

TOLKİEN, J.R.R. John Ronald Reuel Tolkien (3 Ocak 1892 - 2 Eylül 1973), İngiliz edebiyatı uzamanı yazar, şair, filolog olup, Hobbit, Yüzüklerin Efendisi ve Silmarillion gibi fantastik kurgu eserleriyle tanınmaktadır. Yeni bir hayat kurmak için o dönemde İngiliz sömürgesi olan Güney Afrika'ya gelen Birminghamlı Arthur Reuel ile Mabel Suffield Tolkien çiftinin ilk çocuğu olarak Bloemfontein kentinde doğmuştur. Babası John 4 yaşındayken ölünce annesi küçük oğlu Hilary'i de yanına alarak Birmingham'a geri dönmüş burada Sarehole adlı bir köye yerleşmiş ve Katolik Kilisesi'ne katılmıştır. 1904 yılında annesi şeker hastalığı yüzünden ölen yazar ile kardeşi teyzesi Beatrice'in yanına gitmiş ve Birmingham kilisesi hatibi Peder Francis Morgan'ın gözetimine verilmiştir. King Edward's Okulu'na John'un dil öğrenmeye yatkınlığı kısa sürede ortaya çıkmış, genç yaşta öğrendiği Latince, Yunanca'ya sonradan Fince'de eklenmiştir. Tolkien'in hayatı 16 yaşındayken hayatındaki tek gerçek aşkı 19 yaşındaki Edith Bratt ile tanışmasıyla değişmişse de Peder Morgan iki gencin görüşmelerini yasaklamıştır. Bununla birlikte 1911'de Klasik dil eğitimi almak için Exeter Koleji'ne giden Tolkien kızı bulmuş, bir başkasıyla nişanlı olan Edith'in gönlünü yeniden kazanmayı başarmış, çift 1916 yılında evlenmiştir.

Eserleri

Tolkien'in ilk kurgusal çalışması I. Dünya Savaşı'nda Fransa cephesinde savaşırken yakınlarında bir boma patlaması sonucu yaralanınca döndüğü ülkesinde iyileşme sürecinde yazdığı Kayıp Öyküler Kitabı'dır (Book of Lost Tales). Ordudan ayrıldıktan sonra ise The New English Dictionary adlı sözlüğün (The Oxford English Dictionary) hazırlanmasında yardımcı leksikograf olarak çalışmıştır. Leed Üniversitesi'ne kabul edilen Tolkien burada Eric Valentine Gordon ile birlikte Sir Gawain ile Yeşil Şövalye'nin (Sir Gawain and the Green Knight) tercüme etmiş bu sırada İskandinav Mitolojsi üzerine yoğunlaşabileceği öğrenci ve öğretmenlerin girebildiği sosyal bir dernek olan Viking Kulübü'ne üye olmuştur. 1925 yılında Oxford Üniversitesinde akademik hayatına başlayan Tolkien 1945 yılında profesör ünvanı aldığı kurumda 1959'a dek görev yapmıştır. Burada sınav kâğıtlarını okurken boş bir sınav kâğıdına karaladığı "Yeraltında bir delikte bir Hobbit yaşıyordu" cümlesi sonradan esin kaynağı olmuş ve editörü Susan Dagnall'ın da teşvikiyle bitirdiği Hobbit adlı romanı 1937 yılında basılmıştır. Hobbit aynı zamanda Tolkien'in üzerinde 16 yıl çalıştığı Yüzüklerin Efendisi (The Lord of the Rings) adlı destansı başyapıtına giriş niteliğinde olmuş, Yüzük Kardeşliği (The Fellowship of the Ring), İki Kule (The Two Towers) ve Kralın Dönüşü (The Return of the King) adlı 3 ciltten oluşan eser 1954-55'de basılmıştır. Tolkien'in insanlar dışında troller, büyücüler, elfler, cüceler, hobbitlerin de varolduğu fantastik evrenini yaratırken dünya kaynaklarının paylaşımı için başlayan acımasız savaş ortamından esinlendiği sanılmaktadır. Tolkien'in İngilizce'ye hâkimiyeti eserlerindeki karakterlerin eski lehçeleri hatta tamamen yazarca yaratılmış suni dilleri konuşabilmelerine imkân vermiştir. 1969'da İngiltere sahilinde yer alan Bournemouth'a yerleşen Tolkien 4 çocuğunun annesi Edith 1971'de ölünce Merton College'nin kendisine tahsis ettiği bir odaya taşınmış 2 Eylül 1973 tarihinde burada ölmüştür. Yazar son yıllarını mitolojinin yoğun olarak kullanıldığı bir başka fantastik eser Silmarillion üzerine çalışarak geçirmiştir.

TOM HİİCKATHRİFT İngiliz çocuk şarkılarında bahsi geçen olağanüstü güce sahip bir kahramanın adı olup Norfolk'taki Tilney bataklığında yaşayan bir devi öldürmüştür.

TOM THUMB Bir parmak çocuk varyantı olan kahramana ilk olarak Kral Arthur efsanesinde Merlin tarafından yaratılan bir varlık rastlanmakta ayrıca Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi Rüyası adlı eserinde bahsi geçmektedir. Richard Johnson'un 1621 tarihli Küçük Tom Thumbe'un Tarihi (The History of Tom Thumbe the Little) adlı çalışmasında Kral Arthur'un cücesine boyu yüzünden bu adın verildiği anlaşılmaktadır. 1630 tarihli Tom Thumbe'in Hayatı ve Ölümü adlı anonim bir eserde ise Arthur döneminde yaşayan kahramanın maceraları konu alınmıştır. 1730-31'de İngiliz yazar Henry Fielding aynı zamanda politik bir taşlama olup kahramanın adını taşıyan bir tiyatro oyunu yazmıştır. Zamanla çocuk masalı kahramanına dönüşen Tom Thumb'dan Arthur ve şövalyelerinin motifleri çıkarılmıştır.

TOMAİYOVİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Luisengo halkının inanışında aynı zamanda erkek kardeşi olan gök tanrı Tukmit ile birlikteliğinden yeryüzünü doğuran tanrıçanın adı olup, dünyayı yakıp kavuran güneşi uzağa taşımıştır.

TOMAM [Sibirya Mitolojisi] Merkez Sibirya'da Yenisey nehri havzasında yaşayan Ket halkının

inanışında göçmen kuşların efendisi kabul edilen bir kuş tanrıçanın adıdır.

TOMOR [Arnavut Mitolojisi] Antik İllyria halkının en önemli tanrısının ve tanrıça Bukura'nın kocasının adı olup, tüm tanrı ve insanoğlunun babası kabul edildiğinden "Baba Tomor" olarak da bilinmekteydi. Rüzgârlara hükmettiğine inanılan Tomor'un iki kartal yardımcısı bulunmakta özellikle çiftçilerden büyük saygı görmekteydi.

TOMTE İskandinav halklarının inanışında çiftliklerde yaşadığına inanılan bir Brownie varyantı olup, İsveççe 'ev arsası, bahçe' anlamına gelmektedir. Tomteler 1 metreden kısa boylu, örme başlıklı, uzun beyaz veya gri sakallı ve gri elbiseli bir adam olarak tasvir edilmekte Finlandiya'da Tontu olarak adlandırılmaktadır. Kadın Tomtelerin varlığından bahsedilmemekte olup, bir evde yalnızca bir Tomtenin yaşadığına inanılmaktadır.

Tomte Yılbaşı gecesi kendine bırakılan pirinç lapasını yerken (Çizim: Jenny Nystrom, 1881)

Yine inanışa göre utangaç tabiatlı ve insanlara görünmek istemeyen Tomteler (İsveççe çoğul formu Tomten veya Tomtar) ev halkı tarafından saygı görmeleri durumunda insanlara her konuda yardımcı olmaktadır. Son derece gururlu olan tomteler kendisiyle eğlenildiğinde ya da saygısızca davranılması durumunda ise ev halkını ahır hayvanlarının kuyruklarını birbirine bağlayarak, hasat zamanı yapılan işleri bozarak veya sütlerin ekşimesini sağlayarak cezalandırmaktadır. Günümüzde bile İsveçli köylüler tomteyi memnun etmek için yılbaşı gecesi bir tabak pirinç lapasını kapının önüne bırakmaktadır.

Bkz. Brownie

TON MAİ Tayland'da ağaçlarda yaşayan ruhlara verilen isim olup iyi ve kötü olmak üzere iki gruba ayrılmaktadırlar.

Her ağaç cinsinin kendine göre özel bir ruhunun olduğuna inanılan Tayland'da özellikle tapınak civarındaki ağaçlar bezler kaplanarak işaretlenir, üzerinde ruhların yaşadığı ağaçlar ise kesinlikle kesilmezler.

TONAKAKİHUATL [Aztek Mitolojisi] Yaratıcı tanrı Tonakatekuhtli'nin karısı olan bir tanrıçanın adı olup, ruhları cennetten kadınların rahmine yerleştirmekte kocasına yardım etmekte bu yüzden Omekihuatl (ikiliğin hanımı) olarak bilinmekteydi.

TONAKATEKUTLİ [Aztek Mitolojisi] İnsanlığa yiyecek sağlayan yaratıcı tanrı olup, adı "etimizin efendisi" anlamına gelmekte ve Om-teotl ile özdeşleştirilmektedir. Tonakakihuatl'ın kocası olan tanrı dokuzuncu yani en yüksek cennet katında karısı ve her biri bir temel yönün koruyucusu olan dört oğluyla birlikte yaşamakta, birlikte Ometekutli (ikiliğin efendisi) olarak bilinmekteydi.

TONAN [Aztek Mitolojisi] Doğum tanrıçasının adı olup, her yıl kış gündönümünde onuruna düzenlenen festivalde ilk gün üzeri kartal tüyleri ve kabuklarla süslü beyaz bir elbise giymiş bir kadın süslenir ertesi gün ise erkekler kadınlara kâğıt tomarları ile vurarak ağlatana kadar döverdi.

TONANS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

TONANTZİN [Aztek Mitolojisi] Ana tanrıçanın adı olup 'Onurlu Annemiz' anlamına gelmekte, Kihuakoatl ile eş tutulmaktaydı.

TONAPA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya söylencelerinde kuzeyden 5 yardımcısıyla birlikte gelen mavi gözlü bir kültürel kahramanın adıdır. Yerlileri çok eşlilik, sarhoşluk ve savaş konusunda uyaran Tonapa yerel kabile şeflerinden Makuri tarafından öldürülmüştür. Onapa'nın kimliği tartışmalı olup kimi yazarlar Brezilya'da yaşayan Botokudo halkının şimşek tanrısı Tupan'ın bir varyasyonu kimisi ise Katolik misyoner St. Bartholomew olduğunu iddia etmektedir.

TONATİUH [Aztek Mitolojisi] Bir savaş ve güneş tanrısının adı olup, kahramanca ölen savaşçıları ve çocuk doğururken ölen kadınları onsuz bir yaşam sunarak ödüllendirdiğine inanılmaktaydı. Aztek halkının inanışında güneş yakın uçan kartallar Tonatiuh'un yanına giden ruhlar olarak düşünülmekte, tanrıyı onurlandırmak için genellikle insanlar kalbi sökülerek kurban edilmekteydi. Piltzintekuhtli (Genç Prens) adıyla da bilinen tanrı günün dördüncü saatiyle ilişkilendirilmekteydi.

TONEA Bkz. Admete

TONENİLİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının tören dansları sırasında maske takarak temsil ettiği yağmur tanrısının adıdır.

TONGA [Polinezya Mitolojisi] **1.** Maui tarafından kontrol edilen güneybatı rüzgârının adıdır.

2. Samoa halkının inanışında Tonga adasında yaşamış ilk kadının adıdır.

3. Bkz. Tonga İti ile Vatea

TONGA İTİ ile VATEA [Polinezya Mitolojisi] Tonga halkının inanışında bir çocuğu paylaşamayınca ikiye bölmeye karar veren iki tanrının adı olup, Tonga-iti payına düşen üst parçadan

güneşi, Vatea ise alt parçadan ayı oluşturmuştur.

TONGOENABİAGUS [Kelt Mitolojisi] Lusitania bölgesinin yemin tanrısının adıdır.

TONİTRUALİS [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

TONİVHA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında su kaynağı ve nehirlerin koruyucu ruhunun adıdır.

TONİVRA [Eskimo Mitolojisi] Alaska'da şamanlara verilen isimdir.

TONTUU [Fin Mitolojisi] Koruyucu bir ev ruhunun adı olup, çalışkan aileleri ödüllendirip tembel olanların başına çeşitli işler açmaktaydı. Tontuu, bir Tomte varyantı olmalıdır.

TONY BEAVER Batı Virginia oduncuları tarafından anlatılan pek çok söylencenin kahramanı olup, kimi yazarlarca Paul Bunyan ile karşılaştırılmıştır. Margaret Prescott Montague'nün *Up Eel River* (1928) adlı eserinde derlenen öykülerinde Tony Beaver, karpuz taşımak için 10 dönüm büyüklüğünde bir tren vagonu yapmış, fıstık gevreğini keşfetmiş hatta moloz ve fıstık kullanarak bir nehir taşkınını engellemiştir.

TOOL-BA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında Gluskab'ın amcası olan aptal bir kaplumbağa ruhunun adıdır.

TOORİ AKUMA Bkz. Akuma

TOOTOOTEGA [Eskimo Mitolojisi] kısa boylu yaşlı bir kadın formunda tasvir edilen bir ruhun adıdır.

TOPETİNE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya ve Peru'da yaşayan Tekuna halkının inanışında nu'tapa'nın annesi olan ateş tanrıçasının adıdır ve jaguar görünümündedir.

TOPHET [Yahudi Mitolojisi] Moloh ve Baal adlı tanrılara canlı canlı ateşte yakarak çocuk kurban etmek için inşa edilmiş yüksekçe bir yerin adı olup, Kudüs yakınlarında Hinnom vadisinde yer almaktaydı (2. Krallar 23:10).

TOPİELKE [Slav Mitolojisi] Göl ve su birikintilerinde yaşayan ruhların adıdır.

TOPOGH [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Suk halkının inanışında gök tanrı Tororut ile Seta'nın kızı olan akşam yıldızı tanrıçasının adıdır.

TOPRAK ANA Bkz. Büyük Ana

TORAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in ilk beş bölümünün (Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar, Tesniye) adı olmakla birlikte Yahudiliğe özgü tüm sözlü ve yazılı öğretileri ifade eden bir terim olarak da kullanılır. İbranice "kanun" kelimesinin dişil formu olan terim Yahudi mistizminde sağduyulu ve adil bir tanrıça olarak görülen Toraj'ın yaratılış öncesinde Yehova'ya insanoğlunu kısa ve sıkıntılı bir hayat yaşamaları için yaratmalarını tembihlemiştir.

TORE [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Bambuti Pigmelerinin inanışında orman tanrısının adı olup, kendisini bazen fırtına bazen de gökkuşağı olarak gösteren tüm hayvanların koruyucusudur.

TOREM [Fin Mitolojisi] Ural-Altay dillerinin konuşan halkların evrene düzen verip tabiatın dengesini sağlayan gök tanrının adıdır.

TORK [Ermeni Mitolojisi] Eski bir dağ tanrısının adı olup, dağlık alanda yaşayan tüm hayvanların koruyucusudur.

TORNARSUK [Eskimo Mitolojisi] Yeraltı dünyasında ikamet eden en önemli tanrılardan birisi ve koruyucu ruhların liderinin adıdır.

TORONGOİ ile EDJİ [Sibirya Mitolojisi] Maymun gibi kıllı yaratılan ilk insan çiftinin adı olup, yılan formuna giren Şeytanın kışkırtmasıyla tanrıdan gizli yasak meyveyi yediklerinde üzerlerindeki kürk yere düşmüş, çıplak kalmışlardır.

TORORUT [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Suk halkının inanışında yeryüzü, insanoğlu ve diğer canlılar yaratan kuş formunda yaratıcı tanrısının adı olup, uçarken kanatlarını birbirine çarpması yıldırımlara sebep olmaktaydı. Tororut, Güneş'in kardeşi, Ülker yıldız kümesinin kocası, ay, yağmur ve diğer yıldızların babası olarak görülmekteydi.

TORTO [Bask Mitolojisi] Alnının ortasında tek bir gözü olan bir dev olup Tartalo adıyla da bilinmekte, genç insanları kaçırıp, yemektedir. Bkz. Kyklop, Tepegöz

TORU [Polinezya Mitolojisi] Derin deniz çukurlarının tanrısının adıdır.

TORUGUENKET [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının inanışında kötü güçlerin temsilcisi olarak görülen ay tanrısına verilen isimdir. Yeryüzünde sel baskınları ile fırtınalara sebep olan Toruguenket, kimilerince Venüs gezegeniyle de özdeşleştirilen Jacy olarak da bilinmekteydi.

TORUŞOMPEK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarani halkının inanışında iyilik ile özdeşleştirilen güneş tanrısı olup Guaracy olarak da bilinmekteydi.

TOSİ [Aztek Mitolojisi] Yeryüzü tanrıçası Tlazolteotl'un adlarından birisi olup "Büyükanamız" anlamına gelmekteydi.

TOTEM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ojibwa halkının bitki, hayvan gibi doğaya ait veya doğaüstü özellere sahip bir nesneye verdiği isim olup, kabileyle ilişkilendirilen ve kutsallaştırılan obje aynı zamanda atalara tapınma kültürüyle ilişkiliydi. Aynı totemin insanları evlenememekte totemin sembolize ettiği bitki veya hayvan öldürülmemekte, kabile üyelerince maske veya dövme olarak da taşınmaktaydı.

TOTEMİZM Bazen bir hayvan ya da bitkiyle de özdeşleştirilen, bir kabilenin atalarını sembolize eden toteme tapınma, aynı zamanda totemle bütünleşme idealini de yansımaktadır. Yani kabile üyeleri totem eğer bir kartalsa kendilerini kartal olarak adlandırır ve o hayvanın öldürülmesini tabu olarak görürlerdi. En ilkel ve en eski din olan totemizm kendini tabiatın bir parçası olarak gören topluluklarda yaygındır. Günümüzde Melanezya, Avustralya, Madras civarında (Hindistan), Afrika göller bölgesinde, Kuzey Amerika yerlileri arasında bu inancın izlerine

rastlanmaktadır. Sözgelimi Hopi halkı ayı, antilop ve papağan kabilelerinden oluşmaktadır. İlkel topluluklarda kabilenin tapındığı totemlerin yanı sıra kabile bireylerinin de kişisel totemleri bulunmaktadır. Bazı kabilelerde totemler babadan oğula geçerken bazı toplumlarda ise çocuk anasının totemine bağlılık göstermektedir. MÖ 3000'li yıllara ait en eski totem kültürüne ait izler Çin'de Sanxingdui bölgesinde bulunmuş olup ahşap direklere bronz ve altın maskelerin takılı olduğu tespit edilmiştir. Kuzey Amerika yerlilerinin totem direkleri kuş, ayı, kertenkele, kurbağa gibi hayvanların formunda yapılmaktayken Çin'de tespit edilenlerde de benzer hayvan motiflerine rastlanmıştır. Frazer'ın *Totemism and Exogamy* (1910) ve Freud'un *Totem and Taboo* (1918) adlı eserleri bu dinin kökleri ve pratiği üzerine detaylı bilgi sunmaktadır. Bazı halklar totemlerini ata olarak görmekte olup, Japonya'da yaşayan Aynu halkı ayı totemleri bu inanca örnek olarak gösterilebilir. Kuzey Amerika yerlilerinin dünya dalgıcı söylencesinde görüldüğü gibi totem hayvanları yaratılış efsanelerinde önemli rol oynamaktadır. Sözgelimi İrokua ve Çiroki halkları yeryüzünün totem hayvanları kaplumbağanın sırtında biçimlendiğine inanmaktadır.

TOTOLE [Afrika Mitolojisi] Gana'da yaşayan Nugwa halkının inanışında gölde yaşayan bir su tanrıçasının adıdır.

TOTOLMATHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pomo halkının inanışında sabahyıldızı tanrıçasının adı olup, her sabah şahin kocası Tata başının üzerinde uçarken Klear gölünde yüzmekteydi. Kocasının da yardımıyla insan etiyle beslenen kartal tanrı Gulluk'un evini yakarak gökyüzünü alevlerle doldurmuştur.

TOTENTANZ Bkz. Ölüm Dansı

TOU MU [Çin Mitolojisi] Kral Çoyu'nun karısı ve kuzey yıldızı tanrıçasının adı olup, Yu pi ve Tao Fu adlı hizmetkârların eşlik ettiği bir lotus tahtında oturan üç gözlü ve onsekiz kollu güzel bir kadın olarak üzerinde tasvir edilmekteydi. Çoyu ile Tou Mu'nun dokuz çocuğu Jen Huang'ın dünyanın ilk yöneticileri olduklarına inanılmaktaydı. Budist ve Taoistlerce büyük saygı gören Tou Mou ayrıca cennetin kâtibi olup, tüm tanrıların görev ve dokuz cennette bulunan mülkleriyle ilgili bir çetele tutmakta, insanları yargılayıp, yaşam ve ölüm kayıtlarını saklamaktaydı. Hint mitolojisindeki Maritçi ile benzer tanrıça Budist ve Taiostlerden de saygı görmekteydi.

TOUİAFUTUNA [Pasifik Mitolojisi] Tonga halkının inanışında taş yapısındaki yaratıcı tanrıçanın adı olup, Piki ve Kele adlı ikizlerini eril bir gücün yardımı olmadan doğurmuştur.

TOVEİ Bkz. Erh-Şih-ssu Hsiao

TOXEUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Kalydon kralı Oineus ile Althaia'nın oğullarından birisinin adı olup, Meleager tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 8. 1).

2. Herakles tarafından öldürülen Oikhalia prenslerinden birisinin adıdır.

TOYMADIM IRMAĞI [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında öteki dünyada akmakta olan bir ırmağın adı olup, Türk inancında 'açgözlülük' ile 'ölüm' birbiriyle ilişkilendirilmekteydi.

TOYOTAMA Bkz. Otohime

TOYOTA MAHİME [Japon Mitolojisi] Ölümlü bir adam ile evlenen bir tanrıçanın adı olup, kocası Toyota'yı gizlice seyrederken kadının yılan formuna büründüğünü fark etmiş, bunun üzerine tanrıça kendi krallığına geri dönmüştür.

TOYO UKE [Japon Mitolojisi] Yeryüzü, tarım ve yemek tanrıçası olup, başlangıçta Amaterasu dışında ikinci bir güneş tanrıçası olarak düşünülmüştü.

TRAİLOKYA Bkz. Triloka

TRAMBELUS [Yunan Mitolojisi] Telamon ile Troya'da tutsak ettiği onur ödülü Theaneira veya Hesione'nin oğlu olan bir Leleg kralıdır. Annesiyle daha çocukken Miletus'a gitmiş burada kral Arion tarafından büyütülmüşse de Troya savaşında Akhilles tarafından öldürülmüştür.

TRAUKO [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şili halkının inanışında bir bakışıyla kadınları hamile bırakabilme gücüne sahip ormanda yaşayan bir cücenin adıdır.

TREBARUNA [Kelt Mitolojisi] Lusitania halkının inanışında savaş ve ölüm tanrıçası olmasının yanı sıra evlerin de koruyucusu kabul edilmekteydi.

TRENG TRENG Bkz. Kai Kai

TRENTİ Kuzey İspanya halkının inanışında vücudu yosun, mantar, yaprak ve eğrelti otlarıyla kaplı olduğundan görülmesi oldukça zor, insanlara zararsız şakalar yapan, siyah yüzlü yeşil gözlü bir orman cinin adı olup, ormanın derinliklerinde ikamet etmektedir.

TRENTREN VİLU ile KAİKAİ VİLU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Şili dağları ve Şili takımadalarının oluşumunu açıklayan bir efsanenin kahramanı olan iki yılanın adıdır. Söylenceye göre Trentren Vilu (toprak yılanı) ile Kaikai Vilu (su yılanı) korkunç bir kavgaya tutuşunca o zamana dek yekpare bir düzlük olan Şili bugünkü görünümüne kavuşmuştur.

TRESKA [Slav Mitolojisi] Bulgarca (Трeска) "ateş" anlamına gelmekte olup, dişil bir hasatlık ruhu olarak kişileştirilmişti.

TRETA [Hint Mitolojisi] Hint yaratılış söylencesinde dört yugadan ikincisinin adı olup, 3600 tanrı yılı sürmüştür.

TRİBALLUS [Yunan Mitolojisi] Trakya'da yaşayan Triballi kabilesinin efsanevi kralının adı olup Hipponous'un da babasıydı (Ant. Lib. 21.).

TRİDENT [Yunan Mitolojisi] Deniz Tanrısı Poseidon'un Hephaistos tarafından imal edilen

üç dişli asasının adı olup, onun sayesinde fırtınalar çıkarıp, su üzerinde yeni adalar yarattığına inanılmaktaydı.

TRİGLAV [Slav Mitolojisi] Baltık Denizi civarındaki Stettin ve Brandenburg bölgelerinde yaşayan Slav kökenli halkların inanışında üç kafalı bir savaş tanrısının adı olup, kafaların her biri 'cennet', 'yeryüzü' ve 'yeraltı'nı temsil etmektedir. Triglav, Hinduizm'de Trimurti olarak bilinen tanrıya benzer bir veya birden fazla tanrının (Svarog, Perun, Dajbog) bileşimi olup üç tanrıyı birleştiren tek bir varlık olarak tasvir edilmiştir. Kuzeybatı Polonya'da Szczecin bölgesinde pek çok Triglav tapınağının varlığına saptanmışsa da Hıristiyanlaşma döneminde tapınaklar ve heykeller yıkılmıştır. Slovenya'da bulunan ülkenin en yüksek dağı Triglav dağı (2,864 m) adını bu tanrıdan almıştır.

Bkz. Zbrucz putu

TRİGONEİA [Yunan Mitolojisi] Aeolus'un kızı olup, kimi yazarlara göre Minyas'ın karısı kimine göreyse Poseidon'dan annesidir.

TRİKALA [Hint Mitolojisi] Şiva ile Parvati'nin sevişti̇ğini fark eden Brahma Vişnu'yu hayal ederek yaratmış ardından bu 3 tanrının gücünün birleşmesinden Trikala ortaya çıkmıştır. Trikala, Brahmi adlı güzel, Vaişnavi adlı kırmızıbereketli, Raudri adlı siyah ve yok edici 3 bedene birden sahip bir tanrıça olarak tasvir edilmekte olup zamanda Praktri ile özdeşleştirilmiştir.

TRİKKE [Yunan Mitolojisi] Irmak tanrı Peneus'un kızı ve Teselya kralı Hypseus'un karısıdır.

TRİKOLONUS [Yunan Mitolojisi] Lykaon'un oğlu olup Arkadia'da Tricoloni kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Paus. viii. 3. 1).

TRİKSTER Bkz. Düzenbaz

TRİLOKA [Hint Mitolojisi] Surya, İndra ve Agni tarafından yönetilen evrenin üç bölgesi olup, bunlar Dyu-loka (ak ülke "gökyüzü"), Antar-loka (orta ülke, "atmosfer") ve Bhur-loka (varlıkların ülkesi, yeryüzü) adlarını taşımaktadır.

TRİMURTİ [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde Agni, Vayu ve Surya epik dönem ve sonrasında ise yaratıcı tanrı Brahma, koruyucu tanrı Vişnu ve yıkıcı tanrı Şiva'dan oluşan tanrıyı üçlemesinin adıdır. Sanskrit "3 yüzlü tanrı" anlamına gelip, Hindu üçlemesi veya Büyük Üçleme adlarıyla da bilinen bu üç erkek tanrı tek bir tanrının farklı görünümleri olarak da algılanmış, aynı beden ve tek bir boyun üzerinde her biri ayrı bir yöne bakan 3 yüzlü bir insan görünümünde tasvir edilmiştir.

TRİOPAS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon ile Kanake'nin oğlu, İphimedeia ile Erysikhthon'un babası olup, Knidos şehrinin kurucusu olduğu söylenmektedir. Pelasgus'un da babası olduğu iddia edilen kahraman Pelasgları Dotia ovasından kovmuşsa da kendisi de Karia'ya göç ederek burada Triopia burnunda Knidus kentini kurmuştur (Apollod. i. 7. 4; Herod. i. 174).

2. Argoslu Phorbas'ın oğlu, İasus, Agenor ve Messene'nin babasıdır (Paus. ii. 16. 1, iv. 1. 2.)

TRİPHİS [Mısır Mitolojisi] Aslan formundaki Mısır tanrıçası Repit'e Yunanlılarca verilen isim olup, "Yüce olan" anlamına gelmekteydi.

TRİPHYLUS [Yunan Mitolojisi] Tryphylialı Arkas'ın oğlu olup, adını kente verdiği sanılmaktadır (Polyb. iv. 77).

TRİPİTAKA [Budist Mitolojisi] Theravada Budizminin kutsal kanunları olup, Pali dilinde yazılmasına karşın adı Sanskritçe "üç sepet" anlamına gelmekteydi. Tripitaka, Vinaya Pitaka, Sutta Pitaka ve Abhidhamma Pitaka adlı üç bölümden oluşmaktaydı.

Triptolemus

TRİPTOLEMUS [Yunan Mitolojisi] Demeter için yazılmış Homerik ilahilerden birinde adı geçen (MÖ 7. yüzyıl) Eleusisli güçlü, adil ve onurlu bir şefin adıdır. Triptolemus'un Attika'da Eleusis kralı Keleus veya Gaia ile Okeanus'un ilk insan olduğu sanılmaktadır (Pseudo-Apollodorus Bibliotheca I.V.2). Demeter'in gözdesi olan Triptolemus, Eleusis gizemciliğinde karasaban, tarım ve uygarlığa ilişkin pek çok faydalı aleti icat eden kültürel bir kahraman olarak görülmekteydi (Plin. H. N. vii. 56).

TRİPURA SUNDARİ [Hint Mitolojisi] Mahavidyalar adıyla bilinen 10 tanrıçadan birisi olup, Kali ve Tara'dan sonra üçüncü önemli Tantrik tanrıça kabul edilen Tripura sundari (Üç kentin güzeli), Maha-Tripurasundari (Üç kentin en güzeli), Sodasi (Onaltı), Lalita (Oynayan) ve Râjarâjeşvari (Kraliçelerin Kraliçesi) adlarıyla da bilinmektedir. Tripura sundari 4 elinde silahlar taşıyan ay ile taçlanmış, vücudu mücevherlerle dolu olduğu için parıldayan güzel bir kadın formunda tasvir edilmektedir. Sodasi, 16 çeşit arzunun bedenleştirilmiş formu olarak 16 yaşında genç bir kız görünümünde tasvir edilmiştir. Tripura sundari, Sri Vidya olarak bilinen Şakta Tantrik geleneğinde en önemli tanrıça kabul edilmekte, Himalayalarda yaşadığına inanılmaktadır. İblis Bhan tanrılara saldırdığında Tripura sundari tanrıçalardan oluşan bir ordunun başında tanrıların yardımına koşmuştur. Kama'nın

karısı veya Ratri'nin formlarından birisi olduğuna inanılan Tripura sundari arzu ile ilişkilendirilmekte ayrıca koruyucu bir tanrıça olarak saygı görmektedir.

TRİRATNA Budizm'de Buda, Dhara, Sangha adlarıyla bilinen üç temel dini bileşen olup, kelime Sanskritçe "üç mücevher" anlamına gelmektedir. Yumurtaya benzer üç mücevher formundaki triratna sembolü MÖ 2. yüzyılda yapılan Sançhi heykelinde kenar süsü olarak bulunmuştur. Kuzey Pencap'ta Kuninda krallığı kalıntılarındaki stupa heykellerinde (MÖ 1. yüzyıl) ve aynı döneme ait Buda ayak izlerinde de sıkça rastlanan bir sembolü olup, Çince Sanbao, Japonca Sambo adlarıyla bilinmektedir.

TRİSKELİON Neolitik dönem ve sonrasında kutsal kabul edilen ve merkezden yayılan sarmal şekilde devam eden üç kol şeklindeki sembolün adı olup Yunanca "üç bacaklı" anlamına gelmektedir.

İlk örneklerine Malta'da (MÖ 4400-3600), İrlanda'da Newgrande megalitinde (MÖ 3200), Miken gemilerinde, Likya sikkelerinde, Pamphylia'da (MÖ 370-333) ve Psidia gümüş sikkelerinde yine Siraküza'da bulunan Yunan sikkelerinde (Agathokles, MÖ 317-289) rastlanan sembol özellikle Kelt sanatında süreklilik arz edecek şekilde kullanılmışsa da günümüzde Sicilya, Bretagne (Kuzeybatı Fransa) ve Man Adasının sembolüdür. Pliny, trsikelionun orijinini Sicilya adasının üçgen formunda olmasına bağlamıştır. Antik Trinacria, Pelorus, Pachynus ve Lilybæum adlı üç referans noktasından oluşmaktaydı. Naziler, Kelt kültürüne de girmiş bu sembolü 2. Dünya savaşı sırasında Kelt kökenli Belçikalı gönüllüler için kullanmışlardır.

TRİSİRAS [Hint Mitolojisi] Ramayana destanında Brahman Tvashtri'nin 3 başlı bir rakşasa olan oğlu olup, ilk kafasıyla Vedaları okurken ikincisiyle yemek yiyip, üçüncüsüyle etrafında neler olup bittiğine bakmaktaydı. Cüssesiyle İndra'yı bile korkutan iblis İndra'nın gönderdiği kadınları aşağılayınca tanrı Trişiras ile babasını öldürmüştür. Trişikha olarak da bilinen iblis Bhagavata Purana'da Vişvarupa adıyla anılmıştır.

TRİSTAN VE İSOLDE [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsanesine dâhil edilen Kelt hatta daha öncesinde İran kökenli bir İngiliz destanı olup, Cornwall kralı Mark'ın yeğeni Tristan (Tristram, Tristrem) ile amcasıyla evlenmesi için İrlanda'dan getirmekle görevlendirdiği İsolde'nin (Yseult, İseult, İsode, İsoude, İzolda, Esyllt, İsotta) aşk hikâyesini konu almaktadır.

Annesi Blanchefleur ile babası Kral Rivalen'i kaybeden şövalye Tristan yanına yollandığı amcasının zamanla sevgi ve güvenini kazanmıştır. Söylencenin bir varyasyonunda annesi Tristan'ı doğururken ölmüş, bebeğe kadının en iyi arkadaşı Kurvenal (veya Rohand) sahip çıkıp, kendi evladı gibi büyütmüştür. Büyüdüğünde harp çalabilen yetenekli bir müzisyen, iyi bir avcı ve şövalye olan Tristan dayısı Kral Mark ilişkilerini sağlamlaştırmak istemiştir. Dayısından babasının Morgan tarafından öldürüldüğünü öğrenen genç derhal yola çıkıp Morgan'ı öldürerek intikamını almış, babasının Lyonesse'teki mülklerine yeniden sahip olmuştur. Yeniden Cornwall'a dönen Tristan burada kralın İrlanda kralının erkek kardeşi Morold'a 300 pound gümüş ile 300 genci köle olarak kullanması için haraç olarak gönderdiğini görünce zehirli bir kılıç ile savaşan dev yapılı Morold'un üzerine yürüyüp teke tek düelloda öldürmeyi başarmıştır. Bununla birlikte düello sırasında aldığı yara zehir yüzünden kapanmadığından şifalı bir merheme sahip olduğu söylenen İsolde'den yardım istemiştir. Kız kimliğini bilmediği birisine yardım etmeyeceğini söylediğinden kendisini Tantris adlı gezgin bir ozan olarak tanıtmış bir yandan müziğiyle İsolde'nin kalbini kazanmayı başarırken diğer yandan yarasının iyileşmesi için bir süre kızın yanında kalmıştır. Tristan, Cornwal'a dönüp başına gelenleri anlattığında Mark kahramanlığından dolayı tahtını yeğenine bırakmayı vaat ederken diğer yandan methini duyduğu İrlanda prensesi Altın Saçlı İsolde ile evlenmeye karar vermiştir. Tristan'ı çekemeyen saray danışmanlarının tavsiyesiyle kızı alıp gelmesi için yeğenini İrlanda'ya göndermiştir. Tristan, Dublin'e vardığında önce halkı tehdit eden bir ejderhayı öldürerek kralın takdirini kazanmış ardından bir turnuvada şampiyon olarak kral Mark adına İsolde'yi babasından istemiştir. Şövalyenin kendisi için mücadele ettiğini sanan İsolde hayal kırıklığı yaşamışsa da babasının iradesine itaat edip Kral Mar ile evlenmeyi kabul etmiştir. Evliliğin siyasi sonuçları olan bir mantık evliliği olduğunu anlayan İsolde Mark'ın kendisine âşık olmasını istediği için annesine bir aşk iksiri hazırlatmıştır. İksirden kimsenin haberdar olmasını istemeyen kız bunu yakın arkadaşı Brangwain'e vermiş o da bir şarap şişesine boşaltmıştır. Tristan, İsolde'yi aldıktan sonra İrlanda'dan gemiyle İngiltere'ye dönerken şarkılar söyledikten sonra boğazı kuruyunca istemiş ama şarap bulamayınca son anda Brangwain'in çantasındaki şişeyi görmüş, bilmeden iksirli şarabı içmiş dahası İsolde'ye de ikram etmiştir. Şarap içildikten sonra kamaraya giren Brangwain durumu fark etmişse de müdahale etmekte geç kalmış, gençler birbirine âşık olmuştur. Durumlarını dışarı belli etmeyen âşıklar İngiltere'ye vardıktan sonra gizli gizli buluşmaya başlayınca dedikodular Kral Mark'ın kulağına da gelmiştir. Kral gizlice buluşan gençleri birkaç kez takip etmişse de durumun farkına varan âşıklar her seferinde kralı kandır-

mayı başarmıştır. Gizli buluşmaları sırasında meraklı gözlerden kaçamayan âşıkların ihanetine sonunda Kral Mark da şahit olunca ikisini ayrı ülkelere sürgüne göndererek cezalandırmıştır. İsolde hayatının sonuna dek keder içerisinde yaşarken, Tristan aklını kaçırmışsa da bir süre sonra iyileşmiş ve Kral Arthur'un hizmetine girmiştir. Bir savaş sırasında yeniden zehirli bir okla yaralanan Tristan yeniden şifalı merhem aramış bu sefer kendisine şifa sağlayan Breton prensesi İseult ile evlenmeye mecbur bırakılmıştır.

Hakkında

İngiltere, Fransa ve Almanya'da öykünün çeşitli varyasyonları anlatılmakta olup, Anglo-Fransız versiyonu 1185'te Britanyalı Thomas, Alman versiyonu ise 1210'da Gottfried von Strassburg tarafından derlenmiştir. Öykü sonradan Kral Arthur efsanesine eklenmiş ve 15. Yüzyılda Sir Thomas Malory'nin "Morte d'Arthur" adlı eserinde yer almıştır. Kral Concobar'dan kaçan Deirdre ile Naoise adlı âşıkların hikâyesiyle açık benzerliğinden dolayı Tristan ve İsolde'ninde İrlanda kökenli bir öykü olduğu sanılmaktadır. Bununla birlikte bazı yazarlar destanın 11. yüzyılda İranlı yazar Asad Gorgani'nin Vis ile Ramin adlı aşk öyküsü ile benzerliğinden yola çıkarak haçlılar tarafından Avrupa'ya taşınmış olabileceğini iddia etmektedir. Matthew Arnold'un Tristram ve İseult (1852), A.C. Swinburne'un Lyonlu Tristram (1882) ve Joseph Bédier'in Tristan ve İseult (1900) adlı öyküleri ile Richard Wagner'in Tristan ve İsolde (1865) operaları öykünün modern uyarlama ve yorumlarını içermektedir.

TRİSTİTİA [Roma Mitolojisi] Üzüntü ve melankolinin kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Oizys'in karşılığıdır.

TRİŞULA [Hint Mitolojisi] Tanrı Şiva'nın evreni korumak amacıyla kullandığı üçlü çatal formundaki asasının adı olup, Sanskrit "Üç Mızrak" anlamına gelmekte, Hindu-Budist inancında zenginliğin sembolü olarak görülüp, süs olarak kullanılmaktadır. Durga'nın pek çok silahından birisi de Trişula olup, diğer tanrılar tarafından da kullanılmıştır. Güneydoğu Asya ülkelerine yayılan Trişula'nın bir benzeri Okinava adalarında kullanılan sai olmasına karşın bu bıçağın kenarları keskin değildir.

TRİTA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da 41 kez anılan, Marutlar, Vayu ve İndra ile ilişkilendirilen önemsi bir tanrı olup, Aptya (<Apas "su") adıyla da bilinmekte, rüzgâr ve su veya İndra'dan önceki fırtına tanrısı olduğu sanılmaktadır. Trita, İndra ile birlikte Tvastar, Vrtra ve Vala gibi kötü ruhlara karşı savaşmıştır. Rigveda'ya göre bir kuyuda mahsur kalmış ama tanrı Brihaspati tarafından kurtarılmıştır (I: 105.17). Atharvaveda'da Agni'nin 3 oğlundan (Diğerleri: Ekata, Dvita) Soma içeceğini hazırlayan tanrılardan birisi olarak görülmekte ve "Uzun ömür veren" adıyla da bilinmektedir.

TRİTEİA [Yunan Mitolojisi] Triton'un Athena rahibesi olan kızı olup, Ares'ten Melanippus'u doğurmuştur. Melanippus, Akhaia'da kurduğu bir kenet annesinin adını vermiş olup buradaki Athena tapınağında Ares ve Tritaea'ya da tapınılmaktaydı (Paus. vii. 22. 5).

TRİTO Bkz.Tritogeneia

TRİTOGENİS Bkz. Tritogeneia

TRİTOGENEİA [Yunan Mitolojisi] Athena'nın lakaplarından birisi olup, tanrıçanın Libya'da yer alan Tritonis gölünde aynı adlı bir su perisi tarafından doğurulmasına atfen verildiği sanılmaktadır (Hom. Il. iv. 515, Od. iii. 378; Hes. Theog. 924).

Triton

TRİTON [Yunan Mitolojisi] Amphitrite (veya Kelaeno) ile deniz tanrısı Poseidon'un oğlu, Albion, Kharybdis, Benthesikyme ve Rhode'nin kardeşi bir deniz tanrısının adı olup, belden aşağısı balık yukarısı ise insan formunda tasvir edilmektedir. Ege denizinin dibinde anne ve babasıyla birlikte altından bir sarayda yaşayan Triton büyükçe bir deniz kabuğuna üfleyerek dalgaları çağırıp, fırtınayı haber vermekteydi (Homer Il. xiii. 20, Hes. Theog. 930, Apollod. i. 4. 6). Bununla birlikte Altın Post efsanesinde Libya sahillerinin Triton'un evi olduğu belirtilmekte olup, Eurypylos kılığına giren Triton yine Poseidon'un oğlu ve Argonautlardan birisi olan Euphemos'a bir parça toprak topağı hediye ettikten sonra Akdeniz'e gidebilmeleri için izlemeleri gereken rotayı göstermiştir. Odysseia destanında Odysseus'un arkadaşı ve Aeneas'ın trampetçisi Misenus tarafından kendisine meydan okunmuşsa da, Triton kıskançlıkla rakibini suya fırlatarak boğmuştur. Pausanias, tritonların yeşil saçlı, yeşil gözlü, kulaklarının altından nefes alan, deniz kabuğu kadar sert elleri, yunus balığına benzer kuyruğu olan yaratıklar olduğunu bildirmiştir (Pausanias ix. 21. 1). Triton, zamanla orijinal kimliğini kaybederek, deniz tanrılarına eşlik eden bir grup deniz canlısının genel adına dönüşmüştür. Yunan mitolojisinde adı geçen bir Triton varyantı ise Kenturotriton veya İkhthyo-kentaur denilen ön ayakları at, kuyruğu balık üst gövdesi insan bir yaratıktır.

TRİTONİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Athena'nın lakaplarından birisidir (Apollon. Rhod. i. 72, 109).

2. Libya'da Tritonis gölünde yaşayan bir su perisinin adı olup, Poseidon'dan Athena'yı, Amphithemis'ten ise Nasamon ve Kaphaurus'u doğurmuştur (Apollon. Rhod. iv. 1495.).

TRİTOPATORES [Yunan Mitolojisi] Atina'da Amaklides, Protokles ve Protokleon gibi yaşlı tanrılara verilen isimdir.

TRİUMPHATOR [Roma Mitolojisi] Jüpiter'in lakaplarından birisidir.

TRİVİA [Roma Mitolojisi] Üç yüzlü olarak tasvir edilen yol kavşaklarının tanrısı olup, Latince trivium (üç yolun kavuşması) kelimesiyle ilişkiliydi.

TROEZEN [Yunan Mitolojisi] Peloponnese'e (Mora Yarımadası) adını veren Pelops ile Hippodameia'nın oğlu, Anaphlystus ile Sphettus'un babası ve Pittheus'un erkek kardeşi olup, Saranikhos körfezindeki Troizen kentine adını vermiştir (Paus. ii. 30. 8).

TROİLUS [Yunan Mitolojisi] Priam (veya Apollon) ile Hekabe'nin küçük oğlunun adıdır (Hom. Il. xxiv. 257; Apollod. iii. 12. 5.). Troilus yirmi yaşına girerse Troya'nın alınamayacağı kehaneti üzerine Akhilleus tarafından öldürülmüştür. Bir başka söylenceye göre ise Akhilleus'un aşık olduğu genç kahramandan kaçıp Thymbraea Apollon tapınağına sığınmış burada Akhilleus tarafından mızrakla öldürülmüştür.

TROİLUS ve CRESSİDA Yunan-Roma mitolojisinden geliştirilmiş bir Ortaçağ efsanesinin adı olup, Troya savaşı sırasında yaşanan bir aşk öyküsünü konu almaktadır. İngiliz şair Geoffrey Chaucer'in (1340-1400) Troilus and Criseyde adlı şiiri Giovanni Boccaccio'nun (1313–1375) Il Filostrato adlı şirinden etkilenmiş olup, William Shakespeare'in 1602 yılında yazıldığı varsayılan Troilus ve Cressida'nın Trajedisi adlı oyununa kaynak oluşturmuştur. Söylenceye göre Troilus, Palladium tapınağında gördüğü güzel dul Cressida'ya âşık olmuş, aynı zamanda kızın amcası olan yakın arkadaşı Pandarus sayesinde kadına sevgisini duyurabilmiştir. Troilus ile Cressida, sevişip birbirlerine bağlı kalacaklarına dair yemin etmelerine rağmen kızın babası Troyalı savaş esiri ile değiştirmek için Yunan kampına gönderince âşıklar ayrılmak zorunda kalmıştır. Troilus, gizlice Yunan kampına gidip sevgilisinin Diomedes adlı Yunanlıyla samimi bir şekilde görünce ihanet edildiğini düşünüp, savaş meydanında kendini savunmamış böylece Akhilles'in fırlattığı bir mızrakla öldürülmüştür.

TROJANU [Slav Mitolojisi] İgor destanında da bahsi geçen, balmumundan kanatalara sahip bir gece iblisinin adı olup, MS 1. yüzyılda Daica'yı işgal eden Roma imparatoru Trojan'ın ruhu olduğuna inanılmaktaydı.

TROKHİLUS [Yunan Mitolojisi] İo'nun oğlu, Eleusis'ten Eubouleus ile Triptolemus'un babası olan Argos'lu kahramanın adı olup, Hera kültünün bir parçası olan kutsal arabanın mucidi sayılmaktadır.

TROLL [İskandinav Mitolojisi] Çirkin, yarım akıllı, kötü kalpli, insanlığın düşmanı olan devlerin adı olup bazen büyülü güçlere de sahip olabilirler. Buz devinin (Jötunn) olumsuz eşanlamlısı olarak kullanılan troll kelimesi muhtemelen İsveç dilinde 'büyü' anlamına gelen trolla (Danimarka'da 'Trylle') kelimesi ile alakalıdır. Eski İskandinav kaynaklarında kayalık, dağ ve mağaralarda küçük gruplar halinde yaşayan insanlara nadiren yardımseverlik gösteren, kalın kafalı ama yetenekli zanaatkârlar olarak gösterilen yaratıklar Hıristiyanlığın kabulünden sonra şeytani ve çirkin varlıklara dönüştürülmüşlerdir. Üç huysuz erkek keçi adlı İskandinav masalında keçilerin geçmek istediği köprünün altında yaşayan dev ve MS 8. yüzyıla ait *Beowulf* adlı İngiliz destanındaki Grendel karakterleri en iyi bilinen trollerdir. Buna rağmen İskandinav masallarında troller ve devler arasındaki farka açıklık getiren net bir çizgi bulunmamaktadır. Koca burunlu, uzun kollu devler olan troller tıpkı Svartálfar (siyah elfler) ve Dwarflar (cüceler) gibi güneş ışığında taşa dönüşmekte, bazen bir çocuk ya da prensesi kaçırıp birlikte yaşamaktaydı.

Kuzey denizinde İskoçya açıklarında yer alan Orkney ve Shetland adalarının folklorundaki trowe adıyla bilinen küçük ve çirkin bir yaratıkla isim benzerliği de dikkat çekicidir. Finlandiyalı paleontolojist Björn Kurtén, Kafkas ırkının prehistorik atası olan 'Kro Magnon'ların Neardental insanları troll olarak niteliklerini ve yok olmuş bu insan ırkını masallarda yaşattıklarını belirtmiştir.

Bkz. Karakoncolos, dev

TRONAGARRU [Bask Mitolojisi] Denizden gelen kasırga ruhunun adıdır.

TROPHONİUS [Yunan Mitolojisi] Orkhomenus kralı Erginus'un (veya Apollo) oğlu ve Agamedes'in kardeşi olan tanrılaştırılmış bir kahramanın adı olup, sütannesinin Demeter olduğu sanılmaktadır. Trophonius, Delphoi tapınağı, Thebai'de Amphitryon'un evi, Elis ve Boetia'da Kral Hyrieus'un hazine dairesi gibi yapıları inşa eden ünlü bir mimar olup, ölümünden sonra Boetia'da Lebadeia kentinde kahraman olarak tapınılmıştır (Paus. ix. 37 and 39, Herod. i. 46).

TROS [Yunan Mitolojisi] **1.** Erikhthonios ile nehir tanrısı Simoeis'in kızı Astyokhe'nin oğlu ve Dardanos'un torunu, Calirrhoe'nin kocası, İlus, Assarackus ve Ganymedes olup, Troya hanedanına ve toprağına adını veren Frigya kralıdır. Zeus'un hediye ettiği atlar uğruna oğlu Ganymedes'ten vazgeçmiştir (Hom. Il. xx. 230; Paus. v. 24. 1).

2. Troyalı Alastor'un oğlu olup Akhilles tarafından öldürülmüştür (Hom. Il. xx. 462).

TROUBADOUR Fransa'da 11. yüzyılda ortaya çıkan Ortaçağ'a özgü besteci ve şarkıcıların adı olup, Fransızca trobar "bulmak, oluşturmak, düzenlemek" kelimesiyle ilişkilidir. Troubadourlar cesur şövalyelerin maceraları ve romantik aşklarına dair çoğunlukla dini ögelerden uzak şarkılar söylemekte olup, çoğunlukla kendilerince yaratılan veya derlenen bu şarkılar yüzünden halkbilimciler tarafından bir çeşit masalcı olarak düşünülmüşlerdir. Bilinen en ünlü troubadour

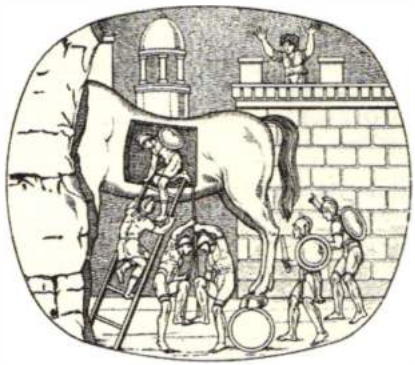
sarı saçlarından dolayı Blondel lakabıyla anılan Jean de Nesle olup, İngiltere kralı I. Richard'ın yakın dostlarından birisidir. Richard, Haçlı seferi dönüşünde Almanya'da tutsak edilince Blondel kralı tüm Avrupa'da aradıktan sonra bulmayı başarmış ve İngiltere'ye dönerek kralın durumunu anlatarak Richard'ın serbest bırakılmasını sağlamıştır. 13. yüzyılda Adam de la Halle, zengin birisi yerine aşkını seçen güzel bir kızın öyküsünü konu alan Robin ve Marion'un Oyunu (Le Jeu de Robin et Marion) adlı müzikal komedinin yazar ve bestecisidir.

TROWE İskoçya anakarasının 70 km kuzeyinde bulunan Orkney adası halkının inanışında toprak kümeleri, tepecik ve yarıklarda yaşayan insanımsı, çirkin ve küçük yaratıkların adıdır. Trowelar tepe cinleri veya İskandinav trollerinin küçültülmüş varyasyonları olabilir. Deniz troweleri ise su altında yaşayan tembel yaratıklardır.

TROYA Homeros'un İlyada ve sonrasında Latin şair Vergilius'un Aeneid destanlarında adı geçen antik bir site olup, İlion (Latince İlium) adıyla da bilinmekte, Anadolu'da Ege Denizi kıyısında Çanakkale Boğazına hâkim Hisarlık denilen mevkide yer almaktadır. Yunan mitolojisinde Troya kenti Dardanus tarafından Dardania adıyla kurulmuş ardından oğlu Erikhthonius ve torunu Tros tarafından yönetilmiş, Tros'un üç oğlundan İlus kentin adını İlion'a dönüştürmüşse de zamanla Troya olarak adlandırılmıştır. Kentte tanrıça Athena'nın Palladium olarak adlandırılan ahşap bir heykeli bulunmaktaysa da savaş sırasında kent yakılıp yıkan Yunanlılar tarafından ele geçirilmiştir.

Troya'nın tam mevkii 1870-73 arasında Alman tüccar ve amatör arkeolog Heinrich Schliemann'ın yaptığı kazılarla saptanmıştır. Bununla birlikte Schliemann'ın Hisarlık Tepe'de bulduğu farklı dönemlere ait yaşam alanı kalıntıları Homeros'un anlattığı kente ait değildir. Homeros'un Troya'sının Amerikalı arkeolog Carl Blegen tarafından 1930'lu yıllarda keşfedildiği daha yaygın bir kanaattir. Yunanistan'da altın çağını yaşayan Miken uygarlığının Troya'yı ele geçirmek istemesi Homeros'a göre güzel Helen'in kaçırılması gibi bir onur sorunu gibi gösterilmekle birlikte gerçekte tamamen ekonomik ve stratejik sebeplere dayanmaktadır. Çünkü Troya kenti, Karadeniz'in Ege Denizi'ne açılan tek kapısı olan Çanakkale Boğazı'nı dolayısıyla önemli bir ticaret yolunu kontrol eden bir mevkide konumlanmıştı. Dahası Çanakkale Boğazı'ndan Karadeniz'e açılmak isteyen gemiler rüzgâr ve akıntının müsait olmasını yine Troya kontrolündeki Beşik koyunda bekleyerek geçirmek zorundaydı. Bir iddiaya göre Troya Homeros'un anlattığından daha mütevazı bir kent gibi görünmekle birlikte efsanenin tarihi gerçekliği zenginliğinden ziyade yerleşimin yok edilmesiyle ilişkili olmalıdır. Bkz. Troya Savaşı

TROYA ATI Bkz. Troya savaşı

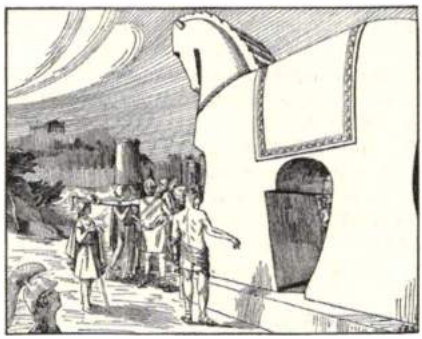
Troya Atı (Gayley, 1893)

TROYA SAVAŞI [Yunan Mitolojisi] Anadolu'da yer alan ticaret kenti Troya ile birleşik Yunan kuvvetlerinin mücadelesini konu alan efsanevi savaşın MÖ 1200'lerde yaşandığı sanılmaktadır.

Efsane

Yunan mitolojisine göre savaş Phthia kralı Peleus'un su perisi Thetis ile evlilik törenine tüm tanrı ve tanrıçalar davet edilirken nifak tanrıçası Eris'in davet edilmemesi bir tanrıçaya hakaret edilmesi yüzünden başlamıştır. Hakarete uğrayan Eris intikam almak için bir plan yaparak uygulamaya koymuştur. Altın bir elma yapıp üzerine "en güzel olan için" yazan tanrıça bunu bir ziyafete gönderdikten sonra olacakları keyifle izlemiştir. Gerçekten de tanrıların kraliçesi Hera, bilgelik tanrıçası Athena ve güzellik tanrıçası Aphrodite elmanın hangisine ait olması gerektiğine dair tartışmış, sonunda Troya prensi Paris bilinen ilk güzellik yarışmasında hakem olarak seçilmiştir. Üç tanrıça da Paris'e kendini seçmesi durumunda çeşitli ödüller vaat etmişse de genç adam elmayı kendisine yeryüzündeki en güzel kadın olan Helen'in aşkını sunan Aphrodite'e vermiştir. Troya prensi Paris, Sparta kralı Menelaus ile evli olan kadını Yunanistan'dan ülkesine kaçırınca Menelaus ile ağabeyi Agamemnon -ki Helen'in kız kardeşi Klytemnestra ile evlidir- aralarında Akhilles ile Odysseus gibi büyük savaşçıların da bulunduğu büyük bir ordu toplayarak Troya üzerine bir sefer düzenlemiştir. Troya'nın sağlam surları ve halkının kahramanca direnişi Yunan ordusunun 10 yıl boyunca başarı sağlamasını engellemiştir. Savaşın uzamasının bir nedeni de Yunan ordusu komutanı Agamemnon'un Akhilles'e hakaret etmesiyle büyük kahramanın savaşmayı bırakması ve bu durumda Yunan üstünlüğünün sona ermesidir. Bununla birlikte Troya prensi Hektor Akhilles'in en iyi arkadaşı Patroklos'u savaş meydanında teke tek mücadelede öldürünce içi nefretle dolan kahraman tekrar savaş meydanına dönmüş, Hektor'u öldürerek savaşın seyrini değiştirmiştir. Akhilles Troya Prensini yenmekle kalmamış aynı zamanda Troyalıların müttefiklerinden Amazon kraliçesi Penthesilea ile Etiyopyalıların kralı Memnon'u da öldürerek düşmanlarının moralini bozmuşsa da Apollo'nun yardımıy-

la Paris tarafından topuğundan vurularak öldürülmüştür.

Troya Atı

Savaş sürerken Yunan askerlerin kent surlarını aşmak ve kente fark edilmeden girmek amacıyla inşa edip içine saklandığı büyük ahşap at maketinin adıdır. Homeros'un İlyada'sında atın yapımı ile bilgi bulunmamakla birlikte Odysseia'da ve Virgil'in Aeneid destanlarında yer almaktadır.

10 yıldan çok süren savaş yüzünden bıkkın ve yorgun olan Yunan ordusu, Akhilles'in hayaleti ile konuşan Odysseus'un önerisiyle hazırlanan tahta atı kumsala bıraktıktan sonra ülkelerine dönmüş numarası yaparak Tenedos (Bozcaada) adasına saklanmıştır. Troyalılar Yunanlıların geride bıraktıkları atı bir çeşit hediye olarak düşünüp kentin içine almıştır. Sinon adlı bir Yunanlı sözde kurban edilmekten kaçıp Troya saflarına katılmış numarası yaparak kent halkını Yunanlıların dönüş yolculuğunun güven içinde geçmesi için yola çıkmadan önce tanrılara bir sunu bırakacaklarına inandırmış, tahta atın tanrıça Athena'ya armağan olduğunu bildirmiştir. Troya prensesi Kassandra Apollo'dan aldığı kehanet yeteneğiyle olacakları görüp kent halkını at konusunda uyarmışsa da tanrı tarafından kimseyi inandıramama lanetine maruz kaldığı için sözünü dinletememiştir. Kassandra dışında Laokoon adlı bir rahip de kent halkını uyarmak istemiş, mızrağını tahta ata doğru fırlatarak *Timeo Danaos et dona ferentes* (Yunanlıların hediyelerinden sakının) demişse de kısa bir süre sonra bir deniz canavarı tarafından öldürülünce bu durumda da adamın yanıldığı anlamına yorulmuştur (Virgil, Aeneid II, 49). Gece olup, Troya halkı uykuya daldığında Sinon Tenedos'taki Yunanlılara işaret göndererek eski pozisyonlarına dönmelerini sağlamış ayrıca tahta at içerisinde saklanan Odysseus ve diğer Yunan savaşçılarını serbest bırakmıştır. Atın içinde yer alan Agapenor, Aias, Akamas, Akhilles, Amphimakhus, Antiklos, Antiphates, Demophon, Diomedes, Ekhion, Epeius, Eumelus, Euryalus, Eurydamas, Eurymakhus, Eurypylus, İalmenus, İdomeneus, İphidamas, Kyanippus, Leonteus, Makhaon, Meges, Menelaos, Menestheus, Meriones, Neoptolemus, Peneleus, Philoktetes, Podalirius, Polypoetes, Sthenelus, Teuker, Thalpius, Thersander, Thoas, Thrasymedes dışarı çıkmış, kent kapılarını açarak pusuda bekleyen Yunan savaşçılarının kente girmesini sağlamıştır. Yunanlılar Troya'yı alevler içerisinde bırakırken, kadın ve çocuklarının ölüm veya tutsak edilmesini engellemek isteyen Troyalı erkekler umutsuzca savaşmışsa da büyük bölümünü öldürmüş veya esir etmiştir. Troya kralı Priam oğlu Hektor'u öldüren Akhilleus'un oğlu Neoptolemos tarafından surlardan atılmıştır. Troya'dan kaçanlar arasında bulunan Aphrodite'in oğlu Aeneas, yaşlı babası, oğlu Askanios ve beraberindekiler ile birlikte İtalya'ya gitmiş burada geleceğin büyük uygarlığı Roma devletinin kurulması için temel atmıştır. Yunanistan'a dönmek isteyen Odysseus'un maceraları Homeros'un Odysseia adlı eserinin konusu olacak denli çok ve olağanüstüdür. Agamemnon ise ülkesine döndüğünde yokluğunda 10 yıl boyunca ülkeyi yöneten karısı Klytaimnestra tarafından öldürülmüştür.

TROYALI HELEN Bkz. Helen

TROYA'NIN YAĞMALANMASI [Yunan Mitolojisi] Yunanca İliou Persis olarak bilinen yapıt Troya Savaşı hakkında yazılan destanlardan birisi olup, Troyalıların tahta ile karşılaştıkları an yaşadıkları şaşkınlık ile başlamakta, Sinon ve Laokoon öykülerinden sonra kentin Yunanlılarca yağmalanıp, halkının katledilip, esir edilmesiyle son bulmaktadır. MÖ 8 veya 7. yüzyılda yaşadığı sanılan Miletli Arktinus'a atfedilen çalışma İlyada Destan dizisinde Küçük İlyada'dan sonra ve Dönüşler'den (Nostoi) önce gelmektedir. 10 satırı dışında orijinal eser kayıp olmasına karşın MS 2. yüzyılda Proclus Diadochus tarafından hazırlanan özeti Chrestomatheia günümüze ulaşabilmiştir. Destan Troyalıların ülkelerine dönme numarası yapan Yunanlıların Troya surları önüne bıraktığı tahta atı ne yapacakları konusunda tartışmasıyla başlamaktadır. Troya kralı Priam'ın kâhin kızı Kassandra Troyalıları atın içerisinde Yunanlı savaşçılar olduğu konusunda uyarmışsa da ciddiye alınmamıştır. Kassandra'ya inanan tek kişi prens Aeneas olmuş, ailesi ve adamları ile birlikte kenti terk etmiştir. Troyalıların surların içine aldığı tahta attaki savaşçılar gece olunca dışarı çıkıp şehir kapılarını açarak Yunan ordusunu içeri almış, onlarda kent halkını katletmiştir. Bunlardan Odysseus önce Zeus sunağının önünde kral Priam'ı ardından Hektor'un küçük yaştaki oğlu Astyanax'ı öldürmüştür. Menelaos ise zamanında Paris'in kaçırmasıyla uğruna savaş çıkan karısı Helen'i geri almayı başarmıştır. Ajax ise prenses Kassandra'ya Athena sunağı önünde tecavüz ettiği için Yunanlılarca taşa tutulup, kent dışına çıkarılmıştır. Destanın sonunda Yunanlılar Akhilles'i onurlandırmak için mezarı önünde Priam'ın kızı Polyxene'yi kurban etmiştir.

TRUD Bkz. Karabasan

TRUNG TRAC [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tonkin Kuzey Vietnam'da yaşayan Tonkin halkının inanışında bir yağmur tanrıçasının adıdır. Çin imparatoruna karşı isyan sırasında ölen Trung Trac savaştan sonra kraliçe olan

ablası Trung-Nhi tarafından kahraman ilan edilmiş ve tanrılaştırılmıştır.

TRUŞUL [Çingene Mitolojisi] Çingene dilinde 'istavroz' anlamına gelen kelime doğrudan Hint mirası olup Şiva'nın üç çatallı asası Trişula'dan türetilmiştir. Çingene folklorunda İsa'nın çarmıha gerilmesinde kullanılan çivileri hazırlama görevinin bir Çingene'ye verildiği onun dördüncü çiviyi sakladığı ya da çaldığı böylece iki yaka için tek bir çivi kullanıldığı yaygın bir temadır.

TS'Aİ ŞEN Bkz. Kai Şen

TSA-GİGLALAL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Columbia nehri havzasında yaşayan Wişram halkının inanışında kültürel kahraman ve efsanevi bir kadın kabile reisinin adıdır. Koyote artık kadınların kabile şefi olamayacağını söylediğinde bir kayaya dönüşerek halkının korumaya devam etmiştir.

TSA-TSAMOLİ-AS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında gürültücü ve aptal bir karakterin adıdır.

bTSAN [Tibet Mitolojisi] Bon dininde gökyüzünü kontrol eden iblislerin adı olup, açık kızıl renkli vahşi bir atın üzerinde orman ve dağlarda dolaşırken tasvir edilmekte ormanlarda yalnız gezenleri oklayarak öldürmekteydi. Tibet kralları bTsan-po adıyla bilinmekte ve bu iblislerin beden bulmuş formu olarak saygı görmekteydi.

TSAN NÜ [Çin Mitolojisi] Şu krallığında (modern Such'uan) Kao Hsing Ti döneminde yaşayan bir köylü kızı olup tanrıçaya dönüşmüştür. Babası bir yıl önce haydutlarca kaçırılan kız babasını bulup getiren kişiyle evleneceğini açıklamışsa da kimse göreve talip olmamıştır. Bununla birlikte bir yıldır ahırda bekleyen babasının atı ipini koparak ahırdan dörtnala uzaklaşmış, birkaç gün sonra sırtında kızın babası olduğu halde geri dönmüştür. O günden sonra yemek yemeyi reddederek sürekli kişneyen atın kızın verdiği sözü tutmasını istediği anlaşılmıştır. Kızın babası "sözün insanlar için verildiği" gerekçesiyle atın isteğini saçma bulmuşsa da at kızı gördüğü zaman toynaklarıyla yere vurup, çifteler savurarak isteğinde ısrarcı davranınca, sinirlenen adam atı oklayarak öldürüp, derisini de yüzmüştür. Bu olaydan sonra Tsan Nü, atın postunu yanına alarak ortadan kaybolmuş, post on gün sonra bir dut ağacının altında bulunmuştur. Tsan Nü ise bir ipekböceğine dönüşerek dut ağacında yaşamaya başlamıştır. Ailesi umutsuzluğa kapılmışsa da kız bir gün uçan bir atın sırtında onlara görünüp, fedakârlığı karşılığında tanrılarca tanrıça yapılarak sonsuza dek cennette yaşamakla mükâfatlandırıldığını söylemiştir.

TSAO KUO CHİU Bkz. Kao Guojiu

TSAO ŞEN Bkz. Zao Jun

TSEHMATAKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Khorote halkının inanışında insanları avlayarak beslenen kırmızı kuyruklu bir kadın olup, yeryüzünü kontrol etmekteydi. Bir şaman tarafından okla gözünden vurularak öldürülen kadının yakılan bedeninden yarasa, baykuş ve guguk kuşları çıkmış, küllerinden bir süre sonra tütün bitkisi filizlenmiştir.

TSEMEKWES Bkz. Kocaayak

TSETSE [Afrika Mitolojisi] Zaire ve Kongo'da yaşayan Buşongo halkının inanışında ateş ile ilişkilendirilen şimşek tanrıçasının adı olup, yangınların sorumlusu olarak görülmekteydi.

TSETSEKE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kvakiutl halkının inanışında kış mevsiminin kişileştirilmiş formudur.

TSHANAHALE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında insan eti yiyen vücudu kuş tüyü ile kaplı bir canavarın adıdır.

TSİ-NOO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kalbi buzdan yapılmış ruhu olmayan bir karakterin adı olup başka insanların ruhlarını yemektedir.

TSİEN KENG [Çin Mitolojisi] Sedef ile ilişkilendirilen bu tanrı dalgalara yaslanmış formda tasvir edilmekte, Yin hanedanından bir imparatorun yetim torununun tanrılaştırılmış hali olduğu sanılmaktadır.

TSİHOOSKWALLAA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Khilkat halkının inanışında kendilerine yünden battaniye yapmayı öğreten kadın kültürel kahramanın adıdır. Ormanda yalnız yaşayan ve battaniye yapımıyla uğraşan kadın evlendiği erkeğin kırlangıç kayınpederinin ise karga olduğunu öğrenince umutsuzluğa kapılmış dahası kocası tüm battaniyelerini çalınca soğuktan donarak ölmüştür.

TSİKHTİNAKO Bkz. Düşünen Kadın

TSİN KİNG [Çin Mitolojisi] Bakana içini gösteren sihirli bir aynanın adıdır.

TSİÇTİNAKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Akoma halkının yaratılış efsanesinde adı geçen dişil ruhun adıdır.

TSO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yukhi halkının inanışında güneş tanrıçasının adı olup, yaratılışı mitinde önemli bir rol oynamaktadır. Başlangıç varlıkları yeryüzünü yaratmaya karar verince o zamanlar suyun altında bulunan toprağın yüzeye çıkarılması gerekmiş kunduz ve su samuru suya da suya dalmışsa da ancak kerevit dipten toprak getirmeyi başarabilmiştir. Ardından tüm hayvanlar bu toprağı şekillendirmişse de Tso'nın varlığı yüzünden çok sıcak olan toprak bir türlü ürün vermeyince güneş gökyüzünde bugünkü konumuna giderek toprağın verimli olmasını sağlamıştır. Tso'nun adet günü kanaması toprağa düşünce ilk savaşçı erkek ortaya çıkmış Yukhi halkı da onun soyundan gelmiştir.

TSOEDE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Nupe halkının inanışında kendilerine kano yapmayı ve metal işlemeyi de öğreten yarı tarihi-yarı efsanevi kültürel kahramanın adıdır. Söylenceye göre 16. Yüzyıla kadar kendi kralları olmayan Nupe halkı her yıl Benin krallığına kendi insanlarını haraç olarak köle vermekteymiş. Bir gün Benin kralı İgala, Nupe topraklarında avlanırken yerel kabilelerden birinin şefinin kızıyla aşk yaşayınca bir çocukları dünyaya gelmiştir. Kral ülkesine geri dönmüşse de yıllar haraç olarak gönderilen Nupe köleleri arasında kendi oğlu Tsoede'yi tanımış ona diğer oğulla-

rıyla eşit davranmıştır. Bununla birlikte yarı-üvey kardeşleri ve amcası çocuğu kıskanıp öldürmeye kalkınca çıkan savaşta Tsoede taraftarlarıyla birlikte kendi krallığını kurmayı başarmıştır.

TSOHANOİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arizona ve Meksika'da yaşayan Navaho halkının inanışında güneş tanrısının adıdır.

TSONOKVA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kvakiutl halkının inanışında dağ ve ormanlarda yaşayan yamyam devler Gikumhl kabilesinin üyelerinden birisidir.

TSUGKİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] And dağları halklarının inanışında bir girdabın dibinde yaşadığına ve zaman zaman gökyüzüne çıkarak gökkuşağı olarak göründüğüne inanılan yılan formunda dişil bir ruhun adıdır. Bir insana âşık olmuşsa da adamın annesi tarafından yılan olduğu fark edilip köyden kovulunca sel tufanıyla sevdiği erkek hariç tüm insanları öldürmüş, çift insanoğlunun atası olmuştur.

TSUİ GOAB [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika ve Namibya'da yaşayan Khoikhoi halkının inanışında yağmur ve gök gürültüsü tanrısının adı olup aynı zamanda güçlü bir büyücüdür.

TSUKİYOMİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde güneş tanrıçası Amaterasu'nun erkek kardeşi olan ay tanrısının adıdır. Tanrıça İzanagi yüzünü denizde yıkarken Tsukiyomi sağ, Amaterasu ise sol gözünden ortaya çıkmıştır.

TSUL KALU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Virginia'da Mavi sırt dağlarında yaşayan Çeroki halkının inanışında av tanrısı olup "şaşı göz" anlamına gelmekteydi.

TSURU [Japon Mitolojisi] Oita eyaletinde sel felaketine karşı bedenini siper ederek kendini kurban eden bir kadın şamanın adı olup, Tsuru canlı canlı nehre gömülürken köyü sular altında kalmaktan kurtulmuştur. Tsuru'ya kendini kurban ettiğine inanılan yere yakın mevkide bulunan Aibara tapınağında ibadet edilmektedir.

TU 1. [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında gökyüzü ve yeryüzünün (Rangi ile Papa'nın) oğlu olup, korku ve saygı ile tapınılan savaş tanrısının adıdır. Hawaii'de Ku olarak bilinen tanrının adı "ayakta duran" anlamına gelmekte, geçmişte uğruna insan kurban edilmekteydi. Dünyanın yaratılışı ile ilişkilendirilen tanrı savaşın yanı sıra çeşitli zanaatların da koruyucusu olarak kabul edilmekteydi. Tu ayrıca Fransız Polinezya'sında yer alan Mangarewa adasında ekmekağacı meyvesinin sağlayıcısı olduğuna inanılmaktaydı. Yeni Zelanda'da yaşayan Arawa halkı söylencelerinden birisinde Tumatauenga olarak anılan savaş tanrısı erkek kardeşlerine yeryüzüne ışık gelmesi için anne ve babalarını öldürmeyi teklif etmişse de orman tanrısı Tane'nin araya girmesiyle gökyüzü ve yeryüzü birbirinden ayrılmıştır.

2. [Çin Mitolojisi] Bereket ile de ilişkilendirilen bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

TU ÇAİ PAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Diegenos halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup gökyüzünü erkek yeryüzünü dişi karakterde oluşturmuştur.

TU-Dİ [Çin Mitolojisi] Kamu binaları, cadde ve mahalleler gibi küçük alanların koruyucusu olan tanrıların adı olup, her bölgenin kendi Tudi'si bulunmakta, kırsal alanlarda bereketli hasatlardan Tudiler sorumlu tutulmaktaydı.

TU-NETA Bkz. Tu-Pa

TU NJAMİ [Sibirya Mitolojisi] Küçük ve çıplak bir kız formunda tasvir edilen ateş ve şifa tanrıçasının adı olup, doğum ve ailenin koruyucusuydu. Sibirya'da ocak ateşine ince dallar atan kadınların kız çocuk doğuracağına inanılmaktaydı.

TU-PA [Polinezya Mitolojisi] Mangaia adası halkının inanışında Papa'nın küçük kızı ve güneş tanrısı Ra'nın karısıydı.

TU-TE-VEHİVEHİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında sürüngenlerin atası olduğuna inanılan yaratığın adıdır.

TUA-UO-LOA [Polinezya Mitolojisi] Tanrı Maui tarafın-an kontrol edilen güney rüzgârının adıdır.

TUAG [Kelt Mitolojisi] İrlanda deniz tanrısının adı olup, dere ve göllerde boğulan güzel kızları sarayında tutmaktaydı. Manannan mac Lir, cüce bir ozanı Tuag'ın sarayına göndererek adamına şarkılarıyla tanrıyı uyutmasını sağladıktan sonra sevgilisini kaçırma görevi vermiştir. Bununla birlikte cüce dönüş yolunda kızı taşımaktan yorulup mola verince Bann nehrinin suları tarafından yutulmuştur.

TUAMUTEF Bkz. Duamutef

TUAN MAC CARELL [Kelt Mitolojisi] İrlanda'ya ilk gelen Partholonyalılardan sağ kalan son kişinin adı olup söylenceye göre geyik, alabalık, kartal veya yaban domuzuna dönüşüp nesillerce hayatta kaldıktan sonra Kraliçe Carell tarafından yenilince tekrar insan olarak dünyaya gelmiştir.

TUAT [Mısır Mitolojisi] Set'in yenilgisinden sonra Osiris tarafından yönetilen ölüler dünyası için kullanılan terim olup Amenti adıyla da bilinmekteydi.

TUATHA DE DANANN [Kelt Mitolojisi] Kültürel kahraman ve ana tanrıça olan Danu'nun soyundan gelen insan ve tanrıları tanımlayan kelime İrlanda dilinde "Tanrıça Danu'nun çocukları" (veya Don'un Çocukları) anlamına gelmektedir. Sihirli bir bulutun üzerinde İrlanda'yı işgal eden bu kabile adanın kendilerinden önceki sakinleri Firbolgları yenip, adanın en güzel bölgelerine hâkim olmayı başarmıştır. Tuatha de Danann bu zaferin ardından Fomoryalıları da yenmişse de adaya kendilerinden sonra gelen Milezyalılar tarafından egemenliklerine son verilmiştir. Tuatha de Danann aynı zamanda İrlanda folklorunda en önemli peri grubunun adı olup, Lebor Gabála Érenn'e (Fetihler kitabı) göre Milezyalılardan (bugünkü İrlandalılar) önceki yani İrlanda'nın beşinci sakinlerinin adıdır. Tuatha de Danann kabilesi Milezyalıların gelmesiyle dağlara doğru çekilmiş olup, Leinster kitabında bulunan bir şiirde Dagda, Brigid, Nuada, Lugh, Dian Cecht, Ogma, Lir gibi klandakilerin pek

çoğunun adı geçmekte, klanın soyağacı bir önceki yerleşimcilerden Nemed'e dayanmaktadır.

TUATHA DE DANANN'IN DÖRT HAZİNESİ [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann kabilesinin İrlanda'ya gelirken Murias, Falias, Gorias ve Findias 4 ada kentinden getirdiklerine inanılan dört kıymetli eşyanın adıdır. Falias'tan Fal taşı (Lia Fail), Gorias'tan Lug'un mızrağı, Findias'tan Nuadu'nun kılıcı, Murias'tan ise Dagda'nın kazanı getirilmiştir.

Ayrıca Piscar'ın kılıcı, Dagda'nın kazanı Undry, Kral Tuis'in suyu şaraba dönüştüren domuz derisi Tuatha Dé Danann'ın diğer hazinelerini oluşturmaktaydı.

TÛBÂ [İslam Mitolojisi] Cennette bulunduğuna inanılan olağanüstü büyüklükte bir ağacın adıdır. Meyveleri hiç tükenmeyen bu ağacın kökleri gökyüzünde dalları yeryüzünde olup, cennet elbiseleri tomurcuklarından yapılmaktaydı.

TUBAL [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Nuh oğlu Yafes'in oğlu (Tekvin 4, 22) Yosef Ben Matityahu'ya göre (MS 1. yüzyıl) İber halkının atasıydı. Kafkasya ve İspanya'da rastlanan İber adından dolayı Bask ve Gürcü yazarlar 'Tubal'ı ata olarak sahiplenmişlerdir.

TUFAN [Mitoloji] Yerel efsaneler ve kutsal kitaplara göre Tanrı veya Tanrıların insanoğlunu cezalandırmak için yeryüzüne gönderdiği şiddetli yağmurlar sonucunda ırmakların yataklarından taşarak tüm dünyayı kaplayıp uygarlığı yok etmesiyle sonuçlanan büyük su baskınlarına verilen isim olup, en ünlüsü Nuh Tufanı'dır. Mezopotamya efsanelerinden, Puranalar'a, Yunan mitolojisindeki Deukalion öyküsüne, Eski Ahit'te Nuh peygamberden, Orta Amerika uygarlıklarının öykülerinde dek pek çok kültürde tufan efsanesine rastlanmaktayken tüm öykülerde kültürel bir kahramanın varlığı ve insan ırkının yenilendiği motifinin ortaklığı dikkat çekicidir.

Dünyanın farklı yerlerinde ortak bir efsanenin varlığı bilim adamlarını Tufan efsanesinin kaynağının geçmişte yaşanmış büyük bir felaket olduğunu düşündürmüştür. Sonuçta MÖ 1600'lere tarihlenen Ege Denizi'ndeki Thera yanardağının patlamasıyla ortaya çıkan tsunami, Hint Okyanusuna MÖ 3000-2800 arasında bir meteorun çarpması, MÖ 5600'da Akdeniz'in Karadeniz'e boşalmasıyla ortaya çıkan Karadeniz Tufanı gibi çeşitli hipotezler Tufanın sebebi olarak ortaya atılmıştır.

Mezopotamya Mitolojisinde Tufan

MÖ 3000-2000 yılları arasında Mezopotamya'da yaşanan büyük sel tufanı, pek çok efsanenin, gerek Sümer ve Yunan mitolojilerinin gerekse Eski Ahit'in ana temalarından birisi olmuştur. Üç efsanenin ortak özelliği bir insanın önceden sel baskını hakkında uyarılması, bir gemi inşa edip, sel sırasında sığınıp, tufan sona erdiğinde bir dağ eteğinde karaya vurup sevdikleriyle birlikte hayatını kurtarması temasının varlığıdır.

Sümer kenti Eridu varyantı MÖ 17. Yüzyıla ait tabletlerde bahsi geçmektedir. Sümer krallar listesinde Tufan'dan önce 5 şehirde hüküm sürmüş sekiz kralın adı verilmekteyse de diğer kaynaklarda bu sayı 9 veya 10 rakamı verilmiştir. Bu kralların sonuncusu Enki tarafından seçilen Ziusura'dır. Tanrı Enki, son Sümer kralı ve kâhin Ziusudra'yı (Akad efsanelerinde Ziusudra, Babil'de Utnapiştim) felaket konusunda uyarmış ve bir tekne yapmasını öğütlemiştir. Tufandan 7 gün sonra bile Anu ve Enlil'e inancını kaybetmeyen adam, Sümer cenneti Dilmun'da sonsuz hayat ile ödüllendirilmiştir. Kimi yazarlar Eski Çağ deniz seviyesinin değişimi ile ilişkili olarak Fırat ve Dicle nehirlerinin ilkbaharda taşmasını söylencenin kaynağı olarak göstermiştir. Bu teze göre özellikle Dicle nehri Şubat-Mayıs ayları arasında taşarak etrafındaki düzlüklerdeki yaşayan insanların hayatını kâbusa çevirmekteydi ki bu durum ancak 1950'li yıllarda kontrol altına alınabilmiştir. MÖ 2. Binyıl başlarında tanrıların kara kafalılar olarak anılan Sümerleri yaratması ve onlara yöneticiler atamasından sonra insanlara olan güvenlerini kaybetmiş ve onları yok etmeye karar vermiştir. Babil varyantında Enlil'in insanların gürültüsünden bıktığı için insanoğlunu yaratmanın bir hata olduğunu fark ettiği önce salgın hastalık gönderdiği ama Ea'nın yardımıyla insanların kurtulduğunu görünce bu sefer kuraklık ve açlıkla insanlardan kurtulmayı denemiş Ea tekrar araya girince son çare olarak sel baskını denemiştir. Yine araya giren Ea Babil kralı Ahrahasis'e bir gemi yaparak kurtulabileceğini öğütlemiştir. Büyük bir fırtına ile gelen sel suları yeryüzünü 7 gün 7 gece boyunca kaplamıştır. Adı "Uzak günlerin hayatı" anlamına gelen Ziusudra bu tufandan tek kurtulan Sümerli olmuştur. Tufan sonrasında An ve Enlil, Ziusudra'ya ölümsüzlük vererek Dilmun'a yerleştirmişlerdir. Gılgamış efsanesinde 7. Gün sabahı fırtına dinince Utnapiştim'in gemisi bir dağın tepesinde oturmuş, 7 gün bekledikten sonra bir güvercin uçurarak başka toprak olup olmadığını anlamak istemiştir. Daha sonra sırasıyla kırlangıç ve karga uçurmuş ama kuşlar kara bulamamıştır. Tanrılara yakarıp, sunu sunan Utnapiştim'in yaşadığını göre Enlil kızmışsa da Ea tarafından sakinleştirilmiş ve kahraman le karısı sonsuz yaşam ile ödüllendirilmiştir.

Babil efsanelerinde Gılgamış, ölümsüzlüğün sırrını öğrenmek için Dilmun'a giderek Utnapiştim'i bulmuş ve Tufan öyküsünü dinlemiştir. Ea, Tanrıların insanoğlunu yok etmek için sel felaketi göndereceğini, hazırlık yapması gerektiğini Utnapiştim'e bildirmiş, o da bir gemi inşa ettikten sonra yanına ailesi, arkadaşları, malları ve hayvanlarını alarak gemiye sığınmıştır. Tufan'dan sonra Utnapiştim ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Eski Ahit'e göre Tanrı Yahveh'in peygamberlik gönderdiği Nuh'a inanmayan insanlar Tanrı'nın gazabını üzerlerine çekmiş, Tanrı da Nuh'a yeryüzünü sularla kaplayacağını tufana hazırlıklı

olmasını buyurmuştur. Nuh gemisini inşa ettikten sonra içini yiyecekle doldurmuş, yeryüzündeki her canlıdan bir çift ve Tanrı'ya iman edenleri yerleştirmiştir. Kırk gün kırk gece süren bir yağmurun ardından yeryüzündeki tüm canlıları öldüren 150 gün süren bir sel baskını yaşanmış ama Nuh'un gemisine sığınanlar canlı kalmayı başarmıştır.

Bazı modern yazarlar Tufan söylencesinin mecaz bir anlam taşıdığını gerçekte sel sularını değil Mezopotamya ovasını işgal eden Sami kavimlerinin kastedildiğini iddia etmiştir.

Uzak Doğu efsanelerinde tufan

a. Çin: Antik Çin tarihindeki olayları konu alan Şujing (MÖ 700), Çin mitolojisinin birçoklarına göre en kapsamlı eseri Şan Hai Jing (MÖ 3. Yüzyıl) ve Büyük Tarihçinin Kayıtları olarak da bilinen (MÖ 109-91) Şiji adlı kitaplarda Tufan'dan bahsetmekteyse de bunların insanlığı yok eden bir tufan mı yoksa Çin ve çevre ülkelerde meydana gelen sel baskınları mı olduğu konusu muallaktadır. Güney Çin söylencelerinde insan soyu tufandan kurtulabilen Fou-hi ile Niukoua adlı kız ile erkek kardeş tarafından sürdürülmüştür.

b. Hindistan: Matsya Purana (I-8) ve Şatapatha Brahmana (1-6) efsanelerinde sonraları Manu olarak adlandırılacak Satyavata, hayatını bağışladığı küçük bir balık tarafından Tufan'ın geleceği konusunda uyarılmıştır.

c. Andaman Adaları: Tanrı Puluga'nın gönderdiği Tufan felaketinden iki erkek (Loralola ve Poilola) ile iki kadın (Kalola ve Rimalola) hayatta kalabilmiştir.

d. Endonezya: Batak halkının inanışında dev yılan Naga-Padoha sırtında taşıdığı dünyanın yükünden sıkılarak denize fırlatmıştır. Tanrı Batara-Guru denizin ortasına bir dağ dikerek kızını göndermiş, insan soyu daha sonra o kızdan türemiştir.

Okyanusya efsanelerinde tufan

a. Avustralya Aborijinleri: Dev bir kurbağa yeryüzündeki tüm suyu yuttuktan sonra birdenbire püskürtünce nehir ve okyanuslar taşarak tufan gerçekleşmiştir.

b. Polinezya: Maori halkının yanı sıra Ra'iatea ve Tahiti adalarında tufan efsaneleri olmakla birlikte Nuh Tufanı'na benzerlikleri bulunmamaktadır.

Yunan Mitolojisinde tufan

Mezopotamya tufan versiyonu Bel kentinde Berossos tarafından MÖ 275 yılında Yunanca olarak yazılırken Sümer kralı Ziusudra, Xisuthros olarak anılmıştır. Tanrı Kronos, Xisuthros'un rüyasına girerek onu tufan konusunda uyarınca kahraman Sippar kentindeki tüm yazmaları bir çukur kazarak gömdükten sonra bir tekne yaparak yanına dostları ve çeşit çeşit hayvanı alarak selden korunmuştur. Tufan sonrasında tanrılara sunu sunan Xisuthros ile karısı bir sesin kendilerine bundan sonra tanrılarla birlikte yaşayacaklarını söylediklerini duymuş, karı koca Tanrılarla kalırken diğerleri Babil'e dönmüştür.

Yunan mitolojisindeki bir diğer tufan öyküsü Prometheus'nin oğlu Deukalion'un öyküsünde anlatılmaktadır. Kötü davranışları ve tanrılara saygısızlıkları nedeniyle ölümlüleri cezalandırmaya karar veren Zeus kendine karşı çıkan diğer tanrıları daha iyi bir ırk yaratacağına ikna ederek sakinleştirdikten sonra başlangıçta yıldırım göndermeyi düşünmesine karşın bu iş için fırtına bulutlarını ve sel baskınının daha uygun olduğunu düşünmüştür. Zeus'un emriyle güney rüzgârı ve kara bulutlar tüm ekinleri yok eden korkunç bir sağanak yağmura sebep olmuştur. Zeus'un kardeşi Poseidon'da denizler ve nehirlere toprağı kaplamalarını emredince bu canlıların sonu olmuştur. Bununla birlikte Hephaistos'un ocağından ateşi çalarak insanoğluna hediye eden Prometheus geleceği görebildiğinden oğlu Deukalion'un rüyasına girerek ona büyük bir sandık yaparak içinde yiyecek, giyecek ve çeşitli araç gereci bulundurması gerektiğini iletmiştir. Oğlu babasının öğüdüne uyunca karısı Pyrrha ile sandığa binerek dokuz gün dokuz gece süren tufandan canlı kurtulmayı başarmışlardır. Zeus, tanrılara saygı gösteren Deukalion ile karısı dışında tüm insanların öldüğünü göründükten sonra Boreas'a bulutları kovalamasını, Poseidon'a denizi sakinleştirmesini emretmiştir. Deukalion ile Pyrrha hayatlarını kurtaran Olympos tanrılarına dua ettikten sonra, Titan tanrıçası Themis'in tapınağına giderek, ırklarını nasıl yenileyebileceklerini sormuş, aldıkları cevap üzerine eteklerine doldurdukları taşları omuzları üzerinden arkaya doğru atmaya başlamışlardır. Taşlar yere düşerken yumuşayarak insana dönüşmeye başlamış, Deukalion'unkiler erkeğe Pyrrha'nınkiler kadınları oluşturarak tufan sonrası yeni insan ırkı böyle oluşmuştur.

Çingene Mitolojisinde tufan

Hint Tufan efsanesiyle pek çok ortak yönü olan efsaneyi Wlislocki derlemiştir. Efsaneye göre Altın Çağ olarak da bilinen Birinci Dünya'da insanlar hastalık ve ölümden uzak yaşarken, yaşlı bir adam tanrı misafiri olarak bir evde bir gece kalır. Ertesi gün giderken karı kocaya bir balık bırakarak 9 gün sonra dönene kadar balığını saklamalarını tembihler. Kadın balığı kızartınca üzerine bir yıldırım düşer ve ölen ilk insan olur. Ardından durmaksızın yağmur yağmaya başlar. Dokuzuncu gün yaşlı adam geri döner ve ev sahibine yeniden evlenmesini, bir gemi inşa ederek yanına yeryüzündeki tüm hayvanları ve bitki tohumlarını almasını tembihler. Tufanın ardından insanoğlu ölümlü olmuş ve yaşamak için çalışmak zorunda kalmıştır.

İskandinav mitolojisinde tufan

Snorri Sturluson'un Prose Edda'sı ve Ragnarök efsanelerinde tufandan bahsedilmektedir.

Amerika Yerlileri efsanelerinde tufan

İnka: Her şeyin yaratıcısı Efendi Kon Tiki Virakoça hiçlikten çıkmış, önce dünya ve gökyüzünü ardından dev insanları yaratmıştı. Devlerin itaatsizliği üzerine Titicaca gölünün sularından çıkarak devleri taşa çevirmiş ve yeryüzüne en

yüksek dağları bile kaplayan bir tufan göndermişti. Tufanın ardından yeryüzünü yeniden şekillendirmiş, yeni hayvanlar ve taştan oyarak insanlar yaratmıştır.

Maya: Popol Vuh (1,3) kitabında Tanrı Hurakan'ın yeryüzüne gönderdiği şiddetli rüzgâr ve yağmurun sebep olduğu bir tufandan sağ kalan 4 erkek ve 4 kadının insan soyunun atası olduğundan bahsedilmekteyse de gemi yapımından bahsedilmemektedir.

Hint mitolojisinde Tufan

MÖ 8-6 yüzyıla tarihlenen ve Sanskrit dilinde yazılan 14 kitaptan oluşan Şatapatha Brahmana'da Vişnu'nun avatarı Matsya'nın ilk insan Manu'yu yaklaşan tufan konusunda uyarıp kendine büyük bir gemi yapması öğüdü yer almaktadır.

Detaylı bilgi için Bkz. Hint Mitolojisi (Tufan)

TUGLİBUNG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Filipinlerde yaşayan Bagobo halkının inanışında ilk erkek Tuglay'ın eşi olan ilk kadının adıdır. Tuglibung'un yeryüzündeki her şeyin yaratıcısı olduğuna inanılmaktadır.

TUİ DELAİ GAU [Polinezya Mitolojisi] Fiji halkının inanışında dev yapılı bir dağ tanrısının adı olup ellerini okyanusa balık tutmaya gönderebilmek gibi sihirli güçlere sahiptir.

TUİREANN [Kelt Mitolojisi] Brigid'den Creidhne, Luchtaine ve Giobhniu'nun, kızı Danand'dan ise Brian, İuchar ve İucharba babası olan bir adamın adıdır. Çocukları Dianchech'in oğlu ve Lug'un babası olan Cian'ı öldürünce kefaret olarak sahip olduğu pek çok kıymetli hazineyi Tuatha Dé Danann'a vermek zorunda kalmıştır.

TUİSKO [Germen Mitolojisi] Tacitus'un Germania adlı eserinde (MS 98) bahsettiği Alman halkının oğlu Mannus ile birlikte kutsal ata olarak kabul ettiği tanrının adıdır. Tacitus 'carminibus antiquis' adı verilen eski şarkılarda Tuisto'nun topraktan doğan tanrı olarak tanımlandığını kaydetmiştir. 13. yüzyıl kaynaklarında bahsi geçen hermafrodit yaratık Ymir ile benzer hatta özdeş olduğu ileri sürülmüştür.

TUKHULKHA [Etrüsk Mitolojisi] Yeraltı dünyasının dişi ölüm iblislerinden birisinin adı olup, yılan saçlı, kanatlı ve akbaba gagalı tasvir edilmekteydi. Kafası Kharun'a benzeyen iblisin kolları yılan gibi birbirine dolaşık durmakta, mavimsi teni ise çürümüş eti andırmaktaydı. Tukhulkha, Tarquinia'da II. Orcus'un mezarında These ile birlikte (Theseus) tasvir edilmiştir.

TUKMA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güney Kaliforniya'da yaşayan Juaneno halkının inanışında sırasıyla dünyayı, bitki, hayvan ve insanları yaratan tanrının adıdır.

TUKUPAÇA [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Tarasko halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

TUKWİSHHEMİSH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Kahuilla halkının inanışında Kuzey Yıldızı'na dönüşen güzel bir kadının adıdır. Söylenceye göre Moki, Kopi ve Tewe adlı üç çocuk köyün en güzel kadını Tukwişhemiş'in neden gülmediğini merak etmiş allem edip kalem edip güldürmeyi başardıklarında ise kadının üst çenesinde iki diş sırası olduğunu fark etmişlerdir. Alay konusu olacağını düşünen Tukwişhemiş gökyüzüne yükselip Kuzey Yıldızına dönüşürken üç kız çocuğu ise utançlarından Ülker yıldız kümesine (Pleiadlar) dönüşmüştür.

TULAN ZUİVA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kiçe halkının yaratılış söylencesini içeren Popol Vuh'ta atalarının yeryüzüne dağılmadan önce sel ve ateş tufanlarından korunmak için sığındıkları "7 mağara"ya verilen isimdir. Tulan-Zuiva'nın Aztek karşılığı Khikomoztok'tur.

TULİ [Pasifik Mitolojisi] Samoa halkının inanışında başlangıçta var olan kaos denizinin üzerinden uçarak geçen kuş tanrıçanın adı olup, suya fırlattığı taşlarla oluşturduğu Pasifik adalarında yorgunluğunu atmak için mola vermiştir. Tuli, en önemli tanrı Tangeroa'nın kızı olup babası tarafından üzüm asmaları ekmek ve hasadını yapmakla görevlendirilmiştir.

TULPAR [Türk Mitolojisi] Tatar efsanelerinde bahsi geçen kanatlı bir atın adı olup, Manas destanında sadece seçkin atları nitelemek için kullanılmıştır.

TULUGAAK [Eskimo Mitolojisi] Bering boğazı civarında yaşayan Unalit halkının inanışında her şeyi yaratan ışık ruhunun adı olup, "karga" anlamına gelmektedir.

TULUGAL [Aborijin Mitolojisi] Güneydoğu Avustralya halklarınca yaratıcı tanrı Daramulum (tek bacak) tarafından korunduğuna inanılan insan gölgesine verilen isimdir.

TUM Bkz. Atum

TUMAS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karga kanatlı insan formunda tasvir edilen bir yaratığın adıdır.

TUMATAUENGA Bkz. Tu

TUMUDURERE [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan Wagawaga halkınca Milne körfezinde Maivara yakınlarında yer aldığına inanılan ölüler diyarı Hiyoyoa'da karısı ve çocuğuyla birlikte yaşayan ölüm tanrısının adıdır.

TUMU-İ-TE-ARE-TOKE [Polinezya Mitolojisi] Mangaia adası halkı söylencelerinde Ngaru tarafından öldürülen bir deniz canavarı olup adı "büyük köpekbalığı" anlamına gelmekteydi.

TUMU-RAİ FEUNA [Polinezya Mitolojisi] Efsanevi bir ahtapot olup, adı "yeryüzü cenneti" anlamına gelmekteydi.

TUNA [Polinezya Mitolojisi] Yılan balığı tanrısının adıdır.

TUNDUN [Aborijin Mitolojisi] Gunai (Kurnai) halkının Mungan-Ngana'nın oğlu olduğuna inandıkları atalarının ruhunu temsil ettiğine totemlere verdikleri isimdir.

TUNG-AK [Moğol Mitolojisi] Tüm küçük tanrıları kontrol eden en büyük Tanrının adıdır.

TUNGHAT [Eskimo Mitolojisi] Bering boğazı civarında yaşayan Unalit halkının inanışında ruh güçleri şamanlarca kontrol edilebilen doğaüstü varlıklara verilen isimdir.

TUONELA [Fin Mitolojisi] Yeraltında olduğuna inanılan ölüler dünyasının adıdır.

TUONETAR [Fin Mitolojisi] Kalavela'ya göre Tuoni'nin (Ölüm) bodur ve yarı-kör kızı olup, suları sürekli kara akan yanı başındaki karanlık Tuonela ülkesinde yaşayan ölüm tanrıçasının adıdır. Orman içinde karanlık ve tehlikeli yolları aşmayı başarabilen bir kişinin 7 günde kraliçenin yanına gidebileceği söylenmekteyse de Tuonetar'ın sunduğu kurbağa ve solucanlardan yapılan içkiyi içmesi halinde geri dönmesi mümkün olmamaktadır. Kültürel kahraman Vainamoinen yaptığı sihirli kayık ile Ölüm nehrini aşıp Ölüler diyarına ulaşmış burada çamaşır yıkayan Tuonetar'ı görmüştür. Kız kahramanın ölmeden nasıl olup da nehri geçtiğini merak etmiş, aradığı sihirli sözleri dev Antero Vipunen'den almaya giden kahramanın nehri geçmesine yardım etmiştir.

TUONİ [Fin Mitolojisi] Ölümün kişileştirilmiş formu ve Tuonela, Manala veya Ulappala (boş arazi) adlarıyla bilinen yer altı dünyasının efendisidir. Etrafı üzerinde muhteşem bir kuğunun yüzdüğü siyah bir nehirle çevrili olan diyarda yaşayanların dünyasından siyah bir köprü ile ayrılmaktadır.

TUPA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tupi-Guarini halkının inanışında gök gürültüsü tanrısının adı olup, büyük tufan sonrasında sağ kalmayı başarabilen 4 kardeşten birisi olduğuna inanılmaktaydı. Brezilya ve Paraguay'a gelen misyonerler Hıristiyanlığın tek tanrısını yerlilerin dilindeki bu kelimeyle adlandırdığından bugün Tupa kelimesi 'Tanrı' anlamında kullanılmaktadır.

TUPİ GUARANİ MİTOLOJİSİ Aynı dil ailesine mensup, soy ve kültürel açıdan kardeş çok sayıda kabileden oluşan bu halkın 2900 yıl önce Amazon yağmur ormanlarına yerleşip zamanla güneye ve Atlantik sahiline doğru yayıldığı sanılmaktadır. Portekizler, Brezilya'ya geldiğinde sahilde ilk karşılaştığı insanlar 2-3 bin kişilik kabileler halinde yaşayan Tupiler olup, o dönemde bu halkın nüfusunun 1 milyon kişinin yaşadığı Portekiz'inkine eşit olduğu sanılmaktaysa da başta çiçek olmak üzere Avrupa'dan getirilen salgın hastalıklar ve kölelikten olumsuz etkilenmişlerdir. Yanmış orman arazilerinde iptidai tarım faaliyetlerinin yanı sıra avcılık ve balıkçılıkla geçinen Tupi Guaranilerde dinsel yaşam şaman-hekim pajelerin önderliğinde Şamanist odaklı sürdürülmektedir. Diğer orman kabileleri gibi ergenliğe geçiş, cenaze veya savaş tutsaklarının öldürülmesi gibi önemli dini ayinler gerçekleştirmekte ayrıca Maira ve Monan gibi efsanevi ataları konu edinen söylenceler anlatılmaktaysa da diğerlerinden farklı olarak kehanet konusuna verilen önem ve Karai adı verilen kâhinlerin mutsuzluk mekânı olarak tasvir ettikleri dünyayı kötüleyen söylemidir. Karailer her fırsatta yerlilere kötülükler ülkesi 'ywy mba emegua'yı yani yeryüzünü terk ederek gerçekte tanrılar diyarı olan kötülüksüz ülke 'yvry mara ey'e yerleşmelerini telkin etmektedir. Söylencelere göre kötülüksüz ülke gökyüzünde soyut bir mekân olarak değil ölmeksizin erişilebilen güneşin doğduğu yönde doğuda bir yer olarak tanımlanmaktadır ki bu kehanetler asırlardır yerlilerin kıta içerisinde umutsuzca göç etmesine sebep olmuştur.

TUPİLAK [Eskimo Mitolojisi] Fok balığı formunda görünen bir ruhunun adıdır

TUPİMARE Bkz. Kaboi

TUPPİ ŞİMATİ Bkz. Kader Tabletleri

TÛR [İslam Mitolojisi] Sina yarımadasında bulunan ve Musa'ya Tevrat'ın indiğine inanılan dağdan almakta olup, Arapça 'dağ' anlamına gelmekteydi. Tur aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm'in 49 ayetten oluşan Mekke'de inen 52. suresinin adıydı.

TURAN [Etrüsk Mitolojisi] Aşk, sağlık ve bereket tanrıçasının adı olup, Vulci kentinin (bugünkü Viterbo) koruyucusudur. Sırtında kanatları olan genç bir kadın formunda tasvir edilmiş olup, kuğu ve güvercinle ilişkilendirilen tanrıçanın karşılığı Yunan mitolojisinde Aphrodite, Roma mitolojisinde ise Venüs'tür. Lasaların hizmet ettiği tanrıçanın adının Yunanca tyrannos (tiran) kelimesiyle ilişkili olduğu iddia edilmiştir. İtalyan folklorunda Turanna adıyla anılan iyi kalpli perinin tanrıça Turan'ın izi olduğu sanılmaktadır. Etrüsk sanatında özellikle Helenistik dönemde çıplak formda Uni ve Menrva ile veya aşığı Adonis ile birlikte tasvir edilmekteydi.

TURE [Afrika Mitolojisi] Kongo ve Sudan'da yaşayan Zande halkının söylencelerine konu edilen bir hilebazın adı olup, bir söylenceye göre ateşin sırrına hâkim amcasının mensup olduğu gökyüzü halkı Abarelerden ateşi çalarak insanlara hediye etmiştir.

TUREHU [Polinezya Mitolojisi] Kırmızı saçlı perilerden oluşan bir ırkın adıdır.

TUREŞ [Japon Mitolojisi] Ainu halkının inanışında insanların çalışmaya ihtiyaç duymadan tanrı Okikurumi'nun yakaladığı balıkları yiyerek beslendiği yaşadığı "Altın Çağ"da balıkları sepetine koyarak insanlara ulaştıran tanrıçanın adıdır.

TURİAKUS [Kelt Mitolojisi] Lusitanya'da yaşayan Grovi halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

TURKUAZ ADAM Bkz. Ahsonnutli

TURKUAZ HANIM Bkz. Hathor

TURKUAZ METRES Bkz. Yaoji

TURMS [Etrüsk Mitolojisi] Ölü ruhlara eşlik eden bir tanrının adı olup aynı zamanda tanrıların habercisi olarak görev yapmakta bu yüzden Hermes ile benzer özellikler taşıdığı düşünülmektedir. Turms kanatlı ayakkabılar giyen, pelerin giyip asa taşıyan çıplak bir genç formunda tasvir edilmekteydi.

TURNA Güney Amerika ve Antarktika hariç tüm dünyada bulunan uzun bacaklı, uzun boyunlu bu kuş türü Çin, Japon ve Yunan mitolojilerinden tanrıların habercisi olarak görülmüştür.

TURNUS [Roma Mitolojisi] Latium sahilinde yaşayan Rutuli kabilesinin kralı ve Juturna'nın

kardeşi olup, kral Daunus ile su perisi Venilia'nın oğludur. İtalya'ya yerleşen Troyalılara karşı düşmanca davranan ve yerli halkları yabancılara karşı ayaklandıran Turnus, Aeneas ile teke tek savaşırken öldürülmüştür (Virg. Aen. x. 76, 616.).

TURONG [Aborijin Mitolojisi] Avcıları kandıran zararlı ruhların adıdır.

TURRİS [Baltık Mitolojisi] Estonya ve Fin halklarının inanışında iri yarı, kötü yürekli, güçlü ve korkunç görünümlü tasvir edilen savaş tanrısının adıdır.

TURSAS [Fin Mitolojisi] Kalevala'ya göre denizin derinliklerinde yaşayan bir kötü bir canavar olup, İku-Turso (ebedi denizayısı), İku-Tursas ve Meritursas (ahtapot) adlarıyla da bilinmektedir. Tursas, kültürel kahraman Vainamoinen'e toprağı ekip orman yaratmasında yardım etmiştir. Cennet ağacı sayılan meşe dışında tüm ağaçları eken kahraman bu ağacın meşe palamudu içinde saklanan tohumunu dışarı çıkarmak için bir miktar saman yakmış, su perileri yanan saman içerisine meşe palamudu tohumlarını ekmişlerdir. Tursas'ın adı Germen dillerindeki thurs "dev, canavar" kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

TUSHAN [Çin Mitolojisi] Önemli bir tanrıçanın adı olup, ilk aşk şiirlerinin yazarı olan kızı Yu adlı kahraman ile evlenmek için büyük çaba harcamıştır.

TUSİP [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Hottentot halkının inanışında yağmur tanrısının adıdır.

TUŞNAMATAY [Pers Mitolojisi] Düşüncenin annesi olarak da bilinen 'Derin Düşünce' tanrıçasının adıdır.

TUŞU [Hint Mitolojisi] Bengal halkının inanışında bir tarım tanrıçasının adı olup, her yıl hasat zamanı onuruna büyük bir festival düzenlenmekte, akşamları söylenen şarkılarda tanrıçaya bir sonraki yıl da cömert davranması için yakarılmaktadır.

TUTANKHAMUN MÖ 1332-MÖ 1323 yılları arasında hüküm sürmüş bir Mısır firavununun adı olup, selefi olduğu Mısırda ilk kez Tek tanrılı Aten dinini kuran, IV. Amenotep'in oğlu, damadı veya kardeşidir. Üvey kız kardeşi Ankhesenamen ile evlenerek tahta çıkan firavun daha saltanatının başlangıcında Mısır'ın eski çok tanrılı dinine dönüş yaşanmasını sağlamıştır. Amun-Ra'ya sadakatin göstergesi olarak yeni firavun adını Tutankhaton yerine Tutankhamun, aynı şekilde karısı da Ankhensen-paaten olan adını Ankhesenamen olarak değiştirmiştir.

Tutankamun ile karısı

Tutankamon'un Krallar Vadisi'nde yer alan oldukça gösterişli mezarı 1922 yılında Howard Carter tarafından bulunmuş olup, mumyası haricinde mezardan çıkarılanlar günümüzde Kahire müzesinde sergilenmektedir. Başka bir soylu için hazırlanan mezara muhtemelen bir generali tarafından öldürüldüğü için alelacele gömülen firavunun mezarını bulan Carter'in kanaryasının bir kobra tarafından yenilmesi, kazı ücretlerini karşılayan Lord Carnavron'un Kahire'de kan zehirlenmesi yaşaması, mezarı ziyarete giden bazı kişilerin ateşli hastalıklardan ölmesi, Tutankhamon'un lahtinde yazan "*Firavunun mezarına her kim dokunursa ölümün kanatları onu saracaktır*" metniyle ilişkilendirilip, mezarın lanetli olduğuna dair çeşitli söylenceler üretilmesine sebep olmuştur.

TUTMES [Mısır Mitolojisi] Güneş tanrısı Horus'un görünümlerinden Harmakhes (Sfenks) ile konuştuğuna inanılan bir firavunun adıdır.

TUTU [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında Tutuila adasında yaratılan ilk adamın adıdır.

TUTUGAL [Aborijin Mitolojisi] Yaramazlık yapan çocukları cezalandıran ruhların adıdır.

TUULİKKİ [Fin Mitolojisi] Orman tanrısı Tapio ile karısı Mielikki'nin kızı olan rüzgâr tanrıçası hayvanların koruyucu kabul edilmektedir.

TÜKEN MELİK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında Kazan Bey'in oğlu Uruz Bey hikâyesinde bahsi geçen Hıristiyan beyinin adı olup, Dündar tarafından öldürülmüştür.

TÜM TOHUMLARIN AĞACI [Çingene Mitolojisi] Yeryüzünde bulunan tüm ağaçların kaynağı olduğuna ve sadece seyretmenin bile insanı gençleştirdiğine inanılan efsanevi ağacın adıdır. Çingene dilinde Save Sumbeskro Kaşt olarak bilinen ağacın köklerinin dev bir yılanın ağzında durduğuna dallarının ise gökyüzünün enginlerine dek ulaştığına tepesinde şimşekler çaktığına inanılmaktadır. Bir 'Dünya Ağacı' varyantı olmalıdır. Transilvanya Çingeneleri arasında anlatılan

bir efsaneye göre kabilenin biri geleneksel olarak her yıl besleyip nehre atarak kurban edilen öküzü kendileri yemiş ve bu vefasızlıklarının sonucunda büyük bir kıtlık baş göstermiştir. Kabilenin yaşlılarından birisinin yol göstermesinin ardından bir kahraman nehrin dibinde bulunan bir kapıdan geçerek Tüm Tohumların Ağacı'na ulaşır ve ondan bir miktar tohum alarak köyüne götürerek kıtlığın yıkıcı etkisini halkından uzaklaştırır. Bir başka geleneğe göre ise çam ve söğüt ağaçları yan yana toprağa dikilip kırmızı bir iple birbirlerine bağlanılırsa yılbaşı gecesi Tüm Tohumların Ağacı'nı görmek mümkün olacaktır.

TÜNDER İLONA [Macar Mitolojisi] Başlangıçta yumurta formundayken kuğuya dönüşüp gökyüzünde konumlanan zarif tanrıçanın adı olup, peri kraliçesi Helena'nın öncülü olduğu sanılmaktadır.

TÜRK MİTOLOJİSİ Türkler, Sibirya'nın doğusunda yaşayan Yakut, Rusya'nın Volga bölgesindeki Çuvaş, Romanya, Bulgaristan, Moldova ve Ukrayna'da yaşayan Gagavuzlar gibi İslam olmayan halklar da dâhil olmak üzere Orta Asya, Kafkasya, Anadolu, Balkanlar ve Mezopotamya'ya dağılmış ana dili Türkçe olan çok uluslu bir topluluktur.

Türk dini

Dil yönünden akraba olan iki toplumun bir zamanlar Avrasya bozkırlarında yaşayan tüm halklar gibi Gök Tanrı Tengri tapımını esas alan ortak bir dine de sahip olduğu sanılmaktadır. MÖ 3. yüzyılda Baykal bölgesinden Çin sınırlarına doğru inmeye başlayan Tuobalar (Tabgatç) ile Uygurların atası Kaokiu Ting-linglerden oluşan Proto-Türkler ile MS 6. yüzyılda Kuzey Moğolistan'da hüküm süren Tu-Kiular, daha güneyde Türgeşler ve Karlukların dini düşüncelerinin aynı doğrultuda sürdüğü sanılmaktadır. Doğu Tu-kiular Orhon bölgesinde dikili mezar taşları üzerinde Tonyukuk (725), Kültigin (732) ve Bilge Kağan (735) adlı üç büyük yazıt, Batı Tu-kiuları ise beş kısa yazıt Talas bölgesinden, üzeri oyulmuş bir değnek eski Türk dini hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır. Uygur harfleri ile yazılmış ve Paris'teki Milli Kütüphane'de korunan Oğuz Han efsanesi XI. yüzyılın ikinci yarısında Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divânu Lügati't-Türk lle XV. yüzyılda yazılan Dede Korkut Kitabı Eski Türk gelenekleri hakkında bilgi veren temel kaynaklardır. Karadeniz'in kuzeyinde büyük bir imparatorluk kurduktan sonra yok olan Hazarların, Hıristiyanlık ve İslam'ı seçen diğer toplulukların tek tanrılı dinleri kabul etmelerinden önceki inanç sistemi animizmdi ve çoktanrılı Türk panteonunun zirvesinde kadere hükmeden yaratıcı Gök Tanrı ile eşi yeryüzü tanrıçası Umay bulunmaktaydı. 14. yüzyılda Orta Asya ekonomisinin çöküşü İslam ve Budizmin bölgede yayılmasını hızlandırmışsa da Yakutlar gibi bazı Türk halkları halen Şamanist olup doğa ruhlarının (tanrılara 'toyon', tanrıçalara 'Kübey' derler) yanı sıra atalarına ve ateşe de tapmakta, pek çok hayvanı özellikle atları kutsal kabul etmekte hatta soyluların ölülerini atlarıyla birlikte gömmekteydiler. Kozmik düzenin sağlayıcısı kabul edilen Gök Tanrı yaşam (kut) ve talihin (ülüğ) paylaştırıcısı olup, onuruna beyaz atlar kurban eden Türk hükümdarları onun yeryüzündeki temsilcisi kabul edilmekteydi. Yer, dağ, su, pınar ve ırmakların hatta ev ve kutsal kabul edilen ağaçların bile 'İye' adıyla bilinen sahipleri ikincil önemde doğa ruhlarıydı. Türklerin 10. yüzyılda İslamlaşması ve 1071'den itibaren Anadolu'ya yerleşerek coğrafyanın yerlileri ile kaynaşması, Orta Asya geleneklerinin Arap, Yunan, İran kültürlerinin yanı sıra İslam ve Hıristiyan inançları ile yoğrulup bozulmasına hatta unutulmasına yol açmıştır. Tengri inancının hemen terk edilmekle birlikte Dede Korkut Kitabı'nda 'iyeler' gibi ikinci dereceden tanrıların izlerinin bulunması Müslüman Oğuzların geçmiş inançlarını birkaç asır içerisinde tamamen unutmadığını göstermektedir.

Türk Yaratılış Efsanesi

Çin sınırlarında Karadağ'da bir mağara varmış. Bu mağarayı bir defasında yağmur suları basmış ve insan biçiminde olan bir çukuru doldurmuş. Güneş ısısının etkisiyle, bu kalıbın içindeki çamur, dokuz ay sonunda canlanmış. İşte ilk insan böyle meydana gelmiş olan Ay Atam'dır. Kırk yıl boyunca o tek başına yaşamış. Bir gün yeni bir su baskını ile o çukur yine dolmuş ve ikinci bir yaratık canlanmış kalıbın içinde. Ama bu kez ısısı yeterince olmadığı, çamur tam pişmediği için yaratık eksik kalmış: bu ilk kadındır. Ay Ayam ile bu kadının birleşmesinden 40 çocuk doğmuş. Ay Ata 120 yaşında ölmüş, ondan kırk yıl sonra da karısı ölmüş. En büyük oğul onları, yeniden canlanırlar umudu ile, o kalıba yerleştirmişse de umduğu çıkmamış. Ay Ata'nın en büyük oğlu Türklerin ilk hanı Onu, ölünce, içi boş altından bir heykelin, heykeli de mağaranın içine koymuşlar. Bu mağara böylece Türklerin tapındığı kutsal bir yer olmuştur.

TÜRK DESTANLARI Farsça öykü anlamına gelen "dâstân" kelimesiyle ilişkili olan destanların en ünlüsü 13. yüzyıl başlarına tarihlenen Dede Korkut'tur. Destanlar, Türk halk edebiyatında genellikle 8 ve 11'li hece ölçüsü kalıplarıyla oluşturulup, manzum tarzda yazılmakta ve ozanlarca saz eşliğinde söylenmekteydi.

TÜYLÜ YILAN [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Olmek uygarlığından bu yana yani yaklaşık 2 bin yıldır yılan (koatl) önemli bir tanrı figürü olmuştur. Teotihukuan halkı quetzal adlı renkli tüylere sahip kuş ile yılan formunda Quetzalkoatl adıyla düşündüğü tanrıya ise Toltek, Zapotek, Mixtek ve Aztek halkları tapınmıştır. Mayalar ise bu tanrıyı Kukulkan olarak adlandırmıştır.

TVASTAR Bkz. Tavştri

TVAŞTRİ [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde adına sunulan bir ilahisi olmamasına karşın, evrenin ilk yaratıcısı olarak görülen biçimsel yönden belirsiz kimi yazarlarca esnaf ve zanaatkârların koruyucusu kabul edilen bir tanrının adıdır. Atharvaveda'da içi soma dolu bir kâse taşıyan

yaşlı adam formunda tasvir edilen tanrı, bu içeceğin koruyucusu kabul edilmektedir. Buna karşın İndra bir keresinde somayı zor kullanarak Tvaştri'den alıp içmeyi başarmıştır. Elinde demir bir balta taşıdığı söylenen tanrı işçilikte hünerli olup, İndra'nın şimşeğini yaptığı ve Brahmanaspati'nin baltasını keskinleştirdiği söylenmektedir. Tvaştri, Saranyu ve Brihaspati'nin babası olup, Vedik dönemde insanoğlunun atası olarak düşünülürken sonraki dönemlerde 12 adityadan birisi olarak da görülmüştür. Çeşitli yazarlarca Yunan-Roma tanrıları Hephaestus ve Vulcan ile benzer yönlerinde dikkat çekilmiştir.

TWANYRİKA [Aborijin Mitolojisi] Gök gürültüsü şiddetinde sese sahip olan bir dağ ruhunun adıdır.

TWE [Afrika Mitolojisi] Gana'da yazın kuruyan Bosomtive gölünde yaşadığına inanılan bir ruhun adı olup, bir gün yaşlı bir kadınla birlikte olmuştur. Bu ilişkiden doğan Twe Adodo adlı çocuk göl çevresinde yaşayan halkların atası kabul edilmektedir.

TWM SHON CATTİ [Kelt Mitolojisi] 16. yüzyılda Galler bölgesinde yaşadığı sanılan bir Robin Hood varyasyonu olup, Dinas tepesinde saklanarak Carmarthen despotunun (Sheriff) zulmüne karşı mücadele etmektedir.

TXAALGORRİ [Bask Mitolojisi] Mağaralarda yaşayan kırmızı dana ruhunun adıdır.

TXAMSEM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşia halkının inanışında düzenbaz bir karakter olan karga için kullanılan terimdir.

TXİMİSTARRİ [Bask Mitolojisi] Şimşeğin kişileştirilmiş formunun adıdır.

TYDEUS [Yunan Mitolojisi] Kalydon kralı Oeneus ile Periboia'nın oğlu ve Diomedes'in babası olan Aitolialı kahramanın adıdır. Ergenlik çağında bir cinayet işleyen ve ülkesini terk etmek zorunda kalan kahraman eski bir kehanete uyarak Adrastos'un kızı Deipyle ile evlenmiştir. Adrastos Tydeus ve diğer damadı Polyne-ikes'e yurtlarını geri verme sözü üzerine Thebai kenti üzerine yürüyen Yedilerin seferine katılmıştır. Elçi olarak kente gönderilen Tydeus'u Eteokle dinlemeyince Thebaililere teke tek dövüşte meydan okumuş ve elli savaşçının birisi hariç elli savaşçıyı gaddarca öldürmüştür. Şehrin kapısı önünde yapılan son savaş sırasında ağır yaralanmasına karşın hasmı Melanippos'u öldürdükten sonra ölmüştür (Apollod. i. 8.5, Hom. Il. ii. 406, xiv. 115).

Thykhe

TYKHE [Yunan Mitolojisi] **1.** Şans ve kısmet tanrıçası olup, adı Yunanca "şans anlamına gelmekteydi. Sofistlerin gözdesi olan Tykhe Helenistik dönemde bir çeşit refah tanrıçasına dönüştürülmüş hatta Antiokhia ve Orontes örneklerinde olduğu gibi yerel koruyucu tanrıça olarak düşünülmüştür. Tykhe'nin Aphrodite ile Zeus veya Hermes'in kızı olduğu hatta yeryüzünde yaşanan olaylara çekidüzen veren bir Moerae olduğu iddia edilmiştir (Pindar Ol. xii.; Paus. vii. 26. 3). Tykhe'nin Roma mitolojisindeki karşılığı Fortuna'dır.
2. Okeanidlerden birisidir (Hes. Theog. 360.).
3. Persephone'un oyun arkadaşlarından birisidir (Hom. Hymn. in Cer. 421).
TYKHİUS [Yunan Mitolojisi] Aegina kralı Telamon'un oğlu Ajax'ın üzeri öküz derisi ile kaplı bronz kalkanını yapan Boetialı ayakkabı yapımcısının adıdır. (Hom İl. 219-223)
TYKHON [Yunan Mitolojisi] **1.** Strabo'ya göre Atina'da tapınılan bir kaza veya tesadüf tanrısının adıdır (ix. D. 408).
2. Aphrodite ile Priapus'a eşlik eden müstehcen işlerle meşgul bir iblisin adıdır.
TYLUS [Yunan Mitolojisi] Bir ejderha tarafından öldürülen Lidyalı bir gencin adı olup şifalı bitkileri kullanmayı bilen kız kardeşi Moria tarafından hayata döndürülmüştür.
TYLWYTH TEG [Kelt Mitolojisi] Galler halkının inanışında göl ve nehirlerde yaşayan perilerin adıdır.
TYNDARİDAE Bkz. Tyndareus
TYNDAREUS [Yunan Mitolojisi] Perieres ile Gorgophone'un oğlu, Aphareus, Leukippus, İkarius ve Arete'nin kardeşi, Leda'nın kocası, Dioskurlar, Klytemnestra ve Helen'in babası olan Sparta kralının adıdır. Oibalos'un ölümünün ardından, Hippokoon kardeşlerini kovarak tahtı sahiplenince Tyndareus ile kardeşi İkarios Kalydon kralı Thestios'a sığınmışlar, Tyndareus burada kralın kızı Leda ile evlenmiştir. Herakles, Hippokoon'un oğullarını yendikten sonra Sparta krallığını Tyndareus'a geri vermiş o da krallığı damadı Menelaos'a bırakmıştır (Apollod. ii. 7 3, iii. 10. 5 7 3). Pausanias (iii. 17. 4) Tyndareus'un mezarının Sparta'da görülebilir durumda olduğunu bildirmiştir.
TYPHAON Bkz. Typhon
TYPHOEUS Bkz. Typhon

TYPHON [Yunan Mitolojisi] Gaia ve Tartarus'un en küçük oğlunun adı olup, ateş soluyan yüz yılan kafasına sahip insan gövdeli, yılan bacaklı ve kanatlı korkunç bir canavar olarak tasvir edilmekteydi. Antik Kilikya'da Arimi bölgesinde ya da Sicilya'da Etna dağının altında yaşadığına ve yanardağ patlamalarına sebep olduğuna inanılmaktadır.

Hesiod, Typhon ve Typhoeus'u iki ayrı varlık olarak düşünmüş, Typhoeus'un oğlu Typhon'un Ekhidna'dan Kerberos, Orthus, Khimera, Hydra ve Sphinx gibi tümü canavar olan çocukları olduğunu kaydetmiştir (Hesiod Theog. 869, 306). Typhon volkanik güçlerin, lav fışkırmasının kişileştirilmiş formu olup, gökyüzünün kontrolünü tanrılar kralı Zeus'tan almaya çalışmıştır. Typhon, Olympos'a yanan kayalar fırlatarak ve ateş soluyup, kükreyerek saldırınca tanrılar hayvan formuna girerek kaçmış sadece Zeus yerinde kalarak canavara önce yıldırımlar fırlatmış ardından bir orakla üzerine yürümüştür. Yunanistan üzerine gerçekleşen savaşta başlangıçta Typhon kazanacak gibi görünse de Zeus Etna yanardağını Typhon'un başına geçirerek canavarı sonsuza dek buraya hapsetmeyi başarmıştır. O günden sonra Etna yanardağının püskürttüğü lavların Typhon'un öfkesini yansıttığına inanılmıştır (Ov. Her. xv. 11, Fast. iv. 491).

TYR [İskandinav Mitolojisi] Odin ile Frigga'nın oğlu olan savaş tanrısının adı olup, ayrıca Odin'in habercisi, adaletin, kılıç dövüşü ve spor karşılaşmalarının koruyucusu olarak kabul edilmekteydi. Nesir Edda'da Aesir tanrılarının en cesur ve korkusuzu olarak anılan Tyr, Vikingler tarafından Odin'in görünümlerinden birisi olarak kabul edilmekteydi. Odin ya da dev Hymir'in oğlu kabul edilen Tyr tek eli Fenrir'e tasma takarken kurt tarafından koparıldığı için tek elli tasvir edilmektedir. Anglo-Saxonlarca Tiv veya Ziv olarak adlandırılıp Salı (Tuesday) gününe adını veren tanrı Romalılarca Mars Thingsus olarak anılmıştır. Tyr, Ragnarök zamanı Garm ile savaşacaktır.

TYRFİNG [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'ya göre Svafrlami'nin lanetlenmiş kılıcının adıydı.

TYRNOG DİWRNACH [Kelt Mitolojisi] Britanya hazinelerinden birisi kabul edilen sihirli bir kazanın adı olup, içinde sadece cesur erkekler için yemek pişirilebilmekteydi.

TYRO [Yunan Mitolojisi] Elis kralı Salmoneus ile Alkidike'nin kızı, Athamas'ın yeğeni Kretheus'un karısıdır. Poseidon, nehir tanrısı Enipeus'a aşık olan Tyro ile birleşmek için bu tanrının kılığına girince genç kadın Peleus ve Neleus adlarını alacak ikiz çocuklara gebe kalmıştır. Tyro'nun gizlice doğurduğu oğulları büyüdüklerinde, annelerine zulmeden üvey anneleri Salmoneus'un karısı Sidero'yu öldürerek annelerini kurtarmışlardır. Hyginius'un bildirdiğine göre (Fab. 60; 234, 254) amcası Sisyplos nefret ettiği kardeşi Salmoneus'tan intikam almak için yeğeni Tyro'dan çocuk yapması gerektiği kehanetine inanmış ve ikiz çocukları olmuştur. Tyro da amcasından doğan çocukları öldürmüştür. Tyro ayrıca kocası Kretheus'tan Aeson, Pheres ve Amythaon'u doğurmuştur (Hom. Od. xi. 235).

TYRRHENUS [Yunan Mitolojisi] Lidya kralı Atys ile Kallithea'nın oğlu, Lydus'un oğlu olup Lidya'dan İtalya'nın Umbria bölgesine giden bir Pelasg kolonisine önderlik etmiştir (Herod. iv. 94). Diğer yazarlara göre Tyrrhenus, Telephus ile Hiera'nın oğlu Tarkhon'un kardeşi veya Herakles ile Omphale'nin oğludur (Dionys. i. 28).

TYRSENUS Bkz. Tyrrhenus

TYRUS [Yunan Mitolojisi] Herakles'in sevgilisi olan Fenikeli bir su perisinin adıdır. Tyro'nun köpeği bir gün sahibine kırmızı renkli bir dikenli salyangoz getirmiş kız da Herakles'ten salyangozun renginde bir elbise istemiştir. Bu istek Herakles'in Tyrus (Tir) kentine adını veren erguvan renkli boyayı keşfetmesini sağlamıştır (Polydeukes I, 45).

TYRRHENUS [Yunan Mitolojisi] Lydia kralı Atys ile Kallithea'nın oğlu ve Lydia'dan İtalya'ya Umbria'ya gelen gelen bir Pelasg kolonisinin lideri olan Lydus'un kardeşiydi. Tyrrhenus, Tyrrenoi (Etrüsk) halkına adını vermiş olup, kimi yazarlara göre Herakles ile Omphale'nin oğlu, Tarkhon'un kardeşiydi (Herod. iv. 94, Dionys. i. 28).

TYRRHUS [Roma Mitolojisi] Latin halkının efsanevi atası ve Laurentum kralı Latinus'in baş çobanının adıdır.

TZAKOL [Maya Mitolojisi] Bir gök tanrısının adıdır.

TZİTZİMİME Bkz. Tzitzimitl

TZİTZİMİTL [Aztek Mitolojisi] Doğum sırasında ölüp salgın hastalık ruhu olarak geri dönen bir tanrıçanın adı olup, kurukafa yüzlü etek giymiş korkunç bir varlık formunda tasvir edilmektedir. Bereket ve yıldızlar ile de ilişkilendirilen Tzitzimitl'e (veya çoğul Tzitzimimeh) özellikle ebeler ve doğurmak üzere olan kadınlar tapınmaktaydı. Söylenceye göre Tzitzimitl kimi zaman bir kaya üzerinde ağlarken görülmekte kadının yüzünü görmeyip niye ağladığını soran yolcular kurukafa yüzü görünce korkudan ölmekteydi. Bir söylenceye göre Tzitzimitl güneşe saldırarak güneş tutulmasına sebep olmakta, Nemontemi adı verilen 5 talihsiz günde ve 52 yılda bir gerçekleştirilen Yeni Ateş ayini sırasında insanlara saldırıp parçaladığına inanılmaktaydı.

TZUNUNİHA [Maya Mitolojisi] Mısır lapasından yaratılan kadın olup, Mahukutah'ın karısı olmuştur.

U

U İÇÇİTE [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında dere ve göllerin koruyucu ruhunun 'Su sahibi' anlamına gelen adı olup, ilkbaharda balık avına çıkmadan önce adına bir dana kurban edilmekteydi.

UA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında yağmur tanrısının adı olup, sis tanrısı Hau Marangi'nin babasıydı. Ua Roa (uzun süren yağmur), Uanui (şiddetli yağmur), Uawhatu (dolu), Ua Nganga (sağanak) isimleriyle de adlandırılmaktaydı.

UADJİT Bkz. Buto

UAKİLLA [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında yağmur, şimşek ve gök gürültüsü tanrısının adıdır. İlla kelimesinin Eski Ahit'te adı geçen İlyas (Eliah, Elijah) peygamber ililişkili olduğu sanılmaktadır.

UATHACH [Kelt Mitolojisi] Savaş tanrıçası Scathach'ın kızı olup, annesine savaşçıları eğitmekte yardım etmekteydi.

UAZZALE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da Matto Grosso bölgesinde yaşayan Paressi halkının inanışında ilk insanın adı olup, tütün ziraatını keşfetmesinin yanı sıra saçlarını toprağa ekerek pamuk üretmiştir.

UBA Japonca 'sütnine' anlamına gelen terim, Japon halkının inanışında çam ağacı ruhunun adı olup, kocası Jo (Aşk) ile birlikte sadakat ve evliliğin sembolüdürler.

UBAR TUTU [Mezopotamya Mitolojisi] Utnapişti'nin babasının adıdır.

UBARA-TUTU [Mezopotamya Mitolojisi] Uruk kentinin kuzeybatısında yer alan antik Şurrupak (bugünkü Fara) kentinin kralı ve Utnapiştim'in babasıdır.

UBASTET Bkz. Bastet

UBASTİ Bkz. Bastet

UBELLURİS Bkz. Upelluri

UBŞUKİNNA [Yakındoğu Mitolojisi] Babil halkının inanışında tanrılar konseyinin toplandığı yere verilen isim olup, benzeri Zag-Muk adıyla yeryüzünde inşa edilmiş ve her yıl yeni yıl törenlerinde kader tabletlerini elde eden kahraman Marduk onurlandırılmıştır.

UBU [Pasifik Mitolojisi] Hawaii ile Cook adaları arasında yer alan Jarvis adasında yaşayan Mabuiag halkının inanışında parmakları arasından ateş çıkarabilen bir kadın kahramanın adıdır. Kertenkele adam Walek kız kardeşi Ubu'dan ateşi çalarak ağzında taşıyarak adaya getirerek insanoğluna hediye etmiştir. İnanışa göre kertenkelelerin dillerinden bu yüzden kırmızı yara izleri bulunmaktadır.

UCUBILIK [Türk Mitolojisi] Azeri halkının inanışında, Âdem ve Musa devirlerinde yaşamış başı bulutlara erişen, insanların ancak topuğuna ulaşabileceği kadar uzun boylu kudretli bir devin adıdır. Bazı efsanelere göre Azrail'in bile süratinin yakalamaya yetmediği Ucubılık'ın tek bir karakterin değil de soyu tükenmiş dev ırkının adıdır.

UÇAN HALI [Pers Mitolojisi] Üzerine çıkan kişileri aldığı sözlü emirlere göre havada taşıyabilen bir halı olup 'Prens Hüseyin'in halısı' adıyla da bilinmekteydi.

UÇAN HOLLANDALI 17. yüzyıl deniz folklorundan kök alan efsanevi bir hayalet geminin adı olup, fırtınalı havalarda Güney Afrika'da Ümit Burnu civarında ortaya çıktığına inanılmaktaysa da başka mevkilerde de görüldüğü rapor edilmiştir. Geminin Hollandalı kaptanı van der Decken'in Ümit Burnu'nu korkunç bir fırtına sırasında geçmeye çalışırken battığı sanılmakta kimileri 1461'e kadar geri getirmektedir. Denizcilerin geri dönme isteğini reddeden kaptan rotayı sabitlerken tayfalarına hiddetle Tanrı veya Şeytan kendisini durdurmaya kalksa bile yolundan dönmeyeceğini haykırmıştır. Kaptan daha da ileri gidip kıyamet gününe dek sürse dahi burnu geçeceğini iddia edince Tanrı tarafından lanetlenerek sonsuza dek denizlerde dolaşmaya mahkûm edilmiştir. Hayalet gemiye dair ilk yazılı kayıt George Barrington'un (1755–1804) 1795 tarihli "Botanik Koyuna Seyahat" (A Voyage to Botany Bay) adlı eserinde yer almış, John Leyden'in (1775–1811) 1803 tarihli "Scenes of Infancy" adlı eserinde, Thomas Moore'un (1779–1852) 1804 tarihli bir şiirinde de anılınca özellikle İngiltere'de popüler olmuştur. Belki de bu yüzden 1835'de ilk kez bir İngiliz gemisi tarafından Uçan Hollandalı adlı hayalet geminin görüldüğü rapor edilmiş, yine 11 Temmuz 1881'de kraliyet donanmasından HMS Bacchante bir hayalet gemi görüldüğü kaydedilmiştir. Alman besteci Richard Wagner Uçan Hollandalı gemisinden esinlenerek yazdığı *Der Fliegende Hollander* adlı operasının galasını 1843 yılında yapmıştır.

Uçan Hollandalı (Edward Fitzballs, 1829)

Modern yazarlar hayalet gemi efsanesinin Fata Morgana adı verilen, ufuk çizgisinin hemen

üzerinde ince bir şerit halinde görülen göz aldanmasıyla ilişkili olduğunu, bu tür göz aldanmalarının hava katmanlarının sıcaklık farkından doğduğunu, özellikle Sicilya'da Messina Boğazı'nda da sıkça görüldüğünü iddia etmiştir.

UÇAN TAHT [Pers Mitolojisi] Fars kralı Key Kavus kartallar tarafından taşınan tahtı sayesinde Çin'e dek gidebilmektedir.

UÇMAG [Türk Mitolojisi] Ölümden sonra insanların gideceği yeşilliklerle örtülü ve nimetlerle dolu cennet anlamında kullanılan bir terimdir. Yakutlarda ruhun ölümden sonra kuş formuna büründüğüne ve uçarak dünya ağacının dallarına konduğuna inanmaktaydı.

UÇTSİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun kuzeybatısında yaşayan Akoma halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

UÇURUM [İskandinav Mitolojisi] Evrenin başlangıç aşaması olup, zamanla buz ve sıcak buharın karışımı ile Ymir ortaya çıkmıştır.

UÇURUM DEVİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnsanları uçurumdan itip öldürdükten sonra cesetlerini yiyen bir yaratığın adıdır.

UDAEUS [Yunan Mitolojisi] Kadmus'un Athena'nın tavsiyesiyle toprağa ektiği canavar dişlerinden çıkıp birbirleriyle kıyasıya kapıştıktan sonra sağ kalmayı başarabilen beş silahlı adamdan birisidir (diğerleri: Ekhion, Khthonius, Hyperenor ve Pelor).

UDAN [Moğol Mitolojisi] Bazı söylencelerde Buda ile ilişkilendirilen yaratıcı tanrının adıdır.

UDJAT Bkz. Horus'un gözü

UDO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Sumu halkının inanışında yaratıcı güneş tanrısı Uhubaput'un arkadaşı olan ay tanrısının adıdır.

UDUG Bkz. Utukku

UEKERA [Polinezya Mitolojisi] Cennete dek ulaşan kutsal ağacın adıdır.

UEUEKOYOTL Bkz. Huehuekoyotl

UENTŞUKUMŞİTEU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Quebec ve Labrador'da yaşayan İnnu halkının inanışında suyun altında hareket edebilen kötü huylu bir canavarın adıdır.

UEUEKOYOTL [Aztek Mitolojisi] Seks tanrısı olup, adı 'yaşlı çakal' anlamına gelmekteydi.

UFENS [Roma Mitolojisi] Equicolusların lideri olup Aenias'a karşı savaşanlardan birisidir.

UGA-JİN [Japon Mitolojisi] Suda yaşayan yılan formunda tasvir edilen toprak ve refah tanrısının adıdır.

UGA-NO-MİTAMA [Japon Mitolojisi] Tarım tanrıçasının adıdır.

UGAR [Ugarit Mitolojisi] Ugarit şehrine adını veren tarım tanrısının adı olup, Gapn ile birlikte tanrı Baal'in iki habercisinden birisiydi. Tanrının adının Akad dilinde "tarla" anlamına gelen ugar kelimesinden ödünçlendiği sanılmaktadır.

UGARİT MİTOLOJİSİ Kuzey Suriye' de, Lazkiye limanına 10- 15 km. mesafede Rezene burnu üzerinde Ras Şamra adlı sit alanında yer alan Antik Ugarit kenti 1929 yılında Fransız arkeologlarca keşfedilmiş, günümüze de gerçekleştirilen 35 kazıda kentin limanı, surları, mahalleleri, sarayları hatta mezarlıkları dahi gün yüzüne çıkarılmıştır. Mezopotamya, Ege, Mısır hatta Hitit uygarlıklarından etkilendiği anlaşılan Ugarit kültürüne dair en önemli keşif o güne dek bilinmeyen bir dilde çivi yazılı kil tabletlere yazılmış metinlerin bulunması olmuştur. Tabletler incelendiğinde Ugarit dilinin Fenike dilinden farklı daha çok Kuzeybatı Sami diline ait 'Kenan' grubundan bir dil olduğu anlaşılmıştır. Tabletlerde kafiyeye bağlı olmayan ritim ve ölçüye dayandığı anlaşılan dini şiirler yer almaktaydı. Ugarit'teki buluntular çok sayıda araştırmaya konu olmuşsa da bunların çoğu Ugaritçe metinler ile incil arasındaki ilişkileri ele almıştır.

Bronz Çağ kenti olduğu anlaşılan Ugarit'in surlarla çevrili kuzeydoğu mahallesinde Baal Hadad ve Dagon tapınaklarının yanı sıra kütüphane ve başrahibin ikametgâhı olduğu anlaşılmıştır. Baal'ın Sarayı şiirinde Baal Hadad'ın kaos ve deniz tanrısı Yam'a karşı mücadelesi, kazandığı zaferden sonra kral ilan edilip El'in izniyle Anath'ın da yardımıyla onuruna mimartanrı Kothar tarafından bir sarayın yapılması konu edilmektedir. Baal'ın kız kardeşi veya sevgilisi olan tanrıça Anat ise bakire olarak anılmakla birlikte kan dökmeye hazır savaşçı ve öfkeli bir varlık olarak kendini göstermektedir. Baal ve Ölüm şiirinde ise susuzluğunu gidermek isteyen Ölüm (Mot), Baal'ın temsil ettiği serin sulara ihtiyacını haykırmakta, boğa görünümündeki Baal ölmeden hemen önce bir düve ile birleşmektedir. El ile karısı Anat, Baal'ın ölümünden sonra yas tutmuş, güneş tanrıçası Şapaş Baal'ı Saphon dağında kutsal toprağa gömmüştür. Bir şekilde hayata yeniden dönen Baal çetin bir mücadeleden sonra Mot'u da yenmeyi başarmıştır.

UGGER [Fransız Mitolojisi] Frank kralı Charlemagne'in danışmanlarından birisinin adıdır.

UGNİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Katavba halkının inanışında bir kadın tarafından çalındıktan sonra açlıktan ölen çocuk olarak tanımlanan yıldızların adıdır.

UGOLİNO [İtalyan Mitolojisi] (1220-1289) Donoratico kontu olan Ugolino della Gherardesca Kutsal Roma İmparatoruna karşı papayı destekleyen Guelfoların lideridir. Başpiskopos Ruggieri tarafından kışkırtılan Pisa halkı Kont Ugolino'nun kalesine saldırmış, kont ile iki oğlu kaleye kitlenip kapı anahtarı Arno nehrine atılmıştır. Kont ve oğulları açlıktan ölmüş öldüğü kule o günden sonra "Açlık Kulesi" olarak adlandırılmıştır. Ugolino'dan Dante'nin İlahi Komedyası ve Chaucer'in Canterbury hikâyelerinde bahsedilmiştir.

UGRASENA [Hint Mitolojisi] Krişna'nın Kansa'nın ölümünden sonra tekrar tahta geçirdiği Kansa'nın dedesinin adıdır.

UGRASRAVAS [Hint Mitolojisi] Mahabharata, Bhagavata Purana, Harivamsa ve Padma Purana dâhil pek çok Purana öyküsünü Naimişa ormanında toplanan bilgelere anlatan ozan olup, Sauti, Suta, Sri Suta ve Suta Goswami adlarıyla da bilinmekteydi. Lomaharşana'nın (veya Romaharşana) oğlu ve Vyasa'nın öğrenci-

si olan ozan Suta kastına mensup olup, Mahabharata'nın yazarı kabul edilmekteydi.

UGUNS MATE Bkz. Gabija

UĞUR İnsana şans getirdiğine ve bazı nesnelerde bulunduğuna inanılan iyilik kaynağının adıdır. Türkçe 'talih açıklığı' anlamına gelmekle birlikte Latince kâhin anlamına gelen 'augere' kelimesinden kök almıştır. Bazı nesnelere dokunmanın ya da bazı eylemlerde bulunmanın uğur ya da uğursuzluk getireceğine neredeyse tüm kültürlerde inanılmaktadır.

UĞURBÖCEĞİ Batı toplumlarında birisinin eline konduğunda o kişiye şans getireceğine inanılan böceğin renginin koyu ve üzerindeki benek sayısının çok olması şansın katmerleneceğine işaret sayılmakta, kişinin elinden böceğin kendi iradesiyle uçması beklenmekte ve kesinlikle öldürülmemedir.

UHEPONO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] New Mexico'nun batısında yaşayan Zuni halkının inanışında tüylü bir yeraltı devinin adıdır.

UHLAKANYANA [Afrika Mitolojisi] Zulu inanışında kötü yürekli bir cücenin adıdır.

UİRA [Polinezya Mitolojisi] Şimşek ve gök gürültüsü tanrısı Tavhaki'nin atası olması muhtemel şimşek tanrısı olup, Kanapu adıyla da bilinmekteydi.

UİRA KOŞA [İnka Mitolojisi] Çift cinsiyetli bir güneş tanrısının adıdır.

UİRNE [Kelt Mitolojisi] Uchtdealb tarafından köpeğe dönüştürülen kıskanç bir kadının adı olup, bu sırada hamile olduğundan köpek yavruları doğurmuştur. Bir süre sonra Uirne üzerindeki büyünün etkisi geçip insan haline dönüşmüşse de yavruları köpek olarak kalmıştır.

UİXTOKİHUATL Bkz. Huixtokihuatl

UJ [Yahudi Mitolojisi] Nuh döneminde yaşamış bir devin adı olup, sel suları bel hizasını aşmadığından hayatta kalabilmiştir.

UJİGAMİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde ailelerin koruyucu tanrısı kabul edilen ata ruhlarına verilen isim olup, Japonca "sülale tanrısı" anlamına gelmektedir.

UKA PAÇA [İnka Mitolojisi] Dünyanın merkezinde yer alan ve lanetlenmiş ruhların evi olduğuna inanılan ölüler diyarının adıdır. Uka Paça, soğuk ve karanlık bir yer olarak tasvir edilmekteydi.

UKAB [İslam Mitolojisi] Topkapı sarayında muhafaza edilen Muhammed'in sancağının adı olup Arapça 'kartal' anlamına gelmekteydi.

UKALEGON [Yunan Mitolojisi] Troyalı yaşlılardan birisinin adı olup, Yunanlılar kente girdiğinde evi yakılmıştır (Hom. Il. iii. 147).

UKAPİRMAS [Slav Mitolojisi] Prusya halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

UKE MOÇİ [Japon Mitolojisi] Şinto dininde kustuğu yiyeceklerle insanları besleyen bereket adı olup, deniz ve fırtına tanrısı Susano-o veya ay tanrısı Tsukiyomi tarafından öldürülmüş, bedeni yeryüzünde çözünürken başından sığır sürüleri, gözlerinden ipek böcekleri, göbeğinden pirinç tarlaları oluşmuştur.

UKGİLİ [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında en önemli tanrısının adı olup, kelime anlamı 'Bilge olan'dı.

UKHOREUS [Yunan Mitolojisi] Memphis'in babası olan bir nehir tanrısının adıdır (Diod. i. 51).

UKHTSİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Akoma halkının inanışında bir damla kanından yeryüzü ve insanoğlunu yaratan tanrının adıdır.

UKKAİHSRAVAS [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'nın süt okyanusunun çalkalanması sırasında ortaya çıkan yedi başlı atı olup "uzun kulaklar" anlamına gelmektedir. Kar beyazı renginde olan Ukkaaihsravas, taşıt anlamına gelen vahana kelimesiyle tanımlanmış olup, İndra'nın yanı sıra iblisler kralı Bali tarafından da kullanıldığı kaydedilmiştir.

UKKO [Fin Mitolojisi] Gökyüzü, hasat ve şimşek tanrısı olup, Aija, Aijo ve İsainen (büyükbaba) adlarıyla bilinmekte, Eston tanrısı Uku'nun yanı sıra Yunan tanrısı Zeus ve İskandinav tanrısı Thor ile benzer özellikler taşımaktaydı. Kalevala'da adı sıkça anılan tanrı güneş, ay ve ateşi çalan Pohjola hanımı Louhi'nin söndürdüğü ateşi yeniden yakmıştır. Jumala adlı Ural tanrısının yerini aldığı sanılan Hint Avrupa, muhtemelen Baltık kökenli bir tanrı olan Ukko, Kuoja (yaratıcı) ve Pauanne (şimşek) olarak da adlandırılmaktaydı. Finlilerin Hıristiyanlığı kabul etmesinden sonra da Ukko tapımı bir süre devam etmiş olup, 16. yüzyılda Agrikola piskoposu bölge halkının Ukko onuruna düzenledikleri ayinlerde sarhoş olup orji yaptıklarını bildirmiştir. Karelia ve İngermanland bölgelerinde Hıristiyanlığın kabulünden sonra İlyas peygamber ile özdeşleştirilmiştir.

UKOY [Filipinler Mitolojisi] Olağanüstü güce sahip bir ahtapotun adı olup, denizde yüzenlerin ölümüne sebep olmaktadır.

UKU Bkz. Ukko

UKUHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çiroki halkının inanışında siyah yarışçı yılanın adı olup, ateşi aramaya çıkmışsa da bulduğunda yanarak kapkara olduğundan, ateş gördüğünde kaçmaktadır.

UKUPANİPO [Polinezya Mitolojisi] Hawaii halkının inanışında köpekbalığı tanrının adı olup, balıkları sahilden uzaklaştırarak insanların yiyeceğe ulaşmalarını zorlaştırmaktaydı.

UKWA [Afrika Mitolojisi] Güney Sudan'da yaşayan Şilluk halkının yaratılış söylencesinde Kola'nın torunu olup, Nil nehri rahibeleriyle evlenerek çeşitli kabilelerin atası olmuştur.

UL [Melanezya Mitolojisi] Yeni Hebrid adaları halkının inanışında ay ve gece tanrısının adıdır.

ULALA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Haida halkının inanışında insan yiyen bir devin adıdır.

ULANJİ [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Binbinga halkının inanışında bir yılan atanın adıdır.

ULAŞOĞLU SALUR KAZAN [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabının Dresden kopyasının 2. (Salur Kazan'ın Evi yağmalanması), Vatikan

kopyasının (Hikâyet-i Salur Kazan'ın Evi Yağmalanduğudur) 3. öyküsünün kahramanı olan Oğuz beyinin adıdır. *Oğuzname*'de bahsi geçen Uladoğlu Ulaş'ın oğludur.

ULFİUS [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un babası Uther Pendragon'a Tintagel yolculuğunda eşlik eden ve Arthur'a 11 kral ile mücadelesinde yardım eden bir yuvarlak masa şövalyesinin adıdır.

ULE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Anti halkının inanışında aynı zamanda ata olarak görülen bir kültürel kahraman olup, adı Yurukare dilinde "ağaç" anlamına gelmekteydi. Titi'nin gönderdiği alevler tüm insanları öldürdükten sonra bir ağaçtan inerek ortaya çıkmış, güzel bir kız ile evlenerek Ule halkının atası olmuştur.

ULİ [Pasifik Mitolojisi] Yeni İrlanda adası halkının inanışında kadınların seyretmesinin tabu olduğu, aylarca süren erkeklere özgü gizli toplantı, ayin dans törenlerinin adıdır.

ULİ TARRA [Aborijin Mitolojisi] Doğu'dan geldiğine inanılan ilk insan ve toprağı kazarak suyu bulan kültürel kahramanın adıdır.

ULİXES Bkz. Odysseus

ULL Bkz. Ullr

Ullr (F. W. Heine, 1882)

ULLR [İskandinav Mitolojisi] Tarımın koruyucusu olan avcılık, adalet ve düello tanrısının adı olup, Thor'un üvey, Thor'un karısı Sif'in öz oğludur. Nesir Edda'ya göre Porsukağacı vadisinde yaşayan Ull iyi bir okçu olup, Njord'dan boşanan dev kadın ve kış tanrıçası Skadi ile evlenmiştir. Ullr'un adı Germen dillerinde "zafer" anlamına gelen Wulthuz kelimesiyle ilişkili olduğu iddia edilmektedir.

ULLİKUMMİ [Anadolu Mitolojisi] Antik çağ iblislerinden birisinin adı olup Tanrıların babası Kumarbi'nin bir kaya ile birleşmesinden doğan oğludur. Ullikummi, feldispat ve ferromagnezyum silikatlardan oluşan koyu renkli volkanik bir taş olan dioritten oluşan bu canavar fırtına tanrısı ile dostlarını yok etmek amacıyla oluşturulmuştur. Kumarbi, her ay 4 bin m2 büyüyen Ullikummi'yi fırtına ve güneş tanrıları ile bereket tanrıçası İştar'dan Upelluri'nin omuzunda saklamıştır. Ullikummi 15 gün sonra yeteri kadar büyüdüğünde güneş tanrı tarafından denizin derinliklerinde fark edilince, Imgarra dağında fırtına tanrısı ile Ullikummi kazananı olmayan bir çarpışmaya girmişlerdir. Ullikummi, tanrıça Hebat'ı kovarak tapınağına yerleşmişse de 70 tanrı birleşerek üzerine yürümüş ve dağı denizin dibine gömmeyi başarmıştır. 50 km boyuna ulaşan Ullikummi, Kummiya şehri önlerine gelmişse de gök tanrı Ea canavarın bacaklarını bakır bir bıçakla keserek kesin bir galibiyet almayı başarmıştır.

ULMATİŞUM Bkz. Annunitum

ULRİCH, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (890–973) Alman Katolik Kilisesinin lideri olan Ausburg piskoposu dokumacıların koruyucusu kabul edilmekte, yortusu 4 Temmuz günü yapılmaktadır. Papa XV John tarafından 993'de aziz ilan edilen Ulrich bir papa tarafından ilk resmi kutsanma töreni düzenlenen aziz olmuştur. Elinde bir balıkla tasvir edilen hatta balık piskopos olarak adlandırılan St. Ulrich söylenceye göre bir gün piskopos Wolfgang ile birlikte et yenmeyen Cuma günü kaz yerken görülmüş, bir haberci azizin kırdığı kazın ayaklarından birisini cebine atarak imparatora durumu anlatmak için delil olarak götürmüştür. Bununla birlikte haberci imparatorun karşısına çıktığına kazın ayağının balığa dönüştüğünü fark etmiştir.

ULTOR [Roma Mitolojisi] Katledilen Julius Caesar'ın intikamının alınmasına yardım ettiği için savaş tanrısı Mars'a takılan 'intikamcı' anlamında bir lakaptır. Bu yüzden Caesar'ın yeğeni Agustus tarafından Roma forumda onuruna bir tapınak inşa edilmiştir (Ov. Fast. v. 577).

ULUPOKA [Polinezya Mitolojisi] Kötülük tanrısının adıdır.

ULYSSES [Roma Mitolojisi] Yunan mitolojik kahramanı İthaka kralı Odysseus'un Ulyxes ve Ulixes formlarına da rastlanılan Latince adıdır. Homer'in İlyada ve Odysseia'sının İngilizce çevirilerinde Alexander Pope'unki (1688–1744) dâhil olmak üzere kahramanın orijinal Yunanca adı yerine Latince formu Ulysses kullanılmıştır.

UMA [Hint Mitolojisi] Işık ve güzelliğin kişileştirilmiş formu olup, en eski Vedik metinler ve Ramayana'da Şiva'nın karısı Parvati'nin adlarından birisi olarak kullanılmıştır. Parvati'nin çileci sanatlarda ustalaşmasının ardından cildinin altına dönüştüğü bu yüzden Uma adını aldığı söylenmektedir. Sati'nin reenkarne hali olup, müstakbel eşi Şiva ile evlenmeyi beklerken tanrı isteksiz davranınca aşk tanrısı Kama araya girmiştir. Şiva, Kama'nın tanrıyı âşık etmek için fırlattığı oktan kaçtıktan sonra Kama'yı kendi oklarıyla öldürmüş, uşçuluk duygusuyla mutsuzluğa kapılan Uma bu olaydan sonra çileci bir yaşam sürmeye başlamıştır. Pişman olan Şiva, Kama'yı yeniden hayata döndürürken, Kama ile de evlenmiştir. Uma'nın Türk mitolojisindeki Umay ile olan isim benzerliği dikkat çekicidir.

UMAŞİ AŞİ KABİ [Japon Mitolojisi] Evrenin yaratılışı sırasında yeryüzü ile gökyüzünün

birleşmesi için aracılık eden kamış tarlalarının adıdır.

UMAY [Sibirya Mitolojisi] Şor Türklerinde bereket ve doğumun sembolü olan dişi bir ruhun adı olup, kelime anlamı plasentadır ve plasentada yaşadığına inanılmaktadır. Gebelik boyunca anne ve çocuğu, doğumdan sonraki üç gün boyunca ise bebeği koruyan Umay'ın Sibirya Sakalarındaki adı Ayisit'dir. Moğol bereket ve yeryüzü tanrıçası Umay ile ilişkili olup, Umay'ın Qatum olan Moğol prenseslerinde beden bulduğuna inanılmaktaydı.

UMAY KUŞU [Türk Mitolojisi] Kıpçak halkının inanışında Çin ve Hindistan'da yaşadığına inanılan Zümrüdü Anka kuşuna benzer bir yaratığın adıdır. Başkurd destanı 'Ural Batır'da Umay adıyla geçen efsanevi yaratık, Kuşlar Padişahı Samraun'un kızı ve Ural Batır'ın eşi olup, sonradan beyaz bir kuşa çevrilen varlıktır. Bkz. Hüma Kuşu

UMAY HULHLYA WİT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Kumeyaay (Dieguengo) halkının inanışında okyanusta yaşayanda dev bir yılanın adı olup, Çakopa ve Çakomat'ın yeryüzü, ay, güneş ve yıldızları yaratmasından sonra bedeni insanlarca yakılmış etrafa insanoğluna lazım olan bilgiler, şarkı, gelenek, dil ve ayinler saçılmıştır.

UMİARİSSAT [Eskimo Mitolojisi] Denizde yüzerken görülen hayalet kayıkların adı olup, bunların tayfalarının kadın kılığına girmiş fok balıkları olduğuna inanılmaktaydı.

UMBANA [Aborijin Yerlileri Mitolojisi] Aranda halkının ağaç dallarından yaptığı bir kulübenin adı olup, ayin amaçlı kullanılmaktadır.

UMM SUBYAN [Arap Mitolojisi] Kuzey Afrika'da çocukların ölümüne sebep olan ölüm tanrıçası olup Taba adıyla da bilinmekteydi.

UMMU KHUBUR [Mezopotamya Mitolojisi] Benani'nin karısı Melili'nin diğer adı olup, Tiamat'a Marduk ile savaşında altı bin canavar göndererek yardım etmiştir.

UMUNMUTAMKAG [Mezopotamya Mitolojisi] Babil kökenli bir tanrının adı olup tanrılara insanlarca sunulan armağanları temsil etmekteydi.

UMVELİNQANGİ [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Zulu halkının inanışında deprem ve gök gürültüsü formlarında varlığını hissettiren yaratıcı tanrının adıdır. Gökyüzünden aşağı inerek Uthlanga ile evlenmiş, yarattığı sazlıklardan tanrı Unkulunkulu ortaya çıkmıştır. Zulu yaratılış söylencesinde tüm ilk insanların yanı sıra tüm hayvan ve bitkilerin de bu sazlıklardan ortaya çıktığı anlatılmaktadır. Ayrıca Umvelinqangi'nin insanoğluna 'ölümden sonra yaşam' mesajı taşıyan bukalemun ile 'ölümün bir son olduğunu' bildiren kertenkeleyi haberci olarak gönderdiği, bukalemunun yolda oyalanmasına karşın kertenkelenin hızlı davranıp o güne dek ölüm nedir bilmeyen insanların ölümlü olmasına sebep olduğu da bir başka söylencenin konusunu oluşturmaktadır.

UN-NEFER [Mısır Mitolojisi] Adalet ve Ölüler dünyası tanrısı Osiris'in adlarından birisi olup, muhtemelen 'İyi varlık' anlamına gelmekteydi.

UNA [Kelt Mitolojisi] İrlanda'nın County Tipperary bölgesinde bir tepeye adını veren güzel bir kadının adı olup, sarhoş bir gaydacı tarafından taciz edilince kendini danaya dönüştürmüştür.

UNAS [Mısır Mitolojisi] Beşinci hanedandan tanrılaştırılmış bir firavunun adı olup, Tem'in oğlu olduğuna inanılmaktaydı.

UNDİNE İskandinavya'da denizin dibinde yaşayan dişi su ruhlarının adı olup, insanlarla ilişki kurup evlenmekte hatta çocuk doğurabilmekteydiler.

UNDRY [Kelt Mitolojisi] Tuatha Dé Danann hazinelerinden birisi kabul edilen Dagda'nın sihirli kazanının adıdır.

UNEG [Mısır Mitolojisi] Piramit yazıtlarında bahsi geçen bir bitki tanrısı ve güneş tanrısı Ra'nın arkadaşıdır.

UNELANUHİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çiroki halkının inanışında güneş tanrıçasının adı olup, bir zamanlar dünyanın öbür tarafında yaşayan tanrıçayı ışık saçması getirmek isteyen hayvanlar seferber olmuş, tilki, keseli sıçan ve şahinin başarısız girişimlerinden sonra Örümcek büyükanne Kanene Ski Amai Yehi ağı üzerinde seyahat ederek yanına gittiği güneşi çantasına koyup yanında getirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte güneş yeryüzüne çok yakın olduğundan etraf fazlasıyla ısınınca hayvanlar güneşi yerden biraz uzağa bugünkü yerine taşımışlardır.

UNGNYEO [Kore Mitolojisi] Dağlarda bir kaplan ile birlikte yaşayan ayı kadın olup, ikisinin de insan olmak için ettiklerini duyan tanrılar onlara 21 diş sarımsak yemelerini ve 21 gün boyunca güneşten uzak durmalarını emretmişlerdir. İkili sarımsakları kolayca yemişse de sıra 21 gün bir mağarada güneş görmeden bekleyeme gelince kaplan dayanamamış, ayı ise sabırla bekleyebilmiştir. Gerçekten de 21 gün sonra Ungnyeo güzel bir kadın olarak mağaradan çıkınca ruhlar kralı Han Woon'un dikkatini çekmiş, çiftin doğacak oğulları Tangun Kore'nin ilk kralı olmuştur.

UNGO Bkz. Agta

UNGUD [Aborijin Mitolojisi] Kuzeybatı Avustralya'da çift cinsiyetli yılan tanrının adı olup gökkuşağı ile penisleriyle özdeşleştirilmekte ayrıca kabile şamanlarının penisleriyle bir ilgisinin olduğuna inanılmaktaydı.

UNHKEGİLA Bkz. Unkegila

UNİ [Etrüsk Mitolojisi] Etrüsk panteonunun kızdığında yıldırımlar fırlatan, mutlu olduğunda çocuk doğumlarını kolaylaştıran en önemli tanrıçası olup, aynı zamanda Perugia kentinin koruyucusudur. Uni'nin karşılığı Yunan mitolojisinde Hera ve Roma mitolojisinde ise Juno olup, tanrıçanın en önemli tapınakları Pyrgi ve Perugia kentlerinde yer almakta olup, tapınım sırasında tanrıçaya altın ve gümüş sunulmaktaydı. Uni'nin adının Etrüsk dilinde "gençliğin tanrıçası" anlamına geldiği sanılmakta olup, Yunan mitolo-

jisindeki Hera'dan farklı olarak Tinia (Zeus) ile birlikte sadık ve mutlu bir çifti oluşturmaktadır.

Elinde nar tutan Uni tasviri (Fogg Art Müzesi, Harvard)

UNİCORN Bkz. Tekboynuz

UNİPKAAT [Eskimo Mitolojisi] Atalara dair destan ve hikâyelerinin ortak adıdır.

UNK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota halkının inanışında yeryüzü tanrıçası Maka'nın yarattığı en güzel kadının olmakla birlikte bir süre sonra güzelliği tanrıça tarafından kıskanılarak suyun altına atılmış ve orada yaşamak zorunda bırakılmış, burada tanrıça ve insanlardan intikam almak için Unktehi adlı yaratıkları doğurmuştur.

UNKAMA [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında kazayla yeraltı dünyasına inen efsanevi bir kahramanın adıdır. Tarlasına ektiği darıları yiyen bir kirpinin izinden giderek farkında olmadan yeraltı dünyasına inen Unkama burada ölülerin yaşadığı bir köye ulaşmış korkup geri döndüğünde geçen süre zarfında ailesinin kendisini ölü sanarak kıyafet ve eşyalarını yaktığına şahit olmuştur.

UNKEGİLA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı kabilelerinin söylencelerinde dev bir yılana dönüşen bir cadının adı olup insanların aniden ortadan kaybolmasından sorumlu tutulmaktaydı. Gövdesi mika kaplı, başında kırmızı camdan bir taç taşıyan yılanın gözlerine bakan kişinin aklını kaçıracağına veya hemen öleceğine inanılmakta olup, canavarın ancak yaşlı bir büyücü kadın tarafından yapılan büyülü ilaca batırılmış oklarla öldürülmekteydi. Söylenceye göre Uncegila'yı öldürmeyi kafasına koyan biri kör iki genç yaşlı büyücü kadının yanına giderek büyülü ilaçtan isteyince kadın ancak gençlerden birisiyle birlikte olması şartıyla dileklerini yerine getireceği cevabını vermiştir. Kadınla birlikte olmak için gönüllü olan kör genç daha kadına elini sürdüğü anda kadın genç bir kıza dönüşmekle kalmamış çocuğa sihirli iksiri ve yılanı nasıl öldürebileceğine dair ipuçları da vermiştir. Bununla birlikte iki genç sihirli iksir ve tüyolarla birlikte yılanı bulacakları mağaraya gittiklerinde hiçbir şey bulamamışlardır.

UNKTOMİ Bkz. İktomi

UNKULUNKULU [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında aynı zamanda kültürel kahraman olan yaratıcı gök tanrının adıdır. Kendi kendine var olan tanrı Uthlanga adlı efsanevi bataklıkta bir kamış olarak büyümüş, insanoğlunun yaşayabilmesi için gerekli her şeyi o yarattıktan sonra, avlanma, ateş yakma, tarım yapmayı öğretmiştir. Zulu dilinde kelime anlamı 'ata' olan Unkulunkulu Hıristiyanlığın kabulünden sonra Hıristiyan tanrıyı tanımlamak için de kullanılmıştır. Söylenceye göre Unkulunkulu yaşam ve ölüm mesajlarını bir bukalemuna emanet edip yeryüzüne göndermişse de hayvan yolda çıkıp yemek peşine düşünce yaşam mesajını kaybetmiş böylece insanoğlu ölümsüzlük yetisini kaybetmiştir.

UNNEFFER [Mısır Mitolojisi] Ölüler Kitabı'nda Aşet'i yönettiği için Osiris'e verilen isimlerden birisi olup "İyi varlık" anlamına gelmekteydi.

UNNO Bkz. Osiris

UNSEELİE COURT İskoçya'da insanlara karşı kötü davranan bir perinin adı olup, Seelie Court'nin karşıtıydı.

UNT Bkz. İsis

UNTERNACHTE Bkz. Yaban Avı

UNTOMBİNDE [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında adalet tanrıçasının adı olup, kız arkadaşlarıyla birlikte bir gölde yıkanırken Usiququmadevu adlı canavar kızların elbiselerini çalmıştır.

UNTSAİYİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çiroki halkının inanışında kumar oynamayı seven bir hilebazın adı olup, bir keresinde genç bir çocuğa karşı kaybedip, hayatı dâhil her şeyini vermişse, eli kolu bağlanıp dereye atılmışsa da ölümsüz olduğu için ölmemiş ama sonsuza dek acı ve ıstırap içinde yaşamıştır.

UNTUNKTAHE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında şimşek kuşu Waukheon ile savaşan büyücü ve kâhin bir su ruhunun adıdır.

UNUMBOTTE [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Bassari halkının inanışında yaratıcı tanrının adıdır. Unumbotte önce erkeği ardından antilop, yılan ve kadını yaratmış, insan ve hayvanlara beslenmeleri için yeryüzünü meyve ağaçlarıyla süslemiştir. Bununla birlikte Unumbotte 7 gün boyunca kırmızı meyvelerini yalnız kendisi bir ağaca yaklaşmayı insanoğluna yasaklamıştır. Yılan ilk insan çiftini kandırarak yasak kırmızı meyveden yemesine sebep olunca antilop yiyeceği otu yerde hazır bulurken insan beslenmek için tarım yapmak zorunda kalmış yılan ise insanoğlunun düşmanı zehirli bir yaratığa dönüştürülmüştür.

UNUT Bkz. Wenenut

UNVABA [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında insanoğluna sonsuz hayatı anlatabilmesi amacıyla gök tanrı tarafından gönderilen bir bukalemunun adıdır.

UNVELİNGANGE [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika halklarının inanışında başlangıçtan beri var olan yaratıcı tanrının adıdır.

UOTAN Bkz. Votan

UPANİŞADLAR [Hint Mitolojisi] Vedaların felsefî yorumlarını içeren ve büyük bölümü MS 6. yüzyıldan kalma yaklaşık 150 civarında eserden oluşan kutsal metinlerin adı olup, Vedaların tamamlayıcısı ve sonu (Vedanta) olarak kabul edilmektedirler. Sanskritçe upa "ek" ve ni-şad "bir öğretmenin ayağı dibinde oturmak" anlamına gelmektedir. MS 6. yüzyılda derlenen Upanişadlar, Ortodoks Hindularca nihai gerçekliğin doğasına (Brahman) ilişkin vahyedilmiş gerçekleri (Sruti) ve insan kurtuluşunun (Mokşa) niteliklerini içeren, "Varlığın birliği ve tekliği" düşüncesini anlatmak isteyen şiirsel üslupla yazılmış metinlerdir. Evrenin kökeninden, tanrıların ve ruhun doğasına, zihin ve madde ilişkisine dek pek çok konuyu irdeleyen en az 150 Upanişad bulunmaktadır. Hindu ermişlerinin (Rişi) öğrencilerine verdiği gizli bilgiler olan çok sayıda Upanişad olmakla birlikte bunların ancak ilk 10 tanesi önemli ve temel (Mukhya) Upanişad olarak kabul edilmektedir. Mukhya Uapanişadlar Bhagavad Gita ve Brahmasutra ile birlikte pek çok Hindu felsefe okulunun kurulmasını sağlamıştır. 9. Yüzyılda Şankara tarafından yorumlanıp, Daşopanişadlar olarak da bilinen Mukhya Upanişadlar şunlardır:

1. İşa, (Beyaz Yacurveda) "Ruhsal yönetici"
2. Kena (Samaveda) "Dünyayı kim hareket ettiriyor?"
3. Katha (Siyah Yacurveda) "Öğretmen gibi ölüm"
4. Praşna, (Atharvaveda) "Yaşam Nefesi"
5. Mundaka (Atharvaveda) "Bilmenin 2 yöntemi"
6. Māndükya (Atharvaveda) "Bilinç ve aşamaları"
7. Taittiriya (Siyah Yacurveda) "Yemekten neşeye"
8. Aitareya, (Rigveda) "İnsanın evreni"
9. Chāndogya (Samaveda) "Şarkı ve kurban"
10. Brhadaranyaka (Siyah Yacurveda)

UPELLURİ [Anadolu Mitolojisi] Hurri halkının inanışında omuzlarında dünyayı taşıyan bir devin adı olup, gök ile yer bakır bir bıçakla birbirinden ayrıldıktan sonra da görevini yapmaya devam etmiştir. Kumarbi'nin habercisi İmbaluri İssira tanrılarına Upelluri'nin sağ omuzunda yaşayan kayadan yapılmış dev Ullikummi'ye saldırmalarını emrettiğinde Ea yaratığın bıçakla bacaklarını keserek Upelluri'den ayırmıştır. Upelluri, omuzunda hafif bir acı hissetmişse de sebebini anlamamıştır. Dünyayı sırtlayan Upelluri bu özelliğiyle Yunan mitolojisindeki Atlas'ın karşılığıdır.

UPİRİKUTSU [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni halkının inanışında sabahyıldızının adı olup, akşam yıldızı ile birlikteliğinden insanoğlu ortaya çıkmıştır.

UPİS [Yunan Mitolojisi] **1.** Artemis'in takma adı olup, kadınlara doğumlarında yardımcı olmasına atfen konulmuştur.

2. Artemis'i yetiştiren efsanevi yaratıklardan birisi ya da tanrıçanın maiyetindeki su perilerinden birisidir (Aen. xi. 532).

3. Nemesis'e Rhamnus'ta verilen isimlerden birisidir (Paus. i. 33. 2).

4. Hyperborealı bir bakire olup Delos'ta Apollo ve Artemis için sunu hazırlamıştır (Herodot iv. 35).

UPİUS [Yunan Mitolojisi] Mariandynialı güzel kız Bormus'un babasının adıdır.

UPOLU [Polinezya Mitolojisi] Samoa adası halkının inanışında ilk kadının adı olup yaşadığı adanın da ad vericisiydi.

UPSAKKA Bkz. Dorr-karing

UPŞİKİNA [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer inancında Tanrıların gökyüzünde yaşadıkları ulaşılmaz mevkinin adıdır.

Upuaut veya Wepwawet (MÖ 664–332, Brooklyn Museum)

UPUAUT [Mısır Mitolojisi] Cenaze kültünün bir parçası olan siyah çakal veya kurt formundaki savaş tanrısının adıdır. Kült merkezi Asyut (Lykopolis) sembollreri sopave yay olan Upuaut, Wep-wawet, Wepawet'in Yunanca karşılığı Ophois'dir. Mısır dilinde 'Yolları açan' anlamına gelen tanrı, firavunun ordusunun önünü açmakla görevliydi. Geçit törenlerinde Osiris'in önünde yer alan Upuaut, Abydos kentinde "mezarlığın efendisi" lakabıyla ölüm tanrısı olarak düşünülmüştür.

UPU NUSA [Pasifik Mitolojisi] Melanezya'da yaşayan Molucca halkının inanışında gök tanrı ile birleşerek evreni oluşturan bir tanrıçanın adıdır.

UPULEVO [Endonezya Mitolojisi] Timor adası halkının inanışında bir incir ağacında ikamet eden güneş tanrının adıdır. Ağaçtan aşağıya inip, yeryüzü tanrıçası ile birlikte olarak toprağın verimini arttıran tanrının onuruna incir ağaçları önünde köpek ve domuz kurban edilmekteydi.

UPULVAN [Hint Mitolojisi] Kelime anlamı 'Nilüfer Rengi' anlamına gelen bir Seylan tanrısının adı olup, zamanla Vişnu ile birleştirilmişse de bir söylenceye göre Gautama Buda'nın Mara ile savaşında hazır bulunmuştur.

UPURKUPAK [Mezopotamya Mitolojisi] Bir Elam tanrısının adıdır.

UR [Bask Mitolojisi] Suyun kişileştirilmiş formunun adıdır.

URAEUS [Mısır Mitolojisi] Firavun başlıklarında rastlanan ve tükürmek üzere gövdesini dikleştirmiş formda stilize edilmiş kobra yılanı figürünün adı olup, firavunu koruyan bir kobra tanrıça olduğuna inanılmakta, Mısır üzerinde firavunun tanrısal otoritesini sembolize etmekteydi.

URANA [Hint Mitolojisi] 99 kollu bir iblisin (Dasa) adı olup, Rigveda'ya göre İndra tarafından öldürülmüştür (II.14.4).

URANGA-O-TE-RA [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında ölüler dünyasının adı olup, tanrı Maui'nin eski eşi tanrıça Rohe tarafından yönetilir.

Urania

URANİA [Yunan Mitolojisi] **1.** Zeus ile Mnemosyne'nin kızı olup, astronomi ve astrolojiyle ilişkili ilham perisidir (Muse). Sol elinde bir küre ile tasvir edilen Urania kimi yazarlara göre Apollo'dan Linus'u, Dionysus'tan ise Hymenaeus'u doğurmuştur (Hesiodos, Theogonia 78, Ov. Fast. v. 55, Hygin. Fab. 161, Catull. lxi. 2).

2. Okeanos ile Tethys'in kızı olup (Hes. Theog. 350), Persephone'nin maiyetindeki su perilerinden birisidir (Hom. Hymn. in Cer. 424).

3. Aphrodite'nin takma adlarından birisidir (Xenoph. Sympos. 8. 9).

URANİDES Bkz. Hekatonkheires

URANUS [Yunan Mitolojisi] Gökyüzü ve cennetin kişileştirilmiş formunun adıdır. Hesiodos'a göre (Theogonia, 126) Gaia'nın (Yeryüzü) oğlu ve kocası olup, ondan altısı erkek altısı dişi (Titanid) 12 Titan'ın (Okeanus, Koeus, Krius, Hyperion, İapetus, Theia, Rheia, Themis, Mnemosyne, Phoebe, Tethys, Kronos), üç Kyklop (Brontes, Steropes, Arges) ve Hekatonkhires'in (Kottus, Briareus ve Gyes) babası olmuştur. Çocuklarına gün ışığı göstermeyen Uranus onları yeraltında kasvetli Tartarus'a hapsetmiştir. Bununla birlikte Gaea oğullarını babalarına başkaldırmaları konusunda ikna etmiş Kronus liderliğinde başkaldıran Titanlar Uranus'a başkaldırmış, Kronus babasını uyurken çakmaktaşında bir orakla hadım etmiştir. Uranus'un Gaea'ya damlayan kanlarından Erinyeler ortaya çıkmıştır. Uranus ölmeden önce oğlu Kronus'a onunda kendi oğlu tarafından devrileceğini söylemiş, gerçekten de sonradan Zeus, Kronus'u devirmiştir (Hes. Theog. 126, 133–87, 616–23). Romalılarca Coelus olarak adlandırılan Uranus, Diodorus Sicilius'a göre Okeanus kıyılarında oturan Atlantislilerin ilk kralının adı olup, bu halka medeniyet getirmiş, tarımı ve astrolojiyi öğretmiştir.

URAŞ [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında yeryüzü tanrıçasının adı olup, gökyüzü tanrısı Anu'nun eşi, tanrıça Ninsun'un annesi ve kahraman Gılgamış'ın anneannesidir.

URAŞİMA TARO Bir kaplumbağayı kurtardığı için deniz tanrısı Ryugu'nun 'Ejderha'nın avlusu' adıyla da bilinen sarayını (Ryu-gu-jo) ziyaret hakkı kazanan bir Japon balıkçının hikâyesidir. Sualtı krallığında güzel günler geçirdikten sonra evini özleyince, kral ve kraliçe ona bir mücevher kutusu hediye ederek geri göndermişlerdir. Uraşima yeryüzüne geri döndüğünde tam 300 yıl geçmiş olduğunu ve kimsenin kendini tanımadığını anlayıp depresyona girmiştir. Adam umutsuzlukla içinde o uyurken yaşanmış zamanla dolan mücevher kutusunu açtığında aniden yaşlanıp, ölmüştür.

URD [İskandinav Mitolojisi] Geçmişe bakabilme gücüne sahip, yaşlı bir kadın olarak tasvir edilen kader tanrıçaları Nornlardan birisi olup, gökyüzünde kardeşleri Verdandi ile Skuld ile birlikte yaşamaktaydı.

URİEL [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Doğruluğu şaibeli dini metinler ve kabalada yedi baş melekten birisi olarak anılan meleğin adı İbranice 'Tanrı'nın ışığı' anlamına gelmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te sıkça anılan Cebrail, Mikhail ve Rafael'den farklı olarak ancak Eski Ahit'in apokrif kitabı Esdras'ın ikinci kitabında (4:1), Peter'in vahiy kitabında, Thomas Heywood'un 'kutsal meleklerin hiyerarşisi' (1635) adlı çalışmasında ve Milton'un 'Paradise Lost' şiirinde adı geçmektedir. Yahudilerce Uriel adının yazdığı tılsımlar kötülüğü kovmak için kullanılmaktaydı. Bir Hıristiyan söylencesinde incilde yazılmamasına rağmen bu meleğin İsa'ya değil de Ammaus'a giden havarilerine göründüğü bildirilmiştir.

URİM ile THUMMİN [Yahudi Mitolojisi] İsrailli kâhinlerin göğüslerinde taşıyıp, kehanet amacıyla kullandığı yassı levhaların adıdır (Çıkış 28:30).

URİNOME [Anadolu Mitolojisi] Tanrıça Kybele'nin adlarından birisidir.

URİSK İskoç halkının inanışında nehir ve göllerin ıssız bölgelerinde tek başına yaşayan, insanlarla dostluk kurmaya hevesli bir elfin adıdır.

URİSİS [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Hottentot (Khoi-Khoi) halkının inanışında şafak vakti ortaya çıkan fırtına tanrısı Tsui'nin karısı olan güneş tanrıçasının adıdır.

URİYA [Yahudi Mitolojisi] Davut'un, karısı Batşeba'yı elde etmek için savaşa gönderdiği subayın adıdır.

URKAGUARY [İnka Mitolojisi] Yeraltı hazinelerini koruyan bir tanrının adıdır.

URMAHLULLU [Mezopotamya Mitolojisi] Gövdesinin üst kısmı, el ve kolları insan alt kısmı ise aslan formunda olan melez bir yaratığın adıdır.

URME [Çingene Mitolojisi] [Çingene Mitolojisi] Macaristan, Transilvanya, Sırbistan, Polonya ve Rusya Çingenelerinin inanışında olağanüstü güzelliğe sahip kadın görünümünde olan, insanoğlunun kaderini belirlemekle yükümlü dişi cinlerdir. Bir Urmen'in bir erkekle ilişkiye girmesinin ardından ikisi iyi biri kötü huylu üç Urmen birden doğurmaktaydı. Annelerinin sütünü bir kez içen Urmenler, hemen yürümeye başlayıp, annelerini terk eder ve ağaç kovuklarında yaşamaya başlamaktaydı. Urmenler, yetişkin olduklarında kraliçeleri Matuya'nın sarayına taşınmalarına ve 7 sevgili edinmelerine izin verilmekteydi. Urmenler, sekizinci bir sevgili edinmeye kalkarlarsa Çarana adlı dev kuşlar tarafından parçalanarak öldürülerek cezalandırılmaktaydı. Ursitory adıyla da bilinen Urmenlerin yaşam gücünün başlarının arkasındaki üç tel sırma saçta saklı olduğuna da inanılmaktaydı.

URNA Budist sanatında alın ortasına yapılan spiral veya dairesel noktanın adı olup, üçüncü gözü sembolize eden uğurlu bir işaret olduğuna inanılmaktadır.

UROBOROS Bkz. Ouroboros

URODA [Slav Mitolojisi] Slovak halkının inanışında tarım ve ekili alanların tanrıçasının adıdır.

URRE [Kelt Mitolojisi] Yuvarlak masa şövalyelerinden birisinin adı olup, yaralandığında Lancelot tarafından iyileştirilmiştir.

URSİTORY Bkz. Urmen

URSULA [Germen Mitolojisi] Her yıl 21 Ekim günü onuruna festival düzenlenen bir ay tanrıçasının adı olup, Hıristiyanlığın kabulünün ardından Köln kentinin koruyucusu kabul edilen bir azizeye dönüştürülmüştür. Bir başkasına göreyse Britanya kralının kızı olup, müttefik pagan prensi Holofernes ile evlenmeye zorlanmıştır. Kız evlilik şartı olarak kocasından vaftiz olması ve maiyetiyle birlikte Roma'da ki azizlerin mezarlarını ziyaretine izin vermesini istemiştir. Köln'den Roma'ya giden Ursula burada Atilla'nın adamlarınca esir edilmiş, Hun hükümdarı ile evlenmeye razı olmayınca öldürülmüştür. Kızlar, manifaturacılar ve öğretmenlerin koruyucusu kabul edilen St. Ursula'nın yortusu 21 Ekim günü yapılmaktaydı.

URSULA, St. Bkz. Ursula

URŞANABİ [Mezopotamya Mitolojisi] Tufan'dan sonra Tanrılar tarafından Dilmun'a gönderilen Utnapiştim'in kayıkçısının adı olup, Gılgamış'ın peşinden Uruk'a kadar gitmiştir. Ölüler dünyasında akan Hubur ırmağının kayıkçısı olan Urşanabi Yunan mitolojisindeki Kharon'un karşılığıdır. İlk olarak bahsi Enlil ve Ninlil efsanesinde geçen Urşanabi, Gılgamış destanında Enkidu'nun ölümünden sonra Gılgamış'ın arkadaşı olarak anılmış, birlikte Uruk'a gitmiştir. Sümerlerde insan olan Urşanabi'nin Asur varyanti Hamar-tabal korkunç bir canavar formunda tasvir edilmiştir.

URTHEKAU [Mısır Mitolojisi] Doğaüstü güçler için kullanılan genel terim olup, "Büyük büyücü" anlamına gelmekte ayrıca Werethekau adıyla da bilinmekteydi. Aslan başlı ve taçlı bir tanrıça formunda tasvir edilen Urthekau aynı zamanda İsis'in takma adlarından da birisiydi.

URUK [Mezopotamya Mitolojisi] Kral Gılgamış'ın hüküm sürdüğü etrafı surlarla çevrili Sümer başkentinin adı olup, bugün Güney Irak'ta 'Warak' adıyla bilinen mevkide yer almaktaydı.

URUMHAMATAHAYİL Uzun Firdevsi'nin *Davetname* adlı eserinde bahsi geçen ve bir tılsım ve 'Ahdnâme' denilen dua sayesinde insanları birbirine aşık etmek amacıyla kullanılan bir cinin adıdır.

URUTONGA [Polinezya Mitolojisi] Hema'nın karısı, Tawhaki ile Karihi'nin annesi olup, Ponaturi tarafından öldürülmüştür. Urutonga'nın oğulları, Ponaturi'yi kandırarak bir eve soktuktan sonra kitlemiş ardından kapıyı açıp güneş ışığına maruz bırakıp öldürmeyi başararak intikamlarını almıştır.

URUVANDA [Anadolu Mitolojisi] Luvi halkının inanışında geyik tanrının adıdır.

URUZ [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Salur Kazan'ın oğlunun adı olup, babasının evi Şökli Melik tarafından yağmalanırken esir edilmiştir.

URVAŞİ [Hint Mitolojisi] İndra'nın sarayında yaşayan Apsaraların (peri kızı) en güzeli olup, aşk ve sevda tanrıçası kabul edilmektedir. Adını Sanskritçe ur "kalp" kelimesiyle ilişkili olan peri kızının kral Pururavas ile yaşadığı aşk ve evliliği Şatapatha Brahmana'da (11.5.1) anlatılmıştır. Kocasına evlenmeden önce çıplak insan bedeninden iğrendiğini, iki koçunu yanından ayırmayacağını ve sadece tereyağı ile beslenmesi gerektiğini bildirmiştir. Adam karısının yanına giysileri olmadan çıkmayacağına dair söz vermişse de bir gün Gandharvalar koçları çalınca telaşla çırılçıplak dışarı fırlayan adam istemeden Urvasi'ye görününce kadın kaçmıştır. Pururavas bu olaydan sonra umutsuzluğa kapılıp ülkenin sorunlarıyla ilgilenmeyi bir kenara bırakmış ve bir isyan sırasında öldürülmüştür. Bkz. Pururavas, Apsaralar

USİL Bkz. Kautha

USİQUQUMADEVU [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında çocukları parçalayan sakallı ve kambur bir canavar olup, karı ve koca aynı adı taşımaktadır.

USİNŞ [Baltık Mitolojisi] Letonya'da onuruna horoz kurban edilen atların tanrısı olup, sabah veya akşam yıldızı ile ilişkilendirilen ışık tanrısı olduğu sanılmaktadır. Arıların koruyucu tanrısı olup ilkbahar ile ilişkilendirilen Usinş, Hıristiyanlığın kabulünden sonra St. George ile özdeşleştirilmiştir.

USİRUMANİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Venezuela ve Guyana'da yaşayan Warao halkının inanışında başlangıçta başlangıç karanlığında yeryüzüne ışığı getirmek isteyen bir şamanın erik ağacından oyarak yaptığı ilk kadının adıdır.

USMA [Mezopotamya Mitolojisi] Babil panteonundaki tatlı suların tanrısı Ea'nın ikiyüzlü yardımcısının adıdır.

USOG Filipinler halkının inanışında nazar değmesi sonucu kurbanda oluşan genellikle psikolojik rahatsızlıklara verilen isim olup, çocuklarda nedeni belli olmayan yüksek ateş ve konvülsiyonlar da usog olarak adlandırılmaktaydı.

USMU Bkz. İsimud

USUKUN [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Meksika'da yaşayan Lalandone halkının en önemli tanrısı Nohoçakyum'un erkek kardeşi olan deprem tanrısının adıdır. Usukun bir mağarada münzevi hayat sürmekteydi.

USURTU [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrılar tarafından sağlanan evrenin düzenine verilen isimdir.

UŞAS [Hint Mitolojisi] Rigveda'da onuruna 20 ilahi sunulan şafak tanrıçasının adı olup, Gök Tanrı'nın (Diaus Pitar) kızı, gece tanrıçası Nakta ile Aşvinlerin kardeşidir. Gökyüzünde altın bir savaş arabasına binen genç ve güzel bir kadın formunda tasvir edilen tanrıça doğudan gelerek karanlığı uzaklaştırmakta, geceye hâkim olan iblisleri insanlardan uzak tutmaktadır. Uşas parladığında insanoğlu ve diğer canlılar uyanıp, yuvalarından uzağa yiyecek aramaya çıkmakta, kırmızı at veya ineklerin çektiği arabasıyla gökyüzünde hareket ederken ardından gelecek güneş tanrısı Surya'nın yolunu açmaktadır. Kurban töreni ateşi şafak vakti yakıldığı için ateş tanrısı Agni'nin sevgilisi olarak düşünülmüş olup, gökte doğduğu için "Göğün Kızı", günün ilk ışıklarını verdiği için ayrıca "aydınlatan" anlamında Ahana ve Dyotana adlarıyla da bilinmektedir.

UŞEBTİ Eski Mısır'da öteki dünyada ölenin işlerini yapması amacıyla mezarına yerleştirilen heykellerin adıydı.

UŞKARU Bkz. Hilal

UŞNİSAVİJAYA [Budist Mitolojisi] Beyaz mandalalı beyaz üç yüzlü ve sekiz kollu tasvir edilen bir tanrıçanın adı olup, Buda'nın tüm erdemlerine sahip olduğuna inanılmaktaydı.

UŞNİŞA Buda'nın saç topuzunun adı olup, Bodhisattavaların belirtilerinden (lakşana) birisi kabul edilmekte, Budist sanatında aydınlanmanın sembolü olarak kimi zaman alev formunda da tasvir edilmektedir.

UTARİT [İslam Mitolojisi] Arapça Merkür gezegeninin adı olmasına karşın aynı zamanda göğün dokuz katından ikincisi kabul edilmekteydi.

UTBE [İslam Mitolojisi] Peygamberlikten vazgeçmesi karşılığında Muhammed'e para vermeyi öneren Kureyş ileri gelenlerinin temsilcisi olup, Dar'un Nedve'de yapılan toplantıdan sonra Muhammed'i ziyaret etmişse de hayır yanıtı almıştır.

UTGARD [İskandinav Mitolojisi] Buz devlerinin diyarı Jotunheim'ın en önemli kalenin adı olup, Utgard büyücüsü (Utgard-Loki) olarak da bilinen Skrymir tarafından yönetilmekteydi. Manzum ve Nesir Edda'da bahsi geçen kale Okyanus dibinde devlerin yaşadığı yuvarlak formda bir kale olarak tasvir edilmekteydi.

UTGARD LOKİ [İskandinav Mitolojisi] Jotunheim'de Utgard kalesinin efendisi olan büyücü bir buz devi olup, Skrymir adıyla bilinmekteydi. Utgard-Loki, Odin'in oğlu Thor'u bile büyülemiştir. Nesir Edda'ın ilk bölümü Gylfaginning'de Thor, Thjassi ve Loki, Utgard'a giderek Skrymir adlı buz devine misafir olduğundan bahsedilmektedir. Thor, öfke ve açlıktan kıvranırken devi öldürmeye çalışmışsa da Skrýmir'in büyülü kalkanı yüzünden başarısız olmuş, ardından Thor ve arkadaşlarını büyünün kullanıldığı çeşitli yarışmalarda yenilgiye uğratmıştır. Ayrıca Gesta Danorum'da bir geminin çeşitli tanrılara kurbanlar adanırken Utgarthilocus adlı bir tanrının da adı geçmektedir.

UTHER PENDRAGON [Kelt Mitolojisi] Geoffrey de Monmouth'un Britanya Kralları Tarihi (Historia Regum Britanniae) adlı çalışmasına göre Arthur'un babası, Kral Constantine'in oğlu, İgraine'in kocası olan Britanya kralının adı olup, daha eski Keltçe birkaç şiirde de bahsi geçmiştir. Uther Pendragon, önce kocasının kılığına girdiği İgraine ile sevişmiş ardından kadının kocası Tintagel dükü Gorlois'i öldürüp kadınla evlenmiş, Arthur da bu evlilikten dünyaya gelmiştir. Uther'in lakabı "pendragon" (ejderhaların şefi) mecâzi olarak savaşçıların lider anlamına gelmekteyse de Geoffrey bu adı yanlışlıkla "ejderhanın kafası" olarak yorumlamıştır. Halkına bağlı güçlü bir kral olarak tasvir edilen Uther Pendragon Büyücü Merlin tarafından şeytanın oğlu olarak görülmüştür.

UTHLANGA [Afrika Mitolojisi] Zulu halkının inanışında kuzeyde yer alan büyük bir bataklığın adı olup, hayatın başladığı mekân olarak görülmekteydi.

UTHU UTA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında şekil değiştirebilen bir dev kadının adı olup, çoğunlukla yaşlı bir kadın görünümünde olmasına dağları sırtlayabilecek ve çakıl taşlarını birleştirerek tepeler oluşturabilecek denli güçlüydü. Çocukları kaçırıp ciğerlerini yiyen kadını yakalamak isteyen insanlar çukur kazıp, şenlik ateşi yakarak tuzak kurmuştur. Bir süre sonra ateşe doğru güzel bir kadının yaklaştığını gören insanlar önce bir yanlışlık olduğunu düşünmüşse de kadın çukura düşünce canavara dönüştüğünü görmüşlerdir. Avcıların okları Uthu Uta'nın derisine işlemeyince yaratık pek çoğunu öldürmüş, bir baştankaranın uyarısını dikkate alanlar yaratığın önce kalbine o da işe yaramayınca sağ eline nişan alarak öldürmeyi başarmıştır.

UTİ [Afrika Mitolojisi] Zaire'de yaşayan Bambuti halkının inanışında ilk dişi atanın adıdır.

UTİ HİATA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Pavni ve Arikara halklarının inanışında tahıl tarımı ve hasat zamanının koruyucusu olan bir tanrıça olup, insanlara yaşam ve tarımın sırları ile dini ayinleri öğretmiştir. Gök Baba'nın yarattığı devleri bir tufan ile ortadan kaldırmasının ardından bomboş kalan yeryüzünde dolaşan Uti Hiata bir şimşek tarafından kaçırılmışsa da toprağı birlikte kazan bir köstebek, bir fare ve bir porsuk tarafından kurtarılmıştır.

UTKO [Mısır Mitolojisi] Akhebia bölgesinin koruyucu tanrıçasının adı olup, zamanla İsis ile özdeşleştirilmiştir.

UTKTSİTİ ile NAOTSİTİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Laguna Pueblo halkının inanışında Kâhin Kadınlar olarak da yaratıcı kız kardeşlerin adıdır. Kız kardeşler Akoma Pueblo halkınca İatiku ile Nautsiti adıyla bilinmektedir.

UTKUÇI [Türk Mitolojisi] Altay şamanlarının ayin sırasında gökyüzüne yükselirlerken Gök tanrı Ülgen'in kutup yıldızında şamanı karşılaması için gönderdiği elçinin adıdır.

UTNAPİŞTİM [Yakındoğu Mitolojisi] Gılgamış efsanesinde bahsi geçen Şurrupak kentinin bilge kral ve rahibinin adı olup, tanrılarca ölümsüzlükle mükâfatlandırılmıştır. Utnapiştim'in adı Babil dilinde 'hayat tecrübesi olan' veya 'ışığı gören' anlamlarına gelip Sümer Tufan efsanesindeki Ziusudra ve Eski Ahitteki Nuh peygamberin karşılığıdır. Gılgamış efsanesine göre insanların sayısı artıp gürültü yapmaya başlayınca Tanrılar insan neslini yok etmeyi planlamış ama tanrılardan Ea, Utnapiştim'i gelecek felaket konusunda uyarmış ve bir gemi yapmasını tembihlemiştir. Altı gün altı gece süren tufandan sonra yedinci gün Utnapiştim'in gemisi Nisir Dağı'nın tepesine oturmuştur. Tanrılar, Utnapiştim ile karısına ölümsüzlük vererek Dilmun'a göndermişlerdir.

Uto

UTO [Eski Mısır] Aşağı Mısır'ın 6. Bölgesinde yılan tanrıça Buto'ya verilen isim olup, "papirus renginde" anlamına gelmekte, bitkilerin yenilenme gücünü temsil etmekteydi. Yukarı Mısır'da tapınılan Nekhbet'in Aşağı Mısır'da karşılığı olan Uto, aynı zamanda güneşin gözü ile ilişkilendirilmiş ve uraeus ile eşdeğer görülmüştür.

UTPALA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun karısı Laksmi'nin Sanskritçe 'Mavi Lotus Çiçeği' anlamına gelen tacının adıdır.

UTSANATİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeroki halkının inanışında insanlara yardım etmeyi seven çıngıraklı yılan ruhunun adıdır.

UTSET İLE NOWUTSET [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Güneybatı halklarının inanışında Kokyangwuti tarafından yaratılan ve insanlığın anası kabul edilen ikiz tanrıçaların adıdır. Başlangıçta yeraltında yaşayan Utset ile Nowutset bir porsuğun yardımıyla yüzeye çıktıktan sonra yeryüzü, gökyüzü, insanoğlu, bitki ve hayvanları yaratmıştır. Bununla birlikte bir süre sonra bir bilmece yarışmasında Utset'e yenilen Nowutset öfkesinden kardeşini öldürmüştür.

UTTU [Yakındoğu Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Gök Tanrı Enlil tarafından yaratılan bereket, adalet ve güneş tanrısının adı olup, Babil karşılığı Şamaş'tır. Utu, Ay Tanrısı Nanna ile Ningal'ın çocuğu, Gök Tanrıçası İnanna'nın kız kardeşi olarak tasvir edilmekte olup, sonradan Akad geleneğinde Yaratıcı Gök Tanrı An'ın (Enlil) oğlu olarak gösterilmiştir. Utu'nun karısı Şerida ışık tanrıçası (Akadca "Aya") olup, Aratta bölgesi söylencelerinde Lugalbanda Utu'nun oğlu olarak tasvir edilmektedir. MÖ 24. yüzyıldan kalma tasvirlerinde Utu'nun sakallı, omuzlarından ışık saçan görülmekte olup, adaletin koruyucusu olarak görülmesi sebebiyle sembolü tırtıklı bir testereydi. Bazı tasvirlerde iki yardımcısı gökyüzünün kapılarını açarken Utu'nun sabah vakti doğu dağlarından doğduğu görülmektedir. Bir söylencede Uruk kenti kralı Meşkiagasher'in Utu'nun oğlu olduğundan bahsedilmekte tanrının adı ayrıca Sümer manzum destanları Enmerkar ve Ensuhgirana ile Dumuzi'nin Rüyası'nda anılmaktadır. Babil efsanesi Etena'da Utu Şamaş adıyla anılmış olup, tuzağa düşmüş bir kartalın kurtulmasına yardım etmiştir. Mirasçısı olmayan kral Etana, adalet tanrısı Utu'ya bir oğul için yalvarmıştır. Tanrı, Etana'ya kartaldan yardım istemesini önermiş, kral kartalı beslemiş o da kralın çocuk sahibi olmasını sağlayacak büyülü bitkiyi getirmiştir. Gılgamış efsanesinde yine Şamaş adıyla anılan tanrı Gılgamış'ın annesi tanrıça Ninsun'un arzusuyla Humbaba adlı canavarla savaşan kahraman Gılgamış'ı korumuştur.

UTU Bkz. Uttu

UTUKKU [Yakındoğu Mitolojisi] Babil ve Asurluların hastalıklarla ilişkilendirilen kötü huylu iblislere verdiği isim olup, Udug adıyla da bilinmekteydiler. Utukku bazen daha korkunç bir yaratık olan Sebettu'ya dönüşmekteydi. Her iblisin kendi adı ve ayrı bir özelliği bulunmaktaydı. Bunların en önemlileri şunlardır:

- Ardat Lili (Gece bakiresi): Erkeklerle geceleri ilişkiye giren dişi bir iblistir.
- Aşakku: Beyaz veba bulaştıran iblistir.
- Eki Mmu: Mezarlıklarda yolculara saldıran bir hortlaktır

- Labartu: Gece rüyada gelen bir Karabasandır.
- Lilu ile Lilitu: Gece ortaya çıkan eril ve dişil iblislerdir
- Namtar: Salgın hastalık iblisidir.

UVAŞİL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Natçez halkının inanışında insanoğluna yaşam ve şifa sağlayan güneş için kullanılan 'Büyük Ateş' anlamında bir terimdir.

UVİBAMİ [Japon Mitolojisi] Gökyüzünde uçabilen, at üstündeki süvarileri bile bir defada yutabilen dev bir ejderhanın adı olup, Yegarano-Heida adlı kahraman tarafından öldürülmüştür.

UWARDAW [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Maguzawa (Hausa) halkının inanışında tüm orman ruhlarının anası olduğuna inanılan varlığın adı olup, şifayla ilişkilendirilmekte, felç olmuş kişilerin iyileşmesi için Uavrdav'a dişi keçi kurban edilmektedir.

UWOLOWU [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Akposso halkının inanışında diğer tanrılar dâhil her şeyi yaratan, insanoğlu faydalı uğraşları öğretip, ateşi veren gök tanrının adıdır.

UYUGSUM [Hint Mitolojisi] Doğu Hindistan'da Koraput bölgesi halkının söylencelerinde kendi kızının boğazını kesen bir kadının adı olup, kızın ruhu çok sayıda insanın ölümüne sebep olunca dünyayı kurtarmak için kızı yeniden yutmuş, bu olaydan sonra gökyüzünde yükselerek güneşe dönüşmüştür.

UYUYAN GÜZEL Büyü ile uyutulan güzel bir prenses ile yakışıklı bir prensin aşkını konu alan popüler bir Avrupa masalının adı olup, en ünlü versiyonları Perrault'un "Ormanda uyuyan güzel" (La Belle au bois dormant, 1697) ile Grimm kardeşlerin "Küçük çalıgülü" (Dornröschen, 1812) adlı derlemeleridir.

Aarne–Thompson sınıflandırmasında 410 sayıyla yer alan masala göre uzun süre çocuğu olmayan bir ülkenin kral ve kraliçesi henüz bebek olan kızının doğum gününe ülkenin tüm perilerini çağırmak istemiş ama ellerinde 12 altın kadeh olduğundan bir peri davete çağrılmamıştır. Tören sırasında tüm periler kıza hediyelerini sunarken çağrılmayan peri de saraya gelmiş ve peri kıza 15. doğum gününde geldiğinde eline bir çıkrık iğnesi batarak ölme lanetini hediye etmiştir. Periler arasında henüz hediyesini vermemiş sonuncusu ise gücünü kullanarak bu kaderi 100 yıllık bir uykuya dönüştürebilmiştir. Gerçekten de kız 15 yaşında uykuya dalınca iyi peri kızın tebaasını da prensesle birlikte uykuya yatırmış ve korunmaları için sarayın etrafını sarmaşıklarla örtürmüştür. Sonunda inatçı bir prens sarmaşıkları kesip saraya girmeyi başarmış ve kızın alnına kondurduğu bir öpücükle büyüyü bozarak, prensesi ve saray halkını uyandırmıştır.

UYUYAN PRENSLER Bkz. Uyuyan Savaşçılar

UYUYAN SAVAŞÇILAR Avrupa masallarında bir avcı veya maceracı tarafından ölmemiş ama kendisine ihtiyaç oluncaya dek sürecek büyülü ve derin bir uykuya yatmış kahramanın uyandırılması motifi sıkça rastlanılan bir motiftir. Çoğunlukla prens, avcı veya maceraperest uyuyan veya uyuyanlardan birisinin krallığı savunma zamanı gelip gelmediğini sorusuna muhatap olmakta, hayır cevabı verdiğinde büyülü uyku hali devam etmektedir. İsveç ve İskoçya'da farklı varyantları kaydedilen öykünün İngiliz-Gal versiyonu aşağıdaki gibidir.

Fındık dalından yürüyen sihirli bir değneğe sahip Gallerli bir adam İngiliz bir büyücü ile karşılaştığından adamdan sihirli sopasını keseceği noktada büyük bir hazine bulacağı kehanetini duymuştur. Craig-y-Dinas'a giden ikili burada sopanın gösterdiği yeri kazınca büyük bir mağaranın girişini keşfetmiştir. Geçidin ortasında bir çan görmüşlerse de büyücü adam dokunmaması konusunda uyarmıştır. Bir süre yürüdükten sonra içerisinde binlerce savaşçının yanlarında silahlarıyla daire formu oluşturacak şekilde uyuduğu meşalelerle aydınlatılmış büyük bir salona gelmişlerdir. Savaşçıların oluşturduğu dairenin ortasında yığın haline biri altın diğeri gümüş iki hazine olduğunu gören ikiliden Galli yanına alabildiği kadar altın alırken İngiliz hiçbir şeye dokunmadan dönüş yoluna koyulmuşlardır. Dehlizin ortasındaki çanın yanına geldiklerinden büyücü adamı yeniden dokunmaması konusunda uyarmışsa da eli kolu altınla dolu olana adam geçerken sürtündüğü çanın çalmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine savaşçılardan birisi uyanmış ve "Zamanı geldi mi?" diye sormuş, büyücünün tavsiyesiyle Galli "Hayır, zamanı gelmedi, uyumaya devam et" cevabını vererek tehlikeyi savuşturmuştur. Büyücü ayrılırken adama altına ihtiyacı olursa ve yeniden mağaraya dönerse çan sesiyle uyanan savaşçılara verdiği cevabı unutmamasını öğütlemiş, dahası buy savaşçıların Kral Arthur ile birlikte bir gün uyanarak Galler'in düşmanlarına savaş açacağı günü beklediğini anlatmıştır. Bir süre sonra Galli altınlarının tümünü harcadıktan sonra mağaraya tek başına inmiş ve ağırlığınca altın yüklenip dışarı çıkarken çanın çalmasına sebep olmuştur. Yanına gelen savaşçıya ne diyeceğini unutunca da diğer savaşçılar da uyanmış, adamı bir güzel dövdükten sonra altınları geri alıp, mağaranın dışına atmışlardır. Yediği dayağın izlerini hayatı boyunca taşıyan adam daha sonra pek çok arkadaşıyla bölgeye gelip tüm tepeyi karış karış kazmışsa da mağarayı bulmamış, sefalet içerisinde ölmüştür.

Bkz. Alfatin, Barbarossa, Ercildoune, Marco, Mullaghmart, Stoymir, Yedi Uyurlar, Wenceslas.

UZZA [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inancında Allah'ın üç kızından (diğerleri: kader tanrıçası Manat veya Manah ile güneş tanrıçası Allat) en gencinin adı olup, Venüs (sabahyıldızı) ile ilişkilendirilmekte ve Mekke şehrinin koruyucusu kabul edilmekteydi. Taif ile Mekke arasında yer alan Nakhla vadisinde bahçesinde 3 akasya ağacı ile hayvanların kurban edildiği bir mağaraya sahip bir tapınağı bulunmaktaysa da Mekke'nin 629'da düşmesinden sonra Muhammed'in emriyle yıktırılmıştır. Araplar İslam

öncesinde ayrıca Şamsu adlı güneş tanrıçası, Venüs ile özdeşleştirilen erkek tanrı Athtar ve ay ile özdeşleştirilen Şahar adlı tanrı üçlemesine de tapınmaktaydı. Bazı yazarlarca diğer tanrıçalardan farklı olarak kötülükle özdeşleştirilmiş olup, bunlardan Hıristiyan yazar Jerome (MS 347-420) Uzza ile Lucifer'i eş tutmuştur. Ayrıca Bkz. Samiasa

UZUME [Japon Mitolojisi] Şinto dininde neşe ve mutluluk ile ilişkilendirilen şafak tanrıçası olup, Sarutahiko Ōkami'nin eşidir. Tam adı ve 'Ekseni etrafında dönen' anlamına gelen Ame-no-Uzume-no-mikoto'dir. Fırtına tanrısı Susano pirinç tarlalarına zarar verip, kendisine karşı çıkan bir kızı da öldürünce öfkelenen kız kardeşi güneş tanrıçası Amaterasu kendini kutsal Amano-İwato mağarasına hapsetmiştir. Güneş ışınlarından mahrum kalan yeryüzünde yaşam durma noktasına gelince zekâsını kullanan Uzume, tanrıçayı şaman ayini ve Kagura dansı yaparak kandırarak dışarı çıkarmayı başarmıştır. Japonya'nın ilk kadın şamanı kabul edilen Uzume geçmişte miko ve sarume adlarıyla bilinmekteydi. Günümüzde Okinawa adaları kadınları 'çinkonsai' adını verdikleri sihir uygulamalarını güneş tutulması ve cenaze törenlerinde gerçekleştirmektedirler.

UZUN BURUN Bkz. Hagondes

UZUN SOĞUK [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çako ve Tierra del Fuego halklarının inanışında, insanoğlunun gördüğü dört büyük tufandan birisinin adıdır.

Petra Manatu tapınağında Al-Uzza kabartması

UZZA [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Merkez Arabistan'da Allah'ın üç kızının en küçüğü ve Allat ile Manat'ın kız kardeşidir. Kuzey Arabistan'da Han Uzzai adıyla bilinen tanrıça sabahyıldızı Venüs ile ilişkilendirilmiştir. Uzza'nın bir akasya ağacı üzerinde ikamet ettiğine inanılmaktaydı.

Ü

ÜÇ Eski Yunan ve Roma dönemlerinden beri kaydedilen pek çok masal, öykü ve efsanede üç sayısının önemli bir yer tutuğu, üç kardeş, üç dilek, üç sihirli obje, üç gün, üç görev gibi sayısız örneğin sıkça tekrarlandığı görülmektedir. 3, pek çok kültürde kutsal kabul edilen bir rakam olup, Hinduizm (Triumurji: Brahma, Vişnu, Şiva tanrı), Hıristiyanlık (baba, oğul, kutsal ruh), Eski Mısır (Osiris, İsis, Horus), Eski Yunan (Artemis, Selena, Hekate) ve Eski Roma (Jüpiter, Juno, Minerva) inançlarında tanrılarla ilgili kutsal üçlemelerin sayısıdır. Anadolu'da 3, 5, 7, 9 gibi tek sayılar uğurlu sayılmakta ve gerek folklorik gelenekte gerekse tasavvufta sembolik olarak kullanılmaktadır (Üçler, yediler, Üç sünnet, tahtaya üç kez vurmak, duaları üçer kez okumak, üç kutsal ay [Recep, Şâban, Ramazan] gibi...

ÜÇ BİLGE ADAM Bkz. Magi

ÜÇ BİLGE MAYMUN [Japon Mitolojisi] Resimli özdeyiş olarak figür ve tasvirlerine sıkça rastlanılan birisi kulaklarını, diğeri gözlerini sonuncusu ise ağzını elleriyle kapatmış formda üç maymunun adıdır. Kötülüğü duymama, görmeme, söylememe halini tanımlayan heykel de maymunlardan Mizaru gözlerini, Kikazaru kulaklarını, İwazaru ağzını kapatmakta, üçü de uzun burunlu Şinto tanrısı Saruta Hito no *Mikoto'nun* hizmetinde çalışmaktadır.

ÜÇ DİŞLİ ASA Bkz. Trident

ÜÇ GÜZELLER Bkz. Kharitler

ÜÇ MÜCEVHER Bkz. Triratna

ÜÇ MÜSTÜ BAY ONI [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında yeni doğmuş çocukları kötü ruhlardan koruyan bir tanrıça olup, Bay Oni'nın Umay Ana ile eşanlamlı kullanılması dikkate alındığında adı 'Üç Boynuzlu Umay Ana' anlamına gelmekteydi.

ÜÇ OK [Türk Mitolojisi] Oğuz'un, Yer Kızından doğan üç oğlunun (Gök Han, Dağ Han, Deniz Han) her birinin dörder oğlu olmuş ve bu çocuklardan gelen nesiller Üçok olarak adlandırılmıştır. Bunlar:

1. Gök Han'ın oğulları: Bayandur, Beçene (Peçenek), Çavuldur, Çepni

2. Dağ Han'ın oğulları: Salur, Eymur, Alayurtlu, Üregür

3. Deniz Han'ın oğulları: İkdır, Begdüz, Yıva, Kınık

ÜÇ SPİRAL

ÜÇ TUĞ Osmanlı İmparatorluğunda vezirliğin sembolü olup (padişahınki 6 tuğdur) Anadolu masal ve destanlarında güç sembolü anlamında kullanılmaktaydı.

ÜÇ TURNALI BOĞA Bkz. Tarvos Trigaranus

ÜÇLÜ SARMAL Bkz. Triskelion

ÜLGEN [Türk-Moğol Mitolojisi] Altay ve Şor Tatarlarının inanışında gök tanrı olup Bey Ülgen olarak da bilinmekte, adı muhteşem anlamına gelmektedir. Başlangıçta tüm dünya sularla kaplıyken Ülgen insanı (Erlik) yaratmış ve ona toprağı bulma görevini vermiştir. İnsan da ördek şekline dönüşerek suya dalmış ve dipten kum çıkartarak Ülgen'e getirmiştir. Ülgen, insanı ödüllendirerek ona kuru topraklar, ormanlar, dağlar, ovalar verip üzerini bitki ve hayvanlarla doldurmuştur. Bu söylencenin bir varyantında Ülgen su üzerinde yüzen çamur parçası görmüş buna üfleyerek canlandırmış ve Erlik adını vermiştir. Erlik başlangıçta Ülgen ile dost sonradan kötülükle özdeşleştirilen düşmanı olmuştur. Bir başka söylenceye göreyse Ülgen dünyayı biri merkezde diğerleri batı ve doğuda yer alan üç balığın sırtında taşıdığı bir daire şeklinde yaratmış, Budist mitolojisinden ödünç alınan Mandişire (Maidere) adlı bir kahraman balıkları hareket edip tufana sebep olmamaları için sıkıca bağlayıp sabitlemiştir. Ülgen şamanların koruyucusu olmakla kalmayıp bilgi ve yeteneklerinin de kaynağı olarak görülmekte, insanoğlunu kötü tanrı Erlik'e karşı korumaktaydı.

Altay Türkleri gökyüzünün 7, 17 hatta 33 gök dairesinden oluştuğuna, Ülgen'in altın kaplı bir sarayda, altın bir taht üzerinde oturduğuna inanmaktadır. Rus etnograf Andrey Anohin (1869-1931), Ülgen'in Karşı (sağlık tanrısı), Pura Han (atların tanrısı), Yaşıl Han (tabiat tanrısı), Burça Han (refah tanrısı), Karakuş Han (kuşların tanrısı), Baktı Kan (bereket tanrısı) ile Er Han veya Kanım Han (güven tanrısı) isimlerinde Akoğlanlar veya Kıyatlar olarak da bilinen yedi oğlu olduğunu belirtmiştir. Muhtemelen yedi kat gök inancı da her biri göğün bir katında oturan oğulların sayısıyla ilişkilidir. Ülgen'in Akoğlanlar dışında Akkızlar veya Kıyanlar adlı dokuz kızı olmak üzere bunların isim ve nitelikleri bilinmemektedir.

ÜLÜ'L-AZM [İslam Mitolojisi] Din getiren altı peygambere verilen olup bunlar sırasıyla Âdem, Nuh, İbrahim, Musa, İsâ ve Muhammed'dir. (Ahkâf, 35)

ÜRÜNG AY TOLON [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında Gök Tanrının adı olup, göğün en üst katında iki beyaz güneşle birlikte yaşamaktaydı. Yaşlı bir adam olarak tasvir edilen Ürün Ayı Tolon bu iki güneşi birbirinden ayırdıktan sonra insanları ısıtıp aydınlatması için yerle göğün tam ortasında üçüncü bir güneş yaratmıştı.

ÜZEYR [İslam Mitolojisi] İsrailoğullarına gönderilen bir peygamber veya MÖ 4-5. Yüzyıllarda yaşamış bir din adamı olup olmadığı tartışılmakla birlikte Ezra ile aynı kişi olduğu iddia edilmektedir. İsrailoğulları'ndan 5.000 kişiyi Babil'deki esaretten kurtarıp Kudüs'e getiren Üzeyir'in peygamberliği Kur'ân-ı Kerîm'de net olarak bildirilmemiştir.

ÜZÜCÜ VURUŞ [Kelt Mitolojisi] Kral Arthur külliyatında Balin'in Pellam'a Kader mızrağıyla (Bleeding Lance) saldırıp yaraladığı eylemin adıdır.

Hitit kabartmasında üzüm ve şarap veren tanrıya tapınma (İbriz)

ÜZÜM 1. [Yunan Mitolojisi] Şarap yapımında kullanılan meyve Dionysos ile ilişkilendirilmiştir.
2. [Hıristiyan Mitolojisi] Efkaristiya ayininde ekmek İsa'nın bedenini, şarap ise İsa'nın kanını sembolize etmekte olup, şarap üzümden yapıldığı için Efkaristiya kimi zaman bir üzüm salkımı ile sembolize edilmiştir.
ÜZÜT [Türk Mitolojisi] Ölü insanları ruhlarına verilen isim olup, Ölüler Dünyasına bu yüzden 'Üzütler Toprağı' denilmekteydi. Üzütler, Erlik'in yeraltı sarayında yaşamakta ona hizmet etmekte, yeryüzüne çıkarak insanların evlerinden yiyecek ve içecek çalmaktaydı. Şamanlar, yeryüzünden ayrılmak istemeyen üzütleri gerekirse davuluyla kamlık yaparak yeraltına inmeye ikna etmekle görevliydiler.

V

VA-VON-Dİ-A-MEG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında karada ve suda yaşayabilen bir salyangoz ruhunun adı olup, şekil değiştirerek yılan, timsah hatta vücudu pullarla kaplı insan formuna bürünebilmekteydi.

VAAT EDİLMİŞ TOPRAKLAR [Yahudi Mitolojisi] İbrahim peygambere Tanrı tarafından vaat edilen Kenan topraklarıdır (Tekvin 12:7, 13: 14, 17:8).

VABUN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında doğu rüzgârının adı olup, başlangıç tanrıçası 'Alacakaranlık'ın oğlu, Kabibonokka, Kabun ile Şavano'nun erkek kardeşi, sabahyıldızı Vabund Annung'un kocasıydı.

VACUNA [Roma Mitolojisi] Sabin halkının tarım tanrıçasının adı olup, Reate civarındaki kutsal ormanda tapınılırdı. Licenza sahilinde yıkık bir tapınağı bulunan tanrıça sonradan eğlence ile de ilişkilendirilmiş ve Romalılarca Victoria, Venus, Minerva, Bellona ve Diana ile özdeşleştirilmiştir (Horace Epistles 1.10.49).

VAD LEANY [Macar Mitolojisi] Genç ve güzel bir orman kadınının adı olup, genç ve iyi giyinen erkekler cazibesine karşı koyamamaktaydı. Yakalanması haline bebeğine kavuşana dek yas tuttuğu bilinmekle birlikte bazı öykülerde bebeğini yetiştirmeleri için insanlara verildiği de kayıtlıdır.

VAD-ZUS-EN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında kanatlarını çırpınca rüzgâr estiren bir kartal ruhunun adıdır.

VADATAJ [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında yol kavşaklarında insanların karşılarına insan veya hayvan formunda çıkarak ormanda yollarını kaybetmelerine sebep olan iblislerin adıdır. Vadatajların ölü insanların özellikle doğum sırasında ölmüş çocukların hayaletleri olduğuna inanılmaktaydı.

VADİ [İskandinav Mitolojisi] Kral Vilkinus ile bir denizkızının (siokononar) oğlu, Demirci Wayland'ın (Völund) babası olan devin adıdır. Thidrekssaga'da Wade adıyla anılmıştır.

VADLEANY Macar çobanları baştan çıkarıp güç ve kuvvetlerini eriten bir orman kızının adıdır.

VAFTİZ Vücudun bir bölümü veya tümünü su ile yıkayarak ilk günahtan arındırma ve Hıristiyan dinine kabul etme amacıyla gerçekleştirilen törenin adıdır. Vaftiz sırasında çocuğa gelecek yaşamında kol kanat germeyi vaat eden birisi vaftiz babası olarak seçilmekte ve çocuğa bir vaftiz adı verilmektedir. Hristiyanlar İsa'nın "onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin" buyruğuna (Matta 28:18-20) göre vaftiz törenini uygulamaktadırlar. Vaftiz sözcüğü "suya batırmak, yıkamak" anlamlına gelen Yunanca *vaptizo* kelimesiyle ilişkili olup, pek çok Hıristiyan mezhebinde küçük yaştaki çocuklar bazılarında ise ancak bilinçli bir şekilde Mesih İsa'ya iman edilmesinden sonra vaftiz gerçekleştirilmektedir. İsa peygamber ise Vaftizci Yahya tarafından Ürdün Nehri'nde vaftiz edilmiştir. Vaftiz de tıpkı abdest gibi en eski Sami geleneklerinden birisi olup, çok tanrılı dönemlerde de uygulanmaktaydı.

VAFTİZCİ YAHYA [Hıristiyan Mitolojisi] Hıristiyanlığın öncüsü sayılan vaizin adı olup, Hıristiyanlarca aziz, Müslümanlar, Sâbîîler (Mandenistler) ve Bahailer tarafından peygamber kabul edilmektedir. Nasıralıların lideri ve Luka inciline göre İsa'nın akrabası olan Yahya, İsa'yı kendi isteğiyle Ürdün'de İsa'yı kendi isteğiyle Şeria Nehri'nde vaftiz etmiştir. İsa'nın müjdecisi kabul edildiği için Müjdeci Yahya ismi ile de anılan Yahya, İsrailoğullarından Kral Herodes Antipos'un üvey kardeşinin karısı ile evlenmesine karşı çıkıp nikâhlarını kıymayınca Herodes ile kızı Salome tarafından kafası kestirilerek öldürülmüştür. St. Jerome, azizin müritleri tarafından başsız olarak Samaria'da toprağa verildiğini, Ruffinus'un 'Kilise Tarihi' ise cesedin mezarından çıkarılarak kafayla birlikte yakıldığını bildirilmiştir. Nalbant ve terzilerin koruyucusu kabul edilen azizin yortusu 24 Haziran günü kutlanmaktadır. İslam kaynaklarında Yahya adıyla 23. Peygamber olarak geçmekte, Meryem'in kız kardeşi ve İmrân'ın kızı Elîsa ile Zekeriyyâ'nın oğlu olduğu kayıtlıdır (Meryem, 7).

VAFTHRUDNİR [İskandinav Mitolojisi] Vafthrudnismal adlı Eddaya göre akıllı bir devin adı olup, Gangrad kılığına giren Odin tarafından ziyaret edilmiştir. Kılık değiştiren Odin kendini tanımayan dev ile İskandşnav mitolojisi hakkındaki bilgilerini Bergelmir'den Ragnarök'a dek yarıştırmış, sonunda Odin kazanmıştır.

VAHAGN [Ermeni Mitolojisi] Güneş, ışık, ateş, savaş, cesaret, rüzgâr ve iklim tanrısı olup, Vişabakağ ('ejderha öldüren') lakabıyla da anılmakta özellikle savaşçılar tarafından zorlu görev veya savaşlar öncesinde cesaret vermesi için yakarılmaktaydı. Gözleri güneşten, saç ve sakalları alevden olan tanrı ayrıca avcılık ve avcıların koruyucusu kabul edilmektedir. Fars tanrısı Verethragna ile benzerlikler gösteren Vahagn, Hıristiyanlığın kabulünden sonra yortusu 16 Temmuz günü yapılan St. Athenogenes ile ilişkilendirilmiştir. Geleneksel Ermeni takviminde her ayın 27. Gününe adını veren Vahakn, Ermeni söylencelerinde Dikran'ın ölümünden sonra tahta çıkıp 27 yıl hüküm süren oğlu olarak bahsi geçmektedir.

VAHAKN Bkz. Vahagnn

VAHGURU Bkz. Wahiguru

VAHİE LOA [Polinezya Mitolojisi] Kuyruklu yıldız tanrısının adı olup, kelime anlamı 'uzun kol'dur.

VAHİE ROA [Polinezya Mitolojisi] Tahiti halkının inanışında Tafai (Tavhaiki) ile Hina'nın oğlu olan bir tanrının adıdır. Vahie Roa, Kuzey Tahiti'de Mahini bölgesinde Ta-pahi tepesindeki babasının evinde doğmuş, Kral Tu-i-hiti'nin kızı Maemae-a-rohi ile evlenmiş, birlikte Are-mataroa'ya yelken açmışlardır.

VAHŞİ GECELER [İskandinav Mitolojisi] Tanrı Odin'in ölülerin ruhlarıyla (Hayalet Sürücüler) birlikte bir at üzerine gökyüzünde dolaştığı gecelere verilen isim olup ayrıca Yaban Avı ve Unternächte adlarıyla da bilinmekteydi.

VAİKUNTHA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun Meru dağındaki evi olup Param Padam (Yüce mesken) adıyla da bilinmekteydi.

VAİMANİKA [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta dört tanrı kategorisinden gökyüzünün en üst katında yaşayan bir tanesinin adıdır (Diğerleri: Vyantara, Jyotişa, Bhavanavasi). Vaimanika tanrılarının en önemlisi Şakra'dır.

Vainamoinen. Çizim: Nicolai Koçergin (1897-1974)

VAİNAMOİNEN [Fin Mitolojisi] Kalevala'nın en önemli karakteri olan maceraperest yaşlı bilge ve büyücünün adı olup, havanın kızı Luonnotar'ın oğludur. Söylenceye göre Vainamoinen gök kızı yarı-tanrıça İlmatar'ın rahminde tam 700 yıl kaldıktan sonra yeryüzüne beyaz sakallı yaşlı bir adam olarak gelmiştir. Fin halkınca kültürel kahraman olarak kabul edilen Vainamoinen tarım ve ateşi insanlığa hediye etmiştir. Usta bir şarkıcı olan bilge şaman ayrıca dev bir turna balığının kemiklerinden yaptığı bir harp çeşidi kantele adlı çalgıyı icat etmiştir. Fin kozmolojisinde Orion Vainamoinen'ın tırpanı, Ülker burcunun yedi yıldızı Pleiadlar ise kılıcı olarak görülmektedir.

Genç Joukahainen saygısızca Vainamoinen'e büyücülükte meydan okumuşsa da yenilgiye uğrayınca kız kardeşi Aino'yu Vainamoinen ile evlendirmeye söz verdiğinden kaçmış, genç kız ise yaşlı büyücü ile evlenmektense kendini denize atarak intihar etmiştir. Bunun üzerine Joukahainen intikam almak için Vainamoinen'in atını vurarak büyücünün denize düşmesine sebep olmuştur. Vainamoinen dev bir kartal tarafından kurtarılarak Pohjola ülkesine götürülmüştür. Pohjola ülkesinin kraliçesi Louhi (Pohjola Hanımı) iyileşene dek büyücüye baktıktan sonra Vainamoinen'e ancak kendisine demirci İlmarinen'nin yaptığı sihirli alet sampoyu getireceğine dair söz vermesi şartıyla ülkesine dönmesine izin vermiştir. Vainamoinen yola çıkmadan önce Pohjola Hanımına evlenme teklif etmişse de kız anca bazı imkânsız görevleri yapması şartıyla teklifini kabul edeceği karşılığını vermiştir. Vainamoinen baltasıyla ahşap bir kayık hazırlarken dizini keserek yaralanınca kızın verdiği görevleri tamamlama şansını kaybetmiştir. Bacağındaki kanamayı durdurmak için birisini ararken yaşlı bir büyücü sihir yardımıyla kanamasını durdurmayı başarmıştır. Bu sırada sampoyu yapan yetenekli demirci İlmarinen Pohjola Hanımının verdiği görevlerden üç tanesini (yılan dolu bir tarlayı sürmüş, Tuonela domuzu ile Manala kurdunu avlamış, Tuonela nehrindeki dev turna balığını tutmuş) yapmayı başarmıştır. Vainamoinen çifte mutluluk ve sıhhat dilerken müziğiyle düğün törenine neşe katmıştır. Bununla birlikte Vainamoinen ve arkadaşları büyülü samponun Pohjola'da kalmasını tehlikeli bularak geri almaya vermiş, büyücü kantele müziğiyle halkı uyuttuktan sonra aleti çalıp, kayığa atlayarak denizyoluyla ülkelerine dönüş yoluna çıkmışlardır. Durumun farkına varan Louhi dev bir kuş formuna girerek peşlerinden gelmiş kayığa saldırınca çıkan arbedede sampo denize düşmüştür ki inanışa göre sampo deniz dibinde tuz öğütmeye devam etmektedir. Bu olaydan sonra Louhi, Kalevala halkının üzerine salgın hastalıklar ve dev bir ayı göndermişse de Vainamoinen iki tehlikeyi de engelleyerek halkını korumayı başarmıştır. Louhi son olarak güneş ve ayı bir tepenin ardına saklamış dahası ateşi çalmış ama Vainamoinen ile İlmarinen ateşi tekrar yakmayı başarmış, güneş ile ayı yeniden serbest bırakmıştır. Son macerasına bakır bir kayığa binerek çıkan ve kendine ihtiyaç olduğunda döneceğini söyleyen Vainamoinen "Yüzüklerin Efendisi" fantezi roman serisinin yazarı J.R.R. Tolkien'e "Gandalf" karakterini yaratmasında esin kaynağı olmuştur.

VAİORA [Polinezya Mitolojisi] Şifa tanrıçasının adı olup, kelime anlamı 'Hayat Suyu'dur. Vaiora'nın su kaynağında yıkananların tüm hastalıklarından kurtulacağına inanılmaktadır.

VAİROCHİ Bkz. Bana

VAİROKANA [Budist Mitolojisi] Tibet, Nepal ve Java'da Mahayana okulunda 5 Dhyani Buda'dan birisi kabul edilip, Japonya'da Şingon okulunda en önemli tanrı olarak saygı gösterilen tanrının adıdır. Sembolü beyaz tekerlek olan tanrı mavi bir nilüfer üzerinde, elinde kader çarkı tutarken bir çift aslan veya ejderhanın çektiği bir arabaya binmiş formda tasvir edilmektedir. Tibet Budizm'inde Adi Buda'nın yardımcısı, Japon Şingon Budizm'inde ise Adi Buda'nın kendisi olarak düşünülmektedir

VAİSAMPAYANA [Hint Mitolojisi] En önemli iki Hint destanından birisi olan Mahabharata'yı bir kurban töreni sırasında kral Janamejaya'ya anlatan, aynı zamanda Siyah Yacurveda'yı öğrettiği sanılan Hintli ermişin adıdır. Vyasa'nın öğrencisi olan ermişin Harivamşa'nın da aktarıcısı olduğu söylenmektedir.

VAİŞNO DEVİ [Hint Mitolojisi] Keşmir bölgesinde tapınılıp, Trikuta adlı kadın cinsel organı formundaki mağarası ziyaret edilen tanrıçanın adı olup, iblisleri öldürmesi için genç kız formunda bedenlendiğine inanılmaktaydı.

VAİŞRAVANA [Hint Mitolojisi] Dünyanın dört Budist koruyucusundan (Katurmaharaja) kuzeyde yer alanın adı olup, sarı renkle özdeşleştirilmekteydi. Vaişravana, Pali dilinde Sesavana, Çin'de ise Do Wen adıyla bilinmekteydi.

VAİVASVATA [Hint Mitolojisi] Bugünkü insanoğlunun (manvantara) atası kabul edilen 14 manudan yedincisi Sraddhadeva Manu'ya Vivasvat'ın oğlu olduğu için takılan bir isimdir.

VAJİNA YILANI Meksika ve Batı Texas söylencelerinde kadınların cinsel organına kaçıp orada yaşayan bir kamçı yılanının kadınları cinsel saldırılara karşı koruduğu ama kadın hamile kalırsa doğacak çocuğu etrafına dolanarak boğduğu ve kadının da ölümüne sebep olduğu anlatılmaktadır. Bkz. Dişli Vajina

İndra, Vritra'yı vajra kullanarak öldürürken

VAJRA [Hint Mitolojisi] Sanskritçe 'şimşek' ve 'elmas' anlamlarına gelen kelime İndra'nın gönderdiği yıldırımlarla özdeşleştirildiğinden hem Budizm hem de Hinduizm için önemli bir semboldür. Tibet dilinde eşanlamlı kelime 'dorje' olup, Tibetli lamaların dini ayinlerde sağ ellerinde taşıdıkları bir çeşit asadır. 1000 uçlu, 100 boğumlu, 400 köşeli parlak bir silah olan vajranın yapımı hakkında birden fazla kayıt olup, Rigveda'da İndra için Tvaştri tarafından Daçiçi adlı çileci bir sofunun omurga kemiğinden hazırlandığı (I.32.2), bir başka bölümde ise Kavya Uşana tarafından yapıldığından (ı. 121.12) bahsedilmiştir.

Vajranın 3 önemli niteliği rivayet edilmektedir:

1. Evrenin en sağlam maddesinden yapılmış olup, yıkılmaz ve yok edilmez
2. Amacına uygun olmayan bir işte kullanılamaz
3. Gücü her zaman kendine geri döner.

Vajra, Budizm'in üç ana kolundan birisi olan Vajrayana'nın da sembolü olup, Tantrik gelenekte Sunyata ile özdeşleştirilmektedir.

VAJRABHAİRAVA [Hint Mitolojisi] Manjuşri'nin görünümlerinden birisi ve ölüm tanrısı Yama ile mücadele eden bir Budist tanrısı olup, adı "Korku uyandıran" anlamına gelmekteydi. Vajrabhairava'nın birisi boğa sekizi insan 9 kafası, 34 kolu ve 16 bacağı vardı.

VAJRADHARA [Budist Mitolojisi] Tibet'te Adi-Buda'ya verilen isim olup, iki elinde birer vajra taşırken ellerini göğsünde çaprazlamış formda tasvir edilmektedir.

VAJRANABHA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanına göre Agni'nin Krişna'ya Khandava ormanını yakması karşılığında verdiği kutsal diskin adıdır.

VAJRAPANİ [Budist Mitolojisi] Tantrik Budizm'de İndra'nın formlarından birisi olan bir yağmur tanrısı olup, adı "elinde vajra tutan" anlamına gelmekteydi. Vajrapani başta Gautama'ya eşlik ederken zamanla sekiz büyük Bodhisattva'dan birisine dönüştürülmüştür. Siyah veya koyu mavi renkli, sol elinde zil, sağ elinde yıldırım tutan korkunç yüzlü bir insan olarak tasvir edilmektedir. Tibet'te Çana Dorje adıyla bilinmektedir.

VAJRASATTVA [Budist Mitolojisi] Tantrik Budizm'de altıncı Dhyani-Buddha'ya Nepal'de verilen isim olup, adı "vajra varlığı" anlamına gelmektedir. Vajrasattva'nın sembolü vajra, rengi ise beyaz, mevsimi ise sonbahar olup, sağ eliyle göğsünün az ilerisinde vajra tutan bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

VAJRAVARAHİ [Budist Mitolojisi] Dakini adlı dişil doğa ruhlarının en önemlisi kabul edilen ışık tanrıçası olup adı, 'elmas domuz' anlamına gelmektedir. Sağ kulağının arkasında domuz kafasına bekleyen bir ur bulunan, bedeni narçiçeği kırmızı renginde olan Vajravarahi sağ elinde bir vajra tutan bir rahibe formunda tasvir edilmektedir. Söylenceye göre bir Moğol savaşçısı rahibenin kulağındaki işareti merak edip adamlarıyla birlikte tapınağa gelmişse de insanların yerine dişi bir domuz liderliğindeki çok sayıda domuz olduğunu görmüş korkarak geri çekilmiştir.

VAJRAYOGİNİ [Budist Mitolojisi] Tantrik Budizm'de aydınlanma ve kabul töreni (inisiasyon) ile ilişkilendirilen en önemli tanrıçanın adı olup, dişil doğa ruhları Dakinilerden birisidir. Sarı formu, kesik kafasını elinde taşımakta, kırmızı formu ise kafatası, yıldırım ve bir asa taşımaktadır.

VAK 1. [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bilgiyi insanlara aktaran sözün kişileştirilmiş formu iken sonradan Prajapati'nin karısı Sarasvati ile ilişkilendirilen konuşma ve güzel söz söyleme yeteneği tanrıçası ve Vedaların anasına dönüştürülmüştür. Atharvaveda'da Virak ile özdeşleştirilen tanrıça Bhagavata Purana'da Brahmana'nın kızı, Pama Purana'da Dakşa'nın kızı ve Apsaraların anası olarak tasvir edilmiştir. Budizm'de Vak, meditasyon yaparken eli dizinde oturur pozisyonda tasvir edilen Manjuşri'ye takılan bir isimdir.

2. [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halkının inanışında en önemli tanrının adı olup, bulutların üzerinde yeryüzünden uzak bir cennette yaşamaktaydı.

VAK VAK AĞACI Meyveleri insan gibi bağırarak 'vak vak' sesi çıkaran bir ağacın adı olup, Arap denizciler tarafından bir Çin civarında adada bulunmuştur.

VAKAHİRU-ME [Japon Mitolojisi] Doğan güneş ile özdeşleştirilmiş bir tanrının adıdır.

VAKEA [Polinezya Mitolojisi] Hem yaratıcı tanrı hem de ilk insan olan Vatea'nın Hawaii adalarında kullanılan varyantıdır.

VAKİNYAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şimşek ruhu, şimşek kuşu ve tüm ışık ruhlarının genel adıdır.

VAKS OZA [Fin Mitolojisi] Değirmenlerde değirmen taşı veya döşemenin arkasında yaşadığında inanılan değirmen ruhunun adı olup, insanlara erkek veya kadın formunda görünmekteydi.

VAKU [Afrika Mitolojisi] Etiyopya, Somali ve Kuzey Kenya'da yaşayan Oromo halkının inanışında yardımsever yağmur tanrısının adıdır.

VAL SANS RETOUR [Britanya Mitolojisi] Lanceleot destanında (Vulgate döngüsü) bahsi geçen, dönüşü olmayan bir vadinin adıdır.

VALA 1. [Hint Mitolojisi] Rigveda ve Atharvaveda'da bahsi geçen Asuralardan birisi olup, iblis Vritra'nın kardeşidir. Vala, tıpkı kardeşi gibi sığır sürüsünün çaldığı İndra tarafından öldürülmüş, düşmanının kalesini de yıkan tanrı İndra bu yüzden Valamruca (Vala'yı ezen) adını almıştır.

2. Bkz. Völva

VALAKHİLYA [Hint Mitolojisi] Vişnu Purana'ya göre Sammati'nin sayıları 60 bini bulan parmak boyundaki çocukları olan güneş kadar parıldayan cüce ermişlerin adıdır. Rigveda'da aynı adlı ilahiler bulunmakta olup, Pracapati'nin saçlarından doğan ermişler Kharvalar adıyla da anılmaktadır.

VALEDJAD [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Tıpi halkının inanışında kötü bir büyücü olan ilk insanın adıdır. Yeryüzü ve gökyüzünün olmadığı bir zamanda ortadan ikiye ayrılan bir kayanın içinden fışkırıp yeryüzünü kaplayan kanla birlikte çıkmıştır. Bir süre sonra ortaya çıkan Arkoanyo adlı bir başka büyücü Valedjad'In üzerini balmumuyla kaplayarak kötülükten arınmasını sağlamıştır.

VALENTİNE, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 3. yüzyılda yaşamış bir piskoposun adı olup, genç Romalılara aşk mektupları yazarken yardım etmesiyle ünlenmiştir. MS 269 yılında Goth Cladius'un emriyle başı kesilen din adamı günümüzde tüm dünyada yortu günüyle birlikte kutlanılan 14 Şubat kutlanan Sevgililer Günü'ne (St. Valentine's Day) adını vermiştir.

Valentine ve Orson (Yaşlı Pieter Bruegel, 1566)

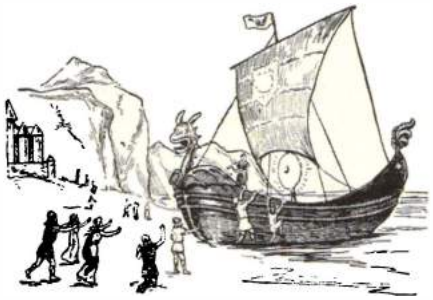
VALENTİNE ile ORSON [Fransız Mitolojisi] Kostantine imparatoru Alexander ile Kral Peppin'in kız kardeşi Bellisant'ın ikiz oğullarının adıdır. Bellisant Orleans yakınlarındaki bir ormanda doğum yapmış bu sırada ikizlerden Orson bir ayı tarafından kaçırılmıştır. Peppin Valentine'i bulmayı başarıp saraya götürmüşse de Orson dişi ayı tarafından emzirilip büyütülmüş, Orman Adamı lakabını almışsa da sonradan erkek kardeşi tarafından bulunup uygarlığa geri döndürülmüştür. İki kardeş türlü maceralardan sonra anneleri Bellisant'ı iradesi dışında alıkoyan Ferragus adlı devin elinden kurtarmayı başarmıştır.

VALERİA LUCERPA [Roma Mitolojisi] Etrüsk halkını kırıp geçen bir salgın hastalık sırasında geleneğe göre Juno'ya kurban edilmek istenen bir bakirenin adıdır. Kız sunakta tam kurban edileceği sırada bir kartal gökyüzünden süzülerek celladın elindeki kılıcı almış yerine kısa bir sopa bırakmış, kılıcı da yakınlarda otlayan bir ineğin yanına bırakmıştır. Bu olay bir mesaj olarak algılanmış, inek Juno'ya kurban edilmiş ve bakire kızların kurban edilmesi geleneğine son verilmiştir. Valeria yanına bırakılan sopayla hastalara dokunarak iyileşmelerini sağlamıştır.

VALHALLA [İskandinav Mitolojisi] Valkürler tarafından hizmet edilen ölü savaşçıların Odin'in liderliğinde mutluluk içinde yaşadığı görkemli sarayın adıdır. Valgrind kapısının dışında, Thund nehriyle çevrili Valhalla, Asgard'da Glesir korusu içinde yer almaktaydı. Çatısı parlak kalkanlardan, masaları savaşçıların göğüslülerinden, duvarları mızraklardan inşa edilmiş devasa büyüklükteki bu sarayın her birinden aynı anda 800'er kişinin geçebileceği 540 kapısı bulunmaktaydı. Ana kapısı bir kurt tarafından korunup bir kartal tarafından gözetlenen İskandinav cenneti Valhalla'da geçmişte ölümlü olan sayısız savaşçı bulunmakta, bunlar eğlenmek için dövüşmekte, yaban domuzu eti eşliğinde kutsal içkiler içmektedir. Heidrunadlı keçinin sütünü içip, Andhrimnir adlı aşçının sihirli kazanı Eldhrimnir'da pişirdiği yemekleri yiyorlardı. Valhalla'ya sadece savaş meydanında cesurca savaşırken ölen ve "einherjar" olarak anılan savaşçılar Odin'in 9 savaşçı kızı Valkürler tarafından seçilerek kabul edilmekteydi. Valhalla'da sürekli dövüşerek formda kalan savaşçıların aldığı yaralan anında kapanmakta olup tümü birden tanrılarla birlikte devlere karşı yapılacak son savaş Ragnarök

gününü beklemekteydi. Valhalla'da Odin'in karısı Frigg'in sarayında kadınlar için de yer bulunmakta olup, doğum yaparken ölüm kadınlar tıpkı savaşçılar gibi buraya kabul edilmekteydi. Bir erkek savaşçı bile olsa yatakta ölmesi, korkakça tavırlar sergilemesi durumunda ise Valhalla'ya alınmamakta doğruca yeraltında bulunan tanrıça Hel'in yönettiği Karanlıklar diyarına gitmekteydi.

VALHAMR Bkz. Frejya'nın Kuştüyü Pelerini

Vali'nin gelişi

VALİ [İskandinav Mitolojisi] Gylfaginning'a göre Loki (veya Odin) ile dev kadını Rinda'nın oğlu olup, Vidar'in ikizi olması dışında hakkında çok az şey bilinmektedir. Vali daha bir günlük bebekken Hödur tarafından öldürülen Balder'in intikamını almıştı.

VALİÇU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Arjantin pampaları ve Şili'de yaşayan Araukan halkının inanışında salgın hastalık ve kötü şans getiren kötü huylu tabiat ruhlarına verilen isim olup, ataları bu ruhlara karşı kahramanca savaşmış onları köylerinden kovmuştur.

VALKNUT [İskandinav Mitolojisi] Birbirine bağlı üç üçgenden oluşan bir sembol olup 'savaşçı düğümü' anlamına gelmekteydi. Gotland'da bulunan ve MS 7. yüzyıla tarihlenen Tängelgarda taşında kabartma olarak rastlanmıştır. Üç üçgenin toplam dokuz kenarının İskandinav mitolojisindeki dokuz dünyayı temsil ettiği sanılmaktadır. Bkz. Üç Sarmal

VALKÜRLER [İskandinav Mitolojisi] Evreni yaratan tanrı Odin'e hizmet eden savaşçı karakterdeki tanrıça kızlarının adı olup, Eski Nors dilinde (tekil valkyrja, çoğul valkyrjur) 'ölümü seçen' anlamına gelmektedir. Zırh giyip, miğfer takan Valkürler göz alıcı silahlarıyla uçan atlara binmiş olarak gökyüzünde dolaşır, savaşçılara ölüm dağıtıp, ölen kahramanların (einherjar) ruhunu Valhalla'ya Odin'in huzuruna taşırlardı. Valkürler her zaman at kullanmaz kimi zaman kurda biner hatta karga kılığında dolaşırlar, ellerinde çoğunlukla çengel uçlu alevli kargılar taşırlardı.

Valkürlerin liderlerinin adı Brunhild olup, babasına isyan edince Siegfried tarafından kurtarılıncaya dek unutulma cezasına çarptırılmıştır. Gerçekte Norn olan Skuld'un adı Valkürler arasında da sayılmakta, Hervor ve Hilde ölüler dünyasında etkiliyken, Kara ise sevgilisi Helgi'ye savaş alanında eşlik eden ölümlü bir Valkürdü. Svava ise Sigrun adıyla yeniden doğmuş ve Hlegi'nin yeni vücut bulmuş formuyla evlenmiştir.

Valkür, bir savaşçıyı Valhalla'ya taşırken (Gayley, 1893)

Alman besteci Richard Wagner 'Die Walküre' (Valkürler, 1856) operasında da önemli bir rol oynayan Valkürler'in başlıcalarının adları şöyledir: Brynhild, Göll, Göndul, Gudr, Gunn, Herfjoturr, Hildr, Hladgunnr, Hlokk, Hrist, Sigrdrifa, Sigrún ve Svafa. Valkürler bazen Odin'in habercisi olarak hizmet etmekte olup, bazı yazarlar bunların başlangıçta rahibe olduklarını iddia etmiştir. Manzum Edda'da Grimismol şiirinde bahsi geçen valkürler ise şöyledir: Geironul (Mızraklı), Gol (Çığlık), Herfjotur (Zincirli), Hild (Savaşçı), Hlok (Bağıran), Hrist (Sallayan), Mist (Sis), Randgrith (Kalkanlı), Rathgrith (Plan yıkan), Skeggjold (Balta zamanı), Skogul (Azgın), Thruth (Kuvvet).

VALLİ [Hint Mitolojisi] Güney Hindistan'da yaşayan Tamil halkının inanışında bir keşişin tecavüzüne uğrayan dişi bir geyiğin doğurduğu tanrıça yakışıklı tanrı Murugan'ın eşidir. Anne geyik tarafından reddedilen bebek bir grup avcı tarafından bulunup, avcıların lideri tarafından evlat edinilmiştir. Başıboş dolaşan bir tanrı kızın resmini çizip efendisi Murugan'a götürünce Valli'yi beğenen adam kızla sevişmek istemişse de reddedilmiştir. Bunun üzerine Murugan önce

bilezik satan tüccar ardından keşiş kılığına girerek kıza yanaşmışsa da her seferinde reddedilince yakışıklı bir delikanlı formuna büründükten sonra kızın üzerine doğru yürüyen bir fil hayali yaratarak Valli'nin korkudan kollarına atlamasını sağlamış, sonunda kızın aşkını kazanmıştır.

VALMİKİ [Hint Mitolojisi] Ramayana destanının yazarı olduğu sanılan ermiş, İlk Şair (Adi Kavi) olarak anılmakta Sankrit şiirinde ilk dörtlüğü (şloka) onun yazdığına inanılmaktadır. 24 bin şlokadan oluşan Ramayana destanında Ayodha prensi Rama'nın iblis Ravana tarafından Lanka adasına kaçırılan karısını kurtarması konu alınmaktadır. Valmiki destana kendisini de katmış olup, Rama sürgündeyken ermiş ile karşılaşmış, Çitraküta'daki kulübesinde Sita'yı ağırlamış, çiftin ikiz çocukları Kuşa ve Lava'ya Ramayana'yı anlatmıştır.

VALO [Aborijin Mitolojisi] Ana tanrıça Madalati ve kızı Bara ile birlikte yaşayan güneş tanrıçanın adı olup, kızıyla birlikte her gün gökyüzünü bir baştan ötekine dolaşmaktaydı.

VALUTAHANGA [Melanezya Mitolojisi] Ölümlü bir kadının doğurduğu bir ruhun adı olup dişi yılan formunda tasvir edilmekteydi.

VAMADEVA [Hint Mitolojisi] Siva'nın görünümlerinden biri olup, 5 yüzlü (Pançamukha) Sivalingam'da sağ el tarafında yer almakta yüzünde barışçıl, zarif ve şairane bir ifade takındığı görülmektedir.

VAMANA [Hint Mitolojisi] Puranalar'a göre tanrı Vişnu'nun İkinci Çağ'da (Treta Yoga) ortaya çıkan ve Upendra adıyla da bilinen beşinci avatarı olup, cüce olarak tasvir edilmekteydi. Adityaların on ikincisi olan Vamana, Aditi ile Kaşyapa'nın oğlu olup, İndra'nın küçük kardeşiydi. Bhagavata Purana'ya göre Vişnu, Asura kralı Mahabali tarafından ele geçirilen İndra'nın gökyüzü hâkimiyetini yeniden sağlamak ve tanrılara kaybettikleri dünyaları yeniden vermek için üzere Vamana avatarına bürünmüştür. Satapatha Brahmana'da Vamana, Asuralar'a yenilen tanrıların hasımlarına gönderdiği elçi olup, Asuralar tanrılara ancak cüce Vişnu'nun bedeniyle örtebileceği büyüklükte bir toprak parçası vermiştir.

VÂMIK ile AZRA [Türk Mitolojisi] Çin kralının oğlu ile Kazvin kralının kızının aşkını konu alan Çin efsanesinin Türkleştirilmiş versiyonudur.

VAMPİRLER Güney Slav halklarının inanışında geceleri ortaya çıkıp insan kanıyla beslenerek yeryüzünde yaşamaya devam eden bir bedene sahibi kötü ruhların adıdır. Vampirlerin kanını emdiği kurbanlarının da vampire dönüştüğüne inanılmakta olup, vampir öyküleri Doğu Avrupa'dan Çin'e dek yayılmış, yakın zamanda popüler kültürün de konusu olmuştur. Bram Stoker'ın Drakula (1897) adlı romanının popüler olması ve 1931 yılında beyazperdede klasik korku filmi olarak gösterilmesiyle tüm dünyada tanınmıştır. F. W. Murnau'nun Nosferatu (1922) adlı yapıtı geleneksel vampirden uzaklaşmış, uzun tırnaklı, kanlı pençelere sahip, yumurta kafalı bir yaratık olarak tasvir edilmiştir. Yunanistan'da vampirler koyu mavi veya siyah yüzlü olarak tasvir edilmekte olup, 'Lamia' adıyla bilinmektelerdi. Vampir kelimesine İngilizce'de ilk olarak 1679'da rastlanmış olup, Türkçe "Ubır" kelimesinin Slav dillerinde deforme olmuş formu "Upyr" ile ilişkili olmalıdır.

VAN 1. [Ermeni Mitolojisi] Tüylü bir iblis veya ejderhanın adıdır.

2. [Germen Mitolojisi] İki Tanrı ailesinden birisi bereket ile özdeşleşmişlerdir. Diğer tanrı ailesi Aslardan daha eski bir klan olan Vanlar rakiplerine yenilerek Wotan'ın egemenliğine boyun eğmişlerdir. Bkz. Vanir

VAN NİOMİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hortum ruhunun adı olup dört rüzgâr tanrısının küçük kardeşiydi.

VAN XUONG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Gökyüzünde Büyük Ayı takımyıldızında yaşadığında inanılan edebiyat tanrısının adı olup, elinde kalem tutan bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

VANA-GAMES-AK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında tehlikeye karşı köyün savaşçılarını uyaran dost nehir ruhlarının adı olup, dar ve düz yüzlü olarak tasvir edilirler.

VANADEVATAS [Hint Mitolojisi] Vedalarda adı geçen ağaç ruhlarının adı olup, ağaçları kesenleri cezalandırmaktaydılar.

VANADİS Bkz. Disir

VANADUR [Ermeni Mitolojisi] Hakkında çok az bilgi bulunan bir tanrının adıdır.

VANAHEİM [İskandinav Mitolojisi] Evrenin en yüksek seviyesi olan Asgard'da Vanir ırkından tanrıların yaşadığı bir bölgenin adıdır.

VANANGA [Polinezya Mitolojisi] Kutsal ve gizli bilgiler için kullanılan genel terimdir.

VANANİKVE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu halkının 1876 yılında beyaz istilasına karşı yerli halkın varlığını korumak amaçlı 'Rüya Dansı' adlı isyan hareketini başlatan şamanın adıdır.

VANANT [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda için kötülüğe karşı savaşan dört yıldızdan batı yönündekinin adıdır.

VANDA 1305-1595 tarihleri arasında Polonya'nın başkentliğini yapmış Krakow kentinin kurucusu Krakus'un kızı olan güzeller güzeli bir prensesin adıdır. Vanda, kendisine talip olan Prens Rudigier'i dövüşte yenerek reddetmesiyle ünlenmiştir.

VANEMUİNE [Baltık Mitolojisi] Estonya müzik tanrısı ve milli kahramanının adı olup, Kalevala'daki Vainamoinen'in karşılığıydı.

VANG MU NİANG-NİANG [Çin Mitolojisi] Ölümsüzlük tanrıçasının adı olup kocası Yuhuang'dan dokuz kızı olmuştur. Vang Mu niang-niang, Kun-lun dağlarında ikamet etmekte ve Batı Cenneti'nin kraliçesi adıyla da tanınmaktadır.

VANİR [İskandinav Mitolojisi] Vanaheim'de yaşayan Aesir'den sonra gelen tanrı topluluğunun adı olup, tabiat sağlık ve bereket tanrı ve

tanrıçalarının dâhil olduğu bir gruptur. Vanir tanrıları Gullveig'e gösterilen kötü muamele yüzünden Aesir ile savaşmış ve galip gelmeyi başarmıştır. Bununla birlikte buz devleri tehlikesine karşı iki tanrı grubu güçlerini birleştirip birlikte mücadele etmiştir. Deniz tanrısı Njord ile çocukları Frey ve Freyja bu tanrı grubundandır.

VANTH [Etrüsk Mitolojisi] Ölüler dünyasında yaşayan kanatlı yılan formunda dişi iblislerin adı olup, en önemlisi Kulsu adıyla bilinmekteydi. Vanthlar, hasta insanları yataklarında bekleyen ölümün habercisi olarak kabul edilmekteydiler.

VANTU-SU [Afrika Mitolojisi] Sudan'ın en önemli tanrısının adıdır.

VAOETERE [Pasifik Mitolojisi] Fiji halkının inanışında demirağacı ile özdeşleştirilen kötü bir ruhun adıdır.

VAPAK [Sibirya Mitolojisi] Rusya'nın doğusunda Kamçatka yarımadasında yaşayan Koryak halkının, kırmızı şapkalı zehirli mantarların özünde bulunduğuna inandıkları güçlü ölümcül ruhların adıdır.

VAR [İskandinav Mitolojisi] Frigga'nın yardımcılarından birisi olan evlilik anlaşması (varar) tanrıçasının adıdır. Nesir Edda'ya göre var eşine ve evliliğine ihanet edeni cezalandırmaktaydı.

VARA Bkz. Vör

VAR MA TE TAKERE [Pasifik Mitolojisi] Cook adalarının güneyinde yer alan Heyvey adalarında yaşayan Mangania halkının inanışında tüm tanrı ve insanların anası kabul edilen başlangıç tanrıçasının adı olup, yaratıcı tanrı Vatea'nın anası, Tangaroa'nın anneannesidir. Bedeninin sol ve sağ taraflarından birer balık adam şekillendirdikten sonra pek çok oğul ile Tumetua ve Taş Kadın Tumuteanoao adlı iki kız yaratmıştır. Var ma te takere hindistan cevizi formunda düşünülen evrenin dibinde ölüler dünyası Avaiki'nin en alt tabakasında yaşamaktadır.

VARAHA Bkz. Domuz

VARAKU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Trio halkının Paraparava adlı efsanesinde insanoğluna tarım yapmayı öğreterek avcı toplayıcılıktan tarım toplumuna geçmesini sağlayan bir balık ruhunun adıdır.

VARAMURUNGUNDİ [Aborijin Mitolojisi] Gunvinggu halkının inanışında ilk kadının adı olup, aynı zamanda yaratıcı tanrıça kabul edilmektedir.

VARJİN [Hint Mitolojisi] Şambara ile birlikte hareket eden bir Asuranın adıdır.

VARPULİS [Slav Mitolojisi] Çek fırtına tanrısının adı olup gök gürültüsü tanrısı Perun'un hizmetkârıydı. Bkz. Stribog

VARTAVAR [Ermeni Mitolojisi] Aşk, güzellik ve ışık tanrıçası Astğik onuruna Temmuz ayının ortasında düzenlenen festivalin adıdır. Söylenceye göre bu bayramın kökleri Nuh tufanına dek inmekte olup, tufandan kurtulan peygamberin kurban kesip düzenlediği şenliğin hatırasını yaşatmak için kutlanmaktaydı. Şenlik sırasında kesilen kurbanların hastalık ve kıtlık getiren kötü ruhları engellediğine inanılmaktaydı.

VARUNA [Hint Mitolojisi] Vedalarda gökyüzü, su ve göksel okyanus tanrısı olup, aynı zamanda kanunların ve yeraltı dünyasının da efendisi olarak görülmektedir. Varuna, Makara adlı bir timsah benzeri bir deniz yaratığının üzerine ata biner gibi binerek dolaşmakta, sürekli gözlediği veya Şpaşah adı verilen casuslarına izlettiği insanları yargılayıp, kötü olanları cezalandırmaktadır.

Varuna, Makara üzerinde seyahat ederken (Anonim, 17. Yüzyıl)

Fars tanrısı Ahura Mazda'nın öncülü olduğu sanılıp, Yunan tanrısı Uranos ile ortak etimolojiye sahip olduğu iddia edilen Varuna, Rigveda'da Mitra ile birlikte anılmışsa da tek başına yakarıldığı ilahiler de bulunmaktadır. Adityaların şefi olan Varuna güneş tanrısı Mitra (Surya) ile karşılaştırıldığında gün ışığına karşı geceyi temsil etmektedir. Atharvaveda'ya göre doğa yasalarının efendisi kabul edilip, cennet ve dünyayı kurduğuna inanılan Varuna geceleri ay ve yıldızların parlamasına gündüzleri ise kaybolmalarına sebep olmaktadır. Okyanusları suyla dolduran nehirlerin akıtan Varuna'nın gökten yağmurları yağdırmakta nefesi rüzgâr ve fırtınaya sebep olmaktadır. Brahmanalarda ise yine Mitra ile birlikte bu sefer yağmur tanrısı olarak anılmış, Şatapatha Brahmana'da kel kafalı yaşlı bir erkek olarak tasvir edilmiştir (XIII: 3.6) Nagaraja (Yılanların kralı) olarak da bilinen Varuna gökyüzünün batı tarafının koruyucusu kabul edilmekteydi.

VARUNİ Bkz. Madira

VARVARA [Anadolu Mitolojisi] Turhal yakınlarındaki bir pınarın adı olup, adını bir keşişin kızından almaktaydı. Kızı Müslüman bir gence âşık olunca babası, damadın Hıristiyan olması şartıyla Varvara'yı evlendireceğini bildirmesine rağmen tam tersi gerçekleşince istemeden de olsa âşıkların ölümüne sebep olmuş, iki gencin kanlarından Varvara suyu doğmuştur.

VARYANT Halk hikayeleri çeşitlemelerine verilen isim olup, çoğunlukla varyant ve versiyon terimleri eşanlamlı olarak kullanılmaktadır.

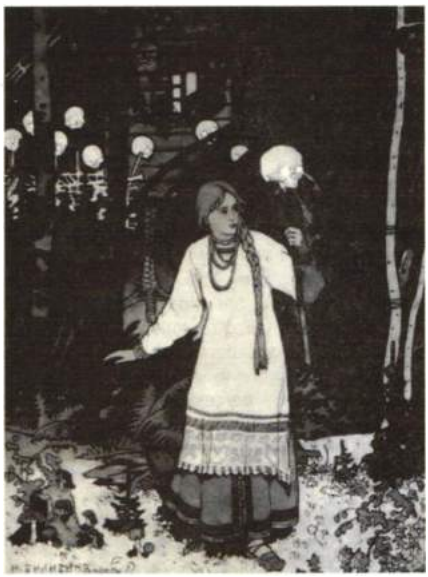
VASAVADATTA 1. [Hint Mitolojisi] Gupta döneminde Kumaragupta I (414-455) ve oğlu Skandagupta'nın (455-467) sarayında görevli Subandhu tarafından yazılan romantik bir öykünün (akhyayika) adıdır. Söylenceye göre Kral Çintamani'nin oğlu Kandarpaketu rüyasında gördüğü güzel bir kıza âşık olup, arkadaşı

Makaranda ile birlikte kızı bulmak için yola çıkmıştır. Türlü macera ve zorluklardan sonra Kusumapura kralı Şringaraşekhara'nın kızı olan prenses Vasavadatta'ya ulaşmayı başaramayan genç tam intihar edecekken gökyüzünden duyduğu bir sesle yeniden yollara düşmüş, sonunda bir ormanda bir keşiş tarafından lanetlendiği için taşa dönüştürülen kızı bulmuştur. Kandarpaketu, taşa dokunduğu anda Vasavadatta yeniden hayata dönmüştür.

2. [Budist Mitolojisi] Buda'nın müritlerinden Upagupta'ya umutsuzca âşık olmuş bir hayat kadınının adı olup, genç adama kendisini ziyaret etmesi için haber yollamış "zamanı değil" cevabını alınca para değil sadece sevgisini istediğini söylemiş buna karşın aynı cevabı almıştır. Bir süre sonra bir müşterisini öldürmekle suçlanan kadının ceza olarak kulakları, burnu ve ayakları kesilirken Upagupta ziyaretine gelmiştir. Acı içindeki kadın "-Sana en güzel halimle yüreğimi sundum gelmedin şimdi ölmek üzere, kan ve pislik içindeyim neden geldin" diye sorunca "keyif değildi isteğim sana kaybettiğini sandığın şeylerden daha güzelini" vereceğim diyerek, kadına son nefesinde Buda'nın öğretisini anlatmıştır.

VASİLİ BUSLAEVİÇ [Slav Mitolojisi] İki Novgorod manzum destanının (Bilina) kahramanının adı olup sıradan vatandaşları ve iyi insanları ölesiye korkutan bir çetenin reisiydi.

VASİLİ ile SOFUŞKA [Slav Mitolojisi] Rus destanlarında aşkları annelerinin eliyle mahvedilen iki sevgilinin adı olup, mezarları üzerinde birbirine dolanan bir sarmaşık yetişmekteydi.

Güzel Vasilisa (İvan Bilibin, 1899)

VASİLİSA [Slav Mitolojisi] Rus masallarında sıkça bahsi geçen bir genç kız adı olup, Yunanca (Βασίλισσα) "kraliçe" anlamına gelmekteydi.

1. Güzel Vasilisa: Alexander Afanasyev tarafından derlenip *Narodnye russkie skazki* koleksiyonunda yayınlanan *Vasilisa'nın Bebeği* adlı masalın kahramanıdır. Vasilisa henüz sekiz yaşındayken ölüm döşeğindeki annesi kızına oyuncak ihtiyaç duyduğunda danışması için sihirli bir bebek verdikten sonra hayatını kaybetmiştir. Vasilisa çok az yiyecek ve içecek vererek beslediği bebeğin öğütleri sayesinde üvey annesinin verdiği ağır işlerin altından kalkmayı başarabilmiştir. Bununla birlikte bir süre sonra kızdan temelli kurtulmak isteyen üvey annesi Vasilisa'yı korkunç cadı Baba Yaga'ya göndererek bir mum almasını istemiştir. Kız bebeğine durumu danıştığında bebek denileni yapmasını ama kendisini de beraberinde götürmesini tavsiye etmiştir. Yola çıkan Vasilisa yanından şafak vakti beyaz, öğlen kırmızı, akşam ise siyah kıyafetler giymiş birer atlının geçtiğini fark ettikten sonra geceleyin cadının bahçesi iskeletlerle dolu evine ulaşmayı başarmıştır. Vasilisa annesinin bir mum istediğini bildirince Baba Yaga birkaç gün evinde misafir olup kendisine hizmet etmesi durumunda yardımcı olacağını söylemişse de cadı kıza yerine getirilmesi imkânsız görevler vermiş ama kız uyurken bebek hepsinin halledilmesini sağlamış sonunda cadı Vasilisa'ya alevli bir kafatası vererek evine göndermek zorunda kalmıştır. Vasilisa, alevleriyle etrafı aydınlatan kafatasını annesine vermişse de birdenbire kafatası üvey anne ile çocuklarını yakarak öldürmüştür. Evden ayrılan kız kralın terzisinin evinde iş bulmuş, bir vesile ile tanıştığı kralın kalbini kazanan Vasilisa ülkenin kraliçesi olmuş, annesinin armağanı olan bebeğini de yaşamı boyunca yanından ayırmamıştır.

2. Papazın Kızı Vasilisa: Alexander Afanasyev tarafından derlenip *Narodnye russkie skazki* koleksiyonunda yayınlanan *Papazın Kızı Vasilisa* adlı masalın kahramanıdır. Vasily Vasilyeviç adıyla erkek kılığında dolaşan ata binip silah kullanan Vasilisa bir kralın dikkatini çekmiş, kral adamlarının kız olduğunu iddia etmesiyle Vasilisa'yı test etmek için ona ancak yiğit kimselerin altından kalkabileceği bir dizi görev vermişse de hepsini başaran kızın Vasilisa Vasilyevna adlı gerçek kimliği birlikte banyo yapmayı teklif edince ortaya çıkmıştır.

3. Bilge Vasilisa: Alexander Afanasyev tarafından derlenip *Narodnye russkie skazki* koleksiyonunda yayınlanan *Bilge Vasilisa* masalının kahramanı olup, Kurbağa Prenses veya Kurbağa Tsarevna adlarıyla da bilinmektedir. Bir hayvanın gelin olmasını konu edinen masalın Yunan ve İtalyan formları da bulunmakta olup Aarne-Thompson indeksinde 402 sayılı masal tipidir. Bir kral üç oğlunun attığı okları getiren kızlarla evlendirmeye karar vermiş, ağabeylerinin okları varlıklı tüccarların kızlarının bulunduğu evlere doğru giderken küçük kardeş İvan Tsareviç'in oku bataklıktaki bir kurbağa tarafından getirilmiştir. Babasının emirlerine karşı geldiği için 3 yıl kurbağa kılığında dolaşan bir prenses olan

Vasilisa prens tarafından kurtarılmış ve tekrar güzel ve zarif bir kız haline dönüşmüştür.

4. Prenses Vasilisa: Alexander Afanasyev tarafından derlenip *Narodnye russkie skazki* koleksiyonunda yayınlanan *Ateşkuşu ve Prenses Vasilisa* masalının kahramanıdır. Aarne-Thompson indeksinde 531 sayılı masal tipi oluşturan masalda ateş kuşunun bir tüyünü bulan bir avcı atının tüyü olduğu yerde bırakması uyarısını dinlemeyince ülkenin kralı tarafından kuşu bulup saraya götürmekle görevlendirilmiştir. Avcı, atının yardımıyla ateş kuşunu yakalayıp, krala götürmüşse de adam bu sefer evlenmek istediği Prenses Vasilisa'nın kendisine getirilmesini istemiştir. Kızı getirmeyi başaran avcı kızın hazırladığı bir banyo ile yakışıklı bir erkeğe dönüşürken aynı banyoyu yapan kral ölmüş, halkın isteği üzerine avcı yeni kral olurken Vasilisa ile de evlenmiştir.

VASİLLA [Kafkas Mitolojisi] Oset ve Sarmat halkının inanışında fırtına, gök gürültüsü ve hasat tanrısının adı olup Hıristiyanlığın ardından St. İlias'a dönüştürülmüştür.

VASİŞTHA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın beyaz dilek boğası Nandi'nin boğanın tüm ihtiyaçlarını karşılayan sahibi olup aynı zamanda Puranalara göre 10 Prajapati ve Mahabharata ve Ramayana'ya göre 7 ermişten birisi kabul edilmektedir.

VASSAGİJİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vesukeçak halkının inanışında değişken tabiatlı bir kahramanın adı olup, Algonkin dilinde 'Yağlı Ağız' anlamına gelmektedir.

VASTOŞPATİ [Hint Mitolojisi] Geç Vedik dönemde ortaya çıkan bir tanrı olup, Brahmana'nın kızından doğan oğlu olduğuna inanılmakta, ev ve ayinlerin koruyucusu kabul edilmektedir.

VASSAN-MON-GANİHLA-AK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Abenaki halkının inanışında ışık toplarıyla oyun oynayarak kuzey ışığının (Aurora Borealis) görünmesine sebep olan efsanevi bir ırkın adıdır.

VASTERZHİ [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının inanışında bir savaş tanrısının adı olup, beyaz bir ata binmiş sakallı bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Hıristiyanlaşmanın ardından ejderha öldürürken tasvir edilen St. George'a dönüştürülmüştür.

VASU [Hint Mitolojisi] Vedalarda İndra'nın sekiz hizmetkârının adı olarak geçen 8 tanrının adıdır. Vasava olarak bilinen Vasular geç dönemde Vişnu'nun hizmetkârı olmuşlardır. Anala (ateş), Anila (rüzgâr), Ap (sular), Dhara (yeryüzü), Dhruva (kutup yıldızı), Prabhasa (şafak) ve Pratyuşa (ışık), Soma'dır (ay).

VASUDEVA [Hint Mitolojisi] Vedalara göre Mathura kralı Şursen'in oğlu, Pandu ile evlenen ve Pandavaları doğuran Kunti'nin ağabeyi, Krişna ile Balarama'nın babasıdır. Mahabharata destanının başkahramanı Krişna, Ahuka'nın 7 kızıyla birden evlenen Vasudeva'nın bunlardan Devaki'den doğma oğludur. Sanskritçe adı "İyi Tanrı" anlamına gelen Vasudeva, Harivansa Purana'ya göre Nanda'nın kardeşidir.

VASUDHARA [Budist Mitolojisi] Muhtemelen yeryüzü tanrıçası orijinli bir refah tanrıçası olup, Hindu bolluk, şans ve güzellik tanrıçası Lakşmi ile benzerlik göstermektedir. Vaişravana'nın eşi olan Vasudhara 16 yaşında, mücevher içerisinde sarı renkli bir genç kız olarak tasvir edilmekte, özellikle Nepal'de çocuklara sağlık, tarlalara bereket getirdiğine inanılmaktaydı.

VASUKİ [Hint Mitolojisi] Nagaların 3 büyük kralından birisi olup, başında değerli bir taş (Nagamani) taşımaktadır. Tanrılar okyanusu çalkalarken Vasuki'yi çalkalama ipi olarak kullanmış olup, kimi araştırmacılar Vasuki ile dünya ekseni arasında bir ilişki kurmuşlardır. Vasuki, Çin ve Japon mitolojilerinde 8 büyük yılan kraldan birisi kabul edilmektedir (Diğerleri: Nanda, Upananda, Sagara, Takshaka, Balavan, Anavatapta, Utpala)

VASVAS [İslam Mitolojisi] Arapça 'fısıldayan' anlamına gelen kelime Şeytan'ın sıfatlarından birisi olarak Kurân'da geçmekte olup (Kur'ân 114:5) insanların kulaklarına onları doğru yoldan çıkaracak sözler fısıldadığından bu adı almıştır.

VAŞAK Orta büyüklükte 30 kg civarında ağırlığa sahip yabani bir kedigilin adı olup, Eski Mısırlılarca *Maftet* olarak adlandırılıp ölülerle arkadaşlık ettiğine inanılmaktaydı.

VAŞTİ [Yakındoğu Mitolojisi] Tanah'ın Ketuvim kitabının içinde bulunan Ester kitabında bahsi geçen önemsiz bir Elam tanrıçasının adı olup, aynı zamanda kral Ahasuerus'un eşi ve Perslerin baş rahibesiydi. Kocası sarhoşken kadına arkadaşlarının önünde soyunmasını emretmişse de kraliçe soyunmayı reddetmiştir. Bununla birlikte İsrailli birisi kendi kabilesinden bir kadını soyarak kraliçenin yerine ortaya çıkararak Vaşti'nin öldürülmesini engellemiştir.

VATA [Pers Mitolojisi] Her ayın 12. gününün adandığı Yazatalardan birisi kabul edilen bir rüzgâr tanrısı olup adı "rüzgâr" anlamına gelmekte ayrıca Aşvara 'doğru sözlü' lakabıyla da tanınmaktaydı. Bkz. Vayu

VATEA [Polinezya Mitolojisi] Varima'nın oğlu olan ilk insanı yaratan tanrının adıdır. Hawaii adalarındaki karşılığı Wakea'dır.

VATİ-KUTJARA [Aborijin Mitolojisi] Rüya Zamanında dağlardan gelen iki efsanevi kişinin kertenkele adam ile iguana adamın adı olup, iki kahraman Aborijin halkına pek çok zanaat öğretmiştir.

VATTAR [İskandinav Mitolojisi] Tomtelerle ilişkili Küçük koruyucu ruhlar olup, Finlandiya'da Maahinen adıyla bilinmekteydiler.

VATU GUNANG [Endonezya Mitolojisi] Farkında olmadan kendi annesiyle evlenen efsanevi Cava adası kralının adıdır.

VAVALAG [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Arnhemland bölgesinde yaşayan Aborijinlerin inanışında bereket tanrıçası olan iki kız kardeşin adıdır.

VAYU [Hint Mitolojisi] Mahabharata'ya göre Bhima'nın gerçek, Ramayana'ya göre ise Hanuman'ın ise manevi babası kabul edilen, rüzgâr

tanrısının adı olup, fırtına tanrısı İndra ile birlikte altın bir araba üzerinde seyahat ettiğine inanılmaktaydı. Puruşa adlı devin nefesinden doğduğuna inanılan Vayu, Vata, Pavana (Temizleyici) ve Prana (Nefes) adlarıyla da bilinmekteydi. Vayu, Agni ve Surya bilinen en eski tanrı üçlemelerinden birisini oluşturmaktaydı. Rigveda'da pek çok ilahide kendisine yakarılan tanrı Tvaştri'nin damadı (X. 90.13) ve Pruşa'nın soyundan olarak görülmekteydi. Kuzeybatıda oturup, Soma içkisi içmeyi seven Vayu, Vişnupurana'ya göre Gandharvaların kralıdır. Su perisi Ghritaçi'den 100 kızı olan Vayu kızlarından gökyüzünde kendisine eşlik etmelerini istemişse de reddedilince hepsini lanetlemiş, onlarda iğrenç yaratıklara dönüşmüşlerdir.

VE [İskandinav Mitolojisi] Başlangıçta var olan Bor ile Bestla adlı dev çiftin çocuklarından bir tanrının olup kardeşleri Odin ve Vili ile birlikte Ymir'in ölü bedeninden cennet ve yeryüzünü yaratmışlardır.

VE-GYET [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşian halkının inanışında düzenbaz bir karakter olan karga için kullanılan terimdir.

VEDALAR [Hint Mitolojisi] Hinduizm'in MÖ 1500-1200 yılları arasında Sanskrit dilinde yazılmış, dört kitaptan oluşan en eski kutsal metinlerinin adıdır. Bölümleri:

1. Rig Veda: Dua metinleri
2. Atharva Veda: Büyü metinleri
3. Sama Veda: Şarkı ve ilahiler
4. Yacur Veda: Dini özdeyişler

İnsanoğlun en eski kutsal kitabı olan vedalar ama özellikle tanrı ve tanrıçalara sunulmuş ilahilerle dolu Rigveda Hint mitolojisinin en önemli efsanelerini içermekte, tanrı ve tanrıçalar hakkında detaylı bilgi vermektedir.

VEDANTA Altı Hint Ortodoks felsefe okulundan birisi olup kelime anlamı "Vedaların sonucu"dur.

VEDMA [Slav Mitolojisi] Şekil değiştirebilme gücü ve şifacılık bilgisine sahip kötü kalpli bir cadının adı olup, üzerinde sihirli bir su dökerek bir tırmık üzerinde uçabilmektedir.

VEDMAK [Slav Mitolojisi] Vedma'nın tersine hayvan ve insanları tedavi eden erkek bir büyücünün adı olup, at, güve veya kurt formlarına bürünebilmektedir. Vedma ve Vemak adlarının proto-Slavca bilmek anlamına gelen "Vede" kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır.

VEDİUS Bkz. Veiovis

VEFASIZ EŞ Pek çok masal ve efsanede bir âşık bularak kocasını aldatan bu yüzden kocası tarafından cezalandırılan ya da tersine kocasının ölümüne sebep olan evli kadın motifi bulunmaktadır. Vefasız eş konulu en eski öykü MÖ 1. Binyıla ait bir Mısır efsanesi olup, aşığıyla birlikte firavunu öldürmek isteyen kadının planları firavunun erkek kardeşi tarafından engellenmiştir. Yunan mitolojisinde ise kraliçe Klytemnestra aşığı ile birlik olup kızını tanrılara kurban eden kocası kral Agamemnon'u öldürmüşse de kralın oğlu Orestes kadın ile aşığından babasının intikamını almıştır.

VEGTAM [İskandinav Mitolojisi] Vegtamskvida (Yolcu Vegtam'ın şarkısı) veya Balder'in rüyası olarak bilinen şiirde koyu renkli bir pelerin giyip asa taşıyan Odin'e takılan isimdir. Völüspa'dab daha eski olan bu eddaya göre Odin oğlu Balder'in kâbusu üzerine atı Sleipnir'e binerek Hel'i ziyaret etmiş Völva'ya danışmıştır.

VEİ ÇENG [Çin Mitolojisi] Kamu binalarının arka kapısını koruyan bir tanrının adı olup, imparator Tang Tai-zong'un eski bakanlarından birisinin adıdır.

VEİ-TUO [Çin Mitolojisi] Guan-Yin'e eşlik eden bir tanrının adı olup öğretimin koruyucusuydu.

VEİVE [Etrüsk Mitolojisi] Bir keçinin eşlik ettiği, elinde ok demeti başında ise defne çelengi taşıyan, sakalsız ve genç bir erkek formunda temsil edilen intikam tanrısının adıdır. Veive genellikle Aplu ile karıştırılmıştır.

VEİOVİS [Roma Mitolojisi] En eski tanrılardan birisi olan şifa tanrısının adı olup geç dönemde Yunan mitolojisindeki Asklepius ile özdeşleştirilmiştir. Festus'ta 'küçük Jüpiter' (Ov. Fast. iii. 445) diğer yazarlarca 'Yıkıcı Jüpiter' olarak anılıp Pluto ile özdeşleştirilmiş ayrıca Vedius olarak da anılmıştır. Daha çok Roma ve Bovillae (Latium) kentlerinde tapınılan tanrının Capitoline Tepesi ile Tiber adasında adına dikilmiş tapınakları bulunmaktaydı. Bir keçinin eşlik ettiği elinde bir demek ok tutan genç bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Muhtemelen Etrüsk tanrısı Veive ile ilişkilidir. Latin yazar Aulus Gellius (MS 125-180) ilkbaharda tanrı onuruna düzenlenen ritu humano töreninde hastalıkları önlemek amacıyla dişi keçi kurban edildiğini bildirmiştir (Noctes Atticae XII. 2). Tanrı onuruna 1 Ocak, 7 Mart ve 21 Mayıs'ta üç ayrı festival düzenlendiği bilinmekteydi.

VEJA MATE [Baltık Mitolojisi] Leton halkının inanışında Meza mate ile birlikte orman ve kuşların korucusu olan bir rüzgâr tanrıçası olup, adı "rüzgâr ana" anlamına gelmekteydi. Gökyüzünden gelen sesler Veja Mate'nin flüt çalmasına yorulmaktaydı.

VELİONA [Baltık Mitolojisi] Ölüler diyarı Vele'de hüküm süren bir tanrıçanın adı olup, ayinlerinde onuruna ağıldaki en yaşlı domuz kurban edilmekteydi.

VELKHANOS [Yunan Mitolojisi] Girit adasında Helenik dönem öncesinden kalma bitkilerin yeşermesi ve bereket tanrısının adıdır. Güney Girit'te Phaistos sarayı yakınlarında bulunan Hagia Triada kilisesi bu tapınağın yıkıntıları üzerine inşa edilmiştir.

VELES [Slav Mitolojisi] Sığır sürülerinin koruyucusu, ticaret, refah ve servet tanrısı olup, Volos adıyla da bilinmektedir. Yunan mitolojisindeki Hermes benzeri düzenbaz bir karakter olan tanrının Perun'un görünümlerinden birisi olduğu sanılmaktadır. Hıristiyanlığın kabulünün ardından iblise dönüştürülen tanrının adı sonradan Çek dilinde 'şeytan' anlamına genişlemiştir.

VELHAN [İslam Mitolojisi] İmam Gazali'nin Bidayetül Hidaye adlı eserine göre abdest alan müminlere musallat olup şüphe, kuruntu ve

tereddüt gibi duygularla akıllarını karıştıran, suyu çok kullanıp israf etmelerine sebebiyet veren bir cinin adıdır.

VELLAMO [Fin Mitolojisi] Denizkızı formunda tasvir edilen deniz tanrıçasının adı olup kocası deniz tanrısı Ahti ile birlikte Ahtola adlı sualtı sarayında yaşamaktadır.

VELNİAS [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da şeytan anlamında kullanılan eski bir kelime olup, Letonca 'Velns' olarak bilinmekte, "ölü" anlamındaki *velionis* ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

VELO [Afrika Mitolojisi] Madagaskar'da yaşayan Malagasi halkının inanışında tanrının kızı kabul edilen Toprak'ın kilden yaratıp tanrının içlerine nefesini üfleyip can verdiği insanların adıdır.

VELU MATE [Baltık Mitolojisi] Leton efsanelerinde Ölüler Diyarının efendisi olarak bahsi geçen ve adı "ölümün anası" anlamına gelen ölüm tanrıçasının adıdır. Velu Mate, ayrıca 'mezarlığın anası' anlamına gelen Kapu Mate lakabıyla da bilinmekteydi.

VELYETİ Bkz. Asilki

VEMİKUS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ojibva halkının efsanelerinde bahsi geçen bir düzenbaz tanrının adıdır.

VEN-ŞU [Çin Mitolojisi] Dört Bodhisattvadan birisinin adı olup, Şakyamini Buda tarafından öğretisini Çin'de yayması için seçilmiştir.

VENA 1. [Aborijin Mitolojisi] Tazmanya halkının inanışında güneş tanrısı Parnuen ile birlikte gökyüzünde dolaşan karısının adı olup, beraberinde yağmur tohumları taşımaktaydı. İnanışa göre Parnuen bir gün Vena'ya öfkelenerek Tazmanya'nın karlarını eriterek adanın insanlar için yaşanır hale gelmesine sebep olmuştur.

2. [Hint Mitolojisi] Sunu sunulması ve kurban törenleri yapılmasını yasaklayan bir kralın adı olup, Brahmanlar tarafından öldürülmüştür. Bununla birlikte kralın varisi olmadığından cesedine masaj yapılarak canlandırılmış ve ortaya önceki günahlarından arınmış Prithu veya Prithi-vainya çıkmıştır.

VENDİDAD [Pers Mitolojisi] Zend-Avesta'nın ilk bölümü olup, Videvdat adıyla da bilinmekte dini yasalar, söylenceler ve gathaları içermekteydi.

VENİLİA Bkz. Salacia

VENNAM [Afrika Mitolojisi] Yukarı Volta'da yaşayan Mossi halkının en önemli tanrısının adı olup güneşle özdeşleştirilmiştir.

VENTİ [Roma Mitolojisi] Yunan mitolojisindeki Ameni'nin karşılığı olan rüzgâr tanrılarının adı olup Pio-Clementinum müzesindeki mermer anıtta Yunanca ve Latince isimleri birlikte anılmıştır. Bunlar Septentrio (Aparctias), Eurus (Euros 'güneydoğu'), Aquilo (Boreas), Vulturnus (Kaikias), Solanus (Apheliotes), Eurus, Notus (Notos), Euroauster (Euronotus), Chrus (lapyx) ve Circius'tur (Thrakius).

VENTOLİN İspanya'da Cantabria bölgesi halkının inanışında küçük rüzgâr ruhlarının adı olup, kelime anlamı 'küçük kanat'dır. Ventolinler, yeşil kanatlı, melek yüzlü güzel yaratıklar olup insanlara zor anlarında yardım etmekteydiler.

VENTŞUKUMİŞİTEU [Eskimo Mitolojisi] Yavru ve genç hayvanları avcılardan koruyan tehlikeli bir su ruhunun adıdır.

VENUSBERG [Germen Mitolojisi] Ortaçağ Almanya'sında Eisenach yakınlarında Hörselberg'ta yaşadığına inanılan pagan Roma tanrıçasının adı olup, büyülediği Hıristiyan şövalye Tannhäuser ile bir süre aşk yaşamıştır.

VENUSLEUTE Çekoslovakya'nın Almanca konuşulan Sumperk bölgesinde kelime anlamı 'Venüs'ün halkı' olan doğaüstü niteliklere sahip küçük insanların adıdır. Bu varlıklar istediklerinde görünmez olmalarını sağlayan bir şapka takmakta, kaybolan çocuklara yiyecek sağlayıp, zor durumdaki insanlara yardım etmekteydi.

Milo Venüs'ü (Gayley, 1893)

Venus ve Diana

VENÜS [Roma Mitolojisi] Başlangıçta üzüm bağlarının koruyucusu ve bitkilerin yeşermesinden sorumluyken zamanla aşk, güzellik, cinsellik ve bereket tanrıçasına dönüşen bir figür olup, Vulcan'ın karısı, Mars'ın sevgilisi, Cupid'in anasıdır. Venüs'ün adı baharın gelişine atıf yapan İtalyanca venire (gelmek) kelimesiyle ilişkili olsa da MÖ 2. Yüzyıldan itibaren Yunan mitolojisindeki Aphrodite ile özdeşleştirilmiştir. Troya'dan İtalya'ya gelen ve Romalıların atası olduğuna inanılan kolonist Aeneas'ın annesi olarak da görülmüştür. Roma imparatoru Julius Caesar tarafından resmi ata olarak sahiplenilmiş, onuruna Venus Genetrix tapınağı inşa edilmiş böylece en önemli tanrılardan birisi haline

gelmiştir. Sonradan Herentas olarak da adlandırılmış olan orijinal Venüs, selvi ağaçlarıyla ilişkilendirilmiş ve sunaklarında kanlı kurban ayinleri yapılmıştır.

Venüs kültü Ardea, Lavinium ve Latium'da başlamış olup, bilinen ilk Venüs tapınağı MÖ 295'de Samnitler'e karşı kazanılan savaşın ardından Aventine tepesinde inşa edilen Venus Obsequens'tir. Bu tapınak özellikle kadınlar tarafından cinsel kabahatlerini affettirmek için ziyaret edilmekteydi.

1 Nisan'da Venus Verticordia ve Fortuna Virilis onuruna Veneralia, 23 Nisan'da Venus ve Jüpiter onuruna Vinalia urbana, 19 Ağustos'ta bereket amaçlı Vinalia Rustica, 26 Eylül'de Caesar Forum'da Venus Genetrix festivalleri düzenlenmekteydi. 23 Nisan MÖ 215'de Roma'da Capitolium'a Erycina gölü mağlubiyetini anmak için Venus Erycina tapınağı inşa edilmiştir.

VENÜS KUŞAĞI Bkz. Aphrodite'in Kuşağı

VERBEİA [Kelt Mitolojisi] İngiltere'de North Yorkshire'da bulunan Wharfe nehrinin koruyucu tanrıçasının adıdır.

VERBTİ [Arnavut Mitolojisi] Ateş ve kuzey rüzgârı tanrısının adı olup, kelime anlamı 'Kör'dür. Verbti, bu adı hiç görmemesine karşın her şeyi duyabilme yeteneğinden almışsa da, Hıristiyanlığın kabulünün ardından bir iblise dönüştürülmüştür.

VERCVACTOR [Roma Mitolojisi] Tarlaların ilk kez sabanla sürülmesinin adandığı tanrının adıdır. Bkz. İmporcitor

VERDANDİ [İskandinav Mitolojisi] Nornlardan birisi olup, adı "şu an" anlamına gelmekte Urdr (kader) ve Skuld (gelecek) ile birlikte bir üçlü oluşturmaktaydı. Kız kardeşler dünya ağacı Yggdrasill'in dibinde oturan bir grup völva olarak gösterilmiştir.

VERETHRAGNA [Pers Mitolojisi] Zerdüştlükte en kutsal ateş kabul edilen Vrahran ateşinin tanrısı olup, aynı zamanda zaferin kişileştirilmiş formu kabul edilmekteydi. Sasaniler döneminde İran'da büyük saygı gören bir tanrı olan Verethragna'nın adını taşıyan beş kral hüküm sürmüştür. Kötü insan ve iblisleri cezalandıran Verethraghna Mithra ile Adalet Tanrısı Raşnu'nun aracısı ve Mithra'nın öç alıcısı konumunda olup, Veda dinindeki İndra'ya benzer özellikler taşımaktaydı. Rig Veda dışındaki Vedik yazıtlarda İndra için kullanılan Vrtraghna'nın proto-Aryan ortak bir tanrıyı işaret ettiği düşünülmektedir.

Zerdüşt dininin kutsal kitabı Avesta'nın 14. ilahisi (yaşt) ile her ayın 20. günü adandığı tanrının 10 ayrı bedene bürünebildiğine inanılmaktaydı. Bunlar:

1. Rüzgâr
2. Sarıkulaklı ve altın boynuzlu boğa
3. Beyaz at
4. Sivri dişli deve
5. Sivri dişli domuz
6. 15 yaşında güzel bir genç
7. Karga
8. Koç
9. Keskin boynuzlu antilop
10. Altın bıçak ve oymalı bir kılıç taşıyan savaşçı

VERİTAS [Roma Mitolojisi] Saturn'ün kızı ve Fazilet'in anası olan kişileştirilen hakikat tanrıçasının adıdır. Yunan mitolojisinde Aletheia adıyla bilinen eritas beyazlar giymiş genç bir kız olarak tasvir edilmekteydi

VERDANDİ [İskandinav Mitolojisi] Nornlar olarak bilinen üç kader tanrıçasından yaşanılan anın kişileştirilmiş formunun adıdır (diğerleri: Urd ve Skuld)

VERMİNUS [Roma Mitolojisi] Sığır sürülerini hastalıklardan koruyan bir tanrının adı olup, Romalılarca MÖ 218'de fethedilen İspanya'nın yerli halkı İndigetlerden ödünçlendiği sanılmaktadır. Roma'da Viminal tepesinde Verminus için yapılmış bir sunak bulunmaktaydı.

VERONİCA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 1. Yüzyılda Kudüs'te yaşamış dindar bir kadının adı olup, söylenceye göre sırtında çarmıhıyla Golgotha'ya doğru yürütülen İsa'yı görünce alnını silmesi için peçesini vermiştir. İnanışa göre İsa'nın yüzünüz sildiği kumaşta portesi ortaya çıkmış bu yüzden bu peçe sonradan kutsal ilan edilip "Veronica'nın peçesi" olarak adlandırılmıştır. Azize ilan edildikten sonra kumaş satıcıları ve çamaşırcı kadınların koruyucusu kabul edilen St. Veronica'nın yortusu 4 Şubat günü yapılmaktadır.

Vertemnus

VERTEMNUS [Roma Mitolojisi] Bitkilerin gelişimi ve olgunlaşmasından sorumlu, meyve bahçelerinin koruyucusu olan mevsim tanrısının adıdır. Kültü MÖ 300 civarında özellikle Roma şehrinde yaygın olup Aventine tepesinde bir tapınağı bulunmakta ve her yıl 13 Ağustos tarihinde adına bir festival düzenlenmekteydi. Ovidius, Vertumne'nin su perisi Pomone'ye âşık olduğunu bildirmiştir. Önce yaşlı bir kadın kılığına gire Vertumnus, ardından yakışıklı genç formuna dönüşünce kızın kalbini kazanmayı başarmıştır (Metamorphoses, XIV). Roma'da

Tuscan mahallesinde bronz bir heykeli olan Vertemunus aynı zamanda iş ve ticaretin koruyucusu olarak görülmekteydi.

VESAK [Budist Mitolojisi] Güney geleneğinde (Theraveda) Buda'nın doğumu, aydınlanma (Nirvana) ve ölümünün (Parinirvana veya parimbbana) hep birlikte kutlandığı festival olup, Vesakha, Buda Purnima, Buda günü adlarıyla da bilinmekte Mayıs ayında dolunaya denk gelen gün kutlanmaktadır.

VESNA [Slav Mitolojisi] İlkbahar tanrıçasının adı olup, kırsal kesimde gerçekleştirilen bahar ayinleri ile ilişkilendirilmekte, her yıl 1 Mart günü Rus köylüler kilden yapılmış bir tarlakuşu heykelini çiçeklerle süsledikten sonra tarlalara götürerek vesan onuruna şarkılar söylemekteydi. Söylenceye göre fırtına tanrısı Perun, Vesna ile birlikte olunca kış sona ermiştir. Vesna'nın bir kız kardeşi Zhiva diğeri ise karanlık Çernobog'tan Triglav adlı savaş tanrısı oğlu bulunan kış tanrıçası Morena'ydı. Slav panteonunda ayrı bir sonbahar tanrıçası yer almamakta olup, Vensa ve Morena'nın bu mevsimi birlikte kontrol ettiğine inanılmaktaydı.

VESNAN [İslam Mitolojisi] İmam Gazali'nin Bidayetül Hidaye adlı eserine göre müminlerin uyku ve tembelliğe, zina ve hırsızlığa yönlendiren bir cinin adıdır.

VESPER [Roma Mitolojisi] Akşam yıldızı Venüs gezegeninin adı olup, Yunan karşılığı Hesperus'tur.

VESTA [Roma Mitolojisi] Kalp ve yürek ateşi tanrıçasının adı olup, zamanla ocak ateşiyle dolayısıyla aile ile özdeşleştirilmiştir. Vesta, Yunan tanrıçası Hestia'nın Latin karşılığı olup, on iki büyük tanrı grubundandır. Bazı yazarlara göre Roma kültürüne Numa Pompilius tarafından Lavinium'da sokulmuştur. Bu dairesel dairesel tapınakta her yıl 1 Mart günü kutsal kabul edilen bir ateş yakılarak tanrıça onurlandırılmaktadır. Ayrıca 9 Haziran günü gerçekleştirilen Vestalia festivalinde eşekler süslenip, çalıştırılmamakta, tuzlu un (*mola salsa*) ile hazırlanan kekler kutsal ateşte pişirilmektedir. Vestal adı verilen rahibeler festivalden 8 gün sonra tapınağı kapatır, iyice temizledikten sonra gelecek yılkı kutlamalara hazırlamaktadır.

Vesta, Hint-Avrupa halklarının mitolojilerindeki kalp tanrıçaları ile benzerlik gösterse de kültünün sadece Hint kökenli kökene dayanmadığı sembolünün bir Akdeniz hayvanı olan eşek olmasından anlaşılmaktadır. Vesta rahibelerinin bakireler arasından seçilmesine rağmen Vesta'nın analık vasfının yüceltilmesi dahası tapınaklarında phallus formunda heykelciklerin olması da ayrıca dikkat çekicidir. Vesta tapımı Hıristiyanlık sonrasında da bir süre devam etmişse de MS 4. Yüzyılda ortadan kaldırılmıştır. Vesta ellerinde kadeh, meşale, asa ve paladyum taşıyan giyinik bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

Vesta

VESTA BAKİRELERİ Vesta'nın kutsal bakire rahibelerine verilen isim olup, Forum Romanum'da bulunan Vesta tapınağındaki kutsal ateşi korumakla görevliydiler. Vesta bakiresi olarak seçilmek için 6-10 yaş arasında ve saygın bir aileye mensup olmak gerekiyordu. Tapınakta gerçekleştirilen törenden sonra kızın saçları kesilmekte ve 10 yılı eğitim, 10 yılı ayin düzenleme işleri, 10 yılı da yenileri eğitmekle meşgul olacağı 30 yıllık hizmet süresi başlamaktaydı. Vesta bakireleri iffet yemini ettikleri için 30 yıl boyunca bekâretlerini korumak zorundaydılar ki aksi durumda bir tabut sehpası üzerinde feci şekilde dövüldükten sonra canlı canlı yakılarak öldürülerek cezalandırılıyorlardı.

VESTAL Bkz. Vesta Bakireleri

VESTİUS ALONİEUS [Roma Mitolojisi] Kuzeybatı İspanya'da saygı gösterilen bir tanrının adı olup, askeri eylemlerle ilişkilendirilir ve beyaz bir boğa formuyla sembolize edilirdi.

VETALA [Hint Mitolojisi] Ceset yakma yerleri ve mezarlıklarda dolaşan hortlakların adı olup bazen cesetlerin içine girerek ölülerin canlanmalarına sebep olmaktadırlar. İnsanları delirten, çocukları öldüren, hamile kadınların düşük yapmasına sebep olan Vetalalar aynı zamanda köylerin koruyucusu olarak kabul edilir hatta Vetala Pançavimşati adlı eserde anlatıldığı gibi insanlara iyilik yapanlar da bulunmaktadır. Vetalalar, yaşam ve öteki dünya arsındaki alacakaranlık kuşağında sıkışıp kalan ölü düşman ruhlar olup, ancak ilahiler okunarak uzaklaştırılabilirler. Bir büyücü kral Vikramaditya'dan mezarlığın ortasındaki bir ağacına altında yaşayan vetalayı sessizce yakalamasını istemişse de hortlak her seferinde kralı mest eden ve sonu olmayan öyküler anlatarak kurtulmayı başarmıştır. Vetala'nın anlattığı bu öyküler yukarıda bahsi geçen Vetala Pançavimşati (Vetala'nın 25 öyküsü) veya Baital Paçisi (Baital'ın 25 Öyküsü) adlı kitapta toplanmıştır.

VETALA PANÇAVİMŞATİ Bkz. Baital Paçisi

VETEHİNEN [Fin Mitolojisi] Deniz tanrısı Ahti'nin maiyetinden bir iblisin adıdır.

VETHAN [Hint Mitolojisi] Ayyavazhi inancında yaratıcı tanrının adı olup, Hindu Mitolojisindeki Brahma ile özdeştir.

VETERANİ [Hint Mitolojisi] Caynacıların ölülere işkence yapan yeraltı tanrılarına verdiği isimdir.

VETULA Bkz. Tahıl Ana

VEYL [İslam Mitolojisi] Cehennem'de bulunan bir vadinin adıdır (Enbiyâ 18)

VHATU [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında dolu yağışı ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

VHERE-AO [Polinezya Mitolojisi] Başlangıç tanrılarından birisinin adıdır.

VİBHİŞİANA [Hint Mitolojisi] Lanak'da yaşayan iblisler kralı Ravana'nın kardeşinin adı olup, kardeşine karşı savaşan Rama'nın yanında yer almakla kalmamış, Ravananın ölümünden sonra onun tahtına oturmuştur.

VİCA POTA [Roma Mitolojisi] Velian tepesinde tapınağı bulunan zafer tanrıçasının adı olup her yıl 5 Ocak günü onuruna bir festival düzenlenmekteydi. Asconius Pedianus (MÖ 9-MS 76) tarafından Victoria ile özdeşleştirilmişse de Seneca'nın imparator Claudius için yazdığı Apocolocyntosis (divi) Claudii adlı taşlamada Vica Pota'nın Jüpiter ile ilişkilendirilen Diespiter'in annesi olduğu belirtilmiştir.

VİCTOR, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Diocletian döneminde şehit edilmiş Marsilyalı bir Roma askerinin adı olup, yortusu 21 Temmuz günü yapılmaktaydı. Jüpiter tapınağında görev yapmayı reddetmesinin yanı sıra tanrının heykelini de yıkınca bir değirmentaşının altında ezilmiş bu yüzden sonradan değirmencilerin koruyucusu kabul edilmiştir.

VİCTOR DE PLANCY, St. [Hıristiyan Mitolojisi] MS 6. yüzyılda yaşayıp, Şeytan çıkarma konusunda ünlenmiş bir keşişin adı olup, yortusu 26 Şubat günü yapılmaktaydı. Bir söylencede suyu şaraba dönüştüren aziz bir başkasında tarlaya buğday ekmeye gönderdiği köylülerden birisi iki kilo buğday çaldıktan sonra içine giren şeytan yüzünden ağzından dumanlar çıkarmaya başlayınca haç çıkararak suçunu itiraf ettirdiği adamı kurtarmıştır.

VİCTORİA [Roma Mitolojisi] Zaferin bir tanrıça gibi tapınılan kişileştirilmiş formu olup, Bellona ile ilişkilendirilmekte ve Yunan mitolojisindeki Nike ile özdeşleştirilmekteydi. Tanrıça tıpkı Ceres, Diana, Nike, Minerva ve Bellona gibi Sabin tarım tanrıçası Vacuna'dan ve izler taşımaktaydı. Roma'da Palatine tepesinde bir tapınağı bulunan tanrıça mücevher, heykel, sikke ve diğer sanat yapıtlarında elinde defneyapraklarından yapılmış bir taç taşıyan kanatlı ve güzel bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

VİCTRİX [Roma Mitolojisi] Venüs'ün lakaplarından birisidir.

VİDAR [İskandinav Mitolojisi] Odin ile dev kadın Grid'in oğlu olup, Raganrok zamanı babasını öldürecek kurt Fenrir'i öldürerek intikamını alacaktır. Ragnarök'ten sonra yeni kurulacak dünya düzeninde Vidar ile kardeşi Vali dünyayı yöneteceklerdir.

VİDUUS [Roma Mitolojisi] Ölülerin bedeni ile ruhunu birbirinden ayıran tanrı olup, adı 'bölücü' anlamına gelmekteydi.

VİDYADHARALAR [Hint Mitolojisi] Gandhamandhana ve diğer Himalaya dağlarında Kinnaralar ile birlikte ikamet eden sihirli güçlere sahip doğaüstü yaratıkların adı olup, adları Sanskritçe "Bilgi Taşıyanlar" anlamına gelmekte, yarı tanrı (Upa-devas) grubuna dâhil edilmektedirler. İnsanlar gibi aile oluşturup, çocuk büyüten Vidyadhara toplumu kendi krallarınca yönetilmektedir. Şekil değiştirebildikleri için Kamarupin (İstediği Şekle Girebilen) olarak adlandırılan Vidyadharaların dişilerine Vidyadhari adı verilmektedir.

Hint destanlarında saçlarına çiçeklerden taçlar takan hava ruhları olarak tasvir edilen Vidyadharalar insanların yiğitliklerini hayranlıkla izleyip savaş meydanlarına çiçekler serpmekte, müzik ve kahkahadan hoşlanmakta, tehlikeli ortamlardan hızla kaçmaktadırlar. Himalayalar dışında Rama'nın Vidyadharilere rastladığı Kraunça dağı, Malabar tepesi ve Khandava ormanında, ayrıca Çakradharma liderliğinde Kubera'nın, Vipracitti liderliğinde İndra'ın saraylarında yaşamaktadırlar. Mahabharata destanında Janamejaya'ya yılan kurban eden yarı tanrısal varlıklar olarak tasvir edilen Vidyadharalar, İndra'nın hizmetinde gösterilirken Vidyadharis adı verilen dişilerinin olağanüstü güzellikte olduğu bildirilmiştir. Agni Purana'da çelenkler taşıyan yarı-tanrısal gökyüzü yaratıkları olarak bahisleri geçerken, Bhagavata Purana'da Citraketu adlı bir kralın egemenliğinde yaşadığı kayıtlıdır.

VİDYUJJVALAKARALİ [Budist Mitolojisi] Ekajata'nın formlarından birisi olup, adı "şimşek alevi kadar korkunç" anlamına gelmekteydi. Vidyujjvalakarali 12 kafalı, 24 kollu simsiyah gövdeli elleri kılıç, vajra, mızrak, çekiç, bıçak gibi silahlarla dolu bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi.

VİG Çerkezlerde başlangıçta bir ağacın çevresinde halka oluşturularak tapınma amacıyla gerçekleştirilen bir geleneğin adıyken zamanla kızlı erkekli topluluğun kollar çapraz gelecek şekilde el ele tutuşarak oynadığı bir halk dansına dönüşmüştür.

VİGHNANTAKA [Budist Mitolojisi] Mandalaların kapışıcı olan bir tanrının adı olup "Engellerden kurtulan" anlamına gelmekteydi. Tek kafalı, iki kollu, mavi gövdeli bir insan formunda sağ elinde yıldırımlar taşırken sol elinin işaret parmağını tehdit edercesine ileri uzatırken tasvir edilmekteydi.

VİGON [Filipinler Mitolojisi] İnsanoğlunu önce yaratan ardından gönderdiği bir tufan ile bir çift dışında hepsini yok eden tanrının adıdır.

VİİRAKKAL [Hint Mitolojisi] Tamil halkının savaş meydanında kahramanca ölen savaşçıları onurlandırmak için diktiği kahramanlık taşlarına verilen isim olup, savaşın öyküsünü içeren kabartma, yazıt ve süslemelerle doludurlar. Yüzlerce zarif örneği bulunan en eskisi 2.300 yıl

öncesinde Sangam dönemine ait olan viirakkallerin en ünlüsü ise MS 9. yüzyılda yaşamış Pallava kralı Danivarman'a ait olup, kral dört anal giden bir at üzerinde elinde mızrağıyla tasvir edilmiştir. Viirakkallar insanlar için yapılmakla birlikte tek istisna olarak Batı Ganga hanedanının kralı II. Butuga'nın bir domuz ile dövüşürken ölen tazısı için yapılmış bir örneği de bulunmuştur.

VİJAYA [Hint Mitolojisi] Şiva'nın karısı Parvati'nin savaş tanrıçası görünümü olup, adı "muzaffer" anlamına gelmekteydi.

VİKHAMA [İnka Mitolojisi] Güneş tanrısı İnti ile ilk yaratılan kadının ikinci oğlu olan ölüm tanrısının adıdır. Yarı üvey kardeşi Pakha Kamak annesini öldürünce intikamını kardeş-inin yarattığı insanları ada ve kayalara çevirip, Pakha Kamak'ı boğarak almıştır. Bununla birlikte Vikhama'nın yumurtladığı 3 yumurtadan yeni bir insan soyu ortaya çıkmıştır.

VİKHOR Bkz. Stribog

VİKRAMADİTYA [Hint Mitolojisi] MÖ 1. Yüzyılda yaşadığı sanılan bilgelik ve cesaretiyle ünlü efsanevi Ujjain kralının adı olup, Paramara hanedanından Gandharvasena'nın ikinci oğludur. 100 yıl hüküm süren maceraperest kral Vetala Pançavimşati adlı hayalet öyküleri derlemesinde Trivikramasena lakaplı başkahramanıdır. Vikramaditya, Bhavişya Purana'da 10 büyük Hint kralının ilki olarak anılmakta, doğumu sırasında tanrıların gökten çiçek yağdırdığına inanılmaktadır. 5 yaşında kefaret için 12 yıl boyunca münzevi bir hayat sürmek için evinden ayrılmış bu sırada kendisine tanrıça Parvati'nin gönderdiği bir Vetala (hortlak) eşlik etmiştir.

VİLA [Slav Mitolojisi] Doğu Slavlarında hortum çıkarıp, dolu ve yağmur yağdırma güçlerine sahip rüzgâr ve fırtına ruhlarına verilen isimdir. Kuğu, kurt hatta insan formuna bürünebilen vilaların dişi olanları kanatlı ve uzun altın rengi saçlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Ormanın derinliklerinden yaşayan vilalar bitki ve hayvanların koruyucu kabul edilmekte, bir hayvanı yaralayan veya öldüren insanları yakalarsa sakat bırakmakta veya öldürene dek adamla dans etmektedir. Polonya'da Wila adıyla bilinen dişi periler, Hırvat folklorunda Velebit dağlarının koruyucuları olarak gösterilmekte Sırp efsanelerinde Andresila, Andjelija, Angelina, Djurdja, Janja, Janjojka, Jelka, Jerina, Jerisavlja, Jovanka, Katarina, Kosa, Mandalina, Nadanojla ve Ravijojla adlı vilaların bahsi geçmektedir. Arnavutluğun İşkodra kentinin kuruluş söylencesinde vilaların kente kale yapımını engelledikleri bu yüzden loğusa bir kadının kurban edildiği kayıtlıdır. Bkz. Oossood

VİLAÇA İnkaların çocuk kurban törenleri sonrasında kurban edilen rahip ile törene katılanların çocuğun kanını kokladıkları ayinin adıdır.

VİLDAN [İslam Mitolojisi] Cennettekilere hizmet etmekle görevli nurdan yaratılmış hizmetkârların adıdır (Vâkıa 19-21).

VİLİ [İskandinav Mitolojisi] Borr ile dev kadın Bestla'nın oğlu, Odin ile Ve'nin erkek kardeşi olan başlangıç tanrılarından birisinin adıdır. Kardeşler birlikte Ymir'i kurban ederek devin bedeninden evren ve ilk insanın yaratılmasını sağlamıştır.

VİLKAKİS [Baltık Mitolojisi] Letonya'da insanlara zarar veren kurtadam benzeri korkunç bir yaratık olup adı Letonca 'kurdun gözü' anlamına gelmekte, Litvanya'da Vilkatas olarak bilinmekteydi

VİLKATAS Bkz. Vilkakis

VİLLE AU KAMP [Haiti Mitolojisi] Vudu inancında loa adıyla bilinen tanrıların sualtındaki başkentidir.

VİLMETH ile VİDOLF [İskandinav Mitolojisi] Völuspa'ya göre büyücü ve cadıların atalarıdır.

VİLOLANE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında şimşek ruhunun adıdır.

VİLY Bkz. Vila

VİMALAKİRTİ [Budist Mitolojisi] Mahayana Budist sutralarından Vimalakirti Sutra'nın en önemli karakteri ve Gautama Buda'nın (MS 5-6. yüzyıl) çağdaşıdır. Bilgeliğin kişileştirilmiş formu Manjuşri'nin yanı sıra Buda'nın binlerce müridi tarafından ziyaret edilen Vimalakirti uzun tartışmaların sonunca Vimalakirti'nin kutsal öğretisi adlı kitabını yazmıştır.

VİMANİ [Hint Mitolojisi] Fırtına tanrısı İndra'nın savaş arabasının adı olup, arabacı Matali tarafından kullanılmaktaydı.

VİNALİA [Roma Mitolojisi] Bakkhos veya Jüpiter onuruna 23 Nisan günü düzenlenen şarap festivalinin adıdır.

VİNATA [Hint Mitolojisi] Dakşa'nın kızı, Kadru'nun kız kardeşi, Kasyapa'nın eşi, Aruna ve Garuda'nın annesi olan yılanlar kraliçesinin adıdır.

VİNCENT DE PAUL, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1576–1660) Yoksullar için sadaka toplayan pek çok organizasyonun, hastane ve misyonun kurucusu olan azizin yortusu 14 Temmuz günü yapılmaktadır. Gaskonyalı bir çiftçinin oğlu olan Vincent 1600 yılında rahip olduktan sonra Marsilya'ya yaptığı bir deniz yolculuğu sırasında Afrikalı korsanlarca yakalanıp esir olarak satılmıştır. Satıldığı efendisi ile karısını iki yıl sonra Hıristiyan yapan din adamı, ülkesine döndükten sonra ilk iş olarak La Madeleine adlı hastaneyi ardından Sadaka Kardeşleri adlı yardım organizasyonunu kurmuştur.

VİNÇAİ TO VAİKUNDAR Ayyavazhi kutsal metinleri olan Akilattirattu Ammanai'nin çocuk doğumu ve yetiştirilmesi üzerine öğütler içeren bölümünün adıdır.

VİNDHEİM [İskandinav Mitolojisi] Gökyüzüne verilen isimlerden birisi olup "rüzgârların evi" anlamına gelmekteydi.

VİNDHYAVASİNİ [Hint Mitolojisi] Devi Amba veya Durga'nın yardımsever görünümünün adı olup, tapınağı Mirzapur'a 8 km mesafede Vindhyaçal kasabasında bulunmaktaydı. Bebek Krişna'yı yerine kendini kurban ederek ölümden kurtardığına inanılan Vindhyavasini daha eski yerel bir tanrıça ile ilişkilidir.

VİNDSVAL [İskandinav Mitolojisi] Nesir Edda'da buzlu nefesli, gaddar ve kasvetli görünümlü olarak tasvir edilen soğuk rüzgâra verilen isim olup, Vindloni adıyla da bilinmekte, kış mevsiminin babası olduğuna inanılmaktaydı.

VİNGNİR [İskandinav Mitolojisi] Hlora'nın kocası ve Thor'un sütbabasının adıdır.

VİNGOLF [İskandinav Mitolojisi] Asgard'da tanrıçaların barındığı bir sarayın adıdır.

VİNLAND HARİTASI Kuzey Amerika'daki Viking keşiflerinin gösterildiği bir dünya haritası olup, 15. yüzyıla ait olduğu iddia edilmişse de haritayı elinde bulunduran Yale Üniversitesi 1974 yılında sahte olduğunu açıklamıştır. Üniversitenin analizinde 1957 yılında İngiltere'de ortaya çıkan haritanın mürekkebinde yapılan kimyasal analizlerde 20. yüzyıla ait bir yapay pigment bulunmuşsa da bazı yazarlarca gerçek olduğuna inanç yitirilmemiştir. Haritada Grönland'ın güneybatısında ve Atlantik Okyanusunda Vinland olarak isimlendirilen bir toprak parçası gösterilmekte olup burasının günümüzde Kanada sınırları içinde kalan Newfoundland olduğu iddia edilmektedir.

VİNMARA [Pasifik Mitolojisi] Yeni Hebrid adaları halkının inanışında Tagaro'nun karısı olan kutsal bir varlığın adıdır.

VİRA-BHADRA [Hint Mitolojisi] Dakşa ile ihtilaf yaşayan Şiva veya Rudra'nın yarattığı bir canavarın adıdır.

VİRAJ [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen dişi veya çift cinsiyetli yaratığın adı olup, o ve eşi art arda birbirlerini doğurabilme özelliğine sahiptiler. Genellikle başlangıç ineği olarak düşünülen Viraj bir söylenceye göre Puruşa'dan doğan dişil kaynağın adıydı.

VİRAKOKHA [İnka Mitolojisi] Güneş tanrısı ile fırtına tanrısının birleşik formu yaratıcı tanrının adı olup, hiçlikten çıktıktan sonra önce evren, güneş ve ayı, ardından devleri yaratmıştır. Güneş ve fırtına tanrısı olarak tapınılan tanrı Virakokha ve Kon Tiki adlarıyla da bilinmekte, tüm canlıların ve uygarlığın yaratıcısı olarak görülmektedir. Virakokha devleri taşa dönüştürdükten sonra, gönderdiği tufanla tüm canlıları yok etmiş ardından taştan oyarak hayvanları ve insanoğlunu yaratmıştır. Ellerinde yıldırımlar tutup, başında bir güneş tacıyla tasvir edilen, gözyaşları yağmura benzetilen Virakokha, Keçuva dilinde 'Denizin köpüğü' anlamına gelmekte ayrıca Pakhamak olarak da bilinmekteydi.

Virakokha tapımında tapınaklarda çocuk kurban edilmekte, annelerinden alınan çocuklar ilaçla uyuşturulduktan sonra güneşe doğru yatırılarak kesildikten sonra kanlarıyla Vilaça veya Pipano adı verilen kan ayinleri gerçekleştirilmekteydi.

VİRBİUS [Roma Mitolojisi] Bir söylenceye göre Diana tapımını başlattığı için tanrıçanın gözdesi veya kocası olan efsanevi Aricia kralının adı olup, ölümünden sonra tanrıça tarafından diriltilerek su perisi Aegeria'ya emanet edilmiştir. Bir söylenceye göre Virbius Thesus'un oğlu Hippolytos'un ta kendisi olup, Latium'daki Egeria (Nemi) kutsal ormanında tapınılmaktaydı (Ov. Met. xv. 545; Serv. ad Aen. vii. 761).

VİRGİNALİS [Roma Mitolojisi] Tanrıça Juno'nun lakaplarından birisidir.

VİRGO Latince "bakire" anlamına gelip, Başak takımyıldızı olarak da bilinen Virgo Burçlar kuşağının altıncı işaretidir. Güneşin 23 Ağustos'da girdiği burç Yunan mitolojisinde babası Atinalı İkarus'u öldürülmüş halde bulunca canına kıyan Erigone ile ilişkilendirilmekteydi. Virgo sol elinde bir başak demeti tutan cüppeli kadın formunda tasvir edilmektedir.

VİRİLİS [Roma Mitolojisi] Tanrıça Fortuna'nın lakaplarından birisi olup "erkeksi" anlamına gelmekteydi. Plutarch, Servius Tullius'un Fortuna Virilis onuruna inşa ettiği tapınaktan bahseden tek yazardır (De Fort. Rom. 10).

VİRİPLACA [Roma Mitolojisi] Kocasıyla birlikte küçük armağanlar karşılığında yerel sorunları çözen önemsiz bir tanrıçanın adı olup, Juno ile ilişkilendirilmekteydi. Kavga eden çiftler Palatine tepesindeki Viriplaca tapınağına gider burada barışırlardı (Valerius Maximus ii. 1. 6).

VİRTUS [Roma Mitolojisi] Erdemin kişileştirilmiş formu olan cesaret ve askeri güç tanrısının adıdır. Yunan mitolojisindeki Arete'nin karşılığı olan Virtus, onurun kişileştirilmiş formu Honos ile de ilişkilendirilmekte bazen ikisi birlikte anılmaktaydı. Valerius Maximus'a göre, Marcus Claudius Marcellus MÖ 210'da iki tanrı için tek bir tapınak inşa etmek istemişse de rahiplerin karmaşa olacağı itirazını dikkate alarak Galya zaferinin ardından sadece Virtus için Porta Capena'da bir tapınak inşa ettirmiştir. Vitrus, Galya imparatoru I. Tetricus'un (271-274) sikkelerinde elinde mızrak tutan pelerinli adam formunda tasvir edilmiştir.

VİRUDHAKA [Budist Mitolojisi] Katurmaharaja adıyla bilinen dört koruyucu tanrıdan birisi olup güney yönüyle ve mavi renkle ilişkilendirilmekte, elinde bir kılıçla tasvir edilmekteydi. Virudhaka, Pali dilinde Virulha, Çince Zeng Zhang olarak bilinmekteydi.

VİRUPAKŞA [Budist Mitolojisi] Katurmaharaja adıyla bilinen dört koruyucu tanrıdan birisi olup batı yönüyle ve kırmızı renkle ilişkilendirilmekteydi. Nagaların efendisi olan Virupakça bir elinde yılan diğerinde ise mücevher taşır formda tasvir edilmekteydi.

VİS 1. [Roma Mitolojisi] Gücün kişileştirilmiş formu olup Yunan mitolojisindeki Bia'nın karşılığıdır.

2. [Melanezya Mitolojisi] Yeni Britanya adasında yaşayan Lakalai halkının inanışında gece avlanan bir vampirin adıdır.

VİS ile RAMİN [Pers Mitolojisi] İranlı şair Asad Gorgani'nin 11. yüzyılda yazdığı *Vis O Ramin* adlı bir aşk öyküsünün kahramanlarının adı olup, birbirlerine ancak ölümlerinden sonra kavuşabilmişlerdir.

VİSAGATKAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kanada'da yaşayan Kri halkının inanışında yaratıcı bir tanrı olmasının yanı sıra aynı zamanda düzenbaz kahramanın adıdır.

VİSPERAD [Pers Mitolojisi] Zerdüştlüğün kutsal kitabı Zend Avesta'nın dualar içeren ikinci bölümünün adıdır.

VİSVAKARMA Bkz. Vivasvat

VİSWESWARA [Hint Mitolojisi] Benares'te Şiva'ya verilen isim olup "her şeyin efendisi" anlamına gelmekteydi.

VİŞA [Hint Mitolojisi] Okyanusun çalkalanması sırasında Kurma avatarı döneminde oluşan zehrin adı olup Nagalarca ele geçirilerek kobra yılanlarına verilmiştir.

VİŞAKHA [Budist Mitolojisi] Buda'nın müritlerinden zengin bir kadının adı olup, kadın rahiplerin ilk lideri kabul edilmektedir.

VİŞAP [Ermeni Mitolojisi] Eşek veya deve formuna girerek tarlalardaki ekinleri çiğneyen kötü huylu bir şimşek ruhunun adıdır.

VİŞİNU [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Ekvador Cumhuriyeti'nde yaşayan Jivaro halkının inanışında, savaşçıların akın yapmalarından önce halüsinasyonlar görerek savaşın sonucu hakkında kehanette bulunan kabile şamanlarının adıdır.

Vişnu

VİŞNU [Hint Mitolojisi] Brahma ve Şiva ile birlikte Hint panteonun en önemli üç tanrısından (Trimurti) birisi olup, Purusottama (en yüksek tanrı) lakabıyla bilinip, evrenin koruyucusu kabul edilmektedir. Vedalarda İndra'nın eşi olan Vişnu aynı zamanda Narayana ve Hari adlarıyla bilinmekte, Bhagavad Gita, Puranalar ve Vedalar gibi kutsal metinlerde Puruşottama veya "En önemli Puruşa" olarak saygı görmektedir. Rigveda'da onuruna bir kaç ilahinin adandığı Vişnu ikinci planda kalmış, İndra'nın Vritra ile savaşını desteklemiş hatta bir ilahide (VI.69) iki tanrıya birden yakarılmıştır. Vişnu'nun ilk ikisi insanlara tarafından görülebilen ama üçüncüsü kuşların bile göremeyeceği denli yüksekte ve uzunlukta olan 3 adım atarak dünyayı hızla dolaştığına inanılmaktadır.

Vaişnavalara göre Vişnu en önemli tanrı olarak görülürken Smarta geleneğinde tanrı Brahman'ın ilk 5 formundan (Şiva, Vişnu, Devi, Surya ve Ganeşa) birisi olarak düşünülmüştür. Mahabharata'da pek çok adı geçmekte ve Vishnu Sahasranama (Vişnu'nun bin adı) terimiyle ifade edilmektedir.

Vişnu'nun 10 avatarı bulunmaktadır. Bunlar:

1. Matsya "Balık"
2. Kurma "Kaplumbağa"
3. Varaha "Domuz"
4. Narasinha "İnsan-Aslan"
5. Vamana "Cüce"
6. Paraşurama "Baltalı Rama"
7. Rama
8. Krişna
9. Buda "Aydınlanmış"
10. Kalki "Beyaz At"

Ayrıca Bhagavata Purana'da Puruşa, Narada, Nara, Narayana, Kapila, Dattatreya, Yacna, Rişaba, Prithu, Dhavantari, Vedavyasa ve Balarama'da yukarıda sayılan avatarlara eklenmektedir.

VİŞNUİZM MS 2. yüzyılda Güney Hindistan'da ortaya çıkan ve en önemli tanrı kabul ettikleri tanrı Vişnu'ya teslim olarak kurtuluşa ulaşacaklarına ulaşan bir tarikat ve öğretinin adıdır.

VİŞPUŞ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Oregon civarında yaşayan Nez Perke halkının inanışında balıkçıları boğan dev bir kunduzun adı olup, Koyote onun vücudundan Kuzeybatı sahili halkını yaratmıştır.

VİŞRAVA [Hint Mitolojisi] Pulastya'nın oğlu, Brahma'nın torunu, İlavida'dan Kubera, Kaikesi'den Ravana, Vibhişana, Kumbakarna ve Soorpanaka'nın babası olan bir ermişin adıdır. Vişrava, Sanskritçe "Ünlü" anlamına gelmektedir.

VİŞVAKARMAN [Hint Mitolojisi] Rigveda'da iki ilahinin adandığı bir tanrı olup, adı Sanskritçe "Her Şeyi Yaratan" anlamına gelmektedir. Şatapatha Brahmana'da (VIII. 2.1) Prajapati, Veda sonrası dönemde ise Tvaştri ile özdeşleştirilerek tanrıların silahlarını ve arabalarını yapan bir demirci ve zanaatkâr tanrıya dönüştürülmüştür. Ramayana'da Lanka kentini imar ettiği ve Hint yarımadasından Seylan'a köprü kuran maymun Nala'yı yarattığı kayıtlıdır.

VİŞVAMİTRA [Hint Mitolojisi] Gayatri Mantrayı da içeren Rigveda'nın 3. Mandalasını yazan ermişin adı olup, asker kökenli bir Prajapati olduğu halde çileci yaşamı seçip Brahman olmuştur. Mahabharata'da Apsara Menaka ile aşkı anlatılmış olup, çiftin Şakuntala adlı bir kızı dünyaya gelmiştir. Ramayana'da ise Ayodha prensi ve Vişnu'nun 7. Avatarı Rama'nın öğretmeni, Rama'nın babasının ise danışmanı olarak anılmaktadır. Vişvamitra, Brahmanları Rakşasalardan korumak için Kral Daşaratha'yı Rama'yı göndermeye ikna etmiş ayrıca Sita'nın koca seçme törenini (svayamvara) yöneterek Rama ile evlenmesinde yardım etmiştir.

VİŞVAPANİ [Budist Mitolojisi] Mahayana Budizm'inde beş Dhayani Bodhisattava'dan birisi

olup sembolü elinde tutuğu bir çift yıldırımdır. Amoghasiddhi'den ortaya çıktığı sanılmaktadır.

VİŞVARUPA [Hint Mitolojisi] Tanrı Vişnu veya avatarı Krişna'nın ikonografik bir formu olup, "Evrensel görünüm" anlamına gelmekte, Vişvarupa Darşan, Vişwaroopa ve Virata rupa adlarıyla da bilinmektedir.

VİŞVADEVAH [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "Tüm Tanrılar" anlamına gelen terim Rigveda'da adlarına 1. 89, 3. 54-56, 4. 55, 5. 41-51, 6. 49-52, 7. 34-37, 39, 40, 42, 43, 8.27-30, 58, 83 10.31, 35, 36, 56, 57, 61-66, 92, 93, 100, 101, 109, 114, 126, 128, 137, 141, 157, 165, 181 ilahilerin sunulduğu Vedik tanrıların tümü için kullanılmaktadır.

VİTALİS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] İtalya'nın Ravenna kentinin koruyucusu kabul edilen azizin adı olup, yortusu 22 Eylül günü yapılmaktadır. Roma imparatoru Nero'nun ordusunda görevli olan Vitalis'in Hıristiyan olduğu ortaya çıkınca çeşitli işkencelerden sonra diri diri toprağa gömülerek şehit edilmiştir.

VİTİKO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Seneka halkının inanışında kuzeydoğuda yaşayan yamyam bir halkın adı olup, 'taş deri' anlamına gelmektedir.

VİTİRO Arnavut halkının inanışında insanlara küçük bir yılan formunda görünen evlerin koruyucu ruhunun adı olup, duvar içlerinde yaşamaktaydı.

VİTSA KUVA [Ural Mitolojisi] Çeremi halkının inanışında beyazlar giyen güzel bir kız olarak tasvir edilen evcil hayvanların koruyucu ruhu olup, sığırların çiftleşmesini teşvik etmektedir.

VİTSANUKAM [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Tayland panteonunda tanrıların mimarının adı olup, Vişnu ile Kama'nın senteziydi.

VİTTHAKALAİ [Hint Mitolojisi] Ayyavazhi inanışında Tanrı Kali'nin her yanı altınlarla dekore edilmiş savaş arabasının adıdır.

VİTU [Polinezya Mitolojisi] Samoa halkının inanışında Fiji adasında yaşamış ilk kadının adıdır.

VİTUMNUS [Roma Mitolojisi] Annesinin rahmindeki çocuğa hayat veren tanrının adıdır.

VİTUS, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 3. Yüzyılda Sicilya'da yaşayan din adamı evcil hayvanlar, aktör, dansçı ve bakırcıların koruyucusu kabul edilmekte, yortusu 15 Haziran günü yapılmaktaydı. Pagan bir ailenin oğlu olan Vitus, 12 yaşında Hıristiyan olunca babası tarafından bir odaya hapsedilmiştir. Bir gün anahtar deliğinden oğlunu gözetleyen adam çocuğun 7 melekle dans ettiğini görünce gözü kör olmuşsa da Vitus tarafından iyileştirilmiştir. Ardından Diocletian'a musallat olan kötü ruhu çıkarmak için Roma'ya giden Vitus imparator tarafından aslanlara atılmıştır. Aslanların dokunmadığı Vitus'u tanrılara kurban etmeyi kafasına koyan Diocletian adamı iki at arasında gerdirip eklemlerini kopartarak şehit etmiştir.

VİTZİLOPUKHTL [Aztek Mitolojisi] Ölümünden sonra şekil değiştirebilen bir savaş tanrısına dönüşen güçlü bir büyücünün adıdır. Ejderha ile özdeşleştirilen büyücü ölümünden sonra tanrılaştırılmakla kalmamış onuruna köleler kurban edilip, ayinler düzenlenmiştir.

VİVAHANT [Pers Mitolojisi] Zerdüşt dininde yaratıcı güneş tanrısının adı olup, Ahura Mazda'nın hizmetindedir.

VİVASVAN Bkz. Vivaşvat

VİVASVAT [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçmekle birlikte adına ilahi sunulmayan tanrı Aşvinler ve Yama'nın hatta Manu ve tüm insan soyunun babası olarak düşünülmüş olup, tanrıların oturduğu şehirlerin mimarı olarak saygı görmüştür. Rigveda'da İndra, Soma ve Varuna ile birlikte anılan Vivasvat, Vedik dönem sonrasında güneş ile özdeşleştirilmiş, Surya'nın adlarından birisi haline dönüşmüştür.

VİVİANE Bkz. Gölün hanımı

VİZETOT [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Nikaragua'da yaşayan Nikuita halkının inanışında açlık ile ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

VİZİ-EMBER [Fin Mitolojisi] Uğruna insan kurban edilen çirkin görünümlü bir su tanrısının adı olup göl ve nehirlerde ikamet etmekteydi.

VLAD TEPES Drakula lakabıyla adıyla tanınan Macar kökenli prensin adı olup, 15. yüzyılda Güney Transilvanya'da Eflak bölgesinde yaşamış, kurbanlarını keskin kazıklara oturtarak öldürmesiyle ünlenmiştir. Vlad ya da Türkler tarafından bilindiği adıyla Kazıklı voyvoda Bram Stoker'ın 1897'de yazdığı Drakula adlı romanının ilham kaynağı olmuştur.

VLADİMİR, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (957–1015) Ortodoks Hıristiyanlığı benimseyen dahası pagan inanca mensup halkının da benimsemesini sağlayan, ilk Kiev büyük prensi olup, Kiev ve Novgorod topraklarını tek bir devlet altında birleştirmiştir. Kiev büyük prensi I. Svyatoslav'ın oğlu olan I. Vladimir İnsanların tanrılara kurban edildiği ayinlere bile katılan bir pagan olmasına karşın, Bizans imparatoru II. Basileios (976-1025) ile ittifak kurmak için 987'de Basileos'un kız kardeşi Anna ile evlenmiş ve aynı anda Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Kiev ve Novgorod'u Hıristiyanlaştırmaya çalışırken çıkan yerel isyanları bastıran Vladimir tüm eski tanrıların putlarını söküp Dinyeper Nehrine attırmıştır. Nestor kroniğine göre kadınlara düşkünlüğüyle tanınan prensin 5 yasal karısının yanı sıra pek çok da kölesi bulunmaktaysa da evliliğin temel sebebinin evliliğin kendisi olmayıp, doğuda İslam batıda ise Hıristiyan ülkeler arasında sıkışan ülkesini bir pakta dahil etme isteği olduğu açıktır.

VLADİMİR'İN ESKİ TANRILARI REDDETMESİ [Hıristiyan Mitolojisi] Kiev Prensi Vladimir kardeşi Yaropolk'u öldürerek tahtı ele geçirdikten sonra Hıristiyan bir Bizans prensesi ile evlenmiş, Dinyeper nehri kıyısında devasa bir saray inşa ettirip bahçesini Perun, Khors, Dazhbog, Stribog, Simargl ve Mokoş gibi eski tanrıların heykelleriyle doldurmuş, Hıristiyanlığı uzun süre kabul etmemiştir. Saray bahçesindeki tanrı heykelleri önünde pagan Ruslar uzun süre kendi evlatlarını kurban etmiştir. Vladimir,

benzer bir sarayı amcası Dobrynya'yı vali olarak atadığı Novgorod'da inşa etmiş bir gün Hıristiyan baba oğlunun kurban edilmesine tanrı dediklerinin sadece birer tahta parçası olduğu gerekçesiyle karşı çıkınca baba oğul katledilmiş ama adamın isyanı dilden dile yayılınca Vladimir Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Prens bu olaydan sonra pagan tanrı heykellerini yakmış, Perun heykelini ise Dinyeper nehrine atmıştır. Bir söylenceye göre Perun nehirde sürüklenirken yoldan geçenlere "Beni unutmayın" diye seslenmeye devam etmektedir.

VLADİMİR'İN İMAN SEFERİ [Hıristiyan Mitolojisi] Kiev prensi Vladimir'in her açıdan bolluk içerisinde olan ülkesinin daha çok imana ihtiyaç duyduğunu anlayınca Oleg, Mladan ve Vakhtan adlarında üç adamını tüm dünyayı araştırıp Rus halkına uygun bir din bulmaları için görevlendirmiştir. Pek çok halkın arasında karışıp dinlerini inceleyen adamlar sonunda Nalsa adlı bir cüceden Babil'e gitmiş burada Yram adlı bir cüceden Babil'e gitmeleri gerektiğini öğrenmişledir. Babil'de Yram adlı bir tanrıçaya ibadet edildiğini ama bu dinin kendilerininkinden daha üstün olmadığını anlamış, bu sırada bir kızdan doğuya doğru giderek gökyüzündeki haçı bulmaları gerektiğini duymuşlardır. Sonunda bir gemiyle Konstantinople'a gelen üç adam burada altın kubbeli dev bir kiliseye (Ayasofya) rastlamış, gökyüzünde haç suretini ve gerçek dini bulduklarını anlayınca Vladimir'e Hıristiyanlığı anlatmak için ülkelerine geri dönmüşlerdir.

VLKODLAK Slav masal ve efsanelerinde bahsi geçen bir çeşit kurt adam olup, dişli doğup çabuk yürüyen bebeklerin kurtadam olacaklarına inanılmaktaydı. Vlkodlak, vukodlak, vrkolak veya volkun olarak da bilinmekte olup, Slav dillerinde yer alan vlko (kurt) kelimesiyle ilişkiliydi. Vlkodlak, şekil değiştirerek tavuk, köpek, kedi veya inek formlarına bürünüp insanlara yaklaşabilmekte olup, bu yaratıkla mücadele kresnik adı verilen iyi ruhların işiydi.

VODİANOİ [Slav Mitolojisi] Sağı solu belli olmayan son derece tehlikeli bir su ruhunun adı olup, insanlar tarafından çoğunlukla çıplak vücudu çamurla kaplı yarı insan-yarı balık formunda görülmektedir. Elleri perdeli olan yaşlı bir adam görünümünde olan Vodinaoinin saç ve sakalının yeşil olması Yeşil Adam ve Hızır inancıyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Yolunu kaybeden insanları sırf eğlence olsun diye suya çekip boğan vodianoi ile karısı vodianikha kızdırıldıklarında baraj ve değirmenleri yıkan sel baskınlarına sebep olduklarından özellikle balıkçı ve değirmencilerce kendilerine sunu sunulmaktadır.

VODNİ PANNY [Slav Mitolojisi] Şeffaf yeşil bir elbise giyen koca göğüslü bir su tanrıçasının adı olup, nehir ve göllerin altındaki kristal bir sarayda yaşadığına inanılmaktaydı.

VODNİK Bkz. Vodyanov

VODUN [Afrika Mitolojisi] Beninde yaşayan Fon halkının 'Tanrılar' anlamında kullandığı terim olup bu bölgeden Amerika'ya köle nakliyesi sonrasında Haiti'de gelişen Vudu dininin adının da kaynağıdır. Vodun terimi Nana Buluku'nun lideri olduğu Agbe, Age, Da Zodji, Djo, Gbadu, Gu, Hevioso, Legba, Lisa, Mawu, Sagbata, Se, Segbo ve Sogbo gibi Fon panteonunu oluşturan yer, gök, deniz, şimşek ve diğer küçük tanrıların tamamını adlandırmak için kullanılmaktaydı.

VODYANİK Bkz. Vodyanov

Vodyanoy (İvan Bilibin, 1934)

VODYANOV [Slav Mitolojisi] Rus Eril bir su ruhunun adı olup, kurbağa yüzlü, yeşil bıyıklı, uzun saçlı çıplak bedeni yosunlarla kaplı yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir. Nehir üzerinde yüzen kütüklere tutunan Vodyanov'un elleri kurbağaların ki gibi perdeli parmaklara sahip olup ayrıca bir de balık gibi kuyruğu bulunmaktadır. Kızdırıldığında su üzerindeki değirmen ve setleri bozup, insan ve evcil hayvanların boğulmasına sebep olan yaratık kimi zaman balıkçı ve köylüleri su altındaki evine kaçırarak hizmetçi gibi kullanmaktadır. Ukrayna'da vodianyk, Belarus'ta vadzianik, Polonya'da wodnik, Bulgaristan ve Makedonya'da vodnik, Sırbistan'da vodenjak, Çuvaş Cumhuriyetinde ise Vudaş adıyla bilinen varlığın bahsi geçen bölgelerde küçük farklılıklar göstermektedir. Rus folklorunda nehir ve gölde boğulan çocuklarının ruhunun dönüştüğü bir su cini olup insanları kandırarak suda boğulmalarını sağladığına inanılmaktadır. Sloven ve Slovak folklorunda insan görünüm ve alışkanlıklarına sahip, insan kıyafetleri giyen yaşlı bir adam olarak tasvir edilen vodnik parmak arası perdeleri, boynunda solungaç taşıması ve yeşil saçları ile diğer insanlardan ayrılabilmektedir. Çuvaş folklorunda ise vudaş kılık değiştirebilen bir varlık olarak tasvir edilirken, güneşin tepede olduğu öğlen saatlerinde uzun saçlı bir kadın kılığında nehir veya göl kıyısına yüzerek geldiği, saçlarını altın bir tarak ile

taradığı ve rahatsız edilmekdikçe salldırgan olmadığına dair öyküler bulunmaktadır.

VOFONİOS [Roma Mitolojisi] En eski ve önemli Roma tanrılarından birisi olup Mars ve Jüpiter ile ilk Roma panteonunda yer almaktayken zamanla yerini Quirinus'a bırakmıştır.

VOJU MANAH [Pers Mitolojisi] Ameşa Spentalardan hayvanların koruyucusu olan birisinin adı olup, 'Güzel düşünce' anlamına gelmektedir. Fars takviminde 11. ay başta sığırlar olmak üzere iyi huylu varlıklarla özdeşleştirilen Vohu Manah'a adamıştır. Zamanla Ahura Mazda'nın altı yardımcısından birisi ve Aka Manah'ın ezeli düşmanı olan Vohu Manah, Zerdüştlerce Wahman olarak da bilinmekte, yeni insanın yaratılmasına yardım ettiği bilinmektedir.

VOKUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da Sacramento vadisinde yaşayan Vintun halkının inanışında kırmızı gözlü büyük ve olağanüstü güzel bir kuşun adı olup, efsaneye göre bu kuşun tüylerinden çıkan hayvanlar yeryüzünde hayatı başlatmıştır.

VOLARO [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da Kimberley bölgesinde yaşayan Gvini halkının gökyüzünde yaşayan efsanevi liderinin adı olup, cenneti ve yeryüzünü yaratmıştır.

VOLGA VSESLAVİÇ [Slav Mitolojisi] Prens Aleg ile bir tanrıçanın birleşmesinden doğan, büyücülüğüyle nam salmış, çeşitli hayvanların kılığına bürünebilen yarı tanrı bir dev kadının adıdır. Volga Vseslaviç, genç kızların ve Slav ülkelerinin koruyucusu olan yenilmez bir kahramanı kabul edilmekteydi.

VOLKA [Slav Mitolojisi] Bylini adıyla bilinen Slav manzum destanlarında bahsi geçen şekil değiştirme yeteneğine sahip bir büyücü kahramanın adıdır. 12. yüzyılda en önemlisi Kiev prensi Vladimir'e ait olan çok sayıda prensliğin bulunduğu Rusya ve Ukrayna'da yer alan ülkelerden birisi de prens Volka tarafından yönetilmektedir. Son 200 yılda eşitli yazıtlardan derlenmekle birlikte kahramanın bogatyri adı verilen Vladimir'e bağlı savaşçılardan birisi olup olmadığı anlaşılamamıştır çünkü eserlerin hiç birisinde Vladimir'in adı anılmamaktadır. Bu yüzden Kiev destan serisi dışında ele alınan ayrı bir karakter ve destan kahramanı olduğu düşünülmektedir. Bazı araştırmacılar Volka'nın 10. yüzyılda yaşamış prens Polovsklu Vseslav ile özdeşleştirmişse de iki karakterin tek ortak noktası kişinin büyücü olacağına yorulan başında embriyonik zar parçacısıyla doğmasıdır.

Diğer bylini kahramanlarından farklı olarak Volka'nın babası insan olmayıp, bahçede bir yılanın annesi prenses Marfa'nın etrafına dolandıktan sonra kuyruğuyla kadını hamile bırakması sonucu dünyaya geldiğine dahası doğum günü deprem ve fırtınalar olduğuna inanılmaktadır. Doğduğu gün bile bir yaşında gibi görünen kahraman olağanüstü hızla büyüyüp akıllanmış annesinden kendisine oyuncak yerine gerçek silahlar getirmesini istemiştir. Zamanla büyü ve şekil değiştirme yeteneği kazanan Volka'nın Slav folklorunda kolduni adı verilen yarı insan-yarı iblis büyücülerle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Volka kelimesinin Slav dillerinde kurt anlamına gelen volk kelimesiyle ilişkisi ortada olmakla birlikte Volka şekil değiştirince kurt dışında şahin, balık ve boğa formlarına da büründüğü görülmektedir. Büyük bir savaşçı olarak tasvir edilen Volka ülkesine Hint veya Orta Asya kralının saldıracağını öğrenince druzhina adı verilen 7 bin savaşçıdan oluşan ordusunu topladıktan sonra adamlarını besleyebilmek için kurt ve şahin kılığına girerek avlanmış yine çeşitli hayvan kılıklarında düşman ordusuna büyük zarar vererek kalesine dönmüştür. Adamları kale duvarlarının inceliğinden ve düşman saldırısı sırasında kolayca aşılacağından şikâyet edince kendini bir kalabalık karınca topluluğuna dönüştürmüş, duvarların altında doğru tünel kazdıktan sonra karıncalar insanlara dönüşmüş ve zaferin kazanılması sağlanmıştır.

VOLKH Bkz. Volka

VOLKSBUCH Bkz. Halk Kitabı

VOLKUN Bkz. Vlkodlak

VOLOS Bkz. Veles

VOLOTİ Bkz. Asilki

VOLKSUNDE Almanca halkbilgisi anlamına gelen terim ilk olarak Clemens Brentano ile Achim von Arnim tarafından 'gelenek, hikâye, dans, şarkı, inanç ve halk sanatının her alanını içerecek şekilde kullanılmıştır. Jacob ve Wilhelm Grimm kardeşler kelimenin kullanım alanını 'Kinder und Hausmärchen' (1812–1815) adlı çalışmalarında Alman mitolojisini de kapsayacak şekilde genişletmişlerse de Volkskunde günümüz Almancasında folklor ile eşanlamlı kullanılmaktadır.

VOLLA [Germen Mitolojisi] Thuringia bölgesi halkının inanışında altın rengi saçlı yeryüzü tanrıçasının adı olup Frigg'in kız kardeşiydi.

VOLLUNKA [Aborijin Mitolojisi] Gökkuşağıyla özdeşleştirilen dev yılanın adı olup, yağmur suyunun toplandığı Murschison dağlarındaki bir gölden doğduğuna inanılmaktaydı.

VOLSUNG EFSANE SERİSİ İlk olarak Ortaçağ İzlanda'sında kaydedilen İskandinav söylence ve folklor materyallerini içeren Völsunga sağanın da dâhil olduğu 20 kadar edda şiirinin adı olup Germen Nibelungenlied destanı ile benzer içeriğe sahiptir.

VOLTAN [Maya Mitolojisi] İxkhel'in kocası kabul edilen bir yeryüzü tanrısının adı olup, sembolü tören davuluydu. Voltan'ın sonradan tanrılaştırılan bir insan olduğu sanılmakta Vosges adıyla da bilinmekteydi.

VOLTUMNA [Etrüsk Mitolojisi] Ölüler dünyası tanrısının adı olup, zamanla Etrüsk panteonundaki en önemli tanrı olmuştur. Kült merkezi Volsini olan tanrıyı Romalılar Vertumnus olarak adlandırmışlardır.

VOLTURNUS [Roma Mitolojisi] Tiber nehrinin tanrısı olup, her yıl 27 Ağustos tarihinde onuruna Volturnalia adı verilen şenlikler düzenlenirdi. Efsanevi kral Tiberinus bu nehirde boğulduktan sonra adı Tiber olarak değişmişse de Campania

bölgesindeki Volturnus adlı bir başka nehir bulunmaktadır.

VOLUMNA [Roma Mitolojisi] Çocuk bakımıyla ilişkilendirilen tanrıçanın adı olup doğumun ardından bebeğin sağlık ve refahını sağladığına inanılırdı.

VOLUNDR Volundarkvida' ve 'Volundskvadet' adlarıyla bilinen saganın kahramanının adıdır. Kral Nidud tarafından esir edilmiş, kralın altın ve gümüşünü işlemekle görevlendirilmiştir. Bkz. Wayland

VOLUPİA [Roma Mitolojisi] Şehvetin kişileştirilmiş formu olup porta Romanula yakınlarında bir tapınağı bulunmakta Voluptas adıyla da bilinmekteydi (Plin. Epist. viii. 20).

VOLUPTAS [Roma Mitolojisi] Cupid ile Psykhe'nin kızı olan zevk tanrıçasının adıdır.

VOLUSPA [İskandinav Mitolojisi] Manzum Edda'nın 60 kıtadan oluşan ilk ve en ünlü şiiri olup, dünyanın yaratılışı ile tanrı Odin'in bir völva ile diyaloğunu anlatmaktadır. Kâhin kadın tanrıların ölümünün gerçekleşeceği Ragnarök hakkında bilgi vermektedir.

Şiirin başlangıcında völva, Heimdall'ın çocuklarından sessizlik isteyerek tanrı Odin'e gerçekten kadim bilgileri öğrenmek isteyip istemediğini sormuş, ardından anlatmaya başlamıştır. Yaratılış mitinde yeryüzünün Burr'un çocukları denizden çıkıp gelene dek boş olduğunu, ardından Aesir'in güneş, ay ve yıldızları yerleştirerek evrene düzen verdiğini, gece ve gündüz oluşurken Aesir'de bolluk ve refah içinde altın bir çağın hüküm sürmeye başladığını bildirmiştir. Bununla birlikte bir gün Jötunheimr'dan 3 dev kadının gelmesi ile altın çağ sona ermiş, Aesir'de en güçlüleri Mótsognir ve Durinn olan cüceleri yaratmıştır. Dvergatal adı verilen ve cüceler hakkında detaylı bilgi veren bu bölümden sonra ilk insan çifti, dünya ağacı Yggdrasill ve Aesir ile Vanir arasındaki mücadele hakkında bilgi verilmiştir. Loki'nin ihaneti ve Baldr'ın öldürülmesinden sonra Odin'le birlikte tanrıların yok oluşunu içeren Ragnarök ve son olarak ölümün küllerinden yeni bir dünyanın kuruluşu ile ejderha Nidhogg'un ortaya çıkışı anlatılmıştır.

VOLUSU Bkz. Veles

VOLVA Bkz. Völva

VOR [İskandinav Mitolojisi] Erkekler ve kadınlar arasındaki sadakatin koruyucusu olan evlilik tanrıçasının adıdır.

VORTİGERN [Kelt Mitolojisi] MS 5. Yüzyılda yaşamış efsanevi Briton kralının adı olup, basit bir rahipken, isyan ettiği Kral Konstans'ı öldürerek tahtını ele geçirmiştir. Pikt ve İskoçlara karşı mücadele eden Vortigern'in toprakları Ambrosius Aurelius tarafından işgal edilmiş, kaçmaya çalışırken yakalanan kral yakılarak öldürülmüştür.

VORTUMNUS Bkz. Vertumnus

VOSEGUS [Kelt Mitolojisi] Antik Gaul bölgesinde Vosges ormanı civarında tapınılan bir tanrının adıdır.

VOSEŞKA MANUŞ [Çingene Mitolojisi] Sırbistan Çingenelerinin dilinde 'Orman Adamı' alamına gelip, dağlardaki mağaralarda yaşayan, saçı başı dağınık, konuşamamasına rağmen anlaşılmaz bir takım sesler çıkaran bir devin adıdır. Bir koyun postunun üzerinde uyumakta ve meraklı bir kişi olduğundan geceleri Çingene köylerini ziyaret etmektedir. Bkz. Karakoncolos

VOSGES Bkz. Voltan

VOTAN 1. [Maya Mitolojisi] İxkhel'in eşi olan kültürel kahraman ve tanrının adı olup, tanrılarca yeryüzündeki insanları değişik ırklara bölmek ve her birine ayrı bir dil vermekle görevlendirilmiştir. Votan insanları köylerde toplayarak onlara mısır yetiştirmeyi, yazı yazmayı, kanunları, dini ayinleri, davul (tepanaguaste) çalmayı öğretmiş, takvimi de icat eden Palenque, Nakhan ve Huehuetlán kentlerini kurmuştur.

2. Bkz. Wotan

VOURUKAŞA [Pers Mitolojisi] Ahura Mazda tarafından yaratılan denize verilen isim olup, aynı zamanda denizin kişilşetirilmiş formu olan bir tanrının da adıdır. Vourukaşa'nın tam ortasında yeryüzündeki tüm ağaçların tohumunu üzerinde barındıran Harvisptokhm adlı hayat ağacı bulunmaktaydı.

VÖLSUNGA SAGA [İskandinav Mitolojisi] En önemli kahramanı Sigurd olan Volsung kabilesinin kökeni ve çöküşünü anlatan 13. yüzyıl manzum destanının adı olup, olayların büyük bölümü MS 11. yüzyıl'da İsveç ve civarında geçmektedir. 2 asır boyunca sözlü olarak aktarılan destan 13. yüzyılda Sigurd adının dünya durdukça anılmaya devam edeceğini iddia eden İzlandalı isimsiz bir yazar tarafından yazıya dökülmüş, orijinal doküman 1656'da Skalholtlu piskopos Brynjólfur Sveinsson tarafından Norveç ve Danimarka kralı III. Frederick'e gönderilmiştir. Kopenhag Kütüphanesi'nde saklanan dokümanın 1821'e dek kütüphane arşivine kaydı bile yapılmamıştır. 19. yüzyılda William Morris tarafından İngilizce'ye çevrilen Völsunga Saga'da bahsi geçen pek çok tema Richard Wagner'in Nibelungen Yüzüğü adlı 4 operasında ve J.R.R. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi (Lord of the Rings, 1954–1955) adlı romanında kullanılmıştır.

Konusu

Destanda Odin'in soyundan gelip Branstock meşesi yolunda yaşayan Volsung, tek kızı Signy'i kızının rızası dışında Goth kralı Siggeir ile evlendirmişse de düğün gecesi çıkagelen tekgözlü esrarengiz bir yabancı Balmung adlı bir kılıcı çıkararak ağaca saplamıştır. Odin olması muhtemel yabancı düğünden ayrılırken kullananı zaferden zafere ulaştıracak kılıcın onu ağaçtan çıkarabilene ait olacağını bildirmiştir. İlk olarak Siggeir ardından Volsung ile 10 oğlu sırayla şansını denemişse de ancak Volsung'un en küçük oğlu Sigmund başarılı olmuştur. Siggeir, ağaçtan çıkaramadığı kılıcı parasıyla satın almak istemişse de Sigmund kabul etmeyince sinirlenen kral ertesi sabah gelinle birlikte ayrılmıştır. İntikam planı yapan Siggeir, kayınpederi ile 10 oğlunu Gothland'a davet etmiş, Signy'nin uyarısına rağmen kralı gücendirme-

mek için davete icabet edilmiştir. Kral yolda pusu kurduğu Volsung ve çocukların tümünü yakalayıp ağaçlara bağlatarak kurtlar tarafından yenilmelerini sağlamışsa da Signy bir kölesine Sigmund'un yüzüne bal sürmesini istemiş, kurt çocuğun yüzünü yalayınca dişiyle kurdun dilini koparan kahraman kurtulmayı başarmıştır. Hasımlarından kurtulduğunu düşünen Kral karısını serbest bırakınca Signy ormana giderek babası ve kardeşlerinin cesetlerini gömmüş bu sırada karşılaştığı Sigmund ile birlikte Siggeir'den intikam almaya yemin etmiştir. Signy, kraldan olma çocuklarını Sigmund'a göndererek onları intikam için yetiştirmesini söylemişse de kahraman çocukların korkak karakterini görünce bu plan yatmıştır. Bu durum üzerine Signy, intikamı ancak gerçek bir Volsung'un alabileceğini düşünerek Çingene kadın kılığında Sigmund'un kulübesine gelmiş ve kimliğini fark etmeyen Sigmund'dan Sinfiotli'ye hamile kalmıştır. Bir süre sonra Siggeir'in çocukları babalarına Sigmund ile Sinfiotli'nin kendisini öldürmeyi planladığını açıkladığında kral iki kahramanı tutuklayıp ayrı hücrelere hapsetmiştir. Bununla birlikte Signy bir saman balyası içinde sakladığı sihirli kılıç Balmung'u kardeşine verdiğinde kurtulmayı başaran kahraman Siggeir ile adamlarını öldürerek intikamını almışsa da oğlu Sinfiotli yanan şato ile birlikte alevlerin arasında kalmıştır. Acıyla evine dönen Sigmund, genç karısı Hjordis'ten Sigurd adlı bir oğul sahibi olduktan kısa bir süre sonra bir savaşta ölmüştür. Sigurd, Mimer adlı bir sihirbaz demirci tarafından büyütülmüş, Odin'in gizlice yardımı ve babasının kılıcıyla kendisini ejderhaya dönüştürebilen kötü büyücü Fafnir'i öldürmeyi başarmıştır. Ejderhanın kalbinin tadına bakınca kuşların dilini anlamaya başlayan Sigurd, kuşların kılavuzluğunda alevlerle çevrili bir şatoya gelmiş burada Odin'in kızı Brynhild'i uykusundan uyandırmıştır. Kız kahramana öyküsünü anlattığında Sigurd, Brynhild'e yüzüğünü vererek üzerindeki laneti kaldırmıştır.

Sigurd bir süre sonra Nibelung ülkesine gitmiş buranın yönetici olan Giuki'nin kızı Gudrun kendisine bir aşk iksiri içirerek önceki hayatını unutmasını ve kendisine âşık olmasını sağlamıştır. Sigurd kıza evlenme teklif edince kız ağabeyi Gunnar'ın Brynhild ile evlenmesine aracılık etmesi şartını ileri sürmüştür. Karısını tanımayan kahraman kadına bu acı teklifi götürmüş olayı çözmek isteyen Brynhild de kabul etmişse de kocasıyla aynı yatakta yatmamıştır. Gunnar, bu durumu Sigurd'a şikâyet edip yardım isteyince sihirli miğferini takan kahraman Brynhild'den sihirli kemeri ve yüzüğünü alıp, karısı Gudrun'a vermiştir. Bir gün nehir de banyo yapan iki kadın kavgaya tutuşunca Gudrun, Brynhild'e yüzük ile kemeri gösterip, olan biteni açıklamıştır. Nibelung hanedanından Hogni adlı birisi Sigurd'u bir av sırasında öldürmüş, Gudrun'un emriyle kahramanın cesedi ayıyla birlikte yakılırken Brynhild alevlerin içerisine atlayarak intihar etmiştir.

Brynhild'in kardeşi Hun Atli Nibelung ülkesine (Burgonya) girip yağmalayarak kız kardeşinin intikamını almışsa da Gudrun aynı aşk iksirini ona da içirerek karısı olmayı başarmıştır. Atli, Gunnar ile Hogni'yi öldürmüşse de tertiplediği bir eğlence sırasında Sigurd'un sihirli kılıcını kullanan Gudrun tarafından o da öldürülmüştür.

VÖLUNDR Bkz. Wayland

VÖLUSPA Bkz. Voluspa

Odin ile Volva

VÖLVA [İskandinav Mitolojisi] İskandinav paganizminin kehanet sanatına vakıf kadın şamanlarına verilen isim olup, Volva, Vala ve Spakona olarak da bilinmekteydiler. Herhangi bir aile veya kabileye bağlı olmadan özgürce dolaşan yaşlı kadın şamanların adlarından völva Eski Nors dilinde "sihirli asa taşıyan", Spakona ise Eski İngilizce "kâhin" anlamına gelmekteydi. İskandinav ve Töton toplumlarında büyük saygı gören Völvaların yaptığı şaman ayinine seidr adı verilmekteydi. Erik Saga'da bir völva tasvir edilirken üzeri değerli taşlarla süslü mavi-siyah pelerin giyip, cam boncuklardan yapılma kolye ile beyaz kedi derisinden kenarları tırtıklı bir şapka takan beli çevresindeki kemere sihirli eşyalarını astığı aktarılmıştır. Büyülerinde pirinç ve değerli taşlarla süslenmiş bir öreke kullanan bu völva büyü yaparken tam trans haline geçmekteydi. Söylenceye göre İskandinav panteonunun lideri Odin bile tanrıların geleceği için bir völvaya giderek kehanette bulunmasını istemiştir.

VÖR [İskandinav Mitolojisi] Bilgelik ile ilişkilendirilen bir tanrıça olup adı "temkinli" anlamına gelmekte ayrıçça Vara olarak da bilinmekteydi. Snorri Sturluson'un Nesir Edda'sında evliliğin koruyucusu yemin tanrıçası olarak gösterilmiştir.

VRETİL Ortaçağ Yahudi folklorunda Ezekiel'in yanında mürekkep hokkası taşıyan keten giymiş adam olarak andığı (9:2-4) meleğe verilen isimdir.

VRİHASPATİ Bkz. Brihaspati

VRİKODARA Bhima'nın lakaplarından birisi olup, Sanskritçe "Kurt Karınlı" anlamına gelmektedir.

VRİNDA [Hint Mitolojisi] Bir iblis kralın sadık karısının adı olup, erdem sahibi olduğu için kocasını tanrıların saldırısından korumayı başarmıştır. Bunun üzerine tanrılar Vişnu'yu kocası kılığında Vrinda'ya göndermiş, karısıyla sevişe-

meyen adam korumasız kalınca Şiva tarafından öldürülmüştür.

VRİTRA [Hint Mitolojisi] Rigveda'da bahsi geçen iblislerden (Asura) birisinin, muhtemelen en güçlüsünün adı olup, başı gökyüzüne değecek kadar büyük bir ejderha ya da yılan formunda tasvir edilmekte, bazı ilahilerde çoğul olarak da anılmaktadır (VIII. 17.9). Danu'nun oğlu olup, yeryüzüne kuraklık getiren bu iblis İndra'nın en büyük düşmanıdır. İndra, ermiş Dadiçi'nin kemiklerinden yapılan silahla 99 Vritra'yı öldürmüş bu yüzden Vritrahan (Vritra Öldüren) adıyla anılır olmuştur. Vritra bazı metinlerde Ahi olarak da anılmışsa da çoğu yazara göre ikisi ayrı karakterlerdir.

VRİTRAHAN Bkz. Vritra

VRTRAGHNA Bkz. Verethragna

VRYKOLAKAS Yunan halkının inanışında, cumartesi günleri dışında mezarından çıkarak insanlara zarar veren bir çeşit vampir olup sadece şimşek çakması veya ateşle öldürülebilmekteydi. İnanışa göre Vrykolakas bir evin kapısını bir kez çalıp ev sahibinin adını haykırmakta eğer cevap alamazsa sorun çıkarmadan çekip gitmekteymiş. İçerden birisi kapı çalmasına cevap verirse bir kaç gün sonra ölüp, onun da vrykolakas olacağına inanılmakta bu yüzden köylüler kapı ikinci defa çalınmadan cevap vermekteydi. Vrykolakas'ın Bulgarca 'kurtadam' anlamına gelen vurkolak kelimesinden ödünçlendiği sanılmaktadır.

VU GUAN [Çin Mitolojisi] Kan gölü adıyla da bilinen dördüncü cehennemin kralının adı olup burada hilebazlar cezalandırılırdı.

VU YO [Çin Mitolojisi] Çin'in merkezi, kuzeyi, güneyi, batısı ve doğusunda yer alan 5 kutsal dağın adı olup bunların en ünlüsü Şantung'da yer alan Tai Şan dağıydı.

VUE [Melanezya Mitolojisi] Geçmiş dönemde Pasifik adalarında yaşamış, üstün yetenekleri ile taş anıtlar inşa etmiş mana sahibi bir ırk için kullanılan terimdir.

VUKUB HUNAPU [Maya Mitolojisi] Popol Vuh'a göre erkek kardeşi Hunhunapu ile birlikte Xibalba kralları tarafından öldürülen bir tanrı olup, intikamı sonradan yeğenlerince alınmıştır.

VUKUB KAME [Maya Mitolojisi] Popol Vuh'a göre Hunkame ile birlikte Xibalba'yı yöneten bir tanrının adıdır.

VUKUB KAQUİX [Maya Mitolojisi] Popol Vuh'a göre Ölüler dünyası iblislerinden birisinin adı olup, Khimalmat'ın kocası, Kabrakan ile Zipakna adlı devlerin babasıdır. Kuş formunda dev bir iblis olan Vukub-kaquix kendi ve oğullarını güneş ile aya eşit görecek denli kibirli olsa da babalarını öldürdüğü Hunahpu ile Xbalanque adlı Kahraman İkizler tarafından öldürülmüştür.

Vulcan (Gayley, 1893)

VULCAN [Roma Mitolojisi] Latin kökenli ateş tanrısının adı olup, Yunan tanrısı Hephaistus ile özdeşleştirilmiştir. Demirci mesleğine atfen Mulciber (eriten) lakabı ile de tanınan Vulcan sıcaklığıyla meyvelerin olgunlaşmasına yardım eden yardımsever karakterde bir tanrı olarak tasvir edilmiştir. Her yıl 23 Ağustos tarihinde adına Volcanalia festivali düzenlenmekte, festival sırasında yakılan ateşe atılan küçük balıklar ve diğer hayvanların insan hayatını temsil ettiği sanılmaktadır. Roma'da Campus Martius'de bir tapınağı bulunan tanrıya ayrıca 23 Mayıs günü de yakarılmaktaydı.

İrlanda ve Galler'de yeraltı tanrısı Goibniu'da Roma döneminde Vulcan olarak adlandırılmış, ateş ve zanaat tanrısına dönüşmüştür.

VULCANUS Bkz. Vulcan

VULTURNUS Bkz. Volturnus

VULUVAİD [Aborijin Mitolojisi] Yağmur getiren bir (eril) ruhun adıdır.

VURAGAG [Aborijin Mitolojisi] Gunvinggu halkının inanışında ilk insanın adı olup, ilk kadın Varamurungundi'nin kocasıydı.

VURAKE [Endonezya Mitolojisi] Sulavesi adasında yaşayan Toraja halkının inanışında 'ruh' ve 'tanrı' anlamında kullanılan kelimedir.

VURİUPRANİLİ [Aborijin Mitolojisi] Gökyüzünde doğudan batıya doğru bir meşale üzerinde ateş taşıyan güneş tanrıçasının adıdır.

VURRUNA [Aborijin Mitolojisi] Maceraları kuşaktan kuşağa anlatılan efsanevi bir kahramanın adıdır.

VUTUTU [Afrika Mitolojisi] Fon halkının efsanelerinde Sogbo'nun habercisi bir kuşun adı olup, yeryüzüne yağmur getirdiğine inanılmakta, öldürülmemesi gereken kutsal bir varlık olarak kabul edilmekteydi. Bkz. Yağmur kuşu

VUYA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaçina olarak bilinen atalara ait ruhların liderinin adıdır.

VYAHRİTİ [Hint Mitolojisi] Sanskritçe "söz" anlamına gelen terim 7 dünyanın (Bhur, Bhuvar, Svar, Mahar, Canar, Tapar ve Satya) açıklanması amacıyla oluşturulan kısa formülün adıdır. Rigveda, Yajurveda ve Samaveda'da bahsi geçen Vedik yaratıcı tanrı Bhur'dan toprağı, Bhuvar'dan uzayı, Svar'dan ise gökyüzünü yaratmış olup bunlara Büyük Vyahritiler adı

verilmekte ve Brahmanlarca bir işe başlarken Om hecesinin ardından söylenmektedir.

VYANTARA [Hint Mitolojisi] Caynacılıkta dört tanrı grubundan birisinin adıdır (diğerleri: Vaimanika, Jyotişa, Bhavanavasi).

VYASA [Hint Mitolojisi] Vedaların derleyicisi, Mahabharata ve Puranaların yazarı, Vedanta okulunun kurucusu kabul edilen ermişin adı olup, Veda Vyasa ve Krişna Dvaipayana olarak da bilinmektedir. Vişnu'nun yarı bedenlenmiş (kali-avatar) formu kabul edilen ermiş, Vişnu Purana'nın yazarı Paraşara ile bir balıkçı veya kayıkçının kızı olan Satyavati'nin evlilik dışı oğludur ki bu yüzden Kanina (Piç) olarak da bilinmektedir. Vyasa 7 Çiranjivin'den (Ölümüz veya Uzun ömürlü) birisi kabul edilmekte olup, Yamuna nehrinde kendisinden sonra Vedvyas adını alacak bir adada doğduğu için Dwaipayana (Adada Doğan) ayrıca siyah derili olduğu için Krişna lakaplarıyla anılmıştır. Vyasa, Kaurava ve Pandavaların dedesi olup, oğulları Dhritaraştra ve Pandu, Viçitravirya'nın evlatlıkları olarak kraliyet ailesine kabul edilmişlerdir.

Vyasa

W

WA [Çin Mitolojisi] MS 1. yüzyıl yazıtlarında başkalaşım yoluyla binden fazla varlık yarattığı kaydedilen bir tanrıçanın adı olup, diğer bir yaratıcı tanrıça olan Nüwa ile ses benzerliği dikkat çekicidir. Kimi yazarlara göre ise Wa tanrıça Gaomei ile ilişkilidir.

WABOSSO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin halkının inanışında yaratıcı tanrı Nanabozho'nun üç erkek kardeşinden birisi olan Beyaz Yaban Tavşanı ruhunun adı olup, hilebaz karakterli bir kültürel kahramandır.

WADD [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Güney Arabistan'da Ausam krallığı döneminde (MÖ 5-2. yüzyıl) tapınılan ay tanrısının adı olup, 'yılan' ile ilişkilendirilmekte, Arapça 'arkadaşlık, sevgi' anlamına gelmekteydi.

WADE Bkz. Vadi

WADJET [Mısır Mitolojisi] Nil deltası ve Aşağı Mısır'da tapınılan akbaba tanrıçanın adı olup, Nekhbet ile birlikte Mısır birliğinin sembolü olarak görülmekte ve Neb-Ti'nin "İki Hanımı" olarak bilinmekteydiler. Saltanatın sembolü olarak görülen yılan taç (uraeus) ile ilişkilendirilen tanrıça çeşitli yazıtlarda "Büyük büyücü" Yunanlılarca ise Buto olarak anılmıştır.

WAGA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan Konso halkının inanışında yağmur yağdıran ve toplumsal düzenin koruyucusu kabul edilen yaratıcı tanrının adıdır.

WAGADU [Afrika Mitolojisi] Moritanya'da yaşayan Sonnke ve Batı Afrika'ya dağılmış Fulbe halklarının inanışında olağanüstü gücünü dört ana yöne hükmetmesine borçlu olan bir tanrıçanın adıdır.

WAH KAH NEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çinuk halkının inanışında kış mevsiminde ruhlarla iletişim kurabilen bir kızın adıdır. Söylenceye göre bir yıl kış mevsimi uzun sürüp açlık tehlikesi ortaya çıkınca yaşlıları olayın sebebini araştırmış ve Wah-Kah-Nee'nin bir kuşu öldürdüğü için cezalandırıldıkları ruhları memnun etmek için kurban edilmesi kararına varmışlardır. Güzel kıyafetler giydirilip süslenilen kıyafetler kız buz birikintilerine gösterilince buzlar birdenbire çatlayıp erimeye başlamış, sular etrafı kaplamış yaz gelmiştir. Sele kapılan kıza bir şey olmamış bir buz paçasının üzerinde hayatta kalmayı başarmıştır.

WAH SİL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Anasoylu Natçez halkının inanışında tüm kabile şeflerinin anası kabul edilen ana tanrıçanın adı olup, onuruna güneş tapınaklarında büyük ateşler yakılmaktaydı.

WAH TROHN YO NOH NEH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wyandot halkının inanışında "Büyükana" lakabıyla da tanınan yaratıcı tanrıça Küçük Kaplumbağa Kadın'ın adı olup, zamanın başlangıcında toprağı pişirerek kıvamına getirdikten sonra, gökyüzünde güneş için bir delik açmış sonra yarattığı ay ile güneşi evlendirmiş ve insanoğlunu doğurmuştur.

WAHİGURU [Hint Mitolojisi] Sih inancında her şeyin yaratıcısı olduğunda inanılan tek ve gerçek tanrının Pencap dilinde "Mükemmel öğretmen" anlamına gelen adı olup, Hinduizm ve İslam'ın etkisiyle geliştirilmiş olduğu sanılmaktadır. Sihizmin 15. Yüzyıla tarihlenen kutsal kitabı Guru Granth Sahib'de Wahiguru 16 defa geçmiş ayrıca Onkar, Satguru (Gerçek öğretmen), Satnaam (Gerçek isim), Rama, Rahman, Puruşah, Allah ve Khuda terimleri tanrı anlamında kullanılmıştır.

WAİ Aİ [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın kuzey sahilinde yaşayan Tiwi halkının inanışında Rüya zamanında yaşamış bir başlangıç tanrıçasının adı olup, Purukapali ile birlikte olduğu halde ay adam Tapara tarafından baştan çıkarılınca Jinaini adlı bir erkek çocuk doğurmuştur. Güneş tanrıçası Wyah kıskançlıkla çocuğu yakarak öldürmüşse de ölümün ne olduğunu bilmeyen Wai Ai çocuğu beslemeye çalışmış ama başarısız olmuştur. Durumu anlayan karı koca ilk cenaze merasimini düzenledikten sonra Purukapali üzüntüsünden kendisini denize atarak intihar etmiştir.

WAİTİRİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında cennetten gelen bir tanrıçanın adı olup Kai Tangata adlı insanla evlenmiş ve Hema adlı oğulları doğmuştur. Waitiri aynı zamanda Tawhaki'nin büyükannesidir.

WAK [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Jo Luo halkının inanışında düzenbaz örümcek karakterine verilen isim olup Aşanti halkının düzenbaz örümceği Anansi ile benzerdir.

WAKİ İKAZUÇİ [Japon Mitolojisi] Şimşek tanrısı olan sekiz İkazuçiden birisinin adıdır.

WAKİYAN TANKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Oglala ve Lakota halklarının inanışında kutsal barış çubuğunun koruyucusu kabul edilen batının şimşek kuşunun adıdır.

WALİPORLİMİA [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine halkının inanışında kadınların içerisine girerek onları erkeklerle cinsel ilişkiye girmeye, ardından öldürmeye zorlayan bir tanrıçanın adıdır.

WAKA [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da yaşayan Galla halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup karanlığı yarattığından insan ve hayvanların gözlerini kapatmalarını emretmişse de aslan, sırtlan ve leopar gizlice baktığından bu hayvanlar gece görme yeteneğine sahip olmuşlardır.

WAKAN Bkz. Manitu

WAKAN TANKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Oglala ve Lakota halklarının inanışında yaratıcı tanrı olup, "Büyük Ruh", "Büyük Gizem" adlarıyla da bilinmekte, insanlara Wanbli Galeshka adlı kartal formunda görünmekteydi. Bkz. Manitu

WAKARA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Yana halkının yaratılış söylencesinde Miaupa ve Halai Auna adlı kahramanların düşmanı olan Ay'a verilen isimdir.

WAKONDA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota ve Omaha halklarının inanışında her

yerde ve her zaman hazır bulunduğuna ve yaşam gücünün kaynağı olduğuna inanılan yaratıcı tanrının adıdır. Wakonda, Siu dilindeki Wahan Tanka kelimesinin bir varyantı olmalıdır.

WALAM OLUM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lenape yaratılış söylencesinin adı olup, "Kırmızı kaynak" veya "kırmızı kitap" anlamına gelmektedir.

WALANGADA [Aborijin Mitolojisi] Gökyüzüne giderek samanyoluna dönüşen bir başlangıç varlığının adıdır.

WALDMAR [İskandinav Mitolojisi] MS 14. yüzyıl Danimarka destanlarında adı geçen efsanevi kralın olup, Sophie adlı karısı ve Tove adlı metresi vardı.

WALEWEİN ENDE KEYE Kral Arthur efsanesinin 13. yüzyıla ait Danimarka varyantlarından birisinin adıdır.

WALO [Aborijin Mitolojisi] Arnhem Land bölgesi halkının inanışında bir güneş tanrıçasının adıdır. Kızı Bara ve yengesi ana tanrıça Madalait ile birlikte yaşamakta, her gün kızı ile birlikte gökyüzünde yolculuk etmekteyse de sonradan Bara'yı yeryüzüne göndererek toprağa bereket getirmiştir. Bir söylenceye göre Walo Rüya zamanında bir mağarada uykusundan uyandıktan sonra dünyanın en yüksek tepesine tırmanmış oradan gönderdiği ışıkla topraktan bitkilerin fırlaması ve hayvanların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

WALPURGA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (710-179) Frank imparatorluğuna İngiltere'den gelerek Heidenheim manastırında rahibe olarak görev yapmış rahibenin adı olup, 870'de Papa II. Adrian tarafından azize ilan edilmiştir. Kuduz, veba gibi hastalıklara şifa vermesinin yanı sıra tarlalara bereket getirmesi için de yakarılan azizenin yortusunun yapıldığı 1 Mayıs günü öncesinde 30 Nisan gecesi Almanya'da gerçekleştirilen şenliğe Walpurgis gecesi (Walpugisnacht) adını verilmiştir.

WALPURGİS GECESİ Almanya'da 30 Nisan gecesi Aşağı Saksonya'da yer alan Harz dağlarının en yüksek noktası Blocksberg zirvesinde cadı ve iblislerin Şeytan ile buluştuğuna inanılmakta olup, ertesi gün yortusu yapılan ve antik bir bereket tanrıçasının kültünün veya yaz mevsiminin gelişini kutlamak için düzenlenen bir pagan âdetinin mirasçısı olması muhtemeldir. MS 8. Yüzyılda yaşamış St. Walpurga'ya atfedilen şenlik sırasında köy meydanlarında cadılar köylerden uzak tutmak için büyük kamp ateşleri yakılarak üzerinden atlanmaktadır. Walpurgis gecesinin Pers folklorunda baharı ve yeni yılın gelişini (Nevruz) kutlamak için önceki gece düzenlenen ve ateş üzerinden atlanılan Çarşamba Işığı (Suri) adlı eğlence ile benzerlik göstermektedir.

WALUMBE [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Baganda halkının inanışında babası gök tanrı Gulu ile birlikte gökyüzünde ikamet eden ölüm tanrısının adıdır. Walumbe's kız kardeşi Nambi ilk Baganda kralı Kintu ile evlenmiş, birlikte yeryüzünde yaşamaya başlamışlardır Bununla birlikte Gulu çifti gökyüzüne dönmemeleri aksi taktirde Walumbe'nin onları bulup öldüreceği konusunda uyarmıştır.

WALUTAHANGA [Pasifik Mitolojisi] Solomon adaları halkının inanışında insan bir anneden doğan yılan tanrıçanın adıdır. Annesi kocasından korkarak yılan kızı saklamışsa da adam durumu öğrendiğinde Walutahanga'yı sekiz parçaya bölerek öldürmek istemiştir. Buna karşın yağmur yağınca sekiz parça birleşerek yeniden tek vücut olmuş ve insanlara zulmederek uğradığı muamelenin intikamını almak istemiştir. Bir süre sonra yakalanan yılan tanrıça yeniden öldürülmek için sekiz parçaya bölünmüş ve eti bir kadın ile kızı dışında tüm köy halkı tarafından yenildikten sonra kemikleri denize atılmıştır. Kemikler denizde yeniden birleşip ete büründükten sonra canlanan tanrıça ada üzerine gönderdiği 8 dev dalga ile etini yemeyen kız ile anası dışındaki tüm köylüleri öldürerek cezalandırmıştır. Tanrıça okyanusun içlerine doğru çekilirken kız ile anasına pek çok hediyenin yanı sıra hindistan cevizleri ve akarsular ile dolu cennet gibi bir ada bırakmayı ihmal etmemiştir.

WALWALAG KARDEŞLER [Aborijin Mitolojisi] Gökkuşağı yılan tarafından yenildikten sonra kusulan iki kız kardeşin adı olup, Avustralya kabilelerinin bereket törenlerinde anılmaktadırlar.

WAMBİN [Aborijin Mitolojisi] Gökyüzünde yıldırım göndererek yolcuları öldüren kötü bir varlığın adıdır.

WANBLEE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu söylencelerinde sel tufanından kurtulabilen tek kızla evlenen kartalın adı olup, bu yüzden Siu halkı "Kartal halkı" olarak anılmaktadır.

WANİNGA [Aborijin Mitolojisi] Arrente halkının dini törenlerinde kullandığı kutsal bir totemin adıdır.

WANJİRU [Afrika Mitolojisi] Akiyuku halkının söylencelerinde halkının ihtiyacı olan yağmurun yağması için kendini feda eden kızın adıdır. Uzun ve kurak bir mevsim sonrasında yaşanan kıtlık sırasında kâhinler ruhların kurban istediğini bildirince halk önce keçilerini kurban etmiş buna rağmen yağmur yağmayınca Wanjiru adlı kız kendini toprağa gömerek kurban etmeye karar vermiş, kız boğazına dek toprağa battığında yağmur başlamıştır. Bununla birlikte kızı seven bir delikanlı Wanjiru'nun toprağa gömüldüğü yere gelerek oda toprağın altına girmiş yeraltında bulunan ölüler dünyasına ulaşmayı başarmıştır. Kızı çıplak ve üzgün durumda bulan genç Wanjiru'yu tekrar toprağın üzerine çıkarmayı başarmış, sonrasında gençler ailelerinin de onayıyla evlenmiştir.

WANG JUNG [Çin Mitolojisi] (MÖ 305–234) Yedi Ölümsüz'den (Çu Lin Çi Hsien) birisi olup, saray görevlisiyken işini keyfi sebeplerle bırakmış, bahçesindeki bir erik ağacı kesildiğinde yeryüzünde hiçbir erik ağacı meyve vermez olmuştur.

WANG MU [Çin Mitolojisi] Beş doğa gücünden (Wu Lao) birisi olan metal ruhunun adıdır. Dişil

bir ruh olup bir kaplanın dişiyle birlikte doğduğuna inanılmaktadır.

WANGA 1. [Afrika Mitolojisi] Uganda'da yaşayan Baganda halkının inanışında tanrılaştırılmış bir kahramanın adı olup, gökyüzünden düşen güneşi tekrar yerine koyunca Uganda kralı teşekkür için kahramanın onuruna bir tapınak inşa ettirmiştir.

2. [Haiti Mitolojisi] Kurban seçilen kişiyi bir hafta içinde öldüren bir Vudu büyüsünün adıdır.

WANTU SU [Afrika Mitolojisi] Sudan ve Çad'da yaşayan Sara halkının inanışında gökyüzünde yaşayan en önemli tanrının adı olup, yeğeni Wantu'ya gökyüzünde bulunan her şeyden birazını içeren bir davul vermişse de bir karga davulun yeryüzüne düşmesine sebep olunca yaşam başlamıştır.

WAPAQ Bkz. Bkz. Sinek mantarı

WARAKA [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Kkadu halkının inanışında bereket ile ilişkilendirilen atanın olup devasa penisli bir adam formunda tasvir edilmekteydi.

WARALDEN OLMAİ [Fin Mitolojisi] Lapon halkının en önemli tanrılarından birisi olan yeryüzü tanrısının adı olup, Germen tanrısı Freyr'in Eski İskandinav dilinde ki takma adı 'veraldar god' kelimesiyle ilişkilidir.

WARAMURUNGUNDJİ [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Arnhem Land bölgesi halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, insanoğlu ve diğer canlıları yarattıktan sonra tıpkı Kunapipi gibi insanlara uygarlık kurabilmesi için çeşitli el sanatlarını öğretmiştir.

WARHARMİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yum halkının inanışında insanoğluna tohum sağlayıp tarımı öğreten yaratıcı tanrıçanın adıdır.

WARWİCKLİ GUY Bkz. Guy

WASLAAG [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Klamath halkının inanışında yıldızlar tarafından arkadaşı Çihlas ile birlikte gökyüzüne kaçırılan bir çizgili sincabın adıdır. Bununla birlikte yeryüzündeki kocalarını özleyen kızlar gökyüzü ile yeryüzü arasındaki ipe tutunarak aşağı inmiş ve mutlu hayatlarına devam etmişlerdir.

WATAMARAKA [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da tüm iblislerin anası olduğuna inanılan kötülük tanrıçasının adıdır.

WATAUİNEİWA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Yaghan (Yamana) ile Şili'de yaşayan Yahan halklarının en önemli tanrısının adıdır. Watauineiwa (en eski olan) hem ölüm, yaşam ve tüm canlıların koruyucusu hem de insanoğlunun atası kabul edilen, yardımsever gökyüzü tanrısıydı.

WATCH MERTİ [Mısır Mitolojisi] Ölüler kitabında İsis ile Nephtys'e verilen isim olup, aynı zamanda tanrıça Mert için de kullanılmaktaydı.

WATZMANN Bkz. Kral Watzmann

WAUKHEON [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında şimşek tanrısının adı olup, karşıtı su tanrısı Untunktahe ile sürekli savaş halindedir.

WAWALAG KARDEŞLER [Aborijin Mitolojisi] Rüya zamanında gelen, tüy başlıklar ve taş mızraklar taşıyan iki kız kardeşin adı olup abla Gungman hamile olup gittiği yerlerde kan izi bırakmaktayken küçük kardeş Wirkul ise bakiredir. Seyahatlerinde uğradıkları yerlerde tarım yapan, hayvanlara isim veren kız kardeşler Julunggul adlı yılan tanrıçanın yaşadığı gölün kenarında kamp yaparken yağan yağmur Gungman'ın kanının göle akmasına sebep olmuştur. Kanın tadını alan dev bir yılan gölden çıkarak kadınları yutmak istemişse de kadınlara dans ederek yılanın dikkatini dağıtmışlarsa da yorulup uykuya daldıklarında yutulmaktan kurtulamamışlardır. Julunggul ardından pişman olup kardeşleri kusmuşsa da bir süre sonra kendine engel olamayıp yeniden yutmuş, ardından yutma-kusma işi sonsuza dek devam edecek bir seyir izlemiştir.

WAYANG [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Java adasında "hayalet" ve "gölge" anlamına gelen kelime aynı zamanda Java ve Bali adalarının geleneksel kutsal dramalarını adlandırmak için kullanılmaktadır. Yedi farklı wayang tarzı olmakla birlikte bir çeşit gölge tiyatrosu olan wayang kulit en popüler olanıdır. Wayang kulit Java'da resmi tatiller, dini bayramlar, düğün ve doğum günü kutlamaları gibi özel günlerde Bali'de ise cenaze törenleri de dâhil her fırsatta sergilenebilmektedir. Java adası kökenli eski bir gelenek olan wayang kulit gölge oyunun da kullanılan deri kuklalar dikkatle boyanmakta ve gölge efektinin etkileyici olması için dikkatle delinmekte, gaz lambası ışığı sayesinde gölgeleri ekrana düşen kuklaların kolları dalang adıyla bilinen kuklacılar tarafından küçük sopalar yardımıyla oynatılmaktadır. Wayang kulit oyunu yaklaşık 8-9 saat yani neredeyse güneşin batışından doğuşuna dek sürmekte olup bu yüzden dalangların sağlıklı ve güçlü izleyicilerin ise merak ve sabır sahibi olması gerekmektedir. Gamelan adı verilen geleneksel Endonezya'ya özgü metal vurmalı çalgı çalgılarından oluşan bir orkestra ve bunları yöneten bir şef oyun süresince canlı müzik yaparak dramatik etkiyi arttırmaktadır. Wayang Kulit oyunları içerik açısından iki türü kapsamaktadır:

1. Wayang purwa: Mahabharata ve Ramayana gibi eski Hint efsanelerini konu alan öykülerdir. Java adası MS 1. Yüzyılda Hint kültürünün etki alanına girmiş olup, kısmen yerel kültüre adapte edilen 200 kadar farklı öykü (lakon) bulunmaktadır.

2. Wayang gedog: En önemlisi kahraman prens Panji'ye ait olan, daha geç döneme ait Hint ve Java efsanelerini içeren öykülerin adıdır.

WAYLAND [Anglosakson Mitolojisi] Elflerin efendisi olan demircilik tanrısı olup, İskandinav kaynaklarında Völundr, Germen kaynaklarında Wiolant olarak anılmaktaydı. 13. yüzyılda kaydedilen Völundarkvida destanında hakkında detaylı bilgi edinilen tanrı iki erkek kardeşi gibi bir kuğu prensesle evlenmiştir. Demirci Wayland, Beowulf destanında da kahramanın zırhını

elleriyle yapan tanrı olarak adı geçmektedir. Bir denizci ile denizkızının oğlu olan Wayland kuştüyünden gemi, kanatları olan bir elbise, altın bir kol yüzüğü ve çeşitli sihirli kılıçları yapan maharetli bir tanrı olarak anılmıştır. Wyland, Siegfried'i ormandan kurtarmakla kalmamış onun için sahibin, her seferinde zafere ulaştıran sihirli kılıç Balmung'u da dövmüştür. İsveç'in kötü yürekli topal kralı Nidudr tarafından esir edilmişse de kralın oğullarını öldürüp, kızı Bodhilda'ya tecavüz ettikten çocuklarının kafataslarını krala göndermiş, ardından sihirli kanatlı elbisesiyle Valhalla'ya uçmuştur.

Wayland veya Völundr

WE TO [Budizm Mitolojisi] Çin'de güney yarımkürenin ilahi efendisinin adı olup, zırh kuşanmış, miğfer takmış, kılıç kuşanmış genç bir erkek olarak tasvir edilmekteydi. Öğretinin (Dharmapala) koruyucusu kabul edilen We-to ruhların cennete taşınmasına refakat etmekteydi.

We-to

WEDJAT Bkz. Horus'un gözü

WEHEM ANKH Bkz. Öteki dünya

WEİ TO [Budist Mitolojisi] Çin'de Budizm'i koruduğunda inanılan tanrı olup, asa şeklinde silah taşıyan zırhlı bir savaşçı formundaki tasvirleri Budist tapınaklarının girişinde yer almaktaydı.

WEKATANAXİPA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yamana olta ve ağlarda ağırlık yapması için kullanılan kurşunu icat eden balıkçının adıdır.

WEKWEK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan Tuloyene halkının inanışında ateşi çaldıktan sonra peşine düşülünce yere düşürüp tüm dünyanın yanmasına sebep olan şahinin adı olup yangın Olle ile Koyote tarafından yağmur ve sel baskını gönderilerek söndürülmüştür.

WEKUFE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mapuçe halkının inanışında kötü ruhların adı olup "dışarda yaşayan" anlamına gelmektedir.

WELAND Bkz. Wayland

WELE [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Abaluyia ve Bantu Kavirondo (Vugusu) halklarının inanışında yaratıcı gök tanrının adı olup, önce güneş, ay ve yıldızları ardından diğer tanrıları, yeryüzü ve insanoğlunu yaratmıştır. Wele'nin iyi huylu, yardımsever görünümüne beyaz tanrı veya Omuwanga, kötü şans getiren görünümüne siyah tanrı veya Gumali adı verilmektedir. Yeryüzü canavarlarla dolu olduğundan ilk insanlar yeryüzünde avlanmakta ama geceyi merdivenle çıktıkları gökyüzündeki evlerinde geçirmekteydi. Bir gün bir insan aç bir bukalemuna yiyecek vermeyince Wele insanları ölümlü olmakla cezalandırmış ve gökyüzüne çıkmalarını engellemiştir.

WEN ÇANG Tİ ÇUN [Çin Mitolojisi] Taoist edebiyat ve yazı tanrısının adı olup, eğitimli kişiler tarafından tapınılır, adının yazdığı levhalar evlerin duvarlarına asılırdı. Ölümlü bir insan olan Çang Ya-Tzu tanrılaştırılarak edebiyat tanrısına dönüştürülmüş olup, elinde kalem ve kitap tutan oturur vaziyette bir adam olarak tasvir edilmekte, Wen Qu veya Wen olarak da bilinmekteydi.

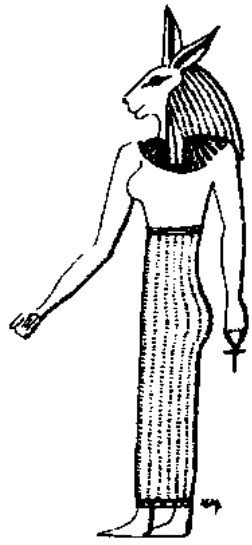
WENAMUN RAPORU [Mısır Mitolojisi] XI. Ramses zamanında (MÖ 1104-1075) yazılan bir raporun adı olup, kurgu veya gerçek olup olmadığı belli değildir. Wenamun'un öyküsü Mısır'ın biri kuzeyde Tanis'te yaşayan bir kralın yönettiği diğeri güneyde Thebes'te yaşayan bir Amun rahibinin yönettiği iki devlete bölündüğü dönemin şartları hakkında fikir vermektedir. Öykü, Thebes'te Amun tapınağında görev yapan raporun yazarı Wenamun tanrı Amun onuruna yapılacak kutsal kayık için kereste bulmak için kral Smendes'ten gerekli parayı aldıktan sonra kentten ayrılmasıyla başlamaktadır. Wenamun, Suriye'de bulunan Byblos'a gitmek üzere bir Suriye gemisine binmişse de İsrail'de yer alan Dor limanına vardığında burada yanındaki tüm altın ve gümüşleri çaldırmıştır. Wenamun, Dor kenti yöneticisine şikâyetini iletmiş ve çalınan paraların Mısır kralı ile Amun-Re'ye ait olduğunu

bildirmişse de 9 gün sonra kendisine hırsızların bulunmadığı dahası Byblos'a giderken Tyre'den uzak durması tavsiyesi verilmiştir. Adam, Byblos'a yelken açmış limana vardığında da kentin yöneticisi prens Zekerbaal ile görüşmeden önce parası olmadığı halde çaldırdığı paraya eşit miktarda olan 30 gümüş (deben) değerinde bir gemi beğenmiştir. Zekerbaal, Wenamun'un limana geldiğini öğrendiğinde adama hemen kenti terk etmesini emretmişse Wenamun 29 gün boyunca Byblos'ta konaklamayı sürdürmüştür. Sonunda prensina damlarından birisi rüyasında Amun'un hayalini görerek efendisine durumu anlatınca Zekerbaal Wenamun'u huzuruna çağırmıştır. Prens, adama elinde yazılı bir emir olup olmadığını sorunca Wenamun emri bizzat kendisinin kral Smendes'e verdiğini bildirmiş, tartışma uzayınca prens Mısır'a geçmişte kereste verdiğini ama karşılığını ticari mal olarak aldığını adamın karşılık olarak verebileceği bir şeyinin olmadığını söylemiştir. Wenamun, prense keresteleri kendisi için değil Amun için isteğini yaptığının tanrıya hakaret olduğunu bildirmiş dahası malları sağlamazsa halkının refah ve sağlığının tehlikeye gereceği şeklinde tehdit etmiştir. Bununla birlikte Wenamun Smendes'e yeniden bir mektup yazarak durumu anlatarak yeniden altın ve gümüş istemiş, Zekerbaal da isteksizce de olsa keresteler için adamlarına ağaç kesilmesi emrini vermiştir. Wenamun, kentte ayrıldıktan sonra gemisi bir fırtına yüzünden Alaşiya ülkesine (Kıbrıs) sığınmak zorunda kalmış burada öldürülmek istenmişse de adanın kraliçesi prenses Habiba'nın araya girmesiyle canını kurtarmayı başarmış zor bela ülkesine dönebilmiştir.

WENCESLAS Bkz. Wenceslaus ile Ludmilla, St.

WENCESLAUS ile LUDMİLLA, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Bohemia'nın koruyucu azizleri olan torun ile büyükannenin adı olup, yortu günleri 16 Eylül günü yapılmaktadır. Wenceslaus'un pagan annesi Drahomia oğlunun ülkeyi Hıristiyanlaştırmasına karşı çıkmış hatta kiralık katiller vasıtasıyla Ludmilla'yı öldürtmüştür. Bir süre sonra aile içinde barış sağlansa da tahta çıkan Wenceslaus'un pagan erkek kardeşi Boleslaus krallığın kendisine kalmayacağını anlayınca benzer şekilde Wenceslaus'u öldürtmüştür. Bir söylenceye göre Wenceslaus ölmemiş şövalyeleriyle birlikte bir dağın içindeki mağarada uyumaktadır. Bkz. Uyuyan Prens

WENDİGO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Göller bölgesi ve Atlantik sahilinde yaşayan Algonkin halkının inanışında en soğuk bölgeden gelmiş çamur ve buzdan oluşmuş bir yaratığın adıdır. Wendigo kendi türü dâhil yoluna çıkan her şeyi çentikli dişleriyle parçalayan, istediğinde şekil değiştirebilen yamyam bir canavar olarak tasvir edilmektedir. İnanışa göre kıtlık dönemlerinde insanlar Wendigo'ya dönüşebilmekte ve insan eti peşine düşmektedir. Söylence Amerikan folkloruna da geçmiş olup yakın zamanda Roseau kentinde (Minnesota) 4,5 m boyunda Windingo adı verilen dev bir hayaletin varlığına dair tanıklıklar kaydedilmiştir.

Wenenut veya Wenet

WENENUT [Mısır Mitolojisi] Tavşan başlı kadın formunda tasvir edilen bir tanrıçanın adı olup, genellikle bir elinde asa diğerinde hayat işareti ankh taşır formda nadiren iki elinde de bıçak tutarken tasvir edilmekteydi. Wenet'in yılan tanrıça Unut'un 15. Hanedan dönemi sonrasında form değiştirerek tavşan ile özdeşleştirildiği ama zamanla Horus ve Ra kültlerine dâhil olduğu sanılmaktadır. Elli bıçaklı formu Sekhet'in yıkıcı gücüyle ilişkilendirilen Wenenut'un eril karşılığı Osiris'in formlarından tavşan tanrı Wonenu'dur.

WENET Bkz. Weneneut

WENGU [Çin Mitolojisi] Bai halkının söylencelerinde çalışan ve güzel bir kızın adı olup, köyün tüm gençleri kendisiyle evlenmek istemişse de o güzel şarkılar söyleyen oduncu Xiana'yı tercih etmiştir. Bununla birlikte bölgenin zalim yöneticisi kızın güzelliğini duyunca metresi yapmak istemiş, kızını korumak isteyen babasını öldürünce Wengu Dipsiz göle doğru kaçmışsa da saldırgan tarafından yakalanıp, adamın sarayına götürülmüştür. Xianga olayı duyunca adamın sarayına gizlice girerek Wengu'yu kaçırmayı başarmışsa da peşlerine düşen askerlere, Dipsiz göl kenarında yakalanmışlardır. Wengu tecavüze uğrarken, Xianga'ya ölüm cezası verilmiş, askerlerin beraberinde geri götürmeye hazırlandığı çift göle atlayarak boğulmayı tercih etmişlerdir. Halk, olayı duyunca öfkeyle ayaklanarak yöneticiyi öldürürken ertesi gün gölde yüzlerce kelebek görülmüştür.

WENŞU Bkz. Manjuşri

WEPWAWET Bkz. Upuaut

WER [Mezopotamya Mitolojisi] Adad ile birlikte Sami halkının tapındığı iklim tanrılarından birisi olup, Mari'de İturmer olarak bilinmekteydi.

WERE [Afrika Mitolojisi] Kenya'da yaşayan Luo halkının inanışında hayat ve ölümü kontrol eden, suç işleyenler üzerine yıldırımlar gönderen yaratıcı tanrının adıdır. Were tapınımı genellikle gündoğumu sırasında büyük bir ağacın altında gerçekleştirilmekteydi.

WERETHEKAU Bkz. Urthekau

WEREWOLF Bkz. Kurtadam

WESAK Bkz. Vesak

WESHELLEQUA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Şavni halkının inanışında adı "Büyükanamız" anlamına gelen büyük ruhun adı olup, bir kulübede yayıp zamanını örgü ve yemek pişirmekle geçiren yaşlı bir kadın olarak tasvir edilmekte, ölenleri gökyüzünde karşılayıp, yıkadıktan sonra öteki yaşamdaki ikametlerine götürmekteydi.

WESTCAR PAPİRÜSÜ Bkz. Berlin 3033 Papirüsü

WHAİTİRİ [Pasifik Mitolojisi] Maori halkının inanışında şimşeğin kişiselleştirilmiş dişil formu (eril formu Tawhirimatea) olup, Tāwhaki ve Karihi'nin anneannesi, Te Kanapu'nun torunu olarak kabul edilmektedir. Bir söylenceye göre yamyam bir tanrıça olan Whaitiri, lakabı katil olan bir kabile şefinin kendi dengi olabileceğini düşünerek bir insanla evlenmişse de adamın insan eti yemekten hoşlanmadığını görünce adamdan soğumuş, kocasının kendi çocuklarının dışkısının kokusundan rahatsız olduğunu anlayınca da tuvaleti icat ederek insanoğlunun kullanımına sunmuştur.

WHAKARERE-ANU [Polinezya Mitolojisi] Dört fırtına tanrısından birisi olup (diğerleri: Mataо-Anu, Mate-Anu ve Whakatoro-Anu) "çok soğuk uzay" anlamına gelmekteydi.

WHAKATORO-ANU [Polinezya Mitolojisi] Dört fırtına tanrısından birisi olup (diğerleri: Mataо-Anu, Mate-Anu ve Whakarere-Anu) "soğuk sürünen uzay" anlamına gelmekteydi.

WHANUİ [Polinezya Mitolojisi] Maori halkının inanışında gök tanrısının adıdır. Kültürel kahraman Rongo-Maui Whanui Whanui'den çaldığı tohumlarla karısını döllemiş, karısının doğurduğu patates sonradan tüm yeryüzüne yayılmıştır.

WHE ME ME OW AH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Pasifik sahilinde yaşayan Yakima halkının inanışında yaratıcı gökyüzü tanrısının adıdır.

WHERE-AO [Polinezya Mitolojisi] Tawhaki'nin atası kabul edilen bir başlangıç tanrısının adıdır.

WHİRO [Polinezya Mitolojisi] Yeni Zelanda'da yaşayan Maori halkının inanışında karanlık ve ölüm ve tanrısının adıdır. Whiro, kötülüğün sembolü olup, kertenkele formunda tasvir edilmekteydi. Karanlık ve sisli yeraltı dünyasında bir grup ruhun eşliğinde yaşayan Whiro en büyük hasmı ışık ile bereket tanrısı Tane'nin aleyhine planlar yapmaktaydı.

WHOPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu halkının inanışında Güneş (Vi) ile Ay'ın kızının olan barış tanrıçası aynı zamanda güney rüzgârının karısıdır. Yeryüzüne inen Whope insanoğluna barışın sembolü ve insanlarla Watan Tanka (Manitu) arasında aracılık yaptığı kabul edilen barış çubuğunu getirmiştir.

Wİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Dakota halkının inanışında her şeyi bilip ve her şeye kadir olduğuna inanılan güneş tanrısının adıdır. Barış tanrıçası Whope'nin babası olan Wi, bizon ile ilişkilendirilmekteydi.

WİELAND Bkz. Völund

WİGAR [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur'un zırhının adıdır.

WİHİO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çeyen halkının inanışında hilebaz bir karakterin adı olup, kendisi kadın kılığına girerken bir çakala da bebek kıyafetleri giydirip insanlardan yiyecek istemiş, aldığı yiyecekleri kendisi yiyip değersiz şeyleri çakala vermiştir.

WİLA Bkz. Vila

WİLLİAM [Fransız Mitolojisi] Charlemagne efsane serisinde Fransa'nın Orange şehrinden bir komutan ve yöneticinin adı olup, kendisini İspanya'ya da ki Hıristiyan varlığını savunmaya ve Charlemagne'in oğlu Louis'i korumaya adamıştır.

WİLLİAM, St. [Hıristiyan Mitolojisi] Thomas de Monmouth'un Norwichli William'ın Şehadeti adlı çalışmasına göre 9 Nisan 1137'de Yahudiler tarafından ayin amaçlı çarmıha gerilerek öldürülmüş Hıristiyan bir çocuğun adıdır. Kan iftirası olarak adlandırılan bu hayali suçlama Ortaçağ ve sonrasında Avrupa'da Yahudi toplumunu yok etme amaçlı kullanılan söylencelerin en önemlisidir. Söylenceye göre çocuk öldürüldükten sonra bir çuval içerisinde Thorpe Wood kapısı civarında yakılmıştır. Aziz ilan edilen William'ın yortusu 9 Nisan günü yapılmaktadır.

WİLLİAM TELL 14. yüzyılın başlarında yaşadığına inanılan okçuluk yeteneğiyle tanınan İsviçreli efsanevi bir kahramanın adı olup, söylenceye göre İsviçre'nin Uri kantonundaki Bürglen kasabasında çiftçilik yapmaktaydı. İsviçre'yi Avusturya boyunduruğundan kurtarmak isteyen kahraman Avusturyalı yönetici Gessler'in Altdrof meydanında bir direğe astırdığı dük şapkasını selâmlamadığı için tutuklanmıştır. William Tell'in okçuluk becerisinden haberdar olan vali kahramanı oğlunun başına konulan bir elmayı seksen adımdan okla vurma cezasına çarptırmış dahası elmayı vuramaması halinde ikisini de idama çarptıracağını söylemiştir. Eline iki ok alan William Tell'in ilk atışında bu güç işi başarmış ve oğlunu yaralamadan elmayı ortadan ikiye bölmüştür. Gessler, kahramana ikinci oku neden aldığını sorunca William Tell'in oğlunun ölmesi halinde dükü kalbinden vurmak için kullanacağını açıklamıştır. Hapsedilmek üzere gemiyle Küssnacht kalesine gönderilen kahraman çıkan fırtınada kaçmayı başararak, geri dönmüştür. Gessler'i bulup bir okla vurarak öldüren kahramanın İsviçrelilerin Avusturya'ya karşı giriştikleri ayaklanmayı başlattığına inanılmaktadır. William Tell'in öyküsü ilk olarak Melchior Russ tarafından 1482'de yazılmış olup, Avusturya dükünün tavırlarının İsviçre isyanını kışkırttığını kaydeden pek çok tarihçinin notla-

rında William Tell'in adı ve öyküsüne rastlanmaması kahramanın tarihi bir karakter olmadığını düşündürmektedir. Dahası Danimarkalı Saxo Grammaticus'un Kral Harold'un korumalarından Palnatoki adlı bir okçu hakkında anlattığı bir öykü de karakterin ödünçlenmiş bir kurgu olduğuna sağlam bir kanıt teşkil etmektedir. Söylenceye göre yeteneğiyle övünen Palnatoki sarhoşken çok uzatan küçük bir elmayı okuyla ilk atışta vuracağını iddia etmiş, kıskanç silah arkadaşları adamın sözlerini krala yetiştirince Harold, korumasına oğlunun başına yerleştireceği bir elmayı vurmasını emretmiştir. Onca yıl hizmet ettiği kralın davranışına içerleyen Palnatoki tıpkı William Tell gibi oğluna zarar verme durumunda krala karşı kullanmak için ikinci bir ok daha almışsa da ilk atışta oğluna zarar vermeden elmayı vurmayı başarmıştır. İki öykünün benzerliği ortada olup dahası aynı motifi içeren masal ve efsanelere Finlandiya, Orta Asya, Rusya ve İran folklorunda da rastlanmıştır.

Friedrich von Schiller'in Wilhelm Tell oyunu ve Rossini'nin bu oyundan uyarladığı Guillaume Tell operaları kahramanın popüler olmasını sağlamıştır.

WİLL'O THE WİSP Bkz. Narin Bataklık Yakamozu

WİMPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonkin söylencelerinde Gluskap ile giriştiği büyücülük yarışmasında kendini yenilerek ölen güçlü bir büyücünün adıdır.

WİNONAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Anişinaubae halkının inanışında ormanda meyve toplarken bir ruhun dört kez saldırısına uğrayıp her seferinde hamile kalıp 4 kahraman savaşçı doğuran bir kadının adıdır.

WİNYAN NUNPAPİKA Bkz. Sintesepela win

WİRAKOKHA Bkz. Virakokha

WİSAGATCAK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kri halkının inanışında düzenbaz bir karakterin adıdır.

WİSAKA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Sak ve Fox halklarının yaratılış söylencesinde kabilenin atası olup iki tanrıyı kızdırınca yeryüzü ateşle yakılıp sel sularıyla kaplanmışsa da o önce bir mağaraya saklanmış ardından bir ağacın tepesine tırmanarak hayatta kalmayı başarmıştır.

WİTSDUK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Modoc halkının inanışında insanlara zarar veren doğa ruhu ailesinin adı olup, Wus adlı bilge tilkinin de yardımıyla şaman Tkutuk tarafından kovalanmıştır.

WİTTE WİEVEN Hollanda masal ve efsanelerinde genellikle bataklık alanlarda beyaz kıyafetler içerisinde ortaya çıkan iyi ya da kötü huylu olabilen elf benzeri varlıkların adı olup, Saxonca 'zeki kadın' anlamına gelmekte ve bilge kadınların ruhları olduğuna inanılmaktaydı. Hollanda'nın yanı sıra Belçika ve Fransa'nın bazı bölgelerinin folklorunda genellikle kâhin olarak rastlanan Witte Wievenler ayrıca Juffers ('Hanımlar') ve Fransızca Dames Blanches ('Beyaz Hanımlar') adlarıyla da bilinmekteydi.

WİYOT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kaliforniya'da yaşayan ve Algonkin dili konuşan Luisengo halkının inanışında ay ile özdeşleştirilen bir kültürel kahramanın adı olup insanoğlundan önce yaşamış bir ırkın atası olduğuna inanılmaktadır.

WODEN Bkz. Wotan

WOHPE [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Lakota ve Ogallala halklarının inanışında insanlara gizli bilgiler sunan beyazlar giymiş bir kadın ruhunun adıdır. Söylenceye göre iki genç erkekle karşılaşınca adamlardan birisi güzel kadına sarılmak istemiş diğeri ise Wojpe'nin insan olmadığını anlayıp uzak durmuştur. Kadını kucaklamaya çalışan adam birden bire iskelete dönüşürken Wohpe ikinci adama köyüne dönüp kutsal bir çadır kurmasını söylemiş, ardından köyü ziyaret etmiştir. Wohpe, insanlara içinde kutsal pipo bulunan bir çanta vererek kendini onurlandırmalarını istedikten sonra beyaz bir buffalo görünümünde köyden ayrılmıştır.

WOLFDİETRİCH Orta dönem Yüksek Almanca yazılmış 'Ornit' ve 'Das Heldenbuch' destanlarında (MS 1100-1500) bahsi geçen kahramanın adıdır. Frank hanedanı Merovingialardan Kral Clovis'in oğlu prens Theodoric (Theodebert) ile ilişkili olmalıdır. Efsaneye göre Konstantinopolis kralı Hugdietrich'in oğlu olup, babası tarafından reddedilmiş, ormana bırakılan çocuğu kurtlardan Meranlı Berchtung kurtarmıştır. Babasının ölümünün ardından Lombardy'e sürgüne gitmiş, bir ejderhayı da öldürmüş olduğu çeşitli maceraların ardından krallığını geri kazanmıştır.

WOLKENTHRUT [Germen Mitolojisi] Bir valkürün adı olup "bulut gücü" anlamına gelmekteydi.

WOLLONQUA [Aborijin Mitolojisi] Warramunga halkının inanışında Thapauerlu adlı gölette yaşayan dev yılanın adı olup, gölden dışarı çıktığında arkadaşı Mumumanugara tarafından yeniden yuvasına döndürülmektedir.

WOLONG Bkz. Zhuge Liang

WOLPERTİNGER Almanya'nın Bavyera bölgesinde Alp dağları üzerinde yaşadığına inanılan efsanevi bir hayvanın adı olup, bir köpeğin dişlerine, kuşların kanatlarına, geyiğin boynuzuna ve tavşanın gövdesine sahipti. İsveç'te Skvader adıyla bilinen hayali yaratık, Alman folklorunda Thuringia ormanında yaşadığına inanılan Rasselbock ve Güneybatı Almanya'nın Palatinate bölgesinde yaşadığına inanılan tavuk benzeri yaratık Elwetritsch ile benzerlikler göstermektedir.

WONAJÖ [Pasifik Mitolojisi] Louisiade takımadaları halkının inanışında kültürel kahraman olan bir yılanın adıdır. İlk ateşi yakmış ve ateşin küllerinden bulutlar oluşmuş, insanlara domuz, köpek ve taro bitkisini hediye etmiştir.

WONDJİNA [Aborijin Mitolojisi] Aborijinlerin atalarının Ungud olarak da andığı Rüya zamanında mağara duvarlarında kaya üzerine tasvirlerini yaptığı yağmur ve bulut ruhları olan

başlangıç tanrılarının adıdır. 1838'de Sir George Grey tarafından keşfedilen Wondjinalar, kâşif tarafından üzerlerinden ışık halkası bulunan rahipler olarak tanımlanmıştır. Ağzı olmayan Wondjinalar insan formunda tasvir edilip, gökkuşağıyla özdeşleştirilmişlerdir.

WOSYET [Mısır Mitolojisi] Orta Krallık döneminde Thebai'de tapınılan ve genç Horus'un koruyucusu olduğuna inanılan bir tanrının "güçlü "anlamındaki adıdır.

WOTAN [Germen Mitolojisi] İskandinav tanrısı Odin'in karşılığı olup, Richard Wagner'in Nibelungen yüzüğü (Der Ring des Nibelungen) adlı operasında bahsi geçmektedir.

WOTO [Afrika Mitolojisi] Kongo nehri havzasında yaşayan Buşongo halkının inanışında Moelo'nun ikiz kardeşi olan bir ateş tanrısının adıdır.

WOWEE WOWEE Bkz. Bunyip

WOWTA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Warao halkının inanışında şekil değiştirebilen bir kurbağa tanrıçanın adı olup, güzel bir dadı kılığında girerek âşık olduğu Abore'ye yakınlaşmayı denemiştir. Çocuğu kaçırıp, yetişkin olana dek sakladıktan sonra evlenmeye niyetlenmişse de kadının kurbağa olduğunu anlayan Abore kaçmayı başarmıştır.

WOYENGİ [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan İjo halkının inanışında yaratıcı tanrıçanın adı olup, bir yıldırım eşliğinde beraberinde bir taş, masa ve sandalye olduğu halde yeryüzündeki büyük bir ağacın yanına düştükten sonra insanoğlunu yaratmıştır. Sandalyeye oturan tanrıça ayağında bir taş bulunduğu halde kilden insan figürleri hazırladıktan sonra bunlara can vermiş daha sonra cinsiyet ve kaderlerini belirlemiştir.

WU FU [Çin Mitolojisi] Çin halkının inanışında bir insanın başına gelebilecek 5 şey kabul edilen "uzun hayat", "zenginlik", "huzur", "erdemli aşk", "iyi bir ölüm" e verilen isim olup, 5 nimet olarak da bilinmektedir.

WU KUAN WANG [Çin Mitolojisi] Yeraltı dünyası Ti Yü'nün dördüncü katının yöneticisidir.

WU LAO [Çin Mitolojisi] Beş doğa gücünün ruhları olup, bunlar Wang Mu (metal), Mu Kung (tahta), Şui Çing-tzu (su), Ç'ih Çing-tzu (ateş) ve Huang Lao'dur (toprak).

WU LO [Çin Mitolojisi] Gebe kalmak veya sevdiği erkeğin aşkını elde etmek isteyen kadınlar tarafından tapınılan bir tanrıça olup, küpe takan kedi formunda tasvir edilmekteydi.

WUBARTL Bkz. Krampus

WULBARİ [Afrika Mitolojisi] Togo'da yaşayan Kraçi halkının en önemli tanrısı olan gökyüzüne verilen isim olup başlangıçta yeryüzü (Asase Ya) ile birlikte yaşadığına inanılmaktaydı.

WUNEKAU [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine'de yaşayan kabilelerin inanışında yaratıcı güneş tanrısının adı olup, dev bir yılan olan Make formunda göründüğüne, gönderdiği rüzgârlarla kadınların hamile kalmasına inanılmaktaydı.

WURADİLAGU [Aborijin Mitolojisi] Avustralya'nın Arnhem Land bölgesi halkının inanışında hamile kadın görünümünde tasvir edilen bir tanrıçanın adı olup, kendisini hasır bir örtü ile gizlediğinden kimsenin göremediği tanrıça gezdiği bölgelere bugünkü isim ve özelliklerini vermiştir.

WURİUPRANALA [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya halklarının inanışında elinde taşıdığı bir meşaleyle gökyüzünü doğudan batıya dolaşan güneş tanrıçasının adıdır. Wuriupranala'nın eşi ay tanrısı Japara daha küçük bir meşale taşıdığından daha soluk ışık yaymaktadır.

WURU(N)KATTE [Anadolu Mitolojisi] Hatti mitolojisinde savaş tanrısının adı olup 'ülkenin üralı' adıyla da bilinirdi. Hititler Wuru(n)katte'yi 'Zababa' olarak adlandırmış olup, Akadlardan ödünçlendiği iddia edilmiştir.

WURUŞEMU [Anadolu Mitolojisi] Hatti topraklarının yöneticisi yeryüzü ve gökyüzünün kraliçesi olan güneş tanrıçasının adı olup, iklim tanrısının eşi olduğuna inanılmaktaydı. Başlangıçta Estan, sonradan Hurri tanrıçası Hepat ile özdeşleştirilen tanrıçanın Hitit panteonundaki karşılığı Arinna'dır. Wuruemu'ya Taru'nun karısı ve Telipinu'nun annesi yeryüzü tanrıçası olarak da tapınılmışır. Boğazköy Yazılıkaya'da bulunan tapınağında aslana biner pozisyonda güneş ışınlarından taç takan kadın olarak tasvir edilen yanında bulunan 2 kadın figürünün ise Wurusemu'nun kızı Mezulla ile torunu Zuntehis olduğu sanılmaktadır. Aynı zamanda kader tanrıçası olan Wurusemu'nun kehanetle uğraşan İstustaya ve Papaya adlı iki yardımcısı bulunmaktaydı. Cenaze törenlerinde yaşlı kadınlar keçi ve öküz kurban etmekte, rahibeler altın ve gümüşü çamurla karıştırarak Wurusemu'ya ölünün ruhunu emanet etmekteydi.

WUTMARA [Pasifik Mitolojisi] Yeni Gine söylencelerinde bahsi geçen bir kadın kahramanın adıdır. Ruhlar dünyasından bir erkeğin yeryüzündeki karısı olan Wutmara adamın yeraltındaki karısına çok ayırmasından usanınca kocasını yeraltı dünyasındaki hayalet karısını yeryüzüne getirmesi hep birlikte aynı evde yaşama teklifinde bulunmuştur. Wutmara ruhların ölümsüz olduğunu bilmediğinden hayalet kadını ormanda öldürmeye teşebbüs etmişse de kadın ölmemiş Wutmara'nın cinsel organının içine saklanmıştır. Geceleyin bir fırsatını bulup Wutmara'yı öldüren kadın ardından kocasının kasık kılları içerisinde sığınmışsa da adam bir fırsatını bulup kadından kurtulmuşsa da hayalet kadın bu sefer hindistan cevizine dönüşmüştür.

WYİRRAWARRE [Aborijin Mitolojisi] Narrinyeri halkının inanışında kültürel kahraman Nurrundere'nin tırmandığı gökyüzüne verilen isimdir.

X

XA ADA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] California'da yaşayan Pomo halkının inanışında sabahyıldızının adı olup, "Sabah Göz Alevi" ve "Gün Kadın" olarak da bilinmekteydi. Yeryüzünde insanların ahlak dışı işlerinden sıkılan kadın gökyüzüne giderek sabahyıldızına dönüşmüş, burada şahin adamla evlenen Xaada bir keresinde yeryüzüne inerek insanoğlunu tehdit eden dev bir kartalı da öldürmüştür.

XA TXANA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tsimşian halkının inanışında başlangıçtan beri var olan bir tanrıçanın adı olup, yeryüzü düz bir ova halindeyken evinde sakladığı içi rüzgâr ve kar dolu yastıklarını açarak mevsimleri yaratmış ve dünyanın bugünkü şeklini almasını sağlamıştır.

XAMAN EK [Maya Mitolojisi] Tacilerin koruyucusu kabul edilip, kafasında siyah lekeler olan kalkık burunlu bir adam formunda tasvir edilen Kuzey yıldızı tanrısının adı olup onuruna yol kenarlarında tütsü yakılmaktaydı.

XANKLUS [Yunan Mitolojisi] Gegenus'un oğlu efsanevi bir kralın adı olup, Sicilya'da Zankle kentinin ad vericisiydi (Diod. iv. 85).

XANTHE [Yunan Mitolojisi] Okeanus'un kızlarından birisidir (Hes. Theog. 356).

XANTHUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Poseidon'un Peleus'a düğün hediyesi olarak verdiği iki ölümsüz attan birinin adı (diğeri: Balius) olup Batı Rüzgârı Zephyrus ile Harpy Podarge'nin yavrusudur. İki kardeş at Troya savaşında Akhilleus'un savaş arabasına koşulmuştur (Hom. Il. xvi. 149).

2. Triopas ve Oreasis'in oğlu ve Argoslu Pelasgların kralı olan kahraman Midilli adasına yerleşmiştir (Hygin. Fab. 145).

3. 16. Hanedandan son Thebai kralının adı olup, Melanthus veya Andropompus ile savaşırken ölmüştür (Paus. ix. 5. 8).

4. Ege bölgesinde Bozdağlardan doğan Küçük Menderes nehrin Homer döneminde Skamander olarak adlandırılmakta olup, bu nehrin aynı adlı tanrısı Yunanca "sarı" anlamına gelen Xanthus lakabıyla da tanınmaktaydı. Troya savaşı sırasında Zeus tanrılardan taraflarını seçmeleri istediğinde Xantus, Skamander nehrinin taşmasını sağlayarak Akhilles'in Troyalıları öldürmesini bir süre için engellemiştir.

XANTHİPPE Bkz. Pleuron

XANTHİPPUS [Yunan Mitolojisi] **1.** Deiphontes'in oğullarından birisidir (Paus. ii. 28. 3.).

2. Melas'ın oğullarından birisi olup Kalydon kralı Oeneus'a karşı ayaklanmışsa da Tydeus tarafından öldürülmüştür (Apollod. i. 8. 5.).

3. Daulialı bir kahramanın adıdır (Paus. x. 4. 7.)

XATEL EKWA [Macar Mitolojisi] Üç at tarafından çekilen arabasıyla gökyüzünde yolculuk eden güneş tanrıçasının adıdır.

XBALANQUE Bkz. Maya Kahraman İkizleri

XELHUA [Aztek Mitolojisi] Su tanrısı Tlalok'un sebep olduğu sel tufanından bir dağın zirvesine tırmanarak kurtulan bir devin adı olup, Kholula piramidini onun inşa ettiğine inanılmaktaydı.

XENEA Bkz. Daphnis

XENİA Bkz. Xenius

XENİUS [Yunan Mitolojisi] Zeus'un lakabı olup, Athena için kullanılan Xenia ile aynı anlama gelmekte her iki tanrı konukseverlik ve yasaların koruyucusu olarak görülmekteydi (Hom. Od. xiv. 389).

XENODAMUS [Yunan Mitolojisi] Menelaus ile su perisi Knossia'nın oğlunun adıdır.

XENODİKE [Yunan Mitolojisi] **1.** Minos ile Pasiphae'nin kızıdır (Apollod. iii. 1. 2.)

2. Herakles tarafından babası Syleus ile birlikte Aulis'te öldürülen bir kızın adıdır (Apollod. ii. 6. 3.)

XENOKLEİA [Yunan Mitolojisi] İphitus'u öldürdükten sonra arındırılmayan Herakles tarafından kendisine danışılan Delphi kâhinesinin adı olup, kahraman kendisine yardımcı olmayı reddeden kadının üçayaklı sehpasını alıp götür

XEWİOSO [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında gök gürültüsü tanrısının adı olup, aynı zamanda Mahu ile Lisa'nın oğlu Gun'un ikiz kardeşi bereket tanrısı olarak da tapınılmaktadır. Koçbaşlı ve elinde şimşek baltası taşır formda tasvir edilmekteydi.

XHİNDİ [Arnavut Mitolojisi] Elf benzeri doğaüstü yaratıkların adı olup, kapı gıcırtılarından ve alevin titremesinden varlıkları hissedilmekteydi. Erkeklerine Xhindhi, dişilerine Xindha adı verilen bu yaratıklar insanlara bazen dostça davranmalarına karşın genel tavırları düşmancaydı. Bkz. Alp

XİAN [Çin Mitolojisi] Ölümsüz ruhlar hatta şaman ve büyücülere verilen isim olup, aynı zamanda Taoistlerce aydınlanmış insan anlamında kullanılmaktaydı.

XİBALBA [Maya Mitolojisi] Popol Vuh'a göre Hunkame ile Vububkame adlı devlerin yönettiği 'Ölüler Ülkesi'nin adı olup, yeraltına doğru uzanan tehlikelerle dolu bir patika üzerinden ulaşılmaktadır.

XİHE [Çin Mitolojisi] Geçmişte dünyanın etrafından 10 ayrı güneşin bulunduğuna Xihe adlı tanrıçanın her gün bunların birisinde banyo yaptığına inanılmaktaydı. Tanrıça banyo yaptığı güneşi kuruması için bir dut ağacına asmakta olup, 10 günlük banyo sırasını karıştırmamak için de bir takvim tutmaktaydı. Bununla birlikte 10 ayrı güneş dünyayı çok ısıttığı için Yi adlı bir kahraman güneşlerin dokuzunu indirerek gökyüzünde tek bir güneşin kalmasını sağlamıştır. Geç dönem Çin mitolojisinde tanrıça Xihe unutularak Xi ve He adlı iki erkek tanrıya dönüştürülmüştür.

XİLONEN [Aztek Mitolojisi] Tezkatlipoka'nın karısı olan mısır tanrıçasının adı olup, mısırın püskülüne ithafen kelime anlamı 'kıllı olan'dır. Yaz ortasında Uei Tekuilhuitl (22 Haziran) festivalinde bereketli hasat için adına insan kurban edilirdi. Kimi yazarlar Xilonen'in Koatli-

kue'nin görünümlerinden birisi olduğu iddia etmiştir.

XİPE TOTEK [Aztek Mitolojisi] Tarım, ilkbahar ve mevsim tanrısının adı olup, Batı yönü, tabiattaki canlanma ve ölümün de sembolüdür. Yaratılış çağı veya İlk güneş döneminin efendisi olduğuna inanıla Xipe Totek onuruna düzenlenen festivalde esirler canlı canlı yakılıp etleri dini ayin sırasında yenilmektedir.

XİUHTEKUHTKİ [Aztek Mitolojisi] Aztek panteonundaki en önemli tanrı olup, dört ana yönden birisini değil de merkezi temsil eden ateş tanrısının adıdır. Xiuhtekuhtli karanlıktaki ışık, ayazdaki sıcak, ölümdeki yaşamın kişileştirilmiş formu olup, topraktaki tohumların çimlenmesine sebep olmaktaydı. Altınla uğraşan zanaatkârların da koruyucu kabul edilen tanrıça alev almış bir insan derisi giymekteydi.

XİWANG MU [Çin Mitolojisi] 1986 yılında Liaoning eyaletinde yapılan arkeolojik kazılarda bulunup MÖ 3000'lere tarihlenen yazıtlarda etrafında ejderha, kuş ve kaplumbağalarla birlikte tasvir edilen hamile görünümlü bir tanrıçanın adı olup, Tang hanedanı dönemine (MS 618-907) en önemli Taoist tanrıça olduğu sanılmaktadır. En eski formu dağınık saçlı, leopar kuyruklu ve kaplan dişli olup, yeryüzündeki su kaynaklarını kontrol ettiğine inanılmaktaydı. Sonradan dişil enerji yin ve batı yönü dolayısıyla batan güneş ile özdeşleştirilmiştir. Taoistlerce ölümsüzlük ve phoenix ile ilişkilendirilen tanrıça Japon kültürüne Sieobo adıyla geçmiştir.

XOKHİPİLLİ [Aztek Mitolojisi] Çiçek, mısır, aşk, güzellik, şarkı ile dans tanrısı olup, adı "çiçek prens" anlamına gelmekteydi. Ucu insan kalbine saplanmış bir asa taşırken tasvir edilen Xokhipilli, Mayahuel'in kocası ve Xokhikuetzal'in ikiz kardeşiydi. Xokhipilli, "5 çiçek" anlamına gelen Makuilxokhitl adıyla da bilinmekteydi.

Xokhiquetzal (Codex Telleriano-Remensis)

XOKHİQUETZAL [Aztek Mitolojisi] Yeryüzü, çiçek, aşk, bitkiler ile dans tanrıçası olup, sanatçıların, fahişelerin, hamile kadınlar ve doğumun koruyucusudur. Adı *"Dik duran çiçek"* anlamına gelen tanrıçanın cinsel organından çiçekler dökülerek adet kanamasını geçirmiş, daha sonra bu özelliğini tüm kadınlara vermiştir. Xokhiquetzal kimi yazarlara göre Meksika güneş tanrısının karısı kimine göreyse çift cinsiyetli tanrı Tonakatekutli'nin dişil formudur.

XOKOTL [Aztek Mitolojisi] Otomi ve Nahua halklarının inanışında ateş ve yıldız tanrısının adıdır. Onuruna her yıl Ağustos ayında kuyruklu yıldızlarda yaşadığı düşünülen ölü savaşçıların anıldığı büyük ölüm festivali düzenlenmektedir.

XOLİ KALTEŞ [Macar Mitolojisi] Şafak tanrıçasının adı olup, güneş tanrıçası Xatel-Ekwa'nın kızıdır.

XOLAS [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tierra del Fuego'da yaşayan Alukaluf halkının en önemli tanrısının adı olup, doğum sırasında insanların bedenlerine ruhlarını yerleştirip ölüm sırasında yeni doğan bir başkasına yerleştirmek için geriye çıkartırdı.

XOLOTL HUETZİ [Aztek Mitolojisi] Dokuz katlı nehri geçip yeraltı dünyası Miktlan'a gitmeye çalışan ölülere yolculuklarında yol gösteren, köpek veya cüce formundaki akşam yıldızı tanrısının "ikiz" anlamındaki adı olup, Kuetzalkoatl'ın ikiz kardeşidir. Yeraltı dünyasına yaptığı yolculuktan ilk insanın kemikleriyle dönerken peşine takılan Ölüler dünyası tanrısından kaçarken düşünce taşıdığı kemikler kırılmış, kemiklerin üzerine bulaşan Xolotl'un kanı sayesinde kemiklerde 4 gün sonra erkek, 7 gün sonra ise kız çocuk ortaya çıkmıştır. Tanrının devedikeni sütüyle besleyerek büyüttüğü iki çocuk insanoğlunun atası kabul edilmektedir.

XOWALAKİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Oregon'da yaşayan Joşua halkının inanışında yaratıcı tanrının adı olup, başlangıç okyanusunda yaşamaktaydı.

XPİYAKOK ile XMUKANE [Maya Mitolojisi] Yaşlı bir karı-koca olarak tasvir edilen tanrı çiftinin adı olup, büyüleriyle Hurakan'a insanı yaratmasında yardım etmişlerdir.

XROŞTAG ile PADVAXTAG [Pers Mitolojisi] Antik düalist Mani (MS 3. yüzyıl) dininin tanrıları olup, Xroştag'ın adı 'davet, çağrı' Padvaxtag 'Cevap' anlamına gelmekteydi.

XMUKANE Bkz. Omekihauatl

XU [Afrika Mitolojisi] Namibya'da yaşayan Heikum halkının inanışında yağmur, şimşek, avcılık ve bereket ile de ilişkilendirilen yaratıcı tanrının adı olup, İkaggen adıyla da bilinmekteydi.

XUKAU [Kafkas Mitolojisi] Oset halkının en önemli tanrısının adı olup, tüm tanrı ve ruhların efendisi kabul edilmekteydi.

XUTHUS [Yunan Mitolojisi] Akhalar ile İonyalıların efsanevi atası olan Helen ile Orseis'in oğlu, Dorus ile Aeolus'un kardeşidir Peloponnesus kralı ve Erekhtheus'un kızı Kreusa'nın kocası, Akhaeus ile İon'un babasıdır (Apollod. i. 7. 3).

Y

YA-DAGANU [Mezopotamya Mitolojisi] Sami kökenli bir tarım tanrısı olup balık görünümündedir. Bkz. Dagon

YA-GAMİ-HİME [Japon Mitolojisi] Okuninuşi'nin ikinci karısı olup, Kimata-no-kami'nin annesidir.

YA-HSEK-KHİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının inanışında Hkun Hsan Long tarafından yaratılan ilk kadının adı olup Ta-Hsek- Khi'nin dişisiydi.

YA-O-GAH [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua ve Seneka halklarının inanışında kuzey rüzgârının kişileştirilmiş formu olup ayı görünümünde tasvir edilmekteydi.

YA-ŞİMA-Jİ-NU-Mİ [Japon Mitolojisi] Susanovo'nun İnada'dan doğan oğlunun adıdır.

YAA-LOO Bkz. Bunyip

YAAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Vancouver adasında dağların zirvesinde yaşadığına inanılan ruhların adıdır.

YA'ASKİDİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Yeibeçilerden birisi olan kambur bir tanrının adıdır.

YAARU Bkz. Aaru

YA HSANG KA SHİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kuzey Burma'da yaşayan Wa halkının inanışında bir su tanrıçasının adı olup, yediği bir su kabağının tohumlarını bir kayanın kenarına ekmiş, çıkan devasa kabaklar çıkmış bunları da yiyince kaplan kulaklı kız Nang Pyek-kha Yek-khi'yi doğurmuştur.

YABAL [Yahudi Mitolojisi] Çadırda yaşayan ve sürü güden göçebe halkların atası olduğuna inanılan kişinin adı olup, Yubal'ın kardeşi ve Lamek'in oğluydu (Tekvin IV, 20-21).

YABAMAT LİİMMİM Bkz. Anat

YABAN ADAMI Arkaik kültürler dâhil olmak üzere pek çok halkın söylence ve masallarında rastlanılan, ormanlık alanlarda tek başına veya bir sosyal düzen içerisinde yaşayan bedeni kıllarla kaplı insan veya insan benzeri vahşi varlık veya varlıkların adıdır. Yaban adamlarının bilinen en eski kayıtlı örneği Gılgamış söylencesinde bahsi geçen Enkidu olup, Klasik çağda satyr, faun ve orman tanrısı Silvanus benzer özellikler taşımaktaydı. Japon masal ve söylencelerinde dağ adamı ormanda yaşayan bir cinin adı olup, çok güçlü ve kıllı vücutlu maymuna benzer bir yaratık olarak tasvir edilmekteydi. Onunla karşılaşan oduncular yaratığı sakinleştirmek için biraz pirinç verirler. Anadolu'da Meşe adamı, congolos, karakoncolos veya germakoçi adlarıyla bilinen varlığın benzeridir.

Bkz. Abnauayu, Basajaun, Karakoncolos, Leşi, Enkidu, Yeti

YABAN AVI [Germen Mitolojisi] Fırtınalı havalarda gökyüzünde ortaya çıktığına inanılan, çoğunlukla kadın formunda doğaüstü bir varlığın peşine düşmüş köpeklerin eşlik ettiği ata binmiş hayalet avcılardan oluşan bir grubun adıdır. Çeşitli efsanelerde avcı Germen tanrısı Wotan, Danimarka kralı Valdemar Atterdag, Ostrogoth kralı Büyük Theodor, Gallerde ruhlara kılavuzluk eden Gwyn ap Nudd olarak tasvir edilmektedir. Söylencenin varyantları (Aarne–Thompson E501.11ff) Almanca wilde Jagd (Yaban Avı) veya Wildes Heer (Yaban Ordusu), Eski Fransızca Mesnée d'Hellequin (Hellequin'in Evi), Eski İngilizce Herlaþing (Herla'nın Toplantısı), Cornwall'da Devil's Dandy Dogs (Şeytan'ın Kusursuz Köpekleri), Kuzey Amerika'da Ghost Riders (Hayalet Sürücüler), Çekce divoký hon (Yaban Avı) veya štvaní (Konaklama), Norveçce Oskoreia (Gürültücü Sürücüler) veya Asgardsreia (Asgard Gezintisi) olarak adlandırılmıştır. Avlanan varlık ise büyük göğüslerini omuzlarından arkaya sarkıtmış bir kadın olarak tasvir edilmiştir ve avın sonunda yakalanmaktadır. 1930'larda Otto Höfler konuyu Odin kültüyle pek çok yazar ise Hint-Avrupa savaşçı kültürüne dayandırmaya çalışmışsa da kanımca kovalanan varlığın Türk mitolojisindeki Al ile ilişkili olup, İskandinav halklarındaki tarafından ödünçlenmiş bir formu olması mümkündür.

Alman folklorunda hayalet ve iblislerin ortalığa saçıldığına inanılan 'Unternächte' adlı 24 Aralık-6 Ocak arasındaki dönem ile ilişkili olmalıdır.

Bkz. Asgardsreia, Al, Vahşi Geceler

YABAN KADINI Bkz. Abere

YABMEAİMO [Fin Mitolojisi] Lapon halkının inanışında Yabmeakka tarafından yönetilen ölüler dünyasının adıdır.

YABMEAKKA Bkz. Yabmeaimo

YABON [Aborijin Mitolojisi] İnsanları tehlikelere karşı uyaran yardımsever ruhların adıdır.

YABOUTKHİLO [Slav Mitolojisi] Sırp kahraman Momtkhilo'nun kanatlı atının adıdır.

YABULİNG [Melanezya Mitolojisi] Papua Yeni Gine halkının inanışında domuzların yaratıcısı bir tanrının adıdır.

YABUNE [Japon Mitolojisi] Şinto dininde evin koruyucusu kabul edilen bir tanrının adıdır.

YABUSİ [Yahudi Mitolojisi] İsrailoğullarının yerleşiminden önce Kudüs kentinin ve bu kentte oturan halkın adıdır.

YAÇİMATA HİME [Japon Mitolojisi] Yol ve sınırların koruyucu tanrıçası olup, yolcuları birlikte dolaştığı eşi Yaçimata Hiko ile birlikte iblis, hayalet ve soyguncuların şerrinden korumaktadır.

YAD BONCUĞU Erzurum ve civarında lohusa kadınlar ve yeni doğmuş çocukları nazardan korumak amaçlı kullanılan bir çeşit nazar boncuğu olup, Türk mitolojisindeki 'yada taşı' inancı ile ilişkili olmalıdır.

YADA TAŞI [Türk Mitolojisi] Kurdun veya öküzün karnından, dişi atın yüreğinden, dağlarda yaşayan su kuşundan, yılanın başından elde edilebilen ve sahibini şamanlar ile kötü ruhlardan gelebilecek kötülüklerden koruduğuna inanılan bir taşın adıdır. Kaşgari'ye göre bu taş yağmur yağdırmak amacıyla da kullanılmakta hatta Harzemşah Celalettin Mengübirdi yolculuğa çıkarken yanında Yada Taşı taşımaktaydı.

Şamanlara, bu taşı kullanarak yağmur yağdırdıkları, fırtına kopardıkları için Yadacı adı da verilirdi. Buryatlar bu 'taşa zada ulan şulun', bu taşın yarattığı rüzgâra 'zada', taşın rüzgârı yaratan ruhuna ise 'zada sagan tengere' adını vermekte, Yakutlar ise taşa 'sata' demekteydi. Divanü Lugati't Türk'te 'yat' şamanların bazı taşları kullanarak yaptığı kamlık, 'yatçı' ise yağmur yağdıran büyücü anlamında geçmektedir. Avesta'da cadı anlamında kullanılan Farsça 'yatu' kelimesi ile 'yada' arasındaki benzerlik cadıların da yağmur yağdırmak için taş kullandığı düşünüldüğünde düşündürücüdür.

YADAGERİ Sibirya'da yağmur yağdırmak ve hava durumunu kontrol etmek amaçlı kullanılan bir büyü yönteminin adı olup 'yada taşı' inancı ile ilişkili olmalıdır.

YADA-İJİN [Japon Mitolojisi] Nio-san olarak bilinen Budist tapınaklarının girişinde bunan 2 bekçiden soldakinin adıdır.

YADAVA [Hint Mitolojisi] Efsanevi kral Yadu'nun torunları olduğuna inanılan Krişna'nın ataları olup, tümü Krişna'ya tapan Abhira, Andhaka, Vrişni ve Satvata adlı 4 kabile oluşturmuşlardır.

YADHAPATİ [Hint Mitolojisi] Varuna'nın adlarından birisi olup, deniz yaratıklarının efendisi olarak tasvir edilmektedir.

YAEL [Yahudi Mitolojisi] Kenan kralı Yabin'in ordularının komutanı Sisara'yı uykusunda öldürerek İsrailoğullarının vaat edilen topraklara yerleşmelerini sağlayan bir kadın kahramanın adıdır.

YAFES [Yahudi Mitolojisi] Nuh'un herbiri farklı soyların atası kabul edilen üç oğlundan birisi Ham ile Sam'ın kardeşi olan bir peygamberin adıdır (Tekvin, X, 1-32). Ham, Hâmilerin (Kuş, Mistraim, Put ve Kenân'ın), Sam, Sâmilerin (Elam, Aşur, Arpakşad, Lud ve Aram'ın), Yâfes ise Hint Avrupalıların (Gomer, Mecüc, Maday, Tubal, Meşek ve Tiras'ın) atasıydı (Hakimler Kitabı IV, 17-24). Reşidettin'in Oğuznamesi'nde ise Yafes, Türk soyunun atası kabul edilmekte, Türkler tarafından Olcay Han adıyla bilinmekteydi.

YAGHUTH [Arap Mitolojisi] İslam öncesi Arap inanışında Yemen civarında bir tepede tapınılan bir tanrı adı olup Kuran'da Nuh suresinde ('Yeğus veya Yağus' 23) bahsi geçmektedir. Yahudi söylenceleriyle ilişkili, bir kabilenin ata ruhu veya zamanın kişileştirilmiş formu olabileceği iddia edilmiştir.

YAGİS [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] British Columbia'da yaşayan Kvakiutl halkının inanışında kanoları devirip içindeki insanları yiyen bir deniz canavarının adıdır.

YAGUAROGUİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Bolivya'da yaşayan Çiriguani halkının inanışında güneşi yemeğe çalışan, bu sırada güneş tutulmalarına sebep olan yeşil bir kaplanın adıdır.

YAĞMUR Pek çok kültürde Yağmur, Gök Tanrı ile yeryüzü tanrıçasının birleşmesi, bir çeşit kutsal düğünün işareti olarak algılanmaktadır. Bu inanışa göre göğün toprağı yağmur yoluyla döllemesi bitkilerin doğup büyümesini yani bereketi sağlıyordu. Pek çok Afrika kabilesinde yağmur genellikle gökyüzü tanrılarının tanrıların ağlaması veya lütfu olarak görülmekteyse de Dinka halkının en önemli tanrısı Deng'in adının bizzat 'yağmur' anlamına gelmesi toprağa ve insana verilen yaşam gücünün özdeşleştirildiğini göstermektedir.

Bkz. Yağmur, duası, Yağmur dansı, Yağmur gelini

YAĞMUR DANSI Özellikle Eski Mısır ve Orta Amerika halklarında rastlanılan, amacı yağmur yağdırmak olan törensel bir dansın adıdır.

YAĞMUR DUASI Anadolu'da istiska adıyla bilinmekte, Tanrı'ya karşı işlenilen günahların kuraklığa sebep olduğuna inanıldığından bir imamın liderliğinde kuşluk vaktinden az önce topluca yağmur duasına çıkılıp, tanrıdan rahmet dilenilmekteydi. Genellikle dua sırasında bir miktar taş ya da nohut (hatta bir at kafatası) okunulduktan sonra suya bırakılır, yağmur yağana dek sudan çıkarılmamaktaydı. Ayrıca köyün genç veya çocukları kuraklık dönemlerinde toplanmakta, yedi yolun birleştiği bir kavşakta yakılan bir ocakta arpa unundan ekmek yapıp yoldan gelip geçenlere dağıtılarak Tanrının bu cömert davranışı ödüllendireceği düşünülerek yağmur yağdırılacağına inanılmaktaydı. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yağmur duası varyantları Eşek Gelin Etmek, Çömeç Gelin, Modu Modu çağırmak, Kuçkuçura, Pabra Bubrik olarak adlandırılmaktaydı.

YAĞMUR GELİNİ Fas'ta yaşayan Rif halkı (Berberi) kadınlarının yağmur yağdırmak amacıyla gerçekleştirdiği bir törenin adıdır. Evlenmemiş genç kızlar, fırıncıların kullandıkları türden uzun saplı bir kürek alıp, buna güzel giysiler giydirip, gerdanlıklar takılmakta, gelin evden eve dolaştırılırken hep birlikte yağmur duaları edilmektedir. Anadolu'da ise yaşlı bir kadın anasının ilk çocuğu olan bir çocuğu kucağına alıp çırılçıplak soyduktan sonra, köyün diğer çocuklarıyla birlikte ev ev dolaştırmakta ev sahipleri 'yağmur gelini' adı verilen çocuğun başından özgün bir türkü eşliğinde bir tas dökmekte, çocuklara yemek yapmaları için yağ ve yumurta verilirdi.

YAĞMUR KUŞU Pek çok kültürde ötüşüyle yağmur yağdıracağına inanılan efsanevi bir kuşun adıdır. Yağmur kuşlarının en ünlüsü Çin yağmur tanrısı Yu Şi'nin emrindeki Şang Yang'dır. Bkz. Vututu

YAĞMUR TAŞI Yağmurcuların yağmur yağdırmak amacıyla yaptıkları büyü törenlerinde kullandıkları içinde doğaüstü bir güç olduğuna inanılan taşın adıdır.

YAĞUS Bkz. Yaghuth

YAHALAN [Sibirya Mitolojisi] Koryak halkının inanışında koruyucu bir tanrının adı olup, Tenantomvan'ın oğlu ve Yine'ane'ut'un kocasıydı.

YAHİA [İspanyol Mitolojisi] Alimaymon'un oğlunun adı olup, babasının ölümü sırasında kendine miras kalan Toledo kenti Alfonso tara-

fından kuşatılmıştır. El Cid'in yokluğunda kentten çıkmak istemişse de Alfonso'nun kahramanı çağırmasıyla geri dönmüş, Toledo'da ele geçirilmiştir

YAHO [Aborijin Mitolojisi] Dağlarda yaşayan yamyam bir canavarın adı olup, yollarda rastladığı kadınları parçalayıp yemektedir.

YAHUDA [Hıristiyan Mitolojisi] **1.** Hz. İsa'yı 30 parça gümüş karşılığında Yahudi Yüksek rahiplerine ihbar eden havarinin adı olup, silâhlı askerlerle bir perşembe gecesi Getsemani tepesine (Zeytindağı) gideceği ve öpeceği kişinin İsa olduğunu söyleyerek peygamberi ele vermiştir (Matta 26:24). Judas Iscariot adıyla da bilinen Yahuda, İsa ölüme mahkûm edildiğinde pişman olup aldığı gümüşleri geri vermiş ve intihar etmişse de (Matta 27:10) bu olaydan sonra yaptığı işten dolayı Latince katil anlamına gelen İskaryot (sicario) lakabıyla anılır olmuştur. İsa ve diğer müritlerine hizmet eden Yahuda'nın Yuhanna incilinde (12:6) açgözlü ve sahtekâr olduğu, Matta ve Markos'ta ise 30 gümüş yüzünden İsa'ya ihanet eden açgözlü birisi olduğu yazmaktadır. İhanetinin sonucunu gören Yahuda'nın intiharı Matta (27:3-5) ve Elçilerin İşlerinde (1:16-20) iki farklı şekilde anlatılmıştır. Bununla birlikte 1978'de Mısır'da bulunmasına karşın ancak 2006 yılında National Geographic Society sayesinde yaklaşık 1800 yıl önce Yahuda'nın bakış açısıyla yazılmış "Yahuda'nın Müjdesi" adlı İsa'nın başından geçenlerin anlatıldığı apokrif incile ulaşılmıştır. Bu yapıtta Kanonik incillerden farklı olarak Yahuda'nın hain değil kahraman olduğunu, hatta Hıristiyanlığın en önemli prensiplerinden kefaret doktrinin mimarı olduğu, sadık takipçisi olduğu İsa tarafından kendisini ele vermesi için özellikle seçildiği, bu sayede İsa'nın çarmıha gerildiği ve yeni dinin ortaya çıktığı iddia edilmektedir.

2. İsa'nın havarilerinden birisi olup, havarilerden Küçük Yakup'un kardeşidir. Yeni Ahit'te kendi adını taşıyan mektubun yazarı olarak görülmekte olup, Suriye ve Mezopotamya'da vaazlar verdikten sonra gittiği İran'da Simon Thaddeus ile birlikte baltalı kargı kullanılarak öldürülmüştür.

YAHUDA'NIN MEKTUBU [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'te yer alan Yunanca bir mektubun adı olup 'İsa Mesihin kulu ve Yakup'un kardeşi Yahuda' imzasıyla MS. 2. yüzyılda kaleme alındığı sanılmaktadır.

YAHUDİLİK Kutsal kitabı Musa'ya inen ve İsrailoğulları ile Tanrı Yahweh arasındaki akde dayalı ilişkiye dayanan Eski Ahit olan Yahudilik ya da Musevilik İbrahimi dinlerin en eskisidir.

Tarih

Yahudilerin atalarının İbrahim oğlu İshak ve torunu Yakup olduğuna inanılmaktadır. İsrail adıyla da bilinen Yakup'un 12 oğlunun (Ruben, Simeon, Levi, Yuda, Zebulun, İsakar, Dan, Gad, Aşer, Naftali, Yusuf ve Bünyamin) Yahudi halkını meydana getiren 12 kabilenin kurucusu olduğuna inanılmakta ve Yakup'un torunu olduklarından İsrailoğulları olarak adlandırılmaktaydılar. İbrahim'in Kuzey Mezopotamya'dan Kenan (Filistin) ülkesine göçtüğüne oğullarının oradan Mısır'a gittiğine inanılmaktadır. Yusuf'u tanımayan bir Mısır firavununun İsrailoğullarını yapı işlerinde köle olarak kullandığı Eski Ahit'te bildirilmektedir. Mısır'da kaldıkları 400 yıl boyunca İsrailoğullarının sayısı artınca firavun, bu halkın kontrolünden çıkmasından korkarak yeni doğan erkek çocuklarının öldürülmesini emrederek sayılarını sınırlamaya çalışmıştır. İbrani asıllı anne ve babasının üç ay sakladıkları bebek Musa su geçirmez bir sepet içinde Nil nehrine bırakılmış ve firavunun kızı tarafından bulunarak saraya götürülüp büyütülmüştür. Kırk yaşında bir İbrani kölenin dövüldüğünü gören Musa duruma müdahale ederken döveni öldürdüğünden Sina dağına kaçmış, Yetro adlı Midyani rahibinin yanına sığınmıştır. Yetro'nun kızı Zippora ile evlenerek Sina dağında 40 yıl çobanlık yapmıştır. Bir gün Tanrı Musa'ya seslenmiş ve Mısır'a dönüp İsrailoğullarını kölelikten kurtarmasını buyurmuştur. Tanrı Musa'ya yardım edeceğini bildirince Mısır'a dönüp firavunu İsrailoğullarını serbest bırakmaya razı etmiştir. Buna karşın fikrini değiştiren firavun kölelere geri dönmelerini bildirmiş emrine riayet edilmeyince İsrailoğullarının peşine düşmüş, Kızıldeniz sahilinde kafileye yetişmiştir. Tanrı, Musa'ya kavmini Kızıldeniz'in sularına doğru yöneltmesini emretmiş, o sırada sular yarılarak iki yana doğru açılarak kafileye yol vermiş ama arkalarından gelen firavunun ordusunun geçmesine izin vermemiştir. Musa halkını Sina dağına götürmüş, orada Tanrı onlara itaat etmeleri için On Emri vermiştir. Daha sonra Musa 40 gün Tanrıyla baş başa kalarak diğer emirleri almıştır. Musa halkını Sina dağından alarak Tanrı'nın kendilerine vaat ettiği Kenan topraklarına götürmüştür. Filistinliler burada tamamı putperest olan farklı kavimlerle mücadele etmek zorunda kaldılar. Zamanla kavmin yönetimini hâkimler ele geçirmişse de Samuel peygamber on iki kabileyi birleştirerek ve Saul'ü kral seçerek bir krallık kurulmasını sağlamıştır. Saul'den sonra savaşçı ve şair Davut ardından Kudüs'te adına büyük bir tapınak inşa ettiren Süleyman kral olmuşlardır.

Süleyman'ın ölümünün ardından oğlu Rehobam devletin düzen ve refahını sürdürememiş ve kuzeydeki on kabile ayrılıp bağımsız bir krallık kurmuşlardır. Geri kalan iki kabile ise güneyde Yuna krallığını kurmuşlardır ki Yahudi teriminin kaynağı bu devlettir. Asurlular MÖ 721 yılında İsrail'i işgal edip kuzeydeki 10 kabileyi topraklarından sürmüş, Babilliler ise MÖ 587'de güneydeki Yuda'yı işgal ederek Kudüsteki Süleyman tapınağını yıkmış ve çok sayıda esir almıştır. Tüm bu felaketlere karşın İsrailoğulları bu bölgede yaşamaya devam etmişlerdir. Babil'e esir olarak götürülen Yahudiler MÖ 538 yılında Pers imparatoru Keyhüsrev tarafından serbest bırakılmış ve Kudüs'e giderek tapınaklarını tekrar inşa etmişlerdir. MÖ 63 yılında imparator Pompeus'un Kudüs'ü ele geçirmesiyle Roma egemenliğine girmelerinin ardından sıkça başkaldırmış, bu isyanların bir tanesi sırasında Roma askerleri tarafından tapınakları yıkılmıştır. Bu dönemde Roma İmparatorluğu topraklarına

hatta Orta Avrupa ve Rusya'ya kadar dağılıp yerleşen Yahudi halkı, 1948 yılında kurulacak İsrail devletine dek bir daha bağımsız olarak yaşamamışlardır.

YAHUDİYE [Yahudiye Mitolojisi] İlk Çağ'da üç bölüme ayrılan Filistin'in en güneyde kalan ucunun adıdır.

YAHVEH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te İsrail tanrısının adı olup, dört harfle YHWH formunda da yazılmakta, Tetragrammaton olarak da bilinmekteydi. 3. yüzyıldan sonra Adonai (Efendi) kelimesi ile birleştirilerek Yehovah formu ortaya çıkarılmıştır. Eski Ahit'te Tanrı Musa'ya adının Yahveh olduğunu İbrahim, İshak ve Yakup'a da göründüğünü söylemiştir (Çıkış 6:2-3). Kral James gibi Hıristiyan incillerinde bu isim kullanılmamakla birlikte övgü çığlığı Hallelujah'da (Tanrı Yah'a methiye) kelimesinde adı anılmıştır. Yahveh başlangıçta Sina dağının yerel tanrısı olup, "Yahveh zebaoth" (Ev sahiplerinin efendisi) adıyla da bilinmekteydi. Eski Ahit'te zebaoth kelimesi yeryüzünün sahipleri (I Samuel 17: 45), melekler (I Krallar 22: 19) hatta yıldızlar (Tesniye 4: 19) anlamlarında birkaç kullanılmıştır.

YAİR [Hıristiyan Mitolojisi] Kafernahum hahamının adı olup, ölü kızı İsa tarafından diriltilerek hayata döndürülmüştür.

YAJNA [Hint Mitolojisi] Ruçi ile Dakşina'nın oğlu olarak düşünülen Vişnu'nun avatarlarından birisinin adıdır.

Tanrıça Sarasvati, Yajnavalkya'ya görünürken

YAJNAVALKYA [Hint Mitolojisi] Brihadaranyaka Upanişad'ı da içeren Şatapatha Brahmana'yı, Yoga Yajnavalkya ve Yajnavalkya Smrti adlı kanun kitabını yazan efsanevi Vedik dönem ermişinin adıdır. Söylenceye göre Devarata'nın oğlu ve ermiş Vaisampayana'nın öğrencisi olan Yajnavalkya bir gün öğretmeniyle ters düşünce ermiş öğrettiği tüm Yajurveda bilgisini geri vermesini istemiş, o da bilgisini sindirilmiş yemek olarak kusmuştur. Upanişadlarda önemli bir karakter olan Yajnavalkya Şatapatha Barhmana'da Sita'nın babasının sarayında, Mahabharata'da ise Yudhişthira'nın imparator olabilmek için düzenlediği Rajasuya töreninde görünmektedir.

YAJNEŞA [Hint Mitolojisi] Vişnu'nun adlarından birisi olup 'fedakârlığın efendisi' anlamına gelmektedir.

YAJURVEDA [Hint Mitolojisi] Vedalarda adı geçen dört tanrı grubundan birisinin adıdır.

YAK 1. [Aztek Mitolojisi] Tanrılardan mısırı alarak insanoğluna getiren dört hayvandan birisi olan bir yaban kedisi türünün adıdır.

2. [Hint Mitolojisi] Bengal halkının inanışında hazinelerin koruyucusu olan bir hayaletin adıdır.

YAK LEPEH [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Malay halkının inanışında Yulang'ın anasının adıdır.

YAKATEKUHTLİ [Aztek Mitolojisi] Gezgin tacirlerin koruyucusu kabul edilen bir tanrı olup, Yiakatekuhtli adıyla da bilinmekteydi. Bu tanrı onuruna kurban edilen kölelerin etleri düzenlenen bir festivalde yenilmekteydi. Aztek dilinde "Yolcuların efendisi" anlamına gelen Yakatekuhtli'nin sembolü kanlı bir asaydı.

YAKHİNAUT [Sibirya Mitolojisi] Koryak halkının inanışında bir ay tanrıçasının adıdır.

YAKİRİ [Melanezya Mitolojisi] Papua Yen Gine halkının inanışında gökyüzünde yaşayan bir iblisin adıdır.

YAKSKHE [Maya Mitolojisi] Cennette var olduğuna ve iyi insanların dalları altında sonsuz bir neşe içinde yaşadığına inanılan bir ağacın adıdır.

YAKŞA [Hint Mitolojisi] Himalayaların altında refah tanrısı Kubera'nın yönetiminde yaşadıklarına ve toprağın altı ile ağaç köklerinde bulunan yeryüzünün değerli hazinelerini koruduklarına inanılan Ölüler dünyasının yarı tanrı yarı iblis yaratıkların adıdır. Hindu, Caynacı ve Budist efsanelerinde yer alan bu doğa ruhlarının dişilerine Yakşi veya Yakşini adı verilirdi. Çift kişilikli tasvir edilen Yakşalar bir yandan orman ve dağlarda yaşayan zararsız tabiat ruhları diğer yandan gezginleri parçalayan bir çeşit hayalet (Bhuta) olarak düşünülmekteydi. Sihir yapma yeteneğine sahip olan Yakşalar Hint sanatında korkunç görünülü cüce savaşçılar, dişi Yakşiniler ise büyük göğüs ve kalçalı yuvarlak yüzlü güzel kadınlar olarak tasvir edilmişlerdir.

YAKŞİ [Hint Mitolojisi] Hindu, Budist ve Caynacı gelenekte Yakşaların dişil karşıtı olan efsanevi yaratıkların adı olup, Himalayalarda Alaka krallığını yöneten refah tanrısı Kubera'nın hizmetindeydiler. Yakşini adıyla da bilinip, şehvetli, geniş kalçalı, ince belli, yuvarlak göğüslü güzel kadınlar olarak tasvir edilen Yakşilerinde 36 tanesinin adı, dua ve ayinleriyle ilgili bilgiler Uddamareşvara Tantra'da sıralanmıştır. Yakşiler kimi zaman cinsel cazibelerini kullanarak erkekleri ayarttıktan sonra parçalayıp öldüren yaratıklar olarak da gösterilmişlerdir.

YAKU [Hint Mitolojisi] Seylan adasında ölü ataların ruhlarına verilen isimdir.

YAKUP [Yahudi Mitolojisi] İsrailoğullarının atası olarak kabul edilen, Abraham'ı (İbrahim) torunu, İsaac (İshak) ile Rebeka'nın oğlu, Esav'ın ikiz kardeşi, Yusuf'un babasıdır. Eski Ahit'te bir melek ile güreştiği için Yakup'a (Jacob) tanrı tarafından İsrail ismi verilmiş dayısı Laban'ın Lea ve Rahel adlı kızlarından doğan 12 oğlu ve onların soyundan gelenlere "İsrailoğulları" adı verilmiştir.

Eski Ahit'te İshak'ın oğullarından Yakup'un çiftçi kardeşi Esav ise avcı olduğunu, eve av eti getiren Esav'ın babasının, Yakup'un ise annesi tarafından sevildiği kaydedilmiştir (Tekvin 25–50). Bir gün avdan dönen Esav eve aç geldiğinde Yakup mercimek çorbası karşılığında "ilk oğulluk" hakkını kendisine vermesini istemiş, karnı aç olan Esav teklifi kabul etmekle kalmamış ayrıca sözünden dönmeyeceğine dair yemin de ettirmiştir. Yaşlandığında gözleri görmez olan İshak bir gün Esav'ı kutsamak isteyince karısı Rebeka Yakup'u Esav kılığında babasının yanına göndererek kutsanmasını sağlamıştır. Esav intikam için babasının ölümünden sonra Yakup'u öldürmeye niyetlenmiş, durumu öğrenen annesi tarafından evden kovulmakla tehdit edilmiştir. Babası tarafından Harran'a dayısı Lavan'ın yanına gidip, çobanlık yapmaya başlayan Yakup burada dayısının kızı Rahel'e âşık olmuş evlenmek isteyince karşılığında 7 yıl boğaz tokluğuna çalışması istenmiştir.

7 yıl sonra yapılan düğün sonrasında Lavan Yakup'un odasına büyük kızı Lea'yı göndermiş sabah durumun farkına varıp dayısına olan bitenin sebebini sorunca ablası varken küçük kızla evlenemeyeceği cevabını almıştır. Sonuçta Lavan 7 yıl daha çalışması şartıyla Rahel ile evlenebilmiştir. Yakup ile Lea'nın sırayla Ruben, Şimon, Levi ve Yahuda adlı dört oğlu olmuş, kısır olan Rahel'de çocuğu olmamışsa da Rahel'in cariyesi Bilha'dan Dan ve Naftal ardından Lea'nın cariyesi Zilpa'dan Gad ve Aşer son olarak ise yine Lea'dan İssakar ve Zevulun adında iki oğlu ile Dina adlı bir kızı olmuştur. Yakup baba evinden ayrıldıktan 20 yıl sonra Lavan ile koyunları paylaşmakta anlaşamayıp kanlı bıçaklı olunca tüm mallarını yanına alarak karıları ve köleleri ile birlikte için yola çıkmışsa da Fırat nehrini geçtikten hemen sonra Lavan'ın oğulları kafileye yetişmişlerdir. Yakup'un haberi olmadan Rahel babasının putlarını çalıp yanına aldığından kardeşleri putları sormuş Yakup ise kendisinde olmadığı cevabını vermiş, gerçekten de arama sırasında bulunamamışlardır. Kenan ülkesine vardığında Esav'a haberciler göndermişse de ağabeyinin kendisini öldüreceğinden korktuğundan öncen çeşitli hediyeler göndermiştir. Kafile Sabah Yabbuk ırmağını geçerken Yakup arkada kalmış bu sırada karşısına çıkan bir adam ile güreşe tutuşmuş ve sabaha dek güreşmişlerse de yenişememişlerdir. Gerçekte bir melek olan adam yenemeyeceğini anlayınca Yakup'un uyluk kemiğini yerinden çıkartmışsa da Yakup kutsanmadığı sürece güreşi bırakmayacağını söylemiş, bunun üzerine adam "Senin adın "İsrail" olsun, çünkü Tanrıyla ve insanlarla güreşip yendin" demiştir. Esav ile karşılaşan Yakup 7 kez yere kapandıktan sonra kardeşler kucaklaşarak barışmışlardır.

Kuran'da Enbiyâ (72) ve Sâd (45) surelerinden anılan Yakup, peygamber olarak kabul edilmektedir.

YAKUP'UN DEĞNEĞİ [Yahudi Mitolojisi] Yakup'un insanları görünmez yapan büyülü asasının adıdır.

YAKUP'UN MERDİVENİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Yakup'un rüyasında gördüğü dünyadan cennete uzanan bir merdivenin adıdır (Tekvin 28. 12).

YAKUP'UN YASTIĞI Bkz. Scone taşı

YAKUŞİ NYORAİ [Japon Mitolojisi] Altı meditasyon Buda'sından birisi kabul edilen ve insanları salgın hastalıklara karşı koruyan 'Şifa Budası' olup, genellikle elinde bir kutu ilaç tutarken tasvir edilmekteydi. Japonca 'Çarenin Efendisi' anlamına gelmekte olup Sanskritçe karşılığı Bhaişajya'dır. Miçi-No-Kami ile özdeşleştirilen Yakuşi Nyorai, genellikle Gakko (ayışığı) ve Nikko (günışığı) ile birlikte tasvir edilmekteydi.

YALAHAU [Maya Mitolojisi] Su, savaş, karanlık ve gece ile ilişkilendirilen, Ölüler diyarı tanrılarından birisidir.

YALNIZ ADAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Mandan halkı söylencelerinde yaratıcı tanrı figürü olup Hıristiyan misyonerlerce anlatılan İsa öykülerinden etkilenerek yaratıldığı sanılmaktadır.

YALODE [Afrika Mitolojisi] Benin'de yaşayan Fon halkının inanışında kadınlarca tapınılan tarım tanrıçasının adı olup, Tatlıpatates festivali sırasında kendisine deniz kabukları sunulur ve bir koç kurban edilirdi.

YAL-UN EKE [Moğol Mitolojisi] Dişi bir ateş ruhunun adıdır.

YALAFATH [Pasifik Mitolojisi] Caroline adalarında yaşayan Yap halkının inancında yardımsever ama tembel bir mizaca sahip yaratıcı tanrının adı olup, albatros kuşuyla özdeşleştirilmekteydi.

YALAİNG [Aborijin Mitolojisi] Tanrıların cenneti olup inanışa göre buraya giden ruhlar yolda bulunan 40 mil uzunluğundaki 2 yılanı yemek zorundaydı.

YALANCIOĞLU YALTACUK [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Kitabında 'Bamsı Beyrek' öyküsünde bahsi geçen, söylediği yalanlarıyla ünlü bir Oğuz beyinin adıdır.

YALDA İran takvimine göre kış mevsiminin ilk gününde kutlanılan bir bayramın adıdır. Hıristiyanlar tarafından 25 Aralık veya 6 Ocak günü kutlanılan İsa'nın doğum gününün kaynağı d bir teoriye göre güneş tanrısı Yalda adıyla bilinen Mithra'nın doğum günüydü.

YALGİL [Sibirya Mitolojisi] Şamanların öteki dünyaya ulaşmak için çaldığı bir davulun adı olup, inanışa göre ayin sırasında göle dönüş-

mekte, şaman da bu göle dalarak ruhlar âlemine seyahat etmektedir.

YALİ [Hint Mitolojisi] Hindu tapınaklarında sıkça tasvirlerine rastlanan aslan ile fil karışımı efsanevi bir yaratık olup, Vyala ve Vidala adlarıyla da bilinmekteydi.

YALUK [Maya Mitolojisi] Şimşek tanrılarının liderinin adıdır.

YALUNGUR [Aborijin Mitolojisi] Rüya Zamanı'nın yaratıcılarından birisi olan bir ruhun adıdır.

YAM [Pers Mitolojisi] Tarih öncesi çağda ülkeyi refaha kavuşturup adaletle yöneten, aynı zamanda savaşçı ve rahip olan efsanevi kralın adıdır.

YAM-NAHAR [Ugarit Mitolojisi] Yedi başlı bir ejderha olup aynı zamanda nehirleri, okyanusu ve kış mevsimi temsil eden su tanrısı ve Baal'ın en büyük düşmanıdır. Deniz altında bir sarayda yaşayan Yamnahar muhtemelen Leviathian'ın önceli olmalıdır. Baal ile savaşmış ama yenilmiştir.

YAMA [Hint Mitolojisi] Brahmanizm'de güneş tanrısı Vivasvan ile Saranyu'nun oğlu, ateş tanrıçası Dhumorna'nın kocası, Yami ve Yamuna'nın erkek kardeşi olan ölüm tanrısının adıdır. Yama, efendisi olduğu ölüler diyarında ruhları yargılarken dört gözlü, geniş burunlu köpekler tarafından korunurken kendisine Çitragupta adlı bir kâtip de eşlik etmektedir. Vedik gelenekte veren biri değil de sadece can alıcı olarak görülen Yama, güneş tanrı Surya'nın oğlu olan ve ölümünden sonra ölüler diyarının yolunu bulan ilk insanın adıdır. Yama ile kız kardeşi Yami birlikte insan ırkının atası olmuşlardır. Ölüm tanrısı Yama, Hindu inancında Lokalapala (Dünyanın Bekçileri) ve Adityalardan birisi olup, güney yarımkürenin koruyucusudur. Rigveda'nın 10, 14 ve 35. ilahileri Yama'ya adanmış olup, Hint sanatında sol elinde ölülerin ruhlarını cesetlerden sökmeye yarayan bir ilmekle dolaşan kırmızı ve yeşil derili, bir mandaya binen kırmızı kıyafetli bir binici olarak tasvir edilmiştir. Yama, Budistlerce de ölüleri yargılayan bir tanrı olarak görülmekte hatta tasvirlerinde göğsünde taşıdığı çark Budist öğretinin sembolü olarak görülmektedir. Yama, Tibet'te Dharmapalaların birisi olarak görülüp, boğa başlı, alev saçlı ve eli sopalı tasvir edilmekte Japonya'da Emma-ten, Çin'de Yan-lo olarak adlandırılmaktadır.

YAMA ENDA [Endonezya Mitolojisi] Papua halkının inanışında dişi bir iblisin adı olup, genç kız formuna girip cezp ettiği erkekleri yemektedir.

YAMA NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Av, orman, tarım ve bitkilerin yeşermesinden sorumlu olan tanrıçanın adıdır.

YAMA OTOKO [Japon Mitolojisi] Dişi kurtların eşlik ettiği bir yaban adamı varyasyonunun adıdır.

YAMA RAJA [Budist Mitolojisi] Bali adasında adaletle ilişkilendirilen bir tanrının adıdır.

YAMA-TSU-Mİ [Japon Mitolojisi] Bir orman tanrısının adıdır.

YAMA UBA [Japon Mitolojisi] Genellikle kötü ve korkunç nadiren yardımsever olan dişi dağ ruhlarının adıdır. Uzun beyaz saçlı çirkin, pis bir kimono giyen yaşlı bir kadın görünümünde bir yaratık olan Yama Uba'nın saçları yılanlara dönüşebilmekte, ağzı yüzünü kaplayacak denli genişleyebilmekte hatta kafasının üzerinde ikinci bir ağızdan bahsedilmektedir.

Yama-Uba ormanda yolunu kaybeden gezginleri bazen gezginin sevdiği bir kadının kılığına girerek bazense yardıma muhtaç yaşlı kadın olarak tuzağına düşürmekte, yaşadığı yere yakın köylerdeki çocukların kaybolmasından sorumlu tutulmaktadır. Yama Uba, büyücülük, iksir ve zehir hazırlama konusunda maharet sahibidir.

Japon masallarında Aşigara dağları, Nabekura dağındaki Sabana mağarası ve Honşu adasında Tohoku bölgesi Yama Uba'nın yaşadığı yerler olarak geçmektedir. Japon araştırmacılar, Yama-Uba'nın Edo döneminde yaşanan bir kıtlık zamanında yaygınlaştığını, köylülerinin yaşlı akrabalarını evden dışarı atarak ormanın derinliklerinde ölüm ve açlığa terk ettiklerini, bu trajik olayın halkın bilinçaltında unutulmadığını ve Japon folklorunda bir şekilde yaşadığını iddia etmişlerdir.

YAMADUTA [Hint Mitolojisi] Yama'nın hizmetkârlarından birisi olup, yeryüzünden öteki dünyaya giden yolu ölü ruhlara göstermekle yükümlüydü.

YAMANO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Ejderha ve diğer hayvan formlarına bürünmek için şekil değiştirebilen bir dağ tanrıçasının adı olup, "Dağ Ana" anlamına gelen Yamanoşinbo adıyla da bilinmekte kimi zaman kırmızı yüzlü iki ayrı kadına dönüşebilmektedir. İnsan görünümündeyken çoğunlukla cana yakın tavırları olan genç kız nadiren ise ağzı tüm yüzünü kaplayan Yamauba adlı yaşlı kadın olarak tasvir edilmektedir. Avcı ve ormancılara şans getiren Yamanokami'nin lohusaların koruyucusu olduğuna inanılmaktadır. Bazen Ubugami ile özdeşleştirilen Yamanokami ayrıca Juni-sama adıyla 12 çocuklu bir mevsim tanrıçası olarak da görülmekteydi.

YAMANTAKA [Budist Mitolojisi] Manjuşri'nin iblis olarak tasarlanmış formu olup, adı "Yama'yı bitiren" anlamına gelmektedir. Dharmapala ve Yi-Damlardan birisi olarak görülüp, Yamantasakti'nin eşi olan iblis Tibet'te koruyucu tanrı olarak görülmekte güneş ve lotus üzerine oturan veya Yama'yı çiğneyen mavi renkli üç yüzlü, altı kollu bir yaratık olarak tasvir edilmektedir.

YAMATANKA [Tibet Mitolojisi] Ölüm tanrısı Yama'nın ezeli düşmanı olan Budizm'in ilahî koruyucusunun adıdır. Bir boğanın sırtında Yama'yı ayaklarının altında çiğnerken tasvir edilir. Yama'nın düşmanı anlamına gelen 'Yamari' adıyla da bilinmektedir. Bazen 34 kollu, 16 bacaklı, dokuz kafalı ve boğa kafalı tasvir edilen varyasyonu Tibet'te Tsçoit-sçong olarak adlandırılmaktaydı.

YAMANTASAKTİ [Budist Mitolojisi] Güney yönünün kutsal bekçisi ve Yamantaka'nın eşidir.

YAMAPURA [Hint Mitolojisi] Yama'nın krallığının başkentinin adı olup, bazı kaynaklarda Yamasadana olarak geçmektedir.

YAMATO [Japon Mitolojisi] Japonya'nın ruhu ve Japon halkının kişileştirilmiş formu olan tanrının adıdır.

YAMATO-NO-OROÇİ [Japon Mitolojisi] Sekiz başlı bir ejderhanın adıdır.

YAMATO-TAKE [Japon Mitolojisi] Kral Keiko'nun oğlu olan pek çok haydutu ve Omi'nin dev yılanını öldüren kahraman prensin adıdır.

YAMBE-AKKA [Fin Mitolojisi] Lapon yeraltı dünyası kraliçesinin adıdır.

YAMİ [Hint Mitolojisi] Vedik gelenekte güneş tanrısı Surya'nın kızı ve Yamuna nehri tanrıçasının adı olup, ikiz kız kardeşi ölüm tanrısı Yama ile birlikte insanoğlunun atası kabul edilmektedir. Bengal'de Jumna nehrinin tanrıçası Yamuna ile özdeşleştirilmiştir.

YAMİLKA 1001 Gece Masallarından birisine adını veren bir fırtına olup, gökyüzünden düşen bir yıldız ile yılan kralın ailesi yok olmuştur.

YAMM [Mezopotamya Mitolojisi] Babil deniz tanrısının adı olup Kathar-Wa Hasis'in yaptığı "sürücü" ve "kovucu" adlı sopaları kullanan Baal tarafından öldürülmüştür. El'in oğullarından birisi kabul edilip Yargıç Nahar (Nehir) olarakda bilinen tanrının adı İbranice 'deniz' anlamına gelmekteydi.

YAMPAN [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Peru'da yaşayan Aguaruna halkının inanışında bir bereket tanrıçasının adı olup, insanoğlundan sıkılınca gökyüzüne giderek güneş ile birlikte yaşamaya başlamıştır.

YAMURİCUMA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Amazon havzasında yaşayan Kamayura halkının inanışında kocalarını sihir, dans ve bazı bitkilerin yardımıyla 4 gün boyunca dans ettikten sonra hayvanlara dönüştürebilen kadınlara verilen isimdir.

YAMUTBAL [Mezopotamya Mitolojisi] Sümer halkının inanışında Ningursu tarafından öldürülen 6 koçbaşlı bir fırtına cininin adıdır.

YAMYAMLIK İnsanın bir başka insanın etini yemesinin adı olup neredeyse tüm kıtalarda belli dönemlerde rastlanmıştır. Ortaçağ'da Avrupa'da görülen büyük kıtlıklar sırasında hatta Okyanusya, Afrika ve Güney Amerika'da yaşayan yerliler arasında yakın zamana dek yamyamlık örneklerine rastlanmıştır. Avustralya yerlilerinde olduğu gibi bazı kültürlerde ölünün eti akrabalarınca 'ölüye saygı' adına yenilmekteyken, bazı Afrika kabileleri ve Polinezya adalarında bazılarında düşmanların eti ya da vücutlarının belli bir bölgesi (yüreği, ciğeri, penisi, beyni) onların zekâlarını, cesaretlerini ya da güçlerini kazanmak amacıyla yenilmekteydi. Yunan mitolojisinde pek çok öyküde hoş karşılanmayan ve genellikle cezalandırılan bir davranış türü olarak yamyamlık örneklerine rastlanmış ve antropofaji adıyla anılmıştır.

YAN LO [Çin Mitolojisi] Beşinci cehennemin efendisi ve yargıcı olan ölüm tanrısının adıdır. Hint tanrısı Yama'nın bir varyasyonu olup Yan Wang adıyla da bilinen tanrı imparator kıyafetleri içerisinde tasvir edilmekteydi.

YAN WANG Bkz. Yan-lo

YANG Bkz. Yin ve Yang

YANAN MELEK [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Cebrail, Uriel veya Madiel ile ilişkilendirilen bu öfkeli meleğin Vahiy Kitabı'nda (14: 18) ateş gücüne sahip olduğu bildirilmiştir.

YANANAMKA İNTANAMKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] İnsan formunda bir 'huaka'nın adı olup, Huallallo tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

YANAULUHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Zuni halkının inanışında tarım, hayvancılık, bilgi ve sosyal hayatla da ilişkilendirilen en büyük şifacının adıdır.

YANG 1. [Çin Mitolojisi] Evrenin pozitif, erkek prensibinin adı olup dişil Yin'in karşıtıdır. Bkz. Yin ve Yang

2. [Kore Mitolojisi] Ko ve Pu'yla birlikte dünyaya gelip, avcılık sayesinde hayatta kalabilen kahraman atalardan birisinin adıdır.

YANG ÇİEN [Çin Mitolojisi] Yeşim imparatorunun yeğeninin adı olup, kutsal köpek T'ien Kou ile birlikte kötü ruhları kovmakla görevliyken, domuz tanrı Ling-Çu tarafından yutulmuştur.

YANG JİNG [Çin Mitolojisi] Dağlık bölgelerde yaşayan köylülerin tapındığı keçi tanrısının adıdır.

YANG SRİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam'da yaşayan Senang halkının inanışında karakurbağası formunda tasvir edilen yağmur ve pirinç tanrıçasının adıdır.

YANG WU [Çin Mitolojisi] Bir güneş kargasının adı olup, Japon mitolojisinde Amaterasu'nun kutsal kuşu Yatagarasu'nun karşılığı olmalıdır.

YANGEULLA [Kore Mitolojisi] Samseong efsanesinde adı geçen üç yarı-tanrı kardeşin en büyüğünün adıdır.

YANGIN DANSÇILARI Quebec bölgesinde yaşayan Amerikan yerlilerinin inanışında küçük göl ve bataklıklarda yaşayan, mavi alev formunda hilebaz ruhların adı olup, insanları kandırarak boğulmalarını sağlamaktadırlar.

YANKO [Slav Mitolojisi] Miloş'un atı Gulaş'ı çalmaya çalışırken öldürülen 3 hırsızdan birisinin adıdır.

YANSAN [Afrika Mitolojisi] Yoruba halkının inanışında bir rüzgâr tanrısının adıdır.

YANTRA [Hint Mitolojisi] Vajrayana ve Tantrik Budizm'de meditasyon sırasında kullanılan geometrik bir şekil olup mantranın (duanın) görünür formudur. Yantra bir tanrı ve inanç ile benzer görünüme sahip olan Mandala ise evre ile çok sayıda tanrı ile ilişkili olup birbirinden ayrılmaktadır. Pek çok Yantra olup bunların en önemlisi Şri Yantra'dır.

Şri Yantra

YANYONBÖRİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya'da yaşayan Mundurucu halkının inanışında korudukları kutsal trompet erkeklerce çalınan üç kadından (diğerleri Tuembiru ve Parawaro) birisidir. Kadınlar birlikte sihirli bir göl keşfetmişlerdir. Kadınlar bu gölde ağ ile avlanma bilgisi edinmenin yanı sıra sihirli üç balık tutarak bunlardan bir müzik aleti de geliştirmişlerdir.

YAO [Çin Mitolojisi] MÖ 2. yüzyılda yaşamış efsanevi bir kültürel kahraman olan Çin imparatorunun adı olup, Konfüçyüs tarafından yüceltilerek, erdem, doğruluk ve sadakatin sembolü kabul edilmiştir. Gözkapağı sekiz farklı renkte doğan Yao efsanevi okçu Şen Yi'nin yardımıyla birlikte ele avuca sığmayan rüzgârları, Kun'un yardımıyla ise Sarı nehrin taşkın sularını dizginlemeyi başarmış, 10 güneşten dokuzunu oklarıyla vurarak yeryüzünün sıcaktan kavrulmasını önlemiştir.

YAO Şİ FO [Çin Mitolojisi] Yaraları ve hastalıkları iyileştiren Şifa Budası olup, adı 'Doktor Buda' anlamına gelmektedir.

YAO-YOROZU-NO-KAMİ [Japon Mitolojisi] Japonya'da tüm tanrıları (kami) tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir.

YAOJİ [Çin Mitolojisi] Tung Vang'ın yirmi üçüncü kızı olup, Yeşimtaşı kadın, Turkuaz metres ve Bulutların Çiçek açan Hanımı (Yunhua Furen) adlarıyla da bilinen bir tanrıçaydı. Taoist dönemde ortaya çıktığı sanılan tanrıça imparator Yü için ruhları çağırabilen sihirli bir iksir hazırlamıştı. Yaoji, genç yaşta ölmüşse de Ölüler dünyasına gitmek yerine meyvelerini yiyen insanları güzelleştiren bir ağaca dönüşmüştür. Kutsal kabul edilen Büyücüler (Wushan) dağının zirvesinde bir tapınağı bulunmakta olup, bu dağ çevresinde yağmur yağması tanrıçanın ağladığına yorulmaktaydı.

YAOTL [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Toltek halkının inanışında karanlığın efendisi olduğuna inanılan bir tanrının adıdır. Yappon ile Tlahuitzin'i öldürdükten sonra çekirgeye dönüşmüştür.

YAOTZİN [Aztek Mitolojisi] Tezkatlipoka'nın hastalık ve kıtlık getiren bir formunun adıdır.

YAPISALCILIK Geleneksel anlatıları karşılaştırıp, anlamlandırırken tarihi değil psikanaliz, marksizm, darvinizm gibi metodlar aracılığıyla inceleme yaklaşımının adı olup, bir öğreti değil folklor dışında, dilbilim, sosyoloji ve antropoloji bilimlerinde sıkça kullanılan bir yöntemdir. Dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün (1857-1913) çalışmaları yapısalcılığın başlangıç noktasını oluşturmakla birlikte Vladimir Propp'un (1895–1970) A. N. Afanasev'in derlediği Rus masalları arasında seçip analiz ettiği Masalın Yapısı (1928) adlı çalışmasında yapısalcı yöntemleri kullanmıştır.

YAPPON [Orta Amerika Yerlileri Mitolojisi] Toltek halkının inanışında bir bereket tanrısının adı ve Tlahuitzin'nin kocasıdır.

YARA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Brezilya halkının inanışında bir siren varyantının adıdır. Brezilyalı gazeteci Alfonso Arinhos de Melo Franco (1868–1916) Yara'nın Jaguarari adlı yakışıklı bir vacıyı baştan çıkarıp beraberinde götürdüğü bir öyküyü kaydetmiştir.

YARA-MA-YHA-VHO [Aborijin Mitolojisi] 120 cm boyunda koca kafalı, geniş ağızlı ve kırmızı ciltli bir adam formunda tasvir edilen bir vampirin adıdır. Elinin parmakları tıpkı bir ahtapot gibi kurbanını sıkıca kavramaktadır.

YARASA Geceleri ortaya çıkan bu kanatlı memelilerin bir türünün kan emici olması çoğunlukla yarasaları kötülükle özdeş kılmışsa bazı kültürlerde olumlu algılanmışlardır. Yunan mitolojisinde köpek kafalı üç tanrıçaları Erinyelerin yarasa kanatları olduğuna inanılması ya da Eski Ahit'te yarasalar kirli hayvanlar olarak gösterilip ve iğrenmenin sembolü (Yeşaya 2:20), Sudan'da ise cadı olduklarına inanılmaktadır. Yarasalar batı kültüründe çoğunlukla uğursuzluğun sembolü olarak görülmekte sözgelimi İngiltere'de bir eve yarasanın 3 kez girip uçması evden birisinin öleceğine yorulmaktadır. Ortaçağ Avrupasında cadılar ve şeytan ile özdeşleştirilmişlerdir. Buna karşılık Çin'de şans ve uzun yaşamı, Japonya'da ise refah ve kaosu sembolize etmişlerdir. Orta Amerika kültürlerinde yarasa ölüler dünyası ve yaşama dönüşün sembolü olarak görülmekte hatta Maya inanışında Zotz adlı koruyucu bir tanrı ve Kamazotz adlı bir başkası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çin'de, Taoculerca 8 ölümsüz tanrıdan biri kabul edilen Zhang Guo-lao'nun başlangıçta yarasayken sonradan insana dönüştüğüne inanılmaktadır. Kuzey Avustralya Yerlilerinin ise yarasalara hiçbir olumsuzluk veya tanrısallık atfetmeden insanların yemesi için gönderilen bir çeşit nimet olarak görmesi ise bambaşka bir algıdır.

YARATILIŞ İLAHİSİ [Hint Mitolojisi] Rigveda'nın X. Kitabının 129. ilahisi olup, Sankritçe Nasadiya Sukta adıyla bilinmekte evrenin kökeni ve kozmoloji hakkında yorumlar içermektedir. Başlangıçta ne yokluk ne de varlık vardı cümlesiyle başlayan ilahide evrendeki üçün ısı sayesinde oluştuğu ve evrenin ardından tanrıların ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

YARATILIŞ MİTLERİ Tüm evreni, dünyayı veya özel bir bölge veya halkı kapsayabilmekte olup, ilkel toplumların söylencelerinde toplum hayatını etkileyen ve etrafta bol bulunan malzemelerin (Amerika yerlilerinde mısır lapası, İskandinav mitolojisinde ağaçlar, Yunan mitolojisinde kayalar, Ortadoğu toplumlarında kil veya

çamur gibi) insanın yaratışında hammadde olarak kullanıldığı görülmektedir. Neredeyse tüm Amerikan yerli halklarının kendi yaratılış öyküsü bulunmakta olup, sözgelimi Sierra Nevada civarında yaşayan Maidu halkının inanışında başlangıçta var olan su ve karanlıktan 3 efsanevi varlık (kaplumbağa, Kutsal toplumun babası ve Toprak üyesi) çıkmıştır. Kaplumbağa suyun dibine kuru toprak istemiş ve suyun dibine gönüllü olarak dalarak bir avuç topakla geri dönmüştür. Toprak üyesi bir avuç topraktan dünyayı yarattıktan sonra Kaplumbağanın karanlık şikâyetini duyunca kız kardeşi güneşi ardından erkek kardeşi ayı gün ve geceyi oluşturması için yardıma çağırmıştır. Bazı halkların efsanelerinde dünyanın bir dev veya yaratığın bedeninden (Ortadoğu mitolojisinde ejderha Tiamat, İskandinav mitolojisinde dev Ymir) oluştuğu teması işlenmekte, dağların bu yaratıkların kemiklerinden, okyanusların kanından oluştuğuna inanılmaktaydı. Bazı yaratılış öyküleri ise evrenin tamamından ziyade bir kısmının oluşumuyla ilgili olup Afrikalı Kung-san halkının inanışında ilk insanlardan birisi olan ayın güneş tarafından bir bıçak yardımıyla parçalara ayrıldığını bu yüzden hilal formunda göründüğünü ama zaman zaman kaybettiği parçalarıyla tekrar birleşerek eski formuna (dolunay) kavuşmaktadır.

Yaratılışın iyi mi yoksa kötü mü olduğu Talmud'da sorgulanmış olup, Yahveh'in insanı yaratmasının kötü olduğunu iddia eden Şammai ve tersini ileri süren Hillel okullarının düşünceleri dile getirilmiş, sonuç olarak insanın yaratılmamasının daha iyi olacağı ama gerçekleşmiş bir eylem olduğuna göre insanın doğru bir hayat sürmekten başka bir çaresi olmadığı konusunda uzlaşılmıştır.

YARATILIŞÇILIK Yeryüzü ve evrenin bir yaratıcı tanrı tarafından yaratıldığı düşüncesine dayanan dini inanışın adıdır. Yaratılışçılar günümüzde dünyanın da insan gibi ancak birkaç bin yıl önce yaratıldığını iddia etmekte, evrim teorisini kesinlikle reddetmekte, karşı bilimsel bulguları ise "Akıllı tasarım" adlı bir teori ile açıklama yoluna gitmektedirler.

YARHİBOL [Fenike Mitolojisi] Palmyra kentinden tapınılan Arami güneş tanrısı olup, gökyüzü tanrısı Bel'in habercisi kabul edilmekteydi. Genellikle Bel ile birlikte ve etrafından güneş halkasıyla tasvir edilen Yarhibol'un Efka'da ki kutsal bir su kaynağıyla da ilişkilendirilmesi aynı zamanda öncesinde bir kehanet tanrısı olduğunu düşündürmektedir.

YARIMTIK [Türk Mitolojisi] Başkurd halkının inanışında tek gözlü ve tek ayaklı şeytani bir varlığın adıdır.

YARİH [Ugarit Mitolojisi] Nikkal'ın kocası olan ay tanrısının adıdır. Ürdün nehrinin batı yakasındaki Yeriho (Eriha) kentine adını veren Yarih veya Jarih "göklerin aydınlatıcısı", "on binlerce yıldızın aydınlatıcısı", "orak efendisi" lakaplarıyla da tanınmakta gece düşen çiğden sorumlu tutulmaktaydı.

YARİLO [Slav Mitolojisi] [Slav Mitolojisi] Savaş, bereket ve bahar tanrısının adı olup, beyazlar içerisinde başında tahıl başaklarından bir taç, sağ elinde başak demeti sol elinde ise bir insan kafası taşır formda tasvir edilmiştir. Savaş, hasat, erkeksi güç ve tutkuyla özdeşleştirilen Yarilo, şimşek tanrısı Perun'un onuncu oğlu olup Pagan yeni yıl kutlamalarının yapıldığı büyük gece (Velya Nok) zamanı doğduğuna inanılmaktaydı.

Ünlü besteci İgor Stravinski'nin 'Le Sacre du Printemps (Bahar Ayini)' adlı eserinde genç bakire Yarilo'ya kurban edilmektedir. Tanrının varlığına dair tek kayıt Alman kardinal Bambergli Otto'nun (Otto von Bamberg) 12. yüzyılda Doğu Almanya'da Oder ve Elbe nehirleri arasında yaşayan pagan Wendlere dair gözlemlerine dayanmaktadır. Kardinalin 'Gerovit olarak yazdığı ismin Slavca telaffuzu Yarovit/Yerovit olmalıdır. Rusya, Bulgaristan, Sırbistan ve Belarus'ta 19. yüzyıla dek yaz başı düzenlenen 'Yarilo' adlı festivalden bu tanrının kültünün yakın zamana dek yaşatıldığını anlıyoruz.

Eski bir Slav halk türküsünde bahsi geçmektedir:

"Gdje Jarilo hodi, tu vam polje rodi..." (Jarilo yürür, ekinlerin büyür)

YARO [Afrika Mitolojisi] Etiyopya halklarının inanışında yaratıcı bir tanrının adıdır.

YARUBE [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Tangale halkının inanışında en önemli tanrının adıdır.

YASİB [Mezopotamya Mitolojisi] Keret'in oğlu olup, tanrıça Anat tarafından emzirilmiş, daha çocukken babasına başarısızlıkla sonuçlanan bir isyan başlatmıştır.

YASİGUİ [Afrika Mitolojisi] Batı Afrika'da yaşayan Mande halkının söylencelerinde Ogo'nun ikizi olan bir başlangıç tanrıçasının adı olup, evrendeki her şeyi içeren bir tohumdan doğduğuna inanılmaktadır. Ogo kendini ikizinden ayırırken annesinin rahminden bir parça plasenta çalmış ve bundan dünyayı yaratmıştır. Ogo davranışıyla başlangıç birliğini bozmuş, gökyüzüne döndüğünde kardeşi Yasugui'nin bir başka tanrıya verildiğini görmüş, bu durum onun "Solgun Tilki" adlı bir yaratığa dönüşmesine sebep olmuştur. Yaratılış yeniden başlamış bir yumurta kabuğundan dünya yaratıldıktan sonra 4 çift insan ile tüm bitki ve hayvanlar yeryüzüne dağılmıştır. Dördüncü gün yeryüzüne inen Yasiguia sırasıyla ikizlerin erkekleriyle evlenmiş böylece evrenin bugünkü düzeni kurulmuştur.

YASNA [Pers Mitolojisi] Zend-Avesta'nın 72 bölümden oluşan 3. kısmının adı olup dini ayinler hakkında bilgi vermektedir.

YASODA [Hint Mitolojisi] Bhagavata Purana'ya göre Krişna'nın üvey annesidir. Nanda'nın karısının olan Yasoda, yeni doğan çocukları öldüren Kansa'dan bebeklerini kurtarmak için Devaki'nin bebeği Krişna ile değiştirmiş, Yasoda, Krişna'yı kendi oğlu gibi büyütmüştür. Krişna gerçek ailesinin varlığını ve Mathura tahtının

varisi olduğunu keşfettiğinde ana oğulun yaşadıkları ayrılık acısı pek çok öykü, şarkı hatta filme konu olmuştur.

YAŞA Japon masallarında bir vampir yarasanın adı olup, önceki hayatında bir kadın olduğuna inanılmaktaydı.

YAŞAM AĞACI Bkz. Dünya Ağacı

YAŞAT

YAŞLI [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Amerika'da yaşayan Thompson ve Okanagan halklarının inanışında yaratıcı tanrının adıdır.

YAŞLI ADAM [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Algonqin dili konuşan kabilelerin Büyük ruh olarak da adlandırdıkları yaratıcı tanrıdır. Kimi zaman düzenbaz yaratıcı tanrı karga ile Koyote de Yaşlı adam olarak adlandırılmıştır.

Bkz. Kumokums, Hapi, Gökyüzünün Yaşlı Adamı

YAŞLI ADAM ile ÖLÜM Pek çok kültürde rastlanan Ezopik bir masal öykü olup, insanların bazen isteklerinin gerçekleşmesi durumunda dahi mutluluğu yakalamayacağı ana fikrini taşımaktadır. Hayatı boyunca çalışmış oldukça yaşlı bir işçi bir gün ormandan odun topladıktan sonra umutsuzluğa kapılarak sırtındaki çalı-çırpı demetini yere atmış ve "daha fazla dayanamayacağım, keşke ölseydim" demiştir. Yaşlı adamın sözünü sarf etmesinden hemen sonra korkunç bir iskelet ortaya çıkararak adama "benimi çağırdın?" sorusunu sormuş, adam hiç bozuntuya vermeden "şu yerdeki odunları sırtıma yüklermisin" cevabını vermiştir.

YAŞLI BİLGE Öykü ve masallarda kahramanlara bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren, tahtlarını kaybeden kral ve prenslerin doğuştan gelen haklarını kazanmalarına yardım eden genellikle yaşlı adam, kocakarı, dilenci, hayvan veya cüce formunda görünen tanrı veya peri gibi doğaüstü yaratıkların adıdır. Avrupa masallarında ölmek üzere olan babası veya karısı için hayat suyunu aramak için dünyanın sonuna giden genç prense yol gösteren Hızır benzeri bir figür olarak ortaya çıkmaktadır.

YAŞLI NİCK Dere ve göl kenarlarında rastlanılan cin, Töton söylencelerindeki Nixe'nin eril karşılığı olmalıdır. 17. yüzyıldan itibaren İngiltere'de 'şeytan' anlamında kullanılan kelime Almanca aynı anlamdaki Nickel ile de ilişkilidir.

YAŞODHARA [Budist Mitolojisi] Kral Suppabuddha ile Pamita'nın kızı, Gautama Buda'nın eşi ve Rahula'nın annesi olup, Budist rahibelerin kurucusu saygıdeğer bir Arahant olarak kabul edilmektedir. Kuzeni Prens Siddaratha gibi Vaişaka ayında doğan Yaşodhara 16 yaşında evlenmiş, 20 yaşında Rahula'yı doğurmuştur. Bir gün kocası aydınlanmak için evi terk edince o da süslü kıyafet ve mücevherlerini geride bırakarak kocasının peşinden gitmiş, günde bir öğün yemeğe razı olmuş, oğlunu da Budist bir rahip gibi yetiştirmiştir.

YAŞT [Pers Mitolojisi] Avesta'nın 21 ilahiden oluşan melekler ve iblislerden bahseden bir bölümünün adıdır.

YATAGARASU [Japon Mitolojisi] Güneş tanrısı Amaterasu'nun sekiz pençeli güneş kargasının adı olup Çin mitolojisindeki karşılığı Yangwu'dur.

YATAWM ile YATAİ [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Vietnam halkının inanışında insan ve hayvanları yaratılışında rol oynayan iki varlığın adıdır. Hkun Hsang Long adlı yaratıcı tanrı Mong Hsang adıyla bilinen gökyüzündeki evinden yeryüzünde dolaşan Yatawm ile Yatai'yi görerek onlara su kabakları göndermiştir. Sebzeleri yedikten sonra tohumlarını eken ikili böylece içerisinde ilk bitki, hayvan ve insanları barındıran su kabaklarını yetiştirmiştir.

YATİ 1. [Hint Mitolojisi] Vedik söylencelerde İndra tarafından öldürülüp çakallara atılan bir grup din adamının, Pers mitolojisinde ise bir grup büyücünün adı olmakla birlikte günümüz Caynacı keşişleri bu isimle anılmaktadır.

2. [Pers Mitolojisi] Pairika'nın erkek karşılığı olan büyücülerin adıdır.

YATUDHANALAR [Hint Mitolojisi] Surya'nın izleyicileri olan bir grup Rakşasa'nın adıdır.

YAUHKUEME [Aztek Mitolojisi] Bir bereket tanrısının adıdır.

YAULİLİK [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Modoc halkının söylencelerinde bahsi geçen iki kız bir erkek çocuk annesi yoksul bir kadın olup, adı "Kar Kuşu" anlamına gelmektedir. Kadın evlerinin yakınlarında şarkı söylerken genç bir avcının sesini duyunca evlenme çağında olan kızlarını avcıyı bulmaları için göndermişse de kızlar genç avcı İsis yerine yanlışlıkla evinde pipo içen babası Kumaş'ı bulmuştur. İsis evde babası ve kızları görünce öfkeye kapılmış, kızlar evi terk ederken istemeden Kunaş'ın ölmesine sebep olmuştur. Kızların izini süren İsis ikisini de öldürüp kafalarını keserek nehre atmışsa da kızların erkek kardeşi nehirde avlanırken kafalar ağına takılmıştır. Yaulilik sihir kullanarak kızları yeniden hayata döndürmeyi başarmış, hasat zamanı küçük kız kardeş İsis'in iskeletini bulduğunda onu da hayat vermiştir. Adam minnettar kalarak iki kardeşi de hamile bıraktıktan sonra kızlar ve annelerini kar kuşlarına çevirdikten sonra evi terk etmiştir.

YAUN-GOİKOA [Bask Mitolojisi] Yaratıcı tanrının adı olup hayatın üç prensibini şekillendirmiştir:

1. Egia: Ruhun ışığı
2. Ekhia 'Güneş': Dünyanın ışığı
3. Begia: Bedenin ışığı

YAUK [Arap Mitolojisi] Nuh'un yaşadığı dönemde tapınılan bir putun adı olup, Muhammed dönemine dek Arabistan'da tapınılmaya devam edilmiştir.

YAVAN [Yahudi Mitolojisi] Yafes'in oğullarından birisinin adıdır. Sanskritçe Yavana terimiyle olan benzerliği Yunanların (İon) atası kabul edilen bir halkın Mezopotamya kökenli olabileceğini, dahası Helenlerden farklı bir halk olduğunu düşündürmektedir. Hint edebiyatı örneklerinde Anadolu'da yaşayan Yunanlar Yavana olarak anılmış olup, Pers edebiyatında (MÖ 545) ise Yauna formunda kayıtlıdır.

YAVKU [Türk Mitolojisi] Reşideddin'in Oğuznamesinde Oğuz Türklerinin atası kabul edilmekte olup, Yafes'in oğlu, Or Han, Kara Han, Kuz Han ve Kür Han'ın babasıdır.

YAVKUY HAN [Türk Mitolojisi] Kün Han'ın oğlu, Oğuz Kağan'ın torunudur.

YAWAR Bkz. Abatur

Yayati gökyüzüne yükselirken (Gorakhpur)

YAYATİ [Hint Mitolojisi] Mahabharata-Adi Parva ve Bhagavata Purana'ya göre Kral Nahuşa ile karısı Viraja'nın oğlu, Yati, Samyati, Ayati, Viyati ve Kriti'nin kardeşi ve Pandavaların atalarından birisidir. Yayti iki kez evlenmiş, Asuraların rahibi Şukraçarya'nın Devayani'den Yadu, iblis kralı Vrişparva'nın kızı Sarmiştha'dan Anu, Puru ve Turvasu adlı çocukları dünyaya gelmiştir. Şukraçarya, Yayati'nin kızından sonra yeniden evlendiğini duyduğunda damadını birdenbire yaşlanması için lanetlemiştir. Hızla yaşlanan Yayati rahibin yanına giderek kendisini bağışlaması için yalvarmış adam ancak çocuklarından birisi kendisiyle gençliğini değiştirirse azı olacağını söylemiştir. Yayati çocuklarını durumu açınca sadece Puru babasını kurtarmak için yaşlanmaya razı olmuş, fedakârlığı karşısında babasının tahtına geçmeye hak kazanmıştır.

Söylencenin bir varyasyonunda Çandra soyundan gelen beşinci kral olan Yayati fırtına tanrısı İndra tarafından gökyüzüne davet edilmiş ve tanrının arabacısı Matali tarafından tanrının yanına getirilmiştir. Tanrıdan öğrendikleriyle yeryüzünde krallığını güçlendiren Yayati krallığından ölümü uzaklaştırınca ölüm tanrısı Yama, durumdan duyduğu memnuniyetsizliği İndra'ya bildirmiştir. Yayati, İndra'nın gönderdiği aşk tanrısı Kama'nın kızı Asruvindumati'ya âşık olmuşsa da evliliğin münasip olabilmesi için oğlu Puru ile yaşlarını değiştirmiştir.

YAYAYİ [Sibirya Mitolojisi] Evlerin koruyucu ruhunun adı olup, davul formuna bürünerek balina kemiğinden yapılmış bir tokmak aracılığıyla çalınarak insanlarla konuşabildiğine inanılmaktaydı.

YAYIK [Türk Mitolojisi] İnsanlar arasında yaşayıp, insanları kötü ruhlardan koruyan bir ruhun adı olup, aynı zamanda şamanın gökyüzüne yaptığı seyahat sırasında Ülgen'in elçisi Utkuçı ile buluşmasına yardım eden üç yardımcı ruhtan (Yayık, Suyla, Karlık) birisiydi. Yayık'ın beyaz bir bez üzerine yapılmış resmi iki kayın ağacı arasına gerilmiş beyaz bir at kılına bağlanmakta, böylece şaman, ayin sırasında kurban edilen hayvanın ruhunu onun yardımıyla Ülgen'e götürebilmekteydi.

YAYINIM Bir toplum ya da bölgeden bir başkasına planlı ya da plansız efsane, söylence veya diğer kültür biçimlerinin yayılmasına verilen isimdir.

YAYOİ [Japon Mitolojisi] Bir ejderha tarafından kontrol edilen genç bir kızın adıdır.

YAYU [Afrika Mitolojisi] Orta Afrika ve Kongo'da yaşayan Ngbandi halkının inanışında bir gökyüzü tanrısının adıdır.

YAZATA [Pers Mitolojisi] Eski İran dilinde "muhteremler" veya "tapınılanlar" anlamına gelen kelime Zerdüşt inancının kutsal kitabı Zend-Avesta'da adına ilahi okunan tanrıları nitelemektedir. Yazatalar genellikle soyut kavramların kişileştirilmiş formları olan koruyucu ruhlardır ki Ahura Mazda ve Ameşa Spentalardan sonra gelen bu tanrıların en önemlileri Mithra, Daena (din), Mah, Raşnu (doğruluk), Tistrya ve Zam'dır.

YDALİR [İskandinav Mitolojisi] Asgard'ın porsukağaçları kaplı vadisinin adı olup, Uller'in (Ullr) vatanıdır.

YDR [Britanya Mitolojisi] Kral Arhur efsanesinde Nuk'un oğlu ve Gwenloie'nin kocası olan bir Yuvarlak Masa Şövalyesinin adıdır.

YE XİAN Bkz. Cinderella

YEAK [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Kamboçya efsanelerinde bahsi geçen ve Sanselkhay tarafından öldürülen bir dev olup, saklı hazineleri koruyan bir devler ırkı da (kimi varyantlarda uçabilen) aynı adla tanımlanmaktaydı.

YEBİSU Bkz. Ebisu

YECÜC ile MECÜC Bkz. Gog ile Magog

YEDDEONİ [Yahudi Mitolojisi] Ölülerin ruhlarıyla iletişim kurma yeteneğine sahip medyumlar için Talmud'da kullanılan bir terim olup, İbranice 'bilmek' kelimesiyle ilişkilidir.

YEDİ ANA Bkz. Matrikalar

YEDİ ALTIN ŞEHİR 16. Yüzyılda Güney Amerika'yı keşfeden İspanyol fatihlerin (Konquistador) Khikomoztok söylencesini yanlış anlayıp, altınla dolu olduğuna inandıkları ve Cibola adını verdikleri 7 efsanevi Aztek kentinin peşine düşmüştür.

YEDİ BİLGE 1. [Yunan Mitolojisi] Çeşitli söylencelerde bahisleri geçen Yunanistan'ın yedi bilgesinin adları şöyledir:

1. Miletli Thales (MÖ 7. Yüzyıl)

2. Atinalı Solon (MÖ 640-560)
3. Prieneli Bis
4. Spartalı Khilo
5. Rodoslu Kleobulus
6. Korinthli Periander (MÖ 625-585)
7. Mytileneli Pittakus (MÖ 650-570)

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Gılgamış efsanesinin ilk tabletinde Uruk kentinin surlarını inşa eden, Erra ile Gılgamış destanlarını yazan ve Mezopotamya'nın en eski yedi şehrine medeniyeti taşıyan efsanevi kişiler olup 'Ummanu' adıyla da bilinmekteydiler.

3. [Hint Mitolojisi] Üvey oğluna aşık olup karşılık bulamayınca kendisine tecavüz etmekle suçlayan bir kraliçenin kurbanı olarak babası tarafından ölüme mahkûm edilen prensi kurtaran yedi bilgenin öyküsünün anlatıldığı efsanenin adıdır.

YEDİ EFENDİ [Mezopotamya Mitolojisi] Akad halkının inanışında evrenin yedi efendisi olduğuna inanılmaktaydı. Bunlar:
1. Moul-ge (Cehennem)
2. Nin-gelal (Yeryüzü)
3. Nin-dar (Satürn)
4. Pakou (Merkür)
5. En-Zouna (Ay)
6. Tişkou (Venüs)
7. Kud (Güneş)

YEDİ ERMİŞ [Hint Mitolojisi] Vedalar ve Hint edebiyatında sıkça bahisleri geçip Sanksritçe "Saptarişi" adıyla bilinen ermişlerin adları başta Jaiminiya Brahmana (2.218-221) ve Brihadaranyaka Upanişad (2.2.6) olmak üzere pek çok eserde küçük farklılıklarla verilmiştir. Vedik dönem sonrasında Brahma'nın aklından doğduğu söylenip, her biri ayrı bir Manu ile ilişkilendirilen bu ermişler genel kabule göre Bhrigu, Atri, Angirasa, Vaşistha, Pulastya, Pulalaha ve Kratu'dur.

YEDİ HARİKA Bkz. Dünyanın Yedi Harikası

YEDİ İMAM [İslam Mitolojisi] Alevilikte saygı gösterilen bu dini önderler sırasıyla Ali, Hasan, Hüseyin, Zeynel-Abidin, Muhammed Bakır, Caferi Sadık'tır. Yedi İmam'ın ardından sekizinci imam konusunda anlaşmazlık olmuştur.

YEDİ KAT GÖK Babillilerin gökte bulunan yedi yıldızın çocuğu oldukları inanışının Ortadoğu üzerinden tüm eski dünyaya yayıldığı, rakamın böylece kutsiyet kazandırılarak çeşitli söylencelerde kullanıldığı (yedi kat yer, yedi kat gök, dünyanın yedi günde yaratılışı) düşünülmektedir.

Yahudi inancında Tanrının evreni altı günde yaratıp, yedinci gün dinlendiğine inanılmaktadır. Sümerlerin okul tabletlerinden anlaşıldığı kadarıyla altı gün çalışıp yedinci gün dinlenme, Yahudiliğe Şabat olarak geçmiş olsa gerektir. Mayasız ekmek orucu yedi gün sürmektedir. Süleyman tapınağı yedi yılda tamamlanmıştır. Tapınaklarda bulunan şamdanlar yedi kolludur. Yahudilikten etkilenen diğer Semavi dinlerde de yedi sayısı kutsal sayılmıştır. Yunan mitolojisinde gök yedi katlı, Hesperidler yedi kardeş olması yin efsanevi Thebai kenti yedi kapılı, hatta İstanbul veya Roma'nın yedi tepe üzerine kurulması söylenceleri, hatta Eski Yunan ve Anadolu'da düğünden yedi gün sonra kız babasının erkek tarafını yemeğe çağırma ve doğumdan yedi gün sonra çocuk ve loğusa annenin komşularca ziyarete gidilmesi âdetleri bile aynı tema ve inanç ile ilişkilidir. Sözgelimi dini liderlerini bile Yedi İmam olarak tanımlayan Alevi inancında tüm evren yedi kat gökyüzünden (Zühal, Müşteri, Merih, Güneş, Zühre, Utarit ve Ay) oluşmaktadır.

YEDİ KOLLU ŞAMDAN Bkz. Menorah

YEDİ ROMA KRALI [Roma Mitolojisi] Söylenceye göre yedi efsanevi Roma kralı sırasıyla Romulus, Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius ve Tarquinius Superbus'dur.

YEDİ SVABYALI Grim Kardeşler'in 119 sayılı masalı olmakla birlikte Hans Sachs'ın 1545 tarihli bir şarkısında ve Hans Wilhelm Kirchhoff'un 1563 tarihli İyi Hissetmek (Wendunmuth) adlı kitaplarında da kaydı mevcuttur. Aptal hikâyesi formatındaki öykülerinde kahraman olmak için uzun bir mızrak yapıp bununla Konstans gölü canavarını avlamaya giden her biri ayrı bir lakap ve karaktere sahip 7 Svabyalı karşılarına canavardan önce çıkan bir tavşandan korkup geri dönmektedir.

YEDİ ŞANS TANRISI [Japon Mitolojisi] Şinto inancında iyi şans getirdiklerine inanılan yedi tanrının adı olup, Japonca Şiçi Fukujin olarak bilinmekteydiler. Bu tanrılar Japon sanatında genellikle *Takara-Bune* adlı hazinelerle dolu bir geminin içinde tasvir edilmişlerdir. Yedi Şans tanrısı:
1. Benten: Aşk tanrısı
2. Bişamon: Savaş ve servet tanrısı
3. Daikoku: Refah tanrısı
4. Ebisu: Yemek tanrısı
5. Fukurokuju: Talih tanrısı
6. Hotei: Gülen Buda
7. Jurojin: Uzun ömür ve bilgelik tanrısı

YEDİ UYURLAR [Hıristiyan-İslam Mitolojisi] Roma İmparatoru Diocletian'ın (MS 284-305) veya Decius'un (MS 251-249) Hıristiyanlara zulüm uyguladığı günlerde Efes yakınlarındaki Kelion dağındaki bir mağarada 200 yıl sürecek bir uykuya yatan yedi gencin adıdır. Söylenceye göre Yedi Uyurlar II. Theodosius döneminde uyanmış, içlerinden biri erzak için kasabaya inmiş döndüğünde bu sefer İsa'nın tekrar yeryüzüne ineceği tarihe dek sürecek uykuya yatmışlardır. St. Gregory 6. yüzyılda yazdığı *De Gloria Martyrum* adlı eserinde söylencenin bir varyantını kaydetmiş olup buna göre imparator Decian'ın sarayından kaçan yedi soylu gencin peşine düşülünce girdikleri bir mağarada 230 yıl boyunca uyuyan yediler uyandıktan kısa bir süre sonra ölmüşlerdir. Aynı söylence yedi uyurların cesetlerinin Marsilya'da St. Victor kilisesine gömüldüğünü ve adlarının Konstantius, Dionysius, Joannes, Maximianus, Malkhus, Martinianus ve Serapion olduğu kayıtlıdır.

Anadolu'da Antalya ya da Urfa çevresindeki bir mağarada üç yüz dokuz yıl uyuyan yedi ermişin yanlarında birde Kıtmîr adlı bir köpek de bulunmaktadır. İlk Hıristiyanlar olarak kabul edilen yedi kişiden Kefeştateyus dışında diğer altısının adı hükümdara yakınlıklarına göre hükümdarın sağında oturanlar (Ashab-ı yemin) Yemliha, Mekselina, Mislina ile hükümdarın solunda oturanlar (Ashab-ı yesar): Mernuş, Debernuş, Şazenuş olarak adlandırılmıştır.
Yedi Uyurlar İslam söylencelerinde Ashab-ı Kehf (Mağara insanları) adıyla anılmakta ve Kuranda Kehf Suresi'nin 9 ile 26. ayetleri arasında bahisleri geçmektedir.
Yedi sayısının söylencelerdeki öneminin yanı sıra özellikle Danimarkalı Ogier gibi Ortaçağ söylencelerindeki diğer uyurların varlığı dikkat çekicidir.

YEDO GO NİN OTOKO [Japon Mitolojisi] Benzer kıyafetleri giyip, ellerinde flüt ve tütün torbaları ile dolaşan 5 efsanevi haydudun adı olup, zenginden alıp, yoksula verdikleri için halk kahramanı olarak görülmekteydiler.

YEFTAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in Hâkimler kitabında adı geçen bir kabile reisi olup, İsrailoğullarının Tanrı ile yaptıkları anlaşmaya (akit) sadık kalmıştır.

YEGBOGBA [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında yılanlardan koruyan büyülü bir tılsımın adıdır.

YEGENEK [Mitolojisi] Dede Korkut Kitabı'nda Kazılık Koca Oğlu Yegenek adlı 7. hikâyeye adını veren yiğidin adıdır. Bayındır Han'ın veziri Kazılık Koca Düzmüral kalesini ele geçirmek için yaptığı seferde esir düşmüş, oğlu Yegenek'e öldüğü söylenmiştir. 16 yıl sonra arkadaşlarıyla tartışırken babasının esir olduğunu öğrenen yiğit Bayındır Han'ın izni ve askerleriyle Düzmüral kalesine saldırmış, yanındaki Oğuz Beyleri yenilirken kalenin tekfurunu yenip, babasını kurtarmıştır.

YEGGUA [Karayipler Mitolojisi] Afrika kökenli bir ölüm tanrıçasının adı olup 'Mezarlığın Gerçek Hanımı' adıyla da bilinmekte iffet ve doğurganlık ile de ilişkilendirilmektedir. Küba'da pembe ve beyaz renkli kıyafetler giyen bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Brezilya'da hilal formundaki ay ve okyanus ile özdeşleştirilen tanrıça Yemanja adıyla bilinmekte her yıl 2 Şubat günü okyanus kıyısında giden kristal boncuklar takmış insanlar tarafından tapınılmakta sabun, parfüm, mücevher ve kumaş parçaları onuruna denize atılmaktadır. Trinidad'da iyiliksever bir tanrıça olarak görülüp St. Anne ile özdeşleştirilen Yemanja'nın sembolü su dolu bir su kabağı ile bir kürek olup, Perşembe günleri ona adanmıştır.

YEGVE ZOGBANU [Afrika Mitolojisi] Ormanda yaşayan otuz boynuzlu bir canavarın adıdır.

YEĞUS Bkz. Yaghuth

YEHL [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Kuzeybatı Kanada'a yaşayan Tlingit halkının inanışında aynı anda yaratıcı tanrı, kültürel kahraman ve düzenbaz olarak görülen karganın adıdır. Ateşi çalıp insanoğluna veren Yehl veya Yetl diğer yerli halkların düzenbazları gibi karga formunda tasvir edilmekteyse de istediği şekle bürünebilme özelliğine sahiptir. Yehl kendisini uzun yapraklı çimenlere dönüştürdükten sonra kabilenin şefinin kızı tarafından yenmiş böylece kızı hamile bırakarak ilk insanları doğurmasını sağlamıştır. Athapas halkının yaratılış söylencesinde ise büyük karga olarak anılan Yetl sel tufanından sonra suyun dibinden toprak çıkarmakla kalmamış insanoğlunun tası olmuş ve insanlara ateşi kullanmayı öğretmiştir.

YEHORAM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bahsi geçen kralın adı olup, Aham ile İzebel'i Jehoşafat'ın oğlu ve varisiydi (2 Krallar 8:16).

YEHOŞAFAT [Yahudi Mitolojisi] Yehuda Krallığı'nın dördüncü kralı olup Yehoram'ın babasıydı. Eski Ahit'e göre Tanrı'nın tüm ulusları yargılayacağı yer Jehosafat Vadisi adını ondan almıştır.

YEHOVA [Yahudi Mitolojisi] 13. Yüzyıldan itibaren Yahwe'ye verilen bir isim olup YHWH ile adonai (efendi) kelimeleri birleştirilerek elde edilmiştir.

YEHOYAKİM [Yahudi Mitolojisi] Yoşiyahu'nun Rumah'lı Pedaya'nın kızı Zevuda'dan olan ikinci oğlu olan bir Yahuda kralının adı olup, MÖ 609-598 tarihleri arasında hüküm sürmüştür.

YEHU [Yahudi Mitolojisi] MÖ 842-815 tarihleri arasında hüküm süren İsrail kralı olup, Nimşi'nin torunu, Jehoşafat'ın oğluydu.

YEHUDA Bkz Yahuda

YEHVE ZOGBANU [Afrika Mitolojisi] Benin halkının inanışında ormanda yaşayan bir devin adı olup, tıpkı Aşanti inanışındaki dev Sasabonsam gibi avcıların değişmez düşmanıydı.

YEİİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında yaratıcı ruhların adı olup, Apaçi karşılığı Hactin, Hopi karşılığı ise Kaçina olarak bilinmekteydi. Navaho yaratılış söylencesinde önemli rol oynayan Yeiilerin lideri Konuşan Tanrıydı.

YEİTSO [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında Tsotil dağında yaşayıp, insan etiyle beslenen bir dev olup, Tsohanoai'nin oğludur. Nayenezgani ile Tobadzistsini adlı kardeşler tarafından öldürülmüştür.

YEK 1. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Tlingit halkının canlı veya cansız her varlığın taşıdığına inandığı ruhlar için kullandığı genel terimdir.

2. [Hint Mitolojisi] Şekil değiştiren, beyaz takkeli küçük ve tüylü bir yaratıkların adıdır. Boyutlarına karşın bir dağı kaldıracak kadar güçlüdürler ve insanları doğru yoldan çıkarmayı severler. Bir insan onların takkesini çalıp, kafasına takabilirse görünmezlik gücü kazmaktadır.

YEKE NİDUN [Moğol Mitolojisi] Moğolların atası Moğolların atası Bataçihan'ın torunu olan efsanevi kahramanın adıdır.

YEKİLA [Sibirya Mitolojisi] Şamanla birlikte ölen şamanın koruyucu ruhunun adıdır.

YEL BABA Azeri halkının inanışında esen rüzgârların ve kopan fırtınaların efendisi olan doğaüstü bir ruhun adıdır. Harman savuran

köylüler "Yel baba, Yel baba, gel atıma saman götür" diye seslenerek, bu ruhun rüzgâr estirerek harmanı savurmasını sağlamaya çalışırlardı.

YELOJE Bkz. Pugu

YEMAJA [Afrika Mitolojisi] Nijerya'da yaşayan Yoruba halkının inanışında Ogun nehriyle ilişkilendirilen bir su tanrıçasının adı olup, Oduduva'nın kızı, Aganju'nun kız kardeşi ve eşi, kimine göre Oranyan'ın kimine göreyse Ogun, Oko, Olokun, Orungan, Şango ve Şankpana'nın annesiydir. Çok yakışıklı bir genç olan Orungan annesine tecavüz edince aralarında Oşun ve Qya'nın da bulunduğu 14 tanrı doğmuştur. Çok sayıda tanrıyı beslediğinden olsa gerek koca göğüslü bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçanın yeryüzünde çok sayıda su kaynağı yaratmıştır. Aynı zamanda cadılık ile ilişkilendirilen tapınaklarında tanrıçaya koç kurban edilip, tahıl ve tatlı patates sunulurken, rahibeleri üzerinde ziller bulunan asalar taşımaktadır. Afrikalı köleler sayesinde taşındığı Küba'da Yemaya adıyla 7 fırfırlı mavi ve beyaz renklerde etek giyen, 7 beyaz 7 mavi boncuk takan bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Ayrıca Brezilya'da İemanjá ve Janaína, Haiti'de La Sirène, Surinamda Watra Mama adlarıyla bilinmektedir. Brezilya'da her yıl 2 Şubat günü tanrıça İemanja anılırken insanlar kitleler halinde denize doğru yürümekte, Törene katılanlar önce deniz kenarında çılgınca dans eder, ardından tanrıçayı onurlandırmak için aynalar, kurdeleler, taraklar, parfümler, çiçekler sunulur ve son olarak denize doğru koşulup girilerek topluca yıkanırlardı.

YEMANGNYEM [Sibirya Mitolojisi] Ostyak halkının inanışında 'aurora borealis' ile özdeşleştirilen bir balık tanrının adı olup, seyyahlara yol göstermekteydi.

YEMEKONJİ [Afrika Mitolojisi] Zaire halklarının inanışında bir yaratıcı tanrının adıdır.

YEMİN Kutsal olarak kabul edilen bir varlık veya değeri tanık göstererek verilen sözün adı olup tarih boyunca nerdeyse tüm kültürlerde rastlanılmıştır. Yemin inanç alanının dışına çıkarak hukuk alanında kurumlaşmıştır. Sümerler su üzerine yemin etmekteymiş, Yunanlar başlangıçta Styks ırmağı üzerine yemin etmekteyken sonraları Tanrı Zeus üzerine yemin etmeye başlamışlardır.

YEMLİHA [Mezopotamya Mitolojisi] **1.** Şahmeran'a verilen isimlerden birisidir.

2. [İslam] Yedi Uyurlardan (Ashâb-ı Kehf) birisinin adıdır.

YEMONJA Bkz. Yemaja

YEN-Dİ [Çin Mitolojisi] Üç efsanevi Çin imparatorundan (San-huang) birisinin adı olup yemek pişirmenin mucidiydi.

YEN KUNG [Çin Mitolojisi] Denizcilerin koruyucusu olarak tanrılaştırılmış bir insanın adıdır.

YEN LO Bkz. Yen Wang

YEN MO WANG Bkz. Yen Wang

YEN WANG [Çin Mitolojisi] Ölüler dünyası Ti Yü'nün hükümdarına verilen isim olup, Hint mitolojisindeki Yama'nın karşılığıdır.

YENGEÇ 1. [Yunan Mitolojisi] Burçlar kuşağının 12 işaretinden birisi olup güneşin en yüksek kuzey noktasından güneye doğru hareket etmeye başladığı yer olarak düşünülmekte ve 21 Haziran-23 Temmuz günlerine denk düşmektedir. Yunan mitolojisinde Hera, Lerba Hydrası ile savaşan Herakles'in üzerine yengeçi göndermiş, kahraman ayağını ısıran hayvanı öldürünce tanrıça onu gökyüzünde Yengeç takımyıldızına dönüştürmüştür.

2. [Japon mitolojisi] Siyam'da 12. yüzyılın en önemli savaşçı klanlarından birisi olan Heikilerin sembolüdür.

3. [Güneydoğu Asya Mitolojisi] Acısız ölümün sembolüdür.

YENİ AHİT Kitab-ı Mukaddes'te Eski Ahit'in ardından gelen ve Hristiyanlarca kutsal kabul edilen İsa'nın yaşam ve öğretilerini içeren 27 kitapçıktan oluşan bölümün adıdır. İsa tarafından yazılmadığı gibi İsa'nın sözleri de sağlığında yazıya geçirilmeyen Yeni Ahit'teki özgün metinlerin büyük bölümü MS 45 ile MS 140 yılları arasında Yunancanın Koini lehçesinde kaleme alınmış kitapçıklar zamanla tek bir ciltte toplanmıştır.

YEREL EFSANELER Bir bölge dışında bilinmeyen, ilgili bölgeye özgü ahlaki ve dini inanç motiflerini kullanan çoğunlukla doğaüstü bir olay, cinayet, insanımsı yaratık veya canavarlarla ilgili sözlü olarak anlatılan tanıklıkları işleyen efsanelerin genel adıdır. Yerel efsanelerin önemli bir bölümü belli bir mevki, ıssız yollar, garip evler, tehlikeli orman veya araziler, coğrafi yapı (gelin kayaları, dağlar, dereler, kayalar, mağaralar vs.) üzerine olup, bu mevkilerin oluşumunu ya da ilginç bir isim almasını açıklayıcı nitelikte doğaüstü veya tarihi bir olayı da açıklar niteliktedirler.

YEREMYA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te adı geçen ikinci büyük peygamber olup, Yeşaya kitabından sonra ve Hezekiel ile oniki küçük peygamber kitaplarından önce gelen Son Peygamberler kısmının 52 baptan oluşan ikinci kitabı Yeremya Kitabı'na da adını vermiştir. Yeremya bu kitap dışında kâtip ve müridi Baruch ben Neriah'ın yardımıyla ayrıca Krallar 1, Krallar 2 ve Ağıtlar'ında yazarı sayılmaktadır. Yehuda Krallığı Babillilere yenik düştüğü zamanki kral Yoşiya zamanında yaşamış hatta Jehoiakim ve Zedekiah dönemlerini de görmüş olan Yeremya (MÖ 626-587) Kudüs'un yıkımına şahit olduğu için Ağlayan Peygamber adıyla da anılmıştır. Hıritiyanlar ve Müslümanlar Yeremya'yı peygamber kabul etmektedir. Eski Ahit'te kayıtlı olmayan geç dönem söylencelerden birisinde Mısır'a götürüldüğü ve kasvetli kehanetleri sebebiyle taşlanarak öldürüldüğü kaydedilmiştir.

YEREN [Çin Mitolojisi] Çince 'yaban adamı' anlamına gelmekte olup, Yiren, Yeh Ren ve Yen Hsiung (Ayı adam) olarak da bilinmekteydi. Çin'in dağlık Hubei bölgesinde yaşadığına inanılan vücudunun tamamı kızıl kahverengi kıllarla kaplı, insanımsı bir yaratıktır. 1920 tarihinden

önce yaratığın yüzlerce defa görüldüğü rapor edilmiştir.

YERYÜZÜ CENNETİ Ortaçağ Avrupası'nda doğuda yer aldığında inanılan ölümün bilinmediği huzur ve güzelliğin hâkim olduğu hayali bir ülkenin adıdır. William Morris'in (1834-1896) Yeryüzü Cenneti (The Earthly Paradise) adlı şirinde bu ülke tasvir edilmiştir.

YERYÜZÜ TANRIÇASI Bkz. Büyük Ana

YESDA [Slav Mitolojisi] Bir şimşek tanrısının adıdır.

YESELBC [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Snuqualmi halkının inanışında yeryüzünde talibi çıkmayınca ablası Tapaltx ile birlikte bir yıldız ile evlenip gökyüzünde yaşayan bir kadının adıdır. Gökyüzünde yaşamaktan sıkılan kardeşler bir süre sonra buldukları bir ip vasıtasıyla yeryüzüne ailelerinin yanına inmişlerdir.

YESOD Yahudi folklorunda Musa tarafından Mısırlı erkeklere ölüm getirmesi için çağrılan bir meleğin adıdır. Eski Ahit'te Musa Yahveh'ten Mısırlı ailelerin ilk erkek çocuklarını cezalandırmasını istemişse de meleğin adı belirtilmemiştir.

YESSE [Yahudilik] Kral Davut'in babasının adıdır (1 Samuel 16:8-12).

YESU [Yahudi Mitolojisi] İsa'nın İbranice adı olup 'kurtarıcı', Eski Mısır dilinde 'güneş' anlamına gelmekteydi.

YEŞAYA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te adı "Yehova'nın (Yahveh) kurtuluşu" anlamına gelen bir peygamberin ve bu peygamberin yazıp, geleneğe göre bizzat adını verdiği kitabın adıdır. Kraliyet ailesinden olduğu sanılan Yeşaya MÖ 8. yüzyılda Asurluların yükseliş dönemine denk gelen Ahaz'ın (MÖ 736 - MÖ 716) ve Hezekiya'nın (MÖ 715 - MÖ 686) hükümdarlıkları sırasında yaşamış, Samarra'nın yıkılışına (MÖ 722 Aralık -MÖ 721 Ocak) tanık olmuştur. Yeşaya kitabı 66 konu barındırmakta olup, bunların 39'unda Yehuda Krallığı dâhil Yahveh'e karşı çıkan her ulusun yıkılacağı 27'sinde ise İsrail ulusunun yeni bir krallık kuracağı kehanetinde bulunulmaktadır. Kitabın ilk 39 bölümünün Yeşaya, 40-50 ve geri kalan bölümlerin ise başka yazarlar tarafında yazıldığı sanılmaktadır. Hıristiyan sanatında peygambere ait tasvirlerin altında Latince *Ecce virgo concipiet et parium filium* (Is. 7: 15) yazmaktaysa da İbranice metindeki genç kadın kelimesi yanlışlıkla bakire (virgo) olarak tercüme edilmiştir. Kuran'da bahsi geçmeyen peygamber Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarından alınan İslami söylencelerde Şaya adıyla anılmıştır.

YEŞEY TSOGYAL [Tibet Mitolojisi] Nilüfer çiçeğinden kadın savaşçı formunda doğan "Keyif Tanrıçası"nın adı olup, Tibetli Budistlerce Tara veya Vajrayogini ile özdeşleştirilmektedir. Kırmızı tenli ve cinsel organı açıkta çıplak bir kadın olarak tasvir edilen tanrıçanın 8 yüzyılda Tibet kraliçesi olarak bedenlendiğine inanılmaktadır.

YEŞİL ADAM Britanya'da kutsal kabul edilen meşe ağacıyla özdeşleştirilen, ormanlık alanlarda başıboş dolaşan bir tanrının adıdır. Hıristiyanlık öncesi pagan dönemden kalan bu tanrı Britanya folklorunda ağaçların ruhunu temsil eden 'Green Jack', 'Jack-in-the Green', 'Greenies', 'Greencoaties' ve 'Green George' olarak varlığını sürdürmüştür. Bkz. Hızır

YEŞİL JACK İngiliz masallarında bahsi geçen bir orman ruhunun adı olup yeşilliklerin koruyucusu kabul edilmekteydi. İngiltere'de Jack-in-the-green, Jack i' the Green veya Jack o' the Green olarak adlandırılan varlık Mayıs günü kutlamalarında bir adamın tepeden tırnağa yaprak ve ağaç dallarıyla süslenmesiyle temsil edilmekteydi.

Bkz. Yeşil Adam, Hızır

YEŞİL PELERİN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Superior Gölü civarında yaşayan Ojibvay halkının inanışında bir kabile reisinin kızının adı olup, Siular tarafından esir edilip Ojibvay karargâhına saldırı için kılavuzluğa zorlanmıştır. Kabilesine ihanet etmektense Siuları Kekabeka çağlayanına götürünce öldürülünce inanışa göre gökkuşağına dönüşmüştür.

YEŞİL ŞÖVALYE [Britanya Mitolojisi] Kafasını yenileyebilen sihirli bir şövalyenin adı olup Kral Arthur'un adamları ile alay etmiştir.

YEŞİLDİŞ JENNY Nehir kıvrımlarında yaşayan yeşil derili, keskin dişli yaşlı bir cadı olan Peg Powler'ın Yorkshire nehri (Kuzey İngiltere) civarında bilinen adıdır. Yeşildiş Jenny çocuk ve yetişkinleri suya çekip boğarak öldürmekte olup Slav söylencelerindeki Rusalka, Japonya'da Kappa hatta Avustralya'da Bunyip ve Jamaika'da Nehir Anası (River Mumma) adı verilen varlıklarla da benzerlik göstermektedir.

YEŞİMTAŞI KADIN Bkz. Yaoji

YEŞU [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Musa'nın ölümünden sonra yerini alarak İsrailoğullarına liderlik etmiş olup, öyküsü Çıkış, Sayılar ve Yeşu kitabında anlatılmaktadır. Yeşu, Musa'nın firavunun zulmunden kurtarıp Mısır'dan çıkardığı 12 kabile halindeki Yahudileri Vaat edilen topraklar olarak bilinen Kenan ülkesine yerleştirmiş ve yerli halkın yerleşimcilere boyun eğmesini sağlamıştır. Yeşu veya Yeşua (Joshua) İbranice "Yahveh kurtuluştur" anlamına gelmekte olup, Eski Ahit'in kendi adını taşıyan bölümünde 110 yaşında öldüğü bildirilmiştir. Yeşu, Musa'ya Sina Dağı'na çıkıp On Emir'i aldığı zaman eşlik etmiş, Kenan topraklarına keşif için gönderilen 12 casustan birisi olmuş, Refidim'de Amalekliler'le yapılan savaşta Yahudilere komutanlık ederek zafere ulaşmalarını sağlamıştır. Musa'nın ölümünden 3 gün 3 gece sonra Ürdün'de kamp kuran Yeşu etrafa casuslar göndererek kentlerin durumunu öğrendikten Yahveh'in yardımıyla tümünü teker teker ele geçirmiştir.

Yeşu, İslam kaynaklarında Yuşa olarak bilinmekle birlikte adı Kuran'da geçmemekte, bununla birlikte Mâide suresinde (23) İsrailoğullarına seslenen iki kişiden birisi olduğu sanılmaktadır.

YETA [Japon Mitolojisi] Bir dilencinin adı olup çocuk isteyen kadınlar bu dilenciye cömert

davranılırsa dileklerinin gerçekleşeceğine inanırlardı.

YETİ [Tibet Mitolojisi] Himalayalarda, Nepal ve Tibet civarında yaşadığına inanılan insanımsı dev bir primat olup, bölgede Meh-Teh "küçük insana benzer hayvan", Miçe "ayı adam", Dzuteh "sığır ayı", Migoi "yaban adamı", Mirka "vahşi adam", Kang Admi "kar adamı", Jobran "insan yiyen" adlarıyla da bilinmektedir. Yeti adının ise Tibet dilinde "kaya (dağ) hayvanı" anlamına gelen Yah-Teh kelimesiyle ilişkili olduğu sanılmaktadır. Kuzey Amerika'da yaşadığına inanılan Kocaaayak (Bigfoot veya Sasquatch) ile benzerlik göstermesine karşın soğuk ve yüksek mevkilerde yaşayan daha güçlü ve vahşi bir yaratık olarak tasvir edilmektedir.

Kriptozoolojinin en önemli konularından birisi olan Yeti için üç ayrı tanımlama yapılmıştır.

1. İnsan gibi yürüyebilen dev maymun (Gigantopithecus blacki)
2. İnsan boyunda iki ayaklı maymun (Almas)
3. Cüce yaratıklar (Orang Pendek)

İlk olarak 1832 yılında 'Journal of the Asiatic society of Bengal' gazetesinde B. H. Hodgson rehberinin kuzey Nepal'de uzun boylu, kıllı bir yaratık gördüğünü yazmıştır. L.A. Wadell ise 1889'da 'Among the Himalayas' yazısında rehberlerinin yeh-tih adlı dev bir maymundan bahsettiklerini yazmıştır. 1921 yılında Yarbay Howard-Bury Everest Dağında 6.000 m yükseklikte Lhakpa La geçidi yakınlarında dev ayak izleri bulmuş, Nepal'in yerlileri olan Şerpaların bu izleri "Meh-teh kangmi" (insana benzeyen ama insan olmayan kar adamı) olarak adlandırdığını kaydetmiştir. Aynı yıl Calcutta Statesman gazetesinde köşe yazarı olan Henry Newman "abominable snowman" (Kötü kar adamı) olarak adlandırdığı yaratıktan bahsetmiş yaratığın öyküsü bu ad altında kısa sürede Batı basınında da popülerlik kazanmıştır.

1925 yılında fotoğrafçı N. A. Tombazi 4.000 m yükseklikteyken 180-270 m uzağında bir an için insana benzeyen bir varlık gördüğünü bildirmiştir. 1942 yılında Sibiryalı mahkûm Slavomir Rawicz ve arkadaşları Himalayaları geçerken 100 metre mesafeden maymuna benzer dev bir yaratık gördüklerini bildirmişlerdir.

Eric Shipton, 1951 yılında 6.000 m yükseklikte yaratığa ait olduğunu iddia ettiği 30 cm uzunluk ve 15 cm genişliğe sahip bir ayak izi fotoğrafı çekmiş ve bilim dünyasında hararetli bir tartışma yaratmayı başarmıştır. 1970 yılında İngiliz dağcı Don Williams, Annapurna dağında insana benzer bir yaratığın ayak izlerine rastladığını, Ağustos 1981'de Sovyet dağcı Igor Tatsl ise 'Moscow News Weekly' dergisine Yeti'yi gördüğünü bildirmiştir.

Bir iddiaya göre Yeti günümüzden 1.8-10 milyon yıl önce Pleistosen Çağ'da Çin ve Güneydoğu Asya'da yaşayan Gigantopithecus ailesinden dev bir maymun olup bir şekilde varlığını sürdürebilmiştir. Bir başka teori ise Yeti'nin Asya'nın çeşitli dağlık bölgelerinin folklorunda rastlanılan Dağıstan'da 'Kaptar', Azerbaycan'da 'Meşe Adamı', Çeçen-İguş, Kabardin ve Balkarlar'da 'Almasti', Gürcistan'da 'Tkyskatsi', Anadolu'da 'Karakoncoloz', Lazlarda 'Germa-koçi', Megrellerde 'Oço-koçi', Endonezya'da 'Orang Pendek', Çin'de 'Yeren' olarak adlandırılan yaratıkların vahşi insanımsı yaratıkların bir varyasyonu olduğu ve Neanderthal insanın günümüze ulaşabilmiş bir temsilcisi olduğudur. Bununla birlikte bulunabilen fosillerden Gigantopithecus'un MÖ 500 bin, Neanderthal insanın ise MÖ 40 bin yıllarından daha sonrasında yaşadığını ispatlanamak mümkün olmamıştır. 1999'da ortaya atılan bir başka teori ise yetinin modern insan (Homo Sapiens) ile yakın akraba olan ve soğuk hava şartlarına adapte olabilmiş bir başka insan türü olduğudur. Sonuç olarak bugüne dek yakalanmayan hatta bir iskelet ve fosili tespit edilmeyen bu yaratığın varlığını araştırmak folklorcuların yanı sıra maceraperest kâşifler ve çeşitli disiplinlerden bilim adamlarının da ısrarlı tutkusu olmuşsa da yeti bugünkü bilgilerimizde mitoloji ve kriptozoolojinin konusu olarak düşünülmelidir.

Bkz. Abnauayu, Sasquash, Karakoncolos, Orang Pendek

YETL Bkz. Yehl

YETRO [Yahudi Mitolojisi] Firavun'un sarayından kaçan Musa'yı evinde saklayan kayınbabasının adıdır. Musa, Medyan çölünün kâhini olarak da tanınan Yetro'nun bahçesinde asasını bulmuştur.

YEVDOKİA [Slav Mitolojisi] Her yıl onuruna 14 Mart günü kış uykusundan uyanan dağ sıçanlarının ıslık benzeri sesler çıkarmasına atıfla halkın ıslık çaldığı bir festival düzenlenen bir bahar tanrıçasının adıdır. Baharın ilk günü kabul edilen festival sırasında göçmen kuşların geriş dönmesini teşvik etmek amacıyla en güzel kıyafetlerini giyen kadınlar kuşgözü tasvirli tatlı kekler hazırlamakta ardından topluca yenilmekteydi.

YEZDAN [Pers Mitolojisi] Zerdüşt inancında iyilik tanrısının adı olup İslamlaşmanın ardından sadece 'Tanrı' anlamında da kullanılmıştır.

YGGDRASİL [İskandinav Mitolojisi] Kökleriyle Yeraltı dünyası, gövdesiyle yeryüzü dallarıyla ise gökyüzüne uzanarak 3 ayrı âlemi bir arada tuttuğuna inanılan dünya ağacına verilen isim olup, dev bir dışbudak ağacı olarak tasvir edilmekteydi. Eski İskandinav dilinde (ygg 'korkunç' + drasil 'at') olan kelimenin ilk hecesi muhtemelen Odin'in takma adı olan Yggr olmalıdır ki bu durumda Yggdrasil *Odin'in atı* anlamına gelmektedir. Gerçekten de bir söylenceye göre tanrı Odin 9 gün boyunca bu ağaca asılı kalarak runik yazı bilgisini kazanmıştır. Yggdrasil'in sağlam gövdesini destekleyen üç kökünden her biri farklı bir dünyaya (Asgard, Jotenheim, Niefelheim) açılmasına karşın ağacın dalları tüm dünyaları sarmaktaydı. Köklerden Asgard'a uzananın altında Urdarbrunnr adıyla bilinen kader çeşmesi bulunmakta, burada Nornor adı verilen üç kader tanrıçası yaşamaktaydı. Yaşayan varlıkların kaderlerini kontrol eden bu

varlıklar aynı zamanda her gün ağacı sulayarak yapraklarının yeşil kalmasını sağlamaktaydı. Diğer iki kökün altında ise Mimisbrunnr adıyla bilinen bilgelik çeşmesi ile Midgard nehirlerinin kaynağı kabul edilen uğuldayan kazan Hvergelmir bulunmakta bunlar dev Mimisbrunnr tarafından korunmaktaydı. Hvergelmir'in yakınlarında bulunan dev yılan Nidhogg ise Yggdrasil'in köklerini kemirerek ağacı yıkmaya çalışmaktaydı. Ağacın dalları arasında tüneyen bir kartal bulunmakta bu hayvan Midgard'da esen tüm rüzgârların kaynağı kabul edilmekteydi. Heidrun adlı keçi ağacın yapraklarını, Dain, Duneyr, Durathror ve Dvalin adlı geyikler ise kabuklarını yemekte, Ratatosk adlı sincap ise gövde üzerinde bir o yana bir bu yana koşturarak ağacın kökündeki yılan ile tepesindeki kartal arasında mesaj taşımaktaydı. Söylenceye göre Ragnarök günü geldiğinde Nidhogg ağacın kökünü koparark devrilmesini sağlayacak, yere düşen Yggdrasil devler tarafından ateşe verilecektir.

YHİ [Aborijin Mitolojisi] Güneybatı Avustralya'da yaşayan Karraur halkının inanışında yaratıcı ışık tanrısının adıdır. Rüya zamanında bir ıslık sesi tarafından uyandırılana dek uyuyan tanrıça, gözlerini açtığında yeryüzüne ışık saçmış, yürüdüğü yerler bitkilerle dolmaya başlamış böylece tüm dünyayı yeşillenmiştir. Yhi, yeraltındaki ölü ruhları canlandırmak istemiş bu amaçla dans etmişse de etkisi karanlığa varınca kaybolmuş ve ilk böcekler ortaya çıkmıştır. Tanrıça balık, kertenkele, kuş ve diğer hayvanları yaratmayı ihmal etmemiştir. Çağlar sonra yeryüzünden ayrılan tanrıçanın yarattıkları yaşamı sorgulamaya başlamış, hayvanlar diğerlerinden farklı özelliklere sahip olmak istemiş Yhi'de arzu edilenleri gerçekleştirmiştir. Tanrıça son olarak ilk insan olarak erkeği yaratmış ama adamın yalnız olduğunu fark edince sorunu çözeceğini bir ağacın yanında uykuya dalmasını istemiştir. Adam uyandığında yanında parıldayan bir çiçek demeti bulunduğunu görmüş, yavaş yavaş dans etmeye başlayan çiçek bir süre sonra ilk kadına dönüşmüştür.

YIL BAĞLAMAK [Aztek Mitolojisi] Güneş ve kehanet takvimlerinin birlikte bittiği yılsonunda Tenokhtitlán dışında ateşler yakılarak gerçekleştirilen ayinin adıdır. 52 yılda bir kuraklık sezonunun başladığı ve Pleiadların (Ülker takımyıldız kümesi) yükseldiği zamana denk gelmekte ve Güneş'e 52 yıl boyunca dolanacağı yeni bir yaşam süresi kazandırmayı amaçlamaktadır.

YILAN Neredeyse tüm halkların folklor ve mitolojisinde önemli ölçüde yer alan yılanların deri değiştirme yetenekleri ölümsüzlükle, yuvalarını toprak altında yapmaları ve sürünerek ilerlemeleri ise öteki dünya ile özdeşleştirilmelerine sebep olmuştur.

1. [Yakındoğu Mitolojisi] Eski Babil'de birbirine sarılmış yılanlar bereket ve şifacılık ile özdeşleştirilmekteydi. Sümer gökyüzü tanrıçası İnanna'nın ellerinde tuttuğu ve fallusu temsil ettiği sanılan yılanlar tanrıçanın erkekler üzerindeki egemenliğini vurgulamaktaydı.

2. [Mısır Mitolojisi] Eski Mısır'da kendi kuyruğunu yutan yılan figürü Ouroboros ise mükemmellik ve sonsuz hayat döngüsünü ifade eden mistik bir semboldü. Ayrıca Horus, Amun-Ra ve Osiris'in düşmanı kabul edilen dev yılan Apophis güneşin doğmasını engellemeye çalışmaktaydı.

3. [Yunan Mitolojisi] Söylenceye göre Yunan şifa tanrısı Asklepius yılanların kendilerini iyileştirmek için bitkileri kullanmasını izlerken şifacılığı keşfetmiş olup, 16. Yüzyıldan bu yana Asklepios'un *kadukeus* adı verilen –tıpkı Babil'deki gibi- üzerine iki yılan dolanmış asa tıp mesleğinin sembolü kabul edilmektedir. Yunan mitolojisinde daha az tehlikeli ama önemli bir yılan da *Amphisbaena* olup, bedeninin iki ucu birbirine benzemekten bu yılan ortadan ikiye bölündüğünde bile parçalar yeniden birleşebilmekteydi. Ayrıca Minos ana tanrıçası ellerinde yılanlarla tasvir edilmekte olup, bu yönüyle Sümer tanrıçası İnanna ile ilişkili olduğu sanılmaktadır.

4. [Afrika Mitolojisi] Bazı bölgelerde kutsal kabul edilip, şifa, yağmur ve gökkuşağıyla ilişkilendirilen yılanın ağzı bereketin sembolü olarak kabul edilmektedir. Gine'de yaşayan Baga halkı piton yılanlarını reenkarne olmuş ataları olarak görmektedir.

5. [Hıristiyan Mitolojisi] Havva'nın yasak meyveyi tatmasının sebebi olarak gösterilmekte, kötülük ile özdeşleştirilmektedir.

6. [İskandinav Mitolojisi] Midgard yılanının dünyaya dolandığına inanılmakta olup, söylenceye göre bir gün denizde balık tutan yıldırım tanrısı Thor bilmeden bu yılanı bir ucundan yakalayınca dev bir balık tuttuğunu zannetmiştir. Midgard yılanı dışında Dünya Ağacı Yggdrasil'in köklerini kemirerek yok etmeye çalışan ve Cesetlerin Parçalayıcısı olarak anılan Nidhogg efsanevi diğer bir yılandır.

7. [Melanezya Mitolojisi] Okyanusta yaşayan Âmâm devasa bir yılan olup, inanışa göre bu yılanın bulandığı yöne doğru giden denizciler yollarını kaybetmektedir.

8. [Hint Mitolojisi] Vedik dönemde tanrıların düşmanları olarak tasvir edilen ve özellikle İndra tarafından öldürülen bu hayvanlar Sanskritçe ahi adıyla bilinmekteydi. Bu dönemin en önemli yılanları Vritra adlı kuraklık iblisi ile Ahi Budhnya adlı derinliklerin yılanıdır. Yılanlar Atharveda sonrasında yarı tanrı olarak görülmüş, özellikle nagalar pek çok destana konu olmuşlardır. Ayrıca başlangıç okyanusunda kıvrılmış bir yılan üzerinde uyuyan Vişnu'da yılan ile özdeşleştirilmekteydi. Vedik döneme ait bir söylencede Nagaların lideri olan bin başlı yılan tanrının Bala-Rama'nın ölümünden hemen önce ağzından çıktığına anlatılmaktadır.

9. [Yahudi Mitolojisi] Yeni Ahit'in tersine Eski Ahit'te yılan kötülük ile özdeşleştirilmemektedir. Musa, Yahudileri çölde yılanların istilası ve zehirli ısırıklarından korumak için pirinçten bir yılan heykeli dikmiş olup (Sayılar 21: 5-9) bu geleneğin Sümer tanrısı Nin-gis-zida tapımıyla ilişkili olduğu sanılmaktadır. *Nehusthan* adıyla bilinen pirinç yılan bir süre kullanıldıktan sonra

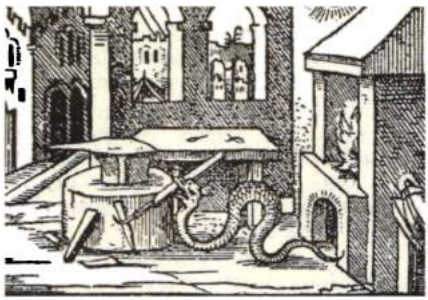
İsrail halkı tarafından tapınılıp tütsüler yakılmasından hoşlanmayan Hezekiah tarafından yok edilmiştir (2 Krallar 18: 14).

10. [Aztek Mitolojisi] Quetzalkoatl (yeşil tüylü yılan) yılan formunda bir tanrıdır.

11. [Pers Mitolojisi] Kötü ruh Ahriman da sık sık yılan formuna bürünmekte olup, yılan genellikle kötülük ve hastalık getiren bir varlık olarak görülmekteydi.

12. [Türk Mitolojisi] Pek çok destanda ev iyesi yılan formunda tasvir edilmekte bu yüzden Anadolu'da evlerde rastlanılan yılanları öldürmekten kaçınılırdı.

Bkz. Ahi, Nagalar, Şerkano, Kekrops, Lakmu, Erekheus, Basiliks, Asklepios

YILAN ile EĞE Dünyanın pek çok bölgesinde çeşitli varyantlarına rastlanılan bir Ezop masalının adı olup, demirci dükkânına giren bir yılanın üzerinden geçerken tırtıklarıyla kendini rahatsız eden eğeyi ısırmasına rağmen zarar verememesini konu almaktadır. Lokman Hekim'in Arapça varyantlarında yılanın yerini fare almışsa da öykünün diş geçiremeyeceğin nitelikteki varlıklara ısrarla saldırmanın zararının sadece kendine olduğu kıssadan hissesi değişmemektedir.

YILAN KOCA Pek çok kültürde bir kadının bilerek veya bilmeden bir yılanla evlenmesini konu alan masallar bulunmakta olup, evliliğin ardından büyü etkisindeki adam yılan formunu terk ederek insana dönüşmektedir.

YILAN ÖLDÜRMEK Anadolu'da bir yılanı öldürüp ağaca asmanın yağmur yağdıracağına, yılan eğer dereye atılıp kaybolursa durumunda ise ortalığı sel basacağına inanılmaktadır. Yine Anadolu'nun bazı yörelerinde ölen düşmanların ruhunun yılanlara geçtiği bu yüzden öldürülmeleri gerektiğine inanılmaktadır ki bu söylence yılanın öteki dünya ile ilişkilendirilmesi inancından kök almaktadır. Yunan tanrısı Apollo'nun ilk işlerinden birisi Delphi tapınağını kurmadan önce Python adlı dev bir yılanı öldürmesidir. Herakles'ten nefret eden tanrıça Hera beşikteki kahramanı öldürmesi için üzerine 2 yılan göndermişse de bebeklik çağında olmasına karşın yılanları boğmuş, yetişkinlik döneminde de görevlerinden birisinde 9 başlı korkunç yılan Hydra'yı öldürmeyi başarmıştır.

Bazı Afrika kültürlerinde piton gibi bazı yılan türleri kutsal kabul edilmekte ve öldürülmesi cinayet suçuyla eş değer tutulmaktadır ki bu inanış geçmiş yılan tapınımının izleri olarak değerlendirilmelidir.

YILAN TAPINIMI Yılan bazı kültürlerde tanrı olarak kabul edilmiştir ki aynı zamanda insanlara medeniyet getiren, sanat, bilim öğretip mısır sağlayan kültürel kahraman Aztek tanrısı Quetzalkoatl ile Maya varyantı Kukulkan tüylü bir yılan formunda tasvir edilmekteydi. Eski Mısır'da kobra görünümlü tanrıça Renenutet çocukların ve firavunun koruyucusu kabul edilirken, yılan tanrı Nehebkau ölüler dünyasının girişini korumaktaydı. Avustralya Aborijinlerinin inanışında Gökkuşağı Yılanı Wollunqua'nın kendi kendini yarattığına inanılırken, Eingana adlı yılan ise yeryüzü, su ve yaşayan tüm canlıları yaratan bir ana tanrıça olarak görülmektedir. Hint mitolojisinde Naga adı verilen yılan insanlar yarı tanrı olarak görülmekteydi.

YILANI YENMEK Laz halkının inanışında bir kişinin alabalık ya da denizde tutulan mevsim balıklarından birisini yemeden bir yılan görmesi halinde o kişi için yılın şansız geçeceğine inanılmaktadır. Lazca 'Zizilaşi Gecginu' olarak bilinen inanışa göre kişinin yılandan kaçılması ya da öldürülmesi sonucu değiştirmemektedir. Bu inanışın pratik nedeni çocukların balık yemesi ve tutmasına yardımcı olmaktır. Bu gelenek Trabzon ve civarında bahar mevsiminde ilk kelebeği gören kişinin kelebek yukarı doğru uçuyorsa yılın iyi aşağı doğru uçuyorsa kötü geçeceğine ya da sabah kuku adlı kuş ötmeden uyanmanın o günün iyi geçeceğine yorulması gibi inanışlarla benzerlik göstermektedir.

YILDIRIM TAŞI [Çingene Mitolojisi] Bir Şanş Dağı'nın zirvesinde yer alan, bulunduğu takdirde felaket ve hastalıkları önlediğine inanılan, kabile içinde miras yoluyla kuşaktan kuşağa geçen efsanevi taşın adıdır. Kabilenin falcıları tarafından her şeyi gördüğüne inanılan 'Güneş Kral ile iletişim yani kehanet amaçlı da kullanılabilirdi.

YILDIZ KOCA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İki genç kız gece açık havada yerde uzanıp yıldızlara bakarken birbirlerine keşke yıldız kocalarımız olsaydı dedikten sonra uyuyakalmış, uyandıklarında kendilerini birisi genç diğeri yaşlı adam formunda olan iki yıldızla evli bulmuşlardır. Yıldızlarla gökyüzünde mutluluk içerisinde yaşayan kızlar bir süre sonra kocalarının yeri kazmamaları uyarılarını dinlemeyip kazdıklarında aşağıda kendi köylerini görmüş ve dayanılmaz bir hasret içerisinde buldukları uzun bir iple yeryüzüne inip, kocalarından ayrılmışlardır.

YINIJ Çerkezlerin devlere verdikleri isim olup, Farz nehri kıyısındaki içi oyuk taşlarda yaşayıp, horozlara binerek seyahat eden 'sirip' adı verilen küçük yaratıklar tarafından yönlendirilip, yönetildiklerine inanılmaktaydı.

Yİ-Tİ [Çin Mitolojisi] Şarap tanrısının adıdır.

YİA İL [Moğol Mitolojisi] Buryat ve Dolgan halklarının inanışında şamanların annesi olduğuna inanılan "hayvan ana"ya verilen isimdir. Şaman olma potansiyeline sahip çocukları emzirdiğine inanılan Yia İl çocukların şamanlığa kabulü töreni ve şamanın ölümü sırasında

çoğunlukla ren geyiği kılığında insanlara görünmekteydi.

YİAKATEKUHTLİ Bkz. Yakatekuhtli

YİDAM Bkz. İstadevata

YİDYA-RAJA [Budist Mitolojisi] İnançlı Budistleri koruyan bir tanrı grubunun adıdır.

YİH-KİNG [Çin Mitolojisi] Konfüçyanizmin 9 temel eserinden ilki olup, adı "Değişimler kitabı" anlamına gelmekte, MÖ 1122'de tahta çıkan Çu hanedanının kurucusu Wen Fang tarafından yazıldığı kabul edilmektedir.

YİMA [Pers Mitolojisi] Güneşin oğlu ve insan ırkının atası kabul edilen ilk insanın adı olup, uygarlığın kurucusu kültürel bir kahraman olarak kabul edilmektedir. Yima, ölümün olmadığı insanlığın 'Altın Çağ'da hüküm sürmüş bir kral, rahip, savaşçı ve sayısız evcil hayvana sahip varlıklı birisidir. Hint mitolojisindeki Yama ile ilişkili olan tanrı Firdevsi'nin Şehnamesinde Cemşid karakterine dönüştürülmüştür. Yima'nın ay ile güneşin kardeşi veya bir yıldırımdan doğduğuna dair söylenceler bulunan Yima'nın Avesta'da iki ayrı efsanede bahsi geçmektedir. Ahura Mazda, Yima'dan peygamberi olarak kanunlarını insanoğluna bildirmesini istediğinde kahraman teklifi kabul etmemiştir. Bunun üzerine tanrı yarattığı ve 600 yılda büyüttüğü dünyayı geliştirme görevini vermiştir. Nuh Tufanı benzeri bir temayı barındıran bir diğer söylencede ise Ahura Mazda, Yima'ya kış mevsiminin geldiğini ve yaşayan her şeyi yok edeceğini söyleyince Yima yeraltında vara adını verdiği bir mağara hazırlayarak insanların en güzel olanlarını buraya getirerek kurtulmalarını sağlamıştır.

YİMAK [Pers Mitolojisi] İlk kadının adı olup, erkek kardeşi Yima ile birlikte insan ırkının dişi atasıdır. Yima, Yimak'ı bir iblisle evlendirmiş böylece bir canavarlar kuşağı ortaya çıkmıştır.

YİMANTUVİNGYAİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Hupa halkının inanışında dünyanın düzenini kuran kültürel kahramanın adıdır.

YİN ve YANG Çin felsefesinde zıt ve aykırı görünen evrenin karşıt ama birbirini bütünleyen prensiplerinin var ettiği dengeyi tanımlayan kavram olup kısaca yin-yang olarak da bilinmektedir. Yin ve Yang birbirine karşıt, biri diğeri olmadan var olamayan, birbirlerini bir yandan tüketip diğer yandan destekleyen, birbirlerine dönüşebilen ve içlerinde ötekinden bir parça barındıran ögelerdir. Dişil veya negatif prensip Yin ve eril ve pozitif prensip Yang'a ay ile güneş, karanlık ile aydınlık, gece ile gündüz, dinlenmek ile çalışmak, soğuk ile sıcak, kadın ile erkek, kuzey ile güney, sağ ile sol, kış ile yaz, dünya ile cennet, içe dönük ile dışadönük, çift ile tek, 6 ile 9, 8 ile 7 örnek olarak gösterilebilir. Yin ve Yang prensibinin MÖ 3 binlerde Fu-Şi tarafından icat edilip MÖ 1122'de Yih-King tarafından düzenlendiğine inanılmaktadır. Taoizmin dejenere olmasıyla Yang "Şen" adlı hava ve su tanrılarına, Yin ise "Kwei" adlı iblislere dönüştürülmüştür. Yin ve Yang'ın Japonca karşılığı İn ve Yo'dur.

YİNGLONG [Çin Mitolojisi] Sarı İmparator Huang Di'nin güçlü hizmetkârı olan kanatlı bir ejderhanın adıdır. Tüm doğu ejderhalarının en eskisi olan Yinglong bir efsaneye göre Yu adındaki bir adama yardım etmiş ve kuyruğuyla toprağı kazarak Sarı nehrin taşmasını engellemiştir.

YİRBAİK BAİK [Aborijin Mitolojisi] Şekil değiştirebilen yamyam bir kadının adı olup, beraberindeki dingo köpekleriyle birlikte insanları kandırıp tuzağa düşürdükten sonra yemektedir. Yağmur ve fırtına getirebildiğine inanılan Yirbaik-Baik, istediğinde küçük kahverengi bir kuş, köpekleri ise yılan formuna bürünebilmektedir.

YİRMİ GECE Alman folklorunda St. Thomas günü 21 Aralık ile Üç Kral günü 6 Ocak arasında kalan günlere verilen isim olup, bu sürede ölülerin hayaletlerinin mezarlarından dışarı çıkıp insanlar arasında dolaştığına inanılmaktadır. Yule veya daha önceki bir festival ile ilişkilendirilen bu dönemin ilk 12 günü hava şartları gözlenir ve yılın 12 ayının aynı şekilde geçeceği düşünülür, çamaşır yıkamak ve yün eğirmek gibi bazı işlerle kabuklu yemişler gibi bazı yiyecekleri yemekten kaçınılırdı. Bu gelenek pagan Yuletide veya Yule, Hıristiyan Noel Zamanı veya Noel'in 12 günü olarak bilinip Noel arifesi ile Epifani arasındaki dönemde gerçekleştirilen adetlerle benzerlik göstermektedir.

YİNİANGAWGUT [Sibirya Mitolojisi] Kamçatka yarımadasında yaşayan Koryat halkının inanışında olağanüstü güçlere sahip ilk kadının adı olup, karga ile küçük bir kuşun Yiniangawgut ile evlenebilmek için yarıştığı bir söylence bulunmaktaydı. Kız, adaylarından daha iyi bir talip bulabileceğini düşünerek karga ile küçük kuşa gökyüzünü tamir etmeleri gibi imkânsız bir görev vermiştir. Karganın yükseklerden korkmasına rağmen küçük kuş gözyaşlarını bir miktar yağ ile karıştırarak gökyüzünü başarıyla onarmışsa da rakibini kıskanan karga güneşi çiğneyerek yeryüzünü karanlıkta bırakmıştır. Yiniangawgut'un kız kardeşi olan Çanyai şarkı söyleyerek yeryüzünün nehirlerini yaratarak suyun dünyaya hayat vermesine vesile olmasının yanı sıra karganın evine giderek güneşi çıkarması için gıdıklamış hatta ilişkiye de girmiştir. Karga uyandığında bazı mutfak eşyalarının kaybolduğu daha önemlisi güneşin tekrar gökyüzünde parıldadığını görmüştür.

YİZRAEL [Yahudi Mitolojisi] Eski İsrail'de kuzey krallığının başkenti olan, Gilboa dağının yamacındaki bir kentin adı olup, İbranice 'Tanrı bereketli kılsın' anlamındadır.

YLYNDA KOTA [Sibirya Mitolojisi] Selkup halkının inanışında kuş formundaki ruhları yeryüzündeki insanların bedenlerine girmesi için gönderen gök tanrıçasının adıdır.

YMİR [İskandinav Mitolojisi] Odin ve kardeşlerinin öldürdüğü başlangıç devi ve buz devlerinin atası olup, tanrılar Ymir'in cesedinden dünyayı (etinden toprağı, kemiklerinden dağları, kafatasından gökyüzünü, dişleri ve kemik parçalarından kaya ve taşlar, saçlarından ağaçlar, beyninden bulutlar) yaratmış, deniz ve göller bu devin kanıyla dolmuştur. Tüm bunlara ek olarak kurtçuklar devin cesedi içinde dolaşmaya başlayınca cüce ırkı ortaya çıkmıştır.

Ymir buz devleri ırkının kurucusu ve İskandinav kozmolojisinde en önemli figürlerden birisi olup devler arasında Aurgelmir adıyla bilinmektedir. Ymir, Muspelheim'in ateşiyle karşılaştığı zaman Niflheim'in eriyen buzlarından yaratılmış, uykusunda bacaklarından ve koltukaltlarından ilk devler doğmuştur. Eriyen su damlaları yere düşünce yeniden sertleşmiş böylece başlangıç ineği Audhumla ortaya çıkmış, memesindeki sütten 4 nehir akmaya başlamıştır. Audhumla ilk günün akşamında buzu yaladığında insan saçı formu belirmiş, ikinci gün insan başının tamamı üçüncü gün ise ilk tanrı Buri'ye ait olan insan bedeninin tümü ortaya çıkmış onun soyundan torunları olan Odin, Ve ile Vili gelerek tanrılar kuşağını oluşturmuştur. Ortada bugünkü dünya yokken, Odin ve kardeşleri Ymir ile buz devlerini öldürdüğünde kıyımdan sadece Ymir'in torunu Bergelmir ile karısı kurtulabilmiştir.

Orgelmir adıyla da bilinen Ymir ile Hindu yeraltı tanrısı Yama arasındaki isim benzerliği dikkat çekicidir.

YMOJA Bkz. Yemaja

YNAKHSIT [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında sığır sürülerinin koruyucu tanrısının adıdır.

YO 1. [Afrika Mitolojisi] Mali'nin yanı sıra Gine, Burkina Faso ve Senegal'de yaşayan Bambara halkının inanışında Batı Afrika'da alışılanın tersine hayvan formunda olmayan bir düzenbaz karakter ve başlangıç ruhunun adıdır. Yo, hem erkek (ateş, hava) hem de dişil (su, toprak) elementlerden meydana gelen bir yeryüzü ruhu olup, evren boşluğunda Yo'nun sesi insan bilinci dahil her şeyin başlamasına sebep olmuştur.

2. [Japon Mitolojisi] Çin kozmolojindeki erkek öğe Yang'ın Japon karşılığıdır.

YO SANSİN [Kore Mitolojisi] Kendi adlarını taşıyan dağ ve tepeleri koruyan dağ ruhlarının genel adı olup bunların en önemlisi Unje dağı ile aynı adı taşıyan dişil ruhtur. Bir söylenceye göre bu dağda doğum yaparken ölen bir kraliçe bir başkasına göre ise dev kadın kılığına bürünerek dağda yaşayan bir keşişten hamile kalıp sekiz kız doğuran bir ruhtur.

YOALOX TARNUXİPA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yamana halkının inanışında başlangıcında var olan akıllı bir kadının adı olup, balıkçıların kullanması için zıpkını icat etmiştir.

YOAB [Yahudi Mitolojisi] Zeruiah'ın oğlu ve Davut'un yeğeninin adı olup Kudüs'ü ele geçiren birliğe komuta etmiştir (2 Samuel 8:16; 20:23).

YOEL [Yahudi Mitolojisi] Pethuel'in oğlu olan ikinci önemsiz peygamber olup, Eski Ahit'in Neviim bölümünde yer alan ve ikinci krallık (MÖ 516-MS 70) dönemini anlatan 29. kitabına adını vermiştir.

YOFUNE-NUŞİ [Japon Mitolojisi] Dev bir deniz yılanının adı olup Oki adası'nın kayalık sahilinde bir mağarada yaşadığına inanılmaktaydı. Her yıl 13 Haziran tarihinde bu deniz canavarına bir bakire kurban edilmekteyse de bir gün Tokoyo adlı genç kız canavara kurban edilmeye gönüllü olduktan sonra bıçağını çekerek yaratığı önce kör etmiş ardından öldürmüştür.

YOGA Patanjali'nin kurduğu bir felsefenin adı olup, beden ve ruhu meditasyon ve çeşitli egzersizler sayesinde kontrol etme ve disiplin oluşturmayı hedefleyen öğretidir. Fiziksel duyumlar yogi adı verilen çilekeşin kendini tam anlamıyla dinî düşünceler vermesini engellediğinden düşünce bir noktada toplanarak bedeni faaliyetler en düşük seviyede gerçekleştirmeye çalışılmaktadır.

Yoga egzersizleri sekiz evreden oluşmaktadır.

1. Yama (kendini tutma)
2. Niyama (dinsel egzersizler)
3. Asana (Bedenin belirli pozisyonları)
4. Pranayama (Nefes alma egzersizleri)
5. Pratyahara (İnzivaya çekilme)
6. Dharana (Düşünsel konsantrasyon)
7. Dhyana (Meditasyonla soyut deneyim)
8. Samaçi (Bölünmez bir bütünle birleşme)

YOGİNİ [Hint Mitolojisi] Tantrik gelenek önemli rol oynayan ruhların adı olup, ayinleri bozan kişileri cezalandırmaktadırlar. Dakinilere benzer görevler üstlenen Yoginiler Apsaralar gibi uçabilen ve kuş formuna dönüşebilen yaratıklardır.

YOHANİ BAT RETİVİ [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da hamile kadınlara işkence eden bir cadı olarak bahsi geçmektedir.

YOKAİ [Japon Mitolojisi] Youkai 'ruh, hayalet, cin' anlamına gelen bir kelime olup, şeytani Oni'den haylaz Kitsune'ye kadar Tengu, Tanuki ve Kappa gibi pek çok varlığın dahil olduğu bir grubun da adıdır.

YOKSUL TANRI Bkz. Hephaestus

YOL İYESİ [Türk Mitolojisi] Yolların koruyucu ruhu olup, yolculukların kazasız belasız tamamlanmasına yardım ettiğine inanılmaktaydı.

YOLAY ALP [Türk Mitolojisi] Manas destanında bahsi geçen dev cüsseli ve olağanüstü güçlü bir güreşçinin adıdır. Köketay'ın yoğ töreninde Kırgız beyleri arasında hiç kimse bu devle güreşmeye cesaret edemeyince yaşlı başlı Koşay Alp halkının şerefini kurtarmak için meydana çıkmış ve zorlukla da olsa devi yenmeyi başarmıştır.

YOLKAİ ESTASAN [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında mevsimlerle özdeşleştirilen yeryüzü tanrıçasının adı olup gökyüzü tanrıçası Estanatlehi'nin kız kardeşidir.

YOMİ [Japon Mitolojisi] Korkunç yaratıkların kapılarında bekçilik ettiği öteki dünya olup, Yomi-no-kuni (Sarı pınar) adıyla da bilinmekteydi.

YOMUMULİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Paskua Yakqui halkının inanışında diğer insanlardan uzakta Yo'o Sea Hamut adlı yaşlı bir kadınla yaşayan vahşi bir kız olup adı "Sihirli Arı" anlamına gelmektedir. Tüm bitki ve hayvanların dilini anlayabilen kız, Yakqui halkının ilk geyik kurban töreni yaptığı gün Geyik Dansı geleneğini başlatmıştır.

YONDUNG HALMONİ [Kore Mitolojisi] Rüzgâr tanrıçası olup, adına düzenlenen şaman ayinlerinde pirinç lapaları yenilmekteydi.

YONG WANG [Kore Mitolojisi] Ejderha formundaki deniz tanrısının adıdır.

YONİ [Hint Mitolojisi] Hinduizm'de Şiva'nın eşi tanrıça Şakti'nin (Devi) sembolü olan kadın cinsel organının adı olup, tıpkı Şiva'nın penisi lingam gibi ona da tapınılmaktadır.

YONCA Üç yapraklı bu bitki Hıristiyanlarca Kutsal Üçleme ile özdeşleştirilmektedir. Druidlerin kutsal kabul ettiği bitkinin İngiltere'de rüyada görülmesi kısmet, evlilik ve refah ile ilişkilendirilmektedir. Avrupa'da 4 yapraklı yonca bulunması iyi şans işaret sayılmaktadır.

YONİ [Hint Mitolojisi] Sanskritçe vajinaya verilen isim olup, Hinduizm'in aktif dişil Tanrıça formu olan Şakti'ye tapınanlarca kutsal sayılıp hayatın kaynağı kabul edilmektedir. Fallus anlamına gelen lingam ve Yoni sembolleri tüm Hindistan'da, Nepal'de ve Hinduizm'in etkisinin göründüğü Güneydoğu Asya'da yaygındır.

YONNE [Kelt Mitolojisi] Merkez Fransa'da Nièvre'nin kuzeyinde yer alan Yonne nehrinin ad vericisi olan bir tanrı olup, İakunis olarak da bilinmekteydi.

YONOT [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Wintu halkının inanışında ateş tanrıçasının adı olup, oğlu Pohila (Ateş Çocuk) ölmesin diye evden dışarı çıkamıyorken kardeşinden çakmaktaşı çalınca birlikte köy meydanına gidebilmişlerdir.

YORİMASA [Japon Mitolojisi] Şişio (Aslanların efendisi) adlı kılıcıyla imparatoru koruyup, korkunç canavarları öldüren efsanevi bir savaşçının adıdır.

YORİMİTSU Bkz. Minamoto no Yorimitsu

YORKA [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Surinam halkının inanışında 'hayalet' anlamına gelen kelime Karayip yerlilerinin atalara ait ruhları tanımlamak için kullandığı yoroka kelimesiyle ilişkili olmalıdır.

YORKAMİ [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in Danyal Kitabı'nda Kral Nebukadnezzar'ın Şadrakh, Meşakh ve Abednego adlı üç kişiyle birlikte ölmesi için bir fırına attığı buz meleğinin adıdır. Jorkemo veya Yurkemi olarak da bilinen melek diğer 3 adamı da alevlerden koruyarak fırına girdikleri gibi çıkmalarını sağlamıştır.

YORUBA MASALCILIĞI Batı Afrika'da Nijerya ve Benin'de yaşayan Yoruba halkı büyük ölçüde tarımla uğraşmakla birlikte ahşap ve metal işçiliğinde de ustadır. Yoruba öyküleri sözlü olarak aktarılmakta olup, genç bir adamın alo adı verilen bir korodaki diğer gençlere 2-3 bilmece sormasından sonra anlatım başlamaktadır. Efsaneler, neden-niçin ve kahraman öykülerinin yanı sıra kaplumbağa ve Ananse (örümcek) gibi düzenbaz öyküleri Yoruba masal ve efsanelerinde önemli bir yer kaplamaktadır.

YOSEİ Japon masallarında kuş, turna veya kuğu formunda insanlara görünen perilerin adıdır.

YOSHİTSUNE [Japon Mitolojisi] Samuray Minamoto Yoşitomo'nun (1123–1160) oğlu olan kahraman, Tara kabilesi tarafından öldürülen babasının öcünü almak için ormana gidip Tengu iblislerinin kralından savaş sanatlarını öğrendikten sonra düşmanlarını yok etmiştir. Öyküleri yarı gerçek yarı kurgu olan Yoşitsune'nin Moğolistan'a giderek Cengiz Han'a dönüştüğüne inanılmaktadır.

YOSKEHA [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] İrokua halkının inanışında iyi olan her şeyin yaratıcısı olan tanrının adıdır.

YOSSELE Bkz. Golem

YOSSİ [Yahudi Mitolojisi] Talmud'da bahsi geçen bir şeytan çıkarma hikâyesine adını veren kahraman olup, efsaneye göre köyün su kaynağına musallat olan bir iblisi kovmuştur.

YOSUN [Melanezya Mitolojisi] Borneo'da yaşayan Dayak halkının inanışında insan su yosunundan oluşmuştur.

YOŞİYA [Yahudi Mitolojisi] MÖ 640-609 yılları arasında Yahuda kralı olup Kudüs tapınağındaki putları yok etmiştir.

YOŞO Ruhunun bugün bile insanlara yardım ettiğine inanılan bir Japon azizinin adıdır.

YOTSUYA KOİDAN İhanete uğrayan kişinin hayaletinin intikamını anlatan bir masalın adı olup, öylesine popüler olmuştur ki Japonya'da en az 30 defa filme çekilmiştir. Gece fenerlerinden çıkan Oiva adlı hayaletin işlediği cinayetler Japon yazar Koji Suzuki'nin Ring 'Halka' adlı romanına (1948) ve bu romandan aynı adla beyazperdeye aktarılan filmin kahramanı Sadako Yamamura'ya da esin kaynağı olmuştur.

YOYOLÇE [Maya Mitolojisi] En cesur savaşçıların bile korkulu rüyası olup, geceleri etrafta dolaşan dev canavarların genel adıydı.

YRIN ACI TOYON [Sibirya Mitolojisi] Lena nehri havzasında yaşayan Yakut halkının inanışında yaratıcı beyaz tanrının adı olup, dünya ağacı üzerinde yaşadığına inanılmaktaydı.

YS [Kelt Mitolojisi] Kuzeybatı Fransa'da Breton bölgesinde bulunan Douarnenez koyunda Cornouaille kralı Gradlon tarafından kız kardeşi Dahut için kurulan efsanevi kentin adıdır. Söylenceye göre Ys veya İs kenti su seviyesinin altında inşa edilmiş olup, su bendiyle denizden korunmaktaydı. Bendin Gradlon'da bulunan tek anahtarını şeytana uyan Dahut çalmış ve ona vermiştir. Satan'da bendin kapısı açmış ve denizin suları kenti yutmuş, Ys'in tüm halkı ölmüştür. Breton söylencelerine göre Ys dünyanın en güzel, en mükemmel kurulmuş kenti

olup, adı Bretonca 'Ys'e benzer' anlamına gelen Paris'in adının da bu kentten geldiği söylenmektedir. Ys kenti efsanesi 1839 yılına değin Breton sözlü geleneğinde yaşatılıp bu tarihte pek çok halk şarkısını içeren 'Barzaz Breiz' adıyla basılmıştır.

YSEULT Bkz. Bkz. İsolde

YU Bkz. Yu Di

YU [Çin Mitolojisi] Yeryüzünü insanların yaşaması için uygun hale getiren çift cinsiyetli tanrının adı olup, sembolü bir çift yılandır.

YU ÇİANG [Çin Mitolojisi] Okyanus rüzgârı tanrısının adıdır.

YU Dİ [Çin Mitolojisi] Kimi zaman ejderha formunda da tasvir edilen ilk Çin imparatorunun adı olup, Büyük Tufanı sona erdirdiğine inanılmaktaydı. MÖ 2200-2100 arasında yaşayan Yu Di'nin adı "yeşim taşı imparator" anlamına gelmekte ayrıca Yu Huang adıyla da bilinmekteydi. İnsanoğlunu kilden yarattığına inanılan Yu Di, Xi Wang-mu'nun görünümlerinden Wang Mu niang-niang ile evli olup çiftin her biri göğün ayrı bir katında oturan dokuz kızı bulunmaktaydı. Çin imparatorları her yıl iki defa Pekin'de bulunan Gökyüzü Tapınağı'nda Yu Di onuruna ayin düzenlemekteydi.

YU HUANG Bkz. Yu Di

YU HUANG ŞANG Dİ [Çin Mitolojisi] Song Hanedanı döneminde tapınılan en önemli Taoist tanrının adı olup, Yu-di ile ilişkilidir.

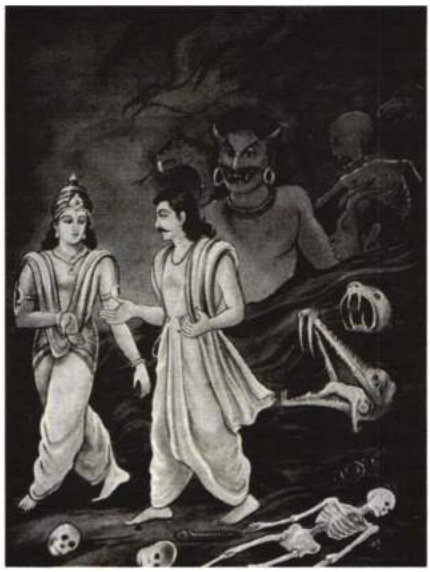
YU QİANG [Çin Mitolojisi] Deniz ve okyanus rüzgârları tanrısının adı olup, iki ejderhanın sırtına binmiş, yarı balık yarı insan formunda tasvir edilmekteydi.

YU-REN [Çin Mitolojisi] Çok eski çağlarda yaşadığına inanılan, vücudu kuş tüyleriyle kaplı, uçma yeteneğine sahip ve ölümsüz bir ırkın adıdır.

YUA [Eskimo Mitolojisi] Berin boğazı civarında yaşayan Unalit halkının inanışında canlı ve cansız varlıkların içinde bulunan ruha verilen isimdir.

YUAN-Şİ [Çin Mitolojisi] En önemli Taoist tanrılardan birisi olup, yeryüzü ve cenneti yarattığına inanılmakta, Tian-Zong adıyla da bilinmekteydi.

YUDHİŞTHİRA [Hint Mitolojisi] Mahabharata destanında Pandava kardeşlerin en büyüğü olup, tanrı babası Dharma insan babası kral Pandu annesi ise Kunti'dir. Mahabharata Bilge ve erdem bir insan olarak tasvir edilen Yudhişthira'nın adı Sanskritçe "Savaşta Sarsılmaz" anlamına gelmektedir. Mahabharata'da Pandavalar ile birlikte büyüdükleri kıskanç kuzenleri Kurular arasındaki amansız taht mücadelesi anlatılmaktadır. Yudhişthira bir gün Duryodhana'ya zar oyununda yenilince ailesiyle birlikte ormana sürgüne gitmek zorunda kalmış, ormanda Yakşa kılığına giren Dharma'nın sorularını doğru cevaplayıp erdemlerini açığa çıkarınca kardeşlerini ölümden kurtarmıştır.

Yudhişthira Cehennemden geçerken

Büyük savaşta kuzenlerin yenilgiye uğratılmasının ardından bir süre krallık yapan Yudhişthira ailesiyle birlikte Himalayalar'a tırmanarak cennete gitmiştir. Cennetin bekçileri kapıda ailenin köpeğini içeri alamayacaklarını söyleyince Yudhişthira ısrar ederek gerçekte köpek kılığına girmiş olan Dharma'nın son erdem sınavını da geçerek cennete girmeye hak kazanmıştır.

YUDİSTHİRA [Endonezya Mitolojisi] Bali efsanelerinde bahsi geçen iyi kalpli ve yardımsever bir kişi olup, köpeği öldüğünde onunla birlikte cennete gitmek için yola çıkmıştır. Cennetin kapısında yeni gelenler içeri girmek için beklerken kendisine verilmişse de o bir tane de köpeği için istemiştir. Etraftakiler köpeğine aşırı ilgi gösterdiğini düşünüp Yudhişthira'ya kızarken köpek birdenbire bir tanrıya dönüşmüş ve etraftakilere Yudhişthira'nın yaşayan tüm canlılara karşı gösterdiği saygıyı test ettiğini ve adamın cennete girmeye layık birisi olduğunu bildirmiştir.

YUGA [Hint Mitolojisi] Hint kozmolojisinde insanoğlunun geçirdiği dört çağın adıdır. Bu çağlar (Bir tanrı yılı [T.Y] 8.640.000.000 X 365 yıla eşittir):

1) Krita-yuga 1 x [T.Y] sürmüş olup insanoğlunun adalet ve içinde yaşadığı dönemdir.

2) Treta-yuga 3.000 x [T.Y] sürmüş olup, insanoğlunun düzeni bozulmaya başlamıştır.

3) Dvapara-yuga 2.000 [T.Y] sürmüş olup, yeryüzüne kötülük gelmiştir.

4) Kali-yuga 1.000 [T.Y] sürmüş olup, MÖ 3102 yılında başladığına inanılmakta açlık, korku ve felaketler çağı olarak anılacaktır.

İnanışa göre her çağ bir öncekinden daha kısa olduğu gibi insanoğlunun fiziki ve ahlaki açıdan daha kötüye gitmesine sebep olmaktadır.

YUHANNA [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'i oluşturan dört kanonik incillerden sonuncusuna

adını veren aziz olup Yeni Ahit'teki 3 kısa genel risalenin daha yazarı olduğu sanılmaktadır. Bununla birlikte bu kitapların yazarının İsa'nın 12 havarisinden birisi olup, Lisimakhos surları önünde incilini yazdığına inanılan Yuhanna mı yoksa daha geç dönemde yaşamış ama havarinin öğretilerini derlemiş bir ilahiyatçı mı olduğu tartışmalıdır. Galilealı bir balıkçı olan Zebedee ile Salome'nin oğlu ve James'in kardeşi olan Yuhanna Hıristiyan inanışına göre İsa'nın en sevdiği havarisidir. Son akşam yemeğinde Yuhanna başını İsa'nın göğsüne yaslamış, İsa çarmıha gerilirken annesi Meryem'i Yuhanna'ya emanet etmiştir. Bir söylenceye göre Meryem'in ölümünden sonra Anadolu'ya giderek Yedi Kilise'yi kurmuş ve genellikle Ephesus'ta ikamet etmiştir. Hıristiyan inanışına göre Yuhanna ölmeyecek İsa'nın yeryüzüne yeniden geleceği güne dek uyuyacaktır.

YUHVA [Kore Mitolojisi] Koguryeo krallığının kurucusu Çumong'un annesi ve su tanrısı Habaek'in en büyük kızının adıdır. Güneş tanrısı Haemosu tarafından önce kaçırılmış ardından evlenmişlerdir. Güneş tanrısı Yuhva'yı savaş arabasıyla cennete götürmek isteyince kız kaçmışsa da güneş ışınlarından hamile kalmış ve oğlunu doğurmuştur.

YUK [Hint Mitolojisi] Kuzeydoğu Hindistan'da yaratılışa yardım ettiğine inanılan bir şimşek tanrıçasının adı olup, yaşamın mevcut olmadığı yeryüzüne yağmur gelmesi için güneş parlaklığındaki cinsel organını gökyüzünde açığa çıkarmıştır.

YUKANYE [Afrika Mitolojisi] Sudan'da yaşayan Bari halkının inanışında python yılanı formunda tasvir edilen ana tanrıçanın adıdır.

YUKAR [Japon Mitolojisi] Aynu halkının kuşaktan kuşağa aktardığı bir manzum destanın adıdır.

YUKİ ONNA [Japon Mitolojisi] Kar fırtınası getiren dişi bir hayaletin adı olup, yolcuların uykusunu getirerek donarak ölmelerine sebep olmaktaydı. Japonca Yuki Onna 'kar kadın' anlamına gelmekte olup, soluk teninin üzerine çoğunlukla beyaz bir kimono giyen, bazen çıplak dolaşan, uzun boylu, uzun saçlı güzel kadın olarak tasvir edilmektedir. Yuki Onna'nın bakışları insanları dehşete düşürmekte, kar üzerinde akarcasına yürüyüp, ayak izi bırakmamakta, istediği zaman duman, sis veya kar formuna dönüşebilmektedir.

YUKŞİ [Hint Mitolojisi] Musallat olduğu erkekleri iktidarsızlaştıran seks düşkünü dişi bir iblisin adıdır.

YUL LHA [Tibet Mitolojisi] Önemsiz tanrı ve iblislerin dâhil olduğu bir grubun adıdır. Bunlar:

Lha: Beyaz renkli erkek tanrılar

Tsan: Kırmızı renkli erkek gülyabani ve iblisler

bDub: Siyah renkli şeytanlar

gZah: Alacalı renkli gezegenler

dMu: Mor renkli duman şeytanları

Srin-po: Kırmızı renkli yamyam şeytanlar

Ma-mo: Siyah renkli dişi şeytanlar

rGyal-po: Beyaz renkli tanrılaştırılmış kahramanların ruhları

YULA [Türk Mitolojisi] Altay Türklerinin inanışında insan bedenini hastalık sırasında geçici olarak terk edebilen ruhun bir formunun adı olup, Hakaz Türklerinde çula olarak adlandırılmaktaydı.

YULE Tarihi Germen halklarının pagan dönemde genellikle 14 Ocak gününe denk gelen kış ortasında gerçekleştirilen, Aesir tanrılarına sunular sunulan bir dini festivalin adı olup, zamanla Hıristiyan yılbaşı kutlamaları ile bütünleşmiştir. Germen takviminde Yule'den önce (Ærra Jéola), Yule'den sonra (Ærra Jéola) gibi ay isimlerinin bulunması da geleneğin ne derece köklü olduğunu göstermekte folkloristler Yaban Avı kutlamaları ve Odin kültü ile de ilişkili olduğunu iddia etmektedir. Yule keçisi ve Yule kütüğü gibi adetler günümüz İskandinav folklorunda devam ettirilmektedir. 19. yüzyıla dek yılbaşı gecesi çocuklar ev ev dolaşırken Yule (Yılbaşı) keçisi şarkıları söyler ve içlerinden birisi keçi kılığına girerdi ki bu geleneğin tanrı Thor ile ilişkili bir yılbaşı sembolü olduğu sanılmaktadır. Benzer şekilde İskandinav ülkelerinde yılbaşı günü süslenip aynı gece yakılan büyükçe bir kütük Yule kütüğü olarak adlandırılmaktadır.

Bkz. Yirmi Gece, Noel, Freyr

YUM [Türk Mitolojisi] Dede Korkut Oğuznameleri'nin sonunda "yum vereyin..." ifadesi yer almakta olup, bir çeşit hayır duası olarak algılanan bu kelimenin tam anlamı bilinmemektedir. Beydili Fince yum (Tanrı), Hint Avrupa dillerinde ise yuma (dua) kelimeleriyle ilişkili olabileceğini ileri sürmüştür

YUM KAAX [Maya Mitolojisi] Yakışıklı bir erkek formunda tasvir edilen mısır ve tarım tanrısının adı olup, kelime anlamı 'Ormanın Efendisi'dir. Yum Kaaz Aztek tanrısı Kinteotl'un karşılığı olup Tanrı E ve Ah Mun olarak da bilinmekteydi. Bkz Ah Mun

YUM KİMİL Bkz. Ah Pukh

YUMİMA [Sibirya Mitolojisi] Çukçi halkının söylencelerinde yoksul ve hoşgörüsüz kocası tarafından itilip kakılan talihsiz bir kadın olup, öyküsü Kanada İnuitlerinin "Tayune" söylencesi ile benzerlik göstermektedir. Yumima bir gün tundrada yürürken gördüğü güzel bir evin içine girmiş, evin bir köşesinde yağ yerine boncukların yakıldığı sihirli bir lamba görmüştür. Kadın sihirli boncuğu ağzına atmışsa da eve birisinin girdiğini fark edince saklanmış, içeri giren adam lambaya ateşinin neden azaldığını boncuğun nerede olduğunu sormuş, lamba da evde saklanan birisi olduğu bilgisini vermiştir. İyi kalpli bir büyücü olan adam kızı bulmuş, kıza kocasının isteklerini yerine son derece yavaş getirmesini tavsiye ederek, Yumima'nın yaşamının geri kalanını mutlu geçirmesini sağlamıştır.

YUMURTA Pek çok halkın inanışında doğumun hatta evrenin yaratılışının sembolü sayılmıştır. Bkz. Kozmik Yumurta, Paskalya Yumurtası, Orpheus'un Yumurtası

YUMURTA KALP Dünya folklorunda sıkça rastlanan bir motif olup, kalbini ve yaşam gücünü bedeninin dışında başka bir yerde sakladığı için öldürülemeyen dev, büyücü ya da iblis gibi kötülere verilen isimdir. Bu canavarı öldürebilmenin tek yolu sakladığı yeri bulup, kalbini yok etmektir. Masal bir prenses (veya değerli bir eşyanın) kötü yürekli birisi tarafından kaçırılması ile başlamakta, bir kahraman prensesi kurtarmak için yola çıkmakta, yolda kendine yardımcı olabilecek bir hayvan bulmaktadır. Yardımcı hayvan kahramana kötü adamı öldürmeyi denememesi gerektiğini adamın sakladığı kalbini bulması gerektiğini öğütlemektedir. Kahraman 3 ya da 4 zorlu maceradan sonra çoğunlukla bir yumurta olan kalbe ulaşmakta, yumurtayı yok edince kötü adam da ölmektedir.

YUMUŞ OĞLAN [Türk Mitolojisi] 16. yüzyıl Oğuznamelerinde Azrail için kullanılan bir isim olup Tanrı buyruğunu yerine getirdiği için 'elçi' anlamındaki bu ad yakıştırılmış olmalıdır. Dede Korkut Kitabı'nda Deli Dumrul hikâyesinde de Azrail kendini bu terimle adlandırmıştır: 'Mere deli kavat, bana ne yalvarsın, Allah Taala'ya yalvar. Benim elimden ne gelir? Ben sadece bir yumuş oğlanıyım'.

YUNAN DESTANLARI Efsanevi kahramanların yolculuklarının yanı sıra Thebai seferi ve Troya savaşı etrafında gerçekleşen olayları konu alan destanların en önemlileri İlyada, Odysseia, Aethiopia, Küçük İlyada, İlion Persis, Kypria, Nostroi, Telegonia, Thebais, Alexandra, Theogony ve Argonautika'dır.

YUNAN MİTOLOJİSİ Yunan uygarlığı MÖ 1600'larda Girit adası ve Yunanistan'da kurulan küçük krallıklarla başlamış, MÖ 1200-1000 tarihleri arasında istilalar sebebiyle yıkıldıktan sonra MÖ 9. yüzyılda pek çok kent yeni baştan kurulmuştur. Bu dönemde ülke yüzlerce kendi kanunlarını kendi koyup kendini yönetebilen site kentlere bölünmüştür. MÖ 480 yılında Pers kralı Xerxes tarafından Yunanistan işgale uğramış ve Atina yakılmışsa da çetin savaşlar neticesinde istilacılar ülkeden atılmıştır.

Girit'te arkeologların ortaya çıkardığı çıplak göğüslü kadın heykelcikleri gibi Miken sanat örneklerinden ana tanrıça ve diğer tanrıçalara tapınıldığı dahası kadınların toplumsal statülerinin nispeten iyi olduğu anlaşılmaktadır. Hint-Avrupalı kavimlerin Yunan anakarasını işgal etmesinin ardından istilacıların Miken kültürü ile kendilerininkinden ortak bir inanç sistemi yarattığı anlaşılmakta olup, Hera, Artemis ve Athena gibi Miken tanrıları yeni Yunan dininde varlığını sürdürmüştür.

Yunan dini, gökyüzü, şimşek, nehir, deniz, ateş, rüzgâr gibi tabiat elementlerinin ilahi nitelikler kazandırıldığı, tanrıların sevgisi dualarla kazanmaya, öfkesini kurbanlarla yatıştırmaya çalışan bir tabiat dinidir. Yunan söylencelerinin çok azı tarihsel döneme ait olup, çoğu Yunan medeniyetinin kendisi kadar eskidir. Yunan diniyle doğrudan ilgili olan söylenceler MÖ 775 (Homeros, İlyada ve Odysseia) ile MÖ 775 (Heiodos, Theogonia) yılları arasında yazıya geçirilmişlerdir. Bu söylenceler Antik Yunan'da kamu ve özel hayatının içine işlemiş olup, MÖ 5. yüzyıl Atina'sında eğitimin büyük ölçüde kahramanlık öykülerini ezberlemek ve çeşitli vesilelerle tertip edilen toplantı ve festivallerde şiirsel bir üslupla anlatmaktan ibaret olduğu görülmektedir. Başta Atina olmak üzere Yunan kentlerinde düzenlenen teatral festivallerde tanrılar için hazırlanmış övgü ilahileri (Bkz. Homerik ilahiler) okunurdu. En ünlüsü Demeter ilahisi olan bu olağanüstü şiirsel yapıtlarda tanrılar, tanrıçalar ve kahramanlardan bahsedilirdi. MÖ 8. yüzyılda yaşamış Yunan ozanlarından Hesiod'a göre, tanrıların lideri Zeus ardı ardına her biri bir öncekinden daha düşük kalitede altın, gümüş, bronz, kahramanlar ve demir ırk adlarıyla bilinen beş insan soyunu yaratmıştı. Bugünkü insanlar gibi durmaksızın çalışmak zorunda olan ve yaşam azabından ancak ölümle kurtulabilen demir ırka mensup Yunan yazarları kendilerinden bir önceki yarı tanrı kahramanlar ırkının asil ve ihtişamlı yaşamlarına, yitirilen geçmişe duydukları özlemi söylencelerinde dile getirmiştir.

Yunanlıların efsaneleri tarihsel bir gerçek olarak görüp görmedikleri dolayısıyla Eski Yunanlıların tarihe bakış açısı modern yazarlar arasında bitmek tükenmek bitmeyen bir tartışma konusu olmuştur. Bununla birlikte Yunan söylenceleri Yunan hayatının doğal ve kabul görmüş bir parçası olarak çeşitli sanatının yapıtaşı olmakla kalmamış büyük sanat eserlerinin de ortaya çıkmasını sağlamış, ayrıca Yunan dilinde şiirsel anlatımın zenginleşmesine katkıda bulunmuştur.

Yunanlar tanrılarında mükemmellik aramamış, onları da tıpkı insanlar gibi kızan, kıskanan, aldatan, çeşitli zaafları olan varlıklar olarak tasvir etmişlerdir. Yunan tanrıları bir ölümlünün kaderini hatta kişiliğini bile değiştiremez; ölümlülere özellikle kahramanlara yardım ederek ya da öğüt verirlerse de eski Yunanda insanlar kendi kaderlerini kendi yetenekleriyle çizerlerdi. Böylece tanrılar mutlak güce sahip olmadıkları için insanlar güç, cesaret ve yetenekleriyle söylencelerde ön plana çıkabilirlerdi.

Her bireyi farklı karaktere sahip bir aile olarak görülen Yunan tanrıları, Yunan uygarlığı Batı toplumunun kurucusu olarak görüldüğünden başta Romalılar olmak üzere Batı toplumlarınca da benimsenmiştir. Romalılar Yunan tanrılarına Latince isimler vermekle kalmamış kendi yerel tanrılarıyla birlikte kendi panteonlarını oluşturmuş, Virgil'in Aeneid destanında olduğu gibi uygarlıklarının temellerini Yunan soy, kültür ve söylencelerine dayandırmışlardır.

Hıristiyanlığın kabulü özellikle sanat, müzik ve edebiyatta Yunan kültürüne olan saygıyı eksiltmemiş özellikle Rönesans'ın ilk yıllarından itibaren sanatçıların Hıristiyanlığa özgü temaların yanı sıra Yunan söylencelerine özgü karakterleri de tasvir etmişlerdir. 18. yüzyılda Avrupa'da yayılan aydınlanma devrimi bir yandan genel olarak söylencelerin anlamsızlığına tepki duyarken aynı zamanda Yunan ve Roma döne-

mi filozoflarının başarı ve eserleri üzerinde durmuştur. 19. Yüzyılda etkili olan Romantik akım ise Yunan kültürüne ait her şeyi baş tacı yapmış başta Britanya olmak üzere Yunan söylenceleri tüm Avrupa ülkelerinde son derece popüler olmuştur. Yunan mitolojine duyulan ilgi 20. Yüzyılda da devam etmiş psikanalizin babası Sigmund Freud'un çalışmalarını, başta Ulysses'in yazarı James Joyce, olmak üzere T. S. Eliot, Jean Anouilh, W. B. Yetas gibi yazar ve şairlerin çalışmalarını derinden etkilemiştir.

Yunan Yaratılış Efsanesi

Hesiod'un Theogonia adlı eserinde anlatıldığına göre önce başlangıç boşluğu Kaos'tan Gaia (Yeryüzü), Tartaros (Yeraltı) ve Eros (Aşk) adlı üç ölümsüz varlık oluşmuştur. Gaia tek başına önce kendine denk yıldızlarla dolu Uranos'u (Gökyüzü) ardından Ourea (Dağlar) ve Pontus (Deniz) doğurmuştur. Daha sonra Uranos ile Gaia evlenmiş bu evlilikten önce üçüz yüz kollu devler ardından tek gözlü üçüz devler Kykloplar doğmuş ama bu çirkin ve güçlü yaratıklardan Uranos nefret ettiği için onları yeryüzünün derinliklerine fırlatmış, bu yüzden Gaia ile Uranos'un arası açılmıştı. Daha sonra bu evlilikten on üç Titan doğdu. Gaia, Uranos'tan intikam almak için Titanlardan yardım istediyse de sadece en küçük kardeş Kronos annesinin sözüne uyarak bir çakmaktaşı orak yardımıyla babasını hadım etti. Uranos'un yarasından toprağa damlayan kanından Gaia üç Furia'yı ve her tarafı kıllarla kaplı korkunç devleri doğurdu. Uranos'un yerine geçen Kronos, annesine verdiği sözü tutmadı ve korkunç kardeşlerini Tartaros'tan çıkarmadı. Gaia, Kronos'a bir gün tıpkı kendi yaptığı gibi oğulların-dan birisinin tahtını ele geçireceğini söyledi. Kronos bu söz üzerine karısı Rhea'dan doğan ilk beş çocuğunu yutarak yedi. Rhea, Gaia'nın tavsiyesine uyarak altıncı oğlu Zeus'u babası Kronos'tan sakladı ve oğlu yerine bir kaya yutmasını sağladı. Zeus büyüyüp bir tanrı olunca Kronos'a zehirli bir içki vererek yuttuğu kaya dahil tüm kardeşlerini kusmasını sağladı. Zeus ve kardeşleri Kronos ve diğer Titanlara karşı on yıl boyunca kıyasıya savaştılar. Taraflar birbirine üstünlük sağlayamamışken Gaia, Zeus'a Tartarosta hapis olan yüz kollulardan ve Kyklopslardan bahsetti. Zeus Tartaros'a giderek bu yaratıkları kurtardı onlarda tanrıların zaferi kazanmasını ve Titanların sonsuza dek Tartaros'a gönderilmesini sağladılar. Erkek Tanrılar aralarında egemen oldukları sahaları paylaştılar; gökyüzü tanrısı olan Zeus kardeşi doğum tanrıçası Hera ile evlenerek pek çok yeni tanrının babası oldu. Titan dönemi bitti, Tanrıların dönemi başladı. Olympos dağının efendisi ve tanrıların babası Zeus önce ilk ölümlüler kuşağı olan 'Altın Irk'ı yarattı. Huzurlu, tok gözlü, barış ve dertsiz bir hayat sürdükten sonra öldüler. Zeus daha sonra 'Gümüş Irk' adıyla bilinen daha az erdemli ikinci kuşağı yarattı. Tanrılara saygı göstermeyen, yaşamlarını çocuksu zevklere adayan bu ırk Zeus tarafından yok edildi. Bronz silahlara sahip savaştan başka erdem tanımayıp sadece Ares'e saygı gösteren acımasız 'Bronz Irk' ise kaba güçlerine rağmen genç yaşta çabucak yok oldular. Ardlarından yaratılan kahramanlar ırkı ise yok olmadı ama Okeanos'un kıyısında yılda üç kez meyve toplanan bir ülkede yaşamaya devam ettiler. Beşinci kuşak 'Demir Irk' ise en adi suçları işlemeye müsait, bencil, açgözlü, paylaşmayı bilmemesine rağmen halen varlığını sürdüren insanoğludur.

YUNHUA FUREN Bkz. Yaoji

YUNUS Yüzen memeli türü neredeyse tüm mitolojilerde insanoğluna dost bir varlık olarak bahsi geçmektedir

1. [Yunan Mitolojisi] Dionysos'un denize attığı korsanların yunus balıklarına dönüştüğüne inanılmakta, yeniden gemilerine dönmek isteyen yunusların bu yüzden tekneleri takip ettiğine inanılmaktaydı. Aphrodite ve Poseidon'un amblemi olan yunus balığı kutsal kabul edilmekteydi. Bir söylence de MÖ 6. yüzyılda yaşamış şair Arion'un bir tekneden denize düştükten sonra nasıl kurtarıldığını anlatmaktaydı ki benzer şekilde Odysseus da yunuslarca kurtarılıp kıyıya kadar taşınmıştır.

2. [Mezopotamya Mitolojisi] Ea veya Oannes'in hayvanıydı.

3. [Roma Mitolojisi] Ölü ruhları Yeraltın dünyasına taşıdıklarına inanılmaktaydı.

4. [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Yunusların gece insan şekline büründüğüne inanılmaktadır.

5. [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Büyük Ruh'un vücut bulmuş hali olduklarına inanılmaktaydı.

6. [Hıristiyan Mitolojisi] Ortaçağ Avrupa'sında kutsal rıhları ölüler diyarına yunusların taşıdığın inanılmaktaydı.

YUNUS (PEYGAMBER) [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te bir kitaba adını veren küçük peygamberlerden birisi olup, Hıristiyan, Müslüman ve Bahaîlerce de Tanrının elçisi kabul edilmektedir. Yunus kitabının Yunus'un yaşadığına inanılan dönemden sonraki dönemlerde kaleme alınmış eğitim amaçlı kullanılan bir Midraş olduğu sanılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'e göre Yahveh kötü huylarından dolayı Ninova kentini yıkacağını halkına bildirmesini emretmiştir. Yunus Tanrı'dan korkup bir gemiye binerek Tarsus'a kaçmayı deneyince yolda büyük bir fırtına çıkmış, gemiciler çekilen kurada Tanrı'nın öfkelenmesine sebep olduğu anlaşılan Yunus'u denize atarak fırtınayı durdurmuşlardır. Denizde büyük bir balık tarafından yutulmuşsa da 3 gün 3 gece balığın karnında Tanrıya dua edince balık tarafından kusularak sahile fırlatılmıştır. Ninova halkına doğru yola gelmezlerse Tanrının 40 gün sonra kenti yıkacağını bildirmiş, Ninovalılar kendisini dinleyip tavsiyelerine uyunca Tanrı onlara acıyarak kenti yıkmaktan vazgeçmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'in onuncu suresine adını veren Yunus'un, Ninova halkına peygamber olarak gönderildiği ve uzun müddet bir balığın karnında kaldığı, Ninova halkının peygamberi dinleye-

rek azap yaklaşmaktayken tövbe ettikleri ve tövbelerinin Allah tarafından kabul edilerek affedildikleri Saffat ve Enbiya surelerinde anlatılmaktadır. Hıristiyanlar Yunus'un öyküsü özellikle 3 gün 3 gece bir balığın karnına kalması ile İsa'nın yaşamı arasında bazı paralellikler kurmuş onu İsa'nın öncülü ve dirilişinin sembolü olarak görmüşlerdir.

YUNUS PERİ [Türk Mitolojisi] Kuh-i Kaf perilerinin padişahı Rehmet Peri'nin kızı ve Köroğlu'nun Özbek varyantı Guroğlu'nun ilk karısının adıdır. Guroğlu'na perilere özgü bazı sırları öğretmiştir ki Anadolu varyantlarında bu sırları Kırklar, Hızır veya Halife Ali'nin verdiğinden bahsedilmektedir.

YURLUNGUR [Aborijin Mitolojisi] Kuzey Avustralya'da yaşayan Murngin halkının inanışında dev bakır yılanın adı olup, onun uykusunu ancak ay hali gören kadınların kan kokusu bozmaktadır. Mağarasından çıkarak rastladığı kadınları yutan, bereket kültünün parçası kabul edilen, gökkuşağı yılanı Yurlungur'un ve 'En büyük baba' olarak da adlandırılan sesinin gök gürültüsü olduğuna inanılır.

YURUGU [Afrika Mitolojisi] Dudan ve Mali'de yaşayan Dagon halkının inanışında düzenbaz bir karakterin adı olup Nommo'nun zıt karakterli ikizidir.

YUSUF 1. [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre Yakup ile Rahel'in on birinci oğlu olup, Bünyamin'in (Benjamin) ağabeyidir. Tanrının rüyaları yorumlama yeteneği bahşettiği çocuğa ayrıca babası Yakup rengârenk bir kaftan hediye etmiştir. Yusuf 17 yaşında, yarı üvey kardeşleri ile birlikte babasının sürülerini güderken rüyasında peygamber olacağını gördüğünü, babası ve kardeşlerine anlatınca, kıskanç kardeşleri tarafından ölmesi için Dothan'da bir kuyuya atılmıştır. Kardeşlerden Yehuda Yusuf'un ne de olsa kardeşleri olduğunu onu öldürmeyip satmaları gerektiğine diğerlerini ikna edince Yusuf kuyudan çıkarılarak yirmi gümüşe Medyenli İsmailoğulları'na satılmıştır. Kardeşler çocuğun elbisesini de kana bulayıp babalarına getirince Yakup oğlunu vahşi bir hayvanın parçaladığını düşünerek günlerce yas tutmuş, Yusuf'un elbisesinden arta kalanları beline sararak dolaşmaya başlamıştır. Medyenli kervancılar Yusuf'u Mısır firavunun saray muhafız komutanı Potiphar'a köle olarak satmıştır. Bir süre sonra çocuğun yakışıklılığından etkilenen evinin hanımı Yusuf'a birlikte olmayı teklif etmiş, çocuk efendisine bu kötülüğü yapmayacağını ve tanrının buyruğuna karşı gelmeyeceğini söyleyerek kadını reddedilince tecavüz iftirasıyla zindana atılmıştır. Yusuf, zindandayken firavunu kızdıran saray fırıncısı ile şarap tadımcısı zindana atılmış adamların gördükleri rüyaları doğru yorumlamıştır. 7 yıl sonra firavun kendisini çok kaygılandıran bir rüyayı ardı ardına iki kez görmüşse de saraydaki hiçbir danışmanın rüyaya yorum getirememiştir. Bunun üzerine şarap tadımcısı Yusuf'u hatırlayarak başından geçeni firavuna anlatınca Yusuf çağrılmış, rüyayı doğru yorumlayarak hapisten kurtulmuştur. Yusuf firavunun rüyasını ülkede 7 yıllık bolluk, 7 yıl kuraklık olacağı şeklinde yorumlamış, bolluk zarfında ülkedeki ürünlerin beşte birinin depolanması gerektiğini dahası ülkeyi bilge bir adama emanet etmeleri gerekliliğini tavsiye etmiştir. Henüz 30 yaşında olan Yusuf'tan etkilenen Firavun IV. Amenhotep mühür yüzüğünü parmağından çıkarıp adını değiştirip Zaphenath Paneah (Sırları açığa çıkaran) yaptığı Yusuf'un eline takarak Mısır'a yönetici yapmıştır. Bolluk yıllarında tahıl stoklayan Yusuf kuraklık başlayınca ülkesini rahat ettirmekle kalmamış, civar ülkelere de tahıl satmış bu arada babasının Mısır'a tahıl almaya gönderdiği kardeşlerini onlar kendisini tanımasa da tanımış, onlara bir oyun oynamaya karar vermiştir. Yusuf kardeşlerine Mısır'a casusluk amacıyla geldikleri suçlamasıyla hayat hikâyelerini anlattırmış aralarından Şimon'u tutsak ederek istedikleri tahılı vererek en küçük kardeş Bünyamin'i de getirmeleri şartıyla serbest bırakmış ama bu sırada onlara bir oyun daha ederek alması gerek tahıl parasını da fark ettirmeden tahıllarla birlikte gizlice yanlarına koymuştur. Yakup başta kaybedeceği korkusuyla Bünyamin'i vermek istememişse de kıtlığın dayanılmaz boyuta ulaşmasıyla çocuğu, torbalarda buldukları parayı, yeni alacakları tahılın parasını ve ülkenin en iyi ürünlerinden hediye paketlerini göndermiştir. Yusuf tarafından iyi karşılanıp, yemeğe davet edilen kardeşler tahılı alıp geri dönerken Bünyamin'in torbasına gizlice şarap içmek ve fal bakmakta kullandığı gümüş kâsesini ile tahılın parasını saklatılınca yeniden tutuklanmışlardır. Yusuf ceza olarak Bünyamin'i köle alarak yanında alıkoyacağını söyleyince ağabeyi Yehuda, Bünyamin yerine kendisini köle olarak alması için Yusuf'a yalvarmış, yaşlı babasının Yusuf'tan sonra Bünyamin'-in acısına dayanamayacağını söyledi. Bunun üzerine daha fazla dayanamayan Yusuf huzurundaki Mısırlıları odadan çıkardıktan sonra ağlayarak kimliğini açıklamış, durumu öğrenen firavun Yusuf'tan ailesini Mısır'a getirmesini isteyerek onlara en güzel yerleri vereceğini söylemiştir. Yakup, tüm ailesi ve tüm malları ile Yusuf'un gönderdiği arabalara binerek Mısır'a göçmüş orada Goşen'e yerleştirilmişlerdir. Babası Yakup'un ölümünden sonra kardeşleri Yusuf'un intikam almasından korkmuşlarsa da Yusuf intikam almayacağını aksine kardeşlerine ve çocuklarına da bakacağım sözleriyle kardeşlerini affetmiştir.

İslam inancında Yusuf peygamber olarak kabul edilmekte olup, öyküsü Eski Ahit ile büyük ölçüde örtüşen Yusuf suresinde anlatılmaktadır.

2. [Türk Mitolojisi] Bolu Beyi tarafından gözerine mil çektirilen Köroğlu'nun seyis babasının adıdır.

YUŞA Bkz. Yeşu

YUŞİ KOCA [Türk Mitolojisi] Reşideddin'in Oğuzname'sinde bahsi geçen yaşlı ve bilge bir karakterin adı olup, oğlu Kara Sülük savaşa giderken bir sandığın içine gizlenerek birlikte yolculuk etmiş, savaş sırasında oğluna öğütler vererek Hakan'ın gözüne girmesini sağlamıştır.

YUŞİTA [Budist Mitolojisi] Buda'nın dünyaya gelmeden önce oturduğu gök tabakasının adıdır.

YUVARLAK MASA ŞÖVALYELERİ Kral Arthur efsanesinde büyücü Merlin tarafından Carduel'de Arthur'un babası Uther Pendragon için yapılan yuvarlak bir masa etrafında Arthur'un başkanlığında toplanan yüz elli şövalyenin adıdır. Uther Pendragon, masayı Cameliard kralı Leodegraunce'ye o da kızı Guinever Arthur ile evlenirken damadına vermiştir. Leodegrance kızına çeyiz olarak toprak vermenin anlamsız olduğunu görüp, yuvarlak olarak, başsız ve ayaksız tasarlanan bu masada oturan şövalyelerin mevki, yemek takımları ve ilişkileri açısından birbirleriyle eşit olacak böylece krallığa huzur geleceğini söylemiştir.

Malory'nin "Arthur'un Ölümü" adlı eserinde belirtiğine göre yuvarlak masaya 150 kişi oturabilmekteyse de Kral Laudegraunce, Arthur ile Guinever'in düğününde masanın çevresine yüz kişiyi oturtmuşsa, büyücü Merlin yirmi sekiz tane daha eklemiş, geri kalan yirmi sandalye ise kendini ispatlayacak şövalyeler için boş bırakılmıştır. Andrew Fairne, "Onur Tiyatrosu" (Theatre of Honour, 1622) adlı eserinde tüm şövalyeleri tanımlamıştır ki bunlar arasında Accolon, Ballamore, Beleobus, Belvoure, Bersunt, Bors, Ector de Maris, Floll, Gaheris, Galahad, Galohalt, Gwain, Gareth, Grislet, Kay, Lamora, Lancelot, Lionell, Marhaus, Mark, Mordred, Paginet, Pelles, Perceval, Plaomides, Sagris, Superabilis, Tristram, Tor, Turquine ve Ywaine gibi kahramanlar bulunmaktadır.

Sir Thomas Malory yuvarlak masa şövalyelerinin özelliklerini idealize ederek şöyle tarif etmiştir:

1. Büyük bir ayıbı ve cinayeti olmamak
2. Vatana hıyanet etmemek
3. Kadınlara karşı yardımsever olmak
4. Kadınlara karşı asla güç kullanmamak
5. Dünyevi zevklere düşkün olmamak, aşk kavgaları yapmamak
6. Merhamet dileyene merhamet etmek

YUVİPİ [Kuzey Amerika Yerlileri Mitolojisi] Siu halkının inanışında ruhlarla iletişim kurarak kehanette bulunan, şifacılık yeteneğine sahip şamanların adıdır.

YÜ HUANG [Çin Mitolojisi] Cennet ve yeryüzünde gerçekleşen tüm olayların kaynağı kabul edilen en önemli tanrının adı olup, sembolü yeşim taşı olduğundan Yeşim İmparator adıyla da bilinmektedir. Taoist inanışta Cennetin en yüksek tabakası Ta-lo'da yaşayan Yü Huang kendinden önceki Yüan-Şih T'ien-Tsun'un yerini almıştır.

YÜ ŞİH [Çin Mitolojisi] Mavi şapkası ve sarı zırhıyla bir bulut üzerinde otururken tasvir edilen yağmur tanrısının adıdır.

YÜZ [Eskimo Mitolojisi] Erkek olarak tasvir edilen ayın sevgilisinin adı olup, ay dolunay formuna geçtiğinde yüzü aydınlanmasına atfen konulmuş olmalıdır. Huron gölü civarında yaşayan Ojibva halkının inanışında ise adı 'Yalnız kuş'tur.

YÜZÜK SERİSİ Alman opera bestecisi Richard Wagner'in (1813-1883) Germen ve İskandinav mitolojisinden özellikle Nibelungenlied'den esinlenerek 1848 – 1874 arasında yazdığı Rhinegold, Valkyrie, Siegfried ve Götterdämmerung adlı dört operasına verilen isim olup ayrıca Wagner'in Yüzüğü veya basitçe Yüzük olarak da bilinmekteydiler.

YVES, St. [Hıristiyan Mitolojisi] (1253–1303) Brittany bölgesi, avukat ve terkedilmiş çocukların koruyucusu kabul edilen azizin yortusu 19 Mayıs günü yapılmaktadır. Brittany'nin Treguier kentinde doğan Yves veya Bröton dilindeki adıyla Erwann avukat olmasına karşın kendisini dine adamış, yetim ve yoksul insanlara sahip çıktığından "yoksulların avukatı" olarak anılmıştır.

YS [Kelt Mitolojisi] Kuzeybatı Fransa'da Breton bölgesinde bulunan Douarnenez koyunda Cornouaille kralı Gradlon tarafından kız kardeşi Dahut için kurulan efsanevi kent olup, Ker-Ys adıyla da bilinmektedir.

Büyük bir denizci olan kral Gradlon kocasını öldürdükten sonra Kuzeyin kraliçesi Malgven'i dalgalar üzerinde dörtnala koşabilen sihirli atına atarak kaçmıştır. Çiftin ilişkisinden Dahut adlı bir kız çocuğu dünyaya gelirken anne Malgven doğum sırasında ölmüştür. Dahut'un ısrarıyla babası deniz kenarında su seviyesinin altında Ys adlı bir kent inşa edilmiş ve bir su bendiyle korunmuştur. Kısa zamanda refah dolu bir yerleşim alanı olan kenti koruyan bendin anahtarlarını Kral Gradlon saklarken Dahut büyüyüp güzel bir kız olmuştur. Kız, denize doğru şarkılar söylerken kendisine yakışıklı bir balıkçı göndermesi halinde denizin arzularını yerine getireceğine dair söz vermiştir. Kız balıkçı kılığına giren şeytanın isteğini yerine getirerek Gradlon'da bulunan bend anahtarını çalarak sevgilisine vermiştir. Satan (şeytan) da bendin kapısı açmış ve denizin suları kenti yutmuş, tüm halk ölmüştür. Breton söylencelerine göre Ys dünyanın en güzel, en mükemmel kurulmuş kentidir. Hatta Fransa'nın başkenti "Ys gibi" (Par Ys) anlamına gelen Paris'in adının da bu kentten geldiği söylenmektedir. Ys kenti efsanesi 1839 yılına değin Breton sözlü geleneğinde yaşatılıp bu tarihte pek çok halk şarkısını içeren 'Barzaz Breiz' adıyla basılmıştır.

YWAİN [Britanya Mitolojisi] Kral Arthur efsane serisinde Rheged kralı Urien'in Yuvarlak Masa Şövalyesi olan oğlu olup, Monmouthlu Geoffrey'in Historia Regum Britanniae adlı eserinde Kral Arthur ile anılan ilk karakterlerden birisidir. Taliesin kitabında da bahsi geçen kahraman ayrıca Owain, Yvain, Ewain veya Uwain olarak da anılmıştır. Chrétien de Troyes'nin Le Chevalier au Lion (MS 1170) adlı eserindeki Ywain ise bir kadının kocasını öldürdükten sonra onunla evlenen bir şövalyeydi.

YZAMANA Bkz. İtzamna

Z

ZA'AFİEL Yahudi ve Hıristiyan folklorunda fırtına ve kasırgaları kontrol eden bir meleğin adıdır.

ZABABA [Mezopotamya Mitolojisi] Akad kenti Kiş'in koruyucusu savaş tanrısının adı olup, aynı zamanda tanrıça İştar'ın kocasıdır. Hurrilerce Astabis adıyla bilinip, Erken Babil dönemi tanrısı Ningirsu veya Ninurta ile özdeş olan tanrı 'Savaş Marduk'u' adıyla da tanınmıştır. Zababa'nın sembolü Ninurta için de kullanılan çift kartal başlı bir asaydı.

ZABEL [Fenike Mitolojisi] Deniz tanrısı Khoser ile Baal'ın mücadelesi sırasında bahsi geçen bir deniz canavarının adı olup, bölgenin yerli halkı ile denizden gelen istilacılar arasındaki kültür kavgasının sembollerinden birisi olduğu sanılmaktadır.

ZABİBA [Arap Mitolojisi] Sudan'ı ele geçiren Şadad'ın kaçırıp evlendiği bir Arap prensesinin adı olup, Antar'ın annesidir.

ZABİUS Bkz. Galeus

ZADA [Sibirya Mitolojisi] Bir rüzgâr ruhunun adıdır.

ZADEN Bkz. Zatık

ZADKİEL Eski Ahit'te adı anılmamakla birlikte Yahudi ve Hıristiyan folklorunda İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etmek isterken bıçağın kesmesini engelleyen baş meleğin adıdır. Rabbinik öğretide Jüpiter gezegeniyle özdeşleşen melek bir başka söylencede İsraillilere Mısır'dan çıkarken yol göstermiştir.

ZADOK [Yahudi Mitolojisi] Davud ve Süleyman dönemlerinde İsrail baş hahamının adı olup, Harun'un soyundan gelmekteydi (2. Samuel 15:24–29; 1. Krallar 1:38–39).

ZADUSNİKA [Slav mitolojisi] Koruyucu bir ruh olup, Rusça adı Dziady'dir.

ZAGMUK [Yakındoğu Mitolojisi] Mezopotamya'da yeni yılın başlangıcı kabul edilen İlkbahar gün dönümü zamanında Babil'in en önemli tanrısı Marduk'un kaos güçlerinin sembolü Tiamat'a karşı 12 gün boyunca savaştıktan sonra kazandığı zafer onuruna düzenlenip, 12 gün süren bir festivalin adıdır. Sümerlerde aynı festival tanrı An onuruna, Akadlarda ise iki tanrı birlikte onurlandırılarak "Akitu" adıyla gerçekleştirilmekteydi.

ZAGREUS [Yunan Mitolojisi] Tanrı Zeus'un yılan kılığında Persephone'ye tecavüz etmesinin ardından doğan oğlu olan Dionysos Khthonios'in takma adı olup (Orph. Hymn. 29; Ov. Met. vi. 114) gerçekte pre-Helenik kökenli bir avcılık tanrısıdır. Zeus, Zagreus'u kendi mirasçısı yapmak istemesine rağmen Hera'nın kıskançlığından çekindiğinden çocuğu Apollon ve Kurete'ye teslim etmiştir. Hera'nın bu olaydan haberi olunca Titan'ları çocuğu yakalamaları için görevlendirmiş, Zagreus boğa şekline girdiyse de Titanlardan kaçamamış, devler tarafından kesilerek öldürülmüş, bir kısmı çiğ bir kısmı pişirilerek yenilmiştir. Pallas, Zeus'un oğlundan geriye kalan tek parça olarak henüz atan kalbini bulmuş; Apollon ise sağa sola dağılmış ceset artıklarını toplayarak Delphi'deki üçayaklı sehpanın yanına gömmüştür. Zeus oğlunun kalbine tekrar beden verince, İakkhus adını alan çocuk ortaya çıkmıştır. Ölümden sonra dirilme inanışının sembolü olmuştur.

ZAGUAGUAYA [Güney Amerika yerlileri Mitolojisi] Guarayo halkının inanışında bir güneş tanrısının adı olup, Abaangui'nin kardeşidir.

ZAGZAGEL Eski Ahit'te bahsi geçmemekle birlikte Yahudi folklorunda Mihail ve Cebrail ile birlikte Tanrı'ya Musa'yı gömmesi için yardım eden bir meleğin adıdır.

ZAHADOLKHAİ [Kuzey Amerika yerlileri Mitolojisi] Navaho halkının inanışında bir tanrı adı olup, Yeibeçilerden birisidir.

ZAHGURİM [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'un adlarından birisi olup 'dostlarına yardım eden' anlamına gelmektedir.

ZAHHAK Bkz. Azi Dahaka, Zuhak

ZAHRİM [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk isimlerinden birisi olup 'kötülüğün kırbacı' anlamına gelmektedir.

ZAJAN [Sibirya Mitolojisi] Buryat halkının inanışında kader tanrısı olup, Sagan Tengeri adıyla da bilinmekteydi.

ZAK KİMİ [Maya Mitolojisi] Dünyanın sol köşesinin koruyucusu olan bir tanrı olup, Dört Bakab'tan birisiydi.

ZAKA [Haiti Mitolojisi] Yoksul çiftçilerin koruyucusu olan bir tanrı (loa) olup, mısır veya üzerine yağ dökülen ekmek sunularak onurlandırılmaktaydı.

ZAKER [Mezopotamya Mitolojisi] Babil ve Sümer inanışlarında gece görülen rüyalara sebep olan rüya tanrısının adı olup tanrılardan insanlara mesaj taşımaktaydı.

ZAKİQOXOL [Maya Mitolojisi] Kakhiquel halkının inanışında ateş ve orman ile ilişkilendirilen bir iblisin adıdır. Gagavitz ve Zaktekauh adlı kahramanlar yaratığı gördüklerinde öldürmek yerine ona kırmızı sandaletler hediye edip gönlünü alarak yollarından çekilmesini sağlamışlardır.

ZAKKHAEUS [Hıristiyan Mitolojisi] Yeni Ahit'e göre Erika şehrinden bir vergi memurunun adı olup, İsa tarafından ziyaret edilmiştir (Luka 19:1-10). İskenderiyeli Klement (MS 150-215) Stromata adlı çalışmasında havarilerce Matthias adıyla çağrıldığını İsa'nın göğe yükselmesinden sonra Yahuda İskaryot'un yerini aldığını yazmıştır. Daha geç döneme ait Apostolik Anayasalar (MS 375-380) ise Zakkhaeus'un Filistin'in liman kenti Caesarea'nın ilk piskoposu olduğunu bildirmektedir (7.46). Kıpti kilisesince aziz ilan edilip 20 Nisan günü yortusu yapılan Zakkhaeus bir Fransız efsanesine göre vaaz vermek için Galya'ya gelmiştir.

ZAKKUM [İslam Mitolojisi] Cehennemde yetişen bir ağacın adı olup, aynı zamanda cehennemliklerin de yiyeceğidir. Anadolu'da kullanılan

'zıkkım yiyesin' laneti bu yüzden muhatabın cehennemlik olması dileğini ifade etmektedir.

ZAKYNTHOS [Yunan Mitolojisi] Dardanos'un oğlu olduğuna inanılan Boeotialı bir kahramanın adı olup, İonia denizindeki Zakynthos (bugünkü Zante) adasına adını vermiştir.

ZAL [Pers Mitolojisi] Firdevsi'nin Şehnamesinin en önemli kahramanı Rüstem'in babası olup, "albino" anlamına gelen adı beyaz saçlı olarak dünyaya gelmesine atfen konulmuştur. Zal'ın babası Nariman oğlu Sam başka bir kusuru olmamasına karşın oğlunu kabul etmemiş, Rüstem'i henüz bebekken uzaklardaki Damavand dağına götürüp terk etmiştir. Efsanevi kuş Simurgh bebeğin ağlamasını duyunca Zal'ı dağdan alıp yuvasına taşıyıp büyütmüştür. Gördüğü bir rüyadan hatasını anlayan Sam güçlü kuvvetli bir genç olan oğlunu arayıp bulmuş ve kendisini affetmesini istemiştir. Zal, bir gün babasına haraç ödeyen Kabil'e gidince kentin yöneticisi Mihrab'ın güzel kızı Rubadeh'ı görüp âşık olmuştur. Zal ile Rudabeh ile evlenmiş çiftin sonradan ataları gibi ünlü bir kahraman olacak Rüstem adlı oğulları dünyaya gelmiştir.

ZALAMBUR [İslam Mitolojisi] İnsanların arasını açarak kavga etmelerine sebep olduğuna inanılan yaratığın İblis'in oğlu olduğuna inanılmaktadır.

ZALEUKOS [Yunan Mitolojisi] Lokris'te tapınılan bir güneş tanrısının adıdır.

ZALKTİS Bkz. Zaltys

ZALMOXİS [Trak Mitolojisi] Gelibolu boğazı yakınlarında yaşayan Geta ve Romanya'da yaşayan Dak halklarının inanışında insan formundaki en önemli tanrı olup, adı Yunanca zalmos "ayı postu" kelimesiyle ilişkiliydi. Zalmoxis, üç yıllığına yeraltı dünyasına inmiş ve 40 yaşında pek çok mistik bilgiyle birlikte geri dönmüştür. Herodot (Tarih IV, 94-96) Zalmoxis'in Gebeleizis adıyla da bilindiğini de kaydetmiştir.

ZALTYS [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da bereketin sembolü olarak algılanan yeşil renkli çayır yılanı tanrısının adıdır. Çayır yılanları özel günlerde evde sofraya alınıp yemek ikram edilmekte, yılanın yemeği reddetmesi uğursuzluk kabul edilmekteydi. Bir Litvanya şarkısında "tanrıların habercisi" olarak bahsi geçen tanrı Letonya'da Zalktis adıyla bilinmekteydi.

ZAM [Pers Mitolojisi] Avesta'da Yazatalardan birisi olup, Zam-Armatay adıyla da bilinmekteydi. Zam, yeryüzünün kişileştirilmiş dişil formudur.

ZAMAMA [Anadolu Mitolojisi] Hitit güneş tanrısının adı olup, sonradan Marduk ile özdeşleştirilmiştir.

ZAMANA Bkz. İtzamna

ZAMBAK Genellikle soğan ile üreyen huni şekilli mevsimlik çiçek bir bitkinin adıdır. Avrupa folklorunda cadılara karşı korunmak için kullanılan zambak Hıristiyanlarca Meryem Ana ile özdeşleştirilmekteydi. Zambak ayrıca Eski Mısır'da Yukarı Mısır'ın, Eski Yunan'da Zeus ile Hera'nın koltuğu, Roma'da ise Venüs işle özdeşleştirilmekteydi.

ZAMBE [Afrika Mitolojisi] Kamerun'da yaşayan Yuande ve Bulu halklarının inanışında en önemli tanrının adı olup, oğlu Zambeti yeryüzüne insan ve diğer hayvanları yaratması için göndermiştir.

ZAMBU [Türk Mitolojisi] Yakut halkının inanışında hayat ağacının adıdır. Tanrıça Kıpay Hatun bu ağaçta yaşamakta, göğüsleriyle insanoğlunu beslemekte ağacın dibinde akan dört nehir akmakta ve bir ejderha oturmaktadır.

ZAMNA Bkz. İtzamna

ZAMPU [Tibet Mitolojisi] Kutsal dağ Himavan'da bulunan hayat ağacının adıdır.

ZAMZUMMİM [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in 5. kitabında Ammon'da yaşamış devlerden oluşan bir ırkın adı olarak geçmektedir (Tesniye 2:20-1).

ZANA 1. [Arnavut Mitolojisi] Dağlık bölgelerde yaşadığına inanılan ve sonradan Roma tanrıçası Diana ile özdeşleştirilen cesur ve güzel bir tanrıçanın adı olup, altın boynuzlu üç keçi tarafından korunmaktaydı.

2. Bkz. Abnauayu

ZANAHARY [Afrika Mitolojisi] Madagaskar halkının inanışında dişi ve erkek özellikleri birlikte taşıyan yaratıcı tanrının adıdır. İnsanı çamur veya tahtadan yaratıp, onun nefes almasını sağlamıştır. Tanrıça Andriamanitra'nın kocasıdır.

ZANKLUS [Yunan Mitolojisi] Sicilya kenti Zankle (Messina) kentine adını veren ilk kralının adı olup Gegenus'un oğluydu (Diod. iv. 85).

ZAO GONGEN [Japon Mitolojisi] Kimpu dağının ve Yamabuşi (Dağlarda uyuyanlar) adıyla bilinen münzevi keşişlerin mensupların mensup olduğu Şugendo mezhebinin koruyucu tanrısının adıdır.

Zao Jun

ZAO JUN [Çin Mitolojisi] Zamanla tanrılaştırılan bir insan olan kalp ve mutfak tanrısının adı olup, aynı zamanda ailenin koruyucusu kabul edilmektedir. Soab veya ocağın yanında resmi asılan Zao Jun, Çin sanatında kalbinin üzerinde bir boşlukla, saray kıyafetleri içerisinde tasvir edilmekte olup, lütfunu kazanmak için kendisine meyve, et, şarap ve ballı kekler sunulmaktaydı.

Sunu töreninden sonra Zao Jun'un resmi indirilip, yakılmakta ardından gelecek yıl ki törene dek yeni bir resim asılmaktaydı.

ZAOTHRA [Pers Mitolojisi] Zerdüştlük ayinlerinde kullanılan kutsal suyun adıdır.

ZAPPU [Mezopotamya Mitolojisi] Babil panteonunda, Taurus kuyruklu yıldızı tanrısının adıdır.

ZAR [Afrika Mitolojisi] Bilinen en eski Etiyopya gökyüzü tanrısının adıdır. Bununla birlikte Etiyopya Yahudileri tek tanrı inancına geçtikten sonra eski tanrıları Zar'ı kötü bir ruh olarak tanımlamışlardır.

ZARAMAMA [İnka Mitolojisi] Peru kökenli tahıl tanrıçasının adı olup kelime anlamı 'Tahıl Ana'dır.

ZARATAN Atlantik Okyanusu'nda seyahat eden Kelt papazı St. Brendan'ın anılarında denizciler tarafından ada zannedilip sırtına çıkılan, denizcilerin ateş yakmayı denemeleriyle suyun derinliklerine dalıp boğulmalarına sebep olan, gemilere saldırarak batıran dev büyüklükte bir balinanın adıdır.

ZAREMAYA [Pers Mitolojisi] Cennette yaşayanları besleyen bir çeşmenin adıdır.

ZAREX [Yunan Mitolojisi] Apollon'dan müziği öğrenip insanlara getiren Eleusisli bir kahramanın adı olup, Kheiron'un torunu, Karystud'un oğlu, Anius ile Rhoeo'nun oğluydu. Lakonia'daki Zarex kentinin kurucusu kabul edilmekteydi (Pausanias i. 38. 4).

ZARİA [Slav Mitolojisi] 'Kutsal gelin' veya Zoria adlarıyla da bilinen güzellik tanrıçasının adıdır.

ZARİÇ [Pers Mitolojisi] Daeva adlı iblislerden dişi bir tanesinin adı olup, Ameratat'ın amansız düşmanı ve yaşlanmanın kişileştirilmiş formudur.

ZARPANDİT [Yakındoğu Mitolojisi] Babil-Akad inanışında hamile olarak tasvir edilen doğum tanrıçasının "parıldayan" anlamına gelen adı olup, bereket tanrısı Marduk'un eşidir. Venüs gezegeni ve yükselen ay ile ilişkilendirilen, içme suları ve bilgeliğin koruyucusu olarak görülen tanrıçaya her gece ayın doğum zamanı tapınılmakta dahası Marduk ile düğün günü her yıl yeni yılın başlangıç günü olarak kutlanmaktaydı. Erua ile sıkça karıştırılıp Sarpanit, Zarpanit ve Zerbanitu adları ile "Tohum yaratıcısı" ve "Gümüş gibi parıldayan" lakaplarıyla bilinen tanrıça Gamsu, İstar ve Beltis ile aynı varlık olduğu iddia edilmiştir.

ZARYA [Slav Mitolojisi] Sihirli taş Aalatuir'i barındıran Buyan adasında yer alan şifalı sulara sahip göl veya nehrin rahibelerinin adıdır.

ZAS 1. [Çin Mitolojisi] Geldiği altın bir horoz tarafından müjdelenen bir güneş tanrının adıdır.

2. [Fenike Mitolojisi] Baal'e verilen isimlerden birisidir.

ZAZ HAZUNA [Anadolu Mitolojisi] Hitit panteonunun en önemli fırtına tanrısının adıdır.

ZAT-BADAR [Afrika Mitolojisi] Etiyopya'da 100-800 yılları arasında varlığını sürdüren Hıristiyanlık öncesi Kıpti Aksum uygarlığının çok tanrıcı inanışında güneş tanrıçasının adıdır.

ZATİK [Ermeni Mitolojisi] Bitkilerin yeşermesi ve büyümesinden sorumlu bir tanrının adı olup, Kitabı Mukaddes'in Ermenice çevirisinde Yahudilerin hamursuz bayramı "Zatik festivali" olarak çevrilmiştir.

ZAUBA'A [Arap Mitolojisi] Kasırga formunda insanlara gözüken kötü bir ruhun adıdır.

ZBRUCZ PUTU [Slav Mitolojisi] MS 10. yüzyıldan kalma Hıristiyanlık öncesi pagan dönemden kalma bir putun adı olup 1848 yılında Zbrucz nehri havzasında Gusyatin bölgesinde bulunmuştur. 2,5 m boyunda üzerinde kabartmalar bulunan dört üçgen yüzeyden oluşan bir kireçtaşı bloğudur. Alt sırada diz çökerek yukarıdaki iki sırayı taşıyormuş olarak tasvir edilen sakallı yeraltı tanrısı, orta sırada büyük göğüslü bir dişi tanrı muhtemelen bereket tanrısı, üst sırada dört yüzeyin her birinde diğer iki tanrıdan daha uzun boylu sakalsız, atlı ve kılıç tutan, bir boynuzdan bir şeyler içen bir erkek tanrı tasvir edilmiştir. Heykel Polonya Krakow'da bulunan Milli Müze'de sergilenmektedir.

ZCERNEBOÇ [Slav Mitolojisi] Slavca 'Kara Tanrı' anlamına gelip kötülük tanrısının adıdır.

ZDRAL [Slav Mitolojisi] Sırp kahraman İvan Tzrnoyevitç'in atının adı olup, Bedevia'nin yavrusudur.

ZDUH [Slav Mitolojisi] Hayvan ve insan ruhuna verilen isim olup geceleri uyku sırasında bedenden ayrıldığına bu sırada eğer diğer ruhlarla savaşırken ölürse insanın da uykusunda öleceğine inanılmaktaydı.

ZEBÂNÎ [İslam Mitolojisi] Cehennemde bulunup günahkârlara işkence yapan meleklerin adıdır.

ZEBEDİ [Hıristiyan Mitolojisi] İsa'nın havarilerinden Yuhanna ile Büyük Yakup'un babası olan bir balıkçının adıdır (Matta IV, 21-22).

ZEBUR [İslam] Davut'a vahyedilen kutsal kitabın adı olup orijinalliğini yitirdiğine inanılmaktadır (İsra 55, Nisâ 163, Enbiyâ 105).

ZEDEKYA [Yahudilik] MÖ 597-587 yılları arasında Babillilerin Kudüs'ü yıkıp Yahudileri Babil'e sürmesine dek tahtta kalmış son Yahuda kralı olup, Yeremya'yı danışman yapmasına karşın Tanrı'ya karşı gelmiştir (2 Krallar 24:19, Yeremya 52:2).

ZEHUTİ Bkz. Thoth

ZEKERİYA [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Eski Ahit'te on iki peygamberin on birincisi ve kendi adıyla anılan 14 bölümlük kitabın yazarı olup, 'mahşerin dört atlısını' ve 'Kudüs Tapınağı'nın yeniden inşa edileceğini' kehanet etmiştir. Yeni Ahit'te Vaftizci Yahta'nın babası olarak anılan ikinci bir Zekeriya daha olup, Kudüs tapınağında Cebrail ona kısır karısı Elisabeth'in içini kutsal ruhun doldurduğu bir çocuk doğuracağını ve bu çocuğun İsrailoğullarını yeniden mümin yapacağını bildirmiştir (Luka 1:5–25). Yeni Ahit'te İsa'nın Barakhias'ın oğlu olarak andığı bir tapınakta öldürüldüğü bildirmiş (Matta 23: 35) olup, kastedilenin Yahya'nın babası mı yoksa Eski Ahit'teki Zekeriya peygamber mi olduğu konusu tartışmalıdır.

ZELLENBUR [İslam Mitolojisi] İmam Gazali'nin Bidayetül Hidaye adlı eserine göre çarşılarda esnafa musallat olup bozuk mal satmayı, yalan yemin etmeyi, kötü malını methetmeyi, malının kusurunu gizleyerek insanları aldatmalarını sağlayan bir cinin adıdır.

ZELOTE [Yahudilik] Hz. Musa'nın kanunlarına karşı çıkan herkesi öldüren dindar Yahudi suikastçıların adıdır (Mişna Sanhedrim, ix. 6.).

ZELUS [Yunan Mitolojisi] Styx ile Pallas'ın oğlu, Nike, Kratos ile Bia'nın kardeşi, Zeus'un yakın arkadaşı olup, gayret ve coşkunluğun kişileştirilmiş formudur (Hes. Theog. 384).

ZEME [Baltık Mitolojisi] Leton yeryüzü tanrıçası olup, her biri farklı özelliklere sahip yetmiş kız kardeşi vardı.

ZEMELO [Anadolu Mitolojisi] Frigya halkının inanışında Diounsis'in annesi olan bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ZEMEPATİS [Baltık Mitolojisi] Litvanya bereket ve yeryüzü tanrısı olup, adı "toprağın efendisi" anlamına gelmekteydi. Sığır sürüleri ve çiftliklerin koruyucusu olan tanrı yeryüzü tanrıçası Zemyna'nın kardeşi olup, Leton karşılığı Majas Gars'dır.

ZEMES MATE [Baltık Mitolojisi] Leton panteonunda tarlalara bereket insanlara zenginlik getiren tanrıçanın adı olup, Leton dilinde 'Toprağın Anası' anlamına gelmektedir. Ölüler dünyası ile de ilişkilendirilen tanrıça bu yüzden Velu mate ile birleştirilmiştir. Zemes Mate, Baltıkların Hıristiyanlaşmasının ardından Meryem Ana ile özdeşleştirilmiştir.

ZEMİ [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Karayipler ve civarında yaşayan Aravak halkının Tanrı veya kutsal olan her şeyi tanımlamak için kullandığı genel bir terim olup, ilk olarak İspanyol kâşifler tarafından kaydedilmiştir. Peter Martyr d'Anghera'nın *De Orbe Nova* (1516) adlı eserine göre bölgede "yağmur" veya "güneş" getirmesi için tapınılmak amacıyla yapılan putlar da aynı adla anılmaktadır.

ZEMLYA [Slav Mitolojisi] Rus halkının inanışında bir yeryüzü tanrıçasının adıdır.

ZEMPAT [Slav Mitolojisi] Prusya halkının inanışında sığır sürülerinin koruyucusu olan bir yeryüzü tanrısının adıdır.

ZEMZEM Mekke şehrinde Kâbe yakınlarında bulunan Harem-Şerifteki kutsal bir kuyunun adı olup, 'İsmail'in Kuyusu", 'Hemze', 'Tahire', 'Şarab-ül Ebrar' olarak da bilinmektedir. Söylenceye göre suyu Cebrail topuğu veya kanadının ucuyla toprağı, kazarak çıkarmış, İbrahim'in karısı Hacer ile oğlu İsmail'in susuzluğunu gidermiştir. Geçmişte hacılar Mekke'den ayrılmadan önce kefenlerini Zemzem suyuyla yıkamaktaydı.

ZEMYNA [Baltık Mitolojisi] Litvanya panteonunda çocuk doğumlarının ardından hediyeler sunulup onurlandırılan yeryüzü tanrıçasının adı olup, ay tanrısı Menulis ile güneş tanrısı Saule'nin kızlarından birisidir. Ekinlerin, insan ve hayvanların büyüyüp gelişmesinden sorumlusu olan tanrıçanın kültü Hıristiyanlığın kabulünden sonra Meryem Ana ile birleştirilmiştir. Onuruna her ilkbahar düzenlenen ayinlerde başta ailenin büyüğü yeryüzüne teşekkür ettikten sonra, bir miktar bira yere dökülmektedir. Ayrıca hasat zamanı düzenlenen festivalde bir rahibe 27 parça ekmek ve kurban edilen domuz eti ambara götürülmekte, burada tanrıçaya bereket için yakarılmaktaydı. Leton karşılığı Zemes Mahte olan tanrıça Slav ülkelerinde benzer özellik ve aynı adla bilinmekteyse de Mokoş ile ilişkisi açık değildir.

ZENCEFİL [İslam Mitolojisi] Kutsal bir içeceğin aktığı cennetteki bir çeşmenin adıdır (Kur'ân 76:17).

ZEND-AVESTA Bkz. Avesta

ZENGİ BABA [Türk Mitolojisi] Orta Asya Türklerinin inanışında koruyucu bir ata ruhunun adıdır. Sibirya'da hayvanların koruyucusu, iyiliksever karakterli görünmez bir yaratık olarak tasvir edilip Senge Baba olarak da bilinmekteydi.

ZENO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 371'de ölen Verona piskoposunun adı olup yortusu 12 Nisan günü yapılmaktadır. Peter ve Jerome Ballerini'nin yazdığı St. Zeno'nun hayatı adlı çalışmada İmparator Gallianus'un içine şeytan giren kızının aziz tarafından tedavi edildiği anlatılmaktadır.

ZENENET [Mısır Mitolojisi] Yukarı Mısır'da Nil vadisinin batı yakasında yer alan antik Hermonthis (bugünkü Armant) kentinin koruyucu tanrıçası olup, adı "yüce olan" anlamına gelmekteydi. Rat-taui ile karıştırılan tanrıçanın Montu'nun karısı olduğu sanılmaktadır.

ZENNYO [Japon Mitolojisi] Rahip Şubin tarafından hapsedilmesine karşın yağan yağmuru bir kapta biriktirerek kıtlığa sebep olan bir ejderha kralın adıdır.

ZENOBİO, St. [Hıristiyan Mitolojisi] 4. Yüzyılda yaşamış Floransa piskoposunun adı olup, yortusu 25 Mayıs günü yapılmaktaydı. Romalı pagan soylular olan Lucian ve Sophia'nın oğlu olarak dünyaya gelen Zenobio, gençliğinde Hıristiyan olmakla kalmamış ailesini de yeni inancının saflarına katmış, Papa I. Damascus'a sekreter olarak hizmet etmiştir. Hakkında anlatılan söylencelerde Roma'ya hac için gelen Fransız bir kadının ölü çocuğunu ve Floransa sokaklarında öküzlerce çiğnenerek ölen bir başka çocuğu diriltiği anlatılmaktadır.

ZEPHANİAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'in 9. kitabına adını veren MÖ 7. yüzyılda yaşadığı sanılan peygamberin adı olup, Yuda krallığının yıkılacağı kehaneti doğru çıkmıştır.

ZEPHYROS [Yunan Mitolojisi] Trakya'da bir mağarada yaşadığına inanılan batı rüzgârı tanrısının adı olup (Hesiod Theog. 579), Eos ile Astraeus'un oğlu, Boreas, Eurus ile Notus'un kardeşi, Khloris'in kocası, meyve tanrısı Karpus'un babasıdır (Ov. Fast. v. 197). Ayrıca Podarge'den Akhilles'in ölümsüz atları Balius ve Xanthus'un babası olmuştur (Hom. Il. xvi. 150). Roma panteonundaki karşılığı aynı zamanda bitki ve çiçeklerin koruyucusu Favonius olup ayrıca Caurus adıyla da bilinmekteydi. Atina ile

Eleusis arasındaki yolda bir Zephyrus sunağı bulunmaktaydı (Paus. i. 37. 1). Zephyrus, gönlü Apollo'da olan Hyakinthus'a aşkına karşılık bulamayınca gencin ölümüne sebep olmuştur.

Zephyros (Gayley, 1893)

ZEPHYRİTİS [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in lakaplarından birisi olup Mısır'daki Zephyrium burnuyla ilişkilidir.

ZERDÜŞT Zerdüştlük dininin kurucusu kabul edilen peygamberin adı olup, Eski Avesta dilinini konuştuğu ve MÖ 7-6. Yüzyıllar arasında Doğu İran'da yaşadığı bilinmektedir. Doğum yeri ve tarihi bilinmeyen Zerdüşt'ün Zerdüştlük dininin dinî metinleri *Yasna Haptanghaiti* ile *Gathalar'ı* yazdığı kabul edilmektedir.

Hayatı

Zerdüşt, Spitamidler adıyla bilinen soylu bir Pers ailesinden gelen Pouruşaspa ile kutsal Haoma bitkisine dokunan henüz 15 yaşındaki Dughdova'nın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Ditya nehri civarında doğup, büyüdüğü sanılan (Yasna 9 - 17) peygamberin gerçek adı bilinmemekte Avesta dilinde "deve sahibi" anlamına gelen Zaratuştra kelimesi Xanthus'un Lydiaca (Fragment 32) ve Plato'nun Alkibiades (122a1) adlı eserlerinde Yunanca'ya uyarlanarak Zoroastres'e dönüştürülmüştür. Zerdüşt 30 yaşından itibaren 12 yıl boyunca kurduğu dini ve Ahura Mazda adını verdiği üstün varlığa ibadeti yaymaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Bununla birlikte Baktriyalı bir prens olan Viştupa dinleyip inandığı Zerdüşt'ü koruyup kollayarak düşüncelerinin tüm İran'a yayılmasına yardım etmiştir.

Fikirleri

Zerdüşt dinine göre iyi tanrı Ahura Mazda (Hürmüz) iyi bir dünya yaratmış kötü Ahriman her şeyin kötü karşılığını yaratarak onu bozmuştur. Zerdüşt'e göre insan ruhu iyi ve kötünün savaş alanı olup, insan iyilik ve aydınlığın temsilcisi Ahura Mazda ile kötülük ve karanlığın temsilcisi Ahriman'ın mücadelesinde kim galip çıkarsa onun tarafına meyletmektedir. Zerdüşt dinine göre insan iyinin yanında mücadeleye katılmalı ve kötüye karşı mücadeleyi onun öğütlerine uyarak kazanmalıdır. MS 650 yılından itibaren İslam İran'da yayılmaya başlayana dek Zerdüştlük ülkede bin yıl hüküm sürmüş se de Mazdeistler ancak 1490 yılına kadar varlıklarını sürdürebilmişler bu tarihte Hindistan'a kaçmak zorunda kalmışlardır.

Zerdüşt'ün gata adı verilen özdeşlerinin toplandığı Zend Avesta adıyla anılan dinin kutsal kitabı kabul edilmektedir.

Büyük İskender döneminde bazı nüshaları kaybolan bu eser Sasaniler döneminde 21 kitap halinde toplanmışsa da bugün beş bölüm halinde incelenmektedir:

1. Gatha: Kurban törenleriyle ilişkilidir
2. Bayramlarda okunan metinler
3. Tanrılara övgüler
4. Yasalar ve ahlak kuralları
5. Dualar

Zerdüşt dinine göre on beş yaşını dolduran her erkek ve kadının cevap vermek zorunda olduğu sorular:

Ben kimim?
Kime aitim?
Nereden geldim nereye gideceğim?
Bu dünyada görevim nedir, öteki dünyada ödülüm ne olacaktır?
Görünmeyen dünyadan mı geldim yoksa hep bu görünen dünyaya mı aitim?
Hürmüz'ün tarafından mıyım yoksa Ehrimen'in mi?
Tanrıların tarafından mıyım yoksa şeytanların mı?
İyiliklerin mi arasındayım yoksa kötülerin mi?
İnsan mıyım yoksa kötü bir ruh muyum?
Selamete götüren kaç yol vardır?
Kimdir dostum, düşmanım kimdir?
Prensip tek midir yoksa iki midir?
İyilik kimden gelir, kötülük kimden gelir?

ZERVAN Bkz. Zurvan

ZERYNTHİA [Yunan Mitolojisi] Aphrodite'in lakaplarından birisi olup Phaedra tarafından Trakya'daki Zerinthus kentinde inşa edilen bir tapınak ile ilişkiliydi.

ZETES [Yunan Mitolojisi] Trakya kralı Boreas ile Orithyea'nın oğlu, Khione, Kleopatra ve Kalais'in kardeşidir. Erkek kardeşi Kalais ile birlikte Argonautlar arasında yer almış, Bithynia'da harpilere karşı savaşmıştır (Apollod. i. 9. 16). Kleopatra, Salmydessus kralı ve kâhin olan Phineus ile evlenmişse de oğullarıyla birlikte kocası tarafından hapse atılınca Argo yolculuğu sırasında kente gelen Zetes ile Kalais, kız kardeşlerini kurtarmış, ülkenin yönetimini yeğenlerine vermişlerdir. Kalais, Campania bölgesinde Kales kentinin kurucusu sayılmaktaydı (Sil. Ital. viii. 515)

ZETHOS [Yunan Mitolojisi] Zeus ile Antiope'un oğlu ve Amphion'un ikiz kardeşi olup Aedon veya Tebe'nin kocasıydı (Hom. Od. xix. 523; Apollod. iii. 5). Müzik ile ilgilenen kardeşinden farklı olarak güç ve maharet gerektiren sporlar, tarım ve hayvancılıkta başarılı olmuştur. Anneleri Antiope'yi tutsak eden amcaları Lykos ile karısı Dirke'yi Amphion'un yardımıyla öldürmüştür.

ZEUS [Yunan Mitolojisi] Olympos tanrılarının efendisi ve insanoğlunun babası olup, Roma panteonundaki Jüpiter'in karşılığıdır (Hesiodos, Theogonia 886).

Zeus diğer tanrıları ve insanı yaratmamış olmasına rağmen, insanların ve diğer tanrıların koruyucusu, gökyüzü ve yağmurun efendisi, adalet, Pazar yerleri ve siyasi meclisleri koruyan, kızdığında yıldırımlar fırlatan bir baba figürü olarak tasvir edilmiştir. Homeros'a göre Teselya'daki Olympos dağının zirvesinde oturan Zeus'a adanmış en önemli tapınaklar Dodona'da kutsal meşe ormanında (Efir bölgesi) bulunmaktaydı (Hom İl. i. 221, 354, 609, xxi. 438).

Zeus (Delphi Cemiyeti, 1913)

Zeus ve devler (Gayley, 1893)

Zeus, bir Titan olan Kronos ile Rhea'nın en küçük oğlu, Poseidon, Hades, Hestia, Demeter ve Hera'nın kardeşidir. Efsaneye göre doğacak oğlunun kendini tahttan edeceğini düşünen Kronos çocuklarını doğduğunda yutmaktaymış. Rhea, Zeus'un elbiselerini giydirdiği bir taşı Kronos'a yutturduktan sonra oğlunu Neda nehrinde yıkamış ve büyütmeleri için Girit'te yaşayan su perilerine emanet etmiştir. Melisseus'un kızları Adrastea ve İda tarafından Amalthea adlı keçinin ballı sütü ile büyütülen Zeus, Kronos ile kavga ederek, babasını zamanında yuttuğu kardeşlerini kusmaya zorlamıştır. Zeus büyüdüğünde tanrıça Metis'ten babasıyla savaşırken kendisine yardım etmesini istemiş, kadında Kronos'a bir ilaç yutturarak yuttuğu bütün çocuklarını kusmasını sağlamıştır. Böylece Kronos ve Titanlarla savaşan Zeus ve diğer tanrılar (Demeter, Hades, Hera, Hestia ve Poseidon), Titanları ölüler dünyasının bile altında bulunan yeryüzünün en derin çukuru Tartaros'a göndermişlerdir (Apollod. i. 2. 1; Hes. Theog. 617, 717). Evrenin kontrolünü ele geçiren tanrılardan Zeus gökyüzünü, Poseidon denizleri, Demeter bereketi, Hera evlilik, Hestia ev ve kalbi Hades ise yeraltının kontrolünü ele almıştır. Bununla birlikte Tanrıların yönetimine karşı bir dizi başarısız ayaklanma olmuş, sırasıyla Gaia'nın çocukları olan devler, canavar Typhon ve Aloadae adı verilen ikiz kardeşler yenilerek Tartarus'a sürülmüşlerdir.

Zeus ilk aşk macerasını Metis ile yaşamış (Hes. Theog. 881), bir kâhin doğacak çocuğun babasını tahtından edeceğini söyleyince tanrı Metis ile henüz doğmamış çocuğunu yutmuşsa da bebek Athena babasının kafasından çıkmayı başarmıştır. Zeus daha sonra kız kardeşi Hera ile evlenmiş çiftin beraberliğinden Ares, Eileithyia, Hebe ve Hephaestus dünyaya gelmiştir. Bununla birlikte Zeus karısına sadık kalmamış pek çok tanrı ve ölümlüyle aşk yaşayarak çok sayıda çocuğun sahibi olmuştur. Leto'dan Apollo ve Artemis'in babası olan tanrı kuğu kılığına girerek Sparta kraliçesi Leda ile birleşmiş kadının doğurduğu yumurtalardan Kastor ve Polydeuces ile Klytemnestra ve Helen (Troyalı) çiftleri çıkmıştır. Bir seferinde boğa kılığına giren tanrı Fenike prensesi Europa'yı Girit adasına kaçırmış buradan ondan Minos, Rhadamanthys ve Sarpedon adlı üç oğlu olmuş, bir başkasında prenses Danae ile altın yağmur formunda birlikte olmuş bu ilişkiden ise kahraman Perseus doğmuştur. Bir söylencede ise Zeus'un genç Troya prensi Ganymede'yi Olympos dağına kaçırarak yardımcısı yaptığı delikanlı ile aşk yaşadığı anlatılmıştır. Semele adlı ölümlü kadın Zeus'un kendisiyle karşısına insan ya da bir başka canlı formunda değil de tüm haşmetiyle çıkmasını istemiş, tanrı kendini olduğu formuyla gösterince kadın ölmüşse de bu ilişkiden tanrı Dionysus doğmuştur. Anlaşıldığı gibi Yunan destanlarında Zeus'un biri kahraman diğeri kadın düşkünü iki yönü açıkça görülmekte olup, çok sayıda kadınla birlikte olması eski Yunanistan'da pek çok soylu ailenin kendi soyunu Zeus'a dayandırmasına yol açmıştır. Homeros'un İlyada destanında, Zeus'un sarayının kapısında birisi iyilikleri diğeri kötülükleri barındıran iki küp bulunduğu ve daha o çağda evrensel bir kudret olarak görülen tanrı Zeus'un her iki küpü de gönlünce kullandığı kayıtlı olup, Zeus'un insanların karmaşık ne yapacağı belirsiz karakterini sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Homeros destanlarından itibaren gelişen Zeus odaklı tek tanrı düşüncesi stoacılıkta tanrının evrenin ta kendisi olarak görülmesi düzeyine ulaşmıştır.

Kartal ve meşe ağacı Zeus'un kutsal sembolleri olup, özellikle kartal ve yıldırım figürleri Yunan sanatında sıkça kullanılmıştır. Olympia tapınağında yer alan ve Phidias'ın altın ve fildişi kullanarak yaptığı sanılan 12 metrelik Zeus heykeli

Antik Dönemin Yedi Harikasından birisi kabul edilmekteydi.

ZEUS DEMAROS [Fenike Mitolojisi] Bibloslu Philo'nun yaratılış söylencesine göre Ouranos ile Gea'nın oğlu olup El varyantlarından birisi olmalıdır.

ZEUXİPPE [Yunan Mitolojisi] **1.** Attika kralı Pandion'un eşi, Boutes, Erethkheus, Philomena ile Prokne'nin annesi, Pasithea veya Praxithea'nın kız kardeşi olan naiadın adıdır (Apollod. iii. 14. 8).

2. Laomedon'un kızı, Sikyon'un eşi ve Khthonophyle'nin annesidir (Paus. ii. 6. 2).

3. Hippokoon'un kızı, Antipathes'in eşi, Amphalkes ile Oikles'in annesidir.

ZEUXİPPUS [Yunan Mitolojisi] Apollo ile su perisi Syllis'in oğlu olan Sikyon kralının adıdır (Paus. ii. 6. 3).

ZEYTİN [Yahudi-Hıristiyan Mitolojisi] Kudüs'ün doğusunda konumlanmış kireç taşından bir tepe olup Arapça 'Cebelüt-Tur', İbranice 'Har Ha Zetim' adıyla bilinmektedir. Yahudi inancında Mesih Çağı'nın bu dağda başlayacağı, Hıristiyan inancında ise İsa'nın ölmeden önce bu dağ üzerinden Kudüs'e girdiği, bu dağın eteklerindeki Getsemani bahçesinde dua ettiği bilinmekte bu yüzden her iki dince de kutsal kabul edilmektedir (1. Krallar 11:7; Ezekiel 11:23; Zekeriya 14:4).

ZEZENGORRİ [Bask Mitolojisi] Kırmızı renkli bir boğanın ruhu olup yeraltında yaşamaktaydı.

ZHANG GUO LAO Bkz. Çang Kuo-lao

ZHAR PTİTSA Bkz. Ateş Kuşu

ZHİ-Nİ [Çin Mitolojisi] Yün eğirenlerin koruyucu tanrıçasının adıdır.

ZHİVA [Slav Mitolojisi] Elbe nehri civarında yaşayan Slavlarca ölümsüzlük ile ilişkilendirilip Cuma günleri tapınılan bir tanrıça olup, ölü ata ruhları ve guguk kuşu ile ilişkilendirilmekteydi.

ZHİVUD [Afgan Mitolojisi] Kâfir halkının inanışında Devler tarafından hapsedilen Tanrılara mesaj götüren bir haberci tanrıçanın adıdır.

Zhong Kui

ZHONG KUİ [Çin Mitolojisi] Kötü ruh ve iblislere karşı insanları koruyan edebiyat tanrısının adı olup, Gui Xian'lardan birisidir. Akrep, kırkayak, kurbağa ve zehirli yılanlara karşı savaştığına inanıldığından elinde bir kılıçla sembolize edilmekteydi. Çung Kuei veya Zhong-kui'nin Japon mitolojisindeki karşılığı Şoki'dir.

ZHONGLİ QUAN [Çin Mitolojisi] [Çin Mitolojisi] Taoist gelenekte sekiz ölümsüz tanrıdan (Ba Hian veya Pa-Hsien) birisinin adı olup, Han hanedanı döneminde yaşadığı sanılmaktadır. Zhongli Quan elinde ölümsüzlüğün sembolü kabul edilen şeftali taşıyan oldukça şişman birisi olarak tasvir edilmekte ve hayat iksirini keşfettiğine inanılmaktadır. Japon söylencelerinde adı Khorio olarak geçmektedir.

ZHU DİAN [Budist Mitolojisi] Hindistan kökenli tanrılara Çin'de verilen isim olup, en ünlüsü Gong De Tian'dır.

ZHU RONG [Çin Mitolojisi] Çu Jung ve Çih Ti (Kızıl İmparator) adlarıyla bilinen tanrılaştırılan bir insanın adı olup, insanlara ateşi nasıl kullanacaklarını öğretmiştir. Dört ana yönden güney ile ilişkilendirilen ve Güney denizine hâkim ateş tanrısı olarak görülen Zhu Rong, yeryüzü ile cennetin birbirinden ayrılmasına yardım etmiştir. Li adıyla da bilinen ateş tanrısı Çin sanatında bir kaplanın veya insan yüzlü üç gözlü bir yaratığın sırtında, etrafı hizmetkârları ve ateş sembolleriyle dolu olarak tasvir edilmiştir.

ZHUANGZİ [Çin Mitolojisi] Çuang Çou ve Çuang Tzu olarak da bilinen Taoist filozofun adı olup, MÖ 4. Yüzyılda Kral Hui Liang ve Kral Xuan Qi dönemlerinde yaşamıştır. Hayatın sınırlı ama öğrenebileceklerin sınırsız ve doğru ile yanlış kavramlarının bakış açısına bağlı olduğu benzeri düşünceler ileri sürdüğü Taoist felsefe kitabı da yazarın kendi adıyla yani *Zhuangzi* olarak anılmaktadır.

ZHUGE LİANG [Çin Mitolojisi] (MS 181–234) Üç Krallık döneminde Şu Han'ın başbakanı olup, çağının en önemli askeri stratejistlerinden biri kabul edilip, sıkça Sun Tzu ile karşılaştırılmıştır. Aynı zamanda düşünür ve yazar olup, *Kongming* kalem adı ve *Wolong* (Çömelmiş Ejderha) lakaplarıyla tanınan Zhuge Liang turna tüylerinden yapılmış bir yelpaze taşıyan çok uzun boylu cübbeli bir adam olarak tasvir edilmiştir. Zhuge Liang, insan kurban törenlerine son vererek yerine kil heykelcikler kullanılmasını sağlamıştır. Ölümünü önceden gören Zhuge Liang bir pirinç yığını üzerinde 1 hafta süreyle 49 mum yakmış, ölürken ağzına 7 pirinç tanesi alarak cesedinin sonsuza kadar değişmeden kalabileceğini ummuştur. Zhuge Liang (Çuko Liang) Japon söylencelerinde Komei adıyla bilinmekteydi.

ZHULİN Qİ XİAN Bkz. Bambu Ormanının Yedi Bilgesi

Zİ-YU [Çin Mitolojisi] Savaş ve silahları icat eden tanrının adı olup öküz başlı olarak tasvir edilir.

ZİB Bkz. İştar

ZİEDU MATE [Slav Mitolojisi] Baltık Denizi civarında tapınılan bir bahar tanrıçası olup adı "çiçeklerin anası" anlamına gelmekteydi. Ziedu Mate, Zeme'nin yetmiş kız kardeşinden birisi kabul edilmekteydi.

ZİGARUN [Mezopotamya Mitolojisi] Apsu'nun ilk adlarından birisi olup "Gök ve yerin anası" anlamına gelmekteydi.

ZİGGURAT [Mezopotamya Mitolojisi] MÖ 2200-500 tarihleri arasında Mezopotamya şehirlerinde tuğladan inşa edilen piramit formunda basamaklı tapınakların adı olup ünlü Babil kulesi de bir ziggurattır. Tapınağın basamaklı yan yüzeylerine küçük ağaçlar ve sarmaşıklar ekildiğinden Babil'in asma bahçelerinin adının da kaynağı olmalıdır.

ZİLANT Tatar efsane ve masallarında bahsi geçen, Wyvern ile ejderha karışımı efsanevi bir yaratığın adı olup, 1730 tarihinden bu yana Kazan'ın resmi sembolüdür. Tatarlar 100 yaşına varan yılanların ejderhaya dönüşeceğine inanılmaktaydı.

ZİMARZLA [Slav Mitolojisi] Nefesi buzdan, elbisesi kırağıdan, şapkası dolulardan oluşan hava tanrıçası olup adı "donmuş" anlamına gelmekteydi.

ZİMU [Afrika Mitolojisi] Güney Afrika'da yaşayan Ndebele halkının inanışında en önemli tanrının adı olup insanoğluna ölüm ve yaşam mesajlarını habercileri bukalemun ile kertenkele ile göndermekteydi. Bukalemun insanlara ölümlü olacaklarını, kertenkele ise sonsuz yaşamın haberini verdiğinde insanoğlu ölümlü olmuştur.

ZİN [Afrika Mitolojisi] Nijer'de yaşayan Songhai halkının inanışında insan ve hayvan formlarına bürünebilen su ruhlarına verilen isimdir. Söylenceye göre bir gün zin yılan formunda dolanırken güzel bir kızı görüp ailesinden istemiştir. Kızın ailesi başlık parası olarak göle sahip olmak isteyince Zin kabul etmiş ama kendisiyle gölün dibine gelmelerini şart koymuştur. Zin böylelikle göle girince boğulan karı kocayı gölün bekçisi yaparak gölü onlara emanet etmiş, bir açıdan sözünü tutmuştur.

ZİN-KİBARU Bkz. Zin

ZİNEZ [Baltık Mitolojisi] Litvanya'da meşe ağacına tapınanların aralıksız yaktıkları ateşin adıdır.

ZİNSİ [Afrika Mitolojisi] Dahomey halkının inanışında ikiz kardeşi Zinsu gibi büyücü olan bir kahramanın adıdır.

ZİO [Germen Mitolojisi] İskandinav mitolojisinde Odin ile Frigg'in oğlu olarak görülen Tyr'in Töton karşılığı olup, kanlı savaşlar ile ilişkilendirilmekteydi. Çeşitli kaynaklarda Ziu, Ziumen ve Ziu-Wari olarak tanrının adının Yunan mitolojisindeki Zeus ile benzerliği Hint-Avrupa dil ailesinde ortak bir kökten geliştiklerini düşündürmektedir.

ZİON [Yahudi Mitolojisi] Eski İsrail'de Hz. Süleyman tapınağının bulunduğu, Kudüs civarındaki bir tepenin adıdır.

ZİP Meksika masallarında bahsi geçen, miğfer takıp, küçük mızraklar taşıyan, utangaç huylu, insanlardan kaçan, geyiklerin koruyucusu olduklarına inanılan küçük erkek perilerin adıdır.

ZİPAKNA [Maya Mitolojisi] Popul Vuh'un aktardığı efsanelerde adı geçen bir devin adı olup, Ölüler dünyası iblislerinden papağan Vukub Kakuiks'in oğlu, Kabakan'ın erkek kardeşiydi. İki kardeşte deprem tanrıları olarak saygı görmekte birlikte başta 'dağların yaratıcıları' sonraları 'dağların yok edicileri' olarak tanımlanmışlardır. Zipakna, 400 savaşçı tarafından zorlukla öldürülmüştür.

ZİPPALAMA [Anadolu Mitolojisi] Hitit fırtına tanrısı Teşup'un oğlunun adı olup, fırtına tanrılarından birisidir.

ZİPPALANUSİA [Anadolu Mitolojisi] Hitit fırtına tanrısı Zaşanusa'nın karısı olan bir fırtına tanrıçasının adıdır.

ZİPPORAH [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'te Musa'nın karısı, Eliezer ile Gerşom'un annesi ve Midyanlı rahip/prens olan Yetro'nun yedi kızından birisi bahsi geçmektedir. (Tekvin 2: 11, 4:18). İsrailoğulları Mısır'da esirken, Musa, bir İbrani'ye saldıran Mısırlıyı öldürünce firavunun adamları peşine düşmüş o da Mısır'ı terk edip Midyan'a gitmiş burada sürülerini sulamak isterken diğer çobanlarca kovulan Reuel'in kızlarına yardım etmiştir. Kızlar eve gidip olanları babalarına anlatınca Reuel tarafından eve davet edilmiş, bir süre sonra adam kızı Zipporah'ı Musa ile evlendirmiş, çiftin Gerşom ve Eliezer isimli iki oğlu olmuştur. Mısırdaki düşmanları ölünce Yehova Musa'ya ülkesine geri dönmesini emretmiş o da karısı ile iki çocuğunu yanına alarak yola çıkmıştır. Yolda bir konaklama yerinde detayları Eski Ahit'te de tam açıklanamayan bir olay gerçekleşmiş bir görüşe göre Yehova Musa'yı öldürmek için bir melek göndermiş, bir başka görüşe göre ise Musa ile sünnetli olmayan Gerşom kavga etmişlerdir. Sonunda kadın keskin bir taş alarak oğlunu sünnet ederek kanlı derisini kocasının ayaklarına dokundurarak adamın sakinleşmesini sağlamıştır. Yıllar sonra Musa, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkardıktan sonra Reuel Sina çölünde buluştuğu peygambere kızı ve torunlarını getirmiştir. İslam kaynaklarında Safura adıyla anılmaktadır.

ZİR Bkz. Zirnitra

ZİRNİTRA [Slav Mitolojisi] Aynı zamanda büyücülük tanrısı olan kara bir ejderhanın adıdır.

ZİU Bkz. Zio

ZİUDSUDDU Bkz. Ziusudra

ZİUKİNNA [Mezopotamya Mitolojisi] Tanrıların lideri olmasına atfen Marduk'a verilen isimlerden birisidir.

ZİUSUDRA [Yakındoğu Mitolojisi] Yunanca metinlerde 'Ksisuthros', adıyla geçen Sümer Tufan öyküsünün kahramanlarından birisinin adı olup, Sümerce 'uzun günlerde yaşam' anlamına gelmektedir. Sonradan insanoğlunun yaratılışını konu alan bir Akad efsanelerinde "çok bilgili" anlamına gelen Atra-hasis, Gılgamış efsanesinde

ise "hayat sağladım" anlamına gelen Uta-napişti adıyla anılmış olup, Kutsal Kitap'taki Nuh peygamber karakterinin öncülü olduğu sanılmaktadır. "Şuruppak Açıklamaları" adlı Sümer destanı Ubar-Tutu'nun oğlu Şuruppak adlı bilgenin oğlu Ziusudra için yazılmış olduğu sanılırken bir başka görüşe göre Ubar-Tutu, Büyük Tufan'ın yutacağı Şuruppak kentinin kralıdır. Shuruppak oğluna günlük hayatta nasıl davranacağına dair bazı öğütler vermekte "çalmayacaksın", "yabancı bir eve girmeyeceksin", "öldürmeyeceksin", "başka birisinin karısıyla bir odada yalnız oturmayacaksın", "başkasının kızına tecavüz etmeyeceksin", "başkalarına şiddet uygulamayacaksın" dedikten sonra sözlerini "bolluk için tanrılara dua etmesi gerektiğini" söyleyerek bitirmektedir. Ziusudra öyküsünün büyük kısmı kayıp olup, ancak öğütler kısmı günümüze ulaşabilmiştir.

ZİVA Bkz. Zywie

ZİZ [Yahudi Mitolojisi] Kanatlarını açtığında güneşin önünü tıkayabilecek kadar büyük griffin benzeri bir kuşun adıdır. Arap mitolojisindeki 'Rok' ile benzer özelliklere sahip olan Ziz'in bütün küçük kuşların koruyucusu olduğuna inanılmaktaydı (Mezmurlar 50:11).

ZİZİLİA [Slav Mitolojisi] Polonya'da geçmişte aşk ve cinsellik ile ilişkilendirilen bir tanrıçanın adıdır.

ZLEJA [Slav Mitolojisi] Litvanya'da öğlen vaktinin kişileştirilmiş formu olan ışık tanrısı olup, ayrıca Ausrine şafak vaktini, Brek ise karanlığı yönetmekteydi.

ZLOTABABA [Slav Mitolojisi] Vogul halkının tapındığı bir putun "Altın yaşlı kadın" anlamına gelen adı olup, kolları arasında bir çocuk tutan kürkler içerisindeki yaşlı bir kadın formunda tasvir edilmekteydi.

ZLUİDNİ [Slav Mitolojisi] Erkek perilerin adıdır.

ZMEK [Slav Mitolojisi] Yılan formunda koruyucu bir ruhun adı olup, Zmey'in bir varyasyonu olmalıdır.

ZMEU Romen masallarında insanımsı görünüme sahip olağanüstü bir yaratığın adı olup Zmey'in varyasyonlarından birisidir. Bazı hikâyelerde gökyüzünde uçan ve ateş kusarken, bazılarında kafasında güneş gibi parlayan değerli bir taşla tasvir edilir, güzel kızları onlarla evlenmek için kaçırır.

ZMEY [Slav Mitolojisi] Rus ve Bulgar masallarında rastlanılan üç başlı ejderha formunun adı olup, toprağın bereketinin koruyucusu olduğuna ve insan formuna bürünebildiğine inanılmaktadır. Slavca "yılan" kelimesiyle ilişkili olan zmey, Sırpça ve Hırvatça zmaj, Lehçe smok adıyla bilinmekte olup, Romence zmeu adlı canavar da zmeyin ödünçlenmiş bir varyasyonu olmalıdır. İnsan görünümünde kalabalığa karıştığı zaman sadece temiz kalpli insanlar tarafından fark edilebilmektedir. Yılan formundayken de insan yüzlü, kanatlı ve alev püskürten bir ejderha olarak tasvir edilmekte göl veya mağaralarda yaşadığına inanılmaktadır. Hortum getiren, görünmez olabilen dahası insan, köpek, kolye hatta çiçek demeti kılığına girebilen bu yaratıklarla Hıristiyanlık öncesinde yıldırım tanrısı Perun ve onun Hıristiyan ardılı St. İlya'nın bu canavarla savaştığına inanılmaktaydı.

Zmeyitsa adı verilen dişi ejderhalar ise ayı formuna dönüşerek insanlara zarar vermekteydiler. Zmey ve zmeyitsalar insanlara âşık olurlarsa kısa süre sonra talihsiz kişinin teni solar ve hasta düşerdi. Kişiyi bu durumdan ve ejderha âşıktan kurtarmanın yolu yılan otu, solucan otu ve pelinotundan sihirli bir iksir hazırlamak olduğuna inanılmaktaydı. Bununla birlikte insan ve zmeylerin evlendiği görülmekte olup çiftin çocukları kollarının altında kanatla doğarlardı. Bu durumda eve 20 kız çağrılıp ev sessizlik yemini eden kızlar çocuğa kanatlarını saklaması için bir çeşit gömlek dokurlardı.

Bilina adıyla bilinen Rus masallarından birinde Zmey Goriniç, Dobrinya Nikitiç tarafından öldürülmüştür. Hıristiyanlığın kabulünün ardından ejderhalar şeytanla özdeşleştirilmiş ve St. George'un ejderha öldürülmesini tasvir eden tablolar çizilmiştir.

ZOA [Afrika Mitolojisi] Nijer'de yaşayan Songhai halkının atası ve koruyucusu kabul edilen, bilge ve kâhin bir kahramanın adıdır.

ZOÇOTEN [Budist Mitolojisi] Dört deva kralından (Şitenno) güney yönünün gardiyanı olan tanrının adı (Sanskrit karşılığı Virudhaka) olup Japonca 'genişleten, büyüten' anlamına gelmektedir. Sağ elinde bir baltalı kargı tutmuş, diğer eli belinde, ayağının altında yendiği bir iblisle birlikte tasvir edilmekteydi.

ZOETEUS [Yunan Mitolojisi] Trikolonus'un oğlu olup, Arkadia'da Zoetia kentinin kurucusudur (Paus. viii. 3. 6).

ZOHAK Bkz. Azi Dahaka

ZOHAR Ezoterik Yahudi mistisizminin Aramca metinlerini içeren bir kabala kitabı olup, 13. yüzyılda Kastilyalı Moses de León tarafında yazılmıştır. Bununla birlikte çalışmanın daha önce MS 1. yüzyılda Rabbi Simon ben Yoçi tarafından yazıldığına inanılmaktadır. İbranice zohar 'Muhteşem Kitap' anlamına gelmekte olup, Sefer Yetsirah 'Yaratılış Kitabı' ile birlikte kabalayı meydana getiren iki kitaptan birisidir.

ZOİLUS'UN KILICI Eski Yunan'da kurnaz, esprili ve kin dolu eleştirmenler ya da bu eleştirmenlerin kalemi için kullanılan bir deyimdir. Yunan dilbilimci ve kuşkucu filozof Zoilus (MÖ 400 – 320), Homer'in eserlerini acımasızca eleştirdiği için ayrıca Homeromastix (Homer'in kırbacı) adıyla da bilinmekteydi.

ZOKHO [Japon Mitolojisi] Kötü iblislerle mücadele eden güneyin koruyucu tanrısının adı olup, Şintoizmin ilahi krallarından (Şi Tenno) birisidir.

ZOMBİ [Haiti Mitolojisi] Afrika kökenli bir inanış olup, Vudu büyücülerinin (bokor) hazırladığı bir çeşit zehir içirilerek ruhu esir edilmiş, yaşam ile ölüm arasında kalmış kişilere verilen isimdir. Zombilerin kendi bilinçleri ya da istekleri olmadığı için bokorun kontrolü altında hareket etmektedirler. Amerikan folklorist ve antropolog Zora Neale Hurston (1891-1960) 1937 yılında

Haiti'deki gelenek ve adetler üzerinde çalışırken ilginç bir gözlemini, kaydetmiştir. Hurston, köylülerin 1907 yılında 29 yaşındayken ölmüş ve gömülmüş Felicia Felix-Mentor adlı bir kadının ölümünden 30 yıl sonra yollarda sersem bir şekilde ve yanında birkaç kişi ile birlikte yürürken gördüklerini söylediğine şahit olmuştur. 80'lerde Harvardlı etnobotanist E. Wade Davis, Time dergisinde yayınlanan bir makalesi (17 Ekim 1983) ile Yılan ve Gökkuşağı (The Serpent and the Rainbow, 1985) ve Karanlığın pasajı: Haitili zombilerin etnobiyolojisi (Passage of Darkness: The Ethnobiology of the Haitian Zombie, 1988) adlı kitaplarında yaşayan bir insanın tetrodotoxin içeren zehirli toksin ile halüsinasyon görebileceğini bir başkasını almasıyla ise zombiye dönüştürülebileceğini iddia etmiştir.

ZON [Yunan Mitolojisi] Tanrıça Aphrodite'nin kuşağının adı olup, bu kuşağı takan kadınların erkeklerin gözüne olduklarından daha güzel göründüklerine inanılmaktaydı. Hera ve Athena ile birlikte katıldığı güzellik yarışmasında rakipleri haksızlık olmasın diye Aphrodite'nin kuşağını çıkarmasını istemişler o da kuşağını çıkararak çıplak kalmıştır.

ZOPHİEL Yahudi ve Hıristiyan folklorunda Âdem ile Havva'yı Cennet bahçesinden kovan meleğin adıdır. Eski Ahit'te olay anlatılırken (Çıkış 3:23–24) Zophiel'in adı anılmamıştır. İngiliz şair John Milton'un (1608-1674) Paradise Lost adlı eserinde adı Zophiel Tanrının habercisi olarak geçmektedir.

ZORA [Arnavut Mitolojsi] İllyria şafak tanrısının adıdır.

ZORYA [Slav Mitolojisi] Sabah Yıldızı (Zorya Utrennyaya), Akşam Yıldızı (Zorya Veçernyaya) ve Gece Işığı'ndan oluşan üç şafak tanrıçasının adıdır. Bu tanrıçaların görevi kuyruklu yıldız Ursa Minor'u kovalayıp yemek isteyen bir köpeği zincirli tutarak korumaya çalışmaktadır.

ZORYA VEÇERNYAYA Bkz. Zorya

ZOSTERİA [Yunan Mitolojisi] Lokrialıların Athena'ya taktıkları isimdir (Herod. viii. 107).

ZOSTERİUS [Yunan Mitolojisi] Attika'da Apollon'a verilen isimlerden birisidir.

ZOTZ [Maya Mitolojisi] Mayaların koruyucusu olan yarasa tanrının adı olup, günümüzde bile Meksika'nın güneyinde yer alan Çiapas'da yaşayan Zotzil halkı ve bazı Guatemala yerlileri tarafından saygı görmektedir. Kopan'da bulunan Maya oymalarda Kukulka ile Zotz'un savaşırken tasvir edilmektedir. Zotzilaha Çimalman adıyla da bilinen Zotz Kiçe halkının kutsal kitabı Popol Vuh'ta Kamazotz adıyla anılmıştır. Bkz. Yarasa, Kamazotz

ZOVİNAR [Ermeni Mitolojisi] Su, deniz ve yağmur tanrıçası olup ateş ve şimşek ile ilişkilendirilmekteydi. Zovivar veya Dzovinar Sasonlu David destanında Sanasar ve Bağdasar'ın annesi olan Ermeni prensesi, Bağdat halifesi Ermenistan'a saldırdığında ülkesini rahat bırakması karşılığında babası tarafından yanında bir rahip olduğu halde halifeye gelin olarak verilmiştir. Zovinar'ın Van gölü kıyısında gezerken bir pınarın suyundan çocuklarına hamile kaldığına inanılmaktaydı.

ZRA [Afrika Mitolojisi] Fildişi Sahilinde yaşayan Dan halkının inanışında insanoğlunu ölümsüz yaratan en önemli tanrının adı olup, bir avcının yine Zra tarafından yaratılmış Ölüm tarafından aldatılmasından sonra insanoğlu ölümlü olmuştur.

ZRVAN AKKARANA Bkz. Zurvan

ZUBEROA [Bask Mitolojisi] Orman tanrısı Basajun'un dişil karşılığının adıdır.

ZUİMACO Bkz. Atabei

ZU Bkz. Anzu

ZUE [Güney Amerika Yerlileri Mitolojisi] Çibça halkının inanışında güneş tanrısının adıdır. Bkz. Boçika

ZUİ-JİN [Japon Mitolojisi] Ok ve yay taşıyan koruyucu bir tanrının adı olup heykelleri genellikle türbe kapılarının yanına yerleştirilmekteydi.

ZUHAK Bkz. Azi Dahaka

ZULU MİTOLOJİSİ 10-11 milyon kişiden oluşan Zulu halkı (Amazulu) Güney Afrika'da büyük oranda KwaZulu-Natal bölgesinde yaşayan en büyük etnik topluluk Bantu dil grubundan Zulu dilini konuşmaktadır. Zulu mitolojisi daha çok doğal olaylar ile ilişkilendirilen çok sayıda tanrıdan oluşmakta olup, bu tanrıların en önemlisi adı "bile olan" anlamına gelen yıldırım tanrısı Ukqili'dir. Bununla birlikte yıldırım ve depremlerle özdeşleştirilen tanrı Umvelinqangi Unkulunkulu'nun ortaya çıktığı başlangıç sazlığını yaratmıştır. Efsanevi bataklık Uthlanga'da büyüyen Unkulunkulu ise insanoğlunu yaratmıştır. Diğer önemli Zulu tanrıları bereket tanrıçası İnkosazana, nehir tanrıçası Mamlambo, yağmur, hasat, gökkuşağı ve tarım tanrıçası Mbaba Mwana Waresa'dır.

Tüm kötü olayları küstürülmüş bir ruh veya büyücülüğe yoran Zulu halkı önemli ölçüde Amadlozi adını verdikleri ata ruhlarına tapmaya devam etmektedir.

Zulu inanışında çeşitli doğaüstü yaratıkların da varlığına rastlanmakta olup, tek, kol ve tek bacaklı kötü cüce Tikdoşe, yerde yatan insanlara musallat olan küçük ama ölümcül yaratık Tokeloş, bir başka kötü cüce Uhlakanyana ile bukalemun haberci Unwaba'dır. İnanışa göre Unwaba insanlara ölümsüzlüğü müjdelemek için yola çıkmışsa da yavaş hareketinden dolayı hedefine varamamış böylece insanlar ölümlü olmaya devam etmiştir.

ZULUM [Mezopotamya Mitolojisi] Marduk'un adlarından birisi olup, 'kil kesen' anlamına gelmektedir.

ZUME [Karayipler Mitolojisi] Paraguayan halkının inanışında büyük tufanda halkını mağaralara saklayarak kurtaran ardından yeryüzüne çıkışlarında onlara önderlik edip sonra insanlara tarım ve sanatı öğreten bir kültürel kahraman ve güneş tanrısının adı olup, Arawak halkınca Kaboi, Karib halkınca Tamu olarak bilinmekteydi.

ZUN [Hint Mitolojisi] Zamin bölgesinde yer alan Zun dağında tapınağı bulunan bir tanrının adı olup, heykelinin gözleri yakuttan yapılmıştır.

ZUPAY Güney Amerika'da yaşayan İspanyol kökenli halkların inanışında bir geceleri kadınlarla cinsel ilişkiye giren bir orman cini olup, İnkubus varyantlarından birisidir.

Zurvan

ZURVAN [Pers Mitolojisi] Başlangıçtan beri var olan kader, ışık, karanlık, sonsuzluk, zaman ve uzay tanrısı olup, iyi tanrı Ahura Mazda'nın ve kötü tanrı Angra Mainyu'nun babası kabul edilmekte, ayrıca Akarana, Zarvan, Zervan, Zrvan adlarıyla da bilinmektedir. Zerdüştlüğün bir kolu olan Zurvanizm, Sasani hanedanının devlet dini olmuştur. Hurriler dönemine ait Nuzi çivi tabletlerinde Zarwa adlı bir tanrının varlığı ve Luristan'da bir kabartmada Zurvan ile ilgili bilgilere rastlanması bu tanrının kültünün Zerdüşt'ten daha eskiye uzandığını göstermektedir. Avesta'da önemsenmeyen Zurvan (zaman) MÖ 5. yüzyıldan itibaren din adamı sınıfı Magiler (Mecuslar) tarafından her şeyin başlangıcı ve kaynağı kabul edilmiş olup, bu durum Hint mitolojisinde her şeyin ilk sahibi olup, önce Parajapati ardından tüm canlıları yaratan Kala inanışı ile de paraleldir. Kimi yazarlar Zurvanizmin Zerdüşt'ün düalizmini tekrar tek tanrıcılığa yaklaştırma çabası olduğunu ddia etmişlerdir. Zervan, öteki dünyaya geçmeyi sağlayan Cinyat köprüsüne çıkan tüm yolların yaratıcısı kabul edilmekte aynı zamanda bir kader tanrısı olarak Yunan tanrısı Kronos ile benzer özellikler taşımaktaydı.

ZÜLEYHA [Yahudi Mitolojisi] Eski Ahit'e göre firavunun hizmetinde Muhafız birliği komutanlığı yapan devlet adamı Potiphar'ın karısı olup (Tekvin, 37) İslam söylencelerinde de bahsi geçmektedir. Kenan ülkesinde yaşayan Yakup peygamberin oğlu Yusuf (Joseph) kıskanç kardeşleri tarafından kör bir kuyuya atıldıktan sonra kervancılar tarafından bulunup Mısır'da köle olarak satılmıştır. Potiphar tarafından satılan Yusuf'a adamın karısı Züleyha çılgınca âşık olmuş uğruna güzelliği ve servetini harcamıştır. Bir gün tüm kadınları evine davet eden Züleyha sofrada kadınların önüne meyve koyduktan sonra ellerine birer bıçak verip görmeleri için Yusuf'u çağırmıştır. O güne dek Züleyha'yı ayıplayan kadınlar gencin güzelliğine hayran kalıp farkında olmadan ellerini doğrayınca Züleyha "İşte sizin gördüğünüz bu güzellik benim aşkımdır!" diye durumunu açıklamış ve kadınların çoğunca haklı bulunmuştur. Bununla birlikte efendisinin karısına el sürmek istemeyen Yusuf bir süre sonra kadın tarafından kendine tecavüz ettiği gerekçesiyle şikâyet edilince zindana atılıp, kırbaçlanmıştır. Bir süre sonra firavunun rüyasını doğru yorumlayınca serbest bırakılan Yusuf, efendisi Potiphar öldükten sonra Züleyha ile evlenmiştir.

ZÜLFİKÂR [İslam Mitolojisi] İslam peygamberi Muhammed'in damadı, amcasının oğlu ve Dört Büyük Halife'den biri olan Ali'nin uç kısmı çatal şeklinde ikiye ayrılan bir çentiğe sahip kılıcının adıdır. Söylenceye göre bu kılıç Bedir savaşı sırasında müşriklerden el-As bin Munebbih'ten ele geçirilen bir ganimet olup, peygamber tarafından Ali'ye verilmiş ve şeklinden dolayı Arapça 'çentikli, boğumlu' anlamına gelen Zülfikar olarak adlandırılmıştır. Horasan erleri adı verilen çıplak ayaklı Alevi dervişleri göğüslerine dövmeyle Ali'nin adını yazdırmakta ya da zülfikar resmi çizdirmekteydi.

ZÜLKARNEYN Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen bir kişi olup (Kehf 83) peygamber olup olmadığı tartışmalıdır. Arap söylencelerinde Ye'cüc ve Me'cüc istilasını engellemek için kuzeyde demirden bir duvar ördüren bir kral olarak görülmekte ve Büyük İskender ile ilişkilendirilmekteydi. Ayrıca Hızır ve Ab-ı Hayat söylencelerinde de önemli bir rol oynamıştır. Zülkarneyn kelimesi Arapça "iki boynuz sahibi" anlamına gelmekte çe çeşitli yazarlarca İskender'in savaş miğferine atfen konulduğu sanılmaktadır. Bununla birlikte da Zülkarneyn'in hayatını Perslerin "Saka" olarak adlandırdığı İskitlerle savaşarak geçiren, MÖ 545'de Lidya Kralı Kroesus'u yenerek Batı Anadolu'yu, MÖ 539'da Babil kentini de fethederek tüm Filistin ve Ortadoğu'ya egemen olan Ahameniş hanedanının kurucusu Büyük Kiros olma ihtimali de yüksektir.

ZÜMRÜD-Ü ANKA Bkz. Anka kuşu

ZÜMRÜTLÜ KILIÇ [Pers Mitolojisi] Amir Arsalan'in cadılar anasının gönderdiği boynuzlu ejderha Fulad-zereh'e karşı savaşırken kullandığı kılış olup, Farsça Şamşir-e Zomorrodnegar olarak da bilinmekteydi. Süleyman peygambere ait olduğuna inanılan bu kılıç hiç bir silahın işlemediği canavarları yaralayabilmekte, sahibinin bedenini ise tüm silahlardan korumaktaydı.

ZVEZDA DENNİTSA [Slav Mitolojisi] Dazbog'un kızı, Verçernyaya Zvezda'ın kardeşi ve kimilerine göre ay tanrısı Myesyats'ın karısı olan sabahyıldızının adıdır.

ZVORUNA Bkz. Medeine

ZYGİA [Yunan Mitolojisi] Hera ve Zeus'un takma adı olup, evliliğin koruyucusu olmalarına atfen verilmiştir.

ZYGİUS Bkz. Zygia

ZYVA Bkz. Zywie

ZYWİE [Slav Mitolojisi] Polonya'da tapınılmış yaşam ve şifa tanrıçasının adı olup, Slavca 'yaşayan kadın' anlamına gelmekteydi. Rusya ve diğer Slav ülkelerinde Siva, Ziva ve Zyva olarak bilinmekteydi.

ZWARTE MADAM Flaman masallarında bahsi geçen ölümsüz bir cadının adı olup, şeytanın hizmetinde kötü işler yapan cadının adı "Kara Kadın" anlamına gelmektedir. İnanışa göre dua okunması, kutsal isimlerin telaffuz edilmesi veya haç gösterilmesi Zwarte Madam'ı kaçırmaya kâfi gelmektedir. Flaman folklorunda bir de iyi niteliklere sahip Ak Kadın (Witte Madam) karakteri de yer almaktaysa da karşıtı kadar popüler değildir.

ZWARTE PİET Flamanlarca Noel Baba ('Sinterklass') ile özdeşleştirilen Saint Nicholas'ın siyahi yol arkadaşının adı olup, her yıl 5 Aralık gecesinde (Sinterklaasavond) Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'da adına bir festival düzenlenmekte çocuklara şeker ve diğer hediyeler dağıtılmaktaydı. Zwarte Piet, Lüksemburg'da Kara Peter (Schwaarze Péiter) adıyla da bilinmekteydi. Söylenceye göre St. Nicholas'ın İspanya'dan gelen Kuzey Afrikalı kölesinin adı olup, kendisine yolculuklarında eşlik etmektedir. Kara Peter Rönesans'a özgü renkli pantolonlu ve tüylü şapkalı bir kıyafet içinde yüzü siyaha boyanmış, kıvırcık saçlı aktörlerce olarak tasvir edilmekteydi. Zwarte Piet'ın Ortaçağ'da şeytanın adlarından birisi olduğu ve Saint Nicholas'ı zincire vurarak köle yaptığına dair bir söylence bulunmaktaysa da bugünkü folklorik haliyle ilk olarak Jan Schenkman'ın 1850 tarihli bir çalışmasında bahsi geçmiştir.

Zwarte Piet ile St. Nicholas (Jan Schenkman, 1850)

KISALTMALAR

Ag. Aiskhylos, Agamemnon.
Ant. rom. Halikarnassoslu Dionysios, Roma Kalıntıları.
Arg. Valerius Flaccus, Argonautica.
Argon., Rodoslu Apollonios, Argonautika
Bibl. Apollodoros, Bibliotheke.
Khoef. Aiskhylos, Sunu Taşıyıcılar.
Diod. Diodoros.
Dionys. Panopolisli Nonnos, Dionysiaka.
Diss. Tyroslu Maximus, Dissertationes.
El. Sophokles, Elektra.
Etym. Etymologicum Magnum.
Eum. Aiskhylos, Eumenides
Fab. Hyginos, Fabulae.
Apollod. İl. Kallimakhos, Apollon'a İlahi.
Hel. Euripides, Helene.
Hes. Theog. Hesiod, Theogonia
Hygin. Fab. Hyginus Fabulae
İl. Homeros, İlyada.
Met. Ovidius, Dönüşümler (Metamorphoses).
Metaf. Aristoteles, Metafizik.
Meteor. Aristoteles, Meteorologike
N. A. Aelianus, Hayvanların Yaratılışı Üzerine.
Nem. Pindaros, Nemea İlahileri.
Od. Homeros, Odysseia.
Oid. Kol. Sophokles, Oidipus Kolonos'ta.
Ol. Pindaros, Olympia Odları.
Ox. Pap. Oxyrinchus Papyri.
Paus. Pausanias.
Phy. Aristoteles, Physika.
Plut. Thes. Plutarkhos, Theseus
Praec. conjug. Plutarkhos, Praeceptya conjugalia.
Pyth. Pindaros, Pythia Odları.
Quest. Rom. Plutarkhos, Questiones romanae.
Theo. Hesiodos, Theogonia.
İ. G. Hesiodos, İş ler ve Günler.
Trakh. Sophokles, Trakhisli Kadınlar.

KAYNAKÇA

Aarne, Antti (1995). *The Types of the Folktale: A Classification and Bibliography.* Stith Thompson (Çev.). Bloomington: Indiana University Press.

Abrahams, Roger D. (1983). *African Folktales: Traditional Stories of the Black World.* New York: Pantheon.

Afanasiev, Aleksandr (1976). *Russian Fairy Tales.* Norbert Guterman (Çev.). New York: Pantheon,

Ahundov, Ehliman (1968). *Azerbeycan Folkloru Antolojisi I-II.* Bakü.

Alkan, Erdoğan (2005). *Sayılar ve Hayvan Simgeleriyle Alevi Mitolojisi.* İstanbul: Kaynak Yayınları

Allen, James P. (1988). *Genesis in Egypt: The Philosophy of Ancient Egyptian Creation Accounts.* New Haven, CT: Yale Egyptological Seminar.

Allen, S. (1987). *Survival of the Gods: Classical Mythology in Medieval Art.* Providence: Brown University Press.

Almeding, E.M. (1967). *The Story of Gudrun: Based on the Third Part of the Epic of Gudrun.* New York: W.W. Norton.

Altman, L. J. (2003). *African Mythology.* Berkeley Heights, NJ: Enslow Publishers

Ames, D. (1965). *Egyptian Mythology.* New York: Tudor

And, Metin (1962). *Dionysos ve Anadolu Köylüsü.* İstanbul: Elif Yayınları.

- (2003). 'Oyun ve Bügü', *Türk Kültüründe Oyun Kavramı.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Anderson, G. (2000). *Fairytale in the Ancient World.* New York: Routledge.

Andrews, Carol (1994). *Amulets of Ancient Egypt.* London: British Museum Press

Andrews, Tamra (1998). *Legends of the Earth, Sea, and Sky: An Encyclopedia of Nature Myths.* SantaBarbara, California: ABC-CLO

Ann, M. Imel D.M. (1993). *Goddesses in World Mythology.* California: Abc-Clio. ISBN 0-87436-715-8

Anohin, A,V. (1998). Altay Şamanlığına ait maddeler: *Makaleler ve İncelemeler.* İnan A. (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Apollodorus (1998). *Library of Greek Mythology.* Robin Hard (Çev.). New York: Oxford University Press.

Apollonius, Rhodius. (1921). *The Argonautica.* R.C. Seaton (Çev.). New York: Putnam

Apollonius Rhodius. (1993).*Jason and the Golden Fleece: The Argonautica.* Richard Hunter (Çev.). New York: Oxford University Press.

Appiah, P. (1966). *Ananse the Spider: Tales from an Ashanti Village.* New York: Pantheon

Ardagh, P. (1997). *World Book South American Myths & Legends.* Chicago: World Book

Ardagh, P., Chapple G. B. (2002). *Celtic Myths & Legends.* Chicago: World Book

Arden, H. (1994). *Dreamkeepers: A Spirit Journey into Aboriginal Australia.* New York: HarperCollins.

Arens, W. (1980). *The Man-Eating Myth. Anthropology and Anthropophagy.* Oxford: Oxford University Press

Artun, Erman (1995). *Adana Yağmur Yağdırma Törenleri ve Çomçalı Gelin.* Tuncer Gülensoy Armağanı, Elazığ: Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Arvidsson, S. (2006). *Aryan Idols. Indo-European Mythology as Science and Ideology.* Chicago: University of Chicago Press.

Asante, M. K., Nwadiora, E. (2006). *Spear Masters: An Introduction to African Religion.* Lanham, MD: University Press of America.

Asante M. K. (Ed.), Mazama A. (Ed.) (2008). *Encyclopedia of African Religion.* LA: SAGE Publications ISBN: 978-1412936361

Asante, M. K. (2007). *The History of Africa: The Quest for Eternal Harmony.* London: Routledge,

Asatrian, Garnik (2001). "Āl Reconsidered". *Iran & the Caucasus.* Leiden: Brill Publishers. 5 (1): 149–156.

Ashe, G. (1990). *Mythology of the British Isles.* London: Methuen

Ashliman, D.L.(2004). *Folk and Fairy Tales. A Handbook.* London: Greenwood Press.

- (2005). Fairy Lore. A Handbook. London: Greenwood Press

Assmann, Jan. (1995). Egyptian Solar Religion in the New Kingdom: Re, Amun and the Crisis of Polytheism. London: Kegan Paul.

Ateş, Süleyman (1982). *Kur'an-ı Kerîm'in Yüce Meâli ve Çağdaş Tefsiri*, Ankara

Avant, Rodney G. A. (2005). *Mythological Reference.* Bloomington: Authorhouse. ISBN 9781418492786

Axelrod, A., Harry O. (2000). *The Penguin Dictionary of American Folklore.* New York: Penguin Reference.

Azzolina, David S. (1987). *Tale Type and Motif Indexes: An Annotated Bibliography, Garland Folklore Bibliographies.* New York: Garland

Bailey, J., Tatyana I. (Ed.) (1999*). An Anthology of Russian Folk Epics.* Armonk, NY: M.E. Sharpe.

Baird, Tony (1997). Gods of Sun and Sacrifice: Aztec and Maya Myths. London: Duncan Baird Publishers

Barber, Richard (1979). *A Companion to World Mythology.* New York: Delacorte Press

Barnett, L.D. (1923). *Hindu Gods and Heroes.* London

Barnett, H. G., Leonard B., Bernard J. S., Evon Z. V., James B. W. (1954). Acculturation: An Exploratory Formulation. *American Anthropologist.* 61: 1973 1000.

Baroja, J. C. (1965). *The World of the Witches.* Chicago: University of Chicago Press.

Barret, Clive (1996). *The Egyptian Gods and Goddesses.* London: Diamond Books

Bartra, R. (1994). *Wild Men In the Looking Glass: The Mythic Origins of European Other-*

ness. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Basile, G. B. (1943). *Il Pentamerone; or, The Tale of Tales*. New York: Liveright.

Battle, Kemp P. (1986). *Great American Folklore: Legends, Tales, Ballads and Superstitions from All Across America*. New York: Doubleday.

Baxter, Ron. (1998). *Bestiaries and Their Users in the Middle Ages*. Stroud, UK: Sutton.

Bayanov, Dmitri (1997). *America's Bigfoot: Fact, Not Fiction*. Moscow: Crypto-Logos.

Bayat, Fuzuli (2005). *Mitolojiye Giriş*. Çorum: Karam Yayınları

Bayley, Harold (1996). *The Lost Language of Symbolism*. London: Bracken Books ISBN: 0091850541

Beard, M., John N., Simon P. (1998). *Religions of Rome*. (Cilt 1-2). Cambridge: Cambridge University Press

Beier, Ulli (1966). (Ed.). *The Origin of Life and Death: African Creation Myths*. London: Heinemann.

Bierhorst, John (1976) (Ed., Çev.) Black Rainbow: Legends of the Incas and Myths of Ancient Peru. New York: Farrar, Straus and Giroux

Bell, Robert E. (1982). *Dictionary of Classical Mythology: Symbols, Attributes & Associations*. Santa Barbara: ABC-CLIO

Ben-Amos, Dan (1976). *Folklore Genres*. Austin: University of Texas Press

Bently, Peter (1995). (Ed.). *The Dictionary of World Myth*. New York: Facts On File.

Benwell, G., Waugh, A. (1965): *Sea Enchantress: The Tale of the Mermaid and Her Kin*, New York: Citadel Press

Berger, Hermann (2000). *Çingene Mitolojisi*. Sağlam m.y. (Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Beydili, Celal (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt Kitap

Bingham, Ann (2004). *South and Meso-American Mythology A to Z*. New York: Facts On File

Birrell, Anne (1993). *Chinese Mythology*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press

Black, J., Green A. (1992). Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary. University of Texas Press ISBN 978-0292707948

Blunt, J. J. (1823). *Vestiges of ancient manners and customs, discoverable in modern Italy and Sicily*. London: J. Murray

Boccaccio, Giovanni. (1981). *The Decameron*. Philadelphia: Franklin Library.

Bocking, Brian (1996). *A Popular Dictionary of Shinto*. Richmond: Curzon Press. ISBN: 0700704477

Boettiger, Louis A (1920). *Armenian Legends and Festivals*. Minneapolis: University of Minnesota

Bonfante, L., Swaddling, J. (2011). *Etrüsk Mitolojisi*. Ankara: Phoenix Yayıncılık İSBN: 978-605-5738-75-4

Bonnefoy, Yves. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*. (2 cilt). Ankara: Dost Kitabevi.

Booss, Claire (Ed.) (1984). *Scandinavian Folk & Fairy Tales*, New York: Gramercy Books

Boratav, Pertev Naili (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi (2. Baskı)

- (2012). *Türk Mitolojisi: Oğuzların, Azerbaycan ve Anadolu Türklerinin Mitolojisi*. Özbay. R (Çev.) Ankara: Bilgesu Yayınevi. ISBN 978-9944-795-41-8

Bordas, Thiery (2004). *Celtic Mythology*. Rochester: Grange Books

Bowker, John (1997). *The Oxford Dictionary of World Religions*, New York: Oxford University Press

Boyle, Anthony (Ed.) (1993). *Roman Epic*. New York: Routledge.

Bracken, Thomas (1997). *Good Luck Symbols and Talismans: People, Places, and Customs*, Philadelphia: Chelsea House Publishers

Braymer, Marjorie (1983). *Atlantis: The Biography of a Legend*, New York:

Bremmer, Jan N. (1994). *Greek Religion. Greece & Rome. New Surveys in the Classics, No. 24*. Oxford: University Press.

Brewer, E. C. (2000). *The Wordsworth Dictionary of Phrase and Fable*. London: Wordsworth Editions. ISBN 1-84022-310-3

Brewer, J., Teeter, E. (1999). *Egypt and the Egyptians*. Cambridge: Cambridge University Press.

Briggs, Katharine M. (1976). *An Encyclopedia of Fairies*. New York: Pantheon

Briggs, Katharine M. (1977). *British Folktales*. New York: Pantheon.

Brommer, F. (1986). *Heracles: The Twelve Labors of the Hero in Ancient Art and Literature*. New Rochelle: Caratzas

Brooks, R. (1995). *Gods and Heroes of Ancient Greece: An Illustrated Wallchart Showing the Legends, Descent, and Relationships of the Gods and Heroes of Greek Mythology*. Chapel Hill: University of North Carolina Press

Buckland, Raymond (1997). *Buckland's Complete Book of Witchcraft*. Minnesota: Llewellyn Publications

Buckley S.J. (2006). Placenta rituals and folklore from around the world. *Midwifery Today Int Midwife*. Winter;(80):58-9

Budge, Sir E. A. W. (1920). *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary* (2 Cilt) New York: Dover Publications

Bulfinch, Thomas. (1962). *The Age of Chivalry and Legends of Charlemagne: Or Romance of the Middle Ages*. New York: NAL.

- (1970). *Bulfinch's Mythology*. New York: Thomas Y. Krovell

Buluç, S. (1941) Altay Türklerine Göre Dünyanın Yaratılışı ve Sonu. Ülkü, XVII, sayı 102. Ankara

Burkert, Walter (1987). *Greek Religion*, Massachusetts: Balckwell Publishing & Harvard University Press

Bushnaq, I. (1986). *Arab Folktales*. New York: Pantheon Books

Buttrick, George Arthur (Ed.) (1962). *The Interreter's Dictionary of the Bible: An Illustrated Encyclopedia*, Nashville: Abingdon

Buxton, Richard (Ed.) (2001). *Oxford Readings in Greek Religion*. New York: Oxford University Press.

Byock, Jesse L. (Çev.) (2000). *The Saga of the Volsungs: The Norse Epic of Sigurd the Dragon Slayer*. New York: Penguin.

Cagni, Luigi. (1997). *The Poem of Erra: Sources from the Ancient Near East*. Malibu, CA: Undena.

Campbell, Joseph (1968). *The Hero with a Thousand Faces*. New York: Pantheon Books.

- (1969). *The Masks of God: Primitive Mythology*. New York: Penquin Books

Cavendish, Richard (Ed.) (1982). *Legends of the World*. London: Orbis Publishing.

Chapman, M. (1992). *The Celts: The Construction of a Myth*. London: Macmillan

Charlie T. M., Kim K. W. (2011). *Folklore: an encyclopedia of beliefs, customs, tales, music, and art*. (2. Baskı). Santa Barbara: ABC-CLIO. ISBN 978-1-59884-241-8

Chaucer, Geoffrey. (1985). *The Canterbury Tales*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Christie, Anthony (1985). *Chinese Mythology*. New York: Peter Bedrick Books

Clark, R. (1978). *Myth and Symbol in Ancient Egypt*. London: Thames & Hudson

Clarkson, A. Gilbert B. C. (Ed.) (1980). *World Folktales*. New York: Charles Scribner's Sons

Clements, William M. 82006). *The Greenwood Encyclopedia of World Folklore and Folklife*. (Cilt 1-4). London: Greenwood Press.

Cohen, D. (1982). *Encyclopedia of Monsters*. New York: Dodd, Mead & Co

Cohn-Sherbok, Dan (1997). A Popular Dictionary of Judaism. Richmond: Curzon Press ISBN: 0844204234

Coleman, J, A (2007). *The Dictionary of Mythology: An A-Z of Themes, Legends and Heroes*. London: Arcturus Publishing Limited

Coleman, Loren. (1999). *Cryptozoology A to Z: The Encyclopedia of Loch Monsters, Sasquatch, Chupacabras and Other Authentic Monsters*. New York: Fireside.

Condren, M. (1989). *The Serpent and the Goddess: Women, Religion, and Power in Celtic Ireland*. San Francisco: Harper & Row

Conway, D. (2001). *Maiden, Mother, Crone: The Myth and Reality of the Triple Goddess*. MN: Llewellyn Publications

Cooper, J. C. (1978). *An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols*. London: Thames and Hudson.

- (1995). *Dictionary of Symbolic and Mythological Animals*. San Francisco: Thorsons.

Cooper, J. J. (Ed.) (1993). *Brewer's Book of Myth and Legend*. Oxford: Helicon Publishing

Corrales, Scott. (1997). *Chupacabras and Other Mysteries*. Murfreesboro, TN: Greenleaf.

Costello, D.P., I.P. Foote. (1967). *Russian Folk Literature*. Oxford, UK: Clarendon.

Cotterell, Arthur (1979). *A Dictionary of World Mythology*. New York: G. P. Putnam's Sons.

Courlander, H. George H. (1987). *The Cow-Tail Switch and Other West African Stories*. New York: Henry Holt.

Craig R. D. (1989). *Dictionary of Polynesian mythology*. Westport: Greenwood Press

Curtin, Jeremy (2000). *Myths and Folk-Tales of the Russians, Western Slavs and Magyars*. Mineola, NY: Dover.

Çoruhlu, Yaşar (2006). *Türk Mitolojisinin Anahtarları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi (2. Baskı)

Daly, Kathleen N. (2004). Greek and Roman Mythology A to Z. New York: Facts On File

- (2004). *Norse Mythology A to Z, Revised Edition*. New York: Facts On File

Danık, Ertuğrul (2006). *Öteki Tanrılar: Alevi ve Bektaşi Mitolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi

Danziger, Jeff. (1981). *Champlain Monster*. Plainfield, VT: Lanser.

David of Sassoun, The Armenian Folk Epic in Four Cycles (1964). Artin K. Shalian (Çev.). Ohio: Ohio University Press

Davidson, Gustav. (1967). *A Dictionary of Angels including the Fallen Angels*. New York: The Free Press.

Davidson, Hilda Ellis. (1998). *Roles of the Northern Goddess*. New York: Routledge.

Davis, F. Hadland. (1913). *Myths and Legends of Japan*. London: G.G. Harrap.

Dodson, A., Hilton, D. (2004). *The Complete Royal Families of Ancient Egypt*. London: Thames & Hudson. ISBN 0-500-05128-3

Dorson, Richard M. (Ed.) (1980). *Studies in Japanese Folklore*. New York: Arno.

Dowden, Ken (2000). *European Paganism: The Reallities of Cult from Antiquity to the Middle Ages*, London: Routledge

Drury, Nevil (1985). *Dictionary of Mysticism and the Occult*. San Francisco: Harper & Row

Dumézil, Georges (2000). *Kafkas Halkları Mitolojisi*. Sağlam, M. Y. (Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi

Eberhard, Wolfram (2000). *Çin Simgeleri Sözlüğü*. Bereket A., Kazancıgil, A. İstanbul: Kabalcı Yayınevi

Eliade, Mircea (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Eliot, A., Joseph C., Mircea E., (1990). *The Universal Myths, Heroes, Gods, Tricksters and Others*. New York: New American Library

Elliott, T.J. (Çev.) (1971). *A Medieval Bestiary*. Boston: David Godine.

Elsie, Robert (2000). *A Dictionary of Albanian Religion, Mythology, and Folk Culture*. NY: New York University Press

Elworthy, F. T. (2003). *Evil Eye: The Origin and Practices of Superstition*. Whitefish, MT: Kessinger.

Ergin, Muharrem (1994). *Dede Korkut Kitabı* (2 cilt). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları

Erhat, Azra (1997). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Evslin, Bernard (1995). *The Greek Gods*. New York: Scholastic.

Flaum, Eric (1993). *The Encyclopedia of Mythology: Gods, Heroes, and Legends of the Greeks and Romans*. Philadelphia: Courage Books—Running Press

Fowler, Robert (Ed.) (2004). *The Cambridge Companion to Homer*. New York: Cambridge University Press.

Frazer, James George (1912). *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion*. (Cilt 1-13) London: Macmillan & Co., Ltd.

- (1918). Folklore in the Old Testament. London: The Macmillan Company.

Freeman, John (Ed.) (1963). *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*. New York-Evanston: Harper & Row Publishers (İlk baskı 1870)

Fuat, Memet (2004). *Köroğlu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (2. Baskı)

Fuller, Robert C. (1995). *Naming the Antichrist: The History of an American Obsession*. New York: Oxford University Press.

Gallop, Rodney (1970). *A Book of the Basques*. Reno: University of Nevada Press.

Gentry, F. G., James K. W. (Ed.) (1995). *German Epic Poetry*. New York: Continuum.

Geoffrey of Monmouth. (1966). *The History of the Kings of Britain*. Lewis Thorpe (Çev.). London: Penguin.

George, Andrew (1999). *The Epic of Gilgamesh: A New Translation*. London: Oxford University Press.

Getty, Alice (1988). *The Gods of Northern Buddhism*. Mineola, N.Y.: Dover Publications

Gilmore, David D. (2002). *Monsters: Evil Beings, Mythical Beasts,and All Manner of Imaginary Terrors*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Gimbutas, Mariya (1982). *Goddesses and Gods of Old Europe: Myths and Cult Images*. Berkeley: University of California Press.

Grammaticus, Saxo. (1998). *The History of the Danes, Books I–IX. Ed. Hilda Ellis Davidson*. Rochester, NY: D.S. Brewer.

Grant, Michael (1962). *Myths of the Greeks and Romans*. Cleveland, OH: World.

Graves, Robert (1965). *Greek Gods and Heroes*. New York: Dell (Laurel Leaf Library)

- (1988). *The Greek Myths*. Mt. Kisco, N.Y.: Moyer Bell, Ltd.

Green, Thomas (Ed.) (1997). *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.

Green, J. (2002). *Myths of China and Japan*. Austin, TX: New York: Raintree Steck-Vaughn Publishers.

Green, M. (1984). *The Wheel as a Cult-Symbol in the Romano-Celtic World*. Brussels: Latomus.

- (1992). Dictionary of Celtic Myth and Legend. London: Thames & Hudson
- (1996). *Celtic Goddesses: Warriors, Virgins and Mothers*. London: British Museum
- (1997). *The World of the Druids*. New York: Thames & Hudson

Griffiths, J. Gwyn. (1960). *The Conflict of Horus and Seth from Egyptian and Classical Sources*. Liverpool, UK: Liverpool University Press.

Grimm, J., Wilhelm G. (1987). *The Complete Fairy Tales of the Brothers Grimm*. Jack Zipes (Çev.). New York: Bantam.

Grimal, Pierre, (1965). *Larousse World Mythology, Secaucus*, New Jersey: Chartwell Books

- (1997). *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*. Tamgüç S. (Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınlar

Grousset, Rene 82006). *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi*. Sosi Dolanoğlu (Çev.). İstanbul: Aras Yayıncılık

Guiley, Rosemary Ellen (1989). *The Encyclopedia of Witches and Witchcraft*, New York: Facts On File

- (2001). *The Encyclopedia of Saints*. New York: Facts On File.

Hadas, Moses (Çev.) (1967). *Fables of a Jewish Ezop*. New York: Columbia University Press.

Hançerlioğlu, Orhan (1993). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi (2. baskı)

Hanegraaff, W. J. (Ed.) (2006) *Dictionary of Gnosis & Western Esotericism*. Boston: Brill Leiden

Hapgood, Isabel Florence (Çev.) (1886). *The Epic Songs of Russia*. New York: Scribner's.

Harvey, G., Wallis R.J. (2007). *Historical Dictionary of Shamanism*. Plymouth: The ScareKrov Press

Heaney, Seamus, (Çev.) (2000). *Beowulf: A New Verse Translation*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.

Heath, Peter (1996). *Thirsty Sword: Sirat Antar and the Arabic Popular Epic*. Salt Lake City: University of Utah Press.

Hesiod. (1999). *Theogony, Works and Days*. M.L. West (Çev.). New York: Oxford University Press.

Hoffmeier, James K. (2001). "Fate." *Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt* içinde. (Ed.) D.B. Redford. (Cilt 1) New York: Oxford University Press.

Hoffner, Harry A. (1991). *Hittite Myths*. (2. Baskı). Atlanta, GA: Scholars.

Homer (1990). *The Iliad*. Robert Fagles (Çev.). New York: Viking.

Homer (1999). *The Odyssey*. W.H.D. Rouse (Çev.). New York: Signet Classics.

Hooke, S.H. (1993). *Ortadoğu Mitolojisi*. Alaeddin Şenel (Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi

Hooykaas, C. (1973). *Religion in Bali. Leiden*, The Netherlands: Brill.

Hoppál, Mihály (2000). *Studies on Mythology and Uralic Shamanism*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Humphreys, Christmas (1997). A Popular Dictionary of Buddhism. Lincolnwood, Illinois: NTC Publishing

Hunt, D. G. (Çev.) (1999). *Georgian Folk Tales*. Tbilisi: Merani Publishing House.

Hwang P'ae-gang (, 2006). *Korean Myths and Folk Legends*. Young-Hie Han, Se-Chung Kim, and Seung-Pyong Chwae (Çev.). Fremont, CA: Jain.

Ingersol, Ernest (2005). *Dragons and Dragon Lore*. Mineola, NY: Dover.

Isaacs, J. (1980). *Australian Dreaming: 40,000 Years of Aboriginal History*. Sydney: Lansdowne Press

Ivanits, Linda J. (1989). *Russian Folk Belief*. Armonk, NY: M.E.Sharpe.

Jobes, Gertrude (1962). *Dictionary of Mythology, Folklore and Symbols*. (Cilt 1-2) New York: The ScareKrov Press.

Jones, Alison (1995) (Ed.). *Dictionary of World Folklore*. New York: Larousse

Jones, Gwyn (Çev.) (1991). *Mabinogion*. Rutland, VT: Charles E.Tuttle.

Jones, I. Ned K. (1995). *A Short Life*. Port Melbourne, Australia: Lothian.

Jones M, D., Molyneaux B. L. (2002). *The Mythology of the Americas*. London: Hermes House

Jordan, Michael (1993). *Encyclopedia of Gods*. New York: Facts On File

Kaya, Korhan (2003). *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. (2. Baskı) Ankara: İmge Kitabevi. ISBN 975-533-180-8

Keller, Ward (1987). *Javanese Shadow Plays, Javanese Selves*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kerovpyan, Keğam (2003). *Mitolojik Ermeni Tarihi*. İstanbul: Aras Yayıncılık.

Knappert, Jan (1980). *Malay Myths and Legends*. Kuala Lumpur, Malaysia: Heinemann Educational Books.

- (1992). *Pacific Mythology*. London: HarperCollins
- (1993). *The Encyclopedia of Middle Eastern Mythology & Religion*. Shaftesbury: Element

Kramer, Samuel Noah (2001). *Sümer Mitolojisi*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık (2. Baskı)

Kravitz, David (1975). *Who's Who in Greek and Roman Mythology*. New York: Clarkson N. Potter

Krickeberg, Walter (2000). *İnka ve Maya Efsaneleri*. İstanbul: Okyanus Yayıncılık (2. Baskı)

Kriwaczek, P. (2003). *In Search of Zarathustra: The First Prophet and the Ideas That Changed the World*. New York: Alfred A. Knopf.

Krohn, Kaarle (1906). "Lappische Beiträge zur germanischen Mythologie," *Finnisch-Ugrische Forschungen* (6) 155–80

Krupp, E. C. (1991). *Beyond the Blue Horizon: Myths & Legends of the Sun, Moon, Stars, & Planets*. New York: HarperCollins,

Kvideland, R., Sehmsdorf, H. K. (1988). *Scandinavian Folk Belief and Legend*, University of Minnesota Press, Minneapolis/London: University of Minnesota Press

Lancellotti, Maria Grazia (2002). *Attis, Between Myth and History: King, Priest, and God*. Amsterdam: Brill Publishers. ISBN 90-0-412851-4.

Lang, Andrew (1901). *The Violet Fairy Book*. New York: Longmans, Green.

- (1995). Myth, Ritual & Religion. London: Senate ISBN: 185958182X

Leach, Maria (Ed.) (1956). Creation Myths Around the World. *New York: Krovell*.

- (1972). *Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*. New York: Funk & Wagnalls.
- (1977). *The Lion Sneezed: Folktales and Myths of the Cat*. New York: Krovell.

Leeming, David Adams (1990). *The World of Myth*. New York: Oxford University Press

- (1994). *Creation Myths of the World: An Encyclopedia*. California: ABC-CLIO ISBN 978-1-59884-175-6
- (2001). *A Dictionary of Asian Mythology*. New York: Oxford University Press

Leick, G. (1991). *A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology*. Londra ve New York: Routledge

Lesko, Barbara (1999). *The Great Goddesses of Egypt*. Norman: University of Oklahoma Press.

Lévi-Strauss, Claude (1966). *The Savage Mind*. Chicago: University of Chicago Press.

Levy, David H. (1998). *Comets: Creators and Destroyers*. New York: Touchstone.

Lichtheim, Miriam (1976). *Ancient Egyptian Literature; A Book of Readings*. (Cilt 1-2) Berkeley: University of California Press.

Linblom, G. (1920). *The Akamba in British East Africa* (2. Baskı). New York: Negro Universities Press.

Lindow, John (2002). *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals and Beliefs*. New York: Oxford University Press.

Loomis R. S, (Ed.) (1959). *Arthurian Literature in the Middle Ages*. Oxford: Clarendon Press

Lönnrot, Elias (1999). *The Kalevala: An Epic Poem After Oral Tradition*. Keith Bosley (Çev.). New York: Oxford University Press.

Lurker, Manfred (1987). *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons*. London, New York: Routledge

Lynch. P. A. (2004). *African Mythology, A to Z*. New York: Facts On File

Lyons, M.C. (1995). *The Arabian Epic: Heroic and Oral Story-telling*. New York: Cambridge University Press.

Mac Cana, P. (1985). *Celtic Mythology*. New York: Peter Bedrick Books

Mac Coitir, Niall (2003). *Irish Trees: Myths, Legends and Folklore*. Cork, Ireland: Collins.

MacKenzie, Donald A. (1996). South Seas: Myths and Legends. London: Senate. ISBN: 0091850401

Malory, Sir Thomas (1999). Le Morte D'Arthur. New York: Modern Library ISBN: 5551172546

Martin R. C. (Ed.) (2004). *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*. New York: Macmillan Reference

Mason, Eugene (Çev.) (1973). *Aucassin and Nicolette and Other Medieval Romances and Legends*. New York: E.P. Dutton.

Mavrogodato, John (Çev.) (1956). *Digenes Akrites*. Oxford, UK: Clarendon.

McAnally, David Rice, Jr. (1996) *Popular Tales of Ghosts, Giants, Leprikons, Banshees, Fairies, Witches, and Other Marvels of the Emerald Isle*. New York: Gramercy.

Mccall, Henrietta (2011). *Mezopotamya Mitleri*. Ankara, Phoenix Yayınevi İSBN978-605-5738-77-8

MacKillop, James (1998). *Dictionary of Celtic Mythology*. New York: Oxford University Press

McLeish, Kenneth (1996). *Myth: Myth and Legends of the World Explained and Explored*. New York: Facts On File.

Mercatante, A., Dow, J. R. (2008). *The Facts on File encyclopedia of world mythology and legend*. NY: Facts on File. ISBN 978-0816073115

Miller, M., Taube, K. (1997). Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya. London: Thames and Hudson. ISBN: 0500279284

Miyamoto Musashi (1993). *Beş Çember Kitabı*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi

Monaghan, Patricia (2010). *Encyclopedia of Goddesses and Heroines*. (Cilt 1-2). California: Greenwood Press. ISBN 978–0–313–34989–8

Monteiro, Mariana (1887). *Legends and Popular Tales of the Basque People*. New York: A.C. Armstrong and Son.

Moorcock, Michael (1987). *Wizardry and Wild Romance: A Study of Epic Fantasy*. London: Gollancz.

Moran, Adli. *Dinler Tarihi*, Hürriyet Gazetesi Neşriyatı, İstanbul: Yedigün Matbaası

Muscatine, Charles (1986). *The Old French Fabliaux*. New Haven, CT: Yale University Press.

Müller, Werner (2000). *Kızılderililerin Dinleri*. istanbul: Okyanus Yayıncılık

Mysliwiec, Karol (2001). "Atum." *Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt* içinde. (Ed.) D.B. Redford. (Cilt 1). New York: Oxford University Press.

Necatigil, Behçet (2006). *Mitologya Sözlüğü*. İstanbul: Ses Yayıncılık.

New Larousse Encyclopedia of Mythology (Editör belirtilmemiş) (1959). London: Prometheus Press.

Novotny, Jamie R. (2001). *The Standard Babylonian Etana Epic*. State Archives of Assyria Cuneiform Texts 2. Helsinki, Finland: Neo-Assyrian Text Corpus Project.

Opoku, K. A. (1978). *West African Traditional Religion*. Accra: FEP International Private Limited

Orchard, Andrew (2003). *Cassell's Dictionary of Norse Myth and Legend*. London: Cassell Academic.

Öğel, Bahattin (1971). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Öztürk, Ö. (2005). *Karadeniz: Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Heyamola Yayıncılık

- (2009). Folklor ve Mitoloji Sözlüğü. Ankara: Phoenix Yayınları

Page R. I. (2009). *İskandinav Mitleri*. Ankara: Phoenix Yayınları ISBN: 978-605-6738-10-5

Parkinson, R.B. (1992) "Literary Form and the Tale of the Eloquent Peasant." *Journal of Egyptian Archaeology* (78) 163–78

- (2001) "Papyrus Westcar." *Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt* içinde. (Cilt 1-3). (Ed.) D.B. Redford. New York: Oxford University Press.

Parks. R. (2009). (Ed.) *U.X.L Encyclopedia of World Mythology*. Michigan: Gale

Parrinder, A.G. (1967). *African Mythology*. London.

Pat S., Carl N. (Çev.) (1982). *Norwegian Folk Tales: From the Collection of Peter Christen Asbjørnsen, Jorgen Moe*. New York: Pantheon.

Peek P. M. (Ed.), Yankah K. (Ed.) (2004) *African Folklore: An Encyclopedia*. New York: Routledge

Perrault, Charles. (1993). *The Complete Fairy Tales of Charles Perrault*. Neil P., Nicoletta S. (Çev.). New York: Clarion.

Pinch, Geraldine (2002). *Egyptian Mythology: A Guide to the Gods, Goddesses, and Traditions of Ancient Egypt*. Oxford: Oxford University Press

Porteous, Alexander (2002). *The Forest in Folklore and Mythology*. Mineola, NY: Dover.

Propp, Vladimir (1998). *Folklor: Teori ve Tarih*. Hasgül N., Tanyel, T. (Çev.). İstanbul: Avesta Yayıncılık

Quarcoopome, T. N. (1987). *West African Traditional Religion*. Ibadan: African Universities Press

Radin, Paul (Ed.) (1983). *African Folktales*. New York: Schocken.

Radloff, W., (1886). *Proben der Volkslitteratur der Nördlichen Türkischen Stamme II*. St. Petersburg.

Rasony, Laszlo, (1988). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları

Reed, A. (1965). *Myths and Legends of Australia*. Sydney: Reed

Remler, P. (2010). *Egyptian Mythology A to Z*. New York: Chelsea House

Riordan, J. (1989). *The Sun Maiden and the Crescent Moon: Siberian Folk Tales*. Edinburgh: Canongate

Roberts, Jeremy (2004). *Chinese Mythology A to Z*. New York: Facts On File

Róheim, G. (1945). *The Eternal Ones of the Dream. A Psychoanalytic Interpretation of Australian Myth and Ritual*. New York: International University Press

Rose, Carol (1988). *Spirits, Fairies, Leprikons, and Goblins: An Encyclopedia*. New York: W. W. Norton & Company. ISBN 978-0393317923

Rosenberg, Carl G. (1970). *The Myth of Mau-Mau*. New York: Meridian

Rosenberg, Donna (2003). *Dünya Mitolojisi*, Büyük Destanlar ve Söylenceler Antolojisi. İstanbul: İmge Kitabevi (3. Baskı)

Rouse, W.H.D. (2001). *Gods, Heroes and Men of Ancient Greece*. New York: New American Library.

Roveda, V. (2006). *Khmer Mythology: Secrets of Angkor*. Bangkok: River Books.

Ryan, W.F. (1999). *The Bathhouse at Midnight: An Historical Survey of Magic and Divination in Russia*. University Park: Pennsylvania State University Press.

Sax, Boria (1998). *The Serpent and the Swan: The Animal Bride in Folklore and Literature*. Blacksburg, VA: McDonald and Woodward.

Scheub, Harold.(2000). *A Dictionary of African Mythology: The Mythmaker as Storyteller*. Oxford, England: Oxford University Press.

Seal, Graham (2001). *Encyclopedia of Folk Heroes*. Santa Barbara, Denver, Oxford: ABCCLIO

Sherman J. (Ed.) (2008). *Storytelling: An Encyclopedia of Mythology and Folklore*. NY: M.E. Sharpe, Inc.

Simek, Rudolf (1993). *Dictionary of Northern Mythology*. Angela Hall (Çev.). Rochester, NY: D.S. Brewer.

Scheub, Harold. (2000). *A Dictionary of African Mythology*. New York: Oxford University Press

Scott, George Riley (1996). *Phallic Worship*. London: Senate. ISBN: 1859581951

Skyes, E. (2001). *Who's Who in Non-Classical Mythology*. New York: Routledge ISBN: 978-0415260404

Slavitt David R. (Çev.) (1999). The Voyage of the Argo: The Argonautica of Gaius Valeriuis Flaccus. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Smith, William Ramsey (1996). *Aborigine: Myths and Legends*. London: Senate ISBN: 0091850398

Spence, Lewis (1996). Germany: Myths and Legends. London: Senate ISBN: 1859580211

- (1997). *Legends and Romances of Brittany*. Mineola, NY: Dover.

Steiger, B., Steiger S. h. (Ed.) (2003). *Gale Encyclopedia of the Unusual and Unexplained*. MI: Gale

Stock, J., Hunt K. (Ed.) (2009) UXL Encyclopedia of World Mythology. (CİLT 1-5) Gale, MI ISBN: 978-1414430300

South, Malcolm (Ed.) (1987). *Mythical and Fabulous Creatures: A Source Book and Research Guide*. New York: Greenwood.

Stetkevych, J. (1996). *Muhammad and the Golden Bough: Reconstructing Arabian Myth*. Bloomington: University of Indiana Press

Stuckrad, von K. (Ed.) (2006). *The Brill Dictionary of Religion*. Leiden · Boston: Brill

Tatar, R. S. (2006). *Bu Toprağın Efsaneleri*. İstanbul: Su Yayınları (2. baskı)

Taylor, John H. (2001). *Death and the Afterlife in Ancient Egypt*. London: British Museum Press.

Tedlock, Dennis (1996). *Popol Vuh: The Mayan book of the dawn of life*. New York: Touchstone ISBN: 0684818450

Tezcan, S. Boeschhoten, H. (2001). *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (2. baskı)

*The Wordsworth Dictionary of Beliefs & Reli*gions (1992). Rosemary Goring (Ed.). Edinburgh: W&R Chambers Ltd.

Thompson, Stith (1946). *The Folktale*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Tong, Diane (1989). *Gypsy Folktales*. New York: Harcourt Brace Jovanovich

Treuil, René (2013). *Atlantis Efsanesi*. İsanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları. İSBN 978-605-360-878-3

Turner, P., Coulter C. R. (2000). *Dictionary of Ancient Deities*. New York: Oxford University Press

Tyler, Royall (Ed.) (1987). *Japanese Tales*. New York: Pantheon.

Uraz, Murat (1992). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları

Virgil (1990). *The Aeneid*. Robert Fitzgerald (Çev.). New York: Vintage.

Yeats, W.B. (Ed.) (1991). *Fairy and Folk Tales of the Irish Peasantry*. Mineola, NY: Dover.

Yuan Ke (1993). *Dragons and Dynasties: An Introduction to Chinese Mythology*. Kim Echlin and Nie Zhixiong (Ed.). New York: Penguin.

Walker, B. K., Warren S. W.(Ed.) (1961). *Nigerian Folk Tales*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Walsh, Maeve (2000). *A Guide to Irish Mythology*. Cork, Ireland: Mercier.

Warner, Elizabeth (2002). Russian Myths. London: The British Museum Press.

Werner, E.T.C. (1961). *A Dictionary of Chinese Mythology*. New York: Julian Press.

Werner, H. (2005). *Ezoterik Sözlük*. İstanbul: Omega Yayınları

White, T.H. (Ed.) (1984). *The Book of Beasts*. Mineola, NY: Dover.

Who's Who in Non-Classical Mythology (2002). Egerton Sykes (Ed.) London and New York: Routledge.

Widgery, A. G. (1971). *Tarih Boyunca Büyük Öğretiler*. İstanbul: Milliyet Yayınları

Willis, Roy (1993). (Ed.). *World Mythology*. New York: Henry Holt.

Wolfson, E. (2001). *Inuit Mythology*. Berkeley Heights: Enslow Pub

Yurt Ansiklopedisi (1981). İstanbul: Anadolu Yayıncılık. (10 + 1 cilt).

Zipes, Jack (Ed.) (2000.). *The Great Fairy Tale Tradition: From Straparola and Basile to the Brothers Grimm*. New York: W.W. Norton.

Znayenko, M. (1980). *The Gods of the Ancient Slavs*. Columbus: Slavica Publishers

DÜNYA MİTOLOJİSİ

Dünya Mitolojisi, ansiklopedik sözlük formatında hazırlanmıştır. Türk, İskandinav, Kelt, Yunan ve Roma mitolojilerinin yanı sıra, daha az bilinen Amerika, Asya, Afrika, Okyanusya halklarının söylence, Tanrı, kahraman, doğaüstü varlıklar ile diğer folklor öğelerini, kimi makale boyutlarına ulaşan alfabetik maddeler halinde içermektedir. Eser, özgün ve kapsamlı içeriğiyle, sadece mitoloji meraklılarının değil, halkbilim, sanat tarihi ve antropoloji alanında çalışan yazar ve akademisyenlerin de temel başvuru kaynağı olmaya adaydır.

ISBN 978-605-83891-9-9

NikaYayinevi
NikaYayinevi
NikaYayinevi
www.nikayayinevi.com

ÖZHAN ÖZTÜRK

DÜNYA MİTOLOJİSİ

nika